Frederic Iremonger

8795

CAII PLINII SECUNDI
HISTORIÆ NATURALIS
LIBRI XXXVII.

QUOS INTERPRETATIONE ET NOTIS ILLUSTRAVIT

JOANNES HARDUINUS

E SOCIETATE JESU,

JUSSU REGIS CHRISTIANISSIMI

LUDOVICI MAGNI,

IN USUM SERENISSIMI DELPHINI.

Editio altera emendatior & auctior.

TOMUS PRIMUS.

PARISIIS,
Typis ANTONII-URBANI COUSTELIER, Sereniſſimi Aurelianenſium Ducis, Typographi.

M. DCC. XXIII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

Cl. Duflos Sculp.

SERENISSIMO

DELPHINO
LUDOVICI MAGNI
FILIO

JOANNES HARDUINUS, E SOCIETATE JESU.

IMMENSAS *rerum naturæ opes tibi offero*, SERENISSIME DELPHINE: *quas cum Veſpaſiani filio majori natu Plinius Secundus olim dicaret, dignum Imperatoria patris majeſtate, dignum utriuſque faſtigio donum dediſſe viſus eſt. Credi aliis utique naturæ divitias nefas omnino eſt, quam quos tutores curandis populorum bonis, locupletandiſque mortalibus, naturæ parens & auctor inſtituit. Quod ſi naſcentem primo hunc Plinii partum dicari potiſſimum idcirco Tito oportuit, cujus illa fertur* Sueton. in Tito, cap. VIII.

ã

inter Palatinos ſuos vox plena numinis, diem ſe perdidiſſe, quo die neminem beneficio devinxiſſet: quanto nunc idem eſt potiori jure, cum deterſo ſqualore nitidus iterum, ut olim, emergit, tibi

Caſſiod. III. epiſt. XI.

vel Patri nuncupandus: quorum beneficia, (quod eſſe ſummum poteſt Principis æque ac ſubditorum votum,) & numero tam multa ſunt, ut iis nullus non dies plenus excurrat: & genere ſuo tam illuſtria, ut eadem ubique præſtita radient? Quid enim aſſerta per patrem magno proborum omnium plauſu religio, qua nihil eſt in omni bonorum genere præſtantius? quid everſa in regni viſceribus tot impietatis delubra? quid ſacra tot in oppidis, ſive ſubjectis, ſive fœderatis, atque in arce ipſa hæreſeos, reſtituta? quid nuper remiſſa ſponte ſemel iterumque vectigalium pars haud exigua? quid tot nobilium turmæ, hoc eſt, ſpes Gallici nominis ac roboris, ad ſubſidium bellorum, ad pacis ornamentum, regiis largitionibus altæ & educatæ? Quid inter graviſſima bella, Batavicum, Belgicum, Germanicum, Sequanicum, Siculum, Hiſpanienſe, Algerianum, Americanum, aliaque ſine ulla offenſione confecta, ſumma interim Galliæ tranquillitas? quid felicitas publica de LUDOVICO MAGNO *credi aliud ſinit ac jubet, quam etſi is omni regia dote pollet, tum maxime tamen communis*

omnium parentis Dei vicarium agnoſci, cum & ſe patriæ parentem approbat, & in deliciis ſubditos, ceu liberos, habet? Dum tu interim, DELPHINE OPTIME, *ingentibus veſtigiis patris inſiſtis: ac triſtes alioqui futuras hac tempeſtate Camenas reſpiciens, fovens, ſuſtentans, ut facis, nos eo veluti proludio ad majorum etiamnum ſpem rerum excitas, quibus patrem, quantus quantus eſt, tuo pariter ſæculo repræſentes. Delicias enimvero generis humani, litterarum alumnum, ac nutritorem bonarum artium, nunc ſi quis appellet: an Titum is indicaſſe magis, quam te, exiſtimetur: cui has appellationes tot dotes egregiæ, tot eximia in orbem univerſum promerita aſſerunt? Ut candor ille animi, ut illa ſuavitas morum, tam apte conveniens cum hac Sereniſſimi appellatione, quæ tui legitima præfatio eſt, dum Majeſtatis nomen perſeverat in patre: ut hæc inquam, decora atque inſignia, hanc ſempiternam fore, qua veſtro nunc beneficio fruimur, pacem ſerenitatemque, haud dubie adpromittunt! ut palam hæc faciunt haud te magis ad Galliæ præſidium, quam terrarum orbi ad amorem, ad delicias, ad venerationem, cæleſti munere ac conceſſu datum! Ecquando jam litteræ, quando hæ pacis artes vel arreptæ avidius, vel cultæ laborioſius, vel glorioſius dotatæ atque locu-*

Sueton. de Tito, cap. I. & III.

pletatæ, quam cum inſtitutioni tuæ ſervierunt? Teſtes antiqui tot ſcriptores, quos in Palatium ipſe deduxiſti, quos triumphare in purpura voluiſti, poſtquam in pulvere diu jacuerant: in quibus verſandis diligens in primis aſſiduuſque viſus es: ut deinceps ſorderent privato nemini, qui Principi placuiſſent. Hæc videlicet immortalia beneficia ſunt: non uni conceſſa Galliæ, ſed orbi terrarum univerſo: nec ad brevem temporis moram, ſed ad perennitatem ævi ſempiterni manſura: quæ nullo non die auctorem ſuum ingerent & inculcabunt: in animo ſemper, quia in uſu futura. Atqui nihil in iis voluminibus, quæ tibi dicata ante hunc diem, ſparſum occurrit propemodum, quod non in iſto prædivite rerum omnium penu, quem in præſenti ſiſtimus, multo ſit uberius ſplendidiuſque collectum. Sive Latini ſermonis elegantiam, ſive ſententiarum majeſtatem, ſive ſtili acumen, ſeu rerum denique uberem copiam deſideres, unus omnium vicem præſtare Plinius jure poſſit. Quare quin tibi placeat vehementer, aut quin abs te gratiam impetret, quam reliquis haud conferendis cum eo præſtitiſti, omnino non diffidimus. Nos vero certe delectet in primis neceſſe eſt argumentum multiplex in quo verſatur: quod tuarum paternarumque virtutum ſuaviſſimam nobis ſubinde

ac

ac jucundiſſimam recordationem injiciat. Quid enim? Sempiterni nos ſtellarum curſus, occultæque ſiderum vires, primo operis hujuſce limine ad ſui admirationem trahunt? Aufert illico retrahitque animum felix imperii paterni curſus, ac Solis efficientiæ veſtra conſimilis in ſubditos benignitas: digredique ſubito cogit a cælo haud diſparis in terris miraculi contemplatio. Terræ deinde ipſæ luſtrantur: ac gentium, populorum, urbium, veluti nomenclatura quædam cenſuſque peragitur? Occurſat ſubinde veriſſima hæc cogitatio, utrumque tot populis, orbi huic utrumque regendo parem, ex quo ſub grandi paternarum virtutum magiſterio Delphinus adolevit. Medendi denique vires percenſentur, quas herbis, frugibus, ſilviſque ipſis, inenarrabili benignitate natura inſeruit? Ecquis tum non animo reputat, quemadmodum omnibus malis humanis, quod precabatur olim Auguſto Valgius, una Principis noſtri medeatur majeſtas? Plin. lib. xxv. ſect. 11. *Ecquis non ſimul hanc perſeveraturam in herede filio felicitatem ſpe præcipit, in quem a patre tum virtutes reliquæ innumeræ, veluti ex montium jugo flumina, profluxerunt: tum ea in primis, quæ hic una dominatur, ceteraſque una complectitur, beneficentiſſima indoles, caritaſque patriæ? Vides hinc autem,* SERENISSIME

DELPHINE, *quo inſtructum apparatu, quibus copiis ornatum hoſpitem Plinium ſis excepturus: quam vel eo nomine acceptus tibi, quam jucundus nobis, non eſſe ille omnino non poſſit. Quare dum tuas ille fores pulſat, admiſſionis hujus auctorem factum eſſe me vehementer lætor: quod cum mihi muneris aliquid eſſet optandum, quod Societatis noſtræ nomine ac vice offerrem: quæ eſt innumeris maximiſque* LUDOVICI MAGNI *benevolentiæ obſtricta vinculis: Mundus ipſe, quem ſuo Plinius eſt complexus opere, ſua ſponte oblatus eſt: in quo nos mundi alterius cujuſdam, hoc eſt, innumerabilium virtutum veſtrarum ſymbola adumbrataſque effigies: tu lætitiæ publicæ, ac privatim noſtræ, argumenta recognoſcas.*

LECTORI.

FESTIVUM illud quidem, ſed & veriſſimum eruditorum effatum eſt, in Plinianum opus cadere illum aptiſſime de nave ac muliere Comici vatis jocum : Plaut. in Pœnulo.

Negotii ſibi qui volet vim parare,
Navem ac mulierem, hæc duo comparato.
Nam nullæ magis res duæ plus negotii
Habent, forte ſi occeperis exornare.
Neque umquam ſatis hæ duæ res ornantur,
Neque ulla eis ornandi ſatis ſatietas eſt.

Annon enim prodigii ſimile eſt, rem tot tractatam curis ac vigiliis, minimam uſque adhuc conſummationem habuiſſe ? ut quamvis priorum interpretum nonnulli terſum ſe & integrum exhibere Plinium jactitarint, Lucinam eos, quod ille ait, inclamaſſe fetu nondum concepto eventus edoceat ? nihil ut ad hunc diem opere illo depravatius, nihil inquinatius in lucem exierit : & in Pliniano adhuc agro,

Interque nitentia culta,
Infelix lolium, & ſteriles dominentur avenæ ?

Quare Pliniani operis emaculandi, explanandique provincia depoſita fere ab eruditis eſt, quorum in animis ſcilicet inſedit penitus ea perſuaſio, vel quantacumque diligentia, vel quam longiſſimo ævo, vel quam diuturnis vigiliis, exhauriri vix umquam hunc laborem poſſe.

Nos igitur, ſi quod ambuſtum hactenus, truncum, mutilumque exſtitit, nunc id terſum opus omni ex parte ac nitidum, atque integritati ſuæ poſt tot ſæcula, poſt tot eruditorum ſudores, veluti poſtliminio reſtitutum : ſi emendatiſſima, quæ mendoſa hactenus : ſi explanata omnia, quæ tetris adhuc obducta tenebris credebantur, hoc operis hujuſce limine profitemur : quis non arrogantius, ambitioſiuſque dictum, quam verius, putet ? Atque id tamen ipſum niſi maxima ex parte ſit præſtitum, quis non noſtram inaniter collocatam operam, ac ſpem deinde eruditorum deluſam exclamet ? Plane ut ſi plura polliceri videar, quam tot ingeniorum lumina videre potuerint, fides : vel ſi minus præſtem, quam ſit hominum exſpectatio, fama hic noſtra periclitetur, exiſtimatioque operis.

Dicam tamen, nihil reprehenſionem veritus, aut jactantiæ notam : quanto ſum illis, qui ante me in hac arena deſudarunt, ingenio induſtriaque inferior, tanto me plus laboris & diuturnæ curæ, quæ in hoc ſtudiorum genere potiſſimum dominatur, tanto plus adeo opis ad operis hujus abſolutionem attuliſſe. Facere itaque id ſum aggreſſus, quod ante me nemo, ut ſilvam hanc litterariam, quanta quanta eſt, totam percurrerem, luſtra ſcrutarer, monſtraque errorum omnia, quibus ea ſcateret, minora quidem quam Herculea, ſed multis longe partibus plura, profligarem.

Debet hujus operis ſuſcipiendi expoliendique conſilium litterarum reſpublica Excellentiſſimo viro CAROLO SANCTAMAURÆO, Duci Montauſerii, non civili modo militarique prudentia inclyto, qua præter claritatem generis viam ſibi ad gratiam Principis & ſummos honores fecit : ſed litteratæ etiam ſapientiæ alumno ac patrono : cui ſe ille ſic addixit, ut jam ſtudia & humanitatis artes per ipſum in Gallia patriam, ſanguinem, ſpiritumque receperint : qui cum eſſet ab Chriſtianiſſimo Rege LUDOVICO MAGNO Sereniſſimi Delphini inſtitutioni præpoſitus, ut ei veterum monumenta omnia pernoſcendi cupiditatem afflavit, ſic privata illius ſtudia ut in publicam ſimul orbis totius redundarent utilitatem, auctor fuit. Acceſſit etiam viri illuſtriſſimi JACOBI BENIGNI BOSSUETII, Condomenſis olim, nunc vero Meldenſis Epiſcopi, auctoritas:

quem virum cum divinis pariter humaniſque litteris perpolitum inter doctiſſimos eloquentia, inter eloquentiſſimos doctrina excellere toties Ludovicus Magnus per ſe didiciſſet, quoties e ſacris pulpitis perorantem audierat, Gallia interim univerſa non concionibus modo, ſed ſcriptis quoque plurimis ad coërcendam hæreſim voluminibus applaudente, eum Ludovico filio Præceptorem adſcivit. Nec minus fovit induſtriam noſtram humanitate ſua Vir clariſſimus Petrus Daniel Huetius Alnetanus Abbas, quem ſingulare acumen ingenii, mira ſuavitas morum, omne doctrinarum genus, librorum quos publici juris fecit, copia & eruditio, commendavit orbi, & qui maximum orbis judicio calculo pondus adjecit, intelligentiſſimo Principi Ludovico Magno, a quo vocatus in partem tanti muneris eſt, moderandorum Sereniſſimi Principis ſtudiorum.

Nos igitur tantorum virorum, quibus ſuas publicaſque ſpes Ludovicus Magnus commiſit, auctoritati paruimus, conſiliis morem geſſimus: ut quantum id oneris eſt in Plinio illuſtrando fidenti animo ſubiremus, & ſpartam hanc, quanta quanta eſt, exornandam aggrederemur.

Non fraudabimus tamen merita laude priores, quorum aliquæ fuere in hoc ipſo negotio partes: & quanquam haud tritæ ab ipſis orbitæ inſiſtimus, ſingulos tamen cum honoris præfatione juvat hoc operis aditu appellare: ut quid ab illis primo præſtitum, quid a nobis deinde ſit adjectum operæ, quibus gradibus ad hanc operis abſolutionem perventum ſit, palam fiat. Sunt videlicet veterum ſcriptorum libri, ac Plinii in primis, eodem quo arva fato: niſi cura verſentur ſæpius diligentium virorum, ſentes alunt & monſtra, quibus tollendis e medio Hercules non unus ſit ſatis. Itaque quid illi primum, quid nos deinde profecerimus, & quibus uſi ſimus adjumentis, breviter commonſtrandum.

Ut primum divino munere typis edendi libros ars eſt conceſſa mortalibus, publicandi ſtatim Pliniani operis mentem viris cum nobilitate, tum omni virtutum ac doctrinarum genere clariſſimis Numen injecit. Quanquam alias nemo tam obſcurus fuit, quin illuſtris eſſe cœperit, poſteaquam huic operi manus admovit. Vulgavit igitur illud omnium primus Joannes Andreas Alerienſis Antiſtes in Corſica. Hunc ille primus omnium agrum aravit: ſed ſentibus, ut ita dicam, adhuc reliquit, rubiſque pleniſſimum: quos exſtirpare deinde conatus eſt, nec infelici omnino exitu, vir genere, opibus, dignitate, ingenio, eruditione inſignis, Hermolaus Barbarus, Patriarcha Aquileïenſis, idemque poſtea in numerum Purpuratorum Patrum adlectus. Is quidem anno MCCCCXCII. primum, iterumque adjectis anno ſubſequente Caſtigationibus ſecundis, lucubratione viginti duorum fere menſium, circiter quinquies mille craſſiora ſanaſſe ſe vulnera gloriatur. Sed poſt meſſem adeo uberem, prædiviti adhuc & ampliſſimo ſpicilegio locum reliquit, ſi qui ſagacius indagare vellent: & ipſe in iis quæ attigit, ſæpe nimium conjecturæ, memoriæ etiam plus quam hominem deceat, tribuit: uti paulo acerbius eam ob rem invectus in eum Pintianus olim exprobravit. Sed conceſſa facile venia μνημονικῶν ἁμαρτημάτων, quod minus mirum ſit memoriam excidere aliquarum rerum, quam conſtare omnium: at non venia dignus æque, cum neglectis veterum exemplarium veſtigiis, & priſcarum ante ſe editionum ſecurus, plurima pro arbitrio, erudite magis quam caute ac vere, mutavit, vel plane peſſumdedit: cum plurima ex iis quæ caſtigavit, non errata illa ſint, ſed parum intellecta. Tantum nihilominus auctoritati Barbari ſubſecuta ætas, eruditionique tribuit, ut conjecturas illius, ceu totidem κυρίας δόξας in contextum inſeruerit, unde eliminandæ a nobis variis argumentis fuere. Senſit jamdudum hanc labem operi Pliniano illatam auctor Epigrammatis alias haud perelegantis, in Commentarios a Stephano Aquæo editos, de quibus agendum mox erit. Sic enim ille:

In epiſt. ad Alex. VI. Pont. Max.

In obſerv. Plinianis, ad lib. 22. cap. 2.

Dum facere Hermoleos medicinam Barbarus optat
Non paucis lacero vulneribus Plinio:
Perlæſum gravius conjecta vulnerat arte:
Nec minus incauta plurima turba manu.
In tantum ut Latio jam deploratus abiret,
Ob multa in Stygias vulnera feſſus aquas: &c.

Felicior aliquanto Sigiſmundus Gelenius, qui uno dumtaxat archetyporum præſidio, collatis inter ſe exemplaribus, non pauca reſtituit, quæ Hermolao latuerant, edidítque caſtigationum volumen haud contemnendum, anno MDXXXV. Vetuſtorum is auctoritati codicum ac fidei tantum tribuit, quantum detrahere iiſdem viſus eſt Hermolaus. Hic enim ſua profert in medium, ductis ex multigena lectione conjecturis: Pliniana Gelenius ex conditivis duobus libris revocata affert, nec multa illa tamen, ſed ſatis proba.

Geleni methodum ac rationem imitatus deinde anno ſubſequente RHENANUS, cui prænomen BEATO, vel BILDIO fuit. Is e mendis pariter & ruinis veterum exemplarium germanam eruere ſcripturam quibuſdam in locis conatus eſt, hoc eſt, aurum colligere ex ſtercore: atque in Pliniana præfatione, prioribuſque libris quatuordecim, opellam ſuam quantulamcumque paſſim commodavit.

Quadriennio poſt STEPHANUS AQUÆUS (vulgo apud ſuos *De l'Aigue, de Beauvais,*) Biturico Galliæ agro oriundus, vir nobilis in primis, ac militia quoque exacta egregie ſordidus, Commentarios ſcripſit in omnes libros: ſed mole magis quam eruditione inſignes. Nec vero emendationes ullas habet, quam quas a Rhenano mutuatus eſt: & ea fere in quibus ſalebrarum eſt aliquid aut ambagis, ſolet is, ceu foveam, ſecurus prætergredi.

Anno MDXLIV. FERDINANDUS NUNNEZ DE GUZMAN, ex perilluſtri Guzmanorum familia, patre Præfecto ærario Regis Hiſpaniarum, PINCIANUS a patria Salmantica ſcilicet, quæ & Pincia dicta, cognominatus, Obſervationibus ſuis, qua MSS. codicum ope, qua veterum auctorum lectione univerſum Plinii opus, præter librum poſtremum, reddere limatius aggreſſus eſt: ac ſi Lipſio credimus, *per Plinii ſexcentas ſalebras & æſtuantia vada pervaſit, felici quodam ingenii & judicii vento.* Uſus eſt MSS. duobus, Salmanticenſi, & Toletano: probatis illis quidem, ſed mutilis magna ex parte, ac truncis. Contulit cum Plinio e priſcis auctoribus aliquos: ſed ita ut neque Græcos ſua lingua conſuluerit, (id quod de Dioſcoride in primis animadvertimus,) & ad ceterorum mentem Pliniana ſæpe ſcripta torqueat, textumque plane invertat, cum expedire ſe aliter nequit: nodumque ſcindat, cui ſolvendo ſe non eſſe parem intelligit, audaci magis quam laudando conatu. Fateri tamen illum neceſſe eſt, vel paulo, quam Barbarus fuit, religioſiorem fuiſſe: qui conjecturas ſuas Pliniano operi ſponte non inſeruerit: vel haud æque inſtructum ab amicis, quibus inventa ſua ſic probaret, ut ea in contextum adderent.

Fuit modeſtiæ aut ſortis non omnino abſimilis JACOBUS DALECAMPIUS, Cadomenſis e Neuſtria, non infimæ notæ ævo ſuo medicus: qui cum duplicis generis notas in Plinium ederet, alteras emendandi cauſa, alteras illuſtrandi: priores margine libri coërcuit, juſſitque intra eos fines continere ſe ſe, nec irrumpere in contextum. Et ſunt ſane omnes audaciuſculæ conjecturæ, nec ullæ omnino ſunt felices. *Dalecampius*, aïebat olim nonnemo, *vir alioqui bene doctus, Plinium emendandum & excudendum ſuſcepit: ſed qua eſt audacia, omnia invertet & corrumpet: quia, quod multi ſolent, ſi hoc illudve non arridet, ſtatim immutat, ac ſæpe in deterius.* Vates fuit, nec pauciores idcirco cum eo fere, quam cum amanuenſibus, qui Plinium corrupere, conſerendæ nobis pugnæ fuerunt. Animadvertimus etiam poſtmodum, quas ille, tamquam ex *Vet.* ſeu vetere exemplari, vel ex M. hoc eſt, manuſcripto codice profert varias lectiones, non aliud eas jure videri, quam eruditi cujuſpiam unius alteriuſve ad oram libri appoſitas conjectationes. Scaliger in Scaligerianis.

Quod ad poſterioris generis Notas ab eo editas attinet, nec perpetuas illas fecit, nec ſatis argumento accommodatas, & pleraſque etiam plenas inanitatis ac falſitatis. Nam neque Coſmographica omnino, nec Geographica fere attigit, quæ pars operis iſtius haud minima, niſi ut corrumperet obiter falſis oppidorum ac regionum interpretationibus. Ex Hadriano Junio deinde, Cælio Rhodigino, Alexandri ab Alexandro Genialibus diebus, atque iſtiuſmodi ſectæ hominibus, ubi ſe vel minima aura offert, multa congerit & confercit, quæ ad eruditionis famam aucupandam valeant aliquid ſane, ſed ſint eadem a Pliniani operis illuſtratione aliena quam maxime. In re deinde herbaria, vir alioqui in eo genere, ut præ ſe tulit, exercitatus, qui volumina duo ingentia hoc de argumento effudit, mirum quot in errores ipſe inciderit, quot Plinio idem objecerit, quorum expertem eum & immunem eſſe ſuis locis docturi ſumus. Sed incredibile dictu eſt, quot in re medica, hoc eſt, in ea arte in qua excellere potiſſimum illum decuit, σφάλματα admiſerit: ſive cum medicamenta a Plinio propoſita perperam accipit: ſive cum allatis variorum codicum lectionibus, incerta ea remedia facit: ſive cum ex iiſdem correcto, vel corrupto potius Plinii contextu, medicamenta falſa pro veris obtrudit: ſive denique cum præpoſtera interpretatione Pliniana placita ad genus morbi transfert plane diverſum ab eo quem Plinius intellexit: & interpunctione perverſa remedia permiſcet permutatque, nimium ſane quam periculoſe. Atque hæc tamen opera eſt, in qua ſudaſſe ſe & anhelaſſe, ærumnamque decennalem perpeſſum eſſe, in præfatione operis conteſtatur.

At non omni ex parte nihilominus aſpernandus viri labor. Debemus enim ei antiquiſſimi codicis, qui Chiffletii fuit, medici Veſontini, varias lectiones, quas ſumma fide ac diligentia margini ſuæ editionis attexuit: alteriuſque, qui Cujacii fuit. Et ambos utique, ubi opus erit, in teſtes advocabimus adſtipulatoreſque Emendationum noſtrarum.

Hi fere ſunt qui totum opus percurare quoquo modo aggreſſi ſunt: ceteri, quorum

eſt ingens turba, vel locos dumtaxat aliquos ſaltuatim ex toto opere delibatos, ac veluti in tranſcurſu attigere, vel particulam aliquam ex tam immani corpore reſectam delegere, in qua elaborarent.

Priorum e numero familiam ducit PHILIPPUS BEROALDUS, qui notulas breves editioni Parmenſi ſubjunxit, tribus ferme pagellis comprehenſas.

Annotationum Centurias duas, pauciſſimis quibuſdam librariorum mendis velut in tranſcurſu ſubnotatis, conſcripſit M. ANTONIUS COCCEIUS SABELLICUS, Bibliothecæ, quam Venetiis Beſſarion publicarat, Præfectus: in quibus ſunt admodum pauca ſcite animadverſa: cetera conjecturæ omnino infelicis.

ROBERTUS DE VALLE, Rotomagenſis, Compendium, ſive Excerpta e Plinio, & Plinianorum difficilium in Naturalis Hiſtoriæ libris expoſitionem, ad Renatum Carnotenſem Epiſcopum inſcripſit, anno MD. opus nullius eruditionis, nulliuſque fructus, aut pretii.

Adde his RAPHAELEM VOLATERRANUM, in libris de Geographia: GUILLELMUM BUDÆUM, in libris quos de Pandectis inſcripſit, HADRIANUM TURNEBUM, in Adverſariis, alioſque Criticos, qui ſuas animadverſiones, miſcellaneas obſervationes, racemationeſque, vel una aliqua in Plinium obiter adjecta nota nobilitari, ſymbolamque ſuam dare in hanc veluti cœnam decori ſibi eſſe duxerunt. Adde iterum, ſi lubet, ANTONIUM NEBRISSENSEM, quem in obſcuriora Plinii loca; & JOANNEM ANDREAM STRANEUM, quem in omnes Plinii libros; & CHRISTOPHORUM LONGOLIUM, quem in undecim priores exaraſſe Annotationes aïunt: ſed eas hactenus ineditas, ut quidem remur: uti & DIGUILI Grammatici excerpta ex Solino & Plinio, quæ in membranis exſtare Salmaſius aït, in Exercit. ad Solin. pag. 4. D. DE AYLVA ſimiliter (forte, de Sylva) Friſii medici, Commentarios in Plinium, quos laudat Muntingius, opere ſingulari de herba Britannica, pag. 121. nec vidimus, nec vulgatos putamus. Denique Nicolaum Beraldum, ſive *Beraud*, quem nonnemo nuper prodidit aliquid in Plinium exaraſſe, prorſus nec vidimus, nec novimus.

Jam qui partem hujus operis aliquam ſibi ſumpſere, ut in ea potiſſimum elaborarent, hi fere ſunt:

In Præfatione ad Titum. MARINUS BECICHEMUS Scodrenſis, anno MDXIX. NICOLAUS PEROTTUS Epiſcopus Sipontinus, auctor Cornucopiæ: quo opere ea elucubratio continetur, pag. 1033. cum CORNELII VITELLII in eamdem Plinii Epiſtolam annotationibus. FRANCISCUS DE VILLALOBOS, Gloſſam Naturalem edidit in Plinii Hiſtoriæ Naturalis primum & ſecundum librum, Compluti, apud Mich. de Equia, MDXXIV. *in folio.* Nec ſcriptoris hujus, nec trium ſubſequentium lucubrationes in manus noſtras adhuc pervenere. MARTINUS DE FIGUEREDO, Commentum in Plinii Naturalis Hiſtoriæ Prologum, Oliſipone, MDXXIX. *folio.* ANTONIUS FERRARIENSIS, laudatus a Pictorio in ſcholis ad Marbodei librum de gemmis, fol. 38. quem librum Piſtorius edidit, anno MDXXXI. ANTONIUS FLAMINIUS. Sunt qui Lucii prænomen fuiſſe ei velint. In Plinii prooemium Naturalis Hiſtoriæ commentariolum ſcripſiſſe perhibetur. HADRIANUS TURNEBUS, qui ſuas in Præfationem Plini notas debere ſe viro Cl. Guillelmo Pellicerio Monſpeſſuli Epiſcopo profitetur. POLYCARPUS PALERMUS Veronenſis, libros tres, De vera C. Plinii Secundi patria; eaque Verona ſcilicet, ſcripſit, ad eum præfationis Plinianæ locum, *Catullum conterraneum meum*: quibus Pauli Caligani medici Novocomenſis, & aliorum, ſententia confutatur. Veronæ, MDCVIII. 4°.

In librum ſecundum. GEORGIUS VALLA, Venetiis MDII. in 4°. Neque hujus Commentarium videre adhuc licuit. JACOBUS ZIEGLERUS Bavarus. Baſileæ MDXXXI. *in folio.* Addita eodem volumine GEORGII COLLIMITII, & JOACHIMI VADIANI in eumdem librum ſecundum ſcholia quædam. JACOBUS MILICHIUS, Mathematum Profeſſor, in ſchola Wittembergenſi, anno MDXXXIV. in 4°. RODOLPHUS GOCLENIUS, Marpurgi Cattorum, MDCXII. in in°.

In librum ſeptimum. EDUARDUS FERNANDEZ paraphraſin edidit Hiſpali ad hunc Plinii locum, cap. 50. *Atque etiam morbus eſt aliquis per ſapientiam mori.* Et Apologiam deinde pro ſua illa paraphraſi, adverſus Joan. de Luna Vega, doctorem medicum. FRANCISCUS XIMENEZ GUILLEN, *Quid ſit per ſapientiam mori* apud Plinium, Hiſpali quoque publicavit, cum Apologia pro ſua expoſitione, adverſus Joannem de Luna. JOANNES DE PINEDA, e Societate JESU, *De C. Plinii loco inter eruditos controverſo, Atque etiam morbus eſt aliquis per ſapientiam mori.*

In librum nonum. FRANCISCUS MASSARIUS Venetus, in librum Plinii nonum Naturalis Hiſtoriæ, de natura aquatilium Commentarium edidit. Prodidit Baſileæ primum anno MDXXXVII. 4°. Scholia in Plinium & Oppianum de Piſcibus CÆSARIUS edidit Argentorati, MDXXXIV. 4°.

In

In librum undecimum. Nicolaus Rigaltius, in laudem Card. Barberini, cujus in ſtemmate gentilitio viſuntur apes, hujus libri particulam eam quæ de apum natura agit, ad fidem MSS. codicum emendatiorem ediſſe perhibetur, haud illa tamen adhuc viſa nobis.

In librum decimum tertium. Caput illud quod in papyri Ægyptiacæ explicanda natura ac forma eſt, ſingulis commentariis Melchior Guillandinus & Josephus Scaliger proſecuti ſunt, inter ſe conviciis etiam digladiantes de vero loci ejus intellectu: quem neuter plane eſt aſſecutus, ut ſuo loco dicemus.

In librum decimum nonum & ſubſequentes, de re herbaria. Nicolaus Leonicenus libellum edidit de falſa quarumdam herbarum inſcriptione a Plinio, Argentorati M D. XXXVI. Quo volumine comprehenſa quoque Pandulphi Collinutii defenſio adverſus Nicolaum Leonicenum Pliniomaſtigem.

In librum viceſimum ceteroſque ſubſequentes libros. Joannes Fredericus Gronovius in aliquot poſteriorum librorum loca Notas edidit anno MDCXLVIII. orſus a libri viceſimi capite decimo ſexto: miſcellaneas quoque fere duodenas animadverſiones in libros priores. Sunt omnes eæ numero quidem paucæ, aliquanto etiam prolixiores: at pleræque certe felici conjectura, quibus noſtras eſſe ſimiles univerſas optamus. Quanquam nec conſuluiſſe fontes Græcos fere is videtur, in quibus ſingulare ſubſidium ineſſe ad hoc opus, lectori non omnino harum rerum rudi palam fore confidimus.

Sed viciſſe omnes exiſtimari voluit vegrandi mole duorum voluminum, quibus Plinianarum Exercitationum in Solinum nomen fecit, Claudius Salmasius. Quo in opere ut ſint quam plurima ſane dicta erudite: quis enim id neget? at ſunt aliena tamen ab inſtituto, hoc eſt, a Plinio illuſtrando pleraque, & quæcumque in Plinio ſunt difficilioris paulo explicatûs, quæ ſunt propemodum infinita, prætermiſſa interim ab eo, ac ne leviter quidem delibata: quidquid demum boni ac probabilis, quod ad Plinium quidem attineat, ea lucubratione continetur, id fere totum eſt ex alienis hortis ſubreptum, quos ſuis locis indicabimus: quidquid de ſuo primum excogitavit ac protulit, quod eodem ſpectet, ei fere oportuit theta nigrum a nobis præfigi: id quod ſine ulla tamen acerbitate facturi ſumus, a quo longiſſime noſtri mores abſunt.

Libellum is præterea edidit, quem inſcripſit *De Plinio Judicium*, & *De Homonymis*: ubi Plinio dicam ſcribit, quod ſub diverſis nominibus eaſdem omnino plantas diverſis locis deſcribat: perinde quaſi non idem Galenus uſurparit, libris de facultate ſimplicium medicamentorum inſcriptis, in Aſtere Attico, & Bubonio, aliiſque. Sed ſunt & alia ejus libri παροράματα, quæ ſuis locis notabuntur.

Itaque poſt tot ſummorum virorum lucubrationes, ſi quis roget quid ab iis effectum ſit tot curis, tot vigiliis, tot ſudoribus, quid deinde laboris ſuperſit: Dicam audacter, quod eſt apud eruditos in confeſſo: plus uni mihi deinde ſuperfuiſſe, quam quantum a ſingulis jam exhauſtum ſit, plus etiam quam quantum ab omnibus. Nam & vix partem operis milleſimam attigere univerſi: & retractandæ nihilominus ſingulorum lucubrationes, diſcrepantes codicum lectiones ſimul excutiendæ, ut quæ ſinceræ forent dijudicaremus, quæve adulterinæ.

Γεωγραφικὰ, ut appellant, hoc eſt, terrarum ſitus, quam in partem maxime negligentia librariorum atque imperitia carnificinam exercuit, reſtituendus ac ſanandus fuit: truncata, divulſa, confuſa, conflataque nomina, quæ tamen fere ceu genuina, Ortelii Lexica ceterorumque admiſere, ſuo primum nitori, ſuoque deinde loco ac ſitui, unde perverſa interpunctione exciderunt, reddenda: quod quanti faſtidii fuerit, vix ii intelligent, ad quos nulla pars tædii, ſed operis utilitas una perveniet. Hiſtoricas deinde narrationes, placitaque propemodum innumera, in quibus lapſum errore Plinium vulgus credit, idoneis probatiſſimorum ſcriptorum teſtimoniis conſtabilienda: Diſcutiendæ item curationes medicæ, & ſuis quæque aptandæ morbis, non alienis adſcribendæ, quibus præpoſtera interpunctio remedia ſæpe aliena affinxit: Fides denique integerrimo ubique reſtituenda ſcriptori, fama ejuſdem & exiſtimatio ſarcienda. Quod quidem quibus adjutus præſidiis præſtare ſim conatus, qua tandem via & arte id effecerim, quod ſpondeo; ut non multo emendatior modo prodeat, quam hactenus fuit, ſed & politior, nitidior, integrior, quam ceterorum ullus Latinorum ſcriptorum, nunc tandem aperire operæ pretium eſt.

Accurata primum ac diligens MSS. codicum collatio adhibita, & quidem plurimorum. E Bibliotheca primum Regia, cui nunc vir clariſſimus, nobiſque conjunctiſſimus amicitia, Thevenotius præeſt, duos præſertim utendos habuimus: alterum annorum octingentorum, quingentorum alterum, qui fere cum Chiffletiano ſuperius laudato a me codice congruit. E Bibliotheca deinde Viri illuſtriſſimi Joannis Baptistæ

Colberti, qui nuper in Suprema Ærarii Regii Præfectura obiit, omnino quatuor: quorum perhumaniter, ut ſolet, copiam nobis fecit Vir Cl. Steph. Baluzius. In his codicibus quatuor Thuanæus eſt, quem Salmaſius ſæpe teſtem advocat in Exercitationibus Plinianis. Itaque uſi ſumus iis exemplaribus, quæ tam publici juris eſſe poſſunt, quam noſtri fuerunt: ne publicæ credulitati ignota laudando, nec ſatis certo loco delitentia, imponere videremur.

Uſi præterea & altero optimæ notæ codice, quem Pariſienſem nuncupamus, quod ſit is in ea urbe in qua ſumus, & in Bibliothecæ, quam curamus, ſcriniis reconditus.

Advocavimus interdum in partes Chiffletiani exemplaris fidem, & Fuxenſis, vetuſtique item alterius, quorum diſcrepantem ab aliis ſcripturam Dalecampius in ſua editione exhibuit. Item Toletanum & Salmanticenſem, quos Pintianus laudat. San-Victorinum quoque, etſi nunc amiſſum audio: cujus lectiones variæ in libros Plinii aliquot, eruditi cujuſpiam viri manu exaratæ in Bibliotheca noſtra aſſervantur.

Fecit & amicorum comitas, ut aliorum præterea exemplarium fidem atque auctoritatem, etſi procul abeſſent, in conſilium adhibuerimus interdum de difficilioribus locis. E ſeptem Vaticanis codicibus ſumpta teſtimonia Petro Possino debemus, qui tum Romæ agebat, viro e Societate noſtra, editorum operum copia & multiplici doctrina celebratiſſimo. E Lugdunenſi, P. Charonerio, Bibliothecæ ejus Collegii Præfecto. Ex alio denique, qui olim ſancti Michaëlis fuit, nunc eſt Cœnobii Rhedonenſis, P. Mauro Audrenio, e Benedictina familia.

Contulit præterea nonihil opis, etſi perpuſillum, Illuſtriſſimi Viri Guillelmi Pellicerii Epiſcopi Monſpelienſis, qui litterarum ævo ſuo, & idem ordinis ſui decus atque ornamentum fuit, gemina lucubratio, manu ipſius exarata, qua Bibliothecam ipſe noſtram donavit: altera, quæ conſtat variantibus, ut aïunt, lectionibus plurimorum codicum, ad oram libri adnotatis: altera prolixior paulo, notis & conjecturis in libros Geographicos, tum ſparſis ſubinde veluti floſculis in librum octavum, qui de animalium natura agit: tum nonnulla quoque ex parte in librum ſeptimum, & nonum, ubi facto demum fine conquieſcit. Verum in Geographicis ille, conjecturis modo & MSS. non utique probatiſſimis utitur: Græcum ſcriptorem, qui de ſitu terrarum egerit, laudat ſequiturque neminem: in octavo, Ariſtotelem unum: Quoties tamen ex eo profecerimus, non ſolum confitebimur, ſed & prædicabimus: hominem, ut par eſt, cum honoris præfatione appellantes: atque ubi refellere opus erit, id ſalva tanti viri reverentia pariter facturi ſumus, ſæpe etiam ne de nomine quidem tum appellato.

Poſteriores haſce Pellicerii obſervationes, marginaleſque alias ejuſdem manu ſcriptas in decem priores libros, de quibus inferius dicturi ſumus, vidit Nicolaus Rigaltius, ſelectaſque ex iis quamplurimas in oram libri ſui tranſvexit. Inſpectæ illæ ſunt enim obiter a nobis & curſim, ante annos quinque, facta vix ejus libri quaſi per tranſennam inſpiciendi copia. Vidit & Rondeletius, qui ſuum de Piſcibus librum ex iiſdem Annotationibus concinnavit, Thuano teſte, libro xxxvii.

Verum nec unicum fuit, nec præcipuum in codicibus MSS. ut priſtinam ad ſpeciem nitoremque Plinii ſcripta revocaremus, ſubſidium præſidiumque: nedum ad illuſtrandum. Codices manuſcripti, ſive quos ipſi tractavimus, ſive unde ad nos miſſæ ſunt variæ lectiones, reipſa non excedunt annos ſexcentos. In his malitia deſcribentium notæ Chronologicæ plurimæ ſunt corruptæ, nec una ratione, diſſentientibus inter ſe velut ex compoſito exemplaribus. Non habet hoc opus, ut alia plurima, lacunas aliquas, quæ ſuppleri debeant conjectura: integrum ad nos pervenit: nec detrahendo, ſed addendo potius quædam, graſſata in eo interpolatorum audacia eſt: at ſunt ea perpauca; & a nobis quidem aut aperte reprehendentur, & certis rejicientur argumentis, aut quibuſdam ſignis appoſitis eſſe ea temere infarta admonebit ipſe orationis contextus.

Evolvenda vero fuere volumina ſexcenta, tum priſca, tum recentia, tum Græce ſcripta, tum Latine: neque evolvenda ſolum, ſed & diligenter conferenda alia cum aliis, cum Plinio ſingula: ut vel ſic ſincera loci emendatio, germanuſque intellectus non pateret modo, ſed & ita communiretur, ut convelli deinceps non poſſet ulla vi criticave cenſura. Et illuſtrando quidem Pliniano operi cetera, emendando vero eorum in primis ſcripta profuere, vel per quos profeciſſe ſe Plinius fatetur; qui ſunt numero propemodum infiniti, mole librorum ac difficultate inſignes: vel qui Plinium tranſſcripſere ipſi olim: vel denique qui ex iiſdem fontibus hauſerunt, unde ſuos Plinius hortos rigavit.

Hic demum Lydius lapis eſt, hæc obruſſa: ad horum ſcripta Plinianæ ſcripturæ veritas metienda: quid in eo mendoſum tinniat, quid ſubæratum, quid adulterina forma percuſſum. Nam ſi in vetuſtis exemplaribus hæreas modo, cum ipſa inter ſe ſæpe diſſideant, cum ſint inquinata æque eruditorum conjecturis, atque librariorum inſcitia, cum verbis

alioverſum acceptis pro genuino auctoris ſenſu falſam ac depravatam interpretis ſententiam recipere ſæpe cogamur: quis demum litium finis eſt futurus, niſi probatiſſimis codicibus adſtipulatorem quempiam e graviſſimis auctoribus adhibeas, calculumque ejus adjungas, cujus ope ſua demum orationi Plinianæ ſententia integritaſque conſtet?

Horum nos teſtimonia ſi proferimus ſæpe in medium, ſi conſenſum proponimus antiquitatis totius cum Plinio, ſi rempublicam ingeniorum vadem pro eo ſiſtimus: ut minus jucundum id nonnullis eſſe videatur, quis utile inficietur? aut quis jure ſuccenſeat, cum juſti commentarii vice ea ipſa loca ſint, quibus Plinii ſententia emendatur, defenditur, intelligitur? Emendatur porro ſic, ut nullus deinde ſuperſit alteri conjecturæ locus: ita defenditur, ut tot ſuffragiis auctorum communitus nihil jam extimeſcat, ſed ſit extra maledicentiæ tela poſitus: ſic demum intelligitur, ut ne noſtræ quidem interpretationis lucem fere deſideret. Sed quantæ præter hæc voluptatis fore putandum eſt, deprehendi ſtatim, quæ & unde mutua Plinius acceperit, expreſſis indicatiſve locis, quæ ſecutus ſit? ejuſdem ſimul errata coargui, ſi quæ ſunt, iiſdem inter ſe collatis? Interdum in Dioſcoridis concedere ſententiam, (placet enim in hoc exemplum ſtatuere) ne mentitus: abire nonnumquam diverſum, ne mutuatus ab eo quæ affert, exiſtimetur. Potuiſſe enim equidem non diffiteor eum appellare inter ceteros per quos profecit, (ſi tamen, quod multi verius negant, vetuſtior Plinio Dioſcorides fuit:) noluiſſe autem, tum quod ipſos præ manibus auctores haberet, ex quibus ſuam Dioſcorides epitomen conſarcinavit: tum quod jure aſpernari potuit Dioſcoridem Plinius, hoc eſt, homo Romanus externum hominem, quem ſui quoque populares vel inſcitiæ ſæpe coarguant, ut is, qui poſt annos aliquot vixit, vir judicii in eo genere limatiſſimi Galenus: ac deinde Photius: vel certe negligunt, ut Athenæus: qui cum in Græcis auctoribus appellandis minime alias parcus ſit, Dioſcoridem ne ſemel quidem laudarit.

Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. medic. pag. 194. & lib. XI. pag. 301. Photius cod. 178.

Hæc igitur ſubſidia, hæc laboris noſtri adjumenta fuerunt, quibus in ſingulis conquirendis quantum laboris inſumptum ſit, facile ii æſtimaturi ſunt, qui hoc genus ſtudiorum quam ſit faſtidii tædiique plenum per ſe ipſi norunt. *Veneficia mea, Quirites, hæc ſunt*, inquiebat ille, qui cum in parvo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quam ex ampliſſimis vicinitas, in invidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret veneficiis: *Nec poſſum*, adjecit idem, *vobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes meas, vigilias, & ſudores.*

Apud Plin. lib. 18. ſect. 8.

Ne vero inaniter noſtra collocata opera exiſtimetur, ſcito bis mille amplius a nobis ſublata flagitia, propter quæ eximium opus non pauci tanquam ſenticetum, aut peſtilens lemuribuſque infame domicilium devitabant. Horum præcipua tum ex eorum indice intelliges, tum ex Emendationibus fuſioribuſque Notis, quas Lipſium imitatus ad Tacitum, in calcem cujuſque libri conjeci: ubi plenis velis vectus omnia latius inflatiuſque exponerem, totoſque, ut ita dicam, rudentes laxarem, ac ſtilo liberius indulgerem. Quod in multis fieri fuit neceſſe: nam & Emendationum ratio pluribus verbis reddenda, & altercationes dirimendæ, & innumera uberius explicanda, quæ vel difficultatem haberent, vel novitatem. Fuit illud interim ſimplicis ingenii: quod menda multa ſine ullo verborum fuco expunximus, procul omni pompa ac venditatione, præfationibus ſummotis omnibus, diſſimulatoque etiam in pleriſque rebus inveniendis labore, ne mirari noſtra videremur, ac legentem defatigare prius, quam paſcere.

A noſtris procul eſt omnis veſica libellis:
Muſa nec inſano ſyrmate noſtra tumet.

Martial. lib. 4. Epigr. 49.

Juvabit interim ſcriptorum veterum menda plurima, quæ nos primi ſuſtulimus, animadvertere: recentium vero, qui de ſitu terrarum (Geographos appellant) quique de animalium, piſcium, aviumque natura, & qui de re herbaria medicaque, volumina concinnarunt, errata non pauca, quæ nos indicabimus, intelligere. Neque enim nos diffitemur ab Ortelio, Holſtenio, Aldrovando, Bellonio, aliiſque, a Lexicographis quoque ipſis ſæpenumero diſſidere, in locorum, & animalium, herbarumque vernaculis nominibus ſignandis: ſed graviſſima fuere diſſentiendi argumenta, ingenteſque cauſæ, de quibus judicium faciet omnis eruditorum Senatus.

In Geographicis quidem vetuſtos auctores, Tabulas nauticas, Itineraria veterum recentiumve ſcriptorum, Inſcriptiones antiquas, Notitias Eccleſiaſticas Græcas pariter ac Latinas, veteres nummos, aliaque ſimilia adjumenta adhibuimus, quæ prioribus aut latuere omnino, aut difficiliora viſa ſunt explicatûs, moleſtique faſtidii. Sed & viros præterea, qui loca ea luſtrarunt, Aſiæ maxime Græciæque, Syriæ ac Meſopotamiæ, in hac parte, indices locorum habuimus, & operis adjutores.

In animantium deinde natura explicanda, quantum eſt auctorum veterum ac recentium, qui ſint in eo argumento verſati, adſcivimus. In re herbaria, non eos modo qui de ea commentati ſunt, ſed & eam, quæ hic maxime ac prope ſola dominatur, αὐτο-

ψίαν : quod & Plinius in ſuo hoc opere concinnando feciſſe gloriatur. Paucæ ſunt enim ex herbis iis, quas Plinius attigit, quæ non fuerint a nobis in Horto Regio animadverſæ diligenter, tum maxime cum ſingulari cura is coleretur, totidem fere herbarum genera reapſe exhiberet, quot in indice typis edito, anno MDCLXV. continentur. Sunt ſingulæ, inquam, ibi præſertim, aliiſque in hortulis, a nobis exploratæ, omnibuſque fere notis congruere cum Pliniana delineatione deprehenſæ.

Denique in re medica, & eos diligenter cum Plinio ſcriptores contulimus, a quibus ille mutuum accepit, & qui ab eodem deinde pariter mutuati. Horum autem omnium, ubi res poſcit, verba proferimus: iiſdem interdum, brevitatis ſtudio, ſuperſedemus: deſignari locum ſatis eſſe rati: tamquam ſi non doceamus ibi, ſed admoneamus docturos.

Ut multa vero ſint ea quæ animadverſuri ſumus in Notis, non eſt verendum tamen, uti remur, ne prolixiores videamur iis, qui nihil de fæce, quod aïunt, hauri re nos facile paterentur. Neque enim trita aut ante pedes poſita afferemus: non congeremus fere præmiſſa a ceteris, nec hortum quem colimus, alienis irrigabimus rivulis: nec denique, quod noſter monet, diligentiam affectabimus in ſupervacuis. Quamobrem ſi diffuſum id nimis opus cuipiam nihilominus videatur, id reſponſi feret, quod repoſuiſſe acute Plinius alter perhibetur, cum villam aliquam perelegantem particulatim amico depingeret: *Non epiſtolam quæ deſcribit, ſed villam quæ deſcribitur, magnam eſſe. Brevem eſſe, qui facit quod inſtituit: ſi materiæ immoratur, non eſſe longum: non excurſum hunc, ſed opus ipſum eſſe.* Plin. lib. 5. Epiſt. 6.

Ac frontem quidem ipſam Pliniani operis multo politiorem nitidioremque, quam fuit hactenus, exhibemus: priore libro integro, qui ceterorum index eſt, quem priorum editorum negligentia abdicarat, ad fidem MS S. codicum, Reg. 1. 2. Colb. 2. & Thuanæi, nunc primum in lucem prolato: ablegato interim altero, quem imperiti audaculique viri ex officina ſua, & ex lemmatibus capitum, quæ confinxerant ipſi quoque pro arbitratu, pro vero ac genuino, concinnatum obtruſerant. At ubi nihilominus in eo ipſo quem repræſentamus, qui nec Plinium ipſum fortaſſis auctorem ſapit, exci diſſe quidpiam licuit ſuſpicari, lacunam ibi ex conjectura ſupplevimus: diverſoque, hoc eſt, Italico pingendi charactere edi curavimus. Additi denique numeri, qui ſectionibus reſponderent, in quas ſingulorum librorum poſtea eſſet ſubſecanda materia.

Subjunximus deinde Auctorum Syllabum, qui toto opere a Plinio appellantur. Horum pleriſque non ſua modo nomina, detrita ante, truncata, corrupta, ignota, ſed & famam quoque ſuam reſtituimus: ut jam & ipſi qui ſint, & quæ ætas, quæ patria, quæ ſcripta denique, non omnia quidem, id enim nec noſtri eſt inſtituti perſequi, & eſt infiniti laboris: ſed ea modo per quæ profeciſſe videri Plinius noſter poſſit, manifeſta ſint. Quoties autem appelletur eorum quiſque a Plinio, ex Indice ſingulari, quem in calce operis ſubtexemus, nullo negotio ſtatim conſtabit.

E reliquo opere titulos ſeu lemmata capitum plane ſuſtulimus: & quod Plinium ea non habent auctorem, & quod nihil inſulſius dici aut videri poteſt, quam præpoſterus plurimorum lemmatum ſitus, ut ſuis locis commonſtraturi ſumus. Quid quod & recepta hactenus capitum ſectio, qua totum Plinii opus diviſum ac diſſectum eſt, in antiquioribus paulo ac melioris notæ libris nulla eſt: & alia in pervetuſtis editionibus, in ſequentibus alia: in utriſque ſæpe digna riſu, ubi multa perperam diſtracta a ſuperioribus, quibuſcum ea cohærere oportuit: divulſæque ſæpenumero ſententiæ integræ, parte ſua præcedenti capiti hæreant, altera faciant ſubſequentis initium? Atqui veterum quicumque lectos a ſe Plinii libros commemorant, Tertullianus, Auguſtinus, Gellius, Macrobius, aliique, librum quidem ii indigitant, deſignantque: minutias capitulorum, nemo. Singulis enim libris continuata rerum ſeries continetur, quamobrem & hiſtoria vocitatur: ſic ut aliæ res nexæ ex aliis, narrationis ſerie copulatæ, & omnes inter ſe aptæ colligatæque ſint: nullum ut pateat interſtitium, fallente tranſitu, ut in hiſtoriarum Herodoti, Thucydidis, & Livii libris. Nos nihilominus in totidem particulas ſecuimus, quas ſectiones eam ob cauſam libuit appellare, quot ſignatas ab ipſo Plinio in indice intelligere licuit: & priſcos tamen numeros capitum, qui fuere in uſu hactenus, aſſervari in margine voluimus, ut citata in libris ad hunc diem Plinii loca per capita, in hac quoque editione noſtra vel ſic occurrant.

Indicis denique facta acceſſio, non qualis primum a Joanne Camerte e ſacra Minorum familia viro religioſo & erudito, concinnatus eſt olim Viennæ Pannoniæ, anno MDXIV. etſi is deinceps in omnibus fere Plinii editionibus eſt adoptatus: ſed verborum plane ſingulorum: quoniam bona pars Latinæ linguæ hoc uno continetur opere, in quo & vocum occurrit propemodum copia infinita, & ſignificatio ſingularis.

Hanc porro rationem in explanando tam erudito tamque diffuſo opere ſecuti ſumus, ut

ut ne ſæpius a nobis eadem dicerentur: ut ſemel tantum, propter inſtitutam rationem brevitatis, abſtruſiores paulo voces, & propriæ locorum, animalium, agricolationis, vindemiæ, morborum, herbarum, ceterorumque ejuſmodi, explanarentur: quo autem loco, intelligendum ex indice: priore enim fere loco ac numero res ea deciditur: de qua, ſi quoties occurrit ea, diſceptandum foret, in ingentem molem Commentariorum iſtud volumen excreſceret. Sic tamen interim habeto, nullam a nobis eſſe prætermiſſam voculam, cui difficultatis aliquid ſubeſſe ſuſpicio foret: nullam intentatam, indictamve: ſic ut cum paucæ quædam incerti nobis ſignificatûs eſſent, quas in tanta rerum bonarum copia præterire, non modo ſine ullo famæ diſpendio liceret, ſed etiam tutum eſſet: vel dictante proverbio, *Quæ dubites, ne feceris*: maluerimus tamen id ingenue profiteri, ac minus callidi in nos exiſtimationemque noſtram, minuſque aſtuti videri, quam minus ingenui ac ſimplices.

Quanta nihilominus rei litterariæ ex hiſce noſtris lucubrationibus utilitas acceſſura ſit, aliis æſtimandum relinquimus: quanta vero ex hoc ſingulari opere, nunc ſcilicet ad amuſſim emendato caſtigatoque, emolumenta ſperanda ſint, fecere jampridem judicium eruditi viri. In infinita prope veterum librorum non jactura, ſed naufragio, non clade, ſed interitu, *non ſumus omnino ſuperis odioſi*, inquiebat olim Hermolaus ad Picum Mirandulæ Comitem, *quando ſuperſtes eſt Plinius. Suſtentat ille nos utcumque mutilus, decurtatus, lacer. Niſi exſtaret, actum eſſet, tunderemus aquam omnes: ſi eadem, quæ ceteros, ademiſſet eum nobis calamitas, profligata ſpes omnis eſſet Latinæ rei conſtituendæ. Nunc eo duce, quanquam ſemianimi & exſangui, vivimus: & niſi ipſe mihi blandior, videtur in dies proficere, habetur in manibus, celebratur, colitur. Cenſetur indoctus, qui Plinium non legit: indoctior, qui lectum contemnit: indoctiſſimus, cui non ſapit. Debet ætati noſtræ plus, quam ſuæ, Plinius: ſed nos ei magis, qui per illum maxime ſubſiſtimus. Alii rem Latinam juverunt, ille ipſe nobis eſt Latium.* Atqui id eo ævo pronunciare ſi vere licuit, ſi in uno hoc libro Latinæ rei puppis & prora verſari merito exiſtimata eſt, cum tot adhuc ſalebris horreret, tot mendis ſcateret, ſeu verius monſtris: quid iis feliciter profligatis, quid deterſo eo opere, perpurgatoque jam, uti confidimus, ac reſplendeſcente, ſentiendum, aut quid omnino non ſperandum putemus?

Eſt operis certe per ſe ipſius ſuſceptio, diſpoſitio, conformatioque, grandis & capacis ingenii opus: idque eo grandius & magnificentius exiſtimari par eſt, quod nemo unquam ex omni ævo præter eum repertus eſt, ne apud Græculos illos quidem loquaces & otioſos, qui univerſam Naturæ hiſtoriam unius laboris & operis monumento conſignarit. Ex orbe doctrinæ, quam ἐγκυκλοπαιδείαν vocant, quam ſibi quſque particulam delegerit, Auctorum Index, quem ſubtexemus, priori libro declarabit. Nemo unus attigit univerſam. Nemo, ut noſter, theſaurum, vel mundum verius rerum omnium cognitu dignarum, ſpirans ingenii ſui monumentum, reliquit. Quare Plinium haud immerito, etſi novo more loquendi, N*aturæ Bibliothecarium* Langius: Heinſius *Primum omnium Secundum, & ſecundum nemini*, appellarunt: ceteri eruditi opus hoc unum ceterorum e Latio ſcriptorum, ſi ita neceſſe ſit, jactura emendum pronunciarunt: civitates ipſæ nobiliſſimæ, Brixienſis Joanni Taberio anno MDVIII. Salmanticenſis Pintiano, aliæque aliis, Plinii in publico Gymnaſio interpretandi provinciam impoſuerunt, ſalario etiamnum largiſſime ex ærario perſoluto. Ut jam ſuæ petulantiæ pudere neceſſe ſit eos, qui puerili παρωνυμίᾳ Plinium Planium hactenus appellarunt, (quod viri nomen eſt apud Ciceronem, libro IX. Famil. Epiſt. XIII.) planum, hoc eſt, mendacem volentes intelligi.

Nam quod multa Plinium attuliſſe in medium criminantur aliqui, quæ falſa ſint, quæ commenta ſapiant, Magorumque vanitates, nihil id utique habet juſtæ reprehenſionis. Nam quo eum argumento mendacii arguas, qui nihil comminiſcatur, nihil afferat quod haberi pro certo ac confeſſo velit, quin ſit illud idem ab aliis ſcriptoribus, extra omnem mendacii ſuſpicionem poſitis, quos quidem ſuis locis appellaturi ſumus, proditum ſimiliter? qui dubia ſe ſuis reddere profiteatur auctoribus, quorum ad fidem provocat, ac legentes ablegat? qui denique Magorum commenta eo recitat, quod præ ſe fert ipſe haud obſcure paſſim, ut eorumdem obiter coarguat vanitatem: quæ ſub Nerone Principe, quod is hanc exercuerat artem, videri poterat in ipſa Urbe auctoritatem accepiſſe? Lib. 27 ſect. 14. & alibi paſſim.

Fuit auctori prænomen CAIUS, nomen PLINIUS, cognomen SECUNDUS: *Plinius*, ex patre; *Secundus*, ex matre: quamobrem Pomponius Secundus vates affinis ei fuit, natus ſimiliter ex Pomponio patre, & matre Secunda, Plinii Secundi matertera. Et ea cauſa fuit, cur Plinius Pomponii Secundi vitam retulerit, ut ipſe prodidit, libro XIV. ſect. VI. Patria Pliniæ genti proinde, ut Pomponiæ, Roma fuit. Enimvero ſe ipſe Romanum ubique fere profitetur, *Urbemque noſtram* Romam, *Leges noſtras*, quæ ſunt XII. Tabularum, *Annales noſtros*, quos Romani ſcripſere, *Conditores noſtros* Romulum Remumque; *avos majoreſque noſtros*, & *magiſtratus noſtros*, paſſim Romanos appellitat: & *noſtrum mare*,

ũ

quod Campaniam alluit. Nec temere ſane in Campania villam ei fuiſſe ex eo colligas, quod libro XV. ſect. XXX. *duracena ceraſa Campaniam* dicit *Pliniana appellare*. Denique, libro XXII. ſect. XIX. *Nos iſta*, inquit, *Romana gravitate non ut medici, ſed ut judices ſalutis humanæ, diligenter diſtinguemus.* Et libro XXV. ſect. CV. *Nos eam Romanis experimentis digeremus.* Alibi etiam, *noſter Sulpicius*, *Seneca apud nos*, *apud nos Cicero.* Quid eſt Romanum ſe profiteri, ſi hoc non eſt? Novocomenſem quidem eum Hieronymus facit, ſed a ſcriptore vitæ Plinianæ impulſus in fraudem, quem Tranquillum eſſe Suetonium vulgus, ſed falſo, putat. Ex eadem Pliniorum gente fuit is, qui Byzantii Scriba fuit, temporibus Severi Alexandri Imp. teſte nummo antiquo, qui fuit in Cimelio D. FOUCAULT, hac epigraphe: ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ ΓΡ. ΠΛΙΝ. ΣΕΚΟΥΝΔΟΥ. Γραμματέως Πλινίκτπλυ Σεκόνδυ. *Byzantiorum* nummus, ſub *Scriba Plinio Secundo.*

Fuit & alter, C, PLINIUS SECUNDUS CÆCILIUS, ſcriptor epiſtolarum, & Panegyrici Trajano dicti. Ex geminis unicum viri alias eruditi conflarunt: Euſebius in Chronico,. Hieronymus in Iſaïam & Ezechielem: Vincentius Bellovacenſis, & Antoninus. Quin & tertium ab utroque, vel cum ſeniore certe perperam nonnulli confundunt, qui de re medica volumen ſcripſit, quinque omnino libris comprehenſum, cui cognomen Valeriani fuit, patria Comum, uti vetuſtæ aliquot inſcriptiones docent. Sed is multo recentior exſtitit, quippe qui Galenum alioſque laudet inferioris ævi. De reliquo genere vitæ ejus, & obitus, de ſcriptis ab eo voluminibus, quæ ſcire licet, ea cognoſces ex unius Plinii junioris epiſtolis duabus, quas huic Præfationi ſubtexemus, cum Notis.

Vir fuit hic noſter ſane magni laboris & ſtudii, quod ejus opera arguunt: ſed magiſter idem ἀθεότητος, cœcitate ingenti, quod mirere, cum fuerit is, ut ſcripta teſtantur, caſtis integerrimiſque moribus: dum penitius Naturæ ſcrutatur arcana, Naturæ ipſius auctoris obitus.

NOTABILIA QUÆDAM EX IIS QUÆ AD PRIOREM EDITIONEM alioqui integram, in iſta acceſſere: præter Numiſmata antiqua ducenta circiter & quinquaginta, typis æreis excuſa, ac locis ibi indicatis explanata.

PAg. 69. *nota* II. ad verba Plinii *innumerabiles tradidiſſe mundos.*

Pag. 75. *nota* 12. ad illa Plinii verba, *alii Iſidis, alii Matris Deûm.*

Pag. 77. *nota* 14. Subtilis probabiliſque ſententia Archipresbyteri Raguſani, de magnitudine Terræ & Siderum.

Pag. 78. *nota* 1. de Sole viſo ex monte Tenerifæ.

Pag 105. *nota* 2. de Terræ globo circa polos complanato.

Ibid. nota 3. de veterum errore circa mundi figuram.

Pag. 108. *nota* 6. de Crine Berenices, inter ſtellas.

Pag. 109. *ante notam* 1. de eclipſi Lunæ, quæ contigit, Alexandri M. victoria.

Ibid. Pliniani loci interpretatio dilucidior, & *nota* 6. vindicatur idem ab errore, qui ei affingitur.

Pag. 113. *nota* 18. de Pharo Homerica Plinius ipſe arguitur.

Pag. 126. *nota* XI. emendatus annus Urbis Romæ CXIII.

Pag. 127. *nota* XV. reſtitutus annus Urbis, quo defectio Solis contigit a Thalete prænunciata.

Pag. 128. *nota* XXVI. reſtitutus ex MSS. annus Olympiadis.

pag. 130. *nota* LV. reſtitutus Plinii locus ex MSS.

Ibid. nota LXIII. alius ſimiliter locus ex MSS. reſtitutus.

Pag. 141. *nota* 9. de ſitu Sagunti.

Pag. 146. *nota* 4. de Rhodani oſtiis.

Pag. 154. *nota* 17. de Sirenibus, ex Homero.

Pag. 156. *nota* 7. 10. & 14. de amplitudine urbis Romæ.

Pag. 161. *nota* 16. de Trinacia Solis inſula, apud Homerum.

Ibid. SICIL. in nummis Auguſti, quid ſit, exponitur.

Pag. 162. *nota* 7. de Cyclopibus, ex Homero.

Pag. 163. *nota* 25. Nummus inſcriptus, REPARATIO MUNERIS FELICITER.

Pag. 164. *nota* 31. de Magna Græcia.

Ibid. nota 35. de Tithono, & Auſoniis.

Pag. 165. *nota* 14. de Ogygia Homerica, & Calypſo.

Pag. 168. *nota* 35. de Sulmonenſium inſignibus, quæ in tænia inſcriptas has litteras exhibent, S. M. P. E.

Pag. 177. *nota* 3. de inſcriptione Trophæi Auguſti.

Pag. 182. *nota* XIX. Plinii locus emendatus.

Pag. 184. *nota* XL. Plinii locus ex MSS. reſtitutus.

Pag. 189. *nota* 17. nummus ΑΚΑΡΝΑΝΩΝ: .)(. ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ.

Pag. 192. *nota* 10. nummus Patrenſium, COL. A. A. PATR.

Pag. 193. *nota* 20. nummus ΜΕϹϹΗΝΙΩΝ.

Pag. 195. *nota* 1. nummus Neronis Aug. ΠΟΣΕΙΔΩΝ ΙΣΘΜΙΟΣ.

Pag 200. *nota* 17. nummi quatuor Provinciarum Macedoniæ.

Pag. 202. *nota* 30. nommus Alexandri M. ΚΛΕ.

Pag. 204. de Philippis Macedoniæ Lucæ locus, ac deinde Virgilius explicatur.

Pag. 205. *nota* 17. Martialis verſus exponitur, *Jura verpe, per Anchialum.*

Pag 206. *nota* 22. nummus inſcriptus, ΑΙΓΟΠΟ.

Pag. 212. *nota* 10. illuſtratur Homeri locus, de Syro inſula.

Pag. 222. *nota* 23. De progreſſu armorum Romanorum in Britanniam ex Plinio.

Pag. 223. *nota* 17. Galliæ diviſio Pliniana exponitur, ac defenditur.

Pag. 224. *nota* 27. nummus inſcriptus, CIVITAS EQUESTRI, & SEDES LAUSANE.

Pag. 225. *nota* 16. nummus inſcriptus HEDUA XPI CIVITAS.

Ibid nota 25. nummus inſcriptus LUGUDUNUS.

Pag. 238. *neta* CV. Cimbri Plinio reſtituti, Sicambris ejectis.

Pag. 247. *nota* 16. nummus Oeenſium, C. A. O. A. F.

Pag. 252. *nota* 10. locus Homeri de Æthiopibus exponitur.

Pag. 254. *nota* 4. nummus Juliæ Auguſti F. ΙΟΥΛΙΑΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗΝ.

Ibid. nota 10. nummus inſcriptus, ΝΑΥΚΡΑΤΙϹ.

Ibid. nota 22. nummus inſcriptus, PERDAM BABILLONIS NOMEN.

Pag. 260. *nota* 19. de Herode rege ex Plinio.

Pag. 261. nummus Treboniani Galli, ΕΥ ϹΕΒ.

Ibid. noto 15. de origine Hebraïcæ vocis *Jeruſalem.*

Pag. 264. *nota* 12. nummi inſcripti, SALVIS AUGG. ET CASS. FEL. KART. & litteras, ΔΕ SC.

Pag. 265. *nota* 1. nummus Severi, VICT PART. MAX.

Pag. 269. *nota* 26. *Tarſis*, quid ſit in libris ſacris.

Pag. 270. *nota* 12. nummi ΑΛΗΝΩΝ ΕΠΙ ΑΛ. Μ. *ſub Alexandro Augure.*

Pag. 271. *nota* 29. nummus ϹΙΔΗΤΩΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗϹ ΕΝΔΟΞΟΥ.

Ibid. nota 32. nummus Nerva Aug. DIANA PERG.

Pag. 275. *nota* 7. nummi inſcripti ROMAE ET IMPERIO & ΜΑΣΣΑ.

Pag. 276. *nota* 2. nummi ΠΕΛΤΗΝΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ.

Pag. 278. *nota* 16. nummi inſcripti, ΖΕΥϹ ΑΚΡΑΙΟϹ: ΖΕΥϹ ΠΑΝΙΩΝΙΟϹ: &c.

Pag. 281. *nota* 33. nummus inſcriptus, ΑΠΟΛΛΩΝΟϹ ϹΜΙΘΕΩϹ.

Pag. 284. *nota* 5. nummus ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΥΑΓΟΡΟΥ ΚΥΠΡΙΩΝ.

Pag. 290. *nota* 30. Domitiani nummus, ΝΙΚΑΙΕΙϹ ΠΡΩΤΟΙ ΤΗϹ ΕΠΑΡΧΕΙΑϹ.)(. ΔΙΟϹ ΑΓΟΡΑΙΟΥ

Pag. 291. *nota* 18. nummus, ΑΝΤΙΝΟΟΝ ΘΞΟΝ Η ΠΑΤΡΙϹ.

Pag. 295. *nota* XLII. de decem Judææ toparchiis.

Pag. 298. *nota* LXXIX. Pliniana lectio ex nummis antiquis confirmatur.

Ibid. nota XCVI. nummus, ΑΝΚΥΡΑΝΩΝ ΤΕΚΤΟΣΑΓΩΝ.

Pag. 301, *nota* 2. ΤΡΑΚΩΝ. in nummo Heracleæ, quid ſit.

Pag. 302 *nota* 13. qui ſint *Cappadoces*, in ſacris libris.

Pag. 311. *nota* 25. de amplitudine urbis Ninives.

Pag. 313. *nota* 18. Virgilii locus exponitur, ex Ecloga prima, *Cretæ veniemus Oaxem.*

Pag. 314. *nota* 18. nummus, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΧΑΙΟΥ.

Pag. 318. *nota* 17. Virgilii locus de *Elephanto Gangaridum* exponitur.

Pag. 320. *nota* 4. locus Virgilii celebratiſſimus, ex libro II. Georg. *Et viridem Ægyptum*, illuſtratur.

Pag. 327. *nota* 14. *Meſſa*, Gen. 10. ubi fuerit.

Pag. 328. *nota* 11. de menſibus Egyptiis.

Pag. 334. *nota* 26. de Elamitis, finitimiſque populis.

Pag. 337. de flumine Achana, quod & Phiſon

Pag. 339. *nota* 16. de Saracenis, locus Plinii reſtitutus.

Pag. 340. *nota* 21. de Heroopolitico ſinu Maris Rubri.

Pag. 359. *& ſeqq.* de Plinii cum Moſe convenientia in Paradiſi terreſtris fluminibus indicandis.

Ibid. de fonte Jordanis.

Pag. 367. *col* 2. de montibus Armeniæ.

Pag. 370. *nota* 12. de Cyclopibus, & Odyſſeæ Homericæ argumento.

Pag. 371. *nota* 21. de voce *probata.*

Pag. 375. *nota* 22. de prænominibus, in nummis Auguſtorum.

Pag. 381. *nota* 14. nummus inſcriptus, IMP. C. GAL. VAL. LICINIANUS P. F. AUG.

Pag. 384. *nota* 8. de Homeri ætate.

Pag. 386. *nota* 24. de intervallo quod eſt a Lilybæo Siciliæ ad portum Carthaginis, ex D. de Liſle.

Pag. 388. *nota* 17. de titulo *Invicti*, in nummis Auguſtorum.

Pag. 392. *nota* 4. de talentis.

Pag. 398. *nota* 1. nummus inſcriptus, P. VENT. PONT.

Ibidem, nota 14. *& in addendis*, de Felicis cognomine.

Pag. 399. *nota* 14. De Tribunis plebis, & militum.

Pag. 401. *nota* 12. nummus Agrippinæ prioris, ΜΗΤΗΡ ΙΟΥΛΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ.

Pag. 404. *nota* 39. de ludis ſæcularibus. Et Poſtumi Aug. nummus, JOVI SPONSORI SAECULI AUG.

Pag. 412. *nota* 1. de Cerere gemina ex Virgilio & Plinio.

Ibid. nota 19. de litteris antiquis.

Pag. 418. *nota* 136. de triremi, quadriremi, ceteriſque navium ordinibus Plinii ſententia explanatur.

Pag. 420. *nota* 14. de nobilitate Philipporum, & nummo eorum inſcripto, NOBILITAS AUGG.

Pag. 427. *nota* CXVIII. de anno proſcriptionis Syllanæ.

Pag. CXXXIX. *nota* 139. de hac forma loquendi, *Mucius Galeria Felix*,

Ibid. nota CLVII. de annis obſervationum ſiderum apud Babylonios locus Plinii reſtitutus.

Pag. 432. *& ſeqq.* de nummis & characteribus Samariticis.

Pag. 438. *nota* 5. Quid ſit apud Plinium, & in nummis antiquis, VENUS VICTRIX.

Pag. 467. *col.* 1. *nota* 7. de ludis Circenſibus.

Pag. 477. *nota* 29. de Sejano.

Pag 508. *col.* 2. *nota* 4. nummus Sex. Pompeii, NEPTUNI, Iterumque *tomo* 2. *pag.* 719. *col.* 2.

Pag. 573 *col* 2. *ſub finem*: de reſtituto Liviæ Auguſtæ nomine, ubi prius *Julia* mendoſe legebatur: ſic rurſum *pag.* 715 *col.* 1.

Pag. 592. *col.* 2. *in fine* Indicata D. Maraldi diſſertatio de Apibus.

Pag. 618. *col.* 2. *nota* 5. Plinius ob hæc verba, *Emiſſo humore* &c. illuſtratur, ac defenditur: *& in addendis.*

Pag. 626. *col.* 2. *ſub finem*, de P. Vitellio Germanici genero, cujus oratio laudatur a Plinio.

Pag. 629. *col.* 2. *nota* 5. Plinii locus de jecoris vetuſtate, illuſtratur ac defenditur.

Pag. 694. *col.* 2. & 695. de Circe Homerica.

Pag. 697. *col.* 2. ſect 38. de herba Evonymo, ſententia D. d'Iſnard.

Pag. 712. *col.* 2. *nota* 11. nummus Manliæ Scantillæ Aug.

Pag. 732. *col.* 1. de Tarquinii Priſci cognomine.

Pag. 758. *col.* 2. Nummus inſcriptus, ANTONIA AUGUSTA.

TOMO II.

Pag. 22. *col.* 1. *nota* 6. de Quiritibus.

Pag. 42. *col.* 1 *&* 2. de cyclo dierum ſeptenario.

Pag. 451. *col.* 1. Locus Plinii de Faſcino illuſtratus.

Pag. 488 *&* 489. De ΑΒΡΑϹΑΔΑΒΡΑ & ΑΒΡΑΣΑΞ, ad illud Plinii, *Carmen auxiliare*, &c.

Pag. 523. *nota* 8. de Circe & Proteo, ex mente Homeri in Odyſſea.

Pag. 524. *nota* 25. locus Plinii de Moſe & Lotapea reſtitutus & illuſtratus.

Pag. 572. *nota* 5. de quinqueremi Caii Cæſaris Auguſti, qui Germanici F. locus Plinii illuſtratus.

Pag. 603. *col.* 2. de Flavio Annii filio, Plinii locus illuſtratur.

Pag. 606. *col* 2. Epigrammata duo ex Anthologia Græca.

Pag. 629. *col.* 2. *nota* 1. *& in addendis* de nummo Gordiani patris & filii, ſed adulterino.

Pag. 673. *& ſeqq.* de annis Alexandri M. ex nummis ipſius.

Pag. 681. *nota* 26. nummus inſcriptus, DIVO CCIUS AIO.

Pag. 697. *nota* 116. nummus Antoniæ Auguſtæ.

Pag. 698. *nota* 120. nummus ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΥ.

Pag. 704. *nota* 26. De Silano, Plinius illuſtratus.

Pag. 705. *nota* 49. de talenti æſtimatione, ex Plinii mente, Homeri, & Herodoti.

Pag. 712. de Principibus, Imperatoribus, & Auguſtis, ſub Republica.

Pag. 725. *nota* 22. de origine vocis Ἀφροδίτη.

Ibid. nota 27. Plinii locus illuſtratus.

Pag. 730 *nota* 126. de ſtatua Laocoontis.

Pag. 743. *nota* 21. de annis Tarquinii Priſci.

In addendis, Tomo primo.

De vocabulo *Boanerges*, apud Marcum.

De nummo Trajani, cui inſcriptum eſt, DANUVIUS.

De gente ALANA, in epiſtolis Mich. Hoſpitalii.

De nummo Trajani, cui titulus eſt, DARDANICI, additio.

De voce THEUP in nummis Juſtiniani Aug. aliiſque.

De voce ISAUR, in nummo Heraclii Aug.

De nominnibus CASS. LAT. POSTUMI, in nummis ipſius: unde ſint ea petita.

De nummo AESILLAS, iterum.

In addendis, tomo ſecundo.

Nummus inſcriptus, JOVI FULGERATORI, exponitur.

De titulo Imperatoris Romanorum: & ſigillum a Mabillonio laudatum, falſi arguitur.

Nummus Gratiani Aug. inſcriptus, PRINCIPIUM IUVENTUTIS, exponitur.

De titulo Nobiliſſimi, in nummis Philippi Cæſaris.

Plinii locus, ex libro XXVIII. ſect V. *In adorando dexteram ad oſculum referimus*, verius exponitur.

Locus e IV. Reg. VI, 25. de columbarum ſtercore explicatur.

Nummus aureus ſæculo XIV. percuſſus inſcriptuſque FRANTIA.

Triens aureus perrarus Theodeberti Auguſti exponitur.

Nummus Græcus ΣΩΣΣΙΟΥ.

Nummus aureus Quinctii Cincinnati Dictatoris, a Plinio laudati, nunc primum cognitus.

TESTIMONIA SELECTA VETERUM
DE C. PLINIO SECUNDO.

C. PLINII CÆCILII EPISTOLÆ DUÆ.

In quibus de Vita Plinii avunculi ſui diſſerit.

LIBRI III. EPISTOLA V.

C. PLINIUS CÆCILIUS MACRO SUO S.

PERGRATUM eſt mihi, quod tam diligenter libros avunculi mei lectitas, ut habere omnes velis, quæraſque qui ſint. Fungar indicis partibus: atque etiam, quo ſint ordine ſcripti, notum tibi faciam. Eſt enim hæc quoque ſtudioſis non injucunda cognitio. [1] De jaculatione equeſtri, unus. Hunc, cum [2] præfectus alæ militaret, pari ingenio, curaque compoſuit. [3] De vita Q. Pomponii Secundi duo, a quo ſingulariter amatus, hoc memoriæ amici, quaſi debitum munus, exſolvit. [4] Bellorum Germaniæ viginti, quibus omnia quæ cum Germanis geſſimus bella, collegit. Inchoavit, cum in Germania militaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim ei quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germaniæ latiſſime victor ibi periit. Commendabat memoriam ſuam, orabatque, ut ſe ab injuria oblivionis aſſereret. [5] Studioſi tres, in ſex volumina propter amplitudinem diviſi, quibus Oratorem ab incunabulis inſtituit, & perficit. [6] Dubii ſermonis octo ſcripſit ſub Nerone noviſſimis annis, cum omne ſtudiorum genus paulo liberius & erectius, [7] periculoſum ſervitus feciſſet. [8] A fine Aufidii Baſſi, XXXI. [9] Naturæ hiſtoriarum XXXVII. opus diffuſum, eruditum, nec minus varium, quam ipſa Natura. Miraris quod tot volumina, multaque in iis tam ſcrupuloſa, homo occupatus abſolverit? Magis miraberis, ſi ſcieris illum aliquandiu cauſas actitaſſe, [10] deceſſiſſe anno VI. & L. medium tempus diſtentum impeditumque qua officiis maximis, qua amicitia principum egiſſe. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma vigilantia. [11] Lucubrare a Vulcanalibus

NOTÆ.

1 *De jaculatione.*] Laudatur id opus ab ipſo Plinio ſeniore, lib. 8. ſect 65.

2. *Præfectus alæ.*] Equitum ordinibus, quibus ab alarum ſimilitudine nomen id inditum eſt, quod circum legiones dextra ſiniſtraque locabantur. Hinc apud Livium cohortes alariæ, Equites alarii.

3. *De vita Q. Pomponii.*] Meminit ejus operis ipſemet Plinius, lib. 14. ſect 6.

4. *Bellorum Germaniæ viginti.*] Tacitus, lib 1. Annal. pag. 32. *Tradit C. Plinius Germanicorum bellorum ſcriptor, ſtetiſſe* Agrippinam, &c. Symmachus, lib. 4. epiſt. 18. jam ætate ſua id opus minime obvium fuiſſe innuit: *Enitar*, inquit, *ſi fors votum juvet, etiam Plinii Secundi bella conquirere.* Spectavit illud & Tranquillus in Caïo Caligula, cap. 8. Illud eſſe ſuſpicor, cujus mentio in indice librorum nondum editorum, confecto a Scipione Tettio Neapolitano, quem Labbeus noſter edidit in Nova Bibliotheca librorum MSS. pag. 167. hoc lemmate: *Plinii ſenioris hiſtoriarum libri XX.*

5. *Studioſi tres.*] Hoc eſt, de Studioſo, ſive de Oratore, libros tres condidit. Quo nomine inter oratoriæ artis Magiſtros a Quintiliano cenſetur, lib 3. cap. 1. Studioſorum libros inſcriptos fuiſſe Gellius ait, lib. 9. cap. 16.

6. *Dubii ſermonis.*] Sive de Grammatica, quibus in verbis ineſſet loquendi ambiguitas. Laudanr hoc Plinii opus ſæpiſſime Priſcianus ac Diomedes, inſcribuntque modo *Artium*, modo *Artis Grammaticæ*, modo *de dubio ſermone.* Ejuſdem mentio eſt in præfatione ad Titum. Joannes Aretinus Tortellius, qui grande ſcripſir de Orthographia volumen, vixitque anno fere 1450. aſſeverat fragmenta ejus operis ad ſe perveniſſe.

7. *Periculoſum ſervitus feciſſet.*] Quod Nerone Principe ſuſpecta erant præclara ingenia, non auſus eſt tum ejuſdem vel ſuorum temporum hiſtoriam publicare, aut vitas conſignare virorum præſtantium, aliudve ejuſmodi, quod libero erectoque ingenio dignum foret: ſed ad Grammaticum opus ſe demiſit: explicuirque libris octo ea, de quibus inter homines eiam doctiſſimos quæri ſoleret hocne an illo modo loqui aut ſcribere oporteret. Simile eſt illud Phædri in proœmio lib. 3.

Servitus obnoxia
Quia quæ valebat, non audebat dicere, &c.

8. *A fine Aufidii.*] Ab iis temporibus orſus hiſtoriam, in quibus Aufidius Baſſus deſierat. His libris Veſpaſianorum res geſtas complexus, ut quidem dicitur in Præfatione ad Titum: *Nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere juſto, temporum noſtrorum hiſtoriam orſi a fine Aufidii Baſſi.* Etiam & Neronis, ſupremis imperii annis. Libro 2 ſect. 85. *Non minus mirum oſtentum & noſtra cognovit ætas, anno Neronis Principis ſupremo, ſicut in rebus ejus expoſuimus.* Et ſect. 106. *Amnes retro fluere, & noſtra vidit ætas, Neronis principis annis ſupremis, ſicut in rebus ejus retulimus.*

9. *Naturæ hiſtoriarum.*] Illud ipſum quod habemus præ manibus. Ejus epitome a Raynaldo quodam ſcripta exſtare Oxonii dicitur, in Bibliotheca Collegii Ballionenſis, ita referente Voſſio, lib. 1. de hiſt. Lat. cap. 29.

10. *Deceſſiſſe anno.* VI. & L.] Poſt annum, quam libros publicavit hiſtoræ Naturalis: quod factum a ſe anno poſt Urbem conditam DCCCXXX. plurimis locis ipſe teſtatur, ut in decurſu operis indicaturi ſumus. Incidit igitur natalis ejus in annum ab Urbe condita DCCLXXIV. Tiberio imperante, poſt Chriſtum natum anno viceſimo. Obitus in annum, ut videtur, Urbis DCCCXXXI. Errat Serenus Samonicus apud Macrobium, lib. 2. Saturn. cap. 12. qui uſque ad Trajani Principis tempora vixiſſe eum aſſeverat.

11. *Lucubrare.*] Cum hieme, (verbis Mureti utor, lib. 18. Var. lect. cad. 13.) propter longitudinem noctium, homines ſtudiis dediti, & veſperi lucubrare & mane, mulro ante auroram radiorum ardentum indicem, librum cum lumine poſcere ſoleant: æſtate tamen non multi reperiuntur, qui non illas breves & contractas noctes integras dormiant. Idem veteres videlicet factitabant: neque antelucanam lucubrationem fere incipiebant, niſi ſub finem autumni. Juvenalis: *At nunc*
Poſt finem autumni media de nocte ſupinum.

incipiebat, non auſpicandi cauſa, ſed ſtudendi, ſtatim a nocte multa: hieme vero ab hora ſeptima, vel cum tardiſſime, octava, ſæpe ſexta. [12] Erat ſane ſomni parciſſimi, nonnunquam etiam inter ipſa ſtudia inſtantis, & deſerentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum Imperatorem: nam ille quoque noctibus utebatur: inde ad delegatum ſibi officium. Reverſus domum, quod reliquum temporis, ſtudiis reddebat. Poſt cibum ſæpe, quem interdiu levem & facilem veterum more ſumebat, æſtate, ſi quid otii, jacebat in Sole: liber legebatur, adnotabat, excerpebatque. Nihil enim unquam legit, quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat, nullum eſſe librum tam malum, ut non aliqua ex parte prodeſſet. Poſt Solem plerumque frigida lavabatur. Deinde guſtabat, dormiebatque minimum. Mox quaſi alio die, ſtudebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem curſim. Memini quemdam ex amicis, cum lector quædam pronunciaſſet perperam, revocaſſe, & repeti coëgiſſe: huic avunculum meum dixiſſe, Intellexeras nempe? quum ille annuiſſet, Cur ergo revocabas? decem amplius verſus hac tua interpellatione perdimus. Tanta erat parcimonia temporis. [13] Surgebat æſtate a cœna luce, hieme inter primam noctis, ſed tamquam aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores urbiſque fremitum. In receſſu ſolum balinei tempus ſtudiis eximebatur. Cum dico balinei, de [14] interioribus loquor. Nam dum diſtringitur, tergiturque, audiebat aliquid aut dictabat. In itinere, quaſi ſolutus ceteris curis, huic uni vacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus: cujus manus hieme manicis muniebantur, ut ne cæli quidem aſperitas ullum ſtudiis tempus eriperet. Qua ex cauſa Romæ quoque ſella vehebatur. Repeto me correptum ab eo, cum ambularem: Poteras, inquit, has horas non perdere. Perire enim omne tempus arbitrabatur, quod ſtudiis non impartiretur. Hac intentione tot iſta volumina peregit, [15] electorumque commentarios centum ſexaginta mihi reliquit, [16] opiſthographos quidem, & minutiſſime ſcriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe, potuiſſe ſe, [17] cum procuraret in Hiſpania, vendere hos commentarios [18] Lartio Licinio [19] CCCC. millibus nummûm, & tunc aliquanto pauciores erant. Nonne videtur tibi recordanti quantum legerit, quantum ſcripſerit, nec in officiis ullis, nec in amicitia Principum fuiſſe? Rurſus cum audis quid ſtudiis laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis, nec legiſſe? Quid eſt enim, quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere, cum me quidam ſtudioſum vocant: qui, ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia diſtringunt? Quis ex iſtis qui tota vita litteris aſſident, collatus illi, non quaſi ſomno & inertiæ deditus erubeſcat? Extendi epiſtolam, quamvis hoc ſolum, quod requirebas, ſcribere deſtinaſſem, quos ſcilicet libros reliquiſſet. Confido tamen hæc quoque tibi non minus grata, quam ipſos libros, futura, quæ te non tantum ad legendos eos, verum etiam ad ſimile aliquid elaborandum, poſſunt æmulationis ſtimulis excitare. Vale.

NOTÆ.

Clamoſus juvenem pater excitat: Accipe ceras,
Scribe, puer.

Erat quidem in conſuetudine poſitum, ut de menſe Auguſto, Vulcanalibus lucubrare inciperent: ſed id tantum ἀφοσιώσεως χάριν plerique faciebant: eodem plane modo, quo Kalendis Januariis ſuas quiſque artes modice attingebant, auſpicandi cauſa: Ovidius:

Quiſque ſuas artes ob idem delibat agendo:
Nec plus quam ſolitum teſtificatur opus.

Columella, lib. XI. cap. 2. *Per hos quoque dies* (ineuntis Januarii) *abſtinent terrenis operibus religioſiores agricolæ: ita tamen ut ipſis Calendis Januariis auſpicandi cauſa omne genus operis inſtaurent: ceterum differant terrenam molitionem uſque in proximas Idus.* Ita Plinius junior illum parciſſimum temporis diſpenſatorem, avidiſſimum librorum helluonem, avunculum ſuum laudans, *Lucubrare*, inquit, *a Vulcanalibus incipiebat, non auſpicandi cauſa, ſed ſtudendi.* Negat eum ita feciſſe, ut ceteri ſolebant, qui tunc dicis tantum cauſa, incipiebant lucubrare: ac deinde id differebant ad finem autumni, cum

Jam Phœbus breviore via contraxerat ortum
Lucis, & obſcuri creſcebant tempora ſomni.

At illum vere ac ſerio a Vulcanalibus incipere ſolitum aſſeverat.

12. *Erat ſane ſomni.*] Præfatio ad Titum: *Cum ſomno valetudinem computamus.*

13. *Surgebat æſtate.*] Æſtivis diebus finem cœnæ faciebat adhuc lucente die: hibernis, intra primam noctis horam, cœnam abſolverat.

14. *De interioribus loquor.*] De locis balinei ſecretioribus.

15. *Electorumque commentarios.*] Hoc eſt, ex variis auctoribus, quæ Græcis ἐκλογαὶ, *collectiones*, appellantur.

16. *Opiſthographos.*] Ὀπισθογράφους, a tergo ſcriptos, ἀπὸ τοῦ ὄπισθεν καὶ γράφω. De hac voce multa erudite congeſſit in Lexico Robertus Conſtantinus, quem conſule.

17. *Cum procuraret.*] Cum eſſet Cæſaris in Hiſpania procurator. Fuiſſe & in Africa, haud dubie cum ſimili præfectura, aut militari imperio, ipſe prodit, lib. 17. ſect. 3.

18. *Lartio Licinio.*] Dicemus de eo lib. 19. ſect. XI.

19. *CCCC. millibus nummûm.*] Sive ſeſtertiorum. Æſtimatione Gallicæ monetæ, libræ ſunt, ut aïunt, ſive floreni 40000.

LIB. VI. EPIST. XVI.

C. PLINIUS TACITO SUO S.

PETIS ut tibi avunculi mei exitum ſcribam, quo verius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nam video morti ejus, ſi celebretur a te, immortalem gloriam eſſe propoſitam. Quamvis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili caſu, quaſi ſemper victurus occiderit, quamvis ipſe plurima ſcripſerit, plura tamen perpetuitati ejus ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus Deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda: beatiſſimos vero, quibus utrumque. Horum in numero avunculus meus & ſuis libris & tuis erit. Quo libentius ſuſcipio, depoſco etiam, quod injungis. Erat Miſeni, claſſemque imperio præſens regebat: [1] Cal. Novemb. hora fere ſeptima, mater mea indicat ei apparere nubem inuſitata & magnitudine, & ſpecie. Surgit ille, ut e Sole ſolebat, frigida guſtata: jacens enim ſtudebat. Popoſcit ſoleas, aſcendit locum, ex quo maxime miraculum illud conſpici poterat. Nubes incertum procul intuentibus ex quo monte (Veſuvium fuiſſe poſtea cognitum eſt) oriebatur: cujus ſimilitudinem & formam non alia magis arbor, quam pinus expreſſerit. Nam longiſſimo velut trunco efflata in altum, quibuſdam ramis diffundebatur. Credo, quia recenti ſpiritu evecta, dein ſeneſcente eo deſtituta, aut etiam pondere ſuo victa, in latitudinem vaneſcebat, candida interdum, interdum ſordida & maculoſa, prout terram cineremve ſuſtulerat. Magnum id, propiuſque noſcendum, ut eruditiſſimo viro, viſum eſt. Jubet liburnicam aptari: mihi, ſi venire una vellem, facit copiam. Reſpondi ſtudere me malle: & forte ipſe, quod ſcriberem dederat. Egrediebatur domo: accepit codicillos. [2] Retinæ claſſiarii, imminente periculo exterriti, (nam villa ea ſubjacebat: nec ulla, niſi navibus, fuga:) ut ſe tanto diſcrimini eriperet, orabant. Vertit ille conſilium, & quod ſtudioſo animo inchoaverat, obit maximo. Deduxit quadriremes, aſcendit ipſe, non Retinæ modo, ſed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxilium: properat illuc, unde alii territi fugiunt, rectumque curſum, rectaque gubernacula in periculum tenet: adeo ſolutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras ut deprehenderat oculis, dictaret, enotaretque. Jam navibus cinis inciderat, quo propius accederet, calidior & denſior: jam pumices etiam, nigrique & ambuſti & fracti igne lapides: jam vadum ſubitum, ruinaque montis litora obſtantia. Cunctatus paulum, an retro flecteret, mox gubernatori ut ita faceret monenti, Fortes, inquit, fortuna juvat: [3] Pomponianum pete. Stabiis erat, diremptus ſinu medio. Nam ſenſim circumactis curvatiſque litoribus mare infunditur. Ibi quamquam nondum periculo appropinquante, conſpicuo tamen, & cum creſceret, proximo, ſarcinas contulerat in naves, certus fugæ, ſi contrarius ventus reſediſſet. Quo tunc avunculus meus ſecundiſſimo invectus complectitur trepidantem, conſolatur, hortatur: utque timorem ejus ſua ſecuritate leniret, deferri ſe in balineum jubet: lotus accubat, cœnat, atque hilaris: aut, quod æque magnum eſt, ſimilis hilari. Interim a Veſuvio monte pluribus locis latiſſimæ flammæ atque incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agreſtium trepidatione igni relictas deſertaſque villas per ſolitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat. Tum ſe quieti dedit, & quievit veriſſimo quidem ſomno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis gravior & ſonantior erat, ab iis, qui limini obſervabant, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita jam cinere mixtiſque pumicibus oppleta ſurrexerat, ut ſi longior in cubiculo mora eſſet, exitus negaretur. Excitatus procedit, ſeque Pomponiano, ceteriſque qui pervigilarant, reddit. In commune conſultant, intra tectane ſubſiſtant, an in aperto vagentur: nam crebris vaſtiſque tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire aut referri videbantur. Sub dio rurſus quanquam levium exeſorumque pumicum caſus metuebatur: quod tamen malorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor vicit. Cervicalia capitibus impoſita linteis conſtringunt. Id munimentum adverſus incendia fuit. Jam dies alibi, illic nox omnibus nigrior denſiorque: quam tamen faces multa variaque lumina ſolvebant. Placuit egredi in litus, & ex proximo adſpicere quid jam mare admitteret, quod adhuc vaſtum & adverſum permanebat. Ibi ſuper adjectum linteum

In alteram Epistolam Notæ.

1. *Cal. Novemb.*] Codicum hic mira inconſtantia, Palermo teſte, lib. 1. cap. 1. aliis *VIII. Cal. Septemb.* aliis, *III. Non Novemb.* præferentibus.

2. *Retinæ claſſiarii.*] Retina villæ nomen eſt. Claſſiarii, milites comparati ad tutandam claſſem. Uſus hac voce Tacitus: Pliniuſque ſenior lib. 7. ſect. 35. *Bello Siculo Gabienus Cæſaris claſſiarius*, &c.

3. *Pomponianum pete.*] Plinio ex intimis familiaribus, qui tum Stabiis morabatur. De Stabiis, lib. 3. ſect. 9.

recubans

recubans ſedit, atque iterum frigidam popoſcit, hauſitque. Deinde flammæ, flammarumque prænuncius odor ſulphuris, alios in fugam vertunt: excitant illum, qui innixus ſervis duobus aſſurrexit & ſtatim concidit (ut ego conjecto) craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, clauſoque ſtomacho, qui illi natura invalidus, & anguſtus, & frequenter intus æſtuans erat. Ubi dies redditus is, ab eo, quem noviſſime viderat, tertius, corpus inventum integrum, illæſum, opertumque ut fuerat indutus. Habitus corporis quieſcenti, quam defuncto, ſimilior. Interim Miſeni ego & mater. Sed nihil ad hiſtoriam. Nec tu aliud, quam de exitu ejus, ſcire voluiſti: finem ergo faciam. Unum adjiciam, omnia me, quibus interfueram, quæque ſtatim, cum maxime vera memorantur, audieram, perſecutum: Tu potiſſima excerpes. Aliud eſt enim epiſtolam, aliud hiſtoriam, aliud amico, aliud omnibus ſcribere. Vale.

CAII PLINII VITA.

Incerto Auctore.

CAIUS PLINIUS SECUNDUS Veronenſis, natus ſub Tiberio, patre Celere, matre Marcella, omnibus liberalibus diſciplinis operam dedit: unus omnium mirifice ſtudioſiſſimus. Nam perire omne tempus arbitrabatur, quod ſtudiis non impartiretur. Opera edidit, in quibus multa ſcrupuloſa abſolvit: & nihilominus cauſas aliquando actitavit. Augur fuit: officia publica adminiſtravit: etiam Procurator in Hiſpania. Floruit maxime ſub Impp. Veſpaſianis, Tito non mediocriter carus, cui libros Naturalis Hiſtoriæ dicavit: opus diffuſum, eruditum, varium, ſtilo duriuſculum. Fuit opinioni Epicureæ nonnumquam adſtipulator: ubique tamen vitiorum acerrimus inſectator. Periit ſub Tito, anno ætatis ſexto & quinquageſimo, Kal. Novembr. cum Miſeni claſſem imperio regeret, ſpiritu obſtructo, clauſoque ſtomacho, (invalidus enim illi, & anguſtus erat:) ex caligine nubis ortæ e Veſuvio monte, & ad quam noſcendam propius acceſſerat.

CAII PLINII VITA.

Ex Suetonii, ut vulgo creditur, libro DE VIRIS ILLUSTRIBUS.

PLINIUS SECUNDUS *Novocomenſis*, equeſtribus militiis induſtrie functus, procurationes quoque ſplendidiſſimas, atque continuas, ſumma integritate adminiſtravit: & tamen liberalibus ſtudiis tantam operam dedit, ut non temere quis plura in otio ſcripſerit. Itaque bella omnia, quæ umquam cum Germanis geſta ſunt, viginti voluminibus comprehendit. Item Naturalis hiſtoriæ triginta ſeptem libros abſolvit. Periit clade Campaniæ. Nam cum Miſenenſi claſſi præeſſet, & flagrante Veſcvo, ad explorandas propius cauſas, liburnicas prætendiſſet: neque, adverſantibus ventis, remeare poſſet: vi pulveris ac favillæ oppreſſus eſt: vel, ut quidam exiſtimant, a ſervo ſuo occiſus: quem, deficiens æſtu, ut necem ſibi maturaret, oraverat.

In veris codicibus vox ea Novocomenſis *abeſt, & abeſſe utique debet.*

A. GELLIUS, Noctium Atticarum libro tertio, capite decimo.

VISUM eſt non prætereundum, quod in PLINII SECUNDI libro ſeptimo Naturalis hiſtoriæ legimus. Id autem quia extra fidem eſſe videri poteſt, verba ipſius Plinii poſuimus: Maſurius auctor eſt, &c. *Nempe e libro ſeptimo, ſectione quarta & quinta.*

IDEM libro nono, capite quarto.

LIBITUM tamen eſt in loco hoc miraculorum notare id etiam, quod PLINIUS SECUNDUS, vir in temporibus ætatis ſuæ, ingenii dignitatiſque gratia, auctoritate magna præditus, non audiſſe, neque legiſſe, ſed ſcire ſe ſe atque vidiſſe, in libro Naturalis hiſtoriæ ſeptimo ſcripſit: &c. *Sectione tertia ſcilicet.*

IDEM, capite decimo ſexto libri proxime appellati.

PLINIUS SECUNDUS exiſtimatus eſt eſſe ætatis ſuæ doctiſſimus. Is libros reliquit, quos Studioſorum inſcripſit, haud medius fidius uſquequaque aſpernandos. In his libris multa varie ad oblectandas eruditorum hominum aures ponit. Refert etiam pleraſque ſententias, quas in declamandis controverſiis, lepide arguteque dictas putat: &c.

IDEM, libro decimo, capite duodecimo.

LIBRUM eſſe Democriti nobiliſſimi Philoſophorum de vi & Natura chamæleonis, eumque ſe legiſſe PLINIUS SECUNDUS in Naturalis Hiſtoriæ viceſimo octavo refert: &c. *Et poſt pauca:* His portentis atque præſtigiis a PLINIO SECUNDO ſcriptis non dignum eſſe cognomen Democriti puto, &c.

IDEM, libro ſeptimo decimo, capite decimo quinto.

SED elleborum ſumi poſſe tutiſſime in inſula Anticyra PLINIUS SECUNDUS, in libris Naturalis Hiſtoriæ ſcripſit, &c. *Libro 25. ſect. 21. & 25.*

AUGUSTINUS, libro decimoquinto de Civitate Dei, capite nono.

PLINIUS SECUNDUS doctiſſimus homo, quanto magis magiſque præterit ſæculi excurſus, minora corpora Naturam ferre teſtatur. *Libro ſeptimo, ſectione decimaſexta.*

ALCUINUS, epiſtola V. ad David regem, hoc eſt, ad Carolum Magnum.

QUID acutius, quam quod NATURALIUM RERUM DEVOTISSIMUS INVENTOR PLINIUS SECUNDUS de cæleſtium ſiderum ratione expoſuit, inveſtigari valet?

Beda, libro de ratione Temporum, cap. XXVIII.

Plinius Secundus, idem Orator & Philoſophus, in libro ſecundo Naturalis Hiſtoriæ : *Sol autem*, inquit, *ipſe quatuor differentias habet* , &c.

Petrus Quiqueranus, Epiſcopus Senecenſis, libro primo de laudibus Provinciæ.

C. Solinus laborum ſuorum jactura , otioque ſuo jam olim abuſus, nobis aliiſque quibus C. PLINII copia eſt, importunus illudit. Nec id unum, cum PLINIUM quoque, per quem totus profecit, ne nominis quidem mentione dignetur : &c. *Et mox paucis interjectis :* Hic deprehendere eſt quorumdam medicorum procacitatem , qui tabifico livore pertacti, C. Pliniique majeſtatem ſugillare aggreſſi, (libet enim viri manibus de mortalium republica bene meriti paucula hæc verba dare : Dioſcoridis auctoritatem , velut Pythagorici ſuum αὐτὸς ἔφη, nude obtendunt : ut interim non ignotum docto æſtimatori ſit, unum ex eorum numero præſtantiſſimum Leonicenum, arguente Nemeſi Dea, ſub finem libri ſui teſtatum, lites illas ſuas furore animi (quod facile fidem facit) ſe ſuſcitaſſe. Nam niſi C. PLINIUM lippitudine laboraſſe , ut pleraque alia , mentiantur , vel cœco fit manifeſtum, illum non paulo tranquillius , atque exin diligentius ſtirpium lineamenta deſpexiſſe, moxque fidelius nomina prodidiſſe, adjuvante in ea opera Antonio Caſtore, viro in eo prudentiæ genere ſummo, quam Anazarbeum iſtum vagum, turbidum, merentem hinc inde ſtipendia : &c. *Iterumque poſt pauca :* Nec deſunt qui Grammaticum vocitent, rhetorem alii, hi hiſtoricum : omnia non citra imperitiam, multo livore, majore impudentia, & quod mirere , cuncta vere. Nam & in Grammatica lex ipſa, oratione inimitabili : in omnifaria hiſtoria, rude donatus. De Mathematicis vero judicium an quiquam ei viro denegabit, tam multa arduaque tam brevibus comprehendenti ?..... Jam quivis modo non medicellus non abſtulerit ſtirpium cognitionem accuratam, quarum figuram tanto otio, tam rara tranquillitate, tanto ſub judice rimari licuerit ? Magna hic medicinæ fundamenta. Ceterum quæ ad ejuſdem perfectiorem curam faciunt , ſi non intolerabili ægrotantium pædore uſque perferendo addidicit : at e probatioribus , certioribuſque medicorum veterum monumentis excerpſit, additis inſuper , ſi quæ poſtea probata ſciret experimentis, ne non etiam candore commendetur. De metallica hic Romanorum ſolus. De agricultura neſcio quid mirere magis, adeo in tanta brevitate nihil omiſſum. Porro in Coſmographia, animalibus, rerum miraculis, ut nihil ornatius, luculentius, beatius, ita & venia digniſſima ſunt, ſi quæ ex hujuſce ætatis navigationum certiſſima fide ſecus in iis prodita deprehendantur. Qua in re mihi ſane fidem ejurare certum eſt : nam cur credulitatem meam obſtrinxerim, cum ſuam ille tradendo non obſtringat ? cum fidem in auctores releget ? famæque velut famam ſuam impingat ? In ſumma, ea eſt viri auctoritas, ut a doctioribus concuti potuerit, convelli nuſquam : ea majeſtas, ut quam decentiſſimum foret, non citra acerbiſſima flagra ab hujuſmodi nebulonum genere ſubpungi : ea denique in omni doctrinarum cumulo eminentia, ut multo minore cum riſu hunc audias artes omnes a Minerva edoctum, quam Ciceronem. Quare impudenter omnino tentata C. PLINII amplitudo ab eo hominum grege, qui nec viventis ſplendorem probe tuliſſent oculis, &c.

Tertullianus, & alii.

Tertullianus *præterea multa tranſſcripſit a Plinio, diſſimulato ejus nomine , ut in operis decurſu ſuis locis indicaturi ſumus.*

Hieronymus in Jeremiam Plinium laudat, cum Theophraſto, & Ariſtotele, quod memoriæ ii prodiderint, hanc perdicis eſſe naturam, ut ova alterius perdicis, id eſt, aliena furetur , & eis incubet, foveatque : cumque fetus adoleverit, avolare ab eo & alienum parentem relinquere. *Sed memoria lapſum eſſe neceſſe eſt : cum apud veteres omnes rerum Naturalium ſcriptores nihil tale occurrat, & eſſe id falſiſſimum multis conſtet argumentis : de quibus Bochartum conſule, parte 2. lib. 1. de animal. cap. 12. pag. 85. & ſeq.*

Similis & Servii error in Notis ad librum primum Georgicorum Maronis : Plinius, *inquit*, in Naturali hiſtoria dicit corvos obliviosos eſſe, & plerumque minime ad nidos ſuos reverti, &c. *Fallit autem Servius, aut fallitur : cum neque apud Plinium, neque apud ullum qui Servium ætate præceſſerit, dignum fide ſcriptorem, ſimile quidquam legatur.*

Verſum pariter Maronis explicans idem, e libro Æneïdos tertio,

Et juncti currum dominæ ſubiere leones.

Fabulam de Hippomene & Atalanta recitat, quæ omnibus nota eſt : ſubjicitque iſta deinde : Unde irata Dea (*Deûm Mater*) in leones eos convertit, & ſuo currui ſubjugavit, & præcepit ne ſecum unquam leones coïrent. Nam & PLINIUS in Naturali Hiſtoria dicit leonem cum parda, & pardum cum leæna concumbere. *Quibus verbis non ſolum rem falſiſſimam pro vera affert, ſed etiam a Plinio proditam mentitur.*

CODICES MANU SCRIPTI

quibus uſi ſumus in Plinio perpurgando.

E REGIS Chriſtianiſſimi Bibliotheca codex primus, annorum amplius DCCC. ætate Caroli Calvi exaratus, ut aiunt, *Numero* 74. *R. vel Reg.* 1.
Regius codux alter, quingentorum fere annorum, *Numero* 191. *R. vel Reg.* 2.
Ex Bibliotheca Viri Illuſtriſſimi D. JOANNIS BAPTISTÆ COLBERTI, Supremi nuper Ærarii Regii Moderatoris, codices tres: primus annorum amplius quadringentorum, *num.* 54. alter quadringentorum, *num.* 29 quingentorum tertius, *num.* 2417. *Colb.* 1. 2. 3.
Thuanææ olim, nunc Colbertinæ proxime laudatæ Bibliothecæ codex, octingentorum annorum, ut creditur. *Th. vel Thuan.*
Pariſienſis, in Bibliotheca Collegii noſtri hujus Pariſienſis aſſervatus codex annorum circiter 600. *Pariſ.*
Chiffletianus, ſatis probatæ notæ, cujus diſcrepantia a libris vulgatis loca notavit in margine editionis ſuæ Jacobus Dalecampius. *Chiffl.*
Fuxenſis, & alter Vetus, quorum pariter variantes, ut vocant, lectiones idem Dalecampius adnotavit. *Fux & Vet.* *Dalec.*
E Lugdunenſi Bibliotheca Collegii Societatis Jeſu. *Lugd.*
E Vaticana ſeptem, *num.* 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 3533. 9939. *Vatic.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.
E Bibliotheca S. Victoris, in ſuburbio Pariſienſi. *Victor.*
E Cœnobio Rhedonenſi, Ordinis S. Benedicti, qui codex olim Monaſterii S. Michaëlis fuit.

EDITIONES PLINIANÆ PRÆCIPUÆ,

quarum collatione hæc noſtra emendatior prodit.

ROMANA, accurante Joan. Andrea Alerienſi Epiſcopo, MCCCCLXX. *in folio.*
Veneta, ejuſdem: MCCCCLXXII. *in folio.*
Parmenſis, MCCCCLXXVI. *in folio.*
Tarviſana, MCCCCLXXIX. *in folio.*
Parmenſis altera, MCCCCLXXXI. *in folio.*
Veneta altera, MCCCCLXXXIII. *in folio.*
Brixienſis, MCCCXCVIII. *in folio*, e caſtigationibus Hermolai Barbari, cum notulis quibuſdam marginalibus manu Guillelmi Pellicerii Ep. Monſpelienſis paſſim exaratis, in decem fere priores libros.
Veneta tertia, MDXIX. *in folio.*
Baſileenſis 1. MDXXXV. *in folio*, cum annotationibus Sigiſm. Gelenii, & notis marginalibus Guill. Pellicerii Ep. Monſpelienſis manu ſcriptis, quam vidit & citat Carolus Dati, libro conſcripto Italice, De vitis Pictorum.
Veneta 4. apud Aldum Manutium, *in octavo, voluminibus quatuor*, MDXXXVI.
Baſileenſis 3. *in folio*, MDXXXIX.
Pariſienſis, *in folio*, MDXLIII.
Baſileenſis 4 accurante Frobenio, MDXLV. *in folio.*
Veneta 5. a Paulo Manutio emendata, cum caſtigationibus Sigiſm. Gelenii, MDLIX. *in folio.*
Lugdunenſis, opera Juntarum, *in* 16. MDLXI.
Lugdunenſis altera, *in folio*, MDLXIII.
Leydenſis, Petri Santandreani typis, MDLXXXII.
Lugdunenſis, 3. apud Honoratum, ex recognitione Jacobi Dalecampii, Medici Cadomenſis, cum ejuſdem caſtigationibus & variis lectionibus, *in folio*, MDLXXXVII.
Francofordienſis, *in folio*, MDXCIX. cum annotatiunculis nonnullis ad Dalecampii notas adjectis ab incerto auctore.
Leydenſis altera, Elzevirii typis, e Salmaſii caſtigationibus, accurante Joanne Latio, ſive *De Laet*, *in* 24. tribus voluminibus, MDCXXXV.
Leydenſis tertia, cum Variorum, ut aiunt, Commentariis, ſeu verius cum Dalecampii & Pintiani notis, *in octavo*, volumine triplici, MDCLXIX.

PLINIANÆ VERSIONES,

quæ in noſtras manus venere.

ITALICA. *Hiſtoria naturale volgarizata da Chriſtoforo Landino.* Venetiis, MCCCCLXXVI. *in folio.*
Gallica. *Hiſtoire Naturelle de Pline, traduite par Antoine du Pinet, Seigneur du Noroy.* Lugduni MDLXII. *in folio.*
Germanica. *Hiſtoriæ naturalis libri decem priores.* Francofurti, MCLXXI. *in folio.*
Hiſpanica. *Hiſtoria natural traducida por Geron. de Huerta, con eſcolios y annotaciones.* Matriti, MDCXXIV. *in folio.*
Anglice quoque redditam accipimus a Ph. Hollando Medico, in quem illud exſtat Oweni Epigramma:

Plinius eſt longus, quia multa: brevis, quia multum
Scripſit: at Hollandus [a] *longior, &* [b] *brevior.*

a *Quia plenior.* b *Quia planior.*

INDEX
AUCTORUM PRÆCIPUORUM,
Qui in Plinianis notis citantur, illuſtrantur, emendantur.

A

ACHILLES Tatius. *Vide* Tatius.
Raph. Adimari. Sito Reminese. *Brixiæ* 1616. 4°.
Ælianus. De Hiſtoria Animalium, libri XVII.
  Græce & Lat. Gyllio interprete, *Genevæ* 1606. *in* 16°.
Ælianus. Variæ Hiſtoriæ libri XIV. Vulteio interprete. *Genevæ* 1603. *in* 16°.
Æneas Sylvius. Opera. *Baſileæ*, 1571. *folio.*
Æthicus. Coſmographia. *Baſileæ*, 1575. 16°.
Aëtius. Libri XVI. Latine, *Venetiis* 1534. & Græce, ex MS. codice Collegii Pariſienſis, *folio.*
Agathemerus. Compendiariæ Geographiæ libri duo Græce & Lat. *Amſtelod.* 1671. 8°.
Agathias. *Pariſiis*, *Typ. Reg.* 1660. *fol.*
Georg. Agricola. De Menſuris & ponderibus. *Baſilea*, 1550. *folio.*
——————De Natura foſſilium. *Baſileæ*, 1546. *folio.*
——————De re metallica. *Baſileæ*, 1621. *folio.*
——————De peſte, libri tres. *Baſileæ*, 1554. 8°.
Albertus Magnus. De animalibus, libri XXVI. *Lugduni*, 1651. *folio.*
——————De Mineralibus, *Lugduni*, 1651. *folio.*
Andr. Alciatus. Parergon juris libri XII. Tomo VI. ejus operum. *Lugduni*, 1560. *folio.*
Ulyſſ. Aldrovandus. Ornithologia. *Bononiæ*, 1599. *fol. voll.* 3.
——————De piſcibus. *Bononiæ*, 1613. *fol. voll.* 2.
——————De quadrupedibus. *Bononiæ*, 1616. *fol. voll.* 3.
——————De inſectis. *Bononiæ*, 1638. *fol.*
——————De ſerpentibus. *Bononiæ*, 1640. *fol.*
——————Monſtrorum hiſtoria. *Bononiæ*, 1642. *fol.*
——————De Metallis. *Bononiæ*, 1648. *fol.*
Alexander Iatros. Practica. *Venetiis*, 1522. *fol.*
Leo. Allatius. Animadverſiones in Antiquitatum Etruſcarum fragmenta. *Pariſiis*, 1640. 4°.
Proſp. Alpinus. De plantis exoticis, libri duo. *Venetiis*, 1627. 4°.
——————De plantis Ægypti. *Patavii*, 1640. 4°.
Ammianus Marcellinus. *Pariſiis*, 1636. 4°.
Amphitheatrum Sapientiæ Socraticæ. *Hanoviæ*, 1611. *fol.*
Anatomici Pariſienſes. *Vide*, Mémoires pour ſervir à l'hiſtoire naturelle des Animaux.
Anaſtaſius. De Vitis Pontificum. *Moguntiæ*, 1602. 4°.
Aloyſ. Andrez. De Patria S. Laurentii. *Cæſaraugustæ*, 1638. 4°.
Joan. Fran. Anguillara. Semplici. *Venetiis*, 1561. 8°. cum notis marginalibus Matthiæ de Lobel.
Anonymus. De Incredibilibus, cum Palæphato editus. *Cantabrigiæ*, 1671.
Anthologia Græca. *Florentiæ*, 1684. 4°.
Antigonus Caryſtius. Collectanea Hiſtor. Mirabil. Græce & Latin. *Lugduni Batav.*
Antoninus. Itinerarium, cum Comment. Hieronymi Suritæ. *Coloniæ*, 1600. 8°.
Antoninus Liberalis Metamorphoſeon liber. *Amſtelod.* 1976. *in* 24°.
Antonius Muſa. *Vide* Muſa.
Apicius Cælius. De arte coquinaria. *Tiguri*, 1542. 4°.
Apollodorus. Bibliotheca, ſive de Diis, libri tres, ex recenſione Tanaq. Fabri. *Salmurii*, 1661. 8°.
Apollonius. Hiſtoriæ Commentitiæ liber, Græce & Lat. *Lugd. Batav.* 1619. 4°.
Apollonius Rhodius. Argonauticon libri IV. cum Scholiaſte Græco. *Lugd. Batav.* 1641. 8°.
Appianus Alexand. Hiſtoriæ. *Henr. Steph.* 1572. *folio.*
Apuleius. De Medicaminibus herbarum, cum Comment. Gabr. Humelbergii, *in* 4°. & ex MSS. Voſſii.
Apuleius Madaur. Opera. *Lugduni*, 1614. 8°. *voll.* 2.
Aratus. Phænomena, cum Theonis ſcholiis: & Eratoſthenis Καταστερισμοὶ Græce. *Oxonii*, 1672. 8°.
Ariſtophanes. Comœdiæ, cum ſcholiaſte Græco. *Aurel. Allobrog.* 1607. *fol.*
Ariſtoteles. De hiſtoria animalium, cum Comment. Julii Cæſ. Scaligeri. *Toloſæ*, 1619. *fol.*
——————De partibus animalium, Meteorologica, &c. *Pariſiis*, 1619. *fol. voll.* 2.
Arnobius. Adverſus gentes. *Lugduni Batav.* 1651. 4°.
Arrianus. De expeditione Alexandri, & ejuſdem Indica. *Amſtel.* 1668. 8°.
Q. Aſconius Pedianus. In orationes Ciceronis. *Pariſ.* 1520. *fol.*
Athenæus. Libri XV. Dipnoſoph. Græce & Lat. Dalecampio interprete. *Commelin.* 1597. *fol.*
Athenagoras. *Pariſiis*, 1618. *folio.*
Auctores Latinæ linguæ. *Genevæ*, 1603. 4°.
Auguſtinus. De Civitate Dei, cum Comment. Coquæi. *Pariſiis*, 1613. *fol.*
Anton. Auguſtinus. Antiquitatum Romanarum Hiſpanarumque in nummis veterum, Dialogi XI. *Antuerpiæ*, 1653. *fol.*
  Et Italice, *Romæ*, 1592. *fol.*
——————Emendationum libri IV. *Lugduni*, 1544. 8°.
Avicenna. Opera. *Venetiis*, 1564. *fol.*
Avienus. *Vide* Rufus.
Sex. Aurelianus Chronion libri V. *Venetiis*, Ald. 1547. *fol.*
Cæl. Aurelius Victor. Hiſtoriæ Romanæ breviarium. *Antuerp.* 1579. 8°.
——————De Viris illuſtribus. *Ibidem.*
Auſonius. *Amſtelod.* 1629. 24°.

B

Andr. BACCIUS. De naturali Vinorum hiſtoria, & de vinis Italiæ, libri VII. *Romæ*, 1596. *folio.*
Baldus Angelus Abbatius. De Viperæ natura. *Norimbergæ*, 1603. 4°.
Steph. Baluzius. Miſcelaneorum tomus IV. *Pariſiis*, 1683. 8°.
Thom. Bartholinus. De Cygni anatome, ejuſque cantu. *Hageſtedii*, 1668. 8°.
——————Anatomia Reformata. *Hagæ Comitis*, 1655. 8°.
Baſilius, Græce & Latine, ex recognitione Frontonis Ducæi, Soc. JESU, typis Morelli, *Pariſ.* 1618. Et Latine, ex recenſione Andreæ Schotti, ejuſdem Societ. *Antuerp.* 1616. *fol.*
Joan. Gor. Becanus. Opera varia. *Antuerp.* 1580. *fol.*
Beda. *Coloniæ*, 1612. *fol.*

Bellonius.

Petr. Bellonius. Opuſcula varia. *Pariſ.* 1533. 4°.
———De Avibus, libri VII. Gallice. *Pariſ. fol.*
———Obſervationum libri tres, editi cum Cluſio.
Petr. Bellorius. Fragmenta veſtigii veteris Romæ. *Romæ*, 1673. *fol.*
Joan. Bapt. Bellus, Soc. JESU. De partibus Templi Auguralis. *Toloſæ*, 1637. 8°.
Benjaminis Itinerarium. *Lugd. Batav.* 1633. *in* 12°.
Læl. Biſciola, Soc. JESU. Horarum ſubceſivarum libri. *Ingolſtadii*, 1611. *fol. voll.* 2.
Samuel. Bochartus. Geographia ſacra. *Cadomi*, 1651. *fol.*
———De animalibus ſacræ Scripturæ. *Londini*, 1663. *voll.* 2.
Dionyſ. Boëtius Salvagn. (le Preſident de Boiſſieu.) Septem miracula Delphinatus. *Gratianopoli*, 1656. 8°.
Hector Boëthius. Hiſtoria Scotorum. *Pariſiis*, 1572. *folio.*
Joan. Jac. Boiſſardus. De divinatione. *Openheimii. fol.*
Marc. Boſchini. De Archipelago. *Venetiis*, 1658. 4°.
Honorat. Bouche. La Chorographie, & l'hiſtoire de Provence. *Aquis-Sextiis*, 1664. *fol.*
Claud. Bouteroue. Recherches curieuſes des Monnoyes de France, &c. *Pariſiis*, 1666. *fol.*
Bern. Briſſonius. De formulis Populi Romani, libri VIII. *Francofurti*, 1592. 4°.
———De ritu Nuptiarum. *Pariſiis* 1607. 4°.
Joan. Brodæus. Miſcellanearum lectionum libri VI. *Baſileæ*, 1555. 8°.
Guill. Budæus. De Aſſe & partibus ejus. *Pariſiis*, *Vaſcoſan.* 1541. *fol.*
———Annotationes in Pandectas. *Pariſiis*, 1556. *fol.*
Jul. Cæſ. Bulengerus, Soc. JESU. Opuſcula. *Lugduni*, 1621. *fol.*
Giſlen. Busbequius. Epiſtolæ quatuor legationis Turcicæ. *Pariſiis*, 1595. 8°.

C

Nicol. CABEUS, Soc. JESU, In Meteorologica Ariſtotelis. *Romæ*, 1646. *fol.*
Jul. Cæſar. De bello Gallico, &c. *Lugd. Batav.* 1635. *fol.*
Bern. Cæſius, Soc. JESU. Mineralogia. *Lugduni*, 1636. *fol.*
Marſil. Cagnatus. Variarum Obſervationum libri VI. *Romæ*, 1587. 8°.
Callimachus. Hymni, cum ſcholiis Græcis, *Pariſiis*, 1577. 4°.
Calpurnius. Inter Epigrammata & poëmatia a Pithœo collecta. *Pariſiis*, 1590 8°.
Guill. Cambdenus. Britannia. *Londini*, 1607. *fol.*
Petr. Maria Caneparius. De Atramentis. *Londini*, 1660. 4°.
Roder. Carus. Antiguedades de Sevilla. *Hiſpali*, 1634. *fol.*
Lud. Carrio. Emendationes & Obſervationes. *Pariſiis*, 1583. 4°.
Iſ. Caſaubonus. Animadverſiones in Athenæum. *Lugduni*, 1600. *folio.*
Guill. Catel. Hiſtoire de Languedoc. *Toloſæ*, 1633. *fol.*
Cato, de re ruſtica. Editio Plantin. accurante Joanne Meurſio, 1598. 8°.
Catullus. *Trajecti ad Rhenum*, 1659. 8°.
A. Corn. Celſus, de re medica, libri VIII. *Venetiis*, *Ald.* 1547. *fol.*
Cenſorinus. De die Natali. *Lugd. Batav.* 1642. 8°.
Moyſ. Charas. Nouvelles Experiences ſur la Vipere. *Pariſ.* 1669. 8°.
———Pharmacopée Royale. *Pariſ.* 1676. 4°.
Chariſius. Inſtitutiones Grammaticæ, libri V. *Hanoviæ*, 1605. 4°.
Claud. Chiffletius. De antiquo Numiſmate, liber. *Antuerpiæ*, 1656. 4°.
Joan. Chockier. De re nummaria priſci ævi. *Leodii*, 1619. 8°.
Nicol. Chorier. Hiſtoire de Dauphiné. *Gratianopoli*, 1661. *fol.*
Chronicon Novalicienſe. *Tom.* 1. *hiſt. Franc. pag.* 223.
Petr. Ciaconius. Opuſcula, de nummis, &c. *Romæ*, 1608. 8°.
———De Triclinio. *Heidelbergæ*, 1590. 8°.
M. Tul. Ciceronis, opera, *Typis Elzevirianis*, *Lugduni Batavorum*, 1642. 16°.
Vinc. Mar. Cimarelli. Hiſtoria Gallorum Senonum. *Brixiæ*, 1642. 4°.
Guill. Clarcke. Naturalis hiſtoria Nitri. *Francofurti*, 1675. 8°.
Claudianus. *Pariſiis*, 1677. 4°.
Clemens Alexandr. Opera Græce & Lat. *Pariſiis*, 1629. *fol.*
Carol. Cluſius. Exoticorum, libri X. *Typis Raphelengii*, 1605. *fol.*
———Rariorum plantarum hiſtoria. *Antuerp.* 1601. *fol.*
Philip. Cluverius. Italia antiqua. *Lugd. Batav.* 1624. *fol.*
———Sicilia antiqua. *Ibidem.*
———Germania antiqua. *Ibidem.*
Codex Theodoſianus, cum Comment. Jac. Gothofredi. *Lugduni*, 1665. *fol. voll.* 4.
Collatio Carthagini habita. *Commelin.* 1596. 8°.
Pandulph. Collinutius. Defenſio Plinii adverſus Nic. Leonicenum Pliniomaſtigem. *Argentorati*, 1536. *fol.*
Columella. De re ruſtica, libri XII. *Pariſiis*, *Rob. Steph.* 1543. 8°.
Fab. Columna. De Purpura. *Kiliæ*, 1675. 4°.
Valer. Cordus. Hiſtoriæ Stirpium, libri IV. *Tiguri*, 1561. *fol.*
Chriſtoph. A Coſta. Liber Aromatum, qui liber nonus operum Cluſii.
Petr. de Creſcentiis. De Agricultura. *Baſileæ*, 1538. 4°.
Q. Curtius. *Pariſiis*, 1678. 4°.
Cyprianus, *Oxoniæ*, 1682. *fol.*

D

Jacob. DALECAMPIUS. Hiſtoria generalis plantarum. *Lugduni*, 1587. fol. voll. 2. *Sed verus hiſtoriæ illius auctor Joannes Molinæus eſt: qui Dalecampium ſæpe eo opere arguit.*
Carlo Dati. Vite de pittori antichi. *Florentiæ*, 1667. 4°.
Decretorum Collectio, in Bibl. Juris Canonici, tomo 1. *Pariſiis*, 1661. *fol.*
Mart. Delrio, Soc. JESU. Diſquiſitionum Magicarum libri VI. *Lugduni*, 1608. *fol.*
Deſcription Anatomique d'un Cameleon, d'un Caſtor, d'un Ours, d'une Gazelle, &c. *Pariſ.* 1669. 4°.
Dicæarchus Meſſenius. Deſcriptio Græciæ, Græce. *Auguſtæ Vindelic.* 1600. 8°.
Diocles Caryſtius. Epiſtola Latine reddita, per Ant. Mizaldum. *Pariſiis*, 1573. *in* 12°.
Diodorus Siculus. Bibliotheca, Græce & Lat. *Hanoviæ*, 1604. *fol.*
Dio Caſſius. Romana hiſtoria. *Hanoviæ*, 1604. *fol.*
Diogenes Laërtius, de vitis Philoſophorum, Græce & Lat. *Londini*, 1664. *fol.*
Diomedes Grammaticus. *Hanoviæ*, 1605. 4°.
Æl. Dionyſius Halicarn. Antiquitatum Romanarum, Libri XI. & opera reliqua. *Francofurti*, 1586. *fol.*
Dionyſius Periegetes. Periegeſis Græca, cum Commentariis Græcis Euſtathii. *Henr. Steph.* 1577. 4°.
Dioſcorides, Græce & Latine, ex interpretatione Saraceni. *Typis Wecheli*, 1598 *folio.*
Ditmari Chronicon. Inter ſcriptores rerum Germanicarum, collectos a Reinero Reineccio, tom. 1. *Francofurti*, 1580. *fol.*
Dodart. Memoires pour ſervir à l'hiſtoire des Plantes. *Pariſ.* 1686. *fol. Typ. Reg.*

Rembert. Dodonæus. Stirpium hiſtoriæ Pemptades ſex, ſive libri XXX. *Antuerp.* 1583. *fol.*
Alexand. Donatus, Soc. JESU. Roma vetus ac recens. *Romæ*, 1639. 4°.
Marcell. Donatus. Hiſtoria Medica Mirabilis. *Venetiis*, 1588. 4°.

E

Chriſtoph. ENCELIUS. De re metallica, & gemmis. *Francofurti*, 1557. 8°.
Ennius. Fragmenta, cum notis Pauli Merulæ. *Lugd. Batav.* 1595. 4°.
Epiphanius, Græce & Lat. ex verſione Dionyſ. Petavii, e Soc. JESU. *Pariſiis*, 1622.
Eraſmus. Adagia, cum Henr. Stephani animadverſionibus. *Pariſiis*, 1579. *folio.*
Eraſtothenes. Καταστερισμοὶ, cum Arati Phænomenis. *Oxonii*, 1672. 8°.
Sebaſt. Erizzo. Dioſcorſo ſopra le Medaglie de gli Antichi. *Venetiis*, 1559. 4°.
Gaſp. Eſcolano. Hiſtoria Valentina. *Valentiæ*, 1610. *fol. voll.* 2.
Euſebius Cæſar. Præparatio Evangelica, Græce & Latin. *Pariſiis*, 1628.
———Chronicon, cum Animadverſionibus Joſ. Scaligeri. *Lugd. Batav.* 1606. *fol.*
Euſtathius, in Homerum. Romæ, 1542. *fol.*
Eutropius. Hiſtoriæ Romanæ libri X. cum aliis ſcriptoribus Hiſtoriæ Auguſtæ. *Lugd. Batav.* 1632. *in* 24°.
Expoſitio totius mundi, auctore Anonymo Græco, quem vulgavit Jac. Gothofredus. *Genevæ*, 1628. 4°.

F

Joan. FABER Bambergenſis, de Nardo & Epithymo, adverſus Joſ. Scaligerum. *Romæ*, 1607. 4°.
Raph. Fabrettus. De Aquis & Aquæductibus veteris Romæ. *Romæ*, 1680. 4°.
Hugo Falcandus. De rebus geſtis in Siciliæ regno, *Pariſiis*, 1550. 4°.
Gabr Fallopius. Opera. *Francofurti*, 1600. *fol.*
Rhemn. Fannius. Carmen de Ponderibus & Menſuris, cum Celſo editum, *Lugduni*, 1549. 8°.
Thom. Fazellus. De rebus Siculis, decades duæ. *Panormi*, 1558. *fol.*
Joan. Fernelius. De abditis rerum cauſis, libri duo. *Francofurti*, 1576. *fol.*
Joan. Bapt. Ferrarius. De re veſtiaria. *Patavii*, 1654. 4°.
Feſtus. *Inter auctores Latinæ linguæ.*
Feſtus Avienus. *Vide* Rufus.
Jul. Firmicus. De errore profanarum religionum. *Baſileæ*, 1603. 8°.
———Matheſeos, ſive Aſtronomicôn libri VIII. *Baſileæ*, 1533. *fol.*
Valer. Flaccus. Argonauticôn libri. *Antuerpiæ*, 1566. *fol.*
L. Ann. Florus, illuſtratus a Joan. Georg. Grævio. *Trajecti Batav.* 1680. 8°.
Petr. Foreſtus Alcmarianus: Obſervationes & Curationes Medicæ, *Francofurti*, 1602. *fol.*
Formulæ veteres Marculfi, & aliorum. *Pariſiis*, 1666. 4°.
Georg. Fournier. Hydrographie. *Pariſ.* 1667. *fol.*
Fridericus II. Imp. De arte Venandi cum Avibus. *Aug.* 1596. 8°.
Libert. Fromondus. Meteorologicorum libri VI. *Antuerp.* 1627. 4°.
Sex. Jul. Frontinus. De Aquæductibus. *Amſtelod.* 1661. 8°.
———Strategematôn libri IV. *Veſaliæ*, 1670. 8°. *cum Vegetio.*
Leon. Fuchſius. De hiſtoria ſtirpium. *Baſileæ*, 1542. *fol.*
Fulgentius. De priſco ſermone. *Inter auctores Latinæ linguæ.*
———Mythologicôn libri duo, cum Hygini fabulis.
Fulvius Urſinus. Ad librum Ciacconii, de Triclinio. *Heidelbergæ*, 1590. 8°.

G

GALENI & Hippocratis opera, Græce & Lat. ex interpretatione Ren. Charterii, *Pariſiis*, 1638. *fol. Tomis XIII.*
Garcias ab Horto. Aromatum hiſtoria, inter opera Cluſii.
Petr. Gaſſendus. Epicuri philoſophia, ſive in librum X. Laërtii. *Lugduni*, 1649. *fol.*
A. Gellius. Noctium Atticarum libri XX. *Lugduni Batav.* 1666. 8°.
Corn. Gemma. De Naturæ divinis Characteriſmis, ſive Coſmocriticôn libri II. *Antuerpiæ*, 1575. 8°.
Geoponica Græce. Baſileæ, 1539. 8°.
Horum auctor videtur eſſe Vindanius Anatolius, ex Photio in Bibl. cod. CLXIII.
———Latine, interprete Cornario. *Baſileæ*, 1538. 8°.
Petr. Gillius Albienſis. Deſcriptio elephanti, *in Bibliopolio Heringiano*, 1614. *in* 12.
Henr. Glareanus. De Aſſe & partibus ejus. *Baſileæ*, 1550. *in folio.*
Gloſſaria Cyrilli, Philoxeni, & aliorum. *Pariſiis*, 1674. *fol.*
Gloſſarium D. du Cange. *Pariſiis*, 1678. *fol. voll.* 3.
Hub. Goltzius. Theſaurus rei Antiquariæ. *Antuerp.* 1618. *fol.*
———Julii Cæſaris, Auguſti, & Tiberii numiſmata, cum Comment. Lud. Nonnii. *Antuerpiæ*, 1644. *fol.*
———Græcia & Aſia minor, cum Comment. Lud. Nonnii. *Antuerpiæ*, 1644. *fol.*
Goropius. *Vide* Becanus.
Joan. Gorræus. Definitionum Medicarum libri XXIV. *Francofurti*, 1578. *folio.*
Gratius. Cynegeticôn, cum notis Ulitii. *Lugduni Batav.* 1653. *in* 12°.
Jac. Grevinus. De Venenis libri duo. *Antuerpiæ*, 1571. 4°.
Joan. Fred. Gronovius. De ſeſtertiis, &c. *Amſtelod.* 1656. 12°.
Hugo Grotius. Florum ſparſio ad jus Juſtinianeum. *Pariſiis*, 1642. *folio.*
———Explicatio Decalogi. *Amſtelod.* 1640. *in* 12°.
Joan. Gruterus. Inſcriptiones Antiquæ. *Commelin.* 1603. *folio.*
Rob. Guaguinus. Rerum Gallicarum Annales. *Francofurti*, 1577. *fol.*
Georg. Gualtherus. Siciliæ & Brutiorum antiquæ Tabulæ. *Meſſanæ*, 1625. 4°.

H

HABDARRAHMANUS Aſiutenſis Ægyptius. De proprietatibus ac virtutibus medicis animalium, plantarum, ac gemmarum: interprete ex Arabico idiomate, Abrah. Ecchellenſi. *Pariſiis*, 1647. 8°.
Hanno Carthaginienſis. Periplus, cum aliis editus. *Baſileæ* 1533. 4°.
Harpocration. Lexicon Gr. *Pariſiis*, 1614. 4°.
Guill. Harveus. Exercitationes de Generatione Animalium. *Londini*, 1651. 4°.
Heliodorus. Æthiopica. *Pariſiis*, 1619. 8°.
Claud. Hemeræus. Auguſta Veromanduorum. *Pariſiis*, 1619. 4°.
Heraclides. De Politiis, cum Æliani Varia hiſtoria.
Heraclitus. De Incredibilibus, cum Palæphato. *Cantabrigiæ*, 1671. 8°.
Herodotus. Græce & Latine, ex recognitione Frider. Sylburgii. *Francofurti*, 1608. *in folio.*

Heſychius. Lexicon Gr. *Lugduni Batav.* 1668. 4°.
Hippocrates. Opera omnia Græce & Lat. *Lugd. Batav.* 1665. 8° *voll.* 2. *Vide ſupra*, Galenus.
Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptores VI. cum notis Salmaſii. *Pariſiis*, 1620. *fol.*
Hiſtoire de l'Académie des Sciences. *Paris.*
Gaſp. Hofmannus. Variarum lectionum libri VI. *Lipſiæ*, 1619. 8°.
Lucas Holſtenius. Annotationes Geographicæ. *Romæ*, 1666. 8°.
————De Sabbathio flumine, Epiſtola. *Inter Leonis Allatii σύμμικτα. Coloniæ*, 1653. 8°.
Homerus, cum Scholiis Didymi. *Lugduni Batav.* 1656. 4°.
Horus Apollo, cum ſymbolis Ægyptiorum, P. Cauſſini, Soc. JESU. *Pariſiis*, 1618. 4°.
Franc. Hotomani. De re nummaria 1585. 8°.
Hygenus. De limitibus conſtituendis. *Inter auctores finium regundorum. Pariſiis*, 1614. 4°.
Jul. Hyginus. Fabulæ, & Poëticum Aſtronomicum. *Pariſiis*, 1578. 8°.

I

Joan. de JANUA. Catholicon, *folio.*
Joannis Antiocheni Excerpta, edita per Henr. Valeſium. *Pariſiis*, 1634. *in* 4°.
Jornandes, de rebus Geticis. *Hamburgi*, 1611. 4°.
Joſephus. Opera Græce & Lat. *Genevæ*, 1611. *fol.*
Journal des Sçavans. *Pariſiis ab anno* 1665. 4°.
Irenæus. *Pariſiis*, 1639. *folio.*
Iſidorus Characenus. Σταθμοὶ Παρθικοί. *Auguſtæ Vindelic.* 1600. 8°.
Iſidorus Hiſpalenſis. Originum libri XX. *Coloniæ*, 1617. *fol.*
Julianus Imp. Cæſares, cum notis Spanhemii Gallicis. *Pariſiis*, 1683. 4°.
Juſtinus. *Pariſiis*, 1677. 4°.
Juvenalis. Satyræ, cum Scholiis. *Pariſiis*, 1613. 4°.

K

Joan. KEPLERUS. Aſtronomiæ pars Optica. *Francofurti*, 1604. 4°.
————Epitome Aſtronomiæ Copernicanæ. *Lentiis*, 1618. 8°.
Kiranidum Kirani, id eſt, Regis Perſarum (*vel potius* Collectaneus) liber Phyſico-Medicus. 1638. *in* 8°.
Athan. Kircherus, Soc. JESU Phonurgia nova. *Campidonæ*, 1673. *folio.*
————Mundus ſubterraneus. *Amſtelodami*, 1665. *folio.*

L

Philip. LABBEUS, Soc. JESU. Nova Bibliotheca MSS. librorum. *Pariſiis*, 1653. 4°.
Ægid. Lacarry, Soc. JESU. Hiſtoria Coloniarum a Gallis miſſarum, &c. *Claromonti*, 1677. 4°.
Lactantius. *Lugd. Gryph.* 1541. 8°.
Petr. Lambecius. Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis Commentariorum libri VII. *Viennæ* 1665. *fol.* 8. *voll.*
Laurentius. Hiſtoria Anatomica humani corporis. *Pariſiis*, 1600. *in folio.*
Leges Atticæ, cum Comment. Samuelis Petiti. *Pariſiis*, 1635. *fol.*
Joan. Leo Africanus. De deſcriptione Africæ, libri IX. *Antuerpiæ*, 1556. 8°.
Liber de Menſura orbis terræ, MS. ex Bibliotheca Regia, num. 990. *Sub nomine Miſſorum Theodoſii a nobis ſæpe laudatur.*
Fortun. Licetus. De quæſitis per epiſtolas. *Bononiæ*, 1640. *voll.* 2. 4°.
Juſtus Lipſius. De re nummaria. 8°.
Titus Livius. Hiſtoriarum libri. *Francofurti*, 1588. *fol.*
Gar. Loaïſa. Collectio Conciliorum Hiſpaniæ. *Madriti*, 1593. *fol.*
Matthias Lobelius. Stirpium Adverſaria, *Londini*, 1605. *fol.*
————Stirpium Obſervationes. *Antuerpiæ*, 1576. *fol.*
Lucanus. Pharſalia. *Lugd. Batav.* 1626. 8°.
T. Lucretius. De rerum natura, libri VI. *Francofurti*, 1631. 8°.
Lucianus. Opera Græce & Lat. *Pariſiis*, 1615. *folio.*
Joan. Lucius. De regno Dalmatiæ. *Amſtelod. fol.* 1666. *fol.*
Lycophronis Scholiaſtes. *Vide* Iſ. Tzetzes.

M

MACROBIUS *Lugd. Batav.* 1670. 8°.
Hieron. Magius. Variarum lectionum, ſeu Miſcellaneorum, libri IV. *Venetiis*, 1564. 8°.
Joan. Dan. Major. Doctrinæ de teſtaceis ſpecimen. *Kiliæ*, 1675. 4°.
M. Manilius. Aſtronomicôn, libri V. *Lugduni Batav.* 1600. 4°.
Marbodeus. De lapidibus pretioſis, Enchiridion. *Baſileæ*, 1531. 8°.
Marcellinus Comes. Chronicon. *Pariſiis*, 1619. 8°.
Marcellus. De Medicamentis Empiricis, &c. *Baſileæ*, 1536. *folio.*
Marcianus Heracleotes. Periegeſis. *Vide*, Scymnus Chius.
————Periplus. *Auguſtæ Vindelic.* 1600. 8°.
Joan. Mariana, Soc. JESU. De Ponderibus & Menſuris. *Toleti*, 1509. 4°.
————De rebus Hiſpaniæ. *Toleti*, 1574. *fol.*
Marius Victorinus. Artis Grammaticæ, libri IV. *Hanoviæ*, 1605. 4°.
Marlianus. Topographia Urbis. *Lugduni* 1534. 8°.
Marmol. L'Afrique, de la traduction de Nic. Perrault, Sieur d'Ablancourt. *Pariſiis*, 1667. 4°.
Andr. Marmora. Hiſtoria Corcyrenſis. *Venetiis*, 1672. 4°.
Marmora Oxonienſia. *Oxonii*, 1676. *fol.*
Nicol. Maronea Veron. in Dioſcoridem & Plinium, de Amomo. *Baſileæ*, 1608. 4°.
M. Val. Martialis Epigrammatum libri XV. *Pariſiis*, 1680. 4°.
Martianus Capella. De nuptiis Philologiæ, &c. cum notis Hug. Grotii. *Lugd. Batav.* 1599. 8°.
Papir. Maſſonus. Deſcriptio Fluminum Franciæ. *Pariſiis*, 1618. 8°.
Petr. Andr. Matthiolus. Commentarii in Dioſcoridem. *Venetiis*, 1565. *folio.*
Jo. Marius Mattius. Opinionum libri III. *Alexandriæ Statyellæ*, 1598. 4°.
Maximus Tyrius. Diſſertationes, cum notis Danielis Heinſii. *Lugduni Batav.* 1614. 8°.
Pompon. Mela. De ſitu orbis, cum Obſervationibus Iſaaci Voſſii. *Hagæ*, 1658. 4°.
Mélanges d'Hiſtoire & de Littérature, par Vigneul de Marville, *Paris*, *tomes* 2.
Memoires pour ſervir à l'Hiſtoire naturelle des animaux. *Pariſ.* 1671. *folio*, *typis Reg.*
Suite des Memoires, pour ſervir à l'Hiſtoire naturelle des animaux. *Ibidem.* 1676.
Ægid. Menagius. Le Origini della lingua Italiana. *Pariſiis*, 1669. 4°.
Hieron. Mercurialis. De arte gymnaſtica. *Pariſiis* 1577. 4°.
Joan. Meurſius. Arboretum ſacrum. *Lugdun. Batav.* 1642. 8°.
————Rhodus, Creta, Cyprus. *Amſtelodami*, 1675. 4°.
Vinc. Mirabella. Dell'antiche Siracuſe. *Neapoli*, 1613. *folio.*

Miſcellanea Curioſa Medico-Phyſica, ſive Ephemerides Germanicæ. *Lipſiæ*, 1670. *& annis ſeqq. voll.* 6.

Miſſi Theodoſii. De menſura orbis terræ. MS. e Bibliotheca Regia, num. *990*.

Philip. Monetus, Soc. JESU. Geographia Galliæ. *Lugduni*, 1614. 8°.

Lud. de Montjoſius. Gallus Romæ hoſpes. *Romæ*, 1585. 4°.

Ambr. Morales. Antiguedades de las Cieudades de Eſpaña. *Compluti*, 1575. *folio.*

Abrah. Muntingius. De vera antiquorum herba Britannica. *Amſtelodami*, 1581. 4°.

M. Ant. Muretus. Variarum Lectionum libri XV. *Antuerpiæ*, 1580. 8°.

Anton. Muſa, (vel potius Apuleïus Madaurenſis.) De herba Vettonica, cum Commentariis Gabr. Humelbergii, & variis lectionibus ex codice MS. Voſſii. 4°.

Muſæ lapidariæ, Joan. Bapt. Ferretii. *Veronæ*, 1672. *fol.*

N

Aurel. NEMESIANUS. Cynegeticon. Inter Epigrammata & poëmatia a Pithœo collecta. *Pariſiis*, 1590. 8°.

Nicander. Alexipharmaca & Theriaca, Græce cum verſione Gorlæi, & Scholiaſte Græco. *Pariſiis*, 1559. 8°.

Nicetas Choniata. Hiſtoria, *Pariſiis, Typ. Reg.* 1647. *fol.*

Nicolai Damaſceni Excerpta, per Henr. Valeſium. *Pariſiis*, 1634. 4°.

Jo. Euſeb. Nierembergius, Soc. JESU. Hiſtoria Naturæ. *Antuerpiæ* 1635. *fol.*

Jul. Nigronius, Soc. JESU. De caliga veterum. *Dilingæ*, 1621. 8°.

Nonius Marcellus. *Inter Auctores Latinæ Linguæ.*

Nonnus. Dionyſiaca. *Hanoviæ*, 1610. 8°.

Notitia Africæ, apud Victorem Vitenſem. *Divione*, 1664. 4°.

Notitia Dignitatum Imperii Romani, ex recenſione Philippi Labbei, Soc. JESU. *Pariſiis, Typ. Reg.* 1651. *in* 24°.

Notitia Eccleſiaſtica Epiſcopatuum, *Hierocli attributa, in MS. Vaticano*, aliæque, *in Geographia ſacra Caroli a S. Paulo. Pariſiis*, 1641. *fol.*

Novella Leonis Imp. apud Leunclavium. *Francofurti*, 1596. *fol.*

Nubienſis Geographia. *Pariſiis*, 1619. 4°.

O

Jul. OBSEQUENS. De Prodigiis. *Amſtelodami*, 1679. *in* 12°.

Arnald. Oihenartus. Notitia utriuſque Vaſconiæ. *Pariſiis*, 1656. 4°.

Oiſelius. Theſaurus Numiſmatum antiquorum. *Amſtelodami*, 1677. 4°.

Olaus Magnus. Hiſtoria. *Baſileæ*, 1567. *folio.*

Oppianus. De venatione, ſive Κυνηγετικῶν, libri IV. Et de Piſcatione, ſive Halieuticôn, libri V. Græce. *Lugd. Batav.* 1597. 8°.

Oribaſius. Collectorum Medicinalium libri, Latine. *Pariſiis*, 1555. 8°. & Græce, ex codice MS. Collegii Pariſienſis.

Orpheus. De lapidibus. *Genevæ*, 1606. *fol.*

Ovidius. Halieuticôn, cum notis Geſneri. *Tiguri, apud Andr. Geſnerum, in* 12°.

———Opera omnia, *Lugd. Batav.* 1662. 8°. *voll.* 3.

P

Luc. PÆTUS. De Menſuris & Ponderibus. *Venetiis*, 1573. 4°.

Palæphatus. De incredibili hiſtoria. *Cantabrigiæ*, 1671. 8°.

Palladius. De re ruſtica, libri XIV. *Pariſiis, Rob. Steph.* 1543. 8°.

Palladius, de Vita S. Joannis Chryſoſtomi. *Pariſiis*, 1680. 4°.

Jac. Palmerius Exercitationes. *Lugduni Batav.* 1668. 4°.

Guid. Pancirollus. Rerum Memorabilium liber. *Francofurti*, 1660. 4°.

Panegyrici veteres. *Pariſiis*, 1676. 4°.

Papias. Vocabularium. *folio.*

Philip. Paruta. La Sicilia. *Romæ*, 1649. *fol.*

Carol. Paſchalius. Coronæ. *Pariſiis*, 1610. 4°.

Carol. Patin. Familiæ Romanæ in antiquis Numiſmatis. *Pariſiis*, 1663. *fol.*

———Imperatorum Rom. numiſmata. *Argentorati*, 1671. *fol.*

Simon Paulus. Commentarius de abuſu Tabaci & herbæ Thée. *Argentorati*, 1681.

Pauſanias Græce & Latine, ex recenſione Frid. Sylburgii. *Hanoviæ*, 1613. *fol.*

Camil. Pellegrino. Campania Felice. *Neapoli*, 1651. 4°.

Petr. Pena. Adverſaria ſtirpium. *Plantin.* 1576.

Periplus Ponti Euxini, Græce & Lat. edente Iſ. Voſſio. *Amſtelod.* 1639. 4°.

Nicol. Perottus. Cornucopiæ. *Baſileæ*, 1526. *fol.*

Dionyſ. Petavius, Soc. JESU. De doctrina Temporum. *Pariſiis*, 1617. *fol. voll.* 2.

———Uranologium. *Pariſiis*, 1630. *fol.*

———Miſcellaneæ Exercitationes. *Pariſiis*, 1630. 4°.

T. Petronius Arbiter. Satyricon, cum Commentariis Varior. *Amſtelodami*, 1669. 8°.

Petrus Bleſenſis. Epiſtolæ. *Pariſiis*, 1515. 4°.

Phædrus. Fabulæ. *Pariſiis*, 1617. 4°.

Manuel Phile. De animalium proprietatibus, Græce & Latin. *Lipſiæ*, 1517. 4°.

Philo Byzantius. De ſeptem orbis ſpectaculis, cum notis Leonis Allatii. *Romæ*, 1640. 8°.

Philo Judæus, *Genevæ*, 1613. *folio.*

Philoſtorgius. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libri XII. *Genevæ*, 1643. 4°.

Philoſtratus. Græce & Lat. *Pariſiis*, 1607. *folio.*

Philoxeni & aliorum Gloſſaria. *Pariſiis*, 1679. *fol.*

Phlegon Trallianus. De rebus mirabilibus, & de longævis, Græce & Lat. *Lugduni Batav.* 1620. 4°.

Photius. Bibliotheca. *Rothomagi*, 1653. *fol.*

Phurnutus. De natura Deorum. *Cantabrigiæ*, 1670. 8°.

Pindarus. Carmina, cum Scholiis Græcis. *Pariſiis*, 1599. 4°.

Plautus. Comœdiæ. *Lugd. Batav.* 1664. 8°.

Plinius Junior. Epiſtolæ. *Lugduni Batav.* 1669. 8°.

C. Plinius Secundus Valerianus. De re Medica, libri V. *Baſileæ*, 1528. *fol.*

Plutarchus. Opera Græce & Lat. *Pariſiis*, 1624. *voll.* 2. *fol.*

Ant. le Pois. Diſcours ſur les Medailles, &c. *Paris*, 1579. 4°.

Joan. Poldo d'Albenas. De l'antiquité de Niſmes. *Lugduni*, 1560. *fol.*

Angel. Politianus. Epiſtolarum libri XII. & Miſcellaneorum Centuria. *Gryph.* 1533. 8°.

Jul. Pollux. Onomaſticon, Græce & Lat. *Francofurti*, 1608. 4°.

Polyænus. Strategematum libri octo. *Genevæ*, 1589. *in* 12°.

Polybii Excerpta ex Collectaneis Conſtantini Porphyrog. *Pariſiis*, 1634. 4°.

Polybius. Hiſtoriæ, Græce & Lat. *Amſtelodami*, 1670. 8°. *voll.* 2.

Polydorus Vergilius. De Inventoribus rerum, libri VIII. *Amſtelodami*, 1671. 8°.

Porphyrius. De vita Pythagoræ, cum notis Allatii. *Romæ*, 1630. 8°.

———De

——— De abſtinentia, libri IV. Græce & Lat. *Cantabrigiæ*, 1630.
Leonard. de Portis. De ſeſtertio & pecuniis antiquis. *Vetuſta editio, ante annum* 1500.
Priſcianus Cæſar. Grammat. *Hanoviæ*, 1605. 4°.
Priſcianus. Periegeſis, & Carmen de Ponderibus ac Menſuris, Priſciano vulgò, vel Fannio adſcriptum: inter poëmatia a Pithœo edita. *Pariſiis*, 1590. *in* 12°.
Theod. Priſcianus medicus. Libri quatuor. *Venetiis*, 1537. *fol.*
Proclus Diadochus. Hypotypoſis Aſtron. poſit. Græce, *Baſileæ*, 4°.
Procopius. *Pariſiis*, 1662. *Typ. Reg. fol.*
Propertius. *Trajecti ad Rhenum*, 1659. 8°.
Aurel. Prudentius. *Amſtelodami*, 1667. 12°.
Claud. Ptolemæus. Almageſtum, & de judiciis. *Baſileæ*, 1561. *fol.*
——— De re Geographica, libri VIII. *Lugd. Batav.* 1618. *fol.*

Q

Fab. QUINTILIANUS. Inſtitutiones Oratoriæ, libris XII. *Lugduni Batav.* 1665. 8°.
Petr. Quiqueranus, Ep. Senecenſis. De laudibus Provinciæ, libri tres. *Pariſiis*, 1551. 4°.

R

RABANUS Maurus. De divinis officiis. *Coloniæ*, 1626. *fol.*
Jo. Bapt. Ramuſio. Della navigationi & viaggi, *Venetiis*, 1606. *fol.*
Thom. Reineſius. Syntagma inſcriptionum Antiquarum. *Lipſiæ*, 1682. *fol.*
——— Variarum lectionum libri tres. *Altenburgi*, 1640. 4°.
——— Epiſtolæ. *Lipſiæ*, 1660. 4°.
Andr. Reſendius. Antiquitates Luſitano-Hiſpanicæ. *Coloniæ*, 1613. 8°.
Franc. Reſta. Meteorologia. *Romæ*, 1644. 4°.
Cæl. Rhodiginus. Lectionum Antiquarum, libri XXX. *Francofurti*, 1596. *fol.*
Joan. Bapt. Ricciolus, Soc. JESU. Almageſtum. *Bononiæ*, 1651. *fol. voll.* 2.
Joan. Riolanus. Opera Anatomica. *Pariſiis*, 1649. *fol.*
Mart. de Roa, Soc. JESU. Ecija, ſus Santos, &c. *Hiſpali*, 1629. 4°.
Guill. Rondeletius. De piſcibus. *Lugduni*, 1554. *fol.*
Alb. Rubenius. De re veſtiaria. *Antuerpiæ*, 1665. 4°.
Joan. Ruellius. De natura ſtirpium, *Baſileæ*, 1543. *fol.*
Rufus Feſtus Avienus. *Madriti*, 1634. 4°.
Rutilius. Itinerarium. *Baſileæ*, 1575. *in* 24°.

S

Phil. Jac. SACS. Gammarologia. *Francofurti*, 1665. *in* 12°.
Salluſtius. *Pariſiis*, 1543. 8°.
Claud. Salmaſius. In Tertullianum de Pallio. *Pariſiis*, 1622. 8°.
——— Epiſtolarum liber. *Lugd. Batav.* 1656. 4°.
——— De modo uſurarum. *Lugd. Batav.* 1639. 12°.
——— Præfatio in librum de Homonymis, &c. *Divione*, 1664. 4°.
——— De manna & ſaccaro. *Pariſiis*, 1664. 12°.
——— Exercitationes Plinianæ in Solinum. *Pariſiis*, 1629. *fol. voll.* 2.
Hippol. Salvianus. Aquatilium animalium hiſtoriæ liber. *Romæ*, 1557. *fol.*
Lud. Savot. Diſcours ſur les Médailles antiques. *Pariſ.* 1627. 4°.
Joſ. Scaliger. In Guillandini Commentarium ad tria capita Plinii de Papyro. *Pariſ.* 1610. 4°.
——— Epiſtolæ. *Lugduni Batav.* 1627. 8°.
——— De re nummaria. *Lugduni Batav.* 1616. 8°.
Jul. Cæſ. Scaliger. In Theophraſti libros ſex de cauſis plantarum. *Criſpin*, 1636. *fol.*
——— Exercitationes in Cardanum. *Francofurti*, 1576. 8°.
Scaligerana prima & ſecunda. *Groningæ*, 1699. 12°.
Joan. Schefferus. De re vehiculari veterum, libri duo. *Francofurti*, 1671. 4°.
——— De arte pingendi. *Norimbergæ*, 1669. 8°.
——— De Navali militia veterum. *Upſaliæ*, 1654. 4°.
Gaſp. Schottus, Soc. JESU. Curſus Mathematicus. *Francofurti*, 1674. *folio.*
Scribonius Largus, ex recenſione Joan. Rhodii. *Patavii*, 1655. 4°.
Scylax Caryand. Periplus, cum caſtigat. Iſ. Voſſii. *Amſtelod.* 1639. 4°.
Scymnus Chius, ſub nomine Marciani Heracleotæ editus. Periegeſis, ſive de ſitu orbis, Græce. *Auguſtæ Vindelic.* 1600. 8°.
Petr. Seguinus. Selecta Numiſmata antiqua. *Pariſiis*, 1665. 4°.
Seneca. Tragœdiæ, cum Comment. Martini Delrio, Soc. JESU. *Antuerpiæ*, 1593. 4°. *voll.* 2.
Seneca uterque, Rhetor, ac Philoſophus. Opera, cum Lipſii, Mureti, & aliorum notis. *Pariſiis*, 1627. *folio.*
Daniel. Sennertus. Opera Medica. *Lugduni*, 1666. *folio.*
Jo. Geneſ. Sepulveda. Epiſtolæ. *Coloniæ*, 1602. 4°.
Q. Serenus Samonicus. De Medicina præcepta. Inter poëmata a Pithœo edita. *Pariſ.* 1590. 12°.
Servius. Comment. in Virgilium. *Pariſ.* 1532. *folio.*
Petr. Servius. De odoribus. *Romæ*, 1641. 12°.
Sextus Philoſophus Platonicus. De Medicina animalium, beſtiarum, &c. cum Scholiis Gabr. Humelbergii, 1539. 4°.
Sextus Empiricus. Opera, Græce & Latine, *Genevæ*, 1621. *folio.*
Carol. Sigonius. De antiquo jure Italiæ. *Francofurti*, 1593. *folio.*
Silius Italicus. *Pariſiis*, 1618. 4°.
Simeon Sethi. De alimentorum facultatibus, Græce & Latine. *Pariſiis*, 1658. 8°.
Theophyl. Simocatta. Hiſtoriarum libri VIII. *Ingolſtadii*, 1604. *fol.*
Vvilleb. Snellius. De re nummaria. *Lugd. Batav.* 1613. 8°.
——— Eratoſthenes Batavus. *Lugd. Batav.* 1617. 4°.
C. Jul. Solinus Polyhiſtor, cum Exercit. Salmaſii. *Pariſiis*, 1629. *folio.*
Soranus Epheſius. Iſagoge in artem medendi. *Baſileæ*, 1528. *fol.*
Sotion. De fluminibus, fontibus, paludibuſque, Græce: cum opuſculis aliquot Ariſtotelis & Theophraſti. *Henr. Stephani*, 1557. Latine edidit Præſes de Boiſſieu, libro de miraculis Delphinatus.
Ezech. Spanhemius. Diſſertatio de præſtantia & uſu numiſmatum. *Amſtelod.* 1671. 4°.
Frider. Spanhemius. Introductio ad Geographiam ſacram. *Lugd. Batav.* 1679. 8°.
Jac. Spon. Voyage de la Grece. *Lugduni*, 16 . 12°.
Papin. Statius, cum Comment. Placidi Lactantii, 1600. 4°.
Stephanus. De Urbibus, cum obſervat. Thomæ de Pinedo. *Amſtelodami*, 1678. *folio.*
Carol. Stephanus. Prædium Ruſticum. *Pariſiis*, 1629. 8°.
Joan. Stobæus. Eclogæ, libris II. Græce & Lat. interprete Guill. Cantero. *Antuerpiæ*, 1575. *fol.*
——— Loci communes ſententiarum. *Francofurti*, 1581. *folio.*

Strabo. Geographiæ libri XVII. Græce & Latine. *Pariſiis*, 1620. *fol.*

Joan. Bapt. Suarez de Salazar. Antiguedadez de Cadiz. *Gadibus*, 1610. 4°.

Suetonius. De Cæſaribus, &c. cum Animad. Caſauboni. *Pariſiis*, 1610. *folio.*

Suidas. *Coloniæ Allobrog.* 1619. *fol. voll.* 2.

Gabr. Symeon. Illuſtres obſervations antiques. *Luduni*, 1558. 4°.

T

TABULA Peutingeriana, ſeu Theodoſiana.

Corn. Tacitus. Opera, cum Comment. Juſti Lipſii. *Pariſiis*, 1608. *fol.*

Joan. Tamayo. Martyrologium Hiſpanum. *Lugduni*, 1651. *voll.* 6.

Tatianus. Oratio contra Græcos, Græce & Latine. *Tomo* 1. *Bibl. Patr. Pariſiis*, 1624. *fol.*

Achill. Tatius. In Arati Phænomena, Græce & Latine, interprete Petavio, *in Uranologio.*

Joan. Bapt. Tavernier. Voyages. *Pariſiis*, 1677. *voll.* 3.

Terentianus. De Metris. *Cum auctoribus antiquis Grammaticæ artis. Hanoviæ*, 1605. 4°.

Tertullianus. *Pariſiis*, 1664. *folio.*

Theocriti Scholiaſtes Græcus. *Oxoniæ*, αχοϛ'. 1676. 8°.

Theodorus Priſcianus, ad Timotheum, &c. libri IV. *cum Corn. Celſo & aliis. Venetiis*, *Ald.* 1547. *fol.*

Theophraſtus. De hiſtoria plantarum libri X. cura Joan. Bodæi a Stapel. *Amſtelodami*, 1644. *fol.*

——— De cauſis plantarum, Gaza interprete, cum opuſculis & fragmentis. *Lugduni Batav.* 1613. *fol.*

——— Opuſcula & fragmenta, cum notis Furlani. *Hanoviæ*, 1605. *folio.*

Theſaurus Criticus. *Francofurti*, 1602. 4°. *voll.* 2.

Jac. Aug. Thuanus. De vita ſua, libri ſex. *In calce hiſtoriarum ſui temporis. Genevæ*, 1620. *fol.*

Thucydides de bello Peloponneſiaco, Græce & Latine, *Francofurti*, 1594. *fol.*

Andr. Tiraquellus. De legibus Connubialibus. *Lugduni*, 1574. *fol.*

Joan. Triſtan. Vies des Empereurs avec leurs Médailles. *Pariſiis*, 1644. *voll.* 3.

Hadr. Turnebus. Adverſaria. *Argentorati*, 1604. *folio.*

Joan. Tzetzes. Variarum hiſtoriarum verſus Politici. *Inter poëtas Græcos. Genevæ*, 1614. *folio.*

Iſaac. Tzetzes. Scholia in Lycophronem. *Baſileæ*, *fol.*

V

Joan. VAILLANT. Hiſtoria Regum Syriæ. *Pariſiis*, 1681. 4°.

Valerius Maximus. Exempla memorabilia. *Pariſiis*, 1679. 4°.

Hadr. Valeſius Notitia Galliarum. *Pariſiis*, 1675. *fol.*

Varro. De re ruſtica, libri III. *Pariſiis*, *Rob. Steph.* 1543. 8°. Et Fulvii Urſini notæ, *Romæ*, 1587. 8°.

——— De lingua Latina, cum conjectaneis Joſ. Scaligeri. *Pariſiis*, 1585. 8°.

Fl. Vegetius. De re militari. *Veſaliæ*, 1670. 8°.

Velleius Paterculus. *Pariſ.* 1608. *fol.*

Veterinariæ rei ſcriptores, Græce. *Baſileæ*, 1537. 4°.

Vibius Sequeſter, de fluminibus, &c. *cum Æthici Coſmographia. Baſileæ*, 1575. *in* 24°.

Jac. Villanius. Ariminenſis Rubicon. *Arimini*, 1641. 4°.

Virgilius Maro, cum notis Joan. Lud. de la Cerda, Soc. JESU. *voll.* 3. *fol.*

Vitruvius. De Architectura, libri X. *Amſtelodami*, 1649. *fol.*

Voluſius Mæcianus J C. Diſtributio & vocabula partium in rebus pecuniariis, &c. *Editus cum Gronovii libro de ſeſtertiis.*

Ger. Joan. Voſſius Etymologicon. *Lugduni*, 1664. *fol.*

——— De hiſtoricis Latinis. *Lugduni Batav.* 1627. 4°.

X

XENOPHON. Opera Græce & Latine. *Francofurti*, 1596. *folio.*

Z

ZENOBIUS. Proverbia. *Antuerpiæ*, 1612. 4°.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER I.

C. PLINIUS SECUNDUS
[1]VESPASIANO SUO S.

LIBROS Naturalis Hiſtoriæ, [a] novitium Camœnis Quiritium tuorum opus, natum apud me proxima fetura, licentiore epiſtola [2] narrare conſtitui tibi, jucundiſſime [3] Imperator: ([4] ſit enim hæc tui præfatio veriſſima, [5] dum maximo [6] conſeneſcit in patre.) [7] Namque tu ſolebas meas eſſe aliquid putare nugas, [b] ut objicere moliar Catullum [8] conterraneum meum: (Agnoſcis & hoc caſtrenſe verbum:) Ille enim,

INTERPRETATIO.

a *Novitium.*] A nemine Romanorum adhuc tentatum.

b *Ut objicere.*] Ut factum meum defendam exemplo Catulli.

NOTÆ.

1. *Veſpaſiano.*] Tito Veſpaſiani F. Vide Notas & Emend. inferius poſitas, ad præfationis hujus calcem, num. III.

2. *Narrare.*] Hiſtoricæ narrationis filo contexere, ſine ullo fuco, ſine ullis dicendi oratoriis ornamentis. Qui *nuncupare* hoc loco ſubſtituunt, genuinam lectionem, nullo ſuffragante codice, de ſuo marte interpolant.

3. *Imperator.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

4. *Sic enim.*] Una opera patri ac filio adulatur: ceteras quaſlibet, ſive Optimi, ſive Maximi, ſive Fortiſſimi appellationes, utrique eorum communes eſſe indicans, dum jucunditatis tantummodo præfationem, ut propriam Tito adſcribit: quæ quidem naturæ lege florentis ætatis eſt, non ſeneſcentis. Simul & ad Titi cognomen alludit, *Amor ac deliciæ generis humani*, vulgo dicti, ut eſt apud Tranquillum. Veriſſima porro præfatio dicitur, appellatio homini convenientiſſima. Nam præter communem ſignificatum hujus vocis, *verum*, eſt & alter a communi paulo remotior, pro eo quod rectum & æquum eſt. Ut apud Cicer. pro Muræna, num. 74. de Catone: *Negat verum eſſe allici benevolentiam cibo.* Virgil. libro 12. Æneïd.

Me verius unum
Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro.

Apud Horat. lib. 1. epiſt. 1. ad Mæcen.

Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede verum eſt.

5. *Dum maximo.*] Ita veteres editiones omnes, quas & Turnebus probat. Plinius, lib. 2. ſect. 5. *Hac nunc cælesti paſſu cum liberis ſuis vadit maximus omnis ævi rector Veſpaſianus Auguſtus.*

6. *Conſeneſcit.*] Aptari, ſeu accommodari patri tuo jam deſiit, ob ætatis majeſtatiſque reverentiam. Ea voce uſus Cicero, lib. 2. ad Attic. epiſt. 13. *Quanto in odio noſter amicus Magnus? cujus cognomen una cum Craſſi Divitis cognomine conſeneſcit.* Hic *conſeneſcit*, ut palam eſt, idem valet atque *uſurpari deſiit, deſiit eſſe fere in ore ac ſermone vulgi.* Ut vel inde liqueat, ſi proxime antea, *dum Maximi conſeneſcit in patre*, ſcripſiſſet auctor, (quod aliqui libris invitis omnibus conditivis volunt,) quam inepte Tito adularetur, cujus patrem appellari Maximum deſinere tum diceret! quam ſecum ipſe pugnaret, qui maximum ævi rectorem, ut diximus, Veſpaſianum appellat, idque eximii, ut eſt, præconii loco!

7. *Namque tu.*] Rogas autem, inquit, quæ me cauſa impulerit, ut licentiore epiſtola tibi libros meos dicarem? Ea in promptu eſt. Nam cum tu ſoleas meas eſſe aliquid putare nugas, induxi animum Catullum imitari: cujus ego quidem exemplum, (ut verbo caſtrenſi utar, quod tu probe agnoſces,) objicere moliar, hoc eſt, veluti pro ſcuto opponere, ſi cui confidentia noſtra reprehendenda videatur. Ille enim, ut ſcis, in ſetabis ſuis, ſive ſudariis, ſcite venditandis paſſim jactantior, atque in repetendis duriuſculus videri haud veritus eſt, cum permutatis illis atque ſublatis, ſuppoſita eſſent viliora. Quid enim? Erantne illa tanti per ſe? minime ſane: ſed æſtimari ea volebat ex Veranii & Fabulli benevolentia & æſtimatione, a quibus ea dono acceperat. *Marrucine Aſini*, inquiebat ille carmine 12.

manu ſiniſtra
Non belle uteris in joco atque vino:
Tollis lintea negligentiorum ....
Quare aut hendecaſyllabos trecentos
Exſpecta, aut mihi linteum remitte;
Quod me non movet æſtimatione,
Verum eſt μνημόσυνον mei ſodalis.
Nam ſudaria ſetaba ex Iberis
Miſerunt mihi muneri Fabullus
Et Veraniolus: hoc amem neceſſe eſt,
Ut Veraniolum meum & Fabullum.

Et carmine 25. *Remitte pallium meum mihi, quod involaſti, Sudariumque ſetabum .... Inepte, quæ palam ſoles habere, tamquam avita,* &c. Catulii igitur exemplo, ſi libros meos tanti nunc eſſe duco, ut tibi offerri putem poſſe epiſtola paulo licentiore, deſine id porro mirari: pretium iiſdem judicio tuo ac voluntate ipſe feciſti. Simul & hac mea petulantia fiet, &c. Vide Notas & Emend. num. I.

8. *Conterraneum.*] Ex eadem terra & patria. Veronenſem fuiſſe Plinium colligunt ex hoc verbo, Polycarpus Palermus, ſingulari opere de Plinii patria, & Scaliger in Euſeb. Chron. pag. 190. Sed

ut ſcis, permutatis prioribus [1] ſetabis, [2] duriuſculum ſe fecit, quoniam volebat æſtimari ea [a] a Veraniolis ſuis & Fabullis. Simul ut hac mea petulantia fiat, quod proxime non fieri queſtus es in alia procaci epiſtola noſtra, ut in quædam [3] acta exeant, ſciantque omnes quam [4] ex æquo tecum vivat imperium. [5] Triumphalis & Cenſorius tu, ſexieſque Conſul, ac Tribuniciæ poteſtatis particeps: & quod his nobilius feciſti, dum illud patri pariter, & [6] equeſtri ordini præſtas, Præfectus prætorio ejus: [7] omniaque hæc Reipublicæ: & nobis quidem qualis in caſtrenſi contubernio. Nec quicquam in te mutavit fortunæ amplitudo, niſi ut prodeſſe tantumdem poſſes, [8] ut velles. Itaque cum ceteris in venerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiarius audacia ſola ſupereſt. Hanc igitur tibi imputabis, & in noſtra culpa tibi ignoſces. [9] Perfricui faciem, nec tamen profeci: quoniam alia via occurris ingens, & longius etiam ſubmoves ingenii faſcibus. Fulgurat in nullo unquam verius dicta vis eloquentiæ, Tribuniciæ poteſtatis facundia. [10] Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quantus in poëtica es? O magna fecunditas animi! quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitaſti. Sed hæc quis poſſit intrepidus æſtimare, ſubiturus ingenii tui judicium, præſertim laceſſitum? Neque enim ſimilis eſt conditio publicantium, & nominatim tibi dicantium. [11] Tum poſſem dicere: Quid iſta legis, Imperaptor? Humili vulgo ſcripta ſunt, agricolarum, opificum turbæ, denique [b] [12] ſtudiorum otioſis: quid te judicem facis? Cum hanc operam condicerem, non eras [13] in hoc albo. Majorem te ſciebam, quam ut deſcenſurum huc putarem. Præterea eſt quædam publica etiam eruditorum [14] rejectio. Utitur illa & M. Tullius, extra omnem ingenii aleam poſitus, & (quod miremur) [15] per advocatum defenditur. [16] *Nec doctiſſimis: Manium Perſium hæc legere nolo, Junium Congum volo.* Quod ſi hoc Lucilius, qui primus condidit [17] ſtili naſum, dicendum ſibi putavit: ſi Cicero mutuandum, præſertim cum

INTERPRETATIO.

a *A Veraniolis.*] Propter Veraniolum & Fabullum, *quos diligebat, a quibus ea acceperat.*

b *Studiorum otioſis.*] Iis qui vacant a ſtudiis.

NOTÆ.

iiſdem tamen haud aſſentior, neque Turnebo, Pellicerio, Paſſeratio, aliiſque, qui ſecuti Camertis indiculum Plinianum, re haud ſane ſatis expenſa, pronunciant illud *Conterraneum*, eſſe quod Plinius vocet caſtrenſe verbum. Tum novitas autem vocis illius, aliarumque ſimilium, tum vero multo magis ingens ac manifeſta ſtili ingeniique diſparitas, & ſat frequens pugna ſententiarum cum ipſo corpore Hiſtoriæ Naturalis, etiamnum ſuadent, quod jam olim affirmavimus, non eſſe hanc Præfationem vere Plinii fetum, ſed ſuppoſitum; æque atque adtextum ei Indicem ſubſequentem, de quo id ipſum in priori ipſa jamdudum editione probavimus.

1. *Setabis.*] Setaba, ſudaria ſunt e lino ſetabo, quod a Setabi Hiſpaniæ oppido nomen accepit, ut dicemus lib. 19. ſect. 2. Setaba auctor ſimpliciter appellat, quæ Catullus ſudaria ſetaba. Ut Cadurcum dixere Juvenalis, & alii, pro *Cadurca culcita.*

2. *Duriuſculum ſe fecit.*] Subiratus, offenſus, amarioris ingenii voluit videri. Plinius alter, lib. 1. epiſt. 16. de Pompeio Saturnino: *Præterea facit verſus, quales Catullus meus aut Calvus. Quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis, amoris inſerit? Sane: ſed data opera molliuſculos, leviuſculoſque, duriuſculos quoſdam: & hoc quaſi Catullus meus, aut Calvus.* Ut vocem eam *duriuſculum*, non ad numeros, ut viſum eſt hactenus eruditis, ſed ad acerbitatem carminis & acrimoniam pertinere manifeſtum ſit.

3. *Acta exeant.*] Exeant in acta libri Naturalis Hiſtoriæ. Altera hæc ratio eſt, qua permotum ſe Plinius ait, ut Tito hos libros dicaret: exiſtimatio ſcilicet ac pretium illud, quod eis ex tam inſigni nuncupatione acceſſurum intelligeret: quandoquidem quæ Principi nuncupata exeunt, publica & ipſa quodammodo fieri, & quamdam actorum publicorum præ ſe ferre ſpeciem videntur: ideoque non ſimpliciter *ut in acta exeant*, dixit, ſed *ut in quædam acta.* Ceterum non videtur conqueſtus fuiſſe Titus, hos libros non in acta exire, ſed minime ad ſe mitti, hoc eſt, dicari. At quæ dicantur, pro actis haberi videntur publicis. Ita fere Pellicerius. Similis iſti loquendi formulæ hæc eſt Plinii genuini, lib. XI. ſect. 36. *Ne ſemina exeant in fruges e terra.*

4. *Ex æquo.*] Quam æquo nobiſcum jure vivas, cum te nihil Magiſtratus, nihil honores efferant. Tamen Solinus, cap. 55. pag. 86. *concorditer vivere Parthos cum Scythis* ait. Plinius ex quo Solinus hauſit, lib. 6. ſect. 29. *ex æquo degere. Imperium* autem pro iis accipe qui ſubſunt imperio. Sic Plinius alter in Paneg. num 20. *Aſſueſcat Imperator cum imperio calculum ponere*, &c.

5. *Triumphalis, &c.*] Ex bello Judaico. Vide Notas & Emend. num. III.

6. *Equeſtri ordini.*] Ordinem ornaſti, cum ordinis Magiſtratum decoraſti: Antea Equitum tantum erat Præfectura Prætorii: tu jus illius ordinis, & Magiſtratus dignitatem, aſſumendo auxiſti. Vide Notas & Emend. num. III.

7. *Omniaque hæc.*] Omnia hæc, inquit, Reipublicæ præſtas: nobis vero nunc talis es, qualis in caſtrenſi contubernio fuiſti. Germanico enim bello ſub Tito Plinius militarat. Plinius junior, epiſt. 5. lib. 3.

8. *Vt velles.*] Hoc eſt, quantum velles. Plinius jun. in Paneg. pag. 71. *Vt enim felicitatis eſt, quantum velis poſſe: ſic magnitudinis, velle quantum poſſis.* Sic apud Tertull. Chriſtiani carmen olim ceciniſſe Chriſto dicuntur, *& Deo.* Ubi jampridem eruditi viri legi *ut Deo* oportere, ex Plinii epiſtola ad Trajanum intellexere: Euſebio pariter ſcribente, Χριστὸν Θεοῦ δίκην ὑμνεῖν.

9. *Perfricui.*] Perfricare faciem, in proverbium abiit, quo pudorem depulſum ſignificamus: de quo Eraſmus eſt conſulendus. Seneca, lib. 5. ep. 40. *Perfrices frontem oportet.* Cic. libro 3. Tuſc. *Cum os perfricuiſti.* Tranſlata item eſt altera illa oratio, *ingenii faſcibus*, a lictoribus nimirum, qui ante magiſtratum incedentes, turbam ſubmovent. Si faſces, inquit, magiſtratuum & honorum tuorum nihil me terrent, nec ſubmovent: at ſubmovet ingenium & eloquentia.

10. *Quanto fratris.*] Quanto, inquit, ſtudio fratris tui laudes æmularis, quem poëtica arte ſcimus eſſe eximium? Domitianum enim in condendis verſibus exercuiſſe ſeſe, teſtantur Suetonius in ejus vita, cap. 2. Silius, Martialis, aliique: Valerius Flaccus in primis, ſcribens ad Veſpaſianum Imp. lib. 1. Argon. v. 21.

—— Verſam proles tua pandit Idumen,
Namque poteſt, Solymo nigrantem pulvere fratrem,
Jactantemque faces, & in omni turre furentem.

Titum vero etiam in fingendis poëmatis promptum & facilem fuiſſe, vel uſque ad extemporalitatem, idem Tranquillus eſt auctor.

11. *Tum poſſem.*] Si publicaſſem, & edidiſſem tantum, nec tibi nominatim dicaſſem, rejicerem te lectorem ac judicem: atque hæc a me tibi ſcripta pernegarem.

12. *Studiorum otioſis.*] Hoc eſt, iis qui ſemoti ſunt a ſtudiis, propter negotia, quibus diſtinentur: non tibi, Imperator, qui licet negotiis maximis & operoſis implicatus, abundare tamen otio & ſtudio videris: ita ut tuam, ante ceteros, revereri cenſuram oporteat.

13. *In hoc albo.*] Non eras in eo numero & concilio judicum, a quibus æquo ferrem animo mea ſcripta lectitari ac dijudicari. Legit hoc loco Turnebus, *cum dicerem nænias in hoc albo*, haud ſatis ſane feliciter.

14. *Rejectio.*] Hoc ſumptum eſt a judicum rejectione, quorum reus judicium reformidat. Hanc rejectionem in judiciis ſubſequebatur olim aliorum judicum dicta ſubſortitio.

15. *Per advocatum.*] Defenſorem advocat Lucilium Cicero, qui ſua advocatione & patrocinio ſolitus eſt alios defendere.

16. *Nec doctiſſimis.*] Hoc eſt, nec a doctiſſimis ſua Lucilius legi volebat, nec ab indoctiſſimis: ſed a non doctiſſimis. Vide Notas & Emend. num. IV.

17. *Stili naſum.*] Qui primus apud Latinos ſatyræ mordacis & pungentis reprehenſionem, irriſionemque condidit: qui primus ſtilum acrem in homines diſtrinxit. Martialis, lib. 1. Epigr. 42.

Non cuicumque datum eſt habere naſum:

Hoc eſt, dicacitatem. De Lucilio Quintilianus, lib. 10. Inſtit. cap. 1. pag. 748. *Satyra quidem tota noſtra eſt, in qua primus inſignem laudem adeptus eſt Lucilius*, &c. Hoc ipſum teſtatur Horatius, libro 1. Satyra 10. verſu 48.

de Republica ſcriberet : [a] quanto nos cauſatius ab aliquo judice [1] defendimus ? Sed hæc ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione: quoniam plurimum refert, ſortiatur aliquis judicem, an eligat: multumque [2] apparatus intereſt apud invitatum hoſpitem, & oblatum. Cum apud Catonem illum ambitus hoſtem, & repulſis tamquam [3] honoribus ineptis gaudentem, [4] flagrantibus comitiis [5] pecunias deponerent candidati, hoc ſe facere pro innocentia (quod in rebus humanis ſummum eſſet) profitebantur. Inde illa nobilis M. Ciceronis ſuſpiratio : O te felicem, M. Porci, a quo rem improbam petere nemo audet! Cum Tribunos appellaret [6] L. Scipio Aſiaticus, inter quos erat Gracchus, hoc atteſtabatur, [7] vel inimico judici ſe probari poſſe. Adeo ſummum quiſque cauſæ ſuæ judicem facit quemcumque, [8] cum eligit, unde provocatio appellatur. Te quidem in excelſiſſimo humani generis faſtigio poſitum, ſumma eloquentia, ſumma eruditione præditum, religioſe adiri etiam a ſalutantibus ſcio. Et ideo ſubit cura, ut quæ tibi dicantur, te digna ſint. Verum & diis lacte ruſtici multæque gentes ſupplicant, & [9] mola tantum ſalſa litant, qui non habent thura : nec ulli fuit vitio deos colere quoquo modo poſſet. Meæ quidem temeritati acceſſit hoc quoque, quod levioris operæ hos tibi dedicavi libellos. Nam nec ingenii ſunt capaces, quod alioquin nobis perquam mediocre erat : nec admittunt exceſſus aut orationes, ſermoneſve, aut caſus mirabiles, vel eventus varios, non alia jucunda dictu, aut legentibus blanda, [10] ſterili materia. Rerum natura, hoc eſt, [11] vita narratur, & hæc ſordidiſſima ſui parte, ut plurimarum rerum aut ruſticis vocabulis aut externis, immo barbaris, etiam cum honoris præfatione ponendis. Præterea iter eſt, [12] non trita auctoribus via, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos, qui idem tentaverit; nemo apud Græcos, qui unus omnia ea tractaverit. Magna pars ſtudiorum amœnitates quærimus. Quæ vero tractata ab aliis dicuntur immenſæ ſubtilitatis, obſcuris rerum tenebris premuntur. Jam omnia attingenda, quæ Græci [13] τῆς ἐγκυκλοπαιδείας vocant; & tamen ignota, aut incerta ingeniis facta. Alia vero ita multis prodita, ut in faſtidium ſint adducta. Res ardua, vetuſtis novitatem dare, novis auctoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero naturam, & naturæ ſuæ omnia. Itaque etiam non aſſecutis, voluiſſe, abunde pulcrum atque magnificum eſt. Equidem ita ſentio, peculiarem in ſtudiis cauſam eorum eſſe, qui difficultatibus victis, utilitatem juvandi prætulerunt gratiæ placendi : idque jam & in aliis operibus ipſe feci: & profiteor mirari me T. Livium, auctorem celeberrimum, in hiſtoriarum ſuarum, quas repetit ab origine Urbis, [14] quodam volumine ſic orſum : Satis jam ſibi gloriæ quæſitum; & potuiſſe ſe deſinere, ni animus inquies paſceretur opere. Profecto enim populi gentium victoris, & Romani nominis gloriæ, non ſuæ compoſuiſſe illa decuit. Majus meritum eſſet, operis amore, non animi cauſa perſeveraſſe: & hoc populo Romano præſtitiſſe, non ſibi. Viginti millia rerum dignarum cura, (quoniam, ut ait Domitius Piſo, theſauros oportet eſſe, non libros) ex lectione voluminum circiter duum millium, quorum pauca admodum ſtudioſi attingunt, propter ſecretum materiæ, ex exquiſitis auctoribus centum, incluſimus [15] triginta ſex volumi-

Interpretatio.

a *Quanto nos.*] Quanto meliore cauſa ab aliquo nos judice defendimus, *ne de nobis noſtriſque judicet?*

Notæ.

1. *Defendimus*] Vett. codd. omnes, editique libri, vel *defendimur* exhibent, vel uti nos edimus, ex R. 1. 2. Colb. 2. *defendimus*. Recens eſt confictáque lectio, *diffidimus*. Codex Palatinus habet, referente nobis Joanne Georgio Grævio, *Quanto nos excuſatius?*

2. *Apparatus intereſt.*] Differt ab apparatu convivii apparatus. Hoſpes forte oblatus parabilem ac vilem cibum æqui boni ſolet conſulere : invitatus, niſi laute & opipare accipiatur, conqueri merito ſolet.

3. *Honoribus ineptis.*] Ita R. 1. 2. Colb. 2. & vetuſtæ editiones omnes : quas & Turnebus ſequitur. Senſus eſt, Catonem repulſis gaviſum, tanquam honores inepti eſſent, ac contemnendi. Simile illud eſt, quod de eodem Catone, nempe Uticenſi, Seneca tradit lib. de Conſol. ad Helu. cap. 13. *Quis ignominiam putet M. Catonis fuiſſe duplicem in petitione Præturæ & Conſulatus repulſam? Ignominia illa Præturæ & Conſulatus fuit, quibus ex Catone honor habebatur.* Fuit aliquando tamen cum *inemptis* ſcribendum putarem, hoc eſt, non ſuffragiorum corruptione emptis : Vel *indeptis* retinendum, quod libri recens excuſi præferunt : ut ſenſus eſſet, repulſis populi plebiſque ventoſæ gaviſum perinde Catonem, ac ſi honores ipſos, quos ſequi videbatur, eſſet adeptus.

4. *Flagrantibus.*] Cum magna contentione peteretur, magnoque ambitu. Simile eſt illud Ciceronis : *Sequere me in campum : ardet ambitus.* Et Martialis iſtud, lib. 2. Epigr. 64:

Fora litibus omnia fervent.

Et illud ejuſdem Tullii, *Calent judicia.*

5. *Pecunias,*] Uti declararent innocentiam ſuam, Catonem judicem eligendo, cujus judicio nullus umquam nocens eſt abſolutus. Vel uti ſe ejus tantum arbitratu petere teſtarentur : qui contra faceret, pecunia, quantam depoſuerat, multaretur. Hanc rem narrat Cicero lib. 2. epiſt. ult. ad Q. Fratr. p. 625. *Res ardet invidia : Tribunicii candidati compromiſerunt HS. D. in ſingulos apud M. Catonem depoſitis, petere ejus arbitratu, ut qui contra feciſſet, ab ea deponeretur. Quæ quidem comitia, gratuita ſi fuerint, ut putantur, plus unus Cato fuerit, quam omnes leges terræ.*

6. *L. Scipio.*] Florus in Epitome Livii, lib. 38. *L. Scipio Aſiaticus frater Africani, eodem peculatus crimine accuſatus damnatuſque, cum in vincula & carcerem duceretur, Tiberius Sempronius Gracchus Trib. pl. qui antea Scipionibus inimicus erat, interceſſit : & ob id beneficium Africani filiam duxit.*

7. *Vel inimico.*] Etiam Gracco. Adeo magna vis eſt veritatis.

8. *Cum eligit.*] Vide Notas & Emend. num. V.

9. *Mola tantum.*] Sic far toſtum aſperſum ſale vocabatur, quod eo molito hoſtiæ aſpergebantur. Lacte vero non uni Deo ſupplicatum olim. Nam teſte Horatio, 2. Epiſt. 1. *Sylvanum lacte piabant.* Naſone lib. 4. Faſtor. *Silvicolam tepido lacte precare Palem.* Feſto : *Sobrium vicum Romæ dictum putant. . . . quod in eo Mercurio lacte, non vino, ſupplicabatur.*

10. *Sterili materia.*] Eſt, inquit, hæc, ut ait Mela Pomponius, in præfat. operis ſui, pag. 1. *Facundiæ minime capax, & longa magis quam benigna materia.*

11. *Vita narratur.*] Quia omnia, inquit Turnebus ; in rerum natura ad aliquem hominum uſum & commodum referuntur, & ex omnibus homines in vita aliquid capiunt utilitatis, idcirco vitam dixit rerum naturam.

12. *Non trita.*] Simile eſt illud Lucretii, lib. 1. v. 924.

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante Trita ſolo.

13. ἐγκυκλοπαιδείας] Orbem doctrinæ ſic Græci vocant. Ad Encyclopædiam pertinent omnes artes liberales & ingenuæ.

14. *Quodam volumine.*] Non exſtat. An vero Latinum, aut Plinianum eſt, *auctorem* pro ſcriptore dici; quod in iſta præfatione ter legitur; & in ſequente Indice ad ſingulos libros?

15. *Triginta ſex*] Quem nunc primum Hiſtoriæ Plinianæ librum vocamus, hic non numeratur : quod ſit operis index.

nibus, abjectis rebus plurimis, quas aut ignoraverant priores, aut poſtea invenerat vita. Nec dubitamus, multa eſſe, quæ & nos prætierierint. Homines enim ſumus & occupati officiis: [1] ſubciſivisque temporibus iſta curamus, id eſt, nocturnis, ne quis veſtrûm putet [2] his ceſſatum horis. Dies vobis impendimus: cum ſomno [a] [3] valetudinem computamus: vel hoc ſolo præmio contenti, quod dum iſta (ut ait M. Varro) [b] [4] muſinamur, pluribus horis vivimus. Profecto enim vita vigilia eſt. [5] Quibus de cauſis atque difficultatibus nihil auſo promittere, hoc ipſum tu præſtas quod ad te ſcribimus. Nec fiducia operis hæc eſt, [c] [6] ſed indicatura. Multa valde pretioſa ideo videntur, quia ſunt templis dicata. Nos quidem omnes, patrem, te, fratremque diximus opere juſto, temporum noſtrorum hiſtoriam orſi a fine Aufidii Baſſi. Ubi ſit ea quæres? jam pridem [7] peracta ſarcitur: & alioquin ſtatutum erat heredi mandare, ne quid [8] ambitioni dediſſe vita judicaretur. Proinde occupantibus locum [9] faveo: ego vero & poſteris, quos ſcio nobiſcum decertaturos, ſicut ipſi fecimus cum prioribus. Argumentum hujus [10] ſtomachi mei habebis, quod in his voluminibus auctorum nomina prætexui. Eſt enim benignum (ut arbitror) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris: non ut plerique ex iis, quos attigi, fecerunt. Scito enim conferentem auctores me deprehendiſſe [11] a juratiſſimis & proximis veteres tranſſcriptos ad verbum, neque nominatos: non illa [12] Virgiliana virtute, ut certarent: non Ciceroniana ſimplicitate, qui in libris de Republica Platonis ſe comitem profitetur: in Conſolatione filiæ, [13] Crantorem, inquit, ſequor: item Panætium de Officiis: quæ volumina ejus ediſcenda, non modo in manibus quotidie habenda, noſti. [14] Obnoxii profecto animi, & infelicis ingenii eſt, deprehendi in furto malle, quam [15] mutuum reddere, cum præſertim [d] [16] ſors fiat ex uſura. Inſcriptionis apud Græcos [17] mira felicitas: [18] κηρίον inſcripſere, quod volebant intelligi favum: [19] alii κέρας ἀμαλθείας, quod Copiæ cornu: ut vel [20] lactis gallinacei ſperare poſſis in volumine hauſtum. [21] Jam Muſæ, [22] πανδέκται, [23] ἐγχειρίδιον,

Interpretatio.

a *Valetudinem* [Somnum valetudine metimur.
b *Muſinamur.*] Commentamur otioſe.
c *Indicatura.*] Indicium pretii & æſtimationis.
d *Sors fiat*] Cum ſors ipſa acquiratur, *ſoluto eo quod* uſuræ *ac fenoris nomine exigitur.*

Notæ.

1. *Subciſiviſque.*] Sic ea vox ſcribenda, ut eſt in utroque cod. Regio, & Colb. 2. & in vet. inſcriptione, apud Grut. pag. 1081.

2. *His ceſſatum horis.*] Hoc eſt, nocturnis. At Turnebus aliter: Ne quis veſtrûm, inquit, putet me his horis quibus hæc ſcripſi, ceſſaſſe, & officio meo defuiſſe. Satis & illud appoſite. In editis priùs legebatur, *Ne quid veſtris putetis ceſſatum horis.* Cic. lib. 2. ad Attic. epiſt. 7. p. 50. *Denique aliquid exſtabit, ne tibi plane ceſſaſſe videamur.*

3. *Valetudinem.*] Quaſi ſubducto calculo cum ſomno, tantum dormio, quantum eſt valetudini ſatis. Vel, tantum abeſt, ut interdiu quidquam officiis detrahamus, ut ne valetudini quidem niſi noctu ſerviamus: itaque eam cum ſomno computamus.

4. *Muſinamur.*] Commentamur lente, otioſe ſcribimus: verbo, inquit Turnebus, a Muſis deducto. Ita quidem ſcribitur in Colb. 2. At apud Feſtum, & Nonium, c. 2. n. 543. *Muginamur,* Feſtus: *Muginari, eſt nugari, & quaſi tarde conari.* Et Cic. l. 16. ad Attic. ep. 12. p. 506. *De Ocella, dum tu muginaris, nec quicquam reſcribis, cepi conſilium domeſticum.*

5. *Quibus de cauſis*] Cum ipſe de me, inquit, promittere nihil auſim, tu hoc ipſum præſtas, ut multa promittam, quia ad te ſcribo: Cum enim homines cenſeant nihil tibi dicari, niſi perfectum opere & omnibus partibus abſolutum, hoc ipſo quod tibi hæc nuncupo, magna quædam edere ac polliceri videor.

6. *Sed indicatura.*] Nota, æſtimatio, pretium. Sic lib. 37. ſect. 7. *Nec eſt hodie murrhini alterius præſtantior indicatura,* hoc eſt, nota. Non certa, inquit, operis noſtri fiducia nitimur: ſed nuncupatione, & hac nominis tui inſcriptione opus commendatum, & pluris æſtimatum iri intelligimus. De hac voce, *indicatura*, dicemus plura opportunius, lib. XXIX. ſect. VIII.

7. *Peracta ſarcitur.*] Hoc eſt, accuratius elimatur, caſtigatur. Vide Notas & Emend. num. VI.

8. *Ambitioni.*] Magis quam veritati ſerviiſſe.

9. *Faveo*] Neque iis invideo, qui ejuſdem argumenti hiſtoriam edere ante me occupabunt.

10. *Stomachi.*] Candoris, indolis, ingenuique animi.

11. *A juratiſſimis.*] Ab iis qui ſua ſe ſcribere quovis ſacramento jurarent, nec aliena ſe pro ſuis venditare prædicarent: quos religioſiſſimos & ſanctiſſimos putes. Rhenanus legit, *à furaciſſimis*, hoc eſt, ab iis qui nomine auctoris ſuppreſſo, furati ſunt opera: ut Græcinus fecit, qui ad verbum omnia ſumpſit ex Celſo, ut Plinius refert lib. 14. ſect. 4. ut Macrobius ex Gellio multa, Solinus ex Plinio. Sed abſit ut conjecturæ faveam, cui codex nullus probatæ fidei favet.

12. *Virgiliana.*] Bucolica mutuatus eſt Maro a Theocrito: ab Heſiodo Georgica: ab Homero, Ennioque, Æneïda: ſed ita tamen ut cum iis certaret: non diſſimularet furtum, ſed agnoſceret mutuum.

13. *Crantorem.*] Librum *de Conſolatione* ſcripſerat, ut auctor eſt Cicero lib. 1. Tuſc. p. 336. vel ut potius reor, inſcriptum, περὶ πένθους, ut ait Laërtius in ejus vita, p. 103. de luctu minuendo, Cicero dixit lib. 12. ad Attic. ep. 21. An vero Plinius diceret, *conſolationem filiæ*, pro conſolatione de obitu filiæ?

14. *Obnoxii.*] Hoc eſt, imbecilli, abjecti, jejuni, ſervilis, ac ſibi diffidentis: qui ubi quod aliis debitum eſt, tribuit, ſuum illud eſſe damnum aliquod interpretetur. Vide quæ de hac voce dicturi ſumus abunde, lib. 14. ſect. 4.

15. *Mutuum reddere.*] Reddit enim mutuum in ſcriptis, qui quod mutuatus eſt, a quo id acceperit, fatetur, eum nominando. Sic enim ſuum non facit: ſed quod accepit, hoc reddere ipſum auctori ſuo ſe profitetur.

16. *Sors fiat.*] Præſertim, inquit, cum utendo ſcriptis alienis arbitratu ſuo, ſi candide atque ingenue mutuum agnoſcis, ſcriptoris à quo acceperis, nomine appellato, id quod unum a te, fenoris & uſuræ nomine exigitur; jam ſors ipſa, ac ſumma rei tua tum fiat, contexto ac conſarcinato, ſine ullo reprehenſionis metu, ex alienis operibus tuo.

17. *Mira felicitas.*] Forte ſcribendum, *feſtivitas.* Gellius enim ex Plinio colorem hunc mutuatus, in præfatione, *feſtivitates inſcriptionum* dixit.

18. κηρίον,] Gellius in præfatione, κηρία, *favos.*

19. *Alii* κέρας,] Vide Notas & Emend. num. VII.

20. *Lactis gallinacei.*] Proverbium de re ſingulari, & admodum rara. Petronius in fragm. p. 130. *Omnia domi naſcuntur, lana, creta, piper: lac gallinaceum, ſi quæſieris, invenies.* Vide Suidam pag. 589. Γάλα ὀρνίθων. Meminit hujus adagii Mneſimachus Comicus apud Athen. l. 9. p. 387. Vide etiam Eraſmum, Chiliad. 1. cent. 6. adag. 3. p. 179. Legi hic etiam commode poteſt, *velut lactis gallinacei*, &c. Ita Lucianus, in Dramate de mercede conductis, p. 243. Καὶ ἕξοις τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας, καὶ ἀμέλξεις ὀρνίθων γάλα.

21. *Jam Muſæ.*] Opus ſuum inſcripſit Herodotus apud Græcos, novem Muſarum nominibus: apud Latinos, P. Aurelius Opilius, uti ex Suetonio, l. de illuſtr. Gramm. c. 6. p. 120. Gellioque conſtat, lib. 1. cap. 25. Bion quoque Rhetor, apud Laërtium in Bione, aliique. Vide Notas & Emend. num. VIII.

22. Πανδέκται,] Quaſi rerum omnium receptacula. Tullius Tiro, de variis quæſtionibus libros compoſuit, quos Pandectas inſcripſit, teſte Gellio, uti dicemus in Auctorum indice. Dorothei Pandectæ citantur a Clem. Alex. lib. 1. Strom. p. 334. Horum exemplo veteres Juriſconſulti volumen legum, Pandectarum nomine vocavere.

23. Ἐγχειρίδιον,] Manuale, quod in promptu, paratumque foret. Gellius in præf. ἐγχειρίδια dixit. Sic Epicteti liber inſcribitur. Gloſſæ Iſidori: *Manuale liber ad gerendum aptus, qui Enchiridion dicitur.* Auguſt. in Enchir. ad Laur. cap. 5. *Tu autem Enchiridion a nobis poſtulas, id eſt, quod manibus poſſit adſtringi, non quod armaria poſſit onerare.*

[1] λειμὼν,

[1] λειμών, [2] πίναξ, [3] σχέδιον, inſcriptiones propter quas [4] vadimonium deſeri poſſit. At cum intraveris, dii deæque, quam nihil in medio invenies! [5] Noſtri craſſiores, Antiquitatum, Exemplorum, Artiumque: Facetiſſimi, [6] Lucubrationem, [7] ut qui Bibaculus erat & vocabatur: Paulo minus ſerio, Varro in Satyris ſuis [8] Seſculyſſem, & Flextabula. Apud Græcos deſiit nugari Diodorus, & βιβλιοθήκης hiſtoriam ſuam inſcripſit. [9] Apion quidem Grammaticus, hic quem Tiberius Cæſar cymbalum mundi vocabat, quum publicæ famæ tympanum potius videri poſſet, immortalitate donari a ſe ſcripſit, ad quos aliqua componebat. Me non pœnitet nullum feſtiviorem excogitaſſe titulum. Et ne in totum videar Græcos inſectari, ex illis nos velim intelligi [10] pingendi fingendique conditoribus, quos in libellis his invenies, abſoluta opera, & illa quoque quæ mirando non ſatiamur, [11] pendenti titulo inſcripſiſſe: ut APELLES FACIEBAT, aut POLYCLETUS: tanquam inchoata ſemper arte & imperfecta: ut contra judiciorum varietates ſupereſſet artifici [12] regreſſus ad veniam, velut emendaturo quidquid deſideraretur, ſi non eſſet [13] interceptus. Quare plenum verecundiæ illud eſt, quod omnia opera tamquam noviſſima inſcripſere, & tamquam ſingulis fato adempti. Tria non amplius, ut opinor, abſolute traduntur inſcripta, [14] ILLE FECIT, quæ ſuis locis reddam: quo apparuit, ſummam artis ſecuritatem auctori placuiſſe, & ob id magna invidia fuere omnia ea. Ego plane meis adjici poſſe multa confiteor: nec his ſolis, ſed & omnibus quæ edidi: [15] ut ob id caveam iſtos [16] Homeromaſtigas: (ita enim verius dixerim:) quoniam audio & [17] Stoïcos, & Dialecticos, Epicureos quoque (nam de Grammaticis ſemper exſpectavi) parturire adverſus libellos, quos [18] de Grammatica edidi, & ſubinde abortus facere jam decem annis, cum celerius etiam elephanti pariant. Ceu vero neſciam, adverſus [19] Theophraſtum hominem in eloquentia tantum, ut nomen divinum inde invenerit,

NOTÆ.

1. *Λειμών.*] Gellius *λειμῶνας prata* ſcripſit. Pamphilus Alex. Grammaticus, apud Suidam tom. 2. pag. 415. hunc libro ſuo titulumpræfixit, quaſi variarum rerum collectanea, varios pratorum flores referentia: ἔγραψε λειμῶνα· ἔστι δ' ποικίλων περιοχή.

2. *Πίναξ.*] Ita reſtituimus, ex R. 2. cod. cum prius legeretur, πινακίδιον. Quamquam & ea vox tolerari hoc quoque loco poteſt: cum apud Theodorum Studitam, Catecheſi XLIII. e majoribus, codicillos pugillares ſonet: qua forma & μειρακίδιον Græci pro prima adoleſcentia, auctore Feſto, dixere. Proſtat eo nomine Κέβητος πίναξ, Tabula Cebetis, ejus qui Socratis diſcipulus fuit, qua humanæ vitæ pictura proponitur. Inſolentiore certe ſignificatione acceptam hanc vocem oportuit ab illis ſcriptoribus, quos auctor hic ſuggillat. Cum enim libri tantum indicem ſignificat, in quo rerum multarum capita continentur, vel nomina: quo ſignificatu hoc loco accipi a Plinio Salmaſius putat, in Proleg. ad Solin. pag. 27. nihil habet ea vox alienum, aut affectatum, nihil accerſiti fucatique decoris, quod reprehendi queat. Aurelii Opilii πίναξ a Suetonio etiam laudatur, lib. de illuſtr. Gramm. cap. 6. pag. 120. Nihilominus πινακίδιον nunc magis placet; quæ accepta vox etiam eſt a Julio Firmico, in indice capitum operis ſui; ut & Elenchi vox, pro librorum ſyllabo.

3. *Σχέδιον.*] Hæc vox modo telum ſignificat, haſtamve, qua cominus pugnatur: modo tumultuarium, & ſubitarium, ac veluti extemporale opus. Opuſculum ſic inſcripſit Himerius Sophiſta, apud Photium, in Biblioth. cod. CLXV.

4. *Vadimonium.*] Tam multa pollicentur inſcriptiones hujuſcemodi, ut ad librorum lectionem fruendam, vel vadimonium ipſum deſerere, in quo de fortunis ageretur, in lucro ponas. At cum intraveris, &c.

5. *Noſtri craſſiores.*] Qui craſſiore Minerva e Latinis egerunt, libros ſuos inſcripſerunt modeſto plane, ſimplicique titulo: Antiquitatum, ut Varro: Exemplorum, ut Valerius Maximus: Artium, ut alii. Qui autem feſtiviores videri voluerunt, haud lepidiorem titulum captarunt, quam ut Lucubrationem appellarent: quod Furius ille fecit, qui Bibaculus & reapſe erat, & cognominabatur. Quam titulorum facetiam Varro quoque viſus eſt aliquando conſectari: atque ea re paululum quiddam de priore modeſtia, de ingenii ſui morumque gravitate remittere. Satyras tum ſcribebat ſcilicet, quibus inſcripſit hæc nomina feſtiviora, Seſquiulyſſem, & Flextabula. Ita gradatim,, triplici quaſi paſſu, Pliniana procedit oratio: a craſſioribus, Varrone, Valerio, aliiſque, ad facetiſſimos: ab his deinde, ad Varronem quidem ipſum, ſed jam paulo minus quam antea ſerio agentem.

6. *Lucubrationem.*] Nonius Attam citat in *Lucubratione*, cap. 7. num. 748.

7. *Ut qui Bibaculus.*] Grammaticum fuiſſe Furium Bibaculum ſignificat Suetonius, lib. de illuſtr. Grammat. cap. 4. pag. 120. Hunc inter Catulli & Horatii ævum Quintilianus collocat, lib. 10. Inſtit. cap. 1. pag. 748. Ciceronis aliorumque veterum jocos & dicta ab eo collecta teſtatur Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 1. pag 321. Laudat Chariſius, cap. 1. pag. 102. Denique Hieronymus in Chronic. ad Olymp. 169. an. 3. *M. Furius poeta, cognomento Bibaculus, Cremonæ naſcitur.* Carmina ejus aliquot Petr. Pithœus colligit, Epigrammata, poëmatiaque varia, pag. 36. Vide Notas & Emend. num. IX.

8. *Seſculyſſem.*] Quaſi ſeſqui-Ulyſſem, ſive Ulyſſem unum integrum, & dimidium: pro ſumme aſtuto, ac veteratore plane expolito. Seſqui-Ulyſſem Varronis citat Nonius, cap. 2. num. 481. & alibi ſæpe. Eumdem in Flextabulis laudat, cap. 1. num. 109. & 113. & cap. 3. num. 171. Inde feſtivum illud apud Gallos adagium. *A trompeur, trompeur & demi*: quod ſic latine reddas haud inconcinne: Suus Ulyſſi ſeſqui-Ulyſſes opponetur.

9. *Apion.*] De eo dicemus in Auctorum ſyllabo.

10. *Pingendi fingendique.*] Pictoribus, qualis Apelles fuit: & ſtatuariis, qualis Polycletus. Turnebus hunc locum corrigendo depravat, cum ait legi oportere, *Ex illis nos velim intelligi pingique conditoribus.* Quintilianus, lib. 12. cap. 10. pag. 894. Euphranorem laudat, quod pingendi fingendique idem mirus artifex fuit.

11. *Pendenti titulo.*] Non dubio, vel pendulo, ut Delecampius interpretatur: ſed qui nondum abſolutum opus ſignificaret, verum adhuc pendere, velut imperfectum: ut Maro cecinit: *Pendent opera interrupta.*

12. *Regreſſus.*] Ut ſi quid peccaſſet, id corrigeret, velut opere nondum perfecto.

13. *Interceptus.*] Fato. Sic paulo poſt: *tamquam ſingulis fato adempti*, hoc eſt, tanquam fato prærepti abſolvere non potuerint.

14. *Ille fecit.*] Non Apellem intelligit, ut plurimi ante nos cenſuere: ſed alios pictura inſignes, quorum modo nomina reticet. Hoc illud eſt quod barbari ſic efferre ſolent, *Talis fecit.* Ac prior illa quidem loquendi ratio in Formulis Veterum perquam eſt uſitata: qualis eſt illa Marculfi IX. pag. 19. *Glorioſo illi Regi in Dei nomine ille Rex.* Quæ vero opera tria ſic inſcripta, ILLE FECIT, ſuis loci reddenda auctor recipit, ea ipſa libro quinto ac triceſimo reddit, exſolvitque fidem, ſectione x. & XXXIX. ut iis locis dicturi ſumus.

15. *Ut ob id.*] Quia multa meis operibus deeſſe intelligo, id ultro confitendo, depellam a me invidos reprehenſores. Forte legi hoc loco ſatius, *ut obiter.*

16. *Homeromaſtigas.*] Qualis Zoïlus Amphipolites fuit.

17. *Stoïcos.*] Recte Stoïcos a Dialecticis diverſos facit, uti & Priſcianus, lib. 2. cap. de Oratione, pag. 574. *Partes orationis ſunt ſecundum Dialecticos duæ, ſecundum Stoïcos vero quinque ſunt.* Cicero tamen Dialecticos & Stoïcos pro iiſdem ſæpenumero videtur accipere: quod nimirum Stoïci, & quicumque alii Dialecticarum captionum amantes, Dialecticorum etiam plerumque appellatione cenſebantur: quanquam ſecta Dialectica fuit, propria ac peculiari nomenclatione appellata, cujus Clitomachus Carthaginienſis princeps exſtitit, ut auctor eſt Laërtius in procem. pag. 5.

18. *De Grammatica.*] Quos *Dubii ſermonis* inſcripſerat, libros octo, noviſſimis Neronis temporibus exaratos, ut ait Plin. Jun. lib. 3. epiſtola quinta, quæ huic eſt præfixa operi.

19. *Theophraſtum*] Cic. lib. 1. de Nat. Deor. pag. 40. *Iſtiſne fidentes ſomniis, non modo Epicurus, & Metrodorus, & Hermachus, contra Pythagoram, Platonem, Empedoclemque dixerunt: ſed meretricula etiam Leontium contra Theophraſtum ſcribere auſa ſit? ſcito illa quidem ſermone, & Attico: ſed tamen tantum Epicuri hortus habuit licentiæ*, &c.

ſcripſiſſe etiam feminam, & proverbium inde natum, [1] ſuſpendio arborem eligendi. Non queo mihi temperare, quominus ad hoc pertinentia ipſa Cenſorii Catonis verba ponam: ut inde appareat etiam Catoni [2] de militari diſciplina commentanti, qui ſub Africano, immo vero & ſub Hannibale didiciſſet militare, & [3] ne Africanum quidem ferre potuiſſet, qui Imperator triumphum [4] reportaſſet, paratos fuiſſe iſtos, qui obtrectatione alienæ ſcientiæ famam ſibi aucupantur. Quid enim ait in eo volumine? *Scio ego quæ ſcripta ſunt, ſi palam proferantur, multos fore qui vitilitigent: ſed ii potiſſimum, qui veræ laudis expertes ſunt. Eorum ego orationes ſino præterfluere.* [5] Nec Plancus illepide, cum diceretur Aſinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipſo aut liberis poſt mortem Planci ederentur, ne reſpondere poſſet: *Cum mortuis non niſi larvas luctari.* Quo dicto ſic repercuſſit illas, ut apud eruditos nihil impudentius judicetur. Ergo ſecuri etiam contra vitilitigatores, quos Cato eleganter ex vitiis & litigatoribus compoſuit, (quid enim illi aliud quam litigant, aut litem quærunt?) exſequemur reliqua propoſiti. Quia occupationibus tuis publico bono parcendum erat, quid ſingulis contineatur libris huic epiſtolæ ſubjunxi: ſummaque cura, ne perlegendos eos haberes, operam dedi. Tu per hoc & aliis præſtabis ne perlegant: ſed ut quiſque deſideraverit aliquid, id tantum quærat & ſciat quo loco inveniat. Hoc ante me fecit [6] in litteris noſtris Valerius Soranus, in libris quos ἐποπτίδων inſcripſit.

Notæ.

1. *Suſpendio.*] Suſpendio jam quærere mortem oportere homines vitæque renunciare, cum tantum licentiæ, vel feminæ, vel imperiti homines ſumant, ut in doctiſſimos ſcribant.

2. *De militari.*] Libros de militari diſciplina ſcripſiſſe Catonem hunc Majorem ſive Cenſorium, auctores ſunt præterea Fl. Vegetius, lib. 1. cap. 8. pag. 10. & Priſcianus, lib. 7. pag. 760. Non eſt igitur Turnebus audiendus, qui hoc loco legit, *De militari diſciplina comminanti:* libris præſertim omnibus præferentibus, *commentanti.*

3. *Ne Africanum.*] Livius lib. 38. pag. 485. *Morte Africani crevere inimicorum animi, quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui vivo quoque eo allatrare ejus magnitudini ſolitus erat.*

4. *Reportaſſet.*] Vide Livium, lib. 34. pag. 417.

5. *Nec Plancus.*] L. Munatius Plancus, Orator, & idem Ciceronis auditor, qui cum Cæſare in Gallia militavit. De Aſinio Pollione dicemus inferius in Auctorum Indice.

6. *In litteris noſtris.*] Apud Latinos. Fuit huic Valerio Sorano prænomen Quintus. De eo Gellius, lib. 2. cap. 10. pag. 135. Epoptides ſcripſerat, hoc eſt, ut Turnebus quidem interpretatur, de Grammatica libros: tamquam de myſteriis litterarum & doctrinæ. Erant enim ἐπόπται, qui ad inſpicienda ſacra occulta admittebantur. Q. & D. Valerios Soranos, familiares ſuos, doctos & Græcis litteris & Latinis appellat Cicero, lib. de Claris Orator. pag. 564.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM I.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

I. NAMQUE *tu*] Torſit hic locus cruditorum ingenia, neque ſe ex eo expedire ſatis feliciter potuerunt. In libris hactenus editis ſic legitur: *Ut obiter emolliam Catullum conterraneum meum. Agnoſcis & hoc caſtrenſe verbum. Ille enim, ut ſcis, permutatis prioribus ſyllabis duriuſculum ſe fecit, quam volebat exiſtimari à Veraniolis & Fabullis.* Quam lectionem ſecuti ſunt Turnebus, Dalecampius, & Pelicerius in notis MSS. inducti ſcilicet in fraudem a Sigiſmundo Gelenio, qui vetere neglecta ſcriptura, *ut objicere moliar*, quam & codices manu exarati, & veteres editiones, Parm. Venet. 1. 2. Brix. Venet. 3. atque adeo Hermolaus ipſe retinuit, novam hanc excudit, inſigni licentia. Atque illi deinde, ut ſuo quiſque inſerviit ingenio, in varias, ut emendarent ea quæ antecedunt, abiere partes. Dalecampius Catullum ſcripſiſſe ſic autumat: *Tu putare namque Nugas eſſe aliquid meas ſolebas.* Turnebus contra Plinium ſic emendat: *Nugas eſſe aliquid meas putare.* Pelicerius: *Putare eſſe aliquid meas nugas*, ſecutus editionem Venet. 1519. & Brix. Alii denique; *Noſtras eſſe aliquid putare nugas.* Ut vel reſoluto ſcilicet carmine, vel ſic immutato, Catullum emolliat, qui duriuſculus alioqui videtur: quod in prima ſede ejus verſiculi, contra Phaleuciorum leges, (ſic enim ſtatuunt) obſtrepat iambus: Atque id aiunt eſſe, ſyllabas permutari: quod vereor ut ſatis Latine dicatur, permutari ſyllabas, cum pes pro pede ponitur, aut ſyllaba pro longa brevis. Pedes enim, aut tempora, non ſyllabam, mutari tum dicimus. Sed & Catullum ita ſcripſiſſe, uti hodie legitur, neque obſtrepere in prima ſede poſitum iambum, diſcere ex Terentiano illi potuere, lib. de Metris, pag. 2440. *Nec peccat*, inquit, *pede natus ex Iambo*, &c. atque ex ipſo Catullo, qui iambos carmini multos præfigit, Epigr. 3. & 33. & 36. &c. At ſunt qui mutatas carminis hujuſce leges poſt Catullum ſomnient, Martialis ac Domitiani ævo. An igitur, & Veſpaſiani patris? Quo vero id argumento probent? Sed ut ut eſt, miror id ſane Terentiani Mauri, Grammatici in primis accurati, qui longe poſt tempora ea vixit, fugiſſe diligentiam, quod noſtri illi acutiores viderint. Adde his, rogari merito interpretes poſſe, ſi prioribus in ſyllabis duriuſculum ſe Catullus fecit, cur has tandem velint eſſe priores, *Meas eſſe aliquid?* occurrunt enim illæ legenti prius, *Namque tu ſolebas.* In his igitur vitium omne, ſi quod eſt, latere neceſſe eſt; non in illis: in quibus tamen unis obſtinato omnes fere animo hærent. Sed *ſetabis* certe, non *ſyllabis* Plinius ſcripſit, ut ex Catulli locis duobus a nobis allatis perſpicuum eſt: Nam quæ ille ſetaba priore carmine, nempe duodecimo, a Veranio & Fabullo data, ab Aſinio furtim permutata repetit, hæc *priora ſetaba* Auctor recte nuncupat: quod ea utique poſteriora intelligeret, quæ carmine altero, hoc eſt, quinto & viceſimo, idem repoſcit a Thallo ſublata. Neque vero ita ſui, neque ita decori oblitus eſt, cum hæc ſcriberet, ut in primo ſtatim epiſtolæ limine, in ipſo ſalutationis aditu, Grammaticum ageret, in eoque eſſe ibi vellet, ut duriuſculum emendaret verſiculum, & ad normam legeſque reduceret, ac in nugis ejuſcemodi Principem detineret.

II. *Quoniam volebat.*] Ita repoſuimus ex veſtigiis veterum codicum, cum in editis prius legeretur, *quam volebat.* Dalecampius adjungi cupiebat, *magis quam volebat.* In Colb. 3. *quia volebat.*

III. *Triumphalis.*] Quot verba, tot argumenta ſunt, quibus vulgo creditur, Titum Imp. deſignari, & in titulo intelligi; non, ut quidam opinati ſunt, Domitianum fratrem. Nam de Tito eadem omnino Suetonius in ejus vita, cap. 6. pag. 107. *Non deſtitit participem*, inquit, *imperii agere: Triumphavit cum patre, Cenſuramque geſſit una: eidem collega, & in Tribunicia poteſtate, & in ſeptem Conſulatibus fuit: Præfecturam quoque Prætorii ſuſcepit, nunquam ad id tempus niſi ab Equite Rom. adminiſtratam.* Adde, ſi lubet, Parmenſem, & alias editiones veteres, Ven. 1. 2. quæ diſerte ſic inſcriptum exhibent hujus præfationis titulum, T. VESPASIANO SUO S. ſatis ſane familiariter: Nam cur non ſaltem CÆSARI? Mitto feſtivam lectionem codicis Regii 4763. *Plinius Secundus Divo Veſpaſiano Auguſto ſalutem*: & iſtam editionis Romanæ, anni 1470. *C. Plinius Secundus Novocomenſis Domitiano ſuo ſalutem.* Quinque porro Conſulatus ordinarios geſſerat Titus, cum Plinius hæc commentaretur: ſextum nondum inierat: Domitianus quatuor tantum. In hoc contextu omnia Salmaſius immutat pag. 1197. & 1198. ſed eum nihil in præſenti moror, cum omnes ei adverſentur libri, & MSS. codices: nobis omnia ſuffragentur.

Cenſorius autem cur alteruter Veſpaſianus, pater filiuſve, dicitur? qui Cenſuram adhuc gerebat? Nam id muneris ex quo accepit uterque, non depoſuit. *Cenſorius* autem, ut Conſularis, is eſt, qui magiſtratu abierit, quo fuerit perfunctus.

IV. *Nec doctiſſimis.*] Habent aliter libri typis excuſi: ſic nimirum:

Hæc doctiſſimum Perſium legere nolo, Lælium Decimum volo.

Nos ſecuti ſumus veterum codicum fidem, quos Barbarus, Rhenanus, Turnebus, Dalec. & quos ipſi vidimus, Reg. 1. 2. &c. Videntur porro hæc afferri ex præfatione Ciceronis in libros ſuos de Republica, quos ſcriptor hujus præfationis reſpicere ſe plane mox ſignificat. Inde Luciliani verſus, qui trochaïcus eſt, finis citatur, *Nec doctiſſimis*, ut ſubintelligatur, hæc ſcribo: quem alter trochaïcus integer mox ſequatur,

Manium Perſium hæc legere nolo, Junium Congum volo.

Ubi metri cauſa in Manio Perſioque iota coit. Idem fere Tullius, lib. 2. de Orat. pag. 347. rurſum ex Lucilio recitat: ſed pro Junio Congo Lælium Decimum ponit. *Nam ut C. Lucilius*, inquit, *homo doctus & perurbanus, dicere ſolebat, ea quæ ſcriberet, neque ab indoctiſſimis, neque ab doctiſſimis legi velle: quod alteri nihil intelligerent: alteri plus fortaſſe, quam ipſe de ſe: quo etiam ſcripſit, Perſium non curo legere: (hic enim fuit, ut noramus, omnium fere noſtrorum hominum doctiſſimus:) Lælium Decimum volo: quem cognovimus virum bonum, & non illitteratum, ſed nihil ad Perſium*, &c. Atque ex hoc quidem Tullii loco, auſi ſunt editores, contra codicum omnium auctoritatem hunc locum refingere: ac pro Junio Congo, quem illi conſpirante conſenſu exhibent, Lælium Decimum ſubſtituere. Perinde quaſi hac ſemel duntaxat uſus ſit Lucilius forma loquendi, ac de Lælio Decimo uno cogitarit is, quem ex eodem Tullio ſcimus, lib. 1. de Finibnum. 7. nec Lælium, nec Junium adduxiſſe alias in exemplum hominum non doctiſſimorum, ſed Coſentinos populos, ac Tarentinos. *Nec vero*, inquit, *ut noſter Lucilius, recuſabo quominus omnes mea legant: Utinam eſſet ille Perſius: Scipio vero & Rutilius multo etiam magis: quorum ille judicium reformidans, Tarentinis ait ſe & Coſentinis, & Siculis ſcribere. Facete is quidem, ſicut alias*, &c.

V. *Cum eligit.*] Ita Reg. 1. 2. Vulgo in editis, *quemcumque elegit.* Sic paulo ante, *ſic probari poſſe*, ex iiſdem codd. & antiquis editionibus, Parm. Venet. 1. 2. &c. At paulo infra, *Et ideo ſubit cura*, ex iiſdem MSS. & Colb. ac vet. Dal. & Tolet. etiam ac Murbac. teſte Schotto lib. 5. in quibus tria illa verba abſunt, *immenſa præter ceteras*, quæ his adjunxerant editores, nos expunximus. Sed illud majoris eſt momenti, quod recte mihi conjeciſſe Schottus videtur loc. cit. hæc verba, *unde vocatio appellatur*, aſſutum purpuræ pannum videri, & ex ora in ſeriem irrepſiſſe: aut certe rectius ſcriptum iri, *unde provocatio expellatur.* Verum conſentientibus MSS. omnibus, editiſque libris, quidquam inducere vel immutare, nobis religio eſt.

VI. *Peracta ſarcitur.*] Hoc eſt, revocatur, retractatur, accuratius elimatur, ad polituram ſarcitur: uti de araneæ tela Plinius ipſe loquitur, lib. XI. ſect. XXVIII. Prius in editis legebatur, *ſancitur*: quæ vox impeditam habet, violentámque ſententiam. Nos litterulæ unius immutatione planam fecimus. Meminit porro hujus operis, libris uno & XXX. comprehenſi, hiſtoriarum a fine Aufidii Baſſi, Plinius junior, lib. 3. epiſt. 5. Laudat & Tacitus paſſim, ut lib. 13. Annal. pag. 204, &c. Librorum Aufidii Baſſi, de bello Germanico, mentio apud Quintilianum, lib. 10. cap. 1. pag. 750.

VII. *Alii* κέρας.] Cornu copiæ, in quo videlicet omnis generis doctrinæ arteſque tractarentur. Gellius lib. 1. cap. 8. pag. 35. *Sotion*, inquit, *ex Peripatetica diſciplina haud ſane ignobilis vir fuit. Is librum multæ variæque hiſtoriæ refertum compoſuit: eumque inſcripſit*, Κέρας ἀμαλθείας: *ea vox hoc ferme valet, tamquam ſi dicas, Cornucopiæ.* Phocion Φωκίων Peripateticus ἐν τῷ κέρατι τῆς Ἀμαλθείας laudatur a Scholiaſte Ariſtoph. in Pluto, pag. 16. ubi eamdem hiſtoriam ex Phocione recitat, de Laïde & Demoſthene, quam Gellius ex Sotione. Ut ex eo Gellius ſit emendandus, apud quem temere Henr. Steph. *Sotium* pro *Phocion* repoſuit, cum in priore edit. Lugdun. Gryph. 1539. recte Phocion legatur.

VIII. *Jam Muſæ.*] Regii codicis 2. & veterum editionum lectio eſt, quam & Barbarus probat, *Jam jam Muſæ*: In Colbert. 3. *Jam jam mos*: unde fortaſſis ſincera emendatio fuerit, *Jam* ἴα, Μοῦσαι, πανδέκται, &c. Sic enim erunt omnes inſcriptiones Græce ſcriptæ. Sunt autem ἴα violæ: accommodatus ſane titulus florum

ſuavium referto operi. Ἀνθηρῶν *floridorum* inſcriptionem refert Gellius in præfat.

IX. *Vt qui Bibaculus.*] Hanc lectionem nos ita primi in integrum reſtituimus, ex veſtigiis veterum exemplarium, præſertim Reg. 2. & vet. Dalec. qui ſic habent: *Artiumque facetiſſimi lucubrationem puto quia vivaculus erat, & vocabatur paulo minus aſſerit Varro in Satyris ſuis ſuſtulit & flaxtabula.* Quam lectionem agnoſcit & Hermolaus in ſuis MSS. & ante illum editiones veteres. Donec Rhenanus excogitauit hanc novam, *Lucubrationem puto, qui Antias civis erat & vocabatur, Valerius primus aſſerit: Varro in Satyris.*, &c. Quas emendationum nugas mirari ſatis non poſſum adeo temere inexplorata re ab editoribus Plinianis ſtatim arreptas, contra omnium exemplarium fidem. Non poſſum etiam admirabilem de hoc loco Salmaſii conjecturam præterire ſilentio, qui in Prolegom. ad Solin. pag. 17. locum hunc ita corrigit, an corrumpit? *Facetiſſimi lucubrationum, a lucubro, qui ut facula cerata, & vocatur panos vel phanos: Aſſerit Varro in Satyris Seſquiulyſſe, & Flaxtabulis.* Et hac emendatione nihil certius eſſe pronunciat: Lucuber videri dixiſſe Plinium pro lucubrum, ut candelaber pro candelabrum: φανὸς & πανὸς Græcis antiquis faculam eſſe: denique vocem illam *Lucubrationum*, quia obſcurior eſſet, verbis illis Græcanicis, Latiniſque obſoletis, exponere Plinium ſategiſſe. Cui, amabo, quidquam horum emunctæ naris viro probaverit?

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI HISTORIARUM MUNDI

[1] ELENCHOS.

LIBRO II. continetur de Mundo & Elementis.

I. An finitus mundus, & an unus.
II. De forma ejus.
III. De motu. Cur mundus dicatur.
IV. De elementis, & planetis.
V. De Deo.
VI. De ſiderum natura. *De planetarum motu.*
VII. De Lunæ & Solis defectibus.
VIII. De magnitudine ſiderum.
IX. Quæ quis invenerit in obſervatione cæleſti.
X. Quando recurrant Solis & Lunæ defectus.
XI. De Lunæ motu.
XII. Errantium motus, & luminum canonica.
XIII. Quare eadem altiora, alias propiora videantur.
XIV. Cur motus diſſimiles eadem habeant.
XV. Catholica ſiderum.
XVI. Quæ ratio colores eorum mutet.
XVII. Solis motus, & dierum inæqualitatis ratio.
XVIII. Quare fulmina Jovi aſſignentur.
XIX. Intervalla ſiderum.
XX. De ſideribus, Muſica.
XXI. De mundo, Geometrica.
XXII. De repentinis ſideribus, ſeu cometis.
XXIII. Natura, & ſitus, & genera eorum.
XXIV. Hipparchea, de ſideribus.
XXV. De cæleſtibus prodigiis, per exempla hiſtorica. Faces, lampades, bolides.
XXVI. Trabes cæleſtes, chaſma cæli.
XXVII. De cæli coloribus, & flamma cæleſti.
XXVIII. De coronis cæleſtibus.
XXIX. De circulis repentinis.
XXX. Solis defectus longiores.
XXXI. Plures Soles.
XXXII. Plures Lunæ.
XXXIII. Dierum lux noctibus.
XXXIV. Clypei ardentes.
XXXV. Oſtentum cæli ſemel notatum.
XXXVI. De diſcurſu ſtellarum.
XXXVII. De ſtellis quæ in terris mariquè exſiſtunt.
XXXVIII. De aëre.
XXXIX. De ſtatis tempeſtatibus.
XL. De Caniculæ ortu.
XLI. Vis temporum anni ſtata.
XLII. De incertis tempeſtatibus & imbribus, & quare lapidibus pluat.
XLIII. De tonitribus & fulgetris.
XLIV. Ventorum origo.
XLV. Ventorum obſervationes diverſæ.
XLVI. Ventorum genera.
XLVII. *Ventorum tempora.*
XLVIII. Naturæ ventorum.
XLIX. Ecnephias & Typhon.
L. Turbines, preſteres, vortices, & alia prodigioſa genera tempeſtatum.
LI. De fulminibus: quibus in terris non cadant, & quare.
LII. Genera fulgurum, & miracula.
LIII. Etruſca obſervatio in his, & Romana.
LIV. De fulminibus evocandis.
LV. Catholica fulgurum.
LVI. Quæ nunquam feriantur.
LVII. Lacte pluiſſe, ſanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis.
LVIII. Armorum crepitum, & tubæ ſonitum de cælo auditum.
LIX. De lapidibus cælo cadentibus. Anaxagorea de his.
LX. Arcus cæleſtis.
LXI. Natura grandinis, nivis, pruinæ, nebulæ, roris nubium.
LXII. Proprietates cæli in locis.
LXIII. Natura terræ.
LXIV. De forma ejus.
LXV. An ſint Antipodes.
LXVI. Quomodo aqua terræ innexa.
LXVII. An circumdatus terræ Oceanus.
LXVIII. Quæ portio terræ habitetur.
LXIX. Mediam eſſe mundi terram.
LXX. De obliquitate Zonarum.
LXXI. De inæqualitate climatum.
LXXII. Ubi eclipſes non appareant, & quare.
LXXIII. Quæ ratio diurnæ lucis in terris.
LXXIV. Canonica de eadem re.

NOTÆ.

1. *Elenchos.*] Index iſte in nullo exemplari manuſcripto eſt integer: & qui locupletiſſimus ex iis repertus eſt, a nobis nihilominus augendus multis locis fuit, id quod Italico charactere fecimus. Ex eo autem indicio apparet, jure non videri eſſe hunc Plinii, hoc eſt, ſcriptoris perquam accurati fetum.

LXXV. Ubi, & quando nullæ umbræ.
LXXVI. Ubi bis anno : ubi in contrarium umbræ ferantur.
LXXVII. Ubi longiſſimi dies, ubi breviſſimi.
LXXVIII. De primo horologio.
LXXIX. Quomodo obſerventur dies.
LXXX. Differentia gentium ad rationem mundi.
LXXXI. De terræ motibus.
LXXXII. De terræ hiatibus.
LXXXIII. Signa motus futuri.
LXXXIV. Auxilia contra motus futuros.
LXXXV. Portenta terrarum ſemel tradita.
LXXXVI. Miracula terræ motus.
LXXXVII. Quibus locis maria receſſerint.
LXXXVIII. Inſularum enaſcentium ratio.
LXXXIX. Quæ & quibus temporibus enatæ ſint.
XC. Quas terras interruperint maria.
XCI. Quæ inſulæ continenti adjunctæ ſint.
XCII. Quæ terræ in totum mari permutatæ.
XCIII. Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerunt.
XCIV. Urbes hauſtæ mari.
XCV. De ſpiraculis terrarum.
XCVI. De terris ſemper trementibus : & de fluctuantibus inſulis.
XCVII. Quibus locis non impluat.
XCVIII. Acervata terrarum miracula.
XCIX. Qua ratione æſtus maris accedant & recedant.
C. Ubi æſtus extra rationem idem faciant.
CI. Miracula maris.
CII. Quæ potentia Lunæ ad terrena, & maria.
CIII. Quæ Solis.
CIV. Quare ſalſum mare.
CV. Ubi altiſſimum mare.
CVI. Mirabilia fontium & fluminum.
CVII. Ignium & aquarum juncta miracula.
CVIII. De maltha.
CIX. De naphtha.
CX. Quæ loca ſemper ardeant.
CXI. Ignium per ſe miracula.
CXII. Terræ univerſæ menſura.
CXIII. Harmonica mundi ratio.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes CCCCXVII.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Sulpicio Gallo, [1] Tito Cæſare Imperatore, Q. Tuberone, [2] Tullio Tirone, L. Piſone, T. Livio, Corn. Nepote, Statio Seboſo, Cælio Antipatro, Fabiano, Antiate, Muciano, Cæcina qui de Etruſca diſciplina ſcripſit, Tarquitio qui item, Julio Aquila qui item, Sergio Paulo.

Externis:

Platone, Hipparcho, Timæo, Soſigene, Petoſiri, Necepſo, Pythagoricis, Poſidonio, Anaximandro, Epigene Gnomonico, Euclide, Cœrano Philoſopho, Eudoxo, Democrito, Critodemo, Thraſyllo, Serapione, Dicæarcho, Archimede, Oneſicrito, Eratoſthene, Pythea, Herodoto, Ariſtotele, Cteſia, Artemidoro Epheſio, Iſidoro Characeno, Theopompo.

Notæ.

1. *Tito Cæſare.*] In codd. MSS. *T. Cæſare Imp.* quod imperiti de Tiberio acceperunt, atque ita in libris ediderunt, qui hactenus ſunt typis impreſſi. Vide quæ dicturi ſumus lib. 2. ſect. 22. In veteribus nummis & inſcriptionibus, T. Titum, Ti. Tiberium ſignificat.

2. *Tullio Tirone.*] Ita quidem MSS. quos vidi. At Parmenſis editio, aliæque vett. *Tullio Cicerone :* id quod fortaſſis ſincerius eſt : Plurima certe quidem in Tullianis libris ſimilia eſſe hoc operis Pliniani ſecundo volumine, ſumus oſtenſuri ſæpiſſime : quid a Tirone acceperit, difficile eſt conjicere, præter locum fortaſſis unum, quem ſect. 39. hujus libri indicaturi ſumus.

LIBRO III. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt,

I. *Europæ in univerſum fines ac ſitus præmittuntur.*
II. *Tum Hiſpaniæ totius.*
III. Bæticæ.
IV. Hiſpaniæ citerioris.
V. Narbonenſis provinciæ.
VI. Italiæ.
VII. *Nona Italiæ regio.*
VIII. *Septima Italiæ regio.*
IX. *Prima Italiæ regio:* Tiberis, Roma.
X. *Tertia Italiæ regio.*
XI. Inſularum LXIV. In his, Balearium
XII. Corſicæ.
XIII. Sardiniæ.
XIV. Siciliæ.
XV. *Magna Græcia.* A Locris.
XVI. *Secunda Italiæ regio.*
XVII. *Quarta Italiæ regio.*
XVIII. *Quinta Italiæ regio.*
XIX. *Sexta Italiæ regio.*
XX. *Octava Italiæ regio :* De Pado.
XXI. *Undecima Italiæ regio :* Italia transPadum.
XXII. *Decima Italiæ regiæ.*
XXIII. Iſtriæ ſitus & populi.
XXIV. Alpium, & gentium Alpinarum.
XXV. Liburniæ, & Illyrici.

XXVI.	Dalmatiæ.	XXIX.	Mœſiæ.
XXVII.	Noricorum.	XXX.	Inſularum Ionii, & Adriatici maris.
XXVIII.	Pannoniæ.		

Summa: Oppida & gentes:
Flumina clara:
Montes clari:
Inſulæ:
Quæ intercidere oppida aut gentes.

Deeſt numerus in omnibus MSS.

Res, & hiſtoricæ, & obſervationes CCCXXVI.

Ex Auctoribus:

Turannio Gracile, Corn. Nepote, T. Livio, Catone Cenſorio, M. Agrippa, M. Varrone, Divo Auguſto, Varrone Atacino, Antiate, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Curione patre, Cælio, Arruntio, Seboſo, Licinio Muciano, Fabricio Tuſco, L. Atteïo Capitone, Verrio Flacco, L. Piſone, [1] Gelliano, Valeriano.

Externis:

Artemidoro, Alexandro Polyhiſtore, Thucydide, Theophraſto, Iſidoro, Theopompo, Metrodoro Scepſio, Callicrate, Xenophonte Lampſaceno, Diodoro Syracuſano, Calliphane, Timagene.

Notæ.

1. *Gelliano.*] In libris editis hactenus perperam legebatur, *C. Æliano*: In Regio 1. & 2. *Celliano.* Citatur Gellianus ſect. 17. Vide Auctorum Indicem, ſub libri hujus calcem additum.

LIBRO IV. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt,

I.	EPIRI.	XXI.	Eubœæ,
II.	*Acarnaniæ.*	XXII.	Cycladum.
III.	*Ætoliæ.*	XXIII.	Sporadum.
IV.	*Locridis, & Phocidis.*	XXIV.	Helleſponti, Mæotidis.
V.	*Peloponneſi.*	XXV.	Daciæ, Sarmatiæ.
VI.	Achaïæ.	XXVI.	Scythiæ.
VII.	*Meſſeniæ.*	XXVII.	Inſularum Ponti: *Inſularum Oceani Septentrionalis.*
VIII.	*Laconiæ.*	XXVIII.	Germaniæ.
IX.	*Argolidis.*	XXIX.	Inſulæ in Gallico Oceano XCVI. quas inter,
X.	*Arcadiæ.*	XXX.	Britanniæ.
XI.	Atticæ.	XXXI.	Belgicæ Galliæ.
XII.	*Bœotiæ.*	XXXII.	Lugdunenſis Galliæ.
XIII.	*Doridis.*	XXXIII.	*Aquitanicæ Galliæ.*
XIV.	*Phthiotidis.*	XXXIV.	Citerioris Hiſpaniæ, ab Oceano Gallico.
XV.	Theſſaliæ.	XXXV.	Luſitaniæ.
XVI.	Magneſiæ.	XXXVI.	Inſularum in mari Atlantico.
XVII.	Macedoniæ.	XXXVII.	Univerſæ Europæ menſura.
XVIII.	Thraciæ. *Ægæi maris.*		
XIX.	Inſularum ante eas terras: inter quas,		
XX.	Cretæ,		

Summa: Oppida, & gentes,
Flumina clara,
Montium clari,
Inſulæ,
Quæ intercidere oppida, aut gentes,

Numerus deeſt in omnibus MSS.

Res, Hiſtoriæ, & obſervationes.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Catone Cenſorio, M. Agrippa, Divo Auguſto, Varrone Atacino, Corn.

Nepote, Hygino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio Muciano, Fabricio Tuſco, Atteïo Capitone, Atteïo Philologo.

EXTERNIS:

Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Eudoxo, Dicæarcho, Timoſthene, Ephoro, Cratete Grammatico, Serapione Antiochenſe, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, [1] Eumacho, Timæo Siculo, Myrſilo, Alexandro Polyhiſtore, Thucydide, Doſiade, Anaximandro, Philiſtide Mallote, Dionyſio, Ariſtide, Callidemo, Menæchmo, [2] Agloſthene, Anticlide, Heraclide, Philemone, [3] Xenophonte, Pythea, Iſidoro, Philonide, Xenagora, Aſtynomo, Staphylo, Metrodoro, Cleobulo, Poſidonio.

NOTÆ.

1. *Eumacho.*] In editis hactenus legebatur, *Eumacho Siculo Muſico.* In R. 1. 2. *Timæo Siculo Muſſeio.* In Colb. 2. *Timæo Siculo Murſilo.* Unde nos ſinceram lectionem eruimus. Vide Indicem Auctorum.

2. *Agloſthene.*] Ita reſtituimus, cum prius legeretur, *Ædoſthene.* Vide Indicem Auctorum.

3. *Xenophonte.*] Lampſaceno ſcilicet, cujus mentio apud Plin. libri hujus ſect. 27. & in Indice prioris ac ſubſequentis libri. In editis hactenus corrupte legitur, *Menephonte.*

LIBRO V. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt,

I.	MAURITANIARUM.	XXIII.	Iſauricæ, & Homonadum.
II.	Numidiæ.	XXIV.	Piſidiæ.
III.	Africæ.	XXV.	Lycaoniæ.
IV.	Syrtium.	XXVI.	Pamphyliæ.
V.	Cyrenaïcæ.	XXVII.	Tauri montis.
VI.	*Libyæ Mareotidis.*	XXVIII.	Lyciæ.
VII.	Inſularum circa Africam.	XXIX.	Cariæ.
VIII.	Averſorum Africæ.	XXX.	*Lydiæ.*
IX.	Ægypti & Thebaïdis:	XXXI.	*Ioniæ,*
X.	Nili.	XXXII.	Æolidis.
XI.	*Urbium in Ægypto.*	XXXIII.	Troadis, & adjunctæ gentes.
XII.	Arabiæ, quæ eſt ad mare Ægyptium.	XXXIV.	Inſularum ante Aſiam CCXII. In his,
XIII.	Syriæ.	XXXV.	Cypri,
XIV.	Idumææ, Palæſtinæ, Samariæ.	XXXVI.	Rhodi,
XV.	Judææ.	XXXVII.	Sami,
XVI.	*Decapoleos.*	XXXVIII.	Chii,
XVII.	Phœnices.	XXXIX.	Leſbi.
XVIII.	Syriæ Antiochiæ.	XL.	Helleſpontus, & Myſia,
XIX.	*Reliquiæ Syriæ.*	XLI.	Phrygia.
XX.	Euphratis.	XLII.	Galatia, & adjunctæ gentes.
XXI.	*Syriæ ad Euphratem.*	XLIII.	Bithynia.
XXII.	Ciliciæ, & adjunctæ gentes.	XLIV.	*Inſulæ in Propontide.*

Summa: Oppida, & gentes,
Flumina clara,
Montium clari,
Inſulæ, CXVIII.
Quæ intercidere oppida aut gentes,

Res, Hiſtoriæ, & obſervationes.

Numerus deeſt in omnibus MSS. Numerus inſularum CXVIII. *manifeſto in mendo cubat. Forte* CCCXVIII.

EX AUCTORIBUS:

Agrippa, Suetonio Paulino, M. Varrone, Varrone Atacino, Cornelio Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela, Domitio Corbulone, Licinio Muciano, Cl. Cæſare, Arruntio, Livio filio, Seboſo, Actis triumphorum.

EXTERNIS:

Juba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Dicæarcho, [1] Bætone, Timoſthene, Philo-

NOTÆ.

1. *Bætone.*] Ita reſtituimus ex R. 1. 2. & Colb. 2. pro *Bione.* In Indice libri ſeq. rurſum Dicæarcho, ut hic, Bæto ſubjungitur.

nide,

nide, Xenagora, Aſtynomo, Staphylo, Ariſtotele, Dionyſio, Ariſtocrito, Ephoro, Eratoſthene, Hipparcho, Panætio, Serapione Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Polybio, Timæo Mathematico, Herodoto, Myrſilo, Alexandro Polyhiſtore, Metrodoro, Poſidonio qui περίπλουν aut περιήγησιν, Sotade, Periandro, Ariſtarcho Sicyonio, Eudoxo, Antigene, Callicrate, Xenophonte Lampſaceno, Diodoro Syracuſano, Hannone, Himilcone, Nymphodoro, Calliphane, Artemidoro, Megaſthene, Iſidoro, Cleobulo, Ariſtocreonte.

LIBRO VI. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt,

I. PONTI & Maryandinorum:
II. Paphlagonum:
III. Cappadocum.
IV. Themiſcyrena regio, & in ea gentes.
V. Regio Colica, & gentes Achæorum, & ceteræ eodem tractu gentes.
VI. Boſphorus Cimmerius.
VII. Mæotis, & gentes circa Mæotim.
VIII. *Cappadociæ ſitus.*
IX. Armenia major, & minor.
X. Cyrus fluvius, & Araxes.
XI. Albania, Iberia, & junctæ gentes.
XII. Portæ Caucaſiæ.
XIII. Inſulæ in Ponto.
XIV. Gentes a Scythico Oceano.
XV. Caſpium & Hyrcanum mare.
XVI. Adiabene.
XVII. Media, & Portæ Caſpiæ.
XVIII. Gentes circa Hyrcanum mare.
XIX. Scytharum gentes, & ſitus ab Oceano Eoo.
XX. Seres.
XXI. Indi.
XXII. Ganges.
XXIII. Indus.
XXIV. Taprobane.
XXV. *Gedroſi & adjunctæ ſatrapiæ.*
XXVI. Navigationes in Indiam.
XXVII. Carmania.
XXVIII. Sinus Perſicus, & Arabicus.
XXIX. Parthorum regna.
XXX. Meſopotamia.
XXXI. Tigris.
XXXII. Arabia.
XXXIII. Sinus maris Rubri.
XXXIV. Troglodytice.
XXXV. Æthiopia.
XXXVI. Inſulæ Æthiopici maris.
XXXVII. De Inſulis Fortunatis.
XXXVIII. Terræ per menſuras comparatæ.
XXXIX. Digeſtio terrarum in parallelos, & umbras pares.

Summa: Oppida, MCXCV.
Gentes, DLXXVI.
Flumina clara, CXV.
Montes clari, XXXVIII.
Inſulæ, CVIII.
Quæ intercidere oppida aut gentes, XCV.

Res, Hiſtoriæ, & obſervationes, MMCCXIV.

Ex Auctoribus:

M. Agrippa, M. Varrone, Varrone Atacino, Corn. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Domitio Corbulone, Licinio Muciano, Claudio Cæſare, Arruntio, Seboſo, Fabricio Tuſco, T. Livio, Seneca, Nigidio.

Externis:

[1] Juba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Eudoxo, Dicæarcho, Bætone, Timoſthene, Patrocle, Demodamante, Clitarcho, Eratoſthene, Alexandro Magno, Ephoro, Hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, [2] Eumacho, Timæo Siculo, Alexandro Polyhiſtore, Iſidoro, Amometo, Metrodoro, Poſidonio, Oneſicrito, Nearcho, Megaſthene, Diogneto, Ariſtocreonte, Bione, [3] Dalione, Simonide minore, Baſile, Xenophonte Lampſaceno.

Notæ.

1. *Juba.*] Ita R. 1. 2. In editis hactenus libris, *Polybio, Hecatæo*: male, cum Polybius iterum inferius repetatur.

2. *Eumacho.*] Timæum Siculum rurſus ſuo loco reddidimus ex iiſdem codd. cum in vulgatis editionibus legeretur, *Eumacho Siculo.*

3. *Dalione.*] Ita nos emendavimus, pro *Dialdone.* Laudatur Dalion ſect. 35. libri hujus.

LIBRO VII. continetur hominum generatio & inſtitutio, atque inventio artium.

I. De Homine,
II. Gentium mirabiles figuræ.
III. Prodigioſi partus.
IV. De homine generando : Pariendi tempora perilluſtria : Exempla a menſibus VII. ad XIII.
V. Signa ſexus in gravidis pertinentia ante partum.
VI. Monſtruoſi partus.
VII. Exciſi utero.
VIII. Qui ſint vopiſci.
IX. De conceptu hominum & generatione.
X. Similitudinum exempla.
XI. Ad quos hominum generatio. Numeroſiſſimæ ſobolis exempla.
XII. Ad quos annos generatio.
XIII. Menſium in feminis miracula.
XIV. Quæ ratio generandi.
XV. Hiſtorica circa dentes. Hiſtorica circa infantes.
XVI. Magnitudinum exempla.
XVII. Præproperi infantes.
XVIII. Inſignia corporum.
XIX. Vires eximiæ.
XX. Velocitas præcipua.
XXI. Viſus eximii.
XXII. Auditus miraculum.
XXIII. Patientia corporis.
XXIV. Memoria.
XXV. Vigor animi.
XXVI. Clementia, & animi magnitudo.
XXVII. Rerum geſtarum claritas ſumma.
XXVIII. Tres ſummæ virtutes in eodem, & Innocentia ſumma.
XXIX. Fortitudo ſumma.
XXX. Ingenia præcipua.
XXXI. Qui ſapientiſſimi.
XXXII. Præcepta vitæ utiliſſima.
XXXIII. De divinatione.
XXXIV. Vir optimus judicatus.
XXXV. Matronæ pudiciſſimæ.
XXXVI. Summæ pietatis exempla.
XXXVII. Artibus excellentes : Aſtrologia, Grammatica, Medicina.
XXXVIII. Geometria, & Architectura.
XXXIX. Pictura, marmoraria, eboraria, cælatura.
XL. Pretia hominum inſignia.
XLI. De felicitate ſumma.
XLII. Raritas continuationis in familiis.
XLIII. Varietatis exempla mirabilia.
XLIV. Honorum exempla mirabilia.
XLV. Decem res in uno feliciſſimæ.
XLVI. Divi Auguſti adverſa.
XLVII. Quos Dii feliciſſimos judicaverint.
XLVIII. Quem viventem ut Deum coli juſſerint.
XLIX. De ſpatiis vitæ longiſſimis.
L. De varietate naſcendi.
LI. In morbis exempla varia.
LII. De morte.
LIII. Qui elati revixerint.
LIV. Subitæ mortis exempla.
LV. De ſepultura.
LVI. De manibus : De anima.
LVII. Quæ quis in vita invenerit.
LVIII. In quibus rebus primi gentium conſenſus. De antiquis litteris.
LIX. Quando primum tonſores.
LX. Quando primum horologia.

Summa. Res, Hiſtoriæ, & obſervationes, DCCXLVII.

Ex Auctoribus:

Verrio Flacco, Cn. Gellio, Licinio Muciano, Maſſurio Sabino, Agrippina [1] Claudii, M. Cicerone, Aſinio Pollione, Meſſala, Rufo, Corn. Nepote, Virgilio, Livio, Cordo, Meliſſo, Seboſo, Corn. Celſo, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Pomponio Attico, Pediano Aſconio, [2] Fabiano, Catone Cenſorio, [3] Actis, Fabio Veſtale.

Externis:

Herodoto, Ariſtea, Bætone, Iſigono, Cratete, Agatharchide, Calliphane, Ariſtotele, Nymphodoro, Apollonide, Phylarcho, Damone, Megaſthene, Cteſia, Taurone, Eudoxo, Oneſicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate medico, Aſclepiade medico, Heſiodo, Anacreonte, Theopompo, Hellanico, Damaſte, Ephoro, Epigene, Beroſo, Petoſiri, Necepſo, Alexandro Polyhiſtore, Xenophonte, Callimacho, Democrito, [4] Diyllo hiſtori-

Notæ.

1. *Claudii.*] Ita editi omnes & Colb. 2. Perperam emendant *Claudio Cæſare.* Laudatur Agrippina Claudii, ſect. 6. libri hujus. Paulo antea, poſt *Muciano, Mucio* expunximus, natum ex prioris vocis repetitione, ſecuti eumdem cod. Colb. 2.

2. *Fabiano.*] Prius in editis *Sabino.* Nos ita repoſuimus ex R. 2. cum Sabinus habere locum in hoc libro nullus queat, præter Maſſurium Sabinum, jam antea in hoc ipſo Indice laudatum.

3. *Actis.*] Hanc vocem addidimus ex R. 1, 2. Colb. 2.

4. *Diyllo.*] Prius *Duillio, Polyhiſtore hiſtorico :* male. Vide Auctorum ſyllabum. Expunximus & hanc vocem *Polyhiſtore :* ex ſuperiori verſu a librariis imprudenter iterum huc revocatam.

co, Stratone qui contra [1] Ephori εὑρήματα ſcripſit, Heraclide Pontico, Aſclepiade qui τραγῳδούμενα, Philoſtephano, Hegeſia, Archimacho, Thucydide, Mneſigitone, Xenagora, Metrodoro Scepſio, Anticlide, Critodemo.

NOTÆ.

1. *Ephori.*] Hunc locum ita correximus, cum antea legeretur, *contra Ephori theoremata.* Vide ſyllabum Auctorum.

LIBRO VIII. continentur terreſtrium animalium naturæ.

I. De elephantis. De ſenſu eorum.
II. Quando primum juncti.
III. De docilitate eorum.
IV. Mirabilia in factis eorum.
V. De natura ferarum ad pericula ſua intelligenda.
VI. Quando primum in Italia viſi elephanti.
VII. Pugnæ eorum.
VIII. Quibus modis capiantur.
IX. Quibus domentur.
X. De partu eorum, & reliqua natura.
XI. Ubi naſcantur: Diſcordia eorum & draconum.
XII. De ſolertia animalium.
XIII. De draconibus.
XIV. Miræ magnitudinis ſerpentes.
XV. De Scythicis animalibus: De biſontibus.
XVI. De ſeptentrionalibus: Alce: achli: bonaſo.
XVII. De leonibus: Quomodo gignantur.
XVIII. Quæ genera eorum.
XIX. Quæ propriæ naturæ.
XX. Quis primus leontomachiam Romæ: Quis plurimos in ea leones donavit.
XXI. Mirabilia in leonum factis.
XXII. A dracone agnitus aut ſervatus.
XXIII. De Pantheris.
XXIV. Senatuſconſultum & leges de Africanis. Quis primus Romæ Africanas: quis plurimas.
XXV. De tigribus. Quando primum Romæ viſa tigris. De natura earum.
XXVI. De camelis. Genera eorum.
XXVII. De camelopardali. Quando primum Romæ viſa.
XXVIII. De chao: De cephis.
XXIX. De rhinocerote.
XXX. De lynce, & ſphingibus. De crocotis. De cercopithecis.
XXXI. Indiæ terreſtria animalia.
XXXII. Item Æthiopiæ. Beſtia viſu interficiens.
XXXIII. De Baſiliſcis ſerpentibus.
XXXIV. De lupis. Unde fabula verſipellis.
XXXV. Serpentium genera.
XXXVI. De ichneumone.
XXXVII. De crocodilo.
XXXVIII. De ſcinco.
XXXIX. De hippopotamo.
XL. Quis primus oſtenderit eum Romæ, & crocodilum.
XLI. Medicinæ ab animalibus repertæ.
XLII. Prognoſtica periculorum ex animalibus.
XLIII. Gentes ab animalibus ſublatæ.
XLIV. De hyænis.
XLV. De corocottis. De mantichoris.
XLVI. De onagris.
XLVII. De caſtoreo. De aquaticis, & iiſdem terreſtribus. De lutris.
XLVIII. De ranis rubetis.
XLIX. De vitulo marino. De fibris. De ſtellionibus.
L. De cervis.
LI. De chamæleonte.
LII. De reliquis colorem mutantibus: tarando, lycaone, thoë.
LIII. De hyſtrice.
LIV. De urſis: de fetu eorum.
LV. De muribus Ponticis, & Alpinis.
LVI. De herinaceis.
LVII. De leontophono: de lynce.
LVIII. Meles: ſciuri.
LIX. De viperis, & cochleis.
LX. De lacertis.
LXI. Canum naturæ. Exempla eorum circa dominos: qui præliorum cauſa canes habuerint.
LXII. De generatione eorum.
LXIII. Contra rabiem remedia.
LXIV. Equorum natura.
LXV. De ingeniis equorum. Mirabilia quadrigarum.
LXVI. Generatio equorum.
LXVII. Vento concipientes.
LXVIII. De aſinis: Generatio in his.
LXIX. Mularum natura, & reliquorum jumentorum: Generatio in his.
LXX. De bubus, & generatio eorum.
LXXI. Apis in Ægypto.
LXXII. Pecorum natura, & generatio eorum.
LXXIII. Genera lanæ & colorum.
LXXIV. Genera veſtium.
LXXV. *De pecorum forma, & de muſmone.*
LXXVI. Caprarum natura, & generatio.
LXXVII. Suum item.
LXXVIII. De feris ſubus. Quis primus vivaria beſtiarum inſtituit.
LXXIX. De ſemiferis.
LXXX. De ſimiis.
LXXXI. De luporum generibus.
LXXXII. De nec placidis, nec feris animalibus.

LXXXIII. Quæ quibus in locis animalia non ſint.
LXXXIV. Ubi & quæ advenis tantum noceant: Ubi & quæ indigenis tantum.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes DCCLXXXVII.

Ex Auctoribus:

Muciano, Procilio, Verrio Flacco, L. Piſone, Corn. Valeriano, Catone Cenſorio, Feneſtella, Trogo, [1] Actis, Columella, Virgilio, Varrone, [2] Lucilio, Metello Scipione, Corn. Celſo, Nigidio, Trebio Nigro, Pomponio Mela, [3] Mamilio Sura.

Externis:

Juba rege, Polybio, Herodoto, Antipatro, Ariſtotele, Demetrio Phyſico, Democrito, Theophraſto, Evanthe, Agrippa qui [4] Ὀλυμπιονίκας, Hierone rege, [5] Attalo Philometore item, Cteſia, Duride, Philiſto, Archyta, Phylarcho, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenæo, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Hegeſia Maroneo, Menandris, Prienæo & Heracleote, Menecrate poëta, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item, [6] Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Archelao rege, Nicandro.

Notæ.

1. *Actis.*] Ita R. 1. 2. Colb. 2. ut in ſuperiorum librorum Indice: in editis *Actio*, mendoſe.

2. *Lucilio.*] Ita reſtituimus ex R. 1. 2. cum antea perperam legeretur, *L. Metello Scipione.*

3. *Mamilio.*] Ex iiſdem codd. tum hoc loco, tum in Indice lib. 10. Antea *Manilio*, male.

4 Ὀλυμπιον.] Qui de victoribus Olympiorum ſcripſit.

5. *Attalo.*] Vide Auctorum Indicem: locum hunc à nobis emendatum intelliges.

6. *Lyſimacho.*] Hunc addidimus ex iiſdem MSS.

LIBRO IX. continetur aquatilium natura.

I. Quare maxima in mari animalia.
II. Indici maris belluæ.
III. Quæ in quoque Oceano maximæ.
IV. De Tritonum & Nereïdum figuris. De elephantorum marinorum figuris.
V. De balænis: De orcis.
VI. An ſpirent piſces: an dormiant.
VII. De delphinis.
VIII. Quos amaverint.
IX. Quibus in locis ſocietate cum hominibus [1] piſcentur.
X. Alia circa eos mira.
XI. De turſionibus.
XII. De teſtudinibus. Quæ genera aquatilium teſtudinum, & quomodo capiantur.
XIII. Quis primus teſtudinem ſecare inſtituerit.
XIV. Digeſtio aquatilium per ſpecies.
XV. Quæ pilo veſtiantur, aut careant: & quomodo pariant. De vitulis marinis, ſive phocis.
XVI. Quot genera piſcium.
XVII. Qui maximi piſces.
XVIII. Thynni, cordylæ, pelamides. Membratim ex his ſalſura: Melandrya, apolecti, cybia:
XIX. Amiæ: Scombri.
XX. Qui non ſint piſces in Ponto: Qui intrent, & qui alias redeant.
XXI. Quare piſces extra aquam exſiliant.
XXII. Eſſe auguria ex piſcibus.
XXIII. In quo genere piſcium mares non ſint.
XXIV. Qui calculum in capite habeant: qui lateant hieme: & qui hieme non capiantur, niſi ſtatis diebus.
XXV. Qui æſtate lateant: qui ſiderentur piſces.
XXVI. De mugile.
XXVII. De acipenſere.
XXVIII. De lupo: de aſello.
XXIX. De ſcaro: de muſtela.
XXX. Mullorum genera: & de ſargo comite.
XXXI. Mirabilia piſcium pretia.
XXXII. Non ubique eadem genera placere.
XXXIII. De branchiis: de ſquamis.
XXXIV. Vocales, & ſine branchiis piſces.
XXXV. Qui in terram exeant. Tempora capturæ.
XXXVI. Digeſtio piſcium in figuras corpo-

Notæ.

1. *Piſcentur.*] Ita recte Colb. etſi alii legant, *miſcentur.* Sic in Indice libri ſequentis, *Quibus in locis ſocietate accipitres & homines aucupentur.* Et ſane quam diligentem ac fidam piſcatoribus operam delphini navarent in captura mugilum, deſcribitur a Plinio hoc libro, ſect. 9.

ris. Rhomborum & paſſerum differentia. De longis piſcibus.
XXXVII. De piſcium pinnis, & natandi ratione.
XXXVIII. Anguillæ.
XXXIX. Murænæ.
XL. Planorum piſcium genera.
XLI. Echeneïs, & veneficia ejus.
XLII. Qui piſces colorem mutent.
XLIII. Qui volitent extra aquam: De hirundine: De piſce qui noctibus lucet: De cornuto: De dracone marino.
XLIV. De piſcibus ſanguine carentibus: Qui piſcium molles appellentur.
XLV. De ſepia, de loligine, de pectunculis.
XLVI. De polypis.
XLVII. De navigatore polypo.
XLVIII. *Polyporum genera: ſolertia.*
XLIX. De navigatore nauplio.
L. Cruſta intecti: De locuſtis.
LI. Cancrorum genera: De pinnothere, echinis, cochleis, pectinibus.
LII. Concharum genera.
LIII. Quanta luxuriæ materia ſit in mari.
LIV. De margaritis, quomodo naſcantur, & ubi.
LV. Quomodo inveniantur.
LVI. Quæ genera unionum.
LVII. Quæ obſervanda in his. Quæ natura eorum.
LVIII. Exempla circa eos.
LIX. Quando primum in uſum venerint Romæ.
LX. Muricum naturæ, & purpurarum.
LXI. [1] Quæ nationes purpuræ.
LXII. Quomodo ex his lanæ tingantur.
LXIII. Quando purpuræ uſus Romæ: quando lati clavi, & prætextæ.
LXIV. De conchyliatis veſtibus.
LXV. De amethyſto tingendo: de hyſgino, de cocco.
LXVI. De pinna & pinnotere.
LXVII. De ſenſu aquatilium: Torpedo, paſtinaca, ſcolopendræ, glanis: De ariete piſce.
LXVIII. De his quæ tertiam naturam habent animalium & fruticum. De urticis.
LXIX. De ſpongiis: quæ genera earum, & ubi naſcantur: animal eſſe eas.
LXX. De caniculis.
LXXI. De his quæ ſilicea teſta clauduntur. Quæ ſine ſenſu ullo in mari. De reliquis ſordium animalibus.
LXXII. De venenatis marinis.
LXXIII. De morbis piſcium.
LXXIV. De generatione eorum.
LXXV. Qui intra ſe ova pariant, & animal.
LXXVI. Quorum in partu rumpatur venter, dein coëat.
LXXVII. Qui vulvas habeant: qui ſe ipſi ineant.
LXXVIII. Quæ longiſſimâ vita piſcium.
LXXIX. Quis primus vivaria oſtrearum invenerit.
LXXX. Quis primus reliquorum piſcium vivaria inſtituerit.
LXXXI. Quis murænarum vivaria inſtituerit.
LXXXII. Quis primus cochlearum vivaria inſtituerit.
LXXXIII. Piſces terreni.
LXXXIV. De muribus in Nilo.
LXXXV. Quomodo capiantur anthiæ piſces.
LXXXVI. De ſtellis marinis.
LXXXVII. De dactylorum miraculis.
LXXXVIII. De inimicitiis inter ſe aquatilium, & amicitiis.

Summa. Res, & Hiſtoriæ, & obſervationes, DCL.

EX AUCTORIBUS:

Turranio Gracile, Trogo, Mæcenate, Alfio Flavio, Corn. Nepote, Laberio mimographo, Fabiano, Feneſtella, Muciano, Ælio Stilone, Statio Seboſo, Meliſſo, Seneca, Cicerone, Macro Æmilio, Meſſala Corvino, Trebio Nigro, Nigidio.

EXTERNIS:

Ariſtotele, Archelao rege, Callimacho, Democrito, Theophraſto, Thraſyllo, Hegeſidemo Cythnio, Alexandro Polyhiſtore.

NOTÆ.

1. *Quæ nationes.* Libentius agnoverim, *Quæ rationes.*

LIBRO X. continentur volucrum naturæ.

I. De ſtruthiocamelo.
II. De phœnice.
III. Aquilarum genera.
IV. Natura earum.
V. Quando legionum ſigna eſſe cœperint.
VI. De aquila quæ in rogum virginis ſe miſit.

VII. De vulture.

VIII. Sanqualis avis, & immuſſulus.

IX. Accipitres : buteo.

X. In quibus locis ſocietate accipitres & homines aucupentur.

XI. Quæ avis ſola a ſuo genere interimatur : quæ avis ſingula ova pariat.

XII. Milvi.

XIII. Digeſtio avium per genera.

XIV. Cornices : inauſpicatæ aves.

XV. De corvis.

XVI. De bubone.

XVII. Aves quarum vita aut notitia intercidit.

XVIII. Quæ a cauda naſcantur.

XIX. De noctuis.

XX. De pico Martio.

XXI. De his qui uncos ungues habent.

XXII. De pavonibus.

XXIII. Quis primum pavonem cibi cauſa occiderit. Quis farcire inſtituerit.

XXIV. De gallinaceis.

XXV. Quomodo caſtrentur. De gallinaceo locuto.

XXVI. De anſere.

XXVII. Quis primum jecur anſerinum inſtituit.

XXVIII. De Commageno.

XXIX. Chenalopeces, chenerotes, tetraones, otides.

XXX. Grues.

XXXI. De ciconiis.

XXXII. De oloribus.

XXXIII. De avibus peregrinis quæ veniunt: Coturnices, glottides, cychramus, otus.

XXXIV. Hirundines.

XXXV. De avibus noſtris quæ diſcedant, & quo abeant: tardi, merulæ, ſturni. De avibus quæ plumas amittunt in occultatione : turtur, palumbes. Sturnorum, & hirundinum volatus.

XXXVI. Quæ avium perennes, quæ ſemeſtres, quæ timeſtres : galguli, upupæ.

XXXVII. Memnonides.

XXXVIII. Meleagtides.

XXXIX. Seleucides.

XL. Ibis.

XLI. Quæ quibus locis aves non ſint.

XLII. De oſcinum generibus, & quæ mutant colorem, & vocem.

XLIII. De luſciniis.

XLIV. De melancoryphis, erithacis, phœnicuris.

XLV. Oenanthe : chlorio : merulæ : ibis.

XLVI. Tempus avium genituræ.

XLVII. Halcyones : dies earum navigabiles.

XLVIII. De reliquo aquaticarum genere.

XLIX. De ſolertia avium in nidis. Hirundinum opera mira. Ripariæ.

L. Acanthyllis, &c.

LI. Merops. De perdicibus.

LII. De columbis.

LIII. Opera earum mirabilia, & pretia.

LIV. Differentiæ volatus, & inceſſus.

LV. Apodes, ſive cypſeli.

LVI. De paſtu avium : Caprimulgi : platea.

LVII. De ingeniis avium. Carduelis, taurus, anthus.

LVIII. De avibus quæ loquuntur : Pſittaci.

LIX. Picæ glandares.

LX. Propter corvum loquentem ſeditio Populi Romani.

LXI. Diomedeæ.

LXII. Quæ animalia nihil diſcant.

LXIII. De potu avium : De porphyrione.

LXIV. Hæmatopodes.

LXV. De paſtu avium.

LXVI. Onocrotali.

LXVII. De peregrinis avibus : Phalerides, phaſianæ, Numidicæ.

LXVIII. Phœnicopteri, attagenæ, phalacrocoraces, pyrrhocoraces, lagopodes.

LXIX. De novis avibus : Bibiones.

LXX. De fabuloſis avibus.

LXXI. Quis gallinas farcire inſtituerit: quique hoc primi Cenſores vetuerunt.

LXXII. Quis primus aviaria inſtituerit. De Æſopi patina.

LXXIII. Generatio avium : Quæ præter aves ova gignant.

LXXIV. Ovorum genera, & naturæ.

LXXV. Vitia, & remedia incubantium.

LXXVI. Auguſtæ ex ovis augurium.

LXXVII. Quales gallinæ optimæ.

LXXVIII. Morbi earum, & remedia.

LXXIX. *Quando aves, & quot ova pariant.*

LXXX. Quæ ova hypenemia : quæ cynoſura : quomodo optime ſerventur ova.

LXXXI. Quæ volucrum ſola animal pariat, & lacte nutriat.

LXXXII. Quæ terreſtrium ova pariant. Serpentium genera.

LXXXIII. Terreſtrium omnium generatio.

LXXXIV. Quæ ſint animalium in uteris porrecta.

LXXXV. Quorum animalium origo adhuc incerta ſit.

LXXXVI. De ſalamandris.

LXXXVII. Quæ naſcantur ex non genitis. Quæ nata nihil gignant : In quibus neuter ſexus ſit.

LXXXVIII. De ſenſibus animalium. Quibus viſus præcipuus : quibus odoratus : quibus auditus : de talpis. An oſtreis auditus.

LXXXIX. Qui ex piſcibus clariſſime audiant.

XC. Qui ex piſcibus maxime odorentur.

XCI. Diverſitas animalium in paſtu.

XCII. Quæ venenis vivant.

XCIII. Quæ terra : Quæ fame aut ſiti non intereant.
XCIV. De diverſitate potus.
XCV. Quæ inter ſe diſſideant. Amicitiam animalium eſſe : & affectus animalium.
XCVI. Exempla affectus ſerpentium.
XCVII. De ſomno animalium.
XCVIII. Quæ ſomnient.

Summa: Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCXCIV.

EX AUCTORIBUS:

Manilio, Corn. Valeriano, Actis, Umbricio Meliore, Maſſurio Sabino, Antiſtio Labeone, Trogo, Cremutio, M. Varrone, Macro Æmilio, Meliſſo, Muciano, Nepote, Fabio Pictore, T. Lucretio, Corn. Celſo, Horatio, [1] D. Eculeone, Hygino, [2] Saſernis, Nigidio, Mamilio Sura.

EXTERNIS:

Homero, Phemonoë, Philemone, [3] Bœo qui ὀρνιθογονίαν, Hyla qui de auguriis, Ariſtotele, Theophraſto, Callimacho, Æſchylo, Hierone rege, Philometore rege, Archyta Tarentino, Amphilocho [4] Athenienſe, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenienſe, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Democrito, Diophane Nicæenſe, Epigene Rhodio, [5] Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Juba, Androtione qui de agricultura, Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Nicandro, Oneſicrito, Phylarcho, Heſiodo.

NOTÆ.

1. *D. Eculeone.*] Ita correximus, pro *Deſulone*, quæ nihil vox eſt. Vide ſyllabum auctorum.

2. *Saſernis.*] Male antea *Sarſenis.* Vide auctorum ſyllabum.

3. *Bœo.*] Nos ita emendavimus, cum prius *Boëto* & *Boëtho* legeretur. Vide ſyllabum auctorum.

4. *Athenienſe.*] Plinius *Athenienſi* diceret.

5. *Evagone.*] In editis prius *Evagora*, male. Nos *Evagone*, ex R. 1. 2. Colb. 2. & Th.

LIBRO XI. continentur inſectorum animalium genera.

I. Subtilitas in his rebus naturæ.
II. An ſpirent, an habeant ſanguinem.
III. De corpore eorum.
IV. De apibus.
V. Qui ordo in opere earum.
VI. Quid ſit in eo commoſis, piſſoceros, propolis.
VII. Quid erithace, ſive ſandarace, ſive cerinthos.
VIII. Ex quibus floribus opera fiant.
IX. Apium ſtudio capti.
X. Ratio operis.
XI. De fucis.
XII. Quæ natura mellis.
XIII. Quæ optima mella.
XIV. Quæ genera mellis in ſingulis locis.
XV. Quomodo probentur. De erice, ſive tetradice, ſive ſiſyro.
XVI. Quomodo apes generent.
XVII. Quæ reginimis ratio.
XVIII. Aliquando & lætum omen eſſe examinum.
XIX. Genera apium.
XX. De morbis apium.
XXI. Quæ inimica apibus.
XXII. De continendis apibus.
XXIII. De reparandis.
XXIV. De veſpis & crabronibus. Quæ animalia ex alieno ſuum faciant.
XXV. De bombyce Aſſyria.
XXVI. De bombyliis necydalis. Quis primum invenerit bombycinam veſtem.
XXVII. De bombyce Coa. Quomodo conficiatur Coa veſtis.
XXVIII. De araneis : Qui ex his texant : quæ materiæ natura ad texendum.
XXIX. Generatio aranearum.
XXX. De ſcorpionibus.
XXXI. De ſtellionibus.
XXXII. De cicadis : ſine ore eſſe, ſine exitu cibi.
XXXIII. De pinnis inſectorum.
XXXIV. De ſcarabæis. Lampyrides. Reliqua ſcarabæorum genera.
XXXV. De locuſtis.
XXXVI. De formicis.
XXXVII. Chryſallides.
XXXVIII. De his animalibus, quæ ex ligno, aut in ligno naſcuntur.
XXXIX. Sordium hominis animalia. Quod animal minimum : Etiam in cera animalia.
XL. Animal cui cibi exitus non eſt.
XLI. Tineæ, cantharides, culices. Nivis animal.
XLII. Ignium animal : pyralis, ſive pyrauſtes.
XLIII. Hemerobion.
XLIV. Animalium omnium per ſingula

membra, naturæ & hiſtoriæ. Quæ apices habent, quæ criſtas.
XLV. Cornuum genera. Quibus mobilia.
XLVI. De capitibus, & quibus nulla.
XLVII. De capillo.
XLVIII. De oſſibus capitis.
XLIX. De cerebro.
L. De auribus: Quæ ſine auribus, & foraminibus audiant.
LI. De facie, de fronte, & ſuperciliis.
LII. De oculis: Quæ ſine oculis animalia: quæ ſingulos oculos tantum habeant.
LIII. De diverſitate oculorum.
LIV. Quæ ratio viſus. Noctu videntes.
LV. De natura pupillæ. Quæ non [1] conniveant.
LVI. De palpebris, & quibus non ſint: quibus ab altera tantum parte.
LVII. Quibus genæ non ſint.
LVIII. De malis.
LIX. De naribus.
LX. De buccis, labris, mentis, maxillis.
LXI. De dentibus: Quæ genera eorum: quibus non utraque parte ſint: quibus cavi.
LXII. De ſerpentium dentibus: de veneno eorum. Cui volucri dentes.
LXIII. Mirabilia dentium.
LXIV. Ætas [2] animantium ab his.
LXV. De lingua, & quæ ſine ea: de ranarum ſono. De palato.
LXVI. De tonſillis. Uva, epigloſſis, arteriæ, gula.
LXVII. Cervix, collum, ſpina.
LXVIII. Guttur, fauces, ſtomachus.
LXIX. De corde, ſanguine, animo.
LXX. Quibus maxima corda: quibus minima: quibus bina.
LXXI. Quando in extis aſpici cœpta.
LXXII. De pulmone: & quibus maximus, quibus minimus: quibus nihil aliud quam pulmo intus: quæ cauſa velocitatis animalium.
LXXIII. De jocinere, & quibus animalibus, & in quibus locis bina [3] jocinera.
LXXIV. De felle: ubi, & in quibus geminum. Quibus animalium non ſit: & quibus alibi quam in jocinere.
LXXV. Quæ vis ejus.
LXXVI. Quibus creſcat cum luna & decreſcat jecur. Haruſpicum circa ea obſervationes, & prodigia mira.
LXXVII. Præcordia. Riſus natura.
LXXVIII. De ventre, & quibus nullus. Quæ ſola vomant.
LXXIX. Lactes, hillæ, alvus, colon. Quare quædam inſatiabilia animalia.
LXXX. De omento, & de ſplene, & quibus animalium non ſit.
LXXXI. De renibus, & ubi quaterni animalibus: quibus nulli.
LXXXII. Pectus: coſtæ.
LXXXIII. Veſica: & quibus animalibus non ſit.
LXXXIV. De vulvis: de ſuum vulva: de ſumine.
LXXXV. Quæ ſevum habeant, quæ non pingueſcant.
LXXXVI. De medullis, & quibus non ſint.
LXXXVII. De oſſibus & ſpinis. Quibus nec oſſa, nec ſpina. Cartilagines.
LXXXVIII. De nervis. Quæ ſine nervis.
LXXXIX. Arteriæ, venæ: Quæ nec venas, nec arterias habent: De ſanguine & ſudore.
XC. Quorum celerrime ſanguis ſpiſſetur; quorum non coëat: quibus craſſiſſimus, quibus tenuiſſimus, quibus nullus.
XCI. Quibus certis temporibus anni nullus.
XCII. An in ſanguine principatus.
XCIII. De tergore.
XCIV. De pilis & veſtitu tergoris.
XCV. De mammis, & quæ volucrum mammas habeant. Notabilia animalium in uberibus.
XCVI. De lacte, de coloſtris, de caſeis: ex quibus non fiat: de coagulo. Genera alimenti ex lacte.
XCVII. Genera caſeorum.
XCVIII. Differentiæ membrorum hominum a reliquis animalibus.
XCIX. De digitis: de brachiis.
C. De ſimiarum ſimilitudine.
CI. De unguibus.
CII. De genibus, & poplitibus.
CIII. In quibus membris corporis humani ſacra religio.
CIV. Varices.
CV. De greſſu, & pedibus, & cruribus.
CVI. De ungulis.
CVII. Volucrum pedes.
CVIII. Pedes animalium, a binis ad centenos. De pumilionibus.
CIX. De genitalibus: de hermaphroditis.
CX. De teſtibus. Trium generum ſemiviri.
CXI. De caudis.
CXII. De vocibus animalium.
CXIII. De agnaſcentibus membris.
CXIV. Vitalitatis, & morum notæ, ex membris hominum.
CXV. De anima & victu.
CXVI. Quæ veneno paſta ipſa non pereunt, & guſtata necant.
CXVII. Quibus de cauſis homo non conco-

NOTÆ.

1. *Conniveant.*] MSS. *colluceant*, male.
2. *Animantium.*] Ita emendavimus, cum in MSS. perperam *ruminantium* legatur.
3. *Jocinera.*] Plinius *jecinora* ſcribit, non *jocinera*.

quat.

quat. De remediis cruditatum.
CXVIII. Quemadmodum corpulentia contingat : quomodo minuatur.
CXIX. Quæ guſtu famem ſitimque ſedent.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes MMCCLXX.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Hygino, Scropha, Saſerna, Celſo Cornelio, Æmilio Macro, Virgilio, Columella, Julio Aquila qui de Etruſca diſciplina ſcripſit, Tarquitio qui item, Umbricio qui item, Catone Cenſorio, Domitio Calvino, Trogo, Meliſſo, [1] Fabiano, Muciano, Nigidio, [2] Mamilio, [3] Oppio.

Externis:

Ariſtotele, Democrito, Neoptolemo qui [4] μελιτȣργικά, Ariſtomacho qui item, Philiſto qui item, Nicandro, Menecrate, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Empedocle, Callimacho, Attalo rege, Apollodoro qui de beſtiis venenatis, Hippocrate, [5] Herophilo, Eraſiſtrato, [6] Aſclepiade, Themiſone, Poſidonio Stoïco, Menandris, Prienenſe & Heracleote, Euphronio Athenæo, Theophraſto, Heſiodo, Philometore rege.

Notæ.

1. *Fabiano.*] Vulgo in editis, *Favonio Fabiano :* voce una ſcilicet eademque bis poſita, & ex unico auctore duobus confictis.

2. *Mamilio.*] Nempe Mamilio Sura, qui cum Nigidio in ſuperiore indice pariter jungitur. Ita Chiffl. cod. R. 1. 2. In editis, *Manilio*, male.

3. *Oppio.*] Ita Chiffl. R. 1. 2. Colb. 2. Prius *Opio*, male. Nota gens Oppia.

4. Μελιτȣργικά.] De ratione mellis parandi.

5. *Herophilo.*] Ita emendavimus, cum prius legeretur, *Eriphilo.* Reg. 1. 2. *Erophylo.* Vide auctorum ſyllabum.

6. *Aſclepiade.*] In editis *Aſcleptio :* ſed mendoſe. Is eſt Aſclepiades medicus, de quo in ſequentibus indicibus mentio : nos de eo in ſyllabo auctorum dicemus.

LIBRO XII. continentur arborum naturæ.

I. & II. Honor earum.
III. De peregrinis arboribus. Platanus quando primum in Italia, & unde.
IV. Natura earum.
V. Miracula ex his.
VI. Chamæplatani. Quis primum viridaria tondere inſtituerit.
VII. Malum Aſſyrium quomodo ſeratur.
VIII. Indiæ arbores.
IX. Quando primum Romæ viſa ebenus. Quæ genera ejus.
X. Spina Indica.
XI. Ficus Indica.
XII. Arbor pala : pomum ariana.
XIII. Indicarum arborum formæ ſine nominibus. Liniferæ Indiæ arbores.
XIV. Piperis arbores. Genera piperis : Brecma. Zingiberi, ſive Zimpiberi.
XV. Caryophyllon. Lycium, ſive pyxacanthum Chironium.
XVI. Macir.
XVII. Saccharon.
XVIII. Arbores Arianæ gentis. Item Gedroſiæ : item Hyrcaniæ.
XIX. Item Bactriæ. Bdellium, ſive brochon, ſive malacham, ſive malodacum. Scordacti. In omnibus odoribus aut condimentis dicuntur adulterationes, experimenta, pretia.
XX. Perſidis arbores.
XXI. Perſici maris inſularum arbores. Goſſypinum arbores.
XXII. Chynas arbor. Ex quibus arboribus lina in Oriente fiant.
XXIII. Quo in loco arborum nulla folia decidant.
XXIV. Quibus modis conſtent arborum fructus.
XXV. De coſto.
XXVI. De nardo. Differentiæ ejus XII.
XXVII. Aſaron.
XXVIII. Amomum : Amomis.
XXIX. Cardamomum.
XXX. De thurifera regione.
XXXI. Quæ arbores thus ferant.
XXXII. Quæ natura thuris, & quæ genera.
XXXIII. De myrrha.
XXXIV. De arboribus quæ ferunt eam.
XXXV. Natura & genera myrrhæ.
XXXVI. De maſtiche.
XXXVII. De ladano, & ſtobolo.
XXXVIII. Enhæmon.
XXXIX. Bratus arbor.
XL. Stobrum arbor.
XLI. De felicitate Arabiæ.
XLII. De cinnamo. De xylocinnamo.
XLIII. Caſia.
XLIV. Cancamum. Taron.
XLV. Serichatum. Gabalium.
XLVI. Myrobalanus.
XLVII. Phœnicobalanus.
XLVIII. De calamo odorato : de junco odorato.
XLIX. Hammoniacum.
L. Sphagnos.
LI. Cypros.
LII. Aſpalathos, ſive eryſiſceptrum.
LIII. Maron.

LIV.	De balſamo, opobalſamo, xylobalſamo.	LIX.	De malobathro.
LV.	Styrax.	LX.	De omphacio.
LVI.	Galbanum.	LXI.	Bryon, œnanthe, maſſaris.
LVII.	De panace.	LXII.	Elate, vel ſpathe.
LVIII.	Spondylion.	LXIII.	Cinnamum, comacum.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCLXXIV.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Muciano, Virgilio, Fabiano, Seboſo, Pomponio Mela, [1] Flavio, Procilio, Trogo, Hygino, Claudio Cæſare, Corn. Nepote, Sextio Nigro qui Græce de medicina ſcripſit, Caſſio Hemina, L. Piſone, Tuditano, Antiate.

Externis:

Theophraſto, Herodoto, Calliſthene, [2] Iſigono, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Oneſicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Nicobulo, Anticlide, [3] Charete Mitylenæo, Menæchmo, [4] Dorotheo Athenæo, Lyco, Antæo, Epippo, Chærea, Democle, Ptolemæo Lago, Marſya Macedone, Zoïlo item, Democrito, Amphilocho, Ariſtomacho, Alexandro, Polyhiſtore, Juba, Apollodoro, qui de odoribus ſcripſit, Heraclide medico, Archidemo item, Dionyſio item, [5] Democede item, Euphronio item, [6] Mneſide item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, [7] Xenocrate Epheſio, Eratoſthene.

Notæ.

1. *Flavio.*] Is eſt Alfius Flavius, de quo in auctorum Indice Alter Procilius, de quo ibi etiam dicturi ſumus. Nos ita edidimus ex utroque Regio cod. Hactenus in editis, *Flavio Proculo* legebatur, duobus ſcriptorum nominibus in unum procuſis.

2. *Iſigono.*] In vulg. edit. *Iſidoro.* At ſecuti ſumus R. 1. 2. Chiffl. Colb 2.

3. *Charete.*] Ita emendavimus, pro *Charace*, ex Colb. 2. Vide & auctorum ſyllabum.

4. *Dorotheo.*] Ita codices laudati, in quibus abeſt vox *Xenia*, quam libri impreſſi habent: haud gravi jactura, cum nuſquam in toto opere appelletur a Plinio.

5. *Democede.*] Vulgatæ editiones, *Democlide*, gravi errore. Vide auctorum Indicem. Item *Euphronio* pro *Euphrone*, emendamus, ex iiſdem codd.

6. *Mneſide.*] Ita reponimus ex R. 2. & ex Priſciano Grammatico. In vulg. edit. *Ob[illegible]*, abſurde. Ex Indice librorum ſequentium error deprehenditur.

7. *Xenocrate.*] Ita codd. R. 1. 2. Colb. 2. habent, tum hoc loco, tum in ſequenti Indice: non ut libri editi, *Xenocrito.*

LIBRO XIII. continentur hiſtoriæ de peregrinis arboribus, & unguentis.

I.	De unguentis: quando cœperint.	XXI.	De papyro, de chartæ uſu, quando cœperit.
II.	Genera eorum, & compoſitiones. XII.	XXII.	Quomodo fiat.
		XXIII.	Genera ejus IX.
III.	Diapaſmata, magmata: & probatio unguenti.	XXIV.	Probatio chartarum.
		XXV.	Vitia chartarum.
IV.	Quanta in unguentis luxuria.	XXVI.	De glutino chartarum.
V.	Quando primum Romanis in uſu.	XXVII.	De libris Numæ.
VI.	De palmis.	XXVIII.	Æthiopiæ arbores.
VII.	De natura earum.	XXIX.	Atlantica arbor. De citri arbore, & de citreis menſis.
VIII.	Quomodo ſerantur.		
IX.	Genera earum, & inſignia.	XXX.	Quæ probentur, aut vituperentur in his.
X.	Syriæ arbores: Piſtacia, cottana, Damaſcena, myxa.	XXXI.	Malum citreum.
XI.	Cedrus. Quæ arbores trium annorum fructum pariter habeant.	XXXII.	Lotos.
		XXXIII.	Cyrenaïcæ arbores: Paliurus.
XII.	Terebinthus.	XXXIV.	Punici mali genera IX. Balauſtium.
XIII.	Rhus.	XXXV.	Aſiæ & Græciæ arbores: Epicactis, erice, granum Cnidium, ſive thymelæa, ſive chamelæa, ſive pyroſachne, ſive cneſtrum, ſive cneorum.
XIV.	Ægypti arbores: Ficus Alexandrina.		
XV.	Ficus Cypria.		
XVI.	Siliqua ceraunia.		
XVII.	Perſica arbor: & quibus arboribus ſubnaſcantur fructus.	XXXVI.	Tragion: Tragacantha.
XVIII.	Cuci.	XXXVII.	Tragos ſive ſcorpio: myrice ſive brya, oſtrys.
XIX.	Spina Ægyptia.	XXXVIII.	Evonymus.
XX.	Gummium genera IX. Sarcocolla.	XXXIX.	Eon arbor.

XL.	Andrachle.	XLVII.	Cytiſus.
XLI.	Coccygia: apharce.	XLVIII.	Arbores & frutices in mari noſtro: Phycos, ſive praſon, ſive zoſter.
XLII.	Ferula.	XLIX.	Bryon marinum.
XLIII.	Thapſia.	L.	In mari rubro.
XLIV.	Capparis, ſive cynoſbaton, ſive ophioſtaphylon.	LI.	Item in Indico.
XLV.	Saripha.	LII.	Item Troglodytico: Iſidis plocamos: Charitoblepharon.
XLVI.	Spina regia.		

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes. CCCCLXVIII.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Muciano, Virgilio, Fabiano, Seboſo, Pomponio Mela, [1] Fabio, Hygino, Trogo, Procilio, Claudio Cæſare, Corn. Nepote, Sextio Nigro qui Grece de medicina ſcripſit, Caſſio Hemina, L. Piſone, Tuditano, Antiate.

Externis:

Theophraſto, Herodoto, Calliſthene, [2] Iſigono, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Oneſicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Cleobulo, Anticlide, Charete Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo Athenienſe, Lyco, Antæo, Ephippo, Dione, Adimanto, Ptolemæo Lago, Marſya Macedone, Zoïlo item, Democrito, Amphilocho, Alexandro Polyhiſtore, Ariſtomacho, Juba rege, Apollodoro qui de odoribus ſcripſit, Heraclide medico, Botrye medico, Archidemo item, Dionyſio item, Democede item, Euphronio item, Mneſide item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrate Epheſio.

Notæ.

1. *Fabio.*] Eſt is Fabius Pictor, ut ex Indice libri ſequentis plane apparet.

2. *Iſigono.*] Sic MSS. omnes, *Iſidoro*, ut habent editi. Iterum in hoc Indice emendamus, uti ſupra *Charete, Democede, Euphronio*, *Charace*, *Democlide*, *Euphrone*.

LIBRO XIV. continentur fructiferæ arbores.

I. & II.	Vitium natura: quibus modis ferant.	XVI.	Notabilia circa apothecas. De vino Opimiano.
III.	De uvarum natura, & cura vitium.	XVII.	Quando primum vini quatuor genera poſita.
IV.	Earum genera XCI.		
V.	Inſignia culturæ vinearum.	XVIII.	Ex labruſca uſus: & quis frigidiſſimus natura ſuccus.
VI.	*Quæ vina antiquiſſima.*		
VII.	De natura vini.	XIX.	Vini fictitii genera LXVI.
VIII.	Vina generoſa L.	XX.	Hydromeli, ſive melicraton.
IX.	Vina tranſmarina XXXVIII.	XXI.	Oxymeli.
X.	Vini falſi genera VII.	XXII.	Vini prodigioſi genera XII.
XI.	Dulcium genera XVIII. De paſſo, & hepſemate.	XXIII.	Quibus vinis ad ſacra uti non ſit fas.
XII.	Secundarii vini genera III.	XXIV.	Quibus generibus muſta condiant.
XIII.	Quam nuper cœperint vina generoſa in Italia.	XXV.	De pice, reſinis.
		XXVI.	De aceto: de fæce.
XIV.	De vini obſervatione a Romulo rege poſita.	XXVII.	De vaſis vinariis: de cellis.
		XXVIII.	De ebrietate.
XV.	Quibus vinis uſi antiqui.	XXIX.	Ex aqua & frugibus vini vim fieri.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes DX.

Ex Auctoribus.

Corn. Valeriano, Virgilio, Celſo, Catone Cenſorio, Saſernis patre & filio, Scropha, Varrone, D. Silano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, [1] Julio Attico, Columella, Maſſurio Sabino, Feneſtella, Tergilla, M. Accio Plauto, [2] Flavio, Doſſeno,

Notæ.

1. *Julio Attico.*] Sic emendamus ex R. 1. 2. Colb. 2. & Th. cum prius corrupte legeretur, *Græcino Julio*, *Actio*.

2. *Doſenno.*] In vulg. *Dorſeno*.

Scævola, Ælio, Atteïo Capitone, Cotta Meſſalino, L. Piſone, Pompeïo Lenæo, Fabiano, Sextio Nigro, Vibio Rufo.

E x t e r n i s:

Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Attalo Philometore rege, Hierone rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Botrye item, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, [1] Euphronio Athenæo, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Aſclepiade medico, Oneſicrito, Juba rege.

N o t æ.

1. *Euphronio.*] Ita codd. omnes ſupra laudati. Male in editis hactenus libris, *Euphrone.*

LIBRO XV. continentur naturæ frugiferarum arborum.

I.	De olea, quandiu apud Græcos tantum fuerit. Quando primum in Italia, Hiſpania, Africa, eſſe cœperit.	XVI.	Pyrorum genera XLI.
II.	Quæ naturæ olivæ, & olei incipientis.	XVII.	De inſitorum varietate, & fulgurum expiatione.
III.	De oleo: Nationes, & bonitates olei.	XVIII.	De pomis ſervandis, & uvis.
IV.	Olivarum genera XV.	XIX.	Ficorum genera XXIX.
V.	De natura olei.	XX.	De ficis hiſtorica.
VI.	Cultura olearum: de ſervandis olivis. Quomodo faciendum ſit oleum.	XXI.	De caprificatione.
VII.	Olei fictitii genera XLVIII.	XXII.	Meſpilorum genera III.
VIII.	De amurca.	XXIII.	Sorborum genera IV.
IX.	Genera pomorum, & naturæ. Nucum pinearum genera IV.	XXIV.	Nucum genera XI.
X.	Cotoneorum genera IV. Struthiorum genera IV.	XXV.	Caſtanearum genera XVIII.
XI.	Perſicorum genera IV.	XXVI.	Siliquæ.
XII.	Prunorum genera XII.	XXVII.	De carnoſis pomis. De moris.
XIII.	De perſea.	XXVIII.	De unedone.
XIV.	Malorum genera XXX. Quo quæque tempore externa poma venerint in Italiam, & unde.	XXIX.	Acinorum naturæ.
XV.	Quæ noviſſime.	XXX.	Ceraſorum genera IX.
		XXXI.	Corna: lentiſci.
		XXXII.	Succorum differentiæ XIII.
		XXXIII.	*De colore ſucci, & odore.*
		XXXIV.	*Pomorum naturæ diverſæ.*
		XXXV.	Myrtus.
		XXXVI.	Hiſtorica de myrto.
		XXXVII.	Genera ejus XI.
		XXXVIII.	*Uſus Romæ in ovatione.*
		XXXIX.	Laurus: genera ejus XIII.
		XL.	*Hiſtorica de lauro.*

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes DXX.

E x   A u c t o r i b u s:

Feneſtella, Fabiano, Virgilio, Corn. Valeriano, Celſo, Catone Cenſorio, Saſernis patre & filio, Scropha, M. Varrone, D. Silano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino, Attico Julio, Maſſurio Sabino, Tergilla, Cotta Meſſalino, Columella, L. Piſone, Pompeïo Lenæo, M. Accio Plauto, Flavio, Doſſeno, Scævola, Ælio, Atteïo Capitone, Sextio Nigro, Vibio Rufo.

E x t e r n i s:

Heſiodo, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Archyta, Attalo Philometore rege, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, [1] Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenæo, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione

N o t æ.

1. *Apollonio.*] Ita reſtituimus ex codd. R. 1. 2. Colb. 2. & ex Indice libri ſuperioris, ac libri XVII. pro *Apollodoro* quem vitioſe libri impreſſi exhibent.

Colophonio,

Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Aſclepiade medico, Eraſiſtrato item, Commiade qui de conditura vini, Ariſtomacho qui item, Hiceſio qui item, Themiſone medico, Oneſicrito, Juba rege.

LIBRO XVI. continentur ſilveſtrium arborum naturæ.

I. Gentes ſine arbore.
II. Miracula in ſeptentrionali regione arborum.
III. De glandiferis: De civica corona.
IV. De coronarum origine.
V. Qui frondea corona donati.
VI. Glandium genera XIII.
VII. De fago.
VIII. De reliquis glandibus: de carbone.
IX. De galla.
X. Quam multa præter glandem ferant eædem arbores.
XI. Cachrys.
XII. Coccum.
XIII. Agaricum.
XIV. Quarum arborum cortices in uſu.
XV. De ſcandulis.
XVI. De pino.
XVII. De pinaſtro:
XVIII. Picea: abiete:
XIX. Larice: tæda.
XX. De taxo.
XXI. Quibus modis fiat pix liquida. Quomodo cedrium fiat.
XXII. Quibus modis ſpiſſa pix fiat.
XXIII. Quibus reſina zopiſſa.
XXIV. Quarum arborum materiæ in pretio. Fraxini genera IV.
XXV. Tiliæ genera X.
XXVI. Aceris genera X.
XXVII. Bruſcum: molluſcum: Staphylodendron.
XXVIII. Buxi genera III.
XXIX. Ulmorum genera IV.
XXX. Arborum natura per ſitus: Quæ montanæ: quæ campeſtres.
XXXI. Quæ ſiccaneæ: quæ aquaticæ: quæ communes.
XXXII. Diviſio generum.
XXXIII. Quibus folia non decidant. De rhododendro. Quibus non omnia folia cadant. Quibus in locis nulli arborum.
XXXIV. De natura foliorum cadentium.
XXXV. Quibus foliorum varii colores: quorum foliorum figuræ mutentur. Populorum genera III.
XXXVI. Quæ folia verſentur omnibus annis.
XXXVII. Foliorum e palmis cura, & uſus.
XXXVIII. Foliorum mirabilia.
XXXIX. Ordo naturæ in ſatis.
XL. Quæ arbores numquam floreant. De juniperis.
XLI. De conceptu arborum. De germinatione: de partu.
XLII. Quo ordine floreant.
XLIII. Quo quæque tempore ferant. De cornu.
XLIV. Anniferæ. In triennium ferentes.
XLV. Quæ fructum non ferant: quæ infelices exiſtimentur.
XLVI. Quæ facillime perdant fructum, aut florem.
XLVII. Quæ ubi non ferant.
XLVIII. Quomodo ferant.
XLIX. Quibus fructus, antequam folia, naſcantur.
L. Biferæ: triferæ.
LI. Quæ celerrime ſeneſcant, quæ tardiſſime.
LII. In quibus plura rerum genera gignantur. Crategum.
LIII. Differentiæ arborum per corpora & ramos.
LIV. De ramis.
LV. De cortice:
LVI. De radicibus.
LVII. Arbores quæ ſponte reſurrexerint.
LVIII. Quibus modis ſponte naſcuntur arbores. Naturæ differentiæ, non omni ubique generantis.
LIX. Ubi quæ non naſcantur.
LX. De cupreſſis.
LXI. Naſci ſæpe ex terra, quæ antea nata non ſint.
LXII. De edera, genera ejus XX.
LXIII. Smilax.
LXIV. De aquaticis: De calamis: Arundinum genera XXVIII.
LXV. De ſagittariis, & ſcriptoriis calamis.
LXVI. De fiſtulatoriis. De Orchomenia arundine, & aucupatoria, & piſcatoria.
LXVII. De vinitoria arundine.
LXVIII. De ſalice: genera ejus VII.
LXIX. Quæ, præter ſalicem, alligando utilia.
LXX. De ſcirpis, candelis, cannis, tegulis.
LXXI. De ſabucis: de rubis.
LXXII. De arborum ſuccis.
LXXIII. *De arborum venis & pulpis.*
LXXIV. De arboribus cædendis.
LXXV. *Catonis ea de re placita.*
LXXVI. De magnitudine arborum. De natura materiarum.
LXXVII. Igniaria e ligno.
LXXVIII. Quæ cariem non ſentiant: quæ rimam. (*Prius in editis*, ruinam, *male.*)
LXXIX. Hiſtorica, de perpetuitate materiarum.
LXXX. Teredinum genera.

LXXXI. De materiis, architectonica.
LXXXII. De materiis, fabrilia.
LXXXIII. De glutinanda materia.
LXXXIV. De laminis ſectilibus.
LXXXV. Arborum durantium vetuſtas. Ab Africano priore ſata. In Urbe Roma D. annorum arbor.
LXXXVI. Ab Urbe condita arbores.
LXXXVII. Vetuſtiores Urbe in ſuburbanis.
LXXXVIII. Ab Agamemnone ſatæ: Arbores a primo anno belli Trojani: Ab Ilii appellatione: Arbores apud Trojam antiquiores bello Trojano.
LXXXIX. Item Argis ab Hercule ſatæ. Ab Apolline ſatæ. Arbor antiquior quam Athenæ.
XC. Quæ genera arborum minimæ durent.
XCI. Arbores ex eventu nobiles.
XCII. Quæ ſedem naſcendi ſuam non habeant: Quæ in arboribus vivant, & in terra naſci poſſint. Genera earum IX. Cadytas: polypodion, phaunos: hippophæſton.
XCIII. Viſci tria genera. De viſci & ſimilium natura.
XCIV. De viſco faciendo.
XCV. *De viſco, hiſtorica.*

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes MCCXXXV.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Fetiale, Nigidio, Cornelio Nepote, Hygino, Maſſurio, Catone, Muciano, L. Piſone, Trogo, Calpurnio Baſſo, Cremutio, Sextio Nigro, Corn. Boccho, Vitruvio, Græcino.

Externis:

Alexandro Polyhiſtore, Heſiodo, Theophraſto, Democrito, Homero, Timæo mathematico.

LIBRO XVII. continentur ſativarum arborum naturæ.

I. Arborum pretia mirabilia.
II. Cæli natura ad arbores: Quam partem cæli ſpectare vineæ debeant.
III. Qualis terra optima.
IV. De terris quas Græciæ & Galliæ jactant: genera VIII.
V. De cineris uſu.
VI. De fimo.
VII. Quæ ſata uberiorem terram faciant: quæ urant.
VIII. Quibus modis fimo utendum.
IX. Quibus modis arbores ferant.
X. Semine naſcentia.
XI. Quæ numquam degenerent.
XII. Plantis naſcentia.
XIII. Avulſione naſcentia: a ſurculo.
XIV. De ſeminariis.
XV. De ulmis ſerendis.
XVI. De ſcrobibus.
XVII. De intervallis arborum.
XVIII. De umbra.
XIX. De ſtillicidiis.
XX. Quæ tarde creſcant: quæ celeriter.
XXI. Propagine naſcentia.
XXII. De inſitione, quomodo inventa ſit.
XXIII. Inoculatio.
XXIV. Genera inſitionum.
XXV. De vite inſerenda.
XXVI. Emplaſtratio.
XXVII. Ramo naſcentia.
XXVIII. Quæ taleis: & quomodo ſerantur.
XXIX. Olearum cultura.
XXX. Operum ſurcularium per tempora anni digeſtio.
XXXI. De ablaqueandis, & accumulandis.
XXXII. De ſalicto.
XXXIII. Arundineta.
XXXIV. De ceteris ad perticas & palos cæduis.
XXXV. Vinearum ratio & arbuſtorum.
XXXVI. Ne uvæ ab animalibus infeſtentur.
XXXVII. Morbi arborum.
XXXVIII. Prodigia ex arboribus.
XXXIX. Medicinæ arborum.
XL. Quomodo rigandum.
XLI. Mirabilia de riguis.
XLII. Caſtratio arborum. (*Rectius*, ſcarificatio.)
XLIII. *Alia arborum remedia.*
XLIV. Caprificatio, *& de ficis.*
XLV. Quæ putationis vitia.
XLVI. De ſtercoratione.
XLVII. Arboribus medicamenta.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCCCLXXX.

Ex Auctoribus:

Cornelio Nepote, Catone Cenſorio, M. Varrone, Celſo, Virgilio, Hygino, Saſernis patre & filio, Scropha, Calpurnio Baſſo, Trogo, Æmilio Macro, Græcino, Columella, At-

tico Julio, Fabiano, Sura Mamilio, Doſſeno Mundo, [1] C. Epidio, L. Piſone.

EXTERNIS:

[2] Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Theopompo, Hierone rege, Attalo Philometore rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Ariſtandro qui de portentis.

NOTÆ.

1. *C. Epidio.*] Ita reſtituimus ex R. 2. & Th. Vide auctorum ſyllabum.

2. *Heſiodo.*] In editis prius *Iſidoro*, legebatur. Nos ſecuti ſumus R. 1. 2. Colb. 2. Th. ac libri ſequentis Indicem.

LIBRO XVIII. continentur naturæ frugum.

I. Antiquorum ſtudium in agricultura.
II. Quæ prima Romæ corona ſpicea.
III. De jugero.
IV. Quoties & quibus temporibus fuerit ſumma vilitas annonæ.
V. Qui illuſtres de agricultura præceperint.
VI. Quæ obſervanda in agro parando.
VII. De villarum poſitione.
VIII. Præcepta antiquorum de agro colendo.
IX. Genera frugum.
X. Naturæ, per genera: Frumenti:
XI. De farre:
XII. De tritico:
XIII. Hordeo: oryza:
XIV. Polenta:
XV. Ptiſana:
XVI. Trago:
XVII. Amylo:
XVIII. *Hordei natura.*
XIX. De arinca, & reliquis in Oriente generibus.
XX. De ſiligine: de ſimilagine.
XXI. *De fertilitate tritici in Africa.*
XXII. De ſeſama: de eryſimo, ſive irione: de hormino.
XXIII. De piſturis.
XXIV. De milio.
XXV. De panico.
XXVI. De fermentis.
XXVII. Panis faciendi ratio, & origo.
XXVIII. Quando piſtorum initium Romæ.
XXIX. *De alica.*
XXX. De leguminibus: Faba:
XXXI. Lente: Piſo.
XXXII. Ciceris genera.
XXXIII. Faſeoli.
XXXIV. De rapis.
XXXV. De napis.
XXXVI. De lupino.
XXXVII. Vicia.
XXXVIII. Ervum.
XXXIX. Silicia.
XL. Secale, ſive aſia.
XLI. Farrago: cracca.
XLII. De ocymo: ervilia.
XLIII. Medica.
XLIV. Morbi frugum: de avena.
XLV. Remedia.
XLVI. Quod in quoque terræ genere debeat ſeri.
XLVII. Diverſitas gentium in ſationibus.
XLVIII. Vomerum genera.
XLIX. Ratio arandi.
L. De occando, runcando, ſarriendo: per genera frugum. De cratitione.
LI. De ſumma fertilitate ſoli.
LII. Ratio ſæpius anno ſerendi.
LIII. Stercoratio.
LIV. Seminum probatio.
LV. Quantum ex quoque genere frumenti in jugero ſerendum.
LVI. De temporibus ſerendi.
LVII. Digeſtio ſiderum in dies & noctes terreſtres.
LVIII. *Exortus, occaſuſque ſiderum.*
LIX. *Cardines temporum.*
LX. *Quæ ſementis hibernæ tempora.*
LXI. *Quæ leguminum & papaveris ſerendi.*
LXII. Rerum in agro agendarum, & quid quoque menſe fieri in agro oporteat.
LXIII. *Quid bruma.*
LXIV. *Quid a bruma in Favonium.*
LXV. *Quid a Favonio in æquinoctium vernum.*
LXVI. *Quid ab æquinoctio.*
LXVII. *Quid a Vergiliarum exortu. De feno.*
LXVIII. *Solſtitium.*
LXIX. Cauſæ ſterilitatum.
LXX. Remedia.
LXXI. *Quid a ſolſtitio fieri oporteat.*
LXXII. De meſſibus.
LXXIII. De frumento ſervando.
LXXIV. De vindemia, & autumni operibus.
LXXV. Lunaris ratio.
LXXVI. Ventorum ratio.

LXXVII. Limitatio agrorum.
LXXVIII. Prognoſtica: A ſole.
LXXIX. A luna:
LXXX. Stellis.
LXXXI. Tonitribus:
LXXXII. Nubibus:
LXXXIII. Nebulis.
LXXXIV. Ignibus terreſtribus.
LXXXV. Aquis:
LXXXVI. Ab ipſis tempeſtatibus.
LXXXVII. Ab animalibus: Ab aquatilibus: A volucribus.
LXXXVIII. A quadrupedibus.
LXXXIX. & XC. Ab herbis: A cibis.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes. MMLX.

Ex Auctoribus:

Maſſurio Sabino, Caſſio Hemina, Verrio Flacco, L. Piſone, Corn. Celſo, Turranio Gracile, D. Silano, M. Varrone, Catone Cenſorio, Scropha, Saſernis patre & filio, Domitio Calvino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ovidio, Græcino, Columella, Tuberone, L. Tarutio qui Gærce de aſtris ſcripſit, Cæſare Dictatore qui item, Sergio Paulo, Sabino Fabiano, M. Cicerone, Calpurnio Baſſo, Atteïo Capitone, Mamilio Sura, Accio qui Praxidica.

Externis:

Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Attalo Philometore rege, Archelao rege, Archyta, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Ariſtophane Mileſio, Apollodoro Lemnio, Antigono Cymæo, Agáthocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Evagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Androtione qui de agricultura ſcripſit, Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Calippo, Doſitheo, Parmeniſco, [1] Metone, Critone, Oenopide, Zenone, Euctemone, Harpalo, Hecatæo, Anaximandro, Soſigene, Hipparcho, Arato, Zoroaſtre, Archibio.

Notæ.

1. *Metone.*] Sic emendavimus. *Melitone* prius mendoſe legebatur.

LIBRO XIX. continentur lini natura, & cultus hortenſiorum.

I. Lini natura, & miracula.
II. Quomodo ſeratur, & genera ejus excellentia XXVII.
III. Quomodo perficiatur.
IV. *De lino asbeſtino.*
V. *Quando linum tingi cœptum.*
VI. Quando primum in theatris vela.
VII. De ſparti natura.
VIII. Quomodo perficiatur.
IX. Quando primus uſus ejus.
X. De eriophoro bulbo.
XI. Quæ ſine radice naſcantur & vivant: quæ naſcantur, & ſeri non poſſint.
XII. Miſy, iton, geranion.
XIII. De tuberibus.
XIV. Pezicæ.
XV. De laſerpitio, & laſere: Maſpetum.
XVI. Magydaris.
XVII. De rubia.
XVIII. De radicula.
XIX. Hortorum gratia.
XX. Digeſtio terræ.
XXI. Naſcentium, præter fruges, & frutices.
XXII. Natura, & genera, & hiſtoriæ naſcentium in hortis rerum XX. In omnibus dicitur quomodo quæque ſerantur.
XXIII. *Quæ cartilaginei generis: cucumeres: Pepones.*
XXIV. *Cucurbita.*
XXV. *De rapis: napis:*
XXVI. *De raphanis:*
XXVII. *Paſtinaca:*
XXVIII. *Siſere:*
XXIX. *Inula:*
XXX. *Bulbis, ſcilla, aro.*
XXXI. De omnium earum radicibus, floribus, foliis. Quibus hortenſiorum folia cadant.
XXXII. *Cæparum genera.*
XXXIII. *De porro.*
XXXIV. *De allio.*
XXXV. Quoto quæque die naſcantur.
XXXVI. Seminum natura.
XXXVII. Quorum ſingula genera, quorum plura ſint.
XXXVIII. Natura, & genera, & hiſtoriæ in horto ſatarum rerum XXIII. *De lactuca: genera ejus.*
XXXIX. *De intubis.*
XL. *De beta, genera* IV.
XLI. *De Braſſica, genera ejus.*
XLII. *De aſparagis: de corruda.*
XLIII. *De carduis.*
XLIV. *De reliquis in horto ſatis. Ocimum. Eruca. Naſturtium.*

De

XLV.	*De ruta.*
XLVI.	*De apio.*
XLVII.	*Menta.*
XLVIII.	*Oluſatrum.*
XLIX.	*Careum.*
L.	*Liguſticum.*
LI.	*Lepidium.*
LII.	*Gith.*
LIII.	*Papaver.*
LIV.	*Reliqua ſativa æquinoctio autumni.*
LV.	*Serpyllum, & ſiſymbrium.*
LVI.	Ferulacea genera quatuor. Cannabis.
LVII.	Morbi hortenſiorum.
LVIII.	Remedia. Quibus modis formicæ necentur. Contra erucas remedia: contra culices.
LIX.	Quibus ſalſæ aquæ proſint.
LX.	Ratio rigandi hortos.
LXI.	De ſuccis & ſaporibus hortenſiorum.
LXII.	De piperitide, & libanotide, & ſmyrnio.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCXLIV.

EX AUCTORIBUS:

M. Accio Plauto, M. Varrone, D. Silano, Catone Cenſorio, Hygino, Virgilio, Muciano, Celſo, Columella, Calpurnio Baſſo, Mamilio Sura, Sabino Tirone, Licinio Macro, [1] Q. Hirtio, Vibio Rufo, Cæſennio qui [2] κηπουρικὰ ſcripſit, Caſtritio item, Firmo item, [3] Petricho.

EXTERNIS:

Herodoto, Theophraſto, Democrito, Ariſtomacho, Menandro qui [4] Βιόχρηστα ſcripſit, Anaxilao.

NOTÆ.

1. *Q. Hirtio.*] In Th. & Colb. 2. Q. Hirrio.
2. Κηπουρικά.] Hoc eſt, de rebus hortenſibus.
3. *Petricho.*] In editis *Petreio.* Nos *Petricho* emendavimus. Vide auctorum ſyllabum.
4. Βιόχρηστα.] Vitæ & victui utilia.

LIBRO XX. continentur medicinæ ex his quæ ſeruntur in hortis.

I. & II.	Cucumere Silveſtri, XXVI.
III.	Elaterio, XXVII.
IV.	Anguino cucumere, ſive erratico, V.
V.	Cucumere ſativo, IX.
VI.	Pepone, XI.
VII.	Cucurbita, XVII.
VIII.	Colocynthide, X.
IX.	Rapis, IX.
X.	Rapo ſilveſtri, I.
XI.	Napis, ſive bunio, ſive buniade, V.
XII.	Raphanis & armoracia.
XIII.	Raphano ſativo.
XIV.	Paſtinaca, V. Hibiſco, ſive moloche agria, ſive piſtolochia, XI.
XV.	Staphylino, ſive paſtinaca erratica, XXII.
XVI.	Gingidio.
XVII.	Siſere, XI.
XVIII.	Sile, XII.
XIX.	Inula, XI.
XX.	Cæpis, XXXVII.
XXI.	Porro ſectivo, XXXII.
XXII.	Porro capitato, XXXIX.
XXIII.	Allio, LXI.
XXIV.	Lactuca, XLII. Caprina, IV.
XXV.	Cæſapo, I. Iſati, I. Lactuca ſilvatica, VII.
XXVI.	Hieracia, XVII.
XXVII.	Beta, XXIV.
XXVIII.	Limonio, ſive nevroïde, III.
XXIX.	Intubo, III.
XXX.	Cichorio, ſive chreſto, ſive pancratio, quæ ambubaïa, XII.
XXXI.	Hedypnoïde, IV.
XXXII.	Seris genera, III. Medicinæ, VIII.
XXXIII.	Braſſica, LXXXVIII. *Catonis placita.*
XXXIV.	*Græcorum placita.*
XXXV.	Cyma.
XXXVI.	Braſſica ſilveſtris, XXVII.
XXXVII.	Lapſana, I.
XXXVIII.	Marina braſſica, I.
XXXIX.	Scilla, XXIII.
XL.	Bulbis, XXX.
XLI.	De bulbine: de bulbo vomitorio.
XLII.	De aſparagis.
XLIII.	De corruda, ſive Libyco, ſive hormino, XXIV.
XLIV.	De apio, XVII.
XLV.	De apiaſtro, ſive meliſſophyllo.
XLVI.	De oluſatro, ſive hippoſelino, XI. Oreoſelino, II. Heleoſelino, I.
XLVII.	Petroſelino, I. Buſelino, I.
XLVIII.	De ocimo, XXXV.
XLIX.	Eruca, XII.
L.	Naſturtio, XLII.
LI.	Ruta, LXXXIV.
LII.	Mentaſtro, XX.
LIII.	Menta, XLI.
LIV.	Pulegio, XXV.
LV.	Pulegio ſilveſtri, XVII.

LVI. Nepeta, IX.

LVII. Cumino, XLVIII.

LVIII. De ammi, X.

LIX. De cappari, XVII.

LX. Liguſtico, ſive panace, IV.

LXI. Cunila bubula, V.

LXII. Cunila gallinacea, ſive origano, V.

LXIII. Cunilagine, VIII.

LXIV. Cunila molli, III. Cunila libanotide, III.

LXV. Cunila ſativa, III. Cunila montana, VII.

LXVI. Piperitide, ſive ſiliquaſtro, V.

LXVII. De origano oniti, ſive praſio, V.

LXVIII. Tragorigano, IX.

LXIX. Origano heraclio: genera III. Medicinæ, XXXIII.

LXX. Lepidio, III.

LXXI. Gith, ſive melanthio, XXIII.

LXXII. Aneſo, ſive aniceto, LXI.

LXXIII. *Ubi optimum, & reliquæ medicinæ ex eo.*

LXXIV. Anetho, IX.

LXXV. Sacopenio, ſive ſagapeno, XIII.

LXXVI. Papavere albo, III. Papavere nigro, VIII. De ſopore: De opio, I. Contra potiones quas ἀνωδύνους & ληξιπυρέτους, & πεπτικὰς, & κοιλιακὰς vocant. De meconio, I.

LXXVII. Papavere rhœa, II.

LXXVIII. Papavere ſilveſtri ceratiti, ſive glaucio, ſive paralio, VI.

LXXIX. Papavere ſilveſtri heraclio, ſive aphro, IV. Diacodion.

LXXX. Papaver tithymalum, ſive paralium, III.

LXXXI. De porcilaca, quæ & peplis, XLV.

LXXXII. De coriando, XXI.

LXXXIII. De atriplice, XIV.

LXXXIV. Malva malope, XIII. Malva malache, I. Malva althæa, ſive pliſtolocia, LVIII.

LXXXV. Lapatho ſilveſtri, ſive oxalide, ſive lapatho cantherino, ſive rumice, I. De hydrolapatho, II. Hippolapatho, VI. Oxylapatho, IV.

LXXXVI. De lapatho ſativo, XXI. Bulapatho, I.

LXXXVII. Sinapi, genera, III. Medicinæ, XLIV.

LXXXVIII. De adarca, XLVIII.

LXXXIX. De marrubio, ſive praſio, ſive linoſtropho, ſive philopæde, ſive philochare, XXVIII.

XC. Serpyllo, XVIII.

XCI. Siſymbrio, ſive thymbræo, XXIII.

XCII. Lini ſemine, XXX.

XCIII. Blito, VI.

XCIV. De Meo: de Athamantico, VII.

XCV. Fœniculo, XXII.

XCVI. Hippomarathro, ſive myrſineo, V.

XCVII. De cannabi, VIII.

XCVIII. De ferula, VIII.

XCIX. De carduo, ſive ſcolymo, VI.

C. Theriacæ compoſitio.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes MDCLX.

Ex Auctoribus:

Catone Cenſorio, M. Varrone, Pompeïo Lenæo, [1] C. Valgio, Hygino, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Julio Baſſo qui item, Celſo, Antonio Caſtore.

Externis:

Democrito, Theophraſto, Orpheo, Menandro qui Βιόχρηστα ſcripſit, Pythagora.

Medicis:

Hippocrate, Nicandro, Chryſippo, Diocle, [2] Ophelione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Tarentino, Apollodoro Citienſe, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, [3] Philiſtione, Aſclepiade, Crateva, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſide, Epicharmo, Damione, Dalione, Soſimene, [4] Tlepolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, [5] Philino, Petricho, Mictone, Glaucia, Xenocrate.

Notæ.

1. *C. Valgio.*] Ita emendavimus tum ex R. 2. Colb. 2. & Th. tum ex indicibus librorum ſequentium: cum prius in editis legeretur, *Gallione.*

2. *Ophelione.*] In editis, *Ophione*, R. 1. 2. & Colb. 2. *Ophlone.* Nos inde *Ophelione*, conjecimus, de quo in auctorum ſyllabo.

3. *Philiſtione.*] Vulgo libri præferunt *Pliſtione.* Sinceram lectionem firmatam vidimus auctoritate MSS. Reg. 1. 2. Colb. 2. & Th. & ex lib. 20. ſect. 48.

4. *Tlepolemo.*] Ita prædicti codices: non, ut in libris, *Theopolemo*

5. *Philino.*] Tria hæc nomina ſanavimus fœde corrupta, quæ prius ita legebantur, *Phyllino, Petreio Mictione.* Vide auctorum ſyllabum.

LIBRO XXI. continentur naturæ florum & coronamentorum.

I. & II. De ſtrophiolis: ſerta.
III. Qui invenerint miſcere flores, & quando primum corollæ appellatæ, & quare.
IV. Quis primus coronas foliis argenteis & aureis dederit. Quare corollaria dicta. De lemniſcis. Quis primum cælaverit eos.
V. Quantus honor coronarum apud antiquos fuerit.
VI. Severitas antiquorum in coronis.
VII. Quem floribus coronaverit populus Romanus.
VIII. Pactiles coronæ. De ſutilibus coronis: de nardinis: de ſericis.
IX. *De floribus qui ſcripſerint.* Cleopatræ reginæ factum in coronis.
X. De roſa: Genera ejus XII.
XI. Lilii genera, IV.
XII. Narciſſi genera, III.
XIII. Quantum ſemen tinguatur, ut infecta naſcantur.
XIV. Quemadmodum quæque naſcantur, ſerantur, colantur, ſub ſingulis generibus. Violæ colores, III. Luteæ genera, V.
XV. De caltha: Regius flos.
XVI. De bacchare. De combreto. De aſaro.
XVII. De croco: ubi optime floret: Qui flores Trojanis temporibus.
XVIII. De natura odorum.
XIX. Iris.
XX. De ſaliunca.
XXI. Polium, ſive teuthrion.
XXII. Veſtium æmulatio cum floribus.
XXIII. De amaranto.
XXIV. Cyanos: holochryſos.
XXV. De petilio: bellio.
XXVI. De chryſocome, ſive chryſiti.
XXVII. Qui frutices flore coronent.
XXVIII. Qui folio.
XXIX. Melothron, ſpiræa, origanum: cneoron ſive caſia, genera duo: Meliſſophyllum ſive Melittæna. Melilotos, quæ ſertula Campana.
XXX. De trifolio, genera III.
XXXI. Thymi genera III. Flore naſcentia, non ſemine.
XXXII. Conyza.
XXXIII. Jovis flos: hemerocalles. De helenio. Phlox. Quæ ramis & folio odorata.
XXXIV. De abrotono. Adonium, genera II. Ipſa ſe propagantia. Leucanthemum.
XXXV. Amaraci genera duo.
XXXVI. Nyctegretum, ſive chenomycos, ſive nyctalops.
XXXVII. Melilotos.
XXXVIII. Quo ordine temporum flores naſcantur. *Verni flores: Viola:* Anemone coronaria: œnanthe. herba: Melanthium: helichryſos: gladiolus: hyacinthus.
XXXIX. *Æſtivi flores:* Lychnis: tiphyon: amaracus Phrygius. Pothi genera duo. Orſinæ genera duo. Vincapervinca, ſive chamædaphne. Quæ ſemper vireat herba.
XL. Quam longa cuique florum vita.
XLI. Quæ propter apes ſerenda inter flores. Cerinthe.
XLII. De morbis earum, & remediis.
XLIII. De pabulo apum.
XLIV. De venenato melle, & remediis ejus.
XLV. De melle inſano.
XLVI. De melle quod muſcæ non attingunt.
XLVII. De alvis, & cura eorum.
XLVIII. Si famem apes ſentiant.
XLIX. De ſera facienda. Quæ optima ejus genera. De cera Punica.
L. Sponte naſcentium herbarum in quibuſque gentibus uſus, naturæ, miracula. Fraga, tamnum, ruſcum. Batis: genera duo. Paſtinaca pratenſis: lupus ſalictarius.
LI. Colocaſia.
LII. De cichorio. Anthalium, œtum, arachidna, aracos, candryala, hypochœris, caucalis, anthriſcum, ſcandix, parthenium, ſtrychnum, corchorus: Aphace, acynopos, epipetron. Quæ numquam floreant, quæ ſemper.
LIII. Cneci genera IV.
LIV. Aculeati generis herbæ: Eryngion, glycyrrhiza, tribulus, ononis, pheos ſive ſtœbe, hippophaës.
LV. Urticæ genera IV. Lamium, ſcorpio.
LVI. Carduus, Acorna, ſive phonos, Leucacanthos. Chalceos, cnecos, polyacanthos, onopyxos, helxine, ſcolymos. Chamæleon, tetralix, acanthice maſtiche.
LVII. Ectacus, ſive cactus, Pternix, pappus, aſcalia.
LVIII. Tribulus: ononis.
LIX. Herbarum genera per caules. Coronopus: anchuſa, anthemis, phyllanthes, crepis, lothos.
LX. Differentiæ herbarum per folia. Quæ particulatim floreant: Quibus folia non decidant: Heliotropium, adiantum.
LXI. Spicatarum genera: ſtanyopos, alopecuros, ſtelephuros, ſive ortyx, ſive plantago. Thryallis.
LXII. Perdicium. Ornithogale.

LXIII. Poſt annum naſcentes: A ſummo florentes: item ab imo.
LXIV. Lappa herba quæ intra ſe parit. Opuntia, e folio radicem faciens.
LXV. Iaſione, condrylla, picris, quæ toto anno floret.
LXVI. Quibus flos, antequam caules exeant: quibus caulis, antequam flos exeat: quæ floreant.
LXVII. Cypiros, medicinæ, VIII. Theſion.
LXVIII. Aſphodelus, ſive haſtula regia. Anthericus.
LXIX. Junci genera, VI. medicinæ, IV.
LXX. Cyperus: medicinæ, XIV. Cyperis, cypira.
LXXI. Holoſchœnos.
LXXII. Medicinæ ex junco odorato, ſive teuchite, X.
LXXIII. Medicinæ ex ſupradictis floribus: Ex roſa XXII.
LXXIV. Lilio, XVI.
LXXV. Narciſſo, XXVIII.
LXXVI. Violis, XXVIII.
LXXVII. Bacchare, XVII. Combreto, I.
LXXVIII. Aſaro, VIII.
LXXIX. Nardo Gallico, VIII.
LXXX. Herba, quam phu vocant, IV.
LXXXI. Croco, XX.
LXXXII. Syrium crocomagma: Medic. II.
LXXXIII. Medicinæ ex iride, XLI. Saliunca, III.
LXXXIV. Polio, XIX.
LXXXV. Holochryſo, III. Chryſocome, VI.
LXXXVI. Meliſſophyllo, XIII.
LXXXVII. Meliloto, XIII.
LXXXVIII. Trifolio, IV.
LXXXIX. Thymo, XXIX.
XC. Hemerocalles, medicinæ, IV.
XCI. Helenium, medicinæ, V.
XCII. Abrotonum, medicinæ, XXII.
XCIII. Leuchanthemum, I. Amaracum, IX.
XCIV. Anemone, ſive phrenion, medic. X.
XCV. Oenanthe, medic. VI.
XCVI. Heliochryſum, medic. XI.
XCVII. Hyacinthus, medic. VIII.
XCVIII. Lychnis, medic. VII.
XCIX. Vincapervinca, medic. IV.
C. Rurſum, medicinæ, III.
CI. Batis, medicinæ, II.
CII. Colocaſia, medicinæ, II.
CIII. Anthyllium, ſive anthyllum, medicinæ VI.
CIV. Parthenium, ſive leucanthes, ſive amnacum, medic. VIII.
CV. Trychnon, ſive ſtrychnon, ſive halicacabum, ſive calliada, ſive dorycnion, ſive manicon, ſive peritton, ſive neuras, ſive morion, ſive moly, medic. VIII.
CVI. Corchorus, medic. VI.
CVII. Cnecos, medic. III.
CVIII. Perſoluta, medic. I.
CIX. Græcorum nominum in ponderibus & menſuris interpretatio.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes DCCXXX.

Ex Auctoribus:

Catone Cenſorio, M. Varrone, Maſſurio, Antiate, [1] Cæpione, Veſtino, Vibio Rufino, Hygino, Pomponio Mela, Pomponio Lenæo, Corn. Celſo, Calpurnio Baſſo, [2] C. Valgio, Licinio Macro, Sextio Nigro, qui Græce ſcripſit, Julio Baſſo qui item, Antonio Caſtore.

Externis:

Theophraſto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui Βιόχρηςα ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

[3] Mneſitheo qui de coronis, Callimacho qui item, Phania phyſico, Simo, [4] Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophelione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Citienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, [5] Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateva, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſide, Damione, Dalione, Soſimene, Tlepolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Philino, Petricho, Mictone, Glaucia, Xenocrate.

Notæ.

1. *Cæpione.*] Male in editis *C. Helio Veſtino.* In R. 1. 2. Colb. *Cælione.* Nos inde Cæpionem expreſſimus, qui laudatur a Plinio, ſect. 10. libri hujus.

2. *C. Valgio.*] Ex veſtigiis codicum, R. 1. 2. in quibus legitur *Vargio*, veram lectionem eruimus, pro *P. Largio*, quem exemplaria hactenus impreſſa exhibent. Juvant & aliorum librorum indices, in quibus idem fere obſervatur ordo nomenclaturæ ſcriptorum.

3. *Mneſitheo.*] Editi libri, *Mneſtheo.* Vide ſy[illegible]bum auctorum.

4. *Timariſto.*] Forte *Timareto*, ut in Colb. 2.

5. *Medio.*] Ita nos reſtituimus, cum prius legeretur, *Pliſtonico Medico*: etſi hanc lectionem incautus approbet Reineſius, lib. 2. Var. lect. cap. 6. Vide Indicem auctorum.

LIBRO XXII.

LIBRO XXII. continetur auctoritas herbarum & frugum.

I. & II. Gentes herbis formæ gratia uti.
III. Herbis infici veſtes. Item de ſagminibus, de verbenis, de clarigatione.
IV. De corona graminea: de raritate ejus.
V. Qui ſoli corona donati.
VI. Qui ſolus centurio.
VII. Medicinæ ex reliquis coronamentis.
VIII. De erynge, ſive eryngio.
IX. De centumcapite, XXX.
X. De acano, I.
XI. Glycyrrhiza, ſive adipſo, XV.
XII. Tribuli genera II. Medicinæ XII.
XIII. Stœbe.
XIV. Hippophyes, genera II. medic. II.
XV. Urtica, medic. LXI.
XVI. Lamnium, VII.
XVII. Scorpionis genera II. medic. I.
XVIII. Leucacantha, ſive phyllos, ſive iſchias, ſive polygonatos, IV.
XIX. Helxine, XII.
XX. Perdicium, ſive parthenium, quæ urceolaris, ſive acercum, (*forte* aſtericum, *vel* altercum) XI.
XXI. Chamæleon, ſive ixias, ſive ulophyton, ſive cynozolon: genera ejus II. medic. XII.
XXII. Coronopus.
XXIII. Anchuſa, XIV.
XXIV. Pſeudoanchuſa, ſive echis, ſive doris, III.
XXV. Onochilon, ſive archebion, ſive onocheli, ſive rhexia, ſive enchryſa, XXX.
XXVI. De anthemide, ſive leucanthemide, ſive chamæmelo, ſive melanthio, genera III. Medicinæ XI.
XXVII. Lotos herba, IV.
XXVIII. Lotometra, II.
XXIX. Heliotropion, genera II. Helioſcopion XIII. Tricoccon, ſive ſcorpiurum, XIV,
XXX. De callitricho, ſive adianto, ſive trichomane, ſive polytricho, ſive ſaxifraga: genera II. medicinæ XXVIII.
XXXI. De picride, I. Theſium, I.
XXXII. Aſphodelum, LI.
XXXIII. Alimon, XIV.
XXXIV. Acanthos, ſive pæderos, ſive melamphyllos, V.
XXXV. Buplevron, V.
XXXVI. Bupreſtis, I.
XXXVII. Elaphoboſcon, IX.
XXXVIII. Scandix, IX. Anthriſcus.
XXXIX. Iaſione, IV.
XL. Caucalis, XII.
XLI. Sium, XI.
XLII. Silybum.
XLIII. Scolymon, ſive limonion, V.
XLIV. Sonchos, genera II. medic. XV.
XLV. Chondrillon, ſive chondrille, III.
XLVI. De boletis: Proprietates eorum in naſcendo.
XLVII. De fungis: Notæ venenatorum. Medicinæ ex his, IX.
XLVIII. Silphium, VII.
XLIX. Laſer, XXXIX.
L. De melle. Propolis, V. Mellis, XVI.
LI. Quo genere ciborum mores quoque mutentur.
LII. De aqua mulſa, XVIII.
LIII. Mulſum, VI.
LIV. Melitites, III.
LV. Cera, VIII.
LVI. Contra compoſitiones medicorum.
LVII. Medicinæ ex frugibus: Siligine, I. Tritico, I. Palea, II. Farre, I. Olyra arinca.
LVIII. Farina per genera. Medicinæ XXVIII.
LIX. Polenta, VIII.
LX. Polline, V. Pulte, I. Farina chartaria, I.
LXI. Alica, VI.
LXII. Milio, VI.
LXIII. Panico, IV.
LXIV. Seſama, VII. Seſamoïde, III. Anticyrico, III.
LXV. Hordeo, IX. Hordeo murino, III.
LXVI. Ptiſana, IV.
LXVII. Amylo, VIII. Avena, I.
LXVIII. Pane, XXI.
LXIX. Faba, LV.
LXX. Lente, XVII.
LXXI. Eleliſphaco, ſive ſphaco, quæ ſalvia, XIII.
LXXII. De cicere, & cicercula, XXIII.
LXXIII. Ervo, XX.
LXXIV. Lupino, XXXV.
LXXV. Irione, ſive eryſimo, quod Galli velam, XV.
LXXVI. Hormino, VI.
LXXVII. Lolio, V.
LXXVIII. Miliaria herba, I.
LXXIX. Bromo, I.
LXXX. Orobanche, ſive cynomorio, I.
LXXXI. De leguminum beſtiolis.
LXXXII. De zytho & cerviſia.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes DCCCCVI.

Ex Auctoribus:

Iiſdem, quibus priore libro, & præter eos, Chryſermo, Eratoſthene, Alcæo.

LIBRO XXIII. continentur medicinæ ex arboribus cultis.

I. & II. DE vitibus, xx

III. De foliis vitium, & pampino, vii.

IV. De omphacio vitium, xiv.

V. De œnanthe, xxi.

VI. De uvis maturis, recentibus.

VII. De uvis conditis, medic. xi.

VIII. De ſarmentis uvarum, i.

IX. De nucleis acinorum, vi.

X. De vinaceis, viii.

XI. Uva theriace, iv.

XII. Uva paſſa, ſive aſtaphis, xiv.

XIII. Aſtaphis agria, ſive ſtaphis, ſive labruſca, ſive pituitaria, xii.

XIV. Labruſca, xii.

XV. De ſalicaſtro, xii.

XVI. De vite alba, ſive ampeloleuce, ſive ſtaphyle, ſive melothron, ſive archezoſtis, ſive cedron, ſive madon, xxxv.

XVII. De vite nigra, ſive brionya, ſive chironia, ſive gynæcanthe, ſive apronia, xxxv.

XVIII. De muſto, xv.

XIX. De vino.

XX. De Surrentino, iii. Albano, ii. Falerno, vi.

XXI. Setino, i. Statano, i. Signino, i.

XXII. De reliquis vinis, lxiv.

XXIII. Obſervationes circa vina, lxi.

XXIV. Quibus ægris danda, & quando danda.

XXV. Quomodo danda. Obſervationes circa ea.

XXVI. De vinis fictitiis.

XXVII. De aceto, xxvii.

XXVIII. Aceto ſcillino, xvi.

XXIX. Oxymelite, vii.

XXX. De ſapa, vii.

XXXI. De fæce vini, xii.

XXXII. De fæce aceti, xvii.

XXXIII. De fæce ſapæ, iv.

XXXIV. De foliis oleæ, xxiii.

XXXV. De flore, iv. De olea ipſa, vi.

XXXVI. De olivis albis, iv. nigris, iii.

XXXVII. Amurca, xxi.

XXXVIII. De foliis oleaſtri, xvi.

XXXIX. De omphacio, iii.

XL. De œnanthino, & de omni oleo, xxviii.

XLI. De cicino oleo, xvi.

XLII. Amygdalino, xvi.

XLIII. Laurino, ix.

XLIV. Myrteo, xx.

XLV. Chamæmyrſinæ, ſive oxymyrſinæ: Cupreſſino, citreo, caryino, Gnidio, lentiſcino, balanino.

XLVI. De cypro, & cyprino, xvi. Gleucino, i.

XLVII. De balſamino, xiii.

XLVIII. Malobathro, viii.

XLIX. Hyoſcyamino, ii. Thermino, i. Narciſſino, i. Raphanino, v. Seſamino, iii. Lirino, i. Selgitico, i. Iguvino, i.

L. De elæomeli, ii. De piſſino, ii.

LI. De palmis, ix.

LII. De palma myrobalano, iii.

LIII. Palmæ elatæ, viii.

LIV. Medicinæ ex ſingulorum generum flore, foliis, fructu, ramis, cortice, ſucco, ligno, radice, cinere. Malorum obſervationes, vi. Cotoneorum, xxii. Struthiorum, i.

LV. Dulcium malorum, vi. Auſterorum, iv.

LVI. Citreorum, v.

LVII. Punicorum xxvi.

LVIII. Stomatice, xiv.

LIX. Cytino, viii.

LX. Balauſtio, xii.

LXI. Punico ſilveſtri.

LXII. Pirorum obſervationes, cii.

LXIII. Ficorum, cxi.

LXIV. Caprificorum, xlii.

LXV. Erineo herba, iii.

LXVI. Prunis, iv.

LXVII. De Perſicis, ii.

LXVIII. De pruno ſilveſtri, ii.

LXIX. De limo, ſive lichene arborum, ii.

LXX. De moris, xxxviii.

LXXI. Stomatice, ſive arteriace, ſive panchreſtos, iv.

LXXII. De ceraſis, v.

LXXIII. Meſpilis, ii. Sorbis, ii.

LXXIV. De nucibus pineis, xiii.

LXXV. Amygdalis, xxix.

LXXVI. Nucibus Græcis, i.

LXXVII. Juglandibus, xxiv.

LXXVIII. Avellanis, iii. Piſtaciis.

LXXIX. De ſiliquis, v. De corno, i. De unedone.

LXXX. De lauris, xlix.

LXXXI. De myrto, xl.

LXXXII. Myrtidano, xii.

LXXXIII. Myrto ſilveſtri, ſive oxymyrſine, ſive chamæmyrſine, ſive ruſco, vi.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, mccccxviii.

Ex Auctoribus:

C. Valgio, Pompeïo Lenæo, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Julio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, M. Varrone, Corn. Celſo, Fabiano.

Externis, & Medicis:

Iiſdem, quibus libro XXI.

LIBRO XXIV. continentur medicinæ ex arboribus ſilveſtribus.

I. *Diſcordiæ in arboribus & herbis, atque concordia.*
II. Medicinæ ex loco Italica, VI.
III. Glandibus, XIII.
IV. Cocco ilicis, III.
V. Galla, XXIII.
VI. Viſco, XI.
VII. Pilulis: Cerro, VIII.
VIII. Subere, II.
IX. Fago, IV.
X. Cupreſſo, XXIII.
XI. Cedro, XIII.
XII. Cedride, X.
XIII. Galbano, XXIII.
XIV. Hammoniaco, XXIV.
XV. Styrace, X.
XVI. Spondylio, XVII.
XVII. Sphagno, ſive ſphaco, ſive bryo, V.
XVIII. Terebintho, VI.
XIX. De picea, & larice, VIII.
XX. Chamæpity, X.
XXI. De pityuſa, VI.
XXII. Reſinis, XXII.
XXIII. Pice, XXXIV.
XXIV. Piſſelæo, ſive palimpiſſa, XVI.
XXV. Piſſaſphalto, II.
XXVI. Zopiſſa, I.
XXVII. Tæda, I.
XXVIII. Lentiſco, XXII.
XXIX. Platano, XXV.
XXX. Fraxino, V.
XXXI. Acere, I.
XXXII. Populo, VIII.
XXXIII. Ulmo, XVI.
XXXIV. Tilia, V. Oleaſtro, I.
XXXV. Sambuco, XV.
XXXVI. Junipero, XXI.
XXXVII. Salice, XIV. Amerina, I.
XXXVIII. Vitice, XXXIII.
XXXIX. Erice, I.
XL. Geniſta, V.
XLI. Myrice, ſive tamarice, LXV.
XLII. Brya, XXIX.
XLIII. Virga ſanguinea, I.
XLIV. Silere, III.
XLV. Liguſtro, VIII.
XLVI. Alno, I.
XLVII. Ederis, XXXVIII.
XLVIII. Ciſtho, V.
XLIX. Ciſſo erythrano, II. Chamæciſſo, II. Smilace, III. Clematide, XVIII.
L. Arundine, XIX.
LI. Charta, II.
LII. Ebeno, V.
LIII. Rhododendro, I.
LIV. Rhu, genera II. medicinæ VIII. ſtomatice, I.
LV. Rhue erythro, IX.
LVI. Erythrodano, XI.
LVII. Alyſſo, II.
LVIII. Struthio, ſive radicula, XIII. Apocyno, II.
LIX. Rore marino, XVIII.
LX. Cachry.
LXI. Sabina herba, VII.
LXII. Selagine, II.
LXIII. Samolo, II.
LXIV. Gummi, XI.
LXV. Spina Ægyptia, ſive Arabica, IV.
LXVI. Spina alba, II. Acanthio, I.
LXVII. Acacia, VIII.
LXVIII. Aſpalatho, I.
LXIX. Eryſiſceptro, ſive adipſatheo, ſive diatiron, VIII.
LXX. Appendice ſpina, II. Pyrachantha, I.
LXXI. Paliuro, X.
LXXII. *Agrifolio.* Aquifolia, X. Taxo, I.
LXXIII. Rubis, II.
LXXIV. Cynoſbato, III.
LXXV. Rubo Idæo.
LXXVI. Rhamni genera II. Medic. V.
LXXVII. De Lycio, XVIII.
LXXVIII. Sarcocolla, II.
LXXIX. Oporice, II.
LXXX. Trixagine, ſive chamædrye, ſive chamærope, ſive Teucria, XVI.
LXXXI. Chamædaphne, V.
LXXXII. Chamelæa, VI.
LXXXIII. Chamæſyce, VIII.
LXXXIV. Chamæciſſo herba, I.
LXXXV. Chamæleuce, ſive farfaro, ſive farfugio, I.
LXXXVI. Chamæpeuce, X. Chamæcypariſſo. Ampelopraſo, VI. Stachye, I.
LXXXVII. Clinopodio, III.
LXXXVIII. Centunculo, I.
LXXXIX. Clematide, ſive echite, ſive ſcammonia.
XC. Clematide Ægyptia, ſive daphnoïde, ſive polygonoïde.
XCI. De dracontio lis.

XCII. De aro, XIII.
XCIII. De dracunculo, II.
XCIV. De ari, III.
XCV. Millefolio, ſive myriophyllo, VII.
XCVI. Pſeudobunio, IV.
XCVII. Myrrhide, ſive myrrha, ſive myriza, VII.
XCVIII. Onobrychi, III.
XCIX. De magicis herbis. Coraceſia, & callicia.
C. Minyade, ſive coryſidia, I.
CI. Aproxi, VI.
CII. *A Democrito fabuloſe ſcripta.* De aglaophotide, ſive marmaritide: Achæmenide, ſive hippophobade: theombrotio, ſive ſemnio, adamantide, arianide, therionarca, Æthiopide, ſive Meroïde: ophiuſa, thalaſſegle, ſive potamucyde, theangelide: gelotophyllide, ſtiatoride, caſſignete, helianthide, hermeſiade: æſchynomene, crocide, œnotheride, anacampſerote.
CIII. Eriphia.
CIV. Herba lanaria, I. Lactoris, I. Militaris, I.
CV. Stratiotis.
CVI. Herba de capite ſtatuæ, I.
CVII. Herba in fluminibus, I.
CVIII. Herba lingua, I.
CIX. Herba de cribro, I.
CX. Herba de fimetis.
CXI. Herba a canum urina.
CXII. Rhodora. *Colb.* 2. Rodarum.
CXIII. Impia, II.
CXIV. Veneris pectine, I.
CXV. Exedum, ſive nodia, II.
CXVI. Philanthropo, I.
CXVII. Tordylon, ſive ſyreon, III.
CXVIII. De gramine, XVII.
CXIX. Dactylo, V.
CXX. Feno Græco, quæ ſilicia, XXXI.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCLXXVI.

Ex Auctoribus:

Iiſdem, quibus anteriore libro.

LIBRO XXV. continentur naturæ herbarum ſponte naſcentium, & auctoritas.

I. De origine uſus earum.
II. Qui Latine uſus earum ſcripſerint.
III. Quando ad Romanos ea notitia pervenerit.
IV. De Græcis auctoribus qui herbas pinxerunt.
V. Qui primi Græcorum de his ſcripſerint.
VI. Herbæ mirabiliter inventæ: & quare minus exerceantur ea remedia. Exempla de cynorrhodo, medicinæ, II. De dracunculo caule, I. De Britannica, V.
VII. Nobilium herbarum inventores.
1. VIII. De moly, III.
2. IX. Dodecatheo, I.
3. X. Pæonia, quæ pentorobo, ſive glycyſide, I.
4. XI. Panace, ſive Aſclepio, II.
5. XII. Panace Heraclio, III.
6. XIII. Panace Chironio, IV.
7. XIV. Panace centaureo, ſive Pharnaceo, III.
8. XV. Heracleo, ſive ſiderio, IV.
9. XVI. Ampelo chironia, I.
10. XVII. Hyoſcyamo, ſive Apollinari, ſive alterco, genera II. medic. III.
11. XVIII. Linozoſti, ſive parthenio, ſive Hermupoea, quæ Mercurialis: genera II. medic. XXII.
12. XIX. Achillea ſideriti, ſive millefolio, ſive panace heracleo, ſive ſcopa regia, VI.
13. XX. Teucria, ſive hemionio, ſive ſplenio, II.
14. XXI. Melampodio, ſive elleboro, quod veratrum, genera III. Quomodo colligatur, quomodo probetur.
XXII. Medicinæ ex nigro XXIV. Quomodo ſumendum.
XXIII. Item in albo: medicinæ ex eo, XXIII.
XXIV. Obſervationes circa utrumque genus, LXXXVIII.
XXV. Quibus non dandum.
15. XXVI. De Mithridatia, II.
16. XXVII. Scordoti, ſive ſcordio, IV.
17. XXVIII. Polemonia, ſive Philetæria, ſive chiliodynama, VI.
18. XXIX. Eupatoria, I.
19. XXX. Centaurio, ſive chironio, XX.
20. XXXI. Centaureo lepto, ſive libadio, quod fel terræ, XXII.
21. XXXII. Centaureo triorche, II.
22. XXXIII. Clymeno, II.
23. XXXIV. Gentiana, XIII.
24. XXXV. Lyſimachia, VIII.
25. XXXVI. Artemiſia, ſive parthenide, ſive botry, ſive ambroſia, V.

26.

26. XXXVII. Nymphæa, ſive heraclio, ſive rhopalo, ſive mado, genera duo, medicinæ, XIV.
27. XXXVIII. Euphorbia, genera II. medic. IV.
28. XXXIX. Plantaginis genera II. medic. XXVI.
29. XL. Bugloſſos, III.
30. XLI. Cynogloſſos, III.
31. XLII. Buphthalmos, ſive cachlam.
32. XLIII. Herbæ quas invenerunt gentes: Scythice, III.
33. XLIV. De hippace, III.
34. XLV. Iſchæmone, II.
35. XLVI. Vettonica, XLVIII.
36. XLVII. Cantabrica, II.
37. XLVIII. Conſiligine, I.
38. XLIX. Iberide, VII.
39. L. Herbæ ab animalibus repertæ: Chelidonia, VI.
40. LI. Canaria, I.
41. LII. *Elaphoboſcos: ſeſeli.*
42. LIII. Dictamnus, VIII. Pſeudodictamnus. Quibus locis potentiſſimæ herbæ: Propter herbas in Arcadia lac potari.
43. LIV. Ariſtolochia, ſive clematitis, ſive Cretica, ſive pliſtolochia, ſive lochia polyrrhizos, quæ malum terræ, XXII.
LV. Uſus herbarum contra ſerpentium ictus.
1. LVI. De argemonia, IV.
2. LVII. Agaricum, XXXIII.
3. LVIII. Echios, genera II.
4. LIX. Hierabotane, ſive periſtereon, quæ verbenaca, genera II. medic. X.
5. LX. Blattaria, I.
6. LXI. Lemonium, I.
7. LXII. Pentapetes, ſive pentaphyllon, ſive chamæzelon, quæ quinquefolium, medicinæ: XXXIII.
8. LXIII. Sparganion, I.
9. LXIV. Dauci genera IV. medicinæ XVIII.
10. LXV. Therionarca, II.
11. LXVI. Perſolata, ſive arcion, VIII.
12. LXVII. De cyclamino, quæ tuber terræ, XII.
13. LXVIII. Cyclamino ciſſanthemo, IV.
14. LXIX. Cyclamino chamæciſſo, III.
15. LXX. Peucedano, XXVIII.
16. LXXI. Ebulo, VI.
17. LXXII. Polemonia, I.
18. LXXIII. Verbaſco, XV.
19. LXXIV. Phlomide, I.
20. LXXV. Thelyphono, I.
21. LXXVI. Phrynio, ſive nevrade, ſive poterio, I.
22. LXXVII. Aliſma, ſive damaſonium, ſive lyron, XVII.
23. LXXVIII. Periſtereos, VI.
LXXIX. *Remedia adverſus venena.*
1. LXXX. De Antirrhino, ſive anarrhino, ſive lychnide agria, III.
2. LXXXI. Euplea, I.
3. LXXXII. Pericarpo, genera II. medic. II.
1. LXXXIII. Remedia ad vitia capitis, I. Nymphæa Heraclia, II.
2. LXXXIV. Lingulaca, I.
3. LXXXV. Cacalia, ſive leontice, III.
4. LXXXVI. Callithrix, XX.
5. LXXXVII. Hyſſopum, X.
6. LXXXVIII. Lonchitis, IV.
7. LXXXIX. Xiphion, ſive phaſganion, IV.
8. XC. Pſyllion, ſive cynoïdes, ſive chryſallion, ſive ſicelicon, ſive cynomyïa, I.
XCI. Remedia oculorum.
1. XCII. Anagallis, ſive corchoron, & quæ ferus oculus, genera II. medic. III.
2. XCIII. Ægilops, II.
3. XCIV. Mandragoras, ſive circæon, ſive morion, ſive hippophlomon: genera II. medicinæ XXIV.
4. XCV. Cicuta, XIII.
5. XCVI. Crethmos agrios, I.
6. XCVII. Molybdæna, I.
7. XCVIII. Capnos prima, quæ pedes gallinacei, I.
8. XCIX. Capnos fruticoſa, III.
9. C. Acoron, ſive agrion, XIV.
10. CI. Cotyledon, genera II. medic. LXI.
11. CII. Aeizoum majus, ſive buphthalmon, ſive zoophthalmon, ſive ſtergethron, ſive amerimnon, quæ ſedum magnum, aut oculus, aut digitellus: medic. XXXI. Aeizoum minus, XXXII.
12. CIII. Andrachle agria, quæ illecebra, XXXII.
CIV. *Remedia ad narium vitia.*
CV. *Remedia ad dentium dolores.*
1. CVI. Erigeron, ſive pappos, ſive acanthis, quæ ſenecio, VIII.
2. CVII. Ephemeron, II.
3. CVIII. Labrum Venereum, I.
4. CIX. Batrachion, quæ ranunculus, ſive ſtrumos, genera IV. medic. XIV.
CX. Stomatice, ad fœtorem.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes MCCXCII.

Ex Auctoribus:

Iiſdem quibus ſupra, & præter eos Xantho.

LIBRO XXVI. continentur reliquæ ex herbis per genera morborum Medicinæ.

I. De novis morbis.
II. Quid ſint lichenes.
III. Quando primum in Italia cœperint.
IV. Item carbunculus.
V. Item elephantiaſis.
VI. Item colum.
VII. De nova medicina. De Aſclepiade medico.
VIII. Qua ratione medicinam veterem mutaverunt.
IX. Contra Magos.
X. Lichenis remedia: Lichen herba, medic. V.
XI. *Anginæ.*
XII. *Strumis.*
1. XIII. Bellis, II.
2. XIV. Condurdum, I.
XV. *Tuſſi.*
1. XVI. Bechion, ſive chamæleuce, IV.
2. XVII. Salvia.
XVIII. *Lateris & pectoris, ac ſtomachi doloribus.*
1. XIX. Molon, ſive ſyron: amomon, III.
2. XX. Ephedra, ſive anabaſis, III.
3. XXI. Geum, III.
XXII. *Hepati, renibus, vomitioni*, I. Tripolium, III.
2. XXIII. Gromphæna.
3. XXIV. Malundrum, II.
4. XXV. Chalcetum, II.
5. Molemonium, I.
6. XXVI. Halus, ſive cotonea, V.
7. XXVII. Chamærops, I.
8. Stœchas, I
XXVIII. *Alvi remedia.*
1. XXIX. Aſtragalus, III.
2. XXX. Ladanum, VIII.
3. XXXI. Chondris, ſive pſeudodictamnum, I.
4. Hypociſthis.
5. XXXII. Laver, ſive ſion, II.
6. XXXIII. Potamogeton, VIII.
7. Statice, III.
8. XXXIV. Ceratia, II.
9. Leontopodion, ſive leuceoron, ſive doribethron, ſive thorybethron.
10. Lagopus, III.
11. XXXV. Epithymon, ſive hippopheos, VIII.
12. XXXVI. Pycnocomon, IV.
13. XXXVII. Polypodion, III.
14. XXXVIII. Scammonia, VIII.
15. XXXIX. *Tithymalos characias.*
16. XL. Tithymalos myrtites, ſive caryites, XXI.
17. XLI. *Tithymalos paralius.*
18. XLII. *Tithymalos helioſcopios.*
19. XLIII. Tithymalos cypariſſias, XIX.
20. XLIV. Tithymalos platyphyllos, ſive corymbites, ſive amygdalites, III.
21. XLV. Tithymalos dendroïdes, ſive cobios, ſive leptophyllos, XVIII.
22. XLVI. Apios iſchas, ſive raphanos agria, II.
XLVII. *Torminibus medendis.*
XLVIII. *Lieni ſanando.*
XLIX. *Calculis & veſicæ.*
1. L. Crethmon, XI. Cachrys.
2. LI. Anthyllion, II. Anthyllis, II.
3. LII. Cepæa, I.
4. LIII. Hypericon, ſive chamæpitys, ſive coriſon, IX.
5. LIV. Caros, ſive hypericon, X.
6. LV. Callithrix, I.
7. Perpreſſa, I.
8. Chryſanthemum, I.
9. Anthemis, I.
10. LVI. Silaus.
11. LVII. Herba Fulviana.
LVIII. *Teſtium ac ſedis vitiis.*
1. LIX. Inguinalis, ſive Argemo.
LX. *Adpanos.* Chryſippeos, I.
LXI. *Ad venerem.*
1. LXII. Orchis, ſive ſerapia, V.
2. LXIII. Satyrion, ſive Erythraïcon, IV.
LXIV. *Ad podagram, & morbos pedum.*
1. LXV. Lappago, ſive mollugo, I.
2. Aſperugo, I.
3. LXVI. Phycos, quod fucus marinus, genera III.
4. Lappa boaria.
LXVII. Ad mala quæ totis corporibus graſſantur.
1. LXVIII. Geranion, ſive myrrhis, ſive myrtis: genera III. medic. VI.
2. LXIX. Onothera, ſive onuris, III.
LXX. *Ad comitiales.*
LXXI. *Ad febres.*
LXXII. *Ad phreneſim, lethargum, carbunculos.*
LXXIII. *Ad hydropicos.*
1. Acte, ſive ebulum.
2. Chamæacte.
LXXIV. *Ad ignem ſacrum medendum.*

LXXV. *Ad luxata ſananda.*
LXXVI. *Ad morbum regium.*
LXXVII. *Ad furunculos.*
LXXVIII. *Ad fiſtulas ſanandas.*
LXXIX. *Ad collectiones, & duritias.*
LXXX. *Ad ambuſta.*
LXXXI. *Ad nervos & articulos.*
LXXXII. *Ad ſanguinis profluvium.*
1. LXXXIII. Hippuris, ſive ephedron, ſive anabaſis, quæ equiſetum: genera II. medic. XVIII.
2. LXXXIV. Stephanomelis.
LXXXV. *Ad rupta & convulſa.*
LXXXVI. *Ad phthiriaſin.*
LXXXVII. *Ad hulcera & vulnera.*
1. LXXXVIII. Polycnemon, I.
LXXXIX. *Ad verrucas tollendas, & cicatrices ſanandas.*
XC. *Ad mulierum morbos.*
1. XCI. Arſenogonon, & thelygonon.
2. XCII. Maſtos.
XCIII. *Ad capillos.*
1. Lyſimachia.
2. Ophrys. (*In Mſſ.* Orbris.)

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCXXVIII.

Ex Auctoribus:

Iiſdem, quibus anteriore libro.

LIBRO XXVII. continentur reliqua genera herbarum, & medicinæ.

I. *Antiquorum circa hæc cura.*
II. Aconitum, ſive thelyphonon, ſive cammoron, ſive pardalianches, ſive ſcorpion. Medicinæ IV.
III. Æthiopis, IV.
IV. Ageraton, IV.
V. Aloë, XXIX.
VI. Alcea, XXIX.
VII. Alypon, I.
VIII. Alſine, ad eadem quæ helxine, V.
IX. Androſaces, VI.
X. Androſæmon, ſive aſcyron, VI.
XI. Ambroſia, ſive botrys, ſive artemiſia, III.
XII. Anonis, ſive ononis, V.
XIII. Anagyros, ſive acopon, III.
XIV. Anonymos, II.
XV. Aparine, ſive omphacocarpos, ſive philanthropos, III.
XVI. Arction, ſive Arcturum, V.
XVII. Aſplenon, ſive hemionios, II.
XVIII. Aſclepias, II.
XIX. Aſter, ſive bubonion, III.
XX. Aſcyron, ſive aſcyroïdes, III.
XXI. Alſacate, III. *In R.* I. *& Colb.* 2. Aplica: *forte*, Aphaca.
XXII. Alcibium, I.
XXIII. Alectorophus, quæ criſta, II.
XXIV. Alon, quod ſymphyton petræum, XIV.
XXV. Alga rufa, I.
XXVI. Actæa, I.
XXVII. Ampelos agria, IV.
XXVIII. Abſinthium, genera IV. medic. XLVIII.
XXIX. Abſinthium marinum, ſive Seriphium.
XXX. Ballotes, ſive porrum nigrum, III.
XXXI. Botrys, ſive ambroſia, ſive artemiſia, I.
XXXII. Brabyla, I.
XXXIII. Bryon marinum, V.
XXXIV. Buplevron, I.
XXXV. Catanance, I. Cemos, I.
XXXVI. Calſa, III.
XXXVII. Calſa altera, ſive anchuſa, ſive rhinochiſia, II.
XXXVIII. Circæa, III.
XXXIX. Cirſion, I.
XL. Cratæogonon, genera III. medic. VIII.
XLI. Crocodilion, II.
XLII. Cynoſorchis, ſive orchis, IV.
XLIII. Chryſolachanum, genera II. medic. III. Coagulum terræ, II.
XLIV. Culicus, ſive ſtrumus, ſive ſtrychnos, VI.
XLV. Conferva, II.
XLVI. Coccum Gnidium, II.
XLVII. Dipſacos, III.
XLVIII. Dryopteris, III.
XLIX. Dryophonon, I.
L. Elatine, II.
LI. Empetros, quæ calcifraga, IX.
LII. Epipactis, elleborine, II.
LIII. Epimedion, III.
LIV. Enneaphyllon, III.
LV. Filicis genera duo, quam Græci pterin, alii blachnon, item theiypterin, nymphæam pterin vocant.
LVI. Femur bubulum.
LVII. Galeopſis, ſive galeobdolon, ſive gallio, VI.
LVIII. Glaux, I.
LIX. Glaucion, III. Collyrion, II.
LX. Glycyſide, ſive pæonia, ſive pentorobon, XX.
LXI. Gnaphalium, ſive chamæzelon, VI.
LXII. Gallidraga, I.
LXIII. Holcus, I.
LXIV. Hyoſiris, I.
LXV. Holoſteon, III.
LXVI. Hippophæſton, VIII.

LXVII. Hypogloſſa, I.
LXVIII. Hypecoon.
LXIX. Idæa, IV.
LXX. Iſopyron, II.
LXXI. Lathyris, II.
LXXII. Leontopetalon, II.
LXXIII. Lycapſos, II.
LXXIV. Lithoſpermon, ſive ægonychon, ſive dioſpyron, ſive heracleos, II.
LXXV. Lapidis muſcus.
LXXVI. Limeum, I.
LXXVII. Leuce, ſive meſoleuce, & leucas, III.
LXXVIII. Leucographis, V.
LXXIX. Medion, III.
LXXX. Myoſotha, ſive Myoſotis, III.
LXXXI. Myagros, I.
LXXXII. Nyma, I.
LXXXIII. Natrix, I.
LXXXIV. Odontitis, I.
LXXXV. Othonna, I.
LXXXVI. Onoſma, I.
LXXXVII. Onopordon, V.
LXXXVIII. Oſyris, IV.
LXXXIX. Oxys, II.
XC. Polyanthemum, ſive batrachios, III.
XCI. Polygonum, ſive thalaſſias, ſive carcinethron, ſive clema, ſive myrtopetalos, quæ ſanguinaria, ſive oreos: genera IV. medic. XL.
XCII. Pancratium, XII.
XCIII. Peplis, ſive ſyce, ſive meconion aphrodes, III.
XCIV. Periclymenon, V.
XCV. Pelecinum, I.
XCVI. Polygala, I.
XCVII. Poterion, ſive phrynion, ſive nevras, IV.
XCVIII. Phalangites, ſive phalangion, ſive leucacanthon, IV.
XCIX. Phyteuma, I.
C. Phyllon, I.
CI. Phellandrion, II.
CII. Phalaris, II.
CIII. Polyrrhizon, V.
CIV. Proſerpinaca, V.
CV. Rhacoma, XXXVI.
CVI. Reſeda, II.
CVII. Stœchas, III.
CVIII. Solanum, quam Græci ſtrychnon, II.
CIX. Smyrnium, XXXII. Sinon, II.
CX. Telephium, IV.
CXI. Trichomanes, V.
CXII. Thalitruum.
CXIII. Thlaſpi, IV.
CXIV. Trachinia, I.
CXV. Tragonis, I.
CXVI. Tragos, ſive ſcorpio, IV.
CXVII. Tragopogon, I.
CXVIII. De ætatibus herbarum.
CXIX. Quomodo cujuſque vires efficaciores.
CXX. Gentium vitia diverſa.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCLII.

EX AUCTORIBUS.

Pompeïo Lenæo, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Julio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, Cornelio Celſo.

EXTERNIS:

Theophraſto, Apollodoro Citienſe, Democrito, Ariſtogitone, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro qui βιόχρηστα ſcripſit, Nicandro.

MEDICIS:

Mneſitheo, & ceteris iiſdem quibus in priore libro.

LIBRO XXVIII. continentur medicinæ ex animalibus.

I. & II. EX homine remedia.
III. An ſit in medendo verborum vis aliqua.
IV. Oſtenta & ſanciri, & depelli.
V. *Varii mores.*
VI. Ex viro medicinæ, & obſervationes CCXXVI.
VII. *Ex ſaliva.*
VIII. *Ex ſordibus aurium.*
IX. *Ex capillo, dente, &c.*
X. *Ex ſanguine, Venere, &c.*
XI. *Ex mortuis.*
XII. *Magorum commenta varia.*
XIII. *Ex ſordibus hominis.*
XIV. *Ab animo hominis pendentes medicinæ.*
XV. *Ex ſternutamento.*
XVI. *Ex Venere.*
XVII. *Promiſcua remedia.*
XVIII. *De urina.*
XIX. *Auguria valetudinis ex urina.*
XX. Ex muliere, medicinæ XLI.
XXI. *Ex lacte mulieris.*
XXII. *Ex ſaliva mulieris.*

Ex

XXIII. *Ex menſibus.*
XXIV. Ex peregrinis animalibus : Elephanto, VIII.
XXV. Leone, X.
XXVI. Camelo, X.
XXVII. Hyæna, LXXIX.
XXVIII. Crocodilo, XIX. Crocodilea, XI.
XXIX. *Chamæleone.*
XXX. Scinco, IV.
XXXI. Hippopotamo, VII.
XXXII. Lynce, V.
XXXIII. Medicinæ communes ex animalibus feris, aut ejuſdem generis placidis. Lactis uſus, & obſervationes, LIV.
XXXIV. De caſeis, XII.
XXXV. Butyro, XXV.
XXXVI. Oxygala, I.
XXXVII. Adipis uſus, & obſervationes, LII.
XXXVIII. De ſevo.
XXXIX. De medulla:
XL. Felle:
XLI. Sanguine.
XLII. Privatæ ex animalibus medicinæ digeſtæ in morbos. *Contra ſerpentes.*
1. De cervis, III.
2. Hinnuleo.
3. Ophione.
4. Apro, XII.
5. Capris, & hœdis, CXVI.
6. Aſino, LXXVI.
XLIII. *Contra canis rabidi morſus.*
1. Ex vitulo, LVIII.
XLIV. *Contra veneficia.*
XLV. *Contra venena.*
XLVI. *Ad caput, & alopecias.*
XLVII. *Ad oculorum vitia.*
XLVIII. *Ad aurium dolores, & vitia.*
XLIX. *Ad dentium dolores.*
L. *Ad faciei vitia.*
LI. *Ad tonſillas, & ſtramas.*
LII. *Ad cervicum dolores.*
LIII. *Ad tuſſim, & ſanguinis exſcreationes.*
LIV. *Ad ſtomachi dolores.*
LV. *Ad jocineris dolores, & ſuſpiria.*
LVI. *Ad lumborum dolores.*
LVII. *Ad lienem ſanandum.*
LVIII. *Ad alvum.*
LIX. *Ad teneſmum, tineas, colum.*
LX. *Ad veſicam, & calculos.*
LXI. *Ad genitalium & ſedis vitia.*
LXII. *Ad podagram & pedum dolores.*
LXIII. *Ad comitialem morbum.*
LXIV. *Ad morbum regium.*
LXV. *Ad oſſa fracta.*
LXVI. *Ad febres.*
LXVII. *Ad melancholicos, lethargicos, phthiſicos.*
LXVIII. *Ad hydropicos.*
LXIX. *Ad ignem ſacrum, & eruptiones pituitæ.*
LXX. *Ad luxata, ad duritias, & furunculos.*
LXXI. *Ad ambuſta.* De glutino taurino probando, & medicinæ ex eo, VII.
LXXII. *Ad nervorum dolores, & contuſa.*
LXXIII. *Ad ſanguinem ſiſtendum.*
LXXIV. *Ad hulcera, & carcinomata.*
LXXV. *Ad ſcabiem.*
LXXVI. *Ad extrahenda quæ ſunt infixa corpori, & ad cicatrices ſanandas.*
LXXVII. *Ad muliebria mala.*
LXXVIII. *Ad infantium morbos.*
LXXIX. *Ad ſomnum & ſudorem.*
LXXX. *Ad Venerem, & ebrietatem.*
LXXXI. *Mira de animalibus.* Sunt medicinæ ex apro VII. Sue, LX. Cervo, III. Lupo, XXVII. Urſo, XXIV. Onagro, XII. Aſino, LXXVI. Polea, III. Equifero, XI. Equulei coagulo, I. Equo, XLII. Hippace, I. Bubus feris, II. Bove, LXXXI. Tauro, LIII. Vitulo, LIX. Lepore, LXIV. Vulpe, XX. Mele, II. Fele, V. Capra, CXVI. Hirco, XXXI. Hœdo, XXI.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MDCLXXXII.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, L. Piſone, Fabiano, [1] Valerio Antiate, Verrio Flacco, Catone Cenſorio, Servio Sulpicio, Licinio Macro, Celſo, Maſſurio, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Bytho Dyrracheno, [2] Opilio medico, Granio medico.

Externis:

Democrito, Apollonio qui [3] μύρωσιν, Mileto, Artemone, Sextilio, Antæo, Homero, Theophraſto, Lyſimacho, Attalo, Xenocrate, Orpheo qui [4] Διφυεῖς, Archelao qui item, Demetrio, Sotira, Laïde, Elephantide, Salpe, Olympiade Thebana, Diotimo Thebano,

Notæ.

1. *Valerio Antiate.*] Ex noſtra id emendatione, cum prius legeretur, *Verre Antiate.*

2. *Opilio.*] Male prius *Ophilio* libri editi præferebant.

3. Μύρωσιν.] Pro monſtroſa voce *Myrſin*, ſic emendavimus. Vide ſyllabum auctorum.

4. Διφυεῖς.] Hactenus *Diophios* in omnibus libris. Ita, uti emendavimus, ſcribi oportere, docturi ſumus in auctorum ſyllabo.

Iolla, Mictone Smyrnæo, Æſchine medico, Hippocrate, Ariſtotele, Metrodoro, [1] Icetida medico, Heſiodo, Dalione, Cæcilio, Bione qui [2] περὶ δυνάμεων, Anaxilao, Juba rege.

N o t æ.

1. *Icetida.*] Prius *Icacida* male. In R. 1. 2. Colb. 2. *Ichatida.* 2. Περὶ δυνάμεων.] De virtutibus herbarum.

LIBRO XXIX. continentur medicinæ ex reliquis animalibus, quæ aut placida non ſunt, aut fera.

	I.	De origine medicinæ.
	II.	De Hippocrate: quando primum clinice, quando primum iatraliptice.
	III.	De Chryſippo, & Eraſiſtrato.
	IV.	De Empirice.
	V.	De Herophilo, & reliquis illuſtribus medicis: Quoties ratio medicinæ mutata ſit.
	VI.	Quis primus Romæ medicus, & quando.
	VII.	Quid de Medicis antiquis Romani judicaverint.
	VIII.	Vitia medicinæ.
	IX.	Remedia ex lanis, XXXV.
	X.	De œſypo, XXXII.
	XI.	Ovis, XXI.
	XII.	De ſerpentium ovis.
	XIII.	De Comageno conficiendo. Medicinæ ex eo, IV.
	XIV.	*Remedia ex cane.*
	XV.	*Remedia per morbos corporis digeſta. Adverſus ſerpentium ictus.*
1.		*Ex mure.*
2.	XVI.	*Ex muſtela.*
3.	XVII.	*Ex cimicibus.*
4.	XVIII.	*De aſpidibus.*
5.	XIX.	*Ex baſiliſco.*
6.	XX.	*Ex dracone.*
7.	XXI.	*Ex vipera.*
8.	XXII.	*Ex reliquis ſerpentibus.*
9.	XXIII.	*De ſalamandra.*
10.	XXIV.	*Ex volucribus, adverſus ſerpentes:*
1.		*Ex vulture.*
2.	XXV.	*Ex gallinaceis.*
3.	XXVI.	*Ex reliquis avibus.*
11.	XXVII.	*Ex phalangiis. Eorum genera, & araneorum.*
12.	XXVIII.	*Ex ſtellione.*
13.	XXIX.	*Ex diverſis inſectis.*
14.	XXX.	*Ex cantharidibus.*
	XXXI.	*Contra venena aliqua.*
	XXXII.	*Contra canis rabidi morſus.*
	XXXIII.	*Contra reliqua venena.*
	XXXIV.	*Ad alopecias.*
	XXXV.	*Ad lendes & porrigines.*
	XXXVI.	*Ad dolores, & vulnera capitis.*
	XXXVII.	*Ad palpebras.*
	XXXVIII.	*Ad oculorum vitia.*
	XXXIX.	*Ad aurium dolores, & vitia.*
	XL.	*Ad parotidas.*

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCLIV.

E x A u c t o r i b u s:

M. Varrone, L. Piſone, Verrio Flacco, Antiate, Nigidio, Caſſio Hemina, Cicerone, Plauto, Celſo, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Cæcilio medico, Metello Scipione, Ovidio poëta, Licinio Macro.

E x t e r n i s:

Philopatore, Homero, Ariſtotele, Orpheo, Democrito, Anaxilao.

M e d i c i s.

Botrye, Apollodoro, Archidemo, [1] Ariſtogene, Xenocrate, Diodoro, Chryſippo Philoſopho, Horo, Nicandro, Apollonio Pitanæo.

N o t æ.

1. *Ariſtogene.*] Ita nos edi curavimus, ex R. 1. 2. Colb. 2. cum prius *Ariſtone* mendoſe legeretur.

LIBRO XXX. continentur medicinæ ex animalibus reliquæ.

I.	De origine Magices.
II.	Quando, & a quo cœperit: a quibus celebrata ſit.
III.	An exercuerit eam Italia: quando primum Senatus vetuerit hominem immolari.
IV.	De Galliarum Druidis.
V.	De generibus Magices.

VI. Magorum perfugia.
VII. De talpis opinio Magorum, Medicinæ, v.
VIII. *Ad dentium dolores.*
IX. *Ad oris ſaporem & hulcera.*
X. *Ad faciei maculas.*
XI. *Ad vitia faucium.*
XII. *Ad anginas & ſtrumas.*
XIII. *Ad humerorum dolores.*
XIV. *Ad præcordiorum dolores.*
XV. *Ad ſtomachi dolores.*
XVI. *Ad jocineris dolores, & rejectiones ſanguinis.*
XVII. *Ad lienem.*
XVIII. *Ad lateris & lumborum dolores.*
XIX. *Ad dyſentericos.*
XX. *Ad ileon, & reliqua ventris vitia.*
XXI. *Ad calculos, & veſicam.*
XXII. *Ad ſedis & verendorum vitia.*
XXIII. *Ad podagras, & morbos pedum.*
XXIV. *Ad mala quæ totis corporibus metuenda ſunt.*
XXV. *Ad perfrictiones.*
XXVI. *Ad paralyſin.*
XXVII. *Ad morbum comitialem.*
XXVIII. *Ad morbum regium.*
XXIX. *Ad phreneſin.*
XXX. *Ad febres.*
XXXI. *Ad hydropiſin.*
XXXII. *Ad ignem ſacrum.*
XXXIII. *Ad carbunculos.*
XXXIV. *Ad furunculos.*
XXXV. *Ad ambuſta.*
XXXVI. *Ad nervorum dolores.*
XXXVII. *Ad unguium & digitorum vitia.*
XXXVIII. *Ad ſanguinem ſiſtendum.*
XXXIX. *Ad hulcera & vulnera.*
XL. *Ad oſſa fracta.*
XLI. *Ad cicatrices, & vitiligines.*
XLII. *Ad ea quæ extrahenda ſunt corpori.*
XLIII. *Ad muliebria mala.*
XLIV. *Ad partum juvandum.*
XLV. *Ad mammas ſervandas.*
XLVI. *Ad pilos tollendos.*
XLVII. *Ad morbos infantium.*
XLVIII. *Ad ſomnos.*
XLIX. *Ad Venerem.*
L. *Ad phthiriaſin, & alia nonnulla promiſcuä.*
LI. *Ad ebrietatem.*
LII. *Notabilia animalium.*
LIII. *Reliqua mirabilia.*

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCLIV.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Nigidio, M. Cicerone, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Licinio Macro.

Externis:

Eudoxo, Ariſtotele, Hermippo, Homero, Apione, Orpheo, Democrito, Anaxilao.

Medicis:

Botrye, Horo, Apollodoro, Menandro, [1] Archidemo, Ariſtogene, Xenocrate, Diodoro, Chryſippo, Nicandro, Apollonio Pitanæo.

Notæ.

1. *Archidemo.*] Archidemum & Ariſtogenem, tum ex R. 2. cod. tum ex indice ſuperioris libri, pro *Archimede* & *Ariſtone* hic reſtituimus.

LIBRO XXXI. continentur medicinæ ex aquatilibus.

I. Aquarum mirabilia.
II. Aquarum differentiæ.
III. Aquarum medicinæ.
IV. Quales fecunditatem faciant, quales inſaniæ medeantur.
V. Quales calculoſis.
VI. Quales vulneribus.
VII. Quales partum cuſtodiant.
VIII. Quales vitiliginem tollant.
IX. Quæ colorem lanis faciant.
X. Quæ hominibus.
XI. Quæ memoriam: quæ oblivionem.
XII. Quæ ſenſus ſubtilitatem: quæ tarditatem: quæ canoram vocem.
XIII. Quæ vini tædium faciant: quæ inebrient.
XIV. Quæ olei vicem præſtent.
XV. Quæ ſalſæ, & amaræ.
XVI. Quæ ſaxa egerant: quæ riſum, & ploratum faciant: quæ amorem ſanare dicantur.
XVII. Per triduum calentes hauſtu.
XVIII. Aquarum miracula. In quibus omnia mergantur: in quibus nihil.
XIX. Aquæ necantes: piſces venenati.
XX. Quæ lapideæ fiant, aut lapidem faciant.
XXI. De ſalubritate aquarum.
XXII. De vitiis aquarum.
XXIII. Probatio aquarum.
XXIV. De aqua Marcia.

XXV. De aqua Virgine.
XXVI. Aquas inveniendi ratio.
XXVII. Signa aquarum.
XXVIII. Differentiæ aquarum per genera terræ.
XXIX. Ratio aquarum per tempora anni.
XXX. Aquarum ſubito naſcentium, aut deſinentium obſervatio hiſtorica.
XXXI. Ratio aquæ ducendæ.
XXXII. Quomodo medicatis utendum.
XXXIII. Item marinis. Quid proſit navigatio.
XXXIV. Quomodo marina aqua in mediterraneo fieri poſſit.
XXXV. Quomodo thalaſſomeli.
XXXVI. Quomodo hydromeli.
XXXVII. Remedium contra peregrinas aquas.
XXXVIII. Ex muſco, medicinæ VI. Medicinæ ex arenis.
XXXIX. De ſalis generibus, & confecturis, & medicinis, obſervationes, CCIV.
XL. De muria.
XLI. De ſalis auctoritate, hiſtorica, CXX.
XLII. Flos ſalis, XX. Salſugo, II.
XLIII. De gaſo, XV.
XLIV. De alece, VIII.
XLV. De natura ſalis: de ſpuma ſalis.
XLVI. De nitri generibus, & confecturis, & medicinis, obſervationes, CCXXI.
XLVII. De ſpongiis, medicinæ, & obſervationes, XCII.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCXXIV.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Caſſio Parmenſe, Cicerone, [1] Muciano, [2] Cælio, Celſo, Trogo, Ovidio, Polybio, Sornatio.

Externis:

Callimacho, [3] Cteſia, Eudico, Theophraſto, Eudoxo, Theopompo, [4] Polyclyto, Juba, Lyco, Apione, Epigene, Pelope, Apelle, Democrito, Thraſyllo, Nicandro, Menandro [5] comœdo, Attalo, [6] Salluſtio Dionyſio, Andrea, Nicerato, Hippocrate, Anaxilao.

Notæ.

1. *Muciano.*] Laudatur is a Plinio, ſect. 13. libri hujus. Quare perperam libri hactenus editi *Mutio* legunt.

2. *Cælio.*] In editis, *Cornelio Celſo.* At R. 1. 2. Colb. 2. *Cælio, Celſo* : quæ lectio ſincera eſt. Cælius libri hujus ſect. 18. citatur a Plinio.

3. *Cteſia.*] Uterque codex Regius, *Callimacho, Cæcilio, Cteſia.*

4. *Polyclyto.*] An *Polycrito* potius ? Vide quæ dicturi ſumus in auctorum ſyllabo.

5. *Comœdo.*] Ita exemplaria MSS. ante laudata. Libri editi, *Comico.*

6. *Salluſtio Dionyſio.*] Hæc duo nomina conjunctim legenda ſunt, quæ prius erant in libris editis perperam divulſa & diſtracta.

LIBRO XXXII. continentur medicinæ ex aquatilibus.

I. De echeneïde.
II. De torpedine, VII.
III. De lepore marino, V.
IV. Mirabilia Rubri maris.
V. De ingeniis piſcium.
VI. Proprietates piſcium mirabiles.
VII. Ubi edant e manu.
VIII. Ubi vocem agnoſcant, & ubi reſponſa dentur ex piſcibus.
IX. Ubi amari ſint piſces, ubi ſalſi, ubi dulces.
X. Quando marini piſces in uſu primum eſſe cœperunt. Numæ regis conſtitutio de piſcibus.
XI. De curalio, medicinæ & obſervationes, XLIX.
XII. Eſſe & locorum ſympathiam, & antipathiam, & de diſcordia inter ſe marinorum. De galeo, mullo, & paſtinaca.
XIII. De his quibus in terra, & in aqua victus eſt. De caſtoreis, medicinæ & obſervationes, LVI.
XIV. De teſtudine, medic. VII. Obſervationes, LXVI.
XV. *Remedia ex aquatilibus in morbos digeſta.*
XVI. *Contra venena, & veneficia.*
1. Ex aurata.
2. Ex ſtella marina.
XVII. *Contra ſerpentium ictus, & canum morſus, & venenata.*
1. Ex dracone marino.
2. Ex ſalſamentis.
3. Ex ſardis.
4. Ex cybio.
5. XVIII. Rana marina.
6. Fluviatilis.
7. Rana rubeta. Obſervationes circa eas, XXXV.
8. XIX. Enhydris, VI.
9. Cancri fluviatiles, VII.
10. Cochleæ fluviatiles, VII.
11. Porcelli, ſive porci.
12. XX. Vitulus marinus.

13. Muræna.

13. Muræna.
14. Echini.
15. XXI. Oſtreorum genera, & obſervationes, ac medicinæ, IX.
16. XXII. Alga marina, II.
XXIII. *Ad alopecias, & capillos & capitis hulcera.*
1. Hippocampus.
2. Mus marinus.
3. Scorpio marinus.
4. Sanguiſugæ.
5. Murices.
6. Conchylia, &c.
XXIV. *Ad oculos, & palpebras.* 1. Piſcium adeps. 2. Callionymus. 3. Coracini fel. 4. Sepiæ. Ichthyocolla, &c.
XXV. *Ad aurium vitia.* 1. Batia. 2. Bacchus, ſive myxon. 3. Marini pediculi, &c.
XXVI. *Ad dentium dolores.* 1. Canicula, &c.
XXVII. *Ad lichenas, & faciei maculas.* 1. Delphinus. 2. Colytia, ſive corytia. 3. Halcyoneum. 4. Thynnus, &c.
XXVIII. *Ad ſtrumas, parotidas, anginas, & faucium vitia.* 1. Mænæ. 2. Scolopendra. 3. Saurus. 4. Conchæ. 5. Silurus, &c.
XXIX. Ad tuſſim, & pectoris vitia.
XXX. *Ad jocinoris, & lateris dolores.* 1. Strombus, ſive concha longa. 2. Tethea, &c.
XXXI. *Ad alvi vitia.* 1. Olus marinum. 2. Myaces. 3. Mituli. 4. Pelorides. 5. Seriphium. 6. Mænæ. 7. Erythinus, &c.
XXXII. *Ad lienem, calculos, ac veſicæ vitia.* 1. Solea piſcis. 2. Rhombus. 3. Blendea. 4. Urtica marina. 5. Pulmo marinus. 6. Onyches, &c.
XXXIII. *Ad enterocelas, & ſedis vitia.* 1. Ex colubro aquatico. 2. Ex hydro. 3. Mugile. 4. Pelamide, &c.
XXXIV. *Ad panos, & verendorum vitia.* 1. Sciæna. 2. Percæ. 3. Squatinæ. 4. Smarides, &c.
XXXV. *Ad urinæ incontinentiam.* 1. Ophidion, &c.
XXXVI. *Ad podagras, & pedum dolores.* 1. Ex fibro. 2. Bryon, &c.
XXXVII. *Ad comitiales.*
XXXVIII. *Ad febres.* 1. Ex aſello piſce. 2. Ex pagro. 3. Ex balæna, &c.
XXXIX. *Ad lethargicos, cachecticos, hydropicos,*
XL. *Ad ambuſta, & ignes ſacros.*
XLI. *Ad nervorum vitia.*
XLII. *Ad ſiſtendum ſanguinem, & ad extrahendum* 1. Ex polypo. 2. Ex ſanguiſugis, &c.
XLIII. *Ad extrahenda corpori inhærentia.*
XLIV. *Ad hulcera, carcinomata, & carbunculos.*
XLV. *Ad verrucas, & unguium ſcabritiem.* 1. Ex glano, &c.
XLVI. *Ad mulierum morbos.* 1. Ex glaucifco, &c.
XLVII. *Ad pilos tollendos, pſilothra.*
XLVIII. *Ad infantium morbos.*
XLIX. *Ad ebrietatem arcendam.* 1. Rubellio. 2. Anguilla. 3. Uva marina.
L. *Ad Venerem inhibendam, vel concitandam.* 1. Hippopotamia. 2. Dens crocodili, &c.
LI. *Ad animalium morbos.*
LII. *De reliquis aquatilibus.* Adarca, ſive calamochnus. Calamus. *Sepiæ atramentum*, &c.
LIII. Animalium omnium in mari viventium nomina, CLXXVI.
LIV. *Apud Ovidium poſita nomina.*
LV. Piſces a nullo auctore nominati.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCXC.

Ex Auctoribus:

Licinio Macro, Trebio Nigro, Sextio Nigro qui Græce ſcripſit, Ovidio poëta, Caſſio Hemina, Mæcenate, L. Atteio.

Externis:

Juba, Andrea, Salpe, Apione, Pelope, Apelle Thaſio, Thraſyllo, Nicandro.

LIBRO XXXIII. continentur metallorum naturæ.

I. De metallis.
II. De auro.
III. Quæ prima commendatio ejus.
IV. De anulorum aureorum origine.
V. De modo auri apud antiquos.
VI. De jure anulorum aureorum.
VII. De decuriis Judicum.
VIII. De equeſtri ordine.

IX. Quoties nomen equeſtris ordinis immutatum.
X. De donis militaribus, aureis, & argenteis.
XI. Quando primum corona aurea data.
XII. De reliquo uſu auri feminarum.
XIII. De nummo aureo. Quando primum ſignatum eſt aurum & argentum. Antequam ea ſignarentur, quis mos in ære: & quæ prima maxima pecunia primo cenſu. Quoties & quibus temporibus auctoritas æreis nummis ſignatis.
XIV. Æſtimatio de cupiditate auri.
XV. Qui plurimum auri & argenti poſſederint.
XVI. Quando primum argenti apparatus in arena. Quando in ſcena.
XVII. Quibus temporibus plurimum in ærario Populi Romani auri & argenti fuerit.
XVIII. Quando primum lacunaria inaurata.
XIX. Quibus de cauſis præcipua auctoritas auro.
XX. Ratio inaurandi.
XXI. De inveniendo auro.
XXII. De auripigmento.
XXIII. De electro.
XXIV. Primæ aureæ ſtatuæ.
XXV. Medicinæ ex auro, VIII.
XXVI. De chryſocolla.
XXVII. Ratio ejus in picturis.
XXVIII. Ex chryſocolla, medicinæ, VI.
XXIX. De aurificum chryſocolla, ſive ſaterna.
XXX. Mirabilia naturæ, glutinandis inter ſe, & perficiendis metallicis rebus.
XXXI. De argento.
XXXII. De argento vivo.
XXXIII. De ſtimi, ſive ſtibi, ſive alabaſtro, ſive lithaſi, ſive larbaſo, ſive platyophthalmo.
XXXIV. Ex eo medicinæ VII.
XXXV. De ſcoria argenti. Medicinæ ex ea.
XXXVI. De minio. Quam religioſum apud antiquos fuerit.
XXXVII. De inventione ejus, & origine.
XXXVIII. De cinnabari.
XXXIX. Ratio cinnabaris, & minii in picturis.
XL. Genera minii.
XLI. De hydrargyro.
XLII. De argento inaurando.
XLIII. De coticulis aurariis.
XLIV. Argenti genera, & experimenta.
XLV. De ſpeculis.
XLVI. De Ægyptio argento.
XLVII. De immodica pecunia: Quorum maximæ opes fuerint.
XLVIII. Quando primum Populus Rom. ſtipem ſparſerit.
XLIX. De luxuria in vaſis argenteis.
L. Frugalitatis antiquæ in argento exempla.
LI. Quando primum in lectis argentum additum.
LII. Quando lances immodicæ factæ. Quando primum tympana facta.
LIII. Immodica argenti pecunia.
LIV. De ſtatuis argenti.
LV. Nobilitates operum, & artificum in argento.
LVI. De ſile, & qui primi ſile pinxerint, & qua ratione.
LVII. De cæruleo.
LVIII. Medicinæ ex cæruleo.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCXXV.

Ex Auctoribus:

[1] L. Piſone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Corn. Nepote, Meſſala, Junio Gracchano, Attico Pomponio, Muciano, Calvo Licinio, Corn. Nepote, Boccho, Fetiale, Feneſtella, Valerio Maximo, Julio Baſſo qui de medicina Græce ſcripſit, Sextio Nigro qui item, Marſo poëta.

Externis:

Democrito, Theophraſto, Juba, Timæo hiſtorico qui de medicina metallica ſcripſit, Heraclide, Andrea, [2] Diagora, Botrye, Archidemo, Dionyſio, Ariſtogene, Democle, Mneſide, Attalo medico, Xenocrate item, Theomneſto, Nymphodoro, Iolla, Apollodoro, Paſitele qui mirabilia opera ſcripſit, Antigono qui de toreutice, Menæchmo qui item, Xenocrate qui item, Duride qui item, Menandro qui de toreutis, Heliodoro qui de Athenienſium anathematis, Metrodoro Scepſio.

Notæ.

1. Totum hunc auctorum indicem ex MSS. refinximus, præſertim ex Regio 2.

2. *Diagora.*] In editis vulgo, *Diagora Botryenſe*, mendoſe.

LIBRO XXXIV. continentur æris metalla.

I. Æris metalla.
II. Genera æris.
III. Quæ Corinthia.
IV. Quæ Deliaca.
V. Quæ Æginetica.
VI. De candelabris.
VII. De templorum ornamentis ex ære.
VIII. De tricliniis æreis.
IX. Quod primum Dei ſimulacrum Romæ ex ære factum. De origine ſtatuarum, & honore.
X. Statuarum genera & figuræ.
XI. Quibus primum publice poſitæ: quibus primum in columna: quando roſtra.
XII. Quibus externis Romæ publice poſitæ.
XIII. Quæ prima Romæ ſtatua equeſtris poſita publice, & quibus Romæ mulieribus in publico poſitæ.
XIV. Quando omnes privatim & publice ſtatuæ ex publico ſublatæ.
XV. Quæ prima ab externis publice poſita.
XVI. Fuiſſe antiquitus in Italia ſtatuarios.
XVII. De pretiis ſignorum immodicis.
XVIII. De coloſſis in Urbe celeberrimis.
XIX. Nobilitates ex ære operum, & artificum, CCCLXVI.
XX. Differentiæ æris, & mixturæ. De pyropo. De Campano ære.
XXI. De ſervando ære.
XXII. De cadmia.
XXIII. Medicinæ ex ea, XV.
XXIV. De ſcoria æris.
XXV. De ſtomomate æris: Medicinæ ex his, XLVII.
XXVI. Ærugo. Medicinæ ex ea, XVII.
XXVII. Hieracium.
XXVIII. Scolex æris: medicinæ ex eo, XVII.
XXIX. De chalciti. Medicinæ ex ea, VII.
XXX. Sory. Medicinæ ex eo, XIII.
XXXI. Miſy. Medicinæ ex eo, XIV.
XXXII. Chalcanthum, ſive atramentum ſutorium. Medicinæ ex eo, XVI.
XXXIII. Pompholyx.
XXXIV. Spodium: Medicinæ ex his, VI.
XXXV. Antiſpodii genera, XV.
XXXVI. Spegma.
XXXVII. De diphryge.
XXXVIII. De triente Servilio.
XXXIX. De ferri metallis.
XL. Simulacra ex ferro. Cælaturæ ex ferro.
XLI. Differentiæ ferri, & temperatura.
XLII. De ferro quod vivum appellant.
XLIII. Rubiginis remedia.
XLIV. Medicinæ ex ferro, IX.
XLV. Medicinæ ex rubigine, V.
XLVI. Medicinæ ex ſquama ferri, XVII. Hygremplaſtrum.
XLVII. De plumbi metallis: De plumbo albo: de nigri origine duplici.
XLVIII. De ſtanno: de argentario.
XLIX. De plumbo nigro.
L. Ex plumbo, medicinæ, XV.
LI. Ex ſcoria plumbi, Medicinæ, XVI.
LII. Spodium ex plumbo.
LIII. De molybdæna. Medicinæ ex ea, XV.
LIV. De pſimmythio, ſive ceruſſa, medicinæ, VI.
LV. Sandaracha. Medicinæ ex ea, XI. Arſenicum.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCXV.

EX AUCTORIBUS:

Iiſdem, quibus anteriore libro.

LIBRO XXXV. continetur de pictura & coloribus.

I. Honos picturæ.
II. Honos imaginum.
III. Quando primum clypei imaginum inſtituti: & quando primum in publico poſiti.
IV. Quando in domibus.
V. De picturæ initiis: De monochromatis picturis: De primis pictoribus.
VI. Antiquitas picturarum in Italia.
VII. De pictoribus Romanis.
VIII. Quando primum externis picturis dignitas Romæ.
IX. Quando primum dignitas picturæ, & quibus publice Romæ.
X. Qui victorias ſuas pictas propoſuerunt.
XI. Ratio pingendi.
XII. De coloribus nativis, & de coloribus factitiis, & de pigmentis, præter metallica.
XIII. De ſinopide: medicinæ ex ea, XI.
XIV. De rubrica: De terra Lemnia. Medic. ex ea, XI.
XV. De Ægyptia terra.
XVI. De ochra.
XVII. Leucophorum.
XVIII. Paratonium.

XIX. Melinum. Medic. ex eo, VI.
XX. Cerufſa uſta.
XXI. Eretria terra. Medic. ex ea, VI.
XXII. Sandaracha.
XXIII. Sandyx.
XXIV. Syricum.
XXV. Atramentum.
XXVI. Purpuriſſum.
XXVII. Indicum: medicinæ ex eo, IV.
XXVIII. Armenium: medic. ex eo, I.
XXIX. Viride Appianum.
XXX. Anulare.
XXXI. Qui colores udo non inducantur.
XXXII. Quibus coloribus antiqui pinxerint.
XXXIII. Quando primum gladiatorum pugnæ, & picturæ propoſitæ ſint.
XXXIV. De ætate picturæ: Nobilitates operum, & artificum in pictura, CCCV.
XXXV. Picturæ primum certamen.
XXXVI. Qui penicillo pinxerint, & quæ quis primus invenerit in pictura, & quid difficillimum in ea.
XXXVII. De generibus picturæ.
XXXVIII. De avium cantu compeſcendo.
XXXIX. Qui encauſto & penicillo pinxerint.
XL. Quis primus lacunaria pinxerit: quando primum cameræ pictæ. Pretia mirabilia picturarum.
XLI. De encauſto.
XLII. *De veſtium pictura.*
XLIII. Plaſtices primi inventores.
XLIV. Quis primum ex facie, & de ſignis, imaginem expreſſerit.
XLV. Nobilitates artificum in plaſtice.
XLVI. De figlinis operibus.
XLVII. Terræ varietates: De pulvere Puteolano: Quæ in lapidem vertitur.
XLVIII. De parietibus formaceis.
XLIX. De lateritiis, & de laterum ratione.
L. De ſulphure, & generibus ejus: medicinæ, XIV.
LI. De bitumine, & generibus ejus: medicinæ, XXVII.
LII. De alumine, & generibus ejus: medicinæ ex his, XXXIX.
LIII. De terra Samia: medic. ex ea, III.
LIV. Eretriæ terræ genera.
LV. De terra ad medicinas lavanda.
LVI. De Chia terra: medicinæ ex ea, III. De Selinuſia: medicinæ ex ea, III. De pnigitide: medicinæ ex ea, IX. De ampelitide: medicinæ ex ea, IV.
LVII. Cretæ ad veſtium uſus. Cimolia: medicinæ ex ea, VIII. Sarda: Umbrica: ſaxum.
LVIII. Argentaria. Qua liberti præpotentes notati.
LIX. Terra Galata, Clupea, Balearica, Ebuſitana. Medicinæ ex his, IV.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DCCCCLVI.

Ex Auctoribus.

Meſſala oratore, Meſſala ſene, Feneſtella, Attico, Verrio, M. Varrone, Corn. Nepote, Decio Eculeone, Muciano, Meliſſo, Vitruvio, Caſſio Severo Longulano, Fabio Veſtale qui de pictura ſcripſit.

Externis:

Paſitele, Apelle, Melanthio, Aſclepiodoro, Euphranore, Parrhaſio, Heliodoro qui ἀναθήματα ſcripſit Athenis, Metrodoro qui de architectonice ſcripſit, Democrito, Theophraſto, Apione Grammatico qui de metallica diſciplina ſcripſit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Iolla, Apollodoro, Diagora, Botrye, Archidemo, Dionyſio, Ariſtogene, [1] Democle, Mneſide, Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

Notæ.

1. *Democle.*] Olim *Demane*, *Mneſicle*, mendoſe. Conſtat emendatio ex ſuperiorum librorum indice.

LIBRO XXXVI. continetur lapidum natura.

I. Luxuria in marmoribus.
II. Quis primum in publicis operibus marmor oſtenderit.
III. Quis primus peregrino marmore columnas Romæ habuerit.
IV. Qui primum laudati in marmore ſcalpendo, & quibus temporibus. Nobilitates operum, & artificum in marmoribus, CCXXV.
V. Quando primum marmorum in ædificiis uſus.
VI. Qui primi marmora ſecuerint, & quando.
VII. Qui primus Romæ cruſtaverit parietes.
VIII. Quibus ætatibus quæque marmora in uſu Romæ venerint.
IX. Ratio ſecandi marmora. De arenis

nis quibus ſecantur.
X. De Naxio: de Armenio.
XI. De Alexandrinis marmoribus.
XII. De onyche, de alabaſtrite. Medicinæ ex his, VI.
XIII. De Lygdino: Corallico: Alabandico: Thebaïco: Syenite.
XIV. De obeliſcis.
XV. De eo qui pro gnomone in campo Martio.
XVI. Opera mirabilia in iis terris. Pyramides.
XVII. Sphinx Ægyptia.
XVIII. Pharos.
XIX. Labyrinthi.
XX. Penſiles horti: penſile oppidum.
XXI. De templo Epheſiæ Dianæ.
XXII. Aliorum templorum admirabilia.
XXIII. De lapide fugitivo. Echo ſepties reſonans Cyzici. Sine clavo ædificia: & Romæ.
XXIV. Romæ operum miracula, XVIII.
XXV. De magnete lapide, medic. VI.
XXVI. Scyrius lapis.
XXVII. De ſarcophago, medic. X.
XXVIII. De chernite, de poro.
XXIX. De lapidibus oſſeis: de palmatis: de Tænariis: de nigris marmoribus.
XXX. De molaribus lapidibus. Pyrites: medic. ex eo VII.
XXXI. Oſtracites: medic. ex eo II.
XXXII. Gæodes: medic. ex eo III.
XXXIII. Melitites: medic. ex eo VI.
XXXIV. Gagates: medic. ex eo VI.
XXXV. Spongites, medic. ex eo VI.
XXXVI. Phrygius.
XXXVII. Hæmatites. Medic. ex eo V. Schiſtos. Medicinæ ex eo VII.
XXXVIII. *Æthiopicus.* Androdamas, medic. ex eo, II. Arabicus: Miltites, ſive elatites. Anthracites.
XXXIX. Aëtites. Taphiuſius. Callimus.
XL. Samius. Medicinæ ex eo, VIII.
XLI. Arabus. Medicinæ ex eo, II.
XLII. De pumice: medic, ex eo, IX.
XLIII. De mortariis medicinalibus, & aliis. Eteſius lapis, Thebaïcus, chalazius.
XLIV. Siphnius. Lapides molles.
XLV. Lapis ſpecularis.
XLVI. Phengites.
XLVII. De cotibus.
XLVIII. De tophis.
XLIX. De ſilicum naturis.
L. De reliquis ad ſtructuras lapidibus.
LI. Genera ſtructuræ.
LII. De ciſternis.
LIII. De calce.
LIV. Arenæ genera. Arenæ & calcis mixturæ.
LV. Vitia ſtructuræ. De tectoriis.
LVI. De columnis. Genera columnarum
LVII. Medicinæ ex calce, V.
LVIII. De maltha.
LIX. De gypſo.
LX. De pavimentis: de aſaroto œco.
LXI. Quando primum pavimentum Romæ.
LXII. De ſubdialibus pavimentis.
LXIII. Græcanica pavimenta.
LXIV. Quando primum lithoſtrotum: Quando primum cameræ vitreæ.
LXV. Origo vitri.
LXVI. Genera ejus, & ratio faciendi.
LXVII. De Obſidianis.
LXVIII. Miracula ignium.
LXIX. Ex igni & cinere, medic. III.
LXX. Prodigia foci.

Summa. Medicinæ, & hiſtoriæ, & obſervationes, DXXIII.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Cælio, Galba, C. Ictio, Muciano, Nepote Cornelio, L. Piſone, Tuberone, Seneca, Fabio Veſtale, Annio Fetiale, Fabiano, Catone Cenſorio, Vitruvio.

Externis:

Theophraſto, [1] Paſitele, Juba rege, Nicandro, Sotaco, Sudine, Alexandro Polyhiſtore, Apione, Pliſtonico, Duride, Herodoto, Euhemero, Ariſtagora, Dionyſio, Artemidoro, [2] Butorida, Antiſthene, [3] Demetrio, Demotele, Lycea.

Notæ.

1. *Paſitele.*] Ita nos correximus ex R. 1. 2. & ex ſect. 4. num. 12. libri hujus. Antea *Praxitele* legebatur.

2. *Butorida.*] Ex iiſdem codd. & ſect. 17. libri hujus, pro *Bucorida.*

3. *Demetrio.*] Ita codices antea laudati: non ut eſt in editis, *Domocrito.* Stabilitur hæc emendatio ex ſect. 17. libri hujus.

LIBRO XXXVII. gemmæ continentur.

I. Origo gemmarum.
II. De Polycratis tyranni gemma.
III. De Pyrrhi gemmis.
IV. Qui ſcalptores optimi. Nobilitates ſcalpturæ.

V. Quæ prima Romæ dactyliotheca.
VI. Gemmæ in Pompeii M. triumpho tranſlatæ.
VII. Quando primum inventa murrhina. Luxuria circa ea.
VIII. Natura murrhinorum.
IX. Natura cryſtalli, medicinæ ex ea.
X. Luxuria in cryſtallo.
XI. De ſuccino: Qui inventi ſunt auctores de eo.
XII. Genera ſuccinorum, VI. Medicinæ ex his.
XIII. Lyngurium, medic. II.
XIV. De gemmis per genera colorum principalium.
XV. Genera adamantis, VI. Medic. II.
XVI. De ſmaragdis.
XVII. Genera eorum.
XVIII. Vitia eorum.
XIX. Tanos. Chalcoſmaragdos.
XX. De beryllis: genera eorum VIII. Vitia eorum.
XXI. De opalis: genera eorum VII.
XXII. Vitia & experimenta eorum.
XXIII. De ſardonyche.
XXIV. De onyche: genera ejus.
XXV. De carbunculis: genera eorum, XII.
XXVI. Vitia eorum, & experimenta.
XXVII. Anthracitis.
XXVIII. Sandraſtos, ſive ſandareſus.
XXIX. Lychnites. Genera ejus IV.
XXX. Carchedonius.
XXXI. Sarda: genera ejus V.
XXXII. De topazio: genera ejus II.
XXXIII. De callaïna.
XXXIV. De praſio: genera ejus III.
XXXV. Nilion.
XXXVI. Molochites.
XXXVII. De ïaſpide: genera ejus XIV. Vitia eorum.
XXXVIII. De cyano: genera ejus.
XXXIX. Sapphiros.
XL. Amethyſtus. Genera ejus V.
XLI. Hyacinthus.
XLII. Chryſolithus: genera ejus VII.
XLIII. De chryſelectro.
XLIV. Leucochryſos: genera ejus IV.
XLV. Melichryſi: Xanthi.
XLVI. Pæderos, ſive ſagenon, ſive Tenites.
XLVII. Aſteria.
XLVIII. Aſtrios.
XLIX. Aſtroïtes.
L. Aſtrobolon.
LI. Ceraunia: genera ejus IV. Betuli.
LII. Iris: genera ejus II.
LIII. Lepor.
LIV. De gemmis litterarum ordine. 1. Achates. 2. Acopos: medicinæ ex ea. 3. Alabaſtrites: medicinæ ex ea. 4. Alectoriæ. 5. Androdamas. Argyrodamas. 6. Antipathes. 7. Arabica. 8. Aromatites. 9. Aſbeſtos. 10. Aſpiſatis. 11. Atizone. 12. Augitis. 13. Aphidane, ſive chryſocolla. 14. Aphrodiſiaca. 15. Apſyctos. 16. Ægypulla. (*In R.* 2. Agiſtilla.)
LV. 1. Balanitæ. 2. Batrachites. 3. Baptes. 4. Beli oculus. 5. Belus. 6. Baroptenus, ſive Baripe. 7. Botryïtes. 8. Boſtrychites. 9. Bucardia. 10. Bronte. 11. Bolœ.
LVI. 1. Cadmitis. (*In R.* 2. Calamitis.) 2. Callais. 3. Capnitis. 4. Cappadocia. 5. Callaïca. 6. Catochitis. 7. Catopyritis. 8. Cepitis, ſive cepolatitis. 9. Ceramitis. 10. Cinædiæ. 11. Ceritis. 12. Circos. 13. Corſoïdes. 14. Coralloachates. 15. Corallis. 16. Crateritis. 17. Crocallis. 18. Cytis. 19. Chalcophonos. 20. Chelidoniæ. 21. Chelonia. 22. Chelonitis. 23. Chloritis. 24. Choaſpitis. 25. Chryſolampis. 26. Chryſopis. 27. Cepionides. (*In R.* 2. Ceponides.)
LVII. 1. Daphnia. 2. Diadochos. 3. Diphyes. 4. Dionyſias. 5. Dracontites.
LVIII. 1. Encardia, ſive ariſte. 2. Enorchis. 3. Exebenus. 4. Eryſtalis. (*In R.* Eryſtallis.) 5. Erotillos, ſive amphicome, ſive hieromnemon. 6. Eumeces. 7. Eumithres. 8. Eupetalos. 9. Euneus. 10. Eurotias. 11. Euſebes. 12. Epimelas.
LIX. 1. Galaxias. 2. Galactites, ſive leucogæus, ſive leucographias, ſive ſynophitis. 3. Gallaïca. 4. Gaſſidiana. 5. Gloſſopetra. 6. Gorgonia. 7. Goniæa.
LX. 1. Heliotropion. 2. Hephæſtitis. 3. Hermuredian. (*In R.* 2. Hermeodes: *forte*, *Horminodes.*) 4. Hexecontalithos. 5. Hieracitis. 6. Hammitis. 7. Hammonis cornu. 8. Hormiſion. 9. Hyæniæ.
LXI. 1. Idæi dactyli. 2. Icterias. 3. Jovis gemma. 4. Indica. 5. Ion.
LXII. 1. Lepidotis. 2. Leſbias. 3. Leucophthalmos. 4. Leucopœcilos. 5. Libanochrus. 6. Limoniatis. 7. Lipare. 8. Lyſimachos. 8. Leucochryſos.
LXIII. 1. Memnonia. 2. Medea. 3. Meconitis. 4. Mithrax. 5. Morochites. 6. Morion, ſive pramnium, ſive Alexandrinum. 7. Myrrhitis. 8. Myrmecias. 9. Myrſinitis. 10. Meſoleucos. 11. Meſomelas.
LXIV. 1. Naſamonitis. 2. Nebritis. 3. Nympharena.
LXV. 1. Olca. 2. Ombria, ſive notia.

3. Oritis, ſive ſideritis. 4. Oſtracias, ſive oſtracitis. 5. Ophicardelos. 6. Obſidiana.

LXVI. 1. Panchrus. 2. Pangonius. 3. Paneros, ſive pæderaſtos. 4. Ponticarum genera IV. 5. Phloginos, ſive chryſitis. 6. Phœnicitis. 7. Phycitis. 8. Perileucos. 9. Pæantides, ſive gæanides.

LXVII. 1. Solis gemma. 2. Sagda. 3. Samothracia. 4. Sauritis. 5. Sarcitis. 6. Selenitis. 7. Sideritis. 8. Sideropœcilos. 9. Spongitis. 10. Synodontitis. 11. Syrtitis. 12. Syringitis.

LXVIII. 1. *Trichrus*. 2. *Telirrhizos*. 3. Telicardios, ſive muchul. 4. Thracia, genera III. 5. *Tephritis*. 6. Tecolithos.

LXIX. 1. Veneris crines 2. *Veïentana*.

LXX. 1. *Zanthene*. 2. *Zmilampis*. 3. Zoramea: (*In R.* 2. Zoroniſceos.)

LXXI. De gemmis, quæ a membris corporis habent nomina. Hepatitis. *Steatitis*. Adadunephros. Adaduophthalmos. Adadudactylos. Triophthalmos.

LXXII. De gemmis quæ ab animalibus habent nomina. Carcina, echitis, ſcorpitis, ſcaritis, triglitis, ægophthalmos, geranitis, aëtitis, myrmecitis, cantharias, lycophthalmos, taos.

LXXIII. *Quæ a ceteris rebus*. Ammochryſos, cenchritis, dryïtis, ciſſitis, narciſſiti, cyamea, pyren, chalazias, pyritis, polyzonos, aſtrapias, polytrichos, leontios, pardalios, melichrus, melichloros, polias, ſpartopolia, rhoditis, melitis, chalcitis, ſycitis, borſycitis, gemitis, ananchitis, ſynochitis, dendritis, &c.

LXXIV. De gemmis repente novis, ac ſine nominibus: cochlides.

LXXV. De figuris gemmarum.

LXXVI. Ratio probandarum.

LXXVII. Comparatio naturæ per terras. Laus Italiæ & Hiſpaniæ.

Summa. Res, & hiſtoriæ, & obſervationes, MCCC.

Ex Auctoribus:

M. Varrone, Actis triumphorum, Mæcenate, Iaccho, Cornelio Boccho.

Externis:

Juba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Æſchylo, Philoxeno, Euripide, Nicandro, Satyro, Theophraſto, Charete, [1] Philemone, Demoſtrato, Zenothemi, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicia, Theochreſto, Aſaruba, Mnaſea, Theomene, Cteſia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Calliſtrato, Democrito, Iſmenia, [2] Olympico, Alexandro Polyhiſtore, Apione, Horo, Zoroaſtre, [3] Zachalia.

Notæ.

1. *Philemone.*] Ex ſect. XI. 23. & 51. hujus libri, reſcripſimus *Philemone, Demoſtrato, Zenothemi*: pro *Philomene, Democrate, Xenotimo*. In Regio cod. 1. *Demoſtrato* legitur, & ſect. XI. ac 23. hujus libri.

2. *Olympico.*] Forte, *Olympiaco*. Vide auctorum ſyllabum.

3. *Zachalia.*] Ita ſcribitur ſect. 60. num. 10. libri hujus. In indice hactenus edito, *Zactalia* perperam.

INDEX AUCTORUM,

QUI VEL IN SUPERIORE INDICE, VEL A PLINIO in ipſa naturali Hiſtoria appellantur.

A

ACCIUS, ſive, ut alii malunt, ATTIUS: Utramque ſcripturam approbant inſcriptiones veteres apud Gruterum. Prænomen ei Lucius fuit. Floruit Olymp. CLX. anno V. C. DCXV. belli Numantini temporibus. Tragœdiarum ſcriptor haud ignobilis. Pacuvio ſeni, ipſe 50, annis junior, ſua ſcripta Tarenti recitavit. Laudatur Accius in Pragmaticis a Gellio lib. 20. cap. 3. pag. 1110. quod opus illud ipſum eſt, quod a Plinio Praxidicum appellatur, lib. 18. ſect. 55. Scripſit & annales carmine, quorum Macrobius meminit, lib. 1. Saturn. cap. 7. pag. 221. Horum librum XXVII. citat Feſtus, verbo *Metelli*.

ACCIUS PLAUTUS. Vide, PLAUTUS.

ACTA TRIUMPHORUM. Videntur eſſe ex Tabulæ Conſulares & Triumphales, quarum fragmenta exſtant apud Onuphrium Panvinium. Auctorem illarum ſunt qui Verrium Flaccum putent, de quo nos inferius: etſi ille Tiberii principatu obiit.

ACTA POPULI ROM. *Libro* VIII. ſect. 61. Acta Senatus laudat Suetonius in Auguſto, cap. 5. Acta publica, in Caligula, cap. 8.

ACTA TEMPORUM AUGUSTI. *Libro* 7. ſect. XI.

ADIMANTUS. Ἀδείμαντος Straboni, lib. 13. pag. 589. Patria Lampſacenus.

ÆLIUS STILO. Hominem doctum, & Varronis magiſtrum appellat hunc Gellius, lib. 16. cap. 8. pag. 883. & Soſipater, lib. 1. pag. 64. Eum Cicero adoleſcens audivit. Prænomen ei Lucius fuit: cognomen duplex, teſte Suetonio, lib. de Illuſtr. Gramm. cap. 3. pag. 119. Nam & *Præconinus*, quod pater ejus præconium fecerat, hoc eſt, præco fuerat, vocabatur: & *Stilo* ſive *Stylo*, quod orationes nobiliſſimo cuique ſcribere ſolebat. Meminit utriuſque cognominis Plinius, lect. 33. ſect. 6. Paſſim a Feſto citatur.

ÆLIUS, In indice libri 14. & 15. & lib. 14. ſect. 15. tres Juriſconſulti ſimul a Plinio memorantur, Scævola, Ælius, Atteïus Capito: quorum meminit Pomponius, Dig. 1. tit. de origine juris. Sextus Ælius hic vocatur. Scripſit Commentarios Juris civilis, de quibus Cicero, lib. 1. de Orat. pag. 332. Enniano præconio celebratur:

Egregie cordatus homo Catus Æliu' Sextus.

Conſul fuit cum T. Quintio Flaminio, anno V. C. DLVI. Laudatur a Plinio, lib. 9. ſect. 59.

ÆMILIUS MACER. Veronenſis poëta appellatur ab Hieronymo in Chron. Olymp. 191. an. 1. quo eum obiiſſe ait. Fuiſſe grandiorem ævo, quam Ovidium, ex ipſo Ovidio diſcimus, lib. 4. Triſt. eleg. 10. v. 43.

Sæpe ſuas volucres legit mihi grandior ævo,
Quæque nocet ſerpens, quæ juvet herba, Macer.

Unde & quæ ſcripſerit, intelligimus. Opus de volucribus, ὀρνιθογονία appellabatur. Meminit Diomedes lib. 1. pag. 371. qui ὀρνιθογονίας librum ſecundum laudat. Meminit & Nonius, verbo *Picumnus*: ubi Theogonia perperam in quibuſdam libris pro ornithogonia ſcribitur. Theriaca Nicandri exemplo ſcripſiſſe, verſus alter indicat. Cujus operis librum quintum citat Soſipater, lib. 1. pag. 61. Sed præter iſta ſcripſit Annales, quorum liber ſextus decimus laudatur a Priſciano, lib. 10. pag. 895. Qui Æmilii Macri nomine circumfertur libellus, de virtutibus herbarum, fetus eſt omnino ſuppoſititius: cum & Plinium, & Galenum, & Oribaſium, ac multo etiam recentiores laudet.

ÆSCHINES. In indice lib. 28. Medicus: ejuſdem libri ſect. 10. Athenienſis dicitur.

ÆSCHRION. In indice l. 8. de agricultura ſcripſiſſe dicitur. Inter probatiſſimos rei ruſticæ ſcriptores, quorum ignota ſit patria, hunc reponunt Varro & Columella, cap. 1. operis ſui. Ad eum Hipparchus libros tres Enarrationum ad Arati Phænomena inſcripſit. Αἰσχρίων ἐν ἰάμβοις τῷ Ἐφεσίῳ laudatur a Tzetze in Lycophr. pag. 101.

ÆSCHYLUS. Tragœdiis ſuis, quarum hodieque ſuperſunt aliquæ, notiſſimus. Athenienſis fuit. Floruit Olymp. LXXXI. circa Marathoniæ pugnæ tempora.

AGATHARCHIDES. Cnidius a patria cognomento dictus. De eo multa Photius in Biblioth. cod. 213. pag. 548. Olympiade circiter CL. floruit. Hiſtoriæ Aſiaticæ ab eo libris X. conſcriptæ, meminere Photius, & Diodorus Sicul. lib. 3. pag. 149 Egit etiam de rebus Europæis, libris omnino XLIX. teſte eodem Photio, & Athenæo, lib. 4. pag. 168. & lib. 7. pag. 297. Item de collectione admirabilium ventorum, & de Troglodytis libros quinque: librum ſingularem de mari Rubro: aliaque a Photio recenſita. Eſt & alius Agatharchides Samius, cujus librum IV. περὶ λίθων de lapidibus pretioſis laudat Plutarchus, lib. de fluminibus, pag. 1153. Librum ſecundum rerum Perſicar. idem Plut. in Parallelis, 305. Quartum Stobæus, ſerm. 48. pag. 171.

AGATHOCLES. Babylonius fuit: ætatis incertæ. Res Cyzicenorum litteris mandavit: unde & Cyzicenus ipſe eſt appellatus ab Athenæo, lib. 12. pag. 515. Meminit illius & Feſtus, verbo *Roma*, aliique. Sed eſt præter hunc Agathoclem, & alius.

AGATHOCLES CHIUS, rei ruſticæ ſcriptor, de quo apud Varronem, & Columellam honorifica mentio, lib. 1. de re ruſt. cap. 1. A Plinio laudatus, lib. 8. alibique paſſim. Citatur & Ἀγαθοκλῆς ἐν τῷ περὶ διαίτης, a Schol. Nicandri in Theriac. pag. 29. Eſt & Agathocles Mileſius, qui librum ſcripſit de fluminibus, teſte Plut. lib. 1. de flum. pag. 1161.

AGLOSTHENES, contracte ſit appellatus a Polluce, lib. 9. cap. 6. pag. 437. Ἀγλωσθένης pro Ἀγλαοσθένης: in Plinianis libris hactenus corrupte Ægloſthenes & Ædoſthenes dictus. Hiſtoriam rerum Naxicarum conſcripſit, ut auctor eſt Hyginus in poët. Aſtron. lib. 2. cap. de Arcto minore, fol. 58. & cap. de Aquila, pag. 67. Incertæ ætatis ſcriptor.

AGRIOPAS. Olympionicas ſcripſiſſe dicitur: tum in indice lib. 8. tum ſect. 34. ejuſdem libri. In codicibus MSS. quos vidi, tum in indice, tum libri octavi ſect. proxime appellata, Acopas modo, modo Copas ſcribitur: atque ita retinent vetuſtæ editiones omnes uſque ad Gelenium, qui ſuorum codicum fide Agriopam ſe dicit reſcripſiſſe. Erit igitur Doricum nomen, Ἀγριώπας, ut Γοργώπας, pro Ἀγριωπὸς, Γοργωπός.

AGRIPPA. Cui prænomen Marcus Vipſanius fuit. Auguſti Cæſaris amicus & gener. Orbem terrarum in tabula ſpectandum propoſuiſſe dicitur à Plinio, lib. 3. ſect. 3. quam ipſe ſecutum ſe profitetur.

AGRIPPINA CLAUDII. Cæſaris illa Germanici & Agrippinæ Marco Agrippa natæ filia, Auguſti proneptis, Cn. Domitii primum, & Paſſieni, tum Claudii Imp. conjux: mater Neronis. Meminit illius commentariorum de vita ſua, Tacitus lib. 4. Annal. pag. 118. & Plinius lib. 7. ſect. 6.

ALCÆUS. Qui Alcaïco carmini nomen dedit: cujus minaces Camœnas appellat Horatius, lib. 4. ode 9. verſu 7.

ALEXANDER MAGNUS. Hujus Ephemerides ſive Diarium citat Plutarchus in ejus vita, pag. 706. Epiſtolas idem, pag. 688. Libros de herbis, vetus interpres libri Phyſico-medici, qui Kiranidum Kirani Perſarum regis falſo inſcribitur, pag. 2. Circumfertur ejuſdem epiſtola ad Ariſtotelem, de mirabilibus Indiæ.

ALEXANDER POLYHISTOR. Vide, CORNELIUS ALEXANDER.

ALFIUS FLAVIUS. Ceſtii auditor, M. Senecæ æqualis, Tiberii temporibus floruit, ut liquet ex Controverſia 14. pag. 127. De bello Carthaginienſi ſcripſiſſe, auctor eſt Feſtus verbo *Mamertini*, pag. 8.

AMOMETUS. De Attacoris Indiæ populis editum ab eo volumen Plinius teſtatur, lib. 6. ſect. 20. Eumdem a Memphi ad Iſidis fontem navigaſſe, Antigonus Caryſtius, hiſt. mirabil. cap. 164. Meminit ejuſdem Ælianus, lib. 17. de animal. cap. 6. & Sotion in Excerptis de fluminibus & fontibus, pag. 140.

AMPHILOCHUS Athenæus a Varrone & Columella, cap. 1. operis ſui, inter probatiſſimos ruſticæ rei ſcriptores, nominatur. Edidiſſe de avena & cytiſo volumen, auctor eſt Plinius, lib. 18. ſect. 43.

ANACREON Teïus poëta dictus, ex urbe Ioniæ Teo. Floruit Olymp. LXII. ut ſcribit Euſeb. in Chron. Scripta ejus omnia, ſi odaria quædam exceperis, quæ exſtant hodieque, injuria temporum perierunt. Laudat Anacreontem ἐν τῷ περὶ Ῥιζοτομικῆς, in libro de re herbaria, Nicandri ſcholiaſtes in Theriacis, pag. 28.

ANAXILAUS. De eo Hieronymus in Chron. pag. 154. *Anaxilaus*, inquit, *Lariſſæus, Pythagoricus, & magus, ab Auguſto, Urbe Italiaque pellitur.* Medicus inſignis fuit, qui ludicra quædam faceret, non maleficis artibus, ſed arcanis quibuſdam viis, quæ cauſæ ignaros rei novitate ſtupidos detineret. Refert ex iis quædam Plinius, lib. 28 ſect. 49. & lib. 35. ſect. 50. Anaxilai παίγνια ſive ludicra, (ſic enim inſcripſiſſe librum is videtur) citantur ab Epiphanio, lib. 1. adverſ. hæreſ. hær. 34. pag. 232. Item

ab

ab Irenæo adverſus Marcum, lib. 1. cap. 8. pag. 68.

Anaximander. Patria Mileſius, Thaletis diſcipulus, Xenophonti æqualis fuit. Hunc Strabo primum extitiſſe ait, lib. 1. pag. 7. qui orbis ſitum in tabula deſcripſerit : Idem teſtatur & Agathemerus, lib. 1. Geogr. cap. 1. pag. 1. Obiiſſe Olymp. LVIII. auctor eſt Apollodorus in Chronicis, apud Laërt. pag. 33. in Anaximandro. Plura de eo dicemus, lib. 2. ſect. 78.

Anaximenes. Lampſacum ei patria fuit : Magiſter, Diogenes Cynicus. Rhetoricorum librorum qui Ariſtoteli vulgo tribuuntur, auctorem hunc Anaximenem eruditi aiunt. Scripſit & de rebus ab Alexandro geſtis, cui in expeditionibus comes fuit. Laudatur in indice libri 12. quo in libro ex arbores deſcribuntur, quas in orbe Indico, ut Plinii verbis utar, mirata eſt Alexandri M. victoria.

Anaxipolis Thasius. Varroni & Columellæ laudatus initio operis ſui, cap. 1. inter ſcriptores rei ruſticæ.

Andreas Medicus. Meminere illius Celſus in præfat. lib. 5. Dioſcorides in præfat. Galenus in Explic. vocum Hippocr. tomo 2. pag. 92. ubi Ἀνδρέας ὁ τοῦ Χρύσαρος vocatur : & ſcholiaſtes Nicandri in Theriac. pag. 32. qui librum ejus laudat, quem Νάρθηκα inſcripſerat. Ejus libri περὶ δακετῶν, de iis quæ morſu venenata ſunt, & alterius, *De iis quæ falſo creduntur*, mentio apud Athen. lib. 8. pag. 312.

Androtion. Ἀνδροτίων Theophraſto, lib. 2. hiſt. plant. cap. 8. & Athenæo, lib. 3. pag. 75. Varroni & Columellæ initio operis ſui laudatus inter ſcriptores rei ruſticæ, quorum patriam non comperiſſent. Androtionis Georgicon citat Athænæus, lib. 3. 75. & 82. quod opus De agricultura appellatur in indice, lib. 8. A Pauſania rurſum, lib. 6. pag. 357. & ab Harpocr. in Ἀμφίπολις, pag. 20. Ἀτθίδος, hoc eſt, de rebus Atticis commentarios ſcripſiſſe dicitur.

Annales. Pontificum Maximorum Annales Tullius vocat, lib. 1. de Legibus, pag. 295. De his idem, lib. 2. de Orat. pag. 355. *Erat enim hiſtoria nihil niſi Annalium confectio : cujus rei, memoriæque publicæ retinendæ cauſa, ab initio rerum Romanarum uſque ad P. Mucium Pontificem Max. res omnes ſingulorum annorum mandabat litteris Pontifex Max. efferebatque in album, & proponebat tabulam domi, poteſtas ut eſſet populo cognoſcendi : iique etiamnunc Annales Maximi nominantur.*

Annius Fetialis. Laudatur a Plinio, lib. 34. ſect. 13. Hiſtoriam ſeu Annales rerum Romanarum condidiſſe is videtur.

Antæus. Medici hujus mentio eſt in Indice libri 12. & libro 28. ſect. 2.

Antias. Vide, Valerius Antias.

Anticlides. Ἀντικλείδης Harpocrationi in Καλαύρεια, pag. 161. Librum περὶ νόστων, hoc eſt, de reverſione Græcorum ab expeditione Trojana, ſive Argonautarum a Colchide, laudat Athenæus, lib. XI. pag. 465. & Euſeb. lib. 4. Præp. pag. 157. Opus libris ut minimum ſedecim comprehenſum. Suidas item, pag. 902. & Ariſtoph. Schol. in Nub. pag. 132. Δηλιακὰ item, ſive de rebus Deliacis ſcripſiſſe auctor eſt Schol. Apollonii, lib. 1. ad v. 1207. Ætas incerta. Laudatur a Plutarcho in Alexandro, pag. 691. inter ſcriptores de rebus ab eo geſtis.

Antigenes. Et hic a Plutarcho loco proxime citato inter ſcriptores rerum Alexandri M. nominatur.

Antigonus Cymæus. Patria ei Cyme Æolidis fuit : unde cognomen. A Varrone & Columella, lib. 1. de re ruſt. cap. 1. inter ſcriptores rei ruſticæ adnumeratus. Eſt & alter ejuſdem nominis

Antigonus, quem de toreutice, hoc eſt, de cælatoria arte, ſcripſiſſe dicitur in Indice lib. 33. Caryſtius ille eſt, cujus exſtant hiſtoriarum Mirabilium collectanea. Hunc περὶ πινάκων, hoc eſt, de tabulis pictorum ſcripſiſſe Laërtius in Chryſippo, pag. 209. de pictura Plinius, idem lib. 35. ſect. 36. de arte ſua, hoc eſt, de ſtatuaria, idem lib. 34. ſect 19. de hiſtoria Italica Feſtus, verbo *Romam* : de aliis denique alii fortaſſis tradiderunt.

Antipater. Lucius Cælius Antipater dictus eſt : certus Romanæ hiſtoriæ auctor, inquit Valer. Max. lib. 1. cap. 7. pag. 54. Lucii Craſſi Magiſter, inquit Cicero in Bruto, pag. 545. ſcripſit hiſtoriam ad L. Ælium Stilonem, Varronis magiſtrum : quam tanti feciſſe M. Brutus dicitur, ut ex ea epitomen fecerit. Auctor Cicero, lib. 13. epiſt. 8. ad Attic. pag. 399.

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ ἐν τῷ περὶ ζώων laudatur a Schol. Apollonii, ad lib. 2. v. 89. qui ab illo diverſus eſt ; eſt enim ille Antipater, qui inter externos ſcriptores laudatur in indice libri 8. qui totus eſt de animalium hiſtoria : Panætii, de quo ſæpe Tullius, magiſter : Tiberio Graccho æqualis. Patria Rhodius.

Antistius, Labeo cognominatus. Scripſit Commentaria juris Pontificii, quæ Feſtus citat. Proconſulem Narbonenſis Provinciæ fuiſſe, auctor eſt Plinius, lib. 35. ſect. 7. Oblatum ab Auguſto Conſulatum aſpernatus eſt, quo ſtudiis plurimum operam daret, ut ſcribit Pompon. lib. 1. Digeſt. tit. 2. orig. juris, §. 47. ubi eum quadringenta volumina (alii *quadraginta* legunt ex Gellio, lib. 13. cap. 10. pag. 671.) reliquiſſe teſtatur. Libros ejus XV. de diſcipulis Etruſcis, aliosque, citant Fulgentius, lib. de priſco ſermone, n. 4. Hujus arbitrio legendum Senatum Auguſtus permiſerat, inquit Dio, lib. 54. pag. 531.

Antisthenes. Non ille quidem Laërtio notus, aliiſve ſcriptoribus : ſed ab iis omnibus qui eodem cenſentur nomine,

plane diverſus : quem de pyramidibus Ægypti ſcripſiſſe Plinius eſt auctor, lib. 36. ſect. 17. de cujus ætate dicemus in Butorida.

Antonius Castor. Vir Græcus, ſed quod Romanos diligeret, civitate donatus, & Philoromæus appellatus. Dejotari Galatarum Regis, pro quo orationem habuit ad Cæſarem Tullius, filiam duxit. Scripſit de Nilo, de temporum ignoratione, τὰ χρονικὰ ἀγνοήματα, uti ex Apollodoro diſcimus, lib. 2. de Diis, pag. 75. Romana etiam inſtituta cum Pythagoricis contulit, teſte Plutarcho. in quæſt. Rom. pag. 266. Et de plantis edidiſſe volumina aliquot, ex Plinio ipſo conjicimus, lib. 20. ſect. 66.

Apelles. Qui in Indice lib. 31. & 32. Apelles laudatur, Medicus is eſt, Thaſius a patria cognominatus : cujus meminit & Galenus, lib. 2. de antidotis, cap. 8. pag. 910. & lib. 5. κατὰ γένη, cap. 14. pag. 799. Hunc Geſnerus in Bibliotheca cum Apelle pictore male confundit, quando hunc Thaſium facit : quem errorem ſecutus eſt & Reineſius, lib. 2. Var. lect. cap. 6.

Apelles alter Cous a patria dictus, pictor fama inſignis : cujus vita, ſcripta, picturæ, ſect. 36. libri 35. a Plinio prolixe narrantur.

Apion. Græcis Ἀπίων. Cognomen huic multiplex fuit : Πλειστονίκης, a crebris victoriis, uti ex Plinio liquet, lib. 37. ſeq. 19. Gellio, lib. 5. cap. 14. pag. 342. & Clemente Alex. lib. 1. Strom. pag. 320. quanquam Suidæ Ἀπίων ὁ Πλειστονίκου dicitur, forte mendoſe : a parente, Poſidonii F. ab arte, Grammaticus : Alexandrinus, a patria, quod jus illius civitatis haberet, quanquam ipſe Oaſi, Ægypti civitate, natus. Denique ab ingenti eruditionis fama, hunc cymbalum mundi Cæſar Tiberius appellavit, ut ſcriptum eſt in præfatione ad Titum. Librum edidit adverſus Judæos, quem Joſephus libris adverſus eum ſcriptis confutat. Scripſit & Ægyptiacorum libros quinque, uti prodidere Gellius & Clemens locis cit. Tatianus, orat. contra Gentes, pag. 185. & alii. Librum item de Apicii luxu, apud Athen. lib. 7. pag. 294. De metallica diſciplina, in indice libri 33. De lingua Romana, περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς διαλέκτου, Athen. lib. 15. pag. 680.

Apollodorus. Quem eo nomine laudat in opere Geographico, Index libri quarti, is ætatis incertæ ſcriptor eſt : cui Artemita cognomen fuit, a patria. Nam Meſopotamenus fuit. Hujus opus de rebus Parthicis laudatur a Strabone paſſim, ut lib. 2. pag. 118. & lib. XI. pag. 509. & ab Athen. lib. 15. pag. 682. Alterum ejuſdem opus de inſulis & urbibus Tzetzes citat Chiliad. 3. hiſt. 100. Item ἐν νεῶν καταλόγῳ laudatur ab Athenæo, lib. 3. pag. 82. & ab Apollonii Schol. ad lib. 3. v. 1089. qui meminit & libri de rebus Ponticis ab eo conſcripti, ad lib. 2. v. 159.

Apollodorus Lemnius, rei ruſticæ ſcriptor, cujus & Varro meminit, lib. 1. cap. 1. Fuit & eo nomine tertius

Apollodorus, quem de beſtiis venenatis ſcripſiſſe, non ſolus auctor eſt Index libri undecimi : ſed & Athenæus, lib. 15. 681. Ælian. lib. 8. hiſt. animal. cap. 7. & Schol. Nicandri in Theriac. pag. 33. & 39. ubi librum ejus περὶ θηρίων laudant. An idem cum iſto, nec-ne ſit Apollodorus ille quem de odoribus ſcripſiſſe idem index ait libri 12. Athenæus, de coronis & unguentis, περὶ μύρων καὶ στεφάνων, lib. 15. pag. 675. haud ſatis conſtat. Diverſi certe ab iſtis, qui reliqui ſunt

Apollodori duo, Tarentinus, & Citiensis, a patria cognominati : hic Citio Cypri, ille Tarento Italiæ civitate. Ætatis uterque incertæ, ſed famæ inſignis : Dioſcoridi paſſim, ac reliquo veterum Medicorum choro celebrati. Citienſis, ut opinor, fuit, quem Plinius refert, lib. 14. ſect. 9. volumine quodam perſcripſiſſe Ptolemæo regi, quæ vina biberet. Apollonium pariter Citienſem medicum appellat Strabo, lib. 14. pag. 683. & Cælius Aurel. lib. 1. Chron, cap. 4.

Apollonides. Hujus ætas incerta. Europæ περίπλουν ſcripſit, quem laudat Apollonii Schol. ad lib. 4. v. 983. Meminit & hujus Strabo, lib. 2. pag. 309.

Apollonius Pergamenus. Inter rei ruſticæ ſcriptores Varroni & Columellæ memoratus, lib. 1. cap. 1. Hunc eſſe Apollonium arbitror, quem περὶ βοτανῶν, de herbis edidiſſe volumen auctor eſt Scholiaſtes vetus Nicandri, pag. 27. De facile parabilibus medicamentis, τῶν εὐπορίστων φαρμάκων, Galenus, lib. XI. de facult. ſimpl. medic. cap. 1. pag. 314. & cap. 8. pag. 350.

Apollonius qui Μύρσιν (ſic enim emendavimus, in Indice libri 28. cum prius legeretur, *qui Myrſin*) hoc eſt, qui partem illam τῆς κοσμητικῆς attigit, quæ fucos & pigmenta docet. Hic Herophileæ ſectæ Medicus fuit, Μῦς cognominatus, ut auctor eſt Celſus in præfat. lib. 5. & Strabo, lib. 14. pag. 645. De coronis & unguentis, περὶ στεφάνων καὶ μύρων librum. ſcripſit, unde Myronides eſt appellatus, apud Athen. lib. 15. pag. 691. Ex ejus libro *De unguentis* Plinius multa tranſcribit, lib. 13. ſect. 2. ut ibi dicemus in Notis. Is eſt fortaſſis, quem a patria Memphitem appellat Cælius Aurel. lib. 3. cap. 8. fol. 274.

Apollonius Pitanæus, in indice lib. 29. a Pitane Laconici agri oppido cognomen accepit. An ille ſit Apollonius, quem ἐν πρώτῳ τῶν ὑπομνημάτων, lib. 1. Commentariorum, citat Apollonii Schol. ad lib. 1. v. 430. haud ſatis compertum.

Apollophanes Medicus : & idem fortaſſe vates, cujus Comœdias laudat Athenæus, lib. 4. pag. 114. & lib. XI. pag. 485.

Aquila, cui Julius prænomen fuit. Scripſit hic de cultura

vitium librum ſingularem teſte Columella, inquit Simlerus in epitome Geſneri: ſed Julium Atticum, credo, voluit dicere: nam de Julio Aquila ne μὰ quidem apud Columellam. De Etruſca diſciplina ſcripſiſſe dicitur in indice libri XI.

ARATUS. Solenſis e Cilicia fuit, natus Olymp. circiter CXXIV. ſcripſit Phænomena & Aſtrologica: In medicina quoque quæ ad anatomen & compoſitionem theriacorum attinent ὀστεολογίαν de oſſibus: ἰατρικὰς δυνάμεις, de medicis facultatibus: διοσημείας, de oſtentis, ἀνθρωπογονίαν, de hominum generatione: aliaque, quæ commemorat auctor ipſius vitæ, quam Petavius edidit, pag. 268. & 410. in Uranologio. Arati Κανόνα laudat Achilles Tatius in Phænomen. cap. 19. pag. 138.

ARCHELAUS REX, Cappadociæ nimirum, ut auctor eſt Plinius, lib. 37. ſect. XI. & 25. ubi quæ ex Archelao refert de gemmis, ex eo libro deprompta eſſe certum eſt, quem περὶ λίθων, *de lapidibus*, ſcriptum ab eo ait Plut. lib. de flumin. pag. 1153.

ACHELAUS de quo in indice libri 28. quem ſcholiaſtes Nicandri ad Theriaca, pag. 38. laudat ἐν τοῖς διφυέσι, hoc eſt, in libro de iis quæ ſunt ancipitis naturæ: quo ex libro refert ea quæ ad murænarum coïtum cum ſerpentibus attinent. Scripſit & epigrammata ad Ptolemæum regem, de mira animalium natura, ut auctor eſt Antigonus Caryſtius, hiſtor. mirab. pag. 23. ubi hunc fuiſſe patria Ægyptium docet: atque ab eo proinde diverſum quem Χερρονησίτην fuiſſe Athenæus ait, lib. 9. pag. 409. ubi eum laudat in Ἰδιοφυέσι, hoc eſt, in eo opere, quo agit de rebus quæ ſingulis in locis propria gignuntur.

ARCHIBIUS. Scripſit ad Antiochum regem, teſte Plinio, lib. 18. ſect. 70. Laudatur a Galeno, lib. 5. κατὰ γένη, cap. 14. pag. 798.

ARCHIDEMUS Medicus. Hujus exſtant capita aliquot de Mulomedicina, inter Veterinariæ Medicinæ ſcriptores Baſileæ editos anno 1537.

ARCHIMACHUS. Conſcripſit hic rerum Euboïcarum libros, quorum tertium citat Athenæus, lib. 3. pag. 465. Ἀρχίμαχος ὁ Εὐβοεὺς appellatur. Ætatis incertæ.

ARCHIMEDES, Syracuſius, Arithmetices, Geometriæ, atque Aſtronomiæ peritia inſignis: de quo alii ſatis multa.

ARCHYTAS Tarentinus, inter ſcriptores rei ruſticæ Varroni & Columellæ adnumeratus, lib. I. cap. I. Idem de educatione puerorum ſcripſiſſe dicitur à Philoſtrato, lib. 6. de vita Apoll. cap. 14. pag. 306.

ARISTAGORAS. Scripſit Ægyptiaca, quorum Stephanus meminit in Τάχομψος, & alibi ſæpe. Eo in opere egit de pyramidibus, ex quo multa Plinius recitat, lib. 36. ſect. 17. quo ex capite colligimus fuiſſe Duridis Samii æqualem: atque adeo floruiſſe rege Ægypti Philadelpho, Olymp. circiter CXLIV.

ARISTANDER, Varroni & Columellæ, lib. I. de re ruſt. cap. I. Ariſtandrus Athenienſis dictus, inter ſcriptores rei ruſticæ. Scripſit & de portentis, auctore Plinio, lib. 17. ſect. 38.

ARISTARCHUS Sicyonius. In indice, lib. 5. De rebus Geographicis ſcripſiſſe videtur. Eumdem eſſe ſuſpicor, quem Pauſanias, lib. 5. pag. 325. rerum Olympicarum ſcriptorem appellat.

ARISTEAS Caſtrobii filius, Proconneſius poëta, inquit Herodotus, lib. 4. pag. 229. ſcripſit Ἀριμάσπεια carmina: Θεογονίαν verſibus fere mille: Vixit temporibus Cyri & Crœſi: Vide Suidam, pag. 426. Vidiſſe ſe Ariſteæ libros teſtatur Gellius, lib. 9. cap. 4. pag. 461. De eo plura ad Plinii librum 7. ſect. 2.

ARISTIDES patria Mileſius fuit. Scripſit libros rerum Sicularum, Italicarum, ac Perſicarum, quos laudat Plutarchus in Parallelis, pag. 305. & alibi paſſim. Scripſit & Mileſiacos, laſcivum opus, ut ait idem Plut. in Craſſo, pag. 564. Ariſtidem laudat Pindari ſcholiaſtes, pag. 216. ἐν τῷ περὶ Κνίδου συγγράμματι. Ætatis incertæ.

ARISTOCREON. Terrarum, vel Africæ certe ſitum deſcripſiſſe videtur: cum laudetur a Plinio in opere Geographico, lib. 5. ſect. 10. & lib. 6. ſect. 35.

ARISTOCRITUS. Commentarium edidiſſe de Mileto, ſcribit Apollonii ſcholiaſtes ad lib. I. v. 185.

ARISTOGENES. Gnidius a ſolo natali, a diuturna commoratione idem Thaſius Suidæ appellatus, pag. 408. Chryſippi philoſophi ſervus, & idem Regis Antigoni Gonatæ medicus. Floruit Olympiade CXXX. Scripſit multa de rebus medicis: in his, Auxiliorum naturalium epitomen, φυσικῶν βοηθημάτων, πρὸς Ἀντίγονον. De facultate medicamentorum, περὶ δυνάμεως. De venenatis animalibus, περὶ δακετῶν, & alia, de quibus Suidas loc. cit.

ARISTOGITON, Græcis Ἀρισογείτων Medicus. In indice lib. 27. & ſect. 14. ejuſdem libri, Plinio memoratus.

ARISTOMACHUS, patria Solenſis Meliturgica ſcripſiſſe dicitur in indice lib. XI. & ſect. 9. ejuſdem libri: cujus operis & Columella meminit, lib. 9. cap. 13. De conditura vini, in indice libri XV.

ARISTOMACHUS alter Athenienſis, de quo in indice lib. 13. & ſect. 47. ejuſdem libri: De plantis ſcripſiſſe videtur.

ARISTOPHANES MILESIUS. Ita uno conſenſu libri omnes editi, & manu exarati: quorum auctoritate ſtare ſi quis voluerit, ex iis Varronem emendabit, apud quem non Mileſius ille, ſed Mallotes, ex Mallo nimirum Ciliciæ oppido, appellatur, lib. I. cap. I. ubi eoſdem de agricultura ſcriptores recenſet, quos Plinius laudat in indice lib. 8. Ariſtophanem hunc ipſum ἐν τοῖς Γεωργοῖς citat Theocriti ſcholiaſtes, ad Idyll. I. v. 48.

ARISTOPHANES ille priſcæ Comœdiæ poëta notiſſimus, ut ait Plin. lib. 21. ſect. 16.

ARISTOTELES, Stagirites ille, Platonis magiſterio, inſtitutione Alexandri, ſcholæ Peripateticæ celebritate inſignis. De quo ſatis multa alii.

ARRUNTIUS, ſic enim in inſcriptionibus antiquis ſcribitur, & apud Dionem, lib. 58. pag. 638. Λούκιος Ἀρρούντιος. De eo Seneca, ep. 114. pag. 484. *Arruntius*, inquit, *vir raræ frugalitatis; qui hiſtorias belli Punici ſcripſit, fuit Salluſtianus, & in illud genus nitens, &c.* Vixit Auguſti principatu, cujus judicio dignus ipſe Arruntius principatu fuit.

ARTEMIDORUS EPHESIUS. Vixit is Olymp. CLXIX. ut Marcianus Heracleotes teſtatur in Periplo, pag. 97. Terras deſcripſit, & maris περίπλουν libris undecim, ut idem Marcianus docet, pag. 31. qui eos redegit in epitomen. Ipſe ſcripſiſſe dicitur ἐπιτομὴν τῶν γεωγραφουμένων, a ſcholiaſte Apollonii ad lib. 3. Argon. v. 858. Artemidorum Epheſium libro 8. Γεωγραφουμένων laudat Diod. Sic. lib. 3. Bibl. pag. 149.

ARTEMON Medicus. In indice lib 28. & ſect. 2. ejuſdem libri.

ASARUBAS, qui forte ASDRUBAS, vel ASDRUBAL vocandus, laudatur a Plinio, lib. 37. ſect. XI. Plinio ipſi coævus, ut ipſe teſtatur, loco proxime notato.

ASCLEPIADES MEDICUS, quem nonnulli craſſo errore cum Aſclepiade Myrleano confundunt, qui Ptolemæi Evergetis ætate vixit. Hic quem Plinius laudat, lib. 7. 14. 20. 22. 23. 24. 26. & 29. Pruſiæus ex Bithynia fuit, Philophyſicus cognominatus, Pompeii M. temporibus, teſte Strabone, lib. 12. pag. 566. & Plinio ipſo, lib. 25. ſect. 3. Fuit is primum Rhetor, ſed a Rhetorica poſtea ad Medicinam tranſiit, teſte Plinio, lib. 26. ſect. 7. ubi plura de eo. Hinc *eloquens Medicus* dicitur Ciceroni, lib. I. de Orat. pag. 283. qui ſe eo medico & amico uſum eſſe gloriatur. Librum ſcripſit de tuenda ſanitate, cujus Celſus meminit, lib. I. cap. 3. pag. 4. *Multarum rerum*, inquit idem Celſus, lib. 4. cap. 4. *quas ipſi quoque ſecuti ſumus, auctor bonus.* De dando vino volumen, quod a Plinio laudatur, lib. 23. ſect. 19. Ejuſdem libros de hydrope laudat Cælius Aurel. lib. 3. cap. 8. & alios alibi paſſim. Hujus denique ad Mithridatem ſcripta volumina de medicis rebus, laudat Plinius, lib. 25. ſect. 3.

ASCLEPIADES qui Τραγῳδούμενα ſcripſit. Hunc Tragilenſem fuiſſe, ex Tragilo Thraciæ oppido, prope Cherroneſum, & Macedoniam, ac libris ſex ſcripſiſſe τὰ τραγῳδούμενα, *ea quæ in tragœdiis decantantur*, auctor eſt Stephanus, verbo Τράγιλος. Meminere præterea Aſclepiadæ ἐν τοῖς τραγῳδουμένοις, Athenæus, lib. 10. pag 456. Harpocration in Δυσαύλης, pag. 90. Heſychius in Ῥήσαρχος, pag. 814. & Schol. Apollonii, ad lib. 2. v. 328.

ASCLEPIODORUS. Eſt in indice libri 35. qui totus eſt de picturæ laude. Hunc igitur ſuſpicor fuiſſe pictorem illum in ſymmetria admirabilem, quem Plinius laudat ſect. 36. libri illius. De ſua arte ſcripſerit is fortaſſis aliquid, quod & alii fecerunt.

ASCONIUS PEDIANUS, a Pedia gente, in quam qui primus eſt adoptatus, ita vocatus eſt. In vet. inſcript. apud Gruter. pag. 987. PEDIANUS: etſi Suidas & alii Græci aliquando Παιδιανὸς ſcribant. Fuit is Virgilio familiaris, a quo audierat ſe fixiſſe crucem Grammaticis illo verſiculo:

Tres pateat cæli ſpatium non amplius ulnas.

Hujus exſtant Commentarii in Orationes Ciceronis. Serius quam oportuit ejus obitum ponit Hieronym. in Chron. dum ad an. Veſpaſiani VII. ſic loquitur: *Q. Aſconius Pedianus ſcriptor hiſtoricus clarus habetur, qui* LXXIII. *ætatis ſuæ anno captus luminibus,* XII. *poſtea annis in ſummo omnium honore conſeneſcit.* Obierit igitur is anno Domitiani ſeptimo, annos tamen natus, cum obiit, tantum LXXXV. qui familiaris Virgilio fuit, ante annos centum & quinque mortuo. Neque vero idcirco neceſſe eſt diverſum putare illum Aſconium Hieronymi, ab eo cujus exſtant Commentarii in Ciceronem, ut voluit Scaliger in Euſebii Chron. pag. 184. Quis enim ſcriptorem hiſtoricum clarum exiſtimet, de quo ceteri ſcriptores ſilent? ſilent autem profecto, ſi diverſus a Critico, quem unum omnes noverunt.

ASINIUS POLLIO. Hujus ad Ciceronem exſtat epiſtola, lib. 10. ad famil. Huic Maro Eclogam inſcripſit. Edidit ipſe hiſtoriarum Romanarum libros XVII. teſte Suida in Ἀσίνιος, pag. 456. *Non minima pars Romani ſtili* appellatur à Valerio Max. lib. 8. cap. 13. Ad eum Horatius: *Inſigne mœſtis præſidium reis, Et conſulenti Pollio curiæ.*

ASTYNOMUS. Laudat hunc Stephanus, in verbo Κύπρος. Geographica ſcripſiſſe videtur.

ATTALUS. In indice libri 8. ſic habent libri fere omnes editi, *Hierone rege, Attalo rege, Philometore item.* Atque importunum illud gloſſema *Rege*, quod inſertum eſt poſt Attali nomen, incautum ita fefellit Fulvium Urſinum, in notis ad Varronem, pag. 12. ut exiſtimarit duos hic diverſos laudari a Plinio reges ac ſcriptores. Verum ex Varrone, lib. I. cap. I. intelligimus unius ejuſdemque geminum illud nomen eſſe atque adeo legendum ἁπλῶς *Hierone rege, Attalo Philometore item.* Fuit enim Attalus Pergami rex, Eumenis F. amicus populi Rom. quem moriens reliquit heredem: Philometor idem cognominatus ob pietatem ad-

verſus matrem, uti ex Strabone liquet, lib. 13. pag. 624. Plutarchus item ſcribens in Demetrio, pag. 897. Ἄτταλος ὁ Φιλομήτωρ ἐκήπευε τὰς φαρμακώδεις βοτάνας, ejus in re herbaria curanda diligentiam extollit. Ex his corrigendus eſt Columella, apud quem, lib. 1. cap. 1. pariter legitur, *Attalus & Philometor*, perperam. Haud diverſum ab eo puto Attalum eſſe eum, quem Medicum appellat index libri 32. & 33. cum hunc ipſum Pergamenorum regem, omnis generis medicamentorum perquam ſtudioſum fuiſſe Galenus affirmet, lib. 1. κατὰ γένη, cap 13. pag. 657. & lib. 1. de antidotis, cap. 1. pag. 865. De medicinis ex animalibus ſcripſiſſe, lib. 10. de facult. ſimp. medic. cap. 1. pag. 275.

ATTEIUS CAPITO, cui Lucius prænomen fuit. Hunc Auguſti ævo Conſulem fuiſſe cum Vibio Poſtumo, & Pomponius, lib. 1. Digeſt. tit. 2. orig. Juris, §. 24. & vetus teſtatur inſcriptio, anno V. C. DCCLVIII. Sed ſuffectos Conſules oportet fuiſſe, non ordinarios. Maximæ auctoritatis Juriſconſultus vocatur a Pomponio. Conjectanea illius, ac libri de jure Pontificio, a Gellio laudantur, lib. 4. cap. 6. pag. 286. Commentarius de judiciis publicis ab eodem, lib. 10. cap. 6. pag. 515. Liber primus Sacrificiorum, a Macrobio, lib. 3. Saturn. cap. 10. pag. 408.

ATTEIUS PHILOLOGUS. De eo Suetonius, lib. de illuſtr. Gram. cap. 10. pag. 121. *Atteïus Philologus, libertinus, Athenis natus: Hunc Capito Atteius Juriſconſultus, inter Grammaticos Rhetorem, inter Rhetores Grammaticum fuiſſe ait.... Philologi appellationem aſſumpſiſſe videtur, quia ſicut Eratoſthenes, qui primus hoc cognomen ſibi vindicavit, multiplici variaque doctrina cenſebatur. Coluit familiariſſime C. Salluſtium, & eo defuncto Aſinium Pollionem.* Citatur a Feſto, verbo *Naucum*. Ejus liber gloſſematorum, ab eodem, verbo *Ocrem*, Tertius πινάκων, a Soſipatro, lib. 1. pag. 108. Pudentis Grammatici diſcipulum ſe fuiſſe ipſe profitetur in inſcriptione vetere apud Gruter. pag. 653.

ATTICUS JULIUS. Hunc ſui temporis ſcriptorem, & Corn. Celſo æqualem vocat Columella: eumdemque ait, lib. 1. cap. 1. pag. 13. de una ſpecie culturæ pertinentis ad vites ſingularem librum edidiſſe.

ATTICUS POMPONIUS. Huic Titus prænomen fuit: idem poſt adoptionem, Q. Cæcilius Pomponianus Atticus vocatus. Ciceronis familiaritate notiſſimus. Scripſit de virorum illuſtrium imaginibus, teſte Plinio, lib. 33. ſect. 2. Citantur ejus Annales ab Aſconio Pediano in orat. Cicer. in Piſon. pag. 6.

AUGUSTUS CÆSAR. Scripſiſſe eum de vita ſua libros XIII. auctor eſt Suetonius in Auguſto: unde decerptum illud quod Plinius refert, lib. 2. ſect. 23. etſi id quidem non aperte Plinius ſignificat: ſed ex Bæbii Macri verbis agnoſcitur apud Servium in 1. Georg. eadem ex eo opere narrantis. Hoſce commentarios rerum ſuarum ad Agrippam & Mæcenatem inſcripſit, teſte Plutarcho in Cicer. pag. 887. & in Antonio, pag. 947. Scripſit & Breviarium totius imperii, de quo idem Suetonius, cap. ult. Notitiam imperii poſterior ætas vocaſſet. Ex ejus commentariis compoſitionem medicam exſcribit & laudat Plinius Valer. lib. 1. de re med. cap. 18. Librum epiſtolarum D. Auguſti, quas ad Caïum nepotem ſuum ſcripſit, laudant Quintilianus, lib. 1. cap. 6. pag. 60. Gellius, lib. 15. cap. 7. pag. 807. Plin. lib. 18. ſect. 38.

B

BÆTON, Βαίτων Athenæo, lib. 10. pag. 442. dimenſor itinerum Alexandri, cui comes fuit, in eo libro quem inſcripſit, Σταθμοὶ τῆς Ἀλεξάνδρου πορείας, Stationes expeditionis Alexandri.

BACCHIUS MILESIUS, Varroni & Columellæ laudatus inter ſcriptores rei ruſticæ, lib. 1. cap. 1. Item fortaſſis, ac Herophileus ille medicus, quem Hippocratis libros Epidemiorum, & obſcuriora loca Commentariis illuſtraſſe auctor eſt Galenus, Comm. 1. in lib. 6. Hippocr. Epidem. tomo 9. pag. 354.

BASILIS. Inter eos qui Æthiopiæ menſuram litteris conſignarunt, hic annumeratur a Plinio, lib. 6. ſect. 35. Ab Agatharchide, lib. de Rubro mari, cap. 31. apud Photium in Bibl. pag. 1360. cod. 250. inter eos qui Orientis loca deſcripſerunt, Βάσιλις, καὶ Ἑκαταῖος, &c. Denique ex ejuſdem libro ſecundo rerum Indicarum nonnulla refert Athenæus, lib. 9. pag. 390.

BASSUS CALPURNIUS, ſic enim in vetuſtis omnibus Inſcript. legitur apud Gruter. non uti vulgo CALPHURNIUS. Laudatur in indice libri 16. & ſequentium.

BASSUS JULIUS. Vixit hic Auguſti temporibus: ac licet homo Latinus, Græce tamen de re medica ſcripſit, teſte Dioſcoride in Præfat. in qua Βάσσος ὁ Ἰούλιος, non ὁ Τύλιος vel Τυλαῖος, uti & apud Epiph. lib. 1. adv. hæreſ. num. 3. ubi ejus Baſſi meminit, inter inſignes medicos, legi oportere viderunt ante nos eruditi. Julius Baſſus a Scribonio laudatur in Compoſ. 29.

BEROSUS. Non Moſis ille temporibus, ut quidam ſtatuunt; ſed Alexandri M. æqualis, ut docet Euſebius, lib. 10. Præpar. pag. 493. Scripſit Babylonica, ſive Chaldaïca, hoc eſt, de patria ſua libris tribus, teſte Tatiano, orat. contra Græcos, pag. 184. quos libros dicavit Antiocho τῷ Θεῷ, qui Soteri ſucceſſit, teſte eodem Euſebio. *Aſtrologia enituit, atque ob divinas prædictiones Athenienſes ei publice in gymnaſio ſtatuam inaurata lingua ſtatuere*, inquit Plinius, lib. 7. ſect. 37. *Beroſus, qui Belum interpretatus eſt*, inquit Seneca, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 29. pag. 876.

BION SOLENSIS, a Solis Ciliciæ oppido, natali ſolo, nomen habet. Laudatur in indice libri 5. & 8. Æthiopica conſcripſit, & eſt quintus ejuſdem nominis apud Laërtium in Bione, lib. pag. CXI. Hiſtoricum vocat Plutarchus in Theſeo, pag. 12. Fortaſſis ab eo diverſus eſt & natali ſolo & diſciplina, quem patria non appellata, περὶ δυνάμεων, hoc eſt, de virtute & uſu herbarum ſcripſiſſe ait index libri 28.

BOCCHUS CORNELIUS. Laudat hunc inter auctores haud pœnitendos, Solinus, cap. 1. pag. 9. Ætas incerta.

BOEUS, qui hactenus in Plinianis libris *Boëtus, Boëtius, & Boëthus* perperam eſt appellatus. Nam ex Athenæo, lib. 9. pag. 369. & Antonio Liberali, in Metamorphoſi, fab. 5. veram ejus nominis ſcripturam didicimus, cum ab iis Βοῖος ἐν ὀρνιθογονίᾳ non ſemel laudatur. Citatur a Plinio, lib. 10. ſect. 3. ubi de aquilis agit, & in indice ejuſdem libri, qui totus in avibus deſcribendis verſatur.

BOTRYS MEDICUS. Athenienſis hic fuit, ut eſt in indice libri 4. Βότρυος compoſitiones medicas laudat Galenus, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 403.

BRUTI EPISTOLÆ laudantur a Plinio, lib. 33. ſect. 12. Ab Ovidio, lib. 1. de Ponto, Eleg. 1. v. 23.

——*Antoni ſcripta leguntur:*
Doctus & in promptu ſcrinia Brutus habet.

A Diomede, lib. 1. pag. 383. & a Priſciano, lib. 9. pag. 863. Anteferre has ſolitus olim Platonis ipſius Demoſtheniſque ſcriptis, Marcianus quidam traditur, apud Photium, in Biblioth. cod. CLVIII.

BUTORIDES. Habet hic locum, lib. 36. Plinianæ hiſtoriæ, ſect. 17. inter ſcriptores duodecim, qui de pyramidibus Ægypti litteris aliquid mandarunt: quibus in recenſendis, cum rationem temporum ſervare Plinius videatur, licet exiſtimare Butoridem, Antiſthenem, Demetrium, Demotelem, nec Ptolemæo Lathuro antiquiores eſſe, cujus principatu floruit Alexander Polyhiſtor qui hos antecedit: nec rurſum Tiberio Cæſare juniores, cujus ætate Apion vixit, qui poſtremo loco recenſetur. Græcis Βουτορίδης & Βουτορίδας, hic appellatur.

BYTHUS DYRRACHENUS Salmaſius, pag. 27. Exercit. in Solin. mallet legi Bithum, quale nomen eſt gladiatoris apud Horat. Verum hanc ſcripturam eſſe ſinceram docet inſcriptio vetus Albæ reperta, quam Reineſius recitat, epiſt. 41. pag. 352. CHIAE. TI. CLAUDIUS. BYTHUS. BENE. MERIT. TRIBUIT. Laudatur in indice, libri XXVIII. & ſect. 23. ejuſdem libri.

C

CÆCILIUS MEDICUS. Inter externos ſcriptores poſitus in indice libri 28. idem inter Latinos adſcitus, caſune, an jure aliquo haud ſcio; Achæus certe, quantum conjicio, fuit; Καίκλον pro Καικίλιον contracte Athenæus vocat, lib. 1. pag. 13. ac libros Halieuticōn ſcripſiſſe refert: Commentarios; Plinius ipſe, libro XXIX. ſect. XXVII.

CÆCINA, ſic in vetuſtis Inſcriptionibus legitur, non uti vulgo ſcribunt, *Cecinna*. De Etruſca diſciplina, ut dicitur in indice, lib. 2. volumen edidit: ex quo nonnulla de fulguribus recitat Seneca, lib. 2. Natur. quæſt. cap. 56. pag. 858. cum hoc elogio: *Facundus vir*, inquit, *qui habuiſſet aliquod in eloquentia nomen, niſi illum Ciceronis umbra preſſiſſet.*

CÆLIUS. Vide ANTIPATER CÆLIUS.

CÆPIO. Tiberii principatu vixit. Scripſit de floribus & coronamentis.

CÆSAR DICTATOR, in indice libri 18. Græce is dicitur, ut Tarrutius fecit, Aſtrologicum ſtudium illuſtraſſe. Ideo, credo, Græce maluit quam Latine, quod in eo Aſtrologiæ ſtudio familiariter uteretur Soſigene, homine Ægyptio Græce perito, non item Latine. Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 16. pag. 269. *Julius Cæſar*, inquit, *ſiderum motus, de quibus non indoctos libros reliquit, ab Ægyptiis diſciplinis hauſit.* Ex hoc opere Cæſaris, permulta de ortu ſiderum & occaſu Plinius refert, lib. 18. An commentarii de bello Gallico, qui ſub ejus nomine vulgo circumferuntur, illius ſint, an. Julii Celſi, lis eſt inter criticos. Priſcianus tamen Cæſari adjudicat, lib. 7. pag. 770.

CÆSENNIUS. In indice libri 19. dicitur κηπουρικὰ ſcripſiſſe, hoc eſt, de re hortenſi. At qui illius meminiſſet præterea, reperi adhuc neminem. Animus aliquando fuit Cæſennium in Cæſellium mutare, cujus Commentarii Lectionum Antiquarum citantur a Gellio, lib. 2. cap. 16. pag. 147. & lib. 3. cap. 16. pag. 256. ſed religio deinde fuit contra omnium codicum, quos vidi, fidem ire.

CALIPPUS, Græce Κάλιππος, Cyzicenus a patria cognominatus apud Cenſorinum, cap. 18. Aſtronomus antiquiſſimus, cujus apud Geminum mentio in Elementis Aſtronomiæ, cap. 6. & Ptolemæum, lib. de Apparentiis pag. 93. apud Petavium in Uranologio: ubi Calippi obſervationes in Helleſponto factæ narrantur.

CALLICRATES. In indice libri 5. Geographica ſcripſiſſe videtur.

CALLIDEMUS. In indice libri 4. Laudatur a Solino, cap. XI. pag. 30.

Callimachus. Patria Cyrenæus : Vixit ad Ptolemæi Evergeræ tempora : ſcripſit κτίσεις, ſive origines inſularum & urbium : de rebus in Peloponneſo & Italia admirandis : de piſcibus : de ventis : de avibus περὶ ὀρνέων, cujus operis meminit & Iſaac Tzetzes in Lycophr. pag. 82. & Schol. Apollonii ad lib. 1. v. 1040. de orbis terrarum fluminibus, aliaque multa quæ ex Suida peti poſſunt, pag. 1360. Edidit præterea hymnos, qui hodieque exſtanr. De Aſiæ fluminibus edidiſſe volumen, auctor eſt Schol. Apollonii ad lib. 1. v. 1165.

Calliphanes. In indice, lib. 3. & 7. ac lib. 7. ſect. 2. ſcripſit τὰ γεωγραφούμενα.

Callisthenes. Patria hic Olynthius fuit, teſte Æliano, lib. 16. hiſt. animal. cap. 3. Ariſtotelis auditor idem & conſobrinus, teſte Laërtio in Theophraſto, pag. 123. Scripſit libros decem rerum a Græcis geſtarum, teſte Diodoro Siculo, lib. 14. pag. 325. & Athenæo, lib. 10 pag. 452. De radicum herbarumque viribus, ut auctor eſt Epiphanius, lib. 1. adv. hær. num. 3. Ejuſdem Macedonica laudat Stobæus, ſerm. 48. pag. 171. & Plutarchus in Parallelis, pag. 307. Thracica, idem pag. 313. Metamorphoſes, idem pag. 306. & Stobæus loc. cit. pag. 172. Perſica, Suidas tomo 2. pag. 717. in Σαρδανάπαλος : Strabo, lib. 17. pag. 813. libros de rebus geſtis Alexandri. Denique Calliſthenes ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Περίπλου laudatur ab Apollonii Schol. ad lib. 1. verſ. 1040.

Callistratus. Laudatur a Plinio ſect. 12. & 25. lib. 37. quibus ex locis apparet ſcripſiſſe Calliſtratum περὶ λίθων, de lapidibus pretioſis, ſive de gemmis.

Calpurnius. Vide Bassus Calpurnius.

Calvinus Domitius. In indice libri XI.

Calvus Licinius. Catullo hic familiaris fuit, ut ex hujus ad illum hendecaſyllabis liquet : cum Tullio de facundiæ principatu decertavit, ut teſtis eſt Seneca, lib. 3. controv. 19. pag. 150. Hujus in Julii Cæſaris famam exaratos verſus recitat Suetonius in Julio, cap. 49. pag. 9. Ejuſdem poëma laudat Chariſius, lib. 1. pag. 120. orationes, lib. 2. pag. 203.

Cassius Hemina. Laudat hunc Solinus, cap. 2. pag. 13. Nonius, cap. 2. num. 163. *Cymbaliſſare*, inquit, *eſt cymbala quatere. Caſſius Hemina, lib. 3. Mulier cantabat tibis Phrygiis, & altera cymbaliſſabat.* Ejuſdem librum Annalium primum citat Gellius, lib. 17. cap. 21. pag. 982. ſecundum, Macrobius, lib. 1. Satur. cap. 16. pag 266. Quartum, idem Nonius, cap. 2. num. 495. verbo *Litterojus*. Vixit ludis ſæcularibus quartis, C. Corn. Lentulo, L. Mummio Achaïco Coſſ. anno V. C. DCVII. teſte quidem Cenſorino, cap. 17. Quare Simlerus hallucinatur, qui eum ſcripſiſſe ad Tiberium putat, quem imperare ſcimus cœpiſſe anno DCCLXVIII. Caſſium Heminam ſcilicet cum Caſſio Severo confundit.

Cassius Parmensis, idem Severus cognominatus : unus e Cæſaris percuſſoribus, qui omnium poſtremus parricidii pœnas luit, ut a Velleïo proditum, lib. 2. Scripſit ad Antonium epiſtolam, quam Plinius laudat, lib. 31. ſect. 8. De eo Horat. lib. 1. epiſt. 4.

Scribere, quod Caſſi Parmenſis opuſcula vincat.

Hujus exſtat epigramma de Orpheo, inter poëmatia vetera a Pithœo edita, Pariſ. 1590. lib. 4. pag. 185.

Cassius Severus Longulanus, a natali ſolo, Italiæ oppido, ſic appellatus, ut a Caſſio Severo Parmenſi diſtingueretur. Floruit extremis Auguſti temporibus, & Tiberii principatu : inſignis orator a Plinio vocatus, lib. 7. ſect. 10. & a Quintil. lib. 10. cap. 1. pag. 753. ubi eximie ejus ingenii forma, & acerbitas depingitur. Hactenus in Plinianis editionibus legebatur diviſim, *Caſſio Severo, Longulano :* unde Simlerus in epitome Geſneri, ut ſcriptorum, credo, numerus creſceret, Longulanum putavit proprium eſſe ſcriptoris nomen. Hujus Caſſii Severi libellum ſcriptum ad Mæcenatem citat Chariſius, lib. 1. pag. 79. & Priſcianus, lib. 7. pag. 759. Ad Tiberium librum ſecundum, Diomedes, lib. 1. pag. 370.

Castor. Vide Antonius Castor.

Castritius. Falſo Simlerus aliique exiſtimant, laudari a Plinio T. Caſtritium Rhetorem, de quo mentio frequens apud Gellium, qui ſe eo uſum eſſe magiſtro teſtatur, lib. 13. cap. 21. pag. 699. Hadriani Imp. ætate. Hujus patrem potius fuiſſe oportet eum, quem ſcripſiſſe κηπουρικὰ, hoc eſt, de re hortenſi, Plinius ait in indice libri 19.

Cato Censorius. Laudat hunc breviter, at eximie Quintilian. lib. 12. cap. XI. pag. 914. De eo multa dicemus, lib. 7. ſect. 28. Scripſit de re militari, ut in notis ad præfat. diximus, pag 6. num. 2. Epiſtolam ad filium, cujus meminit Priſcianus, lib. 7. pag. 762. Originum libros, quorum ſeptem a Grammaticis citantur. Agricolationem latine loqui primus inſtituit, inquit Columella, lib. 1. de re ruſt. cap. 1. Exſtat hodieque hic ejus liber, de re ruſtica.

Celsus. Vide Corn. Celsus.

Chæreas Athenæus, Varroni & Columellæ laudatus inter probatiſſimos rei ruſticæ ſcriptores, lib. 1. cap. 1.

Chæristus vel Chæristeus, Athenienſis, qui Columellæ *Chreſtus*, Varroni rectius *Chæriſteus :* ab utroque loc. cit. annumeratus inter ſcriptores de agricultura.

Chares Mitylenæus, quem Characem pro Charete ſcripſerunt hactenus Plinii editores in indice libri 12. Hunc de geſtis Alexandri ſcripſiſſe auctor eſt Plutarch. in ejus vita, pag. 696. Cujus hiſtoriæ librum decimum laudat Athenæus, lib. 12. pag. 538. Χάρης a Græcis dicitur. De eo plura Suidas. Characem quidem non diffiteor hiſtoriarum Græcarum condidiſſe libros XL. in quibus, ut idem Suidas ait, Auguſti Cæſaris facta narrantur, & Neronis, & ſucceſſorum : Verum is, & Plinio junior, ut apparet, & Lampſacenus idem, non Mitylenæus fuit.

Chrysermus. Medicus hic fuit, cujus placita laudantur a Plinio, lib. 22. ſect. 32. ab hiſtorico cognomine, patria Corinthio, de quo Plutarchus, libro de fluviis, pag. 1150. & Stobæus ſerm. 157. pag. 551. fortaſſe diverſus.

Chrysippus Philosophus, qui natus Solis, Ciliciæ oppido, Cleanthis auditor fuit. Vitam illius ſcripſit Laërtius, lib. 7. pag. 207. Edita ab illo aiunt volumina DCCVII. Vixit Ptolemæi Evergetæ, & Philopatoris ætate : Obiit Olymp. CXLIII. ut Suidas refert. Libros ejus περὶ φύσεως laudat Plutarchus, lib. de Stoïcor. repugnant, pag. 1045. aliaque opera.

Chrysippus Medicus, Eraſiſtrati magiſter, ut Plinius ait, lib. 29. ſect. 3. Galenus, lib. de venæ ſectione contra Eraſiſtr. cap. 2. & Eraſiſtratus ipſe apud Laërt. lib. 7. in Chryſippo, pag. 109. Vixit igitur is Alexandri M. & Ptolemæi Lagidæ temporibus : patria Cnidius fuit. Venæ ſectionem improbabat. De braſſica ſcripſiſſe ſcimus ex Plinio, Laërtioque. Sed & opus integrum περὶ λαχάνων *de oleribus*, ab eo editum auctor eſt ſcholiaſtes Nicandri ad Theriac. pag. 39. Chryſippum alium ab eo diverſum, Medicum pariter, ſed Rhodium, laudat ſcholiaſtes Theocriti ad Idyll. 16. verſ. 128.

Cicero. Marcus Tullius, ille Romanæ facundiæ parens. Scripſiſſe librum de Admirandis a Plinio dicitur, libro XXXI. ſect. VIII. & XXXVIII. De conſiliis ſuis, a Boëtio, libro de Muſica, cap. 1.

Claudius Cæsar. Scriptas ab eo hiſtorias, auctor eſt Seneca in Ἀποκολοκυντώσει, pag 932. Suetonius in Claudio, cap. 41. & 42. hiſtoriam ait ſcribere illum aggreſſum in adoleſcentia, T. Livio hortante, Sulpicio Flavio etiam adjuvante : initium duxiſſe a Cæſaris cæde : reliquiſſe de hoc argumento XLIII. volumina : octo, de vita ſua : epiſtolarum, unum : Τυῤῥηνικὰ item & Καρχηδονιακὰ, &c.

Cleemporus Medicus, in indice prætermiſſus : laudatur autem, lib. 22. ſect 44 & lib. 24. ſect. 101.

Cleobulus. In indice libri 4. laudatur : quamobrem ſcripſiſſe Γεωγραφούμενα poteſt videri. Diverſus certe ab iis quos eodem nomine fuiſſe appellatos prodidere Laërtius & Stobæus.

Cleophantus. Vini rationem ab eo illuſtratam ait Plinius, lib. 26. ſect. 8. De eo Celſus, lib. 3. cap. 14. agens de tertiana febri : *Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus*, inquit, *in hoc genere morborum, multo ante acceſſionem caput ægri multa calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat : Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta ſecutus eſt Aſclepiades, recte tamen præteriit : eſt enim anceps.* Aſclepiadem igitur anteceſſit ætate : Pruſiæum intelligo, qui Mithridatis & Pompeii M. temporibus floruit. Idem a frigida ægris danda Δοσίψυχρος cognominari voluit, ut dicetur, lib. 26. ſect. 8. Cleophanti antidotus laudatur a Galeno, lib. 2. de antidotis, cap. 1. pag. 898.

Clitarchus. Comes hic fuit expeditionum Alexandri M. cujus res geſtas libris pluribus conſignavit, teſte Athenæo, lib. 4. pag. 148. & lib. 12. pag. 530. Item Apollonii Schol. ad lib. 3. v. 906. Citat eumdem & Ælianus, lib. 17. hiſt. anim. cap. 2. Curtius, non ſemel. Dinonis hiſtorici filius a Plinio vocatur, lib. 10. ſect. 70. Verum de eo parum honorifice Quintilianus, lib. 10. cap. 1. pag. 843. *Clitarchi probatur ingenium, fides infamatur.*

Coeranus. Ita hoc nomen ſcribitur in codd. R. 1. 2. & Colb. 2. Græcis Κοίρανος. Græci ipſe generis fuit, teſte Tacito : lib. 14. Annal. pag. 288. qui eum ſapientiæ doctorem appellat, Muſonio æqualem. Vixit Neronis temporibus.

Columella. L. Junius Moderatus Columella dictus eſt, cujus exſtant hodieque libri de re ruſtica duodecim, ac de arboribus liber ſingularis. Gaditanum fuiſſe ex ipſo ſcimus, lib. 5. cap. 5. & lib. 7. cap. 2. Floruit Imp. Claudii temporibus. Edidit ille præterea librum luſtrationum, ſacrificiorumque priſcorum pro frugibus, cujus operis ipſe meminit, lib. 3. cap. 22. Libros quoque adverſus Aſtrologos & Chaldæos, lib. XI. cap. 1.

Commiades, quem de conditura vini, in indice libri 15. laudatur, ac lib. 14. ſect. 24. de apparatu vini ſcripſiſſe Plinius ait. Codex Thuaneus, & Colb. uterque, Commiadem ſcribunt, & ante eos Priſcianus, lib. 6. pag. 705. ubi ex Pliniano indice quædam ſcriptorum nomina colligens, *Plinius*, inquit, *in XV. naturalis hiſtoriæ, Commiade.*

Corbulo Domitius, Claudii ac Neronis principatu vixit, vir Conſularis, domi militiæque clarus. Quibus ortus parentibus fuerit, Plinius docet, lib. 7. ſect. 4. Deſcripſiſſe regionum illarum ſitum & oppida, in quibus militavit, ex variis Plinii locis intelligitur. Multa de eo Tacitus, lib. 13. Annal.

Cordus Cremutius, cui Aulus prænomen, res ab Auguſto geſtas conſcripſit, hiſtoriamque bellorum civilium, teſte Sueton. in Auguſto, cap. 35. & in Tiberio, cap. 61. Mortem ejus deſcribit Seneca pleniſſime in Conſolat. ad Marciam, cap. 62.

Cornelius Alexander Polyhistor a multiplici

tiplici doctrina nominatus. Patria hunc Mileſium Suidas : Stephanus aliique, Cotyaëi, quæ civitas Phrygiæ minoris eſt, natum dicunt. Cornelius a Lentulo dictus, cujus ſervus primum, deinde libertus ac magiſter exſtitit. Idem Aſclepiadæ filius, Crateris diſcipulus fuit. Vixit Syllanis temporibus. Scripſit collectionem rerum Mirabilium libris ſex, ut auctor eſt Photius, cod. 188. pag. 468. Θαυμασίων συναγωγήν. Librum de rebus Indicis laudat Clemens Alex. lib. 3. Strom. pag. 451. De Illyrico, Valer. Max. lib. 8. cap. 13. Librum tertium rerum Italicarum, Plutarchus in Parallelis, pag. 315. Opus de venenatis animalibus, περὶ θηριακῶν, ſcholiaſtes Nicandri ad Theriac. in fine, pag. 42. Librum primum de rebus Creticis, ſchol. Apollonii, ad lib. 4. v. 1492. De Caricis idem, ad lib. 1. v. 925. De Europa, Libya, Ægypto, &c. alii. De Judæis Aſſyriæ, Euſeb. lib. 9. de Præpar. pag. 418.

Cornelius Bocchus. Vide Bocchus Cornelius.

Cornelius Celsus. Floruit Tiberii temporibus. Octo libris de re Medica ſcriptis, Latini Hippocratis nomen eſt adeptus. Laudat hunc eximie Columella, lib. 2. cap. 2. pag. 42. Et Quintil. lib. 12. cap. XI. pag. 915. *Cornelius Celſus*, inquit, *mediocri vir ingenio, non ſolum de his omnibus conſcripſit artibus* (hiſtoria ſcilicet, & eloquentia:) *ſed amplius etiam rei militaris, & ruſticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquit: dignus vel ipſo propoſito, ut eum ſciſſe omnia illa credamus.*

Cornelius Nepos. Floruit Ciceronis temporibus, Auguſti principatu obiit. Scripſit de viris illuſtribus: quem forte Exemplorum librum inſcripſit: nam hujus operis liber quintus laudatur a Gellio, lib. 7. cap. 18. pag. 441. Chronicorum item primus ab eodem, lib. 17. cap. 21. pag. 982.

Cornelius Valerianus.

Corvinus Messala, cui Valerius prænomen fuit, ex nobili Meſſalarum familia, *orator nitidus & candidus*, ut Quintiliani verbis utar, lib. 10. cap. 1. pag. 752. *& quodammodo præ ſe ferens in dicendo nobilitatem ſuam.* Ut biennio toto ante obitum memoria omni defecerit, dicemus libro 7. ſect. 24. Obiit extremis Auguſti temporibus.

Cotta Messalinus, Meſſalæ oratoris, quo de proxime ante egimus, filius, a Plinio dicitur, lib. 10. ſect. 27. Vide quæ de illo ibi dicturi ſumus.

Crates Grammaticus, ab arte quam exercuit, idem a patria, Mallo Ciliciæ oppido, Mallotes appellatus, Μαλλώτης. *Primus, quantum opinamur*, inquit Sueton. lib. de illuſtr. Grammat. cap. 2. pag. 119. *Studium Grammaticæ in Urbem intulit Crates Mallotes, Ariſtarchi æqualis, qui miſſus ad Senatum ab Attalo Rege, inter ſecundum ac tertium bellum Punicum, ſub ipſam Ennii mortem, &c.* Laudat eum & Sextus Empir. adverſ. Math. cap. 2. pag. 10. Librum ejus quintum de lingua Attica, Athenæus, lib. XI. pag. 497.

Crates Pergamenus, a patria ſic cognominatus, laudatur a Plinio, libro ſeptimo, ſect. 2. Æliano, lib. 17. hiſt. anim. cap. 9. Κράτης ὁ ἐκ τοῦ Μυσίου Περγάμου.

Cratevas, a Dioſcoride in præf. ὁ Ῥιζοτόμος cognominatus, quam vocem explicabimus in Metrodoro. A Plinio item lib. 25. ſect. 4. Ab Epiphanio, lib. 1. adverſus hær. n 3. Scripſit de plantis, quod opus Ῥιζοτομικὸν appellavit. Scholiaſtes Nicandri in Theriac. pag. 32. Κρατεύας ἐν Ῥιζοτομικῷ. Hujus operis fragmenta quædam Græce edidit in opere de ſimplicibus Italico ſermone a ſe conſcripto Aloyſius Anguillara, pag. 27. & alibi. Alium ejuſdem nominis medicum multo vetuſtiorem, hoc eſt, Hippocratis ævo, fuiſſe ſcio. Hic Pompeii ætate vixit, quippe qui multas Mithridati, ut auctor eſt Plinius loc. cit. herbas adſcripſerit.

Cremutius. Vide Cordus Cremutius.

Critodemus Aſtrologus. Hujus Apoteleſmatica exſtare in Bibliotheca Cæſarea Viennæ, cod. 141. auctor eſt P. Lambecius, lib. 7. pag. 284.

Criton. Hunc in Imperatorum ædibus medicum fuiſſe, libros quatuor τῶν κοσμητικῶν hoc eſt, eorum quæ ad ornatum corporis attinent, ſcripſiſſe, refert Galenus, lib. 1. κατὰ τόπους, cap. 3. pag. 141. & 342.

Ctesias. Patria Gnidius, medicus Artaxerxis: cujus hiſtorici fidem laudat Ariſtoteles, lib. 8. hiſt. animal. cap. 28. Plutarchus in Artaxerxe, aliique elevant. Excerpta Perſicarum Indicarumque rerum, quas ille ſcripſit, exſtant apud Photium plurima, in Bibl. LXXII. Indicas ſcripſerat libro ſingulari: Perſicas, voluminibus tribus & viginti. Librum primum τῶν περιόδων laudat Scholiaſtes Apollonii, ad lib. 2. v. 1017. Aſiæ Periplum Harpocration, verbo Σχιάποδες. Librum primum de fluminibus, Plutarchus, lib. de flum. pag. 1160. Librum de tributis Aſiæ Athenæus, lib. 10. pag. 442.

Curio Pater. Actiones Curionis patris, quibus Cæſaris famam perſtrinxit, Suetonius commemorat in Julio Cæſare, cap. 49. pag. 9. Curionis filii Cicero meminit, lib. 2. ad Att. epiſt. 22. pag. 72.

D

Dalion Medicus. Idem fortaſſis, qui primus in Æthiopiam ultra Meroën ſubvectus dicitur, lib. 6. ſect. 35. ac de rebus Æthiopicis multa prodidiſſe. Herbarium Plinius appellat lib. 20. ſect. 73.

Damastes. Δαμάστης Sigeenſis ex Sigeo Troadis promontorio dictus, Herodoto σύγχρονος. Avienus de eo:

Quin & Damaſtes nobilis natus Sige.

Sua ex Hecatæo deſcripſiſſe, ac Periplum edidiſſe, auctor eſt Agathemerus, lib. 1. cap. 1. pag. 2. τὰ ἐκ τοῦ Ἑκαταίου μεταγράψας, Περίπλουν ἔγραψεν. Suidas, pag. 639. & Valer. Max. lib. 8. cap. 13. hujus operis meminerunt: Auctoris, lib. 1. pag. 47. & lib. 14. p. 684. & Plut. in Camillo, pag. 138.

Damion. Medicus, de bulbis egiſſe dicitur libro 20. ſect. 40. Idem fortaſſis, qui ab aliis appellatur.

Damon Cyrenæus, quem de Philoſophis ſcripſiſſe ſcimus ex Laërtio in Thalete, pag. 10. quem medicum Plinius Valerianus appellat, lib. 3. cap. 20. ubi Plinii noſtri locum proxime a nobis laudatum tranſcribit. Ejus liber quartus Ἀτθίδος, ſive tribuum Atticæ, laudat Athen. lib. 3. pag. 96.

Demetrius Physicus, Phalereus idem cognominatus, Theophraſti auditor, Alexandrinæ Bibliothecæ præfectus, Ptolemæi Lagidæ & Philadelphi temporibus. Seriem ejus operum Laërtius exhibet in ejus vita, lib. 5. pag. 133. & Suidas, pag. 677. De quartenario numero ſcriptum ab eo quiddam Plinius ait, lib. 28. ſect. 17. De ſtatuis ei dicatis ab Athenienſibus, vide quæ dicturi ſumus, lib. 34. ſect. 12. Hunc potius a Plinio Demetrium hic deſignari autumo, quam Scepſium, aliumve quempiam ex iis XX. qui ejuſdem nominis fuiſſe dicuntur apud Laërtium.

Demetrius alter, cujus eſt mentio, ſect. 17. libri 36. is mihi videtur eſſe Byzantius hiſtoricus; qui, uti Laërtius teſtatur, de Ptolemæi & Antiochi rebus geſtis ſcripſit, ac de Libyæ ſtatu.

Democedes Medicus, ſic enim emendavimus, cum prius *Democlides* legeretur. Crotoniates hic medicus fuit, qui in Ægina inſula medicinam exercuit, Polycratem Samiorum tyrannum curavit: a Dario deinde in Perſidem eſt accerſitus. Scripſit librum de Medicina. Narrant iſta de eo Suidas, pag. 479. Tzetzes Chiliad. 3. hiſt. 97. v. 544. Dio, lib. 38. pag. 71. & ante eos Herodotus, lib. 3. pag. 310. Ab his Δημοκήδης vocatur. Nec ſum neſcius Δημοκλείδην, quemdam ab Athenæo laudari, lib. 4. pag. 174. ſed quem hiſtoricum potius quam medicum eſſe appareat.

Democles, Suidæ Δημοκλῆς ea prodidiſſe eum, quæ Plinius de Sipylo everſa narrat, lib. 2. ſect. 93. diſcimus ex Strabone, lib. 1. pag. 58.

Democrates. Vide Servilius Democrates.

Democritus Abderites a patria appellatus, quæ urbs eſt Thraciæ. Floruit circa Olymp. LXXX. Hippocrati æqualis. Scripta ab eo Laërtius enumerat, lib. 9. pag. 249. Coſmographica, Geographica, hiſtorica, agricolationem attigit. De Chamæleone ſcripſiſſe Plinius ait, lib. 28. ſect. 29. quod opus tamen a Laërtio prætermiſſum. Ejus liber qui inſcribitur περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν κακῶν laudatur a Gellio, lib. 4. cap. 13. pag. 303. A Columella, lib XI. cap. 3. pag. 390. Is quem Γεωργικῶν appellavit, a Fulgentio, lib. 2. Mythol. cap. de Peleo, pag. 145 liber φυσιολογουμένων. De opere, quod Χειροκμήτων erat inſcriptum, dicemus, lib 24. ſect. 102. Plurima Doli Mendeſii commentaria, ὑπομνήματα, quibus continebantur curationes medicæ diverſæ, ſub ementito Democriti nomine apparuiſſe conqueritur Columella, lib. 7. de re ruſt. cap. 5. pag. 262. Sed ibi legendum, *Boli.* Sic enim Suidas in littera B. Βῶλος Δημοκρίτειος φιλόσοφος, ἱστορίαν καὶ τέχνην ἰατρικήν. ἔχει δὲ ἰάσεις φυσικάς, &c. Et poſtea, Βῶλος Μενδήσιος appellatur. Suidas genuinos Democriti partus duos agnoſcit, pag. 680. quorum alter inſcriptus eſſet, Μέγας διάκοσμος, alter περὶ φύσεως κόσμου. De Democriti peregrinationibus, Plinium ipſum vide, lib. 25. ſect. 5.

Demodamas. Mileſius a patria cognominatus apud Stephanum, verbo Ἄντισσα. Citatur a Plinio, lib. 6. ſect. 18. ubi perperam *Demonax* ſcribitur. Hunc ſe maxime ſequi in itineribus Alexandri deſcribendis Plinius profitetur. Librum de Halicarnaſſo edidiſſe dicitur ab Athenæo, lib. 15. pag. 682. a quo Halicarnaſſeus vocatur.

Demostratus. Senatorem Romanum vocat Ælianus, lib. 15. cap. 19. a quo paſſim alibi laudatur. Δημοστράτου, (nam & ſic quoque ea vox effertur) ἁλιευτικῶν, ſive librorum de piſcatione, meminit præter Ælianum, Soſipater apud Photium in Bibl. cod. 161. pag. 339. & Suidas, pag. 640. qui libros ait fuiſſe omnino XX. hoc de argumento. Additque ſcripſiſſe item de divinatione per aquam, περὶ τῆς ἐνύδρου μαντικῆς, aliaque plurima ad hiſtoriam ſpectantia. Oratorem vocat Plutarchus in Alcibiade, pag. 200.

Demoteles. Inter eos qui de pyramidibus Ægypti ſcripſerunt, numeratur, lib. 36. ſect. 17. & 19. Tertullianus libro de ſpectaculis, cap. 8. auctor eſt, de obeliſcis quidpiam prodidiſſe literis Hermatelem neſcio quem: quam quidem vocem depravatam eſſe conjicio, illumque hunc ipſum eſſe, quo de Plinius hoc loco agit: atque adeo *Demotelem* ibi reſcribendum.

Diagoras Medicus. Scripſit de rebus hortenſibus, ſeu περὶ φυτῶν, de plantis. Laudat hunc Dioſcorides, lib. 4. cap. 63.

Dicæarchus, Meſſenius e Sicilia fuit, Ariſtotelis auditor, teſte Schol. Ariſtoph. in Pace, pag. 716. & Suida, pag. 730. a quo etiam accipimus, id quod Plinius tradit, lib. 2. ſect. 65. ſcripſiſſe eum dimenſiones montium Peloponneſi: libros deinde tres de populis & civitatibus Græciæ: cujus operis meminit

etiam Athenæus, lib. 13. pag. 557. & Cicero, lib. 2. ad Attic. epiſt. 2. pag. 45. & lib. 6. ep. 2. pag. 171. Ipſius Geographiam exſtare MS. in Bibliotheca Fuggerorum, ait P. Labbeus, in Nova Bibl. librorum MSS. pag. 169. Sed quæ forte haud alia eſt quam illa ejus Ἀπογραφὴ τῆς Ἑλλάδος πρὸς Θεόφραστον, quæ edita eſt Auguſtæ Vindel. an. 1600. Dicæarchi Παναθηναϊκὸν laudat Schol. Ariſtoph. in Veſpis, pag. 467. Τριπολιτικὸν, Athenæus, lib. 4. pag. 140.

Dieuches Medicus, Διεύχης Galeno, Comment. 2. in lib. Hippocr. de natura hom. tom. 3. pag. 137. & in procem. lib. 6. de facult. ſimp. medic. pag. 144. Scripſit de braſſica, & Θεραπευτικά. Laudatur & ab Athenæo Διεύχης ἰατρὸς, lib. 1. pag. 5. Ex Dieuchis Commentariis de parandis alimentis, multa refert Oribaſius, lib. 4. pag. 50. & alibi paſſim.

Dino Clitarchi pater, Περσικῆς πραγματείας hiſtoricus, cujus hiſtoriæ liber quintus ab Athenæo laudatur, lib. 13. pag. 609. & a Laertio, in procemio, pag. 2.

Diocles Medicus, idem Diocles Caryſtius, a patria, Eubœæ oppido Caryſto, appellatus, lib. 26. ſect. 6. Medicorumque ſecundus poſt Hippocratem, ætate ac fama. Heſychio in Συγκομιστος, pag. 873. Διοκλῆς ὁ ἰατρός. Citatur liber ejus de re herbaria a ſcholiaſte Nicandri, in Theriac. pag. 30. Διοκλῆς ἐν τῷ Ῥιζοτομικῷ. Ab Oribaſio, lib. 4. cap. 3. pag. 48. liber de alimentorum præparatione. A Galeno, lib. 3. de locis affectis, cap. 10. pag. 441. tom. 7. & a Cælio Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. liber de paſſionibus, & curationibus. Ab Athenæo, lib. 3. pag. 110. liber primus, De tuenda valetudine: lib. 7. pag. 320. Ὑγιεινῶν, ſive Salubrium liber primus ad Pliſtarchum. Et lib. 15. pag. 681. περὶ θανασίμων φαρμάκων, de medicamentis letalibus. Ab Erotiano in Onomaſtico vocum Hippocr. tomo 3. operum Galeni, pag. 110. liber κατὰ τὸ ἰητρεῖον, de officina medendi: ab aliis denique alii. Exſtat Dioclis Caryſtii epiſtola ad Antigonum Regem, de morborum præſagiis, & extemporaneis remediis per hortenſia, latine reddita ab Antonio Mizaldo Medico, Pariſ. apud Feder. Morellum, 1573. Dioclis fragmentum inſigne exſtat apud Galenum, lib. 2. de Facult. ſimp. medic. cap. 5. pag. 34. & 35. ex eo opere, cui Archidami nomen inſcripſerat. Inter priſcos maximoſque medicos fuiſſe Dioclem, Celſus ait, libro VI. cap. V.

Diodorus Prienæus. Hunc ſibi in primis vindicaſſe agricolationis prudentiam, ait Columella, lib. 1. cap. 1. Varroni pariter & Columellæ inter ſcriptores rei ruſticæ annumeratur. Diodori Periegetæ, ejuſque operis *De monumentis*, περὶ μνημάτων meminit Plutarchus in Themiſt. pag. 128.

Diodorus Syracusanus. Citatur in Indice libri III. & V. In toto opere nuſquam apparet. Is cujus Bibliothecam hiſtoricam habemus, nullibi ſe Syracuſanum vocat: immo libro I. pag. 5. Agyrium ſibi ſolum natale dicit fuiſſe: ἡμεῖς γὰρ ἐξ Ἀγυρίου τῆς Σικελίας ὄντες.

Diodotus Petronius. Dioſcorides Diodotum ſejunxit a Petronio, diverſoſque ſcriptores exiſtimavit: Plinius e contrario dedita opera hæc duo nomina, lib. 20. ſect. 32. & lib. 25. ſect. 64. conjunctim legit, nec niſi unicum ſcriptorem his duobus nominibus repræſentari putat Dioſcoridem ſecutus eſt ſane Epiphanius, lib. 1. adverſus hær. n. 3. ſed tranſcriptoris tantum munere ibi perfunctus, non critici vel judicis: Πετρώνιος, inquit, Νίγερ, καὶ Διόδοτος, & quæ ſequuntur, cum Dioſcoride. Ut ut eſt, Ἀνθολογούμενα, hoc eſt, florilegia ſcripſiſſe Diodotus a Plinio dicitur, lib. 20. ſect. 32. Ἐμπειρικὰ, ſect. 48.

Diognetus, Itinerum Alexandri dimenſor appellatus a Plinio, lib. 6. ſect. 21. cum Bætone, quo de antea egimus.

Dion Colophonius. Varro & Columella, lib. 1. cap. 1. inter ſcriptores de re ruſtica hujus meminere.

Dionysius, de quo in Indice lib. 4. Non ille Periegetes eſt, qui ab opere nomen accepit, idemque a patria, quæ Alexandria (Suſianæ, non Ægypti,) Alexandrinus dictus eſt: is enim Auguſti principatu floruit, id quod tum ex ejus carmine, tum ex Plinii teſtimonio, lib. 6. ſect. 31. compertiſſimum eſt. Quem vero Plinius teſtem hic advocat, Alexandri M. expeditionum comes & ſcriptor fuit. Situs vireſque gentium ſub Ptolemæo Philadelpho literis conſignavit, teſte eodem Plinio, lib. 6. ſect. 12.

Dionysius Medicus, quem in partes advocat Index libri 12. & 22. Patria huic in Aſia Miletum fuit, unde Mileſius Galeno cognominatus, lib. 4. κατὰ τόπους, cap. 7. pag. 437. & Apollonii ſcholiaſtæ ad lib. 4. verſ. 223 Dionyſii medici meminit etiam Cælius Aurel. lib 2. cap. 13. Idem libros Ἀργοναυτικῶν ſcripſit, teſte eodem Apollonii ſcholiaſte, ad lib. 4. v. 1153.

Dionysius qui Magonem transtulit, Caſſius Dionyſius vocabatur, idem a patria Aticenſis cognominatus. Magonis libros quos Græca lingua libris XX. tranſtulit, Sextilio Prætori miſit. Ita Varro & Columella, lib. 1. cap. 1. de re ruſt. Librum primum Ῥιζοτομικῶν Dionyſii Uticenſis Stephanus citat in Ἰτύκη. Nicandri etiam ſcholiaſtes ad Theriaca, pag. 25. Διονύσιον laudat ἐν τοῖς Ῥιζοτομικοῖς.

Dionysius Sallustius. Vide Sallustius.

Diophanes, *ex Dionyſio epitomen fecit*, in Indice lib. 8. Nempe Magonis libros, quos Dionyſius Uticenſis tranſtulerat, libris XX. in ſex libros ipſe contraxit, ac Deïotaro regi dicavit. Horum ſex librorum rurſum epitomen aliam libris quatuor confecit Aſinius Pollio, teſte Suida, verbo Πωλίων tomo 2. pag. 579. Meminere hujus Diophanis Varro & Columella, lib. 1. de re ruſt. cap. 1. Ille Nicæenſem ab urbis natali ſolo, iſte Bithynum a regione in qua Nicæa eſt, cognominat. Diophanes in Geoponicis, lib. 10. cap. 29. & alias ſæpe citatur: & inter Veterinariæ medicinæ ſcriptores.

Diotimus Thebanus. Ille fortaſſis cujus librum quintum & LX. παντοδαπῶν ἀναγνωσμάτων omnigenarum lectionum laudat Stephanus, verbo Πασαργάδαι. Vel Διότιμος ὁ γυμναστὴς, quem Theophraſtus ait ſcripſiſſe de ſudoribus, opuſc. de ſudor. pag. 153.

Diyllus, perperam hactenus in Plinianis libris *Duillius* appellatus. Athenenſis fuit, Δίυλλος Harpocrationi, verbo Ἀγεσίων, pag. 47. Librum ejus hiſtoriarum nonum laudat Athenæus, lib. 4. pag. 155. & lib. 13. pag. 593. Hiſtoriam contexuit uſque ad Philippi Macedonis obitum. Diodor. Sicul lib. 16. pag. 418. rerum Græcarum & Sicularum ſcriptos ab eo libros XXVII. refert.

Domitius Cæsar, ſive Domitius Nero, cujus carmen in Poppæam laudat Plinius, lib. 37. ſect. 12 & quem diſertiſſime ſcribere carmina ſolitum ait Seneca, lib. 1. Natur. quæſt. cap. 5. pag. 836.

Domitius Calvinus. Cn. Domitii Calvini mentio apud Feſtum, in fragm. pag. 4.

Domitius Corbulo. Vide Corbulo.

Dorotheus Atheniensis. Laudatur a Phlegonte, Mirabil. cap. 26. Dorotheus medicus, cujus etiam ſcripta commendantur in primis. Incerta ætas: Nec multo id certius, num idem ille ſit cujus librum ſextum hiſtoriarum Alexandri laudat Athenæus, lib. 7. pag. 276. Primum rerum Sicularum, Stobæus ſerm. 148. pag. 511. Quartum Italicarum, Euſebius, lib. 4. Præpar. pag. 157.

Dossenus Mundus, Poëta Comicus, Atellanarum ſcriptor haud ignobilis, cujus meminit Horatius, lib. 2. epiſt. I. v. 173.

Quantus ſit Doſſenus edacibus in paraſitis.

Inſcriptum Doſſeni monumento titulum recitat Seneca, epiſt. 89. pag. 392.

Dosiades. Laudat eum Plinius, lib. 4. ſect. 20. dum de Creta agit. Et librum Doſiadæ quartum de rebus Creticis citat Athenæus, lib. 4. pag. 143. & lib. 6. pag. 264. Δωσιάδας, &c. Δωσιάδας Euſebio, lib. 4. Præpar. pag. 157.

Dositheus Aſtrologus, auctor octaëteridis, quæ Eudoxo tribuitur, teſte Cenſorino, cap. 18. Meminere hujus præter Plinium, lib. 18. ſect. 74. & Cenſorinum, Geminus & Ptolemæus, in Uranologio Petavii. Vide ne hunc Doſitheum Aſtrologum, cum hiſtorico confundas, cujus Plutarchus meminit.

Duris Samius, qui ſe ex Alcibiadis genere ortum ferebat, teſte Plut. in Alcib. pag. 209. Philadelphi tempore floruit. Scripſit Macedonica libris XV. ex ſcholiaſte Ariſtoph. in Nub. pag. 150. & Apollonii ſchol. ad lib. 4. v. 264. Libros ut minimum decem de hiſtoria Agathoclis, quorum meminit Athenæus, lib. 12. pag. 541. qui aliarum hiſtoriarum librum XXII. citat, lib. 12. pag. 546. De pyramidibus Ægypti, ex Plinio, lib. 36. ſect. 17. De Euripide & Sophocle librum, ex Athen. lib. 4. pag. 184. Homo in hiſtoria diligens a Tullio vocatur, lib. 6. ad Attic. ep. 1. pag. 167. Apud Suidam tomo 2. pag. 8. verbo Ἀκμὰ, laudatur Δοῦρις ἐν δευτέρῳ Λιβυκῶν, (lege Δοῦρις) libro 2. rerum Libycarum. Et pag. 726. verbo Σελίνου στέφανος, Δοῦρις ἐν τῷ περὶ ἀγώνων, opere inſcripto, De certaminibus. Apud Athenæum, lib. 15. pag. 696. ſcripſiſſe dicitur de Samiorum, hoc eſt, de patriæ ſuæ finibus. Apud Laërt. in Thalete, περὶ ζωγραφίας, de pictura liber: de toreutice ſive cælatura, in Indice ſuperiore, libro XXXIV.

E

Eculeo, cui Decius prænomen fuiſſe dicitur, lib. 35. cap. 10. In libris hactenus editis, ut ante monuimus, deformata hæc vox in Indice fuerat, atque in Deculonem converſa. Hiſtoriam quampiam de rebus geſtis a Tiberio, vel certe de picturis volumen aliquod videtur condidiſſe. Tamen ut ne quid diſſimulem, ſuſpecta valde mihi hæc vox eſt, quam nuſquam offendi in Romanis familiis. Atque inclinat quidem animus, ut ſcriptum fuiſſe ſuſpicer, *D. Aeuleo*, hoc eſt, *Decimus Aculeo*: Aculeonum enim nota Romæ familia, ex qua C. Aculeo, quem Cicero propinquum ſuum vocat, lib. 2. de Orat. pag. 342. Notum & prænomen Decimi, quod cum unica litera D. in libris manu exaratis, aliiſque ſoleat effingi, in Decii nomen ſæpenumero librarii transformarunt.

Elephantis. Poëtria fuit, de qua in Priapeiis mentio, carm. 3. Et apud Martialem, lib. 12. epigr. 42.

Nec molles Elephantidos libelli.

De κοσμητικοῖς, hoc eſt, de rebus iis quæ ad corporis ornatum ſpectant, mandaſſe litteris aliquid dicitur a Galeno in libris κατὰ τόπους. De libris Elephantidis, ut impuriſſimis, Suetonius in Tiberio, cap. 43.

Empedocles Agrigentinus, Pythagoræ diſcipulus, vixit Olymp. circiter LXXXIV. ut auctor eſt Laërtius in ejus vita, lib. 8. pag. 231. Carmen edidit de animalium proprietate, Æliano teſte, lib. 16. hiſt. anim. cap. 29. Scripſit τὰ φυσικὰ, quorum librum tertium citat Tzetzes Chiliad. 7. verſu 523. & Suidas, pag 590. De rebus etiam Perſicis: de re medica, aliaque, quæ

Laërtius refert. Virum medicinæ peritum Celſus appellat, in præf. lib. I. pag. I. Empedoclis errantium inerrantiumque ſtellarum Sphæram libro uno comprehenſam ſervari MSS. in Bibl. Strozziana, ait Labbeus in Bibl Nova librorum MS. pag. 170.

ENNIUS poëta, Annalium libros XVIII. carmine ſcripſerat, quos paſſim Chariſius & Priſcianus laudant.

EPHIPPUS. Cumanus hic ortu fuit, Iſocratis auditor. Hiſtoriarum libros ſcripſit XXX. Rerum admirabilium libros XV. aliaque, quæ videre licet apud Suidam, pag. 1110.

EPHORUS, Cuma Æolidis civitate oriundus, Iſocratis auditor: de quo Cicero, lib. de claris orat. pag. 575. *Iſocratem*, inquit, *in acerrimo ingenio Theopompi, & leniſſimo Ephori dixiſſe traditum eſt, alteri ſe calcaria adhibere, alteri frenos.* Seneca minus paulo honorifice, lib. 7. Natur. quæſt. cap. 14. pag. 923. *Ephorus*, inquit, *non religioſiſſimæ fidei, ſæpe decipit.* Scripſiſſe hiſtoriam vel ipſum, vel filium ejus libris XXX. auctor eſt Athenæus, lib. 6. pag. 232. De origine urbium, Polybius apud Strab. lib. 10. pag. 465. Uterque mris eum effert laudibus. De rebus inventis, περὶ τῶν εὑρημάτων, idem Strabo, lib. 13. pag. 622. & Athen. lib. 8. p. 352. & lib. 4. pag. 182. De civitatibus Thraciæ librum quartum laudat Harpocration, verbo Αἶνος. pag. XI. De Nili incremento, Apollonii Schol. ad lib. 4. v. 269. At de Ephori ipſius furtis, libros duos ſcripſiſſe Lyſimachum, auctor eſt Porphyrius apud Euſeb. lib I. Præpar. pag. 467.

EPICHARMUS, Siculus vates dictus Horatio, lib. 2. ep. I. v. 58. Syracuſanus fuit: Pythagoræ auditor. Plurimos de phyſiologia ac medicina libros ſcripſit, quos Laërtius in ejus vita enumerat, lib. 8. pag. 232. De braſſica ſcripſiſſe Plinius monet, lib. 20. ſect. 34. *Diligentiſſime conſcripſit pecudum medicinas*, inquit Columella, lib. 7. cap. 3. pag.

EPIDIUS, cui prænomen Caïus, ludum docendi aperiens, Rhetoricen docuit præter ceteros M. Antonium, & Auguſtum, ut ait Sueton. lib. de claris Rhetor. cap. 4. Epidia gens Romæ notiſſima: ex qua Marullus Epidius Tri. pl. cujus meminit Suetonius in Julio, cap. 79. Vide etiam Dionem, lib. 44. pag. 244.

EPIGENES RHODIUS a Varrone & Columella, lib. I. cap. I. inter ſcriptores rei ruſticæ annumeratur. Laudatur a Cenſorino, cap. 17. Plinius, lib. 7. ſect. 57. gravem in primis auctorem vocat: in Indice lib. 2. Gnomonicum, ab ea Aſtrologiæ parte, quam Gnomonicen vocant, quæ rationem umbrarum docet ad dignoſcendas horas, ſoliſque motus. Apud Chaldæos ſtuduiſſe ſe gloriabatur, inquit Seneca, lib. 7. Natur. quæſt. cap. 3. pag. 930.

ERASISTRATUS, ex Julide urbe Ceæ inſulæ, Juliates & Ceïus appellatus, teſte Suida, pag. 1032. Ariſtotelis Stagiritæ ex filia nepos: Chryſippi medici, vel ut pleriſque placuit, Theophraſti diſcipulus: quem male Samium ait fuiſſe Julianus in Miſopog. pag. 72. Veterum medicorum nobiliſſimum appellat Macrob. lib. 7. Satur. cap. 15. pag. 632. Vide Plin. lib. 29. ſect. 3. Hujus librum 2. ſalutarium præceptorum laudat Cælius Aurel. lib. 2. Chron. cap. 7. Librum de hydrope, lib. 3. cap. 8. De podagra quoque, lib. 5. cap. 2. Denique περὶ δυνάμεων & ἀντιδοτῶν, de medicaminibus & venenis, Dioſcorides, lib. 5. cap. 18. Ab eo Eraſiſtrateorum medicorum ſchola nomen accepit, quam ab Hiceſio Smyrnæ excitatam Strabo prodidit, libro 12. pag. 570. Horum ſectam Galenus damnavit, pluribus adverſus Eraſiſtratum, ejuſque aſſeclas, ſcriptis voluminibus tomo operum decimo.

ERATOSTHENES, patria Cyrenæus, a Ptolemæo Evergete I. accerſitus, Athenis in Ægyptum venit, ubi Alexandrinæ Bibliothecæ præfectus fuit, bibliothecam ipſe librorum pæne ſcripſit: quorum hi præcipui: Geographia, cujus librum tertium laudat Apollonii Schol. ad lib. 4. v. 259. Eo in opere Timoſthenis de portubus librum exſcripſit, ut auctor eſt Marcianus in Periplo, pag. 97. Μέτρον τῆς γῆς περιφερείας, quod hodieque exſtat, & ex quo Eratoſthenem orbis terrarum menſorem Cenſorinus vocat, cap. 15. Γαλατικά, ſive de rebus Gallogræciæ, 40. voluminibus, quæ citantur ſæpius a Stephano. Χρονογραφικά, quorum meminere Dionyſ. Halic. lib. I. pag. 60. & Harpocration in Εὔηνος, pag. 130. De ventis, ex Achille Tatio in Phænom. pag. 158. De ſitu ſtellarum, ex Suida, pag. 1032. qui liber nunc editus, Καταστερισμοὶ inſcribitur. Alia denique plurima quorum ſeries præfixa eſt editioni ejuſdem opuſculorum, Oxonii 1672. Appellari ſolitum aiunt Βῆτα τῶν φιλοσοφούντων, vel ut Marcianus Heracl. pag. 95. Βῆτα τοῦ Μουσείου, quod ſecundas in quavis philoſophiæ partes obtineret, vix in ulla primas. Is tamen a Plinio, libro 2. ſect. CXII. *in omnium quidem litterarum ſubtilitate*, & in circuitu terræ deſcribendo, *utique præter ceteros ſolers* fuiſſe dicitur: quamquam in eo coarguendo mirum fuiſſe Hipparchum idem paulo poſt adjicit.

ERINNA. De ea dicemus, libro XXXIV. ſect. XIX. num. 3.

EVAGON THASIUS, Varroni & Columellæ laudatus, lib. I. cap. I. inter ſcriptores rei ruſticæ.

EVANTHES, patria Mileſius, auctore Laërtio in Thalete, pag. 7. Heroïcorum verſuum poëta dictus Athenæo, lib. 7. pag. 296. *inter auctores Græciæ non ſpretus*, inquit Plinius, lib. 8. ſect. 34. Εὐάνθης ἱστορεῖ ἐν τοῖς μυθικοῖς, inquit Apollonii Schol. ad lib. I. v. 1065.

EUCLIDES Mathematicus inſignis, Perga oriundus, Pamphyliæ civitate, ætate Ptolemæi Lagidæ floruit. Scripſit Elementorum libros XIII. Phænomena, aliaque plurima ad Geometriam Muſicamque pertinentia.

EUCTEMON inter Aſtronomos veteres a Gemino & Ptolemæo, quos Petavius in Uranologio edidit, recenſetur. Rurſum a Ptolemæo, lib. 3. Almag. cap. 2. pag. 59. ſolſtitiorum obſervator cum Metone, ante Alexandri M. tempora, laudatur Euctemon.

EUDICUS hiſtoricus.

EUDOXUS, *Platonis auditor, in aſtrologia judicio doctiſſimorum hominum facile princeps*, inquit Tullius, lib. 2. de Divin. pag. 246. patria Cnidius fuit. Hujus ſcripta Laërtius enumerat, lib. 8. pag. 235. Γῆς περίοδον & περίπλουν laudat Agathemerus, lib. I. pag. 2. & Sextus Empir. lib. I. Pyrrhon. hypot. cap. 14. pag. 30. Librum ejus operis ſextum laudat Athenæus, lib. 7. pag. 288. Scripſit & Phænomena libris duobus, ex quibus Aratum hauſiſſe plurima, auctor eſt Hipparchus in Comment. ad Arat. pag. 173. in Uranologio Petavii: ubi alium Eudoxi librum, quem ἔνοπτρον inſcripſit, laudat idem Hipparchus, pag. 177.

EVENOR, Εὐήνωρ medicus Athenæo, lib. 2. pag. 46. ubi ciſterninam aquam ceteris anteponit. Curationum libros ſcripſit, quorum quintus laudatur a Cælio Aureliano, lib. 3. Chron. cap. 8.

EUHEMERUS *ſcriptor Græcus, quem Ennius in Latinum vertit eloquium*, inquit Auguſt. lib. 7. de Civit. Dei, cap. 26. poſt Tullium, lib. I. de Nat. Deor. pag. 49 Meſſanenſis e Sicilia, Ptolemæi Lagidæ temporibus vixit. Laudatur & a Columella, lib. 9. cap. 2. pag. 318.

EUMACHUS. Laudatur a Phlegonte Eumachus ἐν περιηγήσει, ſeu orbis terrarum deſcriptione, cap. 18. Rerum mirabil. pag. 86. Eumachus Neapolitanus libro ſecundo hiſtoriæ Hannibalis, apud Athen. lib. 13. pag. 577.

EUPHRANOR, fictor idem & pictor egregius, volumina compoſuit de Symmetria & coloribus, teſte Plinio, lib. 35. ſect. 40. n. 23. Vide præterea, lib. 34. ſect. 19. num. 16.

EUPHRONIUS ATHENÆUS, inter rei ruſticæ ſcriptores a Varrone & Columella reponitur, lib. I. cap. I. de ruſt.

EUPHRONIUS MEDICUS. Εὐφρόνιος ἐν ὑπομνήμασιν, in Commentariis, laudatur ab Athenæo, lib. XI. pag. 495.

EURIPIDES Poëta Tragicus, Athenienſis, Platonis σύγχρονος, de quo alii ſatis multa. Inter eos numeratur qui de Nili incremento ſcripſerunt, ab Apollonii Schol. ad lib. 4. v. 269. Priſcianus, lib. 6. pag. 707. ex Indice ſuperiore, ſcriptorum nomina quædam colligens, *Plinius*, inquit, *in XXXVII. naturalis hiſtoriæ, Neuripede*: corriges *Euripide*, cum & in Indice, & ipſo libro 37. ſect. XI. *Euripides poëta* planiſſime ſcribatur.

F

FABIANUS PAPIRIUS, *naturæ rerum peritiſſimus*, inquit Plin. lib. 36. ſect. 24. *Vir egregius & vita & ſcientia, & quod poſt illa eſt, eloquentia quoque*, inquit Seneca, epiſt. 40. pag. 243. quo adoleſcente floruit Fabianus, Tiberii principatu. Hunc idem cum Cicerone, Aſinio Pollione, & Livio confert, epiſt. 100. pag. 445. Chariſius, lib. I. pag. 81. & 119. & Diomedes, libro I. pag. 372. Fabiani libros de animalibus, & Cauſarum naturalium ſæpe in partes vocant.

FABIUS PICTOR, cui prænomen Quinto fuit, ſcriptorum Romanorum antiquiſſimus vocatur a Livio, lib. I. pag. 16. in hiſtoria ſcribenda ſecutus Dioclem Peparethium, inquit Plutarchus in Romulo, pag. 19. Græco ſermone ſcripſit, ut auctor eſt Dionyſ. Halic. lib. I. pag. 5. Vixit temporibus belli Hannibalici, ut Livius docet, lib. 22. pag. 210. Fabii Maximi qui Hannibalem fregit, propinquus, συγγενὴς a Plutarcho dicitur in Fabio, pag. 184. Hujus liber primus Rerum naturalium citatur a Nonio, cap. 12. num. 3. verbo *Picumnus*. Juris Pontificii primus, a Macrobio, lib. 3. Satur. cap. 2. pag. 386. Ejuſdem operis, ut videtur, liber XVI. a Nonio, cap. 15. pag. 791. De eo plura Suidas, & alii: Nos quoque de tota Pictorum familia dicemus, lib. 35. ſect. 7. Quæ ab Annio Viterbienſi, ſub Fabii Pictoris nomine ſunt edita, ſuppoſititia eſſe conſentiunt eruditi.

FABIUS VESTALIS. In Indice libri 9. &c.

FABRICIUS TUSCUS. In Indice libri tertii, & ſeq.

FENESTELLA, prænomine Lucius, hiſtoriarum ſcriptor & carminum, obiit noviſſimo Tiberii Cæſaris principatu, inquit Plinius, lib. 33. ſect. 52. Annales exſcripſiſſe ſcimus ex Nonio, cap. I. n. 188. Annalium commentatorem vocat Tertullianus, adverſus Valent. cap 34. pag. 262. Librum de Romanis magiſtratibus, qui ſub ejus nomine circumfertur, Andreæ Dominici Flocci fetum eſſe eruditi norunt.

FETIALIS. Vide ANNÆUS FETIALIS.

FIGULUS. Vide NIGIDIUS FIGULUS.

FIRMUS. Scripſit Κηπουρικά, ſeu de re hortenſi, ut dicitur in Indice libri 19.

FLAVIUS ALFIUS. Vide ALFIUS FLAVIUS.

G

GALBA. Servium Galbam puto intelligendum, quem divinum hominem fuiſſe in dicendo, auctor eſt Tullius, lib. I. de Orator. pag. 276. & in Bruto, pag. 539.

GALLUS. Vide SULPICIUS GALLUS.

GELLIANUS Hiſtoricus.

Gellius. Cneïus ei prænomen. Ejus annalem tertium, (ſic enim appellat) laudat A. Gellius, lib. 13. cap. 22. pag. 708. Quintum decimum Macrobius, lib. 1. Satur. cap. 16. pag. 266. Varroni coævus.

Glaucias medicus Empiricus, cujus Celſus meminit in præfat. lib. 1. pag. 1. Heraclidæ Tarentini, de cujus ætate mox dicemus, magiſter fuit: Hippocratis libros Epidemiorum commentariis illuſtravit, teſte Galeno Commenr. 1. in lib. 6. Epidem. Hippocr. tomo 9. pag. 354. Circa carduos diligentiſſimus ſcriptor a Plinio appellatur, lib. 20. ſect. 99. Heſychio, verbo Σαμυθη, laudatur Γλαυκίας ὁ ἰατρός. Idem, ut quidem reor, qui Glàucon etiam nominatur, lib. 22. ſect. 35.

Gracilis. Vide Turranius Gracilis.

Gracchanus. Vide Junius Gracchanus.

Græcinus. Vide Julius Græcinus.

Granius Medicus. Gens Grania Romæ antiquiſſima fuit Ex ea Granius Licinianus ſcriptor apud Macrob. lib. 1. Satur. cap. 18. pag. 286. Q. Granius præco apud Cicer. in Bruto, pag. 565. Ex ea pariter fuiſſe hunc medicum reor. Forte is ipſe Granius Flaccus, proxime laudatus, quem ſcripſiſſe librum de Indigitamentis ad Cæſarem, auctor eſt Cenſorinus, cap. 3. pag. 16.

H

Hanno. Apud Latinos ſcriptores aſpiratur Hanno, Græci Ἄννωνα non aſpirant. Dux Carthaginienſium fuit. Periplum Africæ Punica conſignavit lingua: cujus meminit Athenæus, lib. 3. pag. 83. Hujus fragmentum hodieque exſtat Græce redditum, excuſum Baſileæ 1533. rurſumque cum Geſneri ſcholiis, 1559. etſi neget Salmaſius, pag. 1242. adhuc illud innotuiſſe. De eo multa paſſim Plinius: de ejus præſertim obitu, lib. 8. ſect. 21. De Commentariis ab eo ſcriptis, lib. 5. ſect. 1.

Harpalus, inſignis Mathematicus, qui Cleoſtrati octoëterida emendavit: quemadmodum ut Harpali rurſum errores corrigeret Meton, enneadecaëterida, ſive circulum decemnovennalem excogitavit, quem nos Aureum Numerum appellamus. Meminit Hatpali Cenſorinus, cap. 12. Feſtus Avienus, ad Arari phænomena, fol. 65. b.

Hecatæus Mileſius, vixit Olymp. LXV. ut Suidas ait, qui Herodotum ex ejus libris plurimum profeciſſe ſcribit. Ejus περιήγησιν citat Rufus Feſtus Avienus in deſcript. oræ maritimæ, v. 42. eos ſcriptores recenſens quos ſecutus eſt:

Multa rerum junximus, inquit,
Ex plurimorum ſumpta commentariis:
Hecatæus iſthic quippe erit Mileſius,
Hellanicuſque Lesbius, &c.

Citat & Athenæus, lib. 2. pag. 70. & lib. 10. pag. 447. Stephanus item, verbo Γαῦλος. Hecatæi Mileſii opus hiſtoricum laudat Euſebius, lib. 10. de Præpar. pag. 466. Scio apud Ælian. lib. XI. cap. 1. ex Hecatæo Abderita referri ea, quæ Plinius de Hyperboreis narrat, lib. 4. ſect. 26. Difficile proinde eſſe ſtatuere, Abderitane potius quam Mileſius a Plinio deſignetur. Abderitæ Hecatæi librum περὶ τῶν Ὑπερβορέων laudat Apollonii ſchol. ad lib. 2. v. 677. Summa fide atque integritate virum, Alexandri expeditionum comitem Joſephus appellat, qui ex libro ſingulari quem de Judæa Hecatæus ſcripſerat, multa pro Judæis adducit adverſus Apionem: quod & Euſebius facit, lib. 9. Præparat. pag. 408.

Hegesias Maroneus, a Maronea Thraciæ oppido appellatus. A Varrone & Columella, lib. 1. cap. 1. inter ſcriptores rei ruſticæ ponitur. A Vitruvio, lib. 8. cap. 4. pag. 166. *magna vigilantia, & infinito ſtudio, locorum proprietates, & aquarum virtutes, ſcriptis declaraſſe* dicitur.

Hegesidemus Cythnius. Laudat hunc pariter Solinus, cap. 12. pag. 32.

Heliodorus. Refert Athenæus, lib. 6. pag. 229. & lib. 9. pag. 406. excerpta quædam ex libris Heliodori Athenienſis Periegetæ περὶ ἀκροπόλεως, de Athenarum arce, quod opus libris XV. conſtabat. Meminit quoque Harpocration, verbo Προπύλαια, pag. 255. Is ipſe eſt nimirum, qui de Athenienſium anathematis ſcripſiſſe dicitur: Ita fortaſſis librum inſcripſerit, περὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει: cujuſmodi inſcriptio Polemonis Periegetæ operi eſt præfixa, teſte Strabone, lib. 9. pag. 592. Ejuſdem liber de ſpectaculis Italicis laudatur a Stobæo, ſerm. 242. pag. 792.

Hellanicus Mytilenæus hiſtoricus, Herodoto annis 12. vetuſtior, teſte Gellio, lib. 15. cap. 23. pag. 841. Scripſit de urbium originibus, κτίσεις ἐθνῶν καὶ πόλεων, cujus operis varias partes laudant Athen. lib. 1. pag. 447. Schol. Pindari, pag. 431. Iſaac. Tzetzes in Lycopht. pag. 45. & Schol. Apollonii ad lib. 1. v. 916. Hellanicus in Ægyptiacis citatur a Gellio, lib. 1. cap. 2. pag. XI. & Athenæo, lib. 15. pag. 679. Liber de Gentium nomenclaturis, ἐν ταῖς ἐθνῶν ὀνομασίαις, ab eodem Athen. lib. XI. pag. 462. & Schol. Apollonii ad lib. 4. v. 322.

Hemina. Vide Cassius Hemina.

Heraclides Ponticus, ex Odeſſo Ponti civitate, Pontici nomen traxit. Hujus vitam & ſcripta Laërtius tradit, lib. 5. pag. 135. Ariſtotelis auditor fuit. Heraclidis librum de origine urbium, κτίσις, citat Clemens Alexandr. in Protreptico, pag. 25. Περὶ νόσων, de morbis: (forte περὶ νήσων legendum:) & aliud opus ab iſto diverſum περὶ τῆς ἄπνου, de femina carente ſpiritu, Laërtius in Empedocle, lib. 8. pag. 226. & 228. & Galenus tomo 7. lib. 6. de locis affectis, cap. 5. pag. 518. An vero idem ſit Heraclides, qui patria non appellata laudatur in Indice libri IV. an alius potius Cretenſis, cujus librum de Urbibus Græciæ laudat Apollonius, cap. 19. Hiſt. Comment. pag. 22. An ad iſtum pariter pertineat liber de origine Urbium citatus a Clemente, haud eſt ita proclive ſtatuere.

Heraclides Medicus Erythræus, ab Erythris haud procul Epheſo, Aſiæ civitate: Apollonii qui Mys cognominatus eſt, in ſchola ſocius, cujus meminir Galenus, lib. 4. de differ. pulſ. cap. 10. pag 95. tomo 8. ubi eum omnium Chryſermi diſcipulorum clariſſimum vocat, ac librum ejus ſeptimum de ſecta Herophili, cui erat addictus, citat. Addit idem Galenus tomo 9. Comm. 1. in lib. 6. Epidem. Hippocr. pag. 254. interpretatum eſſe hos ipſos Hippocratis libros: Aphoriſmos item, immo omnia Hippocratis opera commentariis illuſtraſſe, tomo 12. Commen. 1. in lib. Hippocr. de officina medici, pag. 2. Strabo, lib. 14. pag. 645. ſua ætate floruiſſe eum ſignificat.

Heraclides Tarentinus medicus Empiticus, inquit Celſus, in præf. lib. 1. pag. 1. Librum ejus ſecundum interiorum curationum laudat Cælius Aurelianus, lib. 1. Chron. cap. 1. Chron. cap. 4. Librum περὶ θηρίων, de feris, Galenus tomo 13. lib. 2. de antidotis, cap. 14. pag. 922. Libros de ſimplicibus, lib. 1. de antidotis. Περὶ σκευασίας καὶ δοκιμασίας φαρμάκων, de præparatione & probatione medicamentorum, lib. 6. de ſimplic. medicamen. in procem. pag. 144. &c.

Hermippus Smyrnæus, cujus diligentiam in conſcribenda hiſtoria laudat Joſephus, lib. 1. contra Apionem. Callimachi auditor fuit, unde & Callimachius Athenæo dicitur, lib. 3. pag. 58. & lib. 5. pag. 213. Scripſit de Magis, ut auctor eſt Plinius, lib. 30. ſect. 2. cujus operis librum primum laudat Laërtius in procem. pag. 3. De vitis illuſtrium virorum, de ſapientibus, de Pythagora, aliaque quæ idem commemorat in Thalete, pag. 8. & 10.

Herodotus Halicarnaſſeus, qui hiſtoriam ſuam, quæ omnium manibus teritur, Muſas inſcripſit.

Herophilus medicus Calchedonius fuit, æqualis Phalaridi, quem morbo laborantem ſanavit. Subtilioris ſectæ conditorem appellat Plinius, lib. 26. ſect. 6. Librum ejus Curationum primum citat Aurelianus, lib. 2. cap. 13. & lib. 4. cap. 8. librum eum, quem ad Hippocr. prognoſticon ſcripſit. Illuſtratam ab eo anatomicen Galenus fatetur. Mittebantur ad eum ob eam rem a regibus facinoroſi e carcere, quos vivos diſſecaret, ut auctor eſt Corn. Celſus in præf. lib. 1. pag. 2. Idcirco Tertullianus de eo, lib. de anima, cap. 10. pag. 270. *Herophilus ille medicus, aut lanius, qui ſexcentos exſecuit, ut naturam ſcrutaretur: qui hominem odiit, ut noſſet*, &c.

Hesiodus Cuma Æolidis oppido oriundus, unde Aſcram Bœotiæ tranſlatus, Aſcræus vates dictus eſt. Scripſit de aſtrologia, teſte Plinio, lib. 18. ſect. 57. & Athenæo, lib. XI. pag. 491. Et vero ejus βίβλον ἀστρικὴν laudat Tzetzes, Chiliad. 12. hiſt. 399. v. 169. præter librum ἔργων καὶ ἡμερῶν, quem citat, v. 174. quique omnium manibus teritur. Laudat & Theon, ut dicturi ſumus, lib. 18. ſect. 57. Homero poſteriorem fuiſſe multis argumentis probare nititur Gellius, lib. 3. cap. XI. pag. 240. Tzetzes totis CCCC. annis recentiorem facit loc. cit. v. 109. Æqualem fuiſſe, ex Arcturi exortu, quem iſte deſcribit, eruditi artis illius colligunt, ut ait Petavius in Ration. Temp. lib. 1. cap. 12. Ex Plinio, lib. XIV. ſect. 1. vixiſſe Heſiodum annis fere DCCCCXXX. ante Chriſtum colligitur: ex libro VII. ſect. XVI. Homerum annis circiter DCCCCXX. utrumque Aſa rege Juda regnante.

Hicesius Medicus Eraſiſtrateus, Athenæo, lib. 3. pag. 87. quem idem ait librum ſcripſiſſe περὶ ὕλης ἰατρικῆς, de materia medica, lib. 7. pag. 294. De unguentis, περὶ μύρων, lib. 15. pag. 689. De piſcibus, lib. 7. paſſim. Non parvæ auctoritatis medicum vocat Plinius, lib. 27. ſect. 14. De conditura vini ſcripſiſſe dicitur in Indice, lib. 15.

Hieron, Siciliæ Rex, quem inter ſcriptores de agricultura memorant Varro & Columella, lib. 1. cap. 1. cum Attalo Philometore Pergami rege. Multa de eo præclara habet Valerius Max. lib. 8. cap. 13. pag. 405.

Himilco Carthaginenſium Dux, quem iter ſuum, ſeu Περίπλουν litteris Punicis conſignaſſe teſtis eſt Feſtus Avienus his verſibus, in deſcriptione oræ maritimæ, verſ. 412.

Hæc olim Himilco Pœnus Oceano ſuper
Spectaſſe ſemet, & probaſſe rettulit:
Hæc nos ab imis Punicorum annalibus
Prolata longo tempore edidimus tibi.

Hipparcus Nicænus e Bithynia, ut Suidas ait, pag. 1264. Aſtrologorum ſua ætate princeps. Floruit Olymp. CLIV. Exſtant illius libri tres Enarrationum ad Arati & Eudoxi Phænomena, Petavio noſtro interprete. Scripſit & librum ſingularem de menſe Lunati, ut auctor eſt Galenus, tomo 8. lib. 3. de diebus decretoriis, cap. 4. pag. 496. Alium item de ſtellarum inerrantium conſtitutione, teſte eodem Suida.

Hippocrates Cous, qui primus, ut Plinii verbis utar, medendi præcepta clariſſime condidit: de quo Macrobius magnifice, *Hippocrates, qui tam fallere, quam falli neſcit*, lib. 1. in Somn. Scip. cap. 6. pag. 39. De eo plura, lib. 7. ſect. 37.

Hirtius.

Hirtius. Thuanæus codex, & Colb. 2. Q. Hirtium vocant.

Homerus. Ille Græcorum poëtarum princeps.

Horatius Flaccus, Lyricorum, inter Latinos.

Horus Aſſyriorum rex, qui multa medicamenta excogitavit. Laudat eum Plinius, lib. 30. ſect. 51.

Hyginus, cognomento Polyhiſtor, inquit Hieronym. in Chron. ad Olymp. 192. an. 4. De eo Suetonius, lib. de illuſtr. Gramm. cap. 20. pag. 123. *C. Julius Hyginus, Auguſti libertus, natione Hiſpanus ...... præfuit Palatinæ Bibliothecæ ..... familiariſſimus Ovidio poëtæ*, &c. Scripſit de urbibus Italicis, ut teſtatur Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 7. pag. 216. Quintum librorum, ſeu Commentariorum, quos in Virgilium fecit, laudat idem, lib. 6. Saturn. cap. 9. pag. 569. Meminit ejuſdem operis Gellius quoque, lib. 10. cap. 18. pag. 545. alioſque alibi libros recenſet. Aſcon. Pedian. in orat. in Piſon. pag. 6. librum priorem *De viris claris*. Secundum, de agricultura, Chariſius, lib. 1. pag. 115. Egregium eſt Columellæ de eo elogium, lib. 9. cap. 2. pag. 317. *De alvearum cura*, inquit, *neque diligentius quidquam præcipi poteſt, quam ab Hyginio jam dictum eſt, nec ornatius quam Virgilio, nec elegantius quam Celſo. Hyginius veterum auctorum placita ſecretis diſperſa monumentis induſtrie collegit: Virgilius poëticis floribus illuminavit: Celſus utriuſque memorati adhibuit modum.* Scripſiſſe præterea de apibus ſignificat idem Columella, lib. 9. cap. 13. pag. 334. Exſtat hodieque ejus Aſtronomicum poëticum. At liber de limitibus conſtituendis alterius Hygini eſt multo recentioris.

Hylas. Scripſit de auguriis, teſte Plinio, lib. 10. ſect. 18. Inter externos ſcriptores cenſendus, nec Romanos.

I

Iacchus. Inter Grammaticos Iacchus cenſetur apud Sueton. lib. de illuſtr. Gramm. cap. 3. pag. 120.

Icetidas Medicus, de quo Plin. lib. 28. ſect. 23. perperam in Indice ſcriptus *Icacidas*.

Ictius. Quis ille ſit, adhuc incompertum. In Indice edito legitur, *C. Ictio*. In cod. R. 2. & Colb. 2. *Cticio*. An igitur ſcribendum *Cincio*, cujus liber quintus de re militari laudatur a Gellio, lib. 16. cap. 4. pag. 865. An *C. Icco?* Fuit enim Iccus Tarentinus medicus, qui 77. Olympiade vixit, cujus meminit Plato in Protagora, Ἴκκος ὁ Ταραντῖνος ἰατρὸς, &c. Vix certe exiſtimem Itium hic habere locum poſſe, ad quem eſt Horatii ode 29. inſcripta, cujus eſt initium hujuſmodi: *Iti, beatis nunc Arabum invides Gazis, &c.* Sic enim ſcribendum aiunt, non *Icti*, ut vulgo, tum ex vetuſtis exemplaribus, tum ex nummis Itiæ gentis.

Iollas Bithynus medicus, de quo Dioſcorides in præfat. Ἰόλας ὁ Βιθυνός. Laudatur a Galeno, lib. 1. de antidotis, cap. 1. pag. 867. Scholiaſtes Nicandri in Theriac. pag. 32. Ἰόλαον vocat, ac de herbarum virtutibus ſcripſiſſe ait. Cave hunc medicum cum hiſtorico Claudio Julio confundas, cujus Stephanus meminit: quod Salmaſius facit, pag. 975. Exercit. in Solin.

Isidorus Characenus. Charax, quæ urbs Parthiæ eſt, ortum ei & nomen dedit. Parthiam deſcripſit eo libro qui hodieque exſtat, Σταθμοὶ Παρθικοὶ inſcriptus. Auguſti principatu claruit.

Isigonus Nicæensis, a patria ſic appellatus a Plinio, lib. 7. ſect. 2. Gellioque, lib. 9. cap. 4. pag. 461. a quo inter ſcriptores haud parvæ auctoritatis cenſetur, quorum libri pleni ſunt rerum incredibilium. Hujus liber MS. *De aquis* in Bibliotheca Florentina dicitur aſſervari. Liber ſecundus Ἀπίστων, hoc eſt, Incredibilium, laudatur a Sotione, in Collectaneis de fluminum fontiumque miraculis, 138.

Ismenias. Περὶ λίθων ſcripſiſſe videtur. Legato Græcorum Thebano id nomen eſt apud Ælian. lib. 1. Var. cap. 21.

Juba rex, Jubæ ſenioris filius, ejus qui Numidiæ ac Mauritaniæ alterius rex fuit: Romam in triumphum ductus a Cæſare: qua occaſione Romanis inſtitutus diſciplinis, factus eſt, inquit Plinius, lib. 5. ſect. 1. ſtudiorum claritate mirabilior etiam, quam regno. Πολυμαθέστατον Athenæus vocat, lib. 3. pag. 83. quanquam eo loci auctoritatem ejus Democritus elevat his verbis: εἴη τούτων Ἰόβας ἱπρεῖ, χαιρέτω Λιβυκαῖσι βίβλοις, ἔτι δὲ ταῖς Ἄννωνος πλάναις. Scripſit ad C. Cæſarem Auguſti F. de expeditione Arabica, teſte Plinio, lib. 6. ſect. 31. Ejuſdem liber primus Libycorum citatur a Plut. in Parall. pag. 311. De rebus Aſſyriorum ſcripſiſſe auctor eſt Tatianus, orat. contra Græcos, pag. 184. De Euphorbia herba volumen, Plin. lib. 25. ſect. 38. & Galenus, lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 4. pag. 609. Librum Jubæ octavum de pictoribus, περὶ ζωγράφων, laudat Harpocration, verbo Παῤῥάσιος, pag. 236. Περὶ γραφικῆς, de pictura, in Πολύγνωτος, pag. 248. cujus operis librum alterum citat Photius in Bibl. cod. 161. pag. 338. Librum quartum hiſtoriæ theatricæ, Athenæus, lib. 4. pag. 175. Librum decimum ſeptimum Photius in Bibl. cod. CLXI. pag. 341. Antonii & Cleopatræ filiam duxit uxorem, ex qua Ptolemæum filium tulit, Mauritaniæ utriuſque regem.

Julius Aquila. Vide Aquila.

Julius Atticus. Vide Atticus.

Julius Bassus. Vide Bassus.

Julius Cæsar Dictator. Ejus epiſtolæ laudantur a Plinio, lib. XIV. ſect. VIII. num 4. ubi nos plura de iis. Vide ſupra, Cæsar Dictator.

Julius Græcinus, *Julii Attici velut diſcipulus*, inquit Columella, lib. 1. cap. 1. pag. 13. *duo ſimilia volumina præceptorum de vineis compoſita facetius, eruditius poſteritati tradenda curavit.* Tacitus in vita Julii Agricolæ, cujus Græcinus pater fuit, *Julius Græcinus*, inquit, *vir Senatorii ordinis, ſtudio eloquentiæ ſapientiæque notus, iiſque virtutibus iram C. Cæſaris meritus.* Seneca, lib. 2. de benef. cap. 21. *Græcinus Julius*, inquit, *vir egregius, quem C. Cæſar* (Caligula) *occidit ob hoc unum, quod melior vir erat, quam eſſe quemquam tyranno expediret.* Celſum in libris ſuis tranſcripſiſſe a Plinio dicitur, lib. 14. ſect. 4.

Junius Gracchanus, quem Varro, lib. 5. de L. L. pag. 50. Junium Gracchum vocat, a C. Graccho Trib. pl. nomen accepit, ut ait Plinius, lib. 33. ſect. 9. Hujus commentarios hiſtoricos laudat idem Varro, lib. 5. de L. L. pag. 64. Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 13. pag. 253. aliique. Ulpianus Junium pariter Gracchanum vocat, lib. 1. De offic. quæſt. laudatque librum ejus ſeptimum, *De Poteſtatibus*.

L

Labeo. Vide Antistius Labeo.

Laberius Mimographus, Eques Rom. ita in ſcena dicax, ut ne adſtanti quidem ipſi Cæſari parceret. Prænomen ei Decimus eſt, apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 6. pag. 342. qui quidem fragmentum egregium recitat ex ipſius mimis, cap. 7. pag. 343. atque inter jocos quibus Cæſarem petiit, illum in primis; *Neceſſe eſt multos timeat, quem multi timent.* De eo Horatius:

Et Laberi mimos, & pulcra poëmata miror.

Laberii vitam & fragmenta reperies in collectione veterum poëtarum Latinorum Lugduni edita, 1603. Decimo poſt C. Julii Cæſaris necem menſe Puteolis obiit, inquit Hieron. in Chron. pag. 153.

Laïs obſtetrix, de mulierum morbis ſcripſiſſe videtur. Geminam hoc nomine ſcio a veteribus commendari: alteram matrem, filiam alteram, ſive naturalem, ſive adoptivam, ambas ob meretriciam artem celebratas: Priorem quidem, Alcibiadis amicam, de qua Athenæus, lib. 13. pag. 574. Alteram juniorem, de qua ſcitum illud Demoſthenis dictum Gellius refert, lib. 1. cap. 8. pag. 37. *Ego pœnitere tanti non emo.* Num harum altera, num ab ambabus diverſa quædam laudetur a Plinio, mihi non ſatis compertum.

Lenæus Pompeïus. Hunc Pompeïo Magno, cujus libertus fuit, in omnibus fere expeditionibus comitem fuiſſe, ac poſt patroni obitum ſchola ſe ſuſtentaſſe, auctor eſt Suetonius, lib. de illuſtr. Gramm. cap. 15. pag. 122. Inter primos fuiſſe, qui de re medica ſcripſerunt apud Romanos, teſtatur Plinius, lib. 25. ſect. 3.

Licinius Calvus. Vide Calvus Licinius.

Licinius Macer. Repetundarum reus aliquando is factus, a Cicerone defenſus eſt, teſte Plutarcho in Cicer. pag. 865. & Cic. ipſo in epiſt. ad Attic. Hiſtoriarum ejus liber primus a Macrobio, lib. 1. Saturn. cap. 10. pag. 230. & cap. 13. pag. 253. laudatur. Inter ſcriptores annalium haud ignobiles recenſetur a Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 6.

Licinius Mucianus, Græcis Μουκιανός. Hic M. Licinius Craſſus Mucianus dictus eſt, quod P. Mucii Scævolæ frater, e Mucia gente in Liciniam tranſierit a Craſſo adoptatus. Conſors imperii a Veſpaſiano, ob eximia ejus in ſe merita, appellatus. Ter conſul fuit, quo illum elogio ab aliis Mucianis diſtinguere Plinius ſolet. *Vir ſecundis adverſiſque juxta famoſus*, inquit Tacitus, lib. 1. Hiſtor. pag. 7.

Livius Titus, hiſtoricus Patavinus. Obiit quarto Tiberii anno.

Livius Filius. Laudatur in Indice libri 5. niſi locus mendoſus eſt, ex præpoſtera *Livii* repetitione, *Livii filii* conficta vox. Livii epiſtola ad filium ſcripta, de legendo Demoſthene ac Cicerone, laudatur a Quintiliano, lib. 10. cap. 1. pag. 735.

Lucilius poëta, qui primus Latinorum Satyras ſcripſit. De eo diximus ad præfationem, n. 7. Sub Publio Africano, Numantino bello, eques militaverat, inquit Velleïus, lib. 2. num. 9. pag. 8.

Lucretius Titus, poëta, Varroni fere æqualis, cujus exſtant libri ſex *De rerum Natura*, inſcripti.

Lyceas Naucratites a patria dictus eſt. Scripſit Ægyptiaca, quæ laudantur ab Athenæo, lib. 13. pag. 560. & lib. 14. pag. 616. Ex his decerpta videntur quæ de labyrinthis Ægypti Plinius refert, lib. 36. cap. 13. Lyceam auctorem appellans. Poëtam appellat Lyceam Pauſanias, lib. 2. ſive Corinth. pag. 118.

Lycus Hiſtoricus, patria Rheginus, Lycophronis Tragici adoptione pater, de quo Suidas, tomo 2. pag. 67. & 71. Libros hiſtoriarum Libyæ ac Siciliæ ſcripſit, teſte Porphyrio, ſive Malcho, in vita Pythagoræ, pag. 4. ubi quartus hujus operis liber citatur.

Lycus Neapolitanus medicus, ſic enim a patria cognominatur, apud Plin. lib. 20. ſect. 83. Ex eo multa Oribaſius deſcribit, lib. 8. cap. 43. pag. 145. & lib. 9. cap 25. fol. 161. Hunc ipſum eſſe arbitror, quem ſcripſiſſe commentarios in Hippocratis Aphoriſmos auctor eſt Galenus, tomo 9. libro quem adverſus Lycum ipſum edidit, pag. 359.

Lysimachus, quem de Agricultura ſcripſiſſe Index libri 4. Varro & Columella, lib. 1. de re ruſt. cap. 1. conſentiunt. Fortaſſis idem hiſtoricus ille Alexandrinus fuit, cujus librum τῶν Θηβαϊκῶν laudat Apollonii Schol. ad lib. 3. v. 1177.

M

Macer Æmilius. Vide Æmilius.

Mæcenas, Eques Rom. Auguſto gratiſſimus, cujus res geſtas litteris conſignavit, uti ex Solino diſcimus, cap. 12. pag. 32. Græcis Μαικήνας, in antiquis inſcript. *Mæcenas*. Ejus Dialogorum librum 10. laudat Priſcianus, lib. 1. pag. 61.

Mago Carthaginienſis, cujus Cicero meminit, lib. 1. de Orat. pag. 325. Volumina octo & xx. de re ruſtica ſcripſerat, Punico ſermone, quæ Dionyſius, uti ſuo loco diximus, in Græcum tranſtulit. Vide Varronem, lib. 1. cap. 1. de re ruſt. Exſtant illius capita aliquot de mulomedicina, inter veterinariæ medicinæ ſcriptores. Columella, lib. 1. cap. 1. pag. 13. ruſticationis parentem appellat.

Mallotes. Vide Philistides.

Mamilius Sura, e Mamiliorum familia, cujus Feſtus meminit.

Manilius, vir Senatorii ordinis, Marii ac Syllæ temporibus floruit, Juriſconſultus hiſtoriæ ac litteraturæ omnis indagator. M. Manilium vocat Cicero, lib. 1. de orat. pag. 322. & lib. 7. Epiſt. Fam. 10. Ab eo ſemper cum P. Mucio Scævola, Juriſconſultiſſimo, nominari conjunctim ſolet. Eum cujus Aſtronomicôn libros habemus, ab eo longe diverſum eſſe: neque etiam Auguſti ætate, ut putat Scaliger, ſed Conſtantini M. vixiſſe, eruditi viri opinantur.

Marsus Poeta, cui Domitius prænomen fuit, ut quidem ait Suetonius, lib. de illuſtr. Gramm. cap. 9. pag. 121. Scripſiſſe Herculis certamen adverſus Amazonas, auctor eſt Martialis, lib. 4. Epigr. 28. Fabellarum liber nonus laudatur a Chariſio, lib. 1. pag. 55. Virgilio coævus fuit.

Marsyas Macedo, ex oppido percelebri Pella: Antigoni frater, ejus qui poſt Alexandrum regnavit. Scripſit de rebus Atticis libros 12. De Macedonicis, x. Cujus poſterioris operis Harpocration meminit, verbo Ἀμφίπολις, pag. 20. Utriuſque Suidas, tomo 2. pag. 100. Laudatur & a Plutarcho, in Demoſth. pag. 854.

Masurius Sabinus, Græcis Μασούριος, vir equeſtris ordinis, Auguſtæi ævi Juriſconſultus nobiliſſimus: de quo Perſius, ſatyra 5.

Excepto, ſi quid Maſuri rubrica notavit.

Libros ejus de jure civili laudat Gellius, lib. 4. cap. 1. pag. 272. Memorialium librum undecimum, idem lib. 5. cap. 6. pag. 326. Secundum, Macrobius, lib. 3. Saturn. cap. 6. pag. 397. Libros de triumphis Romanorum, Plinius, lib. 15. ſect. 38.

Maximus Valerius, libros Exemplorum, ſive dictorum factorumque Memorabilium ſcripſit. Quamquam in priore libro pars capitis primi poſtrema, a num. 5. ad caput 5 ejuſdem libri, cui *De ominibus* titulus eſt, non ipſius Valerii eſt, ſed ejus potius, qui ex Valerio epitomen fecit, quod & præfationes illas exempla ſingula, quæ hoc intervallo continentur, egreſſuſque non habent Maximo perfamiliares: & quod in vetuſtioribus exemplaribus ea deſunt, quæ hic inſeruntur, quorum loco notatum eſt *Deeſſe multa*. Sed qua demum ætate vixerit, Valerius ipſe prodit, lib. 2. cap. 6. num. 8. pag. 106. dum ſe in Aſiam eſſe profectum dicit cum Sexto Pompeio Nepote, qui ut Faſti loquuntur, Conſulatum eo anno geſſit, quo Auguſtus obiit. Tum vero maxime ejuſdem libri, cap. 9. num. 6. pag. 131. ubi a Claudio Nerone ortum ducere Tiberium ait, quem *Principem noſtrum ſalutarem* appellat.

Medius. Inter vetuſtiores medicos laudantur a Galeno, Medius, & Pliſtonicus, Μήδειος, καὶ Πλειστόνικος, tomo 3. comment. 2. in libr. Hippocr. de natur. hum. pag. 137.

Megasthenes. Vixit is Ptolemæi Lagidæ principatu. Ejus hiſtoriæ fidem derogat Strabo, lib. 2. pag. 76. Laudat eum ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Ἰνδικῶν, Clemens Alexandr. lib. 1. Strom. pag. 305. ubi cum Seleuco Nicatore vixiſſe tradit.

Meges chirurgus, de quo, lib. 32. ſect. 24. Celſus chirurgicorum peritiſſimum vocat, lib. 5. cap. 28. & in præfatione libri ſeptimi.

Mela Pomponius, natione Hiſpanus, vixit Claudii Cæſaris principatu, ut quidem Voſſius exiſtimat poſt Vadianum. Vide quæ dicturi ſumus, lib. 19. ſect. 33. Edidit libros tres de ſitu orbis, quibus nihil eſt elegantius. In Geographicis rebus deſcribendis, ab eruditione Strabo, a diligentia Plinius, ab arte Mela commendatur.

Melanthius, pictor, de quo dicemus, lib. 35 ſect. 32.

Melior Umbricius. Vide Umbricius.

Melissus. Meminit Suetonius, lib. de illuſtr. Gramm. cap. 3. pag. 120. Lenæi Meliſſi: capite vero 21. pag. 123. Caii etiam Meliſſi, quem Mæcenati gratiſſimum fuiſſe ait, ac Bibliothecarum in Octaviæ porticu ordinandarum curam ſuſcepiſſe. A patrono ſuo C. Meliſſus Mæcenas dictus eſt. Hic enim ille eſt, quem Mæcenatem Meliſſum ſcribi oportet apud Plinium, lib. 28. ſect. 17. ut ibi dicturi ſumus. Librum ſcripſit Facetiarum ſive Jocorum, teſte eodem Suetonio. Impetrare tamen a me vix poſſum ut credam, alterutrum ex his a Plinio vocari in partes. Illum potius exiſtimaverim ab eo deſignari, quiſquis is fuerit, Meliſſum ſcriptorem, cujus librum *De animalibus* laudat Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 1. cap. 6. pag. 196. Eſt & alter *Meliſſus Euboicus*, inquit Fulgentius, lib. 2. Mythol. pag. 140. cap. de cygno, *qui omnium phyſiologorum ſententias diſputavit*. Alius rurſum apud Laërt. lib. 9. pag. 243. ſed neuter huc pertinet.

Menæchmus Sicyonius, Μέναιχμος Suidæ, tomo 2. pag. 89. De artificibus, περὶ τεχνιτῶν ſcripſit librum unum, teſte Athenæo, lib. 14. pag. 635. De arte ſua, hoc eſt, de toreutice, Plin. lib. 34. ſect. 19. Statuarius fuit. Idem Sicyoniorum hiſtoriam libris ſex complexus eſt, teſte Athenæo, lib 3. pag. 271. Idem res geſtas ab Alexandro, ut auctor eſt Suidas loc. cit.

Menander Comicus. Theophraſtum Ariſtotelis diſcipulum, magiſtrum habuit, teſte Laërtio in Theophr. lib. 5. pag. 122. novæ comœdiæ princeps. Plurimas ejus fabulas citat Athenæus: citant & alii. De eo vide Plin. lib. 7. ſect. 31.

Menandri duo, Prieneus, & Heracleotes. Prioris, Varro & Columella, lib. 1. cap. 1. inter ſcriptores de agricultura: poſterioris, ſolus Varro meminit. Illi Priene Ioniæ civitas, iſti Heraclia, quæcumque illa ſit, nomen dedit. Vel illorum alteruter, vel ab utroque diverſus ille Menander eſt, qui Βιόχρηστα ſcripſit, hoc eſt, vitæ utilia: de quo in Indice, lib. 19.

Menecrates Poeta Epheſius, quam de re ruſtica carmen ſcripſiſſe auctor eſt Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 1. Hunc Plinius laudat paſſim: at in Indice lib. xi. Menecratem potius Syracuſium medicum deſignari puto, de quo Athenæus lib 7. pag. 289. & quem optimorum medicamentorum librum inſcripſiſſe auctor eſt Galenus, tomo 13. lib. 6. κατὰ τόπους, cap. 9. pag. 518.

Messala Orator. Vide Corvinus Messala.

Messala Senex, idem Meſſala Cenſorius Plinio dictus, lib. 7. ſect. 10. Augur Meſſala Gellio, lib. 13. cap. 15. pag. 685: ubi librum de auſpiciis ab eo ſcriptum dicit: vel, uti Feſtus ait, verbo Marſpedis, *De explanatione auguriorum*. De Romanis etiam familiis ſcripſit, quo ex opere Plinius profecit, lib. 34. ſect. 38. & lib. 35. ſect. 2. atque adeo, ut mihi quidem videtur, lib. 33. ſect. 14.

Messalinus Cotta. Vide Cotta Messalinus.

Metellus Scipio. Dicemus de eo, lib. 8. ſect. 74.

Meton. Aſtrologus antiquiſſimus, qui Athenis, ac per Macedoniam obſervaſſe dicitur a Ptolemæo, libro de apparentiis, in Uranologio Petavii. Cum Euctemone, Doſitheo, Philippo, Eudoxo, ceteriſque Aſtrologis, a Ptolemæo fere ſemper, Geminoque, conjungitur. Athenis Enneadecateridem promulgavit, inquit Diodorus Sicul. lib. 12. pag. 94.

Metrodorus. Alterum hic a patria, Sceplii: alterum ab odio Romani nominis, Miſoromæi cognomen habuit, teſte Plinio, lib. 34. ſect. 16. Eſt porro Sceplis Troadis oppidum. Hunc apud Tullium Antonius, lib. 2. de Orat. pag. 545. adhuc ætate ſua vixiſſe ait. Scripſit de ratione inungendi athletas, περὶ τῆς ἀλειπτικῆς, teſte Athenæo, lib. 12. pag. 552. Cum in Indice, lib. 3. atque ejuſdem libri ſect. 20. appelletur, qui liber totus eſt in rebus Geographicis explicandis, eumdem eſſe exiſtimo, qui in Indice librorum ſequentium, quarti ſcilicet, & quinti, quamquam patria non deſignata, laudatur: cum in eodem illi verſentur argumento: atque adeo hunc Metrodorum Sceplium περιήγησιν, ſeu terrarum orbis deſcriptionem inſtituiſſe, ex qua Plinius profecerit: unde & Periegeticus appellatus eſt a Placido Lactantio, ſive ut alii aiunt, Lutatio, in librum tertium Thebaïdos Statii, v. 478. pag. 105. Laudatur idem ἐν πρώτῳ τῶν περὶ Τιγράνην, ab Apollonii Schol. ad lib. 4. v. 133.

Metrodorus, qui de Architectonice ſcripſit, ut dicitur in Indice libri 35. a Metrodoro Scepſio, diverſitate argumenti in quo verſatur, & patria, & ætate diſpar, ut dicemus libro xxxv. ſect. xl. num. 30.

Metrodorus Medicus, Chius, Hippocratis magiſter, τῶν ῥιζοτομουμένων epitomen ſcripſiſſe dicitur, lib. 20. ſect. 81. hoc eſt, de perfecta cognitione, diſſectione, ac præparatione herbarum ad medicamenta conficienda. Plerique veterum, qui de herbis medicis ſcripſerunt, libros ſuos inſcribere ſoliti ſunt, περὶ ῥιζοτομουμένων, vel Ῥιζοτομικόν. Ut Amerias apud Athen. lib. 15. pag. 681. ἐν ῥιζοτομικῷ, Eumachus Corcyræus ἐν ῥιζοτομικῷ, ibidem. Metrodori Chii librum de Natura Tullius laudat, lib. 4. Academ. quæſt. pag 58.

Micton. Libro 20. ſect. 96. in cod. Chiffl. legitur *Myccon*. In Colb. 1. *Mycon*: lib. 29. ſect. 38. *Picton*. In Indice hactenus edito, & lib. 20. ſect. 96. *Micton qui rhizotomumena*. Haud dubie *Micton* reſcribendum: etſi Salmaſius *Miccion* Μικκίων legi ult. Nam ſcholiaſtes Nicandri in Theriac. pag. 29. laudat Μίκτωνα ἐν τῷ περὶ Ῥιζοτομικῶν. Quo ex loco rurſum Plinius corrigendus, lib. 28. ſect. 7. ubi *Marcion Smyrnæus*, pro *Micton Smyrnæus* perperam ſcribitur: Idem enim eſt qui de ſimplicium ſcripſit effectibus, ut eo loci dicitur, & qui, quod idem eſt, ῥιζοτομούμενα tractavit. In Indice librorum nondum editorum, confecto a Scipione Tettio, edito a P. Labbeo in nova Biblioth. librorum MSS. pag. 172. exſtare dicuntur in Florentina Bibl. Myſticis

Smyrnæi Gynæcia, capitibus 1072. comprehenſa. Scribe, *Mictionis.*

Miletus. Forte Melitus ſcribi ſatius foret, Μέλιτος, quem Suidas ait tragicum & oratorem fuiſſe, Socratis ævo : Ariſtoph. Schol. in Ranis, pag. 273. & Ælian. lib. 10. Var. cap. 3.

Mithridates ille Ponti ac Bithyniæ rex, omnium ſermone celebratus. De arcanis morborum remediis commentarios ſcripſit, quos Pompeïus eo devicto Romam abſtulit, atque a liberto ſuo Lenæo Pompeïo verti Latine juſſit. Scriptis ſuis multa ad hiſtoriam naturæ pertinentia intexuerat.

Mnaseas. Inter ſcriptores rei ruſticæ a Varrone & Columella laudatus, lib. 1. cap. 1. Liber ejus tertius de rebus Europæ, Εὐρωπιακῶν, laudatur ab Athenæo, lib. 4. pag. 158. ex quo Fulgentium emendabis, qui libro de priſco ſermone, Mnaſeam citat *in Cecrope libro*, mendoſe, pro *in Europes libro*, ut Suidas appellat, pag. 584. tomo 2. verbo Πραξιδίκη. Ipſumque viciſſim Athenæum corriges, qui loco cit. Μνασέαν τὸν Πατρέα vocat, cum Παταρέα ſcribi oporteat. Μνασέας ὁ Παταρεὺς laudatur a Schol. Pindari, pag. 99. & 236. Fuit igitur is Patarenſis, e Lyciæ civitate. Scripſit præter iſta Mnaſeas Periplum, teſte eodem Athen. lib. 8. pag. 331. qui & librum ſecundum de Aſia citat, pag. 346. Græcæ gentis non obſcurus ſcriptor vocatur a Columella, lib. 12. cap. 4. pag. 414.

Mnesides Medicus. Sic eum Priſcianus vocat, lib. 6. pag. 707. ubi ex Indice quædam ſcriptorum nomina referens, ſic ait : *In XI. Menecrate. In XII. Mneſide.* Sic etiam ſcribitur apud Plinium ipſum, lib. 20. ſect. 76. in MSS. Reg. 1. 2. Colb. &c.

Mnesigiton. Græcis Μνησιγείτων.

Mnesitheus Athenenſis medicus, Μνησίθεος Plutarcho in quæſt. natur. pag. 918. Ejus epiſtolam περὶ κωθωνισμοῦ laudat Athenæus, lib xi. pag 483. Librum de eduliis, περὶ ἐδεστῶν, lib. 3. pag. 80. unde Varro quædam excerpſit de variis vini generibus, quæ Gellius referr, lib. 13. cap. 30. pag. 730. De coronis egiſſe dicitur in Indice libri xxi. Hic ſcripſit, inquit Athenæus, lib. 1. pag. 22. reſponſo Pythiæ Athenienſibus juſſum eſſe, ut Bacchum medicum venerarentur : hoc eſt, ut vi medica vini uterentur.

Moschion Græcus, de raphano condidit volumen, teſte Plinio, lib. 19 ſect. 26. Exſtat in Gynæciorum libris Μοσχίωνος περὶ γυναικείων παθῶν, de mulierum morbis opus : cum aliis excerptis ex Cleopatra, & Moſchione forte altero. Sed ex iis alterutrum a Plinio laudari exiſtimo. Scripſit & alter fortaſſis Μοσχίων ab his diverſus libellum de nave Hieronis Syracuſii, apud Athenæum, lib. 5. pag. 206. ex quo ætas ſcriptoris diſcitur.

Mucianus. Vide Licinius Mucianus.

Mundus Dossenus. Vide Dossenus Mundus.

Musæus poëta, Orphei diſcipulus, Eleuſinius. Fuit & alter eo nomine Thebanus, qui Trojani belli tempore Lyricos verſus ſcripſit. Alteruterne ex iis, num ab iis diverſus quiſpiam aſſignetur a Plinio, difficile eſt ſtatuere. Heſiodo uterque, quem Plinius Muſæo præponit, longe antiquior.

Myrsilus Leſbius, Μύρσιλος Λέσβιος, inquit Clemens Alex. in Protrept. pag. 20. Leſbiaca compoſuit, ut auctor eſt Antigonus Caryſtius, cap. 5. 17. & 129. Laudat eum Strabo, lib. 13. pag. 617.

N

Nearchus. Is Alexandri navium gubernator, cum eo militavit, ac de rebus ab eo geſtis ſcripſit hiſtoriam, quam Strabo laudat, lib. 15. pag. 686. & alibi paſſim : Curtius item, Arrianus in Indicis, pag. 544. & Suidas. In inſula, quam Indus amnis in oſtio facit, Patale dicta, ſepultum tradit Philoſtratus, lib. 3. de vita Apol. c. 15. pag. 155.

Necepsos, Græcis Νεχεψῶς *Ægypti Imperator juſtiſſimus, & Aſtrologus valde bonus*, inquit Julius Firmicus, lib. 4. cap. 16. De illo Auſonius :

Quique Magos docuit myſteria vana Necepſos.

Νεχεψῶς ὁ βασιλεὺς citatur a Galeno, lib. 9. de faculr. ſimp. medic. cap. 2. pag. 258. ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ βιβλῳ.

Neoptolemus. Μελιτουργικὰ, hoc eſt. de ratione conficiendi ſervandique mellis ſcripſiſſe dicitur in Indice libri xi. Laudatur ab Athenæo liber de Epigrammatis Neoptolemi Pariani, lib. 10. pag. 454. Liber tertius Gloſſarum, lib. xi. pag. 476. Denique ejuſdem Dionyſias, lib. 3. pag. 82.

Nepos Cornelius. Vide Cornelius Nepos.

Nicander Colophonius, idem Poëta, idem Medicus, idem inſignis Grammaticus fuit : is eſt cujus Theriaca exſtant, & Alexipharmaca. Vixit temporibus Attali, poſtremi Pergamenorum regis. Scripſit collectionem remediorum : item prognoſtica, quæ ex Hippocrate tranſtulit. Hæc Suidas tomo 2. pag. 229. Scripſit & Georgica, quorum præter Suidam meminit Athenæus, lib. 2. pag. 72. Quo de opere ita Tullius, lib. 1. de Orat. pag. 284. *Conſtat inter doctos, hominem ignarum Aſtrologiæ, ornatiſſimis atque optimis verſibus, Aratum de cælo ſtelliſque dixiſſe : de rebus ruſticis hominem ab agro remotiſſimum Nicandrum Colophonium poëtica quadam facultate, non ruſtica, ſcripſiſſe præclare.* Ejuſdem Μελιτουργικὰ laudantur ab Athenæo, lib. 2. pag. 68. Liber Gloſſarum tertius, lib. 7. pag. 288. Ætolicorum, lib. 6. pag. 296. Bœoticorum, lib. 7. pag. 329. Colophoniorum quartus, lib. xi. pag. 496. Denique ἑτεροιουμένων, ſive Transformationum, ſeu Metamorphoſeon, lib. 3. pag. 82. Ejuſdemque operis liber quartus, lib. 7. pag. 305. ut ex iis & Apollonii Scholiaſten, qui ad lib. 1. v. 1235. ἑτεροιουμένων, & Suidam emendandum putem, qui fœdum huic operi titulum adfingit, ἑταιριζομένων βιβλία πέντε, *De iis qui meretricis more vivunt.* Meminit & Scholiaſtes Nicandri in Theriac. pag. 28. libri quem ille Hyacinthum inſcripſerat, Νίκανδρος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ὑακίνθῳ. Apollonii Schol. ad lib. 4. v. 57. libri ſecundi Εὐρώπης.

Niceratus. Inter recentiores medicos Auguſtæi ævi a Dioſcoride recenſetur, in præf. Librum Nicerati de catalepſi laudat Cælius Aurelian. lib. 2. Chron. cap. 5. Hujus compoſitiones medicas refert Galenus, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 401. & lib. 7. cap. 5. pag. 553.

Nicias. Νικίας Μαλλώτης, a Mallo Ciliciæ oppido cognominatus, ἐν τοῖς περὶ λίθων, libro de lapidibus, ſive gemmis, laudatur a Plutarcho, lib. de flumin. pag. 1161. & a Stobæo ſerm. de morbis, 242. pag. 793. Pyrrhi regis medicus fuit.

Nicobulus. Videtur is cum Oneſicrito & Nearcho, expeditionum Alexandri comes fuiſſe, vel cum Diogneto & Bætone itinerum dimenſor.

Niger Sextius homo Latinus, Græce de medicina ſcripſit : ſed in herbis explicandis, Dioſcoridi ſi credimus in præf. multa peccavit. Plinio contra, lib. 32. ſect. 13. diligentiſſimus auctor medicinæ dicitur. De materia medica, περὶ ὕλης, ſcripſiſſe ſcimus ex Erotiano, in Onomaſtico vocum Hippocratis, tomo 2. operum Galeni, pag. 125.

Niger Trebius. Vide Trebius.

Nigidius Figulus, Senator, poſt M. Varronem Romanorum doctiſſimus : quo ſocio atque adjutore in extinguenda Catilinæ conjuratione Cicero uſus eſt. Aſtrologica eum ſcientia præſtitiſſe auctor eſt Dio, lib. 45. pag. 270. imperiumque prædixiſſe Octavio Auguſto, eo ipſo quo natus eſt die. Maximum rerum naturalium indagatorem vocat Q. Serenus Sammonicus apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 12. pag. 364. ubi librum ejus quartum *de animalibus* laudat, quo loco de acipenſere egit. Librum ſecundum ejuſdem operis, Gellius, lib. 7. cap. 9. pag. 420. Secundum item, de vento, lib. 2. cap. 22. pag. 166. De Extis, lib. 16. cap. 6. pag. 875. De Sphæra Barbarica & Græcanica, Servius in lib. Georg. Unde ei Figuli cognomen adhæſerit, docet Auguſt. lib. 5. de Civit. Dei, cap. 3. De eo Lucanus, lib. 1. v. 639.

At Figulus, cui cura Deos, ſecretaque mundi
Noſſe fuit, quem non ſtellarum Ægyptia Memphis
Æquaret viſu numeriſque moventibus aſtra, &c.

Nymphodorus Syracuſius, quem laudat Athenæus, lib. 7. pag. 321. ἐν Ἀσίας περίπλῳ, libro vero 8. pag. 331. ἐν περίπλοις, ut non Aſiæ ſolum, ſed totius orbis Periplum deſcripſiſſe videatur. Laudari hunc a Plinio citius exiſtimaverim, quam alterum ejuſdem nominis Amphipoliten, quem citat Clemens Alexandr. in Protrept. pag. 43 aitque ſcripſiſſe de ritibus legibuſque barbaricis, ἐν Νομίμοις Βαρβαρικοῖς. Syracuſium ab Æliano quoque citari arbitror, lib. xi. cap. 20. & lib. 16. cap. 34. de Siciliæ & Sardiniæ rebus admirandis : quæ quia fictitiæ fortaſſis eranr & commentitiæ, inde auctori Nymphodoro θαυματοποιοῦ potius, quam θαυματογράφου nomen videtur obtigiſſe apud Athen. lib. 1. pag. 19.

O

Oenopides Chius, Mathematicus, cujus Diodorus meminit, lib. 1. pag. 38. & Ælian. lib. 10. Var. cap. 7. Huic Zodiaci inventionem nonnulli tribuunt apud Plutarch. lib. 2. de placitis Philoſ. cap. 12. pag. 888.

Olymfias Thebana. Laudatur hæc a Plinio Valeriano, lib. 4. rei medicæ, cap. 5. Citatur ejus epiſtola a Julio Polluce, lib. 10. cap. 1. pag. 459.

Olympicus. Scribendum fortaſſis *Olympiacus*, ut ſit medicus ille Mileſius, cujus Galenus meminit in Introd. tomo 2. cap. 4. pag. 363. Methodicæ ſectæ addictus.

Olympiodorus. Videtur is Alexandri M. res geſtas ſcripſiſſe, & cum Nearcho & Oneſicrito, expeditionum ejus comes fuiſſe.

Onesicritus Aſtypalæus, Diogenis diſcipulus, Alexandro in expeditionibus comes, ac triremis ipſius gubernaror : cujus inſtitutionem, ut Xenophon Cyri παιδείαν, ſcripſit, teſte Laërtio in Oneſicrito, lib. 6. pag. 158. Oneſicratum aliqui perperam appellant. Paſſim laudatur a Strabone.

Ophelion medicus, Græcis Ὀφελίων : quale poëtæ Comici nomen apud Athen. lib. 2. pag. 66. & apud Suidam tomo 2. pag. 399. In MSS. tamen Reg. Colb. Th. Chiffl. ſæpe *Opinion*, interdum *Ophion* ſcribitur.

Opilius Medicus, cui prænomen *Aurelius.* Ex libris illius de ſilveſtribus arboribus quædam Feſtus recitat, verbo *Fomites.* Oppius perperam ſcribitur apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 14. pag. 373. *Ordeiarium hominem*, & *Radium quadrantem* : & apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 14. pag. 373. *Vir doctus Oppius* (*lego* Opilius) *in libro quem fecit de ſilveſtribus arboribus.* Alium hunc eſſe arbitror ab eo qui libros ſuos Muſarum inſcripſit, lau-

datos a Gellio, lib. 1. cap. 25. pag. 106. & a Suetonio, lib. de illuſtr. Gramm. cap. 6. pag. 120.

Oppius. Caïum illum eſſe Oppium puto, qui auctor exſtimatus eſt eorum voluminum, quæ Hirtio ab aliis tribuuntur, quemadmodum Suetonius docet, in Julio, cap. 52. Scripſit de vita C. Marii, quam Plinius laudat, lib. xi. cap. 45. De vita Cn. Pompeii, unde quædam Plutarchus adducit, in Pompeïo, pag. 623. De vita Caſſii, ex Chariſio, lib. 1. pag. 119. Denique de rebus Africani, ex Gellio, lib. 7. cap. 1. pag. 395.

Orpheus. Primus exſtitit, qui de herbis aliqua curioſius prodiderit, inquit Plinius, lib. 25. ſect. 5. Ὀρφέως φυσικὸν laudat Suidas verbo Τετράπτερος, tomo 2. pag. 947. Τὰ λιθικὰ, ſive de gemmis, Tzetzes Chiliad. 4. hiſt. 140. v. 402. & Stobæus ſerm. 32. pag. 96. De Agricultura, ἐν Γεωργίᾳ, idem Chiliad. hiſt. 128. v. 172. De medicamentis compoſitis ſcripſiſſe auctor eſt Galenus, lib. 2. de antidotis, cap. 7. pag. 908. Fuit ille porro bello Trojano antiquior. Qui falſo ei adſcripti libri fuerint, Suidas docet tomo 2. pag. 338. In Indice libri 28. legitur, *Orpheo qui Diophios*, mendoſe, ut monuimus. Nam cum ſequatur ſtatim, *Archelao qui item*, hoc eſt, qui in eodem argumento tractando verſatus eſt: hunc autem ſuo loco oſtenderimus ἐν τοῖς διφυέσι laudari a Nicandri ſcholiaſte: effici inde neceſſe eſt, Orpheum pariter Διφυεῖς ſcripſiſſe, hoc eſt, de iis animalibus quæ ſunt ancipitis naturæ, ut ſunt murænæ, &c. Scio Reineſium, lib. 1. Variar. lect. cap. 1. conatum eſſe reſtituere Ἰδιοφυεῖς: ſed conjectura parum felici, cum Archelaum non viderit Διφυεῖς tractaſſe. Denique de medicamentis Orpheum hunc exaraſſe volumen, auctor eſt Galenus, lib. 2. de antid. cap. 7. pag. 908.

Osthanes. Duo ejus nominis laudantur a Plinio, lib. 30. ſect. 2. Prior Xerxem in bello comitatus, poſterior Alexandrum. Uterque magicæ profeſſioni auctoritatem dedit, de ea arte ſcriptis voluminibus. De utroque ibi dicemus. Oſthanem citat Lactantius Placidus in lib. 1. Thebaïd. Statii, v. 710.

Ovidius Naso, cujus libros Halieuticôn laudat in primis Plinius, libro xxxii. ſect. v. & liv.

P

Panætius Rhodius, Lælii ac junioris Africani familiaris fuit: huic etiam in Ægyptiaca legatione comes ſingularis, teſte Tullio, lib. 4. Academ. quæſt. pag. 25. Scripſit in primis libros *De officiis*, de quibus ſæpe Cicero.

Pabirius Fabianus. Vide Fabianus.

Parmeniscus Grammaticus Aratum Commentariis illuſtraſſe dicitur in fine opuſculi Eratoſthenis ad Arati Phænomena, pag. 267. Fabuloſam præterea ſcripſit de ſideribus hiſtoriam, cujus Hyginus meminit, lib. 2. pag. 59. & 64. Ex Parmeniſco fragmentum recitat ſcholiaſtes Euripidis in Medeam.

Parrhasius Pictor nobilis, de quo multa Plinius, lib. 35. ſect. 36. nam. 5.

Pasiteles qui Admirabilia, hoc eſt, qui quinque volumina ſcripſit nobilium operum in toto orbe, ut ait Plinius, lib. 36. ſect. 4. num. 12. Statuarius is fuit, in Magna Græcia natus, at civitate Romana donatus, ut idem ſcribit. Quare diverſus ab illo Paſitele eſt, qui Phidiam habuit magiſtrum.

Patrocles. Seleuci Nicatoris temporibus Indicum mare claſſe luſtravit. Huic præ omnibus fidem habendam ait Strabo, lib. 1. pag. 68.

Paulinus Suetonius, Conſulatum geſſit cum L. Pontio Teleſino, Caii Cæſaris Germanici principatu, Proprætor in Numidia, Mauros perdomuerat, ut præter Plinium Dio docet, lib. 60. pag. 670.

Paulus Sergius.

Pedianus Asconius. Vide Asconius.

Pelops. Fuit is Hippocratis interpres, novus Anatomiæ ſcriptor, quem adoleſcens admodum Galenus audivit, ut eſt auctor ipſe, lib. 6. de Hippocr. & Platonis decretis, cap. 3. pag. 186. tomo 3. Fuit igitur Plinio σύγχρονος, cum Trajani principatu florere Galenus cœperit.

Periander. Nemo Periandrum ignorat illum e ſapientibus ſeptem unum, Corinthi tyrannum, qui duobus verſuum millibus præcepta conſcripſit, teſte Laërtio in ejus vita, pag. 25. An alius in Indice libri quinti ſignetur, haud ſatis liquido poſſumus affirmare.

Petosiris Ægyptius Mathematicus, de quo Juvenalis, Satyra 6. v. 578.

Capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.

Aſtrologica ſcripſiſſe auctor eſt Suidas tomo 2. pag. 512. Hujus epiſtolam Aſtrologicam ad Nechepſum regem in Bibliotheca Cæſarea Viennæ exſtare MS. auctor eſt P. Lambecius, lib. 7. pag. 118. & in Bibl. MSS. Renati Moræi Med. Pariſ. P. Labbeus, in Nova Bibl. librorum MSS. pag. 213. Ejuſdem Petoſiris ad Nechepſum regem organum Aſtrologicum aſſervari teſtatur idem Lambecius in Bibliotheca jam ante laudata, loc. cit. Petoſirin & Necepſum Julius Firmicus, lib. 4. Matheſ. in præf. 45. divinos viros appellat, atque omni admiratione dignos, quorum prudentia & ipſa ſecreta divinitatis acceſſit, &c.

Petrichus. Sic enim illa vox ſcribi debet, ut in Colb. cod. 1. 2. lib. 20. ſect. 96. aliiſque quibuſdam in locis. Ophiaca ſcripſiſſe a Plinio dicitur loco citato: & a Nicandri ſcholiaſte, ad Theriaca, pag. 27. Πέτριχος ἐν Ὀφιακοῖς. Et pag. 30. Πέτριχος ἐν τῷ Ὀφιακῷ, hoc eſt, in eo libro, quo de ſerpentium natura diſputat.

Petronius. De eo diximus in Diodoto.

Phanias Physicus, quem laudat Antigonus Caryſtius, hiſtor. mirab. cap. 171. patria Leſbius, ut ait Plutarchus in Solone, pag. 85. & in Themiſtocle, pag. 115. vel ut Athenæus ait, lib. 2. pag. 51. & Laërtius in Ariſtippo, pag. 49. Ereſius: eſt enim Ereſos Leſbi inſulæ oppidum: Ariſtotele magiſtro profecit. Hujus librum quintum περὶ φυτῶν, de plantis, laudat Athenæus, lib. 3. pag. 84. De tyrannis Siciliæ, lib. 6. pag. 232. Contra Sophiſtas, lib. 14. pag. 648. &c.

Phemonoe. Φημονόην laudat in Thalete Laërtius, pag. 10. atque ab ea profectum τὸ Γνῶθι σεαυτὸν, quod vulgo Thaleti adſcribitur, ex Antiſthene refert. Hæc prima vates verſibus heroïcis fudit oracula apud Delphos, inquit Euſeb. in Chron. 104. cui concinit Proclus in Chreſtomathia, referente Photio in Bibl. cod. 239. pag. 981. τὸ μέλος πρῶτον μὲν ἐφεῦρε Φημονόη ἡ Ἀπόλλωνος προφῆτις. Primus illius verſus hexameter hic fuit: Συμφέρετε πτερά τε οἰωνοὶ, κηρόν τε μέλισσαι. Delphis vixiſſe Φημονόην auctor eſt præterea Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 334. & alii. De ea Lucanus, lib. 5. v. 186.

Sic plena laborat
Phemonoë Phœbo

In Indice librorum nondum editorum, confecto a Scipione Tettio Neapolitano, quem edidit P. Labbeus in Nova Bibl. librorum MSS. pag. 172. recenſetur Phemonoës ὀρνεοσόφιον, in quo ſimilia multa ſunt iis, quæ libro 10. ſect. 3. ex Phemonoë recitantur a Plinio.

Philemon *mediæ comœdiæ ſcriptor, fabulas cum Menandro in ſcena dictavit, certavitque cum eo, fortaſſe impar, certe æmulus,* inquit Apuleïus, lib. 3. Florid. pag. 19. *namque eum vicit ſæpenumero*, &c. Floruit Alexandri M. temporibus. Hunc Suidas Syracuſium facit, pag. 1052. Fortaſſis quod ibi docendi ludum aperuerit: Strabo, lib. 14. pag. 671. Pompeïopoli Ciliciæ oppido natum refert. De omnigenis oraculis cum ſcripſiſſe narrat Athenæus, lib. 4. pag. 114. Citatur a Diomede, lib. 3. pag. 486. aliiſque Grammaticis.

Philinus Cous, qui Empiricæ medicorum ſectæ præfuiſſe dicitur, in Medico, cap. 4. pag. 363. tomo 2. operum Galeni: Φιλῖνος Κῷος. In Plinianis libris *Phyllinus* perperam legebatur. Hunc laudat Athenæus, lib. 15. pag. 681. inter eos qui de plantis floribuſque ſcripſerunt. Philini compoſitionem medicam commendat Galenus, lib. 7. κατὰ τόπους, cap. 5. pag. 558. & lib. 3. κατὰ γένη, cap. 13. pag. 796.

Philippus Aſtronomus antiquiſſimus, cujus Geminus, cap. 6. meminit in Elementis Aſtronomiæ, & Ptolemæus, lib. de Apparentiis, pag. 89. & Hipparchus, lib. 1. in Phænom. pag. 179. *Parapegmata Aſtronomica compoſuit*, inquit Vitruvius, lib. 9. cap. 7. pag. 196.

Philistides Mallotes, a Mallo Ciliciæ oppido cognominatus, uti Ariſtophanes Mallotes, & alii. Hoc verius multo arbitror, Philiſtidis nimirum patriam hac voce, *Mallotes*, quam nomen viri proprium deſignari: quamquam nec ſum neſcius a Suida, tomo 2. pag. 87. laudari Μαλλώτην Tragicum poëtam, ex urbe Dionyſiade.

Philistion Siculus, Eudoxi Cnidii in medica diſciplina magiſter: idem Locrenſis appellatus, quod in ea Italiæ parte diu ſit verſatus. Gellius, lib. 17. cap. xi. pag. 959. veterem medicum & nobilem vocat. Huic liber de Diæta a quibuſdam adſcribitur, qui inter Hippocratis opera exſtat. Sed & hujus Philiſtionis frater libros ſcripſit *De adjutoriis*, ad medicinam pariter pertinentes, quorum ſecundus ac viceſimus a Cælio Aureliano laudatur, lib. 5. Chron. cap. 1.

Philistus. Φίλισκος, ἢ Φίλιστος, inquit Suidas, tomo 2. pag. 1055. Syracuſanus fuit. Doctum hominem, & diligentem Cicero vocat, lib. 1. de Divin. pag. 173. Dionyſio ſeniori, cujus cognatus fuit, in conſtituendo principatu favit. Scripſit res Siculas libris xi. teſte Diodoro, lib. 13. pag. 222. Ægyptiaca, libris xii. Suida teſte. Ἱστοριογράφος dictus a Tzetze, Chiliad. 10. hiſt. 358. v. 829. In ratione hiſtoriæ conſcribendæ *Thucydidis imitator*, ait Quintilian. lib. 10. cap. 1. pag. 743. *& aliquatenus lucidior.* Deſiiſſe tamen placere ſua ætate ſcribit Cicero in Bruto, pag. 534. Qui μελιτουργικὰ ſcripſiſſe dicitur in Indice libri xi. & ſect. 9. ejuſdem libri, Thaſius patria cum fuerit, ab iſto diverſus plane extitit.

Philometor. Vide Attalus.

Philonides. Medicus eo nomine Dyrrachenus fuit, cujus Stephanus meminit, verbo Δυῤῥάχιον, qui libros edidit quinque & xl. Alium præterea Suidas Athenienſem Comicum poëtam narrat, cujus ipſe fabulas quaſdam nominat. Hunc potius laudari putem, in Indice libri 4. & 5. quam illum priorem, aliumve Siculum, quem de medica re ſcripſiſſe ait Galenus, lib. 4. de differ. pulſ. De coronis vero & unguentis, περὶ μύρων καὶ στεφάνων, Athen. lib. 15. pag. 675.

Philopator. Galenus, lib. de cognoſc. curandiſque animi morbis cap. 8. tomo 6. pag. 532. Philopatoris Stoïci meminit. Verum in cod. R. 1. 2. & Colb. 2. in Indice libri 29. non *Philopatore* legitur, ſed *Phalapato*, ut forte *Palæphato* legi ſcribi-

que

que oporteat. Sunt autem plurimi ea appellatione magni nominis ſcriptores, quos videre eſt apud Suidam, tomo 2. pag. 408. & 409. Eſt enim Palæphatus Athenienſis, vetuſtiſſimus poſt Phemonoën poëta, qui κοσμοποιΐαν ſcripſit. Alter Prienæus, qui Artaxerxis ætate vixit: ediditque Ἀπίστων, hoc eſt, rerum incredibilium. Tertius Abydenus hiſtoricus, qui Cypriaca, Deliaca, Attica, & Arabica ſcripſit, Ariſtoteli valde familiaris. Quartus Ægyptius, qui fabuloſa conſcripſit, &c.

Philostephanus, Callimachi Cyrenæi conterraneus, & σύγχρονος ſive æqualis, & eidem familiaris fuit, ut auctor eſt Athenæus, lib. 8. pag. 331. De civitatibus Aſiæ ſcripſiſſe idem narrat, lib. 7. pag. 297. Περὶ εὑρημάτων, de rebus inventis, Clemens Alexandr. lib. 1. Strom. pag. 308. De inſulis, περὶ νήσων, Harpocration, verbo Σμύρνη, pag. 275. De Cyllene, περὶ Κυλλήνης, Scholiaſtes Pindari, pag. 55.

Philoxenus Poeta, Cytherius, Dithyrambicus vates Athenæo dictus, lib. 8. pag. 341. cujus Δεῖπνον, ſive Convivium laudat, lib. 4. pag. 146. Hunc Dionyſio juniori familiarem fuiſſe auctor eſt Pauſanias in Atticis.

Phylarchus, Ptolemæi Evergetæ temporibus vixit. Ejus hiſtoriarum librum xxxv. laudat Athenæus, lib. 4. pag. 141. Athenienſiſne ſit, an Naucratites dicendus, dubitat idem Athenæus, lib. 2. pag. 58. & Suidas, tomo 2. pag. 1098. apud quem hæc illius ſcripta recenſentur in primis: Περὶ εὑρημάτων, de rebus inventis, ἐπιτομὴ μυθικὴ, compendium fabuloſum: Res ab Antigono & Eumene geſtæ, &c. Græcis φύλαρχος ſcribitur, ut apud Ælian. lib. 6. hiſt. anim. cap. 29. &c.

Piso. L. Calpurnius Piſo Frugi: Scripſit Annales, quos paſſim Gellius laudat, in primis lib. 6. cap. 9. pag. 379. Geſſit Conſulatum anno V. C. dcxxi. Cenſor fuit cum Q. Cæcilio Metello Balearico, an. dcxxxiv. Unde Cenſorius appellatur, lib. 13. ſect. 27. ubi *C. Piſo* perperam appellatur, cum *Lucius* dictus ſit: & in Indice tum libri ſecundi, tum libri ipſius tertii decimi, & lib. 2. ſect. 54. & in MSS. R. 1. Colb. 2. diſerte, ac ſine compendii nota *Lucius Piſo* vocetur. Accedit Dionyſii Halic. auctoritas, qui rem plane conficit, cum lib. 2. pag. 105. L. Piſonem virum Cenſorium hiſtoricum vocat: ὡς Πίσων Λεύκιος ὁ τιμητικὸς ἱστορεῖ. Piſonis Frugi ſecundum Annalium citat Priſcianus, lib. 10. pag. 887.

Plato, ſcriptor notiſſimus.

Plautus, M. Accius appellatus, Comœdiæ Latinæ parens. Obiit Urbis anno dliv.

Plistonicus, Praxagoræ diſcipulus, arte medicus, ut auctor eſt Celſus in præf. lib. 1. pag. 2. Scripſiſſe de humoribus, teſtatur Galenus, lib. de atra bile, cap. 1. pag. 165. tomo 3. Scripſit etiam de commodis ex aquæ potu, teſte Athenæo, lib. 2. pag. 45.

Pollio Asinius. Vide Asinius.

Polybius. Megalopolitanus ex Arcadia, cujus Hiſtoriarum libri quidam ſuperſunt, & Excerpta ex aliis qui interierunt. Obiit annis xvii. ante Ciceronis natalem. Dicemus de eo plura, lib. 8. ſect. 18. Hunc quia Romanorum in primis res ſcripſit, Romanis ſcriptoribus ſemel accenſetur in Indice libri 31.

Polycritus Mendæus, a Mendis Siciliæ oppido, cognominatus. Dionyſii Siculi res geſtas litteris mandavit, teſte Laërtio, lib. 2. in Æſchine, pag. 48. Apud Plinium, lib. 31. cap. 2. Polyclytus mendoſe ſcribitur, pro Polycrito: uti ex Antigono Caryſtio conſtat, qui eadem ac Plinius narrat, hiſtor. mirab. cap. 150.

Polyhistor. Vide Cornelius Alexander.

Pompeius Lenæus. Vide Lenæus.

Pompeius Trogus. Vide Trogus.

Pomponius Atticus. Vide Atticus.

Pomponius Mela. Vide Mela.

Posidonius Apameenſis idem & Rhodius appellatus, illud ab natali ſolo, iſtud a magiſtratu quem Rhodi geſſit, nomen adeptus: Stoïcus idem ab ea doctrina, in qua ſe exercuit. Strabo, lib. xi. pag. 491. Pompeii amicum vocat. Idem illius librum de Oceano & æſtu commendat, lib. 1. pag. 6. Librum xvi. hiſtoriarum, Athenæus, lib. 10. pag. 439.

Praxagoras medicus laudatur a Celſo, in præf. lib. 1. pag. 1. Ejus liber ſecundus Curationum, citatur a Cælio Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. Tertius, ab eodem, lib. 2. cap. 13. Hunc patria Coum, medicum antiquiſſimum vocat Athenæus, lib. 2. pag. 41 De veneno Pharico librum edidiſſe, auctor eſt Scholiaſtes Nicandri. De humoribus, Galenus, tomo 3. lib. de atra bile, cap. 1. pag. 165.

Procilius. Laudatur a Varrone, lib. 4. de ling. Lat. pag. 36. Doctiſſimum ſui temporis Grammaticum vocat Trebellius Pollio, in Æmiliano, pag. 195. ſed mendoſe ibi Proculus vocatur.

Ptolemæus Lagi F. primus ejus hominis Ægypti principatum tenuit. Alexandri M. ſub quo militarat, res geſtas perſcripſit, ut auctor eſt Curtius, lib. 9. & Plutarchus in Alexandro. Γεωγραφικὰ ſcripſiſſe teſtis eſt Marcianus Heracleotes, pag. 31. Πτολεμαῖον τὸν ἐπιγραψάμενον Λαγῶν appellat Origenes apud Euſeb. lib. Præpar. pag 285. Alii Lagidam, ſeu Lagi F.

Pythagoras Samius, de quo Laërtius multa, lib. 8. p. 213. De ejus ætate dicemus, lib 2. ſect. 6. De braſſica ſcripſiſſe eum auctor eſt Plinius, lib. 20. ſect. 33. De bulbis & ſcilla, lib. 19. ſect. 30. De herbis magicis, lib. 24. ſect. 99. Alia Laërtius refert loc. cit. Verum qui περὶ τῆς σκίλλης de ſcilla ſcripſit, hunc medicum fuiſſe a Philoſopho Samio longe diverſum, ex nonnullorum ſententia ait idem Laërtius, pag. 225. Pythagoras librum de mari Rubro ſcripſiſſe dicitur apud Athen. lib. 14. pag. 634. Quas ille terras peragrando luſtraverit, Plinius enumerat, lib. 25. ſect. 5.

Pytheas Massiliensis, Ptolemæi Philadelphi ætate vixit. Citatur a Plutarcho in Demoſth. pag. 855. Vix ullam hiſtoriis ejus, in quibus regiones ſituſque terrarum deſcripſit, habendam fidem Strabo ait, lib. 2. pag. 104. & lib. 1. pag. 63. Πυθέας ἀνὴρ ψευδίστατος.

R

Rabirius medicus, de quo, lib. 18. ſect. 21.

Rufus. Publius Rutilius Rufus, qui cum C. Manilio Conſulatum geſſit anno V. C. dcxlix. idem Aſiæ poſtea Proconſul, ut ait Pomponius, lib. 1 Digeſt. tit. 2. de orig. juris, §. 40. Scripſit Romanam hiſtoriam Græce, quam laudat Athenæus, lib. 6. pag. 274. & lib. 12. pag. 543. Ejuſdem hiſtoriam Hiſpanicam, Appianus in Iber. pag. 303. Virum probum & veracem Plutarchus appellat, in Mario, pag. 422. Scripſit & de Tragœdis, Comœdis, ſaltatoribus: de theatris, feſtis, ludis, tibicinibus: ac de aliis argumentis, quæ Photius recitat in Bibl. cod. clxi. pag. 340.

S

Sabinus Masurius. Vide Masurius.

Sabinus Tiro. Librum κηπουρικῶν, ſive Rerum hortenſium dicaſſe Mæcenati dicitur, lib. 19. ſect. 57.

Sallustius Dionysius. Laudatur a Plinio, lib. 32. ſect. 26. quo ex loco medicum fuiſſe eum intelligimus: ipſumque eſſe, quem Dionyſium medicum aliis locis appellat, de quo nos ſuo loco diximus, merito ſuſpicamur.

Salpe. Obſtetrix Leſbia, quæ Παίγνια conſcripſit, teſte Nymphodoro apud Athen. lib. 7. pag. 321. Scripſit etiam de remediis muliebribus: quod & poſtea aliæ quoque feminæ fecerunt, ut Trotula, cujus hodieque liber exſtat.

Sasernæ, Pater & Filius. Sic horum nomen effingi debet, non uti hactenus in libris editis, *Sarſenæ*. Nam præter Columellam, qui lib. 1. de re ruſt. cap. 1. pag. 13. *poſt Catonem duos Saſernas, patrem & filium* laudat, *qui agricolationem diligentius erudierunt*: & Varronem item, lib. 1. rei ruſt. cap. 2. pag. 48. confirmant hanc ſcripturam luculenter nummi veteres gentis Hoſtiliæ, ex qua ii prodierunt: quos nummos Patinus exhibet, lib. de famil. Rom. pag. 123.

Satyrus, quem de gemmis ſcripſiſſe Plinius ſignificat, lib. 37. ſect. 24. & 25. eumdemque inter poëtas recenſet, ſect. xi. ejuſdem libri, qui de electro fabulati ſunt: nec Peripateticus ille mihi videtur fuiſſe, qui illuſtrium virorum ſcripſit hiſtorias, quas laudat Athenæus, lib. 12. pag. 541. alibique paſſim: nec ille Quinti diſcipulus, quem ante Pelopem habuiſſe ſe medicinæ magiſtrum auctor eſt Galenus in Comment. ad lib. 1. Hippocr. de prædictionibus, text. 5. pag. 703. tomo 8. Inclinat magis animus ut credam Satyrum illum eſſe, quem Olynthium hiſtrionem Athenæus vocat, lib. 13. pag. 591. ubi ejus fabulam laudat, quam ille Pamphilam inſcripſerat. Vixit poſt Euripidem. Voſſius libro de poëtis Græcis hunc prætermiſit.

Scævola. Q. Mucius Scævola, qui juris civilis peritia & eloquentia celeberrimus fuit, ut Cicero teſtatur, lib. 2. de Orat. Syllanis temporibus a Mario eſt interfectus, cum proſcriptionem fugeret, atamque Veſtæ teneret, ut ait D. Auguſt. lib. 3. de Civit. cap. 28. & 29. Primus omnium jus civile in artem redegit, libris xviii.

Scipio Metellus. Vide Metellus.

Scrofa, vel, ut alii ſcribunt, Cn. Scropha Tremellius, *agricolationem eloquentem reddidit*, inquit Columella, lib. 1. cap. 1. pag. 13. *Plurima rerum ruſticarum præcepta ſimul eleganter & ſcite memoriæ prodidit*, inquit idem, lib. 2. cap. 1. pag 73. Paria de eo Varro teſtatur, lib. 1. cap. 1. Quæ Scrophæ nominis origo fuerit, diſce ex Macrobio, lib. 1. Saturn. cap. 1. pag. 212. Quæſtorem hunc fuiſſe tradit Plutarchus in Craſſo, pag. 549.

Sebosus Statius. Vide Statius.

Sempronius. Vide Tuditanus.

Seneca Philoſophus, Neronis magiſter. Præter illius opera quæ nunc exſtant, regionum etiam ſitus deſcripſit, ut Servius teſtatur in lib. 9. Æneid. ac Plinius ipſe, lib. 6. ſect. 21. & lib. 9. ſect. 78. De Ægypti vero ſitu, & Ægyptiorum ſacris, idem Servius in 6. Æneid. ad illud poëtæ,

Sic demum lucos Stygios, &c.

Scripſit & de Fortuitis, Tertulliano teſte, in Apologetici fine.

Serapion Antiochensis. Γεωγραφικὰ hunc conſcripſiſſe, in quibus Eratoſthenem valde reprehendit, auctor eſt Cicero, lib. 2. ad Attic. ep. 6. pag. 49. Idem epiſt. 4. pag. 47. in ejus ſcriptis vix milleſimam partem intelligere ſe confitetur.

Sergius Paulus.

Servilius Democrates, ſic enim illum Plinius appellat, lib. 25. ſect. 49. Meminit hujus Democratis medici Ga-

lenus, lib. 7. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 536. ejuſque ſimul operis, quod inſcripſerat, Φιλίατρος. Librum integrum ſcripſiſſe carmine dicitur, de confectione antidotorum, lib. de theriaca ad Piſon. cap. 12. pag. 948. & lib. 1. de antidotis, cap. 15. pag. 892. Alterum item, qui Κλινικὸς vocabatur, lib. 10. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 635. M. Servilii Conſularis viri filiam ſanaſſe dicitur a Plinio, lib. 24. ſect. 20. Geſſiſſe autem Conſulatum hunc invenimus, Auguſti principatu, urbis anno DCCLV. ante Plinii obitum LXXV.

SERVIUS SULPICIUS, quem principem in jure civili Tullius vocat: Conſulem fuiſſe cum M. Marcello, anno V. C. DCCIII. Florus in epitome Liviana libri 108. teſtatur, quo tempore bellum ortum eſt Cæſarem inter & Pompeïum. Libros ſcripſit prope centum & LXXX. teſte Pomponio, lib. 1. digeſt. tit. 2. de orig. juris, §. 43. Cum in legatione periiſſet, de qua Cicero in Philip. IX. ſtatuam ei populus Rom. pro Roſtris Auguſti poſuit.

SEVERUS CASSIUS. Vide CASSIUS.

SEXTILIUS. Romanum in hac voce ſonum agnoſco, non peregrinum: ut quo caſu in numerum ſcriptorum externorum irrepſerit, in Indice lib. 31. valde mirer. Toto opere ne ſemel quidem appellatur.

SEXTIUS NICER. Vide NIGER SEXTIUS.

SILANUS, cui prænomen Decimus fuit, qui paulo poſt Carthaginem captam, Magonis Pœni volumina duodetriginta de agricultura, e Punico ſermone tranſtulit in Latinum, juſſu Senatus. Ita Plinius, lib. 18. ſect. 5. Ubi vide quæ de *familia* ejus *clariſſima*, ut ait Plinius, dicturi ſumus: ut & in Notis & Emend. ad librum VII. num. XLIX.

SILENUS Hiſtoricus, de quo Cicero, lib. 1. de Divin. pag. 176. *Hoc idem in Sileni, quem Cælius ſequitur, Græca hiſtorica eſt: is autem diligentiſſime res Hannibalis perſecutus eſt*, &c. Σιληνὸς συγγραφεὺς a Strabone appellatur, lib. 3. pag. 172.

SIMONIDES MINOR. A Simonide Ceo, & a Lyrico plane diverſus, & utroque recentior: quippe qui in inſula Meroë, priorum ætate nondum cognita, de rebus Æthiopicis ſcripſerit, ut auctor eſt Plinius, lib. 6. ſect. 35.

SIMUS MEDICUS, a quo trifolium Simoniacum dictum Columellæ, lib. 6. cap. 17. pag. 227.

SOLON SMYRNÆUS: hæc enim illius patria indigitatur, lib. 20. ſect. 83. De re medica, & de herbaria ſcripſit. Σόλων διαιτητὴς, Solon Diætarius a Galeno laudatur, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 400.

SOPHOCLES poëta Athenienſis, cujus exquiſitum elogium & elegantiſſimæ brevitatis, vide apud Plin. lib. 37. ſect. XI. Scripſit fabulam, Triptolemum appellatam, anno ætatis viceſimo, ut dicturi ſumus, lib. 18. ſect. 12.

SORNATIUS. In Indice libri XXXI. id nomen ſcriptoris legitur quidem: at in Reg. cod. 2. *Surnatino* ſcriptum vidi. An Soranus hoc loco reponendus ſit, Valerius ille nimirum, quem ut familiarem & doctum hominem Græcis Latiniſque litteris, Cicero laudat in Bruto, pag. 564. viderint ii quibus plus erit otii. Nam Soranum Epheſium medicum longe Plinius anteceſſit.

SOSIGENES Aſtrologus Ægyptius, cujus opera uſus eſt Cæſar Dictator, in anno ad Solis curſum accommodando. Librum edidit περὶ τῶν ἀνελιττουσῶν, de revolutionibus, ut auctor eſt Proclus, ut hypotypoſi, pag. 45.

SOSIMENES Medicus, ſcripſit de medicina ex re herbaria.

SOTACUS. Hunc περὶ λίθων, de lapidibus & gemmis ſcripſiſſe, ex Plinio multis locis, lib. 36. & 37. atque ex Solino cognoſcimus, cap. 30. pag. 56. Simlerus in Bibliotheca Tacum nominat ſcriptorem de lapidibus, quem diverſum facit a Sotaco: inductus in fraudem, corruptis, ut opinor, Apollonii Dyſcoli exemplaribus, apud quem, cap. 36. pag. 32. Τάκος ἐν τῷ περὶ λίθων pro Σώτακος ſcribitur, ut Meurſius adnotavit. Secutus eſt Simleri errorem Phil. Mauſſacus, in Prolegom. ad Plutarchum, pag. 39.

SOTADES. Plurimi eo nomine ſcriptores occurrunt. Primus eſt Athenienſis, mediæ comœdiæ poëta, quem laudat Athenæus, lib. 7. pag. 293. & lib. 9. pag. 368. Alter Athenienſis Philoſophus, qui librum unum de myſteriis ſcripſit, teſte Suida, verbo Σωτάδης, pag. 784. Tertius Byzantinus philoſophus, de quo Ariſt. apud Suid. loc. cit. Quartus Cretenſis Maronita, apud Athen. lib. 7. pag. 293. & Pauſan. lib. 6. Eliac. poſt. pag. 377.

SOTIRA obſtetrix. Scripſit de remediis febrium, ut auctor eſt Plinius, lib 28. pag. 23. Græcis Σωτείρα. Sotiræ Gynæcia, τὰ γυναικεῖα exſtare aiunt manu ſcripta in Biblioth. Florentina, ut teſtatur Index librorum nondum editorum, confectus a Scipione Tertio Neapolit. editus a P. Labbeo in Nova Bibl. pag. 173.

STAPHYLUS Medicus, Naucratites, cujus meminere Athenæus, lib. 2. pag. 45. & Clemens Alex. in Protrept. pag. 24. Στάφυλος ἐν τῷ περὶ Ἀρκαδίας, laudatur a Sexto Empir. adverſ. Mathem. lib. 1. cap. 12. pag. 51. Ἐν τῇ τρίτῃ περὶ Θετταλῶν, ab Harpocratione, verbo Πενέσται, pag. 239. De Pelaſgicis rebus, Schol. Apollonii ad lib. 1. v. 580. Laudatur & a Tzetze, Chiliad. 9. hiſt. 290. v. 835.

STATIUS SEBOSUS, Catulo familiaris, ut Cicero ſignificat, lib. 2. ad Attic. ep. 14. pag. 58. Scripſiſſe Periplum videtur, & de Indiæ mirabilibus. Laudatur a Solino, cap. 52. pag. 51.

STRATON, cujus vitam Laërtius deſcribit, lib. 5. pag. 128. quem Peripateticum Lampſacenum fuiſſe ait, & Athenis ſcholam rexiſſe, ibique περὶ εὑρημάτων ἐλέγχους δύο, opus hiſtoricum & confutatorium de rebus inventis ſcripſiſſe. Id quod & hæc verba Clementis Alexand. ſignificant, lib. 1. Στρωμ. pag. 300. Στράτων ἐν τοῖς περὶ εὑρημάτων. Hunc cum altero Stratone juniore Alexandrino confundit Voſſius, lib. 1. hiſtor. Græc. cap. 20. Hinc vides recte a nobis emendatum eſſe Plinianum indicem, ac pro *Stratone qui contra Epori theoremata* ſcripſit, belle repoſitum, *qui contra Ephori* εὑρήματα. Nam & Ephorum de rebus inventis ſive εὑρήματα pariter ſcripſiſſe ſuo loco monuimus. Stratonem hunc Phyſicum appellat Strabo, lib. 1. pag. 49. & Cicero, lib. 1. de Natura Deorum, pag. 19. Scripſit & de incertis fabuloſiſque animalibus, de Diis, de hominum natura, aliaque plurima, quorum indicem Laërtius exhibet loco antea memorato. Ptolemæi Philadelphi magiſter fuit.

SUDINES. Scripſit περὶ λίθων, de gemmis.

SUETONIUS PAULINUS. Vide PAULINUS SUETONIUS.

SULPICIUS GALLUS, cui prænomen Caïus: de cujus peritia in rebus Aſtrologicis, dicemus, lib. 2. ſect. 9. Scripſit de Solis ac Lunæ defectione volumen, teſte Plinio. Hunc unum maxime omnium nobilium Græcis litteris ſtuduiſſe auctor eſt Tullius, in Bruto, pag. 537. Romanam hiſtoriam condidiſſe, Juba apud Plutarchum in Romulo, pag. 28.

SULPICIUS SERVIUS. Vide SERVIUS.

SURA MAMILIUS. Vide MAMILIUS.

T

TARQUITIUS. Apud Ammianum Marcell. lib. 25. pag. 289. Tarquitianorum librorum fit mentio: & apud Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 7. pag 399. Tarquitii Oſtentarium Tuſcum laudatur. Unde emendamus alterum Macrobii locum, lib. 2. cap. 16. pag. 378. ubi *Tarquinius Priſcus in oſtentario arborario* legitur, cum ſcribi oporteat, *Tarquitius Etruſcus*, vel *Tuſcus*. Sic vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 625. L. TARQUITIO. L. F. POM. ETRUSCO SULPICIANO. SCRIBÆ QUÆSTORI. Alius eſt Tarquitius Priſcus, Bithyniæ proconſul, Neronis principatu, de quo Tacitus, lib. 14. Annal. pag. 234.

TARUTIUS, prænomine Lucius, ortu Firmanus, inſignis Mathematicus, Varroni familiaris, & Ciceroni: de quo Plutarchus in Romulo, pag. 24. Græcis Ταρούτιος. Solinus, cap. 1. pag. 2. Mathematicorum nobiliſſimus vocatur in Indice lib. 18. Græce de aſtris ſcripſiſſe ait Cicero, lib. 2. de Divin. pag. 251. in primis Chaldaïcis rationibus fuiſſe eruditum.

TAURON. An *Taurion* potius? Nam Græci Ταυρίωνα vocant: quo nomine appellatur Macedoniæ procurator ſub Antigono rege, apud Polyb. lib. 4. pag 383.

TERGILLA. In Indice libri 14. laudatur, ut de agricolatione is ſcripſiſſe videatur.

THALES Mileſius, unus e ſapientibus ſeptem, atque adeo primus ſapiens appellatus: cujus vitam deſcribit Laërtius, pag. 9. De eo eleganter Apuleïus, lib. 4. Florid. pag. 28. *Fuit Geometriæ penes Graios primus repertor, & naturæ rerum certiſſimus explorator, & aſtrorum peritiſſimus contemplator. . . . temporum ambitus, ventorumque flatus, ſtellarum meatus, tonitruum ſonora miracula, ſiderum obliqua curricula, Solis annua reverticula: idem Lunæ vel naſcentis incrementa, vel decreſcentis diſpendia, &c.* De ejus ætate, lib. 2. ſect. 7. Scripſit duo volumina περὶ τροπῆς καὶ ἰσημερίας, de ſolſtitio & æquinoctio: etiam & de Aſtronomia carmen verſibus ducentis, teſte Laërtio, pag. 6. & 9.

THEMISON Laodicenus Syrus, Pompeii M. ætate vixit. Novam medicinæ condidit ſectam, teſte Seneca, ep. 95. *Alia eſt*, inquit, *Hippocratis ſecta, alia Aſclepiadis, alia Themiſonis.* Hæc Methodica eſt nominata. Θεμίσων laudatur a Democrate apud Galenum, lib. 7. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 536. A Celſo in præf. lib. 1. A Juvenale, Satyra 10. v. 221.

Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno.

Summus auctor vocatur a Plinio, lib. 14. ſect. 21. Themiſonis liber primus Tardarum paſſionum, citatur a Cælio Aurel. 1. Chron. cap. 1. Liber quartus Epiſtolarum, ab eodem, lib. 3. cap. 6. Liber ſalutaris, lib. 2. cap. 7. Liber quartus Epiſtolarum, ab eodem, lib. 3. cap. 6. Liber ſalutaris, lib. 2. cap. 7. Solus e Latinis de elephantiaſis curatione ſcripſit, inquit idem, lib. 4. cap. 1. Singulare volumen de herba plantagine, laudatur a Plinio, lib. 25. ſect. 39.

THEOCHRESTUS. Rerum Libycarum, quas Theochreſtus deſcripſit, librum primum citat Apollonii ſcholiaſtes, ad lib. 4. v. 1750.

THEODORUS Medicus, quem Plinius laudat, lib. 20. ſect. 40. Is Athenæi cujuſdam fuiſſe diſcipulus traditur a Laërtio, in Ariſtippo, lib. 2. pag. 58.

THEOMENES. Quæ de electio ſcripſit, referuntur a Plinio, lib. 37. ſect. XI.

THEOMNESTUS. Hujus capita quædam exſtant de Mulomedicina, inter Veterinariæ medicinæ ſcriptores. Item de re ruſtica fragmenta quædam in Geoponicis.

Theophrastus Ariſtotelis in ſchola Athenienſi alumnus idem, & ſucceſſor, patria Ereſius, Menandri Comici magiſter: cujus operum elenchum Laërtius habet, lib. 5. pag. 124. Meurſius libro ſingulari collegit. Harpocration, pag. 166. verbo Κεγχρεῶν meminit opuſculi περὶ μετάλλων.

Theopompus Chius, Iſocratis auditor. Scripſit de rebus Græcis, à fine Thucydidis & Xenophontis, libros XII. inquit Diodorus, lib. 14. pag. 303. De terræ motibus, teſte Phlegonte, lib. de rebus mirab. cap. 19. pag. 86. De rebus admirandis, teſte Apollonio, hiſt. comment. cap. 10. Philippica libris 58. teſte Diodoro, lib. 16. &c.

Thrasyllus Mendeſius, Auguſti ac Tiberii principatu vixit, teſte Suetonio, pag. 37. & 51. Scripſit de lapidibus περὶ λίθων, ut auctor eſt Plutarch. lib. de flumin. pag. 1157. De rebus Ægyptiacis, idem pag. 1158. Tacitus, lib. 6. Annal. pag. 141. Chaldæorum artis, ſive Aſtrologiæ peritiſſimum fuiſſe ſignificat.

Thucydides, Peloponneſiaci belli ſcriptor omnibus notus.

Timæus Siculus. Tauromenitam fuiſſe Athenæus docet, lib. 2. pag. 163. ubi librum nonum laudat ejus hiſtoriarum: Librum vero XXII. citat idem, lib. 6. pag. 250. Scripſit & alia, de quibus Suidas. Pyrrhi bellum deſcripſiſſe auctor eſt Cicero, in epiſtola ad Lucceïum, & quidem ſingulari ei bello dicato volumine, ut ait Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 5. Vixit Agathoclis Siculi regis temporibus.

Timæus Mathematicus, ab hiſtorico Tauromenica, de quo proxime diximus, diverſus. Locrus hic patria fuit, profeſſione Pythagoreus Philoſophus. Scripſit Mathematica, unde illi cognomen adhæſit Mathematici, in Indice libri 5. & lib. 16. Vide Suidam, tomo 2. pag. 910.

Timæus qui de metallica medicina ſcripſit, ut dicitur in Indice libri 33. a Siculo, & Mathematico, ut quidem videtur, diverſus.

Timagenes Alexandrinus, Romæ docuit, Pompeïo Cæſarique gratiſſimus. Periplum ſcripſit libris quinque. Hæc Suidas, tomo 2. pag. 907. Scripſit & de antiquitatibus Galliæ, teſte Ammiano Marcell. lib. 15. pag. 50. quod opus vehementer laudat. De eo Seneca pater, Controv. 34.

Timaristus. De plantis ſcripſiſſe dicitur a Plinio, lib. 21. ſect. 105. At in Colb. 2. *Timaretus* appellatur.

Timosthenes. Vixiſſe hunc ætate Ptolemæi Philadelphi auctor eſt Strabo, lib. 9. pag. 421. ubi dicitur ναύαρχος τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου. Et Marcianus Heracl. pag. 95. Τιμοσθένης ὁ Ῥόδιος ἐστιν ἀρχικυβερνήτης τοῦ δευτέρου Πτολεμαίου. Opus ejus Περὶ λιμένων, *De portubus*, libros decem complexum laudabat Eratoſthenes: ſed errata in eo nec pauca, nec exigua, deprehendit Strabo, lib. 2. pag. 92. Inter veteres primæ notæ Geographos ponitur a Scymno Chio, pag. 5. Stephanus, verbo Ἀγάθη, ejus Σταδιασμὸν laudat, hoc eſt, dimenſionem terræ per ſtadia. De eo Agathemerus, lib. 1. Geogr. cap. 2. Τιμοσθένης δὲ ὁ γράψας τοὺς λιμένας, &c.

Titus Imperator Cæsar. De eo diximus in præfatione ad ipſum inſcripta ſuperius, rurſumque dicemus, lib. 2. ſect. 22.

Tlepolemus Medicus. Laudatur, lib. 20. ſect. 73.

Trebius Niger. De eo dicetur, lib. 9. ſect. 48.

Trogus Pompeïus. Livii ætate, & Auguſti principatu vixit. Gallum ſe ipſe facit, lib. 43. Scripſit hiſtoriarum Philippicarum libros XLIV. hoc eſt, de imperio Philippico, ſive Macedonico: quarum nunc epitomen ſolam a Juſtino concinnatam habemus. Libros ejus de animalibus laudat Chariſius, lib. 1. pag. 79. unde hauſiſſe aliqua Plinium conſtat, lib. XI. ſect. 114. ubi auctorem ſeveriſſimum Trogum vocat.

Tubero. Cui Quintus prænomen datur in Indice libri 2. Tuberonem diſtinguere hoc loco tergeminum, operæ pretium fuerit. Primus eſt Q. Ælius Tubero, Q. F. gener Pauli Æmilii Macedonici, ejuſdem nepos a Cic. in Bruto, pag. 649. vocatus. Agit de eodem Valerius Max. lib. 7. cap. 5. & alii. Alter eſt L. Ælius Tubero hiſtoricus, qui Ciceronis legatus in Aſia fuit, de quo ipſe Tullius, lib. 1. ad Q. Fratr. epiſt. 1. pag. 576. Tertius eſt, Q. Ælius Tubero, hiſtorici filius, qui multa ſcripſit de jure civili, quem Cicero propinquum ſuum appellat in Ligariana. Ex his apparet in Indice ſignari, non hiſtoricum illum, cui Lucii prænomen fuit, quod Voſſius credidit, de hiſtoricis Latinis, lib. 1. cap. 12. ſed patrem ipſius, Q. Ælium Tuberonem.

Tuditanus. Is eſt C. Sempronius Tuditanus, qui Conſulatum geſſit cum M. Aquilio, anno V. C. DCXXV. Commentariorum ejus hiſtoricorum meminit præter Plinium, Gellius, lib. 13. cap. 15. pag. 685. ubi liber tertius decimus laudatur. Tuditanus idem libro tertio Magiſtratuum laudatur a Macrobio, lib. 1. Satur. cap. 13. pag. 253.

Tullius Tiro. De vita patroni ſui Ciceronis, cujus libertus fuit, libros ſcripſit, quorum quartum citat Aſconius Pedianus, in orat. pro Milone, pag. 24. Gellius, lib. 31. cap. 9. pag. 667. *Tullius Tiro*, inquit, *M. Ciceronis alumnus, & libertus, adjutorque in litteris ſtudiorum ejus fuit: Is libros complures de uſu atque ratione linguæ Latinæ: item de variis atque promiſcuis quæſtionibus compoſuit. In his eſſe præcipui videntur, quos Græco titulo* Πανδέκτας *inſcripſit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continens.* Præclarum hujus elogium exſtat apud eumdem Gellium, lib. 7. cap. 3. pag. 401.

Turranius Gracilis, ſic enim ſcribi nomen illud mihi magis placet, omnibus codd. MSS. R. 1. 2. Colb. 2. & Chiffl. tum in Indice, tum ſect. 1. libri tertii, conſentientibus, quam, uti antea legebatur, *Cracula*. Helii Gracilis Tacitus meminit, lib. 13. pag. 215. Turranii, lib. 1. pag. 6. Hunc Ovidius in poëtarum albo collocat, lib. 4. de Ponto, Eleg. 16. v. 29.

Muſaque Turrani tragicis ſubnixa cothurnis.

Hiſpanus fuit, prope Mellariam Bæticæ natus, auctore Plinio in proœmio libri 3. D. Turranium hominem χρηστομαθῆ appellat Cicero, lib. 1. ad Attic. ep. 6. pag. 8.

Tuscus Fabricius. In Indice libri tertii.

V

Valerius Antias. Syllæ temporibus vixit. Scripſit annales haud exiguæ molis opus: nam librum eorum LXXIV. citat Priſcianus, lib. 9. pag. 871. Gellius etiam quintum & LXX. lib. 7. cap. 9. pag. 422. Vide & Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 13. pag. 253. Plutarchum, in Romulo, pag. 25. Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 6.

Valerius Maximus. Vide Maximus.

Valgius. Citatur a Gellio, lib. 12. cap. 3. pag. 622. ſecundus liber eorum, quos C. Valgius Rufus inſcripſit, *De rebus per epiſtolam quæſitis*. Laudatur a Plinio, lib. 25. ſect. 2. volumen ejus imperfectum, quod ad Auguſtum ſcripſerat, de herbarum uſu. Meminit Valgii Feſtus, verbo *Secus*. Inter ſcriptores haud ignobiles reponitur a Seneca, ep. 51. pag. 263.

Varro. Romanorum omnium doctiſſimus & πολυγραφώτατος M. Varro. Præter libros de re ruſtica, & de lingua Latina, qui ad nos, cujuſque modi ſunt, pervenerunt, ſcripſit in primis Antiquitatum libros XLI. opere in duo volumina bipertito: quorum alterum inſcriptum fuit titulo Rerum humanarum, quod Plinius, & Priſcianus, lib. 10. pag. 894. appellant Humanarum Antiquitatum: alterum C. Cæſari dicatum, Rerum divinarum. Ciceronem decennio fere anteceſſit. Scripſiſſe etiam de rebus admirandis, auctor eſt Nonius, cap. 3. num. 177. Libros Diſciplinarum laudat A Gellius, lib. 18. cap. 15. pag. 1050. Sed de ſcriptis Varronis uberius egit Auſonius Popma, in libello quem inſcripſit, *Bibliotheca Varroniana*.

Varro Atacinus. De eo Hieronym. in Chron. Euſebii ad Olymp. 174. an. 2. *P. Terentius Varro, vico Atace in Provincia Narbonenſi naſcitur.* Non a vico, ut putavit Euſebius, ſed ab Atace fluvio ei nomen, de quo amne Plinius, lib. 3. ſect. 5. Vibius Sequeſter, & alii. Rectius Porphyrio in lib. Horatii, Satyra 10. *Terentius Varro Narbonenſis, Atacinus ab Atace fluvio dictus.* Quin ipſa Narbona olim Colonia Atacinorum eſt appellata, teſte Pomponio Mela, lib. 2. cap. 5. pag. 38. *Sed anteſtat omnes Atacinorum Decumanorumque colonia, unde olim his terris auxilium fuit: nunc & nomen & decus eſt Martius Narbo.* Floruit Cæſaris Dictatoris, & Triumvirorum temporibus. Scripſit Argonautica, & Bellum Sequanicum. Quis fuerit ei ſcribendi character, docet Quintil. lib. 10. cap. 1. pag. 746.

Verrius Flaccus. Caïum & Lucium, Auguſti nepotes, Romæ in Palatio docuit, atque exactæ ætatis obiit ſub Tiberio, inquit Suetonius, lib. de illuſtr. Gramm. cap. 17. pag. 123. Libros rerum memoria dignarum ab eo conſcriptos Gellius laudat, lib. 4. cap. 5. pag. 283. Tabulas Conſulares ac Triumphales, quas Onuphrius edidit, creditur a quibuſdam Verrius ipſe confeciſſe. Ejus libellus, qui Saturnus inſcribebatur, citatur a Macrobio, lib. 1. Saturn. cap. 4. pag. 199. Liber quartus de verborum ſignificatione, a Gellio, lib. 5. cap. 17. pag. 349.

Vestinus. Fuit C. Julius Atticus Veſtinus Conſul, cum Silio Nerva, anno V. C. DCCCXVIII. extremis Neronis temporibus: a quo juſſus ſibi venas incidere. Tacitus, lib. 15. pag. 264.

Vetus. Lucius Vetus, præfectus exercitus adverſus Germanos, Neronis principatu, qui Moſellam & Ararim ducta foſſa connectere parabat, ut navigabilia inter ſe meditarranei, ſeptentrionaliſque oceani litora fierent, ut Tacitus refert, lib. 13. pag. 215.

Vibius Rufus. Hujus mentio apud Senec. lib. 1. Controv. 8. pag. 94. & Dionem, lib. 57. pag. 612. Sed conturbat me, quod in Indice libri 21. & 22. Vibius Rufinus legitur, de quo quid ſtatuam, certi nihil adhuc occurrit.

Virgilius Maro, cujus ex Georgicon libris Plinius multum profecit: in quibus agricolationem, ut ait Columella, lib. 1. cap. 2. fecit carmine potentem.

Vitruvius, Auguſti Cæſaris principatu claruiſſe creditur M. Vitruvius Pollio, cujus opus de Architectura manibus omnium teritur. Pliniano ævo vetuſtiorem qui negant fuiſſe, hoc uno Indice coarguuntur, non audiendo teſte.

Umbricius Melior, quem aruſpicum ſuo ævo peritiſſimum appellat Plinius, lib. 10. ſect. 6. Is eſt Aruſpex Umbricius, qui ſacrificanti pro æde Apollinis Galbæ, triſtia exta, inſtantes inſidias, & domeſticum hoſtem prædixit, ut refert Tacitus, lib. 1. hiſtor. pag. 13. De Etruſca diſciplina librum ſcripſiſſe dicitur in Indice libri XI.

X

XANTHUS hiſtoriarum auctor vocatus, lib. 25. ſect. 5. Sardianus fuit: Olymp. circiter LXX. floruit, ſcripſit de rebus Lydiæ, teſte Strabone, lib. 12. pag. 572. Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 22. & Athenæo, libro 12. pag. 515. Item Magica, teſte Clemente Alex. lib. 3. Stromat. pag. 431. & Laërtio in præf. pag. 1.

XENAGORAS. Hujus liber primus Chronicorum laudatur ab Apollonii Schol. ad lib. 4. v. 262. Liber περὶ νήσων, *De inſulis*, ab Etymologo, verbo Σφήκεια. Exſtare is liber dicitur MS. in Bibl. Nova librorum MSS. pag. 174. Patria Xenagoræ incerta. Qui Syracuſium faciunt, corrupto Plinii loco inducti ſunt in fraudem, cujus loci vitium omne detegemus & ſanabimus, lib. 7. ſect. 57.

XENOCRATES Platonis auditor, cujus vitam Laërtius ſcribit, lib. 4. pag. 97. Exſtat Xenocratis de alimento ex aquatilibus libellus, cum Jani Dubravii, de Piſcinis & Piſcium naturis, lucubratione excuſus. Citatur hic Xenocratis liber ab Oribaſio, lib. 2. cap. 58. pag. 25. Idem multo locupletior aſſervatur in Bibl. Regia, teſte P. Labbeo in nova Bibl. MSS. libror. pag. 127. & in Vaticana, cum libro ejuſdem περὶ λίθων, de gemmis, ut ait idem, pag. 174. Scripſit & alia plurima, quorum Indicem Laërtius exhibet, pag. 99.

XENOCRATES, qui de toreutice ſcripſit, inſignis fuit pingendi cælandique artifex. Tiſicratis diſcipulus fuiſſe dicitur, lib. 34. ſect. 19. Tiſicrates Lyſippi. Fuit autem Lyſippus Alexandri M. temporibus. Vixiſſe igitur neceſſe eſt hunc Xenocratem ſtatuarium, ætate Ptolemæi Philadelphi.

XENOCRATES ZENONIS, de quo in Indice librorum 33. 35. & 37. Epheſium hunc fuiſſe, eumdemque Neronis ac Veſpaſiani ævo vixiſſe, Plinius docet, lib. 37. ſect. XI. De pictura ſcripſiſſe, lib. 35. ſect. 35. num. 5.

XENOPHON Athenienſis, cujus vitam Laërtius deſcribit, lib. 2. pag. 45. Præter Κύρου παιδείαν, aliaque quæ exſtant, ſcripſiſſe Periplum certum eſt, tum ex Valerio Max. lib. 8. cap. 13. tum ex Plinio, lib. 7. ſect. 49. niſi forte is Xenophon, cujus Periplum eo loci appellat, alter ab illo Xenophonte fuerit: Epheſius fortaſſis, cujus Epheſiaca, libris octo comprehenſa, ſervari ait in Bibl. Florentina Labbeus in nova Bibl. librorum MSS. pag. 174. Xenophontis prioris exſtant fragmenta aliquot in Γεωπονικῶν libris, excerpta ex opere de re ruſtica.

XENOPHON LAMPSACENUS. Laudatur a Solino, cap. 19. pag. 38.

Z

ZACHALIAS BABYLONIUS, qui libros ſcripſiſſe de gemmis dicitur ad Mithridatem regem, lib. 37. ſect. 60. Ille fortaſſis, qui Apuleïo, lib. 2. Aſin. aur. 213. *Zachlas Ægyptius, Propheta primarius*, hoc eſt, Magus appellatur.

ZENO. Non illum Stoïcæ diſciplinæ principem laudari a Plinio arbitror, ſed medicum Herophileum, Laodicea quæ ad Lycum eſt oriundum, quem laudat Laërtius in Zenone, lib. 7. pag. 172. & Galenus, lib. 6. κατὰ γένη, cap. 10. pag. 818. Scripſerat de notis morborum libellum, quem Ariſtoxenus Herophileus refutavit, ut docet idem Galenus, lib. 4. de differ. pulſ. cap. 8. pag. 94. tomo 8.

ZENOTHEMIS, Tzetzæ Ζηνόθεμις, Chiliad. 7. hiſt. 144. v. 163. inter eos ſcriptores laudatur, qui carmine aliqua tradidere de fabuloſis hominum formis. Ejus deinde Periplum laudat idem, v. 684. Meminit illius etiam Ælianus, lib. 17. hiſt. animal. cap. 30. & Scholiaſtes Apollonii ad lib. 2. v. 967.

ZOÏLUS MACEDO, Amphipolites enim fuit, quod Macedoniæ oppidum eſt: Demoſthenis magiſter: Homeromaſtix cognominatus, & Canis Rhetoricus, apud Ælian. lib. XI. var. hiſtor. cap. 10. De Amphipoli, hoc eſt, de rebus patriis libros tres ediſſe Suidas ait, pag. 1131.

ZOROASTRES. Unus hic fuerit, an multiplex, non ſatis conſtat, inquit Plinius, lib. 30. ſect. 2. Zoroaſtrem annis ante bellum Trojanum quingentis extitiſſe ait Suidas, pag. 1133. circumferri libros ejus quatuor περὶ φύσεως: alium περὶ λίθων: Libros demum quinque, Prædictionum ex inſpectione ſtellarum, ἀστεροσκοπικὰ ἀποτελεσματικὰ, qui libri maxime illi argumento congruunt, quod Plinius libro 18. pertractat, cujus in libri Indice Zoroaſtres advocatur, & libro ipſo 18. ſect. 55.

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER II.

I. **M**UNDUM[1], & hoc quod nomine alio cælum appellare libuit, cujus circumflexu[2] teguntur cuncta, [3] numen eſſe credi par eſt, æternum, immenſum, neque genitum; neque interiturum umquam. [a] Hujus extera indagare, nec intereſt hominum, nec capit humanæ conjectura mentis. Sacer eſt, [4] æternus, immenſus, [b] totus in toto, immo vero [5] ipſe totum: finitus, [6] & infinito ſimilis, [c] omnium rerum [7] certus, & ſimilis incerto, [8] [d] extra, intra, cuncta complexus in ſe: [9] idemque rerum naturæ opus, & rerum ipſa natura. [10] Furor eſt; menſuram ejus animo quoſdam agitaſſe, atque prodere auſos: alios rurſus occaſione hinc ſumpta, [e] [11] aut his data, innumerabiles tradidiſſe mundos, [f] ut totidem rerum naturas credi oporteret: aut, ſi una omnes [12] incubaret, totidem tamen Soles, totidemque Lunas, & cetera, CAP. I.

INTERPRETATIO.

a *Hujus extera.*] Quæ ſunt extra mundum poſita.

b *Totus in toto.*] *Sic* totum in ſe toto *complexus, nihil ut extra ſit.*

c *Omnium rerum.*] Res omnes certis efficit & *continet legibus: credas* tamen incerto *motu rapi.*

d *Extra, intra.*] Cuncta complexus in ſe, *partim* extra, *& ante oculos poſita, partim* intra ſe *abdita.*

e *Aut his data*] Aut his *altercationibus ulterius inveſtigandi* occaſione data.

f *Ut totidem.*] Ut totidem naturas rerum *effectrices* credi oporteret, *quot mundi forent:* aut ſi una *eademque mundos* omnes natura contineret, &c.

NOTÆ.

1. *Mundum.*] Mundum primum appellat, orbem hunc aſpectabilem, earumque rerum univerſitatem, quæ cæli ambitu continentur: Deinde cælum aliquando ipſum ea mundi appellatione pariter cenſeri nos admonet: id demum quod ex utroque exſiſtit, numen eſſe credi vult, &c. De hoc gemino *Mundi* ſignificatu dicemus in Notis & Emendationibus, in calcem hujus libri rejectis, num. I. Mela lib. 1. Geogr. cap. 1. *Omne igitur,* inquit, *hoc quidquid eſt, cui cæli mundique nomen indidimus, unum id eſt, atque uno ambitu ſe cunctaque complectitur,* &c. Accepit Mela fortaſſis ex Timæo Platonis, pag. 1047. Ὁ δὴ πᾶς οὐρανὸς, ἢ κόσμος, ἢ καὶ ἄλλο ὅ, τι ποτὲ ὀνομαζόμενος μάλιστ' ἂν δέχοιτο, τοῦθ' ἡμῖν ὠνομάσθω. Sed multo certior auctor vetus interpres Eccleſiaſtici; & idem ipſius Eccleſiaſtici nepos, cap. LXIII. 10. *Species cæli gloria ſtellarum, mundum* (hoc eſt, cælum) *illuminans in excelſis Dominus.*

2. *Teguntur.*] Vide Notas & Emend. num. II.

3. *Numen eſſe.*] Hoc Pythagorei, hoc Stoïci docuerunt, teſte Epiphanio, lib. 1. adv. hær. hær. 7. pag. 21. & in Anacephal. pag. 132. Quæ ſcholæ veteris deliramenta, de divinitate, atque æternitate mundi, refutare verboſius, neque eſt otii, neque inſtituti noſtri.

4. *Æternus.*] Demonſtrabit vir omni ſcientiarum genere eximie eruditus e Societate noſtra P. Joannes Matthæus MAHOUDEAU, ex Kalendario Judaïco, quod Moſem, vel Adamum, habet auctorem, creatum eſſe mundum a Deo, anno ante Chriſtum 4008. die 4. Novembris Jul. eademque die 1. Octobris Greg. ab antecedente veſpera, die quæ nobis eſt Dominica, littera Dom. Jul. G. Gregor. A. Quoniam ita ſtatui cogunt notati a Moſe in diluvio & in Exodo dies, quos ex ejuſdem Kalendarii legibus per quam accurate adſignavit, in inſigni opere nondum edito de Kalendario Judaïco.

5. *Ipſe totum,*] *Omnia quæ in notitiam noſtram cadere poſſunt, mundus complectitur,* inquit Seneca, lib. 2. Natur. quæſt. cap. 3. Hoc eſt, omnium rerum genera.

6. *Et infinito ſimilis.*] Quoniam ſi quis rerum omnium, quas mundus complectitur, contemplationem perſequi velit, quantumcumque ille profecerit, reſtare ſibi ſemper maximam partem intelliget, quæ adjici ad cumulum poſſit.

7 *Certus.*] Habet certos motus, ac ratos, conſtantes ſiderum ortus & occaſus, certas vices occultantium ſe ſe, emergentiumque ſtellarum: ea tamen eſt varietas, diſſimilitudoque motuum, ut homini non attente ſingula contemplanti, rapi omnia incerto motu, rotatuque temerario circumagi videantur.

8. *Extra, intra.*] Cuncta, inquit, in ſe complexus: quorum pars quædam eſt extra poſita, atque oculis noſtris patet: pars altera interior eſt, quæ latet, eſtque abdita, ſive terræ viſceribus, ſive cæli ipſius adytis. Simili uſus forma loquendi, lib. 6. ſect. 38. abſoluta terrarum, mariumque ac litorum deſcriptione: *Abunde,* inquit, *orbe terrarum extra, intra indicata,* &c.

9. *Itemque rerum.*] Pergit eo acumine id profiteri, quod nunc piorum exhorreſcant aures: mundum eſſe factum a nemine, ſed ſibi eſſe ipſum ſui cauſam æternam: nec opus, ut par erat, a factore diſtinguit, ut ait Auguſt. lib. 7. de Civit. Dei, cap. 28. ubi hanc impietatem redarguit.

10. *Furor eſt.*] *Mirum eſt,* inquit ipſe, ſect. 21. *quò procedat improbitas cordis humani, parvulo aliquo invitata ſucceſſu... auſique divinare Solis ad terram ſpatia: eadem ad cælum agunt, quoniam ſit medius Sol: ut protinus mundi quoque ipſius menſura veniat ad digitos:* hoc eſt, cæli ipſius vaſtitas, immenſitaſque deſcribatur.

11. *Aut his data.*] His nimium curioſis indagationibus: altera enim opinio alteri occaſio fuit. Nam qui mundi prodidere menſuram, cum expedire non poſſent, ecquid rerum extra eum undequaque exſiſteret, innumerabiles deinde mundos ſomniarunt, ne inibi nihil eſſet: rati cum Metrodoro Epicuri præceptore, Democrito, aliiſque, abſurdum eſſe unicam in ingenti campo ſpicam produci, unum in ſpatio infinito mundum. Vide auctorem libri de hiſtor. Phil. apud Galen. tom. 2. cap. 7. pag. 29. Quibus hodie placet Solem mundi hujus centrum obtinere, terramque, quamvis Deo mundi opifice ſtabilem eam eſſe in ſacris libris ſæpicule affirmante, propria rotari vertigine: coguntur iidem adſerere, aut mundos eſſe extra iſtum innumerabiles; aut chaos certe iiſdem aliquando fingendis aptum infinite extenſum, uti de iſto prius exſtitiſſe ex iis nonnulli impie ſtatuunt. Enimvero ita poni neceſſe eſt, ut moles mundi hujus aſpectabilis in ſuo orbe conſiſtat: quem, niſi infinita undequaque materia coërceatur, fluitare oportet, & nunc illuc ferri, nunc iſtuc, aut totum circumagi; cum, quamlibet ſit immenſus, tamen comparate ad infinitum ſpatium, inſtar puncti ſit: nec aliquod eſſe poſſit in infinito centrum, in quo aliquid conquieſcat.

12. *Incubaret.*] *Incubare* hoc loco *producere* eſt, *fovere, continere.* Mundum proxime ante dixit eſſe naturæ opus: nunc preſſius agens, dari ſibi poſtulat, ejuſdemne, an alterius naturæ fetus, partus, opus, futura ſit illa mundorum infinitas. Non video cui placere poſſit Turnebiana loci hujus emendatio, interpretatioque: *Quod ſi unam omnes incubarent, hoc eſt, poſſiderent,* inquit ille, lib. 14. Adverſ. pag. 835.

ut jam in uno, & immenſa & innumerabilia ſidera : [1] quaſi non eadem quæſtione ſemper in termino cogitationis occurſura, deſiderio finis alicujus : [2] aut, ſi hæc infinitas naturæ omnium artifici poſſit aſſignari, non illud idem in uno facilius ſit intelligi, tanto præſertim opere. Furor eſt, profecto furor, egredi ex eo, & tamquam interna ejus cuncta plane jam ſint nota, ita ſcrutari extera : QUASI VERO MENSURAM [3] ULLIUS REI POSSIT AGERE, QUI SUI NESCIAT : [4] aut mens hominis videre, quæ mundus ipſe non capiat.

CAP. II. II. Formam ejus in ſpeciem orbis abſoluti globatam eſſe, nomen in primis & conſenſus in eo mortalium, orbem appellantium, ſed & [a] argumenta rerum, docent : non ſolum quia talis figura omnibus ſui partibus [5] vergit in ſeſe, ac ſibi ipſa toleranda eſt, ſeque includit, & continet, nullarum egens compaginum ; nec finem, aut initium ullis ſui partibus ſentiens : nec quia ad motum, quo ſubinde verti debeat, ut mox apparebit, talis aptiſſima eſt : ſed oculorum quoque probatione : quod convexus, mediuſque, quacumque cernatur : cum id accidere in alia non poſſit figura.

CAP. III. III. Hanc ergo formam ejus æterno & irrequieto ambitu, inenarrabili celeritate, viginti quatuor horarum ſpatio circumagi, Solis exortus & occaſus haud dubium reliquere. An ſit immenſus, & ideo ſenſum aurium excedens tantæ molis rotatæ vertigine aſſidua ſonitus, non equidem facile dixerim : non hercle magis, quam circumactorum ſimul tinnitus ſiderum, ſuoſque volventium orbes : [6] an dulcis quidam & incredibili ſuavitate concentus. Nobis qui intus agimus, juxta diebus noctibuſque tacitus labitur mundus. Eſſe innumeras ei effigies animalium, rerumque cunctarum impreſſas ; nec, ut in volucrum notamus ovis, lævitate continua lubricum corpus, [7] quod clariſſimi auctores dixere, rerum argumentis indicatur : [8] quoniam inde deciduis rerum omnium ſeminibus innumeræ, in mari præcipue, ac plerumque confuſis, monſtrificæ gignantur effigies. Præterea viſus probatione, alibi plauſtri, alibi urſi, tauri alibi, alibi [9] litteræ figura, candidiore medio [10] per verticem circulo.

* CAP. IV. * Equidem & conſenſu gentium moveor. Nam quem κόσμον Græci, nomine ornamenti appellavere, eum nos a perfecta abſolutaque elegantia, mundum. [11] Cælum quidem haud dubie cælati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro. Adjuvat rerum ordo, deſcripto circulo, qui Signifer vocatur, in duodecim animalium effigies : & per illas Solis curſus congruens tot ſæculis ratio.

CAP. V. IV. Nec de elementis video dubitari, quatuor ea eſſe. [12] Ignium ſummum : inde tot ſtellarum collucentium illos oculos. Proximum ſpiritus, [13] quem Græci noſtrique eodem vocabu-

INTERPRETATIO.

a *Argumenta rerum.*] Argumenta ex ipſis rebus petita.

NOTÆ.

1. *Quaſi non.*] Perinde quaſi ea cogitatio & cura noſcendi quid extra mundum ſit, quæ cauſa fuit innumerabiles mundos comminiſcendi, non eadem rurſus occurſura ſit, & ſolicitatura perinde animum, poſteaquam tot mundos finxerit, ut expiſcetur adhuc quid extra illos innumerabiles mundos ſit poſitum : cum mens noſtra ſcire deſideret qua tandem re mundus poſtremus finiatur, ſeu continuetur. Nam, ut acute Tullius vidit, lib. 1. de Nat. Deor. pag. 25. in immenſam magnitudinem ſe injiciens animus & intendens, ut longe peregrinetur, nullam tamen oram ultimi videt, in qua poſſit inſiſtere : ſed ulterius ſemper inquirit : ita tamen ut magis magiſque inquirendo deſideret ſemper finem aliquem cogitationis ſuæ, in quo acquieſcat, & ultra quem provehi poſſit ac velit : nec offendat tamen.

2. *Aut ſi hæc.*] Quod ſi infinitas illa mundorum eam ob rem excogitatur, quod ea infinitum artificem, naturam nimirum, decet : an non illa ipſa artificis infinitas intelligi ac deprehendi facile poteſt vel ex imo hoc mundo : tanto ac tam admirabili videlicet opere, quod univerſa in ſe rerum genera comprehendit ?

3. *Ullius rei.*] Forte, *illius rei*, hoc eſt, ſpatii illius immenſi, quod extra mundum late diffunditur, quodque mundus ipſe non capit, cum extra mundum ſit. Sed nihil immutandum verius arbitramur.

4. *Aut mens hominis.*] MSS. Reg. 1. 2. & Colb. *aut miror homines videre.*

5. *Vergit in ſeſe.*] Hoc eſt, ut Tullius ait, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 97. quia globi ſeu ſphæræ *partes omnes undique medium locum capeſſentes nituntur æqualiter.*

6. *An dulcis quidam.*] Harmonici cælorum motus auctores fuere Pythagorei, inquit Achilles Tatius in Phænom. cap. 6. pag. 130. Ridet eorum ſententiam Ariſtoteles, lib. 1. de cælo, cap. 9. pag. 462. Explicat Cenſorinus a nobis laudandus in Notis & Emendat. num. III.

7. *Quod clariſſimi.*] Tullius, lib. 2. de Natura Deor. pag. 70. agens de figura mundi, ſive cæli : *Quid enim*, inquit, *pulcrius ea figura, quæ ſola omnes alias figuras complexa continet, quæque nihil aſperitatis habere, nihil offenſionis poteſt, nihil inciſum angulis, nihil anfractibus, nihil eminens, nihil lacunoſum.* Et Plato, a quo Tullius hunc colorem eſt mutuatus ; in Timæo mundum affirmat eſſe factum λεῖον καὶ ὁμαλὸν πανταχῇ, lævem atque omnino complanatum. Plinius contra negat eſſe leve, lubricum, inoffenſum, ut ſunt ovorum teſtæ : Sed uti vaſa ſunt pleraque, ſignis aſperum, cælatum imaginibus. Vide Notas & Emend. num. IV.

8. *Quoniam inde.*] Fuit illa veterum quorumdam opinio, aſtrorum efficientiam omnem in res ſubjectas, effluvio quodam contineri corporum minutorum, quæ ex ipſis deciderent : cujuſmodi fere ſunt ea quæ a magnete exſiſtere, ac ſe ſe in ferrum inſinuare creduntur : hæc eſſe rerum omnium ſemina credebant. Germina ſtellarum vocat Apuleïus, lib. 4. Aſin. aur. pag. 369. Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 40. *Primum*, inquit, *ſemen, quod eſt principium genendi, id duplex : unum quod latet noſtrum ſenſum : alterum quod apertum. Latet, ſi ſunt ſemina in aëre, ut ait Phyſicus Anaxagoras, &c.* Eadem habet Theophr. lib. 1. de cauſis, cap. 5. At illa aſtrorum ἀπόρροια exploſa jamdudum eſt ab eruditis : neque, ſi vera foret, id eo argumento effici neceſſe eſſet, quod tam vehementer Plinius pugnat evincere tales in cælis eſſe oportere effigies, ac figuras, quales in terris gignuntur.

9. *Litteræ figura.*] Deltoton intelligit, notum Aſtronomis ſidus, in ſeptentrionali parte Signiferi, ſub emerſum procedens Arietis. De quo Cicero in Arat.

Deltoton dicere Graii
Quod ſoliti, ſimili quia forma littera claret.

10. *Per verticem:*] Supra verticem noſtrum, ac ſuperne. Quo ſenſu Virgilius, lib. 2. Georg. v. 310.

Præſertim ſi tempeſtas a vertice ſilvis
Incubuit.

11. *Cælum quidem.*] Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 9. *Cælum dictum ſcribit Ælius Gallus, quod eſt cælatum*, hoc eſt, ſideribus diſtinctum, ac veluti inſculptum. Et in Satyra Menippea, cui titulum fecit *Dolium*, pag. 13. *Mundus domus eſt maxima homulli, & appellatur a cælatura cælum, Græce ab ornatu κόσμος, Latine a puritie Mundus.* Alii tamen παρὰ τοῦ κοίλου ἢ τῆς κοιλότητος a concavitate, cælum dici rectius & ſcribi putant.

12. *Ignium.*] Ætheris ac ſiderum. Vide Notas & Emend. num. V.

13. *Quem Græci.*] Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 87. *Hac animabili*, inquit, *ſpirabilique natura, cui nomen eſt aër : Græcum illud*

lo aëra appellant. Vitalem hunc, & per cuncta rerum meabilem, [a] totoque conſertum: hujus vi ſuſpenſam, cum quarto aquarum elemento, librari medio ſpatio tellurem. Ita mutuo complexu [1] diverſitatis effici nexum, & levia ponderibus inhiberi, quo minus evolent: contraque gravia, ne ruant, ſuſpendi, levibus in ſublime tendentibus. [2] Sic pari in diverſa niſu, in ſuo quæque conſiſtere, irrequieto [b] [3] mundi ipſius conſtricta circuitu: quo ſemper in ſe currente, imam atque mediam in toto eſſe terram, eamdemque [4] univerſi cardine ſtare pendentem, [5] librantem per quæ pendeat: ita ſolam immobilem circa eam volubili univerſitate, eamdem [6] ex omnibus necti, eidemque omnia inniti. * Inter hanc, cælumque, [7] eodem ſpiritu pendent, certis diſcreta ſpatiis, ſeptem ſidera, quæ ab inceſſu vocamus errantia, [8] quum errent nulla minus illis. Eorum medius Sol fertur, ampliſſima magnitudine ac poteſtate: nec temporum modo, terrarumque, ſed ſiderum etiam ipſorum, cælique rector. [9] Hunc mundi eſſe totius animum, ac planius mentem: hunc principale naturæ regimen, ac numen credere decet, opera ejus æſtimantes. Hic lucem rebus miniſtrat, aufertque tenebras: hic reliqua ſidera [10] occultat, illuſtrat: hic vices temporum, annumque ſemper renaſcentem ex uſu naturæ temperat: hic cæli triſtitiam diſcutit, atque etiam humani nubila animi ſerenat: [11] hic ſuum lumen ceteris quoque ſideribus fenerat. Præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi litterarum [12] Homero placuiſſe in uno eo video. *Cap. VI.*

V. Quapropter effigiem Dei formamque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quiſquis eſt Deus, [13] ſi modo eſt alius, & quacumque in parte, totus eſt ſenſus, totus viſus, totus auditus, [14] totus animæ, totus animi, totus ſui. Innumeros quidem credere, atque etiam ex virtutibus [15] vitiiſque hominum, ut Pudicitiam, [16] Concordiam, Mentem, Spem, Honorem, Clemen- *Cap. VII.*

INTERPRETATIO.

a *Totoque.*] Toto inſertum, *intextumque* mundo.

b *Mundi.*] Cæli.

NOTÆ.

quidem, ſed receptum jam tamen uſu a noſtris: tritum eſt enim pro Latino.

1. *Diverſitatis.*] Naturæ diſſimilis: terræ, cui gravitas propria: & aëris, cui levitatis plurimum ineſt.

2. *Sic pari.*] Hoc vero ſimilitudine haud penitus aſpernanda explicant Archimedis diſcipuli apud Tatium in Phænom. 4. pag. 126. *Ideo*, inquiunt, interprete Petavio, *aquæ terræque globi conſiſtunt in medio, quod ſi quis omnium graviſſima corpora, puta plumbum, nec non alia leviſſima velut ſuber, ad pondus æquale capiat, & invicem alliget, illud accidet, neutrum ut ab altero trahi poſſit. Ut ſi quis in mare iſta projiciat, neque ſuber in profundum deprimatur a plumbo, neque plumbum ad ſummam aquam a ſubere poſſit attolli: ſed ex æquo utrimque tracta, ſuber & plumbum, ſummam inter aquam fundumque ſuſpenſa teneantur. Quamobrem cum ſint elementa quatuor, accidit ut ignis & aër, quæ ſunt leviſſima, ſurſum ſuapte ſponte, naturæque impetu ferantur, &c.*

3. *Mundi ipſius.*] Cæli. Si ſpargeretur in ſublime aër, nullo fine coërcitus, ipſa amplitudine ſpatii redderetur infirmior. Nunc vero conſtrictus includente mundo, hoc eſt, cælo, cogitur in juſtum robur, quod ſufficiat terræ innatanti ferendæ.

4. *Univerſi cardine.*] Cum ſit ipſa terra veluti univerſi cardo, ut dicetur ſect. 64.

5. *Librantem.*] Hoc eſt, continentem circum ſe fuſa corpora, ne ob innatam levitatem ſurſum abeant: dum per eadem interim ſuſtinetur ipſa viciſſim, ne ruat, ob inſitam gravitatem. Ita Lucanus, lib. 1. v. 88.

Dum terra fretum, terramque levabit Aër.

Lucretius, lib. 5.

Aſt alium ſubter, contra qui ſubvehat orbem.

Ubi Lambinus: *Hoc eſt alium eſſe aërem ſub pedibus noſtris, qui cælum extrinſecus ſubvehat, & ſuſtollat: quemadmodum videmus a fluviis rotas & hauſtra ſublevari, & circumverſari.*

6. *Ex omnibus necti.*] Aëris & aquæ natura terram permeante.

7. *Eodem ſpiritu.*] Hoc eſt, in aëre, ſive, ut Cicero ait, in æthere, quod & conſuetudo loquendi, & olim Pacuvius cælum interpretabatur, apud eumdem Tullium, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 88.

Hoc quod memoro, noſtri cælum, Graii perhibent æthera.

Ac Tullius ipſe, pag. 91. *Reſtat ultimus, & a domiciliis noſtris altiſſimus omnia cingens & coërcens cæli complexus, qui idem æther vocatur, extrema ora & determinatio mundi, in quo cum admirabilitate maxima igneæ formæ curſus ordinatos definiunt: ex quibus Sol &c.* At cælum nunc Plinius peculiarem eſſe appellationem putat domicilii inerrantium ſtellarum. Quam vere de planetarum ſitu ac motu ſenſerit Plinius, dicemus corollarii vice, in Notis & Emend. num. VI.

8. *Quum errent.*] Tullius, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 71. *Maxime vero*, inquit, *admirabiles ſunt motus earum quinque ſtellarum, quæ falſo vocantur errantes. Nihil enim errat quod in omni æternitate conſervat progreſſus, & regreſſus, reliquoſque motus conſtanter, & ratos.*

9. *Hunc mundi ... animum.*] Animum, quod rebus hiſce inferioribus per radios, ceu ſpiritus quoſdam, vitam impertiat: Mentem, quod conſilio, & ſapientia, & rata lege cæleſtia terrenaque regere ac moderari videatur.

10. *Occultat.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

11. *Hic ſuum lumen.*] Ceteris nimirum ſtellis errantibus de ſuo lumine quiddam accommodat. Vide Notas & Emendat. num. VIII.

12. *Homero.*] In ſolo, inquit, Homero id lego; nec quiſquam poſtea adnotavit ita Homerum ſenſiſſe. Solem animatum eſſe tum ibi ſenſit Homerus, tum vero maxime Odyſſ. μ'. 323 in fabula de bobus Solis. Iliad. 3. v. 277.

Ἠέλιός θ', ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Quod Maro tamen imitatus videtur, lib. 4. Æneïd. verſu 606.

Sol qui terrarum flammis opera omnia luſtras.

13. *Si modo eſt alius.*] Deus ſit, necne: ac ſi dandum eſt eſſe aliquem, num ille in Sole, num in alia quacumque mundi parte ſedem habeat, ambigit. Deum ratus mundi animam eſſe oportere, de eo id putat inquirendum, quod de hominis anima veteres Philoſophi ſciſcitati ſunt, quanam illa in parte, in cerebrone, an in corde potius, ſedem haberet, unde tanquam ex arce reliquum corpus moderaretur ac diſpenſaret. Diſcedere aperte non audet a popularium ſuorum Romanorum religione, quæ Solem in primis colebat: ut ille, præter alia, nummus Imp. Aureliani docet, inſcriptus: SOL DOMINUS IMPERI ROMANI. In parte averſa, AURELIANUS CONS. *Aurelianus Conſervator*, ejuſdem Romani ſcilicet Imperii. Et alter Fl. Claudii Juliani Aug. GENIO ANTIOCHENI APOLLONI SANCTO SMN. Sententia eſt: GENIO A (hoc eſt, *primæ*) *Narbonenſis, Tutatori Imperii, Odio CHriſtianorum Etiam Nobis Irato, APOLlini Libamentum Obtulit, Numini Iuliani* SANCTO: (hoc eſt, Numini ſancto Juliani Conſervatori:) *Societas Mercatorum Narbonenſium.*

14. *Totus animæ.*] Idem vitæ, idem mentis, conſilii, rationiſque pleniſſimus; idem totus juris ſui: ut felicitatis ſuæ a ſe uno ſuſpenſas habeat rationes, neque aliunde pendeat. Anima eſt, qua vivimus: animus, quo ſapimus: hoc brutæ carent: de quibus Juvenalis, Satyra 15. v. 148.

Communis conditor illis.

Tantum animas: nobis animum quoque.

Totus ſui autem idem eſt, atque propriæ qualitatis, ac ſui generis.

15. *Vitiiſque.*] Impudentiæ fanum, & Contumeliæ Athenis factum Cicero ait, lib. 2. Legib. pag. 333.

16. *Concordiam.*] Tullius, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 75. *Tum autem res ipſa*, inquit, *in qua vis ineſt major aliqua ſic appellatur, ut ea ipſa vis nominetur Deus: ut Fides, ut Mens; quas in Capitolio dedicatas videmus proxime a M. Æmilio Scauro: ante autem ab Atilio Calatino erat Fides conſecrata. Vides Virtutis templum, vides Honoris a M. Marcello renovatum, quod multis ante annis erat bello Liguſtico a Q. Maximo dedicatum, &c.* Plenius autem

tiam, Fidem, aut (ut Democrito placuit) duos omnino, Pœnam & Beneficium, majorem ad ſocordiam accedit. Fragilis & laborioſa mortalitas in partes ita digeſſit, infirmitatis ſuæ memor, ut portionibus coleret quiſque, quo maxime indigeret. Itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iiſdem innumerabilia reperimus: [1] inferis quoque in genera deſcriptis, [2] morbiſque, & multis etiam peſtibus, dum eſſe placatas trepido metu cupimus. Ideoque etiam publice [3] Febris fanum in Palatio dicatum eſt, [4] Orbonæ ad ædem Larium, [5] & ara Malæ Fortunæ [6] Exquiliis. Quamobrem major cælitum populus etiam quam hominum intelligi poteſt, cum ſinguli quoque ex ſemetipſis totidem Deos faciant, [7] Junones [8] Genioſque adoptando ſibi: Gentes vero quædam animalia, & aliqua etiam [9] obſcena, pro diis habeant, ac multa dictu magis pudenda, [10] per fœtidos cibos, & alia ſimilia jurantes. Matrimonia quidem inter Deos credi, tantoque ævo ex his neminem naſci: & alios eſſe [11] grandævos ſemperque canos, alios juvenes atque pueros; [12] atri coloris, aligeros, claudos, ovo editos, & alternis diebus viventes morienteſque, puerilium prope deliramentorum eſt. [13] Sed ſuper omnem impudentiam, adulteria inter ipſos fingi: mox jurgia & odia, atque etiam [14] furtorum eſſe, [15] & ſcelerum numina. [16] DEUS EST MORTALI JUVARE MORTALEM, ET HÆC AD ÆTERNAM GLORIAM VIA. Hac proceres iere Romani: hac nunc cæleſti paſſu cum liberis ſuis vadit maximus omnis ævi rector Veſpaſianus Auguſtus feſſis rebus ſubveniens. [17] Hic eſt vetuſtiſſimus referendi benemerentibus gratiam mos, ut tales numinibus adſcribant. Quippe & omnium aliorum nomina Deorum, & quæ ſupra retuli ſiderum, ex hominum nata ſunt meritis. Jovem quidem aut Mercurium, aliterve alios inter ſe vocari, & eſſe cæleſtem nomenclaturam, [a] quis non [18] interpretatione naturæ fateatur?

INTERPRETATIO.

a *Quis non.*] Quis non ad ſignificandas res naturales fingi hæc nomina cælitum fateatur?

NOTÆ.

adhuc in eodem argumento verſatur idem Cicero, lib. 3. pag. 141. ubi Spem, Victoriam, Concordiamque, hoc loco prætermiſſas enumerat. De Mente, Ovid. lib. 6. Faſt. v. 241. *Mens quoque Numen habet, Menti delubra videmus, &c.* De Clementia inſignis eſt nummus inſcriptus, CLEMENTIAE CAESARIS, cum templo. Argenteus eſt in Theſauro Regio, & apud Patinum, in Famil. pag. 131. 6. Cave autem hic continenter legas, *Clementiæ Cæſaris.* Legendum eſt enim, CLEMENT*iæ Primus Ædem* CÆSAR I*mperator Sacravit*: ut plenius oſtendimus in Tractatu de Nummis Cæſaris Dictatoris, nondum edito. Inter Deos Spem quoque Plautus commemorat, Bacchid. Act. IV. Sc. VIII. verſu 52. De diis quibuſdam aliis, idem in Amphitr. Prolog. verſu 40. ubi ſic Mercurius:

Meruimus & ego & pater de vobis & republica.
Nam quid ego memorem, ut alios in tragœdiis
Vidi, Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quæ bona
Vobis feciſſent: queis benefactis meus pater
Deorum regnator, architectus omnibus.

1. *Inferis quoque.*] Huc pertinent inſcriptiones apud Gruterum poſitæ variis locis: DIIS INFERIS. DIIS. STYGIIS. DIIS. MANIBUS. ORCO. PEREGRINO. PLUTONI. SUMMANO, &c. Et apud Ciceronem, lib. 3. de Nat. Deor. pag. 135. Eumenides, & Furiæ ſpeculatrices, vindiceſque ſcelerum inter Deas recenſitæ.

2. *Morbiſque.*] De Febri quidem mox dicetur: de Scabie teſtatur Prudentius, in Ἀμαρτ.

Par furor illorum, quos tradit fama dicatis
Conſecraſſe Deas Febrem, Scabiemque ſacellis.

3. *Febri.*] Νεὼν καὶ βωμόν, Febri templum & aram collocatam ait in Palatio Ælianus, lib. 12. Var. cap. XI. Vide & Valer. Max. lib. 2. cap. 5. num. 6. pag. 102.

4. *Orbonæ.*] Orbona eſt orbitatis Dea: Quæ vocis originatio miror quemadmodum Pintiano, Vallæ, Sabellico, Hermolaoque latuerit. Arnobius, lib. 4. contra gent. *In tutela ſunt Orbonæ orbati liberis parentes.* Tertull. lib. 2. ad Nation. cap. 14. *Orbona Dea, quæ in orbitatem ſemina extinguat.*

5. *Et ara.*] Vide Tullium, libro 3. de Nat. Deor. pag. 142.

6. *Exquiliis.*] Mons eſt & vicus Romæ, ubi olim ars & excubiæ Tulli Regis, unde nomen. Vide Ovid. lib. 1. Faſtor.

7. *Junones.*] Appoſitos ſibi ſtatim ab ortu cuſtodes credebant, quos viri Genios: Junones feminæ vocabant. De utriſque Tibullus:

Magne Geni, cape thura libens. Et
Natalis Juno, ſanctos cape thuris honores.

Et Seneca, ep. 110. *Singulis aut Genium, aut Junonem dederunt.*

8. *Genioſque.*] Cenſorinus, lib. de die Natali, cap. 3. pag. 16. *Genius eſt Deus, cujus in tutela, ut quiſque natus eſt, vivit. Hic, ſive quod ut genamur, curat: ſive quod una genitur nobiſcum: ſive etiam quod nos genitos ſuſcipit ac tuetur, certe a genendo Genius appellatur... Nonnulli binos Genios, in iis duntaxat domibus, quæ eſſent maritæ, colendos putaverunt, &c.*

9. *Obſcena.*] Cotta apud Cicer. lib. 3. de Nat. Deor. pag. 132. *Omne fere genus beſtiarum Ægyptii conſecraverunt.* Et pag. 136. *Cur barbarorum Deos repudiemus? Boves igitur, & equos, ibes, accipitres, aſpidas, crocodilos, piſces, canes, lupos, feles, multas præterea belluas in deorum numero reponemus.* Addit ſcarabæos Arnobius, lib. 1. adv. Gentes, num. 19.

10. *Per fœtidos.*] Idem Plinius, lib. 19. ſect. 32. *Allium*, inquit, *cæpaſque inter Deos in jurejurando habet Ægyptus.* Vide quæ ibi dicturi ſumus.

11. *Grandævos.*] Academici dictum apud Cicer. lib. 1. de Nat. Deor., pag. 36. *Iſto enim modo dicere licebit Jovem ſemper barbatum, Apollinem ſemper imberbem, cæſios oculos Minervæ, cæruleos eſſe Neptuni.... Claudum igitur habebimus Deum, quoniam de Vulcano ſic accepimus, &c.*

12. *Atri coloris.*] Ita omnes MSS. non *atricolores.* Erebum, Noctemque ſignificat. Ut cum aligeros dicit, Mercurium: ovo editos, Caſtorem & Pollucem. Vide Hyginum in Aſtron.

13. *Sed ſuper.*] Sic etiam Tullius, lib. 1. de Nat. Deor. pag. 21. *Nec enim multo abſurdiora ſunt ea, quæ poëtarum vocibus fuſa; ipſa ſuavitate nocuerunt: qui & ira inflammatos, & libidine furentes induxerunt deos; feceruntque, ut eorum bella, pugnas, prælia, vulnera viderimus: odia præterea, diſſidia, diſcordias, ortus, interitus, querelas, lamentationes, effuſas in omni intemperantia libidines, adulteria, vincula, cum humano genere concubitus, mortaleſque ex immortali procreatos.* Hoc loco Plinius Homerum, quem non intelligit, deridendum propinat. Vide Tractatum, quem Gallice nuper ſcripſimus, de Iliadis argumento, & Diis Homericis. In hiſtoria naturali & civili, omnium profanorum ſcriptorum digniſſimus cui fides habeatur, Plinius certe eſt habendus: at poëſim coluiſſe, artemve Poëticam calluiſſe, idem omnino non videtur.

14. *Furtorum.*] Ut Mercurium, quem idcirco κλέπτην Phurnutus, κλῶπα Suidas appellatum dicunt: Alii δόλιον, hoc eſt, doli ac fraudum artificem.

15. *Et ſcelerum.*] *Quo ex genere*, inquit Tullius, lib. 2 de Nat. pag. 75. *Cupidinis, & voluptatis, & Lubentinæ Veneris vocabula conſecrata ſunt, vitioſarum rerum, neque naturalium.*

16. *Deus eſt.*] Hinc nata parœmia, *Homo homini Deus*, Ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον.

17. *Hic eſt.*] Tullius, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 76. *Suſcepit autem vita hominum*, inquit, *conſuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in cælum fama ac voluntate tollerent. Hinc Hercules, hinc Caſtor & Pollux, hinc Æſculapius.... Hinc etiam Romulus, quem quidam eumdem eſſe Quirinum putant, &c.*

18. *Interpretatione.*] Vel *interpretationem.* Vocabulorum, inquit, quæ Diis ſunt impoſita, ſi quis voluerit, vim ac notionem diligentius perſcrutari, an non ſentiet longe ſecus ſe rem habere, atque hominum opinio eſt? Intelliget eos profecto, qui Dii appellantur, rerum naturas eſſe, hoc eſt, res eſſe mere naturales, non figuras Deorum, ſive Deos: rebuſque inanimatis atque mutis per quamdam ſignificationem, ut loquitur Cicero, hæc tributa nomina. Sic aërem appellatum Jovem, aut Junonem: mare,

[1] Irridendum vero agere curam rerum humanarum illud quidquid eſt ſummum. Anne tam triſti atque multiplici miniſterio non pollui credamus dubitemuſve ? Vix prope eſt judicare, utrum magis conducat generi humano, quando aliis nullus eſt deorum reſpectus, aliis pudendus. [2] Externis famulantur ſacris : [a] ac digitis deos geſtant : monſtra quoque, quæ colunt, [3] damnant : & excogitant [4] cibos : imperia dira in ipſos, ne ſomno quidem quieto, irrogant. Non matrimonia, non liberos, non denique quidquam aliud, niſi juvantibus ſacris, deligunt. Alii in Capitolio fallunt, ac fulminantem pejerant Jovem : & hos juvant ſcelera, [5] illos ſacra ſua pœnis agunt.

Invenit tamen inter has utraſque ſententias medium ſibi ipſa mortalitas numen, quo minus etiam plana de Deo conjectatio eſſet. Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibuſque horis omnium vocibus Fortuna ſola invocatur : una nominatur, una accuſatur, una agitur rea, una cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & cum conviciis colitur : volubilis, a pleriſque vero & cæca etiam exiſtimata, vaga, inconſtans, incerta, varia, indignorumque fautrix. Huic omnia feruntur accepta : & in tota ratione mortalium, [6] [b] ſola utramque paginam facit. [7] Adeoque obnoxiæ ſumus ſortis, ut Sors ipſa pro Deo ſit, qua Deus probatur incertus.

[8] Pars alia & hanc pellit, aſtroque ſuo eventus aſſignat, naſcendi legibus : ſemelque in omnes futuros umquam Deo decretum : in reliquum vero otium datum. [c] Sedere cœpit ſententia hæc : pariterque & eruditum vulgus & rude in eam curſu vadit. Ecce fulgurum monitus, oraculorum præſcita, aruſpicum prædicta, atque etiam parva dictu, in auguriis ſternumenta, & offenſiones pedum. [9] Divus Auguſtus lævum prodidit ſibi calceum [d] præpoſtere inductum, quo die ſeditione militari prope afflictus eſt. Quæ ſingula improvidam mortalitatem involvunt, ſolum ut inter iſta certum ſit, nihil eſſe certi : NEC MISERIUS QUIDQUAM HOMINE, AUT SUPERBIUS. Ceteris quippe animantium ſola victus cura eſt, in quo ſponte naturæ benignitas ſufficit : [e] uno quidem vel præferendo cunctis bonis, quod de gloria, de pecunia, ambitione, ſuperque de morte non cogitant.

Verum in his Deos agere curam rerum humanarum credi, ex uſu vitæ eſt : pœnaſque maleficiis aliquando ſeras occupato Deo in tanta mole, numquam autem irritas eſſe : NEC IDEO PROXIMUM ILLI GENITUM HOMINEM, UT VILITATE JUXTA BELLUAS ESSET. Imperfectæ vero in homine naturæ præcipua ſolatia, ne Deum quidem poſſe omnia. [10] Namque nec ſibi poteſt mortem conſciſcere, ſi velit, quod homini dedit optimum in tantis vitæ pœnis : [11] nec mortales æternitate donare, aut revocare defun-

INTERPRETATIO.

a *Ac digitis.*] Anulis, quibus onuſti ornatique digiti.

b *Sola utramque.*] Utraque *lucri ac damni* pagina Fortunæ tribuitur.

c *Sedere.*] Vigere, inſidere hominum animis.

d *Præpoſtere.*] Dexterum pro ſiniſtro indutum.

e *Uno quidem.*] *Maxime* quidem *cum vel illud* unum dedit, quod cunctis bonis anteponendum eſt, &c.

NOTÆ.

Neptunum : terram, eam quæ Ceres diceretur. Sic Mercurium dici, mercaturæ ac negotiationis Deum, &c. Ita fere Tullius, lib. I. de Nat. Deor. pag. 22.

1. *Irridendum.*] Sapiunt iſta Epicuti haram : cujus hæc *κυρία δόξα*, apud Tullium lib. I. de Nat. Deor. p. 37. *Quod beatum & immortale eſt, id nec habet, nec exhibet cuiquam negotium.*

2. *Externis.*] Qualia ſunt Phrygia ſacra Cybeles, Bacchi orgia, Iſiaca, Eleuſinia, &c.

3. *Damnant.*] Enecant, ut de Api bove dicetur lib. 8. ſect. 71.

4. *Cibos.*] Quibus deos ſuos alant : alicam, carnes anſerinas, aliaſque majoris pretii ac ſumptus epulas, de quibus videndus eſt Diodorus l. I. p. 76. Herod. l. 2. p. 114. & Euſeb. l. 2. de Præpar. p. 51. Hoc vero inter genera pudendi cultus merito reponitur : ut quos deorum loco habeas, hos per te cibis ſuſtentare vitam putes oportere. Gallicus Plinii interpres, perverſa hujus loci interpunctione deluſus, hæc retulit ad delectum ciborum, quem adhiberent in menſis ſuis ſuperſtitioſi cultores deorum.

5. *Illos ſacra.*] Perjuris bene eſt : religioſis, male. Illi ſcelere ſuo perfruuntur, rebus ad votum animique ſententiam præclare cadentibus ; illi poſt ſacra rite peracta, infortuniis aguntur & ærumnis : quamvis nihil niſi juvantibus ſacris delegerint.

6. *Sola utramque.*] Quidquid accipimus, Fortunæ acceptum referri : quidquid amittimus, id ei pariter expenſum ferri ſolet. Cedunt res feliciter ? laudatur. Secus ? inceſſitur ac vituperatur. Tranſlatio ducta eſt a mercatorum libris, ſeu codicillis rationalibus, quos ita complicabant, ut ad ſingulas apertiones duæ paginæ viderentur : quarum in altera, accepta lucraque ; expenſa in altera damnaque paterent.

7. *Adeoque obnoxiæ.*] Eo nati fato infelici ſumus, ut vel Sortem ipſam numinis loco habeamus : quæ ſi in Deorum albo ponitur, jam verus ſit necne Deus aliquis, jure ambigitur. Quod ſortito obtingit, inquit, id Deo adſcribimus, id Dei alicujus nutu factum dicimus : quod ipſummet dictum facit ambigere, an Deus ſit aliquis. Non fuit apud Romanos Dea Sors : quamvis id nonnulli colligunt ex nummo argenteo vetere, qui eſt apud Patinum, in Famil. pag. 209. Parte priore Concordiæ caput exhibet : poſteriore, M. PLAETOR. CEST. S C. *Marcus Plætorius Ceſtianus, Senatuſconſulto.* Deæ effigies pectore tenus, impoſita tabellæ, in qua ſcriptum eſt, SORS. At effigies Prudentiam potius, quam ſortem, refert. Ac ſi ſors ibi intelligenda eſſet, SORTI, non SORS, ſcriberetur. Nos ſic interpretamur, *Salus Orbis Romanæ Sapientia* : juxta illud Sapientiæ VI, 26. *Multitudo ſapientium ſanitas eſt orbis terrarum.* M. Plætorii Ceſtiani nomen, ſub Auguſto Ceſare cuſum hunc nummum fuiſſe ſuadet.

8. *Pars alia.*] Alia ſententia. Providentia e medio ſublata, alterutrum horum ſequebatur : vel fortuna & ſorte res humanas contingere : vel fatali neceſſitati aſſignandos eventus. Quamobrem datum ab aliquibus Deo eſt, ut ſemel in omnes unquam naſcituros homines decerneret : conceſſum in reliquum per totam deinde æternitatem otium.

9. *Divus Auguſtus.*] Suetonius in Auguſto, c. 92. p. 35. *Auſpicia quædam & omina pro certiſſimis obſervabat : ſi mane ſibi calceus perperam, ac ſiniſter pro dextero induceretur, ut dirum : &c.*

10. *Namque nec.*] Stolidum ac nefarium adſciſcit argumentum : Neque enim id potentia eſt, ſed impotentia, ut probat Anſelmus, in Proſologii cap. 7. *Quia qui hoc poteſt, quanto magis poteſt, tanto magis adverſitas & perverſitas poſſunt in illum, & ipſe minus contra illas : &c.*

11. *Nec mortales.*] Hoc vero geminum caput de communicanda immortalitate, & revocandis ad vitam fato functis, Chriſtianis nos fides Scripturis, ac certiſſimis armata teſtimoniis, futile ac falſum eſſe perdocet : nec diſputari de eo patitur. Vetat interim dictum illud Plinii credi Romanos adeo deſipuiſſe, in primis vivos Principes, æternos ſe ut exiſtimarent eſſe vel fore, ſuo adſtrictos corpori : vetat idem igitur etiam iſtud colligi ex nummo Diocletiani Auguſti, in quo ſic ſcriptum eſt : D. N. DIOCLETIANO AETER AUG. Capite laureato. .)(. GENIO POP. ROM. *Genio Populi Romani.* Infra. P L C *Primæ Ludgunenſis Civitates.* Sunt enim reipſa hæ litteræ tres totidem vocum primæ, titulique hæc integra ſententia : *Domino noſtro* DIOCLETIANO, *Ar-*

ctos : [1] nec facere, ut qui vixit, non vixerit : qui honores geſſit, non geſſerit : nullumque habere in præterita jus, prӕterquam oblivionis : atque (ut facetis quoque argumentis ſocietas hæc cum Deo copuletur) ut bis dena, viginti non ſint, ac multa ſimiliter efficere non poſſe: per quæ declaratur haud dubie naturæ potentia, idque eſſe [2] quod Deum vocamus. In hæc divertiſſe non fuerit alienum, vulgata propter aſſiduam quæſtionem de Deo.

Cap. VIII. VI. Hinc redeamus ad reliqua naturæ. Sidera quæ affixa diximus [3] mundo, non illa, ut exiſtimat vulgus, ſingulis attributa nobis, & clara divitibus, minora pauperibus, obſcura [4] defectis, ac pro ſorte cujuſque lucentia, annumerata mortalibus : quia nec cum ſuo quæque homine orta moriuntur; nec aliquem extingui, decidua ſignificant. Non tanta cælo ſocietas nobiſcum eſt, ut noſtro fato mortalis ſit [5] ibi quoque ſiderum fulgor. [6] Illa nimio alimento tracti humoris ignea vi abundantiam reddunt, cum decidere [7] creduntur : ut apud nos quoque id, luminibus accenſis, liquore olei notamus accidere. [a] Ceterum æterna eſt cæleſtibus natura, intexentibus mundum, intextuque concretis : potentia autem ad terram magnopere eorum pertinens : quæ propter effectus, claritatemque, & magnitudinem, in tanta ſubtilitate noſci potuerunt, [8] ſicut ſuo demonſtrabimus loco. Circulorum quoque cæli ratio [9] in terræ mentione aptius dicetur, quando ad eam tota pertinet, [b] Signiferi modo inventionibus non dilatis. [10] Obliquitatem ejus intellexiſſe, hoc eſt, [c] [11] rerum fores aperuiſſe, [12] Anaximander Mileſius traditur primus, Olympiade quinquageſima octava. Signa deinde in eo [13] Cleoſtratus, & prima Arietis ac Sagittarii. [14] Sphæram ipſam ante multo Atlas. Nunc relicto [d] mundi ipſius corpore, reliqua inter cælum terraſque tractentur.

INTERPRETATIO.

a *Ceterum.*] Ceterum æternum eſt ſideribus natura, quæ cælum, *ut venæ corpus*, in intexunt : & quoniam ita intexunt, idcirco concretioris ſunt naturæ.

b *Signiferi.*] Zodiaci inventoribus nunc ſtatim appellatis.

c *Rerum fores.*] Aſtronomicæ ſcientiæ fores.

d *Mundi ipſius.*] Cæli *ultimi, cui affixa ſunt ſidera.*

NOTÆ.

cum Erexit Triumphalem Edua, *Reſtitutori* AU G*uſto.* In civitatibus primæ Ludgunenſis ſecundum locum obtinet Edua Auguſta, *Autun.* Eſt hic numinus perpulcher ex ære mediocri, apud P. ALBARET, e Societate noſtra, Turnoni.

1. *Nec facere.*] Perinde quaſi id Deum arguat facere non poſſe omnia, quod quæ facta ſunt, infecta reddere nequeat. At certe alterum ex altero non recte colligi vidit Hieronymus in epiſt. *Audacter loquar*, inquit : *Cum omnia poſſit Deus, ſuſcitare virginem non poteſt poſt ruinam : Valet quidem liberare de pœna, ſed non valet ſuſcitare corruptam, &c.* Mox in fine hujus ſectionis, codex unus MS. habet, *propter vulgatam aſſidue*, &c.

2. *Quod Deum vocamus.*] Omnem igitur vim divinam, ut olim Strato phyſicus, de quo Cic. l. 1. de Nat. Deor. p. 19. in natura ſitam eſſe cenſet, quæ cauſas gignendi, augendi, minuendive habeat. Par Senecæ impietas, libro IV. de Beneficiis, cap. VIII. *Ergo nihil agis, ingratiſſime mortalium, qui te negas Deo debere, ſed* NATURÆ : *quia nec Natum ſine Deo eſt, nec Deus ſine Natura : ſed* IDEM EST UTRUMQUE, *nec diſtat. Officium ſi quod a Seneca accepiſſes, Annæo te diceres debere, vel Lucio; non creditorem mutares, ſed nomen; quoniam ſive prænomen ejus, ſive nomen dixiſſes, ſive cognomen, idem tamen ille eſſet. Sic hunc* NATURAM *voca*, FATUM, FORTUNAM : *omnia ejuſdem Dei nomina ſunt, varie utentis ſua poteſtate.* Et libro 2. Natural. quæſt. XLV. *Eumdem quem nos Jovem* (ſapientiſſimi viri) *intelligunt, cuſtodem rectoremque univerſi, animum ac ſpiritum, mundani hujus operis dominum & artificem, cui nomen omne convenit. Vis illum* FATUM *vocare? Non errabis. Hic eſt, ex quo ſuſpenſa ſunt omnia : Cauſa cauſarum. Vis illum providentiam dicere? Recte dices. Eſt enim cujus conſilio huic mundo providetur, ut inconcuſſus eat, & actus ſuos explicet. Vis illum* NATURAM *vocare? Non peccabis. Eſt enim ex quo* NATA *ſunt omnia, cujus ſpiritu vivimus. Vis illum vocare* MUNDUM? *Non falleris. Ipſe eſt enim* TOTUM QUOD VIDES, *totus* SUIS PARTIBUS INDITUS, *& ſe ſuſtinens.* Benigni interpretis eget officio Lactantius, lib. de ira Dei, c. 10. *Natura, quam veluti matrem eſſe rerum putant, ſi mentem non habet, nihil efficiet unquam, nihil molietur. Ubi enim non eſt cogitatio, nec motus eſt ullus, nec efficacia. Si autem conſilio ſuo utitur ad incipiendum aliquid, ratione ad diſponendum, arte ad efficiendum, virtute ad conſummandum, poteſtate ad regendum & continendum, cur natura potius quam Deus nominetur?* Deum Catholici vocant, non Naturam, ſive naturatam, ut vócant, ſive naturantem, ſed ſpiritum infinitum, conſilio, ratione, arte, ac poteſtate præditum infinita, ad producendum quidlibet pro arbitrio, vel e natura rerum evellendum : qui ſit univerſi hujus cauſa efficiens extrinſeca, æque ab opere illo ſuo diſtincta ac diverſa, quam differt a domo qui domus eſt effector.

3. *Mundo.*] Cælo.

4. *Defectis.*] Senio confectis. Sic Columella in præf. lib. 1. *defectiſſimum quemque annis & viribus* dixit.

5. *Ibi quoque.*] Hoc eſt, in cælo.

6. *Ibi nimio.*] Epicuri & Zenonis hæc ſententia fuit, ſidera marinis terreniſque humoribus longo intervallo extenuatis ali : de qua re Cicero l. 2. de Nat. Deor. p. 68. Ex ipſis, cum redundat alimentum, ut in lucernis oleum, ſcintillas quaſdam decidere : haſque ſtellas eſſe quas labi cælo putamus. Ex ea opinione Manilius cecinit lib. 1. Aſtron. pag. 26.

Præcipites ſtellæ paſſimque volare videntur,
Quum vaga per liquidum ſcintillant lumina mundum,
Et tenues longis jaculantur crinibus ignes.

Ridet hanc opinionem merito Seneca l. 1. Natur. quæſt. c. 14. p. 851. Et vero cauſa eſt alia ſtellarum diſcurrentium, alia natura. Propius terram hæ incenduntur, videnturque diſcurrere, quod aër viſcoſo plenus ſit halitu, qui ubi eſt accenſus, pabuli ſui venam ſequitur : uti apud nos quoque, inquit Seneca, l. 1. Nat. quæſt. c. 1. p. 832. ſtramenta ſulphure aſperſa, ignem ex intervallo trahunt. Interim velut igne continuo totum iter ſignant : quia viſus non ſubſequitur momenta currentis : ſed videt ſimul unde exierit, & quo pervenerit : ut fit in titione circumacto, qui ſpeciem ignei circuli præbet. Adde his ea quæ dicturi ſumus ſect. 36.

7. *Creduntur.*] Caute omnino : neque enim ſtella labitur, ſed ut Naſo canit, l. 2. Metamorph. v. 322. opinione quidem vulgi,

Et ſi non cecidit, potuit cecidiſſe videri.

8. *Sicut ſuo.*] In libris de Agricultura, operis hujuſce XVII. & XVIII.

9. *In terræ mentione.*] Hoc eſt, in libris Geographicis, nempe ſub finem libri ſexti. Vide Notas & Emendationes, num. IX.

10. *Obliquitatem.*] Excogitata quidem multo ante Anaximandrum ſphæra eſt ab Atlante, ut mox dicetur : at ſine obliqui deſcriptione circuli, ſive ſigniferi, quem Zodiacum vocant. Informata erat circulis parallelis, quos diebus ſingulis in ſuo curſu Sol efficit, inter Tropicos & Æquatorem. Anaximander deinde his tribus limitibus animadverſis, Æquatore ac duobus Tropicis, per hæc tria puncta circulum duxit, quem non potuit non obliquum facere, & appellare.

11. *Rerum fores.*] Hoc eſt, ad totius Aſtronomiæ perceptionem, aditum feciſſe, viam monſtraſſe. Hac loquendi forma uſus iterum, lib. 35. ſect. 36. de pictura : *Artis fores*, inquit, *apertas ab Apollodoro Zeuxis intravit.* Excogitata ſcilicet obliquitate ſigniferi, Cleoſtrato occaſio ea fuit, ſigna in eum circulum transferendi, quorum emerſu & occultatione prædictiones tempeſtatum, aliaque ejuſmodi multa ducerentur. Vide Notas & Emendationes num. X.

12. *Anaximander.*] Pythagoræ alii, alii Oenopidæ Chio, inventum hoc aſſignant, ut ſcribit auctor libri de hiſt. Philoſ. apud Galen. tom. 2. cap. 12. pag. 35. De Anaximandro diximus in Auctorum Indice. Erat autem is anno ſecundo hujus Olympiadis LVIII. natus annos quatuor & LX. ut refert Laërtius, ſtatim initio libri ſecundi.

13. *Cleoſtratus.*] Tenedius Mathematicus, auctor ὀκταετηρίδος, de qua Petavius, lib. 2. de Doctr. Temp. cap. 3. Refert Hyginus, lib. 2. Aſtron. poët. cap. de Heniocho, fol. 64. hunc Cleoſtratum hœdos primum omnium inter ſidera oſtendiſſe.

14. *Sphæram.*] Ita Diodorus Sic. lib. 3. Bibl. pag. 192. & lib. 4. pag. 233. Vide Notas & Emend. num. X.

Summum eſſe, quod vocant Saturni ſidus, ideoque minimum videri, & maximo ambire circulo, ac trigeſimo anno ad breviſſima [1] ſedis ſuæ principia regredi, certum eſt. Omnium autem errantium ſiderum meatus, interque ea Solis, & Lunæ, [2] contrarium mundo agere curſum, [3] id eſt, lævum, illo ſemper in dexteram præcipiti. Et quamvis aſſidua converſione immenſæ celeritatis attollantur ab eo, rapianturque in occaſum, adverſo tamen ire motu per ſuos quæque paſſus: ita fieri, ne convolutus aër eamdem in partem æterna mundi vertigine, ignavo globo torpeat, ſed findatur, [a] adverſo ſiderum verbere diſcretus & digeſtus. Saturni autem ſidus gelidæ ac rigentis eſſe naturæ, multoque ex eo inferiorem Jovis circulum, & ideo motu celeriori duodenis circumagi annis. Tertium Martis, quod quidam [4] Herculis vocant, ignei, ardentis a Solis vicinitate, [5] binis fere annis converti. Ideoque hujus ardore nimio, & rigore Saturni, interjectum ambobus, ex utroque temperari Jovem, ſalutaremque fieri. [6] Deinde Solis meatum eſſe partium quidem trecentarum ſexaginta: ſed ut obſervatio umbrarum ejus redeat [b] ad notas, quinos annis dies adjici, ſuperque quartam partem diei. Quam ob cauſam [7] quinto anno unus intercalaris dies additur, ut temporum ratio Solis itineri congruat.

Infra Solem ambit ingens ſidus, appellatum Veneris, [c] alterno meatu vagum, ipſiſque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præveniens quippe & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit, ut Sol alter, diem maturans: contra ob occaſu refulgens nuncupatur Veſper, ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens. [8] Quam naturam ejus Pythagoras Samius primus deprehendit, [9] Olympiade circiter XXXII. qui fuit urbis Romæ annus CXIII. Jam magnitudine extra cuncta alia ſidera eſt: claritatis quidem tantæ, [10] ut unius hujus ſtellæ radiis umbræ reddantur. Itaque & in magno nominum ambitu eſt. Alii enim [11] Junonis, alii [12] Iſidis, alii Matris Deûm appellavere. Hujus natura cuncta generantur in terris. Namque

INTERPRETATIO.

a *Adverſo.*] Siderum contrario motu verberatur aër, dividitur, ac finditur.

b *Ad notas.*] Ad eaſdem lineas *in ſolari horologio.*

c *Alterno meatu.*] Alterno curſu vagum, *modo Solem antegrediens, modo ſubſequens.*

NOTÆ.

1. *Sedis ſuæ principia.*] Principium vocat, punctum quodcumque Zodiaci, & quaſi curriculi metam, unde ſtella movetur: quo Saturni ſidus non ante triceſimum fere annum revertitur. Fere, inquam, ut caute locutus eſt Tullius, de Nat. Deor. pag. 72. ὡς ἔγγιστα Geminus in Elem. Aſtron. pag. 4. παχυμερῶς καὶ πλατικῶς, ut minus accurate, & platice dicam, Tatius, cap. 18. pag. 137. Breviſſima porro principia illa ſeu metas vocat, ſiderum errantium in ſignifero limites: quos ubi unumquodque attigit, non amplius ſidus excurrit. Saturno Ricciolus annos adſcribit 29. & dies fere 190. tomo 1. Almag. lib. 7. pag. 500.

2. *Contrarium mundo.*] Hoc eſt, cælo inerrantium ſtellarum. Hoc vero ſimilitudine quadam explanat Tatius in Phænom. cap. 20. pag. 140. Φέρεσθαι δὲ ἥλιόν φασι τ' ἐναντίον, &c. *Solem aiunt*, inquit ille Petavio interprete, *contrario ſtellis inerrantibus, ac proprio motu ab occaſu in ortum ferri, interim dum ab inerrantium ſphæra ab ortivis partibus in occiduas rapiitur.... Etenim quemadmodum ſi formica in exteriore rotæ ambitu, contraria atque illa progreſſione ab occaſu moveatur in orientem, accidet id quidem, uti rotæ circuitione ab oriente rapiatur occaſum verſus: ſuopte vero motu ab occaſu in ortum: at nos proprium illius motum, quod leniſſimus ſit, ægre diſcernimus: ob id oculos noſtros effugit formicæ progreſſio, quod ſit converſio illa rotæ citatior. Eodem modo & de Sole cogitandum eſt, ut is formicæ inſtar ſit, cælum rotæ.* Rem alia ſimilitudine declarat Hyginus, in Aſtron. lib. 4. de Sole, pag. 104.

3. *Id eſt, plævum.*] Plinius Latinorum ſententiam ſecutus, quos laudabimus, ſect. 55. ſiniſtram ſtatuit ad ortivas partes, obverſa ſpectantium facie ad Auſtrum; & planetas in lævam ferri ait. Græci contra in dexteram ire contendunt, uti ex Pindari Scholiaſte, ceteriſque ſcriptoribus probat Joan. Bapt. Bellus, lib. de Templo Augur. cap. 3. pag. 61.

4. *Herculis.*] Ἡρακλέους ἀστὴρ dicta Ægyptiis ſtella Martis, inquit Tatius, in Phænomen. cap. 17. pag. 136. Ita Hyginus etiam in Aſtronomic. Poët. lib. 2. pag. 76. Apuleïus, lib. de Mundo, pag. 169. Ariſt. de mundo, cap. 2. pag. 602. & alii.

5. *Binis fere.*] Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 72. *Quatuor & xx. menſibus, ſex, ut opinor, diebus minus.* At recentes Aſtronomi, ſpatio unius anni, decemque menſium, & quindecim fere dierum, ſigniferum luſtrare orbem Martis ſtellam aïunt. Vide Ricciolum, loco ante appellato.

6. *Deinde Solis.*] Solis quidem curſus, ut & aliorum planetarum, CCC. & LX. Zodiaci partibus, ſive gradibus, perficitur: Sed illas partes ocyus alii, alii ſerius excurrunt. Sol quidem certe quinque diebus ad annum conficiendum additis, & quarta parte diei, uti obſervatum eſt ex notis umbrarum in planitiem horologii cadentium, quas umbras ad notas eaſdem anno vertente regredi animadverſum eſt: quarta autem pars illa diei nonniſi poſt plures annos eſt deprehenſa. Quin etiam huic quartæ diei parti, ſive horis ſex, deeſſe ſenſit recentiorum accuratior obſervatio, ſexageſſimam horæ partem, minutam vocant, & fere dimidiam alteram minutam, ſeu 23. minutas ſecundas.

7. *Quinto quoque.*] Computatis ſcilicet duobus extremis, primo, & quinto: utroque enim intercalationem fieri ne agricolæ quidem ignorant.

8. *Quam naturam.*] Stobæus pariter, lib. 1. Eclog. 53. ex Apollodoro refert a Pythagora primo deprehenſum, eumdem eſſe Luciferum, Veſperumque. Ita etiam Laërtius, lib. 8. in Pythag. Quamquam alii Parmenidi tribuunt, ut ait idem in hujus vitæ lib. 9. Sed plane Pythagoræ hanc laudem aſſerit nummus antiquus, quem vidimus, in Cimelio Regio, in quo Pythagoræ ipſius expreſſa effigies; baculo ſtella in globo ſignantis, cum epigraphe, ΠΥΘΑΓΟΡΗϹ ϹΑΜΙΩΝ.

9. *Olympiade.*] Vide Notas & Emend. num. XI.

10. *Ut unius hujus.*] Nec tamen toto curſu ſuo, ſed cùm minimum diſtat a terra, Venus umbram efficit; quam nos ſæpe Lunari ferme parem mirati ſumus. Keplerus in Opticis, pag. 263. diſtincta lumina in pariete a ſe viſa teſtatur, non Veneris modo, ſed Jovis, & Spicæ: quod & nos, inquit Ricciolus in Almag. tom. 1. lib. 7. ſect. 1. cap. 7. pag. 503. non ſemel in Jove & Mercurio vidimus.

11. *Junonis.*] Ariſt. lib. de mundo, cap. 2. pag. 602. Hygin. in Aſtron. lib. 2. pag. 76. & Apuleïus, lib. de mundo, pag. 170. Lepide Aug. lib. 7. de Civit. Dei, cap. 15. *Luciferum enim quidam Veneris, quidam dicunt eſſe Junonis: Sed, ut ſolet, Venus vincit. Nam multo plures eam ſtellam Veneri tribuunt, &c.*

12. *Iſidis.*] Forte quia Iſidem nonnulli, eamdem eſſe Junonem putarunt, ut ſcribit Diod. Sicul. lib. 1. Bibl. pag. 22. Mater Deum apud Romanos Natura rerum eſt vel per ſe, vel per Veneris ſtellam, cujus mirifica quædam vis eſt, magnos excelſoſque animos exiſtimata gignere, quales ſunt Principes viri ac feminæ; ſed feminæ in primis. Quamobrem & eamdem alii, ut hoc loco Plinius ait, appellavere Junonem: de qua vide quæ nuper diximus ad Homeri Iliadem. De Matre Deûm, quæ & Mater Magna, paſſim agit Plinius, locis ex Indice repetendis. In nummis antiquis turrito capite pingitur; nam mentem injecit condendi civitates, quibus viri & feminæ principes imperant. Vel ipſa deinde leoni inſidet, vel pictum juxta ſe unum habet, aut plures: ſymbolum generoſitatis magnorum, quos regit, animorum. Tympanum gerit, quoniam celebres magnis dotibus Principes facit: ſceptrum, quia Principes: Denique eadem eſt Salutaris, & Conſervatrix Deûm, dum valetudinem eorumdem Principum tuetur integram. Hinc crebro in nummis antiquis legas, MATRI DEUM: MATRI MAGNÆ: MATRI DEUM SALUTARI: MATRI DEUM CONSERVAT. *Conſervatrici*: MATRI DEUM CONSERV. AUG. *Conſervatrici Auguſti*, Commodi nimirum; qui Princeps tenui valetudine fuit.

[1] in alterutro exortu [2] genitali rore conſpergens, non terræ modo conceptus implet, verum animantium quoque omnium ſtimulat: Signiferi autem ambitum peragit [3] trecentis & duodequinquagenis diebus, ab Sole numquam abſiſtens partibus [4] ſex atque quadraginta longius, ut Timæo placet.

Simili ratione, ſed nequaquam magnitudine aut vi, proximum illi Mercurii ſidus, a quibuſdam appellatum [5] Apollinis: inferiore circulo fertur, [6] novem diebus ocyore ambitu, modo ante Solis exortum, modo poſt occaſum ſplendens, numquam ab eo [7] viginti tribus partibus remotior, ut hic idem & Soſigenes docent. Ideo & peculiaris horum ſiderum ratio eſt, neque communis cum ſupra dictis. [8] Namque ea & quarta parte cæli a Sole abeſſe, & tertia: & adverſa Soli ſæpe cernuntur: majoreſque alios habent cuncta plenæ converſionis ambitus, [9] in magni anni ratione dicendos.

Cap. IX. Sed omnium admirationem vincit noviſſimum ſidus, terriſque familiariſſimum, & in tenebrarum remedium ab natura repertum, Lunæ. Multiformi hæc ambage torſit ingenia contemplantium, & proximum ignorari maxime ſidus indignantium: creſcens ſemper, aut ſeneſcens. Et modo curvata in cornua facie, modo æqua portione diviſa, modo ſinuata in orbem: [10] maculoſa, eademque ſubito prænitens: immenſa orbe pleno, ac repente nulla: alias pernox, alias ſera, & parte diei Solis lucem adjuvans: deficiens, & in defectu tamen conſpicua: quæ menſis exitu latet, [11] cum laborare non creditur. Jam vero humilis, & excelſa, & ne id quidem uno modo, ſed alias admota cælo, alias contigua montibus, nunc in Aquilonem elata, nunc in Auſtros dejecta: quæ ſingula in ea deprehendit hominum primus [12] Endymion: & ob id amore ejus captus fama traditur. [13] Non ſumus profecto grati erga eos, qui labore curaque lucem nobis aperuere in hac luce: miraque humani ingenii peſte, ſanguinem & cædes condere annalibus juvat, ut ſcelera hominum noſcantur mundi ipſius ignaris.

Proxima ergo [14] cardini, ideoque minimo ambitu, vicenis diebus ſeptenisque, & tertia diei parte, peragit ſpatia eadem, quæ Saturni ſidus altiſſimum triginta ([15] ut dictum eſt) annis. Deinde morata in coitu Solis biduo, cum tardiſſime e triceſima luce rurſus ad eaſdem vices exit: haud ſcio an omnium, quæ in cælo pernoſci potuerunt, magiſtra: In duodecim menſium ſpatia oportere dividi annum, quando ipſa toties Solem redeuntem [a] ad principia, conſequitur: Solis fulgore reliqua ſiderum regi, ſiquidem in toto mutuata ab eo luce fulgere, qualem in repercuſſu aquæ volitare conſpicimus: ideo molliore, & imperfecta vi [16] ſolvere tantum [b] humorem, atque etiam augere, quem Solis radii abſumant: Ideo & inæquali lumine aſpici: quia ex adverſo demum plena, reliquis diebus tantum ex ſe terris oſtendat,

INTERPRETATIO.

a *Ad principia.*] Ad ea puncta unde curſum incepit, *quæ non attingit niſi anno vertente*, Luna cum jam duodecies conſecuta.

b *Humorem.*] Aquas marinas.

NOTÆ.

1. *In alterutro.*] Sive exortu matutino, cum Luciferum agit: ſive Veſperum, veſpertino.

2. *Genitali rore.*] Quemadmodum a Luna Tullius lib. 2. de Nat. Deor. pag. 71. aliique aiunt, *multa manare & fluere, quibus & animantes alantur, augeſcantque & pubeſcant, maturitatemque aſſequantur quæ oriuntur a terra.* De vi prolifica Veneris multa poëtæ fabulantur. Vide Lucretium initio libri primi. Porphyrius apud Euſeb. lib. 3. de Præpar. pag. 114. τ᾽ Ἀφροδίτης ἀστέρα γενεσιουργὸν καὶ γονῆς αἴτιον eodem ſenſu appellat.

3. *Trecentis, &c.*] Aſtronomi omnes veteres in annuum ſpatium fere conſpirant. Recentiores multo accuratius explorata re, Veneris curſum ducentis fere ac viginti quinque diebus, ſeu menſibus ſeptem ac dimidio, confici, omnibus prope ſententiis affirmant.

4. *Sex atque.*] Immo ſi hodiernis Aſtronomis fides, gradibus XLVII. cum ſemiſſe a Sole interdum removetur, quantum fere Luna quatriduana: Id quod ante eos Ptolemæus vidit, in Almag. lib. 10. cap. 1. pag. 234. & lib. 12. pag. 298.

5. *Apollinis.*] Sic vocatur ab Apuleïo, lib. de Mundo, pag. 169.

6. *Novem diebus.*] Igitur diebus CCCXXXIX. Anno prope vertente Balbus dixit, apud Tull. lib. 2. de Nat. Deor. pag. 72. a Mercurio ſigniferum luſtrari orbem. Noſtri in ſcientia ſiderali diligentiores, poſt dies octo & LXXX. fere aiunt, ad unum ex iis punctis reverti, unde digreſſus eſt: ac tardo quidem motu ea puncta verſus ortum deferri, adeo ut annis XL. gradu uno promoveantur.

7. *Viginti tribus.*] Ita rurſum ſect. 14. etſi varient exemplaria in his numeris exprimendis. Mss. quatuor habent, XXII. Aſtronomi hodie ad XXVIII. gradus a Sole aiunt abſcedere longiſſime. Ptolemæus in Almag. lib. 9. cap. 7. pag. 226. ad XXVI. cum ſemiſſe.

8. *Namque ea.*] Tria ſuperiora ſidera, quæ vocantur errantia.

9. *In magni anni.*] Tractari, inquit, hæc debent ab iis, qui de anni magni ratione atque menſura, inſtituunt quæſtionem. Cave enim putes denotari a Plinio partem aliam hiſtoriæ ſuæ, quæ in hoc argumento verſetur: cum in reliquo opere, de magno anno, nec vola, ut aiunt, nec veſtigium appareat, niſi obiter, lib. x. ſect. 2. ubi de phœnicis ævo. *Magnus annus efficitur,* inquit Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 72. *cum Solis & Lunæ & quinque errantium ad eamdem inter ſe comparationem, confectis omnium ſpatiis eſt facta converſio. Quæ quam longa ſit, magna quæſtio eſt: eſſe vero certam & definitam, neceſſe eſt.* Magnum annum varie definiere veteres, quorum opiniones recitat RiccioIus, tom. 1. Almag. lib. 3. cap. 13. pag. 130. & Cenſorinus ante eum, cap. 18. pag. 131.

10. *Maculoſa.*] Maculoſam appellat, quæ orbe non pleno, ſed ſeminani, extremo ambitu ob maculas obſcuriore eſt, futura orbe mox rotundato prænitens.

11. *Cum laborare.*] Si cum deficit, conſpicua eſt, inquit, & tamen laborare exiſtimatur; cur eadem in exitu menſis abdita, haud laborare tum creditur? Laborare Lunam veteres putabant, cum deficeret: qua de re dicemus ſect. 9.

12. *Endymion.*] Ita ex Platone Anonymus lib. de Incredib. cap. 12. pag. 104. ὅτι σοφὸς Ἐνδυμίων, &c. Princeps omnium Endymion ſiderum contemplationi operam dedit: quamobrem noctu vigilabat, plurimum dormiebat interdiu: atque idcirco ejus amore Luna capta eſſe dicebatur. Ita etiam Apollod. lib. 1. de Diis, pag. 29. Tzetzes, Chiliad. 2. verſ. 877. Fulgent. lib. 2. Mythol. cap. ult. de Proſerp. & Endym. fol. 141. Heſychius. pag. 325. Carem fuiſſe Endymionem ſcribit, & in Cariæ monte Latmo ſepultum.

13. *Non ſumus.*] Fruſtra hunc locum ſolicitat Pintianus, dum legit, *Ne ſimus profectu ingrati, &c.* Ac paulo infra, *ut ſcelera numinum.* Nihil eſt hac Pliniana oratione planius, nihil apertius. Gravem continet reprehenſionem eorum, qui inutilia ſtudia conſectantur, neglectis præſtantiſſimis diſciplinis, ac cæleſtium præſertim corporum contemplatione: Alius enim ſcribit amatoria, alius tragica, alius hiſtorica: unde noſcantur ſcelera hominum: mundi ipſius eximia pulchritudine neglecta interim, & craſſis inſcientiæ tenebris occultata.

14. *Cardini.*] Hoc eſt, terræ, ut ait ipſe ſect. 64. Certe ex implicatis orbibus ii ſunt breviores, qui centro ſunt axique omni ex parte propiores.

15. *Ut dictum eſt.*] Paulo antea hac ipſa ſectione.

16. *Solvere tantum humorem.*] Aquas marinas tantum ſolvere, non etiam attollere & auferre, ut dicetur ſect. 104.

[1] quantum ex Sole ipſa concipiat : In coitu quidem non cerni : quoniam hauſtum omnem lucis averſa illo regerat, unde acceperit : [2] Sidera vero haud dubie humore terreno paſci, [3] quia orbe dimidio nonnumquam [4] maculoſa cernatur, ſcilicet nondum ſuppetente ad hauriendum ultra juſta vi : maculas enim non aliud eſſe quam terræ raptas cum humore ſordes: * [5] Defectus autem ſuos, & Solis, rem in tota contemplatione naturæ maxime miram, & oſtento ſimilem, eorum magnitudinum, umbræque indices exſiſtere. *Cap. X.

VII. Quippe manifeſtum eſt, Solem interventu Lunæ occultari, Lunamque terræ objectu: ac vices reddi, eoſdem Solis radios Luna interpoſitu ſuo auferente terræ, terraque Lunæ. Hac ſubeunte repentinas obduci tenebras, rurſumque illius umbra ſidus hebetari. Neque aliud eſſe noctem, quam terræ umbram. Figuram autem umbræ ſimilem metæ, ac turbini inverſo: [6] quando mucrone tantum ingruat, neque Lunæ excedat [7] altitudinem : quoniam nullum aliud ſidus [8] eodem modo obſcuretur, & talis figura ſemper mucrone deficiat. Spatio quidem conſumi umbras, indicio ſunt [9] volucrum præalti volatus. [a] Ergo confinium illis eſt [10] aëris terminus, initiumque ætheris. Supra Lunam pura omnia ac diuturnæ lucis plena. A nobis autem per noctem cernuntur ſidera, ut reliqua lumina e tenebris. [11] Et propter has cauſas nocturno tempore deficit Luna. Stati autem atque menſtrui non ſunt utrique defectus, propter obliquitatem Signiferi, Lunæque [12] multivagos, ut dictum eſt, flexus, [b] non ſemper [13] in ſcrupulis partium congruente ſiderum motu.

VIII. Hæc ratio mortales animos ſubducit in cælum : ac velut inde contemplantibus, [14] trium maximarum rerum naturæ partium magnitudinem detegit. Non poſſet quippe totus ſol adimi terris, intercedente Luna, [15] ſi terra major eſſet quam Luna. [16] Tertia ex utroque Cap. XI.

Interpretatio.

a *Ergo.*] Ergo ubi umbra terræ deſinit, *Sole ſub terras exſiſtente*, ibi aëris terminus eſt, initiumque ætheris.

b *Non ſemper.*] Non ſemper in iiſdem gradibus, partibuſque graduum, occurrente utriuſque ſideris motu.

Notæ.

1. *Quantum ex Sole.*] Hoc eſt, pars illa quæ terris obvertitur (faciem antea appellavit) tantum fundit ex ſe ſe lumen, quantum in eam a Sole derivatur : Alioqui dimidio ſemper illuminatur orbe, ut phyſici Aſtrologique norunt.

2. *Sidera vero.*] Stoïciſſat hoc loco Plinius, ut & Seneca ὁ Στωϊκώτατος, lib. 2. quæſt. Nat. cap. 5. qui de terra agens, hinc proferri ait, quo ſuſtineantur tot ſidera, tam exercitata, tam avida, per diem noctemque, ut in opere, ita & in paſtu. Anacreon lepide in eam ſententiam:

Πίνει θάλασσα δ' αὔρας,
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν.

Scio hac etiamnum ætate Aſtronomos haud obſcuri nominis huic ſententiæ patrocinari : Sed dudum eſt quod ridiculam Ariſtoteles appellavit, lib. 2. Meteor. cap. 2. pag. 551. Διὸ καὶ γελοῖοι πάντες ὅσοι τῶν πρότερον ὑπέλαβον τὸν ἥλιον τρέφεσθαι τῷ ὑγρῷ.

3. *Quia orbe.*] Ex Lunæ nutrimento effici ait ſimilem eſſe aliorum ſiderum paſtum : Lunæ autem cibum ejuſdem maculis declarari putat.

4. *Maculoſa.*] Vide Notas & Emend. num. XII.

5. *Defectus autem ſuos.*] Lunæ ſcilicet, ac deinde Solis : ex quibus Luna ipſa docuit utriuſque ſideris & amborum umbræ magnitudinem poſſe intelligi. Hæc enim ad illa ſuperioris capitis referuntur, unde male divulſa ſunt hactenus ab iis qui Plinianum opus in capita digeſſerunt : *Haud ſcio an omnium quæ in cælo pernoſci potuerunt, magiſtra.* Quare perperam Hermolaus, quem Latius in editione ſua eſt ſecutus, *ſuos* inducit, ut *ejus* reponat, repugnantibus M S S. & libris editis.

6. *Quando mucrone.*] Cum mucronem audis, cave aciem extremam intelligas illius umbræ, quæ eſt metæ ſimilis : Sed partem illam totam, quæ in mucronem mox eſt deſitura.

7. *Altitudinem.*] *Latitudinem* magis probat Hermolaus, quod latitudinem diſci Lunaris umbra terræ regi compertum eſt. Sed *altitudinem* ſcripſiſſe Plinium, & M S S. codicum conſenſus ſuadet, & illud in primis quod proxime ſequitur : *Quoniam nullum aliud* ſupra Lunam *ſidus obſcuretur.*

8. *Eodem modo.*] Hoc eſt, intercedente terra. Soli enim ex adverſo eſſe Mercurius Venuſque non poſſunt, nec ab eo tam longo, ut dictum eſt, diſſident intervallo. Obſcurari tamen alio modo, Lunæ ſcilicet interjectu, quis neget? Mars ipſe etiam delibari fortaſſis umbra terræ poteſt, ut Keplero viſum.

9. *Volucrum.*] Quarum ante abſumuntur umbræ, quam terram ex pertingant.

10. *Aëris terminus.*] Igitur in aëre volvi Lunam putat, reliqua in æthere. Aëri illi, ætherique, communem eſſe ſanxit *ſpiritus* appellationem, ſect. 4. cum in eodem ſpiritu pendere ſeptem ſidera dixit, quæ vocantur errantia.

11. *Et propter has.*] Cum Luna, inquit, inferior ſit ea regione, in qua pura omnia ſunt, ac diuturnæ lucis plena, in qua, etiam per noctem, conſpicua ſunt ſidera, quia ad ea nox ipſa, ſive umbra, minime perveniat, idcirco patitur Luna defectum : quia umbra, quæ cauſa defectionis eſt, ad confinium uſque aëris & ætheris, in quo Luna eſt, pertinet.

12. *Multivagos.*] Nunc in Aquilonem elata, nunc in Auſtros dejecta, ut dictum eſt ſuperiore ſectione.

13. *In ſcrupulis.*] Non ſemper movente ſe utroque ſidere ſub iiſdem Eclipticæ partibus, ſive punctis, unde Solis defectus oritur : aut in oppoſitis ex diametro, unde Lunæ deliquium. Scrupuli, nodi ſunt, in quibus circuli, quos in ſuo curſu Sol & Luna efficiunt, ſe mutuo ſecant. Hos caput caudamque Draconis Aſtronomi vocant.

14. *Trium maximarum.*] Terræ, Lunæ, Solis. Aliquod his tribus corporibus majus aliud fuiſſe aliquando exiſtimatum in rerum natura, negat aperte Plinius : negat inter veteres quemquam aliter ſenſiſſe : quod ſi feciſſet aliquis, de more ipſe, ut de mundis innumerabilibus, aliiſque nonnullorum quamvis ſtultis opinionibus jam ſuperius dixit, verbo ſaltem id indicaret. Ex eo autem fit ut veteres Aſtronomos arbitremur in ea fuiſſe ſententia, quæ ſola nobis viſa ſemper eſt congruere etiam cum ſacris libris; præſertim ubi de aquis ſupra cælum ſidereum ad diluvium in primis reſervatis, ſcriptum eſt præter alia, *Qui tegis aquis ſuperiora ejus* : conditum a Deo in uſum hominum globum terraqueum, maximum omnium corporum eſſe, quæ ſunt globoſa, uno Sole excepto. Et hanc ſententiam cum voluptate vidimus Aſtronomice & Optice demonſtratam libro Italice ſcripto, quo oſtendit D. Joannes Baptiſta Hodierna Raguſanus Archipreſbyter in Sicilia, anno 1644. terram eſſe majorem, non modo ſingulis, ſed ſimul omnibus ſidetibus ac ſtellis, uno excepto Sole: quem ſoliditatem globi terræquei continere ait rantis C L X X V. cum triginta & una ſexageſimis partibus : cum ſoliditas terræ contineat lunæ ſoliditatem ſexagies cum quadrante. Inter ſidera autem errantia, maximum cenſet eſſe poſt Lunam Saturni ſidus, tum Jovis, deinde Veneris, poſt Mercurii, Martis vero minimum. At ſecus ſentit Plinius inferius, ſect. X X X I X. ubi nullum e ſideribus quæ vocantur errantia minus Luna eſſe pronunciat : quamvis majus ea eſſe ullum non auſit affirmare. Nam quod ſect. VI. ait, *extra cuncta alia ſidera eſſe magnitudine* Veneris ſidus; ut Solem ibi, ſic & Lunam excipit. Auguſtinus autem in epiſt. C X V. n. 3. *credit* aſtra a Sole magnitudine tantum differre, quantum ſenſibus clarum atque manifeſtum eſt. At Aſtronomi hodierni Solem aiunt magnitudine terram ſuperare ſaltem tantis decies centenis millibus : Lunam vero ſe habere ad terram, ut fere 1. ad 45.

15. *Si terra.*] Si tractus ille terrarum, qui tum obſcuratur, major eſſet quam Luna. En, inquit, quantum illud eſt terrarum ſpatium, cui Sol totus adimitur? Adimi utique vel ſic non poſſet, niſi Luna ſpatio eo toto, quantum quantum illud eſt, major eſſet. Ut vel ex eo argumento, etiam craſſiores intelligant Lunæ vaſtitatem, quæ tanto terrarum tractui par ſit, atque adeo multis partibus eo major. Ad ſtadiorum certe millia quatuor, Solem adimi totum terris poſſe, ſcripſit Cleomedes, lib. 2. cap. 3. Vide Notas & Emend. num. XIII.

16. *Tertia.*] Tertia, inquit, e maximis partibus rerum naturæ, hoc eſt, Solis vaſtitas, ex utraque altera liquido declaratur. Sic libro 13. ſect. 2. *Tertius inter hæc eſt colos*, &c. Plinii ſtilum non ſa-

vaſtitas Solis aperitur, [1] ut non ſit neceſſe amplitudinem ejus oculorum argumentis, atque conjectura animi ſcrutari: [a] immenſum eſſe, quia arborum in limitibus porrectarum in quotlibet paſſuum millia umbras paribus jaciat intervallis, tamquam toto ſpatio medius: Et quia per æquinoctium omnibus in meridiana plaga habitantibus, [b] ſimul fiat a vertice: [2] item quia circa ſolſtitialem circulum habitantium meridie ad Septentrionem umbræ cadant, ortu vero ad occaſum: Quæ fieri nullo modo poſſent, niſi multo, quam terra, major eſſet: [3] Nec quod [4] montem Idam exoriens latitudine exſuperet, dextra lævaque large amplectens, præſertim tanto diſcretus intervallo.

Defectus Lunæ [5] magnitudinem ejus haud dubia ratione declarat, ſicut terræ parvitatem [6] ipſe deficiens. Namque cum ſint tres umbrarum figuræ: conſtetque, ſi par lumini ſit materia, quæ jactat umbram, columnæ effigie jaci, nec habere finem: ſi vero major materia, quam lumen, turbinis recti, ut ſit imum ejus anguſtiſſimum, & ſimili modo infinita longitudo: ſi minor materia, quam lux, metæ exſiſtere effigiem in cacuminis finem deſinentem: talemque cerni umbram deficiente Luna: palam fit, ut nulla amplius relinquatur dubitatio, [7] ſuperari magnitudine terram: id quidem & tacitis ipſius naturæ indiciis. Cur enim partitis vicibus anni brumalis abſcedit? ut noctium [8] opacitate terras reficiat, exuſturus haud dubie, & ſic quoque exurens quadam in parte: tanta magnitudo eſt.

CAP. XII. IX. Et rationem quidem defectus utriuſque, primus Romani generis in vulgus extulit [9] Sulpicius Gallus, qui Conſul cum Marcello fuit: ſed tum Tribunus militum, ſollicitudine exercitu liberato, pridie quam Perſeus rex ſuperatus a Paulo eſt, in concionem ab imperatore productus ad prædicendam eclipſim, mox & compoſito volumine. Apud Græcos autem inveſtigavit [10] primus omnium Thales Mileſius, Olympiadis XLVIII. anno quarto, prædicto ſolis defectu, qui [11] Alyatte rege factus eſt, Urbis conditæ [12] anno CLX. Poſt eos utriuſque ſideris curſum in ſexcentos annos præcinuit Hipparchus, [13] menſes gentium, dieſque & horas, ac ſitus locorum, & viſus populorum complexus, ævo teſte, haud alio modo, quam conſiliorum naturæ particeps. Viri ingentes ſupraque mortalium naturam, tantorum numinum lege deprehenſa, & miſera hominum mente [c] abſoluta, in defectibus [14] ſcelera,

INTERPRETATIO.

a *Immenſum eſſe.*] *Sic videlicet ratiocinando*, Immenſum eſſe Solem *oportere*, quia umbras arborum, quæ ſunt in viarum & agrorum limitibus *longo ordine* porrectæ multis paſſuum millibus, ipſe projicit, pari longitudine, tanquam toti illi ſpatio par unus eſſet.

b *Simul fiat.*] Simul omnium vertici immineat *hora meridiana, nullaſque jaciat umbras.*

c *Abſoluta.*] Metu ſoluta.

NOTÆ.

piunt ii, ut cetera nunc argumenta mittam, qui pro *tertia* hoc loco *certior* reponunr.

1. *Ut non ſit.*] Ludit operam, inquit, qui Solis amplitudinem iis argumentis ſcrutatur, quæ vulgus jactitat, cujuſmodi iſta ſunt: Immenſum eſſe Solem oportere, quia &c. Præſertim ubi alia certiora magiſque idonea ſuppetunt: qualia ſunt Lunæ Soliſque defectus, de quibus nunc eſt inſtituta oratio. In Pico Tenerifæ, (mons hic eſt altiſſimus maximæ Canariarum inſultarum, ac totius verius orbis, cum ſit millium paſſuum 47812. altitudinis:) in ſummo, inquam, montis cacumine ſolem aïunt videri nonniſi maximæ ſtellæ magnitudine. Vide librum inſcriptum, *Mélanges d'hiſtoire & de litterature*, tom. 1. pag. 48. 49. 50. Id accidere aïunt ex defectu vaporum, qui nulli ſunt in illo montis vertice, quibus fieri ſolet ut majora eſſe ſidera errantia oculis videantur.

2. *Item quia circa.*] Eodem ipſo tempore, inquit, quo habitantibus in meridiana plaga; Sol incumbit a vertice iis qui circa vel citra ſolſtitialem circulum incolunt, meridie umbras ad ſeptentrionem jacit.

3. *Nec quod.*] Nec multo felicius, inquit, vaſtitas Solis eo argumento comprobatur, quod vel ruſticis ipſis familiare eſt, & ex oculorum etiam experimento accerſitur: quo montem Idam, qui mons ſeſe alte e terra in metæ propemodum formam attollit, animadvertimus dextra lævaque mane colluſtrari, luce ſua large complente Sole utrumque montis, quantus quantus eſt, latus.

4. *Montem Idam.*] Sive Cretæ montem intelligat, ſive Troadis, nihil intereſt. Narrat quiddam de Ida, Troadis monte, Pomponius Mela lib. 1. cap. 18. pag. 20. quod Cretenſi Idæ Solinus imprudens adſcribit, cap. XI. pag. 29. Sed aliud longe eſt quam quod hic Plinius refert: quamquam Salmaſius pag. 172. in Solin. & Voſſ. in Melam, pag. 97. hoc ipſum eſſe arbitrati ſunt. Diodorum vide, lib. 17. Bibl. pag. 492.

5. *Magnitudinem ejus.*] Solis.

6. *Ipſe deficiens.*] Terræ parvitatem, inquit, ſi cum Sole conferas, declarat Sol ipſe deficiens: tum enim major lux eſt quam materia quæ jactat umbram, cum ea jacitur metæ effigie in cacuminis finem deſinente. Talis autem cernitur umbra terræ deficiente Luna, Sole ſub terris abdito: ſuperatur a Sole igitur magnitudine terra. Zieglerus & alii, qui *ipſa deficiens* legunt, ad Lunamque referunt, vetuſtis Plinii codicibus adverſantur, ſententiamque labefactant.

7. *Superari.*] A Sole.

8. *Opacitate.*] Umbra nimirum, ac frigiditate. Vide Notas & Emend. num. XIV.

9. *Sulpicius.*] Rem Livius narrat lib. 44. pag. 569. *Caſtris permunitis*, inquit, *C. Sulpicius Gallus Tribunus militum ſecundæ legionis, qui Prætor ſuperiore anno fuerat, Conſulis permiſſu ad concionem militibus vocatis pronunciavit, nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora ſecunda uſque ad quartam horam noctis lunam defecturam eſſe .... nec trahere in prodigium debere. Nocte, quam pridie Nonas Septemb. inſecuta eſt dies, edita hora Luna cum defeciſſet, Romanis militibus Galli ſapientia prope divina videri, &c.* Valerius quoque Max. lib. 8. cap. XI. num. 1. pag. 398. qui rei geſtæ narrationem hoc eleganti concludit elogio: *Itaque illi*, inquit, *inclytæ Paulianæ victoriæ liberales artes Galli aditum dederunt: quia niſi ille metum noſtrorum militum viciſſet, Imperator Romanus vincere hoſtes non potuiſſet.* Meminere etiam Frontinus, l. 1. Strategem. cap 2. Quintilian. l 1. cap. 10. pag. 92. Plutarchus in Æmilio Paulo, pag. 260. hunc Lunæ defectum contigiſſe refert *ſub exitum æſtatis.*

10. *Primus omnium.*] Id quoque narrant Herod. lib. 1. Clio, n. 74. pag. 30. Laërtius in Thalete, pag. 6. ex Eudemo hiſtorico, ex quo id pariter hauſiſſe ſe ait Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 302. Plutarch. lib. 2. de placitis Philoſ. cap. 24. pag. 890. Tzetzes, Chil. 2. v. 869.

11. *Alyatte.*] Ἀλυάττης Gygis pronepos, Sardium tyrannus, Crœſi pater, qui Alyaticus idcirco ab Horatio appellatur. Bellum is tum gerebat cum Cyaxare Medorum rege, Aſtyagis patre, ut refert Herod. loc. cit. pag. 44. & Clemens Alexandrinus.

12. *Anno CLX.*] Vide Notas & Emend. num. XV.

13. *Menſes gentium.*] Hoc eſt, ephemerides conſcripſit, effecitque ut gentes interlunia poſſent pleniluniaque prænoſcere. Dies item & horas, hoc eſt, dierum magnitudines adnotavit: Situs locorum, diſtantiam, ab Æquatore, & boreali polo: Denique viſus populorum, hoc eſt, quod Aſtronomi diverſitatem aſpectus appellant. Hæc ab Hipparcho fuiſſe digeſta ordinatim, auctor eſt etiam Ptolemæus, lib. 1. Geogr. cap. 4. pag. 7.

14. *Scelera.*] Siderum ſcelera appellat, bella, grandines, eluviones aquarum, ceteraſque calamitates & infortunia, quæ immitti innoxiis hominibus ab iratis in defectu ſuo ſideribus putabantur. Hæc enim portendi defectione Solis, cecinit Pindarus in eo hymno, cujus partem recitat Dionyſius Halicarn. in opuſc. de Demoſthenis gravitate in dicendo, pag. 167.

[1] aut mortem aliquam ſiderum pavente : quo in metu fuiſſe [2] Steſichori & Pindari vatum ſublimia ora palam eſt deliquio Solis : & in Luna veneficia arguente mortalitate, & ob id [3] crepitu diſſono auxiliante. Quo pavore ignarus cauſæ [4] Nicias Athenienſium imperator, veritus claſſem portu educere, opes eorum afflixit. [5] Macti ingenio eſte, cæli interpretes, rerumque naturæ capaces, argumenti repertores, quo Deos homineſque [6] viciſtis. Quis enim hæc cernens, & ſtatos ſiderum (quoniam ita placuit appellare) [7] labores, non ſuæ neceſſitati mortalis genitus ignoſcat ? Nunc confeſſa de iiſdem breviter atque capitulatim attingam, ratione admodum neceſſariis locis ſtrictimque reddita : nam neque inſtituti operis talis argumentatio eſt : neque omnium rerum afferri poſſe cauſas minus mirum eſt, quam conſtare in aliquibus.

X. [8] Defectus ducentis viginti tribus menſibus redire in ſuos orbes certum eſt : Soliſque defectum non niſi noviſſima primave fieri Luna, quod vocant [9] coitum : Lunæ autem nonniſi plena, [10] ſemperque citra quam proxime fuerit. [11] Omnibus autem annis fieri utriuſque ſideris defectus ſtatis diebus, horiſque ſub terra. Nec tamen cum ſuperne fiunt, ubique cerni, aliquando propter nubila, [12] ſæpius globo terræ obſtante [a] convexitatibus mundi. [13] Intra CAP. XIII.

INTERPRETATIO.

a *Convexitatibus mundi.*] Cæli convexitati.

NOTÆ.

Ejus hymni initium eſt, Ἀκτὶς ἀελίου . . . . πολέμου δ' ἢ στάσιος φέρεις τινός, ἢ καρποῦ φθίσιν, ἢ νιφετοῦ σθένος ὑπέρφατον, ἢ στάσιν οὐλομένην, &c.

1. *Aut mortem.*] Extinctionem luminis. Hinc laborare Luna in defectu putabatur, ut mox dicemus.

2. *Steſichori.*] Himeræus fuit e Sicilia vates : cujus ingenii formam Quintilianus deſcribit, lib. 10. cap. 1. pag. 740. Horatius, lib. 4. Carm. ode 9. *Steſichori graves Camenas* vocat, quod maxima bella, & clariſſimos duces cecinerit. Hujus fragmenta collegit Henr. Stephanus, inter Lyricos poëtas. Quod de Steſichoro, Pindaroque Plinius refert, etiam apud Plutarchum legitur, lib. de facie in orbe Lunæ, pag 931. Στησίχορον καὶ Πίνδαρον ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν ὀλοφυρομένους τὸν φανερώτατον κλεπτόμενον, &c.

3. *Crepitu diſſono.*] Æris ac pelvium. Juvenalis agens de clamoſa muliere, Satyra 6. v. 441.

Verborum tanta cadit vis,
Tot pariter pelvis & tintinnabula dicas
Pulſari : jam nemo tubas, atque æra fatiget :
Una laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.

Lunam deficientem cum antiqui viderent, maximos ſonitus & fragores edebant, quod laboranti ſe ſuccurrere inani ea ſuperſtitione crederent : Exiſtimabant quippe idcirco deficere, quod magicis ſagarum incantationibus cogeretur in terram deſcendere ; ac neſcio quo virulento rore in herbas deſpumare, quo veneficæ uterentur. Lunam vero, ne devocaretur e cælo, tum laborare ac reluctari : ſed vinci tandem carminibus, niſi æris tinnitu & incondito ſtrepitu ad carmina ſagarum obſurdeſceret, & in ea lucta laboranti Lunæ o' ſtrepera mortalium ſuperſtitio ſuccurreret. Pleni ſunt Poëtarum libri his nugis. Etiam in Chriſtianorum mores mos ille irrepſiſſe aliquando videtur, cum in eos Maximus Taurin. invehatur, homilia de defectu Lunæ, quod magnos clamores deficiente Luna ſumma contentione tollerent : Et S. Audoënus, lib. 2. vitæ S. Eligii, cap. 15.

4. *Nicias.*] Refert hæc fuſe Plutarchus in Nicia, pag. 539. Quintilian. lib. 1. cap. 10. pag. 92. & alii. Profuit autem vice verſa non parum Chriſtophoro Columbo notitia eclipſium, ut id obiter corollarii vice ſubdam. Nam cum anno 1493. ad Jamaïcam inſulam appuliſſet, & ibi Hiſpanus exercitus poſt ſeditionem penuria laboraret, nec a Jamaïcenſibus impetrari alimenta poſſent, peſtem iis Columbus tum minitati, inque hujus ſignum, eclipſim mox apparituram, Octobris 22. Quæ cum dicta die eveniſſet, certatim commeatus afferre illi, & provolvi ad ejus genua, ut veniam impetrarent.

5. *Macti ingenio.*] Nihilo minus eleganter, verſibus laudat Aſtronomos Ovidius, libro 1. Faſtorum :

Felices animos, quibus hæc cognoſcere primis,
Inque domos ſuperas ſcandere cura fuit.
Credibile eſt illos pariter vitiiſque locisque
Altius humanis exſeruiſſe caput.
Non Venus & Vinum ſublimia pectora fregit ;
Officiumve fori, militiæve labor :
Nec levis ambitio, perfuſaque gloria fuco,
Magnarumve fames ſollicitavit opum.
Admovere oculis diſtantia ſidera noſtris,
Ætheraque ingenio ſuppoſuere ſuo.
Sic petitur cælum : non ut ferat Oſſan Olympus :
Summaque Peliacus ſidera tangat apex.

6. *Viciſtis.*] Homines quidem viciſtis, quibus cæleſtium rerum præſcientia tanto antecellitis : Deoſque ipſos, earumdem deprehenſione rerum, quas latere tamdiu hominibus voluerunt. Quis enim deinceps Deorum, hoc eſt, ſiderum labores intelligens, non ignoſcat neceſſitati, quæ eum mortalem genuit ? Legit Pintianus *vinxiſtis*, hoc ſenſu, paris fere ſortis conditioniſque feciſtis ; neceſſitati, perinde ac mortales, obnoxios Deos. Cui emendationi favet ſane orationis textura ipſa, favet & Seneca ante laudatus : at conſenſus omnium exemplarium adverſatur.

7. *Labores.*] Ita poëtæ vocant. Virgil. lib. 1. Æneïd. v. 746.
Hic canit errantem Lunam, Soliſque labores.

8. *Defectus ducentis viginti tribus menſibus,*] Ita plane legendum eſſe demonſtrat ipſe ſiderum, Solis ac Lunæ, curſus : conſenſuſque librorum veterum, ut Chiffletiani codicis, teſte Dalecampio, editionis Romanæ, anni 1470. Parmenſis, anni 1476. Tarviſinæ, anni 1479. & Venetæ, anni 1483. Nam in his conſtanter legitur, CCXXIII. *menſibus :* & in Itala verſione Chriſtophori Landini, Venetiis, anno 1476. *Certo che gleclypſi in ducento venti tre meſi ritornono a ſuoi cerchi :* Editio Veneta, anni 1496. prior ſcripſit, CCXXII. quam ceteræ deinceps perperam ſunt ſecutæ. Plinium confer cum Martiano Capella, libro VIII. cap. de XII. partibus latitudinis Zodiaci ; ubi CCXXXV. menſes requirit, hoc eſt, annos XIX. Vide & Ricciolum, tomo 1. Almag. pag. 349. ubi Keplerum ait in Epiſt. Aſtron. pag. 895. *affirmare, ob multa principia concurrentia ad eclipſes, præſertim ſolis ; nullum eſſe revolutionis exactum ordinem nobis notum : loquendo tamen de lunaribus, quæ ſimpliciores ſunt, inſignem eſſe periodum menſium* CCXXIII. *ſeu annorum lunarium* XVIII. *ita ut ad cyclum decennovennalem reſiduus ſit unus lunaris annus ſimplex. Hac enim periodo plerumque redeunt eclipſes non multum differentes, denis tamen gradibus Zodiaci antecedentes.*

9. *Coitum.*] Alii interlunium, ſilentium alii Lunæ appellant. *Tacitæ per amica ſilentia Lunæ.*

10. *Semperque citra.*] Hoc eſt, non in eadem parte cæli, in qua proxima eclipſis animadverſa fuerit : ſed in parte magis occidentali.

11. *Omnibus autem.*] Hoc eſt, intra unius anni ſpatium. Hoc vero demonſtrant Tabulæ Eclipſium Aſtronomicæ, apud Ricciolum, tom. 1. Almag. lib. 5. pag. 389.

12. *Sæpius globo.*] Impediente globoſitate terræ, cælique convexitate, quominus cerni poſſint *ab oriente deliquia in occidente facta,* inquit Martianus, lib. 6. pag. 193. *& quæ in ortu accidunt, a tota Britannia atque occaſus regionibus ignorantur.* Hoc verſibus eleganter expreſſit Manilius, lib. 1. Aſtron. pag. 8.

Mediique tumores,
Eripiunt terræ cælum, viſuſque coërcent :
Te teſtem dat, Luna, ſui glomerabilis orbis :
Quæ cum merſa nigris per noctem deficis umbris,
Non omnes pariter confundis ſidere gentes.
Sed prius Eoæ quærunt tua lumina gentes ;
Poſt medio ſubjecta polo quæcumque coluntur,
Ultima ad Heſperios infeſtis volveris alis.
Quod ſi plana foret tellus, ſimul icta per omnes
Deficeret pariter toti miſerabilis orbi.
Sed quia per teretem deducta eſt terra tumorem,
His modo, poſt illis apparet Delia terris, &c.

13. *Intra ducentos.*] Ducentos, inquit, ante annos vixit Hipparchus, cujus ſagacitate compertum eſt, &c. Tantum enim temporis interceſſit inter Hipparchi, Pliniique ætatem. Neque vero ſenſus eſt, ut exiſtimavit vir alioqui extra ingenii aleam poſitus, exſpectandos eſſe annos ducentos, ut recurrat lunæ defectus quinto menſe : cum vel intra annos decem animadverſum fuerit ætate noſtra geminam ita recurrere : Primo nempe, 14. Junii, & 9. Novemb. anno 1658. ac rurſum 10. Nov. 1668. & 15. April. anni 1669. De hoc porro defectionum Lunæ recurſu, qui fit quinto menſe, ſubſcribit Plinio Ptolemæus, lib. 6. Almag. cap. 6. pag. 137.

ducentos annos Hipparchi ſagacitate compertum eſt, & Lunæ defectum aliquando quinto menſe a priore fieri, [1] Solis vero ſeptimo : [2] eumdem bis in triginta diebus ſupra terras occultari, [3] ſed ab aliis atque aliis hoc cerni : quæque ſunt in hoc miraculo maxime mira, cum conveniat umbra terræ Lunam hebetari, [4] nunc ab occaſus parte hoc ei accidere, nunc ab exortus : Et quanam ratione, cum Solis exortu umbra illa hebetatrix ſub terra eſſe debeat, [5] ſemel jam acciderit, ut in occaſu Luna deficeret, utroque ſuper terram conſpicuo ſidere. [6] Nam ut quindecim diebus utrumque ſidus quæreretur, & noſtro ævo accidit, [7] Imperatoribus [8] Veſpaſianis, patre IV. filio iterum Conſulibus.

CAP. XIV. XI. Lunam ſemper averſis a Sole cornibus, ſi creſcat, ortus ſpectare : ſi minuatur, occaſus, haud dubium eſt. [a] [9] Lucere dodrantes ſemuncias horarum ab ſecunda adjicientem uſque ad plenum orbem, detrahentemque in diminutionem. [b] Intra quatuordecim autem partes Solis, ſemper occultam eſſe. Quo argumento amplior [10] errantium ſtellarum, [11] quam Lunæ, magnitudo colligitur : quando illæ [12] & a ſeptenis interdum partibus emergant. Sed altitudo cogit minores videri : ſicut affixas cælo Solis fulgor interdiu non cerni, cum æque ac noctu luceant : idque manifeſtum fiat defectu Solis, & prææltis puteis.

CAP. XV. XII. [13] Errantium autem tres, quas ſupra Solem [14] diximus ſitas, occultantur, [15] meantes cum eo. Exoriuntur vero matutino, diſcedentes partibus numquam [16] amplius undenis.

INTERPRETATIO.

a *Luceri.*] Lucet Luna a ſecunda poſt novilunium die, adjiciens ſingulis diebus dodrantem horæ & ſemunciam : *tanto enim citius quolibet die oritur* uſque ad plenilunium : tantumdemque detrahit, *ac ſerius oritur* eadem, cum minuitur.

b *Intra quatuordecim.*] Cum diſtat a Sole gradibus tantum quatuordecim.

NOTÆ.

1. *Solis vero.*] Ita Ptolemæus loc. cit. Tale intervallum fuit ſeptem fere menſium inter ſolarem eclipſim anni 1623. Octob. 23. & anni 1624. Maii 18. Tale & ab eclipſi item ſolari 16. Januar. 1684. ad aliam 12. Julii.

2. *Eumdem bis.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

3. *Sed ab aliis*] Hoc illud eſt quod Ricciolus ait loc.cit.non poſſe Solis eclipſim in uno menſe bis fieri verſus eumdem polum, poſſe verſus alterum : hoc eſt, priorem eclipſim viſum iri a Borealibus, ab Auſtralibus alteram, aut vice verſa.

4. *Nunc ab occaſus.*] Nunc ab occidente, nunc ab oriente Lunam obſcurari. Subtilius arbitror quam quod Plinius intellexit, illud quod Ricciolus excogitat, loc. cit. cap. 13. pag. 345. ſententiam videlicet hujus loci eſſe, *quamquam ordinarie Lunæ eclipſis incipiat ab orientali Lunæ parte, & deſinat in occidentali: evenire tamen aliquando, ut incipiat ab occidentali, deſinatque in orientali:* quod & Keplerus accidere poſſe oſtendit, in Aſtron. Optica, cap. XI. probl.31. pag.411. Id vero ſane infrequens, ac permirum debet videri, ſi vel ſemel accidit.

5. *Semel jam.*] Horizontales eas eclipſes appellant : quas undevigeſimo quoque anno accidere, peritiores hujus ævi Aſtronomi obſervarunt. Ut autem conſpicuum ſit utrumque ſupra terram ſidus, præſertim ex edito loco ſpectantibus, accidere aiunt refractionum opera ac vi : cum vapores Lunam aut Solem, etiam cum ſub terra ſunt, attollunt aliquantilum, ac repræſentant : Sic aliquando viſum Solem ipſum poſt occaſum, oriri rurſum ab ea ipſa occidua parte : Id denique ea plane ratione fieri, qua, ſi nummum argenteum in pelvim injicias, recedaſque deinde intervallo tanto, quanto neceſſe eſt ut nummum oculis non queas attingere : ſi quis deinde in pelvim aquam infundat, credas attolli nummum, quem clare perſpicies ab eo loco in quem ante diſceſſeras.

6. *Nam ut quindecim.*] Vide Notas & Emend. num. XVI. Ut intra dies quindecim ſidus utrumque deficeret, haud ita magnam, inquit, admirabilitatem habet : nam & ævo noſtro id contigit. Quod porro Plinius accidiſſe ſuis temporibus ait, id frequenter noſtra quoque vidit ætas: uti Anno 1666. 16. Junii. deliquium patiente Luna, Sole 2. Julii. Anno 1681. Luna quarto Martii, Sole, 19. Anno 1683. Sole deficiente 27. Jan. Luna 9. Feb. &c. Anno 1307. Sol defecit die XI. Februarii : Luna deinde poſt dies quindecim, die XXVI. ejuſdem menſis.

7. *Imperatoribus.*] In nummis antiquis, ipſo vivo ac ſpectante patre, Titus Conſulatu ſuo III. & IV. ſcribitur T. CAESAR VESPAS. IMP. At non idcirco idem collega imperii fuit. Primus omnium Marcus L. Verum collegam habuit : unde Spartianus : *Tantum*, inquit, *hujus rei & novitas & dignitas valuit, &c. Imperator* apud Romanos nonniſi exercitus ducem ſignificat : Galli dicunt, *General d'Armée.* Unde & ante Cæſares Lucullus a Plinio, libro XXV. ſect. VII. *clariſſimus Imperator* appellatur. Is honos Tito delatus à Senatu eſt, vivo patre, ut ſumma poteſtate exercitui uni præeſſet. At in nummis antiquis, cum nomini proprio præponitur titulus IMP. tunc ſummum omnium exercituum ducem, natalium jure, ſignificat : *le Generaliſſime né :* qualis etiam vivo patre Titus in nummis interdum prædicatur. Ut in iſto aureo e Cimelio Ducis Parmenſis: IMP. VESPAS. AUG. P. M. TR. P. COS. IIII. Caput laureatum. .)(. IMP. T. CAES. VESP. AUG. F. TR. P. II. COS. II. Caput nudum. Et in altero iſto ſimiliter aureo, ex Gaza Regia : IMP. CAESAR. VESP. AUG. Caput laureatum. .)(. IMP. T. CAES. VESP. TR. P. III. COS. III. Caput nudum. Nec leviter ii etiam prætereundi ſunt, qui ſunt inſcripti ; T. CAES. IMP. VESP. CENS. Caput laureatum. .)(. PAX AUG. Dea ſtat, cum caduceo & ramo oleæ. In alio, T. CAESAR IMP. VESPASIAN. Caput laureatum : .)(. PONTIF. TR. P. COS. IIII. Victoria coronam geſtat & palmam. Uterque eſt aureus in Cimelco Regio. Interjecta *Cæſaris* & *Imperatoris* nomina inter prænomen Titi & Veſpaſiani cognomen, ambo ſe quoque eſſe hereditaria cognomina, æque ac Veſpaſiani, clamant. *Titus*, ex patris matre *Cæſar*, ac propterea ſimul *Imperator* natus : *Veſpaſianus* ex patre.

8. *Veſpaſianis.*] Annus Chriſti vulgaris fuit LXXII. quo anno die 8. Februarii Sol defecit in Italia ante meridiem, & die 22. ejuſdem menſis Luna defecit ſeſquihora fere poſt occaſum Solis Romæ, uti ex Tabulis Aſtronomicis colligit P. Riccioli in Chronol. Reform. lib. 4. pag. 161.

9. *Lucere dodrantes.*] Dodrans tres quartas, ut vocant, horæ partes complectitur. Semuncia pars eſt unius horæ quarta & viceſima, ſive minuta duo cum ſemiſſe. Summa igitur eſt minutorum 47. $\frac{1}{2}$ quibus citius in ſingulos dies Luna, quam pridie, oritur. Ita ſecunda poſt Novilunium die, ſive poſt coïtum Solis ac Lunæ, Luna poſt occaſum Solis lucet minutis horæ 47. $\frac{1}{2}$ Die ſequenti, hora una & minutis 35. & ſic deinceps, donec totum orbem compleat. At poſt plenilunium tantumdem detrahit temporis : hoc eſt, prima die poſt plenilunium non oritur Luna poſt Solis occaſum, niſi 47. $\frac{1}{2}$ horariis minutis : ſecunda die, nonniſi poſt horam, & minuta 35. &c. Vide Keplerum in Aſtron. Optica, cap. 6. pag. 235. & Ricciolum, tomo 1. Almag. lib. 4. cap. 4. pag. 192. Fortaſſis exactius paulo locutus eſt Plinius, lib. 18. ſect. 75. ubi in eodem argumento habitat : qua de re eo loci dicemus.

10. *Errantium ſtellarum.*] Ita codices MSS. omnes : quamobrem fruſtra Salmaſius, pag. 722. corrigit, *errantium ceterarum*, quod Luna etiam una ſit errantium. At ſtellas errantes Plinius appellat eas dumtaxat, quæ minores nobis e ſeptem apparent : Solem ac Lunam ſtellarum nomine nuſquam comprehendit : ſed vel ſiderum, vel rerum naturæ partium maximarum : oculorum nempe judicio. Quid quod ſiderum voce Solem ac Lunam nolit idem interim intelligi ? Superius enim ſect. 6. de Venere : *jam*, inquit, *magnitudine extra cuncta alia ſidera eſt.* Qua ſiderum appellatione palam eſt Solem hic Lunamque minime comprehendi.

11. *Quam Lunæ.*] Ab ipſo Mercurio Lunam magnitudine ſuperari; auctor eſt Blancanus apud Ricciolum, tom. 1. Almag. pag. 709.

12. *Et a ſeptenis.*] Etiam & Venus, cum quinque partibus ſive gradibus a Sole digreſſa eſt, oculis ipſis detegitur : per teleſcopium vero, etiam in Sole conſpectum ſidus illud ſcimus.

13. *Errantium.*] Mars, Jupiter, Saturnus.

14. *Diximus ſitas.*] Sectione 6.

15. *Meantes cum eo.*] In conjunctione cum Sole. Horum quatuor ſiderum errantium motum apparentem egregie deſcribit D. Caſſini, in Hiſtoria Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1709. pag. 247.

16. *Amplius undenis.*] Cum tot gradibus, inquit, diſtant a So-

[1] Poſtea radiorum ejus contactu reguntur, [2] & in triquetro a partibus centum viginti [3] ſtationes matutinas faciunt, quæ & primæ vocantur: mox in [4] adverſo a partibus centum octoginta, exortus veſpertinos. Iterumque in centum viginti [5] ab alio latere appropinquantes, ſtationes veſpertinas, quas ſecundas vocant: donec aſſecutus in partibus duodenis occultet illas: qui veſpertini occaſus appellantur. Martis ſtella ut propior, etiam [6] ex quadrato ſentit radios, ab nonaginta partibus: unde & nomen accepit is motus, primus & ſecundus nonagenarius dictus ab utroque exortu. [7] Eadem ſtationalis ſenis menſibus commoratur in ſignis, alioqui bimeſtris: cum ceteræ utraque ſtatione quaternos menſes non impleant.

[8] Inferiores autem duæ occultantur in coitu veſpertino, ſimili modo: relictoque Sole, totidem in partibus faciunt exortus matutinos: [9] atque a longiſſimis diſtantiæ ſuæ metis Solem inſequuntur: adeptæque occaſu matutino conduntur ac prætereunt. [10] Mox eodem intervallo veſpere exoriuntur, uſque ad quos diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad Solem, & occaſu veſpertino deliteſcunt. Veneris ſtella & ſtationes duas, matutinam veſpertinamque, ab utroque exortu facit, [a] a longiſſimis diſtantiæ ſuæ finibus: Mercurii, ſtationes [11] breviore momento, quam ut deprehendi poſſint.

XIII. Hæc eſt luminum occultationumque ratio, [b] perplexior motu, multiſque involuta miraculis. [12] Siquidem magnitudines ſuas & colores mutant, & eædem ad Septentrionem accedunt, abeuntque ad Auſtrum; terriſque propiores aut cælo repente cernuntur: in quibus aliter multa, quam priores, tradituri, fatemur ea quoque illorum eſſe muneris, qui primi quærendi vias demonſtraverint: modo ne quis deſperet ſæcula proficere ſemper. Pluribus de cauſis hæc omnia accidunt.

Prima, circulorum, quos Græci ἀψῖδας in ſtellis vocant: etenim Græcis utendum erit vocabulis. Sunt autem hi ſui cuique earum, aliique [c] quam mundo: quoniam terra a verticibus

Interpretatio.

a *A longiſſimis.*] Ubi longiſſime diſceſſit a Sole, poſt utrumque exortum, *matutinum ac veſpertinum,* matutinam veſpertinamque ſtationem facit, *ibi tum facta tardior, & retrograda.*

b *Perplexior.*] Difficilioris explicatus quam ratio motuum.

c *Quam mundo.*] Quam cælo.

Notæ.

le, tum apparent, & oriuntur ortu matutino heliaco, quæ prima eſt ſtellæ apparitio ſive emerſio e radiis Solis, ſub quibus antea latebat, aſcendente ſtella ſupra horizontem ortivum paulo ante exortum Solis. Vide Notas & Emend. num. XVII.

1. *Poſtea radiorum.*] Solis, inquit, radiorum contactu regitur, ac dignoſcitur planetarum motus: ut diverſe Solis afficiuntur radiis. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

2. *Et in triquetro.*] Hoc eſt, in aſpectu trino, ſive trigono. Vitruvium vide, libro IX. cap. IV. Aſpectus planetarum trigonus, ſeu triangularis vocatur, cum diſtant inter ſe duo planetæ tertia cæli parte, hoc eſt, gradibus 120. ſeu quatuor ſignis Zodiaci. Porro Keplerus in Epitome Aſtron. pag. 744. aliique recentiores Aſtronomi, loca ſtationum haud paria tribus ſuperioribus planetis aſſignant: ſed Saturno inter quadratum ac trinum Solis aſpectum, propius tamen quadrato: Jovi fere in trino: Marti ultra trinum.

3. *Stationes matutinas.*] Stationarius planeta dicitur, quando ſtare videtur per aliquod tempus in eadem parte Zodiaci, & ſequenti die apparet in eodem loco, quo fuit præcedenti. Matutina ſtatio vocatur & prima, in tribus ſuperioribus planetis, de quibus nunc quæſtio inſtituitur, ea quæ exortum planetæ matutinum ſequitur.

4. *Mox in adverſo.*] In oppoſitione Solis, ut loquuntur Aſtronomi: cum a Sole abſunt longiſſime, hoc eſt, media parte cæli, ſive gradibus 180. Oriri tum dicuntur ortu veſpertino, ſive acronycho: qui fit, cum aſcendit ſtella ſupra horizontem ortivum, Sole occidente. Codices tamen omnes MSS. R. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. *Mox in averſo* legunt: ut idem fortaſſis averſum ſit quod lævum, ſeu orientalis pars cæli, in qua tum ſtella oritur, Soli adverſa. At Martianus, lib. 8. pag. 300. *Moxque in contrario in* 180. *partibus exortus faciunt veſpertinos.*

5. *Ab alto latere.*] Hæc totidem fere verbis Martianus loc. cit. Peracta eſt ſtatio matutina, ſeu prima, orientali mundi plaga, ſtellis ab orientali latere Soli vicinis: Nunc viciſſim in oppoſitis, hoc eſt, in occiduis mundi partibus eædem poſitæ, alio latere a Sole 120. partibus pariter disjunctæ, conſiſtere rurſum videntur, ac ſtationem facere, quam veſpertinam, & ſecundam vocant: quia veſpertinum planetæ occaſum, & conjunctionem cum Sole antecedit: Donec Sol, qui multo eſt in ſuo motu velocior, eas aſſecutus, ita ut duodecim graduum intervallo, non amplius, ab eis diſſideat, occultet illas: atque hæc occultatio, occaſus planetarum veſpertinus heliacus appellatur: Tunc enim ſtella deſcendit ab horizonte poſt Solis occaſum: cumque diebus ſuperioribus poſt Solis occubitum cernerentur in horizonte occidentali, jam deſinunt ibi apparere: occultantur enim radiis Solis, qui eas ut pote tardiores, aſſequitur: latentque ipſius fulgore obſcuratæ, uſque ad emerſionem matutinam, de qua dictum eſt proxime.

6. *Ex quadrato.*] Planetæ ceteri tertia cæli parte diſtant a Sole, cum ſtationarii fiunt, & vocantur, hoc eſt, 120. partibus. Mars vero, cum quarta tantum cæli parte disjungitur, hoc eſt, gradibus XC. tum radiis Solis quaſi retrahitur ac revocatur, & ſtationem facit. Unde hic motus nomen accepit: nam cum ab exortu matutino apparet, nonagenarius primus: cum ab veſpertino, ſecundus nuncupatur: hoc eſt, primus, cum in ſtatione prima, ſeu matutina moratur: cum in ſecunda, ſeu veſpertina, ſecundus. In MSS. R. 1. 2. Chiffl. &c. legitur ab LXXX. partibus, haud ſatis recte, ut opinor. Nam receptam lectionem vidit & ſecutus eſt Martianus, lib. 8. pag. 299.

7. *Eadem ſtationalis*] Stella Martis, inquit, ſuo proprio curſu bimeſtris eſt, hoc eſt, duobus menſibus ſignum unum pervagatur, binis ferme annis duodena, ut dictum eſt, ſect. 6. Eadem ab una ſtatione ad alteram, menſes ſenos inſumit: ceteræ, Jovis & Saturni, vix quaternos.

8. *Inferiores.*] Venus & Mercurius ſimili modo ac ſuperiores planetæ, radiis Solis teguntur, in coïtu ſeu conjunctione cum Sole: latentque ſic uſque ad emerſionem matutinam, ſive ortum matutinum heliacum, qui fit ſimiliter in duodenis partibus a Sole, aſcendente ſtella ſupra horizontem, paulo ante Solis exortum, quem pone ſe reliquere.

9. *Atque a longiſſimis.*] Inde longiſſime recedunt a Sole, Venus ſcilicet gradibus XLVIII. Mercurius, XXVIII. ut diximus ſect. 6. Ubi ad curſus ſui metas longiſſimas pervenerunt, concitato curſu regrediuntur ad Solem ortivum, & horizontem: quem ubi ſunt aſſecutæ, occidere dicuntur occaſu heliaco matutino: conduntur enim radiis Solis, deſinuntque conſpici, uſque ad emerſionem veſpertinam, ad quam deinde curſum accelerant.

10. *Mox eodem intervallo.*] Partium ſive graduum duodecim intervallo a Sole diſſitæ velocitate ſua emergentes, oriuntur ortu heliaco veſpertino: quia poſt Solis occaſum luminis ſui libertate clareſcunt, inquit Martianus, lib. 8. pag. 290. hoc eſt, apparere tum primum incipiunt in horizonte occidentali: ibique deinceps videntur in dies ſingulos veſperi altiores, uſque ad quos diximus terminos, hoc eſt, ad maximam digreſſionem a Sole: poſt quam illæ rurſum regrediuntur ad Solem, a quo demum occultantur. Atque hæc occultatio, veſpertinus occaſus heliacus appellatur: deſcendunt enim ab horizonte paulo poſt Solis occaſum, ac deinceps ſub ejus radiis deliteſcunt. At diſcrepat a Plinio Ptolemæus, qui lib. 13. Almag. c. 7. p. 321. veſpertinum Veneris exortum ſtatuit fere in gradu ſexto a Sole: Mercurii, in undecimo cum ſemiſſe.

11. *Breviore momento.*] Biduo triduove, vel forte quatriduo, ut dicetur, ſect. 14.

12. *Siquidem & colores.*] Apparent enim maxima, & luminoſa magis, cum propius ad terras accedunt, vel ut loquuntur Aſtronomi, quando ſunt in oppoſito augium excentrici.

duobus, quos appellaverunt Polos, centrum cæli eſt, [1] nec non Signiferi, oblique inter eos ſiti. Omnia autem hæc conſtant ratione circini ſemper indubitata. Ergo ab alio cuique centro abſides ſuæ exſurgunt: ideoque diverſos habent orbes, motuſque diſſimiles, quoniam [a] interiores abſidas neceſſe eſt breviores eſſe. * [2] Igitur a terræ centro abſides altiſſimæ ſunt: [3] Saturno in Scorpione, Jovi in Virgine, Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno, mediis omnium partibus. Et e contrario, ad terræ centrum humillimæ atque proximæ. Sic fit, ut tardius moveri videantur, cum altiſſimo ambitu feruntur: non quia accelerent, tardentve naturales motus, qui certi ac ſinguli ſunt illis: ſed quia deductas ab ſumma abſide lineas coarctari ad centrum neceſſe eſt, ſicut [4] in rotis radios: idemque motus alias major, alias minor, centri propinquitate ſentitur.

* Cap. XVI.

[5] Altera ſublimitatum cauſa: quoniam a ſuo centro abſidas altiſſimas habent in aliis ſignis. Saturnus in Libræ parte viceſima, Jupiter Cancri quintadecima, Mars Capricorni viceſima octava, Sol [6] Arietis decima nona, Venus Piſcium viceſima ſeptima, Mercurius Virginis decima quinta, Luna Tauri tertia.

[7] Tertia altitudinum ratio, cæli menſura, [8] non circuli, intelligitur: ſubire eas, aut deſcendere per profundum aëris, oculis exiſtimantibus.

[9] Huic connexa latitudinum Signiferi, obliquitatiſque, cauſa eſt. Per hanc ſtellæ, [10] quas diximus, feruntur: [11] nec aliud habitatur in terris, quam quod illi ſubjacet: reliqua a Polis ſqualent. [12] Veneris tantum ſtella excedit eum binis partibus: [13] quæ cauſa intelligitur efficere, ut quædam animalia & in deſertis mundi naſcantur. Luna quoque per totam latitudinem ejus vagatur, [14] ſed omnino non excedens eum. Ab his Mercurii ſtella laxiſſime, ut tamen e duodenis partibus ([b] tot enim ſunt latitudinis) non amplius octonas pererret, neque has æqualiter, [15] ſed duas medio ejus, & ſupra quatuor, infra duas. [16] Sol deinde medio fertur

INTERPRETATIO.

a *Interiores.*] Centro propiores.

b *Tot enim ſunt.*] In duodecim gradus Zodiaci ſive ſigniferi latitudo dividitur, *quam ſecat mediam Ecliptica.*

NOTÆ.

1. *Nec non ſigniferi.*] Qui legunt, *non ſigniferi*, perperam hunc locum emendatione ſua corrumpunt, contra omnium exemplarium fidem, atque adeo contra Plinii mentem: qui ſolos ſtellarum errantium circulos diverſum a cælo, ſtelliſque quæ cælo ac ſignifero affixæ ſunt, centrum habere docet.

2. *Igitur a terra.*] Ita fere Martianus ex Plinio, lib. 8. pag. 299. Ἀψὶς altiſſima, eſt ſummus apex circuli excentrici, in quo planeta maxime a centro terræ diſtat: quod punctum Græci ἀπόγειον vocant. Humillima contra, ſive infima, eſt punctum ejuſdem circuli, in quo planeta quam minime diſtat a terra. Περίγειον iidem Græci appellant. Si planeta habeat in Ariete apſidem altiſſimam, infimam obtinebit in Libra, & ſic de reliquis.

3. *Saturno in Scorpione.* [Quoniam ſtellæ fixæ a priſco illo veterum Aſtronomorum ævo progreſſæ ſunt verſus ortum gradibus fere 30. Zodiacus verus, ſeu viſibilis, ſignis pæne integris diſſidet a ſignis Zodiaci inviſibilis, quem immobilem, & in duodecim partes æquales ſectum, prima parte ſtatuta in interſectione æquatoris & obliquæ Solis orbitæ, retinent hodieque Aſtronomi: adeo ut Arietis aſtrum viſibile ſub Tauro ſit Zodiaci inviſibilis, Taurus ſub Geminis, hoc eſt, ſub tertia parte dodecatemorii: Nam Arietem ſemper vocant primam e Zodiaci duodenis partibus, etſi nunc illa ſubeſt, ut dixi, Tauri conſtellationi. Inde minime mirandum eſt, abſidas planetarum nunc temporis eſſe mutatas. Sunt enim abſides altiſſimæ planetarum hoc ævo, ut refert Ricciolus tomo 1. Almag. Saturni quidem, in Sagittarii gradu 28. Jovis, in Libræ gradu 9. Martis, in Leonis 30. Solis in Cancri gradu 7. cum ſemiſſe. Veneris in Libra, Mercurii in Capricorno. E contrario minimæ, Saturni in Geminis, Jovis in Ariete, Martis in Aquario, &c. in partibus totidem.

4. *In rotis radios.*] Radii rotæ quo propiores ſunt axi, ſive centro, hoc magis inter ſe coarctantur: quo ab eodem axe longius abſcedunt, hoc inter ſe ſpatii plus relinquunt. Hinc fit ut illud cæli ſpatium quod planeta luſtrat, & ex quo ad oculum noſtrum angulus ducitur, alias decurri tardius videtur, cum planeta abſidem ſummam obtinet, quia id ſpatium longe majus apparet: alias celerius, cum terræ propinquat: quia tunc angulus, qui ab utroque ſpatii limite ducitur, quo magis ad centrum accedit, eo anguſtior breviorque eſt, atque adeo celerius confici ſentitur.

5. *Altera ſublimitatum.*] Cur ſublimes, inquit, ſtellæ ſpectentur, altera ex eo cauſa petitur, quod a ſuo centro, hoc eſt, a circumferentia extima circuli ſui excentrici, alias abſidas, ſive circulos altiſſimos habent, quos epicyclos vocant. Tunc enim non ἀπόγειον modo ſidus appellatur, ſed & ἀπογειότατον, cum in abſidum, ut aïunt, linea, atque in eo epicyclo circulo, longiſſime diſcedit a centro terræ: quod in aliis ſignis contingit, quam quæ ſuperius appellata ſunt. Vide Notas & Emend. num XIX.

6. *Arietis decima nona.*] Prius legebatur, *Arietis viceſima nona, Piſcium decima ſexta, Tauri quarta.* Nos indubitatis argumentis emendationes noſtras ſtabiliemus in Notas & Emend. num. XIX.

7. *Tertia altitudinum.*] Hoc eſt, ſtellæ dicuntur altiores, vel depreſſiores, propter mundi convexitatem. Aſcendunt enim ſtellæ ab ortu per profundum aëris, uſque ad cæli medium, ubi conſiſtunt aliquandiu: poſtea vero rurſum deſcendunt: Igitur cum medium cæli ſubeunt, tum dicuntur eſſe altiſſimæ: Sed hoc ex communi hominum judicio & ſenſu, oculis exiſtimantibus. Eodem modo locutus Ovid. lib. 2. Metam. v. 63.

Ardua prima via eſt, & qua vix mane recentes
Enituntur equi: media eſt altiſſima cælo:
Ultima prona via eſt.

8. *Non circuli.*] Prima ſtellarum altitudinis cauſa, refundebatur in circulos, ſive abſidas deferentes: Hæc non in iſtos, ſed in ipſum cælum, hoc eſt, in illud omne ſpatium quod emetitur planeta ab horizonte aſcendens in meridiem.

9. *Huic connexa*] Latitudinum ratio, inquit, habet aliquam connexionem, & vicinitatem, cum explicatione altitudinum. Eſt porro latitudo, ſtellæ diſtantia ab ecliptica, verſus alterutrum polum.

10. *Quas diximus.*] Errantes videlicet, de quibus hoc retulit, ſect. 6.

11. *Nec aliud.*] Ita ſane creditum antiquis, quibus non erant ſeptentrionales plagæ luſtratæ, ut nuper fuere. Deſertos putarunt eos terrarum tractus, unde Zodiacus integer cerni non poſſet: de quibus Maro cecinit, lib. 6. Æneïd. v. 795.

Jacet extra ſidera tellus,
Extra anni, Soliſque vias.

12. *Veneris .... binis partibus.*] Binis gradibus verſus ſingulos mundi polos extra ſigniferum Venus evagatur. Igitur ab ecliptica Venerem putat hinc inde diſcedere gradibus octonis. Sunt enim Zodiaco utrimque ab ecliptica, ut mox dicetur, ſeni latitudinum gradus. Keplerus tamen, in Epitome Aſtron. Copern. lib. 2. pag. 150. maximam Veneris evagationem ait eſſe graduum decem in Boream. Ex machinarum cæleſtium contemplatione, quas mirabili opere & arte ſumma confici Rex Chriſtianiſſimus nuper juſſit, quas & ſpectare nobis plures menſes licuit, Venerem diſcedere ab ecliptica longiſſime ſenſimus, gradibus novem, minutis duobus & viginti: quod & Schottus animadvertit, lib. 8. Aſtron. pag. 275.

13. *Quæ cauſa.*] De hac vi prolifica Veneris, ſed fabuloſa illa quidem, dictum eſt ſect. 6.

14. *Sed omnino.*] Immo etiam, nec pererrans totum, ſi recentioribus credimus: nam ab Ecliptica diſcedere ea non exiſtimatur, niſi gradibus quinque, & minutis octodecim: cum ſex gradus integros latitudinis ſignifer habeat ab utroque eclipticæ latere.

15. *Sed duas medio.*] Duas Zodiaci partes ſeu gradus pererrat, cum ipſe per medium incedit ſigniferum: Supra, cum deflectit ad Aquilonem, per quatuor alias ejuſdem partes vagatur: infra, cum deſcendit ad Auſtrum, diſcedit duabus. Sic latitudo Mercurii maxima, ſeu diſceſſus ab ecliptica fuerit graduum omnino quinque. Nunc amplius ſenos recentiores ſtatuunt: nempe gr. 6. min. 54. Vide Schottum, loc. cit. & Ricciolum, tom. 1. pag. 628.

16. *Sol deinde.*] Solem ait per medium moveri Zodiacum, ſub

inter duas partes flexuoſo Draconum meatu inæqualis : [1] Martis ſtella quatuor medias, [2] Jovis mediam & ſuper eam duas : [3] Saturni duabus, ut Sol. Hæc erit latitudinum ratio ad Auſtrum deſcendentium, aut ad Aquilonem ſubeuntium. [4] Hac conſtare & tertiam illam a terra ſubeuntium in cælum, & pariter ſcandi eam quoque exiſtimavere plerique falſo : qui ut coarguantur, aperienda eſt ſubtilitas immenſa, & omnes eas complexa cauſas.

[5] Convenit ſtellas in occaſu veſpertino proximas eſſe terræ [6] & latitudine & altitudine : exortuſque matutinos [7] in initio cujuſque fieri : ſtationes [8] in mediis latitudinum articulis, quæ vocant ecliptica. [9] Perinde confeſſum eſt, [a] motum augeri, quamdiu in vicino ſint terræ : cum abſcedant in altitudinem, minui. [10] Quæ ratio Lunæ maxime ſublimitatibus approbatur. [11] Æque non eſt dubium, in exortibus matutinis etiamnum augeri : [12] atque a ſtationibus primis tres ſuperiores [13] diminui uſque ad ſtationes ſecundas. Quæ cum ita ſint, manifeſtum erit ab exortu matutino [14] latitudines ſcandi : quoniam in eo primum [15] habitu incipiant parcius adjici motus : in ſtationibus vero primis [16] altitudinem ſubire, quoniam tum primum incipiat detrahi numerus, ſtellæque retroire. Cujus rei ratio privatim reddenda eſt. [17] Percuſſæ [18] in qua diximus parte, & triangulo Solis radio inhibentur rectum agere curſum, & ignea vi levantur in ſublime. Hoc non protinus intelligi poteſt viſu noſtro, ideoque exiſtimantur ſtare, unde & nomen accepit ſtatio. Progreditur deinde ejuſdem radii violentia, & retroire cogit [19] vapor repercuſſus. Multo id magis in veſpertino earum exortu, [20] toto Sole averſo : cum in ſummas abſidas expelluntur, minimeque cernuntur, quoniam altiſſime abſunt, & minimo feruntur motu, tanto minore, [21] cum hoc in altiſſimis abſidum evenit ſignis. [22] Ab exortu veſpertino latitudo deſcenditur, parcius jam ſe minuente motu : non tamen ante ſtationes ſecundas augente, cum & altitudo deſcenditur, ſuperveniente ab alio latere radio, eademque vi rurſus ad terras deprimente, quæ ſuſtulerit in cælum ex priore triquetro. Tantum intereſt, ſubeant radii, an ſuperveniant. Multoque eadem magis in veſpertino occaſu accidunt. Hæc eſt ſuperiorum ſtellarum ratio : difficilior reliquarum, & a nullo ante nos reddita.

XIV. [23] Primum igitur dicatur, [24] cur Veneris ſtella numquam longius XLVI. partibus, Mercurius vigintitribus a Sole abſcedant, ſæpe citra eas ad Solem [25] reciprocent. [26] Converſas CAP. XVII.

INTERPRETATIO.

[a] *Motum augeri.*] Motum ſtellarum videri concitatiorem, quando ſunt in perigeo : cum altiſſime a terra abſunt, in apogeo, tardiorem.

NOTÆ.

ea linea quæ Zodiacum in partes duas æquales ſecat : Sic autem moveri inæqualiter, mox ſubeundo in Aquilonem, mox in Auſtrum deſcendendo, ut flexuoſos draconum meatus imitari quodammodo videatur.

1. *Martis ſtella.*] Igitur ab ecliptica diſcedit utrimque binis partibus. Ab ea ſententia haud multum abludit recentiorum obſervatio, qui diſceſſionem eam gradu uno, min. 51. 4″. circumſcribunt. Riccioli, loc. cit. cum Bullialdo.

2. *Iovis.*] Jovis ſtella mediam Zodiaci partem pererrat : & ſuper eam partes duas. Sic & nunc quoque Jovis diſceſſum ab ecliptica hoc ævo Aſtronomi, uno tantum gradu utrimque dimidioque finiunt.

3. *Saturni duabus.*] Ita MSS. Reg. 2. & Chiffl. non, ut alii, *duas.* Ut Sol, inquit, medio fertur Zodiaco inæqualis, flexuoſo draconum meatui ſimilis : ſic Saturni ſtella duabus incedit partibus, tum ad Auſtrum, tum ad Aquilonem. Auctores proxime appellati Saturnum aïunt deſciſcere ab Ecliptica gradibus binis cum ſemiſſe.

4. *Hac conſtare.*] Tertiam altitudinis ſtellarum cauſam, de qua dictum eſt paulo ſuperius, e cæli menſura petitam, hoc eſt, ex elevatione planetæ ſupra horizontem, quidam putarunt eamdem eſſe cum latitudinum ratione : rati quoties ſtella eſt elevata illa tertia altitudine, tunc quoque latitudinem eſſe maximam. Triplici illi coarguuntur ratione.

5. *Convenit.*] Prima ratio.

6. *Et latitudine.*] Latitudine quidem, quia tum deſcendunt in Auſtrum, quæ pars cæli humilior exiſtimatur vulgo : ſunt enim tum in latitudine meridionali : altitudine vero, quia ſunt in perigeo : adeoque viciniores terræ ſunt eæ & latitudine ſimul, & altitudine.

7. *In initio cujuſque.*] Latitudinis, altitudiniſque : Latitudinis quidem, quia tunc latitudinem borealem habent : altitudinis, quia tum ſcandunt apogeum,

8. *In mediis.*] In media latitudinum via, quam eclipticam vocant : quoniam contingere ibi eclipſes ſoleant.

9. *Perinde.*] Altera ratio.

10. *Quæ ratio.*] In apogeo enim, cum magis recedit a nobis, & eſt ſublimior, moveri ea tardius videtur : celerius, cum depreſſior eſt, & in perigeo.

11. *Æque non eſt.*] Tertia ratio.

12. *Atque a ſtationibus.*] Stationes primæ ſunt, quæ & matutinæ : ſecundæ, quæ & veſpertinæ nuncupantur, uti dictum eſt ſect. 12.

13. *Diminui.*] Non ita diſtingui oculorum judicio varietatem ſitus in ſingulos dies, quoniam lentius tum moventur.

14. *Latitudines ſcandi.*] Planetam incipere tum temporis ab Ecliptica diſcedere in Aquilonem per latitudinem borealem : quoniam tum primum incipit lentius progredi motus.

15. *Habitu.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. non, ut editi, *abitu.*

16. *Altitudinem ſubire.*] Apogeum ſcandere, cum minui motus incipit : hoc eſt, cum moveri tardiſſime, immo & retrogredi ſtellæ videntur.

17. *Percuſſæ.*] De hac opinione veterum, dicemus in Notis & Emend. num. XVIII.

18. *In qua diximus parte.*] Cum ſtella diſtat a Sole 120. partibus : Eſt enim id in cælo triquetrum.

19. *Vapor repercuſſus.*] Hoc eſt, calor Solis. Rectius forte *repercuſſas*, ut ad ſtellas vox illa pertineat.

20. *Toto Sole averſo.*] Sive adverſo, hoc eſt, in horizonte fere exortivo poſito.

21. *Cum hoc in altiſſimis.*] Altiſſimas a centro ſuo abſidas unicuique planetæ, (epicyclum circulum hodie nuncupant :) ſingulis deinde abſidibus ſua ſigna adſcripſit paulo ſuperius, in explicanda altera ſublimitatum cauſa.

22. *Ab exortu.*] Sicut e contrario paulo ante dixit, *Ab exortu matutino latitudines ſcandi, quoniam in eo primum habitu incipiant parcius adjici motus.*

23. *Primum igitur.*] Hujus ſectionis lemma, quod eſt in libris editis hoc loco præpoſtere collocatum, ejuſmodi eſt, *Catholica ſiderum errantium.* Quintilianus, lib. 2. cap. 13. pag. 146. καθολικὰ interpretatur *univerſalia, ſeu perpetualia præcepta.* Diomedes, lib. 3. pag. 490. pro lemmate, ſeu titulo ſcripſit, *Catholica de extremitate nominum ad metricam compoſitionem neceſſaria.* Vide Notas & Emend. num. XX.

24. *Cur Veneris.*] Vide quæ diximus ſect. 8. Conſentit his Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag 72. de Mercurio : *Neque a Sole longius umquam unius ſigni intervallo diſcedit, tum antevertens, tum ſubſequens.* Item de Venere, pag. 73. *Neque umquam ab Sole duorum ſignorum intervallo longius diſcedit, tum antecedens, tum ſubſequens.*

25. *Reciprocent.*] *Retrogradatione ſui, viciniæ Solis admotæ*, inquit Martianus, lib. 8. cap. de ſtella Mercurii, pag. 297.

26. *Converſas.*] Veneris & Mercurii orbes ambire terras exiſtimat, excentricos tamen toti mundo, atque converſos, hoc eſt, poſitione inverſos : ſuperiore horum orbium parte anguſtiore : al-

habent utræque abſidas, ut infra Solem ſitæ : tantumque circulis earum ſub terra eſt, quantum ſuperne prædictarum : & ideo non poſſunt abeſſe amplius, quoniam [1] curvatura abſidum ibi non habet longitudinem majorem. Ergo utrique ſimili ratione [2] modum ſtatuunt abſidum ſuarum margines, ac ſpatia longitudinis [3] latitudinum evagatione penſant. At enim cur non ſemper ad quadraginta ſex, & ad partes viginti tres perveniunt ? [4] Immo vero. Sed ratio [5] canonica fallit. Namque apparet, abſidas quoque earum moveri, quod numquam tranſeant Solem. Itaque cum in partem ipſam ejus incidere margines alterutro latere, tum & ſtellæ ad longiſſima ſua intervalla pervenire intelliguntur : cum citra fuere margines totidem partibus, & ipſæ ocyus [6] redire creduntur, cum ſit illa ſemper utrique [7] extremitas ſumma. Hinc & ratio motuum [a] converſa intelligitur. Superiores enim celerrime feruntur in occaſu veſpertino, hæ tardiſſime : [b] illæ a terra altiſſime abſunt, cum tardiſſime moventur : hæ, cum ocyſſime. Quia ſicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in his [8] extremitas circuli. Illæ ab exortu matutino minuere celeritatem incipiunt, hæ vero augere : illæ retro curſum agunt a ſtatione matutina uſque ad veſpertinam : Veneris, a veſpertina uſque ad matutinam. Incipit autem ab exortu matutino [9] latitudinem ſcandere, [10] altitudinem vero ac Solem inſequi a ſtatione matutina, ocyſſima in occaſu matutino, & altiſſima : [11] Digredi autem latitudine, motumque minuere ab exortu veſpertino : retro quidem ire, ſimulque altitudine digredi a ſtatione veſpertina. Mercurii rurſus ſtella [12] utroque modo ſcandere ab exortu matutino, digredi vero latitudine a veſpertino : conſecutoque Sole ad quindecim partium intervallum, conſiſtit [13] quatriduo prope immobilis. Mox ab altitudine deſcendit, retroque graditur ab occaſu veſpertino uſque ad exortum matutinum. Tantumque hæc, & Luna, [14] totidem diebus, quot ſubiere, deſcendunt. Veneris [15] quindecies pluribus ſubit. Rurſus Saturni & Jovis [16] duplicato digrediuntur : Martis etiam [17] quadruplicato. Tanta eſt naturæ varietas. Sed ratio evidens : [c] nam quæ in vaporem Solis nituntur, etiam deſcendunt ægre.

XV. Multa promi amplius circa hæc poſſunt ſecreta naturæ, legeſque, quibus ipſa ſerviat. Exempli gratia : in Martis ſidere, cujus eſt maxime [18] inobſervabilis curſus, numquam id ſtationem facere [19] Jovis ſidere triquetro : raro admodum [20] ſexaginta partibus diſcreto :

INTERPRETATIO.

a *Converſa.*] Diverſa intelligitur a ſuperiorum planetarum motu.

b *Illæ . . . altiſſime.*] In apogeo.

c *Nam quæ in vaporem.*] In Solis calorem.

NOTÆ.

tera, quæ ſub terra eſſe cogitatur, craſſiore multo & ampliore : contrario plane modo atque accidit in ſuperioribus. Aliter tamen accipienda putat hæc Pliniana verba Ricciolus tomo 1. Almag. lib. 7. pag 567. quem tu conſule.

1. *Curvatura abſidum.*] Orbium excentricorum Veneris & Mercurii partem ſuperiorum, quæ & vertici noſtro imminet, curvaturam vocat, quam & ovatam fingit : curvaturæ in orbe Veneris aſſignat gradus 46. longitudinis : Mercurii, 23. Quantum ab hac hypotheſi Aſtronomica diſcrepent obſervationes recentiorum, norunt omnino qui ſideralem ſcientiam vel a limine ſalutarunt : neque ad eas referendas ſatis otii eſt.

2. *Modum ſtatuunt.*] Ne ulterius abſcedant.

3. *Latitudinum evagatione.*] Quoniam laxiſſime Mercurius, ut dictum eſt ſup. ſect. octonas partes ſigniferi in latitudine perrat : ſedecim Venus, quod nulli alteri planetæ accidit. Sic ſpatia longitudinis, quæ ſunt arctiſſima, cum tam prope abſcedant a Sole, latitudinum evagatione penſant.

4. *Immo vero.*] Perveniunt vero, inquit, ad eos limites : ſed quiddam eſt in canonica ratione hujuſce motus, haud ſane ſatis diligenter animadverſum. Orbes enim earum ſtellarum ſive abſides moveri vel ex eo apparet, quod Solem non tranſeant. Itaque cum in partem Solis modo aſſignatam, hoc eſt, diſtantiam a Sole vel 46. vel 23. grad. margines iſtorum circulorum pervenerint, ſive ab exortiva parte, ſive ab occidua, tum ſtellæ a Sole digreſſæ longiſſime : cum citra ſunt, tum eædem regredi intelliguntur. Intricatius nihil dici poteſt hac methodo, ut agnovit Ricciolus, tom. 1. Almag. lib. 7. cap. 3. pag. 648. & ante eum Milichius, Zieglerus, aliique. A Ptolemaïca etiam hypotheſi vehementer diſcrepare poſtea agnovimus : adeo ut quam ante ſe a nullo inventam gloriatur Plinius extrema ſect. ſup inferiorum planetarum motus explicandi rationem, ab omnibus poſt illum derelictam neglectamque eſſe intelligamus. Hæc interim certa ſunt : A Sole Mercurium non pluſquam 27. aut 28. gradus removeri, quantum fere Luna diſtat, altero a novilunio die : at ſæpe ad Solem reverti, poſtquam 18. tantum gradus ab eo receſſerit : In his regionibus vix Mercurinm ſub oculos venire, quod Soli vicinior ex ejus radiis vix emergit. In Sole viſum haud ſemel, ac nuperrime a D. Caſſino, 7. Novemb. an. 1667. Idem de Venere proportione dicendum : ut cum longiſſime a Sole 47. gradibus cum ſemiſſe diſcedere : interdum 45. grad. cum ſemiſſe a Sole digreſſam ad eum reverti.

5. *Canonica.*] Canonum Aſtronomicorum, ſeu regularum. Achilles Tatius, pag. 136. Aratum citat ἐν τῷ κανόνι. In MSS. quibuſdam, *Canonicos*, hoc eſt, canonum peritos. Sic Baſil. ad Amphiloch. can. 1. magnum Dionyſium vocat τὸν κανονικὸν ὄντα.

6. *Redire creduntur.*] Ut paulo ante, *pervenire intelliguntur.* Quamquam in codd. nonnullis, quos Salmaſius ſecutus eſt, legitur, *redire coguntur.*

7. *Extremitas ſumma.*] Meta digreſſionis ultima.

8. *Extremitas circuli.*] Margo circuli, qui receſſit a Sole longiſſime.

9. *Latitudinem ſcandere.*] Ab ecliptica digredi Aquilonem verſus, in latitudinem Zodiaci borealem.

10. *Altitudinem vero.*] Apogeum. Velociſſimos Venerem & Mercurium ad conjunctionem apogeam matutinamque, quam Plinius hoc loco intelligit, agnoſcit pariter Ricciolus, tomo 1. lib. 7. pag. 500.

11. *Digredi autem.*] Diſcedere a parte boreali Zodiaci, regredique verſus Auſtrum, in latitudinem Zodiaci auſtralem.

12. *Utroque modo.*] Latitudine & altitudine.

13. *Quatriduo.*] Moræ ſtationum ſunt inæquales, etiam in iiſdem planetis : ſunt enim alias breviores, alias prolixiores. In Mercurio tamen, medio tempore electo, haud prætergredi bidui fere ſpatium recentiores Aſtronomi aſſeverant.

14. *Totidem diebus.*] Septem fere diebus a novilunio Luna ſubit in quadraturam, atque adeo in mediam cæli partem, & in apogeum.

15. *Quindecies pluribus.*] Hoc eſt, diebus fere centum & quinque. Nam ſi ſeptem dies per quindecim multiplicentur, ea ſumma colligitur. Recentiores Aſtronomi centum fere & 30. dies maximæ digreſſioni a Sole aſſignant.

16. *Duplicato.*] Hoc eſt, ducentis fere diebus tendunt ad oppoſitionem cum Sole. Hæc accipienda ſunt πλατικῶς & large : Nam ſi rem exactius velis expendere, Saturnus eo digreditur diebus centum octoginta ſex : Jupiter, ducentis. Vide Ricciolum loc. cit.

17. *Quadruplicato.*] Longiſſime a Sole digreditur diebus fere quadringentis. Cum enim revolutio planetæ ad Solem, vel potius Solis, qui velocior eſt, ad planetam, fiat in Marte, ut ait Ricciolus loc. cit. diebus 780. inde efficitur progredi Martem ad oppoſitionem cum Sole dimidiato hoc dierum numero, hoc eſt, 390. ſive rotundo, ut aiunt, abſolutoque numero, fere quadringentis.

18. *Inobſervabilis.*] Quod ſpiris inextricabilibus Aſtronomorum hactenus fruſtra torſit ingenia. Vide Ricciolum tom. 1. lib. 7. cap. 6. pag. 497.

19. *Jovis ſidere.*] Cum eſt in trino aſpectu cum Sole Jupiter, ſive cum diſtat ab eo partibus centum & LX.

20. *Sexaginta partibus.*] Aſpectum hexagonum, & ſextilem vo-

qui

qui numerus ſexangulas mundi efficit formas : [1] nec exortus, niſi in duobus ſignis tantum, Cancri & Leonis, ſimul edere. Mercurii vero ſidus in Piſcibus exortus veſpertinos raros facere, creberrimos in Virgine : in Libra matutinos. Item matutinos in Aquario, rariſſimos in Leone. Retrogradum in Tauro & Geminis non fieri : in Cancro vero non citra viceſimam quintam partem. Lunam bis coitum cum Sole & in nullo alio ſigno facere [2] quam Geminis : non coire aliquando [3] in Sagittario tantum. Noviſſimam vero primamque eadem die vel nocte, nullo alio in ſigno [4] quam Ariete, conſpici : id quoque paucis mortalium contingit. Et inde fama cernendi [5] Lynceo. [6] Non comparere in cælo Saturni ſidus, & Martis, cum plurimum diebus centum ſeptuaginta : Jovis triginta ſex, aut cum minimum, denis detractis diebus : Veneris ſexaginta novem, aut cum minimum, quinquaginta duobus : Mercurii tredecim, aut cum plurimum, octodecim.

XVI. [a] Colores ratio altitudinum temperat : ſiquidem earum ſimilitudinem trahunt, [7] in quarum aëra venere ſubeundo, tingitque appropinquantes utralibet [b] alieni meatus circulus : [c] Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, ventoſus in horrorem : [8] Sol atque commiſſuræ abſidum, extremæque orbitæ atram in obſcuritatem. [9] Suus quidem cuique color eſt, Saturno candidus, Jovi clarus, Marti igneus, Lucifero candens, Veſperi refulgens, Mercurio radians, Lunæ blandus : Soli, cum oritur, ardens : poſtea radians. [d] [10] His cauſis connexo viſu & earum quæ cælo continentur : Namque modo multitudo conferta ineſt circa dimidios orbes Lunæ placida nocte leniter illuſtrante eas : modo raritas, ut fugiſſe miremur, plenilunio abſcondente : aut cum Solis, ſuprave dictarum radii, viſus perſtrinxere noſtros. Et ipſa autem Luna ingruentium Solis radiorum haud dubie differentias ſentit, [e] hebetante cetero inflexos mundi convexitate eos, [11] præterquam ubi recti angulorum competunt ictus. Itaque in quadrato Solis dividua eſt, in triquetro [12] ſeminani ambitur orbe, impletur autem in adverſo : rurſuſque minuens eaſdem effigies paribus edit intervallis, [13] ſimili ratione, qua ſupra Solem tria ſidera. CAP. XVIII.

XVII. Sol autem ipſe quatuor differentias habet, bis æquata nocte diei, vere & autumno ; & [14] in centrum incidens terræ, [15] octavis in partibus Arietis ac Libræ : bis permutatis ſpatiis : [f] in auctum diei, bruma, octava in parte Capricorni : noctis vero, ſolſtitio totidem in partibus Cancri. Inæqualitatis cauſa obliquitas eſt ſigniferi, cum pars æqua mundi ſuper CAP. XIX.

INTERPRETATIO.

a *Colores.*] Colorum varietatem efficit altitudo diſtantiaque ſtellarum a terra.

b *Tingitque.*] Tingit colore ſuo ſtellas appropinquantes ſive ſupra, ſive infra, circulus per quem vicinus planeta meat.

c *Frigidior.*] Frigidior planeta vicinum tingit in pallorem, &c.

d *His cauſis.*] Huic tractationi connexa contemplatio eſt etiam earum *ſtellarum* quæ cælo affixæ ſunt.

e *Hebetante.*] Infringit alioqui immiſſos in Lunam Solis radios cæli convexitas, præterquam ubi recto illi ingruunt angulo.

f *In auctum.*] Ad incrementa lucis ; *cum dies creſcere incipiunt.*

NOTÆ.

cant, cum abeſt a Sole planeta gradibus LX. Quod ſpatium ſexies multiplicatum, in tympano ſeu tabula lignea, ope circini, orbis ſive mundi formam ſexangulam facit.

1. *Nec exortus.*] Simul cum Jove.

2. *Quam Geminis.*] Ob tarditatem nimirum Solis, cujus apogeum ea ætate erat in Geminis : nunc eſt in Cancri gradu fere octavo.

3. *In Sagittario.*] Ob celeritatem Solis, cujus perigeum tunc erat in Sagittario : nunc eſt in Capricorni gradu ferme octavo. Idcirco aſſequi Solem Luna non poteſt ; ut cum eo ſub hoc ſigno coëat.

4. *Quam Ariete.*] Viſam eſſe Hiſpali Lunam, anno 1553. Martii 13. Sole in gradu tertio Arietis, Luna in gradu 23. Piſcium, atque adeo in diſtantia a Sole, graduum circiter decem, ſcribit Keplerus in Epitome Aſtronomiæ, lib. 6. pag. 839. Americus Veſpuccius apud Ramuſium, tomo 1. Navigat. pag. 132. viſam a ſe Lunam teſtatur ipſo cum Sole coïtus die. Sic & a ſuis conſpectam e montium jugo, ſcribit Joan. de Barros, ibidem, pag. 392.

5. *Lynceo.*] De quo multa fabulati poëtæ. Flaccus ; lib. 1. Argon.

Cumque æthera Jupiter umbra
Perdiderit, ſolus tranſibit nubila Lynceus.

De Lynceo Tzetzes Chiliad. 1. hiſt. 48. v. 741. aliique.

6. *Non comparere.*] Hunc Plinii locum refert ac defendit P. Ricciolus, ſummus Aſtronomicæ diſciplinæ artifex, tomo 1. Almag. lib. 7. pag. 503. contra Milichium.

7. *In quarum aëra.*] Proximitate, inquit, aliarum ſtellarum ad quas accedunt, colorem trahunt : tingitque ſidera alieni orbis aëriſque in quo volvitur alius planeta, color : ſive ad eum aſcendendo vicinitas ea fiat, ſive deſcendendo.

8. *Sol atque.*] Sol, inquit, vicinitate ſua ceteras obſcurat ſtellas : Commiſſuræ etiam circulorum, quas Nodos vocant, dum Solis orbitam ſideris alterius meatus interſecat, ut cum Lunæ defectiones fiunt, atram obſcuritatem ſideribus obducunt : uti & extremæ orbitæ, hoc eſt, abſis ſuprema, ſive apogeum planetarum : quia quo longius ab oculo corpora diſcedunt, hoc illa obſcuriora apparent. Fruſtra hic Longolii conjectura, emandantis ; *ſolæqae commiſſuræ.*

9. *Suus quidem.*] P. Ricciolus, tomo 1. Almag. lib. 7. pag. 496. exiſtimat planetas non eſſe opacos ; ſicuti eſt tellus, quod Keplerus cenſuit : ſed eſſe opacitate metallis ſimili, aut potius gemmis colore aliquo imbutis, & valde denſis : Saturnum onychi ; Jovem ſapphiro, Martem pyropo aut amethyſto, Venerem chryſopraſo, Mercurium beryllo ſive achatæ, Lunam margaritis & unionibus : mediamque ei naturam eſſe inter ſpecula, & mere opaca : omnes denique indolis ad combibendum lumen aptiſſimæ ; & ad illud idem vividius huc vibrandum.

10. *His cauſis.*] Admonent veſtigia veterum codd. legi poſſe ; *His cauſis connexus viſus ceterarum, &c.* Hac forma loquendi uſus ipſe ſect. 13. *Huic connexa,* inquit, *latitudinum ſigniferi, obliquitatiſque cauſa eſt.* Multa hic de connexo diſperſoque viſu Milichius congerit, quem Plinii interpretes alii ſunt ſecuti : ſed prorſus ea ἄτοπα.

11. *Præterquam.*] Solis radii, inquit, qui in Lunam ſuperne incidunt, quod fit in primis novilunii diebus, hebetiores ſunt ac minus acres, neque conſpicuam nobis Lunam reddunt ; propter convexitatem cæli : præterquam ubi anguli duci poſſunt a Solis radiis ad Lunam, triquetri, quadrati ; aut aſpectus quem vocant oppoſitionis.

12. *Seminani.*] Orbe non perfecto & abſoluto. Græcis ἀμφίκυρτος dicitur, hoc eſt, ut ait Martianus, lib. 8. pag. 292. *Major dimidia, minor plena.*

13. *Simili ratione.*] Id eſt, mox in triquetro, mox in quadrato ; mox in adverſis a Sole partibus poſita, uti quæ ſupra Solem ſunt ſidera tria errantia.

14. *In centrum.*] Ad vulgi ſe ſe captum judiciumque accommodat : dum Solem æquinoctii tempore, orbem luſtrando, in eam terræ partem ait incumbere, unde ad centrum recta proceditur ; non ut aliunde, oblique, dum ab æquatore verſus polos deflectit.

15. *Octavis in partibus.*] Vide quæ dicenda ſunt de ſolſtitii, brumæ, æquinoctiorumque momentis, lib. 18. ſect. 59.

ſubterque terras omnibus fiat momentis. [1] Sed quæ recta in exortu ſuo conſurgunt ſigna, longiore tractu tenent lucem: quæ vero obliqua, ocyore tranſeunt ſpatio.

CAP. XX. XVIII. Latet pleroſque, magna [a] cæli affectatione compertum a [2] principibus doctrinæ viris, ſuperiorum trium ſiderum ignes eſſe, qui decidui ad terras fulminum nomen habeant: ſed maxime ex iis [b] medio loco ſiti: Fortaſſis quoniam contagium nimii humoris ex [3] ſuperiori circulo, atque ardoris, ex ſubjecto, per hunc modum egerat. Ideoque dictum Jovem fulmina jaculari. Ergò ut e flagrante ligno carbo cum crepitu, ſic a ſidere cæleſtis ignis exſpuitur, præſcita ſecum afferens; [c] ne abdicata quidem ſui parte in divinis ceſſante operibus. Idque maxime turbato fit aëre: [d] quia collectus humor abundantiam ſtimulat, [e] aut quia turbatur quodam ceu gravidi ſideris partu.

CAP. XXI. XIX. Intervalla quoque ſiderum a terra multi indagare tentaverunt: & Solem abeſſe a Luna [4] undeviginti partes, quantum Lunam ipſam a terra, prodiderunt. Pythagoras vero vir ſagacis animi, a terra ad Lunam, [5] centum viginti ſex millia ſtadiorum eſſe collegit. Ab ea uſque [6] ad Solem, duplum: Inde ad duodecim ſigna, triplicatum: in qua ſententia & Gallus Sulpicius noſter fuit.

CAP. XXII. XX. [7] Sed Pythagoras interdum [f] ex muſica ratione appellat tonum, [g] [8] quantum abſit a terra Luna. [9] Ab ea ad Mercurium, ſpatii ejus dimidium: & ab eo ad Venerem fere tantumdem. A qua ad Solem ſeſquiplum: a Sole ad Martem, tonum; id eſt, quantum ad Lunam a terra. Ab eo uſque Jovem, dimidium: & ab eo ad Saturnum dimidium, & inde ſeſquiplum ad Signiferum. [10] Ita ſeptem tonos effici, quam [h] diapasôn harmoniam vocant, hoc eſt, univerſitatem concentus. In ea Saturnum [11] Dorio moveri phthongo, Jovem Phrygio, & in reliquis ſimilia, jucunda magis, quam neceſſaria ſubtilitate.

CAP. XXIII. XXI. [12] Stadium centum viginti quinque noſtros efficit paſſus, [13] hoc eſt, pedes ſexcentos viginti quinque. Poſidonius non minus [14] quadraginta ſtadiorum a terra altitudinem eſſe, in qua nubila, ac venti, nubeſque proveniant. Inde purum liquidumque, & imperturbatæ lucis aërem. [i] Sed a turbido ad Lunam [15] vicies centum millia ſtadiorum. Inde ad Solem [16] quinquies millies. Eo ſpatio fieri ut tam immenſa ejus magnitudo non exurat terras. Plures autem nubes [17] nongentis ſtadiis in altitudinem ſubire prodiderunt. Incomperta hæc & inex-

INTERPRETATIO.

a *Cæli affectatione.*] Cæli obſervatione.

b *Medio loco ſiti.*] Medium obtinentis e tribus locum, *nempe Jovis.*

c *Ne abdicata.*] Etiam illa ſui parte, quam cæleſtis hic Jovis ignis veluti a ſe abdicat *& exſpuit*, in rebus divinis non ceſſante, *ſed occupata*, in præſignificandis *videlicet* futuris eventibus.

d *Quia collectus.*] Quia collectæ circum nubes humidæ ignem abundantiorem provocant, ut emicet & exſiliat.

e *Aut quia.*] Aut quia turbatur aër quaſi ex gravidi Jovis partu.

f *Ex muſica.*] *Quæſitis* ab arte muſica *nominibus.*

g *Quantum abſit.*] Totum illud ſpatium quod Lunam inter & terram interjacet.

h *Diapasôn.*] Διὰ πασῶν, omnibus tonis contextam harmoniam.

i *Sed a turbido.*] A turbinum ventorumque regione.

NOTÆ.

1. *Sed quæ recta.*] In ſphæra obliqua ſeu inclinata, ſex ſigna recte aſcendunt, totidem oblique. Recte ſeu tarde aſcendunt apud boreales Cancer cum reliquis quinque ſequentibus: Sed eadem oblique deſcendunt. Reliqua vero ſex ſigna illis aſcendunt oblique, recte deſcendunt. Illa longiore mora tenent lucem, hæc breviore.

2. *Principibus doctrinæ.*] Etruſcæ diſciplinæ, de qua ſect. 53.

3. *Superiore circulo.*] Humorem nimium eſſe in ſuperiore circulo Saturni dicit; ardorem nimium in ſubjecto, hoc eſt, in inferiore Martis: has contrarias qualitates coire in Jove qui medius eſt: atque ut e flagrante ligno, &c.

4. *Undeviginti partes.*] Decies illi & novies aiebant majus eſſe illud ſpatium, quod eſt a Luna ad Solem, quam illud quod eſt a terra ad Lunam. Veteres Mathematici apud Plut. lib. 2. de placitis Philoſ. cap. 31. pag. 892. Lunæ a Sole diſtantiam eſſe aïunt octodecuplam ejus quæ Lunæ a terra eſt. Unde ſuſpicor legi hic oportere, *duodeviginti.*

5. *Centum viginti ſex.*] Hoc ipſum de Pythagora refert Cenſorinus, cap. 13. pag. 82. Hæc millia paſſuum efficiebant 18000.

6. *Ad Solem, duplum.*] A Luna ſcilicet. Hæc fuit Empedoclis ſententia, teſte Plutarcho loc. cit. & Platonicorum, apud Macrob. lib. 2. in Somn. Scip. cap. 2. pag. 129.

7. *Sed Pythagoras.*] Hæc Cenſorinus totidem fere verbis, cap. 13. pag. 82.

8. *Quantum abſit.*] Hoc eſt, intervallum, ut diximus 126000. millium ſtad. ſive milliatium 18000. id appellabat Tonum.

9. *Ab ea ad.*] Cenſorinus loc. cit. *A Luna*, inquit, *uſque ad Mercurii ſtellam, dimidium ejus ſpatii, velut* ἡμιτόνιον. *Hinc ad* Φωσφόρον, *quæ eſt Veneris ſtella, fere tantumdem: hoc eſt, aliud* ἡμιτόνιον. *Inde porro ad Solem ter tantum, quaſi tonum & dimidium. Itaque Solis aſtrum abeſſe a terra tonos tres, & dimidium, quod vocant,* διὰ πέντε. *A Luna autem duos & dimidium, quod eſt* διὰ τεσσάρων. *A Sole vero ad ſtellam Martis, tantumdem intervalli eſſe, quantum a terra ad Lunam, idque facere* τόνον. *Hinc ad Jovis ſtellam, dimidium ejus, quod faciat* ἡμιτόνιον. *Tantumdem a Jove ad Saturni ſtellam, id eſt aliud* ἡμιτόνιον. *Inde ad ſummum cælum, ubi ſigna ſunt; perinde* ἡμιτόνιον. *Itaque a cælo ſummo . . . ad terræ ſummitatem tonos eſſe ſex, in quibus ſit* διὰ πασῶν *ſymphonia.*

10. *Ita ſeptem.*] Cenſorinus loco allato, ſex tantum tonos a terra ad ſummum cælum eſſe ait: D. Anſelmus, lib. 1. de imag. mundi, cap. 23. ut Plinius, ſeptem.

11. *Dorio moveri.*] Veteres tria inprimis vocum diſcrimina tenuerunt: de quibus rurſum dicemus, lib. 7. ſect. 57. Gravem vocaverunt Dorium, quia Dorienſes hoc genere ſoni delectabantur. Medium appellavere Lydium: acutum vero Phrygium. Quia vero Saturni motus eſt tardiſſimus, graviſſimo quoque ſono in hoc concentu aſtrorum moveri dixerunt, &c. Vide Notas & Emend. num. XXI. Habet his nugis ſimilia Achilles Tatius, in Phænom. pag. 136.

12. *Stadium.*] Ita etiam Martianus Capella, lib. 6. cap. de circuitu terræ, pag. 198. Uberius Cenſorinus, cap. 13. pag. 82. *Stadium*, inquit, *in hac mundi menſura id potiſſimum intelligendum eſt, quod Italicum vocant, pedum DCXXV. Nam ſunt præterea & alia longitudine diſcrepantia, ut Olympicum, quod eſt pedum DC. item Pythicum, pedum mille.* Tamen inter Italicum, Olympicumque ſtadium nihil intereſſe acute vidit Lucas Pætus, lib. 1. de menſur. & pond. pag. 3.

13. *Hoc eſt, pedes.*] Paſſus igitur quilibet Italicus pedibus quinis æquatur: ſtadiis octo, milliare unum: uti ex Strabone conſtat, lib. 7. pag. 322.

14. *Quadraginta ſtadiorum.*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

15. *Vicies centum.*] Quæ millia paſſuum efficiunt ducenta & quinquagena. Itaque a terra ad Lunam colligit Poſidonius intervallum CCLV. mill. paſſ.

16. *Quinquies millies.*] Hoc eſt, quinquies & millies centena milla ſtadiorum: ſive, quod eodem recidit, centies & vicies centena millia paſſuum: præterque, DL. millia paſſ.

17. *Nongentis ſtadiis.*] Centum ac duodecim millibus paſſuum, & quingentis.

tricabilia : ſed tam prodenda, quam ſunt prodita : in queis tamen una ratio Geometricæ collectionis numquam fallacis poſſit non repudiari, ſi cui libeat altius iſta perſequi. Nec ut menſura, (id enim velle pæne dementis otii eſt,) ſed ut tantum æſtimatio conjectanti conſtet animo. Nam cum trecentis ſexaginta & fere ſex partibus orbis Solis, ex circuitu ejus, patere appareat circulum, per quem meat : [a] ſemperque dimetiens tertiam partem ambitus, & tertiæ paulo minus ſeptimam colligat : apparet, [1] dempta ejus dimidia (quoniam terra centralis interveniat) ſextam fere partem hujus immenſi ſpatii, quod circa terram circuli ſolaris animo comprehenditur, ineſſe altitudinis ſpatio : Lunæ vero duodecimam : quoniam tanto breviore, quam Sol, ambitu currit : [2] ita ferri eam in medio Solis ac terræ. Mirum quo procedat improbitas cordis humani, parvulo aliquo invitata ſucceſſu, ſicut in ſupradictis occaſionem impudentiæ ratio largitur : auſique divinare Solis ad terram ſpatia, [3] eadem ad cælum agunt, quoniam ſit medius Sol : ut protinus mundi quoque ipſius menſura veniat ad digitos. [b] [4] Quantas enim dimetiens habet ſeptimas, tantas habere circulum duo & viceſimas, tamquam plane a perpendiculo menſura cæli conſtet.

Ægyptia ratio, quam Petoſiris & Necepſos oſtendere, [c] ſingulas partes in lunari circulo ([5] ut dictum eſt) minimo, [6] triginta tribus ſtadiis paulo amplius patere colligit : in Saturni ampliſſimo [7] duplum : in Solis, quem medium eſſe diximus, utriuſque [8] menſuræ dimidium. [d] Quæ computatio plurimum habet pudoris : quoniam ad Saturni circulum addito ſigniferi ipſius intervallo, innumerabilis multiplicatio efficitur.

XXII. Reſtant pauca de mundo : namque & [9] in ipſo cælo ſtellæ repente naſcuntur. Plura earum genera. * [10] Cometas Græci vocant, noſtri crinitas, horrentes crine ſanguineo, & comarum modo in vertice hiſpidas. Iidem [11] Pogonias, quibus, inferiore ex parte, in ſpeciem barbæ longæ, promittitur juba. [12] Acontiæ jaculi modo vibrantur, [13] ocyſſimo ſignificatu. Hæc fuit de qua quinto conſulatu ſuo [14] Titus Imperator Cæſar præclaro carmine

CAP. XXIV. * CAP. XXV.

INTERPRETATIO.

a *Semperque dimetiens.*] Semperque diameter tertiam partem circuli obtinet, & paulo minus quam ſeptimam tertiæ partis portionem.

b *Quotas.*] Quales diameter circuli habet partes ſeptem, tales circulus habet partes duas & viginti.

c *Singulas.*] Singulos gradus lunaris circuli.

d *Quæ.*] Qui computandi modus plurimum habet verecundiæ ac modeſtiæ, *cum ibi ſiſtit, nec ulterius progreditur :* quoniam ſi ad diſtantiam circuli, quem Saturnus meat, addas intervallum, quo diſtat Saturnus a ſignifero, innumerabilis exſiſtet ſtadiorum numerus.

NOTÆ.

1. *Dempta ejus.*] Ejus diametri partem dimidiam demi præcipit, ob terræ interpoſitæ craſſitiem, quæ videtur tantumdem ſpatii obtinere : ſequitur ergo dimidiam diametri parte, ſive quod idem eſt, ſexta totius circuli parte, hoc eſt, 60. gradibus a terra Solem abeſſe : Lunam vero, quæ media interjacet, duodecima utrimque, a Sole videlicet, terraque, parte diſtare, hoc eſt, 30. gradibus.

2. *Ita ferri eam.*] MSS. Reg. 1. 2. Chifſl. *ita fieri eam*, multo elegantius.

3. *Eadem ad cælum.*] Si enim Sol fertur in medio mundi, tanto a cælo intervallo, quanto a terra diſtat, hoc eſt, 60. gradibus.

4. *Quantas enim.*] Habet ſe circumferentia, inquit, ad diametrum, ſicut 22. ad 7. Craſſe & παχυλῶς loquitur, fractione omiſſa quæ addenda fuit. Ita Macrob. lib. 1. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 20. pag. 101. Sed multo ſubtilius ac plane veriſſime Griembergerus apud Ricciolum, tom. 1. Almag. lib. 1. cap. 3. pag. 5. diametri circulum invenit ad circum ferentiam ita ſe habere, ut 100000000000000000000 ad 314159265358979323846. $\frac{1}{2}$.

5. *Ut dictum eſt, minimo.*] Dictum eſt ſect. 6. Lunam eſſe noviſſimum ſidus, terriſque proximum : ſect. vero 12. extrema, interiores circulos eſſe oportere breviores, ut vel ipſo ſenſu apparet.

6. *Triginta tribus.*] Igitur 360. partes colligunt ambitu ſuo ſtadiorum undecim millia, cum octingentis & LXXX.

7. *Duplum.*] Stadiorum videlicet viginti tria millia, cum ſeptingentis & LX.

8. *Menſuræ dimidium.*] Hoc eſt, ſtadia 17820. Sed pueriliter nimis arctant orbium cæleſtium menſuram Petoſiris & Necepſos, ut probe Ricciolus intellexit, tomo 1. Almag. lib. 4. pag. 226. cum diſtantiam Lunæ a terra revocant ad 1780. circiter ſtadia, hoc eſt, ad ducenta fere XLVIII. millia paſſuum. Quantum revera ad Lunam intervallum eſſe exiſtimandum ſit, difficile eſt admodum in infinita propemodum ſyſtematum opinionumque varietate ſtatuere. Ricciolus loco cit. diſtantiam Lunæ mediam a centro terræ cenſet eſſe ſemidiametrorum terræ novem & quinquaginta. Quantus vero ſit terræ diameter, quantus ejus ambitus, dicturi ſumus, ſect. 112. A Ricciolo haud multum abludit Tycho.

9. *In ipſo cælo.*] En ſitum cometis adjudicat ſedemque communem cum errantibus ſtellis : id quod ultro Aſtronomia recens amplectitur.

10. *Cometas Græci.*] Ariſtoteles ferme ad verbum eadem habet, lib. 1. Meteorol. cap. 7. pag. 536. Crinitum cometam vocant, qui circumquaque crines emittit, roſæ inſtar ; unde illi & Roſæ nomen. Diverſi generis cometarum icones exhibet accurate Corn. Gemma, lib. 1. Coſmocrit. cap. 8. pag. 196.

11. *Pogonias.*] Πωγωνίας, barbatus cometes idem, & caudatus appellatus. Diſcrimen enim reſpectus ad Solem facit : propterea quod barba, ſeu cauda, projicitur ſemper in partem contrariam & adverſam Soli : quem ſi mane præveniat, cometa barbatus apparet, villis in anteriora verſus occidentem procurrentibus, cujuſmodi fuit cometa anni 1618. Si veſperi ſuperſtes erit, Sole jam occaſo, caudatus videtur, & prælongo ſyrmate verſus ortum inſignis : qualis cometa is exſtitit, qui noviſſime omnibus terris viſus anno 1681. Crinitum, & pogoniam gemino verſu Manilius comprehendit, lib. 1. pag. 26.

Nunc prior hæc ſpecies diſperſis crinibus exit :
Et globus ardentis ſequitur ſub imagine barbæ.

12. *Acontiæ.*] Ἀκοντίας Græca voce jaculum ſignificante, ab appendice radiorum longa in modum jaculi, nomen habet. Hujuſmodi fuit is qui anno 1533. Julio menſe viſus eſt, teſte Milichio, in lib. 2. Plinii, fol. 65. Manilius loc. cit.

Et tenues longis jaculantur crinibus ignes.

13. *Ocyſſimo.*] In cod. R. 2. *Ocyſſime ſignificantes :* hoc eſt, celeritatem futuri eventus monſtrantes.

14. *Titus Imperator.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII. Titi Conſulatus quintus cum Veſpaſiani patris ſeptimo Conſulatu jungitur in Faſtis, anno Chriſti & æræ vulgaris, 76. Aurei nummi duo in Theſauro Regio ſic leguntur inſcripti, ut jam diximus : T. CAESAR IMP. VESPASIAN. *Titus Cæſar Imperator Veſpaſianus :* ubi ſitus tituli IMP. poſt T. CAES. ante Veſpaſiani cognomen, tam illud IMP. hereditarium fuiſſe in poſteris ex Auguſti filia Julia Auguſta, quam cognomen CAES. ſive Cæſaris, palam facit. Ad idem jus declarandum, quod Carino Cæſari competebat, ſcriptum in ipſius nummis Latinis legitur, IMP. C. M. AUR. CARINUS NOB. C. & in Græcis ſimiliter, A. K. M. A. KAPINOC K. hoc eſt, Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Μάρκος Αὐρήλιος Καρῖνος Καῖσαρ : ſcilicet, *Imperator* jure natalium, *Generaliſſime né ou hereditaire : Cæſar*, hoc eſt, quia *Cæſar*, quia ex ſanguine Cæſarum : & idem tamen iterum *Cæſar*, hoc eſt, ſolummodo *Cæſar*, nulla adhuc fungens poteſtate ſive Imperatoria, ſive Auguſtali. Et idem etiam Nobiliſſimus Cæſar, hoc eſt, nobilitatis avitæ, Cæſarea ipſa prioris ſeu vetuſtioris

perſcripſit, ad hunc diem noviſſime viſa. Eaſdem breviores & in mucronem faſtigiatas, [1] Xiphias vocavere, quæ ſunt omnium pallidiſſimæ, & quodam gladii nitore, ac [2] ſine ullis radiis: quos [3] Diſceus, ſuo nomini ſimilis, colore autem electro, raros e margine emittit. [4] Pitheus doliorum cernitur figura, in concavo fumidæ lucis. [5] Ceratias cornus ſpeciem habet, qualis fuit [6] cum Græcia apud Salamina depugnavit. [7] Lampadias ardentes imitatur faces: [8] Hippeus equinas jubas, celerrimi motus, atque in orbem circa ſe euntes. Fit & candidus cometes, [9] argenteo crine, ita refulgens, ut vix contueri liceat, [10] ſpecieque humana Dei effigiem in ſe oſtendens. [11] Fiunt & hirti villorum ſpecie, & nube aliqua circumdati. Semel adhuc jubæ effigies [12] mutata in haſtam eſt, Olympiade centeſima nona, Urbis anno [13] trecenteſimo nonageſimo octavo. Breviſſimum, quo cernerentur, ſpatium [14] ſeptem dierum annotatum eſt: longiſſimum, [15] octoginta.

XXIII. Moventur autem alii errantium modo, alii [16] immobiles hærent. [17] Omnes ferme ſub ipſo ſeptemtrione, aliqua ejus parte non certa; ſed maxime [18] in candida, quæ lactei circuli nomen accepit. Ariſtoteles tradit [19] & ſimul plures cerni: nemini compertum alteri, quod equidem ſciam. [20] Ventos autem ab iis graves æſtuſque ſignificari. [21] Fiunt & hibernis menſibus, & [22] in auſtrino polo, ſed ibi citra ullum jubar. Diraque comperta Æthiopum & Ægypti populis, cui nomen ævi ejus rex dedit [23] Typhon, ignea ſpecie, ac ſpiræ modo in-

NOTÆ.

Eſt hic nummus Carini, apud D. de Surbeck. Similis eſt Numeriani apud D. Baudelot: IMP. C. NUMERIANUS NOB. CAES. Nobilior Carinus, quam Cæſares, quia *Pius Felix*: quamobrem & in nummis rarioribus ſcribitur, antequam *Auguſtus* ſalutaretur, M. AUR. CARINUS P. F. NOB. CAES. *Pius Felix Nobiliſſimus Cæſar.*)(VICTORIA AUGUSTORUM. Aureus eſt in Theſauro Regio.

1. *Xiphias.*] Ξιφίας, Enſis eſt, vel enſiformis: cujuſmodi viſus eſt imminere urbi Hieroſolymitanæ paulo ante ejus excidium, ac toto fere anno fulgere, ut quidem refert Joſephus, l. 7. belli Jud. pag. 960.

2. *Sine ullis radiis.*] Videlicet diſcriminatis. Fuiſſe ejuſmodi dicitur is, qui viſus eſt anno 1532. menſe Septembri, ut refert 7. belli Milichius loc. cit.

3. *Diſceus.*] Δισκεὺς, a lata diſci rotunditate nomen accepit.

4. *Pitheus*] Ita Reg. 1. & 2. qua forma Diſceus, & Hippeus efferuntur. Græcis Πιθεὺς, Πιθίτης, & Πιθίας, quæ vox dolium ſonat. Deſcribitur a Manilio, lib. 1. pag. 26. inter cometarum genera:

Quin etiam tumidus exæquat dolia flammis
Procero diſtenta utero.

Et Seneca lib. 1. Natur. quæſt. cap. 14. pag. 838. *Sunt pithiæ*, inquit, *cum magnitudo vaſti rotundique ignis dolio ſimilis, vel fertur, vel in uno loco flagrat.*

5. *Ceratias.*] Κερατίας ſive κερατοειδὴς, id eſt, Cornutus, cujus flamma in modum cornu, ſive litui, vel acinacis Perſici, curvata torquetur. Forma hæc poſtremi cometæ fuit ex iis, qui fulſere anno 1618.

6. *Cum Græcia.*] Xerxe navali pugna devicto a Græcis, duce Themiſtocle, anno ante Chriſtum 480.

7. *Lampadias.*] Manilio pariter ſic appellatus, loco cit.

Lampadias fiſſus ramoſos fundit in ignes.

Lampas Senecæ, & Lucano, lib. 1. v. 532.

Nunc jaculum longo, nunc ſparſo lumine lampas
Emicuit cælo.

8. *Hippeus.*] Ἱππεὺς, quaſi ſtella equina, ob celeritatem motus. Hanc quidam volunt a recentioribus Roſam vocari.

9. *Argenteo crine.*] Unde ei nomen, ἀργυροκομήτης.

10. *Specieque humana.*] Totam hanc clauſulam ſuppoſititiam eſſe Pintianus exiſtimat, haud improbabiliter, tametſi reclamant omnia exemplaria. Fromondus, lib. 3. Meteorol. cap. 4. pag. 129. ſpectare hæc verba putat ad ſtellam Magorum, fortaſſis ob famam quæ ferebatur Auguſti principatu, cometam in oriente & Judæa viſum, in quo pueruli imago expreſſa Deum hominem factum indicaret. Pie magis ſcriptum, quam vere.

11. *Fiunt & hirti.*] E duodecim cometarum generibus, hæc duo ſunt poſtrema. Cave *hirci* legas, cum Milichio, ceteriſque.

12. *Mutata in haſtam.*] Λογχίτην hunc cometam Græci appellarunt ab haſtæ forma. Porro cum haſtæ, jubæ, barbæque, ſive quo alio nomine lubet appellare, radii ſolares ſint per cometæ caput tranſmeantes: fit aliquando ut ii radii pertundere caput non poſſint, ſed circumquaque diſpergantur, & caput coronent: nec raro accidit, ut qui initio denſiorem capitis materiam perrumpere non valerent, eadem ſe poſtea ſponte laxante, viam exitumque reperiant. Inde jubæ in haſtam mutatio. Vide Fromondum loc. cit. pag. 130.

13. *Trecenteſimo.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

14. *Septem dierum.*] Narrant Conimbricenſes, tract. 3. Meteor. cap. 3. viſum a ſe cometam, qui cum ſe ſe paulum ſupra horizontem extuliſſet, ſubito diſſipatus ex oculis evanuerit: alterum item Kechermanus, lib. 6. ſyſtem. Phyſici, pag. 680. qui poſt quinque horæ quadrantes videri deſierit.

15. *Octoginta.*] Ita retinemus cum omnibus Mss. licet refragante, poſt Pintianum Mureto in notis ad Senecam, ubi librariorum vitio excidiſſe in libris centenarii notam dicit, ſcriptumque perperam eſſe LXXX. tantum pro CLXXX. qui dierum numerus ſex menſes efficit: quo temporis intervallo Neronianum cometen, a Plinio ſane viſum & obſervatum, uti mox patebit, duraſſe auctor eſt Seneca, lib 7. Natur. quæſt. cap. 21. pag. 924. Alios præter iſtum ſenis menſibus fulſiſſe referunt hiſtorici: alterum anno Chriſti 603. ſub Mahometis ortum: alterum anno 1240. irrumpente tum fere in Aſiam Tamberlane. Vide Ricciolum, tomo 2. Almag. lib. 8. pag. 24. Qui deinde trimeſtri ſpatio viſi ſint, plures ibidem recenſentur.

16. *Immobiles hærent.*] Narrat Dio. lib. 54. pag. 542. anno qui Agrippæ mortem anteceſſit, viſum cometam qui per dies multos Urbi immineret. Anno ipſo integro, uti paulo ante diximus ex Joſepho, Hieroſolymis Xiphias incubuit. Motune omni prorſus illi carerent, haud eſt ſane ſatis exploratum. Eadem habet Epigenes apud Senecam, lib. 7. Natur. quæſt. cap. 6.

17. *Omnes ferme.*] Cauſam hujuſce rei affert Seneca, lib. 7. Natur. quæſt. cap. 21. pag. 924. Ariſtoteles, lib. 1. Meteorol. cap. 6. pag. 535. negat ſub ſeptemtrione ſolum gigni cometas: ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτ' ἀληθὲς, ὅτι ἐν τῷ πρὸς ἄρκτον τόπῳ γίνεται ὁ κομήτης μόνον. Septemtrionem appellat hoc loco quidquid ſpatii ab æſtivo Tropico ad polum uſque protenditur: opponiturque auſtrino polo, de quo poſtea.

18. *In candida.*] Ariſtotelis etiam iſtud placitum eſt, qui libri ante laudati cap. ſeptimo extremo, pag. 537. vix generari cometas pro confeſſo ponit, niſi extra Tropicum circulum: frequenter ſub ea, quam Lacteam viam appellant: ſub qua magnam eſſe vim exhalationum credidit, ex qua cometæ gignerentur. Sunt hodie, qui ex materia, quam Sol exhalet, cum accenſa fuerit, gigni cometas putent. Vide de eo argumento diſputationem viri in Mathematicis eruditi, tomo 1. pag. 222. libri inſcripti, *Mélanges d'hiſtoire & de litterature.*

19. *Et ſimul plures,*] Ariſt. cap. 6. pag. 535. καὶ πλείους ἑνὸς ἅμα γεγένηνται πολλάκις. Beda refert in Chronico, an. 729. binos cometas per dies quindecim menſe Januario conſpectos eſſe, alterum mane, veſpere alterum. Alios prætermitto, quos refert Ricciolus, tomo 2. Almag. pag. 23.

20. *Ventos autem.*] Nempe, ſi plures ſint cometæ. At Seneca, lib. 7. Natur. quæſt. cap. 28. pag. 926. *Ariſtoteles ait cometas ſignificare tempeſtatem, & ventorum intemperantiam, atque imbrium .... Non ſtatim cometes ortus ventos & pluvias minatur, ut Ariſtoteles ait: ſed annum totum ſuſpectum facit.* Locus Ariſtotelis hic eſt, lib. 1. Meteorol. cap. 7. pag. 537. Σημεῖον δ' ὅτι γιγνόμενοι οἱ πλείους πνευμάτων καὶ αὐχμῶν. Ac paulo poſt: ὅταν μὲν ἐν πυκνοὶ καὶ πλείους φαίνονται, καθάπερ λέγομεν, ξηροὶ καὶ πνευματώδεις γίγνονται οἱ ἐνιαυτοὶ ἐπιδήλως. Concinit Aratus, Latine redditus ab Avieno Feſto, pag. 73.

At ſi contigerit plures ardere cometas,
Invalidas ſegetes torrebit ſiccior aër.

21. *Fiunt & hibernis.*] Ex cometarum ſynopſi, quam Ricciolus collegit, apparet æſtate plures, quam hieme, cometas oriri: atque inter æſtivos menſes Auguſtum vincere: Januarium, inter hibernos. Ariſt. loc. cit. ἐφάνη μὲν χειμῶνος ἐν πάγοις, *rigente gelu.*

22. *In auſtrino.*] Ariſt. loc. cit. Καὶ πρὸς νότον ἤδη πολλοὶ γεγόνασι.

23. *Typhon.*] Cometæ genus, ſolis Ægypti atque Æthiopum populis cognitum, & quidem ſemel, Typhone rege, a quo ei nomen. De Typhone Diodorus Siculus, lib. 1. Bibl. pag. 79.

torta, viſu quoque torvo, nec ſtella verius, quàm quidam igneus nodus. [1] Sparguntur aliquando & errantibus ſtellis, ceteriſque crines. Sed cometes numquam [2] in occaſura parte cæli eſt: terrificum magna ex parte ſidus, ac non leviter piatum, ut civili motu [3] Octavio Conſule, iterumque [4] Pompeii & Cæſaris bello. In noſtro vero ævo circa veneficium, [5] quo Claudius Cæſar imperium reliquit Domitio Neroni; [6] ac deinde principatu ejus, aſſiduum prope ac ſævum. [7] Referre arbitrantur, in quas partes ſeſe jaculetur, aut cujus [8] ſtellæ vires accipiat, quaſque ſimilitudines reddat, & quibus in locis emicet. [9] Tibiarum ſpecie, muſicæ arti portendere: obſcenis autem moribus, in verendis partibus ſignorum: ingeniis & eruditioni, ſi triquetram figuram quadratamve paribus angulis ad aliquos perennium ſtellarum ſitus edant: venena fundere, in capite ſeptemtrionalis auſtrinæve Serpentis. [10] Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodum fauſtus Divo Auguſto judicatus ab ipſo: qui incipiente eo, apparuit [11] ludis quos faciebat Veneri Genetrici, non multo poſt obitum patris Cæſaris, in collegio [12] ab eo inſtituto. Namque his verbis id gaudium prodidit: (Iis ipſis ludorum meorum diebus, ſidus crinitum per ſeptem dies in regione cæli, quæ ſub ſeptemtrionibus eſt, conſpectum. Id oriebatur circa [13] undecimam horam diei, clarumque & omnibus e terris conſpicuum fuit. Eo ſidere ſignificari vulgus credidit, Cæſaris animam inter Deorum immortalium numina receptam: quo nomine id inſigne ſimulacro capitis ejus, quod mox in foro conſecravimus, adjectum eſt.) Hæc ille in publicum, interiore gaudio ſibi illum natum, ſeque [14] in eo naſci interpretatus eſt: &, ſi verum fatemur, ſalutare id terris fuit. [15] Sunt qui & hæc ſidera perpetua eſſe credant, ſuoque ambitu ire; ſed non niſi relicta

NOTÆ.

1. *Sparguntur.*] Id Ægyptios ſcriptis prodidiſſe, id ſe vidiſſe oculis teſtatur Ariſt. lib. 1. Meteorol. cap. 6. pag. 535. in Femore Canis ſtellam quæ comam haberet, ſed obſcuram.

2. *In occaſura.*] Nunquam cometes, inquit, nempe primi generis, initio ſect. XXII. memoratus, *horrens crine ſanguineo, & comarum modo in vertice hiſpidus*, in occidua cæli parte cernitur. Hunc locum ſecus accepiſſe videtur ſcriptor Meteorologicon. Ἅπαντες οἱ καθ' ἡμᾶς, inquit ille loc. cit. ὠμμένοι, ἄνευ δύσεως ἠφανίσθησαν ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ ὁρίζοντος τόπῳ.

3. *Octavio Conſule.*] Anno V. C. 678. quo anno civile bellum fuiſſe cum Sertorio, Conſulibus Octavio & Scribonio, hiſtorici referunt.

4. *Pompeii.*] De iis cometis, qui Cæſare Rubiconem tranſgreſſo, bello civili præfulſerunt, Lucanus, lib. 1. v. 526.

Ignota obſcuræ viderunt ſidera noctes,
Ardentemque polum flammis, cæloque volantes
Obliquas per inane faces, crinemque timendi
Sideris, & terris mutantem regna cometem.

De his pariter, & de eo qui Philippenſe prælium anteceſſit, Virgilius, lib. 1. Georgic. v. 487.

Non alias cælo ceciderunt plura ſereno
Fulgura, nec diri toties arſere cometæ.
Ergo inter ſe ſe paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi.

Quod plane ad verbum imitatus Manilius videtur, lib. 1. pag. 28.

5. *Quo Claudius.*] Meminit Suetonius in Claudio, cap. 46. pag. 77. Seneca vero lib. 7. Natur. quæſt. cap. 17. pag. 923. *Nec eſt quod putemus*, inquit, *eumdem cometem viſum eſſe ſub Claudio, quem ſub Auguſto vidimus: nec hunc qui ſub Nerone Cæſare apparuit .... illi ſimilem fuiſſe, qui poſt necem Divi Julii ludis Veneris Genitricis, circa undecimam horam diei emerſit.* Veneno ſublatum Aggrippinæ dolo Claudium, vel pueri ſciunt. Vide Dionem, lib. 60. pag. 688.

6. *Ac deinde.*] Deinde, inquit, alterum ſidus principatu Neronis: aſſiduum illud quidem, quia ſex ipſis menſibus ſpectandum ſe præbuit, uti ex Seneca diximus paulo ante. Contigit id anno Neronis impii undecimo, Chriſti Servatoris, LXIV. Meminit præterea Tacitus; lib. 14. Annal. pag. 227. *Et ſidus cometes effulſit*, inquit, *de quo vulgi opinio eſt, tamquam mutationem regis portendat. Igitur quaſi jam depulſo Nerone*, &c.

7. *Referre.*] Aſtrologorum placita de cometarum præſagiis hoc loco perſequi, nec decet, nec vacat. Quæ Ptolemæus aliique ſuper ea re prodiderunt, collegit Ricciolus, tom. 2. Almag. pag. 31.

8. *Stellæ vires.*] *Virus* mavult Pintianus. Ergo nihil moveo, gnarus Epigenem dixiſſe, ut auctor eſt Seneca; lib. 7. Natur. quæſt. cap. 4. pag. 920. ſtellam Saturni plurimum habere virium ad omnes ejuſmodi ſublimium motus, &c.

9. *Tibiarum.*] Non ſunt hæ cometarum aliæ ſpecies, ut vir doctus exiſtimat Hermolaus, aliique eum ſecuti: ſed diverſæ rantum ſimilitudines, ſeu figuræ, quæ ex plurium ſiderum vicinitate finguntur; diverſique ſitus ac loci; in quibus, ut Plinius air, cometæ emicant. Si tibiarum ſpeciem ſic poſiti referrent, credebantur muſicis aliquid ſignificare: ſi partes ſignorum imaginumque cæleſtium verendas occuparent, fore ut libidinis exempla ederentur obſcena: ingeniis & eruditioni detrimentum portendi, ſi triquetram, quadratamve formam ad aliquam hærentium cælo ſtellarum redderent, &c.

10. *Cometes.*] Sueton. in Julio, cap. 88. *Ludis quos primò conſecratos ei heres Auguſtus edebat, ſtella crinita per ſeptem dies continuos fulſit, exoriens circa undecimam horam: creditumque eſt animam eſſe Cæſaris in cælum recepti: & hac de cauſa ſimulacro ejus in vertice additur ſtella.*

11. *Ludis quos faciebat Veneri Genetrici.*] Ita ſcribunt hoc nomen nummi veteres, non *Genitrici*. Venus Genetrix, comitas eſt, humanitas, affabilitaſque homini ingenita. Ludi ſimiles inſtituti leguntur in nummo; quem aliter, ſed perperam, multi acceperunt. Parte priore caput eſt Victoriæ: poſteriore leo gradiens; ſive ſpectaculo in theatro, ſive ad pugnam exhibitus: hinc A: inde XL. vel XLI. *Abrogata Quadrageſima*, vel *Quadrageſimæ Indictio.* Gallice: L'*impoſt du quarantiéme denier ſur les marchandiſes de tranſport, oſté, ou ceſſé.* Infra, LUGU: ſupra, litteris inverſis, INNα. Sententia eſt: *Ludi Votivi Genetrici Veneri, Decreto Urbis Narbonis Indicti:* Nomen, opinor, civitatis non ſcriberetur in genitivo caſu. At in nummo Corneliæ Saloninæ, æris minimi, in Gaza Regia, inſcripto ſic: BENERI GENETRICI: in quo Salonina ſedens, dextra ramum oleæ tenet, ſiniſtra ſceptrum tranſverſum, vide ne Venerem Genetricem intelligas: nullum enim ibi Veneris ſymbolum eſt. Sed eſt hæc ibi ſententia: *Baſilicam Eduæ Novam Erexit Imperatoris* GENETRICI; nempe Cornelii Salonini Valeriani: quem fuiſſe etiam Imperatorem docet nummus ex argento perrarus, apud D. DE CLESUES, Pariſiis, hac epigraphe: IMP. SALON. VALERIANUS P. F. AUG. capite radiato.)(. SPES PUBLICA. Dea Spes florem tenet.

12. *Ab eo inſtituto.*] A Julio Cæſare. Is enim paulo ante obitum collegium his ludis faciendis inſtituerat, confecto Veneris templo. Hos deinde ludos ſuis ſumptibus Auguſtus ipſe edidit, in collegio, ut Plinius ait, non pro collegio, ut referr Julius Obſequens, cap. 128. pag. 70. M. Antonio, P. Dolabella Coſſ. Vide etiam Dionem, lib. 45. pag. 272.

13. *Undecimam.*] Hoc eſt, hora fere integra ante Solis occaſum. Quod deinde addit, creditum vulgo Cæſaris animam inter deorum immortalium numina receptam, eo pertinet nummus inſcriptus, DIVI IULI. cujus ſententia hæc eſt: *Divus Junctus Veneri Imperator* IULI*us.* Neque enim nomina Principum in nummis Latini ſcripſere in gignendi caſu: & eſt IULI. pro *Julius:* ut CASSI. pro *Caſſius*, & ſexcenta ſimilia.

14. *In eo naſci.*] Felicitatem ſuam in eo, imperiumque portendi.

15. *Sunt qui & hæc.*] Pythagoreorum hæc opinio fuit, teſte Galeno, vel quiſquis auctor eſt libri de hiſt. Philoſ. cap. 18, pag. 40. tom. 2. aliorumque, quorum Seneca meminit, lib. 7. Natur. quæſt. cap. 19. pag. 924. Quam in ſententiam plane concedit ipſe cap. 22. & 23. pag. 925. Fieri ſane poteſt, ut idem cometa recurrat identidem, tametſi nemo id animadvertat: vel quia ſub crepuſcula revertitur: vel quia nitente cauda, quæ eum ſæpius prodit, & nebuloſis radiis deſtituitur. Sic cometa a P. Fontaney in Collegio noſtro Pariſienſi deprehenſus eſt in Eridano cauda deſtitutus; qui aliorum diligentiam eluſit. Caudatus etiam viſus a nobis tota fere nocte, quæ 26. Auguſti diem anteceſſit, anno 1682. Et Seneca loc. cit. cap. 20. *quemdam cometem apparuiſſe, quem Sol vicinus obtexerat, Poſidonius tradit.* Anno 1477. viſum cometem Bzovius refert in Annalibus: anno 1577. obſervavere Tycho, & alii: anno 1677. P. Fontaney, aliique. Recurrere eoſdem come-

ab Sole cerni. [1] Alii vero, qui naſci humore fortuito, & ignea vi, ideoque ſolvi.

Cap. XXVI. XXIV. Idem Hipparchus numquam ſatis laudatus, ut quo nemo magis approbaverit cognationem cum homine ſiderum, animaſque noſtras partem eſſe cæli, [2] novam ſtellam & aliam in ævo ſuo genitam deprehendit: ejuſque motu, qua die fulſit, ad dubitationem eſt adductus, anne hoc ſæpius fieret, moverenturque & eæ, quas putamus affixas: Idemque auſus, rem etiam Deo improbam, annumerare poſteris ſtellas, ac ſidera [a] [3] ad nomen expungere; organis excogitatis, per quæ ſingularum loca, atque magnitudines ſignaret: ut facile diſcerni poſſet ex eo, non modo, an obirent, naſcerenturve, ſed an omnino aliqua tranſirent, moverenturve: item an creſcerent, minuerenturque: cælo in hereditate cunctis relicto, ſi quiſquam, [4] qui cretionem eam caperet, inventus eſſet.

XXV. [5] Emicant & faces, non niſi cum decidunt viſæ: qualis [6] Germanico Cæſare gladiatorum ſpectaculum edente, præter ora populi meridiano tranſcucurrit. Duo genera earum: Lampades vocant plane faces, alterum [7] Bolidas, quale [8] Mutinenſibus malis viſum eſt. Diſtant quod faces veſtigia longa faciunt, priore ardente parte: Bolis vero perpetua ardens, longiorem trahit limitem.

XXVI. [9] Emicant & trabes ſimili modo, quas δοκοὺς vocant: qualis cum [10] Lacedæmonii claſſe victi, imperium Græciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus, quod vocant [11] chaſma.

Cap. XXVII. XXVII. [12] Fit & ſanguinea ſpecie (quo nihil terribilius mortalium timori eſt) incendium, ad terras cadens inde: ſicut Olympiadis centeſimæ ſeptimæ [13] anno tertio, quum rex Philippus Græciam quateret. Atque hæc ego ſtatis temporibus naturæ, ut cetera, arbitror exſiſtere: non, ut plerique, variis de cauſis, quas ingeniorum acumen excogitat: quippe ingentium malorum fuere prænuncia: [14] ſed ea accidiſſe, non quia hæc facta ſunt, arbitror: verum hæc ideo facta, quia incaſura erant illa. Raritate autem occultam eorum eſſe rationem, ideoque non, [b] ſicut exortus ſupra dictos, defectuſque, & multa alia, noſci.

C. XXVIII. XXVIII. Cernuntur & ſtellæ cum Sole totis diebus, plerumque & circa Solis orbem, [15] ceu ſpiceæ coronæ, [16] & verſicolores circuli: qualiter [17] Auguſto Cæſare in prima juventa

Interpretatio.

a *Ad nomen.*] Appellato nomine expungere, inſtrumentis excogitatis, &c.

b *Sicut exortus.*] Sicut exortus ſiderum errantium ſupra dictos.

Notæ.

tas poſt certum tempus, & eorum poſſe recurſus prædici, Bernoullius Aſtronomus Baſileenſis adeo obfirmate cenſuit, ut prædixerit cometam anni 1680. viſam iri anno 1719. in primo gradu 12. Arietis; ut quidem refertur in hiſtoria Academiæ Regiæ ſcientiarum, anni 1705. pag. 140. Berlini obſervatum fuiſſe cometam hoc anno 1719. circa id tempus nuper audivimus, ſed eum minimum, & terræ vicinum.

1. *Alii vero.*] Ut Epigenes, Peripatetici. Vide Senecam, & Galenum locis citatis.

2. *Novam ſtellam & aliam.*] Hoc eſt, non cometici, ſed diverſi generis, cujuſmodi ſunt cælo affixa ſidera, ut Tycho recte vidit, tomo 1. Progymn. pag. 322.

3. *Ad nomen expungere.*] Appellare ſuo quoque nomine, deſignare, diſtinguere, ſeparare. Vide Notas & Emend. num. XXV.

4. *Qui cretionem.*] Ita recte Pintianus ex ſuo codice, noſque ex noſtris omnibus, cum libri editi perperam *rationem* præferant. Eſt autem cretio, vox Ciceroni familiaris, lib. 13. epiſt. 45. ad Attic. pag. 427. atque alias ſæpe, quæ hereditatis aditionem ſignificat. Tam expeditam certamque rationem tradidit Hipparchus obſervandorum ſiderum, ut cælum veluti hereditatem aliquam reliquiſſe poſteris videatur, ſi quis eam adire ac cernere, hoc eſt, illius artis pernoſcere myſteria & ingredi adyta auſit.

5. *Emicant & faces.*] Impreſſiones igneas omnes, quas medio in aëre accendi conſtat, & ex habitu ſulphureo nitroſoque oriri, Plinius exiſtimavit in cælo ipſo naſci, aut de cælo decidere: quemadmodum ſect. 6. diximus, cum de ſtellis diſcurrentibus ageremus. Id vero etiam legenti initium ſect. 38. multo conſtabit apertius.

6. *Germanico.*] Is Druſi filius, a Tiberio adoptatus, veneno per Piſonem ſublatus eſt. Seneca, lib. 1. Natur. quæſt. cap. 1. pag. 832. *Vidimus*, inquit, *non ſemel flammam ingentis pilæ ſpecie, quæ tamen in ipſo curſu ſuo diſſipata eſt. Vidimus circa divi Auguſti exceſſum ſimile prodigium: nec Germanici mors ſine denunciatione tali fuit.*

7. *Bolidas.*] Βολὶς Græce miſſilem haſtam & jaculum ſonat.

8. *Mutinenſibus malis.*] Obſeſſo Mutinæ Bruto a M. Antonio, factoque ibi vehementi & cruento prælio, de quo Appianus, lib. 3. Civil. Ibi Prætoriani Cæſaris milites ad unum omnes occubuere: Conſules ambo trucidati, &c. *Pharſalia, Philippi, Peruſia, & Mutina, nota publicarum cladium nomina*, inquit Tacitus, lib. 1. hiſtor. pag. 20. Dio. lib. 45. pag. 278. λαμπάδα facem vocat, quæ circa Mutinenſis belli tempus viſa eſt ab occaſu in ortum tranſcurrere.

9. *Emicant & trabes.*] De his Seneca, lib. 7. Natur. quæſt. cap. 4. & 5. pag. 920. Lucem in aëre, ſeu quamdam albedinem, anguſtam quidem, ſed oblongam, de noctu quandoque viſam, ſereno cælo, ſi parallelo ſitu ſit, Trabem vocant: ſi perpendiculari, columnam: ſi cum cuſpide, bolida, ſive jaculum. Sunt hodie qui velint, ut cometas, ita etiam Trabes, ſupra regionem elementarem attolli ſublimes, atque ex eadem gigni materia: ex eo fuiſſe numero trabem eam, quam volunt ſubſecutam eſſe cometam anni 1618. Negant alii trabem tum ullam viſam, ſed cometæ caudam fuiſſe. Fromondus, lib. 2. Meteorol. cap. 5. pag. 79. obſervatam ait anno 1625. ingentem trabis molem, intempeſta nocte ab occaſu exortam, Lunæ fulgorem infuſcaſſe, atque eripuiſſe oculis: non ea igitur ſupra Lunam fuit, neque vero eſſe, ſententia Ariſtotelis eſt, lib. 1. Meteorol. cap. 4. pag. 533. Quomodo trabs fiat, diſce ex Cabeo, lib. 1. text. 19. pag. 120.

10. *Lacedæmonii.*] Claſſe victi ab Athenienſibus Conone duce, imperio maris ſpoliati, Olymp. XCVI. anno ſecundo, ut ſcribit Diodorus, lib. 14. pag. 303. *Et hoc initium*, inquit Juſtinus, lib. 6. cap. 4. pag. 69. *Athenienſibus reſumendæ potentiæ, & Lacedæmoniis habendæ finis fuit. Namque velut cum imperio etiam virtutem perdidiſſent, contemni a finitimis cœpere.*

11. *Chaſma.*] Seneca, lib. 1. Natur. quæſt. cap. 10. pag. 838. *Sunt chaſmata*, inquit, *cum aliquando cæli ſpatium diſcedit, & flammam dehiſcens velut in abdito oſtentat.* Ariſt. lib. 1. Meteor. cap. 5. pag. 534. Τὰ δὲ χάσματα, &c. Quem in locum Cabeus, lib. 1. text. 24. pag. 141. hiatum vocari a Philoſopho ait, quoties lumen in aëre accenditur, & obſcuro circum colore obducitur: fit enim tum terræ dehiſcentis ſpecies, unde flamma erumpat. Vel ſi obſcurus vapor circumveſtitur lumine, ea obſcuritas cavitatem repræſentabit: ut ſubnigri in tabula colores receſſum mentiuntur.

12. *Fit & ſanguinea.*] Ariſt. loc. cit. αἱματώδη χρώματα vocat.

13. *Anno tertio.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

14. *Sed ea accidiſſe.*] Hoc eſt, ea prodigia, fortuitaque phænomena, non fuere ſequentium malorum cauſa, ſed ſignum. Utor Senecæ verbis, lib. 1. Natur. quæſt. cap. 1. pag. 832.

15. *Ceu ſpiceæ.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

16. *Et verſicolores.*] Diverſum hoc a ſuperiore oſtentum. Meminit Dio, lib. 45. pag. 272.

17. *Auguſto Cæſare.*] Sueton. in Auguſto, cap. 95. Sed multo explicatius Seneca, lib. 1. Natur. quæſt. cap. 2. pag. 833. *Memoriæ proditum eſt, quo die Divus Auguſtus Urbem ex Apollonia reverſus intravit, circa Solem viſum coloris varii circulum, qualis eſſe in arcu*

Urbem intrante, poſt obitum patris, ad nomen ingens capeſſendum. * [1] Exſiſtunt eædem coronæ circa Lunam, & circa nobilia aſtra, cælo quoque inhærentia. *Caput XXIX.*

XXIX. Circa Solem arcus apparuit, [2] L. Opimio, Q. Fabio Conſulibus: orbis, [3] L. Porcio, M'. Acilio. * Circulus rubri coloris, [4] L. Julio, P. Rutilio Coſſ. *Cap. XXX.*

XXX. Fiunt prodigioſi, & longiores [5] Solis defectus: qualis occiſo Dictatore Cæſare, & Antoniano bello, totius pæne anni pallore continuo.

XXXI. [6] Et rurſus plures Soles ſimul cernuntur: nec ſupra ipſum, nec infra, ſed ex obliquo: numquam juxta, nec contra terram: nec noctu: ſed aut oriente, aut occidente. Semel & meridie conſpecti in Boſphoro produntur, qui a matutino tempore duraverunt in occaſum. [7] Trinos Soles antiqui ſæpius videre: ſicut [8] Sp. Poſtumio, Q. Mucio: [9] & Q. Marcio, M. Porcio: [10] & M. Antonio, P. Dolabella: [11] & M. Lepido, L. Planco Coſſ. Et noſtra ætas vidit Divo Claudio principe, [12] conſulatu ejus, Cornelio Orfito collega. [13] Plures ſimul, quam tres, viſi ad hoc ævi numquam produntur. *Cap. XXXI.*

XXXII. [14] Lunæ quoque trinæ, ut Cn. Domitio, C. Fannio Conſulibus, apparuere: quos plerique appellaverunt Soles nocturnos. *Cap. XXXII.*

NOTÆ.

ſolet: hunc Græci ἅλω vocant, nos dicere Coronam aptiſſime poſſumus. Quemadmodum fieri dicatur, exponam. Cum in piſcinam lapis miſſus eſt, videmus in multos orbes aquam diſcedere, &c. Ac paulo poſt, *Tales ſplendores Græci areas vocavere, &c.* Apollonia, unde Romam Octavius eſt reverſus, urbs Epiri eſt ad Ionium mare, ſtudiorum celebritate eo ævo nobilis, ut teſtatur Dio, lib. 45. pag. 271. *In prima juventa*, ut ait Plinius, tum fuit Auguſtus, hoc eſt, annorum octodecim, anno urbis conditæ DCCVII. Tunc Romam venit, poſt mortem patris ſui Octavii, ad nomen ingens Cæſaris avunculi ſui, a quo tunc adoptabatur, capeſſendum. Hanc primam fere Cæſaris Auguſti juventam, hoc eſt, qualis triennio ante fuit, exhibet nummus ſingularis, ex ære mediocri e Cimelio D. de Surbeck. CAES AR DICT. TER. *Dictator tertium.* Caput Victoriæ alatum. .)(. In corona laurea, caput nudum juvenis Octavii, vultu vix annos octodecim referente, & in Orientem converſo. Ante ipſummet os; lauri folium eſt: quo veniſſe illum in partem victoriæ illius indicatur, quæ eodem Victoriæ ſymbolo ſignificatur, in alio Cæſaris ejuſdem Dictatoris numiſmate, quod habet Solem adpictum, ſymbolum Orientis ab eo ſubacti. Intra ipſammet coronam lauream, hinc A & inde rurſum A *Aſiam* a Cæſare *acquiſitam* ſignificat, anno Urbis Romæ DCCV. ex quo Syriæ civitates annos numeravere fœderis cum Romanis percuſſi, quæ æra Cæſariana eſt appellata. *Aſia* enim hic intelligenda eſt ea ipſa, quæ poſt annos ſeptemdecim in nummis Octavii Cæſaris ASIA RECEPTA nominatur, hoc eſt, Syria proprie dicta. Sic in nummo Trajani Imp. ad annum ipſius nonum legimus, ARAB. ADQUIS. hoc eſt, *Arabia Adquiſita*; non tamen capta; ſed facta populo Romano fœderata. Militabat ſcilicet Octavius anno ætatis ſuæ circiter ſextodecimo, ſub avunculo ſuo Cæſare Dictatore, cum repulſam ab eo paſſus eſt in Magiſterio Equtum, ut Plinius refert, libro VII. ſect. XLVI. Sed cave hic pro Aſia Africam cogites; tum quia *Adquiſita* provincia non dicitur, quæ ſit tota bello capta; nec ſi bello a Cæſare Dictatore capta Africa foret, *Adquiſita* diceretur, ſed RECEPTA: quippe quæ jam olim a Scipione capta, & a Sulla Felice, ſic enim in nummis legitur, ut dictum eſt, ASIA hæc ipſa RECEPTA ab Auguſto, quæ nunc dicitur ab ejus avunculo *adquiſita*: Parthis nimirum, poſtquam acquiſita fuerat, eam rurſum ſibi vindicantibus. Nec vero propter civilem victoriam provincia, in qua geſtum eſt civile bellum, *adquiſita* vel *capta* propterea dicitur, niſi rebellarit: quam ob cauſam HISPANIA RECEPTA ab Auguſto legitur, nimirum quæ Pompeïo ſe dediderat. Denique nec civiles victorias Cæſar voluit omnino commemorari, nedum in nummis conſignari: quæ cauſa eſt quamobrem nulla ejuſmodi victoria prorſus in illis picta appareat. Bellum autem quod in Africa geſtum eſt ſub Cæſare, tantum civile fuit: quin immo, ne bellum quidem, Cæſaris comitate ac Venere Victrice motibus cito compoſitis compreſſiſque. At juventam illam ipſam, quam Plinius hic commemorat, repræſentat affabre nummus aureus e Theſauro Regio, & apud D. de Cleſves: cuſus anno Urbis conditæ DCCX. quo Dictator occiſus eſt: C. CAESAR DICT. PERP. PONT. MAX. *Caïus Cæſar Dictator perpetuo, Pontifex Maximus.* Caput Julii laureatum. .)(. C. CAESAR COS. PONT. AUG. *Caïus Cæſar Conſul, Pontifex, Augur.* Caput Octavii Cæſaris nudum, ob reverentiam Dictatoris & Pontificis Maximi. D. Vaillant nummum iſtum *rariſſimum* vocat.

1. *Exſiſtunt eædem.*] Hæc totidem verbis Ariſt. lib. 3. Meteor. cap. 2. pag. 574. Τῆς μὲν ὖν ἅλω φαίνεται πολλάκις κύκλος ὅλος, καὶ γίγνεται περὶ ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ περὶ τὰ λαμπρὰ τῶν ἄστρων, &c. Seneca, lib. 1. Natur. quæſt. cap. 2. pag. 833. *Hæ coronæ noctibus fere circa Lunam, & alias ſtellas notantur: interdiu raro: adeo ut quidam ex Græcis negaverint eas omnino fieri, cum illos hiſtoriæ coarguant.* Et cap. 10. pag. 838. *Arcus ſolares, lunareſque omnes ſunt: coronæ, omnium ſiderum.* Corona circa Lunam viſa Pariſiis, die decima Aprilis, anno 1683. hora nona veſpertina.

2. *L. Opimio.*] L. Opimius Nepos, & Q. Fabius Maximus Allobrogicus, geſſere Conſulatum, anno V. C. DCXXXIII, ut dicetur, lib. 14. ſect. 16.

3. *L. Porcio.*] L. Porcius Cato, Cenſorii Catonis nepos, & M' (hoc eſt, Manius, non Marcus,) Acilius Balbus Conſules fuere anno V. C. DCXL. Porcio prænomen Caii donant Julius Obſequens, & Caſſiodorus. At MSS. omnes Plinii, librique editi, *L. Porcio*, conſtanter exhibent.

4. *L. Iulio.*] Anno V. C. DCLXIV. ex Faſtis & ex Iulio Obſequente, fuere Conſules L. Julius Cæſar, P. Rutilius Lupus.

5. *Solis defectus.*] Citra eclipſium hic defectus fuit, ut monet Petavius, lib. 10. de Doctr. Temp. cap. 63. pag. 269. nebularum globus toto anno ſub Sole viſus, Solis corpus pallidum ac ſine fulgore propemodum ullo reddebat, inquit Plutarchus in Cæſare, pag. 742. Ὅλον γὰρ ἐκεῖνον τὸν ἐνιαυτὸν ὠχρὸς μὲν ὁ κύκλος καὶ μαρμαρυγὰς οὐκ ἔχων ἀνέτελλεν, &c. Vide etiam Dionem, lib. 25. pag. 278. Deſcribitur hic Solis defectus, vel quocumque alio nomine appellari lubet, a Virgilio, lib. 1. Georg. v. 466.

Ille etiam extincto miſeratus Cæſare Romam:
Quum caput obſcura nitidum ferrugine texit,
Impiaque æternam timuerunt ſæcula noctem.

6. *Et rurſus.*] Quæ de parheliorum ſitu ac tempore placita nunc Plinius refert, ea plane ad verbum Ariſtoteles habet, lib. 3. Meteorol. cap. 2. pag. 575. Singulorum hujus doctrinæ capitum cauſas inveſtigat idem Philoſophus, cap. 6. pag. 582. & 583. De iis Seneca, lib. 1. Natur. quæſt. cap. XI. pag. 838. *Quid eas vocem? Imagines Solis? Hiſtorici Soles vocant, & binos ternoſque apparuiſſe memoriæ tradunt: Græci παρήλια appellant, quia in propinquo fere a Sole viſuntur, aut quia accedunt ad aliquam ſimilitudinem Solis.* Anno 1671. die 26. Maii, hora 5. matutina, Carnuti in Gallia corona circa Solem viſa eſt, in qua duo parhelia, cælo ſereno, ſine ulla nube.

7. *Trinos Soles.*] Familiare eſt, ut cum duos vel tres Soles apparuiſſe dicimus, Solem quoque verum, & non παρηλίυς, ſpurioſve dumtaxat, eo numero comprehendamus. Exempla, præter Pliniana, ſuppeditant Julius Obſequens, cap. 92. pag. 50. aliique.

8. *Sp. Poſtumio.*] Sp. Poſtumio Albino Paulo, Q. Mucio Scævola Coſſ. anno V. C. DLXXX. quo anno tres ſimul Soles effulſiſſe Livius pariter eſt auctor, lib. 41. pag. 528.

9. *Et Q. Marcio.*] Q. Marcius Rex, & M. Porcius Cato, Conſules fuere, anno V. C. DCXXXVI.

10. *Et M. Antonio.*] Quo anno interfectus eſt Cæſar. Hoc quoque refert Julius Obſequens, laudandus a nobis in Notis & Emend. num. XXVII. & Hieronym. in Chron.

11. *Et M. Lepido.*] Julius Obſequens, cap. 130. pag. 72. *M. Lepido, Munatio Planco Coſſ. Soles tres circiter hora tertia diei viſi, mox in unum orbem contracti.* Id contigit altero poſt Cæſaris necem anno.

12. *Conſulatu ejus.*] Cum quintum Conſul eſſet, Ser. Corn. Scipione Orfito collega, anno imperii Claudii undecimo, Chriſti quinquageſimo primo.

13. *Plures ſimul.*] Gaſſendus in lib. 10. Laërtii, cap. de Parheliis, pag. 1131. viſos ſex eſſe in Polonia ſcribit, anno 1625. Scheïnerum vero obſervaſſe Romæ quinque, die 20. Martii 1629. Septem etiam, anno ſequente 1630. die 24. Januarii. Addit autem pag. 1134. nihil obeſſe quin apparere ſimul parhelii ſaltem undecim poſſint.

14. *Lunæ quoque.*] Παρασελήνας ſeu ſpurias Lunas appellant, de quibus eadem quæ de parheliis, ſervata proportione, dicenda videntur. Julius Obſequens, cap. 92. pag. 50. *Cn. Domitio, C. Fannio Coſſ. in Gallia tres Soles, & tres Lunæ viſæ.* Fuit is annus V. C. DCXXXII. Aliud exemplum refert Plutarchus in Marcello, pag. 299.

CAPUT XXXIII. XXXIII. [1] Lumen de cælo noctu viſum eſt, [2] C. Cæcilio, Cn. Papirio Conſulibus, [3] & ſæpe alias, ut diei ſpecies noctu luceret.

CAPUT XXXIV. XXXIV. [4] Clypeus ardens ab occaſu ad ortum ſcintillans tranſcurrit, Solis occaſu, L. Valerio, C. Mario Conſulibus.

CAPUT XXXV. XXXV. Scintillam e ſtella cadere, & augeri terræ appropinquantem, ac poſtquam Lunæ magnitudine facta ſit, illuxiſſe, [a] ceu nubilo die: dein cum in cælum ſe reciperet, [5] lampadem factam, ſemel umquam proditur, [6] Cn. Octavio, C. Scribonio Coſſ. Vidit hoc [7] Silanus Proconſul cum [8] comitatu ſuo.

C. XXXVI. XXXVI. Fieri videntur, & [9] diſcurſus ſtellarum, numquam temere, ut non ex ea parte [10] truces venti cooriantur.

*CAPUT XXXVII. XXXVII. Exſiſtunt ſtellæ & in mari terriſque. * Vidi nocturnis militum vigiliis, [11] inhærere pilis pro vallo fulgorem [12] effigie ea: Et antennis navigantium, aliiſque navium partibus, ceu vocali quodam ſono inſiſtunt, ut volucres ſedem ex ſede mutantes: graves, cum ſolitariæ venere, mergenteſque navigia: & ſi in carinæ ima deciderint, exurentes: geminæ autem ſalutares, & proſperi curſus prænunciæ: quarum adventu fugari diram illam ac minacem, appellatamque Helenam, ferunt. Et ob id [13] Polluci & Caſtori id numen aſſignant: eoſque in mari deos invocant. Hominum quoque capita veſpertinis horis, magno præſagio circumfulgent. [14] Omnia incerta ratione, & in naturæ majeſtate abdita.

C. XXXVIII. XXXVIII. Hactenus de mundo ipſo, ſideribuſque. Nunc reliqua cæli memorabilia. Namque [15] & hoc cælum appellavere majores, quod alio nomine aëra: omne quod [16] inani ſimile, vitalem hunc ſpiritum fundit. Infra Lunam hæc ſedes, multoque inferior, (ut animadverto propemodum conſtare) infinitum ex ſuperiore natura aëris, infinitum & terreni halitus miſcens, utraque ſorte confunditur. Hinc nubila, tonitrua, & alia fulmina. Hinc grandines, pruinæ, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortalium mala, & rerum naturæ [17] pugna ſecum. Terrena in cælum tendentia deprimit ſiderum vis: eademque quæ ſponte non ſubeunt, ad ſe trahit. Decidunt imbres, nebulæ ſubeunt, ſiccantur amnes, ruunt grandines, torrent radii, & terram in medium undique impellunt. Iidem infracti reſiliunt: &, quæ potuere, auferunt ſecum. [b] Vapor ex alto cadit, rurſumque in altum redit. Venti ingruunt inanes, iidemque cum rapina remeant. Tot animalium hauſtus ſpiritum e ſublimi trahit. At ille contra nititur, telluſque, [18] ut inani cælo ſpiritum infundit. Sic ultro citro-

INTERPRETATIO.

a *Ceu nubilo.*] Tantum illuxiſſe noctu, quantum cum nubilus eſt dies, ſolet lucere.

b *Vapor.*] Calor.

NOTÆ.

1. *Lumen.*] Milichius hoc nihil aliud eſſe putat quam chaſma ſuperius explicatum, ſect. 26. Rectius Gaſſendus in Epicuri Philoſ. pag. 1137. fulgorem eſſe opinatur, qui aliquando nocte intempeſta, & ſilente etiam Luna, totum ſeptemtrionalem tractum ita occupat, ut claram auroram mentiatur: unde & *Aurora Borea* ab aliquibus dicitur. Poſſunt eſſe vivaciores quidam fulgores, qui aliquando ſive in ortum progrediuntur, ſive in occaſum.

2. *C. Cæcilio.*] Anno V. C. DCXLI. Conſulatum iniere C. Cæcilius Metellus, & Cn. Papirius Carbo. Refert hoc ipſum Julius Obſequens, cap. 98. pag. 52.

3. *Et ſæpe alias.*] Vide Jul. Obſeq. cap. 73. pag. 40. & cap. 86. pag. 46. & cap. 131. pag. 73. Livium quoque lib. 28. pag. 323. & lib. 29. pag. 343.

4. *Clypeus.*] Julius Obſeq. cap. 105. pag. 56. *C. Mario, L. Valerio Coſſ. ſub occaſu Solis, orbis clypei ſimilis, ab occidente ad orientem viſus præferri.* Fuit hic ſextus Marii conſulatus, anno V. C. DCLIV. Clypeorum in aëre apparentium meminit Seneca, lib. 1. Natur. quæſt. cap. 1. pag. 833. & lib. 7. cap. 20. pag. 924.

5. *Lampadem.*] Hic eſt, ut quidem reor, cometes lampadias, de quo ſect. 22.

6. *Cn. Octavio.*] Anno V. C. DCLXXVIII. Cn. Octavio, C. Scribonio Curione Coſſ.

7. *Silanus Proconſul.*] Fuit hic Decimus Junius Silanus, qui Conſulatum geſſit aliquanto poſt cum Licinio Muræna, anno V. C. DCXCII. Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

8. *Cum comitatu ſuo.*] Comitatus dicitur clientela ſequens dominum: *la ſuite:* & pro Curia Principum in Jure ſubinde accipitur: *la Cour.* Cave tamen in nummo perpulcro aureo, e Cimelio Sereniſſimæ Duciſſæ Aurelianenſis, de alterutro comitatu intelligas titulum inſcriptum his litteris: C OMIT ATUS AUGG. Priore nummi parte legitur, CONSTANTIUS N. C. *Nobiliſſimus Cæſar:* caput laureatum. Poſteriore ſunt Auguſti duo paludati, in equis, dextris elatis, ſiniſtris tenent baculos imperatorios, *leurs baſtons de commandement.* Infra, P T. *Prima Treverenſis.* Sed ubi vox una eſſe COMITATUS falſo creditur; totidem ibi ſunt voces, quot litteræ ſunt: integra autem hæc ſententia: C*onſtantio* O*beunte* M*agiſtratum* I *primæ* T*reverenſis*, hæc pars prior inſcriptionis eſt: altera, A*uguſta* T*reverorum* V*ictores* S*uſcepit* AUGG *uſtos*, Diocletianum nimirum, & Maximianum. Quoniam honori Conſtantii Cæſaris hic nummus cudebatur, idcirco etiam in averſa ſuperficie, quæ pictos exhibet Auguſtos, ipſe ſtatim appellatur, littera ejus nominis prima a reliquis ſejuncta, honoris cauſa. Fuit ille Conſtantius Cæſar e gente Julia, quem Chlorum cognominavere.

9. *Diſcurſus.*] Non quaſi ſtellæ diſcurrant ipſæ: ſed cum exhalationes, ſulphureique ſpiritus in aëre poſiti accenduntur, concipiuntque flammam, tum ſenſibus noſtris illuditur, ac ſtellas diſcurrere facile credunt oculi. Sic tormentarium pulverem ſi ſumas, eoque ſolum conſperſeris, longo quidem ſed gracili ductu, admoto ad caput ſeu ductus hujuſce initium igne, ſubſilire quodammodo flammam putes, cum pulvis ſubinde arripit, unaque alteram continentem accendit, & ſuſcitat. Vide quæ diximus in notis ad ſect. 6. & quæ Cabeus habet in lib. 1. Meteorol. text. 20. pag. 123.

10. *Truces venti.*] Vide quæ dicturi ſumus, lib. 18. ſect. 80.

11. *Inhærere pilis.*] Seneca, lib. Natur. quæſt. cap. 1. pag. 832. *Gylippo,* inquit, *Syracuſas petenti, viſa eſt ſtella ſuper ipſam lanceam conſtitiſſe. In Romanorum caſtris viſa ſunt ardere pila, ignibus ſcilicet in illa delapſis.*

12. *Effigie ea.*] Nempe ſtellarum effigie.

13. *Polluci & Caſtori.*] Hæc Seneca paulo uberius loc. cit. Galli & Hiſpani circa mediterraneum mare, S. Hermi, aut S. Telmi ignes appellant: Itali, SS. Petri & Nicolai. De his ignibus mira Funerius narrat, in Hydrogr. lib. 15. cap. 20. pag. 539.

14. *Omnia incerta.*] Libet hic exclamare cum Seneca loc. cit. *Ergo tu in tantis erroribus es, ut exiſtimes Deos mortium hæc ſigna præmittere, &c.*

15. *Et hoc cælum.*] Ita Pacuvius a nobis laudatus in Notis ad ſect. 4.

16. *Inani ſimile.*] Id quidem eſſe hujuſmodi plebi videtur, ob raritatem ac tenuitatem.

17. *Pugna ſecum.*] Ex congreſſu contrariarum qualitatum, frigiditatis & caloris. Hic locus videtur expreſſus ab Ariſt. lib. de mundo, cap. 2. pag. 602.

18. *Ut inani cælo.*] Quaſi exhauſto cælo, tot animalibus inde ſpiritum trahentibus, rependit tellus ac regerit de ſuo vapores, qui cæli jacturam cum fenore ſarciant.

que

que commeante natura, ut tormento aliquo, [a] mundi celeritate diſcordia accenditur. [b] Nec ſtare pugnæ licet, ſed aſſidue rapta convolvitur, & circa terram immenſo [c] [1] rerum cauſas globo oſtendit: ſubinde per nubes [d] cælum aliud obtexens. Ventorum hoc regnum. Itaque præcipua eorum natura ibi, & ferme reliquas complexa cauſas: quoniam & tonitruum & fulminum jactus, horum violentiæ plerique aſſignant. Quin & ideo lapidibus pluere interim, [2] quod vento ſint rapti, & multa ſimiliter. Quam ob rem plura ſimul dicenda ſunt.

XXXIX. Tempeſtatum, rerumque quaſdam ſtatas eſſe, cauſas: quaſdam vero fortuitas, aut adhuc rationis incompertæ, manifeſtum eſt. Quis enim æſtates, & hiemes, quæque in temporibus annua vice intelliguntur, ſiderum motu fieri dubitet? Ut Solis ergo natura temperando intelligitur anno, ſic reliquorum quoque ſiderum propria eſt quibuſque vis, & ad ſuam cuique naturam fertilis. [e] Alia ſunt in liquorem ſoluti humoris fecunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in nives, aut glaciati in grandines: alia flatus, alia teporis, [f] alia vaporis, alia roris, alia rigoris. Nec vero hæc tanta debent exiſtimari, quanta cernuntur: cum eſſe eorum nullum minus Luna tam immenſæ altitudinis ratio declaret. Igitur in ſuo quæque motu naturam ſuam exercent: quod manifeſtum [3] Saturni maxime tranſitus imbribus faciunt. Nec meantium modo ſiderum hæc vis eſt, ſed multorum etiam adhærentium cælo, quoties errantium acceſſu impulſa, aut conjectu radiorum exſtimulata ſunt: [4] qualiter in Suculis ſentimus accidere, [5] quas Græci ob id pluvio nomine Hyadas appellant. Quin & [6] ſua ſponte quædam, ſtatiſque temporibus, [7] Hœdorum exortus. Arcturi vero ſidus non ferme ſine procelloſa grandine emergit. CAPUT XXXIX.

XL. Nam [g] Caniculæ exortu accendi [8] Solis [h] vapores [9] quis ignorat? cujus ſideris effectus ampliſſimi in terra ſentiuntur. [10] Fervent maria exoriente eo, fluctuant in cellis vina, moventur ſtagna. [11] Orygem appellat Ægyptus feram, quam in exortu ejus [12] contra ſtare, & contueri tradit, [13] ac velut adorare, cum ſternuerit. [14] Canes quidem toto eo ſpatio maxime in rabiem agi, non eſt dubium. CAP. XL.

XLI. [15] Quin partibus quoque ſignorum quorumdam ſua vis ineſt, at autumnali æquino- CAP. XLI.

INTERPRETATIO.

a *Mundi.*] Cæli aſſidue rotata vertigine.
b *Nec ſtare.*] Nec quies aut mora in ea pugna ulla eſt.
c *Rerum cauſas.*] Rerum omnium effectrices cauſas immenſo globo oſtendit; *nempe ſidera.*
d *Cælum aliud.*] Inſtar alterius cæli nubes habent, quæ noſtris oculis obtenduntur, *eripiuntque ſidereum.*
e *Alia ſunt.*] Alia ſunt ſidera ad imbres gignendos ſoluto humore fecunda.
f *Alia vaporis.*] Caloris.
g *Caniculæ.*] Sirii.
h *Vapores.*] Calores.

NOTÆ.

1. *Rerum cauſas.*] Sidera tum vaga, tum quæ affixa cælo ſunt, quorum efficientia res inferiores omnes gigni creduntur, & contineri.

2. *Quod vento.*] Turbine ſeu typhone arrepta ſaxa grandinante alio. Vide quæ dicturi ſumus ſect. 49. Legimus eſſe vallem in India, e qua lapides ſic excitati, deinceps deciderint. Lapidum pluviam ad ſingulos pæne annos, atque ad faſtidium commemorat præ ceteris Livius. Videntur ii porro lapides multo veriſimilius grandinei fuiſſe, ſed inſignis magnitudinis, & a quibus ſtrages edi poſſet ingens. Facit ad hoc ſacrorum etiam codicum auctoritas: ubi poſtquam Deus dicitur *miſiſſe lapides de cælo magnos*, ſubjicitur: *Et interfecti ſunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos filii Iſraël interfecerunt gladio.*

3. *Saturni maxime.*] Si vel cum Saturno jungatur aliud ſidus, vel tranſeat idem ad alterum quod Saturno opponatur: aïunt Aſtrologi fieri quas dicunt Apertiones Portarum, ſeu Valvarum, catarractarumque: hoc eſt, inſignes tempeſtatum mutationes per vehementes ventos, imbres, tonitrua, grandines, &c. non modo cum planetæ, quorum ſunt naturæ oppoſitæ, ſe ſe aſpectu etiam oppoſito quadratove reſpiciunt: ſed maxime etiam, cum Luna relinquens unum planetam, ejuſve aſpectum, fertur ad planetam, adſpectumve ejus, qui præcedenti oppoſitus eſt. Sic enim dum Luna fertur a Saturno ad Solem, aut contra, fiunt caligines, nubes denſæ, vis incurſuſque pluviatum, &c. Celebrant vero etiam maxime præ ceteris ipſam conjunctionem. Nam ſi applicetur, inquiunt, v. g. Mercurius ad Saturnum, erit obſcurus, pluvius, ac vehemens ventus, &c. Denique prout Saturnus, aliuſve planeta ſtellam perſtringit unam ex iis, quæ ſunt affixæ cælo, hujus tum vires credunt augeri: ipſumque etiam Martem prope Pleïadas meantem creare imbrium copiam vehementiorem volunt: multoque magis Saturnum.

4. *Qualiter in Suculis.*] Conjunctione Martis aut Saturni, ut plane modo diximus, aliorumve errantium.

5. *Quas Græci ob id.*] *Ab eo quod eſt ὕειν*, inquit Tullius Tiro, apud Gellium, lib. 13. cap. 9. pag. 668. Vide quæ dicturi ſumus, lib. 18. ſect. 66.

6. *Sua ſponte.*] Quamvis non aliorum ſiderum acceſſu impellantur, exſtimulenturve radiis: hoc eſt, quamvis neque conjuncta ſint, neque oppoſita ulli errantium ſtellarum.

7. *Hœdorum.*] Dicetur de his ſideribus multo opportunius, lib. 18. ſect. 74. Reſpicere mihi hoc loco Plinius videtur ad illud Virgilii, lib. 1. Georg. v. 204.

Præterea tam ſunt Arcturi ſidera nobis,
Hœdorumque dies ſervandi, & lucidus Anguis,
Quam quibus in patriam ventoſa per æquora vectis, &c.

8. *Solis vapores.*] Ita conſtanter libri omnes. Vapor hoc loco, & lib. 9. ſect. 12. aliaſque ſæpius, calorem ſignificat. Sic Horatius, Epodon Carm. 3. v. 15.

Nec tantus unquam ſiderum inſedit vapor
Siticuloſæ Apuliæ.

Loquitur pariter de æſtu Caniculæ. Columella, lib. 7. cap. 3. de agnis: *Namque id pecus frigoris impatientiſſimum eſt, nec minus æſtivi vaporis.*

9. *Quis ignorat?*] Id vero poſſit fortaſſis in dubium revocari, quando certum eſt Caniculam, ceteraque fixa ſidera, ob motum quem verſus ortum habent, oriri jam & occidere uno circiter menſe tardius, quam illis temporibus: & nihilominus tempeſtates non uno menſe retardari, ſed remanere, ut prius, alligatas Soli. Nam qui magni æſtus olim erant circiter Julii medium, quo tempore tunc exoriebatur Canicula, iidem nunc quoque Julio fiunt, neque tranferuntur in medium Auguſtum, quo nunc Canicula exoritur: neque verendum eſt tranſlatum iri in Januarium poſt decem annorum millia, quo tempore tunc exorietur canis, ſi etiam tum orietur. Vide plura in eam rem apud Gaſſendum, in lib. 10. Laërtii, pag. 917. Quamobrem ad Gemini, Petaviique ſententiam, lib. 2. Uranol. cap. 10. pag. 415. lubens accedo, exiſtimantium hos æſtus, aliaque effecta, a Sole, non a ſtellis oriri.

10. *Fervent.*] Vide, lib. 18. ſect. 68.

11. *Orygem.*] Damaſcius apud Photium in Bibl. cod. 242. pag. 1048. ὁ ὄρυξ τὸ ζῶον πταρνύμενος ἀνατέλλειν διασημαίνει τὸν Σῶθιν, *Oryx fera caniculam oriri ſignificat, cum ſternuit.* Idem habet Ælianus, lib. 7. hiſt. anim. cap. 8. Αἰγυπτίων ἀκούω λεγόντων τὸν ὄρυγα συνιέναι τὴν τοῦ Σειρίου ἐπιτολὴν πρῶτον, καὶ μαρτυρεῖσθαι τῷ πταρμῷ αὐτόν.

12. *Contra ſtare.*] Hunc ritum iiſdem verbis deſcribit Horus Apollo, pag. 47.

13. *Ac velut adorare.*] Nempe demiſſo, ut fit, vi ſternumenti capite. Multum ſe movet Salmaſius, pag 474. uti hæc verba explicet: ſed nihil ſe boni habere tandem confitetur, quod dicat. Fuit cum ex ſupra laudatis auctoribus emendari poſſe conjicerem, *ac velut adnotare.* Sed nunc retexo me ipſe, nec quidquam muto.

14. *Canes quidem.*] Vide librum 8. ſect. 61.

15. *Quin partibus.*] Nec tota ſolum conſtellatio præcipuas vires habet, ſed & ſingulares quædam ſiderum partes, quibus in par-

ctio, brumaque, cum tempeſtatibus confici ſidus intelligimus. Nec imbribus tantum tempeſtatibuſque, ſed multis & corporum, & ruris experimentis. [1] Afflantur alii ſidere, alii commoventur, ſtatis temporibus, alvo, nervis, capite, mente. [2] Olea, & populus alba, & ſalices, ſolſtitio folia circumagunt. [3] Floret ipſo brumali die ſuſpenſa in tectis arentis herba pulegii, rumpuntur intentæ [a] ſpiritu membranæ. Miretur hoc, qui non obſervet quotidiano experimento, herbam unam, quæ vocatur heliotropium, abeuntem Solem intueri ſemper, omnibuſque horis cum eo verti, vel nubilo obumbrante. Jam quidem lunari poteſtate oſtrearum, conchyliorumque, & concharum omnium corpora augeri, ac rurſus minui. [4] Quin & ſoricum fibras reſpondere numero Lunæ, exquiſivere diligentiores: minimumque animal [5] formicam, ſentire vires ſideris, interlunio ſemper ceſſantem. Quo turpior homini inſcitia eſt, fatenti præcipue jumentorum quorumdam [6] in oculis morbos cum Luna increſcere, ac minui. Patrocinatur vaſtitas cæli, immenſa diſcreta [7] altitudine in [8] duo atque ſeptuaginta ſigna. Hæ ſunt rerum, aut animantium effigies, in quas digeſſere cælum periti. In his quidem mille ſexcentas adnotavere ſtellas, [9] inſignes videlicet effectu, viſuve. Exempli gratia, in cauda Tauri [10] ſeptem, quas appellavere Vergilias; in fronte Suculas; [11] Booten, qui ſequitur Septemtriones.

Cap. XLII. XLII. Extra has cauſas non negaverim exſiſtere imbres ventoſque: quoniam humidam a terra, alias vero [b] propter vapores [12] fumidam exhalari caliginem certum eſt: [13] Nubeſque liquore egreſſo in ſublime, aut ex aëre coacto in liquorem, gigni. Denſitas earum, corpuſque, haud dubio conjectatur argumento, cum Solem obumbrent, perſpicuum alias etiam urinantibus [14] in quamlibet profundam aquarum altitudinem.

Cap. XLIII. XLIII. Igitur non eam inficias, poſſe in has & ignes ſuperne [15] ſtellarum decidere, quales ſereno ſæpe cernimus: quorum ictu concuti aëra verum eſt, quando & tela vibrata ſtridunt. Cum vero in nubem pervenerint, [c] vaporem diſſonum gigni, [16] ut candente ferro in aquam demerſo; & fumidum vorticem volvi. Hinc naſci procellas. Et ſi in nube luctetur flatus aut vapor, tonitrua edi: ſi erumpat [17] ardens, fulmina: [18] ſi longiore tractu nitatur, fulgetra. His

INTERPRETATIO.

a *Spiritu.*] Aëre incluſo intenti rumpuntur utres.

b *Propter vapores.*] Propter Solis ardores fumo ſimilem exhalari a terra vaporem.

c *Vaporem.*] Calorem in nube gigni, cum ſono incondito.

NOTÆ.

tibus tempeſtatum fieri converſio ſolet: quippe eo tempore ex tempeſtatibus, imbribus, ventis, ſidus eſſe peractum, hoc eſt, perveniſſe ad metam, & e quatuor anni tempeſtatibus unam ſignare intelligimus: ſic Fidiculæ ſidus, autumno conficitur: bruma, Vergiliarum, uti dicemus, lib. 18. ſect. 69. & 74. Hunc locum Milichius, ceterique interpretes, non intellexere. Sidus confectum, pro ſolſtitio peracto dixit pariter Plinius, lib. 16. ſect. 36. aliaſque ſæpius.

1. *Afflantur.*] Siderantur. Sideratio morbi genus eſt, partem aliquam corporis, ipſumque ſæpe totum corpus percutientis ſubito: quod quam repentino eveniat impetu, e cælo vi quadam ſideris evenire putatur. Plautus:

Sideratus eſt, movere ſe nequit.

2. *Olea, &c.*] Vide lib. 18. ſect. 68.

3. *Floret ipſo.*] Tullius, lib. 2. de Divin. pag. 224. *Ut enim,* inquit, *jam ſit aliqua in natura rerum cognatio, quam eſſe concedo: multa enim Stoïci colligunt: nam & muſculorum jecuſcula bruma dicuntur augeri, & pulegium aridum floreſcere ipſo brumali die, & inflatas rumpi veſiculas; & ſemina malorum, quæ in his mediis incluſa ſint, in contrarias partes ſe vertere: jam nervos in fidibus aliis pulſis reſonare alios: oſtreiſque, & conchyliis omnibus contingere, ut cum Luna creſcant pariter, pariterque decreſcant, &c,* Vide præterea Gellium, lib. 2. cap. 8. & Ariſt. ſect. 20. Problem. 21. pag. 774.

4. *Quin & ſoricum.*] De his rurſum Plinius, lib. XI. ſect. 76. & lib. 29. ſect. 15. Plutarchus, lib. 4. Sympoſ. quæſt. 5. non de quovis mure hoc affirmat, ſed de mygale tantum, hoc eſt, de araneo mure.

5. *Formicam.*] Vide lib. XI. ſect. 36.

6. *In oculis morbos.*] Vide lib. XI. ſect. 55.

7. *Altitudine.*] Rectius fortaſſe *latitudine:* hæc enim eſt, quæ in tot ſigna diſcernitur.

8. *Duo atque ſeptuag.*] Conſentiunt in eum numerum omnia exemplaria. Nihilominus qui plurimas numerant conſtellationes, e veteribus quidem Ptolemæus, 48. agnoſcit: Keplerus in tabula Rudolph. ſtellarum, pag. 105. additis novis aſtris, quæ naucleri obſervarunt ultra æquatorem tranſgreſſi, omnino habet duo & ſexaginta. Forte Plinius particulas aſtrorum pro integris cenſet, puta Hœdos ab Auriga diſtinctos, Gorgonis caput a Perſeo, a Tauro Pleïadas Hyadaſque, Aſellos a Cancro, Urnam ab Aquario, &c. quo numerus major excreſcat. Si quid invitis MSS. mutari oporteat, legam *duodequinquaginta:* Tot enim ſunt νεφελώδεις ab Hipparcho, Eudoxo, & aliis deſignatæ.

9. *Inſignes videlicet.*] Quid ſi igitur addantur ad hunc numerum ex quæ priſcos illos obſervatores latuerunt, ultra Zonam torridam poſitæ? Quid ſi præacutis oculis illa ipſa, quæ novere, cernantur? In Orionis clypeo amplius quadraginta, quatuordecim in Pleïadibus vident, qui ſunt viſus paulo perſpicacioris: teleſcopii beneficio, quadraginta. Sinenſes longe plures habent in numerato, quam nos.

10. *Septem, quas.*] Septem ſunt apud Aratum, & Hipparchum: apud Geminum, ſex: quia una ex iis nebuloſior eſt: unde illud Ovidii, lib. 4. Faſtor v. 169.

Pleïades incipiunt humeros relevare paternos,
Quæ ſeptem dici, ſex tamen eſſe ſolent.

11. *Booten.*] Qui etiam Arctophylax vocatur, id eſt, Urſarum cuſtos, & Bubulcus.

12. *Fumidam.*] *Terrenum vaporem & ſiccum, fumo ſimilem, qui ventos, & tonitrua, & fulmina facit,* inquit Seneca, lib. 2. Natur. quæſt. cap. 12. pag. 850.

13. *Nubeſque.*] Nubeſque fiunt, inquit, partim e vapidis exhalationibus, quæ e terra & aqua ſubeunt in ſublime: partim ex aëre ipſo qui concreſcit frigore, atque craſſeſcit. Hæc etiam habet Ariſt. lib. 1. Meteorol. cap. 9. pag. 540.

14. *In quamlibet.*] Nimium iſtud ſane, ac præter verum. Nam piſcatores unionum maris Pacifici juxta Panamam, in Orbe novo, referunt non infra quindecim cubita aſpici a ſe Solem. Idem affirmant urinatores Indiæ Orientalis ad Ormuzium, ut narrat Fromondus didiciſſe ſe a religioſo teſte, lib. 1. Meteorol. cap. 4. art. 2. pag. 31.

15. *Stellarum decidere.*] Hos ignes ex æthere deſtillatos, quos nubes incluſos cuſtodiant, cauſas eſſe tonitruum, putavit quoque Anaxagoras, teſte Seneca, lib. 2. Natur. quæſt. cap. 12. pag. 850.

16. *Ut candente ferro.*] Sic Anaximenes, apud Senecam loc. cit. cap. 17. pag. 851. ubi hanc tonitruum cauſam is affert. *Quidam,* inquit, *exiſtimant ipſum ſpiritum per frigida atque humida euntem, ſonum reddere: nam ne ferrum quidem ardens ſilentio tingitur. Sed quemadmodum, ſit in aquam fervens maſſa deſcendit, cum multo murmure extinguitur: ita, ut Anaximenes aït, ſpiritus incidens nubibus tonitrua edit: & dum luctatur, per obſtantia & interciſa vadens, ipſa ignem fuga accendit.*

17. *Ardens fulmina.*] Iterum Seneca, loc. cit. cap. 19. *Anaximandrus ait omnia tonitrua ſic fieri, ut ex æthere aliqua vis in inferiora deſcendit. Ita ignis impactus nubibus frigidis ſonat. At cum illas interſcindit, fulget: & minor vis ignium fulgurationes facit, major fulmina.* Adde his & quæ dicenda ſunt ex Tullio, ſect. 49.

18. *Si longiore.*] Planius Seneca loc. cit. cap. 16. *Quid ergo inter fulgurationem, & fulmen intereſt? dicam. Fulguratio eſt late ignis explicitus: Fulmen eſt coactus ignis & impetu jactus.* Quæ ibi ſequuntur, ſimilitudinem continent lectu digniſſimam.

findi nubem, illis perrumpi. Et eſſe tonitrua impactorum [a] [1] ignium plagas: ideoque protinus coruſcare igneas nubium rimas. [2] Poſſe & repulſu ſiderum depreſſum, qui a terra meaverit ſpiritum, nube cohibitum tonare, [b] natura ſtrangulante ſonitum dum rixetur, edito fragore cum erumpat, ut in membrana ſpiritu intenta. [3] Poſſe & attritu dum in præceps feratur, illum, quiſquis eſt, ſpiritum accendi. Poſſe & conflictu nubium elidi ut duorum lapidum, ſcintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia eſſe fortuita. Hinc bruta fulmina & vana, ut quæ nulla veniant ratione naturæ. His percuti montes, his maria, omneſque alios irritos jactus. [4] Illa vero fatidica ex alto, ſtatiſque de cauſis, [5] & ex ſuis venire ſideribus.

XLIV. [6] Simili modo ventos, vel potius flatus, poſſe & ex arido ſiccoque [7] anhelitu terræ gigni non negaverim: poſſe & aquis aëra exſpirantibus, qui [8] neque in nebulam denſetur, nec craſſeſcat in nubes: poſſe & [9] Solis impulſu agi: quoniam ventus non aliud intelligatur, quam [10] fluxus aëris: pluribuſque etiam modis. Namque & e fluminibus, [11] ac ſinubus, & e mari videmus, [12] & quidem tranquillo: & alios quos vocant [13] Altanos, e terra conſurgere. Qui quidem cum e mari redeunt, [14] Tropæi vocantur: ſi pergunt, Apogei.

Montium vero flexus crebrique vertices, & [c] conflexa cubito, aut confracta in humeros juga, concavi vallium ſinus, ſcindentes inæqualitate ideo reſultantem aëra, (quæ cauſa [15] etiam voces multis in locis reciprocas facit ſine fine,) [16] ventos generant. Caput XLIV.

[17] Jam quidem & ſpecus: qualis in Dalmatiæ ora, vaſto in præceps hiatu, in quem dejecto levi pondere, quamvis tranquillo die, turbini ſimilis emicat procella. Nomen loco eſt Senta. Quin & [18] in Cyrenaica provincia rupes quædam Auſtro traditur ſacra, quam profanum ſit attrectari hominis manu, confeſtim Auſtro volvente arenas. In domibus etiam multis, manu facta incluſa opacitate conceptacula auras ſuas habent, adeo cauſa non deeſt. Cap. XLV.

XLV. Sed plurimum intereſt, flatus ſit, an ventus. Illos ſtatos atque perſpirantes: quos non tractus aliquis, verum terræ ſentiunt: qui non aura, non procella, [19] ſed mares appellatione quoque ipſa venti ſunt: ſive aſſiduo [20] mundi incitatu, & contrario ſiderum occurſu naſcuntur; [21] ſive hic eſt ille [22] generabilis rerum naturæ ſpiritus, huc illuc tamquam in utero aliquo vagus: ſive diſparili errantium ſiderum ictu, radiorumque multiformi jactu flagellatus aër: ſive a ſuis ſideribus exeunt [23] his propioribus, ſive ab illis cælo affixis cadunt: palam eſt

INTERPRETATIO.

a *Ignium.*] Quas ignes impacti nubibus efficiunt.

b *Natura.*] Natura cohibente ſonum, quamdiu rixatur *aër incluſus in nube:* edente fragorem, cum erumpit, qualem uter edit plenus aëre & intentus, *dum rumpitur.*

c *Conflexa.*] Sinuata in cubitum, aut attollentia ſe ſe in plures vertices, ſeu tumulos, quaſi quoſdam humeros juga.

NOTÆ.

1. *Ignium plagas.*] Hoc uberius explanat Seneca loc. cit. cap. 12. *Siccus ille*, inquit, *terrarum vapor, unde ventis origo eſt, quia coacervatus eſt, cum coitu nubium vehementer impactarum a latere eliditur: deinde ubi latius ferit nubes proximas, plaga & cum ſono incutitur: qualis in noſtris ignibus redditur, cum flamma vitio lignorum virentium crepat . . . ſpiritus ille, quem paulo ante exprimi colliſis nubibus dixi, impactus aliis, nec rumpi, nec exſilire ſilentio poteſt. Diſſimilis autem crepitus poteſt, ob diſſimilem impactionem nubium.*

2. *Poſſe & repulſu.*] Hæc Diogenis Apolloniatæ ſententia, quam Seneca explanat uberius loc. cit. cap. 20. pag. 852. & cap. 27. ac 28. pag. 853.

3. *Poſſe & attritu.*] Hunc modum exprimit Seneca loc. cit. cap. 22. pag. 852. ut & alterum, de conflictu nubium. Et cap. 3. quædam potuiſſe tonitrua confitetur pumicum concurſu, & arenarum attritu fieri, in quas ventus impegerit.

4. *Illa vero.*] De quibus dictum eſt initio hujus ſect.

5. *Et ex ſuis venire.*] Præſertim ex tribus ſuperioribus planetis, uti dictum eſt, ſect. 18.

6. *Simili modo.*] Hæc totidem verbis Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 4. pag. 558.

7. *Anhelitu terræ.*] Ea voce, quam ex MSS. R. 1. 2. Chiffl. aliiſque expreſſimus, expuncta ea quam editi libri habebant, *halitu*; ea, inquam, uſus eſt Cicero, cum dixit lib. 2. de Divin. pag. 228. *placere Stoicis eos anhelitus terræ qui frigidi ſint, cum fluere cœperint, ventos eſſe.*

8. *Neque in nebulam.*] Nam, ut recte Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. cap. 3. pag. 895. nullum tempus magis quam nebuloſum; caret vento: & minime tum ventus eſt, cum aër nubilo gravis eſt.

9. *Solis impulſu.*] Forſan huc pertineat illud Senecæ loc. cit. cap. 6. pag. 896. *Aliquando per ſe ipſe Sol cauſa venti eſt, fundens rigentem aëra, & ex denſo coactoque explicans.* Vide Plut. lib. 3. de placitis Philoſ. cap. 3. pag. 895.

10. *Fluxus aëris.*] Vide Notas & Emend. num. XXIX.

11. *Ac ſinubus.*] Vide Notas & Emend. num. XXX. Totum hunc locum confer cum Ariſt. lib. de mundo, cap. 4. pag. 605.

12. *Et quidem tranquillo.*] Cum repente intumeſcit mare, tranquillo aëre, & magno ſtrepitu incluſus ſpiritus erumpit, ingentis procellæ prænuncius. Prodigii ſimile eſt exemplum quod Furnerius refert, lib. 15. Hydrogr. cap. 18. pag. 537. Haud procul Baïona ventis minime ſpirantibus, adeo turgeſcit mare, ut terram univerſam obducere velle videatur. Quem tumorem dubio procul efficit ventus in terræ viſceribus conceptus; & per aquas evolans. Andr. Baccius, lib. 1. de Thermis, cap. 2.

13. *Altanos.*] Servius in illud Æneïd. 7. v. 27. *Quum venti poſuere: Flatus omnis*, inquit, *qui eſt ripæ aut pelagi, altanus vocatur.* Iidem Ἀπόγειοι a Græcis appellati, quoniam a terra conſurgunt.

14 *Tropæi.*] Venti ſunt qui flatu converſo atque contrario e mari in terram revertuntur. Apogei, qui e terra oriuntur. De utriſque Ariſt. ſect. 26. Problem. quæſt. 5. pag. 796. ἐναντίον ἐστὶ τῇ ἀπογείᾳ ἡ τροπαία. De Apogeis ſpeciatim, lib. de mundo, cap. 4. pag. 605. οἱ μὲν ἐκ νενοτισμένης γῆς πνέοντες, ἀπόγειοι λέγονται.

15 *Etiam voces.*] Hoc eſt, ut ait ipſe, lib. 36. ſect. 23. montes, juga, convalles, *acceptas voces numeroſiore repercuſſu multiplicant: nomenque huic miraculo Echo a Græcis datum.*

16. *Ventos generant.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

17. *Jam quidam & ſpecus.*] De eo argumento Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. cap. 14. pag. 898. Montem eſſe refert Gaſſendus in lib. 10. Laërtii, pag. 1008. in Provincia, ad Lanſonem, qui & ad Auſtrum & ad Boream perforatus patet, ventoſque ex ſe ſe eodem tempore contrarios emittit, quos intra ſe creat: neque putandum eſt ventum egredientem oſtio boreali, ingreſſum auſtrino, aut verſa vice: cum ab uno ad alterum pervius nullus ſit ingreſſus.

18. *In Cyrenaica.*] Mela Pomponius, lib. 1. in deſcriptione Africæ, cap. 8. pag. 9. *Eſt rupes quædam*, inquit, *Auſtro ſacra. Hæc cum hominum manu attingitur, ille immodicus exſurgit, arenaſque quaſi maria agens, ſiccis ſævit fluctibus.*

19. *Sed mares.*] Quaſi fortiores, validiores, conſtantiores. Vide quæ dicturi ſumus, ſect. 48.

20. *Mundi incitatu.*] Cæli rotatu ventos cieri Peripateticorum opinio fuit: Copernicanorum hodie, diurna telluris vertigine.

21. *Sive hic eſt ille.*] Id eleganter exprimit Seneca, lib. 5. pag. 896. *Ceterum illa eſt*, inquit, *longe verior cauſa, valentiorque: habere aëra naturalem vim movendi ſe, nec aliunde concipere: ſed ineſſe illi, ut aliarum rerum, ita hujus potentiam, &c.* Hunc illi deinde motum eſſe ingenitum, ut aquæ, probat ex eo idem, quod ſine tali motu procreare ex ſe nihil aut aër aut aqua poſſet.

22 *Generabilis*] Alii *genitabilis* malunt, uti apud Lucretium dicitur, lib. 3. *genitabilis aura Favoni.* Generabilis hoc loco dicitur, cui vix gignendi eſt: ut apud poëtas *penetrabilis*, cui vis penetrandi.

23. *His propioribus*] Septem nimirum errantibus.

*Cap. XLVI. [1] illos quoque legem naturæ habere non ignotam, etiamſi nondum percognitam. * Viginti amplius auctores Græci veteres prodidere de his obſervationes. Quo magis miror, orbe diſcordi, & in regna, hoc eſt, in membra, diviſo, tot viris curæ fuiſſe, tam ardua inventu: inter bella præſertim & infida hoſpitia, piratis etiam omnium mortalium hoſtibus tranſitus ferme tenentibus: ut hodie quædam in ſuo quiſque tractu ex eorum commentariis, qui numquam eo acceſſere, verius noſcat, quam indigenarum ſcientia: nunc vero [2] pace tam feſta, tam gaudente proventu rerum artiumque principe, omnino nihil addiſci nova inquiſitione, immo ne veterum quidem inventa perdiſci. [a] Non erant majora præmia, in multos diſperſa fortunæ magnitudine: & iſta plures ſine præmio alio, quam poſteros juvandi, eruerunt. MORES HOMINUM SENUERE, NON FRUCTUS: & immenſa multitudo aperto, quodcumque eſt, mari, hoſpitalique litorum omnium appulſu, navigat: ſed lucri, non ſcientiæ gratia. Nec reputat cœca mens, & tantum avaritiæ intenta, id ipſum ſcientia poſſe tutius fieri. Quapropter ſcrupuloſius, quam inſtituto fortaſſis conveniat operi, tractabo ventos, tot millia navigantium cernens.

XLVI. Veteres quatuor omnino ſervavere, per totidem mundi partes, (ideo [3] nec Homerus plures nominat:) [4] hebeti, ut mox judicatum eſt, ratione. Secuta ætas [5] octo addidit, nimis ſubtili, & conciſa: [6] Proximis inter utramque media placuit, [7] ad brevem ex numeroſa additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: ab oriente æquinoctiali [8] Subſolanus, ab oriente brumali [9] Vulturnus: illum [10] Apelioten, hunc Eurum Græci appellant. A meridie [11] Auſter, & [12] ab occaſu brumali Africus: [b] Noton, & Liba nominant. [13] Ab occaſu æquinoctiali Favonius, ab occaſu ſolſtitiali Corus: [c] Zephyrum, & Argeſten vocant. [14] A ſeptemtrionibus, Septemtrio: [15] interque eum & exortum ſolſtitialem, Aquilo: Aparctias, & Boreas, dicti. [16] Numeroſior ratio quatuor his interjecerat, Thraſcian, media

Cap. XLVII. (marginal note, beside "merus plures nominat")

INTERPRETATIO.

a *Non erant.*] Non erant tum majora præmia, *quam nunc ſunt:* cum multi tunc *exſiſterent*, in quos diſtrahi & *communicari* fortunæ magnitudinem *ac beneficentiam* oporteret. *Verum etiam* iſta *arcana* plures eruerunt, nullo alio adducti premio, quam poſteros juvandi laude & gloria.

b *Noton.*] Noton Auſtrum, Africum Liba vocant.

c *Zephyrum.*] Zephyrum illum, hunc Argeſten Græci appellant.

NOTÆ.

1. *Illos quoque.*] Ita omnes MSS. Male *illud* editi. Referri enim id oportet ad illud hujuſce ſectionis initium: *Illos ſtatus,* &c.

2. *Pace tam feſta.*] Tam læta. Hac voce rurſum abutitur, lib. 14 ſect. 1.

3. *Nec Homerus.*] Odyſſ. ε. v. 295.
Σὺν δ' Εὖρός τε, Νότος τ' ἔπεσε, Ζέφυρός τε δυσαής,
Καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης.

4. *Hebeti.*] Hoc eſt, craſſiore Minerva, neque valde ingenioſe. Nam ut in quovis horizonte quatuor occurrunt plagæ præcipuæ, ita quatuor ſaltem obſervare ventos, unicuique in promptu eſt.

5. *Octo addidit.*] Ut eſſent omnino duodecim. Ita Varro apud Senecam, lib Natur. quæſt. cap. 16. pag. 898. apud Agathemerum, lib. 1. Geogr. cap. 2.

6. *Proximis.*] *Qui diligentius perquiſiverunt*, inquit Vitruvius, lib. 1. cap. 9. pag. 13. *tradiderunt ventos eſſe octo; maxime quidem Andronicus Cyrrheſtes: qui etiam exemplum collocavit Athenis, Turrim marmoream octogonon, & in ſingulis lateribus octogoni ſingulorum ventorum imagines exſculptas, contra ſuos cujuſque flatus deſignavit: ſupraque eam turrim metam marmoream perfecit: & inſuper Tritonem æreum collocavit, dextra manu virgam porrigentem, & ita eſt machinatus, uti vento circumageretur, & ſemper contra flatum conſiſteret, ſupraque imaginem flantis venti indicem virgam teneret.*

7. *Ad brevem.*] Ad Homericam diviſionem quadripertitam additis quatuor ex altera diviſione numeroſiore, quæ ventos duodecim fecit.

8. *Subſolanus.*] Ita Seneca loc. cit. pag. 879. Nautis hodie vocatur, *l'Eſt*, & *Vent d'amont.*

9. *Vulturnus.*] Vulturnus Romanis appellatus Eurus, vel a vulture Apuliæ monte, ut quidam volunt: vel quia ex Vulturno oppido veniens eos afflabat: id enim Capuæ nomen alterum fuiſſe, ut Romæ Valentiam, auctor eſt Livius, lib. 4. Alteri etiam oppido in ora, Plinius, lib. 3. ſect. 9. Utrumque ab hiberno oriente Romæ, unde Eurus ſpirat. *Sed & Eurus jam civitate donatus eſt*, inquit Seneca loc. cit. *& noſtro ſermoni non tanquam alienus intervenit.* Nautis in Gallia *le Sud-Eſt*, & *Vent forain.*

10. *Apelioten.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII.

11. *Auſter.*] *Le Sud*, & *Vent forain.*

12. *Ab occaſu brumali Africus.*] Nautis *Sud-Oueſt*, & *Vent d'aval.* Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

13. *Ab occaſu æquinoctiali.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXXIV. Favonium nautæ vocant *l'Oueſt*, & *le Vent d'aval*: Corum, *le Vent Nord-Oueſt*, & *Vent Maroueſt*, & *le Maëſtral.*

14. *A Septemtrionibus*] Agathemerus, lib. 1. cap. 2. Ἀπὸ δὲ Ἄρκτου, ἀπαρκτίας. Ita etiam Ariſt. lib. 2. Meteor. cap. 6. pag. 563. Nautis, *le Nord*, & aliquando etiam *le Vent Maroueſt*, & *la Biſe.*

15. *Interque eum.*] Inter Septemtrionem ſive Aparctiam, & exortum ſolſtitialem, unde flare Cæcian mox dicemus, Aquilo interjacet, quem Borean nominant. Ita Agathemerus loco cit. μέσον Ἀπαρκτίου καὶ Καικίου Βορέαν. Hunc vulgus nautarum *Nord-Nord-Eſt*, appellitat.

16. *Numeroſior ratio.*] Qui plurimos, hoc eſt, duodecim numeravere ventos, ut Varro & Timoſthenes antea laudati, ſingulos ita ſitu diſcrevere, ut ternos ſingulis mundi quatuor partibus aſſignarent: facto a ſeptemtrione initio: curſuque inde per Solis exortum, auſtrumque, in ſeptemtrionem iterum flexo:

A ſeptemtrione.

Aparctias, ſive Septemtrio.
Boreas, ſive Aquilo, & Meſes.
Cæcias, *ab ortu ſolſtitiali.*

Ab oriente.

Apeliotes, ſive Subſolanus, *ab ortu æquinoctiali.*
Eurus, ſive Vulturnus, *ab ortu brumali.*
Euronotus, qui & Phœnix.

A meridie.

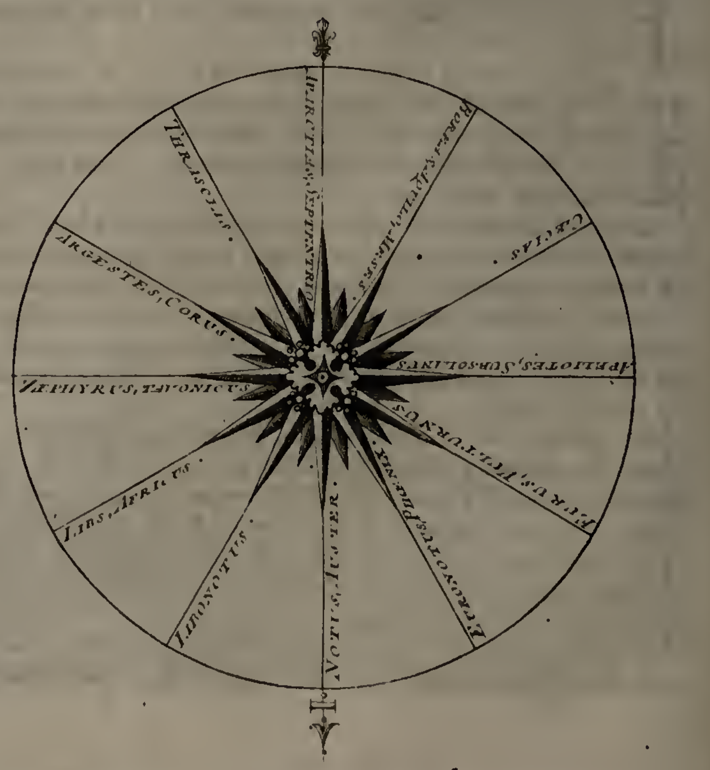
Notus, ſive Auſter.
Libonotus.
Libs, ſive Africus, *ab occaſu brumali.*

Ab occidente.

Zephyrus, ſive Favonius, *ab occaſu æquinoctiali.*
Argeſtes, ſive Corus, *ab occaſu ſolſtitiali.*
Thraſcias.

Hunc ventorum ſitum plane approbat Dionyſius in Geopon. lib. 1. cap. XI. pag. 18.

VENTORUM SITUS ET NOMINA EX PLINIO.

regione inter ſeptemtrionem, [1] & occaſum ſolſtitialem : [2] itemque Cæciam, media inter Aquilonem & exortum æquinoctialem, [3] ab ortu ſolſtitiali : [4] Phœnicem, media regione inter ortum brumalem & meridiem. Item inter Liba & Noton, compoſitum ex utroque medium, inter meridiem & [5] hibernum occidentem, Libonoton. Nec finis. [6] Alii quippe Meſen nomine etiamnum addidere inter Borean & Cæcian : [7] & inter Eurum & Noton, Euronotum. Sunt etiam quidam peculiares quibuſque gentibus venti, non ultra certum procedentes tractum : ut Athenienſibus [8] Sciron, paulum ab Argeſte [a] deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Aliubi [b] elatior, [9] idem Olympias vocatur. Conſuetudo omnibus his nominibus Argeſten intelligit : & Cæcian aliqui vocant [10] Helleſpontiam, & eoſdem alibi aliter. Item in Narbonenſi provincia clariſſimus ventorum eſt [11] Circius : nec ullo violentia inferior, Oſtiam plerumque recta Liguſtico mari perferens : idem non modo in reliquis partibus cæli ignotus eſt, ſed [12] ne Viennam quidem, ejuſdem provinciæ urbem, attingens, [c] paucis ante limitibus, jugi modici occurſu tantus ille ventorum coërcetur. [13] Et Auſtros in Ægyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifeſta lex naturæ, ventis etiam & tempore, & fine dicto.

XLVII. [14] Ver ergo aperit navigantibus maria : cujus in principio, Favonii hibernum molliunt cælum, Sole Aquarii xxv. obtinente partem. [15] Is dies ſextus eſt ante Februarias Idus. [16] Competit ferme & hoc omnibus, quos deinde ponam, [17] per ſingulas intercalationes uno die anticipantibus : rurſumque luſtro ſequenti ordinem ſervantibus. Favonium quidam [18] a. d. VIII. Calendas Martii, [19] Chelidoniam vocant, ab hirundinis viſu : nonnulli vero [20] Ornithian, uno [21] & LX. die poſt brumam ab adventu avium, flantem per dies novem. Favonio contrarius eſt, quem Subſolanum appellavimus. [22] Datus eſt autem huic exortus Vergiliarum [23] in totidem partibus Tauri, ſex diebus ante Maïas Idus : [24] quod tempus auſtrinum eſt, huic vento Septemtrione contrario. Ardentiſſimo autem æſtatis tempore exoritur [25] Caniculæ ſidus, Sole primam partem Leonis ingrediente : qui dies xv. ante Auguſtas Calendas eſt. Hujus exortum diebus octo ferme Aquilones antecedunt, [26] quos Prodromos appellant. [27] Poſt biduum autem exortus, iidem Aquilones conſtantius [28] perflant his diebus, quos

INTERPRETATIO.

a *Deflexus.*] Verſus ſeptemtrionem.
b *Elatior.*] Septemtrioni vicinior.
c *Paucis.*] Exiguis ante urbem eam finibus clauditur, & montis modici objectu ille ventorum vehementiſſimus coërcetur.

NOTÆ.

1. *Et occaſum ſolſtitialem.*] Vide Notas & Emendat. num. XXXV. Thraſcian Galli vocamus, *Nord-Nord Oueſt.*

2. *Itemque Cæciam.*] Gallis *Nordeſt.* In mediterraneo mari, *Vento Greco.*

3. *Ab ortu Solſtitiali.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

4. *Phœnicem.* [Vide Notas & Emend. num. XXXXVII. Gallice, *Sud-Sud-Eſt.*

5. *Hibernum occidentem.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXXVIII. *Libonotus*, inquit Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. cap. 16. pag. 899. *apud nos ſine nomine eſt*, Gallis, *Sud-Sud-Oueſt.*

6. *Alii quippe.*] Senſus eſt, quoſdam eſſe qui inter Aparctian, (quem illi etiam Boream vocant,) & Cæcian, Meſen addiderunt, quem nos Borean diximus appellari. Ita Galenus iiſdem plane verbis, tomo 8. Comment. in lib. Hippocr. de humoribus, pag. 569. Sic proxime Cæcian collocat Meſen Tzetzes Chiliad. 8. hiſt. 224. v. 787. Ariſtoteli certe is quem Plinius Borean vocat, Meſes eſt : ὃν καλοῦσι Μέσην, inquit, lib. 2. Meteor. cap. 6. pag. 564. οὗτος γὰρ μέσος Καικίου, καὶ Ἀπαρκτίου. Et Thraſciam ibi a Meſe ſecernit. Hic omnia turbare Plinium immerito Salmaſius queritur, pag. 1452.

7. *Et inter Euron.*] Iidem, inquit, inter Eurum & Notum, Euronotum locant : ſed is a Phœnice nomine tantum & appellatione differt.

8. *Sciron.*] Zephyri quoniam in Attica ſpirare a Scironiis ſaxis videbantur : Σκείρωνες vocabantur : maxime vero ea appellatione Corus ſive Ἀργέστης ſignabatur, inquit Strabo, lib. 1. pag. 28. Scironia ſaxa quæ vocentur, dicemus libro 4. ſect. xi. Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. cap. 17. pag. 899. *Atabulus Apuliam infeſtat, Calabriam Iapyx, Athenas Sciron*, &c.

9. *Idem Olympias.*] Ariſt. loc. cit. Ὃν καλοῦσιν οἱ μὲν Ἀργέστην, οἱ δὲ Ὀλυμπίαν οἱ δὲ Σκείρωνα, ἀπὸ δυσμῆς θερινῆς πνεῖ.

10. *Helleſpontiam.*] Non ut prius, *Helleſpontium.* Ariſt. loc. cit. pag. 565. Καικίας, ὃν Ἑλλησποντίαν ἔνιοι καλοῦσιν.

11. *Circius.*] Gallis dicitur, *Nort Oueſt Nort.* De eo multa Strabo, lib. 4. pag. 182. Phavorinus apud Gellium, lib. 2. cap. 22. pag. 163. ſed ante alios Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. cap. 18. pag. 899. Plinius rurſum lib. 17. ſect. 2.

12. *Ne Viennam.*] Hoc ipſum a ſe animadverſum indigenæ retulerunt. Vide Nic. Chorier, lib. 1. hiſt. Delphinatus, pag. 45. Plinium Salmaſius ridet, in Solin. pag. 1257. qui Circium peculiarem Galliæ ventum appellet. Actum agam, ſi in eo refellendo immorer. Id egit abunde Voſſius in Melam, pag. 172.

13. *Et Auſtros.*] Habet hoc ipſum Theophr. lib. de ventis, pag. 57. & ante eum Ariſt. ſect. 26. Problem. 47. pag. 803.

14. *Ver ergo aperit.*] Clauſum ſcilicet tempeſtatibus mare. Horat. lib. 1. Carm. Ode 4.

Solvitur acris hiems grata vice veris & Favoni,
Trahuntque ſiccas machinæ carinas.

15. *Is dies ſextus.*] Columella, lib. xi. cap. 2. pag. 371. *Septimo Idus Febr. Favonii ſpirare incipiunt.*

16. *Competit ferme.*] Ut circa ſextum Idus ſui quique menſis venti oriantur.

17. *Per ſingulas intero.*] Quarto quoque anno, quando intercalatur, venti qui ad VI. Idus aliudve tempus ſtati ſunt, die uno anticipant, ut ad VII. Idus flare intelligantur.

18. *A. d. VIII. Calendas.*] Hoc eſt, ante diem octavum Calendas. Vide Notas & Emend. num. XXXIX.

19. *Chelidoniam.*] Ab hirundine, quæ Græcis χελιδών. Ea enim pulcherrimi temporis oſtendit adventum, inquit Ælian. lib. 1. de hiſt. animal. cap. 52. τῆς ὥρας τῆς ἀρίστης ὑποσημαίνει τὴν ἐπιδημίαν. Et Zephyri prima nuncia, ſive Favonii, ut canit Oppianus, lib. 3. Halieut. v. 244.

——— εἰαρινὴ Ζεφύρου πρωτάγγελος ὄρνις.

Hinc Horatius, lib. 1. epiſt. 7. ad Mæcenatem, v. 13.

Cum Zephyris, ſi concedes, & hirundine prima.

20. *Ornithian.*] Quaſi Avicularem dixeris : nam Græcis avis ὄρνις eſt. Alii porro ſunt Columellæ loc. cit. pag. 372. Ornithiæ venti. De iis rurſum dicemus ſectione ſequente.

21. *Uno & LX.*] Vide Notas & Emend. num. XL.

22. *Datus eſt autem huic.*] Subſolano.

23. *In totidem partibus.*] Tauri parte quinta & viceſima : non, uti vir alias ſane perquam eruditus cenſuit, in ſexta.

24. *Quod tempus.*] Quo tempore Auſter flat, & dies ſunt humidi. Ita Columella libro & cap. cit.

25. *Caniculæ ſidus.*] Hoc nomine Plinius ubique Sirium deſignat, hoc eſt, Canis majoris particulam fulgentiſſimam. Vide lib. 18. ſect. 68.

26. *Quos Prodromos.*] Quaſi Præcurſores : quos cum octo ferme diebus Caniculæ ortum antecedere Plinius ait, ſeu diem xv. Calend. Aug. atque adeo circa quintum Idus Julii oriri, haud abludit a Columella, qui lib. xi. cap. 2. pag. 379. *Sexto Idus Julii*, inquit, *Prodromi flare incipiunt.* De his Prodromis Aquilonibus egit Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 5. pag. 561.

27. *Poſt biduum.*] A. d. XIII. Calend. Auguſti. ut dicetur lib. 18. ſect. 68.

28. *Perflant his diebus.*] Canicularibus. Vide Notas & Emend. num. XLI.

[1] Eteſias appellant. [2] Mollire eos creditur [3] Solis vapor geminatus ardore ſideris : nec ulli ventorum magis ſtati ſunt. Poſt eos rurſus Auſtri frequentes, uſque ad ſidus Arcturi, quod exoritur [4] undecim diebus [5] ante æquinoctium Autumni. [6] Cum hoc Corus incipit. Corus autumnat : huic eſt contrarius Vulturnus. Poſt id æquinoctium diebus fere quatuor & quadraginta, [7] Vergiliarum occaſus hiemem inchoat : quod tempus [8] in III. Idus Novembris incidere conſuevit : [9] Hoc eſt Aquilonis hiberni, multumque [10] æſtivo illi diſſimilis, cujus ex adverſo eſt Africus. Ante brumam autem ſeptem diebus totidemque poſtea, ſternitur mare halcyonum feturæ, unde [11] nomen hi dies traxere : reliquum tempus hiemat. [12] Nec tamen ſævitia tempeſtatum cludit mare. Piratæ primum coëgere mortis periculo in mortem ruere, & hiberna experiri maria : nunc idem hoc avaritia cogit.

XLVIII. [13] Ventorum frigidiſſimi ſunt, quos a Septemtrione diximus ſpirare, & vicinus his Corus. Hi & reliquos compeſcunt, & nubes abigunt. Humidi, Africus, & præcipue Auſter Italiæ. Narrant & in Ponto [14] Cæcian in ſe trahere nubes. Sicci Corus, & Vulturnus, [15] præterquam deſinentes. [16] Nivales, Aquilo & Septemtrio. [17] Grandines Septemtrio importat, & Corus : æſtuoſus Auſter ; [18] tepidi Vulturnus, & Favonius. Iidem Subſolano ſicciores : & in totum omnes a ſeptemtrione & occidente ſicciores, quam a meridie & oriente. [19] Saluberrimus autem omnium Aquilo : [20] noxius Auſter, [21] & magis ſiccus ; fortaſſis quia humidus frigidior eſt. [22] Minus eſurire eo ſpirante creduntur animantes. Eteſiæ noctu [23] deſinunt fere, [24] & a tertia diei hora oriuntur. [25] In Hiſpania & Aſia ab oriente flatus eſt eorum : in Ponto ab Aquilone, reliquis in partibus a meridie. Spirant autem & a bruma, cum vocantur Ornithiæ ; ſed leniores, [26] & paucis diebus. Permutant & duo naturam cum ſitu. [27] Auſter Africæ ſerenus, Aquilo nubilus. Omnes venti vicibus ſuis ſpirant majore ex parte, [28] aut ut contrarius deſinenti incipiat. Cum proximi cadentibus ſurgunt, [29] a lævo latere in dextrum ut Sol, ambiunt. De ratione eorum menſtrua, [30] quarta maxime Luna decernit. Iiſdem autem ventis in contrarium navigatur [31] prolatis pedibus, ut noctu plerumque adverſa vela concurrant.

NOTÆ.

1. *Eteſias.*] Hoc eſt, anniverſarios. Ἐτησίαι, ab ἔτος *annus.*

2. *Mollire eos.*] Vide Notas & Emend. num. XLII.

3. *Solis vapor.*] Calor, ut diximus ſect. 40. Sideris vero nomine Caniculam, ſive Sirium intelligit.

4. *Undecim diebus.*] Circiter diem qui eſt pridie Idus Septembris : quo die Arcturus medius oritur vehementiſſimo ſignificatu terra, marique, ut ait ipſe lib. 18. ſect. 74.

5. *Ante æquinoctium.*] Quod incidit in VIII. Calend. Septemb. Vide lib. 18. ſect. 74.

6. *Cum hoc Corus.*] Columella haud multum diſcedit a Plinio, lib. XI. cap. 2.

7. *Vergiliarum occaſus.*] Vide quæ Petavius erudite diſſerit in eum locum, adverſus Salmaſium, lib. 6. Variar. Diſſert. in Uranol. cap. 8. pag. 239.

8. *In III. Idus Nov.*] Vide Notas & Emend. num. XLIII.

9. *Hoc eſt Aquilonis.*] Sic libri omnes, recte. Hoc tempus eſt, inquit, Aquilonis hiberni, qui eſt diſſimilis æſtivo.

10. *Æſtivo illi.*] Cæciæ, qui ab exortu ſolſtitiali ſpirat : cujus ex adverſo eſt Africus, ab occaſu brumali.

11. *Nomen hi dies.*] Halcyonides. Hæc multo uberius narrantur, lib. 10 ſect. 47.

12. *Nec tamen.*] Habet in hanc ſententiam plane aurea, Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. toto cap. 18. pag. 899.

13. *Ventorum frigidiſſimi.*] Hæc Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 6. pag. 565.

14. *Cæcian in ſe.*] Ariſt. ſect. 26. Problem. 32. pag. 800. *Διὰ τί ὁ Καικίας μόνος τῶν ἀνέμων ἐφ' ἑαυτὸν ἄγει τὰ νέφη; ὥσπερ καὶ ἡ παροιμία λέγει, Ἕλκων ἐφ' αὑτὸν, ὡς ὁ Καικίας, νέφος. Οἱ γὰρ ἄλλοι, ὅθεν ἂν πνέωσιν, ἐν ταῦθα ἀνατέλλουσι. Cur unus ventorum Cæcias nubes ad ſe vocat? quod etiam proverbio declaratur:* Ut Cæcias nubes, opes ad ſe trahit. *Ceteri namque, unde ſpirant, inde expellunt.* Idem repetit, lib. 2. Meteorol. cap. 6. pag. 565. & poſt eum Theophr. lib. de ventis, pag. 65. In cauſa vero eſſe videtur, quod a terra ſpirat, atque adeo nubes non expellit, ſed in cælum elatas circumagit, atque orbiculari linea rurſum ad eum locum unde aſpirat, adducit.

15. *Præterquam deſinentes.*] Vide Notas & Emend. num. XLIV.

16. *Nivales.*] Sic Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 6. pag. 565. Νιφετώδεις δὲ Μέσης καὶ Ἀπαρκτίας μάλιστα· εἰσὶ γὰρ ψυχρότατοι. Meſen appellat, ut ante monuimus, quem Plinius Borean, ſive Aquilonem.

17. *Grandines.*] Ariſt. loc. cit. Χαλαζώδης δ' ὁ Ἀπαρκτίας, καὶ Θρασκίας, καὶ Ἀργέστης.

18. *Tepidi.*] Vulturnum, & Favonium eadem cum Auſtro conditione facit Ariſtoteles loc. cit. hoc eſt, æſtuoſum. Καυματώδης δὲ Νότος, Ζέφυρος, καὶ Εὖρος.

19. *Saluberrimus.*] Ita Hippocrates, lib. de morbo ſacro, cap. 7. pag. 483. tom. 10. Confer iſta autem cum iis quæ Celſus habet lib. 2. cap. 1. fol. 5.

20. *Noxius Auſter.*] Hippocr. lib. de humoribus, text. 13. pag. 567. tom. 8. Νότοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοὶ, &c. *Auſtri auditum gravant, oculis caliginem, capiti gravitatem, torporem membris inducunt, diſſolvunt, &c.* Eadem repetit tom. 9. lib. 3. Aphoriſm. 5. pag. 95. Et liber primus Epidem. totus in eo ferme argumento habitat : ubi & Galenus in Comm. ad eum librum, & ad lib. 2. pag. 72.

21. *Et magis ſiccus.*] Magis etiam nocet Auſter, quando eſt ſiccus. Vide Notas & Emend num. XLV.

22. *Minus eſurire.*] Ariſt. ſect. 26. Problem. 46. pag. 803. *Διὰ τί ἐν τοῖς βορείοις βρωτικώτεροι ἢ ἐν τοῖς νοτίοις; ἢ διότι ψυχρότερα τὰ βόρεια; Cur ſpirante Aquilone cibi avidiores ſumus, quam Auſtro : An quod Aquilo frigidior eſt?*

23. *Deſinunt fere.*] Vide Notas & Emend. num. XLVI.

24. *Et a tertia.*] Hoc eſt, medio tempore inter Solis ortum, & medium diem. In eam rem lepide Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. cap. XI. pag. 897. *Eteſiæ*, inquit, *ob hoc ſomniculoſi a nautis, & delicati vacantur : quod, ut ait Gallio, mane neſciunt ſurgere : eo tempore incipiunt prodire, quo ne pertinax quidem aura eſt*, &c.

25. *In Hiſpania.*] Eteſiæ & prodromi appellantur, ut recte Gellius admonet, lib. 2. cap. 22. pag. 165. qui ſtato tempore anni, cum Canis oritur, ex alia atque alia cæli parte ſpirant. In Hiſpania ab oriente flare, & eoſdem eſſe cum Euro ſcribit pariter Poſidonius apud Strabon. lib. 3. pag. 144. In Ponto, ab Aquilone, Polybius, lib. 4. pag. 434. In his regionibus nulli pæne ſunt conſtantes, aut anniverſarii venti.

26. *Et paucis diebus.*] Novem, ut dictum eſt ſuperiore ſect. Ita Democritus apud Geminum, in Elem. Aſtron. cap. 16. pag. 68. *Δημοκρίτῳ ἄνεμοι πνέουσι ψυχροὶ, οἱ Ὀρνιθίαι καλούμενοι, ἡμέρας μάλιστα θ'.*

27. *Auſter Africæ.*] Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 3. pag. 556. *Ὁ δὲ Βορέας .... τῷ ἀπωθεῖν, αἴθριος ἐνταῦθα. ἐν δὲ τοῖς ἐναντίοις, ὑδατώδης· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Νότος αἴθριος τοῖς περὶ τὴν Λιβύην*, &c. *Aquilo .... quod nubes propellat, ſerenus eſt : in locis oppoſitis pluvius. Pari modo & Auſter Afris ſudus eſt, &c.* Habet aliquid ſimile Macrobius, lib. 2. in Somn. Scip. cap. 5. pag. 137.

28. *Aut ut.*] Ita omnes MSS. Explicat quid ſit, vicibus ſuis ſpirare ventos : nempe deſinenti contrarium, ſive qui ex adverſo eſt, incipere.

29. *A lævo latere.*] Ab ortu in occaſum, ac deinde rurſus in ortum.

30. *Quarta maxime.*] Qui quarto novilunii die ſpirant, ii ut plurimum toto menſe dominantur. Virgil. lib. 1. Georg. v. 433.

Sin ortu in quarto, namque is certiſſimus auctor,
Pura, nec obtuſis per cælum cornibus ibit :
Totus & ille dies, & qui naſcentur ab illo,
Exactum ad menſem, pluvia ventiſque carebunt :
Votaque ſervati ſolvent in litore nautæ, &c.

31. *Prolatis pedibus.*] Servius in illum Virgilii verſum 830. lib. 5. Æneid. *Una omnes fecere pedem :* Pedem vel podiam appellari ait funem, illum quo pro voluntate velum adducitur ac remittitur. Ex utroque veli angulo pendulus hic funis fuit : uſus, in captando vento : Nam prout alter aut laxabatur, aut ſtringebatur, obli-

Auſtro majores fluctus eduntur, quam Aquilone : quoniam [1] ille infernus ex imo maris ſpirat, hic ſummo. [2] Ideoque poſt Auſtros noxii præcipue terræ motus. Noctu Auſter, interdiu Aquilo vehementior. Et ab ortu flantes diuturniores ſunt ab occaſu flantibus. Septemtriones [3] impari fere deſinunt numero : quæ obſervatio & in aliis multis rerum naturæ partibus valet. Mares itaque exiſtimantur [4] impari numero. [5] Sol & auget, & comprimit flatus. Auget exoriens occidenſque, comprimit meridianus æſtivis temporibus. Itaque medio diei aut noctis plerumque ſopiuntur : qui aut nimio frigore, aut æſtu ſolvuntur. [6] Et imbribus venti ſopiuntur. Exſpectantur autem maxime, unde nubes diſcuſſæ adaperuere cælum. Omnium quidem (ſi libeat obſervare minimos ambitus) redire eaſdem vices quadriennio exacto Eudoxus putat : non ventorum modo, verum & reliquarum tempeſtatum magna ex parte. [7] Et eſt principium luſtri ejus, ſemper intercalari anno, Caniculæ ortu. De generalibus ventis hæc.

CAPUT XLVIII.

XLIX. Nunc de repentinis flatibus, qui exhalante terra ([8] ut dictum eſt) coorti, rurſuſque dejecti, [a] interim obducta nubium cute, multiformes exſiſtunt. [9] Vagi quippe & ruentes torrentium modo (ut aliquibus placere [10] oſtendimus) tonitrua & fulgura edunt. Majore vero illati pondere incurſuque, ſi late ſiccam rupere nubem, procellam gignunt, quæ vocatur a Græcis [11] Ecnephias : [12] Sin vero depreſſo ſinu arctius rotati effregerint, ſine igne, hoc eſt, ſine fulmine, vorticem faciunt, qui Typhon vocatur, id eſt, vibratus Ecnephias. Defert hic ſecum aliquid abruptum e nube gelida, convolvens, verſanſque, & ruinam ſuam illo pondere aggravans, & locum ex loco mutans rapida vertigine : præcipua navigantium peſtis, non antennas modo, verum ipſa navigia contorta frangens ; [13] tenui remedio aceti in advenientem effuſi, cui frigidiſſima eſt natura. [14] Idem illiſu ipſe repercuſſus, correpta ſecum in cælum refert, ſorbetque in excelſum.

L. [b] Quod ſi majore depreſſæ nubis eruperit ſpecu, ſed minus lato quam procella, nec ſine fragore, [15] Turbinem vocant, proxima quæque proſternentem. Idem ardentior, accenſuſque dum furit, Preſter vocatur, amburens contacta pariter, & proterens. [16] * Non fit autem aquilo- *CAP. XLIX.

INTERPRETATIO.

a *Interim.*] Interim dum nubium *veluti* corio obvolvuntur, *ne exeant.*

b *Quod ſi.*] Quod ſi majore dejectæ in terram nubis ruina eruperit, &c.

NOTÆ.

quabatur antenna, & ipſum velum : atque adeo majori vel minori ſinu vela ventos excipiebant. Prolatis igitur pedibus idem eſt ac leniter & quantum opus eſt; remiſſo laxatoque fune, qui ex infimo veli angulo pendet, obliquare velum. *Aller à la bouline.*

1. *Ille infernus.*] Hæc quidem Plinius ex ea opinione, quæ veterum animis plerumque inſedit; borealem plagam excelſiorem eſſe & elatiorem: humiliorem multo, depreſſioremque Auſtralem. Hoc etiamnum vulgus ſequitur in ventorum nomenclatione, quos *Vent d'aval* & *Vent d'amont* vocant, quaſi ex humiliore illum, iſtum e ſuperiore mundi plaga exortum.

2. *Ideoque poſt Auſtros.*] Vide Senecam, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 7. pag. 906.

3. *Impari fere.*] Poſtquam impari dierum numero ſpiravere.

4. *Impari numero.*] Quoniam, ut Macrobius ait, lib. 1. in Somm. Scip. cap. 6. pag. 25. *Impar numerus mas, & par femina vocatur: item Arithmetici imparem patris, & parem matris appellatione venerantur.*

5. *Sol & auget.*] Quæ mox ſequuntur uſque ad ea verba, *Et imbribus*, &c. habent totidem verbis Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 5. pag. 561. & ſect. 25. Problem. 4. pag. 793. Theophr. lib. de ventis, pag. 59. & 60. & Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. cap. 8. pag. 896.

6. *Et imbribus.*] Ariſt. ſect. 26. Problem. 6. pag 797. *Διὰ τί οἱ ἐκνεφίαι ὕδατος γινομένου θᾶττον παύονται; Cur procellæ vehementiores imbre ſuperveniente ocyus ceſſant?*

7. *Et eſt principium.*] Eudoxi quadriennium, vel, ſi lubet ita appellare, luſtrum, in quo annus unus intercalaris eſt, principium ducit ab exortu Caniculæ. Vide Notas & Emend. num. XLVII.

8. *Ut dictum eſt.*] Sect. 42.

9. *Vagi quippe.*] Interpretationem hujus loci dabit ipſe Cicero: *Cum illi anhelitus*, inquit, lib. 2. de Divinat. pag. 228. *ſe in nubem induerint, ejuſque tenuiſſimam quamque partem cœperint dividere, atque diſrumpere, idque crebrius facere, & vehementius, tum fulgura & tonitrua exſiſtere : ſi autem nubium conflictu ardor expreſſus ſe emiſerit, id eſſe fulmen.*

10. *Oſtendimus.*] Sect. 43. iis verbis, *Et ſi in nube luctetur flatus aut vapor, tonitrua edi: ſi erumpat ardens, fulmina*, &c.

11. *Ecnephias.*] Accommodato ſcilicet nomine : ἐκ νέφους, ex nube erumpente ſpiritu. Sic Ariſt. lib. 3. Meteorol. cap. 1. pag. 573. Frequentes Ecnephiæ dicuntur eſſe prope Æquatorem, iis præſertim menſibus, quibus conſtantes venti ſunt rariores: In quibuſdam certis Africæ locis ſunt anniverſarii. Has procellas nautæ *Tornados*, & *Travados* vocant : intra unius horæ ſpatium in omnes pæne plagas diriguntur, tonitruis fere comitantibus, & magna imbrium copia.

12. *Sin vero.*] Res ſic eſt concipienda : ut ſit nubes aliqua vento extrinſecus compreſſa, quæ in ſui medio contineat plurima venti ſemina : qui dum quærit exitum, varie intra nubis ſinum impingitur, deflectitur, contorquetur, circumrotatur, ac impetu ſemper creſcente prorumpit in eam nubis partem quæ infirmior eſt. Quia tamen nubes haud facile excutitur, fit ut quamdam ejus portionem ſecum abripiat, & convehat : eaque de cauſa cernatur quædam nubis quaſi columna deorſum vergens ac procidens, quæ in mare impacta, ipſum vi ſumma commoveat, & quaſi fervere compellat : quo nomine fere *Procella* intelligitur. Dicitur etiam δῖνος *Vortex*, cum manifeſtiores creat in aqua vortices : ac ſpeciatim *Typhon*, cum rapidos creat ac vehementes; navigiumque in quod inciderit ;

Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.

Ita fere Cabeus in lib. 3. Meteorol. pag. 8. & Gaſſendus in lib. 10. Laërtii, pag. 1039. poſt Ariſt. loc. cit. Typhon is eſt quem vulgo *Ouragam* vocant, Americanas inſulas ſæpe infeſtans : de quo vide Ricciolum, tomo 1. pag. 728.

13. *Tenui remedio.*] Et Plutarchus quidem, lib. 3. Sympoſ. quæſt. 5. pag. 652. naturam aceti eſſe ait frigidiſſimam, nihilque eſſe quod ignibus reſtinguendis ſit aptius. Οὐδὲν δὲ τῶν σβεστηρίων ὄξους, πυρὶ μαχιμώτερον, ἀλλὰ μάλιστα πάντων ἐπικρατεῖ καὶ συμπιέζει τὴν φλόγα δι' ὑπερβολὴν ψυχρότητος. Negat autem id fieri ob aceti frigiditatem, ſed ob tenuitatem partium; quibus conſtat, Fr. Reſta in Meteorol. pag. 229.

14. *Idem illiſu.*] Dum ventus terræ impingitur, cogitur ſurſum reſultare, ſecumque effert ea in quæ incidit. Quare forma quædam typhonis ea eſt, quæ quandoque lapides ita attollit, ut compluere poſtea iis arbitrere : quæ arbores convellit, & eradicat, &c.

15. *Turbinem.*] Definitur a Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. cap. 13. pag. 897. *Ventus circumactus*, inquit, *& eumdem ambiens locum, & ſe in ipſa vertigine concitans, turbo eſt. Qui ſi pugnacior eſt, ac diutius volutatur, inflammatur, & efficit quem* πρηστῆρα *Græci vocant. Hic eſt igneus turbo. Hi fere omnia pericula venti erupti de nubibus produnt, quibus armamenta rapiuntur, & totæ naves in ſublime tollantur.* Vide Lucretium, lib. 6. v. 299.

Fit quoque ut interdum venti vis miſſa ſine igni,
Igneſcat tamen in ſpatio, &c. Vide eumdem, verſu 445.

Eadem habet Ariſt. loc. cit. pag. 574. Preſteres Japonicam plagam infeſtant in primis.

16. *Non fit autem.*] Ariſt. lib. 3. Meteorol. cap. 1. pag. 573. Βορείοις δ' οὐ γίγνεται τυφών, οὐδὲ νιφετῶν ὄντων ἐκνεφίας. Cauſas deinde ſubjicit, quas planius dilatat Cabeus in eum locum, lib. 3. pag. 7.

nius Typhon, nec nivalis [1] aut nive jacente Ecnephias. Quod ſi ſimul rupit nubem, exarſitque, & ignem habuit, [2] non poſtea concepit, fulmen eſt. Diſtat a Preſtere, quo flamma ab igni. [3] Hic late funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex autem remeando diſtat a turbine, quomodo ſtridor a fragore. Procella latitudine ab utroque: disjecta nube verius, quam rupta. Fit & caligo belluæ ſimilis, nube dira navigantibus. Vocatur [4] & columna, cum ſpiſſatus humor rigenſque ipſe ſe ſuſtinet. Ex eodem genere, [5] & in longum veluti fiſtula nubes aquam trahit.

CAPUT L. LI. Hieme & æſtate rara fulmina, contrariis de cauſis: quoniam hieme denſatus aër nubium craſſiore corio ſpiſſatur: omniſque terrarum exhalatio rigens, ac gelida, quidquid accipit ignei vaporis, extinguit. Quæ ratio immunem Scythiam & circa rigentia a fulminum caſu præſtat: & e diverſo nimius ardor Ægyptum: ſiquidem calidi ſiccique halitus terræ, raro admodum, tenueſque denſantur in nubes. [6] Vere autem & autumno crebriora fulmina, corruptis in utroque tempore æſtatis hiemiſque cauſis. Qua ratione crebra in Italia: quia mobilior aër mitiore hieme, & æſtate nimboſa, ſemper quodammodo vernat, vel autumnat. Italiæ quoque partibus iis, quæ a ſeptemtrione diſcedunt ad teporem, qualis eſt Urbis & Campaniæ tractus, juxta hieme & æſtate fulgurat, quod non in alio ſitu.

CAP. LI. LII. Fulminum ipſorum plura genera traduntur. Quæ ſicca veniunt, non adurunt, ſed diſſipant. [7] Quæ humida, non urunt, ſed infuſcant. Tertium eſt, quod clarum vocant, mirificæ maxime naturæ, [8] quo dolia exhauriuntur intactis operimentis, nulloque alio veſtigio relicto. Aurum, & æs, & argentum liquatur intus, ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis, ac ne confuſo quidem ſigno ceræ. Marcia [9] princeps Romanarum icta gravida, partu exanimato, ipſa citra ullum aliud incommodum vixit. [10] In Catilinanis prodigiis Pompeïano ex municipio M. Herennius Decurio [11] ſereno die fulmine ictus eſt.

CAP. LII. LIII. [12] Tuſcorum litteræ novem Deos emittere fulmina exiſtimant, eaque eſſe undecim generum: [13] Jovem enim trina jaculari. Romani duo tantum ex iis ſervavere: [14] diurna attribuentes Jovi, nocturna Summano: rariora ſane eadem de cauſa frigidioris cæli. Etruria erumpere terra quoque arbitratur, quæ infera appellat, brumali tempore facta, ſæva maxime & exſecrabilia: cum ſint omnia, quæ terrena exiſtimant, non illa generalia, nec a ſideribus venientia, ſed ex proxima atque turbidiore natura. Argumentum evidens, quod omnia a ſuperiore cælo decidentia obliquos habent ictus: hæc autem quæ vocant terrena, rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur e terra exire, quoniam ex repulſu nulla veſtigia edunt: cum ſit illa ratio [15] non inferi ictus, ſed adverſi. A Saturni ea ſidere proficiſci ſubtilius iſta conſectati putant: ſicut cremantia, a Martis. Qualiter, [16] cum Volſinii oppidum Tuſcorum opulentiſſimum totum concrematum eſt fulmine. [17] Vocant & familiaria in totam vitam fatidica, quæ prima fiunt familiam ſuam cuique indepto. Ceterum exiſtimant [18] non ultra decem annos portendere privata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die: publica non ultra triceſimum annum, præterquam [a] [19] in deductione oppidorum.

INTERPRETATIO.

a *In deductione.*] Cum in oppida coloniæ deducuntur.

NOTÆ.

1. *Aut nive jacente.*] In MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. *aut nivem jaciens*: quæ verba gloſſema ſapiunt vocis *nivalis*. Eam forte ob cauſam expungenda illa, *aut nive jacente*, cenſuit Pintianus.

2. *Non poſtea concepit.*] Ut Preſter, qui poſtquam erupit e nube, nec prius, extra nubem, dum furit, accenditur, uti dictum eſt paulo ante.

3. *Hic late.*] Preſter nimirum. Hoc illud eſt quod Stoïci probabant apud Plutarchum, lib. 2. de placitis Philoſ. cap. 3. fulmen eſſe fulgorem quemdam vehementiorem: Preſterem vero languidiorem.

4. *Et columna.*] Lucretius, lib. 6. v. 425.

Nam fit ut interdum tamquam demiſſa columna
In mare de cælo deſcendat, quam freta circum
Ferviſcunt, graviter ſpirantibus incita flabris:
Et quæcumque in eo tum ſunt deprenſa tumultu
Navigia, in ſummum veniunt vexata periclum, &c.

5. *Et in longum.*] Σιφῶνα Græci vocant, διὰ τὸ δίκην σίφωνος ἀνασπᾶν τὸ ὕδωρ θαλάσσης, inquit Olympiodorus in Meteorologica Ariſtotelis. Venti ſunt nimirum, in nube incluſi, qui aquam fiſtulæ inſtar reſorbentes a mari, eam exonerant in naves, eaſque demergunt. In mediterraneo mari, quam in Oceano, hæ Tubæ ſeu fiſtulæ crebriores.

6. *Vere autem.*] Ita & Lucretius, lib. 6. v. 356. Apud nos autem æſtate frequentius, quam temporibus aliis fulminat.

7. *Quæ humida.*] Vide Notas & Emend. num. XLVIII.

8. *Quo dolia.*] Lucretius lib. 6. v. 227.

Tranſit enim valide fulmen per ſepta domorum,
Clamor uti, ac voces: tranſit per ſaxa, per æra,
Et liquidum puncto facit æs in tempore, & aurum:
Curat item, ut vaſis integris vina repente
Diffugiant: quia nimirum facile omnia circum
Conlaxat, rareque facit lateramina vaſi, &c.

Addere jubet & Senecam, lib. 2. Natur. quæſt. cap. 31. pag. 854. *Loculis integris ac illæſis conflatur argentum. Manente vagina gladius liqueſcit: & inviolato ligno circa pila ferrum omne diſtillat. Stat fracto dolio vinum, nec ultra triduum rigor ille durat, &c.*

9. *Princeps Romanarum.*] Sic conjugem appellatam credimus Principis Senatus ac civitatis, qualis Scaurus exſtitit.

10. *In Catilinanis.*] Vide Notas & Emend. num. XLIX.

11. *Sereno die.*] Id eatenus ſolum credi vult Gaſſendus in lib. 10. Laërtii, pag. 1014. ſi reliquo cælo ſereno, credatur ſimul fuiſſe nubes ad quamdam finitoris ſeu horizontis partem, e qua fulminaverit, aut tonuerit; vel toto cælo alioqui puro, factam e terra eruptionem eſſe cum igne, nec ſine fragore.

12. *Tuſcorum.*] His ſummam fuiſſe perſequendorum fulminum ſcientiam, ait Seneca, lib. 2. Natur. quæſt. cap. 32. pag. 854. Totam eorum doctrinam de fulminum ſcientia, & de divinatione per fulmina, prolixe deſcribit idem, cap. 33. & ſequentibus. Attigit etiam Cicero, lib. 1. de Divin. pag. 194. Etruſcorum libros Rituales, præter Tullium, laudat & Cenſorinus, lib. de die natali, cap. XI. pag. 69.

13. *Jovem enim tria.*] Harum nos ineptiarum piget: quas ſi quis fuſius tractatas requirit, is Senecam adeat, loc. cit. cap. 41. pag. 856.

14. *Diurna.*] Hæc totidem verbis de Jove & Summano, Feſtus in fragm. pag. 37. & S. Auguſt. lib. 4. de Civit. Dei, cap. 23. Summanus eſt Deus ſummus Manium, idem Orcus & Pluto dictus.

15. *Non inferi ictus.*] Ita MSS. omnes. Alias, *inferni*.

16. *Cum Volſinii.*] Tertull. ad Nation. lib. 1. cap. 9. pag. 46. *Cum Vulſinios de cælo perfudit ignis.*

17. *Vocant & familiaria.*] Perpetua appellantur a Seneca, lib. 2. Natur. quæſt. cap. 47. pag. 857. *Hæc ſunt fulmina*, inquit, *quæ prima accepto patrimonio, in novo hominis aut urbis ſtatu fiunt.*

18. *Non ultra decem.*] Hæc quoque Seneca loc. cit. cap. 48.

19. *In deductione.*] Novum urbis ſtatum Seneca appellavit, loc. cit. cap. 47.

LIV.

LIV. Exſtat Annalium memoria, ſacris quibuſdam & precationibus vel cogi fulmina, vel impetrari. Vetus fama Etruriæ eſt, [1] impetratum, [2] Volſinios urbem agris depopulatis ſubeunte monſtro, quod vocavere Voltam. Evocatum & a Porſenna ſuo rege. Et ante eum [3] a Numa ſæpius hoc factitatum, in primo Annalium ſuorum tradit L. Piſo gravis auctor: quod imitatum parum rite Tullum Hoſtilium [4] ictum fulmine. Lucoſque & aras & ſacra habemus: [5] interque Statores, ac Tonantes, [6] & Feretrios, [7] Elicium quoque accepimus Jovem. Varia in hoc vitæ ſententia, & pro cujuſque animo. [8] Imperari naturæ, audacis eſt credere: nec minus hebetis, [a] beneficiis abrogare vires: quando in fulgurum quoque interpretatione eo profecit ſcientia, [b] ut ventura alia finito die præcinat: & an [9] peremptura ſint fatum, [10] aut apertura potius alia fata quæ lateant, innumerabilibus in utroque publicis privatiſque experimentis. Quamobrem ſint iſta, ut rerum naturæ libuit, aliis certa, aliis dubia, aliis probata, aliis damnanda: nos cetera, quæ ſunt in his memorabilia, non omittemus. CAP. LIII.

LV. Fulgetrum prius cerni, quam tonitrum audiri, cum ſimul fiant, certum eſt. Nec mirum: quoniam lux ſonitu velocior. Ictum autem & ſonitum congruere, ita modulante natura: ſed ſonitum profecti eſſe fulminis, [11] non illati. [12] Etiamnum ſpiritum ocyorem fulmine: ideo quati prius omne & afflari, quam percuti: nec quemquam tangi, qui prior viderit fulmen, aut tonitru audierit. [13] Læva proſpera exiſtimantur: quoniam læva parte mundi ortus eſt. Nec tam adventus ſpectatur, quam reditus: ſive ab ictu reſiliit ignis, ſive opere confecto, aut igne conſumpto ſpiritus remeat. [14] In ſedecim partes cælum in eo aſpectu diviſere Tuſci. Prima eſt a ſeptemtrionibus ad æquinoctialem exortum: ſecunda ad meridiem: tertia ad æquinoctialem occaſum: quarta obtinet, quod reliquum eſt ab occaſu ad ſeptemtriones. Has iterum in quaternas diviſere partes, ex quibus octo ab exortu ſiniſtras, totidem e contrario appellavere dextras. Ex his maxime dira, quæ ſeptemtrionem ab occaſu attingunt. Itaque plurimum refert, unde venerint fulmina, & quo conceſſerint. Optimum eſt, in exortivas redire partes. Ideo cum a prima cæli parte venerint, & in eamdem conceſſerint, ſumma felicitas portenditur, quale Syllæ Dictatori oſtentum datum accepimus. [15] Cetera ipſius mundi portione minus proſpera aut dira. Quædam fulgura enunciare non putant fas, nec audire, præterquam ſi hoſpiti indicentur, aut parenti. Magna hujus obſervationis vanitas, tacta Junonis æde, Romæ deprehenſa eſt, Scauro Conſule, qui mox [16] Princeps fuit. CAP. LIV.

Noctu magis, quam interdiu, ſine tonitribus fulgurat. [17] Unum animal hominem non ſemper extinguit, [18] cetera illico: hunc videlicet natura tribuente honorem, cum tot belluæ

INTERPRETATIO.

a *Beneficiis.*] *Precationum vi* abrogare fulminibus vires, quæ ſummi beneficii loco haberi par eſt.

b *Ut ventura.*] Ut alia fulgura certo die ventura præcinat: *ſimulque ſignificet* an mutatura ſint fatum, &c.

NOTÆ.

1. *Impetratum.*] Sic MSS. omnes: non, *impetritum*: etſi *impetritum* in formulis ſcio Augurum uſurpari, pro *impetratum*. De hac voce dicemus, lib. 28. ſect. 3.

2. *Volſinios.*] Hodie *Bolſena*, unde & lacui cognomen, *Lago di Bolſena*, in Ducatu Caſtrenſi, in Etruria

3. *A Numa.*] Recitat Arnobius ſtatim initio libri 5. pag. 154. ex libro ſecundo Valerii Antiatis, quo pacto artem Jovis, hoc eſt, fulminis eliciendi edoctus Numa fuerit. Videndus ea de re Plutarchus in Numa. Jovi Elicio aram in Aventino dicatam narrat Livius, lib. 1 pag. 8. ad elicienda fulmina.

4. *Ictum fulmine.*] De hoc rurſum lib. 28. ſect. 4. Vide quæ ibi dicturi ſumus.

5. *Interque Statores.*] Inter Jovis, hoc eſt, Naturæ fulmina edentis nomina, cujuſmodi ſunt Jovis Statoris, hoc eſt, Naturæ fulmen parturientis, ſupra caput adſtans & imminens, ac veluti minans; proptereaque faciens homines attonitos: alterumque deinde Jovis Tonantis, tertiumque Feretrii, quo ſignificatur Natura fulmen emittens, quod interimit, deducitque ad feretrum, vel ſepulcrum: Elicium quoque, inquit, a majoribus accepimus Jovem appellatum; hoc eſt, Naturam fulmen emittentem ſacris & precationibus elicitum. Hic manifeſtum eſt, a Plinio Jovis, hoc eſt, Naturæ fulminantis tria nomina eo ordine appellari, quo illius effectus percipi ſolent. In nummis tamen Gordiani Pii Felicis & Gallieni, in quibus ſcribitur, JOVIS STATOR, cave aut *Jovis* in recto caſu ibi dici pro *Juppiter*, aut *Jovem Statorem* pingi: quamvis ſtans dextra haſtam, fulmen ſiniſtra tenet. Sententia eſt: JOVe *Imperii Servatore* STAT ORiens. Eam ob rem in nummis Gordiani aliis, ORIENS AUGuſti legitur: in nummis Gallieni, RESTITUtor ORIENTIS. Ubi Juppiter Stator intelligi debet, in nummis ſcribitur, JOVI STATORI.

6. *Et Feretrios.*] Dictum putat a feriendo Feretrium Plutarchus in Romulo, pag. 27. Ἀνάθημα Φερετρίου Διὸς ἐπωνόμασε. Τὸ γὰρ πλῆξαι, φερῖρε Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Alias hujuſce vocis originationes vide apud Lilium Gyrald. hiſtor. Deor. ſyntagm. 2. pag. 79.

7. *Elicium quoque.*] Ab eliciendo, ſeu quod precationibus cælo evocaretur, id nomen traxit. Ovid. lib. 3. Faſtor. v. 327.

Eliciunt cælo te, Juppiter: unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.

8. *Imperari naturæ.*] Sacris & precationibus, quibus cogi creduntur fulmina, vel impetrari

9. *Peremptura.*] Mutatura. Ita Seneca, cap. 35. quem conſule.

10. *Aut apertura.*] Hoc illud eſt quod ait Seneca, lib. 2. Nat. quæſt. cap. 34. pag. 854. *Summam*, inquit, *eſſe vim fulminum judicant: quia quidquid alia portendunt, interventus fulminis tollit. Quidquid ab hoc portenditur, fixum eſt*: &c.

11. *Non illati.*] Profecti ſponte fulminis, non ab Diis iratis immiſſi. Totum hoc caput plenum eſt vaniſſimæ ſuperſtitionis, de fulgurum obſervatione, & divinatione per ea.

12. *Etiamnum ſpiritum.*] Aërem, ventum, afflatum. Seneca loc. cit. cap. 20. pag. 852. *Adice nunc, quod neceſſe eſt, ut impetus fulminis, & præmittat ſpiritus, & agat ante ſe, & a tergo trahat ventum, cum tam vaſto ictu aëra inciderit. Itaque omnia, antequam feriantur, intremiſcunt vibrata vento, quem ignis ante ſe preſſit.*

13. *Læva proſpera.*] Varro, libro 5. Epiſtolicarum quæſt. apud Feſtum: *A Deorum ſede*, inquit, *cum in meridiem ſpectes, ad ſiniſtram ſunt partes mundi exorientes: ad dexteram, occidentes: factum arbitror, ut ſiniſtra meliora auſpicia, quam dextra eſſe exiſtimentur.*

14. *In ſedecim.*] Cicero, lib. 2. de Divin. pag. 228. *Quid eſt igitur*, inquit, *quod obſervatum ſit in fulgure? Cælum in ſedecim partes diviſerunt Etruſci. Facile id quidem fuit, quatuor quas nos habemus, duplicare: poſt idem iterum facere, ut ex eo diſcerent, fulmen qua ex parte veniſſet. Primum, id quid intereſt? deinde quid ſignificat?* &c.

15. *Cetera.*] Quæ fulmina in reliqua mundi portione cernuntur, ea pro regione unde orta fuerint, aut quo conceſſerint, minus proſpera, vel minus dira cenſentur, ea qua dictum eſt ratione.

16. *Princeps.*] Princeps Senatus, vel ut dicitur, lib. 36. ſect. 24. Princeps totius civitatis.

17. *Unum animal.*] Vidimus ictos fulmine ſuperſtites: ſed ita ut numquam recte ſapere aut loqui poſtea valerent.

18. *Cetera illico.*] Negat hoc Scaliger eſſe verum, Exercit. 13. pag. 70. intacto enim equo ac ſuperſtite, equitem inſidentem interfectum narrat. At ſunt hæc diſſimilia: Negat Plinius per-

viribus præſtent. [1] Omnia contrarias incubant in partes: homo, niſi convertatur in percuſſas, non exſpirat. Superne icti conſidunt. Vigilans ictus conniventibus oculis, dormiens patentibus reperitur. Hominem ita exanimatum cremari fas non eſt: [2] condi terra religio tradidit. Nullum animal, niſi exanimatum, fulmine accenditur. [3] Vulnera fulminatorum frigidiora ſunt reliquo corpore.

Cap. LV. LVI. Ex iis, quæ terra gignuntur, [4] lauri fruticem non icit: nec umquam quinque altius pedibus deſcendit in terram. [5] Ideo pavidi altiores ſpecus tutiſſimos putant: aut tabernacula e pellibus belluarum, [6] quas vitulos appellant: quoniam hoc ſolum animal ex marinis non percutiat: ſicut nec e volucribus aquilam, quæ ob hoc [7] armigera hujus teli fingitur. In Italia inter Terracinam & [8] ædem Feroniæ, turres bellicis temporibus deſiere fieri, nulla non earum fulmine diruta.

Cap. LVI. LVII. Præter hæc inferiore cælo relatum in monumenta eſt, [9] lacte & ſanguine pluiſſe [10] M'. Acilio, C. Porcio Coſſ. & ſæpe alias: [11] ſicut carne, [12] P. Volumnio, Servio Sulpicio Coſſ. exque ea non putruiſſe, quod non diripuiſſent aves. Item ferro in Lucanis, anno antequam M. Craſſus a Parthis interemptus eſt, omneſque cum eo Lucani milites, quorum magnus numerus in exercitu erat. Effigies, quæ pluit, ſpongiarum fere ſimilis fuit: aruſpices præmonuerunt ſuperna vulnera. [13] L. autem Paulo, C. Marcello Coſſ. [14] lana pluit circa caſtellum Cariſſanum, juxta quod poſt annum [15] T. Annius Milo occiſus eſt. Eodem cauſam dicente [16] lateribus coctis pluiſſe, in ejus anni acta relatum eſt.

Cap. LVII. LVIII. [17] Armorum crepitus, & tubæ ſonitus auditos e cælo Cimbricis bellis accepimus: [18] crebroque [19] & prius, & poſtea. [20] Tertio vero conſulatu Marii [21] ab Amerinis & Tudertibus ſpectata arma cæleſtia, ab ortu occaſuque inter ſe concurrentia, pulſis quæ ab occaſu erant. [22] Ipſum ardere cælum, minime mirum eſt, & ſæpius viſum, majore igne nubibus correptis.

Cap. LVIII. LIX. Celebrant Græci [23] Anaxagoram Clazomenium, Olympiadis ſeptuageſimæ octavæ [24] ſecundo anno, [25] prædixiſſe cæleſtium litterarum ſcientia, quibus diebus [26] ſaxum ca-

NOTÆ.

cuſſum animal, præter hominem, non illico mori: eo illæſo, extingui ictum hominem, non negat: qui, quod mirabilius videri poſſit: ſacculis nullo modo ambuſtis, argentum liquari plane proxime antea adnotavit. MS. unus pro *hunc*, hic habet *huic*.

1. *Omnia contrarias.*] Cetera, inquit, quæ fulmine iciuntur, concidunt in partem oppoſitam ei quæ vulnus excepit: homo e contrario, niſi circumagatur in vulnus, (ut ipſe loquitur, lib. 28. ſect. 12) non exſpirat. Neque id homini ſolum, ſed & ceteris animalibus evenit, ſi Senecæ credimus. *Illud æque inter adnotanda ponas licet*, inquit, lib. 2. Natur. quæſt. cap. 31. pag. 854. *Quod & hominum, & ceterorum animalium, quæ icta ſunt, caput ſpectat ad exitum fulminis.*

2. *Condi terra.*] Hinc Tertullianus, in Apolog. cap. 48. pag. 39. *Qui de cælo tangitur, ſalvus eſt, ut nullo igne decinereſcat.*

3. *Vulnera.*] Plura quæ referri huc poſſent, vide apud Senecam, loco citato.

4. *Lauri fruticem.*] Huc refer ea quæ de Tiberio narrantur, lib. 15. ſect. 40. Columella, gallinæ incubanti, tonante cælo, & in fulminum metu, lauri folia ſubjici imperat. Refellit tamen hoc miraculum experientia ipſa, qua laurum de cælo tactam recentiores plurimi obſervaverunt: Sennertus, Vicomercatus, aliique, quos laudat Phil. Jac. Sachs in Ganimarologia, pag. 22.

5. *Ideo pavidi.*] Suetonius, de Aug. cap. 90. *Tonitrua & fulmina paulo infirmius expaveſcebat: ut ſemper & ubique pellem vituli marini circumferret pro remedio: atque ad omnem majoris tempeſtatis ſuſpicionem, in abditum & concameratum locum ſe reciperet*, &c.

6. *Quas vitulos.*] Auguſtum Severus Imperator ſuperſtitione æquavit, aut etiam vicit: lecticam etiam ſuam adverſus fulminis impetus tali corio tegi præcepit.

7. *Armigera.*] Ita libri MSS. tum hoc loco, tum lib. 10. ſect. 3. non ut editi hic exhibent, *armiger*.

8. *Ædem Feroniæ.*] Fuit in agro Pometiano, Campaniæ tractu, proxime Terracinam, & Circios, ubi nunc lacus, *Lago di Ferona*, de quo Horat. lib. 1. Satyr. 5. Hic Feroniæ lucus plane diverſus ab altero cognomine in Etruria, de quo dicemus, lib. 3. ſect. 8. Meminit Virgilius, lib. 7. Æneïd.

Et viridi gaudens Feronia luco.

9. *Lacte & ſanguine.*] Hujuſmodi pluviarum exempla vide plurima apud Livium, lib. 39. pag. 504. lib. 40. pag. 510. lib. 42. pag. 536. &c. Julium Obſeq. cap. 59. 70. 71. 91. 96. 99. 103. &c. Qui rem ita explicant, ut velint pluviam albeſcere, ob terram cretaceam, e qua vapores prodierint: aut rubeſcere, ob rubram: ii certe non attendunt ſatis ad colorem aquæ ſtillatitiæ ex rubris roſis: nec ſciunt vapores, dum excernuntur, rerum colores exuere; & dum in liquorem concreſcunt, aqueum dumtaxat exhibere. Gaſſendus in lib. 10. Laërtii, pag. 998. & in vita Peireſcii, exiſtimat maculas ſanguineas lapidibus parietibuſque adhæreſcentes, ex erucis oriri, dum in papiliones abeunt, & ſpolia exuunt, neque e cælo decidere.

10. *M'. Acilio.*] De his Conſulibus dixi ſect. 29.

11. *Sicut carne.*] Vide Notas & Emend. num. L. Fungoſum quiddam, & carni ſimile id fuiſſe videtur, quod cecidiſſe tum dicitur. Pluiſſe aliquando vitulo, ut ab Avicenna ſcriptum memorant, nimis quam fabuloſum eſt. Tolerabilius quod vulgo creditur, de ranarum pluvia: cum tamen eas in aëre gigni, ac pluviæ inſtar decidere, neque auctores idonei & oculati tradant, neque ſimile veri ſit.

12. *P. Volumnio.*] Anno V. C. CCXCIII. ex Faſtis.

13. *L. autem Paulo.*] Anno V. C. DCCIV. item ex Faſtis.

14. *Lana pluit.*] Simile eſt quod Hieronymus refert in Chron. an. 368. *Apud Atrebatas lana e cælo pluviæ mixta defluxit.* Hanc aïunt Atrebatenſes in ſumma ſterilitate agrorum, inopiaque frugum, e cælo decidiſſe, ac terras fecundaſſe. Mannam huic lanæ nomen dederunt. Durat apud eos hodieque beneficii hujus memoria gratiaque, feſta celebritate annua.

15. *T. Annius Milo.*] Vide Notas & Emend. num. LI.

16. *Lateribus coctis.*] Etiam teſtis integris pluiſſe L. Marcio, Sex. Julio Coſſ. auctor eſt Julius Obſeq. cap. 114. pag. 61. Forte hæc aliunde arrepta turbine, alio deciderunt. Forte vi ignis e terra erumpente, propelli inde lapides, latereſque eructari, ac projici longiſſime potuerunt. Præterire ſilentio nefas eſt, quod Dio refert, lib. 75. pag. 860. Severo imperante, argenteam pluviam decidiſſe: eo argento nummos æreos fuiſſe oblitos, quod tamen intra dies tres evanuerit.

17. *Armorum crepitus.*] Julius Obſeq. cap. 105. e locis ſubterraneis prodiiſſe hoc ſtrepitus, *L. Valerio Coſſ. Crepitus armorum ex inferno auditus.* Sextus hic Marii Conſulatus fuit, anno Urbis DCXLIX. ex Faſtis.

18. *Crebroque.*] Ita MSS. omnes: non *crebroſque*, ut editi.

19. *Et prius.*] Habet aliquid huic prodigio ſimile Livius, lib. 24. pag. 260.

20. *Tertio vero.*] Vide Notas & Emend. num. LII. Fuit annus V. C. DCL.

21. *Ab Amerinis.*] Vide Notas & Emend. num. LII.

22. *Ipſum ardere.*] Id accidiſſe Livius narrat lib. 3. pag. 46. P. Volumnio, Ser. Sulpicio Coſſ. anno V. C. CCXCIII. aliaſque ſæpius, ut lib. 31. pag. 371. lib. 32. pag. 385. & lib. 43. pag. 554. Vide Julium Obſeq. cap. 79. 98. & 111. Dionem, lib. 60. pag. 687. & alios.

23. *Anaxagoram.*] Is Euripidis magiſter fuit. De eo vulgatum eſt ac tritum, quod Tullius refert, lib. 1. Tuſc. quæſt. pag. 331. *Præclare Anaxagoras, qui cum Lampſaci moreretur, quærentibus amicis, velletne Clazomenas in patriam, ſi quid accidiſſet, afferri: Nihil neceſſe eſt*, inquit, *undique enim ad inferos tantumdem viæ eſt.* De eo multa Laërtius, lib. 2. pag. 35. ubi hujus Anaxagoreæ prædictionis meminit.

24. *Secundo anno.*] Vide Notas & Emend. num. LIII.

25. *Prædixiſſe.*] Rem vero tam fortuitam, tamque inſperatam, prædici aut prænoſci ulla arte poſſe, vix ullam habet ſimilitudinem veri.

26. *Saxum.*] Plut. lib. 2. de placitis Philoſ. cap. 13. pag. 888. ſtellam ſaxeam & ignitam vocat: πυρωδῶς κατηχθεῖσα ἀςέρα

ſurum eſſet [1] e ſole. Idque factum interdiu in Thraciæ parte ad [2] Ægos flumen. Qui lapis etiam nunc oſtenditur, magnitudine [3] vehis, colore aduſto, comete quoque illis noctibus flagrante. Quod ſi quis prædictum credat, ſimul fateatur neceſſe eſt, majoris miraculi divinitatem Anaxagoræ fuiſſe: ſolvique rerum naturæ intellectum, & confundi omnia, ſi aut ipſe [4] Sol lapis eſſe, aut umquam lapidem in eo fuiſſe credatur: [5] decidere tamen crebro, non erit dubium. In Abydi gymnaſio ex ea cauſa colitur hodieque, modicus quidem, ſed quem in medio terrarum caſurum idem Anaxagoras prædixiſſe narratur. Colitur & Caſſandriæ, quæ Potidæa vocitata eſt, [6] ob id deducta. Ego ipſe vidi in Vocontiorum agro paulo ante [7] delatum.

LX. Arcus vocamus, extra miraculum frequentes, & extra oſtentum. Nam [8] ne pluvios quidem, aut ſerenos dies, cum fide portendunt. Manifeſtum eſt, radium Solis immiſſum [9] cavæ nubi, repulſa acie in Solem refringi: colorumque varietatem mixtura nubium, aëris, [10] igniumque fieri. Certe niſi [11] Sole adverſo non fiunt: [12] nec umquam, niſi dimidia circuli forma: [13] nec noctu, quamvis Ariſtoteles prodat aliquando viſum: quod tamen fatetur idem non [14] niſi triceſima Luna poſſe. [15] Fiunt autem hieme maxime ab æquinoctio autumnali die decreſcente. Quo rurſus creſcente ab æquinoctio verno, non exſiſtunt: nec circa ſolſtitium longiſſimis diebus: bruma vero, hoc eſt, breviſſimis diebus, frequenter. [16] Iidem ſublimes humili Sole, humileſque ſublimi: [17] & minores oriente, aut occidente, ſed in latitudinem diffuſi: meridie exiles, verum ambitus majoris. Æſtate vero per meridiem non cernuntur: poſt autumni æquinoctium, quacumque hora: nec umquam plures ſimul, quam duo.

CAPUT LIX.

LXI. Cetera ejuſdem naturæ non multis dubia eſſe video. * [18] Grandinem conglaciato imbre gigni, & nivem eodem humore mollius coacto: [19] pruinam autem ex rore gelido. Per hiemem nives cadere, non grandines: ipſaſque grandines [20] interdiu ſæpius, quam noctu; & multo celerius reſolvi, quam nives. Nebulas nec æſtate, nec maximo frigore exſiſtere. Rores, neque gelu, neque ardoribus, neque ventis, nec niſi ſerena nocte. [21] Gelando liquorem

*CAP. LX.

NOTÆ.

πέτρινον. Diogenes item apud Stobæum, lib. 1. Eclog. Phyſ. pag. 53. Non unicum ſaxum, ſed plures caſuros lapides prædixiſſe ferunt Tzetzes mox laudandus, & Philoſtr. lib. 1. de vita Apollonii, cap. 2. pag 4.

1. *E Sole.*] Laërtius pariter e Sole cecidiſſe ait. E cælo ἐξ οὐρανοῦ Tzetzes, & Philoſtratus. Ariſt. lib. 1. Meteorol. cap. 7. pag. 537. ex aëre: ὁ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἔπεσε λίθος ἐκ τοῦ ἀέρος.

2. *Ægos flumen.*] Ægoſpotamon, ſive ut Plinius vertit, Ægos flumen, Cherroneſi Thracicæ quondam urbem fuiſſe ſcito, non amnem. Stephanus, pag. 36. Αἰγὸς ποταμοὶ, πόλις ἐν Ἑλλησπόντῳ. τὸ ἐθνικὸν, Αἰγοσποταμίτης. Fuit hoc oppidum clade Athenienſium claſſis nobile, inquit Mela, lib. 2. cap. 1. Et Tzetzes, Chiliad. 2. v. 892. hoc ipſum referens, quod a Plinio in præſenti narratur.

Ὁ δέ γε Κλαζομένιος πάλιν Ἀναξαγόρας
Ἐξ οὐρανοῦ προεῖφηνε λίθους κατενεχθῆναι
Ἐν ποταμοῖς τοῖς τῆς Αἰγὸς, (Θρᾴκης δὲ τοῦτο πόλις,) &c.

De eo oppido dicemus, lib. 4. ſect. 18.

3. *Vehis.*] Eo pondere eaque magnitudine, quæ una vectura ferri poſſit. Vide Notas & Emend. num. LIV.

4. *Sol lapis.*] Hanc fuiſſe Anaxagoræ mentem prodidit Tatianus orat. contra Græcos: aliique. Harpocration pag. 23. verbo Ἀναξαγόρας, docuiſſe eum ait, Solem eſſe maſſam candentem, μύδρον διάπυρον. Idem habet & Suidas, pag. 241. verbo Ἀναξαγόρας.

5. *Decidere tamen.*] Non e cælo, aut Sole: ſed, ut Ariſtoteles ait loc. cit. ex montis vertice deciſum procellis ſaxum, ſublatumque in altum, deinde decidere poſſe veriſimilius eſt. Hac enim hujus miraculi reddita ratione miraculum is eludit: Ἐπεὶ καὶ ὅτε ὁ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἔπεσε λίθος ἐκ τοῦ ἀέρος, ὑπὸ πνεύματος ἀρθεὶς ἐξέπεσε μεθ' ἡμέραν. Ex colore vero aduſto, nata fabula eſt cecidiſſe e Sole. Ejuſmodi fortaſſis fuerunt tres ii magni lapides, quos e cælo in Thracia cecidiſſe ſcribit Marcellinus in Chron. pag. 29. temporibus Marciani Imp. quo anno Aquileïa civitas ab Attila Hunnorum Rege exciſa eſt.

6. *Ob id deducta.*] Deductis eo ſacri hujus lapidis cauſa colonis, extructoque oppido, cui nomen a colore aduſto lapidis, eſt inditum, Potidæa. Eſt enim ποτὶ Dorice πρὸς, δαίομαι uror.

7. *Delatum.*] Ex agris. Quid ſi *delapſum* legas?

8. *Ne pluvios.*] Ea de re Seneca, lib. 1. Natur. quæſt. cap. 6. pag. 836. *Et bibit ingens Arcus, ut ait Virgilius noſter, cum adventat imber: ſed non eaſdem, undecumque apparuit, minas affert: A meridie ortus magnam vim aquarum vehet .... Si circa occaſum refulſit, rorabit, & leviter impluet. Si ab ortu, circave ſurrexit, ſerena promittit.* Verius eſt quod hoc loco Plinius ait, quam quod lib. 18. ſect. 80. Arcus cum ſunt duplices, pluviam nunciare, &c.

9. *Cavæ nubi.*] Ita Seneca loc. cit. cap. 3. pag. 835. *Illud eſſe dubium nulli poteſt, quin arcus imago Solis ſit, roſcida & cava nube concepta.* Ἐν νέφει κοίλῳ, inquit Ariſt. vel quiſquis eſt auctor libri de Mundo, cap. 4. pag. 607. Exiſtimabant craſſiuſcule veteres, nubem eſſe veluti ſpeculum concavum, e quo Solis radii reflecterentur: ſic demum iridem fieri: rotunditate ex figura nubis unice petita. Vide Plutarch. lib. 3. de placitis Philoſ. cap. 5. Qui ſubtilius iſta deinceps conſectati ſunt, dixere nubem roſcidam eſſe texturam corpuſculorum ſeu guttularum, quarum unaquæque radium Solis reflectat quidem: ſed ita tamen ut tum ſolum videatur, atque adeo ſpeciem iridis coloratam exhibeat, cum in eo eſt ſitu, ut angulo certo reflexionem in oculum faciat. Quamobrem, quæcumque nubis figura ſit, iridis ſpeciem aliam eſſe, niſi rotundam, non poſſe: quoniam ſitus corpuſculorum ad parem Solis & oculi angulum non poteſt alius eſſe ſucceſſive, niſi circularis. Hæc pro inſtituti noſtri ratione ac brevitate ſufficiant. Phyſici ea uberius, quibus eſt otium, ſpatiumque.

10. *Igniumque.*] Ignem vocat quod igneum Solis lumen Seneca loco citato. Varios iridis colores ex varia luminis reflexione & refractione emergere, nunc recentiores ſcriptores conſentiunt: ſed in explicanda ratione, miræ ambages. Fieri certum eſt, ut in experimento familiari & uſitato evenit: cum Sole averſo aquam ore ſpargimus: fieri enim tum quiddam plane ſimile his, quos videmus in arcu, coloribus ſolet, ut animadvertit Seneca loc. cit. & ante eum Ariſt. lib. 3. Meteorol. cap. 4. pag. 578. De iridis coloribus multa egregie Seneca, cap. 3. pag. 834.

11. *Sole adverſo.*] Vide Senecam, loc. cit. pag. 835.

12. *Nec umquam.*] Hæc Ariſtoteles totidem verbis expreſſit, lib. 3. Meteorol. cap. 2. pag. 574.

13. *Nec noctu.*] Ariſtotelem vide loco proxime indicato. Seneca loco etiam cit. pag. 833. *At contra arcus in nocte non fit, niſi admodum raro: quia Luna non habet tantum virium, ut nubes tranſeat: & illis colorem ſuffundat, qualem accipiunt Sole perſtrictæ, &c.*

14. *Niſi triceſima.*] Vide Notas & Emend. num. LV.

15. *Fiunt autem hieme:*] Seneca loc. cit. cap. 8. pag. 837. *Ariſtoteles ait poſt autumnale æquinoctium qualibet hora diei arcum fieri, æſtate non fieri, niſi aut incipiente, aut inclinato jam die. Cujus rei cauſa manifeſta eſt: Primum, quia medio die Sol calidiſſimus nubes evincit, &c.* Ariſtotelis locus eſt, lib. 3. Meteorol. cap. 5. pag. 581.

16. *Iidem ſublimes.*] Seneca loc. cit. cap. 3. pag. 835. *Numquam non adverſus Soli arcus eſt, ſublimis aut humilis, prout ille ſe ſubmiſit, aut ſuſtulit, contrario motu: illo enim deſcendente altior eſt: alto, depreſſior.*

17. *Et minores.*] Reliquum deinceps caput vide apud Ariſt. lib. 3. Meteorol. cap. 2. pag. 575.

18. *Grandinem.*] Quæ toto hoc capite continentur, vide apud Ariſtotelem, lib. 1. Meteorol. cap. 10. 11. & 12. pag. 540. 541. & 542. ubi ſingularum rerum cauſæ redduntur. Quam vera porro ſint, quæ adducit, ipſa rerum experientia comprobat.

19. *Pruinam.*] Gallis, *la gelée*. Vide lib. 17. ſect. 37.

20. *Interdiu ſæpius.*] Caute dictum, contra quoſdam, qui negant noctu grandinem cadere. Nam id eſſe falſum, experientia teſte, recte monet ſcriptor libri Gallici, *Mélanges d'hiſtoire & de litterature*, tomo 2. pag. 171.

21. *Gelando.*] Ea de re dicemus, lib. 31. ſect. 21.

*Cap. LXI. minui, ſolutaque glacie non eumdem inveniri modum. * Varietates colorum figurarumque in nubibus cerni, prout [1] admixtus ignis ſuperet, aut vincatur.

Cap. LXII. LXII. Præterea quaſdam proprietates quibuſdam locis eſſe. Roſcidas æſtate Africæ noctes. In Italia Locris, & in lacu Velino, nullo non die apparere arcus: [2] Rhodi & Syracuſis numquam tanta nubila obduci, ut non aliqua hora Sol cernatur: qualia aptius ſuis referentur locis. Hæc ſint dicta de aëre.

Cap. LXIII. LXIII. [3] Sequitur terra, cui uni rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus [4] maternæ venerationis. Sic hominum illa, ut cælum Dei: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelque editos ſuſtinet ſemper: noviſſime complexa gremio jam a reliqua natura abdicatos, [5] tum maxime ut mater, operiens: nullo magis [6] ſacra merito, quam quo nos quoque [7] ſacros facit; etiam monumenta ac titulos gerens, nomenque prorogans noſtrum, memoriam extendens contra brevitatem ævi. Cujus numen ultimum [8] jam nullis [9] precamur irati grave: tamquam neſciamus hanc eſſe ſolam, quæ numquam iraſcatur homini. Aquæ ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumeſcunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aër denſatur nubibus, furit procellis. At hæc benigna, mitis, indulgens, [10] uſuſque mortalium ſemper ancilla, quæ coacta generat! quæ ſponte fundit! quos odores ſaporeſque! quos ſuccos! quos tactus! quos colores! quam bona fide creditum fenus reddit! quæ noſtri cauſa alit! Peſtifera enim animantia, [11] vitali ſpiritu habente culpam, neceſſe eſt illi ſeminata excipere, & genita ſuſtinere. Sed in malis [a] generantium noxa eſt. [12] Illa ſerpentem homine percuſſo non amplius recipit, pœnaſque etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, & ſemper homini parturit. Quin & venena noſtri miſertam inſtituiſſe credi poteſt: ne in tædio vitæ [13] fames, [b] mors terræ meritis alieniſſima, lenta nos conſumeret tabe: [14] ne lacerum corpus abrupta diſpergerent: ne laquei torqueret pœna præpoſtera, incluſo ſpiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæſita morte, ſepultura pabulo fieret: ne ferri cruciatus ſcinderet corpus. Ita eſt, miſerta genuit id, cujus facillimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine extingueremur, nullo labore, ſitientibus ſimiles: qualiter defunctos, non volucris, non fera attingeret; terræque ſervaretur, qui ſibi ipſi periſſet. Verum fateamur, terra nobis malorum remedium genuit; nos illud vitæ fecimus venenum. [15] Non enim & ferro, quo carere non poſſumus, [c] ſimili modo utimur? Nec tamen quereremur merito, etiamſi maleficii cauſa tuliſſet: [d] adverſus unam quippe naturæ partem ingrati ſumus. Quas non ad delicias, quaſque non ad contumelias ſervit homini? In maria jacitur, aut, [e] [16] ut freta admittamus, eroditur aquis: ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis, multoque plus, ut deliciis, quam ut alimentis famuletur noſtris. Niſi tamen, quæ ſumma patiatur, atque extrema cute, tolerabilia videantur. Penetramus in viſcera, auri argentique venas, & æris ac plumbi metalla fodientes: gemmas etiam & quoſdam parvulos quærimus lapides, ſcrobibus in profundum actis. Viſcera ejus extrahimus, ut digito geſtetur gemma, [17] quam petimus. QUOT MANUS ATTERUNTUR, UT UNUS

INTERPRETATIO.

a *Generantium.*] Tota generantium culpa eſt, ſi quid mali eſt.

b *Mors.*] Quod mortis genus a terræ meritis & benignitate valde abhorret.

c *Simili modo.*] Ad perniciem.

d *Adverſus.*] Quippe adverſus hanc unam *e quatuor naturæ partibus*, nempe terram, ingrati ſumus.

e *Ut freta.*] Ut maria in terras immittantur, litus excavatur & eroditur aquis.

NOTÆ.

1. *Admixtus ignis.*] Igneus halitus, e terra Solis vapore eductus, atque intra nubem commixtus materiæ, quæ ex aqua extrahitur, & in aquam ſolvitur.

2. *Rhodi.*] Idcirco Rhodum Phœbi ſponſam, ἀελίοιο νύμφαν appellat Pindarus, Olymp. ζ. verſu 26. De Rhodo id quoque Solinus, cap. XI. pag. 31. De Syracuſis, cap. 5. pag. 19. Illud ipſum de Alexandria Ammianus, lib. 22. *Nullo pæne die*, inquit, *incolentes hanc civitatem, Solem ſerenum non vident.* In inſula Chio id etiam contingere, multi experimento comprobarunt, inquit Allatius in Philon. Byzant pag. 69.

3. *Sect.* LXIII. *Sequitur terra.*] Ab hac ſectione librum ſecundum operis ſui Plinium inchoaſſe, plane ſuaderet exordium iſtud, pari diligentia elaboratum, ac cetera ſunt procemia reliquorum librorum: niſi locus obſtaret, e libro XVIII. ſect. LXXV.

4. *Maternæ.*] Quod ea communis mater omnium mortalium ſit, inquit Livius, lib. 1. pag. 20. Plinius ipſe lib. 18. ſect. 4. *Non tamen*, ait, *ſurda tellure, quæ parens appellatur*, &c.

5. *Tum maxime.*] Lucanus, lib. 7. v. 810.

Placido natura receptat Cuncta ſinu.

Et v. 818.

Capit omnia tellus, Quæ genuit.

Vide quæ dicturi ſumus lib. 7. ſect. 55. ex Tullio.

6. *Sacra merito.*] Vide Notas & Emend. num. LVI.

7. *Sacros facit.*] Plutarchus in Solonis vita, pag. 89. Ἐπαινεῖται δὲ τοῦ Σόλωνος καὶ ὁ κωλύων νόμος τὸν τεθνηκότα κακῶς ἀγορεύειν, καὶ γὰρ ὅσιον τοὺς μεθεστῶτας ἱεροὺς νομίζειν, &c. Maledicta jaci vetat in defunctos: ſacros enim conſentaneum eſſe exiſtimare eos qui deceſſerunt, &c. Huc refer epitaphium in Muſis lapidariis, pag. 78.

Hoſpes ad hunc tumulum ne mejas, oſſa precantur
Tecta hominis.

Quia nimirum, ut cecinit Perſius, Satyra 1. v. 127.

Sacer eſt, pueri, locus: extra Mejite.

8. *Jam nullis.*] Hoc eſt, mortuis. Cic. l. 1. Tuſc. pag. 323. *De mortuis loquor, qui nulli ſunt.*

9. *Precamur irati.*] Solemni hoc hemiſtichio, *Sit tibi terra gravis.* Vide Notas & Emend. num. LVII.

10. *Uſuſque.* Forte rectius, *uſuique.*

11. *Vitali ſpiritu.*] Aër in culpa eſt, ex quo cunctorum animantium, ſerpentiumque ſemina decidere creduntur: Terra ipſa non ſponte excipit, ſuſtinetve: ſed quoniam ita neceſſe eſt illi.

12. *Illa ſerpentem.*] Vide lib. 29. ſect. 23.

13. *Fames mors.*] Ita Reg. 1. 2. Chiffl. &c. Prius legebatur, *ne in tædio vitæ diræ famis mors, &c.* interpolato Plinii contextu.

14. *Ne lacerum.*] Ne foret neceſſe ad exitum vitæ inveniendum, ſe ſe ex abruptis locis in præceps dare: quod leti genus lacerum corpus & fracta membra diſpergeret.

15. *Non enim & ferro.*] Vide Notas & Emend. num. LVIII.

16. *Ut freta admittamus.*] Jactis ſcilicet, ut ille cecinit, in altum molibus, cæmentiſque demiſſis, mare ipſum in terras immittitur, & colitur a domino terræ faſtidioſo. Vide interpretes Horatii in Oden 1. lib. 3. v. 34.

17. *Quam petimus.*] Pintianus legit cum interrogatione, *Ut di-*

NITEAT ARTICULUS! Si ulli eſſent inferi, jam profecto illos avaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodiſſent. Et miramur ſi eadem ad noxam genuit aliqua! Feræ enim, credo, cuſtodiunt illam, arcentque ſacrilegas manus. Non inter ſerpentes fodimus, & venas auri tractamus [a] cum veneni radicibus? Placatiore tamen Dea ob hoc, quod omnes hi opulentiæ exitus ad ſcelera, cædeſque, & bella tendunt: quamque ſanguine noſtro irrigamus, inſepultis oſſibus tegimus. Quibus tamen, velut exprobrato furore, tandem ipſa ſe obducit, [1] & ſcelera quoque mortalium occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc duxerim, quod naturam ejus ignoramus.

LXIV. Eſt autem figura prima, de qua conſenſus judicat. [2] Orbem certe dicimus terræ, [b] globumque verticibus includi fatemur. Neque enim abſoluti orbis eſt forma, in tanta montium excelſitate, tanta camporum planitie: ſed cujus amplexus, [c] ſi capita linearum comprehendantur ambitu, figuram abſoluti orbis efficiat: id quod ipſa rerum naturæ cogit ratio, non iiſdem cauſis, quas attulimus in cælo. Namque in illo cava in ſe convexitas vergit, & cardini ſuo, hoc eſt, terræ, undique incumbit. Hæc, ut ſolida atque conferta, aſſurgit, intumeſcenti ſimilis, extraque protenditur. [d] Mundus in centrum vergit: at terra exit a centro, immenſum ejus globum in formam orbis aſſidua circa eam mundi volubilitate cogente. Cap. LXIV.

LXV. Ingens hic pugna litterarum, contraque vulgi: circumfundi terræ undique homines, converſiſque inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cæli verticem, ac ſimili modo ex quacumque parte mediam calcari: [e] illo quærente, cur non decidant contra ſiti: tamquam non ratio præſto ſit, ut nos non decidere mirentur illi. Intervenit ſententia, quamvis indocili probabilis turbæ, inæquali globo, ut ſi ſit figura pineæ nucis, nihilominus [3] terram undique incoli. Sed quid hoc refert alio miraculo exoriente? pendere ipſam, ac non cadere nobiſcum: [f] [4] ceu ſpiritus vis, mundo præſertim incluſi, dubia ſit: aut poſſit cadere, natura repugnante, & quo cadat, negante. Nam ſicut ignium ſedes non eſt niſi in ignibus, aquarum niſi in aquis, ſpiritus niſi in ſpiritu: ita terræ, arcentibus cunctis, niſi in ſe, locus non eſt. Globum tamen effici mirum eſt, in tanta planitie maris, camporumque. Cui ſententiæ adeſt [5] Dicæarchus, vir in primis eruditus, regum cura permenſus montes: [6] ex quibus altiſſimum prodidit Pelion, MCCL. paſſuum, ratione perpendiculi, [7] nullam eſſe eam portionem univerſæ rotunditatis colligens. Mihi incerta hæc videtur conjectatio, haud ignaro quoſdam Alpium vertices, longo tractu, nec breviore [8] quinquaginta millibus paſſuum aſſurgere. Sed vulgo maxima hæc pugna eſt, ſi coactam in verticem aquarum quoque figuram credere cogatur. Atqui non aliud in rerum natura aſpectu manifeſtius. [9] Namque &, Cap. LXV.

INTERPRETATIO.

a *Cum veneni.*] Cum venantis herbis, ac fruticibus.

b *Globumque.*] In globo eo vertices montium includi fatemur.

c *Si capita linearum.*] Si per extremitates linearum ductarum à centro terræ ad ſummos quoſque vertices montium circulus exigatur, qui cunctos comprehendat ambitu: ille circumplexus figuram efficiet abſoluti orbis.

d *Mundus.*] Cælum.

e *Illo quærente.*] Hominum vulgo quærente.

f *Ceu ſpiritus.*] Quaſi dubia ſit vis aëris, qui cæli præſertim ambitu includitur.

NOTÆ.

gito geſtetur gemma, quo petitur? Reg. 1. 2. *Ut digito geſtetur gemma, petitur*, terra ſcilicet: Eleganter. Vide lib. XXXIII. ſect. VI.

1. *Et ſcelera..... occultat.*] Cæſa operiens cadavera, ut mater.

2. *Orbem.*] Terræ globum eſſe circa polos complanatum Aſtronomi hodie opinantur. Vide Hiſtoriam Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1701. pag. 96. & Diſſertationem D. Caſſini, de figura Terræ, anno 1713. pag. 188.

3. *Terram undique incoli.*] Non ita creditum olim Homeri temporibus, ut in Apologia Homeri diximus; nec Virgilio ipſi, tum libro III. Georg. verſu 358. ubi de Sole dicit:

Nec cum invectus equis altum petit æthera, nec cum
Præcipitem Oceani rubro lavit æquore currum:

tum libro 1. verſu 242. ubi de polo mundi gemino:

Hic vertex nobis ſemper ſublimis: at illum
Sub pedibus Styx atra videt, maneſque profundi.

Infra hoc hemiſphærium nihil eſſe magno errore arbitrabantur, præter aquarum immenſitatem infinitam, fabuloſamque Stygem. Falſum illud ſyſtema Coſmographicum ſequitur etiam & prolixe deſcribit Græcus ſcriptor vitæ Andreæ, cui Salo cognomen fuit, ſub finem diei XXVIII. Maii, cap. XXVIII. num. 240. in Actis Sanctorum.

4. *Ceu ſpiritus vis.*] Cujus ſpiritus ſive aëris vi ſuſpenſam, cum aquarum elemento, librari medio ſpatio tellurem dixit, ſect. 4.

5. *Dicæarchus.*] Vide quæ de eo diximus in Auctorum ſyllabo.

6. *Ex quibus altiſſimum.*] Ex illis nimirum quos dimenſus eſt, Theſſaliæ montibus, non ex omnibus quaqua patet orbis univerſe. Pelion Geminus in Elem. Aſtrom. cap. 14. pag. 55. ex eodem Dicæarcho refert altum eſſe ſtadiis decem, quæ efficiunt, ut Plinius ait, paſſus MCCL. Cyllenen vero Arcadiæ montem, ad XV. propemodum ſtadia attolli, eodem menſore Dicæarcho, hoc eſt, paſſus fere 1900. Atabyrium denique Rhodi inſulæ, ſtadiis XIV. hoc eſt, MDCCL. paſſibus.

7. *Nullam eſſe eam.*] Ratione Mathematica nos rem ita conficimus cum Ricciolo, tom. 1. Almag pag. 727. Mons altiſſimus, qualis eſſe Caucaſus dicitur, non excedit 50. milliaria Italica, quorum in diametro terræ ſunt 8278. in ſemidiametro, 4139. in quo numero quinquagenarius numerus continetur ter & octogies. Sume igitur ſphæram ligneam, cujus ſemidiameter ſit particularum æqualium trium & octoginta: eique grana aliquot, monticulosve cereos impone, quorum altitudo æqualis ſit unicæ particulæ de tribus illis & LXXX. Vel oculorum judicio conſtabit ſeriem horum monticulorum aliquam nihil fere nocere ſphæræ rotunditati.

8. *Quinquaginta.*] Sunt quibus id fabuloſum videatur. De aſcenſu montium obliquo accipiunt alii. Tenariffum aiunt Hiſpani eſſe altitudinis LX. milliarium: In mari is maxime conſpicuus eſt ex quatuor graduum intervallo: Hinc Snellius colligit, in Eratoſth. Bat. perpendiculum ejus montis eſſe novem milliarium cum ſemiſſe: ex quibus alii ſeſquimilliare, ob refractionem, deducunt: ſtatuuntque octo milliarium altitudinem habere ad perpendiculum. Vide quæ de eo diximus ad ſect. VIII.

9. *Namque &c.*] Guttulæ, inquit, ubique rotundantur in orbem: igitur & tota aqua ita ſe conglobat. Sequuntur enim partes ſingulæ naturam totius. Verum quod guttulæ diſperſæ globoſitatem tueantur, id non arbitror accidere ex affectatione figuræ totius: ſed ex eo quod aquea corpuſcula ſuis ſe ſe mutuo hamulis teneant: & quod veluti medium factum eſt in gutta, concatenatione quadam circumſtantia contineat, donec moles exigua eſt: quæ ſi increſcit, tum a rotunditate deſciſcit, protuberatque in latera: ac tum demum rumpitur, effluitque: quod etiam fit

dependentes ubique guttæ parvis globantur orbibus : & pulveri illatæ, frondiumque lanugini impoſitæ, abſoluta rotunditate cernuntur : & in poculis repletis media maxime tument : quæ propter ſubtilitatem humoris, mollitiamque in ſe reſidentem, ratione facilius, quam viſu, deprehenduntur. Idque etiam magis mirum, in poculis repletis, addito humore minimo circumfluere quod ſuperſit : contra evenire ponderibus additis ad vicenos ſæpe denarios : ſcilicet quia intus recepta liquorem in verticem attollant, at cumulo eminente infuſa dilabantur. Eadem eſt cauſa, propter quam e navibus terra non cernatur, e navium malis conſpicua : ac procul recedente navigio, ſi quid, quod fulgeat, religetur in mali cacumine, paulatim deſcendere videatur, & poſtremo occultetur. Denique Oceanus, quem fatemur ultimum, quanam alia figura cohæreret, atque non decideret, [a] nullo ultra margine includente ? Ipſum id ad miraculum redit, quonam modo, etiamſi globetur, extremum non decidat mare. Contra quod, ut ſint plana maria, & qua videntur figura, non poſſe id accidere, magno ſuo gaudio, magnaque gloria inventores Græci ſubtilitate Geometrica docent. Namque cum e ſublimi in inferiora aquæ ferantur, & ſit hæc natura earum confeſſa : nec quiſquam dubitet in litore ullo acceſſiſſe eas, [b] quo longiſſime devexitas paſſa ſit : procul dubio apparere, quo quid humilius ſit, propius centro eſſe terræ : [c] omneſque lineas, quæ emittuntur ex eo ad proximas aquas, breviores fieri, quam quæ ad extremum mare a primis aquis. Ergo totas, omnique ex parte aquas vergere in centrum : ideoque non decidere, quoniam [d] in interiora nitantur.

LXVI. Quod ita formaſſe [1] artifex Natura credi debet, ut cum terra arida & ſicca conſtare per ſe ac ſine humore non poſſet; nec rurſus ſtare aqua, niſi ſuſtinente terra; mutuo implexu jungerentur : has ſinus pandente : illa vero permeante totam, intra, extra, ſupra, venis, ut vinculis, diſcurrentibus : atque etiam in ſummis jugis erumpente : [2] quo ſpiritu acta & terræ pondere expreſſa, [3] ſiphonum modo emicat : tantumque a periculo decidendi abeſt, ut in ſumma quæque & altiſſima exſiliat. [4] Qua ratione manifeſtum eſt, quare tot fluminum quotidiano acceſſu maria non creſcant.

*Cap. LXVI. * Eſt igitur in toto ſuo globo tellus [5] medio ambitu præcincta circumfluo mari. Nec argumentis hoc inveſtigandum, ſed jam experimentis cognitum.

Cap. LXVII. LXVII. A Gadibus, columniſque Herculis, Hiſpaniæ & Galliarum circuitu, totus hodie navigatur occidens. Septemtrionalis vero Oceanus, majore ex parte navigatus eſt, auſpiciis Divi Auguſti, Germaniam claſſe circumvecta [6] ad Cimbrorum promontorium : & inde immenſo mari proſpecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, & humore nimio rigentia. Propter quod minime veriſimile eſt illic maria deficere, ubi [e] humoris vis ſuperet. Juxta vero ab ortu ex Indico mari, ſub eodem ſidere pars tota vergens in [7] Caſpium mare, pernavigata eſt Macedonum armis, Seleuco atque Antiocho regnantibus, qui & Seleucida atque Antiochida ab ipſis appellari voluere. Circa Caſpium quoque multa Oceani litora explorata, [8] parvoque brevius, quam totus, hinc aut illinc Septemtrio eremigatus. Ut tamen conjecturæ locum ſic quoque non relinquat, ingens argumentum paludis Mæoticæ, ſive ea illius Oceani ſinus eſt, ut multos adverto credidiſſe, ſive [9] anguſto diſcreti ſitu reſtagnatio. Alio latere Gadium, ab eodem occidente, magna pars meridiani ſinus ambitu Mauritaniæ navigatur hodie. [10] Majorem quidem ejus partem, & Orientis, victoriæ Magni Alexandri

Interpretatio.

a *Nullo ultra.*] Quandoquidem, *ſi terra plana foret*, nullus ultimam maris aquam margo lituſve coërceret.

b *Quo longiſſime.*] Quam longiſſime patiebatur litoris devexitas.

c *Omneſque lineas.*] Omneſque lineas, quæ a centro terræ ducuntur ad proximam aquæ ſuperficiem, breviores fieri, quam quæ ad ultimum mare a primo litore.

d *In interiora.*] In ea quæ ſunt propiora centro.

e *Humoris vis.*] Ubi aquarum abundat copia.

Notæ.

ex appoſitione alterius humoris, cujus corpuſcula ptioribus nexa, illa pertrahunt, continuationemque abrumpunt. Hæc fuſius Gaſſendus, lib. de Globo telluris. Ea certe ratio videtur eſſe cur in poculis repletis, uti mox dicetur, addito humore circumfluat quod ſuperſit, non item denariis additis.

1. *Artifex natura.*] Reg. 1. 2. Chiffl. &c. *Artifex naturæ.*

2. *Quo ſpiritu.*] Sequitur pervulgatam ſententiam, referentium originem fontium ad ipſum mare, ex quo per ductus ſubterraneos in montes uſque, & loca omnia, in quibus ſcaturigines conſpicuæ ſunt, aqua contendat : Habere ſe nempe tellurem, quaſi animal quoddam ingens, cujus non modo ſubterranei meatus forent quaſi venæ aquam ex mari, ut ſanguinem ex hepate quodam ducentes : ſed fervores etiam ſubterranei eſſent veluti ſpiritus vitales, per ductus quoque varios, ceu arterias, diffuſi. Hinc nihilo magis mirum videri ſcaturire aquam ex montis vertice, ſi vena ſubterranea ibi aperta fuerit, quam emicare ſanguinem ex fronte, ſi illic venam ſecueris. Quippe terræ veluti cruſtam non eſſe ubique perforatam, neque ubivis præbere aquæ in eam nitenti exitum : & conſtare experientia, interdum aperiri terram, & aquam ſcatere in locis prius admodum ſiccis : uti cum nobis vena rumpitur. Contra iſta diſputat Gaſſendus in lib. 10. Laërtii, pag. 1073.

3. *Siphonum.*] Siphon eſt canalis fiſtula, per quam emittitur liquor, ut in ſalientibus aquis cernimus.

4. *Qua ratione.*] Et propter hanc rationem, inquit, cum tot nempe fontes ex ipſo mari, totque flumina prodeant, manifeſtum eſt, &c.

5. *Medio ambitu.*] Toto orbis ſui ambitu terra, inquit, mari præcingitur, ceu faſcia quadam : reliqua eminet extra undas.

6. *Ad Cimbrorum.*] De quo promontorio dicetur, l. 4. ſect. 27.

7. *Caſpium mare.*] Quem ſinum eſſe ſeptemtrionalis Oceani, ſive Scythici, veteres arbitrati ſunt. Vide quæ dicturi ſumus lib. 6. ſect. 15.

8. *Parvoque brevius.*] Paulo minus quam totus, ſive fere totus. *Parvo* pro *exiguo ſpatio* familiaris eſt ſcriptori huic locutio : *Tam parvo*, inquit, lib. 5. ſect. 12. *diſtat ibi rerum natura diverſitas.*

9. *Anguſto diſcreti ſitu.*] Ita MSS. omnes. Sive, inquit, palus hæc Mæotica ſeptemtrionalis Oceani, modico terrarum tractu ſpatioque inde diſcreti, reſtagnatio ac veluti æſtuarium ſit.

10. *Majorem quidem.*] Quæ ſequuntur ad ea verba, *Idem Nepos*, &c. Martianus exſcripſit e Plinio totidem verbis, lib. 6. cap. de rotunditate terræ, pag. 200. & 201.

luſtravere, uſque in Arabicum ſinum. In quo res gerente [1] C. Cæſare Auguſti filio, ſigna navium ex Hiſpanienſibus naufragiis feruntur agnita. Et Hanno, Carthaginis potentia florente, circumvectus a Gadibus ad finem Arabiæ navigationem eam prodidit ſcripto: ſicut ad extera Europæ noſcenda miſſus eodem tempore Himilco. [2] Præterea Nepos Cornelius auctor eſt, [3] Eudoxum quemdam ſua ætate, cum Lathurum regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum, Gades uſque pervectum: multoque ante eum Cælius Antipater, vidiſſe ſe, qui navigaviſſet ex Hiſpania in Æthiopiam commercii gratia. Idem Nepos de ſeptemtrionali circuitu tradit, Quinto Metello Celeri, [4] L. Afranii in Conſulatu collegæ, ſed tum Galliæ Proconſuli, Indos [5] a rege Suevorum dono datos, qui ex India commercii cauſa navigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti. Sic maria circumfuſa undique dividuo globo partem orbis auferunt nobis: [6] nec inde huc, nec hinc illo pervio tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium vanitati, poſcere videtur, ut totum hoc, quidquid eſt, in quo ſingulis nihil ſatis eſt, ceu ſubjectum oculis, quantum ſit oſtendam.

LXVIII. [7] Jam primum in dimidio computari videtur, tamquam nulla portio ipſi deciCap. LXVIII. datur Oceano: qui toto circumdatus medio, & omnes ceteras fundens recipienſque aquas, & quidquid exit in nubes, ac ſidera ipſa tot & tantæ magnitudinis paſcens, quo tandem amplitudinis ſpatio credetur habitare? Improba & infinita debet eſſe tam vaſtæ molis poſſeſſio. Adde quod ex relicto plus abſtulit cælum. [8] Nam cum ſint ejus quinque partes, quas vocant Zonas, infeſto rigore & æterno gelu premitur omne, quidquid eſt ſubjectum duabus extremis, utrimque circa vertices: hunc qui ſeptemtrio vocatur, eumque qui adverſus illi, auſtrinus appellatur. Perpetua caligo utrobique, & alieno molliorum ſiderum aſpectu, maligna, ac pruina tantum [9] albicans lux. Media vero terrarum, qua Solis orbita eſt, exuſta flammis & cremata, cominus vapore torretur. Circa duæ tantum, inter exuſtam & rigentes, temperantur: eæque ipſæ inter ſe non perviæ, propter [10] incendium ſiderum. Ita [11] terræ tres partes abſtulit cælum: Oceani rapina in incerto eſt.

Sed & relicta nobis una portio, haud ſcio an etiam in majore damno ſit. Idem ſiquidem Oceanus infuſus in multos ([12] ut dicemus) ſinus, adeo vicino acceſſu interna maria allatrat, [13] ut centum quindecim millibus paſſuum Arabicus ſinus diſtet ab Ægyptio mari: Caſpius vero [14] CCCLXXV. millibus a Pontico. Idem interfuſus intrat per tot maria, quibus Africam, Europam, Aſiamque diſpeſcit, quantum terrarum occupat? Computetur etiam nunc menſura tot fluminum, tantarum paludum: addantur & lacus, & ſtagna. Jam elata in cælum, & ardua aſpectu quoque juga: jam ſilvæ, valleſque præruptæ, & ſolitudines, & mille cauſis deſerta detrahantur. Hæ tot portiones terræ, immo vero, ut plures tradidere, [15] mundi punctus: (neque enim eſt aliud terra in univerſo:) HÆC EST MATERIA GLORIÆ NOSTRÆ, HÆC SEDES: hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuamur humanum genus, hic inſtauramus bella etiam civilia, mutuiſque cædibus laxiorem facimus terram. Et ut publicos gentium furores tranſeam, hæc in qua conterminos pellimus, furtoque vicini ceſpitem noſtro ſolo [16] adfodimus; ut qui latiſſime rura metatus fuerit, ultraque fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? vel cum ad menſuram avaritiæ ſuæ propagaverit, QUAM TANDEM PORTIONEM EJUS DEFUNCTUS OBTINEAT!

LXIX. Mediam eſſe mundi totius haud dubiis conſtat argumentis: ſed clariſſime æqui- Cap. LXIX. noctii paribus horis. Nam niſi in medio eſſet, æquales dies nocteſque haberi non poſſe de-

NOTÆ.

1. *C. Cæſare.*] Agrippæ filio, quem Auguſtus adoptavit. Vide lib. 6. ſect. 31.

2. *Præterea.*] Reliquum fere caput habet etiam Mela, lib. 3. cap. 5. pag. 55. & cap. 9. pag. 63. Ea vero tametſi ridet Strabo, lib. 2. pag. 98. tamquam a Poſidonio conficta, vel temere credita, calculo tamen ſuo Herodotus comprobat, lib. 4. Melpom. pag. 237. docetque Phœnices, ab Erythræo mari ſolventes, Bonæ Spei promontorium eſſe prætervectos, ac demum per columnas Herculis in Ægyptum remeaſſe.

3. *Eudoxum.*] Cyzicenus hic fuit, a Cnidio Mathematico, de quo dictum eſt in Auctorum Indice, plane diverſus. Ptolemæi Evergetæ temporibus vixiſſe auctor eſt Strabo loc. cit. ejus nimirum, cui Lathurus ſucceſſit.

4. *L. Afranii.*] Vide Notas & Emend. num. LIX.

5. *A rege Suevorum.*] Vide Notas & Emend. num. LX.

6. *Nec inde huc.*] Globum terræ veteres in duo latera ſive hemiſphæria diviſerunt, Oceano diſcluſa. Qua ex opinione ſcripſit Plinius, medio terræ globo infuſum Oceanum partes terræ dividere: neque vero illinc huc, neque hinc illo tranſmitti poſſe remigio ullo velove exiſtimabant.

7. *Jam primum.*] Ac primo quidem, inquit, totum hoc quidquid eſt, in quo ſeſe ingens aperit mortalium vanitas, pro dimidio totius globi, ex terra & aqua coaleſcentis, computari poſſe vulgo creditur: perinde ac ſi per ſe non multo major Oceanus, aut non magna etiam hujus dividuæ partis portio ipſi decidatur Oceano, & eidem accedat, qui cum toto circumdetur medio, &c.

8. *Nam cum ſint.*] Quæ ſequuntur uſque ad ſectionem ſeq. ea fere totidem verbis Martianus exſcripſit, lib. 6. pag. 196. Attigerat ea multo antea Virgilius, his vulgatis verſibus:

Quinque tenent cælum Zonæ, &c.

9. *Albicans lux.*] Vide Notas & Emend. num. LXI.

10. *Incendium ſiderum.*] Ita Reg. 1. 2. Chiffl. &c. non *ſideris*. Cenſebant Stoïci, quorum opinioni Plinius ſubſcribere nunc videtur, Oceanum eſſe ſubjectum ſignifero circulo, per quem Sol decurrit, ejuſque litoribus metas ſui curſus Solem definire prædicabant: quod cum Sol igneæ ſit, ferventiſque naturæ humoreque paſcatur, ultra citraque illius litora curriculum ſuum non flectat, cum terra ſequatur, quæ alimentum paſtumque Soli præbere non poſſit. Vide Macrob. in Somn. Scip. l. 2. cap. 5. pag. 137.

11. *Terræ tres partes.*] Torridam mediam, extremaſque duas gelu & frigore infeſtas.

12. *Ut dicemus.*] In Geographicis libris, qui hunc proxime conſequuntur. Ita MSS. omnes.

13. *Ut centum quindecim.*] Vide Notas & Emend. num. LXII.

14. *CCCLXXV.*] Hunc quoque numerum paſſuum ex quorumdam ſententia recitat, lib. 6. ſect. 12.

15. *Mundi punctus.*] Acutum illud eſt Senecæ dictum, lib. 1. Natur. quæſt. in procem. pag. 831. *Hoc eſt illud punctum, quod inter tot gentes ferro & igni dividitur. O quam ridiculi ſunt mortalium termini*, &c.

16. *Adfodimus.*] Ita Reg. 1. 2. &c. Hoc eſt, addimus, adjungimus, adnectimus, ut una foſſione aretur.

prehendunt [1] & dioptræ, quæ vel maxime id confirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occaſuſque cernatur, ſolſtitialis exortus per ſuam lineam, brumaliſque occaſus. Quæ accidere nullo modo poſſent, niſi in centro ſita eſſet.

CAP. LXX. LXX. [2] Tres autem circuli ſupra dictis zonis implexi, inæqualitates temporum diſtinguunt: ſolſtitialis a parte Signiferi excelſiſſima nobis, ad ſeptemtrionalem plagam verſus: contraque ad alium polum brumalis: item medio ambitu Signiferi orbis incedens æquinoctialis.

LXXI. Reliquorum, quæ miramur, cauſa in ipſius terræ figura eſt: quam globo ſimilem, & cum ea aquas, iiſdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubie, ut nobis ſeptemtrionalis plagæ ſidera numquam occidant: contra meridianæ numquam oriantur: rurſuſque hæc illis non cernantur, [3] attollente ſe contra medios viſus terrarum globo. [4] Septemtriones non cernit Troglodytice, & confinis Ægyptus: [5] nec Canopum Italia, & quem vocant [6] Berenices crinem: item quem ſub Divo Auguſto cognominavere [7] Cæſaris thronon, inſignes ibi ſtellas. Adeoque manifeſto aſſurgens faſtigium curvatur, [8] ut Canopus quartam fere partem ſigni unius ſupra terram eminere Alexandriæ intuentibus videatur: [9] eadem a Rhodo terram quodammodo ipſam ſtringere: in Ponto omnino non cernatur, ubi maxime ſublimis ſeptemtrio. Idem a Rhodo abſconditur, magiſque Alexandriæ. In Arabia Novembri menſe [10] prima vigilia occultus, ſecunda ſe oſtendit: in Meroë ſolſtitio veſperi pauliſper apparet, pauciſque ante [11] exortum Arcturi diebus pariter cum die cernitur. Navigantium hæc maxime curſus deprehendunt, in alia adverſo, in alia prono mari: ſubitoque conſpicuis, atque ut e freto emergentibus, quæ [12] in anfractu pilæ latuere, ſideribus. Neque enim ([13] ut dixere aliqui) [a] mundus [14] hoc polo excelſiore ſe attollit: [15] aut undique cernerentur hæc ſidera: verum hæc eadem quibuſque proximis ſublimiora creduntur: eademque demerſa longinquis: utque nunc ſublimis [b] in dejectu poſitis videtur hic vertex, ſic illam terræ devexitatem tranſgreſſis, illa ſe attollunt, reſidentibus quæ hic excelſa fuerant: quod niſi in figura pilæ, accidere non poſſet.

LXXII. [16] Ideoque defectus Solis ac Lunæ veſpertinos orientis incolæ non ſentiunt: nec matutinos ad occaſum habitantes: meridianos vero ſæpius. [17] Nobili apud Arabiam Ma-

INTERPRETATIO.

a *Mundus.*] Cælum.

b *In dejectu.*] In tractu terrarum boreali, qui his ſideribus ſubjacet.

NOTÆ.

1. *Et dioptræ.*] Διόπτρα vulgo inſtrumentum appellatur Geometricum, ab explorando, perſpiciendoque dictum. At hoc loco nihil aliud eſſe quam horologium ſive ſolarium, in quo Solis horæ umbra declarantur, ac perſpiciuntur, tum ipſa loci ſententia palam facit, tum etiam Martianus, lib. 6. cap. de poſitione terræ, pag. 195. ubi hoc caput exſcribens: *Medio igitur credenda eſt*, inquit, *quia poſtrema, quod præſertim æquinoctialis temporis interſtitia manifeſtant: nam pares horarum metas, tam antemeridialium, quam etiam poſtremarum, & tam diei quam noctis, horologia manifeſtant. Quo documento clarum eſt, tantumdem undique ſecus ab terris abeſſe cælum: quod idem duobus circulis edocetur, ſolſtitiali, & brumali. Nam utique quantum interſtitii dies habet, cum cæli culmine Sol elatus illuſtrat, tantum ſpatii longior nox, cum Sol in brumam decidens repræſentat: &c.* Hæc paulo explanata uberius a Martiano, lucem miram afferunt Plinianæ brevitati.

2. *Tres autem.*] Tropici duo, cum æquinoctiali circulo.

3. *Attollente ſe.*] Globo terræ obſtante, ut dixit, ſect. 10. Vide quæ dicemus ſect. ſequente.

4. *Septemtriones.*] Quæ deinceps tractantur, ad ea verba, *Navigantium hæc maxime*, &c. verbum verbo tranſcripſiſſe credas Martianum Capellam, lib. 6. pag. 193.

5. *Nec Canopum.*] Canopus ſtella eſt in Argo navi, in temone auſtrino, primæ magnitudinis. De hac Manilius Plinio conſentiens, lib. 1. pag. 7.

Idcirco terris non omnibus omnia ſigna
Conſpicimus: nuſquam invenies fulgere Canopum,
Donec Niliacas per Pontum veneris oras:
Sed quærent Helicen, &c.

6. *Berenices.*] Fuit Berenice Ptolemæi Soteris ſive Lagidæ conjux, ut Plinius docet, libro XXXVII. ſect. XXXII. Ejus crinem ut Plinius, inter ſidera Mathematici retulerunt: Conon in primis, ſi fides eſt Scholiaſtæ Arati, a quo diſtichon illud Callimacho tribuitur: Ἠδὲ Κόνων μ' ἔβλεψεν ἐν ἠέρι, τὸν Βερενίκης Βόστρυχον, ὃν κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς. Vide Catulli carmen ſextum & LX. pag. 149. Sed longe eſt hæc ſtella quam Plinius hoc loco commemorat, quæcumque demum ea ſit, diverſa ab ea quæ vulgo Coma Berenices vocatur; & a Callimacho, Catulloque deſcribitur; & ſitu, & forma, & nomine: nam & auſtralior eſt, & unica, & Crinis nominatur, non coma.

7. *Cæſaris Θρόνον.*] Non eſt hæc in albo cenſuque ſtellarum, quas Aſtronomi recentiores numerant. Nempe multo plures in cælo ſtellarum ἀμορφώτους Plinius agnovit, quam noſtri hodie in numerato habent, ut diximus ſect. 41. pag. 192.

8. *Ut Canopus.*] Hæc quoque de Canopi viſu Rhodi & Alexandriæ, Geminus in Elem. Aſtron. cap. 2. pag. 13. At Petavius in notis ad Geminum, pag. 407. non fere quarta parte ſigni unius, ſed quadrante toto, hoc eſt, gradibus ſeptem cum ſemiſſe, elevatum eſſe ſupra horizontem Alexandriæ probat, tum ex Hipparcho, tum ex tabularum epilogiſmo.

9. *Eadem a Rhodo.*] Ita Euſtathius in Dionyſ. v. 13.

10. *Prima vigilia.*] Nox in quatuor partes æquales, ſeu vigilias caſtrorum dividebatur: quarum ſingulis ternæ fere horæ cedebant: & prima vigilia ab occaſu Solis cœpta, deſinebat poſt tres horas: inde ſecunda incipiebat, uſque ad mediam noctem, &c.

11. *Exortum Arcturi.*] IX. Calend. Mart. Vide lib. 18. ſect. 65.

12. *In anfractu pilæ.*] Anfractum pilæ vocat tumorem globi terraquei. Sidera, inquit, propter tumorem terræ conſpici non poſſunt: illa ſubito comparent, velut ex freto emergentibus, illo anfractu pilæ ſeu tumore ſuperato.

13. *Ut dixere aliqui.*] Vide auctorem libri de hiſt. Philoſ. apud Galen. tom. 2. cap. XI. pag. 35.

14. *Hoc polo.*] Septemtrionali. Fuit illa mens ignaræ vetuſtatis, ac poëtarum maxime, quibus aſcendere dicuntur ea ſidera quæ ſupra horizontem ſe ſe oſtendunt: Ad eam ſe mentem Virgilius accommodat, lib. 1. Georg. v. 240.

Mundus ut ad Scythiam, Riphæaſque arduus arces
Conſurgit, premitur Libyæ devexus in auſtros.
Hic vertex nobis ſemper ſublimis: at illum
Sub pedibus Styx atra videt, maneſque profundi.

Vide etiam Manilium, lib. 1. pag. 8.

Pars ejus ad Arctos Eminet, &c.

15. *Aut undique.*] *Aut* idem valet quod *alioqui.* Sic lib. 19. ſect. 30. *Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt.*

16. *Ideoque.*] Martianus, lib. 6. pag. 193.

17. *Nobili apud Arabiam.*] Hanc Lunæ defectionem retulit Petavius, lib. 10. de Doctr. Temp. cap. 35. pag. 211. ad annum ſecundum Olymp. CXII. quo Archontem Athenis fuiſſe Ariſtophanem ſcribit Diodorus Siculus: nocte XX. diem Septembris inſequente. Conſentiunt Scaliger, & Ricciolus: iſte tom. 1. Almag. pag. 365. ille lib. 5. Emend. Temp. pag. 420. ubi Cicero-

gni

gni Alexandri victoria, Luna defeciſſe noctis ſecunda hora prodita eſt: eademque in Sicilia exoriens. Solis defectum, [1] Vipſanio & Fonteïo Coſſ. qui fuere ante paucos annos, factum [2] pridie Calendas Maïas, Campania hora diei inter ſeptimam & octavam ſenſit: [3] Corbulo dux in Armenia inter horam diei decimam & undecimam prodidit viſum, circuitu globi alia & aliis detegente & occultante. Quod ſi plana eſſet terra, ſimul omnia apparerent cunctis, noctesque non fierent inæquales: [4] nam æque aliis, quam in medio ſitis, paria duodecim horarum intervalla cernerentur: quæ nunc non in omni parte ſimili modo congruunt.

LXXIII. Ideo nec nox dieſque quævis eadem toto orbe ſimul eſt, oppoſitu globi noctem, aut ambitu diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In Africa Hiſpaniaque, Turrium Hannibalis: in Aſia vero propter piraticos terrores, ſimili ſpecularum præſidio excitato: [a] in queis [5] prænunciativos ignes ſexta hora diei accenſos, ſæpe compertum eſt, [6] tertia noctis a tergo ultimis viſos. Ejuſdem Alexandri curſor [8] Philonides, ex Sicyone Elin [8] mille & ducenta ſtadia novem diei confecit horis: indeque, quamvis declivi itinere, [9] tertia noctis hora remenſus eſt ſæpius. Cauſa, quod eunti cum Sole iter erat: eumdem remeans obvium contrario [10] prætervertebat occurſu. Qua de cauſa ad occaſum navigantes, quamvis breviſſimo die, vincunt ſpatia nocturnæ navigationis, ut Solem ipſum comitantes. Cap. LXXI.

LXXIV. [11] Vaſaque horoſcopa non ubique eadem ſunt uſui, in trecentis ſtadiis; aut, ut longiſſime, in quingentis, mutantibus ſemet umbris Solis. Itaque umbilici (quem gnomonem appellant) umbra, in Ægypto meridiano tempore, æquinoctii die, paulo plus quam dimidiam gnomonis menſuram efficit. In urbe Roma [12] nona pars gnomonis deeſt umbræ. In oppido Ancone ſupereſt quinta. [13] Decima in parte Italiæ, quæ Venetia appellatur, eiſdem horis umbra gnomoni par fit. Cap. LXXII.

LXXV. Simili modo tradunt in Syene oppido, quod eſt ſupra Alexandriam [14] quinque millibus ſtadiorum, [15] ſolſtitii die medio nullam umbram jaci: puteumque ejus experimenti Cap. LXXIII.

INTERPRETATIO.

a *In queis.*] Ignes, qui piratas adeſſe nunciabant, meridie in illis locis accenſos, ſæpe compertum eſt, tertia noctis hora viſos eſſe ab ultimis navibus, quæ ad perſequendos piratas ex Africa Hiſpaniaque profectæ meridie, cum ibi ignes illi accenderentur, & verſus ortum pergentes, poſt tergum reſpiciebant, poſtquam illis novem horis leucas totidem mari confeciſſent: Atque idem compertum eſt de his, qui ex Aſia ſolventes, verſus occaſum, poſt tergum reſpicerent ignes ibi accenſos meridie, cum inde diſcederent.

NOTÆ.

nem, Plutarchum, & Arrianum erroris arguit, in aſſignando defectionis hujuſce die. At quem Lunæ defectum Plinius hic deſcribit, contigit is omnino anno Urbis conditæ CCCCXXX. ante Chriſtum CCCXXIV. die VIII. Maii, hora ſecunda noctis, Luna exoriente in Sicilia. Vide Notas & Emend. num. LXIII.

1. *Vipſanio.*] Vide Notas & Emend. num. LXIV. Tacitus, lib. 14. Annalium hanc defectionem Solis annumerat inter prodigia ob necatam a Nerone matrem Agrippinam.

2. *Pridie Calendas*] Ita Reg. 1. codex, totidem litteris. Reg. alter, 11. *Calend.* Martianus, qui Plinii epitomen fecit, XI. *Calendas:* mutata Arithmetica numeri nota Arabica in Romanam. Sed hunc errare admonet Ricciolus, tom. 1. Almag. pag. 367.

3. *Corbulo.*] A Nerone in Armeniam ſummo cum imperio miſſus. Vide Dionem, lib. 62. pag. 710. & Tacitum, lib. 14. Annal. pag. 228.

4. *Nam æque aliis.*] Reg. 2. codex; *nam aliis:* ceteris, *neque*, per notarum compendia, pro *nam æque*, ita loci poſtulante ſententia. MSS. deinde omnes, editique, *nunc non in omni parte* exhibent, ante Frobenium, qui prior *non* expunxit.

5. *Prænunciativos.*] Ita recte videtur Frobenius emendaſſe; quamvis libri veteres & vetuſtæ editiones habent, *prænunciatos.*

6. *Tertia noctis.*] Nihil hic moror Alciatum, qui lib. 10. Parergon, cap. 3. pag. 173. tom 6. oper. ut minus incredibile hoc Plinii dictum videatur, ait hoc loco ſextam horam diei non pro meridie, ut fit, accipi oportere: ſed a meridie in meridiem definito die, ut Umbris in more fuiſſe dicetur ſect. 79. pro ipſo Solis occaſu. Nihil opus iſtis ambagibus, ubi ſunt omnia per ſe perſpicua, luciſque pleniſſima, ut vel ex interpretatione noſtra liquet. Ex eo enim, quod profectæ naves ex Hiſpania verſus ortum, poſtquam meridie inde ſolviſſent, ubi viderant ignes accendi, poſt horas novem ſeu leucas totidem, atque adeo in nocte viderent eoſdem ignes; recte Plinius colligit terram eſſe rotundam. Nam ſi plana foret, tam in luce plena poſt novem leucas vel horas viderentur ignes, quam quando ſunt primum accenſi. Oſtenſus eſt mihi nuperrime locus in Dictionario Baylii, in quo Plinianis verbis ſenſum affingit plane inſulſum, qui nemini homini ſano venire poſſit in mentem. Plinium enim cenſet arbitrari, ignes accenſos alicubi meridie, eodem momento temporis alibi videri tertia noctis hora; hoc eſt, leucis MCXXV. ab eo loco, in quo ſunt accenſi. At ab hac amentia certe Plinius longe abfuit.

7. *Philonides.*] De quo rurſum dicetur lib. 7. ſect. 20. Ἡμεροδρόμοις *vocant Græci*, inquit Livius, lib. 31. pag. 374. *ingens diurno curſu emetientes ſpatium.*

8. *Mille & ducenta ſtadia.*] Paſſuum ſunt centum quinquaginta millia, leucæ horariæ quinque & viginti.

9. *Tertia noctis.*] Etiam cum toto die ex Eli Sicyonem cucurriſſet, conficere tamen iter non potuit ante tertiam noctis horam, quod antea ex Sicyone Elim excurrens novem diei horis erat emenſus.

10. *Prætervertebat.*] Offendebat. Contrario nimirum motu, quam quo Sol ferebatur, hoc eſt, averſa ab occiduo Sole fronte, ad ortivum progrediebatur: celerius autem videntur ii progredi, qui ſecundum Solem iter faciunt, quam qui eodem adverſo. Illis enim verſus occaſum procurrentibus, tardius Sol occidit: habentque illi idcirco diem longiorem. Iſti, dum contra ortum feruntur, relinquuntur a Sole: qui citius iiſdem occultatur: ſic diem ii verſa vice habent breviorem.

11. *Vaſaque.*] Hæc Martianus totidem verbis, lib. 6. pag. 194. Alia demonſtratio eſt rotunditatis terræ, a diverſitate umbræ gnomonis repetita. Vaſa horoſcopa appellat horologia in plano deſcripta, horizonti ad libellam reſpondentia. Vaſa dicuntur, quod area in qua lineæ ducebantur, labri interdum inſtar & conchæ erat, cujus in margine deſcribebantur horæ. Horoſcopa, ab ὥρα & σκοπέω, hoc eſt, ab inſpiciendis horis. Quia in his vaſis, inquit, umbra gnomonis mutatur, uſum illorum quoque mutari neceſſe eſt, ubi ſunt in alium locum tranſlata, ubi non eſt eadem elevatio poli. Hæc autem poli diverſa elevatio oritur ex tumore terræ.

12. *Nona pars.*] Ita Vitruvius, lib. 9. cap. 8. pag. 197. *Sol*, inquit, *æquinoctiali tempore, Ariete Libraque verſando, quas ex gnomone partes habet novem, eas umbræ facit octo, in declinatione cæli, quæ eſt Romæ.* Hoc eſt, ſi gnomonis longitudo dividatur in novem partes, meridiano tempore, (nam de ſola umbra meridiana agitur, ſive quam rectam vocant,) umbra gnomonis habebit tantum octo partes Romæ: ſive erunt gnomonis partes novem: umbræ, octonæ.

13. *Decima in parte.*] Vide Notas & Emend. num. LXV.

14. *Quinque millibus.*] Totidem numerat Strabo, lib. 2. pag. 114. Efficiunt ea ſtadia, paſſuum millia DCXXV.

15. *Solſtitii die.*] Hoc etiam Pauſanias refert in Arcad. lib. 8. pag. 518. Lucan. lib. 2. v. 587. *Umbras nuſquam flectente Syene.* Vide etiam Strab. lib. 2. pag. 114. Et de puteo Syenes, qui me-

gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere, tum Solem illi loco ſupra verticem eſſe: quod & in India ſupra flumen Hypaſin fieri tempore eodem Oneſicritus ſcripſit. Conſtatque in [1] Berenice urbe Troglodytarum, & inde ſtadiis [2] quatuor millibus DCCCXX. in eadem gente, [3] Ptolemaide oppido, quod in margine Rubri maris [4] ad primos elephantorum venatus conditum eſt, hoc idem ante ſolſtitium quadragenis quinis diebus, totidemque poſtea fieri; [5] & per eos XC. dies in meridiem umbras jaci. Rurſus in Meroë, ([6] Inſula hæc [7] caputque gentis Æthiopum, [8] quinque millibus ſtadiorum a Syene in amne Nilo habitatur:) bis anno abſumi umbras, Sole duodeviceſimam Tauri partem, & quartamdecimam Leonis obtinente. In Indiæ gente [9] Oretum, mons eſt Maleus nomine, juxta quem umbræ æſtate in auſtrum, hieme in ſeptemtrionem jaciuntur. Quindecim tantum noctibus ibi apparet Septemtrio. In eadem India Patalis celeberrimo portu, [10] Sol dexter oritur, umbræ in meridiem cadunt. Septemtrionem, ibi Alexandro morante, adnotatum [11] prima tantum noctis parte aſpici. Oneſicritus dux ejus ſcripſit, quibus in locis Indiæ [12] umbræ non ſint, ſeptemtrionem non conſpici, & ea loca appellari [13] aſcia: nec horas dinumerari ibi.

Caput LXXIV. LXXVI. At in tota Troglodytice, [14] umbras bis quadraginta quinque diebus in anno Eratoſthenes in contrarium cadere prodidit.

Cap. LXXV. LXXVII. [15] Sic fit, ut vario lucis incremento, in Meroë longiſſimus dies [16] XII. horas: æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat: [17] Alexandriæ vero XIV. horas: in Italia quindecim: in Britannia XVII. ubi æſtate [18] lucidæ noctes, haud dubie repromittunt id, quod cogit ratio credi; [19] ſolſtitii diebus accedente Sole propius verticem mundi, [20] anguſto lucis ambitu, ſubjecta terræ continuos dies habere ſenis menſibus; noctesque e diverſo ad brumam remoto. Quod fieri in inſula Thule, Pytheas Maſſilienſis ſcripſit, ſex dierum navigatione in ſeptemtrionem a Britannia diſtante: quidam vero & in [21] Mona, quæ diſtat a [22] Camalduno Britanniæ oppido circiter ducentis millibus, affirmant.

Caput LXXVI. LXXVIII. Umbrarum hanc rationem, & quam vocant [23] gnomonicen, invenit

NOTÆ.

ridie nullam umbram facit, Arrianus in Ind. pag. 559. Ex eo manifeſtum eſt oppidum Syenen eſſe ſub ipſo Tropico Cancri, grad. 23. 30'. latitudinis ſeptemtrionalis.

1. *Berenice.*] Steph pag. 160. Βερενίκη ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ. De Berenice narrat hoc ipſum Strabo, lib. 2. pag. 133.

2. *Quatuor mill. DCCCXX.*] Sunt paſſuum millia DCII. ut Plinius ait, libro 6. ſect. 34. ubi hæc eadem rurſus tractantur.

3. *Ptolemaide.*] Hæc Ptolemaïs ἐπὶ θήρας, & Πτολεμαΐς πρὸς τῇ θήρᾳ τῶν ἐλεφάντων eſt cognominata, apud Strab. lib. 16. pag. 770. De ejus ſitu dicemus lib. 6. ſect. 34.

4. *Ad primos.*] Ptolemæi duo, Philadelphus & Evergetes, primi fuere Græcorum, qui elephantorum venationem in his oris inſtituerint. Auctor Agatharchides, lib. 1. de Mari rubro, apud Photium, cod. 250. pag. 1322. Πτολεμαῖον φασὶ τὸν μετὰ τὸν Λάγου, πρῶτον ἐλεφάντων θήραν συστήσασθαι. Fruſtra Salmaſius, pag. 424. corrigit, *primum, ad eleph.*

5. *Et per eos XC.*] Vide Notas & Emend. num. LXVI.

6. *Inſula hæc.*] Eadem de Meroë habet Strabo, lib. 2. pag. 77.

7. *Caputque gentis.*] Strabo, lib. 1. pag. 32. Μερόη, τὸ βασίλειον, καὶ μητρόπολις τῶν Αἰθιόπων.

8. *Quinque millibus.*] Hoc eſt, ut diximus, DCXXV. mill. paſſ. quo intervallo diſtare Syenen a Meroë ſcribit Strabo, lib. 2. pag. 114. & Eratoſthenes apud Plinium, lib. 6. ſect. 35. Ex eo inter Syenen & Meroën intervallo, quale eſt inter Alexandriam & Syenen, & ex tempore, quo mox dicturus eſt Plinius in Meroë abſumi umbras, recte conficit D. Deliſle, in Hiſtoria Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1708. Meroën inſulam ſtatui debere grad. circiter 16. 30'. latitudinis Borealis

9. *Oretum.*] De Oritis, lib. 6. ſect. 25. At ſect. 22. ejuſdem libri, hoc ipſum retractans de Maleo monte, Suaris illum attribuit, non Oretis. *In interiore ſitu*, inquit, *Monedes & Suari, quorum mons Maleus, in quo umbræ ad Septemtrionem cadunt hieme: æſtate, in auſtrum, per ſenos menſes. Septemtriones eo tractu ſemel in anno apparere, nec niſi* XV. *diebus, Bæton auctor eſt*, &c. Alii fortaſſe hi Oretæ ab Oritis de quibus, lib. 6. ſect. 25. etſi a ſuo monte quem incolunt, utrique Ὀρεῖται fortaſſis appellati ſunt. Vide quæ ea de re dicturi ſumus, lib. 6. ſect. 22.

10. *Sol dexter.*] Si dextrum Plinius occiduam mundi plagam intellexit, uti ſect. 6. & 55. ſecutus hoc loco videtur ſcriptores ſideralis ſcientiæ parum peritos. Neque enim his Indiæ incolis aliter fere quam nobis æſtate Sol oritur: umbræ licet meridiana hora verſus auſtrum projiciantur: cum inter Tropicum Cancri, & æquinoctialem circulum ii ſedem habeant. Si vero Poëtarum more locutus, ſeptemtrionem dextrum vocat, ut ſiniſtram Lucanus, lib. 3. v. 248. meridianam partem, cum Arabes ἀμφισκίους in eodem cæli tractu ſitos, qui cis Tropicum Pompeïo venerant auxilio, mirari ait umbras ſuas numquam ire ſiniſtras, hoc eſt, numquam in auſtrum projici medio die, iis diebus quibus Sol progreditur ad Tropicum Cancri: haud ſatis ſibi conſtans in ejus acceptione vocis videtur.

11. *Prima tantum.*] Prima vigilia, de qua diximus ſect. 71. Habet hæc quoque Martianus, lib. 6. pag. 193.

12. *Umbræ non ſint.*] Medio die, Sole eorum verticem luſtrante.

13. *Aſcia.*] Ἀπὸ τῆς σκιᾶς, quæ vox umbram ſonat, & α quod στερητικὸν ſeu privativum vocant. Aſcia loca ſunt, ubi in meridie nullam umbram rectam gnomones projiciunt, Sole tum eorum vertici imminente.

14. *Umbras bis.*] Ἀμφίσκιοι Græcis dicuntur, quorum umbræ alternatim auſtrales, ac boreales ſunt, prout Solem habent modo ad auſtrum, modo ad boream deflectentem a vertice. Iidem aſcii dicti, hoc eſt, carentes umbris, quod bis in anno illis evenit, medio die, ut diximus.

15. *Sic fit.*] Hæc Martianus totidem fere verbis, lib. 6. pag. 194.

16. *XII. horas.*] Strabo, lib. 2. pag. 133 ait *tredecim.* Τοῖς δὲ κατὰ Μερόην καὶ Πτολεμαΐδα τὴν ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ, ἡ μεγίστη ἡμέρα ὡρῶν ἰσημερινῶν ἐστὶ τρισκαίδεκα. Martianus Plinium ſecutus, *duodecim, & beſſem.*

17. *Alexandria.*] Conſentit Strabo loc. cit. De Italia item, pag. 134.

18. *Lucidæ noctes.*] Unde poëta, *Minima contentos nocte Britannos* dixit.

19. *Solſtitii diebus.*] Cave putes his verbis dies tantum aliquot deſignari citra ultraque ſolſtitium. Totum illud ſpatium intellige, quod, ut ait ipſe lib. 4. ſect. 26. ab æquinoctio verno in autumnum interjacet, cum ſigna borealia Sol perluſtrat, cum ſolſtitium fit, & dies amœniores ſunt. Quemadmodum e contrario Solem ad brumam remotum dicit, cum auſtralia percurrit, quo tempore bruma maxime dominatur, & triſtis hiems. Senſiſſe ita ſane Plinium oportuit: quid ſenſerit tamen, opportunius dicemus, lib. 4. ſect. 26. Vide Notas & Emend. num. LXVII.

20. *Anguſto lucis.*] Exiguus enimvero eſt circulus ille, quem Sol deſcribit ſolſtitii diebus, cum ſupra horizontem attollitur, cerniturque ab iis, qui ſeptemtrionales ſive polares mundi tractus incolunt, ubi ſunt cardines mundi, minimique ſive extremi ſiderum ambitus, ut Plinius loquitur, lib. 4. ſect. 26. *Subjecta terræ* Plinius plagam vocat cælo Solique in eo terrarum tractu ſubjectam.

21. *Mona.*] De ea libro 4. ſectione 30.

22. *Camalduno.*] Sic MSS. omnes, quos vidimus, & vetuſtæ editiones; Romana, Parmenſis, Tarviſina, &c. At eſt Colonia Camolodunum Tacito, lib. 12. Annal. pag. 181. Apud Gruter. pag. 439. COLONIÆ VICTRICENSIS. QUÆ. EST. IN BRITANNIA. CAMALODUNI. Hodie deminuta voce, *Maldon* vocant, teſte Cambdeno. Neque eſt Colceſtria, ut alii volunt.

23. *Gnomonicen.*] Rationem deprehendendi horas ex ſtilo, umbra indicante.

[1] Anaximenes Mileſius, Anaximandri ([2] de quo diximus) diſcipulus: [3] primuſque horologium, quod appellant [4] ſciothericon, Lacedæmone oſtendit.

LXXIX. Ipſum diem alii aliter obſervavere. [5] Babylonii inter duos Solis exortus: [6] Athenienſes inter duos occaſus: [7] Umbri a meridie in meridiem: vulgus omne a luce ad tenebras: ſacerdotes Romani, & qui diem diffiniêre [8] civilem: item Ægyptii, & Hipparchus, a media nocte in mediam. [9] Minora autem intervalla eſſe lucis inter ortus Solis juxta ſolſtitia, quam æquinoctia, apparet: quia poſitio Signiferi circa media ſui obliquior eſt: juxta ſolſtitium vero rectior. CAPUT LXXVII.

LXXX. Contexenda ſunt his [a] cæleſtibus nexa cauſis. Namque Æthiopas vicini [b] ſideris vapore torreri, aduſtiſque ſimiles gigni, barba & capillo [10] vibrato, non eſt dubium. Et adverſa plaga mundi, atque glaciali, candida cute eſſe gentes, flavis promiſſas crinibus: truces vero ex cæli rigore has, illas [11] mobilitate hebetes: [12] Ipſoque crurum argumento; illis in ſupera ſuccum revocari, [c] natura vaporis: his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graves feras, illic varias effigies animalium provenire, & maxime alitum; & in multas figuras gigni volucres. Corporum autem proceritatem utrobique: illic ignium niſu, hic humoris alimento. Medio vero terræ ſalubris utrimque mixtura, fertilis ad omnia tractus, magna & in colore temperies, ritus molles, ſenſus liquidus, ingenia fecunda; totiuſque naturæ capacia. Iiſdem imperia, quæ numquam extimis gentibus fuerint: ſicut ne illæ quidem his paruerint, avulſæ, ac [13] pro immanitate naturæ urgentis illas, ſolitariæ. C. LXXVIII.

LXXXI. Babyloniorum placita motus terræ, hiatuſque, & cetera omnia, vi ſiderum exiſtimant fieri; [14] ſed illorum trium, quibus fulmina aſſignant: fieri autem, [d] meantium cum Sole, aut congruentium, & maxime circa quadrata mundi. Præclara quædam eſſe & immortalis in eo, ſi credimus, divinitas perhibetur Anaximandro Mileſio Phyſico: quem ferunt Lacedæmoniis prædixiſſe, ut urbem ac tecta [e] [15] cuſtodirent: inſtare enim motum terræ, cum & urbs tota eorum corruit; & Taygeti montis magna pars ad formam puppis eminens abrupta, cladem inſuper eam ruina preſſit. Perhibetur & Pherecydi Pythagoræ doctori alia conjectatio, ſed & illa divina: [16] hauſtu aquæ e puteo præſenſiſſe, ac prædixiſſe ibi terræ motum. Quæ ſi vera ſunt, quantum a Deo tandem videri poſſunt tales diſtare; dum vivant? Et hæc quidem arbitrio cujuſque exiſtimanda relinquantur: [17] ventos in cauſa eſſe non dubium reor. [18] Neque enim umquam intremiſcunt terræ, niſi ſopito mari, cæloque adeo CAPUT LXXIX.

INTERPRETATIO.

a *Cæleſtibus.*] Ea quorum cauſa ratioque connexa eſt cum cæleſtibus.

b *Sideris vapore.*] Solis ardore.

c *Natura.*] Vi caloris.

d *Meantium.*] Vel quando meant cum Sole, *in conjunctione cum eo*, vel quando cum eo conveniunt in aſpectu, maxime vero in quadrato, *qui fit cum diſtant a Sole*, quarta mundi, *ſive cæli* parte.

e *Cuſtodirent.*] Caverent.

NOTÆ.

1. *Anaximenes.*] Quem Anaximandri diſcipulum fuiſſe confirmat quoque Cicero, lib. 4. Acad. quæſt. pag. 79. Mileſium, Laërtius.

2. *De quo diximus.*] Sect. 6.

3. *Primuſque.*] Gnomonis inventum Laërtius, lib. 2. Anaximandro ipſi adjudicat: diſcipuli forte laudem in magiſtrum derivans; a quo quæ inchoata acceperat, arte ille induſtriaque perfecit. Cum Laërtio Suidas facit, pag. 241.

4. *Sciothericon.*] Quo deprehenduntur ad umbram horæ. Σκιόθηρον & Σκιαθήρας Græcis, ab indaganda umbra. Vide Notas & Emend. num. LXVIII.

5. *Babylonii.*] Ita Varro, libro Rerum Humanarum, quem de diebus ſcripſit, apud Gellium, lib. 3. cap. 2. pag. 208. & Macrobium, lib. 1. Saturn. cap. 3. pag. 195. Cenſorinus, cap. 23. pag. 170. Iſidorus, lib. 5. Orig. cap. 30. Ita hodieque computant Baleares & Norimbergenſes.

6. *Athenienſes.*] Ita Varro, & Cenſorinus, locis citatis. Quibus igitur auctoribus ſcripſerit Iſidorus, loc. cit. diem ſecundum Ægyptios inchoare ab occaſu Solis, & ſecundum Athenienſes a ſexta hora diei, adhuc requiro. Hunc Athenienſium morem ſervant hodieque Auſtriaci, Poloni; Sinenſes: maximeque Itali; unde nomen Horis Italicis.

7. *Umbri.*] De Umbris & Romanis eadem rurſum Varro & Cenſorinus, loc. cit. Hujus moris cauſas inveſtigat Plutarchus in quæſt. Rom. pag. 284. Secuti ſunt Arabes, & plerique Aſtronomi: unde horæ Aſtronomicæ appellatæ.

8. *Civilem.*] Gellius loc. cit. pag. 212: *Diem, quem Romani civilem appellaverunt, a ſexta noctis hora oriri* ait, hoc eſt, a media nocte.

9. *Minora autem.*] Solis, inquit, infra finitorem circulum mora, quæ noctem facit, atque intervalla lucis, minor eſt, juxta ſolſtitia, hoc eſt, juxta æſtivum Tropicum, quam juxta æquinoctia: Quia ſignifer circulus circa mediam ſui partem, declivior eſt verſus auſtrum, minoremque facit cum finitore angulum: circa ſolſtitium vero, erectior, ſublimior, majorque cernitur, & revera eſt.

10. *Vibrato.*] Torto. Auctor Moreti:

Afra genus, tota patriam teſtante figura,
Torta comam, labroque tumens, & fuſca colore.

Hoc crinium diſcrimen geminum Lucanus expreſſit, lib. 10. verſ. 131.

Pars tam flavos gerit, altera crines,
Ut nullas Cæſar Rheni ſe dicat in arvis
Tam rutilas vidiſſe comas: pars ſanguinis uſti
Torta caput, refugoſque gerens a fronte capillos.

11. *Mobilitate hebetes.*] Ignea cæli aëriſque mobilitate, quæ in his plagis potiſſimum viget. Hanc cæli Æthiopici mobilitatem iterum commemorat, lib. 6. ſect. 35. Prius legebatur, *has & illas mobilitates habentes*; nullo plane ſenſu.

12. *Ipſoque crurum.*] Vide Notas & Emend. num. LXIX.

13. *Pro immanitate.*] Pintiano magis placet legi, *pronitate.* Sed nihil intereſt. Ultimæ gentes, inquit, quemadmodum imperare diu nequeunt, virium defectu, aut prudentiæ: ita nec parere, cum ſint avulſæ a nobis, atque in alium orbem quaſi relegatæ. Quin ſi aditus aliquis pateret, tamen ſive illa immanitas, peregrinitaſque, ſive pronitas naturæ, ſubduceret eas a nobis, ac ſummoveret. In Chiffl. cod. ac Reg. 2. *pro unitate*: haud improbabili ſententia, ut ſit intellectus, a natura ipſa, quæ horum tractuum unitati pacique conſulat, arceri ac ſummoveri a commercio noſtro gentes eas ſolitarias ac feras. De hoc argumento Photium vide, in Biblioth. cod. CCXLIX. in vita Pythagoræ.

14. *Sed illorum trium.*] Saturni, Jovis, ac Martis, uti dictum eſt ſect. 18.

15. *Cuſtodirent.*] Vide Notas & Emend. num. LXX.

16. *Hauſtu aquæ.*] Hoc vaticinium Ammianus Marcell. lib. 22. pag. 236. adſcribit Anaxagoræ, quem *dum putealem limum contrectaret, tremores futuros* ait *prædixiſſe terræ.* Euſebius, lib. 10. de præpar. Evang. Pythagoræ ipſi: Pherecydi vero, præter Tullium, lib. 2. de Divin. pag. 223. Maximus Tyrius, ſerm. 3. ubi hoc Sami accidiſſe narrat.

17. *Ventos in cauſa.*] Vide Notas & Emend. num. LXXI.

18. *Neque enim.*] Seneca, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 12. pag.

tranquillo, ut volatus avium [1] non pendeant, ſubtracto omni ſpiritu qui vehit: nec umquam, niſi poſt ventos, condito ſcilicet in venas [a] & cava ejus occulta flatu. [2] Neque aliud eſt in terra tremor, quam in nube tonitruum: nec hiatus aliud, quam cum fulmen erumpit: incluſo ſpiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.

CAPUT LXXX.

LXXXII. [3] Varie itaque quatitur, & mira eduntur opera: alibi proſtratis mœnibus, alibi hiatu profundo hauſtis, alibi egeſtis molibus, alibi emiſſis amnibus: nonnumquam etiam ignibus, [4] calidiſve fontibus, [5] alibi averſo fluminum curſu. [6] Præcedit vero comitaturque terribilis ſonus, [7] alias murmur ſimilius mugitibus, aut clamori humano, armorumve pulſantium fragori: pro qualitate materiæ excipientis: formaque vel cavernarum, vel cuniculi, per quem meat: [8] exilius graſſante in anguſto, eodem rauco in recurvis, reſultante in duris, fervente in humidis, fluctuante in ſtagnantibus: item fremente contra ſolida. [9] Itaque & ſine motu ſæpe editur ſonus. Nec ſimplici modo quatitur, ſed tremit vibratque. Hiatus vero alias remanet, oſtendens quæ ſorbuit, alias occultat ore compreſſo, rurſuſque ita inducto ſolo, ut nulla veſtigia exſtent, urbibus plerumque devoratis, agrorumque tractu hauſto. [10] Maritima autem maxime quatiuntur. [11] Nec montuoſa tali malo carent. Exploratum eſt mihi, Alpes, Apenninumque ſæpius tremuiſſe. Et autumno ac vere terræ crebrius moventur, ſicut fiunt fulmina. [12] Ideo Galliæ & Ægyptus minime quatiuntur: quoniam hic æſtatis cauſa obſtat, illic hiemis. Item noctu ſæpius, quam interdiu. Maximi autem motus exſiſtunt matutini, veſpertinique: ſed propinqua luce crebri: interdiu autem circa meridiem. [13] Fiunt & Solis Lunæque defectu, quoniam tempeſtates tunc ſopiuntur. Præcipue vero, cum ſequitur imbrem æſtus, imbreſve æſtum.

CAPUT LXXXI.

LXXXIII. Navigantes quoque ſentiunt non dubia conjectura, ſine flatu intumeſcente fluctu ſubito, aut quatiente [14] icti. Intremunt vero & in navibus poſita, æque quam in ædificiis, crepituque prænunciant. Quin & volucres non impavidæ ſedentes. [15] Eſt & in cælo ſignum, præceditque motu futuro, aut interdiu, aut paulo poſt occaſum ſereno, ceu tenuis linea nubis in longum porrectæ ſpatium. [16] Eſt & in puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tædio.

CAPUT LXXXII.

LXXXIV. [17] Sicut in iiſdem eſt remedium, quale & crebri ſpecus præbent: conceptum enim ſpiritum exhalant: quod in certis notatur oppidis, quæ minus quatiuntur, crebris ad eluviem cuniculis cavata. Multoque ſunt tutiora in iiſdem illis [18] quæ pendent: ſicut Neapoli in Italia intelligitur; parte ejus, quæ ſolida eſt, [19] ad tales caſus obnoxia. Tutiſſimi ſunt ædificiorum fornices, [20] anguli quoque parietum, [21] alterno pulſu renitente. Et la.

INTERPRETATIO.

a *Et cava.*] Vento in terræ concava abdito.

NOTÆ.

907. *Spiritum eſſe qui terram moveat, & plurimis, & maximis auctoribus placet. Archelaus antiquitatis diligens, ait ita: Venti in concava terrarum deferuntur: deinde ubi jam omnia ſpatia plena ſunt, & in quantum aër potuit, denſatus eſt, is qui ſuperveniet ſpiritus, priorum premit & elidit .... Tunc ille quærens locum, omnes anguſtias dimovet, & clauſtra ſua conatur effringere. Sic evenit, ut terræ, ſpiritu luctante, & fugam quærente, moveantur. Itaque cum terræ motus futurus eſt, præcedit aëris tranquillitas, & quies: videlicet, quia vis ſpiritus, quæ concitare ventos ſolet, in inferna ſede detinetur .... Quid ergo? Numquam flante vento terra concuſſa eſt? Admodum raro duo ſimul flavere venti. Fieri tamen & poteſt, & ſolet .... In hac ſententia licet ponas Ariſtotelem, & diſcipulum ejus Theophraſtum, &c.* Vide Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 8. pag. 568.

1. *Non pendeant.*] Non æquabili volatu ſeſe librent, ob ſummam aëris tenuitatem, ſed alas crebro concutiant.

2. *Neque aliud eſt.*] Ut in nube, inquit, luctatione flatus aut vaporis, tonitruum editur, ſic in terræ cavis aëris agitatione cietur tremor.

3. *Varie itaque.*] Vide Ariſt. lib. de mundo, cap. 4. pag. 608.

4. *Calidiſve.*] Quales circa Ædepſum ſimili ex cauſa prodiere, teſte Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 8. pag. 566. Διὸ καὶ τὰ θερμὰ τὰ περὶ Αἴδηψον ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας γέγονε.

5. *Alibi averſo.*] Ita MSS. omnes: non, ut editi, *adverſo*. Vide lib. 31. ſect. 30.

6. *Præcedit vero.*] Sic Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 8. pag. 569.

7. *Alias murmur.*] Seneca, lib. 6. cap. 13. pag. 908. *Ideoque*, ait, *antequam terra moveatur, ſolet mugitus audiri, ventis in abdito tumultuantibus: nec enim aliter poſſet, ut ait noſter Virgilius,*

Sub pedibus mugire ſolum, & juga celſa moveri,

niſi hoc eſſet opus ventorum: &c.

8. *Exilius.*] Hoc ad ſonum referri debet, qui tum editur, cum per anguſtum foramen ſpititus meat. Nam ſi de vi agitur vehementiaque concuſſus, ſecus ſe res habet. *Per aliquam rimam maligne fugit*, inquit Seneca loc. cit. cap. 14. *& hoc acrius fertur, quo anguſtius.* Hunc locum ex vett. codd. aliter interpunximus, quam libri hactenus editi: Vide Ariſtotelem, loc. cit.

9. *Itaque & ſine.*] Ariſt. loc. cit.

10. *Maritima.*] Reliquum fere caput totidem verbis exſtat apud Ariſt. loc. cit. pag. 567. ubi ſingularum rerum cauſas explanat uberrime.

11. *Nec montuoſa.*] Ita MSS. omnes, non *montoſa*. Vide Senecam loc. cit. cap. 26. pag. 912.

12. *Ideo Galliæ.*] Narrat Monſtreletius, an. 1424. Provinciæ Narbonenſis tractum motu concuſſum. Sed Galliæ nomine apud Plinium Narbonenſis Provincia admodum raro cenſetur, ut dicemus, lib. 16. ſect. 13. Agathias, lib. 2. pag. 52. Alexandriam Ægypti, cum ibi juri diſcendo daret operam, tremuiſſe ait: idque prodigii inſtar fuiſſe. De Ægypto, vide Senecam, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 26. pag. 912. Ejus hoc multo verius pronunciatum eſt. *Erramus, ſi ullam terrarum partem ab periculo immunem credimus. Omnia ſub eadem jacent lege. Nihil ita, ut immobile eſſet, natura concepit*, &c. Et ſane hoc ipſo quo iſta commentamur anno, poſt Chriſtum natum 1682. die Maii duodecima, hora poſt mediam noctem ſecunda, concuti Lutetiam terræ motu ſenſimus: quo deinde motu accepimus vehementius quaſſata eſſe complura Campaniæ oppida, dirutas ædes circa Vogeſum montem, in Lotharingiæ Alſatiæque confinio.

13. *Fiunt & Solis.*] Vide Notas & Emend. num. LXXI.

14. *Icti.*] Reg. 2. & Chiffl. *ictu*.

15. *Eſt & in cælo.*] Ad verbum ita Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 8. pag. 569. Τὸ δὲ αὐτὸ αἴτιον καὶ τοῦ εἰωθότος ἐνίοτε γίγνεσθαι σημείου πρὸ τῶν σεισμῶν. ἢ γὰρ μεθ' ἡμέραν, ἢ μικρὸν μετὰ δυσμὰς, αἰθρίας οὔσης, νεφέλιον λεπτὸν φαίνεται διατεῖνον, καὶ μακρὸν, οἷον γραμμῆς μῆκος εὐθύτητι διηκριβωμένον, &c.

16. *Eſt & in puteis.*] Vide quæ de Pherecyde dicta ſunt, ſect. 81.

17. *Sicut in iiſdem*] In puteis perfugium, & cavis ſpecubus.

18. *Quæ pendent.*] Structis fornice cameris impoſita ædificia intelligit: quod genus camerarum ſpiramenta plerumque habet non pauca, quibus exeat ad libertatem aër.

19. *Ad tales caſus.*] Huc refer quod Tacitus ait lib. 15. Annal. theatrum Neapoli terræ motu ſine ullius noxa collapſum.

20. *Anguli quoque.*] Seneca, lib. 6. Naturalium quæſtionum, cap. 30. pag. 913. *Diductis ædificia angulis vidimus moveri, iterumque componi.*

21. *Alterno pulſu.*] Quando, ut paulo poſt ait ipſe, alter motus alteri renititur.

tere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia eſt & in ipſo genere motus: pluribus ſiquidem modis quatitur. Tutiſſimum eſt, cum vibrat criſpante ædificiorum crepitu: [1] & cum intumeſcit aſſurgens, alternoque motu reſidet: innoxium & cum concurrentia tecta contrario ictu arietant: quoniam alter motus alteri renititur. Undantis inclinatio, & fluctus more quædam volutatio infeſta eſt: aut cum in unam partem totus ſe motus impellit. [2] Deſinunt autem tremores, cum ventus emerſit: ſin vero duravere, non ante quadraginta dies ſiſtuntur: plerumque & tardius, utpote cum quidam annuo & biennii ſpatio duraverint.

LXXXV. Factum eſt ſemel, quod equidem in Etruſcæ diſciplinæ voluminibus inveni, [3] ingens terrarum portentum, L. Marcio, [4] Sex. Julio Coſſ. in agro Mutinenſi. C. LXXXIII. Namque montes duo inter ſe concurrerunt, crepitu maximo aſſultantes, recedenteſque, inter eos flamma fumoque in cælum exeunte interdiu, ſpectante e via Æmilia magna equitum Romanorum, familiarumque & viatorum multitudine. Eo concurſu villæ omnes eliſæ: animalia permulta, quæ intra fuerant, exanimata ſunt, anno ante [5] ſociale bellum: quod haud ſcio an funeſtius terræ ipſi Italiæ fuerit, quam civilia. Non minus mirum oſtentum & noſtra cognovit ætas, anno Neronis principis ſupremo, ſicut in rebus ejus [6] expoſuimus, pratis oleiſque intercedente via publica, in contrarias ſedes tranſgreſſis, in agro Marrucino, prædiis [7] Vectii Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.

LXXXVI. [8] Fiunt ſimul cum terræ motu & inundationes maris, [9] eodem videlicet ſpiritu infuſi, ac terræ reſidentis ſinu recepti. C. LXXXIV. Maximus terræ memoria mortalium exſtitit motus, Tiberii Cæſaris principatu, [10] XII. urbibus Aſiæ una nocte proſtratis. Creberrimus [11] Punico bello, intra eumdem annum ſepties atque quinquagies nunciatus Romam. Quo quidem anno ad [12] Traſymenum lacum dimicantes, [13] maximum motum neque Pœni ſenſere, nec Romani. Nec vero ſimplex malum, aut in ipſo tantum motu periculum eſt: ſed par aut majus [14] oſtento. Numquam urbs Roma tremuit, ut non futuri eventus alicujus id prænuncium eſſet.

LXXXVII. Eadem naſcentium cauſa terrarum eſt, [15] cum idem ille ſpiritus attollendo potens ſolo, non valuit erumpere. Caput LXXXV. Naſcuntur enim nec fluminum tantum invectu, ſicut Echinades inſulæ [16] ab Acheloo amne congeſtæ, majorque pars Ægypti a Nilo; in quam [17] a Pharo inſula noctis & diei curſum fuiſſe [18] Homero credimus: ſed & receſſu maris,

NOTÆ.

1. *Et cum intumeſcit.*] Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 8. pag. 570.

2. *Deſinunt autem.*] Reliqua prorſus ad verbum Ariſtoteles habet, loc. cit. pag. 569.

3. *Ingens terrarum.*] Ingentius multo quod contigiſſe fertur ſæculo hoc ineunte, non procul Lima in Peruvia: terræ motus ſcilicet, quo non eſt proditus immanior. Furnerius, lib. 15. Hydrog. cap. 18. pag. 538. ſic illum deſcribit, ut urbes, montes, flumina omnia, ſuſdeque, horæ octante perverſa eo fuiſſe dicat: & tractu quidem leucarum trecentarum ſecundum litus: ſeptuaginta in continentem: Seneca interim falſo pronunciante, numquam terræ motum ultra millia paſſuum ducenta extendi.

4. *Sex. Julio.*] Anno V. C. DCXXIII.

5. *Sociale bellum.*] Idem Marſicum bellum appellatum, quod a Marſis primum concitatum fuerit. Adeo formidoloſum & exitiale Italiæ, ut nec Hannibalis, nec Pyrrhi fuerit tanta vaſtatio, inquit Florus, a quo fuſe illud deſcribitur, lib. 3. cap. 18. pag. 137. Vide etiam Appianum, lib. 1. Civil. pag. 371.

6. *Expoſuimus.*] In libris hiſtoriarum, quos a fine Aufidii Baſſi compoſuit, ut in præfatione dictum eſt.

7. *Vectii Marcelli.*] Repetit hoc rurſum, lib. 17. ſect. 38. Notandum hic interim, alias res Neronis, alias res fuiſſe Imperii ſive Reipublicæ.

8. *Fiunt ſimul.*] Sic Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 8. pag. 570.

9. *Eodem.*] Fluctus in terras impellente & infundente vento: atque alio ſimul terræ ſidentis ſinu recepto, eamdem quatiente.

10. *XII. Urbibus.*] Meminit Strabo, lib. 12. pag. 57. Tacitus, lib. 2. Annal. pag. 55. *Eodem anno duodecim celebres Aſiæ urbes collapſæ, nocturno motu terræ, quo improviſior graviorque peſtis fuit..: Aſperrima in Sardianos lues, plurimum in eoſdem miſericordiæ traxit: nam centies ſeſtertium pollicitus Cæſar: & quantum ærario aut fiſco pendebant, in quinquennium remiſit. Magnetes a Sipylo proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Ægæatas, Apollonienſes, quique Moſteni, aut Macedones Hyrcani vocantur, & Hierocæſaream, Myrinam, Cymen, Tmolum, levari idem in tempus tributis, &c.* Exſtant Tiberii Cæſaris nummi, monimentum liberalitatis in afflictas urbes: quibus nummis inſcriptum, CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS. His duodecim urbibus Epheſum addit Euſebius in Chronico. Tacitus ait id contigiſſe, C. Cælio, L. Pomponio Coſſ. quarto Tiberii principis anno.

11. *Punico bello.*] Secundo, de quo Florum, vide lib. 2. cap. 6. pag 59.

12. *Traſymenum.*] In agro Peruſino, hodie *Lago de Perugia*, Hic nobilis pugna, atque inter paucas memorata populi Rom. clades, inquit Livius, lib. 22. pag. 120. Tertium fulmen Hannibalis, inquit Florus loc. cit.

13. *Maximum motum.*] Hujus meminit Florus loc. cit.

14. *Oſtento.*] Majus in oſtento, quam in motu malum.

15. *Cum idem ille.*] Ita Seneca, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 21. pag. 910.

16. *Ab Acheloo.*] Strabo, lib. 1. pag. 59. ex Heſiodo, & lib. 10. pag. 458. affirmat pariter Acheloo limum aggerente, ex Echinadibus alias eſſe jam continenti adjunctas, alias etiam progreſſu temporis adjungendas. Et ante eum Herod. lib. 2. pag. 93.

17. *A Pharo.*] De Pharo dicemus, lib. 5. ſect. 34.

18. *Homero.*] Sic etiam Ariſt. lib. 1. Meteorol. 14. pag. 547 & Mela, lib. 2. cap. 7. pag. 43. Ægypti partem illam, quæ Delta vocatur, aggeſtione limi Niliaci factam eſſe plerique veterum putarunt, Homero (ut putant) duce, Odyſſ. 4. v. 354.

Νῆσος ἔπειτά τις ἔστι πολυκλύστῳ ἐνὶ πόντῳ
Αἰγύπτου προπάροιθε (Φάρον δέ ἑ κικλήσκουσι)
Τόσσον ἄνευθ' ὅσσον τε πανημερίη γλαφυρὴ νηῦς
Ἤνυσεν, &c. Quæ ſic Lucanus reddidit, lib. 10. v. 509.

Tunc clauſtrum pelagi cepit Pharon: inſula quondam
In medio ſtetit illa mari, ſub tempore vatis
Proteos: at nunc eſt Pellæis proxima muris.

Seneca, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 6. pag. 912. *Tantum enim, ſi Homero fides eſt, aberat a continenti Pharos, quantum navis diurno curſu metiri plenis lata velis, &c.* Et lib. 4. cap. 2. *Debet Ægyptus Nilo non tantum fecunditatem terrarum, ſed etiam ipſas.* Hoc commentum refellunt eruditi hoc argumento: Nam ſi Pharos ab ora Ægypti & Nili oſtio tanta intercapedine diſtabat, atque hoc, quantum eſt, ſpatium oppletum eſt intra annos mille ab excidio Trojæ ad conditam Alexandriam, quomodo deinceps intra longius ſpatium nihil eſt ei limi aut terrarum additum? Et vero id riſit jamdudum Strabo, lib. 1. pag. 30. At Homerum Plinius ipſe non intellexit. Pharos Homerica inſula, ipſa eſt οἰκουμένη, Terra habitabilis, Oceano (ut putabatur) circumcincta: nec aliud ſunt ceteræ fere, quæ in Odyſſea commemorantur, inſulæ. Habitabilem autem dico in hoc uno hemiſphærio; altero in undis in infinitum ſpatium immenſis, ut tunc credebatur magno errore, innatante & obruto. Eſt ea Homerica Pharos, non ante unum ex oſtiis Nili, ut vera Pharos ſemper fuit & eſt, juncta ponte Alexandriæ; ſed ante Ægyptum, hoc eſt, ante Nilum ipſum totum; at pariter fabuloſum; hoc eſt, ante finem hominis, ſive dilapſum ejus e vita. *Omnes enim morimur, & quaſi aquæ dilabimur ſuper terram,* 2. Reg. XIV, 14. Diſtat autem ea inſula ab Ægypto ſive

[1] ſicut eidem de Circeiis. Quod accidiſſe & in Ambraciæ portu decem millium paſſuum intervallo : & Athenienſium quinque millium [2] ad Piræeum memoratur : & Epheſi, ubi quondam ædem Dianæ alluebat. [3] Herodoto quidem ſi credimus, mare fuit ſupra Memphim uſque ad Æthiopum montes : itemque a planis Arabiæ. Mare & circa Ilium, & tota Teuthrania, quaque campos intulerit Mæander.

CAPUT LXXXVI. LXXXVIII. Naſcuntur & alio modo terræ, ac repente in aliquo mari emergunt, [a] [4] velut paria ſecum faciente natura : quæque hauſerit hiatus, [5] alio loco reddente.

CAPUT LXXXVII. LXXXIX. Claræ jam pridem inſulæ, [6] Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ. Poſtea minores, ultra Melon, [7] Anaphe : inter Lemnum & Helleſpontum, [8] Nea : [9] inter Lebedum & Teon, Halone : inter Cycladas, [10] Olympiadis CXXXV. anno quarto, Thera & Theraſia. Inter eaſdem [11] poſt annos CXXX. Hiera, eademque Automate. Et ab duobus ſtadiis [12] poſt annos CX. in noſtro ævo, M. Junio Silano, L. Balbo Coſſ. a. d. VIII. Idus Julias, Thia. *CAPUT LXXXVIII. * Ante nos & juxta Italiam inter Æolias inſulas, item juxta Cretam emerſit e mari [13] MMD. paſſuum una cum calidis fontibus : altera Olympiadis [14] CLXIII. anno tertio, in Tuſco ſinu; flagrans hæc violento cum flatu. [15] Proditurque memoriæ magna circa illam multitudine piſcium fluitante, confeſtim exſpiraſſe, quibus ex his cibus fuiſſet. Sic & [16] Pithecuſas in Campano ſinu ferunt ortas. Mox in his montem [17] Epopon, cum repente flamma ex eo emicuiſſet, campeſtri æquatum planitie. In eadem & oppidum hauſtum profundo : alioque motu terræ [18] ſtagnum emerſiſſe : & alio, provolutis montibus inſulam exſtitiſſe [19] Prochytam.

XC. Namque & hoc modo inſulas rerum natura fecit. Avellit [20] Siciliam Italiæ, Cyprum Syriæ, [21] Eubœam Bœotiæ, Eubœæ [22] Atalantem & Macrin, Beſbycum Bithyniæ, [23] Leucoſiam Sirenum promontorio.

C. LXXXIX. XCI. Rurſus abſtulit inſulas mari, junxitque terris : [24] Antiſſam Leſbo, [25] Zephyrium Halicarnaſſo, Æthuſam Myndo, Dromiſcon & [26] Pernen Mileto, Narthecuſam Parthe-

INTERPRETATIO.

a *Velut paria.*] Velut ſua damna compenſante natura.

NOTÆ.

Nilo, diei unius noctiſque curſu ſecundiſſimo; hoc eſt, toto vitæ tempore etiam bene & fortunate actæ. Eſt ea in mari undoſo; hoc eſt, variæ in eo agitantur curæ. Ibi portus eſt portuoſus, unde deducuntur in mare naves, poſtquam hauſerunt aquam nigram, ἀφυσσάμενοι μέλαν ὕδωρ, hoc eſt, poſtquam naſcendo vitam hauſere curis tetris futuram pleniſſimam. Non aquationem certe hic Homerus intelligit; cum neque ex mari fiat aquatio; & diſtare dicatur continens ab inſula, in qua hauritur aqua nigra, noctis unius & diei curſu velociſſimo.

1. *Sicut eidem.*] Subintellige, Homero credimus. Plinius, lib. 3. ſect. 9. *Circeii quondam inſula, ut creditur Homero.*

2. *Ad Piræeum.*] Ita Strabo, lib. 1. pag. 58. De Piræeo, lib. 4. ſect. XI.

3. *Herodoto quidem.*] Libro 2. Euterpe, pag. 93. unde hæc Plinius : ibi enim de Epheſo, Ægypto ac Memphi, Ilio, Teuthrania, Mæandrique campis, eadem referuntur.

4. *Velut paria.*] Columella, lib. 1. cap. 8. *cum rationibus domini paria facere* famulum dixit, qui accepti & expenſi rationes pares eſſe oſtendit : qui quod aliunde accepit, alibi vel aliunde compenſat. Seneca, ep. 19. *Poteram tecum hac Mæcenatis ſententia parem facere rationem :* hoc eſt, debitum omne exſolvere.

5. *Alio loco.*] Sic proximam Lemno inſulam, quam Chryſen vocant, mari abſorptam eſſe Pauſanias refert, lib 8. in Arcad. pag. 509. quo tempore enata alia eſt, Hiera nomine : de qua dicetur ſect. ſequente.

6. *Delos.*] Ammianus, lib. 17. pag. 98. *In Aſia Delos emerſit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus.* Vide etiam Pindarum in Olymp. Ode 7.

7. *Anaphe.*] Supra Theram inſulam, non procul Lacedæmone, ſtatuitur a Conone apud Photium in Bibl. cod. 186. pag. 456. ἐν Ἀνάφῃ τῇ νήσῳ. αὕτη δ᾽ ἐστὶν ὑπὲρ νήσου Θήρας, οὐχ ἑκὰς τῆς Λακεδαιμονίων.

8. *Nea.*] Numero multitudinis Νέαι *Nea* vocantur ab Antigono, hiſt. mirab. cap. 9. inter Lemniorum inſulas. Stephano item, & Suidæ. Dicemus de ea iterum, lib. 4. ſect. 23.

9. *Inter Lebedum.*] Vide Notas & Emendat. num. LXXII. Eſt hic annus Urbis Romæ DV. calculo Olympiadum Pliniano.

10. *Olympiadis CXXXV.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIII. Annus hic eſt, Urbis Romæ DV. Similis exortus alterius Inſulæ ſive rupis, e mari enatæ anno 1707. deſcribitur in Hiſtoria Regia Scientiarum, anni 1708. pag. 23.

11. *Poſt annos CXXX.*] Juſtinus, lib. 30. cap. IV. pag. 233. ait prodiiſſe Hieram, circiter id tempus quo bellum a Romanis ſuſceptum eſt adverſus Philippum Macedonum Regem. Conſentit Juſtino Plutarchus, lib. de Pythiæ oraculis, pag. 399. Id vero bellum ſeptuaginta ferme annis Plinianam epocham antecedit.

12. *Poſt annos CX.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIV. Interim corollarii vice lubet hic addere quod refert Gaſſendus in lib. 10. Laërtii, pag. 1050. ne noſtrum quidem ſæculum conſimili oſtento carere. Nam anno 1638. a Julii Calendis ad Idus, ita cœpit eructare Vulcanus (verba ſunt ipſa litterarum quas recitat) non admodum procul ab inſula S. Michaëlis, quæ Açorum, ſeu Tercerarum una eſt, & qua mare quidem altum eſt ulnis ſeu bracchiis, ut vocant, 160. ut inde efformata fuerit inſula, longitudinis trium leucarum, latitudinis ſeſquileucæ, altitudinis 60: bracchiorum. Cauſas tanti miraculi idem indagat, ea de re uberius diſputando. Tu, ſi otium eſt, conſule.

13. *MM. D.*] Ita codices Reg. 2. Colb. 2. Tolet. &c. Editi, M. D.

14. *CLXIII.*] Ita prælaudati codices. Editi, præpoſtere, CXLIII.

15. *Proditurque.*] Rem plane ſimilem accidiſſe in Caria prope Lorima urbem Seneca refert, lib. 3. Nat. quæſt. cap. 19. pag. 871.

16. *Pithecuſas.*] Conſentit Strabo, lib. 6. pag. 258. In Campano ſinu, *Golfo di Napoli.*

17. *Epopon.*] Idem Strabo, lib. 5. pag. 248. ex Timæo refert τὸν Ἐπωπέα λόφον motu terræ concuſſum, ignes evomuiſſe, & quidquid erat medium inter mare & ipſum, rurſus ad mare perpuliſſe. Campeſtri æquatum planitie non dicit.

18. *Stagnum emerſiſſe.*] Seu lacum, qui hodie *Lago Agnano.* Vide Notas & Emend. num. LXXV.

19. *Prochytam.*] Vide Notas & Emend. num. citato proxime.

20. *Siciliam.*] Hoc & Seneca credidit, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 29. pag. 913. Ovidius, lib. 5. Metam. v. 290.

Zancle quoque juncta fuiſſe
Dicitur Italiæ : donec confinia Pontus
Abſtulit, & media tellurem reppulit unda.

21. *Eubœam.*] *Eubœa & ipſa avulſa Bœotiæ*, inquit Plinius, 4. ſect. 21.

22. *Atalantem.*] Vide Notas & Emend. num. LXXVI.

23. *Leucoſiam.*] Ita Strabo, lib. 6. pag. 258.

24. *Antiſſam.*] Ovidius, lib. 15. Metam. v. 287.

Fluctibus ambitæ fuerant Antiſſa, Pharoſque,
Et Phœniſſa Tyros, quarum nunc inſula nulla eſt.

Vide etiam Strabonem, l. 1. pag. 60. ubi hoc ipſum ex Myrſili relatu probat.

25. *Zephyrium.*] Unde juncto terris Zephyrio, id nomen etiam Halicarnaſſo ipſi hæſit, cui annexum fuit : Ζεφύριον, ἡ Ἁλικαρνασσὸς τῆς Καρίας, inquit Steph. pag. 288. Straboni, lib. 14. pag. 656. eſt Ζεφύρα.

26. *Pernen.*] Ita codd. MSS. Nec placet nobis *Prienen* hujus vocabuli vice reponi : ſed Barbaro tamen placet.

nio promontorio. Hybanda quondam inſula Ioniæ, CC. nunc a mari abeſt ſtadiis. [1] Syrien Epheſus in mediterranea habet : Deraſidas & Sophoniam vicina ei Magneſia : Epidaurus & Oricum inſulæ eſſe deſierunt.

Cap. XC.

XCII. In totum abſtulit terras, primum omnium ubi Atlanticum mare eſt, [2] ſi Platoni credimus, immenſo ſpatio. Mox interno, quæ videmus hodie, merſam Acarnaniam Ambracio ſinu, Achaiam Corinthio, Europam Aſiamque Propontide & Ponto. Ad hoc perrupit mare [3] Leucada, [4] Antirrhium, [5] Helleſpontum, Boſphoros duos.

Cap. XCI.

XCIII. Atque ut ſinus & ſtagna prætercam, ipſa ſe comeſt terra : devoravit Cybotum altiſſimum montem, cum [6] oppido Curite : [7] Sipylum in Magneſia : & prius in eodem loco clariſſimam urbem, quæ Tantalis vocabatur. [8] Galanis & Gamales urbium in Phœnice agros cum ipſis : Phegium Æthiopiæ jugum excelſiſſimum : [a] tamquam non infida graſſarentur & litora.

Cap. XCII.

XCIV. [9] Pyrrham & Antiſſam circa Mæotim Pontus abſtulit : [10] Elicen & Buram in ſinu Corinthio, quarum in alto veſtigia apparent. Ex inſula [11] Cea amplius triginta millia paſſuum abrupta ſubito cum plurimis [12] mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam [13] Tyndarida urbem, ac quidquid [14] ab Italia deeſt. Similiter in Bœotia [15] & Eleuſina.

Cap. CXIII.

XCV. Motus enim terræ ſileantur, & quidquid eſt, ubi ſaltem buſta urbium exſtant : ſimul ut [15] terræ miracula potius dicamus, quam ſcelera naturæ. Et hercule non cæleſtia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam varia, tam dives, tam fecunda, tot ſæculis ſuboriens, cum tantum quotidie orbe toto populentur ignes, ruinæ, naufragia, bella, fraudes : tantum vero luxuria, & tot mortales conterant : gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam diſcolores maculæ, interque eos, [17] candor alicujus, præter lucem omnia excludens : medicatorum fontium vis : [18] ignium tot locis emicantium perpetua tot ſæculis incendia : ſpiritus letales alibi, aut ſcrobibus emiſſi, aut ipſo loci ſitu mortiferi, [19] alibi volucribus tantum, [20] ut Soracte vicino Urbi tractu : alibi [21] præter hominem, ceteris animantibus : nonnumquam & homini, ut in Sinueſſano agro, & [22] Puteolano : ſpiracula vocant,

INTERPRETATIO.

a *Tamquam.*] Perinde ac ſi *damna tantum in medio terrarum ſentirentur*, ac non ipſa etiam infida graſſarentur maris litora, *terraſque ſorberent.*

NOTÆ.

1. *Syrien.*] De Syrie & Deraſidis, rurſum lib. 5. ſect. 31. De Epidauro & Orico, lib. 3. ſect. 26.

2. *Si Platoni.*] In Timæo, pag. 25. ubi inſulam ait ad columnas Herculis olim exſtitiſſe, Atlanticam cognominatam, opibus, imperioque Europæ & Africæ præpotentem, ipſa Libya Aſiaque majorem, ex qua ad alias inſulas, mox ad continentem ex adverſo hujus orbis noſtri quem colimus, trajectus facilis foret : Eamdem porro poſt ingentes terræ motus, & eluviones aquarum, unius diei ſpatio hauſtam fluctibus inſulam videri deſiiſſe : nunc immenſo ibi interfuſo pelago haud facile perviam eſſe ad Antichthonas viam. Eadem Strabo refert de Atlantide ex Platone, lib. 2. pag. 102. Sed hæc eſſe fabulis propiora, quam ut iis immorandum ſit, nemo prudens non ſubodoratur. Meminit etiam Tertullianus hujus Platonicæ ſententiæ in Apologet. cap. 40. pag. 32. Plinius autem non ex Timæo, ſed ex opere Platonis quod intercidit, accepiſſe iſtud videtur, quod hic ex Platone refert : neque enim inſulam, ut in Timæo dicitur, abſorptam Plinius dicit, ſed *terras*; hoc eſt, ut vocem eam intelligit ſect. ſuperiore, partem continentis.

3. *Leucada.*] Ovid. lib. 15. Metam. v. 289.

Leucada continuam veteres habuere coloni,
Nunc freta circumeunt.

Strabo quoque, lib. 1. pag. 59. Leucadem ait factam inſulam, Corinthiis iſthmum exſcindentibus. Adverſarine igitur ſibi Plinius, & Straboni exiſtimandus eſt, qui lib. 4. ſect. 2. fateatur Leucadem, non mari irrumpente, ſed opere accolarum abſciſſam eſſe a continente? Minime ſane. Bis potius continenti redditam fateamur. Nam Livius, lib. 43. diſerte teſtatur, belli etiam Philippici tempore peninſulam fuiſſe : quæ tamen Strabonis Liviique ipſius ævo inſula fuit.

4. *Antirrhium.*] A Rhio diviſum quinque ſtadiorum freto, ut ait Strabo, lib. 8. pag 335. Vide quæ dicturi ſumus lib. 4. ſect. 3.

5. *Helleſpontum.*] Stratonis phyſici ea ſententia fuit, referente Strabone, lib. 1. pag. 49. Euxinum mare non fuiſſe olim cum Ægæo conjunctum : ſed viam vi aquarum factam.

6. *Oppido Curite.*] Illo fortaſſis, quod Curopolim Cariæ Stephanus appellat, pag. 382. Sed R. 1. 2. Colb. 2. habent *Carite*, Chiffl. *Curice.*

7. *Sipylum.*] Sipylum everſam terræ motu, regnante Tantalo, Strabo quoque prodidit, lib. 1. pag. 58. & ante eum Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 8. pag. 570.

8 *Galanis & Gamales.*] Vide Notas & Emend. num. LXXVII.

9. *Pyrrham*] Cave de Pyrrha & Antiſſa accipias, Leſbi inſulæ oppidis, de quibus lib. 5. ſect. 39.

10. *Elicen.*] De his urbibus rurſum dicetur lib. 4. ſect. 6. Ovid. lib. 15. Metam. verſ. 293.

Si quæris Elicen, & Burin, Achaïdos urbes,
Invenies ſub aquis, & adhuc oſtendere nautæ
Inclinata ſolent cum mœnibus oppida merſis.

De harum urbium ſubverſione ſcripſit libros integros Calliſthenes ille, quem Alexander M. occidit, ut refert Seneca, lib. 9. Natur. quæſt. cap. 23. pag. 911. Vide etiam Ariſt. lib. de mundo, cap. 4. pag. 608. & Strabon. 1. pag. 59. Contigit hæc clades biennio ante pugnam Leuctricam.

11. *Cea.*] Hoc Plinius iterum lib. 4. ſect. 10. Vide Notas & Emend. num. LXXVIII.

12. *Mortalibus.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl &c. Editores repoſuerant, *mortalium.*

13. *Tyndarida.*] *Nam cum radices urbis*, inquit Fazellus decad. 1. lib. 9. cap. 7. pag. 204. *maris fluctibus impeterentur, ſæviente hieme, undiſque ſupra ſolitum irruentibus, a cetera urbe ea pars divulſa, disjectaque, cum habitatoribus in pelagus repente prolapſa eſt : cujus vorago ingens ac horrenda adhuc cernitur.*

14. *Ab Italia.*] Spatium intelligit, fretumve quo Sicilia nunc ab Italia diſpeſcitur. Hinc Rhegio nomen, ut dicetur lib. 3. ſect. 14. Vide Strabonem, lib. 1. pag. 60. Seneca, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 29. pag. 913. *Hac inundatione, quam poëtarum maximi celebrant, ab Italia Sicilia rejecta eſt.*

15. *Eleuſina.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIX.

16. *Terræ miracula.*] Vide Notas & Emend. num. LXXX.

17. *Candor alicujas.*] De phengite lapide loquitur, de quo ille uberius, lib. 36. ſect. 46.

18. *Ignium tot.*] Ætnæ, ac Veſuvii. Adde Heclam in Iſlandia, alioſque prope innumeros, quorum Maffeus, & alii rerum Indicarum ſcriptores meminerunt.

19. *Alibi volucribus.*] Seneca, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 28. pag. 912. *Quid quod pluribus Italiæ locis, per quædam foramina peſtilens exhalatur vapor, quem non homini ducere, non feræ tutum eſt! Aves quoque in illum inciderint, ... in ipſo volatu cadunt, liventque corpora, & non aliter quam per vim eliſæ fauces tument.*

20. *Ut Soracte.*] Hodie, *Monte S. Oreſte*, in provincia Patrimonii S. Petri. Ibi ſpelunca halitum peſtiferum emittens, teſte Servio in eum Virgilii locum, lib XI.

Summe Deum ſancti cuſtos Soractis Apollo.

21. *Præter hominem.*] Prope Neapolim ſpelunca eſt anguſta, vulgo *Grotta del Cane* appellata, quod in eam conjecti canes omni motu ſenſuque deſtituantur illico, donec vicinæ aquæ immerſi, quaſi ſpiritum vitamque recuperent : nec quidquam homini tamen halitus nocet. De hujuſmodi exſpirationibus noxiis, multa erudite Cæſius lib. 1. de mineral. cap. 7. ſect. 12. num. 30.

22. *Puteolano.*] De ſpecu loquitur, qui hodieque viſitur prope Puteolos, ad lævam lacus Aniani, *Lago Agnano.*

alii [1] Charoneas ſcrobes, mortiferum ſpiritum exhalantes. Item in Hirpinis [2] Amſancti, [3] ad Mephitis ædem; locum, quem qui intravere, moriuntur. [4] Simili modo [5] Hierapoli in Aſia, Matris tantum Magnæ [6] ſacerdoti innoxium. [7] Alibi fatidici ſpecus, quorum exhalatione temulenti futura præcinunt, ut Delphis, nobiliſſimo oraculo. Quibus in rebus quid poſſit aliud cauſæ afferre mortalium quiſpiam, quam diffuſæ per omne naturæ ſubinde aliter atque aliter numen erumpens?

Cap. XCIV. XCVI. [8] Quædam vero terræ ad ingreſſus tremunt, ſicut in Gabienſi agro, non procul urbe Roma, jugera ferme ducenta, equitantium curſu: ſimiliter in Reatino.

Cap. XCV. [9] Quædam inſulæ ſemper fluctuant, ſicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutinenſi, [10] Statonienſi. [11] In Vadimonis lacu, & [12] ad Cutilias aquas opaca ſilva, quæ numquam die ac nocte eodem loco viſitur. [13] In Lydia quæ vocantur Calaminæ, non ventis ſolum, ſed etiam contis quo libeat impulſæ, multorum civium Mithridatico bello ſalus. Sunt & in Nymphæo parvæ, Saltuares dictæ: quoniam in [14] ſymphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moventur. In [15] Tarquinienſi lacu magno Italiæ, duæ nemora circumferunt, nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impellentibus: quadratam numquam.

Cap. XCVI. XCVII. Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quamdam [16] aram non impluit. Item [17] in Nea, oppido Troadis, circa ſimulacrum Minervæ. In eodem & relicta ſacrificia non putreſcunt.

XCVIII. Juxta [18] Harpaſa oppidum Aſiæ cautes ſtat horrenda, uno digito mobilis: eadem, ſi toto corpore impellatur, reſiſtens. In Taurorum peninſula in civitate [19] Paraſino terra eſt, qua ſanantur omnia vulnera. At circa [20] Aſſon Troadis lapis naſcitur, quo conſumuntur omnia corpora: [21] Sarcophagus vocatur. [22] Duo ſunt montes juxta flumen Indum: alteri natura eſt ut ferrum omne teneat, alteri ut reſpuat. Itaque ſi ſint clavi in calciamento, veſtigia avelli in altero non poſſe, in altero ſiſti. Locris & [23] Crotone peſtilentiam numquam fuiſſe, nec ullo terræ motu laboratum, adnotatum eſt. In Lycia vero ſemper a terræ motu XL. dies ſerenos eſſe. In agro Arpano frumentum ſatum non naſcitur. Ad aras [24] Mucias in Veïente, & apud Tuſculanum, & in ſilva [25] Ciminia loca ſunt, in quibus in terram de-

NOTÆ.

1. *Charoneas.*] Χαρώνεια βάραθρα mortifero ſpiritu quem exhalant, vitam homini eripere ſcribit & Galenus, lib. 7. de uſu partium, cap. 8. pag. 458. tomo 4.

2. *Amſancti.*] Virgilius, lib. 7. Æneïd. verſ. 563.

Eſt locus Italiæ in medio, ſub montibus altis,
Nobilis & fama multis memoratus in oris,
Amſancti valles: denſis hunc frondibus atrum
Urget utrimque latus ....
Hic ſpecus horrendum, & ſævi ſpiracula Ditis
Monſtrantur, ruptoque ingens Acheronte vorago, &c.

Meminit hujus peſtiferæ terrarum partis Cicero, lib. 1. de Divin. pag. 189.

3. *Ad Mephitis.*] Ita codices MSS. omnes: etſi dubitet Hermolaus, num *Ditis* reponi oporteat. Mephitis ipſa Juno eſt, aëri corrupto præſidens, eui templum exeitatum apud Cremonam auctor eſt Taeitus, lib. 3. hiſtor. pag. 71. Hodie loeus ipſe Amſancti, Mephitis retinet nomen, *Mufiti.* Ipſa vero Mephitis interdum pro putore ſumitur, ut pro igne Vulcanus, Juppiter pro aëre. Ita Virgilius, lib. 7. verſ. 84.

——— *Sævamque exhalat opaca mephitim.*

4. *Simili modo.*] Hoc etiam refert Ariſt. vel quiſquis eſt auctor libri de mundo, eap. 4. pag. 607.

5. *Hierapoli.*] Refert hoc pluribus Strabo, lib. 12. pag. 579. & lib. 13. pag. 629.

6. *Sacerdoti.*] Ita Apuleïus, lib. de mundo. Innoxium quoque ceteris exſectis ac ſemiviris eſſe, tradunt Dio in vita Trajani, Damaſeius apud Photium in Bibl. eod. 242. pag. 1053. & Ammianus, lib. 23.

7. *Alibi fatidici.*] Hæc totidem verbis Ariſt. loc. cit.

8. *Quædam vero.*] Ad ingreſſum ambulantium, & equotum curſus terræ quoque tremere ſentiuntur in Brabantino agro, quæ Belgii pars eſt, & eirea S. Audomari Fanum.

9. *Quædam inſulæ.*] Seneea, lib. 3. Natur. quæſt. eap. 25. pag. 873. *Sunt multi*, inquit, *lapides pumicoſi & læves, ex quibus quæ conſtant inſulæ, in Lydia natant. Theophraſtus eſt auctor. Ipſe ad Cutilias natantem inſulam vidi. Alia in Vadimonis lacu vehitur: alia in lacu Statonenſi. Cutiliarum inſula & arbores habet, & herbas nutrit, tamen aqua ſuſtinetur: & in hanc atque illam partem non tantum vento impellitur, ſed & aura: nec umquam illi per diem & noctem in uno loco ſtatio eſt: adeo movetur levi flatu. Huic duplex cauſa eſt: Aquæ gravitas medicatæ, & ob hoc ponderoſæ: & ipſius inſulæ materia vectabilis, quæ non eſt corporis ſolidi, &c.* Tales inſulas, quæ arbores habeant, quæ contis impellantur quo lubet, & in quibus pecudes & armenta paſeantur, ad Fanum S. Audomari in Belgio, magna eum voluptate ipſe ſpectavi. Quas vero Seneca ſe vidiſſe teſtatur, & Plinius hoc loco refert, earum hodie nulla fluctuat. De fluitantibus in Orchomeno, & Ægypto, vide Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 13.

10. *Statonienſi.*] In cod. Reg. 1. 2. & Chiffl. *Stationenſi.* At Varro, lib. 3. de re ruſt. eap. 12. Statonenſem: Plinius, lib. 3. ſect. 8. Statones aecolas vocat.

11. *In Vadimonis.*] De eo lacu Livius, lib. 9. pag. 166. ſed multa eleganter Plinius junior, lib. 8. epiſt. 20. Hodie *lago di Baſſanello*, in Etruriæ parte, quæ Patrimonium D. Petri dicitur, milliaribus a Tiberi vix tribus.

12. *Ad Cutilias.*] De his lib. 3. ſect. 17. Vide & Varronem lib. 4. de ling. Lat. pag. 20.

13. *In Lydia.*] Martianus, lib. 9. cap. 1. pag. 214. *Nonne*, inquit, *ipſius vetuſtatis perſuaſione compertum, in Lydia Nympharum inſulas dici, quas etiam recentior aſſerentium Varro ſe vidiſſe teſtatur: quæ in medium ſtagnum a continenti procedentes cantu tibiarum, primo in circulum motæ, dehinc ad litora revertuntur.* Locus Varronis quem laudat, eſt lib. 3. de re ruſt. cap. 17. ubi Fulvius Urſinus in Notis, Sotionis fragmentum affert, hoc ipſum de iis inſulis quæ ſunt in lacu qui Calamina dicebatur, eommemorantis. Ut inde liqueat Calaminæ paludis, λίμνης Καλαμίνης partem aliquam ac veluti ſinum fuiſſe Nymphæum, de quo mox Plinius, in quo exiguæ illæ, eeteriſque minores, ad ictum pedum, qui in ſymphoniæ cantu fieri ſolet, moverentur.

14. *Symphoniæ.*] De hac voce dicemus, lib. 9. ſect. 8.

15. *Tarquinienſi.*] *Lago di Bracciano*, ab oppido proximo nomen habet, in Etruria.

16. *Aram.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXI.

17. *In Nea.*] Steph. pag. 487. Νέα, κώμη καὶ φρούριον Φρυγίας.

18. *Harpaſa.*] De eo oppido, lib. 5. ſect. 29.

19. *Paraſino.*] Ita omnes codices MSS. librique editi: quorum ab auctoritate deſeiſcere vix auſim, etſi eruditi quidam *in civitate Characena*, ſeribendum putent. Ptolemæo, lib. 3. eap. 6. pag. 83. Παράσσα urbs eſt Tauricæ Cherſoneſi, eadem forte eum Paraſino.

20. *Aſſon Troadis.*] De qua libro 5. ſect. 32.

21. *Sarcophagus.*] Quoniam corpora eomeſt. Σὰρξ enim *corpus* ſeu *carnem*, φαγεῖν *comeſſe* ſonat. Σαρκοφάγος λίθος Stephano, pag. 126. verbo Ἄσσος. Vide quæ dicturi ſumus lib. 36. ſect. 27. In litore Veraguæ in America ſeptemtrionali eamdem vim ineſſe arenis obſervarunt Hiſpani, ut teſtatur Herrera, lib. 8. Decad. 1.

22. *Duo ſunt.*] De hoc miraculo iterum dieetur, lib. 36. ſect. 25.

23. *Crotone.*] Unde nata parœmia, cujus Strabo meminit, lib. 6. pag. 262. ob ſalubritatem aëris, ὑγιέστερον Κρότωνος. Scribit etiam Sealiger Exerc. 32. in Cardan. pag. 140. oram illam occidentalis Æthiopiæ, quæ Nigir fluvium accolit, etſi calidiſſima ſit, peſtilentiæ quoque omnis expertem eſſe.

24. *Mucias.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXII.

25. *Ciminia.*] Saltus Ciminius prope Viterbium in Etruria, unde nomen, *Monte Viterbo*: adjacet ei lacus cognominis, *Lago di*

pacta

pacta non detrahuntur. In Cruſtumino natum fenum ibi noxium : extra, ſalubre eſt.

XCIX. Et de aquarum natura complura dicta ſunt : ſed æſtus maris accedere & reci- Cap. XCVII.
procare, maxime mirum : pluribus quidem modis : verum cauſa [1] in Sole, Lunaque. Bis inter duos exortus Lunæ affluunt, biſque remeant, vicenis quaterniſque [2] ſemper horis. [a] Et primum attollente ſe cum ea mundo intumeſcentes, mox a meridiano cæli faſtigio vergente in occaſum reſidentes : rurſuſque ab occaſu ſubter cæli ima, & meridiano contraria, accedente, inundantes : hinc donec iterum exoriatur, ſe reſorbentes. Nec umquam eodem tempore, quo pridie, reflui ; [3] ut ancillante ſidere, trahenteque ſecum avido hauſtu maria, & aſſidue aliunde, quam pridie, exoriente : paribus tamen intervallis reciproci, ſeniſque ſemper horis, [b] non cujuſque diei aut noctis, aut loci, ſed æquinoctialibus : ideoque inæquales vulgarium horarum ſpatio, utcumque [4] plures in eas aut diei aut noctis illarum menſuræ cadunt, & æquinoctio tantum pares ubique. Ingens argumentum, plenumque lucis ac vocis etiam diurnæ, hebetes eſſe, qui negent ſubtermeare ſidera, ac rurſus eadem reſurgere : ſimilemque terris, immo vero univerſæ naturæ exinde faciem, in iiſdem ortus occaſuſque operibus : non aliter ſub terra manifeſto ſideris curſu, aliove effectu, quam cum præter oculos noſtros feratur.

Multiplex etiamnum lunaris differentia, primumque ſeptenis diebus. Quippe modici a nova ad dividuam æſtus, pleniores ab ea exundant, plenaque maxime fervent. Inde miteſcunt. [c] Pares ad ſeptimam primis : iterumque alio latere dividua augentur. In coitu Solis [5] pares plenæ. [6] Eadem Aquilonia, & a terris longius recedente mitiores, quam cum in auſtros digreſſa, propiore niſu vim ſuam exercet. [7] Per octonos quoque annos ad principia motus & paria incrementa centeſimo Lunæ revocantur ambitu, augente ea cuncta : Solis annuis cauſis, duobus æquinoctiis maxime tumentes, & autumnali amplius, quam verno : [d] inanes vero bruma, & magis ſolſtitio. Nec tamen in ipſis, quos dixi, temporum articulis : [8] ſed paucis poſt diebus : ſicuti neque in plena aut noviſſima, ſed poſtea : nec ſtatim [9] ut Lunam mundus oſtendat occultetve, aut media plaga declinet ; verum duabus fere horis æquinoctialibus ſerius : tardiore ſemper ad terras omnium, quæ geruntur in cælo, effectu cadente, quam viſu, ſicuti fulguris, & tonitrus, & fulminum.

Omnes autem æſtus in Oceano majora integunt ſpatia inundantque, quam in reliquo mari : ſive quia totum in univerſitate animoſius eſt, quam in parte ; ſive quia magnitudo aperta ſideris vim laxe graſſantis efficacius ſentit, eamdem anguſtiis arcentibus. Qua de cauſa nec lacus, nec amnes ſimiliter moventur. [10] Octogenis cubitis ſupra Britanniam intumeſcere æſtus Pytheas Maſſilienſis auctor eſt. [e] Interiora autem maria terris clauduntur, ut portu. Quibuſdam tamen in locis ſpatioſior laxitas [f] ditioni paret : utpote cum plura exempla ſint,

Interpretatio.

a *Et primum.*] Et attollente ſe *ab ortu verſus meridiem* cum Luna cælo, æſtus intumeſcunt : mox a meridiano cæli vertice, cælo vergente in occaſum, reſidunt : rurſuſque ab occaſu ad oppoſitum meridianum, qua ſpectat antipodas, iterum æſtuant : hinc donec ad horizontem noſtrum exortivum perveniat, rurſum ſubſidunt.

b *Non cujuſque.*] Non cujuſlibet diei noctiſve horas vulgares, aut cujuſvis loci proprias intelligo, ſed æquinoctiales & pares. Ideoque æſtus ſunt inæquales, ſi vulgarium horarum, *ut ſunt Italica*, ſpatium intelligas ; cum plures vulgares horæ, ſive diei *hibernæ*, ſive noctis *æſtivæ paucioribus* horis æquinoctialibus reſpondeant : æquinoctio tantum ubique ſint pares.

c *Pares.*] *A plenilunio* ad diem inde ſeptimum, pares ſunt æſtus prioribus, *a nova Luna ſcilicet ad dividuam :* Rurſum cum alio latere dividua eſt, (*alterum vocant Lunæ quadrantem,*) augeri æſtus incipiunt : in conjunctione cum Sole, *ſeu novilunio*, æſtus ſunt pares iis qui plena Luna fiunt.

d *Inanes.*] Depreſſiores æſtus, ac minus tumentes.

e *Interiora.*] Mediterranea.

f *Ditioni.*] Lunæ Soliſque efficientiæ, *qua ciet æſtum.*

Notæ.

Ronciglione. De utroque Virgilius, lib. 7. Æneïd. v. 697.

Et Cimini cum monte lacus.

De ſilva Ciminia, Livius, lib. 9. pag. 165.

1. *In Sole, Lunaque.*] Plures e veteribus cum Plinio ad utrumque ; Pytheas Maſſilienſis, ad Solem unum retulit, teſte Plutarcho, lib. 3. de placitis Philoſ. cap. 17. pag. 897. Merito tamen Luna videtur in hac ſcena vel omnes una per ſe, vel certe præcipuas partes agere : quando tam admirabilis eſt hujus cum Lunæ motu connexio, ut cæcum eſſe neceſſe ſit qui non animadvertat.

2. *Semper horis.*] Παχυλῶς loquitur, & ad vulgi ſenſum. Alias enim vicenis quaternis horis cum dodrante, ſeu minutis horæ octo & quadraginta, dicere debuiſſet : cum Luna tantumdem inſumat ſpatii, ut ad idem Meridiani punctum remeet, quod ubi eſt aſſecuta, affluxus maris eſt maximus.

3. *Ut ancillante.*] Credas ancillari ſidus, & indulgere mari, ut non ab eadem parte, qua pridie, paſtum ex Oceano hauriat. Hæc vero poëtis venditanda ratio, non phyſicis.

4. *Plures in eas.*] Cum enim horæ illæ vulgares, exempli gratia, Italicæ, ſic numerentur, ut ab exortu Solis ad occaſum duodecim eſſe lubeat, totidemque rurſum ab occaſu, donec Sol iterum exoriatur : noctis æſtivæ, atque hibernæ diei horas duodecim neceſſe eſt eſſe breviſſimas, atque adeo plures illarum uni horæ æquinoctiali reſpondere. Fruſtra eſt Dalecampius, nec Plinii mentem eſt aſſecutus, cum legendum admonuit, *Plures in eos*, ſubintelligen maris æſtus.

5. *Pares plenæ.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXIII.

6. *Eadem Aquilonia.*] Ex vicinitate Lunæ ad terras æſtum augeri fatetur etiam Franc. Reſta, in Meteorol. tract. 1. de mari, cap. 15. pag. 668. ex Alberto M.

7. *Per octonos.*] Cur vero non potius annis undeviginti redeunt hæ vices, cum Sol Lunaque tunc ad eoſdem ferme ſitus revertuntur ? aut cur non aliis lunaribus periodis ? Id fieri Plinius exiſtimat, quod octo annorum ſpatio centum Lunæ circuitiones numerentur.

8. *Sed paucis.*] Altero nempe poſt die : non igitur ipſo interlunii, pleniluniive, aut Lunæ διχοτόμου, ſed altero tantum poſt ea temporum momenta die.

9. *Ut Lunam.*] Nec in eo præciſe puncto quo Lunam terris cælum oſtendit, ſubducitve, aut in meridiana cæli plaga ſiſtit : (cælum enim ſecum rapere ac torquere ſidera novimus :) ſed aliquanto poſt.

10. *Octogenis.*] Vix Pytheæ hac in parte habenda fides. Tameſis certe, ubi æſtus eſt maximus, mare vix recipit ad cubitos XIV. Inter Norvegiam & Daniam vix ſentitur æſtus. At in ora Galliæ San-Macloviana, quæ Anglicæ opponitur, uſque ad LXX. pedes æſtus attolluntur, & quandoque ad XC. ut aiunt Furnerius, lib. 9. Hydrogr. cap. 21. pag. 353. Fr. Reſta, tract. 2. de mari, cap. 15. & alii.

in tranquillo mari, nulloque velorum impulſu, [1] tertio die ex Italia provectorum Uticam, æſtu fervente. Circa litora autem magis quam in alto deprehenduntur hi motus: [2] quoniam & in corpore extrema pulſum venarum, id eſt, ſpiritus magis ſentiunt. In pleriſque tamen æſtuariis propter diſpares ſiderum in quoque tractu exortus, diverſi exſiſtunt æſtus, tempore, non ratione, diſcordes, ſicut [3] in Syrtibus.

C. Et quorumdam tamen privata natura eſt, velut Tauromenitani [4] euripi ſæpius, & in Eubœa [5] ſepties die ac nocte reciprocantis. [6] Æſtus idem triduo in menſe conſiſtit, ſeptima, octava, nonaque Luna. [7] Gadibus, qui eſt delubro Herculis proximus, fons incluſus ad putei modum, alias ſimul cum Oceano augetur minuiturque, alias vero utrumque contrariis temporibus. Eodem in loco alter, Oceani motibus conſentit. In ripa Bætis oppidum eſt, cujus putei creſcente æſtu minuuntur, augeſcunt decedente, mediis temporum immobiles. Eadem natura in Hiſpali oppido uni puteo, ceteris vulgaris. [8] Et Pontus ſemper extra meat in Propontidem, introrſus in Pontum numquam refluo mari.

C. XCVIII. CI. [9] Omnia plenilunio maria purgantur: quædam & ſtato tempore. [10] Circa Meſſanam & Mylas fimo ſimilia exſpuuntur in litus purgamenta: unde fabula, [11] Solis boves ibi ſtabulari. His addit (ut nihil, quod equidem noverim, præteream) Ariſtoteles, nullum animal [12] niſi æſtu recedente exſpirare. Obſervatum id multum [13] in Gallico Oceano, & dumtaxat in homine repertum.

Cap. XCIX. CII. Quo vera conjectatio exſiſtit, haud fruſtra [14] ſpiritus ſidus Lunam exiſtimari. Hoc eſſe quod terras ſaturet, accedenſque corpora impleat, abſcedens inaniat. Ideo cum incremento ejus augeri [15] conchylia; & maxime ſpiritum ſentire, quibus ſanguis non ſit. Sed & [16] ſanguinem hominum etiam cum lumine ejus augeri ac minui: frondes quoque ac pabula ([17] ut loco ſuo dicetur) ſentire, in omnia eadem penetrante vi.

Cap. C. CIII. Itaque Solis ardore [18] ſiccatur liquor: & hoc eſſe maſculum ſidus accepimus, torrens cuncta ſorbenſque.

CIV. Sic mari late patenti ſaporem incoqui ſalis, [19] aut quia exhauſto inde dulci tenuique, quod facillime trahat vis ignea, omne aſperius craſſiuſque linquatur: [20] ideo ſumma æquorum aqua dulciorem profundam: hanc eſſe veriorem cauſam aſperi ſaporis, quam quod mare [21] terræ ſudor ſit æternus: [22] aut quia plurimum ex arido miſceatur illi vapore:

NOTÆ.

1. *Tertio die.*] Africana litora, ad Uticam, Tunetum, Hipponem, aliaſque quaſdam oras, ſentiunt quidem aliquem æſtum, ſed levem: & Melita certe multo majorem. Quare quod tertio die ex Italia Uticam deſcenſus ſit factus, id non tam æſtui, quam prono aquarum Ponti, Propontidis, & Ægæi maris lapſui in mare internum, atque inde in oras Africanas, adjuvante tamen nonnihil, ſi ita videtur, ipſo æſtu, tribuendum eſt.

2. *Quoniam & in corpore.*] Adjuvat forſan hanc ſimilitudinem Furnerii doctrina, ſtatuentis lib. 9. hydrogr. cap. 8. pag. 340. ut in corporibus noſtris febrium ſtatas reverſiones, ſic in mari æſtus cieri, commotis vaporibus halitibuſque marina aqua incluſis.

3. *In Syrtibus.*] De his Solinus, cap. 27. pag. 49. *Syrtes inaccesſas undoſum ac reciprocum mare efficit, cujus ſali defectus vel incrementa haud promptum eſt deprehendere: ita incertis motibus nunc in brevia creſcit dorſuoſa, nunc æſtibus inundatur inquietis: & auctor eſt Varro perflabilem ibi terram ventis penetrantibus, ſubitam vim ſpiritus citiſſimi, aut evomere maria, aut reſorbere.*

4. *Euripi.*] *Euripon vocant*, inquit Mela, lib. 2. cap. 7. pag. 43. agens de Chalcidico, *rapidum mare, & alterno curſu ſepties die ac ſepties nocte fluctibus invicem verſis, adeo immodice fluens, ut ventos etiam ac plena ventis navigia fruſtretur.*

5. *Septies die.*] Ita Strabo, lib. 1. pag. 55. Cicero, lib. 1. de Nat. Deor. aliique. At Gillius, qui ea loca veſtigavit, ut narrat Fr. Reſta in Meteorol. tract. 1. de mari, cap. 13. pag. 656. didiciſſe ſe ex incolis ait, bis tantum fluere, biſque refluere, non ſepties æſtuare: aliquando tamen has vices minime obſervare. Ita etiam Gaſſendus in lib. 10. Laërtii pag. 1091.

6. *Æſtus idem.*] Conſiſtentia, ſive mediocritas aquarum non ſolum ſeptima die ſentitur, ſed & octava, ac nona durat. Hoc Veneti proverbio Italo ſignant, *Dalli otto alli nove l'acqua no' ſi muove*, hoc eſt, ab octava die ad nonam, aqua non ſe movet: idemque aiunt accidere ultima quadratura: *Dalli ventiuno alli ventidue, la no' va ne in sù ne in zue:* hoc eſt, a 21. ad 22. neque creſcit, neque decreſcit.

7. *Gadibus.*] Ita Polybius apud Strabonem, lib. 3. pag. 172. Et in Petrocoriis Galliæ oppido fons eſt omnino ſimilis, qui ſimul cum Oceano augetur minuiturque, quamquam ipſe a mari diſſitus leucis circiter XL. hoc eſt, paſſuum millibus fere centum.

8. *Et Pontus.*] Ariſt. lib. 2. Meteor. cap. 1. pag. 550. Strabo, lib. 1. pag. 503. Seneca, lib. 4. Natur. quæſt. cap. 2. pag. 887. aliique. Eſt illud ſane admirabilitatis maximæ, Ponti aquas & Ægæi maris in internum ſeu mediterraneum mare labi: nihil viciſſim ex eo in Pontum refluere: adeoque parum in Atlanticum Oceanum, per Gaditanum fretum, ut cum ſex horis in Oceanum illud effluat, Oceanus ipſe, quaſi victor in mediterraneum pelagus ingrediatur per horas duodeviginti, uti obſervatum eſt a Furnerio, lib. 9. hydrogr. cap. 6. pag. 338. nec tamen tanta aquarum copia terras inundari.

9. *Omnia plenilunio.*] Ita & Seneca, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 26. pag. 874. ubi etiam addit quibuſdam hoc fontibus ſimili ratione contingere. Strabo quoque, lib. 1. pag. 53.

10. *Circa Meſſanam.*] Hæc totidem verbis Seneca loc. cit. Id experimento comprobatum a ſe viſumque olim teſtatur Fazellus, decad. 1. lib. 9. de rebus Siculis, cap. 8.

11. *Solis boves.*] Seneca loc. cit. Apollonii Schol. ad lib. 4. v. 965 aliique. Hanc tamen fabulam confictam a veteribus, ob eximiam in locis illis paſcuorum felicitatem, auctor eſt Theophraſtus, lib. 8. hiſt. plant. cap. 3.

12. *Niſi æſtu.*] Deprehenſum uſu eſt in maritimo Belgii tractu, eos qui obeſiore paulo corpore eſſent, æſtu accedente periclitari: qui graciliore & ſicco, eodem recedente.

13. *In Gallico.*] Et in Atlantico juxta Gades, ut refert Philoſtratus, lib. 5. de vita Apoll. cap. 1. pag. 210.

14. *Spiritus ſidus.*] Hoc eſt, vitæ ſidus, quod vitalem humorem ac ſpiritus in corporibus rebuſque omnibus varie temperet. Ita reſcripſimus ex Reg. cod. 1. cum prius legeretur, *ſpiritum ſidus Luna.* In Chiffl. *ſpirituoſum.*

15. *Conchylia.*] Horat. lib. 2. Sat. 4. v. 30.

Lubrica naſcentes implent conchylia Lunæ.

Vide quæ diximus ſect. 41.

16. *Sanguinem hominum.*] Ita R. 1. 2. Chiffl. Tolet. &c. non *ſanguine hominem*, ut editi. Egregie in eam ſententiam Julius Firmicus, lib. 4. Matheſ. in præfat. pag. 84. *Nam & creſcentis Lunæ*, inquit, *augmenta in corporibus noſtris, & deficientis luminis damna ſentimus. Medullæ enim humani corporis, cum Luna creſcunt: cum vero inanis cœperit luminibus deſtitui, tenuati corporis fatigatione langueſcunt: &c.*

17. *Ut ſuo loco.*] Libro præſertim 18. ſect. 75.

18. *Siccatur liquor.*] Ita mare, quod magis magiſque exſiccari a Sole in dies, futurumque aliquando ut totum abſumatur, affirmat Ariſtoteles, lib 2. Meteorol. cap. 1. pag. 549.

19. *Aut quia.*] Tergeminam in medio cauſam proponit, cur ſalſum ſit mare. Hanc priorem affert etiam Hippocrates, lib de aëre, locis, & aquis, cap. 4. pag. 197. tom. 6. & Ariſt. lib. 2. pag. 552. Eam porro fuiſſe & Anaximandri ſententiam, auctor eſt Plut. lib. 3. de placitis Philoſ. cap. 16. pag. 896.

20. *Ideo ſumma.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXIV.

21. *Terræ ſudor.*] Id quod exiſtimavit Empedocles, ut refert Plutarch. loc. cit. pag. 897. aliique veteres apud Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 1. pag. 550. quorum ipſe opinionem ridet.

22. *Aut quia plurimum.*] Altera ratio, quam pro ſalſugine maris explicanda proponit; Quia aqua maris ab exhalationibus terræ ſiccioribus calorem habet admixtum, ſibique ingenitum. Quod autem calidum eſt, ſalſius eſt quam quod dulce, τὸ γὰρ ἁλμυρὸν

[1] aut quia terræ natura ſicut medicatas aquas inficiat. Eſt in exemplis, Dionyſio Siciliæ tyranno, [2] cum pulſus eſt ea potentia, accidiſſe prodigium, ut uno die in portu dulceſceret mare.

E contrario ferunt Lunæ femineum ac molle ſidus, atque nocturnum ſolvere humorem, Cap. CI. & trahere, non auferre. Id manifeſtum eſſe, quod ferarum occiſa corpora in tabem viſu ſuo reſolvat: [3] ſomnoque ſopitis torporem contractum in caput revocet, glaciem [4] refundat, cunctaque humifico ſpiritu laxet. Ita penſari naturæ vices, ſemperque ſufficere, aliis ſiderum elementa cogentibus, aliis vero fundentibus. [5] Sed in dulcibus aquis Lunæ alimentum eſſe, ſicut in marinis Solis.

CV. Altiſſimum mare [6] xv. ſtadiorum Fabianus tradit. [7] Alii in Ponto ex adverſo Coraxorum gentis (vocant [8] Βαθέα Ponti) trecentis fere a continenti ſtadiis immenſam altitudinem maris tradunt, vadis numquam repertis. Caput CII.

CVI. Mirabilius id faciunt aquæ dulces, [9] juxta mare ut fiſtulis emicantes. Nam nec Cap. CIII. aquarum natura a miraculis ceſſat. Dulces mari invehuntur, leviores haud dubie. Ideo & marinæ, quarum natura gravior, magis invecta ſuſtinent. Quædam vero & dulces inter ſe ſupermeant alias. Ut in Fucino lacu [10] invectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Sevino Ollius, in Lemanno Rhodanus; hic trans Alpes, ſuperiores in Italia, multorum millium tranſitu hoſpitales ſuas tantum, [11] nec largiores, quam intulere, aquas evehentes. Proditum hoc & [12] in Oronte amne Syriæ, [13] multiſque aliis.

Quidam vero odio maris ſubeunt vada, ſicut [14] Arethuſa fons Syracuſanus, in quo redduntur jacta in Alpheum, qui per Olympiam fluens, Peloponneſiaco litori infunditur. Subeunt terras, rurſuſque redduntur, [15] Lycus in Aſia, Eraſinus in Argolica, Tigris in Meſopotamia. Et quæ in [16] Æſculapii fonte Athenis immerſa ſunt, in [17] Phalerico redduntur. [18] Et in Atinate campo fluvius merſus poſt xx. M. paſſ. exit: & in Aquileienſi [19] Timavus.

Nihil in Aſphaltite Judææ lacu, qui bitumen gignit, mergi poteſt, nec in Armeniæ

NOTÆ.

θερμότερον τοῦ ποτίμου, inquit Ariſt. ſect. 23. Probl. 30. pag. 788. Vide Notas & Emend. num. LXXXV.

1. *Aut quia terræ.*] Tertia ratio Forte id evenit, inquit, quia terræ, quæ marinis aquis ſubſternitur, natura eſt hujuſcemodi, ut medicata ſua vi ſeu amarore aquas inficiat. Multos eſſe in maris alveo ſalinos montes, & veluti fodinas, quæ ſubinde renaſcantur, haud improbabile recentioribus phyſicis videtur: cum tota pæne inſula, quæ *Ormuz* appellatur, nihil ſit præter durum candidumque ſalem, ex quo ædes ipſæ exſtrui in eo tractu ſolent. Sed hoc urinatorum experientiæ adverſatur, qui dulcem aquam ex imo mari in vitreis vaſculis attulerunt.

2. *Cum pulſus eſt.*] Ac litteras deinde puerulus Corinthi docuit, magiſter ludi factus ex tyranno, ut ait Valerius Max. lib. 6. cap. 9. pag. 329. uſque eo imperio carere non poterat, inquit Cic. lib. 3. Tuſc. pag. 379.

3. *Somnoque ſopitis.*] Elegans Macrobii in eam rem locus, lib. 7. Saturn. cap. 16. pag. 641. *Non eſt ergo mirum, ſi ratione proprietatis quæ ſingulis ineſt, calor Solis arefacit, lunaris humectat: Hinc & nutrices pueros alentes operimentis obtegunt, cum ſub Luna prætereunt: ne plenos per ætatem naturalis humoris amplius lunare lumen humectet .... Hoc quoque notum eſt, quia ſi quis diu ſub Luna ſomno ſe dederit, ægre excitatur, & proximus fit inſano, pondere preſſus humoris, qui in omne ejus corpus diffuſus atque diſperſus eſt proprietate lunari, quæ ut corpus infundat, omnes ejus aperit & laxat meatus: &c.*

4. *Refundat.*] Solvat. Certum eſt in plenilunio non eſſe nocturna frigora tam efficacia, quam alio tempore: idque a Lunæ lumine, in quo videtur aliquid ineſſe caloris.

5. *Sed in dulcibus.*] Ita Zeno, Chryſippus, Poſidonius, aliique apud Laërt. in Zenone, lib. 7. Τρέπεσθαι δὲ τὰ ἔμπυρα ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα, τὸν μὲν ἥλιον, ἐκ τῆς μεγάλης θαλάττης. τὴν δὲ σελήνην, ἐκ ποτίμων ὑδάτων.

6. *XV. Stadiorum.*] Scribit quoque Priſcianus, Julli Cæſaris cura emenſis maribus, miſſis per orbem, qui eorum profunditatem explorarent, eam xv. ſtadiorum altitudinem repertam eſſe. Multo breviore menſura rem Scaliger definit, Exerc. 38. ubi ait, *Aquæ profunditatem raro excedere paſſus LXXX. Pluribus locis non accedere ad vicenos: pauciſſimis ad centenos: paucioribus, hunc numerum ſuperare.* Vide Ricciolum, de varia profunditate marium, tom. 1. pag. 728.

7. *Alii in Ponto.*] Sic etiam Ariſtoteles, lib. 1. Meteorol. cap. 13. pag. 546. Κατὰ Κοράξους περὶ τὰ καλούμενα Βαθέα τοῦ Πόντου, ταῦτα δ᾽ ἐστὶν ἄπειρόν τι τῆς θαλάττης βάθος. οὐδεὶς γοῦν πώποτε καθιεὶς ἠδυνήθη πυθμένα εὑρεῖν· ταύτῃ δὴ πόρρω τῆς γῆς σχεδὸν περὶ τριακόσια στάδια, &c.

8. *Βαθέα.*] Hoc eſt, maris immenſa profunditas. Eadem porro altitudo eſſe dicitur in mari Caſpio, in freto Britanniæ & Hiberniæ, & prope Ulmam Succiæ. Mare juxta Taprobanen, Plinius, lib. 6. ſect. 24. profunditate tanta eſſe ait, nullæ ut ancoræ ſidant. De ſtagnis etiam Seneca, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 19. pag. 871. *Jam quis ignorat,* inquit, *eſſe quædam ſtagna ſine fundo?*

9. *Juxta mare.*] Qualis eſt ille qui juxta Aradum, de quo lib. 5. ſect. 34. In inſula S. Jacobi, novo orbe, mille paſſibus a litore fons in alto emicat ſuaviſſimi ſaporis, tanta vi emergens, ut ſupra mare exſiliat ad cubiti altitudinem.

10. *Invectus amnis.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXVI. Fucinus lacus, hodie *Lago di Celano.* Larius, *lago di Como.* Verbanus, *lago Maggiore.* Benacus, *lago di Guarda.* Sevinus, *lago di Seo*, vel *d'Iſco.* Lemannus, *le lac de Geneve.* Amnium nomina dicemus, lib. 3. ſect. 23.

11. *Nec largiores.*] Si flumina lacubus innatare hoc uno Plinius argumento colligit, quod in exitu non majorem evehant aquæ vim, quam quantam intulerint, ludit operam. Nam etſi permiſceantur inter ſe vel maxime, imminui lacus non continuo debet, ſi per eum amnis tranſierit. Quid quod enim ex iiſdem amnibus nati lacus? qui amnes ubi depreſſiorem locum, hoc eſt, alveum lacus impleverint, eamdem aquæ molem trahentes pergunt porro ulterius, quo paritur declivitas loci, alveique ſinus. Alioqui tamen, cum amnes quidam violentius per lacus feruntur, impermixtas ferme aquas ſervare vulgo exiſtimantur: qua ratione fluvii quidam inſigniores retinent in mari per milliaria aliquot & curſus ſui tenorem, & ſaporem aquæ.

12. *In Oronte.*] Ita Strabo, libro 6. pag. 275. De Oronte dicemus, lib. 5. ſect. 18.

13. *Multiſque aliis.*] Singulare eſt in eo genere, quod de Tigri & Arethuſa narratur lib. 6. ſect. 31.

14. *Arethuſa.*] Dicemus de ea re opportunius, lib. 31. ſect. 30.

15. *Lycus in Aſia.*] Ovid. lib. 15. Metam. v. 273.

Sic ubi terreno Lycus eſt epotus hiatu,
Exſiſtit procul hinc, alioque renaſcitur ore:
Sic modo combibitur, tacito modo gurgite lapſus,
Redditur Argolicis ingens Eraſinus in arvis.

Citat hos verſus etiam Seneca loc. cit. pag. 873. ſubjungitque porro, *Idem & in Oriente Tigrin facere: abſorberi: & deſideratum diu, tamdem longe remoto loco, non tamen dubium an idem ſit, emergere.* Vide quæ dicenda ſunt lib. 6. ſect. 31. & quæ ſcribit de Tigri, Oronte, aliiſque Strabo, lib. 6. pag. 275.

16. *Æſculapii fonte.*] De hoc fonte Pauſanias in Atticis.

17. *Phalerico.*] Fonte, cui nomen a Phalera Athenienſium portu, de quo lib. 4. ſect. 11.

18. *Et in Atinate.*] Tanagrum intelligit Principatus Citerioris in Italia amnem, qui in Silarim, *Selo*, defluit. Is infra Atinum, *Ateno*, ad diverſorium publicum, *la Polla*, in ſpecum magno ſe ſe cum murmure montis condens, poſt quatuor circiter paſſuum millia; haud procul oppido *Auletta* iterum emergit, ad diverſorium, cui ex ea re facta appellatio, *L'hoſteria del Pertuſo*, hoc eſt, Diverſorium foraminis.

19. *Timavus.*] Hunc voragine abſorptum per cxxx. ſtadia ſub terras decurrere, ac rurſum emergere, ſcribit Poſidonius apud Strabonem, lib. 5. pag. 215. His adde Perſidis amnem Elæum, de quo lib. 6. ſect. 31.

A a ij

majoris Arethuſa : is quidem nitroſus piſces alit. In Salentino juxta oppidum [1] Manduriam lacus ad margines plenus, neque exhauſtis aquis minuitur, neque infuſis augetur. [2] In Ciconum flumine, & [3] in Piceno lacu Velino lignum dejectum, lapideo cortice obducitur : & in Surio Colchidis flumine, adeo ut lapidem plerumque durans adhuc integat cortex. Similiter [4] in Silaro, ultra Surrentum, non virgulta modo immerſa, verum & folia lapideſcunt, alias ſalubri potu ejus aquæ. In exitu [5] paludis Reatinæ ſaxum creſcit. [6] Et in Rubro mari oleæ, virenteſque frutices enaſcuntur.

Sed & fontium plurimorum natura mira eſt fervore. Idque etiam in jugis Alpium, ipſoque in mari inter Italiam & Ænariam, ut in Baïano ſinu, & in Liri fluvio, multiſque aliis. [7] Nam dulcis hauſtus in mari plurimis locis, ut ad Chelidonias inſulas, & Aradum, & in Gaditano Oceano. [8] Patavinorum aquis calidis herbæ virentes innaſcuntur : [9] Piſanorum, ranæ : ad [10] Vetulonios in Etruria non procul a mari piſces. In Caſinate fluvius appellatur [11] Scatebra, frigidus, abundantior æſtate. In eo, ut in Arcadiæ [12] Stymphali, enaſcuntur [13] aquatiles muſculi. [14] In Dodone Jovis fons cum ſit gelidus, & immerſas faces extinguat; ſi extinctæ admoveantur, accendit. Idem meridie ſemper deficit : qua de cauſa [15] Ἀναπαυόμενον vocant. Mox increſcens ad medium noctis exuberat : ab eo rurſus ſenſim deficit. In Illyriis ſupra fontem frigidum expanſæ veſtes accenduntut. Jovis [16] Hammonis ſtagnum interdiu frigidum, noctibus fervet. [17] In Troglodytis [18] fons Solis appellatur dulcis, circa diem maxime frigidus : mox paulatim tepeſcens, ad noctis media fervore & [19] amaritudine infeſtatur.

Padi fons mediis diebus æſtivis velut interquieſcens ſemper aret. In Tenedo inſula fons, ſemper [a] tertia noctis hora in ſextam ab æſtivo ſolſtitio exundat. Et in Delo inſula [20] Ino-

INTERPRETATIO.

a *A tertia.*] A tertia noctis hora *poſt Solis occaſum*, ad ſextam, *quæ media nox.*

NOTÆ.

1. *Manduriam.*] In Chiffl. cod. *Anduriam.* Livius, lib. 27. pag. 304. Mandurium in Salentinis agnoſcit. Stephano, Μανδύριον, πόλις Ἰαπυγίας. Lacus qui hic deſcribitur, *Andoria* hodieque appellatur, VII. circiter paſſ. mill. ultra Tarentum, ad oppidum *Caſalnuovo*, ut ait Leander.

2. *In Ciconum.*] Seneca, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 20. pag. 871. *Intereſt utrum per loca ſulphure, an nitro, an bitumine plena aquæ tranſeant. Hac ratione corruptæ, cum vitæ periculo bibuntur. Hinc illud de quo Ovidius ait :*

Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit
Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.

Lib. 15. Metam. v. 313. Ac paulo poſt : *Inde eſt quod res abjectæ in eumdem lacum lapideæ ſubinde extrahuntur. Quod in Italia quibuſdam locis evenit, ſive virgam, ſive frondem demerſeris, lapidem poſt paucos dies extrahis, &c.* De Ciconum regione dicetur lib. 4. ſect. 18.

3. *In Piceno.*] Hoc eſt, ut ego quidem interpretandum benigne cenſeo, in ea Sabinorum regione, ex qua orti ſunt Picentes, ut dicetur, lib. 3. ſect. 18. Nam in mediis Sabinis, quæ quarta Italiæ regio eſt, lacus eſt Velinus, *lago di Pie di Luco :* non in vero Piceno, quo quinta Italiæ regio continetur.

4. *In Silaro.*] De eo lib. 3. ſect. 9. Eadem refert Strabo, lib. 5. pag. 251. Silius Italicus, lib. 8.

Nunc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt
Duritiem lapidum merſis inoleſcere ramis.

5. *Paludis Reatinæ.*] Reate in Sabinis, de quo lib. 3. ſect. 17. De hac palude rurſum lib. 31. ſect. 8.

6. *Et in Rubro.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXVII.

7. *Nam dulcis.*] De mari certe quod Aradum alluit, id Strabo diſerte affirmat, lib. 16. pag. 754. modumque idem aperit, quo ex ipſo maris fundo dulcis aqua peti ibi ſoleat : qui modus hodieque in uſu frequenti eſt ad Ormuziam inſulam, ut Furnerius refert lib. 9. Hydrogr. cap. 26. pag. 358. De Gaditano fonte ſeu puteo diximus, ſect. 100.

8. *Patavinorum.*] Aquas Aponenſes dictas ſignificat, a Patavio quinto lapide diſſitas : quarum e rivulis virides ſe florenteſque plantas excerpſiſſe ſcribit Falloppius, lib. de aquis thermal. cap. 17. cum aquas illas non calidas modo, ut Plinius ait, ſed & ferventiſſimas eſſe idem Falloppius aſſeveret : Claudianus item, Carmine 49. cujus lemma, *Aponus.*

Fataque vicinis noxia pellis aquis : &c.
Ardentis fecundus aquæ, quacumque cavernas
Perforat, offenſo truditur igne, latex : &c.
Quis ſterilem non credat humum? fumantia vernant
Paſcua : luxuriat gramine cocta ſilex : &c.

Eximia eſt hujus fontis deſcriptio apud Caſſiodorum, lib. 2. Variar. ep. 39. quæ eſt Theodorici Regis ad Aloïſium architectum.

9. *Piſanorum.*] Tertio fere a Piſis lapide, qua Lucam iter eſt.

10. *Vetulonios.*] Vetulonii oppidi rudera, *Vetuglia*, juxta ſilvam *Vetletta*, viſuntur etiamnum, in Etruria. Similis huic Vetuloniorum fonti fons ille, de quo Buſbequius αὐτόπτης, epiſt. 1. pag. 10. *Illud quoque*, inquit, *dum eram Budæ* in Hungaria *videre juvit, fontem qui eſt extra portam, qua iter eſt Conſtantinopolim in ſummo mari ferventem, in cujus tamen fundo natantes deſpicias piſces: quos inde niſi coctos eximi poſſe non putes.*

11. *Scatebra.*] Præterfluit oppidum S. Germani prope Caſſinum, influit in Vinium, cujus Varro meminit : ambo deinde in Lirim, quem vocant *il Gariglione.*

12. *Stymphali.* Arcadiæ is lacus eſt, Στυμφαλὶς Herod. lib. 6. Erato, pag. 358.

13. *Aquatiles muſculi.*] Mures aquatici : non mituli piſces, ut viſum eſt nonnemini. Vide lib. 31. ſect. 10.

14. *In Dodone.*] Meminere hujus fontis, ac miraculi, Lucretius, lib. 6. Mela, lib. 2. cap. 3. Solinus, cap. 7. pag. 22. Auguſtin. lib. 21. de Civit. cap. 5. Iſidorus, lib. 13. cap. 13. aliique.

15. Ἀναπαυόμενον.] Quaſi alternis requieſcens, ac meridians : diem diffindens, ut Varro loquitur, inſititia quiete. Similem plane fontem in Provincia, quæ Galliæ pars eſt, Collis-Martienſem appellatum, deſcribit eleganti oratione Gaſſendus in lib. 10. Laërtii, pag. 1060.

16. *Hammonis ſtagnum.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXVIII. Hæc πικρὰ καλουμένη λίμνη, amarum ſtagnum, apud Diodorum, lib. 7. pag. 527. centum fere ſtadiis diſſitum ab oppidulis, quæ nomine Jovis Hammonis cenſentur : quod nomen & ſtagno hæſit.

17. *In Troglodytis.*] Æthiopibus ſcilicet, de quibus, lib. 5. ſect. 5. & 8. Horum in confinio poſitam ædem Jovis Hammonis ad ſeptemtrionem, Curtius auctor eſt, lib. 4. num. 29. pag. 138. Harum regionum confuſi ſæpe permixtique fines fecerunt, ut ab aliis ſcriptoribus aliubi collocaretur fons Solis, ipſumque Hammonis nemus ac fanum. In Libya nonnulli, alii in Marmarica, in Cyrenaïca alii, aliubi alii poſuerunt.

18. *Fons Solis.*] De eo Herod. lib. 4. Melpom. pag. 282. n. 181. Diodorus, lib. 17. pag. 528. Mela, lib. 1. cap. 8. Curtius, loc. cit. num. 30. pag. 139. aliique. Neque mirum debet videri, Garamantico fonti alteri, de quo lib. 5. ſect. 5. eaſdem prope mutationes adjudicari, viceſque caloris ac frigoris : cum tota hæc regio, etiam mediis in arenis, multis manet fontibus, & dulcibus aquis, ut Curtius monet loco citato.

19. *Amaritudine.*] Hoc in eo fonte ſingulare, nec cum Garamantico, aliiſve, ſed cum ſtagno tamen, de quo proxime dictum eſt, ei commune.

20. *Inopus fons.*] Prodigioſa commenta augent, inquit Strabo, lib. 6. pag. 271. qui Inopum e Nilo in Delum derivant : Ἐπιτείνουσι δὲ τὴν τοιαύτην τερατολογίαν, οἱ τὸν Ἰνωπὸν εἰς Δῆλον ἐκ τοῦ Νείλου περαιοῦντες. Idem habet & Pauſanias. Strabo, lib. 10. pag. 458. fluviolum ait eſſe. Hunc igitur ſubterraneis occultiſque meatibus venire Delum putabant : atque inde pares cum eo amne habere incrementi vices. Hodie nec hujus fontis ullum, nec fluvii ibi veſtigium eſt.

pus fons eodem, quo Nilus, modo, ac pariter cum eo decreſcit augeturque. Contra Timavum amnem [1] inſula parva in mari eſt cum fontibus calidis, qui pariter cum æſtu maris creſcunt, minuunturque. In agro [2] Pitinate trans Apenninum fluvius [3] Novanus omnibus ſolſtitiis torrens, bruma ſiccatur.

[4] In Faliſco [5] omnis aqua pota candidos boves facit: [6] in Bœotia amnis Melas oves nigras: Cephiſſus ex eodem lacu profluens, albas: rurſus nigras [7] Penius: [8] rufaſque juxta Ilium Xanthus, unde & nomen amni. In Ponto fluvius [9] Aſtaces rigat campos, in quibus paſtæ nigro lacte equæ gentem alunt. In Reatino fons Neminie appellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem ſignificans. Brundiſii in portu fons [10] incorruptas præſtat aquas navigantibus. [11] Lynceſtis aqua, quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item [12] in Paphlagonia, & in [13] agro Caleno. [14] In Andro inſula, templo Liberi patris, fontem Nonis Januariis ſemper vini ſapore fluere [15] Mucianus ter Conſul credit: [16] Διὸς Θεοδοσία vocatur. [17] Juxta Nonacrin in Arcadia Styx, nec odore differens, nec colore, epota illico necat. Item [18] in Libroſo Taurorum colle tres fontes, ſine remedio, ſine dolore mortiferi. In [19] Carrinenſi Hiſpaniæ agro duo fontes juxta fluunt, alter omnia reſpuens, alter abſorbens. In eadem gente alius, aurei coloris omnes oſtendit piſces, nihil extra illam aquam ceteris differentes. In Comenſi juxta Larium lacum, [20] fons largus, horis ſingulis ſemper intumeſcit ac reſidet. In [21] Cydonea inſula ante Leſbon fons calidus, vere tantum fluit. [22] Lacus Sinnaus in Aſia circumnaſcente abſinthio [a] inficitur. Colophone in Apollinis Clarii ſpecu lacuna eſt, [23] cujus potu mira redduntur oracula, bibentium breviore vita. Amnes retro fluere & noſtra vidit ætas, Neronis principis annis ſupremis, ſicut in rebus ejus [24] retulimus.

Interpretatio.

a *Inficitur.*] Amareſcit.

Notæ.

1. *Inſula parva.*] Peninſula eſt, cujus latus meridionale clauditur mari: orientale, Timavo amne: ſeptemtrionale, fluviolo in Timavum defluente, cui cognomen a D. Antonii nomine inditum. Fontes calidi, *i bagni di monte Falcone*, ab oppido cognomine proximo appellantur: iidemque *i bagni di S. Antonio*, ab ædicula huic Divo ſacra. Diſtant a mari uno atque altero teli jactu: á Timavi fontibus, paſſibus fere mille. Hinc idem cum maris æſtu incrementum detrimentumque patiuntur. Vide Senecam, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 16. *Sed quare quidam fontes ſenis horis pleni, ſeniſque ſicci ſunt?* Cauſam afferre conatur Plinius junior, lib. 4. epiſt. ult. & Licetus, lib. 5. de quæſitis per epiſt. pag. 277.

2. *Pitinate.*] Pitinum eivitas Epiſcopalis fuit, ut apparet ex Concilio Rom. ſub Symmacho. Exſtare ejus veſtigia ait Holſtenius in Geogr. tribus circiter mill. paſſ. ab Aquilana civitate: Loco nomen, *Torre di Pitino.*

3. *Novanus.*] Forte *Vomanus* legi ſatius fuerit. Nam de Vomano flumine trans Apenninum in Piceno mentio lib. 3. ſect. 18. Exempla plurima fontium, amniumque, qui areſcant hieme, æſtate redundent, vide apud Fr. Reſtam, in Meteorol. tract. 2. de flumin. & font. pag. 735. Et in Vapicenſi agro Galliæ, *Gap en Dauphiné*, referente Nic. Chorier, teſte oculato ac locuplete, lib. 1. hiſt. Delphin. pag. 36. fontes viſuntur ſolſtitio exundantes, qui ſenſim poſtea in dies uſque ad brumam decreſcant.

4. *In Faliſco.*] De Faliſca Plinius, lib. 3. ſect. 8.

5. *Omnis aqua.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXIX.

6. *In Bœotia.*] Hoc de utroque Bootiæ amne, tacito tamen nomine, refert ex Varrone Solinus, cap. 7. pag. 23. Seneca miraculum explicat, vel etiam auget, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 25. pag. 872. *Quibuſdam fluminibus vis ineſt mira. Alia enim ſunt, quæ pota inficiunt greges ovium: intraque breve tempus, quæ fuere nigræ, albam ferunt lanam: quæ albæ venerant, nigræ abeunt. Hoc etiam in Bœotia amnes duo efficiunt: quorum alteri ab effectu Melas nomen eſt: uterque ex eodem lacu exeunt, diverſa facturi.*

7. *Penius.*] Vel, ut ſcribitur lib. 4. ſect. 15. *Peneus.* Græcis Πηνειὸς eſt. Seneca eleganter loc. cit. pag. 873. *Si lana opus fuerit nigra, puellis paratus gratuitus infector eſt: ad Peneum gregem appellunt.* Sic enim prius legebatur, quam Muretus *ad Ceronem* ſcriberet.

8. *Rufaſque.*] Sic Ariſt. lib. 3. hiſt. animal. cap. 10. pag. 353. ubi ξανθὰ πρόβατα ex Scamandri potu, qui deinde Xanthus ab ea re dictus eſt, provenire ſcribit. Vitruvius pariter, lib. 8. cap. 3. pag. 162. ξανθὰ πρόβατα *armenta rufa* tranſtulit. Alii fulva malunt. Refert hoc ipſum Ælianus, lib. 8. hiſtor. animal. cap. 21.

9. *Aſtaces.*] Vel *Aſtacenos*: hoc eſt, Aſtacenæ regionis.

10. *Incorruptas præſtat.*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. & Chiffl. *incorruptas in ſpira præſtat*: forte, pro *incorruptas ſemper præſtat.*

11. *Lynceſtis.*] Nomen habet a Lynco oppido, de quo lib. 4. ſect. 17. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Λύγκοις κρήνη τις ὕδατος ὀξέος, inquit Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 3. pag. 558. Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 163. *Sunt nonnullæ*, inquit, *acidæ venæ fontium, uti Lynceſto*, &c. Seneca, lib. 3. cap. 20. pag. 872. *Hoc habet mali & Lynceſtius amnis,*

Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter turbat, quam ſi mera vina bibiſſet.

Ovidiani ſunt verſus, ex lib. 15. Metam. v. 329. Vide D. de Boiſſieu, lib. de ſeptem miraculis Delphinatus, pag. 123. in Oenirhoë, ſeu fonte vinoſo, agri Vapincenſis. Plinius a Theopompo hæc accepiſſe ſe profitetur, lib. 31. ſect. 13. De aqua Lynceſtide Theopompum laudat auctorem & Sotion, in Excerptis de fluminibus ac fontibus, pag. 140.

12. *In Paphlagonia.*] Vitruvius loc. cit. pag. 164. & Athenæus, lib. 2. pag. 42.

13. *Agro Caleno.*] In Campania. Valerius Max. lib. 1. cap. 8. pag. 77. *Vel quare alteram in Macedonia, alteram in Caleno agro aquam, proprietatem vini, qua homines inebrientur, poſſidere natura voluerit.*

14. *In Andro.*] De hoc miraculo dicetur, lib. 31. ſect. 13.

15. *Mucianus.*] Fuit is e gente Licinia, ex qua deinde Licinius Nerva Auguſtus, Licinii Valerianus & Gallienus Auguſti, Licinius Auguſtus cum filio Cæſare, &c.

16. *Διὸς Θεοδοσία.*] Ita codices Reg. 1. 2. treſque alii, & Pintiani duo: tamquam ſi dixeris, divinum Jovis munus hunc fontem eſſe. Ea lectio potior videtur, quam quæ hactenus recepta eſt in libris editis, Διὸς πηνωσία, perinde ac ſi Jovis partus, (quia Jovis femore Liberum genitum fabulæ ferunt) ad hunc fontem quidquam attineat.

17. *Juxta Nonacrin.*] Vitruvius loc. cit. pag. 163. Plinius ipſe lib. 31. ſect. 19. aliique. Magnifice, ut ſolet, Seneca, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 25. pag. 872 *Circa Nonacrin in Arcadia Styx appellata ab incolis, advenas fallit, quia non facie, non odore ſuſpecta eſt: qualia ſunt magnorum artificum venena, quæ deprehendi niſi morte non poſſunt.* Vide & Strabon. lib. 8. pag. 389. Hoc refert ex Varrone Solinus cap. 7. pag. 22.

18. *In Libroſo.*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. *Liberoſo.* Editi deterius, *Beroſo.* De Tauris Scythiæ populis, lib. 4. ſect. 26.

19. *Carrinenſi.*] Pagus eſt tenuis, quatuor fere a Conimbrica leucis, quod etiamnunc incolæ appellant *Carromeu*, ut forte *Carrimenſi* ſcribi in Pliniano contextu oporteat. Ibi tres ii fontes viſuntur, quos Plinius hoc loco commemorat. Alterum ex iis omnia abſorbentem, *Fervenças* vocant, quod perenni aquarum & arenarum ebullitione fervet. Vide Vaſconcellium in deſcriptione regni Luſit. & Andr. Reſendium, lib. 2. Antiq. Luſit.

20. *Fons largus.*] Hunc fontem deſcribit eximie Plinius junior lib. 4. epiſt. ult. Eſt ad orientalem Larii lacus plagam, *Lago di Como*, x. mill. paſſ. a Como.

21. *Cydonea.*] Vide lib. 5. ſect. 39.

22. *Lacus Sinnaus.*] In Reg. 2. *Sannaus.* Reg. 1. & Colb. 1. *Annaus.* Chiffl. *Innaus.* Alii, *Amaus.* Συναὸς urbs eſt magnæ Phrygiæ Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. pag. 138.

23. *Cujus potu.*] Tacitus, lib. 2. Annal. pag. 58. de Germanico: *Appellit Colophona, ut Clarii Apollonis oraculo uteretur. Non femina illic, ut apud Delphos: ſed certis e familiis, & ferme Mileto accitus ſacerdos, numerum modo conſultantium, & nomina audit: tum in ſpecum digreſſus, hauſta fontis arcani aqua, ignarus plerumque litterarum & carminum, edit reſponſa, &c.*

24. *Retulimus.*] In libris hiſtoriarum, quos a fine Aufidii Baſſi compoſuit, ut dictum eſt in Præfatione ad Veſpaſ.

Jam omnes fontes æſtate quam hieme gelidiores eſſe, quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera, æs & plumbum in maſſa mergi, dilatata fluitare: ejuſdemque ponderis alia ſidere, alia invehi. Onera in aqua facilius moveri. [1] Scyrium lapidem, quamvis grandem innatare, eumdemque comminutum mergi. Recentia cadavera ad vadum labi, [2] intumeſcentia attolli. Inania vaſa haud facilius, quam plena, extrahi. [3] Pluvias ſalinis aquas utiliores eſſe, quam reliquas: nec fieri ſalem, niſi admixtis dulcibus. [4] Marinas tardius gelare, [5] celerius accendi. [6] Hieme mare calidius eſſe, [7] autumno ſalſius. [8] Omne oleo tranquillari. [9] Et ob id urinantes ore ſpargere: quoniam mitiget naturam aſperam, lucemque deportet. [10] Nives in alto mari non cadere. Cum omnis aqua deorſum feratur, exſilire fontes: atque etiam in Ætnæ radicibus flagrantis in tantum, ut quinquagena & centena millia paſſuum arenas flammarum globus eructet.

CVII. Jamque & ignium, quod eſt naturæ quartum elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis.

Cap. CIV. CVIII. In Commagenes urbe Samoſatis ſtagnum eſt, emittens limum ([11] maltham vocant) flagrantem. Cum quid attigit ſolidi, adhæret: præterea tactu ſequitur fugientes. Sic defendêre muros oppugnante Lucullo: flagrabatque miles armis ſuis. Aquis etiam accenditur. Terra tantum reſtingui docuere experimenta.

Cap. CV. CIX. Similis eſt natura [12] naphthæ: ita appellatur circa [13] Babylonem, & [14] in Aſtacenis Parthiæ, profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium, [15] tranſiliuntque protinus in eam undecumque viſam. Ita ferunt a Medea pellicem crematam, poſtquam ſacrificatura ad aras acceſſerat, [16] corona igne rapta.

Cap. CVI. CX. Verum in montium miraculis, ardet Ætna noctibus ſemper, tantoque ævo ignium materia ſufficit, nivalis hibernis temporibus, egeſtumque cinerem pruinis operiens. Nec in illo tantum natura ſævit, [17] exuſtionem terris denuncians. Flagrat [18] in Phaſelide mons Chimæra, & quidem immortali diebus ac noctibus flamma. Ignem ejus accendi aqua, extingui vero terra, [19] aut feno, Gnidius Cteſias tradit. Eadem in Lycia [20] Hephæſtii montes, teda flammante tacti, flagrant adeo, ut lapides quoque rivorum, & arenæ, in ipſis aquis ardeant: aliturque ignis ille pluviis. Baculo ſi quis ex iis accenſo [a] traxerit ſulcos, rivos ignium ſequi narrant. Flagrat in Bactris Cophanti noctibus vertex. Flagrat in Medis, [21] & Sittacene, con-

Interpretatio.

a *Traxerit.*] Duxerit in terra ſulcos.

Notæ.

1. *Scyrium.*] Vide Notas & Emend. num. XC.

2. *Intumeſcentia.*] Poſt duos vel tres dies, inquit Cardanus: poſt ſeptem, Levinus Lemn. lib. de occultis nat. Cauſam hujus emerſionis cadaverum ex aqua, refundunt Phyſici in ſpiritus, quibus pulmo & meatus omnes implentur, cum putreſcit corpus, & intabeſcit. Vide Fr. Reſtam, tract. 1. de mari, pag. 706. Negant Luſitani cadavera in mare projecta cis Æquatorem aquis immergi: ultra, mergi aïunt. Vide Furnerium, lib. 3. Hydrogr. cap. 28. pag. 117.

3. *Pluvias ſalinis.*] Hoc illud eſt quod rurſum ait lib. 31. ſect. 39. *Sal vulgaris, plurimuſque in ſalinis, mari affuſo, non ſine aqua dulcis riguis, ſed imbre maxime juvante.*

4. *Marinas tardius.*] Quia aquæ ſalſæ calidiores ſunt, ut ex Ariſt. diximus ſect. 104.

5. *Celerius accendi*] Ita Ariſt. ſect. 23. Problem. 15. pag. 786. & Plutarch. lib. 1. Sympoſ. quæſt. 9. pag. 627. *Αὐτή τε ἡ θάλαττα περιρραινομένη ταῖς φλοξὶ συνεκλάμπει, καὶ καίεται μάλιστα τῶν ὑδάτων τὸ θαλάττιον· ὡς δ' ἐγὼ οἶμαι, διὰ τοῦτο καὶ θερμότατόν ἐστιν. Injecta*, inquit, *in flammam aqua marina ſimul exardeſcit: neque ulla alia eſt aqua quæ perinde incendatur: utque mea fert ſententia, idcirco etiam eſt calidiſſima.* Quia pinguior eſt, ut indicio eſt oleum, quod ex ſale exprimitur, idcirco deuri poſſe Philoſophus loc. cit. putat, & Problem. 32. pag. 788. Et ſane Dio refert, cum in pugna Actiaca Antonii milites conarentur plenis ſitulis ignem a Cæſarianis immiſſum reſtinguere, majores inde vires cepiſſe.

6. *Hieme mare.*] Ariſt. ſect. 26. Probl. 60. pag. 806.

7. *Autumno.*] Forte a pluviis primo autumno decidentibus, quas eſſe tum ſalſiuſculas docet Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 3. pag. 556. Alioqui æſtate ſalſius eſſe mare, ait Plutarchus in quæſt. natur. pag. 914.

8. *Omne oleo.*] Vide Plutarch. loc. cit. *Διὰ τί τῆς θαλάττης ἐλαίῳ καταρραινομένης γίνεται καταφάνεια καὶ γαλήνη: Cur mare oleo conſperſum, perlucidum fit & tranquillum?*

9. *Et ob id.*] Plutarch. loc. cit. pag. 915. Gerere tum credas oleum vicem conſpiciliorum, quibus lux major vegetiorque excipitur.

10. *Nives.*] Ob calidos halitus e mari exhalantes, quibus nix ante ſolvitur, quam decidat. Hinc etiam in locis maritimis eſt hiems mitior.

11. *Maltham.*] Vide Notas & Emend. num. XCI. Malthæ igitur nomine duo notantur a Plinio: Primum quidem, mixtura quædam ex calce recenti, adipe ſuillo, & ficu, ut lib. 36. ſect. 58. Deinde limus flagrans, hoc capite in quo verſamur. De nativa, Agricola, lib. 1. de nat. foſſil. pag. 101. De factitia, lib. 7. pag. 321.

12. *Naphthæ.*] Vide quæ dicemus in Notis & Emend. num. XCI.

13, *Babylonem.*] Juxta Euphratem, ubi fontes bituminis plurimi, *πηγαὶ ἀσφαλτίτιδες*, inquit Iſidorus Charac. pag. 186.

14. *In Aſtacenis.*] Vide Notas & Emend. num. XCII.

15. *Tranſiliuntque.*] Concipiunt ignem illico, & arripiunt. Vide Dioſcorid. lib. 1. cap. 101. & Strabon. lib. 15. pag. 743. Ii naphtham & aphtham vocant.

16. *Corona igne.*] Nota hiſtoria: Medeam iratam, veneno infectam pallam miſiſſe ad pellicem Iaſonis: ex qua palla ignis exſiliens, regiam cum Creonte ſocero & nova nupta deuſſit. Horatius in lib. Epod. de venenis Medeæ, Carm. 5.

Quibus ſuperba fugit ulta pellicem
Magni Creontis filiam:
Cum palla, tabo munus infectum, novam
Incendio nuptam abſtulit.

Coronam fuiſſe, non pallam, auctor eſt Plinius. Adſtipulatur Apuleïus, lib. 1. Aſin. aur. pag. 64. *Et ut illa Medea, unius diecula a Creonte impetratis induciis, totam ejus domum, filiamque, cum ipſo ſene, flammis coronalibus deuſſerat, &c.*

17. *Exuſtionem.*] Ignes ſubterraneos magis magiſque creſcere in dies, veteres opinabantur, ex quo rerum omnium conſecuturam aliquando conflagrationem, *τὴν ἐκπύρωσιν* putabant. Vide quæ dicturi ſumus in eam rem, lib. 7. ſect. 16.

18. *In Phaſelide.*] De hac Lyciæ parte, ſive, ut alii volunt, Pamphyliæ, quia in utriuſque confinio ſita, dicetur lib. 5. ſect. 26. Cteſiæ Cnidii verba recitat Photius in Bibl. cod. 73. pag. 146. *Ὅτι πῦρ ἐστὶν ἐγγὺς Φασήλιδος ἐν Λυκίᾳ ἀθάνατον, καὶ ὅτι ἀεὶ καίεται ἐπὶ πέτρας καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὕδατι μὲν οὐ σβέννυται, ἀλλ' ἀναφλέγει· φορυτῷ δὲ σβέννυται.* Veteres codices legunt, *in Phaſelitis*, quemadmodum Antigonus in Mirab. hiſtor. cap. 181. *περὶ τὴν τῶν Φασηλιτῶν χώραν.*

19. *Aut feno.*] Cteſias *φορυτὸν* dixit, quæ vox congeſta ſtramenta ſignificat: cujuſmodi ſunt feni ſtrues ex ſtabulis egeri ſolitæ. Quæ cauſa fortaſſis fuit, cur *fimo* mallet legi Longolius quam *feno.*

20. *Hephæſtii.*] De iis dicetur lib. 5. ſect. 28.

21. *Et Sittacene.*] Vide Notas & Emend. num. XCIII.

finio Perſidis: Suſis quidem ad Turrim albam, e xv. caminis, maximo eorum & interdiu. Campus Babyloniæ flagrat, quadam veluti piſcina jugeri magnitudine. Item Æthiopum juxta [1] Heſperium montem, ſtellarum modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorum agro: tametſi [a] internus ſit ille, jucundus, frondemque denſi ſupra ſe nemoris non adurens. [2] Et juxta gelidum fontem ſemper ardens [3] Nymphæi crater dira Apolloniatis ſuis [4] portendit, ut Theopompus tradidit. [5] Augetur imbribus; egeritque bitumen [b] temperandum fonte illo inguſtabili: alias omni bitumine dilutius. Sed quis hæc miretur? In medio mari Hiera inſula [6] Æolia juxta Italiam [7] cum ipſo mari arſit per aliquot dies [8] ſociali bello; donec [9] legatio Senatus piavit. Maximo tamen ardet incendio [10] Theon ochema dictum, Æthiopum jugum; torrenteſque [11] Solis ardoribus flammas egerit. Tot locis, tot incendiis rerum natura terras cremat.

CXI. Præterea cum ſit hujus unius elementi ratio fecunda, ſeque ipſa pariat, & minimis creſcat ſcintillis, quid fore putandum eſt in tot rogis terræ? Quæ eſt illa natura, quæ voracitatem in toto mundo avidiſſimam ſine damno ſui paſcit? Addantur iis ſidera innumera, ingenſque Sol. Addantur [12] humani ignes, & lapidum quoque inſiti naturæ; [13] attrita inter ſe ligna, jam nubium & origines fulminum. Excedit profecto omnia miracula ullum diem fuiſſe, quo non cuncta conflagrarent: [14] cum ſpecula quoque concava adverſa Solis radiis facilius etiam accendant, quam ullus alius ignis. Quid quod innumerabiles parvi, ſed naturales ſcatent? In Nymphæo exit e petra flamma, quæ pluviis accenditur. Exit & ad [15] aquas Scantias. [16] Hæc quidem invalida, cum tranſit, nec longe in alia materia durans. Viret æterno hunc fontem igneum contegens fraxinus. Exit in Mutinenſi agro ſtatis [17] Vulcano diebus. Reperitur apud auctores, ſubjectis [18] Ariciæ arvis, ſi carbo deciderit, [19] ardere terram. In agro Sabino [20] & Sidicino unctum flagrare lapidem. In Salentino oppido [21] Egnatia, impoſito ligno in ſaxum quoddam ibi ſacrum, protinus flammam exſiſtere. [22] In Laciniæ Junonis ara ſub dio ſita, cinerem immobilem eſſe, perflantibus undique procellis. CAP. CVII

Quin & repentinos exſiſtere ignes, & in corporibus etiam humanis. Traſymenum lacum arſiſſe totum: [23] Servio Tullio dormienti in pueritia, ex capite flammam emicuiſſe: [24] L. Marcio in Hiſpania interemptis Scipionibus concionanti, & milites ad ultionem exhortanti, arſiſſe ſimili modo, [25] Valerius Antias narrat. Plura mox & diſtinctius; nunc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Verum egreſſa mens interpretationem naturæ, feſtinat legentium animos per totum orbem velut manu ducere.

INTERPRETATIO.

a *Internus.*] In interiore nemore abditus.

b *Temperandum.*] Diluendum.

NOTÆ.

1. *Heſperium montem.*] Sive Ἑσπέρων κέρας, de quo lib. 6. ſect. 35.

2. *Et juxta gelidum.*] Vide Notas & Emend. num. XCIV.

3. *Nymphæi crater.*] Sic petram vocabant flammas eructantem; cui fontes ſuberant; unde bitumen manaret, in finibus Apolloniatarum poſitam. Strabo, lib. 7. pag. 310. Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῶν Ἀπολλωνιατῶν καλεῖταί τι Νυμφαῖον· πέτρα δ' ἐστὶ πῦρ ἀναδιδοῦσα, &c. De hoc Nymphæo rurſum lib. 3. ſect. 26.

4. *Portendit.*] Cum dies noctesque ardere perſeveret, intermiſiſſe ſemel fama eſt apud Apolloniatas, inquit Ælianus, lib. 13. Var. hiſt. cap. 16. quo tempore cum Illyriis bellum geſſerunt. Ita deſinendo magis, quam ardendo, Apolloniatis dira portendit.

5. *Augetur.*] Vide Notas & Emend. num. XCV.

6. *Æolia.*] Una ex Æoliis, de quibus lib. 3. ſect. 14.

7. *Cum ipſo mari.*] Refert hoc oſtentum Poſidonius apud Strabonem, lib. 6. pag. 277. multo uberius, accuratiuſque.

8. *Sociali bello.*] De quo diximus ſect. 85.

9. *Legatio Senatus.*] De re tota certior factus Senatus a T. Flaminio Siciliæ Prætore miſſis legatis Hieram Liparamque, rem ſacram fecerunt Diis manibus, mariniſque, inquit Poſidonius loc. cit. τοῖς τε καταχθονίοις θεοῖς, καὶ τοῖς θαλαττίοις.

10. Θεῶν ὄχημα.] Currum Deorum Latine licet intrepretari. De eo dicemus lib. 6. ſect. 35.

11. *Solis ardoribus.*] Vide Notas & Emend. num. XCVI.

12. *Humani ignes.*] Hi noſtri ignes, quos vitæ uſus requirit; ut Tullius ait lib. 2. de Nat. Deor. pag. 67.

13. *Attrita inter ſe.*] Ea de re dicemus lib 16. ſect. 77.

14. *Cum ſpecula.*] Specula, inquit, concava, Solis oppoſita radiis facilius accendunt, quam quivis alius ignis. Annon igitur excedit omnia miracula, ullum diem eſſe, quo non cuncta conflagrent & ab ipſo Sole, qui ingens eſt, & a ſideribus innumerabilibus; cum tanta vis inſit radiis hujus unius, vel ſpeculo exceptis?

15. *Aquas Scantias.*] In Campania. Meminit ſilvæ Scantiæ non ſemel Cicero, orat. 1 de lege Agrar.

16. *Hæc quidem.*] Imbecilla, inquit, ea flamma eſt, cum a vena pabuli ſui diſceſſit, hoc eſt, a ſuo fonte. Mirabilius eſt quod de fonte Gratianopolitano ſemper Ardente, (id enim ei nomen eſt) narrat Auguſt. de Civit. Dei, & oculatus teſtis Nic. Chorier, lib. 1. de hiſt. Delph. pag. 47. Luculentius vero elegantiuſque quam ceteri, Præſes de Boiſſieu, lib. de ſeptem mirac. Delphin. pag. 1. *Fons*, inquit, *ille celebratus in agro Vocontiorum, ad radices Alpium Maritimarum, tertii lapidis a Gratianopoli diverticulo, qui jugi flammarum exhalatione poſt hominum memoriam, noctu quidem violentius, interdiu ſegnius inæſtuat, ea liquoris & ignis ſeu fidelitate, ſeu pervicacia, ut neque liquorem ignis calefaciat, neque ignem liquor extinguat*, &c. Hoc miraculum concinno admodum carmine idem exornavit.

17. *Vulcano.*] Menſe Auguſto celebrata Vulcanalia ſcimus ex Columella; lib. XI. cap. 3.

18. *Ariciæ.*] In Latio. Vide lib. 3. ſect. 9.

19. *Ardere terram.*] Sulphurei quiddam aut bituminoſi ineſſe huic terræ neceſſe eſt.

20. *Et Sidicino.*] Teani Sidicini agro in Campania, de quo lib. 3. ſect. 9.

21. *Egnatia.*] Ridet hoc miraculum Horatius, lib. 1. Satyr. 5. v. 97.

Dehinc Gnatia lymphis
Iratis exſtructa dedit riſuſque, jocoſque:
Dum flamma, ſine thura liqueſcere limine ſacro
Perſuadere cupit: Credat Judæus apella;
Non ego.

22. *In Laciniæ.*] Valer. Max. lib. 1. cap. 8. pag. 76. *Quapropter Crotone in templo Junonis Laciniæ aram ad omnes ventos immobili cinere donaverit potiſſimum natura.* Fuiſſe hanc aram Crotone, ſcribit etiam Dionyſ. Perieg. v. 371.

23. *Servio Tullio.*] Valer. Max. lib. 1. cap. 6. n. 1. pag. 37. *Servio Tullio etiam tum puerulo dormienti, circa caput flammam emicuiſſe, domeſtici oculi adnotaverunt. Quod prodigium Priſci Tarquinii regis uxor Tanaquil admirata, Servium ſerva natum in modum filii educavit, & ad regium faſtigium evexit.* Vide pariter Livium, lib. 1. Dionyſ. Halic. lib. 4. ipſumque adeo Plinium, lib. 36. ſect. ult.

24. *L. Marcio.*] Vide Valer. Max. loc. cit. n. 2. pag. 38.

25. *Valerius Antias.*] Ex quo eamdem hiſtoriam recitat & Livius, lib. 25. pag. 278.

CAP. CVIII. CXII. [1] Pars noſtra terrarum, de qua memoro, ambienti ([2] ut dictum eſt) Oceano velut innatans, longiſſime ab ortu ad occaſum patet; hoc eſt, ab India ad Herculis columnas Gadibus ſacratas, [3] octuagies quinquies centena, ſexaginta octo mill. paſſ. ut Artemidoro auctori placet. Ut vero Iſidoro, nonagies octies centena, & XVIII. mill. Artemidorus adjicit amplius, a Gadibus circuitu ſacri promontorii ad promontorium Artabrum, quo longiſſime frons procurrit Hiſpaniæ, [4] CCCCXCI. Id menſuræ duplici currit via. A Gange amne oſtioque ejus, quo ſe in Eoum Oceanum effundit, per Indiam Parthyenenque ad Myriandrum urbem Syriæ in Iſſico ſinu poſitam, [5] quinquagies bis centena, XV. mill. paſſ. Inde proxima navigatione Cyprum inſulam, [6] Pataram Lyciæ, Rhodum, Aſtypalæam in Carpathio mari inſulas, Laconicæ Tænarum, Lilybæum Siciliæ, [7] Calarim Sardiniæ, [8] vicies & ſemel centena, tria mill. paſſ. Deinde [9] Gades duodecies centena, & quinquaginta mill. paſſ. Quæ menſura univerſa ab eo mari efficit octogies quinquies centena, [10] LXVIII. mill. paſſ.

Alia via, quæ certior, itinere terreno maxime patet, a Gange ad Euphratem amnem [11] quinquagies & ſemel centena mill. paſſ. & LXIX. Inde Cappadociæ [12] Mazaca, CCCXIX. mill. Inde per Phrygiam, Cariam, [13] Epheſum, CCCCXV. mill. ab Epheſo per Ægæum pelagus [14] Delum, CC. [15] Iſthmum, CCXII. quingenti. Inde terra, [16] & Lechaïco mari & Corinthiaco ſinu Patras Peloponneſi, [17] XC. mill. [18] Leucadem LXXXVII. millia quingenti: [19] Corcyram totidem: [20] Acroceraunia CXXXII. millia quingenti: [21] Brundiſium LXXXVII. millia quingenti: [22] Romam CCCLX. millia. Alpes uſque ad [23] Scingomagum vicum [24] DXVIII. Per Galliam ad Pyrenæos montes [25] Illiberim DCCCCXXVII. Ad Oceanum & Hiſpaniæ oram [26] CCCXXXI. Trajectu [27] Gadis VII. millia quingenti. Quæ menſura Artemidori ratione efficit [28] octuagies novies centena, XXXXV.

[29] Latitudo autem terræ a meridiano ſitu ad ſeptemtrionem, dimidio fere minor colligitur; [30] quadragies quater centena LXXXX. millia. Quo palam fit, quantum & [31] hinc vapor abſtulerit, & illinc rigor. Neque enim deeſſe arbitror terris, aut non eſſe globi formam: ſed inhabitabilia utrimque incomperta eſſe. Hæc menſura currit a littore Æthiopici Oceani, qua modo habitatur, ad Meroën, [32] decies centena millia. Inde [33] Alexandriam, duodecies centena millia quinquaginta. [34] Rhodum, DLXIII. [35] Gnidum, LXXXVII. millia quinginti. [36] Con, XXV. millia. Samum, C. millia. [37] Chium, LXXXXIV. millia. [38] Mitylenen, LXV. millia. [39] Tenedon, XCIV. millia. [40] Sigeum promontorium, XII. millia quingenti. Os Ponti, CCCXII. millia, quingenti. Carambim promontorium, CCCL. Os Mæotidis, CCCXII. millia quingenti. [41] Oſtium Tanais, CCLXXV. mill. qui curſus compendiis

NOTÆ.

1. *Pars noſtra.*] Exſcripſit hæc Martianus a Plinio, totidem fere verbis, uſque ad eum locum, *Alia via quæ certior*, &c. lib. 6. cap. de longitudine terræ, pag. 198. & 199. Exſcripſere & Theodoſii Miſſi, ſed vitioſiſſime.

2. *Ut dictum eſt.*] Sect. 66.

3. *Octuagies quinquies.*] Hoc eſt, octuagies quinquies centena millia paſſuum, ac præterea octo milliaria, & ſexaginta. Vide Notas & Emend. num. XCVII.

4. *CCCCXCI.*] Vide Notas & Emend. num. XCVIII.

5. *Quinquagies bis.*] Ita codices ante laudati. Hoc eſt, quinquagies bis centena millia paſſuum, ac præterea XV. milliaria. Vide Notas & Emend. num. XCIX.

6. *Pataram.*] Vide Notas & Emend. num. C.

7. *Calarim.*] Artemidorus apud Agathemerum loc. cit. ἐπὶ δὲ Κάραλιν Σαρδοῦς. Vide quæ dicturi ſumus lib. 3. ſect. 13.

8. *Vicies & ſemel.*] Vide Notas & Emendat. num. CI.

9. *Gades duodecies.*] Vide Notas & Emend. num. CII.

10. *LXVIII. mill.*] Vide Notas & Emend. num. CIII.

11. *Quinquagies & ſemel.*] Vide Notas & Emend. num. CIV.

12. *Mazaca, CCCXIX. mill.*] Vide Notas & Emend. num. CV. Mazaca porro, Cæſarea Cappadociæ eſt.

13. *Epheſum, CCCCXV. mill.*] Vide Notas & Emend. num. CVI.

14. *Delum ducenta.*] Conſentit plane hic numerus, & cum libris omnibus, & quod caput eſt, cum Artemidoro, qui ſtadia numerat 1600. Ἀπὸ δὲ Ἐφέσου εἰς Δῆλον διὰ τοῦ Αἰγαίου, στάδια αχʹ.

15. *Iſthmum, CCXII. M. quing.*] Vide Notas & Emend. num. CVII.

16. *Et Lechaïco.*] Vide Notas & Emend. num. CVIII.

17. *XC. mill.*] Vide Notas & Emend. num. CIX.

18. *Leucadem LXXXVII.*] Vide Notas & Emend. num. CX.

19. *Corcyram totidem.*] Artemidorus, ἐπὶ Κόρκυραν, στάδια ψʹ ſtadia 700. ſive LXXXVII. mill. D. paſſ.

20. *Acroceraunia.*] Conſentit plane Artemidorus: ἐπ᾽ Ἀκροκεραύνια ὄρη στάδια αξʹ. Stadia 1060. ſunt paſſuum CXXXII. mill. cum quingentis.

21. *Brundiſium LXXXVII.*] Vide Notas & Emend. num. CXI.

22. *Romam CCCLX.*] Artemidorus adſtipulatur, qui ſtadia numerat ͵βωπʹ, 2880.

23. *Scingomagum.*] Hodie *Suze.* Vide Notas & Emend. num. CXII.

24. *DXVIII.*] Vide Notas & Emend. num. CXIII.

25. *Illiberim DCCCCXXVII.*] Vide Notas & Emend. num. CXIV.

26. *CCCXXXI.*] Vide Notas & Emend. num. CXV.

27. *Gadis.*] Favet Artemidorus, qui trajectum Gadis ait eſſe ſtadiorum LX.

28. *Octuagies novies.*] Vide Notas & Emend. num. CXVI.

29. *Latitudo autem.*] Hæc totidem verbis Martianus, lib. 6. pag. 199. cap. de latitudine Terræ.

30. *Quadragies.*] Vide Notas & Emend. num. CXVII.

31. *Hinc vapor.*] Hinc calor, & illinc frigus.

32. *Decies centena.*] Vide Notas & Emend. num. CXVIII.

33. *Alexandriam duodecies.*] Convenit plane hic numerus & cum Artemidoro, qui ſtadia decies mille ſtatuit, & cum ipſo Plinio & Eratoſthene, uti diximus ſect. 75. ubi Syenen a Meroë & Alexandria, medio itinere poſitam, abeſſe aiunt utrimque DCXXV. mille paſſ.

34. *Rhodum, DLXIII.*] Vide Notas & Emend. num. CXIX.

35. *Gnidum, LXXXVII.*] Vide Notas & Emend. num. CXX.

36. *Con, XXV.*] Sic Artemidorus, de intervallo utriuſque inſulæ: εἰς Κῶ, στάδια σʹ. εἰς Σάμον, στάδια ωʹ.

37. *Chium, LXXXXIV.*] Vide Notas & Emend. num. CXXI.

38. *Mitylenen, LXV.*] Eodem recidunt Artemidori ſtadia 520. εἰς Μιτυλήνην, στάδια φκʹ.

39. *Tenedon, XLIV.*] Vide Notas & Emend. num. CXXII.

40. *Sigeum.*] De intervallo locorum conſentit Artemidorus: εἰς Σίγειον, ρʹ. Stadiis centum reſpondent ex æquo XII. millia paſſuum, cum quingentis. De Ponti item, Carambis, Mæotidiſque diſtantia: ἐπὶ τὸ στόμα Πόντου, βʹ φʹ. Stadia 2500. Ἐπὶ Κάραμβιν, στάδια βʹ ωʹ. Stadia 2800. Εἰς στόμα Μαιώτιδος, βʹ φʹ. Stadia 2500. Quæ omnia cum Plinianis numeris plane congruunt.

41. *Oſtium Tanaïs CCLXXV.*] Vide Notas & Emend. num. CXXIII.

maris

maris brevior fieri poteſt, [1] LXXXIX. mill. Ab oſtio Tanais nihil modicum diligentiſſimi auctores fecere : [2] Artemidorus ulteriora incomperta exiſtimavit, cum circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad ſeptemtriones verſas. [3] Iſidorus adjecit duodecies centena millia quinquaginta, uſque ad Thulen : quæ conjectura divinationis eſt. Ego non minore, quam proxime dicto ſpatio, Sarmatarum fines noſci intelligo. Et alioquin quantum eſſe debet, quod innumerabiles gentes ſubinde ſedem mutantes capiat ? Unde ulteriorem menſuram inhabitabilis plagæ multo eſſe majorem arbitror. Nam & a Germania immenſas inſulas non pridem compertas, cognitum habeo.

De longitudine ac latitudine hæc ſunt, quæ digna memoratu putem : [4] Univerſum autem hunc circuitum Eratoſthenes, in omnium quidem litterarum ſubtilitate, & in hac utique præter ceteros ſolers, quem cunctis probari video, ducentorum quinquaginta duorum millium ſtadiûm prodidit. [5] Quæ menſura Romana computatione efficit trecenties quindecies centena millia paſſ. Improbum auſum : verum ita ſubtili argumentatione comprehenſum, ut pudeat non credere. [6] Hipparchus & in coarguendo eo, & in reliqua omni diligentia mirus, adjicit ſtadiorum paulo minus XXV. millia.

[7] Alia Dionyſodoro fides : neque enim ſubtraham exemplum [8] vanitatis Græcæ maximum. CAP. CIX. [9] Melius hic fuit, Geometrica ſcientia nobilis. Senecta diem obiit in patria. [10] Funus duxere ei propinquæ, ad quas pertinebat hereditas. Eæ cum ſecutis diebus juſta peragerent, inveniſſe dicuntur in ſepulcro epiſtolam Dionyſodori nomine ad ſuperos ſcriptam : Perveniſſe eum a ſepulcro ad infimam terram, eſſeque eo [11] ſtadiorum quadraginta duo millia. Nec defuere Geometræ, qui interpretarentur, ſignificare epiſtolam, a medio terrarum orbe miſſam, quo deorſum ab ſummo longiſſimum eſſet ſpatium, & idem [12] pilæ medium. Ex quo conſecuta computatio eſt, ut circuitu eſſe ducenta [13] quinquaginta duo millia ſtadiorum pronunciarent.

CXIII. [14] Harmonica ratio, quæ cogit rerum naturam ſibi ipſam congruere, addit huic menſuræ ſtadia [15] XII. millia : terramque [16] nonageſimam ſextam totius mundi partem facit.

NOTÆ.

1. *LXXXIX. mill.*] Vide Notas & Emend. num. CXXIV.

2. *Artemidorus.*] Apud Agathemerum, loc. cit. Τὰ γὰρ ἄνω τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τανάϊδος ἀγνοεῖται εἰς Βοῤῥᾶν.

3. *Iſidorus adjecit.*] Vide Notas & Emend. num. CXXV.

4. *Univerſum autem.*] Hæc Martianus, lib. 6. pag. 194. Strabo, lib. 2. Vitruvius, lib. 1. cap. 6. pag. 14. Macrobius, lib. 2. in Somm. Scip. cap. 20. pag. 102. Cenſorinus, cap. 13. pag. 82. aliique.

5. *Quæ menſura.*] Ita Martianus, lib. 6. cap. de circuitu terræ, pag. 198. Et verum id quidem. Nam ſtadium CXXV. paſſibus conſtat. Proinde ſi 252000. per 125. multiplices, fient 31500000. paſſ. Sed Eratoſthenis errorem detegit Ricciolus, tomo 1. Almag. pag. 61.

6. *Hipparchus.*] Ejus ſententiam de terræ ambitu multis explicat Strabo, lib. 2. pæne toto.

7. *Dionyſodoro.*] Aliter, inquit, & cautius multo Dionyſodorus eſt audiendus, qui miraculo ſolo nititur, quam Hipparchus & Eratoſthenes, qui Geometricis nituntur principiis. Laudatur Διονυσόδωρος ab Heſychio, verbo Γλαύκου τέχνη, pag. 218. Hujus inventum eſſe genus quoddam horologii, quod *Conum* vocabant, auctor eſt Vitruvius, lib. 9. cap. 9. pag. 199. Amiſenum Mathematicum hunc fuiſſe auctor eſt Strabo, lib. 12. pag. 548. & alterum ejuſdem nominis Geometram exſtitiſſe.

8. *Vanitatis Græcæ.*] Quod nimirum Geometricam ſuam ratiocinationem experimento poſt mortem teſtari voluerit. At ſi menſuram ſpectes, non vanitatis illud, ſed veritatis eſt : quippe ad eam menſuram accedit, quam viri hodie eruditi probant : nec ab Eratoſthene ea abludit.

9. *Melius.*] Ita Reg. 1. 2. &c. Ex inſula Melo, de qua lib. 4. ſect. 23.

10. *Funus duxere.*] Funus ducere, proſequi eſt, non antecedere. Ita lib. 8. ſect. 64. *Rex defuncto ei duxit exſequias.* Soli tibicines, præficæque, & quicumque pompæ inſerviebant, antecedere ſoliti.

11. *Stadiorum XLII. M.*] Sive paſſuum quinquagies bis centena quinquaginta millia.

12. *Pilæ medium.*] Atque adeo dimetientis dimidia pars, quam ſemidiametrum vocant. Diametros igitur fuerit 84. millium ſtadiorum, ſeu centies quinquies centenûm mill. paſſ. 10500000. paſſ.

13. *Quinquaginta duo.*] Ita Chiffl. cod. cum alii habeant CCLV. ut editi. Quod ſi a pilæ medio, quæ eſt dimetientis dimidia pars, colliguntur XLII. millia ſtadiorum, dimetiens erit LXXXIV. mill. Qui numerus ſi triplicetur, (neglecta enim videtur ſeptima dimetientis pars, quam Plinius mox addendam eſſe admonebit :) exſiſtet prædictus numerus CCLII. mill. ſtad. quam menſuram paulo antea Eratoſthenes quoque aſſignavit. Quod ſi ad triplicatam diametri menſuram, id quod exacta ratio requirit, ſeptimam dimetientis partem adjeceris, nempe ſtadiorum millia duodecim, conficientur 264000. ſive ducenta ſexaginta quatuor millia ſtadiorum, pro circuitu : hoc eſt paſſuum Romanorum 33000000. trecenties trigeſies centena millia. Recentiores hodie terræ ambitum aiunt eſſe 10270. leucarum, cum tribus leucæ quadrantibus, poſita leuca communi duum millium expedarum, ſeu pedum 12000. quod Romana veteri computatione efficit 24648400. paſſ. hoc eſt, ducenties quadragies ſexies centena quadraginta octo millia, cum quadringentis paſſ.

14. *Harmonica.*] Ratio naturæ nihil niſi apte, nihil niſi perfectum abſolutumque molientis, cogit addi ad ſuperiorem menſuram ſtadiorum 252. mill. ſeptimam dimetientis partem. Nam triplicata diametros cum ſeptima diametri parte circuli perfectam rationem exhibet, ut dictum eſt ſect. 21. Diametri porro, quem conſtare vidimus ſtadiorum millibus LXXXIV. partem ſeptimam neceſſe eſt eſſe, duodecim millium ſtadiorum.

15. *XII. millia.*] Ita vetus codex Dalec. cum in ceteris perperam legatur, VII. *millia*, ut vidit ante nos Pintianus. Et ratio ipſa Arithmetica cogit credi, tertiam dimetientis partem, ut diximus, quam ſuperaddi Plinius præcipit, eſſe XII. millium ſtadiorum.

16. *Nonageſimam.*] Ergo ambitus terræ, quantus quantus eſt, multiplicetur per 96. quæ inde ſumma colligetur, prodet ambitum cæli. Terræ porro circuitus conſtat, ut diximus 264000. ſtadiis. Igitur cæli circuitus erit ſtadiorum 25344000. quæ Romana computatione paſſuum efficiunt 3168000000. tricies millies ſexcenties octogies centena millia.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM II.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. MUNDUM, *& hoc quod nomine alio cælum appellare libuit.*] Cælum ipſum Mundi appellatione cenſeri, apud Latinos ſcriptores, tralatitium eſt. Apud ipſum Ciceronem legimus lib. 3. de Univerſ. *Omne igitur cælum, ſive mundus, ſive quo alio vocabulo gaudet, hoc a nobis nuncupatum ſit.* Et Manilius, lib. 1. Aſtron. dum Auguſtum prædicat cælo dignum, quo jam pater Julius receptus poſt mortem putabatur, ita cecinit:

Conceſſumque Patri mundum Deus ipſe mereris.

Nulla magis Plinio noſtro familiaris locutio eſt, toto præſertim hoc libro. Et pariter κόσμον pluribus modis Græci accipiunt: tum ut ſit collectum quiddam e cælo, atque terra, & naturis utroque comprehenſis: tum ut ſit ſola fixarum ſtellarum ſphæra: ut diſerte docet Laërtius in Zenone, lib. 7. & Diodorus apud Achill. Tatium in Phænom. cap. 5. pag. 129. Quod ut veriſſimum ſit, atque exploratum, haud tamen aſſentior viri docti conjecturæ, exiſtimantis ob id hanc Pliniani operis frontem ita refingendam: *Mundum, hoc eſt, quod alio nomine cælum appellare libuit:* Neque enim de cælo uno duntaxat, ſed de univerſa rerum omnium complexione, toto hoc capite, atque adeo conſequentibus, eſt inſtituta diſputatio: neque reclamantibus libris omnibus quidquam in eo genere temere eſt audendum.

Ibid. II. *Cujus circumflexu teguntur cuncta.*] Placet quibuſdam legi, *cujus circumflexu reguntur cuncta:* quod cælum inferioribus rebus ſic dominari veteres crederent, in primiſque Stoïci, ut quod ratio & mens eſt homini, id cælum toti mundo velut quamdam cæleſtem rationem, mentemque divinam, eſſe vellent. Quos Manilius ſecutus lib. 1. v. 27. cælum appellat,

Mundum, quo cuncta reguntur:

Sed aliena eſt a Plinii cogitationibus hæc emendatio: Tum enim ille dixiſſet, cujus motu, nutu, ſapientia reguntur cuncta, potius quam circumflexu. Haud ita vehementer abhorret a mente ſcriptoris ea lectio, quam Regius uterque codex præfert, & vetus Dalec. *cujus circumflexu degunt cuncta:* hoc eſt, intra cujus convexitatem degunt cuncta. Omnium ſinceriſſima eſt recepta jam lectio, quam defendit hoc verſiculo Ovidius, lib. 1. Metam. v. 5.

Et quod tegit omnia cælum.

Sect. 3. III. *An dulcis quidam.*] Sic Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. Id vero ipſa ſententia poſtulabat. Non equidem facile dixerim, inquit, an ſit immenſo a nobis diſſitus intervallo rotatæ cæli molis ſonitus ingens, tinnituſque ſiderum: an dulcis quidam ſuaviorque concentus: Nobis certe, &c. Minus commode prius legebatur, *an dulci quidem*, &c. Adjuvat emendationem Cenſorinus, cap. 13. pag. 81. *Ad hæc accedit*, inquit, *quod Pythagoras prodidit, hunc totum mundum muſica factum ratione: ſeptemque ſtellas, inter cælum & terram vagas, quæ mortalium geneſes moderantur, motum habere* ἔνρυθμον, *& intervalla muſicis diaſtematis congruam ſonituſque varios reddere, pro ſua quamque altitudine, ita concordes, ut dulciſſimam quidem concinant melodiam, ſed nobis inaudibilem*, &c.

Ibid. IV. *Quod clariſſimi auctores dixere, rerum argumentis indicatur.*] Ita reſtituimus ſecuti Pintianum: adductique familiari huic auctori noſtro loquendi formula, qua etiam capite priore uſus eſt: *Argumenta*, inquit, *rerum docent:* quam & apud Tertullianum memini me legere. Plinius ipſe iterum, lib. XII. ſect. XX. *Apparetque rerum argumentis aſperitate aquarum illas ali.* In editis vulgo, *quod clariſſimi auctores dixere tenerum, argumentis indicatur.* Quam lectionem uti defendat Dalecampius, gemino utitur teſtimonio: Tullii altero, lib. 2. de Natura Deor. ubi de aëre loquens, *Qui terram tenero*, inquit, *circumjectu amplectitur.* Altero Virgilii, eo verſiculo, *Et ipſe tener mundi concreverit orbis.* Quæ duo nemo non videt aliorſum ſpectare, quam ad propoſitum Plinianum.

Sect. 4. V. *Ignium ſummum.*] Alii *ignem*, *ignitum* alii fruſtra reponunt: alii probabilius, *igneum.* De quatuor elementis, illud quod ſummum eſt, contineri ait ſtellis ac ſideribus, tum iis quæ vaga ſunt, tum quæ fixa dicuntur: hæc eſſe natura flammea, hos æternos ignes, ut vates ait, lib. 2. Æneïd. Præter hos autem aſtrorum ignes, & ætheris in quo ea volvuntur, elementarem quem vocant ignem alium nullum agnoſcit. Stoïcorum hæc opinio fuit, & Anaxagoræ: de qua Plutarchus lib. 2. de placitis Philoſ. cap. 13. pag. 888. Fuit adeo & Ciceronis ipſius, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 87. ubi de aëre: *Hunc*, inquit, *rurſus amplectitur immenſus æther, qui conſtat ex altiſſimis ignibus*, &c.

VI. *Eodem ſpiritu.*] Quæcumque demum opinio veterum fuit, de cælorum, in quibus planetæ volvuntur, ſoliditate, ac concretione, ſi tamen ulla fuit ejuſcemodi: id enim excutere diligentius neque eſt otii, neque inſtituti noſtri: ſed ſi fuit illa cujuſquam, ab ea certe abeſt longiſſime Plinius: neque conſiſtentes reipſa ſiderum errantium orbes informavit animo, quibus illa intra ſtatos continerentur curſus, non ſecus atque in ſtadio ſepta, atque in Circenſibus adduntur euripi, ut coërceantur equi & quadrigæ intra finem certum. Nam ſi *ſpiritus* ſpatium totum illud eſt, in quo feruntur, non idem certe concretioris cujuſpiam naturæ eſt. *Si in eo ſpiritu pendent*, propria hæc ſeptem ſidera virtute niti oportet, non aliena fulciri. *Si certis diſcreta ſpatiis*, non ea orbibus tanquam clauſtris ſejuncta ac ſecluſa mutuo, aut intellexit ipſe, aut vero intelligenda ſunt. Ibid.

VII. *Occultat, illuſtrat.*] Hanc poſteriorum vocem addidimus ex Reg. 1. 2. Chiffl. &c. ſenſuſque eſt, non reliquis ſideribus a Sole lumen impertiri, hoc enim mox dicendum eſt: ſed quemadmodum vices temporum ex uſu naturæ temperat, ut ſtatim ſubjungit, ſic vices dierum alternat, & noctium: cum ſidera præſens occultat, illuſtrat abſens. Hinc porro liquet, quam prava ſit hujus loci lectio, quam Rigaltius in Tertullianum affert, pag. 122. *Hic reliqua ſidera oculat.* Ibid.

VIII. *Hic ſuum lumen.*] Hoc loco Plinium Dalecampius arguit: ac cetera ait, præter Lunam, ſidera, de ſuo lucere, ita monente Scaligero adverſus Card. Exerc. 64. At certum eſt omnibus Aſtronomorum ſententiis, ſidera omnia, quæ vaga dicuntur & errantia, mutuato a Sole lumine, & ut aiunt, reflexo ſplendeſcere. Vide lib. 5. Aſtron. P. Claud. Dechales, pag. 469. Ea vero ſidera quæ affixa cælo ſunt, negat a ſeipſis habere lumen Metrodorus apud Plut. lib. 2. de plac. Philoſ. cap. 17. pag. 889. cui ſententiæ ſuffragari Plinius videtur. Affirmat contra Macrobius, lib. 1. in Somn. Scip. cap. 19. pag. 94. cui adſtipulatur e recentiore ſchola vir extra omnem aleam ingenii & eruditionis poſitus, Ricciolus. Neque vero id modo tanti viri auctoritate, ſed & rerum argumentis evincitur, ex incredibili Solis a ſtellis diſtantia petitis: quæ dilucide explicat laudatus antea P. Dechales, loc. cit. Ibid.

IX. *In terræ mentione aptius dicetur.*] Quid ſi legas, *in terræ menſione*, hoc eſt menſura? Subjicitur enim ſtatim poſt æquorum ac terrarum menſuram, in calce libri ſexti, hæc quam modo pollicetur, circulorum ſphæralium, ſive parallelorum explicatio. Et eſt latine recepta *menſio* pro dimenſione, ac Tulliano ore conſecrata vox. Tamen *in cæli mentione* dixit idem, lib. 3. ſect. 6. Itaque nihil moveo. Sect. 6.

X. *Rerum fores aperuiſſe.*] Ita Reg. 1. 2. ac vetuſtæ editiones omnes: Latius in ſua, ſeu Elzeviriana, ex veſtigiis Rigaltiani cod. *Siderum ortus fores* edi curavit: quibus verbis quæ ſatis idonea huic loco ſubeſſe ſententia poſſit, fateor me non ſati intelligere. Eadem emendandi cupiditate paulo poſt legi jubet, *ſphæram ipſo pandente mundo Atlas*, ſane frigide, ut verbo leviſſimo utar. Alio nomine Plinium hoc eodem loco Dalecampius in jus vocat, quaſi μνημονικῷ ἁμαρτήματι, quod Atlanti modo adſcribit, illud ipſum Anaximandro adjudicet, lib. 7. ſect. 57. dum ait: *Aſtrologiam Atlas .... ſphæram in ea Mileſius Anaximander.* At hoc poſteriore loco ſphæræ appellatione cenſeri puto, non cæleſtem globum, ut aiunt, ſed terreſtrem, in quo ſitus gentium deſcribuntur. Auctor ita conjiciendi Laërtius in Anaximandro, ipſo libri ſecundi initio: Καὶ γῆς, καὶ θαλάττης, inquit, περίμετρον πρῶτος ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε. *Terræ & maris ambitum primus deſcripſit, & terrenæ molis ſimilitudinem globo facto expreſſit:* deſcriptis ſcilicet, atque additis in eo, uti nunc mos eſt, iiſdem circulis, qui in cæleſti globo pingi peculiariter ſolent. Primus certe omnium orbem terrarum deſcripſit in tabula, teſte Agathemero, lib. 1. Geograph. cap. 1. Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος, ἀκουστὴς Θάλεω, πρῶτος ἐτόλμησε τὴν οἰκουμένην ἐν πίνακι γράψαι. Ibid.

XI. *Olympiade circiter* XXXII. *qui fuit Urbis Romæ annus* CXIII.] Ita MSS. Reg. num. 191. 4761. 4762. 4763. 4792. 4793. cum Vaticano uno, & Colbertino. Lege permutato litterarum ſitu, *annus* XCIII. In altero Colbertino legitur, *Olympiade circiter* XXXIII. fortaſſis rectius; quoniam Olympias XXXIII. tunc proxime appetebat, inciditque in annum Urbis XCIV. Annus autem Urbis in libris editis hactenus fuit CXLII. corrupto numero ex XCIII. mutatoque primum in XCIII. deinde a librariis in CXLII. Laërtius Pythagoram refert lib. 8. in ejus vita, pag. 225. ad LX. Olympiadem, τὴν ἑξηκοστήν. Clemens Ale- Ibid.

xandr. lib. 1. Strom. pag 302. ad LXII. τὴν ἑξηκοστὴν δευτέραν. Tatianus item, orat. contra Gentes, pag. 187. Olymp. LXX. deceſſiſſe ſcribit Euſebius. Et craſſius ſane ac πλατικωτέρως locutus videtur Dionyſ. Halic. qui lib. 2. pag. 121. poſt quinquageſimam, μετὰ τὴν πεντηκοστὴν floruiſſe ait.

Ibid. XII. *Nonnumquam maculoſa.*] Sententiam Plinianam perturbat, & omnium exemplarium auctoritati Pintianus adverſatur, cum legit, *Nunquam non maculoſa.*

Sect. 8. XIII. *Non poſſet quippe totus Sol adimi terris, intercedente Luna, ſi terra major eſſet quam Luna.*] Unus eſt hic locus ex iis, in quibus vel ſideralis ſcientiæ imperitus, vel improbe fixiſſe crucem Aſtronomis Plinius hactenus viſus eſt. Corruptos illi codices conqueſti ſunt, atque in diverſas deinde emendando conjiciendoque abiere partes. Zieglerus ſic quidem legit: *Non poſſet quippe totus Sol non adimi terris, ... niſi terra major*, vel *ſi terra non major eſſet quam Luna.* Dalecampius: *ſi Luna major eſſet, quam terra.* Salmaſius: *ſi terra minor eſſet quam Luna.* Milichium is hac parte ſequitur, ita reſcribentem: *Nam poſſet totus Sol non adimi terris, ſi terra minor eſſet, quam Luna.* Plerique pugnantia ſecum locutum eſſe Plinium, & a veritate alieniſſima arbitrati ſunt: quorum falſas conjectiones ſimplici admodum illa quidem, at Plinianæ menti, rerumque adeo veritati conſona interpretatione, ut ſane remur, cluſimus. Quid enim? In ea fuiſſe Plinium hæreſi volunt, quæ toti terrarum orbi, quantus quantus eſt, poſſe ſimul Solis lumen eripi ſtatuat. Quo argumento tandem? Totum ille quidem adimi Solem terris audio, quod & auctoritas, & experimenta magnorum artificum probant: totis adimi terris, non audio. At terram univerſam minorem eſſe Luna pronunciat. Falſum. Hoc negat unum, ut diximus, partem terræ eam, cui Sol adimitur, quæ lunaris umbræ mucrone tegitur, Luna ipſa quæ umbram emittit in mucronem, poſſe eſſe majorem. Adeone vero ſtipes ac fungus fuit, ut immemor eorum quæ plane modo ſuperiore ſectione dixerat, quæque iterum hac ipſa mox inculcat, nempe umbra terræ in conum deſinente obſcurari Lunam: id nunc affirmet, cum quo ſtare hoc poſtremum nequit? Nam ſi terra univerſa minor quam Luna fuerit, qui tandem ejus umbræ meta obſcurari Luna poſſit? Sed eam eſſe Plinii mentem, quam diximus, tranſcriptor Plinii Martianus declarat: qui cum hunc locum haberet ante oculos, ita reddidit libro octavo, cap. *Quod Luna minor ſit quam tellus*, pag. 290. *Reperi*, inquit, *duodeviceſimam partem terræ, umbram quam Luna fecerat, contineri. Sed quoniam majus corpus ejus eſt, quo umbra metaliter jacitur, quam ipſa umbra .... compertum eſt, triplo majorem eſſe ipſam Lunam umbra ſua.* Quo ſenſu *umbra ſua* dixit Martianus, hoc ipſo Plinius *terra* dixit, pro ea terræ portione ſcilicet, cui Sol adimitur, quam Lunæ umbra obſcurat, ad vulgi, ut monuimus, ſenſum accommodate. Lunam alioqui terræ magnitudine quadragies quinquies ſuperari, demonſtrant Mathematici.

Sect. 8. XIV. *Ut noctium opacitate terras reficiat.*] Sic codices omnes MSS. & editi ante Dalecampium, qui *capacitate* ſubſtituit, vocem iſto prorſus alienam loco: quamquam Latius in ſuis Notis, capacitatem ait Plinium hic dixiſſe videri, pro longitudine. Nihil occurrit frequentius evolventi veterum ſcripta, quam *noctes opacæ, opaca & frigida in ſilvis loca*, &c. Sed Plinianæ lectioni favet in primis Tullius, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 71. *Primuſque Sol .... ita movetur, ut cum terras larga luce compleverit, eaſdem modo his, modo illis partibus opacet*, &c.

Sect. 9. XV. *Urbis conditæ anno CLX.*] Ita MSS. Reg. 4972. Quinque alii habent, cum omnibus fere libris editis, CLXX. hoc eſt, *ſeptuageſimo*, pro *ſeptimo & quinquageſimo*: quo anno plane, ante Chriſtum 597. & anno IV. Olympiadis XLVIII. ille Solis defectus contigit, die IX. Julii, feria tertia, hora 6. matutina; clara nempe in luce, qua ſolent prælia conſeri. Fruſtra Chiffl. cod. CLXXX. & Latius, CLXVI. Olympiades enim XLVIII. complectuntur annos 192. ex quibus ſi demas 24. qui elapſi ſunt ante Romam conditam, quæ Olympiadis IX. anno quarto eſt condita, reliqui ſunt anni 168. Hoc igitur anno CLVII. Thales defectionem Solis prædixit, diebus aliquot priuſquam illa eveniret. Sed nec Tullium, nec Euſebium audio, qui cum Aſtyage ipſo præliatum eſſe tum volunt: quos tamen ſequitur Hermolaus, ut Plinium emendet, neglecta veterum codicum, & priorum editionum auctoritate ac fide. Euſebii errores in notatione temporis, quo hæc contigerunt, detegit Petavius, lib. 10. de Doctr. Temp. cap. 1. pag. 153.

Sect. 10. XVI. *Eumdem bis in triginta diebus.*] Ita correximus, cum *eamdem* prius legeretur: ſecuti codices MSS. Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. & Milichii conjecturam: quodque his omnibus præſtat, Ptolemæum ipſum, qui lib. 6. Almag. cap. 6. pag. 139. in eodem habitat argumento de Solis defectuum recurſu bis in menſe. Mathematicis rationibus Ricciolus id evincit, tomo 1. Almag. lib. 5. pag. 347. theoremate 5. De Sole certe Plinium eſſe locutum, vel ipſa Latini ſermonis ratio clamat, quæ Solem in defectu ſupra terras occultari dicit, non Lunam, quam etiam in ipſo defectu eſſe conſpicuam dictum eſt, ſect. 6. Sequitur mox

Ibid. eadem ſect. *Nam ut quindecim diebus utrumque ſidus quæreretur .... Veſpaſiano patre IV. filio iterum Coſſ.* Antea *duodecim* legebatur: atque ita legit Dungalus, in epiſt. ad Carolum Magnum, tomo x. Spicilegii, pag. 151. Librariorum incuria ſæpe contigit, ut in Pliniano contextu notæ numerorum confunderentur. Facit vero in primis affinitas harum notarum, II. & II. in veteribus libris, ut invicem, magno Chronologicæ rei periculo, permutentur. Id vero ſemel atque iterum in hoc uno loco accidit: in quo perperam hactenus lectum eſt XII. *diebus*, pro XV. Quamquam primæ notæ codices, Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. Tolet. & alii, atque Pariſ. edit. 1543. diſerte *quindecim* exprimunt, ſine ullis notarum compendiis. Sic & paulo poſt haud leviore errato; III. hoc eſt, tertius Veſpaſiani patris Conſulatus, cum altero filii Conſulatu componitur: cum IV. ſcribi, non III. oportuerit, ita poſtulantibus nummis antiquis. Prioris vero numeri emendationi, non ſola codicum fides, ſed & experientia, ratioque ſuffragatur: conſtare enim alioqui neceſſe eſſet circuitum aliquem lunarem, diebus tantum quatuor & viginti, quod fieri non poteſt. Porro hunc locum geminus Plinii interpres, Gallicum dico & Italum, ingenti hallucinatione ita reddiderunt, ut totos dies quindecim nec Solem viſum eſſe, nec Lunam affirment: quod a ſcriptoris mente abhorret longiſſime.

XVII. *Amplius undenis.*] Sic libri omnes, etiam manu exarati. At Julius Firmicus, lib. 2. cap. 9. pag. 21. *Sciendum*, inquit, *quod Saturni ſtella cum a Sole duodecim receſſerit partibus, id eſt, cum præcedens orta fuerit, matutina erit: Simili modo etiam Jupiter undecim partibus recedens, matutinum ſe facit præcedentem: Mars autem octo.* Quin Plinius ipſe paulo poſt diſerte ait Solem iterum, ubi eſt ſtellas aſſecutus in duodenis partibus, illas occultare, cum veſpertini fiunt occaſus. Eodem certe intervallo temporis ante Solem oriuntur, quo poſt illum occidunt. Denique Plinii tranſcriptor Martianus, qui lib. 8. pag. 299. cap. de ſtella Saturni, *Ortus tam ei*, inquit, *quam duabus inferioribus ſunt ſimiles: cum ultra partes duodecim, eas matutini radius non præceſſerit Solis.* Sect. 12.

XVIII. *Poſtea radiorum ejus contactu reguntur.*] *Reguntur* ſcripſimus, non ut prius *teguntur*, ex codd. Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. ac Turnebi favente conjectura. Tegi ſane hæc ſidera poſt exortum matutinum, qui tandem poſſunt? Admonuit me hujus emendationis Vitruvius, lib. 9. cap. 4. pag. 188. *Quemadmodum*, inquit, *omnes res evocat fervor, & ad ſe ducit, ... eadem ratione Solis impetus vehemens radiis trigoni forma porrectis, inſequentes ſtellas ad ſe perducit, & ante currentes veluti refrænando retinendoque non patitur progredi, ſed ad ſe cogit regredi, & in alterius trigoni ſignum eſſe, &c.* Et librum octavum Martianus ita concludit, pag. 300. *Sed curſus diverſitates, altitudiniſque cauſas conſiſtendi, retrogradiendique, atque incedendi, omnibus ſupradictis importat radius Solis affulgens, qui eas percutiens aut in ſublime tollit, aut in profundum deprimit, aut in latitudinem declinare, aut retrogradare facit.* Hæc veterum Mathematicorum opinio fuit, qui cauſam motus planetarum conjecerunt in aſpectus Solis. Hos refellit Ricciolus, tomo 1. Almag. lib. 7. ſect. 5. cap. 3. pag. 648. Haud multum abſunt ab eo errore novi Mathematici, quos inter Keplerus, cum ad magneticas Solis tractiones, quibus planetas trahat & circumducat, referunt hos diverſos motus, ſive retardandi, ſive ſiſtendi, ſive incitandi, ſeu denique retrahendi cauſas. Confirmat rurſum emendationem noſtram ipſe Plinius; qui ſect. 13. de iiſdem ſtellis agens; *Percuſſæ*, inquit, *Solis radio inhibentur rectum agere curſum, & ignea vi levantur in ſublime.* Ibid.

XIX. *Altera ſublimitatum cauſa, quoniam a ſuo centro abſidas altiſſimas*, &c.] Deceptum hoc loco Plinium exclamant interpretes Aſtronomique, affinitate videlicet & cognatione vocabulorum, exaltationis, & elevationis: quæ tamen re & natura in hac arte diverſa ſunt. Elevatio enim planetæ fit, quando loco aut circulo revera attollitur: Exaltatio vero in vi tantum & poteſtate conſiſtit, quando ſcilicet in eo loco eſt, in quo efficaciſſime vires ſuas exſerit. Aſtrologi enim ſingulis planetis ſingulas Zodiaci partes aſſignarunt, in quibus vehementiores, quam in ceteris partibus forent. Ea vero loca altitudines appellarunt, ſeu exaltationes: Græci ὑψώματα: oppoſita autem ταπεινώματα, & dejectiones. Itaque Plinium aiunt illa miſcuiſſe: nec quid ὑψώματα Græce ſonaret, intellexiſſe. Quo vero id argumento probent? Nam & Martianus, lib. 8. pag. 299. de abſide epicycli pariter intellexit: in Marte primum: *Ejus altitudo*, inquit, *id eſt, ubi ſe ejus circulus a terra altius tollit, ſub ſigni Leonis regione conſurgit ..... abſidem etiam habet, receſſumque ſublimem in Capricorni confini, parte XXIX.* Et de Jove: *Altitudo ejus circuli in Virgine reperitur: abſis vero in Cancri decima quinta portione.* Denique in Saturno: *Altitudo quidem ejus circuli in Scorpionis ſigno grandeſcit: verum abſis ipſius in Libræ vigeſima portione.* Quamobrem non ante Plinium hallucinatum eſſe evicerint, quam elevationem planetarum demonſtrarint, in iiſdem ſignis cum exaltatione non poſſe congruere. Id vero numquam ſane ab ejus artis peritis impetrarint. Quin etiam id in cauſa eſſe arbitror, cur ſummi artifices planetarum altitudinem ſive exaltationem, in quo vires ii ſuas efficacius exercent, ad eadem ſigna tranſtulerint: Ptolemæus, lib. 1. de judiciis, cap. de altitudinibus, pag. 389. ubi hoc argumentum prolixe tractat: ac paulo etiam explanatius Julius Firmicus, lib. 2. cap. 3. pag. 17. cujus verba operæpretium fuerit hic referre, quandoquidem & quid illa ſit exaltatio dejectioque aperit, & Plinianos numeros inſigniter corruptos ad caſtigatiorem lectionem, quam ſecuti ſumus, aptiſſime revocat. *Scire etiam debemus*, inquit, *quæ ſint ſtellarum altitudines ſingularum, in quibus naturali quadam ſublimitate magnitudinis eriguntur: quæve ſint earum dejectiones: in quibus conſtitutæ, oppreſſa auctoritatis ſuæ poteſtate, minuuntur .... Altitudines autem* Sect. 13.

dicta ſunt ob hoc, quod cum in ipſa parte fuerint ſtellæ in qua exaltantur, in opportunis ſcilicet genituræ locis, homines faciunt beatos. Dejectiones autem earum faciunt miſeros . . . . Sol igitur in Arietis parte decima nona exaltatur, in Libræ vero decima nona dejicitur. Luna exaltatur in Tauri parte tertia, in Scorpionis tertia parte dejicitur. Saturnus exaltatur in Libræ parte viceſima, in Ariete rurſus decima nona parte dejicitur. Jupiter exaltatur in parte Cancri quintadecima, dejicitur vero in Capricorni decima quinta. Mars exaltatur in Capricorni parte viceſima octava, dejicitur vero in Cancri parte XXVIII. Venus exaltatur in Piſcium parte viceſima ſeptima, dejicitur vero in Virginis parte XXVII. Mercurius exaltatur in Virginis parte decima quinta, dejicitur vero in Piſcium parte XV. Suffragatur aliqua ex parte emendationi noſtræ, præter Firmicum, codex Chiffl. in quo legitur, *Arietis decima nona.* Ex Firmico & Plinio Martianum corriges, apud quem perperam ſcribitur, *Mars Capricorni viceſima nona*, lib. 8. pag. 299.

Sect. 14. XX. *Primum igitur dicatur cur Veneris ſtella.*] In libris hactenus editis legebatur, *Primum igitur dicatur, cum ſint diverſæ ſtellæ, cur Veneris ſtella*, &c. Verum hæc clauſula, *cum ſint diverſæ ſtellæ*, in probatiſſimis codd. deeſt, quales ſunt Regius uterque, Chiffl. aliique: nataque videtur ex prava lectione verborum ſequentium, *cum Veneris ſtella*: unde conflatum primo, *cum univerſæ ſtellæ*, ut in vet. cod. Dalec. poſtmodum *cum diverſæ ſtellæ*, ut in editis. Nam quo tandem hæc verba ſpectant?

Sect. 20. XXI. *Dorio moveri phthongo.*] In editis hactenus libris legebatur, *Dorio moveri, Mercurium phthongo.* Sed de Mercurio ſilent omnes ad unum codices manu exarati. Inepti emendatores, qui tria viderent eſſe apud antiquos vocum diſcrimina, quæ nos retulimus; tertium, nempe Lydium, a Plinio prætermiſſum, Mercurio adjudicarunt: quem inter Saturnum & Jovem præpoſtere vel ſic collocari a ſe non animadverterunt.

Sect. 21. XXII. *Quadraginta ſtadiorum.*] *Quadring. ſtad.* ſcriptum primo fuiſſe, idque poſtea in *quadraginta* immutatum, ſuſpicantur Nonnius, Thaddæus Haggæcius, & Tycho, quos citat Ricciolus, tomo 1. Almag. lib. 2. pag. 82. quique ſe *quadringenta* legiſſe in vetuſtis exemplaribus teſtantur. Auget ſuſpicionem eorum, id quod Plinius ſtatim ſubdit, plures exſtitiſſe ſcriptores, qui nongentis ſtadiis ſubire nubes in altitudinem prodiderint: quod intervallum propius abeſt ab eo numero, c c c. ſtadiorum. Poſidonium nihilominus ſcripſiſſe *quadraginta*, mihi ex eo capite veriſimile fit: quod & id veritati magis conſentaneum ſit, & is ad veritatem proxime omnium ſcripſiſſe videatur, ubi de altero agitur ſpatio a nubibus ad Lunam. Accedit eo quod omnes quos quidem vidi codices ad unum, conſtanter legunt, *quadraginta*. Nubes certe haud ultra quintum milliare Italicum, ſeu ſtadia XL. attolli pæne certum eſt, ex obſervationibus variis quas loco ante laudato colligit Ricciolus. Paucis interjectis eadem ſectione legitur, *ſed tam prodenda, quam ſunt prodita.* In Reg. 2. cod. brevius: *ſed prodenda, quia ſunt prodita.* Sic lib. 30. ſect. 47. *Vix eſt ſerio complecti quædam: non omittenda tamen, quia ſunt prodita.*

Sect. 22. XXIII. *Titus Imperator.*] Monet Delecampius *Tiberium* legi oportere, non *Titum*: quod in auctorum indice Tiberius recenſetur. At ipſum indicem eſſe corruptum, vel ex hoc loco manifeſtum eſt: De Tito enim ſic Plinium loqui haud ſane dubiis efficitur argumentis: cum de noviſſimo ad eum diem viſo cometa ſcriptum illud carmen eſſe declarat. Namque a Tiberii temporibus multos ſimiles fulſiſſe ignes, notatoſque a Plinio, Claudii ac Neronis principatu, mox Plinius ipſe teſtatur: Non igitur Tiberii fuit illud carmen, quod de noviſſimo ad eum diem quo hæc ſcribebantur, viſo cometa eſt editum, ſed Titi. Adde omnia exemplaria manu exarata, Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. cum editione vulgata plane facere, ac Titum exhibere. Adde poſtremo etiam habere ſimilitudinem veri maximam, in eum cometam verſus a Tito compoſitos eſſe, quo viſo Veſpaſianus pater, ut narrat Aurelius Victor, pag. 609. facete luſit, aïens illum *pertinere ad Regem Perſarum*, vel ut Dio habet, in Epitome Xiphilini, pag. 753. lib. 66. *ad Regem Parthorum, cui capillus effuſior.*

Ibid. XXIV. *Urbis anno trecenteſimo nonageſimo octavo.*] In MSS. Reg. 191. 4761 4762. 4763. 4793. & duobus Vaticanis, & in libris omnibus editis, legitur, *Olympiade* CVIII. *Urbis anno* CCCXCVIII. Tantum lege, *Olymp.* CVIIII. ut in MS. Colbertino 29. & in aliis duobus, qui *Clu.* & *Cla.* appellantur in margine editionis Baſileenſis, 1548. in Bibliotheca noſtra, manu pervetuſta, ante annos CXX. tunc intelliges, dici nihil poſſe accuratius. Nam reipſa incidit annus Urbis CCCXCVIII. in annum ipſum 1. Olympiadis CIX. ante Chriſtum CCCLVI. calculo Olympiadum Pliniano.

Sect. 24. XXV. *Ac ſidera ad nomen expungere.*] Hactenus editum fuit, *ad normam expungere*: Verum emendationem noſtram defendunt codices MSS. omnes, Regius uterque, Colb. 2. Chiffl. vetus Dalec. aliique. Expungere ad nomen ſidera, eſt appellatis ſubinde ſideribus, numeratiſque ſtellis, quibus ea conſtant, ut ad alia fiat deinde progreſſio, priorum expungere nomina, quaſi jam de iis cognitione peracta. Utitur eo verbo Tertullianus, lib. 1. de orat. cap. 9. pag. 133. ubi orationem Dominicam laudans, *Compendiis paucorum verborum*, inquit, *quot ſimul expunguntur officia? Dei honor in Patre, fidei teſtimonium in nomine, oblatio obſequii in voluntate*, &c. Ubi *expunguntur* id valet perinde ac ſi dicas, deſignantur, declarantur, continentur, implentur. Aliunde etiam ſumpta tranſlatio poteſt videri, nempe a delectu militari; in quo faciendo recenſendoque dare nomen juniores, ad nomenque, cum citabantur, reſpondere mos erat. Livius, libro VII. pag. 122. *Acerbitas in delectu, non damno modo civium, ſed etiam laceratione corporum lata, partim virgis cæſis, qui ad nomina non reſpondiſſent, partim in vincula ductis, inviſa erat.* Sidera igitur ad nomen expungere dicitur Hipparchus, qui dum eorum numerum recenſet, quæ adeſſent, & ad nomen quodammodo reſponderent, tranſilit, ac ſi Jubet, expungit, ut ad alia ſimiliter appellanda pergat. Vide Rigaltii notam ad Tertull. Apolog. cap. 2. in hæc verba, *Debito pœnæ nocens expungendus eſt.* Uſus & ea forma loquendi Plautus in Ciſtellar. act. 1. ſect. 3. verſ. 4.

Nunc quod reliquum eſt, volo perſolvere:
Ut expungatur nomen, ne quid debeam.

XXVI. *Olympiadis centeſimæ ſeptimæ anno tertio.*] Ita conſtanter libri etiam MSS. omnes habent, *anno tertio.* Nihil igitur audemus hic mutare, quamvis Diodoro aliter ſtatuente, lib. XVI. pag. 450. Ibid.

XXVII. *Ceu ſpiceæ coronæ.*] Prius legebatur, *ſeu ſpecie coronæ.* Verum præter codices omnes MSS. Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. &c. confirmat emendationem noſtram Julius Obſequens, cap. 128. pag. 70. *M. Antonio, P. Dolabella Coſſ. Soles tres fulſerunt, circaque Solem imum, corona ſpicæ ſimilis in Urbem emicuit: & poſtea in unum circulum Sole redacto, multis menſibus languida lux fuit.* Dio rem ſignat expreſſius, lib. 45. pag. 278. iiſdem Conſulibus, poſt Cæſaris necem: Τό, τε φῶς τοῦ ἡλίου ἐλαττοῦσθαί τε καὶ σβέννυσθαι· ποτὲ δὲ ἐν τρισὶ κύκλοις φαντάζεσθαι ἐδόκει· καὶ ἕνα γε αὐτῶν στέφανος σταχύων πυρώδης περιεῖχεν. *Solis lumen aliquando minui, & extingui: aliquando intra tres circulos effulgere ipſe viſus eſt: quorum unum corona ſpicea, eaque ignita circumdaret.* Sect. 28

XXVIII. *Silanus Proconſul.*] In libris hactenus editis legebatur, *Vidit hoc Licinius Syllanus Proconſul*, cum MSS. codd. ut Dalecampius de Chiffl. & alio vetere teſtatur, nullam Licinii mentionem faciant. Regius 2. codex totidem plane litteris & apicibus ſcripſit, uti nos edi curavimus. Perilluſtris tamen Romæ Silanorum familia fuit, in Licinia gente, ex qua fuit A. LICIN. NERVA SILANUS IIIVIR Monetalis, & ΣΙΛΑΝΟΣ in nummis ANTIOXEΩN: & M. Silanus nepos neptis Auguſti, pater Nervæ Cæſaris Imp. Quamobrem ipſe ΣΙΛΑΝΟΣ ANTIOXEΩN Proconſul hic verius deſignari a Plinio nunc videtur, quam Junius, ſi quis fuit. Sect. 31.

XXIX. *Fluxus aëris.*] Id maluimus, quam quod libri habent, *fluctus aëris.* Nam Vitruvius, lib. 1. cap. 6. pag. 12. *Ventus*, inquit, *eſt aëris fluens unda.* Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. cap. 1. pag. 895. *Ventus*, inquit, *eſt aëri fluens in unam partem. Fluctus eſt maris in unam partem agitatio.* Et Ariſt. lib. 1. Meteorol. cap. 13. pag 543. Εἰσὶ δέ τινες οἵ φασι τὸν καλούμενον ἀέρα, κινούμενον μὲν καὶ ῥέοντα, ἄνεμον εἶναι. Et Hippocr. lib. de flatibus, ventum definit, ἠέρος ῥεῦμα καὶ χεῦμα, *aëris fluxum, & fuſionem.* Et ante eum Anaximander, apud Plutarch. lib. 3. de placitis Philoſ. cap. 7. pag. 895. Sed & alia parte hunc locum ſuſpicor eſſe vitiatum, ac pro *Solis impulſu*, *ſolo impulſu* legi oportere. Videtur enim tres celebriores complecti opiniones voluiſſe, quæ circumferuntur: quippe originem ventorum ſunt qui ad terram, uti Ariſtoteles: ſunt qui ad aquam, ut Metrodorus apud Plutarchum: ſunt denique qui ad aërem agitatum referant, uti Anaximander, aliique auctores proxime appellati. Nam quod ad Solem attinet, is tam comprimit, quam auget flatus, ut dictum eſt ſect. 48. Quamquam agitati aëris cauſam ſcio ab Anaximandro, & Seneca a nobis in notis prioribus laudato, in Solis calorem conjici. Sect. 44.

XXX. *Ac ſinubus.*] Prius legebatur *ac nivibus*, quod ſane inſulſum & experientiæ contrarium. Nobis auctor ſic emendandi fuit Seneca loc. cit. cap. 7. pag. 896. *Fortaſſe apparebit quemadmodum fiant venti, ſi apparuerit quando & unde procedant. Primum ergo antelucanos flatus inſpiciamus, qui aut ex fluminibus, aut ex convallibus, aut ex aliquo ſinu feruntur.* Ἐκ κόλπων prodire, *ex ſinubus*, dixit Ariſt. lib. de mundo, cap. 4. pag. 605. atque inde ἐγκολπίας dicti, quaſi ſinuales. Ibid.

XXXI. *Concavi vallium ſinus, ſcindentes inæqualiter ideo reſultantem aëra ——— ventos generant. Jam quidem & ſpecus*, &c.] Hunc locum editores Plinii omnes inſigniter corruperunt, diſtinctis, ubi minime omnium oportebat, capitibus, tota idcirco orationis ſtructura divulſa. Nos ope codicum R. 1. 2. & Colb. ſanavimus ea vulnera. Sic enim editum eſt in hunc diem: *ſcindunt inæqualiter inde*: ubi MSS. habent, *ſcindentes inæqualitate ideo reſultantem aëra*, quæ oratio veluti pendens & imperfecta, deſiderare aliquid ultra videtur: id nempe, *ventos generant*: quam illi clauſulam in caput alterum trajecerunt: quod non exemplaribus ſolum vetuſtis, ſed quod amplius eſt, Plinianæ maxime ſententiæ adverſatur. Is enim in eo totus habitat, ut ventorum originem variam explanet. E fluminibus, mari, ripa, ſuperiore capite: e montibus, convallibuſque, iſto in quo verſamur: e ſpecubus denique, rupibus, domibuſque naſci ventos prodit capite ſequenti, quod ab iis verbis ducere initium debuit, *Jam quidem & ſpecus*: addunt enim hanc voculam &, MSS. Hæc a ſe invicem diſtrahere ac divellere, inſignis cujuſdam inconſiderantiæ fuit. Ibid.

XXXII. *Apeliotem*] Sive *Apelioten* ſcripſeris, ut editi libri habent, ſive *Apheliotem*, ut MSS. nihil intereſt. Seneca, lib. 5. Sect. 46.

Natur. quæſt. cap. 16. pag. 899. Ἀφηλιώτην vocat: Ariſt. lib. 2. Meteor. cap. 2. pag. 563. & Agathem. lib. 1. Geograph. cap. 2. pag. 4. ἀπ' ἰσημερινῆς ἀνατολῆς Ἀπηλιώτης, ἀπὸ χειμερινῆς Εὖρος.

Ibid. XXXIII. *Ab occaſu brumali Africus.*] Dalecampius in margine editionis ſuæ, legendum admonet, *ab occaſu ſolſtitiali.* Repugnant vero libri ad unum omnes. Repugnat Ariſt. loc. cit. cujus hæc verba: Λίψ, ἀπὸ δυσμῆς χειμερινῆς πνεῖ. Item Agathemerus loc. cit. totidem verbis. Repugnat & Seneca, loc. cit. cap. 14. pag. 898. *Ab occidente hiberno*, inquit, *Africus furibundus & ruens: apud Græcos* Λίψ *dicitur.* Africæ denique ipſius, unde is flat, & nomen habet, ſitus repugnat, quæ brumali occaſui, ut vel ipſæ oculos tabulæ monent, non ſolſtitiali obtenditur.

Ibid. XXXIV. *Ab occaſu æquinoctiali Favonius.*] Rurſum hic omnia mutant Dalecampius, & Longolius, dum ille pro *æquinoctiali*, *brumali* ſubſtituit: iſte ab ortu ſolſtitiali Corum, ſive Argeſten, non ab occaſu ſpirare jubet. Vulgatam lectionem defendit Agathemerus loc. cit. Ἀπὸ δύσεως ἰσημερινῆς Ζέφυρος· ἀπὸ δὲ δύσεως θερινῆς Ἀργέστης, ὅτι Ὀλυμπίας. Defendit & Ariſtoteles, loc. cit. totidem verbis. Ac denique Seneca, loc. cit. cap. 16. pag. 899. *A ſolſtitiali occidente*, inquit; *Corus venit, qui apud quoſdam Argeſtes dicitur. Æquinoctialis occidens Favonium mittit; quem Zephyrum eſſe dicent tibi, etiam qui Græce neſciunt.*

Ibid. XXXV. *Thraſcian media regione inter ſeptemtrionem, & occaſum ſolſtitialem.*] Iterum hic cælum ventoſque miſcet Dalecampius, & brumalem occaſum pro ſolſtitiali corrigit. Fruſtra: Nam Timoſthenes, quem Plinius ſequitur, ut ante admonui, apud Agathemerum loc. cit. μέσον δὲ Ἀπαρκτίου καὶ Ἀργέστου Θρασκίαν, ὅτι Κίρκιον ὑπὸ τῶν περιοίκων. inter Aparctian, hoc eſt, ſeptemtrionem, & Argeſten, ſive Corum, qui ab occaſu ſolſtitiali ſpirat, ut diximus, Thraſcias ſedem habet, quem accolæ iſtius oræ Circium interdum appellant. Et Ariſt. lib. 2. Meteor. cap. 6. pag. 564. ὃν καλοῦσι Θρασκίαν, μέσος Ἀπαρκτίου καὶ Ἀργέστου. Adde Galenum in Comm. ad lib. Hippocr. de humoribus, pag. 569. tom. 8.

Ibid. XXXVI. *Itemque Cæcian .... ab ortu ſolſtitiali.*] Expungenda hæc verba poſtrema cenſuit olim Pintianus, reclamantibus omnibus MSS. Cenſuit & Salmaſius, in Exercit. ad Solin. pag. 1251. ubi ſe mire divexat in explicando hoc univerſo ventorum ſitu. Latius in editione ſua reapſe induxit ac prætermiſit. Ego retinenda cenſeo, emendato ſolum præpoſteræ interpunctionis vitio, uti edi curavimus: cum antea ſic perperam legeretur: *inter Aquilonem, & æquinoctialem. Ab ortu ſolſtitiali Phœnicean*, &c. Neque enim Phœnix, ſed Cæcias ab exortu ſolſtitiali eſt. Teſtis Agathemerus jam toties appellatus, qui ex Artemidori γεωγραφουμένοις, epitomen fecit. Is enim loc. cit. ἀπὸ δὲ τροπῆς θερινῆς Καικίας, inquit. Et Ariſt. loc. cit. pag. 563. Καικίας, ἀνατολὴ θερινή.

Ibid. XXXVII. *Phœnicem.*] Prius legebatur *Phœnicean.* At vero Agathemerus loc. cit. μέσον Εὔρου καὶ Νότου Φοίνικα τὸν καὶ Εὐρόνοτον. μέσον δὲ Νότου καὶ Λιβὸς τὸν Λευκόνοτον, ὅτι Λιβόνοτον.

Ibid. XXXVIII. *Inter meridiem & hibernum occidentem, Libonoton.*] Adhuc loco Dalecampius æſtivum pro hiberno ponit. Verum ab hiberno occaſu Liba ſpirare, a meridie Notum, quos inter medius eſt Libonotus, jam antea ex Agathemero Plinioque docuimus.

Sect. 47. XXXIX. *A. d. VIII. Calendas Martii.*] Ita Codices omnes MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. &c. At Columella, lib. XI. cap. 2. pag. 372. a. d. VII. Calend. Martii hirundinem conſpici ait, cui favere Plinius mox videtur ipſe, cum a bruma ad Favonium ſeu hirundinis viſum, unum & ſexaginta dies numerat.

Ibid. XL. *Uno & LX. die poſt brumam.*] Ita ſcribimus, reclamantibus licet omnibus libris, in quibus legitur, *uno & LXX.* A bruma enim, quæ auctore Columella, lib. 9. cap. 14. Plinioque ipſo lib. 18. ſect. 59. octavo Calend. Januar. conficitur, uſque ad VIII. Calend. Martii, ſexaginta & unus, non unus & LXX. computantur dies.

Ibid. XLI. *Perflant his diebus quos Eteſias appellant.*] In libris hactenus editis erat, *perflant diebus XL.* Sed ſine ullo dierum numero ita habent, ut edi juſſimus, Reg. 1. Colb. 1. 2. vet. Dalec. San-Victor. aliique. Quadragenarius certe numerus conſtare hoc loco non poteſt, ſed ut ſummum, tricenarius tantum, ſi Columellam audimus. Ille enim lib. x. cap. 2. Eteſias ait ſpirare Calendis Auguſti incipere, deſinere vero tertio Calendas Septembris. Biduo ante Aſſyriæ deſinere ſcribit ipſe Plinius, lib. 18. ſect. 74. Et Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 5. pag. 561. nulla dierum, quibus ſpirant Eteſiæ, facta mentione, hoc ait unum, συνεχεῖς γίνονται μετὰ τὰς θερινὰς τροπὰς, καὶ κυνὸς ἐπιτολὴν, *conſtanter ſpirant poſt ſolſtitium, & Canis ortum.* Apollonius tamen Rhod. lib. 1. ait ſpirare dies XL. & codex Reg. 2. Timoſthenes apud Schol. Apollonii, etiam decem adjicit.

Ibid. XLII. *Mollire eos.*] Cur a vetere lectione tum codicum MSS. Reg. 1. 2. Chiffl. &c. tum priorum editionum Parm. Venet. 1. 2. Brix. &c. diſceſſum ſit, ut ſcriberetur, *Molliri eis*, neſcio. Abeſt id enim longiſſime a Plinii mente: qui Aquilones Eteſias, e ventorum frigidiſſimis, molliri ait Solis geminato calore ab ardore Caniculæ, ut mitiores ipſi fiant.

Ibid. XLIII. *In III. Idus Novemb.*] Tamen Columella, lib. XI. cap. 2. *Sexto Idus Novembris, Vergiliæ mane occidunt: hiemat.* Et ſane ab VIII. Calendas Octob. quo die fit æquinoctium, ad ſextum Idus Novemb. dies intercedunt fere quatuor & quadraginta. Quod ſi tertio Idus Vergiliæ occidunt, ut libri omnes præ ſe ferunt, non dies quatuor, ſed octo & quadraginta ſcribi oportuit. Notum eſt autem ab nota numeri ut, ad III. proclivem eſſe librariis lapſum. Nihilominus receptam ſcripturam eſſe retinendam, Plinius ipſe admonet lib. 18. ſect. 60. & 74. Et Columella, lib. XI. cap. 2. pag. 382. æquinoctii ſidus triduo definit; VIII. VII. & VI. Calend. Octob.

XLIV. *Sicci Corus & Vulturnus, præterquam deſinentes.*] Etſi exemplaria omnia legant *deſinentes*, fortaſſis tamen rectius ſcripſeris *deſinens*, ut id de Vulturno ſolum intelligas. Nam Ariſtoteles, lib. 2. Meteorol. cap. 6. pag. 565. Ξηροὶ δ' Ἀργέστης καὶ Εὖρος· ἀπαρχὰς δ' ὢν ξηρὸς· τελευτῶν δὲ, ὑδατώδης. *Sicci, Corus, & Vulturnus: ſed hic inter initia ſiccus eſt: deſinens vero, humidus.* *Sect. 48.*

XLV. *Noxius Auſter, & magis ſiccus.*] Eſt in editione Dalecampii & Gronovii, conjectura Chiffletii admonentis, num rectius legatur, *Saluberrimus omnium Aquilo, quia ſiccus & frigidior: noxius Auſter fortaſſis, quia magis humidus.* Auſi ſunt & alii ante eum hæc Plinii verba ſic præpoſtere permutare, quod fieri contempta archetyporum fide, jamdudum Gelenius conqueſtus eſt. Nos receptam lectionem egregie tuemur Ariſtotelis auctoritate, ſect. 1. Problem. 23. pag. 681. Διὰ τί οἱ Νότοι οἱ ξηροὶ καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις εἰσίν; *Cur Auſtri ſicci, & nullo modo humidi, febres creare ſolent?* Ac paulo poſt: Ὅταν μὲν ἄνευ ὕδατος πνέωσι, τοῦτον ἐν ἡμῖν ποιοῦσιν τὴν διάθεσιν· ὅταν δὲ ἅμα ὕδωρ, τὸ ὕδωρ καταψύχει ἡμᾶς. *Cum igitur ſicci ſunt Auſtri, corpora noſtra ſic affici neceſſe eſt: at cum ventus imbre conjungitur, nos aqua refrigerat.* Et ante Philoſophum Medicus Hippocrates, lib. de humoribus, text. 15. pag. 570. αὐχμοὶ νότιοι, *& ſiccitates*, inquit, *auſtrinæ ſunt*: in quem locum Galenus, tom. 8 pag. 571. hujuſmodi tempeſtates ait multum a naturalibus differre, creare morbos, &c. *Ibid.*

XLVI. *Eteſiæ noctu deſinunt fere.*] Aliqui codices; *deſinunt flare*, haud improbabiliter. Ariſt. lib. 2. Meteorol. cap. 5. pag. 561. de eteſiis, τὰς μὲν ἡμέρας πνέουσι, τὰς δὲ νύκτας παύονται. Et ſect. 26. Problem. 54. pag. 804. ſine dubitandi adverbio, λήγουσι τῆς ἡμέρας λήγουσι, καὶ τῆς νυκτὸς οὐ πνέουσιν, *deſinente die deſinunt, noctu quieſcunt:* Itaque *flare* haud ſane diſplicet: ſed magis arridet hanc voculam *fere* ad ſequentia referre: noctu enim ſemper quidem deſinunt: ſed non ſemper iidem hora tertia incipiunt: immo apud nos vix umquam ea hora. Sic igitur libenter legam: *Fere & a tertia diei hora oriuntur.* Alioqui & *deſinere* abſolute, voce ea non adjecta *flare*, de ventis dicimus non invenuſte. Plinius ipſe paulo antea hac ipſa ſectione: *Sicci, Corus & Vulturnus, præterquam deſinentes.* Et mox: *Septemtriones impari fere deſinunt numero.* Sic e diverſo *incipere* pariter abſolute dicuntur: Paulo poſt auctor ipſe: *Omnes venti vicibus ſuis ſpirant majore ex parte: aut ut contrarius deſinenti incipiat.* *Ibid.*

XLVII. *Intercalari anno Caniculæ ortu.*] Vel *intercalario anno*, ut in ſcriptis quibuſdam exſtat, atque ex vet. cod. adnotavit V. Cl. Pelicerius Ep. Montiſpeſſul. Salmaſius, pag. 553. reponere mavult ex conjectura ſua, *in canario anno.* Sed hanc emendationem nemini vel leviter erudito probatum iri arbitror, qui quam erudite ac ſolide confutata ſit a Petavio noſtro, lib. 5. Variar. Diſſert. in Uranol. cap. 5. pag. 202. expendere ſecum voluerit. Interim operæ pretium fuerit admonere, poëtarum more locutum eſſe hoc loco Plinium, qui luſtrum appellare viſus ſit quadriennii ſpatium: cum tamen certum ſit intervallo quinque ſolidorum annorum conſtare luſtrum. Id enim a cenſione populi Romani originem habuit: ea vero poſt quinque vertentes annos ex legis præſcripto apud Cenſores fieri debebat. Qua de re Aſconius Pedianus, in 3. orat. contra Verrem; ad ea verba, *Neque cenſus eſſet.* Atque hujus moris veſtigium in Faſtorum Capitolinorum reliquiis apparet: in quibus luſtra nonnulla continuis quinquenniis interjectis condita viſuntur: quod & Romanarum antiquitatum periti docent, Sigonius, aliique. Poëtæ nihilominus, ut dixi, aliique interdum, ob duarum periodorum iſtarum affinitatem, luſtri Romani, & Olympicæ πενταετηρίδος, nomina licenter permutarunt, quadriennio luſtri, luſtro Olympiadis appellatione imputata. Poſterioris exemplum habet Ovidius, lib. 4. de Ponto, Eleg. 6. *Ibid.*

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta eſt:
Jam tempus luſtri tranſit in alterius.

Prioris, Auſonius, in Epitaphiis Heroum, Carm. 31.

Omnia, quæ longo vitæ cupiuntur in ævo,
Ante quater plenum conſumpſit Anicia luſtrum.

Hoc eſt ante annos ſedecim ſolidos & perfectos. Fidem facit ipſa, ſi tamen genuina, Epitaphii inſcriptio: ANICIAE. SEDECENNI. MATRONAE.

XLVIII. *Quæ humida, non urunt, ſed infuſcant.*] Fortaſſis legendum; *quæ fumida.* Nam Ariſt. qui duo tantum poſteriora fulminum genera attingit, quæ Plinius nunc commemorat: ἐὰν μὲν πάνυ λεπτὸν, inquit lib. 3. Meteorol. cap. 1. pag. 574. διὰ λεπτότητα, ὃν οἱ ποιηταὶ ἀργῆτα καλοῦσιν· ἐὰν δ' ἧττον ἐπιπολὸν, ὃν ψολόεντα καλοῦσιν· ὁ μὲν γὰρ διὰ τὴν λεπτότητα φέρεται· διὰ δὲ τὸ τάχος, φθάνει διιὼν, πρὶν ἐκπυρῶσαι, καὶ ἐνδιατρίψας μελᾶναι· ὁ δὲ βραδύτερος, ἔχρωσε μὲν, ἔκαυσε δ' οὔ. Quod ſi fulmen admodum tenue fuerit, ſed præ tenuitate non adurat, illud eſt quod poëtæ *Clarum* vocant: ſi vero minus adurat, *Fumidum.* Nam ob tenuitatem cito agitur: propter celeritatem ante pene- *Ibid.*

trat quam adurat, vel mora facta infuſcet: Illud cum ſit tardioris naturæ, infuſcat quidem, ſed non adurit. Ut ut eſt, multo diſtinctè magis Plinius, quam Ariſtoteles, tria fulminum genera conſtituit: ſiccum, humidum vel fumidum, & clarum. Duo priora non adurunt: ſed ſiccum tenuitate ſua dura diſſipat: humidum tantum infuſcat: clarum mira operatur: nam ſe ſe per omnes venas inſinuat, &c.

Ibid. XLIX. *In Catilinanis prodigiis.*] Emendare ex hoc loco Julium Obſeq. juvat, qui eamdem hiſtoriam recitat, cap. 122. pag. 66. *M. Cæſone*, (lege *M. Cicerone*,) *C. Antonio Coſſ. Fulmine pleraque decuſſa. Sereno Vargunteïus Pompeïus* (lege, *Pompeiis*, nam Plinius *ex Pompeïano municipio* fuiſſe ait: eſt autem Pompeii Italiæ oppidum, de quo lib. 3. ſect. 9.) *de cælo exanimatus .... Ab his prodigiis Catilinæ nefaria conſpiratio cœpta.* At ex Obſequente viciſſim puto Plinium corrigendum. Quis enim non ſuſpicetur ex hac voce *Vargunteius*, factum eſſe a librariis primum *Marcuennius*: poſtea *Marcus Herennius* ab emendatore aliquo? Sunt diverſæ apud Romanos familiæ, Vargunteïa, & Herennia. Tacito viri nomine hoc ipſum Cicero refert inter prodigia, quæ tempore ſui Conſulatus, atque adeo inter Catilinaria prodigia, acciderunt: lib. 1. de Divin. pag. 164.

Aut cum terribili perculſus fulmine civis
Luce ſerenanti vitalia lumina liquit.

Et ad id forte reſpexit Seneca, lib. 1. Natur. quæſt. cap. 1. pag. 832. dum ait: *Nam ſereno quoque cælo aliquando tonat ex eadem cauſa qua nubilo, aëre inter ſe colliſo.*

Sect. 57. L. *Et ſæpe alias: ſicut carne, P. Volumnio, Ser. Sulpicio Coſſ.*] Præpoſtere permutata hæc verba in libris ad hunc diem editis legebantur, *& ſæpe alias carne, ſicut L. Volumnio, &c.* At ſæpius carnibus pluiſſe falſum eſt, neque id habent codices Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. aliique, quos ſecuti ſumus. Reſtituimus quoque Conſuli Volumnio Publii prænomen, a Livio, ceteriſque admoniti, qui id retulerunt. Valerius Max. lib. 1. cap. 6. n. 5. pag. 40. *Præcipuæ admirationis*, inquit, *etiam illa prodigia, quæ P. Volumnio, Ser. Sulpicio Coſſ. in urbe noſtra inter initia motuſque bellorum acciderunt .... Carnis quoque in modum nimbi diſſipatæ partes ceciderunt: quarum majorem numerum præpetes diripuerunt aves: reliquum humi per aliquot dies, neque odore tetro, neque deformi aſpectu mutatum jacuit.* Vide Liv. lib. 3. pag. 46. Dionyſ. Halic. lib. 10. ſtatim initio, pag. 627. & 628. Πόπλιος Οὐολούμνιος ϗ Σέρβιος Σουλπίκιος.

Ibid. LI. *T. Annius Milo occiſus eſt.*] In margine codicis unius e noſtris, ſcriptum eſt Pelicerii manu, T. Manilius, ex vet. cod. MS. ſed vitioſa, ut arbitror, lectione. Silent enim de hoc Manilio ſcriptores ceteri, neque hunc cauſam, ut Milonem, dixiſſe acta ulla referunt. Quod vero Milonem apud Compſam Thurinorum oppidum, in oppugnatione urbis ictu lapidis ex muro periiſſe Cæſar ait lib. 3. belli Civilis, & Velleïus, lib. 2. Cariſſanum caſtellum citius crediderim juxta Compſam fuiſſe, quam Cariſſanum idcirco in Compſanum caſtellum mutari oportere.

Sect. 58. LII. *Ab Amerinis.*] In Chiffl. cod. & aliis, *a Mamertinis*, male. Nam Plutarchus in Mario, pag. 415. ἐν δὲ Ἀμερίαις ϗ Τουδέρτῳ πόλεων Ἰταλικῶν ἀπηγγέλθη νυκτὸς ὦφθαι κατὰ τὸν οὐρανὸν αἰχμάς τε φλογοειδεῖς, &c. Hinc emendabis Julium Obſeq. cap. 103. pag. 54. *C. Mario, C. Flacco Coſſ. Arimini* (legi, *Amerini*) *canis locutus: arma cæleſtia, tempore utroque ab ortu & occaſu viſa pugnare, & ab occaſu vinci.* Sed ex Julio viciſſim Plinii lectio vetus eſt retinenda, *Tertio vero conſulatu Marii*: quamvis Faſti Conſulares reclament.

Sect. 59. LIII. *Olympiadis ſeptuageſimæ octavæ ſecundo anno.*] Diſcrepat a Plinio auctor Chronici marmorei, quod in Marm. Oxon. recitatur, pag. 160. Epoch. 58. Rem enim is contigiſſe ait Archonte Athenis Theagenide: Ἀφ᾽ οὗ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ὁ λίθος ἔπεσε, ϗ Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς ἐτελεύτησε .... ἄρχοντος Ἀθήνησι Θεαγενίδου. Fuit autem Theagenides Archon, Olymp. LXXVIII. anno primo, teſte Dionyſ. Halic. lib. 9. pag. 611. & Diodoro Siculo, lib. XI. pag. 49. Qui annus calculo Pliniano annus eſt Urbis conditæ CCLXXV.

Ibid. LIV. *Magnitudine vehis.*[Hac voce rurſum uſus eſt Plinius, lib. 18. cap. 23. *Juſtum eſt vehes octodecim jugero tribui.* Uſus & Columella ſæpius, quem citat Rob. Steph. A vehendo deductum vocabulum, ponduſque certum illud ſignificans, quod una vectatione ferri poteſt. Plura de ea voce dicemus lib. 18. ſect. 53. Salmaſium nihil moror, qui inuſitato in Latina lingua verbo, *vehibilis* legit, reclamantibus libris omnibus.

Sect. 60. LV. *Niſi triceſima Luna poſſe.*] Ita Chiffl. & alii MSS. omnes, vetuſtæque editiones, Parmenſis, Tarviſina, & aliæ. Repoſuere, *niſi quartadecima* recentiores, ſatis audacter, contra Plinii mentem; qui non de arcu lunari hoc loco diſſerit, ut falſo creditum eſt; ſed de ſolari, ſole adhuc poſito infra horizontem. Quod ſi tunc eſt aliquis arcus in Oriente apparens vel in Occidente, certe non poteſt niſi triceſima luna, ſive ſilente, apparere. De lunari arcu loquitur Ariſtoteles, lib. 3. Meteorol. cap. 2. pap. 575. Ἐν τῇ πανσελήνῳ γὰρ ἀνάγκη γενέσθαι, εἰ μέλλοι ἔσεσθαι ϗ τότε ἀνατελλούσης, ἢ δυνούσης· διόπερ ἐν ἔτεσι πεντήκοντα δὶς ἐνετύχομεν μόνον. *Nam plenilunio fiat, ſi noctu futurus ſit arcus, neceſſe eſt: idque oriente, vel occidente Luna: quamobrem in annis quinquaginta, bis tantum animadvertimus.*

Sect. 63. LVI. *Nullo magis ſacra merito, quam quo nos quoque ſacros facit.*] Ita repoſuimus ex Reg. cod. 1. Prius *ſacramento* legebatur, nullo ſenſu: & oratione mirum in modum claudicante. Libro 33. in proœmio, rurſum tellurem *faciam parentem* vocat: Sacros autem nos terra facit, ſuamque illa nobis divinitatem impertit, ratione buſtorum inviolabilium.

LVII. *Cujus numen ultimum jam nullis precamur irati grave.*] Ibid. Hermolaus legit, *imprecamur rati grave*: Rati ſcilicet illud grave fore iis qui nulli ſunt: quibus etiam ſi ſupereſſent, officere tamen ipſa non poſſet, benigna, indulgens, & in humanos tantum uſus intenta. Solebant antiqui, ut ex poëtis præſertim Latinis conſtat, Manibus ejus *cujus memoriam*, ut ait Tertullianus, lib. de teſtim. animæ, cap. 4. *cum alicujus offenſæ morſu facerent, & cui maledicere vellent, terram gravem imprecari: Ejus vero cui gratiam deberent, oſſibus & cineribus refrigerium comprecari.* Hinc illa:

Molliter oſſa cubent.
Et cinerem tellus non oneroſa premat.

Martialis, lib. 5. Epigr. 35. pag. 275.

Mollia nec rigidus ceſpes tegat oſſa: nec illi
Terra gravis fueris: non fuit ille tibi.

Seneca in Hippol. act. 5. ſcena ult.

Iſtam terra defoſſam premat,
Graviſque tellus impio capiti incubet.

Detorſit ingenioſe votum terræ levis in contrariam plane ſententiam Ammianus in Anthol. lib. 2. cap. 43. Epigr. 1.

Εἴη σοι κατὰ γῆς κούφη κόνις, Νέαρχε,
Ὄφρα σε ῥηϊδίως ἐξορύσσωσι κύνες.
Sit levis, infelix, tandem tibi terra, Nearche:
Promptius effodiant ut tua membra canes.

LVIII. *Non enim & ferro, quo carere non poſſumus, ſimili modo utimur?*] Ibid. Ita cum Pintiano ſcribimus, ex Reg. 1. 2. &c. Prius legebatur, *Nos enim.* At cum interrogationis nota concitatius efficaciuſque dictum videtur. Etiam paulo ante ex iiſdem MSS. reſcripſimus, *Verum fateamur*: non ut in libris editis, *Et ut verum.* Ac poſtea, *Quas non ad delicias*, pro *quaſi.* Et, *niſi tamen quæ ſumma patiatur*, &c. pro *Et tamen quæ ſumma patiatur*: eorumdem codicum auctoritate ac fide.

LIX. *L. Afranii in Conſulatu collegæ.*] Sect. 67. In libris hactenus editis, *C. Afranii.* Dalecampius in margine editionis ſuæ admonet Sabellicum emendare, *Africani.* Manuſcripti codices prænomen non habent. Nos ex Dione, lib. 37. pag. 51. & ex Faſtis, Lucium appellamus, qui cum Q. Cæcilio Metello Celere Conſul fuit anno V. C. DCXCIV. triennio poſt Ciceronis conſulatum.

LX. *A rege Suevorum.*] Ibid. Ita conſtanter libri omnes MSS. Credidit Iſaacus Voſſius, in Melam, pag. 249. neque Suevis, neque Boiis, (quæ poſtrema vox nonnullis placuit) locum hic eſſe poſſe, cum ſint mediterranei populi. At cum ipſe ſubſtituit, *a rege Bætorum*, Bætoſque Batavos interpretatur, valde vereor, ut vades conjecturæ ſuæ codices ullos probatæ fidei poſſit afferre, aut Bætorum nomen pro Batavis familiare Plinio fuerit. Propius a vero abeſt Suevorum regem fuiſſe, ut ſcriptores toto uno conſenſu affirmant, ad quem deducti terreſtri itinere Indi, qui ad oram Germaniæ tempeſtate fuiſſent abrepti, quam contra exemplarium fidem quidquam movere.

LXI. *Ac pruina tantum albicans lux. Media vero terrarum*, &c.] Sect. 68. In Chiffl. & aliis codd. præpoſtera interpunctione legitur, *albicans. Lux vero media*, &c. Mendum corrigit Martianus hæc exſcribens ac leviter immutans, lib. 6. pag. 196. cap. de Zonis terræ: *Nam duæ*, inquit, *quæ axi utrique confines, algore immenſo & frigoribus occupatæ, deſertionis cauſas pruinis ninguentibus præbuere: Media vero flammis atque ardoribus torridata*, &c.

LXII. *Ut centum quindecim.*] Ibid. Hoc iterum repetit lib. 5. ſect. 12. cum hac eleganti exclamatione, *Tam parvo diſtat ibi tanta rerum naturæ diverſitas.* Neque exiſtimandum eſt a ſeipſo Plinium diſſentire, cum illic ait a Peluſio ad Arſinoën Rubri maris oppidum, CXXV. paſſuum millia ab Agrippa tradi: nunc vero CXV. Propiorem enim Arabici ſinus oram ſpectare videtur hoc loco, quam ſit illud Arſinoës oppidum.

LXIII. *Nobili apud Arabiam Alexandri M. victoria.*] Sect. 72. Juvat hoc loco incredibilem Martiani hallucinationem obſervare, qui cum hunc Plinii locum, *meridianos ſæpius: Nobili apud Arbela*, &c. curſim raptimque tranſcriberet, legit, *meridianos. Servius Nobilis apud*, &c. ac deinde quæ de hac defectione narrantur a Plinio, ea Servio Nobili auctore, plane commentitio, venditat. Sed & operæ pretium fuerit adnotare in codd. MSS. Reg. 1. 2. &c. atque in vetuſtis editionibus, legi *apud Arabiam*: in Martiani libris item *in Arabia.* In Arbelitide tamen Alexandri M. victoriam contigiſſe, præter innumeros alios ſcriptores, ipſe Plinius teſtatur, lib. 6. ſect. 16. Quamobrem neglectis codicibus MSS. prioribuſque editionibus ſcripſere hoc loco poſteriores, *apud Arbela.* At nobis religio eſt quidquam mutare: cum veriſimile ſit, Arbela Arabiæ attributa fuiſſe, velle Plinium indicare: ut conjicere eſt ex his quæ de amplitudine Arabiæ ſcribit, libro VI. ſect. XXXII.

LXIV. *Vipſanio & Fonteïo Coſſ.*] Ibid. In editione Romana, Parmenſi, aliiſque, *Vipſano.* In MSS. pleriſque, *Vipiano.* In optimis editionibus, *Vipſanio*: recte. Fuit enim Romæ, ut Fonteïa, ſic & Vipſania, gens nobilis. *Vipſtanus* non poteſt nomen gentis eſſe, ſed tantum familiæ cognomen: quod neque hoc loco cum gentis nomine Plinius conjungeret, nec ſine prænomine. Itaque *Vipſanio* legi hoc loco, non *Vipſtano*, fas eſt.

LXV. *In oppido Ancone ſupereſt quinta. Decima in parte Italiæ*, Sect. 74

&c.] Hactenus editum eſt, *In oppido Ancone ſupereſt quinta*, xxx. *In parte Italiæ*, &c. MSS. hic variant. Nos ex certiſſima conjectura, edi curavimus: *Ancone ſupereſt quinta. Decima in parte Italiæ*, &c. In decima Italiæ regione Venetiam ſtatuit in Geographicis libro ſequente. Neque ſimile veri eſt in tot particulas, hoc eſt, in quintas triceſimas, ab homine πολλακωπέρως ubique agente, gnomonem, umbramve dividi.

Sect. 75. LXVI. *Per eos XC. dies in meridiem umbras jaci.*] Salmaſius in Exercit. Plin. pag. 424 hæc ita interpretatur, ut ridiculum Plinio affingat errorem: Solem nimirum per XC. dies fixum & immobilem ſtare ſupra verticem Ptolemaïtarum. Sed alia longe Plinii mens eſt. Ptolemaïtas ait, Meroëtas, & quotquot ſub illo vivunt cæli tractu, XLV. diebus ante ſolſtitium, totidemque poſtea, Sole XV. gradum in Tauro, ac deinde XV. in Leone obtinente, nullas meridiano tempore habere umbras. Ejuſdem tamen diei ceteris horis, umbras quodammodo in meridiem cadere, propter obliquitatem ſphæræ. Iis enim oritur Sol ad Cæciam, ad Corum occidit. Unde liquet his extremis diebus umbras meridie quidem ibi conſumi, reliquis vero horis, & intermediis XC. diebus, umbras ad Auſtrum cadere, cum reliquo anni tempore in Septemtrionem porrigantur. Videre hoc ante nos alii.

Sect. 77. LXVII. *Continuos dies habere ſenis menſibus, noctesque e diverſo, Sole ad brumam remoto.*] Quid eſt quod Pintianus, Longoliuſque hanc lectionem ſolicitant? quorum ille *ſenis diebus*, ille *binis menſibus*, ſcribendum pronunciant. At & ſua vulgatæ ſcripturæ conſtat ſententia, neque ea mutari ſine contemptu veterum exemplarium, atque adeo ſine veritatis diſpendio poteſt. Sic enim ſcribere oportuiſſe Plinium, cogit ipſa ratio credi, ut ejus verbis utar: ita ſcripſiſſe docet Martianus, lib. 6. pag. 194. dum hunc locum tranſcribens, ita ait: *Hinc eſt, quod in Meroë longiſſimus dies* XII. *æquinoctiales horas, & alterius beſſem ſecat: Alexandriæ* XIV. *in Italia* XV. *in Britannia* XVII. *Solſtitiali vero tempore, cum cæli verticem Sol invectus ſubjectas lævorſum terras perpetui diei continuatione colluſtrat: itemque brumali dejcenſu ſemiannuam facit horrere noctem: quod in inſula Thyle compertum Pytheas Maſſilienſis aſſeruit.* Semiannua nox, ſenorum certe menſium eſt. Vide quæ dicturi ſumus, lib. 4. ſect. 26.

Sect. 78. LXVIII. *Sciothericon.*] Negat Salmaſius, pag. 632. ſecutus Snellium in Eratoſthene Batavo, cap. 4. pag. 21. negat, inquam, Sciothera illa horis ſignandis apta fuiſſe: ſed ſolſtitiis tantum, æquinoctiiſque ſignificandis. Negat horarum notationem aut nomen fuiſſe ante Alexandri M. tempora. Verum Laërtius, lib. 2. pag. 33. Anaximandrum ait rerum duarum inventorem fuiſſe: Primum ex Phavorino, gnomonem in ſolariis conſtituiſſe, εὗρε δὲ γνώμονα πρῶτος, utique ad deſignandas diei horas. Alterum, in horoſcopiis ſive ſolariis non quemlibet gnomonem panxiſſe, ſed eum qui ſolſtitia præterea, æquinoctiaque monſtraret. Herodotus, lib. 2. Gnomonicen & dierum in partes duodecim fractionem a Babyloniis ad Græcos manaſſe ſcribit: Πόλον μὲν γὰρ, καὶ γνώμονα, καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον Ἕλληνες. *Nam polum, & gnomonem, & duodecim diei partes a Babyloniis Græci didicerunt.* Ex vero non ſtatim horarum nomine proceſſerunt: ſed, aut partium, ut indicat Herodotus, aut σημείων ſignorum, ut Julius Pollux, lib. 1. cap. 8. refert ex Menandro. Hæc & alia multo plura Petavius, lib. 7. Var. Diſſert. in Uranol. cap. 8. pag. 272. Sed rem meo quidem judicio planius conficit eximius Xenophontis locus, in quem incidi, lib. 4. Memorab. pag. 800. Οὐκὲν ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὢν τάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τἄλλα πάντα σαφηνίζει, &c. Ubi falſum apparet eſſe quod Salmaſius aïebat vocem ὥραν, a nemine ſcriptorum qui Alexandri tempora aut Platonis anteiret, pro diei particula uſurpatam. Mathematici porro illi qui horoſcopia publice & in propatulo collocabant, non ſolis eruditis, & Aſtronomiæ peritis, ſed vulgo ea proponebant: Igitur non ad ſola diſcernenda ſolſtitia ex umbratum ratione, ſed ad civiles diei partes, & ad quotidiana gubernanda negotia pertinebant. Quid enim intereſt plebeiorum hominum ac civium, ſcire quo momento exacte ſolſtitia commiſſa ſint? Et vero demum, id quod plurimum cauſæ noſtræ patrocinatur, hoc Anaximenis horologium ſciothericon, deſignandis cujuſque diei horis fuiſſe concinnatum, Plinius ipſe verbis conceptis admonet, lib. 7. ſect. 60. non ſolſtitiis, æquinoctiiſve tantum ſignandis.

Sect. 80. LXIX. *Ipſoque crurum argumento*] Ita Reg. cod. 2. aliique, quos ſecutus eſt primus omnium Gelenius. Priores enim editiones habent, *ipſoque crinium argumento*: inductis in fraudem editoribus, propterea quia de capillo vibrato, promiſſiſque crinibus proxime eſt facta mentio: id tamen Latius in editionem ſuam quoque inſeruit. Nos codices defendimus cum experientia, tum Galeni teſtimonio, lib. 3. de temperam. cap. 6. pag. 72. tom. 3. εἰ μὲν ὁμαλῶς ἅπαν ἔχει τὸ σῶμα τῆς κράσεως οἷς μὲν ἰσχνὰ τὰ σκέλη, ξηροὶ πάντως εἰσίν, ὑγροὶ δ' οἷς παχέα. Siccos ait eſſe, quibus macra ſunt crura: humidos, quibus craſſa. Quam apte cum Plinianis iſta congruunt, cum ait illis, hoc eſt, Æthiopibus, in ſupera ſuccum revocari, vi caloris deſiccantis: his vero, nempe borealibus, in inferas partes, crura ſcilicet, depelli humore deciduo?

Sect. 81. LXX. *Ut urbem ac tecta cuſtodirent.*] Significatu vocis paulo inſolentiore, *cuſtodirent* dixiſſe pro *caverent*, declarat tum unanimis codicum conſenſus, in quibus diſerte legitur, *ut urbem ac tecta*, &c. tum ipſe Cicero; *Multa medici*, inquit ille, lib. 1. de Divin. pag. 201. *multa gubernatore, agricolæ etiam multa præſentiunt: ſed nullam eorum divinationem voco: ne illam quidem, quæ ab Anaximandro phyſico moniti Lacedæmonii ſunt, ut urbem & tecta linquerent, armatique in agro excubarent, quod terræ motus inſtaret; tum, cum & urbs tota corruit, & ex monte Taygeto extrema montis quaſi puppis avulſa eſt. Ne Pherecydes quidem, ille Pythagoræ magiſter, potius divinus habebitur, quam Phyſicus: qui cum vidiſſet hauſtam aquam de jugi puteo, terræ motus dixit inſtare.* Quo in loco cave libentius legas, *bibiſſet*, quam *vidiſſet*, aut ex hoc Plinii contextu, aut ex Apollonio, qui in hiſt. Mirab. cap. 5. τὸ ὕδωρ πιόντα bibentem id ſenſiſſe ſcribit. Nam *vidiſſet* rurſum ſcribitur, lib. 2. de Divin. pag. 223. & *hauſtu* Plinius, non *potu* dixit.

LXXI. *Fiunt & Solis Lunæque defectu.*] Pintianus emendat, *Fiunt & Lunæ defectu*: quod de ſola Lunæ defectione Ariſtoteles egerit. Sed cum eadem cauſa & in Solis deliquio, quæ in deficiente Luna, terræ motum poſſit efficere, quod demonſtrat egregie Cabeus in lib. 2. Meteorol. text. 49. pag. 263. nihil ego, contra omnium librorum fidem, mutare auſim. Sect. 82.

Juvat hic porro corollarii vice breviter ſubdere, quid de terræ motus cauſis recentior Phyſica ſtatuat. Ait enim terræ motum perinde contingere ex repentina inflammatione halitus ſulphurei ac bituminoſi, qui ignem facile concipiat in cryptis ſubterraneis: quemadmodum in cuniculis factitiis uſuvenit, quas *Minas* vocant: in quibus concluſus, inflammatuſque pulvis pyrius, ſuperexſtantes concutit, exturbatque moles. Ita fere Gaſſendus in lib. 10. Laërtii, pag. 1045.

LXXII. *Inter Lebedum & Teon.*] Quamquam Salmaſio magis arridet lectio Chiffletiani codicis, *iter Leſbum*, nihil tamen moveo contra fidem ceterorum, ut Reg. 2. &c. & vetuſtarum editionum: cum præſertim hæc Halone rurſum a Plinio memoretur, lib. 5. ſect. 38. proxime Myonneſum, quam Stephanus, pag. 477. ſtatuit inter Lebedum & Teon, μεταξὺ Τέω καὶ Λεβέδου. Sect. 89.

LXXIII. *Olympiadis CXXXV.*] Atqui longe Thera ante hanc Olympiada extitit, uti ex Herodoto conſtat, lib. 4. pag. 272. ceteriſque. Hanc enim, Calliſten antea nominatam Cadmus incolis frequentavit: Battus deinde Cyrenarum conditor tenuit: Similis eſt Senecæ lapſus, qui Theraſiam Valerio Aſiatico iterum Conſule prodiiſſe ſcribit, lib. 2. Natur. quæſt. cap. 26. pag. 853. & lib. 6. cap. 21. pag. 910. hoc eſt, Claudii principatu. Meminit enim ejus inſulæ Strabo, qui dudum ante obierat, lib. 10. pag. 484. Ibid.

LXXIV. *Poſt annos CX.*] Igitur id contigiſſe neceſſe eſt anno Urbis DCCXLV. quamvis non ante annum DCCLXXII. Tiberii Imp. ſextum, Conſules fuiſſe M. Junius Silanus, L. Norbanus Balbus Flaccus ſcribantur in Faſtis. Ibid.

LXXV. *Stagnum emerſiſſe.*] Dubitat Ortelius in Theſ. Geogr. num *Statinas* pro *Stagnum* reſcribi oporteat, ob eum Papinii Statii verſiculum, Ibid.

Ænariæque lacus modicos, Statinaſque renatas.

Venere in eamdem ſuſpicionem ante eum Scaliger, & Longolius, & *Stativas* ii reponi malunt: ſed nocet conjectoribus nimia quandoque eruditio. Ego ab exemplaribus MSS. Reg. 2. Colb. 2. &c. vetuſtiſque libris, quos vidi, minime diſcedendum aio. Triplicem terræ motum a Plinio numerari in una eademque inſula: oppidum hiatu hauſtum, primo: altero, ſtagnum emerſiſſe: poſtremo, montes provolutos, Prochytamque enatam. Nam a Pithecuſis Prochytam fuiſſe avulſam, auctor eſt Strabo, lib. 5. pag. 247. νῆσος ἡ Προχύτη, Πιθηκουσῶν δ' ἐστιν ἀπόσπασμα.

LXXVI. *Eubææ Atalantem.*] Quum antea Cherſoneſus eſſet, iſthmo vi maris abrupto, ex peninſula factam eſſe inſulam Atalanten, ſcribit etiam Diodorus, lib. 12. pag. CXI. & Strabo, lib. 1. pag. 60. Ait autem Thucydides, lib. 3. pag. 233. Atalanten inſulam, inundatione ſubita, quæ Olympiade LXXXVIII. contigit, totam aquis fuiſſe ſuperfuſam. Igitur ante id tempus inſula fuit. Quod etiam repetit, lib. 2. pag. 119. ubi in ea inſula νῆσον, munimentum ait fuiſſe, præſidiumque Athenienſium. Seneca Thucydidem legerat, qui ex eo refert lib. 6. quæſt. Natur. cap. 24. pag. 911. *circa belli Peloponneſiaci tempus Atalantam inſulam aut totam, aut certe maxima ex parte ſuperfuſam.* Sect. 90.

LXXVII. *Galanis & Gamales urbium in Phœnice agros.*] In Reg. 1. 2. Colbert. 2. Chiffl. &c. *Galenes & Galames*: quæ lectio fortaſſis eſt potior, quam edita. Aut certe de alia Gamale accipiendum illud eſt, quam qua de agitur lib. 5. ſect. 14. Geminam Joſephus agnoſcit: prope Jordanem alteram: alteram haud procul Carmelo. Sect. 93.

LXXVIII. *Ex inſula Cea.*] Hic fortaſſe Tertullianus fuerit emendandus, in Apologet. cap. 4. cum ait, *Legimus* . . . *& Delon, & Rhodon, & Co inſulas multis cum millibus hominum peſſum abiiſſe.* Nam de Ceo inſula, non de Co, quæ patria Hippocratis eſt, relatum id ab hiſtoricis memini. Sect. 94.

LXXIX. *In Bœotia Eleuſina.*] Hallucinatur Ammianus, lib. 17. pag. 98. cum Eleuſin Bœotiæ civitatem inter eas urbes enumerat, quæ terræ motu emerſerunt: cum inter eas locum habeat, quæ diluvio peſſum abierunt, ut præter Plinium auctor eſt Pauſanias in Bœot. lib. 9. & Strabo, lib. 9. pag. 407. Ibid.

LXXX. *Simul ut terræ miracula potius dicamus, quam ſcelera naturæ.*] Ex his verbis Plinii editores lemma huic capiti ſeu ti- Sect. 95.

tulum confinxerunt, *De miraculis terrarum:* perinde quaſi id foret huic capiti argumentum proprium ac peculiare, non toto illud opere ſparſum. Sed *De ſpiraculis terrarum* ſcribi oportere admonet index, & ipſa capitis hujuſce materies: nam ut Maro cecinit, lib. 7. Æneïd. pro argumento ſunt,

Specus horendum, & diri ſpiracula Ditis.

Sect. 97. LXXXI. *In cujus quamdam aream non impluit.*] Sic in omnibus libris editis *aream* legitur, & in utroque Reg. cod. At in Chiffl. *aram*, prave: tametſi Tacitus, lib. 2. hiſtor. pag. 34. templum Veneris Paphiæ deſcribens, *ſanguinem aræ*, inquit, *offundere vetitum, precibus & igne puro altaria adolentur: nec ullis imbribus, quamquam in aperto, madeſcunt.*

Sect. 98. LXXXII. *Ad aras Mucias.*] Ita Reg. 1. 2. & Colb. 2. atque editiones veteres: quod & Rhodiginus probat, lib. 18. cap. 12. pag. 841. In honorem forte Q. Mucii Scævolæ, vel ab eo erectæ aræ illæ fuerunt, Seſtianæ a Seſtio, lib. 4. ſect. 34. Prius *Murtias* legebatur.

Sect. 99. LXXXIII. *In coïtu Solis pares plenæ. Eadem Aquilonia . . . . mitiores.*] Secuti ſumus codices Reg. 1. 2. Chiffl. &c. id ipſa loci exigente ſententia. Prius legebatur, *in coïtu Solis pares. Plane eadem*, &c. Salmaſius conjiciebat, pag. 1007. *In coïtu Solis paret & plenæ:* ſatis infeliciter.

Sect. 104. LXXXIV. *Ideo ſumma æquorum aqua dulciorem profundam.*] Sunt critici, qui ſincerum vas amant incruſtare; quique corrigere malunt, quam intelligere; dum hunc locum ita perturbata ſententia mutant, *Ideo ſummam æquorum aquam dulciorem eſſe profunda:* vel, *ſummam æquorum aquam dulciorem profundit.* Sed & a Plinii mente diſcedere, & a codicum prorſus omnium auctoritate deficere emendationem hujuſcemodi certiſſimum eſt. Ait enim ille ſummam aquam ideo eſſe ſalſam, quia Solis attractu exhauſto tenui dulcique, linquitur id quod aſperius, idque eſſe quod guſtu tractatur. Scio recentiores plurimos in ea eſſe hæreſi, quæ marinas aquas in imo ſalſiores eſſe pertendit, quam in ſuperficie: quoniam aqua ſalſa, quam dulcis, ut Ariſt. ait, multo eſt gravior. Sed quid Plinius ſenſerit ſcripſeritve, id vero prius inveſtigandum nobis incumbit, quam quid ſcribere eum ac ſentire oportuerit. Ariſtoteles certe, ſect 23. problem. 30. pag. 788. Διὰ τί τῆς θαλάσσης τὰ ἄνω τῶν ἐν τῷ βάθει ἁλμυρώτερα; ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς φρέασι τοῖς ποτίμοις τὸ ἐπιπολῆς ἁλμυρώτερον τοῦ εἰς βάθος· καίτοι ἔδει τὸ κατωτέρω. βαθύτερον γὰρ τὸ ἁλμυρόν. Ἢ διότι ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἀνάγει ἀεὶ τὸ ἐλαφρότατον ἀπὸ τῶν ὑγρῶν; Gaza interprete: *Cur ſuperius mare ſalſius & calidius eſt, quam inferius? & in puteis quoque potu idoneis pars ſuperna ſalſior quam ima? quamquam eſſe e contrario debuit: gravius enim quod ſalſum eſt. An quia Sol & aër partem humoris leviſſimam aſſidue detrahunt?* Et vero ſcimus urinatores in vitreis vaſculis e maris profundo aquam dulcem extuliſſe.

Ibid. LXXXV. *Aut quia plurimum ex arido miſceatur illi vapore.*] Gronoviana editio, *Aut quia plurimum ex arido miſceatur illi ſine vapore:* quæ dictio *ſine* præpoſtere addita, contra fidem omnium librorum, palam facit neſciſſe, qui ſic edi curavit, quæ vis ſubeſſet apud Plinium, optimoſque Latinitatis auctores, huic voci *vapor.* Calorem enim ſignificat: uti monuimus ſect. 40. & alias ſæpe: non halitum illum frigidum humidumque, quem vulgo vaporem dicimus, ex aquis exhalantem. Sed vel ipſum calorem ſiderum, vel terrenum halitum, (exhalationem vocant) eorumdem vi in ſublime tractum. Haud porro multum abludit, quod Plinius hoc loco affert, a Platonicorum ſententia, exiſtimantium genus aquæ elementaris eſſe omnino geminum: alterum ex aëre coactum vi frigoris, dulce: aliud, quod e terra ardoris & incendii vehementia exhalaſſet, ſalſum. Ita enim Plutarch. lib. 4. de placitis Philoſ. cap. 16. pag. 897. Οἱ ἀπὸ Πλάτωνος τοῦ στοιχειώδους ὕδατος, τὸ μὲν ἐξ ἀέρος κατὰ περίψυξιν συνιστάμενον, γλυκὺ γίνεσθαι· τὸ δ' ἀπὸ γῆς κατὰ περίκαυσιν καὶ ἐκπύρωσιν ἀναθυμιώμενον, ἁλμυρόν.

Sect. 106. LXXXVI. *Ut in Fucino lacu invectus amnis.*] Sic R. 2. cetcrique codices MSS. Mirari porro hoc loco ſubit cur hujus amnis nomen prætereat ſilentio, qui ceteros ſuo quemque proprio nomine indigitat: ſed quod modo nomen diſſimulat, id alibi ipſe aperit, nempe lib. 31. ſect. 24. ubi Piconum vel Pitonium vocat. Vibius Sequeſter, pag. 335. *Pitornium* appellat, *qui per medium lacum Fucinum Marſorum ita decurrit, ut aqua ejus non miſceantur ſtagno.*

Ibid. LXXXVII. *Et in Rubro mari oleæ, virenteſque frutices enaſcuntur.*] Tota hæc clauſula, de oleis fruticibuſque Rubri maris, expungenda eſt, ceu ſpuria: cum nulli eam libri manu ſcripti habeant: atque huc tranſlata temere ex lib. 13. ſect. 48. videatur.

Ibid. LXXXVIII. *Jovis Hammonis ſtagnum.*] Ingentes tenebras offudere rei Chorographicæ, qui neglecta omnium codicum, Reg. 1. 2. Chifflet. &c. vetere ac ſincera ſcriptura, edi curaverunt, *Hammonis fons*, pro voce *Stagnum.* Inde nata eruditorum conqueſtio, abire a ceteris ſcriptoribus Plinium, qui geminum fontem inducat, ubi ceteri unum agnoſcant.

Ibid. LXXXIX. *In Faliſco omnis aqua pota candidos boves facit.*] Ita Reg. 1. 2. &c. Labem intulere huic loco eruditi, qui cum apud Virgilium legiſſent, *Hinc albi, Clitumne, greges*, &c. vocem hanc *omnis aqua* in *Clitumni aquam*, neglecta librorum MSS. auctoritate, mutare auſi ſunt: ſic enim in editione Parmenſi, aliiſque vetuſtioribus legitur. Quis tam ignarum locorum, Latio confinium, Plinium putaverit, ut neſciret Clitumnum amnem eſſe in Umbria, Faliſcum vero agrum in Etruria, ut notat ipſe lib. 3. ſect. 8. Etiamnum hodie totus hic Faliſcorum tractus, inter Ciminium montem, *Montagna di Viterbo*, & Tiberim amnem, circa Soractem montem boves albas habet. Hunc ab aquæ potu circum ea loca fluentis trahi colorem Plinius arbitratur: haud temere.

XC. *Scyrium lapidem, quamvis grandem innatare, eumdemque comminutum mergi.*] Cum in libris editis omnibus legatur *Thyrreum*, in Reg. 1. 2. Colb. 2. &c. *Tyreum:* nos ex certiſſima conjectura *Scyrium* reſcripſimus. Illud enim naturæ miraculum a Plinio nunc refertur, cujus eſt iterum mentio lib. 36. ſect. 26. ſtatim initio, his verbis: *Lapidem e Scyro inſula integrum fluctuare tradunt, eumdem comminutum mergi.* Ibid.

XCI. *Maltham vocant.*] Naphtham vocat Xiphilinus ex Dione in geſtis Pompeii, pag. 1. edit. Henr. Steph. ubi Luculli milites ait, dum Tigranocerta is obſideret, eo limo flagrante peſſime fuiſſe vexatos: eſſe illud genus bituminis, quod rebus omnibus adhæreſcat, nec humidis extingui poſſit: Τὰ Τιγρανόκερτα ἐπολιόρκει καὶ αὐτὸν οἱ βάρβαροι τῇ τε τοξείᾳ, καὶ τῇ νάφθᾳ κατὰ τῶν μηχανῶν χεομένῃ δεινῶς ἐκάκωσαν· ἀσφαλτῶδες δὲ τὸ φάρμακον τοῦτο, καὶ διάπυρον οὕτως ὥσθ' ὅσοις ἂν προσμίξῃ, πάντως αὐτὰ κατακαίειν· οὐδ' ἀποσβέννυται ὑπ' οὐδενὸς ὑγροῦ ῥᾳδίως. Simile quiddam accidiſſe Severi Imp. principatu, idem Dio refert, lib. 75. pag. 855. apud Xiphilinum. Sect. 108.

XCII. *Aſtacenis Parthiæ.*] Quoniam Aſtacenos Ponti cap. 103. nominarat, hos alterius juris, Parthici nimirum imperii eſſe ſignificat. Ἀσακηνὴ regio nominatur ab Iſidoro Characeno, ἐν σταθμοῖς Παρθικοῖς. Sect. 109.

XCIII. *Et Sittacene.*] In libris editis hactenus, *& Ceſtia gente.* In cod. Reg. 1. *& in cutigente.* R. 2. *in contigente.* Dum nobis felicior aliquis conjector ſuggerat quid reponi oporteat, edi curavimus, *Sittacene:* adducti auctoritate ſcriptoris De mirabil. Auſcult. pag. 1153. cujus verba reddidiſſe fere Plinius creditur: Ἔστι δὲ καὶ ἐν Μηδίᾳ, καὶ ἐν Ψιττακηνῇ τῆς Περσίδος πυρὰ καιόμενα· τὰ δ' ἐν Μηδίᾳ ὀλίγον. τὰ δ' ἐν Ψιττακηνῇ, πολύ. Ex Pſittacene, ſive Sittacene, de qua lib. 6. ſect. 31. *Pſitiagene* primum: mox *Ceſtia gente* potuit a librariis confingi. Sect. 110.

XCIV. *Et juxta gelidum fontem ſemper ardens.*] Laborabat hic locus interpunctione vitioſa, quæ hanc clauſulam totam ad ſuperiora referebat, cum ad Nymphæi cratera pertinere ipſa orationis textura declaret: Quis enim ille fons inguſtabilis, de quo paulo poſtea agitur, præter hunc gelidum fontem eſſe alius queat? Ibid.

XCV. *Augetur imbribus.*] Ita Dio, lib. 41 pag. 174. Sed Dionis locum interpres ejus haud ſane ſatis fideliter reddidit: qui imbribus ſuperfuſis adoleſcere herbas ſcripſit, perinde quaſi id ſingulare quiddam ac prodigii ſimile ſit: cum imbribus augeri ignem Græcus auctor dixerit. Ibid.

XCVI. *Torrenteſque ſolis ardoribus.*] Venit in mentem aliquando ſatius fore ſi ſcriberetur, *ſolis ardoribus*, quaſi tantum illis hæ flammæ nocerent. Sed viſum eſt nobis potius in lectione jam recepta acquieſcere: ut ſit hæc loci ſententia: Solis ardoribus qui in eo tractu ſunt vehementiſſimi, regeri ab eo monte flammas, tamquam acceptas a Sole reddat, vel cum Sole ipſo de flammarum ardore contendat. Ibid.

XCVII. *Octuagies quinquies centena ſexaginta octo mill.*] Ita Martianus, lib. 6. pag. 198. hunc locum ad verbum tranſcribens: cujus auctoritas, Sabellici & aliorum conjecturas explodit, qui legi volunt, *octoginta quinque millia ſtadiorum*, &c. Sed Martianum ipſum jam tum in depravatos Plinii codices incidiſſe deprehendimus, cum ſcripſit, *Octuagies quinquies centena, ſeptuaginta octo mill.* quemadmodum in Plinii libris ad hunc diem eſt editum. Nos *octuagies quinquies centena ſexaginta octo* repoſuimus, ſive LXXXXV. LXVIII. (ſic enim ſcribebant veteres) pro LXXVII. detracta unica, quæ redundabat, denarii nota. Emendationis auctor fuit Artemidorus, cujus epitomen Agathemerus fecit, caputque integrum exſcripſit, capite quarto libri primi operis Geographici: cui titulus, ut Pliniano, Περὶ μήκους καὶ πλάτους τῆς οἰκουμένης. Sic igitur ille: Μῆκος δὲ τῆς οἰκουμένης ἀπὸ Γάγγου εἰς τὰ Γάδειρα, σταδίων μυριάδων ϛ' καὶ ηφ' μ'θ. Hoc eſt, ſtadiorum 68549. quæ omnino efficiunt millia paſſuum quot diximus, LXXXXV. LXVIII. præter fere quingentos. Et vero huic emendationi favent etiam codices Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. & alii, cum paulo infra ubi totius ſpatii rurſum menſura ſummaque colligitur, ea eſſe ſtatuitur, quam diximus. Favet & Parmenſis editio, aliæque veteres, in quibus LXVIII. legitur. Sect. 112.

XCVIII. *CCCCXCI.*] Hactenus editum eſt DCCCXCI. Martianus etiam deterius, DCCCCXCI. Nos ex Artemidoro, reponimus CCCCXCI. reſtituta priore nota centenarii, quam in quingenarium librarii transformarunt. Artemidori verba ſunt loc. cit. pag. 9. Ἀπὸ Γαδείρων δὲ διὰ Ἱεροῦ ἀκρωτηρίου, καὶ Ἀρτάβρων λιμένος, στάδιοι γ'ϡ' λ'β'. A Gadibus præter Sacrum promontorium, & Artabrorum portum, ſtadia ſunt 3932. Efficiunt ea porro CCCCXCI. hoc eſt, quadraginta & unum ſupra nonaginta millia paſſ. cum quingentis paſſibus, qui pro nihilo haberi ſolent in rotundis numeris. Ibid.

XCIX. *Quinquagies bis centena, XV. mill. paſſ.*] Iterum hoc loco Sabellicus movet, legitque *Quinquaginta quinque millia ſtadiorum.* Satis audacter id quidem. At Plinium Martianus eſt ſecutus, vel Artemidorum, cujus verba refert Agathemerus, loc. cit. Ἀπὸ μὲν Γάγγου ποταμοῦ ἕως Μυριάνδρου τοῦ ἐν Ἰσσικῷ κόλπῳ, Ibid.

ϛαδίων μυριάδων δ' ϗ α ψ' κ' ε'. Stadia ſunt 41725 ſive millia paſſuum 5215000. quinquagies & bis centena, quindecim millia paſſuum.

Ibid. C. *Pataram Lyciæ.*] Dalecampius in margine editionis ſuæ, reponit *Patras*, quæ urbs non Lyciæ, ſed Achaiæ fuit. Artemidorus loc. cit. εἰς Πάτραρ.

Ibid. CI. *Vicies & ſemel centena, tria mill. paſſ.*] Nihil eſſe uſpiam arbitror, toto Pliniano opere, fœdius depravatum, quam hi numeri ſunt. In editis legebatur, *tricies quater centena quinquaginta mill. Deinde Gades quatuordecies centena quinquaginta mill.* In R. 1. 2. Colb. 3. Chiffl. XXXII. L. hoc eſt, *trigeſies bis centena, quinquaginta mill. paſſ.* Sed duas videlicet ſummas in unam conflarunt eorum codicum exaratores: Omiſere enim hæc verba, *Deinde Gades*, &c. ac ſubſequentem numerum cum priore, qui *vicies* erat, junxerunt. Nos Artemidorum ſecuti ſumus, apud quem particulares ſummæ conſentiunt mirifice cum totali, quam idem Artemidorus ſæpe propoſuit, & Plinius ipſe paulo ante protulit, moxque iterum colliget. Artemidorus igitur loc. cit. a Myriando intervallum ad Gades ait eſſe ϛαδίων δισμυρίων ϛ', ω κ' ſtadiorum 26820. A Calari vero ad Gades, ϛαδίων μυρίων, ſtadiorum 10000. Igitur a Myriando Calarim, ſtadia ſunt 16820. quæ efficiunt XXI. MMM. paſſ. hoc eſt, vicies ſemel centena, & tria paſſuum millia, præter quingentos.

Ibid. CII. *Gades duodecies centena & quinquaginta mill. paſſ.*] In libris editis perperam legitur *quatuordecies*. Artemidorus, ut diximus, habet decem millia ſtadiorum: quæ efficiunt duodecies centena, & quinquaginta millia paſſ. Adde Parmenſem editionem, & Venetam 1479. in quibus legitur *duodecim*, haud dubie pro *duodecies*. Martianum nihil moror, apud quem corrupte admodum, *quadragies*, pro *quatuordecies*, ſi corrupto uſus ille eſt codice, ut videtur.

Ibid. CIII. *LXVIII. mill.*] In editis poſt Hermolaum, *ſeptuaginta octo*: At Parmenſis editio, Veneta 1479. aliæque, LXVIII. Regius uterque codex, Colb. 1. 2. & Chiffl. LXVIII. idque cum ſuperiore Artemidori numero congruit, ut diximus. Iterum hic Sabellicus omnia ſuſdeque vertit.

Ibid. CIV. *Quinquagies & ſemel.*] In editis, & apud Martianum ipſum, deſunt amplius centena millia: ſic enim habent, *quinquagies centena M. paſſ. & XXI.* In Regio cod. 1. 2. & Colb. 2. LI. XIX. Corrigo, LI. LXIX. hoc eſt, quinquagies & ſemel centena, & LXIX. mill. paſſ. Totidem enim paſſus efficiunt ſtadia quæ a Gange ad Euphratem Artemidorus ſtatuit, loc. cit. Καὶ ἄλλως, inquit, ἀπὸ Γάγγου ἕως Εὐφράτου ποταμοῦ, μυριάδων δ' ϗ α τ' ν'. Alia via, a Gange ad Euphratem amnem, ſtadia 41350. Miror Sabellicum, qui ſtadiorum millia quinquaginta hoc loco reponit.

Ibid. CV. *Inde Cappadociæ Mazaca, CCCXIX. mill.*] Libri omnes ſcribunt CCXLIV. quos ex Artemidoro fidenter emendamus. Ἀπ' Εὐφράτου, inquit, εἰς Μάζακα Καππαδοκῶν, ϛάδια β' φ' ν'. Stadia 2550. efficiunt paſſus 318750. perfecto autem abſolutoque numero, CCCXIX. millia.

Ibid. CVI. *Epheſum, CCCCXV. mill.*] Prius legebatur, CCCCXCVIII. pro CCCCXV. M. Verum Artemidorus loc. cit. Ἀπὸ δὲ Μαζάκων διὰ Φρυγίας τῆς παρορείας, ϗ μεγάλης Καρίας ἕως Ἐφέσου ϛάδιοι γ' τ' κ'. *A Mazacis vero per Phrygiam montanam, & magnam Cariam, uſque Epheſum, ſtadia* 3320. quæ totidem, quot dixi, paſſus omnino efficiunt.

Ibid. CVII. *Iſthmum CCXII. M. quingenti.*] Editores Pliniani, cum in MSS. codicibus legerent, *Iſthmum CCXII. M. D. Inde terra, &c.* (ſic enim habent Reg. 1. & 2. aliique:) edicuraverunt, *CCXII. M. Deinde terra*: cum eo loci litera D. quingenarii nota eſſet: quam nos reſtituimus, tum ex MSS. tum vero in primis ex Artemidoro, qui ſpatium illud definiit ſtadiis 1700. ἐπ' Ἰσθμὸν ϛάδια α ψ'· quæ efficiunt CCXII. mill. cum quingentis paſſ.

Ibid. CVIII. *Et Lechaïco mari & Corinthiaco ſinu.*] Ita correximus hunc locum, Pintianum ſecuti, ubi prius *Laconico* legebatur. Abeſt ſane ab hoc itinere longiſſime Laconicum mare: ſed vicinum eſt Iſthmo Lechaïcum, a Lechæo Corinthiaci ſinus oppido cognominatum: de quo Plinius, lib. 4. ſect. 5. Emendationi noſtræ plane ſuffragatur Chiffletianus codex.

Ibid. CIX. *XC. Mill.*] Prodigioſum hoc loco intervallum poſuere Plinii editores ab Iſthmi orientali parte uſque Patras, *ducenta duo millia quingenti*: ipſo Plinio repugnante, qui lib. 4. ſect. 5. Iſthmi longitudinem ait eſſe paſſuum quinque millium: ſinus deinde Corinthiaci uſque Patras, LXXXV. quæ ſumma efficit millia paſſuum XC. Atque hic numerus eſt, quem nos reſtituimus, quod eum non ſolum ſitus locorum, & Plinius ipſe, ſed & Artemidorus ſtatuit loco toties appellato, cum ait, Ἀπ' Ἰσθμοῦ διὰ Κορινθίου κόλπου εἰς Πάτρας, ϛάδια ψ' κ', ſtadia 720. ſive, quod idem eſt, paſſus 90000.

Ibid. CX. *Leucadem LXXXVII.*] Ita Chiffl. cod. Ita Plinius ipſe lib. 4. ſect. 5. Ita demum Artemidorus toties appellatus: Λευκάδα, ϛάδια ψ'. Stadia 700. ſunt paſſus omnino LXXXVII. M. D. Male igitur in editis, LXXXVI.

Ibid. CXI. *Brundiſium LXXXVII.*] Deeſt in libris milliare unum. Artemidorus enim ἐπὶ Βρεντήσιον, ϛάδια ψ'. Stadia 700. ut diximus, paſſus efficiunt LXXXVII. M. D.

CXII. *Scingomagum.*] Male hactenus *Cincomagum.* Strabo, lib. 4. pag. 179. Ἐπ' Ἐβρόδουνον κώμην, εἶτ' ἄλλοι πεντήκοντα διὰ Βριγαντίου κώμης, ἐκ Σκιγγομάγου, ϗ τῆς τῶν Ἄλπεων ὑπερθέσεως, ἐπὶ Ὄκελον τὸ πέρας τῆς Κοττίου γῆς· ϗ ἡ ἀπὸ Σκιγγομάγου ἤδη Ἰταλία λέγεται. *Ad Ebrodunum vicum: inde totidem per Brigantium vicum, a Scingomago, & Alpium altos tranſitus, uſque ad Ocelum, qui eſt terræ Cottiæ finis: nam a Scingomago jam Italia dicitur.* Quibus ex verbis, aliiſque idoneis argumentis, egregie probat Honor. Bouche, lib. 3. hiſt. Provinc. cap. 3. pag. 145. Scingomagum illud oppidum eſſe, quod poſtea Latinis Seguſium dictum eſt, vulgo *Suze*, Marchionatus titulo nobile, in Diœceſi Taurinenſi: neque audiendum eſſe vulgus Geographorum, qui *Sezanne* interpretantur. Straboni, de Italiæ capite, quod a Scingomago petit, adſtipulatur Itinerarium Hieroſolymit. *Seguſione*, inquit, *inde incipit Italia.* — Ibid.

CXIII. *DXVIIII.*] In libris omnibus, DXVIII. hoc eſt, uno milliari minus. Verum Artemidorus loc. cit. verum definit ſpatium: ἀπὸ Ῥώμης ἐπὶ τὰς Ἄλπεις ἕως Σκιγγομάγου κώμης, ὑπὸ τὰς Ἄλπεις ἔσω, ϛάδια δ' ρ' ν' β'. Stadia 4152. quibus æquivalent paſſuum millia DXIX. — Ibid.

CXIV. *Illiberim DCCCCXXVII.*] Hic rurſum aberrant a vero longiſſime codices Pliniani, quos vidi, omnes: iidemque nec ſatis ſibi conſtant. Editi quidem exhibent, CCCCCLVI. mill. Reg. 1. 2. CCCCLVI. Colb. 2. CCCCLXVI. cum ſcribi oporteat, DCCCCXXVII. Apud Agathemerum quidem in lacuna eſt hoc loco numerus ſtadiorum, quæ integra eſſe valde e re noſtra foret. Verum cum ex ſingularibus ſummis omnibus totalem colligat ſtadiorum 71560. & ad eas quæ diſerte expreſſæ ſunt, ſi addantur 7417. ſtadia, illa ipſa exſtitura ſit; jam nullus dubio locus relinquitur, quin eam ipſam hoc loco reponi oporteat. Sunt autem ea ſtadia, DCCCCXXVII. millia paſſuum, cum ſtadio uno, quod eſt in rotundo numero prætermiſſum. — Ibid.

CXV. *CCCXXXI.*] Pliniani libri unum milliare addunt, CCCXXXII. Artemidorus, ἕως Γαδείρων, ϛάδια β' χ' ν α, ſtadia 2651. quæ paſſus efficiunt CCCXXXI. mill. cum paſſibus fere CCCC. quæ minor ſumma negligi plerumque ſolet. — Ibid.

CXVI. *Octuagies novies centena XXXXV.*] Mire hoc loco diſcrepant inter ſe codices. Editi quidem, *octuagies ſexies centena, LXXXV.* Parmenſis editio, *nonaginta* (pro *nonagies*) LXIX. Martianus, lib. 6. pag. 199. *octuagies quinquies* LXXVIII. At Reg. codex 1. 2. & Colb. 2. aliique, LXXXIX. LXXXX. hoc eſt, octuagies novies centena, nonaginta millia. Ad hæc ſinceræ ſcripturæ veſtigia accedit proxime noſtra emendatio, LXXXIX. XXXXV. Stabilitur autem in primis Artemidori auctoritate ac ratione. Is enim ſummam omnium ſtadiorum colligens, ὁμοῦ ἀπὸ Γάγγου εἰς Γάδειρα, ϛαδίων μυριάδων ζ' ϗ α φ' ξ'. ſtadia numerat 71560. quibus reſpondent omnino 8945000. paſſus, ac præterea CLXXV. quorum in tanta menſura ratio vix haberi ſolet. — Ibid.

CXVII. *Quadragies.*] Pliniani codices multi, LIIII. LXII. perperam haud dubie, pro XLIIII. XC. M. hoc eſt, quadragies quater centena, & nonaginta millia: ut Guill. Pelicerii manu in ora librorum ejus ſcriptum animadverti, ex probatis codicibus: quæ ſumma reſpondet ſtadiis 35920. quo intervallo litus Æthiopici Oceani diſtare ab oſtio Tanaïs ſcripſit Artemidorus. Id vero planius multo fiet, collatis in unam ſingularibus quæ mox ponentur, menſuris. Martiani cum Plinii libris conſenſus, jam tum ætate ejus depravatos fuiſſe codices probat, quod alias ſæpe animadvertemus. — Ibid.

CXVIII. *Decies centena.*] Hic mirum in modum variant codices omnes. Libri editi, *quingenta quinquaginta millia.* Reg. 1. 2. Colb. & Chiffl. DCCV. Nos *decies centena*, ex Artemidoro. Πλάτος ἢ τῆς οἰκουμένης, inquit, ἀπὸ τῆς Αἰθιοπικῆς θαλάσσης ἐπὶ τὴν Μαιῶτιν, ϛαδίων η'. Stadia 8000. efficiunt paſſus 1000000. Qui CCCCL. M. in Plinii textum induxerunt, ii ex Eratoſthenis computo Artemidori rationem metiri voluerunt, de qua videndus Strabo, lib. 1. pag. 63. — Ibid.

CXIX. *Rhodum, DLXIII.*] Artemidorus habet tantum ſtadia δ' φ', 4500. ſeu paſſus DLXII. cum quingentis. Pliniani libri, DLXXXIII. — Ibid.

CXX. *Gnidum LXXXVII.*] In libris editis, LXXXIIII. In Chiffl. LXXXV. In Colb. 2. LXXXVI. M. D. paſſ. — Ibid.

CXXI. *Chium XCIV.*] Ita plane Reg. 1. 2. Colb. 2. aliique: quibus ſuffragatur Artemidorus: εἰς Χῖον, ϛάδια χ' ν', Stadia 750. ſunt paſſuum millia LXXXIII. cum DCCL. Rorundo expletoque numero, LXXXIV. In libris editis, & MSS. quibuſdam, excidit denarii nota, dum legunt tantum LXXXIV. pro LXXXXIV. — Ibid.

CXXII. *Tenedon, XLIV.*] Perturbatas hoc loco numerorum notas agnoſcere promptum eſt, cum in Chiffl. cod. hoc intervallum a Samo ad Chium attribuitur, quod ſane huc revocari oportet, expuncto numero XXVIII. quem editi omnes retinent, vel CXIX. quem manu ſcripti. Artemidorus enim, εἰς Τένεδον, inquit, ϛάδια τ' ν', ſtadia 350. quæ efficiunt paſſuum XLIII. millia, cum DCCL. numero abſoluto, XLIV. mill. — Ibid.

CXXIII. *Oſtium Tanaïs, CCLXXV.*] Sic Artemidorus, quem ſecuti ſumus, ut par fuit. Ἐπὶ Τανάιν ποταμὸν, β' ϛ'. Sta- — Ibid.

dia 2200. efficiunt paſſus CCLXXV. mill. In libris omnibus excidit librariorum culpa denarii nota: nam CCLXV. tantum exhibent.

Ibid. CXXIV. *LXXXIX. mill.*] Ita libri omnes. Ex Artemidoro tamen colligi dumtaxat poſſunt ſtadia 564. hoc eſt, paſſuum millia LXX. Martianus aberrat ab eo numero quam longiſſime, cum ait lib. 6. pag. 200. *Qui quidem curſus, ſi per maria tranſeatur, in compendum ducit millia DCLXXVIII.*

CXXV. *Iſidorus adjecit duodecies cententa millia quinquaginta.*] Ita codices omnes MSS. & Martianus loc. cit. *Sed Iſidorus adjecit duodecies centenà quinquaginta millia, uſque ad Thulen: quæ quidem opinatio mihi videtur incerta.* Fruſtra igitur Sabellicus emendabat, *duodecim millia ſtadiorum, & quinquaginta.* *Ibid.*

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER III.

I. HACTENUS de ſitu, & miraculis terræ, aquarumque, & ſiderum, ac ratione univerſitatis, atque menſura. Nunc de partibus : quamquam infinitum id quoque exiſtimatur, nec temere ſine aliqua reprehenſione tractatum. Haud ullo in genere venia juſtiore, ſi modo minime mirum eſt, hominem genitum non omnia humana noviſſe. Quapropter auctorem neminem unum ſequar : ſed ut quemque veriſſimum in quaque parte arbitrabor. Quoniam commune fermе omnibus fuit, ut eos quiſque diligentiſſime ſitus diceret, in quibus ipſe prodebat : ideo nec culpabo, aut coarguam quemquam. Locorum nuda nomina, & quanta dabitur brevitate ponentur, claritate cauſiſque dilatis in ſuas partes : nunc enim ſermo de toto eſt. Quare ſic accipi velim, [1] ut ſi vidua fama ſua nomina, qualia fuere primordio ante res ullas geſtas, nuncupentur : & ſit quædam in his nomenclatura quidem, ſed mundi rerumque naturæ.

Terrarum orbis univerſus in tres dividitur partes, Europam, Aſiam, Africam. [2] Origo ab occaſu ſolis & Gaditano freto, qua irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra Africa eſt, læva Europa: [3] inter has Aſia eſt. Termini amnes, Tanais, & Nilus. [4] Quindecim M. paſſ. in longitudinem, [5] quas diximus, fauces Oceani patent, quinque M. in latitudinem, a vico Mellaria Hiſpaniæ ad promontorium Africæ [6] Album, auctore Turranio Gracili juxta genito. T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, [7] ubi minus, VII. M. paſſ. ubi vero plurimum, X. M. Tam modico ore tam immenſa æquorum vaſtitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. [8] Frequentes quippe tæniæ candicantis vadi carinas territant. Qua de cauſa Limen interni maris multi eum locum appellavere. [9] Proximis autem faucibus utrimque impoſiti montes coërcent clauſtra : Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob cauſam indigenæ columnas ejus Dei vocant : creduntque [10] perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria, & rerum naturæ mutaſſe faciem.

Primum ergo de Europa altrice victoris omnium gentium populi, longeque terrarum pulcherrima, quam plerique merito non tertiam portionem fecere, verum æquam ; in duas partes, ab amne Tanai ad Gaditanum fretum, univerſo orbe diviſo. Oceanus [11] hoc quod dictum eſt ſpatio Atlanticum mare infundens, & avido meatu terras, quæcumque venientem expavere, demergens : reſiſtentes quoque flexuoſo litorum anfractu lambit : Europam vel maxime receſſibus crebris excavans : ſed in quatuor præcipuos ſinus. [12] Quorum primus a Calpe Hiſpaniæ extimo (ut dictum eſt) monte, [13] Locros & Brutium uſque promontorium immenſo ambitu flectitur. CAPUT I.

NOTÆ.

1. *Ut ſi vidua.*] Oppidorum, inquit, ita nunc audienda ſunt nomina, tanquam cum primum fuere condita, ut obſcura ſcilicet ingloriaque, citentur.

2. *Origo.*] Mela, lib. 1. cap. 4. operis de ſitu Orbis: *Nunc exactius*, inquit, *oras ſituſque dicturo, inde eſt commodiſſimum incipere, unde terras noſtrum pelagus ingreditur*, &c.

3. *Inter has.*] Nam Europæ Aſia Africæque obtenditur.

4. *Quindecim.*] Sic Martianus, lib 6. cap. de rotunditate terræ, pag. 201.

5. *Quas diximus.*] Plane modo, his verbis : *Gaditano freto*, &c.

6. *Album.*] Nunc *Capo Spartel:* idem Ampeluſia vocitatum ; lib. 5. ſect. 1.

7. *Ubi minus.*] Ubi plurimum, decem : ubi minus, ſeptem : ubi minimum, quinque mill. paſſ. ut dictum eſt proxime antea. Vide Notas & Emend. num. I.

8. *Frequentes.*] Adeo parum depreſſi fundi mare ibi eſſe ſignificat, ut vadum ipſum ſaxoſum appareat, ac per latitudinem freti, ab Europa in Africam inſtar tæniæ faſciæve candicantis porrigatur : ταινίαν ὕφαλον appellat Strabo, lib. 1. pag. 49.

9. *Proximis autem.*] Montes, inquit, utrimque impoſiti faucibus quæ fretum urgent, ſibique propinquant, clauſtra hujuſcemodi continent. Pomponius Mela, lib. 2. cap. 6. *Deinde anguſtiſſimum pelagus, & proxima inter ſe Europæ atque Africæ litora, montes efficiunt, ut initio diximus, columnæ Herculis, Abila, & Calpe.*

10. *Perfoſſas.* [Vide Notas & Emendat. num II. De re ipſa Pomponius, ut ſolet, pereleganti brevitate, lib. 1. cap. 5. *Hunc Abilam*, inquit, *illum Calpen vocant : columnas Herculis utrumque. Addit fama nominis fabulam : Herculem ipſum junctos olim perpetuo jugo diremiſſe colles, atque ita excluſum antea mole montium Oceanum, ad quæ nunc inundat, admiſſum.* Seneca, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 29. *Sic & Hiſpanias a contextu Africæ mare eripuit.*

11. *Hoc quod dictum eſt.*] Gaditano freto.

12. *Quorum primis.*] Is Ibericum mare, Sardoum, Tyrrhenumque complectitur.

13. *Locros, &c.*] Pomponius quoque prope Brutium promontorium Locros ſtatuit : *Tertius ſinus*, inquit, *inter promontoria Zephyrium, & Brutium, Conſilinum, Cauloniam, Locroſque circumdat.* Brutium vero promontorium illud eſt, quod ſect. 10. Leucopetra appellatur.

II. In eo prima Hiſpania terrarum eſt, ulterior appellata, eadem Bætica. Mox [1] a fine Urgitano citerior, eademque Tarraconenſis ad Pyrenæa juga. Ulterior in duas, per longitudinem, provincias dividitur. [2] Siquidem Bæticæ latere ſeptemtrionali prætenditur Luſitania, amne [3] Ana diſcreta. Ortus hic [4] Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ: & modo ſe in ſtagna fundens, modo in anguſtias reſorbens, aut in totum cuniculis condens, & ſæpius naſci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarraconenſis autem hinc affixa Pyrenæo, totoque ejus latere decurrens, & [5] ſimul ad Gallicum Oceanum Iberico a mari tranſverſa ſe pandens, [6] Solorio monte, & [7] Oretanis jugis, Carpetaniſque, & Aſturum, a Bætica atque Luſitania diſtinguitur.

III. [8] Bætica, a flumine eam mediam ſecante cognominata, cunctas provinciarum diviti cultu, & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. [9] Juridici conventus ei quatuor, Gaditanus, Cordubenſis, Aſtigitanus, Hiſpalenſis. Oppida omnia [10] numero CXXXV. [11] In iis coloniæ VIIII. municipia XVIII. Latio antiquitus donata XXIX. libertate VI. fœdere III. ſtipendiaria CXX. Ex his digna memoratu, aut Latiali ſermone dictu facilia, a flumine Ana, litore Oceani, oppidum [12] Onoba, Æſturia cognominatum: Interfluentes, [13] Luxia, & Urium. [14] Arenæ montes: [15] Bætis fluvius: [16] Litus Corenſe inflexo ſinu; cujus ex adverſo Gades, [17] inter inſulas dicendæ. Promontorium [18] Junonis, portus [19] Bæſippo. Oppida: [20] Belon, [21] Mellaria: fretum ex Atlantico mari. [22] Carteia, Tarteſſos a Græcis dicta. [23] Mons Calpe. Dein [24] litore interno oppidum Barbeſula cum fluvio. [25] Item Salduba: oppidum Suel: [26] Malaca cum fluvio, fœderatorum. Dein [27] Mænoba cum fluvio.

NOTÆ.

1. *A fine Vrgitano.*] Ab oppido Urci, qui Bæticæ finis, idemque Tarraconenſis initium, ut dicitur ſect. 3. & 4. Urci, Urgi, Virgi, omnia ejuſdem oppidi ſunt nomina. Hodie *Almacaren.* Martianus a Plinio mutuatus, lib. 6. pag. 202. cap. de Hiſpania: *Ab Vrcitano fine*, inquit, *qua citerior meat, Tarraconenſis dicitur, &c.* Mela, lib. 2 cap. 6. *Virgi in ſinu quem Virgitanum vocant.*

2. *Siquidem.*] Martianus, loc. cit.

3. *Ana.*] Nunc Maurorum lingua *Guadiana*, hoc eſt, *flumen Anæ.* Ἄνας Straboni, lib. 3. pag. 139.

4. *Laminitano.*] Ab oppido quod Λαμίνιον vocat Ptolemæus in Carpetanis, lib. 2. cap. 6. Laminium Antonius in Tarraconenſi, quod a capite fluminis Anæ diſtare ait idem VII. paſſ. mill. Hodie oppido nomen eſt *Montiel*, & idem circumjacenti agro, *Campo de Montiel*: nec procul a fontibus ſe in diverſa ſtagna fundit, ac ſe ipſe premit ſubinde anguſtioribus alveis; mox in totum cuniculo ſe abſcondit, ſæpius ita naſci gaudens: quod circa Metellinum oppidum, multis ab ipſius exortu millibus contingere falſo veteres credidere.

5. *Ad Gallicum.*] Qui & Aquitanicus appellatur.

6. *Solorio.*] Solurium vocat Iſidorus, lib. 14. Orig. cap. 8. qui montium Hiſpaniæ altiſſimum eum prodit. Nunc vocant *Sierra de los Vertientes.*

7. *Oretanis.*] Oretana juga, hodie *Sierra di Alcaraz*: Carpetana, *Sierra di Guadalupe*, *Sierra di Pico*: Aſturum denique, *Sierra de las Aſturias.* Pro *Aſturum* fruſtra *Vettonum* reponit Joan. Geneſ. Sepulveda, lib. 3. ep. 45. ad Pintianum, pag. 181.

8. *Bætica.*] Andaluſia nunc eſt, cum parte Granatenſis regni. Unde ſit autem Andaluſiæ factum nomen, mihi fateor eſſe incompertum. A Vandalis enim, opinor, Vandalia diceretur. Orientales, quibus ignoti ſunt Vandali, inquit D. D'Herbelot, in Bibliotheca Orientali, pag. 114. fabulantur ab Andaluſo Japheti filio, Noë nepote, Andaluſiam nomen accepiſſe.

9. *Juridici.*] Quo tempore Romani Hiſpanias tenuere, ſuos in illis Senatus Judiciarios habebant, quos *Conventus Juridicos* ſuo nomine appellabant. Hunc finitimi, tamquam ad Coloniæ metropolim, jus petituri, & de controverſiis quæ orirentur, diſceptaturi conveniebant: quemadmodum hodieque in Gallia forum juris publici (Parlamenti Curiam vocant) Lutetiæ Pariſiorum, & Toloſæ, & alibi conſtitutum perdurat: & in Caſtellæ regno, Prætorium Valliſoletanum, & Granatenſe.

10. *Numero CLXXV.*] Sic Martianus, lib. 6. cap. de Hiſpania, pag. 203. librique omnes.

11. *In his coloniæ VIIII.*] Vide Notas & Emend. num. III. ubi eadem opera, quid coloniæ ſint, quid municipia, quid donata Latio oppida, quid denique fœderata, ac ſtipendiaria, dicturi ſumus.

12. *Onoba Æſtuaria.*] Ab æſtuariis eo loci frequentibus. Sunt autem æſtuaria, (ἀναχύσεις Straboni, lib. 3. pag. 140.) loca quæ marinis aquis referta ſunt ex inundationibus pelagi, per quas ſæpe in mediterranea fluviorum inſtar navigantes accedunt. Oppidum id porro Anæ fluvii oſtiis, ubi æſtuaria fiunt accedente mari, proximum, nunc eſſe *Gibraleon* Rodericus Carus recte cenſet, lib. 3. Antiq. Hiſpal. cap. 75. Vide Notas & Emend. num. IV.

13. *Luxia, & Vrium.*] Nunc amnes eos *Odier*, & *Tinto* vocant, inter Anam & Bætim fluentes.

14. *Arenæ.*] Ab Urio amne ad Bætim perpetua ſunt montium juga. Vide Notas & Emend. num. V.

15. *Bætis.*] Nunc *Guadalquivir* vocant: quæ vox Arabibus Fluvium magnum ſonat.

16. *Litus Corenſe.*] MSS. Reg. 1. 2. &c. *Curenſe.* Litus id a Bæti amne ad *Rio Guadalete* porrigitur, ubi oppidum *S. Lucar di Barameda.*

17. *Inter inſulas.*] Libro 4. ſect. 36.

18. *Junonis.*] Nunc *Capo de Trafalgar.* Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. ἀκρωτήριον, ἐν ᾧ ναὸς Ἥρας.

19. *Bæſippo.*] Hodie *Puerto Beges*, vel *Beger.* Vide Notas & Emend. num. VI.

20. *Belon.*] Ptolemæo, loc. cit. Βαίλων πόλις καὶ ποταμός. Marciano quoque Heracl. pag. 70. Stephano, Βελὼν, πόλις καὶ ποταμὸς τῆς Βαιτικῆς, &c. poſt Strabonem, lib. 3. pag. 140. Hodie *Tariffa*, ad fretum.

21. *Mellaria.*] Μενλαρία Marciano Heracl. pag. 70. Nunc diruta: loco nomen *Milarefe.*

22. *Carteia.*] Καρτηία Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. Nummus eſt ex ære minimo, apud P. Albaret, e Societate noſtra, Turnonii, inſcriptus, CARTEIA, quem ad nos ille inſpiciendum miſit. Pictus ea parte Genius civitatis eſt: pars altera eſt uſu detrita. Fabrica manifeſte Hiſpanica. Oppidi illius hodie rudera vix ſuperſunt. Portus ſupereſt admodum capax, cum caſtello, *Torre di Cartagena*, corrupto a vetere Carteïa nomine. Roder. Carus, lib. 3. Antiq. Hiſpal. cap. 24. Mela, lib. 2. cap. 6. *Carteia (ut quidam putant) aliquando Tarteſſus.* Pauſan. lib. 6. Eliac. poſter. pag. 378. & Strabo, lib. 3. pag. 151. ἔνιοι δὲ Ταρτησσὸν τὴν νῦν Καρπηΐαν προσαγορεύουσι. Gadium inſulam Tarteſſum quoque vocitatam dicemus, lib. 4. ſect. 36. Et in inſula ad Bætis oſtia tertiam eo nomine urbem veteres agnovere. Strabo, pag. 148.

23. *Mons Calpe.*] Cum oppido cognomine, cujus meminere Strabo, lib. 3. pag. 140. Antoninus, & nummus ſuſpectus, C. I. CALPE, hoc eſt, *Colonia Julia Calpe*, apud Spanhem. pag. 766. Sed eadem plane ea eſt cum Carteïa ſuperius dicta.

24. *Litore interno.*] Litore interni maris, hoc eſt, mediterranei: ibi enim oppidum Barbeſula, nunc *Guadajara*, ad amnem hodieque cognominem: Marcianus Heracl. ἀπὸ Καρπηΐας εἰς Βαρβήσολα .... ἀπὸ δὲ Βαρβησόλων, &c. Fluvii Βαρβησόλα meminere Ptolem. lib. 2. cap. 4. & Tzetzes, Chiliad. 8. v. 712.

25. *Item Salduba.*] Hoc eſt, ut Barbeſula, ſic etiam Salduba olim oppidum cum fluvio fuit cognomine: Suel non item. Salduba hodie *Marbella* eſt: ad amnem olim cognominem, qui nunc *Rio Verde* dicitur. Σοὲλ inter Marbellam & Malacam, in regno Granatenſi caſtellum eſt, hodie *Molina.* Refert hæc oppida Mela, lib. 2. cap. 6. *Mænoba, Malaca, Suel, Salduba, Lacippo, Barbeſul.* Inſcriptio vetus apud Reineſium, pag. 131. MUNICIPIO. SUELITANO. Sunt qui velint eſſe *Fuengirolam*, vicum a Malaca leucis quatuor diſſitum, ubi hæc reperta erutaque inſcriptio eſt, ſed ficta eadem & recens.

26. *Malaca.*] Malaca, inquit, fœderatorum oppidum eſt, cum fluvio. Ptolemæo, lib 2. cap. 4. Μάλακα, qui vicinum amnem Σάδουκαν vocat. Oppido incolæ nomen fecere *Malaga*: Galli, *Malgues*: amni, *Guadalquivireio*: ſive *Fiu Grande.* Regio vino nobilis, in Granatenſi regno.

27. *Mænoba.*] Μαίνοβα, Straboni. lib. 3. pag. 143. Ptolemæo Μάνοβα, mendoſe. Fluvio nomen eſt hodie *Fiu Frio*, ſeu Frigidus amnis: oppido, *Torres*, in litore regni Granatenſis.

[1] Sexti Firmum cognomine Julium, [2] Selambina, Abdera. [3] Murgis Bæticæ finis. Oram eam univerſam originis Pœnorum exiſtimavit M. Agrippa. [4] Ab Ana autem Atlantico Oceano [5] obverſa Baſtulorum Turdulorumque eſt. In univerſam Hiſpaniam M. Varro perveniſſe [6] Iberos, & Perſas, & Phœnicas, Celtaſque, & Pœnos tradit. [7] Luſum enim Liberi patris, aut Lyſam cum eo bacchantem nomen dediſſe Luſitaniæ, & Pana præfectum ejus [8] univerſæ. At quæ [9] de Hercule ac Pyrene, vel Saturno traduntur, fabuloſa in primis arbitror.

Bætis in Tarraconenſis provinciæ, non ut aliqui dixere, [10] Menteſa oppido, ſed [11] Tugienſi exoriens ſaltu, [12] juxta quem Tader fluvius, qui Carthaginienſem agrum rigat, [13] Ilorci refugit Scipionis rogum: verſuſque in occaſum, Oceanum Atlanticum [14] provinciam adoptans petit, modicus primo, ſed multorum fluminum capax; quibus ipſe famam aquaſque aufert. Bæticæ primum ab [15] Oſſigitania infuſus, amœno blandus alveo crebris dextra lævaque accolitur oppidis.

Celeberrima [16] inter hunc & Oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur: [17] Julia, quæ Fidentia: [18] Urgao, quæ Alba: [19] Ebura, quæ Cerealis: [20] Iliberi, quod Liberini: [21] Ilipula, quæ Laus: [22] Aſtigi, quod Julienſes: [23] Veſci, quod Faventia: [24] Singili, [25] Attegua, [26] Arialdunum, Aglaminor, Bæbro, [27] Caſtra vinaria, [28] Epiſibrium:

NOTÆ.

1. *Sexti.*] MSS. *Sexifirmum.* Mela, loc. cit. *Ex* vocat: *Sexitanum*, Antoninus: Σὲξ Ptolemæus, lib 2. cap. 4. hodie *Almunecar.* Vide Notas & Emend. num. VII. Hinc ſalſamentis Exitanis, ſive Sexitanis nomen, de quibus Strabo, lib. 3. pag 156. aliique.

2. *Selambina.*] Σηλάμβινα Ptolemæo, loc. cit. & mox Ἄβδηρα, Straboni, loc. cit. Ἄβδηρα, Stephano Ἄβδηρα. Illam hodie *Salobrena* incolæ: iſtam *Almeria* vocat Mariana, lib. 16. hiſt. Hiſp. cap. 18. pag. 503. utramque regni Granatenſis. Aliis Abdera *Adra*, eſſe videtur, haud adeo abludente ab Abdera vocabulo, medio fere inter Selambinam & Almeriam intervallo.

3. *Murgis.*] Antonino Murgi, a Sexitano, M. P. XXXVIII. Hodie Almeria eſt, ſi Mendozam audimus in Conc. Illib. *Muxacra*, in ora ulteriore verſus ſeptemtrionem, ſi Marianam; lib. 1. hiſt. Hiſp. cap. 3. cui ſubſcribimus. Alia porro ab iſta Μοῦργις Ptolemæi eſt, lib. 2. cap. 4 in mediterraneis Turdulorum Bæticorum oppidis. Alia item quam hodie Murciam vocant; regni caput, oppidum & a mari, & ab ora hac quam luſtramus longe diſſitum.

4. *Ab Ana.*] Ad fretum uſque. Mela, lib. 3. cap. 1. A freto *ad flumen Anam Turduli & Baſtuli habitant.*

5. *Obverſa.*] Subintellige, ora. A Turdulis ſive Turdetanis; Bætica tota olim Turdetania appellata, Vide Strab. lib. 3. pag. 139.

6. *Iberos*; *&c.*] De his omnibus vide Diodor. Sicul. lib. 5. Bibl. pag 312. Appianus in Ibericis, pag. 256. Melam, lib. 2. cap. 6. alioſque. Phœnicum in primis expeditionem in Hiſpaniam eo tempore ſuſceptam, quo Romanæ urbis fundamenta ponerentur, Mariana cenſet, lib. 1. hiſt. Hiſp. cap. 15.

7. *Luſum enim.*] Varro nugatur, ſi a ludo ſeu luſione, quæ vox Latina eſt; jam tum Bacchi ævo Luſitaniam cognominatam velit: aut a λύσσα, quæ vox rabiem ſonat. Sic tamen Martianus accepit lib. 6. cap. de Hiſpania, pag. 203. *Luſitania*; *cui nomen fabula a luſu Liberi patris, vel cum eo bacchantium, ſociavit.* In MSS. *Lyſum.* An *Lyſum Liberi Patris*, *aut Lyſam cum eo bacchantem* legi ſatius: ut *Lyſus* & *Lyſa* unius hominis, qui Bacchi filius comeſve fuerit, nomen geminum eſſe videatur? Bacchum ipſum Lyſium apud Pauſaniam dictum accipimus, a λύω, quod curas ſolvit. *Bacchantem* habent editiones vetuſtæ.

8. *Univerſæ.*] Subintellige, Hiſpaniæ. Verba Soſthenis de Baccho, lib. 12. Ibericorum: Νικήσας δὲ Ἰβηρίαν, Πᾶνα κατέλιπεν ἐπιμελητὴν τῶν τόπων, ὃς τὴν χώραν ἀπ᾽ αὐτοῦ Πανίαν μετωνόμασεν, ἣν οἱ μεταγενέστεροι Σπανίαν προσαγορεύουσι. Apud Plutarch. lib. de flumin. pag. 1159.

9. *De Hercule*, *&c.*] De Herculis expeditione in Hiſpaniam; Diodor. Sic. lib. 4. Bibl. p. 226. A Pyrene Bebrycis filia, quam Hercules adamarat, in Pyrenæo monte ſepulta, montis ejus appellationem fabuloſe Silius deducit, lib. 3.

10. *Menteſa.*] Hæc Menteſa Baſtulorum, de qua ſect. 4. dicetur. Nunc vicus *S. Thomé*: olim Epiſcopalis ſedes, Gienam deinde tranſducta, *Jaën.*

11. *Tugienſi.*] Ab oppido Tugia; cujus Antoninus meminit; & a Caſtulone, Malacam verſus, diſtare ait, XXXV. M. P. Nunc jacet. Saltui Tugienſi nomen, *Sierra di Alcaraz.*

12. *Juxta quem Tader.*] Ita MSS. omnes. Ex iiſdem montibus, quibus Bætis, Tader oritur: hodie *Segura* vocant: Sed is in ortum tendit, Murciam rigat, & in Illicitanum agrum devolvitur, ut dicetur ſect. ſeq.

13. *Ilorci.*] Curvo, inquit, amnis deflectit anfractu, quaſi refugiat Cn. Scipionis rogum aſpicere: quem in turrim quamdam Aſdrubalis copiæ fugientem compulerant: qua incenſa cum omni comitatu miſere concrematus eſt: ut auctor eſt Appianus in Iberic. pag. 263. Oppido nomen hodie *Lorquinum eſt*, ad amnem Taderem, in regno Murciæ.

14. *Provinciam.*] Bæticæ provinciæ, quam mediam ſecat, ſuum nomen impertiens.

15. *Oſſigitania.*] Ab Oſſigi oppido, de quo mox: ab ea provincia Bæticæ initium duci haud obſcure innuit: citra verſus ſeptemtrionem & ortum, Tarraconenſem eſſe: quare ad Caſtulonem oppidum; qui Bæticæ finis paulo poſt dicetur, Oſſigitania pertinuit.

16. *Inter hunc.*] Inter Bætim, ab Oſſigitania, ad fretum Gaditanum, & Atlantici oram Oceani, Cordubenſis conventus mediterranea oppida iſta ſunt: Segeda, &c.

17. *Julia, quæ.*] Tiberii nummus, in Theſauro Goltzii, COL. JUL. FIDENTIA. Sed ſunt Goltziana Latina numiſmata pleraque adulterina & ficta. Straboni, lib. 3. pag. 141. Ἰουλία. Eſt Οὐλία vel potius Ἰουλία Ptolemæi prope Cordubam, lib. 2. cap. 4.

18. *Urgao.*] Inſcriptio inventa Arjonæ in agro Giennenſi, leucis duabus ab *Andujar*, MUNIC. ALBENSE. URGAVON. apud Gruter. p. 233. ſed ficta & recens.

19. *Ebura.*] In MSS. quibuſdam, *Ebora.* Non eſt hæc *Ebora* Pomponii Melæ, de qua ille in Bæticæ litore, lib. 3. cap. 1. nec Strabonis Ἔβουρα, quæ eadem cum Ebora Pomponii eſt, lib. 3. pag. 140. Nunc, ut ergo reor, eſt *Alcala Real*, inter Granatam & Cordubam.

20 *Iliberi.*] Loayſas in Conc. Illib. legit, *Eliberi*, *quod Eliberini.* Fuit in colle, cui nomen hodie eſt *Sierra de Elvira.* Ptolemæo, loc. cit. Ἰλλιβερίς.

21. *Ilipula.*] Ptolemæo, loc. cit. Ἰλίπουλα μεγάλη. Nunc eſt Granata, regni cognominis caput. Vide Roder. Carum, lib. 3. Antiq. Hiſpal. cap. XI. pag. 100.

22. *Aſtigi.*] Nunc *Alhama*, inter Granatam & internum mare, verſus Malacam. Mart. de Roa, in hiſt. Aſtigit. fol. 13. aliique: Ptolemæo, loc. cit. Ἀστιγίς. Parmenſis editio, *Aſtici.*

23. *Veſci.*] Οὔεσκις Ptolemæo, loc. cit. Forte *Archidona*, inter *Antequera*, & *Alcala Real.*

24. *Singili.*] Eadem Antiquaria Antonino dicta, nunc *Antequera*, ſupra Malacam. Ibi reperta inſcriptio apud Gruter. exſtat, pag. 437. MUNICIP. SINGILIENSIUM.

25. *Attegua.*] Ἀττεγούα πόλις, Dioni, lib 43. pag. 230. haud procul Corduba. Mariana, lib. 3. hiſt. Hiſp. cap. 21. *Attegua*, inquit, *decimo ſexto ab urbe Corduba lapide ſita erat, quo nunc loco ruinæ tantum exſtant Tebæ veteris nomine: Teva veja*, ſexto fere milliari ab Antiquaria Hiſpalim euntibus. Vide Notas & Emend. num. VIII.

26. *Arialdunum.*] MSS. Reg. & Colb. *Arialdunum*, *Aglamin*, *Urbedo.* Hic aliqui comminiſcuntur, *Avia*, *Eldanum*: & a priore oppido dictum eſſe Feſtum Avienum volunt. Pro *Bæbro.* forte *Agabro* legi ſatius: quod cum Eliberitana & Aſtigitana Eccleſia, meminit etiam Agabrenſis Concilium Hiſpalenſe II. can. 1.

27. *Caſtra Vinaria.*] Forte quæ Hirtio Caſtra Poſtumiana dicuntur, millibus fere quatuor ab Attegua & Succubi, lib. de bello Hiſp. pag. 255. quæ Mariana, lib. 3. hiſt. cap. 21. pag. 123. nunc *Caſtro del Fiume* ait appellari.

28. *Epiſibrium.*] MSS. R. 2. *Epiſimbrium.* Reg. 1. & Colb. 2. *Ciſimbrium.*

[1] Hippo nova, [2] Illurco, [3] Oſca, Eſcua, Succubo, [4] Nuditanum, [5] Tuati vetus; [6] omnia Baſtitaniæ vergentis ad mare, conventus vero Cordubenſis. [7] Circa flumen ipſum, [8] Oſſigi, quod cognominatur Laconicum: [9] Illiturgi, quod Forum Julium: Ipaſturgi, quod Triumphale: [10] Sitia: & XIV. M. paſſuum remotum in mediterraneo [11] Obulco, quod Pontificenſe appellatur. [12] Mox Ripepora fœderatorum, [13] Sacili Martialium, [14] Onoba. [15] Et dextra, [16] Corduba, colonia Patriciæ cognomine: inde primum navigabili Bæti. Oppida: [17] Carbula, [18] Decuma: fluvius Singulis, [19] eodem Bætis latere incedens. Oppida Hiſpalenſis conventus: [20] Celti, Arua, Canama, Evia, [21] Ilipa cognomine Ilia: [22] Italica. Et a læva, Hiſpalis colonia, cognomine [23] Romulenſis. [24] Ex adverſo oppidum Oſſet, quod cognominatur Julia Conſtantia: Vergentum, quod [25] Julii Genius: [26] Orippo, Caura, Siarum. Fluvius Menoba, [27] & ipſe a dextro latere infuſus. At inter æſtuaria

NOTÆ.

1. *Hippo.*] MSS. *Iphonoba.* Hipponem Livius agnoſcit, ſed in Carpetanis, haud procul Toleto, lib. 39. pag. 496.

2. *Illurco.*] Inſcriptio apud Gruterum, pag. 406. ORDINIS. ILLURCONENSIS, ex Ant. Auguſtini ſchedis, reperta in pago *Pinos*, Granatenſis agri. Falſa & recens.

3. *Oſca, &c.*] Oſcam nunc aiunt eſſe *Hueſcar*, in confinio regni Granatenſis, & Caſtellæ Novæ. Ita Jo. Franc. Andrez, lib. de patria S. Laurent. pag. 6. aliique. *Eſcuam* Ptolemæus Ἔσκουαν vocat, lib. 2. cap. 4. *Succubo* Hirtio, lib. de bello Hiſp. pag. 254. Ucubis vocatur, prope Atteguam. Succubitani municipii meminit Capitolinus, in M. Antonio, pag. 22.

4. *Nuditanum.*] MSS. *Unditanum.*

5. *Tuati.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

6. *Omnia Baſtitaniæ.*] Recenſita inquit, hactenus oppida, in Baſtitaniæ parte illa ſunt, quæ non ad Oceanum. ſed internum vergat ad mare: ad conventum vero quod ſpectat, Cordubam jura petunt. Baſtetani Plinio iidem qui Baſtuli. A Bæti amne ad Carthaginem novam, Oceani internique maris oram tenuere. Auctor Strabo, lib. 3. pag. 156. Nomen a Baſta urbe, quæ hodie *Baza* eſt, inquit Mariana, lib. 1. hiſt. Hiſp. cap. 3. Apud Gruter. pag. 349. BASTETANUS. At pag. 225. permutatis literis, BATESTANI. POPULI. Sunt pleræque omnes Inſcriptiones Gruterianæ ſuſpectæ aut fictæ.

7. *Circa flumen.*] Circa Bætim

8. *Oſſigi.*] In ſubſcript. Conc. Illib. *Clementianus ab Oſſigi.* Nunc aiunt eſſe *Megibar*, inter *Andujar*, & *Linarez*, in regno Giennenſi. In Hiſpania Laconicos mores & inſtituta floruiſſe auctor eſt Strabo, lib. 3. pag. 154. Inde illa fortaſſe cognomina, Laconicum, & Laconimurgi, quæ nunc occurrunt. Tamen in MSS. hoc loco *Latonium* ſcribitur.

9. *Illiturgi.*] A Scipione æquatum ſolo id oppidum auctor eſt Livius, lib. 28. pag. 326. & Appian. in Iber. pag. 272. cui Ἰλουργία πόλις dicitur, ſicuti Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. Ἰλουργίς. Nunc eſt *Andujar el vejo*, tribus millibus ab *Andujar* oppido ad Bætim ſito, ſupra Cordubam: ubi reperta inſcriptio, quam refert Morales, lib. 2. fol. 57. ORDO ILITURGITANOR. ficta & recens.

10. *Sitia.*] Σιτία Ptolemæo, loco cit.

11. *Obulco.*] Ὀβόλκων Stephano: Ὄβουλκον Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. Hodie *Porcuña*, oppidum haud ignobile Cordubam inter, & Giennam. Ita Mariana, lib. 3. hiſt. Hiſp. cap. 21. pag. 123. Reperta ibi vetus inſcriptio, apud Gruterum, pag. 105. MUNICIP. PONTIFICIS. Et pag. 458. ORDO. PONTIFICIENSIS. OBULCONENSIS. Id pluribus firmat argumentis, Mart. de Roa, in hiſt. Aſtig. pag. 18. In nummo vetere, e Gaza Regia, OBULCO.

12. *Mox Ripepora.*] Poſt Obulconem, inquit, ſequitur in mediterraneo Ripepora, quod oppidum fœderatorum fuit. In oppido *Montoro* repertum lapidem vetuſtum Hieron. Surita ait in Anton. Itiner. pag. 553. cum inſcript. RESPUB. EPORENSIS. Eporam a Corduba diſtare Antoninus prodidit M. P. XXVIII. a Caſtulone, L. Gruteri inſcript. pag. 105. ORDO. MUN. EPOR. Hanc Eporam eſſe *Montoro*, in Cordubenſi Diœceſi, cenſet pariter Roder. Carus, lib. 3. cap. 22. pag. 120. Hæc Ἔβορα Ptolemæi videtur, lib. 2. cap. 4. in oppidis Turdulorum mediterraneis, proxime Onobam.

13. *Sacili.*] Σακιλὶς Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. in oppidis Turdulorum mediterraneis. Nunc *Alcorrucen* vocant. In Theſauro Goltzii, pag. 244. MUN. SACILIS.

14. *Onoba.*] Ὄνοβα Ptolemæo, loc. cit. Ut Narbo Martius, a Martia, ut videtur, legione, quæ eo deducta colonia eſt, ſic Onoba eamdem ob cauſam Martialum cognominata creditur. At hoc verius Sacilis cognomen eſt, interpungique ſatius in hunc modum: *Sacili Martialium*, *Onoba.*

15. *Et dextra.*] In ripa fluvii, quæ meridiem ſpectat.

16. *Corduba.*] Hodie *Corduba la veja*, leuca fere una a Corduba nova, quam nos *Cordouë* dicimus in ſeptemtrionali amnis latere poſita. In nummo Auguſti, COLONIA PATRICIA.

17. *Carbula.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. &c. & in nummo antiquo ex ære, apud P. LUDOVICUM IOBERT e Societate noſtra, CARBULA. non *Carbulo.* Carulam in Bætica habet Antoninus, ſed Ilipam inter & Hiſpalim: quare non eſt hujus loci: quamquam aliter Suritæ viſum, in Anton. Itiner. pag. 562. & Roder. Caro, lib. 3. Antiq. Hiſpal. cap. 49.

18. *Decuma.*] In MSS. R. 1. 2. &c. *Detuma.* Forte *Detunda*, vel *Detunna.* Nam, ut Barbarus adnotavit, in hoc ipſo Bæticæ tractu, inter mediterranea Turdulorum oppida Δετοῦνδα a Ptolemæo nominatur, haud procul Sacili. Situm ejus oppidi fuiſſe neceſſe eſt inter Bætim & Singulim amnes.

19. *Eodem*] Dextro ſcilicet, & meridionali. Amnem hodie *Xenil*, & *Guadaxenil*, accolæ nuncupant.

20. *Celti, &c.*] Antonino, vel Æthico potius, ut viris eruditis placet, in itinere ab Hiſpali Emeritam. Ceterorum oppidorum mentio in vetuſtis Inſcriptionibus. Vide Notas & Emend. num. X.

21. *Ilipa.*] Nunc *Peñaflor*, ad Bætim, inter Cordubam, Hiſpalimque. Vide Notas & Emend. num. XI.

22. *Italica.*] Omnium ſcriptorum conſenſu hodie eſt *Sevilla la veja*, Hiſpali proxima: Silii vatis, ut quidem vulgo creditur, natalibus clara. Gruteri inſcriptio, pag. 385. COLONIA. ITALICENSIS. IN. PROV. BAET. In nummis Auguſti, ITALICA: Tiberii, MUN. ITAL. & MUN. ITALIC. *Municipium Italicenſe.*

23. *Romulenſis.*] Huc pertinet vetus inſcriptio, apud Gruter. pag. 257. QUI IULIAE. ROMULEAE. NEGOTIANTES. Hodie *Seville.* Juliam Romulam a Julio Cæſare nuncupatam ait Iſidorus, lib. 15. Orig. cap. 1. Nummus eſt ex ære magno, in quo caput eſt femineum Orbi Romano impoſitum; cujus in vertice Lunæ creſcentis effigies eſt, quod eſt ſymbolum Auguſtarum, ut eſt ſymbolum Auguſtorum Solis ſidus. Epigraphe: IULIA AUGUSTA GENETRIX ORBIS. Julia Auguſti filia hæc eſt, eadem Tiberii conjux. At non hic ORBIS legi certe oportet, veluti una vox ſit, Nam quid ſibi vult *Genetrix Orbis?* Quæ femina, quæve Dea dici genuiſſe orbem poſſit, ullo bono ſenſu? In averſa nummi area caput Auguſti radiatum eſt: ſupra, Solis ſidus: juxta, fulmen. Epigraphe: PERMISSU DIVI AUG. COL. ROM. *Colonia Romulenſis.* A Divo Auguſto jus impetraſſe ſe cudendæ monetæ hoc titulo colonia Romulenſis, ſive Hiſpalis, gloriatur. Itaque legendum in priore titulo eſt: IULIA AUGUSTA GENETRIX, *Obſtrinxit Romulenſes Beneficio Impetrato Singulari.* Genetrix appellatur, ut ab altera Julia ſecerneretur, quam ipſa genuerat, uxore Germanici nimirum, Julia Agrippina Auguſta. *Mater* dici non debuit, ne *Mater Orbis* dici crederetur, hoc eſt, Orbis Romani, quo ſenſu dicta eſt Livia Auguſta, Auguſti conjux, *Mater Patriæ:* cum aliud vellent Romulenſes intelligi. Ergo ſcribi *Genetrix*, non *Mater* oportuit.

24. *Ex adverſo.*] Dextro igitur Bætis latere, ſeu meridiano: nam lævo ſita olim Hiſpalis fuit. Igitur *Alcala de Guadaira* fuerit ſane potius Oſſet, quam *Alcala del Rio*, quantumcumque Pſeudo-Maximus refragari nobis in Chronico videatur: cum Oſſet oppidum Aquas Duras jubet intelligi, ubi S. Gregorii ſacræ reliquiæ aſſervantur.

25. *Julii Genius.*] Ut Athenienſes ædem Auguſti Genio, Suetonio teſte, dedicarunt: ſic urbem ſuam Vergentenſes ſub Genii Cæſaris tutela ac præſidio collocarunt. Nunc *Gelves*, ut quidem videtur, inter amnes Bætim & *Guadiamar.* Vide Notas & Emend. num. XII.

26. *Orippo, Caura, &c.*] Orippo, nunc *Villa de dos Hermanas*, IX. M. P. ab Hiſpali, eruditis creditur. Siarum *Sarracatin*, in agro Utrerenſi, Mart. de Roa, in hiſt. Aſtig. In nummo vetere, ex ære, apud D. FOVCAVLT, legitur IRIPPO. In alio apud P. IOBERT, legitur CAURA.

27. *Et ipſe a dextro.*] Hoc eſt, meridiano. Nunc *Rio Guadalete* dicitur, in oſtium Bætis orientale, ἀνατολικώτερον, ſi fides Marciano, pag. 71. olim influens: nunc eo oblimato, proprio in Oceanum ore ſe devolvit, flexumque, ut Plinius paulo poſt ait, torſit, correxitve. Vide Notas & Emend. num. XII.

Bætis, oppidum [1] Nebriſſa, cognomine Veneria, [2] & Colobona. Coloniæ : [3] Aſta, quæ Regia dicitur : & in mediterraneo [4] Aſido, quæ Cæſariana.

Singulis fluvius in Bætin, quo dictum eſt ordine, irrumpens, [5] Aſtigitanam coloniam alluit, cognomine Auguſtam Firmam, ab ea navigabilis. Hujus conventus ſunt [6] reliquæ coloniæ immunes : [7] Tucci, quæ cognominatur Auguſta Gemella : [8] Itucci, quæ Virtus Julia : [9] Attubi, quæ Claritas Julia : [10] Urſo, quæ Genua Urbanorum : inter quæ [11] fuit Munda cum Pompeii filio capta. Oppida libera : [12] Aſtigi vetus, [13] Oſtippo. Stipendiaria : [14] Callet, Calucula, Caſtra gemina, Ilipula minor, Merucra, Sucrana, Obulcula, Oningis. Ab ora venienti [15] prope Menobam amnem & ipſum navigabilem, haud procul accolunt [16] Alontigiceli, Aloſtigi.

Quæ autem regio a Bæti ad fluvium Anam tendit extra prædicta, [17] Bæturia appellatur, in duas diviſa partes, totidemque gentes : [18] Celticos qui Luſitaniam attingunt, Hiſpalenſis conventus : [19] Turdulos, qui Luſitaniam & Tarraconenſem accolunt, [20] jura Cordubam petunt. Celticos [21] a Celtiberis ex Luſitania adveniſſe manifeſtum eſt, ſacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica diſtinguuntur : [22] Seriæ adjicitur Fama Julia : [23] Nertobrigæ, Concordia Julia : [24] Segidæ, Reſtituta Julia : [25] Contributæ Julia : [26] Ucultuniacum, quæ & Turiga nunc eſt : [27] Laconimurgi, Conſtantia Julia : Tereſibus Fortunales, & [28] Callenſibus Emanici. [29] Præter hæc in Celtica, Acinippo, Arunda ; [30] Arunci,

NOTÆ.

1. *Nebriſſa.*] Diſtare nunc a Bæti VIII. P. M. ſcribit Mariana, lib. I. hiſt. Hiſp cap. 3. & Anton. Nebriſſenſis : altero Bætis oſtio nunc oblimato Incolis *Lebrixa*. In nummo Claudii Imp. teſte Ligorio, ſed falſo plerumque, apud Holſten. pag. 128. COLONIA. VENEREA. NABRISSA. AUGUSTA.

2. *Et Colobona.*] MSS. *Colobana*. Hodie *Tribuxena*, inter *Lebrixa*, & *S. Lucar di Barrameda*. Sic Roder. Carus, lib. 3. Antiq. Luſit. c. 22. Qui *Col. Onoba*, legi hic jubent, & a librorum omnium fide deſciſcunt, & plures colonias invehunt, quam quot Plinius promiſerat.

3. *Aſta*] Meminit Mela, lib. 3. cap. I. Ptolemæus, lib. 2. cap. 4. aliique. Nunc *Xerez della Frontera*, ad amnem *Guadalete*, teſte Mart. de Roa, in hiſt. Aſtig. Rudera urbis inter *Xerez* & *Tribuxena* monſtrari ait Rod. Carus.

4. *Aſido.*] Poſtea Aſidonia, demum *Medina Sidonia* appellata. Non eſt Ptolemæi Ἄσινδον, lib. 2. cap. 4. quæ inter Bætim Anamque ſita, juxta Nertobrigam.

5. *Aſtigitanam.*] Hodie *Ecija*, inter Hiſpalim, & Cordubam. Apud Gruter. pag. 101. COL. AUG. FIR. Aſtigi reperta inſcriptio. Et apud Mart. de Roa, in hiſt. Aſtig. COL. IUL. AUG. FIR. In nummo vetere, COL. AST. AUGUSTA.

6. *Reliqua.*] E coloniis novem, quas promiſerat, jam quinque apellavit : Gades, de quibus inter inſulas uberius, lib. 4. ſect. 36. Cordubam, Hiſpalim, Aſtam, Aſidonem.

7. *Tucci.*] Hodie *Marios*, inter Cordubam, & Giennum. Τοῦκι Ptolemæus, lib. 2. cap. 4. Γέμελλαν vocat Appianus, in Iber. pag. 293. Gruteri inſcriptio, pag. 323. COLONIAE. GEMELLAE. TUCCITANAE. Unde Gemellæ nomen, dicemus in Notis & Emend. num. XIII.

8. *Itucci.*] Ἴτυκη Appiano in Iber. pag. 292.

9. *Attubi.*] Nunc eſſe *Eſpejo*, Marianæ videtur, lib. 3. hiſt. cap. 21. Nobis *Olivera*, prope Oſtipponem. In Theſauro Goltzii, pag. 238. Neronis nummus, COL. CLARITAS. IULIA.

10. *Urſo.*] Hodie *Oſſuna*. Ducatus titulo inſignis : Mariana, lib. 3. hiſt. cap. 22. Ὀρσῶνα vocat Appianus, in Iber. pag. 291. Urſaonem Hirtius in bello Hiſp. pag. 264. In Conc. Arelat. I. ſubſcribit *Natalis Presbyter de civitate Urſolenſium*. Vide Notas & Emend. num. XIII.

11. *Fuit Munda.*] Hac familiari forma loquendi *fuit*, exciſum deletumque ævo ſuo oppidum, cui hanc præfigit voculam, innuit. De Cn. Pompeio Magni F. ad Mundam interfecto, vide Livii Epitomen, lib. 115. Hirtium, de bello Civ. pag. 264. Velleïum, lib. 2. n. 56. Florum, lib. 4. cap. 2. Dionem, lib. 43. pag. 233.

12. *Aſtigi vetus.*] Nunc eſt *Alhameda*, inter coloniam Aſtigitanam, & Oſtipponem, Martino de Roa, in hiſt. Aſtig.

13. *Oſtippo.*] Meminit Anton. XIV. M. P. ab Ilipa, in itinere a Gadibus Cordubam. Aſtapa Livio eſt, lib. 28. pag. 327. Ἀστάπα, Appiano, in Iber. pag. 273. nunc *Eſtepa :* tribus fere leucis ab Aſtigitana colonia, in agro Oſſunenſi.

14. *Callet, &c.*] In nummo Hiſpanico, apud Roder. Carum, lib. 3. cap. 70. pag. 197. CALLET. *Calucula*. Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. Καλίκουλα. *Obulcula* Ὀβόλκουλα Appiano in Iber. pag. 293. Ὀβούκολα Ptolemæo. Nunc eſt *Manclova*, inter Aſtigitanam coloniam, & Carmonem, Rod. Caro, lib. 3. cap. 41. *Oningis* Livio eſt *Oringis*. Vide Notas & Emend. num. XIV.

15. *Prope Menobam.*] *Rio Guadalete*, ut diximus, non *Guadiamur*, ut Rod. Caro viſum, lib. 3. cap. 84. qui deinde accolatum ejus amnis, quos Plinius mox appellat, perturbat ſitum.

16. *Alontigiceli.*] MSS. Reg. & Colb. *Alontigi*, *Caliloſtigi*.

17. *Bæturia.*] Βαιτουρία Straboni, lib. 3. pag. 142. Nunc magna ex parte *Petrocha* dicitur, ob petrarum frequentiam, teſte Jo. Sepulveda Cordubenſe, de patria ſua ſic ſcribente ad Pintianum, lib. 3. Epiſt. 45.

18. *Celticos.*] Nunc Andaluſiæ pars ea eſt, quæ ſupra Bætim, ad ripam uſque Anæ & *Badajox* civitatem.

19. *Turdulos.*] Ubi hodie *Eſtremadura*, quæ inter Anam & Bætim.

20. *Iura Cordubam.*] Sunt fori conventuſque Cordubenſis.

21. *A Celtiberis.*] A Celtiberis quidem, quoniam oppidorum vocabula in Celtiberia quoque ſunt paria, in Bætica cognominibus diſtinguuntur : In Luſitania vero Celtiberos conſediſſe prius, quam in Bæturiam commigrarent, ſuadet linguæ, ſacrorumque ſimilitudo : & nomina etiam nonnulla oppidorum gemina. Hunc locum fruſtra ſolicitant Pintianus, & Salmaſ. in Solin. pag. 279. contra librorum omnium conſenſum.

22. *Seriæ adjicitur.*] Subintellige, cognomen. Σεῤῥία eſt Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. quamquam in Turdetanis ſeu Turdulis locat, juxta Luſitaniam. Vide Notas & Emend. num. XV.

23. *Nertobrigæ.*] Νερτόβριγα Ptolemæo, loc. cit. prope Contributam Κοντριβοῦταν. Eſt & alia Nertobriga Celtiberorum ; apud Florum, lib. 2. cap. 17. pag. 91. Nertobriga hæc Bæticæ, nunc *Valera la veja*, prope *Frexenal*. Rod. Carus, lib. 3. cap. 66.

24. *Segidæ.*] Huic cognominis alia in Celtiberis agnoſcitur a Stephano, Σεγίδη, πόλις Κελτιβήρων. Appiano in Iber. pag. 279. Σεγήδη, πόλις Κελτιβήρων τῶν Βελλῶν λεγομένων, hoc eſt, Bellitanorum, de quibus ſect. ſeq.

25. *Contributæ.*] Hanc ab Emerita diſtare M. P. XLIV. auctor eſt Antoninus. In Celtiberis quoque Contrebia ſeu Contributa fuit, de qua Florus, & Livius. Tamagus in Martyrol. Hiſpan. die 10. Decem. erutas ait ad oppidum *Medina de las Torres*, inſcriptiones multas, IULIAE CONTRIE.

26. *Ucultuniacum.*] In MSS. *Mucultuniacum*. Libentius agnoverim, *Mucultuni, item :* ut ſit ſententia, adjici ei oppido cognomen idem, nempe *Iulia*. Curicam a Contributa diſſitam ait Antoninus, M. P. XXIV. Non eſt *Carruca* Hirtii, lib. de bello Hiſp. pag. 260. quippe quæ juxta Mundam poſita, ultra Bætim. Sed videtur eſſe Κούργια Ptolemæi, lib. 2. cap. 4. in Celticis Bæticis, haud dubie pro Κούριγα, vel Τούριγα. Nam Romana editio anni 1470. & Parmenſis anni 1476. habent *Turiga*.

27. *Laconimurgi.*] In MSS. Reg. & Colb. *Lacimurgæ*. Et in Vettonibus Luſitaniæ populis, unde Celtici profecti ſunt, Λακωνίμουργον habet Ptolemæus. lib. 2. cap. 5. Nunc eſſe *Conſtantina* videtur, in Andaluſia ſupra *Peñaflor :* nec procul inde Tereſes tenuere oppidum, ubi *S. Nicòlo del Puerto*. Tereſes a Fortunalibus perperam ſecernit Pſeudo-Maximus in Chronico. Coloniæ Conſtantiæ mentio apud Hygen. lib. de limitib. conſtit. pag. 195. ſed ab iſta, ut puto, diverſæ.

28. *Callenſibus.*] Quorum oppidum *Caçalla*, juxta *Alaniz*, & *S. Nicolo del Puerto*. Rod. Carus, lib. 3. cap. 70. Olim Calentum dictum, ex Plinio ipſo, lib. 35. ſect. 49.

29. *Præter hæc.*] Ἀκινίππω Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. in Bæticis Celticis, & Ἄρουνδα, & Ἄρουκι. In nummo vetere, apud Rod. Carum, lib. 3. cap. 57. ACINIPO. Sed idem Carus & Acinipponem, & Arundam, & Atucci, & cetera quæ ſequuntur oppida, magno errore extra Bæturiæ Celticam, quæ tota Ana & Bæti amnibus clauditur, fere ad Gaditanum fretum ablegat, prope Mundam, vocum affinitate inductus in fraudem.

30. *Arunci.*] Vel *Arucci*, nunc *Aroche*, Andaluſiæ pagus, in confinio Luſitaniæ. Inſcriptio Gruteri, pag. 238. CIVITAS ARUCCITANA.

Turobrica, [1] Laſtigi, Alpeſa, Sæpone, Serippo. Altera Bæturia, quam diximus Turdulorum, & conventus Cordubenſis, habet oppida non ignobilia: [2] Arſam, [3] Mellariam, Mirobricam: regionis Oſintiadis, [4] Siſaponem.

Gaditani conventus: civium Romanorum [5] Regina: Latinorum, Regia [6] Cariſſa, cognomine Aurelia: Vrgia cognominata Caſtrum Julium: [7] item Cæſaris Salutarienſis. Stipendiaria: [8] Beſaro, Belippo, Barbeſula, Lacippo, Bæſippo, Callet, Cappagum, Oleaſtro, Itucci, [9] Brana, Lacibi, Saguntia, Andoriſæ.

Porro longitudinem univerſam ejus prodidit M. Agrippa CCCCLXV. M. paſſuum: latitudinem CCLVII. M. [10] ſed cum termini Carthaginem uſque procederent: quæ cauſa magnos errores computatione menſuræ ſæpius parit, alibi mutato provinciarum modo, alibi itinerum auctis aut diminutis paſſibus. Incubuere maria tam longo ævo, alibi proceſſere litora, torſere ſe fluminum aut correxere flexus. [11] Præterea aliunde aliis exordium
* Cap. II.
menſuræ eſt; & alia meatus: ita fit, ut nulli duo concinant. * Bæticæ longitudo nunc [12] a Caſtulonis oppidi fine Gades, CCL. M. & a Murgi maritima ora XXV. M. paſſ. amplior. Latitudo a Carteïana ora [13] CCXXXVI. M. paſſ. Agrippam quidem in tanta viri diligentia, præterque in hoc opere cura, cum orbem terrarum [14] orbi ſpectandum propoſiturus eſſet, erraſſe quis credat, & cum eo Divum Auguſtum? Is namque complexam eum porticum ex deſtinatione & commentariis M. Agrippæ a ſorore ejus inchoatam peregit.

Cap. III.

IV. Citerioris Hiſpaniæ, ſicut complurium provinciarum, aliquantum vetus forma mutata eſt: utpote cum Pompeius Magnus trophæis ſuis, quæ ſtatuebat in Pyrenæo, [15] DCCCLXXVI. oppida ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris in ditionem a ſe redacta teſtatus ſit. [16] Nunc univerſa provincia dividitur in conventus ſeptem: Carthaginienſem, Tarraconenſem, Cæſarauguſtanum, Clunienſem, Aſturum, Lucenſem, Bracarum. Accedunt inſulæ, quarum mentione ſepoſita, præter civitates contributas aliis CCXCIV. provincia ipſa continet [17] oppida CLXXIX. In iis colonias XII. oppida civium Romanorum XIII. Latinorum veterum XVIII. fœderatorum unum, ſtipendiaria CXXXV.

Primi in ora [18] Baſtuli: poſt eos, quo dicetur ordine, intus recedentes Menteſani, Oretani, & ad Tagum Carpetani: juxta eos Vaccæi, Vectones, & Celtiberi Arevaci. Oppida oræ proxima: [19] Urci, adſcriptumque Bæticæ [20] Barea: regio [21] Mavitania, mox Deïtania, dein Conteſtania: [22] Carthago nova, colonia: cujus a promontorio quod [23] Saturni vocatur, Cæſaream Mauritaniæ urbem CLXXXVII. M. paſſ. trajectus. Reliqua in ora:

NOTÆ.

1. *Laſtigi.*] In nummo vetere, quem exhibet Roder. Carus, lib. 3. cap. 61. pag. 186. LASTIGI. Et cap. 62. ORDO MUNICIPI. FLAVI. SALPENSANI, in inſcriptione quam Utrere ultra Hiſpalim, verſus fretum, repertam ait: Sed non continuo ejus loci nomen Salpeſam fuiſſe recte colligit: quam in Celtica Bæturia fuiſſe, hoc eſt, inter Bætim & Anam Plinius aſſeverat.

2. *Arſam.*] Ἄρσα Stephano, & Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. & Appiano in Iber. pag. 294. Tamayus in Martyr. Hiſp. 8. Julii, Eſtremadura fuiſſe ait, nunc *Argallen*, dici, leucis duabus a *Zalamea della Serena*.

3. *Mellariam.*] Hodie *Fuente de la Ovejuna*, a Corduba leucis XIV. verſus Emeritam. Repertæ ibi inſcriptiones, apud Gruter. pag. 391. ORDO. MELLARIENSIS. Nec procul inde pagus eſt *Villa de Capilla*, veteribus Mirobrica, ut docet eruta ibi inſcriptio vetus, apud eumdem Gruter. pag. 257. ex Ant. Auguſtini ſchedis, MIROBRICENSIUM. MUNIC.

4. *Siſaponem.*] Ubi nunc *Almaden*, in Andaluſia ſupra Hiſpalim. Σισάπων Straboni dicitur, lib. 3. pag. 142. Vide Notas & Emend. num. XVI.

5. *Regina.*] Ῥῆγινα Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. Apud. Ambr. Moral. lib. 7. fol. 101. RESP. REGINENSIUM.

6. *Cariſſa.*] Κάρισσα Ptolemæo, lib. 2. cap. 4. eidemque Οὐγία eſt, quæ Plinio Urgia. Hodie *las Cabeças*, prope Nebriſſam: Cariſſa vero vetus nomen, retinere dicitur, prope *Bornos*, ad ripam amnis Guadalete. Rod. Carus, lib. 3. cap. 29. Vide Notas & Emend. num. XVII.

7. *Item Cæſaris.*] Hoc ipſum oppidum Urgia, inquit, quod Latii quoque jure gaudet, altero etiam cognomine dignoſcitur, Cæſaris nimirum Salutarienſis.

8. *Beſaro, &c.*] *Beſaro*, & *Belippo*, ignota ceteris oppida. De Barbeſula, & Bæſippone, initio ſectionis hujus diximus. Λακίππωνος, meminit Ptolemæus, lib. 2. cap. 4. & Mela, lib. 2. cap. 6. Eſt & Ὀλέαστρον, & Λακιβὶς, apud Ptolem. & Σαγύντια: cujus rudera monſtrari aïunt *inter Arcos*, & *Xerez della Frontera*, ad amnem *Guadalete*, cum vetuſto nomine *Cigonza*. Oleaſtrum Mela, lib. 3. cap. 1. lucum ait fuiſſe prope Gaditanum ſinum.

9. *Brana.*] Forte Urbona Οὐρβώνη, de qua Ptolem. lib. 2. cap. 4. inter Oleaſtrum & Bæſipponem. Mox ubi *Andoriſæ* ſcripſimus, & ſtatim ſubſequente periodo, *Porro longitudinem:* id MSS. codicum fidem ſecuti fecimus: cum prius legeretur, *Andoriſippo. Longitudinem*, &c. Sic ipſe Plinius, lib. 4. ſect. 16. deſcriptis quibuſdam Græciæ regionibus, *Porro Epiri*, inquit, *Achaiæ .... longitudo*, &c.

10. *Sed cum termini.*] Sed eam longitudinem Agrippa tum prodidit, cum Bætica Carthaginem uſque pertineret.

11. *Præterea.*] Non ab eodem termino, inquit, initium menſuræ eſt omnibus, neque eadem via iter, ad eoſdem etiam fines illam menſuram ducentibus.

12. *A Caſtulonis.*] A Caſtulone oppido, inquit, qui Bæticæ finis ac limes nunc ſtatuitur, uſque Gades, CCL. M. Caſtulonem Bæticæ finem ſtatutum fuiſſe, auctor eſt etiam Strabo, lib. 3. pag. 166. Nunc *Cazlona*, & *Cazorla*, in confinio Caſtellæ Novæ, & regni Granatenſis. Vide Notas & Emendat. num. XVIII.

13. *CCXXXVI. M. Paſſ.*] Martianus, lib. 6. cap. de Hiſp. pag. 203. CCXXIV.

14. *Orbi ſpectandum.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

15. *DCCCLXXVI.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Pariſ. Chiffl. De Pompeii trophæis in Pyrenæo poſitis, Strabo, lib. 3. pag. 156. Tamen vetuſtæ editiones tantum habent DCCCXLVI.

16. *Nunc univerſa.*] Hæc Martianus iiſdem verbis, lib. 6. cap. de Hiſpania, pag. 203. Horum conventuum mentio fere omnium in Inſcript. Gruteri. Lucenſis, apud Ambr. Morales, lib. 6. fol. 69.

17. *Oppida CLXXIX.*] Ita Reg. 2. Tolet. Chiffl. &c. Exactiſſime certe huic ſummæ reſpondet, qui ſubjicitur numerus oppidorum citerioris Hiſpaniæ, ſeu Tarraconenſis. Contributæ civitates eæ ſunt, quæ majorum juriſdictioni ac foro parent.

18. *Baſtuli.*] Qui & Baſtetani Plinio, ut diximus ſup. ſect.

19. *Urci.*] Οὔρκη Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. in Baſtitanorum ora. De ea jam diximus ſup. ſect. ad ea verba, *Mox a fine Urgitano.*

20. *Barea.*] Barea etiam oppidum, inquit, Tarraconenſis provinciæ, adſcribitur a nonnullis Bæticæ. Nunc *Vera*, prope *Muxacra*, quæ veterum Murgis, ut diximus. Βάρεια in Baſtulis ad Ibericum pelagus, Ptolemæo, lib. 2. cap. 6.

21. *Mavitania*] Ita libri omnes: non *Mauritania*, ut editi: aut *Bateſtania*, ut nonnulli volunt. Minor ea regio, ut & Deïtania, quæ ſequitur, Bateſtaniæ finibus, quæ major fuit multis partibus, continebatur.

22. *Carthago.*] *Cartagena* incolis: quam dux Pœnorum Aſdrubal condidit, inquit Mela, lib. 2. cap. 6.

23. *Saturni.*] Ptolemæo, Σκομβραρία ἄκρα Nunc *Capo di Palos.*

flumen

flumen [1] Tader : colonia immunis [2] Illici, unde Illicitanus ſinus. In eam contribuuntur [3] Icoſitani. Mox [4] Latinorum Lucentum, [5] Dianium ſtipendiarium : [6] Sucro fluvius, & quondam oppidum, Conteſtaniæ finis. Regio [7] Edetania amœno prætendente ſe ſtagno, ad Celtiberos recedens. [8] Valentia colonia, III. M. paſſ. a mari remota : flumen Turium, & tantumdem a mari Saguntum, civium Romanorum oppidum, [9] fide nobile : [10] flumen Uduba : regio [11] Ilergaonum. [12] Iberus amnis navigabili commercio dives, ortus in Cantabris, haud procul oppido [13] Juliobrica, per CCCCL. M. paſſ. fluens : navium per CCLX. M. [14] a Varia oppido capax : quem propter univerſam Hiſpaniam Græci appellavere Iberiam. Regio [15] Coſſetania, flumen [16] Subi : [17] colonia Tarraco, Scipionum opus, ſicut Carthago [18] Pœnorum. Regio [19] Ilergetum, oppidum [20] Subur : flumen [21] Rubricatum, a quo [22] Laletani & [23] Indigetes. [24] Poſt eos, quo dicetur ordine, intus recedentes radice Pyrenæi, [25] Auſetani, [26] Lacetani : perque Pyrenæum [27] Cerretani, dein Vaſcones. In ora autem colonia [28] Barcino, cognomine Faventia. Oppida civium Romanorum : [29] Bætulo, Iluro :

NOTÆ.

1. *Tader.*] *Segura*, ut ſup. ſect. diximus. Τέρεψ Ptolemæo dici videtur, lib. 2. cap. 6.

2. *Illici.*] Mela, loc. cit. *Illicitanus ſinus*, inquit, *habet Alonem, & Lucentiam : & unde ei nomen eſt, Illicen.* Nunc, ut recte Eſcolanus, lib. 4. hiſt. Valent. cap. 19. aliique *Elche* : aut id certe oppidum ex Illicis ruinis, quod propius a mari fuiſſe videtur, eſt excitatum. Sinui Illicitano tamen hodie nomen eſt *Golfo di Alicante*, à vicino, de quo mox dicemus, oppido. Colonia porro immunis cum dicitur, Italico jure donata ſignificatur, & immunitate ab omni cenſu, non modo capitis, ſed & ſoli. De eo jure multa pererudite Gothofredus, in Cod. Theod. lib. 14. tit. 13. de jure Italico, &c. pag. 221.

3. *Icoſitani.*] Ita libri omnes. Hi, inquit, Illicitanæ coloniæ foro ac juriſdictioni ſubduntur.

4. *Latinorum.*] Hoc eſt, Latii jure donatum. Lucentum Arabes præfixo articulo *Alicante* dixere, celeberrimum hodie Valentini regni emporium.

5. *Dianium.*] Straboni, lib. 3. pag. 159. Διάνιον. Nunc *Denia*. Iſidoro, Zanium, ut pro Diæta, Zæta dixere antiquitus.

6. *Sucro.*] Σούκρωνος, hodie *Xucar*, meminit Strabo loc. cit. Oppidi, Antoninus. Hic Sucronenſis pugna, inter Pompeium & Sertorium : de qua Plutarch. in Sertorio, pag. 578. Amnem hunc Conteſtaniæ finem facit etiam Ptolemæus, lib. 2. cap. 6. cujus a Carthagine nova, quod & Plinius fecit, ducit initium. Oppidum hodie *Alzira*.

7. *Edetania.*] Ἠδητανῶν regio Ptolemæo, loc. cit. Ad Iberum uſque & Cæſarauguſtum ea pertinuit. Apud Gruterum, pag. 481. EDITANI.

8. *Valentia.*] Valentini regni caput, *Valence*. Hanc Turium flumen præterfluit. Nunc *Guadalayar* vocant : Mela, Turium : Turiam Salluſtius appellat.

9. *Fide nobile.*] Florus, lib. 2. cap. 6. *In cauſam belli Saguntus delecta eſt* ab Hannibale, *vetus Hiſpaniæ civitas, & opulenta : fideique erga Romanos magnum quidem, ſed triſte monumentum ... Jam novem menſibus feſſi fame, machinis, ferro, verſa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogum : tum deſuper ſe ſuoſque, cum omnibus opibus ſuis, ferro & igni corrumpunt.* Vide Livium, lib. 21. pag. 194. Auguſt. lib. 3. de Civit. Dei, cap. 20. & Appian. in Iber. pag. 261. Indigenæ locum eſſe putant, ubi nunc eſt *Morviedro*, quarto vel quinto lapide a Valentia ad Boream : ubi veteris Sagunti rudera fuiſſe oſtenſa Regi Catholico Philippo V. octava die Maii, anni 1719. nuncii publici typis impreſſi prodiderunt. *Morviedro* dicunt patria lingua eſſe *murum veterem*.

10. *Flumen Uduba.*] Sic Reg. & Colb. non *Idubeda*, quod montis eſt nomen Ptolemæo, ac Straboni. Nunc *Morvedro*, quo Segobriga alluitur, *Segorbe*, in Valentino regno.

11. *Ilergaonum.*] Ab Uduba ad Iberum. Ἰλερκάονας Ptolemæus, lib. 6. cap. 6. & Livius, lib. 22. pag. 215. *Illurgavonenſes, qui flumen Iberum attingunt*, Cæſar appellat, lib. 1. de bell. Civ. pag. 143. Tamen ultra Iberum Ilergaonas promovet Ptolemæus : & in nummis Dertoſa Ilergaonum genti adſcribitur.

12. *Iberus.*] Accolis *Ebro* : nobis *l'Ebre*.

13. *Juliobrica.*] Ἰουλιόβριγα Ptolemæo, loc. cit. quam ſub eadem cæli parte locat, ac Iberi fontes. Nunc ipſi oppido nomen, *Fuente d'Ivero* : aliter aliis perperam ſtatuentibus. Inſcriptio apud Ambr. Morales, fol. 67. IVLIOBRIGENSI. EX. GENTE. CANTABRORVM.

14. *A Varia.*] Ex ejus oppidi ruinis juxta crevit ad Iberum amnem, quod *Logrono* nunc dicimus. Οὐαρία Ptolemæo in Beronibus, lib. 2. cap. 6. & Straboni, lib. 3. pag. 162.

15. *Coſſetania.*] Sic libri omnes. Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Κοσσητανοὶ, in quibus Tarraconem locat. Apud Gruter. pag 499. TARRAC. VRBS. COSITANOR. Ab Ibero ea regio incipit : Tarracone clauditur.

16. *Subi.*] Quod Tarraconem alluit.

17. *Colonia, &c.*] Hæc Solinus, cap. 23. pag. 44. & Martianus, lib. 6. pag. 202. Hodie *Tarragona* dicitur, in ora Catalauniæ. Inſcriptio Gruteri, pag. 382. COL. TARRAC. Tiberii nummus, in Muſeo noſtro Pariſienſi, C. V. T. hoc eſt, *Colonia Victrix Tarraco.* Sed præter alios inſignis ille ex ære mediocri, cujus expreſſam in cera effigiem habemus, e Cimelio D. de Ballonſteaux, Senatoris Luxemburgici : vultum Auguſti & caput radiatum exhibet ex parte antica : Epigraphe : DIVVS AVGVSTVTTAEIM. In altera ſuperficie, armamentarium eſt, januis biforibus : hinc S inde C. Infra, PROVIDENT. Senſus eſt : DIVVS AVGVSTus *Voluit Turritam Tarraconem Armamentarium Eſſe Imperii. Senatuſconſulto.* PROVIDENTia Auguſti. De cognomento *Turritæ Tarraconis*, olim alibi diximus. Ob ſimilem providentiam dictus eſt poſtea Imperator Nero, *Novus Auguſtus*, in nummo Græco perraro, cujus hæc epigraphe eſt : ΠΡΟΝ. ΝΕΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ. Πρόνοια Νέου Σεβαστοῦ. *Providentia Novi Auguſti* : hoc eſt, Principis Auguſto abavo ſuo ſimillimi.

18. *Pœnorum.*] Duce Hamilcare. Nunc eſt *Villa franca de Panades*, in Catalaunia : etſi in Ilergaonibus a Ptolemæo collocatur : Cis Iberum fuiſſe veterem hanc Carthaginem, ut & Tarraconem, Plinius haud obſcure innuit. Errant qui Cantavexa eſſe exiſtimant in Aragonia.

19. *Ilergetum.*] A Subi amne ad Rubricatum. Noti Livio Ilergetes, lib. 21. pag. 196. ubi de Hannibale : *Ilergetes inde, Bargufioſque, & Auſetanos, & Aquitaniam quæ ſubjecta Pyrenæis montibus eſt, ſubegit.* Gruteri Inſcript. pag. 519. CONTRA. ILERGETAS.

20. *Subur.*] Σούβουρ Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Nunc *Villa nova*. Gruteri Inſcriptio, juxta Tarraconem eruta, pag. 414. SVBVRITANI.

21. *Rubricatum.*] Ῥουβρικάτου Ptolemæo, loc. cit. hodie *Lobregat*. Ab hoc amne ait jam Laletanos appellari incolas : & proximos iis deinde, ubi nunc Emporiæ ſunt, Indigetes, quorum regio Pyrenææ Veneris promontorio clauderetur. Sic etiam Ptolemæus loc. cit.

22. *Laletani.*] Sic libri omnes. Hinc Laletana vina Plinio, lib. 14. ſect. 8. Laletana ſapa, Martiali, lib. 7. Epigr. 52. Gruteri Inſcript. pag. 490. PRAEFECTO. ORAE. MARITIMAE. LALETANAE. Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Λαιητανοί ; Straboni, lib. 3. pag. 159. Λειητανοί.

23. *Indigetes.*] Ἐνδιγέται Ptolemæo, loc. cit. Ἰνδικῆται Straboni, lib. 3. pag. 160.

24. *Poſt eos.*] Retro verſus occaſum Solis æſtivum, in mediterraneo.

25. *Auſetani.*] Horum Livius meminit loc. cit. Αὐσητανοὶ Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Oppidum Auſa, & Vicus Auſæ, *Vic d'Oſona*, & frequentius *Vich*, inter Gerundam & Manreſam.

26. *Lacetani.*] Supra Gerundam, in Pyrenæi radicibus. Vide Notas & Emend. num. XX.

27. *Cerretani.*] Κερρητανοὶ Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Straboni, lib. 3. pag. 162. Κερρητανοί. Κερήτανοι ἐν Ἰβηρίᾳ Dioni, lib. 48. pag. 382. Vaſcones, non in Aquitania, ſed in Hiſpania collocat etiam Ptolemæus loc. cit. Vaſcones ea ætate erant, qui hodie Navarri : ut egregie probat Oihenartus, lib. 2. cap. 1. pag. 75.

28. *Barcino.*] In Læetanis, ſeu Laletanis, teſte Ptolem. loc. cit. Nunc *Barcelone*. Gruteri Inſcriptio, pag. 419. COL. F. I. A. P. BARCIN. hoc eſt, *Colonia Flavia Julia Auguſta Pia* (non *Paterna*) *Barcino*. Ibi enim F. Flavia eſt. Nam eadem pag. legitur, COL. FLAV. P. BARC. At in Theſ. Goltzii, Galbæ nummus, ſed fictus, ut Goltziani plerique : COL. BARCINO. FAVENTIA.

29. *Bætulo, Iluro.*] Mela, lib. 2. cap. 6. *Eluro, Bætullo.* Bætulam habet Livius, lib. 27. pag. 307. Bætulo, hodie *Badalena*, in ora Catalauniæ, leucis a Barcinone quatuor. Iluro, Διλουρῶν Ptolemæo (pro Αἰλουρῶν) in Laletanis, nunc *Pineda*, inter Βαιτουλῶνα, & Βλάνδαν. Eſt & alia Iluro in Novempopulania, *Oleron*, Hiſpanorum commercio dives.

flumen [1] Larnum : Blandæ : flumen [2] Alba : [3] Emporiæ : geminum hoc, veterum incolarum, & Græcorum, qui Phocæenſium fuere ſoboles. Flumen [4] Tichis. Ab eo [5] Pyrenæa Venus in latere promontorii altero, XL. M.

1. Nunc per ſingulos conventus reddentur inſignia præter ſupradicta. [6] Tarracone diſceptant populi XLIII. quorum celeberrimi, civium Romanorum [7] Dertuſani, [8] Biſgargitani : Latinorum, [9] Auſetani, [10] Cerretani, qui Juliani cognominantur, & qui Auguſtani : [11] Edetani, [12] Gerundenſes, Geſſorienſes : [13] Teari, qui Julienſes. Stipendiariorum: [14] Aquicaldenſes, [15] Onenſes, [16] Bæculonenſes.

2. [17] Cæſarauguſta colonia immunis, amne Ibero affuſa, ubi oppidum antea vocabatur [18] Salduba, regionis [19] Edetaniæ, recipit populos CLII. Ex his civium Romanorum [20] Belitanos, [21] Celſenſes, ex colonia : [22] Calaguritanos, qui Naſſici cognominantur : [23] Ilerdenſes, Surdaonum gentis; juxta quos Sicoris fluvius : [24] Oſcenſes, regionis Veſcitaniæ: [25] Turiaſonenſes. Latinorum veterum : [26] Caſcantenſes, [27] Ergavicenſes : [28] Graccuritanos, [29] Leonicenſes, [30] Oſſigerdenſes. Fœderatos, [31] Tarragenſes. Stipendiarios : [32] Arcobricenſes, [33] Andologenſes, [34] Arocelitanos, [35] Burſaonenſes, [36] Calaguritanos qui Fibularenſes cognomi-

NOTÆ.

1. *Larnum.*] *Tornera* hodie, quo Blanda alluitur, *Blanes.*

2. *Alba.*] Qui Melæ Clodianus dicitur, lib. 2. cap. 6. *Dein Ticer flumen ad Rhodam, Clodianum ad Emporias.*

3. *Emporiæ.*] Strabo, lib. 3. pag. 159. Ἐμπόρειον vocat, & Δίπολιν, hoc eſt, geminam urbem, Græcos advenas a veteribus incolis medio dirimente muro, dividi teſtatus cum Plinio. Idem a Maſſilienſibus conditam, cum Stephano docet, & Scylace in Periplo, pag. 2. Fuere autem Maſſilienſes orti a Phocæenſibus, ut dicetur ſect. ſeq. Nunc *Ampurias* vocant. Ptolemæo Ἐμπόριον in Indigetibus, lib. 2. cap. 6.

4. *Tichis.*] Qui Ticer ad Rhodam mox dictus eſt Melæ Pomponio, loc. cit. Nunc *Ter* accolis.

5. *Pyrenæa Venus.*] Mela, lib. 2. cap. 5. *Tum inter Pyrenæi promontoria, portus Veneris inſignis fano*, &c. Huic promontorio, inquit Mariana, lib. 1. hiſt. Hiſpan. cap. 2. olim a Veneris templo, nunc religione mutata a Cruce facta eſt appellatio : *Capo di Cruz.*

6. *Tarracone.*] Hoc eſt, fuere hi Tarraconenſis fori : hinc jura petere coacti.

7. *Dertuſani.*] Qui civium Romanorum jure potiebantur, ut & Biſgargitani. Oppidum Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Δέρτωσα in Ilercaonum gente. Tiberii nummus apud Suritam, in Anton. Itin. pag. 548. DERT. ILERGAONIA. Apud Reineſium, pag. 316. vetus inſcriptio Dertoſæ reperta, ORDO. D. C. D. *Ordo Dertonum Coloniæ Dertoſæ.* Nunc eſt *Tortoſe* ad Iberum.

8. *Biſgargitani.*] Et hi ab oppido rurſum Ilergaonum mediterraneo, quod Βισκαργὶς Ptolemæo loc. cit. Germanici nummus, in Theſauro Goltzii, pag. 242. MVN. BISCARGIS.

9. *Auſetani.*] Ab Auſa oppido, de quo ſupra.

10. *Cerretani.*] Gentis hujus ait oppida duo fuiſſe, unde cognomen incolæ tulerunt : Cerretani, ab oppido Julia Libyca, Ἰουλία Λίβυκα, cujus Ptolemæus meminit, lib. 2. cap. 6. Auguſtani ab Auguſta.

11. *Edetani.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

12. *Gerundenſes.*] Ab oppido Gerunda in Auſetanis, Ptolem. loc. cit. Nunc *Girona* incolis : nobis *Girone.*

13. *Teari.*] Quorum oppidum Tiara Julia, Τιαρουλία in Ilergaonum mediterraneis civitatibus apud Ptolem. loc. cit. qui Ilergaonas, ut monuimus, ultra Iberum, in Catalauniamque promovet.

14. *Aquicaldenſes.*] Ab Aquis calidis, quæ Ὕδατα θερμὰ Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. in Auſetanis : nunc *Caldes*, leucis quatuor a Barcinone.

15. *Onenſes.*] Ita libri omnes : etſi ab litera A auſpicandum id nomen ex litterarum ſerie videatur.

16. *Bæculonenſes.*] Ita MSS. Reg. &c. non Bætulonenſes, a Bætulone oppido ſuperius memorato : Sed a Βαικούλα Ptolemæi, in Auſetanis, inter Auſam, & Gerundam.

17. *Cæſarauguſta.*] Nummos hujus coloniæ indices multos refert Patinus, pag. 33. & ſeq. Nunc *Sarragoſſe.*

18. *Salduba.*] MSS. Reg. & Colb. 1. 2. *Salduvia.* At vetus inſcriptio, apud Goltzium, pag. 238. COL. CAESAREA. AVG. SALDVBA. In nummis Sexti Magni Pii, SAL. hoc eſt, *Salduba.*

19. *Edetaniæ.*] Ptolemæus quoque, lib. 2. cap. 6. Edetanis, ſive Hedetanis, ſeu denique, aſpiratione, ut fit, in ſibilum verſa, Sedetanis Cæſarauguſtam aſſignat. Σηδητανία Appiano, in Iber. pag. 298.

20. *Belitanos.*] Ab oppido Βέλεια, in Edetanis, haud procul Cæſarauguſta, apud Ptolem. lib. 1. cap. 6. Hodie *Belchite.* Indulget conjecturæ Reineſius, lib. 1. Var. lect. cap. 25. contra omnium librorum fidem, cum Bilbilitanos, a Bilbili, quæ Martialis patria, ſcribi jubet.

21. *Celſenſes.*] Oppidum Κέλσα in Ilergetibus, Ptolem. lib. 2. cap. 6 Nunc *Xelſa*, ad Iberum. Nummus Tiberii, in Theſauro Goltzii, pag. 242. COL. VIC. IVL. CELSA. Anton. Auguſt. ait eſſe *Vililla*, quæ ad Iberum pariter leucæ unius intervallo a Celſa diſtat. Vide librum, quem de Nummis antiquis Populorum & Urbium nuper in lucem edidimus.

22. *Calaguritanos.*] Ambr. Morales, ex vetere inſcript. MVN. CALAGVRIS. IVLIA. NASSICA. Nunc *Loharre*, ab Hueſca leucis IV. diſſita. Sic Andrez, pag. 33.

23. *Ilerdenſes.*] Ἰλέρδα in Ilergetibus a Ptolemæo collocatur, lib. 2. cap. 6. Nunc *Lerida*, juxta *Rio Segre*, qui Sicoris, etiam Lucano, lib. 4. verſ. 14. ubi Ilerdæ ſitum deſcribit :

Placidis prælabitur undis
Heſperios inter Sicoris non ultimus amnes, &c.

24. *Oſcenſes.*] Oſca eorum oppidum, Floro, lib. 3. cap. 22. in Ilergetibus quoque ſtatuitur, (quorum pars Veſcitani, & Surdaones fuere,) apud Ptolemæum, lib. 2. cap. 6. nunc *Hueſca* in Aragonia. Nummus Germanici, in Theſ. Goltzii, pag. 242. COL. V. T. T. OSCA. Vide librum nuper a nobis de Nummis antiquis Populorum Urbiumque editum.

25. *Turiaſonenſes.*] Τουριασὼ in Celtibcris, Ptolem. lib. 2. cap. 6. In nummis antiquis, MVN. TVRIASO, & MVN. TUR. Nunc *Tarraçona*, trans Iberum.

26. *Caſcantenſes.*] Nummus Tiberii apud Patin. pag. 616. MVNICIP. CASCANTVM. Κάσκαντον Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. in Vaſconibus, hoc eſt, Navarris. Nunc oppidum Navarræ, *Caſcante*, trans Iberum, prope Turiaſonem. In decretis Hilari Papæ, 252. *Tyriaſſonenſium*, *Aſcantenſium*, *Calaguritanorum :* lege, *Turiaſonenſium*, *Caſcantenſium*, &c.

27. *Ergavicenſes.*] Ἐργαόυικα in Celtiberis, Ptolemæo loc. cit. Apud Gruter. pag. 381. EX. CONVEN. CAESAR. ERCAVIC. Hoc eſt, Ex Conventu Cæſarauguſtano Ercavicenſes. Apud Patinum, pag. 34. nummus antiquus, MVN. ERGAVICA. In Conc. Tolet. X. *Balduigius Arcavicenſis epiſcopus*, pro *Ercavicenſis.*

28. *Graccuritanos.*] A Ti. Gracco nomen Graccuris accepit. Vide Livii Epit. lib. 41. Nunc *Agreda* in Aragoniæ confinio, prope Turiaſonem. Hinc Martyres Graccuritani in Martyrol. *Martyres de Agreda.* Γρακχουρὶς Ptolemæo, in Vaſconibus.

29. *Leonicenſes.*] Oppidum Λεονίκα in Edetanis, Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. in quibus eſt ipſa Cæſarauguſta, cujus foro Leonicenſes diſceptabant. Nunc eſt *Alcaniz*, in Aragonia, ad amnem *Guadalope*, qui in Iberum influit. Edetanos a Valentia uſque Cæſarauguſtam pertinuiſſe jam monuimus. Nummus C. Cæſaris, in Theſ. Goltzii, pag. 244. MVN. LEONICA.

30. *Oſſigerdenſes.*] Ὀσικέρδα juxta Leonicam ſtatuitur a Ptolemæo.

31. *Tarragenſes.*] Municipium Τάῤῥαγα Ptolemæo in Vaſconibus. Hodieque *Tarrega*, leucis quinque ab Ilerda, in Catalaunia, verſus Barcinonem.

32. *Arcobrigenſes.*] Ἀρκόβριγα Ptolemæo, loc. cit. in gente Celtiberorum. Nunc in Caſtellæ veteris Aragoniæque confinio, ad *Rio Xalon*, qui in Iberum influit : *Arcoz*, haud procul *Siguença.*

33. *Andologenſes.*] Ab *Andoſilla* Navarræ oppidulo, Prud. Sandoval, apud Oihenartum, pag. 90. hos ſuſpicatur nomen habuiſſe.

34. *Arocelitanos.*] Ita MSS. omnes. Antoninus in itinere ab Aſturica Burdigalam, habet Aracelim, vel Arocelim, a Pompelone XXIV. M. P. Nunc *Huarte Araquil*, leucis quinque a Pompelone, verſus Solis occaſum, ut recte Oihenartus vidit, in Notit. Vaſcon. pag. 90.

35. *Burſaonenſes.*] Vel *Burſavolenſes*, de quibus Hirtius in bello Hiſp. pag. 158. vel *Burſadenſes* ab oppido Βούρσαδα, de quo Ptolem. lib. 2. cap. 6. in Celtiberis.

36. *Calaguritanos.*] Nunc eſt *Calahorra* in Caſtella vetere. In Gaza Regia, nummus Auguſti, MVN. CALAG. IVL.

nantur, [1] Complutenſes, [2] Carenſes, [3] Cincenſes, [4] Cortonenſes, [5] Damanitanos, [6] Larnenſes, [7] Lurſenſes, [8] Lumberitanos, [9] Lacetanos, Lubienſes, [10] Pompelonenſes, [11] Segienſes.

3. [12] Carthaginem conveniunt populi LXV. exceptis inſularum incolis. Ex colonia Accitana [13] Gemellenſes, & [14] Libiſoſona cognomine Foroauguſtana, quibus duabus jus Italiæ datum: ex colonia [15] Salarienſe oppidani Latii veteris Caſtulonenſes, qui Cæſari Venales appellantur: [16] Setabitani, qui Auguſtani: [17] Valerienſes. Stipendiariorum autem celeberrimi: [18] Alabanenſes, [19] Baſtitani, [20] Conſaburenſes, [21] Dianenſes, [22] Egeleſtani, Ilorcitani, Laminitani, [23] Menteſani qui & [24] Oritani, Menteſani qui & Baſtuli, Oretani qui & Germani cognominantur: caputque Celtiberiæ [25] Segobrigenſes: [26] Carpetaniæ, Toletani Tago flumini impoſiti: dein [27] Viatienſes, & Virgilienſes.

4. [28] In conventum Clunienſem Varduli ducunt populos XIV. ex quibus [29] Albanenſes tantum nominare libeat: [30] Turmodigi quatuor, in quibus [31] Segiſamonenſes, & [32] Segiſamejulienſes. In eumdem conventum [33] Carietes & Vennenſes quinque civitatibus vadunt, [34] quarum ſunt Velienſes. [35] Eodem Pelendones Celtiberorum, quatuor populis: quorum

NOTÆ.

1. *Complutenſes.*] *Alcala de Henarez.*

2. *Carenſes.*] Vetus oppidum nomen retinet *Cares*: novum, *Puente la Reyna*, leucis IV. a Pompelone. Inſcriptio apud Ambr. Morales, fol. 68. EX CAESARAVG. KARENSI. hoc eſt, ex conventu Cæſarauguſtano, oppido ſeu municipio Carenſi: non, ut Scaliger interpretatur, in Gruteri indice, *Carenſes Cæſarauguſtani.*

3. *Cincenſes.*] Ita libri omnes. Forte *Cinnenſes* ab oppido Κίννα in Jaccetania Ptolemæi, lib. 2. cap. 6.

4 *Cortonenſes.*] MSS. omnes, *Cotonenſes.*

5. *Damanitanos.*] In Edetanorum gente, in quibus ipſa Cæſarauguſta fuit, Δαμανία, Ptolemæo, loc. cit.

6. *Larnenſes.*] Ab oppido, Larno amni, de quo ſupra, cognomine.

7. *Lurſenſes.*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

8. *Lumberitanos.*] Ab oppido quod Galli *Lombier*, in Navarra: incolæ Vaſconice, *Irumberri* vocant, teſte Oihenarto, pag. 90. leucis VII. a Pompelone.

9. *Lacetanos.*] De his agemus in Notis & Emend. num. XX. De Lubienſibus nihil adhuc compertum, niſi ii ſunt qui Levienſes corrupte fortean nominantur, cum Caſcantenſibus & Calaguritanis proxime hoc tractu appellatis, in decretis Hilari Papæ, pag. 252.

10. *Pompelonenſes.*] Ita Gruteri quoque inſcriptio, pag. 325. & 455. Nobis *Pampelune.*

11. *Segienſes.*] Segienſes, vel Segiſenſes, (ut recte Parm. edit.) a Σέγισα in Baſtinis oppido, apud Ptolem. lib. 2. cap. 6.

12. *Carthaginem.*] Carthaginem novam, quæ hodie in Murciæ regno, *Carthagena. Carthagine nova conventum agebat Galba*, inquit Sueton. in ejus vita, cap. 9.

13. *Gemellenſes.*] Sic Accitanæ coloniæ cives vocabantur: ipſa, *Colonia Julia Gemella Accitana*, COL. IVL. GEM. ACCITANA, apud Gruter. pag. 271. Accis hodie *Guadix*, in Granatenſi regno. De Gemellæ cognomine dicemus in Notis & Emend. num. XIII. In nummis antiquis, C. I. G. ACCI. & COL. GEM. ACCI.

14. *Libiſoſona.*] Et hæc colonia fuit, apud Gruter. pag. 260. ex Ant. Auguſtino, COLONIA LIBISOSANORVM. Eſtque Plinii calculo, qui XII. colonias in citeriore Hiſpania recenſet. Vide librum de Nummis antiquis, verbo CELSA. Antonino, Libiſoſa eſt: Λιβισόσα Ptolemæo in Oretanis, lib. 2. cap. 6. Aiunt exſtare hujus oppidi ruinas ad Lebazuza ſive Lezuza, Caſtellæ pagum, haud procul Concha, *Cuença.*

15. *Salarienſe.*] Nunc *Cazorla* dicitur in regno Granatenſi: ævo ſequiore *Saliotis*, ut auctor eſt Julian. Archipreſb. Adverſ. num. 356. Salatiam & Caſtulonem diverſa duo Oretanorum oppida, perperam, ut ſæpe ſolet, Ptolemæus facit. Vetus inſcriptio in Theſ. Goltzii, pag. 40. COL. IVL. AVG. SALARIENSIS. *Cæſaris Venales* dicuntur, quod agros eorum Cæſar emit. Sic Triumpilini inferius, ſect. 24. *venalis cum agris ſuis populus* appellatur. In Conc. Tolet. X. *Marcus Caſtellonenſis epiſcopus*, pro *Caſtulonenſis.*

16. *Setabitani.*] Σαιτάβις Ptolemæo, in Conteſtania, de qua ſupra. Straboni Σετάβις, lib. 3. pag. 160. Nunc *Xativa*, in regno Valentiæ, ad amnem ejus nominis, qui in Sucronem influit. Hinc ſudaria Setaba de quibus diximus in Præfat. ad Titum, pag. 2. In Conc. Tolet. X. *Athanaſius Setabitanus.*

17. *Valerienſes.*] Vaſæus ipſam Concham *Cuença*, circa fontes Sucronis amnis poſitam, Coloniam olim Juliam Valeriam appellatam eſſe: Ambr. Morales, non Concham ipſam, ſed pagum leucis ſeptem a Concha diſſitum, ad eumdem amnem putat, cui nomen hodie *Valera la veja.* In Conc. Tolet. X. *Stephanus Valerienſis epiſcopus.*

18. *Alabanenſes.*] Sic MSS. omnes: non, ut editi hactenus, *Babanenſes.* Ab Ἄλαβα, ut Valerienſes ab Οὐαλερία, Celtiberorum oppidis, apud Ptolem. lib. 2. cap. 6. haud procul Ercavica.

19. *Baſtitani.*] A Baſti oppido, hodie *Baza*, in regno Granatæ, ad *Rio Guadalentin.* Dedit id Baſtetaniæ regioni nomen.

20. *Conſaburenſes.*] Apud Gruter. pag. 402. MVNIC. CONSABVRON. Apud Ambr. Morales, fol. 19. CONSABVRENSIS. Nunc ut videtur, *Conſuegra*, Caſtellæ novæ oppidulum, ultra Toletum, inter Tagum & Anam.

21. *Dianenſes.*] A Dianio, de quo ſupra. Sic Ilorcitani, & Laminitani, ab Ilorci, & Laminio, de quibus hac ſect. diximus.

22. *Egeleſtani.*] Ἐγελάστα Straboni, lib. 3. pag. 160. Nunc *Unieſta*, prope Concham in Caſtella nova. Egelaſtæ Plinius rurſum meminit, lib. 31. ſect. 39. Apud Ptolem. lib. 2. cap. 6. Ἐτέλεστα in Carpetanis, pro Ἐγέλεστα. Non poteſt eſſe *Medina Celi*, ut quibuſdam viſum: nam Medina in Celtiberis fuit.

23. *Menteſani.*] Gemina fuit olim Menteſa: altera in Oretanis, Ptolemæo teſte, lib. 2. cap. 6. unde cives Oretani cognominati: in Baſtetanis, Baſtuliſve, altera, de qua jam diximus, ſect 3. Menteſam Baſtiam vocat Antoninus: Baſtuli incolæ eam ob rem cognominati.

24. *Oretani.*] In Oretanis oppidum fuit, Ὠρητὸν Γερμανῶν, apud Ptolemæum, lib. 2. cap. 6. Lud. Nonius in ſua Hiſp. cap. 62. putat eſſe *Calatrava*, non obſcuri nominis oppidum, ad fl. Anam, ſacræ Militiæ nomine inſigne. Utriuſque veſtigium, ut videtur, exſtat in Conc. Tolet. X. Prioris quidem, ſive Menteſæ Oritanæ, quod ſubſcripſiſſe ibi legitur *Daniel Diaconus Marcelli Epiſcopi Eccleſiæ Oritanæ.* Poſterioris item: *Martianus Abbas Valdefredi Epiſcopi Eccleſiæ Menteſanæ.*

25. *Segobrigenſes.*] Procul hi a Segobriga Valentini regni. Numantiæ proximos in Celtiberia facit Ptolemæus, lib. 2. cap. 6. Bilbili, quæ ibi fuit, ubi fere nunc *Calatajud*, Strabo, lib. 3. pag. 162. in Celtiberis pariter cum Numantinis.

26. *Carpetaniæ.*] Subintellige, caput Toletum, ut Segobriga Celtiberiæ. Καρπητανοὶ Appiano in Iber. pag. 283. Καρπητανοὺς περὶ τὸν Τάγον, apud Plutarch. in Sertorio, pag. 576. male, pro Καρπητανούς.

27. *Viatienſes.*] Oppidum Βιατία in Oretanis, apud Ptolem. lib. 2. cap. 6. Et Virgilienſes ab Οὐεργιλία in Baſtitanis juxta Oretanos. Apud Gruter. pag. 324. VERGILIENSIS. Hæc hodie Murcia, regni cognominis caput exiſtimatur.

28. *In conventum.*] Ambr. Morales, fol. 70. EX CLVNIENSI. Subintellige, conventu. De Clunia mox dicemus.

29. *Albanenſes.*] Albam urbem etiam in Vardulis habet Ptolemæus, lib. 2. cap. 6. Alava regio hodieque appellatur, ad Iberum, infra Guipuſcoa: ejus regionis primaria civitas Vittoria appellatur. Ibi oppidulum hodie *Alvaña.*

30. *Turmodigi.*] Nuſquam vox ea audita nobis. Quid ſi Murbogi potius, ex Ptolemæo, loc. cit. Μούρβογοι, Pelendonibus, Vaccæiſque finitimi? Valdulorum pars ii Turmodigi fuere.

31. *Segiſamonenſes.*] A Segiſama, de qua Florus, lib. 4. cap. 12. pag. 198. Nunc eſt *Veyzama*, in ea Cantabriæ parte, quæ Guipuſcoa dicitur, ut recte Mariana, lib. 3. hiſt. Hiſp. cap. 25. pag. 130.

32. *Segiſamejul.*] Σεγισάμα Ἰουλία in Vaccæis, Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. A Plinio, in Vardulis. Ex Ptolemæi numeris, ibi fere fuiſſe conjicio, ubi nunc *Sierra d'Occa*, haud procul Ibero amne, in confinio Caſtellæ veteris.

33. *Carietes.*] Hos Ptolemæus Καρίστους vocat, quorum oppidum Οὐελία Velia fuit: cives Plinio Velienſes.

34. *Quarum ſunt.*] Quarum e numero præcipue inſignis Velia, de qua plane modo diximus.

35. *Eodem.*] Hoc eſt, in eumdem conventum diſceptaturi vadunt Pelendones, quorum populi quatuor, e Celtiberorum gen-

[1] Numantini fuere clari: ſicut in [2] Vaccæorum XVIII. civitatibus, Intercatienſes, [3] Pallantini, [4] Lacobricenſes, [5] Caucenſes. Nam in Cantabricis VII. populis, [6] Juliobrica ſola memoratur. In [7] Autrigonum decem civitatibus, Tritium, & Viroveſca. [8] Arevacis nomen dedit fluvius Areva. Horum ſex oppida: [9] Saguntia, & [10] Uxama, quæ nomina crebro [11] aliis in locis uſurpantur: præterea [12] Segovia, & [13] nova Auguſta; [14] Termes, ipſaque [15] Clunia Celtiberiæ finis. Ad Oceanum [16] reliqua vergunt, Varduliqué ex prædictis, & Cantabri.

5. [17] Junguntur his Aſturum XXII. populi, diviſi in [18] Auguſtanos, & Tranſmontanos, Aſturica urbe magnifica. In his ſunt [19] Cigurri, Pæſici, [20] Lancienſes, [21] Zoëlæ. Numerus omnis multitudinis ad CCXL. M. liberorum capitum.

6. [22] Lucenſis conventus populorum eſt XVI. præter [23] Celticos, & Lebunos, ignobilium, ac barbaræ appellationis: ſed liberorum capitum ferme CLXVI. M.

7. Simili modo [24] Bracarum XXIV. civitates CLXXV. M. capitum: ex quibus præter ipſos Bracaros, [25] Bibali, Cœlerini, Gallæci, Hequæſi, Limici, Querquerni, citra faſtidium nominentur.

NOTÆ.

te univerſi. Nam Celtiberia Pelendones, Arevacoſque complectitur. Gruteri Inſcrip. pag. 111. PELLENDONES. AREVACON. In Pelendonibus oriri Durium amnem auctor eſt Plinius, lib. 4. ſect. 34.

1. *Numantini.*] Fuit urbs Numantia haud procul a fontibus Durii amnis, ut teſtantur Florus, lib. 2. cap. 18. pag. 92. & Plinius, lib. 4. ſect. 34. Rudera etiamnum viſuntur, quibus nomen eſt *Puente Garray*, prope urbem *Soria*.

2. *Vaccæorum.*] Οὐακκαῖοι Polybio, in fragm. lib. 3. pag. 1503. qui eorum urbem Ἰντερκατίαν laudat. Et apud Gruter. pag. 324. MODESTVS. INTERCATIENSIS. EX. GENTE. VACCAEORVM. Fuiſſe Vaccæi videntur, in eo tractu, qui Salmanticam inter & Zamoram interjacet. Inſignis error eorum eſt, qui Poſtumi Imperatoris nummum inſcriptum, EXERCITVS VAC. ad Vaccæos iſtos referunt, & Vaccaïcum (credo) exercitum hic interpretantur. Eſt hic ex ære magno, apud P. Chamillart, & apud D. Vaillant, pag. 188. inter rariores: ut & alter ibidem, & apud Triſtanum, tomo 3. pag. 167. EXERCITVS ISC. ubi *Iſcanicum* ex Iſca civitate alterutra, ſive quam *Exceſter*, ſive quam *Caherleon* vocant, putant ſignari: nihilo leviore hallucinatione. Abſonum enim eſt a vico vel oppidulo duci cognomen exercitus, cum ne a nobili quidem ac primaria civitate peti ſoleat. Nam quis audivit, *le Regiment de Paris, le Regiment de Vienne, le Regiment de Madrit, le Regiment de Londres?* In utroque nummo Imperator in equo dextera extenta ſigniferis cohortium imperat ex adverſo ſtantibus. Poſterioris ſententia eſt: EXERCITVS I*ubente* S*enatu* C*onſcriptus*. Prioris iſta: EXERCITVS U*rgente* A*uguſto* C*onſcriptus*. In ſuo, qui ceteroqui priori ſimillimus eſt, legit D. Vaillant: EXERCITVS YSC. eodem ſenſu: opifice induſtrie litteram V litteræ I ſuperponente & connectente; quæ prima eſt ſyllaba verbi IV*bente*. Conſenſum Poſtumi cum Senatu, præter ſubjectas conſueto more litteras S C. hæc nummi poſterioris ſuperſcriptio demonſtrat. Ceterum J*ubet* S*enatus*, A*uguſtus* U*rget*. Cuſus poſt iſtos nummus eſt, quem D. Vaillant, pag. 186. rariſſimum vocat, ejuſdem Poſtumi: EXERCITVS AVG.

3. *Pallantini.*] Pallantiam in Vaccæis quoque locat Ptolemæus, lib. 2. cap. 6. & Appianus in Iber. pag. 300. Nunc *Palencia*, in Legionenſi regno.

4. *Lacobricenſes.*] Lacobrigæ in hoc tractu meminit Antoninus, XLVI. M. P. a Pallantia, in itinere ab Aſturica Tarraconem, & Burdigalam. Λαγγοβρῖτας vocat Plutarchus in Sertorio, pag. 574. *Lacobrigæ nomen*, inquit Feſtus; *a lacu & briga, Hiſpaniæ oppido.* Vox *briga* oppidum ſonat.

5. *Caucenſes.*] Καῦκα in Vaccæis quoque Ptolemæo, loc. cit. & Appiano in Iber. pag. 283. Ubi nunc *Coca* oppidum, ut recte Mariana, lib. 3. hiſtor. Hiſp. cap. 2. pag 93. inter Segoviam & Valliſoletum in Caſtella vetere.

6. *Iuliobrica.*] Diximus de ea ſuperius, hac ſect. Non eſt his Cantabricis locus in nummo argenteo Gallieni Aug. e Gaza Regia, ſic inſcripto, IOVICANTAB. in quo Juppiter dextra fulmen tenet, haſtam ſiniſtra. Sententia enim hæc eſt: I*ove* V*ictore*, I*mperii* C*onſervatore*, P*rimæ* N*arbonenſes* T*utatore*, A*uguſtus* B*eatus*. Sic nummum inſcriptum, INT URB olim explicuimus, I*ove* N*arbonis* T*utatore*, U*rbi* R*oma* B*eata*. Et GENIO ANTI: G*enio* P*rimæ* N*arbonenſis*, T*utatori* I*mperii*.

7. *Autrigonum.*] Αὐτρίγονες ſunt Ptolemæo, loc. cit. Oppida, Τρίτιον & Οὐιρουέσκα. In decretis Hilari Papæ, pag. 252. *Veroviſcenſium & Tritenſium civitas*, pro *Tritienſium*. Vetus inſcr. apud Ambr. Morales, fol. 65. TRITIENSI. Antoninus in itinere ab Aſturica Tarraconem, Tritium a Viroveſca diſtare ait M. P. XI. Quod ſi itaque Viroveſca *Birbuſca* eſt, inter *Burgos*, & Iberum: Tritium ubi nunc *Najara* eſt, prope *Logreno* & Iberum amnem, eſſe certe non potuit: quam tamen ſententiam placuiſſe video Suritæ in Anton. pag. 541. aliiſque.

8. *Arevacis.*] Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Ἀρεουάκοι. Straboni, lib. 3. pag. 162. Ἀρουάκοι. Arevam nunc *Arlanzo* vocant, Caſtellæ veteris amnem, qui in Durium influit, ſupra Valliſoletum.

9. *Saguntia.*] Vel Seguntia. Seguntiæ Celtiberûm Livius meminit, lib. 34. pag. 409. Antoninus item Segontiam vocat, quæ nunc *Siguença* dicitur, ad fontes amnis *Henarez*, in Caſtellæ veteris Aragoniæque confinio.

10. *Uxama.*] Uxama quoque Antonino, in itinere ab Aſturica Cæſarauguſtam: a Numantia L. M. P. Nunc *el Borgo d'Oſma* ad Durium amnem, in Caſtella vetere.

11. *Aliis in locis.*] Nam & Segontiam alteram a Cæſarauguſta XVI. M. P. habet Antoninus, nunc *Epila* dicitur, ut recte vidit Jo. Franc. Andrez, cap. 2. pag. 39. Et alteram Uxamam prope Corugnam in Gallæciæ litore agnoſcit Mariana, lib. 3. hiſt. cap. 18. pag. 118. Sunt & aliæ, quas referre non eſt otii noſtri.

12. *Segovia.*] Σεγουβία in Arevacis quoque Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Non ea eſt quæ inter Valliſoletum, & Madritum, nobis *Segovie* dicitur: ſed altera ejuſdem nominis urbecula, quæ ſub eadem fere cæli parte, atque ipſa Numantia, eodemque ſitu a Ptolemæo collocatur.

13. *Nova Auguſta.*] Et in Arevacis Ptolemæo Νουδαυγούστα, prope Segobiam.

14. *Termes.*] Τέρμες in Arevacis Ptolemæo. Τερμισὸν πόλιν vocat Appianus in Iber. pag. 311. Hinc Termeſtini populi, apud Livium in Epitome, lib. 54. & natio Termeſtina apud Tacit. lib. 4. Annal. p. 155. Nunc *Lerma*, ad Arevam amnem, de quo ſupra.

15. *Clunia.*] Et hæc in Arevacis Ptolemæo. Dioni quoque Κλουνία, lib. 39. pag. 115. Inter Raudam ad Durium, *Aranda de Duero*, & Uxamam *Oſma*, medio fere intervallo ab Antonino collocatur. Nunc pagus *Cruña*, vel *Coruña del Conde*. Ibi conventus Clunienſis repertum eſſe ſigillum aiunt, & a loci domino aſſervari. Celtiberiæ finis is dicitur, quoniam ad occaſum æquinoctialem ſunt Vettones, ad æſtivum Aſtures, quos a Vettonibus Durius amnis diſterminat: Arevacæ denique ad Boream.

16. *Reliqua vergunt.*] Reliqua, inquit, quæ pertinent ad conventum Clunienſem: ut Vardulorum regio jam ſuperius dicta: & mox Cantabrorum, dicenda, lib. 4. ſect. 34.

17. *Junguntur his.*] Cantabris. Inſcriptio Gruteri, pag. 110. CONVENTVS ASTVRICENSIS.

18. *Auguſtanos.*] Ab urbe metropoli, quæ in Auguſti nummo apud Goltzium, pag. 237. COL. ASTVRICA. AVGVSTA ſcribitur, *Aſtorga* in regno Legionenſi: Ἀστούρικα Αὐγοῦστα Ptolemæo, lib. 2. cap. 6.

19. *Cigurri.*] Ita MSS. omnes. Egurri forte ſcribendum ex Ptolemæo; non longe ab Aſturica Auguſta Forum Egurrorum locante. De Pæſicia dicemus, lib. 4. ſect. 34.

20. *Lancienſes.*] Λαγκία maximum Aſturum oppidum a Dione dicitur, lib. 53. pag. 514. A Mariana, lib. 3. hiſt. Hiſp. cap. 25. pag. 132. iis locis ſitum, ubi nunc Ovetum cernitur, *Oviedo*. Plumbum Ovetanum laudatur a Plinio, lib. 34. ſect. 49.

21. *Zoëlæ.*] A quibus Zoëlicum linum nomen traxit. Plinius, lib. 19. ſect. 2. *Non dudum ex Hiſpania Zoëlicum venit in Italiam, plagis utiliſſimum. Civitas ea Gallæciæ, & Oceano propinqua.*

22. *Lucenſis.*] Lucenſis convenus mentio apud Ambr. Morales, fol. 69. Urbs primaria Lucus Aſturum, Λοῦκος Ἀστούρων, Ptolemæo, Dioni Ἄστυρων: hodie *Lugo* in Gallæcia.

23. *Celticos.*] Cognominibus Nerias & Præſamarcos, de quibus, lib. 4. ſect. 34. Lebuni ſimili modo ii eſſe videntur Hermolao, qui Leuni rurſum eodem libro appellantur: at ii Bracarenſis conventus eſſe ubi dicuntur, hi nunc Lucenſis. In MSS. legitur, *Levanios*.

24. *Bracarum.*] Subintellige, conventus, ut prius Aſturum. Gruter. pag. 411. CONVENTVS. BRACARI. Horum caput Bracara Auguſta, *Brague*.

25. *Bibali, &c.*] Βιβαλοὶ, quorum oppidum Φόρον Βιβαλῶν Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Κοιλερινοὶ, eidem. Gallæci omnibus noti. Hequæſi, in Inſcript. mox citanda. Λιμικοὶ Ptolemæo rur-

[1] Longitudo citerioris Hiſpaniæ eſt, ad finem Caſtulonis a Pyrenæo, ſexcenta ſeptem M. paſſ. & ora paulo amplius. Latitudo a Tarracone ad litus [2] Olarſonis, CCCVII. E radicibus Pyrenæi, ubi cuneatur anguſtiis inter duo maria, paulatim deinde ſe pandens, qua contingit ulteriorem Hiſpaniam, tantumdem & amplius latitudini adjicit. Metallis plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hiſpania ſcatet: Citerior & [3] ſpecularibus lapidibus: Bætica & minio. Sunt & marmorum lapicidinæ. Univerſæ Hiſpaniæ Veſpaſianus Imperator Auguſtus [4] jactatus procellis Reipublicæ Latii jus tribuit. Pyrenæi montes Hiſpanias Galliaſque diſterminant, promontoriis in duo diverſa maria projectis.

CAPUT IV.

V. Narbonenſis provincia appellatur pars Galliarum, [5] quæ interno mari alluitur, [6] Braccata ante dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, Alpiumque vel ſaluberrimis Romano imperio jugis. A reliqua vero Gallia latere ſeptemtrionali, montibus [7] Gebenna [8] & Jura: [9] agrorum cultu, virorum, morumque dignatione, amplitudine opum, nulli provinciarum poſtferenda, breviterque Italia verius quam provincia. [10] In ora regio Sardonum, [11] intuſque Conſuaranorum. Flumina: [12] Tecum, Vernodubrum. Oppida: [13] Illiberis, magnæ quondam urbis tenue veſtigium: [14] Ruſcino, Latinorum. Flumen [15] Atax e Pyrenæo [16] Rubrenſem permeans lacum: [17] Narbo Martius, Decumanorum colonia, XII. M. paſſ. a mari diſtans, Flumina: [18] Arauris, [19] Liria. Oppida de cetero rara, præjacentibus [20] ſtagnis: [21] Agatha quondam Maſſilienſium, & regio [22] Volcarum Tectoſagum: atque [23] ubi Rhoda

NOTÆ.

ſum appellati, cum oppido quod Φόρον Λιμικῶν vocat. Inſcriptio vetus apud Gruter. pag. 245. BIBALI. COELERNI. EQVAESI. INTERAMICI. LIMICI. AEBISOC. QVARQVERNI. Prius legebatur in Plinio, *Vibali*, & voce unica e duabus conflata, *Æqueſilici*. Nos litterarum ordine admoniti, & vetuſtorum monumentorum fide, locum correximus. Aquas Querquennas a Bracara diſtare ait Antoninus, LIII. M. P. Κουακερνοὶ ſunt Ptolemæo, & Ὕδατα Κουακερνῶν.

1. *Longitudo.*] Martianus, lib. 6. cap. de Hiſp. pa 203.

2. *Olarſonis.*] De eo, lib. 4. ſect. 34.

3. *Specularibus.*] Dicemus de his opportunius, lib. 35. ſect. 45.

4. *Jactatus.*] Vi ac neceſſitate quadam expreſſam eſſe eam liberalitatem innuit, ut Hiſpanos ſibi devinciret: cum jactaretur ipſe Reipublicæ procellis, hoc eſt, civili bello Vitellii, ut levamen id quoddam eorum damnorum fuerit, quæ ob civilia Imperatorum bella perpeſſa eſſet Hiſpania. Immunitatem a tributis, ſive Claudius Imp. ſive anteriorum aliquis iiſdem conceſſerat, uti ex Seneca colligimus, lib. 6. de Benef. cap. 19. pag. 111.

5. *Quæ interno.*] Mediterraneo. Hæc Martianus a Plinio, lib. 6. cap. de monte Pyrenæo, pag. 203.

6. *Braccata.*] A braccis, ſive femoralibus lineis, *des brayes, ou hauts de chauſſes:* quod veſtimenti genus Romanis veteribus inuſitatum, ab iis in Gallia Narbonenſi primo deprehenſum eſt: quæ inde ab iis Braccata eſt cognominata, inquit Alcuinus, lib. de divinis offic.

7. *Gebenna.*] Habet eadem Mela, lib. 2. cap. 5. Gebennam quoque Cæſar, lib. 7. bell. Gall. pag. 81. Gebennas vocat Lucanus, lib. 1. ver. 435. Et *Gebennicos montes*, Mella. Galli, *les Mons des Cevennes.* Languedocium, ut vocant, a reliqua Gallia latere ſeptemtrionali diſterminant.

8. *Et Jura.*] MSS. omnes, *& Juribus.* Mela, lib. 2. cap. 5. non Juram montem, ſed Lemannum lacum, finem ſtatuit Narbonenſis Provinciæ. Jura pro locorum diverſitate varia ſortitur nomina, *le Ioux, le Mont S. Claude, le Credo, &c.*

9. *Agrorum cultu.*] Non minus eleganter Salvianus patriam ſuam, hoc eſt, Provinciam deſcribens, lib. 7. *Illic omnes admodum regio*, inquit, *aut intertexta vineis, aut florulenta pratis, aut diſtincta culturis, aut conſita pomis, aut amœnata lucis, aut irrigata fontibus, aut interfuſa fluminibus, aut crinita meſſibus, &c.*

10. *In ora.*] Poſt Pyrenææ Veneris promontorium, in quo hæſimus ſect. ſup. incipit Sardonum regio, quam nunc dicimus *le Comté de Rouſſillon.* Sic Mela, lib. 2. cap. 5. *Inde eſt ora Sardonum, & parva flumina, Telis & Tichis: ubi accrevere, perſæva. Colonia Ruſcino, &c.* Ipſam Leridam Hiſpaniæ civitatem, ſup. ſect. Surdaonum gentis eſſe dixit. In MSS. *Sordonum.* Avienus, *Sordos* appellat.

11. *Intuſque.*] Interior, inquit, ſeu remotior paulo a mari, regio Conſuaranorum fuit.

12. *Tecum.*] Melæ, loc. cit. *Tichis:* accolis hodieque *Tec.* Urbem Helenam præfluit; *Elne.* Vernodubrum, *Latet*, Perpinianum rigat.

13. *Illiberis.*] Vel Eliberris; quam Caucoliberim poſterior ætas appellavit: Hiſpani, *Colibre:* noſtri, *Colioure.* Ita De Catel, lib. 1. cap. 7. ſecutus Loayſam, & alios. Mela, lib 2. cap. 5. *Vicus Eliberri, magnæ quondam urbis, & magnarum opum tenue veſtigium.* Nummus eſt eximius, æris minimi, in Cimelio D. FOVCAVLT, hac epigraphe: IMP. C. CLAVDIVS P. F. AVG. Claudii Gothici caput. In averſa parte, DEO CABIRO. Faber malleum dextra tenet. Cave hic Cabiros cogites, aut Theſſalonicam. Sententia eſt: *Duci Exercitus Optimo Claudio Arcum Benefactis Inſignem Ruſcinonenſes Obtulerunt*, ob victoriam præſertim Gothicam. Ingenioſe admodum ſignificatur oblatum fuiſſe ab oppidanis Arcum triumphalem, ſed a Claudio neglectum ac repudiatum, cum in area nummi non arcus pingitur, ſed faber tantummodo, ad extruendum Arcum paratus.

14. *Ruſcino.*] Non modo jure Latii donatam, ſed & coloniam vocat Mela, loc. cit. Nunc caſtellum eſt, a Perpiniano oppido, quod Ruſcinonem vicinitate ſua exhauſit, leuca diſſitum, *la Tour de Rouſſillon.* Eodem amne, quo Perpinianum, alluitur. Catel, lib. 1. cap 7.

15. *Atax.*] *L'Aude*, Narbonem ſecat. Vide Notas & Emend. num. XXIII. Ab eo amne Narbonenſes olim Atacini dicti, ut de Varrone Atacino pluribus diſputavimus, in Auctorum indice.

16. *Rubrenſem.*] Rubreſum Mela vocat, lib. 3. cap. 5. qua Atacem accipit, ore ſpatioſo admodum: qua mare admittit, aditu tenuem. *L'Eſtang de la Rubine.* Nunc Atax minime lacum permeat: ſed foſſæ per Narbonem ductæ immiſſus, in mare effunditur ad VII. ab urbe milliare. Catel, lib. 1. pag. 58.

17. *Narbo.*] Atacinorum, Decumanorumque colonia, Melæ, loc. cit. Martius, a Marte, ut Sirmondus noſter putat in Notis ad Sidon. vel a Martia legione: Decumanorum a militibus decimæ. Nummus argenteus apud Goltzium, in Magna Græcia, Tab. XX. n. 5. caput diadematum exhibet, cum clava Herculea. .)(. Lupa cum gemellis. Infra, ROMANO. Sic interpretamur: *ROma MArtii Narbonis Origo.* Cognomen enim illud habet a legione Martia, hoc eſt, Romulea. Nam Romulus Marte genitus ferebatur; hoc eſt, vir generoſus; ſed patre ob temporum vetuſtatem ignoto, quamvis nobili. In aliis ibidem nummis, n. 1. & 2. caput eſt Romæ galeatum. .)(. Caput equi, qui eſſe dicitur Marti ſacer, quia generoſus & bellicoſus. Infra, ROMANO. ut proxime. In alio, Caput Romæ galeatum. .)(. Leo iratus. Infra, ROMANO.

18. *Arauris.*] Ita recte, non *Araris.* Mela, lib. 2. cap. 5. pag. 39. *Tum ex Gebennis demiſſus Arauris juxta Agatham fluit.* Ptolemæo, lib. 2. cap. 10. Ἀραύρις. Gallis, *Airau*, vel *Erhau.*

19. *Liria.*] MSS. omnes, *Libria.* Nunc *Lez* accolæ vocant, & quos medios ſecat, Monſpelienſes.

20. *Stagnis.*] *Les Eſtangs de Thau, de Maguelone, & de Perault.* Maximæ parti ejus oræ, marique mediterraneo ea prætenduntur.

21. *Agatha.*] Juxta quam Arauris fluit, ut Mela admonet loco cit. nunc *Agde:* non, ut ſubtilioribus quibuſdam viſum eſt, *Maguelone*, quæ procul eſt ab Arauri diſſita. A Maſſilienſibus conditum eſſe oppidum Strabo auctor eſt, lib. 4. pag. 182.

22. *Volcarum.*] Hæc regio agrum complexa eſt Agathenſem, atque adeo quidquid terrarum inde uſque ad oſtia ferme Rhodani protenditur.

23. *Ubi Rhoda . . . fuit.*] Familiari ea loquendi formula, *fuit*, excidiſſe id oppidum, cui vox ea adnectitur, jam ævo ſuo innuit. Hæc Rhodanuſia a Scymno Chio, ſive, ut alii vocant, a Marciano Heracleota, pag. 6. dicitur: alteramque Rhoden, quæ in Hiſpania eſt, (nunc *Roſes* incolæ Catalani vocant) a Rhodiis quoque conditam ſcribit. Hieronymus, in prolog. epiſt. ad Galat. *Oppidum Rhoda*, inquit, *coloni Rhodiorum locaverunt; unde amnis Rhodanus nomen accepit.*

Rhodiorum fuit: unde dictus multo Galliarum fertiliſſimus Rhodanus amnis, ex Alpibus ſe rapiens per Lemannum lacum, [1] ſegnemque deferens Ararim, nec minus ſeipſo [2] torrentes Iſaram, & Druentiam. [3] Libyca appellantur duo ejus ora modica: [4] ex his alterum Hiſpanienſe, alterum Metapinum: tertium, idemque ampliſſimum, Maſſalioticum. Sunt auctores, [5] & Heracleam oppidum in oſtio Rhodani fuiſſe.

[6] Ultra, foſſæ ex Rhodano C. Marii opere, & nomine inſignes: Stagnum, [7] Maſtramela: oppidum, Maritima [8] Avaticorum: ſuperque [9] campi lapidei, Herculis præliorum memoria: Regio [10] Anatiliorum: & intus Deſuviatium, Cavarumque. [11] Rurſus a mari Tricoriûm: [12] & intus Tricollorum, [13] Vocontiorum, & [14] Segovellaunorum: mox [15] Allobrogum. At in ora Maſſilia Græcorum [16] Phocæenſium, [17] fœderata. Promontorium [18] Zao: Citharista portus. Regio [19] Camatullicorum. Dein [20] Suelteri, ſupraque [21] Verrucini. In ora autem [22] Athenopolis Maſſilienſium, [23] Forum Julii Octavanorum colonia, quæ Pacenſis appellatur, & Claſſica: amnis in ea [24] Argenteus. Regio, [25] Oxubiorum, [26] Ligaunorum-

NOTÆ.

1. *Segnemque.*] Unde Claudiano dicitur, *Lentus Arar.* Sauconam poſterior ætas appellavit, teſte Ammiano, lib. 15. pag. 55. hodieque, *la Saone.*

2. *Torrentes.*] Gallis, *l'Iſere, & la Durance*, in latus utrumque Rhodani orientale influit. Vide Notas & Emend. num. XXIV.

3. *Libyca.*] Ita libri omnes. Itaque nihil mutamus, tametſi oram univerſam a Rhodano Emporium uſque Hiſpaniæ oppidum, Λιγυστικὴν veteres appellarunt, quod eam Ligures tenuere: Scylax, pag. 2. Παράπλους Λιγύων ἀπὸ Ἐμπορίου μέχρι Ῥοδανοῦ, &c.

4. *Ex his.*] Ex duobus Libycis. Exſcripſit hæc Martianus, lib. 6. pag. 204. cap. de Pyrenæo, & Prov. Narb. Hiſpanienſe oſtium, quod in occidentem vergit, accolæ vocant *Grau Neuf*, Maſſalioticum, quod in ortum, *Gras d'Orgon.* Metapinum inter hæc medium eſt nunc ſine nomine. His tribus oſtiis includitur inſula, quam vocant incolæ, *Petite Camargue.*

5. *Et Heracleam.*] Hæc Ἡράκλεια Κελτικῆς Stephano. In agro ſan-Remigiano, prope oppidum *S. Remy*, oſtiumque Rhodani Hiſpanienſe, reperta inſcriptio, principatu Caroli V. Francorum regis, electam docet ab Ataulpho Principe *Heracleam in Regiæ majeſtatis ſedem.* Ibi igitur fuiſſe olim Heracleam putat, qui recitat inſcriptionem eam totam Honor. Bouche, lib. 3. hiſt. Prov. cap. 5. pag. 158. Verum diſtat ager ille San-Remigianus ab *oſtio Rhodani*, in quo fuiſſe Heracleam auctores, teſte Plinio, prodidere.

6. *Ultra.*] Ultra tria proxime appellata Rhodani oſtia. Vide Notas & Emend. num. XXV. Ptolemæo, lib. 2. cap. 10. Φόσσαι Μαριάναι.

7. *Maſtramela.*] *L'Eſtang de Berre, ou de Martiguez.* Oppido, quod Maritimam Plinius vocat, nomen hodie *Marignane.* Vide Notas & Emend. num. XXVI.

8. *Avaticorum.*] Sic Mela, lib. 2. cap. 5. & MSS. Id nomen agro ei fuit, qui Maritimæ circumjectus erat, & contributus, in Anatiliorum regione, quæ latius multo patuit: quare eadem Maritima in Anatiliorum agro poſita dicitur a Ptolemæo, lib. 2. cap. 10.

9. *Campi.*] Vulgo, *la Crau.* Mela, lib. 2. cap. 5. *Lapideus*, inquit, *ut vocant, campus, in quo Herculem contra Albionem & Geryona Neptuni liberos, dimicantem, cum tela defeciſſent: ab invocato Jove adjutum imbre lapidum ferunt. Credas pluiſſe: adeo multi paſſim & late jacent.* Vide Hygin. in Poët. Aſtronom. lib. 2. cap. Engonaſin. fol. 61.

10. *Anatiliorum.*] Recte. In Inſcriptione San-Remigiana proxime laudata, ANATILII. Hi Arelatenſem agrum tenuere: Deſuviates, quorum interior regio fuit, Taraſconenſem: Cavares denique, a confluente Iſaræ in Rhodanum, ubi fere Avenio eſt, ad Druentiam uſque, quam late patet, oram omnem, quæ Rhodano alluitur.

11. *Rurſus a mari.*] Rurſus, inquit, in ora eſt Tricoriorum regio: Τρικορίους appellat Strabo, lib. 4. pag. 185. ubi nunc Maſſilienſis ager, Aquiſextienſis, & ſupra Druentiam Aptenſis. In Aptenſi fuere ſaltus Tricorii, quos Hannibal, dum peteret Italiam, ſuperavit. Vide Ammian. lib 15. pag. 53. & Livium, lib. 21. pag. 198.

12. *Et intus.*] Intus recedunt a mari longius Tricolli, qui nunc Siſteronenſes: quorum caput fuiſſe olim creditur *Alarante*, de quo Tabula Peutingeri. Hodie *Talard* in Delphinatu, via quæ Siſterone Vapincum ducit. Ita Nic. Bouche, lib. 3. hiſt. Prov. cap. 7. pag. 178.

13. *Vocontiorum.*] Hi Delphinatus partem orientalem tenuere, ut Cavares occiduam: Oppida iis fuere, Dea *Die*, & Vaſio *Vaiſon.*

14. *Segovellaunorum.*] Pars Cavarum hi fuere: quamobrem Valentia, quæ Plinio Cavarum urbs dicitur, Segovellaunis, ſive Segalaunis a Ptolemæ adjudicatur, lib. 2. cap. 10. Hodie *le Valentinois.*

15. *Allobrogum.*] Inter Iſaram, Rhodanumque, ut recte Polybius, lib. 3. pag. 282. & qui Polybium ſequitur Livius, lib. 21. pag. 198. apud quem pro *Arar* qui *Iſara* reponunt, ſincerum vas incruſtant, nec ſcriptoris mentem aſſequuntur.

16. *Phocæenſium.*] Strabo, lib. 4. pag. 179. κτίσμα δ' ἐστὶ Φωκαιέων ἡ Μασσαλία, a Phocæa, urbe Aſiæ, de qua dicemus in Jonia, lib. 5. A Phocide Græciæ regione profectos Maſſiliæ conditores non ſemel affirmat Lucanus, lib. 3. magno, ut puto, errore.

17. *Fœderata.*] Fœderis cauſam docet Juſtinus, lib. 43. ſub finem: *Maſſilienſium legati*, inquit, *a Delphis revertentes, audierunt urbem Romanam a Gallis captam, incenſamque. Quam rem domi nunciatam publico funere Maſſilienſes proſecuti ſunt: aurumque, & argentum publicum, privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, a quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum, & immunitas illis decreta, & locus ſpectaculorum in Senatu datus, & fœdus æquo jure percuſſum.*

18. *Zao.*] Ita MSS. omnes. Promontorio tamen idem præterea quod portui nomen Citharistam eſſe, docet Ptolem. lib. 2. cap. 6. ὁ Κιθαριστὴς τὸ ἄκρον, hodie *Cap Siſiat, ou de Cerchiech*, prope Telonem: Citharistæ portui nomen hodie eſt *le port S. Georges, ou le port de Toulon.* Portum Citharistam a Maſſilia diſtare Antoninus ait xxx. M. P. Hæc Citharistana parochia in territorio Arelatenſi, cujus mentio tum in epiſtola Zoſimi ad Epiſcopos Galliæ, de privil. Eccl. Arelat. tum libro 2. vitæ ſancti Cæſarii Arelat.

19. *Camatullicorum.*] Ubi nunc Telonenſis ager, *l'Eveſché de Toulon*, uſque ad Samblacitanum ſinum, *le Golfe de Grimaut*: a quo ſinu haud procul abeſt vicus *Ramatuelle*, quod vetuſti nominis veſtigium ſervat haud obſcurum.

20. *Suelteri.*] Nunc eſt Forojulienſis ager, citra amnem Argenteum: *Brignole, & Draguignan.* Sic Honor. Bouche, lib. 7. cap. 7. pag. 182. Favet ſitus quem in Tab. Peuting. *Selteri* obtinent.

21. *Verrucini.*] Suelteris ad Boream adſiti: ubi nunc *Verignon, & Baryol.*

22. *Athenopolis.*] Cum in ora poſitum id oppidum dicatur, inter portum Citharistam, & Forum Julii: ipſum eſſe Telonem Martium non temere ſuſpicamur.

23. *Forum Julii.*] *Frejus.* Octavanorum colonia dicitur, quoniam octavæ legionis militibus ea conſtaret. In Theſauro Goltzii, pag. 240. nummus Auguſti, COL. IVLIA. OCTAVIANORVM. Et alter Neronis, pag. 241. COL. PACENS. CLASS. Pacenſis a Pace dicta eſt: Claſſica, ab Auguſti claſſe fortaſſis, cujus ea navale fuit. Unde Strabo, lib. 4. pag. 184. Τὸ ναύσταθμον τὸ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, ὃ καλοῦσι Φόρον Ἰούλιον. Vide Tacitum, lib. 3. Sueſſam tamen, quæ mediterranea civitas eſt, coloniam pariter Claſſicam dicemus appellatam, ſect. 9. a militibus forte Claſſiariis eo deductis. Inſcriptio apud Jo. Poldo, lib. de antiq. Nemauſ. pag. 165. MILITVM. LEG. VIII. AVG. CIVITAS. FOROIVLIENSIVM.

24. *Argenteus.*] Accolis dictus hodieque *Argens*, a colore aquæ argenteo. Arenam devehit, qua portum jam illum opplevit, Auguſti navium receptorem, de quo modo diximus.

25. *Oxubiorum.*] Quorum caput ipſum Forum Julii fuit: ut Deciatium Antipolis. Hic λιμὴν Ὀξύβιος apud Strab. lib. 4. pag. 185.

26. *Ligaunorumque.*] Sic libri omnes. Ingaunos, qui ultra Varum ſedes habent, fruſtra Dalecampius inculcare hic nititur pro Ligaunis, qui ante Varum Antipolimque ipſam a Plinio appellantur, & junguntur Oxubiis. Graſſenſem, ut aiunt, tenuiſſe agrum videntur.

que : ſuper quos [1] Suetri, [2] Quariates, Adunicates. At in ora oppidum [3] Latinum Antipolis. Regio Deciatium : amnis Varus, ex Alpium monte Cema profuſus.

In mediterraneo coloniæ : [4] Arelate Sextanorum, [5] Beterræ Septimanorum, [6] Arauſio Secundanorum. [7] In agro Cavarum Valentia, Vienna Allobrogum. [8] Oppida Latina : [9] Aquæ Sextiæ Salluviorum, [10] Avenio Cavarum, Apta Julia Vulgientium [11] Alebece Reïorum Apollinarium, [12] Alba Helvorum, Auguſta [13] Tricaſtinorum : [14] Anatilia, Aëria, [15] Bormanni, Comacina, [16] Cabellio, [17] Carcaſum Volcarum Tectoſagum : [18] Ceſſero, [19] Carpentoracte Meminorum : [20] Cenicenſes, Camboleɛtri, [21] qui Atlantici cognominantur : [22] Forum Voconii, [23] Glanum Livii, [24] Lutevani, qui & Foroneronienſes : [25] Nemauſum Arecomicorum, [26] Piſcenæ, [27] Ruteni, [28] Sanagenſes, Toloſani Tectoſagum, Aquita-

NOTÆ.

1. *Suetri.*] Ptolemæus, lib. 3. cap. 1. meminit Σουητρίων in maritimis Alpibus, quorum oppidum Σαλῖνας vocat. Id eſſe *Seillans* Holſtenius putat, in Diœceſi Sanitienſi, *Senez.* At rectius Honor. Bouche, lib. 3. hiſt. Prov. cap. 2. pag. 119. urbem Caſtellanam interpretatur, Verdoni amni impoſitam, qui in Druentiam labitur, eodem Sanitienſi agro : eamque ſententiam idoneis firmat argumentis. Errant plerique Geographorum, qui Salutia in Sabaudia eſſe putant, *le Marquiſat de Saluces.*

2. *Quariates, &c.*] Quantum ex ſitu conjicimus, ibi fuere, ubi nunc Senetium eſt, & Dinia.

3. *Latinum.*] Hoc eſt, Latii jure donatum, ut dicemus in Notis & Emend. num. III. Nunc *Antibe.* Ptolemæo, lib. 2. cap. 10. Ἀντίπολις in agro Δεκιατίων, quem Varus amnis claudit, *le Var.* Melæ, lib. 2. cap. 5. *Oppidum Deciatum Antipolis :* ſic enim legendum.

4. *Arelate.*] *Arles.* Sextanorum dicta, quod eſſet colonia militum ſextæ legionis. Sic Primanos primæ, Unaetviceſimanos vigeſimæ primæ, Tacitus vocat, lib. 2. hiſt. pag. 44. Tertianos tertiæ, lib. 3. hiſt. pag. 68. Quintanos, lib. 4. hiſt. pag. 96. &c. Nummus Caii Cæſaris in Theſ. Goltzii, COL. ARELAT. SEXTAN, Et apud Gruter. pag. 257. SEXTANI. ARELATENSES. Sed ficta illa : genuinus, inter ceteros Arelate percuſſos, nummus iſte inſignis eſt, in Cimelio Mediceo, & Gaza Reginæ Chriſtinæ, ex ære maximo. Caput laureatum exhibet Fl. Julii Conſtantii Aug. qui frater Fl. Julii Conſtantis. D. N. CONSTANTIVS P. F. AVG.)(. LARGITIO. Sedet Auguſtus; hinc Urbe Arelatenſi turrita porrigente dextram Conſtantio, inſtar offerentis ei aliquid : inde haſtato milite Imperatorem complectente. Nos largitionem hic ſignificari olim, ſed timide, ſuſpicati ſumus, alios ſecuti : ſed pictura haud dubie aliud repræſentat ; & (quod tunc menti non ſuccurrebat) totidem hic fere voces, quot litteræ ſunt, hac ſententia : *Liberum ARelate Gratuitam Indictionem Tributi Imperatori Obtulit.* Gallice : *La ville d'Arles, ville libre ; a offert a l'Empereur de lui faire lever un ſubſide ; par forme de don gratuit.* Miles hic adſtat idcirco, ut ad alendos milites, qui vel limites imperii tutarentur, vel itinerum ſecuritatem præſtarent, collatum pecuniarium ſubſidium intelligatur. Atque idcirco Imperatori datum, non Auguſto, dici videtur. Nihil eſt in pictura certe, quod largitionem indicet, aut liberalitatem Auguſti, ut in nummis inſcriptis, LIBERAL. AVG. vel CONG. DAT. &c. In imo nummi margine fabricæ locus non ſubnotatur ; quoniam in ipſo indicatur titulo. Delineatur hic nummus a Spanhemio, in editione priore, pag. 823.

5. *Beterræ.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. & Thuan. lib. 14. non *Blitera :* etſi ita id Melæ ac Straboni nomen ſcribitur. Septimanorum nomen habet a ſeptima legione. Hinc circumjecta regio Septimania appellata, a Sidonio, qui aliis Beterrenſis ager. Mox Septimaniæ nomen a Gothis ad univerſum Languedocium tranſlatum. Nunc eſt oppidum *Beziers.* Inſcriptio apud Gruter. pag. 270. SEP. BAETER. hoc eſt, *Septimani Bæterrenſes.* Stephano Βαιταῤῥαῖ dicitur. In Gaza Regia nummus eſt inſcriptus, BHTHPPATΩN : at ex oppido Syriæ aliquo, ut videtur, nunc ſitus ignoti : non ex Bæterris certe provinciæ Narbonenſis.

6. *Arauſio.*] *Orange.* Nummus Neronis, in Theſ. Goltzii, pag. 237. COL. ARAVSIO. SECVNDANOR. COH. XXXIII. VOLVNT. Deducti nempe eo milites ex cohorte XXXIII. ſecundæ legionis.

7. *In agro, &c.*] Et hæ quoque in coloniarum numerum reponendæ. Οὐαλεντία κολωνία Ptolemæo, lib. 2. cap. 10. Et in Theſ. Goltzii, pag. 242. nummus Neronis, COL. VIENNA. LEG. VII. CLAVDIANA. PIA. Cavarum, Allobrogumque ſitus antea deſcripſimus.

8. *Oppida Latina.*] Latii jure donata a Senatu, vel a Principe.

9. *Aquæ Sextiæ.*] *Aix.* Coloniam Ptolemæus vocat, & inſcriptio apud Gruter. pag. 413. Vide Notas & Emend. num. XXVII. Unde Aquis Sextiis nomen, vide in Epit. Livii, lib. 61.

10. *Avenio.*] In Cavaris quoque Ptolemæo, lib. 2. cap. 10. ſed colonia eſt. Sic Apta Julia, in Inſcript. P. Sirmondi, in Notis ad ep. 9. lib. 9. Sidonii, COL. APT. IVL. Nunc *Apt.* Vulgienſes Tricoriorum pars fuere, ut ſuperius monuimus. Gruteri Inſcriptio, pag. 296. VVLCIENTES, ſed hos Italiæ populos habet.

11. *Alebece Reïorum.*] Hodie *Riez en Provence.* Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

12. *Alba.*] Non *Albi*, ut quidam putant : hæc enim Albiga, non Alba appellata eſt. Sed vicus hodie ignobilis, *Aps* ad amnem *Scoutay*, unde ſedes Epiſcopalis Vivarium tranſlata eſt, *Viviers*, ad Rhodanum. Ager Helviorum *le Vivarais.* Hinc Albenſes promiſcue & Vivarienſes Epiſcopi cognominati. Ptolemæo, Ἀλβαυγοῦστα Plinio, lib. 14. ſect. 4. Alba Helvia. Cæſar, lib. 7. de bell. Gall. pag. 81. *Mons Gebenna, qui Arvernos ab Helviis diſcludit.*

13. *Tricaſtinorum.*] *S. Paul Tricaſtin.* Alia eſt Noviomagus Tricaſtinorum, apud Ptolem. lib. 2. cap. 10. quæ hodie *Nions.*

14. *Anatilia, &c.*] Forte ab Anatiliis, de quibus ſupra. Aëriam Ἀερίαν Strabo, lib. 4. pag. 185. in Cavarum agro cum Avenione & Arauſione locat : aitque a loco edito, in quo poſita erat, nomen ſortitam. Quibuſdam eſſe caſtellum *Mornas* ad Rhodanum creditur. In MSS. *Avatilia.*

15. *Bormanni, Comacina.*] Ita legendum eſſe, non *Bormannico, Marcina*, tum MSS. tum ſeries ipſa elementorum admonet, quam in Latinis hiſce urbibus recenſendis Plinius ſequitur. Nunc incertus harum ſitus. Fictitia ſunt, nec uſquam terrarum audita nomina, quæ Dalecampius hoc loco affert.

16. *Cabellio.*] Inter oppida Cavarum a Ptolemæo, lib. 2. cap. 10. Καβελλιῶν Κολωνία. Nunc *Cavaillon*, ad Druentiam.

17. *Carcaſum.*] Καρκασώ in Volcis quoque Tectoſagibus, Ptolemæo loc. cit. Nunc eſt *Carcaſſonne*, ad fluvium Atacem.

18. *Ceſſero.*] Nunc S. Tiberii pagus, in Agathenſi agro. Vide Notas & Emend. num. XXIX.

19. *Carpentoracte.*] *Carpentras*, cujus incolæ, ceterique ex agro circumjecto contributi, Memini appellati ſunt : Cavarum regionis ; Μιμηνοὶ Ptolemæo, lib. 2. cap. 10. ſub Tricaſtinis. Notitia Civitatum Galliæ : *Civitas Carpentoratenſium nunc Vindauſca.* In Conc. Cabilonenſi, an. DCL. *Licerius Vindauſcenſis*, id eſt, Carpentoratenſis, ab oppido vicino Vindauſca.

20. *Cenienſes.*] Forte *Cænienſes*, amnis Cæni accolæ, cujus inter Maritimam, Maſſiliamque meminit Ptolemæus, loc. cit.

21. *Qui Atlantici.*] Eo cognomine a Camboleɛtris Ageſinatibus diſcriminantur, quos junctos eſſe Pictonibus dicemus, lib. 4. ſect. 33.

22. *Forum.*] Forum, inquit Feſtus, negotiationis locus eſt, ut Forum Flaminium, Forum Julium, ab eorum nominibus, qui ea Fora conſtituenda curarunt. Quod Voconii modo dicitur, vicus nunc eſt, *le Canet*, ad amnem Argenteum, diœceſi Forojulienſi, ut recte probat Honor. Bouche, lib. 3. hiſt. Prov. cap. 4. pag. 150. Antoninus in Itiner. diſtare a Foro Julii dicit, XII. M. P. pro XXII. Plancus ad Ciceronem, lib. 10. Epiſt. Fam. XXIV. M. P.

23. *Glanum.*] A Cabellione, XVI. M. P. in Itiner. Anton. Γλανον in Salyibus, apud Ptolem. lib. 1. cap. 10. Nunc S. Remigii oppidum, *S. Remy*, inter Arelate & Caballionem : ut egregie probat idem auctor hiſt. Prov. lib. 3. cap. 3. pag. 136.

24. *Lutevani.*] Oppidum Luteva, *Lodeve :* quibus & Foroneronienſium cognomen additum, quod alterius oppidi ſub Tricaſtinis peculiare eſt apud Ptolem. loc. cit.

25. *Nemauſum.*] Colonia dicitur Volcarum Arecomicorum Ptolemæo, loc. cit. & nummi frequentes occurrunt, COL. NEM. *Niſmes.*

26. *Piſcenæ.*] Nunc *Pezenas* in Agathenſi agro, prope Araurim amnem.

27. *Ruteni.*] Non tam hi Narbonenſes, quam ut Plinius ipſe ait lib. 4. ſect. 33. Narbonenſi provinciæ contermini. Ῥουτανοὶ Ptolemæo, lib. 2. cap. 7. Oppidum Segodunum, *Rhodez.*

28. *Sanagenſes.*] Qui Sanicienſes ævo poſteriore appellati, a Sanicio Alpinæ oræ oppido, cujus meminit Ptolemæus, lib. 3. cap. 1. Nunc *Senez.*

niæ contermini: [1] Taſconi, Taruſconienſes, [2] Umbranici: Vocontiorum [3] civitatis fœderatæ duo capita, [4] Vaſio, & [5] Lucus Auguſti. Oppida vero ignobilia XIX. ſicut XXIV. Nemauſienſibus attributa. Adjecit [6] formulæ Galba Imperator ex Inalpinis Avanticos, atque Bodionticos: quorum oppidum Dinia. Longitudinem provinciæ Narbonenſis [7] CCLXX. M. paſſ. Agrippa tradit, latitudinem CCXLVIII.

CAPUT V. VI. [8] Italia dehinc, primique ejus Ligures: mox Etruria, Umbria, Latium, ubi [9] Tiberina oſtia, & Roma terrarum caput, XVI. M. paſſ. intervallo a mari. Volſcorum poſtea litus, & Campaniæ: Picentinum inde, ac Lucanum, Brutiumque, quo longiſſime in meridiem, [10] ab Alpium fine, lunatis jugis in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, Frentani, Marrucini, Veſtini, Sabini, Picentes, Galli, Umbri, Etruſci, Veneti, Carni, Iapides, Iſtri, Liburni. Nec ignoro, ingrati ac ſegnis animi exiſtimari poſſe merito, ſi breviter atque in tranſcurſu ad hunc modum dicatur terra, omnium terrarum alumna, eadem & parens: numine Deûm electa, quæ cælum ipſum clarius faceret, ſparſa congregaret imperia, rituſque molliret, & tot populorum diſcordes feraſque linguas, ſermonis commercio contraheret: colloquia, & humanitatem homini daret: breviterque, una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium locorum, ([11] quos quis attigerit?) tanta rerum ſingularum populorumque claritas tenet. Urbs Roma, vel ſola in ea, & digna [12] tam feſta cervice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ ora [13] per ſe, felixque illa ac beata amœnitas? ut palam ſit, uno in loco gaudentis opus eſſe naturæ. Jam vero tanta ea vitalis ac perennis ſalubritatis cæli temperies, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxii ſaltus, tam opaca nemora, tam munifica ſilvarum genera, tot [14] montium afflatus, tanta frugum & vitium, olearumque fertilitas, tam nobilia pecori vellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumque terrarum commercio [15] patens undique: & tamquam ad juvandos mortales, ipſa avide in maria procurrens. Neque ingenia, rituſque, [16] ac viros, & lingua manuque ſuperatas commemoro gentes. Ipſi de ea judicavere Græci, genus in gloriam ſuam effuſiſſimum: quotam partem ex ea appellando Græciam magnam? Nimirum id, quod in mentione cæli fecimus, hac quoque in parte faciendum eſt, ut quaſdam notas ac pauca ſidera attingamus. Legentes tantum, quæſo, meminerint, ad ſingula toto orbe ediſſerenda feſtinari.

[17] Eſt ergo folio maxime querno aſſimilata, multo proceritate amplior, quam latitudine: [18] in læva ſe flectens cacumine, & [19] Amazonicæ figura deſinens parmæ, ubi a medio excurſu [20] Cocinthos vocatur, per ſinus lunatos duo cornua emittens, Leucopetram dextera, La-

NOTÆ.

1. *Taſconi, Taruſconienſes.*] Priores incolæ ſunt, ut arbitramur, Montis Aureoli, cui nunc Monti Albano factum nomen eſt, *Montauban*, oppido celebri, prope Toloſam; quod amnis alluit *Teſco* appellatus: inde *Teſconi* accolæ numcupati, ſive *Taſconi*. Auctor vitæ S. Theodardi Archiepiſcopi Narbonenſis, die 1. Maii, cap. VI. *In Caturcenſi territorio, in monte qui Aureolus nuncupatur, ad cujus montis radicem fluvius quidam decurrit, quem indigenæ regionis ipſius Teſconum vocant. Hic ſuo decurſu confinia Toloſani Caturcenſiſque ruris liquido dirimit patenter influxu: qui a prædicto monte recedens poſt modicum terræ ſpatium Tarno immergitur flumini.* Nondum erat Mons Albanus Epiſcopatus titulo inſignitus; poſtea Caturcenſi diœceſi eſt avulſus. Poſteriores a Taruſcone Salyum oppido nomen habuere, Ταρȣσκὼν Ptolemæo, lib. 2. cap. 10. Nunc *Taraſcon*, ad Rhodanum. Vide Notas & Emend. num. XXX.

2. *Umbranici.*] In Tab. Peuting. ſegm. 1. Umbranicia legitur, prope Volcas Tectoſagas, & Nemauſum. Situs incertus.

3. *Civitatis.*] Hoc eſt, regionis, ſive gentis, non oppidi. Galli Communitatem, & Status vocant.

4. *Vaſio.*] *Vaiſon*, in Comitatu Venaſcino, Pontificiæ ditionis.

5. *Lucus.*] *Luc en Dauphiné*, altero a Dia ſive Dea Vocontiorum lapide. Luci Vocontiorum municipii Tacitus meminit, lib. 1. hiſt. pag. 24.

6. *Formulæ.*] Hoc eſt, Tabulæ & indici, ſive ſyllabo provinciarum Galliæ, adjecit Galba ex gentibus Inalpinis, Avanticos atque Bodionticos. Avanticorum pagus hodie *Avançon*, inter Vapincum, & Ebrodunum. Bodionticorum Dinia oppidum haud ignobile, *Digne*. Vide Notas & Emend. num. XXXI.

7. *CCLXX.*] Martianus, lib. 6. pag. 203. CCCLXX. De latitudine ambo concinunt. Miſſi Theodoſi: *Juxta Plinium Secundum, longitudinem Provinciæ Narbonenſis*, CCCLXX. M. *paſſuum Agrippa tradidit: latitudinem*, CCCXLVIII.

8. *Italia dehinc.*] Tranſcripſit hunc locum Martianus, lib. 6. de Italia, pag. 204. iiſdem plane verbis.

9. *Tiberina oſtia.*] Hoc eſt, litus illud maris in quod Tiberis effunditur: non urbs ipſa Oſtia, quamquam & ipſa Tiberina Oſtia appellata eſt.

10. *Ab Alpium fine.*] A primis Alpibus, inquit Martianus, loc. cit. Plinius ipſe paulo inferius hac ſect. *Patet longitudine Italia ab Alpino fine.* Lunata autem juga Apennini montis intellige, cujus dextrum cornu, ut ait Mela, lib. 2. cap. 4. Siculum pelagus: alterum, Ionium reſpicit.

11. *Quos quis attigerit?*] Quod non copioſe, inquit, pro meritis nunc de Italia agam, retineor impediorque multiplici nobilitate locorum, (quos quidem nemo attingere, nedum ſatis proſequi valeat,) ingentique ſingularum rerum ejus, ac gentium claritate.

12. *Tam feſta cervice.*] Hoc eſt, læta, eximia, ut dictum eſt lib. 2. ſect. 46. diceturque iterum lib. 14. ſect. 1. Roma, inquit, quæ veluti pro facie eſt Italiæ, quæ ipſa totius imperii cervix, ſeu caput eſt, eam habet dignitatem, vix ut poſſit diffuſo opere explicari.

13. *Per ſe.*] Vel ſi ſola ea ſpectetur.

14. *Montium afflatus.*] Venti, ſpirationeſque emiſſæ e montibus, aura illa odorata, quæ per montium latera, ex omni frugum florumque genere deſcendens, totum inficit ac perfundit aërem. Sic Plinius noſter de polypò, lib. 9. *Afflatu terribili canes agebat.* Et Junior, lib. 5. ep. 6. *Triclinium ſaluberrimum afflatum eſt Apenninis vallibus.* Salmaſius tamen, *marium afflatus* emendat: perinde ac ſi maris afflatus aut ſalubris ſemper, aut jucundus ſit.

15. *Patens undique.*] Solini paraphraſis, cap. 2. pag. 12. *Latera portuoſa, oraſque habet patentibus gremiis, commercio orbis accommodatas.*

16. *Ac viros.*] Rectius forſan *vires* agnoſcas, ex ſequentibus illis, *& lingua manuque ſuperatas gentes.*

17. *Eſt ergo.*] Solinus hæc a Plinio mutuatus, cap. 2. pag. 14.

18. *In læva.*] Qua tendit ad promontorium Iapygium, & Hydruntinum agrum, nunc *Terra d'Otranto*, Italiæ verſus Ionium mare, & Epirum, ultimum cacumen. Capella quoque, lib. 6. pag. 205. hæc ipſa Plinii repetens, *Lævorſum ſe flectit*, inquit.

19. *Amazonicæ.*] Martianus loc. cit. *Duobus promontoriis peltæ Amazonicæ formam reddit: dextro cornu Leucopetram tendens, lævo Lacinium.* Pelta, auctore Servio in 1. Æneïd. v. 494. ſcutum eſt breviſſimum in modum Lunæ jam mediæ.

20. *Cocinthos.*] Tria, inquit, promontoria, duos ſinus lunatos efficiunt: ex iis duo extrema, ceu cornua quædam porrectiora emittuntur in mare: Leucopetra dextrum, ad fretum Siculum, *Capo dell'Armi:* ſiniſtrum Lacinium appellatur in Cro-

cinium

cinium ſiniſtra. [1] Patet longitudine ab Alpino fine Prætoriæ Auguſtæ, per Urbem Capuamque curſu meante, Rhegium oppidum in humero ejus ſitum, a quo veluti cervicis incipit flexus, decies centena & viginti millia paſſuum: multoque amplior menſura fieret [2] Lacinium uſque, ni talis obliquitas in latus digredi videretur. Latitudo ejus varia eſt: [3] cccc x. millium inter duo maria, [4] inferum & ſuperum, amneſque [5] Varum atque Arſiam: [6] mediæ, atque ferme circa urbem Romam, [7] ab oſtio Aterni amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina oſtia, c x x x v i. & paulo minus a Caſtro novo Adriatici maris Alſium ad Tuſcum æquor, [8] haud ullo inde loco ccc. in latitudinem excedens. Univerſæ autem ambitus a Varo ad Arſiam [9] x x x. paſſ. l v i i i i. efficit.

[10] Abeſt a circumdatis terris, Iſtria ac Liburnia quibuſdam locis centena M. paſſ. Ab Epiro & Illyrico quinquaginta. Ab Africa minus cc. ut auctor eſt M. Varro. Ab Sardinia c x x. M. Ab Sicilia M. cccc c. [11] A Corſica minus l x x x. Ab Iſſa quinquaginta. Incedit [12] per maria cæli regione ad meridiem quidem: ſed ſi quis id diligenti ſubtilitate exigat, [13] inter ſextam horam primamque brumalem. Nunc ambitum ejus, urbeſque enumerabimus. Qua in re præfari neceſſarium eſt, auctorem nos Divum Auguſtum ſecuturos, deſcriptionemque ab eo factam Italiæ totius in regiones x i. ſed ordine eo, qui litorum tractu fiet: urbium quidem vicinitates oratione utique præpropera ſervari non poſſe: itaque interiori in parte digeſtionem in litteras ejuſdem nos ſecuturos, coloniarum mentione ſignata, quas ille in eo prodidit numero. Nec ſitus origineſque perſequi facile eſt, [14] Ingaunis Liguribus (ut ceteri omittantur) agro tricies dato.

VII. Igitur [15] ab amne Varo Nicæa oppidum a Maſſilienſibus conditum: fluvius [16] Pado: Alpes, populique Inalpini [17] multis nominibus, ſed maxime [18] Capillati: oppidum [19] Vediantiorum civitatis Cemelion: portus [20] Herculis Monœci, Liguſtica ora. Ligurum celeberrimi [21] ultra Alpes Salluvii, Deciates, Oxybii: [22] citra, Veneni, & [23] Caturigibus orti [24] Vagienni, Statyelli, Vibelli, Magelli, [25] Euburiates, Caſmonates, Veliates, & quorum oppida in ora proxima [26] dicemus. Flumen [27] Rutuba, oppidum [28] Albium Intemelium: flumen Merula,

N o t æ.

tonienſi agro, *Capo delle Colonne*. Medium inter hæc Cocinthos, *Cape di Stilo*.

1. *Patet.*] Hæc iiſdem fere verbis Solinus & Capella, locis cit. & Miſſi Theodoſii. De Auguſta Prætoria, dicemus ſect. 21.

2. *Lacinium uſque*] Ducta rurſum eo uſque a Regio oppido menſura.

3. *C C C C X. mill.*] Ita Solinus, cap. 2. pag. 14. Miſſi Theodoſi: *Latitudo Italiæ*, c c c x x. . . . . . *juxta Plinium Secundum.*

4. *Inferum, & ſuperum.*] Tuſcum illud, iſtud Adriaticum vulgo nuncupatur.

5. *Varum, &c.*] Varus Narbonenſis Galliæ, ut dictum eſt ſect. ſup. finis. Arſia finis Italiæ, ut dicetur ſect. 23. in Iſtria.

6. *Media.*] Dicta proxime eſt Italiæ ſumma, qua cingitur Alpibus, latitudo: nunc ejuſdem mediæ, ubi fere Roma eſt, latitudo ſignatur: poſtremo, reliquæ.

7. *Ab oſtio Aterni.*] Hunc locum Plinii accuratiſſimis recentiſſimiſque obſervationibus eximie congruere, & errare Geographos recentes, qui menſuram Italiæ ſecus definiunt, docet D. Deliſle, in Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1714. pag. 181.

8. *Haud ullo inde loco C C C.*] Reliqua, inquit, Italia ab Alſio Tiberiniſque oſtiis ad Rhegium uſque, nuſquam excedit c c c millia paſſ. Vide Notas & Emend. num. X X X I I.

9. *X X X. paſſ. L V I I I I.*] Hoc eſt, tricies centena, & quinquaginta novem millia paſſuum. Vide Notas & Emend. num. X X X I I I. Superpoſita numeralibus notis lineola, centena toties ſignari admonet.

10. *Abeſt.*] Hæc Martianus iiſdem verbis, lib. 6. pag. 205.

11. *A Corſica.*] Vide Notas & Emend. num. X X X I V.

12. *Per maria.*] Inter Adriaticum & Tyrrhenum, quibus latera Italiæ gemina alluuntur.

13. *Inter ſextam.*] Hoc eſt, inter meridiem, quæ hora ſexta veteribus dicta eſt, & exortum Solis brumalem, quæ prima. Vide quæ dicturi ſumus in Notis & Emend. ad librum 6. num. C X I X.

14. *Ingaunis.*] Quorum oppidum Albium Ingaunum, de quo mox.

15. *Ab amne Varo.*] Hic nona incipit Italiæ regio, a Narbonenſi, Varo amne diſcreta: quamobrem a Lucano dicitur, lib. 1. verſ. 404.

Finis & Heſperiæ promoto limite Varus.

Sic Nicæa Italiæ adſcribitur: a noſtris tamen Galliæ, qui vulgo dicunt, *Nice en Provence*, etſi Ducibus paret. Stephano, Νίκαια Κελτικῆς Μασσαλιωτῶν ἄποικος, Maſſilienſium colonia.

16. *Pado.*] Ita MSS. quos vidi. Voſſius in ſuis, *Palo*, ut quidem ait in Melam, pag. 170. Melæ ipſi, lib. 2. cap. 4. pag. 37. *Paulon*, Accolis *Paillon*. In ejus oſtio Nicæa eſt poſita.

17. *Multis nominibus.*] A Livio hæc Ligurum nomina produntur: Celelates, & Cerdiciates, lib. 32. pag. 392. Apuani, & Friſinates, lib. 39. pag. 488. &c.

18. *Capillati.*] Qui Liguriam tenuere. Λιγύων τῶν Κομητῶν καλουμένων meminit Dio, lib. 54. pag. 538. De his Lucanus, lib. 1. verſu 442.

Et nunc, tonſe Ligur, quondam per colla decora
Crinibus affuſis toti prælate Comatæ.

19. *Vediantiorum civitatis.*] Hoc eſt, gentis, & ut barbari loquuntur, Communitatis. Vediantii Capillatorum Ligurum pars fuere. Oppidum ipſum Κεμέλεον Οὐεσδιαντίων a Ptolemæo dicitur lib. 3. cap. 1. in Maritimis Alpibus. Nunc *Cimiez* prope Nicæam. De eo oppido vide Sirmondum in Præfat. Homiliarum Valeriani Ep. Cemelienſis. Ex Nicæenſi & Cemelienſi Epiſcopatu unicus conflatus, decreto Hilari Papæ; quod exſtat in Conc. Gall. tom. 1. pag. 136. *Eccleſia Cemelenenſis, & caſtellum Nicaënſe*, &c. In Conc. Aurel. V. anno d x l i x. *Magnus Epiſcopus Eccleſiæ Cemelenſis & Nicaënſis.* Inſcript. vet. apud Honor. Bouche; lib. 3. cap. 2. O r d o C e m e n e l.

20. *Herculis.*] Hodieque, *Monaco*. Fallitur Ptolemæus, qui Herculis & Monœci portus diverſos putat. Ammianus, lib. 15. pag. 53. de Hercule Thebæo, qui Geryonem extinxit: *Monœci ſimiliter*, inquit, *arcem & portum ad perennem ſui memoriam conſecravit.* Tacito quoque, lib. 3. hiſt. pag. 72. *Portus Herculis Monœci.*

21. *Ultra Alpes.*] In Narbonenſi provincia. Salluviorum ibi oppidum, ut diximus, ſup. ſect. Aquæ Sextiæ: Deciatum, Antipolis: Oxubiorum denique, Forum Julii.

22. *Citra.*] Qui Ciſalpini Ligures Romanis appellati ſunt, nobis iidem ſunt Tranſalpini. Horum fere omnium obſcura nomina, ſitus omnino inexploratus.

23. *Et Caturigibus.*] Ita quidem repoſuit Hermolaus: at M S S. omnes, *Et Turris*, Forte pro *& Thurris:* vel *ex Tungris.*

24. *Vagienni.*] Bagienni ſunt Varroni, lib. 1. de re ruſt. cap. 51. In Tab. Peuting. *Bagitenni* ſupra Cemenellum, & Albintemelium; ſegm. 2. De Statyellorum oppido, in fine hujus ſect. Vagiennorum in finibus, ſunt Padi fontes, in Pedemontio, ut dicetur ſect. 20.

25 *Euburiates.*] Horum meminit Florus, lib. 2. cap. 3. pag. 56. *Salyi*, inquit, *Deceates*, *Oxybii*, *Euburiates*, *Ingauni.*

26. *Dicemus.*] Igitur de quibus dictum eſt hactenus, iutus in montibus, non in ora ſedes habuere.

27. *Retuba.*] *Retubamque cavum* appellat Lucanus, lib. 2. verſ. 422. Nunc *la Rota*. Vibus Seq. pag. 336. *Rutuba ex Apennino fluit.*

28. *Albium Intem.*] *Albentemelio*, in Tab. Peuting. Straboni, lib. 4. pag. 202. Ἄλβιον Ἰντεμέλιον. Ligurum enim alii, inquit, Intemelii, Ingauni alii appellati. Inde gemino oppido nomen. Intemelion hodie *Vintimiglia*. Ingaunum, *Albenga*: Merula flumen, quo Ingaunum alluitur, *Arocia*, Albingaunos appellat Livius, lib. 29. pag. 340.

oppidum Albium Ingaunum : portus [1] Vadûm Sabatiûm : flumen [2] Porcifera , oppidum Genua : fluvius Feritor , portus Delphini : [3] Tigulia intus : Segeſta Tiguliorum : flumen [4] Macra , Liguriæ finis. A tergo autem ſupradictorum omnium Apenninus mons Italiæ ampliſſimus, perpetuis jugis ab Alpibus tendens ad Siculum fretum. [5] Ab altero ejus latere ad Padum amnem Italiæ ditiſſimum , omnia nobilibus oppidis nitent : [6] Libarna , [7] Dertona colonia , [8] Iria , Barderate , [9] Induſtria , [10] Pollentia Carrea , quod Potentia cognominatur : Forofulvi , quod [11] Valentinum : [12] Auguſta Vagiennorum , [13] Alba Pompeia , [14] Aſta , Aquis Statyellorum. Hæc regio ex deſcriptione Auguſti nona eſt. Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram , CCXI. M. paſſuum.

VIII. Adnectitur [15] ſeptimæ, in qua Etruria eſt, ab amne Macra, ipſa mutatis ſæpe nominibus. [16] Umbros inde exegere antiquitus Pelaſgi : hos Lydi , [17] a quorum rege Tyrrheni ; mox a ſacrifico ritu , lingua [18] Græcorum Thuſci ſunt cognominati. Primum Etruriæ oppidum [19] Luna portu nobile. Colonia [20] Luca a mari recedens , [21] propiorque Piſæ inter amnes Auſerem & [22] Arnum, ortæ a Pelope [23] Piſiſque, ſive [24] a Teutanis, Græca gente. [25] Vada Volaterrana : fluvius Cecinna , [26] Populonium Etruſcorum quondam [27] hoc tantum in litore. Hinc amnes [28] Prille, mox [29] Umbro navigiorum capax , & ab eo tractus Umbriæ, portuſque [30] Telamon : [31] Coſſa Volcientium a populo Romano deducta : [32] Graviſcæ, Caſtrum novum , Pyrgi. [33] Cæretanus amnis, & ipſum Cære intus M. paſſ. quatuor , Agylla a Pelaſgis conditoribus dictum : [34] Alſium , Fregenæ. Tiberis amnis a Macra CCLXXXIV.

NOTÆ.

1. *Vadum.*] Hoc eſt , portus Vadorum Sabatiorum , nunc *Vaï*, & *Ve*. Ipſa Vada Sabatia *Savonam* nunc appellant.

2. *Porcifera.*] Genuam latere orientali alluit : *Biſagna*. Feritor *Lavagna* in partem pariter exortivam influit ejus ſinus , qui portum Delphini efficit , *Porto Fino* : etſi aliter alii ſtatuunt.

3. *Tigulia intus.*] Longius, inquit, a mari Tigulia. In Itiner. Anton. via Aurelia , Tegulata. Rudera ſunt quæ *Tregeſa* appellant ad tria fere millia paſſ. a Segeſta Tiguliorum , litorali oppido, nunc *Seſtri de Levante*. Tiguliæ Mela meminit , lib. 2. cap. 4. & Prolem. lib. 3. cap. 1.

4. *Marca.*] Vibius Sequeſt. pag. 354. *Macra Liguriæ fluvius ſecundum Lunam urbem.* Straboni , lib. 5. pag. 222. ὁ Μάκρης.

5. *Ab altera.*] Orientali Apennini latere , qua Padum proſpectat,

6. *Libarna.*] Λιβάρνα Ptolem. lib. 3. cap. 1. In Itiner. Anton. *Libanum* mendoſe , a Dertona , M. P. XXXV. In Tab. Peuting. *Libarnum* , a Genua XXXVI.

7. *Dertona.*] In Theſ. Goltzii , vetus inſcript. COL. JULIA. DERTONA. Nunc *Tortona*.

8. *Iria.*] In Itiner. Anton. via Clodia , a Dertona , X. M. P. Hodie dicitur *Voghiera*. Ptolemæo , lib. 3. cap. 1. Εἰρία.

9. *Induſtria.*] Ita Romanis cognominatum oppidum, qui Liguribus incolis Bodincomagus fuit , ut dicetur ſect. 20. ad Padum : Hodie *Caſal* , oppidum permunitum.

10. *Pollentia.*] *Polenza*, ad confluentes Tanari & Sturæ. Hinc vellera Pollentina , de quibus lib. 8. ſect. 73. Eadem Carrea , & Potentia cognominata.

11. *Valentinum.*] Et nunc *Valenza* , haud procul Tanari Padique confluentibus. Ab Aſta Forum Fulvii diſtat M. P. XXII. in Tab. Peuting.

12. *Auguſta.*] Cluverio, lib. 1. Antiq. Ital. cap. 10. Carmeniola eſt. Alii Salinas putant , *Saluces*. Videtur eſſe Αὐγοῦστα Βαγιεννῶν , de qua Ptolem. lib. 3. cap. 1. cum Iria & Dertona.

13. *Alba.*] Meminere Ptolemæus , lib. 3. cap. 1. Tabula Peuting. aliique. Nomen etiamnum retinet , ad Tanarum , infra Pollentiam. Apud Gruter. pag. 484. R. P. ALB. POMPEIANORUM. Albenſes Pompeïani dicti. lib. 17. ſect. 3.

14. *Aſta* , *&c.*] Illam *Aſti* Itali : iſtam *Acqui* vocant , quæ Straboni , lib. 5. pag. 217. Ἀκουαιστατιέλλαι. Hos Ligures Statellates appellat Livius , lib. 42. pag. 536.

15. *Septimæ.*] MSS. plerique , *ſeptima*.

16. *Umbros inde.*] Hæc omnia Græco carmine Scymnus Chius expreſſit , pag. 9. Prolixa oratione Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiq. Rom. pag. 21. & 22.

17. *A quorum rege.*] Rex Lydorum in Aſia Atys colonos ablegavit in Italiam duce Tyrrheno filio. Herod. lib. 1. Clio, n. 94. pag. 41. Tertull. lib. de ſpectac. cap. 5. ex Timæo. Tacitus, lib. 4. Annal. pag. 118. Velleïus, lib. 1. pag. 3.

18. *Græcorum.*] Ἀπὸ τοῦ θύειν , hoc eſt , a frequenti ſacrificio, inquit Servius , in lib. 10. Æneïd. Quare & olim exactiore vocabulo Θυόσκοοι appellati , inquit Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiq. Rom. pag. 24.

19. *Luna.*] Ingentes viſuntur ruinæ hujus civitatis a Normannis deletæ ad ripam Macræ fluvii : & circumjacenti agro nomen eſt , *il Lunegiano* : Portui, ſeu verius ſinui , *Golfo della Spezzia* , ab oppido quod intimo ejus receſſui appoſitum eſt.

20. *Luca.*] *Luques en Toſcane* : quam Auſer alluit , Straboni , lib. 5. pag. 222. Αἴσαρ , accolis *Serchio* appellatus. Deductos eo colonos anno fere V. C. DLXXII. Velleïus eſt auctor , lib. 2.

21. *Propiorque.* Subintellige , colonia. Anno Urbis DLXXIV. poſtulantibus Piſanis , agroſque pollicentibus , quo Latina colonia deduceretur , ad eam rem Triumviros creatos Livius prodidit , lib. 40. In Cenotaphio Lucii Cæſaris Auguſti F. *Coloni Julienſes* appellantur , *Coloniæ Obſequentis Juliæ Piſanæ*.

22. *Arnum.*] Ἄρνον Strabo , Itali *L'Arno* vocant. Piſam Florentiamque præfluit.

23. *Piſiſque.*] Elidis oppido , in Peloponneſo , de quo lib. 4. ſect. 6. Rutilius in Itiner. lib. 1. pag. 317.

Elide deductas ſuſcepit Etruria Piſas ,
Nominis indicio teſtificata genus.

Conſentit & Strabo , loc. cit. & Solinus , cap. 2. pag. 12. Ante hos ipſe Maro , lib. 10. Æneïd v. 179.

Hos parere jubent Alpheæ ab origine Piſæ ,
Urbs Etruſca ſolo.

24. *A Teutanis.*] Ita libri probatiores , non *Atintanis*. Sicyoniæ regionis in Peloponneſo Teutanion ager fuit : Stephanus : Τιτάνα χωρίον τῆς Σικυωνίας· νῦν δὲ Τευτάνιον καλεῖται. Sive igitur Teutani , ſive Piſatæ , Piſas condiderunt , a Pelope ortæ recte dicuntur. Ἀτιντανία juxta Apolloniam Epiri , Moloſſoſque eſt ; Thucyd. lib. 2. pag. 153. & auctori libri de Mirab. Auſcult. pag. 1153. Macedoniæ adſcripta a Stephano. Sed ſi hos Plinius ſpectaſſet, Atintanibus dicere debuiſſet , vel Atintaniis.

25. *Vada.*] Nunc *Vadi* , vicus cum portu , in agro Piſano ; a Volaterris XX. M. P. Hic amnis Cecinna decurrit in mare , & nomen antiquum retinet.

26. *Populonium.*] Ex ejus ruinis juxta crevit Plumbinum , *Piombino*.

27. *Hoc tantum.*] Id Strabo explicat, lib. 5. pag. 223. ſolum hoc ex priſcis Etruſcorum oppidis ſitum fuiſſe in litore aſſeverans : quoniam ora importuoſa eſſet.

28. *Prille.*] Lacum Aprilem vocat Anton. in Itiner. Marit. Qui nunc ab oppipo , *Lago di Caſtiglione*. Delabitur in eum lacum amnis , quem lacui cognominem Plinius facit : incolæ *Bruno* vocitant.

29. *Umbro.*] Et nunc *Ombrone* : mediam fere , Arnum inter Tiberimque , ſecat Etruriam. Inde ad Tiberim Umbria proprie appellata , quæ patuit quondam latius.

30. *Telamon.*] Oppidulum cum portu ; *Talamone*. Meminit ejus Mela , lib. 2. cap. 4.

31. *Coſſa.*] Ex ejus ruinis crevit Anſedonia : ipſa poſtmodum in vicum redacta. *Et deſolatæ mœnia fœda Coſæ* , cecinit Rutil. in Itiner. pag. 307. Erat urbs Etruriæ Volci ; cujus incolæ Volcientes. Hinc Bulcentina eccleſia ; apud Gregor. M. l. 3. Dialog. cap. 17.

32. *Graviſcæ* , *&c.*] Mela , lib. 2. cap. 4. *Caſtrum novum* , *Graviſcæ* , *Coſſa*, Ptolem. lib. 3. cap. 1. Κόσσαι , Γραουίσκαι , Κάστρον νέον. Fuere igitur oppida tria. Graviſcis exciſis ſucceſſit Cornetum : Caſtro novo , *S. Marinella* : Pyrgis , *S. Severa*.

33. *Cæretanus.*] Nunc *Eri* , ut recte Leander , & Holſten. contra Cluverium. Cære , nunc *Cervetere* , oppidulum Patrimonii S. Petri. Agyllam primum a Pelaſgis dictum prodidere etiam Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 16. & lib. 3. pag. 193. & Stephanus. Cato in Excerptis Orig. pag. 139. &c. Καίρητα Dionyſio dicitur. Καῖρε Straboni , lib. 5. pag. 220.

34. *Alſium.*] Ἄλσιον , καὶ Φρεγηνία Straboni , lib. 5. pag. 225. Illud nunc *Palo* eſt , caſtrum gentis Urſinæ , in Ducatu Braciani , ab urbe Roma XVIII. M. P. Iſtud *La Macareſe* , villa Ducis Matheii , haud procul oſtiis Tiberinis. Fregenas ab Alſio IX. M. P. diſtare ait Antoninus.

M. paſſ. Intus coloniæ: [1] Faliſca Argis orta, (ut auctor eſt [2] Cato,) quæ [3] cognominatur Etruſcorum, Lucus [4] Feroniæ, [5] Ruſellana, [6] Senenſis, [7] Sutrina. [8] De cetero [9] Aretini veteres, Aretini Fidentes, Aretini Julienſes, [10] Amitinenſes, [11] Aquenſes cognomine Taurini, [12] Blerani, [13] Cortonenſes, [14] Capenates, [15] Cluſini novi, Cluſini veteres, [16] Fluentini præfluenti Arno appoſiti, [17] Feſulæ, Ferentinum, Feſcennia, Hortanum, [18] Herbanum, [19] Nepet, [20] Novem pagi, [21] Præfectura Claudia Foroclodii, [22] Piſtorium, Peruſia, Suanenſes, Saturnini qui antea Aurinini vocabantur, [23] Subertani, [24] Statones, [25] Tarquinienſes, [26] Tuſcanienſes, [27] Vetulonienſes, [28] Veïentani, Veſentini, [29] Volaterrani, Volcentini cognomine Etruſci, Volſinienſes. In eadem parte oppidorum veterum nomina [30] retinent agri, Cruſtuminus, Caletranus.

IX. Tiberis antea Tybris appellatus, & prius [31] Albula, e media fere longitudine Apennini, finibus Aretinorum profluit: tenuis primo, nec niſi piſcinis corrivatus emiſſuſque, navigabilis; ſicuti [32] Tinia & Glanis influentes in eum, [33] novenorum ita conceptu dierum, ſi non adjuvent imbres. Sed Tiberis propter aſpera & confragoſa, [34] ne ſic quidem, præterquam trabibus verius quam ratibus, longe meatibus fertur, per centum quinquaginta millia paſſuum non procul Tiferno, Peruſiaque, & Ocriculo, Etruriam ab Umbris ac Sabinis: [35] mox citra tredecim millia paſſuum Urbis, [36] Veientem agrum [37] a Cruſtumino, dein

NOTÆ.

1. *Faliſca.*] Colonia Junonia, quæ appellatur Faliſcos, inquit Frontinus, lib. de Coloniis, pag. 95. Ab Haleſo Argivo condita, ut ait Solinus cap. 2. pag. 13. Nunc eſt civitas Caſtellana ad Tiberim, Hortam inter & Romam: aut hæc certe ex illius ruinis crevit, quæ prope viſuntur, nomenque retinet *Falari.*

2. *Cato.*] In libris Originum, qui interierunt.

3. *Cognominatur, &c.*] Ut ab altera Faliſca, quæ Æquorum dicitur, eo cognomine dirimatur. *Æquoſque Faliſcos* Virgilius appellat, lib. 7. Æneïd.

4. *Feroniæ*] Cui Deæ a ferendis fructibus nomen fuit, lucum hunc & locum ſacravere in Capenate agro, juxta Viterbium. Unde *Lucoſque Capenos*, Maro cecinit. Sub oppido *S. Oreſte* etiamnum viſuntur Feroniarum veſtigia. Silius:

Dives ubi ante omnes colitur Feronia luco,
Et ſacer humectat fluvialia rura Capenas.

5. *Ruſellana.*] Nomen hodieque ſervat. Apud Gregor. VII. lib. 3. epiſt. *Eccleſia Roſellana.* Livio, lib. 28. pag. 337. incolæ Ruſellani, Inſcriptio vet. apud Holſten. in Ital. antiq. pag. 39. COL. RUS.

6. *Senenſis.*] In MSS. *Senienſes*: Nunc *Sena* vel *Senæ* numero multitudinis dicimus: *Sienne en Toſcane.*

7. *Sutrina.*] Colonia Sutrium, Frontino, lib. de Colon. pag. 95. Vetus inſcript. in Theſ. Goltzii, COL. JULIA. SUTRINA. Nunc *Sutri*, ad amnem *Pozzolo.* Deductam coloniam poſt annos ſeptem, quam Galli Urbem ceperunt, auctor eſt Vell. lib. 1. pag. 5.

8. *De cetero.*] Hoc eſt, reliqui generis oppida, nec jam coloniæ, ſed municipia, oppidave Latina.

9. *Aretini veteres.*] Inſcriptio ab Hermolao jam citata, DECURIONES. ARRETINORUM. VETERUM. Oppidum *Arezzo*, Florentiam inter Peruſiamque. Fidentium, Julienſiumque, ne rudera quidem exſtant. Non hi ſolo nomine, ut Holſtenius putat, in Ital. Antiq. pag. 27. ſed re & loco diverſi: ut de Cluſinis dicturi ſumus inferius.

10. *Amitinenſes.*] Forte *Anicienſes*: unde lapicidinæ Anicianæ, de quibus Plinius, lib. 36. ſect. 49.

11. *Aquenſes.*] Ab Aquis, Thermiſve Taurinis. prope *Civita Vecchia.* Vide Notas & Emend. num. XXXV.

12. *Blerani.*] Oppidum Βλῆρα Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. Nunc *Bieda*, in Patrimonio S. Petri.

13. *Cortonenſes.*] Oppidum Cortona Livio, lib. 9. pag. 165. nunc retinet nomen in Etruria.

14. *Capenates.*] Ibi fuere, ubi nunc eſt *Morluppo*: ubi quondam Feroniæ lucus, ut diximus. Sic Holſtenius, in Ital. Antiq. pag. 62. poſt Ligorium.

15. *Cluſini.*] Novorum oppidum *Chiuſi*, prope Tiberis fontes. Veterum, nunc fere deſertum, ob inſalubritatem aëris, in regione cui nomen eſt *Val de Chiana*, a Clani palude proxima. Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

16. *Fluentini.*] *Florence.* Etruriæ caput. Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

17. *Feſulæ*, &c.] *Fieſoli.* Ferentini oppidi ruinæ jacent inter Viterbium & *Monte Fiaſcone*: nomen ſupereſt, *Férenti.* Feſcennia nunc *Galeſe*, ad Tiberim, in Patrimonio S. Petri: nec procul inde Hortanum *Orta.*

18. *Herbanum.*] Idem Urbis veteris nomine inſignitum, *Orvieto.*

19. *Nepet.*] *Népi*, juxta amnem *Pozzolo*, inter Romam & Viterbium. Νέπιτα Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. In decretis Hilari Papæ, *Projectus Nepeſinus epiſcopus.*

20. *Novem pagi.*] Supra Centumellas, hoc eſt, *Civita Vecchia*, ad fontes Minionis amnis, *il Mignone*, poſiti: præfecturæ Claudiæ attributi.

21. *Præfectura.*] Nunc eſt *Oriolo*, in Ducatu Bracciani. Apud Optatum, *Domitianus a Foro Claudii*, inter Epiſcopos qui ſederunt judices in cauſa Donati. Ceterum præfecturæ a coloniis municipiiſque omnino diverſæ. Ex pluribus conſtare videntur vicis oppidiſque minoribus, eodem ad petenda jura convenientibus. Sic novem pagi Claudiæ adſcribuntur. In Ægypto Præfecturas oppidorum Nomos vocabant, ut dicemus lib. 5. *Præfectura*; inquit Feſtus, *hæ appellantur in Italia, in quibus & jus dicebatur, & nundinæ agebantur*, &c.

22. *Piſtorium, &c.*] Nunc *Piſtoïa*, *Perugia*, *Soana*, *& Saturnia* vel *Sitorgna.* Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. Πιστωρία, Περουσία, Σουάνα, Σατουρνιάνα κολωνία.

23. *Subertani.*] Oppidum Suberetum *Sovretto*, prope Soanam, haud procul amne *Flore.* Vide Notas & Emendar. num. XXXVIII.

24. *Statones.*] Oppidum Στατωνία, Statonienſis lacus accolæ, de quo Plinius, lib. 2. ſect. 96. In Ducatu Caſtrenſi, *le Duché de Caſtro.* Ex eo lacu Olpita fluvius manat.

25. *Tarquinienſes.*] *La Tarquinia*, & corrupte *la Turquina.* Ptolemæo, lib. 3. cap. 3. Ταρκυνία. In Patrimonio S. Petri, infra Viterbium. In decretis Hilari Papæ, *Apuleïus Tarquinienſis.*

26. *Tuſcanienſes.*] Hodie *Toſcanella*, in Ducatu Caſtrenſi. In Conc. Pontigonenſi, in Gallia, *Ioannes Toſcanenſis*, tom. 7. Conc. anno 876. pag. 281.

27. *Vetulonienſes.*] Horum oppidi rudera nomen priſcum retinet, *Vetulia*: ſupra Plumbinum. Οὐετυλωνιᾶται Dionyſio Halic. lib. 3. Antiq. Rom. pag. 189.

28. *Verentani.*] A Verento oppido, nunc *Varentano* & *Valentano*, in Ducatu Caſtrenſi. Nec procul inde Viſentini, quorum oppidum hodieque *Biſontia*, ad ripam Volſinienſis lacus, *Lago di Bolſena.* Frobenius, aliique poſt eum, *Veïentani* pro Veretanis ſcripſere.

29. *Volaterrani.*] Oppido nomen *Volterra*: olim Volaterræ, in Etruria. Vide Notas & Emend. num. XXXIX.

30. *Retinent agri.*] Ambo nunc incerti ſitus.

31. *Albula.*] Varro, lib. 4. de Ling. Lat. pag. 13. *Sunt qui Tiberis priſcum nomen Latinum Albulam vocitatum litteris tradunt: poſterius propter Tiberinum regem Latinorum mutatum, quod ibi interierit: nam hoc ejus, ut aiunt, ſepulcrum.* Idem prodidit & Livius, lib. 1. pag. 3. Ovid. lib. 3. Faſtor. &c.

32. *Tinia & Glanis.*] Tinia Τενέας Straboni, lib. 5. pag. 227. nunc *Topino*, Fulginium alluit, in Ducatu Spoletano. Glanis, vulgo *La Chiana*, Etruriam a Pontificia ditione dirimit.

33. *Novenorum.*] Poſtquam diebus novem cohibitæ fuerint eorum amnium aquæ in piſcinis, in quas deducti & corrivati fuerunt, ut inde emiſſi largius fluant.

34. *Ne ſic quidem.*] Subintellige, navigabilis.

35. *Mox citra.*] Antequam Tiberis ad ſextum decimum lapidum ab Urbe perveniat.

36. *Veïentem agrum.*] Is in Etruria fuit, cis Tiberim, in ea regione, in qua nunc Inſula *Iſola* eſt, Farneſiarum pagus: ut recte vidit Holſtenius, in Ital. antiq. pag. 53. & 55. A Veiis nomen Veïens ager accepit.

37. *A Cruſtumino.*] Fuit hic ager ultra Tiberim a Cruſtumino Etruriæ agro, qui cis Tiberim fuit, de quo in fine ſup. ſect. diverſus. Nomen habet a Cruſtumerio, de quo mox.

Fidenatem Latinumque [1] a Vaticano dirimens: [a] ſed infra Aretinum Glanim duobus & quadraginta fluviis auctus, præcipuis autem Nare & Aniene, qui & ipſe navigabilis Latium includit a tergo: nec minus tamen aquis ac tot fontibus in Urbem perductis: & ideo quamlibet magnarum navium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe naſcentium mercator placidiſſimus, pluribus prope ſolus, quam ceteri in omnibus terris amnes, accolitur, aſpiciturque villis. Nullique fluviorum minus licet, incluſis utrimque lateribus: nec tamen ipſe pugnat, quanquam creber [2] ac ſubitis incrementis, & nuſquam magis aquis quam [3] in ipſa Urbe ſtagnantibus. Quin immo vates intelligitur potius ac monitor, auctu ſemper [4] religioſus verius, quam ſævus.

[5] Latium antiquum a Tiberi Circeios ſervatum eſt, mille paſſuum quinquaginta longitudine. Tam tenues primordio imperii fuere radices. Colonis ſæpe mutatis, tenuere alii aliis temporibus, [6] Aborigines, Pelaſgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et ultra Circeios Volſci, Oſci, Auſones, unde nomen Latii proceſſit ad Lirim amnem. In principio eſt Oſtia, colonia [7] a Romano rege deducta. Oppidum [8] Laurentum, [9] lucus Jovis Indigetis, amnis Numicius, Ardea a Danaë Perſei matre condita. Dein quondam [10] Aphrodiſium, [11] Antium colonia, [12] Aſtura flumen & inſula. Fluvius [13] Nymphæus, [14] Cloſtra Romana. [15] Circeii quondam inſula immenſo quidem mari circumdata, (ut creditur [16] Homero) at nunc planitie. Mirum eſt, quod hac de re tradere hominum notitiæ poſſumus. [17] Theophraſtus, qui primus externorum aliqua de Romanis diligentius ſcripſit: (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, Urbem dumtaxat a Gallis captam dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantum ad Alexandrum miſſam:) [18] hic jam pluſquam & fama, Circeiorum inſulæ menſuram poſuit [19] ſtadia octoginta, in eo volumine, quod ſcripſit Nicodoro Athenienſium [20] magiſtratu; qui fuit Urbis noſtræ CCCCXL. anno. Quidquid eſt ergo terrarum, præter decem millia paſſuum prope ambitus, adnexum inſulæ, poſt eum annum acceſſit Italiæ.

INTERPRETATIO.

a *Sed infra Aretinum.*] Sed a confluente Glanis, qui in finibus Aretinorum oritur, ad mare uſque, Tiberis duo & XL. excipit flumina: quorum præcipui ſint Nar, ipſeque Anio, qui item navigabilis includit a tergo Latium. Quin nec minora incrementa Tiberis adeptus ex tot aquis ac fontibus Romam deductis: ideoque mercator rerum toto orbe naſcentium placidiſſimus, ut qui quamlibet magnarum navium ſit capax, pluribus prope ſolus accolitur aſpiciturque villis.

NOTÆ.

1. *A Vaticano.*] Qui cis Tiberim fuit, ab Roma verſus ſeptemtrionem, & in vetere Etruria. Liv. lib. 10. pag. 179.

2. *Ac ſubitis.*] Forte rectius, *ac ſubitus*, hoc eſt, crebro ac repente excreſcens.

3. *In ipſa Vrbe.*] Anno V. C. DLXV. duodecies Campum Martium, & plana Urbis inundavit. Liv. lib. 38. pag. 477.

4. *Religioſus.*] Quoniam non tam mala infert per ſe, quam ea præſagit, quæ ſacris averti, ac religionibus expiari oporteat.

5. *Latium antiquum.*] Nunc primam Italiæ regionem deſcribere inſtituit. Latium fuit & antiquum, & novum. Antiquum, ad Circeïos: ad Sinueſſam uſque, pertinuit novum. Ita cum Plinio Strabo, lib. 5. pag. 231.

6. *Aborigines, &c.*] Et hæc Solinus, cap. 2. pag. 12. De ea porro voce, Sex. Aurel. Victor in Orig. Gentis Rom. pag. 26. *Aorigines appellati*, inquit, *Græca ſcilicet appellatione, a cacuminibus montium, quæ illi ὄρη vocant: Alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigines: poſt mutata littera, altera adempta, Aborigines cognominatos.* Hauſit hoc a Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiq. Rom. pag. 9.

7. *A Romano rege.*] Anco Marcio, ut Livius docet, lib. 1. pag. 13. Feſtus item, verbo *Oſtia*.

8. *Laurentum.*] Λωρεντὸν Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 51. *S. Lorenzo*, medio inter Oſtiam, Antiumque intervallo. Holſten. Hæc *Laurentia* Maronis *arva*.

9. *Lucus Iovis.*] Ubi ſacellum fuit, cujus inſcriptio, *Patri Deo Indigeti, qui Numicii amnis undas temperat:* Πατρὸς Θεοῦ χθονίου ὃς ποταμοῦ Νομικίου ῥεῦμα διέπει. Auctor Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 52. Ardeam is amnis alluit, quod nunc Caſtrum Cæſarinæ gentis, cum vetere appellatione *Ardea*. Virgilius, lib. 7. Æneïd. v. 410. Plinio præivit, & Solino, cap. 2. pag. 12.

10. *Aphrodiſium.*] Hoc eſt, Veneris templum olim, nunc veſtigia tantum.

11. *Antium.*] Nunc quoniam ſola ſuperſunt rudera, *Antio rovinato* Itali accolæ vocant. In nummo Neronis, ſed ficto, in Theſ. Goltzii, COL. ANTIAT. LEG. IIII. ITALICA. Sic etiam quamvis ſcripſit Horatius, libro 1. Ode XXXV. *O Diva, gratum quæ regis Antium*; cave tamen eo referas nummum argenteum, qui eſt apud Patinum, in Famil. pag. 244. & in Muſeo noſtro, hac epigraphe, Q. RVSTIVS FORTVNAE ANTIAT. Duo hac parte capita ſunt conjuncta; dextrum eſt civis Narbonenſis, pileo urbano & domeſtico tecti; alterum Fortunæ, capitis muliebri tegmine. .)(. CAESARI AVGVSTO. Ara, in qua ſcriptum eſt, FOR. RE. Infra, EX SC. Fortuna, non Antii ſolum, ſed ubique terrarum colebatur. Et quod caput eſt, in hoc numiſmate hæc ſententia primis dumtaxat vocum litteris magna ex parte expreſſa continetur. Q. RVSTIVS FORTVNæ *Ædificavit Aram Narbone, Titulo Imperatoris Auguſti Tutatricis.* CAESARI AVGVSTO ara FORtunæ REducis.

12. *Aſtura.*] Et inſulæ nomen hodie, & amni manet. Feſtus: *Stura flumen in agro Laurenti eſt, quod quidam Aſturam vocant.*

13. *Nymphæus.*] Nunc *La Nimpa* dicitur: cujus verum oſtium inter Circeïos & Terracinam: altero quod Plinii ætate fuit, ad fauces lacus Fogliani, arena oppleto. Holſten.

14. *Cloſtra.*] Latii veteris limes, & clauſtra antiqui Imperii, ad coërcendos Volſcos. Vel clauſtra forſan oſtio Nymphæi amnis oppoſita, ut Holſtenius conjicit, contra vim Oceani, ne oppleretur arena: quod poſtea nihilominus effectum eſt.

15. *Circeii.*] Oppidum Volſcorum fuit, Κιρκαία πόλις Dionyſio Halic. lib. 8. pag. 490. cujus in ruderibus nunc pagus eſt *S. Felicita*, in radicibus Circeii montis, *Monte Circello*. Hic Circe Solis filia creditur habitaſſe. Dionyſ. lib 4. pag. 260.

16 *Homero.*] Odyſſ. κ'. v. 194. Non intellexit Homerum hoc loco Plinius. Circes inſula, ipſa Tellus eſt, Oceano magno circumdata, quam Αἰαίαν vocat, verſu 135. & λ'. 70. Ipſa eſt, inquam, quæ φυσίζωος αἶα ab eodem vocatur, λ'. verſu 300. quoniam gignit, quidquid opus eſt alendis mortalibus. Fratrem Circæ dedit Homerus, μ'. verſu 137. quem *Æeten* Αἰήτην, hoc eſt, terreſtrem, vocat. Ambos fingit ex Sole genitos, & Nympha Perſa, Oceani filia. Hic Circes ſive Telluris frater, vigor eſt telluri inſitus, ex Sole in primis, quem ali finxere aquis Oceani.

17. *Theophraſtus.*] Libro 5. hiſt. plant. cap. 9.

18. *Hic jam pluſquam.*] Theophraſtus, inquit, Circeïorum inſulæ menſuram tradendo, certius quam e fama incertoque rumore, prodidit de ea.

19. *Stadia octoginta.*] Hoc eſt, X. M. P.

20. *Magiſtratu.*] Magiſtratum gerente. Tres ſimul fuiſſe Athenienſium Magiſtratus annuos, niſi quis eorum intra annum e vita decederet, nummi antiqui teſtari videntur, in quibus plerumque tres appellantur. Ejuſmodi eſt ille, quem Goltzius in Græcia refert, Tab. XIV. in quo hic ipſe *Nicodorus* videtur notari. Sic enim habet: A ΘE. hoc eſt, Ἀθηναίων Θεὰ, *Athenienſium Dea*; Minerva ſcilicet. Deinde Magiſtratuum nomina: ΔΩΡΟΘE. NIKOΔΩ. ΔIO. *Dorotheus, Nicodorus, Diogenes.* Vide Notas & Emend. num. XL.

[1] Aliud miraculum: A Circeiis palus [2] Pomptina eſt, quem locum XXXIII, urbium fuiſſe Mucianus ter Conſul prodidit. Dein flumen [3] Uſens, ſupra quod Terracina oppidum, lingua Volſcorum Anxur dictum: & ubi fuere [4] Amyclæ, a ſerpentibus deletæ. Dein locus [5] ſpeluncæ, lacus [6] Fundanus, Caïeta portus. Oppidum [7] Formiæ, Hormiæ prius olim dictum: [8] ut exiſtimavere, antiqua Læſtrygonum ſedes. [9] Ultra fuit oppidum Pyræ: colonia [10] Minturnæ, Liri amne diviſa, Glani appellato. Oppidum [11] Sinueſſa, extremum [12] in adjecto Latio, quam quidam Sinopen dixere vocitatam.

Hinc felix illa Campania eſt. [13] Ab hoc ſinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis ſucco per omnes terras inclyto, atque (ut veteres dixere) ſummum Liberi Patris cum Cerere certamen. Hinc [14] Setini & Cæcubi protenduntur agri. His junguntur [15] Falerni, Caleni. Dein conſurgunt [16] Maſſici, [17] Gaurani, [18] Surrentinique montes. Ibi [19] Laborini campi ſternuntur, & in delicias [20] alicæ populatur meſſis. Hæc litora [21] fontibus calidis rigantur: præterque cetera in toto mari conchylio & [22] piſce nobili [23] adnotantur. Nuſquam generoſior oleæ liquor: [24] Et hoc quoque certamen humanæ voluptatis tenuere Oſci, Græci, Umbri, Thuſci, Campani.

NOTÆ.

1. *Aliud miraculum.*] Gloſſema hæ voces ſapiunt: videnturque ex ora libri in textum irrepſiſſe. Niſi quis referri hæc malit ad illa priora, *Mirum eſt quod hac de re*, &c. quibus iſta modo reſpondeant, *Aliud miraculum.* Nam quod *acceſſiſſe Italiæ* proxime ante hæc verba dicitur, ſpatium illud terrarum intelligendum eſt, quod retrogreſſo mari eo, quo Circeii olim circumdabantur, acceſſit Italiæ, ſive continenti: cum mox vice verſa locum XXXIII. urbium Pomptina palus obtineat.

2. *Pomptina.*] Vel, ut alibi, ipſique Feſto, *Pontina.* In agro Pometino, ἐν τῷ Πομεντίνων πεδίῳ fuit, inquit Dionyſ. loc. cit. cui nomen a Sueſſa Pometia, Volſcorum urbe mediterranea. De hac palude dicemus iterum, lib. 26. ſect. 9.

3. *Vfens.*] Vibius Seq. pag. 338. *Vfens Terratinæ proximus.* In MSS. *Flumen Vfentum.* Amni nomen *Il Portatore*: Terracina ſuum retinet. De vetuſta Anxuris appellatione Feſtus, Liviuſque. Hinc Jupiter Anxurus, apud Maronem, libro VII. Æneïd. verſu 799. Cave tamen hic putes pertinere argenteum nummum Vibiæ gentis apud Patinum, in Famil. pag 293. n. 4. Parte priore caput barbatum ignotumque exhibet, in familia Panſæ gentilitium: retro, PANSA. Parte altera Juppiter ſedet ſeminudus, capite laureato, dextra extenta, haſtam tenet ſiniſtra. C. VIBIVS C. F. C. N. *Caïus Vibius Caii filius, Caii nepos*, hoc eſt, patre & avo Triumviris Monetalibus. Latere dextro, IOVIS AXVR. Sententia enim latet iſta ſub his litteris: *Imperator Optimus Veſpaſianus Iovis Sacerdotia Ampliavit Decem Viris Reſtitutis.*

4. *Amyclæ.*] Hæc rurſum Plinius, lib. 8. ſect. 43. Vide Servium in illud Maronis, *Tacitus regnavit Amyclis*: lib. 10. Æneïd. v. 564.

5. *Speluncæ.*] Amyclææ, in litore poſitæ, hodie *Sperlonga*: unde ſinui Amyclano nomen, *Mare di Sperlonga.*

6. *Fundanus.*] *Il Lago di Fondi*, ab oppido cognomine, quod V. M. P. a mari diſtat.

7. *Formiæ.*] Ubi nunc oppidum *Mola*, in intimo Caïetani, ſeu Formiani ſinus receſſu. Caïeta, hodie *Gaïette.*

8. *Vt exiſtimavere.*] Homerus Odyſſ. κ'. Ovid. lib. 14. Metam. Solinus, cap. 2. pag. 14. Plinium ſecutus. Læſtrygones reipſa in Sicilia tantum fuere: ſed ex Sicilia tranſtulit eos in Italiam Homerus in fabula, quam contexebat de Ulyſſis erroribus. Læſtrygonas ex induſtria in mediterraneo collocat; ut Ulyſſem doceat, æque ab his qui continentem incolerent, quam ab his qui degerent in inſulis, aſpera multa pertuliſſe. Propterea, cum hos ſub nomine Cyclopum jam deſignaſſet, illos deinde ſub Læſtrygonum appellatione denotavit. Conſtabat ex vera fama, veniſſe in Siciliam Italiamque Vlyſſem: fabula ſitum populorum, ut libuit, immutavit. Homeri locus, verſu 31. ſed præcipue verſus 85. magna nuper exercuit ingenia. Sic ibi vates:

Ἑβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον,
Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην· ὅτι ποιμένα ποιμὴν
Ἠπύει εἰσελάων, ὁ δέ τ' ἐξελάων ὑπακούει.
Ἔνθα κεν ἄυπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθοὺς,
Τὸν μὲν βουκολέων, τὸν δ' ἄργυφα μῆλα νομεύων.
Ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

Hunc locum ſic nos breviter exponimus: *Septima die*, inquit Vlyſſes, venimus ad excelſum Lami oppidum, mediterraneam Læſtrygoniam: ubi paſtorem paſtor vocat, inducens pecora media nocte in urbem; alter exaudit, qui ſua continuo educit: nam per vices vigilant, alter alteram noctis partem. Si unus autem totam noctem vult vigilare, duplam mercedem lucratur: alterum ob paſtos boves uſque ad mediam noctem, alteram ob paſtas oves uſque ad ſolis exortum. Nam ſive de die educat, hoc eſt, ſole occidente, & nocte reducat, hoc eſt, ſub mediam noctem; ſive educat poſt mediam noctem, & reducat mane; breves ſunt viæ, quibus itur & reditur, ſive die, ſive nocte. Sic Luc. 2. 8. *Paſtores erant in regione vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum.*

9. *Vltra fuit.*] Dirutum jam tum ævo ſuo innuit: & de eo ſane ceteri ſcriptores ſilent.

10. *Minturnæ.*] Ubi nunc Liris ſcapha trajicitur, fere in ejus oſtiis: unde loco nomen, *La barca del Garigliano.* Idem Glanis ſive Clanis olim appellatus. Strabo, lib 5. pag. 233. Λεῖρις ποταμὸς, Κλάνις δ' ἐκαλεῖτο πρότερον. Alius ab amne Glani, quem propterea Aretinum Plinius cognominavit paulo ſuperius. hac ſect. ut ea nota ab iſto Clani, qui Liris eſt, ſejungeret. Minturnas deductam coloniam auctor eſt etiam Livius, lib. 10. pag. 177. & Ptolem. lib. 3. cap. 1. Velleïus, lib. 1. *Q. Fabio quintum, Decio Mure quartum Coſſ. quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinueſſam Minturnaſque miſſi coloni.*

11. *Sinueſſa.*] Superſunt ingentis oppidi rudera, prope caſtellum *Rocca di Mondragone*: medio ferme intervallo inter oſtia Liris, & Savonis. Livius loc. cit. *Placuit, ut duæ coloniæ deducerentur: una ad oſtium Liris fluvii, quæ Minturnæ appellata: altera in ſaltu Veſtino Falernum contingente agrum, ubi Sinope dicitur Græca urbs fuiſſe, Sinueſſa deinde ab colonis Romanis appellata.*

12. *In adjecto.*] In novo Latio, quod veteri adjunctum eſt. Sinueſſa alioqui in confinio Latii Campaniæque poſita, alterutri, ut fit, adjudicatur: nunc quidem Latio; Campaniæ, lib. 31. ſect. 4.

13. *Ab hoc ſinu.*] Ab hoc terrarum tractu, quo Latium novum diximus contineri. Hunc locum non intellexit Camillus Peregr. qui mox legendum cenſuit, *Hinc Veſcini, & Caditii*, pro *Setini, & Cæcubi* pag 127. & 143.

14. *Setini, & Cæcubi.*] Ab oppido Latii novi, quod Σητία Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. dicitur, nunc *Sezza*, Setinus ager: Cæcubus, a Cæcubo oppido, quod τὸ Καίκουβον Straboni, lib. 5. pag. 233. inter Caïetanum ſinum, oppidumque Fundanum. Hinc vina Setina & Cæcuba, de quibus lib. 14. ſect. 8. Setiæ ſitum Martialis edocet, lib. 13. Epigr. 109.

Pendula Pomptinos quæ ſpectat Setia campos.

15. *Falerni, Caleni.*] Falernus ager a Maſſici montis radicibus, de quo mox, in latam planitiem: Calenus a Caleno oppido, nunc *Calvi*, citra Capuam, verſus ſeptemtrionem protendebatur.

16. *Maſſici.*] Nunc *Monte Marſico*, vino ſuo nobilis, quod *Muſcatellam* incolæ vocant. Pars illius montis extrema, *Rocca de Mondragone*, de qua paulo antea.

17. *Gaurani.*] Vibius Seq. pag. 343. *Gaurus mons Campaniæ.* Sic etiam Liv. lib. 7. pag. 131. Nunc *Monte Barbaro*, inter Puteolos, & Lucrinum lacum. Camill. Peregr. pag. 231.

18. *Surrentini.*] Qui Surrento oppido imminent, de quo mox. Hinc vina Surrentina, de quibus Plin. lib. 14. ſect. 8. ubi & de Gauranis.

19. *Laborini.*] MSS. *Leburini.* De his dicemus uberius, lib. 18. ſect. 29.

20. *Alicæ populatur.*] Ad alicam faciendam meſſis populatur, hoc eſt, avide rapitur ob ejus exiſtimationem, a Laborinorum camporum incolis. Sic MSS. Chiffl. In Reg. *populitur.* Quid alica ſit, dicemus lib. 17. ſect. 29.

21. *Fontibus.*] Baïanas aquas intelligit, & Puteolanas, & Stabianas.

22. *Piſce nobili.*] Scaro. Vide quæ dicturi ſumus lib. 9. ſect. 29. Oſtrea quoque, credo, Baïana & Lucrina intelligit, de quibus lib. 9. ſect. 79.

23. *Adnotantur.*] Celebrantur, nobilitantur. Vide Notas & Emend. num. XLI.

24. *Et hoc quoque.*] Felicem hunc ſoli tractum, in quo humanæ voluptati explendæ Liber pater, cum Cerere certat & Pallade, tenuere varii ſubinde populi: primum Opici, Auſoneſque, inquit Strabo ex Polybio, lib. 5. pag. 242. Deinde Oſci, &c.

In ora [1] Savo fluvius: [2] Vulturnum oppidum cum amne, [3] Liternum, Cumæ [4] Chalcidenſium, [5] Miſenum, portus Baïarum, Bauli, lacus [6] Lucrinus & [7] Avernus, juxta quem Cimmerium oppidum quondam. Dein [8] Puteoli, colonia Dicæarchia dicti: poſtque [9] Phlegræi campi, [10] Acheruſia palus Cumis vicina. Litore autem Neapolis [11] Chalcidenſium & ipſa, Parthenope [12] a tumulo Sirenis appellata: [13] Herculanium: [14] Pompeii; [15] haud procul aſpectante monte Veſuvio, alluente vero Sarno amne: ager Nucerinus: & novem millia paſſuum a mari, ipſa [16] Nuceria. [17] Surrentum cum promontorio Minervæ, Sirenum quondam ſede. Navigatio a Circeiis duodeoctoginta millia paſſuum patet. Regio ea a Tiberi prima Italiæ ſervatur, ex deſcriptione Auguſti.

Intus coloniæ: [18] Capua ab campo dicta, [19] Aquinum, [20] Sueſſa, [21] Venafrum, [22] Sora, [23] Teanum Sidicinum cognomine, [24] Nola. Oppida: [25] Abellinum, [26] Aricia, [27] Alba longa, [28] Acerrani, [29] Allifani, [30] Atinates, [31] Aletrinates, [32] Anagnini,

NOTÆ.

1. *Savo.*] Latium hic a Campania diſterminat. Hodie *Saone.* Camill. Peregr. pag. 151.

2. *Vulturnum.*] Amnis Campaniæ maximus, *Voltorno*, dedit oppido nomen, quod nunc caſtellum tenue eſt in ora, *Caſtel del Voltorno.*

3. *Liternum.*] Nunc vicus, *Torre di Patria*, ab amne cognomine, quem Virg. lib. 2. Georg. Clanium vocat, ut recte Camill. Peregr. pag. 189. In Synodo Palmari, ſub Symmacho, *Aprilis Liternenſis.*

4. *Chalcidenſium.*] Hoc eſt, a Chalcidenſibus conditæ, ſive ut Solinus ait, cap. 2. ab Eubœenſibus. Eſt enim oppidum Eubœæ Chalcis. Livius, lib. 8. pag. 144. *Cumani ab Chalcide Euboica originem trahunt.* Sic & Euſtath. in Iliad. *β.* pag. 279. Nunc ſolum ſupereſt nomen, *Cuma.*

5. *Miſenum.*] *Capo di Miſeno:* ubi oppidi rudera. Sic Baiis ſolum reſtat caſtellum, *Caſtel di Baïa.* Bauli retinet nomen: *Bauli* & *Bagola.* Hortenſii villa quæ eſt ad Baulos, inquit Cicero, lib. 4. Acad. pag. 28.

6. *Lucrinus.*] Fuit prope receſſum intimum ſinus Puteolani. Nunc eſt palus lutoſa, cum arundineto. Olim Averno conjunctus, tunc cum portus eſſet, qualis a Virgilio deſcribitur, libro 2. Georg. verſu 161.

An memorem portus, Lucrinoque addita clauſtra,
Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor;
Julia qua ponto longe ſonat unda refuſo,
Tyrrhenuſque fretis immittitur æſtus Avernis?

7. *Avernus.*] Antro Sibyllæ celebratiſſimus: hodie *Lago d'Averno*, & *Lago di Tripergola.* Quæ de Cimmeriis hoc terrarum tractu ſunt olim prodita, fabulis accenſet Strabo, lib. 5. pag. 245. Nihil præter verum Feſtus, *Cimmerii dicuntur homines, qui frigoribus occupatas terras incolunt, quales fuerunt inter Baïas & Cumas, in ea regione, in qua convallis ſatis eminenti jugo circumdata eſt, quæ neque matutino, neque veſpertino tempore Sole contegitur.* Et populi pariter & oppidi hujus Cimmerii meminit Homerus Odyſſ. λ.

Ενθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε, πόλις τε.

8. *Puteoli.*] Italis *Pozzuolo:* noſtris, *Pouzol.* Prius Δικαιαρχία Straboni, loc. cit. ubi de Puteolorum nominis origine diſputat. Tacitus, lib. 14. Annal. *Vetus oppidum Puteoli jus coloniæ, & cognomentum a Nerone adipiſcuntur.* Frontinus tamen, lib. de Colon. pag. 87. *Puteolis colonia Auguſta. Auguſtus deduxit.* Vide quæ dicturi ſumus, lib. 31. ſect. 2.

9. *Phlegræi.*] Iidem & Leborini ſeu Laborini dicti: nunc *campo Quarto*, ut egregie adverſus Cluverium diſputat Camill. Peregr. pag. 261.

10. *Acheruſia.*] Ἀχερουσία λίμνη, Straboni loc. cit. *Lago della Colluccia.*

11. *Chalcidenſium & ipſa.*] Perinde atque Cumæ. Sic Livius, lib. 8. pag. 144. & Velleïus, lib. 1. pag. 3.

12. *A tumulo Sirenis.*] Cui Parthenope nomen fuit. Strabo, lib. 5. pag. 246. Stephanus: Martianus, lib. 6. cap. de conditoribus Urb. pag. 206. Solinus, cap. 2. pag. 13. Sirenum trium hæc nomina apud Tzetz. Chiliad. 6. verſ. 719. Λευκωσία, Λίγεια, Παρθενόπη.

13. *Herculanium.*] Ἡράκλειον Straboni, loc. cit. Nunc *Torre di Ripalta*, ut recte Holſten. adverſus Cluverium.

14. *Pompeii.*] Oppidum fuit, nunc rudera: & *Cività* nomen. Sarno amne alluebatur, ut auctor eſt præter Plinium Strabo, pag. 247. & Statius, lib. 2. Carm. 2. Silv.

Nec Pompeïani placeant magis otia Sarni.

Nomen hodie amni *Sarno*, & *Scafati.*

15. *Haud procul.*] Hoc & Mela Pomponius, lib. 2. cap. 4. *Herculaneum, Veſuvii montis aſpectus, Pompeii.*

16. *Nuceria.* [*Nocera.* Cognomen huic Alfaterna fuit, ad diſcrimen Nuceriæ Umbricæ, quæ Camellaria dicebatur. Auctor Diodorus Sic. lib. 19. pag. 707.

17. *Surrentum.*] *Sorrento.* Ibi ἀκρωτήριον Ἀθήναιον Straboni, lib. 5. pag. 247. nunc quoque *Capo della Minerva:* Sirenianos montes Frontinus vocat, lib. de Colon. pag. 125. Ab ea regione Sirenum nomen accepit Homerus, Odyſſ. μ'. verſu 44. Sed eas virgines facit, quæ & cantando permulcerent aures, & noſſent labores Græcorum ac Trojanorum, alioſque in toto orbe, verſu 190. In ea vero fabula, aliud nihil Sirenes, quam conſcriptiones hiſtoricæ & poëſes fabuloſæ ſunt, quarum lectione capiebatur Ulyſſes. Bis alligari eum oportuit, ne ibi maneret, μ'. 196. Quo ſignificatur, cum res domeſtica curanda eſt, male teri tempus in lectione hiſtoriæ ſive fabularum. Ulyſſi ſocii ipſi ſibi ſponte obturavere, quoniam plebs ſcilicet, aliis diſtenta curis id genus ſtudiorum negligit. Incolere dicuntur Sirenes pratum amœnum, ſed mortuorum oſſibus plenum; quoniam hiſtoria non niſi de mortuis loquitur. In inſula denique eas collocat, μ'. 167. νῆσον Σειρήνοιιν, quod ipſum hoc integrum hemiſphærium eſt, Oceano circumcinctum, ut putabant.

18. *Capua ab campo.*] Livius, lib. 4. pag. 75. *Capua ab duce eorum Capye, vel (quod propius vero eſt) a campeſtri agro appellata.* Livium Feſtus exſcripſit. Sic Diodorus a circumjacentium camporum planitie dictam eſſe velut. Strabo a capite, quod caput eſſet duodecim urbium, inditum nomen putavit, pag. 248. Nunc vicus eſt, *S. Maria di Capua:* a nova Capua millia paſſuum diſſitus, Camillo Peregr. pag. 381. idemque recte admonet, pag. 347. in MMS. legi, *Capua ab* XI. *campo*, hoc eſt, *ab undecimo campo*, ſic enim & noſtri habent, & favere Strabo proxime laudatus videtur, perinde ac ſi e duodecim urbibus, ipſa reliquis undecim præſtaret. Plinius, lib. 18. ſect. 29. *Capua colonia ab Auguſto deducta.*

19. *Aquinum.*] *Aquino*, ac procul amne Liri, in Prov. Terræ Laboris.

20. *Sueſſa.*] Apud Gruter. pag. 1093. COLONIA. JULIA. FELIX. CLASSICA. SUESSA. Hæc Aurunca olim cognominata, ad diſcrimen Sueſſæ Pometiæ, quæ in Volſcis fuit. Sæpe etiam ſine cognomine, quod Sueſſa Pometia everſa jam inde a Tarquinii temporibus foret. Hæc nunc *Seſſa* dicitur, inter Lirim & Teanum, de quo mox.

21. *Venafrum.*] Hodie *Venafri*, in Vulturni fluminis ripa.

22. *Sora.*] Gruter. pag. 409. COLONIA SORANA. Ad Lirim amnem, Arpino proxima, *Sora.* Ptolemæo, Σῶρα, lib. 3. cap. 1.

23. *Teanum.*] Τέανον Σιδικινὸν Straboni, lib. 5. pag. 249. ad diſcrimen Teani Apuli, de quo ſect. 16. *Tiano*, ad fontes fluvii Savonis.

24. *Nola.*] Gruterus ex Sirmondo, pag. 1085. COL. FEL. AUG. NOL. Frontinus, lib. de Coloniis, pag. 87. *Nola Colonia Auguſta.*

25. *Abellinum.*] Ab hoc Campaniæ Abellino, diverſum illud quod in Hirpinis fuiſſe videbimus, ſect. 16. Hujus meminit Frontinus, pag. 82.

26. *Aricia.*] Nunc *l'Ariccia*, ubi lucus Aricinus Dianæ ſacer, prope Velitras. Ἀρικία, Ptolemæo, lib. 3 cap. 1. Frontino, lib. de Colon. pag. 82. *Arina*, pro *Aricia.*

27. *Alba longa*] Solo æquata a Romanis, Tulli Hoſtilii principatu. Dionyſ. lib. 1. pag. 53. Ex ejus ruderibus oppidum excitatum, cui nomen vetus *Albano* eſt, XII. fere mill. paſſ. ab urbe Roma.

28. *Acerrani.*] Ab Acerris, oppido ad Liternum amnem, ſeu Clanium. De his Virgilius, lib. 2. Georg. verſ. 225.

Talem dives arat Capua, & vicina Veſuvo
Ora jugo, & vacuis Clanius non æquus Acerris.

Vide Servium in eum locum. Sunt & Acerræ aliæ, de quibus dicemus, ſect. XIX.

29. *Allifani.*] Oppidum Straboni, lib. 5. pag. 238. Ἀλλιφαί. Livio, lib. 9. pag. 168. *Allifæ:* Incolæ, pag. 167. *Allifates.* Frontino, lib. de Colon. pag. 83. *Allifæ.* Nunc ruderibus nomen eſt *Alifi*, prope Vulturni ripam.

30. *Atinates.*] Ἄτινα Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. prope Fidenas, in oppidis Latinorum mediterraneis: nunc vicus, a Caſſino IV. M. paſſ. in radicibus Apennini montis.

31. *Aletrinates.*] Alatrinates Hernici nominis populos vocat Livius, lib. 9. pag. 83. Nunc *Alatri*, inter Anagniam, & Soram. Frontino, lib. de Colon. pag. 82. *Alatrum.*

32. *Anagnini.*] *Dives Anagnia* Maroni dicitur, nunc *Anagni.*

[1] Atellani, [2] Affilani, [3] Arpinates, [4] Auximates, [5] Avellani, [6] Alfaterni: [7] & qui ex agro Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: [8] Bovillæ, [9] Calatiæ, [10] Caſinum, [11] Calenum, [12] Capitulum Hernicum, Cereatini [13] qui Mariani cognominantur: [14] Corani a Dardano Trojano orti: Cubulterini, [15] Caſtrimonienſes, Cingulani: [16] Fabienſes, in monte Albano: [17] Foropopulienſes, ex Falerno: [18] Fruſinates, Ferentinates, [19] Freginates, Fabraterni veteres, Fabraterni novi, [20] Ficolenſes, [21] Foroappii, Forentani, [22] Gabini, [23] Interamnates Succaſini, qui & Lirinates vocantur: [24] Ilionenſes, Lavinii, [25] Norbani, [26] Nomentani, [27] Prænestini, urbe quondam Stephane dicta, [28] Privernates, [29] Setini, Signini, Sueſſulani, [30] Telini, Trebulani [31] cognomine Balinienſes, [32] Trebani, [33] Tuſculani, [34] Verulani, [35] Veliterni, [36] Ulubrenſes, [37] Ulvernates: ſuperque Roma ipſa: [38] cujus nomen alterum dicere, arcanis cærimoniarum nefas habetur: optimaque & ſalutari fide abolitum enunciavit Valerius Soranus, [39] luitque mox pœnas. Non alienum videtur inſerere

NOTÆ.

in Campania, ut vocant, Romana.

1. *Atellani.*] Ἄτελλα Straboni, lib. 5. pag. 249. In ejus ruinis nunc eſt *S. Arpino*, ſive *S. Elpidio*, duobus mill. paſſ. ab Averſa. Averſanus Epiſcopus, etiam & Atellanus olim, & Cumanus dicebatur. Holſten.

2. *Affilani.*] Ab oppido, *Affile.* Vide Notas & Emend. num. XLII.

3. *Arpinates.*] Arpinum, natale Ciceronis ſolum. *Arpino*, mill. paſſ. a monte Caſſino.

4. *Auximates.*] Horum ſitus adhuc obſcurus. Cave enim cum Auximatibus aliis confundas, de quibus in quinta Italiæ regione dicemus inferius, ſect. 18.

5. *Avellani.*] Ἀβέλλα Straboni, lib. 5. pag. 249. & nunc *Avella*, ad fontes amnis Literni.

6. *Alfaterni.*] A Nuceria Alfaterna, de qua ſuperius, hi nomen habent. Νουκερίαν τὴν Ἀλφατέρνη vocat Diodorus, lib. 19. Bibl. pag. 707.

7. *Et qui ex agro.*] Alfaterni, ut ſervetur locorum per literarum ſeriem digeſtio, in Latinis, Hernicis, Labicaniſque ſunt repetendi. Λαβικανοὶ Dionyſ. Halic. lib. 5. pag. 326. quorum oppidum Labicos vocat Livius, lib. 2. pag. 34. Nunc eſſe oppidum *Columna*, Holſtenio credit Fabrettus, diſſert. 1. de Aquæd. pag. 13.

8. *Bovillæ.*] Bovilla oppidum Frontino, lib. de Colon. pag. 83.

9. *Calatiæ.*] Livio, Calatia, lib. 9. pag. 162. Nunc vicus ignobilis, in Appia via, *S. Gaiazza*, inter Capuam & Beneventum. Holſten.

10. *Caſinum.*] Nunc *Monte Caſſino.*

11. *Calenum.*] Non eſt *Carinola*, prope Maſſicum montem, ut viſum eſt eruditis: ſed *Calvi*, citra Capuam fere IV. mill. paſſ. Cales & Calenum idem oppidum eſt. Calenum municipium Cicero vocat, orat. 2. in Rull. Horat. lib. 1. Ode 20.

Cæcubum, & prælo domitam Caleno
Tu bibes uvam.

Et lib. 4. Ode 12.

Sed preſſum Calibus ducere Liberum
Si geſtis.

Plura de eo argumento Camill. Peregr. pag. 436.

12. *Capitulum.*] Frontino, lib. de Colon. pag. 123. *Capitolum oppidum lege Syllana eſt deductum.* Vide Notas & Emend. num. XLIII. ubi & de Cereatinis dicemus.

13. *Qui Mariani.*] Ob familiam C. Marii.

14. *Corani.*] *Coram Dardanus condidit*, inquit Martianus, lib. 6. pag. 206. & Solin. cap. 2. pag. 13. Lucan. lib. 7. verſ. 393. vere admodum,

Gabios, Veioſque, Coramque
Pulvere vix tectæ poterunt monſtrare ruinæ.

15. *Caſtrimonienſes.*] Frontino, lib. de Colon. pag. 85. *Caſtrimonium oppidum lege Syllana eſt municipium.*

16. *Fabienſes.*] Fabiæ gentis oppidulum in Albano monte, prope Albam longam, de qua antea dictum eſt.

17. *Foropopul.*] Inſcript. apud Camill. Peregr. pag. 460. FOROPOPILIENSIUM. Forum Populi, vel Popilii, Φόρος Ποπλίου apud Ptolemæum, lib. 3. cap. 1. juxta Capuam, cui finitimus ager Falernus fuit. Ex male diſtincto hoc Plinii loco, Foropopulienſes Cluverius e Falerno agro tranſtulit in Albanum montem. Ibi Forum Populi fuit, ubi nunc *Rocca di Papa.* Ex Frontino, pag. 85. *Forum Populi* dicitur: at rectius, pag. 119. *Popilii.* Ἀγορὰ Ποπλίου, Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 17.

18. *Fruſinates.*] A Fruſinone oppido, cujus Frontinus meminit, lib. de Colon. pag. 85. cum Ferentino, a quo Ferentinates, & Fabrateria, unde Fabraterni. Fabrateria hodie *Falvatera*, prope Lirim amnem. Ferentinates Hernici nominis populos appellat Livius, lib. 9. pag. 168. Fruſinatum idem meminit, lib. 10. pag. 170. Φρουσινῶνος oppidi, Diod. Sic. lib. 20. Bibl. pag. 809. quod hodieque nomen durat, haud procul a fontibus Liris amnis. Juvenalis quoque, Satyr. 3. verſ. 224.

Aut Fabrateriæ domus, aut Fruſinone paratur.

Gruter. pag. 1095. FRABATERNI. NOVANI. & alibi, FRABATERNI. NOVI. prave. Tab. Peuting. ſegm. IV. *Anagnino* VIII. *Ferentinum* VII. *Febrateriæ* IIII.

19. *Freginates.*] Ab alio, quam Fregenis, ſeptimæ regionis, & Etruriæ oppido, de quo diximus ſect. ſup.

20. *Ficolenſes.*] Ficulnea vetus oppidum, apud Liv. lib. 1. pag. 14. prope Corniculum. Incolæ Φικόλνεοι Dionyſ. lib. 1. pag. 13. Nunc fanum *S. Vaſile*, tribus paſſ. mill. a Fidenis.

21. *Foroappii.*] Mira nominis conformatio a Foro Appii: ſaltem *Foroappienſes* diceret, ut Foropopulienſes. Nunc eſt *Caſarilio di S. Maria*, infra Setiam, ad Pontinam paludem, ut ait Vibius Seq. pag. 341. a Terracina, M. P. XVIII. ut Antoninus, ſive, ut volunt, Æthicus.

22. *Gabini.*] Γάβιοι oppidum in Prænestina via, inquit Strabo, lib. 5. pag. 238. a Præneſte Romam euntibus.

23. *Interamnates Succaſini.*] Succaſini, & Lirinates, non nomina ſunt, ſed horum Interamnatium cognomina. Sunt enim alii rurſus Interamnates in quarta ſextaque regione nominandi. Hanc Interamnam, quæ ab amne Liri in Latio nomen habet, Holſtenius ibi ſitam eſſe putat, ubi nunc eſt *Torre di Termine:* alii ubi Caſtrum *l'Iſoleta.* Vide Notas & Emend. num. XLIV.

24. *Ilionenſes, Lavinii.*] Forte hæc conjunctim legenda, ut Ilionenſes dicti ſint, quod ab Ilio primi ejus oppidi incolæ cum Ænea venerunt, cui oppido nomen Lavinio fuerit. In eo colle ſitum fuiſſe videtur, qui nunc vulgo *Monte di Levano*, M. D. paſſ. ſupra Patricam. Holſten. Vide Notas & Emend. num. XLV.

25. *Norbani.*] Norba olim Volſcorum oppidum, hodie *Norma rouinata*, Signiam inter, paludeſque Pomptinas. Liv. lib. 32. pag. 383.

26. *Nomentani.*] Nomentum oppidum Livio, lib. 1. pag. 14. Hodie *Lamentana.* Baccius, lib. 5. pag. 271. in Terra Sabina.

27. *Præneſtini.*] Urbs Præneſte, Πραίνεστος Straboni, lib. 5. pag. 238. ubi & Πολυστέφανον quondam appellatam ſcribit, quo nomine coronarum multitudo exprimitur. Hodie *Pilaſtrina*, & *Paleſtrina* dicta. Olim ſummo montis attollebatur jugo. A Bonifacio VIII. diruta, in vallem deinde dejecta eſt.

28. *Privernates.*] Πριβέρνιον Ptolemæo in Latio, lib. 3. cap. 1. Privernum oppidum Frontino, pag. 125. Nunc *Piperno*, ad Ufentem fluvium & Pomptinas paludes.

29. *Setini*, &c.] Setini a Setia, de qua ſupra. *Signini* a Signia colonia, Livio, lib. 2. pag. 28. *Segni*, in Campania, ut vocant, Romana. *Sueſſulani* ab oppido Σουέσσουλα, cujus meminit Strabo, lib. 5. pag. 249. nunc *Caſtel di Seſſola*, prope dirutum: olim colonia Sueſſula Frontino, pag. 88.

30. *Telini.*] Forte *Teleſini*, a Teleſia colonia, apud Frontin. pag. 89. Τελεσία Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. prope Beneventum.

31. *Cognomine.*] Ad diſcrimen Trebulanorum in Samnio, de quibus ſect. 17. Horum oppidum ἡ Τρεβόλα, Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. XI.

32. *Trebani.*] Τρήβα Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. Latii oppidum, nunc *Tervi*, in Campania Romana.

33. *Tuſculani.*] Tuſculum ibi fuit, ubi nunc *Freſcati.*

34. *Verulani.*] Oppidum *Verulæ* Frontino, lib. de Colon. pag. 90. & 127. Nunc *Veroli*, infra Alatrium, in Hernicis, auctore Livio, lib. 9. pag. 168.

35. *Veliterni.*] Sub monte Algido Velitræ oppidum Livio, lib. 2. pag. 31. hodieque *Velitri.*

36. *Ulubrenſes.*] Ab Ulubris, oppido deſerto, de quo Juvenal. Satyr. 10. v. 102.

Pannoſus vacuis ædilis Ulubris.

37. *Ulverrates.*] MSS. Reg. &c. *Urunates*, ab urbe fortaſſis extorta appellatione. Urbinates habere hic locum nequeunt, qui in regione ſexta appellandi ſunt.

38. *Cujus nomen.*] Hæc deinceps totidem verbis Solinus, cap. 1. pag. 31. Nomen id alterum fuiſſe Valentiam tradunt. Vide quæ in eam rem dicturi ſumus, lib. 28. ſect. 4.

39. *Luitque mox.*] Necem ei allatam ait Solinus. Vide etiam Plutarch. in quæſt. Rom. pag. 278.

hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob hoc maxime ſilentium inſtitutæ. Namque Diva Angerona, cui ſacrificatur, [1] a. d. XII. Calend. Januarii, ore obligato obſignatoque [2] ſimulacrum habet.

Urbem [3] tres portas habentem Romulus reliquit, aut (ut plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia ejus collegere ambitu Imperatoribus Cenſoribuſque Veſpaſianis anno conditæ [4] DCCCXXVI. paſſ. [5] XIII. M. CC. Complexa [6] montes ſeptem, ipſa dividitur in regiones quatuordecim, [7] compita Larium CCLXV. Ejuſdem ſpatium, menſura currente [8] a milliario, in capite Romani fori ſtatuto, ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero [9] triginta ſeptem, [10] ita ut duodecim ſemel numerentur, prætereanturque ex veteribus ſeptem, quæ eſſe deſierunt, efficit paſſuum per directum [11] XXX. M. DCCLXV. [12] Ad extrema vero tectorum cum [13] caſtris Prætoriis ab eodem milliario [14] per vicos omnium viarum menſura colligit paulo amplius [15] ſeptuaginta millia paſſuum. Quo ſi quis altitudinem tectorum addat, [16] dignam profecto æſtimationem concipiat, fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuiſſe ei comparari. Clauditur ab oriente aggere [17] Tarquinii Superbi, inter prima opere mirabili. Namque eum muris æquavit, qua maxime [18] patebat aditu plano. Cetero munita erat præcelſis muris, aut abruptis [19] montibus, niſiquod exſpatiantia tecta multas [20] addidere urbes.

In prima regione præterea [21] fuere : in Latio clara oppida, [22] Satricum, Pometia, Scaptia, Pitulum, [23] Politorium, Tellene, [24] Tifata, Cænina, Ficana, Cruſtumerium, Ame-

NOTÆ.

1. *A. d XII.*] Hoc eſt, ante diem duodecimum Calendas, ſeu ipſo die duodecimo ante Calendas. Solinus, loc. cit. Vide quæ de hac forma loquendi dicturi ſumus, lib. 8. ſect. 70.

2. *Simulacrum habet.*] In ara Volupiæ collocatum, ut docet Macrobius, lib. I Saturn. cap. 10. pag. 229. qui quamvis eo loco diſſidere a Plinio videatur, affert tamen auctores alios, qui eidem ſuffragentur, lib. 3. Saturn. cap. 9. pag. 405.

3. *Tres portas.*] Carmentalem, Romanam, & Pandanam, quæ dicta olim Saturnina eſt, teſte Varrone : mox Pandana, auctore Feſto, quod pateret omnibus. Hallucinantur porro, qui Quadratam Romam apud vetuſtos ſcriptores rerum Romanarum, de ipſa Urbe accipiunt, Solinum ſecuti ſcilicet, quadratamque urbem, & ſuam cuique lateri angulove portam fuiſſe ſomniant : cum Quadrata Roma locus in Palatio fuerit, ſtructus a Romulo, priuſquam Urbi condendæ ſulcum duceret, qui locus Romæ fuit, etiam P. Victoris ævo, a quo in regione Urbis decima locatur, hoc eſt, in Palatio. Vide & Plutarchum in Romulo : & Feſtum, verbo *Quadrata Roma*.

4. *DCCCXXVI.*] De anno hujus Cenſuræ dicemus, lib. 7. ſect. 50. Porro Imperatores Veſpaſianos, patrem & filium ex æquo vocat, quod ſane eſt animadverſione dignum. Vide lib. 2. ſect. 10.

5. *XII. M. CC.*] Minore tum aliquanto, quam nunc eſt paſſuum menſura : emenſiſque extrinſecus mœnibus, & caſtris Prætoriis, turribuſque circuitis. Hodiernam murorum amplitudinem vetere illa decem ſtadiis, hoc eſt, MCCL. paſſ. contractiorem eſſe, auctor eſt Marliauus, lib. I. cap. I. Topogr. Urbis. Non credimus.

6. *Montes ſeptem.*] Palatinum : Capitolinum : Cælium, ſeu Querquetulanum, ubi nunc ædes Lateranenſis : Exquilinum, cum Viminali, nunc S. Mariæ ad Nives : Quirinalem, nunc *Monte Cavallo*, ab equis duobus marmoreis, quos gigantes tenent, Phidiæ opere, & Praxitelis : Aventinum, nunc S. Sabinæ : & trans Tiberim, Janiculum, quod Urbi Ancus addidit, & fuit, ut mox dicetur a Plinio, in parte Romæ : nunc eſt *Montorio*, ubi regio quarta decima fuit.

7. *Compita Larium.*] Non quævis compita Urbis, ſive quoſlibet exitus vicorum, ſed quadrivia tantummodo, ubi Lares, ſive ædes, ex quatuor angulis ſibi opponuntur : ubi quatuor viæ concurrunt, eo numero colligi intelligimus. In compitis Lares olim coli ſolitos Feſtus teſtatur. Vide Notas & Emend. num. XLVI.

8. *A Milliario.*] Columna fuit aurea, χρυσοῦν μίλιον, inquit Dio, lib. 54. pag. 526. ab Auguſto in fori capite conſtituta, octava regione Urbis, in quam omnes Italiæ viæ deſinebant. Id ei nomen inditum, quod ab ea milliariorum numerus, quibus itinera metiebantur, duci primum ſolebat. Conſtituta ea ab Auguſto eſt, anno V. C. DCCXXXIV. M. Apuleio, P. Silio Nerva Coſſ.

9. *Triginta ſeptem.*] Totidem pariter numerat Urbis portas Auctor Deſcriptionis Urbis Romæ ſub finem, pag. 147. ſed Plinio ſcilicet præeunte.

10. *Ita ut duodecim.*] Ad duodecim ex illis, inquit, itur via duplici ; per directum, & per obliquum. At hæ ſemel a nobis numerantur, qua ad eas itur per directum. Sunt etiam aliæ ſeptem, quæ ſunt ex veteribus ; omnino autem a nobis non numerantur, quia perviæ eſſe deſierunt. Significat ætate ſua legitimas fuiſſe Romæ portas triginta.

11. *XXX. M. DCCLXV.*] Igitur a milliario ad portas ſingulas, ſi omnes adæquentur menſuræ, paſſus fuere omnino DCCCXXXI. cum ſemiſſe. Sic enim ab eodem milliario ad univerſas triginta ſeptem, menſura colliget XXX. M. DCCLXV. paſſ. A milliario, ſi ita mavis, ad portas ſingulas mille paſſuum plus minus ſpatium erat ; ad omnes, XXX. millia, DCC. LXV.

12. *Ad extrema vero tectorum.*] Eorum ſcilicet quæ mœnium ipſorum ambitu continentur, non quæ extra mœnia poſita in ſuburbio forent : nam de his poſtea. Miror ſenſiſſe aliter eruditos viros, ut olim Lipſium, in Admirandis, lib. 3. cap. 2. ac plane nuper Raph. Fabrettum, lib. de Aquis & Aquæduct. Diſſert. 3. pag. 158.

13. *Caſtris Prætoriis.*] Caſtra Urbi Tiberius Cæſar adjecit, Sejani monitu, Prætoriis cohortibus Præfecti. Nam de eo Tacitus, lib. 4. Annal. *Vim Præfecturæ modicam intendit : diſperſas per Urbem cohortes una in Caſtra conducendo. . . . Prætendebat laſcivire militem diductum : ſi quid ſubitum ingruat, majore auxilio pariter ſubveniri, &c.* Quadrata fuere ea, muris, propugnaculis, turribuſque munita : inſtructa templo, armamentario, balneis, fontibuſque, ad portam Viminalem : ut fuſe demonſtrat Alexand. Donatus, lib. I. de Urbe Roma, cap. 15. pag. 42.

14. *Per vicos.*] Non jam per directum, inquit, currente menſura, ut prius, per vias quaſque majores, a milliario ad ſingulas portas : ſed ab eodem milliario per omnes omnium viarum majorum vicos & angiportus, caſtris etiam Prætoriis, & vicis qui inibi erant, emenſis. Viæ omnino in urbe fuerunt novem & triginta, quot fere portæ : vici quadringenti & viginti quatuor, ut quidem proditum eſt in Deſcriptione Urbis Romæ. Sed quotcumque Romæ vici eſſent, qui eos omnes, inquit Plinius, facto profectionis initio a milliario in capite fori Romani ſtatuto, percurreret, is ſeptuaginta millia paſſuum, & eo amplius, ambularet. Eo ſenſu in prophetia Jonæ, cap. III. 3. *Ninive erat civitas magna itinere trium dierum* ; quoniam ejus vicos omnes pererrare nemo poſſet, niſi itinere trium dierum : ut iterum dicemus ad librum VI. ſect. XVI.

15. *Septuaginta.*] In Deſcriptione Urbis modo laudata, regiones Urbis XIV. pedes dicuntur continere CCCCXIX. M. DCCCCXXIV. Paſſus ea menſura efficit, ſi pedem unum adjeceris, LXXXIII. M. DCCCCLXXV. Sed multo certior auctor ac teſtis Plinius.

16. *Dignam.*] Debitam, convenientem.

17. *Tarquinii.*] Vide quæ dicturi ſumus, lib. 36. ſect. 24. num. 2.

18. *Patebat.*] Urbs nimirum.

19. *Montibus.*] Aventino, Cælio, Quirinali.

20. *Addidere urbes.*] Suburbia ſcilicet, quæ producta longius, ad vicinas fere urbes pertinebant, Ocriculum, Tibur, Ariciam, &c.

21. *Fuere in Latio.*] Defecerunt, inquit, in prima regione præterea, primumque in Latio oppida, &c. Infra enim, *In Campano autem agro, &c.* Ex his nec ſitus plerorumque, nec nomina ipſa conſtant.

22. *Satricum, &c.*] De Satrico, Livius, lib. I. pag. 34. incolæ Σατρικανοὶ Dionyſio Halic. lib. 5. pag. 326. Pometia Sueſſa, de qua nos ſuperius egimus. A Scaptia Σκαπτήνιοι apud Dionyſ. loc. cit.

23. *Politorium, &c.*] Πολιτώριον Dionyſio Halic. lib. 3. pag. 179. & Livio, lib. I. pag. 13. Τελλήνη Dionyſio, Livio Tellenæ, loc. cit.

24. *Tifata.*] *Tifata* imminentes Capuæ colles vocat Livius, lib. 7. pag. 150. ſed hi extra fines antiqui Latii. Καινίνη &

riola,

riola, Medullia, Corniculum, [1] Saturnia, ubi nunc Roma eſt: [2] Antipolis, quod nunc Janiculum in parte Romæ: [3] Antemnæ, Camerium, Collatia, Amitinum, Norbe, Sulmo: & cum his [4] carnem in monte Albano ſoliti accipere populi [5] Albenſes, Albani, [6] Æſolani, Acienſes, Abolani, [7] Bubetani, Bolani, Cuſvetani, Coriolani, [8] Fidenates, [9] Foretii, Hortenſes, Latinienſes, [10] Longulani, Manates, Macrales, Mutucumenſes, Munienſes, Numinienſes, Olliculani, Octulani, [11] Pedani, [12] Polluſtini, Querquetulani, Sicani, Siſolenſes, Tolerienſes, Tutienſes, Vimitellarii, Velienſes, Venetulani, Vitellenſes. Ita ex antiquo Latio LIII. populi interiere ſine veſtigiis. In Campano autem agro [13] Stabiæ oppidum fuere uſque ad Cn. Pompeium [14] & L. Catonem Conſules, pridie Calend. Maii, quo die L. Sylla legatus bello ſociali id delevit, quod nunc in villam abiit. Intercidit ibi & [15] Taurania. Sunt & morientis [16] Caſilini reliquiæ. Præterea [17] auctor eſt Antias, oppidum Latinorum Apiolas captum a L. Tarquinio rege, ex cujus præda Capitolium is [18] inchoaverit: A Surrento [19] ad Silarum amnem triginta millia paſſuum ager Picentinus fuit [20] Tuſcorum: templo Junonis Argivæ ab Iaſone condito inſignis. [21] Intus oppidum Salerni, Picentia.

X. A Silaro regio tertia, & ager [22] Lucanus Brutiuſque incipit: nec ibi rara incolarum mutatione. Tenuerunt eam [23] Pelaſgi, Oenotrii, Itali, Morgetes, Siculi, Græciæ maxime populi: noviſſime Lucani a Samnitibus orti duce Lucio. Oppidum [24] Pæſtum, Græcis Poſidonia appellatum: ſinus Pæſtanus: oppidum Helia, quæ nunc [25] Velia. Promon-

NOTÆ.

Κρουστομέριον Dionyſio, lib 2. pag. 101. & 104. Livio, lib. 1. pag. 14. *Corniculum, Cameria, Cruſtumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum*, in Latio. Medulliam ab Albanis conditam ait Dionyſ. lib. 3. pag. 136. Ficanæ denique Livius meminit, lib. 1. pag. 15.

1. *Saturnia.*] Ovidius, lib. 6. Faſtor.

A patre dicta meo quondam Saturnia Roma eſt.

Virgilius, lib. 8. Æneïd.

Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit urbem:
Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

Vide & Aug. lib. 7. de Civit. cap. 4. Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiq. Rom. pag. 36. & Varron. lib. 4. de Lat. ling. pag. 13.

2. *Antipolis.*] Quod ex adverſo Saturniæ urbis, quæ ultra Tiberim erat, ubi nunc Roma eſt, condita eſſet in Janiculo, a Jano, ut diximus: ab Ænea, ut Hermolaus credidit.

3. *Antemnæ.*] Unde Antemnates, Livio, lib. 1. pag. 14. & Dionyſ. lib. 1. pag. 13. Καμερία, Dionyſ. lib. 5. pag. 307. *Collatia* Livio, loc. cit. Κολατία Dionyſ. lib. 3. pag. 187. Feſto, Conlatia, a conlatis eo opibus: & porta Urbis inde dicta Conlatina. A Norbe Norbani ſunt ſupradicti. *Sulmo* nunc *Sermonetta*, inter Velitras & Privernum.

4. *Carnem . . . accipere.*] Meminit moris hujuſce Livius, lib. 32. pag. 383. *Legati ab Ardea*, inquit, *queſti in Senatu, ſibi in monte Albano Latinis carnem, ut aſſolet, datam non eſſe.*

5. *Albenſes.*] *Albani dicuntur ab Albano*, inquit Chariſius, lib. 1. pag. 81. *Albenſes autem ab Alba Fucente.* Sed ab his diverſi ſunt Albenſes, qui nunc a Plinio appellantur.

6. *Æſolani.*] Ab Æſola ſive Æſula, de qua Horat. lib. 3. Ode 29.

Ne ſemper udum Tibur, & Æſulæ
Declive contempleris arvum.

7. *Bubetani.*] Dionyſio Halic. lib. 5. pag. 326. Βουβεντανοί. Qui Plinio Bolani, hos Livius Volanos, lib. 4. pag. 82. oppidum *Bolas* vocat, lib. 6. pag. 106. Κοριολανῶν πόλιν habet Dionyſ. lib. 8. pag. 495. Coriolos Livius, lib. 2. pag. 32. Hinc Marcio Coriolano nomen.

8. *Fidenates.*] Fidenæ oppidum, Livio, lib. 1. pag. 13. XVIII. milliario ab urbe Roma, inquit Eutropius, lib. 1. pag. 728. Fidenas, a Mamerco Dictatore direptas narrat Livius, lib. 4. pag. 77. Nunc *Caſtello Giubileo*, ſex ab urbe mill. paſſ. ut ait Holſten. in Ital. pag. 127.

9. *Foretii.*] Forte *Forienſes*, de quibus Feſtus, verbo *Novæ Curiæ.*

10. *Longulani*, &c] Horum oppidum Longulam Livius, lib. 2. pag. 34. appellat: Λογγόλαν πόλιν Dionyſ. lib. 8. pag. 551. Ceteri deinceps fere incogniti.

11. *Pedani.*] Pedanos quoque vocat Livius, lib. 8. pag. 142. oppidumque Pedum, lib. 2. pag. 34. Πέδα, πόλις Αὐσονική Stephano. De regione Pedana, Horat. lib. 1. Epiſt. 4.

12. *Polluſtini.*] Oppidum Polluſtiam Livius appellat, lib. 2. pag. 34. Κερκετελανὸς, Dionyſ. lib. 5. pag. 326. Τολερίνους, Plutarchus, in Coriolano, pag. 227. Velienſes a Velia, Livius, lib. 2. pag. 24. Vitellenſes (ſic enim repoſui, pro *Vicellenſes*,) a Vitelia, de qua idem Livius, lib. 2. pag. 34. quam Stephanus Βιτέλλαν vocat.

13. *Stabiæ*] Etiamnum inter oſtia Sarni amnis, & Surrentum, loco nomen eſt *Caſtel a mar di Stabia.* De Stabiano lacte, Galenus, lib. 5. Meth. med. Symmachus, lib. 6. ep. 17. *Stabias ire deſiderant, ut reliquias longæ ægritudinis armentali lacte depellant.* Cave igitur hunc nummum Stabiis, aut Bovillis cuſum putes, ut nos olim exiſtimavimus, nihil dum de ſententiis ſuſpicati, quæ ſunt in nummis ſcriptæ primis dumtaxat litteris vocum ſingularum. SEPT. GETA CAES. PONT. *Septimius Geta Cæſar Pontifex* caput nudum. ℞. Bos paſcens. Supra, STA: infra, BOV. Legendum videtur: *S. viri Tarentinos Agricolas* adverſus prædones vel hoſtes, *Beatæ Orbis V. ta.* Tunc enim ſunt lætæ ſegetes. Eſt hic nummus apud Patinum, pag. 317. Severi ſunt Septimius Severus pater: & liberi duo, Antoninus & Geta. Quid quod nec ulla Italiæ urbs nummos olim cudit honori Auguſtorum vel Cæſarum: nec extra minorem Aſiam in nummis concordiæ ſunt, ut appellant, ſive Ὁμόνοιαι civitatum?

14. *Et L. Catonem.*] Vide Notas & Emend. num. XLVII.

15. *Taurania.*] Forte quæ Stephano Ταυρανία. Vide Notas & Emend. num. XLVIII.

16. *Caſilinum.*] Fuit illud oppidum, ubi nunc eſt Capua nova, & quidem ad utramque ripam Vulturni amnis, qui & Caſilinus inde dictus. De Caſilino multa Livius, lib. 23 pag. 234.

17. *Auctor eſt Antias.*] Etiam & Dionyſ. Halic. lib. 3. Rom. Antiq. pag. 186. Ἀπιολάνων πόλιν a Tarquinio Priſco captam prodit.

18. *Inchoaverit.*] Livius, lib. 1. pag. 15.

19. *Ad Silarum.*] Σίλαρις Straboni, lib. 5. in fine: nunc *Selo*, in ſinum Salernitanum influit.

20. *Tuſcorum.*] Tuſcos hanc oram olim tenuiſſe auctor eſt etiam Strabo loc. cit. Idem, lib. 6. pag. 252. templum ibi conditum ab Iaſone tradit: Diodorus Sic. lib. 4. Bibl. pag. 259. portum de navis ſuæ nomine Ἀργῶον appellatum: unde *Argoæ* forte potius quam *Argivæ*, legendum hic fuerit. Habet hæc quoque Solinus, cap. 2. pag. 12. Nunc *Gifoni* vocant, quaſi Junonis fanum: Templum hodieque durat, Aſſumptæ Virgini ſacrum. Holſten.

21. *Intus oppidum Salerni, Picentia.*] Ita Colb. 3. librique omnes editi. In mediterraneo procul a mari fuiſſe tum Picentiam innuit, Picentini agri metropolim. Salernum autem, quod in ora fuit, uti nunc eſt, non oppidi tum nomen obtinuiſſe, ſed præſidii tantum a Romanis ibi conſtituti: quod & Strabo diſerte docet, lib. 5. pag. 251.

22. *Lucanus.*] Nunc Principatum citeriorem vocant: Brutium agrum, Calabriam.

23. *Pelaſgi, &c.*] Hæc totidem verbis Antiochus Syracuſanus, apud Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiq. Rom. pag. 10. A Pelaſgo primum, mox ab Oenotro Pelaſgi F. tum ab Italo: mox a Morgete, deinde a Siculo Morgetis hoſpite populis, nomina ſubinde commutata. Strabo pariter, lib. 6. pag. 257. Idem, pag. 254. ortos a Samnitibus Lucanos docet.

24. *Pæſtum.*] Παῖστον Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. in Lucanis. Eadem Ποσειδωνία Straboni, lib. 5. pag. 251. a Ποσειδῶν, hoc eſt, a Neptuno, Neptunia Velleïo dicitur. Nunc vicus in ora, *Peſti.* Sinui Pæſtano nunc a Salerno, vicino oppido, nomen eſt.

25. *Velia.*] Ἐλέα, ἡ νῦν Βελία Stephano, & Straboni, lib. 6. pag. 252. ad amnem cognominem, quem accolæ vocant *Halente*: vicum *Caſtel a mare della Brucca.* Ptolem. lib. 3. cap. 1. Οὐέλια. Ὑέλη dictam eſſe aliquando Strabo loc. cit. admonet, & nummus Cimelii noſtri Pariſienſis, ΥΕΛΗΤΩΝ, ex argento, & alter ex ære. In his eximium olim ex auro vidimus, apud D. DE BOZE, ex Academia Gallica; qui nummus Palladem galeatam exhibet, malis eminentibus & ſucci plenis: in ipſa autem galea, cum curru quadrijugo duplicis victoriæ indice,

torium [1] Palinurum : a quo [2] ſinu recedente trajectus [3] ad columnam Rhegiam centum M. paſſ. [4] Proximum autem huic flumen Melpes : oppidum Buxentum, Græce [5] Pyxus : [6] Laüs amnis : fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Brutium litus : oppidum [7] Blanda, flumen [8] Batum : portus Parthenius [9] Phocenſium : ſinus [10] Vibonenſis, locus [11] Clampetiæ : oppidum [12] Temſa, a Græcis Temeſe dictum : & [13] Crotonienſium Terina, ſinuſque ingens Terinæus. Oppidum [14] Conſentia, intus. [15] In peninſula fluvius Acheron, a quo oppidani [16] Acherontini. [17] Hippo, quod nunc Vibonem Valentiam appellamus : Portus [18] Herculis, [19] Metaurus amnis, [20] Tauroëntum oppidum, Portus Oreſtis, & [21] Medma. Oppidum [22] Scyllæum, [23] Crataïs fluvius, [24] mater (ut dixere) Scyllæ. Dein [25] columna Rhegia : Siculum fretum, ac duo adverſa promontoria : ex Italia [26] Cænys, ex Sicilia Pelorum, duodecim ſtadiorum intervallo. [27] Unde Rhegium duodecim M. D. paſſ. Inde Apennini ſilva [28] Sila, promontorium [29] Leucopetra, XII M. paſſ. Ab ea [30] Locri cognominati a promontorio Zephyrio, abſunt a Silaro CCCIII. M. paſſ.

[31] Et includitur Europæ ſinus primus, in eoque maria nuncupantur : unde irrumpit, Atlanticum, ab aliis magnum : qua intrat, [32] Porthmos a Græcis, a nobis Gaditanum fretum : cum intravit, [33] Hiſpanum, quatenus Hiſpanias illuit : ab aliis Ibericum, aut Balearicum : mox Gallicum ante Narbonenſem provinciam : hinc Liguſticum. Ab eo ad Siciliam inſulam Tuſcum : quod ex Græcis alii [34] Notium, alii Tyrrhenum, e noſtris plurimi Inferum vocant. Ultra Siciliam ad Salentinos, Auſonium Polybius appellat. Eratoſthenes autem inter oſtium Oceani & Sardiniam quidquid eſt, Sardoum. Inde ad Siciliam Tyrrhenum. Ab hac Cretam uſque Siculum : ab ea Creticum.

XI. [35] Inſulæ per hæc maria primæ omnium Pityuſæ a Græcis dictæ, a frutice pineo : nunc [36] Ebuſus vocatur utraque, civitate fœderata, anguſto freto interfluente : [37] patent

N O T Æ.

litteras has ſcriptas : ΑΙΤΙΣΤΙΩ : quas in ſuo ſimili altero Goltzius corrupit, Tab. XXIV. num. 9. Scripſit enim ex audaciore paulo conjectura, invitis nummis, ΦΙΛΙΣΤΙΩΝΟΣ : perinde quaſi viri nomini ſcribendo locus hic eſſet. At in eo, quem dicimus, qui nitidiſſimus eſt, ΑΙΤΙΣΤΙΩ conſpicue legitur : quod ſic interpretandum eſſe arbitramur :

ΑΙ πάρωπα Ὑελητᾶ· ΙΣτησι Τρητογένειαν ΙΩ.

Pinguem Veletis Palladem ſiſtit Ceres.

Agrum frumenti feracem ſignificat, incolas bene valentes & bellicoſos. Eſt enim Ἰὼ in nummis antiquis Ceres : ut in nummo Arſacæ regis, ΓΟΡΠΙΑΙΩ : in altero Hadriani Auguſti, ΓΑΖΑ ΕΙΩ. In altera nummi area leo eſt, virtutis ac roboris ſymbolum, cum ſubſcripto nomine ΥΕΛΗΤΩΝ : *Veletarum* nummus.

1. *Palinurum.*] Nomen ſervat, *Capo di Palenuro.* Mela, lib. 2. cap. 4. *Palinurus olim Phrygii gubernatoris, nunc loci nomen.* Vide Virgilium, lib. 6. verſ. 381.

2. *Sinu recedente*] Quem nunc ſinum vocant *Golfo di Policaſtro,* ab oppido Buxento.

3. *Ad columnam.*] Quæ in ipſo freto Rhegio conſtituta erat, unde τὴν Ῥηγίνων ϛηλίδα τοῦ πορθμοῦ appellat Strabo, lib. 6. pag. 256. & 268. Ad Columnam Rhegiam, Antoninus, Mela, lib. 2. cap. 4. aliique

4. *Proximum autem huic.*] Palinuro. Nomen amni ab incolis, *Molpa.*

5. *Pyxus.*] Πυξοῦς Straboni, lib. 6. pag. 253. nunc *Palicaſtro.*

6. *Laüs.*] Ποταμὸς Λᾶος, καὶ πόλις Straboni loc. & Stephano pariter, in Lucanis. Amnis meminit etiam Ptolem. lib. 3. cap. 1. in eodem tractu. Nunc *Laïno*, Lucaniæ finis : Brutii inde agri initium.

7. *Blanda.*] Blandæ in Lucanis, Livio, lib. 24. pag. 252.

8. *Batum.*] In MSS. *Baletum.*

9. *Phocenſium.*] A Phocenſibus conditus, inquit Solin. cap. 2. pag. 12.

10. *Vibonenſis*] Straboni, lib. 6. pag. 353. a vicino fluvio oppidoque, κόλπος Λᾶος.

11. *Clampetiæ.*] Livio, lib. 30. pag. 359. Dampetia. Dum Plinius locum appellat, exciſum ævo ſuo innuit. Rurſum deinde excitatum eſt : hodie *l'Amantea*, in ora Calabriæ citerioris.

12. *Temſa.*] Τεμέση & Τέμψα in Brutiis, Straboni, lib. 6. pag. 255. Rudera viſuntur, ubi *Torre Loppa* in Calabriæ citerioris, ulterioriſque confinio.

13. *Crotonienſium.*] Hoc eſt, a Crotonienſibus condita, ut ait Solinus, cap. 2. pag. 13. Hodie *Nocera.* Terinæo ſinui nomen, *Golfo di S. Eufemia.*

14. *Conſentia.*] Hodieque *Conſenza*, in citeriore Calabria.

15. *In peninſula.*] Peninſulam vocat Brutiorum partem eam, quæ maxime tendit in Siculum fretum, inſtar longæ cervicis : nunc Calabriam ulteriorem vocant. Dicemus de ea, ſect. 15.

16. *Acherontini.*] Exſtat hujus oppidi memoria in nummis, ΑΧΕΡΩΝΤΑΝ. Non eſt *Cirenza*, in Baſilicata : etſi hanc quoque Acherontiam vocant.

17. *Hippo.*] Iiſdem verbis Stephanus : Ἱππώνιον, πόλις Βρεττίων, ἡ μετωνομάσθη ὑπὸ Ῥωμαίων Οὐίβων καὶ Οὐαλεντία. Hauſit a Strabone, lib. 6. pag. 256. Nunc *Bivona*, quod oppidi navale eſt, cui nomen *Monte Leone.*

18. *Herculis.*] Ἡρακλέους λιμὴν Straboni, loc. cit. Nunc *Tropea.*

19. *Metaurus.*] Μέταυρος Straboni loc. cit. Nunc *Marro.*

20 *Tauroëntum.*] Melæ, lib. 2. cap. 4. Taurianum : cujus exſtant rudera, prope vicum *Palma* : ubi & Oreſtis portus, *Porto Ravaglioſo.*

21. *Medma*] Nunc *Roſſarno.* Μέδμα & Μέσμα Stephano : Melæ, lib. 2. cap. 4. *Medama*, & Straboni Μέδαμα, lib. 5. pag. 25.

22. *Scyllæum.*] Τὸ Σκύλλαιον Straboni, loc. cit. Nunc *Sciglio* in ipſo Siculo freto.

23. *Crataïs.*] Ita libri omnes. Nunc *Fiumara di Maro*, ad ipſam columnam Rhegiam.

24. *Mater.*] Sic libri omnes. Alii, *Pater.* Sit penes fabulas fides.

25. *Columna.*] Nunc vicus, *la Catona* : alii *Calanna* vocant.

26. *Canys.*] *Capo di Cavallo*, duobus paſſ. mill a Scyllæo. Καῦνις Straboni, pag. 257. Proxime abeſt a Peloro : utriuſque promontorii ſpeculæ campana invicem ſibi dant ſignum.

27. *Unde.*] A columna : unde Rhegium abeſſe centum ſtadia, Strabo auctor eſt, lib. 5. pag. 257. quæ menſura cum Pliniana congruit. Oppido nomen *Reggio.*

28. *Sila.*] Inde pix Brutia. Vibius Seq. pag. 341. *Sila Brutiorum nemus.* Σίλαν Strabo vocat, lib. 6. pag. 261.

29. *Leucopetra.*] *Capo dell'Armi*, in quo deſinit alterum montis Apennini cornu. Sunt tamen qui arbitrentur eſſe *Punta della Saëtta*, promontorium inde millibus paſſ. octo diſſitum, verſus ortum.

30. *Locri cogn*] Epizephyrii, a Zephyrio promontorio, quod obſidebant, nunc *Capo Burſano.*

31. *Et includitur.*] Hoc eſt, finitur. Sic lib. 4. ſect. 18. *Tertius Europæ ſinus ad hunc modum clauditur.*

32. *Porthmos.*] Πορθμὸς fretum ſonat.

33. *Hiſpanum, &c.*] Hæc deinceps Solinus iiſdem verbis, cap. 23. pag. 44.

34. *Notium.*] Solinus, cap. 23. pag. 44. *Icnium*, male. Νότιον hoc mare dixere, quod Romanis ſpectare ad auſtrum videretur, ut Adriaticum e contrario, ad ſeptemtrionem.

35. *Inſulæ.*] Martianus hic Plinium de more tranſcribit, lib. 6. cap. de inſulis, &c. pag. 206.

36. *Ebuſus .... utraque.*] Hodie *Ibiſſa*, vel *Yviça.* Quoniam fretum anguſtum interfluens mediam Ebuſum olim interſecuit, gemina Ebuſus a Plinio dicitur, quæ ipſi ſunt Pityuſæ duæ, Πιτυοῦσαι : Ceteris fere ſcriptoribus Colubrariam quoque, de qua mox, in Pityuſarum numero reponentibus : cum Ἔβουσον interim unam agnoſcant.

37. *Patent XLVI.*] Ebuſo uni, quæ gemina, ut diximus, a Plinio proditur, tantam amplitudinem, atque adeo majorem, Strabo adjudicat, lib. 3. pag. 167. nempe ſtadiorum CCCC hoc eſt, L. M. paſſ. Agathemerus, lib. 1. Geogr. cap. 5. geminam, ut Plinius, Ebuſum novit : majorem trecentis, minorem ſtadiis centum porrectam : id quod eodem recidit.

XLVI. M. paſſ. Abſunt a [1] Dianio ſeptingentis ſtadiis : totidem Dianium per continentem a Carthagine nova [2] Tantumdem a Pityuſis in altum, [3] Baleares duæ, & Sucronem verſus Colubraria. Baleares funda bellicoſas, Græci Gymnaſias dixere. [4] Major centum mill. paſſuum longitudine, circuitu vero CCCLXXV. M. Oppida habet civium Romanorum [5] Palmam & Pollentiam : [6] Latina, Cinium, & Cunici : & fœderatum, [7] Bocchorum fuit. [8] Ab ea XXX. M. paſſ. diſtat minor : longitudine, [9] XL. M. circuitu CL. M. paſſ. Civitates habet, [10] Jamnonem, Saniſeram, Magonem. A majore XII. M. paſſ. in altum abeſt [11] Capraria : inſidioſa naufragiis : & e regione Palmæ urbis, [12] Mænariæ, ac Tiquadra, & parva Hannibalis. [13] Ebuſi terra ſerpentes fugat, Colubrariæ parit. Ideo infeſta omnibus, niſi Ebuſitanam terram inferentibus. Græci Ophiuſam dixere. Cuniculos Ebuſus gignit, [14] populantes Balearium meſſes. Sunt aliæ XX. ferme parvæ mari vadoſo.

[15] Galliæ autem ora, in Rhodani oſtio, [16] Metina : mox quæ [17] Blaſcon vocatur : tres [18] Stœchades a vicinis Maſſilienſibus dictæ [19] propter ordinem, quas item nominant ſingulis vocabulis, [20] Proten, & Meſen, quæ & Pomponiana vocatur : tertia Hypæa. [21] Ab his Sturium, Phœnice, Phila : [22] Lero, & [23] Lerina adverſum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

XII. In Liguſtico mari eſt Corſica, quam Græci [24] Cyrnon appellavere, ſed Tuſco propior : a ſeptemtrione in meridiem projecta, longa paſſuum [25] CL. millia : lata majore ex parte quinquaginta : circuitu [26] CCCXXV. M. Abeſt a vadis Volaterranis [27] LXII. M. paſſ. Civitates [28] habet XXXIII. & colonias; [29] Marianam, a C. Mario deductam : Aleriam, a Dictatore Sylla. Citra eſt [30] Oglaſa : [31] intra vero ſexaginta millia paſſuum a Corſica, [32] Planaria a ſpecie dicta; æqualis freto, ideoque navigiis fallax. Amplior [33] Urgo, & [34] Capraria, quam Græci Ægilon dixere : [35] Item Ægilium : & Dianium, quam CAP. VI.

NOTÆ.

1. *Dianio.*] Hiſpaniæ oppido, de quo ſeq. 4.

2. *Tantumdem.*] Stadiis DCC. hoc eſt, LXXXVII. M. D. paſſ. a Pityuſis in altum, Italiam verſus recedunt Baleares duæ : verſus Sucronem, quæ urbs Hiſpaniæ fuit, Colubraria, hodie *Moncolibre*, ſeu Mons Colubrarius. Græcis eamdem vim nominis rationemque ſecutis Ὀφιοῦσα : Nam etiamnum ſerpentibus impeditur atque vaſtatur. Mariana, lib. 1. hiſt. cap. 16.

3. *Baleares.*] Eam vocem Carthaginenſium lingua, funda bellicoſas ſignificare, auctor eſt Agathemerus loc. cit. Diodorus Sic. lib. 5. Bibl. pag. 297. Baleares dictas putat ἀπὸ τοῦ βάλλειν, a jaculando : Γυμνησίας, quod nudo corpore incolæ incederent per æſtatem. Livius, in Epit. libri 60. vel a teli miſſu, vel a Baleo Herculis comite ibi relicto, cum Hercules ad Geryonem navigaret. Vide etiam Tzetzen, in Lycophronem, pag. 94.

4. *Major centum.*] Artemidorus apud Agathem. loc cit. ſtadia mille & ducenta longitudine ait continere, quæ ſunt paſſuum CL. millia. Huic nomen eſt *Majorca*.

5. *Palmam.*] Πάλμαν, καὶ Πολλεντίαν Straboni, lib. 3. pag. 167. utramque civitatis Romanæ jure donatam. Colonias appellat Mela, lib. 2. cap. 7. Palmam hodie Mallorcam vocant.

6. *Latina.*] Quæ Latii jus haberent. In MSS. Reg. &c. *Latina, civium, & Tucim.*

7. *Bocchorum.*] Bocchori nomen ei oppido erat, quod jam tum intercidiſſe minuit, olim fœdere junctum Romanis. Cave enim exiſtimes Bocchos Mauritaniæ Reges hic imperitaſſe : quod fere ſenſit Solinus, cap. 23. pag. 44.

8. *Ab ea XXX. M.*] Strabo loc. cit. LXX. tantum ſtad. hoc eſt, VIII. M. DCCI. paſſ. Minori nomen eſt *Minorca*.

9. *XL. M.*] Sic MSS. omnes. Agathemerus hanc patere ait ſtadiis trecentis, hoc eſt, III. M. DCCL. paſſ.

10. *Jamnonem.*] Mela, lib. 2. cap. 7. *Caſtella ſunt in minore Jamno & Mago.*

11. *Capraria, &c.*] Martian. lib. 6. pag. 206. Nunc *Caprara*, vel *Cabrera*. Majori Balearium ſubeſt, ad auſtrum.

12. *Mænariæ, &c.*] Sic plane MSS. omnes. Et Mænarias, & Tiquadram, & parvam. Hannibalis inſulam, nunc mari demerſas putamus,

13. *Ebuſi terra.*] Solinus, cap. 23. pag. 44.

14. *Populantes.*] Vide quæ dicturi ſumus, lib. 8. ſect. 81.

15. *Galliæ.*] Martianus loc. cit. *In Galliæ quoque ora, in Rhodani oſtio*, &c.

16. *Metina.*] In MSS. *Metania*. Forte ab oſtio Rhodani, in quo olim fuit, *Metapina*.

17. *Blaſcon.*] Feſto Avieno, in deſcript. Oræ marit. v. 600. *Blaſco*. Incerti ſitus.

18. *Stœchades.*] *Les Iſles d'Hieres*, a vicino in continente oppido appellatæ, quod Maſſilienſium olim ditionis fuit : quare Maſſilienſibus hæ vicinæ dicuntur.

19. *Propter ordinem.*] Vide Notas & Emend. num. XLIX.

20. *Proten*] Πρώτην, hoc eſt, Primam : hodie *Porqueyroles*, Μέσην Mediam, nunc *Portecroz*, quæ anno 1200 Mediana vocabatur, ut docet Honor. Bouche, lib. 1 hiſt. Prov. cap. 7. pag. 43. Ὑπαίαν denique, hoc eſt, Poſtremam, nunc *l'Iſle du Levant, ou du Titan* quæ maxime omnium in ortum vergit.

21. *Ab his Sturium, &c.* Nunc ſunt *Ribaudas*, *Langouſtier*, *Baqueou*, ut recte vidit idem auctor hiſtoriæ Provinciæ, loc. cit. Sunt eæ inter Stœchadas minimæ, in quibus exſtructæ artes Ludovici XIII. principatu.

22. *Lero.*] Hæc Antipoli propior, quam Lerina, eſt. Nunc a ſacello ei Divæ ſacro, *l'Iſle de S. Marguerite*

23. *Lerina.*] A Lerone freto paſſuum DC. diſpeſcitur. Strabo, lib. 4. pag. 185. Πλανασίαν vocat, a planitie. Unde Sidonius in Euchar. ad Fauſtum. *Quantos illa inſula plana, Miſerit in cælum montes* : viros ſanctos intelligit, ſeu Monachos Lerinenſes. Nunc *S. Honoré de Lerin*. Antoninus in Itiner. Marit. *Ab Antipoli Lero & Lerina inſulæ, M. P. XI.*

24. *Cyrnon.*] A Græcis Κύρνος, a Pœnis Κορσική, inquit Pauſanias in Phoc. lib. 10 pag. 639.

25. *CL. millia.*] Strabo, lib 5. pag. 224. ex Chorographo neſcio quo, CLX. mill. longitudine, latitudine LXX. porrigi ait. Plinium, ut ſolet, ſequitur Martianus, lib. 6. pag. 207.

26. *CCCXXV.*] Sic libri omnes MSS cum Martiano.

27. *LXII. M. Paſſ.*] Vide Notas & Emend. num. L.

28. *Habet XXXIII.*] Sic Martianus, loc cit.

29. *Marianam, &c.*] Utriuſque coloniæ, & a Maria, & a Sylla deductæ Seneca meminit, lib. de Conſol. ad Helu. cap. 8. pag. 808. Aleriæ Mela, lib. 2. cap 7. Florus, lib. 2 cap. 2. & Antoninus. Utriuſque rudera hodieque viſuntur, latere inſulæ eo, quod Italiam ſpectat. In Conc. Lateranenſi ſub Martino, *Donatus Marianenſis Epiſc.* Vide Notas & Emend. num. L.

30. *Oglaſa.*] Apparet ex ſitu eſſe *Monte Chriſto* : ubi Monachi olim degebant, ad quos litteras ſcribit S. Gregor. lib. 1. ep. 9.

31. *Intra vero.*] Priſcæ fere convenit recentium nautarum menſura, hoc idem maris ſpatium L. millibus paſſ. metientium.

32. *Planaria.*] Nunc *Pianoſa*, prope Ilvam, cui ad occaſum obtenditur.

33. *Urgo.*] Sic MSS. omnes, ſic etiam Mela, lib. 2. cap. 7. & Martianus loc. cit. Rutilio in Itiner pag. 315. *Gorgon.*

Aſſurgit ponti medio circumflua Gorgon,
Inter Piſanum, Cyrnaicumque latus.

Greg. M. lib. 1. ep. 50. *Gorgonis inſulæ monaſteria* laudat. Stephano, Ὀργών, νῆσος Τυῤῥηνίας. Hodie *la Gorgona*.

34. *Capraria.*] *Caprara*, vel *Capraja*. Αἴγιλον Græci dixere, ἀπὸ τῶν αἰγῶν, hoc eſt, a capris ſilveſtribus, ut ait Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 3. qui Capraſiam vocat. Sic Planariam, Planaſiamque ex æquo dicimus.

35. *Item Ægilium.*] Diverſa hæc inſula a ſuperiore : Antoninus in Itiner. Marit. *Inſula Ægilium a Coſa ſtadia XC.* Melæ, lib. 2. cap. 7. & Martiano, lib. 6. pag. 207. *Igilium*. Laudat hanc Rutilius eximie in Itiner. lib. 1. pag. 308.

[1] Artemiſiam : ambæ contra [2] Coſanum litus : & [3] Barpana, [4] Mænaria , Columbaria, Venaria. [5] Ilva cum ferri metallis, circuitu centum mill. a Populonio decem, a Græcis Æthalia dicta. Ab ea [6] Planaſia, XXXVIII. M. Ab his ultra Tiberina oſtia [7] in Antiano Aſtura, mox [8] Palmaria , Sinonia, & adverſum Formias Pontiæ. In Puteolano autem ſinu [9] Pandataria , [10] Prochyta : [11] non ab Æneæ nutrice, ſed [12] quia profuſa ab Ænaria erat. Ænaria ipſa [13] a ſtatione navium Æneæ, [14] Homero Inarime dicta, Græcis Pithecuſa, [15] non a ſimiarum multitudine , (ut aliqui exiſtimavere) ſed [16] a figlinis doliorum. Inter [17] Pauſilypum & Neapolim [18] Megaris : mox a Surrento octo millibus paſſuum diſtantes, Tiberii principis arce nobiles [19] Capreæ , circuitu quadraginta millium paſſuum.

XIII. Mox [20] Leucothea : [21] extraque conſpectum , pelagus Africum attingens, Sardinia, [22] minus octo millibus paſſuum a Corſicæ extremis, etiamnum anguſtias eas arctantibus inſulis parvis , quæ [23] Cuniculariæ appellantur : [24] itemque Phintonis , & Foſſæ : a quibus fretum ipſum Taphros nominatur.
* CAP. VII. * Sardinia [25] ab oriente patens , CLXXXVIII. millia paſſuum : ab occidente , CLXXV. millia : a meridie, LXXVII. millia : a ſeptemtrione , CXXV. circuitu DLXV. millia : abeſt ab Africa [26] Caralitano promontorio ducenta millia , a Gadibus quatuordecies centena. Habet [27] & a Gorditano promontorio duas inſulas , quæ vocantur [28] Herculis : [29] a Sulcenſi , [30] Enoſin : a Caralitano, [31] Ficariam. Quidam haud procul ab ea etiam [32] Berelidas ponunt , & Collodem , & quam vocant Heras lutra. Celeberrimi in ea populorum , [33] Ilienſes, Balari , Corſi.

NOTÆ.

Eminus Igilii ſilvoſa cacumina miror, &c.
Nunc *Giglio.*

1. *Artemiſiam.*] Subintellige, dixere Græci : eſt enim Ἄρτεμις Græce Diana. Ἀρτεμίσιον hanc inſulam Stephanus vocat. Nunc *Gianuti*, contra *Monte Argentaro* , quod promontorium in continente Italiæ eſt.

2. *Coſanum.*] Citra Tiberis oſtia. De Coſa diximus , ſect. 8.

3. *Barpana.*] Ita MSS. omnes. Ea haud dubie eſt, quæ Pomponio Melæ, lib. 2. cap. 7. Carbania dicitur : nunc *Corboli*, juxta Ilvæ promontorium illud , quod Plumbinum Italiæ reſpicit.

4. *Mænaria.*] Nunc *Meloria*, quæ portui Liburno objacet. Columbariam ab avium genere dictam Solinus autumat. Veneriam , non Venariam habet Martianus , loc. cit. Ambæ inter Ilvam , & Plumbinum ſitæ.

5. *Ilva.*] Rutilius in Itiner. lib. I. pag. 309.
Occurrit Chalybum memorabilis Ilva metallis.
Nunc *Elva* dicitur , contra Plumbinum. Eadem Αἰθαλία cur nuncupata ſit , diſce ex Stephano. Ilvam ab Æthalia perperam ſejungit Ptolemæus, & mox Ænariam rurſum a Pithecuſa.

6. *Planaſia.*] Quam paulo ante Planariam diximus. Sic Capraria eadem quæ Capraſia eſt. Inſula M. Piſonis Planaſia a Varrone dicitur, lib 3. de re ruſt. cap. 6

7. *In Antiano.*] Ubi colonia Antium, Aſtura flumen & inſula, ut diximus , ſect. 9.

8. *Palmaria, &c.*] Palmaria hodie *Palmaruola*. Sinonia, *Sanone*, Caïetam verſus. Ceteris major Pontia , *Iſola di Ponza* : univerſæ fere communi vocabulo Pontiæ appellatæ. Unica Straboni Ποντία, lib. 2. pag. 123. Pontiæ multitudinis numero , Livio , lib. 9. pag. 162.

9 *Pandataria.*] Straboni , lib. 5. pag. 233. Πανδατερία. Nunc S. Mariæ. Pandateria Tacito, lib. I. Annal. pag. 26.

10. *Prochyta.*] Προχύτη Stephano. : etiamnumque *Procita*, contra promontorium Miſenum.

11. *Non ab Æneæ.*] Ut exiſtimavit Dionyſ. lib. I. Antiq. Rom. pag. 43.

12. *Quia profuſa.*] Quia motu terræ avulſa , ac veluti in altum projecta ab Ænaria, ſeu Pithecuſa , foret. Strabo , lib. 5. pag. 247. Ex his Plinii verbis Martianus ridicule Abænariam inſulam finxit.

13. *A ſtatione.*] Feſtus : *Ænaria appellavere locum, ubi Æneas claſſem a Trojanis veniens appulit.* Plinius non Æneam cum navibus, ſed Æneæ naves dumtaxat, quas ille Tithono in Italiam proficiſcenti ad tranſvehendos colonos locaverat vel commodarat, uſque ad hanc inſulam perveniſſe refert , nec ultra progreſſas ibi ſubtitiſſe in tutiſſima ſtatione , donec in Troadem ante Græcorum adventum remigrarent ; Tithono interim , (qui miſſus, non a Laomedonte , ut ſuſpicati nuper in Apologia Homeri ſumus , ſed a Priamo fratre fuerat, ad tranſvehendos , quos diximus , colonos , ſcilicet valetudine , ætate, vel ſexu inutiles bello Trojano ſuſtinendo, quod imminebat a Græcis,) ad Lirim amnem uſque ad Circeïos naves ſuas peragente. Naves enim Æneas , quibuſcum in Italiam venire ipſe potuiſſet , eaſdem agnato ſuo Tithono potuit in publicam patriæ utilitatem commodare : aut ſi venit ipſe ductor navium ſuarum, id quod minus eſſe veri ſimile arbitramur ; ante Trojanam certe obſidionem, Homero teſte idoneo ac locuplete , Trojam rediit , Tithono in Italia remanente. Hodie *Iſchia*. Vide Notas & Emend. num. LI.

14. *Homero.*] In Catalogo Navium, verſ. 290. εἰν Ἀρίμοις : unde Virgilius, IX. Æneïd. Ovidius , lib. 14. Metam. verſ. 89. aliique *Inarimen* finxere.

15. *Non a ſimiarum.*] Quas Græci πιθήκους vocant. Ita nihilominus viſum Ovidio , lib. 4. Metam. verſ. 90. Xenagoræ & Æſchini apud Harpocr. pag. 168. atque e recentioribus , Salmaſio, & Bocharto , lib. 3. de animal. cap. 31. pag. 994. Sane ἀρίμους Heſychio πίθηκος eſt , hoc eſt , ſimia.

16. *A figlinis.*] Officinis , in quibus dolia fiunt figlina : ἀπὸ τῶν πιθήκων, hoc eſt κεραμείων πίθων. A πίθος fit πίθακον, πιθάκιον, πιθηκόεις, πιθηκόεσσα, & πιθηκοῦσ, id eſt, figlinæ.

17. *Pauſilypum.*] Hodieque *Poſiɩypo* in Campania , priſca incolarum Græcorum appellatione, ab abigendis curis, triſtitiæve ceſſatione , Παυσίλυπον. Mons enim mare proſpectans , conſitus arboribus , villiſque refertus , omnium ejus oræ amœniſſimus eſt : Virgilii quoque cineribus inclytus.

18. *Megaris.*] Μεγαρίς , nunc *Caſtel del Ovo.*

19. *Capreæ.*] Deſcribuntur eleganter a Tacito, lib. 4. Annal. pag. 122. Vide etiam Sueton. in Tiberio , cap. 40. & Dionem, lib. 52. pag. 495. Nunc *Capri.*

20. *Leucothea.*] Meminit hujus Mela , lib. 2. cap. 7.

21. *Extraque conſpectum.*] Sic in altum recedens , ut a continente proſpici non poſſit , niſi ægre admodum Strabo , lib. 5. pag. 223. Κατοπτεύεται δ' ἀπὸ τῆς πόλεως πόρρωθεν μὲν ἡ μόλις ἡ Σαρδώ, ἐγγυτέρω δὲ ἡ Κύρνος , &c.

22. *Minus octo.*] *In octavo milliario a Corſica Sardinia eſt* , inquit Martianus , lib 6. pag. 207. Stadiorum fere LX. intervallum eſſe ait Strabo, lib. 5. pag. 223. hoc , eſt VII. M. D. Paſſ.

23. *Cuniculariæ.*] Hodie ſine nomine , ſcopulis , quam inſulis, propiores.

24. *Itemque.*] Id eſt : Anguſtiæ illæ arctantur, non modo Cuniculariis inſulis , ſed illa etiam inſula, quæ Phintonis , (Ptolemæo , lib. 3. cap. 3. Φίντωνος νῆσος ,) & his quæ Τάφρος , ſeu Foſſæ vocantur. Illa nunc *Iſola di Figo* : altera *Iſola Roſſa*, Cluverio , lib. de Corſica antiq. pag. 502.

25. *Ab oriente.*] Latere orientali : Hæc Martianus iiſdem verbis , lib. 6. cap. de Sardin. pag. 207.

26. *Caralitano.*] *Capo Ferruto* , & *Capo di Carbonara.*

27. *Et a Gorditano.*] Γορδίτανον ἄκρον Ptolemæo , lib. 3. cap. 3. ab occidentali inſulæ latere : Nunc *Capo di monte Falcone*, & *Capo di Argentera.* Habet hæc quoque Martianus iiſdem verbis, loc. cit.

28. *Herculis.*] Ἡρακλέους νῆσον unicam Ptolemæus agnoſcit, lib. 3. cap. 3. Sunt tamen geminæ : major , *Aſinaro* , ſive *Zavara* : minor, *Iſola piana* dicitur.

29. *A Sulcenſi.*] Quod meridionali inſulæ latere, vulgo *la Punta dell'Vlga*, nomen olim habuit a Sulcenſi oppido , de quo mox.

30. *Enoſin.*] Ἔνωσιν. Hodie a S. Antiocho nomen habet.

31. *Ficariam.*] Φικαρία νῆσος Ptolemæo, loc. cit. Cluverio, *Coltelazo.*

32. *Berelidas.*] Vide Notas & Emend. num. LII. Et Beleridas, & Κολλώδη, & Ἥρας λουτρὰ, ſeu Junonis thermas, inter inſulas quæ Sardiniæ adjaceant , ab auctoribus haud ſatis probatæ fidei afferri , haud obſcure prodit ea loquendi formula, *Quidam ponunt , &c.*

33 *Ilienſes.*] Ἰλιεῖς , qui Ilio everſo huc confugere , Iolao duce , ut Pauſanias refert , lib 10. Phocic. pag. 639. unde & Ἰολάειοι a Diodoro appellati , lib 5. Bibl. pag. 296. Ilienſes quoque & Mela , lib. 2. cap. 7. & Livius vocat , lib. 41. pag. 523.

[1] Oppidorum XVIII. [2] Sulcitani [3] Valentini, [4] Neapolitani, [5] Boſenſes, [6] Caralitani civium Romanorum, & [7] Norenſes. Colonia autem una, quæ vocatur [8] ad turrim Libyſonis. [9] Sardiniam ipſam Timæus [10] Sandaliotim appellavit ab effigie ſoleæ, Myrſilus Ichnuſam a ſimilitudine veſtigii. Contra Pæſtanum ſinum [11] Leucaſia eſt, a Sirene ibi ſepulta appellata. Contra Veliam, Pontia, & Iſcia, utræque uno nomine [12] Oenotrides, argumentum poſſeſſæ [13] ab Oenotriis Italiæ. Contra Vibonem parvæ, quæ vocantur [14] Ithaceſiæ, ab Ulyſſis ſpecula.

XIV. Verum ante omnes claritate Sicilia, Sicania [15] Thucydidi dicta, [16] Trinacria pluribus, aut [17] Triquetra, a triangula ſpecie: circuitu patens, ut auctor eſt [18] Agrippa, DCXVIII. M. paſſ. [19] quondam Brutio agro cohærens, mox interfuſo mari avulſa XV. M. in longitudinem freto, in latitudinem autem [20] M. D. paſſ. juxta columnam Rhegiam. [21] Ab hoc dehiſcendi argumento, Rhegium Græci nomen dedere oppido, in margine Italiæ ſito. In eo freto eſt ſcopulus Scylla: item Charybdis mare vorticoſum: [22] ambo clara ſævitia. Ipſius Triquetræ, [23] ut diximus, promontorium Pelorus vocatur, adverſus Scyllam vergens in Italiam: [24] Pachynum in Græciam, [25] CCCCXL. M. ab eo diſtante Peloponneſo: [26] Lilybæum in Africam CLXXX. M. intervallo [27] a Mercurii promontorio: & a Caralitano Sardiniæ CXC. M. Inter ſe autem hæc promontoria ac latera diſtant his ſpatiis. Terreno itinere a Peloro [28] Pachynum CLXXXXI. M. paſſ. Inde Lilybæum, CC. M. inde Pelorum, CLXX. [29] Coloniæ ibi quinque: urbes ac civitates LXIII. A Peloro mare Ionium ora ſpectante, oppidum Meſſana [30] civium Romanorum. qui Mamertini vocantur. Promontorium [31] Drepanum: colonia Tauromenium, quæ antea CAP. VIII.

NOTÆ.

quibus iſte adjuncta Balarorum auxilia ſcribit. Quare Plinium haud merito Salmaſius arguit, in Solin. pag. 29. & 99. quaſi *Ilienſes* pro *Iolenſes* dixerit. βαλαρῶν & Κορσῶν appellatio unde ſit deducta, Pauſanias aperit, loc. cit.

1. *Oppidorum XVIII.*] Ita MSS. omnes. Subintellige, celeberrima.

2. *Sulcitani.*] Stephanus: Σόλκοι, πόλις ἐν Σαρδοῖ. Addit a Carthaginienſibus conditam. Antonino, *Sulci*. Aliis *Sulchi* Σοῦλχοι. Ubi nunc portus eſt, cui nomen *Palma di Solo*.

3. *Valentini.*] Οὐαλεντῖνοι Ptolemæo, lib. 3. cap. 3. ab oppido cognomine, quod perperam in libris editis Οὐαλερία pro Οὐαλεντία ſcribitur.

4. *Neapolitani.*] Ptolemæo, loc. cit. Νεαπολῖται: oppidum Aquæ Neapolitanæ; quarum etiam meminit Antoninus ſive Æthicus: hodieque *Napoli*.

5. *Boſenſes.*] Βῶσα inter oppida Sardiniæ mediterranea, apud Ptolem. loc. cit. nomen retinet.

6. *Caralitani.*] Quibus jus civium Roman. conceſſum. Sive Caralim, ſeu Calarim legas, nihil intereſt. Variant enim libri vetuſti. Mela, lib. 2. cap. 7. *Sardiniæ urbium antiquiſſimæ, Caralis & Sulchi.* Livius *urbem Carales* vocat, lib. 23. pag. 242. Florus, lib. 2. cap. 6. urbem urbium Caralin, quia jam tum, ut hodieque, metropolis inſulæ fuit: incolis *Cagliari*.

7. *Norenſes.*] Antonino, Nora. Νῶρα Ptolemæo, meridionali inſulæ latere. Hodie *Nori*.

8. *Ad Turrim.*] Nunc *Porto di Torre*. In Notitia Epiſcop. apud Victorem Virenſ. inter Epiſcopos Sardiniæ, *Felix de Turribus*. Antonino, *Ad Turrem*, oppidum Sardiniæ eſt. Ptolemæo, lib. 3. cap. 3. Πύργος Βίσσωνος πόλις, pro Λιβύσσωνος. Nunc ibi creditur eſſe *Saſſari*.

9. *Sardiniam.*] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 4. pag. 18. & Martianus, lib. 6. cap. de Sardinia, pag. 207. Præivit auctor libri mirab. Auſcult. pag. 1159.

10. *Sandaliotin.*] Σανδαλιῶτιν, & Ἰχνοῦσαν. Claudianus, de bello Gildon.

Humanæ ſpeciem plantæ ſinuoſa figurat
Inſula: Sardiniam veteres dixere coloni.

Vide etiam Pauſan. lib. 10. Phocic. pag. 638.

11. *Leucaſia.*] Apud Strabonem, lib. 2. pag. 123. Λευκωσία: at ſæpius Λευκωσία, ut Stephanus habet: & auctor libri mirab. Auſcult. pag. 1190. quo nomine Sirenen etiam eſſe vocitatam diximus, ſect. 9. Hodie *la Licoſa*, petra verius quam inſula. Ab Æneæ conſobrina ibi defuncta, Λευκωσίαν nominatam ſcribit Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 43.

12. *Oenotrides.*] Οἰνωτρίδες νῆσοι Straboni, lib. 6. pag. 252. De Velia diximus, ſect. 10. & de Pæſtano ſinu, & de Vibone.

13. *Ab Oenotriis.*] Quos in Italia rerum potitos olim Strabo etiam prodidit, pag. 253.

14. *Ithaceſiæ.*] Ἰθακησίαι. Meminere Solinus, & Martianus. Nunc *Torricella, Praca, Brace*: ſcopulique alii ſine nomine.

15. *Thucydidi.*] Libro 6. pag. 411.

16. *Trinacria.*] Thucyd. loc. cit. Diodoro, lib. 5. Bibl. pag. 286. & aliis Homero, Odyſſ. λ'. 106. & μ' 127. Θρινακίη νῆσος, alia longe a Trinacria eſt. Hæc partim Latina vox eſt ab adjectivo *trinus*, partim Græca, ex voce ἄκρα, *promontorium*. Illa ad quamdam prioris ſimilitudinem ficta eſt, & Solis inſula appellatur, quoniam in ea ſol perpetuo lucet. Eſt enim ea inſula in Odyſſea, ipſum hoc terræ hemiſphærium, quod certe ſemper lucet a ſole. In nummis Auguſti inſcriptis, SICIL. cave putes Siciliam ſignificari. Diana ſtans vel gradiens pingitur cum arcu & pharetra, quæ effigies ad Siciliam non pertinet At ſi Sicilia hic deſignaretur, cum ſymbolo congruentiore ſcriberetur nomen integrum SICILIA. Primæ ſunt ergo ex totidem vocum litteræ; hac ſententia: *Salus Imperatoris Cæſaris, Italiæ Lætitia eſt*: Is autem ſaluti ac valetudini ſuæ, venatione, quam Diana cum arcu ſignificat, conſulebat.

17. *Triquetra.*] *Tellus Triquetra*, hoc eſt, Sicula, dixit Horatius, lib. 2. Satyr. 6.

18. *Agrippa.*] At Poſidonius apud Strabonem, lib. 6. pag. 266. habet tantum ſtadia quater mille & CCCC. hoc eſt; DL. mill. paſſ. Timoſthenes vero apud Agathemerum, lib. 1. cap. 5. ſtadiis 4746. ambitum Siciliæ definit, hoc eſt, DXCIII. mill. CDL. paſſ.

19. *Quondam.*] Vide quæ diximus, lib. 2. ſect. 90.

20. *M. D. paſſ. juxta.*] Ita Timoſthenes apud Agathem. duodecim ſtadia patere hoc fretum latitudine prodidit, lib. 1. cap. 3.

21. *Ab hoc dehiſcendi.*] Ita Solinus, cap. 5. pag. 19. Ἀπὸ τοῦ ῥαγῆναι Rhegium dictum volunt, quod ibi terra dehiſcat interfuſo tenui maris euripo. Alii Regium ſine aſpiratione ſcripſere; quaſi Regiam, hoc eſt, Βασίλειον. Strabo, lib. 6. pag. 258.

22. *Ambo clara.*] De his ſatis appoſite Ovidius, lib. 7. Metam. verſ. 62.

Quid quod neſcio qui mediis concurrere in undis
Dicuntur montes? ratibuſque inimica Charybdis
Nunc ſorbere fretum, nunc reddere: cinctaque ſævis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?

At apud Homerum, Odyſſ. μ'. 61. Scylla & Charybdis petræ ſunt duæ fabuloſæ, cum ſcopulis totidem; quibus imaginibus poëtice deſcribit adulteriorum, diſcordiæ, & luxuriæ mala.

23. *Ut diximus.*] Sect. 10. Πέλωρος ἄκρα Ptolemæo, lib 3. cap. 4. Nunc *Capo di Faro*.

24. *Pachynum.*] Πάχυνος ἄκρα Ptolemæo, nunc *Capo di Paſſaro*, ſive *Paſſalo*.

25. *CCCCXL. mill. ab eo.*] Vide Notas & Emend. num. LIII.

26. *Lilybæum.*] Λιλυβαίων ἄκρα Ptolem. *Capo di Marſalla*.

27. *A Mercurii.*] In Africa. De eo, lib. 5. ſect. 3. Hoc intervallum Timoſthenes loc. cit. ait eſſe fere CC. mill. paſſ.

28. *Pachynum CLXXXXVI.*] Ita MSS. omnes, Capella, pag. 208. CLXXVI. Terreno itinere hæc menſura inſtituitur, atque adeo brevior inſulæ circuitus ex triplici hoc intervallo colligetur, quam quem Agrippa efficit, ora ſinubuſque luſtratis.

29. *Coloniæ ibi quinque.*] Vide Notas & Emend. num. LIV.

30. *Civium Rom.*] Jure civitatis a Senatu donatum. *Meſſine*: Incolis, *Meſſina Citta nobile*. Nummi veteres ſub Auguſto cuſi, MESSENION, Latinis ſcripti characteribus, ut ſe cives Romanos incolæ teſtarentur; ſeque a Meſſeniis Peloponneſi diſcriminarent. Cuniculus in ea nummi parte ſculptus, cuniculoſam eam fuiſſe, vel eſſe regionem docet. Fuit hic nummus argenteus apud D. DE BOZE.

31. *Drepanum.*] Idem quod Ptolem Ἄργεννον: nunc *Capo di S. Aleſſio*, a proximo S. Alexii caſtello.

[1] Naxos, flumen [2] Aſines : mons [3] Ætna nocturnis mirus incendiis. [4] Crater ejus patet ambitu ſtad. x x. [5] Favilla Tauromenium & Catinam uſque pervenit fervens: fragor vero [6] ad Maronem & Gemellos colles. [7] Scopuli tres Cyclopum, portus [8] Ulyſſis, colonia [9] Catina. Flumina : [10] Symæthum, Terias. Intus [11] Læſtrygonii campi. Oppida : [12] Leontini, [13] Megaris : amnis [14] Pantagies. Colonia [15] Syracuſæ, cum fonte [16] Arethuſa. Quamquam & [17] Temenitis, & Archidemia, & Magæa, & Cyane, & Milichie fontes in Syracuſano potantur agro. Portus [18] Nauſtathmus, flumen Elorum, promontorium Pachynum: [19] a qua fronte Siciliæ flumen [20] Hirminium, oppidum [21] Camarina, fluvius [22] Gelas, oppidum [23] Acragas, quod Agrigentum noſtri dixere. [24] Thermæ colonia : amnes [25] Achates, Mazara, Hypſa. [26] Selinus oppidum. Lilybæum ab eo promontorium, [27] Drepana, mons [28] Eryx. Oppida : [29] Panhormum, [30] Solûs, [31] Himera cum fluvio, [32] Cephalœdis, [33] Aluntium,

NOTÆ.

1. *Antea Naxos.*] Solin. cap. 5. pag. 19. Etiam Antoninus in Itiner. Tauromenium Naxon vocat. Nempe Naxo exciſa, Tauromenium ſucceſſit, quo deducti ſunt Naxii, ut auctor eſt Diod. Sic. lib. 14. Bibl. pag. 282. & lib. 16. pag. 411. Græcis Ταυρομένιον. Nunc *Taormina.* Nummus Græcus e Muſeo noſtro Pariſienſi, TAYPOMENITAN.

2. *Aſines* [Ἀσίναρον ποταμὸν vocant Thucyd. lib. 7. pag. 554. & Plut. in Nicia, pag. 541. Accolæ, *Cantora.* Hunc cum Aci Dalecampius male confundit.

3. *Ætna.*] *Mont Gibel.*

4. *Crater.*] Qui in ſummo vertice aperit ſe hiatus.

5. *Favilla.*] Ita etiam Strabo, lib. 6. pag. 269. Auguſt. lib. 3. de Civit. cap. 31. aliique.

6. *Ad Maronem, &c.*] In Martyrologio Maurolyci, Maronis pariter montis fit mentio, Gemellorumque collium. Maro nunc *Madonia* dicitur : Gemelli, *Monte di Mele :* utrique uno nomine *Mons Nebrodes* Solino, cap. 5. pag. 19. & aliis.

7. *Scopuli tres.*] In ora, citra Catinam. *Li Fariglioni.* Qua parte Sicilia ſpectat Eurum, Cyclopas Plinius collocat, cum portu Ulyſſis recte : At Homerus ad ſeptemtrionem fere ; quoniam ſic poſcit deſcriptio itinerum Ulyſſis in ea fabula. Veniſſe conſtabat Ulyſſem in Siciliam ex fama publica, atque ibi tunc Cyclopas exſtitiſſe. Cetera invenit, immutavit, diſpoſuit vates, ex artis licentia & legibus. Cyclops, Græce Κύκλωψ non hominem ſignificat, cui lumen ſit unicum ; ſed qui rotundos oculos habet, ſive orbiculares. Unoculum Cyclopa finxit Homerus, tum ut monſtroſior eſſet : tum quia ſi oculos duos haberet ; uno effoſſo ſatis ei alter eſſet ad animadvertendos percuſſores : id quod fabula prohibebat. Docet enim illa, juſte pœnas ab eo exigi, qui ſacroſancta hoſpitii jura violet : quod Cyclopis facinus fuiſſe finxit Homerus.

8. *Ulyſſis.*] Nunc *Lognina ſtatione*, prope Catinam.

9. *Catina.*] Sic omnes MSS. Quam Græci Κάτανα, Catinam Latini dixere : ut illi Μασσαλίαν, Maſſiliam iſti. Nummus in Muſeo noſtro, KATANAIΩN. Nobis *Catane :* incolis, *Catania.* In vetere inſtrumento apud Parutam, pag. 14. *Catana Citta Clariſſima.* Colonos eos miſſos a Romanis auctor eſt Strabo, libro 6. pag. 268.

10. *Symæthum.*] Σύμαιθος Straboni, lib. 6. pag. 272. Hodie *la Iaretta*, ultra Catinam. Τηρίας Diodoro in Eclog. pag. 868. & Heſychio, nunc a S. Leonardo nomen ſortitur, *Fiume di S. Leonardo.*

11. *Læſtrygonii*] Λαιστρυγόνες appellati, qui Leontinos campos incoluere, οἱ τὸ Λεοντίνων πεδίον οἰκήσαντες, inquit Polybius, in Excerptis, pag. 22 Silius, lib. 14.

Prima Leontinos vaſtarunt prælia campos,
Regnatam duro quondam Læſtrygone terram.

12. *Leontini.*] In nummis Muſei noſtri, ΛΕΟΝΤΙΝΩΝ. Melæ quoque, lib. 2. cap. 7. *Leontini.* Λεόντιον Ptolemæo, lib. 3. cap. 4. Nunc *Lentini.* In vetere inſtrumento, apud Parutam, pag. 14. *Lentini Citta Fecondiſſima.*

13. *Megaris.*] In nummis apud Parutam, ΜΕΓΑΡΑ. Et apud Ptolem. Μέγαρα. Stephano Μεγαρὶς ἐν Σικελίᾳ, ἡ πρότερον Ὕβλα.

14. *Pantagies.*] Vibio Seq. *Pantagias :* Silio quoque, lib. 14. Παντακιος Thucydidi, lib. 6. pag. 413. Ptolemæo, Παντάχας. Nunc *Porcaro.*

15. *Syracuſæ.*] Incolis *Siracoſa citta Fedeliſſima :* nobis *Syracuſes.* Coloniam eo deductam ab Auguſto, anno V. C. 733. M. Lollio, Q. Lepido Coſſ. auctor eſt Dio, lib. 54. pag. 127. & Strabo, lib. 6. pag. 270.

16. *Arethuſa.*] Cic. in Verrem, orat. 6. num. 18. *In hac inſula extrema eſt fons aquæ dulcis, cui nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine, pleniſſimus piſcium : qui fluctu totus operiretur, niſi munimine ac mole lapidum a mari disjunctus eſſet.* Nunc fons eſt ſine nomine. Falcandus, in hiſt. Sic. motu terræ lutulentum hunc fontem ait effectum, multa maris admixtione ſaporem ſalſum contraxiſſe. Vide quæ de eo fonte & Alpheo amne dicturi ſumus, lib. 31. ſect. 30.

17. *Temenitis, &c.*] Vinc. Mirabella, Syracuſanus, in erudito opere de patria ſua, ait hos hodieque fontes exſtare. Temenitin nunc dici, *Fonte di Canali.* Archidemiam, *Ceſalino.* Magæam, *Fontana de la Madalena.* Cyanen, *Fonte Ciane.* Milichien Μειλιχίην, cujus aqua ſuaviſſima, & nomini ſuo maxime conveniens, *Lampinotta.* De Cyane in primis Ovidius, lib. 4. Faſtor. verſ. 469. & lib. 5. Metam. verſ. 412. Vibius Seq. pag. 340. lacum vocat.

18. *Nauſtathmus.*] Ναύσταθμος, quæ vox navium ſtationem ſonat. Ptolemæo, lib. 3. cap 4. Φοινικοῦς λιμήν. Nunc *Fontane bianche*, inter Syracuſas, & Elorum amnem, cui nomen hodie *Acellaro :* quondam Ἔλωρος, apud Stephan. & Vibium Seq.

19. *A qua fronte.*] Meridionali.

20. *Hirminium.*] Nunc *Maulo*, & *Mauli*, & *Fiume di Raguſa.*

21. *Camarina.*] Καμαρῖνα Stephano, Virgil. lib. 3. Æneïd.

Et fatis nunquam conceſſa moveri
Apparet Camarina procul.

Hodie *Camarana* dicitur, latere Siciliæ meridionali : In nummis apud Parutam, KAMAPINAIΩN.

22. *Gelas.*] *Gela* Vibio : accolis, *Fiume Salſo :* In nummis apud eumdem Parutam, ΓΕΛΑΣ. Caput virile, cum auribus & dimidio corpore bubulo, docet agricolas, qui flumen illud accolunt, eſſe perferentes laboris : in averſa autem parte equus, vel eques, vel bigæ pictæ generoſos in eo tractu equos eſſe.

23. *Acragas.*] In nummis Muſei noſtri, & apud Parutam, AKPAΓANTINΩN. Hodie *Gergenti.* Incolis, *Agrigento Citta Magnifica.*

24. *Thermæ.*] Antonino Aquæ Larodæ, ab Agrigento, XL. M. P. Nunc ſunt eæ prope urbem *Sciacca*, vel *Xacca*, ut recte Fazellus.

25. *Achates, Mazara, Hypſa.*] Ἀχάτης, nunc *Belice :* qui primus poſt Thermas occurrit : Μαζάρας, *Mazara*, ad oppidum ejuſdem nominis : latere uterque meridionali. Ὕψας, *Marſala*, prope Lilybæum. Vide Notas & Emend. num. LV.

26. *Selinus.*] Σελινοῦς Græcis, ab apii, quod σέλινον vocant, ubertate dictum : Magnæ urbis tenue veſtigium exſtat hodieque in latere inſulæ meridionali, vulgo *Terra de li Pulci*, teſte Fazello : haud procul Achate fluvio, ſeu *Belice.* Sed Selinuntis ſitum verius adſignavimus opere nuper in lucem edito, De Nummis antiquis Populorum & Urbium.

27. *Drepana.*] Incolis, *Trapano Citta Invitta.* Stephano Δρέπανα, Δρέπανον Ptolemæo.

28. *Eryx.*] Vibius Seq. pag. 343. *Eryx mons Siciliæ.* Solinus, cap. 5. pag. 19. *Eminet* Sicilia *montibus Ætna & Eryce : Vulcano Ætna ſacer eſt : Eryx Veneri.* Mela quoque, lib. 6. cap. 7. *Montium Eryx maxime memoratus, ob delubrum Veneris ab Ænea conditum.* Nunc *Monte S. Juliano.*

29. *Panhormum.*] Incolis, *Palermo Citta Felice.*

30. *Solus.*] Antonino Soluntum dicitur : ut quod Romanis Hydruntum, Græcis Hydrus fuit. In nummis apud Parutam, COΛONTINΩN. Nunc *Solunto.*

31. *Himera.*] Schol. Pind. pag. 110. Θερμὰ λουτρὰ τῆς Ἱμέρας πόλεως Ptolemæo, lib. 3. cap. 4. Sunt Thermæ Himerenſes, Θέρμαι ἱμεραῖαι πόλις. Coloniam deinde factam, teſtatur vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 433. ſed falſi ſuſpecta, ut pleraque apud eumdem : COL. AVG. HIMERAEORUM. THERMIT. In nummis antiquis eſt IMEPAION, & aſpirata interdum priore littera more Latino, ob commercium Romanorum, poſt Siciliam captam, HIMEPAION. Nunc oppido nomen *Termine Citta ſplendidiſſima :* amni, *Fiume di Termini.*

32. *Cephalœdis.*] Κεφαλοιδὶς Ptolemæo, loc. cit. Incolis *Cefalù Citta Placentiſſima.*

33. *Aluntium.*] Ἀλόντιον Ptolem. loc. cit. Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 41. Ἀλούντιον. In nummis, AΛONTINΩN. Fazellus, decad. 1. lib. 9. cap. 4. *In colle edito & mari prominenti, infra S. Philadelphi oppidum, Aluntium vetuſta urbs jacet, Alontio.*

[1] Agathyrnum, [2] Tyndaris colonia, oppidum [3] Mylæ, & unde cœpimus, Pelorus. Intus, [4] Latinæ conditionis, [5] Centuripini, [6] Netini, [7] Segeſtani. Stipendiarii, [8] Aſſorini, [9] Ætnenſes, [10] Agyrini, [11] Aceſtæi, [12] Acrenſes, [13] Bidini, [14] Cetarini, Cacyrini, [15] Drepanitani, [16] Ergetini, [17] Echetlienſes, [18] Erycini, [19] Entellini, [20] Etini, [21] Enguini, [22] Gelani, [23] Galatini, [24] Haleſini, [25] Hennenſes, [26] Hyblenſes, [27] Herbitenſes, [28] Herbeſſenſes, [29] Herbulenſes, [30] Halicyenſes, [31] Hadranitani, [32] Imacarenſes, [33] Ichanenſes, [34] Iëtenſes, [35] Mutuſtratini, [36] Magellini, [37] Murgentini, [38] Mutycenſes, [39]. Menanini, [40] Naxii, 5

NOTÆ.

1. *Agathyrnum.*] Polybio apud Steph. Ἀγάθυρσα. Diodoro, lib. 5. pag. 991. Ἀγάθυρνον ab Agathyrno rege. Livio, lib. 27. pag. 303. *Agathyrna.* Ubi nunc S. Marci oppidum, ad amnem cognominem: medio ferme intervallo Panotmum intèr & Meſſanam.

2. *Tyndaris.*] In nummis ΤΥΝΔΑΡΙΤΑΝ. Ruderibus nomen reſtat, *Tendaro.* Polybio, lib. 1. pag. 35. Τυνδαρίς.

3. *Mylæ.*] *Milazzo.*

4. *Latinæ.*] Jute veteris Latii donata, de quo dicemus in Notis & Emendat. num. III.

5. *Centuripini.*] Oppidum τὰ Κεντόριπα Sttaboni, lib. 6. pag. 272. ſupra Catinam, juxta Ætnæos montes: in nummis Parutæ ΚΕΝΤΟΡΙΠΙΝΩΝ. *Centorbe.*

6. *Netini.*] Netinos quoque Tullius vocat, 7. in Vert. 55. Oppidum Ptolemæus Νέητον. Incolis *Noto, Citta Ingenioſa,* prope Pachynum.

7. *Segeſtani.*] A Segeſta dicti, vel Egeſta, præpoſita ei littera S a Romanis ſcriptotibus. inquit Feſtus, ne obſceno nomine appellaretur. In nummis Patutæ, ΣΕΓΕΣΤΑΙΩΝ & ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ.

8. *Aſſorini.*] Ἄσσωρον urbi nomen apud Stephan. nunc *Aſaro.* Chtyſa amne alluitut, nunc *Battaino.* In nummo apud Parutam, ΑΣΟΡΥ. ΧΡΥΣΑΣ.

9. *Ætnenſes.*] Αἴτνη Strabonis, lib. 6. pag. 273. Ptolemæi, Αἴτνα: in montis Ætnæ radicibus olim fuit, ſtadiis a Catina LXXX. Nummi, ΑΙΤΝΑΙΩΝ.

10. *Agyrini.*] Agyrium & Agyrinenſes apud Cicer. 5. Verr. 62. In nummis, ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ. Nunc *Argyro,* & *San Filippe d' Argyrone.*

11. *Aceſtæi.*] Ab Aceſta, de qua Virgilius, lib. 5. Æneïd.

Urbem appellabunt permiſſo nomine Aceſtam.

12. *Acrenſes.*] Ἀκραῖοι Stephano. Oppidum *Acras* Antoninus: & Thucyd. lib. 6. pag. 414. Ptolemæus Ἀκραίας vocat. Hujus extare veſtigia, XXIV. mill. paſſ. a Sytacuſis, ubi nunc Cœnobium eſt S. Mariæ de Jeſu, auctor eſt Fazellus, decad. 1. lib. 10.

13. *Bidini.*] Cic. 4. Verr. 54. *Bidis oppidum eſt tenue ſane non longe a Syracuſis.* Incolæ Βιδῖνοι Stephano. Supereſt modo templum, *S. Giovanni di Bidini*, teſte Cluvetio, lib. 2. Sicil. antiq. cap. 10.

14. *Cetarini, Cacyrini.*] Κητάρια & Κάκυρον, duo Siciliæ oppida, apud Ptolem. lib. 3. cap. 4. Illud in mediterraneis, nunc vulgo *Caſſaro*, inter Hetbeſſum & Sytacuſas: illud in ora occidentali.

15. *Drepanitani.*] A Drepano proxime antea memorato.

16. *Ergetini.*] Ἐργέτιον Philiſto apud Stephan. Ptolemæo, addito, ut ſæpe alias, ſibilo, Σεργέτιον. Nomen ruderibus *Citadella,* ad Chryſam amnem.

17. *Echetlienſes.*] Ab Ἐχέτλα oppido, nunc *Ochula*, Leontinos inter, & Camarinam. Vide Notas & Emend. num. LVI.

18. *Erycini.*] In Etyce monte viſuntut ingentes oppidi ruinæ, teſte Fazello, lib. 10. decad. 1. Ei nomen fuit ab ipſo colle cui inſidebat. In nummis apud Patutam, ΕΡΥΚΕΙΝΩΝ. Steph. Ἐρυκῖνοι.

19. *Entellini.*] Entellæ rudera ad Crimiſum amnem, qui Panormitanum agtum tigat. Stephano, Ἐντελλῖνοι. Oppidum Ἔντελλα Diodoro, lib. 16. pag. 491.

20. *Etini.*] MSS. *Edini.*

21. *Enguini.*] De his ſæpius Ciceto in Vett. Ἔγγυιον, oppidum: incolæ Ἐγγυῖνοι, Stephano. Diodorus Sic. lib. 5. abfuiſſe ab Agyto patria ſua, ſtadiis centum ait.

22. *Gelani.*] Iidem Gelenſes Ciceroni, 6. in Vett. 73. Γελῷοι Pauſaniæ, lib. 6. pag. 380. aliiſque dicti. In nummis, ΓΕΛΑ, quod oppidi nomen eſt Scylaci in Periplo, pag. 4. nunc *Alicata.*

23. *Galatani.*] Qui Ciceroni paſſim *Calatini*, 5. Vett. 101. &c. Diodoro Sic. lib. 12. Bibl. pag. 89. Καλλατῖνοι. Oppidum Antonino, *Galeate.* Nunc *Galati.*

24. *Haleſini.*] Antonino, *Aleſa*: in Tab. Peuting. *Haleſa.* Ἀλέσα πόλις, Diodoto, lib. 14. Bibl. pag. 246.

25. *Hennenſes.*] Ab Enna urbe, quæ Proſerpinæ & Cereri ſacra. Vocem hanc Latini ſæpius aſpirarunt: non item Græci, quibus Ἔννα ſcribitur: Sic nos Hannonem dicimus: Græci Ἄννωνα. Et apud Jul. Firmic. lib. de errore prof. telig. pag. 24. *Ceres Hennenſis mulier.* Hodie *Caſtro Giovanni, Citta Ineſpugnabile.* Cave credas cum Spanhemio, pag. 906. prioris editionis, huc pertinere nummum inſcriptum, non ut ipſe refert. MUN. HENNAE, ſed MUN. HENNA: qui eſt ex ære magno in Theſauro Regio. Sententia enim eſt: MUNus Hadriane Edidere Nocturnum Narbonenſes Augures. Priote parte caput muliebre velatum exhibet, cum emicante e ſinu face. Latere dextro, M. CESTIUS, Triumvir Monetalis: ſiniſtro, MUN. HENNA. .)(. Juppitet in quadrigis cælum petentibus feminam eo defert, quæ facem tenet: ſupra, MUN. HENNA. MUNus, ut diximus, *Hadriano nocturnum* editum ab Auguribus Narbonenſibus, in funere Sabinæ conjugis, cujus hic vultus eſt, non Ceteris, ut quidam cenſuere. Fax noctis ſymbolum eſt. Et Sabinam Jupiter rapit, non Pluto Proſetpinam; cum & cœlum quadrigis petat, & facem (ut in anteriore parte) deferat, quæ Proſerpinæ non convenit: ſed ludos honori Sabinæ noctu editos in utraque nummi parte ſignificat. Non in Sicilia, ſed Narbone fuit Ceſtia gens: ut L. CESTIUS ſub Cæſare. Nam id patet ex nummo inſcripto, PLAET. CEST. Fuere Hennenſes in Sicilia conditionis liberæ, ut ait Plinius hoc loco: idcirco nullos ii nummos cudebant honoti Auguſtorum: ſicut nec ullos in Hiſpania videmus, poſtquam *univerſæ Hiſpaniæ Veſpaſianus Imperator Auguſtus, jactatus procellis Reipublicæ, Latii jus tribuit*, ut Plinius ait hoc libto, ſect. IV. *Munus* hic ludus gladiatorius eſt; ut apud Plinium, libro XXXIII. ſect. XV. *Cæſar, qui poſtea Dictator fuit, primus in Ædilitate, MUNERE patris FUNEBRI, omni apparatu arenæ argenteo uſus eſt; feraſque inceſſivere tum primum noxii.* Et in nummo ex ære maximo, in Theſauro Regio, ſub Juliano, ut videtur, ſcriptum eſt, REPARATIO MUNERIS FELICITER: ubi gladiator aprum inſurgentem haſta transfodit.

26. *Hyblenſes.*] Prætet ceteras urbes ejus nominis, fuit in Sicilia Hybla major, in Catinenſium agro, cujus incolæ Ὑβλαῖοι apud Stephan. nunc *Paderno*, ut quidem Cluverio videtur, lib. 2. Sicil. cap. 8. In nummis apud Parutam, ΥΒΛΑΣ ΜΕΓΑΛΑΣ.

27. *Herbitenſes.*] Ἑρβιταῖοι Stephano, & Diodoro Sic. lib. 14. pag. 296. Gens Ciceroni in Verr. 4. & 5. ſæpius memorata. Oppidum id eſſe hodie creditur, quod *Nicoſia Citta Coſtatiſſima* Siculi vocant.

28. *Herbeſſenſes.*] Hetbeſſum Livius intet Syracuſas & Leontinum agrum collocat, lib. 24. pag. 255. ubi nunc Cryptæ, *Le Grotte,* ut quidem Fazellus exiſtimat, decad. 1. lib. 10.

29. *Herbulenſes.*] Forte *Harbelenſes.* Nam Stephano urbs Siciliæ Ἀρβέλη, ex Philiſto, lib. 8. rerum Sicular.

30. *Halicyenſes.*] Sic appellantur a Cicer. 4. Verr. 68. Ἀλικυαῖοι, a Thucyd. lib. 7. pag. 511. Inter Entellam & Lilybæum Ἀλικύαι a Stephano collocantur. Nunc *Saleme* oppidum haud ignobile, antiquum illud nomen refert vulgari ſermone: Sal quippe Græcis ἅλς dicitur: dicitur: unde ἁλικὸς *ſalſus.*

31. *Hadranitani.*] Diodor. lib. 14. pag. 265. Ἄδρανον. Silio, *Hadranum.* In nummis ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ, apud Patutam. Nunc *Aderno.*

32. *Imacarenſes.*] Ager Imacatenſis, Cicer. 5. Vetr. 47. ab Ἰμαχάρα Ptolemæi, in oppidis Siciliæ meditetraneis. Vide Notas & Emend. num. LVII.

33. *Ichanenſes.*] Ἴχανα urbs eſt Siciliæ, apud Steph.

34. *Iëtenſes.*] Ex Philiſto Stephanus Siciliæ urbem Ἰεταὶς vocat, incolas Ἰεταίους. Nunc *Iato* dici, ſupra Entellam, auctor eſt Fazellus. In nummis, apud Parutam, ΙΑΙΤΙΝΩΝ. Diodoro, in Eclog. pag. 876. Ἰετῖνοι.

35. *Mutuſtratini.*] Μυττίστρατον oppido ei nomen eſt apud Polyb. lib. 1. pag 34. Ἀμέστρατος apud Steph. Μύστρατον apud Diod. Sic. in Eclog. pag. 876. Nunc *Miſtretta.*

36. *Magellini.*] Magellæ oppidi Siculi mentio apud Livium; lib. 26. pag. 287. Μάκελλαν κώμην vocat Diodorus, in Eclog. pag. 875. πόλιν Polyb. lib. 1. 233.

37. *Murgentini.*] Aget Murgentinus, Cic. 5. Verr. 47. Hos cum Magellinis defeciſſe ad Pœnos auctor eſt Livius, loc. cit. Stephano, Μοργεντῖνοι. Urbs Thucyd. lib. 4. pag. 295. Μοργαντίνη. Et in nummis, ΜΟΡΓΑΝ.

38. *Mutycenſes.*] Ita MSS. omnes, & Parm. edit. Cicero quoque, 5. Verr. 101. ab urbe mediterranea Siciliæ, Μότυκα Ptolemæo, lib 3. cap. 4. nunc *Modica*, inter Pachynum & Syracuſas. Diverſa videtur ab ea Μοτύη fuiſſe, de qua Thucyd. lib. 6. pag. 412. & Diod. lib. 11. pag. 69.

39. *Menanini.*] In nummis apud Parutam, ΜΕΝΑΝΙΝΩΝ, & ΜΗΝΑΝΙΝΩΝ. Ciceroni 5. Vetr. 102. *Meneni.* Hodie *Menec.*

40. *Maxii.*] Quorum oppidum Pauſaniæ ævo plane exciſum ac deletum, ut ipſe teſtatur, 106, Eliac. poſter. pag. 367. & 368.

[1] Noæni, [2] Petrini, [3] Paropini, [4] Phthinthienſes, [5] Semellitani, [6] Scherini, [7] Selinuntii, Symæthii, [8] Talarenſes, [9] Tiſſinenſes, [10] Triocalini, [11] Tiracienſes, [12] Zanclæi Meſſeniorum in Siculo freto.

Inſulæ ſunt in Africam verſæ: [13] Gaulos, [14] Melita a Camerina LXXXIV. M. paſſ. a Lilybæo CXIII. [15] Coſyra, [16] Hieroneſos, Cæne, [17] Galata, Lopaduſa, Æthuſa, quam alii Æguſam ſcripſerunt: [18] Bucinna: & a Solunte LXXX. M. [19] Oſteodes: contraque Paropinos Uſtica. [20] Citra vero Siciliam ex adverſo Metauri amnis, XXV. millibus ferme paſſ. ab Italia, VII. Æoliæ appellatæ. Eædem Liparæorum, Hephæſtiades a Græcis, a noſtris Vulcaniæ: Æoliæ, quod Æolus Iliacis temporibus ibi regnavit. * [21] Lipara cum civium Rom. oppido, dicta a Liparo rege, [22] qui ſucceſſit Æolo: antea Melogonis, vel [23] Meligunis, vocitata: [24] abeſt XXV. M. paſſ. ab Italia, ipſa circuitu paulo minori. Inter hanc & Siciliam altera, antea Theraſia appellata, nunc Hiera: [25] quia ſacra Vulcano eſt, colle in ea nocturnas evomente flammas. Tertia [26] Strongyle, [27] a Lipara M. paſſ. ad exortum Solis vergens, in qua regnavit Æolus; quæ a Lipara liquidiore flamma tantum differt: e cujus fumo, quinam flaturi ſint venti, [28] in triduum prædicere incolæ traduntur: unde ventos Æolo paruiſſe exiſtimatum. Quarta [29] Didyme, minor quam Lipara. Quinta Ericuſa. Sexta Phœnicuſa, pabulo proximarum relicta: noviſſima eademque minima, [30] Evonymos. Hactenus de primo Europæ ſinu.

* Cap. IX.

Cap. X.

XV. [31] A Locris Italiæ frons incipit, Magna Græcia appellata, [32] in tres ſinus recedens [33] Auſonii maris: quoniam Auſones tenuere primi: [34] patet octoginta ſex M. paſſ. ut auctor eſt

NOTÆ.

1. *Noæni.*] Stephano, Suidæ, Phavorino, Νόαι urbs Siciliæ eſt: incolæ Νοαῖοι. Hodie *Noara.*

2. *Petrini.*] Urbs Πέτρα Ptolemæo, in mediterraneis Siciliæ oppidis Petrinas habet Antoninus in itinere ab Agrigento Lilybæum: Aquas fortaſſe, juxta id oppidum. Πετρῖνοι quoque Diodoro memorati in Eclog. pag. 876.

3. *Paropini.*] Πάρωπος juxta Thermas Himerenſes a Polybio ſtatuitur, lib. 1. Nunc *Coliſano*, ut quidem Fazellus exiſtimat.

4. *Phtinthienſes.*] Ptolemæo, in mediterraneis Siciliæ oppidis, Φθινθία. Etiam in Sicilia Φινθιάδα Diodorus agnoſcit, Eclog. pag. 880. ſed in litore poſitam. In nummis, ΦΙΝΤΙΑ.

5. *Semellitani.*] An *Sementiani?* nam Σμέντειον Siciliæ oppidum, καὶ Μοργεντῖνον, legere me memini apud Diod. Sic. lib. 14. Bibl. pag. 297.

6. *Scherini.*] Σχῆρα oppido nomen fuit, apud Ptolem. Apud Cic. 5. Verr. 103. *Acherini*, pro *Scherini.*

7. *Selinuntii, &c.*] Hi ab oppido Selinunte, de quo ſupra, nomen habuere. Symæthii, qui *Symathia circum flumina*, ut Maro canit, lib. 9. Æneïd. quo de amne jam diximus.

8. *Talarenſes.*] Vel Talarienſes, oppido Ταλαρία, de quo Steph. in Syracuſanorum agro. Apud Diodor. in Eclog. pag. 875. Ἰλαρῶν credo mendoſe, pro Ταλαρῶν.

9. *Tiſſinenſes.*] Τίσσα Ptolemæo, lib. 3. Τίσσαι Stephano, nunc *Randazzo* in Ætnæ radicibus. Cluver. lib. 2. Sicil. antiq. cap. 6. Incolæ *Tiſſenſes*, Ciceroni, orat. 5. in Verr. *A Tiſſenſibus, præparva, & tenui civitate, & aratoribus laborioſiſſimis, frugaliſſimiſque hominibus.*

10. *Triocalini.*] Oppidum Τριόκαλα, ex Diod. in Eclog. pag. 913. Τριόκλα Ptolemæo, lib. 3. cap. 4. Cicer. 7. Verr. 10. Tricalinum. In nummis apud Parutam, ΤΡΙΑΚΑΛΑ. Nunc *Trioccoli.*

11. *Tiracienſes.*] Vide Notas & Emend. num. LVIII.

12. *Zanclæi.*] Urbs olim Ζάγκλη fuit, inquit Herod. lib. 7. Polymn. pag. 438. quæ deinde nomen in Meſſanam mutavit: a Meſſeniis Peloponneſiis condita.

13. *Gaulos.*] Scylaci, pag. 48. ceteriſque, Γαῦλος. Nunc *Gozo.* PLEBS GAULITANA, apud Gruter. pag. 415.

14. *Melita.*] *Malte.* De ejus intervallo a Camerina Siciliæ oppido ſubſcribit Martianus, lib. 6. pag. 208.

15. *Coſyra, &c.*] Κόσυρα Stephano: de ea dicemus, lib. 5. ſect. 7. Medio intervallo ponitur Lilybæum inter & Africæ Clupeam, a Strabone, lib. 6. pag. 277. Nunc *Pantalarea.*

16. *Hioroneſos, Cæne.*] Ἱερόννησος, Καινή. Vide Notas & Emend. num. LIX.

17. *Galata, &c.*] Hæc priſcum nomen retinet. Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. Καλάθη: altera Λοπαδοῦσσα, Λαμπὰς Scylaci, pag. 48. nunc *Lampedoſa.* Αἴθουσα eidem Ptolemæo, nunc *Limoſa*: idem Æguſam ab Æthuſa diverſam inſulam facit, quæ ei hallucinatio frequens admodum eſt.

18. *Bucinna.*] Hæc Ptolomæi, lib. 3. cap. 4. Φορβαντία creditur. Italis *Levezo*, & *Levenzo.* Stephano: Βούκιννα, πόλις Σικελίας: aut falſo, aut Siculæ ditionis urbem & inſulam dicere voluit.

19. *Oſteodes, &c.*] Ὀστεώδης pariter, & Οὐστίκα a Ptolemæo memorantur, inter inſulas eas, quæ Siciliæ adjacent. De hac Horatius quoque, lib. 1. Ode 17. locutus a Bocharto creditur: ſed perperam: cum de parte aliqua agri Sabini ibi ſermo ſit.

20. *Citra vero.*] Hæc iiſdem verbis Martianus, lib. 6. pag. 208.

21 *Lipara.*] Nomen ſervat, *Lipari.*

22. *Qui ſucceſſit Æolo.*] Ita libri omnes: at rectius, credo, cum Solino, cap. 6. pag. 21. *cui ſucceſſit Æolus*, ex Diodoro Sic. lib. 5. pag. 291.

23. *Meligunis.*] Μελιγουνὶς, a mellis, ut apparet, felice proventu. Vide Notas & Emend. num. LX.

24. *Abeſt XXV.*] Ita Solinus, & Martianus, loc. cit.

25. *Quia ſacra.*] Ἱερὰν Ἡφαίστου vocat Strabo, lib. 6. pag. 275. Ptolemæus pro more in duas diſtrahit inſulas, Ἱερὰν & Ἡφαίστου νῆσον. Hodie *Volcano* nuncupant. Vide Notas & Emend. num. LXI.

26. *Strongyle*] Στρογγύλη, quod ei nomen a rotunditate factum, ut Strabo admonet, pag. 276. Nunc *Strongoli*, & *Stromboli.*

27. *A Lipara.*] Hæc iiſdem verbis Strabo, loc. cit.

28. *In triduum.*] Quis tertio poſt die ventus ſpiraturus ſit. Strabo, loc. cit.

29. *Didyme.*] Διδύμη, quaſi gemella. Hodie *le Saline.* Ἐρικοῦσσα, inquit Strabo, loc. cit. & Φοινικοῦσσα, ab erice & palma nomen habent, pabulis pecoris proximarum inſularum addictæ: nunc *Alicur* & *Felicur* appellatæ.

30. *Evonymos.*] Εὐώνυμος, hoc eſt, ſiniſtra, quod a Lipara in Siciliam navigantibus maxime eſt ad lævam. Auctor Strabo, loc. cit. Hodie *Liſca Bianca.*

31. *A Locris.*] Unde ſect. 10. ad deſcribendas inſulas defluxit oratio, Italia pauliſper relicta. Nunc eo redit. Pertinent vero hæc ad tertiam Italiæ regionem. Magna Græcia, inquit Plinius, hæc Italiæ pars ab his appellata eſt, a quibus & Hellas dicta Græcia eſt. *Hellas*, inquit, libro IV. ſect. XI. *noſtris Græcia appellata.* Hæc igitur Italiæ pars, quæ & Græce loqueretur, & amplitudine Helladem longe ſuperaret; (nam Hellas Atticam dumtaxat, Bœotiam, Locros, Doridem, & Argos Pelaſgicum complectebatur, quas regiones Plinius deſcribit, loc. cit. ſect. XI. XII. XIII. XIV.) idcirco magna Græcia a Romanis eſt appellata. Vide Adnotationem noſtram 15. in librum XXV. ſect. XCV.

32. *In tres ſinus.*] Primus Locros circumdat: alter eſt Scyllacius: tertius Tarentinus. Ita Mela, lib. 2. cap. 4. pag. 37.

33. *Auſonii.*] Sic mare id vocatur, quod a Sicilia ad Salentinos pertinet, ut dictum eſt, ſect. 10. In hanc Italiæ partem, non in Latium, duce Tithono Priami fratre, non Ænea, nec profugi, ſed miſſi venere primum coloni e Troja, ante ipſum bellum Trojanum. Sic Virgilius, libro 2. Georg. verſu 385.

Necnon Auſonii, Troja GENS MISSA, coloni.

Et libro III. verſu 46.

Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas
Cæſaris, & nomen fama tot ferre per annos,
TITHONI prima quot abeſt ab origine Cæſar.

Hoc eſt, per annos innumeros. Nam prima origo Tithoni longe ſupra atavum Dardanum fuit, qui Jovis filius, διογενής, hoc eſt, vir nobilis fuit, at ſtirpis ignotæ. Sed venere poſtea Auſones in Latium, ut dictum eſt ſupra, ſect. IX. Quæ cauſa eſt, quamobrem hic Tithoni, & alibi Laomedontis, qui pater Tithoni fuit, veluti parentum coloniæ, ex qua prodiere Romani, mentio fiat a Virgilio.

34. *Patet LXXXVI.*] Ita MSS. & Martianus, lib. 6. pag. 208.

Varro.

Varro. Plerique LXXV. M. fecere. In ea ora flumina innumera, ſed memoratu digna [1] a Locris Sagra, & veſtigia oppidi [2] Caulonis, [3] Myſtia, [4] Conſilinum caſtrum, Cocinthum, quod eſſe longiſſimum Italiæ promontorium aliqui exiſtimant. Dein ſinus Scyllaceus : & [5] Scylacium, Scylletium Athenienſibus, cum conderent, dictum : quem locum [6] occurrens Terinæus ſinus peninſulam efficit : [7] & in ea portus, qui vocatur Caſtra Hannibalis, nuſquam anguſtiore Italia : [8] XX. M. paſſuum latitudo eſt. Itaque Dionyſius major [9] interciſam eo loco adjicere Siciliæ voluit. Amnes ibi navigabiles : [10] Carcines, Crotalus, Semirus, Arocha, Targines. Oppidum intus [11] Petilia : mons Clibanus, promontorium [12] Lacinium : cujus ante oram inſula X. M. a terra [13] Dioſcorôn : altera Calypſûs, quam Ogygiam appellaſſe [14] Homerus exiſtimatur : præterea [15] Tiris, Eranuſa, Meloëſſa. [16] Ipſum a Caulone abeſſe LXX. M. paſſ. prodidit Agrippa. * A Lacinio promontorio [17] ſecundus Europæ ſinus incipit, magno ambitu flexus, & Acroceraunio Epiri finitus promontorio, a quo [18] abeſt LXXV. M. paſſ. Oppidum [19] Croto, amnis [20] Neæthus. Oppidum [21] Thurii, inter duos amnes Crathin & Sybarin, ubi fuit urbs eodem nomine. Similiter eſt inter Sirin & Acirin [22] Heraclia, aliquando Siris vocitata. Flumina : [23] Acalandrum, Caſventum : oppidum [24] Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur. Mediterranei Brutiorum, [25] Apruſtani tantum : [26] Lucanorum autem, [27] Atenates, [28] Bantini, [29] Eburini, [30] Grumentini,

NOTÆ.

1. *A Locris Sagra.*] Digna memoratu Sagra, genere feminco, etſi id nomen amnis eſt. Strabo ita recte dici monet, lib. 6. pag. 261. Μετὰ δὲ Λοκροὺς, Σάγρας, ὃν θηλυκῶς ὀνομάζουσιν, &c. At Cic. de Nat. Deor. *Cum ad fluvium Sagram Crotonitas Locri maximo prælio devic:ſſent.* Et lib. 3. *De Sagra Græcorum etiam vulgare proverbium, quum quæ affirmant, certiora eſſe dicunt, quam illa quæ apud Sagram.* Nunc *Sagriano.*

2. *Caulonis.*] Καυλωνίαν vocat Diod. Sic. lib. 14. Bibl. pag. 315. Idem, pag. 316. a Dionyſio Syracuſano deletam prodit Virgilius, lib. 3. Æneïd. verſ. 553.

Caulonique arces, & navifragum Scylaceum.

Nunc eſt *Caſtel Vetere*, in ulterioris Calabriæ peninſula.

3. *Myſtia.*] *Miſtiæ* Melæ Pomponio, lib. 2. cap. 4. Nunc *Monaſteraci*, vel ut alii efferunt, *Monte Araci.*

4. *Conſilinum.*] De eo multa Caſſiod. lib. 8. Variar. cap. 33. Nunc *Stylo*, unde Cintho promontorio nomen, *Capo di Stylo.*

5. *Scylacium.*] Subintellige, oppidum. Iiſdem verbis Strabo, lib. 6 pag. 261. Σκυλλήτιον ἄποικος Ἀθηναίων, νῦν δὲ Σκυλάκιον καλεῖται. Nunc *Squillace*, in medio fere ſinu, cui ſuum nomen impertit, *Golfo di Squillace.* Cave porro Scyllæum cum Scyllaceo confundas : Fuit Scyllæum in Vibonenſi ſinu, ut diximus ſect. 10. in Calabriæ ulterioris occidentali : in orientali Scyllaceum in ſinu cognomine, qui Tarentino eſt proximus : ut recte Maro cecinit, loc. cit.

Hinc ſitus Herculei, ſi vera eſt fama, Tarenti
Cernitur : attollit ſe Diva Lacinia contra,
Caulonique arces, & navifragum Scyllaceum.

6. *Occurrens.*] Ex adverſo mari Tyrrheno Terinæus ſinus terras cum Scyllaceo coarctans in breves anguſtias, peninſulam efficiunt, Brutiorum olim appellatam, ut diximus, ſect. 10.

7. *Et in ea portus.*] Martianus, lib. 6. pag. 208.

8. *XX. M. Paſſ.*] Sic Martianus : Sic Strabo, lib. 6. pag. 255. cum ſtadia habere ait CLX. At non ſic Solinus, qui XL. M. paſſ. cum Chiffl. cod. In Reg. & Colb. 1. 2. 3. XL. M. paſſ.

9. *Interciſam.*] Non foſſa peracta, ſi Straboni fides, lib. 6. pag. 261. ſed muro ducto, qui peninſulam a reliqua Italia dirimeret, defenderetque.

10. *Carcines, &c.*] Carcines Scyllacium alluit : Crotalus, nunc *Corace* : Semirus, *Simari* : Arocha, *Crecha* : Targines, *Tacina* : eo plane ordine a Scyllacio verſus Lacinium promontorium, in eum ſinum influunt. Vide Notas & Emend. num. LXII.

11. *Petilia.*] In Brutiis a Livio collocatur, lib. 29. in fine, pag. 352. In magna Græcia Πετηλία Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. Eadem Straboni, lib. 6. pag. 254. Lucanorum urbs primaria. In nummo Muſei noſtri Pariſienſis, ΠΕΤΗΛΙΑΙΩΝ. Eſt oppidum *Belcaſtro*, ut Cluverius cenſuit, lib. 1. Sicil. antiq. cap. 6. Non *Strongili*, ut ex monumentis ibi repertis colligit Gualterus, pag. 145. Hæc enim citra Crotonem eſt, & Neæthum amnem, de quibus mox dicetur : Petilia longe ultra in Calabria ulteriore. A Philoctete conditam ait Strabo, & Virgilius, lib. 3. Æneïd. verſ. 402.

Parva Philoctetæ ſubnixa Petilia muro.

12. *Lacinium.*] *Capo delle Colonne*, ut diximus : Clibani montis pars ea quæ maxime prorumpit in mare. Scylaci, pag. 5. Διοσκούρων. Pro *Clibanus* prius *Alibanus* legebatur, cum MSS. *Clibanus* præ ſe ferant. Sic ſubſequente proxime ſectione, *Aliternia* editi, ubi manu exarati *Cliternia* exhibent.

13. *Dioſcorôn.*] Διοσκούρων, hoc eſt, Caſtoris & Pollucis. Altera Καλυψοῦς, ἐν ᾗ Ὀδυσσεὺς ᾤκει παρὰ Καλυψοῖ, inquit Scylax, loc. cit. Neutra hodie apparet.

14. *Homerus.*] Odyſſ. 7. verſ. 244. quem in locum Euſtath. Ὠγυγίη, ὄνομα τῆς νήσου Καλυψοῦς. Sic aperte docet Homerus tum alibi, tum Odyſſ. μ' 448.

Νῆσον εἰς Ὠγυγίην πέλασαν θεοί, ἔνθα Καλυψὼ
Ναίει ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα.

At Ogygia inſula Homerica, ipſa eſt habitabilis Tellus in hoc hemiſphærio, quod Oceano circumcinctum veteres credidere ; ac propterea inſula ea dicitur Oceani umbilicus : ὅθι τ' ὀμφαλός ἐστι θαλάσσης, Odyſſ. α. verſu 50. Atlantis ibi filia Calypſo dicitur, illius qui profunda maris pernovit, & molem ſuſtinet cœli ac terræ, columnis immenſis. Natura ipſa eſt, qualis in hemiſphærio iſto apparet, quam Homerus de nomine feminæ tunc celebratæ vocat : quoniam Natura multa habet, quæ tegit, Græce καλύπτει. Deinde pro Philoſophia ipſa accepit, ſive Naturæ ſtudio : & quemadmodum Herodotus Clio & Erato Muſas, ſic ipſe Calypſo Nympham fecit.

15. *Tiris, Eranuſa, &c.*] Jacent nunc aquis obrutæ. Vide Notas & Emend. num. LXIII.

16. *Ipſum.*] Lacinium promontorium.

17. *Secundus Europæ.*] Tarentinum ſinum, & Adriaticum mare complexus.

18. *Abeſt LXX.*] Lacinium ſcilicet, non oppidum Croto, quod ſequitur : ſiquidem CL. ſtadiis, hoc eſt, paulo minus XIX. M. paſſ. diſtat a Lacinio Croto, Straboni, lib. 6. pag. 262. Ex qua noſtra animadverſione Martianum ipſum emendabis, lib. 6. pag. 209. Pro LXXV. idem Martianus, LXXXV.

19. *Croto.*] Κρότων Straboni, loc cit. Nunc *Crotone*, in oſtio amnis, quem *Eſaro* accolæ vocant.

20. *Neæthos.*] Νήαιθος Straboni, loc. cit. *Neeto.*

21. *Thurii.*] Θούριοι & Σύβαρις Stephano cognita : Scylaci, pag. 5. etiam Κρᾶθις. Nunc amni Sybari nomen *Cochile*, Crathi, *Crate* : Oppida Thurium & Sybaris ex æquo jacent : in Tabulis *Sibari roinata.*

22. *Heraclia.*] Ἡράκλεια, cujus navale Σῖρις : amnes alluentes Ἄκιρις & Σῖρις, Straboni, lib. pag. 6. 264. nunc *Sino* & *Agri* : ubi oppidum fuit, in Baſilicatæ ora, ſinuque Tarentino, *Torre di S. Baſilio.*

23. *Acalandrum.*] Ἀκάλανδρος, Straboni, lib. 6. pag. 280. Nunc *Salandrella* : Caſventum, *Baſiente* : ambo e Baſilicata regione in ſinum Tarentinum influunt.

24. *Metapontum.*] Μεταπόντιον Straboni, lib. 6. pag. 264. a Samnitibus deletum : Ibi fuit, ubi nunc *Torre di Mare*, juxta Caſventum amnem.

25. *Apruſtani.*] Quorum oppidum forte Ἄβυστρον fuit, quod cum Petilia Magnæ Græciæ Ptolemæus adjudicat, lib. 3. cap. 1. niſi id Lucanorum potius fuiſſe videatur.

26. *Lucanorum.*] Qui horum fines olim fuerint, diximus, ſect. 10.

27. *Atenates.*] Ab Atena, Principatus, ut vocant, Citerioris oppido : *Atene* : ad ripam Tanagrii amnis, *Negro.* Frontinus, lib. de Colon. pag. 90. in Prov. Lucania : *Præfecturæ, Vlciana, Pæſtana, Potentina, Atenas, & Grumentina.*

28. *Bantini.*] Bantia Livio, lib. 27. pag. 309. ubi ſitum oppidi edocet : *Itaque in Apuliam,* inquit, *ex Brutiis reditum, & inter Venuſiam, Bantiamque, minus trium millium paſſuum intervallo Conſules binis caſtris conſederant.* Veſtigia oppidi maneut ad locum, *S. Maria de Vanze*, in Baſilicata circa Venuſiam. Holſten. pag. 282.

29. *Eburini.*] Quibuſdam *Evoli* creditur, quod IV. millibus paſſ. citra Silarum amnem eſt. Perperam : cum a Silaro verſus Siciliam Lucanus ager incipiat, ut dictum eſt, ſect. 10.

30. *Grumentini.*] Γρούμεντον Ptolemæo, in mediterraneis Lucanorum oppidis, lib. 3. cap. 1. & Straboni, lib. 6. pag. 254. Nunc *Agromento* ad dextram Aciris fluvii, de quo ſupra, ut recte Holſten. in Ortel. pag. 89.

[1] Potentini, Sontini, [2] Sirini, Tergilani, Urſentini, [3] Volcentani, quibus [4] Numeſtrani junguntur. Præterea interiiſſe [5] Thebas Lucanas [6] Cato auctor eſt. Et [7] Pandoſiam Lucanorum urbem fuiſſe Theopompus, in qua [8] Alexander Epirotes occubuerit.

XVI. Connectitur ſecunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos, [9] CCL. M. ſinu, qui Tarentinus appellatur, ab oppido [10] Laconum, in receſſu hoc intimo ſito, contributa eò maritima colonia quæ ibi fuerat. [11] Abeſt CXXXVI. M. paſſ. a Lacinio promontorio, adverſam ei [12] Calabriam in peninſulam emittens. [13] Græci Meſſapiam a duce appellavere: & ante [14] Peucetia, a Peucetio Oenotri fratre, in Salentino agro. [15] Inter promontoria C. M. paſſ. interſunt: Latitudo peninſulæ a Tarento Brundiſium terreno itinere [16] XXXV. M. paſſ. patet, multoque brevius a portu Saſina. Oppida per continentem a Tarento, [17] Varia, cui cognomen Apulæ, [18] Meſſapia, [19] Aletium. [20] In ora vero, Senum, Callipolis, quæ nunc eſt Anxa, LXXV. M. paſſ. a Tarento. Inde XXXII. M. promontorium, quod [21] Acran Iapygian vocant, quo longiſſime in maria excurrit Italia. [22] Ab eo Baſta oppidum, & [23] Hydruntum [24] decem ac novem M. paſſuum, [25] ad diſcrimen Ionii & Adriatici maris, qua in Græciam breviſſimus tranſitus, ex adverſo [26] Apolloniatûm oppidum: latitudine intercurrentis freti, [27] quinquaginta M. non amplius. Hoc intervallum pedeſtri continuare tranſitu pontibus jactis primum Pyrrhus Epiri rex [28] cogitavit: poſt eum M. Varro, cum claſſibus Pompeii piratico bello præeſſet. Utrumque aliæ impedivere curæ. Ab Hydrunte, [29] Soletum deſertum, dein Fratuertium: portus Tarentinus, [30] ſtatio Miltopæ: [31] Lupia [32] Baleſium, [33] Cœlium, [34] Brundiſium L. M. paſſuum ab Hydrunte, in primis Italiæ portu nobile, ac velut certiore tranſitu, ſic utique longiore, excipiente Illyrica urbe Dyrrachio [35] CCXXV. M. trajectu. Brundiſio conterminus [36]. Pediculorum ager. IX. adoleſcentes, totidemque virgines ab Illyriis, tredecim populos

NOTÆ.

1. *Pontini.*] Potentia, *Potenza*, in Baſilicata, prope fontes amnis Caſventi.

2. *Sirini.*] Ab oppido Siri, cujus navale Heraclia Siris ſupra dicta fuerit. *Sontini* forte a Sontia, vulgo *Sanza*, inter *Policaſtro* & Tanagrum fl. Denique Tergillani videntur ii eſſe, quorum præfectura Tegenenſis, (forte pro *Tergillenſis*) dicitur a Frontino, in Lucania, lib. de Colon. pag. 90.

3. *Volcentani.*] Inter mediterranea Lucaniæ oppida fuere Vulci', Ὄυλκοι, Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. ad Silarum amnem: nunc *Bulcino*, & *Bucino*. Hinc Volcentani, qui apud Gruter. pag. 209. *Volceïani*, & pag. 393. *Vulceïani* dicuntur. Livius, lib. 27. pag. 304. Volcentes vocat. Frontino, pag. 90. Ulciana præfectura.

4. *Numeſtrani.*] Oppidum his Numiſtro. Frontinus, lib. 2. Stratag. cap. 2. *Hannibal apud Numiſtronem contra Marcellum pugnaturus, &c.* Livius quoque, lib. 27. pag. 299.

5. *Thebas.*] Quæ Θήβη Ἰταλίας Stephano.

6. *Cato.*] In libris Originum deperditis.

7. *Pandoſiam.*] Subintellige, interiiſſe: id enim *fuiſſe* iſtud ſonat. Vide Notas & Emend. num. LXIV.

8. *Alexander.*] Epiri rex. Obiit anno V. C. CCCCXXVIII.

9. *CCL. M ſinu.*] Tot millia paſſuum, inquit, hic ſinus ambitu colligit.

10. *Laconum.*] Florus, lib. 1. cap. 18. pag. 36. *Tarentum* vocat *Semi-Græcam ex Lacedæmoniis conditoribus civitatem.* Dionyſ. quoque Perieg. verſ. 377. Scymnus, pag. 14. Heſychius, verbo Τάρας, a Lacedæmoniis conditum Tarentum prodûnt.

11. *Abeſt.*] Subintellige, Tarentinus ſinus.

12. *Calabriam.*] Quæ nunc *Terra d'Otranto*, ab Hydrunte oppido appellatur.

13. *Græci.*] Strabo, lib. 6. pag. 277.

14. *Peucetia, &c.*] Sic etiam Dionyſ. Halic. 1. Antiq. Rom. pag. 9.

15. *Inter promontoria.*] Inter ea duo promontoria, quibus ſinus Tarentinus clauditur: Lacinium ſcilicet, & Acran Iapygian, de qua mox.

16. *XXXV. M. paſſ.*] Strabo itinere unius diei hoc intervallum emenſus eſt, lib. 6. pag. 282.

17. *Varia, cui nomen Apulæ.*] Ita libri omnes. Apud Anton. Vania (lego *Varia*) a Tarento, M. P. LX. Nunc eſt *Vria*. Varnum, ut quidem reor, Frontinus agrum hunc vocat, quem cum Tarentino jungit, lib. de Colon. pag. CXI. pro *Varinum*: aut potius *Varium*, ut pag. 92.

18. *Meſſapia.*] *Meſagna*, inter Uriam & Brunduſium. In Martyrologio, *Meſſana Apuliæ* nuncupatur, 18 April.

19. *Aletium.*] Aletium hoc loco nulli MSS. codd. exhibent: omnes pro ea voce, *Sarmadium.* Atque huc forte ſpectat Armadillus, ſive Sarmadillus ager, de quo Frontinus, lib. de Colon. pag. 115.

20. *In ora vero, Senum.*] Sic MSS. omnes, non ut hactenus editum, *Senonum*, perinde ac ſi a Gallis Senonibus, qui nulli umquam in hoc terrarum tractu fuerunt, condita Callipolis foret: quæ Græcos habuit auctores. Mela lib. 2. cap. 4. *Salentina litora*, inquit, *& urbs Graïa Callipolis.* Ea nunc *Gallipoli* dicitur. In Muſeo P. Chamillart, nummus didrachmus argenteus virum in equo decurrentem exhibet: infra, ΚΑΛ. Ex parte altera, alium inſidentem delphino: infra ſimiliter ΚΑΛ. latere dextro, ΤΑΡΑΣ: Tarenti conditor & dominus: quem & Καλλιπολῖται ad oram ſinus Tarentini poſiti colunt. Ad equitis dextrum latus eſt littera Α: ſiniſtro Ν: Ἄνξα eſt ΚΑΛλιπολιτῶν. At Senum quoque oppidi nomen fuit.

21. *Acran Iapygian.*] Ἄκραν Ἰαπυγίαν, ἢ καὶ Σαλεντίνην, inquit Ptolemæus, lib. 3. cap. 1. promontorium Iapygium, ſive Salentinum: nunc a vicino oppido, *Capo di S. Maria di Leuca.*

22. *Ab eo Baſta.*] *Vaſte* oppidulum, inter Caſtrum & Hydruntum.

23. *Hydruntum, &c.*] Ptolemæo, loc. cit. Ὑδροῦς. Nunc *Otranto.*

24. *Decem ac novem.*] Ait Baſtam oppidum, Hydruntumque ei proximum, diſtare ab Acra Iapygia, XIX. M. P. Vide Notas & Emend. num. LXV.

25. *Ad diſcrimen.*] Ubi diſcriminatur Ionium ab Adriatico mari.

26. *Apolloniatûm.*] Ita MSS. Reg. Colb. 1. 2. 3. &c. Hoc eſt, breviſſimus tranſitus ab Hydrunte in Apolloniatarum oppidum, quod ex adverſo eſt.

27. *Quinquaginta.*] Hoc eſt, leucarum duodecim. Vide Notas & Emend. num. LXVI.

28. *Cogitavit.*] Futili plane conſilio: quod effectum dare nulla ars potuiſſet, ut recte demonſtrat Furnerius noſter, in Hydrogr. lib. 2. cap. 18. pag. 59. Tamen anguſtius mare eſſe, quod Italiam a Græcia dirimit, quam hactenus creditum eſt, obſervavit D. Deliſle, in Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum anni 1714. pag. 83. unde ibi concludit, ſaltem minus debere Pyrrhi regis conſilium abſurdum videri.

29. *Soletum.*] Quæ & Salentia: unde Salentini populi, & Salentinus ager, & promontorium Salentinum. Nummi in Theſauro Goltzii, ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ. Nunc quoque *Solito*, ſupra Hydruntum.

30. *Statio Miltopæ.*] Navium nempe ſtatio. Vide Notas & Emend. num. LXVII.

31. *Lupia.*] Λουπίαι Ptolemæo, inter Hydruntem & Brundiſium. Nunc *Torre di S. Cataldo.* Gruter. pag. 374. COL. LUPIENSIUM. Apud Frontin. lib. de Colon. pag. 111. Lyppienſis ager.

32. *Baleſium.*] Oppidum in ora poſitum, uti & reliqua quæ modo recenſentur. Mela, lib. 2. cap. 4. *In Calabria, Brundiſium, Valetium, Lupiæ, Hydrûs.*

33. *Cœlium.*] Frontino, lib. de Colon. pag. 111. Cœlinus ager in Calabria. Hinc Cœlii appellati, qui a Gargano monte ad Brundiſium coluere, inquit Cato, in Excerptis Orig. pag. 136.

34. *Brundiſium.*] Ita MSS. Alii Brunduſium dicunt. Nobis *Brindes.* De ejus portu Strabo, lib. 6. pag. 282.

35. *CCXXV. M. trajectu.*] Vide Notas & Emend. num. LXVIII.

36. *Pediculorum.*] Πεδίκλοι a Strabone appellantur, lib. 6. pag. 277. Partem ii maximam tenuêre Barienſis agri, *Terre de Bari.* Horum oppida non in ora modo, ſed & in mediterraneo poſita carptim a Plinio perſtringuntur.

genuere. Pediculorum oppida, [1] Rudiæ, [2] Egnatia, [3] Barium. [4] Amnes: Iapyx a Dædali filio rege, a quo & Iapygia: Pactius, [5] Aufidus [6] ex Hirpinis montibus Canuſium præfluens. [7] Hinc Apulia Dauniorum cognomine, [8] a duce Diomedis ſocero. In qua oppidum [9] Salapia, Hannibalis meretricio amore inclytum: [10] Sipontum, [11] Uria: amnis [12] Cerbalus, Dauniorum finis: portus [13] Agaſus, [14] promontorium montis Gargani, a Salentino ſive Iapygio CCXXXIV. M. paſſ. [15] ambitu Gargani: portus [16] Garnæ, [17] lacus Pantanus. Flumen portuoſum [18] Frento, [19] Teanum Apulorum: Itemque [20] Larinatum Cliternia: [21] Tifernus amnis. [22] Inde regio Frentana. Ita Apulorum [23] genera tria: [24] Teani, duce e Graiis: Lucani, ſubacti a Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter ſupra dicta coloniæ, [25] Luceria, [26] Venuſia. Oppida: [27] Canuſium, [28] Arpi, [29] aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, & urbes duas, quæ [30] in proverbii ludicrum [31] vertêre, Apinam & Tricam.

Cetero intus in ſecunda regione, Hirpinorum colonia una Beneventum, auſpicatius mutato nomine, quæ quondam appellata [32] Maleventum: [33] Auſeculani, [34] Aquiloni, [35] Abellinates cognomine Protropi, [36] Compſani, [37] Caudini: [38] Ligures, qui cognominantur Corneliani, & qui Bebiani: Veſcellani. [39] Æculani, Aletrini, Abellinates cognominati [40] Mar-

NOTÆ.

1. *Rudiæ.*] Mela, lib. 2. cap. 4. Poſt *Barium, Egnatia, & Ennio cive nobiles Rudiæ.* Strabo, lib. 6. pag. 282. ἐν δὲ τῇ μεσογείᾳ Ῥωδαῖοι. Ptolem. lib. 3. cap. 1. in Salentinorum mediterraneis, Ῥωνδία. Citra Brundiſium, auctore Plinio, collocandæ: Nunc, ut quidem reor, *Caroüigna.*

2. *Egnatia.*] Sic Anton. in Itiner. Straboni quoque loc. cit. Ἐγνατία πόλις. Horat. lib. 1. Satyr. 5. *Gnatia.* Ignatium agrum Frontinus vocat, loc. cit. & cum Rodino jungit. Nunc *Torre di Anazzo*, inter Brundiſium Bariumque.

3. *Barium.*] *Bari*, unde regioni nomen.

4. *Amnes: Iapyx.*] Vide Notas & Emend. num. LXIX.

5. *Aufidus.*] Unde Horatius,

Longe ſonantem natus ad Aufidum,

de ſe ipſe prædicat, lib. 4. ode 9. Nunc *Ofanto:* Capitanatam, ut vocant, a Barienſi agro diſterminat.

6. *Ex Hirpinis.*] A gente indigena nomen accepit hæc Apennini portio, prope Compſam.

7. *Hinc Apulia.*] Quæ nunc *Capitanata* nuncupatur.

8. *A Duce.*] Dauno. Feſtus: *Daunia Apulia appellatur a Dauno Illyricæ gentis claro viro, qui propter domeſticam ſeditionem excedens patria occupavit.* Tzetzes in Lycophr. pag. 60. ait eum imperitaſſe Dauniis, cum Diomedes in Italiam appulit: hunc Dauno adverſus hoſtes tuliſſe ſuppetias: filiam Dauno fuiſſe Euhippam nomine, &c.

9. *Salapia.*] Rudera nomen ſervant, *Salpe.* Ptolem. lib. 3. cap. 1. in Apulia Dauniæ ora litorali, Σαλαπία. De Hannibale, quod modo narratur. Vide Appian. in Hannibal, pag. 338.

10. *Sipontum.*] Σιποῦς Ptolem. loc. cit. & Strab. lib. 6. pag. 284 *Siponto.* At ex ejus ruinis crevit *Manfredonia*, quod Sipontum novum merito dixeris, haud procul Gargano monte.

11. *Vria.*] Huc pertinet, opinor, Uritanus ager, quem cum Rubuſtino, & Genuſino, de quibus mox, Frontinus copulat, l. de colon. pag. CXI. Ptolem. lib. 3. cap. 1. Ὕριον in ora ſinus Adriatici, Apuliæ Dauniæ pariter adjudicat.

12. *Cerbalus.*] Nunc *Candelaro:* non alter, qui in iſtum ſubterraneo meatu influit, & *Cervaro* appellatur.

13. *Agaſus.*] Nunc *Porto Greco.*

14. *Promontorium.*] *Capo Vieſtice*, ubi longiſſime mons Garganus excurrit in mare, verſus ortum Solis.

15. *Ambitu Gargani.*] Gargano monte circuito, qui oram hanc univerſam ambit.

16. *Garnæ.*] Ex περίπλου ſeu circumnavigationis ordine, apparet eſſe oppidum *Rodia*, ut recte Holſtenius conjecit, pag. 269.

17. *Lacus Pantanus.*] Nunc *Lago di Leſina*, a vicino oppido.

18. *Frento.*] Nunc *Fortore.*

19. *Teanum.*] Ad diſcrimen Teanorum Sidicinorum, de quibus ſect. 9. Apuli iſti cognominati ſunt. Locus nunc *Civitate* dicitur, ad ripam Frentonis amnis, in Capitanata. Frequens mentio Civitatenſis Epiſcopi in actis Beneventanæ Eccleſiæ, cui ille ſuberat. Sic Holſten. pag. 279.

20. *Larinatum Cliternia.*] Ut Apulorum, inquit, oppidum in ora fuit: ſic Larinatum in mediterraneo quidem Larinum, ut dicetur inferius: in ora Cliternia: nunc *Campo Marino.*

21. *Tifernus*] Permutatis literis apud Ptolem. lib. 3. cap. Φίτεργος, pro Τίφερνος.

22. *Inde.*] A Tiferno amne, ut dicetur ſect. ſeq.

23. *Genera tria.*] Daunii, Teani, Lucani.

24. *Teani, duce.*] Teanum hunc eſſe appellatum innuit. Teates Apuli & ex Apulia Teanenſes, apud Liv. lib. pag. 159. Calchantem in his oris aliquando conſediſſe, etiam ex Strabone colligimus, lib. 6. pag. 284.

25. *Luceria.*] Hanc quoque Luceriam appellat Livius, lib. 9. pag. 156. Λουκερίαν Strabo, lib. 6. pag. 284. Νουκερίαν Ἀπούλων Ptolem. lib. 3. cap. 1. Nunc *Lucero delli Pagani*, in Capitanata.

26. *Venuſia.*] Horatii vatis natalibus clara. Nunc *Venoſa*, in Baſilicata: aliquot ultra Aufidum amnem millibus. Horatius, libro 2. ſat. 1. verſu 34.

Sequor hunc Lucanus an Appulus, anceps:
Nam Venuſinus erat finem ſub utrumque colonus
Miſſus ad hoc, pulſis (vetus eſt ut fama) Sabellis.

27. *Canuſium.*] Κανύσιον Ptolem. lib. 3. cap. 1. in Apulia Dauniorum, nunc *Canoſa*, ad amnem Aufidum.

28. *Arpi.*] Jacet in ruinis, retento tamen nomine *li Arpi*, in Capitanata, juxta amnem *Candelaro.*

29. *Aliquando, &c.*] Hæc totidem verbis Strabo, lib. 6. pag. 283.

30. *In proverbii.*] Eraſmus, Chiliad 1. Cent. 2. adag. 43. *Tricæ, Apinæ. Tricas & Apinas, vulgo res futiles & nugatorias dicebant, &c.* Martialis, lib. 1. Epigr. 114.

Quæcumque luſi juvenis, & puer quondam,
Apinaſque noſtras, quas nec ipſe jam novi, &c.

31. *Vertêre.*] Alii, *venêre.*

32. *Maleventum.*] Ita Livius, lib. 9. pag. 162. & Stephan. pag. 158. In Hirpinis, quorum hodie regio Principatus Ulterior appellatur, *Benevento.* Coloniæ Beneventanæ mentio apud Frontin. lib. de Colon. pag. 84. & 122.

33. *Auſeculani.*] Hinc Ager Auſculinus, Frontino, pag. 110. Qui deinceps populi ex elementorum ſerie appellantur, uſque ad Veſcellanos, Hirpinorum erant: ſequuntur deinde qui in Apulis: mox qui Calabrorum: denique, qui Salentinorum fuere. Hos enim omnes regio ſecunda complexa eſt, ut dictum eſt initio ſect. hujus.

34. *Aquiloni.*] Ab Aquilonia, de qua Livius l. 10. p. 184. Ptolemæo, l. 3. c. 1. in mediterraneis Hirpinorum, Ἀκουιλωνία, cum Abellino. Nunc eſt *la Cedogna*, in Principatu ulteriore, ut ex Itinerariis liquido conficitur.

35. *Abellinates.*] Ἀβέλλινον in Hirpinis, prope Aquiloniam, apud Ptolem. loc. cit.

36. *Compſani.*] Nunc *Conza*, in eodem Principatu, Ptolemæo loc. cit. In Lucanis, quibus Hirpini confines fuere.

37. *Caudini.*] Caudium oppidum, & Furcæ Caudinæ, ubi interceptus Rom. exercitus, Conſules a Samnitibus ſub jugum miſſi. Vide Liv. lib. 9. pag. 152. & Florum. l. 1. cap. 16. Caudinum oppidum Beneventanæ coloniæ cum ſuo territorio adjudicatum ſcribit Frontinus, l. de Colon. p. 84.

38. *Ligures.*] Hinc apud Frontinum, l. de Colon. p. 125. *Ager Liguris Vevianus, & Cornelianus, muro ductus Triumvirali lege.*

39. *Æculani.*] Hi deinceps qui nova elementorum ſerie inſtituta recenſentur, Apuliæ ſunt contributi: non Hirpinis. Inſcript. Gruter. pag. 446. R. P. AECLANENSIUM. Frontino in Apulia, p. 110. Eclanenſis ager, eadem lege qua Canuſinus. Et p. 91. in Prov. Apulia, *Ager Æclanenſis.* Quare non videtur eſſe Æculanum Ptolemæi, aut Æclanum Antonini: nec proinde aut *Fricento* Cluverii, aut Holſtenii p. 74. *Mirabella:* cum hæc oppida non in Apulis, ſed in ipſo Hirpinorum umbilico poſita ſint.

40. *Marſi.*] Oppido nomen Abellinum, Marſicum cognomine, ut ab altero, quod in Hirpinis fuit, diſtingueretur: oppidum nunc Epiſcopale, in confinio Baſilicatæ & Principatus Citerioris: *Marſico vetere.* Frontino, lib. de Colon. pag. 106. *Marſus municipium:* Balbo item, pag. 318.

ſi, Atrani, [1] Æcani, [2] Alfellani, Attinates, [3] Arpani, Borcani, Collatini, Corinenſes, & nobiles clade Romana [4] Cannenſes, Dirini, [5] Forentani, [6] Genuſini, [7] Herdonienſes, [8] Hyrini, Larinates, cognomine [9] Frentani, [10] Merinates, ex Gargano: Mateolani, [11] Netini, [12] Rubuſtini, [13] Silvini: Strabellini, Turmentini, [14] Vibinates, [15] Venuſini, Ulurtini. Calabrorum mediterranei: Ægetini, [16] Apameſtini, Argentini, [17] Butuntinenſes, Deciani, [18] Grumbeſtini, Norbanenſes, Paltonenſes, [19] Sturnini, Tutini. [20] Salentinorum: Aletini, [21] Baſterbini, [22] Neretini, Valentini, [23] Veretini.

Cap. XII. XVII. Sequitur regio quarta gentium vel [24] fortiſſimarum Italiæ. In ora, [25] Frentanorum, a Tiferno: flumen [26] Trinium portuoſum. Oppida: [27] Hiſtonium, [28] Buca, Ortona: [29] Aternus amnis. Intus Anxani [30] cognomine Frentani. [31] Carentini ſupernates, & infernates, Lanuenſes: Marrucinorum [32] Teatini: Pelignorum [33] Corfinienſes, [34] Superequani, [35] Sulmonenſes: [36] Marſorum [37] Anxantini, [38] Atinates, [39] Fucentes, [40] Lucenſes, [41] Maruvii:

NOTÆ.

1. *Æcani.*] Gruter. p. 444. Reip. AEcanorum. Oppidum, Æcæ, Æthico, pag. 16. nunc *Troja*, in Capitanata. De hoc oppido vide Holſten, pag. 19.

2. *Alfellani.*] Forte *Affilani*, ab Affile oppido, de quo Frontinus. l. de Colon. pag. 38.

3. *Arpani.*] Apud Frontinum, Arpanus ager, & Conlatinus, in Prov. Apulia, pag. 91. Ab Arpis oppido, de quo ſupra. Vetus Pignorii nummus apud Holſten pag. 280. ΑΡΠΑΝΩΝ.

4. *Cannenſes.*] Cannæ æternum imperii vulnus: rudera modo, *Canna*, ad ripam Aufidi amnis, quem Romanorum cæde aiunt ibi decolorem factum. Livius, l. 22. p. 223.

5. *Forentani.*] Ubi nunc *Forenza* in Baſilicata, ſupra Acherontiam, quæ *Cirenza* dicitur.

6. *Genuſini.*] In provincia Calabriæ Genuſinus ager, apud Frontin. lib. de Colon. pag. cxi.

7. *Herdonienſes.*] Ἑρδωνία Ptolemæo, lib. 3. c. 1. in Apulis Dauniis. Erdonias habet Antoninus prope Canuſium, m. p. xxvi. Ardonam Frontinus, in Apulia, p. 110. Et nunc *Ardona* dicitur, inter *Cervaro* & *Caropelle* fluvios.

8. *Hyrini.* Ab Uria, ut videtur, oppido ſuperius memorato: nam id Ὕριον Ptolemæus, loc. cit. & Dionyſ. v. 380. nuncupant.

9. *Frentani.*] A Frentone amne, de quo proxime ante, quem illi accoluere: unde & urbs primaria Frentanorum Larinum dicitur apud Caton. in Excerpt. Orig. p. 136. Nunc *Larina*, in Comitatu Moliſii, confinioque Capitanatæ.

10. *Merinates.*] Ad extremum Gargani montis promontorium civitas Epiſcopalis ſita eſt, vulgo *Vieſte* dicta. Crevit ea ex ruinis oppidi Merini, ſive Mirini, Epiſcopali dignitate olim quoque clari. Ita fere Holſten. pag 278. Præpoſtera interpunctio, non Merinates, ſed Mateolanos Gargano in libris ante nos editis affigebat.

11. *Netini.*] A Netio oppido prope Canuſium, Herdoniamque. Νήτιον Straboni, lib. 6. p. 282. Nerentinos, quos hic libri quidam addunt, expunximus: cum inferius Salentinis, ut ſane oportuit, reddantur.

12. *Rubuſtini.*] Ita MSS. non *Robuſtini.* Et certe Rubuſtinus ager, Frontino, l. de Colon. pag. cxi. a Rubis prope Canuſium Antonino, Horatioque, l. 1. Satyr. 5.

Inde Rubos feſſi pervenimus.

Nunc *Ruvo*, in agro Barienſi.

13. *Silvini.*] Ab oppido Apulorum Peucetiorum, quod Strabo lib. 6. p. 283. Σιλούιον vocat: nunc dicitur *il Gorgolione*, teſte Holſten. in Ortel. p. 178.

14. *Vibinates.*] Sic veteres Inſcript. Holſtenio teſte. Nunc oppidum *Bovino* dicitur, in Capitanata, inter Trojam & Herdonam, in Samnii Apuliæque confinio. Polybius Ἰβώνιον vocat.

15. *Venuſini.*] A Venuſia ſuperius laudata.

16. *Apameſtini.*] Vide Notas & Emend. num. LXX.

17. *Butuntinenſes*] In Tab. Peuting. *Butunti.* Frontino, l. de Colon. pag. cxi. Botontinus ager, in Calabria.

18. *Grumbeſtini.*] Ita plane ordo litterarum exigit: non *Brumbeſtini.*

19 *Sturnini.*] Vel potius detrito ſibilo, quod adhæſiſſe huic voci ex anteriore vocabulo videtur, *Turnini*: nam in Calabriæ mediterraneis oppidis Τοῦρνοι a Ptolemæo nominantur, lib. 3. c. 1. Vide Notas & Emend. num. LXXI.

20. *Salentinorum.*] Subintellige, mediterranei. Quorum primi Aletini, ab Aletio, quod Ἀλήτιον Salentinorum mediterraneum oppidum Ptolemæus appellat, lib. 3. cap 1. Incolis vulgo *Leccie*, vel *Lezze*, medio ferme itinere Hydruntum inter & Brundiſium.

21. *Barſterbini.*] Non a Baſta ſuperius memorato oppido: id enim litorale fuit, ſed ab obſcuriore aliquo: a Βαῦστα fortaſſis, quod in Salentinorum oppidis mediterraneis Ptolemæus recenſet loc. cit.

22. *Neretini.*] Νήρητον Ptolem. in mediterraneis Salentinorum oppidis: hodie *Nardo.*

23. *Uxentini.*] Nunc *Ugento.* Sic Veretini, nunc *S. Maria de Vereto.* Ab oppidis Οὔξεντον & Οὐέρητον, quæ Ptolemæus locat in Salentinorum mediterraneo, haud procul Acra Iapygia, ſeu Leucarum, ut appellant, Capite. Vide Notas & Emend. num. LXXII.

24. *Fortiſſimarum.*] Multis adverſus Romanos fortitudo eſt explorata bellis, quæ Florus recitat lib. 1. & Strabo lib. 5. pag 241.

25. *Frentanorum.*] Subintellige, regio, quæ a Tiferno amne ad Aternum porrigitur. Nunc *Abruzzo citeriore* vocant.

26. *Trinium.*] Nunc *Trigno.*

27. *Hiſtonium.*] In Theſ Goltzii, Municipes Histonienses. Ἰστόνιον Ptolem. in Frentanis, l. 3. c. 1. Et apud Frontin. p. 109. *Iſtoniis colonia*, in Samnio. At apud Gruter. pag. 332. Hisconienses, bis. Nunc *Guaſto di Amone.*

28. *Buca, Ortona.*] Ὄρτων, καὶ Βοῦκα Straboni, lib. 5. p. 242. Frentanorum quoque oppida: & Ὄρτων quidem ἐπίνειον navale: nunc *Ortona a mare*, inter amnes Sagrum & Aternum. Buca, cujus & Mela meminit, lib. 2. cap. 4. nunc jacet.

29. *Aternus*] Ἄτερνος Straboni loc. cit. Nunc *Peſcara.*

30. *Cognomine.*] Ut ab Anxa, quæ Callipolis in Salentinis, eo cognomine diſcriminentur. Oppidum Anxanum, Ἄγξανον Ptolem. l. 3. c. 1. in Frentanis: nunc *Lanciana*, haud procul oſtiis amnis Sagri, quem *Sangro* vocant.

31. *Carentini.*] In MSS. *Caretini.* Ptolemæus lib. 3. cap. 1. Καρακηνοὺς Caracenos locat inter Frentanos & Samnitas.

32. *Teatini.*] Τεατέα Μαῤῥουκινῶν μεσόγειος, Ptolemæo, loc. cit. Frontino, p. 108. *Teate, qui Aternus*, quoniam eo amne alluitur: nunc *Civita di Chieti.*

33. *Corfinienſes.*] Κορφίνιον, πόλις Πελιγνῶν μεσόγειος, Ptolem. loc. cit. nunc *Pentima* vicus in Abrutio citeriore. Ager Corfinius Frontino, l. de Colon. p. 104. Vulgo *Campi de S. Pelino*: Pelignus, nunc *Valva* dicitur; & Epiſcopus Sulmonenſis, cum ſubjectum habeat agrum integrum Pelignorum, propterea *Valvenſis* Epiſcopus appellatur.

34. *Superæquani.*] Frontino, p. 170. Superequum: Et Balbo, p. 318. Colonia Superæquana. Nunc *Caſtel Vecchio Subequo*, haud procul Aterno amne, ut recte Holſten. in Ital. p. 144.

35. *Sulmonenſes.*] Oppidum Pelignorum Σουλμῶν Sulmo, Ptolem. loc. cit. Frontino, p. 109. Solmona: hodie *Salmona.* Tertio loco a Plinio nominatur, quoniam in appellandis oppidorum nominibus ſervat elementorum ordinem. Ovidius patriam hanc ſuam eſſe gloriatur, libro IV. Triſtium, eleg. IX.

Sulmo mihi patria eſt, gelidis uberrimus undis,
Millia qui novies diſtat ab urbe decem.

Propterea Sulmonenſes dicuntur inſignia ſuæ civitatis conſtituiſſe ſcriptis in tænia litteris S. M. P. E quibus quidam aiunt quatuor priores exprimi voces verſus proxime allati, *Sulmo mihi patria eſt.* Sed falſa & inani profecto conjectatione: neque enim certe poteſt ea vox eſſe civitatis, *Sulmo mihi patria eſt.* Sed eſt haud dubie hic ſenſus: *Sulmo Munimentum Pelignorum Eſt*: nimirum ob anguſtias, quibus in agrum Sulmonenſem eſt iter. Alibi idem Ovidius:

Pars me Sulmo tenet Peligni tertia ruris;
Parva, ſed irriguis ora ſalubris aquis.

36. *Marſorum.*] Juxta lacum Fucinum nomen ſervat adhuc regiuncula, *Ducato di Marſi*, gentis Columnæ.

37. *Anxantini.*] In MSS *Anxatini.* Nunc *Città d'Antia*, inter Fucinum lacum, & Lirim amnem.

38. *Atinates.*] Atinatem agrum locat in Samnio Livius, lib. 10. pag. 184. cum Samnites ſcilicet rerum potirentur.

39. *Fucentes.*] A Fucino Marſorum lacu hi nomen habent.

40. *Lucenſes.*] A *Luco* oppido, quod Fucino lacui objacet ad occaſum De hoc luco ſeu nemore Virgilius, lib. 7. verſ. 759.

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus unda, &c.

41. *Maruvii.*] Μαρούιον Straboni, lib. 5. pag. 241. ad orientalem Fucini lacus ripam, ubi nunc S. Benedicti pagus. Hinc *Marrubia de gente ſacerdos*, apud Virgil. lib. 7. verſ. 750.

[1] Albenſium Alba ad Fucinum lacum: [2] Æquiculanorum, Cliternini, Carſeolani: [3] Veſtinorum, Angulani, Pinnenſes, [4] Peltuinates, quibus junguntur [5] Auſinates Ciſmontani: Samnitium, quos Sabellos, & Græci [6] Saunitas dixere, colonia, [7] Bovianum vetus, & alterum cognomine [8] Undecumanorum. [9] Aufidenates, [10] Eſernini, [11] Fagifulani, [12] Ficolenſes, [13] Sæpinates, [14] Treventinates: Sabinorum, [15] Amiternini, [16] Curenſes, [17] Forum Decii, Forum novum, [18] Fidenates, [19] Interamnates, [20] Nurſini, [21] Nomentani, [22] Reatini, Trebulani, qui cognominantur [23] Mutuſcæi, & qui [24] Suffenates, [25] Tiburtes, Tarinates. In hoc ſitu ex [26] Æquiculis interiere [27] Comini, Tadiates, Cædici, Alfaterni. Gellianus auctor eſt, lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidum [28] Archippe, conditum a Marſya duce Lydorum: item Viticinorum in Piceno deletum a Romanis, Valerianus. Sabini ([29] ut quidam exiſtimavere, a religione & deorum cultu Sevini appellati:) [30] Velinos accolunt lacus, [31] roſcidis collibus. Nar amnis [32] exhaurit illos [33] ſulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet, e monte [34] Fiſcello labens, juxta [35] Vacunæ nemora & Reate in eoſdem conditus. At

NOTÆ.

1. *Albenſium.* Oppidum Alba Fucentis dicta. Apud Gruter. pag. 404. ALB. FVC. Albenſis ager, Frontino, lib. de Colon. pag. 102. Nunc *Albi*, Columnæ gentis. Fucino lacui nomen hodie *Lago de Celano*, in Abrutio ulteriore.

2. *Æquiculanorum.*] Αἰκέκολοι Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. quorum oppida ut Plinio, Κλείτερνον, & Καρσίολοι. Hic *duris Æquicola glebis*, ut cecinit Maro, lib. 7. v. 747. Cliterninæ, ſic enim vocat Mela, lib. 2. cap. 4. quis fuerit ſitus, incompertum. Carſeolorum veſtigia in valle Torana, ſeu Carſeolana planitie, *Piano di Carſoli*, ubi oppidum Cellæ, vulgo *le Celle Carſoli*, monſtrari ait Fabrettus, diſſert. 2. de Aquæd. pag. 89. Holſtenium ſecutus.

3. *Veſtinorum.*] Utramque Aterni amnis ripam hi tennere, haud procul fontibus, in Abrutii ulterioris umbilico. Horum oppida duo, ex Plinianis quatuor, Α'γγλος & Πίννα apud Ptolem. lib. 3. cap. 1. Et Frontino, pag. 106. *Pinnes ager.* Incolæ Πιννῆται Diodoro in Excerpt. pag. 398. Nunc *Civita di Penna*, in Abrutio Ulteriore. Pinnam Veſtinam vocat Vitruv. lib. 8. cap. 3.

4. *Peltuinates.*] Apud Gruter. p. 443. PELTVINI. Balbo, pag. 318. *Colonia Peltinorum.*

5. *Auſinates.*] Vulgo *Ofena* oppidi nomen eſt, in Abrutio ulteriore, haud procul Aterno amne. Gaudentium Auſinienſis Eccleſiæ Epiſcopum laudat Simplicius Papa, epiſt. 2. Apennino monte horum ager utrimque clauditur: ideo Romanis Ciſmontani dicti: quoniam ultra eos editiſſima Veſtinorum juga attollerentur.

6. *Saunitas.*] Σαυνῖται Dionyſio Perieg. v. 375. & Scylaci, p. 3. Sabellos vero vocitatos, quod proles Sabinorum eſſent, Cato eſt auctor in Excerpt. Orig. pag. 137.

7. *Bovianum.*] Bobianus Samnii oppidum, apud Frontin. p. 109. Βείανον Ptolemæo, l. 3. c. 1. in Samnitibus. Nunc *Boïano*, in Comitatu Moliſii. De Boviano vetere Livius, lib. 9. p. 169.

8. *Undecumanorum.*] Ab undecima legione, ex qua eo milites coloni deducti.

9. *Aufidenates.*] Oppidum Aufidena, Livio lib. 10. pag. 174. Nunc *Alfidena*, ad Sagrum amnem, in Abrutio citeriore.

10. *Eſernini.*] Straboni l. 5. p. 250. Ε'σερνία. Frontino, in Samnio, p. 109. Eſernia oppidum. At Ptolemæo Αἴσερνία. Nunc *Iſernia*, in Comitatu Moliſii. Edidit Patinus in Familiis, pag. 311. nummum ex ære mediocri, in quo caput eſt Narbonis laureatum: retro, forcipes. Epigraphe: non ut Patinus edidit, VOLCANO: ſed ut vidimus in nummo e Gaza Regia, & in altero apud D. Abbatem DE FONTENU, in hac civitate: VOLCANOM: hac ſententia: *Valeriano Optimo Libertatis Conſervatori Aurarium Narbonenſes Obtulere Munus*: Gallice, *un preſent travaillé en or.* Quamobrem appicti ſunt retro forcipes. .)(. Victoria in curru bijugo. Infra: AISERNINO. Sic enim conſpicue habet nummus Regius, & alter proxime laudatus: non ut Patinus edidit, AESERNINO, ut ad Eſerninos hujus loci referret. Prave. Sententia enim eſt: *Arcum Inſignem, Statuendum E Regione Narbonis, Imperatori Negotiatores Obtulerunt.* Ad Valerianum Imp. pertinere hunc nummum, alter ex ære minimo admonet, qui eſt inſcriptus: VALERIANUS P. F. AUG. .)(. DEO VOLKANO. Faber intra ædiculam ſtat, quatuor inſignem columnis; ad pedes ara eſt. Sententia primis ſingularum vocum litteris expreſſa hæc videtur eſſe: *Duci Exercitus Orientis Valeriano Optimo, Lararium Korporati Aurifices Narbonenſes Obtulerunt.* Gallice: *Le Corps des Orfévres de Narbonne.* Idcirco VOLKANO ſcribitur, non *Vulcano*, ut Latini ſermonis uſus poſcit. *Lararium* interpretor ædem ædiculamve argenteam, in qua collocari plures dii poſſent. Ejuſmodi *argenteas ædes Dianæ* commemorat Lucas in Actis Apoſtolorum, cap. XIX. 24. Eſt hic Valeriani nummus in Muſeo noſtro, ex ære minimo: alibi eſt argenteus.

11. *Fagifulani.*] MSS. omnes, *Fagifugali.*

12. *Ficolenſes.*] Unde Ficilienſis ager, Frontino, l. de Colon. p. 105. etſi is in Piceno locet.

13. *Sæpinates.*] Σαίπινον in Samnitibus, Ptolem. l. 3. c. 1. Frontino, l. de Colon. p. 88. *Sæpinum oppidum Colonia ab Impp. Nerone & Claudio eſt deducta.* Gruter. p. 441. MVNICIPES. SAEPINATES. Livio, lib. 10. p. 186. eſt Sepinum. Nunc *Supino*, in Comitatu Moliſii.

14. *Treventinates.*] Frontino, p. 89. Tereventum oppidum. Nunc *Trivento*, ad flumen Trinium, in Comitatu Moliſii.

15. *Amiternini.*] Α'μίτερνον Ptolemæus, l. 3. c. 1. Veſtinis attribuit. Hodie *S. Vittorio*, haud procul fontibus Aterni amnis.

16. *Curenſes.*] Aliis dicti Cures: ex Græco ſermone, *Curites*: mox ore Italico Quirites. Nunc eſt oppidum *Coreſe*, & Curenſis fluvius in Tiberim defluens, in Terra Sabina: etſi aliter viſum Cluverio. Vide Holſten. p. 107.

17. *Forum.*] Fori Decii veſtigium nullum: Fori novi ſupereſt, exciſo oppido, Epiſcopium Sabinenſe, *Veſcovio*, in Terra Sabina. Ibi repertam inſcriptionem teſtatur Holſten. in Ital. p. 107. FORONOVARII, Gruter. p. 492. FORONOVANOR. & Frontino, p. 104. Foronovanus ager.

18. *Fidenates.*] Fidenæ Balbo, p. 105. in Prov. Piceni. Diverſi forte a Fidenatibus primæ regionis, de quibus ſect. 9. Et ſunt illæ Fidenæ tamen in Terra Sabina, v. mill. paſſ. ab urbe Roma, ut diximus: Nunc *Caſtel Giubileo.*

19. *Interamnates.*] Interamne oppidum Frontino, pag. 86.

20. *Nurſini.*] Νουρσία Ptolemæo, in Sabinis, l. 3. c. 1. Et nunc *Norſia*, in Ducatu Spoletino.

21. *Nomentani.*] A Nomentanis primæ regionis diverſi.

22. *Reatini.*] A Reate, nunc *Rieti*, infra Nurſiam.

23. *Mutuſcæi.*] Gruter. p. 19. IVVENT. TREBVL. MVTVSC. Item p. 487. Trebulæ Mutuſcæ frequens mentio apud Jul. Obſeq. c. 102. 103. &c. Hæc Virgilio lib. 7. Æneïd. *olivifera Mutuſca.* Nunc eſt *Monte-Lione della Sabina*, infra Reate, in Sabinis.

24. *Suffenates.*] Quorum oppidum Trebula Suffena, nunc *Montorio di Romagna*, in Sabinis, ſupra Nerulam, ad Curenſem fluvium.

25. *Tiburtes.*] A Tibure, *Tivoli.* Tarinates, quorum oppidum hodie *Tarano*, ſupra Manlianum, quod *Mangliano* vocant.

26. *Æquiculis.*] Quos Æquiculanos ſuperius appellavit.

27. *Comini.*] A Cominio oppido, de quo Liv. l. 10. pag. 184. rectius *Cominii.* Mox ubi *Acedici* habent libri editi, nos *Cædici* repoſuimus, ex MSS.

28. *Archippe.*] Solinus, cap. 2. c. 12. *Archippen a Marſya rege Lydorum, quod hiatu terræ hauſtum, diſſolutum eſt in lacum Fucinum.* Hinc regem Archippum in hoc tractu imperitaſſe finxit Maro, l. 7. Æneïd. Exſtare hujus oppidi veſtigia ad ripam lacus, prope *Tranſaco*, quæ obtegantur excreſcente eo, affirmant Marſi.

29. *Ut quidam.*] Varronem notat, de quo Feſtus: *Sabini dicti, ut ait Varro, quod ea gens præcipue colat deos*: ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι. A Sabino Sangi filio, Sabinos appellatos affirmat Cato, apud Dionyſ. Halic. lib. 2. pag. 113.

30. *Velinos.*] Alter Velinus, nunc *Lago de Piè de Luco*, ab oppido finitimo dicitur, in Ducatu Spoletino: Reatinus alter: *lago di S. Suſanna.*

31. *Roſcidis collibus.*] Qui Roſeæ campos in coronam cingunt: Roſeæ vocantur, ut Feſtus ait, quod in eis arva rore humida ſemper ferantur. Ex his collibus, uno interciſo emiſſus in Narem fluvium Velinus lacus. Cic. l. 4. ad Attic. ep. 14. *Reatini me ad ſua* τέμπη *duxerunt, ut agerem contra Interamnates* (cognomine Nartes) *quod lacus Velinus a L. Curio emiſſus, interciſo monte in Nar defluit: ex quo eſt illa ſiccata, & modice tamen humida Roſea.*

32. *Exhaurit illos.*] Lacus corrumpit, in quos conditur.

33. *Sulphureis.*] Spectat eo Virgilius, lib. 7. Æneïd.

Sulphurea Nar albus aqua: fonteſque Velini.

34. *Fiſcello.*] Silius Ital. lib. 8.

Quæ, Fiſcelle, tuas arces, &c.

Nunc quoque *Monte Fiſcello*, in confinio Abrutii ulterioris, ad oppidum *Civita Reale*: Nari amni nomen eſt *Velino*, donec Reate alluat, & Velinos lacus ſit prætet lapſus: poſt *Nera* dicitur.

35. *Vacunæ.*] In monte Fiſcello Deæ Vacunæ nemus, quam

ex alia parte [1] Anio, in monte Trebanorum ortus, lacus tres amœnitate nobiles, qui nomen dedere [2] Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino [3] Cutiliæ lacum, in quo fluctuet inſula, Italiæ umbilicum eſſe [4] M. Varro tradit. Infra Sabinos Latium eſt, a latere Picenum, a tergo Umbria, Apennini jugis Sabinos utrimque vallantibus.

XVIII. Quinta regio [5] Piceni eſt, quondam uberrimæ multitudinis. Trecenta L X. millia Picentium in fidem populi Romani venere. [6] Orti ſunt a Sabinis [7] voto vere ſacro. Tenuere ab Aterno amne, ubi nunc ager Adrianus, & [8] Adria colonia a mari VII. M. paſſ. Flumen [9] Vomanum: ager [10] Prætutianus, Palmenſiſque. Item [11] Caſtrum novum, flumen [12] Batinum, [13] Truentum cum amne: quod ſolum [14] Liburnorum in Italia reliquum eſt. Flumen [15] Albula: Tervium, quo finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit. [16] Cupra oppidum, Caſtellum [17] Firmanorum: & ſupra id colonia [18] Aſculum, Piceni nobiliſſima, intus. [19] Novana in ora: [20] Cluana, [21] Potentia, [22] Numana, a Siculis condita. [23] Ab iiſdem colonia Ancona, appoſita promontorio Cumero, in ipſo flectentis ſe [24] oræ cubito: a Gargano CLXXXIII. M. paſſ. Intus [25] Auximates, [26] Beregrani, [27] Cingulani, [28] Cupreſes cognomine Montani, [29] Falarienſes, Pauſulani, Pleninenſes, [30] Ricinenſes, [31] Septempedani, [32] Tollentinates, [33] Treïenſes, [34] Urbeſalvia Pollentini.

CAP. XIV. XIX. [35] Jungitur his ſexta regio, Umbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ari-

NOTÆ.

vacantibus & otioſis præeſſe dicebant. De ea Ovid. l. *6*. Faſt. v. 307.

1. *Anio.*] Nunc *Teverone*. Oritur juxta oppidum quod Τρῆβα dicitur Ptolemæo, in Latio, l. 3. c. 1. nunc in Campania Romana, ut vocant, *Tervi* vel *Trevi*, ut diximus in prima regione.

2. *Sublaqueo.*] Villa Neronis, cui Sublaqueum nomen eſt, inquit Tacit. l. 14. Annal. pag. 227. Oppidum fuit etiam ante Neronis tempora, cujus villa Sublacenſis dicta eſt ab oppido: oppidum enim juxta lacus poſitum, unde nomen: villa in editiore loco: Nunc *Subiaquo*, ad Anienem.

3. *Cutiliæ.*] Nunc *Lago di Contigliano*, ab oppido vicino. De inſulis Cutilienſium lacus multa Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 7. Fluitantes Seneca vidiſſe ſe teſtatur, ut diximus l. 2. ſect. *96*. Meminit & Dionyſ. Halic. l. 1. pag. 15.

4. *M. Varro.*] Et Martianus, l. *6*. c. de Ital. pag. 205.

5. *Piceni.*] Nunc Abrutium ulterius dicitur, cum parte aliqua Marchiæ, ut vocant, Anconitanæ: Sed qua mari fere utrumque alluitur.

6. *Orti ſunt.*] Strabo, l. 5. p. 228.

7. *Voto vere ſacro.*] Emiſſa a parentibus juventute e finibus patriis, ut abirent in coloniam, voto Diis ante concepto, pro felici rei eventu. Vide Notas & Emend. num. LXXIII.

8. *Adria colonia.*] *Atri*, in Abrutio ulteriore.

9. *Vomanum.*] *Vomano*. Meminit ejus Silius, l. 8.
Statque humectata Vomano Adria.

10. *Prætutianus.*] De eo Liv. lib. 22. p. 211. Nos de utroque dicemus, l. 14. ſect. 8.

11. *Caſtrum novum.*] Ager Caſtranus in Piceno, Balbo, p. 129. Nunc rudera, in ora ſinus Adriatici; in ulteriore Abrutio. *Calveno*.

12. *Batinum.*] *Tordino*, quod Interamnam alluit, *Teramo*. Idem qui Ματρῖνος Straboni dicitur, l. 5. p. 241. In MSS. Reg. 1. 2. *Vibatinum*.

13. *Truentum.*] Mela, l. 2. c. 4. *Piceni litora excipiunt: in quibus Numana, Potentia, Cluana, Cupra, urbes: caſtra autem, Firmum, Adria, Truentinum: id & fluvio qui præterit, nomen eſt.* Nunc amnem, *Tronto*: *Torre di Seguro* loum vocant, ubi oppidum fuit. Caſtrum Truentinum Cicero vocat, lib. 8. ad Attic. epiſt. 18.

14. *Liburnorum.*] Qui ex adverſa continente, hoc eſt, Illyrico, huc tranſgreſſi, oram hanc tenuere, ut iterum dicetur ſect. ſeq.

15. *Albula.*] Nunc *Ragnola* accolæ vocant, in Marchia Anconitana: In ejus oſtio Tervium oppidum fuit, Prætutianæ oræ noviſſimum. Ultra, Picentium regio eſt, ad Anconam uſque. Vide Notas & Emend. num. LXXIV.

16. *Cupra.*] Gruter. pag. 108. CVPRAMAR. hoc eſt, maritima, ad diſcrimen alterius quæ montana dicitur Κούπρα μοντάνα Ptolem. lib. 3. cap. 1. Fuit in oſtio hujus fluvii, quem *Toſino* vocant, Marchia Anconitana.

17. *Firmanorum.*] Nunc paulum a mari ſemotum oppidum Firmanorum, *Fermo*, Gruter. p. 533. FIR. PICENO.

18. *Aſculum.*] *Aſcoli*, Gruter. pag. 465. COLONIAE ASCVLANORVM.

19. *Novana in ora.*] Nunc *Città Nuova*, in ora maris Adriatici. Hic ager Foronovanus Piceni, de quo Balbus, apud Frontin. de Colon. pag. 104. Cluver. lib. 2. Ital. antiq. p. 741. præpoſtera hujus loci interpunctione deceptus, longius a mari ſummovet. Senſus hujus loci eſt duas eſſe in Piceno proprie appellato colonias: alteram intus, Aſculum: in ora alteram, Novanam.

20. *Cluana.*] Fuit in ipſo oſtio fluvii quem *Chiento* vocant, quique Maceratam præterit: ubi nunc *Piano di S. Giacomo*. Meminit Mela loc. cit.

21. *Potentia.*] Ποτεντία in Piceno, Ptolem. lib. 3. cap. 1. & Melæ loc. cit. Superſunt veſtigia haud procul a portu Ricanatico, ubi Abbatia retinet nomen B. Mariæ ad pedem Potentiæ, ad amnem *Potenza*.

22. *Numana.*] Gruter. pag. 446. MVNICIP. NVMANAT. Νούμανα Ptolemæo & Melæ. Nunc *Humana*.

23. *Ab iiſdem.*] Hoc eſt, a Siculis, ut ait Solinus, cap. 12. pag. 13. ſive, ut ait Strabo, lib. 5. p. 241. a Syracuſanis, qui Dionyſii tyrannidem fugerant, condita Ancona eſt. Apud Gruter. p. 465. COLON. ANCONITANOR. Promontorium cui aſſidet, Crumerum, *il Monte Guaſco*.

24. *Oræ cubito.*] Id eleganter Mela, lib. 2. cap. 4. *Exin illa in anguſto duorum promontoriorum ex diverſo coeuntium inflexu, cubiti imagine ſedens, ac ideo a Græcis dicta* Ἀγκὼν, *inter Gallicas Italicaſque gentes quaſi terminus intereſt.*

25. *Auximates.*] Auximatis ager, in Piceno, Frontin. de colon. pag. 102. Auximum oppidum, nunc *Oſimo*. Ab Ancona XII. M. P. recedit in Auſtrum.

26. *Beregrani.*] In Prætutiis apud Ptolemæum, Βερέτρα, pro Βερέγρα. In Piceno apud Frontin. pag. 108. Veragranus ager.

27. *Cingulani.*] A Cingulanis primæ regionis diverſi. Horum Cingulanus ager in Piceno, apud Balbum, pag. 104. qui eadem lege teneri dicitur, qua Potentinus. Cingulum id oppidum appellatum Ciceroni, lib. 7. ad Attic. ep. 13. p. 212. Nunc quoque *Cingoli*, in Marchia Anconitana.

28. *Cupreſes.*] Oppidum Κοῦπρα μοντάνα Ptolem. in Piceni mediterraneis urbibus, prope *Ripam Tranſonam*, ut teſtatur hujus loci Epiſcopus D. Azolinus, apud Holſten. in Ital. pag. 137.

29. *Falarienſes.*] Falerionenſis & Pauſulenſis ager in Piceno apud Balbum, pag. 105. & 106. Prioris oppidi rudera nomen ſervant, *Faleroni*, haud procul Tennæ fluvii fontibus. Alterius, quod Pauſulæ in Itiner. Anton. dicitur, in *Monte dell'Olmo*, ex adverſo Maceratæ, exſtant ruinæ: In Marchia Anconitana utrumque.

30. *Ricinenſes.*] Ager Recinenſis & Ricinenſis apud Frontin. p. 107. Oppidi veſtigia ad ripam Potentiæ fluvii, millibus paſſum duobus a Macerata. In vet. lapide apud Holſten, pag. 137. RICINIENSES.

31. *Septempedani.*] Oppidum Σεπτέμπεδα Ptolem. & Frontino, pag. 107. Septempeda, in Piceno. Id nunc *San-Severino*, ad amnem Potentiam, Cluverio, l. 2. Ital. p. 738 probante Holſtenio, in Ital. p. 136.

32. *Tollentinates.*] Tolentinus ager, in Piceno, apud Frontin. p. 108 In veteri inſcript. apud Cluver. p. 739. MVNICIP. TOLLENTIN. Et nunc *Tollentino*.

33. *Treïenſes.*] Treenſis ager, Frontino, in Piceno, p. 108. apud Gruter. p. 446. COL. AVXIM. ET MVNICIP. NVMANAT. ORDO ET PLEBS. TREIENSES. Oppidi veſtigia exſtare manifeſta ad ripam Potentiæ amnis, infra *S. Severino*, ſub *Montecchio*, auctor eſt Holſten. pag. 739.

34. *Vrbeſalvia Pollentini.*] Jungenda hæc ſimul, aut alphabeti ordo perturbabitur: intelligendumque Urbeſalviæ, ſive Urbis Salviæ oppidanos cognominari Pollentinos: ſicuti ipſam Urbem Salviam, Pollentiam quoque dictam. Citatur enim a Livio, lib. 39. pag 501. colonia Pollentia in Picenum deducta. Ptolem. lib 3. c. 1. Οὖρβα Σαλουία. Balbo, in Piceno, p. 347. Ager Urbis Salvienſis. Nunc eſt *Vrbiſaglia*, ad ripam amnis *Chiento*, ſeu Cluenti.

35. *Jungitur his.*] Picentibus. Vel forte rectius *huic*, ſextæ videlicet regioni.

minum. Ab Ancona Gallica ora incipit [1] Togatæ Galliæ cognomine. Siculi & Liburni plurima ejus tractus tenuere, in primis Palmenſem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Umbri eos expulere, hos Etruria, [2] hanc Galli. Umbrorum gens antiquiſſima Italiæ exiſtimatur, ut [3] quos Ombrios a Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent. [4] Trecenta eorum oppida Thuſci debellaſſe reperiuntur. Nunc in ora flumen, [5] Æſis: [6] Senogallia. [7] Metaurus fluvius: [8] coloniæ, [9] Fanum Fortunæ, [10] Piſaurum cum amne. [11] Et intus Hiſpellum, Tuder. [12] De cetero [13] Amerini, [14] Attidiates, [15] Aſirinates, [16] Arnates, [17] Æſinates, [18] Camertes, [19] Caſuentillani, [20] Carſulani, Dolates cognomine Salentini, [21] Fulginates, [22] Foroflaminienſes, Forojulienſes, cognomine Concubienſes: Forobrentani, [23] Foroſempronienſes, [24] Iguvini, Interamnates, cognomine [25] Nartes: [26] Mevanates, [27] Mevanionenſes, [28] Matilicates: Narnienſes, quod oppidum [29] Nequinum antea vocatum eſt: [30] Nucerini, cognomine Favonienſes, & [31] Camelani: [32] Ocriculani, [33] Oſtrani, [34] Pitulani, cognomine Piſuertes, & alii Mergentini: Peleſtini, [35] Sentinates, [36] Sarſinates, [37] Spoletini, [38] Suaſani, [39] Seſtinates, [40] Suillates, [41] Tadinates, [42] Trebiates, [43] Tu-

NOTÆ.

1. *Togata.*] Et Ciſalpinæ.

2. *Hanc Galli.*] Boii Lingoneſque, Etruſcos atque Umbros agro pepulere, Liv. l. 5. p. 98. Vide & Strabon. l. 5. pag. 216.

3. *Quos Ombrios.*] Ita Solinus, c. 2. pag. 13. ex M. Antonio, quem laudat. Stephano Ὄμβρικοι & Ὄμβροι.

4. *CCC. eorum oppida.*] Cato in Excerptis Orig. p. 136. (ſi tamen verus eſt is fetus Catonis, & non ſubdititius:) habet hæc totidem verbis.

5. *Æſis.*] Αἶσις ποταμὸς, μεταξὺ Ἀγκῶνος, καὶ Σηνογαλλίας, inquit Strabo, l. 5. p. 227. inter oppida duo, Anconam, & Senogalliam: nunc *Fiumeſino*, quaſi *Eſino Fiume*. Æſinatem ex Umbria caſeum commendat in primis Plinius, lib. XI. ſect. XCVII.

6. *Senogallia.*] Σῆνα Γάλλικα Ptolem. l. 3. c. 1. in Semnonibus. Silius lib. 8.

Et Senonum de nomine Sena,
Gallorum a populis traxit per ſæcula nomen,

Senones Gallos Alpes tranſgreſſos habuit conditores: Nunc *Singaglia*, in Ducatu Urbini

7. *Metaurus.*] Melæ, lib. 2. cap. 4. flumen Metaurus. Nunc *Metaro*, vel *Mutro*: Urbini Ducatum præterluit, in Adriamque devolvitur.

8. *Colonia.*] Ita ſcripſi, ex MSS. pro *Colonia*: ut ſequentibus tribus oppidis vox eadem præterea communicetur.

9. *Fanum.*] Melæ, loc. cit. *Colonia Faneſtris.* Gruter. pag. 475. ORIVNDVS. COLONIA. IVLIA. FANO FORTVNAE. Nunc *Fano*, in Ducatu Urbinate.

10. *Piſorum.*] Gruter. pag. 433. COLONIARVM. PISAVR. ET FANEST. Deducta colonia eſt ab Antonio, ut Plutarchus docet in ejus vita, pag. 943. Nunc oppido *Péſaro*: amni *Foglia* nomen eſt, in Ducatu Urbinate.

11. *Et intus.*] Subintellige, coloniæ intus: ut ſuperiores duæ in ora. Gruter. pag. 351. COL. IVL. HISPELLI. Et pag. 19. COLONIAE TVDERTIS, reperta inſcriptio Tuderti, quod vulgus nunc *Todi* vocat, ad Tiberim. Apud Frontin. p. 93. Colonia Fida Tuder. Hiſpellum nunc caſtrum eſt prope Fulginium, *Iſpello* & *Spello*.

12. *De cetero.*] Alterius generis, inquit, oppida: nec jam coloniæ, ſed municipia, vel libera, vel ſtipendiaria.

13. *Amerini, &c.*] Ab Ameria, quæ nunc *Amelia*, in Ducatu Spoletino.

14. *Attidiates.*] In Marchia Anconitana, ad fontes amnis Æſis, oppidum eſt *Fabriano*: cujus in agro Attidiatium pagus eſt, *Attigio*. Vetus Inſcript. apud Holſten. p. 83. R. P. ATTIDIAT.

15. *Aſirinates.*] Ita MSS. omnes, pro *Aſiſinates*, ab Aſiſio, hujus nunc etiam nominis oppido, D. Franciſci cultu ac religione ſatis claro, de quo etiam Ptolemæus in Umbria. Gruter. pag. 21. MVNICIP. ASILINATIVM.

16. *Arnates.*] Ab Ἄρνα oppido Vilumbrorum, apud Ptolem. l. 3. c. 1. Nunc *Civitella d'Arno*, trans Tiberim, ex adverſo Peruſiæ.

17. *Æſinates.*] Oppidum Ptolemæo, Αἶσις. Apud Gruter. pag. 446. COL. AESIS, ad amnem cognominem de quo ſupra, in Marchia Anconitana: nunc *Ieſi*.

18. *Camertes.*] Oppidum Camerinum: nunc quoque *Camerino*, in Marchia Anconitana.

19. *Caſventillani.*] Caſentinum oppidum, apud Frontin. p. 83. pro *Caſventinum*. Gruter. pag. 411. MVNICIPI. CASVENTINORVM.

20. *Carſulani.*] Oppidum Carſulæ: Tacito, l. 3. hiſt. p. 77. ager Carſulanus. Apud Plin. Jun. lib. 1. ep. 4. *Quantum copiarum in Ocriculano, in Narnienſi, in Carſulano, in Peruſino tuo?* Nunc jacet: rudera in Ducatu Spoletino, in itinere a Narnia Peruſium, ad diverſorium Carſulam.

21. *Fulginates.*] Fulginium, *Foligno*, in Ducatu Spoletino. Gruter. p. 347. FVLGINIA.

22. *Foroflam.*] Φόρος Φλαμινίε, Ptolem. l. 3. c. 1 Gruter. pag. 347. CIVITAT. FORO. FLA. Nunc eſt caſtellum *Forſiamma* millibus paſſuum duobus a Fulginio.

23. *Foroſempron.*] Φόρος Σημπρωνίε, Ptolem. loc. cit. nunc *Foſſombrone*, in Ducatu Urbinate.

24. *Iguvini.*] Inſcriptio apud Gruter. p. 347. CIVITAT. IGVVINORVM. Nunc *Eugubio*, in Urbini Ducatu. Iguvium Ciceroni, lib. 7. ad Attic. ep. 13. p. 212. & Nonio, verbo *Apiſci*: Et in *Projicere*, Iguvini. Vide Tractatum ſingularem Auguſtini Steuchi Eugubini, de nomine urbis ſuæ.

25. *Nartes.*] Gruter. p. 422. CIVITAS. INTERAMNATIVM. NARTIVM. Ab amne Nare, cui appoſitum oppidum, quod nunc *Terni* vocant.

26. *Mevanates.*] A Mevania oppido, *Bevagna*, in Ducatu Spoletino, ad amnem *Clitumnum*. Μηουανία Ptolem l. 3. c. 1. Mevania Lucano, l. 1. v. 473.

27. *Mevanionenſes.*] A Mevanione, ſeu minore Mevania. Vide Notas & Emend. num. LXXV.

28. *Matilicates.*] Matilica oppidum, Frontino, pag. 106. hodieque hujus nominis, *Matelica*, in Marchia Anconitana. In decret. Felicis Papæ, pag. 255. *Equitio Matellicati.*

29. *Nequinum.*] Apud Gruter. pag. 196. DE SAMNITIBVS. NEQVINATIBVSQVE. A Nare fluvio, quo alluitur, alterum nomen habet: *Narni*: teſte Livio, l. 10. p. 173.

30. *Nucerini.*] Νουκερία colonia Ptolemæo, l. 3. c. 1. in Olumbris: hodie *Nocera*, inter Aſiſium & Camerinum.

31. *Camelani.*] Id cognomen Nuceriæ alterius fuit, quæ Favoniæ vicina fuit. Camiliani prope Nuceriam fieri mentionem in vetere quodam inſtrumento, ſcribit Holſten. in Ital. pag. 92.

32. *Ocriculani.*] Sic MSS. & Gruter. pag. 422. Straboni, lib. 5. pag. 227. Ὀκρίκλοι. Nunc *Otricoli*, in limite Ducatus Spoletini, infra Narniam, ab Otriculo vetere, ubi Eccleſia S. Victoris, aliquantum diſſitum.

33. *Oſtrani.*] Oppidum Ὄστρα Ptolemæo, in Semnonibus mediterraneum. Nunc exſtant veſtigia ſub *Monte Nuovo*, ad ripam Miſæ fluvii, qui juxta Senogalliam in mare influit. Vinc. Mar. Camarelli, lib. 2. Hiſt. Gall. Senon. cap. 4.

34. *Pitulani.*] Et Pitulum ab his diverſum, jam in prima regione vidimus.

35. *Sentinates.*] Frontino, l. de Col. p. 107. *Sentis oppidum.* Apud Gruter. pag. 467. ORDO. ET. PLEBS. SENTINATI. Σεντινάτων meminit Dio, lib. 48. p. 364.

36. *Sarſinates.*] Apud Gruter. p. 1091. SARSINATIVM. Iidem Saſſinates dicti, apud Martial. l. 3. Epigr. 58. & apud ipſum Gruterum, pag. 322. 474. 923. aliaſque. Nunc etiam *Saſſina*, in limite Romaniolæ, ad Sapim flumen, *Savio*.

37. *Spoletini.*] Spoletum, *Spolete*.

38. *Suaſani.*] Ut prius Aſirinates, pro *Aſiſinates* dicti: ſic modo Suarani, in MSS. pro *Suaſani*. Fuit in Senogallienſi agro Ducatus Urbini. Situm oppidi ac veſtigia deſcribit accurate Cimarellus, lib. 2. cap. 5.

39. *Seſtinates.*] Prope fontes Peſauri fluminis, Monaſterium eſſe ait Cluverius, lib. 2. Ital. p. 622. cui *Seſtino* nomen. Apud Gruter. pag. 108. SESTINO.

40. *Suillates.*] Nunc *Sigello*, in limite Marchiæ Anconitanæ, haud procul Iguvio. Cluver. lib. 2. Ital. p. 617.

41. *Tadinates.*] Tadinarum mentio apud D. Gregor. referente Holſten. in Ital. p. 85. Veſtigia inter Noceram & Gualdum, in confinio Ducatus Spoletini & Marchiæ Anconitanæ conſpici etiamnum ait.

42. *Trebiates.*] Ab oppido Trebia, nunc *Trevi*, inter Fulginium & Spoletum. Itiner. Hieroſol. Spoleto *Trevis*, XII. *Fulginis*, V.

43. *Tuſicani.*] Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. Γέφικον in Olumbris, pro Τέφικον. Frontino, p. 108. Tuſicum oppidum. Fuit, auctore Holſten. in Ital. p. 91. inter Matelicam & Fabrianum prope Attidium.

ſicani, Tifernates cognomine [1] Tiberini, & alii Metaurenſes: Veſionicates, Urbanates cognomine [2] Metaurenſes, & alii [3] Hortenſes: [4] Vettonenſes, [5] Vindinates, Viventani. In hoc ſitu interiere Feliginates, & qui Cluſiolum tenuere ſupra Interamnam: & Sarranates, cum oppidis, [6] Acerris, quæ Vatriæ cognominabantur, Turocelo, quod Netriolum. Item Solinates, Curiates, Fallienates, Apiennates. Interiere & Arienates cum Crinovolo, & Uſidicani, & Plangenſes, Piſinates, Cæleſtini. Ameriam ſupraſcriptam [7] Cato ante Perſei bellum conditam annis DCCCCLXIV. prodidit.

CAP. XV. XX. Octava regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluvius [8] Cruſtumium, [9] Ariminum colonia cum amnibus Arimino & Apruſa. Fluvius hinc [10] Rubico, [11] quondam finis Italiæ. [12] Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo: Ravenna [13] Sabinorum oppidum, cum amne [14] Bedeſe, ab Ancona CV. M. paſſ. Nec procul a mari, [15] Umbrorum Butrium. Intus coloniæ: [16] Bononia, Felſina vocitata, cum princeps [17] Etruriæ eſſet: [18] Brixillum, [19] Mutina, Parma, Placentia. Oppida: [20] Cæſena, Claterna, [21] Forum Clodii, [22] Livii, Popilii, Truentinorum, Cornelii: [23] Faventini, Fidentini, [24] Oteſini, Padinates, [25] Regienſes a Lepido, [26] Solonates, [27] Salteſque Galliani qui cognominantur Aquinates: [28] Tanetani, [29] Veliates cognomine Vecteri: Regiates: Urbanates. In hoc tractu interierunt Boii, quorum tribus CXII. fuiſſe auctor eſt Cato: item Senones, qui [30] ceperant Romam.

CAP. XVI. Padus [31] gremio Veſuli montis, celſiſſimum in [32] cacumen Alpium elati, finibus Ligurum [33] Vagiennorum, [34] viſendo fonte profluens, condenſque ſeſe cuniculo, & in [35] Forovibien-

NOTÆ.

1. *Tiberini.*] Hi ab amne Tiberi, iſti a Metauro fluvio, quem accoluere, nomen ſortiti ſunt. Tifernum Tiberinum: *Città di Caſtello:* Metaurenſe, *S. Angelo in Vado*, in Ducatu Urbinate. In decretis Hilari Papæ, pag. 250. ſubſcribit *Lucifer Tifernis Metauris.* Et in decretis Symmachi, pag. 265. *Innocentius Direntium Tiberinorum*: credo, pro *Tifernatium Tiberinorum.* Plinius Junior, lib. 4. epiſt. 1. *Oppidum eſt prædiis noſtris vicinum. Nomen eſt Tiferni Tiberini.*

2. *Metaurenſes.*] A Metauro rurſum Urbinatibus his cognomen: nunc *Caſtel Durante.* Cimarell. lib. 2. cap. 2.

3. *Hortenſes.*] Horum oppidum Urbinum, nobis *Urbin:* Ducatus titulo nobile.

4. *Vettonenſes.*] Antonino, Vetona, XIV. M. P. a Peruſio. Nunc *Bettona*, infra Aſſiſium. Apud Gruter. pag. 487. R. P. VETTONENSIVM.

5. *Vindinates.*] Apud Gruter. pag. 411. MVNICIP. CASVENTINORVM. VINDENATIVM. V. B. ET. QVIDQVID, &c. Scriptum haud dubie voluit artifex, VIB. hoc eſt, Vibentanorum, quos cum Vindenatibus conjungit Plinius. Vibentani enim, pro Viventanis ſcribi poſſe cenſuit.

6. *Acerris.*] Aliæ ſunt Acerræ in prima regione, de quibus Livius, lib. 23. pag. 233. Stephani forte Ἀχέῤῥαι μεταξὺ τοῦ Πάδου καὶ τῶν Ἀλπέων. De his multa Cluver. lib. 1. Ital. pag. 244.

7. *Cato.*] Sic Annius quidem Viterbienſis in falſis Excerptis Originum, quæ Catoni adſcripſit, pag. 141.

8. *ruſtumium.*] Rapax Cruſtumium Lucano, lib. 2. verſ. 406. cum oppido cognomine, non procul Arimino, inquit Schol. Lucani Sulpicius. Nunc *Conca* dicitur, inter Piſaurum, (ubi oræ luſtrandæ ſect. ſup. Plinius finem fecit) & Ariminum, in Adriam labens.

9. *Ariminum.*] Nunc *Rimini.* Gruter. pag. 481. COLON. ARIM. Hanc amnes duo alluunt: latere meridiano, *Auſa*: ſeptemtrionali, *Marecchia.* Hic Plinio, Ariminum: ille Apruſa, dicti. Vide Raph. Adimari, lib. de ſitu Arimin. pag. 49.

10. *Rubico.*] Nunc *Luſo*, ut egregie demonſtrant, tum ſcriptor citatus, de ſitu Arimin. pag. 15. tum Jacob. Villanius, libro cui titulum fecit, *Ariminenſis Rubicon.*

11. *Quondam finis.*] Ante diviſionem Italiæ ab Auguſto factam. Vide Lucan. lib. 1. verſ. 215.

12. *Ab eo Sapis.*] Hæc fluviorum nomina: Sapis Cæſanam alluit: unde & *Savio*, & *Rio di Ceſena* dicitur, a Baccio, lib. 5. de vinis Ital. pag. 263. Vitis eſt *Bevano*: Anemo deinde ſequitur, quem *Montone* vocant: qui Ravennam a ſeptemtrione alluit. Ex his prioris tantum fluvii mentio in vetuſto lapide apud Reineſium, pag. 479. INTER. PONTEM. SAPIS, &c.

13. *Sabinorum.*] A Sabinis conditum. Sed prius a Theſſalis, ut auctor eſt Strabo, lib. 5. pag. 214.

14. *Bedeſe.*] Nunc *Ronco* & *Bedeſe* vocant: Ravennam fere cingit a meridie.

15. *Umbrorum.*] Subintellige oppidum, ab Umbris conditum. Βούτριον τῆς Ῥαβέννης πόλισμα, Straboni, lib. 5. pag. 214. & Stephano. Ptolemæo, lib 3. cap. 1. in Cenomanis, male.

16. *Bononia.*] Mela, lib. 2. cap. 4. *Mutina & Bononia coloniæ Romanorum.* A quibus deducta colonia fuerit diverſis temporibus, colligit Cluverius, lib. 1. Ital. p. 283. Adde Dionem, lib. 50. pag. 422. De Felſinæ cognomine Pſeudo-Cato, in Excerptis, pag. 135.

17. *Etruriæ.*] Rebus Thuſcorum florentibus, cum univerſa quoque Italia Tyrrhenia nuncuparetur.

18. *Brixillum.*] Vel Βρίξιλλον, ut Ptolem. l. 3. c. 1. in Gallia Togata. Nunc *Breſſello*, ad Padum, in limite Ducatus Mantuani.

19. *Mutina.*] *Modene.* Colonia Livio, lib. 39. p. 504. & Parma quoque: de qua ſpeciatim apud Gruter. inſcriptio, p. 492. COL. IVL. AVG. PARM. Placentiam coloniam eſſe factam belli ſecundi Punici anno primo, ſcribit Aſcon. Pedian. ad orat. Cic. in Piſon. pag. 2.

20. *Cæſena.*] Nunc quoque *Ceſena*, ad amnem *Savio.* Claternam prope Bononiam, jam tum D. Ambroſii ævo in ruinis jacuiſſe, vidit Holſten. in Ital. pag. 14.

21. *Forum.*] Quid Fora eſſent, diximus ſect 5. Forum porro, ne turbetur ſeries elementorum, ſingillatim in his omnibus repetendum: ut ſit Foro-Clodii, Foro-Livii, Foro-Popilii, vel Populi: Foro-Truentinorum, Foro-Cornelii.

22. *Livii, &c.*] Livii, apud Anton. male *Iulii:* nunc *Forli*, in Romaniola. Popilii, quatuor a Foro-Julio mill. paſſ. *Forlimpopolo:* ſæpius, *Forli piccolo*, ſeu Forum Julii minus vocitatum. Truentinorum, in vet. inſcript. apud Gruter. p. 492. FORO-DRVENT. Hodie *Bertinoro*, haud procul Arimino. Cornelii, nunc *Imola eſt*, in Romaniola, ut recte Cluverius probat, l. 1. p. 290. Hoc loco libri vulgati *Cornelii, Laccini*, fere exhibent: ſed poſteriorem vocem, cum nec ulli eam MSS. codices agnoſcant, nec oppido ulli eo nomine Geographorum quiſquam adjudicet, intrepide induximus. De Foro Cornelii, Prudentius περὶ στεφάνων, hymn. 9. in S. Caſſianum:

Sulla forum ſtatuit Cornelius: hoc Itali urbem
Vocitant ab ipſo conditoris nomine.

23. *Faventini.*] *Faënza*, in Romaniola. Fidentini, a Fidentia, qua de Ptolem. l. 3. c. 1. in Togata Gallia: ubi nunc *Borgo di S. Domnino*, ultra Cremonam, Padumque, in limite ditionis Mediolanenſis, ut recte Cluver. l. 1. p. 268.

24. *Oteſini.*] Vetus inſcript. apud Cluver. l. 1. p. 282. REIP. OTESINORVM. Padinates, ubi nunc caſtellum *Bondeno*, ad Panari Padique confluentes, ut Cluverius conjicit, loc. cit.

25. *Regienſes.*] Regium Lepidum colonia dicitur a Ptolem. loc. cit. Nomen ab Æmilio Lepido habet: nunc *Reggio:* in Ducatu Mutinenſi.

26. *Solonates.*] Gruter. pag. 1095. SOLONATIVM. ARIMINENSIVM. Nunc *Città del Sole*, IV. mill. paſſ. ſupra Forum Livii.

27. *Salteſque.*] Non *Saltuſque:* ut prius: neque enim nemorum, ſed populorum nomina nunc quæruntur.

28. *Tanetani.*] Antonino, Tannetum, octavo a Parma lapide. Τάννητον Ptolem. lib. 3. cap. 1. in Togata Gallia. Nunc *Tanedo.*

29. *Veliates.*] Rectius forte legeretur, *Veliates, cognomine veteri Regiates:* id enim ordo litterarum exigit, ne interturbetur.

30. *Ceperant Romam.*] Brenno duce. Vide Liv. lib. 5. pp. 98. & 99. Polyb. lib. 2. p. 150. Paul. Diac. lib. XI. rerum Longobard. cap. 24. Id vero contigit anno Urbis CCCLXIV. XIV. Kal. Sextiles, ut ait Tacitus lib. 15. Annal. pag. 254. De Boïorum excidio, vide Polyb lib. 2. De Senonum clade, Florum, lib. 1. cap. 13.

31. *E gremio Veſuli.*] *Le Mont Viſoul*, in Sabaudia. Hæc verbis totidem Martianus, l. 6. c. de Italia, p. 205. & Mela, l. 2. c. 4.

32. *Cacumen Alpium.*] Ita MSS. & Martianus: Hoc eſt, qui plurimum inter Alpinos montes aſſurgat.

33. *Vagiennorum.*] De his egimus, ſect. 7.

34. *Viſendo fonte.*] Singulari, mirabili, conſpicuo: quoniam videlicet mediis diebus æſtivis velut interquieſcens ſemper aret, ut dictum eſt l. 2. ſect. 106. Sic idem Plinius, lib. X. ſect. XLIV. upupam dixit *criſta viſendum plicatili.*

35. *Forovibienſium.*] In parte Vibiani agri, inquit Martianus, quod idem eſt. De Foro Vibii, ſect. ſeq.

ſium

ſium agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior: Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëthontis illuſtratus: augetur ad Canis ortus liquatis nivibus: [1] agris quamvis torrentior, nil tamen ex rapto ſibi vindicans; atque ubi liquit agros, ubertate largior: trecentis M. paſſ. a fonte addens meatu duodenonaginta; nec amnes tantum Apenninos Alpinoſque navigabiles capiens, ſed lacus quoque immenſos in eum ſeſe exonerantes, omni numero [2] XXX. flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex iis, Apennini latere jactum [3] Tanarum: [4] Trebiam Placentinum: [5] Tarum, Niciam, Gabellum, Scultennam, [6] Rhenum: Alpium vero [7] Sturam, Orgum, [8] Durias duas, [9] Seſſiten, [10] Ticinum, Lambrum, Adduam, Ollium, Mincium. Nec alius amnium tam brevi ſpatio majoris incrementi eſt. Urgetur quippe aquarum mole, & in profundum agitur, gravis terræ, [11] quamquam deductus in flumina & foſſas inter Ravennam Altinumque per CXX. M. paſſ. tamen qua largius vomit, ſeptem maria dictus facere.

Anguſtâ foſsâ Ravennam trahitur, [12] ubi Paduſa vocatur, quondam Meſſanicus appellatus. [13] Proximum inde oſtium magnitudinem portus habet, [14] qui Vatreni dicitur; quo [15] Claudius Cæſar e Britannia triumphans, prægrandi illa domo verius quam nave intravit [16] Adriam. Hoc ante Eridanum oſtium dictum eſt, aliis Spineticum, ab urbe Spina, [17] quæ fuit juxta prævalens, [18] ut Delphicis creditum eſt theſauris, condita a Diomede. Auget ibi Padum [19] Vatrenus amnis, ex Forocornelienſi agro.

Proximum inde oſtium [20] Capraſiæ, dein Sagis: dein [21] Volane, quod ante Olane vocabatur. Omnia ea flumina, foſſaſque, primi [22] a Sagi fecere Thuſci: egeſto amnis impetu per tranſverſum in Atrianorum paludes, quæ ſeptem maria appellantur, nobili portu oppidi Thuſcorum [23] Atriæ, a quo Atriaticum mare ante appellabatur, quod nunc Adriaticum.

[24] Inde oſtia plena: Carbonaria, ac foſſiones Philiſtinæ, quod alii [25] Tartarum vocant: omnia ex Philiſtinæ foſſæ abundatione naſcentia: accedentibus [26] Atheſi ex [27] Tridentinis Alpibus, & [28] Togiſono ex Patavinorum agris. Pars eorum & proximum portum fecit [29] Brundulum, ſicut [30] Edronem [31] Medoaci duo, ac Foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet,

NOTÆ.

1. *Agris quamvis torrentior.*] Quamvis auctus, inquit, in adjacentes agros Padus irruat, fecundiores illos reddit humectando, & ubertatem eis largiendo: non exhauriendo vaſtat, aut depopulatur. Vide Notas & Emend. num. LXXVI.

2. *XXX. flumina.*] Martianus, loc. cit. & Solinus, cap. 2. pag. 4. Ad XL. hodie Geographi numerant, quorum XV. læva recipit ripa, reliqua dextera.

3. *Tanarum.*] *Tanaro*, nobis *le Taner.* In Padum influit juxta oppidum *Baſſignano*, in Liguria.

4. *Trebiam Placent.*] Trebia, clade Romanorum inſignis, Placentinos irrigat campos, unde ei legitimum Placentini cognomen. Vulgo *Trebbia.*

5. *Tarum, &c.*] *Taro*, per agrum Parmenſem decurrit. Niciam *Lenza* vocant accolæ Brixellenſes. Gabellum, *la Secchia,* Mantuani, quorum in agro ex adverſo Mincii confluentis in Padum delabitur. Scultennam *Panaro* Ferrarienſes, quorum in extrema ditione is Padum ſubit.

6. *Rhenum.*] Hunc Silius lib. 8. non Rhenum abſolute, ſed parvum Rhenum appellavit, ut a Germanico eum Rheno diſtingueret: *Parvique Bononia Rheni*, inquit: nam Bononiam Rhenus præfluit, quem accolæ *Reno* vocitant.

7. *Sturam, &c.*] Stura nomen hodieque retinet, haud procul Auguſta Taurinorum. Orgum *Orco* vocant accolæ. Vide Notas & Emendationes, num. LXXVII.

8. *Durias duas.*] Ita libri omnes: etſi ex Grammaticorum legibus *duos* rectius videatur. Duria minor *la Petite Doire* Taurinenſem agrum: major, *La Doire:* Montisferrati partem alluit, quæ Boream ſpectat.

9. *Seſſiten.*] Qui Seſſis Ennodio dicitur: Vercellenſibus accolis, *la Seſſia.*

10. *Ticinum.*] *Teſino.* Papiam alluit, *Pavie*, cui & ſuum nomen impertit. Lambrum *il Lambro* vocant, & *fiume di Marignano:* inter Ticinum & Placentiam: mox Addua, ſupra Cremonam, Pado excipitur: Ollius *Oglio*, inter Cremonam & Mantuam. Hanc denique Mincius alluit, *Minzo.* Ulvoſum Lambrum, cæruleum Adduam, pigrum Mincium appellat Sidonius lib. 1. epiſt. 5. De amne Addua multa Caſſiodorus pereleganter, lib. XI. epiſt. XIV.

11. *Quamquam deductus.*] Diviſus, diſtractuſque plurimis, inquit, manu factis foſſis, fluminibuſque, inter Altinum & Ravennam, CXX. M. paſſuum ſpatio Padus attenuatur exhauriturque: nihilominus qua parte majorem evomit vim aquarum, non ſtagna ſive paludes, ſed maria ſeptem facere dicitur.

12. *Ubi Paduſa.*] Virgilius lib. XI. Æneïd. verſ. 457.

Piſcoſove amne Paduſæ.

Quem in locum Servius: *Paduſa*, inquit, *pars eſt Padi, quæ quibuſdam locis facit paludem, quæ plena eſt cygnorum.* Loci hujus intellectus eſt; Padum ea parte, qua Ravennam foſſa trahitur, Paduſam vocari, quondam etiam ibi Meſſanicum appellatum.

13. *Proximum inde.*] Paduſa, ſeu Padi oſtium, nunc *Porto di Primaro.*

14. *Qui Vatreni.*] Ab amne Vatreno, de quo mox, in Padum influente.

15. *Claudius.*] Anno V. C. DCCXCVII. C. Criſpo II. T. Statilio Coſſ. Dio, lib. 60. pag. 680.

16. *Adriam.*] Mare Adriaticum. Sic Horat. lib. 1. Ode 33.

Fretis acrior Adriæ.

17. *Quæ fuit*] Interiiſſe jam ævo ſuo ſignificat. Ab ea oſtium Σπινῆτα vocat Dionyſ. lib. 1. pag. 15.

18. *Ut Delphicis.*] Spinetarum theſaurum Delphis oſtendi ſolitum auctor eſt Strabo, lib. 5 pag. 214. Oppidum a Diomede conditum, Pſeudo-Cato in Excerpt. Orig. pag. 135.

19. *Vatrenus.*] Idem Saternus vocitatus modo *Santerno*, qui Forum Cornelii alluit, hodie, ut diximus, *Imola.* Martialis, lib. 3. Epigr. 67. *De pigris nautis:*

Ceſſatis, pueri, nihilque noſtis,
Vatreno, Eridanoque pigriores,
Quorum per vada tarda navigantes, &c.

20. *Capraſiæ.*] Capraſiæ, & Sagis, quæ Padi oſtia fuerunt, nunc obſcurior inveſtigatio eſt, locorum facie immutata ſtagnis Comaclenſibus, *Stagni di Comacchio.* Supereſt majus ibi oſtium unum, quod hodie *Porto di Magnavacca* nominant: quod ſive Capraſias, ſive Sagin, poſſis interpretari

21. *Volane.*] Ab Oppido, quod huic Eridani alveo impoſitum eſt, hodieque ei oſtio nomen, *Porto di Volana:* amni ipſi, a Ferraria uſque ad oſtium, *il Po di Volana.*

22. *A Sagi.*] Ita libri omnes. Oppidi id nomen videtur fuiſſe de quo Pſeudo-Cato in Excerpt. Orig. pag. 136. *Poſt Padi oſtia Ravenna ..... Interiit Saga, oppidum Etruſcorum: ubi & Atria, a quo mare Atriaticum, quod nunc Adriaticum.*

23. *Atriæ.*] Longe hæc diverſa ab Adria colonia quintæ regionis, ſive Piceni, de qua ſect. 18. Retinet nomen *Adria* tenue magnæ urbis veſtigium: epiſcopali tamen titulo nobile, inter Padi & Atheſis oſtia.

24. *Inde oſtia.*] Quæ magis in Boream vergunt.

25. *Tartarum.*] Hodieque *Tartaro.* Meminit hujus Tacitus, lib. 3. hiſt. pag. 63.

26. *Atheſi.*] *L'Adige.* Veronenſium amnis eſt.

27. *Tridentinis.*] Eædem Rhæticæ appellantur, a capite Rhætiæ Tridento. Comitatum Tirolenſem a Venetis, ab Inſubribus Rhætos diſterminant.

28. *Togiſono.*) Hodie *Bachiglione.*

29. *Brundulum.*) Nunc quoque *Brondolo.*

30. *Edronem.*) Nunc *Chioza.*

31. *Medoaci duo.*) *Brenta* & *Brentella*, accolæ vocant. Foſſa

ac per hæc effunditur: pleriſque, ut in Ægypto Nilus, quod vocant Delta, triquetram figuram inter Alpes atque oram maris facere proditus, ſtad. duûm M. circuitu. Pudet a Græcis Italiæ rationem mutuari. [1] Metrodorus tamen Scepſius dicit, quoniam circa fontem arbor multa ſit picea, quales Gallice vocentur Padi, hoc nomen accepiſſe. Ligurum quidem lingua amnem ipſum [2] Bodincum vocari, quod ſignificet fundo carentem. Cui argumento adeſt oppidum juxta [3] Induſtria, vetuſto nomine Bodincomagum, ubi præcipua [4] altitudo incipit.

CAP. XVII. XXI. Tranſpadana appellatur ab eo regio undecima, tota in mediterraneo, cui maria cuncta [5] fructuoſo alveo important. Oppida: [6] Vibi forum, [7] Seguſio. Coloniæ ab Alpium radicibus, [8] Auguſta Taurinorum, antiqua Ligurum ſtirpe, inde navigabili Pado. Dein [9] Salaſſorum Auguſta Prætoria, juxta geminas Alpium fores, [10] Graïas atque Pœninas. [11] His Pœnos, Graïis Herculem tranſiſſe memorant. Oppidum [12] Eporedia, Sibyllinis a populo Romano conditum juſſis. Eporedias Galli bonos equorum domitores vocant. Vercellæ [13] Libicorum ex Sallyis ortæ, [14] Novaria ex Vertacomacoris, [15] Vocontiorum hodieque pago, [16] non (ut Cato exiſtimat) Ligurum: [17] ex quibus Levi & Marici condidere [18] Ticinum, non procul a Pado: ſicut Boii trans Alpes provecti, [19] Laudem Pompeiam, Inſubres [20] Mediolanum. Orobiorum ſtirpis eſſe, [21] Comum, atque Bergomum, & Licini forum, & aliquot circa populos auctor eſt Cato: ſed originem gentis ignorare ſe fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam a Græcia, interpretatione etiam nominis, [22] vitam in montibus degentibus. In hoc ſitu interiit oppidum Orobiorum Barra, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnum prodente ſe [23] altius quam fortunatius ſitum. Interiere & Caturiges Inſubrum exſules, & Spina [24] ſupra dicta. Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Inſubribus, & Boiis, & Senonibus deletum eſſe eo die, quo [25] Camillus Veïos ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

CAP. XVIII. XXII. Sequitur decima regio Italiæ, Adriatico mari appoſita: [26] cujus Venetia: fluvius [27] Silis ex montibus Tarviſanis. Oppidum [28] Altinum, flumen [29] Liquentia ex montibus [30] Opiterginis, & portus eodem nomine: colonia, [31] Concordia: flumina & portus,

NOTÆ.

Clodia ea mihi eſſe videtur, quam nunc Foſſam Paltanam appellant.

1. *Metrodorus.*) Et Pſeudo-Cato in Excerpt. Orig. pag. 135. & 136. Scaliger, Exercit. 37. pag. 154. ab Syrorum voce *Pad*, quæ campum ſignificet, Padum appellatum eſſe ait. Menagius in Origin. Ital. pag. 702. a Græca voce *Βάθος*, quæ profundum ſonat, Padi nuncupationem derivat.

2. *Bodincum.*) Polybius lib. 2 ab accolis ait *Βόδεγκον* vocari. Nic. Chorier, lib. 2. hiſt. Delphin, pag. 94. ait voculam *Inc*, ſine: Bod (unde Gallis etiamnum *le Bout*) finem, fundum, ſive extremum ſignificare: Bodincum proinde, voce ex utraque conflata, fundo carentem ſonare.

3. *Induſtria.*] *Caſal*, de quo ſect. 7. in regione Italiæ nona.

4. *Altitudo.*] Padi fluminis.

5. *Fructuoſo alveo.*] Padi alveo, ob importationem variarum mercium, rerum omnium copiam afferente: & regioni huic fertili alveo ſuo copioſiſſime ſuggerente omnium rerum uſus, cunctaque commoda, quæ in ora poſitis præſtare maria ipſa conſueverint.

6. *Vibi forum.*] Sive Forum Vibii, cujus oppidani ſup. ſect. Forovibienſes dicti. Nunc *Caſtel Fiori*, in Taurinorum finibus.

7. *Seguſio.*] Nunc *Suſe*, in Galliæ Italiæque confinio.

8. *Auguſta Taurin.*] Nummus Neronis in Theſ. Goltzii, pag. 240. COL. IVL. AVG. TAVRINOR.

9. *Salaſſorum.*] Σαλασσίων Αὐγοῦστα Πραιτωρία κολωνία, apud Ptolem. lib. 3. cap. 1. & in nummo Tiberii apud Goltz. pag. 237. Auguſta, quod juſſu & auſpiciis Auguſti condita. Prætoria, quod Prætorianorum colonia eo deducta, anno V. C. DCCXXIX. Vide Dionem, lib. 53. pag. 514. Nomen antiquum retinet, *Aoſta* & *Augoſta*, Italis: nobis *Aouſte*.

10. *Graias, &c.*] Graïarum Alpium tractus a monte Ceniſo, hoc eſt, ab Alpibus Cottiis uſque ad Pœninas pertinet, quas vulgo vocant, *Monte di S. Bernardo maggiore*.

11. *His Pœnos.* [Unde fortean Alpibus nomen. Nam Ptolemæus lib. 2. c. 12. τὰς Ποινὰς vocat. Et apud Gruter. pag. 376. VALLIS. POENIN. Negat tamen Livius lib. 21. p. 200. a tranſitu Hannibalis Pœni Alpes dictas eſſe Pœninas: ſed Penninas potius ab eo quem ſummo ſacrato vertice Penninum montani appellabant. Inſcriptionem refert Sponius, lib. de ignotis Diis, pag. 22. DEO. PENINO. Penninus itaque verticem montis ſonat, ut hodieque apud Aremoricos Galliæ populos, *Pen* caput & vertex eſt. Quid quod nihil de Pœnorum tranſitu Plinius aſſeverat, ſed vulgarem ſolum famam refert: nec obſcure innuit, ſibi eſſe incompertum, quos fama illa Pœnos intelligat: num Hannibalem cum ſuo exercitu, num vero Haſdrubalem, qui duodecim poſt annis ex Hiſpania in Italiam venit. Illac tranſiſſe Hannibalem, ubi nunc eſt Pignerolium oppidum, putat Nic. Chorier, lib. 3. pag. 145. Eruditam de eo argumento concertationem habet Honor. Bouche, lib. 1. cap. 4. pag. 395. &c.

12. *Eporedia.*] Ἐπορεδία Ptolemæo, in Salaſſis, lib. 3. cap. 1. Nunc *Lamporeggio*, & *Ivrea*, & *Invrea*, ad Duriam majorem.

13. *Libicorum.*] Libicorum gentis, inquit, quæ ex Salluviis ortum traxit, caput Vercellæ fuit. Nunc quoque *Verceil*, ad Seſſim, vel Seſſiten amnem. Λιβικοὶ apud Ptolem. lib. 3. cap. 1. genti nomen. De Salluviis diximus ſect. 5.

14. *Novaria.*] Ptolemæo Νοουαρία, in Inſubribus. Hodie *Novare*, in Ducatu Mediolanenſi.

15. *Vocontiorum.*] De his egimus ſect. 5. Horum pars quædam Vertacomacori fuere: cujus nominis veſtigium in eo agro ſervari, qui hodie *Vercors* appellatur in Delphinatu, auctor eſt Nic Chorier, lib. 1. pag. 11

16. *Non ut Cato.*] Vide Pſeudo-Catonem, in Excerpt. Orig. pag. 135.

17. *Ex quibus.*] Ex Liguribus. Livius, lib. 5. pag. 98. & lib. 3. pag. 401. antiquam gentem Lævos Ligures vocat, incolentes circa Ticinum amnem.

18. *Ticinum.*] *Pavie.*

19. *Laudem.*] Ad ripam Adduæ fluminis, *Lodi*, vel potius, *Lodivé*, vicus a *Lodi* diſſitus III. mill paſſ.

20. *Mediolanum.*] *Milan.* Mediolanium habent inſcriptiones veteres apud Mattium, lib. 3. Opinion. pag. 162.

21. *Comum, &c.*] Illud *Come en Lombardie*: iſtud *Bergamo*: tertium ignoti ſitus, ſoli Plinio memoratur.

22. *Vitam in mont.*] A vocibus Græcis ὄρος & βίος· παρὰ τὸ τὸν βίον ἐν ὄρεσι.

23. *Altius quam.*] Quoniam id oppidum Barra appellatum, in editi montis vertice olim conditum, Catonis autem ætate jam deficiens atque caducum, & paulo poſt funditus interiturum fuit: vere is in hiſtoriis ſuis, altius quam fortunatius ſitum prodidit.

24. *Supra dicta.*] Sup ſect.

25. *Camillus.*] De Veiis a Camillo Dictatore expugnatis, vide Liv. lib. 5. pag. 94.

26. *Cujus Venetia.*] Non eſt hoc loco nomen urbis Venetiarum; ſed provinciæ nomen eſt, quæ olim in ſuperiorem & inferiorem dividebatur: ex utraque autem poſtea confluentes populi, præcipue ex Patavio, Aquileïa, Altino, urbem cognominem condidere, *Veniſe*. Vide Notas & Emend. num. LXXVIII.

27. *Silis.*] *Sile*, Tarviſium alluit, *Trevigio*.

28. *Altinum.*] Oppidi ruinæ exſtant in ipſo Silis oſtio. Hunc ejus ſitum docent Tacitus, lib. 3. & Martialis, lib. 4. Epigr. 25. cujus titulus, *De litoribus Altini*.

29. *Liquentia.*] Nunc *Livenza*: cum portu cognomine.

30. *Opiterginis.*] Juxta oppidum Opitergium [illegible]nc *Oderzo*, & *Vderzo*, ad amnem *Livenza*. Incolæ Opitergini. [illegible]o, lib. 4. c. 2.

31. *Concordia.*] Nomen hodieque retinet, inter amnes Li-

[1] Romatinum: [2] Tilaventum majus, minuſque, [3] Anaſſum, in quod Varramus defluit: [4] Alſa, [5] Natiſo cum Turro, præfluentes [6] Aquileiam coloniam, xv. M. paſſ. a mari ſitam. [7] Carnorum hæc regio, [8] junctaque Iapydum: amnis Timavus, caſtellum nobile vino [9] Pucinum: [10] Tergeſtinus ſinus, colonia Tergeſte, [11] XXIII. M. paſſ. ab Aquileia. Ultra quam VI. M. paſſ. [12] Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX. M. paſſ. [13] antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc vero Iſtriæ: quam cognominatam a flumine Iſtro, in Adriam effluente e Danubio amne, eodemque Iſtro, adverſum Padi fauces, contrario eorum percuſſu mari interjecto dulceſcente, [14] plerique dixere falſo, & Nepos etiam Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo navis flumine in mare Adriaticum deſcendit, non procul Tergeſte, nec jam conſtat quo flumine. Humeris travectam Alpes, [15] diligentiores tradunt. Subiiſſe autem [16] Iſtro, dein Savo, dein Nauporto, cui nomen [17] ex ea cauſa eſt, inter Æmonam Alpeſque exorienti.

[18] XXIII. Iſtria, ut peninſula, excurrit. Latitudinem ejus XL. M. paſſ. circuitum vero CXXV. M. prodidere quidam. Item adhærentis Liburniæ & [19] Flanatici ſinus. Alii Liburniæ CLXXX. M. paſſ. [20] Nonnulli in Flanaticum ſinum Iapydiam promovere, a tergo Iſtriæ, CXXX. M. paſſ. Dein Liburniam CL. M. fecere. Tuditanus, qui domuit Iſtros, in ſtatua ſua [21] ibi inſcripſit: Ab Aquileia ad Titium flumen ſtad. M. Oppida Iſtriæ civium Rom. [22] Ægida, [23] Parentium: colonia, [24] Pola, quæ nunc Pietas Julia, quondam a Colchis condita. Abeſt a Tergeſte C. M. paſſ. Mox oppidum [25] Neſactium: & nunc [26] finis Italiæ fluvius Arſia. Polam ab Ancona trajectus CXXX. M. paſſ. eſt. CAP. XIX.

In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ: [27] Cremona, [28] Brixia, Cenomanorum agro: Venetorum autem, [29] Ateſte: & oppida [30] Acelum, [31] Patavium, Opitergium, Belunum, Vicetia: Mantua Thuſcorum trans Padum [32] ſola reliqua. Venetos [33] Trojana ſtirpe ortos, auctor eſt Cato: Cenomanos juxta Maſſiliam habitaſſe [34] in Volcis. [35] Fertini, & [36] Triden-

NOTÆ.

quentiam & Tilaventum. Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. in Carnis, Κονκορδία κολωνία.

1. *Romatinum.*] Nunc *Lemene:* Concordiam præfluit: portum denique efficit, *Porto Lematino.*

2. *Tilaventum.*] Τιλαουέμπτος Ptolemæo: accolis *Tagliamento* & *Taïamento.* In oſtio portum efficit ſibi cognominem Inter Romatinum, & hoc Tilaventum majus, fluviolus labitur, cujus in ore portus eſt *de Langugnama.* Id Tilaventum minus dici a Plinio ſuſpicamur.

3. *Anaſſum.*] Nunc *Stella*, quicum in paludibus miſcetur Varramus, accolis *Muzonela* vocitatus, prope Maranum oppidum. In MSS. Reg. Colb. &c. Varianus amni nomen eſt.

4. *Alſa.*] Nunc *Auſa*: haud procul Aquileia labitur.

5. *Natiſo.*] Νατίσων Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. De hoc Jornandes, lib. de rebus Getic. *Aquileiæ muros*, inquit, *ab Oriente Natiſo amnis elambit.* Pro *Turro*, MSS. Reg. Colb. &c. habent *Tarro.*

6. *Aquileïa.*] *Aquileïa* nunc quoque Italis; Gallis *Aquilée.* Oppidum nunc pæne dirutum, vix domos XXXV. complectitur.

7. *Carnorum hæc regio.*] In qua Concordia, Aquileïaque, coloniæ continentur, teſte Ptolemæo, lib. 3. cap. 1.

8. *Junctaque.*] Quæ Carnis, inquit, conjungitur regio, Iapydum eſt: a Timavo incipit. A Strabone, lib. 7. pag. 314. Ἰάποδες nominantur: Ἰάπυδες Ptolemæo, lib. 2. cap 17.

9. *Pucinum.*] Πούκινον Ptolemæo: incolis *Caſtel Duino*, prope Timavum. De Pucino inde cognominato, dicetur lib. 14. ſect. 8.

10. *Tergeſtinus.*] *Golfe de Trieſte*, id enim ei nunc quoque oppido nomen Τέργεστον κολωνία Ptolemæo loc. cit.

11. *XXIII. M.*] Antoninus XXIV. M. P. Strabo, lib. 5. pag. 215. ſtadiis 180. hoc eſt, XXII. M. D. paſſ.

12. *Formio.*] Nunc *Riſano.* Ptolemæo, Φορμίων.

13. *Antiquus.*] Ante diviſionem Italiæ ab Auguſto inſtitutam.

14. *Plerique dixere.*] Auctor libri mirab Auſcult. pag. 1190. Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 10. Timagetes, ἐν τῷ πρώτῳ περὶ λιμένων, apud Schol. Apollon. ad lib. 4. v. 250. Theopompus apud Strabon. lib 7. pag 317. aliique.

15. *Diligentiores.*] Propius tamen a vero Scymmus abeſſe videtur, qui quemadmodum refert Apollonii Schol. ad lib 4. Argon. v. 284. ait a Tanaï amne in mediterraneum mare, atque inde in Adriaticum deſcendiſſe.

16. *Iſtro.*] A Tanaï primum, Pontoque Euxino in Danubium, ſive Iſtrum, ii tradidere Argon navim primum deſcendiſſe, mox amnem Savum ſubiiſſe, qui in Danubium influit: denique ex Savo in Nauportum fluvium eſſe tranſvectam: mox humeris per Alpes ſublatam in Tergeſtinum uſque ſinum. Savus Carniolam Croatiamque perlabitur: *la Save.* Nauportus, quem *Laubach* vocant, in ipſo Carniolæ agro in Savum influit. Æmona ipſa *Laubach* eſt, Carniolæ metropolis, aut hæc certe ex illius ruderibus excitata, ut recte Holſten. pag 28.

17. *Ex ea cauſa.*] Quod navem tulerit.

18. *Iſtria.*] Et ipſa quoque decimæ Italiæ regioni contributa.

19. *Flanatici ſinus.*] De quo ſinu dicetur ſect 25.

20. *Nonnulli.*] Cenſeri in horum numero Strabo poteſt, oram Iapydum inter Iſtros ac Liburnos ſtadiis mille conſtare teſtatus, lib. 7. pag. 314. hoc eſt, CXXV. M. paſſ.

21. *Ibi inſcripſit.*] Subintellige, regionis quam domuit, latitudinem inſcripſiſſe: ſtadiorum mille ab Aquileïa ad Titium amnem, qui Liburniæ finis, ut dicetur ſect. 25. Rem geſtam narrant Florus in Epit. Livii, lib. 59 & Appianus in ſexto bello Illyrico. Fragmentum quoque Faſtorum Triumphalium:

C. SEMPRONIUS. C. F. C. N. TVDITANVS.
COS. DE. IAPVDIBVS. KAL. OCT. A. DCXXVI.

22. *Ægida.*] Mox Juſtinopolis appellata, nunc *Cabo d'Iſtria.* Vide inſcriptionem vet. apud Cluver. lib. 1. Ital. pag. 210.

23. *Parentium.*] Nunc *Parenzo*, cum portu celebri. Παρέντιον, πόλις καὶ λιμὴν Ἰστρίας, Stephano.

24. *Pola.*] Mela, lib. 2. cap. 3. *Sinus Polaticus*, inquit, *& Pola quondam a Colchis, ut ferunt, habitata, in quantum res tranſeunt: nunc Romana colonia.* Hodie *Pola.*

25. *Neſactium.*] Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. Νέσακτον πόλις Ἰταλίας. Hujus oppidi mœnia amne præterflui Livius prodidit, lib. 41. pag. 525. haud dubie Arſia fluvio, qui finis Italiæ mox dicitur. Quamobrem non aliud id fuit, quam quod hodie *Caſtel nuovo* dicitur, in ipſo Arſiæ oſtio poſitum, *Arſa.*

26. *Finis Italiæ.*] Et decimæ regionis.

27. *Cremona, &c.*] Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. Κρεμώνα κολωνία, in Cenomanis. Deductam eo coloniam, anno V. C. DXXXVI. P. Corn. Scipione, T. Sempron. Longo Coſſ. auctor eſt Livius, lib. 21. pag. 191. & epitomator ejus in fine libri 20. *Cremone*

28. *Brixia.*] *Breſſe*, Cenomanorum gentis caput Brixia appellatur a Livio, lib. 32. pag. 392. Et apud Ptolem. loc. cit. Κενομάνων Βρηξία. Coloniam vocat inſcriptio vetus apud Cluver. lib. 1. Ital. antiq. pag. 252.

29. *Ateſte.*] Nunc voce deminuta, *Eſte.*

30. *Acelum.*] Ptolemæo, Ἄκελον, non Ἄκεδον. Hodie *Azolo*, ſupra Tarviſium.

31. *Patavium.*] *Padoüe.* Ὀπιτέργιον deinde Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. in mediterraneis Venetorum oppidis, nunc *Oderzo*, in Marchia Tarviſana. Βέλουνον quoque ibidem, *Beluna.* Vicetia, *Vicenza*, inter Veronam & Patavium.

32. *Sola reliqua.*] Ex iis urbibus quas Tuſci trans Padum condiderunt, cum rerum tota fere Italia potirentur. Idcirco Virgilio, lib. 10. Æneïd. *Mantua dives avis* dicitur, & *Tuſco* ei *de ſanguine vires.*

33. *Trojana ſtirpe.*] Antenore duce, ſi Livio credimus, initio l. 1.

34. *In Volcis.*] Utraque Rhodani ripam Volci quondam tenuere. Auctor Livius, lib. 21. pag. 197. Finibus ſuis egreſſos e Gallia Cenomanos, cum Belloveſo, Ambigati Biturigum & totius Celticæ regis nepote, docet Livius, lib. 5. pag. 98. ubi Cenomanos Aulercos vocat. Conſedere ii porro apud Volcas primum: mox per Taurinos ſaltus in Italiam prorupere, Brixiamque, Veronam, Cremonam, & Mantuam conſtruxere. Vide P. Ægid. Laccary, lib. 2. de Colon. Gallor. cap. 6. pag. 94.

35. *Fertini.*] Ita libri omnes. Haud dubie pro *Feltrini*, ut habet Caſſiodorus. Antonino quoque *Feltria*, in Rhætia oppidi nomen eſt, a Tridento, M. P. LIV. nunc *Feltre*, ſupra Tarviſium.

36. *Tridentini.*] Tridentum *Trente*, ad amnem Atheſim.

tini, & [1] Berunenſes, Rhætica oppida: Rhætorum & Euganeorum [2] Verona, [3] Julienſes Carnorum. Dein quos ſcrupuloſe dicere non attineat, [4] Alutrenſes, Aſſeriates, [5] Flamonienſes Vanienſes, & alii cognomine Culici: [6] Forojulienſes cognomine Tranſpadani, Foretani, [7] Nedinates, Quarqueni, [8] Tauriſani, Togienſes, Varbari. In hoc ſitu interiere per oram Iramine, Pellaon, Palſatium: ex Venetis Atina, & Cælina: Carnis, Segeſte, & Ocra: Tauriſcis Noreia. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum etiam invito Senatu, a Claudio Marcello, L. Piſo auctor eſt. In hac regione [9] & XI. lacus inclyti ſunt, amneſque eorum partus aut alumni: ſi modo acceptos reddunt, [10] ut Adduam Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes [11] incolas Padi.

Alpes in longitudinem [12] x̄. paſſ. patere a ſupero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes XXII. M. paſſ. deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos centum M. T. Livius [13] tria M. ſtadiorum: uterque diverſis in locis. Nam & centum millia excedunt aliquando, ubi Germaniam ab Italia ſubmovent: nec LXX. M. explent reliqua ſui parte graciles, veluti Naturæ providentia. Latitudo Italiæ, ſubter radices earum a Varo, per vada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Arſiam, [14] DCCXLV. millia paſſuum colligit.

CAP. XX. XXIV. Incolæ Alpium multi populi, ſed illuſtres a Pola ad Tergeſtis regionem [15] Secuſſes, Subocrini, Catali, Monocaleni: juxtaque Carnos quondam Tauruſci appellati, nunc [16] Norici. His contermini [17] Rhæti & Vindelici, omnes in multas civitates diviſi. [18] Rhætos Thuſcorum prolem arbitrantur, a Gallis pulſos duce Rhæto. [19] Verſo deinde Italiam pectore Alpium, Latini juris Euganeæ gentes, quarum oppida XXXIV. enumerat Cato. Ex iis [20] Triumpilini, venalis cum agris ſuis populus: Dein [21] Camuni, compluresſque ſimiles finitimis attributi municipiis. [22] Lepontios, & [23] Salaſſos, Tauriſcæ gentis idem Cato arbitratur. Ceteri fere Lepontios relictos ex comitatu Herculis, [24] interpretatione Græci nominis credunt, præuſtis [25] in tranſitu Alpium nive membris: ejuſdem exercitus & Graïos fuiſſe, Graïarum Alpium incolas, præſtanteſque genere Euganeos, [26] inde tracto nomine. Caput eorum [27] Stonos: Rhætorum Vennonetes, [28] Saruneteſque, ortus Rheni amnis accolunt: Lepontiorum, qui Viberi vocantur, fontem Rhodani, eodem Alpium tractu. Sunt præterea Latio donati incolæ, ut [29] Octodurenſes, & finitimi [30] Centrones, [31] Cottianæ civitates:

NOTÆ.

1. *Berunenſes.*] In MSS. ubique *Beruenſes.* Hodie *Belluno*, ſupra Feltriam, ut quidem videtur.

2. *Verona.*] *Verone*, quam Atheſis hodie mediam ſecat. Cenomanis a Ptolemæo adſcribitur.

3. *Iulienſes.*] Quorum Ἰȣ́λιον Κάρνικον Ptolemæo, lib. 2. cap. 14. Exſtaie hujus veſtigia aiunt circa Tilavempti amnis initia.

4. *Alutrenſes.*] Deinceps alphabeti ordine populi recenſentur: in mediterraneo regionis decimæ omnes poſiti. Ita MSS. omnes. Cave porro hoc putes ab Alvona, de qua ſect. 25. cognominatos, aut ab Aloo oppido, de quo Stephanus verbo Φλάνων, cum id in ora ſit poſitum: in mediterraneo, Alutrenſes.

5. *Flamonienſes.*] Non a Flanona, de qua ſect. 25. quæ urbs litoralis eſt, ſed a Flamonia, quæ nunc *Flagogna*, haud procul ripa Tilavempti amnis.

6. *Forojulienſes.*] *Frioul.* Tranſpadani cognomen his fuit, quod & alii Forojulienſes Ciſpadani erant in Umbria, de quibus ſect. 19.

7. *Nedinates.*] Ita MSS. non *Venidates:* atque ita ſane ſeries ipſa elementorum exigit.

8. *Tauriſani.*] vel Tarviſani: oppidum Tarviſium, *Treviſe.*

9. *Et XI.*] Ita MSS. Hoc eſt, & in undecima regione: nam Ticinum, non decimæ, ſed præcedentis undecimæ regionis amnis eſt.

10. *Vt Adduam, &c.*] Larius lacus, *Lago di Como.* Verbanus, *Lago Maggiore.* Benacus, *Lago di Guarda.* Sebinus, ab oppido Sevo, ſive Sebo, *Lago di Seo*, mox *d'Iſeo* appellatus. Eupilis denique, *Lago di Puſiano.*

11. *Incolas Padi.*] In Padum denique confluere ait eos amnes.

12. *X. paſſ.*] Hoc eſt, decies centena millia paſſuum. Siquidem denarii notam, ſuperducta linea, ſignare decies: atque in hujuſcemodi, centena millia ſemper intelligi, ſæpius ante admonuimus.

13. *Tria millia ſtad.*] Hoc eſt, CCCLXXV. M. P.

14. *DCCXLV. millia.*] Ducto itinere paulo longiore per diverticula oppidorum.

15. *Secuſſes.*] In MSS. *Fecues.* Subocrini, ab Ocra fortaſſis oppido vetere cognominati, de quo ſect. ſup. Catali (ſic enim MSS. habent Reg. Colb. &c. non *Catili:*) in veteri inſcriptione laudantur, Tergeſtæ reperta, quam Gruterus recitat, p. 408.

16. *Norici.*] De his dicetur ſect. 27.

17. *Rhæti.*] Rhæti hodie, *les Griſons, & le Comté de Tirol.* Vindelici, a Brigantino lacu ad Ænum amnem, qua in Danubium influit, tenuere, ubi nunc Ducatus Bavariæ, circumjectique agri.

18. *Rhætos Tuſcorum.*] Id quoque Juſtinus prodit, lib. 20. cap. 5. pag. 181. *Tuſci quoque duce Rhæto, avitis ſedibus amiſſis, Alpes occupavere: & ex ducis nomine gentes Rhætorum condiderunt.*

19. *Verſo deinde.*] Qua deinde verſus Italiam ſpectant Alpium juga, ibi Latii jure donatæ Euganeæ gentes. Ab Euganeis Veronam eſſe conditam, ſup. ſect. vidimus. Verùm caput Euganearum gentium fuiſſe videtur oppidum nobile, quod adhuc vetuſtum retinet nomen, *Lugano*, ad lacum cognominem; *Lago di Lugano*; inter lacum Verbanum, *Lago Maggiore*; & lacum Larium, *Lago di Como.*

20. *Triumpilini.*] Quorum ager nunc *Troppia* dicitur. Cluver. lib. 3. Ital. cap. 24. Vallis eſt, quam Mela amnis per XXV. M. paſſ. ſecat, cujus fauces ab urbe Brixia, V. M. P. diſtant. De his in Trophæo inferius.

21. *Camuni.*] Καμȣ̃νοι Straboni, lib. 4. pag. 206. quos cum Lepontiis copulat. Vallis eſt Rhætici juris, quæ a priſcis cultoribus retinuit nomen, *Val Camonica*, ſupra Sevinum lacum. Ita Honor. Bouche, lib. 3. cap. 1. pag. 100. De his rurſum inferius. Καμȣνιον Dioni, lib. 54. pag. 534.

22. *Lepontios.*] Hi valles eas tenuere quæ ſunt circa Verbanum lacum, *Lago Maggiore:* inter quas *Val d'Oſula*, & ea quam Ticinus ſecat amnis: incolis *Val Leventina*, quaſi Lepontina dicta. Ita Honor. Bouche, pag. 102.

23. *Salaſſos.*] Quorum regio nunc *Valle d'Oſta:* oppidum Auguſta Prætoria, ut diximus ſect. 21.

24. *Interpretatione.*] A Græca voce λείπω, *linquo:* quod ii relicti ibi ex comitatu ſeu exercitu Herculis forent, Lepontii appellati.

25. *In tranſitu Alpium.*] Locum hunc ad exemplarium MSS. Reg. Colb. Chiffl. & Pariſ. fidem accurate refinximus.

26. *Inde tracto.*] Quaſi εὐγένειοι, vel εὐγενεῖς ob generis præſtantiam dicerentur.

27. *Stonos.*] Livius in Epitome lib. 62. *Q. Marcius Conſul Stonos gentem Alpinam expugnavit.* Apud Gruter. pag. 298. ex Faſtis: DE. LIGVRIBVS. STOENEIS. Fuiſſe ii videntur in agro Tridentino prope fontes Cluſii amnis. Stephanus: Στῶνος πόλις Λιγύρων.

28. *Saruneteſque.*] Ita libri omnes. At rectius forte Suanetes, de quibus mox iterum in Trophæo: nam & Ptolemæus, lib. 2. cap. 12. in Rhætia Suanitas agnoſcit: & Οὐέννωνες, qui Vennonetes a Plinio appellantur.

29. *Octodurenſes.*] In Notit. Prov. Civitas Valenſium Octodurus: nunc *Martignac en Valais.* Agri circumjacentis incolæ, *les Vaudois.*

30. *Centrones.*] Κέντρωνες Ptolemæo, in Graiis Alpibus, lib. 3. cap. 1. In Notit. Gall. Civitas Centronum Tarantaſia, *Tarantaiſe.*

31. *Cottianæ.*] Cottii regis imperio ſubjectæ: a quo & Alpes

[1] Caturiges, [2] & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui Montani vocantur: Capillatorumque plura genera ad confinium Liguſtici maris.

Non alienum videtur hoc loco ſubjicere inſcriptionem [3] e trophæo Alpium, quæ talis eſt: IMPERATORI CÆSARI DIVI F. AVG. PONTIFICI MAXIMO, IMP. XIIII. TRIBVNICIÆ POTESTATIS, S. P. Q. R. QVOD EIVS DVCTV AVSPICIISQVE GENTES ALPINÆ OMNES, QVÆ A MARI SVPERO AD INFERVM PERTINEBANT, SVB IMPERIVM POP. ROM. SVNT REDACTÆ. GENTES ALPINÆ DEVICTÆ: [4] TRIVMPILINI, CAMVNI, VENOSTES, VENNONETES, [5] ISARCI, [6] BREVNI, [7] GENAVNES, [8] FOCVNATES: [9] VINDELICORVM GENTES QVATVOR, CONSVANETES, RVCINATES, LICATES, CATENATES, [10] AMBISVNTES, RVGVSCI, [11] SVANETES, [12] CALVCONES, BRIXENTES, LEPONTII, VIBERI, NANTVATES, [13] SEDVNI, VERAGRI, SALASSI, ACITAVONES, [14] MEDVLLI, [15] VCENI, [16] CATVRIGES, [17] BRIGIANI, SOGIONTII, [18] BRODIONTII, [19] NEMALONI, [20] EDENATES, ESVBIANI, VEAMINI, GALLITÆ, TRIVLATTI, ECTINI, VERGVNNI, EGVITVRI, NEMENTVRI, ORATELLI, [21] NERVSI, VELAVNI, SVETRI. Non ſunt adjectæ Cottianæ [22] civitates XII. quæ [23] non fuerunt hoſtiles: [24] item attributæ municipiis lege Pompeia. Hæc eſt Italia diis ſacra, hæ gentes ejus, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. [25] Æmilio Paulo, C. Atilio Regulo Conſulibus nunciato [26] Gallico tumultu, ſola ſine externis ullis auxiliis, atque etiam tunc ſine tranſpadanis, equitum LXXX. M. peditum DCC. M. armavit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere conſulto patrum, Italiæ parci jubentium.

NOTÆ.

Cottiæ nomen ſortitæ, hodie *le Mont Cenis*.

1. *Caturiges.*] Caturigum in Graiis Alpibus caput eſt Ebrodunum, *Embrun*. Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. aliiſque. Haud procul Ebroduno vicus eſt *Chorges*, qui haud obſcura quidem priſci nominis veſtigia retinet. Vide Nic. Chorier, lib. 1. pag. 12. & Honor. Bouche, lib. 3. cap. 2. pag. 117.

2. *Et ex Caturigibus.*] In MSS & vetuſtis editionibus pro *Caturigibus & ex Caturigibus orti*; legitur tantum, & (ut opinor) verius, *Eturi e Liguribus orti*. Deinde, *Vagienni, Ligures*, &c. De Vagiennis, & Capillatis Liguribus, diximus ſect. 7. De Montanis Silius, lib. 8.

Tum pernix Ligur, & ſparſi per ſaxa Vagenni.

3. *E Trophæo*] Differt ab ipſo trophæo Arcus triumphalis, qui eſt Seguſione, ſive Suzæ in Pedemontio, & alia ibi inſcriptio eſt, cujus hæc tantum verba erui potuerunt ab oculato teſte, anno 1671 IMP CAESARI AVGVSTO DIVI F. PONTIFICI MAXIMO TRIBVNIC. POTESTATIS XV. IMP. XIIII..... Hanc Plinianam oportet fuiſſe in Comitatu Nicæenſi, in pago Torbia, prope Nicæam. Deſcribit eam Gruterus, uſque ad ea verba, *Gentes Alpinæ*, pag. CCXXVI. 7. ſed ex editione Dalecampii. Addidit enim Tribuniciæ Poteſtatis annum XVII. quem nulli MSS. codices, nullæ ante Dalecampium editiones habent.

4. *Triumpilini.*] De Triumpilinorum, Camunorum, Vennonetumque ſitu paulo ante diximus. Venoſtes vallem tenuere, quæ nunc *Val Venoſca*, in qua Atheſis amnis oritur.

5. *Iſarci.*] Hodie *Val de Sarra*, vel *de Sarcha*, prope *Val Camonica*, ſeu Camunos, & Ollium amnem: Rhæticæ ditionis. Vide Honor. Bouche, lib. 3. cap. 1. pag. 100.

6. *Breuni.*] Horum meminit Tranquillus in Tiberio, cap. 9. Βρευνοὶ Ptolemæo, lib. 2. cap. 13. in Vindelicis. Hodie *Val Breunia*, vel *Bregna*, ad fontem Ticini amnis, prope vallem Lepontinam. Ita Honor. Bouche, loc. cit. ſecutus Joan. Georg. Septalam, in Tab. Duc. Mediol.

7. *Genaunes.*] Ita MSS. omnes: in editis diminuta perperam voce, *Naunes*. De his & de Breunis pariter Horatius, lib. 4. Ode 14.

Druſus Genaunos, implacidum genus;
Breunoſque veloces; & arces
Alpibus impoſitas tremendis
Dejecit acer, &c.

Forte *Val Anagnia*, inter lacum Comenſem, Atheſimque flumen, prope Tridentum. Ita ex Lazio Honor. Bouche, pag. 101.

8. *Focunates.*] Sunt qui putent eſſe *Foſſigni*, prope Lemannum lacum, in Pœninis Alpibus: quibus vix aſſentior: mirum enim videtur, a Rhæticis Alpibus ad Pœninas temere Plinium ac ſubito ſubſilire.

9. *Vindelicorum, &c.*] Et in Vindelicia Κονσουάντας, & Ῥουνικάτας, pro Ῥουκινάτας, & Λικατίους Ptolemæus agnoſcit, lib. 2. cap. 13. Κλαυτηνατίους, (qui Plinio Catenates, forte pro *Clatenates*) Strabo lib. 4. pag. 206. Licates Licum amnem accoluere, primario oppido Δαμασία, teſte Strab. loc. cit. quod poſtea Augusta Vindelicorum, *Auſbourg*, Honor. Bouche, loc. cit. Ceterorum ſitus incompertus.

10. *Ambiſontes.*] Ita MSS. Ἀμβισόντιοι Ptolemæo, lib. 2. cap. 14. in Norico. Rugusci, eidem Ptolemæo, lib. 2. cap. 12. Ῥουγοῦσκοι in Rhætia: ubi libri vulgati, perperam Ῥιγοῦσκοι exhibent.

11. *Suanetes.*] Forte qui Sarunetes proxime ante dicti, Rheni fontium accolæ.

12. *Calucones.*] Ptolemæo, lib. 2. cap. 12. Καλούκωνες inter Brixantas & Suanetas. Brixentum oppidum ſupra Tridentum eſt, in Comitatu Tiroli, hodieque *Brixen*. De Lepontinorum Viberorumque ſitu paulo ante hac ſect. diximus. Quibus Cæſarem addimus, ſcribentem lib. 3 bell. Gall. Rhenum oriri ex Lepontiis, & longo ſpatio per fines Nantuantium & Helvetiorum, citatum ferri. Et hi quoque Ναντουᾶται Straboni, lib. 4. pag. 192. qui eos Rheni fontium accolas facit.

13. *Seduni.*] Oppidum hodie *Sion*, regionis totius caput, quam vocant *le Vallais*. Veragri; ubi nunc *le Chablais*; pars Delphinatus. De Salaſſis diximus ſuperius.

14. *Medulli.*] *La Maurienne*, ut egregie probat Honor. Bouche, pag. 103. Pars Sabaudiæ eſt.

15. *Vceni.*] *Le Bourg d'Oyſans*, in parte Gratianopolitani agri quam vocant *le Graiſivaudan*.

16. *Caturiges.*] *Embrun*, ut diximus.

17. *Brigiani.*] Vel Brigantii, ut quidem reor, a Brigantio Delphinatus oppido, *Briançon*: in Alpibus maritimis, ut & Caturiges poſiti. Pro *Sogiantii*, vetuſtæ editiones habent *Sontionti*.

18. *Brodiontii.*] Sic MSS. habent. non Ebroduntii, qui iidem ſunt atque Caturiges, ut diximus ſect. 5. ubi Bodionticorum caput Diniam eſſe vidimus. At ibi vetuſtæ editiones *Bodientios* habent.

19. *Nemaloni.*] Forte *Miolans*, pagus haud procul Ebroduno poſitus, in ditione Sabaudiæ. Honor. Bouche, pag. 104.

20. *Edenates.*] *Edemnates* appellantur in vetuſtis editionibus: In diœceſi Ebrodunenſi urbem Sedenam, *la ville de Seyne*; hos olim tenuiſſe, idem auctor probat loc. cit. Eſubianos vero, pag. 105. prope amnem *d'Hubaye*, in confinio Sabaudiæ, Provinciæque, in valle cui nomen, *Vallée de Barcelone*. Veaminos in diœceſi Sanitienſi, *Senez*: item Triulattos, ad pagum *Alloz*: Ectinos in Glandevenſi: in Sanitienſi rurſum, Vergunnos, in pago *Vergons*. In Glandevenſi iterum, oppido *Guillaumes*, Eguituros: item Oratellos, ubi nunc *le Puget de Theniers*: denique Velaunos, ubi nunc pagus *Buëil*; cui Bellio vetus nomen fuit.

21. *Neruſi.*] Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. Νερουσίων πόλις Οὐίντιον; hodie *Vence*: cui proximum eſt oppidum alterum, S. Pauli cognomine, *S. Paul de Vence*. De Suetris egimus ſect. 5.

22. *Civitates XII.*] Civitatum nomine cave oppida intelligas, quæ hodierno uſu civitatis appellatione cenſentur: ſed communitates quaſdam, quæ pagos multos continerent. Ita Cæſar, lib. 1. *Omnis civitas Helvetia in quatuor pagos diviſa eſt.* Has civitates recte conjicit Honor. Bouche, lib. 3. pag. 110. eſſe populos, qui valles has Alpium tenuerunt, quibus hæc hodie nomina: *Val de Grana, Val de Vraite, Val de Gilde, Val d'Iſaſe; Val de Pau, Val d'Angrogne, Val de Pragelas & de Luſerne, Val de Perouſe, Val de Suze; Val de Lans; Val de Melon; & Val de Pont.*

23. *Non fuerunt hoſtiles.*] Quoniam qui has Alpes tenebat Rex Cottius, in amicitiam Octaviani receptus eſt Principis, inquit Ammianus, lib. 15. pag. 52. *Octavii* debuit dicere.

24. *Item attributæ.*] Nec ſunt etiam adjectæ, inquit, eæ quæ ſunt municipiis attributæ, ut eo jus peterent, ſive ut eorum foro ac juriſdictioni parerent.

25. *Æmilio Paulo.*] In Faſtis legitur *Papo*. Sed reclamant Pliniani libri omnes, tum manu exarati, & in his etiam noſter, tum typis editi. Conſulatum geſſiſſe ponuntur ii anno V. C. DXXIX.

26. *Gallico tumultu.*] Bello Gallico Ciſalpino, de quo vide

XXV. [1] Arſiæ gens Liburnorum jungitur, uſque ad flumen Titium. Pars ejus fuere [2] Mentores, [3] Hymani, [4] Encheleæ, [5] Buni, & quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum uno nomine Illyricum vocatur generatim, populorum pauca effatu digna, [6] aut facilia nomina. Conventum [7] Scardonitanum petunt Iapydes, & Liburnorum civitates XIV. e quibus Lacinienſes, [8] Stlupinos, Burniſtas, [9] Olbonenſes nominare non pigeat. [10] Jus Italicum habent eo conventu [11] Alutæ, [12] Flanates, a quibus ſinus nominatur: Lopſi, [13] Varvarini, immuneſque Aſſeſiates; & ex inſulis [14] Fertinates, Curictæ. Ceterum per oram oppida [15] a Neſactio, Alvona, Flanona, Tarſatica, Senia, Lopſica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corinium, Ænona, [16] civitas Paſini: Flumen [17] Tedanium, quo finitur Iapydia. Inſulæ [18] ejus ſinus cum oppidis, præter ſupra [19] ſignificatas, Abſyrtium, [20] Arba, Crexa, Giſſa, Portunata. Rurſus in continente colonia [21] Jadera, quæ a Pola CLX. M. paſſ. abeſt: inde triginta M. [22] Colentum inſula: XVIII. oſtium [23] Titii fluminis.

Cap. XXII. XXVI. Liburniæ finis, & initium Dalmatiæ [24] Scardona, in amne eo, XII. M. paſſ. a mari. Dein [25] Tariotarum antiqua regio, & caſtellum Tariona: [26] promontorium Diomedis; vel, ut alii, peninſula [27] Hyllis, circuitu C. M. paſſ. [28] Tragurium civium Romanorum, marmore notum: Sicum, in quem locum Divus Claudius veteranos miſit. [29] Salona colonia, ab Jadera CXII. M. paſſ. Petunt in eam jura deſcripti [30] in decurias [31] CCCLXXXII. Dalmatæ XXII. [32] Decuni CCXXXIX. Ditiones LXIX. Mazæi LII. Sardiates. In hoc tractu ſunt, [33] Burnum, [34] Andetrium, [35] Tribulium, [36] nobilitata populi Romani præliis caſtella. Petunt & ex inſulis, [37] Iſſæi, Colentini, Separi, Epetini. Ab his caſtella, [38] Piguntiæ, [39] Rataneum: [40] Narona colonia [41] tertii conventus, a Salona LXXII. M. paſſ. appoſita [42] cognominis ſui fluvio, a mari XX. M. paſſ. M. Varro LXXXIX. civitates eo ventitaſſe auctor eſt. Nunc ſoli prope noſcuntur [43] Cerauni decuriis XXIV. Daorizi XVII. Dæſitiates CIII. Do-

NOTÆ.

Florum, lib. 2. cap. 4.

1. *Arſiæ.*] Amni, de quo ſect. 23. De Liburniæ initio ac fine ſubſcribit Florus, lib. 2. cap. 5. *Illyrii*, inquit, *ſeu Liburni ſub extremis Alpium radicibus agunt, inter Arſiam Titiumque flumen longiſſime per totum Adriani maris litus effuſi.* Hunc tractum hodie vocant *la Morlaquie.*

2. *Mentores.*] Μέντορες Stephano.

3. *Hymani.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIX.

4. *Encheleæ.*] Ἐγχελέαι Stephano: Scylaci pag. 9. Ἐγχελεῖς, inter Naronem & Drilonem amnes, qui diei unius navigatione invicem diſtant.

5. *Buni.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colb. &c. non *Dudini.*

6. *Aut facilia.*] Effatu ſcilicet.

7. *Scardonitanum.*] Ab oppido Scardona, de quo ſect. ſeq.

8. *Stlupinos.*] Non *Stulpinos*, Ptolemæo, lib. 2. cap. 17. Στλοῦπι in oppidis Liburnorum mediterraneis: item Βοῦρνον, a quo Burniſtæ apud Plinium.

9. *Olbonenſes.*] Vel Olbianenſes, ab Ὀλβία Illyridis urbe, apud Stephanum. Vide Notas & Emend. num. LXXX.

10. *Jus Italicum.*] De quo dicemus in Notis & Emend. num. III.

11. *Alutæ.*] Ab Aluo, ſive Aloo, quo de oppido Artemidorus apud Steph. verbo Φλάνων. Μετὰ δὲ τὴν Ἄλωον λιμήν ἐστι Φλάνων καὶ πόλις, καὶ πᾶς ὁ κόλπος οὗτος Φλανωνικὸς καλεῖται. Plinio mox Alvona.

12. *Flanates.*] A quibus ſinus Flanaticus, nunc *Golfo Canario*, & *Carnero.* Nomen habent a Flanona: ut Lopſi, a Lopſica, de quibus oppidis mox dicetur.

13. *Varvarini.*] Non *Varubarini*: ab oppido Liburnorum mediterraneo Οὐαρουαρία, Ptolemæo, lib. 2. cap. 17. uti & Ἀσσισία, unde Plinio Aſſeſiates mox appellati.

14. *Fertinates, Curictæ.*] Κουρικτὰ inſula Ptolemæo, lib. 2. cap. 17. Straboni, lib. 7. pag. 315. Κυρικτικὴ, nunc *Vegia.* Vide Not. & Emend. num. LXXXI.

15. *A Neſactio.*] De quo ſect. 23. in oſtio fluminis Arſiæ, unde Liburnia incipit. Αλούωνα & Φλανώνα, apud Ptolem. lib. 2. cap. 17. hodie retinent nomen, *Albona*, & *Flanona.* Apud Gruter. pag. 108 FLANONA. Sequuntur apud Ptolem. Ταρσατική, Σένια, Λοψίκα, Ὀρτόπλα, Οὐεγία. Ἀργυροῦντιν, Κορίνιον, Αἰνῶνα Terſatica nunc *Fiume*: Senia, *Segna*, *Lopſico*, *Ortopola*, *Veza*, &c.

16. *Civitas Paſini.*] Sic MSS. omnes. Cur porro ita cognominetur Ænona, incompertum. Hodie *Nona* vocatur.

17. *Tedanium.*] Τηδάνιος Ptolem loc. cit. Hodie *Zermagna.*

18. *Ejus ſinus.*] Flanatici.

19. *Significatas.*] Fertinam & Curictam.

20. *Arba.*] Ἄρβα oppidi nomen eſt in inſula Scardona apud Ptolem. contra Liburnos. Crexa Κρέψα eidem, hodie *Cherſo.* Portunata non alterius inſulæ nomen eſſe videtur, ſed Giſſæ epitheton, tuti opportunique portus ratione magis quam re alia inſignis, ac cognitæ: Giſſa vero ipſa nunc *Pago vocatur.*

21. *Iadera.*] Nunc *Zara vecchia.* Nummus Domitiani apud Goltzium, COL. AVGVSTA IADERA. Et apud Ptolem. Ἰάδηρα κολωνία.

22. *Colentum.*] Κόλεντον inſulæ Scardonæ oppidum Ptolemæo dicitur, lib. 2. cap. 17.

23. *Titii fluminis.*] Τίτος ποταμὸς Ptolem. loc. cit. Nunc *Kerka*, Scardonam præterluit.

24. *Scardona in amne eo.*] In Titii fluminis ripa: nunc rudera, teſte Jo. Lucio, lib. 1. c. 4. *Scardona.* Σκαρδῶνα Ptolem. lib. 2. c. 17.

25. *Tariotarum.*] Quos Αὐταριάτας Strabo, lib. 7. pag. 316. aliique appellant, ut quidem videtur.

26. *Promontorium.*] Nunc *Cabo di S. Nicolo.*

27. *Hyllis.*] Ab Hyllo Herculis F. a quo Hylles gens hæc Illyrica Stephano. Χερσόνησος Ὑλλική, Scymno Chio, pag. 17.

28. *Tragurium.*] *Travv.* Sicum *Sebenigo*, ut quidem ab omnibus creditur. At *Sebenigo* citra Tragurium ad Iſtriam, non ut Sicum a Plinio ſtatuitur, ultra id ſitum eſt: quapropter diligentius de eo videndum: num tranſpoſitus Sici ſitus, auctoris an librarii hallucinatione.

29. *Salona.*] Nunc exciſa: ex ejus ruinis excitatum Spalatum. Vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 23. COL. MARTIA. IVLIA. SALONA. Et Ptolemæo, Σαλῶναι κολωνία.

30. *In decurias.*] Salonitano, inquit, diſceptant foro populi mox appellandi: ibique habent judicum decurias omnino CCCLXXXII. In MSS. *Petunt in eam jura, juribus deſcriptis in decurias.* De judicum decuriis perſæpe Cicero, aliique: ac Plinius ipſe in primis, lib. 33. ſect. 7.

31. *CCCLXXXII.*] Ita MSS. Tol. & Salmant. At Reg. & Colb. CCCXLII.

32. *Decuni.*] MSS. Reg. & Colb. *Decuri.* Forte Derrii, de quibus in hoc tractu Ptolemæus, lib. 2. cap. 17. Δέρριοι, & mox Διτίωνες: item Μάζαιοι, gens Dalmatica etiam Dioni cognita, lib. 55. pag. 570. Tum Σαρδιῶται, apud eumdem Ptolem.

33. *Burnum.*] Caſtellum Dalmatiæ, a Liburniæ oppido cognomine: de quo ſup. ſectione, ut apparet, diverſum.

34. *Andetrium.*] Ἀνδήτριον. Vide Not & Emend. num. LXXXII.

35. *Tribulium.*] MSS. *Triburium.*

36. *Nobilitata P. R. præliis.*] Tiberio, & Germanico, illuc ab Auguſto miſſis. Vide Dionem, lib. 56. pag. 579.

37. *Iſſæi.*] Iſſæi, ab Iſſa, de qua ſect. 30. Colentini, a Colento, de qua ſup. ſect. Ἐπέτιον urbs eſt litoralis Dalmatiæ, prope Salonas, apud Ptolem. lib. 2. cap. 17. quam forte interdum circumfluus maris æſtus ambiret, inſulamque faceret.

38. *Piguntiæ.*] Πηγούντιον inter oppida Dalmatiæ juxta litus poſita, apud Ptolem. loc. cit. Nunc *Almiza.*

39. *Rataneum.*] Ῥαιτῖνον τῆς Δαλματίας πόλιν appellat Dio, lib. 56. pag. 578. Hodie *Mucarisca.*

40. *Narona.*] Ptolemæo, lib. 2. cap. 17. Ναρβωνὰ pro Νάρωνα κολωνία. Nummus Titi, apud Goltzium, COL NARONA. Hodie *Narenta.*

41. *Tertii conventus.*] Tergeminus in Dalmatia Liburniaque conventus fuit, ſeu Judiciarium forum: Scardonitanus, Salonitanus, & is in quo nunc verſamur, Naronitanus.

42. *Cognominis ſui.*] Ita libri omnes. Rectius, *cognomini ſibi*, vel *nominis ſui.* Naronem amnem intelligit, Νάρωνα Ptolemæus vocat., hodie *Narença.*

43. *Cerauni, &c.*] Κεραύνιον Ptolem. lib. 2. cap. 17. Δαόριζοι deinde Straboni, lib. 7. pag. 315. Δαισιδιᾶται apud eumdem pag. 314. qui Δαισιδιᾶται, ut arbitror, Dioni, lib. 55. pag. 568. Do-

cleatæ XXXIII. Deretini XIV. Deremiſtæ XXX. [1] Dindari XXXIII. Glinditiones XLIV. [2] Melcomani XXIV. Nareſii CII. [3] Scirtari LXXII.) [4] Siculotæ XXIV. populatoreſque quondam Italiæ Vardæi, non amplius quam XX. decuriis. Præter hos tenuere tractum eum [5] Ozuæi, Partheni, Hemaſini, Arthitæ, Armiſtæ. A Narone amne C. M. paſſ. abeſt [6] Epidaurum colonia. Ab Epidauro ſunt oppida civium Rom. [7] Rhizinium, [8] Aſcrivium, [9] Butua, [10] Olchinium, quod antea Colchinium dictum eſt, a Colchis conditum: amnis [11] Drilo, ſuperque eum oppidum civium Romanorum [12] Scodra, a mari XVII. M. paſſ. Præterea multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon & civitatum validarum. Eo namque tractu fuere [13] Labeatæ, [14] Enderoduni, Saſſæi, [15] Grabæi, proprieque dicti [16] Illyrii, & [17] Taulantii, & [18] Pyræi. Retinet nomen in ora [19] Nymphæum promontorium: [20] Liſſum oppidum civium Romanorum ab Epidauro C. M. paſſuum. * A Liſſo [21] Macedoniæ provincia: gentes [22] Partheni, & a tergo eorum [23] Daſſaretæ. Montes [24] Candaviæ a Dyrrachio LXXVIII. M. paſſ. In ora vero [25] Denda civium Romanorum, [26] Epidamnum colonia, propter inauſpicatum nomen a Romanis Dyrrachium appellata: flumen [27] Aous, a [28] quibuſdam Æas nominatum: Apollonia, quondam [29] Corinthiorum colonia, IV. M. paſſuum a mari recedens: cujus in finibus celebre [30] Nymphæum accolunt barbari, [31] Amantes & [32] Buliones. At in ora oppidum [33] Oricum a Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes [34] Acroceraunia, quibus hunc Europæ [35] determinavimus ſinum. Oricum, a Salentino Italiæ promontorio diſtat [36] LXXXV. M. paſſuum.

* CAPUT XXIII.

CAP. XXIV.

XXVII. A tergo Carnorum & Iapydum, qua ſe fert magnus Iſter, Rhætis junguntur [37] Norici. Oppida eorum, [38] Virunum, [39] Celeia, [40] Teurnia, [41] Aguntum, [42] Vianiomina, [43] Claudia, [44] Flavium Solvenſe. Noricis junguntur lacus [45] Peïſo, deſerta Boiorum: jam

NOTÆ.

cleatæ, ab urbe Δοκλέα, in mediterraneo Dalmatiæ, apud Ptolem. quæ adhuc in ruinis nomen ſervat teſte Holſten. pag. 32. Incolæ Ptolemæo, Δοκλεᾶται.

1. *Dindari.*] Δινδάριοι Ptolemæo, loc. cit.

2. *Melcomani.*] Μελκομένιοι, Ptolem. Vide Notas & Emend. num. LXXXIII. Mox Nareſii, qui Ptolemæo loc. cit. Ναρήνσιοι.

3. *Scirtari.*] Forte *Seretii*: nam Σερέτιον in hoc tractu agnoſcit Dio, lib 56. pag. 579. Vel ſunt ii potius quos Σκίρτωνας appellat Ptolem. loc. cit.

4. *Siculotæ.*] Σικουλῶται Ptolem. loc. cit. & Οὐαρδαῖοι, quos Ἀρδιαίους appellat Strabo, lib. 7. pag. 315. contra inſulam Pharon: Vardeos, Epitome Livii, lib. 56.

5. *Ozuæi.*] Gentes eas jam tum ævo ſuo defeciſſe innuit. Vide Notas & Emend. num. LXXXIV.

6. *Epidaurum.*] Nunc *Raguſi vecchio*: cui Raguſa nova ſucceſſit. Ἐπίδαυρος Ptolemæo, lib. 2. cap. 17. Vetus inſcript. apud Goltzium, COL. EPIDAVRVM. LEG. IX.

7. *Rhizinium.*] Straboni, lib. 7. pag. 314. & Stephano, Ῥίζων. Ptolemæo Ῥίζινον. Hodie *Riſine*, in intimo receſſu Rhizonici ſinus, *Golfo di Cataro*. Oppidani, Rhizonitæ, Livio l. 45. p. 580.

8. *Aſcrivium.*] Ἀσκρούιον Ptolemæo, loc. cit. Hodie *Cataro*.

9. *Butua.*] Stephano, Βουθόη, Scylaci quoque pag. 9. Ptolemæo, Βουλούα, pro Βουτούα. Nunc *Budoa*.

10. *Olchinium.*] Οὐλκίνιον Ptolemæo, loc. cit. Nunc *Dulcigno*, in confinio Dalmatiæ, Albaniæque. Incolæ Livio Olciniatæ, lib. 45. pag. 580.

11. *Drilo.*] Δρίλων Ptolem. lib. 2. cap. 17. nunc *Drino*, & *Lo Drin*.

12. *Scodra.*] Ptolemæo loc. cit. Σκόδρα. Nunc *Scutari*, in Albania, qua contingit Dalmatiam: non Driloni, ſed ſuper Drilonem, alteri amni appoſitum. De Scodra Livius, lib. 43. p. 556.

13. *Labeatæ.*] Labeatûm genti Gentium Regem imperitaſſe auctor eſt Livius, lib. 43. pag. 555. & idem Labeatidem terram vocat, lib. 44. pag. 564. Idem Gentius Liſſi regnabat, ut ex Polybio, in excerptis liquet, cap. 96. quo de oppido mox dicemus.

14. *Enderoduni.*] Ἔνδηρον Ptolemæo, lib. 2. cap. 17. inter mediterranea Dalmatiæ oppida: nunc *Endero*, in Albania, qua Serviam ſpectat.

15. *Grabæi.*] Forte Γαλάβριοι, de quibus Strabo, lib. 7. p. 316.

16. *Illyrii.*] Inter Naronem & Drinum.

17. *Taulantii.*] De Taulantiis Illyrica gente Stephanus: Macedoniæ a Ptolemæo adſcribitur, lib 3. cap. 13. atque eorum oppida fuiſſe Dyrrachium, Apolloniamque ſcribit. Sic etiam Thucyd. lib. 1. pag. 17.

18. *Pyræi.*] De Pyræis Pomponius, lib. 2. cap. 3. *Tum Pyræi & Liburni, & Iſtria.*

19. *Nymphæum.*] Nunc *Cabo di Redeni*.

20. *Liſſum.*] Λισσὸς Ptolemæo, lib. 2. cap. 17. Ab Anna Comnena, lib. 12. Alexiad oppidulum dicitur in edito colle ſitum, unde proſpectus uſque Dyrrachium pateat.

21. *Macedoniæ.*] Nunc Albania dicitur hæc regio, Macedoniæ provinciæ a Ptolemæo quoque attributa, lib. 3. cap. 13.

22. *Partheni.*] Παρθινὸς vocat Dio, lib. 41. pag. 176. Parthenos Livius, lib. 33. pag. 400. Dyrrachio vicini hi fuere. Stephano quoque Πάρθος, πόλις Ἰλλυρική. τὸ ἐθνικὸν, Παρθηνός.

23. *Daſſaretæ.*] Δασσαρῆνοι Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. & Livio, lib. 27. pag. 312. Regio ipſa Δασσαρῆτις, Polybio, lib. 5. pag. 621. Horum oppidum Lychnidus, Ptolem. Unde apud Marcellin. Com. Lychnidenſis Epiſcopus Illyrici laudatur: hodie *Locrida*, in Albania.

24. *Candaviæ.*] De his Strabo, lib. 7. pag. 323. Apud Ptolem. loc. cit. ΚΑΝΑΔΟΥΙΩΝ ὀρέων mentio, pro ΚΑΝΔΑΘΥΙΩΝ. Hi Albaniam a Macedonia proprie dicta diſterminant. Deſerta Candaviæ Senecæ, ep. 31. pag. 230. *Qua vaſtos aperit Candavia ſaltus*, inquit Lucan. lib. 6. verſ. 331.

25. *Denda.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXV.

26. *Epidamnum.*] Mela, lib. 2. cap. 4. *Romani nomen Epidamnum mutavere, quia velut in damnum ituris omen id viſum eſt.* Vide & Dionem, lib. 41. pag. 176. Nunc *Durazzo*.

27. *Aous.*] Sic appellatur a Livio, lib. 32. pag. 385. Ab Apolloniæ vicinio, hodie *la Pollona* vocatur: cum oppidi ipſius rudera tantum exſtent. Mela, lib. 2. cap. 3. *Æas ſecundum Apolloniam.*

28. *Quibuſdam Æas.*] Αἴας. Vide Notas & Emend. num. LXXXVI.

29. *Corinthiorum.*] Ita Thucyd. lib. 1. pag. 19. & Dio, lib. 41. pag. 174. A Corcyræis & Corinthiis conditam aiunt Strabo, lib. 7. pag. 316. Scymnus, pag. 18. aliique.

30. *Nymphæum.*] Livius, lib. 42. pag. 540. *Nymphæum in Apolloniati agro.* Egimus de eo, lib. 2. ſect. 110.

31. *Amantes.*] Oricum Scylax, pag. 19. in Amanticorum agro locat, & Stephan.

32. *Buliones.*] Straboni lib. 7. pag. 326. Βυλλίονες. In nummis apud Goltzium, ΒΥΛΛΙΟΝΩΝ. Oppidum Βυλλὶς, Ptolem. lib. 2. cap. 13. unde Bullidenſis colonia Plinio, lib. 4. ſect. 17.

33. *Oricum.*] Ὠρικὸς Stephano, & Appiano, lib. 2. bell. civ. pag. 462. Nunc *Orſo*, in confinio Albaniæ & Epiri.

34. *Acroceraunia.*] Virgilio *Ceraunia*: nunc *Monte di Chimera*, Epirum ab Albania dirimunt.

35. *Determinavimus.*] Sect. 15.

36. *LXXXV. M.*] Straboni, lib. 6. pag. 281. abeſt a Cerauniis Salentinum, ſtadiis DCC. hoc eſt, millibus paſſuum LXXXVII. & quingentis paſſ.

37. *Norici.*] Bavariæ partem ab Æno amne, Auſtriamque univerſam, præter Carnuntum, in confinio Auſtriæ, Hungariæque poſitum. Norici olim tenuere, & Carinthiam, Stiriamque.

38. *Virunum.*] Apud Gruter. pag. 569. NORICUS. COL. C. VIRVNO. Apud Ptolem. lib. 2. cap. 14. in Norico Οὐίρουνον. Nunc *Volkmark* ad amnem Dravum.

39. *Celeïa.*] Κέλεια Ptolem. loc. cit. Gruter. pag. 130. CELEIAE, reperta inſcriptio in Carniolæ oppido, quod vetuſtum nomen retinet, *Cilley*.

40. *Teurnia.*] Ptolem. loc. cit. Τεουρνία. Nunc *Villach*, in Carinthia ſuperiore, ad Dravum amnem.

41. *Aguntum.*] Ἄγουντον Ptolem. loc. cit.

42. *Vianiomina.*] Nunc Vienna Auſtriæ. Vide Not. & Emend. num. LXXXVII.

43. *Claudia.*] Κλαυδούϊον Ptolem. in Norico, loc. cit. Nunc *Clagenfurt*, Carinthiæ oppidum.

44. *Flavium Solvenſe.*] Apud Gruter. inſcriptio reperta Cibini in Hungaria, FL. SOLVA. Aïunt eſſe *Solfeldt*, in Carinthia, prope Clagenfurtum.

45. *Peïſo.*] In Auſtriæ Hungariæque confinio, *Nuſydlerzée*.

tamen colonia Divi Claudii [1] Sabaria, & oppido [2] Scarabantia Julia habitantur.

CAPUT XXV.

XXVIII. [3] Inde glandifera Pannoniæ, qua miteſcentia Alpium juga, per medium Illyricum a ſeptemtrione ad meridiem verſa, molli in dextra ac læva devexitate conſidunt. Quæ pars ad mare Adriaticum ſpectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum ſupra dictum. Ad ſeptemtriones [4] Pannonia vergit: finitur inde Danubio. In ea coloniæ, [5] Æmona, [6] Siſcia. Amnes clari & navigabiles in Danubium defluunt, [7] Dravus e Noricis violentior, Savus ex Alpibus Carnicis placidior: CXX. M. paſſ. intervallo. Dravus per [8] Serretes, Serrapillos, [9] Iaſos, [10] Andizetes: Savus per [11] Colapianos, [12] Breucoſque. Populorum hæc capita. Præterea Arivates, [13] Azali, Amantes, Belgites, Catari, Cornacates, [14] Eraviſci, Hercuniates, Latovici, Oſeriates, Varciani. Mons [15] Claudius, cujus in fronte Scordiſci, in tergo Tauriſci. Inſula in Savo [16] Metubarris, amnicarum maxima. Præterea amnes memorandi, [17] Colapis in Savum influens juxta Siſciam, gemino alveo inſulam ibi efficit, quæ Segeſtica appellatur. [18] Alter amnis Bacuntius in Savum [19] Sirmio oppido influit: [20] ubi civitas Sirmienſium & Amantinorum. Inde XLV. M. paſſuum [21] Taurunum, ubi Danubio miſcetur Savus. [22] Supra influunt Valdaſus, Urpanus, & ipſi non ignobiles.

CAPUT XXVI.

XXIX. Pannoniæ jungitur provincia, [23] quæ Mœſia appellatur, ad Pontum uſque cum Danubio decurrens. [24] Incipit a confluente ſupra dicto. [25] In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Timachi, Mœſi, Thraces, Pontoque contermini Scythæ. Flumina clara, e Dardanis [26] Margis, Pingus, Timachus: ex Rhodope [27] Oeſcus: ex Hæmo, [28] Utus, Eſcamus, Ieterus.

Illyrici latitudo, qua maxima eſt, CCCXXV. M. paſſuum colligit. [29] Longitudo a flumine Arſia ad flumen Drinium DCCC. M. [30] A Drinio ad promontorium Acroceraunium, CLXXII. M. Agrippa prodidit univerſum hunc ſinum Italiæ & Illyrici ambitu, [31] XIIII. In eo duo maria, ([32] quo diſtinximus fine:) [33] Ionium, in prima parte; interius Adriaticum, quod Superum vocant.

NOTÆ.

Vide Notas & Emend. num LXXXVIII.

1. *Sabaria.*] Etiamnum retinet nomen in Hungariæ Auſtriæque confinio. Ibi reperta inſcript. quam refert Gruterus, pag. 389. C.C. S. hoc eſt, Colonia Claudia Sabaria. Σαϐαρία Ptolem. lib. 2. cap. 15. in Pannonia ſuperiore. Et apud Goltz. Claudii nummus, COL. SABAR CLAVDIANA. AVGVSTA.

2. *Scarabantia.*] A Sabaria, M. P. XXXIV. apud Antonin. Hodie *Scapring*, ſupra Sabariam: aliis *Sopron*, ſive *Oedenburg*, in eodem tractu.

3. *Inde glandifera.*] Ita MSS. omnes, non *In glandifera*. Hoc eſt, poſt eas gentes, ac urbes, quas antea memoravit, glandifera ſunt Pannoniæ. Apud Hygenum, lib. de limitibus conſtir. pag. 206. legimus in Pannonia ſylvis glandiferis vectigal conſtitutum.

4. *Pannonia vergit.*] Carniolæ partem, deinde Croatiam, Sclavoniam, Hungariamque complexa, Danubium uſque.

5. *Æmona.*] *Laubach*, ut diximus ſect. 22. Carniolæ primarium oppidum. Ἤμωνα Ptolemæo, lib. 2. cap. 15. ſub Norico Pannoniæ.

6 *Siſcia.*] Σισκία Ptolem. loc. cit. Vulgo *Siſſech*, ad Savum amnem. Cave autem Siſciam hanc exiſtimes deſignari in nummis Auguſtorum Gallieni & Probi: quamvis in illo ſcribitur, SISCIA AVG. in iſto, SISCIA PROBI AVG. Neque enim Siſciam Plinius dicit inter amnes duos ſitam eſſe, ut in nummo Probi pingi videtur; ſed tantum juxta Siſciam Colapin in Saum influere: ut juxta Pariſios Matrona in Sequanam delabitur. Nec vero Latine bono aliquo ſenſu dici poſſe videmus, Roma Auguſti, Roma Trajani, Roma Antonini; nec proinde *Siſcia Auguſti*, vel *Probi*. Cum aliquid autem offendit in nummorum inſcriptionibus inſolens, id certo indicio eſt, latere ibi ſententiam aliquam ſub primis vocum litteris. Legendum itaque arbitramur in Gallieni numiſmate: SISCIA AVG. *Secuſianorum Inclytus Senatus Colit Impenſe Amicitiam AVguſti Gallieni.* Fluvius in nummo pictus Araris eſt, *La Saone*, qui medios Secuſianos olim ſecabat. In altero ſimiliter, SISCIA PROBI AVG. *Secuſianorum Inclytus Senatus Colit Impenſe Amicitiam* PROBI AVG. Dea ſtat in iſto inter duos amnes, Ararim ſcilicet Rhodanumque, qui Lugdunum in agro Secuſianorum alluunt.

7. *Draus.*] Δράϐος & Σάυος Straboni, lib. 7. pag. 314. Nomen retinent, *Dravv*, & *Savv*. Vide Notas & Emend. num. LXXXIX.

8. *Serretes.*] Hi & Serrapilli, Carinthiam tenuere, ripamque geminam Dravi amnis.

9. *Iaſos.*] Ἰασίους appellat Ptolem. lib. 2. cap. 15.

10. *Andizetes.*] Ἀνδιζῆτοι. Vide Notas & Emend. num. XC.

11. *Colapianos.*] A fluvio Colapi, cujus mox Plinius, aliique meminere.

12. *Breucoſque.*] Βρεῦκοι Ptolem. lib. 2. cap. 16. & Straboni, lib. 7. pag. 314. Βρευκοὶ Dioni, lib. 55. pag. 568.

13. *Azali, &c.*] Ἄζαλοι Ptolem. in Pannonia ſuperiore, lib. 2. cap. 15. Ἀμάντινοι, in inferiore, cap. 16. Catari, forte pro *Curtari*: nam in inferiore Pannonia Κούρτα oppidum apud Ptolem. Sic Cornacates, (ita enim habent MSS. non *Cornates*,) a Κόρνακον ejuſdem Pannoniæ oppido apud Ptolem.

14. *Eraviſci.*] Sic enim alphabeti ſeries exigit: ii ſunt qui Ptolemæo in inferiore Pannonia, lib. 2. cap. 16. Ἀράβισκοι. Idem ibi Ἑρκουνιάτες Amantenis ſubjicit. In ſuperiore Λατοβίκους, Ὀσεριάτας, & Οὐαρκιανοὺς locat, cap. 15.

15. *Claudius.*] Tauriſcos a Scordiſcis, hoc eſt, Hungaros Sclavoſque a Croatis diſterminans.

16. *Metubarris:*] Hodie *Zagrabia*.

17. *Colapis.*] Κόλοψ Dioni, lib. 49. pag. 414. qui eum amnem ait Siſciæ urbis mœnia primum alluiſſe, poſt vero a Tiberio Cæſare ducta foſſa, totam urbem circumambiiſſe, inſulamque facere, mox redire in priſtinum alveum. Σεγεστικὴν vocat idem, lib. 51. pag. 461. quæ Plinio Segeſtica dicitur. Strabo, lib. 7. pag. 314. Σεγεστικήν.

18. *Alter amnis.*] Vide Notas & Emend. num. XCI.

19. *Sirmio.*] Hodie *Sirmich*, in Sclavoniæ parte quæ Turcis paret, inter Savum & Dravum.

20. *Vbi civitas.*] Non oppidum, ſed ditio, ager, communitas.

21. *Taurunum.*] Ταυροῦνος, ubi ſe Saus Iſtro immiſcet, inquit etiam Arrianus in Indicis, pag. 517. Hodie *Belgrade*.

22. *Supra.*] Supra Saum Draumque. Valdaſius, nunc *Valpo*, inter Saum Draumque Danubio ſe immiſcens: ſupra Draum Urpanus, nunc *Sarrouez*.

23. *Quæ Mœſia.*] A Belgrada ad Pontum, ubi nunc Servia, & Bulgaria eſt. Τὴν Μυσίδα vocat Dio, lib 51. pag. 461.

24. *Incipit a confluente.*] Ubi Danubio Savus miſcetur, ut dictum eſt.

25. *In ea Dardani, &c.*] Hæc pariter Tzetzes, Chiliad. XI. hiſt. 396. Δαρδάνιοι Ptolemæo, in Myſia ſuperiore, lib. 3. cap. 9. Ubi nunc Servia eſt. Τριβαλλοὶ in inferiore, cap. 10. Timachi ab oppido Τίμακον Myſiæ ſuperioris, apud eumdem Ptolem.

26. *Margis.*] Hodie *Moravva*, per Serviam in Danubium labens. Is Pingum & Timachum in Iſtrum defert. Oppidum ei olim appoſitum fuit ejuſdem nominis, Margum, cujus mentio in Notitia Imp. Rom. ſect. 52. ſub diſpoſ. Ducis Mœſiæ primæ.

27. *Oeſcus.*] Nunc *Iſcha* in Bulgaria. Et Oeſcum oppidum ab amne cognomine, in Notitia Imp. ſect. 31. pag. 54. Triballis adſcribitur a Ptolem. lib. 3. cap. 10.

28. *Vtus, &c.*] Et hi Bulgariam alluunt. Utum oppidum in Notitia Imp. ſect. 31. pag 53. Sub diſpoſ. Ducis Daciæ Ripenſis.

29. *Longitudo.*] Hæc Martianus totidem fere verbis, lib. 6. cap. de ſecundo Europæ ſinu, pag. 209. Tamen MSS. Reg. & Colb. DXXX.

30. *A Drinio.*] Amne, quem Drilonem ſuperius dixit, ſect. 26.

31. *XIII.*] Hoc eſt, ambitu patere hunc ſinum maris Agrippa prodidit quatuordecies centena millia paſſuum.

32. *Quo diſtinximus.*] Sect. 16.

33. *Ionium.*] Qua parte in Adriaticum ſinum irrumpit. Vide Notas & Emend. num. XCII.

XXX. Inſulæ in Auſonio mari præter jam dictas, memoratu dignæ, nullæ: in Ionio paucæ: Calabro litore ante Brunduſium, quarum objectu portus efficitur: contra Apulum litus [1] Diomedea: conſpicua monumento Diomedis: [2] & altera eodem nomine, a quibuſdam Teutria appellata.

Illyrici ora mille amplius inſulis frequentatur, natura vadoſo mari, æſtuariiſque tenui alveo intercurſantibus. Claræ: ante oſtia Timavi, [3] calidorum fontium cum æſtu maris creſcentium: juxta Iſtrorum agrum, Ciſſa, Pullaria, & [4] Abſyrtides Graiis dictæ, a frare Medeæ ibi interfecto Abſyrto. Juxta eas Electridas vocavere, in quibus proveniret ſuccinum, quod illi electrum appellant, [5] vanitatis Græcæ certiſſimum documentum: adeo ut quas earum deſignent, haud umquam conſtiterit. [6] Contra Jader eſt Liſſa: [7] & quæ appellatæ. Contra Liburnas [8] Grateæ aliquot: [9] nec pauciores Liburnicæ, [10] Celaduſſæ. [11] Contra Tragurium [12] Bavo: & capris laudata [13] Brattia, [14] Iſſa civium Romanorum, & cum oppido [15] Pharia. Ab his [16] Corcyra, Melæna cognominata, cum Gnidiorum oppido, diſtat XXV. M. paſſuum, inter quam & Illyricum [17] Melita, unde catulos Melitæos appellari [18] Callimachus auctor eſt: XV. millia paſſuum ab ea tres [19] Elaphites. In Ionio autem mari ab Orico III. millia paſſuum, [20] Saſonis piratica ſtatione nota.

NOTÆ.

1. *Diomedea.*] Nunc a tergemino monte *Tremiti* appellata. Diomedis tumulo ac delubro nobilis, ut dicetur lib. 10. ſect. 61. Διομήδεια Stephano, & Scymno, pag. 18.

2. *Et altera.*] Sic Strabo, lib. 6. pag. 284. Nunc *Caprara*, vel *San Dommino.*

3. *Calidorum.*] Meminit jam hujus inſulæ, lib. 2. ſect. 106.

4. *Abſyrtides.*] Iiſdem verbis Stephanus: Ἀψυρτίδες, νῆσοι πρὸς τῷ Ἀδρίᾳ, ἀπὸ Ἀψύρτου παιδὸς Αἰήτου ἐν μιᾷ δολοφονηθέντος ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς Μηδείας. Vide etiam Hygin. Fab. 23. Apollod. lib. 1. de Diis, pag. 63. & 65.

5. *Vanitatis Græcæ.*] Cum ea appellatione nec ullæ umquam ibi inſulæ fuerint, & eadem alibi ſtatuantur a Græcis, ut Plinius recte admonet, lib. 37. ſect. XI. Aſyrtidibus ſic junxit Electridas Scymnus Chius, pag. 16.

6. *Contra Iader.*] Sic M S S. omnes, librique editi. Liſſæ meminit Antoninus in Itiner. Marit. enumerans inſulas quæ ſunt inter Dalmatiam & Iſtriam: *Apſoros*, inquit, *Iſſa, Liſſa, &c.*

7. *Et quæ appellatæ.*] Hoc eſt, & aliæ quæ ſunt a nobis ſupra dictæ, ſect. 25. Crexa, Giſſa, Colentum.

8. *Grateæ.*] Ita M S S. Reg. & Colb. non *Creteæ.*] Scylaci Caryand. in Periplo, pag. 9. prope Pharum & Iſſam Crateæ inſulæ nominantur: Κρατειαὶ νῆσοι, κατὰ Φάρον καὶ Ἴσσαν.

9. *Nec pauciores.*] Forte, *nec pauciores* XL. Totidem enim Liburnicas inſulas agnoſcit Strabo 7. pag. 315.

10. *Celaduſſæ.*] Ita etiam M S S. Et Mela, lib. 2. cap. 7. *Celaduſſæ, Apſyrtus, Iſſa.*

11. *Contra Tragurium.*] Vide notas & Emendat. num. XCIII.

12. *Bavo.*] Boas inſulam Dalmatiæ vocat Ammianus, lib. 22. pag. 206. oppido Tragurienſi ponte jungitur, & *Bove* nuncupatur. Vide Notas & Emend. num. XCIV.

13. *Brattia*] Meminit Anton. in Itin. Marit. Nunc *Bracchia.* In Tab. Peuting. ſegm. 4. *Inſula Brattia: Inſula Pharia.*

14. *Iſſa.*] Ἴσσα Scymno, pag. 17. Stephano, aliiſque.

15. *Pharia.*] Straboni, lib. 7: pag. 315. Φάρος, olim Πάρος, Pariorum colonia. Nunc *Lieſina.*

16. *Corcyra.*] Nunc *Curzola*, teſte Jo. Lucio. Oppidum a Cnidiis conditum teſtatur quoque Scymnus, pag. 18. Μέλαινα ſeu Nigra cognominata eſt.

17. *Melita.*] Alia hæc eſt ab Africana Melita, quæ Rhodiorum Equitum ſedes. *Melada.*

18. *Callimachus.*] Et Stephanus, & Auctor Etymol. Hanc laudem alteri Melitæ alii adjudicant. Litem decidere haud proclive: cum in neutra hodie catelli ſimiles reperiantur.

19. *Elaphites.*] Nomen a cervorum copia factum.

20. *Saſonis.*] Scylaci, pag. 10. Σασών. Hodie *Saſena.* Lucan. lib. 5, verſ. 650. *Non humilem Saſona vadis.* Tabula Peuting. *Inſula Saſonis.* Æthicus: *Inſula Saſo.* Prius hic legebatur, *M. millia paſſuum*, pro III. *millia paſſuum.*

NOTÆ ET EMENDATIONES AD LIBRUM III. NATURALIS HISTORIÆ C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. UBI *minus*, VII. *M. paſſ.*] Ita reſtituimus admonitu codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. vetuſtarumque editionum ante Frobenium, qui *ubi minimum* obtruſit imprudenter: Triplex enim modo quaſi latitudinis ordo proponitur, ut interpretatio noſtra planum fecit: cujuſmodi ab exſcriptore Plinii Martiano Capella diſtinguitur, lib. 6. cap. de diviſione terræ, pag. 201. *Latitudo vero*, inquit, *ubi anguſtior, quinque: ubi diffuſa, ſeptem: ubi prolixior, decem millibus explicatur.*

Ibid. II. *Creduntque perfoſſas.*] Sic M S S. proxime laudati: rectius tamen fortaſſis cum Pintiano *perfoſſos* agnoveris, montes ſcilicet, non columnas. Capella hoc ipſum agens, loc. cit. *Montium prædictorum*, inquit, *effoſſis radicibus evulſoque confinio.*

Sect. 3. III. *In his coloniæ VIIII. municipia octo: Latio antiquitus donata XXIX. libertate, VI. fœdere, III. ſtipendiaria, CXX.*] Numeros ex fide eorumdem codicum reſtituimus: *coloniæ* VIIII. & *fœdere* III. cum prius octo tantum coloniæ, fœdere donata tantum oppida duo cenſerentur: id quod cum ſuperiore ſumma oppidorum omnino CLXXV. ſtare nequit. Porro de coloniarum ceterorumque jure, hæc accipe. Poſt diuturnum bellum Romani Latinos pro ſociis & amicis ſibi adſciverunt, dato jure; ut in bello Romanis legionibus permixti militarent, & ibi magiſtratus officiaque gerere, & honores accipere communi jure poſſent: ſed non Romæ tamen petere magiſtratus aut gerere iiſdem ſicuit, ut apertiſſime Plinius docet, lib. 7. ſect. 43. nec repugnat Aſconius, de quo Sigonium vide, lib. 1. de antiq. jure Italiæ, cap. 4. pag. 133. Atque id jus quidem, quia Latinis primum conceſſum, *Jus Latii* appellatum. Poſt tamen & ſuffragii in Urbe ferendi, creandique Magiſtratus dari ſibi jus poſtularunt, utque pro civibus Romanis pari cum ceteris jure haberentur. Impertitum & illud deinde prærogativa quadam populis aliquot exteris, ægre tamen: vocatumque *Ius Civium Romanorum.* Vetus vero jus ad diſcrimen hujuſce novi, *Ius antiquum Latii*, & *Latium antiquitus* dictum eſt: datumque idem jus longo poſt tempore univerſæ Italiæ: unde Italicum jus dici cœptum. Cum cives, militeſve alio deducerent, ut ea incolerent loca, *Coloniam* vocabant: *Municipium* vero, cum loci alicujus indigenis jus illud Italicum, vel civium Romanorum, quo de egimus, communicarent. Ampliabant autem Romani, adſtringebantque arbitratu ſuo jus & immunitates eas, ut auctor eſt Tacitus, lib. XI. Annal. Quin ipſe Plinius coloniis quibuſdam jus Italiæ tantum conceſſum, aliis ſolam immunitatem a tributis innuit, ſect. hujus libri tertia. Municipia ſuis vivebant legibus & inſtitutis: Coloniæ Romanis. Suis quoque, oppida libertate donata: ſed neque Italico, neque civium Romanorum jure gaudebant, quorum alterutro municipia fruebantur: Ea vero *libera oppida*, & *liberæ conditionis* vocabantur. Fœderata erant, quibuſcum populus Rom. fœdus inierat, quorum cives ſe fœderatos, ſocios, fratres, populi Romani cognominabant, ut de Arvernis Galliæ populis, Heduiſque dicemus, lib. 4. ſect. 32. & 33. Denique ſtipendiaria erant, quæ vectigal penderent, ſeu tributo ſolvendo obnoxia forent.

Ibid. IV. *Onoba Æſtuaria.*] M S S. Reg. & Colb. ac Pariſ. *Oſſonoba Æſtuaria.* Parm. edit. *Oſſonoba Aſturiæ.* Hermolaus, *Oſſonoba Luſturia*, quoniam inter amnes Luxiam & Urium, ſita eſt. Nos Ὄνοβαν Αἰςυαρίαν, hoc eſt, Æſtuariam, ab æſtuariis, quæ illic frequentia ſunt appellatione deducta, maluimus appellari, veſtigia codicum antiquorum ſumma fide ac religione ſecuti. Oſſonoba certe non hujus loci eſt, ſed Luſitaniæ, ut dicemus lib. 4. ſect. 35. & ab Oſſonoba diverſam Onobam & nomine & ſitu Marcianus Heracleotes agnoſcit, pag. 71. & 73. hanc in qua nunc ſumus, Ὄνοβαν Ἀςυρίαν vocans prope Anæ oſtia: unde Ptolemæus emendandus, apud quem lib. 2. cap. 4. ΟΝΟΒΑ ΑΙΣΤΟΥΡΙΑ pro ΌΝΟΒΑ ΑΙΣΤΟΥΡΙΑ legitur. Hanc porro Onobam eſſe *Ayamonte*, oppidum ipſis Anæ oſtiis impoſitum perperam Bivarius exiſtimavit, ut ſuppoſititium Maximo ſetum vindicaret.

Ibid. V. *Arenæ montes.*] Ita Romana & Parmenſis editio vetus. M S S. R. 1. 2. &c. *Hareni montes.* Ipſi ſunt Mariani montes, quos in hoc Bæticæ tractu Ptolemæus agnoſcit, lib. 2. cap. 4. quem tractum haud multum a M S S. codicum lectione abludente vocabulo, *las Areas Gordas* vulgus appellitat.

Ibid. VI. *Portus Bæſippo.*] Melæ quoque lib. 2. cap. 6. *Beſippo ad Junonis promontorium:* ex quo intelligitur hallucinatos eſſe viros alioqui eruditos, Rodericum Carum, qui lib. 3. Antiq. Hiſpal. cap. 48. portum Bæſipponem eſſe exiſtimat, *Puerto de S. Maria*, ad oſtium amnis *Guadalete:* & Hieron. Suritam, qui Baſilipponem, hodie *Cantillana*, ſupra Hiſpalim ad Boream poſitum, cum hoc Bæſippone maritimo oppido confundit; cum diſertis verbis Mela Pomponius, Pliniuſque, viri in Geographicis rebus ſupra famam accurati ac diligentes, inter Gades & Calpen, promontorio Junonis Bæſipponem affigant. Ptolemæo lib. 2. cap. 4. Μνεσθέως λιμὴν dicitur & oppidum Βαισίππω.

VII. *Sexti Firmum.*] Admonet ipſa ſeries oppidorum, quæ plane eadem eſt apud Melam, Plinium, Ptolemæumque, Sexti Firmum prius Hiſpaniæ oram legentibus a Calpe verſus ſeptemtrionem occurrere, quam Selambinam: quare Suritam, Rod. Carum, alioſque falli neceſſe eſt, qui id oppidum nunc *Motril* eſſe exiſtimant, quod citra Selambinam eſt. Ibid.

VIII. *Singili, Attegua.*] Prius legebatur, *Singilia, Hegua.* Scio in hoc Bæticæ tractu Αἰγυαν a Strabone citari, lib. 3. pag. 141. Sed cum *Singiliattegua* in M S S. ſcribatur, Reg. 1. 2. &c. *Singili: Attegua*, haud cunctanter agnoſco. Nam de Attegua, præter Dionem, quem laudavi, meminit non ſemel Hirtius, l. de bello Hiſp. pag. 259. & Attegueuſes Pompeïanarum partium fuiſſe, ſcribit Valer. Max. lib. 9. cap. 2. pag. 425. Ibid.

IX. *Tuati vetus.* Ita M S S. omnes, librique editi ante Frobenium, qui *Tucci vetus* repoſuit. Ibid.

X. *Celti, Arva, Canama, Evia.*] Vix ullus eſt in hoc opere Geographico, in quo atrocius graſſata ſit interpolatorum libido, & emendandi prurigo quædam, quæ eruditos etiam viros interdum tenet. In M S S. Reg. 1. 2. Colb. & Pariſ. *Celtiarava, Camana, æua.* In edit. Romana, Parm. Froben. Gelen. aliiſque ante Dalecampium, *Celtiaca, Vacamana, Acria.* Numerum oppidorum auxit, immutavitque deinde Dalecampius: *Celtiaca, Axatiara, Arruci, Mænoba.* Ecquod in his verbis, veteris ſcripturæ veſtigium? Roder. Carus, lib. 3. Antiq. Hiſpal. cap. 3. 8. & 9. legit, *Celſita, Axati, Arva, Arucci, Menoba, Canama, Aria.* Noſtram emendationem potiorem his omnibus eſſe non modo priſcorum codicum veſtigia ipſa confirmant, vix ullo fere apice immutato, ſed & inſcriptiones veteres, quas modo allaturi ſumus. *Axati*, certe & *Arucci* expunximus, quod de iis libri omnes conditivi ſilent: etſi non me præterit Municipii Flavii Axatitani, & Civitatis Aruccitanæ, apud Gruterum in Inſcript. fieri mentionem, pag. 432. & pag. 238. Quin & ipſam Celtim ex hoc albo ſuſtuliſſem: niſi meminiſſet, ut dixi, Antoninus ratus Plinium in his oppidis appellandis, non tam ſitus cujuſque loci, quam ſeriei elementorum habuiſſe rationem: quamobrem *Alica* priore loco ſtatuiſſem, cum Alicenſis oppidi in Provincia Bætica memoria exſtet apud Gruterum, pag. 542. Quod vero ad Arvam attinet, apud eumdem pag. 476. inſcriptio legitur, ORDO. MVNICIPII. ARVENSIS, reperta Alcolæ, medio itinere inter Hiſpalim, & Cordubam. De Canama, pag. 345. CANAMENSES. LINTRARII. Oppidum Bæti impoſitum, nunc *Villanova del Rio.* Denique EVIA apud eundem legitur, p. 550. in inſcriptione, procul ab hoc ſitu, ſed in Bætica tamen reperta. Ibid.

XI. *Ilipa, cognomine Ilia: Italica.* [In M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Ilipa cognomine Illa Italica.* Parm. edit. *Ilipa cognomine Ila Italica.* Voculam *Ila*, veluti nihili ea foret, Frobenius prior expunxit, legitque, *Ilipa cognomine Italica*, atque ita ſcribendi ceteris deinde auctor fuit. Atqui Straboni lib. 3. pag. 141. Ἰτάλικα & Ἴλιπα, & quod idem eſt, Ptolemæo Λαῖπα μεγάλη & Ἰτάλικα, civitates ſunt duæ diſpares. Et fuit *Ila* ſive *Ilia* Ilipæ cognomen genuinum. Apud Gruterum, pag. 351. IMMVNES. ILIENSES. ILIPONENSES: unde noſſe Reineſius potuit qui Ilienſes Iliponenſes forent, quod ſcire ſe negat, epiſt. 23. Alias ſine cognomine, apud eumdem Gruter. pag. 246. legitur MVNICIPIVM. INLIPENSE. Ibid.

XII. *Vergentum, quod Iulii Genius: Orippo, Caura, Siarum*] Inſigniter depravatus hactenus hic locus in libris omnibus ſic legebatur: *Vergentum, quod Iulii genitor, Hippo Caurasſiarum*, quæ non oppidorum nomina, ſed vocum portenta erant. At Orippo, etiam ab Antonino memoratur, in itinere a Gadibus Cordubam, ab Hiſpali IX. M. P. Et apud Gruterum, pag. 803. inſcriptiones erutæ in pago quem *Sarracatim* vocat, in agro Utrerenſi, ORDO. SIARENSIVM. Apud Roder. Carum, lib. 3. Antiqu. Hiſpal. cap. 20. SIAREN- Ibid.

SIVM. MVNICIPIVM legitur. De Caura & Orippone mentio apud Poëtam antiquum, A. Halum nomine, ortu Burdegalenſem, quem Tamayus edidit in Martyrol. Hiſpan.

Hic Caura, Sauros ſuſtentat Orippo colonos.

Mox ut editione Romana anni 1470. & Parmenſi legitur, *Fluvius Menoba & ipſe*, legi oportet: non *Menoba Bæti & ipſe*, ut recentes libri cum Dalecampio, inani repetitione ſyllabæ *ba* & *et* exhibent; Neque enim Menoba fluvius amni Bæti, ſed agris vel oppido Sciaro potius dicitur *infuſus*. Sic enim Plinius ipſe Bætim amnem paulo antea Bæticæ dicit infuſum.

Ibid. XIII. *Urſo, quæ Gemina Urbanorum.*] Ita libri omnes. Tamen erudite ſuſpicatur Anton. Auguſtinus, legi oportere *Gemina Urbanorum*: deductis eo colonis militibus ex aliqua earum legionum quibus Geminæ, aut Gemellæ, cognomen fuit, quales erant VII. X. XIII. & XIV. quod ex duabus factæ ſingulæ erant, quæ juſtum legionum numerum non explerent. Auctor ipſe Cæſar, lib. 3. bell. Civ. pag. 166. & Dio, lib. 55. Urbanorum autem cognominatur, quod militum forte ex ſola Urbe Roma conſcriptorum eſſet.

Ibid. XIV. *Callet, ... Ilipula minor, Merucra, Sucrana .... Oningis.*] Cum ſint hæc oppida & extra Bæturiam poſita, & conventus Aſtigitani, in eorumdem aſſignando ſitu aſſentiri viris eruditis non poſſum. Nam quod *Callet* nunc Cala eſſe cenſet Jo. Fr. Andrez, lib. de Patria S. Laur. pag. 212. & Rod. Carus, lib. 3. cap. 70. & poſt illum Holſtenius, oppidum ſcilicet in media Bæturia poſitum, ſupra Hiſpalim, inter Bætim & Anam; quam oram Plinius nunc deſcribat, quemve conventum, æſtimaſſe ſatis non videntur. Ilipula vero minor, *ſi Niebla* eſt, ad amnem *Tinto*, fere inter oſtia Bætis & Anæ, ut viſum eſt Roder. Caro, lib. 3. cap. 81. ſane non Aſtigitani conventus ea eſſe potuit, ſed Hiſpalenſis: Celticis Bæturiæ populis, in quibus eſt *Niebla*, ei conventui, ut Plinius mox ſubjungit, attributis. Denique, ſi Oningis ibi fuit, ubi nunc Giennium eſt, ut cenſuit Mariana, lib. 2. hiſt. Hiſpan. cap. 21. pag. 78. ad Cordubenſem conventum pertinuit, non ad Aſtigitanum. Et Livius ſane, lib 28. pag. 319. haud procul Gadibus & Oceano ſtatuere Oringin videtur, quam ſolo æquatam a Scipione prodit. Pro *Merucra, Sucrana*, MSS. *Marca, Sacruna*. At vetuſtæ editiones, Romana & Parmenſis, ut edidimus.

Ibid. XV. *Seriæ adiicitur, &c.*] Prius legebatur, *Seria quæ dicitur Fama Iulia: Vertebrige, Concordia ..... Callenſibus Emanici.* Quam lectionem vitioſam oſtendit diſſona a priore parte poſterioris ſtructura ſermonis. Nos codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. fidem ſecuti ſumus, ut fere ſolemus.

XVI. *Regionis Oſintiadis Siſaponem.*] Hactenus in libris editis poſt Frobenium, *Regiones Oſintigi, Siſaponem.* In MSS. Reg. & Colb. ac Parm. edit. *Regiones Oſintiadis Siſaponem.* Quam lectionem ceteris anteponimus, ut Siſaponi oppido circumjectus ager ſuo nomine cenſeatur: ſiquidem Oſintiadem contineri Bæturia, ſicut minores regiones majoribus ſolent, ſimile veri eſt.

Ibid. XVII. *Latinorum, Regia Cariſſa.*] Sic MSS. Reg. & Colb. vetuſtæque editiones omnes ante Dalecampium. Nec Læpiam habent, nec Uliam, quas ille hoc loco nobis obtruſit. Scio apud Gruterum, pag. 271. legi, ORDO. REIP. VLIENSIVM. Sed reperta ea inſcriptio eſt apud *Monte-Mayor*, prope Cordubam, longe a Gaditano conventu, in quo nunc ſumus. Hodie Montis-Majoris nomen habere putatur Ulia, inquit Mariana lib. 3. hiſt. Hiſp. cap. 20. pag. 122. XX. ab urbe Corduba lapide. Haud procul Corduba fuiſſe etiam Dio ſignificat, lib. 43. pag. 229.

Ibid. XVIII. *A Caſtulonis oppidi fine Gades, CCL. M.*] Ita MSS. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Parm. quoque editio, & Martianus ipſe lib. 6. cap. de Hiſpania, pag. 203. a quo Hermolaüs incaute citerioris Hiſpaniæ menſuram mutuatus tranſtulit in ulteriorem, atque hoc loco Plinii textum inde corrupit, ſcribens CCCCLXX. M.

Ibid. XIX. *Orbi ſpectandum.*] *Orbi* repoſuimus, admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. cum prius *urbi* legeretur in libris impreſſis: Orbi, inquam, hoc eſt, univerſis terrarum gentibus Romam confluentibus. Periret enim alioqui, cum inſigni illo Romanæ urbis præconio loci ipſius etiam ex ejuſdem verbi repetitione venuſtas. Sic paulo poſt, *porticum eum complexam* ſcripſimus, ubi *eam* habent libri editi perperam, cum ad *orbem* id referatur, quem porticus ea complectebatur.

Sect. 4. XX. *Auſetani, Laſetani.*] Hactenus, *Auſetani, Itani, Laſetani.* Fulvius Urſinus, *Iaccetani* legit ex Strabone, & Ptolemæo. Nos *Itani* expunximus, de quibus in hoc tractu nihil uſquam compertum: ex quo mutila quædam præcedentis vocis repetitio poſſit haberi. Nam cum hos, quos recenſet Plinius, redditurum ſe promittat inferius, Auſetani quidem, aliique, ſuis locis apparent: Itani nuſquam. At ne Lacetas cum Urſino, Pelicerioque in notis MSS. mutem, vetat Livius qui Lacetanos ſæpe laudat, lib. 28. pag. 329. lib. 34. pag. 410. multoque expreſſius ſitum eorum indicat, lib. 21. pag. 206. *Cn. Scipio*, inquit, *in Hiſpaniam cum claſſe & exercitu miſſus, cum ab oſtio Rhodani profectus, Pyrenæoſque montes circumvectus, Emporiis appuliſſet claſſem, expoſito ibi exercitu, orſus a Lacetanis omnem oram uſque ad Iberum &c.* Λακητανίαν Dio, lib. 45. pag. 274. Et Λακετανῶν ἔθνος Plutarchus agnoſcit, tum alibi, tum in Catone majore, pag. 342. Lacetanos denique Cæſar lib. 1. Bell. Civ. pag. 143. cum Auſetanis & Tarraconenſibus jungit. Adeo placuere Jaccetani Cujacio, ut non modo hoc loco, ſed ubi minime omnium oportuit, obtruſerit. Nam Dig. lib. 50. tit. 15. de Cenſibus, ubi Ulpianus, *Ius Italicum Valentini & Licitani habent*: ipſe *Iaccetani* legi cenſet oportere, lib. 10. Obſerv. cap. 35. Alii *Lacetani*: neutri recte. Nos *Illicitani* ab Illici, de quo paulo ante Valentiam egimus, quod oppidum Latinorum ſeu juris Latini eſſe Plinius monet, reſtituimus.

XXI. *Edetani.*] Prius *Sedetani* legebatur. Atqui Sedetanos hic locum habere litterarum ſeries non patitur, quam in populis nunc recenſendis Plinius ſequitur: *Auſetani, Cerretani, Edetani, Gerundenſes*, &c. Ab Ἔδητα oppido nomen hi ſortiti videntur, quod ubi ubi demum id fuerit, cis Iberum fuit: inter amnem eum & Pyrenæa juga. Cave enim credas ab Edeta oppido Edetaniæ ſive Sedetaniæ regionis, ubi Saguntum, Valentia, & Cæſarauguſta fuere, hos Sedetanos fuiſſe appellatos: cum ii Cæſarauguſtani fuerint, ut ſtatim Plinius admonet, non Tarraconenſis fori. Quid ſi *Deciani* ſcribas, a Δεκίανα Indigetum mediterraneo oppido apud Ptolem. lib. 2. cap. 6. Ibid.

XXII. *Larnenſes, Lurſenſes, Lumberitanos.*] Cum hoc loco populorum nomina diſponi per elementa debeant, mire omnia perturbata, permixtaque ſunt in libris ad hunc diem vulgatis: ſic enim habent: *Larnenſes, Iturisenſes, Iſpalenſes, Lumberitanos.* In MSS. Reg. &c. *Larnenſes, Lurſenſes, Lumberitanos.* De Iſpalenſibus nihil: unde huc irrepſerint, incompertum adhuc. Hermolaus *Ilurſenſes* ab Ilurone jam antea memorato oppido, neque revocando amplius: Iturisenſes Dalecampius ab Ἰτύργου Vaſconum civitate, repoſuit. Ibid. Sect. 5.

XXIII. *Atax e Pyrenæo.*] E Cemeno ſeu Gebenna monte dum fluere Atacem, non e Pyrenæo, Strabo docet, lib. 4. pag. 182. haud ſatis peritum ſe locorum eorum fuiſſe prodit. Rectius Mela, a quo non ineleganter deſcribitur, lib. 2. cap. 5. *Atax ex Pyrenæo monte digreſſus, qua ſui fontis aquis venit exiguus, vaduſque eſt, & ingentis alioquin alvei tenens, niſi ubi Narbonem attingit, nuſquam navigabilis: ſed cum hibernis intumuit imbribus, uſque eo ſolitus aſſurgere, ut ſe ipſe non capiat.* Ibid.

XXIV. *Nec minus ſeipſo torrentes, Iſaram & Druentiam.*] Non *torrentem*, ut prius, ſed *torrentes* multitudinis numero repoſuimus, tum codicum omnium MSS. fide, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. tum ex re ipſa: namque ea vis torrenti ſimilis etiam Druentiæ propria eſt, communiſque cum Iſara & Rhodano. Unde Silius Ital. lib. 3.

Turbidus hic truncis, ſaxiſque Druentia lætum
Ductoris vaſtavit iter: namque Alpibus ortus
Avulſas ornos, & adeſi fragmina montis
Cum ſonitu volvens fertur latrantibus undis:
Ac vada tranſlato mutat fallacia curſu.

Vide & Livium, lib. 21. pag. 198. Ibid.

XXV. *Ultra, foſſa ex Rhodano C. Marii.*] Nemo omnium Geographorum apertius, quam Plinius, ſitum Marianarum foſſarum ſignavit, nempe ultra Rhodani vetera oſtia. Cujus ex verbis varias de foſſarum Marianarum ſitu ſcriptorum ſententias convellere proclive admodum foret, ſi eſſet id otii noſtri, aut inſtituti. *Foſſas* plurali nomine dicit, eaſque *inſignes opere*: unde errare eos intelligas, qui unicam quærunt, & obſcura tantum illius veſtigia ſe reperiſſe confitentur. Nunc ſunt duo orientalia Rhodani oſtia, in quæ ſe potiſſimum poſtea amnis devolvit. Inſulam ex parte includunt, quam vocant *la grande Camargue*. Ex duabus hiſce foſſis, ei quæ magis orientalis eſt, impoſitum poſtea Arelate Sextanorum eſt. Has quoque commemorat foſſas Solinus, cap. 2. pag. 17. *C. Marius bello Cimbrico factis manu foſſis invitavit mare: pernicioſamque ferventis Rhodani navigationem temperavit.* Ibid.

XXVI. *Stagnum Maſtramela: oppidum, Maritima Avaticorum.* Prius *Aſtromela* legebatur. At Stephanus, pag. 448. Μαστραμέλλη, inquit, πόλις καὶ λίμνη τῆς Κελτικῆς. Unde & illud effici videtur geminum oppido adjacenti fuiſſe nomen: alterum cum ſtagno commune: proprium alterum. At dum Geographorum vulgus id oppidum putat eſſe *Martiguez*, merito reprehenditur ab Honor. Bouche, lib. 3. hiſt. Provinc. cap. 6. pag. 172. quod recentiſſime conditum id eſſe conſtat, hoc eſt, non ante annos quingentos, loco antea inculto ac deſerto. Veri multo ſimilius ſtatuit eſſe *Marignane*, ad ſtagni latus orientale. *Maritima Avaticorum*, inquit Mela, lib. 2. cap. 5. *ſtagnum obſidet.*

XXVII. *Aquæ Sextiæ Salluviorum.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. non *Salyorum*. Inſcriptio Gruteri, pag. 298. DE LIGURIB. VOCONTIEIS SALLUVIEISQ. Σάλυκας vocat Ptolemæus, pro Σάλυας, lib. 2. cap. 10. Hi ſunt Falanii Galli (lege *Sallavii Galli*) de quibus Fulvius triumphaſſe dicitur in Epitome Liviana, lib. 60. ut docet inſcriptio vetus in Faſtis Triumphorum, M. FULVIVS. M. F. Q. N. FLACCVS. PROCOS. DE LIGVRIBVS. VOCONTIEIS. ET. SALLVVIEIS. Ibid.

XXVIII. *Alebece Reïorum Apollinarium.*] Hactenus legebatur *Alebeceriorum Apollinarium.*] At MSS. Reg. Colb. & Pariſ. totidem apicibus id nomen exhibent, quot repræſentamus. Accedit & vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 468. COL. REIOR. APOLLINAR. Et Tabula Peuting. REIS. APOLLINARIS, Reiis Apollinaribus, a cultu, ut vide-

tur, Apollinis. Quid quod nec Alebece ſatisfacit ipſa, libentiuſque *Albiœce* agnoverim, ſi M S. ullus codex ſuffragetur. Nam Albiœcos Ἀλβιοίκους Salyibus, ſive Salluviis, Vocontiiſque confines Strabo facit, lib. 4. pag. 203. plane ut ipſius oppidi Ἀλβίοικοι nomen eſſe potuerit, qua forma & Σόλοι Solœ Cilicii appellantur.

Ibid. XXIX. *Ceſſero.*] Non *Ciſteron*, aut *Caſtres*, ut quibuſdam eruditis viſum, ſed S. Tiberii pagus, *S. Tubery*, ad Araurim qui Agatham præfluit, leucis fere quatuor a Bæterris. Κεσσερὼ eſt Ptolemæo, lib. 2. cap. 10. in Volcis Tectoſagibus. Antonino in Itiner. Ceſero, a Bæterris M. P. XII. Ado in Martyrol. 10. Novemb. *In territorio Agathenſi in Ceſſarione, SS. Martyrum Tiberii, Modeſti, & Florentiæ, qui tempore Diocletiani martyrium compleverunt.* Et in vita S. Tiberii: *Et ſubito apparuerunt juxta fluvium qui dicitur Araur, in vico qui vocatur Ceſeri, &c.*

Ibid. XXX. *Taſconi, Taruſconienſes.*] In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Taſconi, Taracunonienſes.* Libri vulgati, *Taſcodunitari, Cononienſes*, omnino mendoſe, ut vel ex ipſa ſerie elementorum liquet. Adeo non placet conjectura eruditi viri, ſcribi ita jubentis: *Taraſcoduni, Tarni, Tononienſes:* ut ſi Taſconos ipſos expungere cuipiam libuerit, ceu ineptam vocis ſubſequentis repetitionem, ac ſolos retinere Taruſconienſes, haud gravate ſim ei aſſenſurus. Nam Tarnos ab amne Tarne comminiſci, otioſorum hominum videtur eſſe: Tononienſes a Sabaudia in provinciam Narbonenſem, accerſere, quam ſolam Plinius modo perluſtrat, ἀγεωγραφήτων.

Ibid. XXXI. *Adjecit formulæ.... Avanticos, atque Bodionticos.*] Sic libri omnes tum editi, tum manu exarati ante Hermolaum, qui pro Bodionticis Ebroduntios fidenter inculcavit: perinde quaſi aut gens eadem ſub diverſis nominibus bis ſignetur a Plinio: Ebroduntiorum quidem appellatione hoc loco, & Caturigum rurſus ſect. 24. eſt enim Caturigum oppidum Ebrodunum: aut Ebroduntiorum, ſi locum hic eos habere oportuit, Dinia potius oppidum, quam Ebrodunum ipſum dici debuerit. At non levior ejuſdem Hermolai lapſus, & Guillimanni, qui Hermolaum ſecutus eſt, cum Avanticos Helvetiæ populos, *ceux d'Avanches*, ſignari hic arbitrati ſunt: quandoquidem hos Alpium incolas fuiſſe Plinius ipſe admonet, & Ammianus quidem, ut mox dicturi ſumus, Graïarum: a quibus longa intercapedine Aventicum Helvetiorum disjunctum eſt: longe nempe poſitum ſupra Lemannum lacum, quo tamen lacu claudi provinciam Narbonenſem ſuperius monuimus. Deſcribit Avanticorum oppidum, cujuſmodi fere nunc eſt Ammianus, lib. 15. pag. 54. *Alpes Graiæ & Pœninæ, ... habent Aventicum, deſertam quidem civitatem, ſed non ignobilem quondam, ut ædificia ſemiruta nunc quoque demonſtrant.* Sententiæ noſtræ de Aventicorum germano ſitu ſuffragatorem habemus virum eruditum Nic. Chorier, lib. 1. hiſt. Delphin. pag. 12. & lib. 4. pag. 197.

Sect. 6. XXXII. *Haud ullo inde loco CCC. in latitudinem.*] In MSS. Reg. Colb. Pariſ. &c. *Haud ullo in loco.* Parm. edit. *Haud ullo in loco CC.* Nos ex conjectura, *Haud ullo inde loco*, ex Martiano, lib. 6. cap. de Italia, pag. 205. CCC. reſcripſimus: *Nuſquam*, inquit, *trecenta latitudo ejus excedit.* Sed Plinii mentem idem Martianus haud aſſecutus ſane videtur, quæ noſtra interpretatione, feliciter, ut quidem opinamur, illuſtrata eſt.

Ibid. XXXIII. *Vniverſæ autem ambitus..... XXX. paſſ. LVIII.* Sic MSS. omnes. In Solino, cap. 2. pag. 14. & Capella, lib. 6. cap. de Italia, pag. 205. male nunc hic idem univerſæ Italiæ ambitus colligit vicies centena & XLIX. millia paſſ. hoc eſt, XX. XLVIII. cum utrobique, ut in Plinio, ſcribendum ſit, XXX. LVIIII. nullis additis detractiſve: ſed tertia tantum denarii nota, quam prava librarii diſtinctio ſequenti ſummæ tribuit, reddita, reſtitutaque priori. Quamobrem immerito Salmaſius in Solin. pag. 83. ex eodem Solino Martianoque Plinium emendandum pronunciat, cum e contrario ii ſint ex auctore ſuo Plinio refingendi. Nam ſi decies centena & XX. millia paſſuum apud eoſdem colligit longitudo Italiæ, haud ſane pauciora tricies centenis paſſuum millibus patere ejus ambitum res ipſa pervincit.

Ibid. XXXIV. *A Corſica minus LXX.*] Reg. 2. *A Corcyra minus* LXX. Parm. edit. *A Corſica.* Martianus, lib. 6. cap. de Italia, pag. 105. ex optimis exemplaribus, *A Corſica, minus* LXX. id quod libentius amplexi ſumus. Omitti ſane non debuit major inſula, aut longe minor anteponi. Deinde longiuſculum eſt Italiæ a Corcyra intervallum, ut minimum C. M. P. At Corſicam a Vadis Volaterranis LXII. M. P. abeſſe Plinius diſerte teſtatus, ut quidem præ ſe ferunt exemplaria omnia, lectionem quam defendimus, egregie tuetur.

Sect. 8. XXXV. *Aquenſes cognomine Taurini.*] Ariolantur, qui *Aquapendente* in Etruria oppidum ſignari hoc loco putant. A Centumcellis, hoc eſt, *Civitta Vecchia*, ut diximus, prope hæ Aquenſium Thermæ abfuerunt. Teſtis Rutilius in Itiner. pag. 305.

> *Ad Centumcellas forti defleximus Auſtro:*
> *Tranquilla puppes in ſtatione ſedent.* Et mox:
> *Noſſe juvat Tari dictas de nomine Thermas,*
> *Nec mora difficilis millibus ire tribus, &c.*

Ibid. XXXVI. *Cluſini novi, Cluſini veteres.*] Hos non re ac loco, ſed nomine ſolum invicem diſcrepare cenſet Holſtenius in Notis ad Ital. Antiq. p. 75. At non ita ſane veteres cenſuerunt: Nam in fragmento Itinerarii Antonini, itinere Tiberino ſive Ciminio, legitur, *Cluſio vetere olim Comerſolo: Cluſio novo, a quo dictus Cluſentinus tranſitus Hannibalis.* De vetere Livius, lib. 10. pag. 179. *Cluſium, quod Camarſolum appellabant.*

XXXVII. *Fluentini.*] Ita MSS. plerique, librique editi, At Chiffl. & Pariſ. *Florentini*, ut in codicibus quos vidit, legiſſe ſe, ſi credimus, teſtatur Gelenius, Frontinus l. de colon. pag. 93. Coloniam Florentinam deductam a Triumviris prodidit: & Tacitus, l. 1. Annal. pag. 36. oraſſe ait Florentinos, ne Clanis ſolito alveo demotus, in omnem Arnum transferretur, idque ipſis perniciem afferret. Tamen in decreto Deſiderii Regis Italiæ, apud Gruter. pag. 220. *Palantes Fluentinos collegimus:* quod de Florentinis accipiendum eſt. Ibid.

XXXVIII. *Subertani.*] Sic MSS. omnes, impreſſique libri ante Hermolaum, qui a Suderno Ptolemæi lib. 3. cap. 1. *Sudertani* ſcripſit. Nos *Subertani* anteponimus, quoniam id ei oppido, quod *Sovretto* diximus appellari, peraccommodatum nomen eſt a ſubere, quo circumjectus ager abundat. Ibid.

XXXIX. *Volcentini cognomine Etruſci.*] In libris editis, *Volaterrani cognomine Etruſci*, Volcentinis prætermiſſis: At eoſdem ex Chiffl. codicis fide reſtituimus, probe gnari, præter Etruſcos Volaterranos eſſe nullos uſpiam: neque eo proinde cognomine diſcerni ab aliis neceſſe fuiſſe. Volcentinos autem, ſeu Volcentanos, & in Lucanis Plinius commemorat, ſect. 15. Ibid.

XL. *Nicodoro Athenienſium magiſtratui qui fuit Vrbis noſtræ CCCCXL.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colb. Pariſ. & Chiffl. Sect. 9. Quin ipſe Plinius, lib. 13. ſect. 30. & lib. 15. ſect. 1. hunc ipſum annum ſignat. Hoc uno in loco permutatis numeris libri impreſſi habent CCCC. LX. Quin & illud paulo ante, *quod ſcripſit Nicodoro Magiſtratui* mutare auſi non ſumus, cum ſic habeant libri omnes manuſcripti, & editi: tametſi neque inſcripſiſſe cuiquam librum ſuum de plantarum hiſtoria Theophraſtus videtur.

XLI. *Conchylio, & piſce nobili adnotantur.*] Sic libri omnes: Ibid. nec conjectura placet eruditi viri, legentis *adnatantur:* qua forma dictum ad Ovidio eſt,

> *Novit quæ multo piſce natantur aquæ.*

Adnatari enim conchylio litora dure admodum dici nobis videtur.

XLII. *Affilani.*] In MSS. *Afulani.* In edit. Parm. *Veſulani*, perperam: exigente elementorum ſerie, ut ab A gentis Ibid. ejus nomen incipiat. Frobenius, & alii poſt eum, *Aſulani.* Nos *Affilani:* quod apud Frontinum legitur, lib. 83. *Affile oppidum lege Sempronia.*

XLIII. *Capitulum Hernicûm, Cereatini qui Mariani.*] In edit. Ibid. Parm. *Capitulum Hernetum, Cernetani.* Frobenius, aliique deinceps, *Capitulum, Cernetum: Cernetani.* Emendationis noſtræ auctor fuit partim Strabo, lib. 5. pag. 238. partim Frontinus: Sic enim ille: Ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ὑπὲρ Πραινέστου, ἥ τε τῶν Ἑρνίκων πολίχνη Καπίτουλον, καὶ Ἀναγνία πόλις ἀξιόλογος, καὶ Κερεάται, &c. *In montibus ſupra Præneſte urbs Hernicorum ſita eſt, Capitulum, & Anagnia urbs inſignis, & Cereatæ.* Itaque erit *Hernicûm* pro *Hernicorum*, & a Cereate Cereatini. Frontinus vero, lib. de Colon. pag. 85. *Cereate Mariana* (non *Marina*) *municipium familia C. Marii obſidebat.* Et pag. 118. *Ceretium* (lege *Cereatium*) *municipium familia Marii obſidebant.*

XLIV. *Interamnates Succaſini, qui & Lirinates.*] Hæc con- Ibid. junctim ut legerentur, eſſecimus: non uti prius, *Interamnates, Succaſani, qui & Lirinates.* Nam præter elementorum ſeriem, quæ nunc alioqui abrumperetur, docet id vetus inſcriptio apud Gruterum, pag. 431. quæ Caſino in monte reperta eſt: in qua REIP. INTERAMNAT. LIRIN. mentio habetur. Sic porro appellati ſunt, quod ad Lirim amnem ſedes haberent: Succaſini autem (ſic enim emendo, pro *Succaſani*) quod ſub Caſino monte. Auctor emendandi Livius, lib. 26. pag. 282. *Sub Caſinum biduo ſtativa habita: Inde præter Interamnam, Aquinumque, in Fregellanum agrum ad Lirim fluvium ventum.*

XLV. *Ilionenſes Lavinii.*] Lanuvii repoſuit Hermolaüs ex Ibid. Ptolemæo, ob vetus municipium Lanuvium, qui pagus eſt hodie *Indovina*, haud procul Velitris. At major longe dignitas Lanuvii fuit, ut vetuſtas major: nam ut Varro ait lib. 4. de Ling. Lat. pag. 35. *Oppidum, quod primum conditum in Latio ſtirpis Romanæ Lavinium* fuit: *Hoc a Latini filia, quæ conjuncta Æneæ, Lavinia appellata:* &c. Frontino, pag. 86. & 124. *Lauro-Lavinium* dicitur. Dionyſius Halic. lib. 5. Antiq. pag. 287. Λαουίνιον μητρόπολις τοῦ Λατίνων γένους. Incolæ Λαβινιᾶται, pag. 326.

XLVI. *Compita Larium.*] Lares in compitis coli ſolitos Ibid. præter Feſtum teſtatur Ovidius, lib. 2. Faſtor. verſ. 615.

> *Qui compita ſervant,*
> *Et vigilant noſtra ſemper in urbe, Lares.*

Et Tranquillus de Auguſto, cap. 31. *Compitales Lares*, inquit, *ornare bis in anno inſtituit, vernis floribus, & æſtivis.* Hinc Tertulliani locum obiter emendamus, lib. de ſpectaculis, lib. 5. ubi vetus hæc aræ inſcriptio legitur: CONSUS. CONSILIO. MARS. DVELLO. LARES. COMITIO. POTENTES. Rigaltius edidit, *Coillo potentes.* Grammaticus neſcio quis COLIO, idque pro æde jubet accipi: domicoliumque quondam dictum eſſe pro domicilio, hoc uno ductus argumento, ſuſpicatur. Ego libentius, LARES. COMPITO. POTENTES. agnoverim. Laribus dicata compita, & ſub Larium tutela præſidioque ea eſſe: ludos idcirco compitalitios appellatos, ex compitis in quibus agitabantur, docet Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 7. pag. 221. *Compitalia*, inquit

Varro, lib. 5. de Ling. Lat. pag. 49. *dies attributus Laribus: … ideo ubi viæ competunt, tum in compitis ſacrificatur. Quotannis is dies concipitur.* Apud Servium non ſemel, *Lares Viales.*

Ibid. XLVII. *Ad Cn. Pompeium, & L. Catonem.*] Ita libri omnes tum impreſſi, tum manu exarati, ante Hermolaüm, qui *L. Carbonem* importune obtruſit, quem bello Marſico, ſive Sociali nullum fuiſſe Conſulem ſcimus. Fuit vero L. Porcius Cato anno ſecundo ejus belli. V. C. DCLXV. cum Cn. Pompeio Strabone, Cn. Pompeii Magni patre.

Ibid. XLVIII. *Taurania.*] Stephanus: Ταυρανία, πόλις Ἰταλίας, forte huc referenda. Apud Melam, lib. 2. cap. 4. Taurinum eſt: apud Strabonem, lib. 6. pag. 254. regio Tauriana: ſed ad Plinii Taurianam nihil iſta pertinent, etſi pertinere Caſaubonus exiſtimavit, in notis ad Strabonem: cum iſta ſint in Brutio: Plini Taurania in Campano agro.

Sect. XLIX. *Dictæ propter ordinem, quas item nominant ſingulis.*]
11. In MSS. *quas iterum.* Forte ita rectius, cum Toletano Pintiani: *Propter ordinem quo ſitæ: a quo iterum nomina ſingulis, Prote, & Meſe.* Ab ordine, inquit, quem certis intervallis diſpoſitæ hæ ſervant inſulæ, in univerſum Stœchades dictæ ſunt: rurſuſque ab eodem ordine ſingulatim ſibi quæque nomen adſcivit: priore earum Prima, altera mox, Media: demumque tertia, Ultima appellata. Porro vernacula Stœchadum nomina Pinetus & Dalecampius ea comminiſcuntur, quæ nec exteris nec indigenis nota ſint. Honor. Bouche, lib 1. hiſt. Prov. tecap. 7. a Pomponiana Meſen perperam diſtinguit: alii aliter peccant.

Sect. L. *Abeſt a vadis Volaterranis, LXII. M.*] Corruptus haud
12. dubie numerus, cum XC. circiter M. paſſ. inter utraque loca nunc ſupputentur. Nota fortaſſis centenarii in quingenarium deflexa ab amanuenſibus eſt, ſcriptumque LXII. pro CXII. Quin ſi Artemidoro credimus, apud Agathem. lib. 1. Geogr. cap. 5. gemina centenarii nota librariis excidit, ſcribique neceſſe eſt CCLXXV. Trajectum enim ait eſſe ſtadiorum bis mille ducentorum. Sed coarguit Artemidorum Strabo, lib. 5.

Ibid. LI. *Ænaria. ipſa.*] Sive ab Æneæ navium ſtatione, ſive ab aheno æriſque metallis, Ænaria dicta ſit, quaſi Ahenaria, Αἰναρίαν ſcripſere cum diphthongo antiqui omnes: unus inſtar ſit omnium Appianus, lib. 5. bell. Civil. pag. 711. qui νῆσον τὰς Πιθηκούσας vocat, ἣ νῦν ἐστιν Αἰναρία. Nam quod ſuadere Salmaſius nititur, in Solin. pag. 97. & 321. & Bochartus lib. 3. de animal. cap. 31. pag. 994. ſcribi *Enaria* oportere, ut ab enaribus, hoc eſt, ſine naribus, ſimiis videlicet, nomen inſulæ deflexum videatur, valde vereor ut quiſquam vir naris emunctæ probet.

Sect. LII. *Berelidas.*] An *Balaridas* ex Martiano rectius? ſcili-
13. cet a Balaris Sardiniæ gente, de qua mox Plinius. An potius *Boaridas*, ex Tab. Peuting. ut ſcopuli intelligantur duo, qui S. Antiochi inſulam obſident, *il Toro, & la Vacca?* An denique *Banauridas* ex Stephano, Tyrrhenicas inſulas ſic nominante?

Sect. LIII. *CCCCXL. M. ab eo diſtante Peloponneſo.*] Ita re-
14. ſcripſimus, admonitu codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. cum in editis perperam legatur, CXLIV. hoc eſt, centena quadraginta quatuor, pro *quater centena & quadraginta.* Suffragatur præter Capellam, qui hunc plane numerum habet, lib. 6. cap. de Sicilia, pag. 208. etiam Strabo, dum Alphei fluminis oſtium quatuor millia ſtadium, hoc eſt, D. millia paſſuum a Pachyno abeſſe teſtatur, lib. 6. pag. 266.

Ibid. LIV. *Coloniæ ibi quinque: urbes ac civitates LXIII.*] Locum hunc reſtituimus, tum ex Martiano Capella, lib. 6. cap. de Sicilia, pag. 208. tum ex eorumdem codicum fide, in quibus *civitates LXIII.* nullis adjectis aut detractis leguntur. Coloniarum numerum, quem nos etiam repoſuimus, ex Martiano, ſubſequentis voculæ, *urbes*, littera prior abſorbuerat. Porro totidem infra coloniæ redduntur: Tauromenium, Catina, Syracuſæ, Thermæ, Tyndaris. In Excerptis Legationum e Diodori libro XXIII. urbes in Sicilia LXVIII. omnino numerantur: qui numerus e quinque coloniis, urbibuſque tribus & ſexaginta recte conflatur.

Ibid. LV. *Amnes: Achates, Mazara, Hypſa.*] In edit. Parm. *Amnes Agathe, Mathehypſa.* In Reg. & Colb. *Agathe mater hypſa.* Pro qua lectione, Barbarus *Acis & Hypſa* repoſuit: pluribus ſane quam par fuerat, extritis litteris. Sed Acin quoque, de quo Schol. Theocriti, ad verſ. 69. Idyll. 1. & Vibius Seq. pag. 329. ab Ætna, Solino quoque auctore, fluentem, e cujus ripis ſaxa in Ulyſſem Polyphemum jeciſſe quidam dixere, ad oram quam nunc percurrit Plinius, non pertinere, docebit ſubjecta oculis deſcriptio inſulæ. Quapropter priſcis litterarum veſtigiis inſiſtendo, locum nos ita legimus: *Amnes, Achates, Mazara, Hypſa.* De Achate Siciliæ fluvio, Vibius Seq. pag. 328. *Achates Siciliæ, ubi pari nomine lapillos generat, unde gemmæ fiunt.* Plinius ipſe, lib. 37. ſect. 54. Ejuſdem meminit etiam Ptolemæus, lib. 3. cap. 4. ubi corrupta voce Ἀκίθιον vocat: ac Selinuntis ab eo, & Mazaræ fluminum oſtia refert. De Mazara Antoninus quoque, XII. M. P. a Lilybæo. Stephano quoque caſtellum eſt & propugnaculum Selinuntiorum Mazara, a præfluente, ut credimus, amne dictum. Servat adhuc in hoc ipſo tractu oppidum Mazaræ nomen: a quo tertia Siciliæ pars *Val di Mazara* nuncupatur.

Ibid. LVI. *Echetlienſis.*] Prius *Eceſtienſes* legebant, quos perſpicuum eſt vel ab Aceſtæis, vel a Segeſtanis minime diverſos eſſe. In MSS. *Echeſtienſes:* Nos ex certiſſima conjectura, *Echetlienſes*, ab Ἐχέτλα oppido, cujus meminere Polybius lib. 1. pag. 20. & Diodorus Sic. lib. 19. ac Stephanus. Illud ipſum forte quod Ptolemæo, lib. 3. cap. 4. Ἐλκέθιον pro Ἐχέθλιον dicitur.

LVII. *Imacarenſes.*] Ita libri omnes. At elementorum ſeries nobilius paulo oppidum appellandum hoc loco fuiſſe forte admonet, nempe Hyccarenſium, quod Stephano Ὕκκαρον, Hiccara Antonino, a Panhormo XVI. M. P. In nummis apud Parutam, IKAP. Nunc quoque *Carini*, & *Muro d'Iccarini*, teſte Fazello, decad. 1. lib. 7. cap. 6. *Ibid.*

LVIII. *Tiracienſes.*] An *Tyracinenſes*, ab oppido quod Τυρακῖναι Stephano dicitur? At in MSS. & edit. Parm. *Triraceinſes.* Forte pro *Trinacienſes:* nam Τρινακίην πόλιν & Τρινακίους oppidanos in Sicilia laudat Diodorus, lib. 12. Bibl. pag. 89. & 90. An denique *Tyrittenſes?* nam Τυρίττον in Sicilia idem Diodorus agnoſcit, in Eclogis, pag. 875. *Ibid.*

LIX. *Hieroneſos, Cæne.*] Ita libri omnes, ipſeque Martianus, lib. 6. pag. 208. Cave tamen credas *Cæny* Stephani inſulam nunc ſignari a Plinio: Locorum enim is vicinitate deceptus, promontorium Italiæ Cæni Peloro adverſum, perperam haud dubie, inſulam putavit: cum non modo præter eum nemo ejus inſulæ meminerit: ſed nec ulla uſquam circa Pelorum ſit, unquamve, cujus quidem mentio exſtet, fuerit inſula. *Ibid.*

LX. *Meligunis.*] Ab ovium proventu, ἀπὸ τῶν μήλων, id inſulæ Liparæ nomen olim inditum cenſuit Dalecampius. Reclamant vetuſti ſcriptores omnes, a quibus non Μηλιγουνὶς, ſed Μελιγουνὶς vocatur. Strabo, lib. 6. pag. 275. Stephanus, Heſychius, cæteriſque antiquior Callimachus, hym. in Dianam, pag. 14. verſ. 47. *Ibid.*

Νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ· Λιπάρη νέον, ἀλλά ποτ' ἔσκεν
Οὔνομά οἱ Μελιγουνίς.

LXI. *Antea Theraſia …. quia ſacra.*] Theraſiam quidem in inſulis Ægæi maris agnovimus: hanc vero Hieram qui Theraſiam quoque appellarit, adhuc auctorem quærimus. *Thermiſſa* haud dubie ſcribi ſatius fuerit, ſi exemplaria ulla faverint: cum id ei nomen fuiſſe, Θέρμισσαν, Strabo fateatur, lib. 6. pag. 275. & 276. *Ibid.*

LXII. *Carcines.*] Verum hujus amnis nomen, ex fide codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Pariſ. & Chiffl. reſtituimus: *Sect.* 15.
ſubdititiumque *Cæcinos* expunximus, quod Hermolaüs inculcarat, neglecta vetere editione Parmenſis etiam editionis: quoniam Cæcina amne apud Ælianum & Pauſaniam, lib. 6. Eliac. poſt. pag. 354. dirimi Locros a Rhegino legerat: At procul ab hoc ſinu, quem Plinius modo percurrit, Locri, Rhegini que, in ipſo ferme Siculo freto collocati.

LXIII. *Tiris, Eranuſa, Meloëſſa.*] Sic totidem plane apicibus MSS. omnes. Et Meloëſſa quidem a proventu pecoris haud dubie nomen accepit, ἀπὸ τῶν μήλων. Verum loco priorum duarum infeliciter admodum Hermolaüs, *Tres Sirenuſæ* reſcripſit, quas ab ora Pæſtana, adverſoque plane maris tractu, in Lacinium uſque promontorium tranſtulit. Ibi enim Sirenuſas inſulas, hoc eſt, ut Virgilius ait, Sirenum ſcopulos, Strabo, lib. 1. pag. 22. aliique collocant. *Ibid.*

LXIV. *Et Pandoſiam … in qua Alexander.*] MSS. omnes, librique vulgati ante Hermolaüm, *Mardoniam* conſtantiſſime retinent: *Pandoſiam* Barbarus reſcripſit: quod in Pandoſia obiiſſe Alexandrum ſcriptores omnes conſentiant. Et Livius quidem, qui unus eſſe poteſt inſtar omnium, *Alexandrum Epiri Regem* ait *ab exule Lucano interfectum, ſortes Dodonæi Jovis eventu affirmaſſe. Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat, caveret Acheruſiam aquam, Pandoſiamque urbem: ibi fatis ejus terminum dari: eoque ocyus tranſmiſit in Italiam, ut quam maxime procul abeſſet urbe Pandoſia in Epiro, & Acheronte amni … Ceterum (ut ferme fugiendo in media fata ruitur,) …. haud procul Pandoſia urbe imminentes Lucanis ac Brutiis finibus tres tumulos inſedit …. pervenit ad amnem … quem cum incerto vado tranſiret agmen, feſſus metu ac labore miles, increpans nomen abominandum fluminis, Jure Acheron vocaris, inquit, &c.* Sic Acherontem fluvium, & Pandoſiam in Lucanis diſerte appellat: Strabo quoque, lib. 6. pag. 256. Suidas, verbo Τόνον, aliique. Verum cum circa Pandoſiam, περὶ Πανδοσίαν interiiſſe Alexandrum Strabo affirmet, non in ipſa: circa Pandoſiam letali vulnere affectus, concedere Mardoniam potuit, ubi ex vulnere obierit: & hanc urbem interiiſſe deinde Theopompus eſt auctor, cum ſtaret interim Pandoſia, quam hodie *Caſtro Franco* vocant. *Ibid.*

LXV. *Ab eo Baſta oppidum, & Hydruntum, decem ac novem* *Sect.*
mill. paſſ.] Ita libri omnes. At locum hunc Martianus perperam 16.
interpretatus, lib. 6. pag. 209. quod eſſet anguſtiarum ejuſce freti, qua Ionium mare in Adriaticum irrumpit, intervallum, ſignari a Plinio credidit: *Hydruntum urbem*, inquit, *ubi ſuperum inferumque mare decem & novem millibus diſparatur.*

LXVI. *Quinquaginta mill. non amplius.*] Centum repoſuit Barbarus: oblitus eumdem Plinium, in deſcribendo Italiæ ſitu, ſupra dixiſſe, ſect. 6. *Abeſt a circumdatis terris, Iſtria ac Liburnia, quibuſdam locis centena millia paſſ. Ab Epiro & Illyrico, quinquaginta.* Satis enim ſuperque conſtat, *centum* ibi etiam agnoſci non poſſe, cum *totidem, tantumdemve* ſcripturus fuiſſet. Nec dubitare licet quin ad frontem hanc Salentinorum Hydruntinam idipſum pertineat: cum non alia Italiæ ora magis Epiro vicina ſit: atque hoc tempore etiam ab Hydrunte, vel *Ibid.*

ab ipſo potius prope ſito Leucarum (ut appellant) capite, ad oppoſitum Epiri litus tot fere millia paſſuum computentur: in quibus anguſtiis pontes ipſos jacere Pyrrhum, Varronemque, cogitaſſe, credere par eſt. Ad hæc, Epiri Oricum ab Italiæ Salentino, L X X X. tantum, aut etiam L X X. paſſ. millibus diſcrevit Plinius, ſect. 26. libri hujus, qui breviſſimum in Græciam tranſitum ab Hydrunte, non a Salentino, nunc eſſe teſtatur. Ex quo exploratum eſt ac certum, lectionem vulgatam, non modo vetuſtiorum codicum fide, verum etiam indubitato Plinii teſtimonio confirmatam, quibuſvis aliis reclamantibus, eſſe cuſtodiendam. Quam ſint enim erratis obnoxiæ Ptolemæi menſuræ, quam vitioſa Antonini & Strabonis editio, norunt eruditi.

Ibid. L X V I I. *Statio Miltopæ: Lupia, &c.*] Scio in libris vulgatis legi, *Statio militum Lupia.* At M S S. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Pariſ. *Statio Miltopæ, Lupia*: ut proprium ſit ſtationis navium nomen *Miltopæ*: ſequaturque deinde ſeorſim Lupia, utrumque in ora poſitum, quæ nunc luſtratur a Plinio. Sic Virgilius de Tenedo, *Statio malefida carinis.* Sic Plinius ipſe in fine libri hujus: *Salonis piratica ſtatione nota.*

Ibid. L X V I I I. *C C X X V. M. trajectu.*] Ita M S S. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Pariſ. Chiffl. non, ut in editis, C C X X. Subſcribit Strabo, lib. 2. pag. 283. ſtadia M D C C C. Brundiſium a Dyrrachio abeſſe teſtatus.

Ibid. L X I X. *Amnes: Iapyx a Dædali filio rege.*] Hæc ſincera codicum proxime laudatorum ſcriptura eſt: quam ſic vitioſe interpolarant: *Barion, ante Iapyx*: ut Barii oppidi cognomen Iapyx eſſe putaretur.

Ibid. L X X. *Apameſtini.*] Ex Ἀπαμέςαι Ptolemæi, lib. 3. cap. 1. Hermolaüs, & Pelicerius in notis M S S. *Apeneſtini* reponunt. At eſt illud oppidum & in Apulia Daunia prope Garganum montem, & in ora poſitum: hic Plinius Calabrorum oppida perſequitur, & ea quidem quæ ſint a mari longiuſcule ſemota.

Ibid. L X X I. *Sturnini, Tutini.*] Aberrant a vero qui Sturninos ibi fuiſſe arbitrantur, ubi nunc *Sternaccio* oppidulum Hydruntini agri, haud procul Hydrunte: in eam ſcilicet adducti hæreſim, affinitate quadam ac ſimilitudine nominis. Verum id oppidum, ut planiſſime vel ex ipſis Tabulis conſtat, cum Salentinorum ditionis fuerit, quorum oppida populique ſuo mox ordine digeruntur, in Calabrorum oppidis, quæ nunc Plinius percurrit, locum habere non poteſt. Nec felicior in conjiciendo Pelicerius in notis M S S. qui pro Tutinis, Tuticanos reponi putat oportere, ab Equo Tutico, quod non procul Benevento fuit: haud exigua terrarum intercapedine, populorumque interjacentium frequentia, diviſa a Benevento Calabria.

Ibid. L X X I I. *Vxentini.*] In libris vulgatis, *Valentini.*] At M S S. & R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. &c. *Vlentini*: nos ex indubitata conjectura, & Ptolemæi, ut diximus, fide, *Vxentini.*

Sect. 18. L X X I I I. *Voto vere ſacro.*] Prius *vero ſacro* legebatur. At M S S. omnes, *vere*. Veris ſacri gemina apud antiquos acceptio fuit. Primum enim, ut Feſtus ait, *Ver ſacrum vovendi non fuit Italis: magnis enim periculis adducti vovebant, quæcumque proximo vere nata eſſent apud ſe animalia, immolaturos.* Nempe ex caprino, ſuillo, ovillo, bovilloque grege, ut docet Plutarch. in Fabio, pag. 176. Quod natum eſſet inter Kalendas Martias, & inter Kalendas Maias, auctore Livio, lib. 34. pag. 416. De Sabinis ipſis Nonius, cap. 12. n. 18. *Ver ſacrum, religioſum, Siſenna hiſtoriarum libro quarto: Quondam Sabini feruntur voviſſe, ſi res communis melioribus locis conſtitiſſet, ſe ver ſacrum facturos.* At ver ſacrum vovere, non ſolum erat proventum unius anni conſecrare, ut pecudes quidem immolarentur diis: quorſum enim hoc loco hujuſce moris rituſque ſacri mentio, ſi re nulla alia continetur? ſed juventutem etiam diis conſecratam in colonias mittere. Hunc morem edocet egregie Plinius, cum ait Picentes ortos a Sabinis, voto vere ſacro. ſed multo expreſſius Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 13. & lib. 3. pag. 77. ſtatim initio. Juſtinus quoque, lib. 24. cap. 4. *Namque Galli abundanti multitudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta millia hominum ad ſedes novas quærendas velut ver ſacrum miſerunt.* Hieronym. denique in Chron. ad Olymp. 89. an. 4. *Lacedæmonii ver ſacrum Heracliam deſtinantes urbem condunt.* Ver ſacrum illi ſacram juventutem vocant, e finibus ſuis pulſam a parentibus, ubi alimenta domi non ſuppeterent, creſcente in dies multitudine: voto diis ante concepto, pro felici rei eventu: Inde illi in coloniam abeuntes, quidquid terrarum armis pararent, habebant pro patria.

Ibid. LXXIV. *Flumen Albula: Tervium quo finitur Prætutiana regio.*] Ita plane totidem apicibus ſervatis, nec detracto uno, nec adjecto, M S S. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & Tolet. At Colb. 3. & Salmant. pro *Tervium* habent *Teſſuinum.* Ut ut eſt, oppidi id nomen fuit, ut ex ipſa Plinii oratione exploratum eſt. Unde Plinii editores hæc nomina hauſerint, quæ hoc loco obtruſerunt. *Flumina, Albulates, Suinum Helvinum, quo finitur,* &c. non vacat inquirere.

Sect. 19. L X X V. *Mevanionenſes.*] In libris vulgatis poſt Frobenium, *Mevanienſes.* At iidem ſunt ii qui Mevanates proxime antea memorati, ut recte animadverſum eſt ab Holſtenio, in Ital. pag. 92. In M S S. Reg. Colb. Pariſ. Chiffl. & in edit. Parm. aliiſque vetuſtis, *Mevanionenſes.* Nos vetuſtam inſcriptionem ſequi non auſi ſumus, quæ exſtat apud Gruter. pag. 483. DECVRIONI M E V A N I O L AE. Cluverius in Ital. antiq. lib. 2. pag. 630. Mevaniolam putat eſſe *Galeata*, qui vicus Romaniæ eſt, in valle Bedeſis amnis.

Sect. 20. L X X V I. *Agris quamvis torrentior, nil tamen ex rapto ſibi vindicans.*] Ita reſtituimus ex M S S. codd. R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Chiffl. Pariſ. In libris editis perperam, *agris quam naviglis torrentior.* Salmaſ. in Solin. p. 84. *nil tamen ex rapto abjudicans.* Fruſtra. Mox vero ubi legitur, *atque ubi liquit agros*, ex eorumdem M S S. fide delenda vox ea *agros* videtur, ceu ſpuria, a ſuperioribus *agris* mutuanda.

Ibid. L X X V I I. *Sturam, Orgum, &c.*] Sic M S S. proxime laudati. Libri vulgati mendoſe *Morgum.* Ennodius in Carmine quo iter per Cortias Alpes deſcribit:

Duria nam, Seſſis, torrens vel Stura, vel Orgus.

Sect. 22. L X X V I I I. *Adriatico mari appoſita: cujus Venetia, fluvius Silis, &c.*] Sic libri omnes M S S. editique ante Hermolaum, qui omnium codicum fide ſpreta legit, *mari appoſita: Venetia, cujus fluvius* &c. præpoſtere ſcilicet tranſlata Venetia. Secus enim Venetia tantum hac decima regione continebitur: id quod falſum eſſe conſtat, ex Carnorum & Iapydum regionibus, extra Venetiam quidem ſitis, verumtamen huic decimæ regioni Italiæ mox attributis.

Sect. 25. L X X I X. *Hymani.*] Ita libri omnes. An potius tamen *Iſmeni* legendum? Nam ſupra Venetos & Iſtros, Scymnus Chius, pag. 16. Mentores locat & Iſmenos:

Ἐνετῶν ἔχονται Θρᾷκες Ἴςριοι λεγόμενοι,
Ὑπὲρ δὲ τούτους Ἴσμενοι καὶ Μένθρες.

Ibid. L X X X. *Olbonenſes.*] Ita M S S. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Parm. edit. Barbarus *Albonenſes* repoſuit, ab Aluona Ptolemæi, lib. 2. cap. 17. de qua cum mox locuturus ſit Plinius, qui eam Alvonam vocat, & litoralem recte cum Ptolemæo facit: ſint autem hi Olbonenſes in mediterraneo poſiti: aut a vetere lectione minime recedendum arbitrati ſumus: aut Olbonenſes ab Olbia Stephani reponi poſſe: aut denique, quod cuipiam forte probabitur, *Arbonenſes*: nam eidem Stephano Ἀρβὼν πόλις Ἰλλυρίας dicitur.

Ibid. L X X X I. *Ex inſulis, Fertinates, Curictæ.*] Conſtans hæc librorum omnium lectio eſt, tum vero etiam Parm. edit. aliarumque ante Hermolaum, qui *Fulfinates* repoſuit, quoniam unius inſulæ Curictæ oppida duo appellat Ptolemæus, lib. 2. cap. 17. Φουλφίνιον & Κούρικον. At non unam modo ſignari a Plinio inſulam, ſed plures, tum ipſe hoc loco prodit, cum ait *ex inſulis*, tum paulo poſt, iterum repetens, *Inſulæ ejus ſinus, præter ſupra ſignificatas.*

Sect. 26. L X X X I I. *Burnum, Andetrium.*] Hactenus in libris vulgatis, *Burnum, Mandetrium.* At Ptolemæo, lib. 2. cap. 17. eſt Ἀνδέκριον, pro Ανδέτριον, inter mediterraneas Dalmatiæ civitates. Dioni, lib. 56. pag. 579. Ἀνδήριον, pro Ἀνδήτριον, φρούριον ἐπ' αὐτῇ τῇ Σαλώνῃ, caſtellum Salonis adjacens. Straboni, lib. 7. pag. 315. Ἀνδήτριον ἐρυμνὸν χωρίον, caſtellum probe munitum: uti nunc quoque eſt, & Venetæ ditionis: vulgo *Cliſſa.* Vetus inſcriptio allata a Sponio, pag. 79. ITEM. VIAM. GABINIANAM. AB. SALONIS. ANDETRIVM. APERVIT. ET. MVNIT.

Ibid. L X X X I I I. *Melcomani.*] Ex hoc Plinii loco Ptolemæum emendamus, apud quem Dalmatiæ populi ſic recenſentur, lib. 2. cap. 17. Ἐντὸς δὲ τῆς Δαλματίας Δαούρσιοι, ὑπὲρ οὓς μὲν Κομένιοι. *Interiora Dalmatiæ tenent Daürſii*: (quos Daorizos Plinius & Strabo vocant:) *Supra quos Comenii*: Legimus enim ὑπὲρ οὓς Μελκομένιοι, *Melcomeni.*

Ibid. L X X X I V. *Ozuæi.*] Ita libri omnes tum M S S. tum editi ante Hermolaum, qui *Oenei* ſive *Onei* ex Ptolemæo repoſuit, ab Oneo urbe inter Pignentium & Naronem amnem. Verum *Ozuæi* retinemus: ſiquidem non tunc exſtantia oppida, quale fuiſſe Oneum ſatis conſtare poteſt, cum mentionem ejus fecerit Ptolemæus, qui Plinio eſt aliquanto recentior: ſed gentes quæ jam deficiſſent, procul dubio nunc recenſentur.

Ibid. L X X X V. *Denda civium Rom. Epidamnum colonia.*] Sic libri omnes, M S S. atque vulgati: quam lectionem probo, etſi ejus nominis oppidum prope Dyrrachium nondum invenerim: cum civium Romanorum oppida differre a coloniis non uno in loco auctor indicaverit. Quod non animadvertens Pintianus, vocem *Denda*, ne ſibi moleſtiam faceret, confidenter expunxit.

Ibid. L X X X V I. *A quibuſdam Æas.*] Sic etiam vocatur a Pomponio Mela, ut diximus. A Scylace quoque: Αἴας ποταμὸς ἀπὸ τοῦ Πίνδου ὄρους παρὰ τὴν Ἀπολλωνίαν παραρρεῖ. Lycophron, v. 1015. & 1019. Αἴας Αἴαντος inflexit, qua forma Græci ipſius Ajacis, ducis inter Græcos notiſſimi, nomen inflectunt. Unde Valerii Maximi locus illuſtratur, ita ſcribentis, lib. 1. cap. 5. pag. 36. *Atque illi flumen vicinum mœnibus nomine Æantem in adjutorium ſeſe mittere dixiſſent.* Apolloniatæ ſcilicet ab Epidamniis ſuppetias poſtulabant: Reſponderunt illi: Habetis Αἴαντα: ab eo ſubſidium petite. Ludebant homines Græci in fluminis & Ajacis affini, atque adeo ſimili prorſus nomine.

Sect. 27. L X X X V I I. *Vianiomena.*] Sic M S S. omnes, Reg. Colb. &c. Parm. edit. *Vivana momnia*, Hermolaüs ex Rhætia Ptolemæi, *Viana* primum, mox ex conjectura *Æmonia* adjecit, quam in hoc tractu agnovit nemo. Vianiomina Plinii eſt, quæ Antonino Vindobona, a Scarabantia, M. P. L I V. & alibi Vindomona dicitur, in itinere de [illegible]oniis in Gallias: apud Gruter. pag. 540. V I A N N A.

Ibid. L X X X V I I I. *Noricis junguntur lacus Peiſo, deſerta Boiorum.*]

Rectius forte *Lacu Speïſo* : ut ſit, lacu illo conjungi Noricis deſerta Boïorum.

Sect. 28. LXXXIX. *Draus, &c.*] Savus & Dravus ſuo quiſque alveo, ut Plinius tradit, Danubium intrat : contra quam perperam a Strabone proditum eſt, Savum in Dravum, Dravum juxta Segeſticam in Noarum, Noarum accepto ex Iapydibus Colapi, in Danubium influere, lib. 7. pag. 314.

Ibid. XC. *Iaſos, Andizetes.*] Prius legebatur *Sandrizetes.* At ex Strabone locum emendavimus, lib. 7. pag. 314. Pannonicas inter gentes, cum Breucis, de quibus ſtatim Plinius, Andizetios enumerante, Βρεῦκοι, Ἀνδιζήτιοι. Unde etiam in Ptolemæi Pannonia ſuperiore, lib. 2. cap. 16. ſequentibus Breucis, videntur Andizetes agnoſcendi, non Andiantes.

Ibid. XCI. *Alter amnis Bacuntius.*] Ita MSS. Reg. & Colb. Quid ſi legas, *Alteram Biſacuntius in Savum Sirmio oppido influens.* Ut ſit intellectus Biſacuntium amnem alteram efficere inſulam, qua Sirmienſes & Amantini continerentur ?

Sect. 29. XCII. *Ionium.*] In libris vulgatis hactenus, *Inferum ſive Ionium.* At has voces *Inferum ſive* expungendas admonent MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Pariſ. &c. a quibus abſunt. Diverſum enim Ionium mare ab Infero eſt : nihilque magis alienum a vero, quam ſinu hoc Europæ ſecundo mare inferum contineri.

XCIII. *Contra Tragurium.*] Prius *contra Surium* legebatur. Nos cum Pintiano, *contra Tragurium* confidenter ſcripſimus : ultima præcedentis vocis ſyllaba, in hac caſtigatione fere tantummodo repetita. Huic enim prope Salonam Spalatumve oppido, nunc etiam *Travv* dicto, oppoſita cernitur priſcum retinens nomen Brattia inſula. Sect. 30.

XCIV. *Brevo, & capris laudata Brattia.*] Prius legebatur, *bubus & capris.* At bubus carere Brattiam conſtat : & in MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. *Bævo* legitur, non *bubus.* In Tabula Peuting. ſegm. 4. *Inſula Boa.* Et lib. 53. de hæreticis, lib. 16. Cod. Theod. tit. 5. jubet Honorius Imp. Jovinianum hæreticum *in inſulam Boam* deduci, quæ fuit ea tempeſtate exſiliis famoſa : quod & Ammianus docet, lib. 22. *Florentius*, inquit, *contruſus in inſulam Dalmatiæ Boas.* Ibid.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER IV.

1. [1] TERTIUS Europæ ſinus [2] Acroceraunis incipit montibus, finitur Helleſponto: amplectitur præter [3] minores ſinus XIX. XXV. centena millia paſſuum. In eo Epirus, Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaïa, Meſſenia, [4] Laconia, [5] Argolis, Megaris, Attica, Bœotia: iterumque alio mari eadem Phocis & Locris, Doris, Phthiotis, Theſſalia, Magneſia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabuloſitas, ſicut & litterarum claritas, ex hoc primum ſinu effulſit. Quapropter in eo paululum commorabimur.

[6] Epiros in univerſum appellata, Acroceraunis incipit montibus. In ea primi [7] Chaones, a quibus Chaonia: dein [8] Theſproti, [9] Antigonenſes: [10] locus Aornos, & peſtifera avibus exhalatio: [11] Ceſtrini, [12] Perrhæbi, quorum mons Pindus, [13] Caſſiopæi, [14] Dryopes, [15] Selli, [4] Hellopes, [16] Moloſſi, [17] apud quos Dodonæi Jovis templum, oraculo illuſtre: [18] Tomarus mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus ipſa ad Magneſiam Macedoniamque tendens a tergo ſuo Daſſaretas [20] ſupra dictos, liberam gentem; mox feram Dardanos habet: Dardanis [21] lævo Triballi prætenduntur latere, & Mœſicæ gentes: [22] fronte junguntur [23] Medi ac [24] Denſelatæ: quibus Thraces, ad Pontum uſque pertinentes. [25] Ita ſuccincta Rhodopes, mox & Hæmi vallatur excelſitas.

NOTÆ.

1. *Tertius Europæ ſinus.*] Ionium mare, Ægæumque complectitur.

2. *Acroceraunis.*] De quibus dictum eſt, lib. ſup. ſect. 26. *Monti della Chimera*, prope Aulonem, *la Valonne.*

3. *Minores ſinus XIX.*] Tertii ſinus, inquit, univerſa adnavigatio colligit vicies quinquies centena millia paſſuum, minoribus ſinibus, qui ſunt numero undeviginti, non enumeratis. Vide Notas & Emend. num. I.

4. *Laconia.*] Rectius puto, cum Mela, lib. 2. cap. 3. pag. 32. *Laconice.*

5. *Argolis.*] Argolis quoque Melæ, & Martiano, qui hæc habet a Plinio, lib. 6. cap. de tertio Europæ ſinu, pag. 209. Græcis Ἀργεία.

6. *Epiros.*] Hæc Martianus iiſdem verbis loc. cit. Hodie *Chimera*, & *Larta.*

7. *Chaones.*] Χάονες Straboni, lib. 7. pag. 323. Hos ait Epiro toti primum imperitaſſe, deinde Moloſſos. Chaonum fuit caſtellum Chimera, in Acroceraunis, de quo mox dicetur.

8. *Theſproti.*] Θεσπρωτοὶ Straboni, pag. 324. Horum oppidum Buthrotum, de quo ſtatim.

9. *Antigonenſes.*] Ab oppido, cujus meminit Ptolemæus, lib. 3. cap. 14. in Chaoniæ mediterraneo, Ἀντιγόνεια. Stephanus quoque: Ἀντιγόνεια, πόλις Χαονίας ἐν Ἠπείρῳ: & Polyb. 2. pag. 130.

10. *Locus Aornos.*] Familiaris Plinio locutio eſt, ut *locum* vocet, ubi oppidi veteris ruinæ, ac veſtigia ſuperſint. Stephanus oppidi meminit, pag. 90. Ἄορνος, πόλις. Id porro loci nomen, quoniam tetrum ob halitum careret avibus, ex re factum. Sic Virgilius de Cumarum ſpelunca, lib. 6. Æneïd. verſ. 239.

Quam ſuper haud ullæ poterant impune volantes
Tendere iter pennis: talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad convexa ferebat:
Vnde locum Graii dixerunt nomen Aornon.

11. *Ceſtrini.*] Ab oppido Ceſtria, de quo mox dicetur, regio Ceſtrine nomen habuit, Chaoniæ portio: unde Ceſtrini boves apud Heſychium, pag. 522. Κεστρινικοὶ βόες, οἱ ἐν Χαονίᾳ, ἡ πρότερον Κεστρίνη προσηγορεύετο· ἔστι δὲ μοίρα τῆς Ἠπείρου διαφόρους ἔχουσα βοῦς. A Ceſtrino Heleni F. nomen accepiſſe Κεστρινὴν, auctor eſt Pauſan. in Corinth. ſive lib. 2. pag. 127.

12. *Perrhæbi.*] Περραιβοὶ, Macedoniæ confines, Pindi montis incolæ, apud Strabon. lib. 9. pag. 440.

13. *Caſſiopæi.*] Κασσιοπαῖοι, quorum oppidum Κασσιόπη, apud Ptolem. lib. 3. cap. 4. & Pandoſia, teſte Strabone, lib. 7. pag. 324. qui Κασσωπαίους vocat: Stephanus, verbo Χαονία, Κασωπαῖος. Scylax, pag. XI. Μετὰ δὲ Θεσπρωτία Κασσωπία. Et pag. 12. Κασσωπῶν χώρα.

14. *Dryopes.*] Δρύοπες. His alias alii ſedes attribuunt. In Peloponneſo Strabo, lib. 9. pag. 434. alibique paſſim. Varias horum migrationes refert Pauſan. lib. 4. in Meſſen, pag. 281.

15. *Selli.*] Ἑλλοὶ Pindaro, Homero Σελλοὶ, teſte Strabone, lib. 7. pag. 328. qui Dodonæi Jovis fanum apud eam gentem fuiſſe perhibet: a Pindaro tamen Dodonam Theſprotis adjudicari: poſt Moloſſorum ditionis cœptam haberi. Heſychius, Ἕλλοι, Ἕλληνες οἱ ἐν Δωδώνῃ.

16. *Hellopes.*] Hos vero Stephanus eoſdem cum Hellis, ſive Sellis facit. Ἐλέγετο καὶ ἡ περὶ Δωδώνην χώρα Ἑλλοπία, ἧς οἱ οἰκήτορες Ἑλλοὶ καὶ Σελλοί. Heſiodum ſequitur, quem Strabo laudat, loc. cit.

17. *Moloſſi.*] Μολοττοὶ Straboni, lib. 7. pag. 326. Horum oppidum, præter Dodonen, Ambracia fuit, de qua mox dicemus.

18. *Apud quos.*] Stephanus: Δωδώνη, πόλις τῆς Μολοσσίδος ἐν Ἠπείρῳ, μεθ' ἣν Δωδωναῖος Ζεὺς ἐν Ἠπείρῳ. De quercu loquaci, quam Dodonæ fabulæ reponunt, & de ære Dodonæo, Mythologos conſule.

19. *Tomarus, &c.*] Hæc Solinus iiſdem verbis, cap. 7. pag. 22. In MSS. *Talarus.* Parm. edit. *Tomarus.* Stephano, Τόμαρος, ὄρος Δωδώνης, ὅ τινες Τομοῦρον, οἱ δὲ Τμάρος. Straboni, lib. 7. pag. 328. Τόμαρος.

20. *Supra dictos.*] Libro ſup. ſect. 26. De Dardanis, Triballis, Mœſis, eodem libro, ſect. 29.

21. *Lævo.* [Ab ortu ſolſtitiali.

22. *A fronte.*] Ab auſtrali parte.

23. *Medi, ac Denſelatæ.*] Μεδῶν τινες, καὶ Δανθηλιτῶν, Straboni, lib. 7. pag. 318. Rectius fortaſſis Μαιδῶν, cum diphthongo ſcripſeris, ut differant a Medis Aſiæ. Sic enim Stephanus: Μαιδοὶ ἔθνος Θρᾴκης, πλησίον Μακεδονίας. Sic Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 45. Ptolemæo denique, lib. 3. cap. XI. regio ipſa Μαιδικὴ appellatur.

24. *Denſelatæ.*] Ita Solinus, cap. 10. pag. 27. *Strymonem accolunt dextro latere Denſelatæ.*] Idem Denſelatæ Tullio, in Piſon. n. 84. quorum opera C. Sentius Prætor reliquorum Thracum vires & arma eluſit. Partem enim illi tenuere Thraciæ: quam τὴν Θρᾴκην τῶν Δενθελητῶν appellat Dio, lib. 51. pag. 461. Ptolemæus, lib. 3. c. XI. Δανθηλητικὴν ἐπαρχίαν, Dantheleticam præfecturam. Stephano, pag. 221. Δανθαλῆται, ἔθνος Θρᾳκικόν.

25. *Ita ſuccincta.*] Tot gentes, inquit, primum Rhodopes, deinde Hæmi montis juga excelſa tenent, & a tergo, latere, fronte claudunt. Hoc Martianus, lib. 6. pag. 209. non intellexit.

In Epiri ora caſtellum in Acrocerauniis [1] Chimera, ſub eo [2] Aquæ regiæ fons. Oppida: [3] Mæandria, Ceſtria: flumen Theſprotiæ [4] Thyamis: colonia [5] Buthrotum: maximeque nobilitatus [6] Ambracius ſinus, [7] D. paſſ. faucibus ſpatioſum æquor accipiens, longitudinis XXXIX. M. paſſ. [8] latitudinis XV. M. [9] In eum defertur amnis Acheron, e lacu Theſprotiæ [10] Acheruſia profluens [11] XXXVI. M. paſſ. inde, & mille pedum ponte mirabilis omnia ſua mirantibus. In ſinu [12] oppidum Ambracia. Moloſſorum flumina, [13] Aphas, & [14] Arachthus. Civitas [15] Anactoria: [16] locus Pandoſia.

II. Acarnaniæ, [17] quæ antea Curetis vocabatur, oppida: [18] Heraclia, Echinus, & in ore ipſo [19] colonia Auguſti Actium, cum templo Apollinis nobili, ac civitate libera [20] Nicopolitana. Egreſſos ſinu Ambracio in Ionium excipit Leucadium litus: promontorium [21] Leucates. [22] Dein ſinus, ac Leucadia ipſa [23] peninſula, quondam [24] Neritis appellata, opere accolarum abſciſſa a continenti, [25] ac reddita ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium: [26] qui locus vocatur Dioryctos, [27] ſtadiorum longitudine trium. Oppidum in ea

NOTÆ.

1. *Chimera.*] Χειμέριον eſt Pauſaniæ, in Theſprotide, lib. 8. ſive Arcad. pag. 465. & Thucydidi, lib. 1. pag. 22. & 32. Straboni quoque ejus nominis promontorium eſt, lib. 7. pag. 324. In Novella Leonis, apud Leuncl. pag. 99. inter Ætoliæ Epiſcopos, ὁ Χιμάρας legitur.

2. *Aquæ regiæ.*] Ut Romani Aquas Sextias, Statiliaſque, a Sextio Statilioque appellabant, qui balnea ſtruxerant: Sic Aquam Regiam βασιλικὰ ὕδατα dictum hunc fontem puto, quo rex Epiri aliquis uſus fuerit, Thermas ibi ad publicos uſus exſtruxerit.

3. *Mæandria, Ceſtria.*] De his duobus oppidis, ceteri ſcriptores Græci pariter ac Latini ſilent. Ceſtrinen tamen Theſprotidi vicinam Thucydides facit, lib. 1. pag. 32.

4. *Thyamis.*] Pauſaniæ quoque in Attic. lib. 1. pag. 19. Thucydidi loc. cit. Athenæo, lib. 3. pag. 73. & Straboni lib. 7. pag. 324. Θύαμις: hodie *Calama.*

5. *Buthrotum.*] Βουθρωτὸν Straboni, loc. cit. qui & colonos habuiſſe Romanos docet, ἐποίκους ἔχον Ῥωμαίους. Hodie *Butrinto.* Stephanus inſulam vocat: ſed familiare Græcis nimirum eſt peninſulas ipſas appellare νήσους inſulas. Sic Pelopis inſulam dixere Peloponneſum, quam eſſe peninſulam conſtat, & per Iſthmum continenti copulari.

6. *Ambracius.*] Hodie *Golfo de Larta*, Actiaca Auguſti victoria maxime nobilitatus.

7. *D. paſſuum faucibus.*] Vide Notas & Emend. num. II.

8. *Latitudinis XV.*] In MSS. XII. Hæc porro latitudo, non faucium ipſarum eſt, ſed admiſſi ſpatioſi æquoris, hoc eſt, interioris ſinus.

9. *In eum defertur.*] In Ambracium ſinum. Ita Ptolemæus, lib. 3. cap. 14. Martianus lib. 6. cap. de tertio ſinu Europæ, pag. 209. *Ambracius ſinus faucibus anguſtis æquor accipiens, in quod defertur amnis Acheron, infernæ fabulæ errore famoſus.* Strabo nihilominus non hunc Acherontem vocat, ſed eum qui in Theſprotium ſinum, portumque cognomento Dulcem, γλυκὺν λιμένα, longe ab Ambracio ſinu verſus ſeptemtrionem, ex eadem Acheruſia palude delabitur, lib. 7. pag. 324. Uterque forte ex eodem lacu manat, & qui in Dulcem & qui in Ambracium ſinum devolvitur. Pauſaniæ lib. 1. pag. 30. ceteriſque, Ἀχέρων.

10. *Acheruſia.*] Ἀχερουσία λίμνη Straboni, loc. cit. & Thucyd. lib. 1. pag. 32.

11. *XXXVI. .... inde.*] Hoc eſt, a ſinu Ambracio, in quem defertur, ad Acheruſium lacum, unde effluit. In MSS. XXII.

12. *Ambracia.*] Pagus eſt milliari uno a mari ſemotus, hodieque *Ambrakia* incolis nuncupatus: non *Larta*, ut Geographi plerique cenſent: cum a ſinu mill. paſſ. XV. *Larta* diſtet. in Acherontis ripa. Dicæarcho, pag. 64. & Scymno, pag. 19. Ἀμβρακία. Cives, Ἀμπρακιῶται Æliano, lib. 12. hiſt. anim. cap. 40.

13. *Aphas.*] Is eſt quem Stephanus Æantem vocat, & ex eodem monte, quo Arachthum, ſive Inachum, fluere ait, quam ob cauſam ambo a Plinio copulantur. Λάκμων, inquit Stephanus, ἄκρα τοῦ Πίνδου ὄρους, ἐξ ἧς ὁ Ἴναχος καὶ Αἴας ῥεῖ ποταμός. Cave tamen Palmerio credas, qui in Græcia antiqua, hunc Æantem cum Aoo eumdem credidit, de quo libro ſup. dictum eſt, ſect. 26.

14. *Arachthus.*] Ἄραχθος, Ambraciam urbem præterlabitur, teſte Strabone, lib. 7. pag. 325. & Dicæarcho Meſſenio, pag. 164. qui Ἄρατθον nominat. Meminit Arachthi Livius, lib. 43. pag. 556. & Ptolem. lib. 3. cap. 14.

15. *Anactoria.*] MSS. Colb. 1. 2. Chiffl. *Anactorica*.. Straboni lib. 18. pag. 455. & Thucyd. lib. 1. pag. 37. Ἀνακτόριον, quam urbem prope Actium in Acarnania ſtatuit. Stephano, Ἀνακτόρεια & Ἀνακτορία.

16. *Locus Pandoſia.*] Locum appellat, quoniam exciſo oppido, ſolum tum nomen exſtabat. Heſychius: Πανδοσία, πόλις τῆς Ἠπείρου, καὶ Ἰταλίας. Caſſiopæorum oppidum fuiſſe ait Strabo, lib. 7. pag. 324. Vide quæ de Pandoſia diximus, lib. 3. ſect. 15.

17. *Quæ antea Curetis.*] Hi ſunt, ut arbitramur, Curetes, de quibus Virgilius, lib. IV. Georg. verſu 151.

Curetum ſonitus, crepitantiaque æra ſecutæ,
Dictæo cæli regem pavere ſub antro.

Scholiaſtes Pindari, pag. 31. Αἰτωλὸς ἔφυγεν εἰς τὴν πρότερον Κουρῆτιν, Αἰτωλίαν δὲ ὕστερον ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν. Cur vero Curetis appellata ſit, ex Strabone diſces, lib. 10. pag. 463. Demetrius apud Steph. pag. 29. Τὴν γὰρ νῦν Ἀκαρνανίαν, Κουρῆτιν ὠνόμαζον. Ipſeque Stephanus, pag. 381. Κούρης, ὁ Ἀκαρνανίας. Quam in rem adducit Homeri verſum ex Iliad. lib. 9. v. 425. Subſcribit & Pauſan. lib. 8. ſive Arcad. pag. 492. Nummus antiquus, apud D. Baudelot, & apud Patinum in Theſauro, pag. 19. parte priore vir nudus ſedens arcum tenet: quo ſignificatur, pauperes in ea provincia victum ſibi venatione parare. Epigraphe: ΑΚΑΡΝΑΝΩΝ. In altera parte, vultus eſt virilis, cum collo bovino: Minotaurum vulgo vocant, falſo. Ruſticos in eo tractu ſignificat patientes eſſe laboris, ut boves, quibus arant tellurem. Præſidis provinciæ nomen, ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ.

18. *Heraclea.*] Ἡράκλεια, quæ ex urbibus ejus nominis apud Stephanum, vigeſima prima eſt, κα'. Ἀκαρνανίας πόλις. Et apud eumdem, Ἐχῖνος, πόλις Ἀκαρνανίας.

19. *Colonia Aug.*] Ἄκτιον, cujus oppidi ne veſtigia quidem ſuperſunt. De templo Apollinis Actii, Strabo, lib. 7. pag. 325. Sueton. in Aug. cap. 18. &c. In nummis Auguſti, quorum in infimo margine ſunt hæ litteræ inſculptæ, A C T. cave putes Actiacum Apollinem iis ſignificari: quamvis Apollo ibi habitu muſici cum cithara ſtat, & longa veſte. Neque enim cum e prælio Actio victor diſceſſit, non fuit jam tum Actiacus: nec potuit dici, quod in his nummis ſcribitur, ob illam expeditionem IMP. X. vel IMP. XII. nedum ſimul eſſe IMP. X. vel IMP. XII. in Sicilia; nam eoſdem numeros habent nummi inſcripti, SICIL. Primæ hic ſunt igitur totidem vocum litteræ, *Apollini Cæſaris Tutatori.*

20. *Nicopolitana.*] Νικόπολις, Straboni loc. cit. Hodie *Prevenza*: unde Ambracio ſinui nomen alterum, *Golfo di Prevenza.* Ibi exſtructa, ubi caſtra ad Actium Auguſtus habuerat. Dio lib. 51. pag. 443. In Muſeo noſtro Pariſienſi, Auguſti nummus inſignis, ΝΙΚΟΠΟΛΙC. Ex parte averſa, CEBACT. KTICT. Σεβαστὸς κτιστὴς, *Auguſtus urbis conditor.* Eſt & nummus inſcriptus, IMP. CÆS. HADRIANUS AUG. capite laureato.)(. COL. NEIK. PH... COND. Colonus boves agens prope vexillum, coloniam militarem in agro illo collocatam ſignificat. Sic iſti nummo æreo inſcripta verba repræſentat Patinus in Theſauro Mauroceni, pag. 98. optime. Mediobarbus autem, pag. 185. eadem ſic exhibet ex ſchedis D. Bon Veneti: COLONIA NIC. PH. COND. At nuper domnus Anſelmus Bandouri Benedictinus Caſinenſis, Mediobarbo teſte appellato, ſed reclamaturo certe, ſi viveret, ſcripſit, COLONIA NICEPH. CONS. exponitque, *Colonia Nicephorium Conſtantina*: addita ſcilicet littera E: & D mutata in S. Et exinde probat licuiſſe Stephano, in libro de Urbibus, ſcribere, Νικηφόριον, οὕτως ἡ Κωνσταντίνη. Potuit id quidem ſcribere Stephanus, qui multis ſæculis vixit poſt Conſtantinum. An fuit autem Conſtantinus aliquis Hadriani ævo, cujus nomen hic nummus & vultum exhibet? Legendum hic eſt, *Colonia* Νεικόπολις *Permiſſu Hadriani* CONDita.

21. *Leucates.*] Λευκάτας Straboni, lib. 10. pag. 452. Λευκὰς ἄκρα Ptolemæo, lib. 3. cap. 14. Hodie *Cabo Ducato.*

22. *Dein ſinus.*] Ionius, qui & Leucadius.

23. *Peninſula.*] Vide quæ diximus lib. 2. ſect. 92.

24. *Neritis.*] Νερῆτις.

25. *Ac reddita.*] Continenti rurſum adnexa.

26. *Qui locus. ... Dioryctos.*] Appellationis cauſam prodidit Strabo, lib. 10. pag. 452. cum ait Corinthios διορύξαντας τὸν Ἰσθμὸν. perfodientes Iſthmum, inſulam feciſſe Leucadem. Διορυκτὸς itaque foſſam, fretumve hic ſonat. Vide Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiq. pag. 40.

27. *Stadiorum..... trium.*] Hoc eſt, paſſuum CCCLXXV.

[1] Leucas, [2] quondam Neritum dictum. Deinde Acarnanum urbes, [3] Alyzea, [4] Stratos, [5] Argos Amphilochicum cognominatum. Amnis [6] Achelous e Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Ætolia dirimens, & [7] Artemitam inſulam aſſiduo terræ invectu continenti annectens.

CAP. II. III. Ætolorum populi [8] Athamanes, Tymphæi, Ephyri, Ænienſes, Perrhæbi, Dolopes, Maraces, [9] Atraces, a quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Ætoliæ oppidum [10] Calydon eſt ſeptem millibus quingentis paſſ. a mari, juxta [11] Evenum amnem. Dein [12] Macynia, Molycria: [13] cujus [14] a tergo Chalcis mons, & [15] Taphiaſſus. At in ora promontorium [16] Antirrhium, ubi oſtium Corinthiaci ſinus, [17] minus mille paſſuum latitudine influentis, Ætoloſque dirimentis a Peloponneſo. Promontorium quod contra procedit, appellatur [18] Rhion. Sed in Corinthiaco ſinu oppida Ætoliæ, [19] Naupactum, [20] Pylene: & in mediterraneo Plevron, [21] Halicyrna. Montes clari: in Dodone, [22] Tomarus: in Ambracia, [23] Crania: in Acarnania, [24] Aracynthus: in Ætolia, [25] Acanthon, [26] Panætolium, [27] Macynium.

IV. [28] Proximi Ætolis Locri, qui cognominantur [29] Ozolæ, immunes. Oppidum [30] Oeanthe. [31] Portus Apollinis Phæſtii, ſinus [32] Criſſæus. Intus oppida: [33] Argyna, [34] Eupalia, Phæ-

Notæ.

1. *Leucas.*] Λευκὰς. Græci hodieque vocant *Leucada*: arci vero nomen fecere incolæ, *Santa Maura.*

2. *Neritum.*] Straboni, lib. 10. pag. 454. Νήρικος. Euſtathio in Iliad. β. pag. 306. Τὴν δὲ ῥηθεῖσαν Λευκάδα, Νήρικον ἐν Ὀδυσσείᾳ καλεῖσθαί φασι. Stephano pag. 493. Νήρικος & Νήριτος.

3. *Alyzea.*] Ἀλυζία Thucyd. lib. 7. p. 511. & Straboni, lib. 10. p. 450. quindecim a mari ſtadiorum intervallo, hoc eſt, paſſ. MDCCCLXXV. Ptolemæo, lib. 3. cap. 14. ſyllabis permutatis Ἀζύλεια, pro Ἀλύζεια.

4. *Stratos.* Στρατὸς, πόλις Ἀκαρνανίας, Stephano: Polybio quoque agnita, lib. 5. hiſt. pag. 496. Στράτος πόλις μεγίστη τῆς Ἀκαρνανίας, Thucyd. lib. 2. pag. 153. Meminit & Livius, lib. 38. pag. 469.

5. *Argos.*] Ἄργος Ἀμφιλοχικὸν Ptolemæo, loc. cit. in oppidis Amphilochorum mediterraneis. Hinc regioni nomen inventum, Ἀμφιλοχία apud Thucyd. lib. 3. pag. 241. *Argos Amphilochum XXII. mill. ab Ambracia abeſt*, inquit Livius, lib. 37. pag. 471.

6. *Achelous.*] Ἀχελῷος, ὁ ὁρίζων Ἀκαρνᾶνας καὶ Αἰτωλοὺς, inquit Strabo, lib. 8. pag. 335. Nunc *Aſpropotami.* Vide Notas & Emend. num. III.

7. *Artemitam.*] Stephanus, ex Artemidoro, Cherſoneſum ait eſſe quamdam circa amnis Acheloi oſtia, Ἀρτέμιταν λεγομένην Ἀρτεμίαν Strabo vocat, lib. 1. pag. 59. unamque eſſe prodidit Echinadum inſularum, aggeſtis arenarum cumulis, continenti adnexam.

8. *Athamanes.*] Ἀθάμαντες Diodoro, lib. 19. Bibl. pag. 595. Ἀθάμανες Ptolemæo, lib. 3. cap. 14. Amphilochiis magis orientales. Τυμφαῖοι Stephano, pag. 671. & 715. a Τύμφη monte, quem ille Theſprotis adjudicat. Ephyri item Ἔφυροι Homero dicti, apud Pauſan. lib. 9. in Bœot. pag. 597. ab urbe cognomine, quæ olim Theſprotorum fuit. Strabo, lib. 7. pag. 324. Κίχυρος, ἡ πρότερον Ἐφύρα, πόλις Θεσπρωτῶν. Ænienſes, ab Ænia oppido Perrhæborum. Stephanus: Αἰνία, πόλις Περραιβῶν .... καὶ Αἰνιᾶνες οἱ οἰκοῦντες. Apud Herod. lib. 7. Polymn. pag. 445. n. 185. Περραιβοὶ, καὶ Αἰνιῆνες, καὶ Δόλοπες. Περραιβία regio apud Diod. Sicul. lib. 19. Bibl. pag. 681. Menelaïdem Dolopiæ civitatem ad Pindum montem Livius collocat, lib. 39. pag. 495. Μαρακοὶ καὶ Δόλοπες in Epiro ſimul copulantur a Xenophonte, lib. 6. hiſt. Græc. pag. 580.

9. *Atraces.*] Ab oppido cognomine nomen traxerunt, quo de oppido dicturi ſumus, ſect. 15. in Theſſalia, cui id contributum fuit.

10. *Calydon.*] Καλυδὼν Dicæarcho, in Ætolia, pag. 165. & Thucyd. lib. 3. pag. 241. Hic ſilva, aperque Calydonius appellatus, vatum carminibus decantatus. Nunc oppidulum eſt *Galata*, ſive *Calata*, in provincia, cui *Livadia* nomen eſt: a Naupacto Boream verſus diſſitum, v. fere mill. paſſ.

11. *Evenum.*] Εὔηνος, qui prius Lycormas dicebatur. Strabo, lib. 7. pag. 327. De Calydone & Eveno, Lucanus lib. 6. cap. 365.

Et Meleagream maculatus ſanguine Neſſi
Evenos Calydona ſecat.

E Pindo fluere admonet Dicæarchus, pag. 165.

Ποταμὸς τ' Εὔηνος ἐκ Πίνδου ῥέων.

12. *Macynia.*] Stephanus: Μακρύνεια, πόλις Αἰτωλίας: ſed ipſa ſeries litterarum ſuadet Μακύνεια legi oportere. Apud eumdem, & apud Diod. lib. 12. Bibl. pag. 112. eſt Μολυκρία πόλις Αἰτωλίας. Apud Scylacem, pag. 14. Μολύκρεια. Alcæus in Anthol. lib. 1. cap. 5. Epigr. 15. dixit Μακύνου τεῖχος.

13. *Cujus a tergo Chalcis mons.*] Χαλκίς. Vide Notas & Emend. num. IV.

14. *A tergo.*] Verſus ſeptemtrionem.

15. *Taphiaſſus.*] Ταφιασσὸς λόφος Straboni, lib. 9. pag. 427. Ταφίασσος lib. 10. pag. 460.

16. *Antirrhium.*] Ἀντίῤῥιον ἄκρον Ptolemæo, lib. 3. cap. 15.

17. *Minus mille.*] Strabo, lib. 8. pag. 335. Rhium & Antirrhium, quinque dumtaxat ſtadiorum freto diſpeſci ait, hoc eſt, paſſ. DCXXV. Septem ſtadia Thucydides habet, quæ menſura ad Plinianam accedit.

18 *Rhion.*] Ῥίον ἄκρον τὸ καὶ Δρέπανον, Ptolemæo, lib. 3. cap. 16. Rhion & Antirrhion arces ſunt hac ætare duæ, faucibus Corinthiaci ſinus utrimque appoſitæ, quæ *Dardanelli* Italis appellantur, quo nomine notæ ſunt & eæ quæ in Helleſponti anguſtiis excitatæ ſunt.

19. *Naupactum.*] Ναύπακτος Ptolemæo, lib. 3. cap. 15. Hodie *Lepante*, unde & ſinui Corinthiaco nomen, *le Golfe de Lepante.*

20. *Pylene.*] Stephano, Πυλήνη πόλις Αἰτωλίας. Πλευρὼν πόλις Αἰτωλίας. De utraque, Papinius:

Senſit ſcopuloſa Pylene,
Fletaque cognatis avibus Meleagrica Plevron.

Meminit & Πυλήνης Strabo, lib. 10. pag. 451. Πλευρῶνος Pauſanias in Achaïc. lib. 7. pag. 417. Thucyd. lib. 3. pag. 241. Strabo, lib. 10. pag. 450. Plevronem monti Aracyntho applicat.

21. *Halicyrna.*] Ἁλίκυρνα. Vide Notas & Emendat. num. V.

22. *Tomarus.*] De quo ſect. 1. In MSS. hoc loco; *Tmarus.*

23. *Crania.*] Κράνεια. Atque ab eo monte regioni quoque inditum nomen videtur: qua de re Theopompus apud Stephanum: Κράνεια, χωρίον Ἀμβρακιωτῶν.

24. *Aracynthus.*] Solinus, cap. 7. pag. 22. *Acarnania Aracyntho eminet.* Martianus quoque, lib. 6. pag. 210. Ἀράκυνθος Dionyſio, verſ. 431. & Straboni, lib. 10. pag. 450. Bœotiæ Stephanus hunc montem adjudicat.

25. *Acanthon.*] Ἀκάνθων. Athamaniæ urbem ſic vocatam eſſe auctor eſt Stephanus: a monte fortaſſe cognomine.

26. *Panætolium.*] Crebra ſane apud Livium, lib. 31. pag. 376. totoque paſſim opere, de bello Macedonico, Panætolii mentio eſt: ſed pro concilio, conventuque Ætoliæ populorum: non pro oppidi montiſve, aut loci nomine.

27. *Macynium.*] A quo nomen duxit ſita in eo monte Macynia urbs Ætolorum, ſicut a Chalcide monte oppidum Chalcis, ut diximus.

28. *Proximi Ætolis.*] Hæc totidem verbis Scylax, pag. 14.

29. *Ozolæ.*] Ὀζόλαι Straboni, lib. 9. pag. 416. qui & Occidui ſive Heſperii cognominabantur: hos ab Opuntiis, & Epicnemidiis, Epizephyriiſque Locris Parnaſſo monte diſpeſcente: cujus occiduum latus Ozolæ obtinebant.

30. *Oeanthe.*] Οἰάνθη, πόλις Λοκρῶν, Stephano. Capella Plinium de more tranſſcribit. Vide Notas & Emend. num. VI. Nomen oppido hodie *Pentagii*, in ipſo ſinus Criſſæi aditu.

31. *Portus Apollinis.*] Et hujus mentio apud Martianum, lib. 6. cap. de tertio ſinu Europæ, pag. 210. Φαιστὸν alioqui in Achaïa & Peloponneſo Stephanus agnoſcit.

32. *Criſſæus.*] Κρισσαῖος κόλπος, Thucyd. lib. 2. pag. 157. & Straboni, lib. 6. pag. 259. Hodie *Golfo di Salona.* E Corinthiaco ſinu effluit, verſus ſeptemtrionem.

33. *Argyna.*] Ἄργυνα, cujus incolæ Ἀργύννιοι, uti ex Stephano colligimus, verbo Ἄργεννος, eam regionem Bœotiæ adſcribente.

34. *Eupalia.*] Εὐπαλία, πόλις Λοκρίδος, Stephano, qui ab Artemidoro Εὐπάλιον ait appellari. Eupalium quoque Livio, lib. 28. pag. 322. De Phæſto in Locris, & Calamiſſo, ceteri ſcriptores ſilent.

ſtum, Calamiſſus. Ultra Cirrhæi [1] Phocidis campi, oppidum Cirrha, portus [2] Chalæon, [3] a quo VII. M. paſſ. introrſus liberum oppidum [4] Delphi, ſub monte Parnaſſo, clariſſimum in terris oraculo Apollinis. Fons [5] Caſtalius, amnis [6] Cephiſſus præfluens Delphos, ortus in Lilæa [7] quondam urbe. Præterea oppidum [8] Criſſa, & cum [9] Bulenſibus [10] Anticyra, [11] Naulochum, Pyrrha, [12] Amphiſſa immunis, [13] Tithrone, Tritea, [41] Ambryſus, [15] Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo ſinu angulus Bœotiæ alluitur cum oppidis, [16] Siphis, Thebis, [17] quæ Corſicæ cognominatæ ſunt, juxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bœotiæ oppidum [18] Pagæ, unde Peloponneſi proſilit cervix.

CAP. IV. V. Peloponneſus, [19] Apia ante appellata, & Pelaſgia, [20] peninſula haud ulli terræ nobilitate poſtferenda, inter duo maria, Ægæum & Ionium, [21] platani folio ſimilis, propter anguloſos [22] receſſus, circuitu [23] DLXIII. M. paſſ. colligit, auctore Iſidoro. Eadem [24] per ſinus pæne tantumdem adjicit. Anguſtiæ, unde procedit, Iſthmos appellantur. In eo loco erumpentia e diverſo, quæ dicta ſunt, maria, [25] a ſeptemtrione & exortu, ejus omnem ibi latitudinem vorant: donec contrario incurſu æquorum tantorum, [26] in quinque M. paſſ. intervallo exeſis utrimque lateribus, anguſta cervice Peloponneſum contineat [27] Hellas. Corinthiacus hinc, illinc [28] Saronicus appellatur ſinus: [29] Lecheæ hinc, [30] Cenchreæ illinc, anguſtiarum termini, longo & ancipiti navium ambitu, quas magnitudo plauſtris tranſvehi prohibet: quam ob cauſam perfodere navigabili alveo anguſtias eas tentavere, [31] Demetrius rex,

NOTÆ.

1. *Phocidis campi, &c.*] Hic Martianus Plinium de more tranſſcribit, loc. cit. Sic Pauſan. in Phoc. lib. 10. pag. 684. Τὸ δὲ πεδίον τὸ ἀπὸ τῆς Κίῤῥας. Fuit autem Cirrha Delphorum navale, inquit Pauſanias, lib. 10. pag. 609. & Strabo, lib. 9. pag. 418. Hodie *Aſpropiti* vocant.

2. *Chalæon.*] Χάλαιον, πόλις Λοκρῶν, apud Steph.

3. *A quo VII. M.*] Sic quoque Martianus.

4. *Delphi.*] Nunc *Caſtri*, ut ex inſcriptionibus ibi repertis liquet. Martianus quoque ex hoc Plinii loco, *Oppidum Delphi,* inquit, *ſub monte Parnaſſo, clarum oraculis Apollinis.*

5. *Caſtalius.*] Fatidicis aquis celebratus. Unde nomen acceperit, diſce ex Pauſania, lib. 10. ſive Phocic. pag. 623.

6. *Cephiſſus.*] Hauſit hoc Plinius ab Homero, Iliad. 2. verſ. 523. ſive in Catal. verſ. 30.

Οἵ τε Λίλαιαν ἔχον πηγῆς ἔπι Κηφισοῖο.
Cephiſſi ad fontes & qui Lilæan habebant.

Laudat hunc Homeri verſiculum Strabo in Bœoticis, lib. 9. pag. 407.

7. *Quondam urbe.*] Pauſan. loc. cit. a Philippo deletam ſcribit. Scholiaſtes Lycophr. pag. 145. Λίλαια, πόλις Φωκίδος.

8. *Criſſa.*] Κρίσσα, unde Criſſæo ſinui nomen. Strab. lib. 9. pag. 418. Hodie *Salona*. Nonnus, lib. 13. Dionyſ. pag. 358. Κρίσσαν ἀειδενδρήεν.

9. *Bulenſibus.*] Ab oppido Phocidis mediterraneo Βούλεια, cujus meminit Ptolemæus, lib. 3. cap. 15. hi nomen habent. Pauſaniæ, lib. 10. Phoc. pag. 683. Βοῦλις, & Stephano. Vide Notas & Emend. num. VII.

10. *Anticyra.*] Quoniam Cirrhæ oppoſita fuit, Αντικίῤῥα, apud Strab. lib. 9. pag. 418. dicebatur: Ptolemæo, lib. 3. cap. 15. Αντίκυῤῥα. Mox neglecta etymologiæ ratione, Αντίκυρα. Elleboro ibi nato percelebris, ut & altera Anticyra ad Maliacum ſinum poſita.

11. *Naulochum, Pyrrha.*] Ναύλοχος, Πύῤῥα. Ναύλοχος navium ſtationem ſonat.

12. *Amphiſſa.*] Ἄμφισσα Ptolemæo, lib. 3. c. 15. Locrorum Ozolarum mediterraneum oppidum Harpocrationi quoque, pag. 21. & Stephano.

13. *Tithrone, Tritea.*] Τιθρώνη, Τριτέα, vel cum Stephano, Τρίτεια, μεταξὺ Φωκίδος, καὶ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν. Vide Notas & Emend. num. VIII.

14. *Ambryſus.*] Ita Livius, lib. 32. pag. 388. Apud Pauſan. lib. 10. Phocic. pag. 681. Ἄμβρυσσος & Ἄρυσσος. Stephano quoque, Ἄμφρυσσος πόλις Φωκίδος· τινὲς διὰ τοῦ β´ φασίν. Straboni denique, lib. 9. pag. 423. Ἄμβρυσος. Permutant Græci ſæpe has litteras φ & β. Unde Bryges iidem qui poſtmodum Phryges appellati. Nunc pagus eſt, cui nomen *Arachoua*. Vide Notas & Emend. num. IX.

15. *Drymæa.*] Oppidi nomen eſt Δρυμαία, Pauſaniæ, lib. 10. Phocic. cap. 677. Herodoto quoque, lib. 8. Uran. pag. 473. n. 33. Daulis pariter Thucyd. lib. 2. pag. 118. circumjacentis regionis nomen fuiſſe videtur: ἐν Δαυλίᾳ, inquit, τῆς Φωκίδος. Oppidum tamen ceteris appellatur, Homerum ſecutis, Iliad. β.

Κρίσσαν τε ζαθέην, καὶ Δαυλίδα, καὶ Πανοπῆα.

16. *Siphis.*] Stephano, Σίφαι, ἐπίνειον τῆς Θεσπιακῆς, Theſpiarum navale. De Theſpiis Bœotiæ, ſect. 12. Et Σίφαι in Bœotia, apud Ptolem. lib. 3. cap. 15. Apud Pauſan. lib. 9. Bœot. pag. 590. Τίφαι.

17. *Quæ Corſicæ.*] Quoniam oppido ei nomen alterum Κόρσεια fuit, teſte Pauſania, loc. cit. pag. 577. unde cives deinde Thebas tranſducti, primarium Bœotiæ oppidum, de quo ſect. 12. Stephanus: Κορσιαί, πόλις Βοιωτίας. Scylax, pag. 14. Μετὰ δὲ Φωκεῖς Βοιωτοὶ, εἰσὶν ἔθνος· καὶ πόλεις αἵδε. Κορσιαὶ, &c.

18. *Pagæ.*] Πηγαὶ, Thucyd. lib. 1. pag. 67. & Ptolemæo, lib. 3. cap. 15.

19. *Apia ante.*] Scilicet ante Pelopis adventum, inquit Pauſan. in Corinth. lib. 2. pag. 94. ab Api Telchinis F. tota regio Ἀπία cognominata eſt. Vide etiam Stephanum, verbo, Ἀπία. Nicolaus Damaſc. in Excerptis, pag. 492. trifariam pariter appellatam ſcribit: Api regnante, quem Phoronei filium facit, Apiam: Pelaſgo indigena res tenente, Pelaſgiam: ſub Pelope, Peloponneſum, quo demum in nomine acquievit. Sic Euſtathius quoque in Dionyſ. v. 415. Didymus Schol. id Homeri Iliad. 1. v. 30. Æſchylus denique in Supplicibus, verſu 123. Ἀπίαν βοῦνιν vocat: & verſu 784. Ἀπίαν χθόνα.

20. *Peninſula haud ulli.*] Tranſſcribit hæc Capella a Plinio, lib. 6. cap. de tertio ſinu Europæ, pag. 210.

21. *Platani folio.*] Ita Strabo, lib. 8. pag. 335. & Mela, lib. 2. cap. 3. pag. 32.

22. *Receſſus.*] Sinuum anfractus.

23. *DLXIII. M. paſſ.*] Paululum ab Iſidoro diverſus abire videtur, loc. cit. & Agathemerus, lib. 1. Geogr. cap. 5.

24. *Per ſinus.*] Si omnium ſinuum, anguloſorumque receſſuum oram interiorem adnavigando legas.

25. *A ſeptemtrione & exortu.*] Ionium a ſeptemtrione: ab oriente, Myrtoum, ſive Ægæum, Peloponneſi totam, quanta eſt, latitudinem vorant, lancinantque. Rurſum de Peloponneſo Plinius infra, ſect. 9. *Tot ſinus Peloponneſi oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem a ſeptemtrione Ionium irrumpit: ab occidente, Siculo pulſatur: a meridie, Cretico urgetur: ab oriente brumali, Ægæo: ab oriente ſolſtitiali, Myrtoo.*

26. *In quinque M. paſſ.*] Ita plane MSS. omnes. Solinus tamen cap. 7. pag. 23. *quatuor non amplius mill. paſſ.* Totidem habet & Mela, lib. 2. cap. 3. pag. 34. Agathemerus tamen, lib. 1. Geogr. cap. 5. XL. ſtadiorum id eſſe intervallum ait, quæ omnino ſunt quinque mill. paſſ. Nempe ea parte, ubi ſunt anguſtiæ maximæ: nam ad Corinthum, ſex millia obtinet: unde ei ſpatio nomen hodieque eſt *Examiglia*.

27. *Hellas.*] Græcia proprie dicta, in qua Attica, ceteræque regiones, deſcribendæ ſect. XI. & ſubſequentibus. Vide Not. & Emend. num. X.

28. *Saronicus.*] De quo ſect. 9.

29. *Lecheæ.*] Pauſaniæ, lib. 2. Corinth. pag. 86. Λέχαιον. Item Straboni, lib. 8. pag. 380. & Ptolemæo, lib. 3. cap. 16. Eidem Pauſaniæ, pag. 88. Λέχη. Portus fuit, ſeu navale, ἐπίνειον Κορινθίων, nunc arenis obductus. Vide Heſychium, verbo Δίολκος.

30. *Cenchreæ.*] Κεγχρεαὶ Diodoro Sic. lib. 19. Bibl. pag. 705. & Straboni, loc. cit. Κεγχρειὰς Thucydides vocat, lib. 8. pag. 569. Corinthiorum emporium Livio, lib. 32. pag. 388. Etiam hodie *Kenchreai* vocant.

31. *Demetrius rex.*] Is, cui cognomen ab exitio urbium Poliorcetes fuit, ut ait Seneca, epiſt. 9. pag. 175. Aſiæ rex, Antigoni F. qui Græciam fere totam ſuæ ditionis fecit. Vide etiam Strabonem, lib. 1. pag. 54.

[1] Dictator Cæſar, [2] Caïus princeps, Domitius [3] Nero, infauſto ([4] ut omnium patuit exitu) incepto. [5] Medio hoc intervallo, quod Iſthmon appellavimus, applicata colli habitatur [6] colonia Corinthus, antea [7] Ephyra dicta, ſexagenis ab utroque litore ſtadiis, e ſumma ſua arce, quæ vocatur [8] Acrocorinthus, in qua fons Pirene, diverſa [9] duo maria proſpectans. LXXXVII. mill. paſſ. ad Corinthiacum ſinum trajectus eſt Patras a Leucade. [10] Patræ colonia, in longiſſimo promontorio Peloponneſi condita, ex adverſo Ætoliæ & fluminis Eveni, minus mill. paſſ. (ut dictum eſt) intervallo ipſis faucibus, ſinum Corinthiacum [11] LXXXV. millia paſſ. in longitudinem uſque ad Iſthmon tranſmittunt.

CAPUT V.

VI. [12] Achaïæ nomen provinciæ ab Iſthmo incipit: antea Ægialos vocabatur, [13] propter urbes in litore per ordinem diſpoſitas. Primæ ibi, quas diximus, Lecheæ Corinthiorum portus. Mox [14] Oluros Pellenæorum caſtellum. Oppida: [15] Helice, Bura: [16] in quæ refugere, hauſtis prioribus, Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos. [17] Intus Cleonæ, [18] Hyſiæ. [19] Panhormus portus, demonſtratumque jam Rhium: a quo promontorio [20] quinque M. paſſ. abſunt Patræ, quas ſupra memoravimus: [21] locus Pheræ. [22] In Achaia, IX. montium Scioëſſa notiſſimus, fons Cymothoë. Ultra Patras oppidum [23] Olenum, colonia [24] Dyme: [25] loca, Bupraſium, Hyrmine: promontorium [26] Araxum, Cyllenes ſinus, promontorium [27] Chelonates: unde [28] Cyllenen quinque M. paſſ. Caſtellum [29] Phliûs: [30] Quæ regio

NOTÆ.

1. *Dictator Cæſar.*] Ita Dio, lib. 44. pag. 242. Plutarchus in Cæſare, pag. 135. Suetonius in Julio, cap. 44.

2. *Caius princeps.*] Caïus nempe, quem vocant Caligulam. Vide Sueton. in ejus vita, cap. 21.

3. *Nero.*] Sueton. in Nerone, cap. 19. Dio, lib. 63. pag. 722. Quouſque perducta ſit Iſthmi perfoſſio a Nerone cœpta, docet Philoſtr. lib. 4. de vita Apoll. cap. 8. pag. 181. Tentaſſe id etiam Alexandrum Macedonem, auctor eſt Pauſanias, lib. 2. Corinth. pag. 86.

4. *Vt omnium patuit exitu.*] Nam Demetrius quidem, a Seleüco genero victus, in cuſtodia periit, ut refert Plutarchus, in Antonio, pag. 957. Dictator Cæſar, Caligula, Nero, illata per vim nece obiere. Animadvertimus hanc iſtius loci interpretationem diſplicuiſſe Spanhemio, tomo 2. de Uſu Numiſmatum, pag. 408. ibique eum contendere, *exitu* hic idem valere tantum, atque *irrito conatu.* Neſcit *exitum* a Plinio poni pro exitio, ſive exitiali fato: idque hujus in primis loci ſententiam poſcere, cum *infauſto præceſſerit.* Sic idem Plinius, lib. VIIII. ſect. LXXIV. *uſque ad Sejani exitum* dixit, pro exitiali clade.

5. *Medio hoc intervallo.*] Martianus, qui hæc tranſſcripſit, loc. cit. *In medio.*

6. *Colonia Corinthus.*] *Olim*, inquit Mela, lib. 2. cap. 3. pag. 34. *clara opibus, poſt clade notior, nunc Romana colonia, ex ſumma arce, quam Acrocorinthon appellant, maria utraque contuens.* Miſſos eo a Cæſare Dictatore colonos libertini generis, ipſo quintum, M. Antonio collega Coſſ. auctor eſt Dio, lib. 43. pag. 239. Plutarch. in Cæſare, pag. 734. Hinc nummi antiqui: COL. IVLI. CORIN. & LAVS. IVLI. CORINT. & C. I. C. A. *Colonia Julia Corinthus Auguſta.*

7. *Ephyra.*] Ἐφύρα, uſque ad Corinthum regem, a quo nomen accepit. Heraclid. de Polit. Corinth. Ἔφυρα Stephano, verbo Κόρινθος.

Acrocorinthus.] Montem editum fuiſſe auctor eſt Strabo, lib. 8. pag. 379. cujus aſcenſus ſtadiorum eſſet omnino XXX. Sub ipſo vertice fons Pirene, Πειρήνη.

8. *Duo maria.*] Ionium & Ægæum. Quare *bimaris Corinthus*, ab Horatio appellatur, lib. I. Ode 7.

9. *LXXXVII. mill. paſſ.*] Plinius, lib. 2. ſect. 112. addit paſſus quingentos.

10. *Patræ colonia.*] Hodie *Patras.* Primum Aroën vocatam, appellatione a terræ cultu petita, mox a Patreo Agenoris nepote Patras, auctor eſt Pauſanias in Achaïc. Coloniam eo deductam ab Auguſto, Strabo, lib. 8. pag. 387. Atque id nummi teſtantur Claudio principe cuſi, cujuſmodi in Muſeo noſtro Pariſienſi aſſervantur. COL. PATR. & apud Erizzo, pag. 88. COL. A. A. PATR. *Colonia prima Auguſta Patrenſis.*

11. *LXXV. millia paſſ.*] Vide quæ diximus de hac Corinthiaci ſinus longitudine, lib. 2. ſect. 112.

12. *Achaïæ nomen.*] Tranſſcribit hæc Martianus, lib. 6. cap. de tertio ſinu Europæ, pag. 210. Achaïa hæc porro proprie appellata, longe ab ea diverſa eſt, quæ Hellas Ptolemæo cognominatur, hodie *Livadia:* qua Locrorum regio, Bœotia, Attica continentur. Αἰγιαλὸν quondam appellatam eſſe & Pauſanias tradit, lib. 5. Eliac. prior, pag. 287. & lib. 7. pag. 396.

13. *Propter urbes in litore.*] Eſt enim Græcis αἰγιαλὸς litus.

14. *Oluros.*] Stephano, Ὄλουρος, πολίχνιον τῆς Ἀχαΐας, οὐ πόῤῥω Πελλήνης. Fuit nimirum Oluros caſtellum, propugnaculumque quoddam in ora conditum, ab incolis Pellenes oppidi, LX. ſtadiis intus recedentis a mari: quo ipſo in tractu Strabo, lib. 8. pag. 386. Pellenen locavit. Vox Ὄλουρος Græcis idem quod Πάνορμος ſonat, de quo mox.

15. *Helice, Bura.*] Ἑλίκη, Βοῦρα, Ptolemæo, li. 3. c. 16. De his egimus, lib. 2. ſect. 93. Biennio ante Leuctricum prælium abſumptam mari Helicen, auctor eſt Strabo, l. 8. p. 384. Contigit autem id prælium anno 2. Olymp. 102. Diodoro teſte.

16. *In quæ refugere.*] Oppida deinde, in quæ incolæ priorum, quæ hauſit mare, tranſmigrarunt, qui tantæ cladi ſuperſtites eſſe potuerunt, fuere iſta: Sicyon, Ægira, &c. Σικυών, Αἴγειρα, Αἴγιον, Ἐρινεὸς λιμὴν, Herod. lib. 1. Clio, n. 245. pag. 62. & Ptolem. lib. 3. cap. 16. Scylaci quoque, pag. 15. Ægii meminit Homerus in Catalogo, v. 81.

Πελλήνην τ' εἶχον, ἠδ' Αἴγιον ἀμφενέμοντο.

Ἐρινεοῦ λιμένος Pauſanias, lib. 7. Achaïc. pag. 442. & Thucyd. lib. 7. pag. 513. Αἴγειρα etiam apud Pauſan. pag. 440. Sicyon hodie *Vaſilica:* ceterarum ſitus incertus.

17. *Intus Cleonæ.*] Κλεοναὶ Homero in Catal. verſ. 77. a Corintho ſtadiis LXXX. ut ſcribit Euſtathius, pag. 291. Notæ etiam Ptolemæo Κλεωναὶ lib. 3. cap. 16. & Straboni, lib. 8. pag. 377. ubi ſitum ejus deſcribit.

18. *Hyſiæ.*] Ὑσιαὶ Argolicæ, quarum meminere Strabo, lib. 9, pag. 404. & Pauſan. in Arcad. lib. 8. pag. 464. & 542. Incolæ Hyſiatæ.

19. *Panhormus.*] Hodieque *Porto Panormo.* Græcis Πάνορμος portum ſignificat omnibus navibus excipiendis aptum. Meminit illius Pauſanias, lib. 7. Achaïc. pag. 442.

20. *Quinque mill. paſſ.*] Strabo, lib. 8. pag. 387. ſtadiis XL. eadem prorſus menſura. At Pauſanias, loc. cit. ſtad. L.

21. *Locus Pheræ.*] Modus hic loquendi Plinio familiaris, oppidum plane deletum innuit: rudera modo ac veſtigia ſupereſſe. Hæ ſunt quæ Stephano Φαραὶ & Φηραὶ Ἀχαΐας. At Straboni, lib. 8. p. 388. & Pauſaniæ. lib. 7. Achaïc. pag. 440. Φάραι, Dymæ coloniæ contermina, de qua ſtatim dicturi ſumus.

22. *In Achaïa IX. montium.*] In Achaïa, inquit, quæ regio montibus novem attollitur, Scioëſſa mons notiſſimus eſt. Vide Notas & Emend. num. XI. Σκιόεσσα (ſubintellige ὑπόρεια, vel ἀκρώρεια) umbroſum ſilvarum opacitate montem ſignificat: Κυμοθόη, fontem aquarum incitato curſu rapidum.

23. *Olenum.*] Ὤλενος πόλις Ἀχαΐας Stephano. Straboni quoque lib. 8. pag. 386. Dymen inter & Patras.

24. *Dyme.*] Δύμη Straboni, lib. 8. pag. 341. & Ptolemæo, lib. 3. cap. 16. Cives Δυμαῖοι. Regio ipſa Καυκωνὶς, incolæ Καύκωνες appellati. Miſſos eo colonos a Pompeio Magno, idem Strabo admonet, pag. 387. & 388.

25. *Loca.*] Deletis oppidis manent veſtigia, inquit, Bupraſii & Hyrmines. Meminit utriuſque Homerus in Catalogo, Iliad. β. verſ. 122. & ex eo Strabo, lib. 8. pag. 340. Stephanus quoque, & Heſychius:

Οἱ δ' ἄρα Βουπράσιόν τε, καὶ Ἤλιδα δῖαν ἔναιον,
Ὅσσον, ἐφ' Ὑρμίνη, καὶ Μύρσινος ἐσχατόωσα.

26. *Araxum.*] Ἄραξος Straboni, lib. 8. pag. 337. ceteriſque Geographis: a Dyme, ſtadiis LX. Ex adverſo Acarnaniæ reſpondere ait Agathemerus, lib. 1. Geogr. pag. 5. ἄκρον Ἄραξος, ἀντιπρόσωπον Ἀκαρνανίᾳ.

27. *Chelonates.*] Ὁ Χελωνάτας Agathemero, loc. cit. & Straboni, lib. 8. p. 337. Dorica dialecto: communi, Χελωνίτης ἄκρα Ptolemæo, lib. 3. cap. 16. Hodie *Capo di Chiarenza.*

28. *Cyllenen.*] Κυλλήνη Eleorum navale, apud Thucyd. lib. 1. pag. 22. *Mercurium ibi natum arbitrantur*, inquit Mela, lib. 2. cap. 3. Hodie *Chiarenza:* agrumque finitimum Galli vocant, *le Duché de Clarence.*

29. *Phliûs.*] Φλιοῦς Ptolemæo, in mediterraneis Sicyoniæ oppidis, lib. 3. cap. 16. & Straboni, mox laudando.

30. *Quæ regio.*] Phliaſia dicta, Φλιασία Straboni, lib. 8. pag. 382. quam & Aræthyream prius appellatam ſcribit. Homeri locus eſt Iliad. β. in Catalogo, verſ. 77. quem & Pauſanias refert, lib. 2. Corinth. pag. 107.

ab Homero Aræthyrea dicta, poſtea [1] Aſopis.

Inde [2] Eliorum ager, qui antea Epei vocabantur: ipſa Elis in mediterraneo, & [3] a Pylo XII. M. paſſuum intus delubrum [4] Olympii Jovis, ludorum claritate [5] faſtos Græciæ complexum. [6] Piſæorum quondam oppidum, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium [7] Ichthys. Amnis [8] Alpheus navigatur VI. paſſ. mill. prope oppida, Aulona, & Leprion. Promontorium [9] Platanodes: omnia hæc ad occaſum verſa.

Ad meridiem autem Cypariſſius ſinus cum urbe [10] Cypariſſa LXXII. millium paſſuum circuitu. Oppida: [11] Pylos, [12] Methone: [13] locus Helos, promontorium [14] Acritas: ſinus [15] Aſinæus, ab oppido Aſine, [16] Coronæus a Corone. Finiuntur [17] Tænaro promontorio. [18] Ibi regio Meſſenia duodeviginti montium. Amnis [19] Pamiſus. Intus autem ipſa [20] Meſſene, Ithome, Oechalia, Arene, [21] Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, variis clara temporibus. [22] Hujus ſinus circuitus LXXX. M. paſſ. trajectus vero XXX. M.

VIII. Dehinc a Tænaro ager Laconicus, [23] liberæ gentis: [24] & ſinus circuitu [25] CVI. mill trajectu XXXIX. mill. Oppida: [26] Tænarum, [27] Amyclæ, [28] Pheræ, [29] Leuctra: & intus [30] Sparta, [31] Theramne: atque ubi fuere [32] Cardamyle, Pithane, Anthane: [33] Locus Thyrea, [34] Gerania.

NOTÆ.

Ὀρνειάς τ' ἐνέμοντο, Ἀραιθυρέην τ' ἐρατεινήν.

1. *Aſopis.*] Ἀσωπία, Pauſaniæ, lib. 2. Corinth. pag. 85. & Straboni, loc. cit. *Aſophis* prius perperam legebatur.

2. *Eliorum ager.*] Strabo, lib. 8. pag. 340. ὕστερον δ' ἀντ' Ἐπειῶν Ἠλεῖοι ἐκλήθησαν. Heſychius, pag. 348. Ἐπειοὶ, οἱ Ἠλεῖοι, καὶ οἱ πλησιόχωροι. Ipſa urbs Ἦλις Ptolemæo, lib. 3. cap. 16. ceteriſque.

3. *A Pylo.*] Hæc Pylos Eliaca, ſeu Triphyliaca appellata Straboni, lib. 8. pag. 351. ὁ Πύλος Ἠλειακὸς, ἢ Τριφυλιακὸς, Neſtoris patria.

4. *Olympii Jovis.*] Stadiis ab Elide trecentis, Strabo, lib. 8. pag. 353. hoc eſt, paſſ. mill. XXXVII. & quingentis paſſ.

5. *Faſtos Græciæ.*] Olympicorum enim ludorum beneficio, exacta poſtmodum notitia temporum obſervata: per Olympiadas deinceps, quod ſpatium annorum quatuor fuit, compoſiti ordinatique faſti, in quibus res geſtæ & inſignia quæque notari conſueverunt. Ludorum Hercules auctor: inſtaurator Iphitus exiſtimatus. Olympias prima cœpit annis quinque & triginta ante Romam conditam.

6. *Piſæorum.*] Πίσα πόλις τῆς Ὀλυμπίας, Stephano. Ptolemæo, Ὀλυμπία Πίσα, lib. 3. cap. 16. Deletæ urbis ſitum cauſamque excidii deſcribit Pauſan. in Eliac. poſt l. 6. p. 386. Regio Πισάτις Straboni, lib. 8. pag. 356. qui urbis rudera inter duos montes, Oſſam & Olympum exſtare quibuſdam creditum: Piſam ullam umquam extitiſſe negatum ab aliis tradit.

7. *Ichthys.*] Ἰχθὺς ἄκρα in Elide, juxta Alphei oſtia, Ptolem. lib. 3. cap. 16.

8. *Alpheus.*] Ἀλφειὸς Ptolemæo, loc. cit. ceteriſque. Vide Notas & Emend. num. XII. Navigatur Alpheus, inquit, procul a mari, juxta ipſa Arcadiæ, quæ pars mediterranea Achaiæ eſt, oppida duo, Aulona & Leprion, ad ſex uſque millia paſſuum ab iis oppidis. Αὐλὼν, πόλις Ἀρκαδίας, Stephano. De Leprio dicemus ſect. 10.

9. *Platanodes.*] Πλατανώδης Straboni, lib. 8. pag. 348. Vide Notas & Emend. num. XIII.

10. *Cypariſſa.*] Κυπαρισσία Stephano: Ptolemæo, lib. 3. cap. 16. Κυπάρισσαι, in Meſſenia. Euſtathio, in Iliad. β. pag. 297. πόλις Μεσσηνίας. Hodie *Arcadia.* Incolæ, Straboni, lib. 8. p. 345. Κυπαρισσεῖς. Hic porro ager Meſſeniacus incipit, Ptolemæo, l. 3. c. 16. oppida quæ ſequuntur, Meſſeniæ accenſente. Cypariſſio ſinui ab oppido nomen, *Golfo del Arcadia.*

11. *Pylos.*] Πύλος in Meſſenia, prope Μεθώνην. Hæc Meſſeniaca Pylos, ab aliis diverſa: fuit enim tergemina civitas ejus nominis, ut Strabo admonet, lib. 8. pag. 351. Fruſtra Meurſio Tylos hoc loco, vel Oetylos ſcribente, in Miſcell. Lacon. lib. 4. pag. 274.

12. *Methone.*] Μεθώνην Meſſeniæ Ptolemæus, loc. cit. & Strabo, lib. 8. pag. 359. Laconicæ Stephanus adjudicat, Thucydiden ſecutus, lib. 2. pag. 116. Hodie *Modon.*

13. *Locus Helos.*] Seu loci id nomen fuerit circa Alpheum, ſeu urbis jam dirutæ. Strabo, lib. 8. pag. 350. Ἕλος δ' οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀλφειὸν χώραν τινά φασιν· οἱ δὲ καὶ πόλιν. At dirutam urbem a Spartanis Pauſanias prodidit in Lacon. lib. 3. pag. 162. atque ipſe etiam Strabo ex Homero, pag. 633.

14. *Acritas.*] Ἀκρίτας ἄκρα Ptolem. l. 3. cap. 16. & Pauſan. in Meſſen, lib. 4. pag. 282. juxta Methonem, Straboni, lib. 8. pag. 359. Hodie *Capo Venetico.*

15. *Aſinæus.*] Ἀσιναῖος ἀπὸ τῆς Μεσσηνιακῆς Ἀσίνης, Straboni loc. cit. Exciderat hoc oppidum ætate Pauſaniæ, ipſo teſte, lib. 2. Corinth. pag. 154. Sinui nomen alterum Meſſeniaco, a Meſſene fuit. Strabo, loc. cit.

16. *Coronæus.*] Ab oppido Κορώνη, quod oppidum Meſſenæ proximum eſt, apud Ptolem. lib. 3. cap. 16. Sinus ipſe Meſſeniaci pars quædam eſt, & receſſus interior.

17. *Tænaro.*] Ταίναρον, Pauſaniæ in Lacon. lib. 3. pag. 212. Ταιναρία ἄκρα Ptolem. loc. cit. Aſinæum ſinum a Coronæo diſterminat: Hodie *Cap de Matapan*, & *Cap des Cailles*, a coturnicum quæ illic eſt copia.

18. *Ibi regio.*] Hæc quæ diximus oppida, inquit, regio Meſſeniaca complectitur, & ſimul montes XVIII.

19. *Pamiſus.*] Πάμισος, Pauſaniæ in Meſſen. lib. 4. pag. 280. Eidem Πάμισσος, pag. 221. Mela, lib. 2. cap. 3. *In Aſinæo flumen Pamiſſum.*

20. *Meſſene.*] Μεσσήνη. Homero, in Catalogo Iliad. β. verſ. 89. Μέσση. Hodie *Moſſenigo.* In nummo ex ære mediocri, in Muſeo noſtro, caput turritum, idemque velatum eſt, argumento liberæ civitatis: titulus, ΜΕϹϹΗΝΙΩΝ. Parte altera, Æſculapii ſtantis effigies eſt, ſine epigraphe: latere ſiniſtro corona laurea. Sequuntur deinde Ἰθώμη Μεσσήνης Stephano, & Pauſaniæ, in Meſſen. lib. 4. pag. 233. Arx ea Meſſenes fuit, ut Corinthi Acrocorinthus: auctor Strabo, lib. 8. pag. 361. Οἰχαλία Straboni, lib. 8. pag. 350. prope Meſſenen, unde Μεσσηνὶς Οἰχαλία Stephano. Ἀρήνη eidem Stephano, de qua vide Notas & Emend. num. XIV.

21. *Pteleon, &c.*] Πτελεὸν, Θρύον Homero in Catalogo Iliad. β. v. 99. Δώριον. Sola Zancle in hoc tractu ceteris ſcriptoribus neglecta: etſi variis ſingula temporibus, deinceps alia ex aliis, claruiſſe Plinius aſſeveret. Vide Notas & Emend. num. XV.

22. *Hujus ſinus.*] Meſſeniaci: hodie *Golfe de Coron.*

23. *Liberæ gentis.*] Strabo, de Spartanis ſeu Lacedæmoniis, lib. 8. pag. 365. eos in eximio honore habitos a Romanis ait, libertatemqne retinuiſſe: præter ſocias operas nihil quidquam Romanis pependiſſe: καὶ ἔμειναν ἐλεύθεροι, πλὴν τῶν φιλικῶν λειτουργιῶν ἄλλο συντελοῦντες οὐδέν. Hodie hujus tractus incolæ, *les Mainotes* vulgo appellantur: a Turcarum quoque etiamnum tyrannide liberi.

24. *Et ſinus.*] Laconicus: hodie *Golfo di Colochina.*

25. *CVI. mill.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. &c. non *CCVI.*

26. *Tænarum.*] Solin. cap. 7. pag. 22. *Eſt & oppidum Tænaron, nobili vetuſtate.* Ταίναρον, a promontorio ejuſdem nominis, ſtadiis XL. diſſitum, teſte Pauſan. in Lacon. l. 3. p. 212.

27. *Amyclæ.*] Ἀμύκλαι Straboni, lib. 8. pag. 363. *Silentio quondam ſuo peſſumdatæ*, inquit Solinus, loc. cit.

28. *Pheræ.*] Φεραὶ Ptolemæo, in Meſſenia, lib. 3. cap. 16. Φηραὶ Straboni, lib. 8. pag. 367. & Homero Iliad. β. Φαραὶ Meſſeniacæ Stephano, cujus oppidi civis Φαραΐτης: apud Pauſan. in Lacon. lib. 3. pag. 161. Φαρεάτης.

29. *Leuctra.*] Λεῦκτρον τὸ Λακωνικὸν, Straboni, lib. 8. pag. 361. longe diverſum oppidum a Leuctris Bœotiæ, Lacedæmoniorum clade nobilitatis.

30. *Sparta.*] Quæ & Λακεδαίμων. Quatuor circiter mill. paſſ. a ruderibus antiquæ Lacedæmonis excitatum eſt oppidum *Miſithra*, facto ei nomen a minuto caſeo, quem ſic indigenæ vocant. Ruderibus nomen hodie eſt *Paleochori*, quaſi παλαιὰ χώρα, *vetus ager.*

31. *Theramne.*] Θεράμναι Stephano, pag. 303. Θεράπνη Pauſaniæ, juxta Spartam, in Lacon. lib. 3. pag. 187. Harpocrat. Θεράπνη, τόπος ἐστὶν ἐν Λακεδαίμονι.

32. *Cardamyle.*] Καρδαμύλη Homero, Iliad. ι. v. 150. Πιτάνη, Pauſaniæ in Lacon. lib. 3. pag. 192. Pindaro quoque, Olymp. Ode 6. juxta Eurotam amnem. Ἀνθάνα, vel Ἄνθεια, de qua vide Notas & Emend. num. XVI.

33. *Locus Thyrea.*] Θυρέα Straboni, l. 8. pag. 360. Meminit Herodotus, lib. 1. Clio, n. 82. pag. 34. loci ſive agri, qui Thyrea vocatur, χώρου καλεομένου Θυρέης, in confinio Laconicæ Argolicæque, Diodoro teſte in Bibl. lib. 12. pag. 116. Vaſtatam incenſamque urbem, docet Thucyd. lib. 4. pag. 289. Solinus, cap. 7. 22. *Ubi quondam fuere Thyreæ, nunc locus dicitur: in quo anno XVII. regni Romuli, inter Laconas & Argivos memorabile bellum fuit.* Statius, lib. 4. Thebaïd. v. 47.

Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem.

34. *Gerania.*] Γερηνία Pauſaniæ, lib. 3. in Lacon. pag. 204.

Mons [1] Taygetus: amnis [2] Eurotas, ſinus [3] Ægilodes, oppidum [4] Pſammathus. Sinus [5] Gytheates ab oppido: ex quo Cretam inſulam certiſſimus curſus. [6] Omnes autem Maleæ promontorio includuntur.

IX. Qui ſequitur ſinus ad [7] Scyllæum, [8] Argolicus appellatur, trajectu quinquaginta M. paſſ. idem ambitu [9] CLXII. millium. Oppida: [10] Bœa, Epidaurus Limera cognomine, Zarax, [11] Cyphanta portus. [12] Amnes: Inachus, Eraſinus, inter quos [13] Argos Hippium cognominatum, ſupra [14] locum Lernen, a mari duobus M. paſſ. novemque additis millibus, [15] Mycenæ: & [16] ubi fuiſſe Tiryntha tradunt: & locus [17] Mantinea. [18] Montes: Artemius, Apeſantus, Aſterion, Parparus, [19] aliique undecim numero. Fontes: [20] Niobe, [21] Amymone, [22] Pſamathe. A Scyllæo ad Iſthmum CLXXVII. M. paſſ. Oppida: [23] Hermione, [24] Trœzen, [25] Coryphaſium: appellatumque alias Inachium, [26] alias Dipſium Argos. [27] Portus Schœnitas, ſinus [28] Saronicus, olim querno nemore redimitus, unde nomen: [29] ita Græcia antiqua appellante quercum. [30] In eo Epidaurum oppidum, Æſculapii delubro celebre: [31] Spiræum promontorium, [32] portus Anthedon, & Bucephalus: & [33] quas ſupra dixeramus, Cenchreæ, [34] Iſthmi

NOTÆ.

Hanc ab Homero dictam eſſe Ἐνόπην. Iliad. ι. v. 150. tum ipſe prodidit, pag. 214. tum etiam Strabo, lib. 8. pag. 360. Meſſeniæ a Stephano accenſetur.

1. *Taygetus.*] Ταΰγετον ὄρος Straboni, lib. 8. pag. 362. *Les Montagnes des Mainotes.*

2. *Eurotas.*] Εὐρώτας, hodie *Baſilipotamo.* Multa de eo Strabo, lib. 8. pag. 343.

3. *Ægilodes.*] Αἰγιλώδης. Vide Notas & Emend. num. XVII.

4. *Pſammathus.*] Ψαμμαθοῦς, πόλις Λακωνική, Stephano. Portus eſt Scylaci, Ψαμαθοῦς, pag. 16.

5. *Gytheates.*] Ab oppido quod Strabo Γύθιον, loc. cit. Plinius ipſe, lib. 6. ſect. 39. Gythium vocat. Pauſanias in Lacon. lib. 3. pag. 273. Γύθειον. Stephanus quoque: cui gentile nomen eſt Γυθεάτης. Livius *Gytheum*, lib. 34. pag. 412.

6. *Omnes autem.*] Sinus videlicet, Laconicus, Ægilodes, Gytheateſque. Μαλέα ἄκρα ei promontorio nomen eſt apud Scylacem, pag. 16. & Ptolem. lib. 3. cap. 16. Μαλέαι apud Strabon. lib. 8. pag. 363. ἄκρα τῆς Μαλέας, apud Pauſan. loc. cit. pag. 207. Hactenus perperam editum, *omnia* & mox *Maleo* pro *Maleæ.* Hodie eſt *Capo di S. Angelo.*

7. *Scyllæum.*] Σκύλλαιον, Straboni, l. 8. pag. 368. & Scylaci, pag. 19. Σκύλλιον ἄκρον Ptolemæo, lib. 3. cap. 16. Nunc *Cap de Schilli.*

8. *Argolicus.*] *Golfo di Napoli.*

9. *CLXII.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. Colb. &c. non, ut editi, CLXXII.

10. *Bœa.*] Βοία πόλις Scylaci, pag. 16. Apud Pauſan. lib. 3. Lacon. pag. 204. inter oppida Eleutherolaconum, iſta numerantur: Βοιαὶ, Ζάραξ, Ἐπίδαυρος ἡ Λιμηρά, &c. Illius incolæ Βοιᾶται appellati. Ζάρηξ Stephano, πόλις Λακωνική. Pauſaniæ quoque, lib. 1. Attic. pag. 71. a Zarece Muſico. Epidauro id cognomen inditum, a commoditate portuum, ait Schol. Thucyd. διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν λιμένας· ἀντὶ τοῦ Λιμενηρά. Nunc quoque *Epedaura* vocant: non, ut quidam volunt, Malvaſia, Monembaſiave.

11. *Cyphanta.*] Κυφάντα λιμὴν in Argolico ſinu, apud Ptolem. lib. 3. cap. 16. Et Κυφάντων inde oppidum ſtadiis decem a mari, teſte Pauſan. lib. 3. in Lacon. pag. 209.

12. *Amnes.*] Ἴναχος Argos Hippium alluit, apud Strabon. lib. 8. pag. 370. quamobrem & Inachium mox appellatur. Eodem Argiæ agro labi dicitur Ἐρασῖνος, pag. 361. ubi de ejus ortu, curſuque multa.

13. *Argos Hippium.*] Sive quod idem eſt, Ἱππόβοτον, ut Homerus cecinit, Iliad. 3. verſ. 75. quod paſcendis equis campos haberet optimos. Vide Varron. lib. 2. de re ruſt. cap. 1. pag. 75. Hujus navale ac portus Nauplia fuit, ut ex iis Scylacis verbis confici poteſt, pag. 19. Μετὰ δὲ Λακεδαίμονα πόλις ἐστὶν Ἄργος, καὶ ἐν αὐτῇ Ναυπλία πόλις καὶ λιμήν. Et Strabo, lib. 8. pag. 368. ἡ Ναυπλία τὸ τῶν Ἀργείων ναύσταθμον. Hodie *Napli de Romanie*, vel *Napoli*: unde ſinui nomen.

14. *Locum Lernen.*] Ita libri MSS. omnes: ut non de palude illa hæc accipienda ſint, quam hydra, Herculiſque labor nobilitavit; ſed de loco, qui multo propior mari, amni paludique Lernæ, cognominis fuerit. Λέρνην oppidum in Laconica Ptolemæus locat, lib. 3. cap. 16. ſitu præpoſtero. Rectius Mela, lib. 2. cap. 3. pag. 34. *In Argolico* ſinu *ſunt noti amnes, Eraſinus atque Inachus: & notum oppidum Lerne.*

15. *Mycenæ.*] Μυκῆναι. Negat has jam tum ævo ſuo ſuperſuiſſe Strabo, lib. 8. pag. 177.

16. *Ubi fuiſſe.*] Intercidiſſe innuit. Τίρυνθα Strabo quoque nominat, pag. 372. Exciſam ab Argivis docet Pauſanias, lib. 2. Corinth. pag. 115. & 131.

17. *Mantinea.*] Diverſa hæc eſt ab Arcadica, de qua ſect. 10. Illam enim ſuperſtitem, hanc deletam, familiari illo ſuo Atticiſmo, *locus*, admonet.

18. *Montes.*] Artemius eſt, qui Pauſaniæ, lib. 2. Corinth. pag. 130. & lib. 8. Arcad. pag. 464. Ἀρτεμίσιος dicitur, ab Ἀρτέμιδος, hoc eſt, Dianæ templo, iſtic dedicato. Apeſantus, Ἀπέσας Pauſaniæ eidem, lib. 2. Corinth. pag. 111. Sic *elephas* & *elephantus* dicimus. Mons Nemeæ dicitur ex Pindaro, & Callimacho, apud Stephan. Ἀστερίων amni cognominis videtur, qui ex eo monte manat, quem in Argivo agro labi Pauſanias prodidit, lib. 2. Corinth. De Parparo ceteri ſcriptores ſilent.

19. *Aliique.*] Ut Λυκώνη, ex quo Eraſinum erumpere Pauſanias ait, loc. cit. pag. 129. Et *Neris* apud Statium, lib. 4. Theb. v. 46. quod montis Argivi nomen eſſe Placidus Lactantius ex Callimacho refert: &c.

20. *Niobe.*] A Niobe Pelopis ſorore, Amphionis conjuge, nomen habet. Vide Strabon. lib. 8. pag. 360.

21. *Amymone.*] Ἀμυμώνη prope Lernen paludem, teſte Strabone, pag. 371. Ovid. lib. 2. Metam. v. 239.

Quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonen.

Idem Amymonius, idem poſtea Lernæus fons appellatus; inquit Hygin. fab. 169. fol. 37. A Danaï filia nomen accepiſſe, auctor eſt Pauſanias, lib. 2. Corinth. pag. 156.

22. *Pſamathe.*] Ψαμάθη. Meminit fontis hujus Valerius, lib. 1. Argon. *Qui tenet undiſonam Pſamathen.*

23. *Hermione.*] Ἑρμιόνη Pauſaniæ, lib. 2. Corinth. pag. 149. & Straboni, lib. 8. pag. 373. Ptolemæo quoque lib. 3. cap. 16. prope Scyllæum.

24. *Trœzen.*] Τροιζήν. Mela, lib. 2. cap. 3. *Trœzenii fide ſocietatis Atticæ illuſtres.*

25. *Coryphaſium.*] Id promontorio nomen eſt in hoc ipſo tractu, apud Pauſan. lib. 4. in Meſſen. pag. 284. Κορυφάσιον.

26. *Alias Inachium.*] Et præter memorata proxime oppida, inquit, Argos etiam eſt Hippium cognominatum, appellatumque idem alias Inachium, ab Inacho amne quo alluitur: alias Dipſium, ab amœnitate. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

27. *Portus Schœnites.*] Σχοινίτης λιμήν. Vide Notas & Emend. num. XIX.

28. *Saronicus.*] Σαρωνικὸς κόλπος, Ptolem. lib. 3. cap. 16. Hodie, *Golfo de Egina*, ab inſula Ægina in eo ſinu poſita.

29. *Ita Græcia.*] Id confirmat Callimachi ſcholiaſtes, ad illum poëtæ verſum 22. hymni in Jovem: Ἦ πολλὰς ἐφύπερθε σαρωνίδας. Σαρωνίδας, inquit, δρῦς. διὰ τὸ ἐστηρότα, καὶ συνεστραμμένον τὸν φλοιὸν ἔχειν. Heſychius: Σαρωνίδης, αἱ διὰ παλαιότητα κεχηνυῖαι δρύες. Aliter tamen Pauſanias, & Euſtath. in Dionyſ.

30. *In eo.*] Meridionali ſinus Saronici litore. Ἐπίδαυρος Straboni, lib. 8. pag. 374. in medio ſinu, contra Æginam inſulam. De Æſculapii illic delubro fuſe Pauſanias diſſerit, lib. 2. Corinth. Strabo, lib. 8. pag. 374. aliique.

31. *Spiræum.*] Hanc oram ſimiliter Saronici ſinus Ptolemæus deſcribit: Ἐπίδαυρος, Σπίραιον ἄκρον, Ἀθηναίων λιμὴν, (pro Ἀνθηδὼν λιμὴν,) Βουκέφαλον λιμήν.

32. *Anthedon.*] Diverſa hæc plane ab Anthedone Bœotiæ, ut ſitus ipſe admonet, cum ſit in oppoſito Saronici ſinus litore, meridionali ſcilicet: illa, boreali, extra Peloponneſum & Achaïam. In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. *Anthedus.*

33. *Quas ſupra.*] Sect. 5.

34. *Iſthmi pars altera.*] Hæc Solinus totidem plane verbis exſcripſit, cap. 7. pag. 21.

pars altera cum delubro [1] Neptuni, [2] quinquennalibus inclyto ludis. [3] Tot ſinus [4] Peloponneſi oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem a ſeptemtrione Ionium irrumpit: ab occidente, Siculo pulſatur: a meridie, Cretico urgetur: [5] ab oriente brumali, Ægæo: ab oriente ſolſtitiali, [6] Myrtoo, quod a Megarico incipiens ſinu, totam Atticam alluit.

X. [7] Mediterranea ejus Arcadia maxime tenet, undique a mari remota: initio [8] Drymodes, mox [9] Pelaſgis appellata. [10] Oppida ejus: Pſophis, [11] Mantinea, [12] Stymphalum, [13] Tegea, [14] Antigonea, [15] Orchomenum, Pheneum, [16] Palantium, unde Palatium Romæ: [17] Megalopolis, [18] Gortyna, [19] Bucolium, Carnion, [20] Parrhaſie, [21] Thelpuſa, [22] Melænæ, [23] Heræa, [24] Pyle, [25] Pallene, [26] Agræ, Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, [27] Alea, [28] Methydrium, Eniſpe, Maciſtum, Lampe, Clitorium, Cleonæ: inter quæ duo oppida, regio [29] Nemea, Bembinadia vocitata. [30] Montes in Arcadia, [31] Pholoë cum oppido: Item [32] Cyllene: [33] Lycæus, in quo Lycæi Jovis delubrum: [34] Mænalus, [35] Artemiſius, [36] Parthenius,

CAPUT VI.

NOTÆ.

1. *Neptuni.*] Qui ex eo ΠΟΣΕΙΔΩΝ ΙΣΘΜΙΟΣ appellatur, in nummo Nerónis Aug. e Gaza Regia.

2. *Quinquennalibus.*] Auſonius ſic etiam locutus, Idyll. 25.

Hæc quoque temporibus quinquennia ſacra notandis
Iſthmia Neptuno data ſunt.

At Iſthmia tamen, non pentaëterica, ſed trieterica fuerunt, Pindari ævo, vt ex ipſo liquet, Nemeor. Ode 6. v. 69. & ejus Scholiaſte: hoc eſt, tertio quoque anno edebantur.

3. *Tot ſinus.*] Omnino decem, tam exiguam Peloponneſi oram undequaque lancinant, vel ut Pomponius loquitur, lib. 2. cap. 3. pag. 34. lacerant. Vide Notas & Emend. num. XX.

4. *Peloponneſi.*] Ita MSS. omnes.: editi perperam *Peloponnenſem*, id quod neque Grammaticæ leges ipſæ ferre poſſunt.

5. *Ab oriente brumali, Ægæo.*] Inſititia hæc verba videntur: carent enim iis MSS. plerique: habet ea tamen Solinus, lib. 7. cap. 22. qui hæc tranſcripſit a Plinio.

6. *Myrtoo.*] Τὸ Μυρτῷον Straboni, lib. 7. pag. 323. pars eſt Ægæi maris.

7. *Mediterranea ejus.*] Peloponneſi ſcilicet Arcadia umbilicum tenet.

8. *Drymodes.*] Ita MSS. omnes, Δρυμώδης, ſilvoſa, nemoroſa, ſtirpibus arboribuſque conferta. Prius *Drymodis* perperam legebatur.

9. *Pelaſgis.*] Nicolao Damaſc. in Excerptis, pag. 494. Pauſaniæ lib. 8. in Arcad. pag. 459. & Stephano, Πελασγία.

10. *Oppida ejus.*] Ψωφὶς, πόλις Ἀρκαδίας Stephano, & Pauſaniæ loc. cit. pag. 421. Ptolemæo quoque, lib. 3. cap. 16.

11. *Mantinea.*] Μαντίνεια Straboni, lib. 8. pag. 388. Pauſaniæ, pag. 467. Plutarcho in Agide, pag. 808. & Xenoph. lib. 5. hiſt. Græc. pag. 551. Poëtica licentia, Nonno, lib. 13. Dionyſ. pag. 368. Μαντινέη. Hic pugna ad Mantineam dicta, ubi Epaminondas cum Lacedæmoniis & Arcadibus poſtremo prælio conflixit, in quo victor ex vulnere paulo poſt occubuit, anno 2. Olymp. 105.

12. *Stymphalum.*] Στύμφαλον eſt etiam Stephano: Pauſaniæ, pag. 460. a fonte cognomine: Στύμφηλος: a monte, Heſychio: Στύμφηλος, πόλις ἢ ὄρος Ἀρκαδίας, mallem, καὶ ὄρος.

13. *Tegea.*] Τεγέαν vocat Plutarchus in Agide, pag. 811. Incolæ, Τεγεᾶται, Thucyd. lib. 5. pag. 388. Vide Notas & Emend. num. XXI.

14. *Antigonea.*] In locum veteris Mantineæ excitata urbs, atque in ejus vicinio: unde pro eadem a pleriſque habita. Ptolemæus, lib. 3. cap. 16. Ἀντιγόνεια, ἡ καὶ Μαντίνεια. In gratiam Antigoni regis id nomen Mantineæ factum, auctor eſt Pauſan. lib. 8. Arcad. pag. 468.

15. *Orchomenum, Pheneum.*] Utriuſque meminit Homerus, Iliad. β. in Catalogo, v. 112.

Οἳ Φενεόν τ' ἐνέμοντο, καὶ Ὀρχομενὸν πολύμηλον.

Herodoto, lib. 7. Polym. pag. 451. n. 202. Ὀρχόμενος τῆς Ἀρκαδίης, ut a Theſſalico Orchomeno diſtinguatur, de quo ſect. 15.

16. *Palantium.*] Παλάντιον πόλις Ἀρκαδίας, Stephano. Romæ palatium, de Arcadici oppidi Παλλαντίου nomine, ab Evandro Rege appellatum eſſe, quod nomen conſecuta ætas, duabus ſubmotis litteris *l* & *n*, extulerit, auctor eſt etiam Pauſanias, lib. 8. Arcad. pag. 525. & Dionyſ. Halic. lib. 5. Antiq. Rom. pag. 25. Virgilius *Pallanteum* oppido nomen fecit: Solinus quoque, cap. 1. pag. 2. & cap. 7. pag. 22.

17. *Megalopolis.*] Polybii hiſtorici Megalopolitani patria, de qua Comicus, apud Strabon. lib. 8. pag. 388.

Ἐρημία μεγάλη ἐστὶν ἡ Μεγαλόπολις.
Eſt ſolitudo magna nunc Megalopolis.

18. *Gortyna, Bucolium.*] Γορτύνα, Βουκόλιον. Vide Notas & Emend. num. XXII.

19. *Carnion.*] Ab amne, ut videtur, cognomine, qui Καρνίων a Pauſania appellatur, lib. 8. in Arcad. pag. 510. In libris hactenus editis, *Carnion*. Forte etiam Κρώμων eſſe poſſit, cujus idem Pauſanias meminit loc. cit.

20. *Parrhaſie.*] Παρράσιοι incolæ appellati a Pauſan. pag. 498. & Strabone, lib. 8. pag. 336. Oppidum ipſum Παρρασίη Homero, in Catalogo, v. 115. Stephano quoque: Scholiaſtæ Apollonii, ad lib. 2. v. 523. Παρρασία.

21. *Thelpuſa.*] Θέλπουσα. Vide Notas & Emendat. num. XXIII.

22. *Melænæ.*] Stephanus: Μέλαιναι, πόλις Ἀρκαδίας, ἀπὸ Μελαινέως, &c. Ovidio, Papinioque, *virides Melænæ*. Pauſaniæ, pag. 497. Μελαινεαί, ἀπὸ τοῦ Μελαινέως.

23. *Heræa.*] Ἡραία, Pauſaniæ, loc. cit. & Stephano.

24. *Pyle.*] Forte rectius *Pylæ*, ex Stephano: Πύλαι, τόπος Ἀρκαδίας, καὶ Πυλαία.

25. *Pallene.*] Παλλήνη. Vide Notas & Emendationes, num. XXVI.

26. *Agræ, &c.*] De Agris Arcadiæ, præter Plinium, nemo. Ἔπιον Herodoto memoratur, lib. 4. Melpom. n. 148. pag. 271. Κύναιθα Straboni, lib. 8. pag. 388. & Pauſaniæ, lib. 8. pag. 485. Λέπρεον Arcadiæ, Ciceroni lib. 6. ad Attic. ep. 2. & Herod. loc. cit. Parthenium videtur a monte cognomine appellatum, de quo mox.

27. *Alea, &c.*] Ἀλέα, Pauſaniæ, pag. 489. Ab Arcadiæ rege dicta, cui nomen Ἄλεως apud Diodor. Sic. lib. 4. Bibl. pag. 239.

28. *Methydrium.*] Μεθύδριον, Pauſaniæ, pag. 512. Ἐνίσποι Homero in Catal. verſ. 113. Μάκιστος, Stephano. Λάμπη a monte ejuſdem nominis, de quo poſtea. Κλείτωρ, Ptolemæo lib. 3. cap. 16. & Pauſaniæ pag. 487. Κλεωναί Straboni, lib. 8. pag. 377.

29. *Nemea.*] Νέμεα eo ipſo ſitu ſtatuitur a Pauſan. lib. 8. Arcad. pag. 477. & a Strabone, loc. cit. Ibi & vicus Bembina, apud eumdem Strab. ἡ Βέμβινα κώμη, unde regioni, ut arbitror, Bembinadiæ cognomen. Βελβίναν χωρίον haud procul Megalopoli agnoſcit Plutarchus in Agide, pag. 806. Hic ſacræ Græciæ certamina fieri conſueverunt, Nemeæa appellata.

30. *Montes.*] Sic etiam Mela, lib. 2. cap. 3. pag. 33.

31. *Pholoë cum.*] Stephano, Φολόη, πόλις Ἀρκαδίας. Pauſan. in Eliac. poſter. lib. 6. pag. 385. Φολόη ὄρος.

32. *Cyllene.*] Κυλλήνη ὄρος Pauſaniæ in Arcad. lib. 8. pag. 482. cujus in ſummo vertice ædes eſt Mercurii Cyllenii. Κυλλήνη ὄρος pariter Straboni, lib. 8. pag. 388. & Scholiaſtæ Pindari, pag. 55. Melæ, *Cyllenius*.

33. *Lycæus.*] Ubi Λυκαίου Διὸς ἱερὸν, & Λυκαιάτις χώρα, circumjacens ager a Pauſania appellatur, pag. 504. & 541. Item Straboni, loc. cit.

34. *Mænalus.*] Schol. Pindari, pag. 89. Μαίναλον, ὄρος Ἀρκαδίας, καὶ πόλις. Cives Μαινάλιοι, apud Thucyd. lib. 5. pag. 391.

35. *Artemiſius.*] De quo ſect. 9. Ἀρτεμίσιος Apollodoro, lib. 2. de Diis, pag. 111.

36. *Parthenius.*] Παρθένιον ὄρος Diodoro Sic. lib. 4. Bibl. pag. 239. Scholiaſtæ Pindari, pag. 56. aliiſque. Livius, lib. 34. pag. 411. *Parthenio monte ſuperato, præter Tegeam, &c.*

[1] Lampeus, [2] Nonacris: præterque, ignobiles [3] octo. Amnes: [4] Ladon, e paludibus [5] Phenei: [6] Erymanthus e monte ejuſdem nominis, in Alpheum [7] defluentes.

Reliquæ civitates [8] in Achaia dicendæ, [9] Aliphiræi, [10] Abeatæ, [11] Pyrgenſes, [12] Paroreatæ, Paragenitæ, Tortuni, [13] Typanei, [14] Thriaſii, [15] Trittenſes. Univerſæ Achaiæ libertatem Domitius [16] Nero dedit. Peloponneſus [17] in latitudine a promontorio Maleæ, [18] ad oppidum Corinthiaci ſinus CXC. M. paſſ. patet. At in tranſverſum ab Elide [19] Epidaurum, CXXV. M. [20] ab Olympia Argos per Arcadiam [21] LXVIII. mill. Ab eodem loco ad Phliunta [22] dicta menſura eſt. Univerſa autem, [23] velut penſante æquorum incurſus natura, in montes VI. atque LXX. extollitur.

CAPUT VII. XI. [24] Ab Iſthmi anguſtiis [25] Hellas incipit, noſtris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus [26] Acte vocata. Attingit Iſthmum parte ſui, quæ appellatur [27] Megaris, a [28] colonia Megara, e regione [29] Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneſo ſita ſunt, utraque ex parte velut in humeris Helladis. Pagæi, & amplius [30] Ægoſthenienſes contributi Megarienſibus. [31] In ora autem, portus Schœnûs. Oppida: [32] Sidûs, [33] Cremmyon, [34] Scironia ſaxa VI.

NOTÆ.

1. *Lampeus.*] Scholiaſtes Apollonii, ad lib. 1. Argon. v. 127. Λάμπεια, ὄρος Ἀρκαδίας, ἀφ' οὗ καὶ ποταμὸς ῥεῖ Ἐρύμανθος. Partem eſſe Erymanthi montis auctor eſt Pauſan. lib. 8. Arcad. pag. 491.

2. *Nonacris.*] Nonacrin Arcadiæ urbem, haud procul Pheneo, ad Stygis aquam, Νώνακριν appellat Herodotus, lib. *6.* Erato, n. 74. pag. 358. a monte, ut apparet, cognomine. Stephanus quoque, & Heſych. Ejuſdem oppidi nummus eſt ſingularis argenteus magni moduli; apud D. Abbatem DE FONTENU. Ex parte una Dianæ caput cum pharetra exhibet: argumento venationis ibi celebratiſſimæ. Ex altera, intra coronam lauream aquila eſt: ſupra ΔΗ, δῆμος, *populus:* ante os aquilæ, ΝΩΝ. Νωνακριτῶν, *Nonacritarum.* Infra, ΑΝΑΞΑΓΟΡΟΥ, *Anaxagoræ* Archontis. At mons eſt Plinio *Nonacris,* unde forſan & oppidulo adjacenti nomen. Πεντέλεια, eidem Heſychio: unde Ladon amnis fluit.

3. *Octo.*] E quibus Στύμφηλος Heſychio: Καύκων, Scholiaſtæ Callimachi, pag. 3. Ἀχαχήσιον eidem, pag. 19. Κάρνειος, vel Κερύνειος λόφος, eidem, pag. 17. aliique.

4. *Ladon.*] Λάδων Pauſaniæ, lib. 8. Arcad. pag. 494. & Dionyſio, v. 417. Huic amni celeritatem poëtæ, tarditatemque promiſcue, ut metri ratio, non ut res ipſa poſtulat, attribuunt. Ovidius, lib. 5. Faſt. v. 89.

Arcades hunc, Ladonque rapax.

Idem, lib. 1. Metam. v. 702.

Donec arenoſi placidum Ladonis ad amnem
Venerit.

5. *Phenei.*] Oppidi ſuperius memorati. Vide Notas & Emend. num. XXV.

6. *Erymanthus.*] Ita Pauſan. in Eliac. prior. ſive lib. 5. pag. 298. ἐκ δὲ Ἐρυμάνθου τοῦ ὄρους ὁμώνυμος τῷ ὄρει ποταμός. Stephanus quoque, pag. 273. Quin & Heſychius urbem ait fuiſſe amni montique cognominem.

7. *Defluentes.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

8. *In Achaïa.*] Non in Arcadia ſolum, de qua dictum eſt proxime: ſed in Achaïa, ſeu Peloponneſo tota.

9. *Aliphiræi.*] Stephano, Ἀλίφειρα, πόλις Ἀρκαδίας, Pauſaniæ, lib. 8. Arcad. pag. 497. Ἀλιφηρά. Livius, lib. 28. pag. 322. & Cicero, lib. *6.* ad Attic. ep. 2. Alipheram vocant.

10. *Abeatæ.*] Ab oppido Ἀβία, in Meſſenia apud Ptolem. lib. 3. cap. 16.

11. *Pyrgenſes.*] Quorum oppidum Πύργος, in Arcadia, apud Herod. lib. 4. Melpom. n. 148.

12. *Paroreatæ.*] Παρωρεᾶται. Vide Not. & Emend. num. XXVII. De Paragenitis & Tortunis, nihil compertum adhuc.

13. *Typanei.*] Ab oppido Elidis, de quo Stephanus: Τυπανέαι, πόλις Τριφυλίας. Ptolemæus, lib. 3. cap. 16. in mediterraneis Elidis urbibus habet Ὕπανίαν & Τυμπάνειαν, unam, ut ſæpe ſolet, in duas civitates diſtrahens.

14. *Thriaſii.*] Libentius *Thriuſii* ſane agnoverim: eoſque, niſi me conjectura fallit, Plinius intelligit, quos Stephanus Θρουσίους vocat, ab oppido Elidis & Achaïæ, juxta Patras: Θροῦς, πόλις πάλαι τῆς Ἀχαΐας, νῦν δὲ τῆς Ἠλείας . . . . τὸ ἐθνικὸν, Θρούσιος.

15. *Trittenſes.*] Vel *Tritienſes,* ab oppido Achaïæ Tritia, cujus Cicero cum Aliphera meminit, lib. *6.* ad Attic. ep. 2. quæ & Τρίταια, Achaïæ civitas, Arcadiæ contributa, ut Pauſanias ait, lib. *6.* Eliac. poſter. pag. 366. unde & Τριταιεῖς iidem, ſeu Tritaenſes appellati.

16. *Nero dedit.*] Ita Plutarchus in T. Flaminio, pag. 376. Philoſtr. lib. 5. ſub finem. Dio, lib. 63. pag. 720. Suetonius, in Nerone, cap. 24. Res ea conſignata in nummo perraro eſt, quem Seguinus deſcripſit, pag. 200. ſecundæ editionis. Caput Neronis pars anterior exhibet: in parte averſa ſtat dea, cum hac epigraphe: PAVLLIN: in hanc nempe ſententiam: *Perpetuam Achaïæ Vniverſæ Libertatem Lubens Indulſit Nero.*

17. *In latitudine.*] Sive latitudinem, ſive longitudinem dixerit, nihil intereſt: eſt enim utraque propemodum æqualis, ut ait Strabo, pag. 335.

18. *Ad oppidum Ægium.*] Αἴγιον Homero, in Catalogo, v. 81. Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

19. *Epidaurum.*] Illud Æſculapii delubro celebre oppidum, de quo ſect. *9.*

20. *Ab Olympia.*] Piſa Olympia, de qua nos egimus ad ſect. *6.*

21. *LXVIII. mil.*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. non, ut editi, LXIII.

22. *Dicta menſura.*] Sect. *6.*

23. *Velut penſante.*] Terrarum quam fecit jacturam, lacerata ora tot ſinibus, ingreſſuque æquorum, multitudine montium compenſante natura.

24. *Ab Iſthmi.*] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 7. pag. 23. & Martianus, lib. *6.* cap. de tertio Europæ ſinu, pag. 210.

25. *Hellas.*] Igitur Peloponneſus extra Helladis fines: alii etiam eo nomine Peloponneſum complexi. Helladis nomen vagum, certas ſedes & fixas nullas habuit: modo anguſtis limitibus coarctatum, modo dilatatum longius.

26. *Acte vocata.*] Ἀκτὴ & Ἀκτική, teſte Euſtathio in Dionyſ. v. 413. pag. 60. Id nomen ei hæſit, inquit Harpocration, quod maxima pars Atticæ litoralis ſit: eſt enim ἀκτὴ litus, & maritima regio. Harpocr. verbo, Ἀκτή. Vide & Gellium, lib. 14. cap. *6.* pag. 777. Stephanus ab Ἀκταίῳ quodam eam appellationem derivatam nugatur. Hodie *le Duché de Setines.*

27. *Megaris.*] Μεγαρὶς τῆς Ἀττικῆς μέρος, Strabo, lib. *9.* pag. 392.

28. *Colonia Megara.*] Nunc etiam retinet nomen, *Megara.* Nummus cum clypeo & amphora, apud Golezium, Tab. XVII. 3. qua parte amphora ſive cantharus eſt. Hinc ΗΙΣ inde ΜΕΝ, ſic interpretamur: Ἡρακλείᾳ ΙΣχύϊ ΜΕγαρεῖς Νικηταί. *Herculeo robore Megarenſes ſunt victores:* vel Μεγαρεῖς ἘΝίκησαν.

29. *Pagarum.*] Quas in intimo receſſu ſinus Corinthiaci, prope Iſthmum poſitas vidimus, ſect. 4. Παγαὶ Μεγαρικαὶ Straboni in Epitome lib. 7.

30. *Ægoſthenienſes.*] Stephanus: Αἰγόσθενα, πόλις Μεγαρίδος· τὸ ἐθνικὸν, Αἰγοσθενεύς, &c. Pagæi, inquit Plinius, & præterea Ægoſthenienſes additi Megarenſibus, Megaridem regionem conſtituunt. Ita Pauſan. lib. 1. Attic. pag. 82.

31. *In ora autem.*] Saronici ſinus litore, prope Iſthmum, Corinthum, & Cenchreas. Σχοινοῦς λιμὴν Straboni, lib. 8. pag. 369.

32. *Sidûs.*] Σιδοῦς, Megarenſium navale. Vide Notas & Emend. num. XXIX.

33. *Cremmyon.*] Τεῖχος Κρεμμύων, oppidulum, Scylaci, pag. 20.

34. *Scironia ſaxa.*] Mela, lib. 2. cap. 3. *Scironia ſaxa, ſævo quondam Scironis hoſpitio etiamnunc infamia.* Quod hanc regionem montanam latrociniis infeſtam prædo habuerit, cui Σκείρων nomen fuit, teſte Strabone, lib. *9.* pag. 391. & Ovidio, lib. 7. Metam. v. 445. aliiſque: inde Σκειρωνίδες πέτραι, Zephyrique inde ſpirantes, Σκείρωνες appellati ſunt. Hodie *Cake ſcala,* locus adhuc infeſtus prædonibus. Vide Notas & Emend. num. XXX.

mill.

mill. longitudine. [1] Geranea, [2] Megara, [3] Eleuſin. Fuere, & [4] Oenoa, Probalinthos: nunc ſunt [5] ab Iſthmo LV. millia paſſ. [6] Piræeus, & [7] Phalera portus, [8] quinque millia paſſ. muro recedentibus Athenis juncti. [9] Libera hæc civitas, nec indiga ullius præconii amplius: tanta claritas ſuperfluit. In Attica fontes, [10] Cephiſſia, Larine, [11] Callirhoë Enneacrunos. Montes: [12] Brileſſus, Ægialeus, Icarius, Hymettus, Lycabettus: [13] locus Iliſſos. A Piræeo XLV. mil. paſſ. [14] Sunium promontorium, [15] Thoricos promontorium. [16] Potamos, Steria, [17] Brauron, quondam oppida. [18] Rhamnûs pagus, locus [19] Marathon, campus [20] Thriaſius, oppidum [21] Melita, & [22] Oropus, in confinio Bœotiæ.

XII. Cujus [23] Anthedon, [24] Oncheſtos, [25] Theſpiæ liberum oppidum, [26] Lebadea: nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiæ [27] Thebæ, duorum numinum Liberi atque Herculis (ut volunt) patria. Et Muſis natale in nemore Heliconis aſſignant. Datur & his Thebis ſaltus [28] Cithæron, amnis [29] Iſmenus. [30] Præterea fontes in Bœotia, Oedipodia, Pſamathe, Dirce, Epicrane, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Montes, [31] extra prædictos, [32] Mycaleſſus, [33] Hadylius, [34] Acontius. Reliqua oppida, inter Megaram &

NOTÆ.

1. *Geranea.*] Γεράνεια Thucydidi, lib. 1. pag. 70. Inter Corinthum, & Megara, μεταξὺ Μεγάρων καὶ Κορίνθου, inquit Stephanus.

2. *Megara.*] Paulo ante obiter memorata: nunc ſuo loco iterum reddita.

3. *Eleuſin.*] Ἐλευσὶν πόλις, Straboni, lib. 9. pag. 395. ubi Cereris Eleuſiniæ fanum. Rudera oppidi ſuperſunt, quibus hodieque nomen eſt *Eleſſin.*

4. *Oenoa, &c.*] Fuit Atticæ pars Tetrapolis appellata, a quatuor urbibus, quarum hæc nomina: Οἰνόη, Προβάλινθος, Τρικόρυθος, Μαραθών. Auctor Strabo, lib. 8. pag. 383. Fuit Oenoe præſertim bello Peloponneſiaco clara. Vide Thucyd. lib. 8. pag. 624. & lib. 2. pag. 112.

5. *Ab Iſthmo LV.*] Ita MSS. A Schœnunte tamen, unde Iſthmus inchoat, diſtat Piræeus Straboni, ſtadiis circiter CCCL. lib. 9. pag. 391. hoc eſt, paſſ. fere XLIV. mill.

6. *Piræus.*] Πειραιεὺς Straboni, loc. cit. Statius:

Munychia, & trepidis ſtabilem Piræea nautis.

Hodie *Porto Draco* incolis: Nautis *Porto Lione*: appellatione ſumpta ab eximia leonis effigie, quæ in ipſo portus aditu ſpectatur.

7. *Phalera.*] Stephano, & Harpocr. Φαληρόν. Herod. Φαληρὸς, lib. 5. Terpſich. pag. 315. Hinc Demetrio Phalereo cognomen. Hodie *Tripirghi*, quaſi a turri tergemina.

8. *Quinque millia.*] Hic iis hodie muris eſt nomen, *Macra tichi*, μακρὰ τείχη. Vide Notas & Emend. num. XXXI.

9. *Libera hæc civitas.*] Conceſſum a Romanis ut ſuis legibus uterentur, ac libertatis jus datum, etiam Strabo prodidit, lib. 9. pag. 398. ἐφύλαξαν τὴν αὐτονομίαν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Hodie *Atina*, ſive Ἄθηνα incolis: Nautis *Satines*, ex geminis vocibus εἰς Ἀθήνας, una conflata.

10. *Cephiſſia.*] Κηφησία Laërtio, in Platone: ſubintellige κρήνη. Gellius, lib. 18. cap. 10. *In Herodis C. V. villam, quæ eſt in agro Attico, loco qui appellatur Cephiſſia, aquis & lucis & nemoribus frequentem, æſtu anni medio conceſſeram.* De Larine nihil compertum.

11. *Callirhoë Enneacrunos.*] Καλλιρόη ἐννεάκρουνος, ab amœnitate aquæ nomine altero ei fonti indito, altero a fiſtulis ſive ſiphonibus novem aquam fundentibus. Vide Notas & Emend. num. XXXII.

12. *Brileſſus &c.*] Ex his ii Straboni memorantur, l. 9. p. 399. Βριλησσὸς, Ὑμηττὸς, unde mel Hymettium, & Λυκαβηττός. Hymetto nomen hodie *Lamprobouni*, quaſi Λαμπρὸς βουνός. Sunt & qui corrupte vocent *Monte-Matto*, pro *Monte Hymetto*. Lycabettum a luporum multitudine appellatum putat Heſych. De Ægialeo & Icario, vide Notas & Emend. num. XXXIII.

13. *Locus Iliſſos.*] Ἰλισσὸν oppidum dirutum ait, rudera tantum & veſtigia ſupereſſe. Vide Notas & Emend. n. XXXIV.

14. *Sunium.*] Σούνιον ἄκρον Ptolemæo, lib. 3. cap. 15. Scymno, pag. 23. aliiſque. Nunc *le Cap des Colonnes*: Græcis, *Cavo Colonnais.*

15. *Thoricos.*] Θόρικος. Vide Notas & Emend. n. XXXV.

16. *Potamos.*] Ποταμὸς δῆμος, Strab. lib. 9. pag. 399. Diogenis Laërtii patria. Hodie *Porto de Raſiy*: inter Sunium & Euripum. Sequitur apud Strabonem Στειρία, cujus & Stephanus meminit: eam hoc loco reſtituimus, cum in MSS. legatur, *Sterebrauron*. In libris hactenus vulgatis deſideratur.

17. *Brauron.*] Βραυρὼν, ubi Dianæ Brauroniæ ſacellum. Strabo, lib. 9. pag. 399. Mela, lib. 2. cap. 33. *Thoricos & Brauronia, olim urbes, nunc tantum nomina.* Hodie *Vrana*. Ibi ſepulchrum Iphigeniæ, inquit Nonnus, lib. 13. Dionyſ. pag. 362.

18. *Rhamnûs.*] Ῥαμνοῦς Straboni, loc. cit. ad Euripi oram. De eo rurſum, lib. 36. ſect. 4. Hodie *Tauro-caſtro*, vel *Ebreo-caſtro.*

19. *Marathon.*] Μαραθὼν Perſica maxime clade pernotus, inquit Mela, lib. 2. cap. 3. pag. 33. Contigit ea, duce Miltiade, anno tertio Olymp. 72.

20. *Thriaſius.*] Θριάσιον πεδίον, Stephano, & Straboni, lib. 9. pag. 395.

21. *Melita.*] Sic MSS. omnes, editioneſque caſtigatiſſimæ. Μελίτη Ἀττικῆς, unde Gelades oriundus, Phidiæ Magiſter, apud Jo. Tzetzen, Chiliad. 8. hiſt. 192. v. 326. Fruſtra Miletum hoc loco Sponius obtrudit, hoc eſt, Athenarum urbis regionem, pro Atticæ oppido. Signat hunc Atticæ locum & vetus inſcriptio ab eodem Sponio relata, pag. 107. ΛΕΩΝΙΔΗϹ ΛΕΩΝΙΔΟΥ ΜΕΛΙΤΕΥϹ.

22. *Oropus.*] Ὠρωπὸς, Bœotiæ a Stephano adjudicatur. Hodie *Ropo*. Diſtat a mari duobus mill. De eo Livius, lib. 45. pag. 580.

23. *Anthedon.*] Ἀνθηδὼν πόλις Βοιωτίας, Stephano: in Bœotico litore, conrra Eubœam, Straboni, lib. 9. pag. 404.

24. *Oncheſtos.*] Ὀγχηστὸς Homero in Catal. v. 13. Ὀγχηστὸς Straboni, lib. 9. pag. 410. Nunc *Diminia.*, Διμηνία, quod ibi ſementes bimeſtri ſpatio vix tellus ferat: nam ob exundantes aquas vicini lacus, ante Aprilis exitum fieri ſatio non poteſt.

25. *Theſpiæ.*] Θεσπιαὶ Straboni, lib. 9. pag. 409. ſub Helicone monte: ubi rudera oppidi ſupereſſe modo jam tum ævo ſuo ipſe prodidit: teſtantur etiam inſcriptiones ibi repertæ nuper, a vico *Neochori* paſſ. mille. Homero, in Catal. v. 5. Θέσπεια.

26. *Lebadea.*] Λεβαδία Straboni, pag. 414. Λεβάδεια Pauſaniæ, lib. 9. Bœot. pag. 601. Λεμβάδεια Harpocrationi, pag. 185. In inſcriptione nuper reperta, ſed forte recente, ΛΕΒΑΔΕΙΕΩΝ. Hodie *Livadia*. Hic Jovis Trophonii fanum, de quo Livius, lib. 45. pag. 580.

27. *Thebæ, duorum.*] Exſcripſit hæc Solinus, cap. 7. pag. 23. Θῆβαι Βοιώτιαι. Incolis *Tiva*, non ut vulgo efferunt, *Stiva*, vel *Stives*: dictione ab his vocibus conflata εἰς Θήβας. In nummis antiquis eſt ΘΕ, Θήβα Ἑπτάπυλος, *Thebe ſeptemportis*: & ΘΕΒΗ Θήβα ἑπτάπυλος, Βοιωτῶν ἥβα, *Thebe ſeptemportis, Bœotorum flos & decus & robur eſt.* Et in alio pariter e Gaza Regia ΚΑΒΙ. Καδμείων Ἄστυ, Βοιωτῶν Ἰσχύς. *Civitas Cadmeorum, robur Bœotorum.* Cadmei, Thebani: quoniam Thebæ ſunt a Cadmo conditæ. Et ΗΙ ΚΕ, Ἡρακλείᾳ Ἰσχύϊ Καδμεῖοι Ἐπιφανεῖς, *Herculeo robore Cadmei percelebres.*

28. *Cithæron.*] Κιθαιρὼν Straboni, pag. 409. juxta Thebas.

29. *Iſmenus.*] Ἰσμηνὸς, ποταμὸς Βοιωτίας, Stephano. Ἰσμενὸς Dicæarcho, pag. 167. Ἰσμήνιος Pauſan. lib. 9. pag. 556.

30. *Præterea fontes.*] Oedipodiam, Pſamathen, Arethuſam, Dircen, Hippocrenen, & Aganippen Solinus appellat, cap. 7. pag. 23. Scholiaſtes Nicandri in Theriac. pag. 40. Ψαμάθη, κρήνη ἐν Βοιωτίᾳ. Pauſaniæ, hi memorantur, lib. 9. Bœot. Οἰδιποδία κρήνη, pag. 569. ſic nuncupato fonte, quod in eo paternæ cædis cruorem Oedipus abluerit. Δίρκη, p. 758. a Lyci uxore. Schol. Pindari, pag. 104. Δίρκη, πηγὴ ἐν Θήβαις. Ἀγανίππη, in Helicone monte, pag. 584. Γαργαφία κρήνη, pag. 548. De Gargaphie, Herod. lib. 9. Calliope, n. 19. & Ovidius, lib. 3. Metam. v. 155. Ἐπικρήνη, Dorice Ἐπικράνα, a Capella memoratur, lib. 6. cap. de tertio ſinu Europæ, pag. 210. In Plinianis libris hactenus editis, perperam *Epigranea.*

31. *Extra prædictos.*] Præter Heliconem, & Cithæronem.

32. *Mycaleſſus.*] Μυκαλησσὸς, ab urbe cognomine, de qua mox.

33. *Hadylius.*] Ἀδύλιος Dorica lingua, pro Ἡδύλιος. Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

34. *Acontius.*] Ἀκόντιον ὄρος, Straboni, lib. 9. pag. 416, & Plutarcho in Sylla, pag. 464.

Thebas: [1] Eleutheræ, Haliartus, Platææ, Pheræ, Aſpledon, Hyle, Thiſbe, Erythræ, Gliſſas, Copæ: juxta Cephiſſum amnem [2] Larymna, & Anchoa: [3] Medeon, Phlygone, [4] Acræphia, [5] Coronea, Chæronea. In ora autem [6] infra Thebas, [7] Ocalee, Heleon, Scolos, Schœnos, Peteon, Hyrie, Mycaleſſus, [8] Hileſion, [9] Pteleon, Olyros, [10] Tanagra liber populus: & in ipſis faucibus Euripi, quem facit objectu inſulæ Eubœæ, [11] Aulis capaci nobilis portu. Bœotos [12] Hyantas antiquitus dixere.

Locri deinde Epicnemidii cognominantur, [13] olim Leleges appellati, per quos amnis [14] Cephiſſus defertur in mare. Oppida: [15] Opûs, unde & ſinus Opuntius, Cynos. Phocidis in litore unum [16] Daphnûs. Introrſus in Locris, [17] Elatea, & in ripa Cephiſſi ([18] ut diximus) Lilæa: Delphoſque verſus, [19] Cnemis, & Hyampolis. Rurſus Locrorum ora, in qua [20] Larymna, [21] Thronium, juxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida: [22] Narycion, Alope, Scarphia. Poſtea Maliacus ſinus [23] ab incolis dictus: in quo oppida, [24] Halcyone, Econia, [25] Phalara.

XIII. Doris deinde, in qua [26] Sperchios, [27] Erineon, Boïon, Pindus, Cytinum. Doridis a tergo mons eſt [28] Oeta.

XIV. [29] Sequitur mutatis ſæpe nominibus Æmonia: eadem Pelaſgicum Argos, Hellas, eadem Theſſalia, & Dryopis, ſemper a regibus cognominata. Ibi genitus Rex nomine

NOTÆ.

1. *Eleutheræ, &c.*] Ἐλεύθεραι Stephano. Ἁλίαρτος Pauſaniæ lib. 9. Bœot. pag. 590. Πλάταια Homero, Iliad. β. in Catal. v. 11. ubi Didymus Schol. τὰς Πλαταίας vocat: incolas Πλαταιεῖς Pauſanias, initio libri 9. Φαραὶ Straboni, in Tanagrica Bœotiæ regione, prope Mycaleſſum, lib. 9. pag. 405. Ἀσπληδὼν Stephano, & Straboni, pag. 414. Ὕλη Homero, in Catal. v. 7. & Straboni, pag. 407. Θίσβη, Stephano, & Homero, v. 9. Ἐρυθραὶ Homero v. 6. & Strab. pag. 409. Γλίσσας Homero, v. 11. ubi Euſtathius, pag. 269. Γλίσσας, Γλίσσαντος. Κῶπαι Stephano, & Dicæarcho, pag. 166. Hodie *Topoglia*, juxta Copaïdem lacum, quem alii Cephiſſidem vocant, cum Strabone, pag. 406. quod Cephiſſus amnis hunc impleat: cui lacui nomen hodie eſt, non *Lago Stivo*, ut quibuſdam creditum, ſed *Limni tis Livadias*, Λίμνη τῆς Λιβαδίας, & *Lago di Topoglia*.

2. *Larymna, & Anchoa.*] Λάρυμνα, & Ἀγχόη, juxta Cephiſſum amnem, Straboni, lib. 9. pag. 406. Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

3. *Medeon, &c.*] Μεδεὼν Stephano, & Homero, Iliad. β. v. 7. Φλυγόνιον in Phocide, Stephano, & Pauſaniæ, lib. 10. Phoc. pag. 613.

4. *Acræphia.*] Ἀκραιφία. Vide Notas & Emendat. num. XXXVIII.

5. *Coronea.*] Κορώνεια, & Χαιρώνεια, in oppidis Bœotiæ mediterraneis, apud Ptolem. lib. 3. cap. 15. Hæc Plutarchi natalibus clara.

6. *Infra Thebas.*] An infra Bœotias Thebas? an vero etiam illud *infra Thebas*, nomen oppidi eſt in ora poſiti, quod Ὑποθήβας Homerus vocat, Iliad. β. in Catal. v. 12.

Οἵτε Πλάταιαν ἔχον, ἠδ' οἱ Γλίσσαν ἐνέμοντο,
Οἵ θ' Ὑποθήβας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον.

7. *Ocalee, &c.*] Ὠκαλέη Homero, Iliad. β. in Catal. v. 8. ubi Didymus poſtea vocatam ait Ὠκάλειαν. Ἑλεὼν pagus Tanagricus, Straboni, lib. 9. pag. 404. cui a paludibus nomen eſt. Homerus, v. 4. Σχοῖνόν τε, Σκῶλόν τε laudat. Σχοῖνος Thebis diſtat ſtadiis L. ut auctor eſt Strabo, lib. 9. pag. 408. Σκῶλος ſub Cithærone eſt. Πετεὼν agri Thebani pagus, prope viam quæ ducit Anthedona, εἰς τὴν Ἀνθηδόνα. Strabo, pag. 410. Ὑρίη, Homero, v. 3. & Suidæ: Stephano, Ὑρία, πρὸς τὴν Εὔριπον: Eædem Hyſiæ Ὑσίαι appellatæ a Pauſania, lib. 9. Bœot. pag. 545. & Strabone, pag. 404. ubi & Μυκαλησσὸς pagus Tanagricus dicitur, in via qua Thebis Chalcidem Eubœæ itur.

8. *Hileſion.*] Εἰλέσιον. Vide Notas & Emend. num. XXXIX.

9. *Pteleon, Olyros.*] In MSS. *Pteleon, ollarum.*

10. *Tanagra.*] Ab Aulide ſtadiis XXX. diſſitum Ταναγραίων πολίχνιον, Straboni, lib. 9. pag. 403.

11. *Aulis.*] Αὐλὶς, portus inclytus ſtatione quondam mille navium Agamemnoniæ claſſis, inquit Livius, lib. 45. pag. 580. & Mela, lib. 2. cap. 3. Ne rudera quidem hodie Aulidis ſuperſunt. Solinus, cap. 7. pag. 23. *Eubœa inſula laterum objectu efficit Aulidis portum.*

12. *Hyantas.*] Ὕαντες, Strabo, lib. 9. pag. 401. iidem & Leleges olim appellati, ex eodem Strabone, Scymno, pag. 24. & Solino, cap. 7. pag. 23. De Hyantibus multa Pindari Schol. pag. 56. & 155.

13. *Olim Leleges.*] Teſtis Heſiodi verſus, quem Strabo recitat, lib. 7. pag. 322.

Ἤτοι γὰρ Λοκρὸς Λελέγων ἡγήσατο λαῶν.

Pars hi fuere Bœotiæ: Solinus, loc. cit. *Bœoti iidem ſunt qui Leleges fuerunt; per quos defluens Cephiſſes amnis in maria conditur.* Ἐπικνημίδιοι porro a Cnemide monte oppidoque ejus oræ cognominantur: Strabo, lib. 9. pag. 425.

14. *Cephiſſus.*] De quo dictum eſt, ſect. 4.

15. *Opûs.*] Ὀποῦς, Ὀποῦντος, Straboni, pag. 425. ubi & Ὀπούντιος κόλπος, & Κῦνος Opuntiorum navale. Κῦνος Homero in Catal. v. 38. Cynum Locridis, emporium Opuntiorum, vocat Livius, lib. 28. pag. 321.

16. *Daphnûs.*] Δαφνοῦς Straboni, pag. 416. & 424.

17. *Elatea.*] Ἐλάτεια Stephano, & Appiano in Syriac. pag. 98. Straboni, pag. 407. & Ptolem. lib. 3. cap. 15.

18. *Ut diximus.*] Sect. 4.

19. *Cnemis.*] Κνημίδες χωρίον ἐρυμνὸν, munitum oppidum, apud Strabon. pag. 226. Ὑάμπολις, Homero in Catal. v. 28. & Pauſan. lib. 10. Phocic. pag. 609. Straboni, pag. 416. Livio quoque, lib. 32. pag. 388. Utraque verſus Opuntem, & Eubœam poſita, procul & Delphis. Quamobrem hæc verba, *verſuſque Delphos*, ad Lilæam, mutata interpunctione, retulimus.

20. *Larymna.*] Hæc Locridis Larymna, inferior appellata, ad oſtia Cephiſſi amnis. Strabo, pag. 405. Λάρυμνα.

21. *Thronium.*] Id acceptum ex Homero, Iliad. β. in Catalogo, v. 40.

Θρόνιόν τε Βοαγρίου ἀμφὶ ῥέεθρα.

22. *Narycion, &c.*] Νάρυξ & Ναρύκιον Stephano. Ἀλόπη deinde Straboni, pag. 426. & Diodoro Sic. lib. 12. Bibl. pag. 101. Ἀλώπη Thucyd. lib. 2. pag. 117. Denique Σκάρφεια Λοκρίδος, prope Thermopylas, Stephano, & Appiano in Syriac. pag. 98.

23. *Ab incolis.*] Ab incolis, inquit, ſinus hic nomen traxit. Ii Straboni Μαλιεῖς appellantur, lib. 9. pag. 416.

24. *Halcyone, Econia.*] Halcyonenſium unicum, quod quidem ſciam, monumentum exſtat in nummo Severi Imp. ex ære minore, qui in Pariſienſi noſtro Cimelio aſſervatur, cujus epigraphe, ΑΛΚΥΟΝΙΩΝ. De Econia nihil compertum. At qui pro utraque voce *Alalcomenen, Itoniamque* ſubſtituunt, confidenter nimium libris derogant fidem, ut indulgeant conjecturæ.

25. *Phalara.*] Φάλαρα a Stephano, πόλις Θετταλίας dicitur, cujus in confinio poſita. In ſinu Maliaco a Livio collocatur, lib. 36. prope Lamiam, Phthioticæ Theſſaliæ oppidum, de quo mox. Φαλωρειάς Lycophr. v. 1147.

26. *Sperchios.*] Ab amne cognomine, de quo ſtatim dicemus. Σπέρχεια Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. inter Echinum, & Sperchii amnis oſtia, in Phthiotide.

27. *Erineon, &c.*] Dorienſes, inquit Strabo, lib. 9. pag. 427. regionem incoluere, a quatuor urbibus Tetrapolim appellatam. Urbium hæc nomina, Ἐρινεὸν, Βοῖον, Πίνδος, Κύτινον.

28. *Oeta.*] Mela, lib. 2. cap. 3. *Noviſſime calcatum Graiæ Herculi ſolum, Oetæus ſaltus.* A Thermopylis & ortu Solis, ad occaſum Ambraciumque ſinum porrigitur.

29. *Sequitur.*] Tranſſcripſit hæc Solinus, cap. 8. pag. 24. & Martianus, lib. 6. cap. de Theſſalia, pag. 210. Αἱμονίαν ab Æmone rege Theſſaliam appellatam eſſe, Strabo docet, lib. 9. pag. 443. & Dionyſ. Halic. lib. 1. pag. 49. & Heſych. & Stephanus: Πελασγίαν idem Stephanus, & Euſtath. in Dionyſ. v. 427. pag. 61. Hellas, teſte Pauſania, lib. 3. Lacon. pag. 201. ab Hellene rege dicta eſt: a Theſſalo, Theſſalia, ex eodem Strabone, & ex Velleïo, lib. 1. pag. 3. Δρυοπὶς Herodoto, lib. 1. Clio, n. 56. pag. 21. De Dryope, vide Strabonem, lib. 8. pag. 373.

Græcus,[1] a quo Græcia: ibi [2] Hellen, a quo Hellenes. Hos eoſdem [3] Homerus tribus nominibus appellavit, Myrmidonas, & Hellenas, & Achæos.

Ex his [4] Phthiotæ nominantur Dorida accolentes. Eorum oppida, [5] Echinus in faucibus [6] Sperchii fluminis, [7] Thermopylarum anguſtiæ: [8] quo argumento IV. millia paſſuum inde Heraclea, Trachin dicta eſt. Mons ibi Callidromus: [9] oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

XV. In Theſſalia autem Orchomenus, [10] Mynyeus antea dictus: & oppidum [11] Almon, ab aliis Salmon, [12] Atrax [13] Pelinna: fons [14] Hyperia. Oppida: [15] Pheræ, quarum a tergo [16] Pieris ad Macedoniam protenditur, [17] Lariſſa, [18] Gomphi, [19] Thebæ Theſſaliæ, [20] nemus Pteleon: ſinus Pagaſicus. Oppidum [21] Pagaſæ, idem poſtea [22] Demetrias dictum, [23] Tricca, Pharſalici campi [24] cum civitate libera, [25] Cranon, [26] Iletia. Montes Phthiotidis, [27] Nymphæus quodam topiario naturæ opere ſpectabilis: Buzygæus, Donaceſa, Bermius, Daphiſſa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Theſſalia ſunt quatuor atque triginta: quorum nobiliſſimi, [28] Cerceti, [29] Olympus, [30] Pierus, Oſſa: [31] cujus ex adverſo Pindus & Othrys, Lapitharum ſedes: hi ad occaſum vergentes: ad ortus, Pelios: omnes theatrali modo inflexi, CAP. VIII.

NOTÆ.

1. *A quo Græcia.*] Stephanus: Γραικὸς, ὁ Ἕλλην, ὁ Θεσσαλοῦ υἱὸς, ἀφ' οὗ Γραικοὶ οἱ Ἕλληνες. Vide Notas & Emend. num. XL.

2. *Hellen.*] De Hellene, Theſſaliæ rege Pauſanias, in Achaïc. lib. 7. pag. 396. Deucalionis filium facit Thucyd. lib. 1. pag. 3. & Strabo, lib. 9. pag. 432. Euſeb. quoque in Chron. pag. 96. Ἕλλην υἱὸς Δευκαλίωνος, ἀφ' οὗ Ἕλληνες οἱ Γραικοὶ μετεκλήθησαν.

3. *Homerus.*] Iliad. β. in Catalogo, v. 191. ubi de Phthiæ & Helladis incolis:

Μυρμιδόνες δὲ καλεῦντο, καὶ Ἕλληνες, καὶ Ἀχαιοί.

Vide etiam Strabonem, pag. 433.

4. *Phthiotæ.*] Φθιῶται, regioque ipſa Φθιῶτις Straboni, pag. 433. Hos Theſſaliæ contributos eſſe juſſit Auguſtus, ut refert Pauſan. in Phoc. lib. 10. pag. 622.

5. *Echinus.*] Ἐχῖνος Phthioticæ ditionis, apud Strab. loc. cit. in intimo Maliaci ſinus receſſu, apud Scymnum, pag. 25. Κόλπος δὲ κεῖται Μαλιακὸς, ἐν τῷ μυχῷ Ἐχῖνος. In Conc. Calched. *Petrus Echinienſis.*

6. *Sperchii.*] Σπερχειὸς Straboni, loc. cit. & Ptolem. lib. 3. cap. 13.

7. *Thermopylarum.*] Livius, lib. 36. pag. 441. *Extremos ad orientem montes Oetam vocant: quorum quod altiſſimum eſt, Callidromon appellatur: in cujus valle ad Maliacum ſinum vergente iter eſt non latius quam ſexaginta paſſus: hæc una militaris via, qua traduci exercitus, ſi non prohibeantur, poſſint. Ideo Pylæ, & ab aliis, quia calidæ aquæ in ipſis faucibus ſunt, Thermopylæ locus appellatur: nobilis Lacedæmoniorum adverſus Perſas morte magis memorabili quam pugna.* Vide etiam Strabonem, pag. 428.

8. *Quo argumento.*] Ob viarum aſperitatem: eſt enim τραχὺς *aſper*. Hinc Ἡράκλειαν Τραχῖνα dixerunt. Strabo, pag. 429. Ab Hercule conditam Stephanus ait, & Euſtathius, in Iliad. β. pag. 320.

9. *Oppida celebria.*] Fuere, inquit, oppida hæc quondam celebria, Ἑλλὰς, Ἅλος, Λαμία, Φθία, Ἄρνη. Vide Notas & Emend. num. XLI. Φθία porro non regionis modo Phthiotidis nomen eſt, ſed & oppidi: Euſtath. in Iliad. β. pag. 320. Φθία πόλις καὶ μοῖρα Θετταλίας. Ita etiam Stephanus. At non eſt regionis, ſed reginæ nomen illud in nummo, quem Seguinus vulgavit, pag. 85. ſecundæ editionis. Caput eſt muliebre velatum, ΦΘΙΑΣ.)(ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ. Fulmen. Extincto rege Pyrrho, vidua ejus regnum ſuſcepit adminiſtrandum, pupilli tutrix (ut videtur) a marito conſtituta. Nam ut Plotina Trajani, Sabina Hadriani, ſimiliaque cum dicuntur, non mater, ſed conjux intelligitur; ſic Phthia non Pyrrhi mater, ſed conjux agnoſcenda eſt: & vidua quidem, quod caput velatum docet. Λαμία Straboni, lib. 9. pag. 433. unde Lamiaco bello nomen impoſitum eſt, quod anno proximo ab Alexandri obitu cœptum. In Notitia Eccleſ. Prov. Theſſalonicæ, pag. 23. Λαμία. Lamiam Livius vocat, lib. 27. pag. 310. Ἄρνη denique Stephano Theſſaliæ urbs dicitur, Bœotorum colonia, Ἄρνη πόλις Θεσσαλίας, ἄποικος τῆς Βοιωτίας.

10. *Minyeus.*] Ὀρχομενὸς Μινυεὺς, oppidum, de quo Pauſan. in Bœot. lib. 9. pag. 597. ab Orchomeno Minyæ F. unde Minyæ Orchomenii appellati cives, ut ab Orchomeniis Arcadicis diſtinguerentur. Thucyd. lib. 4. pag. 303. Ὀρχομενὸν τὸν Μινύειον πρότερον καλούμενον, νῦν δὲ Βοιώτιον. De oppido loquitur. Vide Notas & Emend. num. XLII.

11. *Almon.*] Eadem Μινύα dicta quondam, ſi Stephano fides. Μινύα, inquit, πόλις Θετταλίας, ἡ πρότερον Ἀλμωνία. Vide Notas & Emend. num. XLIII.

12. *Atrax.*] Ἄτραξ, & Ἀτρακία, πόλις Θεσσαλίας, Stephano. Vicina Peneo amni, apud Strab. lib. 9. pag. 440.

13. *Pelinna.*] Πελινναῖον Straboni, lib. 9. pag. 438. Pelinæum Livio, lib. 36. pag. 439. Vide Notas & Emend. num. XLIV.

14. *Hyperia.*] Ὑπέρεια Straboni, lib. 9. pag. 432. in media Pheræorum civitate, ex eodem, pag. 439. atque ex Euſtath. in Iliad. β. pag. 332. Falli Heſychium putamus, qui Ὑπέρειαν ait eſſe τῶν Φαιάκων πόλιν καὶ κρήνην, cum nemo alius ejus oppidi meminerit in eo tractu, ac Φερῶν κρήνην dicere tantummodo debuiſſe videatur.

15. *Pheræ.*] Φεραὶ, in mediterraneo Theſſaliæ, ἐν μεσογείᾳ Θετταλίας, pag. 24. Harum meminit etiam Pauſan. lib. 2. Corinth. pag. 127. Φερῶν τῶν ἐν Θετταλίᾳ.

16. *Pieris.*] Vel Pieria regio, de qua ſect. 17. Male in libris editis: *Pierus*, quod montis nomen, de quo mox Plinius.

17. *Lariſſa, &c.*] Λάρισσα, Theſſaliæ oppidum, juxta Peneum, Stephano. *Lariſſa Theſſala*, Solino, cap. 8. pag. 24.

18. *Gomphi.*] Γόμφοι, in Eſtiotis Theſſaliæ gente, apud Ptolem. lib. 3. cap. 13. & in Notitia Eccleſ. pag. 32. Apud Scylacem, pag. 24. Ἀμφίναιον, pro Γόμφοι νέον.

19. *Thebæ.*] Θήβη Θεσσαλίας τῆς Φθιώτιδος, Stephano, & Scylaci, pag. 24. In Conc. Sardic. *Modeſtus a Theſſalia de Thebis.* Maritimum emporium Theſſalorum Livius vocat, lib. 39. pag. 495.

20. *Nemus Pteleon.*] Juxta urbem cognominem, quæ Straboni lib. 9. pag. 433. & 435. Πτελεὸν dicitur.

21. *Pagaſæ.*] Παγασαὶ Straboni Pheræorum navale, lib. 9. pag. 436. a Pheris diſſitæ ſtadiis XC. ſeu paſſ. XI. M. CCL. Sinui nomen hodie eſt *Golfe d'Armiro.*

22. *Demetrias dictum.*] Exhauſta civibus urbe Pagaſica, & Demetriadem tranſductis, a novi oppidi conditore Demetrio Poliorceta: Pagaſarum nomen antiquatum, Demetriadis appellatio invaluit. Strabo, loc. cit.

23. *Tricca.*] Τρίκκα Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. in Eſtiotis, Theſſaliæ gente. Τρίκκη Homero in Catalogo, v. 236. & Heſychio.

24. *Cum civitate.*] Φάρσαλος Scylaci, pag. 24. inter urbes Theſſaliæ mediterraneas. Hanc Enipeus amnis præterlabitur, ut auctor eſt Strabo, lib. 9. pag. 432.

25. *Cranon.*] Κρανὼν Straboni, pag. 441. & Stephano, in iis campis, quæ Tempe nominantur.

26. *Iletia.*] Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. in Pelaſgiotide Theſſaliæ regione, Ἰλέγιον, pro Ἰλέτιον.

27. *Nymphæus.*] An Τυμφρηστὸς Theſſaliæ mons, cujus Strabo meminit, lib. 9. pag. 433. Βερμίου ὄρους meminere Ptolem. lib. 3. cap. 13. & Strabo, lib. 7. pag. 338. Pro *Daphiſſa*, forte *Delphuſa* legendum. De ceteris adhuc nihil compertum.

28. *Cerceti.*] Qui Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. Κερκετήσιος dicitur: Livio Cercetius in Theſſalia, lib. 32. pag. 387. Hinc corrigendus liber Miſſorum Theodoſii, qui Cercerium vocant: *Epirus, Achaïa, Attica, Theſſalia: Hæ finiuntur, ab oriente, mari Ægæo: ab occidente, mari Adriatico: a ſeptemtrione, montibus Cercerio, Olympo, Pelio, &c.*

29. *Olympus, &c.*] Mela, lib. 2. cap. 3. *Olympus, Pelion, Oſſa, montes gigantum fama belloque memorati. Hic Muſarum parens domuſque Pieria, &c.*

30. *Pierus.*] Πίερος & Πιέριον ὄρος Scholiaſtæ Thucydidis, ad lib. 5. pag. 352.

31. *Cujus ex adverſo.*] Hic Plinium pro ſuo more tranſſcribunt, Solinus cap. 8. pag. 24. & Capella, lib. 6. cap. de Theſſalia, pag. 211. Πίνδος & Ὄθρυς ſimul ab Herodoto quoque copulantur, lib. 7. Polym. n. 129. De Lapithis, vide Diod. Sic. lib. 4. Bibl. pag. 271.

[1] caveatis ante eos ſeptuaginta quinque urbibus. Flumina Theſſaliæ, [2] Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamiſus. Fons [3] Meſſeïs. Lacus [4] Bœbeïs. Et ante cunctos claritate [5] Peneus, ortus juxta Gomphos: [6] interque Oſſam & Olympum nemoroſa convalle defluens quingentis ſtadiis, dimidio ejus ſpatii navigabilis. In eo curſu [7] Tempe vocantur quinque mill. paſſuum longitudine, & ferme ſeſquijugeri latitudine, ultra viſum hominis attollentibus ſe dextera lævaque leniter convexis jugis. Intus [8] ſua luce viridante allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. [9] Accipit amnem Orcon, nec recipit: ſed olei modo ſupernatantem (ut dictum eſt [10] Homero) brevi ſpatio portatum abdicat: pœnales aquas diriſque genitas, argenteis ſuis miſceri recuſans.

CAPUT IX. XVI. Theſſaliæ annexa Magneſia eſt, cujus fons [11] Libethra. Oppida: [12] Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontorium, [13] Sepias. Oppida: [14] Caſthanæa, [15] Spalathra: Promontorium [16] Æantium. Oppida: [17] Meliboea, Rhizûs, Erymnæ: [18] Oſtium Penei. Oppida, [19] Homolion, [20] Orthe, [21] Theſpiæ, [22] Phalanna, [23] Thaumacie, [24] Gyrton, Cranon, [25] Acharne, Dotion, Melitæa, Phylace. [26] Porro Epiri, Achaïæ, Atticæ, Theſſaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta mill. paſſ. traditur: latitudo ducentorum octoginta ſeptem millium.

CAPUT X. XVII. [27] Macedonia poſtea centum quinquaginta populorum, [28] duobus inclyta regibus, quondamque terrarum imperio, [29] Emathia antea dicta. Hæc ad Epiroticas gentes in Solis occaſum recedens poſt terga Magneſiæ atque Theſſaliæ, infeſtatur a Dardanis. Partem ejus ſeptemtrionalem Pæonia ac Pelagonia protegunt a [30] Triballis. Oppida: [31] Ægе, in quo mos

NOTÆ.

1. *Caveatis ante eos.*] Hoc eſt, in interjacente campo clauſis. A theatri cavea, metaphora ſumpta. Vide Notas & Emend. num. X L V.

2. *Apidanus, &c.*] Ἀπιδανὸς, Φοίνιξ, Stephano: Ἐνιπεὺς Straboni, pag. 432. Pharſalum præterlabitur: in Apidanum influit: Apidanus in Peneum. Ὀνόχωνος, Tzetzæ Chiliad. 9. v. 706. Herodoto, lib. 7. Polymn. pag. 423. n. 129. Ἀπιδανὸς, Ὀνόχωνος, Ἐνιπεὺς, καὶ Πάμισος. Phœnicem in Apidanum fluere, ait Vibius Sequeſter, pag. 336. Ex Olympo labi Enipeum, Livius, lib. 44. pag. 559. Horum pleroſque carmine complexus Ovidius, lib. 1. Metam. v. 579.

Populifer Sperchios, & irrequietus Enipeus,
Apidanuſque ſenex, &c.

3. *Meſſeis, &c.*] Μεσσηΐς, Straboni, lib. 9. pag. 434. Valerius Flaccus, lib. 4.

Flevit Amymone, flerunt Meſſeïdes undæ:
Flevit & effuſis revocans Hyperia lacertis.

De Hyperia diximus initio hujus ſectionis.

4. *Bœbeïs.*] Βοιβηῒς palus Straboni, pag. 436. Pheris vicina & oppidulo, cui Βοίβη nomen fuit. Meminit oppidi lacuſque, Stephanus. Ovid. lib. 7. Metam. *Juncoſaque litora Bœbes.*

5. *Peneus.*] Πηνειὸς Græcis: Hodie *Salampria.*

6. *Interque Oſſam.*] Ita Strabo, pag. 430.

7. *Tempe.*] A religione loci nomen hoc primum inditum eſt. Τέμπος Æolibus idem eſt quod τέμενος, & lucum fanumque ſignificat. Unde Mela, lib. 2. cap. 3. *Hic ſacro nemore nobilia Tempe.* Sequior deinde ætas amœna quælibet loca Tempe appellavit.

8. *Sua luce viridante.*] Ita M S S. Alii *renidente* malunt. Pintianus, *Peneus vero luco viridante.* Salmaſius, pag. 153. *Sub luco viridante.*

9. *Accipit amnem Orcon.*] Quem alii Titareſium, alii Eurotam vocant. Vide Notas & Emend. num. X LVI.

10. *Homero.*] Iliad. β. in Catalogo, v. 262.

11. *Libethra.*] Fons Libethrius, Magneſiæ eſt, inquit Solinus, cap. 8. pag. 24. Τὰ Λίβηθρα Cononi, apud Phot. in Bibl. cod. 186. pag. 452. Martiano, lib. 6. pag. 211. *Libetris,* Melæ, lib. 2. cap. 3. pag. 32. *Hic Libethra, carminum fontes.* Λειβηθρίδες Νύμφαι hinc dictæ Straboni, lib. 9. pag. 410.

12. *Iolcus, &c.*] Ἰωλκὸς Straboni, pag. 436. Ὀρμένιον eidem, & Ὀρμίνιον, pag. 438. Heſychio Ὄρμινος. Πύρρα. Phthiotidis promontorium eſt, pag. 435. An pro Pyrrha, Πειρεσίαι locum hic habere poſſit, quam πόλιν Μαγνησίας vocat Scholiaſtes Apoll. ad lib. 2. Argon. v. 584. amplius conſiderandum. Μηθώνη, Homero, Iliad. β. in Catal. v. 223. Ὀλίζων Straboni, pag. 436. unus e pagis Demetriadi contributis.

13. *Sepias.*] Σηπιὰς ἄκρα, Ptolem. lib. 3. cap. 13. Euſtathio, in Iliad. β. pag. 327. Σηπιὰς, ἀκρωτήριον ἐν τῷ Ἰωλκῷ.

14. *Caſthanæa.*] Ita ſcripſi, pro *Caſtana.* Κασθαναία Herodoto, lib. 7. Polymn. pag. 444. n. 173. Κασθαναία, Straboni, lib. 9. pag. 443. Lycophroni tamen Καστάναια, & Stephano, & Melæ, lib. 2. cap. 3. *Caſtanea.* Sub Pelio monte.

15. *Spalathra.*] Urbs maritima Magneſiæ Σπάλαθρα, Scylaci, pag. 24. Stephanus: Σπαλέθρη, πόλις Θεσσαλίας. Ἑλλάνικος δὲ Σπάλαθραν αὐτὴν φησίν.

16. *Æantium.*] Αἰάντιον, Ptolemæo, lib. 3. cap. 13.

17. *Meliboea, &c.*] Μελίβοια, πόλις Θετταλίας, Stephano: Ῥιζοῦς, πόλις Θετταλίας, eidem: Ἐρυμναὶ, Straboni, lib. 9. pag. 443. quæ Scylaci pag. 24. & Stephano, Εὐρυμεναί. In radicibus Oſſæ montis ſitam, ac ſuper Demetriadem imminere Melibœam auctor eſt Livius, lib. 44. pag. 561. Idem lib. 395. Eurymenen alteram vocat.

18. *Oſtium Penei.*] In Thermaïcum ſinum excurrentis. Mela, lib. 2. cap. 3.

19. *Homolium.*] Ὁμόλιον Straboni loc. cit. ad Oſſam, ſive ad Oſſæ montis partem quam Ὅμολον vocat: Scholiaſtes Theocriti, Idyll. 6. v. 103. Dicæarchus, pag. 164. Ὁμόλην. Ultra Peneum a Scylace quoque locatur: Ὁμολίου Μαγνητικῆς πόλεως, ἥ ἐστι παρὰ ποταμόν.

20. *Orthe.*] Ὄρθην Homerus vocat Iliad. β. in Catal. v. 246. & Strabo, pag. 440.

21. *Theſpiæ.*] Theſpiarum Theſſaliæ (nam & Bœotiæ fuerunt) meminit Stephanus. At M S S. non *Theſpiæ*, ſed *Ireſiæ* habent.

22. *Phalanna.*] Orthen ipſam, inquit Strabo loc. cit. quidam pro Phalannæorum arce accipiunt. Eſt autem Φάλαννα urbs ad Peneum prope Tempe, Perrhæbicæ quondam ditionis: ſed inde ad Dolopas Athamanaſque, Perrhæbi a Lapithis relegati. Hæc Phalanna eſt, quam prope Gyrtonem Livius collocat, lib. 42. pag. 546.

23. *Thaumacie.*] Θαυμακοὺς Straboni, pag. 434. Θαυμακία Stephano. Homero, in Catalogo, v. 123. Θαυμακίη. Situm urbis, cauſamque nominis Livius eleganter deſcribit, lib. 32. pag. 384.

24. *Gyrton, Cranon.*] De Cranoniis Gyrtoniiſque Thucydides, lib. 2. pag. 115. Γυρτώνιοι, Κρανώνιοι. Oppida, Γυρτὼν, Κρανὼν, Straboni, pag. 442.

25. *Acharne, &c.*] Ita M S S. Ἀχάρνη Græcis. Δώτιον Stephano, Theſſaliæ urbs dicitur: Μελίταια quoque, quam & Μελίτειαν a Theopompo appellari ait. Denique & Φυλάκη, πόλις Θετταλίας, quam Thebis Phthioticis proximam Strabo, p. 435. in ipſo Othrye monte poſitam, auctor eſt Theocriti Scholiaſtes, Idyll. 3. ad v. 45.

26. *Porro Epiri, Achaïæ, &c.*] Vide Notas & Emendat. num. X L V I I.

27. *Macedonia.*] Hic pro ſuo more Plinium Solinus & Capella tranſſcribunt: ille cap. 9. pag. 25. iſte lib. 6. cap. de Macedonia, pag. 211. Sic Mela, lib. 2. cap. 3. pag. 31. Macedoniam in quatuor provincias fuiſſe diviſam nummi teſtantur inſcripti, ΠΡΩΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ: ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ: & ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. *Macedonum primæ, ſecundæ, & quartæ* provinciæ: cum clava Herculis. .)(. Herculis caput in altera nummorum parte eſt. Primus eſt apud Goltzium, Tab. XXII. Alter apud D. DE BOZE, unum ex Academia Gallica, eumdemque Academiæ Inſcriptionum Secretarium perpetuum. Tertius apud D. Sherard, qui fuit Smyrnæ Conſul Anglicus.

28. *Duobus.*] Philippo Græciæ domitore, & Alexandro etiam Aſiæ, Mela, loc. cit.

29. *Emathia.*] Stephanus: Ἠμαθία .... ἡ νῦν Μακεδονία.

30. *Triballis.*] Mœſiæ populis, de quibus libro ſup. ſect. 29.

31. *Æge.*] Solinus quoque, cap. 9. pag. 26. *Vrbem quoque condidit, quam dixit Ægan, in qua ſepeliri reges mos erat.* De hoc more Athenæus, lib. 4. pag. 155. Diodorus in Excerptis, pag. 267. Juſtinus, lib. 7. cap. 1. & 2. aliique. Oppidum Αἰγαὶ, Athenæo & Stephano appellatur. In M S S. *Ægia.* Αἰγία quo-

ſepeliri reges: [1] Berœa: & in regione quæ Pieria appellatur [2] a nemore, [3] Æginium. In ora [4]. Heraclea, flumen Apilas. Oppida: [5] Pydna, Aloros. Amnis [6] Aliacmon. [7] Intus Aloritæ, [8] Vallæi, Phylacæi, [9] Cyrrheſtæ, Tyriſſæi. [10] Pella colonia. Oppidum [11] Stobi civium Rom. Mox [12] Antigonea, [13] Europus ad Axium amnem, [14] eodemque nomine, per quod [15] Rhœdias fluit. [16] Eordeæ, [17] Scydra, [18] Mieza, [19] Gordyniæ. Mox in ora [20] Ichnæ: fluvius [21] Axius. Ad hunc finem [22] Dardani, [23] Treres, Pieres, Macedoniam accolunt. Ab hoc amne [24] Pæoniæ gentes: [25] Paroræi, [26] Eordenſes, [27] Almopii, [28] Pelagones, Mygdones. [29] Montes, Rhodope, [30] Scopius, [31] Orbelus. [32] Dein præjacente gremio terrarum, [33] Arethuſii, [34] Antiochienſes, [35] Idomenenſes, [36] Doberi, Æſtræenſes, [37] Allantenſes, [38] Audariſtenſes, [39] Morylli, [40] Gareſci, [41] Lynceſtæ, [42] Othryonei, & liberi [43] Amantini atque [44] Oreſtæ: coloniæ, [45] Bullidenſis,

Notæ.

que Theophraſto, l. de Ventis. Αἰγαία Ptolemæo, l. 3. c. 13.

1. *Berœa.*] Βέῤῥοια Ptolemæo, in Emathia, lib. 3. cap. 13. Stephano, Βέροια. In Notitia Eccleſ. pag. 21. Βερύα, pro Βέροια, vel Βέῤῥοια potius. In radicibus Bermii montis a Strabone collocatur, lib. 7. pag. 330.

2. *A nemore.*] De Pieria ſilva, in quam Perſeus a Paulo victus aufugit, Livius lib. 44. pag. 571.

3. *Æginium.*] Meminere hujus oppidi Livius, lib. 32. pag. 387. & Strabo, lib. 7. pag. 327. Αἰγίνιον.

4. *Heraclea.*] Ἡράκλεια Μακεδονίας, Stephano: Scylaci, pag. 25. Ἡράκλειον. Fuit hæc olim juris Ætolici. Deſcribitur a Livio, lib. 36. pag. 443. *Sita eſt Heraclea, inquit, in radicibus Oetæ montis: ipſa in campo*, &c. Flumine Aſopo allui deinde ſubjungit, quem Plinii eſſe Apilam credimus.

5. *Pydna.*] Πύδνα. Vide Notas & Emend. num. XLVIII. Ἄλωρος deinde Stephano, πόλις Μακεδονίας.

6. *Aliacmon.*] Ἁλιάκμων Herod. lib. 7. Polymn. n. 127. & Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. in Pieria.

7. *Intus Aloritæ, &c.*] Ab oppido, ut quidem videtur, Aloro, de quo modo dictum eſt: horum regione, a mari introrſus recedente, atque in pagos aliquot diſtributa.

8. *Vallæi, & Phylacæi.*] A gemino Pieriæ regionis oppido hi nomen habent: alterum Φυλακαὶ, Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. Οὐάλλαι alterum appellatur.

9. *Cyrrheſtæ, Tyriſſæi.*] Et his nomen dedere oppida duo Emathiæ regionis apud Ptolem. loc. cit. Κυῤῥος, (pro Κύῤῥος,) & Τύῤῥισα. Κύῤῥος, eſt Thucyd. lib. 2. pag. 169. A Cyrrho Syriæ oppido, ejuſdem nominis cum hoc Macedonico, Cyrrheſtæ quoque derivantur.

10. *Pella colonia.*] In nummo Hadriani, apud Patin. pag. 195. COL. IVL. AVG. PELL. *Colonia Iulia Auguſta Pella.* Vetus fuit Macedonum regia, ubi Philippus & Alexander, nati & educati. Hujus ſitum deſcribit accurate Livius, lib. 44. pag. 571. Hodie τὰ Παλατίσια, hoc eſt, *parva palatia*, Berœnſium ditionis.

11. *Stobi.*] Στόβοι Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. in Pelagonia. Stobos Pelagoniæ Livius quoque nuncupat, lib. 33. pag. 396. In Veſpaſiani nummo, apud Patin. pag. 142. MVNICIPI. STOBENSIVM. Ulpianus, lib. 50. Dig. tit. 15. de Cenſibus, *Stobenſes juris Italici ſunt.*

12. *Antigonea.*] Stephanus quoque Ἀντιγόνειαν Macedoniæ adjudicat, aitque ab Antigono Gonatæ F. conditam. In Mygdonia a Ptolemæo collocatur, lib. 3. cap. 13.

13. *Europus.*] Εὔρωπος Ptolemæo, loc. cit. in Matia, ſive Macetia: & Stephano.

14. *Eodemque nomine.*] Hoc eſt, eodem aliud nomine, ſcilicet *Europus*, in Almopiorum regione, apud Ptolem. l. 3. c. 13.

15. *Rhœdias.*] M S S. *Rhodias.* An Λυδίας, *Ludias*, quem Strabo, lib. 7. pag. 330. ex palude fluere ait, quam Axius amnis implet, juxta Pellam? Et Λυδίαν prope Axium Ptolemæus agnoſcit.

16. *Eordeæ.*] Ἐορδαῖαι geminæ ſunt Stephano, ambæ Mygdoniæ regionis, quæ Macedoniæ pars fuit. Eordeam urbem appellat Livius, lib. 42. pag. 545. In Notitia Eccleſ. pag. 21. Ἐορδέα.

17. *Scydra.*] Σκύδρα, Μακεδονικὴ πόλις, Stephano, & Ptolem. lib. 3. cap. 13. in Emathia.

18. *Mieza.*] Μίεζα Stephano, ubi Ariſtotelis ludus Philoſophicus, teſte Plutarcho, in Alex. pag. 668. Apud Ptolem. in Emathia, Μύεζα, pro Μίεζα.

19. *Gordyniæ.*] Γορδυνία, Stephano urbs Macedoniæ. Ptolemæo, Γορδηνία. Thucyd. lib. 2. pag. 169. Γορτυνία. Utrique corrupte.

20. *Ichnæ.*] Ἴχναι, πόλις Μακεδονίας, Stephano. Ἴχναι, Herodoto, lib. 7. Polymn. pag. 421. n. 123.

21. *Axius.*] Ἀξιὸς ποταμὸς, Straboni, lib. 7. pag. 330. In Thermaïcum ſinum exit.

22. *Dardani.*] Etiam Dardanorum urbis in Macedonia poſitæ meminit Livius, lib. 26. pag. 288.

23. *Treres.*] Τρῆρες Thucydidi, lib. 2. pag. 166. & Πίερες, pag. 168. Herodoto quoque Πίερες memorantur, lib. 7. Polymn. n. 112. Scomium Treres incolunt, quo de monte dicemus inferius.

24. *Pæoniæ gentes.*] Quarum nomina mox recenſentur. Regio hæc latiſſime patuit, contigitque Mœſiam & Triballos, ubi nunc Bulgaria eſt: quamobrem & pro Bulgaris nonnumquam accepti: Παίονες δ' οἱ Βούλγαροι, inquit Tzetzes, Chiliad. 10. v. 186.

25. *Paroræi.*] Παρωρεῖοι Straboni, lib. 7. pag. 326. Παρώρεια & Παρωραία Stephano, Macedoniæ urbs.

26. *Eordenſes.*] Ἐορδοὶ Herodoto, lib. 7. Polymn. n. 185. pag. 445. Ἐορδοὶ ἐκ τῆς Ἐορδίας, καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἄλμωπες, Thucydidi appellantur, lib. 2. pag. 168.

27. *Almopii.*] Ita M S S. omnes, non *Armopii.* Stephanus quoque, Ἀλμωπία, χώρα τῆς Μακεδονίας, &c. cujus incolæ Ἄλμωπες & Ἀλμώπιοι. Et in Notitia Eccleſ. Prov. Macedoniæ primæ, Ἀλμοπία, pro Ἀλμωπία, pag. 21.

28. *Pelagones, &c.*] Πελαγόνες, quorum regio Πελαγονία, & Mygdonum Μυγδονία. De priore Livius, lib. 45. pag. 582. *Quartam Macedoniæ regionem, Eordei, & Lynceſtæ, & Pelagones incolunt: juncta his Atintania, & Stymphalis, &c.* Eadem Tripolis eſt appellata, a tribus oppidis, Azoro, Pythoo, Doliche. Idem Livius, lib. 42. pag. 545. De poſteriore, Stephanus: Μυγδονία, μοῖρα Μακεδονίας. Mygdonum ditionis fuit Antigonea, de qua ſupra.

29. *Montes.*] Ῥοδόπη τὸ ὄρος, Ptolem. lib. 3. cap. XI.

30. *Scopius.*] Scomium Thucydides vocat, lib. 2. pag. 166. & eſt monti Rhodopæ adnexus: Σκόμιον ὄρος, ἔρημον καὶ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης. Hic Treres habitant, de quibus ſupra.

31. *Orbelus.*] Ὄρβηλος Macedoniæ mons, Tzetzæ, Chil. XI. v. 905. & Straboni in Epitome, lib. 7. pag. 329.

32. *Dein præjacente.*] In meditullio Macedoniæ, ab ortu verſus occaſum fuſi.

33. *Arethuſii.*] Ab Arethuſa dicti, de qua inferius hac ſect.

34. *Antiochienſes.*] Ab urbe Mygdoniæ Antiochia, ad cujus ſimilitudinem in Adiabene Niſibin Macedones, Mygdoniæ quoque Antiochiam cognominarunt, ut dicetur l. 6. ſect. 16.

35. *Idomenenſes.*] Stephanus: Εἰδομένη, πόλις Μακεδονίας. In Notitia Eccleſ. Prov. Macedon. pag. 21. Ἰδομένη.

36. *Doberi, Eſtræenſes.*] Ab oppidis, quæ Δόβηρος & Αἴστραιον Græcis. Vide Notas & Emend. num. XLIX.

37. *Allantenſes.*] Ἀλλάντη Stephano urbs Macedoniæ, cujus cives Ἀλλάντιοι.

38. *Audariſtenſes.*] M S S. R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Adariſtenſes.* Ptolem. lib. 3. cap. 13. in Pelagonia, prope Stobos Ἀνδάριστον oppidum collocat.

39. *Morylli.*] Ab oppido Paraxiæ regionis in Macedonia, apud Ptolemæum, lib. 3. cap. 13. quod Μόρυλλος dicitur.

40. *Gareſci.*] Quorum oppidum in Orbelia Macedoniæ regione, apud Ptolem. loc. cit. Γαρησκος.

41. *Lynceſtæ.*] Quorum regio Λυγκηστὶς Ptolemæo, loc. cit. ipſi Λυγκισταὶ Straboni, lib. 7. pag. 323. & Stephano appellati: Pelagonibus proximi. Λυγκεσταὶ Diod. Sic. lib. 17. Bibl. pag. 533. Λυγκησταὶ Thucyd. lib. 2. pag. 168. & eorum oppidum Λύγκος, lib. 4. pag. 307.

42. *Othryonei.*] Forte ii qui montis Ὄθρυος, de quo ſect. 15. averſa, ſeu partem borealem incolerent, ita nuncupati.

43. *Amantini.*] Sive Amantes, ſive Amantiani, ut Cæſar appellat, lib. 3. bell. civil. De his egimus lib. 3. ſect. 26. Amantiam urbem Oreſtiadi regioni Ptolemæus attribuit.

44. *Oreſtæ.*] Proxime hi Epirum contingunt, Moloſſis etiam genti Epiroticæ a Stephano contributi: Ὀρέσται, Μολοσσικὸν ἔθνος. Macedoniæ, a Livio, lib. 33. pag. 400. ubi de libertate iis a T. Quinctio Flaminio conceſſa: *Oreſtis*, inquit, *Macedonum ea gens ſte, quod primi ab rege Philippo defeciſſent, ſuæ leges redditæ.* Ab Oreſte matricida nomen Oreſtiadi regioni factum ait Strabo, lib. 7. pag. 326. Horum præcipuum oppidum Λαοδίκειαν vocat Thucyd. lib. 4. pag. 342.

45. *Bullidenſis.*] Βύλλις Ptolemæo, in Elimiotarum regione, prope Dyrrachium: maritimum oppidum eſt in Macedoniæ finibus, quamobrem Illyrico plerumque accenſetur: Stephanus: Βύλλις, πόλις Ἰλλυρίδος παραθαλασσία. Vide quæ diximus lib. 3. ſect. 26.

& [1] Dienſis: [2] Xylopolitæ, [3] Scotuſſæi liberi, Heraclea Sintica, [4] Tymphæi, [5] Toronæi.

In ora [6] ſinus Macedonici oppida [7] Chalaſtra, [8] & intus Phileros, [9] Lete: medioque flexu litoris [10] Theſſalonica, liberæ conditionis. Ad hanc a Dyrrachio [11] CXIV. millia paſſuum. [12] Therme. In Thermaïco ſinu oppida, [13] Dicæa, Pydna, [14] Derrha, Scione. Promontorium [15] Canaſtræum. Oppida: [16] Pallene, Phlegra. [17] Qua in regione montes, Hypſizorus, Epitus, Halcyone, Leoomne. Oppida: [18] Nyſſos, Phinelon, [19] Mendæ: & in Pallenenſi Iſthmo quondam [20] Potidæa, nunc Caſſandria colonia: [21] Anthemûs, [22] Olophyxos: [23] ſinus Mecybernæus. Oppida: [24] Phyſcella, [25] Ampelos, Torone, Singos: fretum, quo montem Athon [26] Xerxes rex Perſarum continenti abſcidit, in longitudine paſſuum M. D. Mons ipſe a planitie excurrit in mare LXXV. mill. paſſuum. Ambitus radicis centum quinquaginta mill. colligit. [27] Oppidum in cacumine fuit Acrothon: nunc ſunt [28] Uranopolis, [29] Palæotrium, [30] Thyſſus, Cleonæ, [31] Apollonia, cujus incolæ Macrobii cognominantur. Oppidum Caſſera, fauceſque alteræ [32] Iſthmi, [33] Acanthus, Stagira, [34] Sithone, [35] Heraclea, & regio Mygdoniæ ſubjacens: in qua recedentes a mari, [36] Apollonia, Arethuſa. In ora rurſus [37] Poſidium,

NOTÆ.

1. *Dienſis.*] Δῖον κολώνια, Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. in Pieria Macedoniæ regione. Item Stephano. Ulpianus, lib. 50. Digeſt. tit. 15. de cenſibus: *Dienſes juris Italici ſunt.*

2. *Xylopolitæ.*] Ξυλόπολις in Mygdonia, Ptolem. loc. cit.

3. *Scotuſſæi.*] Σκότουσα Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. prope Ἡράκλειαν Σιντικὴν, a regione in qua poſita eſt, ſic cognominatam. Haud procul amne Strymone collocatur Heraclea Sintice a Livio, lib. 45. pag. 581. Quamobrem in Notitia Eccleſ. pag. 21. Ἡράκλεια Στρυμόνου vocatur. Incolæ Σίντιες ἄνδρες Homero, ut refert Strabo in Epit. lib. 7. pag. 331.

4. *Tymphæi.*] Diverſi hi plane a Tymphæis Ætolorum populis, de quibus dictum eſt ſect. 3. In Biſaltarum regione, aut certe inter Strymonem & Axium ſedes hi habuerunt.

5. *Toronæi.*] A Torone oppido, de quo inferius hac ſect. Sic populos genteſque uno veluti orationis ductu perſtringit, quorum deinde oppida ſingillatim, ſuo quæque ſitu, appellat. Vide Notas & Emend. num. L.

6. *Sinus Macedonici.*] Antonomaſticῶs hic ſinus Macedonicus appellatur, quoniam e Macedonico mari effluit, ut ait Strabo, lib. 7. pag. 323. Eum alii & ipſe Plinius alias, ac plane modo, Thermaïcum nominat, a Therme oppido: nunc vocant *le Golfe de Salonichi.*

7. *Chalaſtra.*] Stephanus, Χάλαστρα πόλις Θράκης περὶ τὸν Θερμαῖον κόλπον, in Thermaïco ſinu.

8. *Et intus Philoros.*] Hoc eſt, longius a mari. MSS. R. 1. 2. &c. *Pyloros*, quod multo ſincerius videtur, Πυλωρός.

9. *Lete.*] Stephano, Λήτη, πόλις Μακεδονίας. Harpocrationi, Λιτή. Plinio, lib. 31. ſect. 46. *Litæ.*

10. *Theſſalonica.*] Hodie *Saloniki.*

11. *CXIV.*] Polybius apud Strabon. lib. 7. pag. 323. CCLXVII. per diverticula, ut opinor, & anfractus viarum.

12. *Therme.*] Θέρμη Stephano, unde Thermaïco ſinui nomen. Ab hac tranſducti cives fuere Theſſalonicam, unde a quibuſdam ipſa Therme Theſſalonica credita, ut a Strabone, lib. 7. in Excerptis, pag. 330. Tzetzes Chiliad. 10. v. 175. vicum fuiſſe Thermen putat, ex quo deinde Theſſalonica creverit.

13. *Dicæa, Pydna.*] Vide Notas & Emend. num. LI.

14. *Derrha, Scione.*] Ita libri omnes. In Notitia Eccleſ. Prov. primæ Macedoniæ, pag. 21. Σέῤῥαι, pro Δέῤῥαι. Incolæ apud Thucyd. lib. 2. pag. 169. Δερσαῖοι. Forte huc pertinet & promontorium ejuſdem nominis, quod prope Toronem, & Canaſtræum a Ptolemæo collocatur, lib. 3. cap. 13. Δεῤῥὶς ἄκρα. De Scione in hoc tractu Mela, lib. 2. cap. 2. Σκιώνη a Stephano Thraciæ adſignatur, quemadmodum & ipſa Therme, & Pallene, de qua mox: quod ea loca diu Thraces tenuerint. In Pallenenſi Iſthmo, cum Potidæa Scione locatur a Thucyd. lib. 4. pag. 334.

15. *Canaſtræum.*] Καναστραῖον ἄκρον Ptolemæo, loc. cit. & Herod. lib. 7. num. 123.

16. *Pallene, Phlegra.*] In Phlegræ locum Pallene ſucceſſit: quare a multis pro eadem habita. Herod. lib. 7. Polym. num. 123. τὴν νῦν Παλλήνην, πρότερον δὲ Φλέγρην καλεομένην. Eadem habet & Stephanus.

17. *Qua in regione.*] In ora ſinus Macedonici.

18. *Nyſſos, Phinelon.*] Vide Notas & Emend. num. LII.

19. *Mendæ.*] Μένδη, πόλις Θράκης, Stephano. Thucyd. quoque, lib. 4. pag. 334. Incolæ Μενδαῖοι apud Athen. lib. 1. pag. 29. & vinum Mendæum. Melæ, lib. 2. cap. 2. *Mende.* At Pauſaniæ lib. 5. Eliac. prior. pag. 334. Μένδαι, in Thracia.

20. *Potidæa.*] Strabo in Excerptis, lib. 7. pag. 330. ἡ πρὶν μὲν Ποτίδαια, νῦν δὲ Κασσάνδρεια. A Caſſandro Antipatri F. Nummus Neronis, apud Patin. pag. 115. COL. IVL. AVG. CASSANDRENS. Ulpianus, lib. 50. Digeſt. tit. 15. de Cenſibus. *Caſſandrenſes juris Italici ſunt.* De Pallenenſi Iſthmo, Mela eleganter admodum, lib. 2. cap. 2. *Pallene*, inquit, *ſoli tam patentis, ut quinque urbium ſedes ſit atque ager. Tota in altum abit: anguſta ſatis unde incipit. Ibi eſt Potidæa. At ubi laxius patet, Mende Scioneque referendæ.*

21. *Anthemûs.*] Harpocration, pag. 28. Ἀνθεμοῦς, πόλις Μακεδονικὴ, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῆς, Ἀνθεμούσιοι. Item Stephano, & prius Herodoto, lib. 5. Terpſich. num. 94. pag. 325.

22. *Olophyxos.*] Ὀλόφυξος πόλις ἐν Θράκῃ, circa montem Athon, Stephano & Thucyd. lib. 4. pag. 325.

23. *Sinus Mecybernæus.*] Idem poſtea Toronicus, a Torone oppido, appellatus: hodie *le Golfe d'Aiomana.* Vide Notas & Emend. num. LIII. Μηκυβέρνη oppidum fuit, Scymno, pag. 25. & Herod. lib. 7. pag. 421.

24. *Phyſcella.*] Hæc Melæ pariter memorata, lib. 2. cap. 3. pag. 31.

25. *Ampelos.*] Eodem prorſus ordine Herodotus lib. 7. Polymn. num. 22. pag. 421. Ἄμπελος, Τορώνη, Σίγγος, in Singitico ſinu, qui hodie *le Golfe de Conteſſa.* Sic etiam Ptolemæus, lib. 3. cap. 13. Hujus Singi incolæ Σιγγαῖοι apud Thucyd. lib. 5. pag. 356.

26. *Xerxes.*] Hæc Solinus a Plinio, cap. 9. pag. 25. Plinius ab Herodoto lib. 7. Polym. num. 24. pag. 394. a quo & Mela, lib. 2. cap. 2. *Qua continenti Athos adhæret. Xerxe in Graios tendente, perfoſſus transjugatuſque eſt, factus freto navigabili pervius.* Foſſam qua montem a continenti ſejunxit, fretum vocant, quoniam ibi mare immiſſum ferveat. Athon hodie *Monte Santo* nominant.

27. *Oppidum fuit.*] Interiiſſe ſignificat, atque in ejus locum Apolloniam eſſe ſuffectam, cujus incolæ, ut prius Acrothoi, Macrobii cognominarentur. Mela loc. cit. *In ſummo fuit oppidum Acroathon: in quo, ut ferunt, dimidio longior, quam in aliis terris ætas habitantium erat.* Acrothon contracte pro *Acroathon* dicitur: cives Ἀκρόθωοι, aut ipſum etiam oppidum a Thucydide appellatur, lib. 4. pag. 325. Acrothon Solino, cap. XI. pag. 31. Herodoto, lib. 7. Polym. num. 22. pag. 394. Ἀκρόθωον, Θύσσος, Κλεωναί.

28. *Uranopolis.*] Ab Alexarcho condita, Caſſandri Macedoniæ regis fratre, ut refert Heraclides Lembus, apud Athen. lib. 3. pag. 98.

29. *Palæotrium.*] In MSS. *Palæorium*, Παλαιώριον, rectius.

30. *Thyſſus, Cleonæ.*] Habet hæc oppida, præter Herod. loc. cit. Thucyd. lib. 4. pag. 325. Θύσσον, καὶ Κλεωνὰς, καὶ Ἀκροθώους, &c. Cleonas in Atho monte conditas a Chalcidenſibus refert Heraclides in Polit. Chalcid. In nummo argenteo Alexandri Magni, eoque maximi moduli, apud D. DE BOZE, ſcriptum eſt ΚΛΕ. Κλεωναίων.

31. *Apollonia.*] Quæ, ut diximus, e ruinis Acrothoi crevit.

32. *Iſthmi.*] Quem duo ſinus efficiunt, Singiticus, & Strymonicus, in radicibus montis Atho.

33. *Acanthus, Stagira.*] Ἄκανθος καὶ Στάγειρος, Herod. lib. 7. Polym. num. 115. pag. 419. & Thucyd. lib. 5. pag. 356. Ἄκανθος καὶ Στάγειρα, Stephano, & Euſebio in Chron. ad Olymp. 31. Acanthos a foſſa montis Atho ſtadiis ſeptem diſſita, teſte Scymno, pag. 27. Στάγειρα Philoſophi patria.

34. *Sithone.*] Circumjecta regio Σιθωνία appellata, Mecybernam quoque, Olynthum, Toronenque complexa, ut auctor eſt Herod. lib. 7. Polym. num. 123.

35. *Heraclea.*] Diverſa, credo, ab ea quæ ſuperius Sintica appellata eſt.

36. *Apollonia.*] Recedens a mari, ſinuque Thermaïco, verſus occaſum Ἀπολλωνία, & Ἀρέθουσα, πόλεις ἑλληνίδες, apud Scylac. pag. 25. Stephano, Ἀπολλωνία Μακεδονίας & Ἀρέθουσα Θράκης. Hinc Arethuſii ſuperius memorati. In Amphaxitide, hoc eſt, in regione circa Axium amnem Ἀρέθουσα collocatur.

37. *Poſidium.*] Ποσιδήϊον, Neptuni fanum.

[1] & ſinus cum oppido [2] Cermoro, [3] Amphipolis liberum, gens Biſaltæ. Dein [4] Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Hæmo. Memorandum, in ſeptem lacus eum fundi, priuſquam dirigat curſum.

Hæc eſt Macedonia, terrarum imperio potita quondam: hæc Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucaſum tranſgreſſa: hæc in Bactris, Medis, Perſis dominata, toto Oriente poſſeſſo: hæc etiam Indiæ victrix, per veſtigia Liberi Patris atque Herculis vagata: hæc eadem eſt Macedonia, cujus uno die [5] Paulus Æmilius Imperator noſter ſeptuaginta duas urbes direptas vendidit. Tantam differentiam ſortis præſtitere [6] duo homines.

CAP. XL

XVIII. Thracia ſequitur, inter validiſſimas Europæ gentes, [7] in ſtrategias quinquaginta diviſa. Populorum ejus, quos nominare non pigeat, amnem Strymonem accolunt [8] dextro latere [9] Denſeletæ & Medi, ad Biſaltas uſque ſupra dictos: lævo, [10] Digeri, [11] Beſſorumque multa nomina [12] ad Neſtum amnem Pangæi montis ima ambientem, inter [13] Elethos, Diobeſſos, Carbileſos: [14] inde Bryſas, [15] Sapæos, [16] Odomantes. Odryſarum gens fundit [17] Hebrum, accolentibus [18] Cabyletis, Pyrogeris, Drugeris, [19] Cænicis, [20] Hypſaltis, [21] Benis, [22] Corpillis, [23] Bottiæis, [24] Edonis. [25] Eodem ſunt in tractu [26] Selletæ, [27] Priantæ, [28] Doloncæ, [29] Thyni, [30] Cœletæ majores Hæmo, minores Rhodopæ ſubditi. Inter quos Hebrus amnis: [31] Oppidum ſub Rhodope [32] Poneropolis antea, mox a conditore Philippopolis, nunc a ſitu Trimontium dicta, [33] Hæmi excelſitas ſex mil. paſſuum ſubitur. [34] Averſa ejus & in Iſtrum devexa Mœſi, Getæ, Aorſi, [35] Gaudæ, Clariæque: & ſub iis [36] Arræi Sarmatæ,

NOTÆ.

1. *Et ſinus.*] Qui ab influente amne olim Strymonicus apud Strabonem lib. 7. pag. 331. a vicino monte Atho, nunc *Golfo di monte Santo* dicitur: aliis tamen Saronicus, *Golfo di Conteſſa* dicitur. Singiticus ei proximus, *Golfo di monte Santo.*

2. *Cermoro.*] Ita libri omnes.

3. *Amphipolis liberum.*] Subintellige oppidum. Circumjacentis agri incolæ Biſaltæ appellati. Hinc apud Athen. lib. 3. pag. 77. in codicibus emendatis legitur, περὶ τὴν Βισαλτίαν Ἀμφίπολιν. Diodoro, lib. 12. Bibl. pag. 118. Βισαλτικοὶ. In Muſeo noſtro Pariſienſi nummus ex ære: ΘΕΟϹ ΚΑΙϹΑΡ ϹΕΒΑϹΤΟϹ. In averſa parte Europa tauro inſidet, ut vulgo creditur, cum epigraphe, ΑΜΦΙΠΟΛΙΤ.

4. *Macedoniæ terminus.*] Ita Scylax, pag 26. & Martianus, l. 6. cap. de Macedonia, pag. 211. Στρυμὼν, Στρυμόνος Græce.

5. *Paulus.*] Devicto Perſeo Macedoniæ rege. Vide Livium lib. 44. ſub finem, & initio libri 45. A Paulo Æmilio has urbes una hora direptas ait Plutarchus in ejus vita, pag. 271. ἐν ὥρᾳ μιᾷ.... ἑβδομήκοντα πόλεις πορθηθῆναι.

6. *Duo homines.*] Alexander M. & Paulus Æmilius.

7. *In ſtrategias.*] Στρατηγίας, Præfecturas.

8. *Dextro latere.*] Meridionali.

9. *Denſeletæ, & Medi.*] De his egimus ſect. 1. Plinium hic de more tranſſcribunt Solinus, cap. 10. pag. 27. & Martianus, lib. 6. cap. de Thracia, pag. 211.

10. *Digeri.*] Stephano, Δίγηροι, ἔθνος Θρᾴκιον, ex Polybii libro XIII.

11. *Beſſorumque.*] Βεσσικὴ στρατηγία Beſſica Thraciæ præfectura, ſupra Mædicam, apud Ptolem. lib. 3. cap. XI. Horum urbs primaria Philippopolis: alias Cœletis, quæ gens Beſſorum fuit, attributa. Eadem Beſſa fortaſſis vetuſta nomenclatione appellata: *Beſſæ* enim in Thracia mentio, non in Itinerario modo Antonini, ſed & in lege 30. de Decurion. Cod. Theod.

12. *Ad Neſtum.*] Νεστὸς, Νεσσὸς, Μεστός. Vide Notas & Emend. num. LIV. Græcis hodie *Meſtro* appellatur.

13. *Elethos, &c.*] Λεαῖοι videtur hos appellaſſe Thucydides lib. 1. pag. 166. Diobeſſos vero Δῖοι, pag. 165. qui Diobeſſi nunc cognominantur, quoniam Beſſorum, ut dictum eſt, plura ſunt nomina. Carbileſi qui fuerint, non liquet. Niſi Κάβησος, quam Thraciæ urbem fuiſſe Heſychius prodidit, locum hic habere poſſit.

14. *Inde Bryſas.*] Qui Stephano Βρύκαι, ἔθνος Θρᾴκης. Vide Notas & Emend. num. LV.

15. *Sapæos.*] Qui Σάπαι & Σάπαιοι Stephano. Horum urbes Ænos, Cypſela, Biſanthe, &c. Σαπαῖοι Appiano, lib. 4. Civ. pag. 650.

16. *Odomantes.*] Ὀδομάντοι, ἔθνος Θρᾴκης, Stephano. Ὀδρύσαι quoque, quorum & Dio meminit, lib. 51. pag. 462. Martianus, pag. 212. *Hebrum Odryſiæ nives complent.* Odomanticæ regioni Amphipolim Ptolemæus aſſignat, lib. 3. cap. 13. quam Biſalticæ ditionis eſſe diximus: Biſaltiæ eidem Odryſas Tzetzes adſcribit, Chiliad. 1. v. 303. ἐξ Ὀδρυσῶν πατρίδος Βισαλτίας.

17. *Hebrum.*] Ἕβρος amnis, Ptolem. lib. 3. cap. XI. Nunc *Mariza.*

18. *Cabyletis, Pyrogeris.*] Vide Notas & Emend. num. LVI.

19. *Cænicis.*] Quorum Καινικὴ στρατηγία, Cænica Thraciæ præfectura, apud Ptolem. lib. 3. cap. XI. Oppidum Bizya, de quo inferius. Stephanus ex Apollodoro, Καινοὶ, ἔθνος Θρᾴκιον. *Cæni* Livio, lib. 38. pag. 481.

20. *Hypſaltis.*] Qui Stephano Ὑψηλῖται, κατοικία Θρᾴκης, Thraciæ præfectura, verbo Ὕψηλις.

21. *Benis.*] Horum Βεννικὴ στρατηγία, Bennica Thraciæ præfectura, Ptolem. loc. cit. Oppidum Βέννα, ſive Βένα Stephano.

22. *Corpillis.*] Κορπιλλικὴ præfectura Thraciæ, apud Ptolem. loc. cit. Vide Notas & Emend. LVII. Horum urbs Perinthus fuit, & Ganos, & Apros.

23. *Bottiæis.*] Βοττιαῖοι dicuntur Herodoto, lib. 7. Polym. n. 185. pag. 445. & Thucyd. lib. 1. pag. 38. Laudatur Ariſtotelis opus de Politia Βοττιαίων, a Plutarcho in Theſeo, pag. 6.

24. *Edonis.*] Ἠδωνοὶ Stephano, ἔθνος Θρᾴκης. Regio Ἠδωνικὴ, oppidum Δραβησκος Thucyd. lib. 1. pag. 66. Horum urbes apud Ptolemæum, lib. 3. cap. 13. Oeſyma, & Neapolis, de quibus inferius.

25. *Eodem ſunt in tractu.*] Hoc eſt, Hebrum perinde accolunt.

26. *Selletæ.*] Præfectura Σελλητικὴ Ptolem. lib. 3. cap. XI. Horum oppidum fuit colonia Deultum, de qua inferius. Neque Dionis Σιαλέται, lib. 54. pag. 545. neque Stephani Συαλῖται, huc pertinent, ſed ſupra Byzantium rejiciendi.

27. *Priantæ.*] Solino quoque Priantæ dicti. Hæc Βριαντικὴ regio appellata ab Herod. lib. 7. Polym. pag. 418. ubi Xerxis iter a campo Doriſco, de quo mox, deſcribitur.

28. *Doloncæ.*] Δόλογκοι Stephano, Solino *Dolonci*, cap. 10. pag. 27. A Dolonco rege nomen factum ait Euſtathius, in Dionyſ. v. 323. pag. 46.

29. *Thyni.*] De his dicemus, lib. 6. ſect. 41.

30. *Cœletæ.*] Cœletæ quoque Livio appellati, lib. 38. pag. 481. Iidem *Cœlaletæ* Tacito, lib. 3. Annal. pag. 82. ſed corrupte. Κοιλητικὴ στρατηγία, ſeu præfectura, Ptolemæo, lib. 3. cap. XI.

31. *Oppidum.*] Cœletarum ſcilicet.

32. *Poneropolis, &c.*] Sic ante Plinium Theopompus, l. XIII. Philippic. teſte Suida, verbo Δούλων πόλις. Sic appellata, quod peſſimi quique (πονηροὺς Græci dicunt) in eam tranſducti. A Philippo Macedone nomen habet, ut auctor eſt Stephanus: non a Philippo Imp. ut quibuſdam viſum eſt. Commodi nummus in Muſeo Pariſienſi, ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Nunc *Philippopoli.* A triplici monte cui inſidet, etiam Ptolemæo, lib. 3. cap. XI. Τριμόντιον.

33. *Hæmi.*] Αἶμος Ptolem. lib. 5. cap. XI. aliis Αἷμος. Parem ei monti excelſitatem tribuit Solinus, cap. 10. pag. 27. & Martianus, lib. 6. cap. de Thracia, pag. 212. Vide quæ diximus lib. 6. ſect. 65. Pleriſque nunc *Cadena del mondo* nuncupatur.

34. *Averſa ejus.*] Terga dixit Martianus, hoc eſt, partem montis borealem, & quæ in Iſtrum vergit. De Mœſis diximus lib. 3. ſect. 29. De Getis & Aorſis dicemus libri hujus ſect. 25.

35. *Gaudæ, Clariæque.*] MSS. omnes, *Dariæque.*

36. *Arræi Sarmatæ.*] Ubi nunc Bulgaria eſſe creditur.

quos [1] Areatas vocant, Scythæque, & circa Ponti litora [2] Moriſeni, [3] Sithoniique [4] Orphei vatis genitores obtinent.

[5] Ita finit Iſter a ſeptemtrione: ab ortu Pontus ac Propontis: a meridie Ægæum mare: cujus in ora a Strymone, [6] Apollonia, [7] Oeſyma, Neapolis; [8] Datos. Intus [9] Philippi colonia: abſunt a Dyrrachio CCCXXV. mill. paſſ. [10] Scotuſa, [11] Topiris, Neſti amnis oſtium. Mons [12] Pangæus, [13] Heraclea, [14] Olynthos. [15] Abdera libera civitas, ſtagnum [16] Biſtonum & gens. Oppidum [17] fuit Tirida, Diomedis equorum ſtabulis dirum. Nunc ſunt [18] Dicææ, [19] Iſmaron: locus [20] Parthenion, Phaleſina, [21] Maronea prius [22] Ortagurea dicta. Mons, [23] Serrium, & [24] Zone: tum locus [25] Doriſcus decem mill. hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumeravit exercitum. [26] Os Hebri. Portus [27] Stentoris. Oppidum [28] Ænos liberum cum Polydori tumulo, [29] Ciconum quondam regio. A Doriſco incurvatur ora ad Macron Tichos centum viginti duorum mill. paſſ. Circa quem locum [30] fluvius Melas, a quo ſinus appellatur. Oppida: [31] Cypſella, [32] Biſanthe, Macron Tichos dictum, qua a Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria [33] porrectus murus procurrentem excludit Cherſoneſum.

[34] Jamque Thracia altero latere a Pontico litore incipiens, ubi Iſter amnis immergi-

NOTÆ.

1. *Areatas.*] Forte pro *Areotas*, Ἀρειώτας, Martios, bellicoſos: Vel potius Aroteres, ut ſit illud Scytharum genus, quod Tomos olim Calatinque tenuiſſe paulo poſt dicetur.

2. *Moriſeni.*] In Notitia Eccleſiaſtica Hieroclis, ut appellant, inter civitates epiſcopales Thraciæ Μόρζος ſcribitur.

3. *Sithoniique.*] Regio Σιθωνία Stephano. Sed longe hæc disjuncta a Sithonia Herodoti, de qua ſuperius diximus. Hæc in qua verſamur, montuoſa, & Ponto proxima, oſtiiſque Danubii, in Bulgariæ finibus. De hac cecinit Virgilius, Eclog. 10. v. 66.

Nec ſi frigoribus mediis Hebrumque bibamus,
Sithoniaſque nives hiemis ſubeamus aquoſæ.

4. *Orphei vatis.*] Quem Ciconum regem, Rhodopeſque montis incolam fuiſſe ferunt, circa Hebrum amnem. Plinium Solinus hoc etiam loco & Capella deſcribunt.

5. *Ita finit.*] Hi Thraciæ limites, inquit. Nunc enim, perſtrictis antea curſim raptimque populis ac gentibus, ſingula deinceps oppida deſignare aggreditur.

6. *Apollonia.*] Inter amnes Neſton & Strymona poſitam fuiſſe in ora, Mela prodit lib. 2. cap. 2. Hæc Apollonia Ionum in Thracia videtur eſſe, quam Stephanus appellat, Ἀπολλωνίαν τὴν ἐπὶ Θράκης Ἰώνων.

7. *Oeſyma.*] Οἰσύμη ἐν Θρᾴκῃ πόλις, Scylaci, pag. 26. & Harpocrationi, ex Antiphonte. Νέαν πόλιν haud procul Philippis ſitam agnoſcit Dio lib. 47. pag. 348. Utramque locat in Edonide, quam Macedoniæ adſcribit, Ptolemæus, lib. 3. cap. 13. Notitia Eccleſ. antiqua, in provincia primæ Macedoniæ, pag. 21. Νέα πόλις. Memoratur in Actis, cap. XVI, II.

8. *Datos.*] Δατός. Vide Notas & Emend. num. LVIII.

9. *Philippi colonia.*] *Philippos, quæ eſt primæ partis Macedoniæ civitas, colonia*, dixit Lucas in Actis, cap. XVI. 12. Hi ſunt Philippenſes, Pauli epiſtola nobilitati. Hic campi Philippici, ubi Caſſius & Brutus devicti. Dio, lib. 47. Virgilius, lib. 1. Georg. verſu 489.

Ergo inter ſeſe paribus concurrere telis
Romanas acies iterum, videre Philippi.

Hoc eſt, ſecundo eas confligere Philippi viderunt, uti jam viderat eas inter ſe concurrere primum Pharſalia. Pergit enim idem:

Nec fuit indignum ſuperis, bis ſanguine noſtro
Emathiam & latos Hæmi pingueſcere campos.

Hoc eſt, ſemel Emathiam, ſive Macedoniam, ubi Pharſalia eſt: ſemel Thraciam, ubi campi montis Hæmi & Philippi. Eaſdem enim Tabulas Geographicas Virgilius & Plinius ubique ſequuntur: & Philippos Thraciæ ambo adſcribunt. Lucas autem in Macedonia, ſed extima, quæ prius Thraciæ fuit, uſque ad amnem Strymonem: & unde iter Apoſtolo fuit Amphipolim & Apolloniam, & inde Theſſalonicam, Act. c. XVII. quod cum Pliniana deſcriptione mirifice convenit. Celſus, lib. 50. Dig. tit. 15. de cenſibus: *Colonia Philippenſis juris Italici eſt.* Nummus Claudii apud Patin. pag. 99. COL. AVG. IVL. PHILIP. DIVVS. AVG.

10. *Scotuſa.*] Ab ea diverſam eſſe neceſſe eſt, de qua egimus ſup. ſect.

11. *Topiris.*] Τοπῖρις Ptolemæo, l. 3. cap. XI. Aliis Τοπηρός: in nummis quos citat Holſtenius, pag. 114. ΤΟΠΙΡΟΥ, & ΤΟΠΕΙΡΟΥ. In Notitia Eccleſ. Prov. Rhodopes, pag. 21. Τό πυρός, (divulſa perperam voce, pro Τοπυρός,) νῦν Ῥούσιον.

12. *Pangæus.*] Παγγαῖον ὄρος.

13. *Heraclea.*] Sintica appellata ſup. ſect. ſub monte Pangæo.

14. *Olynthos.*] Ὄλυνθος Græcis ad Sithoniam regionem pertinens, de qua egimus ſup. ſect. Herod. lib. 7. Polym. n. 123.

15. *Abdera.*] Τὰ Ἄβδηρα, ad Neſtum amnem, Herod. l. 7. Polym. p. 422. Democriti patria. Incolæ ſtupori mentis obnoxii, locum dedere parœmiæ, *Abderitica mens.* Unde Martialis:

Abderitanæ pectora plebis habes.

Libertatem Abderitis reſtitutam narrat Livius, lib. 43. p. 551.

16. *Biſtonum.*] Βιστονὶς λίμνη Ptolemæo lib. 3. cap. XI. Accolæ Βίστονες Stephano, & Herod. lib. 7. Polym. pag. 418. n. 110.

17. *Fuit Tirida.*] Interiiſſe id oppidum hac loquendi forma innuit. Vide Notas & Emend. num. LIX.

18. *Dicæa.*] Δίκαια, πόλις Θρᾴκης, Stephano. Δικαιόπολις dicitur ab Harpocratione prope Abdera.

19. *Iſmaron.*] Ἴσμαρος Thraciæ oppidum in Ciconum regione, Scymno teſte & Stephano. Ibi & mons oppido cognomine, de quo Virgilius, lib. 2. Georg.

Iuvat Iſmara Baccho
Conſerere.

20. *Parthenion.*] Stephanus: Παρθένιον, πόλις Θρᾴκης.

21. *Maronea.*] Μαρώνεια, Thraciæ oppidum Harpocrationi. Mela, l. 2. cap. 2. pag. 30. *Tum Neſtos fluvius, & ripis ejus adjacens Maronea.* Hinc vinum Maroneum, de quo lib. 14. ſect. 6.

22. *Ortagurea.*] Forte *Orthagorea*, ab Ὀρθαγόρας Bacchi comite, quem Ariſtophanes appellat in Ἐκκλησ. pag. 751.

23. *Serrium.*] Σέρρειον ὄρος Appiano, lib. 4. bell. Civ. pag. 648. Σέρρειον ἄκρη Herod. lib. 7. Polym. pag. 406. & Stephano. Hic Ciconas idem Herodotus, Serrheum caſtellum Livius ſtatuit, lib. 31. pag. 372.

24. *Zone.*] Ζώνη, Ciconum oppidum, Stephano. Mela, lib. 2. cap. 2. *Serrium, & quo canentem Orphea ſecuta narrantur nemora, Zone.*

25. *Doriſcus.*] Δορίσκος, Herodoto, loc. cit. & Harpocrat. Mela, loc. cit. *Trans Hebrum Doriſcos, ubi Xerxes copias ſuas, quia numero non poterat, ſpatio menſum ferunt.* Vide Notas & Emend. num. LX.

26. *Os Hebri.*] Juxta Ænum urbem, de qua mox. Sic Herod. lib. 4. Melpom. pag. 254. n. 90. Ἕβρος ἐς θάλασσαν τὴν παρ' Αἴνῳ πόλι.

27. *Stentoris.*] Στέντορος. Quare apud Ovid. lib. 1. Triſt. Eleg. 9. perperam reponunt:

Saltus ab hac terra brevis eſt Stentora petenti: Pro *Tempyra.* Et Στεντορίδα λίμνην prope Ænum habet Herod. lib. 7. Polym. n. 58.

28. *Ænos.*] Αἶνος Straboni, lib. 7. pag. 319. & Scylaci, pag. 26. Mela, lib. 2. cap. 2. *Eximia eſt Ænos, ab Ænea profugo condita. Circa Hebrum Cicones,* &c. Prius idcirco Αἴνειαν dictam Conon ait apud Phot. in Bibl. cod. 186. pag. 453. Negant alii ab Ænea id oppidum potuiſſe condi. Ænum & Maroneam liberas civitates appellat Livius, lib. 39. pag. 495. De Polydori tumulo, Solinus, cap. 10. pag. 28.

29. *Ciconum.*] Κίκονας Græci vocant. Herod. lib. 7. aliique.

30. *Fluvius Melas, &c.*] Hæc totidem verbis Pomponius, lib. 2. cap. 2. Μέλας κόλπος, ſic appellatus, teſte Oppiano, lib. 4. Halieut. v. 517. quia profundiſſimus. Μέλας nigrum ſonat. Huic ſinui nomen eſt hodie ab Æno oppido, *Golfe d'Eno.* Μέλανος ποταμοῦ καὶ κόλπου meminit Herod. lib. 7. Polym. pag. 405.

31. *Cypſella.*] Κύψελλα, Ptolem. lib. 3. cap. XI. Τὰ Κύψελα: Thucyd. lib. 5. pag. 367. Stephano, & Appiano in Mithrid. pag. 207. Cypſela Livio, lib. 31. pag. 372. Mela, lib. 2. cap. 2. pag. 29. *Tum Biſanthe Samiorum, & ingens aliquando Cypſela. Poſt locus quem Graii* Μακρὸν τεῖχος *appellant, & in radice magnæ peninſulæ ſedens Lyſimachia.*

32. *Biſanthe.*] Βισάνθη Ptolemæo, lib. 3. cap. XI. & Plutarcho in Alcibiade, pag. 211.

33. *Porrectus murus.*] Porrectus per totam Iſthmi longitudinem murus a reliqua Thracia ſeparat ingentem peninſulam, quam Thraciæ Cherroneſum appellant, longiſſime procurrentem in mare.

34. *Jamque Thracia.*] Vide Notas & Emend. num. LXI.

tur, [1] vel pulcherrimas in ea parte urbes habet, [2] Iſtropolin Mileſiorum, [3] Tomos, [4] Calatinque, quæ antea [5] Acervetis vocabatur. Heracleam habuit, & [6] Bizonen terræ hiatu raptam: nunc habet Dionyſopolin, [7] Crunos antea dictam. Alluit Ziras amnis. Totum eum tractum Scythæ [8] Aroteres cognominati tenuere. Eorum oppida: [9] Aphrodiſias, Libiſtos, Zigere, Borcobe, Eumenia, [10] Parthenopolis, [11] Gerania, ubi Pygmæorum gens fuiſſe proditur: [12] Cattuzos Barbari vocant, creduntque a gruibus fugatos. In ora a Dionyſopoli eſt [13] Odeſſus Mileſiorum. Flumen [14] Panyſus. Oppidum [15] Tetranaulochus. Mons Hæmus vaſto jugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice [16] Ariſtæum. Nunc in ora [17] Meſembria, Anchialum, ubi Meſſa fuerat. [18] Aſtice regio habuit oppidum Anthium: nunc eſt Apollonia. Flumina: [19] Paniſſa, Rira, [20] Tearus, Oroſines. Oppida: [21] Thynias, [22] Halmydeſſos, Develton cum ſtagno, quod nunc Deultum vocatur, [23] veteranorum: [24] Phinopolis, juxta quam Boſphorus. Ab Iſtri oſtio ad os Ponti paſſ. DLV. mill. alii fecere. Agrippa [25] adjecit LX. Inde [26] ad murum ſupra dictum centum quinquaginta: ab eo Cherroneſus [27] CXXVI. mill.

Sed a Boſphoro, ſinus [28] Caſthenes. Portus Senum: & alter, qui Mulierum cognomina-

NOTÆ.

1. *Vel pulcherrimas in ea parte.*] In Thracia univerſa. Voſſius in Melam, pag. 125. *tres pulcherrimas* invitis MSS. reponit.

2. *Iſtropolin Mileſiorum.*] A Mileſiis conditam. Ἴϛρον πόλιν Μιλήσιοι κτίζουσιν. Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. XI.

3. *Tomos.*] Tomi, Ovidii exſilio celebrati. Unde lib. 3. Triſt. eleg. 9.

Inde Tomos dictus locus hic, quia fertur in illo
Membra ſoror fratris conſecuiſſe ſui.

Et lib. 4. Triſt. eleg. 10. v. 97.

Cum maris Euxini poſitos ad læva Tomitas
Quærere me læſi Principis ira jubet.

In Notitia Eccleſ. Provinciæ Scythiæ adſcribitur. Nummus Caracallæ in Muſeo noſtro Pariſienſi, ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟΜΕΩC.

4. *Calatinque.*] Κάλατις in ipſo Ponti litore, ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Πόντου, Stephanus. Scylaci pag. 26. & aliis, Κάλλατις, geminato λ. Et in nummo Gordiani Pii, apud Patin. pag. 372. ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ. Heracleotarum colonia dicitur Memnoni, in Bibl. Photii, cod. 224. pag. 721.

5. *Acervetis.*] MSS. *quæ antea Cerbatis.* Voſſius in Melam, pag. 125. Ceraſtis, a loco ſacro qui Mileti fuit, Κεραςὶς appellatus, ut auctor Etymologici prodidit, quod ibi fixa arietum cornua ab Apolline fuiſſent.

6. *Bizonen.*] Βιζώνη, cujus pars maximo terræ motu hauſta, teſte Strabone, lib. 7. pag. 319. Pagus ſuperfuit, Βιζώνη πολίχνιον apud auctorem Peripli Ponti Euxini, pag. 12. Mela, lib. 2. cap. 2. pag. 9. *Fuit hic Bizone: motu terræ intercidit: eſt portus Crunos: urbes, Dionyſopolis, &c.*

7. *Crunos antea.*] Ob fontes in agro circumjacente ſcaturientes. Auctor Peripli, loc. cit. Διονυσόπολις πρῶτον ὠνομάζετο Κρουνοὶ, διὰ τὰς τῶν ἐγγὺς ὑδάτων ἐκρύσεις. Eadem & Stephanus habet. In Notitia Eccleſ. Provinciæ Scythiæ tribuitur.

8. *Aroteres.*] Ἀροτῆρες, hoc eſt, aratores.

9. *Aphrodiſias.*] Scythiæ quoque accenſetur a Stephano in Ponti litore: Ἀφροδισιὰς Σκυθίας, παραλία, &c. Notitia Eccleſ. antiqua, in provincia Thraciæ Europæ, pag. 21. Ἀφροδισία. Cetera oppida, vel nomina potius Scythica ceteris neglecta ſcriptoribus, ipſaque etiam Εὐμένεια, quanquam Græca appellatione gaudet.

10. *Parthenopolis.*] Inter devicta a Lucullo oppida in hac parte terrarum ab Eutropio memoratur, lib. 6. pag. 788. *Inde multas,* inquit, *ſuper Pontum poſitas civitates aggreſſus eſt. Illic Apolloniam evertit, Calatim, Parthenopolim, Tomos, Iſtrum, Bizyam omnem cepit.*

11. *Gerania.*] Γεράνεια. Solinus, cap. 10. pag. 28. *Quondam urbem Geraniam, Cattuzam barbari vocant, unde a gruibus Pygmæos ferunt pulſos. Manifeſtum ſane in ſeptemtrionalem plagam hieme grues frequentiſſime convolare.* Factum nomen inde oppido: ſunt enim αἱ γέρανοι grues.

12. *Cattuzos.*] Vide Notas & Emend. num. LXII.

13. *Odeſſus Mileſiorum.*] A Mileſiis conditum, Ὀδησσὸν κτίζουσι Μιλήσιοι, inquit auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 12. Strabo quoque, lib. 7. pag. 319. Inter Calatim & Apolloniam. Antonini Severi nummus, apud Patin. pag. 304. ΟΔΗCCΕΙΤΩΝ.

14. *Panyſus.*] Πάνυσος. Vide Notas & Emend. num. LXIII.

15. *Tetranaulochus.*] Ναύλοχος idem a Strabone appellatur, loc. cit. Meſembrianorum oppidum, juxta montem Hæmum, ibi incumbentem mari. Τετραναύλοχος ei a quatergemina ſtatione navium nomen eſt. Locum hic *Terta* non habet, etſi habere oportere cenſuit Hermolaüs: cum ſit id oppidum Thraciæ mediterraneum Ptolemæo, lib. 3. cap. XI.

16. *Ariſtæum.*] Ab Ariſtæo Apollinis F. conditum, cum in montem Hæmum ad Bacchum ibi degentem ſe contulit. Diodorus Siculus, lib. 4. Bibl. pag. 282.

17. *Meſembria.*] Μεσημβρία Scylaci, pag. 27. ceteriſque Geographis. Olim Menembria, quaſi Menæ oppidum, ut ait Strabo, lib. 7. pag. 319. Ἀγχίαλος deinde Ptolemæo lib. 3. cap. XI. & Melæ, lib. 2. cap. 2. Hic obiter exponendus eſt ludus Martialis in verbo ſimili, lib. XI. Epig. XCV.

Ecce negas, juraſque mihi per templa Tonantis:
Non credo: jura, verpe, per ANCHIALUM:

Vel, ut alii libri habent, *per Anchialem.* Cur juras, inquit, Judæe Hieroſolymitane, per Templum Dei? Non ſic impetrabis fidem: quippe ſcio te nihil a templo timere, etiamſi pejeres. (Matth. XXIII. *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit PER TEMPLUM, nihil eſt.*) Jura, Judæe, Hebræo tuo idiomate, quod ego quoque calleo. Jura, Per Deum ipſum. Utere hac formula חנק־ו־אל: *Strangulet me Deus,* ſi iſtud patravi ſcelus quod objicis: certe non auſis. Juras per templa Tonantis; jura, ſodes, per Tonantem ipſum. Ex his hebræis litteris fictum nomen a Martiale *Anchialus* eſt; ſive, *Anchial, Anchialus.* Aïebat Scaliger, ſed infelici conjectura, eſſe hic *Anchialum* ab אכן־חי־אל: quod eſt, ut quidem interpretatur, *Certe vivit Deus.* An vero etiam *Anchialum* vates ſcripſiſſet, pro *Amchialum*?

18. *Aſtice regio.*] Quæ Ptolemæo loc. cit. Ἀστικὴ στρατηγία, Aſtica ſeu Urbana Præfectura, quæ ab Apollonia ad Perinthum uſque pertinuit. Ἀπολλωνία quoque poſt Meſembriam a Scylace nominatur, pag. 27. Mela, loc. cit. *Meſembria, Anchialos, & intimo in ſinu* (Ponti Euxini) *atque ubi Pontus alterum ſui flexum angulo finit magno, Apollonia.* Anthium vero Ἄνθεια Stephano dicitur: Apollonia Mileſiorum, Rhodiorumque colonia.

19. *Paniſſa, Rira.*] MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Panyſſas, Ryſas.* Panyſum, credo, adhuc intelligit, de quo proxime antea dictum eſt.

20. *Tearus.*] Τέαρος Herodoto, lib. 4. Melpom. n. 90. ubi de eo amne multa.

21. *Thynias.*] Θυνιὰς Græcis, in Aſtice præfectura, prope Apolloniam & Halmydeſſon. Scymnus Chius, p. 30. Θυνιάς.

Τῆς Ἀστικῆς Θρᾴκης ὑπάρχουσ᾽ ἐσχάτη,
Μεθ᾽ ἣν πόλις ἐστὶν σύνορος ἡ Ἀπολλωνία.

Et auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 14. Θυνιὰς εὐλίμενος ἄκρα τῆς Ἀστικῆς Θρᾴκης ὑπάρχουσα, ἀπὸ δὲ Θυνιάδος εἰς Ἀλμυδησσὸν, &c. Deſcribit hujus oræ oppida Ovid. lib. 1. Triſt. Eleg. 9. v. 35.

22. *Halmydeſſos.*] Ἀλμυδησσὸς pleriſque Græcorum: Herodoto, lib. 4. Melpom. n. 90. & Stephano, Σαλμυδησσός.

23. *Veteranorum.*] Subintellige, colonia. Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. in mediterraneis Thraciæ civitatibus, Δεβελτὸς κολωνία. Antonini Severi nummus, apud Patin. pag. 301. & Mamææ, pag. 343. COL. FL. PAC. DEVLT. *Colonia Flavia Pacenſis Deulton,* non *Pacifera,* ut Patinus interpretatur. Ad Panyſum amnem. In Novella Leonis, Δέβελτος.

24. *Phinopolis.*] Φινόπολις, πόλις πρὸς τῷ Πόντῳ Stephano, & Ptolemæo, lib. 3. cap. XI. in ipſo ore Ponti.

25. *Adjecit LX.*] Ita MSS. at editi, XL.

26. *Ad murum.*] Μακρὸν τεῖχος.

27. *CXXVI.*] Hoc eſt, a muro longo procurrit in mare Cherroneſus, per CXXVI. millia paſſuum, quæ Cherroneſi longitudo eſt. In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *CXXV.*

28. *Caſthenes.*] Ita conſtanter libri omnes, *Caſthenes.* Nos olim cum eruditis viris *Laſthenes* ſuſpicabamur ſatius fore, ut eſſet pro Λεωσθένης, vel Λεωσθένιος. *Soſthenes* reſcribere contra fidem codicum MSS. non audemus: tametſi meminit portus Soſthenii prope Byzantium Nicephorus CP. in hiſtoriæ Breviario, ad annum DCCXVII. Ὁ δὲ λοιπὸς ἅπας στόλος τῷ Θρᾳκικῷ προσπλεύσας Βοσπόρῳ ἐν τῷ λιμένι τῷ καλουμένῳ Σωσθενείῳ προσορμίζεται, καὶ αὐτοῦ διεχείμαζεν. *Ceteræ naves ad Thracium Boſphorum advectæ ad Soſthenium portum ap-*

tur. Promontorium [1] Chryſoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, [2] antea Lygos dictum. [3] Abeſt a Dyrrachio ſeptingentis undecim millibus paſſuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem. Amnes: [4] Bathynias, Pydaras, ſive Atyras. Oppida: [5] Selymbria, [6] Perinthus latitudine [7] c c. paſſuum continenti annexa. [8] Intus Bizya, arx regum Thraciæ, [9] a Terei nefaſto crimine inviſa hirundinibus. Regio [10] Cænica, colonia [11] Flaviopolis, ubi antea Zela oppidum vocabatur. Et a Bizya quinquaginta millia paſſuum [12] Apros colonia, quæ a Philippis abeſt centum octoginta octo mill. paſſ. At in ora amnis [13] Erginus: oppidum [14] fuit Ganos: deſeritur & Lyſimachia jam in Cherroneſo.

[15] Alius namque ibi Iſthmos anguſtia ſimili eſt, eodem nomine, & pari latitudine: Illuſtrant duæ urbes utrimque litora, quæ [16] haud diſſimili modo tenuere: [17] Pactye a Propontide, Cardia a Melane ſinu: hæc [18] ex facie loci nomine accepto: [19] utræque comprehenſæ poſtea Lyſimachia quinque mill. paſſ. a Longis muris. Cherroneſos a Propontide habuit [20] Tiriſtaſin, [21] Crithoten: [22] Ciſſam flumini Ægos appoſitam: nunc habet a colonia Apro [23] xxii. mill. paſſuum, Reſiſton ex adverſo coloniæ [24] Parianæ. [25] Et Helleſpontus, ſeptem ([26] ut diximus) ſtadiis Europam ab Aſia dividens, quatuor inter ſe contrarias urbes habet: in Europa [27] Callipolin & Seſton, & in Aſia Lampſacum & Abydon. Dein promontorium Cherroneſi [28] Maſtuſia adverſum Sigeo: cujus in fronte obliqua [29] Cynoſſema, ita appella-

N O T Æ.

plicant, & ibidem hiemant. Exſtat & in Anthologia Græca, lib. 4. cap. 25. Leontii Scholaſtici epigramma in imaginem ſaltatricis ſtantis in Soſthenio: Λεοντίου Σχολαστικοῦ εἰς εἰκόνα ὀρχηστρίδος ἱσταμένης ἐν τῷ Σωσθενίῳ.

Εἰμὶ μὲν Ἑλλαδίη Βυζαντιὰς, ἐνθάδε δ' ἔστην
Ἧχι χοροστασίην εἴαρι δῆμος ἄγει,
Ὁππόθι πορθμῷ γαῖα μερίζεται. ἀμφότεραι γὰρ
Ἄντυγες ὀρχηθμοὺς ᾔνεσαν ἡμετέρους.

Helladie dicor Byzantia: viſor ibidem,
Suevit ubi populus ducere vere choros:
Terrarum facit æquor ubi divortia: quippe
Laudabat numeros orbis uterque meos.

1. *Chryſoceras.*] Χρυσοῦ κέρατος promontorium, hoc eſt *aurei cornu*, de quo lib. 9. ſect. 20. Plinium Solinus cap. 10. pag. 28. & Capella, lib. 6. c. de Thracia pag. 212. de more tranſſcribunt: & Miſſi Theodoſii, quorum verba recitamus in Notis & Emend. num. LXIV.

2. *Antea Lygos.*] Vide Notas & Emend. num. LXIV.

3. *Abeſt, &c.*] Ita Solinus, & Martianus, locis cit.

4. *Bathynias.*] Βαθυνίας pariter & Ἀθύρας, inter Byzantium & Selymbriam, apud Ptolem. lib. 3. cap. XI. Ἀθύρας quoque Stephano memoratur.

5. *Selymbria.*] Σηλυμβρία Stephano: a Selye ſic appellata: Βρία enim, inquit, Thracibus oppidum ſonat: ut Selymbria, vel Σηλυβρία, (ſic enim Ptolemæus ſcribit, loc. cit.) ſit quaſi Selyos oppidum. De vi vocis Βρία, eadem tradidere Strabo, lib. 7. pag. 319. & Nicol. Damaſc. in Excerpt. pag. 494.

6. *Perinthus.*] Eadem Heraclea Thraciæ Perinthus cognominata. Sozomenus, lib. 4. cap. 7. Hypatianum Heracleæ Perinthi Epiſcopum vocat. Procop. lib. 4. de ædif. Juſtin. vicinam Byzantio Heracleam Perinthum Ἡράκλειαν Πέρινθον, olim Provinciæ Europæ metropolin ait fuiſſe: tunc vero locum poſt Conſtantinopolim proximum obtinere. Hodie *Pantiro*.

7. *CC. paſſuum.*] MSS. omnes, *CC. pedum.*

8. *Intus Bizya.*] In Aſtice regione ſive præfectura, arx regum Aſtarum. Stephanus: Βιζύη, πόλις Θρᾴκης, τὸ τῶν Ἀστῶν βασίλειον. Hæc a Plinio Solinus exſcripſit, cap. 10. pag. 28.

9. *A Terei.*] Nota fabula, de qua conſulendus Ovidius, lib. 6. Metam. v. 647 maxime vero Hyginus, fab. 45. *Philomela.* Vide Notas & Emend. num. LXV. Neque nullo habenda in pretio, quæ de hac re tota habet Aldrovandus, lib. 17. Ornithol. cap. 6. pag. 684. ubi hunc locum averſari hirundines putat, ob eam potius cauſam, quod Boreæ magis violentiæ pateat, cujus venti flatum perhorreſcere id avium genus conſtat.

10. *Cænica.*] Ubi Cæni incolæ appellati, vel Cænici, de quibus dictum eſt initio hujus ſectionis.

11. *Flaviopolis.*] Colonia quoque dicitur, loc. cit Et in Theſ. Goltzii, pag. 239. Nummus Titi Imp. COL. FLAVIOPOLIS.

12. *Apros colonia.*] Ptolemæo, inter urbes Thraciæ mediterraneas, Ἄπρος κολωνία. Et Stephano, Ἄπρος, & in Notitia Eccleſ. pag. 21.

13. *Erginus.*] Meminit hujus amnis Mela, lib. 2. cap. 2.

14. *Fuit Ganos, &c.*] Hoc eſt, defecit jam Ganos: deficit vero & Lyſimachia, quæ in Cherroneſo eſt: hujus enim, ut nondum dirutæ ac deletæ meminit Plinio recentior Ptolemæus, lib. 3. cap. XI. Λυσιμαχία. Γάνος vero (ſic enim habent MSS. non *Gonos*:) Scylaci memoratur inter Thraciæ oppida, pag. 27. Γάνος juxta Biſanthen apud Xenoph. lib. 7. de Exped. Cyri, pag. 411.

15. *Alius namque.*] Hinc Cherroneſi deſcriptionem auſpicatur: Alterum ait eſſe in Cherroneſi anguſtiis Iſthmion Corinthiaco ſimilem & nomine, Iſthmos enim appellatur: & latitudine pari, intervallo nempe quinque millium paſſuum, ut dictum eſt ſect. 5. Tranſſcribit hæc Solinus iiſdem fere verbis, cap. 10. pag. 28.

16. *Haud diſſimili modo.*] Ut Corinthiacarum anguſtiarum termini ſunt Lecheæ hinc, illinc Cenchreæ: ſic Propontidi Pactye, Melani ſinui Cardia inſidet, Iſthmique latera duo obſident.

17. *Pactye.* [Πακτύη Pauſaniæ, lib. 1. Attic pag. 19. ceteriſque Geographis. Καρδία quoque eidem, pag. 17. De utraque Strabo, lib. 7. pag. 331.

18. *Ex facie loci.*] Quod in cordis faciem ſita ſit, inquit Solinus, loc. cit. dicta Cardia eſt. Alias hujus appellationis cauſas Stephanus affert, verbo Καρδία.

19. *Vtræque.*] Cum everſa deletaque Cardia, pro ea Lyſimachiam, de qua jam dictum eſt, condidit Lyſimachus, ut Pauſanias refert, l. 1. Attic. p. 17. Pactyen ſimiliter exhauſtam vicinitate Lyſimachiæ, Plinius quoque nunc auctor eſt. Λυσιμαχία fuit in Cherroneſo, a Longo Muro, quinque millibus paſſuum, quanta ipſius Iſthmi longitudo eſt, diſſita.

20. *Tiriſtaſin.*] Τειρίστασις Scylaci, pag. 27.

21. *Crithoten.*] Κριθωτὴ Scymno Chio, pag. 29. urbs Cherroneſi Hellanico, apud Harpocrat. pag. 178. Scylaci loc. cit. Κρηθωτή.

22. *Ciſſam.*] Criſſam, vel Creſſam potius, juxta aliud oppidum, cui Ægos fluminis nomen fuit, poſitam: quo de oppido egimus pluribus, lib. 2. ſect. 59. Scylax, in Periplo, pag. 27. hæc oppida ſic enumerat: ἐντὸς ἡ Αἰγὸς ποταμὸς, Κρήσσα, Κριθώτη, Πακτύη. Quæ omnia Plinius interiiſſe ſignificat. Nummus eſt perrarus ex ære mediocri, in Cimelio P. Chamillart; cujus nummi pars antica Cereris caput exhibet, caniſtro frugibus pleno onuſtum: in altera ſuperficie ſcriptum eſt, litteris ætatem Alexandri M. referentibus, ΑΙΓΟΠΟ. hoc eſt, Αἰγοποταμιτῶν: cum effigie capræ, quæ Græce eſt αἲξ, αἰγὸς, unde urbi nomen.

23. *XXII. mill.*] Ita MSS. forte pro XXV. Nam ab Apro Reſiſton diſtare XXVI. mill. paſſ. auctor eſt Antoninus, quem unum ex omnibus ſcriptoribus invenio hujus oppidi feciſſe mentionem, in itinere ab Apollonia per Macedoniam uſque Conſtantinopolim. Nam quod Rhædeſton Ptolemæi exiſtimat Pintianus locum hic habere oportere, errat ſane graviter, cum Rhædeſtos extra Cherroneſum ſit, ac pro ipſa Biſanthe habeatur: Reſiſtos in meditullio regionis ſit poſita.

24. *Parianæ.*] De qua lib. 5. ſectione 40.

25. *Et Helleſpontus.*] Solin. cap. 10. pag. 28. Hodie, *le Deſtroit de Gallipoli.*

26. *Vt diximus.*] Libro 2. ſect. 92. Stadia ſeptem ſunt paſſus DCCCLXXV. Conſentit Strabo, lib. 2.

27. *Callipolin.*] Hodieque *Callipoli*, freto nomen dedit. Σηστὸς Straboni, præcipua urbium dicitur, quæ ſunt in Cherroneſo: Abydo oppoſita, quæ in Aſiæ litore eſt: lib. 13. p. 591.

28. *Maſtuſia.*] Μαστουσία ἄκρα, Ptolem. lib. 3. cap. 12. Hic rurſum Solinus, cap. 10. pag. 28. & Capella, lib. 6. cap. de Thracia, pag. 212. Plinium de more tranſſcribunt.

29. *Cynoſſema.*] Κυνὸς σῆμα, Mela, lib. 2. cap. 2. *Eſt Cy-*

tur Hecubæ tumulus, ſtatio Achæorum. Turris & delubrum [1] Proteſilaï. Et in extrema Cherroneſi fronte, quæ vocatur [2] Æolium, oppidum [3] Elæûs. Dein petenti Melanem ſinum, portus [4] Cœlos, & [5] Panhormus, & ſupradicta Cardia. Tertius Europæ ſinus ad hunc modum clauditur. Montes [6] extra prædictos Thraciæ [7] Edonus, Gigemoros, Meritus, Melamphyllos. Flumina in Hebrum cadentia, Bargus, [8] Suemus. Macedoniæ, Thraciæ, Helleſponti longitudo eſt [9] ſupra dicta. Quidam ſeptingentorum viginti mill. faciunt. Latitudo [10] CCLXXXIV. millium eſt.

Ægæo mari nomen dedit ſcopulus [11] inter Tenum & Chium verius quam inſula, [12] Æx nomine a ſpecie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente e medio mari exſiliens. Cernunt eum a dextra parte Andrum navigantes ab Achaïa, dirum ac peſtiferum. Ægæi pars [13] Myrtoo datur: appellatur ab inſula parva, quæ cernitur Macedoniam a [14] Geræſto petentibus, haud procul Eubœæ Caryſto. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant: Macedonicum, quacumque Macedoniam aut Thraciam attingit: Græcienſe, qua Græciam alluit. Nam Græci & Ionium dividunt in Siculum, ac Creticum, ab inſulis. Item Icarium, quod eſt inter Samum, & Myconum. Cetera nomina ſinus dedere, [15] quos diximus. Et maria quidem genteſque in tertio Europæ ſinu ad hunc modum ſe habent.

CAP. XII.

XIX. Inſulæ autem ex adverſo Theſprotiæ, a Buthroto duodecim millia paſſuum: eadem ab Acroceraunii quinquaginta mill. cum urbe ejuſdem nominis [16] Corcyra, [17] liberæ civitatis, & oppido [18] Caſſiope, temploque Caſſii Jovis, paſſuum nonaginta ſeptem millia in longitudinem patens: [19] Homero dicta Schæria & Phæacia, Callimacho etiam Drepane. Circa eam aliquot, ſed ad Italiam vergens [20] Thoronos: ad Leucadiam [21] Paxœ duæ, quinque M. diſcretæ a Corcyra. Nec procul ab iis ante Corcyram [22] Ericuſa, Marathe, Elaphuſa, Malthace, Trachie, Pythionia, Ptychia, Tarachie. Et a [23] Phalacro Corcyræ promontorio ſcopulus, in quem mutatam Ulyſſis navem a ſimili ſpecie fabula eſt. [24] Ante Leucimnam, Sybota. Inter Leucadiam autem & Achaïam permultæ, quarum [25] Teleboïdes, eædemque Ta-

NOTÆ.

nœſſema, tumulus Hecubæ, ſive ex figura canis, in quam converſa traditur, ſive ex fortuna in quam deciderat, humili nomine accepto. Pollux, lib. 5. cap. 5. non Hecubæ, ſed inſignis cujuſpiam canis ſepulcrum eo nomine indigitari ait. Vide Ovid. lib. 13. Metam. v. 569.

1. *Proteſilai.*] Mela, loc. cit. *Sunt Proteſilai oſſa conſecrata delubro.*

2. *Æolium.*] Stephanus, ex Theopompo, Αἰόλιον, τῆς Θρᾴκης Χεῤῥονήσου πόλις, *Thracicæ Cherroneſi oppidum.*

3. *Elæûs.*] Ἐλαιοῦς apud Ptolem. lib. 3. cap. 12. & Harpocr. pag. 98. Straboni, lib. 7. pag. 331. Ἐλεοῦς, & Scylaci, pag. 27. Elæunta in Cherroneſo agnoſcit etiam Livius, lib. 31. pag. 372.

4. *Cœlos.*] Κοῖλος λιμήν Mela, lib. 3. cap. 2. *Eſt & portus Cœlos, Athenienſibus & Lacedæmoniis navali acie decernentibus, Laconicæ claſſis ſignatus excidio.*

5. *Panhormus.*] Portum hæc vox ſonat omnibus navibus excipiendis aptum: πάνορμος.

6. *Extra prædictos.*] Hoc eſt, præter Hæmum, Rhodopen, Pangæum.

7. *Edonus.*] Pars Hæmi, Edonis Thraciæ populis vicina.

8. *Suemus.*] Colb. 1. *Syrmus.* Colb. 2. *Sermus.*

9. *Supra dicta.*] Hac ipſa ſectione, ubi Byzantium dixit abeſſe a Dyrrachio ſeptingentis undecim millibus paſſuum. Miſſi Theodoſii: *Macedonia, Thracia, Helleſpontus, & pars ſiniſtrior Ponti. Hæc finiuntur ab oriente, mari Pontico: ab occidente, deſertis Dardaniæ:* (*Candaviæ*, credo, voluere dicere, de quibus actum eſt lib. 3. ſect. 26.) *a ſeptemtrione, flumine Iſtro. Patent in longitudinem, M. paſſuum* DCCXX. *in latitudinem* CCCLXXXI. *juxta Plinium Secundum in eodem.*

10. *CCLXXXIV.*] Ita MSS. omnes: editi, CCCLXXXIII. Niſi Theod. CCCLXXXI.

11. *Inter Tenum & Chium.*] Vide Notas & Emend. num. LXVI.

12. *Æx nomine.*] Αἴξ, quæ vox capram ſonat. Plinio adſtipulatur Apollonii Scholiaſtes, ad lib. 1. Argon. v. 831. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἐκλήθη ἀπὸ νήσου Αἰγῶν καλουμένης. Aliter Feſtus: *Ægæum mare appellatur, quod crebræ in eo ſint inſulæ, ut procul aſpicientibus ſpecies caprarum videantur: ſive, quod in eo Ægæa Amazonum regina perierit: ſive quod in eo Ægeus pater Theſei ſe præcipitaverit.* Suidas ab Ægeo Theſei patre appellationis cauſam petit. Vide Euſtath. in Iliad. β. v. 41.

13. *Myrtoo datur.*] Hoc eſt, Ægæi pars quædam eſt Myrtoum mare.

14. *Geræſto.*] Eubœæ ſunt hæc oppida, de quibus ſect. 21.

15. *Quos diximus.*] Ut Corinthiacus, Saronicus, Laconicus, ceterique.

16. *Corcyra.*] *Corfou*, ab arce quæ Κορυφώ apud Nicetam, lib. 3. ἀπὸ τῆς κορυφῆς, eſt enim in loco perquam edito.

17. *Liberæ civitatis.*] Ita libri omnes: hoc eſt, cujus cives liberæ conditionis ſunt. Refert Strabo, lib. 7. pag. 329. veniſſe in parœmiam ſane perridiculam Corcyræorum libertatem: ὑπὸ Ῥωμαίων ἐλευθερωθεῖσα, inquit, οὐκ ἐπῃνέθη· ἀλλ' ἐπὶ λοιδορίᾳ, παροιμίαν ἔλαβεν·

Ἐλευθέρα Κόρκυρα, χέζ' ὅπου θέλεις.

18. *Caſſiope.*] Gellio, lib. 19. cap. 1. pag. 1051. *Caſſopeïa.* Hodie *S. Maria di Caſſope.* A Jove Caſſio nomen ille portus accepit, Κασίου ὀπή, ſeu Caſſii Jovis foramen. Meminit ejus fani Sueton. in Nerone, cap. 22. In nummis quos refert Andreas Marmora, lib. 1. hiſt. Corcyr. ex una parte ΚΟΡΚΥΡΑΙΩΝ, ex averſa, ΖΕΥC ΚΑCΙΟC. Nummi ſunt ii ficti, vel adulterini.

19. *Homero.*] Odyſſ. έ v. 34.

Σχερίην ἐρίβωλον ἵκοιτο
Φαιήκων ἐς γαῖαν.

Ubi Didymus Scholiaſtes: Σχερία ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος τῶν Φαιάκων, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἐκλήθη Κέρκυρα. τὸ δὲ ἀρχαιότατον ἐκαλεῖτο Δρεπάνη. Scheriam, & Drepanen, Stephanus quoque appellat. Cur Drepane ſit vocata, varias cauſas affert Scholiaſtes Apollon. ad lib. 4. Argon. v. 983. ex Ariſtotele & Timæo petitas.

20. *Thoronos.*] Hodie, *Iſola Melere.* Vide Notas & Emend. num. LXVII.

21. *Paxœ duæ.*] Πάξοι Dioni, lib. 50. pag. 546. Παξοὶ Polybio lib. 2. pag. 136. Hodie *Paxo*, & *Antipaxo.* Leucadia eſt *Leucada*, ut diximus ſect. 2.

22. *Ericuſa, &c.*] Nomine proprio nunc eæ carent. Ἐρικοῦσα νῆσος nota etiam Ptolemæo, lib. 3. cap. 14. Μαράθη, Ἐλαφοῦσα, Μαλθάκη, Τραχεῖα, Πιτυωνία, vel Πυθιωνία, Ταραχία, ceteris ſcriptoribus incognitæ. Πτυχία Stephano memoratur, prope Corcyram, παρὰ τῇ Κερκύρᾳ. Pro Μαράθη rectius forte Μαράθουσα a feniculis, ut ab erice *Ericuſa.* Et pro *Tarachie* forſan Ταριχίαι vel Ταριχεῖαι, a cetariis, & ab iis qui illic condirentur, piſcibus.

23. *Phalacro.*] Ptolemæus, lib. 3. cap. 14. & ex Artemidoro Stephanus, Φάλακρον, ἀκρωτήριον Κερκύρας.

24. *Ante Leucimnam.*] Λεύκιμνα ἄκρα Corcyræ promontorium orientale eſt Ptolemæo, loc. cit. Hodie *Cabo bianco.* Contra id promontorium Σύβοτα νῆσος Straboni, lib. 7. pag. 324. & Stephano. Vide Notas & Emend. num. LXVIII.

25. *Teleboïdes, eædemque.*] Quare totus ille numerus inſularum, qui ſequitur, Echinadibus etiam comprehenſis, Teleboum ditio appellata, contributaque Acarnaniæ eſt, quæ in continente ex adverſo objacet. Stephanus: Τηλεβοῖς, μοῖρα τῆς Ἀκαρνανίας, ἡ πρότερον Ταφίων ἐκαλεῖτο. Scholiaſt. Apoll. ad lib. 1. Argon. v. 750. Τηλεβόαι, οἱ Τάφιοι. Tzetzes in Lycophr. v. 134. Τηλεβόαι καὶ Τάφιοι οἱ ἐν ταῖς Ἐχινάσι νήσοις. Teleboæ appellati, inquit Euſtath. in lib. 1. Odyſſ. quod boves furto ſublatos procul abigerent: διότι ληϊζόμενοι τῆλε τὰς βόας ἀπῆγον.

phiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur,[1] Taphias, Oxiæ, Prinoëſſa: & ante Ætoliam [2] Echinades,[3] Ægialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionyſia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Myſtus.

Ante eas in alto [4] Cephalenia, Zacynthus, utraque libera:[5] Ithaca,[6] Dulichium, Same, [7] Crocylea. A Paxo Cephalenia quondam Melæna dicta, undecim millibus paſſ. abeſt, circuitu [8] patet XLIV. Same diruta a Romanis, adhuc tamen [9] oppida tria habet. Inter hanc & Achaïam,[10] cum oppido magnifica & fertilitate præcipua, Zacynthus, aliquando [11] appellata Hyrie, Cephaleniæ a meridiana parte [12] XXV. millibus abeſt. [13] Mons Elatus ibi nobilis. Ipſa circuitu colligit XXXVI. millia. Ab ea Ithaca XV. millibus diſtat, in qua [14] mons Neritus. Tota vero circuitu [15] patet XXV. mill. paſſ. Ab ea [16] Araxum Peloponneſi promontorium XII. millibus paſſ. [17] Ante hanc in alto Aſteris, Prote: ante Zacynthum XXXV. mill. paſſ. in Eurum ventum [18] Strophades duæ, ab aliis Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam [19] Letoïa. Ante Pylum tres [20] Sphagiæ: & totidem ante Meſſenen [21] Oenuſſæ.

In Aſinæo ſinu tres [22] Thyrides: in Laconico [23] Teganuſa, Cothon, Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata. [24] Hæc ſita eſt a Maleæ promontorio V. millibus paſſ. ancipiti propter anguſtias ibi navium ambitu. In Argolico,[25] Pityuſa, Irine, Ephyre: contra Hermionium agrum [26] Tiparenus, Aperopia, Colonis, Ariſtera: contra Trœzenium [27] Calauria, [28] quingentos paſſus diſtans: [29] Plateis, Belbina, Laſia, Baucidias. Contra Epidaurum [30] Cecryphalos, [31] Pityoneſos VI. millibus paſſuum a continente. Ab hac [32] Ægina

NOTÆ.

1. *Taphias, &c.*] E Teleboïdibus, Taphiiſve inſulis, hæ tres ante Leucadiam jacent: ceteræ ante Ætoliam, etſi Teleboïdibus pariter accenſendæ, communiore vocabulo Echinades appellantur. Ταφιὰς a Cephalenia diſtat omnino ſtadiis XXX. auctore Stephano. Τάφος eſt Scholiaſtæ Apoll. loc. cit. aliiſque. Ταφιοῦς Straboni, lib. 10. pag. 456. Sequuntur Ὀξεῖαι, & Πρινόεσσα. Ὀξειῶν, hoc eſt, acutarum, meminit Stephanus, verbo, Ἀρτέμιτα. Eædem Θοαὶ appellatæ ab Homero, Strabone teſte, lib. 10. pag. 458.

2. *Echinades.*] Deſertæ inſulæ, quarum pleræque annexæ jam continenti, aggerente limum Acheloo amne, ut ait Strabo, lib. 18. pag. 458. & Thucyd. lib. 2. pag. 170. Ceteræ fere ſine nomine, præter quinque, quibus eſt commune vocabulum, *Curzolari.* Ἐχινάδες ἔρημοι νῆσοι, Scylaci, pag. 13. Nobis, *les Curzolaires.*

3. *Ægialia, &c.*] Vide Notas & Emend. num. LXIX.

4. *Cephalenia.*] *Cefalogna:* Zacynthus, *Zante.*

5. *Ithaca.*] Ulyſſe alumno inclyta. Nunc *Thiachi:* Nautis, *Cefulogna piccola.*

6. *Dulichium, Same.*] Sic Maro, lib. III. Æneïdos:

Dulichiumque, Sameque, & Neritos ardua ſaxis.

Sic Pomponio Melæ, lib. 2. cap. 7. pag. 44. Dulichium, Cephalenia, Neritos, Same, diverſæ ſunt inſulæ. Præivit illis Homerus, qui Σάμον inſulam, Iliad. β. v. 141. & in Odyſſea interdum, vocat: quam ipſam eſſe Cephaleniam a quibuſdam exiſtimatum Euſtathius ibidem refert, pag. 407. Errare Heſychius videtur, qui Δουλίχιον, πόλιν Κεφαλληνίας vocet.

7. *Crocylea.*] Τὰ Κροκύλεια plurium numero, apud Homerum, Iliad. β. v. 139.

Οἵ ῥ' Ἰθάκην εἶχον, καὶ Νήριτον εἰνοσίφυλλον,
Καὶ Κροκύλει' ἐνέμοντο, καὶ Αἰγίλιπα τρηχεῖαν.

Ut Ithacam, ſic etiam Crocylea apud Homerum inſulæ nomen eſſe viſum eſt Plinio: Stephano quoque, ex Thucydide, quem intellexiſſe non videtur: Eſt enim Crocylion Thucydidi Ætoliæ oppidum, non inſula. Contra vero Straboni, lib. 8. pag. 376. Crocylia Homeri oppidum eſſe Acarnaniæ continentis exiſtimatum eſt. Heracleon vero apud Stephan. verbo Κροκύλειον, quadrifariam diviſa Ithaca, tertiam ejus partem *Crocylion* appellavit. Vide Notas & Emend. num. LXX.

8. *Patet XLIV.*] R. 1. XLIII. Straboni, lib. 10. pag. 456. Cephaleniæ ambitus eſt ſtadiorum prope CCC. hoc eſt, XXXVII. M. D. paſſ.

9. *Oppida tria.*] Cum olim haberet quaterna: unde Τετράπολις Euſtathio, pag. 307. & Straboni, pag. 455. appellata eſt. Horum quatuor oppidorum cives a Livio nominantur Neſiotæ, Cranonii, Pallenſes, Samæi: lib. 38. pag. 477. atque ita fere a Thucyd. lib. 2. pag. 119. Direpta Same a Romanis, M. Fulvio Coſ. Imperatore, Samæos omnes ſub corona veniſſe, idem eſt auctor, pag. 478. Contigit hæc clades anno V. C. DLXV.

10. *Cum oppido magnifica.*] Libentius agnoverim, *cum oppido magnifico*, vel *oppido magnifica.*

11. *Appellata Hyrie.*] Vide Notas & Emend. num. LXXI.

12. *XXII. millia.*] Strabo, lib. 10. pag. 458. ſtadiis LX. tantum inſulæ ambitum circumſcribit, quæ ſunt VII. M. D. paſſ. Sed manifeſto errore.

13. *Mons Elatus.*] Ab abietibus inditum monti nomen: cui monti nunc arx præcipua cum oppido inſidet.

14. *Mons Neritus.*] Homerus, Iliad. β. v. 139. proxime a nobis citato: quem ad locum Euſtathius, pag. 307. Νήριτον, inquit, ὄρος ἐστὶν ἐπιφανὲς ἐν Ἰθάκῃ.

15. *Patet XXV. mill.*] Diſſidet rurſum a Strabone, qui Ithacæ ambitum ſtadia colligere LXXX. ait, hoc eſt, X. mill. paſſ.

16. *Araxum.*] De quo ſect. 6.

17. *Ante hanc.*] Ante Ithacam. Ἀστερὶς Homero nota, Odyſſ. δ. verſ. 484. Stephano, Πρωτή, inſula prope Sphagiam & Pylum. Prote nunc *Prodeno*, dicitur.

18. *Strophades.*] Hodie *Strofadi*, & *Strivali:* olim Στροφάδες, quaſi eæ circumagi aliquando, ac circumverti viſæ fuerint: & Πλωταὶ, ut Mela ait, lib. 2. cap. 7. ſive fluctuantes. Στροφάδες νῆσοι πρὸς τῇ Ζακύνθῳ, Steph. Antoninus in Itiner. Marit. & Strophadas eas, & Plotas vocat.

19. *Letoïa.*] Ptolemæo, lib. 3. cap. 14. Λητῶα νῆσος.

20. *Sphagiæ.*] Quarum maxima Σφαγία, & Σφακτηρία dicta, Pauſaniæ lib. 3. Lacon. pag. 167. & Straboni lib. 8. pag. 359. προκειμένη πλησίον τῆς Πύλου. Hodie *Sapienza:* reliquæ ſcopulis, quam inſulis propiores.

21. *Oenuſſæ.*] Οἰνοῦσσαι Pauſaniæ, lib. 4. Meſſen. pag. 282. Harum maximæ *Caprera* nomen eſt: ceteræ, ſcopuli. A vini fertilitate vetus petita appellatio eſt.

22. *Thyrides.*] Θυρίδες, Strab. lib. 8. pag. 360. in Aſinæo pariter ſinu. Nunc *Venetico* communi nomenclatione eæ appellantur, a promontorio Acrita, quod in continenti objacet, *Capo Venetico.* De Aſinæo ſinu diximus ſect. 7.

23. *Teganuſa.*] Θηγανοῦσα Pauſaniæ, loc. cit. Nunc *Iſola di Cervi.* Κώθων haud procul Cytheris, Stephano: nunc ſine nomine. Κύθηρα denique omnium maxima, ante Tenarum promontorium, Straboni, lib. 8. pag. 363. nunc *Cérigo.* Olim etiam Πορφυρὶς Solino, cap. 11. pag. 29. & Πορφύρουσα dicta, Euſtathio in Dionyſ. v. 500. pag. 71. a copia quæ ibi eſt, præſtantiaque purpurarum.

24. *Hæc ſita eſt, &c.*] Solinus, cap. 11. pag. 29.

25. *Pityuſa.*] Hoc eſt, pinaria, πιτυοῦσα, a pinuum copia; Ἰρίνη deinde ſit, an Εἰρήνη, quo nomine & ipſam Calauriam. quæ haud procul hinc abeſt, invenio nominatam apud Plutarch. in quæſt. Græc. pag. 295. obſcurum eſt. Ἐφύρη Stephano inter inſulas haud procul Melo memoratur. Tres illæ mihi eſſe videntur, quas hodie nautæ appellant *Falionera, Caravi, Bella pola.*

26. *Tiparenus, &c.*] De Tipareno & Colonide ceteri ſilent. Ἀπεροπία & Ἀριστερὰς Pauſaniæ memorantur, lib. 2. Corinth. pag. 150. Hæc etiamnum *Ariſteri* nomen habet.

27. *Calauria.*] Καλαύρεια Stephano, nunc *Sidra.* Alii tamen *Poros* vocant. Mela, lib. 2. cap. 7. *Calauria inter ignobiles, alias leto Demoſthenis nobilis.*

28. *Quingentos paſſus diſtans.*] Ab agro Trœzenio. Vide Notas & Emend. num. LXXII.

29. *Plateïs, &c.*] Ex his ſola Belbina Scylaci nota, pag. 19. Κατὰ δὲ τὸ Σκύλλαιον ἀκρωτήριον τῆς Τροιζηνίας ἐστὶ νῆσος Βέλβινα, καὶ πόλις, contra Scyllæum Trœzenii agri promontorium. Straboni quoque, lib. 8. pag. 375. & Stephano.

30. *Cecryphalos.*] Κεκρυφαλία Ariſtidi, apud Photium in Bibl. cod. 246. pag. 1221. prope Æginam: hodie *Schilla.* Diodoro quoque, lib. XI. Bibl. pag. 59. & Thucyd. lib. 1. pag. 70.

31. *Pityoneſos.*] Πιτυόνησος inſula pinaria. In MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. *Scinthioneſos.* Hodie, ut ex ſitu liquet, *Damala.*

32. *Ægina.*] Αἴγινα, hodieque *Egina*, non *Engia*, ut vul-

liberæ conditionis XVII. millibus paſſ. cujus XX. mill. paſſ. præternavigatio eſt. Eadem autem a Piræeo Athenienſium portu XX. mill. paſſ. abeſt, ante [1] Oenone vocitata. [2] Spiræo promontorio objacent Eleuſa, Dendros, Craugiæ duæ, Cæciæ duæ, Selachuſa, Cenchreïs, Aſpis. Sunt & in Megarico ſinu [3] Methurides quatuor. [4] Ægila autem XV. mill. paſſ. a Cythera, eademque a Cretæ Phalaſarna oppido XXV. mill. paſſuum.

XX. Ipſa Creta altero latere ad auſtrum, altero ad ſeptemtrionem verſa, inter ortum occaſumque porrigitur, [5] centum urbium clara fama. [6] Doſiades eam a Crete nympha: Heſperidis filia, Anaximander: a rege Curetum, Philiſtides Mallotes: Crates primum [7] Aëriam dictam: deinde poſtea Curetin, & [8] Macaron nonnulli a temperie cæli appellatam exiſtimavere. Latitudine nuſquam quinquaginta millia paſſuum excedens, & circa mediam ſui partem maxime patens, longitudinem implet CCLXX. millium paſſuum, circuitum DLXXXIX. flectenſque ſe in Creticum pelagus ab ea dictum, qua longiſſima eſt ad orientem [9] Sammonium promontorium adverſum Rhodo: ad occidentem [10] Criumetopon Cyrenas verſus expellit. Oppida ejus inſignia, [11] Phalaſarne, [12] Etea, [13] Ciſamum, [14] Pergamum, [15] Cydon, [16] Minoum, [17] Apteron, [18] Pantomatrium, Amphimalla, Rhithymna, Panhormum, Cytæum, [19] Apollonia, [20] Matium, [21] Heraclea, [22] Miletos, [23] Ampelos, [24] Hierapytna, [25] Lebena, [26] Hierapolis: & in mediterraneo, Gortyna, Phæſtum, Gnoſſus, Polyrrhenium, Myrina, [27] Lycaſtus, Rhamnûs, [28] Lyctus, Dium, [29] Aſum, [30] Pyloros, Rhytion, Elatos, [31] Pharæ, Holopyxos, Laſos, [32] Eleuthernæ,

NOTÆ.

gus Geographorum exiſtimat. Ab ea ſinui Saronico nomen. Pauli Medici Æginetæ patria. Hanc Agathemerus lib. 1. Geogr. cap. 5. porrectam ait eſſe ſtadiis CLX. hoc eſt, XX. mill. paſſ. ut recte Plinius.

1. *Oenone.*] Οἰνώνη Stephano, Scymno Chio, pag. 23. Euſtathio in Dionyſ. v. 512. pag. 73. Tzetzæ in Lycophr. v. 175. pag. 36. Apollodoro, lib. 3. de Diis, pag. 229. & ante eos Herodoto, lib. 8. Uran. pag. 477. num. 46.

2. *Spiræo.*] De quo ſect. 9. Ex his inſulis Ἐλεῦσα Straboni memoratur, lib. 9. pag. 398. Ἀσπὶς Stephano. De ceteris auctores deſidero. Scopulos modo ignobiles in hoc tractu maris, Tabulæ Nauticæ, & qui ea maria nuper luſtrarunt, nobis repræſentant. Vide Notas & Emend. n. LXXIII.

3. *Methurides.*] Quarum, ut quidem videtur, maxima Μεθουρία Stephano appellata eſt, inter Æginam & Atticam, juxta Trœzenem: νῆσος μεταξὺ Αἰγίνης καὶ Ἀττικῆς, πλησίον Τροιζῆνος.

4. *Ægila.*] Quæ Herodoto, lib. 6. Erato, pag. 366. n. 97. Αἰγιλίη vel Αἰγίλεια, variant enim ibi codices. Hodie *Cerigotto.* Vide Notas & Emend. num. LXXIV.

5. *Centum urbium.*] Maro, lib. 3. Æneïd. v. 106.

Centum urbes habitant magnas.

Et Horat. lib. 3. Ode 27.

Centum tetigit potentem
Oppidis Creten.

Belli Trojani temporibus urbes nonaginta dumtaxat ibi fuiſſe prodit Ulyſſes, Odyſſ. τ'. 174. At ætate ſua centum fuiſſe refert Homerus, Iliad. β'. 649. Nunc vero quæ ſint alicujus nominis, vix quatuor omnino exſtant: *Caſtro* metropolis, quæ Italis *Candia* dicitur: *Canéa, Rétimo, Sitia.*

6. *Doſiades eam, &c.*] Hæc Solinus cap. 11. p. 29. & Martianus, lib. 6. pag. 212. iiſdem fere verbis a Plinio. Vide Notas & Emendat. num. LXXV. Hodie *l'Iſle de Candie.*

7. *Aëriam.*] Ἀερία Stephano: Gellio quoque, lib. 14. cap. 6. pag. 777.

8. *Macaron.*] Hoc eſt, τῶν Μακάρων, ſubintellige inſulam. Solinus, & Martianus, Μακάρων νῆσον, *inſulam beatorum.*

9. *Sammonium.*] In Tabulis Nauticis *Capo Salamon.* In Act. Apoſt. cap. 27. *Salmone.* Ptolemæo, lib. 3. cap. 17. Σαμώνιον ἄκρον.

10. *Criumetopon.*] Κριοῦ μέτωπον ἄκρον, Ptolem. loc. cit. ceu *Frons Arietis.* Nunc *Capo Crio:* juxta pagus eſt, S. *Zuan di Capo Crio.*

11. *Phalaſarne.*] Φαλάσαρνα, Scylaci, pag. 17. Ptolemæo, & Stephano.

12. *Etea.*] Ἠτεία. Vide Notas & Emend. num. LXXVI.

13. *Ciſamum.*] Κίσαμος Ptolemæo, loc. cit. Apteri oppidi navale, Ἀπτέρας ἐπίνειόν ἐστι Κίσαμος, inquit Strabo, lib. 10. pag. 479. In Notitia Eccleſ. Hieroclis, pag. 25. ſedes Epiſcopalis. Hodie *Chiſamo.*

14. *Pergamum.*] Pergameam Maro appellavit, lib. 3. Æneïd. v. 133.

Et tandem antiquis Curetum allabimur oris.
Ergo avidus muros optatæ molior urbis,
Pergameamque voco.

Scylaci quoque, Περγαμίας, in Κρήτῃ.

15. *Cydon.*] Straboni loc. cit. Κυδωνία. Italis *Canea:* Nobis, *la Canée.*

16. *Minoum.*] Μινώα, Ptolem. loc. cit. Nunc *Minolo.*

17. *Apteron.*] Ἄπτερα Stephano, πλησίον τῆς θαλάττης. Nomen, ſi fabulis fides, ex eo datum oppido, quod Sirenes ibi a Muſis victæ, τὰ πτερὰ, hoc eſt, alas abjecerint. Stephanus, Suidas, & Etymologici auctor.

18. *Pantomatrium, &c.*] Παντομάτριον Ptolemæo & Stephano. Ἀμφίμαλλα & Ἀμφιμάλλιον Stephano: nunc *la Suda:* hinc Ἀμφιμαλῆς κόλπος apud Ptolem. lib. 7. cap. 17. *Golfo de la Suda.* Ῥιθυμνία Stephano, Ptolemæo Ῥίθυμνα, hodie *Rétimo.* Πάνορμος Ptolemæo, nunc etiam *Panormo,* in territorio, ut loquuntur, Sitiæ. Nam Κύταιον, ut Stephanus habet, vel Κυταῖον, ut Ptolemæus, *Sitia* nunc dicitur: circumjectus ager, *il territorio di Sitia.* In Leonis Novella, ſedes Epiſcopalis, Σίτια, apud Leunclavium, pag. 96.

19. *Apollonia.*] Stephanus juxta Gnoſſum locat: Ἀπολλωνία ἐν Κρήτῃ πρὸς τῇ Κνώσσῳ.

20. *Matium.*] Matium paulo poſt a Plinio contra Diam inſulam ſtatuitur, quæ *Standia hodie appellatur,* ſeptemtrionali Cretæ lateri oppoſita: quamobrem ex eo ſitu intelligimus Matium eſſe hodierno die totius inſulæ primarium oppidum, *Candie.*

21. *Heraclea.*] Ἡράκλεια Κρήτης, Stephano: Gnoſſiorum navale Straboni, lib. 10. pag. 476. ἔχει δὲ ἐπίνειον τὸ Ἡράκλειον ἡ Γνωσσός.

22. *Miletos.*] Μίλητος, quæ Ionicæ Mileto ortum dedit. Strabo, lib. 14. pag. 634. & lib. 10. pag. 479. Μίλουτος pro Μίλητος. Homerus in Catalogo, Iliad. β. v. 154.

Λύκτον, Μίλητόν τε ἀργινόεντα Λύκαστον,
Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε.

Nonnus, lib. 13. Dionyſ. pag. 364.

Μιλήτου στρατιῇσι συνήλυδες.

23. *Ampelos.*] Ἄμπελος ἄκρα Ptolemæo promontorium eſt, unde jam ad oppida auſtrali latere poſita, curſum Plinius orationemque flectit.

24. *Hierapytna.*] Ἱερὰ Πύτνα, πόλις Κρήτης Stephano. Τὰ Ἱεράπυδνα Dioni, lib. 36. pag. 8. Apud Gruter. pag. 595. Ἱερὰ Πύτνα. Hodie *Giera Petra.* In Notit. Eccleſ. Hieroclis, ſedes Epiſcopalis.

25. *Lebena.*] Λεβὴν Straboni, lib. 10. pag. 478. Gortynæ navale, a qua diſſidet ſtadiis XC. Nunc *Lionda.*

26. *Hierapolis, &c.*] Ἱερὰ πόλις Κρήτης, Stephano. In Novella Leonis, ſedes Epiſcopalis. Gortyna quoque, Γορτύνα μητρόπολις, hodie *Chetina.* Φαιστὸς πόλις Κρήτης Stephano agnita: Γνωσσὸς fere omnibus. Πολυρρήνιοι Cydoniatarum vicini dicuntur apud Strabonem, pag. 479. ab ovium, quas alunt, numero appellati, ut auctor eſt Stephanus. In nummo vetere apud Spanhem. pag. 902. ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ. De Myrina vide Notas & Emend. num. LXXVII.

27. *Lycaſtus.*] Homero ſuperius laudato, & Stephano, aliiſque, Λύκαστος. De Rhamnunte quid ſentiamus, in Notis & Emend. dicemus, num. cit.

28. *Lyctus, &c.*] Λύκτος Stephano: Scylaci, ἐν μεσογείᾳ Λύκτος, pag. 18. Dium in mediterraneis inſulæ urbibus qui ſtatuerit, auctorem adhuc requiro.

29. *Aſum.*] Ἄσος Stephano, unde Jupiter Aſius appellatus.

30. *Pyloros, &c.*] Forte *Elyros.* Vide Notas & Emend. num. LXXVIII. Ῥύτιον Homero loc. cit. Stephanoque: Ῥύτιον Suidæ eſt. Rhytion cum Rhithymna confundit Ferrarius in Lexico. De Elato dicemus in Notis & Emendationibus, num. cit.

31. *Pharæ, &c.*] Φαραὶ colonia Meſſeniorum eſt, Stephano teſte. Holopyxos etiam Melæ cognita, lib. 2. cap. 7. Laſos ignota omnibus.

32. *Eleutherna, &c.*] Ἐλευθέρνα Stephano: Scylaci Ἐλευ-

Therapnæ, Marathuſa, Cyliſſos: [1] & aliorum circiter LX. oppidorum memoria exſtat. [2] Montes: Cadiſtus, Idæus, [3] Dictynnæus, Corycus. Ipſa abeſt promontorio ſuo, quod vocatur Criumetopon, ut prodit Agrippa, a Cyrenarum promontorio Phycunte, [4] CXXV. millibus paſſuum. Item Cadiſto. A Malea Peloponneſi LXXV. A Carpatho inſula, promontorio Sammonio LX. mill. [5] in Favonium ventum. Hæc inter eam & Rhodum interjacet.

Reliquæ circa eam: ante Peloponneſum duæ [6] Coricæ, totidem Mylæ: & latere ſeptemtrionali, dextra Cretam habenti [7] contra Cydoniam Leuce, & duæ Budroæ. Contra Matium, [8] Dia. [9] Contra Itanum promontorium [10] Oniſia, Leuce: contra Hierapytnam, [11] Chryſa, Gaudos. Eodem tractu Ophiuſſa, Butoa, [12] Aradus: circumvectiſque Criumetopon, tres [13] Muſagores appellatæ. Ante Sammonium promontorium, [14] Phoce, Platiæ, Sirnides, Naulochos, Armendon, Zephyre.

At in Hellade, etiamnum in Ægæo, [15] Lichades, Scarphia, Careſa, Phocaria, compluresque aliæ ex adverſo Atticæ ſine oppidis, & ideo ignobiles. Sed [16] contra Eleuſina, clara Salamis: ante eam Pſytalia: [17] a Sunio vero Helene quinque mill. paſſ. diſtans. Dein [18] Ceos ab ea totidem, quam noſtri quidam dixere Ceam, Græci & Hydruſſam. Avulſa Eubœæ, [19] quingentis longa ſtadiis fuit quondam: mox quatuor fere partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari devoratis, oppida habet reliqua, [20] Julida, Car-

NOTÆ.

θερναι, in Κρήτῃ. Eſt in Theſauro Regio argenteus nummus ære mixtus, cum epigraphe, ΕΛΕΥΘΕΡ..... Therapnes etiam meminit Solinus Marathuſæ, Mela, lib. 2. cap. 7. pag. 44. Cyliſſi, Solinus. Vide Notas & Emend. num. LXXIX.

1. *Et aliorum.*] Quorum nomina Meurſius recitat in libro de Creta inſula.

2. *Montes.*] Solinus, cap. XI. pag. 29. *Albet Creta jugis montium Dictynnæi & Cadiſti: qui ita excandeſcunt, ut eminus navigantes magis putent nubila.* Albos montes Plinius vocat, lib. 16. ſect. 60. & lib. 31. ſect. 26. Item Ptolem. lib. 3. cap. 17. quod eorum juga nivibus ſemper albent.

3. *Dictynnæus, &c.*] Idem qui Dictæus Callimacho: ſed id Strabo negat, lib. 18. pag. 479. Dictynæum hoc loco habent MSS. Pliniani omnes, Solinus quoque & Martianus: nomen ex ea re habet, quod Dictynna inde ſe, ut aïunt, præcipitem egit. Ptolemæo tamen loc. cit. ἡ Δίκτη ὄρος, & Κώρυκος ἄκρα, quæ nautis hodie *Punta di Coraca.* Cave interim huc referas nummum argenteum a Seguino delineatum, pag. 126. ſecundæ editionis, IMP. CAES. NERVAE TRAIANO OPTIMO AUG. GER. DAC. PARTH. *Auguſto Germanico Dacico Parthico.* Caput laureatum. Femina rupibus ſeu petris inſidet; dextra pateram tenet, lævo brachio geſtat infantem: hinc & inde ſtat miles armatus. Supra, ΔΙΚΤΥΝΝΑ. Infra, ΚΡΗΤ. Cave, inquam, hic te *Dictynnam* videre & *Cretam* putes; quamvis hic ſit communis error, non facit jus. Nullus Curetibus, aut Pyrrhicæ ſaltationi, aut Dianæ Dictynnæ hic locus eſt. Voluit ingenioſus & eruditus nummi hujus opifex, uno verbo, quod Latinum Græcumve eſſet, hanc exprimere ſententiam: *Bis Cæſar Trajanus ſubegit Nomadas Arabiæ*: uno, inquam, verbo, quod ex primis ſingularum vocum litteris conſtaret, ſi fieri poſſet. Cum illa autem BCTSNA non ſatisfaceret, quoniam vox nihili eſt, ad Græcam δὶς ſe convertit, & occurrit illi Dictynnæus mons in Creta apud Plinium: ſtatuitque Græcam ſententiam conficere: quoniam δὶς commode hanc inchoaret, nec Latina vox ulla ſit, quæ incipiat a littera Υ. Scripſit ergo ΔΙΚΤΥΝΝΑ: invenitque ex ſingulis ferme litteris exſiſtere hanc ſententiam picturæ & argumento eximie congruentem: Δὶς Καῖσαρ Τραϊανὸς Υπέταξε Νόμαδας Ἀραβίας. *Bis Cæſar Trajanus ſubjecit Nomadas Arabiæ*: primum Conſulatu ſuo quinto, cum ARABIA ADQUISI*ta* in nummis ſcriptum eſt. Deinde in expeditione Parthica: nam in nummis Trajani jam Optimi & Parthici, & Conſulis VI. legitur apud Occonem, ARABIA CAPTA. Ad hanc geminam expeditionem Arabicam ſignificandam & geminus miles armatus in hoc nummo pingitur, & ipſa Arabia Petræa, quippe in petris inſidens; & eadem Nomadum regio, ubi vagæ cum viris feminæ puerulos geſtare coguntur: & viri ſe telo defendunt. Nihil eſt in pictura ſuperfluum, nihil quod non bis captam caſtigatamve Arabiam Petræam ſignificet. Littera N geminatur ob numerum pluralem, Νόμαδας. Ejus moris ſexcenta ſunt in nummis exempla. Addidit ingenioſus opifex in imo numiſmate ſyllabam ΚΡΗΤ: ubi ΚΡΗΤΗ certe ſcriberet integre, ſi Cretam vellet intelligi. Sed vidit acute ſcribi poſſe ΚΡΗΤ in hanc ſententiam: Κράτιστος Ῥωμαίων Ἡγεμὼν Τραϊανὸς, *Fortiſſimus Romanorum Imperator Trajanus.* Nihil certius. Prorſus abſurde vel ipſe opifex hic ΚΡΗΤΗ ſcriberet, vel alii in ΚΡΗΤ. Cretam intelligerent.

4. *CXXV. millia.*] Vide Notas & Emend. num. LXXX.

5. *In Favonium.*] Occaſum verſus, inquit, a Carpatho Creta recedit, LX. millibus paſſuum.

6. *Corycæ .... Mylæ.*] De his ceteri ſcriptores ſilent. Scopuli verius, quam inſulæ.

7. *Contra Cydoniam.*] Sive Cydonem, de qua paulo ante. Nam & Cydonia Latinis interdum, ut Solino: Græcis ſemper eſt appellata. Ipſa vero Leuce hodie eſt *Scoglio di S. Theodoro*, cum arce munitiſſima. Budroæ, (ſic enim MSS. habent, non Budoræ,) nunc *Turluru.*

8. *Dia.*] Ita R. 1. &c. non *Cia.* Et Ptolemæo, lib. 3. cap. 17. ac Straboni, lib. 10. pag. 484. Δία νῆσος, nunc *Standia*, conflata appellatione pravo harum vocum ſono, εἰς τὴν Δίαν.

9. *Contra Itanum.*] Orientale Cretæ promontorium illud eſt, ubi ſe inſula in auſtrum flectere incipit: hodie *Capo Xacro* nautis. Ibi & oppidum Ἴτανος fuit, cujus Ptolemæus meminit, lib. 3. cap. 17. & Notitia Eccleſ. Hieroclis: at non eſt *Paleocaſtro*, prope Candiam poſitum, ut viſum eſt erudito viro: cum hæ civitates in media fere oræ illius parte ſint, quæ Boreæ obvertitur.

10. *Oniſia, Leuce.*] Prior *Coſoniſi*: altera ſine nomine eſt: ejus tamen meminit Antoninus in Itiner. Marit.

11. *Chryſa, Gaudos.*] Utriuſque Mela meminit, lib. 2. cap. 7. pag. 44. Poſterior Ptolemæo dicta, ut arbitror, Κλαῦδος νῆσος, lib. 3. cap. 17. adjacens Cretæ, παράκειται τῇ Κρήτῃ: & in Notitia Eccl. Hieroclis, pag. 25. Harum major hodie *Gaidurogniſſa.*

12. *Aradus.*] Ἄραδος circa Cretam inſula Stephano. In MSS. & edit. Parm. *Aranus.* Libri vulgati perperam, auctore Frobenio, *Rhamnus.*

13. *Muſagores.*] Mela, lib. cap. 7. pag. 44. *Et quas Muſagoras numero tres, uno tamen vocabulo appellant.*

14. *Phoce, &c.*] De Phoce Antoninus in Itiner. Marit. Πλατεία inſula Libyæ a Stephano adſcribitur. Sirnides, vel ut MSS. *Syrnides* nuſquam compertæ nobis: at Σύρινθος Stephano urbs Cretæ dicitur, forte pro inſula Creticæ ditionis. Naulochos, ea eſt quæ Naumachos a Mela, una cum Zephyre, appellatur, loc. cit. *Armedon* (ſic enim MSS.) vel *Armendon*, quæ ſit, penitus obſcurum. Et ſcopulis omnes, quam inſulis, propiores.

15. *Lichades.*] De his Strabo, lib. 9. pag. 426. Ἐνταῦθα καὶ αἱ Λιχάδες καλούμεναι τρεῖς νῆσοι, &c. Harum complures idem Strabo refert, lib. 1. pag. 60. terræ motu eſſe demerſas. Σκάρφεια ex adverſo in continente urbem habet cognominem, in Locrorum ora, de qua ſect. 12. diximus. Careſa, in MSS. *Coreſa.* *Phocaria* a phocis ſeu vitulis marinis accepiſſe nomen videtur. In MSS. *Phocaſia.*

16. *Contra Eleuſina.*] De qua egimus, ſect. XI. Ipſam vero Σαλαμῖνα hodie *Coluri*, in Saronico ſinu: Pſytalia, *Lypſocoutalia* incolæ vocant. De hac Pauſanias, lib. 1. Attic. pag. 67. Νῆσος δὲ πρὸ Σαλαμῖνός ἐστι καλουμένη Ψυττάλεια, &c.

17. *A Sunio.*] De Sunio, ſect. XI. De Helene, Mela, lib. 2. cap. 4. pag. 43. *In Atthide Helene eſt, nota ſtupro Helenæ: & Salamis excidio claſſis Perſicæ notior.* Helene, ut olim Μακρὶς, Stephano teſte dicebatur, quod eſt in longum porrecta, ſic hodie *Macroniſi*, hoc eſt, μακρὰ νῆσος, vocatur.

18. *Ceos ab ea.*] Ab Helene totidem, hoc eſt, quinque paſſ. mill. diſtans Κέως Straboni, lib. 10. pag. 486. aliiſque. Κέα νῆσος Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. Hydruſſæ cognomen a copia aquarum petitum, Heraclides cap. de politia Coorum, inſulæ Coo attribuit, non Ceæ: ſed Ceon & Coon ab ipſo confundi, ſequentia ejus verba declarant. Nunc *Cia*, vel *Zea.*

19. *Quingentis.*] LXII. M. D. paſſ.

20. *Julida, &c.*] Ἰουλὶς, Καρθαία, Ποιήεσσα, Κορησσία, Straboni, lib. 10. pag. 486. Κορεσσὸς Ptolemæo, lib. 3. cap. 15. De Carthæa Ovidius, lib. 7. Metam. v. 369.

Tranſit & antiquæ Carthæïa mœnia Ceæ.

thæam : intercidere Coreſſus, Pœeëſſa. [1] Ex hac profectam delicatiorem feminis veſtem, auctor eſt Varro.

XXI. [2] Eubœa & ipſa avulſa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo, [3] ut ponte jungatur : a meridie promontoriis duobus, [4] Geræſto ad Atticam vergente, ad Helleſpontum Caphareo inſignis : a ſeptemtrione, Cenæo : nuſquam latitudinem ultra XL. millia paſſuum extendit, nuſquam [5] intra duo millia contrahit : ſed in longitudinem univerſæ Bœotiæ, ab Attica Theſſaliam uſque, [6] prætenta in CL. mill. paſſ. circuitu vero trecenta ſexaginta quinque. Abeſt ab Helleſponto parte Capharei, CCXXV. mill. paſſuum, urbibus clara quondam, [7] Pyrrha, Porthmo, Neſo, Cerintho, Oreo, Dio, Ædepſo, Ocha, Oechalia : [8] nunc Chalcide, cujus ex adverſo in continenti Aulis eſt : [9] Geræſto, Eretria, Caryſto, Oritano, Artemiſio, [10] fonte Arethuſa, flumine [11] Lelanto, aquiſque calidis, [12] quæ Ellopiæ vocantur, nobilis : notior tamen marmore Caryſtio. Antea vocitata eſt [13] Chalcodotis, aut Macris, ut Dionyſius & Ephorus tradunt : ut Ariſtides, Macra : ut Callidemus, Chalcis, ære ibi primum reperto : ut Menæchmus, Abantias : ut Poëtæ vulgo, Aſopis.

XXII. Extra eam [14] in Myrtoo multæ, ſed maxime illuſtres [15] Glauconneſos, & Ægilia. Et a promontorio Geræſto, circa Delum in orbem ſitæ ([16] unde & nomen traxere) Cyclades. Prima earum [17] Andrus cum oppido, abeſt a Geræſto, X. mill. paſſ. a Ceo XXXIX. mill. Ipſam Myrſilus Cauron, deinde Antandron cognominatam tradit : Callimachus Laſiam, alii Nonagriam, Hydruſſam, Epagrin. Patet circuitu XCVI. mill. paſſ. Ab eadem Andro paſſus mille, & a Delo quindecim mill. [18] Tenos, cum oppido in XV. mill. paſſ. porrecta, quam, propter aquarum abundantiam, [19] Ariſtoteles Hydruſſam appellatam ait, aliqui Ophiuſſam. Ceteræ : [20] Myconos cum monte Dimaſto : a Delo quindecim mill. paſſuum. [21] Siphnus, ante Meropia, & Acis appellata, circuitu viginti octo mill. paſſuum. [22] Seriphus duodecim, [23] Prepeſinthus, Cythnos. Ipſaque longe

NOTÆ.

1. *Ex hac profectam.*] Hæc iiſdem verbis Solinus, cap. 7. pag. 23. Vide quæ dicturi ſumus in Notis & Emend. ad librum undecimum, num. XLII.

2. *Eubœa.*] Noſtris *Negrepont : Egrippos* olim, voce ab *Euripos*, ut arbitror, deflexa. Hunc porro Plinii locum de more tranſcribunt Solinus, cap. 11. pag. 30. & Martianus, lib. 6. cap. de Thracia, pag. 213. Vide Pomponium, lib. 2. cap. 7. pag. 43.

3. *Vt ponte.*] Qui pons hodieque exſtat, longitudine CCL. paſſ.

4. *Geræſto, &c.*] Γεραιστὸν, Καφαρεὺς, Κήναιον, promontoria Eubœæ terna, Straboni, lib. 10. pag. 444. & Ptolemæo, lib. 3. cap. 15.

5. *Intra duo millia.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXI.

6. *Prætenta in CL.*] In longitudinem CL. mill. paſſ. toti Bœotiæ appoſita.

7. *Pyrrha, &c.*] Pyrrhæ meminit Mela, loc. cit. Πορθμὸς Suidas. De Neſo, (ſic enim ex MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. pro *Meſo* reſcripſimus,) idem Mela : hodieque *Neſo* vocatur, in parte inſulæ boreali. Κήρινθος, Homero cognita Iliad. β. in Catal. verſ. 45. & Ptolemæo, lib. 3. cap. 15. Ὠρεός: πόλις Εὐβοίας, Stephano. Hinc Oritæ populi, quos Dalecamp. in Athen. lib. 1. pag. 14. ad Indos Oritas perperam refert. Δῖον Homero rurſum loc. cit. & Straboni, lib. 10. pag. 446. Αἴδηψος eidem Straboni, pag. 445. cum thermis Herculeis, aquiſve calidis. Ὄχη Euſtathio in Iliad. pag. 279. & montis nomen, & vetuſta Eubœæ totius appellatio fuit, ab oppido ; ut apparet, cognomine. Οἰχαλία denique & apud Stephanum Eubœæ oppidum eſt.

8. *Nunc Chalcide.*] Χαλκὶς Euſtathio loc. cit. aliiſque. Hodie ab Euripo affluente *Negrepont*, quaſi ἐν Εὐρίπῳ, quam vocem ſequior uſus in *Negripo* primum transformavit. De Aulide diximus ſect. 12.

9. *Geræſto, &c.*] Γεραιστὸς κώμη, contra Sunium, Atticæ promontorium, ut auctor eſt Strabo, lib. 10. pag. 446. Hodie *Iaſtura*. Ἐρετρία Straboni quoque loc. cit. nunc *Trocco*. Κάρυστος Stephano, de quo oppido ille multa : nunc *Caſtel Roſſo*. *Opulentiſſimæ Caryſtos & Chalcis*, inquit Mela, lib 2. cap. 7. pag. 43. De Oritano nihil compertum. De Artemiſio Ptolemæus, lib. 3. cap. 15. Ἀρτέμιδος ἱερόν. Stephano, Ἀρτεμίσιον.

10. *Fonte Arethuſa.*] De quo Strabo conſulendus, lib. 1. pag. 58.

11. *Lelanto.*] Fluvium igniti luti terræ hiatu erupiſſe in Lelanto campo idem Strabo narrat loc. cit. Et prope Oreum Κάλλαντα ποταμὸν idem collocat, lib. 10. pag. 445. quem pro Plinii Lelanto accipi ſi quis velit, non admodum reluctabor.

12. *Quæ Ellopiæ.*] Ab Ellopia Eubœæ regione, de qua Strabo, pag. 446.

13. *Chalcodotis.*] Quod æs prima dederit, ære ibi, ut mox ſubjicitur, primum reperto. Ita ſcribi porro id vocabulum, tum MSS. monent, R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. tum Græci ſermonis proprietas exigit : non ut hactenus editum, *Chalcodontis*. Sic Μακρὶς a longitudine, Stephano dicta eſt, vel Μακρά. Ab Abantibus qui eam diu tenuere, Ἀβαντιάς. Ἀβαντὶς Pauſaniæ, lib. 5. Eliac. prior. pag. 332. Unde ἱερὸν οὖδας Ἀβάντων a Nonno appellatur, libro 13. Dionyſ. pag. 361. Nomen utrumque hymno in Delum, Callimachus verſ. 20. complexus. Μακρὶς Ἀβαντιὰς Ἐλλοπιήων ; & Dionyſ. Perieg. v. 520. Ab Aſopide deinde, hoc eſt, a Danaë, vel Ægina Aſopi filia poſtremum ei nomen eſt inditum : Scymnus Chius, pag. 23. de variis Eubœæ appellationibus.

Διὰ τὴν φύσιν, τὸ πρότερον, ὥς φησιν, Μακρὶς,
Ἔπειτεν ἀπὸ τῆς λεγομένης Ἀσωπίδος,
Χρόνῳ λαβοῦσα τοὔνομα, Εὔβοια πάλιν.

14. *In Myrtoo.*] Deceptus eſt Pintianus ancipiti ac gemina Myrtoi maris appellatione. Aliud enim eſt Myrtoum pelagus Plinio, Straboni, Pauſaniæ, Melæ : aliud Ptolemæo. Huic circa Cariam eſt : illis a Creta ad Atticam. Vide Strab. lib. 2. pag. 124.

15. *Glauconneſos.*] Γλαύκου νῆσος Pauſaniæ, lib. 6. Eliac. poſter. Ægiliam Plinii cum Begiali Ptolemæi, eodem errore Pintianus, aliique, eamdem eſſe exiſtimarunt : quo is putavit idem eſſe Ptolemæo, Plinioque, Myrtoum mare. Illa *Pondico* hodie : iſta *Spitilus* : reliquæ *Micronifia*, hoc eſt, parvæ inſulæ, communi vocabulo nuncupantur.

16. *Vnde & nomen.*] *Orbem enim κύκλον*, inquit Solinus cap. XI. pag. 30. *Graii loquuntur.* Expreſſit id Græco carmine Dionyſ. Perieg.

Δῆλον ἐκυκλώσαντο, καὶ τοὔνομα Κυκλάδες εἰσίν.

17. *Andrus.*] *Andro.*

18. *Tenos.*] Τῆνος Nunc *Teno.*

19. *Ariſtoteles.*] Et ex Ariſtotele, vel quiſquis is eſt auctor, lib. de Mirab. Auſcult. Stephanus, verbo Τῆνος· ἐκλήθη ἡ Ὑδροῦσα, quod nempe irrigetur aquis, καὶ Ὀφιοῦσα, quod anguibus ſcateat. Ariſtoph. Schol. in Plut. ἔχιδνα ἐν τῇ Τήνῳ μιᾷ τῶν Κυκλάδων νήσῳ ὄφεις καὶ σκορπίοι δεινοὶ ἐγίνοντο. Ac forte etiam inde Hydruſſa ab hydris, non ab aquis eſt vocitata. Quin & vox ipſa Τηνία Heſychio ἔχιδνα eſt, hoc eſt, vipera : ut eodem ſpectare nomina hæc omnia videantur.

20. *Myconos.*] Μύκονος μία τῶν Κυκλάδων Stephano. Mons ibi Δίμαστος appellatus, quod duarum inſtar mammarum gemino vertice eminet. In Itinerario Georgii Wheleri, pag. 191. dicitur Myconos a Delo non abeſſe amplius tribus paſſuum millibus. Nunc Turcis paret.

21. *Siphnus, &c.*] Σίφνος Stephano, & eadem Μερόπη prius, ut auctor eſt etiam Nicol. Damaſc. in Excerptis, pag. 494. appellata. Vide Notas & Emend. num. LXXXII. hodie *Sifano.*

22. *Seriphus.*] Σέριφος Straboni, lib. 10. pag. 487. Nunc *Serfino*. Deſerta inſula, quo ſontes Romani relegabant. Tacitus, lib. 4. Annal. de Caſſio Severo : *In Seriphio ſaxo conſenuit.* Juvenal. Satyra 6. verſ. 562.

Et parva tandem caruiſſe Seripho.

23. *Prepeſinthus, &c.* Πρεπέσινθος, & Κύθνος, Straboni,

clariſſima, & Cycladum media, ac templo Apollinis & mercatu celebrata, [1] Delos: quæ diu fluctuata, ut proditur, [2] ſola motum terræ non ſenſit. Ad M. Varronis ætatem, Mucianus prodidit bis concuſſam. Hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit, quoniam repente [3] apparuerit enata. Ægloſthenes [4] Cynthiam, alii [5] Ortygiam, [6] Aſteriam, Lagiam, Chlamydiam, Cynæthum, Pyrpilen igne ibi primum reperto. Cingitur quinque mill. paſſuum: aſſurgit [7] Cyntho monte. Proxima ei [8] Rhene, quam Anticlides [9] Celaduſſam vocat: item Artemin Hellanicus. [10] Syros quam circuitu patere viginti millia paſſ. prodidere veteres, Mucianus centum ſexaginta. [11] Oliaros, [12] Paros cum oppido, ab Delo XXXVIII. mill. marmore nobilis, [13] quam primo Platean, poſtea Minoïda vocarunt. Ab ea ſeptem mill. quingentis [14] Naxus, a Delo XVIII. cum oppido, quam [15] Strongylen, dein Dian, mox Dionyſiada [16] a vinearum fertilitate, alii [17] Siciliam minorem, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu ſeptuaginta quinque mill. paſſ. dimidioque major eſt quam Paros.

XXIII. Et hactenus quidem Cycladas ſervant: ceteras, quæ ſequuntur, [18] Sporadas. Sunt autem [19] Helene, Phacuſſa, Nicaſia, [20] Schinuſſa, [21] Pholegandros: & a Naxo decem & ſeptem mill. paſſuum, [22] Icaros, quæ nomen mari dedit, [23] tantumdem ipſa in longitudinem patens, [24] cum oppidis duobus, tertio amiſſo: ante vocata Doliche, & Macris, & Ichthyoëſſa. Sita eſt ab exortu [25] ſolſtitiali Deli, quinquaginta mill. paſſ. Eadem a Samo triginta quinque mill. Inter Eubœam & Andrum decem mill. paſſ. freto, [26] ab ea Geræſtum centum duodecim mill. quingenti paſſ. Nec deinde ſervari poteſt ordo.

NOTÆ.

lib. 10. pag. 485. Hæc hodie *Fermina* dici exiſtimatur.

1. *Delos.*] Δῆλος. Nobis, *les Sdilles*, a corrupta voce Græca, εἰς Δῆλους.. Incolæ *Megadili* vocant. Adjacet ei Rhene, de qua mox Plinius, & minor Delos a civibus appellatur, non *Fermina*, ut quibuſdam viſum eſt, quæ longe hinc abeſt.

2. *Sola motum.*] Seneca lib. 6. Natur. quæſt. cap. 26. pag. 912. *Sed movetur & Ægyptus, & Delos, quam Virgilius ſtare juſſit,*

Immotamque coli dedit, & contemnere ventos.

Hanc Philoſophi quoque, credula natio, dixerunt non moveri, auctore Pindaro. Thucydides ait antea quidem immotam fuiſſe: ſed circa Peloponneſiacum bellum tremuiſſe. Calliſthenes & alio tempore ait hoc accidiſſe, &c. En quod Mucianus prodidit, bis ante Varronis ætatem terræ motu Delon concuſſam. Vide Callimachum hym. in Delum. Thucyd. lib. 2. pag. 104. belli Peloponneſiaci anno primo tremuiſſe ait, Olympiad. LXXXVIII. Ante Marathoniam pugnam, Herodotus, lib. 6. Erato, num. 98. pag. 366.

3. *Apparuerit.*] Παρὰ τὸ δῆλον. Servius ad lib. 3. Æneïd. verſ. 76. *Delos dicitur, quia diu latuit, & poſtea apparuit.* Nam δῆλον *Græci manifeſtum dicunt. Vel quod verius eſt, quia cum ubique Appollinis reſponſa obſcura ſint, manifeſta illic dabantur oracula.*

4. *Cynthiam.*] A Cyntho monte, de quo mox Stephanus: verbo, Δῆλος· ἐκαλεῖτο δὲ Κύνθος,... καὶ Ἀστερία, καὶ Πελασγία, καὶ Χλαμυδία.

5. *Ortygiam.*] A copia coturnicum, τῶν ὀρτύγων, quæ illic ſunt, ut auctor eſt Phanodemus, lib. 2. rerum Atticar. apud Athen. lib. 9. pag. 392. Aliam cauſam affert Schol. Apollonii, ad lib. 1. Argon. v. 308.

6. *Aſteriam, &c.*] Solinus, cap. 11. pag. 30. de Delo: *Eadem eſt Ortygia*, inquit,... *nunc Aſteria, a cultura Apollinis: nunc a venatibus Lagia, vel Cynæthus: Pyrpile etiam, quoniam & ignitabula ibi, & ignis inventa ſunt. In hac primum viſæ coturnices aves, quas* ὄρτυγας *Græci vocant.* Lagia, ſeu leporaria, a leporum frequentia, λαγοὺς Græci nuncupant: Cynæthus ab ardore canum venaticorum dicta eſt, ἀπὸ τοῦ κυνὸς & αἴθω.

7. *Cyntho monte.*] Κύνθος ὄρος τῆς Δήλου, Schol. Callim. pag. 9. Nunc *monte Cintio.* Non ille quidem excelſus, ut Strabo mentitur, ſed vix altior Capitolino Romæ, teſte αὐτόπτῃ Georgio Whelero, in Itinerario, pag. 176.

8. *Rhene.*] Ῥήνη, νῆσος μικρὰ, πλησίον Δήλου, exiguo a majore Delo freto diſpeſcitur. Plutarch. in Nicia, pag. 525. Ῥηναίη νῆσος Herod. lib. 6. Erato. pag. 366. num. 97.

9. *Celaduſſam.*] A ſtrepitu undarum, id enim eſt proprie κελαδεῖν. A Dianæ nomine Ἄρτεμιν.

10. *Syros.*] Σύρος Straboni, lib. 10. pag. 486. aliiſque. Juxta Delum: ἡ Σύρα νῆσος μία τῶν Κυκλάδων πλησίον Δήλου. Suidas, verbo Φερεκύδης. Fuit enim Pherecydes Syrius. Nunc *Sira.* Meminit Homerus inſulæ hujus in Odyſſea, libro ό. verſu 402.

> Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται, εἴπου ἀκούεις,
> Ὀρτυγίης καθύπερθε, ὅθι τροπαὶ ἠελίοιο.

Suarius Ulyſſis, qui erat in Ithaca, nihil aliud his verbis ſignificat, quam Syron inſulam ultra Ortygiam, ſive Delum eſſe: & quando in ea inſula ſol exoritur, tunc reverti eum ſimul ad Ithacam illuſtrandam: ſive mox eum Ithacenſibus apparere. *Syros* ad Eurum Peloponneſi eſt, ad occaſum Ithaca. Non plus ſapere certe ſuarius potuit.

11. *Oliaros.*] Et hæc inter Cycladas Stephano, Ὀλίαρος νῆσος τῶν Κυκλάδων μία, quam & a Paro diſtare ait ex Heraclide, ſtadiis LVIII. ſeu VII. M. CCL. P. Nunc *Rocchi.* Straboni, lib. 10. pag. 485. Ὀλέαρος.

12. *Paros.*] Πάρος, quæ & Μινώα Stephano: Solino, cap. XI. pag. 31. & Iſidoro, lib. 14. Orig. cap. 6. *Minoïa*: quod a Minoë ſubacta. Hodie *Paris.*

13. *Quam primo Platean.*] Hoc eſt, Πλατεῖαν, a planitie. Vide Notas & Emend. num. LXXXIII.

14. *Naxus, a Delo, &c.*] Ita Solinus, cap. XI. pag. 31. Sed corruptus tamen numerus, ut omnia rite perſpicienti conſtabit. Νάξος olim, hodie *Naxi.*

15. *Strongylen.*] A rotunditate: nec tamen eſt abſolute rotunda, ſed vitis folio ſimilis, ut ait Euſtath. Δίαν quoque appellatam eſſe tradunt Diodorus Sic. lib. 4. Bibl. pag. 264. & ex Callimacho Schol. Apollonii, ad lib. 4. Argon. v. 426. Hæc Dia eſt, de qua Ovidius, lib. 8. Metam. v. 174. Strongylen oppidum in Naxo falſo credit Solinus, loc. cit. Nam ipſa Naxos Strongyle eſt.

16. *A vinearum.*] Vel quod hoſpita fuerit Libero Patri, ut ait Solinus.

17. *Siciliam.*] Quod pari cum majore Sicilia fertilitate ſit: vel, ut Agathemerus ait lib. 1. Geogr. cap. 5. quod inter Cycladas magnitudine præcipua.

18. *Sporadas.*] Σποράδες Dicæarcho, pag. 181. aliiſque: ita dictæ quod ſparſim jaceant, ac veluti temere diſſipatæ.

19. *Helene, Phacuſa, Nicaſia, &c.*] Ἑλένη, Φακοῦσα, Νικασία, Σχινοῦσα. Vide Notas & Emend. num. LXXXIV. Helene nunc *Pira.* Nicaſia *Rachia*: Phacuſa *Fecuſſa* eſt, Marco Boſchini.

20. *Schinuſſa.*] Cui eſt a lentiſco nomen. Σχινοῦσα Heſychio, νῆσός ἐστι Φωκίδος. Hodieque *Schinuſa* dicitur, & Naxo ad Boream adjacet.

21. *Pholegandros.*] Stephanus: Φολέγανδρος, νῆσος τῶν Σποράδων, ἀπὸ Φολεγάνδρου τοῦ Μίνωος, &c. Hæc Stephanus ex Strabone, lib. 10. pag. 484. Ptolemæo, lib. 3. cap. 15. eſt Φιλόκανδρος. Heſychio, Φλέγανδρος. Hodie *Policandro*, ad ortum Melo, Sicinoque oppoſita.

22. *Icaros.*] Straboni & Ptolemæo Ἰκαρία: unde nunc *Nicaria* dicitur, factitia voce ex duabus ἐν Ἰκαρίᾳ. Eadem Μακρὶς, & Δολιχὴ, a longitudine: eadem a piſcium copia Ἰχθυόεσσα Stephano, Heraclidi, lib. de Politiis Ἰχθυοῦσσα appellatur. Μακρὶς rurſum Schol. Ariſtoph. in Nub. pag. 135. Ἰχθυόεσσα & Euſtathio, pag. 306. Utroque nomine ab Agathemero, lib. 1. Geogr. cap. 5. agnominatur.

23. *Tantumdem.*] Hoc eſt, XVII. M. P. Circuitus vero, Strabone teſte, lib. 14. pag. 639. ſtadia trecenta complectitur, hoc eſt, XXXVII. M. D. P.

24. *Cum oppidis.*] Unde Scylaci vocatur Ἴκαρος δίπολις. pag. 22. Horum alterum Οἰνόη Athenæo, lib. 1. pag. 30.

25. *Solſtitiali Deli.*] Abeſt Icarus ab ea Deli parte, quæ ad exortum ſolſtitialem vergit. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXV.

26. *Ab ea Geræſtum.*] Ab Icaro ſcilicet, Geræſtum Eubœæ promontorium inſulam Andrum reſpiciens, CXII. M. D. paſſ. medio inter Andrum & Geneſtum freto, quod non ultra decem millia paſſ. ſe porrigit, comprehenſo.

Acervatim ergo ponentur reliquæ. [1] Scyros: [2] Ios a Naxo viginti quatuor mill. paſſ. Homeri ſepulcro veneranda, longitudinis viginti quinque mill. [3] ante Phœnice appellata. [4] Odia, Letandros, [5] Gyaros cum oppido, circuitu duodecim mill. paſſuum. Abeſt ab Andro ſexaginta duobus mill. paſſ. [6] Ab ea Syrnos octoginta mill. paſſuum. [7] Cynæthus: [8] Telos unguento nobilis, a Callimacho [9] Agathuſſa appellata. [10] Donuſa, [11] Patmos circuitu triginta mill. paſſ. [12] Coraſiæ, [13] Lebinthus, Leros, Cinara, [14] Sicinus, quæ antea [15] Oenoë: Hieracia quæ Onus: [16] Caſus, quæ Aſtrabe: [17] Cimolus quæ Echinuſſa, [18] Melos cum oppido, quam Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, [19] Heraclides Siphnum, & Acyton. [20] Hæc inſularum rotundiſſima eſt. [21] Poſt Machia: [22] Hypere, quondam Patage; ut alii, Platage, nunc Amorgos: [23] Polyægos, [24] Phyle, [25] Thera, cum primum emerſit, Calliſte dicta. Ex ea avulſa poſtea [26] Theraſia: atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera: & in noſtro ævo Thia juxta eamdem Hieram nata. Diſtat Ios a Thera viginti quinque mill. paſſ.

[27] Sequuntur Lea, Aſcania, Anaphe, [28] Hippuris. [29] Aſtypalæa liberæ civitatis, circuitu LXXXVIII. mill. paſſuum: abeſt a Cadiſto Cretæ CXXV. mill. [30] Ab ea Platea ſexaginta mill. Unde Camina triginta octo mill. Azibintha, Laniſe, Tragia, Pharmacuſa, Techedia, Chalcia: [31] Calydna, in qua oppidum Coos: [32] Calymna, a qua Carpathum, quæ nomen Carpathio mari dedit, XXV. mill. paſſuum. Inde Rhodum Africo vento quinquaginta M. paſſ. A Carpatho Caſon VII. M. A Caſo Samonium Cretæ promontorium XXX. mill. In Euripo autem Euboïco, primo fere introitu, [33] Petaliæ quatuor inſulæ, & in exi-

NOTÆ.

1. *Scyros.*] Hodie *S. Georgio di Scyro.* Σκύρος olim, Neoptolemi Achillis F. natalibus clara. Vide Notas & Emend. num. LXXXVI.

2. *Ios.*] Hanc Cycladibus Stephanus adjudicat: hodie *Nio*, ex gemina voce ἐν Ἴῳ. Homeri manibus illuſtrata. Scylax, pag. 21. Ἴος· ἐν ταύτῃ Ὅμηρος τέθαπται. Strabo ſimiliter, lib. 10. pag. 484. & oraculum vetus apud Stephan.

3. *Ante Phœnice.*] Quod ea palmifera ſit, Φοινίκη Stephano.

4. *Odia, Letrandos.*] MSS. *Odia, Olentrandos:* quæ mihi nomina alibi nuſquam audita.

5. *Gyaros.*] Γύαρος Straboni, lib. 10. pag. 485. Huc Romani noxios ablegabant. Juvenal. Satyra 1. v. 73.

Aude aliquid brevibus Gyaris, & carcere dignum.

Et Satyra 10. v. 170.

Vt Gyari clauſus ſcopulis, parvaque Seripho.

Holſtenius nunc putat eſſe *Caloïro* vel *Caloïera:* Verius alii *Ioura*, inter Andrum & Ceam inſulam. Apud Philoſtr. lib. 7. de vita Apoll. cap. 8. pag. 341. Τύαρα, pro Γύαρα.

6. *Ab ea Syrnos.*] Vide Notas & Emend. num. cit.

7. *Cynæthus.*] Quo nomine Delon ipſam olim nuncupatam diximus, ſect. 22.

8. *Telos.*] Τῆλος, Stephano, ἀπὸ τοῦ τήλεως, a feni Græci copia, quod in τηλίνου μύρου compoſitione partes præcipuas obtinet, ut dicemus lib. 13. ſect. 2. Hod.e *Piſcopia.*

9. *Agathuſſa.*] Stephano quoque, Τῆλος, quam inter Cycladas reponit, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀγάθουσα. Et Heſychio, apud quem Δῆλος pro Τῆλος legitur.

10. *Donuſa.*] Ita libri omnes. Melæ, lib. 2. cap. 7. *Donyſſa.* Stephano, Δονουσία, & a Dionyſio Διονυσία. Viridi marmore nobilis: unde *viridem Donuſam* appellat Virgilius. Ut Gyaros, reorum olim exſilio infamis. Vide Tacitum, lib. 4. Annal. pag. 108.

11. *Patmos.*] Straboni, lib. 10. pag. 488. Πάτμος. Hodie *Palmoſa.*

12. *Coraſiæ.*] Straboni, loc. cit. Κορασίαι, ab Icaria verſus occaſum paulum disjunctæ. Scopuli ſunt, quos hodie *Dragoniſi* vocant, teſte Marco Boſchini.

13. *Lebinthos, &c.*] Λέβινθος, Straboni, lib. 10. pag. 487. Ovid. lib. 8. Metam. v. 222.

Dextra Lebinthos erat, fecundaque melle Calymne.

Hodie *Levita*, mox Leros eidem Straboni, pag. 488. Λέρος. Κίναρα Athenæo memoratur, lib. 2. pag. 71.

14. *Sicinus, &c.*] Juxta Pholegandrum, auctore Strabone, lib. 10. pag. 484. apud quem Σίκηνος, pro Σίκινος perperam appellatur. Nunc *Sicino.* De ea Solon apud Laërt.

Εἴην δὴ τότ' ἐγὼ Φολεγάνδριος, ἢ Σικινίτης, &c.

15. *Oenoë.*] Οἰνόη Stephano, & Etymologici auctori, quia conſita vitibus eſt, διὰ τὸ εἶναι ἀμπελόφυτον. Item Scholiaſtæ Apollonii, ad lib. 1. Argon. v. 623.

16. *Caſus.*] Stephanus, inter Cycladas: Κάσος, μία τῶν Κυκλάδων· ἐκαλεῖτο δὲ Ἄμφη, καὶ Ἀστράβη. Nunc *Caſſo*, auctore M. Boſchini. Diverſa ab altera, quæ Achne cognominatur, lib. 5. ſect. 36.

17. *Cimolus.*] Κίμωλος Straboni, lib. 10. pag. 484. Incolis hodieque *Kimolo:* Venetis *Argentiera:* non *Sicandro*, ut vulgo Geographi putant.

18. *Melos.*] Μῆλος Straboni, loc. cit. A Melo duce Phœnicum nomen accepiſſe Feſtus exiſtimat: alii a rotunditate mali. A Bybliis Phœnicibus Βύβλον appellatam eſſe auctor eſt etiam Stephanus: & Ζεφυρίαν. Eadem Μίμαλις & Μέμβλις Heſychio nominatur, pag. 630. & 642. Pro *Byblida*, MSS. *Memblida.* In Gaza Regia nummus eſt ex ære mediocri, habens ΜΗΛΙΩΝ in corona laurea.

19. *Heraclides Siphnum.*] MSS. *Siphin:* quos libenter ſequimur: ne Siphnum inter Cycladas ſupra citatam, cum Melo confundat eadem nomenclatura. Ab altero nomine ejuſdem inſulæ, Græcis ſcriptoribus, Theophani & Cedreno, de funere Anaſtaſii Auguſti, eſt marmor Ἀκυζανόν.

20. *Hæc inſularum.*] Solinus, cap. XI. pag. 31.

21. *Poſt Machia.*] In MSS. *Buporthmachia*, R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ.

22. *Hypere, &c.*] Hæc varia videntur eſſe inſulæ Amorgi nomina. Ἄμοργος Straboni, lib. 10. pag. 487. inter Sporadas. Nunc *Morgo.* Quondam & Παγκάλη vocitata, Stephano teſte.

23. *Polyægos.*] A Mela quoque agnoſcitur, lib. 2. cap. 7. In Theſauro Goltzii nummus exſtat, cum epigraphe ΠΟΛΥΑΙΓΙΩΝ. Nunc eſt *Polegaſa*, juxta Diam, quam *Standiam* eſſe diximus.

24. *Phyle.*] In MSS. *Saphyle*, vel *Aphile.*

25. *Thera.*] Heſych. pag. 486. Καλλίστη ἡ Θήρα τὸ πρότερον. Contra Scholiaſtes Apollonii, ad lib. 4. Argon. v. 1763. vetuſtius Calliſtæ nomen eſſe exiſtimat: ἤλλαξε τὸ ὄνομα ἡ Καλλίστη νῆσος, καὶ ὠνομάσθη Θήρα. Cui & Herodotus concinit, lib. 4. Melpom. pag. 271. & Pauſan. lib. 3. Lacon. pag. 159. Forte quæ aliis ſcriptoribus Θήρα, eadem Plinio *Philethera* dicitur. Hodie *Santerini*, ſive *Santorin.*

26. *Theraſia.*] Θηρασία Ptolemæo, lib. 3. cap. 15. Nunc quoque *Tireſia.* De Hiera, lib. 2. ſect. 89. Hodie *Cammeni*, ut ab iis accepimus, qui ea loca nuper contemplati ſunt. Thia vero ignobilis eſt ſine nomine ſcopulus.

27. *Sequuntur Lea, &c.*] Λεία, nunc *Piana*, & *Pianoſa.* Ἀνάφη, πλησίον Θήρας, inquit Steph. (de qua jam diximus, lib. 2. ſect. 89.) hodie *Namfio*, ad exortum ſolſtitialem Theræ, ſive *Santerini.* Aſcania, quantum conjicere licet, Anaphæ ad ortum objecta, *Giera.*

28. *Hippuris.*] Ἱππουρίς νῆσος πλησίον Θήρας, inquit Scholiaſtes Apoll. ad lib. 4. Argon. v. 1712. Vide Notas & Emend. num. LXXXVII.

29. *Aſtypalæa liberæ civitatis.*] Sic idem ſect. 19. Corcyram eſſe liberæ civitatis dixit, hoc eſt, civibus conſtare qui ſuis libere, non alienis legibus vivant. Ἀστυπάλαια Straboni, lib. 10. pag. 488. Hodie *Stampalia.*

30. *Ab ea Platea, &c.*] Hæ fere deinceps ab aliis ſcriptoribus prætermiſſæ. Χαλκίας tamen meminit Strabo, loc. cit. Τραγαίας inter Cycladas, quo nomine etiam Sporadas comprehendit, Stephanus: apud quem & Φαρμακοῦσσα ſupra Miletum inſula legitur, ubi a prædonibus captum Cæſarem Dictatorem narrat Suetonius, in Julio, cap. 4. Illam vero priorem, Τραγίαν vocat Plutarchus in Pericle, pag. 166.

31. *Calydna, &c.*] Καλύδνα. Vide Notas & Emend. num. LXXXVIII.

32. *Calymna, &c.*] E Calydnis ſeu Calymnis inſulis una, commune ceteris nomen peculiari ſibi jure vindicans. Hæc fecunda eſt melle Calymne, ut Ovidius cecinit, lib. 8. Metam. verſ. 222.

33. *Petaliæ.*] Traxere nomen ii ſcopuli, inſulæve, ex op-

tu [1] Atalante. Cyclades, & Sporades, ab oriente litoribus Icariis Aſiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, a ſeptemtrione Ægæo mari, a meridie Cretico & Carpathio incluſæ, [2] per DCC. M. in longitudinem, & per CC. in latitudinem jacent.

[3] Pagaſicus ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynethum, & [4] Scyrum ſupradictam; ſed Cycladum & Sporadum extimam: Gerontiam, [5] Scandilam: [6] Thermæus, Irrheſiam, [7] Solimniam, Eudemiam, [8] Neam, quæ Minervæ ſacra eſt. Athos ante ſe quatuor: Peparethum cum oppido, quondam [9] Evœnum dictam, novem mill. paſſuum: [10] Sciathum, XV. mill. [11] Imbrum cum oppido LXXXVIII. millibus paſſuum. Eadem abeſt a Maſtuſia Cherroneſi, XXV. mill. paſſ. Ipſa circuitu LXXII. mill. paſſ. perfunditur amne Iliſſo. Ab ea [12] Lemnos viginti duo mill. quæ ab Atho [13] LXXXVII. mill. paſſuum. Circuitu patet [14] CXII. M. D. paſſ. [15] Oppida habet, Hephæſtiam, & Myrinam, [16] in cujus forum ſolſtitio Athos ejaculatur umbram. Ab ea Thaſſos libera quinque mill. paſſuum, [17] olim Aëria, vel Æthria dicta. [18] Inde Abdera continentis, XXII. mill. paſſuum. Athos ſexaginta duo mill. [19] Tantumdem inſula Samothrace, quæ libera; [20] ante Hebrum, ab Imbro triginta duo mill. a Lemno viginti duo M. D. a Thraciæ ora triginta octo mill. circuitu triginta duo mill. attollitur monte [21] Saoce decem mill. paſſuum altitudinis, vel importuoſiſſima omnium. Callimachus eam antiquo nomine [22] Dardaniam vocat. Inter Cherroneſum & Samothracen, utrimque fere quindecim mill. [23] Haloneſos: ultra Gethone, [24] Lamponia, [25] Alopeconneſus, haud procul a Cœlo, Cherroneſi portu, & quædam ignobiles. Deſertis quoque reddantur [26] in hoc ſinu, quarum modo inveniri potuere nomina: [27] Deſticos, Larnos, Cyſſiros, Carbruſa, Calathuſa, Scylla, Draconon, Arconeſus, Diethuſa, Scapos, Capheris, Meſate, Æantion, Pateronneſos, Pateria, Calathe, Neriphus, Polendos.

XXIV. [28] Quartus e magnis Europæ ſinus ab Helleſponto incipiens, Mæotidis oſtio finitur. Sed totius Ponti forma breviter amplectenda eſt, ut facilius partes noſcantur. Vaſtum mare præjacens Aſiæ, & ab Europa porrecto Cherroneſi litore expulſum, anguſto meatu irrumpit in terras, ſeptem ſtadiorum, [29] ut dictum eſt, intervallo Europam aufe-

NOTÆ.

pido in continenti Eubœæ oppoſito, contra Sunium promontorium: Πεζαλία Straboni dicitur, lib. 10. pag. 444.

1. *Atalante.*] Hodie *Talanta.* De ea egimus lib. 2. ſect. 90.

2. *Per DCC. M.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXIX.

3. *Pagaſicus ſinus.*] De quo ſect. 15. Mela, lib. 2. cap. 7. pag. 43. *Pagaſæus ſinus Scyron proſpicit: Cicynethum amplectitur.* Et Scylax, pag. 24. ἐν δὲ τῷ Παγασητικῷ κόλπῳ ἐστὶ νῆσος Κικύνηθος, καὶ πόλις. De Eutychia, nihil dum comperi. MSS. *Euthiam* habent, Εὐθεῖαν.

4. *Scyrum ſupradictam.*] Hac ipſa ſect. his verbis, *Scyros, Ios,* &c. eademque Cycladum ac Sporadum poſtrema verſus ſeptemtrionem, noviſſimaque eſt: ceteræ deinceps extra eum ordinem ac nomen illud cenſentur. De Gerontia ceteri ſcriptores ſilent.

5. *Scandilam.*] Ita Mela, lib. 2. cap. 7. pag. 43. Hodie *Scandole.*

6. *Thermæus.*] Sinus ſcilicet, ut ſupra Pagaſicus. Θερμαῖος κόλπος Stephano. De Thermæo egimus ſect. 17. Vide Notas & Emend. num. XC.

7. *Solimniam, Eudemiam.*] Mallet Hermolaüs Ἐλύμνιον & Εὐδείπνην, quæ inſularum nomina apud Stephanum exſtant: ſed ſunt illæ alterius longe ſitus ac loci, non hujus in quo verſamur.

8. *Neam.*] Νέαι numero multitudinis, inſula Stephano dicitur haud procul Lemno, νῆσος πλησίον Λήμνου. Meminit & Antoninus Liberalis inſularum Lemnicæ ditionis, quæ Neæ vocantur.

9. *Evœnum.*] Εὔοινον, vino fertilem. Heraclides, de Polit. Πεπάρηθος ..... Αὕτη ἡ νῆσος εὔοινός ἐστι, καὶ εὔδενδρος, &c. Ovidius & ab olivæ fertilitate commendat, lib. 7. Metam.

Nitidæque ferax Peparethos olivæ.

Hodie *Piperi.*

10. *Sciathum.*) Scymnus Chius, eodem ordine, pag. 24. Κεῖνται δὲ καὶ νησίδες, Σκῦρος, Πεπάρηθος, Σκύαθος, ſcribe Σκίαθος, cum Strabone, lib. 9. pag. 436. Schol. Apoll. ad lib. 1. Argon, v. 583. Σκίαθος νῆσος τῆς Θεσσαλίας, ἐγγὺς Εὐβοίας.

11. *Imbrum.*] Ἴμβρος Straboni, lib. 10. pag. 457. Hodie *Lembro.*

12. *Lemnos.*] Λῆμνος, hodie *Stalimene*, voce conflata ex iis tribus, εἰς τὴν Λῆμνον.

13. *LXXXVII.*] Solinus, cap. XI. pag. 31. *Athos a Lemno ſex & LXXX. millibus paſſuum ſeparatur.*

14. *CXII. M. paſſ.*] Ita reſcripſimus ex MSS. omnium fide, pro XXII. Eſt enim ampla & populoſa.

15. *Oppida habet, &c.*] Ἡφαιστία, ac Μύρινα Stephano, & Ptolemæo, lib. 3. cap. 13.

16. *In cujus forum.*] Solinus, loc. cit. Quo pertinet & illud Sophoclis, quod refert Scholiaſtes Theocriti, Idyll. 6. v. 76.

Ἄθως σκιάζει νῶτα Λημνίας ἀλός.

17. *Olim Aëria.*] Stephanus: ὅτι δὲ καὶ Ἀερία ἡ Θάσος δῆλον, idque ex vetere oraculo confirmat:

Νήσῳ ἐν Ἠερίῃ κτίζειν εὐδείελον ἄστυ.

Ἀερία ... Θάσον τε τὴν νῆσον οὕτως ἐκάλουν. Hodie *Thaſo.* In nummis antiquis, ΘΑΣΙΩΝ.

18. *Inde Abdera.*] Abeſt, inquit, Thaſſos ab Abderis, quod eſt in continente, ſeu litore oppoſito oppidum, XXII. M. P. Ab Atho monte LXII. De Abderis diximus ſect. 18.

19. *Tantumdem.*] A Thaſſo abeſt LXII. M. P. Σαμοθρᾴκη, nunc *Samandrachi.* Σαμοθρᾴκη porro inſulam ſacram Græce ſonare ſcribit Diodor. Sic. lib. 3. Bibl. pag. 189. & lib. 5. pag. 322.

20. *Ante Hebrum.*] Thraciæ amnem, de quo ſect. 18.

21. *Saoce.*] Σαώκη. Vide Notas & Emend. num. CX. *Monte Nettuno.*

22. *Dardaniam.*] Δαρδανία quoque Stephano dicitur, & Straboni, in Epit. lib. 7. pag. 331. a Dardano Iaſonis fratre: Pauſaniæ denique, lib. 7. Achaic. pag. 403.

23. *Haloneſos.*] Ἁλόννησος Harpocrationi exigua dicitur Ægæi maris inſula. Alia eſt Strabonis Ἁλόννησος, lib. 9. pag. 436.

24. *Lamponia.*] Λαμπώνεια, quo nomine urbem in Troade Stephanus agnoſcit.

25. *Alopeconneſus.*] Ἀλωπεκόννησος Stephano. Meminit & Livius lib. 31. pag. 372. In Melane ſinu, hoc eſt, eodem quo a Plinio ſtatuitur ſitu, a Pomponio quoque collocatur, lib. 2. cap. 2. De portu Cœlo diximus ſect. 18.

26. *In hoc ſinu.*] Hoc eſt, in tertio Europæ ſinu, qui Ionium mare Ægæumque complectitur.

27. *Deſticos, &c.*] Forte, *Diſtichos. Larnos,* in MSS. *Sarnos:* forte Κάρνος, quæ Stephano eſt Acarnaniæ inſula. Pro *Ciſſiros,* an *Ciſſeros?* ut ea vox inſulam pumicoſam ſignificet. Καλάθουσα cognominem habet urbem in Ponto, cujus eſt apud Stephanum mentio: Δράκανον, oppidum in inſula Icaria, apud Strabonem, lib. 14. pag. 639. Arconeſus, ſive Arctoneſus, quæ vox urſorum inſulam ſonat, cognominem alteram in Aſia contra Halicarnaſſum, de qua lib. 5. ſect. 36. Æantion, Αἰάντειον ab Ajace nomen habet. Μεσάτη, a ſitu, quoniam inter alias media: &c. *Pateronneſus,* haud dubie Πατέρων νῆσος.

28. *Quartus.*] Solinus, cap. 12. pag. 31. & Martianus, lib. 6. cap. de quarto ſinu Europæ, pag. 213. iiſdem uterque verbis.

29. *Vt dictum eſt.*] Sect. 18.

rens Aſiæ. Primas anguſtias [1] Helleſpontum vocant. [2] Hac Xerxes Perſarum rex [3] conſtrato in navibus ponte, duxit exercitum. [4] Porrigitur inde tenuis Euripus LXXXVI. mill. paſſ. ſpatio ad Priapum urbem Aſiæ, [5] qua Magnus Alexander tranſſcendit. Inde exſpatiatur æquor, rurſuſque in arctum coit: laxitas [6] Propontis appellatur: anguſtiæ, Thracius [7] Boſphorus, latitudine [8] D. paſſuum, qua Darius pater Xerxis copias ponte tranſvexit. Tota ab Helleſponto longitudo [9] CCXXXIX. M. paſſ. [10] Dein vaſtum mare, Pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longe refugientes occupat terras, magnoque litorum flexu, retro curvatus in cornua, ab his utrimque porrigitur, ut ſit plane [11] arcus Scythici forma. Medio flexu jungitur oſtio Mæotii lacus. [12] Cimmerius Boſphorus id os vocatur, MM. D. paſſ. latitudine.

[13] At inter duos Boſphoros Thracium & Cimmerium directo curſu, ut auctor eſt Polybius, D. M. paſſ. interſunt. Circuitu vero totius Ponti [14] vicies ſemel centena quinquaginta M. ut auctor eſt Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. Artemidorus vicies novies centena XIX. M. facit: [15] Agrippa XXIV. ſexaginta mill. [16] Mucianus, XXIV. XXV. mill. Simili modo de Europæ latere, [17] menſuram alii quatuordecies centena LXXVIII. M. D. determinavere: alii undecies centena ſeptuaginta duo millia: M. Varro ad hunc modum metitur. Ab oſtio Ponti Apolloniam [18] CLXXXVII. M. D. paſſ. Calatin tantumdem. Ad oſtium Iſtri CXXV. Ad Boryſthenem CCL. [19] Cherroneſum Heracleotarum oppidum CCCLXXV. M. paſſ. Ad Panticapæum, quod aliqui [20] Boſphorum vocant, extremum in Europæ ora, CCXII. M. D. quæ ſumma efficit XIII. XXXVII. M. D. Agrippa a Byzantio ad flumen Iſtrum, DLX. Inde Panticapæum DCXXXV. Lacus ipſe Mæotis, Tanaïn amnem [21] ex Riphæis montibus defluentem accipiens, noviſſimum inter Europam Aſiamque finem, [22] XIV. VI. M. circuitu patere traditur. [23] Ab aliis XI. XXV. M. [24] Ab oſtio ejus, ad Tanaïs oſtium directo curſu CCCLXXXV. M. paſſ. eſſe conſtat. Accolæ ſinus, in mentione Thraciæ [25] dicti ſunt Iſtropolim uſque. Inde oſtia Iſtri.

Ortus hic in Germaniæ jugis montis [26] Abnobæ, ex adverſo [27] Raurici Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac per innumeras lapſus gentes Danubii nomine, immenſo aquarum auctu, & unde primum Illyricum alluit, [28] Iſter appellatus, ſexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum navigabili, in Pontum vaſtis [29] ſex fluminibus evolvitur. Primum oſtium Peuces: mox [30] ipſa Peuce inſula, a qua proximus alveus ap-

NOTÆ.

1. *Helleſpontum.*] *Le deſtroit de Gallipoli.*

2. *Hac Xerxes.*] Herod. lib. 7. Polym. pag. 397. num. 36. & ſeq. Solinus & Capella, locis cit.

3. *Conſtrato in navibus ponte.*] Sic etiam MSS. non ut Pintianus excogitavit, *conſtrato navibus Ponte.*

4. *Porrigitur.*] Solinus, loc. cit. & Martianus.

5. *Qua Magnus.*] Arrianus, lib. 1. de Exped. Alex. pag. 32.

6. *Propontis.*] *Mer de Marmora.*

7. *Boſphorus.*] *Le Détroit de Conſtantinople, ou le Canal de la Mer Noire.*

8. *D. paſſuum.*] Agathemerus, lib. 1. Geogr. c. 3. Boſphori Thracii fretum, qua Darius ſubitario ponte confecto, tranſmiſit exercitum, DCCL. paſſ. ſeu ſtadiorum ſex eſſe ait: *ὁ δὲ Θράκιος Βόσπορος, τὰ στενά, ὅπῃ Δαρεῖος ἔζευξεν ἐπὶ Σκύθας τὴν σχεδίαν, σταδίων ϛ΄.* De hac Darii expeditione adverſus Scythas, Herodotum vide, lib. 4. Melpom. pag. 253. n. 88. Polyb. lib. 4. pag. 432.

9. *CCXXXIX. M. paſſ.*] Ita libri omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. atque ipſe etiam Martianus, loc. cit.

10. *Dein vaſtum.*] Sic etiam Mela, lib. 1. cap. 19. pag. 22. *Hic jam ſe ſe ingens Pontus aperit . . . . olim ex colentium ſævo admodum ingenio Axenus,* (hoc eſt, inhoſpitalis) *poſt commercio aliarum gentium mollitis aliquantum moribus dictus Euxinus.*

11. *Arcus Scythici.*] Sic Strabo, lib. 2. pag. 125. Agathemerus, lib. 2. Geogr. cap. 14. aliique. Sic arcus Scythici effigiem Pontus exhibet, ut latus Auſtrale, a Calchedone ad Phaſin uſque, nervum repræſentet: boreale, geminum cornu, geminumque flexum, quem duo illius maris ſinus efficiunt: prorſus ut Scythici arcus forma fuerit, cujuſmodi litteræ majuſculæ Græcorum Σῖγμα eſſe notiſſimum eſt. Nam etſi vetuſtam ejus litteræ formam olim fuiſſe conſtat, qualis eſt C Latinorum: vetuſtiorem tamen alteram eſſe, tum ex Athenæo liquet, Sigma veterum affirmante ſimile eſſe arcui Scythico: tum ex antiquo Schin Chananæorum, W. unde Græcorum *Sigma* prodiiſſe dicitur. Hanc noſtram interpretationem, ſi tibi, lector, ſatis eſt otii, hauſtam intelliges, tum ex Agathemero, loc. cit. tum ex Mela, lib. 1. cap. 19. tum vero maxime ex Dionyſio Perieg. v. 158. & ſeq.

12. *Cimmerius.*] *Le Détroit de Caffa.* Hæc quoque Martianus, lib. 6. pag. 213. Strabo pariter, lib. 7. pag. 310. vicenûm circiter ſtadiorum freti hujus anguſtias eſſe ait, quæ ſunt MM. D. paſſ. Polybius tamen circiter tricenûm, lib. 4. pag. 427. hoc eſt, III. M. DCCL. paſſ.

13. *At inter duos.*] Martianus, loc. cit.

14. *Vicies ſemel, &c.*] Martianus, loc. cit.

15. *Agrippa XXIV.*] Hoc eſt, vicies & quater centena, & ſexaginta mill. paſſ.

16. *Mucianus XXIV. XXV.*] Ita MSS. non XXVIII. LXV. ut libri vulgati mendoſe habent.

17. *Menſuram.*] Ponti Euxini, eo latere quo Europam alluit.

18. *CLXXVII. M. D. Paſſ.*] Vide Notas & Emendationes, num. XCII.

19. *Cherroneſum.*] De eo oppido dicemus ſect. 26.

20. *Boſphorum.*] Principem Boſporianorum civitatem, *μητρόπολιν τῶν Βοσπορανῶν* appellat Strabo, lib. 7. pag. 309.

21. *Ex Riphæis.*] Mela, lib. 1. cap. 19. pag. 24.

22. *XIV. VI. M. circuitu.*] Hoc eſt, quater & decies centena, ac ſex paſſuum millia curſu, quem in circuitum fere agit, complectitur.

23. *Ab aliis XI. XXV.*] Hoc eſt, undecies centena, XXV. millia. Strabo, lib. 7. pag. 310. Mæotidis ambitum ait complecti millia ſtadiorum octo: hoc eſt, decies centena millia paſſ.

24. *Ab oſtio ejus.*] Mæotidis paludis.

25. *Dicti ſunt.*] Sect. 18.

26. *Abnobæ.*] Tacit. lib. de morib. Germ. pag. 123. *Danubius molli & clementer edito montis Abnobæ jugo effuſus*, &c. Vide Notas & Emend. num. XCIII.

27. *Raurici.*] Vel Rauraci: quo etiam modo Maſſiliam, & Maſſaliam dicimus. Agemus de eo oppido, ſect. 31. Inde Rauraci montes, apud Ammian. lib. 22. pag. 217. *Amnis vero Danubius*, inquit, *oriens prope Rauracos montes, confines limitibus Rhæticis per latiorem orbem protentus, ac ſexaginta navigabiles pæne recipiens fluvios, ſeptem oſtiis per Scythicum Ponti latus erumpit in mare.* Solinus, cap. 13. pag. 33. *Iſter Germanicis jugis oritur, effuſus monte qui Rauracos Galliæ adſpectat.*

28. *Iſter appellatus.*] Agathemerus, l. 2. Geogr. c. 4. Vindobonam uſque, hoc eſt, Auſtriæ Viennam, Danubium appellari ait: *μέχρις Οὐινδοβώνης πόλεως Δανούβιον καλοῦσιν*, &c.

29. *Sex fluminibus.*] Quinque, ſi Dionyſio Periegetæ credimus, v. 301. & Feſto Avieno, v. 441. Mela, lib. 2. cap. 7. pag. 42. *Sex ſunt inſulæ inter Iſtri oſtia.* Septem igitur oſtia neceſſe eſt eſſe, quot nimirum Ammianus agnovit. Et idem Mela, lib. 2. cap. 1. totidem Iſtro, quot Nilo, aſſignat ora.

30. *Ipſa Peuce.*] Omnium notiſſima & maxima, inquit Mela, loc. cit. Inde nomen ei, quod multas *πεύκας* arbores ferat,

pellatus, XIX. millia paſſ. magna palude ſorbetur. Ex eodem alveo & ſuper Iſtropolim lacus gignitur LXIII. M. paſſ. ambitu: [1] Halmyrin vocant. Secundum oſtium [2] Naracuſtoma appellatur. Tertium [3] Calonſtoma, juxta inſulam Sarmaticam. Quartum Pſeudoſtomon, [4] & in inſula [5] Conopon diabaſis: poſtea [6] Boreoſtoma & Spireoſtoma. [7] Singula autem ora tanta ſunt, ut prodatur in quadraginta millia paſſuum longitudinis vinci mare, [8] dulcemque intelligi hauſtum.

XXV. [9] Ab eo in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes: variæ tamen litori appoſita tenuere: alias Getæ, [10] Daci Romanis dicti: alias Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorumque [11] Hamaxobii, aut Aorſi: alias Scythæ degeneres & a ſervis orti, aut Troglodytæ: mox Alani, & Rhoxalani. [12] Superiora autem inter Danubium & [13] Hercynium ſaltum, uſque ad Pannonica hiberna [14] Carnunti, Germanorumque ibi confinium, campos, & plana [15] Iazyges Sarmatæ: [16] montes vero & ſaltus pulſi ab his Daci [17] ad Pathiſſum amnem. A [18] Maro, ſive Duria eſt, [19] a Suevis [20] regnoque Vanniano dirimens eos, [21] adverſa Baſternæ tenent, [22] aliique inde Germani. Agrippa totum eum tractum ab Iſtro ad Oceanum [23] bis ad decies centena mill. paſſ. in longitudinem, [24] quatuor millibus & quadringentis in latitudinem, ad flumen Viſtulam a deſertis Sarmatiæ, prodidit. Scytha-

NOTÆ.

Magnitudo par Rhodo. Ita auctor Peripli Ponti Euxini, pag. XI. Stephano quoque nota, Πεύκη νῆσος ἐν τῷ Ἴστρῳ.

1. *Halmyrin.*] Ἅλμυριν Græci ſalſuginem vocant. Auctor eſt Philoſtorgius, lib. 10. cap. 6. Eunomium Arianæ factionis anteſignanum, Halmyrida in exſilium pulſum eſſe, eumque Myſiæ locum ad Iſtrum fuiſſe, quod ait etiam Nicephorus, lib. 12. Eccleſ. hiſt. cap. 29. Aut ab oppido lacum, aut a lacu potius oppidum id nomen eſſe ſortitum apparet. In Notitia Hieroclis, Prov. Scythiæ, Ἅλμυρις, pag. 21.

2. *Naracuſtoma.*] Sic Ammianus, lib. 22. pag. 218. Apollonius Rhod. lib. 4. Argon. v. 312. duo Iſtri oſtia referens, alterum Καλὸν ςόμα, alterum, inquit, καλέουσι Νάρηκος, ubi Scholiaſtes legiſſe videtur, καλέουσιν Ἄρηκος. At Ναράκου ςόμα dicitur, ab auctore Peripli Ponti Euxini. Forte rectius *Narcuſtoma*, hoc eſt, os pigrum ac ſtupidum, ob quamdam paludis immobilitatem.

3. *Calonſtoma.*] Καλὸν ςόμα Ptolemæo, lib. 3. cap. 10. & Ammiano, loc. cit. qui Pſeudoſtoma ambo agnoſcunt cum Solino, cap. 13. pag. 33. Nos ex MSS. *Pſeudoſtomon* ſcripſimus.

4. *Et in inſula.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. &c. Vulgati perperam, *Et inſula.*

5. *Conopon Diabaſis.*] Κωνώπων διάβασις, hoc eſt, culicum tranſitus ab ea inſula certo anni tempore fieri conſuetus, ad paludis Mæoticæ locum, ut quidem auguror, Κωνώπιον inde appellatum, cujus Stephanus meminit: ubi lupi a piſcatoribus alimenta ſumentes, captos cuſtodire piſces traduntur. Hujus vero inſulæ, in qua verſamur, mutilum nomen poëtica licentia Lucanus expreſſit, lib. 3. v. 200.

Et Barbara Cone,
Sarmaticas ubi perdit aquas, ſparſamque profundo
Multifidi Peucen unum caput alluit Iſtri.

6. *Boreoſtoma.*] Boreonſtoma & Stenoſtoma habet Ammianus loc. cit. Βόρειον ςόμα, hoc eſt, boreale, & Ψιλὸν ςόμα, hoc eſt, tenue, Ptolemæus, lib. 3. cap. 10. & auctor Peripli Ponti Euxini. MSS. tamen *Spireonſtoma*, forte pro *Spiræonſtoma*, cujuſmodi & Σπίραιον ἄκρον in Saronico ſinu a Plinio ſuperius vidimus ſect. 9. Ptolemæoque appellari.

7. *Singula autem.* Solinus iiſdem verbis, cap. 13. pag. 33.

8. *Dulcemque.*] Idque ex dulci hauſtu aquæ intelligi.

9. *Ab eo in plenum.*] Ab oſtiis Danubii planitiem omnem verſus occaſum late diffuſam, utroque amnis latere Scythæ tenuerunt. Loca tamen ripæ proxima variæ ſubinde Scytharum gentes, primum Getæ, quos Romani Dacos appellant: hos pepulere deinde Sarmatæ, &c. Vide Dionyſ. Perieg. v. 302.

10. *Daci.*] Vide Notas & Emend. num. XCIV.

11. *Hamaxobii.*] Δακοὶ, Ἀμαξόβιοι, Ἄορσοι, Ἀλαυνοὶ, Σκύθαι, Ῥωξολανοὶ, ſupra Danubium a Ptolemæo recte collocantur, lib. 3. cap. 5. ubi nunc Beſſarabia eſt, Moldavia, Valachia, & pars regionis ejus, quam Tranſſylvaniam vocant Τρωγλοδύται vero cap. 10. ſub oſtio Peuce, ubi Iſtropolis civitas eſt, latere amnis auſtrali, quæ nunc Bulgariæ pars eſt maxime orientalis. Κροβύζους Τρωγλοδύτας appellat Strabo, lib. 7. pag. 318.

12. *Superiora autem.*] Ubi nunc Tranſſylvania eſt, & Hungariæ pars, ſupra latus Danubii boreale.

13. *Hercynium.*] *Hercynia ſilva*, inquit Mela, lib. 3. cap. 3. *dierum ſexaginta iter occupans.* Nunc multis locis exciſa, ubi Germaniæ urbes multæ & pagi ſunt.

14. *Carnunti.*] Subintellige hiberna ibi conſtituta de more a Romanis, munimento adverſus Quados oppoſita. Oppidum nunc Carnuntum eſt, contra Danubii & Mari confluentem, vulgo *Haimbourg*, paucis ultra Viennam, quæ in Auſtria eſt, millibus paſſuum. De Carnunto Pannoniæ, Livius lib. 43. & vetus inſcriptio apud Gruterum, pag. 1032. Ortelius cum Carnuto Galliarum oppido confundit.

15. *Iazyges Sarmatæ.*] Sunt ea ſic conjunctim legenda: Ἰάζυγες Σαρμάται Straboni, lib. 7. pag. 306. & Tacito, lib. 12. Annal. pag. 180. a quo & Iazyges, *Vagi per campos* appellantur. Hos ad Tibiſcum amnem pertinere ſimiliter Ptolemæus docet, lib. 3. cap. 7. ubi Ἰάζυγας Μετανάςας vocat, & Agathemerus, lib. 2. Geogr. cap. 4. qui Dacis confines ait fuiſſe.

16. *Montes vero.*] Ea montium juga intelligit, quæ Hungari *Crapak* vocant: quo Daci e campis pulſi ab Iazygibus profugere. Καρπάτης ὄρος dicitur Ptolemæo, lib. 3. cap. 7. & 8. Daci, ut mox Plinius addit, *a Sarmatis ad Pathiſſum amnem pulſi*, regionem eam Daciam cognominavere; quam poſtea Trajanus Imp. Romano adjecit imperio, ut nummi ejus teſtantur innumeri; præſertim qui ſunt inſcripti, DACIA CAPTA, VICTORIA DACICA, DACIA AVGVSTI PROVINCIA. In his autem plane ſingularis eſt ejuſdem Imp. Trajani nummus, ex auro, qui depictus eſt inter Arſchotanos, Tab. 36. num. 3. cui ſimilem alterum ex ære minimo commemorat Patinus in Indice, pag. 10. & D. de Peireſc in collectione MS. p. 223. cum hac epigraphe: IMP CAES NERVA TRAIAN AVG GERM capite laureato. In averſa parte Deæ effigies eſt, pileo Dacico tecta, quæ lauri ramum dextra oſtentat. Inſcriptio: DARDANICI: ubi Dardanicos neſcio quos quærunt imperiti: cum reipſa non ibi *Dardanici* ſint, ſed ſententiæ unius eximiæ, priores dumtaxat litteræ: hujus nimirum:

D AR D
Daciam a Romanis deficientem
A N I C I
adjunxit nuper Imperio Cæſar Imperator.

Hoc illud ipſum eſt quod gemina illa in nummis ejuſdem Trajani inſcriptione proditur, DACIA CAPTA, & DACIA AVGVSTI PROVINCIA. Cum *Imperium* dicitur, Romanum intelligitur, ac propterea *Romani* præmittuntur, ob Romam Imperii caput. Sic in nummo ſcribitur, qui Galbæ & Vitellii principatu percuſſus eſt, ROMAE ET IMPERIO.

17. *Ad Pathiſſum.*] Parthiſcum vocat Ammianus, lib. 17. pag. 108. Τίβισκον Ptolemæus, lib. 3. cap. 7. nunc *Teiſſa*, & *le Tibiſc.*

18. *A Maro.*] Marum quoque Tacitus vocat, lib. 2. Annal. pag. 62. Μάρισον Strabo, lib. 7. pag. 404. quem per Getas ait in Danubium labi. Hodie *Mark*, *Maros*, & *Morava*, unde Moraviæ nomen.

19. *A Suevis.*] Non a gente tota Suevorum, ſed ab iis qui Druſi juſſu atque imperio, *Danubium ultra, inter flumina Marum & Cuſum locati ſunt, dato rege Vannio, gentis Quadorum*, inquit Tacitus loc. cit. Vide Notas & Emend. num. XCV.

20. *Regnoque Vanniano.*] Ubi nunc Moravia eſt.

21. *Adverſa.*] Partem montium ſupradictorum Auſtro obverſam, regionemque inde ad Danubium Auſtrumque recedentem, a Maro amne ad Tibiſcum: nunc Hungaria ſuperior appellatur: *la haute Hongrie*: incolæ quondam Baſternæ, ſive Baſtarnæ, Βαςέρναι, Ptolemæo, lib. 3. cap. 5. & Stephano: Livio quoque, lib. 40. pag. 541.

22. *Aliique inde.*] Citra Moraviam, verſus occaſum.

23. *Bis ad decies.*] Ita libri omnes. Martianus, lib. 6. pag. 214. *Bis decies*: quod pro duodecies potius quam pro vicies acceperim.

24. *Quatuor millibus.*] Vide Notas & Emend. num. XCVI.

rum nomen uſquequaque tranſit in Sarmatas atque Germanos. Nec aliis priſca illa duravit appellatio, quam qui extremi gentium harum ignoti prope ceteris mortalibus degunt.

XXVI. Verum [1] ab Iſtro oppida, Cremniſcos, Æpolium: montes Macrocremnii; clarus [2] amnis Tyra, oppido nomen imponens, ubi antea Ophiuſa dicebatur. In eodem inſulam ſpatioſam incolunt [3] Tyragetæ. Abeſt a Pſeudoſtomo Iſtri oſtio [4] centum triginta millibus paſſuum. Mox [5] Axiacæ cognomines flumini, ultra quos [6] Crobyzi: flumen Rhode, ſinus [7] Sagaricus, portus [8] Ordeſus. Et a Tyra centum viginti millibus paſſuum flumen [9] Boryſthenes, lacuſque & gens eodem nomine, [10] & oppidum a mari recedens [11] XV. millibus paſſuum: [12] Olbiopolis & Miletopolis, antiquis nominibus. Rurſus in litore portus Achæorum. [13] Inſula Achillis, tumulo ejus viri clara. Et [14] ab ea CXXV. millibus paſſuum peninſula, [15] ad formam gladii in tranſverſum porrecta, exercitatione ejuſdem cognominata Dromos Achilleos: cujus longitudinem [16] octoginta millium paſſuum tradit Agrippa. Totum eum tractum [17] Tauri Scythæ, & Siraci tenent. [18] Inde ſilveſtris regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominavit: [19] Enæcadloæ vocantur incolæ. Ultra [20] Panticapes amnis, qui Nomadas & Georgos diſterminat: Mox [21] Aceſinus. Quidam Panticapen confluere [22] infra Olbiam cum Boryſthene tradunt: diligentiores Hypanin: tanto errore eorum, qui illum in Aſiæ parte prodidere.

[23] Mare ſubit vaſto receſſu, donec quinque millium paſſuum intervallo abſit a Mæotide, vaſta ambiens ſpatia, multaſque gentes. Sinus Carcinites appellatur, flumen [24] Pacyris. Oppida: [25] Naubarum, Carcine: A tergo [26] lacus Buges foſſa emiſſus in mare. Ipſe Buges a Coreto, Mæotis lacus ſinu, petroſo diſcluditur dorſo. [27] Recipit amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin, ex diverſo venientes tractu. Nam Gerrhus [28] Baſilidas, & Nomadas ſeparat. Hypanis per Nomadas & Hylæos fluit manu facto alveo in Bugen, naturali in Coretum. Regio, [29] Scythia Sendica nominatur.

NOTÆ.

1. *Ab Iſtro.*] Verſus Mæotium lacum litus Euxini Ponti legentibus. De Æpolio, nihil compertum. Κρημνίσκων meminit Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 9. Κρῆμνοι πόλις eſt Ptolemæo, lib. 3. cap. 5. Ab eo oppido montibus Macrocremniis nomen inditum.

2. *Amnis Tyra.*] Mela, lib. 2. cap. 1. *Axiacas*, inquit, *ab Iſtricis Tyras ſeparat: ſurgit in Neuris: qua exit, ſui nominis oppidum attingit.* Stephanus: Τύρας, πόλις καὶ ποταμὸς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ... ἐκαλεῖτο δ' Ὀφίουσα. Scylaci quoque, pag. 28. in Scythia, Ὀφίουσα πόλις. Ovidius, lib. 4. de Ponto, Eleg. 10. v. 50.

Et nullo tardior amne Tyras.

Hodie *Nieſter.*

3. *Tyragetæ.*] Ex Tyra fluvio & Getis inſulæ hujus incolis efficto nomine. Τυρρηγέται Straboni, lib. 7. pag. 306. Inſulæ hodie nomen eſt *Tandra.*

4. *Centum triginta.*] Strabo, lib. 7. pag. 305. octingentorum tantum ſtadiorum intervallum id eſſe ait, hoc eſt, CXII. M. D. paſſ.

5. *Axiacæ.*] Mela, loc. cit. *Axiaces* amnis *proximus inter Callipidas Axiacaſque deſcendit.* Ἀξιάκης ποταμὸς Ptolem. lib. 3. cap. 10. Hodie *Bog.*

6. *Crobyzi.*] Κρόβυζοι Stephano, ſupra Iſtrum ad boream.

7. *Sagaricus.*] A Sagari fluvio influente, cujus cum Hypani infra citato Ovidius meminit, lib. 4. de Ponto, Ἄγαρος ποταμὸς Ptolemæo, lib. 3. cap. 5. idem, opinor, qui Plinio fluvius Rhode nuncupatur.

8. *Ordeſus.*] Ὀρδησσός Ptolemæo, lib. 3. cap. 5. ſupra Axiacen fluvium.

9. *Boryſthenes.*] Martianus, lib. 6. cap. de quarto ſinu Europæ, pag. 214. Hodie *Nieper.*

10. *Et oppidum.*] Olim Ὀλβία appellatum, a Mileſiis conditum, unde & Miletopolis nomen, mox & Boryſthenis ab amne præterfluente. Ita Strabo, lib. 7. pag. 306. Ptolemæo, loc. cit. Μητρόπολις eadem mendoſe, pro Μιλητόπολις.

11. *XV. millibus paſſ.*] Ita libri omnes. At Strabo, loc. cit. ſtadiis ducentis, hoc eſt, XXV. mill. paſſ.

12. *Olbiopolis, &c.*] Hæc priſca Boryſthenis oppidi nomina, Ὀλβία, ut diximus, Straboni, & Auctori Peripli Ponti Euxini, pag. 8.

13. *Inſula Achillis, &c.*] Martianus, loc. cit. Eadem Leuce appellata, ut dicetur ſect. ſeq. Scylax, pag. 28. νῆσος ἐρήμη, ᾗ ὄνομα Λευκὴ, ἱερὰ τοῦ Ἀχιλλέως. Et Ptolemæus meminit lib. 3. cap. 10. Mela, lib. 2. cap. 7. *Leuce Boryſthenis oſtio objecta, parva admodum, & quia Achilles ibi ſitus eſt, Achillea cognomine.* Hodie *Ficoniſi*, ut plerique aiunt.

14. *Et ab ea CXXV.*] Ita libri omnes, ante Dalecampium, qui CXXXV. edidit.

15. *Ad formam gladii.*] Eleganter, ut ſolet, Mela, lib. 2. cap. 1. *Terra tunc longe diſtenta excedens, tenui radice litori adnectitur. Poſt ſpatioſa modice, paulatim ſe ipſa faſtigat, & quaſi in mucronem longa colligens latera, facie poſiti enſis allecta eſt. Achilles infeſta claſſe mare Ponticum ingreſſus, ibi ludicro certamine celebraſſe victoriam, & cum ab armis quies erat, ſe ac ſuos curſus exercitaviſſe memoratur. Ideo dicta eſt* δρόμος Ἀχίλλειος.

16. *Octoginta mill.*] Tzetzes in Lycophr. pag. 41. & Strabo, lib. 7. pag. 307. ſtadiorum mille, hoc eſt, CXXV. M. P. Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 7. ſtadiorum mille ac ducentorum, hoc eſt, CL. M. P.

17. *Tauri Scythæ, & Siraci tenent.*] Hoc eſt, Scytharum populi, qui Tauri vocantur, & Siraci. Ταῦροι, & Σιρακοί. Vide Notas & Emend. num. XCVII. Nunc Beſſarabi, & Tartari minores vocantur, Podoliæ & Ukraniæ confines, quarum partem aliquam Siraci quondam tenuere.

18. *Inde ſilveſtris.*] Mela, loc. cit. *Silvæ deinde ſunt, quas maximas hæ terræ ferunt: & Panticapes Nomadas Georgoſque diſterminans.* Hylææ regionis meminit Herod. lib. 4. Melpom. pag. 231. n. 18. & auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 2. ultra Boryſthenem, verſus orientem:

Πρὸς ἀνατολὰς ἐκβάντι τὸν Βορυσθένην,
Τοὺς λεγομένην Ὕλαιαν οἰκοῦντας Σκύθας.

19. *Enæcadloæ.*] Hæc vero gens eſt alibi nuſquam reperta. Quid ſi legas *Inde Hylæi*? nam de Hylæis mox iterum.

20. *Panticapes.*] Παντικάπης Herodoto, loc. cit. a quo hæc Mela, & Plinius. Scythæ Nomades ſeu vagi, a Georgis, hoc eſt, aratoribus eo amne diſterminantur. Utrique communi minorum Tartarorum appellatione cenſentur.

21. *Aceſinus.*] Valerius Flaccus, Aceſinum quoque: l. 6. Argon. verſ. 69. Priſcianus in Perieg. p. 372. Aldeſcum vocat.

22. *Infra Olbiam.*] Sive Olbiopolim, hoc eſt, Boryſthenitarum oppidum, de quo paulo ante diximus. Herodotum ſugillat, qui lib. 4. Melpom. num. 53. & 54. Panticapen & Hypanin influere in Boryſthenem prodidit.

23. *Mare ſubit.*] Euxini Ponti ſinus, qui Carcinites mox appellatur. Καρκινίτης κόλπος, Straboni, lib. 7. pag. 308. ad mille porrectus ſtadia, hoc eſt, ad CXXV. M. P. Hodie *Golfe de Negropoli.*

24. *Pacyris.*] Herod. loc. cit. pag. 240. num. 47. Ὑπάκυρις. Ptolemæo, lib. 3. cap. 5. ab oppido quod præterlabitur, Καρκινίτης.

25. *Naubarum, &c.*] MSS. *Navarum*, Ptolemæo, loc. cit. Ναύβαρον, & Καρκινία, πόλεις. Carcina hodie nomen retinet, ſitum mutavit.

26. *Lacus Buges.*] Βύκη λίμνη Ptolemæo, lib. 3. cap. 5. nec ſemel Pomponio Melæ. *Buces.* Flacco, lib. 6. Argon. *Byce.*

27. *Recipit.*] Nempe Buges lacus. Mela, lib. 2. cap. 1. *Duo flumina, Gerrhos & Hypacaris, uno oſtio effluentia: verum diverſis fontibus, & aliunde delapſi. Nam Gerrhos inter Baſilidas & Nomadas: Hypacaris per Nomadas evolvitur.* Unde liquet amnem eum qui Plinio nunc Hypanis dicitur, & a ſuperiore Hypani diverſum eſſe, qui non alio, quam quo Boryſthenes oſtio in Pontum influit, & Hypacarim Melæ eſſe. Alter Γέρρος Stephano.

28. *Baſilidas.*] Qui Βασίλειοι Σαυρομάται, Appiano in Mithrid. pag. 217. & Straboni, lib. 7. pag. 306. Hæc Plinius tum a Mela, tum ab Herod. loc. cit.

29. *Scythia Sendica.*] Quod Sindi, Sindoneſve, gens Scy-

Sed a Carcinite [1] Taurica incipit, quondam mari circumfuſa & ipſa, quaqua nunc jacent campi. Deinde vaſtis attollitur jugis. Triginta ſunt eorum populi. Ex iis mediterranei [2] XXIV. [3] Sex oppida: Orgocyni, Characeni, Lagyrani, Tractari, Archilachitæ, Caliordi. [4] Jugum ipſum Scythotauri tenent. Clauduntur ab occidente [5] Cherroneſo, ab ortu Scythis [6] Satarchis. In ora a Carcinite oppida: [7] Taphræ, in ipſis anguſtiis peninſulæ: mox [8] Heraclea Cherroneſos, libertate [9] a Romanis donatum. Megarice vocabatur antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, cuſtoditis Græciæ moribus, quinque millia paſſ. ambiente muro. Inde [10] Parthenium promontorium, Taurorum civitas, [11] Placia. [12] Symbolon portus. Promontorium [13] Criumetopon, adverſum Carambi Aſiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens CLXX. M. paſſ. intervallo, quæ maxime ratio [14] Scythici arcus formam efficit. Ab eo [15] Taurorum portus multi, & lacus. Oppidum [16] Theodoſia a Criumetopo CXXV. M. P. [17] A Cherroneſo CXLV. M. paſſ. Ultra fuere oppida: [18] Cytæ, Zephyrium, [19] Acræ, [20] Nymphæum, [21] Dia. Reſtat longe validiſſimum in ipſo Boſphori introitu, Panticapæum [22] Mileſiorum, a Theodoſia [23] LXXXVII. M. paſſ. a Cimmerio vero oppido trans fretum ſito [24] MM. D. (ut diximus) paſſ. Hæc ibi latitudo Aſiam ab Europa ſeparat, eaque ipſa pedibus plerumque pervia glaciato freto. [25] Boſphori Cimmerii latitudo XII. M. D. paſſ. Oppida habet, [26] Hermiſium, Myrmecium: intus inſulam Alopecen. Per Mæotin autem ab extremo Iſthmo, qui locus Taphræ vocatur, ad os Boſphori CCLX. M. paſſuum longitudo colligitur.

A Taphris [27] per continentem introrſus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri apud quos Boryſthenes, [28] Geloni, Thuſſagetæ, Budini, Baſilidæ, & cæruleo capillo Agathyrſi. [29] Super eos Nomades: dein Anthropophagi. A Buge ſuper Mæotin Sauromatæ, [30] & Eſſedones. At per oram Tanaïm uſque Mæotæ, a quibus lacus nomen accepit: ultimique a tergo eorum Arimaſpi. Mox [31] Riphæi montes, & aſſiduo nivis caſu

NOTÆ.

thica, illam tenuere. Nam Pomponio, lib. 1. cap. ult. *Sindones*, iidem Σινδοὶ, regio Σινδικὴ Straboni, lib. XI. pag. 492.

1. *Taurica.*] Aliis Taurica, Pontica aliis, aliis Scythica Cherſoneſus dicta, Incolæ Ταῦροι Straboni, lib. 7. pag. 308. & mox ipſi Plinio. Et ipſa hodie Tartariæ minoris pars eſt, *l'Iſle de Caffa*, a primario oppido, quod Theodoſiam veteres dixere.

2. *XXIV.*] MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. XXVII.

3. *Sex oppida.*] Vide Notas & Emend. num. XCVIII.

4. *Jugum ipſum.*] Montes, qui in Taurica Cherſoneſo eminent.

5. *Cherroneſo.*] Oppido Heracleotarum, de quo mox.

6. *Satarchis.*] Quorum oppidum in Taurica Cherſoneſo mediterraneum Σατάρχη, apud Ptolem. lib. 3. cap. 6. incolæ Pomponio Satarchæ dicti. De his Solinus, cap. 15. pag. 35. *Satarchæ uſu auri argentique damnato, in æternum ſe a publica avaritia vindicarunt.* Hi ſunt quos Plinius, lib. 6. ſect. 7. Satarcheos vocat.

7. *Taphræ.*] Mela, lib. 3. cap. 1. *Quod inter paludem* Mæotin, *& ſinum* Carciniten *eſt, Taphræ nominatur.* Ptolemæo, loc. cit. Τάφρος. Hodie *Precops*, ſeu *Przecop.*

8. *Heraclea Cherroneſos.*] Sunt enim iſta conjunctim legenda: unde ſuperius ſect. 24. dicitur Cherroneſus Heracleotarum oppidum. Strabo, lib. 7. pag. 308. πόλις Ἡρακλεωτῶν καλουμένη Χερρόνησος. Mela, loc. cit. *Oppidum adjacet Cherſoneſus, a Diana, ſi creditur, conditum, & Nymphæo ſpecu, quod in arce ei ſacratum eſt, maxime illuſtre.*

9. *A Romanis.*] Cum debellato Mithridate tota regio in Romanorum poteſtatem venit.

10. *Parthenium.*] In Taurica Cherſoneſo, *ſinus portuoſus*, inquit Mela, lib. 2. cap. 1. *& ideo* Καλὸς λιμὴν *appellatus, promontoriis duobus includitur: Alterum* Κριοῦ μέτωπον *vocant, Carambico quod in Aſia diximus par & adverſum: Parthenion vocant.* Unde manifeſtum eſt Καλὸν λιμένα eumdem eſſe, qui mox Symbolon portus appellatur. Et Παρθενίου ἄκρου meminit Ptolemæus, lib. 3. cap. 6. Hodie *Roſaphar.*

11. *Placia.*] Ita libri omnes. Sed ipſum eſt Strabonis Παλάκιον in Cherroneſo, lib. 7. pag. 312.

12. *Symbolon.*] Συμβόλων λιμὴν, Ptolemæo, loc. cit. Συμβόλου λιμὴν, auctori Peripli Ponti Euxini, pag. 6. Nunc *Sibula.*

13. *Criumetopon.*] Κριοῦ μέτωπον, hoc eſt, Frons arietis: hodie *Famar.* De Carambi dicemus, lib. 6. ſect. 2.

14. *Scythici arcus.*] De eo egimus, ſect. 2.

15. *Taurorum portus.*] Tauricæ ora maritima a Symbolorum portu, mille fere ſtadiis, hoc eſt, CXXV. M. P. ad Theodoſiam uſque porrecta, ut auctor eſt Strabo, lib. 7. pag. 309.

16. *Theodoſia.*] Θευδοσία, Ταυρικὴ πόλις, Stephano, & Scylaci, pag. 28 Hodie *Caffa.* MSS. quoque *Theudoſia.*

17. *A Cherroneſo.*] Oppido Heracleotarum, de quo ſupra.

18. *Cytæ, &c.*] Κύταιον, Ptolemæo, lib. 3. c. 6. in oppidis Cherſoneſi Tauricæ mediterraneis: Κύδαια Scylaci, pag. 28. pro Κυταία. Κύτας πόλιν vocat auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 4.

19. *Acræ.*] Ἄκρα κώμιον, exiguus Panticapæorum vicus, apud Strabon. lib. XI. pag. 494. In Notitia Eccleſ. Hieroclis. pag. 21. Prov. Scythiæ, Ἄκραι. Stephano Ἄκραι Σκυθίας.

20. *Nymphæum,*] Νυμφαῖον, πόλις Ταυρικὴ, inter Panticapæum & Theodoſiam, Stephano ex Strabone. Meminit & Scylax, pag. 28. & Harpocr. & ipſe Ptolem. loc. cit.

21. *Dia.*] Longius Δίαν Stephanus ablegat, cum urbem Scythiæ ait eſſe circa Phaſin: Σκυθίας, περὶ τῷ φάσιδι.

22. *Mileſiorum.*] Hoc eſt, a Mileſiis Ioniæ conditum, Παντικάπαιον .... κτίσμα δ' ἐστὶ Μιλησίων, inquit Strabo, lib. 7. pag. 310.

23. *LXXXVII. M. paſſ.*] Vide Notas & Emendationes, num. XCIX.

24. *MM. D. ut diximus.*] Sect. nimirum 24. ubi Cimmerium Boſphorum MM. D. paſſ. latitudine eſſe dixit.

25. *Boſphori Cimmerii.*] Non id modo freti nomen eſt, ut viſum eſt Pintiano, ſed Cherroneſi minoris, in ipſa Taurica Cherroneſo poſitæ, ad ripam Cimmerii freti, Europæ latere, quo in tractu Panticapæum & Myrmecium oppida collocantur a Ptolemæo, lib. 3. cap. 6. Quamobrem non hunc modo tractum univerſum, ſed & Panticapæum ipſum ab aliquibus Boſphorum vocari ſuperius animadverſum a Plinio eſt.

26. *Hermiſium, &c.*] Mela, lib. 2. cap. 1. *In Boſphorum vergentia Cimmerica oppida, Myrmecion, Panticapæum, Theodoſia, Hermiſium.* Stephano, Μυρμήκιον πολίχνιον τῆς Ταυρικῆς. Denique Ἀλωπεκίαν inſulam contra Tanaïs oſtia collocat Ptolomæus, lib. 3. cap. 5.

27. *Per continentem.*] Ubi nunc UKrania eſt, Polonici regni pars ea quæ maxime vergit in exortum Solis: ibi olim Auchetæ, Αὐχάται Herodoto, lib. 4. Melpom. pag. 226. n. 6. citra Boryſthenem: Νευροὶ quoque, quorum regio Νευρὶς appellata, latere amnis ejus occidentali, pag. 241. n. 51. quæ nunc pars maxime orientalis Lithuaniæ eſt.

28. *Geloni.*] Γελωνοὶ, quos Pictos Virgilius appellavit, nunc Lithuani ſunt. Θυσσαγέται, Βουδινοὶ, Βασίλειοι, eam quæ nunc Moſcovia dicitur, tenuerunt, qua Boryſthenis orientale latus contingit: Ἀγάθυρσοι Mæotidis paludis flexum ambiunt, inquit Mela, lib. 2. cap. 1. Hos tamen longius ſubmovere Plinius videtur. Unde nomen Baſilidæ traxerint, diſces ab Herod. lib. 4. Melpom. n. 20.

29. *Super eos.*] Ubi nunc Lithuaniæ pars borealis: ibi Νομάδες & Ἀνθρωποφάγοι, quos Ἀνδροφάγους vocat auctor. Peripli Ponti Euxini, pag. 3. & Herod. lib. 4. Melpom. n. 18. pag. 231.

30. *Et Eſſedones.*] Moſcovitici meridionales. Ἰσσηδόνες Stephano dicti. Ἀριμασποὶ, ἔθνος Ὑπερβορέων, Hyperboreorum gens, tota in Moſcoviam borealem ableganda.

31. *Riphæi.*] *Ultra quos jacet ora, quæ ſpectat Oceanum* Septemtrionalem, inquit Mela in fine libri 1. & initio libri 2. Totidem verbis a Plinio ea tranſcripſere Solinus, cap. 15. pag. 35. & Capella, lib. 6. cap. de quarto Europæ ſinu, pag. 214.

pinnarum ſimilitudine, [1] Pterophoros appellata regio: pars mundi damnata a rerum natura, & denſa merſa caligine: neque in alio quam rigoris opere, gelidiſque Aquilonis conceptaculis.

[2] Pone eos montes, ultraque Aquilonem, gens felix (ſi credimus) quos Hyperboreos appellavere, annoſo degit ævo, fabuloſis celebrata miraculis. Ibi creduntur eſſe cardines mundi, extremique ſiderum ambitus, ſemeſtri luce, & una die [3] Solis averſi: [4] non, ut imperiti dixere, ab æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno ſolſtitio oriuntur iis Soles, brumaque ſemel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens. [5] Domus iis nemora, lucique, & deorum cultus viritim gregatimque, diſcordia ignota & ægritudo omnis. Mors nonniſi ſatietate vitæ, epulatis [6] delibutoque ſenio luxu, ex quadam rupe in mare ſalientibus. Hoc genus ſepulturæ beatiſſimum. [7] Quidam eos in prima parte Aſiæ litorum poſuere, non in Europa, [8] quia ſunt ibi ſimili conſuetudine, & ſitu, Attacorum nomine. [9] Alii medios fecere eos inter utrumque Solem, [10] Antipodum occaſum exorientemque noſtrum: quod fieri nullo modo poteſt, tam vaſto mari interveniente. [11] Qui non alibi quam in ſemeſtri luce conſtituêre eos, ſerere matutinis, meridie metere, occidente Sole fetus arborum decerpere, noctibus in ſpecus condi tradiderunt. [12] Nec libet dubitare de gente ea, cum tot auctores prodant frugum primitias ſolitos Delon mittere Apollini, quem præcipue colunt. Virgines ferebant eas, hoſpitiis gentium per annos aliquot venerabiles: donec [13] violata fide, in proximis accolarum finibus deponere ſacra ea inſtituêre, hique ad conterminos deferre, atque ita Delon uſque. Mox & hoc ipſum exolevit. [14] Sarmatiæ, Scythiæ, Tauricæ, omniſque a Boryſthene amne tractus longitudo DCCCCLXXX. M. latitudo [15] DCCXVII. M. a M. Agrippa tradita eſt. Ego incertam in hac terrarum parte menſuram arbitror.

XXVII. Verum inſtituto ordine, reliqua hujus ſinus dicantur, & maria quidem ejus [16] nuncupavimus. * Helleſpontus inſulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M. D. paſſ. ab Europa, XIV. M. ab oſtio, [17] Cyaneæ, ab aliis Symplegades appellatæ, traditæque fabulis inter ſe concurriſſe: quoniam parvo diſcretæ intervallo, ex adverſo intrantibus geminæ cernebantur, paulumque deflexa acie, coëuntium ſpeciem præbebant. Citra Iſtrum, [18] Apolloniatarum una, LXXX. M. a Boſphoro Thracio, [19] ex qua M. Lu-

* CAP. XIII.

NOTÆ.

1. *Pterophoros.*] Πτεροφόρος, quaſi pennarum ferax, ſeu nivis pennarum inſtar decidentis. Hinc fabulæ data occaſio, quam refert Ovidius, lib. 15. Metam. v. 356.

Eſſe viros fama eſt in Hyperborea Pallene,
Qui ſoleant levibus velari corpora plumis,
Cum Tritoniacam novies ſubiere paludem.

2. *Pone eos montes.*] Hæc a Plinio Solinus exſcripſit, cap. 16. pag. 36. Plinius ex Hecatæo, ut ipſe innuit, lib. 6. ſect. 20. Hecatæus ex Ariſtea Proconneſio, ut Herodotus docet, lib. 4. Melpom. pag. 229. n. 13. qui ab iſto conficta omnia arbitratur, licentia poëtica.

3. *Solis averſi.*] Semeſtri illa luce, inquit, illa tantummodo continua conſtituitur, efficiturque dies: Sole, dum occidit, per exiguum temporis ſpatium averſo, ſive abdito: nihil ut tenebrarum inter occaſum exortumque Solis ſenis illis menſibus intercedat. Auctor libri de menſura orbis terræ: *Trigeſimus nunc annus eſt, a quo nunciaverunt mihi Clerici, qui a Kal. Februarii uſque Kal. Auguſti, in illa inſula* (Thule) *manſerunt: quod non ſolum in æſtivo ſolſtitio, ſed in diebus circa illud in veſpertina hora occidens ſol abſcondit ſe quaſi trans parvulum tumulum: ita ut nihil tenebrarum in minimo ſpatio ipſo fiat: ſed quidquid homo operari voluerit, vel pedunculos de camiſia abſtrahere, tamquam in præſentia Solis poteſt: Et ſi in altitudine montium ejus fuiſſent, forſitan numquam Sol abſconderetur ab illis. In medio illius minimi temporis medium noctis fit in medio orbis terræ. Et idcirco mentientes falluntur, qui circum eam concretum fore mare ſcripſerunt: & qui a vernali æquinoctio uſque ad autumnale continuum diem ſine nocte, atque ab autumnali verſa vice uſque ad vernale æquinoctium, aſſiduam quidem noctem,* &c. Averſum pariter una luce Solem Solinus dixit, loc. citato: nec viſus tamen quid diceret intellexiſſe.

4. *Non ut imperiti.*] Tamen certiſſima ſphæræ probatione conſtat, non ſolſtitio illic Soles oriri, brumaque ſemel occidere: ſed ab æquinoctio verno ad autumnale, ſemeſtrem illam lucem, utique ſi ſemeſtris eſt, adeſſe. Peritiſſime certe de iis gentibus Mela, lib. 3. c. 5. p. 53. *In Aſiatico litore,* inquit, *Hyperborei ſuper Aquilonem Riphæoſque montes, ſub ipſo ſiderum cardine jacent, ubi Sol non quotidie ut nobis, ſed primum verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit: & ideo ſex menſibus dies, & totidem aliis nox uſque continua eſt. Terra anguſta, aprica, per ſe fertilis, &c.* Vide Notas & Emend. num. C.

5. *Domus iis, &c.*] Mela lib. 3. cap. 5. A Plinio Solinus, cap. 16. pag. 36. & 37.

6. *Delibutoque ſenio.*] MSS. omnes: editi, *delibutiſque ſenibus:* Mela id tantum, loc. cit. *hilares, redimiti ſertis.* Solinus, *epulati delibutique.*

7. *Quidam.*] Sic Mela Pomponius, loc. cit.

8. *Quia ſunt ibi.*] Ita recte vet. Dalec. cod. & Pariſ. cum Pintiano. Ratio, inquit Plinius, cur quidam Hyperboreos in prima parte Aſiæ litorum poſuerint, ea eſt, quoniam Attacori ibi degentes, ſimilem vivendi moriendique conſuetudinem, cum haud abſimili quoque ſitu, teneant. De Attacoris dicemus, lib. 6. ſect. 20.

9. *Alii medios.*] Solinus, cap. 16. pag. 36.

10. *Antipodum.*] Unde a nobis Sol occidens pergit ad Antipodas.

11. *Qui non alibi.*] Jocus eſt: ſerunt matutinis, cum primo menſe unicæ diei illius ſemeſtris id agunt: metunt meridie, cum exacto jam tertio: occidente Sole, decerpunt fetus, cum ſexto.

12. *Nec libet.*] Mela hæc quoque, lib. 3. cap. 5. Ex Plinio Solinus accepit, cap. 16. pag. 37. Omnes ex Herodoto, in Melpomene, ſeu libro IV. pag. 235. De cultu Apollinis apud Hyperboreos, Diod. lib. 2. Bibl. pag. 130.

13. *Violata fide.*] Solini paraphraſis: *Quoniam hæ virgines perfidia hoſpitum non illibatæ reveniſſent.*

14. *Sarmatiæ, &c.*] Martianus iiſdem fere verbis, lib. 6. cap. de quarto Europæ ſinu, pag. 214.

15. *DCCXVII.*] Martianus, *ſeptingenta decem:* lege ex Plinio, *ſeptingenta & ſeptemdecim.*

16. *Nuncupavimus.*] Maria ante, inquit, ea indicavimus, quæ hoc ſinu comprehenduntur: nunc inſulas per ſingula ſparſas perſequemur.

17. *Cyaneæ.*] Κυανέαι, Diodoro, lib. 5. Bibl. pag. 322. & Straboni, lib. 7. pag. 319. A colore ſic appellatas auctor eſt Schol. Apoll. ad lib. 2. Argon. Eædem συμπληγάδες & συνδρομάδες πέτραι, a concurſu appellatæ: unde a Juvenali *Concurrentia ſaxa.* De ea fabula vide Apollodorum, lib. 1. de Diis, pag. 61. & auctorem Peripli Ponti Euxini, pag. 15. & Melam, lib. 2. cap. 7.

18. *Apolloniatarum una.*] In Ponto, inquit, infra Danubii oſtia, inſula eſt Apolloniatarum dicta, quoniam in ea urbs ipſa Apollonia eſt, ut docet Strabo, loc. cit. Hæc illa eſt Apollonia, de qua egimus, ſect. 18.

19. *Ex qua M. Lucullus.*] Solinus, cap. 19. pag. 38. ac Plinius ipſe, lib. 34. ſect. 18. Apollo Capitolinus dictus eſt, quoniam in Capitolio dedicatus a Lucullo. P. Victor, in deſcript. Romæ, regione octava: *Apollo tranſlatus ex Apollonia a Lucullo, triginta cubitûm.*

cullus Capitolinum Apollinem advexit. Inter oſtia Iſtri quæ eſſent, [1] diximus. Ante Boryſthenem Achillea eſt [2] ſupra dicta, eadem Leuce, [3] & Macaron appellata. Hanc temporum horum demonſtratio a Boryſthene CXL. M. ponit, a Tyra CXX. M. a Peuce inſula quinquaginta M. [4] Cingitur circiter decem M. paſſuum. Reliquæ in Carcinite ſinu, Cephalonneſos, [5] Rhoſphoduſa, Macra. [6] Non eſt omittenda multorum opinio, priuſquam digrediamur a Ponto, qui [7] maria omnia interiora illo capite naſci, non Gaditano freto, exiſtimavere, haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper e Ponto profluens, [8] numquam reciprocetur.

[9] Exeundum deinde eſt, ut extera Europæ dicantur, tranſgreſſiſque Riphæos montes, litus oceani ſeptemtrionalis in læva, donec perveniatur Gades, legendum. Inſulæ complures ſine nominibus eo ſitu traduntur. Ex quibus ante Scythiam, [10] quæ appellatur Raunonia, unam abeſſe diei curſu, in quam veris tempore fluctibus electrum ejiciatur, Timæus prodidit. Reliqua litora incerta ſignata fama. [11] Septemtrionalis Oceanus: [12] Amalchium eum Hecatæus appellat, a [13] Paropamiſo amne, qua Scythiam alluit, quod nomen ejus gentis lingua ſignificat congelatum. Philemon Morimaruſam [14] a Cimbris vocari, hoc eſt, mortuum mare, uſque ad promontorium Rubeas: ultra deinde [15] Cronium. [16] Xenophon Lampſacenus, a litore Scytharum [17] tridui navigatione, inſulam eſſe immenſæ magnitudinis, Baltiam tradit. Eamdem Pytheas Baſiliam nominat. [18] Feruntur & Oonæ, in quibus ovis avium & avenis incolæ vivant. [19] Aliæ, in quibus equinis pedibus homines naſcantur, Hippopodes appellati: [20] Faneſiorum aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipſorum aures tota contegant.

[21] Incipit deinde clarior aperiri fama ab gente Ingævonum, quæ eſt prima inde Germaniæ. [22] Sevo mons ibi immenſus, nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum uſque promontorium efficit ſinum, [23] qui Codanus vocatur, refertus inſulis: quarum clariſſima [24] Scandinavia eſt, incompertæ magnitudinis, portionem tantum ejus, quod ſit notum, [25] Hillevionum gente quingentis incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec eſt minor opinione [26] Eningia. Quidam hæc habitari ad Vi-

NOTÆ.

1. *Diximus.*] Sect. 24.

2. *Supra dicta.*] Sect. 26.

3. *Et Macaron.*] Μακάρων, hoc eſt, Beatorum: quod fama eſſet Achillis ibi heroumque animas vagari per montium cava: quamobrem & Ἡρώων quoque νῆσος appellata. Ita Euſtathius ad Dionyſii Perieg. v. 545.

4. *Cingitur.*] Ambitus ejus inſulæ complectitur X. M. P.

5. *Rhoſphoduſa.*] Ita libri omnes, etiam M S S. Libentius tamen *Rhoduſſa* agnoverim cum Pintiano. Macræ autem haud dubie nomen ipſa longitudo fecit.

6. *Non eſt omittenda.*] Tranſcribit hæc de more Solinus, cap. 18. pag. 38.

7. *Maria omnia interiora.*] Mediterranea, inquit Solinus. Vide Not. & Emend. num. C I.

8. *Numquam reciprocetur.*] Ita Solinus: hoc eſt, numquam ex interno mari viciſſim aqua in Pontum refluat. Vide quæ diximus lib. 2. ſect. 100.

9. *Exeundum.*] Exire interiore hoc e mari oportet, inquit; ut quæ ambitur oceano, Europæ ora luſtretur, & inſulæ.

10. *Quæ appellatur Raunonia.*] Id Scythicæ illius plagæ nomen, cui objacet inſula, non inſulæ ipſius, quam ex eodem Timæo Baltiam appellari Plinius prodit, lib. 37. ſect. XI. ubi de ejus ſitu dicemus. Vide Not. & Emend. num. C II.

11. *Septemtrionalis Oceanus.*] Fruſtra has voces ſuis ſedibus movent Pintianus & Pelicerius in notis M S S.

12. *Amalchium.*] Hæc deinceps Solinus iiſdem verbis, cap. 19. pag. 38. & auctor libri de menſura orbis terræ.

13. *Paropamiſo.*] Obium, credo, amnem Hecatæus intellexit, *Oby*, in Tartariæ Moſcoviticæ finibus.

14. *A Cimbris.*] Hoc eſt, a Cimbrorum peninſula, & a faucibus Codani ſinus, uſque ad promontorium Rubeas, quod nunc vulgo dicitur, *Noort Kyn*, vel *Nort Cap*, in extrema Norvegia verſus ſeptemtrionem poſitum, Morimaruſam Philemon ait id mare vocari: quod ultra Rubeas eſt, Cronium nominari. Ita fere Solinus, loc. cit. Promontorio huic ab amne Rhubone forte nomen eſt, in Oceanum influente, cujus meminit Ptolemæus in Sarmatia, lib. 3. cap. 5.

15. *Cronium.*] Quid ſi Gronium, ab ea orbis parte, quæ ſeptemtrioni proxima eſt, quam *Groenland* vocant? Certe non ἀπὸ τοῦ Κρόνου, ut nugantur veteres, hoc eſt, a Saturni frigido ſidere: ſed potius ἀπὸ τοῦ Κρόνου ποταμοῦ, cujus in Sarmatia meminit Ptolemæus, lib. 3. cap. 5. deducta hæc appellatio eſt: nam is in eum Oceanum irrumpit.

16. *Xenophon, &c.*] Solinus, cap. 19. pag. 39. Auctor libri de menſura orbis terræ, totidem verbis ac ſyllabis: *Xenophon Lampſacenus a litore Scytharum tridui navigatione inſulam eſſe immenſæ magnitudinis Baltiam tradit: eamdem Pytheas Baſiliam nominat. Non longe feruntur & Oeocenæ* (lege, *Oonææ*) *inſulæ, quarum ovis avium marinarum & avenis vulgo naſcentibus incolæ vivunt. Plinius Secundus, in libro de ſeptemtrionali Oceano Scythiæ inſuliſque illius.*

17. *Tridui.*] Quam diei tantum unius curſu diſtare a continenti Timæus ſuperius paulo prodidit.

18. *Feruntur.*] Incerta hæc fama ſignari innuit: incerta hæc inſularum nomina, incertumque ſitum. Oonæ, ſive mavis *Oonææ*, vel *Oæonææ*, Plinio inſulæ ſunt, Solinoque Plinium ſecuto. At Pomponio Melæ, lib. 3. cap. 6. *ob alternos acceſſus, recurſuſque pelagi, & quod ſpatia queis diſtant, modo operiuntur undis, modo nuda ſunt, alias inſulæ videntur, Sarmatis adverſæ, alias una & continens terra.*

19. *Aliæ in quibus.*] Mela, & Solinus, loc. citato. De Hippopodibus vide Auguſt. lib. 16. de Civit. cap. 8.

20. *Faneſiorum.*] Vide Notas & Emend. num. C III. Faneſios ejuſmodi viſos eſſe verſus Californiam Americæ regionem, monet Euſeb. Nieremb. lib. 8. hiſt. nat. cap. 1. Iconem exhibet Aldrov. lib. de monſtris, pag. 10.

21. *Incipit deinde.*] Jam certiore, inquit, fama produntur gentes deinceps appellandæ. Solinus, cap. 20. pag. 40. *Sevonem montem*, inquit, *Ingævones tenent, a quibus primis poſt Scythas nomen Germanicum conſurgit.* Auctor libri de menſura orbis terræ hunc locum paulo aliter ex ſuis codicibus legit: *Plinius Secundus de inſulis Germaniæ: Incipit deinde clariore aperiri fama ab gente Ingævonum, quæ eſt prima in Germania, mons Sevo ibi immenſus: nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum uſque promontorium efficit ſinum, qui Codanus vocatur, refertus inſulis, &c.*

22. *Sevo mons.*] Is a mari Albo & extremis Lappiæ finibus, lunato curſu ad fauces uſque ſinus Codani, verſus Cimbrorum promontorium, C C C. circiter paſſuum mill. procurrit, variis nominibus.

23. *Qui Codanus.*] Ac deinde Balticus, ab inſula Baltia, eſt cognominatus.

24. *Scandinavia.*] Quæ hodie Suecia Norvegiaque dicitur. Inſulam veteres credidere: ſinum Codanum rati cum Oceano ſeptemtrionali, ſive Hyperboreo connecti, ad finem Suevonis montis, qua Ruſſis nunc accolis Album mare, & alio nomine Granwicus ſinus appellatur: qua ratione inſulæ duæ efficiebantur, præcipua magnitudine, Scandinavia atque Finningia.

25. *Hillevionum.*] Proximam hanc fuiſſe Scandinaviæ partem vel ex eo liquet, quod primam eam Romani noſſe potuerunt. Ii Λευωνοὶ voce, ut apparet, capite diminuta, pro Ἰλλευωνοὶ a Ptolemæo nominantur, in Scandiæ media regione, lib. 2. cap. XI.

26. *Eningia.*] In M S S. *Epigia*: atque ita ſimiliter auctor libri de Menſura orbis terræ. *Nec minor eſt opinione Epigia.* Sed ut ut eſt, Finningiam intelligit, inter Scandinaviam & Venedos ſitam: ingens hodie peninſula, *la Finlande*: unde ſinui

ſtulam

ſtulam uſque fluvium, [1] a Sarmatis, Venedis, Sciris, Hirris tradunt. Sinum [2] Cylipenum vocari: & in oſtio ejus inſulam Latrin. Mox alterum ſinum [3] Lagnum, conterminum Cimbris. [4] Promontorium Cimbrorum excurrens in maria longe peninſulam efficit, quæ [5] Cartris appellatur. Tres & viginti inde inſulæ [6] Romanorum armis cognitæ. Earum nobiliſſimæ, [7] Burchana, Fabaria noſtris dicta, a frugis ſimilitudine ſponte provenientis. Item Gleſſaria, a ſuccino [8] militiæ appellata: a barbaris Auſtrania, præterque Actania.

XXVIII. [9] Toto autem hoc mari ad Scaldim uſque fluvium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili menſura; tam immodica prodentium diſcordia eſt. Græci & quidam noſtri [10] $\overline{\text{XXV}}$. M. paſſuum oram Germaniæ tradiderunt. Agrippa cum Rhætia & Norico longitudinem DCLXXXXVI. millia paſſuum; latitudinem [11] CXLVIII. millium: * CAPUT XIV.
* [12] Rhætiæ prope unius majore latitudine, ſane [13] circa exceſſum ejus ſubactæ. Nam Germania multis poſtea annis, nec tota, percognita eſt. [14] Si conjectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinione; & longitudini ab Agrippa proditæ. Germanorum genera quinque: [15] Vindili: quorum pars [16] Burgundiones, [17] Varini, [18] Carini; [19] Guttones. Alterum genus, [20] Ingævones: quorum pars [21] Cimbri, Teutoni, ac Chaucorum gentes. Proximi autem Rheno, [22] Iſtævones: quorum pars [23] Cimbri mediterra-

NOTÆ.

proximo nomen, qui Sueciam a Livonia diſterminat, *le Golfe de Finnes, ou de Finlande.*

1. *A Sarmatis.*] A Sarmatarum gentibus, quarum hæc ſunt nomina: Venedæ, Sciri, Hirri. Οὐενέδαι Ptolemæo, lib. 3. cap. 5. a quibus Venedicus ſinus, *le Golfe de Dantzic*, nomen olim habuit, Livoniam tenuere: ac Lithuaniæ partem occidentalem: Sciri, quos Sidonius Apollin. Carm. 7. *Seros* vel *Sceros* appellat, Hirrique, Curiam, *le Duché de Curland*, Samogitiamque. *Venedorum nationes*, inquit Tacitus lib. de morib. German. pag. 139. *Germanis an Sarmatis adſcribam, dubito*, &c. Auctor libri de Menſura orbis terræ hunc Plinii locum exſcribens, Hirros non agnoſcit. *Quidam*, inquit, *hæc habitari ad inſulæ uſque ad fluvium* (lege, *ad Viſtulam uſque fluvium*, ſive *Viſulam*) *a Sarmatis, Venedis, Sciriſque tradunt.* Ac valde metuo ne Hirri a repetitis temere Sciris accreverint.

2. *Cylipenum.*] Ita M S S. at editi, *Clylipenum.* Nunc ſinus Livonicus dicitur, a celebri ejus regionis emporio, *le Golfe de Riga*: quo in ſinu antiquo vocabulo Latris inſula, nunc *Oeſel* vocatur.

3. *Lagnum.*] Is eſt qui Jutlandiam, Holſatiam, Ducatumque Mecheloburgenſem alluit.

4. *Promontorium.*] Hodie *Scagen Cap*, in Juttia ſeptemtrionali, Danici regni provincia, ad fauces eas unde ſinus Codanus erumpit ex Oceano.

5. *Cartris.*] Aliis Cimbrica Cherſoneſus: in tres præcipue regiones nunc diviſa: Holſatiam, Dithmarſiam, Juttiamque, ſive Jutlandiam. Daniæ regi paret.

6. *Romanorum.*] Druſo Germanico in Germania bellum adminiſtrante. Strabo, lib. 7. pag. 291.

7. *Burchana.*] Βουρχανὶς Straboni, loc. cit. Stephano Βούρχανις in Celtica. Exiſtimant eruditi eſſe inſulam *Borcum*, in oſtiis Amaſii *Ems* amnis poſitam: aiuntque turrim etiamnum ibi extare, quam *Het boon huys* incolæ vocent: quæ vox Germanica lingua *Fabarum domum* ſonet. Vide quæ dicenda ſunt lib. 18. ſect. 30.

8. *Militiæ.*] Non Romæ, domique, ſed foris ab exercitu, militibuſque Romanis. Nam a domeſticis vernaculiſque, caſtrenſia diſtingui vocabula, in præfatione ad Veſp. jam dictum eſt. In M S S. *Auſteravia.* De Gleſſariis dicemus ſect. 30.

9. *Toto autem hoc mari.*] Septemtrionali, quod Europam alluit.

10. $\overline{\textit{XXV}}$. *M. Paſſ.*] Lineola ſuperpoſita vicies quinquies centena millia paſſuum ſignificari admonet.

11. *CXLVIII.*] Ita M S S. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c.

12. *Rhætia prope.*] Agrippam reprehendit, qui Germaniæ Rhætiæque, & Norici latitudinem tam anguſtis definierit ſpatiis: cum Rhætiæ unius prope major ſit, quam quantam tergeminæ illi regioni aſſignaverit: ſaltem qualis quantaque Rhætia cognita eſt, cum citra Agrippæ obitum Romanorum armis eſt domita. Nam Germania, ne multis quidem poſt annis, nec tota etiam, luſtrari noſcique potuit. Vide Notas & Emend. num. CIV.

13. *Circa exceſſum ejus.*] Exceſſit e vivis Agrippa, Valerio Meſſala Barbato, P. Sulpicio Quirinio Coſſ. anno V. C. DCCXLII. ut auctor eſt Dio, lib. 54. pag. 541. Subacta per Druſum Tiberiumque, quos exercitui Auguſtus præfecerat, Rhætia, M. Druſo Libone, L. Calpurnio Piſone Coſſ. anno DCCXXXIX. ut idem refert, pag. 335.

14. *Si conjectare.*] Si conjecturæ locus datur, inquit, minor paulo erit, quam opinati ſunt Græci, Germaniæ ora, vicies quinquies centena M. paſſ. ut paulo ante diximus, colligere ab his credita: nec multo etiam brevior, quam Agrippa prodidit, qui DCLXXXVI. millibus paſſuum omnino definit, Germaniæ cum Rhætia & Norico longitudo. Inſignis autem ideo eſt utriuſque menſuræ diſcrimen, quoniam per anfractus ſinuſque Germanici Oceani prior illa Græcorum excurrit: ſequens vero Agrippæ, cuncta Germania nondum explorata, mediterraneam tantum ejus cognitæ partem, tractu diverſo metitur.

15. *Vindili.*] Ita R. 1. At R. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. & Pariſ. *Vandili.* Tacitus Vandalios vocat, lib. de moribus Germ. pag. 123. In Notitia Dignit. Imp. Rom. ſect. 18. Ala *Vandilorum.* Ex Vandalicis montibus Albion amnem effluere, & in Oceanum effundi, auctor eſt Dio, lib. 55. pag. 548. Vandali, inquit Mariana, lib. 5. hiſt. Hiſp. cap. 1. pag. 185. quibus ferme locis nunc Mekelburgenſes ſunt & Pomerani.

16. *Burgundiones.*] Burgundiones pars Vandalorum, a burgis, hoc eſt, pagis in quos diſſipati erant, appellationem ſortiti ſunt: & cum in Heduis conſediſſent, ut creditur, ei Galliæ provinciæ, Burgundiæ nomen fecerunt. Partem Poloniæ tenuere, ubi nunc *Gneſna.*

17. *Varini.*] Varini Tacito, lib. de morib. Germ. pag. 136. Ptolemæo ſunt Avarini, lib. 3. cap. 5. in Sarmatia Europæa, ad Viſtulæ fontes, ubi nunc Cracovia Poloniæ caput. Φρουγουνδίωνες, inquit, (pro Φουργουνδίωνες,) εἶτα Ἀυάρηνοὶ, forte pro Οὐάρηνοὶ, παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Οὐιστούλα ποταμοῦ. Non hoc viderunt Cluverius, aliique, qui aliter ſtatuunt: a quibus diſſidere me ſæpiſſime, ſed certis adductum argumentis, profiteor.

18. *Carini.*] Καριτνοὶ hi Ptolemæi eſſe viſi ſunt Hermolao: fruſtra; cum ii Helvetiorum genti confines eſſe a Ptolemæo dicantur, lib. 3. cap. XI. in Germania. Niſi ex incauta ſuperioris vocis *Varini* repetitione nata conflataque iſta ſit, Viſtulæ accolas neceſſe eſt fuiſſe Carinos, perinde ac ceteras Vandalorum gentes, Burgundiones, Varinos, Guttones.

19. *Guttones.*] *Gotones* vocat Tacitus, lib. 2. Annal. pag. 61. *Gothones*, lib. de moribus Germ. pag. 13. Ptolemæo, lib. 3. cap. 5. Γύτωνες, ad Viſtulam poſiti ſub Venedis: quo ex ſitu colligimus ibi fuiſſe, ubi Mazoviæ Palatinatus, ut appellant, Polonici regni, Varſoviaque eſt; & utraque Pruſſia, quam Regalem, & quam Ducalem vocant. Fuit horum oppidum primarium Gytonium primo, mox a Getis Daniſque Gedanum, a ſinu Codanium, *Damtzic.* Inde Gothones, ſive Gothi profecti, qui totam Europam exagitarunt armis, ac ditione diu tenuerunt. Vide Ægid. Laccary, e Societate noſtra, lib. 1. de coloniis Gallor. cap. 9. pag. 69.

20. *Ingævones.*] Ab extremo ſeptemtrionalis Oceani litore, ad amnis Amiſii oſtia, quidquid terrarum interjacet, Ingævones dicti tenuere Norvegiam, Sueciam, Daniam, Finlandiam, Saxoniam, Friſiamque orientalem.

21. *Cimbri.*] Holſatiam illi, ut diximus, Juttiamque tenuere. Mox Teutoni inferiorem Saxoniam: Brema civitate primaria: denique gentes Chaucorum duæ, majores, atque minores, Καῦχοι οἱ μείζους· καὶ οἱ μικροί, Oſnabrugenſem ditionem iſti ad Viſurgim fluvium: illi Luneburgenſem Ducatum, ad Albim: ex Ptolemæo, lib. 2. cap. XI. Tacitus, lib. de moribus Germ. pag. 135. de Chaucorum ſitu: *Ac primo*, inquit, *ſtatim Chaucorum gens, quamquam incipiat a Friſiis, ac partem litoris occupet, omnium quas expoſui gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos uſque ſinuetur*, &c.

22. *Iſtævones.*] A Rheni oſtiis ad Coloniam Ubiorum amnis ejus accolæ, cum Friſiis occidentalibus, Iſtævones appellati.

23. *Cimbri.*] Vide Notas & Emend. num. CV. Horum regio ibi fuit, ubi nunc Comitatus Marchiæ, Bergenſis Ducatus, & Clivienſis pars tranſrhenana.

Oo

nei: [1] Hermiones: [2] quorum Suevi, Hermunduri, [3] Chatti, Cheruſci. Quinta pars [4] Peucini, Baſternæ, ſupra dictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, [5] Guttalus, Viſtillus ſive [6] Viſtula, Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus, Moſa. Introrſus vero, nullo inferius nobilitate, [7] Hercynium jugum prætenditur.

Cap. XV. XXIX. In Rheno ipſo, prope centum M. paſſuum in longitudinem, nobiliſſima Batavorum inſula [8] & Cannenufatum: [9] & aliæ Friſiorum, Chaucorum, [10] Friſiabonum, [11] Sturiorum, Marſaciorum, quæ ſternuntur [12] inter Helium ac Flevum. Ita appellantur [13] oſtia, [14] in quæ effuſus Rhenus, ab ſeptemtrione [15] in lacus, ab occidente in amnem Moſam ſe ſpargit: [16] medio inter hæc ore, modicum nomini ſuo cuſtodiens alveum.

Caput XVI. XXX. Ex adverſo hujus ſitus Britannia inſula, [17] clara Græcis noſtriſque monumentis, inter ſeptemtrionem & occidentem jacet: [18] Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, multo maximis Europæ partibus [19] magno intervallo adverſa. [20] Albion ipſi nomen fuit, cum Britanniæ vocarentur omnes: de quibus mox paulo dicemus. Hæc abeſt a [21] Geſſoriaco Morinorum gentis litore, proximo trajectu quinquaginta M. [22] circuitu vero patere tricies octies centena viginti quinque M. Pytheas & Iſidorus tradunt: triginta prope jam annis notitiam ejus Romanis armis non ultra vicinitatem ſilvæ [23] Caledoniæ propagantibus. [24] Agrippa longitudinem DCCC. M. paſſ. eſſe: latitudinem CCC. M. credit. Eamdem Hiberniæ latitudinem, ſed longitudinem CC. mill. paſſuum minorem. Super eam hæc ſita abeſt breviſſi-

NOTÆ.

1. *Hermiones.*] In media Germania poſiti, ultra Rheni Oceanique ripas. In Germaniæ populis medii a Tacito appellati, lib. de morib. Germ. pag. 123.

2. *Quorum Suevi.*] Hermionum gentes ex ordine perquam accurate deſcribit, ab iis exorſus, qui ſunt ortui Solis propiores, mox curſu inde verſus occaſum inſtituto. Horum igitur Suevi ii ſunt, quos hodie Moravos appellamus, *la Moravie*, ut jam ſuperius monuimus ſect. 25. Neque enim Suevos ab iſtis alios Plinius agnovit, aut Ptolemæus, qui lib. 2. cap. XI. ultra Albim Suevos ſummovet, verſus ortum. Poſtea ad Danubii caput commigrarunt. Hermonduri fuere, qui nunc Bohemi, populique ab his fuſi uſque ad Danubii ripam. *In Hermunduris*, inquit Tacitus, loc. cit. pag. 137. *Albis oritur flumen inclytum: Iuxta Hermunduros Marcomanni & Quadi agunt... Eaque Germaniæ veluti frons eſt, quatenus Danubio prætexitur.* Sentio convelli a me recentiorum Geographorum placita: ſed hos nihil in præſenti moror.

3. *Chatti, &c.*] Chattis Franconiam, Brunſwicenſem Ducatum, circumjacentemque late regionem a Franconia ad Chaucorum fines Cheruſcis adſcribimus: hi enim inter Chattos Chaucoſque medii, Tacito teſte, lib. de morib. Germ. pag. 135.

4. *Peucini, Baſternæ.*] Peucini, quos quidam Baſtarnas vocant, inquit Tacitus, loc. cit. pag. 138. Strabo tamen Baſtarnarum partem eſſe Peucinos putat, lib. 7. pag. 306. De horum ſitu diximus ſect. 25. Gallos Livius ſemper appellat, lib. 44. Gruteri inſcript. pag. 453. BASTARNAE.

5. *Guttalus.*] Hunc eumdem eſſe, qui Ptolemæo, lib. 2. cap. XI. Οὐίαδρος, aliis *Odera*, *l'Oder*, erudite probat Cluverius, adverſus Junium, lib. 3. Germ. antiq. cap. 49. Solino. cap. 20. pag. 40. *Gothalus* eſt.

6. *Viſtula, &c.*] Οὐϊςούλα, Ἄλβις, Οὐΐσουργις, Ἀμάσιος, Ptolem. loc. cit. Noſtris, *le Veiſſel, ou la Viſtule, l'Elbe, le Veſel, l'Ems.*

7. *Hercynium jugum.*] Quem Hercynium ſaltum appellavit ſect. 25. Ὀρκύνιον δρυμὸν Ptolem. lib. 2. cap. XI. Livius, lib. 9. pag. 165. Germanicos ſaltus. Dionyſ. Perieg. v. 286. Ἑρκύνιον δρυμόν.

8. *Et Cannenufatum.*] Ea inſula a Batavis & Cannenufatibus colebatur: illi quoniam majorem inſulæ partem tenuere, nomen ei ſuum dederunt, dictaque inſula Batavorum, ſive Batavia eſt. In Tab. Peuting. *Patavia.* Iſti apud Gruter. pag. 385. CANNANEFATES, apud Tacitum, lib. 4. hiſt. pag. 103. & apud Velleium, lib. 2. n. 105. *Caninefates* appellati. Hodie *le Betuve*. Vide Notas & Emend. num. CVI.

9. *Et aliæ.*] Quas, cum ſterni Plinius aſſeverat inter Helium ac Flevum, mari quod *Zuyderzee* nuncupant, ab ortu, ab occaſu Zelandia claudi omnes neceſſe eſt. Eo ordine a Plinio eæ recenſentur, ut ab ortu & ſeptemtrione auſpicatus, progrediatur in occaſum. A populis in eas a continente progreſſis, nomen habent ex iis aliquæ: a Friſiis certe, Chauciſque duæ priores, quos ultra Rhenum ſedes habuiſſe conſtat. Friſios in hoc tractu Tacitus quoque agnoſcit, quos cum Caninefatibus copulat, lib. 4. hiſt. pag. 103. Chaucos e patriis ſedibus commigrantes, ac ducem natione Caninefaten ſecutos, inferiorem Germaniam incurſaviſſe Claudii Imp. temporibus, idem auctor eſt, lib. XI. Annal. pag. 160. De Friſiorum & Chaucorum inſulis, quæ recedente maris æſtu continenti necterentur, Dio lib. 54. pag. 544. Nunc eſſe videtur Nort-hollandia. Atque hunc quidem ſitum Chaucis præſertim adjudicant ea quæ Plinius de iiſdem affert, lib. 16. ſect. 1.

10. *Friſiabonum.*] In MSS. *Friſiavonum.* Hos illic conſediſſe arbitror, ubi nunc *le Veluve*, pars Geldrenſis Ducatus, e Belgica Gallia huc tranſgreſſos.

11. *Sturiorum, &c.*] His vero meridionalem Hollandiam, *la Sud-Hollande*, Marſacis inſulam aſſignamus, quam Moſa cum Rheno efficit, ubi Dordracum eſt in Zelandiæ confinio: unde Marſacios pro Moſatiis credas appellatos. Marſacos Tacitus vocat, jungitque Caninefatibus, lib. 4. hiſt. pag. 103. Μαυρσοίους, ut puto, Dio lib. 60. pag. 670. pro Μαρσακίους. In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Tuſiorum, Marſaciorumque.*

12. *Inter Helium, &c.*] Helium Zelandiæ vicinum, ubi nunc caſtellum *Briel.* Flevum vero Friſiæ, ubi nunc inſula eſt, quæ priſcum nomen retinet, *het Vlie*, ſive *Flie.*

13. *Oſtia.*] Et caſtella quoque oſtiis impoſita. Tacitus, lib. 4. Annal. pag. 125.

14. *In quæ effuſus.*] Per foſſam a Druſo in Salam *l'Iſſel:* alteramque ex parte læva a Civili, in Leccam, *le Leck*, Moſamque, deductum olim eſſe Rhenum ſciunt eruditi. Vahalem hunc Rheni alveum accolæ nominant, qui mox id quoque vocabulum mutat Moſa flumine, cujus immenſo ore in Oceanum effunditur.

15. *In lacus.*] Hi frequenti eluvione aquarum, in unum maris ſinum abierunt, ea magnitudine, quæ Maris Auſtralis, *Zuyderzee*, nomen hodie ſuſtineat. Lacui nomen olim Flevo fuit, ut auctor eſt Mela, lib. 3. cap. 2.

16. *Medio.*] Quod a SchencKii, ut vocant, munimento, Arenacum delapſus, Ultrajectum ac Lugdunum alluit.

17. *Clara Græcis.*] Hanc ceteris orbis totius inſulis Græci prætulêre: Dionyſ. Perieg. verſ. 568. de Britannicis inſulis:

Τάων τοι μέγεθος περιώσιον· οὐδέ τις ἄλλη
Νήσοις ἐν πάσῃσι Βρετανίσιν ἰσοφαρίζει.

18. *Germaniæ, &c.*] Verius Strabo, lib. 4. pag. 199. ſoli Galliæ prætendi dixit. Plinio tamen Tacitus ſubſcribit, in vita Agricolæ, pag. 142.

19. *Magno intervallo.*] Spatium intelligit, quo ab oriente in occaſum porrigitur: Maximam ſpatio ac cœlo Tacitus dixit, loc. cit.

20. *Albion.*] Ἀλουΐων Ptolemæo, lib. 2. cap. 3. Angliam, Scotiamque complectitur; Scotorum etiam tunc cum Britannia diceretur, æque atque Anglorum ignoto nomine. Britanniæ dicebantur, Hibernia adjuncta, cum ceteris adjacentibus inſulis.

21. *Geſſoriaco.*] Ptolem. lib. 2. cap. 9. Γησοριακὸν ἐπίνειον Μορίνων, Morinorum navale. Plinio ipſi, ſect. 37. hujus libri, *Portus Morinorum* Britannicus, quod ex eo Gallis Romaniſque uſitatus erat in Britannos trajectus. Tab. Peuting. *Geſoriaco, quod nunc Bononia.* Noſtris *Boulogne ſur mer.* Ager circumjectus, *le Boulenois*, vel ut alii, *le Boulonois.* Vide Notas & Emend. n. CVII.

22. *Circuitu vero.*] Sic Martianus, a Plinio mutuatus, lib. 6. cap. *Alia dimenſio Europæ*, pag. 215.

23. *Caledoniæ.*] Floro Saltus Caledonius appellatus: Grampio monte, *Grantzbaine*, dividitur: in Scotia, ubi & Caledonia regio, quam Julius Agricola Domitiani temporibus primum ſubegit. Καληδόνιος δρυμὸς eſt Ptolemæo lib. 2. cap. 3. At ſignificare Plinius videtur, haud longe progreſſa fuiſſe arma Romana, ſi ſpectetur ſpatium annorum triginta, ex quo bella ibi geri cœpta ſunt. Quamobrem annon Caledonia ſilva verius fuerit in Comitatu quem vocant Eſſexiæ, quinque aut ſex leucis ſupra Tameſim, ab amne Læa uſque ad mare, amplius conſiderandum.

24. *Agrippa, &c.*] Sic quoque Martianus loc. cit. & Solinus, cap. 22. pag. 41. & 42.

imo tranſitu [1] a Silurum gente xxx. M. paſſ. Reliquarum nulla cxxv. mill. circuitu amplior proditur. [2] Sunt autem XL. Orcades, modicis inter ſe diſcretæ ſpatiis. Septem [3] Acmodæ, & xxx. [4] Hæbudes: & inter Hiberniam ac Britanniam, [5] Mona, Monapia, Ricina, Vectis, Limnus, Andros. Infra vero [6] Siambis, & Axantos. [7] Et ab adverſo in Germanicum mare ſparſæ Gleſſariæ, quas Electridas Græci recentiores appellavere, quod ibi electrum naſceretur. [8] Ultima omnium, quæ memorantur, Thule: in qua ſolſtitio nullas eſſe noctes [9] indicavimus, Cancri ſignum Sole tranſeunte, nulloſque contra per brumam dies. [10] Hoc quidam ſenis menſibus continuis fieri arbitrantur. [11] Timæus hiſtoricus a Britannia introrſus ſex dierum navigatione abeſſe dicit inſulam [12] Mictim, in qua candidum plumbum proveniat. Ad eam Britannos [13] vitilibus navigiis corio circumſutis navigare. [14] Sunt qui & alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulen navigetur. [15] A Thule unius diei navigatione mare concretum, a nonnullis Cronium appellatur.

XXXI. [16] Gallia omnis Comata uno nomine appellata, in tria populorum genera dividitur, amnibus maxime diſtincta. A Scalde ad Sequanam Belgica. Ab eo [17] ad Garunnam Celtica, eademque Lugdunenſis. Inde ad Pyrenæi montis excurſum [18] Aquitanica, [19] Aremorica antea dicta. [20] Univerſam oram XVIII. M. paſſ. Agrippa: Galliarum inter Rhenum & Pyrenæum, atque Oceanum, ac montes Gebennam & Juram, quibus Narbonenſem Galliam excludit, longitudinem [21] cccc xx. M. paſſuum, latitudinem cccxviii. CAP. XVII.

NOTÆ.

1. *A Silurum gente.*] Σίλυρες a Ptolemæo appellantur, lib. 2. cap. 3. Silurum Tacitus meminit, lib. 12. Annal. pag. 181. & 183. Vide Notas & Emendat. num. CVIII. Oram hi occiduam tenuere Valliæ principatus, cum Demetis, qui Silurum pars fuere.

2. *Sunt autem XL.*] Totidem Martiano, loc. cit. Pomponio, lib. 3. cap. 6. triginta. Jornandi xxxv. Ptolemæo, lib. 2. cap. 3. περὶ τεσσαράκοντα. Sunt eæ ſupra Scotiam poſitæ, modico ab ea freto disjunctæ. Earum maxima Pomona, *Mainland.*

3. *Acmodæ.*] MSS. *Hæcmodæ.* Vulgo *Hetland* & *Schetland*, in commune appellantur: Orcadibus proximæ, ſed in boream longius ſubmotæ.

4. *Hæbudes.*] Solino, cap. 22. pag. 42. & Ptolemæo lib. 2. cap. 2. quinque tantum Ἔβουδαι numerantur: Marciano quoque in Periplo, apud Steph. Αἰβοῦδαι νῆσοι πέντε τῆς Βρεττανικῆς. Omnium veriſſime Plinius: ſunt enim eæ pæne innumeræ haud procul Orcadibus ſupra Hiberniam, Scotiamque, ut docet Cluver. lib. 3. Germ. antiq. cap. 40.

5. *Mona &c.*] Mona Valliæ litori adjacet. Μόνα νῆσος Ptolemæo, loc. cit. nunc *Angleſey*. Monapia, Ptolemæo Μονάοιδα, loc. citat. Bedæ *Menavia*, nunc *Man* & *Moneitha*, contra Cumberlandiam. Ricina, Ptolemæo Ῥικίνα, loc. cit. Vectim hanc, quæ in freto eſt quod inter Hiberniam Britanniamque interfluit, cave cum altera confundas quæ contra id Angliæ latus eſt, quod Galliæ obvertitur. Limnus, Ptolemæo Λίμνος, Andros Ἔδρος dicitur.

6. *Siambis.*] MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Amnis*, non *Siambis*.

7. *Et ab adverſo.*] Superius memoratæ inſulæ contra occidentale Britanniæ latus ſunt poſitæ: hæ ex adverſo, nempe verſus ortum, nec jam in eo mari, in quo Britannia eſt, ſed in Germanico, ſeu parte illa ſinus Baltici, quæ Germaniam alluit, ſupra Dantiſcum, ubi inſulæ ſunt *Oëland*, & *Gotland*, Gleſſariæ dictæ a ſuccino, quod Germanis *Gleſſ* diceretur: id enim tum in iis inſulis, tum in oppoſito Gutonum litore, ubi Dantiſcum eſt, legebatur, ut Plinius docet lib. 37. ſect. XI. Hæ duæ Gleſſariæ ſuperius ſect. 27. Auſtrania, Actaniaque appellatæ.

8. *Ultima.*] Hæc iiſdem verbis Martianus, loc. cit. & Solinus, cap. 22. pag. 42. Thule Iſlandia nunc appellatur, ut recte Cluverius animadvertit, lib. 3. Germ. antiq. cap. 39. Schetlandiam vult eſſe Cambdenus, pag. 850. at hæc non quinque dierum navigatione a Britannia, ut vult Solinus, immo vix unius, abeſt: nec ſenis menſibus dies ibi, ut in Iſlandia, & nox vices habent. Neque eos audimus qui ante annum Chriſti 874. ulli cognitam Iſlandiam negant: Fuerit ſane hactenus inculta: incognitam fuiſſe, negamus. Partibus 63. ſeu gradibus ab Æquatore diſtare Thulen ait Agathemerus, lib. 1. Geogr. cap. 5.

9. *Indicavimus.*] Libro 2. ſect. 77.

10. *Hoc quidam.*] Quos inter Pomponius Mela, ut diximus ſect. 26.

11. *Timæus hiſtoricus.*] Hoc loco non *Timæus*, ſed *Pytheas*, legit auctor libri de Menſura orbis terræ: *Plinius Secundus*, inquit, *in quarto libro edocet, quod Pytheas Maſſilienſis ſex dierum navigatione in ſeptemtrionem a Britannia Thulen diſtantem narrat.* Sic Plinius ipſe, lib. 2. ſect. 77. pag. 229.

12. *Mictim.*] Quæ ſit hæc Timæi Mictis in Germanico mari ſex dierum navigatione a Britannia diſſita, ſtatui certo non poteſt.

13. *Vitilibus.*] Vide quæ de iis dicturi ſumus, lib. 7. ſect. 57.

14. *Sunt qui.*] Aliorum ſententiam prodit, non ſuam. Scandia certe a Scandinavia, de qua ſupra, nihil differt. Δοῦμνα inſulam juxta Orcadas habet Ptolemæus, lib. 2. cap. 3. Si Nerigon, & Bergos, inſulas eſſe, aut a Norvegiæ, celebrique ejus oræ emporio quod *Berghen* vocamus, differre arbitrati ſunt, quid ii voluerint, adhuc obſcurum eſt.

15. *A Thule.*] Solinus, cap. 22. pag. 43. & Martianus loc. cit.

16. *Gallia omnis.*] Extra Provinciam Narbonenſem. Galbæ nummus, TRES GALLIAE.

17. *Ad Garunnam.*] Eamdem Galliæ diviſionem ſervat Mela, ſed *Garumnam* vocat, libro III. cap. 2. *Regio*, inquit, *quam incolunt omnis Comata Gallia, populorum tria ſumma nomina ſunt; terminanturque fluviis ingentibus. Nam a Pyrenæo ad Garumnam, Aquitania: ab eo ad Sequanam, Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ.* Ammianus Marcellinus expreſſius adhuc, atque eo audacius, lib. 15. pag. 53. *Temporibus priſcis cum laterent hæ partes ut barbaræ, tripartitæ fuiſſe creduntur; in Celtas eoſdemque Gallos diviſæ, & Aquitanos, & Belgas . . . & Gallos quidem, qui Celtæ ſunt, ab Aquitanis Garumna diſterminat flumen, a Pyrenæis oriens collibus, poſtque oppida multa tranſcurſa in Oceano deliteſcens. A Belgis vero eamdem gentem Matrona diſcernit & Sequana, amnes magnitudinis geminæ.* Tamen ex nominibus & ſitu Aquitaniæ populorum, quos Plinius paulo poſtea enumerat, ſect. XXXIII. Garunnam (ſic enim habent MSS. quos vidimus, & alius e Bibliotheca Divio-Benigniana, & veteres editiones omnes a Romana anni 1470. uſque ad Frobenianam; quæ prima *Garumnam* edidit:) *Garunnam*, inquam, appellaſſe Plinius videtur ipſum amnem Ligerim, ab Andegavenſi regione; ubi jam multis auctus magniſque fluminibus, deinceps ſolus in mare devolvitur, nullo alicujus nominis amne recepto. Noverat is haud dubie, Garumnam ſimiliter, qui Garumna eſt in decurſu, eumdem per leucas quindecim, antequam ſe in mare exoneret, Garumnam deſinere appellari, & Girundam vocari, ex quo Dordoniam non imparem ſibi amnem recepit, & uno decurrere alveo ambo cœperunt. Non hunc igitur intellexit, cum Garunnam dixit; ſiquidem Girunda eſſet accolis, ut etiamnum eſt, non Garumna. Sic Danubius longe ante oſtia, non Danubius, ſed Iſter fuit. Sic igitur tecte Plinius innuit, Ligerim circa oſtia ſua Garunnam fuiſſe olim ab accolis vocitatum. Nam ab unius fluminis oſtio ad aliud ducit menſuras, & fines populorum diſterminat.

18. *Aquitanica.*] Ita MSS. omnes: ut Belgica, Celtica. Sic paulo ante, *A Scalde*, non *a Scaldi*: mox tamen etiam *a Scaldi*.

19. *Aremorica.*] Vox ea veterum Celtarum idiomate maritimam plagam ſonat. Eſt enim hodieque Britonibus Galliæ populis *ar mor*, mare. Vide Cambdenum, pag. 14.

20. *Univerſam oram XVIII.*] Hoc eſt, decies octies centena millia paſſuum patere. Vide Notas & Emend. num. CIX.

21. *CCCCXX.*] MSS. omnes, CCCXX. Miſſi Theodoſii: *Gallia Comata. . . . juxta Plinium Secundum in quarto libro, in longitudinem* DCCCCXX. *in latitudinem* CCCVIII.

computavit. A Scaldi [1] incolunt extera Toxandri [2] pluribus nominibus. [3] Deinde Menapii, [4] Morini, [5] Oromanſaci juncti pago, qui Geſſoriacus vocatur: [6] Britanni, [7] Ambiani, [8] Bellovaci. [9] Introrſus [10] Caſtologi, [11] Atrebates, [12] Nervii liberi, [13] Veromandui, [14] Sueconi, [15] Sueſſiones liberi, [16] Ulmanetes liberi, [17] Tungri, [18] Sunuci, Friſiabones, Betaſi, [19] Leuci liberi, [20] Treveri liberi antea, & [21] Lingones fœderati, [22] Remi fœderati, [23] Mediomatrici, [24] Sequani, [25] Raurici, [26] Helvetii. Coloniæ: [27] Equeſtris, & Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium [28] in eadem provincia, [29] Nemetes, [30] Tribochi,

Notæ.

1. *Incolunt extera.*] Hoc eſt, regionem ultra Scaldim, extraque Gallias poſitam, ad Moſam uſque, ubi Antuerpia, Brabantiaque univerſa: ubi oppida Breda, & S. Gertrudis, ut recte vidit P. Ægid. Laccary, Soc. Jeſu, lib. 5. de Coloniis Gallor. cap. 5. pag. 259.

2. *Pluribus nom.*] Hoc eſt, gens una illa Toxandrica plures populos complexa eſt.

3. *Deinde Menapii.*] Jam hi deinceps citra Scaldim. Et Menapii quidem Morinis confines, juxta mare, non Plinio modo, ſed etiam Straboni, lib. 4. pag. 194. *τοῖς Μεναπίοις δ' εἰσὶ συνεχεῖς ἐπὶ τῇ θαλάττῃ Μορῖνοι.* Tacitus quoque, lib. 4. hiſt. pag. 94. *A Rheno venientes tranſire Moſam jubet, ut Menapios & Morinos, & extrema Galliarum quaterent.* Menapii igitur ibi fuere (etſi aliter alios ſentire ſcio) ubi nunc Flandria eſt, oppida Brugæ, Gandavum, Ipræ.

4. *Morini.*] *Extremique hominum Morini* Virgilio appellati. Ut Armorici, ita & Morini a voce Celtica *Mor*, quæ mare ſignificat, quaſi Maritimi, nomen habuere. Menapiis, ut vidimus, ab ortu confines: Ambianis, ab occaſu, apud Ptolem. lib. 2. cap. 9. qui Morinorum civitatem mediterraneam ait fuiſſe *Ταρούανναν*, olim *Terouanne*: navale, Geſoriacum, ut vidimus ſup. ſect. *Bologne.*

5. *Oromanſaci.*] Ex oratione ejuſmodi colligi poteſt aut Oromanſacos clientes, partemque Morinorum, proximos fuiſſe pago Geſoriaco: aut certe potius eos ac Geſoriacenſes unum eumdemque pagum, nimirum Geſoriacenſem, conſtituiſſe: *le Boulenois.* In M SS. *Oromarſaci.* Audax conjectura illius qui legendum ſuſpicabatur, *Prom. Iccii, junctum pago*, &c.

6. *Britanni.*] Ita libri omnes. Hi inter Geſſoriacenſes Ambianoſque medii, in ora ſimiliter poſiti, ea loca tenuere certe, ubi nunc oppida Stapulæ, Monſtrolium, Heſdinium, & adjacentem agrum Ponticum, *le Ponthieu*, ad Somonam amnem. Quamobrem & hi pars Morinorum fuerint ſane, ſi fides habenda auctori libelli Provinciarum Romanarum, apud quem legitur, *Civitas Morinûm, id eſt, Ponticum.* Sed recentem fetum eſſe nugatoris alicujus, qui vetuſtum ſcriptorem inepte ſimulet, egregie docuit P. Philib. Monetus, in Geogr. Galliæ, p. 421. Cluverius lib. 2. Germ. antiq. cap. 27. hic *Briannos* legi mavult.

7. *Ambiani.*] Aquis Somonæ clari amnis abluuntur: habent oppida, Ambianum & Abbatis-villam.

8. *Bellovaci.*] Horum late quondam regio patuit, ab oppido uſque mediterraneo Beluaco, *Beauvais*, ad oceani litus, ubi Aucum, *Eu*, & Deppæ, *Diepe.* Vide Notas & Emend. num. C X.

9. *Introrſus.*] Hactenus igitur recenſiti populi oram tenuere: mediterranea, qui deinceps appellandi ſunt.

10. *Caſtologi.*] M S S. omnes *Catuſlugi.* Libentius *Catalauni* agnoverim, *Chaalons ſur Marne*: quos in Belgica merito collocat Antoninus, & Durocatelaunos vocat.

11. *Atrebates.*] *L'Artois.*

12. *Nervii.*] Cæſari lib. 2. bell. Gall. pag. 25. Nervii dicuntur Atrebatibus Veromanduiſque finitimi. Unde colligas pagi Nerviorum locum præcipuum fuiſſe, non Tornacum, ut vulgus putat, ſed Cameracum, quod ab Atrebatum Nemetaco, XIV. M. P. ab Auguſta Veromanduorum abeſt XVIII. M. Liberi porro dicuntur, hoc eſt, non, ut ceteri, vectigales: & ſuis, non Romanis utentes legibus.

13. *Veromandui.*] Quorum ſedes Auguſta Veromanduorum, apud Ptolem. lib. 2. cap. 9. nunc Fanum S. Quintini, uti ex Sigeberti aliorumque indubitatis teſtimoniis colligit Claud. Hemeræus in libro, cui titulus, Auguſta Veromanduorum, lib. 1. cap. 12. etſi aliter Cluverio viſum eſt. Nomen tamen retinet circumjectus ager, *le Vermandois.*

14. *Sueconi.*] Ita libri quidem omnes: at ſequentis vocis corrupta quædam repetitio ea eſſe videtur, cum de Sueconis ceteri ſileant.

15. *Sueſſiones.*] *Le Soiſſonnois.*

16. *Vlmanetes.*] Eorum urbs præcipua Silvanectum *Senlis.* Vide Notas & Emend. num. C X I.

17. *Tungri.*] Ubi nunc Leodium, Namurcum, Limburgum, & ipſa quæ nomen hodieque retinet, Tungrorum civitas.

18. *Sunuci, &c.*] Ita M S S. omnes, non *Runici.* Qui porro Sunucorum, Friſiabonum, Betaſorumque ſedes ultra Rhenum quærunt, ij qui Belgicæ Galliæ fines fuerint, quibus hi omnes continebantur, ignorant. Nervios Betaſioſque Tacitus ſimul jungit, lib. 4. hiſt. pag. 103. & 108. *Occupatis*, inquit, *Sunicis, Claudius Labeo Betaſiorum, Tungrorumque, & Nerviorum tumultuaria manu reſtitit, fretus loco, quia pontem Moſæ fluminis anteceperat*, Quo ex loco Sunucis, Luciliburgenſem, ſeu Lucemburgenſem: Betaſis, Juliacenſem: Friſiabonibus, qui medii interjacent, Limburgenſem Ducatum fidenter adſcribimus. Apud Gruter. pag. 520. reperta Moguntiæ inſcriptio, BETASII CIVES.

19. *Leuci.*] Oppidum habuêre Tullum, *Τοῦλλον* Ptolemæo lib. 2. cap. 9. hodie *Toul.* Eſt apud Triſtanum, tomo III. pag. 143. Poſtumi Aug. nummus, in quo Hercules ſtans clavam demiſſam dextra tenet, ſiniſtra oleam elatam, brachio eodem geſtat leonis exuvias. Inſcriptio: HERCULEM. Nulli dubitamus, quin ſententia ſit: HER*culi* C*onſecratam* V*oluit* L*eucorum* E*ſſe* M*etropolim*: nempe Poſtumus Aug. in priore nummi area pictus. Unde intelligitur, quam Galliæ Belgicæ partem in primis adminiſtrandam Poſtumus a Senatu acceperit.

20. *Treveri liberi antea.*] Qui liberi antea, inquit, iidem nunc ſunt, ut & Lingones, fœderati. A Diocletiani principatu crebra ſunt Auguſtorum nominibus percuſſa Treveris numiſmata.

21. *Lingones.*] Tacit. lib. 1. hiſt. pag. 27. *Otho Cæſar Lingonibus univerſis civitatem Romanam dedit. Les Langrois.* Oppidum *Langres.*

22. *Remi.*] *Les Remois.* Oppidum, *Reims.* Fœderatorum porro populorum potior, quam liberorum conditio fuit: neque enim qui liberi erant, iidem continuo fœderati.

23. *Mediomatrici.*] Ptolemæo, lib. 2. cap. 9. *Μεδιομάτρικες.* Tacito, lib. 1 hiſt. pag. 23. & lib. 4. pag. 108. *Mediomatrici. Le pais Meſſin.* Oppidum, *Mets.*

24. *Sequani.*] Quorum oppidum apud Ptolem. cap. 9. lib. 2. *Οὐισόντιον, Beſançon*: ditio ad Baſileam uſque appoſitam Rheno pertinuit.

25. *Raurici.*] Quorum mox dicenda Colonia Rauriaca: iidem Rauraci alias appellati. Inſcriptio Gruteri, pag. 339. L. MVNATIUS. L. F. PLANCVS. COS.... IN GALLIA. COLONIAS. DEDVXIT. LVGDVNVM. ET. RAVRICAM. Nunc vicus ignobilis, *Augſt*, a Baſilea VI. M. P. non ipſa Baſilea, ut quibuſdam viſum. Civitatem Baſileenſium a Caſtro Rauracenſi diſtinguit Libellus Provinciarum Galliarum.

26. *Helvetii.*] Qui Cæſari, Plinio, ceteriſque vetuſtioris ævi ſcriptoribus Helvetii vocitantur, hos poſterior ætas Sequanos appellavit. Tenuere ii quidquid fere a Dola Lugdunum uſque, inter Ararim Rhodanumque terrarum interjacet. Quos Galli *Suiſſes* appellitant, ultra Juram montem, Belgicæque Galliæ limites poſitos, ii ſibi quidem Helvetiorum nomen adſciſcunt: veterum ſedes non habent. Eutropius, lib. 6. pag. 392. de Cæſare: *Is primo vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur.* Vide Nic. Chorier, lib. 1. hiſt. Delphin. pag. 10.

27. *Equeſtris.*] Ptolemæo quoque *Ἐκουεστρὶς* in Sequanis collocatur, lib. 2. cap. 9. Id nomen habet fortaſſis ab Equitibus Limitaneis eo deductis. Apud Gruter. pag. 468. reperta inſcriptio in pago *Verſoye* agri Genevatis, COL. EQ. In libello Prov. Galliarum, *Civitas Equeſtrium, id eſt, Noviduno.* Unde *Nion* eſſe colligunt, Guillimannus, Cluverius, Monetus, ad Lemannum lacum. Nummus argenteus apud D. DE BOZE, hanc habet epigraphen: † SEDES LAVSANE. Templum.)(. CIVITAS EQVESTRI. Crux aream implet. Cuſus hic nummus eſt poſt annum 1536. & pulſos e civitate Lauſana Catholicos.

28. *In eadem.*] Galliæ Belgicæ contributi.

29. *Nemetes.*] *Νέμητες* Ptolemæo, lib. 2. cap. 9. In libello Prov. Civitas Nemetum Spira, *Spire.*

30. *Tribochi.*] *Τρίβοκχοι* Straboni, lib. 4. pag. 194. Ptolemæo, loc. cit. *Τρίβοκκοι.* Tacito, lib. 4. hiſt. pag. 108. *Tribocì.* Inter Vangiones & Rauracos a Ptolemæo poſiti, atque adeo in ſuperiore Alſatia, ubi nunc Colmaria eſt: non ad Moguntiam, ut aliis viſum: quod oppidum longe ab hoc tractu ſummovet Ptolemæus.

[1] Vangiones: [2] hinc Ubii, Colonia Agrippinenſis, [3] Guberni, Batavi, [4] & quos in inſulis diximus Rheni.

XXXII. Lugdunenſis [5] Galli habet [6] Lexovios, [7] Velloca ſſes, [8] Galletos, [9] Venetos, [10] Abrincatuos, [11] Oſiſmios: flumen clarum Ligerim. Sed peninſulam ſpectatiorem excurrentem in Oceanum [12] a fine Oſiſmiorum circuitu DCXXV. M. paſſ. [13] cervice in latitudinem CXXV. M. Ultra eam [14] Nannetes. [15] Intus autem [16] Hedui fœderati, [17] Carnuti fœderati, [18] Boii, [19] Senones, Aulerci, qui cognominantur Eburovices, & qui Cenomani, Meldi liberi, Pariſii, Trecaſſes, Andegavi, Viducaſſes, [20] Bodiocaſſes, [21] Unelli, [22] Carioſvelites, [23] Diablindi, Rhedones, Turones, [24] Ateſui, Secuſiani liberi, in quorum agro colonia [25] Lugdunum. CAP. XVIII.

NOTÆ.

1. *Vangiones.*] Quorum urbs præcipua apud Ptolem. loc. cit. Argentoratum. De his Lucanus, lib. 1. v. 430.

Et qui te laxis imitantur, Sarmata, braccis
Vangiones.

2. *Hinc Vbii.*] Rheni fontibus, inquit, ſuperius memorati: hi deinceps oſtiis propiores, quorum primi Ubii, & in iis colonia Agrippinenſis: de qua Tacitus, lib. 12. Annal. pag. 179. *Agrippina* conjux Claudii, Neronis mater, *quo vim ſuam ſociis quoque nationibus oſtentaret, in oppidum Vbiorum, in quo genita erat, Veteranos, coloniamque deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipſius.* Verius arbitramur ab Agrippina priore, Germanici Cæſaris conjuge, datum id ei coloniæ nomen eſſe; quoniam veluti Mater Caſtrorum, procurabat ex eo tractu annonam militibus, qui merebant in exercitu mariti ſui: quamobrem & laureato capite pingitur in Achate Tiberiano. Vetus inſcriptio in Orthogr. Aldi: COL. CLAVD. AVG. AGRIPPINENSIVM. Falſa.

3. *Guberni.*] Inter Ubios, Batavoſque: igitur ii ſunt, qui Clivienſes hodie appellantur. Tacitus hos Cugernos vocat, lib. 5. hiſt. pag. 119. & 120. quos pariter cum Batavis jungit.

4. *Et quos .... diximus.*] Sect. 29.

5. *Gallia habet.*] In ora primum poſitas gentes enumerat: mox mediterraneas.

6. *Lexovios.*] Λιξόβιοι Ptolemæo, lib. 2. cap. 8. *Liſieux*, in Neuſtria.

7. *Vellocaſſes.*] Ptolemæo, loc. cit. Οὐενελιοκάσιοι μέχρι τοῦ Σηκοάνα, uſque ad Sequanam, quorum oppidum Ῥωτόμαγος, vel ut in MS. noſtri Pariſienſis Collegii, Ῥατόμαγος, *Roüen*, Neuſtriæ nunc caput. Fruſtra ſunt Pithœus, Scaliger, aliique, qui Baïocaſſes hic ſignari putant. Caletos jungit cum Velocaſſibus Cæſar, lib. 2. bell. Gall. pag. 21.

8. *Galletos.*] Ita libri omnes. Καλετοὶ a Ptolemæo appellantur, loc. cit. cum oppido Ἰουλιόβονα, citra Sequanam, ad oram oceani poſiti. Oppidum tamen ipſum in ulteriore Sequanæ ripa ſitum eſt, unde & Caletenſium nomen ultra eum amnem poſterior ætas tranſtulit. Nam Sigebertus ad annum 1163. *Iuliabona*, inquit, *in Caletenſi pago, juxta Sequanam eſt. L'Iſlebonne.*

9. *Venetos.*] *Les Vannois.* Oppidum, *Vannes*, in minore Britannia. Ab his profectos qui Venetias in Italia condiderunt, Strabo exiſtimat, lib. 4. pag. 195.

10. *Abrincatuos.*] Hos a Britonum finibus amnis Coëtnus, *Coëſnon*, diſterminat. Oppidum Abrincæ, *Avranches.*

11. *Oſiſmios.*] MSS. *Oſſiſmos.* At Ptolemæo, loc. cit. Ὀσίσμιοι. Oram omnem Aremoricæ ſeptemtrionalem ii tenuere. Poſt arctioribus clauſi limitibus: ubi S. Pauli Leonenſis oppidum. In Parlamento Alani Ducis, an. 1088. *Oſiſmii, ſive Leonia.*

12. *A fine.*] Ubi nunc S. Maclovii oppidum.: inde enim circuitus initium ducitur: hic finis Oſiſmiorum fuit.

13. *Cervice.*] Sic iſthmum vocat, quæ capitis inſtar reliquæ continenti Galliæ, ceu corpori, adhæret, atque annectitur. Ita ſect. 5. *Anguſta cervice Peloponneſum continet Hellas.*

14. *Nannetes.*] *Les Nantois.* Oppidum, *Nantes.*

15. *Intus autem.*] Jam hi Galliæ Lugdunenſis mediterranea obtinent, quorum alii aliis longius a mari ſecedunt.

16. *Hedui fœderati.*] Sic in nummo argenteo ſæculi XII. apud Paulum Petavium: † HEDVA XPI CIVITAS. *Hedua Chriſti civitas.* In averſa parte: † MONETA SCI NAZARII. *Moneta ſancti Nazarii.* In nummis priorum temporum id nomen ſemper ſcribitur per E. In nummo aureo e Cimelio Sereniſſimæ Duciſſæ Aurelianenſis; DIVI IVLI F. PER IIIVIRPC. caput Octavii Cæſaris laureatum, cum Solis ſidere. In alio ſimiliter aureo, Romæ, e cimelio Cardinalis Davia, DIVI IVLI F. TER IIIVIR RPC. In averſa utriuſque area, mediam trajiciente titulo, M. AGRIPPA COS. DESIG. In priore lege, *Divi Julii* filius *Protector Eduæ Reſtitutæ, Triumvir Reipublicæ conſtituendæ.* In altero, *Tutator Eduæ Reſtitutæ.* In argenteo nummo Carauſii Auguſti, VICT CEA. VICTori *Carauſio Edua Auguſta*, ſubintellige, Trophæum erexit, quod pictum in area nummi eſt. Cave credas D. Bandurio, ex falſa alterius relatione aïenti, ſcriptum eſſe in hoc numiſmate, VICTORIA CEA. Oxonii aſſervatur in Bibliotheca Bodleïana. In nummo ſingulari, e cimelio quondam Reginæ Chriſtinæ: D. N. PLA. VALENTINIANVS SPE AVG. *Dominus noſter Placidus Valentinianus Senator Perpetuus Eduæ* AVG*uſtæ.* Caput tectum pileo, cum veſte ſenatoria.)(. PLACEAS PETRI. Hydraulus, ex quo aquæ effluunt, appoſita juxta ſtatua Apollinis. PLA*cidus Cæſar Eduenſi Apollini Sonorum Poſuit Effluvium, Tutatori Romani Imperii.* De templo Apollinis in civitate Edua, vide Eumenium in oratione pro ſcholis inſtaurandis, & in Panegyrico. Non eſt hic Valentinianus Conſtantii & Placidiæ filius: ſed ab eo alius, quem in Opere de Numiſmatibus ſæculi Theodoſiani nondum edito indicamus. Nummi ſunt alii Eduæ percuſſi, pluſquam trecenti. In vetere codice Dalecampius ſe legiſſe dicit, *Eſui*, haud dubie pro *Edui.* Ptolemæo, lib. 2. cap. 8. Αἴδουοι. Et inſcriptio apud Gruter. pag. 371. ÆDVI. Straboni tamen, lib. 4. pag. 192. Ἔδουοι. Hedui Cæſari, lib. 7. pag. 103. Tacitus, lib. XI. Annal. pag. 164. *Primi Edui Senatorum in Vrbe jus adepti ſunt. Datum id fœderi antiquo: & quia ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Rom. uſurpant.* Poſtea fuit Auguſtodunum: nunc *Autun.*

17. *Carnuti.*] *Carnuteni*, MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Le païs Chartrain.*

18. *Boïi.*] Boïi hodie Borbonienſes, a Borbonio Archembaldi caſtello. Sunt & Molinæ Borbonenſium, *Moulins.*

19. *Senones, &c.*] Nota horum deinceps oppida: Senonum, *Sens*: Eburovicum *Evreux*: Cenomanorum, Κενομανῶν Ἀυλιρκίων, Ptolemæo, lib. 2. cap. 8. *le Mans.* Aulerci Eburovices apud Cæſarem, lib. 3. bell. Gall. pag. 36. & in nummo Gallorum vetere, tum in Muſeo noſtro, tum apud D. de Bouteroüe, lib. de Monet. Gall. pag. 41. AVLERCO EBVROVICES. Deinde Meldorum civitas, *Meaux.* Pariſiorum ea ætate *oppidum Lutetia*, ut Cæſar loquitur, lib. 7. bell. Gall. pag. 96. *poſitum in inſula fluminis Sequanæ*: nunc Gallici Imperii caput. Trecaſſium, ſeu Tricaſſinorum, Trecæ, *Troyes en Champagne.* Andegavorum, *Angers.* Viducaſſium, Βιδουκεσίων, quos inter Unellos & Oſiſmios Ptolemæus collocat, (ſi tamen iidem ſunt,) Dinantum in minore Britannia.

20. *Bodiocaſſes*] Ptolemæo, lib. 2. cap. 8. Οὐαδικάσιοι, poſt Meldas, verſus Belgicam, πρὸς τῇ Βελγικῇ, ubi nunc Theodorici caſtrum, *Chateau-Thierry.* Vide Notas & Emend. num. CXII.

21. *Vnelli.*] Ptolemæo, loc. cit. Οὐένελοι, haud procul Oſiſmiis collocantur. Cæſar, lib. 2. bell. Gall. pag. 30. *Craſſum*, inquit, *miſerat ad Venetos, Vnellos, Oſiſmos, Curioſolitas.* Quibus ex verbis minori Britanniæ Vnellos eſſe accenſendos liquet.

22. *Carioſvelites.*] Cæſari loc. cit. *Curioſolites*: quorum oppidum, unde nos ſumus, Coriſopitum *Quimper*: quæ vox Britannica lingua oppidum muris cinctum ſignificat. Diœceſis, *Cornoüaille*: hoc eſt, Cornu Galliæ.

23. *Diablindi.*] Libellus Provinc. *Civitas Oſſiſmiorum. Civitas Diablintum*, in Prov. Lugd. tertia. Διαυλῖται Ptolemæo dicuntur, lib. 2. cap. 8. in mediterraneo Galliæ Lugd. multo Venetis orientaliores, ut habet codex Palat. at vetuſtiſſ. codex Collegii noſtri Pariſ. δυσμικώτεροι *occidentaliores*, habet, ut & vulgati libri. Quare de eorum ſede ampliandum cenſeo. Rhedones, Turoneſque ſat cogniti.

24. *Ateſui.*] Sic MSS. habent omnes, non *Iteſui.* Sed neutram vocem, nuſquam reperiens, probo. Quid ſi ſcribatur, *Item Secuſiani liberi*, quaſi revocans orationem ad Secuſianos nunc commemorandos, quos ſuo loco & ordine prætermiſerat? Seguſianos hodie *Foreſiens* vulgo appellitant: oppidum, Forum Seguſianorum, *Feurs*: agrum circumjectum, *le pais de Foreſts, le Lyonnois.*

25. *Lugdunum.*] *Lion.* Nic. Chorier, lib. 2. hiſt. Delphin. pag. 96. a *Lut* quod populum Celtarum lingua ſonat, & *Dun* montem, vocis Lugduni originem repetit: quaſi montis incolas ea vox ſignificet. Aliam ejus nominis originationem ridet, quam apud Plutarchum Clitophon affert. Neutra nobis placet. Verius arbitramur *Lugdunum* emollitam vocem eſſe pro *Lucudunum*: quod lucum montis ſignificat. Propterea enim in nummo vetere Rodulfi regis LVCVDVNVS ſcribitur.

CAP. XIX. XXXIII. Aquitanicæ ſunt [1] Ambilatri, Anagnutes, [2] Pictones, Santones liberi: [3] Bituriges liberi cognomine Ubiſci: [4] Aquitani, unde nomen provinciæ, Sediboniates. Mox in oppidum contributi [5] Convenæ, [6] Begerri, [7] Tarbelli Quatuorſignani, Cocoſſates Sexſignani, Venami, Onobriſates, [8] Belendi, ſaltus Pyrenæus. Infraque [9] Moneſi, [10] Oſquidates montani, [11] Sibyllates, [12] Camponi, [13] Bercorcates, Bipedimui, Saſſumini, [14] Vellates, Tornates, Conſoranni, Auſci, Eluſates, [15] Sottiates, Oſquidates campeſtres, [16] Succaſſes, [17] Taruſates, [18] Baſabocates, [19] Vaſſei, Sennates, [20] Camboleĉtri Ageſinates Pictonibus juncti. [21] Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellantur. [22] Dein Lemovices, [23] Arverni liberi, [24] Gabales. Rurſus Narbonenſi provinciæ contermini [25] Ruteni, [26] Cadurci, [27] Antobroges, [28] Tarneque amne diſcreti a Toloſanis Petrocori. [29] Maria circa oram: ad Rhenum ſeptemtrionalis Oceanus, inter Rhenum & Sequanam Britannicus, inter eum & Pyrenæum Gallicus. [30] Inſulæ complures Venetorum, quæ & Veneticæ appellantur, & in Aquitanico ſinu [31] Uliarus.

CAP. XX. XXXIV. A Pyrenæi promontorio Hiſpania incipit, anguſtior non Gallia modo, verum etiam [32] ſemetipſa, ut diximus, immenſum quantum hinc oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipſa Pyrenæi juga [33] ab exortu æquinoctiali fuſa in occaſum brumalem, breviores [34] latere ſeptemtrionali quam meridiano Hiſpanias faciunt. Proxima ora

NOTÆ.

Nam quod in nummo M. Antonii legitur LVGDVNI, non ibi urbs Lugdunum eſt, ſed primæ ſunt litteræ totidem vocum, a nobis ſuperius explicatæ, libro III. ſect. XXIII.

1. *Ambilatri.*] Ambiliates jungit cum Nannetibus Cæſar, lib. 3. bell. Gall. pag. 34. Anagnutes ii eſſe videntur, qui Artemidoro apud Stephanum dicuntur Ἀγνῶτες ἔθνος Κελτικῆς παρὰ Ὠκεανόν. Ambo inter Nannetes, & Pictones, ſedes habuere. Notabile interim eſt, quod cum in Belgica ſect. XXXI. tres ſint populi fœderati, Lingones, Remi, Treveri: in Lugdunenſi duo, ſect. XXXII. Carnuti, & Hedui: in Aquitanica nulli ſint.

2. *Pictones, &c.*] *Les Poictevins*, oppidum, *Poitiers*. Santonum, *Saintes*: incolæ; *les Saintongeois*. Priores pariter liberos fuiſſe Lucanus innuit, lib. 4. v. 436.

Pictones immunes ſubigunt ſua rura.

3. *Bituriges, &c.*] *Les Bourdelois*: oppidum, *Bourdeaux*. Ptolemæo, lib. 2. cap. 7. Βιτούριγες οἱ Οὐιβίσκοι. Gruteri inſcriptio, pag. 227. AVGVSTO. SACRVM. ET. GENIO. CIVITATIS. BIT. VIV. Falſa.

4. *Aquitani.*] Ab aquis ſalubribus, quibus ea regio ſcatet, ubi ubi eæ fuerint, unde hæc primum appellatio cœpit, & Aquitanorum iſtorum cognomen. Fuere ii ubi nunc eſt Vaſconia peculiaris dicta, *la Gaſcogne particuliere*, ubi Aturenſium civitas, *Aire en Gaſcogne*.

5. *Convenæ.*] Ex eorum oppidi ruinis excitatum S. Bertrandi fanum, *S. Bertrand de Cominges*.

6. *Begerri.*] Bigerriones Cæſari lib. 3. bell. Gall. pag. 38. *Les Bigarrats*. Oppidum, *Tarbe*: quod Tarbellorum eſſe, de quibus mox dicemus, cave exiſtimes.

7. *Tarbelli.*] Videntur hi a Romanis Quatuorſignani cognominati, ut & Cocoſſates Sexſignani, quod hi ſex ſigna militum apud ſe haberent in præſidio, illi quatuor. Horum oppidum Aquæ Tarbellicæ, *Acqs*, ſive *Dax*. Vide inferius, lib. 31. ſect. 2. Cocoſatum apud Cæſarem mentio, loc. cit. Venamorum, Onobriſatumque, nuſquam: omnium perinde ſitus incertus.

8. *Belendi.*] Supereſt ejus nominis veſtigium in pago *Belin*, ad amnem Leriam in agro Boïorum, cui agro nomen eſt hodie *le Buch*. Ita Valeſ. in Notit. Gall. pag. 524.

9. *Moneſi.*] *Moneins*, inquit idem Valeſ. locus eſt hodieque haud ignobilis in Benearnenſi agro: cujus forte incolæ Moneſi dicti.

10. *Oſquidates.*] Hi montani, mox etiam alii dicti campeſtres, a ſitu diſpari. Forte ſunt Δάτιοι Ptolemæi, lib. 2. cap. 7. inter Gabalos, & Auſcitanos. In MSS. Reg. & Colb. *Oſcidates*.

11. *Sibyllates.*] Ita libri omnes. Cæſar lib. 3. bell. Gall. pag. 38. inter Garumnos, & Cocoſates, Sibutzates locat: quos Valeſius in Notit. Gall. pag. 514. inter Aquas Tarbellicas, & Baïonam, ait ſedes olim habuiſſe, ubi nunc locus retinet nomen *Saubuſe*, ad Aturum amnem.

12. *Camponi.*] Locus *Campan* in Bigerrionibus quod a Papirio Maſſono deſcribitur, in Geogr. Franc. pag. 513. ut ſimilitudinem vocis, ſic veterum incolarum ſedem forte refert.

13. *Bercorcates, &c.*] Prorſus ignotæ gentes. In MSS. Reg. Colb. & Chiffl. *Pimpedumni, Laſſunni*.

14. *Vellates.*] Ptolemæo, lib. 2. cap. 7. Οὐέλλαυνοι, inter Auſcios & Ruthenos. Tornates ejus loci incolas ait fuiſſe Valeſius, cui loco nomen hodieque *Tournay*, in Bigerrionibus. Conſorannorum oppidum, *Couſerans*. Auſcorum, ut Cæſar, ſive Auſciorum, ut Ptolemæus maluit, Auguſta, *Auſch*. Eluſatium, Eluſa, *Euſe*, vel *Eauſe*, in Comitatu Armaniacenſi. Inſcriptio apud Gruter. pag. 708. CIVI. ELVSENSI. Apud Cæſarem, lib. 3. bell. Gall. pag. 38. *Fluſtates*, pro *Eluſates*, ut alii ante nos viderunt. In concilio Arelat. I. *Mamertinus Epiſcopus, de civitate Eloſatium*. In Agathenſi: *Clarus Epiſcopus de civitate Eluſa*.

15. *Sottiates.*] Ita libri omnes. Cæſari, lib. 3. pag. 37. *Sontiates*. Nunc eſt *Soz* in Novempopulania, & Auſcorum diœceſi. Oihenart. in Notit. Vaſcon. pag. 446.

16. *Succaſſes: &c.*] Succaſſium appellationem ſervat pagus *Secas*, inter Garumnam Leriamque amnes, leucis ab urbe Burdigalenſi tribus. Auctor Valeſius, pag. 524.

17. *Taruſates.*] Vide Notas & Emend. num. CXIII.

18. *Baſabocates.*] Ita libri omnes. Hi Cæſari *Vocates* dicti, lib. 3. pag. 38. *Vocates*, inquit, *Taruſates, Eluſates*. Mox Vaſatæ, Baſatæque, iidem appellati. *Bazas*. Vide Notas & Emend. num. cit.

19. *Vaſſei, Senates.*] Forte Vaſarii, Οὐασάριοι Ptolemæi, lib. 3. cap. 7. Gabalis proximi.

20. *Camboleĉtri.*] Hi cognomine Ageſinatum, ab aliis Camboleĉtris diſtinguuntur, qui Atlantici cognominantur, in Narbonenſi, ut diximus, lib. 3. ſect. 5. Hos eſſe Incoliſmenſes credimus, *les Angoumoiſins*.

21. *Hinc Bituriges.*] Nam & gentes eæ quæ Ligeri amne & Garumna, oceanoque clauduntur, debent Aquitanicæ accenſeri. Horum nobiliſſimi Bituriges, *les Berruyers*: Βιτούριγες οἱ Κοῦβοι Ptolemæo, lib. 3. cap. 7. Ager *le Berri*: oppidum Avaricum, *Bourges*.

22. *Dein Lemovices.*] *Les Limoſins*: oppidum, *Limoges*.

23. *Arverni liberi.*] Lucanus, lib. 1. v. 427.

Arvernique auſi Latio ſe dicere fratres.

Hodie, *les Auvergnats*. Oppidum, *Clermont en Auvergne*, Clarus Mons, qui prius Nemoſſus appellabatur. Vide Sirmond. in notis ad Goffrid. pag. 92.

24. *Gabales.*] Sic libri omnes. *Le Givaudan*. In nummo Juſtini Aug. apud Paulum Petavium, GABALORVM. Civitas Gabalorum in eo ſtetit loco, ubi nunc oppidulum *Iavoux*, a Mimate, *Mande*, leucis quatuor diſſitum. Ita G. de Catel, lib. 2. hiſt. pag. 306.

25. *Ruteni.*] De his egimus, lib. 3. ſect. 5. Strabo, lib. 4. pag. 191. Ῥουτηνοὶ δὲ καὶ Γαβαλεῖς τῇ Ναρβωνίτιδι πλησιάζουσι.

26. *Cadurci.*] *Les Quercinois*. Ager, *le Quercy*. Oppidum, *Cahors*.

27. *Antobroges.*] Sic libri omnes, a quibus diſcedere mihi religio eſt. Nitiobriges ſignari puto, quorum oppidum apud Ptolemæum, lib. 3. cap. 7. Aginnum eſt, *Agen*: regio circumjacens, *l'Agennois*.

28. *Tarneque.*] Toloſanos, inquit, a Petrocoris, Tarnis amnis diſterminat, Petrocoris Cadurcos, Agennenſes, & Albienſes uſque ad Tarnem amnem, armis & vi ſibi ſubjicientibus. Nomen amni, *le Tarn*. Petrocoris, *Perigourdins*. Agro, *Perigort*. Oppido, *Perigueux*.

29. *Maria circa.*] Maria quibus ora Galliarum alluitur.

30. *Inſulæ complures.*] Sunt ferme ducentæ, deſertæ & incultæ. Præſtantiſſima in alto Calonesus, Καλόνησος, *Belle-Iſle*. Deſcribitur a Papirio Maſſono, pag. 139.

31. *Uliarus.*] A Sidonio, lib. 8. ep. 6. ad Nammac. *Olarionenſis inſula. Oleron.*

32. *Semetipſa.*] Nempe ubi cuneatur anguſtiis inter duo maria, unde deinde paulatim ſe pandit verſus ulteriorem Hiſpaniam, ut dictum eſt lib. 3. ſect. 3. Adeo ut dimidio minor ſit, qua Galliam tangit, quam ubi ad occidentem litus exporrigit, ut recte Mela, lib. 3. cap. 1. pag. 49.

33. *Ab exortu.*] A Ruſcinone, uſque Gades. Vide Notas & Emend. num. CXIV.

34. *Latere ſeptemtr.*] Perpetuo montium tractu a Ruſcinone

[1] citerioris eſt, ejuſdemque Tarraconenſis ſitus: a Pyrenæo [2] per oceanum, Vaſconum ſaltus: [3] Olarſo: [4] Vardulorum oppida: Moroſgi, Menoſca, Veſperies, Amanum portus, ubi nunc [5] Flaviobriga colonia. [6] Civitatum IX. regio Cantabrorum, flumen [7] Sanda, [8] portus Victoriæ Juliobrigenſium. Ab eo loco fontes Iberi quadraginta millia paſſuum. Portus [9] Blendium. [10] Orgenomeſci e Cantabris. Portus eorum [11] Vereaſueca. [12] Regio Aſturum, [13] Noëga oppidum: [14] In peninſula, Pæſici. [15] Et deinde conventus Lucenſis, a flumine Navilubione, Cibarci, Egovarri cognomine Namarini, Jadoni, [16] Arrotrebæ, promontorium [17] Celticum. Amnes: [18] Florius, Nelo. Celtici cognomine [19] Neriæ, [20] ſuperque Tamarici, quorum in peninſula tres [21] aræ Seſtianæ Auguſto dicatæ: [22] Capori, oppidum [23] Noëla. Celtici cognomine Præſamarci, [24] Cileni. Ex inſulis nominandæ, [25] Corticata, & Aunios. [26] A Cilenis, conventus Bracarum, Heleni, [27] Gravii, caſtellum Tyde, Græcorum ſobolis omnia. [28] Inſulæ Cicæ. Inſigne oppidum [29] Abobrica. [30] Minius amnis, IV. M. paſſ. ore ſpatioſus. [31] Leuni, Seurbi. [32] Bracarum oppidum Auguſta, quos

NOTÆ.

ducto uſque Gades bifariam diviſa Hiſpania, latere ſeptemtrionali, quod oceano alluitur, anguſtior ea eſt, quam meridiano, quæ Iberico mari. Vide Notas & Emendat. num. CXV.

1. *Citerioris.*] Nunc incipit Hiſpania citerior, eademque Tarraconenſis, ubi Aquitanica Gallia deſinit, ad proximam Aquitaniæ oram oceani.

2. *Per oceanum.*] Per oceani oram ducto itinere, occurrunt Vaſconum ſaltus, quæ hodie regio *Guipuſcóa* nominatur.

3. *Olarſo.*] Οἰασὼ πόλις eſt Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. in Vaſconum oppidis maritimis: nunc pagus *Oiarço*, leucis a Fontarabia duabus. Martiano *Iarſo* dicitur. Et promontorii nomen eſt Olarſo in oceanum profecti, quo finitur Hiſpania, inquit Mariana, lib. 1. hiſt. cap. 2. pag. 3.

4. *Vardulorum.*] Οὐάρδουλοι Ptolemæo, loc. cit. His hodie *Ipuſcoates* dicti reſpondent. Moroſgi, quantum ex ſitu conjicimus, fanum S. Sebaſtiani eſt. Μήνοσκα, (ſic enim ſcribit Ptolemæus in Vardulis,) *Orio*: utrumque in Guipuſcoa. Veſperies, *Deva*, ad oſtium amnis cognominis, Δηούα ποταμοῦ, apud Ptolem. in Cariſtis, qui Alavenſes hodie nuncupantur.

5. *Flaviobriga.*] A Flavio Veſpaſiano Imp. cognominatam putant. Vide Garibay, lib. 7. cap. 10. Φλαυϊόβριγα Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. in confinio Autrigonum, Cariſtorumque. Nunc *Vermeo* eſt, non *Bilbao*: ad oceani oram, leucis quatuor a *Leyquetio*. Sic Mariana, lib. 4. hiſt. Hiſp. cap. 4. pag. 143. & Oihenart. in Notit. Vaſcon. pag. 153.

6. *Civitatum IX.*] Ait eſſe in Cantabris civitates novem. Vide Notas & Emend. num CXVI. Regioni hodie nomen *Aſturias de Santillana.*

7. *Sanda.*] In MSS. Reg. *Sauga.* Colb. 1. 2. & Parm. edit. *Sanga.* Nunc eſt *Nervio*: Ptolemæo, lib. 3. cap. 6. Νερούα in finibus Cantabrorum. Bilbaum alluit. Eum eſſe, qui Melæ Salia, nunc *Rio de Sella* dicitur, male Pintianus exiſtimavit.

8. *Portus Victoriæ.*] Recte Oihenartus in Notitia utriuſque Vaſconiæ, pag. XI. ait eſſe *Santandero*: quem S. Emederii portum appellat Mariana.

9. *Blendium.*] Sic MSS. non *Biendium.* Navale fuit ejus urbis, quam nunc Santillanam vocant.

10. *Orgenomeſci e Cantabris.*] E Cantabrorum populis. Oram ii tenuere a Santillana ad amnem Aſtario, qui Ovetum alluit. Vide Notas & Emend. num. CXVII.

11. *Vereaſueca.*] Ita MSS. non *Veſci, Veca.* Hodie *Villa viciosa*: ad confluentem amnis *Aſtario*, alteriuſque ignobilis, in ora Aſturum.

12. *Regio Aſturum.*] *Aſturias de Oviedo.*

13. *Noëga.*] Νοίγα in Cantabris, apud Ptolem. lib. 2. cap. 6. Noëga Melæ, lib. 3. cap. 1. in Aſturum litore. Hodie *Navia.*

14. *In peninſula.*] Cui nomen eſt *Coruña*, in ora ſeptemtrionali Gallæciæ. Παισικοὶ incolæ Ptolemæo appellati, loc. cit.

15. *Et deinde.*] Deinde, inquit, ad conventum Lucenſem, cujus oppidum præcipuum *Lugo*, paulum a mari recedit, pertinent populi in ea ora fuſi, uſque ad promontorium Celticum, a flumine Navilubione: Ptolemæo Ναυιλλουίων eſt, lib. 2. cap. 6. in Callaïcis, ſive Gallæcis Lucenſibus, hodie *Rio de Miranda*: ad oppidum *Ribadeo* in mare devolvitur. Vide Notas & Emend. num. CXVIII.

16. *Arrotrebæ.*] Quos & Ἀρτάβρους & Ἀροτρέβας appellatos ætate ſua Strabo prodidit, lib. 3. pag. 154. Habet juxta Nerium promontorium Ἀρταβρῶν λιμένα Ptolemæus, lib. 2. cap. 6.

17. *Celticum.*] *Cap de Fineterre*, ſive S. Mariæ in finibus terræ. Νέριον ἄκρον Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. a quo Neriæ mox appellandi.

18. *Florius.*] Hic modo *Rio Lezaro*: Nelo, *Vlla* dicitur.

19. *Neriæ*] Ii apud Melam, in eo tractu pariter ultimi: accolæ nempe promontorii, quod diximus, *Cabo de Finis terræ.*

20. *Superque.*] Et ſupra Nerias in mediterraneo poſiti Tamarici, per quos Tamaris fluvius labitur, qui inter *Lezaro*, & *Vlla* in mare ſe demittit. Ταμαρεῖς Ptolemæo: unde hodieque regioni nomen eſt, *Traſtamara*: amni, *Tambre.* De Tamaricis Mela, lib. 3. cap. 1.

21. *Aræ Seſtianæ.*] Mariana, lib. 3. hiſt. Hiſp. cap. 25. pag. 133. ubi de Auguſti Cæſaris in Hiſpaniam adverſus Cantabros expeditione verba facit: Aræ Sextianæ, inquit, Melæ, Plinii, ac Ptolemæi litteris celebratæ, atque in honorem Auguſti conſtitutæ in peninſula, pyramidum forma, cochlea ab imo ad ſummum pertinente, creditæ ſunt a nonnullis, hujus belli monumenta fuiſſe, (veſtigia earum ad oppidum Gegionem, ab Oveto XX. mill. paſſ. exſtare affirmant:) conjectura neque contemnenda prorſus, neque prorſus conſtanti: cum alii Aras Sextianas a Sexto Apuleio excitatas malint, eo quem per hoſce annos, de Hiſpania triumphaſſe Tabulæ Capitolinæ docent. Ita vir ille ſane pereruditus: cui quidem de Ararum cauſa aſſentior, de ſitu non item: cum ex Pliniana ſerie haud procul Celtico Neriove promontorio ſtatutæ videantur.

22. *Capori.*] Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Κάποροι, quorum oppidum mediterraneum *Iria Flavia*, hodie ut a nonnullis creditur, *Compoſtella*, quæ vox conflata e duabus, *Iacomo Apoſtolo*, S. Jacobi Apoſtoli fanum ſonat.

23. *Noëla.*] In MSS. Reg. & Colb. *Noëta. Noya*, ad amnem Tamarim *Tambre*, cujus utramque ripam tenuere Celtici Præſammarci: ſic enim habet Mela, lib. 3. cap. 1. librique Pliniani vulgo editi: at MSS. & Parm. edit. *Præſtamartii.*

24. *Cileni.*] Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. Κιλινοὶ, quorum oppidum Ὕδατα θερμά, *Aquæ calidæ*, quæ Antonino *Aquæ Celinæ* appellantur. In Conc. Tolet. I. apud Loaïſam, pag. 38. *Exuperantius Ep. de Gallicia, Lucenſis conventus, municipii Celenis.* Tenuiſſe Cileni videntur ab amne Tamari, ad amnem ſeu *Rio Lorîz*, qui urbem *Pontevedra* alluit, inter Compoſtellam & Tyden.

25. *Corticata, &c.*] Quantum ex ſitu conjectamus. ambarum hæc hodie nomina, *Salicora* & *Blydones*: illa ad amnis Ullæ, hæc ad *Rio Loriz* oſtia poſita.

26. *A Cilenis.*] Poſt Cilenos, inquit, pertinent jam ad conventum Bracarenſem, de quo diximus lib. 3. ſect. 4. Helleni: quorum oppidum in Gallæcia apud Strabonem, lib. 3. pag. 157. Ἕλληνες appellatum eſſe, quoniam a Græcis conditum erat, auctor eſt Aſclepiades Myrleanus. Hodie *Pontevedra*, teſte Mariana, in hiſt. Hiſpan. hoc eſt, Pons vetus.

27. *Gravii.*] Quaſi Graii dicti. Silius Ital. lib. 3.

Et quos nunc Gravios violato numine Graiûm
Oeneæ miſere domus, Ætolaque Tyde.

Ptolemæo ſunt Γρούιοι, lib. 3. cap. 6. quorum oppidum Τοῦδαι. Melæ, ceteriſque Tyde, hodie, *Tuy*. In MSS. Reg. & Colb. *Grovii.*

28. *Inſulæ Cicæ.*] Abeſt id nomen *Cicæ* a codd. Reg. In quibuſdam *Siccæ* legas. Deorum inſulæ alias a nonnullis appellatæ: hodie *les Iſles de Baïonne.*

29. *Abobrica.*] Nunc *Baïona*, ſupra oſtia Minii, oppidum munitiſſimum.

30. *Minius.*] Accolis *Minho*: nomen, ſi Juſtino credimus, a minio, quod in ripa profert. At minium amnis Sil, qui in Minium labitur, aquarum copia eo major, ſolus edit.

31. *Leuni, Seurbi.*] Ita libri omnes. Tractum eum tenuere ii cum Bracaribus, qui inter Durium, Miniumque patet: quem ab utroque amne quo ea regio clauditur, *Antredoraminho* appellant.

32. *Bracarum.*] Et Bracares, inquit, ad oram uſque pertinent: oppidum a mari ſemotum Auguſtam habent: hodie *Brague*, ad *Cavado* fl. Apud Gruter. Inſcript. pag. 324. BRACARAVGVSTANI.

ſupra Gallæcia. Flumen, [1] Limia : [2] Durius amnis ex maximis Hiſpaniæ, ortus in Pelendonibus, & juxta Numantiam lapſus, dein per Arevacos Vaccæoſque, diſterminatis ab Aſturia Vettonibus, a Luſitania Gallæcis, ibi quoque Turdulos a Bracaris arcens. Omniſque dicta regio a Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi nigri albique.

CAP. XXI. XXXV. [3] A Durio Luſitania incipit : [4] Turduli veteres, [5] Pæſuri : flumen [6] Vacca. Oppidum Talabrica. Oppidum, & flumen [7] Æminium. Oppida : [8] Conimbrica, [9] Collippo, [10] Eburobritium. Excurrit deinde in altum vaſto cornu [11] promontorium, quod alii Artabrum appellavere, alii Magnum, multi Oliſiponenſe, ab oppido, [12] terras, maria, cælum diſterminans. Illo finitur [13] Hiſpaniæ latus, & a circuitu ejus [14] incipit frons : * Septemtrio hinc, [15] oceanuſque Gallicus, occaſus illinc, & oceanus Atlanticus. Promontorii excurſum LX. M. prodidere, alii XC. M. paſſ. Ad Pyrenæum inde non pauci [16] XII. quinquaginta millia, & ibi gentem Artabrum, quæ numquam fuit, [17] manifeſto errore. Arrotrebas enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco poſuere litteris permutatis.

* CAP. XXII.

Erratum & in amnibus inclytis. Ab Minio, [18] quem ſupra diximus, CC. M. paſſ. (ut auctor eſt Varro) abeſt [19] Æminius, [20] quem alibi quidam intelligunt, & [21] Limæam vocant, Oblivionis antiquis dictus, multumque [22] fabuloſus. Ab Durio Tagus CC. M. paſſuum, interveniente [23] Munda. [24] Tagus auriferis arenis celebratur. Ab eo CLX. M. paſſuum promontorium. [25] Sacrum e media prope Hiſpaniæ fronte proſilit : [26] XIV. M. paſſ. Inde ad Pyrenæum, medium colligi Varro tradit. [27]. Ad Anam vero, quo Luſitaniam a Bætica [28] diſcrevimus, CXXVI. M. paſſuum a Gadibus [29] CII. M. paſſ. additis. [30] Gentes : Celtici, Turduli, & [31] circa Tagum Vettones. Ab Ana ad Sacrum,

NOTÆ.

1. *Limia.*] Λιμίας Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. juxta Minii amnis oſtia. Mela, lib. 3. cap. 1. *Et cui oblivionis cognomen eſt Minia.* Sed falli Melam, quod ad oblivionis cognomen attinet, infra diſcemus ex Plinio. Hodie *Lima.*

2. *Durius.*] Accolis *Douro.* De his, qui mox appellantur, populis, quos Durius alluit, ac diſterminat, egimus ſuperiore libro. Præter Numantiam labi auctor eſt etiam Strabo, lib. 3. pag. 153.

3. *A Durio Luſitania incipit.*] Ubi ſe in mare Durius *Douro* exonerat, ad oppidum *Porto* : ex quo cum adverſo ei ad Auſtrum *Cale*, factum eſt Portucalliæ nomen : quod recentiores euphoniæ cauſa in Portugalliam mutavere : non a Gallis, ex Terræ ſanctæ peregrinatione appellentibus, ut fabula refert : nam neque illac ad nos ex oriente reditur ; neque tunc Galli appellabantur, ſed Franci.

4. *Turduli veteres.*] Ab his prodiiſſe ſignificat eos qui eodem nomine in ulteriore Hiſpania ſuperius ſunt appellati, l. 3. ſect. 3.

5. *Pæſuri.*] Gruteri inſcriptio, pag. 162. PAESVRES. Hi cum Turdulis a Durio ad Vaccam tenuêre, ubi nunc oppida *Lamego* & *Arouca.*

6. *Vacca.*] MSS. Reg. & Colb. *Vagia.* Marcianus Heracl. pag. 74. Οὐακὺα ποταμὸς. Nunc Luſitanis *Vouga* & *Couga.* Ad Alveïrum oppidum, *Aveiro*, e Talabricæ ruderibus excitatum, in mare devolvitur. Τὰ Ταλάβριγα Appiano, in Iber. pag. 295. & Ptolemæo, lib. 2. cap. 5.

7. *Æminium.*] Hodie *Agueda* nomen eſt oppido amnique commune. Vide Notas & Emend. num. CXIX.

8. *Conimbrica.*] MSS. Reg. & Colb. *Cinumbriga.* Oppidum fuit, nunc dirutum : *Condeja la veja*, Condexa vetus. Tribus ab ea leucis, ex illius ruderibus excitata nova Conimbrica, *Coïmbra* : nobis *Conimbre.*

9. *Collippo.*] Ex ejus ruinis crevit civitas Leirinenſis *Leiria*, quæ Collipo nova dici poteſt, inter Oliſiponem & Conimbricam, in ea Luſitaniæ parte, quam Eſtremaduram vocant. Inſcriptio Gruteri, pag. 323. COLLIPPONENSIVM. Et pag. 1155. EX. LVSITANIA. MVNICIPI. COLLIPPONENSI.

10. *Eburobritium.*] Hodie *Ebora de Alcobaça*, haud procul Leiria, ſupra Oliſiponem.

11. *Promontorium.*] Hodie *Capo di Rocca Sintra.* Vide Notas & Emend. num. CXX.

12. *Terras, &c.*] Ad terras certe quod pertinet, citra id promontorium eſt pars Luſitaniæ hactenus deſcripta, quod eſt Hiſpaniæ latus, & Luſitaniæ, ſeptemtrionale : ultra, occidentalis ora. Ad cælum, hinc ipſe ſeptemtrio, inde occaſus. Ad maria, Gallicus, vel ſi mavis, Callaïcus ab eo latere oceanus : ab illo Atlanticus.

13. *Hiſpaniæ latus.*] A promontorio Celtico ad Artabrum, ſive Oliſiponenſe.

14. *Incipit frons.*] Ab Oliſiponenſi promontorio ad Gaditanum fretum.

15.] *Oceanuſque Gallicus.*] Vide Notas & Emend. n. CXXI.

16. *XII. quinquag.* Hoc eſt, duodecies centena & quinquaginta millia paſſuum. Menſura enim hæc eſt adnavigationis per ſinus, receſſuſque ſinuum, a promontorio iſto ad Pyrenæum.

17. *Manifeſto errore.*] Qui tamen ævo Strabonis invaluerat, ut diximus ſup. ſect.

18. *Quem ſupra.*] Sect. ſup.

19. *Æminius.*] De quo hac ſect. diximus : ad ea verba ; *Oppidum, & flumen Æminium.*

20. *Quem alibi quidam.*] In his eſt Mela, ut indicavimus ſup. ſect. ad ea verba, *Flumen, Limia.* Is enim Limiam cum Æminio, qui Oblivionis amnis eſt appellatus, confundit ; recte diſtinguit Appianus in Iber. pag. 295.

21. *Limæam*] Limia Melæ loc. cit. Straboni, lib. 3. pag. 153. ὁ τῆς Λήθης, ὅντινες Λιμαίαν καλοῦσιν. *Oblivionis fluvius, quem quidam Limæam vocant.*

22. *Fabuloſus.*] Origo ea fabulæ fuit. Luſitani Celtici ; qui Anam ſeu Guadianam fluvium accolebant, inita cum antiquis Turdulis amicitia, copias junxere paribus in eamdem expeditionem armis. Tranſvecti amnem, ſive Limiam, ſive Æminium, orta ibi ſeditione, communem amiſere ducem. Tum vero & ſimultatum obliti, & ſoli amœnitate illecti, ſuas ibidem ſedes poſuere. Imperitum vulgus deinde credidit, inſita aquis illis ea virtute, & expeditionis ſuſceptæ, & patriæ oblivionem potaſſe. Ea vero fama in poſteros ſic invaluit, ut annis poſtea volventibus, cum Decimus Junius Brutus, Romani exercitus Imperator, ad eum amnem veniſſet, nullo poſſet imperio milites Romanos adigere, ut fluvium tranſmitterent : cum id eſſet animis omnium perſuaſum, ſe patriæ ſuæ æterna ſtatim oblivia ſubituros. Vide Florum, lib. 2. cap. 17. pag. 91. Strabon. lib. 3. pag. 153. Plutarch. in quæſt. Rom. pag. 272. Appian. in Iber. pag. 294. Anno V. C. DCXVIII. Brutus ibi Proconſul fuit.

23. *Munda.*] Inter Durium & Tagum fluens amnis ; *Mondego*, Conimbricam alluit : aurifer ipſe perinde ac Tagus. Ptolem. lib. 2. cap. 5. Μόνδα.

24. *Tagus auriferis.*] Vide quæ dicemus, lib. 33. ſect. 21.

25. *Sacrum.*] Nunc S. Vincentii, *Cabo de S. Vincente.* De fronte Hiſpaniæ ſuperius egimus, hac ſect.

26. *XIV. M. P.*] Hoc eſt, quatuordecies centena millia paſſ. per mediam Hiſpaniam facto itinere, a promontorio Sacro ad medium Pyrenæum.

27. *Ad Anam.*] Ab Ana fluvio, inquit, diſtat Sacrum Promontorium CXXVI. M. paſſ. Sic MSS. Reg. & Colb. &c. non, CCXXVI.

28. *Diſcrevimus.*] Libro 3. ſect. 2.

29. *CII. M. paſſ.*] Sic erunt omnino a promontorio Sacro ad Gades, CCXXVIII. M. P.

30. *Gentes.*] Ultra Tagum poſitæ, verſus auſtrum, ſupra Algarbiæ, ut vocant, regnum : Celtici, Turdulique : de quibus egimus lib. 3. ſect. 3. cognomines, finitimi, affines. Turdulorum civitas Emerita fuit, de qua inferius, teſte Strabone, lib. 3. pag. 151. Unde colligas Vettonum Turdulos clientes fuiſſe. Celticorum, Pax Julia fuit, aliæque, ut mox dicemus.

31. *Circa Tagum.*] Nam utramque Tagi ripam, omnemque circum regionem late Vettones, ſive Vectones tenuere : oppida habuere inſignia, citra Tagum Salmanticam, apud Ptolem. lib. 2. cap. 5. ultra, Auguſtam Emeritam, quam *claram Vettoniæ coloniam* Prudentius vocat, hymno 9.

[1] Luſitani,

[1] Luſitani. Oppida memorabilia a Tago in ora, [2] Oliſipo [3] equarum e Favonio vento conceptu nobile: [4] Salacia cognominata urbs Imperatoria.: [5] Merobrica: Promontorium Sacrum: & alterum [6] Cuneus. [7] Oppida: Oſſonoba, Balſa, Myrtilis.

Univerſa provincia dividitur in conventus tres, Emeritenſem, Pacenſem, Scalabitanum. Tota populorum XLVI. in quibus coloniæ ſunt quinque, municipium civium Rom. unum: Latii antiqui tria: ſtipendiaria, XXXVI. Coloniæ: [8] Auguſta Emerita, Anæ fluvio appoſita: [9] Metallinenſis, [10] Pacenſis, [11] Norbenſis, Cæſariana cognomine. [12] Contributa ſunt in eam Caſtra Julia, Caſtra Cæcilia. Quinta eſt [13] Scalabis, quæ Præſidium Julium vocatur. Municipium civium Rom. Oliſipo, [14] Felicitas Julia cognominatum. Oppida veteris Latii: [15] Ebora, quod item Liberalitas Julia: & Myrtilis, ac Salacia, [16] quæ diximus. Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, [17] præter jam dictos in Bæticæ cognominibus, [18] Auguſtobrigenſes, [19] Ammienſes, [20] Aranditani, [21] Arabricenſes, [22] Balſenſes, Cæſarobricenſes, Caperenſes, [23] Caurenſes, Colarni, [24] Cibilitani, [25] Concordienſes, [26] Elbocorii, [27] Interannienſes, [28] Lancienſes, Mirobrigenſes, [29] qui Celtici

NOTÆ.

in Eulaliam: v. 186.

Nunc locus Emerita eſt tumulo
Clara colonia Vettoniæ,
Quam memorabilis amnis Ana
Præterit, &c.

Supra Anam Vettones habitaſſe etiam auctor eſt Strabo, lib. 3. pag. 139. Inſcriptio Gruteri, pag. 591. PROVINC. VETTONIAE.

1. *Luſitani.*] Ubi fere Algarbia eſt, *les Algarbes.*

2. *Oliſipo.*] Ulyſſem veniſſe in Hiſpaniam, atque in Luſitaniæ litore urbem Ulyſſiponem condidiſſe, Strabo, Solinus, Martianuſque cenſent, ipſoque ex nomine conjectura ducta confirmant. Refellunt quidam tum nominis argumento: nam Oliſipo ex antiquis monumentis, & lapidum inſcriptionibus nominari, ſcribique debet: & quoniam Ulyſſis aræ ſupra mare Armoricum in Belgis non uno loco exſtabant. Nempe ex Græca vanitate, quem in Deorum numero habebant, ei templa atque oppida conſecrabant: quod Hiſpanis contigiſſe etiam non inepte prorſus arbitrantur. Ita fere Mariana lib. 1. cap. 12. ſub finem, pag. 22. Apud Gruter. inſcriptio, pag. 252. 261. & 273. FELICITAS. JVLIA. OLISIPO. Ptolemæo, lib. 2. cap. 5. Ὀλισσίπων. Nunc *Lisbonne.* Altitudine Poli, grad. 38. 45.′ 25.″ ex D. Couplet, in Hiſtoria Academiæ, anni 1700. pag. 127.

3. *Equarum*] Dicemus ea de re, lib. 8. ſect. 67.

4. *Salacia.*] Hodie *Alcacer do Sal*, inter Eboram & oceanum, medio ferme intervallo. Inſcriptio Gruteri, pag. 13. MVNICIPI. SALACIEN.

5. *Merobrica.*] Gruteri inſcriptio, pag. 442. ORDO. MEROBRIG. ſed ſuſpecta mihi. Oppidum interiit: e ruderibus proxime excitatum alterum, cui nomen eſt *Santiago de Caçem*: medio ferme itinere inter Oliſiponem, & Prom. Sacrum, *Cabo S. Vincente.*

6. *Cuneus.*] Hodie *Cabo di S. Maria.* Ager inter Anam & Sacrum promontorium, Cuneus a Mela vocatur, lib. 3. cap. 1. interjacente eo promontorio, quod a Plinio, de agri nomine, Cuneus ſimiliter appellatur.

7. *Oppida.*] Pomponius Mela, loc. cit. *in Cuneo agro*, inquit, *ſunt Myrtilis, Balſa, Oſſonoba.* Eodem ordine Marcianus Heracl. pag. 73. ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἄνα ἐπὶ Βάλσα.... ἀπὸ δὲ Βάλσων εἰς Ὀσσόνοβα.... ἀπὸ δὲ Ὀσσόνοβα ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀκρωτήριον. Sic enim hic locus legendus. Oſſonoba *Eſtombar*, Roderico Caro, lib. 3. Antiq. Luſit. cap. 75. Balſa, Reſendio auctore, lib. 4. Antiq. Luſit. *Tavira* eſt: utraque Algarbicæ ditionis: iſta metropolis. Myrtilis, Ptolemæo, lib. 2. cap. 5. ex MS. noſtro Ἰουλία Μυρτιλὶς, hodie *Mertola*, ad Anam, in confinio Algarbiæ, Luſitaniæque.

8. *Auguſta Emerita.*] Veſtigia tantum ſuperſunt: loco nomen eſt *Merida*, ad Anam. Veteranos milites eo deductos Auguſti juſſu, auctor eſt Dio, lib. 53. pag. 514. Nummos duos profert Patinus in familia Cariſia, pag. 65. hujus deductæ coloniæ indices ac teſtes. Gruterus, inſcriptionem, pag. 13. COLONIAE EMERITENSIS.

9. *Metallinenſis.*] Metallinum, hodie *Medelin*, in Eſtremadura, ad Anam fluvium, ubi falſo creditus, poſt leucarum aliquot occultationem, amnis emergere. Antonino in itinere a Corduba Emeritam, Metellinum ab Emerita, M. P. XXIV. diſtare prodidit.

10. *Pacenſis.*] Civitas olim Pax Julia, Παξιουλία Ptolemæo, lib. 2. cap. 5. in Turdulis, ſive Turdetanis: eadem Auguſta cognominata: Παξαυγοῦστα Straboni, lib. 3. pag. 151. in Celticis Luſitanis. Nunc *Beja*: in cujus oppidi foro cippum eſſe Gruterus ait, pag. 261. cum inſcript. COL. PAX. IVLIA. Pacis Auguſtæ deinde nomen ad Badiocenſes tranſiit, quorum oppidum in Turdulis fuit. Vide Reſendium, in epiſt. de Colonia Pacenſi. Ulpianus, lib. 50. Dig. tit. 15. de cenſibus: *In Luſitania Pacenſes, ſed & Emeritenſes juris Italici ſunt.*

11. *Norbenſis.*] Νῶρβα Καισάρεια Ptolem. lib. 2. cap. 5. Hodie *Alcantara*, Luſitaniæ quondam, nunc Caſtellæ veteris oppidum, ad Tagum, ponte ibi Trajani nobile: aut certe ex Norbenſis ruderibus haud procul id conditum.

12. *Contributa.*] Norbenſi juriſdictioni obnoxia, ſeu jura Norbam petere coacta. Caſtra Julia, nunc *Truxillo*, quaſi *Turris Iulia*: in diœceſi Placentina, Caſtellæ novæ, inter Emeritam, Placentiamque, medio fere intervallo: haud procul a Caſtris Cæciliis, quibus nomen eſt *Caceres*: non, ut quibuſdam viſum eſt, *S. Maria de Guadalupe.* Pro *Caſtra Iulia*, MSS. Reg. & Colb. *Caſtra Servilia.* Cæcilia Ptolemæo memorantur, lib. 2. cap. 5. Antonino Cæciliana dicta, in Luſitania, itinere ab Oliſippone Emeritam, quod per viarum anfractus plurimos agebatur.

13. *Scalabis.*] A Diva Irene virgine, nomen habet hodie *Santarena*: apud Ptolem. lib. 2. cap. 5. Σκαλαβισκος, Ταλαβις, &c. forte pro, Σκαλαβὶς, κολ. hoc eſt, κολωνία.

14. *Felicitas.*] De eo cognomine paulo ante egimus.

15. *Ebora.*] *Evora*, inter Anam & Tagum. Apud Reſend. de Antiq. Eboræ, inſcriptio quam Gruterus refert. pag. 489. LIB. IVL. EBORA. Hoc eſt, *Liberalitas Iulia Ebora*: non *Libertas*, ut Scaligero viſum in Indice Gruteri.

16. *Quæ diximus.*] Plane modo, hac ſect.

17. *Præter jam dictos.*] Præter eorum oppidorum cives, quos in Bætica Luſitanis eſſe cognomines diximus, lib. 3. ſect. 3. iis verbis: *Celticos a Celtiberis ex Luſitania adveniſſe manifeſtum eſt: ſacris, lingua, oppidorum vocabulis: quæ cognominibus in Bætica diſtinguuntur.*

18. *Auguſtobrigenſes,*] Auguſtobriga Antonini, ab aliis hodie *Villar del Pedroſo*, ad Tagum: ab aliis *Ponte del Arçobiſpo* eſſe exiſtimatur.

19. *Ammienſes.*] Ptolem. lib. 2. cap. 5. in Luſitania, Ἀμαία. MSS. Ἀμμαία. Nunc *Portalegre*, in Luſitaniæ finibus inter Heluas & Tagum amnem: quo in oppido reperta inſciptio, MVNICIP. AMMAI. hoc eſt *Ammaitanum*, quod refert Gruterus, pag. 257. ex Schotti ſchedis.

20. *Aranditani.*] Ἀράνδις Ptolemæo, lib. 2. cap. 5. in Celticis Luſitanis, Arannin Antoninus, in itinere de Eſuri Pacem Juliam, pro Arandi habet. Situs horum incertus, ut & proxime ſequentium.

21. *Arabricenſes.*] Ab Arabriga Ptolemæi, lib. 2. cap. 5. juxta Scalabim ſita. Apud Gruter. inſcriptio, pag. 162. ARABRICENSIS.

22. *Balſenſes, &c.*] Hi ab oppido Balſa ſupra dicto: *Cæſarobricenſes* ab oppido, ut patet cognomine, ſed incerti admodum ſitus: *Caperenſes*, a Cappara, cujus meminit in Luſitania Antoninus, itinere ab Emerita Cæſarauguſtam. Ptolemæo, lib. 2. cap. 5. Κάππαρα: nunc *Las ventas de Capara*, inter Alcantara & Coriam.

23. *Caurenſes, &c.*] Horum oppidum Καύριον Ptolemæo, lib. 2. cap. 5. in mediterraneis Luſitaniæ civitatibus: nunc *Coria*, in Caſtella nova: Colarnorum, Κόλαρνον. Apud Gruter. pag. 162. COLARNI.

24. *Cibilitani.*] Apud Gruter. pag. 362. MVNICIPI. CIVILITAN. ad hunc locum non pertinet.

25. *Concordienſes.*] Horum oppidum Κογκορδία, apud Ptolem. loc. cit. Nunc *Tomar*, aiunt appellari.

26. *Elbocorii.*] Ab oppido Elbocori. Vide Notas & Emend. num. CXXII.

27. *Interannienſes.*] Oppidum Ἰντεραμνησία. Vide Notas & & Emendationes num. CXXIII.

28. *Lancienſes.*] LANCIENSES, apud Gruter. pag. 160. & 199. apud Ptolem. lib. 2. cap. 5. Λαγκία ὀππιδάνα.

29. *Qui Celtici.*] Ut eo cognomine a Mirobricenſibus Turdulis, de quibus dictum eſt, lib. 3. ſect. 3. Celtici ſecerna-

cognominantur: [1] Medubricenſes, qui Plumbarii: [2] Ocelenſes, qui & Lancienſes: Turduli [3] qui Barduli, & [4] Tapori. Luſitaniam cum Aſturia & Gallæcia patere longitudine DXL. M. paſſuum: [5] latitudine DXXXVI. M. Agrippa prodidit. Omnes autem Hiſpaniæ, a duobus Pyrenæi promontoriis per maria, totius oræ circuitu paſſuum [6] XXIX. XXII. M. colligere exiſtimantur, [7] ab aliis XXVI. mill.

XXXVI. Ex adverſo Celtiberiæ complures ſunt inſulæ, [8] Caſſiterides dictæ Græcis, a fertilitate plumbi: & e regione [9] Arrotrebarum promontorii, [10] Deorum ſex, quas aliqui Fortunatas appellavere. In ipſo vero capite Bæticæ, [11] ab oſtio freti paſſuum XXV. mill. Gadis, longa (ut Polybius ſcribit) XII. mill. lata III. mill. paſſuum. [12] Abeſt a continente proxima parte minus pedes DCC. [13] reliqua plus ſeptem M. [14] paſſuum. Ipſius ſpatium XV. M. paſſuum eſt. Habet oppidum [15] civium Romanorum, [16] quod appellatur Auguſta urbs Julia Gaditana. Ab eo latere, quo Hiſpaniam ſpectat, paſſibus fere centum, [17] altera inſula eſt [18] longa III. M. paſſ. lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philiſtide, Erythia: a Timæo & Sileno, [19] Aphrodiſias: ab indigenis, Junonis. [20] Majorem Timæus [21] Cotinuſſam apud eos vocatam ait: noſtri [22] Tarteſſon appellant, [23] Pœni Gadir, ita Punica lingua ſepem ſignificante. [24] Erythia dicta eſt, quoniam Tyrii [25] Aborigines eorum orti ab Erythræo mari ferebantur. [26] In hac Geryones habitaſſe a quibuſdam exiſtimantur, quorum armenta Hercules abduxerit. [27] Sunt qui aliam eſſe eam, & contra Luſitaniam arbitrentur, eodemque nomine quondam ibi appellatam.

CAPUT XXIII.

XXXVII. Peracto ambitu Europæ, reddenda conſummatio eſt, ne quid non in expedito ſit, noſcere volentibus. Longitudinem ejus Artemidorus atque Iſidorus a Tanaï uſque Gades [28] LXXXII. XIV. M. prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad Oceanum [29] ſcripſit XI. L. mill. eſſe, [30] etiam tum incomperta magnitudine ejus. Eſt au-

NOTÆ.

tur. Alii *Ciudad Rodrigo* eſſe volunt, urbem Caſtellæ veteris, in Portugalliæ confinio. Ambr. Morales locum eſſe ait, cui hodieque nomen eſt *Malabriga*, prope eam Rodericopolim.

1. *Medubrigenſes.*] Medobregam in Luſitania oppidum, prope montem Herminium, quo Medobregenſes confugerant, habet Hirtius in Comment. de bello Alex. pag. 217. Olim oppido nomen *Aramenha*: nunc jacet: rudera, teſte Reſendio, lib. Antiq. apud Maruanum caſtrum viſuntur, prope Amæam, quæ Portus alacer, ut diximus, appellatur. Plumbarii, a plumbo quod ibi effoditur, cognominati.

2. *Ocelenſes.*] Ὄκελλον Ptolemæo, lib 2. cap. 3. juxta Capara.

3. *Qui Barduli.*] Turduli Tarraconenſem attingunt, ut dictum eſt lib. 3. ſect. 3. qua in provincia & Vardulos ſive Bardulos Ptolemæus agnoſcit, lib. 2. cap. 6.

4. *Tapori.*] Gens eſt a Turdulis diverſa. In libris omnibus, *Tapori.* At in inſcriptione Gruteri, pag. 162. niſi vitium marmorarii ſit, cum Medubricenſibus TALORI junguntur.

5. *Latitudine DXXXVI.*] Latitudinis hæc menſura juſto ſane amplior videtur, ac longitudini ipſi fere par.

6. *XXIX. XXII. M.*] Ita MSS. Reg. Colb. Chiffl. &c. Hoc eſt, vigeſies novies centena, & viginti duo millia paſſuum.

7. *Ab aliis XXVI.*] Vigeſies ſexies centena millia.

8. *Caſſiterides.*] E regione Celtiberorum, ſive Celticorum Luſitaniæ, poſitas eſſe Caſſiteridas inſulas decem, unde ſtannum, quod κασσίτερον Greci vocant, ad nos adveheretur, communis veterum error fuit: quem & Ptolemæus ſequitur, lib. 2. cap. 6. Strabo, lib. 2. & 3. aliique. Caute admodum Herodotus, cujus verba recitat Euſtathius in Dionyſ. verſ. 563. page 81. negat ſibi Caſſiteridas eſſe notas: & merito ſane: quod eæ nuſquam fuere. Fabulis Plinius ipſe eas accenſet, lib. 35. ſect. 47.

9. *Arrotrebarum prom.*] Quod Celticum promontorium appellavit, ſect. 34,

10. *Deorum ſex.*] Duæ Ptolemæo, lib 2. cap. 6. ſi tamen eædem.

11. *Ab oſtio freti*] Gaditani.

12. *Abeſt a continente.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXV.

13. *Reliqua plus ſeptem.*] Nempe ſeptem millibus, & D. paſſ. ut dictum eſt lib. 2. ſect. 112.

14. *Ipſius ſpatium XV.*] Vide Notas & Emend. num. CXXIV.

15. *Civium Rom.*] Gaditanum oppidum civitatis jure donatum a Julio Cæſare, cum Hiſpaniam ſubegit, auctor eſt Dio, lib. 41. pag. 164. Inſcriptio Gruteri, pag. 258. Gadibus reperta, MVN. AVG. GAD.

16. *Quod appellatur.*] MSS. Reg. & Colb. ſincerius, *qui appellantur Auguſtani urbe Julia Gaditana.*

17. *Altera inſula.*] Ἐρύθεια Straboni, lib. 3. pag. 167. a Gadium inſula unius ſtadii, ſeu paſſuum CXXV. freto divulſa: nunc hauſta mari, ut ne veſtigium exſtet, ut Mariana prodit, lib. 1. hiſt. Hiſp. cap. 21. pag. 39. Salazar tamen, lib. 1. de Antiq. Gadit. cap. 4. vocari etiamnum *Iſla de Leon* aſſeverat, ipſe patria Gaditanus.

18. *Longa III. M.*] Sincerius codd. Reg. *in longum mille paſſibus lata*: ut latitudo pæne par longitudini intelligatur: aut latitudinis certe menſura deeſt.

19. *Aphrodiſias.*] Ceu Veneri ſacra. Stephanus: Ἀφροδισιὰς, νῆσος, πρότερον Ἐρύθεια, μεταξὺ Ἰβηρίας καὶ Γαδείρων, *inter Hiſpaniam & Gades.*

20. *Majorem.*] Hoc eſt, Gadium inſulam, cui Erythia proxima fuit.

21. *Cotinuſſam.*] Ab oleaſtris, quos Græci κοτίνους vocant. Vide Notas & Emend. num. CXXVI.

22. *Tarteſſon.*] Sic Arrianus, lib. 2. de Exped. Alex. pag. 126.

23. *Pœni Gadir.*] Quod ut Hiſpaniæ ſepes, ſeptumve; (id enim Hebræis etiam גדר *Gheder* eſt:) objecta marinis fluctibus eſſet. Hæc Solinus iiſdem verbis, cap. 23. pag. 44. Heſychius, pag. 207. Γάδειρα, τὰ περιφράγματα Φοίνικες.

24. *Erythia.* [De majore hactenus: nunc de altera inſula, quæ minor eſt.

25. *Aborigines eorum.*] Hoc eſt, Pœnorum conditores; ac velut parentes: Sic enim Dionyſ. Halic. Aborigines interpretatur γενάρχας ἢ πρωτογόνους. Aborigines, ut Feſtus indicat, ſunt proprie qui ab origine, ſeu patriis ſedibus profecti, exteras regiones occupaverunt. Origines eos appellare Salluſtius videtur in bello Jugurth. pag. 67. ubi de Phœnicibus: *Vrbes*, inquit, *in ora maritima condidere: hæque brevi multum auctæ, pars originibus ſuis præſidio, aliæ decori fuere.* Aborigines hoc Plinii loco, pro *ab origine*, primus reſtituit Pintianus. A Tyria claſſe Gadium oppidum conditum fuiſſe auctor eſt Velleïus, lib. 1. pag. 3

26. *In hac Geryones.*] Multitudinis numero protulit Geryones, ob tres fratres: unde tricorporis Geryonis fabula apud poëtas. Vide Notas & Emendationes, num. CXXVII. De ipſa re Pauſanias conſulendus, lib. 1. Attic. pag. 67. & Mythologi omnes.

27. *Sunt qui aliam.*] Solinus iiſdem verbis, loc. cit. Pomponium Plinius modo ſignat, qui inſulam in qua Geryones habitarint, contra Luſitaniam poſuit, Erythiamque item vocavit, lib. 3. cap. 6.

28. *LXXXII. XIV.*] Hoc eſt, bis & octuagies centena, & quatuordecim millia paſſ. Vide Notas & Emendationes, num. CXXVIII.

29. *Scripſit XI. L. mil.*] Ita libri omnes: hoc eſt, undecies centena & quinquaginta millia.

30. *Etiam tum incomperta.*] Nunc autem cum eſt comperta diligentius, inquit, magnitudo terrarum, eſt ipſius

tem ipſius Italiæ[1] (ut diximus) XI. XX. M. ad Alpes. Unde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, qua videtur menſuram agere Polybius, [2] XIII. M. XVIII. Sed certior menſura ac longior ad occaſum Solis æſtivi oſtiumque Rheni per caſtra legionum Germaniæ ab iiſdem dirigitur Alpibus, [3] XV. XLIII. M. paſſuum. Hinc deinde Africa atque Aſia dicentur.

NOTÆ.

Italiæ longitudo, XI. XX. mox Galliæ, XI. L.

1. *Vt diximus*, XI. XX.] Hoc eſt, undecies centena & viginti millia paſſ. Vide Notas & Emendationes, numero CXXIX.

2. *XIII. M. XVIII.*] Ita libri omnes MSS. editique ante Frobenium, qui XI. M. LXVIII. nullo auctore ſuffragante, repoſuit.

3. *XV. XLIII.*] Quindecies centena. Prius XII. hoc eſt, *duodecies*, legebatur.

NOTÆ ET EMENDATIONES AD LIBRUM IV. NATURALIS HISTORIÆ C. PLINII SECUNDI.

Sect.1. I. PRÆTER *minores ſinus XIX. XXV. M. paſſuum.*] Prior numerus ſinuum eſt minorum, quos auctor hic negat a ſe numerari: ſequens vero, millium paſſuum, quæ univerſa ipſius tertii ſinus adnavigatio colligat. Martianus enim, lib. 6. cap. de tertio ſinu Europæ, pag. 209. ex hoc Plinii loco: *Tertius hic*, inquit, *ſinus Europæ ſinus habet decem & novem, provinciaſque complures.* Cui quidem ſententiæ, præter conditivos codices, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. res ipſa per ſe ſuffragatur: totidem enim tertius hic major Europæ ſinus complectitur, uti ex Plinio ipſo intelligimus: quorum hæc nomina: Ambracius, Ionius, ſive Leucadius, Corinthiacus, Criſſæus, Cyllenius, Cypariſſius, Aſinæus, Coronæus, Laconicus, Ægilodes, Gytheates, Saronicus, Opuntinus, Pagaſicus, Macedonicus, Mecybernæus, Melas, Gaſthenes, Thermæus. Quibus addere & Strymonicum poſſis, de quo ſect. 17. ut ſint omnino XX. qui numerus in Chiffl. cod. legitur.

Ibid. II. *D. paſſuum faucibus.*] Martianus, qui hæc tranſſcripſit, *anguſtis faucibus* indefinite ſcripſit. Anguſtiarum ſpatium, quo libri hactenus editi caruerunt, reſtituimus ex R. 2. aliiſque codicibus MSS. quibus ſubſcribit Strabo, lib. 7. pag. 324. oſtium Ambracii ſinus affirmans haud multo amplius patere ſtadiis quaternis, quæ paſſus omnino quingentos efficiunt.

Sect.2. III. *Achelous a Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Ætolia dirimens.*] Solinus Plinii alioqui exſcriptor perpetuus, ab auctore ſuo imprudenter deſcivit, dum hæc prodidit, cap. 7. pag. 22. *Acarnania Aracyntho eminet: hanc ab Ætolia Pindus dividit, qui Acheloum parit.* Scribendum enim fuit, ſi ſtuduit veritati, *Hanc ab Ætolia Achelous dividit, quem Pindus parit.* Locum hunc Solini Salmaſius intactum prætermiſit.

Sect.3. IV. *Cujus a tergo Chalcis mons, & Taphiaſus.*] Sic emendamus, ſecuti veſtigia codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. quibus ſuffragatur Euſtathius in Dionyſ. v. 496. pag. 70. ubi *Chalcis* nomen eſſe montis apparet. Καλχὶς, inquit, (lege Χαλκὶς, ex eodem Euſtathio, in Iliad, β. pag. 279.) ὄρος ἐςὶν Αἰτωλίας, ἀφ᾽ ἧ ὁ Ἀχελῶος ἕρπει. Vide etiam Strabonem, lib. 10. pag. 451. & 460. Fuit & montis radicibus appoſita cognominis civitas, cujus Stephanus meminit: Ptolemæus item, lib. 3. cap. 15. in oppidis Ætoliæ mediterraneis: & Strabo, lib. 9. pag. 427. ubi de Ætolia: Αὐτῦ δὲ καὶ ἡ Χαλκὶς, ἧς μέμνηται καὶ ὁ ποιητὴς, ἐν τῷ Αἰτωλικῷ καταλόγῳ, ... αὐτῦ δὲ καὶ ὁ Ταφίασος λόφος, &c. Eadem ex re ipſa Ὑποχαλκὶς appellata ab Heſychio, διὰ τὸ κεῖσθαι ὑπὸ τὸ ὄρος. Libri prius editi, *cujus a tergo Chalcis, & mons eſt Taphiaſus.*

Ibid. V. *Halicyrna.*] In libris hactenus editis *Halyſarna*, quam in hoc tractu veterum nemo agnovit. Nos ex Stephano, qui Strabonem ſequi ſe profitetur, *Halicyrna* reſcripſimus. Ἁλίκυρνα, inquit, κώμη Ἀκαρνανίας· Στράβων· ὁ οἰκήτωρ Ἁλικυρναῖος. Acarnaniæ autem, non Ætoliæ, dici oppidum ne quis miretur: nulla enim alia Græciæ provincia eſt tam incertis notata limitibus: modo preſſa anguſtius, modo laxius diffuſa, ut ſunt fere regnorum fata.

Sect.4. VI. *Oeanthe.*] Scylax, pag. 14. Μετὰ δὲ Αἰτωλὺς Λοκροὶ εἰσιν ἔθνος, ἐν οἷς εἰσιν Ὀζόλαι καλύμενοι. Καὶ πόλεις αἵδε. Εὔανθις, Ἄμφισσα. Oeanthem Οἰάνθην voluit dicere. Sic Ptolemæum emendabis, apud quem lib. 3. cap. 15. Εὐανθία pro Οἰάνθη legitur.

Ibid. VII. *Bulenſibus.*] Bullienſes, & Bulenſes, eoſdem eſſe falſo credidit Hermolaus Barbarus: cum Bulenſes ſignati nunc a Plinio, a Bulide ſive Bulia fiant, Phocidis oppido, ut diximus: Bullienſes, quorum meminit Cicero in Piſon. gens ſit circa Dyrrachium, Apolloniamque, quos libro ſuperiore Plinius, ſect. 26. Straboque, Bulliones nominarunt: Bullidenſes, ſive Bullienſes Cæſar.

Ibid. VIII. *Tithrone, Tritea.*] *Tithrone* maluimus, quam *Trichone* ſcribere. Eſt enim Τριχώνιον, non Locridis, ſed Ætoliæ oppidum, Stephano, & Pauſaniæ, in Corinth. lib. 2. pag. 155. Locrorum contra Τιθρώνιον, apud eumdem, lib. 10. in Phocic. pag. 677. a Drymæa ſtadiis omnino viginti diſſitum. Τεθρώνιον Herodoto dicitur, lib. 8. Uran. pag. 473. n. 33. & cum Tritenſibus copulat, quos Τριτέας vocat: Τριταιέας Thucydides, cum Oeanthenſibus, lib. 3. pag. 240. In Notitia Eccleſ. pag. 23. Provinciæ Helladis Achaiæ, hæ ſedes aſſignantur: Ἄμφισσα, Τιθώρα, Ἄμβρυσος, Ἀντίκυρα. Hæc ſane Τιθώρα, Tithrone Pliniana eſt. In MSS. & in edit. Parm. locus hic inſigniter vitiatus legitur: *Tricone, Tricorymbus, Myrænaque regio.* Eſt autem, ut id obiter dicamus, quoniam nunc primum mentio ejus occurrit, Notitia hæc Eccleſiaſtica opus Hieroclis Grammatici, cui nomen ille fecit, Συνέκδημος Ἱεροκλέυς Γραμματικῦ, uti intelligimus ex Conſtantino Porphyrogenneta, libro 2. Thematum, cap. 1. Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ἱεροκλῆς ὁ Γραμματικὸς, ὁ γράψας τὸν Συνέκδημον, τὸ τῶν Δολόγκων ἔθνος τῇ Θρᾴκῃ συναριθμούμενον, λέγων οὕτως. Εἰσὶν αἱ πᾶσαι ἐπαρχίαι καὶ πόλεις, αἱ ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ῥωμαίων διοικύμεναι τὴν ἐν Κωνσταντινυπόλει· ἐπαρχίαι μὲν ξδ΄ πόλεις δὲ πλέ. Quæ verba totidem plane ſyllabis huic Notitiæ præfiguntur. in MS. noſtro.

IX. *Ambryſus.*] Huic oppido & Cypariſſi prius nomen fuiſſe, auctores ſunt Pauſanias & Stephanus a nobis laudati: quibus & Dicæarchum adjungimus eo carmine, cujus mendum obiter ſanare operæ pretium fuerit. Sic enim ille in deſcript. Græciæ, pag. 166. Ibid.

Ἐν τῇ μεσογείᾳ δ᾽ ἐςὶ Κυπάρισσος πόλις.
Λάρισσά τε· μετ᾽ αὐτὴν δ᾽ Αὖλις· ἡ Βοιωτία, &c.

Sic lego,

Κρίσσά τε· μετ᾽ αὐτὴν Δαυλὶς· &c.

X. *Anguſta cervice Peloponneſum contineat Hellas.*] Barbarus imprudenter, ut Pelicerius admonet in Notis MSS. *contingat* hoc loco repoſuit, cum antea in impreſſis libris, & nunc ubique in MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *contineat* legeretur. Quominus, inquit Plinius, totus abruptus a Græcia Peloponneſi tractus recedat, ac dividatur, anguſta illa cervice terrarum, quaſi tenui vinculo tenetur, ac retinetur. Sic *anguſto tramite Helladi Peloponneſum adnecti* Mela dixit, lib. 2. cap. 3. pag. 34. Sect.5.

XI. *In Achaia IX. montium Scioëſſa notiſſimus.* Solinus, cap. 7. pag. 22. *Propter oppidum Patras*, inquit, *Scioëſſa locus novem collium opacitate umbroſus.* Male Plinium Solinus intellexit. Neque enim Scioëſſam locum eſſe voluit, qui montes haberet novem: ſed e novem Achaïæ montibus Scioëſſam eſſe notiſſimum. Sic ipſe Plinius paulo poſt ſect. ſeq. Meſſeniam regionem eſſe duodeviginti montium. Sect.6.

XII. *Alpheus navigatur ſex paſſuum millibus, prope oppida Aulona & Leprion.*] Parm. edit. *Alpheus navigatur prope ſex oppida.* At oppida duo tantum enumerantur. Dalecampius, *navigatur in oppida.* At MSS. reclamant, 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & vet. Dalec. in quibus legitur, *navigatur VI. prope oppida.* Non videre priores ſcilicet, numero ſolo adnotato millia paſſuum ſignificari in exemplaribus manu exaratis, in quibus hæ voculæ, *mil. paſſ.* nuſquam fere occurrunt, ſed ſubintelliguntur. Ibid.

XIII. *Platanodes.*] Ita MSS. omnes, & Parm. edit. *Plataniſtûs* nobis obtruſit Hermolaus, pro voce legitima Πλατανώδης, quæ & apud Strabonem exſtat, lib. 8. pag. 348. etſi mendoſe ibi Πλαταμώδης nunc legitur. Plataniſtûs autem, Πλατανιςῦς, ſive Μάκυςος, (habet enim geminam hanc appellationem apud eumdem Strabonem, pag. 345.) regio intus eſt: oppidumque deſertum, non in ora, ſicuti præſens locus ſibi exigit, promontorium. Ibid.

XIV. *Arene.*] Stephanus Plinio ſuffragatur: geminam enim Arenen diſtinguit: Meſſeniacam alteram, alteram Triphylliacæ regionis. Ἀρῆναι δύο πόλεις, Μεσσήνης καὶ Τριφυλίας. Meſſeniacam Plinius modo appellat: Homerus Triphyliacam, Iliad. β. in Catalogo, v. 98. Sect.7.

Οἱ δὲ Πύλον τ᾽ ἐνέμοντο, καὶ Ἀρήνην ἐρατεινήν.

Strabo nihilominus, Ἐρανὰ hanc Meſſeniacam mavult appellari: Arenenque. quod nomen ſit Pyliorum oppidi ab Homero proxime citati, male putaſſe quoſdam hanc prius vocatam, non uno in loco teſtatur, lib. 8. pag. 348. & 361.

XV. *Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, variis quæque clara temporibus.*] Conſtans hæc eſt conſentienſque librorum omnium manu exaratorum, impreſſorumque lectio, quam vel leviter movere, nullo ſuffragante codice, religio eſt. Arridebat alioqui mihi meum commentum, quod deinde placuiſſe Hermolao animadverti: exiſtimabam ſcilicet legi commode ita poſſe, quoniam de Zancle Meſſeniæ oppido ceteri ſcriptores ſilent: *Pteleon, Thryon, Dorion, Thamyræ vatis clara temporibus*: Homerus enim favere conjecturæ admodum videtur, Iliad. β. in Catalogo, v. 101. Ibid.

Καὶ Πτελεὸν, καὶ Ἕλος, καὶ Δώριον, ἔνθα τε Μῦσαι
Ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Θρήϊκα παῦσαν ἀοιδῆς.

Hunc Thamyram Plutarchus vocat, lib. adverſ. Epicur. pag. 1093. Θάμυριν Apollodorus, lib. 1. de Diis, pag. XI. Hunc Muſæ cantu ſuperatum & oculis & arte privarunt. Rem te-

tam, & ſimul Homeri locum Statius expreſſit, lib. 9. Thebaid. v. 181.

Quos Helos, & Pteleon, Getico quos flebile vati
Dorion: hic fretus doctas anteire canendo
Aonidas, multos Thamyris damnatus in annos
Ore ſimul, citharaque, &c.

Lucanus ſimiliter, lib. 6. verſ. 352. *Pteleoſque & Dorion ira Flebile Pieridum.* Pelicerius in libris MSS. pro *Zancle, quondam* ſupponit. Nos exemplarium veſtigia religioſe ſecuti, Zanclen retinemus: atque ut Meſſenios Siciliæ a Meſſeniis Græciæ ortos eſſe omnes confitentur, ſic eorumdem Siculorum oppidum Zanclen ab oppido Meſſeniæ Græcæ cognomine traxiſſe appellationem credimus: quæ quidem Græca Zancle, ceteraque quæ hic recenſentur, deſerta tunc loca, ac fere tantummodo nomina, floruiſſe olim omnia dicuntur, claraque fuiſſe, non eodem tamen ſimul tempore, ut fit, ſed deinceps, atque alia ex aliis.

Sect. 8. XVI. *Anthane.*] In MSS. & edit. Parm. *Antiane. Anthia* ego antepoſuerim, ex Homero, Iliad. ι. v. 150. quem ſequi in primis Plinius videtur:

Καρδαμύλην, Ἐνόπην τε, καὶ Ἱρὴν ποιήεσσαν,
Φηράς τε ζαθέας, ἠδ' Ἄνθειαν βαθύλειμον, &c.

Quamquam Stephano Ἀνθάνα quoque, ſive Ἀνθήνη, πόλις Λακωνική dicitur, & Harpocrationi, pag. 28. Ἀνθήνη, πόλις τῆς Λακωνικῆς. Thucyd. quoque, prope Thyream Ἀνθήνη eſt, lib. 5. pag. 573. Sed Anthiam habet Solinus Plinii ſimia, cap. 7. pag. 22.

Ibid. XVII. *Sinus Ægilodes.*] Ita totidem plane apicibus MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. aliique. Ab Ægila Laconicæ pago videtur id nomen factum ei ſinus Laconici intimo receſſui. Meminit ejus loci Pauſanias, in Meſſen. lib. 4. pag. 247. Ἔστι καὶ Αἴγιλα τῆς Λακωνικῆς, ἔνθα ἱερὸν ἵδρυται ἱερὸν Δημητρός. Non placet Pelicerii conjectura in notis MSS. *Helodes* legentis, ex Strabone, lib. 8. pag. 343. a vicina Spartæ ora paluſtri.

Sect. 9. XVIII. *Alias Inachium.*] Argos Inachium, ſive Dipſium, diverſum ab Argo Hippio paulo antea citato, perperam crediſſe Plinium, Pintianus exiſtimavit, & eum ſecutus Pelicerius in Notis MSS. cum Straboni, lib. 8. pag. 369. & 370. tria hæc ejuſdem Argi nomina fuerint. Inachium ſane ab amne Inacho non longe fluente, ut Plinius antea admonuit, eſt appellatum. A ſiti, δίψα, hoc eſt, deſiderio, tranſlatione poëtica, ob agri amœnitatem, ut auctor eſt ibidem Strabo, nomen alterum invenit: vel ab aquarum penuria, ut quoſdam exiſtimaſſe videbimus lib. 7. ſect. 17. cum ſit irrigua maxime regio, & ἔνυδρος. Quod vero illud proxime antea Plinius jam obiter appellarit, in cauſa fuere amnes ii duo, Inachus & Eraſinus, qui Argivum agrum perlabuntur, de quibus cum ageret, circumiri ambobus Argos ſignificavit: nunc vero oppidorum ſingulorum ſeriem, ordinemque contexens, iterum illud ipſum Argos appellat, variaque ejus nomina repræſentat. Quamquam ſi diverſum iſtud a priore Argos ſtatuere quis velit, Stephanum ſententiæ ſuæ ſuffragatorem is & auctorem forte non pœnitendum habuerit: Nam præter Hippium Argos, quod & Dipſion vocat, aliud prope Trœzenem agnoſcit, ſextum ejus nominis, ἕκτη, κατὰ Τροιζῆνα.

Ibid. XIX *Portus Schœnitas.*] Secuti ſumus veſtigia veterum codicum, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Tolet. in quibus *Portus Chænitas* legitur, Melamque ipſum, lib. 2. cap. 3. pag. 34. cujus hæc verba: *Portus Saronicus, & Schœnitas, & Pogonus.* Πώγων Græcis Latiniſque omnibus portus Trœzeniorum eſt. Quod vero in libris nunc editis, *Portus Cænites* legitur, factum id Hermolai emendatione, a Cænis oppido, quod prope Tænarum Ptolemæo, Pauſaniæque memoratum procul ab hoc tractu abeſt, & Laconici ſinus eſt, non Argolici, in quo deſcribendo verſamur. Neque tamen portus hic Schœnitas, in ipſo aditu Saronici ſinus poſitus, cum altero fere cognomine, Schœnunte ſcilicet, confundi debet, quod a Pintiano factitatum eſt, cum is in intimo ejuſdem ſinus receſſu prope iſthmum jaceat, ut dicturi ſumus ſect. XI.

Ibid. XX. *Tot ſinus Peloponneſi oram lancinant.*] Mela lib. 2. cap. 3. pag. 31. *Peloponneſi oram ſinus & promontoria lacerant*, &c. Hæc Plinii verba ita Solinus accepit cap. 7. pag. 22. perinde ac ſi totidem ſinus exiſtimaſſet Peloponneſum alluere, quot annorum proxime ante dixit eſſe Iſthmiacos ludos, nempe quinque: & ab eo numero ſinuum quinquennales ludos inſtitutos. Ridicule. Recenſiti enim hactenus ſunt ſinus omnino decem, qui oram Peloponneſi ſubeant: Corinthiacus, Cyllenius, Cypariſſius, Aſinæus, Coronæus, Laconicus, Ægilodes, Gytheates, Argolicus, Saronicus.

Sect. 10. XXI. *Tegea.*] Quæ Plutarcho, ut vidimus Τεγέα dicitur, & Pauſaniæ quoque, lib. 8. Arcad. pag. 458. & Ptolemæo, lib 3. cap. 16. ut eadem ſit plane cum Tene Arcadica, nulla ſatis idonea argumenta ſuadent: etſi Voſſius in Melam, pag. 148. ſæpe Teneatas dici aſſeverat: qui Tegeatæ dici deberent. Tene ſive Tenea Arcadiæ a Cicerone memoratur, lib. 6. epiſt. ad Attic. 2. pag. 171. *Lepreon Arcadiæ, Tene, Aliphera, Tritia.*

Ibid. XXII. *Gortyna, Bucolium.*] In libris hactenus editis, *Catina, Bocalium.* In MSS. Reg. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. *Cartina.* In Reg. 2. & Chiffl. *Bucolium.* Pro *Cartina, Gortyn* repoſuit ex Pauſania Hermolaüs. Is enim auctor eſt a Gortyne Stymphali F. ad amnem Gortynium in Arcadia Γόρτυνα πόλιν conditam fuiſſe, lib. 8. Arcad. pag. 460. Nos *Gortyna* maluimus, tum ex veteris ſcripturæ veſtigiis, tum ex illo Rhiani poëtæ, apud Stephanum, verbo Μέλαιναι.

Γόρτυναν Ἡραίας τε, πολυδρόμους τε Μελαίνας.

Bucolium ſimiliter amplexi ſumus, admoniti a Thucydide, qui ſub finem lib. 4. pag. 342. Βουκολίωνα juxta Mantineam locat.

XXIII. *Thelpuſa.*] Sive *Thalpuſa* legatur, nihil intereſt. Ibid. Nam Stephanus, Θάλπουσα inquit, πόλις τῆς Ἀρκαδίας Ὀρχομενοῦ. Et in Notitia Eccleſ. Provinciæ Achaiæ, pag. 23. Τέγεα, Θάρπουσα, Μαντίνα, pro Θάλπουσα, Μαντίνεια. Hanc ipſam eſſe arbitror, quam Androtion apud Stephan. pag. 229. Δελφουσίαν πόλιν Ἀρκαδίας vocat. Pauſaniæ lib. 8. Arcad. pag. 464. Θέλπουσα. In nummis ΘΕΛΠΟΥΣΙΩΝ.

XXIV. *Pallene.*] Ita reſcripſimus, tum ope codicum Ibid. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. tum admonitu Scholiaſtæ Apollonii, ad lib. 1. Argon. verſ. 177. qui Pellenen quidem Achaïæ, de qua ſect. 6. Arcadiæ vero Pallenen dici, recte animadvertit: ἡ Ἀχαϊκὴ Πελλήνη, διὰ τοῦ ε· ἡ δὲ ἑτέρα ἡ τῆς Ἀρκαδίας διὰ τοῦ α γράφεται, Παλλήνη.

XXV. *Ladon, e paludibus Phenei.*] Ab Hermolao Bar- Ibid. baro Pheneus hic pro Arcadico amne agnoſcitur: nobis cum Pelicerio in notis MSS. atque adeo cum Plinio ipſo, qui paulo ante Pheneum vocavit, oppidum eſt: Fluit, inquit Plinius, ex paludibus quæ ſunt circa Pheneum Ladon: Erymanthus vero, ex monte Erymantho. Eſt, inquam, oppidum Pheneum, ſive lacus, ex Ovidio, apud quem legimus, lib. 15. Metam. verſ. 332.

Eſt lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores;
Ambiguis ſuſpectus aquis, quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ: ſine noxa luce bibuntur.

De paludibus circa Pheneum, Strabo lib. 8. pag. 389. E palude Pheneatici agri fluere Ladonem ſcribit Pauſanias, lib. 8. pag. 486.

XXVI. *Ladon... Erymanthus... in Alpheum defluentes.*] Ibid. Ita Frobenius ſcripſit, cum ante eum *defluens* legeretur; tum in MSS. codd. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. vet. Dalec. &c. tum in editionibus Parm. Venet. aliiſque: ut de ſolo Erymantho affirmari videatur, in Alpheum delabi. Frobenio tamen Pauſaniam adſtipulari non ſemel intellexi, & lib. 8. Arcad. pag. 496. & lib. 5. Eliac. prior. pag. 298. ubi Ladonem ſimul & Erymanthum defluere diſertis verbis aſſeverat.

XXVII. *Paroreatæ.*] Antea *Pareatæ* mendoſe legebatur. Ibid. Παρώρεια ſive Παρωρεία, urbs eſt Arcadiæ, apud Stephanum, & Pauſan. lib. 8. Arcad. pag. 512. cujus incolæ Nicolao Damaſceno, apud eumdem Stephan. & Herodoto, lib. 4. Melpom. n. 148. Παρωρεᾶται appellantur: rurſumque Herodoto, lib. 8. Uran. pag. 486. n. 37. Παρωρεῆται. *Pareatæ* in Theſauro Ortelii deinceps expungendi.

XXVIII. *Ad oppidum Ægium Corinthiaci ſinus.*] Ita reſ- Ibid. cribi a nobis oportere, non ut prius legebatur, *ad oppidum Lechæum*, tum MSS. ſuaſere, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & quos Pintianus vidit: tum etiam Strabo, qui hæc totidem verbis Græce, lib. 8. pag. 335. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ Νότου πρὸς τὴν Ἄρκτον, ὅ ἐστι τὸ ἀπὸ Μαλεῶν διʼ Ἀρκαδίας εἰς Αἴγιον. *A meridie verſus ſeptemtriones, a Maleæ promontorio per Arcadiam, uſque ad Ægium:* Tum vero denique, id quod longe validiſſimum eſt, res ipſa clamat ita legendum eſſe: cum a Maleæ promontorio ad Lechæum oppidum in Iſthmo fere poſitum vix Peloponneſi dimidia latitudo colligi poſſit: eadem ab eo promontorio ad Ægium, in faucibus fere Corinthiaci ſinus, ſit maxima. Quod vero ad hanc latitudinis menſuram attinet, admonitu codicum proxime laudatorum, CLXXXX. reſcripſimus, ſive CXC. cum prius perperam legeretur, CLX. Quamquam & in numero noſtro denarii fortaſſis nota redundat: cum id intervallum Strabo loc. cit. eſſe aſſeveret ſtadiorum mille & CCCC. quæ paſſuum millia efficiunt omnino CLXXV.

XXIX. *Oppida: Sidus, Cremmyon*] Salmaſius in Solin. Sect. XI. pag. 142. Siduntem expungit: *Sidûs enim*, inquit, *ibi non eſt.* At eſt profecto tum in vetuſtis exemplaribus, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. in quibus legitur, corrupte quidem, ſed ita nihilominus, ut veſtigia appareant non obſcura ſinceræ lectionis: *Oppida duoſcremmyon.* Eſt etiam apud Scylacem, pag. 20. Ἔστι δὲ καὶ ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ χώρα Κορινθίοις, καὶ τεῖχος Σιδοῦς, καὶ ἕτερον τεῖχος Κρεμμυών. Quid potuit excogitari quod deſcriptioni Plinianæ appoſite magis congrueret? Stephano quoque, Σιδοῦς Μεγαρίδος ἐπίνειον dicitur.

XXX. *Scironia ſaxa, VI. mill. longitudine.*] Ita cum So- Ibid. lino cap. 7. pag. 23. reponimus, ex fide codicum Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. Martianus, lib. 6. pag. 210. corrupte pro VI. habet XXVI. In libris hactenus editis, III *mill.* prioris videlicet numeri notat u, in II. ſeu binarium divulſa.

XXXI. *Quinque millia paſſuum muro.*] Adſtipulatur Stra- Ibid. bo, lib. 9. pag. 395. qui de his muris agens Piræeo Athenas jungentibus, XL. ſtadiorum, inquit, eſt eorum longitudo: ταῦτα δʼ ἦν μακρὰ τείχη, τετταράκοντα σταδίων τὸ μῆκος. Martianus quoque, lib. 6. pag. 210. agnovit quinque millia;

etſi menſuram hanc intervalli a Piræeo Athenas, perperam ille tribuerit ſaxorum Scironiorum latitudini.

Ibid. XXXII. *Callirhoë Enneacrunos.*] Hæc divulſa perperam a ſe invicem vocabula in libris ad hunc diem editis leguntur, *Callirhoë, Enneacrunos*: cum ſit tamen geminum illud fontis unius nomen, a ſcaturiginibus novem *Enneacrunos* appellati. Neque enim Solinum moror, plenum nugarum ſcriptorem, nec ſatis ſolertem Plinii ſimiam, qui cum hæc tranſſcriberet, duos putavit, cap. 7. pag. 23. *Callirhoën*, inquit, *fontem ſtupent: nec ideo Cruneſon fontem alterum nullæ rei memorant.* Magis Suidam audio, pag. 907. Ἐννεάκρουνον, κρήνη τις Ἀθήνησι, Καλλιῤῥόη καλουμένη πρότερον. Placidumque Lactantium, in Statii lib. 12. verſ. 629. pag. 422. *Callirhoë, fons novem capitibus means.* Immo & duodenis: unde & δωδεκάκρουνος ab aliis eſt appellatus. Suidas ipſe teſtis, verbo Δωδεκάκρουνος, κρήνη, inquit, Ἀθήνησιν, ἣν Θουκυδίδης ἐννεάκρουνον. Quod iterum repetit, in Ἐννεάκρουνος. Heſychius quoque: & Tzetzes Chiliad. 8. hiſt. 154. verſ. 259. longe diſertius:

Ἡ Καλλιρόη τις κρηνὶς τυγχάνει ταῖς Ἀθήναις,
Ἥπερ καὶ ἐννεάκρουνος τὸ πρίν ἐκαλεῖτο.
Ἐγὼ δὲ Δωδεκάκρουνον οὕτως εἰρήκειν στόμα,
Καθὼς τοῖς πάλαι.

Ibid. XXXIII. *Brileſſus, Ægialeus, Icarius.*] Solinus quoque, cap. 7. pag. 23. Ægialeum, & Icarium nominat. Sunt qui Ægileum malint. Sunt ſane apud Steph. Αἰγιλία, & Ἰκαρία, inter Atticæ pagos: a quibus vicinorum montium derivari appellatio potuit. Si quid conjecturæ indulgendum eſt, legi etiam forſan poſſit, pro *Ægialeus, Encaleus.* Nam Tzetzes Chiliad. I. verſ. 978. Ἐγκάλεον ὄρος Atticæ montem laudat, e regione Salaminis inſulæ poſitum. Sed indico tantum, non judico.

Idid. XXXIV. *Locus Iliſſos.*] Sic MSS. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & quos Pintianus vidit, Tolet. & Salmant. Parmenſis editio corrupte, *lacus Selinos*: Nec minus vitioſe Barbarus, *amnis Iliſſos* repoſuit. Iliſſos Atticæ oppidi nomen fuit, teſte Stephano, unde Muſæ Iliſſides cognominatæ: Ἰλισσὸς, πόλις τῆς Ἀττικῆς, ἐν ᾧ τιμῶνται αἱ Μοῦσαι Ἰλισσίδες. Eſt tamen in eadem Attica, & Εἰλισσὸς amnis, cujus in ripa ara fuit Muſarum Iliſſiadum, teſte Pauſania, lib. 1. in Attic. pag. 33. Dionyſio item, verſ. 424. Strabone, lib. 9. pag. 400. aliiſque: unde & amni & finitimo oppido communis eſſe ea appellatio potuit. Sic enim Suidas admonet: Ἰλισσὸς, ὄνομα τόπου, καὶ ποταμοῦ.

Ibid. XXXV. *Thoricos promontorium.*] In libris hactenus impreſſis, *Doriſcum promontorium.* In MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. *Doriſcos.* Nos intrepide *Thoricos* reſcribimus: tum quia Doriſci Atticæ promontorii, locive, nulla uſquam ſe mentio adhuc obtulit: Thorici vero oppidi, populive poſt Sunium promontorium meminere complures: Strabo. lib. 9. pag. 398. Σούνιον· εἶτα Θόρικος· εἶτα Ποταμὸς δῆμος, &c. quem Græci ſcriptoris locum Plinium modo credas exſcripſiſſe. Stephanus quoque, Θόρικος δῆμος τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς. Mela denique, lib. 2. cap. 3. pag. 33. *Thoricos & Brauronia, olim urbes, jam tantum nomina.* De Doriſco Thraciæ Plinius libri hujus ſect. 18. de Thorico vero in gemmis, lib. 37. ſect. 18. *in loco qui Thoricos vocatur.*

Sect. 13. XXXVI. *Hadylius.*] Ἀδύλιος, ut diximus, Dorica dialecto pro Ἡδύλιος. Sic enim reponendum cenſuimus, cum prius corrupte legeretur, *Adyliſus.* Hadylii certe montis, ſive Hedylii, meminere complures: Harpocration, pag. 137. ex Demoſthene, & Theopompo: Ἡδύλειον ὄρος ἐν Βοιωτίᾳ, ὡς καὶ Θεόπομπος, &c. Suidas, pag. 1169. Ἡδύλειον ὄρος, ὅπερ ἐστὶν ἐν Βοιωτίᾳ.

Ibid. XXXVII. *Larymna & Anchoa.*] Ita repoſuimus, tum ex veſtigiis codicum R. 1. & Pariſ. tum ex re ipſa ſituque oppidorum, juxta Cephiſſum amnem, quorum nomina Λάρυμναν & Ἀγχόην Strabo refert, lib. 9. pag. 406. ubi Cephiſſus exit in mare. Larymnam enim ibi geminam diſtinguit: Locridis alteram, de qua poſtea Plinius, alteram Bœotiæ. *Lamia* autem & *Anichia*, (ſic enim libri hactenus editi præ ſe ferunt) nec Græcorum ulli, nec Latinis ſcriptoribus memorantur: etſi iis nominibus Theſaurum ſuum Ortelius locupletavit. Paulo ſuperius *Hyle* pro *Hilæ* etiam reſcripſimus, cum Homero, & Strabone.

Ibid. XXXVIII. *Acræphia.* In libris impreſſis *Grephis.* In MSS. R. 1. 2. &c. *Græphis.* Sylburgius in Pauſan. & eum ſecutus Ortelius *Cirphis*, quæ Straboni Κίρφις, lib. 9. pag. 416. Phocidis urbs mediterranea, juxta Delphos: perperam, ut apparet. Nos indubitata conjectura *Acræphia*, cum Stephano repoſuimus: Ἀκραιφία, inquit, πόλις Βοιωτίας· οἱ δὲ Ἀκραίφιον, &c. Pauſaniæ, l. 9. Bœot. Ἀκραίφνιον dicitur: Ptolemæo, lib. 3. cap. 15. in oppidis Bœotiæ mediterraneis Ἀκρεφία, pro Ἀκραιφία: Straboni, Ἀκραιφίαι, lib. 9. pag. 410. quas cum Coronea, Oncheſto, Haliartoque copulat. Denique Ἀκραιφίη πόλις Herodoto lib. 8. Uran. pag. 507. n. 135. haud procul palude Copaïde.

Ibid. XXXIX. *Hileſion.*] Εἰλέσιον cui ab ἕλος, hoc eſt, a palude circumjacente factum nomen eſſe Strabo teſtatur, lib. 9. pag. 406. Meminit ejus oppidi Homerus, Iliad. β. in Catal. verſ. 6. Nonnus quoque, lib. 13. Dionyſ. pag. 354. cum Scolo, Thisbe, ceteriſque, quæ hic appellantur:

Εἰλέσιον, καὶ Σχοῖνον, ἁλικρηπῖδά τε Θίσβην, &c.

Quibus adducti teſtimoniis *Hileſion* hoc loco ſcripſimus; cum prius *Hyreſeon* legeretur: quæ vox nihili eſt.

XL. *Græcus, a quo Græcia: ibi Hellen, a quo Hellenes.*] Haud obſcure innuit Græcorum nomen, quam Hellenum, eſſe aliquanto antiquius. Conſentientem habet Apollodorum, lib. 1. de Diis, pag. 27. Ἕλλην μὲν, inquit, ἀφ' αὐτοῦ, τοὺς καλουμένους Γραικοὺς, προσηγόρευσεν Ἕλληνας. Ubi interpres Latinus: *Hellen de ſe Hellenas, qui poſtea Græci vocati ſunt, nominavit.* Debuit ſic potius reddere, *qui prius Græci vocabantur.* Hoc Tanaq. Faber, qui verſionem recenſuit, prætermiſit. Quod porro ad vocem Γραικὸς attinet, Heſychius Γραῖκος prius dictum opinatur, mox a Romanis addita litera Græcos nuncupatos: Γραῖκος, inquit, ἕλλην. Ῥωμαῖοι δὲ τὸ γ προσθέντες, Γραικόν φασι. Sect. 14.

XLI. *Oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.*] Ita libri omnes, tum impreſſi, tum manu exarati. Palmerius tamen in Exercitationibus, pag. 321. *Hallos, Halos*, legi oportere omni ope contendit, non *Hellas, Halos.* At præter conſenſum exemplarium, perſpicua res eſt ea nunc oppida commemorari a Plinio, quæ Homerus ipſe belli Trojani tempore claruiſſe ſcribit: e quibus Hellas, Halos, Phthia, locum præcipuum obtinent: Nam Iliad. β. in Catal. verſ. 189. Ibid.

Οἵ θ' Ἄλον, οἵ τ' Ἀλόπην οἵ τε Τρηχῖν' ἐνέμοντο,
Οἵ τ' εἶχον Φθίην. ἠδ' Ἑλλάδα καλλιγύναικα.

Ubi Euſtathius, pag. 320. Helladem ait ab Hellene conditam: Ἄλον a quibuſdam tenui ſpiritu ſignari, ab aliis denſo: Ἑλλὰς δὲ ὑπὸ Ἕλληνος ἐκτίσθη.... τινὲς δὲ οἴονται δασύνεσθαι τὴν Ἄλον. Ac rurſum pag. 332. Strabonem ait duos in Theſſalia fontes agnoſcere, Meſſeïda & Hyperiam, prope Hellada & Pharſala, πλησίον τῆς πόλεως Ἑλλάδος, καὶ Φαρσάλων.

XLII. *In Theſſalia autem Orchomenus, Minyeus antea dictus, & oppidum Almon.* Ita MSS. At Parmenſis editio: *In Theſſalia autem amnis Orchomenus*, &c. Ut & amni & oppido commune id nomen eſſe exiſtimetur, legique deinde oporteat, *& oppidum: Almon*, &c Cui lectioni adſtipulari videtur Homerus, Sect. 15.

Ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυήιος εἰς ἅλα βάλλων.

XLIII. *Almon, ab aliis Salmon.*] Ita MSS. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. non, ut editi, *ab aliis Elmon.* Confirmat veterem ſcripturam Stephanus: Ἄλμων, inquit, πόλις Βοιωτίας, ὡς Ἑλλάνικος, καὶ Σάλμων αὐτὴν φησί. Etſi reprehenditur a Stephano Hellanicus. Ibid.

XLIV. *Pelinna.*] Cum *Pelinna* repoſuit Hermolaüs, ait Pelicerius in Notis MSS. eum feciſſe, contra librorum omnium fidem, vetuſtarumque editionum, Parm. Venet. &c. in quibus *Palamna*, pro *Phalanna* legitur: atque adeo contra ipſum Strabonem, qui lib. 9. pag. 440. juxta Peneum flumen citata Atrace, *Phalanna*, inquit, *Perrhæborum oppidum, haud procul Tempe, Peneo & ipſa aſſidet*: ἡ δὲ Φαλάννα Περραιβικὴ πόλις πρὸς τῷ Πηνειῷ πλησίον τῶν Τεμπῶν. Ac certe ea quæ a Strabone Phalanna deſcribitur, ipſa eſt, quæ a Plinio ſect. 16. Magneſiæ adjudicatur, ut ſuo loco oſtendimus. Quamobrem locum hic habere Phalanna non poteſt, ſed Livii, Straboniſque Pelinnæum, ut diximus: quod illi quidem circa Atracem, Lariſſam, Triccamque conſtituunt. Stephanus vero aliquanto diſertius quam ceteri, in Phthiotide: Πέλιννα, πόλις Θεσσαλίας, ἐν τῇ Φθιώτιδι. Ibid.

XLV. *Caveatis ante eos .... urbibus.*] Hæc ſincera lectio eſt tum codicum MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. tum vetuſtarum editionum, quas Frobenius prior interpolavit, ut *cuneatis* reſcriberet. Ibid.

XLVI. *Accipit amnem Orcon.*] Barbarus *Euroton* repoſuit, cum ubique prius conſtanter legeretur *Orcon*: tum in MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. tum in edit. Parm. aliiſque: quo nomine Plutonium inferumque amnem, quia hunc Dii jurare conſueverint (ὅρκον enim jusjurandum Græci appellant) indicari modo nullus dubito: alioqui, undenam pœnales ejus aquæ ſint, quod mox ſubjicitur, diriſque genitæ, non apparebit. De hoc ipſo fluvio Homerus, Iliad. β. in Catalogo, v. 262. ubi proprio eum nomine Τιταρήσιον vocat: Ibid.

Ὅς ῥ' ἐς Πηνειὸν προΐει καλλίῤῥοον ὕδωρ,
Οὐδ' ὅγε Πηνειῷ συμμίσγεται ἀργυροδίνῃ.
Ἀλλά τέ μιν καθύπερθεν ἐπιῤῥέει, ἠΰτ' ἔλαιον.
Ὅρκου γὰρ δεινοῦ, Στυγὸς ὕδατός, ἐστιν ἀποῤῥώξ.

Nam aquæ Stygis, inquit, horrendique Orci, cujus eſt grave juramentum, rivus eſt. Lucanus ex eodem Homeri loco, lib. 6. v. 375.

Solus in alterius nomen cum venerit undæ,
Defendit Titareſus aquas, lapſuſque ſuperne
Gurgite Penei pro ſiccis utitur arvis.
Hunc fama eſt Stygiis manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluvii contagia vilis
Nolle pati, ſuperûmque ſibi ſervare timorem.

Εὐρώταν alioqui hunc amnem, & Τιταρήσιον appellavit Strabo, lib. 9. pag. 440. & poſt illum Euſtathius, in Iliad. β. pag. 336. *Euroton* nemo.

XLVII. *Porro Epiri, Achaiæ, Atticæ, Theſſaliæ in porrectum longitudo, &c.*] In editione Parmenſi, *Ponio Epiri, &c. Potniæ* repoſuit Barbarus, etſi in Bœotia a Stephano collocantur. Nos *porro* legimus, ut ſit illud periodi ſequentis inirium. *Porro Epiri*, &c. Quod vero ad latitudinem ſpectat, quæ CCLXXXVII. mill. paſſuum obtinere dicitur, Martianus Sect. 16.

lib. 9. cap. de Theſſalia, pag. 211. habet C C L X X X X V I I. ac ſoli Theſſaliæ hanc menſuram adjudicat : ſed Plinium non intellexit : neque nunc aut primum ; aut ſemel. *Longitudo*, inquit, *Theſſaliæ habet millia* C C C C L X X X. *Latitudo* C C X X X X V I I. In depravatos Plinii codices incidere Miſſi Theodoſii, ut præfixa ei libro præfatio qualiſcumque teſtatur, cum aliam longitudinis latitudiniſque menſuram ex eo referunt : *Epirus*, inquiunt, *Achaïa, Attica, Theſſalia . . . patent in longitudinem* M. P. C C C C X. *in latitudinem*, C C C L X X V. *juxta Plinium Secundum in quinto.* Quartum dici certe oportuit :) *in longitudinem* C C C C X X X. (pro C C C C L X X X.) *in latitudinem* C C C L X X X V I I I. (pro C C L X X X V I I.) Sic ipſe Plinius lib. 2. ſect. I I I. deſcriptioni Bœticæ ſubjungit, *Porro longitudinem univerſam ejus*, &c.

Sect. 17. X L V I I I. *Oppida : Pydna, Aloros.* In M S S. Reg. 1. 2. &c. *Pygna, Doros.* In editis, *Phina, Oloros.* Sed de Oloro, poſtea. Interim *Pydna* priore loco legi oportere perſpicuum ex eo eſt, quod ipſa a Ptolemæo prope Ἀλιάκμονος amnis oſtia, perinde atque a Plinio collocatur, lib. 3. cap. 13. In Pieriæ quoque regionis ora maritima, etiam & a Strabone, in Excerptis libri 7. pag. 330. ἡ μὲν οὖν Πύδνα Πιεϱικὴ ἐστὶ πόλις. Eadem quoque Κύδνα appellatur a Theagene in Macedonicis, ut Stephanus auctor eſt : unde & Mela, lib. 2. cap. 3. hunc tractum deſcribens, *Inter Peneum*, inquit, *& Axium, Cydne, Aloros.* De Aloro quoque, quam pro Oloro reſtituimus, adſtipulatur emendationi noſtræ Scylax, pag. 25. Ἀλιάκμων ποταμὸς, inquit, Ἀλωϱὸς πόλις, &c.

Ibid. X L I X. *Doberi, Æſtræenſes, &c.*] In libris editis, *Doberienſes, Trienſes.* In M S S. R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Doberies, Trienſes.* Nos fere cum Hermolao, *Doberi, Æſtræenſes*, Δοβῆϱες Herodoto non ſemel appellantur, lib. 5. Terpſich. pag. 294. n. 16. & lib. 7. Polymn. pag. 418. n. 113. Horum oppidum in Pæonia Thucydides collocat, lib. 2. pag. 167. Δόβηϱον τὴν Παιονικήν. Stephanus quoque, pag. 241. Apud Ptolem. lib. 3. cap. 13. in Pæonia pariter Δήβοϱος. In Notitia Eccleſ. Prov. Macedoniæ primæ, pag. 21. Διόβοϱος. Utrobique nomen in mendo jacet, pro Δόβηϱος. Æſtrienſium vero, quos Ptolemæus loc. cit. Αἰστϱαίους vocat, oppidum ipſe Αἴστϱαιον ait nuncupari, de gentis nomine. Hadrianus apud Stephanum, verbo Ἀστϱαία :

Οἵτ' ἔχον Ἀστϱαίαν τε, Δόβηϱόν τε.

In Notit. Eccleſ. Prov. Maced. 2. pag. 23. Εὐστϱάιον pro Αἴστϱαιον.

Ibid. L. *Toronæi.*] Ita reſcripſimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. in quibus *Toronæi* ſcribitur, non ut in editis perperam *Coronæi*, quos in hoc terrarum tractu nemo vetuſtiorum ſcriptorum agnoſcit.

Ibid. L I. *Dicæa, Pydna, Derrha.*] In M S S. proxime appellatis, *Diceapadina* : quæ Hermolaüs in *Dicæa, Pydna* convertit. Verum utut eſt de Dicæa, locum hic habere certe Pydna non poteſt, quam procul a Thermaïco ſinu in Pieria Macedoniæ regione ſitam eſſe ſuperius vidimus, ex Ptolemæo ceteriſque.

Ibid. L I I. *Nyſſos, Phinelon, Mende.*] Sinceram codicum M S S. R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. ſcripturam exhibemus, quamquam nihilo ſaniorem, quam quæ ab Hermolao excogitata eſt, nec ullo ſat idoneo argumento conſtabilita, *Niſſo, Brygion, Eleon.* Quamquam ſcio Βϱύγιον a Stephano Μακεδονίας πόλιν appellari : ſed neque ſitum commonſtrat ejus oppidi, nec quæ ſunt hoc tractu poſita, ut Mende, Therme, Pallene, ceteraque ejuſmodi, Macedoniæ ſolet aſſignare, ſed Thraciæ. Quam ob cauſam *Nyſſos* pro *Niſſos* edi curavimus : quod Heſychius, pag. 672. Νύσσαν & Νύσιον ; ſive Νύσσιον montem Thraciæ vocat, cui cognominis eſſe civitas ea potuerit. Æſtimandum porro aliis relinquimus, num locum hic habere poſſit *Eïon*, Thraciæ civitas, colonia Mendæorum, cujus meminit Harpocration, pag. 141. Ἠϊὼν, πόλις Θϱᾴκης, Μενδαίων ἀποικία, ex Thucydide.

Ibid. L I I I. *Olophyxos. Sinus Mecybernæus. Oppida, &c.*] Ita ſane legendum : non ut vulgo in libris ad hunc diem editis. *Olophyxos ſinus, Mecyberna* : cum neque Olophyxos cujuſpiam ſinus appellatio ſit : & ſequens vox, *oppida*, id quod proxime antecedit non eſſe oppidum, abunde declaret. Eſt autem Mecybernæus ſinus, qui poſtea Mecyberna exciſa Toronicus a Torone eſt cognominatus. Teſtis Mela, lib. 2. cap. 3. pag. 31. *In litore*, inquit, *flexus Mecybernæus inter promontoria Derrim, & portum qui* Κωφὸς *dicitur : urbes, Toronen & Phyſcellam : atque unde ipſi nomen eſt, Mecybernam incingit.* Et paulo expreſſius Scymnus Chius, pag. 26.

Εἶτ' ἐστὶ κόλπος λεγόμενος Τοϱωνικὸς,
Οὗ πϱότεϱον ἦν τις Μηκυβέϱνη κειμένη.
Ἑξῆς Τοϱώνη τοῖς τόποις ὁμωνύμως.

Quæ ſic Latinus interpres edidit :

Deinde ſinus eſt, Toronicum quem nominant,
Vbi antea quæ Mecyberna conſtitit,
Ex quo Torona, quæ loci eſt cognominis.

Hæc cum ſint adeo luce clariora, miror a recentioribus Geographis confidenter eſſe pronunciatum, diverſum plane a Toronico eſſe Mecybernæum ſinum.

Sect. 18. L I V. *Ad Neſtum amnem.*] In magno nominum ambitu amnem hunc eſſe oportuit, quem Νεστὸν a Scymno Chio, pag. 28. Pauſan. in Eliac. poſt. lib. 6. pag. 352. & Scylace, pag. 26. Neſtum a Martiano : ab Ariſtotele, lib. 6. hiſt. anim. cap. 31. p. 776. & l. 8. c. 33. p. 985. Νεσσὸν : Neſſum quoque a Livio, lib. 45. pag. 581. In MSS. omnibus Plinianis, R. 1. 2. Colb. & Pariſ. *Meſtum* appellari video. In nummo Caracallæ, ΟΥΛΠ. ΝΙΚΟΠΟΛΕΟΣ ΠΡΟΣ ΜΕΣΤΩ.

L V. *Inde Bryſas.*] Ita M S S. etiam ipſi. Sed Brygas forte rectius tum ex Strabone lib. 7. pag. 295. tum ex ipſo Plinio, lib. 6. ſect. 41. qui Phrygas Thracium genus eſſe prodiderunt, Brygas appellatos. Bryſas tamen etiam Heraclides laudat, in Polit. Coorum : & ab iis mellificii rationem inventam tradidit. Ibid.

L V I. *Pyrogeris.*] Etſi vulgatam ſcripturam intactam exhibemus, quam M S S. codices tueri videntur, haud levis tamen ſuſpicio eſt *Pyrgoceris* legi oportere. Seu permutatis ſyllabis, quod eodem recidit, *Cereopyrgis.* Eſt enim inter Epiſcopatus Provinciæ Rhodopes in Notitia Eccleſ. pag. 21. Κεϱεόπυϱγος. Sed adhuc certior forte conjectura videtur de Cabyletis, (hactenus *Carbiletis* legebatur) nam Cabylen oppidum inter Beſſos Danubiumque, cepiſſe Lucullus dicitur ab Eutropio, lib. 6. pag. 788. Κάβυλα eſt Phavorino. Ibid.

L V I I. *Corpillis.*] Apud Appianum lib. 4. de bellis Civil. pag. 650. Τύπιλοι pro Κόϱπιλλοι corrupte legitur. Apud Stephanum quoque mendoſe ΚΟΛΠΗΛΟΙ. Ibid.

L V I I I. *Oeſyma, Neapolis, Datos.*] In M S S. omnibus & edit. Parm. *Batos.* Nos *Datos* cum Hermolao : ſed certioribus, quam ille habuerit, argumentis ducti. Nam præter Herodotum, qui l. 9. Δάτον ait eſſe oppidum Edonidis regionis, præter Suidam & Harpocrationem, qui Δάτον Thraciæ adjudicant : Scylax in Periplo, pag. 26. hunc ipſum terrarum tractum, atque hæc ipſa oppida perſecutus, eodem habet ordine : Νεάπολις, Δάτον πόλις ἑλληνὶς, καὶ ποταμὸς Νέστος, Ἄβδηϱα πόλις, &c. Placuerat nihilominus quibuſdam *Paſtos* hoc loco ſubſtituere : & quoniam apud Ptolemæum, lib. 3. cap. X I. inter Thraciæ Præfecturas, Ἀστικὴ, hoc eſt, *Vrbana* numeratur, ut conjecturæ ſuæ ſuffragatorem haberent, addita literula corruperunt, & Παστικὴ commenti ſunt, otioſe an malitioſe? De Aſtice regione, hac ipſa ſectione Plinius. Ibid.

L I X. *Fuit Tirida.*] Ita reſcripſimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. vetuſtiorumque editionum ante Hermolaum, qui *Tinda* reſcripſit ex Stephano : Is enim, Τίνδη, inquit, Θϱᾴκης Χαλκιδικὴ πόλις. Verum eſt hæc Chalcidice Macedoniæ regio, quæ quidquid eſt terrarum, circa montem Athon, Singon, Achantonque complectitur, teſte Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. quo in tractu Tinda a Stephano collocatur, hoc eſt, a Diomede, & equorum ſtabulis longiſſime, ut nihil cum iis potuerit habere commune. Et Hermolaum tamen Salmaſius ſequitur : nec veretur Solinum, Capellamque erroris arguere, qui & ipſi a Plinio *Tirida* accepere. Mela, lib. 2. cap. 2. turrim ibi ſolum ſupereſſe prodidit. *Regio ulterior*, inquit ; *Diomedem tulit ; immanibus equis mandendos ſolitum objectare advenas, & iiſdem ab Hercule objectum. Turris quam Diomedis vocant, ſignum fabulæ remanet, & urbs quam ſoror ejus ſuo nomine nominavit, Abdera.* Ibid.

L X. *Doriſcus decem millium hominum capax.*] Animadvertit Pelicerius in Notis M S S. codices manu exaratos ita præ ſe ferre : *Doriſcus* X. *hominum*, quod ipſe ſuppoſita denarii notæ lineola, decies centena millia ſignificare ait, quot Xerxes in ſuo exercitu habuiſſe traditur. At neque hanc lineolam ſuperpoſitam M S S. exhibent : & ſi exhiberent, temere ab amanuenſibus adjectam putarem. Nam decem millia tantummodo hominum ea campi planitie continebantur : ſed ſingulas eo cogens advocanſque myriadas, hoc eſt, hominum decem millia, totum ita recenſuit exercitum. Ita Herod. lib. 7. Polymn. pag. 406. num. 59. Ibid.

L X I. *Iamque Thracia.*] Rectius id, quam quod antea legebatur, *Namque.* Nam quæ reddatur illo *namque* ratio, nulla prorſus apparet. Nunc vero declarat ſe perluſtrato latere Thraciæ meridionali, uſque ad Cherroneſum, ea prætermiſſa, ad alterum latus tranſilire, quod Solis exortum ſpectat ; & a litore Ponti Euxini, Danubiique oſtiis incipit. Ibid.

L X I I. *Cattuzos*] Ita M S S. omnes, & quod eſt haud paulo certius, Stephanus ipſe : Κάττουζα, inquit, πόλις Θϱᾴκης, ἐν ᾗ κατῴκουν οἱ Πυγμαῖοι οἱ οἰκήτοϱες Καττουζοί. ὅθεν ὑπὸ τῶν γεϱάνων ὁϱμᾶν &c. Sic enim M S S. Græci legunt. Prius in libris Plinii editis *Catizos* legebatur. Ibid.

L X I I I. *Panyſus.*] Antea *Pamiſus* perperam. Nos *Panyſus* cum Ptolemæo, lib. 3. cap. 10. prope Odeſſum etiam hunc ipſum locante. M S S. *Panniſis.* Ibid.

L X I V. *Antea Lygos.*] Sunt qui *Longos* hic legant, ex M S S. quibuſdam. Perperam. Vulgatam ſcripturam defendit Auſonius, Epigram. 1. de claris urbibus, pag. 69. ubi de Conſtantinopoli, & Carthagine : Ibid.

Ite pares tandem memores, quod numine Divum
Auguſtas mutaſtis opes, & nomina : tu quum
Byzantina Lygos, tu Punica Byrſa fuiſti.

Hinc codicem Miſſorum Theodoſii emendabis : *Promontorium Chryſone æras* (lege *Chryſoceras*) *in quo oppidum Byzantium, liberæ conditionis, antea Logos dictum :* (ſcribe *Lygos.*) *Abeſt a Dyrrachio* D C C X I. *mill. paſſuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem.* Quæ verbis totidem Plinius.

L X V. *A Terei nefaſto crimine.*] A M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. vox *crimine* abeſt : unde ſcribendum fortaſſis, Ibid.

a Terci inteſto.

Ibid. L X V I. *Inter Tenum & Chium.*] Ita reſtituimus admonitu codicum, quos proxime laudavimus, atque etiam ex re ipſa: Eſt enim Tenos inſula Delo & Andro proxima: atque idcirco, ut ſtatim ſubjungit Plinius, cernunt eum ſcopulum Ægа, a dextra parte Andrum navigantes ab Achaia: unde longiſſime Tenedos abeſt, quam nobis libri vulgati hoc loco pro Teno obtrudunt. Nec Solinum, Martianumque moror, qui cum hunc locum exſcriberent, ille cap. X I. pag. 29. iſte lib. 6. pag. 212. Tenedum legiſſe videntur: nam in vitioſos codices utrumque incidiſſe, vel eorum certe alterum, qui alteri prævivit, res ipſa clamat, conſenſuſque M S S. exemplarium, in quibus & *Tenum* & *Andrum* legitur: non ut iſti exhibent *Tenedum* & *Antandrum*: a quibus errorem in Plinii contextum transfundere Salmaſius conatur, in Solin. pag. 168.

Sect. 19. L X V I I. *Thoronos.*] In M S S. 1. 2. &c. *Athoronos.* Alibi, *Othoronos.* Ὄθρωνος Stephano inſula eſt, Siciliæ Melitæve ad Auſtrum objacens. An fuerit hæc illi cognominis, conſiderandum.

Ibid. L X V I I I. *Ante Leucimnam Sybota.*] Abeſt id membrum a codicibus M S S. In libris vulgatis, *ante Leucadiam* legitur, inſigni errore. Nam ex Strabone, lib. 7. pag. 327. juxta Buthrotum ſunt Sybota, inſulæ perexiguæ, paululum ab Epiro diſtantes, pone orientale Corcyræ promontorium, quod Leucimna vocatur: εἰσὶ δὲ νησίδες τὰ Σύβοτα, τῆς μὲν Ἠπείρου μικρὸν ἀπέχουσαι· κατὰ δὲ τὸ ἑῷον ἄκρον τῆς Κερκυραίας τὴν Λευκίμμην κείμεναι. Meminit hujus promontorii Ptolemæus, ut diximus: prætereaque Thucydides, lib. 3. pag. 225.

Ibid. L X I X. *Ægialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionyſia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Myſtus.*] In R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Myſtrus*: in aliis *Nyſtrus*. Videntur mihi ſane Echinades eæ ab aliis Ægæi maris inſulis nomina eſſe mutuatæ, ſed ea a librariis deformata ſic reſtitui oportere: *Ægialia, Cothon, Ios, Thia, Thera, Gyaros, Dionyſia, Cythnos, Chalcis, Pinaria, Niſyrus*: quæ a Pomponio Mela recenſentur, lib. 2. cap. 7. pag. 44. & nos de iis ſuo loco dicturi ſumus. Pinaria eadem quæ Πιτυοῦσα.

Ibid. L X X. *Crocylea. A Paxo Cephalenia, quondam Melæna dicta, undecim M. paſſ. abeſt.*] In R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Crocylea Paxo Cephania &c.* Libri vulgati, *Crocylea, Paxos, Cephalenia*, &c. At ſi ea lectio ſteterit, & Paxos alia a duabus ſuperius jam appellatis diverſa, ceteris ignota Geographis, importune nobis obtruditur: & quod gravius eſt, deſideratur haud dubie locus, a quo illa undecim millibus Cephalenia abſit. Proinde ſcripſi confidenter, *Crocylea*, vel *Crocyle*. Deinde novam periodum auſpicatus, *A Paxo Cephalenia*, &c. Paxi enim ſatis ſuperque meminit in Paxorum duarum mentione Plinius.

Ibid. L X X I. *Zacynthus, aliquando Hyrie appellata.*] Ex hoc Plinii loco Pomponium Melam emendabis, (id quod Voſſius prætermiſit:) qui Hyriam, Cephaleniam, Neriton, Samen, Zacynthum, ſeorſim in Ionio mari nominavit, ceu forent Hyria Zacynthuſque diverſæ inter ſe inſulæ.

Ibid. L X X I I. *Quingentos paſſus diſtans: Plateis, Belbina, &c.*] Prius legebatur, *quingentos paſſus diſtans Platæis.* At Platææ urbs Bœotiæ eſt, longe ab hoc tractu ſemota, non D. modo paſſ. ſed multis millibus: & in regionis meditullio poſita, non in litore, unde inſularum intervalla petuntur. A continente diſpeſci Calauriam exiguo freto IV. ſtad. hoc eſt, D. paſſ. auctor eſt Strabo, lib. 8. pag. 369.

Ibid. L X X I I I. *Spiræo .... Eleuſa, Dendros .... Aſpis.*] Rectius fortaſſis *Adendros*, litterula ex ſuperiore vocabulo repetita: quoniam quemadmodum mox citata Aſpis, teſte Stephano, careret arboribus: Ἀσπὶς, νῆσος ἄδενδρος οὖσα. In Reg. 1. *Adendros* legitur.

Ibid. L X X I V. *Ægila.*] Ita M S S. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. ubi perperam libri vulgati *Æglia*. Neque ipſe Stephanus forte mendo caret, qui hanc inſulam Αἰγιάλειαν, pro Αἰγίλειαν vocet: nam de hac noſtra eum agere, vel ipſo ſitu, quod ſuſpicatus eſt etiam Barbarus, ſatis admonemur, cum inter Cretam & Peloponneſum jacere dicat, quo ſitu eſt Ægila hæc a Phalaſarna Cretæ diſtans XXV. M. P. Αἰγιάλεια, inquit, νῆσος μεταξὺ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου· ὁ οἰκήτωρ Αἰγίλιος. Quæ vox poſtrema ſuadet Αἴγιλα prius, vel Αἰγίλια ſcribi oportuiſſe.

Sect. 20. L X X V. *Doſiades eam a Creta nympha: Heſperidis filia, Anaximander: a rege Curetum, Philiſtides Mallotes: Crates primum Aëriam dictam: deinde poſtea Curetin, &c.*] Perturbata hæc interpunctione præpoſtera ita ſanavimus. Nihil juvat Solinus, cap. 11. pag. 29. qui miſcere omnia videtur: nihil Martianus, lib. 6. cap. de Thracia, pag. 212. qui auctorum nomina prætermiſit: *Creta, inquit, cui nomen ſuum Heſperidis Nympharum pulchra conceſſit, aut Curetum rex Cretes, a quo Creta primo, mox Curetis appellata: deinde propter cæli temperiem Macaronneſos eſt appellata.* Cretam Heſperidos filiam pariter vocat Solinus: Apollodorus, lib. 3. de Diis, pag. 163. Ἀστερίου, niſi mendum ſit pro Ἑσπέρου. Creten Curetum regem, Jovis & Idææ Nymphæ filium Stephanus auctor eſt fuiſſe: Meminit ejus & Scymnus Chius, pag. 23. Unde in ſuſpicionem venio nec poſteriorem hujus ſententiæ partem a vitio penitus immunem eſſe: nam ea vox *dictam* plane ſupervacanea eſt: nec illud *deinde poſtea* Plinianam elegantiam ſapit. Quid ſi legas igitur: *Crates primum Aëriam; Idæam deinde*, nempe ab Idæa Nympha, *poſtea Curetin*, &c. Adeo non hæc noſtra nobis conjectura diſplicet, ut ſi librorum ullus faveret, in textum inſerere nulla religio foret.

L X X V I. *Etea.*] Hactenus *Elea* vel *Elæa* legebatur, quam in Creta nemo unus ſcriptorum agnoſcit. At Eteam plures: Stephanus: Ἠτεία .... τῆς Κρήτης πόλις, ὅθεν ἦν Μύσων, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν. Diog. Laërt. in Myſone, lib. 1. Ἠτείαν γὰρ πόλιν εἶναι Κρήτης. Ibid.

L X X V I I. *Myrina .... Rhamnus.*] Ita libri omnes. At de Cretenſi Myrina, altum tamen ubique ſilentium. Velleius, lib. 1. *Rex Regum Agamemnon tempeſtate in Cretam inſulam rejectus, tres ibi urbes ſtatuit: duas a patriæ nomine, unam a victoriæ memoria: Mycenas, Tegeam, Pergamum.* Quo Velleii teſtimonio adductus, nullus fere dubito, quin *Mycenæ* hoc loco pro *Myrina* legi multo ſatius ſit. Rhamnus quoque ne temere huc nobis a conjectore aliquo obtruſa objectaque ſit, valde vereor: eſt enim Ῥαμνοῦς λιμὴν inter urbes litori adjacentes apud Ptolemæum, lib. 3. cap. 17. cum portu haud ignobili; hæc modo a Plinio mediterraneis oppidis accenſetur. Quamobrem ſuſpicor haud immerito *Rhaucus*, pro *Rhamnus*, ſcribi oportere: eſt enim Stephano Ῥαῦκος, πόλις ἐν μεσογείῳ τῆς Κρήτης. Ibid.

L X X V I I I. *Pyloros, Rhytium, Elatos.*] *Pyloros* quidem libri omnes, etiam M S S. exhibent: ſed vitiato, ut apparet, vocabulo: cum de Pyloro Cretæ ceteris ſcriptoribus ſilentium ſit. *Elyros* potius agnoverim: nam Stephano Ἔλυρος, πόλις Κρήτης, quæ mendoſe ut arbitror, Scylaci Σάλυρος vocatur. Aut certe Ὤλερος, quæ Κρητικὴ πόλις Stephano pariter appellatur. Aut denique *Alloros*, quod apud Gruterum, pag. 505. fœdus recitatur inter Ἀλλαριώτας & Παρίους, Cretenſes. Elatos vero (ſic enim admonitu codicum R. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. reſcripſimus, pro *Clatos*, quam vocem nihili prorſus vulgati libri exhibent:) Elatos, inquam, haud dubie ea eſt, quæ Stephano Ἰλαττία πόλις Κρήτης dicitur: Exſtat apud Reineſ. pag. 501. marmorea inſcriptio complexa fœdus inter Olontios, Latioſque, Cretenſes populos, quos eoſdem eſſe cum Elatiis arbitramur. Ibid.

L X X I X. *Cyliſſos.*] Editio Dalecampii, *Mytinos s Parmenſis Gytiſos.* Hermolaüs, & eum conſecuti Frobenius, Gelenius, aliique, *Cytinos*: ſed Dorienſis urbs ea eſt, apud Strabon. lib. 10. pag. 476. non Cretica. M S S. R. 1. 2. & Chiffl. *Gylyſos*. Colb. 1. 2. *Gytyſos*. At Solinus ex Plinio Cyliſſon habet, cap. X I. pag. 29. quem ſecuti ſumus. Ibid.

L X X X. *C X X V. millia.*] Ita M S S. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. tum hoc loco, tum lib. 5. ſect. 5. ubi eadem repetuntur: ſic etiam vetuſtæ editiones ante Frobenium, qui prior centum millia paſſuum addidit. Atque ei ſane adſtipulari Strabonem intelleximus, qui lib. 10. pag. 475. a Cyrenaica regione, ubi Phycus promontorium eſt, ad Criumetopon, ἀπὸ τῆς Κυρηναίας, ἐπὶ τὸ Κριοῦ μέτωπον, intervallum ait eſſe ex Eratoſthenis ſententia, ſtadiorum bis mille, quæ paſſuum efficiunt C C L. millia. Sed quamnam Plinius Agrippæ ſententiam eſſe dixerit, non qualem eſſe oportuerit, inquirimus. Ibid.

L X X X I. *Intra duo millia.* Sic Martianus, l. 6. p. 213. Sic M S S. R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. ſic denique Mela qui Martiano prævivit. Vulgati libri perperam hactenus, *intra XX. millia.* Sect. 21.

L X X X I I. *Siphnus, &c.*] Hic libri vulgati Scyron Siphno præfigunt, & alieno prorſus obtrudunt loco: nam & abeſt ea vox *Scyros* a M S S. omnibus R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. &c. nec vero in Cycladum albo cenſeri ea poteſt, tam prope a Delo: cum ne inter Sporadas quidem, nedum inter Cycladas, reponi poſſe, quidam merito cenſuerint: Contra Eubœam enim jacet, κατ' Εὔβοιαν, ut ait Dicæarchus, pag. 181. in deſcript. Græciæ. Nam quod Scylax, pag. 21. inter Cycladas Σκῦρον recenſet, error librariorum eſt, pro Σύρον: cum idem rurſum cap. ſeq. Σκῦρον appellet: in Ægæo mari. Et Euſtathius certe Cycladas recenſens, in Dionyſ. v. 526. pag. 76. Σύρον nominat: Σκῦρον non habet. Strabo quoque, lib. 10. pag. 485. ceterique Geographi. Sect. 22.

L X X X I I I. *Quam primo Platean.*] Ita reſtituimus admonitu codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. Parmenſis quoque, vetuſtiorumque editionum: quarum neglecta fide Frobenius *Paſtiam*, auctore neſcio quo, inculcavit. Ibid.

L X X X I V. *Phacuſſa, Nicaſia.*] Prius legebatur *Phocuſſa, Phæcaſia*. In M S S. *Hecaſia*. Nos ex Stephano, & Suida utramque vocem ſanavimus. Stephanus: Φακοῦσσαι νῆσοι, a lente nomen traxerunt. Et alibi: Νικασία, νησίδιον μικρὸν πλησίον Νάξου, quæ Suidas quoque habet, verbo Νικασία. Sect. 23.

L X X X V. *Ab exortu ſolſtitiali Deli.*] Sic multo ſincerius codices manu exarati, quam libri editi *a Delo.* Cujuſmodi ſuperius illud eſt, ſect. 19. *Zacynthus Cephaleniæ a meridiana parte X X V. millibus abeſt.* Ibid.

L X X X V I. *Scyros: Ios.*] Scyron hinc ſuſtulit Hermolaüs, haud ſane ſatis conſiderate: cum eam vocem hoc loco M S S. omnes exhibeant: R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & Toler. & vetuſtiores editiones, ac Plinius ipſe paulo poſt factam jam a ſe hujus mentionem haud obſcure ſignificet, ſcribens, *Et Scyrum ſupra dictam.* Quod quidem ab ipſo præſtitum hoc loco exemplaria nunc laudata admonent: quibus niſi mos gerendus eſſet, poſt aliquot verſus dilatum putarem, ubi Plinius Ibid.

nius a Gyaro Syrnon diſtare ait octoginta paſſuum millibus : *Ab ea Syrnos*, inquit, *L X X X. mil. paſſ.* Syrnum enim cum veterum ſcriptorum nemo unus agnoverit, Scyrum ibi percommode locari poſſe arbitrarer.

Ibid. L X X X V I I. *Hippuris.*] Addunt libri vulgati, *Hippuriſſuſa:* ſed geminato perperam, ut per ſe liquet, unius ejuſdemque inſulæ nomine : quamobrem poſterius expunximus.

Ibid. L X X X V I I I. *Calydna, in qua oppidum Coos, Calymna, a qua Carpathum, &c.*] M S S. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. totidem ferme litteris ac ſyllabis. Libri vulgati a Frobenio, *Calydna, in qua oppida tria : Calymnæ duæ : Olymnos, a qua, &c.* Satis confidenter id ſane. Nam quis Olymnum inſulam novit? cur vocula *Coos* expuncta? cur terna pro unico inculcata oppida? Nos vetuſtæ ſcripturæ veſtigia ſumma fide ſecuti, integram eam lectionem defendimus. Agnoſcimus enim cum Euſtathio in Dionyſ. v. 530. pag. 77. ex Lycophrone, Calydnas plures fuiſſe : quarum una peculiari nomine Calydna ſit appellata : univerſæ ſimul Calymnæ, vel Calydnæ. Ex harum illæ numero ſunt, quas Plinius in Aſiæ inſulis commemorat, lib. 5. ſect. 36. a quibus hæ differunt, in quibus deſcribendis nunc ſumus : Illarum ſingulis ſua ſunt peculiaria oppida : huic Calydnæ primarium Coos, ab inſula cognomine, quæ Hippocratem tulit, diverſum : ſic enim illud Heſychii accipiendum puto, Κῶς, μία τῶν Καλυδνῶν, pag. 578. Plinio, lib. XI. ſect. 13. quæ *Calydna inſula* dicitur, ex ea Strabo lib. 10. pag. 489. *mel Calymnium* commendat in primis.

Ibid. L X X X I X. *Per D CC. mill. in longitudinem, & per CC. in latitudinem jacent.*] Mutila hæc ſententia eſt, omiſſa latitudinis mentione, in libris pleriſque vulgatis : Integram repræſentamus, tum ope codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. tum Parmenſis editionis, tum denique Martiani ſcribentis, lib. 6. c. de Thracia, pag. 213. *Per ſeptuaginta*, (lege *ſeptingenta*, ex fide codicum M S S. omnium, atque ex re ipſa :) *longitudinem : & per ducenta latitudinem ducunt.*

Ibid. X C. *Thermæus, Irrheſiam, &c.* Prius legebatur, *Thermeuſim*, ceu nomen id inſulæ foret, quod Ortelius quidem arbitratus eſt, qui eo vocabulo Theſaurum ſuum locupletavit. At præter codicum M S S. fidem, in quibus *Thermæus* legitur, ipſa res ita ſcribi plane poſtulat.

Ibid. X C I. *Attollitur monte Saoce.*] Ita libri omnes. Hermolaüs tamen libentius *Sao* agnoſcit, ex Nicandro, qui pag. 35. in Theriac. Σάϰ meminit, quem Samothraces inſulæ montem eſſe Scholiaſtes Græcus in eum locum prodidit, pag. 24. At receptam lectionem defendit Heſychius, qui & ipſam inſulam eo nomine quondam appellatam tradit, ex monte haud dubie cognomine : Σαωκὶς, inquit, ἡ Σαμοθρᾴκη οὕτως ἐκαλεῖτο πρότερον. Didymus vero & montem ipſum nominat, in Iliad. ν΄ v. 12. pag. 387. Τῆς Σαμοθρᾴκης· Τὸ μέντοι ἐν αὐτῇ ὄρος, Σαώκη καλεῖται. Item Geopon. auctor. lib. 2. cap. 5. pag. 38. Cum porro in M S S. omnibus, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. diſerte legatur, *Attollitur monte Saoce decem mill. paſſ. altitudinis, vel importuoſiſſima omnium* : quo fato, quove conſilio factum ſit, ut in libris vulgatis *decem mill. paſſ. portuoſiſſima omnium*, ceteris vocibus expunctis, legatur, non ſatis intelligo.

Sect. 24. X C I I. *Ab oſtio Ponti Apolloniam C L X X X V I I. M.*] Libri vulgati, C L X X X V I I I. Et mox *Ad Ponticapæum*, C C X X I I. ubi nos, cum Pintiano, C C X I I. ex M S S. Reg. 1. 2. Pariſ. & Tolet. ſumma fide reſtituimus, ita exigente in primis ſumma univerſa, quæ ex ſingularibus intervallorum menſuris colligitur : nempe X I I I. X X X V I I. D. paſſ. hoc eſt, ter & decies centena, & triginta ſeptem millia paſſ. cum quingentis : cui ſummæ aut Martianus ipſe, lib. 6. cap. de quarto ſinu Europæ, pag. 214. aut amanuenſes, quinquagenarii notam incaute præfixere, & Europæ totius menſuram hanc eſſe ipſe exiſtimavit : non Ponti tantum, ab eo latere quo Europam alluit : *Varro dicit*, inquit, *Europæ totius longitudinem habere* L X I I I. X X X V I I. M. D. *paſſ.*

Ibid. X C I I I. *Abnobæ.*] Veram hujuſce montis, unde Danubius oritur, appellationem, non Tacitus modo, quem laudavimus, ſed & Feſtus Ruſus Avienus confirmat, in deſcript. orbis, verſ. 437.

Abnoba mons Iſtro pater eſt : cadit Abnobæ hiatu
Flumen : in Eoos autem convertitur axes,
Euxinoque ſalo provolvitur : ora per æquor
Quinque vomunt amnem.

Ptolemæo, lib. 2. cap. XI. τὰ Ἄβνοβα ὄρη. Marciano Heracleotæ, pag. 82. corrupte admodum Ἀδοῦλας nominatur.

Sect. 25. X C I V. *Getæ, Daci Romanis dicti.*] Sunt qui Plinium hoc loco erroris inſimulent, perinde, ac ſi temere Getas cum Dacis confuderit. At eamdem Scytharum gentem utrāque appellatione promiſcue Romanis appellatam, auctor eſt luculentus Dio, lib. 51. pag. 460. Οἱ δὲ ἐπίκλησιν Δακοὶ κέκληνται, εἴτε δὴ Γέται τινὲς, εἴτε καὶ Θρᾷκες, τοῦ Δακικοῦ γένους τοῦ τὴν Ῥοδόπην ποτὲ ἐνοικήσαντες, ὄντες. *Qui Daci poſtea vocati ſunt, ſive Getæ ii fuerint, ſive Thraces orti ab iis Dacis, qui Rhodopen quondam incoluerunt*, &c. Nec vero cum Dacos Plinius nunc appellat, & Sarmatas, & Aorſos, id agit, ut certas ſingulorum ſedes aſſignet, quas, cum ille hæc ſcriberet, nondum ii forte habebant : ſed quam fuerint earum gentium migrationes variæ, quæ diverſis temporibus, pulſis prioribus incolis, eamdem Danubii ripam tenuerint, id curſim raptimque perſtringit.

X C V. *A Suevis, regnoque Vanniano.*] Convellit egregie interpretatio noſtra, Taciti auctoritate conſtabilita, eruditi Ibid.
Cluverii conjecturam, in libro de antiq. Germ. *a Quadis*, non *a Suevis* legendum eſſe pronunciantis. Nec minor ejuſdem hallucinatio eſt, dum ultra Crapathios montes Baſtarnas ablegat, quos inter Tibiſcum & Marum Plinius diſerte locat : nec dignus venia contemptus codicum omnium, quorum eſt in hoc loco mira conſenſio, cum *a Quadis*, non *a Suevis*, *averſa*, non *adverſa* legitur.

X C V I. *Quatuor millibus, & quadringentis.*] Ita reſtitui- Ibid.
mus ex fide codicum Reg 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. editionumque vetuſtiorum, Parmenſis, &c. quas Frobenius corrupit, ut *quantum minus quadringentis* ſcriberet. Martianus lib. 6. pag. 214. millia quadringenta agnoſcit.

X C V I I. *Tauri Scythæ, & Siraci tenent.*] Pro *Siraci* Bar- Ibid.
barus *Sarmatæ* repoſuit. Sinceram lectionem tum ex codd. M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. &c. tum ex Strabone reſtituimus, qui lib. 10. pag. 492. & 506. Σιρακῶν meminit, prope Mæotin, in Aſia quidem, ſed una tamen cum Aorſis ſupra quoque citatis a Plinio. Ad Tauros Scythas autem quod attinet, ſeu Tauroſcythas unico vocabulo malis appellare, Achillei dromi incolas Dionyſius Periegetes ait fuiſſe, & Tauros vocat, verſ. 301. Alanis Daciſque conterminos : Euſtathius, ad eum locum, Scythas :

Ταῦροι δ' οἳ ναίουσιν Ἀχιλλῆος δρόμον αἰπὺν, &c.

Taurici litoris incolas Scythas, Feſtus Avienus, verſ. 444. Tamen M S S. quidam ſatis probatæ fidei, pro *Tauri*, *Sardi* hic exhibent, qui alibi nuſquam reperti. Ibid.

X C V I I I. *Sex oppida : Orgocyni, Characeni, Lagyrani, Tractari, Archilachitæ, &c.*] In edit. Parm. & M S S. *Caraceni*, *Aſſyrani.* Nos ex Ptolemæo, lib. 3. cap. 6. *Characeni* & *Lagyrani* reſcripſimus : quoniam in Taurica oppida ſunt apud eum iſta, Χάραξ & Λάγυρα. Pro *Orgocyni*, forte *Argodeni* rectius, ab Ἀργώδα ejuſdem Tauricæ mediterraneo oppido. Pro *Tractari*, M S S. *Stactari* habent. In libris hactenus vulgatis, *Caraſeni*, *Aſſyrani.* Ibid.

X C I X. *A Theodoſia L X X X V I I. M.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & Tolet. ubi fœda depravatione vulgati libri habent tantummodo X X X V. M. At Strabo, lib. 7. pag. 309. ſtadia numerat circiter D X X X. hoc eſt, fere L X V I I. M. P. Ibid.

C. *Non, ut imperiti dixere.*] Ut ea eſſe vera exiſtimem, quæ in hunc locum ſunt a me prolata, in prioribus Notis, alienum tamen a Plinii ingenio ac modeſtia videtur, ut imperitum appellaſſet Pomponium Melam, virum omnis elegantiæ atque eruditionis, vel hac maxime in parte, pleniſſimum : qui ab eo vix toto de Geographicis rebus opere latum unguem diſcedit : quem denique hoc ipſo in loco vulgo creditur tranſcripſiſſe. Venit igitur aliquando in mentem, levi trajectione voculæ molliri, ſeu refingi eam commode ſententiam poſſe : *Ut non imperiti dixere.* Moxque verborum ſequentium, *ſemel in anno ſolſtitio oriuntur iis Soles, brumaque ſemel occidunt*, hic erit intellectus, ſemel in anno oriri iis Soles, atque id illis eſſe ſolſtitium, Sole ab eorum oculis numquam abſcedente : ſemel occidere, eamque brumam eſſe iis, ſole abdito. Nec conjecturæ tamen ipſe meæ plus quam par eſt, faveo : niſi viri eruditi faveant.

C I. *Maria omnia interiora.*] Solinus recte interpretatur Sect. 27.
mediterranea maria : nam Internum mare Latini, Pliniuſque ipſe, lib. 3. ſect. 1. τὴν ἐντὸς θάλασσαν Græci, mediterraneum vocavere : ut fruſtra ſint, qui *inferiora* hic nobis inculcant, reclamantibus omnibus libris. Macrobius in hoc ipſo argumento accurate verſatus, quamquam a Plinio diverſus abit quadam ex parte, *noſtra maria* reddidit, lib. 7. Saturn. cap. 12. pag. 622. *Quod ſi in Pontum*, inquit, *vel paleas, vel ligna, ſeu quæcumque alia natantia projeceris, foras extra Pontum feruntur in Propontidem, atque ita in mare quod alluit Aſiæ oram : cum conſtet in Pontum effluere maris aquam, non effluere de Ponto. Meatus enim qui ſolus de oceano receptas aquas in maria noſtra tranſmittit, in freto eſt Gaditano, quod Hiſpaniam Africamque interjacet : Et ſine dubio inundatio ipſa per Hiſpanienſe & Gallicanum litora in Tyrrhenum prodit : inde Adriaticum mare facit, ex quo in Ægæum pergit, atque ita ingreditur in Pontum.*

C I I. *Ante Scythiam, quæ appellatur Rauronia, unam abeſſe* Ibid.
diei curſu.] Ita M S S. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & fere Parm. edit. In libris ceteris hactenus editis, *quæ appellatur Baunomanna abeſſe a Scythia, diei curſu.* Miror viris doctis, Pelicerioque in primis, in Notis M S S. facile perſuaſum ibi inſulæ nomen latere, non continentis Scythiæ, quæ ex adverſo eſt : neque animadverſum illud *a Scythia*, gloſſema eſſe, quo carent M S S.

C I I I. *Faneſiorum.*] Ita M S S. quoque ipſi, & ſic in Soli- Ibid.
no etiam legitur : ſed rectius utrobique, cum Pintiano, *Panotiorum* legas. Sicuti enim ſuperiores Oonæ, ab ovis quibus aluntur, ſunt appellati : Hippopodes mox, ab equinis pedibus : ita hos, quoniam auribus toti fere conſtare viderentur, Græca voce Πανώτιες dictos, a πᾶν & ὦτα credere libet : Iſidoro præſertim adſtipulante, qui non aliunde hauſiſſe quam ex Plinio videtur, lib. XI. Etymol. cap. 3. *Panotii*, inquit,

apud Scythiam eſſe feruntur, tam diffuſa aurium magnitudine, ut eis omne corpus contegant. Πᾶν enim Græco ſermone omne: *ὠτία* aures *dicuntur.* Ἐνωτοκοίτους appellavit Strabo, lib. 15. pag. 711. Ὠτοκλίνους non ſemel appellat Tzetzes, Chiliad. 7. verſ. 633. & ſeq.

Μεγάλα δ' οἱ ἀπλίκνοι τὰ ὦτα κεκτημένοι.
Ὁμοίως σκέπουσιν αὐτοὺς τρόπῳ τῷ σκιαδείων.

In priore verſu *ὠτοκλίνοι* legimus. Quominus tamen in Pliniano contextu quidquam immutem, facit Ptolemæus, lib. 2. cap. XI. qui Scandiæ in Germanico oceano gentem quamdam Φιραίσους appellat, forte pro Φαυνώνους.

Sect. 28. CIV. *Rhætiæ prope.*] Avulſa male hæc fuiſſe hactenus a præcedentibus, ante nos intellexit Rhenanus: evidens inſcitiæ eorum argumentum, qui Plinii libros in capita diſtinxere: cum ſine illis conſtare antecedentia minime poſſint. Ridenda quoque hic, ut multis aliis in locis, Gallici interpretis hallucinatio, qui verba hæc paulo poſt ſequentia, *circa exceſſum ejus*, non ad Agrippæ obitum, ſed ad exitum Germaniæ neſcio quem retulit.

Ibid. C V. *Iſtævones, quorum pars Cimbri. Mediterranei, Hermiones: quorum Suevi, &c.*] Eſt ita legendum: non, *Iſtævones, quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiones, quorum &c.* Erunt enim etiam Hermiones Rheno proximi? Erunt mediterranei Cimbri, quorum nullum uſquam veſtigium eſt? Quanto commodius cadunt omnia emendatione noſtra, cum appoſite Hermiones mediterranei, hoc eſt, in media Germania poſiti, & Ingævonibus qui oceano, & Iſtævonibus qui Rheno ſunt proximi, opponentur? Sic enim Tacitus, lib. de moribus German. pag. 123. *Proximi oceano Ingævones: medii Hermiones: ceteri Iſtævones vocantur.* Sic igitur manifeſte hic locus interpungendus eſt. At non propterea inſerendi huc ſunt Sicambri, invitis ac repugnantibus libris omnibus, tum editis, tum manu exaratis; cum ſententia hujus loci ſit, tam inter Iſtævones, quam inter Ingævones, habitaſſe Cimbros, qui tractus utriuſque partem occuparint. Nihil planius.

Sect. 29. C VI. *Batavorum inſula, & Cannenufatum.*] Voculam *&*, quam Dalecampius expunxerat, tum ex M S S. librorum, tum ex priorum editionum fide reſtituimus: ne Batavorum inſulam, & Cannenufatum, geminam eſſe ac diverſam, quiſquam exiſtimaret. Vide Cluver. lib. 2. German. antiq. cap. 33.

Sect. 30. C VII. *Geſſoriaco...... trajectu quinquaginta millium.*] In Parm. edit. *quinquaginta millia millium.* Hermolaüs *millia minimum* reſcripſit. Nos hanc poſtremam vocem, ceu ſpuriam, expungimus: abeſt enim a M S S. omnibus, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. atque ex præcedenti vocula *milium* ea prodiit. Straboni porro, lib. 4. pag. 199. ab Icio Morinorum, unde ſolvit in Britanniam Cæſar, trajectus eſt C C C X X. ſtad. hoc eſt, L X. M. paſſ. non L.

Ibid. C VIII. *A Silurum gente, X X X. M. paſſ.*] Solinus, cap. 22. pag. 42. Silurum gentem ſitam in Britanniæ ora contra Hiberniam, dum hunc Plinii locum tranſſcripſit, inſulam male credidit. Nec freti, quod interjacet, ſpatium ſumma fide retulit, cum latiudinem ejus ſcripſit in C X X. M. ſpatium diffundi, pro X X X. ſic enim M S S. omnes habent R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. libri editi, perperam X X.

Sect. 31. C IX. *Univerſam oram X VIII. M. P. Agrippa, Galliarum inter Rhenum, &c.*] Libri hactenus editi hoc tantum, *Agrippa univerſarum Galliarum inter, &c.* Verum ex M S S. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Tolet. lectione, quam ſecuti ſumus, tres omnino appoſite reddi menſuræ videntur, ex commentariis Agrippæ decerptæ: adnavigationis primum Gallicæ oræ totius, per Oceanum a Scalde fluvio uſque ad Pyrenæum, quæ colligat X VIII. hoc eſt, decies octies centena M. paſſ. Mediterraneæ deinde longitudinis: & latitudinis denique earumdem Galliarum. Sic paulo poſt, ubi Gebennam & Juram libri impreſſi habent, *Iuras* multitudinis numero M S S. iidem repræſentant: quemadmodum lib. 3. ſect. 5. *montibus Gebenna & Iuribus* dixit.

Ibid. C X. *Bellovaci.*] In Edit. Parm. *Bellovaci, Baſſi.* Frobenius, *Bellovaci, Haſſi.* M S S. Reg. 1. *Bollovaſi* tantum. Reg. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Bellobaſi.* Ex quibus *Bellovaci* ſolum exſcripſimus, expuncta voce *Baſſi*, vel *Haſſi*, quos in hoc terrarum tractu nullus agnoſcit.

Ibid. C X I. *Ulmanetes.*] Ita M S S. omnes, & libri editi ante Hermolaum, qui *Ulbanectes* ex Antonino reſcripſit. Σουμάνεκτοι Ptolemæo dicuntur, in codice M S. Collegii noſtri Pariſienſis, atque eorum oppidum Ratomagus, in Belgica, ultra Sequanam, ad ortum. Eoſdem eſſe ſane arbitror, qui Antonino Ulbanectes, Silvanecteſque poſtea ſunt appellati: quo plane modo qui Sueſſiones dicuntur, iidem ſibilo dempto Οὐέσσονες, & Senones Ἔννονες in cod. M S. Collegii Pariſ. a Ptolemæo vocantur: In libris quibuſdam editis, ante Ulmanetes adduntur *Veruni liberi*, quos nec M S S. codicum, nec ſcriptorum veterum ullus agnoſcit. Virodunos novi, quorum ager, *le Verdunois*, oppidum *Verdun.* Verunos non novi.

Sect. 22. C X II. *Viducaſſes, Bodiocaſſes.*] Ita quidem M S S. omnes: ſed vox ea prior inepta quædam poſterioris repetitio nobis videtur: quam qui confidenter expunxerit, etſi de Viducaſſibus ante ſtatuerim, quod timide feci, non ei dicam impingam. In libris poſt Hermolaüm editis, pro *Bodiocaſſes*, *Vadicaſſes* legitur, Ptolemæi Βιδουκέσιοι, qui cum Viducaſſibus Plinii habere nominis affinitatem videantur, in inferiorem Britanniam prope Oſiſmios, fanumque S. Brioci ablegandi ſunt.

C X III. *Taruſates, Baſabocates.*] Prius *Latuſates* corrupte legebatur. Taruſatium meminit Cæſar, lib. 3. bell. Gall. pag. 38. *Vocates*, inquit, *Taruſates, Eluſates.* Pagum hi tenuere, cui nomen hodieque priſcum, *le Turſan*, ut quidem exiſtimat Mariana. lib. 3. hiſt. Hiſp. cap. 18. pag. 118. Qui mox pro *Baſabocates, Baſatæ, Boates* legi putant oportere, Boatiumque civitatem olim Boïum fuiſſe ex libello Provinciarum Rom. afferunt, teſte utuntur dubiæ admodum fidei, ſua ſomnia ſæpe pro vero obtrudente, cujus mendacium hac in parte detegit Valeſius in Notit. Gall. pag. 329. Sect. 33.

C X IV. *Ipſa Pyrenæi juga ab exortu æquinoctiali fuſa in occaſum brumalem.*] Ipſa, inquit, Pyrenæi juga Hiſpaniam ſic irrumpunt, ut ab exortu æquinoctiali quaſi cœpto curſu, per totam provinciam longa ſerie immiſſa, perveniant demum in occaſum brumalem, & ad ea Bæticæ provinciæ litora, quæ occidenti ſunt adverſa: atque ita Hiſpaniæ partem quæ a Ruſcinone Gades euntibus dextera eſt ac ſeptemtrionalis, faciunt breviorem, & anguſtiorem, quam meridiana eſt. Hanc eſſe ſcriptoris ſententiam prodit apertiſſime tum ipſa oratio, tum Mela Pomponius, lib. 2. cap. 6. pag. 40. *Pyrenæus primo hinc* (ab Eliberi & Ruſcinone) *in Britannicum procurrit oceanum: tum in terras fronte converſus, Hiſpaniam irrumpit, & minore ejus parte* (nempe quæ ſeptemtrionem reſpicit) *ad dexteram excluſa, trahit perpetua latera continuus, donec per omnem provinciam longo limite immiſſus, in ea litora quæ occidenti ſunt adverſa, perveniat.* Hactenus Mela: cujus ex oratione intelligitur, non de tota iſla montis Pyrenæi latitudine ac ſerie nunc agi, quæ ab oceano Cantabriſque, ad Ibericum mare pertinet, qua in Gallias ab Hiſpania iter eſt: ſed de eorumdem montium per mediam Hiſpaniam ductu ac veluti curſu in oceanum uſque Gaditanum. Hoc vero cum minime perviderint viri alias eruditi, Pintianus & Sepulveda, mirum quantas inter ſe lites de vero hujus loci intellectu moverint: quem aliter aſſequi ſe non poſſe ambo confeſſi ſunt, quam Plinii verbis immutatis, atque in contrariam plane ſententiam detortis: dum ille in Plinianis Obſervationibus, *ab exortu brumali in occaſum æquinoctialem:* iſte lib. 3. Epiſt. 46. pag. 184. *ab exortu æquinoctiali in occaſum æſtivum.* cenſet legi oportere, reclamantibus libris omnibus, tum editis, tum manu exaratis: atque adeo ipſo reclamante Plinio, cujus mentem Mela planam facit. Sect. 34.

C X V. *Breviores latere ſeptemtrionali, quam meridiano.*] Ibid. abeſt ea vox *ſeptemtrionali* a Reg. codd. Sed incuria amanuenſium, ut arbitror, prætermiſſa: nam & orationis ſeries id poſtulat ſignari, quod meridiano adverſum ſit: & ipſe Mela, a quo creditur hæc Plinius mutuatus, loco proxime citato, geminum illud latus agnoſcit: *Tarraconenſis*, inquit, *altero capite Gallias, altero Bæticam, Luſitaniamque contingens, mari latera objicit noſtro, qua meridiem, qua ſeptemtrionem oceano.*

C X VI. *Flaviobriga colonia. Civitatum I X. regio Cantabrorum.*] Ibid. Præpoſtera interpunctio prius omnia miſcebat. *Flaviobriga, colonia I X. civitatum, Regio Cantabrorum.* Quis coloniam novem civitatum umquam inaudivit? Ipſam regionem Cantabrorum civitatibus novem conſtare ait: Sic lib. 3. ſect. 3. *In Autrigonum decem civitatibus: Carietes & Vennenſes quinque civitatibus: &c. In Vaccæorum X VIII. civitatibus:* &c. Et libri hujus ſect. 7. ſimiliter, *Regio Meſſenia duodeviginti montium.*

C X VII. *Orgenomeſci e Cantabris.*] Ibid. In M S S. Reg. 1. *Orgenonenſci e Cantabris.* Colb. 1. *Orgenomiſci.* Colb. 2. *Origenomiſci.* Plinii editores inde nobis Origenos commenti ſunt, *Origeni miſtis Cantabris*, quos nec libri, nec auctores ulli agnoſcunt. Fuit aliquando cum ſcribendum putarem, *Curgionii miſtis Cantabris:* quoniam Curgionios a Cantabris fatigatos crebris incurſionibus ſcribit Florus, lib. 4. cap. 12. pag. 198. Sed indubitata deinde viſa emendatio eſt, *Orgenomeſci e Cantabris*, quam totidem pæne apicibus libri omnes conditivi exhibent, firmatque egregie Ptolemæus, lib. 2. cap. 6. ubi in oppidis Cantabrorum mediterraneis prope Aſtures, Ἀργενόμεσκον appellat, haud dubie pro Ὀργενόμεσκον.

C X VIII.] *Et deinde ..... a flumine Navilubione.*] Ibid. Ita quidem Barbarus repoſuit, ex Ptolemæo, lib. 2. cap. 6. apud quem Ναυιλλουίωνος amnis mentio. At idem & Ναβίου quoque ποταμοῦ meminit juxta Navilubionem: unde forte defendenda vetus lectio codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Parm. edit. *A flumine Navia, Albiones:* unde unde tandem Albiones ii appellationem ſortiantur. Ceterorum quoque populorum obſcura nomina, ſitus incertus. Id unum liquet, a flumine mox appellato, ad promontorium Celticum, *Cap de Fineterre*, oram omnem tenuiſſe. In M S S. mox appellatis, legi *Æguiarri cognomine Narini, Iadoni, Arroni, Arrotrebæ.*

C X IX. *Oppidum & flumen Æminium.*] Sect. 35. Prius *Minium* legebatur. At eſt Αἰμίνιον oppidum Luſitaniæ Ptolemæo, lib. 2. cap. 5. item Antonino. Et in Conc. Tolet. III apud Loaïſam, pag. 228. Poſſidonius eminienſis eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſit. In M S S. Reg. & Colb. & in edit. Parm. *Eumenium.*

C X X. *Promontorium, quod alii Artabrum.*] Pelicerius in Ibid.

notis MSS. cum Pintiano, Caſaubono, Reſendio, Salmaſioque in Solin. p. 276. inſigni nunc errore Plinium, & illum ſecutos Solinum Martianumque, Magnum promontorium, ſive Oliſiponenſe, idem cum Artabro exiſtimaſſe aiunt: quamquam ſi error eſt, non in Plinium ipſum, ſed in eos conjici potius oportuit, quos ejus ſententiæ appellat auctores. Eſt tamen ſimile veri, etſi id nullus veterum prodat, eſſe Artabrum promontorium, ſumpto ab incolis Artabris, aut dato his nomine, illud quod Celticum ſect. ſup. Plinius, Pomponiuſque: Nerium Strabo, ac Ptolemæus vocarunt. Verum iſto diſterminari cælum, terras, maria, non Oliſipponenſi, atque adeo defendi a culpa Plinium minime poſſe, ut Pelicerius aliique contendunt, tam falſum eſt quam quod falſiſſimum. Quid Hiſpaniæ latus eſſet, quid frons, neſciiſſe ii videntur: Nos ſuo loco aperuimus, interpretationemque noſtram hæc Plinii Pomponiique loca egregie conſtabiliunt. Ille enim de hoc ipſo promontorio Oliſiponenſi, lib. 2. ſect. 112. *Promontorium Artabrum*, inquit, *quo longiſſime frons procurrit Hiſpaniæ.* Et hac ipſa libri hujus ſect. *Promontorium Sacrum e media prope Hiſpaniæ fonte proſilit.* Quibus verbis prodit apertiſſime tribus omnino frontem eam effici promontoriis: A Junonio, quod eſt circa Gaditanum fretum, incipere: in Sacro, quod S. Vincentii vocant, eſſe mediam, ubi caput Europæ ſtatuitur a Dionyſ. Perieg. v. 562. ad Artabrum denique longiſſime procurrere, in quo deſinat. Inde verſus Gallæciam facto circuitu, latus incipere ſeptemtrionale Hiſpaniæ, Luſitaniæque. Namque ut Pomponius tradit, lib. 2. cap. 6. *Luſitania oceano tantummodo objecta eſt: ſed latere ad ſeptemtrionem, fronte ad occaſum.*

Ibid. CXXI. *Oceanuſque Gallicus.*] In Chiffl. cod. *Calaïcus*, ſeu potius *Callaïcus*, a gente Callaica, hoc eſt, Gallæcis. At vulgatam ſcripturam defendunt codices Reg. & Colb. Martianus quoque, lib. 6. cap. de Hiſpania, pag. 202. Quin ipſe Plinius lib. 9. ſect. 3. oceanum hunc Gallicum vocat, ut ſuo loco monebimus.

Ibid. CXXII. *Concordienſes, Elbocori, Interannienſes.*] In MSS. Reg. Colb. &c. & in edit. Parm. *Concordienſes, & Boccori.* Ipſo elementorum ordine admonitus Hermolaüs repoſuit, *Concordienſes qui & Boccori*: ratus hoc loco Boccoros per ſe non poſſe nominari. Ego vero ſinceram loci hujus arbitror lectionem, quam attuli. Nam apud Ptolemæum in oppidis Luſitaniæ mediterraneis, lib. 2. cap. 5. Ἐλκοβορὶς recenſetur, litteris permutatis haud dubie, pro Ἐλβοκορὶς.

Ibid. CXXIII. *Interannienſes.*] In MSS. Reg. Colb. Chiffl. Pariſ. &c. *Interanſenſes.* Editi libri, *Interauſenſes.* Noſtram emendationem defendit Gruteri vetus inſcriptio, pag. 162. INTERANNIENSES. Et multo etiam magis Phlegon Trallianus, lib. de Longævis, cap. 1. pag. 113. ſcribens, Ἰντεραννησία πόλις Λουσιτανίας.

Sect. 36. CXXIV. *Ipſius ſpatium XV. M. paſſ.*] Ita quidem libri omnes: at longitudine inſulæ Gadium, & latitudine jam ſignata, reliquus tantum videtur eſſe ambitus: qui, ſi longitudo eſt XII. M. paſſ. fieri non poteſt, quin fere XXX. paſſuum millia colligat.

Ibid. CXXV. *Abeſt a continente .... minus pedes DCC.*] Sincera hæc omnium codicum lectio eſt, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & Parm. edit. Frobenius prior, quem ſecuti deinde ſunt ceteri, *paſſus DCC.* repoſuit. Verum a continente anguſto ſpatio, & veluti flumine abſciſſam Gadium inſulam auctor eſt Mela: Polybius, & Solinus cap. 23. pag. 44. cum Plinio, pedibus ſeptingentis: Strabo, lib. 3. pag. 167. ſtadio definit, hoc eſt, CXXV. paſſibus, pedibus vero DCCXX.

CXXVI. *Cotinuſſam apud eos vocatam.*] Vereor ut illud *apud eos* Plinianum ſit. Certe in libris manu exaratis, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & Parm. edit. legitur *Potinuſſam a puteis.* Et de puteis quidem in Gadium inſula frequentibus, prolixam concertationem Strabo inſtituit, ex Polybio, lib. 3. pag. 173. Quamobrem a vetere ſcriptura diſcedere Hermolaum fortaſſe non oportuit: quamquam ei ſcriptores nec pauci favent, nec ignobiles: Nam Feſtus Avienus, in deſcript. orbis. v. 611. Ibid.

Gadir prima fretum ſolida ſupereminet arce:
Hæc Cotinuſſa prius fuerat ſub nomine priſco,
Tarteſſumque dehinc Tyrii dixere coloni:
Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat:
Pœnus quippe locum Gadir vocat undique ſeptum
Aggere prædučto.

Dionyſium Feſtus expreſſit, qui v. 456.

Κληζομένην Κοτινοῦσαν, ἐφημίξαντο Γάδειρα.

Adde Tzetzen, Chiliad 8. hiſt. 216. v. 687.

Ἡ νῦν νῆσος ἡ Γάδειρα τὴν κλῆσιν καλουμένη,
Τὸ πρότερον ὠνομάζετο τὴν κλῆσιν Κοτινοῦσα.

CXXVII. *In hac Geryones habitaſſe a quibuſdam exiſtimantur, quorum armenta Hercules abduxerit.*] Sic libri omnes incredibili conſenſu, tum manu exarati, tum editi etiam ante Frobenium, qui numero ſingulari legit *exiſtimatur, cujus armenta* &c. Satis audacter id quidem, libris refragantibus. Nec tamen ſum neſcius a Græcis dici promiſcue Γηρυὼν Γηρυόνος, & Γηρυόνης Γηρυόνου. Et Tzetzes, Chiliad. 4. v. 351. Ibid.

Ὁ Γηρυόνης βασιλεὺς ὑπῆρχεν Ἐρυθείας, &c.

CXXVIII. *A Tanai uſque Gades LXXXII. XIV. M.*] Ita libri omnes. At ſi octuagies quinquies centena & ſexaginta octo millia paſſ. auctore Artemidoro patet longitudo ipſa totius terræ, ab ortu ad occaſum, hoc eſt, ab India ad Herculis columnas Gadibus ſacratas, ut lib. 2. ſect. 112. Plinius prodidit: quo pacto Europæ unius longitudini octuagies & bis centena & quatuordecim millia idem aſſignare potuerit Artemidorus, non ſane video: niſi ſi hæc adnavigationis per ſinus omnes, intimoſque ſinuum receſſus a Tanai Gades uſque inſtitutæ menſura eſt. Sect. 27.

CXXIX. *Eſt autem ipſius Italiæ, ut diximus, XI. XX.*] Ita libri omnes manu exarati, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Vulgati, XII. XX. Pelicerius in Notis MSS. & Pintianus, X. XX. quoniam Plinius ipſe eo loco quem nunc ſpectat, lib. 3. ſect. 6. *Patet Italia*, inquit, *longitudine ab Alpino fine Prætoriæ Auguſtæ per Urbem Capuamque curſu meante Rhegium oppidum, in humero ejus ſitum, a quo veluti cervicis incipit flexus, decies centena & viginti millia paſſuum.* Verum cum idem his verbis ſtatim iſta ſubjungat: *multoque amplior menſura fieret, Lacinium uſque, ni talis obliquitas in latus digredi videretur*: hanc ipſam menſuram ampliorem ſuperiori adjici modo perſpicuum eſt, quam centum millium paſſuum eſſe, tum ex ſect. 10. tum ex 15. ejuſdem libri colligimus. Ibid.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER V.

I. AFRICAM [1] Græci Libyam appellavere, qua mare ante eam Libycum incipiens Ægyptio finitur. Nec alia pars terrarum pauciores recipit ſinus, [2] longe ab occidente litorum obliquo ſpatio. Populorum ejus, oppidorum nomina, vel maxime ſunt ineffabilia præterquam ipſorum linguis, & alias [3] caſtella ferme inhabitant.

CAP. I. [4] Principio terrarum Mauritaniæ appellantur, uſque [5] ad C. Cæſarem Germanici filium regna, ſævitia ejus [6] in duas diviſæ provincias. Promontorium [7] oceani extimum Ampeluſia nominatur a Græcis. Oppida fuere, [8] Liſſa, & Cotta ultra columnas Herculis: [9] nunc eſt Tingi, quondam [10] ab Antæo conditum: poſtea a Claudio Cæſare, [11] cum coloniam faceret, appellatum [12] Traducta Julia. Abeſt a Belone oppido Bæticæ, proximo trajectu [13] XXX. M. paſſ. Ab eo XXV. M. paſſ. [14] in ora oceani, colonia Auguſti [15] Julia Conſtantia Zilis, regum ditioni exempta, [16] & jura Bæticam petere juſſa: & ab ea XXXII. M. paſſuum colonia a Claudio Cæſare facta [17] Lixos, vel fabuloſiſſime antiquis narrata. [18] Ibi regia Antæi, [19] certamenque cum Hercule: & [20] Heſperidum horti. [21] Affunditur æſtuarium e mari flexuoſo meatu, [22] in quo draconis

NOTÆ.

1. *Græci Libyam.*] Ab Afro Libye Herculis filio, inquit Martianus, lib. 6. cap. de Africa, pag. 215. vel a Libya femina Epaphi filia, ut ait Dionyſius in Euſtath.

2. *Longe ab occidente.*] Longo admodum ſpatio ab occaſu fretoque Gaditano Ægyptum uſque incurvantibus ſe ſe molliter litoribus.

3. *Caſtella ferme.*] Non cincta mœnibus oppida.

4. *Principio.*] Vel *Principia terrarum*, ut habet Pomponius, cujus hæc verba, lib. 1. cap. 4. *Nunc exactius oras ſituſque dicturo, inde eſt commodiſſimum incipere, unde terras oceanus ingreditur: & ab iis potiſſimum quæ influenti dextræ ſunt.* Et cap. 5. *Hinc in noſtrum mare pergentibus læva Hiſpania, Mauritania dextra eſt:* Idcirco Melæ Plinioque principia terrarum Hiſpaniæ Mauritaniæque appellantur.

5. *Ad C. Cæſarem.*] Germanici filium. At Dio, lib. 60. pag. 671. Claudium Cæſarem hujus diviſionis auctorem facit: *ὁ Κλαύδιος διχῆ τοὺς Μαύρους τοὺς ὑπηκόους ἔνειμεν, ἔς τε τὰ περὶ Τίγγιν, καὶ ἐς τὰ περὶ Καισάρειαν· ἀφ' ὧνπερ καὶ ὀνομάζονται. Claudius Mauros dupliciter diviſit: in eos qui ad Tingin, & qui ad Cæſaream: unde & nomen habent.* A Caïo forte conſtituta, ac deliberata: perfecta poſtmodum a Claudio eſt. Ptolemæum enim Jubæ filium Mauritaniæ Regem Caïus interemit, quare ſævitam ejus Plinius nunc incuſat. Vide Dionem lib. 59. pag. 659.

6. *In duas.*] Tingitanam, & Cæſarienſem. Tingitana pertinet a freto Gaditano, ad fines uſque Marocani regni. De Cæſarienſi inferius. In nummis ſemper MAVRETANIA eſt.

7. *Oceani extimum.*] Ultimum, in ipſo freti aditu poſitum, qua in mediterraneum ſinum oceanus influit. *Cabo Deſpartel* vulgo dicimus, inquit Mariana, lib. 1. hiſt. Hiſp. cap. 22. pag. 41. Ptolemæo lib. 4. cap. 1. eſt Κώτης ἄκρον. Mela lib. 1. cap. 5. *Africæ* inquit, *caput atque exordium eſt promontorium, quod Græci Ampeluſiam, Afri aliter, ſed idem ſignificante vocabulo appellant.* Ἄμπελος Græcis vitem ſonat: Vitium feracem hanc oram utroque litore fuiſſe ſignificat nummus Coloniæ Juliæ Traductæ, de quo dicetur in Notis & Emend. num. I.

8. *Liſſa & Cotta.*] Fuere, inquit, olim hæc oppida: nunc bellis attrita, nomen tantum & locum ſervant. Idem Plinius, lib. 32. ſect. 6. *In oceano*, inquit, *ad locum Mauritaniæ, qui Cotta vocatur, non procul Lixo flumine.*

9. *Nunc eſt Tingi.*] Ptolemæo lib. 4. cap. 1. Τίγγις ἡ καὶ Καισάρεια. Hodie *Tanger.*

10. *Ab Antæo.*] Ita Solinus, cap. 24. pag. 45. Non ab Antæo modo id conditum, ſed & conditum ibi Antæum auctor eſt Plutarchus in vita Sertorii, pag. 572. a quo refoſſum tumulum ſcribit, corpus repertum LX. cubitorum, quam fabulam a Gabinio primum diſſeminatam in vulgus, Romanarum rerum ſcriptore, admonet Strabo, lib 17. pag. 829.

11. *Cum coloniam faceret.*] Tingitanis olim ab Auguſto civitatis tantum jure donatis, ut auctor eſt Dio, lib. 48. pag. 384.

12. *Traducta Julia.*] Vide Notas & Emend. num. I.

13. *XXX. M. paſſ.*] Solinus cap. 24. pag. 45. & Martianus lib. 6. cap. *Alia diviſio Europæ*, pag. 215. XXXIII. M. paſſ. Spatium Strabo non definit, lib. 3. pag. 140. ſed a Belone Tingin proximum eſſe trajectum ait.

14. *In ora oceani.*] Qua ſe a freti anguſtiis flectit in occaſum oceanus, & vergit in meridiem.

15. *Julia Conſtantia Zilis.*] Sunt enim hæc conjunctim legenda, non diviſim, ut prius, *Julia Conſtantia*, *Zilis*: ne duo diverſa exiſtimentur oppida. Ut Tingis Traducta Julia, ita Julia Conſtantia Zilis eſt cognominata. Ζῆλις eſt Straboni, lib. 17. pag. 827. Antonino, *Zilis.* Ficta inſcriptio in Theſauro Goltzii, COL. CONSTANTIA ZILI AVGVSTA. Vetuſtum retinet nomem, præfixo Arabum Articulo, *Arzilla*, in regno *Fez.*

16. *Et jura.*] Bæticæ juriſdictioni adſcripta & contributa Zilis eſt, ditioni Mauritaniæ regum exempta.

17. *Lixos.*] Hodie *Larache*, teſte J. B. Gramaye, lib. 4. Africæ illuſtr. cap. 1. pag. 96. Λίξα Ptolemæo, lib 4. cap. 1. Λὶγξ Straboni, loc. cit.

18. *Ibi regia Antæi.*] Hæc Martianus iiſdem fere verbis, lib. 6. de Africa, pag. 215 & Solinus, cap. 24. pag. 45. Lixon Coloniam appellat etiam Antonini Itinerarium. Deſcribitur ea regia a Lucano, lib. 4. v. 590.

Inde petit tumulos, exeſaſque undique rupes,
Antæi quæ regna vocat non vana vetuſtas.
Hæc illi ſpelunca domus: latuiſſe ſub alta
Rupe ferunt, epulas raptos habuiſſe leones, &c.

19. *Certamenque.*] De quo poëtice multa Lucanus, loc. cit. & fabuloſiſſime Apollodorus lib. 2. de Diis, pag. 129. ſeu quiſquis alius ejus libri auctor exſiſtit.

20. *Heſperidum horti.*] De his dicemus ſect. 5. Horum ſitum indicat expreſſius ipſe, lib. 19. ſect. 21.

21. *Affunditur.*] Martianus loc. cit.

22. *In quo draconis.*] In flexuſo æſtuarii hujus meatu, inquit, ſpecies quædam cernitur, & ſimilitudo draconis: hinc locus fabulæ datus, auriferi Heſperidum nemoris aurea mala a dracone pervigili cuſtodiri. Solini paraphraſis, loc. cit. *Flexuoſo meatu æſtuarium e mari fertur, adeo ſinuoſis lateribus tortuoſum, ut viſentibus procul lapſus angueos fracta vertigine mentiatur: idque quod hortos appellavere, circumdat: unde pomorum cuſtodem interpretantes, ſtruxerunt iter ad mendacium fabulandi.*

cuſtodiæ inſtar fuiſſe nunc interpretantur. Amplectitur intra ſe inſulam, quam ſolam e vicino tractu aliquanto excelſiore, [1] non tamen æſtus maris inundat. [2] Exſtat in ea & ara Herculis, nec præter oleaſtros aliud, ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentoſa Græciæ mendacia, de iis & [3] amne Lixo prodita, qui cogitent [4] noſtros nuper paulo minus monſtrifica quædam de iiſdem tradidiſſe. Prævalidam hanc urbem majoremque Carthagine magna: præterea ex adverſo ejus ſitam, & prope immenſo tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos avidiſſime credidit. Ab Lixo XL. M. in mediterraneo altera Auguſti colonia eſt [5] Babba, Julia Campeſtris appellata: & tertia [6] Banaſa, LXXV. M. Valentia cognominata. Ab ea XXXV. M. paſſ. [7] Volubile oppidum, tantumdem a mari utroque diſtans. At in ora a Lixo quinquaginta M. [8] amnis Subur, præter Banaſam coloniam defluens, magnificus & navigabilis. Ab eo totidem M. paſſ. [9] oppidum Sala, ejuſdem nominis fluvio impoſitum, jam ſolitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus infeſtum, multo tamen magis [10] Autololum gente, per quam iter eſt ad montem Africæ vel fabuloſiſſimum Atlantem.

[11] E mediis hunc arenis in cælum attolli prodiderunt, aſperum, ſqualentem, qua vergat ad litora oceani, cui cognomen impoſuit: eumdem opacum, nemoroſumque, & ſcatebris fontium riguum, [12] qua ſpectat Africam, fructibus omnium generum ſponte ita ſubnaſcentibus, ut numquam ſatietas voluptatibus deſit. Incolarum neminem interdiu cerni: ſilere omnia, haud alio, quam ſolitudinum horrore: ſubire tacitam religionem animos propius accedentium, [13] præterque horrorem [14] elati ſuper nubila, atque in viciniam lunaris circuli. [15] Eumdem noctibus micare crebris ignibus, Ægipanum Satyrorumque laſcivia impleri, tibiarum ac fiſtulæ cantu, tympanorumque & cymbalorum ſonitu ſtrepere. Hæc celebrati auctores prodidere, præter [16] Herculi & Perſeo laborata ibi. Spatium ad eum immenſum incertumque.

Fuere & [17] Hannonis Carthaginienſium ducis commentarii, Punicis rebus florentiſſimis explorare ambitum Africæ juſſi: quem ſecuti plerique e Græcis noſtriſque, & alia quidem fabuloſa, & urbes multas [18] ab eo conditas ibi prodidere, quarum nec memoria ulla, nec veſtigium exſtat.

Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybius Annalium conditor, ab eo accepta claſſe, ſcrutandi illius orbis gratia circumvectus, prodidit a monte eo ad occaſum verſus, ſaltus plenos feris, quas generat Africa, ad flumen Anatin [19] CCCCLXXXV. M. paſſ. Ab eo Lixum [20] CCV. M. paſſuum: a Gaditano freto CXII. M. paſſuum abeſſe. Inde ſinum [21] qui vocetur Saguti. Oppidum in promontorio Mulelacha. Flumina, Subur, & Salam. [22] Portum Rutubis a Lixo [23] CCXIII. M. paſſuum. Inde promontorium [24] Solis:

NOTÆ.

1. *Non tamen æſtus.*] Solinus loc. cit. *Planities manet ſicca, quamvis prona ſuperveniant æquora*, &c. Fabulis id Strabo accenſet, lib. 17. pag. 826.

2. *Exſtat in ea.*] Solinus: *Sed hæc inſula ſinubus alvei recurrentis, & in quibuſdam æquoris ſpiris ſita, præter arbores oleaſtri ſimiles, &. aram ſacram Herculi, aliud nihil præfert, quo propaget vetuſtatis memoriam.* De ara Herculis, Strabo loc. cit.

3. *Amne Lixo.*] Hodie *Luccus*, cujus in oſtio ſitum Lixos oppidum. Ποταμὸς μέγα Λίξος, καὶ πόλις Φοινίκων Λίξος, Scylaci, pag. 50.

4. *Noſtros nuper.*] Gabinium, credo, ſugillat, Romanarum rerum ſcriptorem, quem annalibus ſuis, quos de Mauritania condidit, fabuloſa intexuiſſe auctor eſt Strabo, lib. 17. pag. 829.

5. *Babba.*] Βάβα Ptolemæo, lib. 4. cap. 1. Stephano, Βαβαὶ, πόλις Λιβύης, ex Marciano in Periplo: cives Βαβαῖοι. In nummo Veſpaſiani, quem vidi, C. I. C. B. hoc eſt, *Colonia Iulia Campeſtris Babba.*

6. *Banaſa.*] Tertia Auguſti colonia, ab Lixo LXXV. mill. paſſ. diſtans, ad amnem Subur. Βάνασα Ptolemæo, loc. cit. Panaſam corrupte vocat Antoninus, ſive, ut volunt, Æthicus in Itiner.

7. *Volubile.*] Volubilim coloniam appellat Anton. in Itiner. Οὐολοβιλὶς eſt Ptolemæo, lib. 4. cap. 1. Nunc regni cognominis caput *Fez* eſſe Geographorum vulgus exiſtimat: cum tamen diſertis verbis Plinius aſſeveret ab utroque mari, Atlantico & Interno, non amplius XXXV. paſſuum millibus diſtare Volubilim: Feſſam amplius centum XX. diſſitam omnes eſſe conſentiant.

8. *Amnis Subur.*] Σούβουρ ποταμὸς Ptolemæo, lib. 4. cap. 1. proxime poſt Lixum amnis occurrens, Mauritaniæ oram legentibus: hodie *Subu*, teſte J. B. Gramaye, lib. 4. Africæ illuſtr. cap. 1. pag. 96.

9. *Oppidum Sala.*] Quod nunc *Salé* eſſe credimus, inquit Mariana, lib. 1. hiſt. Hiſp. cap. 20. pag. 41. Σάλα πόλις Ptolemæo loc. cit. & Σάλα ποταμός. Σάληξ Philoſtrato, lib. 5. de vita Apoll. cap. 1. pag. 209. At amni nunc nomen eſt *Buragrag*, teſte Marmolio, & Gramaye, loc. cit.

10. *Autololum.*) De his inferius. Habet hæc quoque Solinus, cap. 24. pag. 45.

11. *E mediis.*] Hæc pariter Martianus, lib. 6. cap. de Africa, pag. 215. & Solinus loc. cit. pag. 46.

12. *Qua ſpectat Africam.*] Quæ proprie nimirum Africa vocetur, de qua ſect. 3.

13. *Præterque.*] Prætereaque. Vox Plinio perquam familiaris.

14. *Elati:*] Subintellige, montis, qui caput ultra nubila condat, atque ad ipſum Lunæ circulum accedere videatur. *Quod altius quam conſpici poteſt, uſque in nubila erigitur, cælum & ſidera non modo tangere vertice, ſed ſuſtinere quoque dictus eſt*, inquit Mela, lib. 3. cap. 10.

15. *Eumdem noctibus.*] Solinus, & Martianus, loc. cit. De Ægipanibus Satyriſque dicemus, ſect. 8.

16. *Herculi & Perſeo.*] Solinus, cap. 24. pag. 46. ubi de Atlante monte: *Apex*, inquit, *Perſeo & Herculi pervius, ceteris inacceſſus: ita fidem ararum inſcriptio palam facit.*

17. *Hannonis.*] Diximus de eo in Auctorum Indice.

18. *Ab eo conditus.*] Quarum Hanno ipſe meminit, ſtatim Peripli initio, cujus fragmentum hodieque exſtat.

19. *CCCCLXXXV.*] Solinus, loc. cit. CCCCLXXXVI. *Qua ſpectat* mons Atlas *occaſum*, inquit, *inter ipſum & flumen Anatim, per quadringenta nonaginta ſex millia paſſuum infames beſtiis ſilvæ obſident.* Ita etiam Martianus, lib. 6. cap. de Africa 216. Tamen cum editis manuſcripti codices concinunt.

20. *CCV. mil. paſſ.*] Ita Solinus, loc. cit. Vide Notas & Emend. num. II.

21. *Qui vocetur Saguti.*] In R. 1. *Saguci.* Videtur eſſe Ptolemæi l. 4. c. 1. & Strabonis lib. 17. pag. 825. Ἐμπορικὸς καλούμενος κόλπος, qui navigantibus a Lixo in Auſtrum occurrit.

22. *Portus Rutubis.*] Ῥούσιβις λιμὴν Ptolemæo, lib. 4. cap. 1. poſt Salam oppidum, amnemque.

23. *CCXIII.*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. Centenarii notam adjiciunt præterea libri typis excuſi.

24. *Solis.*] Ἡλίου ὄρος, Solis mons, Ptolemæo, l. 4. c. 1.

portum [1] Riſardir: [2] Gætulos Autololes: flumen [3] Coſenum: gentes, Scelatitos, & Maſatos. [4] Flumen Maſatat: [5] flumen Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde ſinum DCXVI. M. paſſuum includi montis Barce promontorio excurrente in occaſum, [6] quod appellat Surrentium. Poſtea flumen [7] Palſum, ultra quod Æthiopas [8] Perorſos, quorum a tergo [9] Pharuſios. Iis jungi mediterraneos Gætulos Daras. At in ora Æthiopas [10] Daratitas, flumen [11] Bambotum, crocodilis & hippopotamis refertum. Ab eo [12] montes perpetuos uſque ad eum, quem Theôn ochema [13] dicemus. Inde ad promontorium Heſperium navigatione dierum ac noctium decem, in medio eo ſpatio Atlantem locavit, a ceteris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum.

Romana arma primum, Claudio principe in Mauritania bellavere, Ptolemæum regem [14] a C. Cæſare interemptum ulciſcente [15] liberto Ædemone, refugientibuſque barbaris, ventum conſtat ad montem Atlantem. Nec ſolum conſulatu perfunctis, atque e Senatu ducibus, qui tum res geſſere, ſed Equitibus quoque Rom. qui ex eo præfuere ibi, Atlantem penetraſſe in gloria fuit. [16] Quinque ſunt (ut diximus) Rom. coloniæ in ea provincia, [17] perviumque fama videri poteſt. Sed id plerumque fallaciſſimum experimento deprehenditur: quia [18] dignitates, cum indagare vera pigeat, ignorantiæ pudore mentiri non piget: haud alio fidei proniore lapſu, quam ubi falſæ rei gravis auctor exſiſtit. Et quidem minus miror incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis viris, jam vero [19] & Senatum inde intrantibus, quam luxuriæ; cujus efficaciſſima vis ſentitur atque maxima, cum ebori citroque ſilvæ exquirantur, omnes ſcopuli Gætuli muricibus ac purpuris.

Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala centum quinquaginta mill. paſſuum: flumen [20] Aſanam marino hauſtu, ſed portu ſpectabile: mox amnem quem vocant [21] Fut: ab eo ad Dyrin ([22] hoc enim Atlanti nomen eſſe eorum lingua convenit) ducenta mill. paſſuum, interveniente flumine, cui nomen eſt [23] Vior. [24] Ibi fama, exſtare circa veſtigia habitati quondam ſoli, vinearum palmetorumque reliquias.

[25] Suetonius Paulinus (quem Conſulem vidimus) primus Romanorum ducum tranſgreſſus quoque Atlantem aliquot millium ſpatio, prodidit de excelſitate quidem ejus, quæ ceteri: [26] imas radices denſis altiſque repletas ſilvis [27] incognito genere arborum, proceritatem ſpectabilem eſſe enodi nitore, frondes cupreſſis ſimiles, præterque gravitatem odoris, tenui eas obduci lanugine: [28] quibus addita arte, poſſe, quales e bomby-

NOTÆ.

1. *Riſardir.*] Nomen id in hac terrarum plaga ſoli Polybio cognitum. Exiſtimo eſſe Γανναρίαν ἄκραν Ptolemæi lib. 4. cap. 6. Nunc *Azaamurum*, in regno Marocchano.

2. *Gætulos.* Gætulicarum gentium populi numeroſiſſimi: Autololes, Daræ, &c.

3. *Coſenum.*] MSS. omnes, *Voſenum.* Eſt Ptolemæo Χουσάριος ποταμὸς juxta Γανναρίαν promontorium.

4. *Flumen Maſatat.*] Μάσσα ποταμὸς Ptolemæo, loc. cit.

5. *Flumen Darat.*] Δάρατις ποταμοῦ Ptolemæus quoque meminit, loc. cit. cui mox ſubjungit μέγαν λιμένα *Portum magnum*, quem ſinus is videtur efficere, de quo ſtatim Plinius.

6. *Quod appellat.*] Subintellige, Polybius, ex ſuperioribus. Hanc oræ Libycæ, qua ſpectat oceanum, Polybianam deſcriptionem haud ſe præſtare velle, ſatis aperte ſignificat.

7. *Palſum.*] MSS. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Salſum.*

8. *Perorſos.*] Stephanus, Πέτρσοι, inquit, Λιβύης ἔθνος μέγα καὶ πολυάνθρωπον. Agathemerus, lib. 2. Geogr. cap. 5. Περόργους vocat. Uterque mendoſe. Περόρσους recte Ptolemæus, lib. 4. cap. 6.

9. *Pharuſios.*] Φαρούσιοι, ἔθνος Λιβυκὸν, Stephanus, pag. 691. De Perorſorum & Pharuſiorum ſitu dicemus inferius, ſectione octava.

10. *Daratitas.*] A flumine Darat, de quo ſuperius dictum eſt, ſic cognominatos. Δαράδας appellat Agathemerus, loc. cit. & Ptolemæus, lib. 4. cap. 6.

11. *Bambotum.*] Meminit hujus amnis, tacito tamen nomine. Hanno, in Periplo, pag. 39.

12. *Montes perpetuos.*] Quos Hiſpani *Sierra Liona* vocant.

13. *Dicemus.*] Lib. 6. ſect. 35. ubi & de Heſperio dicturi ſumus.

14. *A C. Cæſare.*] Germanici filio, quem Caligulam vocant, ut dictum eſt paulo ante.

15. *Liberto.*] Ptolemæi Regis Mauritaniarum.

16. *Quinque ſunt.*] En quid Romana arma profecerint: deductæ ſcilicet coloniæ quinque: Auguſti tres: Julia Conſtantia Zilis: Julia Campeſtris Babba: Julia Valentia Banaſa. Claudii duæ: Traducta Julia Tingis, & Lixos.

17. *Perviumque.*] Subintellige Atlantem. Ultra montem, inquit, progredi fas eſt in interiora Libyæ, videri jam poteſt fama ipſa & auctorum fide certum.

18. *Dignitates.*] Magiſtratus, Conſules, Prætores, quibus eſt adminiſtrandi belli, provinciæque ſimul luſtrandæ cura demandata.

19. *Et Senatum inde intrantibus.*] Minus equidem miror, inquit, incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis viris, aut etiam iis qui ex equeſtri in ſenatorium ordinem cooptantur, quam luxuriæ aliquid eſſe adhuc impervium: cujus ſagacitas eſt eximia, tum in exquirendis ſilvis, unde & arbores citri & elephantorum ebur advehitur: tum in litoribus obeundis, ſcopuliſque maris Gætuli, unde purpuræ & murices aſportantur. Vide Notas & Emend. num. III.

20. *Aſanam.*] Ita libri omnes. Ἀσάμα ποταμὸς Ptolemæo, lib. 4. cap. 1. Quantum licet ex ſitu & intervallo facere conjecturam, is eſt, quem Tabulæ *Ommirabibus* vocant, cujus in oſtio Riſardir eſt, ſive *Azaamurum*, ſic enim Mauri dicunt, alludente etiamnum oppidi nomine ad vetuſtam amnis Ἀσάμα appellationem. Marocchanum is amnis a Feſſano regno diſterminat.

21. *Fut.*] Sive Phuth. Ptolemæo loc. cit. Δοῦτ, mendoſe, ut arbitror, pro Θοῦτ, vel potius Φθοῦτ. In oſtio hujus fluminis nunc Azaſia oppidum. Marocchanum regnum fere medium permeat.

22. *Hoc enim Atlanti.*] Martianus, l. 6. cap. de Africa, pag. 215. *Adirin*, male curſimque lecto Plinii codice, ſcripſit. Strabo, lib. 17. pag. 825. Ἕλληνες Ἄτλαντα καλοῦσιν· οἱ βάρβαροι δὲ Δύριν.

23. *Vior.*] Δίουρ Ptolem. loc. cit. forte pro Βίουρ. Nunc *Sus*, in finibus regni Marocchani.

24. *Ibi fama.*] In Atlante monte. Solinus, cap. 24. pag. 46. *Habitatus ante mons Atlas, ut indicat loci facies, quondam cultu exercita, in qua uſque adhuc vitis & palmæ exſtat veſtigium.*

25. *Suetonius.*] De eo egimus in Auctorum ſyllabo. Habet hæc Solinus iiſdem fere verbis, cap. 24. cap. 46. & Dio Caſſ. lib. 60. pag. 670. qui hæc ad primum Claudii Imp. annum refert Urbis conditæ DCCXCV. Geſſit Conſulatum XII. Neronis anno. L. Pontio Teleſino collega, ut quidem eſt auctor Tacitus, lib. 6. Annal. pag. 270.

26. *Imas radices, &c.*] Hæc Martianus quoque, lib. 6. cap. de Africa, pag. 215.

27. *Incognito.*] Incognitum ſibi genus illud arborum Paulinus Suetonius memorabat, qui citrum arborem numquam viderat, quam Mauræ ſilvæ filiam vocat Martialis, ex qua Atlantica munera, hoc eſt, menſas citreas fieri idem docet, ut ſuo loco dicturi ſumus, lib. 13. ſect. 23.

28. *Quibus addita arte.*] Frondibus ſcilicet obductis lanugi-

ce veſtes confici. [1] Verticem altis etiam æſtate operiri nivibus. [2] Decumis ſe eo perveniſſe caſtris, & ultra ad fluvium, [3] qui Ger vocaretur, per ſolitudines nigri pulveris eminentibus interdum velut exuſtis cautibus, loca inhabitabilia fervere, quamquam hiberno tempore, expertum. Qui proximos inhabitent ſaltus, refertos elephantorum, ferarumque, & ſerpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe victum [4] ejus animalis promiſcuum his eſſe, & dividua ferarum viſcera. Junctam Æthiopum gentem, quos Perorſos] vocant, ſatis conſtat. Juba Ptolemæi pater, qui primus [5] utrique Mauritaniæ imperavit, ſtudiorum claritate memorabilior etiam, quam regno, ſimilia prodidit de Atlante: [6] præterque gigni ibi herbam euphorbiam nomine ab inventore medico ſuo appellatam. Cujus lacteum ſuccum miris laudibus celebrat in claritate viſus, contraque ſerpentes, & venena omnia, privatim dicato volumine. Et ſatis ſupérque de Atlante.

[7] Tingitaniæ provinciæ longitudo CLXX. mill. paſſuum eſt. Gentes in ea, quondam CAP. II. præcipua Maurorum, [8] unde nomen, quos plerique [9] Mauruſios dixerunt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Proxima illi [10] Maſſæſylorum fuerat, ſed ſimili modo extincta eſt. Gætulæ [11] nunc tenent gentes, [12] Baniuræ, multoque validiſſimi [13] Autololes: & horum pars quondam [14] Veſuni, qui avulſi his propriam fecere gentem, [15] verſi ad Æthiopas. [16] Ipſa provincia ab oriente montuoſa, fert elephantos. [17] In Abila quoque monte, [18] & quos Septem fratres a ſimili altitudine appellant: ii freto imminent juncti Abilæ. [19] Ab his ora interni maris. Flumen [20] Tamuda navigabile, quondam & oppidum. Flumen [21] Laud, & ipſum navigiorum capax. [22] Ruſadir oppidum & portus, [23] Malvana fluvius navigabilis.

[24] Siga oppidum [25] ex adverſo Malachæ in Hiſpania ſitæ, [26] Syphacis regia, [27] alterius jam Mauritaniæ. [28] Namque diu regum nomina obtinuere, ut Bogudiana appellaretur extima:

NOTÆ.

ne, vel ipſi potius per ſe lanugini arte addita: qua de arte rurſum lib. 6. ſect. 20. & lib. 12. ſect. 23.

1. *Verticem.*] At ſi altior eſt ejus vertex, quam unde nives & imbres cadunt, quomodo idem nivibus obſitus dici poteſt? Virgilius humeros idcirco, non verticem, nivibus operiri cecinit: *Nix humeros infuſa tegit.* Sed piniferum quoque caput ventis & imbribus pulſari canit, poëtica nimirum licentia. Non omnium altiſſimum verticem attigiſſe Suetonius videtur.

2. *Decumis ſe eo.*] Decima locatione, ſeu metatione caſtrorum. Hinc ſubducto calculo, montis altitudo colligitur eſſe amplius quindecim milliarium, etiam computatis anfractibus.

3. *Qui Ger.*] Γεὶρ Ptolemæo maximus Libyæ interioris fluvius, qui Garamantas alluit. Vide Notas & Emendat. num. IV.

4. *Ejus animalis.*] Nempe caninæ carnis, unde Canarii, ſive Κυνοφάγοι appellati ſunt.

5. *Utrique Mauritaniæ.*] Mauritanias omnes obtinuit Juba Ptolemæi pater, alterius Jubæ F. Cæſarienſem, quæ Bocchi, & Tingitanam, quæ Bogudis fuerat: præter Numidicam, quam hereditario a patre jure obtinebat. Ita Strabo, lib. 17. pag. 828. De Juba diximus in Auctorum ſyllabo.

6. *Præterque.*] Prætereaque. Refert hæc & Solinus, cap. 24. p. 46. De euphorbia dicetur oportunius, l. 25. ſect. 38.

7. *Tingitaniæ.*] Sic editiones vetuſtæ. MSS. tamen R. 1. &c. *Tingitanæ.* Ptolemæus quoque, lib. 4. cap. 1. Τιγγιτάνην vocat. Eadem porro & inferior & citerior Mauritania appellata: non item Sitifenſis, ut quidam volunt. De Tingitanæ longitudine concinit Plinio Martianus, lib. 6. cap. de Africa, pag. 216.

8. *Unde nomen.*] Utrique provinciæ, Tingitaniæ ac Cæſarienſi. Libri hactenus editi, *unde nomen Provinciæ*, manifeſto gloſſemate, quod abeſt a manuſcriptis codicibus octo ſaltem, quos vidimus.

9. *Mauruſios.*] *Μαυρούσιοι μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λεγόμενοι, Μαῦροι δ' ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. A Græcis Mauruſii, Mauri a Romanis vocati*, inquit Strabo, lib. 17. pag. 825.

10. *Maſſæſylorum.*] Μασσαισυλίων Straboni, pag. 827. In ora interni ſeu mediterranei maris, uſque ad Mulucham amnem. Diverſi a Maſſæſylis Maſſyli, de quibus dicetur ſect. 4. Priſcianus in Periegeſi, pag. 368.

Poſt hos immenſæ Nomandum de ſemine gentes,
Atque Maſæſylii, necnon Maſſylia proles.

11. *Nunc tenent.*] Provinciam obtinent, habitantque, Tingitanam: e Cæſarienſi Mauritania huc profectæ. Vide lib. 21. ſect. 45.

12. *Baniuræ.*] Βανίουροι. Vide Notas & Emend. num. V.

13. *Autololes.*] Αὐτολάται Ptolemæo, lib. 4. cap. 6. *Autololes* Lucano, lib. 4. verſ. 677.

14. *Veſuni.*] *Neſuni.* Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ.

15. *Verſi ad.*] Poſt Tingitanam poſiti, vergenteſque ad Æthiopias.

16. *Ipſa provincia.*] Tingitana.

17. *In Abyla.*] Sunt in Abyla quoque, inquit, Tingitanæ monte ſeptemtrionali, & in iis montibus quos ſeptem fratres vocant, frequentes elephanti: ut in parte provinciæ quæ ab oriente montuoſa eſt. Solini paraphraſis cap. 25. pag. 46. de Tingitana: *Exſurgit montibus ſeptem, qui a ſimilitudine fratres appellati, freto imminent: hi montes elephantis frequentiſſimi*, &c. Habet eadem Martianus, lib. 6. cap. de Africa, 216. Quare hanc lectionem, quam codices omnes conſtabiliunt, fruſtra impugnat Salmaſius in Solin. pag. 305. Abila altera Herculis laborum in Africa, meta, Calpæ in Europa poſitæ reſpondet: in extremis eſt freti anguſtiis, verſus ortum, unde aperiri ſe mare internum, ſeu mediterraneum incipit. Ἀβύλυκα Strabo vocat, lib. 3. pag. 170.

18. *Et quos ſeptem.*] Ἑπτάδελφοι Ptolemæus pariter vocat, lib. 4. cap. 1. Mela, lib. 1. cap. 5. *Montes ſunt alti, qui continenter, & quaſi de induſtria in ordinem expoſiti, ob numerum, ſeptem: ob ſimilitudinem, fratres vocantur.*

19. *Ab his.*] Poſt Septem Fratres Abilamque montem, jam internum ſeu mediterraneum, freti anguſtiis pone relictis, liberius exſpatiatur æquor. Deinde occurrit in ipſa ora flumen Tamuda, &c.

20. *Tamuda.*] Sic Mela, loc. cit. a Voſſio emendatus. Sic Pliniani codices. Ptolemæus Ταλοῦδα corrupte, pro Ταμοῦδα.

21. *Laud.*] Ex ſitu conjicimus eſſe amnem eum, quem *Gomera* tabulæ vocant.

22. *Ruſadir.*] Ptolemæo, lib. 4. cap. 1. Ῥυσσάδιρον, in Tingitana. Antonino in Itiner. *Ruſadder colonia* In Notitia Africæ, inter Epiſcopos Mauritaniæ Cæſarienſis, cujus in vicinio Ruſadir fuit, *Idonius Ruſaditanus* legitur.

23. *Malvana.*] Ita libri omnes. Antonino tamen *flumen Malva.* Ptolemæo, lib. 4. cap. 1. Μαλοῦα. Hodie *Mulvya*, inquit Gramaye. lib. 4. Africæ illuſtr. cap. 1. pag. 97. Regnum Algerianum a Feſſano, hoc eſt, Cæſarienſem a Tingitana dirimit. Verius videtur eſſe *Rio Cherſero.*

24. *Siga.*] Hodie *Areſgol* eſſe putatur, inquit Mariana, lib. 2. hiſt. Hiſp. cap. 23. pag. 80. Coloniam vocat Ptolemæus, lib. 4. cap. 2. Mauritaniæ Cæſarienſis caput. Potius hodie *Velez* eſt.

25. *Ex adverſo Malacha.*] Ita Solinus, cap. 25. pag. 48. & Martianus, lib. 6. pag. 216. Μάλακα Straboni, lib. 3. pag. 156. Hiſpanis hodie *Malaga*, noſtris *Malgues*, commercio celebris: cujus vina generoſitate ſuperant reliqua omnium ferme regionum. In Chiffl. cod. *Maleæ*, inepte.

26. *Syphacis regia.*] Σίγα βασίλειον Σύφακος, inquit Strabo, lib. 17. pag. 829. in Mauritania ſcilicet, quæ Syphaci paruit. In ea vero Numidiæ parte, quam occupavit, Cirta ejuſdem βασίλειον fuit. Livius, lib. 30. *Cirta caput regni Syphacis erat.* Sic Jubæ Regia triplex fuit, Cirta, Siga, Cæſarea.

27. *Alterius jam.*] Cæſarienſis Mauritaniæ, quæ nunc Regnum Algerianum dicitur, *le royaume d'Alger.*

28. *Namque diu.*] Non alio, inquit, Mauritania utraque

itemque Bocchi, quæ nunc Cæſarienſis. Ab ea [1] portus Magnus a ſpatio appellatus, civium Romanorum oppidum. [2] Amnis Mulucha, [3] Bocchi Maſſæſylorumque finis. [4] Quiza Xenitana peregrinorum oppidum, [5] Arſennaria Latinorum, tribus millibus paſſuum a mari. [6] Cartenna colonia Auguſti, [7] legio ſecunda. Item colonia ejuſdem, deducta [8] cohorte Prætoria, [9] Gunugi. Promontorium [10] Apollinis: oppidumque ibi celeberrimum [11] Cæſarea, antea vocitatum Iol, Jubæ regia, a Divo Claudio coloniæ jure donata: [12] ejuſdem juſſu deductis veteranis, Oppidum novum: [13] & Latio dato, [14] Tipaſa. Itemque a Veſpaſiano Imperatore eodem munere donatum [15] Icoſion. [16] Colonia Auguſti Ruſconiæ. [17] Ruſucurium civitate honoratum a Claudio. [18] Ruſazus colonia Auguſti. [19] Salde colonia ejuſdem. Item [20] Igilgili. Oppidum [21] Tucca impoſitum mari, & flumini Ampſagæ. Intus colonia Auguſta, quæ item [22] Succabar: item [23] Tubuſuptus. Civitates: [24] Timici, [25] Tigavæ. Flumina: [26] Sardabal, Aves, Nabar: gens [27] Macurebi: flu-

NOTÆ.

nomine dudum eſt agnita, quam regum quibus paruit: Extima quidem, ſeu propior oceano, hoc eſt, Tingitana, Bogudis: Cæſarienſis, Bocchi. Tingitanæ, Cæſarienſiſque appellationes, Caïo vel Claudio principe primum auditæ.

1. *Portus Magnus.*] Mela, lib. 1. cap. 5. *Portus cui Magno eſt cognomen ob ſpatium.* Πόρτος Μάγνος Ptolemæo, lib. 4. cap. 2. Nunc *Melilla.*

2. *Amnis Mulucha.*] Quem Ptolemæus Χυλημὰθ ποταμὸν vocat, lib. 4. cap. 2. forte pro Μηλυχὰθ, inter Portum Magnum, Quizamque coloniam, quo pariter ordine a Plinio iſta collocantur. Hodie *Muluïa* & *Mulubia.*

3. *Bocchi, &c.*] Mela, lib. 1. cap. 5. *Mulucha ille quem diximus amnis eſt, nunc gentium, olim regnorum quoque terminus, Bocchi, Iugurthæque.* Ab Malva amne ſuperius memorato, uſque ad Muluchaın, Maſſæſyli Maurique incolebant, Boccho rege, Jugurthæ genero. Hic igitur fluvius Maſſæſylorum finis: ſed & idem initium regni Jubæ, ad Ampſagam amnem verſus ortum.

4. *Quiza Xenitana.*] Nomen alterum habet a Mauris: a peregrinis, qui urbem condiderunt, Græcum alterum. Ξένος enim hoſpitem & peregrinum ſonat. Quiza caſtellum Melæ, lib. 1. cap. 6. Municipium Antonino, in Itiner. Colonia Ptolemæo lib. 4. cap. 2. Hodie videtur eſſe *Areſgol*: aut in vicino certe tractu.

5. *Arſennaria.*] Arſinna Melæ, loco cit. Ptolemæo, lib. 4. cap. 2. Ἀρσιναρία κολωνία. Nunc *Marſalquibir*, aut non inde procul.

6. *Cartenna.*] Καρτέννα Ptolemæo, loc. cit. Cartennas coloniam vocat Antoninus in Itiner. In Notitia Africæ inter Epiſcopos Mauritaniæ Cæſar. *Lucidus Cartennitanus.* Hodie, ut videtur, *Meſgraïm.*

7. *Legio ſecunda.*] Hoc eſt, legionis ſecundæ colonia, vel colonia Secundanorum. Vide quæ diximus lib. 3. ſect. 5.

8. *Cohorte Prætoria.*] Feſtus: *Prætoria cohors eſt dicta, quæ a Prætore non diſcedebat. Scipio enim Africanus primus fortiſſimum quemque delegit, qui ab eo in bello non diſcederent, & cetero munere militiæ vacarent, & ſeſquiplex ſtipendium acciperent.* Ex ea igitur colonia deducti Gunugin coloni. Cohors Prætoria Gallis vocatur, *le Regiment des Gardes.*

9. *Gunugi.*] Gunugus Antonino in Itiner. a Cæſarea, de qua mox, XII. mill. paſſ. Nunc *Meſtagan.*

10. *Apollinis.*] Ἀπόλλωνος ἄκρον Ptolemæo, lib. 4. cap. 2.

11. *Cæſarea*] Ἰὼλ Καισάρεια, Ptolemæo loc. cit. *Cæſarea colonia* Antonino in Itiner. Mela, lib. 1. cap. 6. *Iol ad mare aliquando ignobilis, nunc quia Jubæ regia fuit, & quod Cæſarea vocitatur, illuſtris.* In nummo Claudii, teſte Goltzio in Theſauro, COL. IOL CAESAREA. IVBAE. REG. ſed ſuſpecta mihi viri eſt pariter ac nummi fides. Hodie vel ipſa civitas *Tenez* eſt, aut ex ruderibus Ceſareæ condita.

12. *Ejuſdem juſſu.*] Auguſti pariter juſſu, inquit, deductis veteranis militibus inſtituta colonia Oppidum Novum fuit. Ὀππιδόνεον κολωνία Ptolemæo, lib. 4. cap. 2. *Oppidum novum coloniam*, Antoninus a Tigavis, de quibus inferius, XXXIII. M. paſſ. Vide Notas & Emendat. num. VI.

13. *Et Latio dato.*] De jure Latii diximus, lib. 3. ſect. 4.

14. *Tipaſa.*] Inter Epiſcopos Mauritaniæ Cæſar. in Notitia Africæ, *Reparatus Tipaſitanus.* Τίπασα quoque Ptolemæo, loc. cit. *Tipaſam coloniam* vocat Antoninus. Nunc *Sercelle.*

15. *Icoſion.*] Ἰκόσιον Ptolemæo, lib. 4. cap. 2. *Icoſium colonia*, Antonino, & Martiano, lib. 6. cap. de Africa, pag. 216. In Codice Can. Eccl. Afric. ſubſcribit *Laurentius Icoſitanus, legatus provinciæ Cæſarienſis.* In Notitia Africæ, inter epiſcopos Maurit. Cæſar. *Victor Leoſitanus*: ſcribe, *Icoſitanus.* De vocis originatione Solinus, cap. 25. pag. 48. *Nec ab Icoſio*, inquit, *taciti recedamus. Herculi enim illac tranſeunte, viginti qui a comitatu ejus deſciverant, locum deligunt. jaciunt mœnia: ac ne quis impoſito a ſe nomine privatim gloriaretur, condentium numero urbi nomen datum.* Εἴκοσι Græce viginti ſignificat. Solinianum tamen id figmentum puto. Nunc eſt *Alger*, aut locus ei vicinus.

16. *Colonia Auguſti Ruſconiæ.*] Ita Martianus, loc. cit. & MSS. omnes. Antoninus in Itiner. *Ruſgunias coloniam.* Parm. editio, *Ruſguniæ.* In Notitia Africæ, inter Epiſcopos Maurit. Cæſar. *Bonifacius Ruſgunienſis.* Ptolemæus lib. 4. cap. 2. mendoſe Ῥουσόνιον pro Ῥουσκόνιον. Et in Conc. Carthag. *Numerianus Rungonienſis*, pro *Ruſgunienſis.* Hodie *Tadeles.*

17. *Ruſucurium.*] Sic recte Parmenſis editio. Ptolemæus, lib. 4. cap. 2. Ῥουσουκόρρι. Antoninus, *Ruſuccurum Coloniam.* Inter Epiſcopos Maurit. Cæſarienſis, in Notitia Africæ, *Metcur Ruſuccuritanus.* Nunc eſt *Carbona*, haud procul Bugienſi ſinu & oppido.

18. *Ruſazus.*] *Ruſazis municipium*, Antonino. Ῥουσαζοῦς Ptolemæo, loc. cit.

19. *Salde.*] Vel forte potius *Saldæ*, cum Martiano, lib. 6. pag. 216. Ptolemæo item Σάλδαι, κολωνία. Antoninus, *Saldas coloniam* vocat. Inter epiſcopos Mauritaniæ Sitifenſis, in Notitia Africæ, *Paſchaſius Salditanus.* Hodie *Bugie*, in regno Algeriano, provinciæ cognominis caput: quæ ab hoc oppido ad Ampſagam amnem pertinet, dicta olim Mauritania Sitifenſis, ut creditur.

20. *Igilgili.*] *Gigeri*, nupera Francorum expeditione nobile. Ἰγιλγίλει Ptolemæo. *Igilgili coloniam* vocat Antoninus. Vide Notas & Emend. num. VI.

21. *Tucca.*] Nunc intercidit. Diverſa eſt Ptolemæi Τοῦκκα, lib. 4. cap. 2. Nam in mediterraneis Mauritaniæ Cæſarienſis urbibus cenſetur: Pliniana hæc maritima eſt, in ipſo Ampſagæ fluminis oſtio: Mauritaniæ Sitifenſis noviſſima, quam proxime Numidia ſequitur.

22. *Succabar.*] Ita MSS. omnes: non, ut editi, *Succubar.* Inſcriptio, in Theſauro Goltzii, pag. 238. COL. AVG. SVCCABAR. Ammianus, lib. 29. pag. 402. *Municipium Sugabarritanum, Tranſcellenſi monti adcline.* Mediterraneum oppidum fuit, quod ea vox Pliniana declarat, *Intus*: quæ & ſequentibus oppidis accommodanda eſt. Ptolemæo, lib. 4. cap. 2. Ζουχάββαρι, inter mediterranea Maurit. Cæſarienſis oppida.

23. *Tubuſuptus.*] Τουβούσουπτος Ptolemæo, lib. 4. cap. 2. in mediterraneis Cæſarienſis Mauritaniæ oppidis. *Tubuſuptum* Antonino, a Saldis XVIII. M. paſſ. Ammiano, lib. 29. pag. 400. *Tubuſuptum, oppidum Ferrato contiguum monti.* In Notitia Provinc. inter limitaneos, recenſetur Præpoſitus limitis Tubuſubditani, ſect. 20. pag. 96.

24. *Timici.*] Τιμίκη Ptolemæo, lib. 4. cap. 2. inter mediterranea Maurit. Cæſar. oppida. In Collat. Carthag. pag. 138. *Victor Epiſcopus plebis Timicitenſis.* Et in Notitia Africæ, inter Epiſcopos Maurit. Cæſar. *Honoratus Timicitanus.*

25. *Tigavæ.*] *Tigavas Municipium*, vocat Anton. in Itiner. Τιγαῦα Ptolemæo, in mediterraneis civitatibus Maurit. Cæſar. Inter Epiſcopos Maurit. Cæſar. in Notitia Africæ, *Creſcens Tigabitanus.*

26. *Sardabal.*] Legitima ſerie hæc flumina recenſentur a Plinio: diverſis paulo nominibus a Ptolemæo. lib. 4. cap. 2. Sardabal enim ei Χιναφάλ eſt, cujus oſtia juxta Cæſaream ſunt, ſive *Tenez*: amni hodie nomen *Sefaïa*, Aves, quo nomine a Mela agnoſcitur, lib 1. cap. 6. a nobis hoc loco reſtitutus admonitu codicum Colb. 1. 2. &c. Σάυης Ptolemæo eſt, juxta Icoſium. Nabar denique Νασάυα, cujus in oſtio Saldæ colonia condita, hoc eſt *Bugia*: ei amni nunc momen eſt, *Rio Major.*

27. *Macurebi.*] Μαχουρηβοὶ Ptolemæo, loc. cit.

men

men [1] Uſar: gens [2] Nabades. Flumen [3] Ampſaga, [4] abeſt a Cæſarea [5] CCCXXII. millibus paſſuum. Utriuſque Mauritaniæ longitudo [6] decies triginta novem mill. Latitudo quadringentorum ſexaginta ſeptem mill. paſſ.

II. Ab Ampſaga [7] Numidia eſt, [8] Maſſiniſſæ clara nomine, [9] Metagonitis terra a Græcis appellata: [10] Numidæ vero [11] Nomades a permutandis pabulis, mapalia ſua, [12] hoc eſt, domus, plauſtris circumferentes. Oppida: [13] Cullu, [14] Ruſicade, & ab ea quadraginta octo M. paſſuum in mediterraneo colonia [15] Cirta, [16] Sittianorum cognomine: [17] & alia intus Sicca: liberumque oppidum [18] Bulla Regia. At in ora [19] Tacatua, [20] Hippo Regius, flumen [21] Armua. Oppidum [22] Tabraca civium Romanorum. [23] Tuſca fluvius, Numidiæ finis: [24] nec præter marmoris Numidici, ferarumque proventum aliud inſigne. CAP. III.

III. A Tuſca, [25] Zeugitana regio, [26] & quæ proprie vocetur Africa, eſt. [27] Tria promontoria: [28] Candidum: mox Apollinis, adverſum Sardiniæ: [29] Mercurii, adverſum Siciliæ, in altum procurrentia, duos efficiunt ſinus: Hipponenſem, proximum ab CAPUT IV.

NOTÆ.

1. *Vſar.*] Σίσαρ eſt Ptolemæo, loc. cit. inter Saldas ſive Bugiam, & Igilgilin.

2. *Nabades.*] Ναβάσοι, Ptolem. loc. cit.

3. *Ampſaga.*] Ptolemæo Ἀμψάγας. *Amſagam fluvium Cirtenſem ſæculoſum* vocat Victor Vitenſis, lib. 2. de perſec. Afric. pag. 21. Cirtenſem quidem, a Cirta Julia, Numidiæ metropoli, de qua mox dicetur, prope ripas Ampſagæ poſita. Hodie *Suffegmar*, aliquot millibus paſſ. a Gigeriano oppido verſus ortum.

4. *Abeſt a Cæſarea.*] *Tenez.*

5. *CCCXXII.*] Ita Reg. Colb. 1. 2. Chiffl. & Martianus ipſe. In libris editis male, CCXXXIII.

6. *Decies.*] Hoc eſt, decies centenûm, & triginta novem millium paſſ. Vide Notas & emendationes num. VII.

7. *Numidia eſt.*] Ita Solinus, cap. 26. pag. 48. Numidia ſcilicet nova, quam ſub Africæ proprie dictæ nomine Mela deſcribit, lib. 1. cap. 7. cum Numidia, cujus Mela meminit, a Mulucha amne ad Ampſagam uſque pertineat: quam ſub Mauritaniæ Cæſarienſis nomine Plinius complexus eſt. Verba hæc Pomponii ſunt: *Regio quæ ſequitur a promontorio Metagonio ad aras Philænorum, proprie nomen Africæ uſurpat. In ea ſunt oppida, Hippo Regius, & Ruſicade, & Tabraca.*

8. *Maſſiniſſæ.*] Odio primum, mox amicitia populi Rom. & fide clarus fuit. Numidiam, ante ſua tempora plane ſterilem, omni frugum fructuumque genere fertilem cultu reddidit. Vide de eo plura apud Polyb. in Excerptis, pag. 174. & Appian. in Punic. pag. 63. Græcis Μασσανίσσας dicitur.

9. *Metagonitis.*] Μεταγωνῖτις a Metagonio promontorio, de quo Mela proxime laudatus, quantumlibet Voſſius refragetur. Obſerv. in Melam, pag. 27. Hipponi Regio finitimum illud eſt: geminumque illi nomen: nam Τρητὸν vocatur a Strabone, & Maſſiliæ oppoſitum dicitur: hodie *Capo di Ferro.* Ptolemæo lib. 4. cap. 3. Τρητὸν ἄκρον. Diverſum plane a Metagonio Ptolemæi & Strabonis, quod eſt in regno Fez, juxta montem Abilam, eique nomen *Cabo de tres Forcas.*

10. *Numidæ.*] Solinus & Martianus, loc. cit. Salluſtius, in bello Jugurth. pag. 66. de Africæ incolis: *Hi quia ſæpe tentantes agros, alia deinde atque alia loca petiverant, ſemetipſi Numidas appellavere. Ceterum adhuc ædificia Numidarum agreſtium, quæ mapalia illi vocant, oblonga, incurvis lateribus tecta, quaſi navium carinæ ſunt.*

11. *Nomades.*] Νομάδες. Sic dictos Feſtus exiſtimat, quod id genus hominum pecoribus negotiatur: ſive quod herbis, ut pecora, aluntur. Dicti potius, quod permutant pabulum, Græce νομήν. Vide Notas & Emend. num. VIII.

12. *Hoc eſt, domus.*] Horatius, lib. 3. Carm. ode 24. de Nomadibus Scythis:

Quorum plauſtra vagas rite trahunt domos.

De Africis Lucanus, lib. 4. verſ. 684.

Et ſolitus vacuis errare mapalibus Afer
Venator.

Idque etiamnum in uſu eſt apud interiores Mauros, qui in Atlante vivunt. Ubi pabulum gregibus deficit, mapalia plauſtris impoſita alio transferunt, ac ſtatuminant, ſuffulciuntque palis.

13. *Cullu.*] Chulli Municipium, Antonino in Itiner. ab Igilgili XLIX. M. paſſ. Κοῦλλου Ptolem. lib. 4. cap. 3. Hodieque vetuſto nomine *Chollum* vocatur. In Collat. Carthag. pag. 107. *Victor Cullitenſis.*

14. *Ruſicade.*] Ruſiccade Antonino, a Chulli LX. paſſ. mill. Ῥουσίκαδα Ptolemæo, loc. cit. In Collat. Carthag. *Junior Ruſiccadienſis.*

15. *Cirta.*] Κίρτα Ἰουλία Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. in mediterraneis oppidis, inter Ampſagam fl. & oppidum Tabracam. *Cirtam coloniam* pariter vocat Antoninus in Itiner. Ab ea Cirtenſem Ampſagam dictum eſſe ſuperius vidimus. Conſtantinam deinde appellatam, auctor eſt Aurelius Victor, hodieque appellari aiunt, *Caçuntina.* Hujus ſedis Epiſcopus Petilianus Donatiſta, adverſus quem Auguſtinus librum inſcripſit.

16. *Sittianorum.*] Deductis eo militibus, qui cum P. Sittio in bello contra Jubam Cæſari adfuerant. Potiorem enim regni Maſſiniſſæ partem a Cæſare Sittius beneficii & gratiæ loco accepit. Is eam inter milites partitus eſt. Appianus, lib. 4. bell. Civil. pag. 621. Dio, lib 43. pag. 214. Mela, lib. 1. cap. 6. *Cirta procul a mari, nunc Sittianorum colonia: quondam regum domus: ſed cum Syphacis foret, opulentiſſima.*

17. *Et alia intus Sicca.*] Alia colonia in mediterraneo. Siccam Veneriam Antoninus appellat, & Ptolem. lib. 4. cap. 3. inter mediterraneas Numidiæ novæ civitates. *Paulus Siccenſis*, in Coll. Carthag. pag. 181.

18. *Bulla Regia.*] Βουλλαρία Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. inter oppida Numidiæ mediterranea. Bullam Regiam pariter in Numidia collocat Antoninus. In Collat. Carthag. *Epiſcopus plebis Bullenſium Regiorum*, num. 135.

19. *Tacatua.*] Τακατύη Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. in ora, inter Ruſicaden & Hipponem Regium. Hodie *Mabra.*

20. *Hippo Regius.*] Sic appellatus, quia ſub Numidiæ regum ditione, quorum hæc etiam regia fuit. Silius Ital. lib. 3.

Tum vaga, & antiquis dilectus Regibus Hippo.

In Collat. Carthag. n. 138. p. 141 *Auguſtinus Epiſc. Eccleſ. Hipponienſium Regiorum.* Hodie, *Bonne en Afrique*, ad diſcrimen Colonienſis Bonnæ in Ubiis. Nummus eſt ſingularis ex ære minimo, quem Seguinus edidit, pag. 13. edit. 2. Pars anterior Deæ effigiem exhibet, quæ roſam ſiniſtra tenet: deinde epigraphe, dextrorſum quidem, HIPPO: ſiniſtrorſum autem, ad pedes, NE. Poſtica ſuperficies vultum matronæ exhibet, capite velato, quod eſt indicium libertatis. Epigraphe idcirco adjecta eſt ibi, LIBERA. Legendum itaque, ut jamdudum monuimus, HIPPO *civitas Neronis Edicto Libera.* Confer nummum inſcriptum PAVLLIN, de quo jam diximus ad librum III. ſect. X. & alterum KALENI: de quo dicemus inferius.

21. *Armua.*] Ῥουβρίκατος ποταμός, Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. cujus oſtia inter Hipponem Regium & Tabracam locat. *Ledog* hodie aiunt vocari.

22. *Tabraca.*] Θάβρακα κολωνία Ptolemæo, loc cit. Nunc quoque *Tabarca.* In Collat. Carthag. pag. 171. *Clarentius Tabracenſis.*

23. *Tuſca.*] Hodie *Guadilbarbarus*, amnis Numidiam ab Africa proprie dicta diſterminans: unde nunc Tunetenſe regnum incipit, *le Royaume de Tunis.*

24. *Nec præter.*] Solinus hæc quoque, cap. 26. pag. 48.

25. *Zeugitana.*] *Zeugis non unius loci cognomentum*, inquit Æthicus in Coſmogr. *ſed potius provinciæ fuit, velut in hodiernum diem ita a prudentibus accipitur.* Ac paulo poſt: *Zeugis eſt, ubi Carthago civitas conſtituta eſt.* Iſidorus, lib. 14. Orig. cap. 5. *Zeugis, ubi Carthago magna eſt: ipſa eſt & vera Africa, inter Byzacium & Numidiam ſita.*

26. *Et quæ proprie.*] Hoc eſt, eademque proprie Africa vocitata: quamquam & eo nomine ipſa quoque Numidia comprehenditur, ut dicemus ſect. ſeq.

27. *Tria promontoria &c.*] Hæc quoque Solinus, cap. 27. pag. 49. & Martianus, lib. 6. cap. de duabus Mauritan. pag. 216. Illi ex Plinio hauſere. Habet eadem & Mela, lib. 1. cap. 7. totidem fere verbis.

28. *Candidum.*] In Tabulis Nauticis, *Capo Mabra*, quod cum altero Apollinis promontorio, quod *Capo Negro* nominant, efficit Hipponenſem ſinum, *Baia di Bona.*

29. *Mercurii.*] Ἑρμαία ἄκρα, ἡ προτείνη ὡς πρὸς τὴν Σικελίαν, inquit Polyb. lib. 1. pag. 42. Nunc *Capo Bona*, quod

oppido, quod [1] Hipponem dirutum vocant, [2] Diarrhytum a Græcis dictum, propter aquarum irrigua. Cui finitimum [3] Theudalis immune oppidum, longius a litore. Dein promontorium Apollinis, & [4] in altero ſinu [5] Utica civium Romanorum, [6] Catonis morte nobilis: flumen [7] Bagrada. [8] Locus, Caſtra Cornelia: [9] colonia [10] Carthago magnæ in veſtigiis Carthaginis: colonia [10] Maxulla. Oppida: [11] Carpi, [12] Miſua, & liberum [13] Clupea in promontorio [14] Mercurii. Item libera [15] Curubis, [16] Neapolis. Mox Africæ ipſius alia diſtinctio. [17] Libyphœnices vocantur, qui [18] Byzacium incolunt. Ita appellatur regio [19] CCL. M. paſſ. per circuitum, fertilitatis eximiæ, [20] cum centeſima fruge agricolis fenus reddente terra. Hic oppida libera, [21] Leptis, [22] Adrumetum, [23] Ruſpina, [24] Thapſus. [25] Inde Thenæ, [26] Macomades, [27] Tacape. [28] Sabrata contingens Syrtim minorem, [29] ad quam Numidiæ & Africæ ab Ampſaga longitudo DLXXX. mill. paſſuum: latitudo, qua

NOTÆ.

cum promontorio Apollinis ſinum efficit, *le Golfe de Tunis.*

1. *Hipponem dirutum.*] Deſcribit hoc oppidum eleganter Plinius alter, lib. IX. epiſt. XXXIII. Vide Notas & Emend. num. IX. Plane id oppidum intercidit. Ruderum locus nunc *Tamaclati*, vel, ut alii efferunt, *Tamacrara* appellatur.

2. *Diarrhytum.*] Διαῤῥυτὸν, hoc eſt, irriguum, propter aquarum irrigua. Paludem Hipponenſem deſcribit Plinius junior, lib. 9. epiſt. ad Caninium: ubi inſignis hiſtoria, de Delphino incolas loci dorſo geſtare ſolito.

3. *Theudalis.*] Θεουδάλη Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. in mediterraneis Africæ oppidis, inter Tabracam civitatem, & Bagradam fluvium. Vide Notas & Emend. num. X.

4. *In altero ſinu.*] Cui nomen, ut diximus, a Tuneto oppido, *le Golfe de Tunis.*

5. *Utica.*] Nunc *Biſerte* dicitur. De ea eleganter Mela, lib. 1. cap. 7. *Urbes, Utica, & Carthago: ambæ inclytæ: ambæ a Phœnicibus conditæ: illa fato Catonis inſignis: hæc ſuo:* &c. Datum porro Uticenſibus jus civitatis ab Octavio Cæſare, anno V. C. DCCXVIII. L. Gellio, Cocceio Nerva Coſſ. auctor eſt Dio, lib. 49. pag. 401.

6. *Catonis.*] Uticenſis ea re dicti. Vide Florum, lib. 4. cap. 2. pag. 166. & Plutarch. in Catone minore, pag. 792.

7. *Bagrada.*] Βαγράδας Ptolemæo, reliquiſque ferme ſcriptoribus: Hodie *Megarada*; vel, ut alii ſcribunt, *Magerada.*

8. *Locus, Caſtra Cornelia.*] Locus, inquit, ubi caſtra Scipio major Africanus, cui nomen Cornelio fuit, cum Africam petiit, primum metatus eſt. Κορνηλίου παρεμβολὴ, *Cornelii caſtrametatio*, Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. Melæ, lib. 1. cap. 7. *Caſtra Cornelia: Corneliana*, Cæſari, lib. 2. de bello Civ. Vide Not. & Emend. num. XI.

9. *Colonia Carthago.*] *Nunc populi Romani colonia*, inquit Mela, lib. 1. cap. 7. *olim imperii ejus pertinax æmula: jam quidem iterum opulenta: etiamnunc tamen priorum excidio rerum, quam ope præſentium clarior.* Deductam a Cæſare Dictatore, altero ſuo Conſulatu, auctor eſt Dio, lib. 43. pag. 239. Vide & Plutarch. in Cæſare, pag. 734. Appian. in Libyc. pag. 85. & Strab. lib. 17. pag. 833. Etiam prius a C. Graccho deductos colonos, ſed mox majore fama a Cæſare, ſcribit Solinus, cap. 27. pag. 49 Sumpſit a Livio, lib. 60. Carthaginis portum etiamnunc *Marſa* vocant: ex urbis ruderibus Tunetum juxta conditum. Nummus eſt ex auro & argento in familia Fufia & Mucia ab Urſino, Patino & aliis, ſed male collocatus. Eſt idem argenteus in Muſeo noſtro. Parte priore capita duo exhibet, alterum alteri applicitum: hinc HO. *Honos*: inde VIR. *Virtus*: infra, * KALENI. Stellula hic præfixa priorem hanc eſſe nummi aream & epigraphen admonet, poſteriorem alteram. KALENI autem ſic interpretare: *Karthago Africæ Libera Edicto Neronis Imperatoris. Karthaginem Africæ* ſcribi oportuit, uti a Plinio appellatur, libro XXXVI. ſect. XLVIII. ne Carthago Hiſpaniæ, ut ab eodem alibi vocatur, hic intelligeretur. Sic in nummo inſcripto HIPPO NE LIBERA legendum eſſe proxime monuimus, HIPPO *Neronis Edicto* civitas LIBERA. Vide & nummum inſcriptum PAVLLI N. de quo diximus ad librum III. ſect. X..)(. In hujus vero nummi adverſa ſuperficie, dextro latere ſtat Italia, quæ ſiniſtro brachio cornu copiæ tenet: retro caduceus eſt: ſiniſtro Roma ſtat, quæ ſiniſtra ſceptrum gerit, dextro pede calcat orbem Romanum. Hinc ITA.. *Italia*: inde RO. *Roma.* Infra, CORDI: Hoc eſt, *Concordia Orbis Romani, Decus Italiæ.* Cuſus hic nummus eſt temporibus Vitellii & Galbæ. Eſt apud Plinium, libro XXVIII. ſect. IV. *Olenus Calenus*: at ex patria, non ex cognomine gentilitio novimus ſic eſſe appellatum.

10. *Maxulla.*] Etiam Antonino colonia Maxulla, in Zeugitana. Ptolemæus, lib. 4. cap. 3. Μαζούλα, pro Μαξούλα. In Notitia Africæ inter epiſcopos provinciæ Proconſularis, *Carcadius Maxulitanus.* Tuneto proxima fuit.

11. *Carpi.*] Poſt Maxulam Καρπὶς ſequitur apud Ptolemæum. Hinc *Felix Carpitanus*, inter epiſcopos Provinciæ proconſularis, in Notitia Africæ. *Secundinus a Carpis*, in Conc. S. Cypriani.

12. *Miſua.*] In Græco Ptolemæi codice, Καρπὶς, Νίσουα, ſcribe, Μίσουα. Apud Victorem Vitenſem, inter epiſcopos Prov. Proconſularis, *Hirundinus Miſſuenſis.* Et in Conc. Carthag. Bonifacii, *Servus-Dei Miſſuenſis.*

13. *Clupea.*] Civitas Clypea, Floro, lib. 2. cap. 2. Clupea Livio, lib. 27. pag. 310. Inter epiſcopos provinciæ mox laudatæ, *Aurelius Clypienſis.* Nunc *Zafaran*, ut recte Marmolius. Vide Notas & Emend. num. XII.

14. *Mercurii.*] *Capo Bona*, ut ſupra monuimus.

15. *Curubis.*] Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. Κούροβις, inter Clypeam & Neapolim, exſilio S. Cypriani clara: cujus in Actis *Civitas Curubitana* dicitur. Curubim Antoninus pariter in Zeugitana locat, a Clypea, XXX. M. paſſuum: a Neapoli XII.

16. *Neapolis.*] Νεάπολις κολωνία Ptolemæo, loc. cit. juxta Curubim. Inter Curubim & Clypeam, Antonino. Inter epiſcopos provinciæ Proconſularis, apud Victorem Vitenſem, *Clementinus Neapolitanus.*

17. *Libyphœnices.*] Λιβυφοίνικες, quaſi ex Phœnicibus advenis, indigeniſque Afris mixti. Tranſcripſere hæc totidem fere verbis, Solinus, cap. 27. c. 49. & Martianus, lib. 6. cap. de ſecundo ſinu Africæ, pag. 216.

18. *Byzacium.*] Unde Byzacena provincia, Eccleſiaſticis ſcriptoribus nota. Græcis Βυζάντιον, & Βύζαντες populi.

19. *CCL. M. paſſ.* Ita Martianus. Solinus *CC. amplius mill. paſſ.*

20. *Cum centeſima.*] Plinius ipſe, lib. 17. ſect. 3. *In Byzacio Africæ, illum centena quinquagena fruge fertilem campum*, &c.

21. *Leptis.*] Λέπτις μικρὰ, juxta Adrumetum, Ptolem. lib. 4. cap. 3. *Leptim minorem civitatem* in Byzacena locat Antoninus, ab Adrumeto, M. P. XVIII. Apud Victorem Vitenſem, inter epiſcopos provinciæ Byzacenæ, *Fortunatianus Leptiminenſis.*

22. *Adrumetum.*] Stephano, Ἀδρύμη. Martiano, *Adrumetus.* Nunc *Mahometa.*

23. *Ruſpina.*] Ῥούσπινα Dioni prope Adrumetum, lib. 42. pag. 215. & Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. De ea Silius Italicus, lib. 3.

Quæque procul cernit non æquos Ruſpina fluctus.

De Ruſpinenſis agri fertilitate Plinius, lib. 15. ſect. 21. Nunc eſt *Suſa.* Vide Notas & Emend. num. XIII.

24. *Thapſus.*] Θάψος Ptolemæo, loc. cit. Hinc inter epiſcopos Byzacenæ, *Vigilius Tapſitanus*, qui & *Tapſenſis.* Peninſulæ ſimilem ait fuiſſe Dio, lib. 43. Incolis nunc, *Comingeras*, in peninſula, ut olim, ſita.

25. *Inde Thenæ.*] Nunc alterius juris, inquit, ſequuntur oppida, Thenæ, &c. *Thenas coloniam* in Byzacena vocat Antoninus. Apud Gruter. pag. 363. COL. AEL. AVG. MERCVRIALIS. THAENIT. Inter epiſcopos prov. Byzacenæ, apud Victorem Vitenſem, *Paſchaſius Thenitanus.* Nunc, ut videtur, *Caſar.*

26. *Macomades.*] Macomades Municipium Antonino, in Byzacena. Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. ad Syrtim minorem, juxta Thenas, Μακόδαμα, pro Μακόμαδα. Fuit & altera Macomada in Numidia. Unde in Notitia Africæ, inter ejus Provinciæ Epiſcopos, *Pardalius Macomadienſis.* Fuiſſe vero eo nomine & alteram in Byzacena, præter Antoninum, Ptolemæum, Plinium, docet Collat. Carthag. n. 197. ubi *Proficentius Macomazenſis* legitur: & mox rogatus idem, *De qua Macomadia? Ruſticiana*, inquit. Nunc eſt oppidum in peninſula munitum, *Africa.*

27. *Tacape.*] Τακάπη Ptolemæo, loc. cit. prope Tritonis oſtia. Tacapas coloniam in Tripolitana locat Antoninus. Et inter epiſcopos prov. Tripolitanæ, in Notitia, *Servilius Tacapitanus.* Nunc eſt *Capulia*, in oſtiis fluvii cognominis, juxta Syrtim minorem.

28. *Sabrata.*] Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. ad Syrtim minorem, Σαβάθρα. *Sabratam Coloniam* Antoninus in Tripolitana. Et inter epiſcopos prov. Tripolitanæ, *Leo Sabratenſis.* Incolis nunc *Afacus* vocatur.

29. *Ad quam Numidiæ &c.*] Hoc totidem verbis Martia-

cognitum eſt, c c. mill. Ea pars, [1] quam Africam appellavimus, dividitur in duas provincias, veterem & novam, diſcretas foſſa inter [2] Africanum ſequentem [3] & reges, Thenas uſque perducta, quod oppidum a Carthagine abeſt [4] c c x v i. mill. paſſuum.

IV. [5] Tertius ſinus dividitur in geminos, duarum Syrtium vadoſo ac reciproco mari diros. Ad proximam, [6] quæ minor eſt, a Carthagine c c c. M. paſſ. Polybius tradit: ipſam centum mill. paſſuum [7] aditu, c c c. mill. ambitu. [8] Et terra autem, ſiderum obſervatione, ad eam per deſerta arenis, perque ſerpentes iter eſt. [9] Excipiunt ſaltus repleti ferarum multitudine: & introrſus elephantorum ſolitudines, mox deſerta vaſta, ultraque [10] Garamantes, ab Augylis dierum x i i. itinere diſtantes. [11] Super illos fuere gens Pſylli, ſuper quos lacus [12] Lycomedis, deſertis circumdatus. [13] Augylæ ipſi medio fere ſpatio locantur ab Æthiopia, quæ ad occidentem vergit, & [14] a regione quæ duas Syrtes interjacet, pari utrimque intervallo. [15] Sed litore inter duas Syrtes, c c l. M. paſſuum. Ibi civitas [16] Oeenſis, [17] Cinyps fluvius ac regio. Oppida: [18] Neapolis, [19] Taphra, [20] Abrotonum, [21] Leptis altera, quæ cognominatur magna. Inde [22] Syrtis major, circuitu [23] d c x x v. aditu autem [24] c c c x i i. mill. paſſ. Inde accolit gens [25] Ciſipadum. In intimo ſinu fuit ora [26] Lotophagôn, quos quidam [27] Alachroas dixere, [28] ad Philænorum aras: ex arena ſunt eæ. Ab his non procul a continente palus vaſta [29] amnem Tritonem nomenque ab eo accipit, [30] Pallantias appellata Callimacho, & citra minorem Syrtim eſſe dicta: a multis vero inter duas Syrtes. Promontorium, quod majorem includit, [31] Borion appellatur. Ultra Cyrenaïca provincia.

Notæ.

nus, lib 6. cap. de ſecundo Africæ ſinu, pag. 216. & Miſſi Theodoſii: *Numidia & Africa Carthaginienſis finiuntur ab Oriente, Syrti minore: ab occidente, flumine Ampſaga: a ſeptemtrione, mari Africo: a meridie, oceano: Longitudo,* D L X X X. *latitudo,* C C. *Juxta Plinium Secundum eadem menſura eſt.*

1. *Quam Africam.*] Proprie dictam, ſeu Zeugitanam.

2. *Africanum ſequentem.*] Hoc eſt, poſteriorem Africanum, qui Pauli Æmilii gener, ab Æmilia conjuge dictus eſt Æmilianus, ut Domitianus a Domitia.

3. *Et reges.*] Maſſaniſſæ filios, ut opinor, intelligit: in quos patris regnum Scipio Africanus diviſit, ut ſcribit Eutropius, lib. 4. Obiit enim Maſſaniſſa, XLIV. filiis relictis: Micipſæ natu maximo Scipio Cirtam Numidiamque aſſignavit. Ab amne Tuſca, qui Numidiæ finis, ad Thenas uſque, veterem Africam, populi Rom. geminam provinciam, Carthagine exciſa, fecit: Proconſularem ſcilicet, & Byzacenam. Reges aut ceteros omnes, aut certe pleroſque, Maſſaniſſæ filios, ultra Thenas, foſſa diſcretos a Byzacena dimovit. Nunc omnia hæc obtinet a Tuſca flumine ad Syrtim minorem, Tunetenſe regnum.

4. C C X V I.] Ita M S S. R. 1. 2. Colb. 1. 2. At Anton. in Itin. *A Carthagine Thenas, M. P. C C X V I I.*

5. *Tertius ſinus.*] Iiſdem verbis hæc Martianus, lib. 6. cap. de tertio ſinu Africæ, pag. 217.

6. *Quæ minor eſt.*] Nunc vulgo, *le Golfes de Capes*: aliis *le petit Banc.*

7. *Aditu.*] Faucibus, qua mare in ſinum influit. De ejus aditu, ambituque, vide Strabonem, lib. 17. pag. 834. & Melam, lib. 1. cap. 7.

8. *Et terra autem.*] Ab interiore Africa, inquit, ad Syrtim terreſtre iter eſt per deſerta & arenarum cumulos, nullis viarum aut callium indiciis, turbante flatu veſtigia: ſed ſola ſiderum, ut in mari, obſervatione. Hæc Martianus, loc. cit. & Solinus, cap. 27. pag. 52.

9. *Excipiunt ſaltus.*] Ubi nunc regio *Biledulgerid*, Tunetenſi regno ad auſtrum ſubjecta.

10. *Garamantes.*] Ad Bagradæ, & Cyniphis fontes, Ptolemæo, lib. 4. cap. 6. ubi nunc regiones *Guargala*, *Gademes*, & *Feſſen.*

11. *Super illos.*] Solinus, cap. 27. pag. 52. *Supra Garamantas Pſylli fuerunt*, &c. De Pſyllis dicemus lib. 7. ſect. 2.

12. *Lycomedis.*] Λυκομήδους λίμνη, Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. ſed alieno, ut videtur, ſitu.

13. *Augylæ.*] Αὐγίλαι Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. Ibi nunc *Biledulgerid* deſertum, qua regioni ſubjacet, quæ eſt inter utramque Syrtim.

14. *A regione quæ duas Syrtes.*] Nunc eſt Regnum Tripolitanum, *le Royaume de Tripoli.*

15. *Sed litore.*] Solini paraphraſis, cap. 27. pag. 52. *Utræque Syrtes ducentis quinquaginta millibus paſſuum ſeparantur.* Litori nomen, *la coſte de Tripoli.*

16. *Oeenſis.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. Oeeam coloniam in Tripolitana Provincia, pro *Oeëam*, vocat Antoninus. Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. eſt Ἐῶα. In nummo Antonini Pii, e Cimelio noſtro Pariſ. minoris formæ ex ære, C. A. O. A. F. hoc, *Colonia Antoniniana Oea Auguſta Felix.* Unum e tribus oppidis eſt, ex quibus omnibus conflata vetus Tripolis: quæ hodie, *Tripoli vecchio.* Solinus, cap. 27. pag. 49. *Achæi Tripolin lingua ſua ſignant, de trium urbium numero, Oeæ, Sabratæ, Leptis magnæ.*

17. *Cinyps.*] Κίνυψ & amnis, & circumjacentis regionis nomen eſt Herodoto, lib. Melpom. pag. 280. & 287. Κίνυφος ποταμὸς Ptolemæo, loc. cit. nunc Tripolitanus amnis. Mela, lib. 1. cap. 7. *Ultra eſt Oea oppidum, & Cinyps fluvius per uberrima arva decidens.*

18. *Neapolis.*] Quæ nunc Tripolis dicitur, *Tripoli de Barbarie*, regni cognominis caput. Cave hanc Neapolim cum altera confundas, de qua ſup. ſect. diximus in Prov. Proconſulari, ſeu Zeugitana.

19. *Taphra.*] Hæc fortaſſis Γαράφα λιμὴν dicitur Ptolemæo, inter Neapolim & Oeam. lib. 4. cap. 3. Vide Notas & Emend. num. XIV. Nunc eſt *Tezura.*

20. *Abrotonum.*] Scylaci & Stephano, Ἀβρότονον. Sed iſte cum Neapoli eamdem facit: diverſam ille, cum Plinio, Pomponioque. Nunc *Teſuta.*

21. *Leptis altera.* Hodie *Lebida.* Hanc Strabo lib. 17. pag. 835. & Ptolemæus, lib. 4. cap. 3. eamdem eſſe cum Neapoli arbitrantur. Rectius cum Pomponio Plinius diverſam: quod & ipſe ſitus comprobat. Inter epiſcopos Prov. Tripolitanæ, apud Victorem, *Callipides Leptimagnenſis.*

22. *Syrtis major.*] Gallis, *les Seches de Barbarie*, Italis, *Golfo de Sidra.* Nautis, *il Golfo di Zalocho.*

23. *D C X X V.*] Ita Martianus, lib. 6. cap. de tertio Africæ ſinu, pag. 227.

24. *C C C X I I. mill.*] Vide Notas & Emend. num X V.

25. *Ciſipadum.*] Hi Syrtium oram occidentalem accoluêre olim: quæ orienti obvertitur: Lotophagi, a promontorio Borio, uſque ad Phycunta, de quo ſect. ſeq. Mela, lib. 1. cap. 7.

26. *Lotophagôn.*] Λωτοφάγοι Λίβυες Scylaci, pag. 45. qui loto veſcebantur: quo de cibo dicemus, lib. 13. ſect. 32.

27. *Alachroas dixere.*] Quaſi marini coloris viros. Vide Notas & Emend. num. X V I.

28. *Ad Philænorum.*] Ubi Philæni fratres vivi ſponte obrui ſe paſſi ſunt. Rem narrant eleganter Mela lib. 1. c. 7. Valerius Max. lib. 5. cap. 6. pag. 278. Salluſtius, bello Jugurth. pag. 116.

29. *Amnem Tritonem.*] Λίμνην Τριτωνίδα, & ποταμὸν μέγαν Τρίτωνα hoc tractu agnoſcunt Herodotus, lib. 4. Melpom. num 179. pag. 281. & Ptolem. lib. 4. cap. 3. Hodie nomen amni, *Melelus*, ultra regni Tripolitani fines, unde regnum Barcæ incipit.

30. *Pallantias.*] Παλλαντιὰς Minervæ epitheton eſt in Epigram. Id paludi inditum nomen, quod in amne cognomine, inquit Solinus cap. 27. pag. 52. *ſpeculatam ſe artium Deam crediderunt.* Ab eo viciſſim ipſa Tritoniæ nomen recepit: Feſtus: *Tritonia Minerva, a ripa Tritonis fluminis dicta, quod ibi primitus ſit viſa.* Alia eſt Minervæ appellatio, qua Τριτογένεια, aliaque vocis originatio: qua de Euſebium conſule, lib. 3. Præpar. pag. 89. & Apologiam Homeri a nobis editam. Veremur etiam valde, ut a Pallade *Pallantias amnis* rite deducatur. Hic tamen genitam Minervam Mela ait, lib. 1. cap. 7.

31. *Borion.*] Borion quoque Melæ, lib. 1. cap. 7. Straboni lib. 17. pag. 836. μικρὸν ἀκρωτήριον Βόρειον, citra Berenicen. Nunc eſt *Capo di Teïones.*

Ad hunc finem [1] Africa a fluvio Ampſaga [2] populos XXVI. habet, qui Romano parent imperio. In his [3] colonias VI. præter jam ſupradictas, [4] Uthinam, [5] Tuburbin. Oppida civium Romanorum XV. ex quibus in mediterraneo dicenda [6] Azuritanum, [7] Abutucenſe, [7] Aborienſe, [8] Canopicum, [9] Chilmanenſe, [10] Simittuenſe, [11] Thunuſidenſe, [12] Tuburnicenſe, [13] Tynidrumenſe, [14] Tibigenſe, [15] Ucitana duo, majus, & minus: [16] Vagenſe. Oppidum Latinum unum [17] Uſalitanum. Oppidum ſtipendiarium unum, [18] Caſtris Corneliis. Oppida libera triginta: ex quibus dicenda intus [19] Acolitanum, [20] Acharitanum, [21] Avinenſe, [22] Abziritanum, [23] Canopitanum, [24] Melzitanum, [25] Materenſe, [26] Salaphitanum, [27] Tuſdritanum, [28] Tiphicenſe, [29] Tunicenſe, [30] Theudenſe, [31] Tageſtenſe, [32] Tigenſe, [33] Uluſubritanum, [34] Vagenſe aliud, [35] Viſenſe, [36] Zamenſe. Ex reliquo numero non civitates tantum, ſed pleræque etiam nationes jure dici poſſunt: ut [37] Natabudes, [38] Capſitani, [39] Miſulani, [40] Sabarbares, [41] Maſſyli,

NOTÆ.

1. *Africa*] Non ea jam quæ proprie dicta, ſed quæ latius ſumpta, Numidiam quoque complectitur: quo plane modo Africæ proprie appellatæ nomen a Mela accipitur, lib. 1. cap. 7. a promontorio Metagonio ad Philænorum aras.

2. *Populos XXVI.*] At codices omnes MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. habent *populos DXVI.* qui numerus fidem omnem ſuperat.

3. *Colonias VI.*] In quibus ſunt Uthina, & Tuburbis, inquit, præter jam ſupra dictas quatuor, Cirtam, Siccam, Carthaginem, & Maxullam.

4. *Uthinam.*] Οὔθινα Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. inter mediterraneas Africæ civitates, inter Tabracam oppidum, & Bagradam amnem, Proconſularis provinciæ. In Collat. Carthag. pag. 119. *Iſaac Epiſcopus plebis Utinenſis.* Et in Conc. S. Cypriani, de hæret. bap. iz. *Felix ab Uthina.*

5. *Tuburbin.*] In eadem Zeugitana ſeu Proconſulari, *Tuburbo minus*, a Carthagine M. P. XLVI. Θουβουρβώ, Ptolemæo, loc. cit. Inter epiſcopos Prov. Proconſularis, apud Victorem Vitenſ. *Benenatus Tuburbitenſis.*

6. *Azuritanum*] In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Abſuritanum*. Eſt hæc Ἄσουρος Ptolemæi, lib. 4. cap. 2. inter mediterraneas civitates Numidiæ novæ, prope Siccam Veneriam.

7. *Aborienſe.*] In Collat. Carthag. pag. 121. *Trifolius epiſcopus plebis Aborenſis.* Huc forte Suidæ illud pertinet, Ἄβωρ, ὄνομα τόπου.

8. *Canopicum.*] Καννώπισσα Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. oppidum eſt mediterraneum Africæ proprie dictæ, inter Tabracam civitatem, & Bagradam fluvium. Stephanus: ἔστι δὲ Λιβύης τόπος Κάναβος.

9. *Chilmanenſe.*] Κίλμα mediterraneum Africæ propriæ oppidum, poſt Bagradam amnem, ſub Carthagine, auctore Ptolemæo, lib. 4. cap. 3.

10. *Simittuenſe.*] Σιμίσθου oppidum mediterraneum Numidiæ novæ, inter Ampſagam fl. & Tabracam oppidum, Ptolemæo, loc. cit. *Simittu colonia* eſt in Numidia Antonino, a Bulla Regia, de qua ſupra, VII. mill. paſſ.

11. *Thunuſidenſe.*] Θούνουσδα Ptolemæo loc. cit. prope Madauram.

12. *Tuburnicenſe*] Θουβούρνικα κολωνία Ptolemæo, loc. cit. Sed idem Turbuſicam ab ea diverſam facit, quod vereor ut jure faciat.

13. *Tynidrumenſe.*] Ptolemæo rurſum inter oppida Numidiæ novæ mediterranea, Θουνούδρομον κολωνία, lib. 4. cap. 3.

14. *Tibigenſe.*] Ita libri omnes, etiam MSS. ex quibus Ptolemæus eſt emendandus, qui loc. cit. permutatis ſyllabis, pro Τιβίγα, ſcribit Θιγίβα κολωνία.

15. *Ucitana duo.*] Horum alterum Οὔκιβι Ptolemæo, loc. cit. In Collat. Carthag. pag. 131. *Octavianus epiſcopus plebis Ucimaius.*

16. *Vagenſe.*] Οὐάγα Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. prope Cirtam.

17. *Uſalitanum.*] Diverſa ab iſta Uzala eſt, unde Evodius Uzalenſis Epiſcopus, Auguſtino perfamiliaris, Epiſt. 147. & Serm. 33. de diverſis. Et inter epiſcopos provinciæ Proconſularis in Notitia Africæ *Sacconius Uzalenſis.* Coloniam Uticæ vicinam vocat Auguſtinus lib. 22. de Civit. cap. 8.

18. *Caſtris Corneliis.*] Hoc eſt, juxta caſtra Cornelia, vel appoſitum oppidum caſtris Corneliis, de quibus ſect. 3. Adverſatur MSS. codicibus Pintianus, orationemque Plinianam labefactat, cum *A caſtris Corneliis*, legi putat oportere.

19. *Acolitanum.*] In Notitia Africæ, inter epiſcopos prov. Byzacenæ, *Reſtitutus Acolitanus.* Straboni, lib. 17. pag. 831. Ἀχόλλα ἐλευθέρα πόλις In vet. inſcrip. apud Gruter. 512. AQVILLITANI, cum Leptitanis, Uſallinatiſque junguntur. Hirtio, lib. de bello Afric. paſſim Acilla vocatur libera civitas.

20. *Acharitanum.*] In R. 1. *Accharitanum.* R. 2. *Accaritanum.*

21. *Avinenſe.*] Ita libri omnes. Id oppidum eſſe arbitror, quod alii Vinenſe vocant. Nam *Vina Civitatem* in Zeugitana Antoninus agnoſcit. Hermolaus mavult *Avitrenſe* ab Ἀουίττα mediterraneo oppido, inter Tabracam oppidum, & Bagradam amnem, apud Ptolem. lib. 4. cap. 3.

22. *Abziritanum.*] In Coll. Carth. pag. 112. *Fructuoſus Abziritenſis.*

23. *Canopitanum.*] In Collat. Carthag. num. 133. *Felix epiſcopus Canopitanorum.*

24. *Melzitanum.*] In R. 1. 2. & Chiffl. *Melizitanum.* In Collat. Carthag. pag. 99. *Tutus epiſcopus plebis Melzitenſis.*

25. *Materenſe.*] Inter epiſcopos Prov. Byzacenæ, in Notitia Victoris, *Adelfius Mattaritanus.* Vide Notas & Emend. num. XVII.

26. *Salaphitanum.*] Vide Notas & Emendationes, num. XVIII.

27. *Tuſdritanum.*] Nomen oppido Θύσδρος apud Ptolem. lib. 4. cap. 3. ſub Adrumeto. Tuſdrum Antonino, in Byzacena.

28. *Tiphicenſe.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

29. *Tunicenſe.*] In MSS. R. 1. &c. *Thunienſe.* Oppida modo mediterranea cenſentur: quamobrem Tunetum, litoralem civitatem, quam *Tunis* vocamus, cave hic appellari a Plinio putes.

30. *Theudenſe.*] Inter epiſcopos Prov. Byzacenæ, in Notitia Victoris, *Decimus Theuzitanus*, ſive *Theuditanus*: nam Theuza & Theuda promiſcue ſcribitur, ut Quiza & Quida, quod ante monuimus, literis D & Z in hiſce nominibus permutari invicem ſolitis, ut vulgo creditur.

31. *Tageſtenſe.*] In MSS. omnibus R. 1. 2. &c. *Tageſenſe.* Nec Tagaſta porro, nec Teveſte, locum habere hic poteſt: tribuitur enim utraque Numidiæ Provinciæ: neutra Byzacenæ, cujus nunc luſtrantur oppida.

32. *Tigenſe.*] In Collat. Carthag. p. 98. *Aptus epiſcopus plebis Tigienſis*, fortaſſis huc pertinet.

33. *Uluſubritanum.*] Οὐλιζίβιρρα Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. inter oppida Africæ mediterranea, in Byzacena, ſub Adrumeto.

34. *Vagenſe aliud.*] Aliud nimirum a ſuperiore Vagenſi, quod in Numidia poſitum prope Cirtam diximus: iſtud, in Byzacena. Unicum Collatio Carthaginienſis agnoſcit, pag. 211. *Accedente Ampelio Vagenſi*, inquit. Et mox *accedente Primulio epiſcopo Vagenſe.*

35. *Viſenſe.*] In Collat. Carthag. pag. 178. *Dativus epiſcopus Viſenſis.* Vide Notas & Emend. num. XX.

36. *Zamenſe.*] In Collat. Carthag. pag. 101. *Dialogus Zamenſis.* Hæc Jubæ regia fuit, Hirtio teſte, Vitruvioque. Arcem regni Salluſtius vocat, in bello Jugurth. pag. 99. Livius, lib. 30. pag. 362. *Zama quinque dierum iter a Carthagine abeſt.*

37. *Natabudes.*] Ita libri omnes, etiam MSS Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. Νασάβουτες vocantur.

38. *Capſitani.*] Salluſtius, in bello Jugurth. pag. 127. *Erat inter ingentes ſolitudines, oppidum magnum atque valens, nomine Capſa, cujus conditor Hercules Libys memorabatur, &c.* Ibi de hujus urbis obſidione prolixe & eleganter. Κάψα Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. inter Bagradam & Tritonem amnes. Cives Salluſtio *Capſenſes.*

39. *Miſulani.*] In R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Chiffl. *Muſulani.* Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. Μισούλαμοι, Cirtæ ad auſtrum ſubjecti: quibus vicini Naſabutes proxime appellati, Tacitus, lib. 2. Annal. pag. 57. *Muſulanorum valida gens, & ſolitudinibus Africæ propinqua.*

40. *Sabarbares.*] Ita R. 1. & 2. Chiffl. *Sababares.* Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. Σαβούβουρες.

41. *Maſſyli.*] Cave hos cum Maſſæſylis confundas, de quibus actum eſt ſuperius, ſect. 1. Maſſyla Numidiæ gens altera a Livio appellatur, lib. 24. pag. 26.

[1] Niſives, [2] Vamacures, [3] Ethini, [4] Muſſini, [5] Marchubii, & tota Gætulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Æthiopia dirimit.

CAP. V.

V [6] Cyrenaïca, eadem Pentapolitana regio illuſtratur [7] Hammonis oraculo, quod a Cyrenis abeſt CCCC. M. paſſuum: [8] fonte Solis: urbibus maxime quinque, Berenice, Arſinoë, Ptolemaïde, Apollonia, ipſa Cyrene. Berenice, [9] in Syrtis extimo cornu eſt, quondam vocata [10] Heſperidum ſupradictarum, vagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluvius [11] Lethon, lucus ſacer, ubi Heſperidum horti memorantur. Abeſt a Lepti [12] CCCLXXV. M. paſſuum. Ab ea [13] Arſinoë, Teuchira vocitata, XLIII. M. paſſuum. Et deinde [14] Ptolemaïs, antiquo nomine Barce, [15] XXII. M. paſſuum. [16] Mox XL. M. paſſ. promontorium [17] Phycûs per Creticum mare excurrit, diſtans [18] CCCL. M. paſſuum a Tænaro Laconicæ promontorio. A Creta vero ipſa [19] CXXV. M. Poſt id [20] Cyrene, a mari undecim M. paſſuum. A Phycunte [21] Apolloniam XXIV. mill. paſſuum. [22] Ad Cherroneſum LXXXVIII. mill. paſſuum. Unde [23] Catabathmum CCXVI. mill. paſſuum. [24] Accolunt Marmaridæ, a Paratonii ferme regione ad Syrtin uſque majorem porrecti. Poſt eos [25] Ararauceles, & jam in ora Syrtis [26] Naſamones, quos antea [27] Meſammones Græci appellavere, ab argumento loci, medios [28] inter arenas ſitos.

NOTÆ.

1. *Niſives.*] Νίσιβες Ptolemæo, loc. cit. Iidem forte qui *Niſvetæ* Livio, lib. 33. pag. 396.

2. *Vamacures.*] Ita libri omnes. Forte ii ſunt qui Ptolemæo loc. cit. Ἀσύακρες appellantur: Vel ii potius, qui in orientali parte Mauritaniæ Cæſarienſis poſiti, Μάκκουραι; vel ii qui in eodem fere tractu Μάχουρες vocantur, apud eumdem Ptolem. lib. 4. cap. 3.

3. *Ethini.*] Eos eſſe ſuſpicor, qui Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. Κινίθιοι, *Cinithiorum haud ſpernenda natio*, Tacito dicitur, juxta Muſulanos, lib. 2. Annal. pag. 57.

4. *Muſſini.*] Qui Ptolemæo Μουσουνοὶ, loc. cit.

5. *Marchubii.*] Qui in orientali Mauritaniæ Cæſarienſis parte poſiti, juxta Numidiam, Μαλχούβιοι a Ptolemæo appellantur, lib. 4. cap. 2.

6. *Cyrenaïca.*] Hæc deinceps iiſdem verbis Martianus, lib. 6. cap. de tertio ſinu Africæ, pag. 217. & Solinus, cap. 27. pag. 52. A Cyrene urbe provinciæ nomen: urbi a Cyre fonte ἀπὸ Κυρῆς πηγῆς, ut Callimachus ait, in Hymno Apollonis: vel a Cyra monte, unde fons oritur, ut Juſtino viſum, lib. 13. cap. 7. pag. 136. Hodie, *le Royaume de Barca.*

7. *Hammonis oraculo.*] Deſcribitur a Curtio, lib. 4. cap. 28. & ſeq. Jovis Hammonis porro ſimulacrum arietino vultu fuiſſe omnes ſciunt: confirmat Athanaſius, Λίβυες πρόβατον ὃ καλοῦσιν Ἄμμωνα Θεὸν ἔχουσι, καὶ τοῦτο πολλοῖς παρ' ἑτέρων εἰς θυσίαν σφάζεται. Vide Plinium l. 37. ſect. 60. num. 7. Ceterum Hammonem Ægyptii Jovem appellant, teſte Herod. lib. 2. num. 42. pag. 106. Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία.

8. *Fonte Solis.*] De eo diximus, lib. 2. ſect. 6. Mela quoque de ſitu Plinio ſuffragatur: *Sunt*, inquit lib. 1. cap. 8. *in Cyrenaïca Hammonis oraculum, fidei inclytæ: & fons, quem Solis appellant*, &c.

9. *In Syrtis extimo cornu.*] *Circa extimum Syrtis cornum*, inquit Solinus, cap. 27. pag. 53. nempe Syrtis majoris. Borion, credo, promontorium intelligit, de quo ſect. ſup. quo Syrtium major includitur, ſeu terminatur ab orientali parte. Oppido nunc vetuſti nominis veſtigia non obſcura, *Bernichio.*

10. *Heſperidum.*] Ut vagantur fabulæ, inquit, alibi aliis Heſperidum hortos ſtatuentibus, aliis quidem in Magneſia, aliis ad fretum Herculis: in oceano aliis: hic quoque nonnulli collocarunt Heſperidas, quas ſect. 1. ad Atlantem montem poſuimus. Ptolemæus, lib. 4. cap. 4. Βερενίκη, ἡ καὶ Ἑσπερίδες. Ammianus, lib. 22. pag. 233. *Berenice, quas Heſperidas appellant.* Heſperis prius dicta eſt, quæ mox Berenice ab uxore Ptolemæi Evergetæ. Stephanus: Ἑσπερὶς, πόλις Λιβύης, ἡ νῦν Βερενίκη. Mela, lib. 1. cap. 8. pag. 110. non alio nomine, quam Heſperidem vocat.

11. *Lethon.*] Ita Solinus & Martianus, locis cit. Λάθων eſt Ptolemæo loc. cit. juxta Berenicen. Ληθαῖος Straboni, lib. 14. pag. 647. ἐν Ἑσπερίταις Λίβυσι, ubi Caſaubonus, qui ſint Heſperitæ Libyes, Berenices nimirum incolæ, quæ Heſperidum dicta eſt regio, videtur neſciiſſe. Ptolemæus alter Ægypti rex, lib. 2. Comment. apud Athen. lib. 2. pag. 71. Λήθωνα cum Plinio vocat. Et hic quoque, ob ſimilitudinem cum infernali Lethe, creditus oblivionem parere, teſte Lucano, lib. 9. verſ. 355.

12. *CCCLXXV.*] Sic reſcripſimus ex MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. atque ex Martiano, lib. 6. pag. 217. Prius legebatur, CCCLXXXV.

13. *Arſinoë.*] Ἀρσινόη, ἡ καὶ Τεύχειρα, Ptolemæo, lib. 4. cap. 4. & Straboni, lib. 17. pag. 837. Ταύχειρα, Stephano, pag. 115. & Scylaci, pag. 44. Nunc *Trochara.*

14. *Ptolemaïs.*] Strabo, loc. cit. ἡ Βάρκη πρότερον νῦν δὲ Πτολεμαΐς. Ita & Stephanus, verbo Βάρκη. Ptolemæo tamen lib. 4. cap. 4. Πτολεμαΐς & Βάρκη duæ ſunt civitates: hæc mediterranea, illa litoralis. Scylaci quoque, loc. cit. Ptolemaïs igitur condita, non eo loco quo Barce fuit, ſed quo Barcæorum portus. Inter Pœnorum hoſtes, a Marone, lib. 4. Æneïd. cenſentur *lateque furentes Barcæi.* Nunc quoque interius oppidum retinet nomen & mœnia, *Barca*: unde regni appellatio: litorale, *Tolemeta* nuncupatur.

15. *XII. M. paſſ.*] A Teuchira Ptolemaidem, Antoninus in Itiner. XXVI. M. paſſ. intervallum facit.

16. *Mox XL. M. paſſ.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXI.

17. *Phycus.*] Φυκοῦς ἄκρον Ptolemæo lib. 4. cap. 4. Ibi regio Cyrenaïca ab occaſu incipit flectere ſe in exortum Solis. Nautis dicitur, *Capo Ruſato.*

18. *CCCL. M. paſſuum.*] Sive bis mille & octingentis ſtadiis, ut ait Strabo, lib. 17. pag. 837. quæ menſura cum Pliniana congruit.

19. *CXXV.*] Ita libri omnes, etiam MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. tum hoc loco, tum lib. 4. ſect. 20.

20. *Cyrene.*] Κυρήνη, de qua multa vide apud Strab. loc. cit. Nunc eſſe *Cairoan* a quibuſdam falſo creditur: cum ſit ab Arabibus conditum recens oppidum. Sed eſt *Ceyret*, nunc pagus.

21. *Apolloniam.*] Ἀπολλωνία Ptolemæo, lib. 4. cap. 4. At Straboni, loc. cit. Ἀπολλωνιὰς Κυρηναίων ἐπίνειον, Cyrenenſium navale. Hodie *Bonandré*: Geographo Nubienſi, *Bondarca.*

22. *Ad Cherſoneſum.*] Χερσόννησος μεγάλη Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. inter Marmaricæ nomos, ſive Præfecturas. Ubi nunc *Capo di Roxatim*, ſinuſque cognominis, *Golfo di Roxatim*: alii *Raxiltim* ſcribunt. Straboni, lib. 17. pag. 838. Ἄκρα Χερρόνησος λιμένα ἔχουσα. Promontorium cum portu. Stephano, urbs eſt, cui nomen & Κέῤῥουρα fuit: gentile, Κεῤῥούραιος, ut a Ταυχείρα, de qua paulò ante, Ταυχείραιος.

23. *Catabathmum.*] De Catabathmo & Paratonio, ſect. ſeq.

24. *Accolunt Marmaridæ.*] Μαρμαρίδαι Straboni, loco citato.

25. *Ararauceles.*] Poſt Marmaridas, verſus occaſum Solis, Syrtimque majorem. Ἀραυράκιδες Ptolemæo, lib. 4. cap. 4. quorum magis ad ortum Solis regio vergit, quam Barcitarum.

26. *Naſamones.*] Νασαμῶνες, Syrti majori confines, apud Strabonem, lib. 17. pag. 838. Gentis mores ac ſitum Lucanus pereleganter deſcribit lib. 9. verſ. 439.

Quas Naſamon gens dura legit, qui proxima ponto
Nudus rura tenet: quem mundi barbara damnis
Syrtis alit: nam litoreis populator arenis
Imminet, & nulla portus tangente carina
Novit opes. Sic cum toto commercia mundo
Naufragiis Naſamones habent.

27. *Meſammones.*] Voce conflata ex μέσος, quod *medium*; & ἄμμος, quod *arenam ſonat.* Ex Hebraïca originatione vocem derivat Bochartus, parte 1. Geogr. lib. 4. cap. 30. pag. 322. quaſi Viros Hammonis vox ea ſignificet.

28. *Inter arenas.*] Lucanus hanc oram deſcribens, libro cit. verſ. 454.

Patet omne ſolum, liberque meatu
Æoliam rabiem totis exercet arenis.

Et mox:

Regna videt pauper Naſamon errantia ventos

[1] Cyrenaïcus ager xv. M. paſſuum latitudine a litore, arboribus fertilis habetur. Intus eodem ſpatio frugibus tantum: mox triginta mill. paſſuum latitudine, & CCL. mill. paſſuum longitudine, [2] laſere modo.

Poſt Naſamones, [3] Aſbyſtæ, [4] & Macæ vivunt. Ultra eos [5] Hammanientes duodecim dierum itinere a Syrtibus majoribus ad occidentem, & ipſi quaquaverſus arenis circumdati: puteos tamen haud difficiles binûm ferme cubitorum inveniunt altitudine, ibi reſtagnantibus Mauritaniæ aquis. [6] Domos ſale montibus ſuis exciſo, ceu lapide, conſtruunt. Ab his [7] ad Troglodytas hiberni occaſus plaga [8] dierum IV. iter, cum quibus commercium gemmæ tantum, quam carbunculum vocamus, ex Æthiopia invectæ. [9] Intervenit ad ſolitudines Africæ, ſupra minorem Syrtin dictas, verſa [10] Phazania, ubi gentem Phazaniorum, urbeſque Alelen & Cillabam ſubegimus. Item Cidamum [11] e regione Sabratæ. Ab his mons longo ſpatio in occaſum ab ortu tendit, Ater noſtris dictus a natura aduſto ſimilis, aut Solis repercuſſu accenſo. [12] Ultra eum deſerta: [13] Matelgæ oppidum Garamantum: itemque [14] Debris, [15] affuſo fonte, a medio die ad mediam noctem aquis ferventibus, totidemque horis ad medium diem rigentibus: clariſſimumque oppidum [16] Garama caput Garamantum: omnia armis Rom. ſuperata, & a [17] Cornelio Balbo triumphata: [18] uni huic omnium externo curru & Quiritium jure donato: quippe Gadibus genito civitas Romana cum Balbo majore patruo data eſt. Et hoc mirum, ſupradicta oppida ab eo capta, auctores noſtros prodidiſſe: Ipſum in triumpho, præter Cidamum & Garamam, omnium aliarum gentium urbiumque nomina ac ſimulacra duxiſſe, quæ iere hoc ordine. [19] Tabidium oppidum, [20] Niteris natio, Negligemela oppidum, Bubeïum natio, vel oppidum, Enipi natio, [21] Thuben oppidum: mons nomine Niger: Nitibrum, Rapſa, oppida: Diſcera natio, Debris oppidum, flumen Nathabur, Thapſaguin oppidum, [22] Nannagi natio, Boïn oppidum, Pege oppidum, flumen Daſibari, [23] Mox oppida continua, Baracum, Buluba, Alaſi, Balſa, Galla, Maxala, Zizama. Mons Gyri, in quo gemmas naſci [24] titulus præceſſit. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis ejus puteos (qui ſunt non alte fodiendi, ſi locorum notitia adſit) arenis

NOTÆ.

1. *Cyrenaïcus ager.*] Accepta hæc ſunt ab Herodoto, lib. 4. Melpom. num. 199. pag. 287.

2. *Laſere modo,*] De laſere, lib. 19. ſect. 15.

3. *Aſbyſtæ.*] Ἀσβύσται. Vide Notas & Emend. n. XXII.

4. *Et Macæ vivunt.*] Hoc eſt, degunt, ſive habitant. Μάκαι Συρτῖται Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. Μάκαι Herodoto, lib. 4. Melpom. n. 175. pag. 280. & Scylaci, pag. 45. & Diodoro, lib. 3. Bibl. pag. 178. Solinus hæc tranſcribens Aſbyſtas laſere pariter vivere inepte pronunciat.

5. *Hammanientes.*] Vel Ammanientes, ut ab ἄμμου arena, traxiſſe & illi nomen videri poſſint. Ii plane ſunt, quos Solinus cap. 28. pag. 54. Amantes vocat: quos cum Hammonis Jovis accolis Ortelius male confundit: & Bochartus eum ſecutus, loco mox cit. Nam quod de domibus ſale ceu lapide ſtructis mox narratur a Plinio, id Amantibus a Solino arrogatur: ſituſque idem inter Naſamonas & Troglodytas. Pars eſt deſerti, quod nunc *Biledulgerid* vocant.

6. *Domos ſale.*] Accepta hæc ab Herod. lib. 4. Melpom. n. 185. pag. 284.

7. *Ad Troglodytas.*] Non una modo in parte terrarum Troglodytæ ſunt: nam præter eos qui ſinum Arabicum accolunt, ſunt & in Africæ pæne umbilico, a Syrtibus majoribus ſedecim dierum itinere diſſiti, verſus occaſum: ubi nunc *Techortina regio.* Τρωγλοδύται Αἰθίοπες hi vocantur ab Herodoto, lib. 4. Melpom. num. 185. pag. 283.

8. *Dierum IV. iter.*] MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. *dierum VII. itinere.*] De carbunculorum commercio eadem habet Solinus: de his dicemus, lib. 37. ſectione 25.

9 *Intervenit.*] In ea via, inquit, quæ eſt ab Hammanientibus ad Troglodytas occurrit Phazania regio, vergens ad eas ſolitudines, quas paulo ante diximus ſupra minorem Syrtin eſſe poſitas: initio nimirum ſuperioris ſectionis.

10. *Phazania.*] Φαζανία regionis nomen eſt, apud Agathemerum, lib. 2. Geograph. cap. 5. Pars eſt deſerti *Biledulgerid,* cum parte Tunetenſis regni, quæ maxime in auſtrum vergit.

11. *E regione Sabratæ.*] Quam ſect. 3. ſitam eſſe diximus in ipſo Syrtis minoris cornu, qua ſpectat Africam proprie dictam.

12. *Ultra eum.*] Verſus Auſtrum, ubi deſertum vaſtiſſimum eſt, *Biledulgerid.*

13. *Matelgæ.*] Forte rectius, *Mox Talgæ*, ut in Chiffl. cod. Reg. 1. Colb. 1. 2. &c.

14. *Debris.*] Meminit hujus oppidi Priſcianus in Periegeſi, pag. 369.

Continuo poſt hos ſequitur Phauruſia tellus:
Hanc habitant juxta Garamantes Debride clari.

Βέδιρον eſt Ptolemæi, lib. 4. cap. 6. circa fontes Cinyphis amnis, nec procul a Garame metropoli.

15. *Affuſo fonte.*] De hoc fonte eadem Auguſtinus, lib. 21. de Civit. cap. 5. Solinus, cap. 29. pag. 54. Breviter Iſidorus, lib. 13. cap. 13. ex Auguſt. *Apud Garamantes fontem eſſe aiunt ita algentem diu, ut non bibatur: ita ardentem nocte, ut non tangatur.* Cauſam hujus miraculi Lucretius inveſtigat, lib. 6. Ad ignes ſubterraneos nocturnumque frigus cauſam refert Licetus, lib. 5. de quæſitis per epiſt. pag. 256. quem vide, ſi tanti eſſe id putas.

16. *Garama.*] Γαράμη μητρόπολις Ptolemæo, lib. 4. cap. 6. Videtur eſſe *Gademes* regionis hodieque cognominis caput. Ipſa Garamantum tellus regiones tres, ut diximus, complectitur: *Feſſen*, quæ nempe ortui propior: *Guargala*, quæ occidenti Soli: *Gademes*, quæ inter utramque media. Hos Strabo, lib. 17. pag. 835. ait eſſe confines iis gentibus, unde Carchedonii lapilli afferuntur: Troglodytis ſcilicet, (quæ Techortina nunc regio eſt,) cum quibus commercium ejus gemmæ eſſe paulo ante diximus, quam carbunculum vocamus.

17. *Cornelio Balbo.*] De hoc Balbo altero, ſive juniore, Cicero lib. XI. ad Attic. ep. 12. pag. 341. De majore, qui alterius patruus fuit, idem lib. 8. ad Attic. ep. 9. pag. 236.

18. *Uni huic omnium.*] Uni illi omnium externorum & triumphi honos, & civitas eſt donata. Triumphavit & P. Ventidius: at non externus ille, ſed Italus. Solinus, cap. 29. pag. 54. de Balbo: *Primus ſane de externis, utpote Gadibus genitus, acceſſit ad gloriam nominis triumphalis.* Verum non modo primus is externi ſanguinis eum honorem eſt adeptus, ſed & privatorum poſtremus: nam Romæ conſequenti tempore de victis gentibus ſoli Imperatores triumpharunt. In libris hactenus editis perperam, *unius omnium.* Salmaſ. pag. 483. in Solin. ſpreta omnium librorum fide locum pro arbitrio mutat.

19. *Tabidium.*] Θαβοῦδις Ptolemæo, lib. 4. cap. 6. circa Bagradæ fontes.

20. *Niteris.*] Colb. 1. 2. *Nitiebres.* Et mox *Viſcera* pro *Diſcera.* Quibus & R. 1. & Chiffl. ſuffragatur.

21. *Thuben*] Huc, credo ſpectat Præpoſitus limitis Tubunienſis, inter Limitaneos, ſub diſpoſitione Comitis Africæ, in Notitia Imperii Rom ſect. 50.

22. *Nannagi.*] Chiffl. *Dannagi.* R. 1. Colb. 1. 2. *Tamiagi.*

23. *Mox oppida.*] Horum deinde oppidorum, inquit, in triumpho imagines ſecutæ ſunt. MSS. paulo aliter hæc nomina repræſentant: *Baracum, Halaſigalſa, Balla, Mazalla, Cizama.*

24. *Titulus præceſſit.*] Singulis triumphi ſimulacris titulus affigebatur, cui inſcripta gentium oppidorumque devictorum nomina. In MSS. R. 1. & Colb. 2. *titulus præceſſit.* In

operientibus. Proximo bello, quod [1] cum Oeenſibus Romani geſſere auſpiciis Veſpaſiani Imperatoris, compendium viæ quatridui deprehenſum eſt. Hoc iter vocatur Præter caput ſaxi. Finis Cyrenaïcus [2] Catabathmos appellatur, oppidum, & vallis repente convexa. Ad eum terminum Cyrenaïca Africa [3] a Syrti minore decies centena LX. M. paſſuum in longitudine patet: in latitudine, qua cognitum eſt, DCCC.

VI. Quæ ſequitur regio [4] Mareotis Libya appellatur, Ægypto contermina. Tenent Marmaridæ, [5] Adyrmachidæ: dein [6] Mareotæ. Menſura a Catabathmo ad Parætonium LXXXVI. M. paſſuum. [7] In eo tractu vicus Apis intereſt, [8] nobilis religione Ægypti locus. [9] Ab eo Parætonium [10] LXII. M. paſſuum. Inde Alexandriam CC. millia paſſuum: latitudo CLXIX. eſt. Eratoſthenes a Cyrenis Alexandriam terreſtri itinere DXXV. M. prodidit. Agrippa totius Africæ a mari Atlantico cum inferiore Ægypto [11] XXX. XL. mill. paſſuum longitudinem. Polybius & Eratoſthenes diligentiſſimi exiſtimati, ab oceano ad Carthaginem magnam, [12] XI. mill. paſſuum: ab ea Canopicum Nili proximum oſtium [13] XV. XXVIII. fecerunt. Iſidorus a Tingi Canopum [14] XXXV. XCIX. mill. paſſuum Artemidorus [15] XL. minus quam Iſidorus. CAP. VI.

VII. [16] Inſulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clariſſima eſt [17] Meninx, [18] longitudine XXV. mill. paſſ. latitudine XXII. ab Eratoſthene [19] Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningem ab Africæ latere: [20] & altero, Thoar: [21] ipſa a dextro Syrtis minoris promontorio paſſibus CC. ſita. Ab ea centum mill. paſſuum [22] contra lævum, Cercina, cum urbe ejuſdem nominis libera, longa XXV. mill. paſſ. lata dimidium ejus, ubi plurimum: at in extremo [23] non plus quinque mill. paſſuum. Huic perparva, Carthaginem verſus, [24] Cercinitis ponte jungitur. Ab his quinquaginta mill. fere paſſuum [25] Lopaduſa, longa VI. mill. paſſuum. Mox Gaulos & Galata, cujus terra ſcorpionem, dirum animal Africæ, necat. Dicuntur & in Clupea emori: cujus ex adverſo [26] Coſyra cum oppido. At contra Carthaginis ſinum duæ [27] Ægimori aræ, ſcopuli verius, quam inſulæ, inter Siciliam maxime & Sardiniam. Auctores ſunt, & has quondam habitatas ſubſediſſe. CAP. VII.

NOTÆ.

Colb. 2. *titulus prodidit.*

1. *Cum Oeenſibus.*] Ab Oea oppido, de quo dictum eſt ſect. 4. Solini paraphraſis, cap. 29. pag. 54. *Sub Veſpaſiano principe, bello quod cum Oeenſibus geſtum eſt, difficultas hæc diſſoluta eſt compendio ſpatii brevioris invento.* Plinius *proximum bellum* dixit, quia proxime geſtum, cum hæc ſcriberet. Proximum Solinus nec dixit, nec vero integra fide potuit dicere, tanto nimirum Plinio recentior, quantum vel unus hic locus abunde declarat.

2. *Catabathmos.*] Mela, lib. 1. cap. 8. *Catabathmos vallis devexa in Ægyptum, finit Africam.* Ita & Salluſt. bello Jugurth. pag. 65. Καταβαθμὸς Græcis, deſcenſum, devexitatem, acclivitatemque loci ſignificat.

3. *A Syrti minore.*] Ita libri omnes. Cyrenaïca provincia a majore quidem Syrti incipit. At Cyrenaïca Africa latius patet: a minore enim Syrti, ubi Africa proprie dicta deſinit, ipſa initium ducit.

4. *Mareotis Libya.*] Μαρεῶτις, quæ Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. Marmarica dicitur, inter Pentapolim, ſive Cyrenaïcam, & Alexandriam Ægypti. Pars maxime orientalis regni Barca.

5. *Adyrmachidæ.*] Ἀδυρμαχίδαι, ἔθνος Λιβύων, Scylaci, pag. 42. Πρῶτοι Λιβύων, Herod. lib. 4. Melpom. num. 167. pag. 279. Ἀδυρμαχῖται Ptolemæo, loc. cit. Apud Stephanum, Ἀδυρχίδαι, mendoſe.

6. *Mareotæ.*] A quibus regioni nomen. Μαρεώτης νομὸς, Mareotis præfectura, apud Ptolem. loc. cit.

7. *In eo tractu.*] Libyæ Mareotidis. Scylaci, pag. 42. Ἆπις πόλις, & Ptolemæo quoque, loc. cit.

8. *Nobilis religione.*] De cultu bovis Apis dicemus lib. 8. ſect. 71.

9. *Ab eo Parætonium.*] Παραιτόνιον inter oppida hujus Libyæ, apud Ptolem. lib. 4. cap. 5. In Conc. Nic. I. *Titus Parætonii*, in provincia Libyæ inferioris. Nunc *Raxa.*

10. *LXII. M. paſſ.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

11. *XXX. XL.*] Hoc eſt, tricies centena, & quadraginta millia paſſuum., ut recte Martianus interpretatur, lib. 6. cap. de Africæ tertio ſinu, pag. 217. apud quem tamen *quadringenta* perperam, pro *quadraginta* ſcribitur. Neque enim Latine dicimus tricies quadringenta: ſed ſi is numerus exprimi debet, *tricies quater*, ſubintelligendo centena.

12. *XI. mill.*] Hoc eſt, ut Martianus ait, undecies centena millia. Ita libri omnes. Editi vitioſe, XVI.

13. *XV. XXVIII.*] Quindecies centena, & viginti octo mill. paſſ. Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c.

14. *XXXV. XCIX.*] Tricies & quinquies centena, & quadraginta novem millia paſſuum.

15. *XL. minus.*] Detrahit Artemidorus de Iſidori ſumma, XL. millia.

16. *Inſulas.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

17. *Meninx.* [Μῆνιγξ. Græcis. Nunc *Gerbi* & *Zarbi.* Quæ appellatio haud recens eſt: nam Antonino *Girba* vocatur. Et Sex. Aurel. Victor in vita Vibii Galli Imperat. *Creatus*, inquit, *in inſula Meninge, quæ nunc Girba dicitur.* Hinc in Africæ Notitia, inter epiſcopos prov. Tripolitanæ, cui ex adverſo inſula hæc objacet, *Fauſtinus Girbitanus.* In ea urbe C. Mario latebra fuit, inquit Solinus, cap. 27. pag. 52.

18. *Longitudine XXV.*] Ita MSS. omnes: non, ut editi, XXXV. Et mox, XXII. non XXV.

19. *Lotophagitis.*] Et Ptolemæo quoque Λωτοφαγῖτις, lib. 4. cap. 3. & Polybio, lib. 1. pag. 55. Λωτοφάγων νῆσος, ἣ καλεῖται Μῆνιγξ. Quoniam in adverſa continentis ripa Lotophagi fuerunt. Vide Strabon. lib. 17. pag. 834.

20. *Et altero.*] Altero latere, quod ſeptemtrionali obvertitur. Sed oppido nomen apud Ptolemæum, lib. 4. cap. 3. Γέῤῥα.

21. *Ipſa a dextro.*] Quod eſt auſtro propius, & Tripolitano regno: cui promontorio nomen eſt ab ipſa inſula, *Capo di Zerbi.*

22. *Contra lævum.*] Subintellige promontorium, ubi Africa proprie dicta deficit, ubi Sabrata oppidum Syrtim contingit: contra id litus Cercina eſt, Κέρκινα νῆσος καὶ πόλις, Ptolemæo, loc. cit. aliiſque. Nunc *Gamelera.*

23. *Non plus quinque.*] Sic Agathemerus, lib. 1. Geogr. cap. 5.

24. *Cercinitis.*] Κερκιννῖτις Straboni, lib. 17. pag. 834. Nunc *Chercana.*

25. *Lopaduſa,*] Λοπαδοῦσα Ptolemæo, loc. cit. Nunc *Lampedoſa.* De Lopaduſa, Gaulo & Galata, lib. 3. ſect. 14.

26. *Coſyra.*] De ea Ovid. lib. 3. Faſt. verſ. 167.

Fertilis eſt Melitæ ſterili vicina Coſyræ
Inſula, quam Libyci verberat unda freti.

Vide quæ de eadem diximus lib. 3. ſect. 14.

27. *Ægimori aræ.*] Scopuli ſunt, de quibus Virgilius lib. 1. Æneid. verſu 113.

Saxa vocant Itali, mediis quæ in fluctibus Aras.

Ubi Servius: *In ſaxa latentia propter tempeſtatem: Hæc ſaxa inter Africam & Sardiniam ſunt: quæ ſaxa ob hoc Itali Aras vocant, quod ibi & Afri & Romani fœdus inierunt.* Αἰγίμουρος νῆσος dicitur Straboni, lib. 17. pag. 834. Αἰγίμορος, νῆσος λιβύης, Stephano: cujus ſaxi geminus vertex, intercurrente forte freto disjunctus, duarum ararum, ob cauſam a Servio allatam, nomen invenit. Sinum ab alto claudere, in quo ſita Carthago eſt, a Livio dicitur, lib. 30. pag. 360. Prius in libris editis legebatur, *duo Ægimori a re*: quod plane abſurdum.

CAPUT VIII. VIII. [1] Interiori autem ambitu Africæ ad meridiem, verſus ſuperque Gætulos, intervenientibus deſertis, primi omnium [2] Libyægyptii, deinde [3] Leucæthiopes habitant. Super eos Æthiopum gentes [4] Nigritæ, [5] a quo dictum eſt flumine: [6] Gymnetes [7] Pharuſii jam oceanum attingentes, & quos in Mauritaniæ fine diximus, [8] Perorſi. Ab his omnibus vaſtæ ſolitudines orientem verſus, uſque Garamantes, Augylaſque & Troglodytas: veriſſima opinione eorum, qui [9] deſertis Africæ duas Æthiopias ſuperponunt, & ante omnes [10] Homeri, qui bipertitos tradit Æthiopas, ad orientem occaſumque verſos. [11] Nigri fluvio eadem natura, quæ Nilo: calamum, & papyrum, & eaſdem gignit animantes, iiſdemque temporibus augeſcit. Oritur inter Tareleos Æthiopas, & [12] Oecalicas. [13] Horum oppidum [14] Mavin quidam ſolitudinibus impoſuerunt, [15] Atlantas juxta eos, Ægipanas ſemiferos, & Blemmyas, & Gamphaſantas, & Satyros, & Himantopodas. [16] Atlantes degeneres ſunt humani ritus, ſi credimus. Nam neque [17] nominum ullorum inter eos appellatio eſt, & [18] Solem orientem occidentemque dira imprecatione [19] contuentur, ut exitialem ipſis agriſque: [20] neque inſomnia viſunt, qualia reliqui mortales. Troglodytæ [21] ſpecus excavant. Hæ illis domus, victus ſerpentium carnes, [22] ſtridorque, non vox: adeo ſermonis commercio carent: [23] Garamantes matrimoniorum exſortes, paſſim cum feminis degunt. [24] Augylæ inferos tantum colunt. Gamphaſantes nudi, prœliorumque expertes, nulli externo congregantur. [25] Blemmyis traduntur capita abeſſe, ore & oculis pectori affixis. [26] Satyris, præter figuram, nihil moris humani, Ægipanum, [27] qualis vulgo pingitur, forma. [28] Himantopodes loripedes quidam, quibus ſerpendo ingredi natura eſt. [29] Pharuſii quondam Perſæ, comites fuiſſe dicuntur Herculis ad Heſperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

CAP. IX. IX. [30] Adhæret Aſia, quam patere a Canopico oſtio ad Ponti oſtium Timoſthenes

NOTÆ.

1. *Interiori.*] Qui intus, & in mediterraneo; Africæ partem deſcriptam hactenus ambiunt, includuntque, poſt deſerta, quæ interveniunt, ſunt Libyægyptii, &c. Mela, lib. 1. cap. 4. *Super ea quæ Libyco mari alluuntur, Libyægyptii ſunt, & Libyæthiopes, & natio frequens, multiplexque Gætuli. Deinde late vacat regio, perpetuo tractu inhabitabilis. Tum primos ab oriente Garamantas, &c.* Deſcripſit hæc a Plinio Martianus, lib. 6. pag. 217.

2. *Libyægyptii.*] Quaſi mixti Ægyptiis Libyes: ad occaſum Thebaidis poſiti, ubi nunc deſerta Barcæ & Libyæ.

3. *Leucæthiopes.*] Λευκαιθίοπες, *albi Æthiopes*, Ptolemæo, lib. 4. cap. 6. & Agathemero, lib. 1. Geogr. cap. 5. nempe quia ceteris candidiores ſunt. Nunc eſt deſertum *Saarra.*

4. *Nigritæ.*] Qui utramque Nigris amnis ripam nunc accolunt. *Le païs des Negres.*

5. *A quo dictum.*] Ita MSS. omnes. Nomen, inquit, Nigritæ habent, ab eo amne, de quo jam diximus, in fine ſcilicet ſectionis 4. & ab eo uſque, ad Leucæthiopas tractum ingentem terrarum occupant.

6. *Gymnetes, &c.*] Γυμνῆτες, a nuditate corporis nomen ſortiti. Ubi nunc regna *Agades & Tombut*, cis Nigrim amnem.

7. *Pharuſii.*] Φαρούσιοι Ptolemæo, lib. 4. cap. 6. Nunc *Zenehora* & *Gualata*, in ora oceani Atlantici, a Nigris oſtio ſeptemtrionali. De his rurſum in fine hujus ſectionis.

8. *Perorſi.*] De quibus diximus, ſect. 1. Nunc ſunt regna *Zanhada* & *Teſſet*, inter Marochi regnum a ſeptemtrione, *Gualata* ab auſtro, oceanum Atlanticum ab occaſu.

9. *Deſertis Africæ.*] Ultra deſerta Africæ, verſus Auſtrum.

10. *Homeri.*] Odyſſ. lib. 1. verſ. 23.

Αἰθίοπας τοὶ δίχθα δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν,
Οἱ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.
Extremos hominum Æthiopas, quorum altera Solem
Naſcentem hinc regio videt, altera & inde cadentem.

Non vidit Plinius, Æthiopas illos, ad quos Homerus mari divertiſſe fingit Ulyſſem, fabuloſos eſſe; nihil aliud ibi ſignificante vate, quam Ulyſſem eo navigationis ſuæ tempore inculpatam duxiſſe vitam, qualem agere negat homines, niſi extra hunc pæne orbem, aut in extremo iſto certe poſitos, quos Æthiopas orientales & occidentales vocat.

11. *Nigri fluvio.*] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 30. pag. 55. & Martianus, lib. 6. cap. *de interiori Africa*, pag. 217.

12. *Oecalicas.*] Ἀχαλικκεῖς vocat Ptolemæus, lib. 4. cap. 6. inter Æthiopas orientales, ubi nunc regna *Zanfara* & *Gangara*, Nigritarum regione; ibi Talerei olim & Oecalicæ fuerunt; illi in ulteriore Nigris ripa poſiti, iſti in interiore.

13. *Horum oppidum.*] Oecalicarum, inquit, oppidum nonnulli ſtatim poſt Africæ ſolitudines, de quibus proxime dictum eſt, collocant.

14. *Mavin.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Magium.*

15. *Atlantas juxta eos.*] Subintellige, quidam poſuerunt. Neque enim fidem hic ipſe ſuam obligat, ſed ad eos rejicit auctores qui prodiderunt: Apud Pomponium Melam eadem hæc ad verbum legas, lib. 1. cap. 8. pag. 10. & 11. Tranſcripſerunt eadem a Plinio, Solinus, cap. 31. pag. 58. & Martianus, loc. cit.

16. *Atlantes.*] Ultimos ad occaſum Atlantes vocat Mela, loco cit.

17. *Nominum ullorum*] Solini paraphraſis: *Nulli proprium vocabulum, nulli ſpeciale nomen.*

18. *Solem.*] Solinus: *Diris Solis ortus excipiunt, diris occaſus proſequuntur: uſtique undique torrentis plagæ ſidere, oderunt Deum lucis.*

19. *Contuentur.*] Ita libri omnes, etiam MSS. quibus invitis Salmaſius, pag. 411. in Solin. legit, *comitantur.*

20. *Neque inſomnia.*] Refert id quoque de Atlantibus Rhianus apud Stephan. verbo, Ἄτλαντες, præter auctores proxime laudatos. Martianus, loc. cit. *Hi numquam ſomniare videntur.* Hoc eſt, nulla ſigna edunt, riſus, pavoris, ceterorumque affectuum, qualia reliqui mortales, quos ſignis ejuſmodi ſomniare intelligimus. Vide quæ de Cleone refert Plut. lib. de defect. orac.

21. *Specus excavant.*] Et inde nomen, a ſubeundis cavernis. Eſt enim τρώγλη caverna, ſpecus: δύνω, ſubeo.

22. *Stridorque.*] Solini paraphraſis: *Ignarique ſermonis, ſtrident potius, quam loquuntur.*

23. *Garamantes.*] Mela, Solinus, Martianus, locis cit. eadem plane de Garamantibus, Augylis, Gamphaſantibuſque commemorant.

24. *Augylæ inferos.*] Hoc eſt, Deos inferos. Mela: *Augylæ manes tantum Deos putant.*

25. *Blemmyis traduntur.*] *Traduntur*, inquit: neque enim fidem obſtringit ſuam. Auguſt. lib. 16. de Civit. Dei, cap. 8. id eſſe verum putat poſſe: neque mirum videri oportere, ſi quemadmodum in ſingulis quibuſque hominum gentibus quædam monſtra ſunt hominum, ita in univerſo genere humano quædam monſtra ſint gentium. Aiunt hodieque genus id hominum conſpici in occidentali India, rerum Indicarum ſcriptores. Breviſſimo ii collo fortaſſis, unde thoraci caput jungi creditum. Singulare quiddam ſane in eorum hominum ſpecie fuiſſe certum eſt ex Vopiſco, in Probo, pag. 239. *Blemmyas*, inquit, *etiam ſubegit, quorum captivos Romam tranſmiſit: qui mirabilem ſui viſum ſtupente populo Romano præbuerunt.* Fabulam alii volunt eſſe: dictoſque ſine capite, qui ſine cerebro ac ſenſu forent.

26. *Satyris.*] Mela, loc. cit. *Intra, ſi credere libet, vix jam homines, magiſque ſemiferi: Ægipanes, & Blemmyes, & Satyri, &c.*

27. *Qualis vulgo pingitur.*] Vultu caprino, hircinis cruribus. Herod. Γράφουσι καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τὤγαλμα αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα. Lib. 2. Euterpe, n. 46. pag. 108. Unde Ovidio, lib. 14. Metam. v. 515. *Semicaper Pan.*

28. *Himantopodes.*] De his auctores jam laudati. Ἱμαντόπους Græcis loripes dicitur, qui pedem in modum lori tortum habet. Ἱμὰς *lorum eſt.*

29. *Pharuſii.*] Solinus & Martianus, locis cit. Vide Notas & Emend. num. XXV.

30. *Adhæret Aſia.*] Aſiæque prima pars Ægyptus, ut ait

[1] XXVI. XXXIX. M. paſſuum tradidit. Ab ore autem Ponti ad os Mæotis Eratoſthenes [2] XVI. XLV. M. paſſuum. Univerſam vero cum Ægypto ad Tanaïn, Artemidorus & Iſidorus [3] LXIII. LXXV. M. paſſuum. Maria ejus complura ab accolis traxere nomina: quare ſimul indicabuntur. [4] Proxima Africæ incolitur Ægyptus, introrſus ad meridiem recedens, donec a tergo prætendantur Æthiopes. Inferiorem ejus partem Nilus, dextra lævaque diviſus, amplexu ſuo determinat, Canopico oſtio ab Africa, ab Aſia Peluſiaco, [5] CLXX. M. paſſuum intervallo. [6] Quam ob cauſam inter inſulas quidam Ægyptum retulere: ita ſe findente Nilo, ut triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi Græcæ litteræ vocabulo, [7] Delta appellavere Ægyptum. [8] Menſura ab unitate alvei, unde ſe primum findit in latera, [9] ad Canopicum oſtium, CXLVI. M. ad Peluſiacum CCLVI. M. eſt. [10] Summa pars contermina Æthiopiæ, Thebaïs vocatur. Dividitur in præfecturas oppidorum, quas [11] Nomos vocant: [12] Ombiten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, [13] Phaturiten, [14] Coptiten, [15] Tentyriten, Dioſpoliten, [16] Antæopoliten, Aphroditopoliten, Lycopoliten. [17] Quæ juxta Peluſium eſt regio, nomos habet, Pharbæthiten, Bubaſtiten, Sethroïten, Taniten. [18] Reliqua autem [19] Arabicum, Hammoniacum tendentem ad Hammonis Jovis oraculum, [20] Oxyrynchiten, Leontopoliten, [21] Atharrhabiten, [22] Cynopoliten, [23] Hermopoliten, [24] Xoïten, [25] Mendeſium, Sebennyten, [26] Cabaſiten,

NOTÆ.

Mela lib. 1. cap. 9.

1. XXVI. XXXIX.] Vicies ſexies centena, & triginta novem millia paſſuum. Ita MSS. omnes. Numerus poſterior apud Martianum corruptus, lib. 6. cap. *de Ægypto, quæ eſt Aſiæ caput*, pag. 218.

2. *XVI. XLV.*] Martianus: *Ab ore autem Ponti ad os Mæotis ſedecies centena ſeptuaginta quinque millia paſſuum.* Legit igitur LXXV. non XXXXV. Sed inſigni, ut videtur, errore, numerum intervalli ſequentis huc tranſtulit.

3. *LXIII. LXXV.*] Ter & ſexagies centena, ſeptuaginta quinque millia. Vide Notas & Emendationes, num. XXVI.

4. *Proxima Africæ.*] Mela, lib. 1. cap. 9. *Aſiæ prima pars Ægyptus, ab hoc litore penitus immiſſa, donec Æthiopiam dorſo contingat, ad meridiem refugit.* Martianus, loc. cit. eadem hauſit a Plinio: & Miſſi Theodoſii, totidem verbis.

5. *CLXX.*] Diodorus, lib. 1. Bibl. pag. 30. ſtadia aſſignat mille ac trecenta: quæ ſunt paſſuum millia fere CLXIII. Miſſi Theodoſii, male CCLXX.

6. *Quam ob cauſam.*] Hæc totidem verbis Miſſi Theodoſii.

7. *Delta appellavere.*] Ægypti nomine Thebaïdem, quæ Nili ripam utramque accolit, veterum nemo comprehendit: ſed ſolum Delta. Herod. lib. 2. Euterpe, n. 15. pag. 95.

8. *Menſura.*] Martianus, loc. cit. Menſura *a principio fiſſuræ ipſius fluvialis*, &c.

9. *Ad Canopicum oſtium* CXLVI.] Similem & ad Canopicum & ad Peluſiacum oſtium menſuram ſtatuunt Miſſi Theodoſii, nempe CLXVI. ſed mendoſe.

10. *Summa pars.*] Martianus loc. cit. Summam porro Ægypti partem vocat, ab Æthiopiæ finibus, ad Libyæ montes, qui Thebaïdem finiunt, ut dicetur ſect. XI. longe ſupra Deltam Ægyptium.

11. *Nomos.*] Νομοὺς. Id oppidis præcipuis nomen fuit, cum circumjacente & contributo agro. Cyrill. Alex. in Comm. ad Iſai. cap. 19. Νομὸς δὲ λέγεται παρὰ τοῖς τὴν Αἰγυπτίων οἰκοῦσι χώραν, ἑκάστη πόλις, καὶ αἱ περιοικίδες αὐτῆς, καὶ αἱ ὑπ' αὐτῇ κῶμαι. Herod. in Thalia νομοὺς quoque ſatrapias Perſarum appellat. Has præfecturas Ægyptii nunc *Caſſifs* vocant.

12. *Ombiten.*] In Itiner. Anton. *Contra Ombos*, quod oppidum ibi Arabiæ latere a Syene M. P. XXIII. ſtatuitur, ubi & a Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. Ὄμβροι corrupte pro Ὄμβοι ſcribitur. In Notitia Imp. Rom. ſect. 20. ſub diſpoſitione Ducis Thebaïdos, *Ambo* pro *Ombo* legitur, ut ante nos alii adnotarunt. Reliquarum Thebaïdis præfecturarum in primis hæ cognitæ. Ἀπολλωπολίτης νομὸς, ab Apollinis civitate magna in latere Africæ, quam Ptolemæus in nomo Hermonthite collocat. Ἑρμωνθίτης, cujus Ἕρμωνθις πόλις Αἰγύπτου Stephano: Ptolemæo, Ἕρμονθις Africæ latere. Θινίτης, cujus metropolis Πτολεμαῒς Ἑρμίου, Ptolemæo: Stephano, Θὶς, πόλις Αἰγυπτία, πλησίον Ἀβύδου· ὁ πολίτης Θινίτης.

13. *Phaturiten.*] Terra Phathures vel Phatures dicta, in ſacris paginis, Jerem 44. verſ. 1. & 15. Ezech. 29. &c. Euſeb. de locis Hebraïc. Φαθωρὴ, χώρα Αἰγύπτου, &c. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

14. *Coptiten.*] Κοπτίτης, cujus metropolis Coptos, de qua ſect. XI. *Kebth* & *Kibth* & *Al-Kibth* Ægyptum Arabes appellant: Ægyptium hominem, *Kebthi*, *Kibthi*, & *Kobthi*, unde Coptorum eſſe & linguæ Copticæ appellatio creditur; detrita, ut apparet, ex vetere appellatione, *Ægyptus*, priore ſyllaba. At Coptorum nomine ſoli intelliguntur indigenæ, qui & Chriſtiani. Natos enim in Ægypto Arabas Mahometanos vel Judæos, *Miſri* ac *Miſraim* vocant.

15. *Tentyriten.*] De Tentyra, & Dioſpoli, non illa centum portarum urbe, ſed altera, quæ Jovis dicta eſt, ſect. XI.

16. *Antæopoliten, &c.*] In Conc. Epheſ. I. act. 1. pag. 500. *Macarius Antei epiſcopus.* His præfecturis ſua quæque civitates nomina dedere: Ἀνταίου Antæi, Ἀφροδίτης *Veneris*, Λύκων *Luporum*. In Thebaide Agatharchides apud Photium, cod. 250. pag. 1340. collocat primo Λύκων πόλιν. Dein Ἀφροδίτης ἄλλην, Πανῶν, Διὸς πόλιν, ἣν καὶ καλοῦσι μικρὰν, Τεντυρίτην νομὸν, Ἀπόλλωνος πόλιν, ἧς ἐπάνω μετὰ Κόπτος, ἔπειτα Ἐλεφαντίνη, εἶτα Αἰθιόπων χώρα. Plinius contrario ordine ab Æthiopum finibus exorſus, Nomos Thebaidis eſt proſecutus.

17. *Quæ juxta Peluſium.*] Tum inter Nili oſtia duo, quæ magis verſus orientem vergunt: tum extra ea, Arabiæ latere. Φαρβαιθίτης a Φάρβαιθος metropoli: Βουβαστίτης a Βούβαστις; Τανίτης a Τάνις, nomen habent apud Ptolem. lib. 4. cap. 5. Σεθρωΐτου νομοῦ metropolis eſt Heraclea minor, Ἡρακλέους μικρὰ πόλις.

18. *Reliqua.*] Subintellige, reliqua pars Ægypti, tam quæ Delta continetur, quam quæ extra Thebaïdem eſt.

19. *Arabicum.*] Qui maxime tendit in Arabiam: ut Ἀμμωνιακὸς ad Hammonem. Ptolem. lib. 4. cap. 5. Ibi Arabes Autei, ut dicetur libro ſeq. ſect. 33.

20. *Oxyrynchiten.*] Ὀξύρυγχος oppidum, latere Nili occidentali. In nummo vetere Antonini Pii ΟΞΥΡΥΓΧΙΤΩΝ, ΙΗ. Nummus *Oxyrynchitarum, anno* XVIII. Leontopolites, cujus metropolis Λεόντων πόλις, inter Nili oſtia, & jam in ipſo Delta. Leones ibi ſtudioſe ali, auctor eſt Ælianus, lib. 12. hiſt anim. cap. 7. In Nummo Juliæ Domnæ, ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Priſci nominis veſtigia retinet hodieque oppidulum, *Leonton*.

21. *Atharrhabiten.*] Vel *Athribiten*, inter Nili oſtia. Vide Notas & Emendationes num. XXVIII.

22. *Cynopoliten.*] Ab urbe quæ in ipſo Delta eſt, cui Κυνῶν, ſeu *canum* nomen: quod ibi Anubis colebatur, cui caninum caput: unde a Marone appellatur *Latrator Anubis*, lib. 8. Æneïd. In Notitia Hieroclis, pag. 55. Provinciæ Ægypti ſecundæ urbs eſt & Κύνω, cujus provinciæ eſt & Σεβέννυθος, & Ξόϊς, & Βούσιρις.

23. *Hermopoliten.*] Νομὸς Ἑρμοπολίτης, ab Ἑρμοῦπόλει μεγάλη; eſt enim & altera ejuſdem nominis, ſed parva, in Alexandrinorum nomo. Hæc ab latere eſt occidentali Nili. Hodie *Beniſuaif* vocari aïunt. Nummus anno Hadriani undecimo cuſus, ΕΡΜΟ. L. ΙΑ. hoc eſt. Ἑρμοπολιτῶν. Λυκάβαντος ιά. *anno undecimo*.

24. *Xoïten.*] In ipſo quoque Delta Ξόϊς μητρόπολις, Ptolemæo, loc. cit. Stephano, & Straboni.

25. *Mendeſium.*] Dedit ei præfecturæ nomen Μένδης πόλις Αἰγύπτου, περὶ τὴν Λύκων πόλιν, Straboni, lib. 17. pag. 802. & Stephano, pag. 457. De Sebennyto oppido, unde nomo appellatio obtigit, dicemus ſect. XI.

26. *Cabaſiten.*] Καβασίτης Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. in ipſo Delta, καὶ μητρόπολις Κάβασα. Vide Notas & Emend. num. XXIX Nummus Hadriano Principe cuſus, ΚΑΒΑΣ, L. ΙΑ. Καβασιτῶν. Λυκάβαντος ιά. *anno undecimo*.

[1] Latopoliten, [2] Heliopoliten, [3] Proſopiten, [4] Panopoliten, [5] Buſiriten, [6] Onuphiten; [7] Saïten, [8] Ptenethu, [9] Phthemphu, [10] Naucratiten, [11] Meteliten, [12] Gynæcopoliten, [13] Menelaïten, Alexandriæ regione. [14] Item Libyæ Mareotis: [15] Heracleopolites eſt in inſula Nili, longa paſſuum quinquaginta M. in qua & oppidum Herculis appellatum. [16] Arſinoïtæ duo ſunt: hi & Memphites, uſque ad ſummum Delta perveniunt. Cui ſunt contermini ex Africa [17] duo Oaſitæ. Quidam ex his aliqua nomina permutant, & ſubſtituunt [18] alios nomos, ut [19] Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arſinoïten autem ac Memphiten lacus fuit, circuitu CCL. M. paſſuum: aut̄, ut Mucianus tradit, [20] CCCCL. M. & altitudinis [21] quinquaginta paſſuum, manu factus: a rege, qui fecerat, [22] Mœridis appellatus. Inde LXXII. M. paſſuum, abeſt [23] Memphis, [24] quondam arx Ægypti regum: unde ad Hammonis oraculum XII. dierum iter eſt. Ad ſciſſuram autem Nili, quod appellavimus Delta, [25] XV. M. paſſuum.

X. [26] Nilus incertis ortus fontibus, it per deſerta & ardentia: & immenſo longitudinis ſpatio ambulans, famaque tantum inermi quæſitu cognitus, ſine bellis, quæ cete-

NOTÆ.

1. *Latopoliten.*] Aut, ſi mavis, Letopoliten. Eſt enim Λητοπολίτης νομὸς Ptolemæo, loc. cit. & Λητοῦς πόλις, hoc eſt, Latonæ civitas, latere Nili occidentali, Ptolemæo & Stephano. Alii ſunt Latopolitæ dicti ab urbe Latorum, πόλις Λάτων, quam Ptolemæus in Hermonthite nomo collocat: quod ibi Λάτον Nili piſcem colerent, ſic appellatam, ut docet Strabo, lib 17. pag. 812.

2. *Heliopoliten.*] Ἡλιοπολίτης νομὸς, ipſaque adeo Heliopolis, quo Phœnix nidum ſuum deferre credebatur, a quibuſdam Ægypto, Arabiæ a nonnullis attributa eſt. Hinc Stephani error, duas eſſe Heliopoles exiſtimantis: quoniam in Arabiæ Ægyptique confinio fuit, ut docet Plinius ſect. XI. Hodie *Belbeſa*, in Caſſifatu ſeu Præfectura *de Manſoura.*

3. *Proſopiten.*] Orientali Nili latere, juxta ipſum Delta, Προσωπίτης νομὸς Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. Stephano Προσωπὶς, πόλις Αἰγύπτου· τὸ ἐθνικὸν Προσωπίτης. In inſula cognomine ponitur ab Herod. lib. 2. Euterpe, num. 165. pag. 154.

4. *Panopoliten.*] Hinc Nonnus vates oriundus, paraphraſi in Joannem, & Dionyſiacis notus. Urbs ipſa Ptolemæo, loc. cit. Πανόπολις. Antonino, *Panu*, a Thebis CXXXVIII. a Copto CXIV. in Thebaïde, latere Nili orientali. Venerem coluiſſe Aphroditenſes, de quibus Plinius inferius, ſect. XI. nomen ipſum declarat: Sed & Panopolitis eorum vicinis eamdem fuiſſe ſuperſtitionem docet ex ære nummus inſcriptus, ΘΕΟΥ ΠΑΝΟC: picta feminei vultus effigie, pectore tenus, cum loto in vertice: in altera parte gammarus eſt, tripodi impoſitus, & L. E. *Annus quintus*, ſcilicet Hadriani Auguſti: nam cujus alterius poteſt eſſe? Ergo cum vultus femineus ſit, hic Sabina Hadriani pingitur & appellatur: & ſententia ſub iſtis litteris latet iſta, ΘΕὰ Οὐρανία ΠΑΝΟπολιτῶν Σαβεῖνα: *Dea Cæleſtis Panopolitarum Sabina.* Ea eſt quæ *Venus Cæleſtis* apud Herodotum appellatur, Οὐρανίη Ἀφροδίτη. Cæleſte ſidus Veneris eſt, de quo Plinius multa dicit, lib. 2. ſect. VI. Itaque Sabinam Hadriani Venerem cæleſtem alteram beneficentia ſua ſibi eſſe Panopolitæ prædicant. Ante Sabinam Hadriani Juliam Auguſti filiam in nummo Græco appellatam novimus ΙΟΥΛΙΑΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗΝ, *Juliam Venerem;* ſed eo nomine poſito pro comitate & affabilitate.

5. *Buſiriten.*] In medio Ægyptii Delta poſita civitas, teſte Herod. loc. cit. num. 29. pag. 100. Βούσειρις πόλις ἐν τῷ Βουσειρίτῃ νομῷ, Straboni, lib. 17. pag. 802. Hic aræ Buſiridis poëtarum fabulis decantatæ. In nummo Hadriani, ΒΟΥCΙ. L. ΙΑ.

6. *Onuphiten.*] Ὄνουφις πόλις & Ὀνουφίτης νομὸς Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. inter Phthemphuti, & Athribiten: Herodoto quoque, lib. 2. Euterpe, num. 166. pag. 154.

7. *Saïten.*] Prope Sebennyticam præfecturam Σάϊς a Strabone lib. 17. pag. 802. inter Cabaſiticam & Proſopiticam a Ptolemæo, loc. cit. collocatur in ipſo Delta. Ibi Pſammitichi regis tumulus fuit: Amaſis cunæ. In vet. nummo, CΑΙΤΩΝ.

8. *Ptenethu.*] In Conc. Calched. *Heraclius Ptenethenſis.* Is ipſe nomus eſt, quem Ptolemæus Φθενότην vocat, cujus metropolis Βοῦτος, de qua ſect. XI. dicetur: quamquam diverſos Ortelius facit.

9. *Phthemphu.*] Φθεμβουθὶ, ſive Φθεμφουθὶ νομὸς Ptolemæo, loc. cit. intra ipſum Delta. Metropolis Ταοῦα. Stephano, Ταύα. Antonino *Tafa.*

10. *Naucratiten.*] Naucratis, Athenæi Dipnoſophiſtæ patria intra Delta fuit. Naucratico Nili oſtio inde nomen, uti dicemus ſect. XI. Saïticæ præfecturæ quidam adſcribunt. Apud D. Sherard, nuper Conſulem Anglum Smyrnæ, nummus Trajani Imp. eſt, inſcriptus, ΝΑΥΚΡΑΤΙC.

11. *Meteliten.*] Μετηλίτης νομὸς, & Μέτηλις μητρόπολις Ptolemæo, loc. cit. in ipſo Delta. Vide Notas & Emend. num. XXX.

12. *Gynæcopoliten.*] Γυναικόπολις, urbs mulierum, & Γυναικοπολίτης νομὸς, Straboni, lib. 17. pag. 803. & Stephano. Latere Africæ extra Delta præfectura hæc fuit.

13. *Menelaïten.*] Eodem Africæ latere, in regione Alexandrinorum, prope Nitriam urbs eſt Μενέλαος, inquit Strabo, loc. cit. & poſt eum Stephanus. In nummo vet. ΜΕΝΕΛΑΙΤΩΝ.

14. *Item Libyæ.*] Libyæ, inquit, regioni præfectura adjacet Mareotis dicta. Μαρεώτης νομὸς Ptolemæo, lib. 4. cap. 5.

15. *Heracleopolites.*] Oppidi ac præfecturæ Strabo meminit, lib. 17. pag. 809. Hanc ille ceteris omnibus nomis anteponit. In inſula eſt, quam Nilus ante efficit, quam ad Memphim & Delta perveniat. Oppidum Ptolemæo dicitur, Ἡρακλέους πόλις μεγάλη.

16. *Arſinoïtæ duo.*] Major & minor, ut Oaſitæ, de quibus mox dicetur. Arſinoën ab occaſu inſulæ Nili, de qua proxime dictum eſt, collocat Ptolemæus. Arſinoën hoc loco cave credas eſſe eam quæ Arabico ſinu adjacet, de qua dicturi ſumus, lib. 6. ſect. 37. Hæc qua de nunc agitur, Memphi multo propior fuit, & Africæ latere.

17. *Duo Oaſitæ.*] Οἱ δύο Ὀασῖται, Ptolemæo, loc. cit. Ὄασις μικρὰ, & Ὄασις μεγάλη. In Notitia Imperii, ſect. 20. Oaſis major & minor. Tres Oaſes diſtinguit Olympiodorus apud Phot. in Bibl. cod. 8. p. 192. Straboni, lib. 2. p. 130. Αὐάσεις nominatur, quæ vox, inquit, Ægyptiis incultam, ſiticuloſam, deſertamque regionem ſonat. Oaſis major haud multum ab Alexandria diſſita. Minor, juxta Mœridis lacum. Utrique nunc nomen eſt *Agazar.*

18. *Alios nomos.*] In R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *alias nomos.* Sic muliebri genere Νιτριώτην νομὸν Strabo extulit, lib. 17. pag. 807.

19. *Heroopoliten, &c.*] Heroopoliten quidem Arabiæ latere, ab Heroum urbe Ἡρώων πόλει, quæ nunc *Suez* vel *Herou* potius eſſe exiſtimatur: Crocodilopoliten, Africæ latere, in ipſa Mœride palude, Κροκοδείλων πόλις, inquit Stephanus, ἐν τῇ Μοίριδι τῇ λίμνῃ ἐν Αἰγύπτῳ.

20. *CCCCL.*] Mela lib. 1. cap. 9. *quingenta ipſa millia.* Muciano tamen ſubſcribit planiſſime Herodotus, lib. 2. Euterpe, num. 149. pag. 148. cum lacus ambitum ait eſſe ſtadiorum ter mille, & LX.

21. *Quinquaginta paſſuum.*] Sic Herodotus loc. cit. πεντηκοντόργυιον vocat. Orgyam pro paſſu accipi oportere, ex ſequentibus Herodoti verbis liquet. Vide quæ dicturi ſumus in Notis & Emend. ad librum 8. num. XXXVII. Diodorus item, lib. 1. Bibl. pag. 48. τὸ δὲ βάθος...... ὀργυιῶν πεντήκοντα.

22. *Mœridis.*] Μοίριδος, ſive Μύριδος: utroque enim modo id nomen apud Herod. ſcribitur, lib. 2 Euterpe num. 13. & 68. Sic Myſiam & Mœſiam dicimus. Vide quæ dicturi ſumus, lib. 36. ſect. 16.

23. *Memphis.*] Cujus nunc ipſæ periere ruinæ: loco tamen ſupereſſe nomen *Menchis* Poſtellus ait. Nunc ex adverſo, in altera Nili ripa, hoc eſt, orientali, excitata Caïrus eſt, vulgo *Alcairo, le Caire*, ex Bablionis ruinis: quam falſo Babylonem Βαβυλῶνα quidam vocarunt. *Bablion*, hoc eſt, parva Babel, vocabulo diminuentis formæ, verum ei priſcumque nomen fuit. Hanc deſignabat Ludovicus XII. Francorum Neapoleoſque Rex, in nummo alias a nobis explanato, inſcripto ſcilicet, PERDAM BABILLONIS NOMEN.

24. *Quondam arx.*] Uſque ad conditam Alexandriam. Diodorus lib. 1. Bibl. pag. 47.

25. *XV. M. paſſ.*] Strabo, lib. 17. pag. 807. diſtare Memphim a Delta ſcribit, tribus ſchœnis. Schœnus porro Eratoſthenis ratione, ut Plinius ait lib. 12. ſect. 31. patet ſtadia XL. hoc eſt, paſſuum quinque millia. Strabonis igitur menſura omnino cum Pliniana congruit.

26. *Nilus incertus.*] At ii fontes noſtra demum ætate ſe-

ras omnes terras invenere. Originem (ut Juba rex potuit exquirere) [1] in monte inferioris Mauritaniæ, non procul oceano habet, lacu protinus ſtagnante, quem vocant Nilidem. [2] Ibi piſces reperiuntur alabetæ, coracini, ſiluri. [3] Crocodilus quoque inde ob argumentum hoc [4] Cæſareæ [5] in Iſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie. Præterea obſervatum eſt, prout in Mauritania nives imbreſve [6] ſatiaverint, ita Nilum increſcere. Ex hoc lacu profuſus indignatur fluere per arenoſa & ſqualentia, conditque ſe aliquot dierum itinere. Mox alio lacu majore, in Cæſarienſis Mauritaniæ gente Maſſæſylûm erumpit, & hominum cœtus veluti circumſpicit, [7] iiſdem animalium argumentis: iterum arenis receptus conditur rurſus XX. dierum deſertis ad proximos Æthiopas: atque ubi iterum ſenſerit hominem, proſilit, fonte (ut veriſimile eſt) illo, quem Nigrin vocavere. Inde Africam ab Æthiopia diſpeſcens, etiamſi non protinus populis, feris tamen & belluis frequens, ſilvarumque opifex, medios Æthiopas ſecat, cognominatus [8] Aſtapus; quod illarum gentium lingua ſignificat aquam e tenebris profluentem. Inſulas ita innumeras ſpargit, quaſdamque tam vaſtæ magnitudinis, ut quamquam rapida celeritate, tamen dierum quinque curſu non breviore tranſvolet: circa clariſſimam earum [9] Meroën, [10] Aſtabores lævo alveo dictus, hoc eſt, ramus aquæ venientis e tenebris: dextro vero Aſtuſapes, [11] quod latentis ſignificationem adjicit: nec ante Nilus, quam ſe totum aquis concordibus rurſus junxit: Sic quoque etiamnum [12] Siris, ut ante, nominatus per aliquot millia, & in totum [13] Homero Ægyptus, [14] aliiſque Triton: ſubinde inſulis impactus, totidem incitatus irritamentis: poſtremo incluſus montibus, nec aliunde torrentior, vectus aquis properantibus ad locum Æthiopum, [15] qui Catadupi vocantur, noviſſimo catarracte inter occurſantes ſcopulos non fluere immenſo fragore creditur, ſed ruere. Poſtea lenis & confractis aquis, domitaque violentia, aliquid & ſpatio feſſus, [16] multis quamvis faucibus in Ægyptium mare ſe evomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam ſpatiatus Ægyptum, [17] fecundus innatat terræ.

[18] Cauſas hujus incrementi varias prodidere: ſed maxime probabiles, [19] Eteſiarum

NOTÆ.

liciter deprehenſi ſunt. Nam teſtis αὐτόπτης P. Hieronym. Lobo, e Societate noſtra, referente P. Balthaſ. Tellez, in hiſt. Æthiop. ait oriri in regno Goyam, Æthiopicæ ſive Abyſſinorum ditionis, mundi parte, ſeu latitudinis, ut vocant, gradú duodecimo cis Æquatorem: quod Geographicarum Tabularum concinnatores hactenus latuit, qui Nili fontes, tantum ultra Æquatorem promovent, quantum hi citra revocant.

1. *In monte.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

2. *Ibi piſces.*] De quibus ſuis locis dicturi ſumus, lib. 9. & 32. De alabete privatim, & coracino, Nili piſcibus, Strabo, lib. 17. pag. 823.

3. *Crocodilus quoque inde.*] Crocodilus quoque idcirco, inquit, ad indicium hujus rei præbendum, repertus in eo lacu, a Juba tege dicatus eſt in Iſidis templo, & conſecratus, Cæſareæ. Vide Notas & Emendationes num. XXXII.

4. *Cæſareæ.*] Quæ nunc *Tenez*, ut diximus.

5. *In Iſeo.*] Ἴσειον Iſidis fanum vocari ait Plutarchus, lib. de Iſide, pag. 352. Fuit & Iſeum Romæ, & Serapeum, Urbis regione nona, apud P. Victorem, in deſcriptione Romæ.

6. *Satiaverint.*] Hoc eſt, abundaverint. Ita libri omnes. Refert hæc quoque Solinus, cap. 32. pag. 59.

7. *Iiſdem animalium.*] Eodem, inquit, argumento indicioque intelligimus, ipſum eſſe Nilum, qui has terras alluat, qui ſubinde ſe condat, emergatque, quod eadem animalia, quæ ſuperius cenſuimus, hic quoque reperiantur. Solinus, loc. cit.

8. *Aſtapus, &c.*] Tranſcribit hæc quoque Solinus, loc. cit. Eamdem ob cauſam huic amni, ex Atlante monte prorumpenti, nomen primum fuiſſe Dyrin, mox Melan, hoc eſt, Nigrum, Vitruvius ſcripſit: ratus nimirum Nigrin amnem, a quo Nigritæ, Nilum ipſum eſſe.

9. *Meroën.*] Quam inſulam eſſe veteres credidere, peninſulam eſſe evincunt accuratiſſimæ recentiorum Tabulæ Geographicæ, quarum exemplar excudi diligenter in Itinerario ſuo, V. Cl. Thevenotus curavit. Hujus peninſulæ latus orientale alluit Nilus amnis ipſe, quem Aſtuſapem, ſeu Nili ramum dexterum veteres appellarunt: occidentale alter amnis, *Rio Maleg*, qui circa mundi partem, ſeu latitudinis gradum XV. cis Æquatorem, Nilo committitur, & cum eo peninſulam facit longiſſimam a gradu fere decimo. Hunc Aſtaborem eſſe, ſeu lævum Nili alveum, Plinius credidit, & Mela, lib. 1. cap. 9.

10. *Aſtabores.*] Permutat hæc Nili ramorum nomina Eratoſthenes apud Euſtath. in Dionyſ. pag. 93. Ptolemæo vero, lib. 4. cap. 8. Aſtabores eſt, quem Nilum eſſe diximus, Plinii Aſtuſapes: Aſtapus a Nilo & Aſtabore diverſus & ipſe in Nilum influens, circa orbis ſeu latitudinis gradum 20. quem *Rio Tacaze* appellant recentiores Tabulæ. Vide præterea Diſſertationem D. Deliſle, in Hiſtoria Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1708. pag. 365. de ſitu inſulæ Meroës. Ceterum pro *Aſtuſapes*, libentius *Aſtaſupes*, litteris permutatis agnoverim: quoniam in ſimilibus vocibus, *Aſtabores*, & *Aſtapus*: vox *Aſta* iis gentibus aquam ſonare videatur.

11. *Quod latentis.*] In Reg. 1. 2. &c. *lateris*: quaſi vox ea ſignificet latus aquæ venientis e tenebris. Id vero vix placet.

12. *Siris.*] Feſtus Avienus, in Deſcript. orbis, verſ. 336.

Hic qua ſecretis incidit flexibus agros
Æthiopum in lingua Syris ruit: utque Syene
Cærulus accedens diti loca flumine adulat,
Nomine ſe clarum Nilum trahit, &c.

Dionyſii Periegetæ carmen illud expreſſit, verſ. 223.

Σῖρις ὑπ' Αἰθιόπων κικλήσκεται· οἱ δὲ Συήνης
Ἐνναέται στρεφθέντι μετ' οὔνομα Νεῖλον ἔθεντο.

Ubi Euſtathius ait eſſe barbaram vocem Sirin, cujus proinde οὐ χρὴ ζητεῖν ἑλληνικὴν ἐτυμολογίαν. Vide etiam Stephanum, verbo Συήνη.

13. *Homero Ægyptus.*] Odyſſeæ lib. 4. verſ. 477. Heſychio pariter: Αἰγύπτιος, ὁ Νεῖλος ὁ ποταμὸς, ἀφ' οὗ καὶ ἡ χώρα ὑπὸ τῶν νεωτέρων Αἴγυπτος ἐκλήθη. *Ægyptus, Nilus fluvius, a quo regio a recentioribus Ægyptus eſt appellata.*

14. *Aliiſque Triton.*] Lycophroni in Caſſandra, pag. 25. Τρίτωνος ἐκβολαῖσιν. Ubi Tzetzes: Τρίτων ὁ Νεῖλος, ὅτι τρὶς μετωνομάσθη, &c. propterea quia ter nomen mutaverit: primum enim Oceanus: deinde Aëtus, ſive Aquila, mox Ægyptus appellatus eſt. Nili nomenclationem recentiſſimam putat.

15. *Qui Catadupi.*] Sic populi catarractarum accolæ vocitantur. Ammianus, lib. 22. pag. 228. *Ægyptia gens*, inquit, *qua orientem proſpicit, Elephantinen, & Meroën urbes Æthiopum, & Catadupos, rubrumque pelagus, &c.* Ipſi etiam Nili catarractæ, Κατάδουπα vocantur, quod ibi aqua cum ſonitu cadat: a δουπέω, *cado*.

16. *Multis quamvis.*] Ita libri omnes. Senſus eſt: Quamvis, ut ait Mela, lib. 1. cap. 9. *ſeptem in ora ſe ſcindat, ſingulis tamen grandis evolvitur.* Et, ut Seneca, lib. 4. Natur. quæſt. cap. 2. *quodcumque elegeris ex his, mare eſt.*

17. *Fecundus.*] Atque idcirco Χρυσοῤῥόας ab Epiphanio, Cedrenoque vocatur, ob divitias quas importat agris.

18. *Cauſas.*] Quas Plinius nunc cauſas affert, has Mela habet, qui eleganter admodum breviterque complexus, lib. 1. cap. 9. *Sive quod per ea tempora*, inquit, *flantes Eteſiæ, aut actas a ſeptemtrione in meridiem nubes ſuper principia ejus imbre præcipitant: aut venienti obvii adverſo ſpiritu curſum deſcendentis impediunt: aut arenis, quas cum fluctibus litori applicant, oſtia obducunt: fitque major, vel quod nihil ex ſemet amittit, vel quod plus quam ſolet accipit, vel quod minus quam debet emittit.*

19. *Eteſiarum.*] Thaletis hæc ſententia fuit, Laërtio teſte in ejus vita, pag. 9. quam refellit Seneca, lib. 4. Quæſt. Na-

eo tempore ex adverſo flantium repercuſſum, [1] ultra in ora acto mari: [2] aut imbres Æthiopiæ æſtivos, iiſdem Eteſiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe. Timæus Mathematicus occultam protulit rationem: [3] Phialam appellari fontem ejus, mergique in cuniculos ipſum amnem, [4] vapore anhelantem fumidis cautibus ubi conditur. Verum Sole per eos dies cominus facto, extrahi ardoris vi, [5] & ſuſpenſum abundare, [6] ac ne devoretur, abſcondi. Id evenire a Canis ortu, per introitum Solis in Leonem, contra perpendiculum fontis ſidere ſtante, [7] cum in eo tractu abſumantur umbræ. [8] Pleriſque e diverſo opinatis largiorem fluere, ad ſeptemtrionem Sole diſcedente, quod in Cancro & Leone evenit: ideoque tunc minus ſiccari. Rurſus in Capricornum & auſtrinum polum reverſo ſorberi: & ob id parcius fluere. [9] Sed Timæo ſi quis extrahi poſſe credat, umbrarum defectus iis diebus & locis ſine fine adeſt.

[10] Incipit creſcere Luna nova, quæcumque poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modiceque Cancrum Sole tranſeunte, abundantiſſime autem Leonem. [11] Et reſidit in Virgine, iiſdem, quibus accrevit, modis. In totum autem revocatur intra ripas in Libra, ut tradit [12] Herodotus, centeſimo die. Cum creſcit, reges aut præfectos navigare eo, nefas judicatum eſt. [13] Auctûs per puteos menſuræ notis deprehenduntur. Juſtum incrementum eſt [14] cubitorum XVI. Minores aquæ non omnia rigant: ampliores detinent, tardius recedendo. Hæ ſerendi tempora abſumunt ſolo madente: illæ non dant ſitiente. Utrumque reputat provincia. [15] In duodecim cubitis famem ſentit, in tredecim etiamnum eſurit: quatuordecim cubita hilaritatem afferunt: quindecim ſecuritatem: ſedecim delicias. Maximum incrementum ad hoc ævi fuit cubitorum decem & octo [16] Claudio principe: [17] minimum quinque, Pharſalico bello, veluti necem Magni prodigio quodam flumine averſante. Cum ſtetere aquæ, apertis [18] molibus admittuntur. Ut quæque liberata eſt terra, ſeritur. Idem amnis unus omnium [19] nullas exſpirat auras.

[20] Ditionis Ægypti eſſe incipit a fine Æthiopiæ [21] Syene: ita vocatur peninſula mille

NOTÆ.

tur. cap. 2. pag. 886. & Herod. lib. 2. Euterpe, n. 19. pag. 97.

1. *Vltra in ora.*] Ita libri omnes MSS. Hoc eſt, ulterius in ipſa Nili oſtia rejecto mari, Eteſiarum ventorum impellentium vi. Seneca, loc. cit. *acto contra oſtia mari.* Legi tamen & *ultro* poteſt: quod & *procul* ſonat. Plautus in Caſin. *Vltro te, amator: apage te a me.* In Capt. *Vltro iſtum a me.*

2. *Aut imbres Æthiopiæ.*] Hæc Democriti Abderitæ opinio, & Agatharchidæ Cnidii, quam pluribus coarguit Diodorus Sic. lib. 1. Bibl. pag. 36.

3. *Phialam.*] Sic & fontem Jordanis Φιάλην appellari Joſephus eſt auctor, lib. 3. bell. Jud. cap. 18. pag. 860. idque ei nomen eſſe ex rotunditate, quod ſinuatus in orbem ambitus ejus viſatur.

4. *Vapore.*] Calore Solis, ut monuimus lib. 2. ſect. 40. Refert quoque Solinus, cap. 32. pag. 59.

5. *Et ſuſpenſum abundare.*] Exundare. Hanc eamdem ob cauſam oceanum intumeſcere veterum nonnulli credidere: exrractum nempe ſolaribus radiis, & erectum ſuſpenſumque vi cæleſtis ardoris terras inundare. Sic Lucanus cecinit, cauſam veſtigans marini æſtus, lib. 1. v. 415.

Flammiger an Titan, ut alentes hauriat undas,
Erigat oceanum, fluctuſque ad ſidera tollat.

6. *Ac ne devoretur.*] Nec Solis ardore abſumatur, iterum terris ſe condere.

7. *Cum in eo tractu.*] Cum in eo tractu terrarum, Sole fonti ad perpendiculum, εἰς κάθετον, imminente, hora diei ſexta, ſive meridiana, umbræ ibi nullæ ſint. Nili fontem igitur Timæus citra Æquatorem quintadecima fere mundi parte, ſive gradu latitudinis collocavit.

8. *Pleriſque e diverſo.*] Quibus adſtipulatur Herodotus, lib. 2. Euterpe, n. 24. pag. 98. Id vero quomodo accipiendum ſit, planiſſime Pomponius aperit, lib. 1. cap. 9. collatamque ſimul a Salmaſio in Solin. Exercit. p. 426. criminationem omnem in Plinium eluit: *Sive quod Sol hieme,* inquit, in Capricornum ſcilicet auſtrinumque polum regreſſus, *terris propior, & ob id fontem ejus* (Nili) *in æſtate tunc altius abit,* diſcedens a fonte longiſſime, quod fit in Cancro & Leone, *ſinitque integrum* fontem, *& ut pleniſſimus eſt, ſurgere*: quem illi fontem Capricorni Tropico ſubjectum eſſe ſuſpicabantur.

9. *Sed Timæo.*] Si quis Timæo credat aïenti extrahi ſublimem ſuſpenſumque amnem ardoris vi, adverſatur ei defectus umbrarum aſſiduus in eo tractu terrarum, iis diebus, quibus auſtrinum etiam polum luſtrat: intumeſcere enim anno toto Nilum oporteret.

10. *Incipit creſcere.*] Ab incrementi cauſa, quam aſſequi poſſe deſperat, ad tempus modumque transfert orationem. Hanc Solinus quoque exſcripſit, cap. 32. pag. 59. & Miſſi Theodoſii totidem verbis. Excogitavit V. Cl. De-la-Chambre, Med. Gallus, novam Niliaci incrementi cauſam, quam in lutum ejus amnis nitroſum conjicit, opere ſingulari & erudito.

11. *Et reſidit in Virgine.*] Non hoc ex Herodoto Plinius refert, ut putat Salmaſius in Solin. pag. 436. Nam is etiam, cum eſt in Virgine Sol, creſcere Nilum ad æquinoctium uſque autumni cenſet.

12. *Herodotus.*] Libro 2. Euterpe, n. 19. pag. 97. & n. 27. pag. 99. Plinio, de incrementi initio: de fine, Herodoto Lucanus ſubſcribit, lib. 10. v. 225.

Nilus neque ſuſcitat undas
Ante Canis radios, nec ripis alligat amnem,
Ante parem nocti Libra ſub judice Phœbum.

13. *Auctûs.*] Incrementi. Puteus eſt, inquit Strabo, lib. 17. pag. 817. in ripa Nili ex integro lapide ſtructus: in quo & maxima, & minima, & mediocria Nili incrementa notantur: nam putei aqua cum Nilo pariter creſcit ac decreſcit. Suntque in putei pariete notæ quædam inſculptæ incrementorum, &c. Νειλομέτριον e re ipſa hujuſmodi puteis factum nomen eſt.

14. *Cubitorum XVI.*] Id quoque Solinus, loc. cit. Idcirco nimirum à Veſpaſiano Auguſto in templo Pacis dicata Nilo imago eſt, cum ſedecim liberis, quibus incrementi Niliaci cubita ſedecim ſignificarentur, ut auctor eſt Plinius, lib. 36. ſect. XI. His adde ea quæ dicenda ſunt, lib. 18. ſect. 47.

15. *In duodecim.*] Solinus, loc. cit. Diſſentit Strabo, lib. 17. pag. 788.

16. *Claudio.*] Solinus, loc. cit.

17. *Minimum quinque.*] Ita Solinus & MSS. omnes, non Plinii modo, ſed & Miſſorum Theodoſii: *In duodecim cubitis famem ſentit: in* XIII. *eſurit:* XIV. *cubiti hilaritatem afferunt:* XV. *ſecuritatem:* XVI. *delicias. Maximum incrementum ab hoc ævo fuit cubitorum* XVII. *Claudio principe: minimum,* V. *Pharſalico bello,* &c. Perperam in editis hactenus, *minimumque.* His adde & quæ Seneca refert, lib. 4. Natur. quæſt. cap. 2. pag. 886. *Biennio continuo, regnante Cleopatra, non aſcendiſſe* Nilum, *decimo regni anno & undecimo conſtat. Significatum aïunt duobus rerum potientibus defectionem. Antonii enim Cleopatræque defecit imperium.*

18. *Molibus.*] Perfoſſis aggeribus, quibus inhibentur aquæ, admittuntur eæ in agros arte & induſtria, cum ultro ac ſponte non increſcit Nilus.

19. *Nullas exſpirat.*] Id quoque Solinus a Plinio, loc. cit. Plinius ab Herodoto, lib. 2. Euterpe, n. 19. pag. 97. Ab utroque Ammianus, lib. 22. pag. 228. & alii. Auras autem craſſiores intellige nebulas, nec tenues exclude halitus: qua laude Boryſthenes Nilo antecellit, ut dicemus lib. 31. ſect. 30.

20. *Ditionis.*] Solinus, cap. 32. pag. 60.

21. *Syene.*] Hodie *Aſna*, ad Nilum, ſub Cancri Tropico, ſub mundi parte, ſeu latitudinis gradu 23. 50. min. ut Ptolemæus habet, lib. 4. cap. 5. Huc Juvenalis ablegatus ſpecie honorificæ militiæ: nam tres cohortes Romanæ ibi præſidii cauſa excubabant, teſte Strabone, lib. 17. pag. 797.

paſſuum ambitu, [1] in qua Caſtra ſunt, latere Arabiæ: [2] & ex adverſo [3] inſula IV. [4] Philæ, DC. M. paſſuum a Nili fiſſura, unde appellari diximus Delta. Hoc ſpatium edidit Artemidorus, & in eo CCL. oppida fuiſſe. Juba CCCC. M. paſſuum. Ariſtocreon ab Elephantide [5] ad mare DCCL. M. paſſuum. [6] Elephantis inſula [7] intra noviſſimum catarracten IV. M paſſuum, [8] & ſupra Syenen XVI. M. habitatur, [9] navigationis Ægyptiæ finis, ab Alexandria [10] DLXXX. M. paſſ. In tantum erravere [11] ſupraſcripti. Ibi Æthiopicæ conveniunt naves. Namque eas [12] plicatiles humeris transferunt, quoties ad catarractas ventum eſt.

XI. [13] Ægyptus ſuper ceteram antiquitatis gloriam [14] XX. M. urbium ſibi [15] Amaſe regnante habitata præfert: nunc quoque multis, etiamſi ignobilibus, frequens. Celebratur tamen [16] Apollinis: mox [17] Leucotheæ: [18] Dioſpolis magna, eadem Thebe [19] portarum centum nobilis fama: [20] Coptos Indicarum Arabicarumque mercium Nilo proximum emporium. [21] Mox Veneris oppidum, [22] & iterum Jovis, ac Tentyris: [23] infra quod Abydus, Mennonis regia, [24] & Oſiris templo inclytum, VII. M. CCCCC. paſſuum [25] in Libyam remotum a flumine. [26] Dein Ptolemaïs, [27] & Panopolis, ac Veneris iterum. Et [28] in Libyco Lycon, ubi montes finiunt Thebaïdem. [29] Ab iis oppida [30] Mercurii,

NOTÆ.

quæ mox Caſtra Plinius appellat. Ibi & obiit: hoc ei Satyræ profuerunt. De Syene diximus jam lib. 2. ſect. 75.

1. *In qua Caſtra.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

2. *Et ex adverſo.*] Hoc eſt, ex adverſo Africæ latere. Sententia enim hujus loci eſt, Nilum ditionis Ægyptiæ cenſeri, latere quidem Arabiæ, à Syene: adverſo Africæ latere, a Philis inſula, Africæ contributa: Nili alveo qui Philas circumit, eas ex adverſo continentis, in qua Syene eſt, collocante. Quamobrem eo latere *Regni clauſtra Philas* Lucanus appellat, lib. 10. verſ. 313.

Quæ dirimunt Arabum populis Ægyptia rura.

3. *Inſula IV.*] Hoc eſt, inſula quatuor millium paſſuum ambitu, uti Syene peninſula mille tantum.

4. *Philæ.*] In Notitia Imperii, ſect. 20. *Filæ* Τὰς Φιλὰς appellat Strabo, lib 17. pag. 818. Parvam eam inſulam fuiſſe teſtis eſt αὐτόπτης Ariſtides, qui fere totam urbe ipſa ait occupari.: quod & Seneca aſſeverat, lib. 4. Natur. quæſt. cap. 2. pag. 885.

5. *Ad mare.*] Mediterraneum.

6. *Elephantis.*] Quæ ceteris Ἐλεφαντίνη, ea Melæ lib. 1. cap. 9. & Parthenio apud Stephanum, pag. 258. Ἐλεφαντίς.

7. *Intra noviſſimum.*] Hoc eſt, infra, citra. Nam ſupra Elephantinam inſulam, ſive ulterius verſus auſtrum, eſt catarractes. Strabo, lib. 17. pag. 817. Μικρὸν δ᾽ ὑπὲρ τῆς Ἐλεφαντίνης ἐστὶν ὁ μικρὸς καταῤῥάκτης, &c.

8. *Et ſupra Sienen.*] Hoc eſt, etiam ſupra Syenen habitatur. Nam cum Syene ſit ſub parte mundi, ſeu gradu 23. 50. min. Elephantines autem inſulæ oppidum, ſub 23. 56. min. teſte Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. reliqua inſulæ pars ultra Syenen verſus auſtrum protenditur, ad 23. 30. min. Inde iter eſt per catarracten ad inſulam Philas, quæ eſt ſub gradu 25. 6. eodem Ptolemæo adnotante. Strabonis locum, lib. 17. pag. 817. de Elephantines ſitu, conſtat eſſe vitiatum. Cave autem Salmaſio credas aïenti, pag. 437. in Solin. Elephantinen pro Philis a Plinio acceptam eſſe, topographiamque ab eo inverſam.

9. *Navigationis Ægyptiæ finis.*] Philas enim, quæ a Syene centum ſtadiorum itinere disjunctæ, ſupra catarracten ſitæ ſunt, plauſtro iter eſt, non amne, ut docet Strabo, lib. 17. pag. 818.

10. *DLXXX.*] Ita Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. At Chiffl. DLXXXV.

11. *Supraſcripti.*] Artemidorus, Juba, & Ariſtocreon.

12. *Plicatiles*] Quoniam fiebant fortaſſis ex pellibus. Ejuſmodi erant navigia Babyloniorum coriacea πλοῖα πάντα σκύτινα, quæ Herodotus deſcribit, lib. 1. Clio, num 194. pag. 81. neque enim ex lignis fiebant, ſed ex pellibus: οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ᾽ ἐκ διφθερέων. Forte etiam & ex papyro plicabilia fieri potuerunt.

13. *Ægyptus.*] Habet eadem Mela, lib. 1. cap. 9. pag. 13.

14. *XX. M. urbium.*] Amplius XXXIII. urbium millibus habitatam fuiſſe Ptolemæo Lagida regnante, ſcribit Tzetzes, Chiliad. 3. hiſt. 67. verſ. 72. Amplius XVIII. millibus, Diodorus, lib. 1. Bibl. pag. 27.

15. *Amaſe regnante.*] Olympiade LVI. amplius decennio ante Cyri Perſarum regis tempora.

16. *Apollinis.*] Ἀπόλλωνος πόλις μεγάλη, quam Antoninus in Itiner. Thebaïdis, *Apollonos ſuperioris* vocat, citra Syenen paſſuum millibus LXXII. Africæ latere. Ab ea nomon Apollopoliten nomen eſſe ſortitum diximus ſect. 9.

17. *Leucotheæ*] Hoc credo Lucinæ fuiſſe nomen inditum a candore, qualis in luce cernitur. Sane Ovidius, lib. 2. Faſtor. a luce nomen Lucinæ derivat:

Gratia Lucinæ: dedit hæc tibi nomina lucus:
Aut quia principium tu Dea lucis habes.

Lucinæ porro oppidum, Εἰληθυίας πόλιν inter Thebas & Syenen Ptolemæus agnoſcit, lib. 4. cap. 5.

18. *Dioſpolis.*] Διὸς πόλις μεγάλη, αἱ Θῆβαι, Ptolemæo loc. cit. unde regioni Thebaïdis nomen. Arabiæ latere poſita civitas fuit, a Copto M. P. XLIV. apud Antonin. Nunc *Minio* vocari aïunt.

19. *Portarum centum.*] Unde Ἑκατόμπυλος ab Homero primum, Iliad. lib. 1. & a Stephano cognominata, verbo Διὸς πόλις. Mela, lib. 1. cap. 9. pag. 13. *Thebæ, quæ ut Homero dictum eſt, centum portas, ſive ut alii aïunt, centum aulas habent, totidem olim principum domos, ſolitaſque ſingulas, ubi negotium exigeret, dena armatorum millia effundere.* Sic ex una civitate exibant armatorum militum centum myriades: Galli dicunt, *un million.*

20. *Coptos.*] A quo Coptiticæ præfecturæ nomen, de qua ſect. 9. Hodie *Cana*, teſte Rhamnuſio.

21. *Mox Veneris.*] Illud ipſum, a quo Aphroditopolites nomos nomen habet, de quo ſect. 9.

22. *Et iterum Iovis.*] Hoc eſt, alia Dioſpolis: Διὸς πόλις μικρὰ, Ptolem. lib. 4. cap. 5. Dioſpolis parva, a qua Dioſpoliticæ præfecturæ nomen, de qua ſect. 9. Proxima ei eſt Τέντυρα, unde Tentyrites nomos dictus: utraque Africæ latere, ſive ad Nili ripam occidentalem poſita, in Thebaide. Tentyra verſus auſtrum recedit a Dioſpoli, M. P. XXVII. ex Antonino. Dioſpolis rurſum ab Abydo, de qua mox, M. P. XXVIII.

23. *Infra quod.*] Infra Dioſpolim & Tentyram, ſecundo Nili flumine, Ægypto, quod Delta vocant, propius. Abydon porro Ἄβυδον, Memnonis regia & Oſiridis fano inclytum fuiſſe, tradit quoque Strabo, lib. 17. pag. 813. & Solinus, cap. 32. pag. 61. Hodie *Abutich.* Sed *Memnonis* legi hic oportere, non *Memnonis*, quamquam ſic habent editiones vetuſtæ, dicemus ad librum VI. ſect. XXXV.

24. *Et Oſiris.*] Oſiris quem Ægyptii colunt, Bacchum eſſe aïunt, inquit Herod. lib. 2. Euterpe, num. 42. pag. 106.

25. *In Libyam.*] In eam Africæ partem, quam Libyes Ægytii obtinent.

26. *Dein Ptolemaïs.*] Ab Abydo verſus ſeptemtrionem, & Delta Ægyptiacum refugiens, M. P. XXII. eodem Africæ latere, in Thebaïde, apud Anton. Urbs haud Memphi minor, teſte Strabone, loc. cit.

27. *Et Panopolis.*] Hæc eodem ordine Strabo, loc. cit. Πανῶν πόλις, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Λύκων πόλις. Hoc Veneris oppidum, multo magis ad Boream & Delta Ægyptiacum accedit, quam ſupradictum. De Panopoli diximus ſect. 9. Luporum urbem in Thebaïde Africæ latere collocat Antoninus, a Ptolemaïde LXIII. M. P. Ab his oppidis nomi Lycopolites, Panopolites, & Aphroditopolites, nomen accepere.

28. *In Libyco.*] A Nili fiſſura, quæ Delta efficit, uſque ad fines Thebaidis, quidquid terrarum interjacet, comprehenſa etiam regione Alexandriæ & Mareotidi proxima, Libyam appellabant: quod adverſo Nili latere, Arabiam. Srabo, lib. 17. pag. 806.

29. *Ab iis.*] Ab iis montibus.

30. *Mercurii.*] Hermupolim intelligit, Ἑρμοῦ πόλιν, jam extra Thebaïdem in Ægypto poſitam, a Lycôn oppido Thebaïdis, M. P. LIX. diſſitam, verſus ſeptemtrionem, Africæ latere, teſte Anton. in Itiner. Ab hac Hermopolitæ nomo facta appellatio eſt, quo de nomo ſect. 9.

[1] Alabaſtrôn, Canum, [2] & ſupra dictum Herculis. Deinde [3] Arſinoë, & jam dicta Memphis: inter quam & Arſinoïten nomon, [4] in Libyco, turres, quæ [5] pyramides vocantur: Labyrinthus [6] in Mœridis lacu nullo addito ligno exædificatus: & oppidum [7] Crialon. Unum præterea intus & Arabiæ conterminum claritatis magnæ, [8] Solis oppidum.

CAP. X. [9] Sed jure laudetur in litore Ægyptii maris Alexandria, a Magno Alexandro condita, in Africæ parte, ab oſtio Canopico XII. mill. paſſuum juxta Mareotim lacum, [10] qui locus antea Rhacotes nominabatur. Metatus eſt eam [11] Dinochares architectus pluribus modis memorabili ingenio, [12] XV. M. paſſuum [13] laxitate inſeſſa, ad effigiem [14] Macedonicæ chlamydis orbe gyrato laciniosam, dextra lævaque anguloſo procurſu: [15] jam tum tamen quinta ſitus parte regiæ dicata.

[16] Mareotis lacus a meridiana urbis parte, euripo e Canopico oſtio mittitur mediterraneo commercio, [17] inſulas quoque plures amplexus, [18] triginta mill. paſſuum trajectu, [19] CL. ambitu, ut tradit Claudius Cæſar. [20] Alii ſchœnos in longitudinem patere XL. faciunt, ſchœnumque ſtadia triginta: [21] ita fieri longitudinis CL. mill. paſſ. tantumdem & latitudinis.

Sunt in honore & intra decurſus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina dedere oſtiis, non omnibus, (XII. enim reperiuntur, ſuperque quatuor, quæ ipſi [22] falſa ora appellant) ſed celeberrimis ſeptem, proximo Alexandriæ [23] Canopico, deinde [24] Bolbitino, [25] Sebennityco, [26] Phatnitico, [27] Mendeſico, [28] Tanitico, [29] ultimoque Peluſiaco. Præterea [30] Butos, [31] Pharbæthos, Leontopolis, Athribis, [32] Iſidis oppidum,

NOTÆ.

1. *Alabaſtrôn, &c.*] Græce dixeris, Ἀλαβάστρων, Κυνῶν, Ἡρακλέυς. In his enim vox *oppida* ſubintelligi debet. Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. Ἀλαβαστρῶν πόλις, in Cynopolite nomo: cui ad ſeptemtrionem Κυνῶν πόλις imponitur: quo ſitu & a Plinio collocatur, Africæ latere.

2. *Et ſupra dictum.*] Sect. 9. in Heracleopolite nomo.

3. *Arſinoë.*] Eódem Africæ latere, haud procul Memphi. Ab ea nomos Arſinoïtes, de quo ſect. 9.

4. *In Libyco.*] Africæ latere.

5. *Pyramides.*] De his dicemus lib. 36. ſect. 16. De Labyrintho dicemus eodem libro, ſect. 19.

6. *In Mœridis lacu*] In Reg. 1. & 2. *& Mœridis lacu.* Forte pro *ad Mœridis lacum.* Nam Herod. lib. 2. Euterpe, n. 149. pag. 147. παρὰ Μοίριος λίμνην, & n. 148. ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος.

7. *Crialon.*] Ita libri omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. An pro *Crocodilôn*, Κροκοδείλων πόλις, quam in Mœride palude ſitam eſſe ex Stephano ſuperius diximus, ſect. 9. confirmatque Herodotus, lib. 2. Euterpe, n. 147. ubi Labyrinthum ait exſtructum eſſe ſupra ſtagnum Mœrios, verſus urbem Crocodilôn.

8. *Solis oppidum.*] Heliopolis, de qua diximus ſect. 9. in Heliopolite nomo, Arabiæ confini.

9. *Sed jure.*] Tranſcribit hæc Martianus, lib. 6. cap. de Ægypto, pag. 219. In Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1716. pag. 298. dicitur altitudo Alexandriæ eſſe graduum 31. 11′.

10. *Qui locus.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

11. *Dinochares.*] Ita libri omnes, tum hoc loco, tum lib. 34. ſect. 42. Etſi Solinus, cap. 32. pag. 62. *Dinocrates* legiſſe videatur. Valerius item Max. lib. 1. c. 4. *Cum Rex Alexander urbem in Ægypto conſtituere vellet, architectus Dinocrates, cum cretam non haberet, polentaque futuræ urbis lineamenta duxiſſet, &c.* Vide etiam Ammianum, lib. 22. pag. 233. Δεινοκράτης eſt Straboni, lib. 14. pag. 641.

12. *XV. mill. paſſ.*] Strabo longitudinem ait fuiſſe ſtadiorum XXXIV. latitudinem, octo: circuitum centum & decem ſtad. hoc eſt, XIII. M. DCCL. paſſ. quæ menſura Plinianæ affinis eſt.

13. *Laxitate inſeſſa.*] Occupato telluris laxiſſimo ſpatio. Sic Statius, lib. 1. Sylvar. 1. v. 56. inſeſſam pondere humum dixit, hoc eſt, occupatam, preſſam.

14. *Macedonicæ chlamydis.*] Ea forma Chlamys Macedonica fuit, ut non totum ambiret corpus, ſed poſteriora fere tantum, præterquam ad pectus & humeros, ad quos nodo colligabatur: anteriore parte ejus aperta. Non Alexandriæ modo Strabo lib. 17. pag. 793. ſed & habitabili terræ, Macedonicæ chlamydis ſpeciem veteres tribuerunt, χλαμυδοειδὲς σχῆμα, cujuſmodi forma orbis Tabula exhibetur a Brietio noſtro, 1. part. Parall. Geogr. lib. 5. cap. 5. Paludamentum Imperatorum idem fuit, cum chlamyde. Chlamys igitur humi extenta, ac tota quanta quanta eſt porrecta, ſpeciem exhibuit & Alexandriæ., & τῆς οἰκουμένης, qualem veteres agnoverunt. Similes fere ſunt, quæ in ſacris ritibus Trabeæ induuntur, *les Chapes.* Sed in chlamyde humi extenta, dextra lævaque ſunt anguloſæ inciſuræ duæ, quibus illæ carent.

15. *Jam tum quinta.*] Quarta etiam, tertiave, inquit Strabo, lib. 17. pag. 793.

16. *Mareotis.*] Græcis Μαρία, Μαρεία, & Μαρεῶτις. A circumjacente agro vinum Mareoticum appellatum, lib. 14. ſect. 4.

17. *Inſulas quoque.*] Octo omnino, ex Strabone, lib. 17. pag. 799.

18. *Triginta mil.*] Strabo loc. cit. lacus longitudinem intra ſtadia trecenta definit, quæ ſunt paſſuum millia XXXVII.

19. *CL. ambitu.*] Vide Notas & Emend. num. XXXV.

20. *Alii ſchœnos.*] De ſchœnis agemus libro ſeq. ſect. 30.

21. *Ita fieri.*] Martianus, lib. 6. c. de Ægypto, p. 219.

22. *Falſa ora.*] ψευδοστόματα, pervia tantum ſcaphis, non vero majoribus navigiis, propter brevia & paludes. Strabo, lib. 17. pag. 801. Seneca, lib. 4. Natur. quæſt. cap. 2. ignobiles ramos appellat.

23. *Canopico.*] Sive Canobico, a Canobo, ſive Canopo, Menelaï navis rectore, a quo & Canopum oppidum, ubi ſepultus. At Canopum oppidum Plinius nuſquam appellat: adeo ut an ab oppido, an ab homine, vel aliunde, data ſit Canopico oſtio nomen, nobis adhuc incompertum ſit.

24. *Bolbitino.*] Βολβίτινον στόμα Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. Aliis Βολβιτινὸν, a Bolbitine oppido, de quo Stephanus. Nunc vocant, *Bras de Raſchit, ou de Roſſette*, ab oppido cognomine.

25. *Sebennytico.*] Per medium Delta decurrit in mare, teſte Herodoto, lib. 2. Euterpe, n. 17. pag. 96. Nomen ei a Sebennytico oppido, nomoque. Oppidi rudera vetus nomen ſervant, *Sebenit.*

26. *Phatnitico.*] Φατνιτικὸν στόμα Straboni, lib. 17. pag. 802. Παθμητικὸν, Ptolemæo, loc. cit. Hodie, *Bras de Migny.*

27. *Mendeſico.*] Vel, ut alii, Mendeſio, ab oppido, nomoque cognomine. Hodie *Bras de Baraugner.*

28. *Tanitico.*] Tanicum Mela vocat, lib. 1. cap. 9. Nonnulli & Saïticum, apud Strab. lib. 17. pag. 802. Proximum eſt Peluſiaco, juxta urbem quam veteres Τάνιν appellavere. Falluntur enim ii qui Damiatam Peluſium interpretantur, cum ultimo Nili oſtio Peluſium olim inſederit, Arabiæ Syriæque latere, extra Delta: Damiata intus, non noviſſimo, ſed anteriori oſtio impoſita ſit, hoc eſt, Tanitico: cui a Tanite nomo, de quo egimus ſect. 9. nomen fuit. Hodie *Bras de Tacari.*

29. *Ultimoque.*] Quod maxime vergit in orientem. *Le bras de Peluſe.*

30. *Butos.*] Βοῦτος Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. metropolis νομοῦ Φθενότου. Prope Sebennyticum oſtium Straboni, lib. 17. pag. 802.

31. *Pharbæthos.*] Φάρβαιθος Ptolemæo, lóc. cit. Φαρβετίτης νομὸς Straboni, inter Mendeſium Taniticumque oſtium, loc. cit. Cui nomo & Leontopolin quoque vicinam facit, ceteraſque præfecturas quæ nunc recenſentur, Athribiten, ſive, ut diximus ſect. 9. Atharrabiten, Buſiriten, Cynopoliten, Proſopiten, in quo Ἀφροδίτης, hoc eſt, Veneris oppidum fuit, teſte eodem Strabone, lib. 17. pag. 802. Saïten & Naucratiten. Notitia Eccleſ. Hieroclis, in prov. Auguſtamnica ſecunda, pag. 55. Κάρβεθος, pro Φάρβαιθος. Item Ἀθρίκης, pro Ἄθριβις.

32. *Iſidis oppidum.*] Stephano, Ἴσεῖον, πόλις Αἰγύπτου. Hoc vero cum intra Nili decurſus, hoc eſt, in ipſo Delta conti-

Buſiris, Cynopolis, Aphrodites, Saïs, Naucratis: unde oſtium quidam Naucraticum nominant, quod alii Heracleoticum, Canopico, cui proximum eſt, [1] præferentes.

XII. Ultra Peluſiacum Arabia eſt, [2] ad Rubrum mare pertinens, & odoriferam illam, ac divitem & beatæ cognomine inclytam. [3] Hæc [4] Catabanum & [5] Eſbonitarum, & [6] Scenitarum Arabum vocatur, ſterilis, præterquam ubi Syriæ confinia attingit, nec niſi [7] Caſio monte nobilis. His Arabes junguntur, ab oriente [8] Canchlei, a meridie [9] Cedrei, qui deinde ambo [10] Nabatæis. [11] Heroopoliticus vocatur, alterque Ælaniticus ſinus Rubri maris in Ægyptum vergentis, [12] CL. mill. paſſ. intervallo inter duo oppida, Ælana, & in noſtro mari Gazam. Agrippa a Peluſio [13] Arſinoën Rubri maris oppidum, per deſerta CXXV. M. paſſuum tradit: tam parvo diſtat ibi tanta rerum naturæ diverſitas. Cap. XI.

XIII. [14] Juxta Syria litus occupat, quondam terrarum maxima, & pluribus diſtincta nominibus. Namque Palæſtina vocabatur, qua contingit [15] Arabas, & Judæa, & Cœle, dein Phœnice: & qua recedit intus, Damaſcena: ac magis etiamnum meridiana, Babylonia. Et eadem Meſopotamia inter Euphratem & Tigrin: quaque tranſit Taurum, Sophene: citra vero etiam Comagene. Et ultra Armeniam, Adiabene, [16] Aſſyria ante dicta: & ubi Ciliciam attingit, [17] Antiochia. Longitudo ejus inter Ciliciam [18] & Arabiam, CCCCLXX. M. paſſuum eſt. Latitudo a Seleucia Pieria, ad oppidum in Euphrate Zeugma, [19] CLXXV. M. paſſuum. Qui ſubtilius dividunt, [20] circumfundi Syria Phœnicen volunt: & eſſe oram maritimam Syriæ, cujus pars ſit Idumæa & Judæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Id quod præjacet mare totum, Phœnicium appellatur. Ipſa gens Phœnicum in magna [21] gloria litterarum inventionis, [22] & ſiderum, [23] navaliumque ac bellicarum artium. Cap. XII.

XIV. A Peluſio [24] Chabriæ caſtra, [25] Caſius mons, [26] delubrum Jovis Caſii, tu-

Notæ.

neatur, Plinio teſte, diverſum eſſe neceſſe eſt ab *Iſiu* Antonini, quæ mediterranea civitas eſt, longe ſupra Memphin. Iſis porro Ceres eſt, ut omnibus notum.

1. *Præferentes.*] Sic Ptolemæus, Canopico prætermiſſo, Heracleoticum nominat, quod Canopico proximum fuit, ut Dionyſius Periegetes cenſuit, teſte Euſtathio ad illius verſum 13. & Tacitus lib. 2. Annal. pag. 61. Quare nihil hic mutandum, quantumlibet Pintianus inclamet, in tanto præſertim, tamque conſpirante codicum ſcriptorumque conſenſu.

2. *Ad Rubrum mare.*] Ad Arabicum ſinum, unde fere odorifera illa, & Felix appellata Arabia incipit.

3. *Hæc Catabanum.*] Non illa odorifera & Felix dicta, ut hallucinatus credidit Solinus, cap. 33. pag. 62. ſed illa Arabia, quæ a Peluſiaco incipit oſtio, deſerta & ſterilis.

4. *Catabanum, &c.*] Hi Catabanes Arabiæ ſterilis & Petrææ incolæ, a Catabanis illis diverſiſſimi ſunt, quos ad Rubrum ſeu meridianum mare, in Arabia felice ac penitiore poſitos dicemus lib. 6. ſect. 32.

5. *Esbonitarum.*] Quorum regia Eſſebon, de qua Hieronymus in locis Hebr. poſt Euſebium: *Eſebon*, inquit, *civitas Sebon regis Amorrhæorum ..... nunc vocatur Eſbûs* (Ἐσϐοὺς Euſebio) *urbs inſignes Arabiæ in montibus qui ſunt contra Jericho, &c.*

6. *Scenitarum.*] Commune id multis Arabum populis nomen fuit, ut dicemus lib. 6. ſect. 30. & 32. Hi Ægypto confines, alias Saraceni appellati, ut Ptolemæus admonet, lib. 5. cap. 17. in Arabia Petræa. De his Ammianus, lib. 22. pag. 228. Ægyptus, inquit, uſque *ad Scenitas prætenditur Arabas, quos Saracenos appellamus.* Iidem in ſacris paginis Iſmaëlitæ dicti.

7. *Caſio monte.*] De quo ſect. 14.

8. *Canchlei.*] Qui in ſacris litteris Amalecitæ dicti videntur. Nec Bocharto aſſentior, Chavilæos nunc ſignificari, qui erant Babyloniæ proximi.

9. *Cedrei.*] *Habitantes Cedar*, Pſal. 119. Hieronym. in locis Hebr. *Cedar..... eſt regio in eremo Saracenorum, a filio Iſmaëlis Cedar ita cognominata.*

10. *Nabatæis.*] Quorum oppidum Petra. De his dicemus lib. 6. ſect. 32.

11. *Heroopoliticus.*] Ab Heroum oppido, ut dicemus lib. 6. ſect. 33. De Ælanitico, ejuſdem libri ſect. 32.

12. *CL. mil.*] Strabo, lib. 16. pag. 759. ſtadia numerat mille ducenta & ſexaginta, quæ paſſuum efficiunt CLVII. millia.

13. *Arſinoën.*] De ea lib. 6. ſect. 33.

14. *Iuxta Syria.*] Hæc totidem verbis ac pæne ſyllabis Martianus, lib. 6. cap. de Arabia & Syria, pag. 219. a Plinio expreſſit. Sic & Mela, lib. 1. cap. XI. pag. 14.

15. *Arabas.*] Non eos qui Arabiam peninſulam incolunt, ſed qui ab Arabia Petræa poſt Jordanem amnem ad Libanum uſque montem penetrant, ut Plinius ait lib. 6. ſect. 32.

16. *Aſſyria ante.*] Ammianus, lib. 23. pag. 251. *Juxta hunc circuitum Adiabena eſt, Aſſyria priſcis temporibus vocitata, longaque aſſuetudine ad hoc tranſlata vocabulum, ea re quod inter Oenam & Tigridem ſita, navigeros fluvios, adiri vado numquam potuit. Tranſire enim* διαϐαίνειν *dicimus Græci. Et veteres quidem hoc arbitrantur. Nos autem dicimus, quod in his terris amnes ſunt duo perpetui, quos & tranſivimus, Diavas & Adiavas, juncti navalibus pontibus, ideoque intelligi Adiavenam cognominatam.* Aſſyriæ videlicet pars nobiliſſima Adiabene fuit, in qua Ninus, Arbela & Gaugamela: de quibus lib. 6. ſect. 16.

17. *Antiochia.*] Non id oppidi modo nomen, ſed regionis eſt, quæ Syria Antiochia dicebatur, non ut nunc vulgus Geographorum loquitur, Syria Antiochena. Ita ſect. 18. *Promontorium Syriæ Antiochiæ:* ſic enim libri veteres habent. Mela, lib. 1. cap. 12. *Reliqua pars Syriæ, cui Antiochiæ cognomen additur.*

18. *Et Arabiam.*] Sive Oſtracinen, ubi finitur Arabia, ut mox dicetur.

19. *CLXXV. M.*] Vide Notas & Emend. n. XXXVI.

20. *Circumfundi.*] Qui ſubtilius dividunt, inquit, Phœnicen undequaque Syria includi aiunt: & eam eſſe Syriæ oram maritimam, cujus Syriæ pars Idumæa ſit, & Judæa: deinde ſequi Phœnicen: mox Syriam rurſus proprie appellatam, & quæ Cœle, & quæ Antiochia dicebatur. Locum hunc fruſtra ſollicitant Schefferus, lib. 1. de milit. navali, cap. 2. pag. 16. aliique.

21. *Litterarum.*] Vide quæ dicturi ſumus, lib. 7. ſect. 57. Sic & Mela Pomponius, lib. 1. cap. 12.

22. *Et ſiderum.*] Tum ad viam mari regendam contemplatione ſiderum, tum ad præſignificandum ex iiſdem quæ ſint futura hominibus. Propertius, lib. 2. verſ. 989.

Quæritis & cælo Phœnicum inventa ſereno,
Quæ ſit ſtella homini commoda, quæque mala.

23. *Navaliumque.*] *Maria navibus adire*, inquit Mela; *claſſe confligere, imperitare gentibus, regnum præliumque commenti.*

24. *Chabriæ caſtra.*] In via quæ a Syria & Caſio monte Peluſium ducit, Chabriæ caſtra locat & Strabo, lib. 16. pag. 760. ὁ Χαϐρίου λεγόμενος χάραξ. Videtur a Chabria Athenienſi dicta, de cujus expeditione in Ægyptum, multa Diodorus Sic. lib. 15. Bibl. pag. 400.

25. *Caſius.*] Montem hunc Κάσιον πρὸς Αἰγύπτῳ, & Κάσιον πρὸς τῷ Πηλουσίῳ a locorum vicinio appellat Strabo: ut ab altero ejuſdem nominis ſecernatur, de quo ſect. 18. Errant qui montem hunc Sinaï eſſe arbitrantur.

26. *Delubrum.*] Cum oppido, quod Antoninus & Ammianus Caſſium vocant, Διὸς ἱερὸν Κασίου, Straboni, loc. citato.

mulus Magni [1] Pompeii. [2] Oſtracine Arabia finitur, a Peluſio [3] LXV. mill. paſſuum. * Mox Idumæa incipit, & Palæſtina, ab emerſu [4] Sirbonis lacus, quem quidam CL. M. paſſuum circuitu tradidere: [5] Herodotus Caſio monti applicuit: nunc eſt palus modica. Oppida: [6] Rhinocolura, & intus [7] Rhaphea: [8] Gaza, & intus [9] Anthedon: mons [10] Angaris. Regio per oram Samaria. Oppidum [11] Aſcalo liberum, [12] Azotus: [13] Jamneæ duæ, altera intus. [14] Joppe Phœnicum, antiquior terrarum inundatione, ut ferunt. [15] Inſidet collem præjacente ſaxo, in quo vinculorum [16] Andromedæ veſtigia oſtendunt. Colitur illic fabuloſa [17] Ceto. Inde [18] Apollonia: [19] Stratonis turris, eadem Cæſarea, ab Herode rege condita: [20] nunc colonia prima Flavia, a Veſpaſiano Imperatore deducta: [21] Finis Palæſtines centum octoginta novem millibus paſſuum, a confinio Arabiæ: dein-

Notæ.

1. *Pompeii.*] Dio, lib. 42. pag. 188. ad Caſium montem interfectum ait ea ipſa die, qua quondam de Mithridate & piratis triumphum egerat. Quin & ipſo ſuo die natali, inquit Plutarchus, in Camillo, pag. 138. qui & idem dies triumphi fuit. Eum alii pridie, alii ipſo die natalis ſui aïunt obiiſſe, ut idem monet, lib. 8. Sympoſ. cap. 1. pag. 717. Sed nodum fortaſſe ſolvunt Faſti Capitolini, ex Verrii fragmentis, in quibus legitur *per biduum* triumphi pompam eſſe protractam. At unicum diem triumpho Plinius adſignat, libro XXXVII. ſect VI.

2. *Oſtracine.*] Ὀστρακίνη Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. oppidum eſt, unde *Abraamius Oſtracinenſis* epiſcopus, in Conc. Calched. Oſtracena dicitur Antonino, inter Caſium montem, & Rhinocorura, medio intervallo poſita, utrimque M. P. XXVI. Regionem Oſtracinen Solinus nugando comminiſcitur.

3. *LXV. mill.*] Martianus, loc. cit. LXVI. Antoninus item in Itiner. *Oſtracina Caſſium*, XXVI. *Pentaſchœnon*, XX. *Peluſium*, XX.

4. *Sirbonis lacus.*] Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. in Caſiotide, ἔκρηγμα Σιρβωνίδος λίμνης, *eruptio paludis Sirbonidis.* Siccatam hanc hodie paludem aïunt. Sirbonidem lacum cum Aſphaltite magno errore confundit Strabo, lib. 16. pag. 762.

5. *Herodotus.*] Libro 3. Thalia, num. 5. pag. 163. Σερβωνὶς λίμνη, παρ' ἣν δὴ τὸ Κάσιον ὄρος.

6. *Rhinocolura.*] Rhinocolura quoque Livio, lib. 45. pag. 575. & Straboni, lib. 16. pag. 759. Ῥινοκόλουρα. Seneca, lib. 3. de Ira, cap. 20. pag. 594. *Rex Perſarum totius populi nares recidit in Syria: Inde Rhinocolura loci nomen eſt.* At ſæpiuſcule Seneca in hiſtoria nominibuſque ſublabitur. Diodorus Sic. lib. 1. Bibl. pag. 55. hoc Æthiopiæ regi adſcribit, idque a diverſa valde cauſa: benignitas enim & miſeratio fuit. Is Ægypto ſubacta, latrones quos ceperat, acerbius ratus omnes neci dare, quod magno numero erant: iniquius impune dimittere: ita mediam viam legit, ut reſectis naribus, quo dignoſcerentur, in deſertis Ægypti finibus colere juſſerit, urbe ibi ſtructa, cui a re & facie nomen eſſe Græci enim ῥῖνα naſum, κόλουρον curtatum dicunt. Ptolemæus tamen & Stephanus ſcribunt Ῥινοκόρουρα.

7. *Rhaphea.*] Stephanus, Ῥάφεια, πόλις Συρίας. Strabo, lib. 16. pag. 759. Ῥαφία, μετὰ Γάζαν, poſt Gazam ſequitur Rhaphia. Diſtat a Gaza, & a Rhinocorura, pari intervallo, XXII. M. P. apud Anton.

8. *Gaza.*] *Sic Perſæ ærarium vocant*, inquit Mela, *& inde nomen eſt, quod cum Cambyſes armis Ægyptum peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat.* Diſtat ab Aſcalone Gaza, litore maris mediterranei, XVI. M. P. Hodie *Gazara.* Gazæ fuiſſe Stephanus aït Jovis Cretæi templum, quem (inquit) Κρηταγενῆ vocant. Feſtivo ſane errore, ſi vel ipſe, vel alius qui ei præiverit, in Creta genitum eſſe idcirco finxit, quia in nummo Titi Imp. legit, ΖΕΥΣ ΚΡΗΤΑΓΕΝΗΣ. Eſt nummus ille ſingularis, nunc in Muſeo noſtro, ex ære magno. Prior area habet ΑΥΤΟ. ΤΙΤΩ. *Imperatori Tito*: capite ipſius laureato. Altera Jovem, virili ætate, & fulmen dextra vibrantem, inter ſeptem ſidera, exhibet: qui habitus ſituſve in Creta genitum nihilo magis, quam apud Antipodas, denotat. Præterea in nummis Cretenſium rarius multo, quam in plurimorum Aſiæ oppidorum numiſmatibus occurrit Jovis effigies: ſemel tantum vidimus, in nummo ſcilicet Hadriani inſcriptio, ΚΟΙΝΟΝ ΚΡΗΤΩΝ: & ibi ſedet aquilam dextra tenens. Quod ſi ΚΡΗΤΑΓΕΝΗΣ in Creta natum ſignificaret, fortaſſis ut Αἰθρηγένης, ſic Κρητηγένης ſcribi oporteret. At eſt hic iſta, opinor, ſententia, quæ egregie convenit cum argumento in area nummi picto: ΖΕΥΣ Καταστήσας Ῥωμαίων Ἡγεμόνα Τίτον, Ἀνθρώπων Γένει ἜΝειμεν Ὄγδοον Σέλας. *Juppiter conſtituens Romanorum Rectorem Titum, Humano Generi dedit octavum lumen*, vel *ſidus.* Eſt enim ibi poſterior littera Η pro numero octonario.

9. *Anthedon.*] Ἀνθηδὼν Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. in Caſſiotide. Palæſtinæ ab Heſychio accenſetur, pag. 103.

10. *Angaris.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

11. *Aſcalo.*] Græcis Ἀσκάλων, atque ita nummi Auguſti, Titi, & Antonini. Hodie *Scalona.*

12. *Azotus.*] Ἄζωτος, πόλις Παλαιστίνης, Stephano, & Ptolem. lib. 5. cap. 16. Diſtat a Jamnia litorali, XX. M. P. ſi Antonino credimus: ſi Straboni, lib. 6. pag. 759. XXV. hoc eſt, CC. ſtadiis. Hodie *Alcette.*

13. *Iamniæ duæ.*] Quarum altera Jamnitarum portus ad mare, Ἰαμνιτῶν λιμὴν Ptolemæo, lib. 5. cap. 16. altera urbs ipſa paululum a mari ſemota, Ἰάμνεια Straboni, lib. 16. pag. 759. Stephano Ἰάμνια. Ipſi Ptolemæo in urbibus mediterraneis Ἰάμνεια, cui hodieque vetuſtum nomen manet, *Zenia.*

14. *Joppe.*] Ἰόππη, nunc *Iaffa.* Mela ſimiliter, lib. 1. cap. XI. *Eſt Joppe*, inquit, *ante diluvium, ut ferunt, condita.*

15. *Inſidet collem.*] Colli imponitur adeo edito, ut inde conſpici Hieroſolyma, Judæorum metropolis poſſit. Strabo, lib. 16. pag. 159.

16. *Andromedæ.*] Quam ibi ceto a matre expoſitam, mox a Perſeo ereptam fabulantur. Viſa ibi hæc vincula teſtis eſt quoque Joſephus, lib. 3. belli Jud. cap. 15. Vide Apollodorum, lib. 2. de Diis, pag. 95.

17. *Ceto.*] Quæ Nereidos fere forma pingebatur, figura ex piſce feminaque compoſita: cujuſmodi in vetuſtis Syriæ ac Meſopotamiæ nummis conſpici creditur. Idcirco fabuloſam vocat. Ciceronis illud eo forte pertinet, *Piſcem Syri venerantur*, lib. 3. de Nat. Deor. Vide Notas & Emendationes num. XXXVIII.

18. *Apollonia.*] Stephano Ἀπολλωνία κατὰ Ἰόππην. Nunc *Alzufo.*

19. *Stratonis.*] Στράτωνος πύργος Straboni, lib. 16. pag. 758. Eadem Καισάρεια Στράτωνος Ptolemæo, lib. 5. cap. 16. & Cæſarea Palæſtinæ vulgo appellata: quam cum Cæſarea Philippi, ſive Paneade dicta, perperam Surita confundit in Itiner. Anton. Hieronym. in Chron. pag. 155. an. 4. Olymp. 191 *Herodes Cæſaream in nomine Cæſaris condidit, quæ prius Turris Stratonis vocabatur.* Nunc eſt *Caſair*, provinciæ caput, *la Principauté de l'Hemir de Caſair.* Herodes rex cum a Plinio dicitur, is deſignatur, quem Romani & nummi veteres regem appellavere; ac proinde is, qui prius tetrarcha Galilææ, deinde & rex fuit: in nummis ΗΡΩΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. *Ab eo condita*, hoc eſt, cincta muris Cæſarea dicitur. Prior Herodes ΕΘΝΑΡΧΗΣ tantum, non ΒΑΣΙΛΕΥΣ fuit.

20. *Nunc colonia.*] Muſei noſtri Pariſienſis nummus æreus formæ mediocris, M. Aurelio principe cuſus, cum Serapidis effigie, & epigraphe ejuſcemodi, COL. PRIMA. FL. AVG. CAESAREA. Prima Flavia vocatur, quod prima omnium coloniarum dicta ſit Flavia a Veſpaſiani nomine. Ulpian. lib. 50. *Digeſt. tit.* 15. *de Cenſibus. Divus Veſpaſianus Cæſarienſes colonos fecit, non adjecto ut & juris Italici eſſent, ſed tributum his remiſit capitis, &c.* Eſt in Muſeo noſtro nummus perrarus, argenteus, in quo ſolis vultus radiatus, idemque juvenilis, ut orientem ſignificet, aream unam implet. In altera Veſpaſianus ſtans, capite nudo, dextra elata, imperanti ac jura danti ſimilis, ſiniſtra bacillum imperatorium tenet. In media area ſcriptum eſt, hinc VESPASIA inde NVS. Docet ille Veſpaſianum, priuſquam declararetur Auguſtus, Imperatorem ſive Ducem Exercituum in Oriente fuiſſe. Tunc eſt deducta colonia Cæſarea a *Veſpaſiano Imperatore*, ut aït Plinius, anno Chriſti LXX. ſtatim a captis Hieroſolymis. Nec multo poſtea cuſus hic nummus argenteus eſt, quem Patinus exhibet in Famil. pag. 265. Caput Neptuni, retro tridens, ſymbolum maritimarum urbium. .)(. Civis togatus, capite nudo, dextro genu flexo, dextra tangit trophæum, victoriæ ſymbolum: ſtante ex adverſo Imperatore, & trophæum idem ſimiliter manu apprehendente. Infra, MVRCVS IMP. Quibus litteris non Murcus aliquis, ſed ſententia hæc continetur: *Maritimæ Vrbes Reſtitutæ Cæſarem Veſpaſianum Salutant Imperatorem.*

21. *Finis Palæſtines.*] Id quoque Martianus habet, lib. 6. cap. de Arabia & Syria, pag. 219.

de Phœnice. Intus autem Samariæ oppida : [1] Neapolis, quod antea Mamortha diceba-tur : [2] Sebaſte in monte, & altiore [3] Gamala.

XV. Supra Idumæam & Samariam Judæa longe lateque funditur. Pars ejus [4] Syriæ juncta, [5] Galilæa vocatur : Arabiæ vero & Ægypto proxima [6] Peræa, aſperis diſperſa montibus, & a ceteris Judæis Jordane amne diſcreta. Reliqua Judæa dividitur in toparchias decem, quo dicemus ordine : [7] Hiericuntem palmetis conſitam, fontibus irriguam : [8] Emmaum, [9] Lyddam, [10] Joppicam, [11] Acrabatenam, Gophniticam, [12] Thamniticam, [13] Bethleptephenen, [14] Orinen, in qua fuere [15] Hieroſolyma, longe clariſſima urbium orientis, [16] non Judææ modo : [17] Herodium cum oppido illuſtri ejuſdem nominis. CAP. XIV.

[18] Jordanis amnis oritur e fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæſareæ, [19] de qua dicemus : amnis amœnus, & quatenus locorum ſitus patitur, ambitioſus, accoliſque [20] ſe præbens, velut invitus Aſphaltiten lacum dirum natura petit, a quo poſtremo ebibitur, aquaſque laudatas perdit peſtilentibus mixtas. Ergo ubi prima convallium fuit occaſio, in lacum ſe fundit, quem plures [21] Geneſaram vocant, [22] XVI. mill. paſſuum CAP. XV.

NOTÆ.

1. *Neapolis.*] Νεάπολις in Samaria, Ptolem. lib. 5. cap. 16. Sichem Chriſti Domini temporibus dicta, teſte Benjamino in Itiner. pag. 38. Indigenis *Mabortha*, auctore Joſepho. lib. 5. bell. Jud. cap. 4. quamquam Plinio *Mamortha* dicitur. Hodie *Naploſa*. Nummus Fauſtinæ junioris, ex ære, forma mediocri, in Muſeo noſtro Pariſienſi : ΦΛ. ΝΕΑϹ. ΠΟΛ. ϹΥΡ. ΠΑΛΕϹΤΙ. Φλαουΐας Νέας πόλεως Συρίας Παλαιστίνης. Eſt nummus ex ære mediocri, in Gaza regia ; in quo mons Garizim pingitur, cum templo gemino in vertice ; infra, Aquila eſt alis expanſis. In ambitu ΦΛ. ΝΕΑϹ ΠΟΛΕΩϹ. ubi cave legas ſcribaſve cum imperitis, ΝΕΑΠΟΛΕΩϹ. In parte nummi priore legitur, ΑΥΤ. ΚΑΙ. ΓΟΥ. Ϲ. ΤΡΕ. ΓΑΛΛΟϹ. Caput laureatum : hæc verba ſic D. Bandurius interpretatur : *Imp. Cæſar Caius Urbius* Σεβαστὸς *Auguſtus Trebonianus Gallus.* Prave. Nam *Auguſti* titulus, cum officium denotet, magiſtratumque ſummum in provincia vice Senatus, quamvis ſit hereditarius, tamen nonniſi poſt nomina & cognomina ponitur. Lege, *Imperator Cæſar Caius Vibius Sulpicius Trebonianus Gallus.* Ibi C Σουλπίκιος eſt, non Σεβαστός. Galli cognomen proprium eſſe Sulpiciæ gentis, docet ipſe Plinius, libro 2. ſect. IX. ex eaque prodiiſſe Gallum Auguſtum alibi oſtendimus. Nummi ipſius ceteri Græci in fine habent ϹΕΒ. AVΓ. Unus ſingularis ex ære mediocri, apud D. FOVCAVLT, habet ΕΥ. ϹΕΒ. hoc eſt, Εὐσεβὴς Σεβαστὸς, *Pius Auguſtus.*

2. *Sebaſte.*] In gratiam Auguſti, ſic appellata urbs ea eſt. Vide Benjam. loc. cit. Σεβαστὴ, ἐν τῇ Σαμαρείτιδι πολίχνιον, Stephano. In Conc. Nic. I. & C P. I. ſubſcribunt epiſcopi Sebaſtenſes, vel Sebaſteni, ex Prov. Palæſtinæ. Hodie *Sebaſtia.* Vide Notas & Emend. num. XXXIX.

3. *Gamala.*] Diverſum hoc Samariæ oppidum, ab altero ejuſdem nominis ultra Jordanem poſito, quam Judææ urbem validiſſimam Suetonius appellat in Tito. Quamquam eadem utriuſque vocis originatio eſt : Sic enim dicta videtur, ab Hebræo גָּמָל quaſi Camela, quod dorſo montis inſidens, cameli dorſum referre credatur. Illam certe quæ Judææ eſt, jugo montis aſpero editoque impoſitam docet Joſephus, lib. 4. bell. Jud. cap. 1. Hanc idem lib. 3. cap. 2. pag. 832. Γάμαλα πόλιν Ἱππέων, civitatem Equitum, quos eo colonos duxit Herodes, appellatam ait : Carmelo monti inſidentem.

4. *Syriæ.*] Hoc eſt, Syriæ Antiochiæ, ut diximus ſect. 13. Judæa hic appellatur, quæ in libris ſacris *terra Chanaan* ſæpe dicitur, eo quod filii Chanaan eam inter ſe ſibi diviſerunt, in ortu Phaleg, & Hebræam ibi linguam integram ſervavere, immunem a confuſione, quæ in Babylonia poſt annos quinquaginta pluresve contigit. Hic enim ſenſus verborum illorum eſt, Gen. X. 25. *Nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus diviſa ſit terra* : Gallice vere ac recte dixeris : *Le pays fut alors partagé entre les enfans de Canaan.*

5. *Galilæa vocatur.*] Etiam Aureliani Imperatoris temporibus altera alteri paruiſſe principi videtur : quorum unius nomen hactenus arbitramur fuiſſe ignotum, nunc denuum proferendum. Eſt nummus ſingularis ex ære mediocri, apud D. DE BOZE ſic inſcriptus ΑΥΡΗΛΙΑΝΟϹ. ΑΘΗΝΟΔΩΡΟϹ. Capiita duo adverſa : Aureliani laureatum, diadematum Athenodori. .)(. L. A. L. Δ. in corona laurea, quæ conjunctis copiis & viribus victorem utrumque fuiſſe demonſtrat : in Syria certe : quoniam extra Syriam & Ægyptum non fuit mos ſcribendi L. pro ET. ſub Auguſtis. At in nummis Judææ & Herodis ac Philippi tetrarcharum in Galilæa reperitur. Annus Athenodori, ut in aliis nummis annus Vaballathi quartus incidere hic indicatur in annum Aureliani Imp. primum. Vnde ſuſpicamur in Galilæa Athenodorum, ubi olim Zenodorum tetrarcham fuiſſe nummi teſtantur, Vaballathum in Judæa geſſiſſe principatum : & cum utroque Aurelianum Imperatorem fœdus iniiſſe adverſus Arabes. Propterea Aurelianus in nummis PACATOR ORBIS ſcribitur. Vaballathus, inquam, in Judæa fuit, genus fortaſſe ducens ex Sanaballat Horonite, hoc eſt, Moabita, qui in Samaria conſtitiſſe narratur, 2. Eſd. 2, 10, 19. Non eſt utrumque nomen certe Hebræum, ſed Moabiticæ linguæ, ab Hebræa diverſæ, ex 2. Eſdr. XIII. 23, 24.

6. *Peræa.*] Περαία, hoc eſt, ulterior, ſive trans Jordanem poſita. Vide Notas & Emend. num. XL.

7. *Hiericuntem.*] Ἱεριχοῦς Straboni, lib. 17. pag. 763. De hujus agri palmetis dicemus lib. 13. ſect. 9. Vide Notas & Emend. num. XLI.

8. *Emmaum.*] Ἐμμαοῦς ſive Ἀμαοῦς a Tito captis Hieroſolymis Nicopolis appellata, una e Judææ toparchiis Joſepho, lib. 3. bell. Jud. cap. 2. pag. 833. *Emaüs.* Neutrum indeclinabile, *Emmaum*, 1. Mach. III. & IV. ut apud Plinium.

9. *Lyddam.*] Λύδδα, una ex toparchiis Judææ, apud Joſeph. loc. cit. Dioſpolis poſtmodum appellata. Unde in Conc. C P. I. Dionyſius Dioſpolitanus, Prov. Palæſtinæ.

10. *Joppicam.*] A Joppe, de qua ſect. ſup.

11. *Acrabatenam.*] Ἀκραβατταὶ, & Ἀκραβατηνῶν τοπαρχία, apud Joſeph. loc. cit. In ſacris paginis, 1. Machab. 5. *Acrabatane.*

12. *Thamniticam.*] Ἡ Θαμνὰ τοπαρχία Judææ, apud Joſeph. lib. 5. bell. Jud. cap. 4. pag. 890.

13. *Bethleptephenen.*] Τὴν Βεθλεπτηφῶν τοπαρχίαν Joſephus vocat, loco proxime citato. Vide Notas & Emendationes num. XLII.

14. *Orinen.*] Græci Ὀρεινὴν vocant. De Virgine Deïpara ſacer codex, Luc. 1. ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς, *abiit in montana Judææ cum feſtinatione.* Pars Judææ plurimum montuoſa, in qua fuere Hieroſolyma, Rama, Bethlehem. Lapidoſum hunc tractum ad LX. ſtadia eſſe Strabo eſt auctor, lib. 16. pag. 761.

15. *Hieroſolyma.*] De urbe ſatis multa alii. De urbis nomine recte admonet Hieronymus, ep. 126. ad Evagr. *Non ut Joſephus, & noſtri omnes arbitrantur, Hieruſalem nomen eſt ex Græco Hebraïcoque compoſitum : id enim abſurdum eſſe peregrinæ linguæ mixtura demonſtrat.* Ex Hebræo tota conflata vox eſt, & contracte dictum יְרוּשָׁלַםִ arbitramur pro יְרוּשָׁה־שְׁלֵמִים *Poſſeſſio pacificorum*, ſive *quiete degentium.* Nam quod *viſio pacis* vulgo definitur, contra leges Hebraïcarum originationum eſt. At iſtiuſmodi contracta nomina quædam ibi reperimus, ut eſt Jordanis ירדן contractum pro יאור - עדן *fluvius voluptatis*, & ſimilia.

16. *Non Judææ modo.*] Hanc vocem *non modo* adverſativæ orationis parti poſtponere, familiare ac ſolemne Plinio eſt. Sic lib. 6. ſect. 22. *Omnium in India prope, non modo in hoc tractu, claritatem antecedunt Praſii, &c.*

17. *Herodium.*] Nomen unius eſt e Judææ toparchiis apud Joſephum, lib. 3. bell. Jud. cap. 2. pag. 833. Ἡρώδειον.

18. *Iordanis amnis &c.*] Deſcribit hæc Martianus, lib. 6. cap. de Syria, pag. 219.

19. *De qua dicemus.*] Sect. 16.

20. *Se præbens.*] Veluti moras nectat, invituſque lacum petat.

21. *Geneſaram.*] Γεννησαρῖτις λίμνη Straboni, lib. 16. pag. 755. In ſacris paginis, *Lacus Geneſareth*, & mare Tiberiadis, & mare Galilææ. Hodie *Mer de Tabarie.*

22. *XVI. mill. paſſ.*] Ita Solinus, cap. 35. pag. 64.

longitudinis, VI. mill. latitudinis, amœnis circumſeptum oppidis: ab oriente, [1] Juliade, & [2] Hippo: a meridie, [3] Tarichea, quo nomine aliqui [4] & lacum appellant: ab occidente [5] Tiberiade, [6] aquis calidis ſalubri.

Cap. XVI. Aſphaltites nihil præter bitumen gignit: [7] unde & nomen. [8] Nullum corpus animalium recipit: [9] tauri cameliquе fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit centum M. paſſuum, latitudine maxima [10] XXV. implet, minima ſex. Proſpicit eum ab oriente [11] Arabia Nomadum, a meridie [12] Machærûs, ſecunda quondam arx Judææ, ab Hieroſolymis. [13] Eodem latere eſt calidus fons medicæ ſalubritatis [14] Callirrhoë, aquarum gloriam ipſo nomine præferens.

* Cap. XVII. * [15] Ab occidente litora Eſſeni fugiunt, uſque qua nocent: [16] gens ſola, & in toto orbe præter ceteras mira, ſine ulla femina, omni Venere abdicata, ſine pecunia, [17] ſocia palmarum. In diem ex æquo convenarum turba renaſcirur, large frequentantibus, quos vita feſſos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per ſæculorum millia (incredibile dictu) gens æterna eſt, in qua nemo naſcitur. Tam fecunda illis aliorum vitæ pœnitentia eſt. [18] Infra hos Engadda oppidum fuit, ſecundum ab Hieroſolymis fertilitate, palmetorumque nemoribus: nunc alterum buſtum. Inde [19] Maſada caſtellum in rupe, & ipſum haud procul Aſphaltite. Et hactenus Judæa eſt.

Cap. XVIII. XVI. Jungitur ei [20] latere Syriæ Decapolitana regio, a numero oppidorum, in quo non omnes eadem obſervant. Plurimi tamen [21] Damaſcum ex epoto riguis amne Chryſorrhoa fertilem: [22] Philadelphiam, [23] Rhaphanam, omnia in Arabiam recedentia. [24] Scythopolin, ([25] antea Nyſam a Libero Patre, ſepulta nutrice ibi) Scythis deductis.

Notæ.

1. *Iuliade.*] Ἰουλιὰς Ptolemæo, lib 5. cap. 16. in Galilæa. Hanc Philippus Tetrarcha in Gaulanitide condidit: & Juliadem, in gratiam Juliæ, quæ Tiberii conjux, voluit appellari. Joſephus, lib. 2. bell. Jud. cap. 8. pag. 789. in Peræa, hoc eſt, ultra Jordanem ſitam dicit: hoc eſt, ut Plinius ait, ab oriente Geneſaræ lacus.

2. *Hippo.*] A quo Ἱππηνὴ regio cognominata, apud Joſeph. lib. 3. bell. Jud. cap. 2. pag. 832.

3. *Tarichea.*] Ταριχέα Stephano. Joſepho, lib. 3. bell. Jud. cap. 16. pag. 857. Ταριχαίαι. Urbem Judææ validiſſimam Tarichæam vocat Suetonius in Tito.

4. *Et lacum.*] Geneſaram ſcilicet, quem Tarichæum aliqui vocabant, & Tiberiadis, a vicinis ut bibus: ut Genevæ dicimus, & Lauſannæ, & Lemannum lacum. A Tarichæa nomen quoque inveniſſe lacum eum innuit Strabo, lib. 16. pag. 764. ut inanis jam ſit Druſii conjectura, locum hunc pro arbitrio immutantis, in Comm. ad voces Hebr. novi Teſtam. cap. 24. pag. 41.

5. *Tiberiade.*] Τιβεριὰς, πόλις τῆς Ἰουδαίας, πρὸς τῇ Γεννησαρίτιδι λίμνῃ, Steph. In gratiam Tiberii ab Herode tetrarcha ſic appellata, quæ prius *Cenereth* dicebatur.

6. *Aquis calidis.*] Joſephus, lib. 18. Antiq. Jud. cap. 3. pag. 619.

7. *Vnde & nomen.*] Ἄσφαλτος enim Græcis bitumen eſt.

8. *Nullum corpus.*] Vivum ſcilicet: qua de re vide Philoſophum, lib. 2. Meteorol. cap. 3. pag. 557. & Strabon. lib. 16. pag. 763. In vero expertum eſſe Veſpaſianum Aug. projectis in lacum hominibus nandi imperitis, vinctiſque poſt terga manibus, auctor eſt Joſephus, lib. 5. bell. Jud. cap. 5. pag. 891.

9. *Tauri &c.*] Solinus, cap. 35. pag. 64. Aliud eſt quod Joſephus ait loc. cit. lacum eum plurimis locis vomere bituminis glebas, quæ ſuper undam & facie & mole tauris aſſimiles natent.

10. *XXV.*] Vide Notas & Emend. num. XLIII.

11. *Arabia Nomadum.*] Quæ a Palmirenis ſolitudinibus, unde initium ducunt, ad meridiem deſcendit ultra Aſphaltiten lacum.

12. *Machærûs.*] Μαχαιροῦς Stephano, & Joſepho, qui lib. 18. Antiq. Jud. cap. 7. pag. 626. ibi necatum ab Herode Chriſti Domini Præcurſorem refert. Id Peræ regionis Judææ parte meridionali a Joſepho locatur, lib. 3. cap. 2. pag. 833.

13. *Eodem latere.*] Latere Aſphaltitæ lacus meridionali.

14. *Callirrhoë.*] Καλλιρρόη Ptolemæo, lib. 5. cap. 16. Καλλιρόη Joſepho, lib. 17. Antiq. Jud cap. 8. pag. 598. cujus fontes calidos, præter vim medicam, potui quoque jucundos eſſe aſſeverat. Solini hallucinationem, cap. 35. pag. 65. hunc fontem Hieroſolymis proximum ſtatuentis, Plinii loco perperam intellecto, jam pridem Salmaſius inſectatus eſt, pag. 579.

15. *Ab occidente.*] Ab occidente, inquit, litora Aſphaltitæ lacus Eſſeni refugiunt, ſive tantum ab eo lacu recedunt, quoad vis illius malefica pertingit. Nam letales exſpirat auras, vicinumque aërem inficit. Vide Notas & Emendat. num. XLIV.

16. *Gens ſola.*] Hoc eſt, ſolitaria, & a populorum frequentia ſejuncta. De Theoreticis Eſſenis accipi hæc debere, qui in ſola ſacrorum codicum meditatione diem totum tranſigebant, neque artem exercebant ullam, tum verba hæc ſuadent, tum quod mox addit, gentem eam ſociam eſſe palmarum, hoc eſt, in palmetis, adeoque deſertis locis ætatem degere. De Practicis, quod alterum genus eſt Eſſenorum, (quamquam & ii diviſi bifariam, nam alii ἄγαμοι & cœlibes fuerunt, alii nuptiis implicati:) refert Joſephus eos in urbibus degere, lib. 2. bell. Jud. cap. 7. pag. 785. ubi ceteros Eſſenorum mores deſcribit.

17. *Socia palmarum.*] Vide Not. & Emend. num. XLV.

18. *Infra hos.*] Solinus, cap. 35. pag. 65. *Infra Eſſenos Engadda oppidum fuit, ſed exciſum eſt.* Πολίχνη Ἐγγαδδί Joſepho, lib. 5. bell. Jud. cap. 3. *Inde opobalſamum venit*, inquit Hieron. lib. de loc. Hebr. *quas vineas Engaddi Salomon nuncupat: Vicus eſt prægrandis Judæorum juxta mare mortuum.*

19. *Maſada.*] Solinus, loc. cit. *Iudææ terminus Maſſada caſtellum.* Ita & Martianus, lib. 6. pag. 219. Μασάδα Joſepho, lib. 5. bell. Jud. cap. 3. Pag. 887. caſtellum validiſſimum haud procul Hieroſolymis, οὐ πόρρω Ἱεροσολύμων. Straboni, lib. 16. pag. 764. Μοασάδα.

20. *Latere Syriæ.*] Qua vergit in Syriam Cœlen & Libanum montem. Oppida habuit Decapolitana regio celebriora ultra Jordanem, atque ut Plinius ait, in Arabiam recedentia. Arabiæ enim Nomadum appellatione fere cenſetur, quidquid ultra Jordanem eſt. Tamen etiam cis Jordanem habuit nonnulla. Nam & Chriſtus a finibus Tyriorum ad mare Galilææ perrexiſſe dicitur per fines Decapoleos.

21. *Damaſcum ex epoto riguis.*] Fertilem ait eſſe Damaſcenum agrum, quia totum epotat Chryſorrhoam amnem, dum ad rigua diſtrahitur. Teſtatur id etiam Strabo, lib. 16. pag. 755. Ὁ μὲν Χρυσορρόας ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Δαμασκηνῶν πόλεως καὶ χώρας, εἰς τὰς ὀχετείας ἀναλίσκεται, &c. Hodie *Damas.* Chryſorrhoam ſic diſtrahi, ut ſingulæ ædes & horti fontem ex eo derivatum habeant in urbe, auctor eſt Bellonius, lib. 2. Obſerv. cap. 91. Voluſiani nummus æreus minoris formæ in Cimelio noſtro Pariſienſi: COL. DAMAS. METR.

22. *Philadelphiam.*] Φιλαδελφία Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. in Decapolitana regione. Stephanus a Ptolemæo Philadelpho nomen inveniſſe ait. A Joſepho, lib. 3. bell. Jud. cap. 2. pag. 833. in Peræa collocatur. In Arabiæ confinio, a Plinio. Unde circumjectus ager, Ἀραβία, τῆς Φιλαδελφίας dicitur Epiphanio in Ἀνακεφαλ. pag. 145. In nummis ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΝ ΚΟΙΛ. CΥΡ. Κοίλης Συρίας.

23. *Rhaphanam.*] Ῥαφανέαι Stephano: Joſepho, lib. 7. bell. Jud, cap. 19. Ῥαφαναίαι. In Conc. Nic. *Baſſianus Rhaphaneenſis*, ex provinc. Syriæ Cœles. Inſignis eſt Raphanæ nummus percuſſus, Anniæ Aureliæ Fauſtinæ nomine, quæ ſoror fuit M. Aurelii Severi Alexandri Imp. ΑΝΝΙΑ ΑΥΡΗΛΙΑ ΦΑΥCΤΕΙΝΑ C. hoc eſt, Σεβαστή, *Auguſta.* .)(. ΕΠΙ CΤΡ. ΚΥΡΙΝΟΥ. *Sub Prætore Cyrino.* ΡΑΦΑΝΕΩΤΩΝ. Nummus *Raphaneotarum.* ΑΟC. Anno CCLXXI. æræ Cæſarianæ. Egimus de hoc nummo fuſius in Diario Trevoltiano, & alibi.

24. *Scythopolin.*] Cis Jordanem hæc ſita, nec jam in Arabiam recedens, ut ſuperius memoratæ urbes. Civitatem Decapoleos maximam, & Tiberiadi vicinam facit Joſephus, lib. 3. bell. Jud. cap. 16. pag. 856. Galilææ Strabo, lib. 16. pag. 763. Meminere Ptolemæus, Stephanus, & alii. Antoninus a Gadara, de qua ſtatim dicemus, diſtare ait M. P. XVI.

25. *Antea Nyſam, &c.*] Ita Stephanus: Νύσα κοίλης Συ-

[1] Gadara, [2] Hieromiace præfluente, [3] & jam dictum Hippon: [4] Dion, [5] Pellam aquis divitem, [6] Galaſam: [7] Canatham. Intercurſant cinguntque has urbes [8] tetrarchiæ, regionum inſtar ſingulæ, [9] & in regna contribuuntur [2] [10] Trachonitis, [11] Paneas, in qua Cæſarea cum ſupradicto fonte: [12] Abila, [13] Arca, [14] Ampeloëſſa, [15] Gabe.

XVII. [16] Hinc redeundum eſt ad oram, atque Phœnicen. [17] Fuit oppidum Crocodilôn, [18] eſt flumen: memoria urbium, [19] Dorum, [20] Sycaminum. Promontorium [21] Carmelum, & in monte oppidum, eodem nomine, quondam [22] Ecbatana dictum. Juxta [23] Getta, Jebba: rivus [24] Pagida, ſive [25] Belus, vitri fertiles arenas parvo litori miſcens. Ipſe e palude [26] Cendevia a radicibus Carmeli profluit. Juxta colonia Claudii Cæſaris [27] Ptolemaïs, quæ quondam [28] Ace. Oppidum [29] Ecdippa. Promontorium [30] Album. [31] Tyrus quondam inſula, præalto mari ſeptingentis paſſibus diviſa, nunc vero Ale- Cap. XIX.

NOTÆ.

ρίας, Σκυθῶν πόλις. Hæc porro parentheſi incluſimus, ne forte cum Solino exiſtimares Scythas a Libero Patre deductos. Scytharum excurſionis meminit Euſebius in Chron. qui eoſdem ait ſuum huic urbi nomen indidiſſe, quæ prius Βεθσάνη, καλουμένη παρὰ ἑλλήνων Σκυθόπολις, inquit Joſephus, lib. 12. Antiq. Jud. cap. 12. pag. 418.

1. *Gadara.*] Γάδαρα Stephano, qui Cœles Syriæ urbem eſſe ait. Ptolemæus, lib. 5. cap. 15. Decapolitanæ; (ſic enim habet Pariſ. cod.) adjudicat. Τὰ Γάδαρα, & Ἵππον, & Γαυλανῖτιδα regionem, ceu loca inter ſe vicina admodum conjungit Joſephus, lib. 2. bell. Jud. cap. 19. pag. 813.

2. *Hieromiace.*] Amne. MSS. *Hieromice. Iarmocb*, e montibus Galaad fluens, in regione Gergeſſæorum, quorum fuit regio Gadarena.

3. *Et jam dictum.*] Sup. ſect. Palæſtinæ urbs a Stephano appellatur.

4. *Dion.*] Δῖον Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. in Decapolitana, Pellam inter & Gadara.

5. *Pellam.*] Πέλλα Ptolemæo, loc. cit. Stephan. Πέλλα, κοίλης Συρίας ἡ Βοῦτις λεγομένη. A Joſepho lib. 3. bell. Jud. cap. 2. pag. 833. in Peræa collocatur.

6. *Galaſam.*] Vide Notas & Emend. num. XLVI.

7. *Canatham.*] Τὰ Κάναθα τῆς κοίλης Συρίας. Joſepho, lib. 2. bell. Jud. cap. 14. pag. 742. Ptolemæo item & Stephano.

8. *Tetrarchiæ.*] Tetrarchia non modo pars regni quarta appellatur, ſed & mediocris quælibet ditio: ita ut ſingulæ fere urbes tetrarchiæ fuerint, cum circumjacente agro: Plures etiam quandoque tetrarchiæ in unum tetrarcham Auguſtorum beneficio ac juſſu collatæ.

9. *Et in regna.*] Totidemque regna cenſentur. Sic Abilenen Lyſaniæ regnum, Λυσανίου βασίλειαν Joſephus appellat, lib. 2. bell. Jud. cap. XI. pag. 796.

10. *Trachonitis.*] Trachonitidis regionis tetrarcha Philippus, apud Lucam, cap. 3.

11. *Paneas.*] Πανειὰς regionis nomen, in qua condita Cæſarea Philippi dicta, tetrarchæ nomine, qui Herodis frater. Eadem quoque a vicino fonte, Cæſarea Paneas appellata. In nummo M. Aurelii, ΚΑΙC. CΕΒ. ΙΕΡ. ΚΑΙ ΑCΥ. ΥΠ. ΠΑΝΕΙΩ. hoc eſt, Καισάρεια σεβαστὴ ἱερὰ καὶ ἄσυλος ὑπὸ Πανείῳ. Sic & a fonte nomen accepiſſe videtur, ut Plinio & Stephano creditum: & a monte unde fons manat, quod Πάνειον ὄρος Euſebio dicitur, lib. 7. hiſt. Eccleſ. cap. 17.

12. *Abila.*] Hinc Lyſanias Ἀβιληνῆς tetrarcha, Luc. 3. oppidum Ἀβίλη Joſepho, lib. 4. Antiq. Jud. cap. 7. pag. 118. in loco palmetis conſito ad Jordanem. In Cœleſyria collocatur ab Antonino in Itiner. a Damaſco, M. P. XVIII. Hodie *Bellinas.*

13. *Arca.*] Ἀρκαίας & Ῥαφαναίας regni Agrippæ civitates duas appellat Joſephus, lib. 7. bell. Jud. cap. 24. pag. 976. Phœniciæ a Ptolemæo adſcribitur Ἄρκα, lib. 5. cap. 15. inter oppida mediterranea. A Stephano quoque, Ἄρκη πόλις Φοινίκης, &c. etſi Stephani interpres cum Ace, hoc eſt, cum Ptolemaïde confundit. Fuit Arca ſcilicet in confinio Phœnices & Decapoleos.

14. *Ampeloëſſa.*] Ἀμπελόεσσα. Vitibus conſitam regionem vox ea ſonat: ut vel Arcæ potius, vel Gabes cognomen, quam oppidi alterius nomen id eſſe videatur.

15. *Gabe.*] Ita libri omnes. Γάβαν appellat Joſephus, lib. 2. belli Jud. cap. 19. pag. 814. Gabbam Plinius, lib. 12. ſect. 41. & Stephanus Γάββα, πόλις Συρίας· ἧς τὸ ἐθνικὸν Γαβηνός. Petri epiſc. Gabbi mentio in Epiſt. ſynodali primæ Syriæ ad Leonem Imp. in Conc. Calched. In vetere nummo Muſei noſtri Pariſienſis, ΓΑΒΗΝΟΝ.

16. *Hinc redeundum.*] Unde oratio deflexerat, ſect. 14. ab his verbis: *Finis Palæſtinæ . . . Deinde Phœnice.*

17. *Fuit oppidum.*] Nihil ejus ſupereſſe innuit præter nomen: quod & Strabo ſignificat his verbis, lib. 16. pag. 758. Καὶ πολιχνίων ὀνόματα, πλέον δ᾽ οὐδέν. Συκαμίνων πόλις, Βουκόλων, καὶ Κροκοδείλων πόλις, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

18. *Eſt flumen.*] Quo vero id nomine? An eodem quo oppidum? ποταμὸς κροκοδείλων. An potius cum cujus oſtia Ptolemæus, lib. 5. cap. 15. prope Dora collocat. Χερσέου ποταμοῦ ἐκβολαί. Utrovis nomine idem amnis deſignatur.

19. *Dorum.*] Fuit cum *Dorôn* ſcribi mallem & *Sycaminôn*, quia ſic Crocodilôn dixiſſe videtur, patrio caſu. Nam Græce Δῶρα Ptolemæo, loc. cit. in ora Phœniciæ. Scylaci, pag. 40. Δῶρος, πόλις Σιδωνίων. Meminere Euſebius & Hieron. de locis Hebr. At libros veteres ſequimur probatiores.

20. *Sycaminum.*] Συκαμίνων Straboni, loc. cit. a recto Συκάμινον, ut docet Stephanus.

21. *Carmelum.*] Κάρμηλος τὸ ὄρος Straboni, loc. cit. Vide Notas & Emend. num. XLVII.

22. *Ecbatana.*] In MSS. *Acbetana.* Stephanus, pag. 12. Ἀγβάτανα, πολίχνιον Συρίας. Per α & ε ſcribi a priſcis auctoribus promiſcue monet. Et pag. 255. Ἐκβάτανα, Συρίας πόλις. In hac urbe Cyri F. Cambyſes obiit, oraculo deluſus, cum in Ecbatanis Mediæ deceſſurum ſe ſperaret. Herodot. lib. 3. Thalia, pag. 186. & 187.

23. *Getta.*] Forte Γίττα, quam πόλιν Παλαιστίνης Polybius vocat in Excerptis, e libro XVI. Non eſt Gith vel Gerh, de quo Euſebius & Hieron. in loc. Hebr. De Jebba ſcriptores ceteri ſilent.

24. *Pagida.*] MSS. *Pacida* Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Qui *Pagida* ſcripſerunt, ἀπὸ τῶν πηγῶν deduci nomen Syrum voluerunt.

25. *Belus.*] Stephano, Βῆλος, verbo Ἄκη. Joſepho, lib. 2. bell. Jud. cap. 9. pag. 790. Βήλεος ποταμὸς παντάπασιν ὀλίγος, ſtadiis a Ptolemaïde duobus, hoc eſt, paſſ. CCL. vallem præterfluens, atque arenam volvens ſecum perpetuo, vitreis operibus conficiendis aptam. De eo amne rurſum lib. 36. ſect. 65. De arenis litoris hujuſce vitrariis vide etiam Strabonem, lib 16. pag. 758.

26. *Cendevia.*] MSS. omnes *Cendebria.* An a Κενδεβαίῳ duce nomen, quem ab Antiocho miſſum ad vaſtandam Judæam refert Joſephus, lib. 13. Antiq. cap. 13. pag. 447. Libro 36. ſect. 65. MSS. *Candebea.*

17. *Ptolemaïs.*] Huc pertinent nummi Antonini & Getæ, apud Patinum, pag. 299. & 317. COL. PTOL. ille præſertim Antonini, qui Serapidis effigiem habet: cujus cultum in Syria familiarem fuiſſe, ex Cæſareæ nummo a nobis antea laudato, perſpicuum eſt. Fruſtra igitur hæret Patinus, quo ſui illi nummi ſpectent.

28. *Ace.*] Strabo, lib. 16. pag. 758. ἣν Ἄκην ὠνόμαζον πρότερον. Ex Strabone Stephanus: Ἄκη, πόλις Φοινίκης. . . . αὕτη Πτολεμαῒς ἐκαλεῖτο. Demetrius apud Harpocrat. verbo Ἄκη, id nominis arci Ptolemaïdis fuiſſe ait. Cauſam appellationis hujus vide apud Stephan. verbo Πτολεμαΐς. Hodie *S. Iean d'Acre.*

29. *Ecdippa.*] Ἐκδίππα Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. inter Ptolemaïda & Tyrum. Joſepho, lib. 1. belli Jud. cap. XI. Ἔκδιππος.

30. *Album.*] Hi Tyrii montes, Chriſtiano in his oris bello notiſſimi: quorum promontorium hodie *le Cap Blanc.*

31. *Tyrus.*] Hodie *Sour*: ut apud Hebræos olim צור *Tſour*, quæ vox munitum oppidum ſonat. Eſt nummus Antonini Soæmiadis filii, inſcriptus, TYRIORVM, superne: infra ΔΕΙΔΩΝ. At cave ibi Didonem cogites, ut nobis olim alios ſecutis incaute excidit: cum viri potius nomen foret Δείδων, ut Πλάτων, Ἀρίστων, & ſimilia, quam feminæ. Dea quæ ibi pingitur ſtolata, ipſa Tyrus eſt: & litteris illis ſubeſt hæc ſententia: ΔΕΙμᾶν Δόμους Ὥρα Νέους. *Nunc tempus eſt novas ædificare domos.* Quoniam videlicet ſub Severo Imp. diruta ab Arabibus vel Parthis Tyro, colonia eo miſſa Latina fuerat: unde nummi Latine deinceps inſcripti leguntur, COL. &c. adſcitis etiam Græcis hominibus in civitatem: quam ob cauſam & ΗΡΑΚΛΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑ certamina in uno TYRIORVM nummo Græce ſcribuntur. Itaque ſub Antonino Soæmiadis filio aiunt incolæ, quiete a bellis data, tempus eſſe, ut novæ civibus ædifican-

xandri oppugnantis operibus [1] continens, olim partu clara, urbibus genitis, [2] Lepti, Utica, & illa Romani imperii æmula, terrarum orbis avida, Carthagine: etiam Gadibus extra orbem conditis. Nunc omnis ejus nobilitas conchylio atque purpura conſtat. Circuitus XIX. mill. paſſuum eſt, intra [3] Palætyro incluſa. Oppidum ipſum XXII. ſtadia obtinet. [4] Inde Sarepta, & [5] Ornithon oppida: [6] & Sidon artifex vitri, Thebarumque Bœotiarum parens *.

* CAPUT XX.

[7] A tergo ejus mons Libanus orſus, mille quingentis ſtadiis Simyram uſque [8] porrigitur, qua Cœle Syria cognominatur. Huic par, [9] interjacente valle, mons adverſus Antilibanus obtenditur quondam muro conjunctus. [10] Poſt eum introrſus, Decapolitana regio eſt, prædictæque cum ea tetrarchiæ, & Palæſtinæ tota laxitas. At in ora etiamnum ſubjecta Libano, fluvius [11] Magoras: Berytus colonia, quæ [12] Felix Julia appellatur. [13] Leontos oppidum: flumen [14] Lycos: Palæbyblos: flumen Adonis. Oppida: [15] Byblos, [16] Botrys, [17] Gigarta, [18] Trieris, [19] Calamos: [20] Tripolis, quam Tyrii & Sidonii & Aradii obtinent. [21] Orthoſia, Eleutheros flumen. Oppida: [22] Simyra, [23] Marathos, [24] contraque Arados [25] ſeptem ſtadiorum oppidum & inſula, [26] ducentos paſſus a continente diſtans. [27] Regio in qua ſupradicti deſinunt montes, & interjacentibus campis, Bargylus mons incipit.

NOTÆ.

tur domus. Propterea pictus eſt in eo nummo ad Tyri pedes operarius, qui ligone domorum fundamenta fodit: & alter tecto domus tegulas diſponit.

1. *Continens.*] Hoc eſt, continenti adhærens, illo ipſo, quem Alexander ſtruxerat, aggere. Strabo, lib. 16. pag. 757.

2. *Lepti, &c.*] Iſidorus, lib. 15. Orig. cap. 1. *Phœnices a Rubro mari profecti, Sidonem urbem opulentiſſimam condiderunt... Ipſi etiam Tyrum in Syria: ipſi Vticam in Africa, Hipponem, Leptim, aliaſque urbes in ora maritima condiderunt: ipſi Thebas in Bœotia duce Cadmo, &c.* Curtius, lib. 4. cap. 19. de Tyro: *Coloniæ certe ejus pæne orbe toto diffuſæ ſunt: Carthago in Africa, in Bœotia Thebæ, Gades in oceano.* A Tyriis Thebas eſſe conditas aſſeverat, quas Plinius Sidoniis adſcribit: ut viciſſim Tyriorum partum Leptim Plinius eſſe ſtatuit, quam a Sidoniis conditam Saluſtius pronunciavit, lib. de bello Jugurth. pag. 115. Sed ab iiſdem nimirum orti parentibus, Phœnicibus ſcilicet, Tyrii Sidoniique. Uticam a Tyriis conditam Velleius quoque affirmat, lib. 1. pag. 3. Quo vero id anno contigerit, dicemus lib. XVI. ſect. LXXIX.

3. *Palætyro.*] Παλαίτυρος, (ea vox antiquam Tyrum ſonat) quam a Tyro nova diſtare ſtadiis XXX. hoc eſt, paſſ. ter mille, DCCL. auctor eſt Strabo, lib. 16. pag. 758.

4. *Inde Sarepta.*] Σαρεφθὰ Joſepho, lib. 8. Antiq. cap. 7. pag. 285. medio Tyrum inter, & Sidonem, intervallo. Hinc Sareptana vidua, 3. Reg. 17. Hactenus editum ſic eſt: *Inde Evhydra, Sarepta.* Sed *Evhydra* nulli MSS. agnoſcunt. Ἔνυδρα Strabonis, lib. 16. pag. 753. ultra Aradum ſita, non eſt hujus loci.

5. *Ornithôn.*] Medio quoque intervallo Tyrum inter & Sidonem, hoc eſt, centum utrimque ſtadiis, ſive paſſ. XII. M. D. Ὀρνίθων πόλις λεγομένη, Avium, ſeu mavis Gallinarum oppidum, a Strabone collocatur, lib. 16. pag. 758.

6. *Et Sidon artifex.*] Quoniam arenæ vitrariæ, de quibus ſuperius dictum, Sidonem deferuntur, ubi fornaces officinæque vitrariæ, arenarum fuſioni aptæ. Strabo, loc. cit. Hodie *Sayd.*

7. *A tergo ejus.*] Sidonis.

8. *Porrigitur.*] A Sidone Simyram uſque, verſus ſeptemtrionem: quæ pars Syriæ, Cœle dicitur, hoc eſt, Cava.

9. *Interveniente valle.*] In amphitheatri formam: claudente vallem a ſeptemtrione, & ab occaſu, Libano monte, quem nunc populi incolunt, nova appellatione dicti, *les Druſes*: ab meridie, & oriente, Antilibano, *l'Antiliban.*

10. *Poſt eum.*] Poſt Antilibanum, verſus ortum Solis, Damaſcus occurrit, & Decapolitana: verſus meridiem, laxiſſimus, hoc eſt, vaſtiſſimus Palæſtinæ tractus.

11. *Magoras.*] Qui Straboni, lib. 16. pag. 756. medio ſpatio inter Sidonem, & Berytum. Nunc vocant incolæ, patria lingua, *la riviere d'Amour.*

12. *Felix Iulia.*] Nummus æreus formæ mediocris Trajano Imp. cuſus, in Cimelio noſtro Pariſienſi aſſervatur, cujus epigraphe, COL. IVL. AVG. FEL. BER. *Colonia Iulia Augusta Felix Berytus.* Eſt unus ſingularis ex ære magno, in Muſeo D. Abbatis DE FONTENV, ſic inſcriptus: IMP. C. M. OP. SEV. MACRINO. *Imperatori Cæſari Marco Opelio Severo Macrino.* Caput laureatum. .)(. Lupa cum gemellis. Supra, BOS.: infra, FEL. ſic interpretamur: *Berytus Opeliis Salvis* FE*Lix.* Fuere Macrinus & Diadumenianus ex gente Opelia: utrique obtigerat tutanda Phœnice. Idcirco alludens ad ſuum cognomen *Berytus* colonia, *ſalvis Opeliis Felicem* ſe eſſe ac fore prædicat. Sic in Diocletiani & Maximiani Auguſtorum nummis, & Conſtantii ac Maximiani Cæſarum legimus, SALVIS. AVGG. ET CAESS. FELIX KART*hago.* *Opelios* ſcripſit Berytus, non Macrinum; ut Opelios æque Diadumenianos complecteretur, ac Macrinos: quæ ſunt duo Opeliorum cognomina. Quemadmodum ſi *ſalvis Borboniis* dixero, omnes ex ea gente, cum ipſo Rege, Aurelianenſes, Condæos, Contioſque eo nomine comprehendero. Sub effigie Imperatoris ſunt litteræ quatuor, ΔE SC. Δήμου Εὐχῇ, *Populi Rogatu, ſenatus conſulto.* Ab Agrippa Auguſti genero deductam coloniam auctor eſt Strabo, loc. cit. Verius ſuſpicamur a Lucio Sulla Felice collega Auguſti Conſulis duodecimum: unde illi cognomina Felicis Juliæ Auguſtæ. *Berytenſis colonia Auguſti beneficiis gratioſa*, inquit Ulpianus, lib. 50. Dig. tit. 15. de cenſibus. Βηρυτὸς Græcis dicitur, producta penultima ſyllaba: nobis *Barut*, indigenis *Birout.* Olim binominis fuit: nam & Berœam appellatam eſſe auctor eſt Euſebius in Chron.

13. *Leontos.*] Λέοντος, vel ut Scylax, pag. 40. & Strabo vocat, lib. 16. pag. 756. Λεόντων, hoc eſt, Leonum oppidum.

14. *Lycos.*] Straboni, pag. 755. Λύκος ποταμὸς inter Byblum & Berytum: Mox Byblum ſequi deinde dicit Ἄδωνιν ποταμὸν, ac poſtea Παλαίβυβλον, quo ordine a Plinio nunc commemorantur. Canis nomen ei amni fecere nunc indigenæ, *la riviere du Chien.* Adonidi vero Abrahæ, *la riviere d'Abraham.*

15. *Byblos.*] Βύβλος Stephano, cujus vocis originationem pluribus idem inveſtigat. Hodie *Gebail.*

16. *Botrys.*] Βότρυς πόλις Φοινίκης, Stephano. Indigenis *El Batron.* Hinc Diagoras Botryenſis, de quo diximus in Auctorum ſyllabo.

17. *Gigarta.*] Strabo, lib. 16. pag. 755. Βόστρυν (lego Βότρυν,) καὶ Γίγαρτον, inter oppida numerat, quæ ſunt ſubjecta Libano. In Notitia Eccleſ. Prov. Phœniciæ, Γήγαρτα κώμη.

18. *Trieris.*] Τριήρης χωρίον τι Straboni, pag. 754. πόλις eſt Stephano, pag. 664. Hinc ſunt *Trieres* appellati a Daniele propheta, cap. XI. 30. ut acute vidit Vulgatus Interpres.

19. *Calamos.*] Has eodem ordine appellat Polybius, lib. 5. pag. 574. Βηρυτὸν, Βότρυν, Τριήρη, καὶ Κάλαμον.

20. *Tripolis.*] Mela conciſe, lib. 2. cap. 12. *Tria oppida fuerunt, ſingulis inter ſe ſtadiis diſtantia: locus ex numero Tripolis dicitur.* Plinio Strabo ſuffragatur, loc. cit. Nunc *Tripoli de Sourie.*

21. *Orthoſia.*] Ὀρθωσιὰς Straboni, pag. 753. juxta Ἐλεύθερον amnem, quem hodie aïunt Sanctum vocari, *le Fleuve Saint.* Urbem *Orthoſida ſacram* appellat Priſcianus in Periegeſi, pag. 389. In nummis, ΟΡΘΩϹΙΕΩΝ.

22. *Simyra.*] Σίμυρος, τὰ Σίμυρα, Stephano, & Straboni, lib. 16. pag. 753. Simyra caſtellum, Melæ, loc. cit.

23. *Marathos.*] Μάραθος πόλις ἀρχαία Φοινίκων κατεσπασμένη, *vetus Phœnicum civitas, nunc diruta*, inquit Strabo, loc. cit. Reſtituta poſterius, hodie *Tortoſa* dicitur.

24. *Contraque Arados.*] Hoc eſt, ex adverſo Marathi oppidi Arados inſula in alto objacet, cum oppido. Vide Notas & Emend. num. LXVIII.

25. *Septem ſtadiorum.*] Hoc ipſum dè Arado inſula oppidoque, Strabo lib. 16. pag. 753.

26. *Ducentos paſſus.*] Strabo, ſtadia XX. quæ efficiunt paſſus bis mille & ducentos.

27. *Regio in qua.*] Tranſcribit hæc Mattianus, lib. 6. cap. de Arabia & Syria, pag. 220.

XVIII. [1] Hinc rurſus Syria, deſinente Phœnice. Oppida: Carne, Balanea, Paltos; [2] Gabale: promontorium, in quo [3] Laodicea libera, [4] Dioſpolis, Heraclea, [5] Charadrus, Poſidium. * Deinde promontorium Syriæ [6] Antiochiæ. Intus ipſa Antiochia libera, [7] Epidaphnes cognominata, [8] Oronte amne dividitur: In promontorio autem [9] Seleucia libera, Pieria appellata.

* CAP. XXI.

CAP. XXII.

Super eam mons eodem, [10] quo alius, nomine, Caſius. [11] Cujus excelſa altitudo [12] quarta vigilia orientem per tenebras Solem aſpicit, brevi [13] circumactu corporis, diem noctemque pariter oſtendens. Ambitus ad cacumen XIX. M. paſſ. eſt: altitudo per directum, IV. At in ora amnis Orontes, natus inter Libanum & Antilibanum juxta [14] Heliopolin. Oppidum [15] Rhoſos: & a tergo [16] Portæ, quæ Syriæ appellantur, inter-

NOTÆ.

1. *Hinc rurſus.*] Hinc appellari rurſus Syria incipit, etiam in ora, ubi Phœnice deſinit. Phœniciæ tamen, Carne, Balaneaque a Stephano adſcribuntur. Κάρνη, πόλις Φοινίκης. Et, Βαλανέαι, πόλις Φοινίκης, ἡ νῦν Λευκάς. Utraque Aradiorum ditionis eſt, cum Palto, teſte Strabone, lib. 16. pag. 153. ἡ τῶν Ἀραδίων παλαιὰ Πάλτος, καὶ Βαλαναία, καὶ Κάρνος τὸ ἐπίνειον τῆς Ἀράδου, Aradiorum navale. Syria hæc maritima eſt, cujus mentio eſt in nummis tribus Egnatiæ gentis, perperam (opinor) hactenus intellectis. Sunt ii argentei in Muſeo noſtro, & apud Patinum, in Famil. pag. 103. Primus exhibet Cupidinis caput alatum, cum pharetra & arcu; ſymbolum Principis amici ac fœderati, pro ſociis bellum gerentis. Epigraphe, retro; MAXSVMVS. .)(. Templum, in quo Juppiter ſtat, ſupra templum poſito fulmine parte dextra, qua ſtat ille: & e regione, Aſtaroth dea Sidoniorum, uti appellatur IV. Reg. XXIII. 13. cum pileo, indice libertatis, ſupra templum ſimiliter poſito, parte ſiniſtra, ita ut deæ vertici immineat. Infra C. EGNATIVS CN. F. latere ſiniſtro, CN. N. *Cnei filius, Cnei nepos.* Dextro denique, XII. denarii pretium, quod tunc fuit aſſium duodecim. Alter habet caput Concordiæ: retro, Cupido alatus, veluti ſtringit deæ monile, *ſon collier de perles.* Retro, MAXSVMVS. .)(. Imperator in curru bijugo, Victoria ſupervolitante, & coronam porrigente. Infra, C. EGNATIVS CN. F. CN. N. Tertius exhibet caput Libertatis: retro, pileus eſt, libertatis index: retro, MAXSVMVS. .)(. Inter duos temones, qui ſunt ſitus ad mare indices, ſtant Juppiter & Aſtaroth, cum haſtis, Jove pedem proræ navis imponente; Victoria deam Aſtaroth coronante. Infra, C. EGNATIVS CN. F. latere ſiniſtro, CN. N. Pro Jove & Aſtaroth, quidam hic arbitrantur Honorem & Virtutem hic pingi; & MAXSVMVS ſcriptum eſſe pro MAXIMVS; atque iſtud cognomen fuiſſe gentis Egnatiæ. Sententia his litteris comprehenſa, hæc eſt: *MAXima Severi Victoria, Maritimæ Vota Syriæ.* Hæc illa eſt, quæ in nummis Severi Imperatoris, VICT. PART. MAX. *Victoria Parthica maxima* inſcribitur: quæ pulſis nimirum Parthis urbes Syriæ maritimas, alioqui liberas, Romano revinxit Imperio; atque, ut ita dicatur, Jovi Capitolino Aſtaroth Syrorum deam reconciliavit. Nam id ea numina in nummis picta ſignificant; ut temones & proræ navium, urbes maritimas denotant. Liberas eas fuiſſe pileus bis ſignatus admonet. Quam ob cauſam Virgilius cecinit in laudibus Auguſti: *Victorque VOLENTES per populos dat jura.* Egnatius Triumvir Monetalis fuit, & (ut gloriatur) filius ac nepos Triumviri.

2. *Gabale.*] Oppidula Laodiceæ proxima a Strabone hæc numerantur, lib. 16. pag. 753. Τῇ γὰρ Λαοδικείᾳ πλησιάζει πολίχνια, καὶ τὸ Ποσίδιον, καὶ τὸ Ἡράκλειον, καὶ τὰ Γάβαλα. Hinc Imperatori Elagabalo factum nomen, quæ vox Gabalitarum Deum ſonat: quod eſſet Solis ſacerdote genitus, ut fabulantur. Hodie *Jably.*

3. *Laodicea.*] Hi ſunt Λαοδικεῖς οἱ παράλιοι, Laodicenſes maritimi, apud Joſeph. lib. 1. bell. Jud. cap. 16. pag. 748. Horum eſt nummus ille, apud D. Vaillant. in hiſtor. Regum Syriæ, pag. 262. ΛΑΟΔΙΚΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟϹ ΘΑΛΑϹϹΑΝ, *Laodicenſium qui ſunt ad mare.* A Seleuco Nicatore condita, ac de matris nomine appellata. Sic Antiochiam ἐπὶ Δάφνῃ, patris Antiochi: Seleuciam, ſuo: Apameam, matris nomine inſignivit. Strabo, lib. 16. pag. 749. Ulpianus, lib. 50. Digeſt. tit. 15. de Cenſibus: *Laodicea in Syria juris Italici eſt, & ſolum earum.* Hodie *Latakié.*

4. *Dioſpolis.*] MSS. omnes. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Dipolis.* Cave enim exiſtimes hanc eſſe Dioſpolin Palæſtinæ, cujus ſedis Epiſcopi in Conciliis ſæpe ſubſcribunt, cujus apud Antoninum mentio, ceteroſque: hæc enim haud procul Aſcalone & Cæſarea Palæſtinæ fuit, Lydda prius, ut ſect. 15. monuimus, appellata. De Heraclea diximus in libro de Nummis antiquis Populorum & Urbium.

5. *Charadus.*] Quoniam id oppidum in confinio Ciliciæ Syriæque eſt, ciliciæ a Scylace, pag. 38. Stephanoque adſcribitur. Χάραδρος λιμὴν καὶ ἐπίνειον Κιλικίας.

6. *Antiochia.*] Cognomento etiam alio ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου *ad Orontem* dicta, Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. ab eo amne qui eam urbem præterfluit. Incolis nunc *Antekié.* A mari unius diei navigatione adverſo flumine diſtare auctor eſt Strabo, lib. 16. pag. 751. Liberam fuiſſe, id eſt, ſuis, non Romanis, vixiſſe legibus, docet nummus antiquus apud Spanhem. pag. 789. ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛ. ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.

7. *Epidaphnes.*] Ἐπὶ Δάφνης. Straboni, lib. 16. pag. 749. Ἀντιόχεια ἡ ἐπὶ Δάφνῃ. In nummo æreo minoris formæ, Muſei noſtri Pariſienſis, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟϹ ΔΑΦΝΗΝ. Eſt autem Daphne, inquit Strabo, vicus modicus ab Antiochia ſtadiis XL. diſſitus, ubi fana Apollinis & Dianæ, cum aſylo. Stephano ſuburbium eſt, ad orientem Antiochiæ. Non eſt huic Daphnæ locus in nummo Conſtantini Max. inſcripto CONSTANTINI ANADAFNE. Eſt is ex ære minimo perquam affabre factus in Muſeo noſtro: parte priore, CONSTANTINVS MAX. AVG. capite cincto lapillis. Parte altera Victoria ſedens, dextra lauri ramum, ſiniſtra palmam tenet: e regione trophæum, ad pedes miles proſtratus, cum allata inſcriptione. Non eſt hic DAFNE pro δάφνη, laurus: cum neque Græca vox jungi cum Latina debuerit, nec ſcribi per F: nec denique pro victoria ſcribi *laurus* Latine poſſit. Delineatur hic nummus in Conſtantinopoli Chriſt. Tab. III. & apud Patinum, pag. 466. ſed diviſis perperam ANA DAFNE: pejus etiam in Theſauro Brandeburg. pag. 803. puncto inſerto poſt ANA. cum in ipſo numiſmate conjunctiſſimæ litteræ ſint, velut unica voce, ANADAFNE: nimirum hac ſententia: CONSTANTINI *Auguſti Noſtri* AD*ventus Adjunxit Feliciter Narbonenſibus Eduos:* captis prædonibus, qui interjacentem regionem excurſionibus infeſtam haberent. Infra, CONS. *Civitates Omnes Narbonenſis Secundæ:* nempe ubi nunc eſt Delphinatus cum Provincia.

8. *Oronte.*] Ὀρόντης Straboni, lib. 16. pag. 751.

9. *Seleücia.*] Nummus Severi, apud Patinum, pag. 282. ϹΕΛΕΥΚΕΩΝ ΠΙΕΡΙΑϹ. Alter Antonini Severi, pag. 304. ϹΕΛΕΥΚΙΑϹ ΠΙΕΡΙΑϹ. Alii item Trajani, pag. 180. & Antonini, pag. 228. in quibus inſculptus cernitur mons ipſe Caſius, urbi proximus, quem Jovem Caſium appellabant: ϹΕΛΕΥΚΕΩΝ Π. ϹΥΡΙΑϹ. ΖΕΥϹ ΚΑϹΙΟϹ. Hoc eſt, Σελευκέων Πιερίας Συρίας. Ζεὺς Κάσιος. Porro Πιερία ὄρος mons eſt prope Caſium, a quo Seleuciæ oppido ac regioni nomen. Ptolem. lib. 5. cap. 15. Straboni, mons Anticaſius appellatur. Ejecto e Syria Tigrane, Seleuciam libertate Pompeius donavit, teſte Strabone, lib. 16. p. 751. Teſtis & nummus apud Spanhem. p. 789. ϹΕΛΕΥΚΕΩΝ ΤΗϹ ΙΕΡΑϹ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ.

10. *Quo alius.*] In confinio Ægypti & Syriæ poſitus, de quo ſect. 14.

11. *Cujus excelſa.*] Narrant id quoque Solinus iiſdem verbis, cap. 36. pag. 65. & Martianus, lib. 6. pag. 220.

12. *Quarta vigilia.*] Ternis horis ante Solis exortum. Eadem ferme, non de Caſio, ſed de Caucaſo monte refert Ariſt. lib. 1. Meteorol. cap. 16. pag. 545. Ac de Caucaſo quidem id vere a Philoſopho dictum eſſe, probat egregie Cabeus, in lib. 1. Meteorol. text. 63. pag. 388. At Pomponius Mela, lib. 1. cap. 10. pag. 14. Caſio id quidem tribuit, non tamen Antiocheno, ſed Ægyptio. Item Lucanus, lib. 10. v. 434.

Lucifer a Caſia proſpexit rupe, diemque
Miſit in Ægyptum primo quoque Sole calentem.

13. *Circumactu.*] Globoſi verticis parte altera lucem, altera tenebras oſtendente.

14. *Heliopolim.*] Ἡλιόπολις Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. in Syria Cœle, vel ut alii codices habent, in Decapolitana. Ab Antonino, medio ferme itinere ponitur, inter Laodiceam, & Damaſcum, utrimque circiter mill. paſſ. LX. Haud procul Apamea, a Strabone, lib. 16. pag. 752.

15. *Rhoſos.*] Ῥῶσος Stephano: Straboni, lib. 16. pag. 751. Ῥωσσὸς inter Iſſum Ciliciæ oppidum, & Seleuciam.

16. *Portæ, quæ Syriæ.*] Sic anguſtias vocat, inter Tauri montis partem, Roſſicumque ſcopulum, de quo Ptolem. lib. 5. cap. 15. qua tranſitus adituſque eſt in Syriam a Cilicia, & Myriandro. Συρίαι πύλαι, Ptolemæo, loc. cit. &

vallo Rhoſiorum montium & Tauri. In ora oppidum [1] Myriandros : mons [2] Amanus, in quo oppidum Bomitæ. Ipſe ab Syris Ciliciam ſeparat.

CAPUT XXIII. XIX. Nunc interiora dicantur. [3] Cœle habet [4] Apamiam, [5] Marſya amne diviſam a [6] Nazerinorum tetrarchia : [7] Bambycen, quæ alio nomine Hierapolis vocatur, Syris vero [8] Magog. Ibi prodigioſa [9] Atargatis, Græcis autem Derceto dicta, colitur : [10] Chalcidem cognominatam [11] ad Belum, unde regio Chalcidene fertiliſſima Syriæ. [12] Et inde [13] Cyrrheſtice Cyrrhum : Gazatas, [14] Gindarenos, [15] Gabenos : tetrarchias duas, quæ [16] Granucomatæ vocantur, [17] Emeſenos, Hylatas, [18] Ituræorum gentem, & qui ex iis [19] Bætarreni vocantur : [20] Mariammitanos : tetrarchiam, quæ [21] Mammiſea appellatur : [22] Paradiſum, [23] Pagras, [24] Pinaritas, Seleucias præter [25] jam dictam duas, quæ [26] ad Euphraten, & quæ [27] ad Belum vocantur, [28] Cardytenſes. Reliqua autem Syria habet,

NOTÆ.

Straboni, lib. 14. pag. 676.

1. *Myriandros.*] Μυρίανδρος Scylaci, pag. 38. in Syriæ Ciliciæque confinio. Hodie *Candelona.*

2. *Amanus.*] Quo de monte Cicero multa lib. 5. ad Attic. ep. 20. pag. 150. Hic enim caſtra poſuit : hinc nomen Imperatoris obtinuit. *Amanus*, inquit, *Ciliciam a Syria aquarum divortio dividit.*

3. *Cœle.*] Syria Cœle, Κοίλη Συρία : Syria Cava, quoniam inter editiſſimos montes, Libanum, Antilibanumque, depreſſa & humilis.

4. *Apamiam.*] Ἀπάμεια Græcis, indigenis, *Haman*, ad Orontem ſita, Strabone teſte, lib. 16. pag. 752.

5. *Marſya amne.*] Hunc eſſe arbitror quem Græci ob ſimilitudinem aliquam cum amne Macedonico Axium appellarunt : unde nummus exſtat apud D. Vaillant, lib. de hiſt. Regum Syriæ, pag. 261. cum epigraphe, ΑΠΑΜΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟϹ ΤΩ ΑΞΙΩ.

6. *Nazarinorum.*] Quos, ut arbitror, Apamienſium ab ortu vicinos, juxta Marſyam, Strabo facit, pag. 753. & Φυλάρχους Ἄραβας vocat. Ab his profecti qui verſus occaſum refugientes, Marſyam Orontemque tranſgreſſi, inter Orontem amnem ab ortu, mare mediterraneum ab occaſu, Marathum *Tortoſe* a meridie, a ſeptemtrione Laodiceam, montes incolunt, priſcumque retinent nomen, *les Naſſaries.*

7. *Bambycen.*] Βαμβύκη, Straboni, lib. 16. pag. 751. Plutarch. in Anton. Ἱερὰν πόλιν, ἣν Βορβύκην (lege Βαμβύκην) πρότερον ἐκάλουν. A Seleuco Hierapolim eſſe appellatam, auctor eſt Ælianus, lib. 12. hiſt. anim. cap. 2.

8. *Magog.*] A filio Japheth. Nomen id hodieque ſervare dicitur. Ut autem apud Plinium civitas una e primariis Syriæ Cœles Magog appellata fuiſſe dicitur : ſic apud Ezechielem, cap. XXXVIII. *Gog terra Magog* gens ipſa Cœles Syriæ eſt, oriunda a Magog filio Japhet : cujus gentis exercitus penitus interiiſſe, Nabuchodonoſoris victoria, ab Ezechiele loco citato dicitur, anno ante Chriſtum 573. deſolationis Templi quartodecimo : anno antequam Nabuchodonoſor Tyrum expugnaret, ut Ezechielis capite ſequente narratur.

9. *Atargatis.*] Strabo, lib. 16. pag. 748. de Hierapoli, ἐν ᾗ τιμῶσιν inquit, τὴν Συρίαν θεὸν τὴν Ἀταργάτιν. Et pag. 785. eandem appellatam eſſe a Cteſia Δερκετὼ docet : ab aliis Ἀθάραν Forte pro Ἀθάραν. Eſt enim id numen quod ſacræ paginæ Aſtaroth vocant. Prodigioſam appellat, quod facie hominis eſſet, reliquo corpore in piſcem deſinente. Ovid. lib. 4. Metam. verſ. 44.

De te, Babylonia, narret,
Derceti, quam verſa ſquamis velantibus artus
Stagna Palæſtini credunt celebraſſe figura.

Alii Atargatim, ſive Atargatin, muliebri plane forma fuiſſe aïunt, & Matrem eſſe Deûm. Quo ſpectare creditur nummus æreus, mediæ formæ, Muſei noſtri Pariſienſis, Antonino Pio Principe cuſus, cum hac epigraphe, ΘΕΑϹ ϹΥΡΙΑϹ ΙΕΡΟΠ. hoc eſt, Θεᾶς Συρίας Ἱεροπολειτῶν, quam Rheam eſſe Phurnutus interpretatur, lib. de Natur. Deor. pag. 9. Sed prave : nam Θεᾶς Συρίας Ἱεροπολιτῶν, Latine verti debet, *Prænobilis civitas Syriæ, Hieropolitarum* civitas.

10. *Chalcidem.*] Χαλκὶς Συρίας Stephano, & Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. A Berœa *M.* P. XVIII. apud Anton. Regio ipſa ἡ Χαλκιδικὴ dicta Straboni, lib. 16. pag. 753. & Ptolem. In Conc. C P. I. *Euſebius Chalcidenſis*, ex prov. Cœles Syriæ.

11. *Ad Belum.*] Πρὸς Βήλῳ. Montis id nomen eſſe videtur.

12. *Et inde.*] Verſus ſeptemtrionem, Amano monti & Commagenæ contigua, Strabo, lib. 16. pag. 751. Cicero, lib. 5. ad Attic. ep. 18. pag. 147. *Cyrrheſtica Syriæ pars proxima eſt provinciæ meæ*, nempe Ciliciæ.

13. *Cyrrheſtice.*] Κυρρηστικὴ Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. Κυρηστικὴ, Straboni, lib. 16. pag. 751. Nummus æreus mediocris formæ, ſub Antonino Pio cuſus, in Muſeo noſtro Pariſienſis exſtat, cum epigraphe ΚΥΡΡΗϹΤΩΝ. Videtur Cyrrheſtice ea eſſe, quæ Amos IX. 7 *Cyrene* vocatur : eademque *Libya*, Judith. III, 1. Regioni nomen ab oppido, quod Κύρρος Ptolemæo : Tacito item, lib. 2. Annal. pag. 60. In Conc. Calched. Κύρος. Theodoreti hæc ſedes fuit : qui bidui itinere diſtare illam ait ab Antiochia, in hiſt. Eccleſ. A Berœa Antoninus, XLII. M. P. Hodie *Kelles.* Vide Notas & Emend. num. XLIX. & ad librum VI. Notas & Emend. num. X.

14. *Gindarenos.*] Γίνδαρος ἀκρόπολις τῆς Κυρηστικῆς, arx Cyreſticæ regionis, Straboni, lib. 16. pag. 751. *Petrus Gindarenſis*, ex Prov. Syriæ Cœles, in Conc. Nic. I. pag. 51.

15. *Gabenos.*] *Baſſonus Gabenus*, ex prov. Syriæ Cœles, in Conc. Nic. I. pag. 52.

16. *Granucomatæ.*] Γρανουκωμῆται, quaſi Grani pagani, ſive e Grani pagis.

17. *Emeſenos.*] Ἐμεσηνοὺς appellat Strabo, pag. 753. ab Emeſa oppido, de quo ſect. 21. De Hylatis, ceteri ſilent. Forte *Heliatas* ab Helıopoli legendum Barbarus ſuſpicatur, cui vix aſſentimur.

18. *Ituræorum.*] Ἰτουραίων ὀρεινὴν montana Ituræorum haud procul Chalcidene ſtatuere Strabo videtur, pag. 753. & 755. Tetrarcha Ituræa Philippus, & Trachonitidis regionis : Luc. 3. juxta Trachonitas, ex eodem Strab. pag. 753. & 756. Hujus Philippi nummus eſt ſingularis ex ære minimo, apud D. Abbatem DE FONTENV, ex Regia Academia Inſcriptionum Humaniorumque litterarum. Ex una parte caput Auguſti laureatum exhibet, ΚΑΙϹΑΡΟϹ ϹΕΒΑϹΤΟΥ. Ex altera templum eſt, cujus inter columnas litteræ ſunt L ΛΓ : in ambitu, ΦΙΛΙ.... ΤΕΤΡΑΡΧΟΥ. Eſt annus ille XXXIII. poſt Aſiam receptam, incidens in annum Chriſti tertium, urbis Romæ DCCLVI. uſque ad ſeptembrem : quo anno prior Herodes diem ſupremum obiit, ut ex Evangelio neceſſe eſt colligi. Is primus videtur Philippi Tetrarchiæ fuiſſe : quo propterea ad clientelam ſuam profitendam hunc nummum Auguſti honori cudi fecit. Nullus certe ante hunc annum viſus eſt Philippi nomine nummus percuſſus.

19. *Bætarreni.*] Vide Notas & Emend. num. L.

20. *Mariammitanos.*] In Notit a antiqua Eccleſ. provinciæ Syriæ ſecundæ, pag. 58. Ἐπιφάνεια, Μαριάμμη, Σελευκόβηλος. In Conc. Calched. pag. 483. *Paulus Epiſcopus Mariamnæ Syriæ ſecundæ.*

21. *Mammiſea.*] Vide Notas & Emend. num. LI.

22. *Paradiſum.*] Παράδεισος πόλις Συρίας Stephano. Laodicenæ regioni a Ptolemæo adſcribitur, lib. 5. cap. 15.

23. *Pagras.*] Juxta Gindarum, de qua proxime dictum eſt. Strabo, lib. 16. pag. 751. Τῇ δὲ Γινδάρῳ συνάπτουσιν αἱ Πάγραι, prope Amani tranſitum, qua ex portis Amanidibus appellatis in Syriam itur.

24. *Pinaritas.*] Πίναρα, juxta Pagras in Pieria, apud Ptolem. lib. 5. cap. 15. unde Πιναρῖται.

25. *Iam dictam.*] Sect. ſup.

26. *Ad Euphratem.*] Cujus ſedis epiſcopus fuiſſe videtur Byzus Seleücienſis, cujus ſubſcriptio legitur in Conc. CP. I. pag. 955. inter epiſcopos provinciæ Syriæ Cœles, cum Apameenſe, Epiphanienſe, & Seleücobelitano.

27. *Ad Belum.*] Montis id nomen, ut videtur. Σελευκείας πρὸς Βήλῳ, meminit Ptolemæus, in Caſſiotide, lib. 5. cap. 15. inter Antiochiam & Lariſſam. In Conc. C P. I. pag. 955. *Marcianus Seleücobelitanus.* In Conc. Calched. Act. 4. pag. 487. *Euſebius epiſcopus Seleücobeli, Syriæ ſecundæ.* Σελευκόβηλος Stephano, pag. 592.

28. *Cardytenſes.*] Ab oppido, de quo Stephanus, pag. 356. Καρδυτὶς, πόλις Συρίων μεγάλη, ex Hecatæi periegeſi Aſiæ : τὸ ἐθνικὸν Καρδύτιος. Tamen ſeries litterarum poſcere videtur, ut legatur, *Tardytenſes.*

(exceptis quæ cum Euphrate [1] dicentur ,) [2] Arethuſios , [3] Berœenſes , [4] Epiphaneenſes. Ad Orientem Laodicenos , [5] qui ad Libanum cognominantur , [6] Leucadios , [7] Lariſſæos, præter tetrarchias in regna deſcriptas barbaris nominibus XVII.

XX. Et de Euphrate hoc in loco dixiſſe aptiſſimum fuerit. [8] Oritur in præfectura Armeniæ majoris [9] Caranitide , ut prodidere ex iis , qui proxime viderant , Domitius Corbulo , [10] in monte Aba : Licinius Mucianus ſub radicibus montis , quem [11] Capoten appellant , [12] ſupra Zimaram , XII. M. paſſ. initio Pyxirates nominatus. Fluit [13] Derxenen primum , mox [14] Anaïticam , [15] Armeniæ regiones a Cappadocia excludens. Daſcuſa abeſt a Zimara , LXXV. M. paſſuum. Inde navigatur [16] Paſtonam , quinquaginta M. paſſuum. [17] Melitenen Cappadociæ , XXIV. mill. paſſuum. [18] Elegiam Armeniæ [19] decem mill. paſſuum , acceptis fluminibus [20] Lyco , [21] Arſania , Arſano. Apud Elegiam occurrit ei Taurus mons : [22] nec reſiſtit , quamquam XII. mill. paſſ. latitudine prævalens. [23] Omiram vocant irrumpentem : mox ubi perfregit , Euphraten : tum quoque ſaxoſum ac violentum. [24] Arabiam inde læva , [25] Oreôn dictam regionem , [26] triſchœna CAP. XXIV.

NOTÆ.

1. *Dicentur.*] Sect. ſeq.

2. *Arethuſios.*] In Notitia antiqua Eccleſiaſtica , provinciæ Syriæ ſecundæ , oppida hæc recenſentur , Ἀπάμεια, Λαρίσσα , Ἐπιφάνεια , Ἀρέθουσα , &c. Antoninus , in itinere ab Antiochia Emeſam , ab Epiphania Arethuſam collocat, XVI. M. P. pari ab Emeſa intervallo.

3. *Berœenſes.*] Ab urbe , quæ Beroa Antonino , in Cyrrheſtice. Græcis Βέῤῥοια , Βέροια , & Βερόη , teſte Stephano. In Conc. CP. I. pag. 955. *Acacius Berœenſis*, ex provinc. Syriæ Cœles. Hodie *Alep*, emporium orientis celeberrimum. Qui hodie Græci epiſcopi Aleppi ſedem habent , *epiſcopi Berœenſes* ſubſcribunt. Nicetas Chon. in Joan. Comn. pag. 19. Ἐπιστὰς ἤ τῷ Χάλεπ , τὸ δ' ἐστὶν ἡ πάλαι λεγομένη Βέῤῥοια. Nicephorus Calliſt. lib. 14. cap. 39. pag. 526. ἀπὸ Βεῤῥοίας, εἴη δ' ἂν αὕτη τὸ Χάλεπ. Sic etiam Zonaras & Cedrenus. Ad hanc Berœam pertinet nummus Antonini Pii ex ære magno apud Oiſelium , Tab. LXV. n. 7. cujus in averſa parte ſtat Dea turrito capite , dextra caniſtrum tenens , ſiniſtra cornucopiæ ; pede calcat hominem in fluvio natantem : id quod ſitum urbis ad amnem denotat. Inſcriptio eſt, SYBELE. In area , hinc S & inde C. *Senatuſconſulto.* Hic Cybelem fruſtra quærunt , ſive Matrem Deûm , cum nullus hic adſit leo , Matris Deûm in nummis comes. Lege : SY*riaca* BE*rœa* Le*gionem* Ex*cepit*. Gallice: *La ville de Berée en Syrie a reçû en garniſon une Legion Romaine. Syriaca Berœa* vocatur , ad diſcrimen Berœæ alterius , quæ eſt in Macedonia , apud Plinium , lib. IV. ſect. XVII. Legionem Romanam excepiſſe dicitur , quæ tutaretur cives ac mercatores a Parthis & Arabibus , eoſdemque Romanis ſubjectos contineret. Confer ejuſdem Antonini Pii nummum inſcriptum, SYRIA COS. II. Sunt ejuſdem & Græci nummi inſcripti, ΒΕΡΟΙΑΙΩΝ. Sed poſt eum nulli. Aleppi hodie amnis eſt exiguus , qui mœnia præterfluit ; quem *Coic* incolæ vocant. Hic in nummo priore deſignatur , cum vir natans pingitur ; aut Berœa dici non debet eſſe Aleppum , ſed alia quæpiam civitas , quam fluvius eo paulo major allueret. Neque enim de ſitu veteris Berœæ Geographi omnes conſentiunt ; tametſi in eo tractu incolæ Aleppum eſſe aſſeverant.

4. *Epiphaneenſes.*] Lariſſam inter & Arethuſam , pari utrimque XVI. M. P. intervallo disjuncta Epiphania collocatur , ab Antonino in Itiner. In Conc. Nic. I. pag. 51. *Mauricius Epiphaneenſis* , inter epiſcopos provinciæ Syriæ Cœlebs. In Conc. CP. I. pag. 955. *Euſebius Epiphanienſis.*

5. *Qui ad Libanum.*] In nummis Antonini Severi , ΛΑΟΔΙΚ. ΠΡΟC ΛΙΒΑΝ. A Laodicea libera , ſive maritima , de qua diximus ſect. ſup. ut cognomine , ita & ſitu Laodicea hæc diverſa.

6. *Leucadios.*] De hac Leucade Aſiatica ceteri ſcriptores ſilent. Sunt hæc a Macedonibus , dum rerum in Aſia potirentur , Græca urbibus impoſita nomina , quibus ſua jam eſſent alia Syra & vernacula. Nam id de Lariſſa Stephanus docet , pag. 410. Λάρισσα Συρίας , ἣν Σύροι Σίζαρα καλοῦσιν.

7. *Lariſſæos.*] Vicinam Apameæ Lariſſam facit Strabo, lib. 16. pag. 752. Mediam inter Apameam & Epiphaniam, Antoninus. In Conc. Nic. I. pag. 51. *Leontius Lariſſæus* , inter epiſcopos provinciæ Syriæ Cœles.

8. *Oritur.*] Habet hæc Solinus , cap. 37. pag. 66.

9. *Caranitide.*] Ipſa eſt quam Καρηνῖτιν Strabo vocat , lib. XI. pag. 528. minori Armeniæ a quibuſdam attributa : adjuncta deinde majori eſt.

10. *In monte Aba.*] Straboni , lib. XI. pag. 527. ac Ptolemæo , lib. 5. cap. 13. Ἄβος appellatur , unde Euphrates prolabitur , Araxeſque. MSS. tamen , R. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. habent , *In monte Aga* : Et Euſtathio quidem in Dionyſ. pag. 125. dicitur Ἄγος ὄρος.

11. *Capoten.*] Ita etiam Solinus , loc. cit. *Capodem* Martianus legit , lib. 6. cap. de Euphrate , pag. 220. *Catoten* in libro de Menſura orbis terræ MS. legimus.

12. *Supra Zimaram.*] Quæ Ptolemæo Armeniæ minoris civitas dicitur. Vide Notas & Emend. num. LII.

13. *Derxenen.*] Ita etiam MSS. Sed multo rectius arbitror Xerxenen Ξερξηνὴν , ut Straboni , lib. XI, pag. 528. Stephano , Ξερξήνη , a Xerxe dicta regio , ut a Cambyſe Cambyſene : Armeniæ minori contermina : Ξερξήνη . . . . τῇ μικρᾷ Ἀρμενίᾳ ὅμορος.

14. *Anaïticam.*] A cultu Deæ Αναΐτιδος , cui præcipue addictos fuiſſe Armenios docet Strabo , lib. XI. pag. 532. nomen regioni factum videtur , vel loco potius in quo ejus Deæ fanum fuit : de quo rurſum Plinius , lib. 33. ſect. 24. *Templum Anaïtidis* , inquit , (*quo ſit ſitu terrarum nomen hoc ſignificavimus* ,) *numine gentibus illis ſacratiſſimo.*

15. *Armeniæ.*] Majoris ſcilicet Armeniæ , a Cappadociæ parte , quæ minori Armeniæ adſcripta aliquando eſt , majori prætenta , ut dicetur lib. 6. ſect. 3.

16. *Paſtonam.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Sartonam.*

17. *Melitenen.*] Quæ minoris Armeniæ metropolis dicitur Procopio , lib. 1. bell. Perſ. Ammianus , lib. 19. pag. 144. *Exindeque Melitinam minoris Armeniæ oppidum venimus* : quod iterum repetit , lib. 20. pag. 172. Apud ſcriptores belli ſacri, *Malotina* ſcribitur. De ea rurſum lib. 6. ſect. 3. Vide Notas & Emend. num. LIII.

18. *Elegiam Armeniæ.*] Et idcirco trans Euphratem poſita intelligitur , ut Melitene e contrario cis amnem eum , quia Cappadociæ ditionis. Stephanus , pag. 257. Ἐλέγεια , χωρίον πέραν Εὐφράτου.

19. *Decem mill.*] Infra Melitenen , ad amnis ripam.

20. *Lyco.*] De Lyco qui in Euphratem influat , nemo alius. Neque enim aut Ptolemæi Λύκος , aut Curtii Lycus huc pertinet , ut falſo exiſtimavit Ortelius : nam is Aſſyriæ amnis eſt , in Tigrinque delabitur.

21. *Arſania.*] Ἀρσανίας ποταμὸς Dioni , lib. 62. pag. 710. & Plutarch. in Lucullo , pag. 513. De Arſano ceteri ſcriptores ſilent.

22. *Nec reſiſtit.*] Nec mons , inquit , amni reſiſtit , namque eum perfringit Euphrates , etſi latum ea parte XII. millibus paſſ. Sive , Taurum intrat Euphrates , penetratque , per latitudinem XII. millium. Solinus hæc quoque iiſdem verbis , cap. 37. pag. 66.

23. *Omiram.*] R. 1. aliique MSS. *Ommam.* Et mox : *ſaxuoſum* , pro *ſaxoſum.* In libro Judith , cap. 2. 12. dicitur Holofernes , *cum pertranſiſſet fines Aſſyriorum , veniſſe ad magnos montes Ange , qui ſunt a ſiniſtro Ciliciæ.* Hic eſt mons Taurus. *Fines* autem *Aſſyriorum* , ipſe amnis Euphrates ibi eſt , ubi nondum Euphrates , ſed *Omiras* vocabatur. Quam ob cauſam accuratus ſcriptor maluit *fines Aſſyriorum* dicere , quam Euphratem. Aſſyria eo ævo dicebatur , ut oſtendimus in Tractatu De ſitu Paradiſi terreſtris , quæ nunc Meſopotamia eſt. Verſu deinde 14. ubi legitur de eodem Holoferne ; *Et tranſivit Euphratem , & venit in Meſopotamiam* Syriæ , *& fregit omnes civitates excelſas , quæ erant ibi , a torrente Mambre , uſquequo perveniatur ad mare* , mediterraneum ſcilicet : *torrens Mambre* videtur ipſe Euphrates eſſe , *ubi* Taurum montem *perfregit* , ut ait Plinius , *tum queque ſaxuoſus & violentus.*

24. *Arabiam inde læva.*] Nempe ab ortu. Arabiam veteres ad loca Armeniæ finitima extendebant. Hinc Meſopotamiam accenſet Arabiæ Xenophon , lib. 1. ἀναβάσ. Atque ita hoc loco Plinius Arabiam vocat , eam Meſopotamiæ partem, quæ proxima Armeniæ eſt.

25. *Oreôn.*] Ὀρείων , Oreorum , hoc eſt , montanorum. De his iterum Plinius , lib. 6. ſect. 9. Vide Notas & Emend. num. LIV.

26. *Triſchœna.*] Amnem ibi latum eſſe ait ſchœnis tri-

menſura, [1] dextraque Commagenen diſterminat, pontis tamen, etiam ubi Taurum expugnat, patiens. Apud [2] Claudiopolim Cappadociæ, curſum ad occaſum Solis agit. [3] Primum hunc illi in pugna Taurus aufert: victuſque & abſciſſus ſibimet, alio modo vincit, ac fractum expellit in meridiem. Ita naturæ dimicatio illa æquatur, [4] hoc eunte quo vult, illo prohibente ire qua velit. [5] A catarractis iterum navigatur, [6] XL. M. paſſuum inde Commagenes caput [7] Samoſata.

XXI. Arabia ſupra dicta, habet oppida: [8] Edeſſam, quæ quondam Antiochia dicebatur, [9] Callirhoën a fonte nominatam: [10] Carrhas clade Craſſi nobiles. Jungitur præfectura Meſopotamiæ, originem ab Aſſyriis trahens, in qua [11] Anthemuſia & [12] Nicephorium oppida. Mox Arabes, qui [13] Retavi vocantur: horum caput [14] Singara. A Samoſatis autem, latere Syriæ, [15] Marſyas amnis influit. [16] Cingilla Commagenen finit, Imme civitas incipit. [17] Oppida alluuntur [18] Epiphania & [19] Antiochia, quæ ad Euphraten vocantur. [20] Item Zeugma, LXXII. millibus paſſuum a Samoſatis, tranſitu Euphratis nobile. [21] Ex adverſo Apamiam Seleucus, idem [22] utriuſque conditor, ponte junxerat. Qui cohærent Meſopotamiæ, Rhoali vocantur. At in Syria oppida, [23] Europum, [24] Thapſacum quondam, nunc [25] Amphipolis. [26] Arabes Scenitæ. Ita fertur uſque [27] Uram locum, in quo converſus ad Orientem relinquit Syriæ Palmirenas ſolitudines, quæ uſque ad Petram urbem, & regionem Arabiæ Felicis appellatæ, pertinent.

NOTÆ.

bus: qua de menſura dictum eſt ſuperius, ſect. XI.

1. *Dextraque.*] Occidentali latere fluvii.

2. *Claudiopolim Cappadociæ.*] Quam rurſum minori Armeniæ Ptolemæus adjudicat, lib. 5. cap. 7. in Cataonia præfectura, quæ Commagenæ prætenditur, ut ait Plinius, lib. 6. ſect. 3.

3. *Primum hunc.*] Hunc, inquit, amnis curſum, quem verſus occaſum Solis ibi flectere incipit, Taurus abrumpit: atque hæc prima veluti Tauri victoria, in ea pugna quam invicem habent: victuſque & abſciſſus ſibimet, atque perfractus, alio modo vincit: curſu enim verſus occaſum Solis inhibito, fractum amnem expellit in meridiem, *ni Taurus obſtet, in noſtra maria*, hoc eſt, mediterranea *venturum*, inquit Mela, lib. 3. cap. 8. pag. 61. Vide Notas & Emend. Num. LV.

4. *Hoc eunte.*] Euphrate quidem in mare pergente, quo vult ire, ſed non qua vult: avertente Tauro monte curſum, quem in occaſum deſtinabat.

5. *A catarractis.*] Ab eo loco ubi fractus a Tauro monte Euphrates expellitur in meridiem: non ab Elegia, ut Salmaſius credidit in Solinum, pag. 628.

6. *XL. M. Paſſ. inde.*] A catarractis, & Claudiopoli. A Melitene vero uſque Samoſata, per Euphratis ripam numerat Antoninus in Itiner. LXXXIV. M. P.

7. *Samoſata.*] Hodie *Scempſat*, ad Euphratem. Nummus Hadriani, apud Patin. pag. 201. ΦΛΑ. CAMO. ΜΗΤΡΟ. ΚΟΜ. Hoc eſt, Φλαβίας Σαμοσάτης Μητροπόλεως Κομμαγηνῆς. Commagenem poſterior ætas Euphrateſiam appellavit. Procop. lib. bell. Perſ. pag. 49.

8. *Edeſſam.*] Meſopotamiæ ceteri vulgo adſcribunt: Notitia antiqua Eccleſ. Edeſſam & Carrhas, Oſroënæ. Nunc vulgo creditur eſſe *Orpha*, & alio rurſum nomine *Rhoa*: ſed verius citra Chaboram amnem, cui Orpha impoſita eſt, fuiſſe veterem Edeſſam putamus.

9. *Callirhoën.*] Edeſſæ hoc cognomen alterum, ut Stephanus indicat, verbo Ἀντιόχεια: cum octavam eo nomine urbem ait eſſe, ἐπὶ τῆς Καλλιρόης λίμνης. Multo vero apertius nummus Antiochi IV. cujus ectypum exhibet D. Vaillant, lib. de hiſtor. Regum Syriæ pag. 199. cum hac epigraphe, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟC ΚΑΛΛΙΡΟΗΝ. Neque enim hic nummus ad Callirhoën illam pertinet, ſitam in Palæſtina ad Jordanem, de qua diximus ſect. 15. quamquam vir eruditus ita exiſtimavit: Nam quis veterum Antiochiæ nomen ei oppidulo dedit, quod Edeſſæ tot monumenta adſerunt?

10. *Carrhas.*] De utriuſque Craſſi clade, M. patris, & P. filii, conſulendi Romanarum rerum ſcriptores: Dio, lib. 40. pag. 132. Valer. Maxim. lib. 1. cap. 6. Florus, lib. 3. cap. XI. pag. 127. Ammianus, lib. 24. &c. Stephano, Κάῤῥαι, πόλις Μεσοποταμίας. Nunc *Heren.* Nummus Severi Alexandri ex ære, mediæ formæ, in Muſeo noſtro Pariſ. ΜΗΤ. ΚΟΛ. ΚΑΡΡΗΝΩΝ. Hoc eſt, *Metropolis colonia Carrhenorum.*

11. *Anthemuſia.*] Ἀνθεμουσία Straboni, lib. 16. pag. 747. in Meſopotamia. Tacitus, lib. 6. Annal. pag. 148. *Nicephorium, & Anthemuſiada, ceteraſque urbes, quæ a Macedonibus ſitæ, Græca vocabula uſurpant.* Indigenis Χάραξ Σίδου Anthemuſiam appellatam eſſe, auctor eſt Iſidorus Charac. ἐν Σταθμοῖς pag. 185. Nummum Avenione & Maſſiliæ ſibi viſum eſſe, ex ære minimo, ſcripſit ad nos amicus ex urbe Roma, ſub Antonino Severi F. percuſſum, hoc titulo: ΑΥ. Κ. ΑΝΤΩΝΙΝΟC. capite laureato. .)(. Caput muliebre turritum ac velatum, ſymbolum liberæ civitatis: epigraphe, ΑΝΘΕΜΟΥCΙΩΝ.

12. *Nicephorium.*] Νικηφόριον, ἡ περὶ Ἔδεσσαν πόλις, Stephano.

13. *Retavi.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. *Prætavi.*

14. *Singara.*] Stephanus: Σίγγαρα πόλις Ἀραβίας πρὸς τῇ Ἐδέσσῃ. Ibi Singarenſis pugna Conſtantii Imp. adverſus Choſroën Perſarum Regem, de qua nos egimus in Notis ad Themiſtium, orat. 1.

15. *Marſyas amnis.*] De quo dictum eſt ſect. 19. Nunc *Cingas* vocant, Syrorum voce antiqua: nam & Σίγγας Ptolemæo dicitur lib. 5. cap. 15.

16. *Cingilla.*] Κιγγιλία Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. Commagenes oppidum: Ἴμμα Seleucidis. Vide Notas & Emend. num. LVI.

17. *Oppida.*] In Commagene.

18. *Epiphania.*] Ἐπιφάνεια altera ab ea, cujus cives Epiphaneenſes vocati, ſect. 19. Iſti enim ab Euphrate ſejuncti procul: hæc eo amne alluitur, & ab eo cognominatur, Ἐπιφάνεια παρ' Εὐφράτην: nec de ea dicturum ſe Plinius pollicitus eſt ante, quam de Euphrate diceret.

19. *Antiochia.*] Ipſa eſſe videtur Ἀντιόχεια πρὸς Ταύρῳ ὄρει, Antiochia ad montem Taurum, cujus urbis ima allueret Euphrates. Hanc in Commagene quoque ſtatuit Ptolemæus, lib. 5. cap. 15. & Stephanus: ſed ab Euphrate ille, ut opinor, longiuſcule ſummovet.

20. *Item Zeugma.*] Hac Parthi ſolent Euphratem tranſire. Dio, lib. 49. pag. 403. Huic riparum junctioni nomen ſuum Ζεῦγμα debet. Hac Bacchus Indiam petiturus, hac Alexander Macedo tranſmiſit Euphratem, ut ait Plinius, lib. 34. ſect. 43. & Strabo, lib. 16. pag. 746. ponte videlicet ferreis catenis juncto. Quare Zeugma Pellæum dicitur Lucano, lib. 8. verſ. 237. a Pellæo juvene, hoc eſt, Alexandro.

21. *Ex adverſo.*] Zeugmatis. Hæc porro Apamia trans Euphratem ſita ea eſt, de qua Stephanus, verbo Ἀπάμεια. Ἔστι δὲ τῆς Περσικῆς, Ἐδέσσης πρὸς ἄρκτους. *Eſt & alia*, inquit, *Perſici juris, quæ Edeſſæ ad ſeptemtrionem objacet.* Latuit hoc Stephani interpretem. Perſis diu Meſopotamiam paruiſſe, exploratum eſt.

22. *Utriuſque.*] Zeugmatis, & Apameæ.

23. *Europum.*] Εὐρωπὸς Συρίας, Stephano, pag. 280. Cyrrheſticæ a Ptolemæo adjudicatur, uti & Zeugma ipſum inter oppida quæ Euphrati adjacent, παρὰ τὸν Εὐφράτην πόλεις.

24. *Thapſacum.*] Θάψακος, πόλις Συρίας πρὸς Εὐφράτῃ, Stephano. A Zeugmate Thapſacum duobus ſtadiorum millibus, hoc eſt, M. P. CCL. diſtare auctor eſt Strabo, lib. 16. pag. 747.

25. *Amphipolis*] E Thapſaci ruinis excitata, ad Euphratem, a Seleuco. Indigenæ *Turmeda* appellabant. Stephanus verbo, Ἀμφίπολις. Ἔστι καὶ πόλις Συρίας, πρὸς τῷ Εὐφράτῃ, κτίσμα Σελεύκου. Καλεῖται δὲ ὑπὸ τῶν Σύρων Τούρμεδα.

26. *Arabes Scenitæ.*] Palmirenarum ſolitudinum vicini. De his dicemus uberius, libro ſequente, ſect. 32.

27. *Uram.*] Οὔρα latere Syriæ ad Euphratem poſitum Palmyrenes oppidum, teſte Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. Vide Notas & Emend. num. LVII. quibus adde ea quæ mox

Palmira

[1] Palmira urbs nobilis ſitu, divitiis ſoli, & aquis amœnis, vaſto undique ambitu arenis includit agros, ac velut terris exempta a rerum natura, [2] privata ſorte inter duo imperia ſumma, Romanorum Parthorumque, & prima in diſcordia ſemper utrimque cura. Abeſt a [3] Seleucia Parthorum, quæ vocatur ad Tigrin, [4] CCCXXXVII. mill. paſſuum: a proximo vero Syriæ litore, CCIII. millibus: & a Damaſco [5] viginti ſeptem propius. CAP. XXV.

Infra Palmiræ ſolitudines, [6] Stelendena regio eſt, [7] dictæque jam Hierapolis, ac Beroea, & Chalcis. Ultra Palmiram quoque ex ſolitudinibus iis aliquid obtinet [8] Emeſa: item Elatium, dimidio propior Petræ, quam Damaſcus. [9] A Sura autem proxime eſt Philiſcum, oppidum Parthorum ad Euphratem. [10] Ab eo Seleuciam dierum decem navigatio, totidemque fere Babylonem. Scinditur Euphrates a Zeugmate octoginta tribus M. paſſ. circa vicum Maſſicen: Et parte læva in Meſopotamiam vadit per ipſam Seleuciam, [11] circa eam præfluenti infuſus Tigri. [12] Dexteriore autem alveo Babylonem, quondam Chaldææ caput petit, mediamque permeans, item quam [13] Otrin vocant, [14] diſtrahitur in paludes. [15] Increſcit autem & ipſe Nili modo, ſtatis diebus, paulum differens, ac Meſopotamiam inundat, Sole obtinente viceſimam partem Cancri: minui incipit [16] in Virgine, & Leone tranſgreſſo. In totum vero remeat in viceſima nona parte Virginis. CAP. XXVI.

XXII. Sed redeamus ad oram Syriæ, cui proxima eſt Cilicia. Flumen Diaphanes, mons Crocodilus, [17] portæ Amani montis. Flumina: Andricus, [18] Pinarus, Lycus: [19] ſinus Iſſicus. Oppidum Iſſos, inde [20] Alexandria: flumen Chlorus, oppidum [21] Ægæ liberum, amnis [22] Pyramus, [23] portæ Ciliciæ: oppida, [24] Mallos, [25] Magarſos, & intus [26] Tarſos. Campi [27] Aleïi: oppida Caſſipolis, [28] Mopſos liberum, Pyramo im- CAP. XXVII.

NOTÆ.

additùri ſumus, cum Suram iterum Plinius appellabit.

1. *Palmira.*] Nunc rudera ſuperſunt, magnæ olim urbis indicia, ut referunt ii, quorum tamen nolim fidem præſtare. Quidam *Thamor* hodie appellari aſſeverant, hoc uno ducti argumento, quod Palmiram a Salomone ædificatam *in terra ſolitudinis*, uti dicitur III. Reg. IX. 18. quæ in Hebræo *Thamor* eſt, a palmetorum copia, ipſam hanc eſſe Plinii palmiram arbitrati ſunt, magno & manifeſto errore, uti alias oſtendimus, in interpretatione nummi antiqui Zenobiæ Auguſtæ. *Palmiram* autem, non *Palmyram*, exhibent codices Pliniani manuſcripti & vetuſtæ editiones omnes: Græci Πάλμυραν conſtanter ſcribunt. Plinianis codicibus ſuffragatur Vulgata editio, quæ civitatem in Judæa huic cognominem, ut videtur, *Palmiram* ſcribit, non *Palmyram*.

2. *Privata ſorte.*] Sui juris, nec Romanis ſubjecta, nec Parthis.

3. *Seleucia.*] Σελεύκεια ἐπὶ τοῦ Τίγρητος, Appiano in Syriacis, pag. 125. De ea multa dicenda, lib. 6. ſect. 30.

4. *CCCXXXVII.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. DXXXVII. ut editi. Et mox, CCIII. non CCLII.

5. *Viginti ſeptem propius.*] Igitur abeſt a Damaſco, CLXXVI. quod intervallum & nos eſſe accepimus ab iis qui viderunt.

6. *Stelendena.*] Ceteris ſcriptoribus de ea regione ſilentium.

7. *Dictæque jam.*] Sect. 19.

8. *Emeſa.*] Ἔμισα Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. in Apamene. Hinc Euſebius Emiſſenus epiſcopus. Nummus Antonini apud Patinum, pag. 228. ΕΜΙCΗΝΩΝ. Trebellius Pollio in Aureliano Emeſſam vocat. In nummo Juliæ Domnæ, pag. 290. ΕΜΙCΩΝ ΚΟΛΩΝΙΑC. Hodie *Hemz*.

9. *A Sura.*] Sive Ura, de qua dictum eſt paulo ante. Eſt hæc Flavia Firma Sura, de qua in Notitia Imp. Rom. ſect. 24. pag. 41. ſub diſpoſitione Ducis Syriæ & Euphratenſis. Vide Notas & Emend. num. LVIII.

10. *Ab eo Seleuciam.*] Martianus. lib. 6. cap. de Euphrate, pag. 220.

11. *Circa eam.*] Eſt enim Seleucia in confluente Euphratis foſſa perducti, atque Tigris, ut dicetur, lib. 6. ſect. 30.

12. *Dexteriore.*] Occidentali.

13. *Otrin.*] MSS. omnes, *Mothi*.

14. *Diſtrahitur.*] Vide Philoſtr. lib. 1. de vita Apoll. cap. 14. pag. 29.

15. *Increſcit autem.*] Solinus, cap. 37. pag. 66. Auctor libri de Menſura orbis terræ, MS. Strabo, lib. 16. pag. 740.

16. *In Virgine.*] Forte, *in Virginem e Leone*. MSS. *In Virgine & Leone tranſgreſſo*.

17. *Portæ Amani.*] Anguſtiæ ſunt, qua ex Amano monte atque interiore Cilicia in Syriam eſt aditus. Ἀμανικαὶ πύλαι Ptolemæo, lib. 5. cap. 8. Ἀμανίδες πύλαι Straboni, lib. 14. pag. 676. prope Ægæas.

18. *Pinarus.*] Stephanus, verbo Ἰσσός: ἐκεῖ δὲ καὶ ποταμὸς Πίναρος ὀνομαζόμενος. Straboni, loc. cit. Ἰσσὸς πολίχνιον, καὶ ποταμὸς Πίνδος, ſcribo Πίναρος.

19. *Sinus Iſſicus.*] Hodie *Golfe de Laïazzo*, id enim Iſſo hodie nomen eſt. Græcis Ἰσσός. Mela de eo oppido, & ſinu, lib. 1. cap. 13. *At in receſſu intimo locus eſt magni aliquando diſcriminis, fuſorum ab Alexandro Perſarum, fugientiſque Darii ſpectator, ac teſtis. Nunc ne minime quidem, tunc ingenti urbe celebris Iſſo fuit; & hac re ſinus Iſſicus dicitur.*

20. *Alexandria.*] Stephano, Ἀλεξάνδρεια Κιλικίας. In Conc. Nic. I. *Heſychius Alexandriæ minoris*, ex provincia Ciliciæ. Nunc eſt *Aleſſandrona*.

21. *Ægæ.*] Αἰγαὶ Stephano, & Ptolemæo, lib. 5. cap. 8. Philoſtrato quoque, lib. 1. cap. 5. Straboni, lib. 14. pag. 676. Αἰγαῖαι. In Conc. Nic. I. *Tarcondimantus Ægetanus*, ex prov. Ciliciæ. In Conc. Antioch. I. idem *Ægeates* appellatur.

22. *Pyramus.*] Πύραμος, ποταμὸς ἐν Μαλλῷ τῆς Κιλικίας, Stephanus. Mela quoque, lib. 1. cap. 13. *Pyramus Iſſo prior Mallon præterfluit.* Et Scylax, pag. 38.

23. *Portæ Ciliciæ.*] Per Tauri montis anguſtias in Ciliciam tranſitus.

24. *Mallos.*] Μαλλὸς Ptolemæo, aliiſque. Incolæ Μαλλῶται dicuntur. Hodie *Malo*. In libro Judith, cap. 2. 13. videtur hæc eſſe *civitas opinatiſſima Melothi*, juxta *filios Tharſis*.

25. *Magarſos.*] Stephano Μάγαρσος collis eſt juxta Mallum, μέγιστος ὄχθος ἐν Κιλικίᾳ, πρὸς τῇ Μαλλῷ. Oppido a monte nomen inditum. Lycophroni, verſ. 444. Μέγαρσος. Iſ. Tzetzæ in Lycophr. pag. 71. Μέγαρσος πόλις κεῖται πρὸς ταῖς ἐκχύσεσι τοῦ Πυράμου ποταμοῦ, in æſtuatione Pyrami amnis.

26. *Tarſos.*] Nulla re clarior, quam quod Doctorem gentium orbi Paulum dedit. Deſcribitur a Strabone, lib. 14. pag. 673. Nunc quoque *Tarſo*. Eadem *Tharſis* eſt, in libro Judith, cap. 2. 13. At in libris Hebraïce ſcriptis, proprie *Tharſis* regio eſt procul diſſita, ad quam mari itur, vel ipſum etiam mare. Unde *naves* תרשיש Iſaï. 2. 16. & XXIII. 1. & 14. *naves maris ſunt*: & filia תרשיש ibidem, XXIII. 10. *filia maris* eſt; & LXVI. 19. gentes תרשיש *gentes in mare ſunt*, ex Vulgato Interprete, viro ſupra fidem erudito. Itaque non repugnant inter ſe duo ſcriptores ſacri; cum III. Reg. XXII. 49. Joſaphat rex feciſſe dicitur claſſes תרשיש quæ navigarent in Ophir: id quod idem Interpres vertit, *naves in mari, quæ navigarent in Ophir*: ſecundo autem libro Paralip. XX. 36. dicitur idem Joſaphat præcepiſſe *ut facerent naves, quæ irent in Tharſis*, hoc eſt, in regiones mari adeundas. Sic accipe *Tharſis*, 2. Paral. IX. 21. Jerem. X. 1. Jon. I. 3. &c. & 2. 4. ac fortaſſis Pſal. XLVII. 8. & LXXI. 10. niſi forte in Pſalmis, ut Ezech. XXVII. 12. תרשיש Carthago eſt, ex eodem Vulgato Interprete.

27. *Aleïi.*] Feſtus Avienus, in deſcriptione Orbis, verſu 1045.

Clari poſt ultima Bellerophontis
Hic ceſpes late producit Aleius arva.

Dionyſio Periegetæ, quem carmine Latino Feſtus expreſſit, verſ. 872. πεδίον τὸ Ἀλήϊον. Stephano item, pag. 58. & Straboni, pag. 676.

28. *Mopſos.*] Ptolemæus, aliique Μόψου ἑστίαν, quaſi Mopſi lares appellant, quæ appellatio altera frequentior, notiorque

poſitum : [1] Thynos , [2] Zephyrium , Anchiale. Amnes : [3] Saros , [4] Cydnus Tarſum [5] liberam urbem procul a mari ſecans : Regio [6] Celenderitis cum oppido. Locus [7] Nymphæum , [8] Solœ Cilicii , nunc Pompeïopolis : [9] Adana , [10] Cibyra , [11] Pinara , [12] Pedalie , Ale , [13] Selinûs , [14] Arſinoë , Jotape , [15] Doron. Juxtaque mare [16] Corycos , eodem nomine oppidum , & portus , [17] & ſpecus. Mox flumen [18] Calycadnus. Promontorium [19] Sarpedon. Oppida : [20] Holmœ , [21] Myle. Promontorium & [22] oppidum Veneris , a quo proxime Cyprus inſula. Sed in continenti oppida , [23] Myanda , [24] Anemurium , [25] Coraceſium , finiſque antiquus Ciliciæ [26] Melas amnis. Intus autem dicendi [27] Anazarbeni , [28] qui nunc Cæſarea : [29] Auguſta , [30] Caſtabala , [31] Epiphania , quæ antea Oeniandos , [32] Eleüſa , [33] Iconium : [34] Seleucia ſupra amnem Calycadnum , [35] Tracheotis

NOTÆ.

eſt. Stephanus : Μόψυ ἑστία Κιλικίας, ἐπὶ τῷ Πυράμῳ ποταμῷ.

1. *Thynos.*] Ita libri quidem editi : at M SS. omnes, Reg. 1. 2. &c. *Tyros.*

2. *Zephyrium.*] Ζεφύριον & Ἀγχιάλην finitima oppida Strabo quoque facit, l. 14. p. 671. & Stephanus pag. 19. In nummis antiquis Severi, Getæ, & aliis, ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ.

3. *Saros.*] Σαρὸς Ptolemæo , lib. 5. cap. 8. inter Pyramum & Cydnum. A Saro duce nomen accepiſſe, cum prius Κοίρανος diceretur, auctor eſt Stephanus, verbo Ἄδανα.

4. *Cydnus.*] Κύδνος Straboni, lib. 14. pag. 672. Mela, l. 1. c. 13. *Cydnus per Tarſum exit.* Feſtus Avienus, verſ. 1041.

Pyramus hic undas, hic volvit Pinarus æquor,
Cydnus item mediæ diſcernit mœnia Tarſi.

5. *Liberam urbem.*] Nummus Antonini Severi F. ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΝ ΕΛΕΥΘ. ΤΑΡCΟΥ. *Senatus liberæ civitatis Tarſi*, cum ſigno libertatis.

6. *Celenderitis.*] Κελενδέρις πόλις, Scylaci, pag. 38. in Cilicia. Item Ptolemæo, lib. 5. cap. 8. Straboni, pag. 670. Κελένδερις πόλις λιμένα ἔχουσα, oppidum cum portu. Et Mela hujus meminit, lib. 1. cap. 13. & Tacit. lib. 2. Annal. pag. 65.

7. *Nymphæum.*] Νυμφαῖον Suidæ, fanum eſt delubrumve Nympharum. Alias Nymphæum locus eſt bituminis ferax, qualis in Apolloniatarum agro.

8. *Solœ Cilicii.*] Σόλοι Κιλίκιοι, ut diſcernantur a Solis Cypriis. Solœciſmo nomen ea urbs dedit. Hujus incolæ Σολεῖς : Cypriæ, Σόλιοι, teſte Laërtio, in Solone, pag. 13. A Pompeio decus & nomen traxit, Πομπηϊοῦ πόλις, inquit Stephanus, pag. 613. Nummus Muſei noſtri Pariſienſis, in quo Arati & Chryſippi Solenſium icones, ut vulgo creditur, cum epigraphe, ΠΟΜΠΗΙΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. In alio vetuſtiore, e Muſeo P. Chamillart, Minervæ caput ſive Palladis eſt, & noctua, cum epigraphe, ΣΟΛΕΩΝ ΘΕ. Σολέων Θεά, *Solenſium Dea.*

9. *Adana.*] Τὰ Ἄδανα Appiano in Mithrid. pag. 237. Stephano, Ἄδανα, Κιλίκισσα πόλις. In nummis, ΑΔΑΝΕΩΝ.

10. *Cibyra.*] Κίβυρα Ptolemæo, lib. 5. cap. 8. & Stephano, verbo Τάβαι.

11. *Pinara.*] Crago Ciliciæ monti impoſita. Stephanus : Πίναρα, πόλις μεγίστη, ὑπερκειμένη τῷ Κράγῳ τῆς Κιλικίας. De hoc Ciliciæ promontorio Crago, Strabonem conſule, libro 14. pag. 669.

12. *Pedalie.*] Forte *Podalie*, Ποδάλεια rectius, Nam in Conc. CP. I. *Callinicus Podalienſis* legitur, ex prov. Piſidiæ, cui provinciæ attributa hæc ora aliquando eſt. Ex *Ale* autem fit Ἀληνός. Unde nummus eſt perrarus, ex ære mediocri, apud D. Abb. DE FONTENU, ſic inſcriptus: ΑΥ. ΚΑΙ. Α Δ Ρ. ΑΝΤΩΝΕΙΝΟC. capite laureato. In averſa parte, ΑΛΗΝΩΝ. ΕΠΙ ΔΗΜΟΝΙΚΟΥ ΔΙΩΝΟC. Nummus *Alenorum. Sub Demonico Dionis* F. Juppiter ibi ſtans, ſiniſtra haſtam, dextra tenet aquilam. In alio, qui eſt ex ære maximo apud eumdem, hinc caput eſt Genii civitatis laureatum, ΔΗΜΟΣ ΑΛΗΝΩΝ. Inde Iſis, cum modio in capite : dextra temonem tenens, ſiniſtra cornu copiæ. Epigraphe : ΕΠΙ ΑΛ. Μ. Κ. ΑΡΧΟΝΤΟC Δ. Hoc eſt, ἐπὶ Ἀλεξάνδρου μάντιος καὶ ἄρχοντος δ'. *ſub Alexandro Augure, & Archonte quartum.*

13. *Selinus.*] Σελινοῦς, Ἀρσινόη, Ἰοτάπη, Ptolemæo, lib. 5. cap. 8. Cave autem exiſtimes civitatem hanc deſignari in nummo Trajani Imp. ſic inſcripto, apud Occonem, pag. 215. IMP. CAES. NERVAE TRAJANO OPTIMO AVG. GER. DAC. PARTH. TR. P. COS. VI. P. P. capite laureato. .)(. S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI. Ædificium ſphæricum, lapide quadrato, in portæ periſtylio, SELINVNTEM. Viſo hoc numiſmate, fictor carminum Sibyllinorum, & alii, Trajanum Selinunte in Cilicia obiiſſe finxerunt : nec ſatis feliciter nos olim oppidum in Sicilia a Trajano amplificatum conjecimus : cum de ſententiis, quæ primis tantum ſingularum vocum litteris exprimuntur in nummis, nondum quantum oportuit, ſuſpicaremur. Murus hic & portæ civitatis Narbonis eſt : ſuperſcriptionis hæc ſententia : *Salva Ebrodunenſium Libertate Imperator Narbonem Voluit Narbonenſis Totius Eſſe Metropolim.* Ebrodunenſes poſtea noluit excipi Severus : ut docet nummus Juliæ Domnæ, inſcriptus : IVNONEM : hoc eſt, *Imperator Voluit Narbonem Omnium Narbonenſium Eſſe Metropolim.* Sed iiſdem poſtea libertatem ſuam recipientibus, vide quid acciderit ex eo, in nummo Conſtantini Max. CONSTANTINI ANADAFNE, de quo diximus ad ſect. XVIII. libri hujus quinti. Vide Notas & Emend. num. LIX.

14. *Arſinoë.*] Ἀρσινόη Ptolemæo, loc. cit. & Stephano, Ἀρσινόη Κιλικίας, poſt Strabonem, lib. 14. pag. 670.

15. *Doron.*] In M SS. *Dorio.*

16. *Corycos.*] Κώρυκος ἄκρα, & Κωρύκιον ἄντρον Straboni, lib. 14. p. 670. In Conc. Conſtant. I. *Germanus Corycenſis*, ex prov. Ciliciæ. In nummis, ΚΩΡΥΚΙΩΤΩΝ.

17. *Et ſpecus.*] Mela, lib. 1. cap. 13. *Non longe hinc Corycos oppidum, portu ſaloque incingitur, anguſto tergore continenti annexum. Supra ſpecus eſt, nomine Corycius, ſingulari ingenio, ac ſupra quam deſcribi facile ſit, eximius.* Quæ ſequuntur, ita ſunt eleganter ſcripta, ut nihil concinnius, nihil ornatius uſpiam legi poſſe videatur. Hic Corycium nemus, ubi crocus optimus gignitur.

18. *Calycadnos.*] Ptolemæo Καλύκαδνος, & Straboni, loc. cit. *Mediam Iſauriam*, inquit Ammianus, lib. 14. pag. 19. *navigabile flumen Calycadnus interſcindit.*

19. *Sarpedon.*] Σαρπηδὼν ἄκρα, iiſdem auctoribus, Mela, loc. cit. *Promontorium Sarpedon, finis aliquando regni Sarpedonis.* Et Σαρπηδὼν πόλις, Scylaci, pag. 38.

20. *Holmœ.*] Ὅλμοι, ut Solœ Σόλοι. Stephanus : Ὅλμοι, πόλις Τραχείας Κιλικίας, &c. Eadem Holmia, vetuſque Seleucia, quæ a mari deinde, ut mox dicetur, in mediterraneum ſitum retracta adductaque eſt.

21. *Myle.*] Μύλη, vel Μύλαι. Forte *Moloë*, Μωλόη, quæ in Notitia Eccleſ. Iſauriæ adſcribitur.

22. *Oppidum Veneris.*] Ἀφροδισιὰς Ptolemæo, loc. cit. Meminit & Solinus, cap. 38. pag. 68.

23. *Myanda.*] In M SS. Reg. 1. & 2. &c. *Myſanda.*

24. *Anemurium.*] Ἀνεμούριον Straboni & Ptolemæo, oppidi ac promontorii nomen. Mela, lib. 1. cap. 13. *Quod Ciliciam a Pamphylia diſtinguit, Anemurium.* Nummi, ΑΝΕΜΟΥΡΙΕΩΝ, in Muſeo noſtro Pariſienſi.

25. *Coraceſium.*] Κορακήσιον, primum Ciliciæ caſtellum, teſte Strabone, lib. 14. pag. 668. In Notitia Eccleſ. antiq. Coraceſium Pamphyliæ accenſetur. Et in Conc. CP. I. *Theodulus Coraceſienſis*, e prov. Pamphyliæ.

26. *Melas.*] Caute finem antiquum Ciliciæ dixit hunc amnem eſſe : recentiores enim Pamphyliæ adſcripſere. Mela, lib. 1. cap. 14. *In Pamphylia eſt Melas, navigabilis fluvius.* Item Strabo, pag. 667.

27. *Anazarbeni.*] Ἀνάζαρβος μητρόπολις, in Notitia antiqua Eccleſ. Ciliciæ ſecundæ. Nummus eſt Alexandri Severi, in Muſeo noſtro Pariſienſi, ex ære, majori forma, cum epigraphe, ΑΝΑΖΑΡΒΟ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Hæc Dioſcoridis patria.

28. *Qui nunc Cæſarea.*] Ptolemæo, lib. 5. cap. 8. Καισάρεια πρὸς Ἀναζάρβῳ. Vide Notas & Emend. num. LX.

29. *Auguſta.*] Αὐγοῦστα Ptolemæo, in Bryelice Ciliciæ regione.

30. *Caſtabala.*] Καστάβαλα. Vide Notas & Emendat. num. LXI.

31. *Epiphania.*] Ἐπιφάνεια Κιλικίας, Stephano, & Ptolem. lib. 5. cap. 8. & Appiano, in Mithrid. pag. 237. Ammiano item, lib. 22. pag. 223. Ciliciæ ſecundæ accenſetur in Notitia Eccleſ.

32. *Eleüſa.*] Ἐλεοῦσα Oppiano patriam ſuam deſcribenti, lib. 3. Halieut. verſ. 209. Σεβάστη Ptolemæo eſt, lib. 5. cap. 8. Et in Notitia Eccleſ. Ciliciæ primæ. Joſephus, lib. 16. Antiq. cap. 8. pag. 558. Κατὰ Κιλικίαν ἐν Ἐλεούσῃ, τῇ μετωνομασμένῃ νῦν Σεβαστῇ.

33. *Iconium.*] M SS. Reg. 1. 2. *Riconium.*

34. *Seleucia.*] Σελεύκεια ἐπὶ τῷ Καλυκάδνῳ, Straboni, lib. 14. pag. 670. Nummus Gordiani, apud Erizzo, pag. 516. CΕΛΕΥΚΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟC ΚΑΛΥΚΑΔ. ΕΛΕΥΘΕΡΑC.

35. *Tracheotis.*] Τραχειῶτις Straboni, lib. 14. pag. 668.

cognomine, a mari relata, ubi vocabatur [1] Holmia. Præterea intus flumina, [2] Liparis, Bombos, [3] Paradiſus. Mons Imbarus.

XXIII. Ciliciæ Pamphyliam omnes junxere, neglecta gente Iſaurica. [4] Oppida ejus intus, [5] Iſaura, Clibanus, [6] Lalaſis: [7] decurrit autem ad mare [8] Anemurii regione ſupra dicti. Simili modo omnibus, qui eadem compoſuere, ignorata eſt contermina illi gens Homonadum, quorum intus oppidum [9] Homona. Cetera [10] caſtella XLIV. inter aſperas convalles latent.

XXIV. [11] Inſident verticem Piſidæ, quondam [12] Solymi appellati: quorum [13] colonia Cæſarea, eadem Antiochia. Oppida: [14] Oroanda, [15] Sagaleſſos.

XXV. Hos includit Lycaonia [16] in Aſiaticam juriſdictionem verſa, cum qua conveniunt [17] Philomelienſes, [18] Tymbriani, [19] Leucolithi, [20] Pelteni, [21] Tyrienſes. [22] Datur & tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiæ contermina eſt, civitatum XIV. urbe celeberrima [23] Iconio. Ipſius Lycaoniæ celebrantur [24] Thebaſa in Tauro: [25] Hyde in confinio Galatiæ atque Cappadociæ. [26] A latere autem ejus ſuper Pamphyliam veniunt Thracum ſoboles, [27] Milyæ, quorum Arycanda oppidum.

XXVI. [28] Pamphylia, ante Mopſopia appellata. Mare Pamphylium Cilicio jungitur. Oppida ejus: [29] Side, & in monte [30] Aſpendum, [31] Pleteniſſum, [32] Perga. Promontorium

NOTÆ.

hoc eſt, aſpera. Τραχεῖαν ceteri ſcriptores appellant eodem vocis ſignificatu. Vide Notas & Emend. num. LXII.

1. *Holmia.*] Ita reſcripſimus, pro *Hormia.* Vide Notas & Emend. num. cit. In MSS. tamen Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. *Hermia* legitur.

2. *Liparis.*] Amnis hic Ciliciæ Solos alluit. Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 159. *Solis, quod oppidum eſt Ciliciæ, flumen nomine Liparis, in quo natantes, aut lavantes, ab ipſa aqua unguntur.* Idem narrat Antigonus, hiſt. Mirab. cap. 150. Λίπαρις, quæ vox pinguedinem ſonat

3. *Paradiſus.*] Meminit hujus etiam Martianus, lib. 6. cap. de Euphrate, pag. 220.

4. *Oppida ejus.*] Iſauriæ.

5. *Iſaura.*] Τὰ Ἴσαυρα Stephano & Straboni, lib. 14. pag. 665. quibus expugnatis Servilius Iſauricus eſt appellatus.

6. *Lalaſis.*] Ea eſt, quæ Stephano Λαλίζανδα πόλις Ἰσαυρικὴ, quæ deinde poſteriore ævo, ut idem monet, Δαλίσανδα eſt appellata. Sane in Notitia Eccleſ. antiq. Δαλίσανδος provinciæ Iſauriæ ſedes epiſcopalis eſt. Et in Conc. CP. I pag. 956. inter epiſcopos prov. Iſauriæ, *Marinus Daliſandenſis* ſubſcripſit.

7. *Decurrit autem.*] Iſaurica ſcilicet, quæ declivis eſt, qua verſus mare protenditur, editiore ſitu mediterraneo, ut Gelenius animadvertit.

8. *Anemurii regione.*] Circa Anemurium, de quo ſect. ſup.

9. *Homona.*] Homonadenſes inde dicti Piſidis confines, Ὁμοναδεῖς συνάπτοντες τοῖς Πισίδαις, apud Strabon. lib. 14. pag. 679. De caſtellis Homonadenſium in Cilicia, Tacitus, lib. 3. Annal. pag. 85. Lycaoniæ accenſetur in Conc. CP. I. *Cyrillus Homonadenſis.* Notitia Eccleſ. p. 17. in prov. Lycaoniæ ὁ Οὐμανάδων. Pag. 29. Οὐμάναδα. Pag. 51. Ὁναμανάδων. Leunclavius, pag. 74. ὁ Μανάδων. Ubique mendoſe.

10. *Caſtella.*] Homonadenſium. Tacit. loc. cit.

11. *Inſident verticem.*] Montium obtinent juga. Πισίδαι ὀρεινοὶ Straboni, lib. 12. pag. 570.

12. *Solymi.*] Οἱ Πισίδαι πρότερον Σόλυμοι, Steph. pag. 551.

13. *Colonia Cæſarea.*] Ulpianus, lib. 50. Dig. tit. 15. de Cenſibus: *In Piſidia juris Italici eſt colonia Antiochenſium.* Nummus Severi, COL. CAES. ANTIOCHIA. Stephano, pag. 87. Ἀντιόχεια Πισιδίας. Item Ptolemæo. In Conc. CP. I. pag. 957. *Optimus Antiochenus,* prov. Piſidiæ.

14. *Oroanda.*] Oroanda quoque Livio, lib. 38. pag. 480. & Oroandenſes, pag. 474. qui Ptolemæo, lib. 5. cap. 4. Ὀροανδικοὶ, inter Piſidiam & Iſauriam poſiti.

15. *Sagaleſſos.*] Livius, lib. 38. pag. 473. *Agrum Sagalaſſenum, uberem fertilemque ..... colunt Piſidæ.* Σαγαλασσὸς Straboni, lib. 12. pag. 570. & Ptolemæo, lib. 5. cap. 3. In Conc. CP. I. pag. 957. *Ionius Sagaleſſenſis*, prov. Piſidiæ. Nummi antiqui, CAΓΑΛΑCCΕΩΝ. In Notitia Eccleſ. Ἀγαλασσὸς, & ita MSS. Pliniani quidam.

16. *In Aſiaticam.*] Jus coacta petere in Aſiam proprie dictam de qua ſect. 28. in conventum nempe Synnadicum, in majorem Phrygiam, ut dicemus ſect. 29. cum recenſitæ hactenus gentes non ſic e longinquo peterent, ſed domeſticos apud ſe judices & Prætores haberent.

17. *Philomelienſes.*] In Conc. CP. I. pag. 957. *Theoſebius Philomelienſis*, e prov. Piſidiæ. Phrygiæ magnæ Φιλομήλιον adjudicant Ptolemæus, lib. 5. cap. 2. & Stephanus.

18. *Tymbriani.*] In MSS. *Timbriani.* Ab oppido, ut arbitror, Τιβεριὰς Tibriani appellandi. In Conc. CP. Gener. III. ſive VI. Synodo, act. 18. pag. 1068. ſubſcribit Conſtantinus τῆς Τιβεριαδέων πόλεως epiſcopus: Τιβεριάδων ſcribitur, pag. 1017. Addit Latina verſio antiqua, Piſidiæ provinciæ hanc ſedem fuiſſe. In Notitia Eccleſ. antiq. inter ſedes epiſcopales prov. Piſidiæ cenſetur Τυμβριάδων. At pag. 19. altera Notitia, ὁ Τιμβεριάδων. Tertia, pag. 51. ὁ Τιβεριάδων. Leunclavio, pag. 96. mendoſe, ut remur, ὁ Τιμωμαεριάδος.

19. *Leucolithi.*] Ab albo ſaxo, quod incolerent, traxiſſe nomen videntur.

20. *Pelteni.*] Qui Πελτηνοὶ Ptolemæo, lib. 5. cap. 2.

21. *Tyrienſes.*] Τύριοι Piſidiæ populi. Vide Notas & Emend. num. LXIII.

22. *Datur.*] Adjicitur, inquit, ei conventui ſeu juriſdictioni Aſiaticæ, etiam tetrarchia ex Lycaonia.

23. *Iconio.*] Lycaoniæ quondam metropolis Ἰκόνιον in Notitia vet. Eccleſ. unde Amphilochius Iconienſis. Nunc ingentis Aſiæ tractus caput, cui Caramaniæ Turcæ nomen fecere: oppido *Cogni.*

24. *Thebaſa.*] Thebaſan in minore Aſia non ſemel appellat Paulus Diac. hiſt. lib. 24. pag. 770. & 771. Vide Notas & Emend. num. LXIV.

25. *Hyde.*] Ὕδη, In Lycaonia. Vide Notas & Emend. num. LXV.

26. *A latere autem ejus.*] Lycaoniæ latere occidentali.

27. *Milyæ.*] Quorum regio Μιλυὰς appellata Herodoto, lib. 1. Clio, num. 173. pag. 72. Straboni lib. 12. pag. 570. & Arriano, lib. de exped. Alex. pag. 69. Phrygiæ quondam majoris pars, eadem ab Alexandro Lyciæ contributa, inquit Arrianus. Quamobrem & eorum oppidum Ἀρύκανδα Lyciæ accenſetur a Stephano, pag. 119. & ab Athenæo.

28. *Pamphylia.*] Nunc cum Cilicia, uno Caramaniæ nomine cenſetur. Qua tamen ad mare vergit *Scandalor* appellatur. Mopſopiam veteres appellarunt, a Mopſo, qui poſt bellum Trojanum eam oram obtinuit, ut Strabo refert, lib. 14. pag. 668.

29. *Side.*] Σίδη Straboni, lib. 14. pag. 667. Nunc *Scandalor* vocant. Incolæ Σιδῆται, Arriano, lib. 1. Exped. Alex. pag. 73. Prope Eurymedontis oſtia Σίδη locatur a Ptolemæo, lib. 5. cap. 5. Avieno, *Priſca Side.* In Conc. CP. VI. Gener. pag. 1030. Σιδητῶν μητρόπολις Παμφυλίων. In nummis antiquis CIΔΗΤΩΝ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗC ΕΝΔΟΞΟΥ: *Sidetarum ſplendidiſſimæ & clariſſimæ* civitatis.

30. *Aſpendum.*] Ἄσπενδος, quam in civitatem adverſo amne Eurymedonte a mari navigatur, per ſtadia LX. ſeu paſſus VII. M. D. teſte Strabone, loc. cit. Hinc *Domnus Aſpendius* e prov. Pamphyliæ, in Conc. Nic. I. In edito colle poſita civitas a Mela dicitur, lib. 1. cap. 14.

31. *Pleteniſſum.*] Πλετενισσὸς Ptolemæo, lib. 5. cap. 5. Vide Notas & Emend. num. LXVI.

32. *Perga.*] Πέργη Straboni, pag. 667. Hinc Apollonius Pergæus, Conicorum auctor. Mela, lib. 1. cap. 14. *Inter eos amnes* (Ceſtron, & Catarracten) *Perga eſt oppidum, & Dianæ, quam ab oppido Pergæam vocant, templum. Trans eoſdem mons Sardemiſos, &c.* Vidimus apud D. Abbatem DE FONTENV, Nervæ Auguſti nummum argenteum majoris moduli: IMP. NERVA CAES. AVG. P. M. TR. POT. P. P. Capite laureato.)(. COS. III. Cum templo duabus columnis, & gradibus tribus inſigni: cujus in periſtylio ſcriptum eſt DIANA PERG. hoc eſt, *Pergæa.* Refertur & ab Occone, pag. 190. inter picturas Alberti Principis.

[1] Leucolla. Mons [2] Sardemiſus: Amnes : [3] Eurymedon juxta Aſpendum fluens : [4] Catarractes , juxta quem [5] Lyrneſius & Olbia , ultimaque ejus oræ [6] Phaſelis.

XXVII. Junctum ei mare Lycium eſt, genſque Lycia : [7] unde vaſtum ſinum [8] Taurus mons, ab Eois veniens litoribus, [9] Chelidonio promontorio diſterminat. Immenſus ipſe , & innumerarum gentium arbiter , dextro latere ſeptemtrionalis , ubi primum ab Indico mari exſurgit, lævo meridianus, & ad occaſum tendens : mediamque diſtrahens Aſiam , niſi opprimenti terras occurrerent maria. Reſilit ergo a ſeptemtrione : flexuſque immenſum iter quærit, velut de induſtria rerum natura ſubinde æquora opponente, hinc Phœnicium , hinc Ponticum , illinc Caſpium & Hyrcanium , [10] contraque Mæoticum lacum. Torquetur itaque colliſus inter hæc clauſtra, & tamen victor, flexuoſus evadit uſque ad cognata Riphæorum montium juga , numeroſis nominibus & novis, quacumque incedit, inſignis : [11] Imaüs prima parte dictus , mox [12] Emodus , [13] Paropamiſus , [14] Circius , Chambades , [15] Paryadres , [16] Choatras , [17] Oreges , [18] Oroandes , [19] Niphates , [20] Taurus : atque [21] ubi ſe quoque exſuperat, Caucaſus : ubi brachia emittit , ſubinde tentanti maria ſimilis , [22] Sarpedon , [23] Coraceſius , [24] Cragus , [25] iterumque Taurus : etiam ubi dehiſcit , ſeque populis aperit , portarum tamen nomine unitatem ſibi vindicans, [26] quæ alibi Armeniæ, alibi Caſpiæ, alibi Ciliciæ vocantur. Quin etiam confractus , effugiens quoque maria , plurimis ſe gentium nominibus hinc & illinc implet : a dextra Hyrcanius , Caſpius : a læva [27] Paryadres, Moſchicus, Amazonicus, Coraxicus , Scythicus appellatus. In univerſum vero Græce [28] Ceraunius.

NOTÆ.

1. *Leucolla.*] Græcis Λευκόλλα. Salmaſius in Solin. pag. 252. Λευκόλλαν in Cypro portum , cujus Strabo meminit lib. 14. pag. 682. cum promontorio iſto Pamphyliæ confundit.

2. *Sardemiſus.*] Sic Mela, loc. cit. Σάρδησσος in hoc ipſo tractu juxta Lyrneſſum, urbs Lyciæ Stephano appellatur, in qua Juppiter Σαρδήσσιος colitur. Idem fortaſſis monti nomen, vel geminum fuit.

3. *Eurymedon.*] Dionyſius Perieg. verſ. 583.
Ἄσπενδον, ποταμοῖο παρὰ ῥόον Εὐρυμέδοντος.
Meminere Strabo, Ptolemæus , Mela, loc. cit. & Philoſtr. lib. 1. de vita Apoll. cap. XI. Ἄσπενδος , ἡ Παμφύλων , πρὸς Εὐρυμέδοντι, &c.

4. *Catarractes.*] *Quia ſe præcipitat, ita dictus*, inquit Mela, lib. 1. cap. 14. Strabo, lib. 14 p. 667. Καταῤῥάκτης λεγόμενος , ἀφ᾽ ὑψηλῆς πέτρας καταῤῥάττων ποταμὸς πολὺς, &c.

5. *Lyrneſſus & Olbia.*] Λυρνησσὸς & Ὀλβία Straboni , loc. cit. inter Pamphyliæ oppida.

6. *Phaſelis.*] Mela, lib. 1. cap. 14. *Phæſelis a Mopſo condita, finis Pamphyliæ.* Stephanus quoque, Φασηλὶς , πόλις Παμφυλίας. A Strabone, lib. 14. pag 666. & Scylace , pag. 37. Lyciæ adſcribitur , cujus in confinio eſt. Livius , lib. 37. pag. 456. *In confinio Lyciæ & Pamphyliæ Phaſelis eſt : prominet penitus in altum*, &c. Quoniam erat in ora poſita Phaſelis , ibi naves conſtruebantur , ſicut illa quæ Domitianum vexit in orientem, ut mari vinceret, dum Veſpaſianus & Titus bellum terra gererent ; nam id teſtantur nummi ejus inſcripti , VICTORIA NAVALIS. Navem autem ipſius ſtructam fuiſſe a Phaſelitis, docet nummus ſingularis ex argento didrachmus, in Muſeo D. de BOZE. Nam is navim exhibet, cujus in una parte puppis, prora eſt in altera. E prora effigies emicat radiata Solis orientis : puppi eminet hæc epigraphe : NIKAN Δ ΦΑΣΗ. ſententia eſt: ΝΙΚηφόρυ Ἀρχιτέκτονες Ναὸς Δομιτιανῷ ΦΑΣΗλῖται *Victricis fabricatores navis Domitiano fuere Phaſelitæ.* Exædificatam a ſe navim fuiſſe, qua vicit Domitianus , ſibi ipſi Phaſelitæ oblique gratulantur , cum Domitiani victoriam prædicant.

7. *Vnde vaſtum ſinum.*] Inde , inquit, mare Lycium incipit, genſque Lycia , ubi vaſtum ſinum Taurus mons ſuo promontorio, quod Chelidoniis inſulis opponitur , claudit & terminat. *Lycia* , inquit Mela , lib. 1. cap. 15. *Sidæ portu* (primum illud eſt Pamphyliæ oppidum , verſus ortum) *& Tauri promontorio grandem ſinum claudit.* Sinui nomen eſt hodie Attalico, *le Golfe de Satalia :* Lyciæ provinciæ, *Menteſia.*

8. *Taurus mons.*] Habet hæc eadem , tractatque totidem ferme verbis Mela Pomponius, lib. 1. cap. 15. Ex Plinio quoque Solinus hauſit, cap. 38. pag. 58. & Martianus, lib. 6. cap. de Euphrate, pag. 220.

9. *Chelidonio.*] Sacrum appellat Strabo , lib. 14. pag. 666. quod Chelidoniis inſulis opponitur, de quibus ſect. 35. Nunc *Capo Cameroſo.*

10. *Contraque.*] Ex adverſo Hyrcanii, ſeu Caſpii maris. Solini paraphraſis : *Interdum Caſpio vel Hyrcano* mari intercluditur : *quibus renitentibus ſubinde fractus , contra Mæoticum lacum flectitur , multiſque difficultatibus fatigatus , Riphæis ſe jugis annectit.* Male Plinii verba diſtinxit.

11. *Imaüs.*] Qua primum parte attollitur , ab Eoo mari.

12. *Emodus.*] Melæ, *Emodes.* In India. Straboni lib. 15. pag. 689. Ἐμωδός.

13. *Paropamiſus.*] In Bactriana. MSS. Reg. 1. 2. &c. *Paropamiſus.* Ptolemæo quoque, lib. 6. cap. XI. Παροπάνισος. At Straboni, loc. cit. Παροπάμισος.

14. *Circius, &c.*] MSS. *Cirtius, Campages.*

15. *Paryadres.*] Παρυάδρης Straboni , in Armenia. Vide Notas & Emend. num. LXVII.

16. *Choatras.*] Choatras apud Parthos , inquit Solinus , cap. 38. pag. 88.

17. *Oreges.*] MSS. *Oræges.*

18. *Oroandes.*] Ptolemæo, lib. 6. cap. 2. Ὀρόντης Mediæ mons : prope Ecbatana , Diodoro, lib. 2. Bibl. pag. 101.

19. *Niphates.*] In majore Armenia, unde Tigris oritur, Straboni, lib. XI. pag. 529.

20. *Taurus.*] Apud Elegiam Armeniæ, ut dictum eſt ſect. 20. Ibi enim peculiari appellatione Taurus nuncupatur.

21. *Vbi ſe quoque.*] Ubicumque ſurgit in altiſſimum verticem. Ad hanc vocem *exſuperat*, redeunt in memoriam nummi duo Commodi Imperatoris , in quibus Jovi Exſuperatori legebamus ipſi olim ; tum a Dione decepti, tum ab iis qui nobis præiverunt. Prior ſic inſcribitur : M. COMMODVS ANT. P. FEL. AVG. BRIT. *Marcus Commodus Antoninus Pius Felix Auguſtus Britannicus.* .)(. IOVI EXSV P. P. M. TR. P. XII. IMP. VIII. COS. V. P. *Pontifex Maximus , Tribunicia Poteſtate duodecimum , Imperator octavum, Conſul quintum , Pater Patriæ.* Nummus eſt argenteus apud D. Vaillant, pag. 194. & apud Patinum in Theſauro , pag. 194. Juppiter ſedens dextra fulmen tenet, ſiniſtra haſtam. Sed Patinus fallentibus oculis pro fulmine lauri ramum exhibet. Fefellit omnes Dio , ut diximus, ex quo Xiphilinus in Commodo, pag. 291. cognomen *Exſuperantis* perpetuo *retinuiſſe Commodum* refert ; *quaſi omnes homines longe in rebus omnibus ſuperaret.* Τὸν Ὑπεραίροντα πάγίως ἑαυτῷ ἔθετο , ὡς καὶ ἐν πᾶσιν ἁπλῶς πάντως ἀνθρώπους καθ᾽ ὑπερβολὴν νικῶν. At vera hujus inſcriptionis ſententia haud dubie hæc eſt : IOVI EX*tincta Seditione Vrbis Pacatori.* Idcirco ſedens pingitur , quia Pacator , ſive pacis auctor. Alter nummus eſt ex ære magno & mediocri , in Gaza Regia , priori ſimilis, ſed poſt biennium percuſſus , TR. POT. XIIII. & IOVI EXSVPER. Hoc eſt, IOVI EX*tincta Seditione Vrbis Pacatori, Exſules Revocanti.*

22. *Sarpedon.*] In promontorio , Sarpedone dicto , de quo ſect. 22.

23. *Coraceſius*] Ad urbem cognominem, de qua ſect. 22.

24. *Cragus.*] In Lycia , ut dicetur ſect. ſeq.

25. *Iterumque Taurus.*] Mela , lib. 1. cap. 15. *Et ubi jam noſtra maria contigit*, hoc eſt , mediterranea, *Taurus iterum.*

26. *Quæ alibi.*] Armeniæ portæ eædem Caucaſiæ appellatæ, lib. 6. ſect. 12. De Caſpiis eodem libro ſect. 16. De Ciliciis, hoc libro quinto, ſect. 22.

27. *Paryadres.* [Unde fundi Abſarum amnem dicemus, lib. ſeq. ſect. 9. Moſchicus a Moſchorum gente, de qua eodem lib. ſect. 4. ubi & de Amazonico dicturi ſumus. Coraxicus idem qui Heniochius, lib. 6. ſect. 10. Scythicus a Scythis incolis nomen habet.

28. *Ceraunius.*] Sic etiam Mela , lib. 1. cap. 15. Strabo

XXVIII. In Lycia igitur, [1] a promontorio ejus oppidum [2] Simena, mons [3] Chimæra noctibus flagrans, [4] Hephæſtium civitas, & ipſa ſæpe flagrantibus jugis: Oppidum [5] Olympus ibi fuit: nunc ſunt montana, [6] Gagæ, [7] Corydalla, Rhodiopolis. Juxta mare, [8] Limyra cum amne, in quem [9] Arycandus influit: & mons [10] Maſſycites: Andriaca civitas, [11] Myra. Oppida: [12] Apyre, & Antiphellos, quæ quondam Habeſſus: atque in receſſu Phellus. Deinde Pyrrha, itemque [13] Xanthus a mari XV. M. paſſuum, flumenque eodem nomine. Deinde [14] Patara, quæ prius Sataros: & in monte, [15] Sidyma. Promontorium [16] Cragus. [17] Ultra, par ſinus priori: [18] Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit [19] Telmeſſus. [20] Lycia quondam LXX. oppida habuit, nunc XXXVI. habet. Ex his celeberrima, præter ſupra dicta, [21] Canas, [22] Candyba, ubi laudatur [23] Oenium nemus, [24] Podalia, [25] Choma præfluente [26] Adeſa: [27] Cyaneæ, [28] Aſcandalis, Amelas, Noſcopium, [29] Tlos, [30] Telandrus. Comprehendit in mediterraneis [31] Cabaliam, cujus tres urbes, Oenoanda, Balbura, Bubon. A Telmeſſo Aſiaticum mare, ſive Carpathium, & quæ proprie [32] vocatur Aſia. In duas eam partes Agrippa diviſit. [33] Unam incluſit ab oriente Phrygia & Lycaonia, ab occidente Ægæo mari, a

NOTÆ.

tamen peculiarem hanc appellationem eſſe exiſtimat eorum montium, qui Caſpio mari incumbunt, ὄρη Κεραύνια, in Albania & Amazonum regione, lib. XI. pag. 504. Hunc Plinii locum Solinus præpoſtere admodum accepit, ut Salmaſius adnotavit in Solin. pag. 800.

1. *A promontorio ejus.*] Nempe Tauri montis, quod promontorium Chelidonium appellari paulo ante dixit.

2. *Simena.*] Σίμηνα, πόλις Λυκίας, Stephano.

3. *Chimæra.*] Χίμαιρα, unus eſt ex octo Cragi montis verticibus, cum valle cognomine. Vide Strabon. lib. 14. pag. 665. Melam, lib. 1. cap. 15. Hic Chimæræ fabula ortum habet. Ovid. lib. 9. Metam. v. 647.

Iam Cragon, & Limyren, Xanthique reliquerat undas,
Quoque Chimæra jugum, mediis in partibus ignem
Pectus & ora leæ, caudam ſerpentis habebat.

4. *Hephæſtium.*] Seneca, epiſt. 79. pag. 346. *In Lycia regio notiſſima eſt, Hephæſtion incolæ vocant, perforatum pluribus locis ſolum, quod ſine ullo naſcentium damno ignis innoxius circuit. Læta itaque regio eſt, & herbida, nil flammis adurentibus,* &c. Hephæſtion Ἡφαίστειον, quaſi Vulcanium, a re ipſa dictum.

5. *Olympus.*] Solinus, cap. 39. pag. 69. *Olympus quoque inter alia ibi oppidum nobile fuit: ſed intercidit: nunc caſtellum eſt.* Ὄλυμπος πόλις Ptolemæo, in Lycia, lib. 5. cap. 3. & Straboni, lib. 14. pag. 665. In Conc. Calched. *Ariſtocritus Olympuenſis*, prov. Pamphyliæ. Notitia Eccleſ. pag. 15. & 47. & apud Leunclavium, pag. 93. inter epiſcopos prov. Lyciæ, ὁ Ὀλύμπου.

6. *Gagæ.*] Stephano: Γάγαι πόλις Λυκίας. Plinius, lib. 36. ſect. 34. *Gagates lapis nomen habet loci & amnis Gagis Lyciæ.* In Notitia prov. Lyciæ, Γάγα.

7. *Corydalla, &c.*] Κορύδαλλος & Ῥοδία, Ptolemæo, lib. 5. cap. 3. inter oppida Lyciæ mediterranea cenſentur, ad Maſſyciten montem. Ῥοδίας & Stephanus meminit. In Notitia antiqua Eccleſ. inter epiſcopos prov. Lyciæ, ὁ Ῥοδιοπόλεως, & ὁ Κορυδάλλων. Leunclavius habet, ὁ Ῥοδιαπόλεος, & ὁ Κορυδάλων. Altera Notitia, pag. 15. Κυριδάλλων & Ῥοδιαπολ. mendoſe.

8. *Limyra.*] Λίμυρα πολίχνη, & Λίμυρος ποταμὸς juxta Myram, apud Strabon. lib. 14. pag. 666. Apud Melam, & oppido, & amni nomen eſt Limyra.

9. *Arycandus.*] A quo forte Arycanda oppidum appellatum, ſect. 25. In Notitia Eccleſ. prov. Lyciæ, Ἀρύκνανδα, pro Ἀρύκανδα, pag. 31. In altera, pag. 47. Ὀρυκάνδων, pro Ἀρυκάνδων.

10. *Maſſycites.*] Μασσίκυτος ὄρος, Ptolemæo loc. cit. apud quem, & Ἀνδριάκη πόλις. Myrenſium navale Ἀνδριάκη dicitur Appiano, lib. 4. bell. Civ. pag. 636.

11. *Myra.*] S. Nicolai epiſcopali ſede clara: ut Patara, natalibus. Μύρα. Nunc *Strumita.*

12. *Apyre.*] Ptolemæo Ἀπίρραι dicuntur, in Lycia, lib. 5. cap. 3. In Notitia Eccleſ. prov. Lyciæ hæ ſedes eo ordine numerantur, Ἀρπελαὶ, Φελλὸς, Ἀντίφελλος: haud dubie Ἀρπελαὶ, pro Ἀπέρραι. Phelli & Antiphelli meminere Strabo, pag. 666. Stephanus, aliique.

13. *Xanthus.*] Lyciæ urbium maxima Ξάνθος dicitur a Strabone, loc. cit. Meminit oppidi cum amne cognomine Ptolemæus, lib. 5. cap. 3. Stephanus, pag. 502. Appianus, lib. 4. bell. Civ. pag. 635. Videtur a mari Strabo removere ſtadiis tantum LXX. quæ paſſuum vix efficiant millia novem.

14. *Patara.*] Mela, lib. 1. cap. 15. oram hanc Lyciæ deſcribens: *Atque ut multa oppida*, inquit, *ſic, præter Patara, non illuſtria. Illam nobilem facit delubrum Apollinis, quondam opibus & oraculi fide, Delphico ſimile.* Hinc Apollo Patareus nomen accepit. Nunc *Patera.*

15. *Sidyma.*] Σίδυμα, πόλις Λυκίας, Stephano: & Ptolemæo, ad Cragum montem, lib. 5. cap. 3. Vide Notas & Emend. num. LXVIII.

16. *Cragus.*] Κράγος ὄρος Λυκίας, Stephano: Scylaci, pag. 37. ἀκρωτήριον. Nunc *Capo Serdeni*, ὁ *Sette Capi.*

17. *Ultra par ſinus.*] Ultra promontorium ſinus eſt, nunc *Golfo di Macari*, par ingenti illi ſinui, de quo dictum eſt prius, ſect. 28. quem Taurus mons diſterminat Chelidonio promontorio, *Golfo di Sattalia.*

18. *Ibi Pinara.*] Πίναρα Straboni, lib. 14. pag. 665. & Ptolemæo, lib. 5. cap. 3.

19. *Telmeſſus.*] Iiſdem verbis Mela, lib. 1. cap. 15. Τελμησσὸς eſt Ptolemæo, Τελμισσὸς, Straboni, locis cit.

20. *Lycia quondam LXX.*] Ita MSS. omnes (non LX.) & Martianus, lib. 6. cap. de Euphrate, pag. 220.

21. *Canas.*] Κανὰς in recto Græcis. In Notitia Eccleſ. antiqua, inter epiſcopos prov. Lyciæ, pag. 15. ὁ Κανοῦ. Et pag. 49. ὁ Κανοῦ, ἤτοι τῆς Ἀγγελείας. Leunclavii Notitia, pag. 94. ὁ Καννοῦ.

22. *Candyba.*] In Notitia Eccleſ. antiq. prov. Lyciæ, Κάνδυβα. Item Stephano. Ptolemæo, lib. 5. cap. 3. forte mendoſe, Κόνδυβα.

23. *Oenium nemus.*] MSS. omnes, *Eunias nemus.*

24. *Podalia.*] Ποδάλια in Notitia Eccleſ. prov. Lyciæ. Ptolemæo, lib. 5. cap. 3. Ποδαλλία. Stephano, Ποδάλεια, πόλις Λυδίας, lego Λυκίας.

25. *Choma.*] Χῶμα inter Lyciæ oppida mediterranea Ptolemæo, loc. cit. & in Notitia Eccleſ. antiq. In Conc. Epheſ. *Eudoxius Chomatenus.*

26. *Adeſa.*] In MSS. *Ædeſa* ei amni nomen.

27. *Cyaneæ.*] Κυάνεαι, in Notitia Eccleſ. antiq. prov. Lyciæ. Apud Ptolemæum, lib. 5. cap. 3. Κύδνα, pro Κύανα.

28. *Aſcandalis, &c.*] In MSS. Reg. 1. 2. &c. *Aſcandiandalis, Amelas, Noſcopium.* Forte hic locum habere debet Ἀγγλιασὸς Lyciæ prov. ſedes epiſc. in Notitia Eccleſ. antiq. Hieroclis, pag. 15. 31. & 49. Item *Acanda.* Nam in ea ipſa Notitia inter epiſcopos prov. Lyciæ, pag. 49. cenſetur ὁ Ἀκάνδων, qui pag. 15. ὁ Αὐκάνδων mendoſe nuncupatur: cum & apud Leunclavium, pag. 94. pariter ὁ Ἀκάνδων exſtet.

29. *Tlos.*] Τλῶς πόλις Λυκίας, Stephano, pag. 659. & Ptolemæo, lib. 5. cap. 3. Et in Notitia Eccleſ. antiq. Τλῶ, pag. 31. Et pag. 15. ὁ Τλῶν. pag. 47. Ὁ ὄτλων, pro ὁ Τλῶν, qui error & apud Leunclavium ipſum irrepſit, pag. 94.

30. *Telandrus.*] Τήλανδρος, quam Stephanus Cariæ adjudicat: quoniam eſt in confinio utriuſque provinciæ poſita.

31. *Cabaliam.*] Καβαλίαν, Strabo, lib. 14. pag. 631. Καβαλίδα vocat. Id regiunculæ in Lycia nomen, etiam Ptolemæo, lib. 5. cap. 3. cujus urbes eæ tres, Οἰνοάνδα, Βούβων, Βάλβουρα. De his vide Strab. lib. 13. pag. 631. In Notitia Eccleſ. Βουβῶν, Ἠνόανδα, Βαλούρα, pro Βαλβούρα, pag. 31. At pag. 17. & 49. ὁ Βαρβούρων, uti & apud Leunclavium, pag. 94. pro ὁ Βαλβούρων. In iiſdem Notitiis, pag. 15. ὁ Υνούνδων, & pag. 49. ὁ Ὀνούνδων, apud Leunclavium ὁ Ὀνούρδων, loc. cit ubique mendoſe, pro ὁ Οἰνωάνδων. Item, pag. 15. ὁ Βόβου ἤτοι Σοφιανόπολις, & apud Leunclavium, ὁ Βώβου ἤτοι Σοφιανόπολεως, de Bubone accipienda ſunt. Stephano Βουβὼν, & τὰ Βάλβουρα, & Οἰνόαν, πόλεις Λυκίας. In Conc. CP. I. pag. 957. *Patricius Oenandenſis*, & *Romanus Bibonenſis*, pro *Bubonenſis.*

32. *Vocatur Aſia.*] Hodie Natoliam vocant. Ciliciam tamen Bithyniamque, & Lyciam, Paphlagoniam, provinciamque Ponticam; Phrygiam, Lycaoniam, Pamphyliamque, Plinius Agrippam ſecutus eo Aſiæ proprie dictæ nomine negat contineri.

33. *Unam incluſit.*] Exſcribit hæc a Plinio Martianus, lib. 6. cap. de Euphrate, pag. 220. Et Miſſi Theodoſii: *Et quæ proprie vocatur Aſia, in duas eam partes Agrippa diviſit: unam incluſit ab oriente, Phrygia, Lycaonia: ab occidente, mari Æ-*

meridie Ægyptio, a ſeptemtrione Paphlagonia. Hujus longitudinem CCCCLXX. mill. paſſuum, latitudinem CCCXX. mill. fecit. Alteram determinavit ab oriente, Armenia minore: ab occidente, Phrygia, Lycaonia, Pamphylia: a ſeptemtrione, provincia Pontica: a meridie, mari Pamphylio: longam DLXXV. mill. paſſ. latam CCCXXV. mill.

XXIX. In proxima ora [1] Caria eſt, mox Ionia: ultra eam Æolis. Caria mediæ Doridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. [2] In ea promontorium Pedalium. Amnis [3] Glaucus deferens Telmeſſum. Oppida: [4] Dædala, [5] Crya fugitivorum. Flumen Axon, oppidum [6] Calynda. *

CAPUT XXVIII.

[7] Amnis Indus in [8] Cibyratarum jugis ortus, recipit LX. perennes fluvios, torrentes vero amplius centum. Oppidum Caunos liberum, deinde [9] Pyrnos. Portus [10] Creſſa, a quo Rhodus inſula XX. M. Locus [11] Loryma. Oppida: [12] Tiſanuſa, Paridion, Larymna. Sinus [13] Thymnias. Promontorium Aphrodiſias. Oppidum [14] Hyda. Sinus Schœnûs. [15] Regio Bubaſſus. Oppidum fuit [16] Acanthus, alio nomine Dulopolis. Eſt [17] in promontorio [18] Gnidos libera, [19] Triopia, dein Peguſa & Stadia appellata. [20] Ab ea Doris incipit.

CAPUT XXIX.

Sed prius terga, & mediterraneas juriſdictiones indicaſſe conveniat. Una appellatur Cibyratica. [21] Ipſum oppidum Phrygiæ eſt. Conveniunt eo XXV. civitates, [22] * celeberrima urbe [23] Laodicea. Impoſita eſt Lyco flumini, latera alluentibus Aſopo & Capro: appellata primo [24] Dioſpolis, dein Rhoas. Reliqui in eo conventu, quos nominare non pigeat, [25] Hydrelitæ, [26] Themiſones, [27] Hierapolitæ. Alter conventus

NOTÆ.

gæo: Huius longitudinem CCCCLXX. *latitudinem*, CCCXX. *fecit:* (Sic etiam Pliniani codices MSS. quos inſpeximus, & vetus Dalec. ac Chiffl. etſi Martianus, cum Plinii typis tantum CCC. præferat:) *Alteram determinavit ab oriente, Armenia minore: ab occidente, Phrygia, Lycaonia, Pamphylia: a ſeptemtrione, provincia Pontica: a meridie, mari Pamphylio: longitudinem,* DLXXV. *latitudinem*, CCCXXV.

1. *Caria.*] Nunc *Aidinelli, & Germian.* Doridem Caria includit a continente: reliqua ſui parte mari Doris alluitur.

2. *In ea.*] In Caria, unde ipſa poſt Lyciam incipit. Mela, lib. 1. cap. 15. *Quæ Lyciam finit, urbs Telmeſſos.* Mox cap. 16. *Caria ſequitur .... Promontoria duo: Pedalion, & Crya.*

3. *Glaucus.*] Γλαῦκος quem Q. Calaber, lib. 4. verſ. 6. & XI. in confinio Lyciæ recte collocat, Λυκίης σχεδὸν αἴης. In hunc exonerare ſe amnem alterum Plinius ait, quem *Telmedium* MSS. omnes, Telmeſſum maluit Barbarus appellare.

4. *Dædala.*] Δαίδαλα Stephano, πόλις Λυκίας, & Straboni, lib. 14. pag. 651. Ptolemæo item, lib. 5. cap. 3. Δάδδαλα pro Δαίδαλα, in Lycia, citra Telmeſſum oppidum, quod finem eſſe Lyciæ proxime antea diximus. Cariæ nimirum, Lyciæque confinia ſæpe permixta.

5. *Crya.*] Promontorii nomen eſt Melæ, loc. cit. Stephano Κρύα πόλις Λυκίας, in Lyciæ nempe vicinio. Ptolemæo, lib. 5. cap. 3. Καρύα, mendoſe. Κρύασσαν in Caria Plutarchus agnoſcit, lib. de virtut. mulier. pag. 246.

6. *Calynda.*] Κάλυνδα. Vide Notas & Emendationes num. LXIX.

7. *Amnis Indus.*] Κάλβιν hunc vocat Strabo, lib. 14. pag. 651. & Ptolemæus, lib. 5. cap. 2. Mela quoque, lib. 1. cap. 16. *Secundum Calbin amnem*, inquit, *Caunus oppidum valetudine habitantium infame.* Fecit hoc alterum amni nomen Indus quidam in eum ab elephanto dejectus, ita prodente Livio, lib. 38. pag. 472. Hinc ipſa Caria *Indorum regio* appellatur, 1. Mach. VIII. 8.

8. *Cibyratarum.*] Κιβυράται, quorum oppidum Κιβύρα μεγάλη Straboni, lib. 13. pag. 630. quam in magnæ Phrygiæ civitatibus mediterraneis collocat Ptolemæus, lib. 5. cap. 2. quod & mox Plinius facit, his verbis: *Ipſum oppidum Phrygiæ eſt.*

9. *Pyrnos.*] Πύρνος πόλις Καρίας, Stephano.

10. *Creſſa*] Κρῆσσα λιμὴν Ptolem. lib. 5. cap. 2.

11. *Loryma.*] Λώρυμα Ptolemæo, loc. cit. Litus eſſe aſperum ait Strabo, lib. 14. pag. 552. Stephano oppidum eſt, Λώρυμα, πόλις Καρίας. In Concilio Quiniſexto, pag. 1199. Γεώργιος ἐπίσκοπος πόλεως Υ̓λαρίμων ἐπαρχίας Καρίας. Et in Notitia Eccleſ. antiqua, pag. 43. inter epiſcopos provinciæ Cariæ, ὁ Υ̓λαρίμων. Ubi Leunclavius, pag. 94. ὁ Λαρύμων.

12. *Tiſanuſa.*] Mela, lib. 1. cap. 16. ubi de Caria: *Portus duo: Gelos, & cui ex urbe quam amplectitur, Tiſanuſa cognomen eſt. Inter eos oppidum Larymna, & Pandion collis in mare emiſſus.* An Mela ex Plinio emendandus? an ex Mela Plinius? MSS. Pliniani omnes, *Parydon*: Pomponiani, *Pandion.*

13. *Thymnias.*] Pomponius Mela, lib. 1. cap. 16. *Tum tres*, inquit, *ex ordine ſinus: Thymnias, Schœnus, Bubeſſius. Thymniæ promontorium Aphrodiſium eſt. Schœnus ambit Hydam: Bubeſſius Acanthum: Gnidus in cornu peninſulæ.*

14. *Hyda.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. *Hydas.*

15. *Regio Bubaſſus.*] Cui & urbs cognominis, Βύβασσος, πόλις Καρίας, apud Steph.

16. *Acanthus.*] Ἄκανθον quoque in peninſula juxta Cnidum Stephanus collocat, pag. 49.

17. *In promontorio.*] Quod nunc *Capo Crio* nautæ vocitant.

18. *Gnidos.*] Κνίδος Straboni, lib. 14. pag. 656. & aliis. Hodie *Gnido.* Hinc Cteſias, Eudoxius, aliique, de quibus in auctorum Indice.

19. *Triopia.*] Varia hæc ſunt Gnidi, obſoletaque nomina. Triopiam a Triopa Rege dictam ſignificat Diodorus Sic. lib. 5. Bibl. pag. 331. Hinc Apollo Triopius, templumque Triopium, mare denique Triopium pariter, quo Gnidiorum ager pertingit, apud Herod. lib. 1. Clio, num. 144. & num. 174. pag. 72. Stephano, aliiſque, Τριόπιον πόλις Καρίας, quod Gnidum deinde tranſlatum eſt. Scylaci, pag. 36. ἀκρωτήριον, promontorium eſt juxta Cnidum.

20. *Ab ea.*] A Cnido.

21. *Ipſum oppidum Phrygiæ.*] Cibyra nimirum, de quo nos paulo ante egimus. Cariæ tamen adſcribitur in Notitia Eccleſ. epiſcop. Et in Conc. CP. I. Leontius Cibyrenſis ſubſcribit, e prov. Cariæ. Strabo, lib. 13. pag. 631. inter ea oppida numerat, quæ ſunt juris veluti dubii, quod incerti fines eſſent, Lyciæ, Phrygiæ, Cariæque. Unam e maximis Aſiæ præfecturis, διοικήσεις, Cibyraticam fuiſſe, idem prodit.

22. *Celeberrima urbe.*] Ab his verbis novi capitis factum hactenus initium eſt: quam inepte, ſat liquet.

23. *Laodicea.*] Mediterranea civitas ea fuit, Λαοδίκεια πρὸς τῷ Λύκῳ, Straboni, lib. 12. pag. 578. & Philoſtr. lib. 1. de vitis Sophiſt. pag. 530. Nunc exciſa penitus: vix e ruderibus moletrina una velari ſuperſtite. Loco tamen Turcæ fecere nomen *Eſkihiſſar*, hoc eſt, vetus caſtellum. Errant qui *Laudichia* dici adhuc putant. Phrygiæ a Strabone adſcribitur, loc. cit. ubi Capro & Lyco allui urbem ait. Lycum porro Curtius temere confundit cum Marſya, de quo mox, ut Salmaſius monuit, pag. 828. in Solin. aliique.

24. *Dioſpolis*] Ceu civitas Jovis. *Rhoas*, ῥέω, *fluo*, hoc eſt, ab amnium fluxu urbem circumambientium.

25. *Hydrelitæ.*] Ὕδρηλα τῆς Καρίας, Stephano, pag. 676. Ὕδρηλος Straboni, lib. 14. pag. 650. Livius, lib. 37. pag. 466. *Cariam*, inquit, *quæ Hydrela appellatur, agrumque Hydrelitanum, ad Phrygiam vergentem.*

26. *Themiſones.*] Et hi Phrygiæ contributi. Θεμισώνιον χωρίον Φρυγίας, Stephano. Circa Laodiceam poſitum dicitur Θεμισώνιον oppidum, Straboni, lib. 12. pag. 576.

27. *Hierapolitæ.*] Ab Hierapoli, Phrygiæ magnæ oppido, inter Cibyra & Apameam, apud Ptolem. lib. 5. cap. 2. Cariæ a Stephano attribuitur, Ἱερὰ πόλις Καρίας. In Notitia epiſcopatuum prov. Phrygiæ Capatianæ, Λαοδίκεια, Ἱερὰ πόλις, Θεμισόνιος, pro Θεμισώνιος. In Concilio Generali VI. Siſinnius epiſcopus τῆς Ἱεραπολιτῶν τῆς Φρυγῶν ἐπαρχίας. pag. 1031.

[1] a Synnada accipit nomen. Conveniunt [2] Lycaones, [3] Appiani, [4] Eucarpeni, [5] Dorylæi, Midæi, [6] Julienſes, & reliqui ignobiles populi xv. [7] Tertius Apamiam vadit, ante appellatam Celænas, dein Ciboton. Sita eſt in radice montis Signiæ, circumfuſa [8] Marſya, Obrima, Orga, fluminibus in Mæandrum cadentibus. [9] Marſyas ibi redditur, ortus, ac paulo mox conditus, [10] ubi certavit tibiarum cantu cum Apolline, [11] Aulocrenis: ita vocatur convallis decem mill. paſſuum ab Apamia, Phrygiam petentibus. [12] Ex hoc conventu deceat nominare [13] Metropolitas, [14] Dionyſopolitas, Euphor-

Notæ.

1. *A Synnada.*] Synnadica Juriſdictio, ſeu conventus Synnadicus inde dictus. Majoris Phrygiæ mediterraneum oppidum Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Σύνναδα. Phrygiæ Salutaris, in Notitia epiſcopatuum, & in Conc. Gener. VI. pag. 1031. Martiali, lib. 9. Epigr. 76. *Synnas Phrygia.*

2. *Lycaones.*] Ut dictum eſt ſectione 25.

3. *Appiani.*] In Conc. VI. Gener. pag. 1039. Petrus epiſcopus πόλεως Ἀππίας, cum Ancyrano Phrygiæ epiſcopo ſubſcribit. In Notitia Eccleſ. antiq. inter epiſcopales ſedes Phrygiæ Capatianæ, Ἀπία.

4. *Eucarpeni.* Ab oppido Phrygiæ, Εὐκαρπία Straboni, lib. 12. pag. 576. Majoris Phrygiæ, ut ipſa Synnada, Ptolemæo, loc. cit. Phrygiæ Salutaris, in Notit. epiſcop.

5. *Dorylæi.*] Δορυλάιον, ejuſdem Phrygiæ majoris & Salutaris, iiſdem auctoribus, Μιδάϊον quoque: Ptolemæo, Δορύλειον, Μιδάειον. Antonini Severi nummus apud Spanhem. pag. 905. ΜΙΔΑΕΩΝ. De Dorylao rurſum, ſect. 31. De Midaïo, a quo Midæi, ſect. 41.

6. *Julienſes.*] Quorum oppido nomen Ἰουλιόπολις apud Ptolem. lib. 5. cap. 2.

7. *Tertius.*] Apamenus conventus ab Ἀπάμεια, quæ prius Κέλαιναι, ut refert Strabo, lib. 12. pag. 577. & Stephanus, pag. 91. deinde Κιβωτὸς, ut idem Strabo ait, pag. 576. hoc eſt, Arca dicta eſt, quod in arcæ modum a tergemino amne illam ambiente clauderetur. Κέλαιναι, quod ab eo oppido Apameam cives tranſducti. Magnæ Phrygiæ tum a Strabone accenſetur, loc. cit. tum a Ptolem. lib. 5. cap. 2. Nummus antiquus apud Spanhemium, pag. 890. ΚΙΒΩΤΟϹ ΑΠΑΜΕΩΝ. ΜΑΡϹΥΑϹ. Eorumdem autem Apamenorum, quos Marſyas amnis alluit, nummi ſunt inſignes tres in Muſeo noſtro, ex ære mediocri. Eorum fabrica ac metalli genus ætatem omnino refert Galbæ, Vitellii & Othonis: ut & littera Σ vetus in ΒΙΑΝΟΡΟΣ. Ex una parte caput eſt Romæ galeatum, cum criſta retro rejecta. In altera eſt aquila, alis expanſis inter SOLES TRES, quorum unus ſupra caput, alii duo ad latera bina nummi, & ad pedes aquilæ. Aquila ipſa Romani Imperii ſymbolum moli inſiſtit, in qua ſunt lineæ multipliciter flexuoſæ, quod *opus* propterea *Mæandratum* vocant Antiquarii. Et ſymbolum quidem iſtud eſt Apameæ Mæandro appoſitæ: quæ propterea in aliis nummis ΑΠΑΜΕΙΑ ΠΡΟΣ ΜΑΙΑΝΔΡΟΝ appellatur. Hinc & inde pileus eſt, index libertatis. Supra, ΑΠΑΜΕΩΝ. Aut tres ſoles circum Romanam Aquilam totidem Imperii Romani Rectores ſignificant, æquales inter ſe, & diu ſaltem concordes; aut exſpecto dum quid illi denotent aliquis felicior in conjectando indicet. Nummi Latini ſub illis tribus Principibus cuſi, inſcriptique hoc lemmate, LIBERTAS RESTITUTA, æque atque pilei in iſtis Apamenſibus, libertatem ſub tribus illis reſtitutam prædicant, quam Nero ſcilicet Senatui populoque Romano ademerat. In imo margine nummi unius legitur, ΦΑΙΝΙΠΠΟΥ: quod nomen eſt unius e Magiſtratibus Apamenis. In altero eſt ΚΩΚΟΥ: quod nomen & in Apolloniatarum nummo legitur, e Gaza Regia, ſub Auguſto. In tertio denique ΑΤΤΑΛΟΥ ΒΙΑΝΟΡΟΣ: *Attali, qui Bianoris filius*: cujuſmodi nomen legitur in Ecloga Virgilii nona. Sunt hi tres iidem nummi probi & integri etiam in Muſeo D. DE BOZE: ac præter illos alii tres ejuſdem plane formæ & fabricæ, ſimilitudine indiſcreta, exceptis Magiſtratuum nominibus; quæ ſunt in uno, ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΡ... ΑΡΙΣΤΕΟ.. Forte, *Philocratoris Ariſteæ filii*: in altero, ΑΝΤΙΦΩΝΟΣ, *Antiphonis*: in tertio demum, ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΡΑΚΙΩΝ... *Andronici Rhacionis filii*, ut videtur: nam hujus poſtremi nominis prior littera & poſteriores duæ obſcuriores paulo ſunt. Ergo tempus hi nummi ſex fortaſſis indicant, quo fuerint hi tres Auguſti ſimul, nimirum a Natali Urbis anni 821. uſque ad Natalem anni 823. qui dies Natalis incidit in diem XI. Kalend. Maii, ut Plinius docet libro XVIII. ſect. LXVI. Nam cum ſint in nummis iſtis diverſi ſex Magiſtratus: ΦΑΙΝΙΠΠΟΣ, ΚΩΚΟΣ ΑΤΤΑΛΟΣ ΒΙΑΝΟΡΟΣ, ΦΙΛΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΙΣΤΕΟΥ, ΑΝΤΙΦΩΝ, & ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ: qui duo primi ex his, quiqui illi fuerint, Magiſtratum, ſive Duumviratum obtinuerunt, illi anno 821. poſt Natalem Urbis percuti nummos curare potuerunt ſuis nominibus: alii duo, anno 822. duo denique poſtremi, anno 823. ante diem XI. Kal. Maii. Neque enim aliis nominibus Magiſtratuum inſcripti hoc ævo, vel hac forma nummi Apamenſes occurrunt. Et ſunt iſti ſex inter ſe, ſi nomina Magiſtratuum exceperis, ut ovum ovo, ſimillimi. Libertatem autem ſuam jactant Apamenſes in eo poſitam, quod licuit eis Duumviros e ſuis civibus creare illo triennio: cum prius ſub Nerone, ut poſtea ſub Veſpaſiano, Romanos Latinoſve habuerint. Itaque nunc illi ſe quidem fœderatos eſſe cum Romanis profitentur, vultu Urbis Romæ cum Aquila in ſuis nummis impreſſo, ſed liberos tamen, gemino addito in altera parte pileo, in qua nomen ΑΠΑΜΕΩΝ eſt. Ceteræ autem fere orbis Romani Græcæ civitates, ſi Cyprum inſulam & Cretam exceperis, & cum Amiſo Alexandriam, a fœdere cum Romanis hoc triennio diſceſſiſſe poſſunt videri: argumento eo, quod nulla ex iis vel Othonis, vel Vitellii, vel Galbæ nomine nummum percuſſerit. Exſtat eorumdem Apamenſium nummus, ævo M. Tullii Ciceronis percuſſus, inſcriptuſque, P. LENTVLVS IMPERATOR. ΑΠΑ. Ἀπαμέων. ΜΥΪΣΚΟΥ. *Myiſco* Duumviro. Eſt aqud Patinum, in Theſauro Numiſmatum, pag. 43. Alius omnino ſimilis eſt apud D. Abbatem DE FONTENU: ſed pro Myiſco *Attalus Bianoris* filius eſt, abavus haud dubie illius Attali pariter Bianoris filii, qui ſub Othone, Galba & Vitellio geſſit Magiſtratum. Hoc illud tempus eſt, quo civitates liberæ & fœderatæ addictas ſe profitebantur eſſe Romæ & Imperio. Sic enim in nummo coloniæ Corinthii, apud Seguinum, pag. 65. pingitur Victoria ſtans, dextra coronam oſtentans, palmam ſiniſtra: L. CAN. AGRIPPA. IIVIR. COR. *Lucio Caninio Agrippa Duumviro. Corinthus.* Parte altera, caput eſt muliebre, coloniæ utique Corinthi, turritum: cum inſcriptione magnifica, ROMAE ET IMPERIO. Tunc & civitas Maſſilia in provincia Narbonenſi, nummum argenteum cudit, quinarii mole, qui nunc eſt apud D. DE CLESVES, Pariſiis. Exhibet is ab una parte caput Romæ galeatum, Aquilam ab altera, Imperii ſymbolum. Hoc vero fuit ingenioſe idem prædicare per picturam, quod per voces ſignificavit colonia Corinthus: ROMAE ET IMPERIO. Ad latus ſcriptum eſt, ΜΑΣΣΑ, hoc eſt, Μασσαλιωτῶν: Græce quidem, ad ſuam originem oſtentandam, quoniam fuit, ut Plinius ait, *Maſſilia Græcorum Phocæenſium*, eademque cum Roma & Imperio *fœderata*.

8. *Marſya.*] Μαρσύαν & Ὀργᾶν Strabo quoque nominat, lib. 12. pag. 577. quos in Mæandrum labi ait. Obrimæ fontium Livius meminit, lib. 38. pag. 473.

9. *Marſyas ibi.*] Marſyas, inquit, ibi emergit amnis; qui poſt paulo quam ortus erat, ſe ſe in terram abdiderat, in eo loco qui Aulocrene dictus eſt, αὐλῶν κρήνη, quaſi fontem tibiarum, vel tibiæ dixeris: a quo fonte, & monti deinde, & convalli: & regioni nomen idem eſt inditum. Ita Maximus Tyrius, diſſert. 38. pag. 385. Vide Notas & Emend. num. LXX.

10. *Vbi certavit*] Marſyas nimirum, cujus e ſanguine amnem exortum fabulæ narrant. Vide Apollod. lib. 1. de Diis, pag. 13. Diodor. Sic. lib. 3. Bibl. pag. 192. Photium in Biblioth. cod. 190. pag. 475. Hygin. fab. 165. Livium, lib. 38. pag. 472. Ovid. lib. 6. Metam. verſ. 390.

11. *Aulocrenis.*] αὐλῶν κρήναις. Solinus & Martianus, *Aulocrene.* Salmaſius fruſtra, contra tot teſtes unus, αὐλοθρῶνης, in Solin. pag. 834. Plinius ipſe lib. 16. ſect. 89. regionem Aulocrenen vocat.

12. *Ex hoc conventu.*] Apameno.

13. *Metropolitas.*] Μητρόπολις Φρυγίας, ἀπὸ τῆς μητρὸς τῶν Θεῶν οἰκισθεῖσα, inquit Stephanus, a Deûm Matre nomen accepit, quæ ſedem ibi habuit. Urbs eſt Magnæ Phrygiæ, Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Phrygiæ Salutaris, in Notitia epiſcop. In nummis, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ.

14. *Dionyſopolitas.*] Ab urbe Dionyſopoli Phrygiæ, quam Eumenes & Attalus condidere. Auctor Stephanus, pag. 239. Vide librum, quem dudum edidimus, de Nummis antiquis Populorum & Urbium, verbo ΔΙΟΝΥϹΟΠΟΛΕΙΤΩΝ Phrygiæ.

benos, [1] Acmonenſes, [2] Peltenos, Silbianos. Reliqui ignobiles IX.

Doridis in ſinu, [3] Leucopolis, [4] Hamaxitos, [5] Elæûs, Euthene. Dein Cariæ oppida, [6] Pitaïum, [7] Eutane, [8] Halicarnaſſus. Sex oppida [9] contributa ei ſunt a Magno Alexandro, [10] Theangela, [11] Sibde, Medmaſſa, Euranium, [12] Pedaſum, [13] Telmeſſum. [14] Habitatur inter duos ſinus, [15] Ceramicum & Iaſium. Inde [16] Myndos, & ubi fuit Palæmyndus, Nariandus, [17] Neapolis, [18] Caryanda, [19] Termera libera, [20] Bargyla, & a quo ſinus Iaſius, oppidum [21] Iaſus.

[22] Caria interiorum nominum fama prænitet: quippe ibi ſunt oppida, [23] Mylaſa libera, [24] Antiochia, ubi fuere [25] Seminethos & Cranaos oppida: nunc eam circumfluunt Mæander, & [26] Orſinus. Fuit in eo tractu & [27] Mæandropolis. Eſt [28] Eumenia Cludro flumini apposita, Glaucus amnis, [29] Lyſias oppidum, & [30] Orthoſia: [31] Berecyntius tractus, [32] Nyſa: Trallis, eadem [33] Euanthia, & [34] Seleucia, & Antiochia dicta. Alluitur Eudone amne, perfunditur [35] Thebaïde. Quidam ibi Pygmæos habitaſſe tradunt. Præterea ſunt [36] Thydonos, Pyrrha, Eurome, Heraclea, Amyzon,

NOTÆ.

1. *Acmonenſes.*] Oppidum magnæ Phrygiæ Ἀκμονία, Ptolem. lib. 5. cap. 2. & Stephano. Ἀκμῶνα Phrygiæ Capatianæ, in Notitia epiſcop. Nummus Agrippinæ Claudii, apud Patin. pag. 109. ΑΚΜΩΝΕΩΝ.

2. *Peltenos.*] Quorum oppidum Phrygiæ magnæ Πέλται, apud Strabon. lib. 12. pag. 576. & Ptolem. loc. cit. ut Silbianorum Σίλβιον. In Notitia epiſcopatuum Phrygiæ Capatianæ, Σιβλία, permutatis litteris, pro Σιλβία. Peltenorum iſtorum nummus eſt ex ære apud D. Sherardum Conſulem Anglum Smyrnæ; ex una parte caput velatum exhibet, cum epigraphe, ΒΟΥΛΗ ΠΕΛΤΗΝΩΝ, *Curia Peltenorum.* In altera ſuperficie, Mercurius alatus, cum dolio: vini mercatores ſignificat. Inſcriptio: ΠΕΛΤΗΝΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. *Peltenorum Macedonum,* Macedones hi cognominantur, ut ab aliis Peltenis ſecernantur ſuperius poſitis, ſect. XXV. Fuere igitur in hoc tractu, ut in Ionia, Lydiaque, Macedones.

3. *Leucopolis.*] Oppidum videtur in litore fuiſſe cognomine: Mela enim, lib. 1. cap. 16. *Trans Halicarnaſſum illa ſunt,* inquit: *Litus Leuca. Vrbes, Myndus* &c.

4. *Hamaxitos.*] Et alia eſt ejuſdem nominis in Troade. Ἁμαξιτὸς *Hamaxitos* orbitam Græce ſonat, ſeu viam quæ ad agendum curriculum patet.

5. *Elæûs, Euthene.*] Illa Græcis Ἐλαιοῦς, vel potius Ἐλεοῦς haud procul Lorymis, apud Strabonem, lib. 14. pag. 655. Hæc vero Εὔθηναι. Stephanus: Εὔθηναι πόλις Καρίας.

6. *Pitaïum.*] Stephano, pag. 552. Πιταῖον, πόλις Καρίας.

7. *Eutane.*] Hæc Pomponii Melæ Euthane eſt, lib. 1. cap. 16. inter Cnidum & Ceramicum ſinum, in receſſu poſita.

8. *Halicarnaſſus.*] Mela, lib. 1. cap. 16. *Halicarnaſſos, Argivorum colonia, & cur memoranda ſit, præter conditores, Mauſoleum efficit, regis Mauſoli monumentum, unum de miraculis ſeptem, Artemiſiæ opus.* Nunc rudera vix ſuperſunt hujus civitatis in deſerto loco, cui nomen *Boudron*, contra inſulam Coam. Hinc Dionyſius Halicarnaſſeus rerum Romanarum ſcriptor, cui Ælius prænomen fuit, teſte Euſtathio in Iliad. β. pag. 368. Hæc pariter Herodoti patria.

9. *Contributa.*] Jura petere Halicarnaſſum coacta: ſive Halicarnaſſenſi juriſdictioni ſubjecta. Aliud eſt quod Strabo refert, lib. 13. pag. 611. a Mauſolo Cariæ rege ſex oppidorum cives Halicarnaſſum eſſe tranſductos.

10. *Theangela.*] Θεάγγελα, πόλις Καρίας, Stephano. Apud Athen. lib. 6. pag. 271. Philippus Θεαγγελεὺς hiſtoricus. Apud Plutarch. in Alexandro, pag. 691. Χάρης Εἰσαγγελεὺς, pro Θεαγγελεύς. Et apud Strab. lib. 13. pag. 611. Συναγγέλα, pro Θεάγγελα.

11. *Sibde.*] Σίβδα, πόλις Καρίας. Et Μέδμασος, πόλις Καρίας, Stephano.

12. *Pedaſum.*] Τὰ Πήδασα Straboni, lib. 13. pag. 611. unde regioni nomen Πηδασίς. Apud auctorem libri de mirab. auſcult. Πηδασία τῆς Καρίας. Apud Herod. lib. 6. Erato, pag. 340. n. 20. Κᾶρες Πηδασεῖς

13. *Telmiſſum.*] Forte rectius *Telmiſum*, per unicum σ. ut a Telmeſſo Lyciæ hac nota dirimatur. Incolæ Τελμισεῖς a Polemone vocitantur, apud Suidam: ab Halicarnaſſo ſtadiis LX. disjuncti, hoc eſt, VII. M. D. paſſ.

14. *Habitatur.*] Halicarnaſſus nimirum.

15. *Ceramicum.*] Ab oppido Ceramo: Κέραμος in Doride, Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Nunc *Golfo di Caſtel Marmora.* De Iaſio mox.

16. *Myndos.*] Stephanus: Μύνδος, πόλις Καρίας, ἔστι καὶ πόλις ἄλλη Καρίας, παλαιὰ Μύνδος, hoc eſt, antiqua Myndos. In Notitia Eccleſ. Ἀμυνδός.

17. *Neapolis.*] Pomponio quoque, lib. 1. cap. 6. & Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. nota Cariæ civitas: & in Notitia epiſcopatuum prov. Cariæ.

18. *Caryanda.*] Καρύανδα Straboni, lib. 14. pag. 658. & Harpocrat. pag. 192. Hinc ortus Scylax Caryandenſis, ſcriptor rerum Geographicarum.

19. *Termera.*] Τέρμερον Strabo vocat, pag. 657. juxta promontorium Myndiorum, cui nomen pariter Τερμέριον fuit. Stephano, Τέλμερα, πόλις Καρίας.

20. *Bargyla.*] Stephano, τὰ Βάργυλα, πόλις Καρίας, prope Iaſum & Myndum. M S S. Pliniani, *Bargilia.* Straboni, lib. 14. pag. 654. τὰ Βαργύλια. In nummis antiquis Severi & Antonini, ΒΑΡΓΥΛΙΗΤΩΝ.

21. *Iaſus.*] Ἰασσὸς Straboni, lib. 14. pag. 658. Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. & Srephano. Melæ, *Iaſos.* In Notitia epiſcop. prov. Cariæ, Ἰασός. Nunc *Aſkem*, ſive *Aſkem Kaleſi*: ut aiunt ii, qui hæc loca proxime viderunt.

22. *Caria.*] Quæ deinceps recenſentur, ſunt Alabandici conventûs.

23. *Mylaſa.*] Straboni, lib. 14. pag. 658. Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Dioni, lib. 48. p. 373. Μύλασσα. Stephano, Μύλασα. Auguſti nummus apud Spanhem. pag. 905. CΕΒΑCΤΩ. ΜΥΛΑCΕΩΝ. Hodie *Melazzo*, ut recentiores volunt, qui nuper hanc oram luſtrarunt: etſi id nomen Mileto Ioniæ oppido Geographorum vulgus adjudicat.

24. *Antiochia.*] Stephano, pag. 87. Ἀντιόχεια τῆς Καρίας, quam & ab Antiocho Seleuci F. conditam, & Pythopolin prius appellatam tradit. Straboni, lib. 12. pag. 630. & Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Ἀντιόχεια πρὸς Μαιάνδρῳ, ab amne quo alluitur. Nummus Trajani Decii, in Gaza Regia, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΜΑΙΑΝΔΡΟC.

25. *Seminethos.*] MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Simmethos.*

26. *Orſinus.*] Ita M S S. proxime laudati. Editi, *Moſſinus.*

27. *Mæandropolis.*] Stephano, Μαιανδρούπολις, Μαγνησίας πόλις, hoc eſt, Magnetum ditionis.

28. *Eumenia.*] Εὐμένειαν, Stephanus: Ptolemæus, lib. 5. cap. 2. Strabo, lib. 12. pag. 576. aliique Phrygiæ magnæ Εὐμένειαν adjudicant: Phrygiæ Capatianæ, Notitia epiſcop.

29. *Lyſias.*] Λυσιὰς Straboni, lib. 12. pag. 576. & Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. in Phrygia magna. Phrygiæ Salutaris, in Notitia epiſcop. In nummis, ΒΟΥΛΗ ΛΥΣΙΑΔΕΩΝ.

30. *Orthoſia.*] Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. in Caria, Ὀρθωσίας. In Notit. epiſcop. prov. Cariæ, Ὀρθοσίας. Straboni, lib. 14. pag. 650. trans Mæandrum, circa Nyſam poſita, Ὀρθωσία.

31. *Berecyntius.*] Nyſæ urbi, Marſyæque amni proximus, in Phrygia. Heſychius: Βερεκύνται, Φρυγῶν τι γένος, Straboni, lib. 10. pag. 469. Βερέκυντες, Φρυγῶν τι φῦλον. Hinc Cybele Berecyntia mater appellata.

32. *Nyſa.*] Νύσα Straboni, lib. 14. pag. 649. proxime Tralles. Ab Antiocho Seleüci F. de matris nomine Νύσαν appellatam eſſe, auctor eſt Stephanus, verbo Ἀντιόχεια. Numms Antonini Soæmiadis F. Imp. mediæ formæ, ex ære, in Cimelio noſtro Pariſ. ΝΥCΑΕΩΝ.

33. *Evanthia.*] A copia ſcilicet florum, qui in agro Tralliano naſcuntur. Stephanus: Τράλλις, πόλις Λυδίας, πρὸς τῷ Μαιάνδρῳ ποταμῷ. ἡ πρότερον λεγομένη Ἄνθεια, διὰ τὸ πολλὰ ἄνθη ἐκεῖ πεφυκέναι. Cariæ Ptolemæus adſcribit, lib. 5. cap. 2. Lydiæ Stephanus, & Notitia epiſcop. Nempe in eo tractu poſita fuit, quem Lydi, Cares, & Iones incolerent, ut Strabo monet, lib. 14. pag. 648. Nummus L. Veri, ΤΡΑΛΛΙΑΝΩΝ.

34. *Seleücia.*] Antiochus Seleüci F. & ſuum urbi, & patris nomen impoſuit.

35. *Thebaïde.*] Amne oppidum interſecante. Rectius, ut in M S S. quibuſdam, *Thebaite.*

36. *Thydonos.*] De hac ceteri ſilent. Πύρραν in Caria Pto-

[1] Alabanda

[1] Alabanda libera, quæ conventum eum cognominavit: [2] Stratonicea libera, [3] Hynidos, [4] Ceramus, [5] Trœzene, ·Phorontis. Longinquiores [6] eodem diſceptant foro, [7] Orthronienſes, [8] Halydienſes, ſeu [9] Hippini, [10] Xyſtiani, Hydiſſenſes, [11] Apolloniatæ, Trapezopolitæ, Aphrodiſienſes liberi. Præter hæc ſunt [12] Coſcinus, [13] Harpaſa appoſita fluvio Harpaſo, quo & Trallicon cum fuit, alluebatur.

XXX. Lydia autem perfuſa flexuoſi amnis Mæandri recurſibus, ſuper Ioniam procedit, Phrygiæ ab exortu Solis vicina, ad ſeptemtrionem Myſiæ, meridiana parte Cariam amplectens, [14] Mæonia ante appellata. Celebratur maxime [15] Sardibus in latere Tmoli montis, qui [16] antea Timolus appellabatur, [17] vitibus conſitus, & [18] ex eo profluente Pactolo, eodemque Chryſorrhoa, ac fonte Tarne: a Mæoniis civitas ipſa [19] Hyde vocitata eſt, clara ſtagno [20] Gygæo. Sardiana nunc appellatur ea juriſdictio. Conveniuntque in eam [21] extra prædictos, Macedones [22] Cadueni, [23] Philadelpheni, & ipſi in radice Tmoli Cogamo flumini appoſiti [24] Mæonii, Tripolitani, iidem & Antoniopolitæ Mæandro alluuntur: [25] Apollonoshieritæ, [26] Meſotimolitæ, & alii ignobiles..

XXXI. Ionia ab Iaſio ſinu incipiens, [27] numeroſiore ambitu litorum flectitur. In ea

NOTÆ.

lemæus agnoſcit, lib. 5. cap. 2. Εὔρωμον, Ἡράκλειαν, Ἀμυζόνα, Strabo, lib. 14. pag. 658. Stephanus, aliique. Ptolemæo, hæc Ἡράκλεια πρὸς Ἀλβάνῳ dicitur, a monte, ut arbitror, proximo.

1. *Alabanda.*] Unde conventus Alabandicus. Ἀλάβανδα Ptolemæo, loc. cit. in Caria. In Notitia epiſcop. Ἀλάπανδα, mendoſe. In mediterraneis civitatibus, cum Stratonicea, apud Strab. loc. cit. Nummus Auguſti, apud Spanhem. pag. 644. ΑΛΑΒΑΝΔΕΩΝ. Eſt apud Occonem, pag. 510. e Cimelio Ferdinandi Archiducis nummus inſcriptus, ΑΥ. Κ. ΟΠΕΔΙ. ΚΑΡΕΙΝΟC CΕ. *Imperator Cæſar Opelius Carinus Auguſtus.* Haud dubie enim legit Occo ΟΠΕΝ pro ΟΠΕΛΙ, quo *Opelius* ſignificatur: qua ex gente fuit etiam Macrinus uterque, & uterque Diadumenianus. .)(. Quadrigæ disjunctis dextrorſum & ſiniſtrorſum bigis: inſcriptio: ΑΛΙΩΝ ΔΝC. Hoc eſt, opinor, Ἀλαβανδεῖς Ἰωνίας, διὰ Νίκην Σεβαστοῦ. *Alabandenſes Ioniæ, ob victoriam Auguſti.* Docet hic nummus, præter nomen gentis, unde Carinus prodiit, Parthos Perſaſque, quos Carinus & Carus vicerunt, haud procul Ionia & Alabandis devictos fuiſſe.

2. *Stratonicea.*] Στρατονίκεια Strabo, loc. cit. Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. in Cariæ mediterraneis urbibus, Στρατονίκη.

3. *Hynidos.*] Forte litteris permutatis Ἴδυμος, quæ urbs Ptolemæo, loc. cit. in Cariæ mediterraneis appellatur, cum Stratonicea, aliiſque. Aut Hyniandos, Ἡνιανδὸς, quæ provinciæ Lyciæ ab aliis adjudicatur, ut in Conc. Quiniſexto, pag. 1197.

4. *Ceramus.*] Hæc vero cum mediterranea ſit, ab ea ſitu diſpar videtur, a qua Ceramicum ſinum paulo ante diximus appellari, inter Cnidum & Halicarnaſſum.

5. *Trœzene.*] In Caria Trœzenios olim habitaſſe, auctor eſt Strabo, lib. 14. pag. 656. Cum autem, Stephano teſte, Trœzenis in Græcia Phorbantium mons fuerit, ab eo Φορβαντίδα urbem hic quoque in Caria cognominaſſe Trœzenios putarim, non *Phorontin.*

6. *Eodem . . . foro.*] Nempe Alabandico.

7. *Orthronienſes.*] Ita MSS omnes: non *Othronienſes.*

8. *Halydienſes.*] In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Alidienſes.* Forte *Alindienſes*, ab oppido Cariæ mediterraneo, Ἄλινδα Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. τὰ Ἄλινδα Straboni, lib. 14. pag. 657. &, qui Strabonem tranſſcripſit, Arriano, lib. 1. de Exped. Alex. pag. 67.

9. *Hippini.*] Forte *Hipſini*: eſt enim Ἴψος inter epiſcopales ſedes Phrygiæ Salutaris, in Notitia Eccleſ. antiq.

10. *Xyſtiani.* [Ξύστις & Ὑδισσὸς Cariæ civitates, apud Stephanum. Ὕδισσα hoc dicitur Ptolemæo, inter mediterranea oppida.

11. *Apolloniatæ.*] Et hæ inter Cariæ mediterraneas civitates a Ptolemæo recenſentur, lib. 5. cap. 2. Ἀπολλωνία πρὸς Λαμβάνῳ, Τραπεζόπολις, Ἀφροδισίας. In Notitia epiſcop. Ἀπολλωνίας & Ἀφροδισίας, provinciæ Cariæ: Τραπεζόπολις, Phrygiæ Capatianæ adſcribitur. Et in Conc. Quiniſexto, pag. 1200. Eugenius epiſcopus πόλεως Τραπεζῶν Πακατιανῆς. Lydiam inter & Cariam, ſitam hanc Aphrodiſiadem ait Stephanus, pag. 144.

12. *Coſcinus.*] Pagus eſt trans Mæandrum poſitus, Κοσκινία Straboni, lib. 14. pag. 650.

13. *Harpaſa.*] Stephanus, Ἅρπασα, πόλις Καρίας, ἀπὸ Ἁρπάσου ποταμοῦ. In Cariæ mediterraneis oppidis, Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Et in Notitia epiſcop. Ἁρπασά. De fluvio Harpaſo, Livius, lib. 38. pag. 472.

14. *Mæonia ante.*] Heſychius: Μαιονία, ἡ Λυδία. Ab amne Mæone ſic appellatam Stephanus prodidit, ἀπὸ Μαίονος ποταμοῦ. A Mæone Rege, Diodorus, lib. 3. Bibl. pag. 191. A Lydo Atyis filio, qui Meon prius vocabatur, Herod. lib. 1. Clio, n. 7. pag. 4. Λυδὸς ὁ Ἄτυος, ἀπό του ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μέων καλεύμενος. Homero in Catal. verſ. 373. Μῄονες Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiquit. pag. 21. Μηϊονία dicitur: nempe Ionico idiomate: nam communis lingua Μαίονας & Μαιονίαν effert. Vide Strabonem, lib. 13. pag. 625. In nummo Juliæ Mamææ, CΑΡ. ΠΡΩ. ΜΑΙΟΝΩΝ. Σάρδεις Πρώτη Μαιόνων.. *Sardes prima* civitas *Mæonum.*

15. *Sardibus.*] Σάρδις Ptolemæo in Lydia, lib. 5. cap. 2. Αἱ Σάρδεις Straboni, lib. 3. pag. 625. & in Notitia epiſcop. prov. Lydiæ. Nummus Muſei Pariſienſis, ex ære mediocris formæ, Hadriano Principe cuſus, ΠΑΦΙΗ CΑΡΔΙΑΝΩΝ. Sardibus Tmolus imminet, inquit Strabo, loco citato.

16. *Antea Timolus.*] Ovid. lib. 6. Metam. verſ. 15.

Deſeruêre ſui Nymphæ vineta Timoli.

Et lib. XI. verſ. 86.

Sui vineta Timoli,
Pactolumque petit.

17. *Vitibus.*] Ovidius, de Ponto.

Africa quot ſegetes, quot Tmolia terra racemos.

De Tmolite vino dicemus lib. 14. ſect. 9.

18. *Ex eo profluente.*] Strabo, loc. cit. Chryſorrhoam, ab auri ramentis, quæ devehebat olim, appellatum ſcribit: at ævo ſuo ea defeciſſe. Vide & Plutarch. lib. de fluviis, pag. 1153.

19. *Hyde vocitata.*] Oppido ipſi alii, alii arci tantum id nomen inditum eſſe voluerunt, inquit Strabo, loc. cit. Heſych. Ὕδη, πόλις Λυδίας.

20. *Gygæo.*] Γυγαία λίμνη, a Sardibus ſtadiis XL. ſeu v. mill. paſſ. teſte Strab. loc. cit. Γυγαία λίμνη, Euſtathio in Iliad. β. pag. 365. & Scholiaſtæ Nicand. in Theriac. pag. 30. Circa hunc locum monumenta regum Lydiæ fuiſſe poſita, auctor eſt Strabo.

21. *Extra prædictos.*] Orthronienſes, Alindienſes, &c. quos Alabandici conventus eſſe monuimus.

22. *Cadueni.*] Vel *Cadieni.* Oppidum Κάδοι. Vide Not. & Emend. num. LXXI. Hi porro, aliique, quos Plinius pariter *Macedones* appellat, ſect. XXXI. & XXXII. *Macedones* ii ſunt, qui commemorantur in epiſtola Artaxerxis, capite ultimo libri Eſther.

23. *Philadelpheni.*] Stephano, Φιλαδέλφεια, πόλις Λυδίας, Straboni quoque, lib. 13. pag. 628. Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. & in Notitia epiſc. prov. Lydiæ. Græci incolæ nomen antiquum retinent: Turcæ *Allahſcheyr*, hoc eſt, Dei civitatem vocant: ab Hebræo, ut quibuſdam videtur, אל-שער Dei porta.

24. *Mæonii.*] In Notitia epiſc. provinciæ Lydiæ, tertio loco Τρίπολις, ſexto Μεονία, pro Μαιονία, vel Μηονία nominatur: In Concil. Quiniſexto, pag. 1194. Ἀναστάσιος ἐπίσκοπος τῆς Μαιονιτπόλεως τῆς Λυδῶν ἐπαρχίας. Tripolin Cariæ Ptolemæus, & Stephanus accenſent. Eam Mæandro allui, præter Plinium, nummus teſtatur, apud Spanhemium, pag. 888. ΤΡΙΠΟΛΕΙΤΩΝ ΜΑΙΑΝΔΡ.

25. *Apollonoshieritæ.*] Oppido nomen Ἀπόλλωνος ἱερὸν, Apollinis fanum: in Notitia epiſcopatuum provinciæ Lydiæ. Vide Notas & Emend. num. LXXII.

26. *Meſotimolitæ.*] Qui medium Timolum, ſeu Tmolum montem incolerent, ſic appellati. Vide Notas & Emend. num. LXXIII.

27. *Numeroſiore ambitu.*] Mela, lib. 1. cap. 16. *Poſt Baſilicum ſinum Ionia aliquot ſe ambagibus ſinuat, & primum a Poſideo promontorio flexum inchoans, &c.* Sinui ac promon-

primus ſinus Baſilicus, Poſideum promontorium & oppidum, oraculum [1] Branchidarum appellatum, nunc [2] Didymæi Apollinis, a litore ſtadiis viginti. Et inde centum octoginta, [3] Miletus Ioniæ caput, [4] Lelegeïs ante, & Pityuſa, & Anactoria nominata, [5] ſuper octoginta urbium per cuncta maria genetrix: nec fraudanda cive Cadmo, [6] qui primus proſam orationem condere inſtituit. Amnis [7] Mæander ortus e lacu in monte [8] Aulocrene, plurimiſque affuſus oppidis, & repletus fluminibus crebris, ita ſinuoſus flexibus, ut ſæpe credatur reverti: Apamenam primum pervagatur regionem, mox Eumeneticam, ac dein Bargyleticos campos: poſtremo Cariam placidus, [9] omneſque eos agros fertiliſſimo rigans limo, ad decimum a Mileto ſtadium lenis illabitur mari. Inde mons Latmus. Oppida, Heraclea [10] montis eius cognominis: Carica, [11] Myûs, quod primo condidiſſe Iones narrantur, [12] Athenis profecti: [13] Naulochum, Priene. In ora quæ [14] Trogilia appellata, [15] Geſſus amnis. [16] Regio omnibus Ionibus ſacra, & ideo Panionia appellata. Juxta [17] a fugitivis conditum (uti nomen indicio eſt) Phygela fuit, & [13] Maratheſium oppidum. Supra hæc [19] Magneſia Mæandri cognomine inſignis, a Theſſalica Magneſia orta. Abeſt ab Epheſo XV. mill. paſſuum: Trallibus eo amplius MMM. Antea Theſſaloce & Androlitia nominata: & [20] litori appoſita Deraſidas inſulas ſecum abſtulit mari. Intus & [21] Thyatira alluitur Lyco, Pelopia aliquando, & [22] Euhippa cognominata.

In ora autem [23] Manteium, [20] Epheſus [25] Amazonum opus, [26] multis antea expetita nominibus: Alopes, cum pugnatum apud Trojam eſt, mox Ortygia, & Morges vocata eſt, & Smyrna cognomine Trachea, & Samornion, & Ptelea. Attollitur

NOTÆ.

torio nomen eſt hodie a Mylaſſis, *Golfo di Melaſſo, Capo di Melaſſo.* Ποσείδιον τὸ Μιλησίων a Strabone oppidum vocatur, lib. 14. pag. 632.

1. *Branchidarum.*] Ita Mela, lib. 1. cap. 17. A Brancho Apollinis ſacerdote, poſteri Branchidæ Βραγχίδαι ſunt appellati; quos penes ejus templi, quod Διδυμέως, vel Διδυμαίου Ἀπόλλωνος ἐν Βραγχίδαις dictum eſt, cura ſacerdotiumque manſit. Strabo, lib. 9. pag. 421. & alibi paſſim.

2. *Didymæi.*] A loco in quo oraculum fuit nomen id traxit. Stephanus: *Δίδυμα, οὐδετέρως, τόπος καὶ Μαντεῖον Μιλήτου, ἀφιερωμένον Διῒ καὶ Ἀπόλλωνι. Didyma, neutro genere, locus & oraculum Mileti, Jovi ſacrum & Apollini.*

3. *Miletus.*] Μίλητος Græcis. Hodie *Palatſchia*, quod ex ingenti civitate, vix palatiorum, ſuperbarumque ædium rudera nunc ſuperſint. Ibi repertam nuper aïunt veterem inſcriptionem, in qua legeretur ΠΟΛΙC ΜΙΛΗCΙΩΝ.

4. *Lelegeïs.*] Stephanus, de Mileto: Πρῶτον Λελεγηὶς ἐκαλεῖτο, ἀπὸ τῶν ἐνοικούντων. A Lelegibus incolis id nomen traxit. A copia pinuum, Πιτύουσα. Ab Anactore rege, Ἀνακτορία. Ita cum Stephano, Euſtathius in Dionyſ. verſ. 825. pag. 109. & verſ. 456. pag. 65. Item Scholiaſtes Apollon. ad lib. 1. Argon. verſ. 186. Pauſan. in Achaïc. lib. 7. pag. 398. & Schol. Ariſtoph. in Pluto, pag. 62.

5. *Super octoginta.*] Vide Notas & Emendationes num. LXXIV.

6. *Qui primus proſam.*] Id quoque Solinus habet, cap. 40. pag. 70. Vide quæ dicturi ſumus, lib. 7. ſect. 57.

7. *Mæander.*] Incolis *Mindre*: Turcis, *Boiouc-Mindre*, hoc eſt, *major Mæander*: Cayſtrum enim, minorem Mæandrum vocant.

8. *Aulocrene.*] De eo diximus ſect. 29. ubi & de Apamena regione, & de Eumenia, ac de Bargylis.

9. *Omneſque eos.*] Ita libri omnes: neque neceſſe eſt *Iones* vel *Ionum agros*, invitis iis ſupponere, quod Salmaſius facit, pag. 836. in Solin.

10. *Montis ejus cognominis.*] Hoc eſt, ejuſdem cum eo monte nominis, Latmos quoque & ipſa vocitata. Vide Notas & Emend. num. LXXV. Eſt autem mons Latmus, ut ait Mela, lib. 1. cap. 17. Endymionis a Luna, ut ferunt, adamati fabula nobilis.

11. *Myûs.*] Μυοῦς, πόλις Ἰωνίας Stephano: una de duodecim Ioniæ urbibus, Straboni, lib. 14. pag. 636. Nec Myuntis, nec Prienes ulla hodie extant veſtigia. Myuntem Iones deduxiſſe colonos, teſtis Pauſanias in Acaïc. lib. 7. pag. 400.

12. *Athenis &c.*] Id quoque Vitruvius affirmat, lib. 4. cap. 1. pag. 60.

13. *Naulochum, Priene.*] Ναύλοχος, Πριήνη. Hæc Biantis patria: quam & Cadmen Strabo vocitatam ait, lib. 14. pag. 636.

14. *Trogilia.*] Τρογίλιον, Straboni, loc. cit.

15. *Geſſus.*] Gæſus amnis Melæ, lib. 1. cap. 17. Γαίσων Ephoro, lib. 5. apud Athenæum, lib. 7. pag. 311.

16. *Regio.*] Juxta Prienen *eſt Panionium*, inquit Mela, loc. cit. *ſacra regio, & ob id eo nomine appellata, quod eam communiter Iones colunt.* Straboni, lib. 14. pag. 639. Πανιώνιον. Ibi Iones ſolemnem conventum agere ſoliti, Neptunoque ſacra facere Panionia dicta. Urbibus duodecim Panionion conſtabat, teſte Herod. lib. 1. Clio, num 143. pag. 61. Certamina, ad quæ admitterentur ex tota Ionia pugiles ΠΑΝΙΩΝΙΑ ΠΥΘΙΑ appellantur, in nummo vetere Saloninæ Aug. a Mileſiis percuſſo. Nummus alter ex una parte caput Jovis exhibet, cum epigraphe, ΖΕΥC ΑΚΡΑΙΟC: ex altera pugilem, ΖΜΥΡ. ΠΑΝΙΩΝΙΟC. Σμυρναίων. Πανιώνιος ſubintellige, ἀγών.

17. *A fugitivis.*] Mela pereleganter: *Ibi a fugitivis, ut aiunt, condita, (nomen famæ annuit) Phygela.* Strabo, loc. cit. Stephanuſque eum ſecutus, & Suidas tomo 2. pag. 653. non a φυγάς quæ vox fugitivum ſonat, Φύγελα, ſed Πύγελα ſcribunt. Suidas appellationis originem trahit a morbo, τῶν πυγῶν, quo ſocii Agamemnonis laborantes, ibi manſerunt. Vinum Phygelites οἶνον Φυγελίτην, ab hoc loco commendat Dioſcorides, lib. 5. cap. 12. Hodie *Figela.*

18. *Marathoſium.*] Scylaci, pag. 35. Μαραθήσιον inter Epheſum & Magneſiam. Epheſiorum urbs a Stephano appellatur, quod his parebat.

19. *Magneſia.*] Magneſia quæ ſuper Mæandrum, Livio, lib. 37. pag. 462. Sttaboni, lib. 14. pag. 636. Μαγνησία ἡ πρὸς Μαιάνδρῳ, Μαγνήτων ἀποικία τῶν ἐν Θετταλίᾳ, καὶ Κρητῶν, Magnetum Theſſaliæ, Cretenſiumque colonia. Idcirco πόλις ἑλληνὶς, urbs Græcanica a Scylace vocatur, pag. 35. A Lacedæmoniis colonos eo miſſos ſcribit Velleius, lib. 1. pag. 3.

20. *Litori appoſita.*] Cum in litore eſſet, plurimum limi deferente amne, junctæ ſunt continenti, oppidoque ipſi, Deraſidæ inſulæ. Hoc antea Plinio jam memoratum, lib. 2. ſect. 91.

21. *Thyatira.*] Lydiæ a Stephano accenſetur: Θυάτειρα, πόλις Λυδίας, ἡ πρότερον Πελόπεια. A Ptolemæo item, lib. 5. cap. 2. & in Notitia epiſcopatuum. In nummo Juliæ Titi, apud Patin. pag. 155. ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ. Turcis hodie *Akhiſſar*, hoc eſt, Caſtellum novum. Quidam affinitate nominis decepti, *Tiria* eſſe putaverunt, quæ urbs Epheſo diſtat XXV. mill. paſſ. Sed hanc recenter eſſe conditam conſtat.

22. *Euhippa.*] Εὔιππος, equitatu præſtans: quod equos generoſos aleret. MSS. *Euhippia.* Stephanus: Εὐίππη δῆμος Καρίας.

23. *Manteium.* Μαντεῖον, hoc eſt, oraculum.

24. *Epheſus.*] Nunc pagus eſt, Turcis *Aiaſalouc*: Italis, *Efeſo.* In nummis, ΕΦΕCΙΩΝ. Prioris denique appellationis meminit Hyginus, fab. *Echion*, inquit, *Mercurii filius, ex urbe Alope, quæ nunc vocatur Epheſus.*

25. *Amazonum.*] Unius Amazonum nomine Ἔφεσον appellatam ſcribit Heraclides, lib. de Politiis, tit. Ἔφεσος Mela, lib. 1. cap. 17. non ipſam Epheſum, ſed templum eas ſtruxiſſe ſcribit, Dionyſium Perieg. & alios ſecutus.

26. *Multis antea.*] Ex iis hæc Stephanus habet: Ἐκαλεῖτο δὲ Σμύρνα. a Smyrne Amazone: Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Σαμόρνα, καὶ Τραχία (lege Τραχεῖα, ex Euſtathio eadem referente ad Dionyſii verſ. 827. pag. 109.) καὶ Ὀρτυγία, καὶ Πτελέα.

[1] monte Pione, alluitur [2] Cayſtro in [3] Cilbianis jugis orto, multoſque amnes deferente, & ſtagnum [4] Pegaſeum, [5] quod Phyrites amnis expellit. Ab his multitudo limi eſt, qua terras propagat, mediiſque jam campis [6] Syrien inſulam adjecit. Fons in urbe [7] Callipia, & templum Dianæ complexi e diverſis regionibus [8] duo Selenuntes. Ab Epheſo Manteium aliud Colophoniorum, & intus ipſa [9] Colophon, [10] Haleſo affluente. Inde [11] Apollinis Clarii fanum, [12] Lebedos: fuit & [13] Notium oppidum. Promontorium [14] Coryceon, mons [15] Mimas CCL. mill. paſſuum excurrens, atque in continentibus campis reſidens. Quo in loco Magnus Alexander intercidi planitiem eam juſſerat VII. mill. D. paſſ. longitudine, ut duos ſinus jungeret, [16] Erythraſque cum Mimante circumfunderet. [17] Juxta eas fuere oppida [18] Pteleon, Helos, Dorion: [19] nunc eſt Aleon fluvius, [20] Corynæum Mimantis promontorium, [21] Clazomenæ, [22] Parthenie, & [23] Hippi, [24] Chytrophoria appellatæ cum inſulæ eſſent: Alexander idem per duo ſtadia continenti annexuit. Interiere intus Daphnûs & Hermeſia, [25] & Sipylum, quod ante Tantalis vocabatur, caput Mæoniæ, ubi nunc eſt ſtagnum Sale: [26] obiit & Archæopolis ſubſtituta Sipylo, & inde illi Colpe, & huic Lebade.

[27] Regredientibus inde abeſt XII. mill. paſſuum [28] ab Amazone condita, reſtituta ab Alexandro, in ora Smyrna, amne [29] Melete gaudens, non procul orto. Montes Aſiæ nobiliſſimi in hoc tractu fere explicant ſe, Maſtuſia a tergo Smyrnæ, [30] & Termetis,

NOTÆ.

Heſychius: Σαμονία, οἱ δὲ Σαμορνία, ἡ Ἔφεσος. Smyrnæ quoque nomen inditum Epheſo auctor eſt Strabo, lib. 14. pag. 633. Ab ulmorum frequentia, Pteleæ nomen traxit.

1. *Monte Pione.*] Τοῦ Πίονος τοῦ ὄρους in Epheſio agro fertilitatem commendat Pauſanias, in Achaïc. lib. 7. pag. 406.

2. *Cayſtro.*] Amne, qui Κάϋστρος Græcis, accolis hodie *Caraſou*: Turcæ, ut diximus, Mæandrum minorem, ſeu nigrum vocant.

3. *Cilbianis jugis.*] Sic juga montium appellantur, quæ Cayſtro ſunt proxima: & circumjecto pariter agro id nomen fuit. Euſtathius in Dionyſ. verſ. 837. pag. CXI. ἀπὸ δὲ τοῦ Καΰστρου καλεῖται καὶ πεδίον Καΰστριον, ᾧ συνεχὲς τὸ Κιλβιανόν.

4. *Pegaſeum.*] Πηγάσειον, cujus appellationis ratio eadem, quæ fontis illius, quem ungulæ ictu Pegaſus aperuiſſe dicitur, ut ait Feſtus, verbo *Pegaſides Muſæ*.

5. *Quod Phyrites.*] MSS. Reg. 1. 2. &c. *Pyrrhites*, quod ſincerius videtur.

6. *Syrien inſulam.*] Et hoc jam dicere antevertit, lib. 2. ſect. 91.

7. *Callipia.*] Ita MSS. omnes. Rectius *Calippia*. Sed *Aliteam* non auſim reponere cum Pintiano, etſi id fonti nomen eſt apud Pauſaniam, loc. cit.

8. *Duo Selenuntes.*] Σελληνοῦντες Xenophonti, lib. 5. de Exped. Cyri, pag. 350. Σεληνοῦντες Laërtio: in Xenophontis vita, pag. 46.

9. *Colophon.*] Κολοφὼν Græcis. Nunc diruta.

10. *Haleſo.*] Ἅλης Pauſaniæ dicitur, totius Ioniæ amnis frigidiſſimus, lib. 7. in Achaïc. pag. 406. Et Schol. Lycophr. pag. 125. Ἄλεντος ποταμοῦ Κολοφῶνος.

11. *Apollinis Clarii.*] Tacitus, lib. 2. Annal. de Germanico: *Appellit Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Non femina illic, ut apud Delphos, ſed certis e familiis, & ferme Mileto accitus ſacerdos, &c.* Pauſaniæ eſt Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐν Κλάρῳ, loc. cit. An illud Apollinis fanum, aliudve, deſignet nummus ex ære maximo, apud D. Vaillant, pag. 232. amplius conſiderandum. Utriuſque Philippi capita exhibet, tertiumque Concordiæ; titulus, CONCORDIA AVGVSTORVM. In pagina averſa templum eſt rotundum eximium, in quo ſtat effigies Apollinis: ſupra, Aquila Romana. In ambitu: EX ORACVLO APOLLINIS.

12. *Lebedos.*] Λέβεδος, a Colophone diſtans ſtad. 120. hoc eſt, XV. M. P. Nummus in Muſeo Pariſienſi, ΛΕΒΕΔΙΩΝ: Antonini Severi eſt.

13. *Notium.*] Νότιον, juxta Colophonem Stephano, Suidæ, Harpocrationi, & Livio, lib. 37. pag. 457.

14. *Coryceon.*] Κωρύκειον, aliud a Mimantis montis promontorio. quod Corinæum deinde vocatur. Stephanus: Κώρυκος ὄρος πλησίον Τέω τῆς Ἰωνίας. Juxta Erythras, Straboni, lib. 14. pag. 645.

15. *Mimas.*] Μίμας pariter Straboni, lib. 14. pag. 645. Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. & Solino, cap. 40. pag. 70.

16. *Erythraſque.*] Ut Erythras oppidum, Mimantemque montem circumfuſo mari inſulam faceret. De Erythris, Pauſanias, lib. 7. pag. 401. Incolæ Ἐρυθραῖοι Herodoto, lib. 1. Clio, num. 18. Hinc Sibylla creditur Erythræa dicta, teſte Strab. lib. 14. pag 645. Hodie pagus *Geſmé*, ut produnt ii qui nuper has oras ſituſque urbium contemplati ſunt.

17. *Juxta eas.*] Vide Notas & Emend. num. LXXVI.

18. *Pteleon.*] Græcanicis urbibus hæ cognomines fuerunt, de quibus egimus libro ſuperiore, ſect. 7. Πτελεὸν, Ἕλος, Δώριον. Stephanus: Πτέλεον, πόλις Ἰωνίας. Item Thucydidi, lib. 8. pag. 571.

19. *Nunc eſt Aleon fluvius.*] Lib. 31. ſect. 10. *Erythris Aleos amnis*, &c.

20. *Corynæum.*] Κορυναῖον. Coryna oppidum in peninſula, prope Clazomenas, apud Melam, lib. 1. cap. 17.

21. *Clazomenæ.*] Κλαζομεναὶ Græcis ſcriptoribus. Incolis hodie, *Keliſman*, quæ vox appellationis antiquæ aliquod veſtigium retinet. In Notitia Epiſcop. Κλαζομενή.

22. *Parthenie.*] Mons fuit, ſaxumve mari circumdatum. Vide Notas & Emend. num. LXXVII.

23. *Hippi.*] Ἵπποι. Sic veteres appellarunt inſulas quatuor, contra portum Erythrarum poſitas, antequam continenti necterentur, ducto ad eas inſulas aggere a Clazomenis. Pauſanias, lib. 7. Achaïc. pag. 402.

24. *Chytrophoria.*] Locum ipſum, ubi poſitæ olim Clazomenæ fuerunt, Χύτριον appellabant, teſte Strabone, lib. 14. pag. 645. cujus vocis ad inſulas, quæ erant his adverſæ, ſimilitudo quædam tranſlata eſt.

25. *Et Sipylum.*] Σίπυλον. Hæc quoque Solinus, cap. 40. Plinius ipſe lib. 2. ſect. 91. *Devoravit terra Sipylum in Magneſia: & prius in eodem loco clariſſimam urbem, quæ Tantalis vocabatur.* Everſam terræ motu Sipylum & Strabo prodidit, lib. 12. pag. 579. Tantalis a Tantalo Niobæ F. nomen traxit.

26. *Obiit.*] Interiit & Archæopolis, quæ ſubſtituta Sipylo fuerat: Obiit & Colpe, quæ in locum ſucceſſerat Archæopoleos: ſed & Colpæ ſubſtituta Lebade ſimiliter periit. Sic loquitur iterum ſect. 39. *Et Agamede obiit*, &c. Prius legebatur, *ob id*.

27. *Regredientibus inde.*] A Clazomenis.

28. *Ab Amazone.*] Ἀπὸ Σμύρνης Ἀμαζόνος, inquit Stephanus, verbo Σμύρνα. Hodie nautis Galliſque, *les Smyrnes*.

29. *Melete.*] Μέλης Straboni dicitur, lib. 14. pag. 646. & Pauſaniæ, lib. 7. Achaic. pag. 407. cujus ad fontes antrum ait eſſe, in quo fama ſit carmina ſua Homerum ſcripſiſſe. Statius, lib. 3. Silvar. de Hometo:

Smyrna tibi gentile ſolum, potuſque verendo
Fonte Meles.

Herod. lib. de vita Homeri, pag. 559. Meleſigenem inde Homerum appellatum tradit. In nummo Sabinæ, apud Spanhem. pag. 891. ΜΕΛΗC. CΜΥΡ. In Smyrnæis ſuburbiis oriri Himerius ſcribit apud Photium, cod. 243. Nunc exiguus rivus eſt, vix verſandis duabus molis, rigandiſque hortis vicinis ſufficiens, niſi cum increvit imbribus. Ad fontes amnis natum eſſe Homerum, docet nummus antiquus ex Gaza Regia, jamdudum laudatus a Spanhemio, pag. 488. In parte antica, caput ſenile vitta cinctum pingitur, cum titulo, ΟΜΗΡΟC. In averſa pagina, fluvius decumbens urnam tenet, unde aqua profluit: citharam dextra: infra, ΜΕΛΗC. ſupra, ΑΜΑCΤΡΙΑΝΩΝ. Amaſtriani gloriantur uſos ſe fuiſſe Homero hoſpite aliquamdiu: ſed ne quis Amaſtrianum ortu dici eum aliquis exiſtimaret, Meletem amnem pingi curarunt, cum cithara, ut ibi carmina ſua ſcripſiſſe Homerus intelligeretur. Si CΜΥΡΝΑΙΩΝ potius quam ΜΕΛΗC ſcriberetur, duarum potius civitatum ὁμόνοια deſignaretur, quam vatis patria.

30. *Et Termetis.*] Id oppidi nomen interpretor: montis,

Olympi radicibus junctus. Is in Dracone deſinit, Draco in Tmolo, Tmolus in [1] Cadmo, ille in Tauro. [2] A Smyrna Hermus campos facit, & nomini ſuo adoptat. Oritur juxta [3] Doryleum Phrygiæ civitatem, multoſque colligit fluvios, inter quos Phrygem, qui nomine genti dato, a Caria eam diſterminat: [4] Hyllum, & [5] Cryon, & ipſos Phrygiæ, Myſiæ, Lydiæ amnibus repletos. [6] Fuit in ore ejus oppidum Temnos: nunc [7] in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli, oppidum [8] Leuce in promontorio, quod inſula fuit, finiſque Ioniæ Phocæa.

Smyrnæum conventum magna pars Æoliæ, quæ mox dicetur, frequentat: præterque, Macedones [9] Hyrcani cognominati, & [10] Magnetes a Sipylo. Epheſum vero alterum lumen Aſiæ, remotiores conveniunt [11] Cæſarienſes, [12] Metropolitæ, [13] Cilbiani inferiores & ſuperiores, [14] Myſomacedones, [15] Maſtaurenſes, Briullitæ, [16] Hypæpeni, [17] Dioshieritæ.

CAP. XXX. XXXII. [18] Æolis proxima eſt, quondam Myſia appellata, & quæ Helleſponto adjacet Troas. Ibi [19] a Phocæa, Aſcanius portus. Dein fuerat [20] Lariſſa: ſunt [21] Cyme, Myrina, quæ Sebaſtopolim ſe vocat: intus [22] Ægæ, [23] Attalia, Poſidea, [24] Neontichos, [25] Temnos. In ora autem Titanus amnis, & civitas ab eo cognominata. Fuit & [26] Grynia,

NOTÆ.

Ortelius, & Pinetus.

1. *Cadmo.*] Κάδμος ὄρος, quem montem urbi Laodicenæ imminere auctor eſt Strabo, lib. 12. pag. 578.

2. *A Smyrna.*] Ἕρμος Smyrnenſium paſſim amnis vocatur, quoniam Smyrnæorum ditionem alluit, rigatque Cumanos, Phocaïcos, & Smyrnenſium agros, qui Hermi inde appellabantur, τὸ τοῦ Ἕρμου πεδίον, Straboni lib. 13. pag. 626.

3. *Dorylæum.*] Δορύλειον in Phrygia, Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Δορυλάειον, Stephano. In nummis, ΔΟΡΥΛΑΕΩΝ. M S S. *Dorylaum.* De eo egimus jam ante ſect. 29.

4. *Hyllum.*] Quem in Hermum delabi teſtatur quoque Herod. lib. 1. Clio, n. 80. pag. 33. Strabo, lib. 13. pag. 626. Et hunc Phrygium quoque Strabo, & Livius vocant.

5. *Cryon.*] Κρυός, a frigiditate ſumma nomen habet.

6. *Fuit in ore ejus .... Temnos.*] In ore ſeu oſtiis Hermi amnis poſita Temnos fuit, ſed jam Plinii ævo interierat.

7. *In extremo ſinu.*] Smyrnæo, *le Golfe des Smyrnes.*

8. *Leuce.*] Mela, lib. 1. cap. 17. *In ſinu Smyrnæo eſt Hermus amnis, & urbs Leuca. Extra, Phocæa Ioniæ ultima.* Φωκαία καὶ λιμὴν, urbs cum portu, Scylaci, pag. 35. Φωκαία πόλις Ἰωνίας, Stephano. Nunc *Fogia Vecchia.*

9. *Hyrcani.*] Meminit horum Tacitus, lib. 2. Annal. pag. 56. *quique Moſteni, aut Macedones Hyrcani vocantur:* nempe ab urbibus Moſtene & Hyrcania, quas ætate Tiberii nocturno terræ motu collapſas eſſe diximus, lib. 2. ſect. 86. Vide Notas & Emend. num. LXXVIII.

10. *Magnetes a Sipylo.*] A Sipylo monte cognomen ei Magneſiæ fuit, Μαγνησία πρὸς Σιπύλῳ, Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. inter Lydiæ civitates. Straboni, lib. 13. pag. 621. ἀπὸ Σιπύλου. Et in nummis apud Spanhem. pag. 894. ΜΑΓΝΗΤΩΝ ΑΠΟ ΣΙΠΥΛΟΥ. Magneſia quæ ad Sipylum eſt, Livio, lib. 36. pag. 448.

11. *Cæſarienſes.*] Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Ἱεροκαισάρεια dicitur in Lydia oppidum, prope Thyatiram. Pauſanias item Hierocæſaream conjungit Hypæpis, quæ pariter ad hunc conventum ſpectant: in Eliac. prior. ſive lib. 5. Ἱεροκαισάρεια καλουμένη πόλις, καὶ Ὕπαιπα. Hierocæſarienſium nummus eſt inſignis, a Seguino olim editus, pag. 10. nunc in Theſauro Regio, ex ære minimo, ſed exquiſitæ cælaturæ. Diana ibi picta cum pharetra eſt, ſymbolum venationis in eo tractu opimæ. Epigraphe: ΠΕΡCΙΚΗ. In averſa nummi area eſt ara cum igne, ut in nummis, quibus conſecrati dicuntur Auguſti, cum titulo, ΙΕΡΟΚΑΙCΑΡΕΩΝ. Nulla hic Diana Perſica, nulla Amazon, nulli ſunt hic Perſici. Nummus hic Pertinacis eſt, cuſus poſt ejus obitum; ſic legendum, quod olim ipſi, alios ſcilicet ſecuti, non vidimus: ΠΕΡτίνακα ΣΕβαστὸν Ἱερεῖς Καθιέρωσαν Ἡρακλέους: *Pertinacem Auguſtum ſacerdotes Herculis conſecrarunt.* Nummus *Hierocæſarienſium.* Conſecrationem eam certe ara cum igne ſignificat. Eſt autem Καθιέρωσις, conſecratio, in nummo Græco Cari Auguſti, aliiſque.

12. *Metropolitæ.*] In Ionia poſiti, quorum urbs Μητρόπολις a Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Lydiæ adſcribitur: in Notitia epiſcopatuum Aſiæ provinciæ. Nummus Gordiani III. apud Erizzo, pag. 507. & alter Antonini Severi, apud Patin. pag. 304. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΙΩΝΙΑ. Vide Notas & Emend. LXXIX.

13. *Cilbiani inferiores.*] Qui Cilbianum agrum incolebant, de quo paulo ſuperius dictum eſt. Vide Notas & Emend. num. LXXX.

14. *Myſomacedones.*] Hoc eſt, Myſis permixti Macedones. Hos majori Phrygiæ Ptolemæus accenſet, lib. 5. cap. 2. Tzetzæ, Chiliad. XI. hiſt. 396. v. 978. Μυσομακεδόνες.

15. *Maſtaurenſes.*] Μάσταυρα & Βιοῦλα Straboni, lib. 14. pag. 650. ultra Mæandrum oppida: ſed mendoſe, pro Βριοῦλα. Vide Notas & Emend. num. LXXXI.

16. *Hypæpeni.*] Ὕπαιπα Lydiæ a Stephano tribuuntur, & a Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Ovidius, de Arachne, lib. 6. Metam. v. 13.

Orta domo parva, parvis habitabat Hypæpis.

De his Tacitus, l. 4. Annal. p. 118. In Notitia epiſcop. Ὕπηπα pro Ὕπαιπα. In Conc. CP. Gener. III. pag. 1035. Ἀντώνιος ἐπίσκοπος τῆς Ὑπαιπηνῶν πόλεως, τῆς Ἀσιανῶν ἐπαρχίας. Nummus Juliæ Domnæ in Pariſienſi noſtro Muſeo, ΥΠΑΙΠΗΝΩΝ.

17. *Dioshieritæ.*] Διὸς ἱερὸν Jovis fanum in Lydia, Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. in Ionia, Stephano: provinciæ Aſiæ, in Notitia epiſcop. In Conc. CP. pag. cit. Ζώητος ἐπίσκοπος Χερσουπόλεως, ἤτοι Διὸς ἱεροῦ τῆς Ἀσιανῶν ἐπαρχίας. Incolæ, Διοσιερῖται, ex Phlegonte apud Steph. In nummo vetere Pariſienſis noſtri Muſei ΔΙΟCΙΕΡΕΙΤΩΝ.

18. *Æolis.*] Hæc iiſdem verbis Mela, lib. 1. cap. 18. *Proxima regio, ex quo ab Æoliis incoli cœpit, Æolis facta: ante Myſia: & qua Helleſpontum attingit, Trojanis poſſidentibus, Troas fuit.*

19. *A Phocæa.*] Quæ poſtrema Ionicarum urbium, ut dictum eſt ſup. ſect. unde Æolis incipit.

20. *Lariſſa.*] Stephanus: Λάρισσα Αἰολίδος περὶ Κύμην. Ab Ilio diſtabat mille ſtadiorum intervallo, hoc eſt, CXXV. M. paſſ. Auctor Strabo, lib. 13. pag. 620.

21. *Cyme, Myrina.*] Mela, loc. cit. *Primam urbium Æolidis a Myrino conditore Myrinam vocant: ſequentem Pelops ſtatuit victo Oenomao reverſus ex Græcia: Cymen nominavit, pulſis qui habitabant, Dux Amazonum Cyme.* Κύμη & Μυρίνα, Ptolem. lib. 5. cap. 2. Scylaci, pag. 35. & Stephano. Cyme Ephorum tulit, de quo in Auctorum Indice. Nummus eſt Μυριναίων inſignis ex ære magno, apud Seguinum, pag. 18. ſecundæ edit. ſic inſcriptus: ΑΥΤ. Κ. Τ. ΑΙΛ. ΑΔΡ. ΑΝΤΩΝΙΝΟC. *Imp. Cæſar Titus Ælius Hadrianus Antoninus.* Capite laureato. .)(. ΕΠΙ ΜΗΤΡΟΔω ΜΥΡΙΝΑΙΩΝ. *Sub Metrodoro* Archonte, nummus *Myrinæorum.* Infra ΔΑΜΝΕΥC. Quod ſic interpretamur: Δῆμος Ἀνέθηκε Μυριναίων Νεωκόρων ΕΥCεβεῖ. *Populus Myrinæorum, cum eſſent Neocori, Pio poſuit,* hoc eſt, Antonino ſtatuam ipſius equeſtrem, quæ eſt in area nummi picta, Antonini capite galeato.

22. *Ægæ.*] Αἰγαὶ in Æolide, Straboni, lib. 13. pag. 621. ἐν μεσογείᾳ, hoc eſt, in mediterraneo, Scylaci, pag. 35. Αἰγαί. In nummo vet. apud Patin. pag. 5. ΑΙΓΑΕΩΝ. Apud Herod. lib. 1. Clio. n. 149. Αἰγαῖαι.

23. *Attalia.*] Ἀτταλία Stephano, qui Lydiæ accenſet. Ab aliis ejuſdem nominis diligenter ſecernenda. In Notitia Eccleſ. epiſcopatuum prov. Lydiæ, pag. 29. Ἀτταλία.

24. *Neontichos.*] Νέον τεῖχος τῆς Αἰολίδος Stephano: hæc vox oppidum novum ſonat. Diſtare ait a Lariſſa Strabo, lib. 13. pag. 621. ſtadiis XXX.

25. *Temnos.*] Τῆμνος πόλις Αἰολίδος Stephano: & Straboni, loc. cit. Prov. Aſiæ in Notitia epiſc. In nummis Philippi patris, apud Patin. pag. 386. ΤΗΜΝΕΙΤΩΝ. Apud Herod. loc. cit. Τῆνος, pro Τῆμνος.

26. *Grynia.*] Stephano Γρύνοι, & Γρύνεια, πολίχνιον Μυριναίων, Myrinæorum oppidulum: Hinc Apollo Grynius, & Gryneus dictus, Γρύνειος, & Γρυνεὺς Herodoto, lib. 1. Clio, n. 149. eſt Γρύνεια.

nunc tantum [1] portus ſoli, inſula apprehenſa. Oppidum [2] Elæa, & [3] ex Myſia veniens Caïcus amnis. Oppidum Pitane, Canaïus amnis. [4] Intercidere Canæ, [5] Lyſimachia, [6] Atarnea, [7] Carene, [8] Ciſthene, [9] Cilla, [10] Cocylium, [11] Thebe, [12] Aſtyre, Chryſa, [13] Palæſcepſis, [14] Gergithos, [15] Neandros: nunc eſt [16] Perperene civitas, [17] Heracleotes tractus, [18] Coryphas oppidum: amnes, [19] Grylios, Ollius. Regio [20] Aphrodiſias, [21] quæ antea Politice Orgas. Regio Scepſis. Flumen [22] Evenum, cujus in ripis intercidere [23] Lyrneſſos, & Miletos. In hoc tractu Ida mons. Et in ora [24] quæ ſinum cognominavit & conventum, [25] Adramytteos olim Pedaſus dicta. Flumina: Aſtron, Cormalos, [26] Eryannos, Alabaſtros, [27] Hieros ex Ida. Intus mons [28] Gargara, eodemque nomine oppidum. Rurſus in litore [29] Antandros, Edonis prius vocata, deinde Cimmeris: & [30] Aſſos, eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontorium [31] Lecton diſterminans Æolida & Troada. Fuit & [32] Polymedia civitas, & Chryſa, & [33] Lariſſa alia. [34] Smintheum templum durat. Intus [35] Colone intercidit. [36] Deportant Adramytteum ne-

NOTÆ.

1. *Portus ſoli.*] Hoc eſt, deſerti ex utroque latere portus, annexa continenti inſula, vel maris receſſu, vel aggeſto limo. Scylaci, 35. Γρύνειον, Ἀχαιῶν λιμήν.

2. *Elæa.*] Hanc oram ſimiliter deſcribit Scylax, loc. cit. ἐπὶ θάλατταν λιμὴν Πιτάνη. καὶ ποταμὸς, Κάϊκος, μετὰ Πιτάνην Ἐλαία, Γρύνειον, &c. Ptolemæus quoque, lib. 5. cap. 2. & Strabo, lib. 13. pag. 622. Elæa Pergamenorum navale fuiſſe Stephano dicitur.

3. *Ex Myſia.*] Hoc eſt, ex Myſia proprie dicta, ſive Teuthrania, quæ pars Æolidis eſt, & Myſiæ laxius acceptæ, ut dicetur ſect. ſeq.

4. *Intercidere Canæ, &c.*] Κάναι, πόλις Τρωάδος Stephano: unde, ut videtur, amni Canaïo nomen. *In promontorio eſt Cana oppidum*, inquit Mela, lib. 1. cap. 18. Sed Canen a Canis diverſam facit Strabo, lib. 13. p. 615.

5. *Lyſimachia.*] Λυσιμαχία, & Λυσιμάχεια, a Lyſimacho Agathoclis F.

6. *Atarnea.*] Ἀταρνεὺς, oppidum contra Lesbon inſulam poſitum dicitur Harpocrationi, pag. 53. Straboni, lib. 13. pag. 614. prope Pitanen. In Notitia Eccleſ. antiq. prov. Helleſponti, Ἀρτέμεα, pro Ἀτάρνεα. Stephano, Ἀτάρνα πόλις μεταξὺ Μυσίας καὶ Λυδίας. Plinio ipſi Atarne lib. 37. ſect. 56. Incolæ, Ἀταρνεῖται, Pauſaniæ, lib. 7. Achaic. pag. 400.

7. *Carene.*] Καρήνη, πόλις Μυσίας, Stephano ex Herod. apud quem lib. 7. Polym. pag. 400. num. 42. Καρίνη perperam pro Καρήνη ſcribitur.

8. *Ciſthene.*] Κισθήνη πόλις ἔρημος Straboni, lib. 13. pag. 604.

9. *Cilla.*] Κίλλα, unde Κιλλεὺς & Κίλλαιος Apollo. Strabo, pag. 612.

10. *Cocylium*] Κοκύλιον. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXII.

11. *Thebe.*] Θήβη ἔρημος, & παλαιὰ Χρύση apud Strabonem, pag. 613. Θήβη, πλησίον τῆς Τροίας, juxta Trojam, Stephano. Ab Euſtathio ad Homeri verſ. 366. Iliad. α΄. Θήβη Ὑποπλάκιος: qua de appellatione vide Strab. lib. 13. pag. 614. Θήβης πεδίον Thebani campi in hoc tractu apud Herodotum, lib. 1. Clio, num. 42.

12. *Aſtyre.*] Aſtyram & Chryſam vocat Mela, lib. 1. cap. 18. Græci, τὰ Ἄστυρα, ut Strabo, lib. 13. pag. 591. Stephanus, Scylax, pag. 35. &c. In nummis, ACTΥΡΗΝΕΙΩΝ.

13. *Palæſcepſis*] Παλαίσκηψις, hoc eſt, Vetus Scepſis. Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. prope Adramyttion. Inde tranſducti cives ad novam Σκῆψιν, quæ in Notitia epiſc. prov. Helleſponti Σκέψις dicitur.

14. *Gergithos.*] Xenophonti lib. 3. hiſt. Græc. pag. 482. τὰ Γέργιθα. Herodotus, lib. 5. Terpſich. pag. 334. num. 122. τοὺς Γέργιθας vocat. Γέργηθες eſt Plutarcho, in Phocione, pag. 750. Stephano, Γέργις πόλις Τροίας, & ἡ Γέργιθος. Prope fontes Caïci ſtatuitur a Strabone, lib. 13. pag. 616. Gergitum Livius vocat, lib. 38. pag. 480.

15. *Neandros.*] Νεανδρία Straboni, pag. 604. cujus cives Alexandriam tranſlati. Νεάνδρεια & Νεάνδριον Stephano.

16. *Perperene.*] Περπερήνα, Straboni, pag. 607. In Notitia Eccleſ. pag. 43. Θεοδοσιούπολις ἤτοι Περπερίνη, prov. Aſiæ. In Nummo Cimelii Pariſienſis, ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΠΕΡΠΕΡΗΝΩΝ. Apud Ptolem. in Lydia, lib. 5. cap. 2. Τερμέρη, pro Περπέρη, ut recte monuit Sirmondus noſter in eo libello, qui *Antitriſtanus II.* inſcribitur, pag. 27.

17. *Heracleotes.*] Ab Heraclea pago, quem Mitylenæi condiderunt, inquit Strabo, lib. 13. pag. 607.

18. *Coryphas.*] Κορυφαντὶς Straboni, loc. cit.

19. *Grylios, Ollius.*] Sic MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Editi, *Chryliofolius.*

20. *Aphrodiſias.*] Ἀφροδισιὰς, ſeu Veneri ſacra.

21. *Quæ antea Politice Orgas. Regio Scepſis.*] Priori utique regioni cognomen Politices adjectum remur, ut ab altera cognomine ſecernatur, quæ in Attica eſt, pariterque Ὀργὰς a Pauſania appellatur. Altera voce indicari agrum, in quo Palæſcepſis fuit, novaque deinde Scepſis urbs, ex qua Demetrius Scepſius cognomen tulit. Plinius lib. XI. ſect. 80. *Aſiæ regio Scepſis appellatur*, &c.

22. *Evenum.*] Εὔηνος ποταμὸς, ex quo ductam canalibus aquam ſibi Adramytteni comparant. Strabo, lib. 13. pag. 614.

23. *Lyrneſſos.*] Λυρνησσὸς πόλις Τρωϊκὴ, Stephano. Ex ejus ruinis crevit Adramyttium. Notitia Eccleſ. pag. 27. Ἀδραμύττιον, ἡ ποτὲ Λυρνησσός.

24. *Quæ ſinum.*] Adramyttenum, *le Golfe de Landimetri*, vel ut alii loquuntur, *del Andramitti.*

25. *Adramytteos*] Stephano Ἀδραμύττειον & Ἀδραμύττιον πόλις τῆς κατὰ Κάϊκον Μυσίας, urbs Myſiæ quæ juxta Caïcum amnem. Vide Notas & Emend. num. LXXXIII.

26. *Eryannos.*] Alii codd. *Cryanos*, atque ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ.

27. *Hieros.*] Ex Ida is profluit: ſuperiores non item.

28. *Gargara.*] Multorum teſtimonio comprobat Macrobius, lib. 5. Saturn. cap. 20. pag. 56. Gargara appellari, montis Idæ verticem unum, & oppidum ſub eodem monte poſitum. Heſychius, pag. 210. Γάργαρον, ἀκρωτήριον ὄρους Ἴδης, καὶ πόλις Τροίας πλησίον Ἀντάνδρου. Adi & Strabon. lib. 13. pag. 583. qui Γάργαρα id oppidum vocat: & Stephanum: Γάργαρα πόλις, καὶ Γάργαρα ἄκρα.

29. *Antandros.*] Stephanus: Ἄντανδρος πόλις ὑπὸ τὴν Ἴδην, πρὸς τῇ Μυσίᾳ τῆς Αἰολίδος.... Ἀριστοτέλης φησὶ ταύτην ὀνομάζεσθαι Ἠδωνίδα, Κιμμερίων ἐνοικούντων ἑκατὸν ἔτη. *Antandros urbs ſub Ida, prope Myſiam Æolidis ...... Ariſtoteles ait hanc vocari Edonidem, Cimmeriis eam per annos centum incolentibus.*

30. *Aſſos.*] Nunc quoque *Aſſum* Ἄσσον Ptolem. lib. 5. cap. 2. In Notitia epiſc. prov. Aſiæ, Ἄσσος.

31. *Lecton.*] Λεκτὸν τῆς Τρωάδος, Plutarcho in Lucullo, pag. 493. Λεκτὸν ἄκρον Ptolemæo, juxta Aſſum. Nunc *Cabo Bababora, & S. Maria.*

32. *Polymedia.*] Πολυμήδιον pagus, Straboni, lib. 13. pag. 606.

33. *Lariſſa alia.*] Alia Chryſa, inquit, alia & Lariſſa, ab iis de quibus initio hujus ſect. diximus. Hanc Lariſſam Strabo, lib. 13. pag. 604. prope Χρύσην novam, & Κολωνὰς locat. Eadem Λάρισσα ἡ καθ᾽ Ἁμαξιτὸν: illa prior Λάρισσα ἡ περὶ Κύμην, a vicinis oppidis appellantur, teſte eodem Strabone, pag. 620. Λάρισσα Τρωάδος Stephano dicitur hæc quam modo tractamus. Τρωϊκὴ Λάρισσα, Athenæo, lib. 2. pag. 47.

34. *Smintheum.*] Apollini Smintheo ſacrum, cui nomen factum aiunt a fugatis ejus loci muribus: ſunt enim σμίνθοι mures Cretenſium lingua. Vide Euſtath. in Homer. Iliad. α. Scylaci, pag. 34. Ἱερὸν Ἀπόλλωνος, ἵνα Χρύσης ἱεράτο, In nummo vetere Troadis, Alexandriæ dictæ, ex argento, in gaza Regia, ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ. ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ. ΣΜΙΘΕΩΣ. *Alexandrinorum* magiſtratu *Piſiſtrato*, *Apollinis Smithei* effigies. Sic enim in eo numiſmate legitur, non Σμίνθεως.

35. *Colone.*] Κολωναὶ Straboni, loc. cit. & Xenophonti, lib. 3. rerum Græc. pag. 482. ubi Λάρισσαν, Ἁμαξιτὸν, & Κολωνὰς jungit, quod & Scylax facit, pag. 34.

36. *Deportant.*] Adramyttenæ, inquit, juriſdictioni ſubjiciuntur Apolloniatæ, &c. Ἀπολλωνία πρὸς Ῥυνδάκῳ ποταμῷ, in Phrygiæ majoris mediterraneis civitatibus, Ptolem. lib. 5. cap. 2. In nummo L. Veri apud Spanhem. pag. 889. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΤΑΝ ΠΡΟC ΡΥΝΔΑΚΩ. Ἀπολλωνία ἐπὶ Ῥυνδάκῳ, Stephano.

gotia, Apolloniatæ à Rhyndaco amne, [1] Erezii, [2] Miletopolitæ, [3] Pœmaneni, [4] Macedones Aſchilacæ, [5] Polichnæi, [6] Pionitæ, Cilices [7] Mandacadeni: in Myſia [8] Abrettini, &. [9] Helleſpontii appellati, & alii ignobiles.

XXXIII. Troadis primus locus [10] Hamaxitus: dein [11] Cebrenia: ipſaque [12] Troas, Antigonia dicta, nunc Alexandria, colonia Romana. Oppidum [13] Nee. [14] Scamander amnis navigabilis, & in promontorio quondam [15] Sigeum oppidum. Dein portus Achæorum, in quem influit Xanthus Simoënti junctus: ſtagnumque prius faciens Palæſcamander. Ceteri [16] Homero celebrati, Rheſus, Heptaporus, Careſus, Rhodius veſtigia non habent. Granicus diverſo tractu in Propontida fluit. Eſt tamen & nunc Scamandria civitas parva, ac M. D. paſſus remotum a portu [17] Ilium immune, unde omnis rerum claritas. [18] Extra ſinum ſunt Rhœtea litora, Rhœteo, & Dardanio, & Ariſbe, oppidis habitata. [19] Fuit & Achilleon, oppidum juxta tumulum Achillis conditum a Mitylenæis, & mox Athenienſibus, ubi claſſis ejus ſteterat [20] in Sigeo. [21] Fuit & Æantium,

NOTÆ.

1. *Erezii.*] Ἐρέζιοι. Vide Notas & Emendat. num. LXXXIV.

2. *Miletopolitæ.*] Μιλετούπολιν Strabo, lib. 14. pag. 681. circa Cyzicum locat, & Stephanus eum ſecutus. In Notitia Eccleſ. pag. 45. provinciæ Helleſponti adſcribitur. Ad hos ſpectat Commodi nummus apud Erizzo, pag. 270. & alter Gordiani Pii, apud Patin. pag. 373. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. De Miletopoli rurſum ſect. 40.

3. *Pœmaneni.*] Ποιμάνινον oppidi nomen & loci prope Cyzicum, Stephano teſte. In Notitia epiſcop. prov. Helleſponti, pag. 27. Ποιμάνευτις. In altera, pag. 45. ὁ Ποιμανίου.

4. *Macedones Aſchilacæ.*] In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Auſculacæ.* Ut ſuperius ſect. 30. Macedones Cadueni, ita & hi Aſculacæ cognominantur. An a Σκέλεντα oppido, cujus mentio eſt in Notitia epiſcopatuum provinciæ Helleſponti?

5. *Polichnæi.*] Stephanus: Πολίχνα, πόλις τῆς Τρωάδος, οἱ πολῖται, Πολιχναῖοι. In Notitia epiſcop. Helleſponti, Πολίχνα. Straboni quoque, lib. 13. pag. 603. & Thucyd. lib. 8. pag. 571.

6. *Pionitæ.*] Πιονία Straboni, Scepſin & Gargara. Item in Notitia epiſcop. prov. Helleſponti, Πιονία.

7. *Mandacadeni.*] Μανδακαδηνοί. Vide Notas & Emendat. num. LXXXV. Hi porro Cilicum, ut Macedonum Aſculacæ, coloni fuere.

8. *Abrettini.*] Stephanus: Ἀβρεττίνη, χώρα Μυσίας, &c. Straboni, lib. 12. pag. 576. dicitur Ἀβεττηνή. Et MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. *Abretteni*, recte.

9. *Helleſpontii.*] Idem Olympii quoque appellati, teſte Strabone, lib. 12. pag. 566. qui circa Olympum degebant Myſi, Bithynis ad auſtrum adjacentes.

10. *Hamaxitos.*] Stephanus: Ἁμαξιτὸς, πολίχνιον τῆς Τρωάδος, ex Strabone, lib. 13. pag. 604. ſtatim occurrit poſt Lecton promontorium, quo ab Æolide diſterminatur.

11. *Cebrenia.*] Κεβρηνία χώρα τῆς Τρωάδος, Stephano. Oppido nomen Κέβρην, apud Suidam, pag. 1427. & Harpocrat. pag. 166. Inter Scepſios ac Cebrenios Scamander medius labitur. Strabo, lib. 13. pag. 596.

12. *Troas.*] Ἀλεξάνδρεια Τρωὰς Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. & Livio, lib. 35. pag. 433. & lib. 37. pag. 460. Ab Antigono Ἀντιγόνεια, Ἀλεξάνδρεια appellata eſt ab Alexandro M. Vide nummum ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ a nobis proxime laudatum. Deinde & Romanos eo colonos deductos eſſe jam ævo ſuo Strabo teſtatur, lib. 13. pag. 593. Auguſto nimirum Principe, ut nummus declarat Antonini Severi ex ære, in Pariſienſi noſtro Cimelio aſſervatus, COL. AVG. TROAS.

13. *Nee.*] Νέη, vel Νέα, de qua jam lib. 2. ſect. 97. Straboni, lib. 13. pag. 603. Νέα κώμη, inter Polichnam & Palæſcepſin.

14. *Scamander.*] Mela eleganter, lib. 1. cap. 18. *Huc ab Idæo monte demiſſus Scamander exit, & Simoïs: fama, quam natura, majora flumina.* Idem etiam Xanthus appellatus, ex Homero, Iliad. υ. 74. Ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον.

15. *Sigeum.*] Σίγειον Straboni, lib. 13. pag. 595. Et mox eidem λιμὴν Ἀχαιῶν, ita dictus, quod eo appulerint Græci Trojam obſeſſuri, ad oſtia Simoëntis.

16. *Homero.*] Iliad. μ. v. 20.

Ῥῆσός θ', Ἑπτάπορός τε, Κάρησός τε, Ῥοδιός τε.

De Granico, ſect. 40.

17. *Ilium immune.*] A vetere Ilio Ilienſium pagum ævo ſuo ſtadiis omnino XXX. hoc eſt, III. M. DCCL. paſſ. diſſitum fuiſſe auctor eſt Strabo, lib. 13. pag. 597. De Ilienſium immunitate, Livius lib. 38. pag. 480. Ilienſium nummi Græci præcipui ſunt iſti, in quibus eſt ΕΚΤΩΡ ex una parte, in altera ΙΛΙΕΩΝ ſcribitur; vel ΙΛΙΕΩΝ tantummodo legitur: vel denique, in quibus averſa nummi pars has habet voces duas, ΕΚΤΩΡ, ΙΛΙΕΩΝ. Primi generis eſt ille quem Seguinus edidit, pag. 34. ſecundæ editionis. Hinc ΕΚΤΩΡ eſt, & vir nudus ibi pingitur capite galeato, dextra ſceptrum tenens oblongum, ſiniſtra piſcem. Eſt in Theſauro Regio. Ex tenuis fortunæ hominibus, mare ad Ilium accolentibus, ortos eſſe dominatores orbis, Romanos ſcilicet, hæc effigies, cum ſupraſcripto lemmate, ſignificat: Ἐκ Τρώων Ὡρμῶντο Ῥωμαῖοι: ut in Apologia Homeri diximus. In altera nummi ſuperficie eſt ΙΛΙΕΩΝ, cum Palladis effigie: hoc eſt, *Ilienſium* tutatrix Dea Minerva. Unde in nummo perpulcro argenteo, maximi moduli, apud D. Abbatem DE FONTENU, nomen habet ΑΘΗΝΑΣ ΙΛΙΑΔΟΣ. Tertii generis ſunt, M. Aurelii & Severi, in quibus victor aliquis vectus bigis cernitur: item Commodi & Antonini Severi; in quibus vehitur ſimiliter victor quadrigis: ſupra, ΕΚΤΩΡ: infra, ΙΛΙΕΩΝ. In his inſignis eſt ille ex ære maximo Severi Imp. ex Gaza Regia, in quo Severus ipſe haud dubie capite galeato & paludatus vehitur quadrigis; dextra habenas regit, ſiniſtra tenet Victoriam Romanam, quæ coronam Imperatori porrigit. Non ibi igitur Hector eſt, qui victus in bello occubuit, non victor diſceſſit; ſed Severus ipſe, ut diximus, cujus nomen & vultus alteram nummi aream implet. Eſt enimvero idem ΕΚΤΩΡ ΙΛΙΕΩΝ: hoc eſt, *Conſervator*, ſive *Propugnator Ilienſium*: quo titulo & M. Aurelius, & Commodus, & Severus, & Severi filius Antoninus inſignitur. Cum autem prædicari idem non poſſit de feminis: propterea in nummis Fauſtinæ M. Aurelii, & Juliæ Domnæ Severi, non ΕΚΤΩΡ ΙΛΙΕΩΝ ſcribitur, ſed ΙΛΙΕΩΝ dumtaxat, cum Palladis effigie in iſto; in illo, equeſtri ſtatua M. Aurelio ibi erecta. Et hoc alterum genus eſt nummorum Ilienſium. Quod autem Ἕκτωρ *Conſervatorem* ſignificet, teſtis eſt Euſtathius, in Iliad. Χ'. pag. 1283. verſu 55. Propterea Ilienſes ſatis argute ΕΚΤΩΡ ſcripſere, ubi Hectorem intellecturos eſſe minus ſagaces prævidebant, quamvis aliud ibi oporteret intelligi. Denique nummus eſt ex ære minimo, in Muſeo noſtro, cujus in priore parte caput eſt Palladis galeatum: hinc I inde ΛΙ: hoc eſt, Ἰλιέων: in poſteriore Mars nudus eſt, capite galeato, dextra haſtam, bacillum imperatorium ſiniſtra tenens: hinc E inde K. Ἕκτωρ, hoc eſt, *Propugnator Ilienſium* Mars. Luſere etiam Latini Monetarii in Hectoris nomine. Fuit enim in Cimelio San-Genoveſano, inter Seguini numiſmata, pag. 330. ſecundæ edit. nummus ex ære mediocri, in quo caput eſt conſpicue Hadriani Auguſti, ſed nudum. Epigraphe, HECTORI, hac ſententia: *Hadriano Exercitum Conſcribente Trajanus Optimus Requiem Impetravit*: id quod bos ſolutus in altera nummi area pictus ſignificat. Nec inani propterea conjectura ducimur ad ſuſpicandum, quamvis Trajanus anno imperii ſui XVII. quo & *Optimi* cognomen obtinuit, & percuſſus hic nummus eſt, PROFECTIO AVG. legatur ad bellum Parthicum, in nummo aureo e Gaza Regia; Trajanum tamen, inquam, haud longe profectum fuiſſe ſuſpicamur; ſed per Hadrianum legatum Parthicam expeditionem confeciſſe: quandoquidem & hic *requiem* laborum a Senatu impetraſſe dicitur; & poſt mortem ipſius Hadrianus ipſe ſtatim Parthicus appellatur in nummo ex ære magno: IMP. CAES. DIVI TRAIANI AVG. F. TRAIAN. HADRIANO OPT. AVG. GER. DAC. PARTHICO P. M. TR. P. COS. P. P.

18. *Extra ſinum.*] Hæc Mela totidem verbis, lib. 1. cap. 18. Ῥοίτειον & Δάρδανον vocat Herod. lib. 7. Polym. pag. 400. n. 43. Δαρδάνιον Strabo, lib. 13. pag. 595. Ἀρίσβην πόλιν Τρωάδος, Stephanus, a Mitylenæis conditam.

19. *Fuit & Achilleon.*] Hæc Solinus iiſdem verbis, cap. 40. pag. 70. Stephanus: ἔστι καὶ πόλις ἐν τῷ Σιγείῳ Ἀχίλλειον.

20. *In Sigeo.*] Ita Stephanus mox citatus. Solinus haud levi errore, in Rhœteo cornu.

21. *Fuit & Æantium.*] Tranſcripſit hæc quoque Solinus loc. cit.

a Rhodiis conditum [1] in altero cornu, Ajace ibi ſepulto, [2] XXX. ſtad. intervallo a Sigeo, [3] & ipſo ſtatione claſſis ſuæ. [4] Supra Æolida, & partem Troadis, in mediterraneo eſt, quæ vocatur [5] Teuthrania, quam Myſi antiquitus tenuere. Ibi Caïcus amnis [6] jam dictus oritur. Gens ampla per ſe, etiam [7] cum totum Myſia appellaretur. [8] In ea Pioniæ, Andera, [9] Cale, Stabulum, [10] Coniſium, [11] Tegium, [12] Balcea, [13] Tiare, [14] Teuthranie, Sarnaca, [15] Haliſerne, Lycide, Parthenium, [16] Thymbre, [17] Oxyopum, Lygdamum, [18] Apollonia, longeque clariſſimum Aſiæ [19] Pergamum, quod intermeat [20] Selinus, præfluit Cetius profuſus Pindaſo monte. Abeſt haud procul Elæa, quam [21] in litore diximus. Pergamena vocatur ejus tractus juriſdictio. Ad eam conveniunt [22] Thyatireni, [23] Mygdones, [24] Moſyni, [25] Bregmenteni, [26] Hieracometæ, [27] Perpereni, Tiareni, [28] Hierolophienſes, [29] Hermocapelitæ, [30] Attalenſes, Pantaënſes, [31] Apollonidienſes, aliæque inhonoræ civitates. A Rhœteo [32] Dardanium oppidum parvum abeſt ſtadia LXX. Inde XVIII. M. promontorium [33] Trapeza, unde primum concitat ſe Helleſpontus. Ex Aſia interiiſſe gentes tradit Eratoſthenes, [34] Solymorum, Lelegum, Bebrycum, Colycantiorum, Trepſedorum. Iſidorus [35] Arimos: & Capretas, ubi ſit [36] Apamia condita a Seleuco rege, inter Ciliciam, Cappadociam, Cataoniam, Armeniam. Et quoniam ferociſſimas gentes domuiſſet, initio [37] Dameam vocatam.

XXXIV. Inſularum ante Aſiam prima eſt in Canopico oſtio Nili, [38] a Canopo Menelai gubernatore (ut ferunt) dicta. Altera juncta ponte Alexandriæ, colonia Cæſaris Dictatoris, [39] Pharus: quondam diei navigatione diſtans ab Ægypto: nunc e turri nocturnis ignibus curſum navium regens. Namque fallacibus vadis Alexandria, tribus CAP. XXXI.

NOTÆ.

1. *In altero cornu.*] Nempe in Rhœteo. Αἰάντειον ibi locante Mela, lib. 1. cap. 18. & Strabone, lib. 13. pag. 595.

2. *XXX. ſtad.*] Ita MSS. Solinus, XL.

3. *Et ipſo ſtatione.*] Et in eo ipſo cornu claſſis Ajacis ſtetit. Ita MSS. omnes. Editi tenebras huic loco offuderunt, vocula ſuperaddita, *Et ipſo in ſtatione.*

4. *Supra Æolida.*] Habet hæc quoque Solinus, cap. 40. pag. 71.

5. *Teuthrania.*] Τευθρανία a Theutrante dicta, Pandionis filio, Myſiæ rege, regio eſt inter Pergamum & Elæam ſita. Strabo, lib. 12. pag. 571. Martianus, lib. 6. cap. de Phrygia, pag 221. *Supra Troadem in mediterraneo Teuthrania eſt, quæ regio Myſorum fuit.* Ita etiam Scylax, pag. 35. & Scholiaſt. Pind. pag. 168. εἰς τὴν γῆν τοῦ Τεύθραντος, ἥγεν εἰς τὴν Μυσίαν. Hæc igitur proprie dicta Myſia eſt Plinio.

6. *Jam dictus.*] Sect. 32. *Ex Myſia veniens Caïcus amnis.*

7. *Cum totum.*] Tota Æolis, cujus pars Teuthrania eſt, Plinius ſect. 32. *Æolis .... quondam Myſia appellata.*

8. *In ea Pioniæ, &c.*] Πιονίαι, vel Πιοναὶ, unde Pionitæ appellati, ſup. ſectione. Ἄνδειρα Straboni, lib. 13. pag. 610. juxta Scepſin, Pioniam, & Gargara: Stephano quoque, pag. 82.

9. *Cale, Stabulum.*] In MSS. *Tales, Tabulum.* Forte hic locum habet Κάλση, cujus mentio in Notitia epiſc. prov. Aſiæ, pag. 43. cum Gargaris, & Pergamo. Eadem videtur eſſe, quæ pag. 27. Κολοσή.

10. *Coniſium.*] In Notitia eccleſ. provinciæ Helleſponti, pag. 27. Κονισίον.

11. *Tegium.*] MSS. Teïum, Τήϊον.

12. *Balcea.*] Βάλκεια, urbs circa Propontidem, Stephano.

13. *Tiare.*] Ita MSS. Hinc Tiareni, vel Tyareni incolæ, paulo poſt appellandi.

14. *Teuthranie.*] Τευθρανία Μυσίας πόλις, Stephano: ab ea datum regioni nomen. Martianus, loc. cit. *Civitas vero Teuthrania Caïco flumine alluitur.*

15. *Haliſerne.*] Stephanus: Ἁλίσαρνα, πόλις Τρωάδος χώρας, ex Theopompo. Xenophon, lib. 7. de Exped. Cyri, pag. 426. meminit Ἐλισάρνης (lege Ἁλισάρνης) καὶ Τευθρανίας.

16. *Thymbre.*] Θύμβρα, πόλις Τρωάδος Stephano: ubi Apollinis Thymbræi fanum. Strabo, lib. 13. pag. 598.

17. *Oxyopum.*] Ὀξυωπόν. In notitia epiſcop. prov. Helleſponti, pag. 45. nominatur Ὦκη, cui forte locus hic debetur: Lygdamum vero (ſic enim MSS. legunt, non *Lygdanum*) a Lygdami Sardium expugnatore nomen traxiſſe videtur: de quo Strabo, lib. 1. pag. 61.

18. *Apollonia.*] Ex urbibus ejus nominis, quas Stephanus recenſet, hæc octava eſt, Ἀπολλωνία Μυσίας, ab Apollonia quæ propter Rhyndacum amnem eſt, diverſa. Pergamo hæc ad ortum objacet, teſte Strabone, lib. 13. pag. 625.

19. *Pergamum.*] Galeni patria: Attalicorum regum ſedes: τὸ Πέργαμον, Straboni, lib. 13. pag. 623.

20. *Selinus. ... Cetius.*] Σελεινὸς, Κήτειος. Potuit & Caïcum addere, quem non procul inde fluere, auctor eſt Strabo, lib. 14. pag. 624. campumque rigare, qui Καΐκος vocetur. Vide Notas & Emend. num. LXXXVI.

21. *In litore diximus.*] Initio ſect. ſup.

22. *Thyatireni.*] A Thyatira, quæ alluitur Lyco, ut dictum eſt ſect. 21.

23. *Mygdones.*] Mygdonum, Phrygum, Troumque fines, inter ſe dirimere haud proclive eſſe Strabo fatetur, lib. 12. p. 564. Idem Olympi Myſiæ montis incolas Mygdones facit, pag. 575. Phrygiæ majori Stephanus Μυγδονίαν adjudicat.

24. *Moſſyni.*] Ab oppido, cujus mentio in Notitia epiſcopatuum prov. Phrygiæ Capatianæ, pag. 27. Μόσυνα. Leunclavius, pag. 98. ὁ Μοσύνων. Ptolemæo, lib. 5. cap. ΜΟΞΙΑΝΟΙ, pro ΜΟΣΥΝΟΙ.

25. *Bregmenteni.*] MSS. omnes, *Bregmeni.*

26. *Hieracometæ.*] Ἱερακωμῆται, Polybio in Excerptis, pag. 69. ab Ἱερὰ κώμη, quæ vox ſacrum pagum ſonat: ſed Cariæ ab eodem adſcribitur. Ultra Mæandrum ſita, apud Liv. lib. 38. pag. 472.

27. *Perpereni.*] Perpereni, a Perperene, de qua ſect. ſup. Tiareni, a Tiare, de qua proxime dictum eſt.

28. *Hierolophienſes.*] Ἱερολοφιεῖς, ab ἱερὸς λόφος, quæ vox ſacrum collem ſignificat. Vide Notas & Emend. num. LXXXVII.

29. *Hermocapelitæ.*] Ἑρμοκαπηλῖται, quaſi Mercurii caupones. Vide Notas & Emend. num. LXXXVIII.

30. *Attalenſes.*] Ab Attalia, de qua ſect. 32. Pantaënſes, in MSS. *Pataënſes.*

31. *Apollonidienſes.*] Ἀπολλωνὶς urbs eſt Straboni, lib. 13. pag. 625. a Pergamo ſtadiis XXX. totidemque a Sardibus.

32. *Dardanium.*] De quo proxime hac ſect.

33. *Trapeza.*] Hodie, *Capo de Ianiſſeri*, unde fit arctius mare, nec jam alluit terras, ut ait Mela lib. 1. cap. 18. ſed rurſus dividens, anguſto Helleſponti freto litus obvium findit. In Concilio Quiniſexto, pag. 119. Εὐγένιος ἐπίσκοπος πόλεως Τραπεζῶν Πακατιανῆς.

34. *Solymorum.*] Solymi olim Piſidæ appellati, ut diximus ſect. 24. Leleges Λέλεγες Cariam tenuere, Strabo, lib. 13. pag. 611. A Bebrycibus Bithynia olim Bebrycia appellata: Idem, lib. 12. pag. 541. & Euſebius in Chron. pag. 104. De Colycantiis, Trepſediſque, vel ut codd. MSS. Trypſedis, nihil compertum.

35. *Arimos.*] Sedes horum incertas fuiſſe Strabo fatetur lib. 13. pag. 627. a quibuſdam in Phrygia collocatos, lib. 12. pag. 579.

36. *Apamia.*] De qua ſect. 29. A Seleuco Nicatore condita, & uxoris nomine appellata.

37. *Dameam.*] A δαμάω *ſubigo, perdomo.* Id vero nomen Aſiæ potius hæſiſſe arbitramur, quæ ferociſſimarum gentium victrix fuit, quam Apameæ, etſi aliter Ortelio viſum, & auctoribus Indicis Pliniani, ante hunc diem.

38. *A Canopo.*] Tacitus, lib. 2. Annal. pag. 61. *Condidere Canopum oppidum Spartani, ob ſepultum illic rectorem navis Canopum, qua tempeſtate Menelaus Græciam repetens, diverſum ad mare, terramque Libyam eſt delatus.*

39. *Pharus quondam diei &c.*] Vide quæ diximus, lib. 2. ſect. 87. Nunc annexa continenti eſt: ejus portus gemina arce clauditur, vulgo *les Farillons.* De nummis ad Pharum

omnino aditur alveis mari, [1] Stegano, Poſideo, Tauro.

In Phœnicio deinde mari eſt [2] ante Joppen Paria, tota oppidum, in qua objectam belluæ Andromedam ferunt: [3] & jam dicta Arados: inter quam & continentem, quinquaginta cubita alto mari, (ut auctor eſt [4] Mucianus) e fonte dulcis aqua tubo coriis facto, uſque a vado trahitur.

XXXV. Pamphylium mare, ignobiles inſulas habet. Cilicium [5] ex quinque maximis Cyprum, ad ortum occaſumque Ciliciæ, ac Syriæ objectam, quondam [6] IX. regnorum ſedem. Hujus circuitum Timoſthenes [7] CCCCXXVIII. M. D. prodidit. Iſidorus CCCLXXV. M. Longitudinem inter duo promontoria, [8] Dinaretum & Acamanta, quod eſt ad occaſum, [9] Artemidorus CLXII. D. Timoſthenes CC. Vocatam ante [10] Acamantida, Philonides: [11] Ceraſtin Xenagoras, [12] & Aſpeliam, & Amathuſiam, & [13] Macariam: Aſtynomus [14] Crypton, & [15] Coliniam. Oppida in ea XV. [16] Nea Paphos, Palæpaphos, [17] Curias, [18] Citium, [19] Corineum, Salamis, [20] Amathûs, [21] Lapethos, [22] Soloe: [23] Tamaſeus, [24] Epidarum, [25] Chytri, [26] Arſinoë: [27] Carpaſium, [28] Golgi. Fuere & ibi [29] Cinyria, [30] Marium, [31] Idalium. Abeſt ab [32] Anemurio

NOTÆ.

pertinentibus, dicemus in Notis & Emendat. ſub num. LXXXVIII.

1. *Stegano &c.*] Στεγανῷ, clauſo, ſive munito: Ποσειδίῳ, ſive Neptunio: & Ταύρῳ. De Poſideo, cui a Neptuni templo nomen eſt inditum, Strabo lib. 17. pag. 764.

2. *Ante Joppen Paria.*] Unde Παριανοὶ dicti apud Joſeph. lib. 14. Antiq. Jud. cap. 17. pag. 487. Paria porro id ſaxum eſt, quod Joppæ civitati projacere ante dixit, ſect. 14. in quo vinculorum Andromedæ veſtigia ſervari aïebant. Vide Notas & Emend. num. LXXXIX.

3. *Et jam dicta.*] Sect. 17.

4. *Mucianus.*] Adde & Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 3. pag. 865. Strabonem, lib. 16. pag. 753. & 754. & Ælianum, lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. De ratione ea eliciendæ aquæ dulcis ex ipſo mari Plinius iterum infra, lib. 31. ſect. 37.

5. *Ex quinque maximis.*] Interni maris ſeptem inſulas maximas Strabo numerat, lib. 14. pag. 654. Sardiniam, Siciliam, Cyprum, Cretam, Eubœam, Corſicam, Lesbum. Plinius Eubœam & Lesbum accenſet minoribus, quæ Ptolemæi quoque ſententia eſt. In his regibus Hermiam regulum Plinius laudat, libro XXXVII. ſect. XVII. Eſt & in Theſauro Regio nummus e plumbo antiquus, in quo caput eſt diadematum, ac barbatum, Regis Evagoræ: retro, in ambitu: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΥΑΓΟΡΟΥ ΚΥΠΡΙΩΝ. Corona laurea, in medio aquila eſt, dextro pede fulmen, ſiniſtro volucrem tenet. Titulus βασιλέως, & tota forma nummi, poſt Alexandrum Magnum vixiſſe hunc Evagoram clamant; ſed ante Ptolemæum Philometorem, cui Cyprus inſula paruit, ac forte poſt ipſum.

6. *IX. regnorum.*] Mela, lib. 2. cap. 7. Id quomodo accipiendum ſit, ex Strabone liquet, aïente lib. 14. pag. 684. ſingulas urbes ſingulis olim tyrannis paruiſſe: præcipuas nimirum.

7. *CCCCXXVIII.*] Strabo, lib. 14. pag. 682. ſtadiis definit ambitum inſulæ ter mille & quadringentis, quæ ſunt omnino paſſuum millia CCCCXXV. Diſſentit ab aliis Iſidorus, quod is ſinuum lacinias omnes non ingreditur.

8. *Dinaretum.*] Hodie *Capo S. Andrea.* Acamantidi, cui ab Acamante Theſei F. Heſychio teſte, nomen eſt inditum, nunc nomen eſt, *Capo S. Piſano*, hoc eſt, S. Epiphanii 'Ακάμας ἄκρα Ptolemæo, lib. 5. cap. 14. & Straboni, loc. cit. Heſychio, pag. 47. 'Ακάμαντιν ὄρος ἐν Κύπρῳ.

9. *Artemidorus. CLXII.*] Vide Notas & Emendationes num. XC.

10. *Acamantida.*] Vel ab Acamante promontorio, vel ab Acamante Theſei F.

11. *Ceraſtin.*] Κεραστὶς eſt Stephano, aliiſque: Κεραστία Lycophroni, pag. 72. Quem in locum Tzetzes animadvertit duplicem eſſe hujus nominis rationem: alteram ab Androcle excogitatam, quod eſſent cornuti incolæ: quod ſecutus videtur Ovidius, lib. 10. Metam. verſ. 223.

Atque illos, gemino quondam quibus aſpera cornu
Frons erat, unde etiam nomen traxere Ceraſtæ.

Alteram a Xenagora, quem Plinius laudat ob crebra promontoria, quæ Græci κέρατα appellant: ὡς δὲ Ξεναγόρας ἐν τῷ Περὶ νήσων, διὰ τὸ ἔχειν πολλὰς ἐξοχὰς, ἃς κέρατα καλοῦσι, Κεραστία ὠνομάσθη.

12. *Et Aſpeliam.*] Forte, & *Spheciam*, σφήκειαν: ſic enim a Lycophrone vocitatur, loc. cit. & a Stephano.

13. *Macariam.*] A felicitate, ſeu ubertate ſoli, cælique temperie.

14. *Crypton.*] Stephanus: 'Αστύνομος δὲ φησὶ Κρυπτὸν κεκλῆσθαι, διὰ τὸ κρύπτεσθαι πολλάκις, ὑπὸ τῆς θαλάσσης, quod ſæpe a mari abſconditur. Sic Euſtath. in Dionyſ.

15. *Coliniam.*] MSS. *Coloniam.* An Corineam, Coroneamve, a Corineo oppido, vel Corone, de quo mox ut ab Amathunte Amathuſiam? An Κολωνία potius a crebris collibus & promontoriis?

16. *Nea Paphos.*] Νέα Πάφος, καὶ ἡ πάλαι Πάφος, nova & antiqua Paphos. Utriuſque meminit Strabo, lib. 14. pag. 683. Voculam *Nea*, ex MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. addidimus. A vetere nova diſtabat, ſtadiis LX. teſte Strabone. Nunc jacet utraque. Olim in occidentali latere inſulæ.

17. *Curias.*] Stephano, Κούριον, πόλις Κύπρου, ἡ χώρα Κουριὰς Ptolemæo, lib. 5. cap. 14. in latere eſt meridionali inſulæ. Nunc *Audimo*, juxta promontorium, quod Ptolemæo Κουριὰς ἄκρα dicitur, nunc eſt *Capo delle Gatte.*

18. *Citium.*] Κίτιον πόλις, Ptolemæo, loc. cit. in auſtrali litore. Nunc *Chiti*: & vicino promontorio nomen inde, *Capo de Chiti.* Hinc Zeno Κιτιεὺς, perperam aliter ſtatuente Cujacio, lib. 3. Obſerv. cap. 38.

19. *Corineum, Salamis.*] In Notitia Eccleſ. Provinciæ Cypri inſulæ, quinto loco Κόρην nominatur, pag. 35. quod Plinii Corineum eſt. Decimo tertio, Κυρηνία quæ Scylacis, pag. 39. Κερύνεια eſt, Ptolemæi Κερωνία, Boreæ obverſa, quæ nunc *Cerines.* Plinii Corineum, auſtro: litus enim auſtrale in præſenti legit: mox flectit curſum ad Solis exortum, ubi Salamis a Ptolemæo collocatur, loc. cit. Hæc poſtea Conſtantia Κωνσταντεια dicta, S. Epiphanii ſede clara. Ex ejus deinde ruinis haud procul a vetere oppido, excitata *Famagouſta* eſt. Non eſt autem Plinii Corineum, Stephani & Porphyrii Κορώνη, ut Meurſio viſum, in Cypro: cum Κορώνη, vetus ipſa Salamis ſit.

20. *Amathûs.*] 'Αμαθοῦς, Ptolem. in meridionali ora. Nunc *Limiſſo.*

21. *Lapethus.*] Λάπηθος, πόλις Κύπρου, Stephano: in boreali inſulæ latere a Ptolemæo collocatur, hodieque *Lapitho* dicitur.

22. *Solæ.*] Σόλοι, Ptolemæo, loc. cit. contra Boream jacet.

23. *Tamaſeus.*] In mediterraneis Cypri oppidis, Ταμασσὸς Ptolemæo, lib. 5. cap. 14. & in Notitia Eccleſ. Ovid. lib. 10. Metam. verſ. 644.

Eſt ager, indigenæ Tamaſenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima.

24. *Epidarum.*] Luſignano, *Pitarežil.*

25. *Chytri.*] Χύτροι Stephano, & Harpocr. In Notitia Eccleſ. pag. 35. Κύθροι. Ptolemæo, Χύτρος, in civitatibus mediterraneis.

26. *Arſinoë,*] Gemina eo nomine fuiſſe videtur in Cypro civitas: altera in boreali ora, quæ nunc *Aleſſandretta*, Ptolemæo memorata, lib. 5. cap. 14. mediterranea altera, de qua nunc Plinius: incolis *Arzes.* Stephano, Μάριον ut mox dicemus.

27. *Carpaſium.*] Καρπασία Stephano: Scylaci, pag. 39. Καρπάσεια. In Notitia Eccleſ. Καρπασὴν. Latere inſulæ orientali collocatur a Ptolemæo, lib. 5. cap. 14.

28. *Golgi.*] Nomen habet a duce Golgo, inquit Stephanus. Veneri ſacrum oppidum. Catullus, in Epithal.

Quæque regis Golgos, quæque Idalium frondoſum.

Incerti plane ſitus.

29. *Cinyria.*] Cui nomen a Cinyra rege datum, teſte Nonno, lib. 13. Dionyſ. pag. 378. Non eſt Scylacis Κερύνεια, aut Κερωνία Ptolemæi, ut viſum Spanhemio.

30. *Marium.*] Scylaci pag. 39: Μάριον πόλις ἑλληνίς. Ex ipſius ruinis creviſſe mediterraneam Arſinoën, ex Stephano colligimus: Μάριον, inquit, πόλις Κύπρου, ἡ μετονομασθεῖσα 'Αρσινόη. Et verbo 'Αρσινόη. 'Αρσινόη Κύπρου, ἡ πρότερον Μάριον λεγομένη.

31. *Idalium.*] 'Ιδάλιον, πόλις Κύπρου, Stephano. Veneri, ut diximus, ſacrum.

32. *Anemurio.*] De quo ſect. 22.

Ciliciæ

Ciliciæ quinquaginta M. paſſuum. Mare, quod prætenditur, vocant [1] Aulona Cilicium. [2] In eodem ſitu Eleüſa inſula eſt: & quatuor, [3] ante promontorium ex adverſo Syriæ, [4] Clides: rurſuſque [5] ab altero capite Stiria. Contra Neampaphum [6] Hierocepia. Contra Salamina, [7] Salaminiæ.

[8] In Lycio autem mari Illyris, Telendos, Attelebuſſa, Cypriæ tres ſteriles, & Dionyſia, prius Caretha dicta. Deinde contra Tauri promontorium peſtiferæ navigantibus [9] Chelidoniæ totidem. Ab iis [10] cum oppido Leucolla, Pactyæ: [11] Laſia, Nymphaïs, Macris, [12] Megiſta, cujus civitas interiit. Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chimæram [13] Dolichiſte, [14] Chirogylium, [15] Crambuſſa, [16] Rhoge, Enagora VIII. mill. paſſuum, [17] Dædaleôn duæ, Cryeôn tres, Strongyle, & contra Sidyma Antiochi, Glaucumque verſus amnem [18] Laguſa, [19] Macris, Didymæ, Helbo, Scope, [20] Aſpis: & in qua oppidum interiit, [21] Telandria: proximaque Cauno [22] Rhoduſſa.

XXXVI. Sed pulcherrima & [23] libera Rhodos, [24] circuitu CXXV. mill. paſſuum: aut ſi potius Iſidoro credimus, CIII. Habitata urbibus, [25] Lindo, Camiro, Ialyſo, nunc Rhodo. Diſtat ab Alexandria Ægypti DLXXVIII. mill. ut Iſidorus tradit: ut Eratoſthenes, CCCCLXIX. mill. [26] ut Mucianus, D. a Cypro CLXVI. Vocitata eſt antea [27] Ophiuſa,

NOTÆ.

1. *Aulona.*] Αὐλῶνα Κιλίκιον pariter id fretum Ptolemæus vocat, lib. 5. cap. 14. hoc eſt, *canalem Cilicium:* hodie *mer de Caramanie.*

2. *In eodem ſitu.*] In Cilicio mari. Inſulæ nomen Ἐλέουσα apud Strabonem, lib. 14. pag. 651. & alibi paſſim: a Rhodo diſſidet ſtadiis CXX. hoc eſt, paſſuum mill. XV. Stephano eadem, ut videtur, Ἐλαιοῦσα, νῆσος Κιλικίας, niſi mendum ſit librariorum.

3. *Ante promontorium.*] Dinaretum ſcilicet, quod Syriæ obvertitur.

4. *Clides.*] Κλεῖδες Ptolemæo, lib. 5. cap. 14. quaſi claves. Straboni duæ tantum exiguæ inſulæ, lib. 14. pag. 682. ſed ſaxa verius appellaveris. Herodoto, lib. 5. Terpſich. pag. 330. num. 108. Κληῗδες τῆς Κύπρου.

5. *Ab altero capite.*] Altero videlicet promontorio, Acamante, quod occaſum ſpectat. Adverſam huic interpretationem ab aliis allatam nil moror. Styriam porro intelligi arbitror, cujus incolæ ab Herod. lib. 8. Vran. n. 1. pag. 464. & n. 46. pag. 477. Στυρέες appellantur.

6. *Hierocepia.*] Ἱεροκηπία, ſeu ſacer hortus Straboni, juxta Neam Paphum, lib. 14. pag. 684. ſed num inſula ea ſit, non ſatis plane dicit.

7. *Salaminiæ.*] Contra Salamin, ſive Famaguſtam, & Carpaſium ſitæ: unde & Καρπασίαι νῆσοι appellatæ a Strabone, lib. 14. pag. 682. & a Ptolemæo, lib. 5. cap. 14.

8. *In Lycio.*] Ex iis hæ ceteris ſcriptoribus memoratæ. Ἀττελέβουσα, ſic appellata, a copia bruchorum: eſt enim Græcis ἀττέλεβος *bruchus.* A Ptolemæo, lib. 5. cap. 5. inter Pamphyliæ inſulas collocatur. Διονυσιὰς vero νῆσος a Scylace, pag. 37. prope Chelidonias. Vide etiam Stephanum, verbo Δουνσία.

9. *Chelidoniæ totidem.*] Quot Cypriæ, nempe tres. Χελιδόνιαι, Straboni, lib. 14. pag. 666. Mela, lib. 2. cap. 7. *Quæ contra Tauri promontorium importune navigantibus objacent, Chelidoniæ nominantur.* Feſtus Avienus, v. 694.

Inde Chelidoniæ tres ſe ſe gurgite tollunt.

10. *Cum oppido Leucolla*] Pactyas inſulas pagis viciſque ſolum conſtare, non oppidis ſignificat: oppidum aliud ibi nullum eſſe, quam quod in promontorio vicino Pamphyliæ ſitum, cui Leucolla pariter nomen eſſe diximus, ſect. 26.

11. *Laſia, &c.*] Λασία, quod ſilvis agreſtibus horrens & hirſuta: Νυμφαΐς, quod Nymphis ſacra: Μακρὶς, quod in longum porrecta: Hæc quatuor inſularum nomina, quæ Pactyæ appellantur. Quarta enim Megiſte eſt.

12. *Megiſta.*] Ptolemæus, lib. 5. cap. 3. & Stephanus: Μεγίστη, πόλις καὶ νῆσος τῆς Λυκίας. Scylaci, pag. 37. νῆσος Ῥοδίων, Rhodiorum juris. Μεγίστη maximam ſonat.

13. *Dolichiſte.*] Inter Lycii maris inſulas Δολιχίστη Ptolemæo, loc. cit. hoc eſt, *in longum porrecta.*

14. *Chirogylium.*] Forte *Chirodilion.* Vide Notas & Emend. num. XCI.

15. *Crambuſa.*] Stephano, Κράμβουσα, νῆσος περὶ Σελεύκειαν τῆς Ἰσαυρίας Straboni. lib. 14. pag. 680. juxta Corycum promontorium, Κραμβοῦσα νῆσος.

16. *Rhoge.*] Ῥώγη, νῆσος ἐπὶ τῇ Λυκίᾳ, Stephano.

17. *Dædaleôn.*] Δαιδαλέων, hoc eſt, contra illud Cariæ oppidum, quod Dædala diximus, ſect. 29. inſulæ duæ Dædalenſium appellatæ in alto objacent: contra Crya, Cryenſium tres: contra Σίδυμα Lyciæ, Antiochi nomine una. Sic inferius, ſect. 38. *Inſulæ quæ Piſiſtrati vocantur.* Tamen MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. pro *Cryeon tres*, habent *Cypron tres.*

18. *Laguſa.*] Stephanus: Λάγουσα, νῆσος περὶ Κρήτην, poſt Strab. lib. 10. pag. 484. A copia leporum nomen accepit. De Glauco amne diximus in Caria, ſect. 29.

19. *Macris.*] Μακρὶς, a longitudine: a numero, & paritate, Δίδυμαι. In MSS. deinde Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. unica voce, *Helboſcope*, forte pro *Helioſcope*, Ἡλιοσκόπη. Sic enim Ἡλιοτρόπιον Theſſaliæ urbem novimus.

20. *Aſpis.*] Stephanus, verbo Ἀσπίς. Ἔστι καὶ νῆσος πρὸς τῇ Λυκίᾳ.

21. *Telandria.*] Contra Telandrum Lyciæ, Cariæve oppidum, de quo ſect. 28. unde & inſulæ nomen impertitum.

22. *Rhoduſſa.*] Ῥόδουσα.

23. *Libera Rhodos.*] Rhodiis conceſſum ut libertatem ac ſuas leges haberent, auctor eſt Strabo, lib. 14. pag. 652. ἀπὸ Ῥωμαίων αὐτόνομοι διετέλεσι. Sueton. in Claudio, cap. 25. *Libertatem Rhodiis ob pœnitentiam veterum delictorum reddidit.* Quo αὐτονομίας beneficio ut fruerentur, pependiſſe didrachmon videntur: quod Judæos quidem feciſſe ut eodem jure gauderent, ſcimus ex Dione, lib. 60. Rhodiorum eſt, præter alios a nobis alibi memoratos, nummus ille æreus magnæ molis e Gaza Regia, qui ex una parte caput turritum, non Agrippinæ Claudii certe, quod ridiculum eſt ſuſpicari, ſed Ioniæ, ut titulus admonet; quæ provincia civitates complectitur ab Herodoto memoratas, lib. 1. n. 145. & in his Rhodum. Epigraphe ſic eſt diviſa, ut ſit dextrorſum, ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΥΠΕΡ: ſiniſtrorſum, ΙΩΝ. ΣΕΒΑΣΤΟΥ. In parte averſa, Sol ſtans capite radiato, hoc eſt, Oriens trophæo coronam imponit, adjecta tantum ea voce, ΔΙΔΡΑΧΜΟΝ: quæ in nummis dumtaxat Rhodiorum legitur. Delineatur hic autem locus eſt Hyperioni, quod Solis nomen eſt apud Homerum, Odyſſ. α'. verſu 24. Jam cur in contraria ipſius effigiei parte ſcriberetur: & inter Κλαυδίου ac Σεβαστοῦ nomina? Sed legi oportet, ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΥΠΕΡασπιστοῦ ΙΩΝων ΣΕΒΑΣΤΟΥ. *Claudii Propugnatoris Ionum Auguſti.* Nihil ſimplicius, aut verius. Eſt & ex ære maximæ molis nummus eximius, qui Jovis vultum parte priore exhibet: altera titulum ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ: cum aquila, quæ fulmini inſiſtit: & inter aquilæ pedes eſt : quod ibi eſſe arbitramur. Χαλκὸς Ῥοδίων, *Æs Rhodiorum.*

24. *Circuitu XXV.*] Strabo, lib. 14. pag. 655. ſtadia habet DCCCCXX. hoc eſt, CXV. mill. paſſ.

25. *Lindo &c.*] Complexus eſt verſiculo eas Homerus, in Catal. v. 163.

Λίνδον, Ἰηλυσσόν τε, καὶ ἀργινόεντα Κάμειρον.

In unam deinde coaluiſſe urbem, Rhodum nomine, auctor eſt Conon apud Phot. in Bibl. cod. 186. pag. 456. Diodorus lib. 13. Bibl. pag. 196. Strabo, loc. cit.

26. *Vt Mucianus, D.*] Muciano Strabo ſuffragatur, lib. 2. pag. 125. cum a Rhodo Alexandriam trajectum ait eſſe ſtadiorum quater mille.

27. *Ophiuſa.*] Ὀφίουσα Straboni, pag. 653. Ὀφίουσα Stephano, a copia ſerpentium, ut ait Heraclides, cap. de politia Rhodiorum. Ἀστερία, vel ab Aſterio rege: vel quod a longe aſpicientibus cerneretur, inſtar ſideris, ὡς ἀστὴρ, quod in ſimili alterius oppidi nomine Stephanus conjectat. Αἰθραία Stephano quoque Rhodus appellata, ob aëris ſerenitatem: Rhodi enim numquam tanta nubila obduci, ut non aliqua hora Sol cernatur, diximus lib. 2. ſect. 62. Τελχινεία, a forma, quæ illi triquetra, teſte Conſtant. Porphyrog. lib. 1. them. 14. Κορυμβία, quod emineat: vel quod ederæ corymbos referat. Ποιήεσσα, quod herboſa ſit & frugifera. Ἀταβυρία, vel a rege, vel a monte qui Rhodi celeberrimus. Ἀταβύριον ὄρος Ῥόδιον, apud Tzetz. Chiliad. 4. hiſt. 138. verſ. 390. ubi Jovis templum, qui Ἀταβύριος inde & ipſe dictus eſt. Ταβυρίου Διὸς ἱερὸν in

Aſteria, Æthræa, Trinacria, Corymbia, Pœeeſſa, Atabyria ab rege: deinde Macaria, & Oloëſſa. [1] Rhodiorum inſulæ, Carpathus, [2] quæ mari nomen dedit: Caſos, [3] Achne olim: Niſyros diſtans ab Gnido XII. mill. D. [4] Porphyris antea dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidumque [5] Syme. Cingitur XXXVII. mill. D. Portus benigne præbet octo. Præter has circa Rhodum, [6] Cyclopis, Steganos, Cordyluſa, [7] Diabetæ IV. [8] Hymos, [9] Chalce cum oppido, [10] Seutluſa, [11] Narthecuſa, Dimaſtos, Progne: & a Gnido, Ciſſeruſſa, Therionarce: [12] Calydne cum tribus oppidis, Notio, Niſyro, Mendetero: & [13] in Arconneſo oppidum Ceramus. In Cariæ ora, quæ vocantur Argiæ, numero viginti, & [14] Hyetuſſa, Lepſia, Leros.

Nobiliſſima autem in eo ſinu [15] Cos, ab Halicarnaſſo quindecim mill. paſſuum diſtans, circuitu centum: ut plures exiſtimant, [16] Merope vocata: [17] Cea, ut Staphylus: [18] Meropis, ut Dionyſius: dein [19] Nymphæa. Mons ibi [20] Prion: [21] & Niſyron abruptam illi putant, quæ Porphyris antea dicta eſt. Hinc [22] Caryanda cum oppido. Nec procul ab Halicarnaſſo Pidoſus. In Ceramico autem ſinu [23] Priaponneſos, Hipponneſos, Pſyra, Mya, [24] Lampſemandus [25] Paſſala, [26] Cruſa, [27] Pyrrhe, Sepiuſſa, Melano: paulumque a continente diſtans, quæ vocata eſt Cinædopolis, probroſis ibi relictis a rege Alexandro.

XXXVII. Ioniæ ora [28] Tragias, & [29] Corſeas habet, & [30] Icaron; de qua dictum eſt: [31] Laden, quæ prius Late vocabatur: atque inter ignobiles aliquot, duas [32] Camelidas Mileto vicinas: [33] Mycalæ, Trogilias tres: Pſilon, Argennon, Sandalion: [34] Samon liberam, circuitu octoginta ſeptem mill. paſſuum: aut, ut Iſidorus, centum: [35] Partheniam primum appellatam Ariſtoteles tradit: poſtea [36] Dryuſam, deinde An-

NOTÆ.

inſula Rhodo, apud Appian. in Mithrid. pag. 187. pro Ἀταβυρίη. Μακαρία, ob cæli ſolique temperiem. teſte Mela, lib. 2. cap. 7. & Diod. Sic. lib. 5. Ὀλόεσσα denique, hoc eſt, malefica, exitioſa, ob ſerpentium, quibus ſcatebat olim, venenum.

1. *Rhodiorum inſulæ.*] Has quoque complexus Homerus, Illiad. β. in Catalogo, verſ. 183.

Οἱ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον, Κράπαθόν τε, Κάσον τε.

2. *Quæ mari.*] Carpathio. Ipſa nunc *Scarpanto* dicitur: & ab ea mari nomen.

3. *Achne olim.*] Ἄχνη Græcis maris aſperginem, ſpumamque ſignificat: atque id inſulæ nomen fortaſſis inditum, quod marinis fluctibus crebro illidatur.

4. *Porphyris.*] A purpurarum multitudine. Stephanus: Νίσυρος, μία τῶν Κυκλάδων .... ἐκαλεῖτο καὶ Πορφυρὶς, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πορφυρῶν. Sic etiam Euſtath. in Iliad. β. p. 318.

5. *Symes.*] Straboni, lib. 14. pag. 656. Σύμη plane eodem ſitu. Stephano quoque, & Scylaci, pag. 38. & ante omnes Herodoto, lib. 1. Clio, pag. 72. num 174.

6. *Cyclopis &c.*] Κυκλωπὶς, Στεγανός, Κορδύλουσα. Pamphyliæ urbs eſt Κόρδυλος apud Stephanum, ſed longe ea hinc diſſita.

7. *Diabetæ.*] Circa Symen poſitæ. Stephanus: Διαβῆται, νῆσοι περὶ Σύμην. τὸ ἐθνικὸν, Διαβηταῖος.

8. *Hymos.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. Chiffl. *Hyrmos.* Forte *Irmos*, Εἱρμός.

9. *Chalce.*] Inter inſulas circa Rhodum habitatas a Scylace hæc numeratur: pag. 37. Κατὰ δὲ τὴν Ῥόδον αἵδε νῆσοί εἰσιν οἰκούμεναι, Χάλκεια, Τῆλος, Κάσος. Thucydidi, lib. 8. pag. 582. Χάλκη. Eadem Chalcia Plinio, lib. 17. ſect. 3.

10. *Seutluſa.*] Attice Τεύτλουσσα Stephano: Thucydidi, loc. cit. Τεύγλουσσα mendoſe. Inſula Ioniæ eſt, haud procul Halicarnaſſo.

11. *Narthecuſa &c.*] Ναρθηκόεσσα, a ferularum læto proventu: Δίμαστος, a duplici montis jugo. Πρόκνη, ab hirundinum copia. Κισσηρόεσσα: a pumicum multitudine. Θηριονάρκη, ab inſita terræ vi, ſerpentibus quæ litus attigerint, torporem inferendi.

12. *Calydne.*] Libentius *Calydnæ* agnoverim, numero multitudinis: ut tres omnino fuiſſe videantur, & ſuum cuique oppidum aſſignetur. Et certe ſunt, quas Homerus deſcribit loco proxime citato:

Οἱ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον, Κράπαθόν τε, Κάσον τε,
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας.

Vide quæ de Calydnis diximus libro ſup. in Notis & Emendationibus, num. LXXXVIII.

13. *In Arconneſo.*] Ἀρκόννησος, contra Halicarnaſſum poſita, Straboni, lib. 14. pag. 656.

14. *Hyetuſſa.*] Ὑετόεσσα, obnoxia imbribus. Λήψία. Λέρος Straboni, lib. 14. pag. 635.

15. *Cos.*] Κῶς, Hippocratis patria. Nautis *Lango* dicitur. Græcis *Stingo*, derivata voce ab εἰς τὴν Κῶ.

16. *Merope.*] A Merope quodam, qui eam inſulam tenuerit: ab ejus deinde filia, Coon appellatam, auctor eſt Hygin. lib. 2. Aſtron. Poët. cap. de Aquila, pag. 67. Coënſes Homerus in hymno Apollinis, Μέροπες vocat.

17. *Cea, ut Staphylus.*] Ita MSS. omnes: non *Cos.*

18. *Meropis.*] Stephano quoque, & Straboni, lib. 15. pag. 686. Μεροπὶς. Vide & Euſtath. in Iliad. β. pag. 318.

19. *Nymphæa.*] Ab uxore Meropis, cui nomen Ethemea: ortus a Nympharum genere, Hygin. loc. cit.

20. *Prion.*] Πρίων Græcis dicitur.

21. *Et Niſyron.*] De qua dictum eſt proxime ante, hac ſect. Hanc inſulæ Coo abruptam putavere, Apollodorus, lib. 1. de Diis, pag. 21. & Euſtathius ad Dionyſ. verſ. 526. pag. 76. ἡ Νίσυρος ... οὕτω καλουμένη ἀπὸ τοῦ νέω καὶ τοῦ σύρω, διότι ἀποκοπεῖσα τῆς νήσου τῆς Κῶ ... ἐπεσύρη τῷ Γίγαντι &c.

22. *Caryanda.*] MSS. *Cartanda.*

23. *Priaponneſos.*] Πελάπου νῆσος. Ἱππόνησος, πόλις Καρίας Stephano, qui πόλιν pro νήσῳ ſæpe uſurpat. Ψύρα, νῆσος μικρὰ, πλησίον Χίου, Stephano: Heſychio, Ψυρίη Homero Ψυρία, lib. 3. Odyſſ.

24. *Lampſemandus.*] In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Lampſæmyndus.* Forte, *Lampſis*, *Myndus*: Λάμψις, Μύνδος.

25. *Paſſala.*] Πάσσαλα, Μυλασσέων ἐπίνειον, Mylaſſenſium navale, Stephano.

26. *Cruſa.*] In MSS. *Cryſa.* Forte pro *Chryſa*, Χρύση.

27. *Pyrrhe.*] In MSS. *Pyrrhæuſa* Πυῤῥαίουσα. Mox Σηπίουσα, a frequentibus in eo mari ſepiis. Melano, vel Μέλαινα a nigredine, ut videtur.

28. *Tragias.*] Τραγίας. Vide Notas & Emendationes, num. XCII.

29. *Corſeas.*] Κόρσεαι, νῆσος τῆς Ἰωνίας, ἀντικρὺ Σάμου, ex adverſo inſulæ Sami poſita, Stephano. Κορσίας appellat Strabo lib. 14. pag. 636.

30. *Icaron, de qua.*] Libro 4. ſect. 23.

31. *Laden.*] Λάδη, νῆσος Αἰολίδος, Stephano. Herod. lib. 6. Erato, pag. 336. num. 7. ἡ δὲ Λάδη, ἔστι νῆσος μικρὴ ἐπὶ τῇ πόλι τῇ Μιλησίων κειμένη, contra Miletum objacens. Herodotum ſequitur Strabo, lib. 14. pag. 635. & Pauſan. lib. 1. Attic. pag. 66.

32. *Camelidas.*] A protuberante, camelorum inſtar, dorſo traxiſſe nomen videntur, καμηλίδες.

33. *Mycalæ.*] Habet, inquit, Ioniæ ora Mycalæ vicinas inſulas tres, Trogilias appellatas: quarum hæc nomina: Ψίλος, id eſt, glabra, ſeu arboribus & fruticibus vacua. Ἀργεννὸς, id eſt, candida. Σανδάλιος, vel Σανδαλιώτης, a forma, qualem eſſe Sardiniæ diximus libro ſuperiore. Ante Τρωγίλιον promontorium, de quo ſect. 31. Τρωγιλίων νῆσον agnoſcit Strabo, lib. 14. pag. 836. Eſt autem Μυκάλη locus in continente Ioniæ contra Samum, teſte Herodoto, lib. 1. num. 148. & Strabone, lib. 14. pag. 637.

34. *Samon liberam.*] Hieronym. in Chron. ad Olymp. 190. an. 5. *Auguſtus Samiis libertatem dedit.* Vide Notas & Emend. num. XCIII.

35. *Partheniam.*] Παρθενία Straboni, lib. 10. pag. 457. a Parthenio amne: ſic enim Imbraſum Cares, cum ibi rerum potirentur, appellaverunt. Lactantius, lib. 1. Inſtit. cap. 17. *Samum*, inquit, *inſulam ſcribit Varro prius Partheniam nominatam, quod ibi Juno adoleverit, ibique etiam Jovi nupſerit.*

36. *Dryuſam.*] A quercuum copia, Δρυόεσσα, & contra-

themuſam. Ariſtocritus adjicit Melamphyllum, dein Cypariſſiam : alii [1] Parthenoaruſam, Stephanen. Amnes in ea, [2] Imbraſus, Cheſius, [3] Ibettes. [4] Fontes : Gigartho, Leucothea. Mons [5] Cercetius. [6] Adjacent inſulæ, Rhypara, Nymphæa, Achillea.

XXXVIII. Par claritate ab ea diſtat XCIII. M. paſſuum, cum oppido [7] Chios libera, quam [8] Æthaliam Ephorus priſco nomine appellat : Metrodorus & Cleobulus Chiam, [9] a Chione nympha : aliqui a nive : [10] & Macrin, & Pityuſam. Montem habet [11] Pellenæum, marmor Chium. Circuitu [12] CXXV. mill. paſſuum colligit, ut veteres tradidere, Iſidorus IX. millia adjicit. Poſita eſt inter Samum, & Leſbum, ex adverſo maxime [13] Erythrarum.

Finitimæ ſunt, [14] Thalluſa, quam alii Daphnuſam ſcribunt : [15] Oenuſſa, Elaphitis, Euryanaſſa, Arginuſa cum oppido : [16] Jam hæ circa Epheſum, & quæ Piſiſtrati vocantur : Anthinæ, Myonneſos, Diarrheüſa. In utraque oppida intercidêre. [17] Poroſelene cum oppido : [18] Cerciæ, Halone, Commone, Illetia, Lepria, & Rheſperia, Procuſæ, Bolbulæ, Phanæ, Priapos, Syce, Melane, Ænare, Siduſa, Pela, Drymuſa, Anhydros, Scopelos, Sycuſſa, Marathuſſa, Pſile, Perirrheüſa, multæque ignobiles. Clara vero in alto [19] Teos cum oppido, a Chio LXXI. mill. D. paſſuum, tantumdem ab Erythris.

Juxta Smyrnam ſunt [20] Periſterides, Carteria, Alopece, Elæüſſa, Bachina, Pyſtira, Crommyoneſos, Megale. Ante Troada, [21] Aſcaniæ, Plateæ III. Dein Lamiæ, [22] Plitaniæ duæ, Plate, Scopelos, Getone, Arthedon, Cœlæ, Laguſſæ, Didymæ.

XXXIX. Clariſſima autem [23] Leſbos, [24] a Chio LXV. M. paſſuum : [25] Himerte [26] & Laſia,

NOTÆ.

ſte Δρύȣσα. Stephanus, verbo Σάμος. Ἐκλήθη δὲ πρότερον Παρθενία, καὶ Ἀνθέμȣσα, καὶ Μελάμφυλλος. Sic Euſtathius quoque, ad Dionyſ. verſ. 534. pag. 77. Apollonii vero Schol. ad lib. 2. verſ. 874. Μελάνθεμος, Παρθενία, καὶ Ἀνθεμȣ̈σα. Heſychius, pag. 627. Μελάμφυλλος, ἡ Σάμος. Straboni, lib. 10. pag. 457. Ἀνθεμὸς & Μελάμφυλλος. Cypariſſiam a frequentibus cupreſſis dictam facile credimus.

1. *Parthenoaruſam.*] Vide Notas & Emendat. num. XCIV.

2. *Imbraſus.*] Ἴμβρασος, Χήσιος. Inde Χησιάδες Νύμφαι apud Nicandr. in Alexiph. pag. 139. Inde Dianæ cognomina, apud Callimach. hym. in Dian. verſ. 228. pag. 22. Χησιάς, Ἰμβρασίη &c. ab utroque nimirum amne. Nam Scholiaſten hallucinari arbitror, qui Χήσιον τῆς Σάμȣ ἀκρωτήριον interpretatur, cum ποταμὸν dicere ſatius fuiſſet. Eidem Scholiaſtæ, Ἴμβρασος, ποταμὸς τῆς Σάμȣ. Athenæo quoque, lib. 7. pag. 283.

3. *Ibettes.*] In MSS. quibuſdam, *Hybettes.*

4. *Fontes, &c.*] Γιγαρθὼ, Λευκοθέα.

5. *Cercetius.*] Cercetius Nicandro, loc. cit. amnis eſſe, & montis nomen videtur :

Κερκετέω νιφόεντος ὑπὸ σχοινώδεσιν ὄχθαις.

Iuxta Cercetii juncoſa fluenta nivoſi.

6. *Adjacent.*] Ῥυπαρὰ, ſordida, lutulenta, Νυμφαία, Ἀχίλλεια.

7. *Chios libera.*] Nunc *Scio.*

8. *Æthaliam Ephorus.*] Stephanus quoque, pag. 40. Δύναται τὸ Αἰθαλίτης ἀντὶ τȣ̃ Χῖος· ȣ̔́τω γὰρ ἡ Χίος ἐλέγετο. *Poteſt accipi Æthalites, pro* Chius : *ſic enim Chios inſula dicebatur.*

9. *A Chione.*] Stephanus, pag. 720. Χίος .... ἢ ἀπὸ τῆς χιόνος τῆς ἐκεῖ γινομένης πολλῆς· ἢ ἀπὸ Νύμφης τῆς Χίονος.

10. *Et Macrin, &c.*] Μακρὶς, quod longa foret : Πιτυȣ̃σα, quod pinuum ferax. Mirum eſt exiſtimaſſe Livium, lib. 37. pag. 453. & 458. Æthaliam, Chion, & Macrin, tres inſulas, ut nomine, ita re ipſa diſpares fuiſſe.

11. *Pellenæum.*] Πελληναῖον ὄρος Χίȣ Stephano, verbo Πέλιννα, & Dionyſio, verſ. 535. Straboni, lib. 14. pag. 645. Πελιναῖον ὄρος. Heſychio, Πελινναῖος ὁ Ζεὺς ἐν Χίῳ.

12. *CXXV. mill.*] Strabo, lib. 14. pag. 545. ſtadia DCCCC. hoc eſt, CXII. M. D. paſſ.

13. *Erythrarum.*] De quibus ſect. 31.

14. *Thalluſa.*] Θάλλȣσα, hoc eſt, florens ac vireſcens. Ea forte eſt quæ Pelûs a Stephano dicitur : Πηλȣ̃ς, νῆσος περὶ Χίον. Nam in MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. *Telluſa* ſcribitur. Δάφνȣσα ſive Δαφνήεσσα, laurifera.

15. *Oenuſſa.*] Vini proventu læta. Οἰνȣ̃σαι, νῆσος τῇ Χίῳ προσεχής, inquit Stephanus. Herod. quoque, lib. 1. Clio, num. 165. pag. 68. Ἐλαφίτις, a cervorum multitudine. Εὐρυάνασσα, hoc eſt, late imperitans. Ἀργινȣ̃σα, hoc eſt, alba.

16. *Iam hæ.*] Proxime memoratæ, Oenuſſa, & reliquæ. Ἄνθιναι, floridæ : Μυόννησος, inquit Stephanus, poſt Strabonem, pag. 643. μεταξὺ Τέω καὶ Λεβέδȣ. Διαῤῥέȣσα, dilabens, ſive irrigua. Hæc fuere duarum Anthinarum nomina. Teïorum ditionis Myonneſos fuit, teſte Thucydid. lib. 3. pag. 190.

17. *Poroſelene.*] Ποροσελήνη, Straboni, lib. 13. pag. 619. quæ prius, inquit, obſceno nomine Πορδοσελήνη. Ita poſt Strabonem, Stephanus. Heſychius : Πορδοσελήνη, μεταξὺ Μυσίας, καὶ Λέσβȣ, νῆσος. Scylaci, pag. 34. νῆσος, καὶ πόλις Πορδοσελήνη.

18. *Cerciæ &c.*] Strabo, pag. 618. ait Poroſelenen inſulis viginti, aut etiam XL. ut Timoſtheni placet, eſſe finitimam : quæ Lesbum inter Aſiamque interjacent. Ex his duarum & XX. nomina Plinius recitat. Κέρκιαι. Ἁλώνη, de qua lib. 2. ſect. 89. Λεπρία, aſpera. Προκȣ̃σαι, hinnulis aut damis referta. Σίδȣσα, πόλις Ἰωνίας, Stephano : νῆσον voluit dicĕre. Πήλην, καὶ Μαραθȣ̃σαν, καὶ Δρίμυσσαν ἐπικειμένας ταῖς Κλαζομεναῖς νήσȣς, memorat Thucyd. lib. 8. pag. 569. Rectius Stephanus Δρυμȣ̃σαν vocat, ἀπὸ τῶν δρύμων, a vepretis. De Drymuſa Livius, lib. 38. pag. 480. Σύκη & Συκȣ̃σσα, a ficubus nomen habent. Melane, a colore. Ἄνυδρος, ab aquarum penuria. Ψίλη, a nuditate, ſeu ſterilitate. Περιῤῥέȣσα, ab aquis circumfluentibus. Pro *& Reſperia*, placet conjectura Pintiani legentis, *Æthræa, Heſperia.*

19. *Teos.*] Τέως, quam in peninſula poſitam Strabo, lib. 13. pag. 644. ceterique ſcriptores docent : atque adeo continenti annexam : ſed ita ut æſtuante mari inſulæ in morem tota circum allueretur aquis. Hæc Anacreontis patria. Incolæ Teii appellati.

20. *Periſterides.*] Περιστερίδες, ob multitudinem columbarum ibi degentium : ut mox Λαγȣ̃σσαι, ob leporum copiam, ſic appellatæ : Ἀλωπεκὴ, vulpium, Κρομμυόννησος, cæparum. Καρτερία, arduam inſulam, & munitam ſonat : Μεγάλη magnam : Ἐλαιȣ̃σα, oleæ feracem. Elæam, & Bachium appellat iſtas Livius, lib. 37. pag. 456. Pyſtira, obſcuræ originis. In MSS. *Piſcyra.*

21. *Aſcaniæ &c.*] Ἀσκανίαι, Πλατεῖαι, Λαμίαι.

22. *Plitaniæ.*] Forte Πλινθανίαι, quod lateres ibi οἱ πλίνθοι coquerentur. Mox Πλάτη, Σκόπελος, Γειτώνη, Ἀρθηδὼν. Κοῖλαι., Λαγȣ̃σσαι, Δίδυμαι, ſeu gemellæ. De Laguſſis, Euſtathius in Iliad. β. pag. 306. Νῆσοι Λαγȣ̃σσαι, ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἐκεῖ λαγωῶν, &c.

23. *Lesbos.*] Hodie *Metelin*, ab oppido, quod ibi maxime inſigne eſt, Mitylene.

24. *A Chio. LXV.*] A Chio, Lemno, Tenedo, æquali fere intervallo Lesbon diſtare Strabo prodidit, lib. 13. pag. 619. ſtadiis nempe quingentis, hoc eſt, LXII. M. D. paſſ..

25. *Himerte.*] Ἱμερτὴ deſiderabilis. Hactenus male, *Hemerte.* Fuit & Ἱμέρα nomen urbis in Lesbo, teſte Stephano, verbo Ἴσσα : quæ & Πελασγία deinde, ut ipſa Lesbos, cognominata fuit.

26. *Et Laſia.*] Λασία, horrida ſilvis agreſtibus. Forte rectius, *Et Iſſa.* Id enim Lesbo nomen fuit.

Pelaſgia, [1] Ægira, [2] Æthiope, [3] Macaria appellata fuit, [4] novem oppidis inclyta. [5] Ex iis Pyrrha hauſta eſt mari, [6] Ariſbe terrarum motu ſubverſa. [7] Antiſſam Methymna traxit in ſeipſam: novem urbibus Aſiæ in XXXVII. mill. paſſuum vicina. Et [8] Agamede obiit, & Hiera. Reſtant [9] Ereſos, [10] Pyrrha, & [11] libera Mytilene, [12] annis M. D. potens. Tota inſula circuitur, ut Iſidorus, [13] CLXVIII. mill. paſſuum: ut veteres, CXCV. mill. Montes habet [14] Lepethymnum, [15] Ordymnum, [16] Maciſtum, Creonem, Olympum. A proxima continente abeſt [17] VII. M. D. paſſuum. Inſulæ appoſitæ, [18] Sandaleôn, [19] Leucæ quinque. Ex iis Cydonea, cum fonte calido. [20] Argenuſſæ [21] ab Æge IV. mill. paſſuum diſtant. Dein [22] Phelluſa, Pedna. Extra Helleſpontum adverſa Sigeo litori adjacet [23] Tenedus, Leucophrys dicta, & Phœnice, & Lyrneſſos. Abeſt a Leſbo LVI. mille paſſuum, a Sigeo XII. M. D.

CAPUT XXXII.

XL. Impetum deinde ſumit Helleſpontus, & mare incumbit, verticibus limitem fodiens, donec Aſiam abrumpat Europæ. Promontorium id [24] appellavimus Trapezam: ab eo decem mill. paſſuum, [25] Abydum oppidum, ubi anguſtiæ [26] ſeptem ſtadiorum. Deinde [27] Percote oppidum: & [28] Lampſacum, antea Pityuſa dictum. [29] Parium colonia, quam [30] Homerus Adraſtiam appellavit. Oppidum [31] Priapos, amnis [32] Æſepus: [33] Zelia. [34] Propontis: ita appellatur, ubi ſe dilatat mare. Flumen [35] Granicum, [36] Artace portus, ubi oppidum fuit. [37] Ultra inſula, quam continenti

NOTÆ.

1. *Ægira.*] Αἴγειρα. An idcirco id ei nomen inditum, quod arboris populeæ ferax ſit? αἴγειρος enim nigra populus eſt. Methymnæi agri pagus fuit Αἴγειρος, teſte Strab. lib. 13. pag. 617.

2. *Æthiope.*] Heſychius, pag. 39. Αἰθίοψ, ὁ Λέσβιος.

3. *Macaria.*] A Pyrrha, quæ & Μακαρία nuncupata eſt, nomen id traxit. Hujus filia Agamede, oppido dedit. Stephanus, verbo Ἀγαμήδη. A Macare Criaſii F. Macariam appellatam putat Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiq. Rom. pag. 15.

4. *Novem.*] Ita MSS. omnes: editi, *octo* tantum. At ſtatim appellantur novem.

5. *Ex iis Pyrrha.*] Strabo, lib. 13. pag. 618. ἡ δὲ Πύῤῥα κατέσκαπται.

6. *Ariſbe.*] Ἄρισβα Straboni, πόλις ἐν Λέσβῳ, lib. 13. pag. 590.

7. *Antiſſam.*] Ἄντισσαν Thucydides vocat, lib. 3. pag. 183. Plinius, lib. 2. ſect. 91. *Rurſus abſtulit inſulas mari, junxitque terris: Antiſſam Leſbo*, &c. Hodie *Caſtel Petra*. Antiſſa diruta tranſductos Methymnam Antiſſæos, auctor eſt Livius, lib. 45. pag. 482. L. Æmilio Paulo II. C. Licinio Craſſo Coſſ. anno V. C. DLXXXVI.

8. *Agamede.*] Ἀγαμήδη, τόπος περὶ Πύῤῥαν τῆς Λέσβου, inquit Nicol. Damaſc. in Excerptis, pag. 494. & Stephanus.

9. *Ereſos.*] Ἔρεσος, πόλις ἐν Λέσβῳ, Stephano: Straboni, lib. 14. pag. 618. Ἐρεσσός. Theophraſti, ut volunt, patria. Hodie *Geremia*.

10. *Pyrrha.*] Pyrrhæ, quæ hauſta mari fuerat, ſuburbium. Strabo, loc. cit. ἡ δὲ Πύῤῥα κατέσκαπται· τὸ δὲ προάστειον οἰκεῖται, καὶ ἔχει λιμένα, &c.

11. *Libera Mytilene.*] *Mytilenæis libertas, in unius Theophanis gratiam, a Pompeïo reſtituta eſt*, inquit Velleïus, lib. 2. num. 18. pag. 10. & Plutarchus in Pompeïo, pag. 641. Nunc *Metelino*. In nummis Muſei noſtri Pariſienſis, & apud Spanhem. pag. 350. & 901. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ.

12. *Annis M. D.*] Sic MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Editi ſolum D.

13. *CLXVIII. mill.*] Artemidorus apud Agathemerum, lib. 1. Geogr. cap. 5. & Strabo, lib. 13. pag. 616. ſtadiis centum ſupra mille ambitum inſulæ circumſcribunt, quæ ſunt paſſuum millia CXXXVII. & D. paſſ.

14. *Lepethymnum.*] Antigonus, in hiſt. Mirab. Λεπέτυμνος. Hodie *Leptimo*, & *le Mont S. Theodore*.

15. *Ordymnum*] Ὄρδυννον vocat Theophr. lib. 3. hiſt. cap. 18.

16. *Maciſtus &c.*] Μάκιστος. Mox Κρέον, Ariſtoph. in Ranis, Λευκαὶ περὶ τὸν Κρέων'.

17. *VII. M. D.*] Omnino hæc menſura cum Strabone congruit, qui lib. 13. pag. 616. LX. ſtadiis intervallum id definit.

18. *Sandaleon.*] MSS. libri, & vetuſtæ editiones habent, *Sandalion*.

19. *Leucæ.*] Λευκαὶ albæ. Κυδώνεια, , cotoneis malis abundans.

20. *Argenuſſæ.*] Ἀργινοῦσαι Straboni, lib. 12. pag. 617. tres exiguæ inſulæ, litori proximæ, juxta Canas, de quibus ſect. 32. Nunc ſunt duæ tantum, nec ullius nominis. Harpocration, p. 45. Ἀργινοῦσαι, νῆσοι κείμεναι ἔναντι τῆς Λέσβου, ἀπὸ Ἀργίνου τινός. Arginuſas pariter vocat Valerius Maximus, lib. 3. cap. ult. pag. 189. & Diod. lib. 13. Bibl. pag. 217.

21. *Ab Æge.*] Quæ una eſt e quinque iis, quas Leucas antea nominavit.

22. *Phelluſa.*] A ſubere quod gignit, nomen invenit. Φελλὸς ſuber eſt Græcis. Πέδνα deinde, obſcuræ originis.

23. *Tenedus.*] Forte a Tene, qui apud Tenedios ſanctiſſimus Deus habebatur, ut ait Cicero in Verrem. Hodie *Tenedo*, notiſſima fama inſula, ut cecinit Maro, lib. 2. Æneïd. Λεύκοφρυς prius appellata, teſte Stephano, Suida, & Heſychio, verbo Λεύκοφρυς. Deinde Φοινίκη & Λυρνησσὸς, eadem nuncupata.

24. *Appellavimus.*] Sect. 33.

25. *Abydum.*] Ἄβυδος contra Seſton Thraciæ poſita. Utrique communis appellatio, *les Dardanelles*.

26. *Septem ſtad.*] Sive quod idem eſt, paſſuum DCCCLXXV.

27. *Percote.*] Περκώτη Homero, Iliad. β. verſ. 835. Straboni, lib. 13. pag. 590. Arriano, lib. de Exped. Alex. pag. 34. Incolæ Περκώσιοι.

28. *Lampſacum.*] Hodie *Lampſico*. Græcis Λάμψακος, πάλιν Πιτύουσα λεγομένη, inquit Stephanus, vel ob pinuum, πιτύων, multitudinem, ut ait Schol. Ariſtoph. in Pluto, pag. 62. vel ob theſaurum ibi a Phryxo defoſſum, ut Schol. Apollonii, ad lib. 1. Argon. verſ. 933. Θρᾷκες γὰρ τὸν θησαυρὸν πίτυν λέγουσι. Πιτυόεσσαν vocat Plutarchus, lib. de virt. mul. pag. 255. Vide & Euſtath. in Iliad. β. pag. 355. Diſtat ab Abydo ſtadiis CLXX. inquit Strabo, lib. 13. pag. 589. hoc eſt, XXI. M. CCL. paſſ. Cur Lampſacum vocitatum ſit, diſces a Mela, lib. 1. cap. 19. & a Plutarch. lib. de virt. mul.

29. *Parium colonia.*] Πάριον Straboni, lib. 13. pag. 588. & Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Hujus coloniæ meminit etiam Ulpianus, lib. 50. Digeſt. tit. 5. De Cenſibus: *In Provincia Aſia*, inquit, *duæ ſunt juris Italici: Troas, & Parium.*

30. *Homerus.*] In Catalogo, Iliad. β. verſ. 335. Οἳ δ' Ἀδρήστειάν τ' εἶχον. Ubi Euſtathius, pag. 355. adnotat Ἀδράστειαν inter Parion & Priapon ſitam fuiſſe: μεταξὺ Πριάπου καὶ Παρίου τῆς κατὰ Προποντίδα. Ab Adraſto rege id factum nomen colligimus ex Harpocr. pag. 8. verbo, Ἄδρας.

31. *Priapos.*] Habet a numine, quod ibi colitur, nomen: Πρίαπος. Thucyd. lib. 8. pag. 629. & Strabo, lib. 13. pag. 587. Ab ipſo Priapo conditum ait Schol. Theocriti, ad verſ. 21. Idyll. α.

32. *Æſepus.*] Αἴσηπος, Straboni, loc. cit. Appiano, in Mithrid. pag. 222. & ante eos Homero, in Catal. verſ. 331. Nunc *Spiga*. Lampſacum alluit.

33. *Zelia.*] Oppidi nomen. Homero, loc. cit. & Stephano, Ζέλεια, πόλις Τρωάδος. Cyzicenorum ditionis, ex Strabone, pag. 583.

34. *Propontis.*] Hodie *Mer de Marmora*.

35. *Granicum.*] Γρανικὸς ex Ida monte profluens. Strabo, lib. 13. pag. 602. Hodie *Lazzara*. *Hic primum*, ut ait Mela, lib. 1. cap. 19. *inter Perſas & Alexandrum pugna fuit nobilis.*

36. *Artace.*] Ἀρτάκη, Straboni, l. 14. p. 635. poſt Herod. lib. 5. Terpſich. pag. 344. num. 33. Artacii fontis prope Cyzicum, meminit Schol. Apoll. ad lib. 1. Argon. verſ. 957.

37. *Ultra inſula.*] Cyzicenorum inſula dicitur Straboni,

junxit Alexander, in qua oppidum Mileſiorum Cyzicum, antea vocitatum [1] Arctonneſos, & [2] Dolionis, & [3] Dindymis, cujus a vertice mons Dindymus. Mox oppida: [4] Placia, [5] Ariacos, Scylace, quorum a tergo mons Olympus, [6] Myſius dictus: civitas Olympena. Amnes: [7] Horiſius, & Rhyndacus, ante Lycus vocatus. Oritur in ſtagno Artynia juxta [8] Miletopolim: recipit [9] Maceſton, & pleroſque alios, Aſiam Bithyniamque diſterminans. [10] Ea appellata eſt Cronia, dein Theſſalis, dein Maliande. & Strymonis. Hos [11] Homerus Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Urbs fuit immenſa Attuſa nomine: nunc ſunt XII. civitates, inter quas [12] Gordiu-come, quæ Juliopolis vocatur, & in ora [13] Daſcylos. Deinde flumen [14] Gebes: & intus Helgas oppidum, quæ [15] Germanicopolis, alio nomine Booſcœte: ſicut [16] Apamea, quæ nunc Myrlea Colophoniorum: flumen Etheleum, antiquus Troadis finis, & Myſiæ initium. [17] Poſtea ſinus, in quo flumen [18] Aſcanium: oppidum [19] Bryllion: amnes, Hylas, & Cios, [20] cum oppido ejuſdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, a Mileſiis quidem conditum, in loco tamen qui Aſcania Phrygiæ vocabatur. Quapropter non alibi aptius de ea dicatur.

XLI. [21] Phrygia Troadi ſuperjecta, populiſque a promontorio Lecto ad flumen Etheleum prædictis, ſeptemtrionali ſui parte Galatiæ contermina: meridiana Lycaoniæ, Piſidiæ, Mygdoniæque: ab oriente Cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima, [22] præter jam dicta, [23] Ancyra, [24] Andria, [25] Celænæ, [26] Coloſſæ, [27] Carina,

NOTÆ.

loc. cit. ipſaque Κύζικος Mileſiorum colonia appellatur. Quare Miletum Cyzici ſolum genitale vocat Velleius, lib. 2. Continenti annexam gemino ponte Strabo prodidit, lib. 12. pag. 575.

1. *Arctonneſos.*] Hoc eſt, urſorum inſula. Stephanus, verbo Κύζικος. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ ἄρκτων νῆσος. Et pag. CXI. Ἄρκτων νῆσος· οὕτως ἡ Κύζικος ἐκαλεῖτο. Mons imminebat oppido, in quo urſi frequentes: unde ipſi monti nomen: τὸ Ἄρκτων ὄρος. Auctor Strabo, lib. 12. pag. 475.

2. *Dolionis.*] Hinc Δολίονες apud Strabonem vocati, qui circa Cyzicum degebant ab Æſepo amne uſque ad Rhyndacum, & Daſcylitidem regionem: atque hæc veluti præfectura Δολιονὶς vocabatur. Δολιονία Callimacho, apud Schol. Apollonii, ad lib. 1. Argon. verſ. 957. Stephanus quoque: Δολίονες, οἱ τὴν Κύζικον οἰκοῦντες, &c.

3. *Dindymis.*] Ab altero monte qui urbi proximus Δίνδυμος vocatur etiam a Strabone, pag. 575. quo in monte fanum Dindymenes fuit Deorum Matris, ab Argonautis dicatum. Scholiaſtes Apollon. ad lib. 1. Argon. verſ. 985. Δίνδυμον, ὄρος Κυζίκου, ἱερὸν τῆς Ῥέας. Scholiaſtes Nicandri in Alexiph. pag. 51. Δίδυμον ὄρος ἐν Κυζίκῳ vocat: ſed negat ita recte vocari Strabo, loc. cit.

4. *Placia.*] Mela, lib. 1. cap. 19. *Poſt Cyzicum Placia, & Scylace, parvæ Pelaſgorum coloniæ: quibus a tergo imminet mons Olympus, ut incolæ vocant, Myſius. Is flumen Rhyndacum in ea quæ ſequuntur, emittit:* &c. Πλακίη Ionica dialecto, Herodoto, lib. 1. Clio. Stephano, Πλάκη, πόλις Ἑλλησποντία. Incolæ Πλακιανοὶ apud Dionyſ. Halic. lib. 1. Antiq. Rom. pag. 23.

5. *Ariacos, &c.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Ariace, Scylace.* Hæc Melæ memorata, loc. cit. Herod. quoque Σκυλάκη, lib. 1. Clio, num. 57. pag. 21.

6. *Myſius.*] Ὄλυμπος Μύσιος, Herod. lib. 1. Clio, num. 36. pag. 15. & Ptolem. lib. 5. cap. 1. Poteſt & *Maſius* ſcribi.

7. *Horiſius &c.*] Ὀρίζιος, Ῥύνδακος. Hujus meminere Mela loc. cit. Scylax, pag. 33. aliique.

8. *Miletopolim.*] Unde Miletopolitæ dicti, de quibus ſect. 32. Stephanus: *Μιλητούπολις, μεταξὺ Κυζίκου καὶ Βιθυνίας, περὶ τὸν Ῥύνδακον.*

9. *Maceſton.*] Amnem Μάκεστον, Strabo vocat, lib. 12. pag. 576. aitque per Abrettenam Myſiam fluere, de qua egimus ſect. 32.

10. *Ea.*] Bithynia ſcilicet. Κρονία, quod ſe priſcos jactarent, & quemadmodum Arcades, προσελήνους. Θεσσαλὶς, vel a Theſſalo rege, vel quod ibi rerum potiti ſint aliquando Theſſali. Pro *Maliande*, forte *Mariandyne* reſcribendum, quæ pars Bithyniæ fuit, de qua dicemus lib. 6. ſect. 1. In Græco Chron. ad annum 594. Βιθυνία ἐκτίσθη ὑπὸ Φοίνικος, ἡ τὸ πρὶν Μαριανδυνὴ καλουμένη. Στρυμονὶς denique ab aliquo inſigniore amne, cui Theſſali, dum ibi imperitarent Strymonis Theſſaliæ amnis nomen dederint. Heſychius: Στρυμόνιοι, οἱ Βιθυνοὶ τὸ πρότερον.

11. *Homerus.*] Iliad. β. verſ. 856. Αὐτὰρ Ἁλιζώνων. Ephorus apud Stephan. pag. 63. auctor eſt Halizones eam regionem obtinuiſſe, quæ inter Myſiam, Cariam, & Lydiam jacet. Paphlagoniæ Heſychius adjudicat: minus recte.

12. *Gordiu-come.*] Γορδίου κώμη. Ptolemæo, lib. 5. cap. 1. Ἰουλιόπολις. Ex Gordo pago Cleo prædonum dux urbem condidit, & Juliopolim nominavit. Auctor Strabo, lib. 12. pag. 574. Livio, lib. 38. pag. 472. eſt Gordiu-tichos; Γορδίου τεῖχος. In Conc. Quiniſexto, pag. 1194. Ἰσίδωρος ἐπίσκοπος Γορδοσέρβων τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας. *Iſidorus Epiſcopus Gordoſervorum civitatis, Bithynorum provinciæ.*

13. *Daſcylos.*] Mela, lib. 1. cap. 19. *Trans Rhyndacum eſt Daſcylos, & quam Colophonii collocavere, Myrlea.* Δασκύλιον Straboni, pag. 575. Stephano: Δασκύλιον, περὶ Βιθυνίαν. Dionyſio Halic. lib. 1. Antiq. pag. 38. Γῆ Δασκυλῖτις. In Conc. Quiniſexto, pag. 1194. Ἰωάννης ἐπίσκοπος πόλεως Δυσκολίας τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας. Corrige, Δασκυλίας.

14. *Gebes.*] MSS. omnes. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. *Gelbes.*

15. *Germanicopolis.*] Nummum vidi cum epigraphe, ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΠΟΛΕΩϹ. Nomen alterum *Helgas* ſermonis barbarici eſt: tertium Booſcœte, Græcanici: Βοὸς κοίτη, *Bovis cubile.* In Notitia Eccleſ. pag. 37. provinciæ Iſauriæ attribuitur.

16. *Apamea.*] Nomen hæc habet ab uxore Pruſiæ regis, qui Hannibalem recepit. Auctor Strabo, lib. 12. pag. 563. Stephanus: Μύρλεια, πόλις Βιθυνίας, ἡ νῦν καλουμένη Ἀπάμεια. Colophoniorum coloniam Mela quoque appellat, loc. cit. Cum Plinius *ſicut Apamea* dicit, intus quoque poſitam innuit, ut Germanicopolim, hoc eſt, a mari ſejunctam.

17. *Poſtea ſinus.*] Sine nomine. Mela, lib. 1. cap. 19. *Myrlea: Duo ſunt inde modici ſinus: Alter ſine nomine Cion amplectitur, Phrygiæ haud longe jacentis opportuniſſimum emporium: alter, Olbianus.*

18. *Aſcanium.*] Ἀσκάνιος ποταμὸς, & ab eo dicta Ἀσκανία Φρυγίας, Stephano, pag. 122.

19. *Bryllion.*] Βρύλλιον Stephano.

20. *Cum oppido.*] Mela, loc. cit. Κῖος, hodie incolis *Chorasſia.* Turcis, *Cheris*, a ceraſorum copia. Κίου ποταμοῦ ὁμωνύμου meminit Schol. Apollonii, ad lib. 1. v. 1321. Ἀσκανίη φρυγῶν locus eſt Homero, Iliad. β. 863. Nummus Severi Imp. quem vidimus apud D. Fountaine Eq. Anglum: ΑΥ, ΚΑΙϹ. ϹΕΟΥΗΡΟϹ. ΠΕ. *Imp. Cæſar Severus Pertinax.* .)(. ϹΕΥΗΡΟΥ ΒΑϹΙΛΕΥΟΝΤΟϹ Ο ΚΟϹΜΟϹ ΕΥΤΥΧΕΙ. Η ΑΦΑΡΓΟΥ ΚΙΑΝΟΙϹ. ſic interpretati ei ſumus: Σευήρου βασιλεύοντος ὁ κόσμος εὐτυχεῖ. ἡ Ἀσκανία φρυγίας ἄρουρα γόνιμος ὑπάρχει Κιανοῖς. *Severo imperante felix eſt Orbis. Aſcania Phrygiæ tellus fecunda Cianis eſt.*

21. *Phrygia Troadi.*] Tranſſcribunt hæc Solinus, cap. 40. pag. 70. & Capella, lib. 6. cap. de Phrygia, pag. 221.

22. *Præter jam dicta.*] Sect. 29. & 30.

23. *Ancyra.*] Hæc Ancyra Phrygiæ, a Galatica longe diverſa, ut animadvertit Strabo, lib. 12. pag. 567. etſi e duabus unam Stephanus temere conflare videtur. In Notitia epiſc. Phrygiæ Capatianæ, pag. 2. Ἄγκυρα, XXIV. locum obtinet. In prov. Galatiæ, pag. 33. Ἄγκυρα μητρόπολις, primum. Hæc Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Ἄγκυρα Φρυγίας.

24. *Andria.*] Ita libri omnes. Cave credas eſſe τὰ Ἄνδειρα Strabonis & Stephani. Hæc enim Æolidis civitas, juxta Aſtyren & Pitanen eſt.

25. *Celænæ.*] Κελαιναὶ, unde tranſducti Apameam cives, ut dictum eſt ſect. 29. De his Arrianus, lib. 1. de Exped. Alex. pag. 79.

26. *Coloſſæ.*] Κολοσσαὶ Straboni, lib. 12. pag. 576. Coloſſenſes Divi Pauli epiſtola nobilitavit.

27. *Carina.*] In Notitia Eccleſ. pag. 49. inter epiſcopos

[1] Cotyaïon, [2] Ceranæ, [3] Conium, [4] Midaïon. [5] Sunt auctores, tranſiſſe ex Europa Myſos, & Brygas, & Thynos, a quibus appellantur Myſi, Phryges, Bithyni.

XLII. Simul dicendum videtur & de Galatia, quæ ſuperpoſita, agros majori ex parte Phrygiæ tenet, caputque quondam ejus [6] Gordium. Qui partem eam inſedere Gallorum, [7] Toliſtobogi, & Voturi, & [8] Ambitui vocantur: qui Mæoniæ & Paphlagoniæ regionem [9] Trocmi. Prætenditur Cappadocia, a ſeptemtrione & Solis ortu, cujus uberrimam partem occupavere Tectoſages, ac Teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi vero ac tetrarchiæ omnes, numero CXCV. Oppida: Tectoſagum, [10] Ancyra: Trocmorum, [11] Tavium: Toliſtobogorum, [12] Peſinûs. Præter hos celebres, [13] Attalenſes, [14] Araſenſes, [15] Comenſes, [16] Dioshieronitæ, [17] Lyſtreni, [18] Neapolitani, Oeandenſes, [19] Seleucenſes, [20] Sebaſteni, [21] Timoniacenſes, [22] Thebaſeni. Attingit Galatia & Pamphyliæ [23] Cabaliam: [24] & Milyas, qui circa Barin ſunt, & [25] Cyllanticum, & Oroandicum Piſidiæ tractum. Item Lycaoniæ partem Obigenen. Flumina ſunt in ea, [26] præter jam dicta, Sangarium, [27] & Gallus, a quo nomen traxere Matris Deûm ſacerdotes.

XLIII. Nunc reliqua in ora, a Cio intus in Bithynia [28] Pruſa, [29] ab Hannibale ſub Olympo condita: [30] inde Nicæam XXV. millia paſſuum interveniente Aſcanio la-

NOTÆ.

prov. Phrygiæ Capatianæ, cenſetur ὁ Καρίας: unde *Caria* forte legi apud Plinium, præſtabilius fuerit.

1. *Cotyaïon.*] Κοτυάειον πόλις Φρυγίας, Straboni, loc. cit. & Stephano, & Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. In nummis eſt ΚΟΤΙΑΕΩΝ & ΚΟΤΙΑΕΙΣ.

2. *Ceranæ.*] An Κοιρανή? At in MSS. Reg. 1. 2. &c. *Cera* tantum legitur. Arbitror eſſe Κερετάπα, cujus mentio in Notitia epiſcopatuum prov. Phrygiæ Capatianæ.

3. *Conium.*] Κόνιον. Vide Notas & Emend. num. XCV.

4. *Midaïon.*] Μιδάειον, πόλις Φρυγίας, Dioni, lib. 49. pag. 403. & Stephano, & Ptolem. lib. 5. cap. 2. Straboni, pag. 576. Μιδάιον.

5. *Sunt auctores.*] Quorum princeps Herod. lib. 7. Polym. pag. 409. n. 73. Bryges olim Macedonibus fin timi: Thyni, Strymonis accolæ fuere, & inde Strymonii appellati, teſte eodem Herod. Scholiaſtes Apollonii, ad lib. 2. Argon. v. 462. ait eſſe Thraciæ partem, quæ Θυνὶς vocetur. Mida duce, eo videlicet cui aſininas aures fabulæ dederunt, Brigas in Myſiam tranſmeaſſe, atque exigua vocis immutatione Phrygas ibi eſſe appellatos, auctor eſt Conon, in Bibliotheca Photii, cod. CLXXXVI. pag. 424.

6. *Gordium.*] Hæc Midæ regia. Stephanus: Γορδίειον, ἀπὸ Γορδίου τοῦ πατρὸς Μίδου, a Gordio Midæ patre. Hic Alexander Gordium nodum ſolvit. Urbem Sangarius amnis alluebat, teſte Arriano, lib. 1. Exped. Alex. pag. 80. ubi Γόρδιον oppidum vocat. In nummis, apud Spanhem. pag. 907. ΓΟΡΔΗΝΩΝ. Livius, lib. 38. pag. 474. *Gordium haud magnum quidem oppidum eſt, ſed pluſquam mediterraneum, celebre & frequens emporium: tria maria pari ferme diſtantia intervallo habet, &c.*

7. *Toliſtobogi.*] Solino, pag. 41. pag. 71. *Toliſtobogi.* Floro, lib. 1. cap. XI. *Toloſtobogi.* Ptolemæo quoque, lib. 5. cap. 4. Τολιστόβογοι. Livio, lib. 38. pag. 473. Toliſtobogi, cum Trocmis & Tectoſagis appellantur, ubi de Gallorum expeditione in Aſiam prolixe diſſerit. Strabo quoque, lib. 12. pag. 566.

8. *Ambitui.*] Vide Notas & Emend. num. XCVI.

9. *Trocmi.*] Stephanus: Τρόκμοι, ἔθνος Γαλατικόν, ἐκαλοῦντο δὲ καὶ Τροκμηνοί. Appianus in Syriac. pag. 107. Τεκτόσαγαι, Τρόκμοι, Τολιστόβοιοι.

10. *Ancyra.*] Ἄγκυρα μητρόπολις, Ptolemæo, lib. 5. cap. 4. Tectoſagum oppidum Straboni, lib. 12. pag. 567. Galatiæ metropolis, in Notitia Eccleſ. A Phrygiaca, de qua ſuperius, diverſa. Ab Auguſto Cæſare conditam, Deïotaro rege devicto, prodidit Tzetzes, Chiliad. 1. v. 132. Nunc *Angouri.* Vide Notas & Emend. num. XCVII.

11. *Tavium.*] Ταούιον in Trocmis, Ptolem. lib. 5. cap. 4. & Straboni, lib. 12. pag. 567. In Notitia Eccleſ. pag. 33. Ταβία. Stephano, Ταυία.

12. *Peſinûs.*] Πεσινοῦς in Toliſtobogis, Ptolemæo, loc. cit. In Notitia eccleſ. prov. Galatiæ Salutaris, pag. 33. Πισινοῦς. De vocis originatione, vide Ammianum, lib. 22. pag. 219.

13. *Attalenſes.*] Forte *Adadenſes*: ab Ἄδαδα Piſidiæ mediterraneo oppido, apud Ptolem. lib. 5. cap. 5. & in Notitia Eccleſ. pag. 29.

14. *Araſenſes.*] Vel ab Ἄραζος, quæ Stephano urbs in Ponto dicitur: vel ab oppido, quod in Notitia Eccleſ. provinciæ Iſauriæ, pag. 37. Δαρασσός perperam ſcribitur, pro Ἀρασσός. Piſidiæ tribui videtur ab Artemidoro, apud Strab. lib. 12. pag. 570.

15. *Comenſes.*] Rectius *Chomenſes*, A Choma mediterraneo Lyciæ oppido, de quo egimus, ſect. 28.

16. *Dioshieronitæ.*] Vide Notas & Emend. n. XCVII.

17. *Lyſtreni.*] Ab oppido cujus meminit Paulus, 2. Tim. III, 11. & ſæpius Lucas in Actis, qui & Lyſtrani, & plurali numero Lyſtris habet.

18. *Neapolitani.*] Quorum oppidum Νεάπολις in Notitia Eccleſ. prov. Iſauriæ, pag. 37. Oenandenſes pro Oenoandenſes perperam ſcriptum exiſtimo: eſt enim Oenoanda, ut diximus ſect. 28. Cabaliæ oppidum, quæ Galatiæ, ut mox dicetur, contributa fuit.

19. *Seleucenſes.*] A Seleucia Piſidiæ, Phrygiæ alias contributa, ut ait Ptolemæus, lib. 5. cap. 5.

20. *Sebaſteni.*] De quibus Gruteri inſcriptio, pag. 427. ſi tamen eſt genuina: Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟC CΕΒΑCΤΗΝΩΝ ΤΕΚΤΟCΑΓΩΝ.

21. *Timoniacenſes.*] Τιμώνιον, φρούριον Παφλαγονίας, inquit Stephanus: nempe in ea Paphlagoniæ parte, quam Bithyniæ confinem ait eſſe Strabo, lib. 12. pag. 562. & Τιμωνίτην vocat.

22. *Thebaſeni.*] Ab oppido Lycaoniæ Θήβασα, de quo diximus ſect. 25.

23. *Cabaliam.*] Quæ Καρβαλία Pamphyliæ pars appellatur a Ptolemæo, lib. 5. cap. 5.

24. *Et Milyas.*] De his egimus ſect. 25. Βάρις eſt Piſidiæ oppidum mediterraneum, Galatiæ vicinum, apud Ptolemæum, loc. cit. & in Notitia Eccleſ. prov. Piſidiæ, pag. 29.

25. *Cyllanticum.*] MSS. *Cyllanicum.* Oroandicum vero tractum Iſauriæ Ptolemæus adjudicat, lib. 5. cap. 4. De oppido, unde Oroandico tractui nomen, dictum eſt ſuperius ſect. 24.

26. *Præter jam dicta.*] Cayſtrum, Rhyndacum, Cion, &c. De Sangario dicemus lib. 6. ſect. 1.

27. *Et Gallus, &c.*] Ita Martianus, lib. 4. cap. de Phrygia, pag. 221. Feſtus: *Galli qui vocantur Matris Magnæ Comites, dicti ſunt a flumine, cui nomen eſt Gallo: quia qui ex eo biberint, in hoc furere incipiant, ut ſe privent virilitatis parte, &c.* Vide etiam Stephan. verbo Γάλλος.

28. *Pruſa.*] Προῦσα ἡ πρὸς τῷ Ὀλύμπῳ, Ptolemæo, lib. 5. cap. 1. Nunc *Burſia.*

29. *Ab Hannibale.*] Operi fortaſſe is præfuit, dum apud Pruſiam regem verſaretur, qui eum patria profugum excepit hoſpitio. A Pruſia ipſo Nicomedis F. conditam ſcribit Tzetzes, Chiliad. 3. hiſt. 143. v. 963.

Οὗτος ὁ τοῦ μονώδοντος τούτου πατὴρ Προυσίου
Τοῦ κτήτορος τῆς πόλεως Προύσης τῆς παρ' Ὀλύμπῳ
Ὁ Νικομήδης, &c.

30. *Inde Nicæam.*] Hodie *Iſnich.* Νίκαια Ptolemæo, lib. 5. cap. 1. & Straboni, lib. 12. pag. 565. ad Aſcaniam paludem, ἐπὶ τῇ Ἀσκανίᾳ λίμνῃ. Recte hic geminam a Plinio Nicæam deſignari Surita vidit, in Notis ad Anton. Altera ſemota a mari eſt, ad quam a Pruſa XXV. paſſ. millia numerantur, Aſcanio interveniente lacu, quem ab oculatis teſtibus accepimus, toto unius diei itinere a mari abeſſe: hodie *Lago di Nicea.* Hæc Concilio I. Generali notiſſima. Altera in ora, de qua deinde Plinius: Ptolemæo, lib. 5. cap. 1. Ὀλβία appellatur. Prioris Nicææ nummi ſunt plurimi, ab Auguſto ad Gallienum. In nullo tamen metropolis appellatur. Domitiani Imper. nummus inſcriptus, ΝΙΚΑΙΕΙC ΠΡΩΤΟΙ ΤΗC ΕΠΑΡΧΕΙΑC, *Ni-*

cu. Deinde Nicæa in ultimo Aſcanio ſinu, quæ prius Olbia: [1] & Pruſa item altera ſub Hypio monte. Fuere [2] Pythopolis, Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora amnes, [3] Æſius, Bryazon, Plataneus, Areus, Æſyros, Gendos, qui & Chryſorrhoas. Promontorium, in quo [4] Megarice oppidum fuit. Unde [5] Craſpedites ſinus vocabatur, quoniam id oppidum velut in lacinia erat. Fuit & [6] Aſtacum, unde & ex eo [6] Aſtacenus idem ſinus. Fuit & [8] Libyſſa oppidum, [9] ubi nunc Hannibalis tantum tumulus. Eſt in intimo ſinu [10] Nicomedia Bithyniæ præclara. [11] Leucatas promontorium, quo includitur Aſtacenus ſinus, a Nicomedia XXXVII. M. D. Rurſuſque coëuntibus terris [12] anguſtiæ pertinentes uſque ad Boſphorum Thracium. In iis [13] Calchedon libera, a Nicomedia LXII. D. [14] Proceraſtis antea dicta, dein [15] Colpuſa, poſtea [16] Cœcorum oppidum, quod locum eligere neſciſſent, ſeptem ſtadiis diſtante Byzantio, tanto feliciore omnibus modis ſede. Ceterum intus in Bithynia colonia [17] Apamena, Agrippenſes, Juliopolitæ, [18] Bithynion. [19] Flumina: Syrium, Lapſias, Pharmacias, Alces, Crynis, Lilæus, Scopius, Hieras, qui Bithyniam & Galatiam diſterminat. Ultra Calchedona [20] Chryſopolis fuit. Deinde Nicopolis, a qua nomen etiamnum ſinus retinet: in quo [21] portus Amyci: deinde [22] Naulochum promontorium: [23] Eſtiæ templum Neptuni. Boſphorus D. paſſuum intervallo Aſiam Europæ iterum auferens, abeſt a Calchedone XII. mill. D. paſſuum. Inde fauces primæ VIII. mill. DCCL. paſſuum, ubi [24] Phinopolis oppidum fuit. [25] Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Aſiæ eſt, populorumque CCLXXXII. qui ad eum locum [26] a ſinu Ly-

NOTÆ.

cænſes primi provinciæ, non primatum aſſerit Nicæenſibus, quamquam Dio Pruſæus ſic intellexiſſe prave videtur: ſed Nicæenſes docet, primos provinciæ Jovi litaſſe pro ſalute Domitiani. Nam id docet adjecta in nummo ara, cum titulo ΔΙΟΣ ΑΓΟΡΑΙΟΥ: eſt ex ære in Theſauro Regio. *Jovis, qui Fori Cuſtos & Præſes eſt.*

1. *Et Pruſa item altera.*] Sicut gemina, inquit, ibi Nicæa, ſic & Pruſa gemina. In nummo Diadumeniani, e Cimelio noſtro Pariſienſi, ΠΡΟΥΣΙΕΩΝ ΠΡΟΣ ΥΠΙΩ. Montem Plinius vocat: amnem Ptolemæus, lib. 5. cap. 1. Προῦσα πρὸς τῷ Ὑπίῳ ποτ. falſo: niſi forte ex eo monte amnis cognominis fluat. Sic in Actis Latinis Conc. Nicæni, pag. 54. ſubſcribit *Heſychius Pruſenſis, juxta Hypium fluvium.* Hæc Straboni, lib. 12. pag. 563. Προυσιὰς dicitur: in nummis antiquis etiam ΠΡΟΥΣΙΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑΝ, *Pruſienſium, qui ſunt ad mare.*

2. *Pythopolis.*] Πυθόπολις, Menecrati, qui hiſtoriam Nicææ Bithynicæ ſcripſit, ut auctor eſt Plutarchus in Theſeo, pag. 12.

3. *Æſius, &c.*] Αἴσιος, Βρυάζων, Πλατανεύς, Ἄρειος, Αἴσυρος, &c. Bryazonti alterum nomen Olachas videtur fuiſſe, ut dicemus lib. 31. ſect. 18.

4. *Megarice.*] Stephanus: Μεγαρικὸν πολίχνιον, ὃ συγκαταλέγεται ταῖς Βιθυνῶν πόλεσιν, oppidulum, quod inter Bithynorum urbes numeratur. Megarenſes certe hanc oram tenuiſſe, teſtis eſt Mela, lib. 1. cap. 19. & Strabo, lib. 12. pag. 563. Uterque enim Aſtacon ipſam a Megarenſibus conditam ſcribit. Promontorio nomen eſt hodie, *Capo Fagona*, ut aïunt.

5. *Craſpedites.*] Idem Olbianus Melæ dicitur, lib. 1. cap. 19. ab Olbia oppido, de quo ſupra. Eſt autem Græcis κράσπεδον, quod Latinis fimbria, ſive lacinia. Tranſlate vero tum litoris margo, tum veluti limbi & extremæ montium oræ ac radices κράσπεδα appellantur: quod laciniarum receſſibus ac prominentiis ſimilitudinem referunt.

6. *Aſtacum.*] Ἀστακὸς Straboni, lib 12. pag. 563. a Lyſimacho deleta. Vide & Pauſan. in Eliac. prior. ſive lib. 5. pag. 310.

7. *Aſtacenus.*] *Le Golfe de Comidia*, ab urbe Nicomedienſi.

8. *Libyſſa.*] Stephanus: Λίβυσσα, φρούριον Βιθυνίας ἐπιθαλάσσιον, caſtellum maritimum. Nunc *Gebiſe*, ut credi vulgo Buſbequius aſſeverat, epiſt. 1. pag. 30.

9. *Ubi nunc Hannibalis.*] Referunt id quoque Plutarchus in Flaminio, pag. 380. Appianus, in Syriac. pag. 92. Ammianus, lib. 22. pag. 219. Eutropius, lib. 2. pag. 766. Martianus, lib 6. cap. de Phrygia, pag. 221. & Solinus, cap. 42. pag. 72. Etiamnum ſupereſſe hunc Hannibalis tumulum, teſtis eſt oculatus Petr. Bellonius, lib. 1. de admir. oper. antiq. cap. 33.

10. *Nicomedia.*] Νικομήδεια, hodieque *Comidia.*

11. *Leucatas.*] Idem Ptolemæo, lib. 5. cap. 1. Ἀκρίτας.

12. *Anguſtiæ.*] *Le Canal de la Mer Noire.*

13. *Calchedon.*] Stephanus, verbo Καρχηδών. Χαλκηδὼν, τῆς Βιθυνίας, διὰ τοῦ λ, κ. Tamen nummi veteres, cujuſmodi eſt eximius Caracallæ, in Pariſienſi noſtro Muſeo, ΚΑΛΧΑΔΟΝΙΩΝ. Alter item Trajani, apud Patinum, pag. 186. atque ita conſtanter omnia vetuſtiora paulo monumenta. Hodie Græcis *Chalcedona*: Turcis, *Kadikioi.* A civitate *Scutari*, tribus paſſuum millibus diſtat.

14. *Proceraſtis.*] Προκεραστίς, idcirco, opinor, quod ex adverſo ſit poſita illius promontorii, in quo Byzantium eſt conditum: cui promontorio Chryſoceras nomen fuit, ut dictum eſt lib. 4. ſect. 18.

15. *Colpuſa.*] Ita MSS. omnes: non *Compuſa.* Κολπόεσσα, contracte Κολποῦσα, ſinuoſam ſignificat.

16. *Cœcorum.*] Vide quæ dicturi ſumus, lib. 9. ſect. 20. De egregio Byzantii ſitu, multa Polybius, lib. 4. pag. 425. & 433. Tacitus quoque, lib. 12. Annal. pag. 191.

17. *Apamena.*] Sive Myrlea, de qua ſuperius, ſect. 40. ubi & de Juliopoli egimus, unde Juliopolitæ dicti. In nummis antiquis, ΙΟΥΛΙΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. De Apamea, Ulpianus, Digeſt. lib. 50 tit. 5. de Cenſibus: *Eſt & in Bithynia colonia Apamena.*

18. *Bithynion.*] Βιθύνιον Straboni, lib. 12. pag. 505. in mediterraneis Bithyniæ urbibus. Ptolemæo, lib. 5. cap. 1. Κλαυδιόπολις, καὶ Βιθύνιον. Hæc Antinoi patria qui Hadriani Aug. ex concubina filius. Nummos ipſius honori percuſſos alibi expoſuimus: ſed ex his unus eſt diligentius explicandus, qui eſt ex ære maximo in Gaza Regia. ΑΝΤΙΝΟΟΝ ΘΕΟΝ Η ΠΑΤΡΙΣ. Capite Antinoi nudo. *Divum Antinoum ſua patria* veneratur. .)(. ΒΕΙΘΥΝΙΕΩΝ ΑΔΡΙΑΝΕΩΝ. *Bithynienſium, qui & Hadrianenſes* cognominantur, nummus. Bithynienſis capite nudo, pateram tenet ante palmam, indicem victoriæ ab Antinoo relatæ. Poſt Bithynienſem bos eſt, prona cervice, ut victima mox immolanda animæ Antinoi ſideribus (ut credi volebant) receptæ: id quod ſtella notat ſuperne fulgens. Me pudet eorum, qui hic Endymionem cogitant, & ſidus pro Luna accipiunt.

19. *Flumina.*] Omnia ea ceteris ſcriptoribus incognita.

20. *Chryſopolis.*] Χρυσόπολις, πλησίον Χαλκηδόνος, Stephano: apud quem & Νικόπολις Βιθυνίας legitur, hodie *Scutari.*

21. *Portus Amyci.*] Bebrycum Regis. Plinius, lib. 16. ſect. 89. In Ponto *portus eſt Amyci, Bebrycum rege interfecto clarus*: &c. Vide Servium in illud Æneïd. lib. 5. verſ. 225.

Qui ſe
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat.

22. *Naulochum.*] Ναύλοχος, ſtatio navium eſt.

23. *Eſtia.*] Ἑστία promontorii nomen eſſe videtur, quod ſimile ei ſit, cui ſedem in oppoſita Boſphori Thracii ripa ſtatuit Polybius, lib. 4. pag. 433. τὰ περὶ τὰς Ἑστίας ἄκρα κατὰ λέμβα τῆς Εὐρώπης. Ei loco nomen eſt hodie *Algiro.* Ibi Templum Neptuno Timoſthenes: ceteri ſcriptores, Diis duodecim dicatum aïunt: Mela, lib. 1. cap. 9. Jovi.

24. *Phinopolis.*] A Phineo fabulis notiſſimo. At codd. MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. *Spiropolis*, multo ſincerius: nam Phinopolin in Europa diximus, lib. 4. ſect. 18.

25. *Tenent oram &c.*] Conſentit Euſtathius fere, in Dionyſ. verſ. 795. pag. 105.

26. *A ſinu Lyciæ.*] De quo ſect. 28. *Ultra, par ſinus priori. Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit, Telmeſſus . . . A Telmeſſo Aſiaticum mare, & quæ proprie vocatur Aſia.* Neque enim Lycia, ut diximus, Ciliciave, aut Cappadocia, Aſiæ propriæ nomine cenſebatur.

ciæ numerantur. Spatium Helleſponti & Propontidis ad Boſphorum Thracium eſſe CCXXXIIII. mill. paſſuum [1] diximus. A Calchedone Sigeum Iſidorus CCCXXII. M. D. paſſuum tradit.

XLIV. Inſulæ in Propontide ante Cyzicum [2] Elaphonneſus, unde Cyzicênum marmor: eadem [3] Nevris & Proconneſus dicta. Sequuntur [4] Ophiuſa, Acanthus, Phœbe, Scopelos, Porphyrione, Halone cum oppido, Delphacia, Polydora. Artacæon cum oppido. Eſt & contra Nicomediam [5] Demonneſos. Item [6] ultra Heracleam adverſa Bithyniæ [7] Thynias, quam barbari Bithyniam vocant. Eſt & Antiochia: & contra fauces Rhyndaci [8] Beſbicos decem & octo mill. circuitu. Eſt & [9] Elæa, & duæ Rhoduſſæ, Erebinthodes, Megale, Chalcitis, Pityodes.

NOTÆ.

1. *Diximus.*] Libro 4. ſect. 24. Vide Notas & Emend. num. XCIX.

2. *Elaphonneſus.*] Ἐλαφόννησος, Scylaci, pag. 33. Vide Notas & Emend. num. C.

3. *Nevris.*] Νεῦρις, & Προκόννησος. Νεῦρις & Προχώνη apud Stephanum, cognomina ſunt Ἁλώνης inſulæ: ſed hallucinari probe hominem puto.

4. *Ophiuſa &c.*] Ὀφιοῦσα, Ἄκανθος, Φοίβη, Σκόπελος, Πορφυρεώνη, Ἁλώνη, Δελφακία, Πολυδώρα. De hac poſtrema Stephanus: Πολυδώρα, νῆσος πρὸς τῇ Κυζίκῳ.

5. *Demonneſos.*] Stephanus: Δημόνησος, περὶ Χαλκηδόνα νῆσος, ἀπὸ Δημονήσου τινός.

6. *Ultra Heracleam.*] De qua libro ſeq. ſect. 1.

7. *Thynias.*] Stephanus: Θυνιὰς, νῆσος, πρὸς τῷ ςόματι τοῦ Πόντου. De ea Schol. Apollonii, ad lib. 2. Argon. verſ. 178. Ἔςι δὲ καὶ ἑτέρα Βιθυνία, νῆσος μετὰ τὸν Πόντον, ἐν ᾗ ἐςιν Ἀπόλλωνος ἱερόν. Et idcirco Apollonia Thynias vocabatur, ut dicemus lib. 6. ſect. 13. Mela, lib. 2. cap. 7. *Thynias... quam quia Bithyni incolunt, Bithynida appellant.*

8. *Beſbicos.*] Straboni, lib. 12. pag. 577. & Stephano: Βέσβικος, νησίδιον περὶ Κύζικον.

9. *Elæa.*] Ἐλαία, ab olea: Ῥοδοῦσαι, a roſarum copia: Ἐρεβινθώδης, a cicerum ubere proventu: Μεγάλη, magna: Χαλκῖτις, cujus Stephanus meminit, æraria: Πιτυώδης, pinaria. Heſychio, pag. 244. Χαλκῖτις & Πιτυοῦσα communi vocabulo Δημόννησοι appellantur. Num vero pro *Erebinthus*, vel *Erebinthodes*, legi oporteat *Terebinthos*, quo nomine inſulam circa Byzantium agnoſcunt Nicetas, Zonaras, aliique, amplius conſiderandum.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM QUINTUM
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. POSTEA *a Claudio Cæſare, cum coloniam faceret, appellatum Traducta Julia.*] Quot in hac una ſententia voces occurrunt, tot pæne ſcopuli ſunt, ad quos ſumma ingenia offenderunt. *A. C. I. Cæſare*, non *a Claudio*, coloniam eſſe deductam invitis libris omnibus legi, credique Voſſius præcipit, lib. 1. Obſervat. in Melam, pag. 168. quoniam Juliæ Jozæ Strabo meminerit, qui Tiberio imperante, multo ante Claudii principatum, obiit. Obſcure Plinium, ac fortaſſean falſe locutum eſſe Salmaſius aſſeverat, in Solin. pag. 288. cum Traductam in Bætica, non in Mauritania fuiſſe conſtet. Patinus in Sueton. pag. 115. ipſis Auguſti temporibus Juliæ Traductæ nomen Tingitanæ civitati hæſiſſe ex nummis probat: Pliniumque erroris inſimulat. Ego vero ſic cenſeo, hujus mentem eorum neminem eſſe aſſecutum: neminem non ei culpæ affinem, quam confert in Plinium. Fuit enimvero id primum quidem alteri conceſſum oppido nomen, in oppoſita Hiſpaniæ Bæticæ ripa poſito, cui, ut Strabo narrat, Tingitanis eo Zelitaniſque tranſductis ex Africa, Auguſti temporibus, Juliæ quoque Tranſductæ facta ex re appellatio eſt. Ea poſtmodum Claudio Cæſare principe tranſductis iterum, ſeu revocatis (incertum qua cauſa) ex eo oppido Tingitanis in avitas ſedes, unde commigrarant, additiſque novis colonis, Traducta Julia Tingis eſt nuncupata, prioris oppidi nomenclatione in Africam tranſvecta cum civibus. Argumento eſt, quod Juliam Jozam, quam in Bætica Strabo agnoſcit, lib. 3. pag. 140. Ptolemæus ſimiliter, in deſcriptione ejus oræ, & Martianus Heracl. pag. 70. vetuſtos ſcilicet ſecuti auctores, Τρανσδοῦκτα appellant, Plinius in recenſendis alioqui Bæticæ oppidis ad faſtidium prope diligens, prætermiſit: quod nulla tum iſtic, præter tenue forte veſtigium, omnis in Africam Tranſducta Julia commeaſſet. De Bæticæ Hiſpaniæ Traducta Julia accipiendi nummi illi, quos Patinus exhibet, loco mox cit. tum Auguſti, tum Caii Cæſaris Auguſti F. nomine ac vultu inſigniti: quibus inſculpta ex adverſa parte racemi uva eſt, cum epigraphe IVL. TRA. neque ad Tingin hi pertinent, ut Patinus putat. Oram vini feracem hæc nota declarat: unde & in oppoſito litore ea re factum promontorio nomen a Græcis Ἀμπελουσία.

Ibid. II. *CCV. mill. paſſ. a Gaditano freto &c.*] Libri editi voces hoc loco duas inſerunt, quas nulli MSS. agnoſcunt: *CCV. mill. paſſ. Agrippa Lixum a Gaditano freto*, &c.

Ibid. III. *Et Senatum inde intrantibus.*] Locum hunc Plinii editores, contra MSS. omnium fidem, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. ſic interpolarant: *Et ſenatorii, nil demirantibus quam luxuriam* &c. quibus verbis nec ſalis, nec rationis, probabiliſve ſententiæ, mica ulla ſubeſt.

Ibid. IV. *Qui Ger vocaretur.*] Iſtud amnis nomen tum ex codicibus MSS. Reg. 1. 2. & Pariſ. tum ex Ptolemæo reſtituimus, cum prius perperam *qui Niger* legeretur. *Niger* tamen legiſſe in Plinianis libris Solinus videtur, qui fluvium ea appellatione donatum putavit, quod atri coloris aquas volveret, quo nihil eſſe aut dici abſurdius poteſt.

Ibid. V. *Baniuræ.*] Ita emendavimus ex Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Prius *Banurri* legebatur. Apud Ptolemæum lib. 4. cap. 1. ΒΑΝΙΟΥΒΑΙ pro ΒΑΝΙΟΥΡΑΙ, ut quidem merito ſuſpicamur.

Ibid. VI. *Item Igilgili. Oppidum Tucca, &c.*] Prius legebatur, *Igilgili oppidum. Tucca* &c. Nos addita vocula *item*, ex MSS. Reg. 1. 2. & ceterorum admonitu, ac mutata interpunctione, Igilgili coloniam fuiſſe indicamus, quod & Antoninus in Itinerario admonet. Sic paulo ante, ubi præpoſtera loci diſtinctio, e duobus oppidis unum conflarat, in hunc modum. *Cæſarea .... a Divo Claudio coloniæ jure donata, ejuſdem juſſu deductis veteranis. Oppidum novum, & Latio dato Tipaſa*: nos geminum latere agnovimus, locumque ita diſtinximus: *A Divo Claudio coloniæ jure donata: Ejuſdem juſſu deductis veteranis, Oppidum Novum: & Latio dato Tipaſa.* Nam *Oppidum Novum*, proprium loci, coloniæque nomen eſſe, abunde ex Ptolemæo & Antonino docuimus.

Ibid. VII. *Vtriuſque Mauritaniæ longitudo decies triginta novem mill.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Denique ipſe Martianus, lib. 6. cap. de duabus Mauritaniis, pag. 216. ut mirari ſubeat, cur Plinii editores, *octingentorum triginta novem mill.* tantum ſcripſerint: cum vel ab Ampeluſia promontorio, ad amnem Mulucham, quem Maſſæſylorum finem eſſe ſuperius diximus, ſtadiorum quinque millia intereſſe Strabo ſit auctor, lib. 17. pag. 827. cum tamen nec Tingitanæ fere partem ullam, nec Cæſarienſem totam eo ſpatio complectatur. Miſſi Theodoſii: *Gaulia* (lege *Getulia*) *& Mæuritania finiuntur ab oriente flumine Ampſaga: ab occidente, oceano Atlantico: a ſeptemtrione, mari Africo: a meridie, mari oceano Æthiopico, in longitudinem M. paſſuum* CCCCLXII. *in latitudinem duodecies* XXX. *juxta Plinium Secundum.* Ubi menſuræ longitudinis latitudiniſque, exſcriptorum vitio, haud dubie ſunt permutatæ. Quod vero ſtatim in eodem exemplari ſubditur: *Vtriuſque Mauritaniæ longitudo* CCCCLXXX. *latitudo*, CCCLXVIII. aut vitioſum eſſe, aut adjectum ac ſpurium arbitror, certe falſum.

VIII. *Nomades, a permutandis pabulis.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. librique recentius editi. At Parmenſis editio, *a permutandis papilionibus*, legit: quæ lectio etiam tolerabilis eſt. Sunt enim papiliones τὰ σκηνώματα caſtrenſia tabernacula, ſive tentoria, ut docet vetus Gloſſar. unde vox Gallica *Pavillon*. Hac uſus Ælius Spartianus, in Peſcennio, pag. 78. *In omni expeditione ante omnes militarem cibum ſumpſit ante papilionem: nec ſibi umquam vel contra Solem, vel contra imbres quæſivit tecti ſuffragium.* Sic Nomadum tabernacula papiliones rite vocaveris. Sect. 2.

IX. *Hipponem dirutum vocant.*] Incolæ, inquit, cum Græce neſciant, *dirutum vocant*, pro *Diarrythum*. Hanc vocem *dirutum* libri omnes miro conſenſu exhibent. *Zarytum* vocat Antoninus in Itiner. Salmaſius in Solin. pag. 321. ineptam tautologiam affingit erudito ſcriptori, cum ſcripſiſſe autumat, *Quod Hipponem Diarrutum vocant, Diarrhytum a Græcis dictum.* Nec Surita felicior in conjiciendo, cum *dilutum* reponit. Sect. 3.

X. *Theudalis.*] In Notitia Africæ proxime laudata, inter epiſcopos provinciæ Proconſularis, *Victor Eudalenſis*: idem ibi ac *Theudalenſis*. Inſcriptio vetus apud Gruter. pag. 512. *Teudalenſes*. In Collat. Carthag. pag. 109. *Vrbanus epiſcopus plebis Theudalenſis.* Ibid.

XI. *Locus, Caſtra Cornelia.*] Præmiſſa hac voce, *locus*, oppidum, pagumve, aut caſtra, quibus de agitur, interiiſſe, vix ſupereſſe rudera, ac locum dumtaxat notari, tralatitium loquendi genus eſt, & familiare Plinio. Quamobrem in eam mentem venio haud ægre, ut ſuſpicer, abſorpta hæc aliquando Caſtra Cornelia fuiſſe, ſubito terrarum hiatu: atque adeo hanc Tertulliani mentem eſſe, lib. de Pallio, cap. 3. pag. 113. cum ait: *Hactenus Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnia .... Vtinam & Aſia ſecura jam ſit de ſoli ingluvie: Vtinam & Africa ſemel voraginem paverit, unicus* CASTRIS *fraudatis expiata. Multa & alia hujuſmodi detrimenta habitum orbis mutavere, ſituſque movere.* Ita ille: quibus ſane verbis CASTRA in Africa hiatu terræ abſorpta haud obſcure ſignificat, clademque ſimilem illius, qua duodecim in Aſia civitates ſubverſas eſſe diximus, lib. 2. ſect. 86. Plane ut Salmaſii conjectura in eum Tertulliani locum nulla videatur eſſe: dum confidenter pronunciat, non poſſe ambigi, quin iſta ſint accipienda de Cambyſæ exercitu in Libycis Syrtibus, immenſis arenarum cumulis cooperto atque obruto. Perinde quaſi exempla Tertullianus hoc loco aliunde repetat, quam ex Romanis annalibus: aut de hominum clade, non de terrarum jactura agat, & mutato ſitu: aut tam vetuſtam hiſtoriam, tamque a propoſito ſuo alienam, cum tam recente componat; aut denique non lucrum feciſſe Africam putet, ſed diſpendium eſſe paſſam, hoſtili Cambyſæ exercitu arenarum vi obruto. Porro Caſtra Cornelia, quod mihi pæne exciderat, deſcribit eleganter Lucanus, lib. 4. verſ. 585. ubi de Curione agens, in eum Africæ locum appellente, ſic canit: Ibid.

Inter ſemirutas magnæ Carthaginis arces,
Et Clupeam, tenuit ſtationis litora notæ:
Primaque caſtra locat cano procul æquore, qua ſe
Bagrada lentus agit ſiccæ ſulcator arenæ.

Et mox, verſ. 655. de Scipione.

Sed majora dedit cognomina collibus iſtis,
Pœnum qui Latiis revocavit ab arcibus hoſtem
Scipio: nam ſedes Libyca tellure potito

Hæc fuit : En veteris cernis veſtigia VALLI ?
Romana hos primum tenuit victoria campos.

Appianus, lib. 2. bell. Civil. pag. 455. Χάρακα Σκιπίωνος vocat, *Caſtra Scipionis.*

Ibid. XII. *Clypeam.*] Κλυπέαν Ptolemæus lib. 4. cap. 3. & Ἀσπίδα, ceu duo oppida ſeparatim deſcribit, inſigni errore: nam quæ Græcis Ἀσπὶς dicta eſt, ut Polybio, lib. 1. pag. 42. & Appiano in Punic. pag. 3. Agathemero lib. 1. Geogr. cap. 5. aliiſque, eadem Latinis Clypea fuit. Solinus, cap. 27. pag. 49. *Clypeam civitatem Siculi adſtruunt, & Aſpida primum nominant.* A forma ſcilicet nomen accepit: Silius Ital. lib. 1.

Tum quæ Sicanio præcinxit litora muro,
In clypei ſpeciem curvatis turribus Aſpis.

Ibid. XIII. *Ruſpina.*] Martianus, lib. 6. cap. de ſecundo ſinu Africæ, pag. 216. *Ruſpæ*, inquit, *Thapſus*, &c. Ruſpas a Ruſpina haud diverſas eſſe non obſcure ſignificans. Fulgentium ſane Ruſpenſem. epiſcopum novimus. In Notitia Africæ, inter epiſcopos provinciæ Byzacenæ, *Stephanus Ruſpenſis.* Ruſpinenſis ibi Eccleſiæ nulla mentio. Nec vero magni eſt apud me auctoritas Ptolemæi unius, qui lib. 4. cap. 3. Ruſpinam a Ruſpis in eadem provincia, & nomine & ſitu disjungit: qui Ἀσπίδα & Κλυπέαν, ut proxime diximus, diverſas eſſe exiſtimavit. Nam ceterorum ſcriptorum, qui Ruſpas laudant, ii Ruſpinam ſilent: qui hanc appellant, illam omittunt.

Sect. 4. XIV. *Taphra.*] In libris omnibus ſic *Taphra* legitur: *Gaphara* habet Ptolemæus. Scylax, pag. 46. ſitum hujus oræ deſcribens: Ἀπὸ δὲ Νεαπόλεως τῆς Καρχηδονίων χώρας Γράφαρα πόλις. Ταύτη παράπλους ἡμέρας μιᾶς ἀπὸ Νέας πόλεως. Ἀπὸ δὲ Γραφάρων Ἀβρότονον πόλις καὶ λιμήν. Sed Γράφαρα Scylax pro Γάφαρα videtur ſcripſiſſe.

Ibid. XV. *CCCXII. mill.*] Ita ſane libri omnes. Verum cum Mela lib. 6. cap. 7. de Syrti majore agens, & qua dehiſcit, & qua flexum agit, altero tanto ſpatio doceat eſſe ampliorem, quam ſit Syrtis minor: hæc autem qua mare accipit, centum fere millia paſſuum, auctore Plinio Pomponioque pateat: ſuperfluere hoc loco centenarii notam, perſpicuum eſt, ſcribique oportere CCXII.

Ibid. XVI. *Alachroas dixere.*] Machryas forte rectius agnoveris: Sunt enim Μάχρυες Ptolemæo, lib. 4. cap. 3. & Stephano, quos Herodotus, lib. 4. Melpom. pag. 231. num. 178. Μάχλυας appellat, ipſeque Plinius lib. 7. ſect. 2. ſupra Naſamonas locat. Hos ad mare uſque pertinere Herodotus aſſeverat, Lotophagis eſſe confines, & loto pariter veſci, ac Tritonis amnis ripam accolere: Λωτοφάγων δὲ τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάχλυες, λωτῷ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι .... κατήκουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν, τῷ οὔνομα Τρίτων ἐστίν. Sed libri omnes *Alachroas* exhibent, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c.

Ibid. XVII. *Materenſe.*] Hanc lectionem, quam ſumma fide, ac miro conſenſu codices omnes MSS. exhibent, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. ipſaque Parmenſis editio, primus induxit Hermolaus, ut *Madaurenſe* nobis oppidum obtruderet. Celebratum illud quidem, Apuleii Philoſophi natalibus, & D. Auguſtini palæſtra: ſed non hujus loci: quo Byzacenæ fere mediterranea cenſentur oppida: cum Madaurenſe Numidiæ fuerit, ut ipſe teſtatur Apuleius, Victorque Vitenſis, cujus in Notitia, inter epiſcopos Numidiæ *Prudentius Madaurenſis* laudatur.

Ibid. XVIII. *Salaphitanum.*] Ita libri omnes. Hujus tamen oppidi veſtigium ullum uſpiam deprehendere nondum licuit. Forte *Sataphitanum* ſcripſit: nam in Collat. Carthag. pag 167. *Vrbanus Satafenſis* legitur. Forte *Salaritanum*: quod in eadem Collat. pag. 139. *Proculus epiſcopus plebis Gineſitenſis Salariæ.* Vel denique, permutatis tantum ſyllabis, *Sufetulanum*: eſt enim inter epiſcopos prov. Byzacenæ, in Notitia Victoris, *Præſidius Sufetulenſis.* Sed in tam multiplicibus conjecturis ne mihi quidem ipſe ſatis facio.

Ibid. XIX. *Tiphicenſe.*] Libri editi ad hunc diem exhibent, *Tiricenſe, Tiphicenſe*: ſed prioris nomenclaturæ oppidum, nulli MSS. codices Pliniani, nulla Notitia Africæ agnoſcit. Neque vero exploratæ ſatis fidei alterum quoque nomen *Tiphicenſe* eſt: ut venire in dubium jure videatur, an huc referri poſſit *Paſcaſius Tijucenſis*, ex Collat. Carthag. pag. 109. an *Solemnius Tigiſitenſis*, e pag. 140. an denique *Tigicenſe* ſcribi oporteat, a Tigiſi oppido, quod a Procopio deſcribitur, lib. 2. Vandal. MSS. certe, Reg. 2. & Chiffl. legunt *Thiſicenſe.*

Ibid. XX. *Viſenſe.*] Libri MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Sienſe.* Ab V. litera duci vocis hujus initium vidit Hermolaus. Frobenius *Vigenſe* commentus eſt, Nos *Viſenſe* reponimus, ex Collat. Carthag.

Sect. 5. XXI. *Mox XL. M.*] Sic reſtituimus ex MSS. Reg. 1. 2. &c. cum prius perperam legeretur in editis, CCL. Sententia loci eſt, a Ptolemaïde diſtare XL. millibus paſſuum promontorium, Phycuntem appellatum: quod intervallum tabulæ omnes Geographicæ approbant: alterum non ferunt.

Ibid. XXII. *Asbyſtæ.*] In libris hactenus editis *Hasbyte* legitur, ſed mendoſe. Ἀσβύσται enim vocantur primum ab Herodoto, lib. 4. Melpom. num. 170 pag. 279. Ἀσβύσται, οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρήνης οἰκέουσι· ἐπὶ θάλασσαν δ' οὐ κατήκουσιν Ἀσβύσται. *Hi ſupra Cyrenem habitant: ad mare autem non pertingunt Asbyſtæ.* Ἀσβύσται pariter Stephano, & Dionyſio, verſ. 211. quem laudat Tzetzes in Lycophr. pag. 122. Ptolemæo, lib. 4. cap. 4. perperam Ἀσβύται pro Ἀσβύσται. Hinc Jovi ipſi nomen, apud Nonnum, lib. 13. pag. 372. Καὶ Διὸς Ἀσβύσταο μεσημβρίζοντας ἐναύλους.

XXIII. *LXII. M. paſſ. Inde Alexandriam CC. mill.*] Sect. 6.
Uterque numerus, in libris impreſſis corruptus, a nobis reſtitutus eſt, tum ope codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. tum ipſius Martiani admonitu, quem ſecuti, pro XIII. M. reſcripſimus LXII. ac pro *C. mill.* reſtituta centenarii nota, quæ facili lapſu amanuenſibus excidit, *CC. mill.*

XXIV. *Inſulas.*] Huic capiti lemma iſtud Plinii editores ex Indice hujus libri petitum præfixere: *Inſulæ circa Africam, & ex adverſo Africæ*: cum tamen nullæ hoc loco memorentur inſulæ, quam quæ contra Africam in mediterraneo mari ſunt poſitæ. Verum, ut in Indice monuimus, non *ex adverſo Africæ* Plinius, ſed *averſa* ſcripſit, Æthiopiam intelligens, quæ averſa, hoc eſt, poſt Africam retro poſita eſt: de ea enim peracta inſularum mentione ſtatim ſeq. ſectione agitur. Sect. 7.

XXV. *Pharuſii quondam Perſæ.*] Salmaſius in Solin. Sect. 8.
pag. 415. legit, *quondam per ſe comites*, hoc eſt, ſponte ſua, refragantibus MSS. omnibus, Reg. 1. 2. Colb. 2. &c. in quibus *Perſæ* diſerte ſcribitur: refragante, quod majus eſt, veritate ipſa: nam Pharuſios a Perſis oriundos, & Salluſtius quoque prodidit, lib. de bello Jugurth. pag. 66. *Sed poſtquam in Hiſpania*, inquit, *Hercules (ſicuti Afri putant) interiit, exercitus ejus compoſitus ex variis gentibus, amiſſo duce, ac paſſim multis ſibi imperium petentibus, brevi dilabitur. Ex eo numero Medi, Perſæ & Armenii, navibus in Africam tranſvecti, proximos noſtro mari* (mediterraneo ſcilicet) *locos occupavere: ſed Perſæ intra oceanum magis*, ubi Plinius nimirum Pharuſios locat, quos hac ipſa ſectione oceanum dixit attingere. Refert eadem ex Salluſtio Iſidorus, lib. 9. Orig. cap. 2.

XXVI. *LXXV. M. paſſ.*] In MSS. omnibus, R. 1. Sect. 9.
2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. tum hoc loco, tum lib. 6. ſect. 38. ubi hæc rurſum Aſiæ longitudo repetitur, miro conſenſu ſcriptum vidimus, LXIII. DCCL. Et Parmenſis editio ita fere utrobique exhibet. Cum vero hunc numerum explicare & concoquere Frobenius non poſſet, expuncto poſteriore, nempe DCC. minuit: nodumque, cum ſolvendo non eſſet par, abſcidit. Sane ſexagies ter centena & ſeptingenta millia nemo Latine dixerit: cum enim ter centena & ſeptingenta ſint decies, brevius atque apertius ſeptuagies dixeris. Sed hæc nimirum erroris occaſio, hæc hallucinationis anſa oblata amanuenſibus eſt. Cum ſcriptum viderent in Plinianis codicibus, *LXIII. ſept. quinq.* Martianum ſecuti, *ſeptingenta quinquaginta*, pro *ſeptuaginta quinque* poſuere. Quid quod Agathemerus, qui Artemidori epitomen fecit, ejus nimirum quem hoc loco Plinius laudat auctorem, lib. 1. Geogr. cap. 3. multo breviorem menſuram facit hujus longitudinis, cum Aſiam a Canopico Nili oſtio ad Tanaïs oſtia patere ſcribit ſtadiis XL. M. CXI. nec recta via, ſed litoribus omnibus etiam, ſinuumque anfractibus comprehenſis? τῆς δὲ Ἀσίας ἀπὸ Κανώβου ἕως Τανάϊδος ποταμοῦ μετὰ τῶν κόλπων, ὁ παράπλους σταδίων μυριάδων δ' καὶ ρία'. Efficit hæc ſumma quinquagies centena, & quatuordecim millia paſſuum. Cui ſpatio ut Ægypti etiam menſuram addas, tamen Pliniana ſumma LXIII. LXXXV. millibus amplius ſeptingentis hanc ſuperabit. Similem iſti amanuenſium errorem detegemus inferius, num. XXXV. & alibi paſſim.

XXVII. *Phaturiten.*] Ita reſtituimus, tum ope codicum Ibid.
Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. tum ſacrarum litterarum admonitu, in quibus terra Phatures, ſive Phathures, portio Ægypti nominatur: etiam & Ægypti metropolis, ab Hieronymo, in Ezech. 29. Euſebius, de locis Hebr. Φαθωρὴς χώρα Αἰγύπτου, ὡς ἐν Ἰεζεκιὴλ, καὶ ἐν Ἱερεμίᾳ, ἔνθα κατῴκησαν οἱ Ἰουδαῖοι. *Phatori regio Ægypti, ut eſt in Ezechiele & Jeremia, ubi habitarunt Judæi.* In libris hactenus editis, quos Ortelius ſecutus eſt, *Phanturiten.* Eademque vox ab editoribus Pliniani operis rurſum temere poſt Ombiten nomon in Parmenſi editione repetita, negotium eruditis faceſſivit, ut ex ea voce Phatniten, ſeu novam aliam præfecturam excuderent, numerumque augerent. At poſt Ombiten in MSS. Reg. 1. 2. aliiſque, Apollopolites ſequitur: nec de Phatnite nomo in Thebaïde juxta Æthiopiam vel levis apud ceteros ſcriptores ſuſpicio eſt. Sic paulo inferius ex Hermopolite poſt Panopoliten repetito, Thermopoliten confinxerunt, cujus nullum veſtigium aut in MSS. exſtat, aut in aliis ſcriptoribus.

XXVIII. *Atharrabiten.*] Codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 1. Ibid.
& Pariſ. habent *Athribiten*, quemadmodum & Ptolemæus, lib. 4. cap. 5. Ἀθριβίτης νομὸς, καὶ μητρόπολις Ἄθριβις. Nihil tamen neceſſe eſt immutari: nam Stephanus: Ἀθάρραβις, inquit, πόλις Αἰγύπτου, ὡς καὶ Ἡρωδιανὸς ἐν τρίτῳ· Ἀθαρραβίτης νομὸς ἐν Αἰγύπτῳ, &c. Addit ex Hecatæo ſcribi etiam Ἀθαρραμβίτης νομός.

Ibid. XXIX. *Cabaſiten.*] Hactenus in editis legebatur, *Capaſtiten.* In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Cabaſtiten.* Mendam admonitu Ptolemæi ſuſtulimus, & Actorum Concilii Epheſ. I. in quibus act. 1. pag. 485. Theopemptus Cabaſorum epiſcopus interloquitur.

Ibid. XXX. *Metelitem.*] In Reg. 1. Colb. 1. 2. & Parm. edit. *Melemiten.* Reg. 2. & Pariſ. *Metelliten.* Et in Concil. Epheſ. I. act. 1. pag. 488. *Macarius Metelitarum Ægypti* epiſcopus. Sed ingenti ſane fiducia Frobenius *Nitriten* ſubſtituit, cujus fidem deinde ceteri editores ſecuti, neglecta vetuſtiorum exemplarium auctoritate, in eumdem errorem impegerunt: cum Νιτϱιώτης νομὸς, non Nitritis, auctore Strabone, lib. 17. pag. 807. aliiſque, ſcribi oportuiſſet. Nitria urbs & mons fuit juxta Alexandriam, ex Palladio in Lauſiac. ſacris Monachorum agminibus celebratiſſimus. A Nitri copia ei nomen, ut refert Sozomenus, lib. 6. cap. 30.

Sect. 10. XXXI. *In monte inferioris Mauritaniæ.*] Ita Solinus, cap. 32. pag. 59. & Martianus, lib. 6. cap. *de Ægypto*, pag. 218. Ita etiam Reg. 1. cod. At Rex 1. & Chiffl. *in fonte*, minus recte. Ammianus enim, lib. 22. pag. 229. *Rex autem Juba*, inquit, *Punicorum confiſus textu librorum, a monte quodam oriri eum exponit, qui ſitus in Mauritania deſpectat oceanum: hiſque indiciis hoc proditum ait, quod piſces & herbæ, & belluæ ſimiles, per eas paludes gignuntur.* Ita etiam Xiphilinus in Severo, aliique, Nilum eliciunt ex Atlante monte.

Ibid. XXXII. *Crocodilus quoque inde ob argumentum hoc Cæſareæ in Iſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie.*] Miras huic loco tenebras offudit, tum interpolatorum audacia, tum etiam interpretum nimia ſubtilitas. Sic enim in editis libris legitur, interpunctione etiam præpoſtere collocata: *Ibi piſces reperiuntur alabetæ, coracini, ſiluri, crocodilus quoque. Inde ob argumentum hoc Nili ortus creditus, Cæſareæ in Iſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie.* Addidere interpolatores hæc verba, *Nili ortus creditus*, atque e margine gloſſema importunum in perſpicuam per ſe planiſſimamque orationis ſeriem tranſvexerunt: quod nuſquam in MSS. comparet, nec Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. quos vidi, neque in Tolet. & Salmant. quos Pintianus, neque in aliis quos Salmaſius laudat in Solin. pag. 415. Sed & interpretes haud ſane feliciter in hoc loco verſatos eſſe intelligo, cum ipſius lacus picturam Salmaſius in eo templo dedicatam eſſe, Hermolaum ſecutus affirmat: quod de vero crocodilo ibidem reperto, ac poſtmodum in Iſidis æde appenſo, ad memoriam rei ſempiternam accipi, dicique oportuit.

Ibid. XXXIII. *In qua caſtra.*] *Ceraſtæ*, non *Caſtra*, exhibent libri omnes impreſſi, contra fidem omnium plane codicum MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. & Salmant. ut Pintianus ipſe teſtatur. Sic paulo poſt eorumdem exemplarium admonitu, *peninſula mille paſſuum ambitu* ſcripſimus, non *centum mill. paſſ.* ut hactenus legebatur.

Sect. 11. XXXIV. *Qui locus antea Rhacotes.*] Hanc lectionem egregie conſtabiliunt Stephanus, & Strabo, lib. 17. pag. 792. Ille enim tum pag. 572. Ῥακώτης, οὕτως ἡ Ἀλεξάνδρεια πρότερον ἐκαλεῖτο: *Rhacotes, ſic Alexandria prius vocabatur.* Tum verbo Ἀλεξάνδρεια: ἐκλήθη δὲ Ῥακῶτις, καὶ Φάρος, &c. Iſte partem Alexandriæ ait fuiſſe ita vocatam, quæ navalibus immineret. Vitium receptæ lectionis in Plinianis libris odoratus eſt ante nos Pintianus, cum ſic legi videret, *Qui locus antea Arapotes nominabatur.* Meminit hujus vocis ac loci, *Rhacotes*, præterea Pauſanias in Eliacis: Tacitus item lib. 4. hiſtor.

Ibid. XXXV. *CL. ambitu.*] Amanuenſes in primitivis Plinii exemplaribus ſcriptum repererunt, *centum quin.* Ii *quingenta* rati hoc loco ſignificari, CD. primum, (ſic enim exhibent MSS. quos terimus, omnes: Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c.) mox permutatis numeris, DC. ſcripſerunt. At Strabo lib. 17. pag. 799. cum lacus hujuſce latitudinem circumſcribat ſtadiis centum & quinquaginta, longitudinem trecentis, ambitus ex eo univerſus exſiſtere non poteſt, niſi mille circiter ſtadiorum, quæ efficiunt CXXV. mill. paſſ. quibus Claudius Cæſar millia quinque & XX. adjecit.

Sect. 13. XXXVI. *CLXXV. M.*] Hanc Syriæ latitudinem arrogant libri omnes editi, manuque exarati. Et Miſſi Theodoſii: *Syria finitur ab oriente, flumine Euphrate: ab occidente, mari Ægyptio: a ſeptemtrione, mari quod inter Cyprum & Syriam eſt: a meridie, Arabia quæ eſt inter mare Rubrum & ſinum Arabicum: Hujus ſpatium patet in longitudine* CCCCLXX. *in latitudine* CLXXV. Martianus vero, lib. 6. cap. de Arabia & Syria, pag. 219. hunc Plinii locum tranſſcribens, DXXV. pro CLXXV. manifeſto errore expreſſit: alioqui latior multo, quam longior, Syria foret: cum ea parte anguſtiſſimam eſſe ſitus ipſe regionum, Tabulæque ſignificent.

Ibid. XXXVII. *Angaris.*] Ita libri omnes. Ariolantur, qui permutatis ſyllabis legi putant oportere *Garizam*. vel *Garizim*, qui mons Samariæ celeberrimus, prope Neapolim, quæ prius Sichima dicebatur: ut ſcimus ex lib. 4. Judic. cap. 9. Is enim ab Antedone & Aſcalone, quo in tractu deſcribendo Plinius nunc habitat, multis paſſuum millibus disjungitur.

Sect. 14. XXXVIII. *Ceto.*] Pro *Ceto* Frobenius *Derceto*, ex ſect. 19. huc tranſtulit. Certe *Ceto* hoc loco Pliniaria omnia exemplaria repræſentant, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Libri quoque editi, Parm. Ven. Brix. ceterique ante Frobenium.

Ibid. XXXIX. *Sebaſte in monte, & altiore Gamala.*] Prius legebatur *Sebaſte, in monte altiore Gamala*, Plinii ſententia & oratione deminuta, qui Sebaſten quoque ipſam in monte ſitam ſignificare voluit, ut ſinceri codices admonent, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Hujuſmodi ſane fuiſſe Samariæ ſitum haud obſcure ſignificant ſacræ paginæ, Michææ 1. verſ. 6. & ad eum locum Hieronymus. De Gamala diximus ſuo loco. Quod porro Samariam Stephanus, cum Neapoli, quæ Sichem dicta eſt, temere miſceat, alii ante nos adnotarunt.

Sect. 15. XL. *Peræa.*] Nugas agere Salmaſius ait, in Solin. pag. 460. eos qui *Peræa* hoc loco defendunt. Ipſe *Petræa* legi contendit oportere, ab aſperis ſaxis, quibus montuoſa eſt. Ego vero qui Judææ partem aliquam Petræam appellaverint, adhuc auctores deſidero: qui Peræam, occurrunt plurimi, & quidem fidei exploratæ. Nam præter conſenſum codicum omnium MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. partem Judææ tranſamnanam, hoc eſt, ut ſacræ paginæ loquuntur, quæ eſt trans Jordanem: ut Plinius, quæ a ceteris Judæis Jordane amne diſcreta eſt; Περαίαν Joſephus vocat, lib. 2. bell. Jud. cap. 2. pag. 778. καὶ τῆς ὑπὲρ Ἰορδάνην Περαίας. Et lib. 3. cap. 1. pag. 831. Nigrum quemdam Περαΐτην appellat, quod ex regione trans Jordanem poſita ortum duceret. Ipſe & regionis hujus fines deſcribit, lib. 3. cap. 2. pag. 833. Et ex eodem Joſepho apud Photium, cod. 238. pag. 973. Ἡρώδης ὁ τετράρχης Γαλιλαίας καὶ Περαίας vocatur. Et Peræ, quod Conſtantinopoleos ſuburbium, ſeu altera civitas eſt, factum inde nomen crediderim. Ἐν τῇ Περαίᾳ conditum oppidum Juliadis nomine Joſephus ait, lib. 3. bell. Jud. cap. 8. pag. 789. hoc eſt, ultra Jordanem; ſive, ut Plinius mox ait, ab oriente lacus Geneſareth.

Ibid. XLI. *Hiericuntem palmetis conſitam, fontibus irriguam:* Emmaum.] Præpoſtera interpunctione, non Hiericuntis, ut decuit, ſed Emmauntis agrum aquis riguum Plinianæ hactenus editiones repræſentarunt: *Fontibus irriguam Emmaum.* Cum ea dos propria ſit Hiericuntini agri, teſte Strabone, l. 17. p. 763. ubi de Hiericunte agens, ἐνταῦθα δ' ἐστὶν ὁ Φοινικὼν .... διάρρυτος ἅπας, &c. *Ibi palmetum eſt, ... locuſque totus irriguus*, &c.

Ibid. XLII. *Bethleptephenen.*] Cum decem modo Judææ toparchias Plinius pollicitus ſit, ex iis unam in duas diſſecuere Plinii interpolatores: cumque in MSS. legerent, *Betoleththepenen* (ſic enim Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. exhibent;) ipſi *Betholenen, Thephenen*, commenti ſunt, quos ſecutus Ortelius rogat, an a Bethlehemo Betholemen legi oporteat. Sed nec Betholenen, nec Tephenen ceterorum ſcriptorum quiſquam agnoverit: Bethleptephenam vero toparchiam Joſephus appellat, ut diximus, lib. 5. bell. Jud. cap. 4. pag. 890. quæ hæc ipſa eſt, quam Plinius modo commemorat. Hæ porro decem toparchiæ, *decem cornua*, ſive *decem* illi *reges ſunt, qui poteſtatem tamquam reges* accepiſſe dicuntur, Apoc. XVII. 12. ut in eum locum Commentarii noſtri nondum editi, ſed prælo jamdudum parati docent.

Ibid. XLIII. *XXV. implet.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. LXXV. quod fidem ſuperat, & a ceterorum ſcriptorum conſenſu abhorret. Iſidorus, lib. 13. Orig. cap. 19. latitudinem ſtadiis centum & quinquagenis circumſcribit, quæ ſunt millia paſſuum fere XIX. Hauſit Iſidorus a Joſepho, ut quidem videtur, lib. 5. bell. Jud. cap. 5. pag. 892.

Ibid. XLIV. *Ab occidente litora.*] Aſphaltitæ videlicet lacus, ut diximus, non ipſius mediterranei maris, ut Salmaſius intellexit, pag. 612. & 613. in Solin. ubi & illa Plinii verba ſubſequentia, *uſque qua nocent*, ſic explicat: Quatenus ea litora, maritimaque commercia nocent agri colendi ſtudio tantum addictis. Atqui neque eo mari, quod Mortuum appellabant, ulla commercia, neque agriculturam, artemve ullam exercebant Eſſeni Theoretici, de quibus hic Plinius; ſed diem totum in ſacrorum librorum meditatione tranſigebant, neque limen egrediebantur. Non igitur commerciorum frequentia nocere poterant Eſſenis hæc litora, ſed vi malefica, & letali aura. Gravitate enim odoris, ut ait Tacitus, lib. 5. hiſt. accolis peſtifer hic lacus fuit. *Natura dirum* idcirco Plinius proxime antea appellavit.

Ibid. XLV. *Socia palmarum.*] Diſplicet Salmaſio, in Solin. pag. 616. ea locutio: ſcribi jubet, *Eſu palmarum*, quoniam Solinus, cap. 35. pag. 65. *palmis victitare* dixit. Samuel Petitus lib. 2. Var. lect. cap. 7. pag. 134. legendum conjicit, *Satias palmarum*: hoc eſt, palmis victitabant, eoque ſe cibo explebant. Utraque correctio abruptam & inconditam lectionem facit: cum vulgata ſcriptura, & a ſcriptis codicibus Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. ceteriſque, & ab ipſa ſententia auctoritatem habeat. *Socia palmarum* gens dicitur, quæ in palmetis procul ab hominum ſtrepitu & frequentia degit: & quidem perbene latine. Sic libro XII. ſect. 5. *platanus in Lycia* dicitur *gelidi fontis ſocia amœnitate.*

Sect. 16. XLVI. *Galaſam.*] Ita libri quos vidi manu exaratos, typiſve editos. Tamen Geraſam ſcribi oportere pæne perſuadet hic Joſephi locus, hæc quæ modo a Plinio commemorantur oppida, eodem ferme ordine recenſentis, lib. 2. bell.

Jud. cap. 19. pag. 813. Φιλαδέλφειάν τε, ϗ Γέρασαν, ϗ Πέλλαν, ϗ Σκυθόπολιν· ἔπειτα Γαδάροις ϗ Ἵππῳ, ϗ τῇ Γαυλανίτιδι, &c.

Sect. 17. XLVII. *Carmelum, & in monte oppidum eodem nomine.*] Dum hæc ſcriberem, venit in mentem illius loci apud Joſephum, lib. 3. bell. Jud. cap. 2. pag. 832. Κάρμηλος τὸ πάλαι μὲν Γαλιλαίων, νῦν δὲ Τυρίων ὄρος· ᾧ προσίσχει Γάμαλα πόλις Ἱππέων, &c. *Carmelus mons, quondam Galilæorum, nunc autem Tyriorum: cui conjuncta eſt Gamala civitas Equitum*, &c. Subortaque ſuſpicio eſt, ſignificari hoc loco illud ipſum oppidum, quod ejuſdem nominis fuiſſe cum monte Plinius aſſeverat: legique oportere: ᾧ προσίσχει Κάρμηλα, &c. Moneo tamen modo, non definio.

Ibid. XLVIII. *Marathos, contraque Arados ſeptem ſtadiorum oppidum & inſula.*] Sic Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. vet. Dalec. &c. Sic editio Parm. aliæque vetuſtiores ante Hermolaum Barbarum, cui viſum eſt ſic emendare, *Contraque Aradum Antarados*. Atqui & vulgatæ ſcripturæ conciliat auctoritatem, tum conſenſus codicum, tum ſitus ipſe locorum, tum Arriani teſtimonium, lib. 2. de Exped. Alex. pag. 119. ſtatuentis ex adverſo Marathi, non alterius cujuſpiam oppidi, Aradum eſſe: τήν τε Ἄραδον τὴν νῆσον, ϗ τὴν Μάραθον τὴν καταντικρὺ τῆς Ἀράδου ἐν τῇ ἠπείρῳ ᾠκισμένην, πόλιν μεγάλην ϗ εὐδαίμονα, &c. Inde factum Maratho alterum cognomen Antaradi. Et Melæ quidem, lib. 2. cap. 7. & Straboni, ut diximus in prioribus Notis, Arados inſula eſt, oppidumque, ejus amplitudinis, quanta nunc a Plinio aſſignatur: neutri laudatā Antarados. Antaradi qui meminit Antoninus, nec Aradi is mentionem fecit, quod terreſtri via iter commonſtraret, nec Marathi, quod ejus oppidi cognomen alterum eſſe Antaradum intelligeret. Unus omnium Ptolemæus utrumque ſane commemorat, Antaradum, Marathumque: ſed is eſt, ut eruditi norunt, cujus fides in Geographicis rebus eſt admodum ſubleſta: tum certe maxime cum nullius ei ſcriptoris alterius patrocinatur auctoritas. Nam quis porro miretur in Aſia Antaradum Marathumque in duo cum oppida diſtraxiſſe, qui Clupeam Aſpidemque in Africæ litore, ceu geminas civitates, qui ſexcenta errata ſimilia paſſim a nobis in hoc opere animadverſa, obtruſerit? Eſto igitur antiqua Marathos, eademque, quod contra Aradum in continente foret, Antarados olim cognominata, quæ hodie, uti a viris accepimus, qui loca ea diligentiſſime perluſtrarunt, *Tortoſa* dicitur: deductis in eam videlicet, ut quidem remur, Orthoſiæ veteris, quæ haud procul fuit, civibus incoliſque, cum ipſa Orthoſiæ appellatione.

Sect. 19. XLIX. *Cyrrhum, Cazatas.*] Pro his vocibus, MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. habent tantum, *Yrtieazetas*. Parm. editio, *Irneazetes*. Gazatas porro in hoc tractu terrarum, ceterorum Geographorum nemo unus agnoſcit.

Ibid. L. *Bætarreni.*] Frobenius Barbari conjecturam amplexus, Bætarrenos huc tranſtulit, quam tertiæ Palæſtinæ, hoc eſt, Arabiæ Petrææ gentem fuiſſe ex Stephano conſtat: Βαιταρροῦς κώμη μεγάλη τρίτης Παλαιστίνης· οἱ κατοικοῦντες, Βαιταρρηνοί. At vetuſti codices longe aliter: nam Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *Bætocemi*. Reg. 2. Chiffl. vet. Dalec. & Parm. edit. *Bethemi*.

Ibid. LI. *Mammiſea*] In MSS. *Mamiſea*. Haud dubie *Minnizea* ſcriptum oportuit: nam in Cyrrheſtice Antoninus non ſemel Minnizam commemorat, a Cyrrho diſſitam M. P. XX. totidemque a Beroa, quæ & ipſa Cyrrheſticæ ab eodem adjudicatur, ut diximus. Namque in recenſendis Cyrrheſtices oppidis gentibuſque, Plinius modo totus habitat.

Sect. 20. LII. *Supra Zimaram.*] Libri editi hactenus, *Supra Simyram*, inſigni menda: nam Simyra urbs eſt Syriæ, de qua diximus ſect. 17. in ora mediterranei maris. At MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Supra Zimaram*: itemque inferius, *Daſcuſa abeſt a Zimara*, quemadmodum & in Parmenſi editione legitur. Ptolemæo, lib 5. cap. 7. inter urbes minoris Armeniæ recenſetur, παρὰ τὸν Εὐφράτην, Ζίμαρα, Δάσκουσα. Antonino pariter in Itiner. Zimara, dicitur in minore Armenia, itiner per Euphratis ripam, a Satala Melitenen:

Analiba Zimaram	M. P. XVI.
Teucilam	M. P. XVI.
Sabus	M. P. XXVIII.
Daſcuſam	M. P. XVI.

Et Tab. Peutingeriana, ſegmento ſeptimo:

Zimara	XVIII.
Zenocopi	XVIII.
Vereuſo	XIII.
Saba	XVIII.
Daſcuſa	XVIII.

Sic ille Zimara Daſcuſam uſque, LX. millia paſſuum: iſta, LXVII. colligit: Plinius, LXXV.

Ibid. LIII. *Melitenen Cappadociæ XXIV.*] Ita reſtituimus librorum admonitu, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. cum prius perperam ſcriberetur LXXIV. At ne tantumdem intervalli a Daſcuſa quidem Melitenen uſque ſtatuit Antoninus, aut Tabula Peuting. Nam ille L. M. P. iſta LXIII. omnino computat.

Ibid. LIV. *Oreôn dictam regionem.*] Hoc eſt, *Oreorum* Ὀρείων, ſive montanorum, ut diximus. Hactenus editum fuerat; *Merorum*, At MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & Rigalti teſte Salmaſio, pag. 625. in Solin. *Moræon*. Nos *Orcôn* ſcribimus, altero Plinii teſtimonio adducti, ſcribentis lib. 6. ſect. 9. *Quod intereſt ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem uſque in Adiabenen perfert.*

LV. *Primum hunc illi in pugna Taurus aufert.*] Hanc omnium codicum conditivorum lectionem Pliniani editores ſic interpolarant: *Primo hunc illi impugnatus curſum Taurus aufert.* Ibid.

LVI. *Cingilla Commangenen finit. Imme civitas incipit.*] Hoc maxime omnium loco graſſata interpolatorum audacia eſt, qui ſic ediderunt: *Gingla Commagenen finit, Merorum civitas incipit.* En iterum Merorum Arabum per ſummam vim obtruſa mentio. At MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. quin & Rigalt. codex, ita referente Salmaſio, pag. 630. in Solinum, ſic exhibent: *Cingil'a Commagenen finit, Imen civitas incipit.* Certe quæ Cingilla Plinio, ea eſt quæ Ptolemæo, lib. 5. cap. 15. ut diximus, Κικιλία Cyrrheſtices poſt Europum ad Euphratem civitas appellatur: ſed verius a Plinio Commagenæ adſcribitur: Imma vero, ſeu Imme, Ptolemæo eidem Seleucidis eſt, quæ Commagenæ proxima cum ſit, ab noviſſimo ejus oppido Commagenen incipere, indubitata profecto conjectura eſt. Mentio ejus oppidi eſt etiam in Hieronymi chronico, Aureliani Imp. anno 2. *Zenobia apud Immas haud longe ab Antiochia vincitur.* Sic enim MS. codex noſter exhibet: ubi corrupte libri vulgati, *apud Timas*. Immes, ſive Immarum, meminit præterea Hieronymus in vita Malchi, cap. 2. *Perveni tandem ad eremum Chalcidos, quæ inter Immas & Beræam magis ad Auſtrum ſita eſt.* Ubi Colon. editio, *inter Emmam* habet. Quod autem Salmaſius loc. cit. *Gindarum* pro. *Cingilla* reponit, & vim codicibus antiquis facit, & Plinii ipſius auctoritati ac diligentiæ detrahit plurimum: ſi Gindarenos, quos proxime antea ſect. 19. Cyrrheſticæ regioni attribuit, nunc ſui immemor Commagenæ adjudicet. Sect. 21.

LVII. *Vram.*] Quæ nunc Ura dicitur, eadem mox addito ſibilo Sura vocatur: a Ptolemæo quidem, ut monuimus, Σοῦρα. Verum cum latere Syriæ & Palmirenes ea ſit poſita, Plinio teſte, & Ptolemæo, ſive Uram, ſive Suram appellaveris, inanis eſt Bocharti conjectura, part. 1. Geogr. lib. 2. cap. 6. pag. 87. exiſtimantis hanc eſſe Ur Chaldæorum, ſeu Babyloniæ, quæ longo hinc terrarum eſt intervallo disjuncta, citra tamen ulteriorem Euphratis ripam. At Uram Plinianam eam eſſe credimus, quæ in Notitia Eccleſ. antiqua, pag. 37. Σούραμον. In altera, pag. 59. Ὀράμων appellatur, in provincia Euphrateſiæ. Ibid.

LVIII. *A Sura.*] Hic Pliniani editores *Aſura*, *Arura* alii, Dalecampius *Aſur* reponit: cum perſpicua admodum planaque ſcriptoris ſententia ſit, ab Ura, ſive Sura, quod noviſſime appellavit, ex iis oppidis, quæ Euphrati confinia ſunt, ſequi proxime Philiſcum, &c. Et Ortelius tamen Theſaurum ſuum locupletavit hac voce *Aſura*, corrupti hujus loci fide, ut numerus creſceret oppidorum. Ibid.

LIX. *Selinûs, Arſinoë, Jotape.*] Parm. edit. *Pedalie*, *Hales*, *Arſinoë*, *Tabe*. Vet. cod. Dalec. *Pedalie*, *Halis*, *Clinus*, *Arſinoë*. Chiffl. *Halis*, *Elini*, *Arſinoë*. Reg. 1. 2. *Hales*, *Clinus*, *Arſinoë*. Nos priorem voculam *Hale*, ſeu Ale potius, oppidi nomen eſſe ſtatuimus, a quo Aleii campi, de quibus ſuo loco diximus, cognominati ſunt: cetera deinde refingimus in hunc modum: *Selenûs*, *Arſinoë*, *Jotape*: nam *Taba* non ſunt hujus loci, ſed Lydiæ, teſte Strabone: nec Thebe Strabonis, lib. 14. pag. 667. quæ Pamphyliæ ditionis fuit. At Selinûs Ciliciæ oppidum eſt non ignobile, Σελινοῦς Ptolemæo, lib. 5. cap. 8. unde Selenitidi regioni nomen: ſic enim legendum puto apud Ptolemæum, non ut in vulgatis editionibus, Σελέντιδος. Ad Selinuntem fluvium urbi cognominem ſita videtur, cujus amnis in hoc ipſo tractu prope Cragum & Pinara, meminit Strabo, lib. 14. pag. 669. In eadem Selenitide Ἰοτάπη collocatur a Ptolemæo, loc. cit. In Notitia antiqua Eccleſiaſt. Ἰοτάπη perperam appellata, atque Iſauriæ, perinde atque ipſa Selinûs, attributa. In Conc. CP. I. pag. 956. *Neon Selenuntenſis* ſubſcribit inter epiſcopos provinciæ Iſauriæ. Sect. 22.

LX. *Anazarbeni, qui nunc Cæſarea: Auguſta, Caſtabala, &c.*] Ex duobus oppidis unicum hoc loco conflarunt Plinii editores, dum ſcribi juſſere, *qui nunc Cæſarauguſtani.* At neque id nomen Anazarbenis datum quiſquam veterum vel leviter indicavit, nec ipſi codices MSS. ei ſcripturæ favent. Nam in Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. legitur, *qui nunc Cæſarea Auguſta.* Sed multo apertius Ptolemæus diverſa duo eſſe oppida monet, qui in propria Cilicia, lib. 5. cap. 8. Καισάρειαν πρὸς Ἀναζάρβῳ memorat: & proxime ante in Bryelice ejuſdem Ciliciæ regione, Αὐγοῦσταν. Sed errat inſigniter Suidas, qui vetuſtum urbis nomen Diocæſaream ait fuiſſe: recentius deinde Nervæ temporibus, Anazarbum: cum Plinius multo ante Nervæ principatum obierit, qui Anazarbenos olim vocitatos teſtatur. Sed neque uno errore contentus, geminos uno partu edit: qui ab Anazarba Senatore nomen oppido factum putat, quod ab vicino potius monte, vel colle, vel amne, tractum, Ptolemæi oratio indicat, πρὸς Ἀναζάρβῳ. Sic enim Σελευ- Ibid.

κειαν περὶ Βήλῳ appellat, lib. 5. cap. 15. ceteraque ejuſmodi oppida ad montis radices ſita. Tamen Suidæ adſtipulatur Ammianus, lib. 14. pag. 19.

Ibid. LXI. *Caſtabala.*] Prius *Caſtabla* legebatur. Nos *Caſtabala* Καςάβαλα reſcripſimus cum Stephano, & Ptolemæo, lib. 5. cap. 8. qui Ciliciæ proprie dictæ adjudicat. Notitia Eccleſ. antiq. Ciliciæ ſecundæ, Καςάβαλα. In Conc. Nic. I. ex prov. Ciliciæ, *Moyſes Caſtabalenſis.*

Ibid. LXII. *Tracheotis.*] MSS. habent, *Tracheodis.* Ceteri, cum Ptolemæo, lib. 5. cap. 8. Τραχεῖαν vocant. Stephanus: Σελεύκεια, πόλις ἐπὶ Κιλικίᾳ τραχείᾳ .... Ὠνόμαςαι δὲ Σελεύκειαν αὐτὴν Σέλευκος ὁ Νικάτωρ... Πρότερον δὲ Ὀλβία ἐκαλεῖτο. Scribo Ὀλμία. Strabo enim, cujus e fontibus areolas ſuas Stephanus rigat, lib. 14. pag. 670 Ὄλμον ait vocatum oppidum, ad Calycadnum, quod ii incolerent, qui poſtea Seleuciam tranſlati, Seleucenſes dicti ſunt. Quod & ipſe Stephanus agnoſcit, pag. 513. Ὄλμοι, πόλις τραχείας Κιλικίας, ὅπε πρότερον ᾤκουν οἱ νῦν Σελευκεῖς.

Sect. 25. LXIII. *Tyrienſes.*] Prius *Hyrienſes* legebatur, quos in hoc tractu terrarum nemo veterum agnovit. MSS. certe Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. *Tyrienſes* exhibent. Et olim, Stephano teſte, pag. 673. Τύριον Πισιδίας πόλις. Quare Hermolaum miror, a vetuſtorum exemplarium, & Parmenſis, aliarumque editionum fide diſceſſiſſe, ut pro *Tyrienſes*, *Hyrienſes* reſcriberet, cum Hyria Seleuciæ ad Calycadnum nomen priſcum fuerit, quæ longo hinc ſpatio diſſidet. In Notitia Eccleſ. antiqua, inter epiſcopos provinciæ Piſidiæ, pag. 19. cenſetur, ὁ Τυραίων. Leunclavius, pag. 96. ὁ Τυραίων. Notitia altera, pag. 51. ὁ Τυράνε. Tertia, pag. 29. Τυραῖον.

Ibid. LXIV. *Thebaſa in Tauro.*] Ita ſcripſimus, ſecuti Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. vetuſtaſque editiones ante Frobenium, qui *Tembaſa* unde libuit, obtruſit. Forſan rectius *Tarbaſa*, ex Strabone nobis objeciſſet: nam is Ταρβασσὸν inter Piſidiæ civitates annumerat, ex Artemidoro, lib. 12. pag. 570. ſed *Thebaſa* ſincerior eſt, conſentienſque omnium codicum ſcriptura: & Lycaoniæ, non Piſidiæ, oppidum quærimus.

Ibid. LXV. *Hyde in confinio Galatiæ &c.*] Libri omnes tum manu exarati, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. tum etiam typis excuſi, ante Hermolaum, *Ide* vel *Idea* legunt. *Sinda* ille ex Strabone ſcripſit, qui Piſidarum oppidum, non Lycaonium, in quibus deſcribendis Plinius nunc totus eſt, Sindam eſſe ait, lib. 12. pag. 570. Nos a codicum auctoritate atque conſentiente ſcriptura quam minime aberrantes, *Hyde* reſtituimus, quæ inter ſedes Lycaoniæ epiſcopales undecima numeratur in Notitia eccleſiaſtica antiqua. Unde in Conc. CP. I. pag. 956. *Theodoſius Hydenſis* e prov. Lycaoniæ.

Sect. 26. LXVI. *Pleteniſſum.*] In libris hactenus editis, *Plataniſtus.* In Reg. 1. 2. & edit. Parm. *Plantaniſtum.* In Chiffl. *Plataniſtum.* Haud dudie Petneleſſum Plinius intellexit, quam urbem in editiſſima Pamphyliæ parte ſupra Aſpendum ſitam fuiſſe, auctor eſt Strabo, lib. 14. pag. 667. ὑπέρκειται δὲ ταύτης (Ἀσπένδε) Πετνηλισσός. Hæc Ptolemæo, lib. 5. cap. 5. Πεδνηλισσὸς dicitur. At in codice Palatino, noſtroque Pariſienſi, Πλετενισσὸς ſcribitur, quam veram eſſe ac genuinam Plinii ſcripturam, conſenſio exemplarium ſuadet: prorſus ut binominis ea civitas fuiſſe videatur. Plataniſtum certe in hoc tractu nemo, præter Ortelium, agnoſcit: quem vitioſi Plinii codices ſæpe in fraudem impulerunt. In Notitia Eccleſ. antiqua, pag. 19. & in altera rurſum, pag. 51. inter epiſcopos provinciæ Pamphyliæ, cenſetur ὁ Πελτηνίσσε, litteris videlicet permutatis, pro Πλετενίσσε.

Sect. 27. LXVII. *Paryadres.*] In MSS. Reg. 1. 2. &c. *Paryadis.* In editis *Pharphariades*, mendoſe. Nos, quod proximum ſcripturæ antiquæ fuit, *Paryadres.* Eſt enim Παρυάδρης Straboni ac Plinio, mons Armeniæ nobiliſſimus. Nec mihi tamen conjectura plane ſatisfacit: Cum enim ex ordine juga Tauri montis Plinius enumeret, pro regionum ipſarum ſitu, in quibus ea attolluntur, ab India primum exorſus, mox progreſſus ad Bactros, ceteraſque gentes deinceps quæ ſunt occaſui propiores, Armeniæ juga appellare antea haud temere exiſtimandus eſt, quam Parthicos, Medicoſque montes nominaverit, qui mox ſequuntur, Choatram ſcilicet, & Oroandem. Quamobrem ſcripſiſſe potius Plinium putaverim, *Parachoatram*, *Choatram*, quorum montium ille in Parthis a Solino, cap. 38. pag. 68. iſte in Medis a Ptolemæo collocatur, lib. 6. cap. 1.

Sect. 28. LXVIII. *Et in monte, Sidyma.*] Dalecampius, qui verba hæc legenda conjunctim putavit, ac montis modo nomen indicari, Solyma Piſidiæ montem ex Strabone, lib. 14. pag. 666. huc transferendum monet in margine editionis ſuæ. At urbem in edito colle poſitam hac oratione ſignificari, tum per ſe, tum Stephani auctoritate plane conſtat, Ptolemæique in primis ad Cragum montem Σίδυμα collocantis. In Conc. Quiniſexto, pag. 1197. Ζήμαρχος ἐπίσκοπος πόλεως Σιδύμων ἐπαρχίας Λυκαονίας: mendoſe videlicet, pro Λυκίας. Nam in Notitia Eccleſ. antiqua, pag. 47. inter epiſcopos provinciæ Lyciæ, ἐπαρχίας Λυκίας, cum Myris, Telmeſſo, Corydallis, ceteriſque, ὁ Σιτύμων legitur, pro Σιδύμων, uti recte Leunclavius habet, pag. 94. & altera Notitia, pag. 15.

Sect. 29. LXIX. *Calynda.* Hermolaüs *Calydna* reſcripſit, invitis exemplaribus MSS. & vetuſtis editionibus, Parm. ceteriſque, invito quoque Ptolemæo, lib. 5. cap. 3. Κάλινδα ſcribente, pro Κάλυνδα Stephano item, cui Κάλυνδα, πόλις Καρίας. Denique Herodoto, lib. 8. ubi de Artemiſia, Mauſoli Cariæ regis uxore agens, Καλυνδίοις eam imperitaſſe prodidit. Κάλυμνα tamen Straboni dicitur, lib. 14. pag. 561. ſed magno, ut puto, errore.

Ibid. LXX. *Marſyas.... ac paulo mox conditus.*] Hæc Plinii verba, de Marſya hominis natali ac ſepulcro ridicule interpretatus eſt Martianus, lib. 6. cap de Euphrate, pag. 221. & eum, ut ſolet, ſecutus Solinus, cap. 40. pag. 70. cum de amne Apamenorum Marſya ea accipi oportere, res ſit plane perſpicua.

Sect. 30. LXXI. *Cadueni.*] MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Cadieni.* Nummus antiquus Longinæ Domitiæ, quæ Domitiani Imp. conjux fuit, apud Patin. p. 169. ΚΑΔΟΗΝΩΝ. Quamquam ipſe perperam ΚΑΛΟΗΝΩΝ legit, refertque ex conjectura ad Coloën, quam novo ille errore urbem eſſe arbitratur Sardibus proximam: cum ipſa Gygæa palus ſit Coloë a recentioribus appellata, teſte Strabone, lib. 13. pag. 626. Ab oppido Cadueni nomen traxere, quod in Notitia epiſcop. Κάδοι dicitur, & Phrygiæ Capatianæ accenſetur; Mæoniæ ſive Lydiæ, in ipſis Phrygiæ finibus, a Ptolemæo, lib. 5. cap. 2. Incolæ Καδηνοὶ Stephano nuncupantur. In Conc. Quiniſexto, pag. 1199. Philippus epiſcopus πόλεως Κάδων Πακατιανῆς. Porro poſt *Cadueni*, addunt libri editi *Loreni*, quos cum nec MSS. ulli, nec auctorum veterum quiſquam agnoſcat, idcirco expunximus.

Ibid. LXXII. *Apollonoshieritæ.*] Ἀπόλλωνος ἱερὸν, ut diximus, Apollinis fanum ſonat: quam vocem in Tullio contra Verrem, non pro oppidi nomine, uti oportuit, ſed pro templo Apollinis, ſeu delubro, Eminentiſſ. Annalium ſcriptor perperam interpretatus eſt, ad annum Chriſti 57. num. 176. Atqui nos Audomari fanum uſitato more, & S. Quintini, & alia ejuſcemodi dicimus: cum oppida Divorum cuipiam peculiari mancipata cultu, nomen ab iis ſortiuntur. In MSS. Reg. 1. 2. *Apollinihieritæ.* In Chiffl. *Apollonihieritæ.* In nummis, ΑΠΟΛΛΩΝΙΕΡΕΙΤΩΝ. In Concil. Calchedon. act. 3. pag. 456. Λεύκιος Ἀπόλλωνος ἱερέ.

Ibid. LXXIII. *Meſotimolitæ.*] Qui μέσον Τίμωλον ſive Τμῶλον incolerent: utraque enim vox ſcriptoribus antiquis promiſcue familiaris fuit, ut ſuo loco monuimus. In MSS. Reg. 2. &c. *Myſotimolitæ.* In editis *Myſotmolitæ.* Nos Meſotmolitas reſtituimus, tum ex animi conjectura, tum ope Notitiæ epiſcopatuum prov. Lydiæ, in qua ſeptimum decimum locum obtinet Μεσοτύμελλος, pro Μεσοτίμωλος. Altera Notitia Eccleſ. pag. 45. habet Μεσοτύμολον, pro Μεσοτίμωλον. Et in Novella Leonis, apud Leunclav. inter epiſ. Lydiæ, pag. 91. ὁ Μεσοτμώλε. Myſotmolitas nihilominus defendere quis poſſit, ut ea vox e Myſis Tmolitiſque mixtos ſonet, ἐκ τ̃ Μυσῶν καὶ Τμωλιτῶν.

Sect. 31. LXXIV. *Super octoginta.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. vet. Dalec. &c. *ſuper XC.* Seneca tamen, lib. de Conſol. ab Helviam, cap. 6. pag. 807. *Athenienſis in Aſia urbs eſt Miletus, LXXV. urbium populum in diverſa effudit.*

Ibid. LXXV. *Heraclea montis ejus cognominis: Carica: Myûs... Priene.*] Hic locus præpoſtera interpunctione vitiatus ſic ante nos edebatur: *Heraclea montis ejus, cognominis Carica: Myûs* &c. Quibus verbis hæc ſuberat ſententia: Heracleam hanc Ionicam, eodem cum Carica Heracleæ nomine frui: quod & per ſe frigidum eſt, perinde ac ſi non aliis plurimis multo inſignioribus ea appellatio communis foret: & eſt præterea a Plinii mente vehementer abhorrens. Ait enim hoc loco duo, quæ ſunt maxime obſervatu digna. Primum eſt, Heracleam eſſe monti Latmo cognominem: Docet id Strabo verbis diſertis, lib. 14. pag. 635. Ἡράκλεια ἡ ὑπὸ Λάτμῳ λεγομένη πολίχνιον· ἐκαλεῖτο δὲ πρότερον Λάτμος ὁμωνύμως τῷ ὑπερκειμένῳ ὄρει. Hinc Heſychius, pag. 588. Λάτμος, πόλις καὶ ἥρως, ubi legendum eſt πόλις, καὶ ὄρος. Alterum eſt, Carica deinde, ſeu Cariæ quondam attributa oppida proxime ſequi, Myuntem, Prienen, &c. Atque id ſane de his aſſeverat Herodotus, lib. 1. Clio, n. 142. pag. 60. Μυῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοίκηνται, &c. Hæc vero duo, quæ ſunt ſane animadverſione digna, profligat atque pervertit interpunctio libris hactenus impreſſis recepta. Quod ſi vocem *Carica*, ad Heracleam nihilominus pertinere quis contendat, eamque originis Caricæ eſſe velit, haud vehementer ſane reluctabor: cum probe intelligam, Latmum ipſum montem a nonnullis, atque adeo ab ipſo Plinio, lib. 8. ſect. 84. Cariæ adjudicari: quod eo magis verum eſſe neceſſe eſt, quo Myûs & Priene, quæ ulteriora ſunt, Caricæ ditionis oppida cenſentur ab Herodoto. In Conc. Quini-ſexto, pag. 1199. Θεόδωρος ἐπίσκοπος πόλεως Ἡρακλείας Λάτμε, ἐπαρχίας Καρίας. In Notitia Eccleſ. antiqua, inter epiſcopos Cariæ cenſetur ὁ Λακύμων. Idem apud Leunclavium, pag. 94. ὁ Ἡρακλείας Λακύμων vocatur: utrobique Λάτμων reſcribi ſcito oportere. In altera Notitia, pag. 17. hoc tantum, ὁ Ἡρα-

κλείας Λα.

Ibid. L X X V I. *Juxta eas.*] Ita M S S. omnes : nec Pintiani conjectura placet, ſic legentis : *Juxta* Teos : *Fuere oppida*, &c. Teos enim, Τέως, Anacreontis patria, multis nominibus adeo celebrata veteribus fuit, ut a Plinio quidem prætermittenda omnino fuiſſe non videatur : ſed neque prætermiſſa fuit, cum perhonorificam illius mentionem faciat, ſect. 38. ut ſuo loco vidimus.

Ibid. L X X V I I. *Parthenie.*] Mons, ut dixi, mari circumdatus. Hoc montis jugum deſcribit paulo obſcurius Nicander in Theriac. pag. 44.

Παρθένιον ναίουσι λέπας, τόθι Κλέζος ἀεργοὶ
Ἵπποι χλεύουσι, καὶ ἀνατολαί εἰσι Καΰστρου.

Quem locum Scholiaſtes non intellexit : ſed refellere, nec otii noſtri eſt, nec hujus loci : errorem digito commonſtraſſe nunc abunde eſt.

Ibid. L X X V I I I. *Hyrcani.*] Ad hos nummi pertinent Philipporum Impp. patris, ac filii, quorum ectypa Patinus exhibet, pag. 383. & 388. cum epigraphe Υ Ρ Κ Α Ν Ω Ν. Hos ille nummos ad Hyrcanos Caſpii maris accolas parum certe caute arbitratus eſt referri oportere.

Ibid. L X X I X. *Cæſarienſes, Metropolitæ.*] Hæc disjunctim legenda cenſuimus cum editione Parmenſi, aliiſque vetuſtis ac probatiſſimis ; conſentientibus etiam codicibus M S S. & ob nummos antiquos denique, quos indicavimus, Μ Η Τ Ρ Ο Π Ο Λ Ε Ι Τ Ω Ν Ε Ν Ι Ω Ν Ι Α.

Ibid. L X X X. *Cilbiani inferiores & ſuperiores, Myſomacedones.*] In libris hactenus editis locum hunc ſic interpunctum vidimus : *Cilbiani, ſuperiores & inferiores Myſomacedones*, ut hæ voces *ſuperiores & inferiores*, non jam ad Cilbianos pertinerent, ſed ad Myſomacedonas. Errorem detegit nummus Juliæ Domnæ, quem vidimus in Cimelio Bibl. Regiæ, cum epigraphe, ΚΙΛΒΙΑΝΩΝ ΤΩΝ ΑΝΩ, hoc eſt, Cilbianorum ſuperiorum. Ad inferiores ſpectat alter, qui in Cimelio Pariſienſi noſtro aſſervatur, Antonino Severo principe percuſſus, forma mediocri, cum hac epigraphe, Κ Ι Λ Β Ι Α Ν Ω Ν Ν Ι Κ Α Ε Ω Ν : quo concordia, ὁμόνοια, ſive ſocietas Cilbianorum & Nicæenſium indicatur.

Ibid. L X X X I. *Maſtaurenſes, Briulitæ.*] Vulgati libri habent *Brullitæ.* M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Briulitæ* : recte. Nam in Conc. Calched. act. 3. pag. 456. alibique paſſim, Ῥοῦφινος Βριούλων ſubſcribit, ex provinc. Aſiæ. Et in Notitia epiſcopatuum ejuſdem provinciæ, pag. 27. Πρίουλλα, Μάσταυρα legitur, pro Βρίουλα. Nam pag. 43. legitur, ὁ Βριούλων. Fruſtra Ortelius, *Biulum, Briullum*, & *Brullitas*, ceu tria diverſa oppida diverſis locis repræſentat, quo Theſaurum ſuum copia nominum locupletet.

Sect. 32. L X X X I I. *Cocylium .... Neandros. &c.*] Hactenus *Cocillum* mendoſe legebatur. Nos *Cocylium* ex Xenophonte, lib. 3. hiſt. Græc. pag. 483. hujus oræ populos recenſente : Οἱ μὲν οὖν Νεανδρεῖς, καὶ Ἰλιεῖς, καὶ Κοκυλῖται ἐπείθοντο .... οἱ δ' ἐν Κέβρηνι, &c.

Ibid. L X X X I I I. *Adramytteos, quæ olim Pedaſus.*] Refert hoc loco Dalecampius ex Herodoto, aliiſque, vel ex Rhodigino potius, Pedaſenſium barbam creſcere tum prolixe ſolitam, cum adverſi quidpiam civibus immineret. Verum, præterquam onerare his nugis Plinianos Commentarios haud operæ pretium erat, non de Adramyttenis Pedaſiis hæc Herodotus refert, ſed de Pedaſenſibus qui ſupra Halicarnaſſum incolunt, οἱ δὲ Πηδασέες οἰκέουσι ὑπὲρ Ἁλικαρνασσοῦ, quorum oppidum Pedaſium, de quo dictum eſt ſect. 29. Vide Herod. lib. 8. Vran.

Ibid. L X X X I V. *Erezii.*] In libris omnibus M S S. impreſſiſque, *Ereſii.* At Ereſios Lesbi inſulæ incolas locum hic habere non poſſe, res eſt plane perſpicua. Erezios potius Plinium ſcripſiſſe remur, ab ipſo oppido, vel ei cognomine, quod in Notitia epiſcopatuum prov. Cariæ, p. 33. Ἔριζος ſcribitur, alibi Ἔριζος. Indiſcretos enim Cariæ, Myſiæ, Lydiæque fines fuiſſe, ſæpe eſt a nobis animadverſum in hoc Aſiæ deſcribendo tractu. In Synodo Quiniſexta, pag. 1199. Μάγνος ἐπίσκοπος πόλεως τῆς Ἐρίζων, καὶ Καρίας ἐπαρχίας. Et in Conc. Gener. CP. III. pag. 1040. Ἰωάννης ἐπίσκοπος πόλεως Ἐρίζων. Apud Ptolem. lib. 5. cap. 2. gens eſſe dicitur juxta Phrygiam Ε Ρ Ι Ζ Η Λ Ο Ι, haud dubie pro Ε Ρ Ι Ζ Η Ν Ο Ι : unde Erizena Aſiæ regio Plinio dicitur, lib. 10. ſect. 60. Circa Rhyndacum Myſiæ amnem poſiti hi videntur, perinde atque Apolloniatæ & Miletopolitæ.

Ibid. L X X X V. *Mandacadeni.*] In libris hactenus editis, *Mandagandeni.* In M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. *Mandacandeni.* At in Notitia epiſcopatuum prov. Helleſponti, pag. 27. Μανδάκαδα vigeſimo octavo loco nominatur.

Sect. 33. L X X X V I. *Selinus ... Cetius.*] Ille Σελεινός, non Σελινοῦς, ut Ortelius exiſtimavit : iſte Κήτειος, cujus accolæ Κήτειοι appellati ab Homero, Odyſſ. λ'. v. 520. ubi Euſtathius monet Cetios a nonnullis dici Pergamenos, quod juxta Pergamum amnis ille laberetur. Heſychius Myſos, in quibus Pergamum fuit, ſic appellat : Κήτειοι, γένος Μυσῶν, ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ Κήτεως. Nummus M. Aurelii, apud Spanhem. pag. 485. fluvii nomen exhibet : cujus epigraphe hujuſmodi eſt : Ε Π Ι Σ Τ Ρ Α. Κ Α Λ Λ Ι Σ Τ Ε Ο. Σ Ε Λ Ε Ι Ν Ο Σ Κ Η Τ Ε Ι Ο Σ Π Ε Ρ Γ Α Μ Η Ν Ω Ν Β. Ν Ε Ω Κ Ο Ρ Ω Ν. Hoc eſt, ἐπὶ στρατηγοῦ Καλλιστέος, Σελεινός, Κήτειος, Περγαμηνῶν δὶς Νεωκόρων. *Sub Prætore Calliſteo, Selinus, Cetius, Peegamenorum bis Neocorum* nummus.

Ibid. L X X X V I I. *Hierolophienſes.*] Sic reſtituimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Pariſ. &c. In Parm. edit. *Hierapolienſes.* In reliquis, *Hierapolenſes* : quæ vox nec Græcum idioma refert, nec Latinum. Barbarus *Hydropolienſes* confinxit, quos hoc loco nobis objiceret. Accedit eo quod Hierapolis non hujus Pergameni conventus ſit, ſed Cibyratici, ut dictum eſt ſect. 29. Id nomen ab oppido factum videtur, cujus mentio in Notitia Epiſcop. prov. Bithyniæ, pag. 45. ὁ Γάλλου, ἤτοι Λόφων. Vox ea ἱερὸς λόφος *ſacrum collem* ſonat.

Ibid. L X X X V I I I. *Hermocapelitæ.*] Eorumdem codicum ope, & quod tutius eſt, adſtipulante Notitia vetere Epiſcopatuum provinciæ Lydiæ, in qua ὁ Ἑρμοκαπηλίας legitur, pag. 45. & pag. 13. Ἑρμοκαπηλίας, hanc vocem ſanavimus, quæ in edit. Parm. in *Hermacopolitæ* : auctore deinde Hermolao Barbaro, in *Harmatopolitæ* commutata erat. Quamquam Lydiæ ea Notitia Hermocapelitas accenſet, Pergamenæ tamen illi, ut & Thyatireni, juriſdictioni paruerunt. Neque huc pertinet Ἁρματοῦς oppidum, cujus Thucydides meminit, lib. 8. pag. 626. ut Ortelio viſum eſt : nam ex eo Hermatuntopolitas dici oportuiſſet.

Sect. 34. L X X X I X. *Ante Joppen Paria.*] Ita libri omnes, ex quibus emendandus Mela, lib. 2. cap. 7. *Arados etiam in Phœnice eſt parva, quantum patet, tota oppidum.* Lege, *Arados etiam in Phœnice eſt, & Paria, quantum patet, tota oppidum.* Nec Voſſio aſſentimur, aienti, Annotat. in Melam, pag. 202. ex eo Pomponii textu Plinium potius, quam ex Plinio Melam emendandum eſſe. Nam præterquam quod Joſephus, ut dixi, lib. 14. Antiq. Jud. cap. 17. pag. 487. Παριανῶν prope Joppen meminit, Notitia antiqua Eccleſ. pag. 85. inter ſuffraganeos Archiepiſcopi Tyrenſis, Accanenſem habet, Sidonienſem, Berytenſem, & quarto loco *Pariſ.* qua voce mutila, ut apparet, num Parienſis pro Joppenſi ſedes intelligatur, æſtimandum aliis relinquimus.

Sect. 35. X C. *Artemidorus C L X I I. D.*] Sic libri MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. Adſtipulatur Artemidorus ipſe, qui in Epitome quam Agathemerus fecit, lib. 1. Geogr. cap. 5. longitudinem Cypri ait eſſe ſtadiorum, α' τ', M C C C, quæ paſſuum omnino efficiunt, C L X I I. M. D. In editis hactenus, C L X. M. D.

Ibid. X C I. *Chirogylium.*] M S S. proxime laudati, cum Chiffl. *Chirodilion*, quod ſincerius arbitror : ut ſit χειροδείλιον nomen inſulæ factum, ab incolarum timiditate & ignavia.

Sect. 37. X C I I. *Tragias.*] Ita reſcripſimus, pro *Ægeas*, quæ in hoc tractu nullæ fuerunt. At ibi Τραγίαν agnoſcit Thucydides, lib. 1. pag. 75.

Ibid. X C I I I. *Samon liberam, circuitu LXXXVII. M.*] Strabo, lib. 14. pag. 637. ait eſſe ambitum ſtadiorum ἑξακοσίων, D C. quæ paſſuum efficiunt L X X V. M. Addit Agathemerus, lib. 1. cap. 5. ſtadia X X X. quæ efficiunt fere M. P. L X X V I I I I. Quamobrem aut denarii notam in Pliniano numero abundare ; aut, quod verius puto, apud Strabonem ἑπτακοσίων legi oportere, cenſendum eſt. Proxime antea admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. ſcripſimus : *Duas Camelidas Mileto vicinas : Mycalæ, Trogilias tres : Pſilon, Argennon, Sandalion* : cum prius legeretur, *Mycalen, Trogilias, Trepſilion*, &c.

Ibid. X C I V. *Parthenoaruſam.*] Heraclides, lib. de Politiis, cap. de Samiis : Παρθενία, inquit, ὕστερον δὲ Ἀρυοῦσα. Quo ex loco conflata e duabus. vox iſta Pliniana videri forſan poſſit, pro *Parthenon, Aryuſam.* Sed in Heraclidis textu mendam latere ſuſpicor : nec Ἀρυοῦσαν, ſed Δρυοῦσαν legi oportere.

Sect. 41. X C V. *Conium.*] Prius *Iconium* legebatur, quo nomine nullum in Phrygia oppidum apud ceteros ſcriptores occurrit. At Conii mentio eſt in Notitia epiſcop. provinciæ Phrygiæ Capatianæ, pag. 27. Κονίου πόλις.

Sect. 42. X C V I. *Tectoſagum Ancyra, Trocmorum Tavium, Toliſtobogorum Peſinûs.*] Deſtituit memoria Photium, ut arbitror, dum Memnonis ſcripta redigens in epitomen, cod. 224. Bibl. pag. 721. permutat horum oppidorum ſedes : ἐδείμαντο δὲ πόλεις, Τρωγμοὶ μὲν Ἄγκυραν, Τολιστοβόγιοι δὲ Ταβίαν, Τεκτόσαγες δὲ Πεσινοῦντα. Nam Plinium ut omittam, ex Strabone & Ptolemæo conſtat, ut vidimus, Ancyram eſſe Tectoſagum : Tavium Trocmorum, Toliſtobogorum Peſinuntem. Tectoſages Ancyranos etiam commemorat nummus antiquus ex ære, apud D. Sherard nuper Conſulem Anglum Smyrnæ : Α Ν Κ Υ Ρ Α Ν Ω Ν Τ Ε Κ Τ Ο Σ Α Γ Ω Ν. Quod porro ad hæc Galaticarum gentium nomina attinet, ſolam Tectoſagum appellationem a Celtica gente derivatam eſſe, qua de egimus lib. 5. ſect. 3. Strabo admonet, lib. 12. pag. 566. ceteras a ducibus ſuis nomen habuiſſe, cujuſmodi ſunt Trocmorum gentes, & Toliſtobogorum. Horum ego numero cenſendos puto, & Voturos, ſive Veturos, & Ambituos, quos M S S. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *Ambituntos* appellant : ut a ducibus ad gentes eas tranſlata ſint ea nomina, nec Celticorum umquam populorum propria fuerint. Incidimus tamen in M S S. aliquos, in quibus ea vox *Ambutunti* fer-

me in litura eſſet, ſic tamen ut fraus pateret: ſuperinjectumque ei voci gloſſema, *Ambiani.* Sed id ab interpolatore aliquo, amore fortaſſis patriæ, factum merito ſuſpicamur: quamquam & in Gelenii editionem vox eá irrepſit.

Ibid. XCVII. *Dioshieronitæ.*] Sic Frobenius veterem lectionem peſſumdedit, tum MSS. codicum, tum edit. Parmenſis, & ceterarum, in quibus legitur *Didyenſes*, *Hieronenſes.* In Reg. 1. *Hierorenſes.* De Didyenſibus nihil habemus ſane comperti. Niſi forte Dictienſes legi placet, quoniam Galatarum Tectoſagum Δικτὶς oppidum fuiſſe dicitur apud Ptolem. lib. 5. cap. 4. At pro *Hierorenſes*, ſcribi oportere *Æorienſes*, nihil propemodum dubitamus: quod in Notitia eccleſ. provinciæ Galatiæ Salutaris, pag. 33. *Αἰώριον* legitur. Sane ἀναλογίας ratio Dioshieronitas dici non patitur, ſed a Διὸς ἱερὸν, Dioshieritas, ut alibi vidimus.

Sect. 43. XCVIII. *CCXXXVIIII. mill. paſſ. diximus.*] Libro nimirum quarto, ut monuimus, ſect. 24. his verbis: *Tota ab Helleſponto longitudo CCXXXVIIII. mill. paſſuum.* Sic enim eo loci animadvertimus maximo conſenſu codices omnes MSS. impreſſoſque, Martianumque ipſum, Plinii tranſcriptorem, ſcribere. Quamobrem præpoſtera hujus numeri lectio hoc loco, CLXXXVIIII. quæ hactenus in libris impreſſis obtinuit, centenarii nota perperam in quinquagenarium detorta, a nobis merito animadverſa, emendataque eſt.

XCIX. *Elaphonneſus.*] Scylax, pag. 33. a Plinio diſſidere prima facie videtur: nam Proconneſum ab Elaphonneſo diverſam facit. Circa Cyzicum, inquit, νῆσός ἐστι καὶ *Sect. 44.* πόλις Προκόννησος, καὶ ἑτέρα νῆσος Ἐλαφόννησος .... γεωργοῦσι δ' αὐτὴν Προκοννήσιοι. *Proconneſus inſula cum oppido, aliaque præterea inſula Elaphonneſus, commodo inſtructa portu: hujus agrum colunt Proconneſii.* Sed nodum ſolvit Strabo, geminam Proconneſum agnoſcens, lib. 13. pag. 588. novam ac veterem, modico forte euripo ambas inter ſe diſcretas: nomine alioqui ſimiles: nam appellationis ratio par, πρὼξ enim & ἔλαφος, cervini generis animalia ſignificat, quibus ea inſula videtur fuiſſe referta. Docet id pluribus Apollonii ſcholiaſtes, ad lib. 2. Argon. v. 279. cujus verbis huic libro coronidem inponere, operæ ſane pretium fuerit. Διονύσιος δέ φησιν ὁ Ἀθηναῖος, inquit, ἐν ταῖς κτίσεσι τὰς ἐλάφους λέγεσθαι πρῶκας· ὅθεν καὶ Προκόννησος· ἐπεὶ καὶ ἐν ταύτῃ πληθύουσιν ἔλαφοι ..... οἱ δὲ Προχόννησον ἐτυμολογοῦσι, καθὸ πρότερον οὖσα νῆσος προσεχώσθη. Cum prius eſſet inſula, aggeſto ſolo alteri inſulæ, nempe Elaphonneſo, annexa eſt: unde eadem Proconneſus quibuſdam eſt, quæ Elaphonneſus: ὑπό τινων δὲ Προκόννησος καὶ Ἐλαφόννησος ἐκλήθη. Φιλήτας δέ φησι, πρόκας λέγεσθαι τὰς ἐλάφους τὰς πρώτως τικτούσας, οἷον πρωτοτόκους. Sunt igitur πρόκες, cervæ primiparæ. Sed & cum eadem Elaphonneſos & Neuris vocitata fuiſſe dicatur; apparet Νεβρὶς a Stephano ſcribi oportuiſſe, ab hinnulis: non ut ſcripſit imperite, Νευρίς. *Eſt* enim νεβρὸς *hinnulus*, ut ἔλαφος *cervus.*

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER VI.

CAP. I. I. PONTUS Euxinus, antea ab inhoſpitali feritate [1] Axenos appellatus, peculiari invidia naturæ ſine ullo fine [2] indulgentis aviditati maris, & ipſe inter Europam Aſiamque funditur. Non fuerat ſatis oceano ambiſſe terras, & partem earum [3] aucta inanitate abſtuliſſe: non irrupiſſe fractis montibus, Calpeque Africæ avulſa tanto majora abſorbuiſſe, quam reliquerit, ſpatia: non per Helleſpontum Propontida infudiſſe, iterum terris devoratis: a Boſphoro quoque [4] in aliam vaſtitatem panditur nulla ſatietate, donec exſpatianti lacus Mæotii rapinam ſuam [5] jungant. Invitis hoc accidiſſe terris, indicio ſunt tot anguſtiæ, atque tam parva naturæ repugnantis intervalla, ad Helleſpontum [6] octingentorum ſeptuaginta quinque paſſuum: ad [7] Boſphoros duos, vel bubus meabili tranſitu: unde nomen ambobus, & jam quædam in diſſociatione germanitas concors. Alitum quippe cantus, canumque latratus [8] invicem audiuntur: vocis etiam humanæ commercia, inter duos orbes manente colloquio, niſi cum idipſum auferunt venti. Menſuram Ponti a Boſphoro ad Mæotium lacum quidam fecere [9] X̄ĪV̄. triginta octo mill. paſſuum. Eratoſthenes [10] centum minorem. Agrippa a Calchedone ad Phaſin [11] X̄. mill. Inde Boſphorum Cimmerium trecenta ſexaginta mill. Nos intervalla generatim ponemus comperta in noſtro ævo, quando etiam [12] in ipſo ore Cimmerio pugnatum eſt. [13] Ergo a faucibus Boſphori eſt amnis [14] Rhebas, quem [15] aliqui Rheſum dixerunt. Deinde [16] Pſillis, [17] portus Calpas. [18] Sagaris fluvius ex inclytis: Oritur [19] in Phrygia, accipit vaſtos amnes, inter quos [20] Tembrogium [21] & Gallum: Idem Sangarius a pleriſque dictus: [22] a quo

NOTÆ.

1. *Axenos.*] Auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 13. τὸν Πόντον τὸν πρὶν Ἄξενον λεγόμενον διὰ τὰς ἐπιθέσεις τῶν βαρβάρων, &c. Vide quæ diximus, lib. 4. ſect. 24.

2. *Indulgentis.*] Rapacitati maris tanta ſubinde terrarum ſpatia abſorbenda & obtegenda permittentis.

3. *Aucta inanitate.*] Aucto vehementer eo ſpatio, quod incoli jam propter aquarum illuvionem non poteſt. Vide Notas & Emend. num. I.

4. *In aliam vaſtitatem.*] In vaſtiſſimum mare, quem Pontum Euxinum vocant.

5. *Jungant.*] Per fretum Cimmerium ſuas aquas miſceant, quæ terras ſorbent.

6. *Octingentorum &c.*] Sive, quod idem eſt, ſeptem ſtadiorum intervallo, ut dictum eſt lib. 4. ſect. 18. aliaſque ſæpius.

7. *Boſphoros.*] Thracium, Cimmeriumque. Græcis βόσπορος, a bovis tranſitu, propter freti anguſtias.

8. *Invicem audiuntur.*] Ab utroque litore.

9. *X̄ĪV̄. triginta.*] Hoc eſt, quatuordecies centenûm, ac triginta & octo mill. paſſ.

10. *Centum minorem.*] Hoc eſt, centum millibus paſſuum minorem facit menſuram, ut ſint tantum millia paſſ. omnino tredecies centena ac triginta octo.

11. *X̄. mill.*] Hoc eſt, decies centena paſſuum millia. Strabo enim lib. 12. pag. 548. a fano Calchedonio, uſque ad Phaſin navigationem ait obtinere ſtadiorum millia octo, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ μέχρι Φάσιδος περὶ ὀκτακισχιλίους σταδίους εἰσίν. Quamobrem Agrippæ & Strabonis menſura fere cum Eratoſthenica congruit.

12. *In ipſo ore.*] In menſura definienda anguſtiarum Cimmerii freti.

13. *Ergo a faucibus.*] Hæc Solinus, cap. 43. pag. 72. & Martianus lib. 6. cap. de Phrygia, pag. 221.

14. *Rhebas.*] Ῥῆβας, Arriano in Periplo: Stephano: Scylaci, pag. 32. Feſtus Avienus, in deſcript. orbis, verſ. 974.

Rhebas, argento ſimilem qui porrigit undam,
Rhebas, cyanei qui disjicit æquora Ponti.

15. *Aliqui Rheſum.*] Ita Solinus & Martian. Sed vereor magnopere, ne ii qui Rheſum hunc vocarunt, Ῥῆσον Homericum, de quo Strabo lib. 13. pag. 602. quem Ida mons effundit, affinitate vocis, cum Rheba confuderint.

16. *Pſillis.*] Ψίλλις Ptolem. lib. 5. cap. 1. Ψίλλης Straboni, lib. 12. pag. 543. ceteris Ψίλις.

17. *Portus Calpas.*] Srephano, pag. 347. Κάλπη λιμήν. Et Arriano item in Periplo en Xenoph. A cognomine, ut apparer, amne influente, portui nomen inditum. Meminit amnis illius Strabo, cum Pſillide & Sangario, loc. cit. Item Ptolemæus.

18. *Sangarius.*] Solinus, loc. cit. *Sagaris fluvius, dictuſque a pleriſque Sangarius.* Strabo, loc. cit. Σαγγάριος. Sagaris hodieque appellatio eſſe in uſu dicitur apud indigenas.

19. *In Phrygia.*] Stadiis circiter C L. a Peſinunte.

20. *Tembrogium.*] Qui Livio Thymbres, lib. 38. pag. 474. *Sangarius*, inquit, *ex Adoreo monte per Phrygiam fluens, miſcetur ad Bithyniam Thymbreti fluvio. Inde major jam geminatis aquis per Bithyniam fertur,* &c. Vide Notas & Emend. num. II.

21. *Et Gallum.*] Γάλλος Straboni, loc. cit. Claudian. lib. 2. in Eutrop. verſ. 263.

Dindyma fundunt
Sangarium, vitrei qui puro gurgite Galli
Auctus Amazonii defertur ad æquora Ponti.

22. *A quo incipiunt.*] A Sangario nimirum. Vide Notas & Emend. num. III.

incipiunt

incipiunt [1] Mariandyni ſinus, oppidumque [2] Heraclea [3] Lyco flumini appoſitum. [4] Abeſt a Ponti ore millibus ducentis: portus [5] Acone, veneno aconito dirus, ſpecus [6] Acheruſia. Flumina: [7] Pædopides, [8] Callichorum, [9] Sonautes. Oppidum [10] Tium, [11] ab Heraclea triginta octo millibus paſſuum. Fluvius [12] Billis.

II. [13] Ultra quem gens Paphlagonia, quam [14] Pylæmeniam aliqui dixerunt, [15] incluſam a tergo Galatia. Oppidum [16] Maſtya Mileſiorum, deinde [17] Cromna. Quo loco [18] Henetos adjicit Nepos Cornelius, a quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos [19] credi poſtulat. Seſamum oppidum, quod nunc [20] Amaſtris. Mons [21] Cytorus a Tio [22] LXIII. mill. paſſuum. Oppida: [23] Cimolis, [24] Stephane: amnis [25] Parthenius. Promontorium [26] Carambis vaſto excurſu, abeſt a Ponti oſtio [27] CCCXXV. mill. paſſuum: vel, ut aliis placuit, CCCL. mill. [28] Tantumdem a Cimmerio, aut ut aliqui maluere, CCCXII. M. D. Fuit & oppidum: [29] eodem nomine, , & aliud inde [34] Armene: nunc eſt colonia [31] Sinope, a Cytoro CLXIV. millibus. Flumen CAP. II.

NOTÆ.

1. *Mariandyni ſinus.*] Nomen ei ſinui dedere finitimi Μαριανδυνοὶ, de quibus Pauſanias, lib. 1. Eliac. prior. pag. 340. Μαριανδυνία χώρα, Stephano pag. 444. Hodie *le Golfe de Sangari*, cui nomen oppidum fecit in ipſo oſtio cognominis fluvii poſitum.

2. *Heraclea.*] Ponti cognominata, a vicino mari, Ponticaque provincia. Mariandynorum urbs a Mela vocatur, lib. 1. cap. 19. *ab Argivo*, inquit, *Hercule condita, cui famæ fidem adiecit, quæ juxta eſt Acheruſia palus*, de qua mox. Vetus Gordiani tertii nummus, quem Occo perperam legit, ΠΡΑΚΛΕΩΤΩΝ ΠΟΝΤΩ, pro ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ ΕΝ ΠΟΝΤ. Hercules ibi effingitur canem ex antro extractum mactans. Hodie *Penderachi.* Alius ejuſdem oppidi nummus, caput Herculis exhibet laureatum; parte altera, clavam Herculis erectam: cum epigraphe, ΗΡΑΚΛΕΟΣ ΣΩΤΗΡΩΣ, latere ſiniſtro: dextro, ΗΒ pro Ἡράκλεια Βιθυνίας, ut nunc quidem videtur. Jnfra, ΤΡΑΚΩΝ, nomen magiſtratus. Eſt ex ære mediocri, apud D. Abb. DE FONTENV.

3. *Lyco flumini.*] Solinus. loc. cit. Ovidius, lib. 4. de Ponto, eleg. 10. verſ. 47.

Huc Lycus, huc Sagaris, &c.

Vide Notas & Emend. num. IV.

4. *Abeſt.*] Abeſt Heraclea millibus paſſ. ducentis, ab ipſis Ponti anguſtiis. A fano Calchedonio, in ipſis Boſphori faucibus poſito, Strabo diſtare ait ſtadiis circiter mille & quingentis, hoc eſt, paſſuum millibus centum octoginta octo.

5. *Acone.*] Acone Solino, & Martiano. Stephano, Ἀκόναι, πολίχνιον πλησίον Ἡρακλείας, ubi multa ille & de cotibus quas ἀκόνας vocant, & de aconito.

6. *Acheruſia.*] Mela lib. 1. cap. 19. *Iuxta Heracleam ſpecus eſt Acheruſia, ad Manes (ut aïunt) pervius: atque inde extractum Cerberum exiſtimant.* Ita & Solinus, loc. cit.

7. *Pædopides.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. & Pariſ. Editi, *Pedopyles.*

8. *Callichorum.*] Ποταμὸς Καλλίχορος Paphlagoniæ attributus a Scylace, pag. 42. Marciano Heracl. pag. 103. & Arriano in Periplo, Ὀξείνης. De eo Ammianus, lib. 22. pag. 214. *Flumina Callichori, ex facto cognominati: quod ſuperatis poſt triennium Indicis nationibus, ad eos tractus Liber reverſus, circa hujus ripas virides & opacas, orgia priſtina revocavit, & choros, &c.*

9. *Sonautes.*] Contracte dictum pro *Soonautes.* Acheronti flumini in Mariandynis id nomen dediſſe, Σοωναύτης, Niſæos Megarenſes, qui Heracleam condiderunt, auctor eſt Apollonius Rhod. lib. 2. Argonaut. verſ. 748. Vocis etymon Scholiaſtes explicat: ἐπειδὴ πάντας τοὺς ναυτιλλομένους διασώζειν, ἀπαθεῖς ἔχων καὶ ἠρεμαίους λιμένας, quod nautis ſalutem portus ſui opportunitate afferat.

10. *Tium.*] Ptolemæo lib. 5. cap. 1. Τῖον. Hodie intercidit. *Tios oppidum*, inquit Mela, loc. cit. *Mileſiorum quidem colonia, ſed jam ſoli gentiſque Paphlagonum.* Steph. pag. 657. Τίος, πόλις Παφλαγονίας. At Straboni Τήϊον, lib. 12. pag. 543. Philetæri patria, a quo Attalici reges.

11. *Ab Heraclea.*] Scribit Menippus in Paphlagoniæ Periplo, apud Steph. loc. cit. diſtare Tium ab Heraclea ſtadiis CCCLXX. ἀπὸ Ἡρακλείας εἰς Τίον πόλιν, καὶ ποταμὸν Βίλλαιον, ςάδιοι τριακόσιοι ἑβδομήκοντα. Hæc milliaria efficiunt XLVI. & ducentos paſſus.

12. *Billis.*] Ita libri MSS. omnes. Steph. Βίλαιος. Scholiaſtes Apollonii, ad lib. 2. Argon. verſ. 791. Βιλλαῖος ποταμὸς Παφλαγονίας. Martianus Heracl. pag. 102. Βίλλαιος ὅντις ποταμὸς ὁρίζει Βιθυνίαν.

13. *Vltra quem.*] Martianus, loc. cit.

14. *Pylæmeniam.*] Ut Ægypti Ptolemæi, Bithyniæ Nicomedes, ſic Paphlagoniæ reges Pylæmenes vocabantur, ab antiquo illo Pylæmene, cujus Homerus meminit in Bœotia, Iliad. 2. Hinc regio ipſa Pylæmenia dicta. Strabo, pag. 543. Vide & Livium, lib. 1. pag. 2.

15. *Incluſam.*] Martian. loc. cit. iiſdem verbis. Senſus eſt, Paphlagoniam ab ortu Galatia, quam attingit, claudi.

16. *Maſtya.*] Μαςύα a Mileſiis condita, ut Tium. Forte Μόσον vel Μόςον Ptolemæi, in Galatia, lib. 5. cap. 6.

17. *Cromna.*] Κρῶμνα πόλις Παφλαγονίας, Steph. pag. 390. Κρῶμνα χωρίον, Martiano Heracl. pag. 104.

18. *Henetos adjicit*] Ἐνετοί . . . ᾤκουν παρὰ Παφλαγονίαν, Steph. Primariam Paphlagonum gentem Strabo appellat, loc. cit. Vide Notas & Emend. num. V.

19. *Credi poſtulat.*] Nepoti Strabo ſubſcribit lib. 12. pag. 544. qui lib. 4. abire in alias partes videbatur. Subſcribit & Scymnus pag. 16. Curtius item, lib. 3. num. 3. Liviuſque: & Solinus cap. 44. pag. 72. Alii a Venetis Galliæ populis, quorum Cæſar meminit, duci originem Venetorum Italiæ malunt.

20. *Amaſtris.*] Dionyſii Heracleæ tyranni uxor Amaſtris ſuo nomine urbem inſignivit, e quatuor pagis conflatam, Seſamo, Cytoro, Cromna, Tio. Strabo lib. 12. pag. 544. Ipſa arx Seſamus Melæ, lib. 1 cap. 19. Σήσαμος ἀκρόπολις Straboni. Nummi vet. ΑΜΑΣΤΡΙΑΝΩΝ. Hodie *Semaſtro.*

21. *Cytorus.*] Cujus Virgilius meminit, lib. 2. Georg. verſ. 437.

Et juvat undantem buxo ſpectare Cytorum.

22. *LXIII. mill. paſſ.*] Ita Reg. 1. 2. &c. ac Solinus, cap. 44. pag. 72.

23. *Cimolis.*] Κίμωλις Straboni, lib. 12. pag. 545. Κιμωλὶς Marciano Heracl. pag. 105.

24. *Stephane.*] Στεφάνη κώμη Marciano Heracl. loco cit. Στεφανὶς, πόλις Μαριανδυνῶν Stephano, pag. 617.

25. *Parthenius.*] Παρθένιος ποταμὸς ἐν μέσῳ τῆς Ἀμαστριανῶν πόλεως ῥέων, Stephanus, pag. 528. Strabo, pag. 543. Mela, lib. 1. cap. 19. Vide Notas & Emendationes, num. VI.

26. *Carambis.*] Κάραμβις Straboni, pag. 545. Huic promontorio alterum opponitur, verſus boream, quod Κριοῦ μέτωπον, ceu frontem Arietis vocant. His duobus Euxinum mare in duo veluti maria diſpeſcitur. Carambis, *Capo Piſello.*

27. *CCCXXV. mill.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. Martianus, lib. 6. cap. de Phrygia, pag. 221. legit, CCXX. tantum, ſed vitioſe, ut conſtat, deficiente, ut minimum, centenarii nota.

28. *Tantumdem.*] Martianus loc. cit.

29. *Eodem nomine.*] Κάραμβις πόλις Ἑλληνίς, Scylaci pag. 32.

30. *Armene.*] Ἀρμένη κώμη Marciano Heracl. pag. 105. Ἀρμένη πόλις Ἑλληνὶς καὶ λιμήν, Scylaci, pag. 32. Sinopenſium pagus Straboni, pag. 545. Et Armenen & Carambin intercidiſſe jam inde ab ævo ſuo Plinius conteſtatur familiari illo ſuo, *Fuit.* Mela, lib. 1. cap. 19. *Quæ Paphlagoniam finit, Armene.*

31. *Sinope.*] Σινώπη Diogenis Cynici patria: Mithridatis quoque Eupatoris appellati, ortu, regno, ſepulcroque nobilis. Coloniæ eo deductæ teſtes ſunt nummi veteres, Antonini Severi: C. I. AV. SINOP. *Colonia Julia Auguſta Sinopenſis*, apud Patinum, pag. 299. & Getæ; pag. 317. C. I. F. SINOPES. *Colonia Julia Felix Sinope*, vel *Sinopenſis.* Ulpianus item, lib. 50. Dig. tit. 15. de Cenſibus.

[1] Evarchum : Gens Cappadocum , oppidum [2] Gaziura , & [3] Gazelum : amnis [4] Halys , a radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamque decurrens. Oppida : [5] Gangre, [6] Caruſa , [7] Amiſum liberum , a Sinope [8] cxxx. mill. paſſuum. [9] Ejuſdemque nominis ſinus tanti receſſus , ut Aſiam pæne inſulam facit , cc. mill. paſſuum haud amplius per continentem ad Iſſicum Ciliciæ ſinum. Quo in omni tractu proditur , tres tantum gentes Græcas jure dici , Doricam , Ionicam , Æolicam , ceteras [10] Barbarorum eſſe. Amiſo junctum fuit oppidum [11] Eupatoria , a Mithridate conditum. [12] Victo eo , Pompeiopolis utrumque appellatum eſt.

Cap. III. III. [13] Cappadocia intus habet coloniam Claudii Cæſaris Archelaïdem , quam præfluit Halys. Oppida : [14] Comana , quod Sarus : [15] Neocæſaream , quod [16] Lycus :

Notæ.

1. *Evarchum.*] Εὔαρχος. Vide Notas & Emendationes num. VII.

2. *Gaziura.*] Τὰ Γαζίουρα παλαιὸν βασίλειον, antiqua regia, Straboni , lib. 12. pag. 447. 547. Vide Notas & Emend. num. VIII.

3. *Gazelum.*] Γάλωρον, ut arbitror, Ptolemæi, lib. 5. cap. 6. inter Sinopen, & Halys fluminis oſtia.

4. *Halys.*] Gillio nunc, *Caſilirmar.* Scholiaſt. Apollon. ad lib. 2. Argon. verſ. 366. Ἅλυς ποταμὸς Παφλαγονίας.

5. *Gangre.*] Γάγγρα Stephano, pag. 191. Hic ſynodus Gangrenſis habita. Poſtea Theodoſiam Gangrorum aiunt appellatam, unde detorta hodie nomenclatura *Toria* vocetur.

6. *Caruſa.*] Κάρουσα πόλις ἑλληνίς, Scylaci pag. 32. Καροῦσα Marciano Heracl. pag. 106. Vide Notas & Emend. num. IX.

7. *Amiſum liberum.*] Ab Auguſto Cæſare poſt Actiacam victoriam libertate donatum, ut auctor Strabo, lib. 12. pag. 547. Ἀμισὸς Ptolemæo, lib. 5. cap. 6. & Straboni, aliiſque. Amiſum Plinius de more dixit, quoniam *oppidum* ſubintellexit. Nummus Hadriani, AMICOY ΕΛΕΥΘΕΡΑC.

8. *CXXX. mill.*] Vide Notas & Emend. num. X.

9. *Ejuſdemque nominis.*] Sinus Amiſenus, tam vaſto receſſu in ortum ſecedens, & in meridiem reflexus, ut Aſiam quam minorem vocamus, (veteres Aſiam intra Halym dixere) pæne inſulam faciat.

10. *Barbarorum.*] Vernaculo ac proprio, non Græco fere ſermone utentium.

11. *Eupatoria.*] A Mithridate, cui Eupatoris nomen fuit. Solin. cap. 44. pag. 72. Martianus, lib. 6. pag. 222.

12. *Victo eo.*] A Pompeio. Vide lib. 7. ſect. 27. Igitur urbes duæ junctæ, Eupatoria & Amiſos, in Pompeii nomen tranſiere. Eupatoria nova urbs adtexta veteri fuit a Mithridate. Sic Appian. in Mithrid. Utrumque Pompeïopoleos nomine appellatum. Πομπηϊούπολις, πόλις Παφλαγονίας, ἢ Πομπηιόπολις. Steph. pag. 558. Hodie *Amid.*

13. *Cappadocia.*] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 45. pag. 73. Martianus, lib. 6. cap. de Cappad. pag. 222. Nomen habet Ἀρχελαΐς ab Archelao Cappadociæ rege, cujus regnum Tiberius in provinciæ formam redegit, teſte Suetonio in ejus vita, cap. 37. Alii porro ſunt, qui in editione Vulgata, & in Græco, Cappadoces appellantur, Hebraïce כפתרים *Caphtorim.* Iſthmum illum olim ii tenuere, qui eſt inter duos ſinus Arabici ſive Rubri maris, Ælaniticum & Heroopoliticum, ſimul cum Philiſthinis, qui exinde egreſſi terram Chanaan de ſuo nomine terram Philiſtiim appellarunt, Gen. X. 13, 14. & 1. Paralip. 1, 12. *At vero Meſraim genuit Ludim ..... & Phetruſim , & Chasluim : de quibus egreſſi ſunt* PHILISTHIIM *&* CAPHTORIM. Meſraïm Ægyptios eſſe conſtat, quorum pars & ſoboles Philiſthiim & Caphtorim fuere ; qui ex Ægypto egreſſi in vicino habitarunt tractu terrarum. Deut. 2, 23. *Hevæos quoque qui habitabant in Haſerim uſque Gazam ,* CAPPADOCES (*Hebraïce* כפתרים) *expulerunt : qui egreſſi de* CAPPADOCIA *deleverunt eos & habitauerunt pro illis.* Cappadocia Hebraïce כפתר eſt. Egreſſi inde Cappadoces expulerunt & deleverunt, hoc eſt, interfecerunt Hevæos, illius regionis incolas, quæ eſt ab Haſerim uſque Gazam. Eſt autem חצרים prope deſertum Pharan, ut conſtat ex Num. XIII. 1. *Profectuſque eſt populus de Haſeroth , fixis tentoriis in deſerto Pharan.* Nam ſive feminina declinatione חצרות dixeris, ſive חצרים maſculina, nihil intereſt. Hoc exemplo Iſraëlitas ſuos Moſes incitabat ad expellendos delendoſque Chananæos, ſicut hi Cappadoces ſive Caphtoræi delevere, hoc eſt, interficiendo expulere Hevæos ; & filii Eſaü Horræos, Deut. 2, 12. Jam Jerem. XLVII, 4. *Depopulatus eſt enim Dominus Palæſtinos reliquias inſulæ Cappadociæ.* In Hebræo, inſulæ כפתר At inſulæ profecto nomen omnino credi vocat, Cappadociam illam intelligi, quæ a profanis ſcriptoribus, atque in ipſis etiam libris Novi Teſtamenti Cappadocia nuncupatur : quam qui inſulam appellabit, æque riſum de ſe præbebit, ac ſi Perſidem inſulam velit eſſe. Neque enim aliter Cappadocia Aſiatica mari, quam Perſis, alluitur, aut ex Judæa per mare petitur. At inſulam nominari terrarum anguſtias inter duo maria, quem Iſthmum dicimus, ſacris ſcriptoribus familiare eſt. Unde in inſigni illo Iſaiæ vaticinio, in quo Chriſtus dux gentium inſtituitur, cap. XLIX, 1. *Audite inſulæ , & attendite populi de longe : Dominus ab utero vocavit me* &c. *Inſulæ* ſunt provinciæ populi Romani, in quibus erat præcipue futura ſedes religionis Chriſtianæ. *Inſulæ* autem idcirco pleræque ex illis appellantur, quod fere mari cinguntur, aut gemino certe latere mari alluuntur ; ut Hiſpania, Italia, Græcia ; præter inſulas proprie dictas ; cujuſmodi ſunt Anglia, Sicilia, Creta, Cyprus, Sardinia, Corſica. Et Gen. X, 5. poſt enumerationem filiorum Japheth, de iis dicitur : *Ab his diviſæ ſunt* INSVLÆ *gentium in regionibus ſuis , unuſquiſque ſecundum linguam ſuam , & familias ſuas in nationibus ſuis.* Denique Amos IX, 7. *Numquid non Iſraël* ASCENDERE *feci de terra Ægypti , & Palæſtinos de* CAPPADOCIA, *& Syros de Cyrene ?* Cappadocia ibi quoque כפתר eſt; unde Palæſtini aſcendiſſe dicuntur æque ac Iſraelitæ de terra Ægypti, ac Syri de Cyrene ; hoc eſt, Palæſtini ſive Cappadoces a meridie, ubi mare Rubrum eſt ; & Syri, hoc eſt, Damaſceni, ab Aquilone, ubi *Cyrene* illa nobis eſſe videtur. Nam Syri quidem Damaſceni ſunt, Iſai. VII, 4, 8. *Cyrene*, Cyrrheſtice regio nobis videtur eſſe, Plinio memorata, lib. V. ſect. XIX. longe ſupra Damaſcum & Antiochiam, ad Boream. Et hic locus etiam collatus cum allato ſuperius, Deut. 2, 23. docet eoſdem eſſe Cappadoces ac Philiſthiim, ſeu veteres Palæſtinos, aut certe conjunctiſſimos, ſocioſque : ſiquidem egreſſi de Cappadocia Cappadoces alii eſſe non poſſunt, quam quos aſcendere fecit Deus de Cappadocia Palæſtinos, ad delendos Hevæos, veteres incolas terræ illius, quam Palæſtini deinde occuparunt. Gradationem etiam in hac oratione ſervari apparet, ordinemque temporis, ſed retrogradum : Syros nimirum egreſſos de Cyrene fuiſſe prius, quam egrederentur Philiſthiim ſive Cappadoces de ſua Cappadocia ; & hos antequam Iſraëlitæ egrederentur de Ægypto. Itaque mari Rubro Iſraëlitæ egreſſi in illam ipſam primum intulere pedem, quæ veterum Cappadocum ſive Palæſtinorum ſedes fuerat. Ex his manifeſtum eſt, in libris Veteris Teſtamenti, ut Æthiopiam ab Africana diverſam, ſic etiam Cappadociam aliam longe eſſe ab Aſiatica ; quæ hoc nomen obtinuiſſe videtur circa regum Medorum initia, & ex illa ætate apud omnes ſcriptores. Nec alibi priſcos illos Cappadoces poſſe collocari, quam in illo, quem diximus, Iſthmo, qui nimirum inter utrumque intimum maris Rubri ſinum protenditur. Geminum illum maris Rubri ſinum deſcribit Plinius, libro 21. ſect. XXXIII.

14. *Comana , quod Sarus.*] Hoc eſt, quod oppidum Sarus amnis præfluit. Τὰ Κόμανα, Straboni, lib. 12. pag. 535. & Appiano in Mithrid. pag. 214. Διὰ μέσου δὲ τῆς πόλεως ταύτης ὁ Σάρος ῥεῖ ποταμός, inquit Strabo, qui hanc Cataoniæ urbem adjudicat : alteram deinde ejuſdem nominis ab ea diſcriminat, quæ Iri amni erat impoſita. De vocis etymo multa ibi digna ſcitu : & de Iphigeniæ gladio, quem penes ſe eſſe utraque urbs gloriatur. Nummi veteres ΚΟΜΑΝΕΩΝ. Colonia eo miſſa eſt ſub Severo Imp. & a conjuge Julia Pia Felice Aug. nomen accepit. Unde ſunt nummi Antonini Severi, COL. IVL. AVG. F. COMANORVM.

15. *Neocæſaream.*] Georgii Thaumaturgi epiſcopali ſede nobilem. Nunc eſſe *Tocat* videtur, magnificum oppidum, emporiumque eo tractu celebre : quod Lycus amnis præfluit, a mœnibus vix paſſus quingentos diſſitus : aut e ruinis certe Neocæſareæ crevit.

16. *Lycus.*] Fluviolus, qui in Irim amnem labitur, ut dicetur initio ſect. ſeq.

[1] Amaſiam, quod Iris in regione [2] Gazacena. [3] In Colopena vero Sebaſtiam & Sebaſtopolin. Hæc parva, ſed paria ſupra dictis. Reliqua ſui parte [4] Melitam, a Semiramide conditam, haud procul Euphrate: [5] Diocæſaream, [6] Tyana, [7] Caſtabala, [8] Magnopolim, [9] Zelam: [10] & ſub monte Argæo [11] Mazacam, quæ nunc Cæſarea nominatur. Cappadociæ pars prætenta Armeniæ majori, [12] Melitene vocatur: Commagenæ, [13] Cataonia: Phrygiæ, Garſauritis, [14] Sargarauſene, Cammanene: Galatiæ, Morimene: ubi diſterminat eos [15] Cappadox amnis, a quo nomen traxere, antea [16] Leucoſyri dicti. A Neocæſarea ſupradicta minorem Armeniam Lycus amnis diſterminat. [17] Eſt & Ceraunus intus clarus. In ora autem ab Amiſo oppidum & flumen [18] Chadiſia, [19] Lycaſtum, a quo Themiſcyrena regio.

IV. [20] Iris flumen deferens Lycum. Civitas [21] Ziela intus, nobilis clade Triarii, & victoria [22] C. Cæſaris: in ora amnis [23] Thermodon, ortus ad caſtellum, quod vocant [24] Phanarœam, præterque radices Amazonii montis lapſus. Fuit oppidum [25] eodem nomine, & alia quinque: [26] Amazonium, [27] Themiſcyra, Sotira, Amaſia, Comana: [28] nunc Manteium. * Gentes [29] Genetarum, [30] Chalybum. Oppidum [31] Cotyorum. Gentes: Tibareni, [32] Moſſyni notis ſignantes corpora. Gens, [33] Macrocephali,

* Caput IV.

Notæ.

1. *Amaſiam.*] Strabonis hæc patria, quam ille pereleganter deſcribit, lib. 12. pag. 561. Ἀμάσεια .... δι' ἧς ὁ Ἶρις φέρεται ποταμός. Priſcum retinet nomen, oppidum hodieque inſigne. Deſcribitur a Tavernerio, in Itiner. tom. 1. pag. 9.

2. *Gazacena.*] Γαζακηνὴ regio Straboni lib. 12. pag. 553. qui hanc vocem Paphlagonicam eſſe, & barbaram ait.

3. *In Colopena.*] Ab urbe Χολόη regio nomen traxiſſe videtur: quæ inter mediterranea oppida Ponti Galatici, ut & Sebaſtopolis, a Ptolemæo deſcribitur, lib. 5. cap. 6. Sebaſtia vero, Σεβάστεια, inter ea quæ Polemoniaci Ponti dicebantur. Hæc hodie *Sivas* appellatur. Vide Tavernerium, tom. 1. Itiner. pag. XI. In Notitia Eccleſ. Hieroclis, pag. 15. inter epiſcopos primæ Armeniæ, ὁ Σεβαστείας, & Σεβαστουπόλεως appellantur. Et pag. 35. Σεβάστεια & Σεβαστούπολις. Sic etiam Leunclavius, pag. 92.

4. *Melitam.*] A qua Melitene, de qua mox. Ptolemæo lib. 5. cap. 7. Μελιτήνη. A Semiramide conditam auctor eſt quoque Martianus, lib. 6. pag. 222. Solinus, cap. 45. pag. 73. & Strabo, lib. 12. pag. 573. Juxta Euphratem poſitam, παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, Ptolem. loc. cit. De ea diximus libro ſuperiore, ſect. 20.

5. *Diocæſaream.*] Διοκαισάρεια in Garſauritide Cappadociæ præfectura, de qua mox dicetur, Ptolemæo loco citato.

6. *Tyana.*] Τὰ Τύανα, Philoſtrato lib. 1. cap. 4. de vita Apollonii, cui patria Tyanei nomen fecit.

7. *Caſtabala*] Τὰ Καστάβαλα Straboni, lib. 12. pag. 537. prope Tyana.

8. *Magnopolim.*] Hæc Eupatoria primum eſt appellata, ab alia ejuſdem nominis, de qua ſup. ſect. dictum eſt, diverſa: ad confluentes Lyci & Iris poſita: quam imperfectam a Mithridate relictam Pompeius agro & civibus additis, Magnopolim de ſuo nomine appellavit. Strabo, lib. 12. pag. 556. & Appian. in Mithrid. pag. 251.

9. *Zelam.*] Armeniæ locum hunc adjudicant Stephanus & Strabo. Ille, pag. 289. Ζῆλα τόπος Ἀρμενίας. Iſte lib. 12. pag. 559. in Armenia, Ζηλῆτις ἔχει πόλιν Ζηλά, ἐπὶ χώματι Σεμιράμιδος τετειχισμένην, &c.

10. *Et ſub monte Argæo.*] Martian. lib. 6. pag. 222. & Solin. cap. 45. pag. 13. Ἀργαῖον ὄρος Straboni, pag. 538. unde in utrumque mare proſpectum eſſe aiunt, in Euxinum & Iſſicum.

11. *Mazacam.*] Τὰ Μάζακα ἡ μητρόπολις, καλεῖται δ' Εὐσέβεια καὶ αὕτη, &c. Strabo. loc. cit. & Stephanus. Ptolem. lib. 5. cap. 6. Μάζακα ἡ καὶ Καισάρεια Baſilii M. ſedes epiſcopalis. Non a Claudio Cæſare Cæſarea dicta, ut ait Niceph. Calliſt. lib. 10. Eccleſ. hiſt. pag. 15. ſed a Tiberio potius, ut ait Suidas tom. 2. pag. 903. Hieronymus quoque in Chron. pag. 157. *Tiberius multos Reges ad ſe per blanditias evocatos numquam remiſit: in quibus & Archelaum Cappadocem, cujus regno in provinciam verſo, Mazacam nobiliſſimam civitatem Cæſaream appellari juſſit.*

12. *Melitene.*] Hæ quoque Cappadociæ præfecturæ Straboni memorantur, lib. 12. pag. 534. Μελιτηνὴ, καὶ Καταονία. Ἰσαυρῖτις, (lego Γαρσαυρῖτις) Καμμανηνὴ, vel ut pag 540. Κωμμανηνὴ, Μοριμηνὴ, pro Μοριμηνή.

13. *Cataonia.*] Cujus oppidum Claudiopolim eſſe diximus, lib. 5. ſect. 20.

14. *Sargarauſene.*] Σαργαραυσηνὴ Straboni, pag. 537. & Ptolemæo, lib. 5. cap. 6. Vide Notas & Emendationes num. XI.

15. *Cappadox.*] Fluviolum eſſe ſatis indicat, qui in interiore Cappadocia fluat, atque in Halyn deinde labatur.

16. *Leucoſyri.*] Λευκόσυροι Straboni, pag. 544. hoc eſt, Syri albi.

17. *Eſt & Ceraunus.*] Amnis id, non oppidi nomen, Κεραυνός. Id enim orationis textura poſtulat. Vide Notas & Emend. num. XII.

18. *Chadiſia.*] Χαδισία, πόλις Λευκοσύρων, hoc eſt, Cappadocum, Steph. pag. 708 ex Hecatæo, qui Themiſcyræ inde regionis initium ducit, Martianus Heracl. pag. 106. εἰς κώμην καὶ ποταμὸν Χαδίσιον.

19. *Lycaſtum.*] Oppidum. Mela, lib. 1. cap. 19. pag. 22. *Secundum Halyn urbs eſt Lycaſto. Ad Thermodonta, campus: in eo fuit Themiſcyrium oppidum*, &c.

20. *Iris flumen.*] Strabo, lib. 12. pag. 556.

21. *Ziela.*] Ζίηλα, quæ a conditore Ziela Nicomedis F. nomen tulit. Steph. pag. 289. Ζῆλαν Plutarchus in Cæſare, pag. 731. Ζέλειαν Dio vocat, lib. 42. pag. 207.

22. *Triarii.*] Romani ducis, qui cum Lucullo in Aſia Mithridatico bello interfuit. Ingenti prælio a Mithridate victum referunt Dio, lib 35. pag. 5. Plutarchus in Lucullo, pag. 515. Appian. in Mithrid. pag. 249. Vide Notas & Emend. num. XIII.

23. *C. Cæſaris.*] Dictatoris, qui Pharnacem Mithridatis F. ſuperavit, trophæumque ſtatuit ei adverſum: quod eo ipſo in loco de Triario devicto Mithridates fixerat: quoniam iſtud evertere, quod erat belli Diis dedicatum, nefas putabatur. Dio, lib. 42. pag. 207.

24. *Thermodon.*] Θερμώδων, Straboni, lib. 12. pag. 547. ῥέων ἐκ τῆς καλουμένης Φαναροίας.

25. *Eodem nomine.*] Thermodontis nomine: ſed fuit, hoc eſt, intercidit. Quare apud ceteros ſcriptores nulla hujus mentio.

26. *Amazonium.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

27. *Themiſcyra.*] Straboni, pag. 547. ἡ Θεμίσκυρα. Reliquæ, Σώτειρα, Ἀμάσεια, Κόμανα, quæ cum jam tum interierint, ab aliis ſcriptoribus prætermiſſæ ſunt: præter τὰ Κόμανα τὰ ἐν τῷ Πόντῳ a Comanis Cappadocicis, de quibus ſupra, diverſa: De his Strabo multa, pag. 557.

28. *Nunc Manteium.*] Nunc, inquit, ſolum ſupereſt μαντεῖον, id eſt, Oraculum.

29. *Genetarum.*] Id eis a cognomine promontorio nomen, ὁ Γενέτης Straboni, lib. 12. pag. 548. ubi & portus fluminiſque cognominis, teſte Steph. pag. 204. Juxta Tibarenorum gentes Γενηταίου Διὸς ἄκρην locat Apollonius lib. 2. Argon. verſ. 1011.

30. *Chalybum.*] Χάλυβες περὶ τὸν Πόντον ἔθνος ἐπὶ τῷ ποταμῷ Θερμώδοντι. Chaldæos Χαλδαίους vocat Plutarch. in Lucullo, pag. 500. Luſtrat hanc oram Feſtus Avienus in deſcript. orbis, verſ. 958.

Inde Tibareni, Chalybes ſuper, arva ubi ferri
Ditia vulnifici crepitant incudibus altis.

31. *Cotyorum.*] Κοτύωρος Straboni, lib. 12. pag. 548. Κοτύωρα περὶ τῷ Πόντῳ, Stephano, pag. 381. & Arriano in Periplo Ponti.

32. *Moſſyni.*] Μόσυνοι Nicolao Damaſc. in Excerptis, pag. 517. Iidem Μοσύνοικοι appellati a Strabone, lib. 12. pag. 549. & Diodoro, lib. 14. pag. 260. hoc eſt, turricolæ. Mela, lib. 1. cap. 19. pag. 22. *Tibareni Chalybas attingunt, quibus in riſu luſuque ſummum bonum eſt. Ultra Moſſyni turres ligneas ſubeunt, notis corpus omne perſignant, propatulo veſcuntur*, &c.

33. *Macrocephali.*] Mela, loc. cit. *Minus feri, ve-*

oppidum [1] Ceraſûs, portus [2] Chordule. Gentes: [3] Bechires, Buzeri. Flumen Melas. Gens, [4] Macrones: [5] Sidene, flumenque Sidenum, quo alluitur oppidum [6] Polemonium ab Amiſo CXX. mill. paſſuum. Inde flumina; [7] Iaſonium, [8] Melanthium: & ab Amiſo LXXX. mill. paſſuum, [9] Pharnacea oppidum, [10] Tripolis caſtellum & fluvius. Item [11] Philocalea, & ſine fluvio Liviopolis: & a Pharnacea [12] centum mill. paſſuum, [13] Trapezûs liberum, vaſto monte clauſum. [14] Ultra quod gens Armenochalybes, a majore Armenia XXX. mill. paſſuum diſtans. In ora ante Trapezunta flumen [15] Pyxites: ultra vero gens [16] Sannorum Heniochorum. Flumen [17] Abſarum, cum caſtello cognomine in faucibus, a Trapezunte CXL. mill. paſſuum. Ejus loci [18] a tergo montium Iberia eſt: in ora vero Heniochi, [19] Ampreutæ, Lazi. Flumina: [20] Acampſis, Iſis, Mogrus, Bathys. Gentes Colchorum. Oppidum [21] Matium, flumen [22] Heracleum, promontorium eodem nomine, clariſſimuſque Ponti [23] Phaſis. [24] Oritur in Moſchis: navigatur quamlibet magnis navigiis XXXVIII. mill. D. paſſuum. Inde minoribus longo ſpatio, pontibus CXX. pervius. Oppida in ripis [25] habuit complura: celeberrima, [26] Tyndarida, Circæum, [27] Cygnum, & in faucibus Phaſin. Maxime autem inclaruit [28] Æa, XV. mill. paſſuum a mari, ubi [29] Hippos & Cyaneos vaſti amnes e diverſo in eum confluunt. Nunc habet [30] Surium tantum, & ipſum ab amne influente ibi cognominatum, [31] uſquequo magnarum navium capacem eſſe dixi-

NOTÆ.

rum & hi inconditis moribus, Macrocephali, Bechiri, Buzeri.

1. *Ceraſûs.*] Κερασοῦς Straboni, lib. 12. pag. 548. unde cognominata Ceraſa, ut ait Ammianus, lib. 22. pag. 213. Ego vero de arbore magis patriam, quam de patria arborem nomen traxiſſe crediderim. Dicemus ea de re, lib. 15. ſect. 30.

2. *Chordule.*] Prius *Cordulæ* ſcribebatur. At Χορδύλη eſt Ptolemæo, lib. 5. cap. 6. Arriano, in Periplo, Κορδύλη.

3. *Bechires, Buzeri.*] Illi Scylaci pag. 31. Βέχειροι dicuntur, & Apollonio, lib. 2. verſ. 395. Stephano, Βέχειρες. Iſti Straboni, lib. 12. pag. 549. Βύζηρες: *Buzeres* Priſciano in Periegeſi. pag. 386.

4. *Macrones.*] Μάκρωνες ſive Σάννοι, de quibus Strabo, pag. 548. De his iterum ſect. XI.

5. *Sidene.*] Σιδηνὴ regio, quæ Themiſcyrenæ jungitur, auctore Strabone, loc. cit. Vide Notas & Emendationes, num. XV.

6. *Polemonium.*] Quod a Polemone rege nomen habet, ac Ponti certæ parti dedit, Ponti Polemoniaci. Ejus regis ditio Neronis tantum principatu in Romanorum ditionem venit. Πολεμώνιον, Steph. pag. 557. In Notitia Eccleſ. pag. 35. inter ſedes epiſcopales provinciæ Ponti Polemoniaci, Τολεμόνιον, pro Πολεμώνιον. Rectius apud Leunclavium, pag. 94. ὁ τοῦ Πολεμωνείου.

7. *Iaſonium.*] Straboni, pag. 548. & Arriano in Periplo, Ἰασόνιον promontorium eſt, cujus nominis & flumen fuiſſe conjicitur: ut Heracleum in ea ora, & promontorii idem & amnis nomen fuit, ut mox dicetur.

8. *Melanthium.*] Μελάνθιος ποταμὸς Arriano in Periplo, a Cotyoris, de quibus ſuperius, ſtadiis diſſitus LX.

9. *Pharnacea.*] Φαρνακία Ptolemæo, lib. 5. cap. 6. & Straboni, pag. 555. Φαρνάκεια Arriano.

10. *Tripolis.*] Meminit hujus loci Arrianus, quem a Philocalea diſtare centum ac decem ſtadiis ait.

11. *Philocalea.*] Caſtellum, & fluvius. Φιλοκαλεία Arriano, in Periplo Ponti. Ptolemæo, lib. 5. cap. 6. perperam Κωκάλια.

12. *Centum mill. paſſ.*] Ab Amiſo autem Pharnacea diſtat LXXX. mill. Sunt omnino igitur CLXXX. mill. paſſ. terreſtri ſcilicet ac recto itinere: nam mari navigatio, per ſinuum anfractus, duûm millium eſt ſtadiorum cum ducentis, ab Amiſo Trapezuntem uſque, ut Strabo monet, lib. 12. pag. 548. hoc eſt, milliarium ducentorum & XXV.

13. *Trapezûs.*] Τραπεζοῦς Græcis. Nobis, *Trebizonde.* Græcorum imperii quondam ſedes. Trapezunta inſulam Ammianus vocat, lib. 22. pag. 213. quoniam peninſulæ cum inſulis ſæpe confundi ſolitæ.

14. *Ultra quod.*] Verſus orientem, a mari longius.

15. *Pyxites.*] Πυξίτης Arriano in Periplo,

16. *Sannorum Heniochorum.*] Ex Heniochis, Sanniſque, qui & Macrones, mixti, ut Armenochalybes ex Armenis & Chalybibus. Σάννους, & Λάζους, de quibus mox dicetur, etſi Romanis ſubactos armis, Romanis tamen unquam legibus ſerviiſſe negat Theodoretus, ſerm. 9. de legibus.

17. *Abſarum.*] Ἄψαρος ποταμὸς Scylaci, pag. 31. Ptolemæo, lib. 5. cap. 6. Ἄψορρος. Caſtellum vero Ἄψαρον vocat Arrianus in Periplo Ponti, poſitum in ipſis fluvii faucibus.

18. *A tergo.*] In mediterraneo, verſus ortum a mari recedendo.

19. *Ampreutæ.*] Ampreutarum loco Zydretas habet Arrianus in Periplo, quos Heniochos inter & Lazos collocat. Ἡνιόχων ἐχόμενοι Ζυδρεῖται· Ζυδρειτῶν δὲ Λαζοί. Hi Λαζαὶ Ptolemæo dicti, lib. 5. cap. 10. maritima Colchidis obtinent, ad utramque Phaſidis ripam appoſiti, teſte Procopio, lib. 2. belli Perſ. cap. 29. pag. 164. Hodie, *la Mingrelie.* In Notitia Eccleſ. pag. 19. & 51. Ἐπαρχία Λαζικῆς· ὁ Φάσιδος. ὁ Ῥοδοπόλεως· ὁ Πετρῶν, &c.

20. *Acampſis, &c.*] Vide Notas & Emendationes, num. XVI.

21. *Matium.*] Forte Μαδία Ptolemæi, lib. 5. cap. 30. in mediterraneis Colchidis civitatibus.

22. *Heracleum.*] Aliud hoc promontorium eſt ab Heracleo, cujus Strabo meminit, lib 12. pag. 548. quod oram maritimam ab Amiſo legentibus, etiam ante Iaſonium, de quo ſupra, primum occurrit: cum hoc Plinianum ab Amiſo millibus paſſ. diſtet amplius trecentis & ſexagenis.

23. *Phaſis.*] Argonautarum navigatione celebratus. Noſtris, *le Phaſe.*

24. *Oritur in Moſchis.*] Ita Solinus, cap. 15. pag. 35. Strabo, lib. XI. pag. 498. ἐξ Ἀρμενίας τὰς ἀρχὰς ἔχων, hoc eſt, ortum habet ex ea Moſchicæ regionis parte, quam Armeni obtinent. Eſt enim Moſchica tripartita: pars Colchis, pars Iberis, pars Armenis cedit: ἡ δ' οὖν Μοσχικὴ, inquit idem Strabo, pag. 499. τριμερής ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχουσιν αὐτῆς Κόλχοι, τὸ δὲ Ἴβηρες, τὸ δὲ Ἀρμένιοι. Sunt igitur hi Moſchi, quos Georgos, *les Georgiens*, poſterior ætas appellavit, unde unde tandem petita hæc recens appellatio eſt. Horum enim in agro, qua vergit in occaſum, a montibus quos Ptolemæus Caucaſios vocat, haud procul ab ipſis Euphratis fontibus, oritur Phaſis. Ab iis quos Moſcovitas nos appellamus, longa terrarum, ut apparet, intercapedine disjuncti.

25. *Habuit complura.*] Familiaris hæc Plinio formula præteriti temporis, *habuit, inclaruit*, deſiiſſe jam tum oppida illa ſignificat.

26. *Tyndarida, Circæum.*] Vide Notas & Emendationes, num. XVII.

27. *Cygnum, & in faucibus Phaſin.*] De Cygno inferius. De Phaſi Mela, lib. 1. cap. 19. pag. 23. *Hic Phaſis erumpit: hic eodem nomine, quo amnis eſt, a Themiſtagora Mileſio deductum oppidum.* Stephanus: Φᾶσις, πόλις πρὸς τῷ Φάσιδι ποταμῷ ἐν Κόλχοις. Inſtaurata denuo, hodieque præampla civitas eſt, *le Phaſe.*

28. *Æa.*] Αἶα Stephano, pag. 30. ſed paulo a mari remotius, quam Plinius ſtatuit: nempe CCC. ipſis ſtadiis, ςάδια τριακόσια, quæ millia paſſuum efficiunt XXXVII. cum paſſ. quingentis.

29. *Hippos & Cyaneos.*] Stephano, & Ptolemæo lib. 5. cap. 10. Ἵππος καὶ Κυάνεος, ille a celeritate, quod incitatiſſimi equi more fertur: a colore iſte cæruleo, nomen invenit. Uterque in Phaſin influit.

30. *Surium.*] Σούριον in mediterraneis Colchorum oppidis Ptolemæo, loc. cit.

31. *Uſquequo.*] Hoc eſt, influente ibi Surio amne in Phaſin, ubi, vel quo uſque magnis navigiis Phaſin diximus navigari, hoc eſt, a mari, XXXVIII. mill. D. paſſ.

mus. Et alios accipit fluvios, magnitudine numeroque mirabiles, inter quos [1] Glaucum. [2] In ore ejus, inſulæ ſine nomine, [3] ab Abſaro LXX. M. Inde aliud flumen [4] Charien. Gens Salæ, antiquis [5] Phthirophagi dicti, [6] & Suani. Flumen [7] Cobum e Caucaſo per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio [8] Ecrectice. Amnes: [9] Singames, Tarſuras, Aſtelephas, Chryſorrhoas. Gens [10] Abſilæ, caſtellum Sebaſtopolis, [11] a Phaſide centum mill. paſſuum. Gens [12] Sannigarum, oppidum [13] Cygnus, flumen & oppidum [14] Penius. Deinde [15] multis nominibus Heniochorum gentes.

V. Subjicitur Ponti [16] regio Colica, in qua juga Caucaſi ad Riphæos montes torquentur, [17] ut dictum eſt, altero latere in Euxinum & Mæotin devexa, altero in Caſpium & Hyrcanium mare. [18] Reliqua litora feræ nationes tenent, [19] Melanchlæni, [20] Coraxi urbe Colchorum [21] Dioſcuriade, juxta fluvium [22] Anthemunta, nunc deſerta: quondam adeo clara, [23] ut Timoſthenes in eam CCC. nationes, diſſimilibus linguis, deſcendere prodiderit. Et poſtea a noſtris CXXX. interpretibus negotia ibi geſta. [24] Sunt qui conditam eam ab Amphito & Telchio, Caſtoris ac Pollucis aurigis putent, a quibus ortam Heniochorum gentem feram conſtat. A Dioſcuriade oppidum Heracleum: diſtat [25] a Sebaſtopoli [26] LXX. mill. paſſuum. [27] Achæi, [28] Mardi, Cercetæ: [29] poſt eos Serri, Cephalotomi. [30] In intimo eo tractu Pityûs oppidum opulentiſſimum, ab Heniochis direptum eſt. [31] A tergo ejus [32] Epageritæ, Sarmatarum populus in Caucaſi jugis: poſt quem Sauromatæ. [33] Ad hos profugerat [34] Mithridates CAP. V.

NOTÆ.

1. *Glaucum.*] Γλαῦκος Straboni, lib. XI. pag. 498.

2. *In ore ejus.*] Ubi ſe Phaſis in mare devolvit.

3. *Ab Abſaro LXX. M.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. Nonnulli alii, LXXV.

4. *Charien.*] Neutro id genere expreſſit, quia flumen præfatus. Arriano in Periplo, Χαρίεις ποταμός. Ptolemæo loc. cit. Χάριστος. Straboni, pag. 499. ὁ Χάρης.

5. *Phthirophagi.*] Φθειροφάγοι Straboni loc. cit. quos ait a ſordibus & ſqualore nomen habere. Horum & Mela meminit, lib. 1. cap. 19.

6. *Et Suani.*] Σοῦανοι Ptolemæo, lib. 5. cap. 9. Σόανες iidem Straboni, loc. cit. & Stephano.

7. *Cobum.*] Arriano in Periplo, Κῶβος ποταμός.

8. *Ecrectice.*] Ptolemæo lib. 5. cap. 10. ex Palatino cod. Ἐκρηκτικὴν χώραν appellat: quæ germana vocis hujuſce ſcriptura eſt. Inveniſſe nomen ea regio videtur, vel quod abrupto ſalebroſoque ſolo eſt, vel quod frequentibus fluviorum ac torrentium alveis excavato, vel denique crebris imbrium eruptionibus obnoxio, ταῖς σὶ ῥρόαις τῶν ποταμῶν, καὶ ἐκρήγμασι τῶν ὑδάτων, καὶ χαράδραις. Unde & ejus oræ fluvio Ῥόας inditum nomen. Ecrectices & Mela meminit lib. 1. cap. 19. Pars eſt Mingreliæ borealis.

9. *Singames, &c.*] Vide Notas & Emendationes, num. XVIII.

10. *Abſilæ.*] Ἀψίλαι Arriano in Periplo. Horum caſtellum Sebaſtopolis, in urbis deinde amplitudinem crevit, hodieque *Savatopoli*, retento utcumque vetuſto nomine, appellatur.

11. *A Phaſide.*] Ab oppido ſcilicet, in ore amnis cognominis poſito, diſtat id caſtellum, cui Sebaſtopoleos nomen fuit.

12. *Sannigarum.*] Arriano Σαννίγαι, in Periplo Ponti. Stephano, Σαννίγαι, ἔθνος Σκυθίας.

13. *Cygnus.*] Ab altero ejuſdem nominis oppido, de quo ſuperius, longe diverſum: etſi nomenclaturæ par forte ratio. Illud enim in Phaſidis ripa, iſtud a Phaſide centum amplius paſſuum millibus disjunctum: illud ſua ætate interiiſſe, iſtud integrum ſupereſſe ſignificat. De appellationis occaſione Mela, lib. 1. cap. 19. *Oppidum eſt*, inquit, *quod Græci mercatores conſtituiſſe, & quia cum cæca tempeſtate agerentur, ignaris quæ terra eſſet, cygni vox notam dederat, Cygnum appellaſſe dicuntur.*

14. *Penius.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

15. *Multis nominibus.*] Ex his Sanni Heniochi ſuperius memorati.

16. *Regio Colica.*] Κωλικὴ Stephano, & Scylaci. Vide Notas & Emend. num. XX. Subjicitur hæc regio ſupradictæ Ecrecticæ, verſus meridiem, ubi Caucaſii montes ad boream flectuntur ac veluti reſiliunt, uſque ad Riphæos. Hic igitur ſe ſe juga findunt, ſerie eorum altera verſus Euxinum, Mæotinque deflexa, altera verſus Hyrcanum mare abſcedente, ut duo maria geminis veluti brachiis attingere videantur.

17. *Vt dictum eſt.*] Libro ſup. ſect. 27.

18. *Reliqua.*] Sic & Pomponius Mela, lib. 1. cap. 19.

19. *Melanchlæni*] Μελάγχλαινοι. Scylax, pag. 30. Μετὰ δὲ Κοραξοὺς Μελάγχλαινοι· μετὰ δὲ τούτους Κόλχοι ἔθνος, καὶ Διοσκουριὰς πόλις, &c. His atra veſtis, & ex ea nomen. Auctor Mela, lib. 1. cap. 19.

20. *Coraxi.*] In Colchis, inquit, Coraxi ſunt, quorum oppidum Dioſcurias. Stephanus: Κόραξοι, ἔθνος Κολχῶν.

21. *Dioſcuriade.*] Hodie *Prezonde*, ut Niger recte cenſuit: non *Sevaſtopoli*, ut aliis viſum. Nummus antiquus ex ære minimo, cujus effigies eſt ad nos tranſmiſſa ex urbe Roma, duos exhibet τῶν Διοσκούρων, hoc eſt, Caſtoris & Pollucis pileos: In altera parte clavam Herculis erectam, cum hac epigraphe ΔΙΟΣΚΟΥΡΙΑΔΟΣ: ubi forma litteræ Σ tempora denotat Cæſaribus vetuſtiora.

22. *Anthemunta.*] Ab Ἀνθεμοῦς, Ἀνθεμοῦντα.

23. *Vt Timoſthenes.*] Et Strabo quoque, lib. XI. pag. 498.

24. *Sunt qui conditam.*] Solinus, cap. 15. pag. 35. aliique. Vide Notas & Emend. num. XXI. Ab ipſis Caſtore & Polluce, cum Iaſone Pontum ingreſſis conditam eſſe Dioſcuriadem, Mela eſt auctor, lib. 1. cap. 19. pag. 23.

25. *A Sebaſtopoli.*] Caſtello, de quo ſup. ſect. mox urbe, *Savatopoli*. Nunc aquis obruta interiit. Heraclei promontorii, a quo & oppido nomen, meminit Arrianus in Periplo.

26. *LXX. mill paſſ.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Alii quidam, LXXX.

27. *Achæi, &c.*] Hos quoque Scylax enumerat, pag. 30. Κερκέται. ἔθνος... μετὰ δὲ Κερκέτας, Ἀχαιοὶ ἔθνος· μετὰ δὲ Ἀχαιοὺς Ἡνίοχοι ἔθνος, &c. Tenuere hi olim intimum Ponti Euxini receſſum, angulumque eum, qui maxime ſpectat ortum, & in boream flectitur. Hodie, *l'Avogaſie*.

28. *Mardi.*] Non unius gentis hæc propria appellatio eſt, ſed communicatur cum pluribus, quibus eadem feritas morum par nomen aſſeruit. Alios in hoc ipſo libro Mardos offendemus.

29. *Poſt eos.*] Hoc eſt, a tergo, verſus ortum. Legendum porro forte conjunctim, *Serri Cephalotomi*, ut eo cognomine diſcriminentur hi Serri ab alia gente cognomine, cujus montes arduos & inacceſſos in Dacia memorat Ammianus, lib. 27. pag. 341. Hi vero ab ingenii feritate, quod captos hoſtes capite ſtatim minuerent, Κεφαλοτόμοι dicti videntur.

30. *In intimo.*] In receſſu Ponti, ſinuque maris ejus ultimo, in Colchidis ora, ἐν τῇ Κολχίδος παραλίᾳ, Pityûs eſt: Πιτυοῦντα τὴν μέγαν Strabo vocat, lib. XI. pag. 496. a Dioſcuriade ſtadiis CCCLX. hoc eſt, mill. paſſ. LXV. Id oppidum eſt, quod in boreali ora Ponti Euxini a S. Sophia nomen habet.

31. *A tergo ejus.*] Verſus ortum, & Caſpium mare.

32. *Epageritæ.*] Ἐπαγερῖται, ſic appellati, quod vel ad arma, vel ad concionem vocati ſtatim convolarent, & congregarentur: ἐπαγείρω *congrego*: vel quod hæc Sarmatarum portio in certos collecta pagos, non ſparſa, ut ceteri, & vaga foret.

33. *Ad hos.*] Ad Sauromatas. Hi Sarmatis ſupradictis ad orientem adjacent, verſus Hyrcanum mare. De his, & de Thallis Solinus, cap. 15. pag. 35. *Vltra Sauromatas, qui Mithridati latebram, & quibus originem Medi dederunt, confines ſunt Thalli his nationibus quas ab oriente contingunt.* Obtinuere ii Sauromatæ partem Georgiæ borealem, qua in ortum inclinat. Ab aliis Sauromatis, qui ultra Tanaïm panduntur in latitudinem, hos recte diſcriminat Ammianus, lib. 22. pag. 215.

34. *Mithridates.*] Non ille Ponti, quem Pompeïus devicit, ut ſatis ipſa temporum diverſitas admonet, ſed Ibe-

Claudio principe, narravitque [1] Thalos iis eſſe confines, qui ab oriente Caſpii maris fauces attingerent: ſiccari eas æſtu recedente. [2] In ora autem juxta Cercetas, flumen Icaruſa, cum [3] oppido Hiero & flumine, [4] ab Heracleo CXXXVI. mill. Inde promontorium [5] Crunœ, a quo ſupercilium arduum tenent [6] Toretæ. Civitas [7] Sindica, [8] ab Hiero LXVII. M. D. paſſuum. Flumen [9] Setheries. * Inde ad Boſphori Cimmerii [10] introitum LXXXVIII. mill. D. paſſuum.

* Cap. VI.

VI. Sed ipſius peninſulæ inter Pontum & Mæotim lacum excurrentis, non amplior [11] LXVII. mill. D. paſſuum longitudo eſt: latitudo nuſquam infra duo jugera. [12] Eïonem vocant. Ora ipſa Boſphori, utrimque ex Aſia atque Europa, curvatur in Mæotin. Oppida, [13] in aditu Boſphori primo [14] Hermonaſſa, dein [15] Cepi Mileſiorum. Mox [16] Stratoclia, & [17] Phanagoria, & pæne deſertum [18] Apaturos, ultimoque in oſtio [19] Cimmerium, quod antea [20] Cerberion vocabatur. * Inde Mæotis lacus, [21] in Europa dictus.

* Cap. VII.

VII. A Cimmerio accolunt [22] Mæotici, Vali, Serbi, Arrechi, Zingi, Pſeſii. Dein Tanaïn amnem, [23] gemino ore influentem, colunt [24] Sarmatæ, Medorum (ut ferunt) ſoboles, [25] & ipſi in multa genera diviſi. Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni, unde [26] Amazonum connubia. Dein [27] Evazæ, [28] Cottæ, [29] Cicimeni, Meſſeniani, Coſtobocci, Choatræ, [30] Zigæ, [31] Dandari, [32] Tuſſagetæ, Turcæ, uſque ad

NOTÆ.

riæ Rex, de quo Tacitus, lib. 6. Annal. pag. 144. & alibi paſſim.

1. *Thallos iis.*] Erant, inquit, Sauromatis Thalli confines, ultimique tractus illius populi, qui Caſpii maris fauces attingerent, unde a Scythico, (ut credebatur olim,) irrumpit oceano. Hunc Plinii locum, ut alia multa, perperam Solinus accepit. Thallos nunc dici arbitror, qui regnum Aſtracani, ut appellant, obtinent.

2. *In ora autem.*] In ora boreali Ponti, qua verſus Boſphorum Cimmerium reflectitur: nam, ut Ammianus monet loc. cit. *Poſt terga Cercetarum Cimmerii agitant incolæ Boſphori, ubi Mileſiæ ſunt civitates, Panticapæum,* &c. Pars hæc eſt Avogaſiæ, ut vocant, occidentalior.

3. *Oppido Hiero.*] Λιμὴν ἱερὸς Arriano in Periplo Ponti.

4. *Ab Heracleo CXXXVI. mill.*] Arrianus ibid. ab Heracleo ad Hierum ſtadia numerat omnino MDCCLXXX. quæ menſura efficit millia paſſ. CXLVII. cum quingentis paſſ. ſed forte longiora quærit navigando ſinuum diverticula & anfractus.

5. *Crunœ.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Græcis Κρȣ̃νοι.

6. *Toretæ.*] Τορέαται, ἔθνος Ποντικὸν, Stephano. Iidem Τορεάται Straboni, inter Mæoticos populos, lib. XI. pag. 495. & Melæ, lib. 1. cap. 19. Vide Notas & Emendationes num. XXII.

7. *Sindica.*] Civitas Sindos Melæ, lib. 1. cap. 19. a quo & Sindones populi in confinio Mæotidis collocantur. Σίνδȣς hos Strabo vocat, lib. XI. pag. 495. A meridie paludi ſubjici eos ſcribit Stephanus, verbo Σινδοί. Ptolemæo, lib. 5. cap. 9. Σίνδα κώμη. Arriano Σινδικὴ, ut & Straboni.

8. *Ab Hiero LXVII. &c.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. At Arrianus in Periplo, Sindicæ ab Hiero intervallum ſtatuit dimidio fere minus, ſtadiorum ſcilicet trecentorum: hoc eſt, milliarium XXXVII. D. paſſ.

9. *Setheries.*] Unde *Sceaceriges* Plinii editores hauſerint, aut qua vi ingenii excuderint, non video. MSS. certe proxime appellati, *Setheries* legunt.

10. *Introitum.*] Boſphori anguſtias, ſeu fauces.

11. *LXVII. mill. D. paſſ.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

12. *Eïonem.*] Ηʼϊόνα, quæ vox oram & litus ſonat.

13. *In aditu.*] In ipſa peninſula, qua iter eſt ad Boſphorum. Mela, lib. 1. cap. 19. *obliqua tunc regio, & in latum modice patens, inter Pontum paludemque* Mæotin, *ad Boſphorum excurrit: quæ duobus alveis in lacum & in mare profluens, Corocondamam peninſulam reddit. Quatuor urbes ibi ſunt, Hermonaſſa, Cepœ, Phanagoria, & in ipſo ore Cimmerion.*

14. *Hermonaſſa.*] Ἑρμόνασσα Straboni, loc. cit.

15. *Cepi Mileſiorum.*] Κῆποι, hoc eſt, Horti: ab amœnitate loci nomen effictum. Phanagoriam & Hermonaſſam, colonias eſſe Ionum, ſeu Mileſiorum, auctor eſt Dionyſius Periegetes., verſ. 553. atque id de vicinis Cepis aſfirmat auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 2. Κῆπος ἀποικισθεῖσα ὑπὸ Μιλησίων.

16. *Stratoclia.*] Στρατόκλεια.

17. *Phanagoria.*] Φαναγόρεια Straboni: & Stephano: Φαναγορεία auctori Peripli Ponti Euxini, pag. 1.

18. *Apaturos.*] Ἀπάτȣρον fanum fuit, ubi Venus Ἀπάτȣρος, hoc eſt, *Doloſa*, colebatur, ob interfectos dolo gigantes. Strabo, lib. XI. pag. 495. & ex Strabone Stephanus.

19. *Cimmerium.*] Κιμμερὶς πόλις, auctori Peripli pag. 2. Ad hos Cimmerios denſiſſimarum tenebrarum fama pertinere credita, quæ venit in adagium. Ea de re vide Bochartum in Geogr. parte 2. lib. 1. pag. 653. & Euſtathium in Odyſſ. λ. verſ. 14. pag. 1670.

20. *Cerberion.*] Cimmerios quidem Cerberios Crates appellabat, ut docet Euſtathius, loc. cit. pag. 1671. & Heſychius: Κερβέριοι .... φασὶ δὲ τȣ̀ς Κιμμερίȣς Κερβερίȣς, καὶ τὴν πόλιν οἱ μὲν Κερβερίαν καλȣ̃σιν, οἱ δὲ Κιμμερίην.

21. *In Europa dictus.*] Libro 4. ſect. 24.

22. *Mæotici.*] Vel Mæotæ, Μαιῶται, quorum plura genera: Vali, Serbi Σέρβοι Ptolemæo lib. 5. cap. 9. Arrechi Ἀῤῥηχοὶ ἔθνος Μαιωτῶν Stephano, pag. 114. ex Strabone lib. XI. pag. 495. Zingi, Pſeſii Ψησσοὶ Stephano, pag. 726. Vide Notas & Emend. num. XXIV. Quam hi regionem obtinuere olim, nunc *la Commanie.*

23. *Gemino ore.*] Strabo lib. XI. pag. 493. gemina Tanaïs oſtia ſtadiis ait ſexagenis inter ſe diſtare.

24. *Sarmatæ, Medorum.*] Sauromatas, quæ Sarmatarum natio eſt, a Medis trahere originem auctor eſt Solinus, cap. 15. pag. 35.

25. *Et ipſi.*] Ut Mæotæ in plura genera nominaque gentium diviſi, ſic & Sarmatæ, in Sauromatas, alioſque: Sauromatæ rurſus in Gynæcocratumenos, &c. Sic etiam Mela, lib. 1. cap. 19. *Tanaïs ripas,* inquit, *Sauromatæ, & ripis hærentia poſſident. Una gens, aliquot populi, & aliquot nomina. Primi Mæotici γυναικοκρατȣ́μενοι, Amazonum regna.* Scylax quoque, pag. 29. Σαυροματῶν δέ ἐστιν ἔθνος, Γυναικοκρατȣ́μενοι. Τῶν Γυναικοκρατȣμένων ἔχονται Μαιῶται, &c.

26. *Amazonum connubia.*] Quibuſcum coïere Amazones e prælio reduces ad Thermodontem amnem commiſſo: unde Γυναικοκρατȣ́μενοι appellati, quod victricibus obſequantur ad procreandam eis ſobolem. Sic auctor Peripli Ponti Euxini, pag. 1. Τȣ́τοις δὲ ἐπιμεμίχθαι τὰς Ἀμαζόνας φασὶ Σαυρομάταις λέγȣσιν, ἐλθȣ́σας ποτὲ ἀπὸ τȣ̃ περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν γινομένης μάχης· ἐφ' οἷς ἐπικλήθησαν οἱ Σαυρομάται Γυναικοκρατȣ́μενοι. Hæc quoque Dionyſius in Periegeſi, verſ. 656. cujus mentem carmine Avienus expreſſit, verſ. 865. Sunt hi porro Sauromatæ, qui nunc Tartari Pettigori vocantur in Tanaïs ripis, qua ſpectat Aſiam, quaque proxime in Mæotin effunditur. Vide Notas & Emend. num. XXV.

27. *Evazæ.*] Forte ab εὐάζω dicti, quaſi Bacchi orgia celebrantes, vel ut Maro canit, *Evantes orgia.* In R. tamen 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. legitur, *Dein nævazæ*, forte pro *Eunazæ* ab εὐνή.

28. *Cottæ.*] In MSS. *Coitæ.* An a κοίτη, quæ vox, ut εὐνὴ cubile & coïtum ſonat?

29. *Cicimeni.*] Forte Ciccimeni, a κίκκη, quæ συνȣσία. Ut ut eſt de voce, quotquot hic Tanaïs accolæ nominantur, nunc una fere cenſentur appellatione Moſcovitarum, quorum in ditionem ac poteſtatem venerunt.

30. *Zigæ.*] Nide Notas & Emend. num. XXVI.

31. *Dandari.*] Δανδάριοι Straboni, lib. XI. pag. 495. inter Mæoticas gentes: Stephano item, pag. 221. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

32. *Tuſſagetæ, Turcæ.*] Thyſſagetæ Pomponio, & Turcæ, prope Amazonum regna & Gelonos, vaſtas ſilvas occupare dicuntur, aliquc venatu. Tanaïs oram coluiſſe mihi

ſolitudines ſaltuoſis convallibus aſperas: [1] ultra quas Arimphæi, qui ad Riphæos pertinent montes. Tanaïn ipſum Scythæ [2] Silin vocant, Mæotin Temerinda, quod ſignificat [3] matrem maris. Oppidum [4] in Tanaïs quoque oſtio fuit. [5] Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenii & Mæones, poſtea Panticapenſes.

[6] Sunt qui circa Mæotin ad Ceraunios montes has tradant gentes: A litore Napitas: ſupraque Eſſedones Colchis junctos, montium cacuminibus. [7] Dein Carmacas, Oranos, Autacas, Mazacas, Cantocaptas, Agamathas, Picos, Rhymozolos, Aſcomarcos: & ad juga Caucaſi Icatalas, Imaduchos, Ramos, Anclacas, Tydios, Caraſtaſeos, Authiandas. Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem defluit Opharus: ibi gentes Caucadas, Opharitas: [8] Amnes, Menotharum, Imityem ex montibus Ciſſiis, inter Acdeos, Carnas, Uſcardeos, Acciſos, Gabros, Gogaros. Circaque fontem Imityis, Imityos, & Aparthenos. Alii influxiſſe eo Scythas Auchetas, Atarneos, Aſampatas. Ab his Tanaïtas & Inapæos viritim deletos. Aliqui flumen Ocharium labi per Cantecos & Sapeos: Tanaïn vero tranſiſſe Phatareos, Herticeos, Spondolicos, Synhietas, Amaſſos, Iſſos, Catazetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agandeos, Mandareos, Satarcheos, Spaleos.

CAPUT VIII.

VIII. Peracta eſt interior ora, omneſque accolæ: nunc reddatur ingens in mediterraneo ſinus: in quo multa aliter, ac veteres, proditurum me non eo inficias, anxia perquiſita cura, rebus nuper in eo ſitu geſtis [9] a Domitio Corbulone, regibuſque inde miſſis ſupplicibus, aut regum liberis obſidibus. [10] Ordiemur autem a Cappadocum gente. Longiſſime hæc Ponticarum omnium [11] introrſus recedens, minorem Armeniam, majoremque, & Commagenen [12] lævo ſuo latere tranſit: dextra vero omnes [13] in Aſia dictas gentes, plurimis ſuperfuſa populis: magnoque impetu ſcandens ad ortum Solis & Tauri juga, tranſit Lycaoniam, Piſidiam, Ciliciam: vadit ſuper Antiochiæ tractum, & uſque ad Cyrrheſticam ejus regionem, parte ſua, quæ vocatur Cataonia, contendit. Itaque ibi longitudo Aſiæ [14] XII. quinquaginta mill. paſſuum efficit: latitudo, DCXL. mill.

CAPUT IX.

IX. [15] Armenia autem major incipiens [16] a Paryadris montibus, Euphrate amne ([17] ut dictum eſt) aufertur Cappadociæ: [18] & qua diſcedit Euphrates, Meſopotamiæ, haud minus claro amne Tigri. Utrumque fundit ipſa, & initium Meſopotamiæ facit, inter duos amnes ituræ. Quod iter eſt ibi, tenent Arabes Orei. Sic finem uſque [19] in Adiabenen perfert. Ab ea tranſverſis jugis incluſa, latitudinem in læva pandit ad Cyrum amnem [20] tranſverſa

NOTÆ.

videntur ii, in eo amnis flexu, qua maxime ad Volgam fluvium, & Caſpium mare curvatur: ubi Aſtracani regnum. Hinc profecti qui nunc imperium Orientis tenent.

1. *Vltra quas Arimphæi.*] Et hi quoque nunc Moſcovitici juris, Tanaïs olim riparum incolæ, juxta illius fontes: nam is ex Riphæo monte dejicitur, ut Mela teſtatur, lib. 1. cap. 19. pag. 24. quem ad montem uſque pertinent Arimphæi.

2. *Silin vocant.*] Atque ad hujus ſimilitudinem id quoque nomen ad alios majores amnes tranſtulerunt. Nam & Jaxartem iidem Selin vocavere, uti dicemus ſect. 18. De Tanaï Euſtathius in Dionyſ. verſ. 17. Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος, διὰ τὸ τεταμένως ῥεῖν Τάναϊς ἑλληνιστὶ καλούμενος, Σίλις, ὡς φασί τινες παρὰ τοῖς παροικοῦσι βαρβάροις ὠνόμασται.

3. *Matrem maris.*] Quoniam aquas in Euxinum effundit, & perennes eidem ſufficit, ipſo pæne mari haud minor lacus: idcirco ἡ Μαιῶτις οὐ πολὺ ἐλάττων τοῦ Πόντου ἐστὶ, λεγομένη καὶ Μήτηρ τοῦ Πόντου, inquit Euſtathius in Dionyſ. Perieg. verſ. 17. ex Herodoto. Temerinda Maris finem potius ſignificare auctor eſt Delrio, in Comment. ad Hercul. Furent. Καρπαλοὺκ a Scythis vocari, eaque voce Matrem intelligi ac veluti piſcium obſtetricem, quorum palus tota feraciſſima eſt, ſcribit Jo. Tzetzes, Chiliad. 8. hiſt. 224. verſ. 773. parem proinde vim eſſe Scythicæ vocis Καρπαλοὺκ, & Græcæ Μαιῶτις, a Μαιόομαι, quod eſt *obſtetricor*, & μαιεύτρια, *obſtetrix*.

Μαιῶτις δὲ παρ' Ἕλλησιν αὕτη πλουτεῖ τὴν κλῆσιν,
Ὡς μήτηρ καὶ Μαιεύτρια γένους παντὸς ἰχθύων.

4. *In Tanaïs quoque oſtio fuit.*] Et eſt hodieque ex integro inſtauratum: *Aſof* Tabulæ vocant. Τάναϊς πόλις Ptolemæo, lib. 3. cap. 5. μεταξὺ τῶν στομάτων.

5. *Tenuere finitima.*] Paruere, inquit, diverſis ſubinde populis tractus hi terrarum, qui Tanaïs oſtiis ripiſque adjacent. De Carum migrationibuis, Strabc lib. 1. pag. 61.

6. *Sunt qui.*] Quæ circa Mæotin habitant gentes, inquit, ad Ceraunios uſque montes, ſupra Caſpium mare, aliis alii diſtinguunt nominibus: ac primum quidem ſtatim in ipſo Mæotidis litore Napitas, &c. Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

7. *Dein Carmacas.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXIX.

8. *Amnes, Menotharum &c.*] Vide Notas & Emendat. num. XXX.

9. *A Domitio.*] Quem retinendæ Armeniæ Nero præfecerat. Vide Tacit. lib. 13. Annal. pag. 199. & toto fere lib. 14.

10. *Ordiemur autem.*] Hæc totidem ferme verbis Martianus exſcripſit, lib. 6. cap. de Cappadocia, pag. 222.

11. *Introrſus.*] In medias terras irrumpens, a Coro verſus Eurum, hoc eſt, ab Euxino Ponto ad Syriæ limites.

12. *Lævo ſuo latere.*] Qua ſpectat orientem.

13. *In Aſia dictas.*] Phrygiam, Piſidiam, Pamphyliam, Ciliciam, &c.

14. *X I I. quinquaginta.*] Hoc eſt, duodecies centena quinquaginta mill. paſſuum. Vide Notas & Emend. num. XXXI.

15. *Armenia autem..*] Martianus, loc. cit. Nunc *Armenie, Turcomanie.*

16. *A Paryadris.*] Horum montium juga eminent paulo ſupra Claudiopolim Cappadociæ, ubi Euphrates ſe ſe flectens curſum ad occaſum & meridiem agit.

17. *Vt dictum eſt.*] Libro 5. ſect. 20. *Fluit* Euphrates, inquit, *Armeniæ regiones a Cappadocia excludens*, ab occaſu nimirum.

18. *Et qua diſcedit.*] Qua parte maxime a Tigri occaſum verſus abſcedit Euprates, ibi latius ſe extendens Armenia, atque ultra Tigrim in ortum provecta, a Meſopotamia ipſo amne Tigri diſpeſcitur. Nam utrumque amnem fundit ipſa, ac ſimul Meſopotamiæ initium facit, jam tum a Tigris amnis fontibus: eſt enim μεσοποταμία ſpatium inter duo flumina. Quantum autem terrarum ibi primum interjacet, inter utrumque amnem, Arabes Orei tenent, quorum urbes Edeſſa, & Carrhæ, ut diximus libro ſup. ſect. 20.

19. *In Adiabenen.*] Aſſyriam attingunt Armeniæ fines. Ab ea Niphatis montis jugis diſcluſa, latitudinem a meridie ad boream pandit uſque ad Cyrum amnem, qui in Caſpium mare volvitur, trans ipſum Araxem fluvium provecta.

20. *Tranſverſa Araxem.*] Ita M S S. omnes. Forte rectius, *Tranſvecta*: vel ut libri veteres editi, *tranſverſa in Araxem.*

in Araxem : longitudinem vero ad minorem uſque Armeniam, Abſaro amne in Pontum defluente, & Paryadris montibus, qui fundunt Abſarum, diſcreta ab illa.

X. Cyrus oritur [1] in Heniochiis montibus, quos alii Coraxicos vocavere : [2] Araxes eodem monte, quo Euphrates, VI. mill. paſſuum intervallo : auctuſque [3] amne Muſi, & ipſe ([4] ut plures exiſtimavere) a Cyro defertur in Caſpium mare.

Oppida celebrantur [5] in minore, [6] Cæſarea, [9] Aza, [8] Nicopolis : in majore, [9] Armoſata Euphrati proximum, Tigri [10] Carcathiocerta : [11] in excelſo autem Tigranocerta : at in campis juxta Araxem [12] Artaxata. [13] Univerſæ magnitudinem Aufidius quiquagies centena mill. prodidit. Claudius Cæſar longitudinem [14] a Daſcuſa ad confinium Caſpii maris, [15] XIII. mill. paſſuum : latitudinem dimidium ejus, a Tigranocerta ad Iberiam. Dividitur (quod certum eſt) in præfecturas, quas ϛρατηγίας vocant, quaſdam ex iis vel ſingula regna quondam, [16] barbaris nominibus CXX. [17] Claudunt eam ab oriente montes, ſed non ſtatim, Ceraunii, nec Adiabene regio. Quod intereſt ſpatii, Sopheni tenent : ab his juga : ultra Adiabeni tenent. Per convalles autem proximi Armeniæ ſunt Menobardi, & Moſcheni. Adiabenen Tigris, [18] & montes invii cingunt. [19] Ab læva ejus regio Medorum eſt, & proſpectus Caſpii maris. Ex oceano hoc ([20] ut ſuo loco dicemus) infunditur, totumque Caucaſiis montibus cingitur. [21] Incolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

CAP. X. XI. Planitiem omnem a Cyro uſque, [22] Albanorum gens tenet : [23] mox Iberum, diſcreta ab iis amne [24] Alazone, in Cyrum e Caucaſiis montibus defluente. Prævalent oppida, Albaniæ, [25] Cabalaca : Iberiæ, [26] Harmaſtis juxta flumen, [27] Neoris : regio Thaſie, & Triare uſque [28] ad Paryadras montes. [29] Ultra ſunt Colchicæ ſolitudines ;

NOTÆ.

1. *In Heniochiis.*] Moſchici iidem appellati, ea ex parte, unde Phaſis oritur, in Georgia, *le Gurgiſtan.* Amni vetuſtum hodieque nomen in tabulis, *Kori.* A Cyro rege nomen habere, auctor eſt Ammianus, lib. 23. pag. 254. abolito vetere, cum ereptum ire regna Scythica deſtinaret. Fruſtra ſunt igitur, qui Κύῤῥον vel Κύρνον ſcribunt, ut Ptolemæus, & Dio.

2. *Araxes.*] Ἀράξης, ex eodem monte, quo Euphrates, profluens : Capoten, ſive Abum diximus vocari, libro ſup. ſect. 20. Vide Notas & Emend. num. XXXII. Hujus amnis curſus, mox placidus & ſilens, mox citus, eleganter a Mela deſcribitur. lib. 3. cap. 5. pag. 54. Hodie *Araſſovv*, Vinc. le Blanc in Itiner. Virgilio, *Pontem indignatus Araxes.*

3. *Amne Muſi.*] MSS. omnes, *Amne Vſi.*

4. *Vt plures exiſtimavere.*] Strabo, lib. XI. pag. 529. & Plutarchus in Pompeïo, pag. 637. receptum a Cyro Araxem in Caſpium mare devolvi aiunt. Proprio ſe ore effundere Mela eſt auctor, loc. cit. ſcilicet proprio alveo fertur in mare, ſed altero veluti brachio Cyrum petit, cum quo rurſum conjunctis aquis idem mare petit. Ita Ptolemæus, lib. 5. cap. 13.

5. *In minore.*] Armenia ſcilicet minore, quæ ab ortu Euphrate clauditur, Cappadocia ab occaſu : a ſeptemtrione, Paryadra monte : Amano, a meridie.

6. *Cæſarea.*] Hanc eſſe Neocæſaream exiſtimo, quam in Euphratis ripa conditam ait Niceph. Calliſtus, lib. 8. Eccl. hiſt. pag. 560.

7. *Aza.*] Hanc habet Antoninus in Itiner. a Satala Armeniæ civitate, cujus alii meminerunt, M. P. XXVI.

8. *Nicopolis.*] In minore Armenia a Pompeïo Magno poſita, eo ipſo loco quo de Mithridate victoriam retulit, ex qua factum oppido nomen, ut referunt Strabo lib. 12. pag. 555. & Dio, lib. 36. pag. 25. Steph. pag. 496. Νικόπολις τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας.

9. *Armoſata.*] Ἀρμόσατα. Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

10. *Carcathiocerta.*] Strabo lib. XI. pag. 527. Βασίλειον δὲ τῆς Σωφηνῆς Καρκαθιόκερτα, Sophenes regia hæc fuit.

11. *In excelſo.*] In ipſo fere Armeniæ Aſſyriæque confinio, loco montano & prærupto a Tigrane conditore Τιγρανόκερτα, nomen invenit. Nam Parthorum lingua ea vox Tigranopolim ſonat, inquit Steph. pag. 655. Et Heſych. pag. 521. Κέρτα, πόλις ὑπὸ Ἀρμενίων. Nempe ab Hebræo קרת a quo & Chaldaicum קרתא civitas. Aliam ejuſdem nominis verſus Iberiam & ſeptemtrionem agnoſcit Strabo, lib. XI. pag. 532. Hæc ad auſtrum ſita, unde mox ad Iberiam uſque latitudo petatur totius Armeniæ : quo in ſitu & ab ipſo Ptolemæo locatur, lib. 5. cap. 13.

12. *Artaxata.*] Ἀρτάξατα Dioni, lib. 36. pag. 25. Straboni, lib. XI. pag. 528. Ἀρτάξατα, eadem Ἀρταξιάσατα appellata Armeniæ regia, ab Hannibale condita regis gratia, cui Artaxias nomen fuit, in campo cognomine, πρὸς τῷ Ἀρταξηνῷ πεδίῳ Steph. pag. 117. Ingentis olim oppidi tenue modo ſupereſſe veſtigium, ſcribit Tavernerius tom. 1. Itiner. pag. 33. teſtis αὐτόπτης.

13. *Vniverſæ.*] Majoris ac minoris Armeniæ ambitum. De Aufidio, in Præf. ad Titum diximus.

14. *A Daſcuſa.*] Cum ſit hæc urbs poſita ad Euphratis ripam, ut ſuperiore libro vidimus, ſect. 20. Armeniæ majoris dumtaxat inde ad Caſpium mare longitudinem peti perſpicua res eſt.

15. *XIII. mill.*] Hoc eſt, ter & decies centena mill. paſſ. Juſtinus lib. 42. cap. 2. pag. 306. anguſtiore definit ſpatio : *Armenia*, inquit, *a Cappadocia uſque mare Caſpium undecies centum millia patet : ſed in latitudinem millia paſſuum ſeptingenta porrigitur.*

16. *Barbaris nominibus.*] Hujuſmodi hæc ſunt Armeniæ provinciarum nomina apud Strabonem, lib. XI. pag. 527. Σωφηνὴ, Ἀκιλισηνὴ, Γορζοδυλινὴ, Σακασηνὴ, Γωγαρηνὴ, Φαυηνὴ, Κωμισηνὴ, Ὠρχιστηνὴ, Χορζηνὴ, Καμβυσηνὴ, Ὀδομαντὶς, &c.

17. *Claudunt eam.*] Claudunt, inquit, Armeniam ab ortu æquinoctiali montes Ceraunii, (quæ Caucaſii pars eſt) & Adiabene a brumali ortu : non tamen Adiabenen Armenia ſtatim attingit : ſed ſpatium intereſt aliquod, ubi Sophene regio : deinde Ceraunia juga ſequuntur, ultra quæ Adiabene, quæ pars Aſſyriæ, poſita. In horum montium convallibus. ab Armeniæ latere, Menobardi incolunt, & Moſcheni. Aſſyriam hodie *Arzerun* vocant : qua parte in boream vergit, *le païs des Curdes.*

18. *Et montes inviis.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. &c.

19. *Ab læva ejus.*] Armeniæ ſcilicet, cui ab ortu Media annectitur.

20. *Vt ſuo loco.*] Sect. 15.

21. *Incolæ.*] Regionum earum, inquit, quæ Caſpium inter mare & Caucaſios montes interjacent, quibus illud cingitur, incolæ nunc dicentur, ducto ab Armeniæ limitibus initio.

22. *Albanorum gens.*] Quos hodie Georgianos appellamus, & Zuirianos, qui Caſpii maris litus accolunt, & præterea Georgiæ partem illam obtinent, quæ magis in Auſtrum vergit, Armeniamque contingit. Planities ea porro a Strabone deſcribitur, lib. XI. pag. 500.

23. *Mox Iberum.*] Ἴβηρες, ad Albaniæ occaſum : communi fere cum Albanis Georgianorum appellatione continentur. Vide quæ de Moſchis diximus ſect. 4. Unde hæc ei genti recens nomenclatio Georgianorum obtigerit, incompertum : a Georgis Plinii Melæque deducere imperitorum eſt : a S. Georgio Martyre, mendacium ac fabulatorum.

24. *Alazone.*] Ἀλαζώνιος Straboni, lib. XI. pag. 500.

25. *Cabalaca.*] Χαβάλα Ptolemæo, lib. 5. cap. 12. Albaniæ oppidum.

26. *Harmaſtis.*] Inter Iberiæ oppida Ἀρμακτίκα Ptolemæo, lib. 5. cap. XI. forte pro Ἀρμαστίκα.

27. *Neoris.*] Forte Οὐάρικα Ptolemæi, inter Iberiæ oppida, loc. cit.

28. *Ad Paryadras.*] Unde Abſarum flumen prodit, ut diximus, quod in Pontum per Cholchos labitur. MSS. tamen, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. *Parteodoros* hoc loco legunt.

29. *Vltra.*] Verſus occaſum, & Pontum, ubi Colchidis

quarum

quarum a latere [1] ad Ceraunios verſo, Armenochalybes habitant & Moſchorum tractus ad Iberum amnem in Cyrum defluentem: [2] & infra eos Sacaſſani, & deinde [3] Macrones ad flumen Abſarum. [4] Sic plana ac devexa obtinentur. [5] Rurſus ab Albaniæ confinio, tota montium fronte gentes Silvorum feræ, & infra Lubienorum: mox Diduri & Sodii.

XII. [6] Ab his ſunt portæ Caucaſiæ, [7] magno errore multis Caſpiæ dictæ, ingens naturæ opus montibus interruptis repente: [8] ubi fores obditæ ferratis trabibus, ſubter medias amne diri odoris fluente, citraque in rupe caſtello (quod vocatur Cumania) communito ad arcendas tranſitu gentes innumeras: ibi loci, terrarum orbe portis diſcluſo, ex adverſo maxime Harmaſtis oppidi Iberum. A portis Caucaſiis per montes [9] Gordyæos, Valli, [10] Suarni indomitæ gentes, auri tamen metalla fodiunt. Ab iis ad Pontum uſque Heniochorum plura genera, mox Achæorum. Ita ſe habet [11] terrarum ſinus e clariſſimis. CAP. XI.

Aliqui inter Pontum & Caſpium mare [12] CCCLXXV. mill. paſſuum, non amplius intereſſe tradiderunt: Cornelius Nepos [13] CCL. mill. [14] Tantis iterum anguſtiis infeſtatur Aſia. Claudius Cæſar a Cimmerio Boſphoro ad Caſpium mare [15] CL. mill. prodidit: eaque perfodere cogitaſſe [16] Nicatorem Seleucum, quo tempore a Ptolemæo Cerauno ſit interfectus. [17] A portis Caucaſiis ad Pontum CC. mill. paſſuum eſſe conſtat fere.

XIII. Inſulæ in Ponto [18] Planctæ, ſive Cyaneæ, ſive Symplegades. Deinde [19] Apollonia, Thynias dicta, ut diſtingueretur [20] ab ea quæ eſt in Europa. Diſtat a continente paſſibus mille: [21] cingitur tribus mill. [22] Et contra Pharnaceam Chalceritis, quam Græci [23] Ariam dixerunt, ſacramque Marti, & in ea volucres cum advenis pugnaſſe, [24] pennarum ictu. CAP. XII.

XIV. Nunc omnibus, quæ ſunt interiora Aſiæ, dictis, [25] Riphæos montes tranſſcendat animus, dextraque [26] litori oceani incedat. Tribus hic e partibus cæli alluens Aſiam: Scythicus a ſeptemtrione, ab oriente Eous, a meridie Indicus vocatur, varieque per ſinus & accolas in complura nomina dividitur. Verum Aſiæ quoque magna portio appoſita ſeptemtrioni, injuria ſideris rigentis, vaſtas ſolitudines habet. [27] Ab extremo Aquilone ad initium orientis æſtivi, Scythæ ſunt. Extra eos [28] ultraque Aquilonis initia ora eſt.

NOTÆ.

1. *Ad Ceraunios.*] Ad Cerauniorum montium, hoc eſt, Caucaſi partem illam quæ Boream defendit ab Iberia.

2. *Et infra eos.*] Meridiem verſus. Σακασηνὴ regio dicta Straboni, lib. XI. pag. 528. Albaniam attingit, & Cyrum amnem.

3. *Macrones.*] Qui & Μάκρωνες & Σάννοι dicti a Strabone, lib. 12. pag. 548. De flumine Abſaro, cujus ad ripam regio Macronum illa pertinuit, dictum eſt ſuperius.

4. *Sic plana.*] Hæ quas modo appellavimus, gentes, planitiem totam eam obtinent, quæ Ceraunios ſive Caucaſios inter montes, & Caſpium mare includitur.

5. *Rurſus ab Albaniæ.*] Qua vero Iberiam contingit Albania, ibi ſeries montium ab occaſu in ortum obtenditur, quam veluti frontem obtinent primo Silvi, infra quos Lubieni: Sylvos deinde ſequuntur ad ortum Diduri, & Sodii. Δίδουροι Ptolemæo cogniti, lib. 5. cap. 9.

6. *Ab iis.*] Poſt Diduros & Sodios. Hæc iiſdem ferme verbis Martianus, lib. 6. cap. de Aſſyria, pag. 222.

7. *Magno errore.*] De quo dicetur uberius ſect. 15. Albaniæ portæ, Ptolemæo dictæ, lib. 5. cap. 12.

8. *Vbi fores.*] Hodieque exſtare fores eas, recentiores hiſtorici aiunt.

9. *Gordyæos.*] Γορδυαῖα ὄρη Ptolemæo, lib. 5. cap. 13. Sic juga ea montium appellantur, in quibus ſunt portæ Caucaſiæ.

10. *Suarni.*] Haud dubie hi ſunt Ptolemæi, lib. 5. cap. 9. Σουενοχάλκοι, Suanorum gens ea videlicet, quibus a metallis fodiendis cognomen fuit: Habent enim ii, ut Plinius animadvertit, a latere Pontum verſus, Heniochos, & Achæos, de quibus actum ſuperius, ſect. 5. Hodie, *les Circaſſes.*

11. *Terrarum ſinus.*] Longus ille terrarum in mediterraneo tractus, cujus deſcriptionem exorſus eſt iis verbis ſect. 8. *Nunc reddatur ingens in mediterraneo ſinus, &c.*

12. *CCCLXXV. mill.*] Sive, ter mille ſtadia, ut Strabo ait, lib. XI. pag. 491. quæ menſura plane cum Pliniana congruit.

13. *CCL. mill.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

14. *Tantis iterum.*] Arctatis jam ſemel pari modo terris, Aſia pæne inſula facta, vix CC. millibus paſſuum a Ponto Euxino per continentem ad Iſſicum Ciliciæ ſinum relictis, ut dictum eſt ſect. 2.

15. *CL. mill. prodidit.*] Centena modo quinquaginta millia paſſuum.

16. *Nicatorem.*] A quo Seleucidæ appellati Syriæ reges. Hunc Ptolemæus Ceraunus, Ptolemæi Lagidæ Ægypti Regis F. Philadelphi frater, occidit per inſidias. Qua de re videndus Memnon apud Photium in Bibl. cod. 224. cap. 13. pag. 715.

17. *A portis.*] Hæc Martianus ad verbum, lib. 6. cap. de Aſſyria, pag. 222.

18. *Planctæ.*] Πλαγκταὶ Homero dictæ, quæ aliis Κυάνεαι & Συμπληγάδες, inquit Strabo, lib. 1. pag. 21. De his egimus, lib. 4. ſect. 27. Utrumque enim Ponti oſtium obſident, & quod Europam alluit, & quod Aſiam: unde Europææ aliæ, aliæ Aſiaticæ appellantur.

19. *Apollonia Thynias.*] De qua dictum eſt lib. ſup. ſect. 44.

20. *Ab ea quæ eſt in Europa.*] Ab ea ſcilicet Apolloniatarum inſula, quam in Ponto pariter eſſe, ſed circa Iſtrum, atque adeo in Europa, diximus lib. 4. ſect. 27.

21. *Cingitur.*] Circuitu colligit milliaria tria.

22. *Et contra Pharnaceam.*] De qua dictum ſect. 4.

23. *Ariam dixerunt.*] Hæc Ἄρεος νῆσος Stephani, pag. 106. πρὸς τοῖς Κόλχοις ἐν τῷ Πόντῳ, ex Scymno in Aſia. Mela, lib. 2. cap. 7. pag. 42. *Non longe a Colis Aria, quæ Marti ſacrata, ut fabulis traditur, tulit aves cum ſumma clade advenientium, pennas quaſi tela jaculantes.* Ea νῆσος Ἀρητιὰς Apollonio dicitur, lib. 2. Argon. verſ. 1033. ubi hanc de avibus fabulam, pennas ceu jacula mittentibus, fuſe tractat. Ab avibus, quas χαλκήρεις & σιδηροπτέρους fabulati ſunt, χαλκηρίτιν inſulam fuiſſe cognominatam, ſimile veri eſt.

24. *Pennarum ictu.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. At Chifflet. *jactu.*

25. *Riphæos montes.*] In Moſcoviæ fere umbilico, ut nunc res ſunt, aſſurgunt ii, ſupra Tanaïs fontes: inter ipſum, & Rham ſive Volgam amnem. Erumpit enim ex Riphæo monte Tanaïs, teſte Mela, lib. 1. cap. 19.

26. *Litori Oceani.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. non *litore*, vel *litora.*

27. *Ab extremo Aquilone.*] Quem ſpirare diximus, lib. 2. ſect. 46. inter ſeptemtrionem, & exortum Solis æſtivum. Hic Scytharum regio eſt: ubi nunc Moſcoviæ pars ſeptemtrionalis.

28. *Vltraque Aquilonis.*] Ad ſeptemtrionem propius, inter Volgam, & mare quod nunc Album vocant: intra Moſcovitici fines imperii. Hæc Solinus iiſdem cum Plinio verbis, cap. 16. pag. 36.

Hyperboreos aliqui poſuere, pluribus [1] in Europa dictos. [2] Primum inde noſcitur promontorium [3] Celticæ [4] Lytarmis, fluvius [5] Carambucis, [6] ubi laſſata cum ſiderum vi Riphæorum montium deficiunt juga. [7] Ibique Arimphæos quoſdam accepimus, haud diſſimilem Hyperboreis gentem. Sedes illis nemora, alimenta baccæ, capillus juxta feminis viriſque in probro exiſtimatur: ritus clementes. Itaque ſacros haberi narrant, inviolatoſque eſſe etiam feris accolarum populis: nec ipſos modo, ſed illos quoque qui ad eos profugerint. [8] Ultra eos plane jam Scythæ, [9] Cimmerii, [10] Ciſſianthi, Georgi, & Amazonum gens. Hæc uſque ad Caſpium & Hyrcanium mare.

XV. [11] Nam & irrumpit e Scythico oceano [12] in averſa Aſiæ, pluribus nominibus accolarum appellatum, celeberrimis duobus, Caſpio & Hyrcanio. Non minus hoc eſſe quam Pontum Euxinum, [13] Clitarchus putat. [14] Eratoſthenes ponit & menſuram: [15] ab exortu & meridie, per Caduſiæ & Albaniæ oram quinquies mille CCCC. ſtad. [16] Inde per Anariacas, Amardos, Hyrcanos, [17] ad oſtium Oxi fluminis, quater mille DCCC. ſtad. Ab eo ad oſtium Jaxartis, MM. CCCC. Quæ ſumma efficit [18] quindecies centena ſeptuaginta quinque mill. paſſuum. Artemidorus hinc detrahit viginti quinque mill. paſſuum. Agrippa Caſpium mare, genteſque quæ circa ſunt, & cum his Armeniam determinans, ab oriente oceano Serico, ab occidente Caucaſi jugis, a meridie Tauri, a ſeptemtrione oceano Scythico, patere qua cognitum eſt, [19] CCCCLXXXX. M. paſſuum, in longitudinem: CCLXXXX. M. in latitudinem prodidit. Non deſunt vero qui ejus maris univerſum circuitum a freto [20] XXV. mill. paſſuum tradunt.

[21] Irrumpit autem arctis faucibus, & in longitudinem ſpatioſis. At ubi cœpit in latitudinem pandi, lunatis obliquatur cornibus: velut ad Mæotium lacum [22] ab ore deſcendens, [23] ſicilis (ut auctor eſt M. Varro) ſimilitudine. [24] Primus ſinus appellatur Scythicus: [25] utrimque enim accolunt Scythæ, & per anguſtias inter ſe commeant: [26] hinc Nomades, & Sauromatæ multis nominibus, [27] illinc Abzoæ non paucioribus. [28] Ab introitu dextra, mucronem ipſum faucium tenent Udini Scytharum popu-

NOTÆ.

1. *In Europa dictos.*] Libro 4. ſect. 26.

2. *Primum inde.*] Ab Hyperboreorum litore.

3. *Celticæ.*] Celticam τὴν Κελτικὴν veteres appellabant, totum illud terrarum ſpatium quod ab Herculis freto ad Scythicum uſque oceanum continetur, adeoque Europam univerſam. Ita Plutarchus in Mario, pag. 411. & Strabo, lib. XI. pag. 507.

4. *Lytarmis.*] Ad mare quod Album vocant, *la mer Blanche.*

5. *Carambucis.*] Qui nunc *Duvina* in Moſcovia: is in Album mare, ad S. Michaëlis oppidum portumque devolvitur.

6. *Vbi laſſata.*] Ibi Riphæorum montium, inquit, juga deficiunt: ibi vis quoque laſſatur ac deficit rigentium ſiderum: molliore jam & clementiore cæli temperie.

7. *Ibique Arimphæos.*] Hæc quæ deinceps de Arimphæis dicuntur, & Hyperboreis, Solinus totidem verbis habet, cap. 17. pag. 37. & Martianus, lib. 6. pag. 214.

8. *Vltra eos.*] Adjacent Arimphæis, inquit, ad ortum Scythæ jam ſupra memorati: deinde Cimmerii, &c. Sic Martianus, loc. cit. pag. 215.

9. *Cimmerii.*] Oceani Aſiæque oram ultimam occupabant, teſte Plutarcho in Mario, pag. 411. quo a Scythis pulſi ex Mæotidis paludis litore migravere. Ab his orti Cimbri, quos Marius profligavit.

10. *Ciſſianthi.*] Mela, lib. 1. cap. 2. *Super Amazonas, inquit, & Hyperboreos Cimmerii, Ciſſianthi, Achæi, Georgi.* Ciſſianthos, Georgoſque & Amazonas, arbitror tenuiſſe eas regiones, quibus nunc *Bulgar* regnum circumſcribitur, in Moſcoviæ Tartariæque confinio. In MSS. omnibus, *Gerorgi* legitur.

11. *Nam & irrumpit.*] Fuit ea veterum ſententia, uſque ad Ptolemæum, ſi Herodotum, Ariſtotelem, & Diodorum excipias, Caſpium mare anguſto fluento connecti cum Scythico, ſeu ſeptemtrionali: quem fere ad modum ex meridiano oceano Perſicus effluit. Dedit huic errori anſam Patrocles, Macedoniæ claſſis præfectus, qui Volgæ fluminis oſtium, fretum eſſe anguſtum credidit, quo ſe Scythicum mare, ſive ſeptemtrionale, in Caſpium effunderet.

12. *In averſa Aſiæ.*] A tergo Aſiæ illius, quæ hactenus deſcripta eſt: quam priorem Aſiæ partem appellat Strabo, lib. XI. pag. 506.

13. *Clitarchus putat.*] Et Patrocles apud Strab. lib. XI. pag. 508

14. *Eratoſthenes.*] Hunc ipſum Eratoſthenis locum recitat Strabo, lib. XI. pag. 507.

15. *Ab exortu & meridie per Caduſiæ.*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. &c. A latere, inquit, meridionali Caſpii maris, qua ſpectat Solis exortum, ducta menſura per Caduſios Albanoſque, ſpatium eſt quinque millium & CCCC. ſtad. Καδούσιοι oram Mediæ montuoſam tenent, fere per quinque ſtadiorum millia, inquit Patrocles apud Strabonem, loc. cit. pag. 508. quem locum Stephanus non intellexit, qui Caduſios inter Pontum & Caſpium mare a Strabone locari exiſtimavit. Mediæ quoque a Ptolemæo adjudicantur, lib. 6. cap. 2.

16. *Inde.*] A Caduſiorum finibus: inde enim Anariacæ incipiunt, mox Amardi, deinde Hyrcani, per meridionale Caſpii maris latus, qua in ortum boreamque reflectitur. Vide Notas & Emend. num. XXXV.

17. *Ad oſtium Oxi.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXXVI.

18. *Quindecies centena ſeptuag.*] Plane calculi ratio conſtat.

19. *CCCCLXXXX. M. P. in longitudinem: CCLXXXX. in latitudinem.*] Cum hunc locum exſcriberent Miſſi Theodoſii, excidit iis ab utroque hoc numero denarii nota: Sic enim illi: *Armenia major, & mare Caſpium, & quæ circa gentes ſunt ad oceanum, finiuntur ab oriente, oceano Serico: ab occidente jugis montis Caucaſi, & mari Caſpio: a ſeptemtrione, oceano: a meridie, monte Tauro: in longitudinem*, M. *paſſuum* CCCCLXXX. *in latitudinem*, CCLXXX.

20. *XXV. M. paſſ.*] Hoc eſt, vicies & quinquies centenis millibus paſſ.

21. *Irrumpit autem.*] Mela, lib. 3. cap. 53. *Mare, inquit, Caſpium, ut anguſto, ita longo etiam freto primum terras, quaſi fluvius, irrumpit: atque ubi recto alveo influxit, in tres ſinus diffunditur: contra os ipſum, in Hyrcanium: ad ſiniſtram, in Scythicum: ad dextram, in eum quem proprie & totius nomine Caſpium appellant.*

22. *Ab ore.*] Veluti ab eo freto, (qua irrumpere a Scythico mari in terras credebatur,) hoc eſt, ab oſtio Volgæ fluminis, Mæotium lacum petat mucrone.

23. *Sicilis.*] In mucronis, ſeu ſpiculi ſimilitudinem. Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

24. *Primus ſinus.*] Qui ad ſiniſtram, ſive ad ortum curvatur.

25. *Vtrimque enim.*] Ab utroque freti illius, ſinuſque, & anguſtiarum latere.

26. *Hinc Nomades.*] Ab occaſu, & juxta Rham ſive Volgam amnem. Strabo, pag. 507. Mela, lib. 3. cap. 5. pag. 53. *Ad introëuntium dextram Scythæ Nomades freti litoribus inſident.* Videntur ii eſſe, aut ex iis certe qui Thalli ſuperius dicti ſunt, ſect. 5.

27. *Illinc.*] Ab ortu, trans fretum.

28. *Ab introitu.*] Qua ſe incipit mare in latitudinem pandere in ipſo freti mucrone, ac promontorio. Non ſunt hi *Vdini*, qui *Vidini* Ammiano, lib. 31. pag. 438.

lus. [1] Dein per oram Albani (ut ferunt) ab Iaſone orti : ante quos mare quod eſt, Albanum nominatur. Hæc gens ſuperfuſa montibus Caucaſiis, ad Cyrum amnem, Armeniæ confinium atque Iberiæ, deſcendit, [2] ut dictum eſt. [3] Supra maritima eius Udinorumque gentem, Sarmatæ, Utidorſi, [4] Aroteres prætenduntur : quorum a tergo [5] indicatæ jam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrunt in mare, [6] Caſius & Albanus : deinde [7] Cambyſes in Caucaſiis ortus montibus : mox Cyrus in Coraxicis, [8] ut diximus. [9] Oram omnem a Caſio præaltis rupibus inacceſſam, patere CCCCXXV. mill. paſſuum auctor eſt Agrippa. [10] A Cyro Caſpium mare vocari incipit : accolunt Caſpii.

[11] Corrigendus eſt error in hoc loco multorum, eorum etiam qui in Armenia res proxime cum Corbulone geſſere. Namque hi Caſpias appellavere [12] portas Iberiæ, quas Caucaſias diximus vocari : ſitúſque depicti & inde miſſi, hoc nomen inſcriptum habent. [13] Et Neronis principis comminatio, ad Caſpias portas tendere dicebatur : cum peteret illas, quæ per Iberiam in Sarmatas tendunt, vix ullo propter appoſitos montes aditu ad Caſpium mare. [14] Sunt autem aliæ, Caſpiis gentibus junctæ : quod dignoſci non poteſt, [15] niſi comitatu rerum Alexandri Magni.

XVI. Namque Perſarum regna, quæ nunc Parthorum intelligimus, inter duo maria, Perſicum & Hyrcanium Caucaſiis [16] jugis attolluntur. [17] Utrimque per devexa laterum Armeniæ majori, a frontis parte, quæ vergit in Commagenen, Sophene (ut diximus) copulatur, eique Adiabene Aſſyriorum initium : [18] cujus pars eſt Arbelitis, ubi Darium Alexander debellavit, [19] proxima Syriæ. [20] Totam eam Macedones Mygdoniam cognominaverunt, [21] a ſimilitudine. Oppida : [22] Alexandria, item [23] Antiochia, quam Niſibin vocant. Abeſt ab Artaxatis DCCL. M. paſſuum. [24] Fuit & Ninus [25] impoſita Tigri, ad Solis occaſum ſpectans, quondam clariſſima. Reliqua vero

NOTÆ.

1. *Dein per oram.*] Occiduam ſcilicet, ubi Albania eſt. Solinus, cap. 15. pag. 34. *Albani in ora agentes, qui poſteros ſe Iaſonis credi volunt, albo crine naſcuntur, &c.*

2. *Ut dictum eſt.*] Sect. XI.

3. *Supra maritima ejus.*] Supra maritimam Albaniæ oram.

4. *Aroteres.*] Ἀροτῆρες Herodoto, lib. 4. Melpom. pag. 231. num. 17. hoc eſt, aratores.

5. *Indicatæ jam.*] Sub finem ſectionis ſuperioris. Aliæ ſunt Amazones Sauromatides pariter nuncupatæ ab Ephoro apud Steph. prope Thermodonta fluvium, de quibus alias egimus, ſect. 4.

6. *Caſius & Albanus.*] Κάσιος & Ἄλβανος Ptolemæo, lib. 5. cap. 12.

7. *Et Cambyſes.*] Forte qui Σόανας alio nomine in Albania locatur a Ptolemæo, loc. cit.

8. *Ut diximus.*] Sect. 10.

9. *Oram omnem.*] Albaniæ. Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

10. *A Cyro.*] Ante Cyri oſtia, Albanum vocabatur, ut dictum eſt ſuperius.

11. *Corrigendus eſt error.*] Quo in errore & Strabo fuit, lib. XI. pag. 523.

12. *Portas Iberiæ.*] Quæ & Albaniæ portæ : de his egimus ſect. 12.

13. *Et Neronis.*] Vide Sueton. in Nerone, cap. 19.

14. *Sunt autem aliæ.*] Sunt aliæ portæ, Caſpiæ verius appellandæ.

15. *Niſi comitatu.*] Niſi relatu eorum qui comites fuerunt expeditionum Alexandri.

16. *Jugis attolluntur.*] In Perſarum regnis crebra occurrunt montium Caucaſiorum juga, quibus tota regio veluti ſublimis attollitur. Strabo, de Media lib. XI. pag. 525. ἡ πολλὴ μὲν οὖν ὑψηλή ἐστι, καὶ ψυχρά. Plinius lib. 5. ſect. 31. de Epheſo : *Attollitur monte Pione.*

17. *Utrimque per devexa.*] Eadem juga, inquit, Caucaſia pariter a quibuſdam appellata, quæ Tauri ſive Antitauri pars quædam eſt, longa ſerie latus obvertunt Armeniæ majori, qua fronte, ſive qua parte vergit illa in Commagenen Syriæ. Devexa ſive convalles horum montium ex utraque parte Sopheni tenent, ut dictum eſt ſect. 10. Sophenen attingit Adiabene, quæ Aſſyriorum regio ibi primum ſe ſe offert, &c. Sophene Dioni lib. 36. pag. 26. Σωφανηνὴ χώρα τοῖς Ἀρμενίοις πρόσορος. De ejus ſitu Strabo, lib. XI. pag. 527.

18. *Cujus pars eſt.*] Hæc iiſdem verbis Solinus, cap. 46. pag. 74. Vide quæ dicturi ſumus, ſect. 30. Arbelitidis caput Ἄρβηλα, vicus, quem Perſidi Stephanus attribuit.

19. *Proxima Syriæ.*] Oſroënæ nimirum, & Meſopotamiæ, quæ Syriæ quondam attributa, ut dictum eſt lib. 5. ſect. 15.

20. *Totam eam.*] Adiabenen videlicet.

21. *A ſimilitudine.*] Ad ſimilitudinem Macedonici in Europa imperii, iiſdem nominibus provincias orientis ſignabant, quæ nota in Europa erant. De Mygdonibus Macedoniæ dictum eſt, lib. 4. ſect. 17. De Aſſyriis, Strabo, lib. 16. pag. 747.

22. *Alexandria.*] De hac ceteri ſcriptores ſilent. Ibi condita, ubi Darium Alexander vicit, ſane videtur.

23. *Antiochia.*] Plutarch. in Lucullo, pag. 514. Νίσιβιν, οἱ δ' Ἕλληνες Ἀντιόχειαν Μυγδονικὴν προσηγόρευον. Meſopotamiæ Stephanus adſcribit : Ἀντιόχεια .... τρίτη, Μεσοποταμίας, Μυγδονία καλουμένη .... ἥτις Νισίβη λέγεται, καὶ Νισιβίς. Strabonem videlicet ſecutus, lib. XI. pag. 527. & lib. 16. pag. 747. Hodie vetuſto nomine ſervato, *Niſibin* vocant, & *Nesbin*, inſignis olim oppidi tenue nunc veſtigium. Vide Taverner. lib. 2. Itiner. pag. 172.

24. *Fuit & Ninus.*] Quæ & Ninive, Herodoto quoque Νῖνος. Excidium urbis ſignat obiter Plinius ſuo illo familiari vocabulo, *Fuit.* Inſtaurata denuo tamen, quamquam non eodem fortaſſis loco, quo ſteterat primum, floruit Ammiani ævo. *In Adiabena*, inquit, lib. 23. pag. 251. *Ninus eſt civitas, quæ olim Perſidis regna poſſederat, nomen Nini potentiſſimi regis quondam Semiramidis mariti, declarans, & Arbela, & Gaugamela, &c.* Stephanus : Νῖνος, πόλις Ἀσσυρίων.

25. *Impoſita Tigri.*] Herodot. lib. 1. Clio, num. 102. & lib. 2. Euterpe num. 150. pag. 148. Fallitur Diodorus, qui lib. 2. Bibl. pag. 92. ad Euphratem locat, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν. Diruta nunc & exhauſta, vicinitate *Moſal* oppidi in parte fluminis oppoſita ad Solis exortum conditi, ſolo ponte intermedio, ut vulgo ſuaſit Benjamin Jud. *Inter Almoſal & Niniven pons tantum intercedit : hæc devaſtata eſt : attamen multos pagos & vicos habet.* Reipſa tamen *Mouſſul*, (ſic enim Tavernerius appellat, lib. 2. pag. 173.) ad occaſum Tigris amnis eſt, atque adeo ubi Ninive olim fuit. Quod Plinius addit fuiſſe quondam clariſſimam, confirmat Jonas, cap. III, 3, 4. *Ninive erat*, inquit, *civitas magna itinere trium dierum. Et cœpit Jonas introïre in civitatem itinere diei unius*, &c. Erat Ninive civitas magna, inquit, cujus vicos omnes pererrare nemo poſſet niſi itinere trium dierum. Neque enim murorum ambitum dicit eſſe itinere trium dierum, ſed civitatem ipſam ; in quam non perhibetur Jonas introïſſe niſi itinere diei unius. Si murorum ambitus intelligeretur trium dierum eſſe, diametros vix eſſet itineris diei unius ; atque adeo ingreſſus Jonas per portam unam, emenſuſque iter diei unius, jam e civitate pedem extuliſſet per portam oppoſitam. Ergo iter trium dierum in ipſa civitate intelligendum eſt, & per vicos civitatis ſingulos ea menſura accipienda eſt. Clamavit Jonas per vicos, quot potuit deambulare itinere unius diei : id quod tertiam verbis partem efficit. Inde rumor ad ceteros pervaſit ; ac po-

fronte, qua tendit ad Caſpium mare, [1] Atropatene, ab Armeniæ Otene regione [2] diſcreta Araxe. [3] Oppidum ejus Gazæ, [4] ab Artaxatis CCCCL. M. paſſuum: totidem ab Ecbatanis Medorum, quorum pars ſunt Atropateni.

Cap. XIV. XVII. [5] Ecbatana caput Mediæ [6] Seleucus rex [7] condidit: a Seleucia magna DCCL. M. paſſuum: [8] a portis vero Caſpiis XX. M. Reliqua Medorum oppida, [9] Phazaca, Aganzaga, [10] Apamia Rhaphane cognominata. [11] Cauſa portarum nominis eadem, quæ ſupra, interruptis anguſto tranſitu jugis, ita ut vix ſingula meent plauſtra, longitudine VIII. mill. paſſuum, toto opere manu facto. Dextra lævaque ambuſtis ſimiles impendent ſcopuli, ſitiente tractu [12] per XXVIII. mill. paſſuum. Anguſtias impedit corrivatus ſalis e cautibus liquor, atque eâdem emiſſus. Præterea ſerpentium multitudo, niſi hieme, tranſitum non ſinit.

Cap. XV. Adiabenis connectuntur [13] Carduchi quondam dicti, nunc Cordueni, [14] præfluente Tigri: [15] his Pratitæ, [16] Paredoni appellati, qui tenent Caſpias portas. [17] Iis a latere altero occurrunt deſerta Parthiæ, & Citheni juga. Mox ejuſdem Parthiæ [18] amœniſſimus ſinus, qui vocatur [19] Choara. Duæ urbes ibi Parthorum, oppoſitæ quondam Medis: [20] Calliope, & alia in rupe Iſſatis quondam. Ipſius vero Parthiæ caput [21] Hecatompylos [22] abeſt a portis CXXXIII. mill. paſſuum. Ita Parthorum quoque regna foribus diſcluduntur. Egreſſos portis excipit protinus [23] gens Caſpia, ad litora uſque, quæ nomen portis & mari dedit. Læva, montuoſa. Ab ea gente [24] retrorſus ad Cyrum amnem produntur CXXV. mill. paſſuum. Ab eodem amne ſi ſubeatur ad portas,

Notæ.

ſtridie ad regem ipſum.

1. *Atropatene.*] Subintellige ex ſuperioribus, Armeniæ majori copulatur, a cujus parte orientali, quæ Otene vocatur, ſolo amne Araxe diſpeſcitur. Ὠτηνὴ Euſebio, lib. 6. Præpar. pag. 277. Quadrato item, lib. 2. & 3. Parthic. apud Steph. verbo Ὠτηνή. Apud Ptolemæum perperam ſcriptum Μωτηνὴ, & *Totene.* Atropatene vero Ατροπατηνὴ Mediæ regio eſt, ab Atropato duce cognominata, qui ne pars ea in Macedonum poteſtatem veniret, Alexandro mortuo, arte effecit. Vide Strabon. lib. XI. pag. 522. & Steph. pag. 156.

2. *Diſcreta Araxe.*] Strabo, pag. 523. τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ τοῦ ὁρίζοντος τήν τε Ἀρμενίαν καὶ τὴν Ἀτροπατηνήν. Ptolemæo mendoſe, Τροπατηνὴ, lib. 6. cap. 2. Huic regioni nunc nomen eſt *Servan.* Turcis paret.

3. *Oppidum ejus.*] Non Otenes regionis Armeniæ, ut viſum Ortelio, ſed Atropatenes Mediæ: ut ipſa orationis ſtructura admonet, atque ipſe etiam Strabo lib. XI. pag. 523. cui hæc Γάζα Atropatenes βασίλειον, ſeu Regia dicitur. Porro Gazæ nomen oppido Parthi imponebant, in quo belli opes & pecuniam vellent aſſervari. Nam Gaza pecunia regia eſt lingua Perſarum, teſte Curtio, lib. 3. Hodie Tauriſium vocatur, *Tauris.*

4. *Ab Artaxatis CCCCL.*] Ab Araxe, cui Artaxata impoſita ſunt, ſtadiis bis mille CCCC. diſtare Strabo affirmat, loc. cit. hoc eſt, paſſuum dumtaxat trecentis millibus.

5. *Ecbatana.*] Nunc *Casbin*, in ipſo fere Mediæ veteris meditullio poſita. Græcis, τὰ Ἐκβάτανα. Fuit etiam Ecbatana montis nomen, multo citra oppidum iſtud: quo in monte *poſita* fuit *Rages civitas* tunc ditionis *Medorum*, quatuor tantum dierum itinere diſtans a civitate Ninive: unde poſt triduanam quietem redux eſſet Tobias junior *undecimo die*, Tob. V, 8. & XI, 1.

6. *Seleucus.*] Is qui Σέλευκος Νικάτωρ eſt cognominatus, primus Regum Syriæ: tametſi auctor eſt Charax, apud Steph. verbo Ἀγβάτανα, Epiphaneam vocatam Ecbatanam fuiſſe a Seleuco Epiphane fortaſſis, Antiochi Magni filio.

7. *Condidit.*] Cum aliquo bello dirutum illud oppidum fuiſſet, quod antea condiderat eo nomine Deïoces primus rex Medorum, Aſtyagis proavus, teſte Herod. lib. 1. Clio, num. 98. pag. 43. & Euſeb. in Chron. pag. 119. ad Olymp. XVIII. Quin ſi Diodoro fides, qui Cteſiam ſequi ſe profitetur, jam inde ab ævo Semiramidis exſtabant Ecbatana.

8. *A portis vero Caſpiis.*] Sic vocantur interrupta anguſto tranſitu juga Caſpii montis in confinio Parthiæ Mediæque XX. M. hoc eſt, vicies centenis millibus paſſuum.

9. *Phazaca, Aganzaga.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

10. *Apamia.*] Ἀπάμεια Straboni, lib. XI. pag. 324. una e Græcanicis urbibus, quas in Media Macedones condiderunt.

11. *Cauſa portarum.*] Deſcripſit hæc Solinus, cap. 47. pag. 75.

12. *Per XXVIII.*] Solini paraphraſis: *In his anguſtiis etiam illud aſperum, quod præciſorum laterum ſaxa, liquentibus inter ſe ſalis venis, exundant humorem affluentiſſimum; qui conſtrictus vi caloris, velut in æſtivam glaciem corporatur: ita labes invia acceſſum negat. Præterea octo & XX. mill. paſſuum tractus omnis, quoquo inde pergitur, nullis puteis vel fontibus ſine præſidio ſitit: tum ſerpentes undique gentium convenæ, verno ſtatim die illuc confluunt. Ita periculi ac difficultatis concordia, ad Caſpios, niſi hieme, acceſſus negatur.* In Plinianis libris perperam editum, XXXVIII. MSS. invitis, & Solino.

13. *Carduchi.*] Καρδοῦχοι, quos Mediæ Stephanus adjudicat, pag. 356. Parthiæ Strabo, lib. 16. pag. 747. iidem appellatione in mollius deflexa a Macedonibus Γορδυαῖοι a Gordye, ut volunt, Triptolemi F. appellati. Regionem ipſam Gorduenen vocat Ammianus, lib. 18. pag. 125. Κορδουηνὴν Dio, lib. 37. pag. 31. de qua Tigrani cum Phraate, ſub judice Pompeio lis fuit. Igitur hi Adiabenis ſive Aſſyriis ab occaſu æſtivo junguntur.

14. *Præfluente Tigri.*] Gordyenen Tigris præterlabitur. Strabo, loc. cit. Haud ſane procul a fontibus ipſius amnis, ut monet Ptolemæus, lib. 5. cap. 13.

15. *His Pratitæ.*] Corduenis Pratitæ connectuntur. Πρατίται & Πραπῖται, *mercatores.* Sunt ii e Medorum populis.

16. *Paredoni.*] Ita libri omnes editi. Pintianus emendat, παρ' ὁδὸν, voce hic nihil ſignificante. Hi tenere Caſpias portas dicuntur, quamvis hinc longe poſitas: quoniam eorum cuſtodiæ a Medorum regibus commiſſæ ſunt hæ portæ. In quibuſdam MSS. noſtris legitur Paredoti.

17. *Iis a latere altero.*] Portis Caſpiis, inquit, a latere altero, hoc eſt, ab exortu brumali connectuntur deſerta Parthorum, & longa Citheni juga. Huc enim uſque Parthia pertinet, quæ ab occaſu, ut dicetur ſect. 29. habet Pratitas Medos, ubi Parthia citerior, deſerta & occidentalis vocatur.

18. *Amœniſſimus ſinus.*] Sic longum terrarum in mediterraneo tractum paſſim appellat, ut diximus ſect. 12.

19. *Choara.*] Hæc Χωρομιθρήνη Ptolemæi eſt, lib. 6. cap. 2. quam ille Mediæ adjudicat. Vide Notas & Emend. num. XXXIX.

20. *Calliope.*] Καλλιόπη, πόλις Παρθυαίων, Stephano pag. 347. & Appiano in Syriac. pag. 125.

21. *Hecatompylos.*] Græca appellatione, ob centum portas, ἑκατὸν πύλας. Parthorum hæc Arſacidarum regia, Straboni, lib. XI. pag. 514. De ea rurſum, ſect. 29. Aiunt nunc eſſe *Iſpaham*: eſt enim in Parthia vetere, quæ nunc *Erack.*

22. *Abeſt a portis.*] Caſpiis videlicet, quo eorum olim ditio pertinuit, inquit Strabo, loc. cit. De intervallo a Plinio diſſidet Apollodorus apud eumdem Strabonem, pag. 514. qui ſpatium illud eſſe cenſet ſtadiorum M. CCLX. χίλιοι διακόσιοι ἑξήκοντα: quæ millia paſſuum efficiunt CLVII. cum quingentis paſſibus. Brevius aliquanto facit Ammianus, lib. 23. pag. 254. mille duntaxat, & XL. ſtadiorum, hoc eſt, millium paſſ. CXXX. quod propius ad Plinianam menſuram accedit. Eratoſthenis menſura apud Strab. in mendo cubat, ἐννεακοσίους, pro ἑπτακοσίους, manifeſto errore ſcribens, quem prodit ſumma quæ ex ſingulis intervallis colligitur.

23. *Gens Caſpia.*] Ad Caſpium litus, in Armeniæ confinio, Ptolem. lib. 6. cap. 2.

24. *Retrorſus.*] Verſus ſeptemtrionem.

[1] DCC. millia paſſuum. [2] Hunc enim cardinem Alexandri Magni itinera fecere, ab iis portis ad Indiæ principium, [3] ſtadia XV. M. ſexcenta octoginta prodendo: ad Bactra oppidum, quod appellant [4] Zariaſpa, MMM. ſeptingenta. [5] Inde ad Jaxartem amnem, V.

XVIII. [6] A Caſpiis ad orientem verſus regio eſt, [7] Apavortene dicta, & in ea fertilitatis inclytæ locus [8] Dareïum. Mox gentes [9] Tapyri, Anariacæ, Stauri, Hyrcani, a quorum litoribus idem mare Hyrcanium vocari incipit, [10] a flumine Sideri. [11] Citra id amnes Maxeras, Stratos, omnia [12] ex Caucaſo. [13] Sequitur regio Margiane, apricitatis inclytæ, ſola in eo tractu vitifera, undique incluſa montibus amœnis, [14] ambitu ſtadiorum mille quingentorum, difficilis aditu propter arenoſas ſolitudines per CXX. mill. paſſuum, & ipſa contra Parthiæ tractum ſita: [15] in qua Alexander Alexandriam condiderat. Qua diruta a barbaris, [16] Antiochus Seleuci filius, eodem loco [17] reſtituit Syriam. Nam interfluente Margo, qui corrivatur [18] in Zotale, is maluerat illam [19] Antiochiam appellari. Urbis amplitudo circuitu [20] LXX. ſtad. [21] In hanc Orodes Romanos, Craſſiana clade captos deduxit. Ab hujus excelſis per juga Caucaſi protenditur ad Bactros uſque [22] gens Mardorum, fera, ſui juris. [23] Ab eo CAP. XVI.

NOTÆ.

1. *DCC. mill.*] Eratoſthenes apud Strabon. loc. cit. ſtadia numerat quinquies millia, & LX. ἀπὸ τῶν Κύρου ἐπὶ Κασπίας πύλας, πεντακισχιλίους ἑξακοσίους. Colligit hæc menſura millia paſſuum fere DCXXXIII.

2. *Hunc enim cardinem.*] Hinc duci omnis menſuræ initium, hinc intervalla dignoſci voluerunt ulteriorum regionum.

3. *Stadia quindecim &c.*] Eratoſtheni loc. cit. ſunt tantum ſtadia quindecim millia cum quingentis, ὀγδ', μύριοι πεντακισχίλιοι φ'. Sunt paſſuum millia amplius decies novies centena.

4. *Zariaſpa.*] Strabo loc. cit. εἶτ' εἰς Βάκτρα τὴν πόλιν, ἣ καὶ Ζαριάσπα καλεῖται, τρισχίλιοι ἑπτακόσιοι, ſic enim legendum ex Plinio. Efficit hæc ſumma fere CCCCLXIII. mill. paſſ. De Zariaſpis etiam Stephan.

5. *Inde ad Jaxartem.*] Strabo, ex MSS. loc. cit. εἶτ' ἐπὶ τὸν Ἰαξάρτην ποταμὸν ἐφ' ὃν Ἀλέξανδρος ἧκεν, ὡς πεντακισχιλίους Stadiorum quinque millia, efficiunt DCXXV. mill. paſſ.

6. *A Caſpiis.*] A Caſpiorum gente, & litore Caſpio. Solinus hæc deſcripſit a Plinio, cap. 48. pag. 75.

7. *Apavortene.*] Ita MSS. omnes. Iſidorus Characenus in Σταθμοῖς, pag. 188. Ἀπαυαρκτικὴν & Ἀπαυαρκτικηνὴν appellat ab urbe cognomine. Juſtinus mox laudandus, *Zapavortene.*

8. *Dareïum.*] Δαρήϊον. Vide Notas & Emendationes, num. XL.

9. *Tapyri.*] Ταπύρους & Ἀναριάκας Strabo quoque cum Hyrcanis copulat, lib. XI. pag. 514. De Stauris apud ceteros ſilentium. De Anariacis ſuperius, ſect. 15. De Tapyris, Dionyſ. in Perieg. verſ. 733. Hyrcaniæ vicinos facit Polybius, lib. 5. pag. 542. Alii ſunt Ptolemæi in Margiana Τάπυροι, lib. 6. cap. 10. Hyrcaniæ regioni nomen hodie *Tabareſtan*: Tapyrorum, & Anariacarum, *Gilan.*

10. *A flumine Sideri.*] In extrema Hyrcania verſus ortum citra Oxum amnem.

11. *Citra id.*] Citra id flumen, retrorſus verſus occaſum in eadem Hyrcania amnes ſunt, Maxeras Μάξηρας Ptolemæo, lib. 6. cap. 9. unde & accolis nomen Μάξηραι. Et Stratos, eidem Ptolemæo Στράτων e Media per Anariacas in Caſpium fluens. Vide Notas & Emendationes, num. XLI.

12. *Ex Caucaſo.*] Id nomen commune montibus iis quibus Perſarum regna omnia veluti prætexuntur.

13. *Sequitur regio.*] Hæc iiſdem verbis Solinus, cap. 48. pag. 75. & Martianus, lib. 6. cap. de Aſſyria, pag. 222. Sequitur porro Margiana Hyrcaniam ab oriente.

14. *Ambitu ſtadiorum.*] Conſentit & Strabo, lib. XI. pag. 516.

15. *In qua Alexander.*] In Margiana videlicet, ut recte Solinus intellexit, loc. cit.

16. *Antiochus.*] Ejus nominis primus, Seleuci Nicatoris F. Soter cognominatus. Strabo loc. cit.

17. *Reſtituit Syriam.*] Loci ſententia hæc eſt: Alexandria diruta a barbaris, eodem loco urbem Antiochus inſtauravit, ac Syriam repræſentare voluit, hoc eſt, Syrio nomine inſignire. Antiochiam igitur potius quam Alexandriam, juſſit appellari, quod eam Margus amnis interflueret, ad ſimilitudinem Antiochiæ Syriæ, quæ Oronte amne dividitur, ut dictum eſt, lib. 5. ſect. 18. Vide Notas & Emend. num XLII.

18. *In Zotale.*] Agri nomen id eſt, ubi Margus in rivos deducitur, ad irrigandam regionem. Atque hinc eſt quod Iſidorus Characenus, in Σταθμοῖς pag. 188. irriguam hanc Antiochiam vocat, ἐν Μαργιανῇ Ἀντιόχεια ἡ καλουμένη ἔνυδρος. A Margo amne Margianæ nomen. Hanc Antiochiam *ab interfluente Margo* ſic appellatam, deductoſque eo ab Orode Parthorum rege, ut Plinius mox refert, Romanos milites Craſſiana in clade captos, totamque Margianam regionem, ſpectavit quoque Virgilius, in Ecloga prima, ſive Tityro, verſu 65. loco ab interpretibus ſæpe vexato, nec intellecto, ſed hic demum exponendo occaſione data.

> *At nos hinc alii ſitientes ibimus Afros;*
> *Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem,*
> *Et penitus toto diviſos orbe Britannos.*

Melibœus, cujus ea oratio eſt, in Europa ſe novit eſſe: itaque cum ſit conſcriptus miles, coactus bella ſequi, ſe, ſi capiatur in bello, exſulem fore dicit extra orbem Romanum: vel ad meridiem, in Africæ ſolitudinibus ſcilicet; vel ad ortum Solis, in Aſiatica Scythia & ſubjecta ei Margiana, ubi fluit Oxus amnis, & quo *deduxerat Orodes* Parthorum rex *Romanos Craſſiana clade captos*, recenti memoria ante annos decem: vel denique ad Aquilonem, apud Britannos extra Romanam ditionem poſitos. *Oaxes*, Oxus amnis eſt, atque id nomen verius arbitramur græce Ὦξος ſcriptum fuiſſe, ut in eodem tractu Ochus amnis eſt Ὦχος, quam Ὄξος, ut in quibuſdam libris Græcis legitur. Inde Poëta vocalem longam diremit in breves duas, & *Oaxem* pro *Oxum* ſcripſit. Vel in amne appellando æque balbutiiſſe militem ruſticanum credi voluit, quam in proferendo, ut mox videbimus, nomine provinciæ quam alluit Oxus amnis. Devolvitur is in Caſpium mare ab ortu Solis, & ibi Sythiam interſecat. Amnis *Cretæ Oaxes* dicitur, non Europæ, & Romanis ſubjectæ, ſed Aſiaticæ, hoc eſt, Margianæ: cui nempe nomen vel datum vel exiſtimatum eſt eſſe a Marga. Eſt autem marga genus Cretæ, qua lætificantur & aluntur agri ad pinguitudinem. Ejus genera multa & varias dotes deſcribit Plinius, libro XVII. cap. VI. VII. VIII. *Margam vocant*, inquit.... *Duo genera fuerunt. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingeniis. Eſt enim alba, rufa, columbina, argentaria, tofacea, arenacea..... Quæ pingues eſſe ſentiuntur, ex his præcipua alba. Plura ejus genera. Mordaciſſimum, quod ſupra diximus. Alterum genus* ALBÆ CRETÆ *argentaria eſt*, &c. Miles vateſque ruſticus inducitur, qui eruditus affectet videri; neque a verbo diſcedere, ſi ut verſum rotundet, pro Margiana Cretam dixerit, ſiquidem Margam pro Cretæ genere dici ruſtici noverant. Genuinus, opinor, hic loci iſtius ſenſus eſt.

19. *Antiochiam.*] Ἀντιόχεια Μαργιανὴ Ptolemæo, lib. 6. cap. 10. & Stephano, pag. 88. Martianus loc. cit. ut furtum diſſimularet, & eum ſecutus Solinus, Seleuciam aiunt fuiſſe appellatam de familiæ nomine.

20. *LXX. ſtad.*] Ita libri omnes, etiam MSS. Martianus tamen, & Solinus quinque addunt ſtadia. Porro LXX. ſtadiis fere millia paſſuum novem continentur.

21. *In hanc.*] Solinus, cap. 48. pag. 75. De Orode Parthorum rege, & Craſſi clade, Plutarchus in Craſſo.

22. *Gens Mardorum.*] In parte Margianæ orientali, qua Bactros contingit. Ab Amardis, de quibus ſuperius ſect. 15. & appellatione & ſitu diverſi.

23. *Ab eo tractu.*] Verſus boream, & exortum Solis æſtivum. Ex his Mela hos nominat, lib. 1. cap. 2. Candaros, Parianos, Harmatotrophos, Comaros, Choamanos.

tractu gentes Ochani, [1] Chomari, Berdrigei, [2] Harmatotrophi, Bomarei, [3] Comani, Marucæi, [4] Mandrueni, [5] Iatii. Flumina: Mandrum, Gridinum: ultraque [6] Choraſmii, [7] Candari, [8] Attaſini, [9] Paricani, [10] Sarangæ, [11] Parrhaſini, [12] Maratiani, Naſotiani, [13] Aorſi, Gelæ, quos Græci [14] Caduſios appellavere, [15] Matiani. [16] Oppidum Heraclea, ab Alexandro conditum: quod deinde ſubverſum ac reſtitutum, [17] Antiochus [18] Achaïda appellavit: [19] Derbices, quorum medios fines ſecat [20] Oxus amnis, ortus [21] in lacu Oxo: [22] Syrmatæ, [23] Oxydracæ, Heniochi, [24] Bateni, [25] Saraparæ, Bactri, quorum oppidum [26] Zariaſpe (quod poſtea Bactrum) [27] a flumine appellatum eſt. [28] Gens hæc obtinet averſa montis Paropamiſi, [29] ex adverſus fontes Indi: includitur flumine [30] Ocho. [31] Ultra Sogdiani, oppidum [32] Panda, & in ultimis eorum finibus [33] Alexandria ab Alexandro Magno conditum. Aræ ibi ſunt [34] ab Hercule [35] ac Libero Patre conſtitutæ, [36] item Cyro, [37] & Semiramide,

Notæ.

1. *Chomari.*] Χόμαροι Ptolemæo, in Bactriana, lib. 6. cap. XI.

2. *Harmatotrophi.*] Qui curules equos alunt, unde ἁρματοτροφεῖν, & ἁρματοτροφία.

3. *Comani.*] Idem atque Κῶμοι Ptolemæi, loc. cit. & Melæ *Comari*. Niſi forte *Thomanii* ſatius legi fuerit, Θωμάνιοι, quos Herod. lib. 3. Thalia, num. 117. cum Choraſmiis, Hyrcaniſque, jungit. Forte hæc Κομανία Xenophontis eſt, lib. VII. Expedit. Cyri, pag. 426.

4. *Mandrueni.*] Ab amne Mandro. Μανδρυηνοί, credo, Ptolemæi, lib. 6. cap. 12. in Sogdiana.

5. *Iatii.*] Ἰάτιοι Ptolemæo, loc. cit.

6. *Choraſmii.*] Χωράσμιοι Dionyſio Perieg. verſ. 746. Athenæo, lib. 2. pag. 70. aliiſque. Ptolemæo, loc. cit. in Sogdiana. Hi patria pulſi in Syriam penetravere olim, unde Francos fugarunt, anno 1244. Vincent. Bellov. lib. 29. & 31. Straboni, lib. XI. pag. 513. Χωρασμιανοί.

7. *Candari.*] Et hi quoque in Sogdiana Ptolemæo, Κάνδαροι. Alii ſunt ab iſtis Gandari Indiæ populi: de quibus Heſychius: Γάνδαρος ὁ ταυροκεράτης παρ' Ἰνδοῖς, a fortitudine ſic appellati. Salmaſius, ut hos cornutos faceret, legit ταυροκέρατας.

8. *Attaſini.*] Ἀττάσιοι Straboni, lib. XI. pag. 513.

9. *Paricani.*] Stephanus: Παρικάνη, πόλις Περσική.... τὸ ἐθνικὸν, Παρικάνιοι, καὶ Παρίκανοι. Forte ii ſunt quos Βαρκανίους vocat Cteſias apud Photium in Bibl. cod. 73. pag. 109. Παρικάνιοι Herodoto, lib. 3. Thalia, pag. 200. num. 93. & lib. 7. Polymn. pag. 408.

10. *Sarangæ.*] Σαράγγαι Herod. loco poſterius appellato.

11. *Parrhaſini.*] Solinus & Strabo *Parrhaſios* vocant.

12. *Maratiani.*] Vide Notas & Emend. num. XLIII.

13. *Aorſi, Gelæ.*] Gentes illis fortaſſe cognomines, quæ alio in tractu terrarum nominantur. Namque ſunt & Aorſi ad Tanaim, & Gelæ ac Legæ prope Albaniam & Amazones. Sunt & prope Jaxartem fluvium Ἄορσοι apud Ptolem. lib. 6. cap. 14. de quibus modo Plinius.

14. *Caduſios.*] Non illos quidem, quos Albanis eſſe confines diximus, ſect. 15. ſed in Sogdiana ſitos, ultra Caſpium mare, Gelas cognominatos.

15. *Matiani.*] Ματιανοὶ quos cum Καδουσίοις conjungit Polybius, lib. 5. pag. 542.

16. *Oppidum Heraclea.*] Solinus, cap. 48. pag. 75. Hæc Stephani Ἡράκλεια. μεταξὺ Σκυθίας, καὶ Ἰνδικῆς.

17. *Antiochus.*] Seleuci F. de quo ſupra.

18. *Achaïda.*] De Achæi fratris ſui nomine, quem alicui Syriæ parti regio titulo præeſſe poſt obitum ſuum Seleucus pater juſſerat; & ut φιλάδελφον ſe Antiochus probaret, de ejuſdem paulo poſtea defuncti nomine urbem Ἀχαΐδα nuncupavit. Exſtat hujus Achæi nummus eximius ex ære minimo in Theſauro Regio, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΧΑΙΟΥ. Aquila coronæ laureæ & fulmini inſiſtit. In averſa parte caput Achæi eſt, tectum pelle leonina: quod tegmen extra Seleucum Nicatorem, Achæi patrem, nullus regum Syriæ geſtat in nummis. Hunc exhibet etiam D. Vaillant, in hiſt. Regum Syriæ, pag. 150. Diverſa porro hæc Achaïs eſt ab Achaïa Strabonis, lib. XI. pag. 516. quæ urbs Ariæ, ad Margianæ meridiem ſitæ: hæc eidem Margianæ provinciæ ad ſeptemtrionem ſuperjacet, prope Oxum amnem. Tota adeo provinciæ unius, aut alterius etiam, latitudine ambæ inter ſe diſſident: nequicquam eas confundente Salmaſio, in Solin. pag. 984.

19. *Derbices.*] Δέρβικες Straboni, lib. XI. pag. 514. in Hyrcania: in Margiana circa Oxum iidem Δερβίκκαι appellati a Ptolemæo, lib. 6. cap. 10.

20. *Oxus amnis.*] Ὦξος Græcis: quem Araxim alii appellarunt, & cum vero Araxe Armeniæ ſæpe confuderunt: quod animadverſum deinde a Viro Cl. Du-Cangio vidimus, in Notis ad Niceph. Bryen. pag. 301. *Gihon* & *Gichon* amnem eum Arabes vocant, ut recte monet Paulus Rhamnuſius in Geogr. In latus orientale Caſpii maris delabitur. In oſtio urbs eſt hodieque inſignis *Zahaſpa*, Avicennæ Philoſophi, ut creditur, patria.

21. *In lacu Oxo.*] Solin. cap. 49. pag. 76. Ὠξιανὴ λίμνη Ptolemæo, lib. 6. cap. 12.

22. *Syrmatæ.*] Ibidem Συρμάται Stephano, qui Σαυρομάται.

23. *Oxydracæ.*] Vide Notas & Emend. num. XLIV.

24. *Bateni*] Solinus, loc. cit.

25. *Saraparæ.*] Ita MSS. omnes. Forte Σαλατάραι Ptolemæi, lib. 6. cap. XI. qui Bactrianæ ſeptemtrionalia, juxta Oxum fluvium, tenere dicuntur.

26. *Zariaſpe.*] De quo ſup. ſectione diximus.

27. *A flumine.*] Non Bactri a flumine, ſed Zariaſpis nomen ſcito traxiſſe. Idcirco hæc verba, *quod poſtea Bactrum*, parentheſi incluſimus: ne te, ut Solinum, in fraudem impellerent. Ζαριάσπης, ſive Ζαρίασπις amnis a Ptolemæo memoratur, lib. 6. cap. XI.

28. *Gens hæc.*] Bactriana regio, inquit, a tergo eſt Paropamiſi montis, quo monte ea a meridie clauditur: nec toto tamen: ſed ea jugorum parte duntaxat, quæ ex adverſo mittit Indum amnem. Hæc omnia mire perturbat Solinus, dum illuſtrare nititur. Averſa ſunt latera montis, quæ boream: adverſa, quæ meridiem ſpectant.

29. *Ex adverſus fontes.*] Ita MSS. omnes, pro *ex adverſo fontis*.

30. *Ocho.*] Ὦχος eſt, qui in Oxum influit, Bactrianamque claudit ab occaſu. Ptolem. lib. 6. cap. XI.

31. *Ultra Sogdiani.*] *Ultra hos*, inquit Solinus, Bactros ſcilicet, *Panda oppidum Sogdianorum* &c. Hodie *Zagatay* in Tartaria ultra Oxum amnem, qui Bactrios a Sogdiis dividit, inquit Strabo, lib. XI. pag. 517.

32. *Panda.*] Ita MSS. cum Solino, loc. cit. & Martiano, lib. 6. pag. 223. Meminit Paracandæ in Sogdiana Strabo loc. cit. & Arrianus, lib. 3. Exped. Alex. Sed ab Alexandro ea everſa dicitur: Panda ſtetiſſe etiam tum videtur.

33. *Alexandria.*] Ἀλεξάνδρειαν ἐσχάτην appellat Ptolemæus, lib. 6. cap. 12. quoniam in finibus Sogdianorum ultima. Appiano in Syriacis, pag. 125. ἐν Σκύθαις Ἀλεξανδρέσχατα. Stephano, ἐν τῇ Σογδιανῇ, παρὰ Παροπαμισάδαις.

34. *Ab Hercule.*] Solinus, loc. cit. Has aras Herculei itineris fines eſſe ea terrarum parte exiſtimant, ut cum columnis quæ ſunt ad Gades, ſimile quiddam habere videantur.

35. *Ac Libero Patre.*] Bacchi expeditiones in Indiam deſcribit Lucianus in Baccho. Columnas ibi araſve ſtatuiſſe, auctor eſt præter ceteros Feſtus Avienus, in deſcript. Orbis, pag. 835. quibus pares & in Sogdiana poſitæ nunc dicuntur.

Hic adſtare procul Bacchi fert fama columnas.
Ultimus oceani qua terras alluit æſtus,
Indica qua rupes tumet extima.

Et verſu 1390.

Oceani Eoi prætento denique Bacchus
Litore, & extrema terrarum victor in ora
Ducit laurigeros poſt Indica bella triumphos:
Erigit & geminas telluris fine columnas,
Inviſitque dehinc Iſmeni fluminis undam.

Accepit hoc a Dionyſio Perieg. verſ. 624. & Apollod. lib. 3. de Diis, pag. 175.

36. *Item Cyro, &c.*] Solinus, loc. cit. Ubi certe metam expeditionum ſuarum Cyrus poſuit, ibi urbem ſuo nomine Κυρέσχατα condidit, ut dicemus in Notis & Emend. num. XCVII.

37. *Et Semiramidis.*] Semiramidis columnæ appoſitam inſcrip-

atque [1] Alexandro : finis omnium eorum ductus ab illa parte terrarum , includente flumine [2] Jaxarte , quod [3] Scythæ Silin vocant : Alexander militeſque ejus , [4] Tanaïn putavere eſſe. Tranſſcendit eum amnem [5] Demodamas , Seleuci & Antiochi regum dux , quem maxime ſequimur in iis : araſque Apollini Didymæo ſtatuit.

XIX. [6] Ultra ſunt Scytharum populi. [7] Perſæ illos Sacas in univerſum appellavere a proxima gente , antiqui [8] Aramæos. Scythæ ipſi Perſas , [9] Chorſaros : & Caucaſum montem , [10] Groucaſum , hoc eſt , nive candidum. Multitudo populorum innumera : & quæ cum Parthis [11] ex æquo degat. Celeberrimi eorum [12] Sacæ , [13] Maſſagetæ , [14] Dahæ , [15] Eſſedones , [16] Ariacæ , [17] Rhymmici , [18] Pæſicæ , Amardi , [19] Hiſti , Edones , Camæ , Camacæ , Euchatæ , Cotieri , Antariani , Pialæ , Arimaſpi , antea Cacidari , Aſæi , Oetei. Ibi Napæi interiiſſe dicuntur , & Apellæi. Nobilia apud eos flumina , Mandragæum & Caſpaſium. Nec in illa parte major auctorum inconſtantia : credo propter innumeras vagaſque gentes. [20] Hauſtum ipſius maris dulcem eſſe & Alexander Magnus prodidit : & M. Varro , talem perlatum Pompeïo , juxta res gerenti Mithridatico bello , magnitudine haud dubie influentium amnium victo ſale. Adjicit idem , Pompeïi ductu exploratum , [21] in Bactros ſeptem diebus ex India perveniri [22] ad Icarum flumen , quod in Oxum influat : [23] & ex eo per Caſpium in Cyrum ſubvectas , quinque non amplius dierum terreno itinere , ad Phaſin in Pontum Indicas poſſe devehi merces. Inſulæ toto eo mari multæ , vulgata una maxime [24] Tazata.

CAPUT XVII.

XX. [25] A Caſpio mari Scythicoque oceano , [26] in Eoum curſus inflectitur , ad orientem converſa litorum fronte. Inhabitabilis [27] ejus prima pars , a Scythico promontorio , ob nives : proxima inculta , ſævitia gentium. [28] Anthropophagi Scythæ inſident ,

NOTÆ.

tionem recitat Polyænus , lib. 8. Strateg. pag. 598.

1. *Alexandro.*] Curtius , lib. 9. Alexandri aræ cujuſmodi fuerint , prolixe deſcribit , cap. 9. pag. 361. Sed eæ in India : in Sogdiana Plinianæ.

2. *Jaxarte.*] Ἰαξάρτης. In mare Caſpium ab oriente æſtivo devolvitur.

3. *Scythæ Silin.*] Quo nomine appellant & Tanaïn , ut dictum eſt ſect. 7.

4. *Tanaïn putavere.*] Unde Alexandriam , de qua proxime dictum eſt , ad Tanaim conditam Arrianus ait , hoc eſt , ad Jaxartem , lib. 4. Exped. Alex. Et Stephanus inter urbes , quibus Alexandria nomen eſt , hanc decimam octavam appellat , ἐπὶ τοῦ Ταναΐδος. Deceptus hac nominum ſimilitudine Ptolemæus , Alexandri aras ad Tanaim Ponticum ſtatuit , lib. 3. cap. 5. Cautius Euſtathius in Dionyſ. pag. 10. ad Tanaïn Scythicum , hoc eſt , ad Jaxartem. Suidas , pag. 1212. Ἰαξάρτης , ὁ Τάναϊς ποταμός. Aceſinen quoque Tanaïs nomine ſignatum in India , Stephanus prodidit , pag. 633.

5. *Demodamas.*] Vide Notas & Emendationes , num. XLV.

6. *Ultra ſunt.*] Hæc quoque Solinus , cap. 49. pag. 76.

7. *Perſæ illos Sacas.*] Solinus , loc. cit. Herod. lib. 7. Polymn. num. 64. pag. 407. quem & Euſtathius laudat in Dionyſ. verſ. 750. pag. 99.

8. *Aramæos.*] Ceterorum ſcriptorum nemo , qui quidem occurrat , Scythas Aramæos ait fuiſſe appellatos : id vero Syris nomen fuiſſe omnes confitentur. Strabo , lib. 16. pag. 785. ſub libri finem : Σύρους οἱ Ἕλληνες Ἀραμαίους ἐκάλουν. MSS. omnes , *Aramos.*

9. *Chorſaros.*] Vide Notas & Emend. num XLVI.

10. *Groucaſum.*] Ita Reg. 1. &c. Solinus , *Croucaſſim.*

11. *Ex æquo.*] Paribus inſtitutis ac legibus. Solinus loc. cit.

12. *Sacæ.*] Strabo , lib. XI. pag. 511. Plerique Scytharum , inquit , qui a Caſpio mari incipiunt , Dahæ Δάαι appellantur : orienti viciniores Maſſagetæ , & Sacæ , Μασσαγέται καὶ Σάκαι. Reliquos communi nomine Scythas dicunt : quamquam ſinguli populi ſua nomina habent. Sacæ Ptolemæo ſupra Jaxartis fontes , atque adeo in orientali parte regionis illius ſedes habuere , quam nunc *Zagatay* , & regnum *Samarcand.* , appellamus. Ceteri ad boream vergebant , ubi nunc deſerta Tartaria eſt.

13. *Maſſagetæ.*] Quorum regina Tomyris Cyrum devicit. Herod. lib. 1. ſub finem.

14. *Dahæ.*] Δάαι , Σκυθικὸν ἔθνος , Stephano. Virgil. lib. 8. Æneïd. verſ. 728.

Indomitique Dahæ.

15. *Eſſedones.*] Ἰσσηδόνες Herodoto , lib. Clio , num. 201. 1. pag. 84. Solino , *Eſſedones.*

16. *Ariacæ.*] Ptolemæo , lib. 6. cap. 14. Ἀριάκαι παρὰ τὸν Ἰαξάρτην.

17. *Rhymmici*] Ῥυμμικοὶ , a Ῥύμμῳ amne cognominati , in Scythia quæ eſt intra Imaum montem , Ptolemæo , lib. 6. cap. 14.

18. *Pæſicæ , Amardi.*] Et hos pariter Mela conjungit , lib. 3. cap. 5. pag. 54. Ptolemæo , lib. 6. cap. 12. haud procul amne Jaxarte , & Oxo , Πάσκας locat , pro Παισίκας , ut arbitror. Iidem Apaſiacæ nominati , ut Mardi Amardi quoque dicti ſunt. Stephanus : Ἀπασιακαὶ Μασσαγετῶν ἔθνος , ex Strabone , lib. XI. Et Polyb. lib. 10. οἱ δ᾽ Ἀπασιακαὶ Νομάδες κατοικοῦσι μὲν ἀνὰ μέσον Ὤξου , *habitabant inter Oxum amnem.* Mardorum autem appellationem latronibus omnibus , fugitiviſque montium incolis inditam a Perſis fuiſſe jam antea monuimus , ſect. 5.

19. *Hiſti.*] Forte Ἰασταὶ Ptolemæi , lib. 6. cap. 14. in Scythia quæ eſt intra Imaum montem , haud procul a Rhymmicis montibus , παρὰ τοῦ Ἰάστου ποταμοῦ , a fluvio cognomine appellati , qui Jaxarti eſt proximus. De Arimaſpis nos alibi. Πιάλαι Ptolemæi in Serica ſunt , lib. 6. cap. 16. a Plinianis remotiſſimi.

20. *Hauſtum ipſum.*] Hæc deinceps Solinus iiſdem verbis , cap. 19. pag. 38. De hauſtu maris ejus dulci , eadem Polycletus apud Strab. lib. XI. pag. 509.

21. *In Bactros.*] Ex India Bactros uſque , ubi flumen Icarum in Oxum influit , ſeptem diebus pervenire poſſe. Plinium Solinus non intellexit , qui Pompeium ipſum exiſtimet in Bactros uſque penetraſſe.

22. *Ad Icarum.*] Septem amnium nomina , qui in Oxum delabuntur , recitat Ptolemæus , lib. 6. cap. XI. hunc prætermiſit : niſi eorum aliquis gemina donatus appellatione ſit.

23. *Et ex eo.*] Ex Icaro ait in Oxum , ex eo in Caſpium mare : inde in Cyrum amnem , qui Albaniæ Armeniæque fines interluit : ex Cyro deinde quinque dierum tantum iter eſſe terrenum ad Phaſin , qui in Pontum decurrit. Srrabo , lib. XI. pag. 509.

24. *Tazata.*] In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Zazata.* Sed ut ut eſt de nomine , eam eſſe inſulam , quæ Ptolemæo , lib. 6. cap. 9. contra litus Hyrcaniæ Τάλκα appellatur , ſitus ipſe declarat.

25. *A Caſpio mari.*] A Caſpio mari , inquit , in Scythicum oceanum , per anguſtum illud fluentum , de quo ſuperius diximus : inde in Eoum mare curſus inflectitur , ubi litora ad orientem frontem obvertunt.

26. *In Eoum.*] Ita MSS. omnes. Ipſa quoque oratio poſtulat hinc novæ ſectionis initium duci. Libri hactenus editi , *in eam.*

27. *Ejus prima pars.*] Sic etiam Mela , lib. 3. cap. 7. Ejus maris ora extrema , ubi Scythicum promontorium , ad illas freti anguſtias , unde in Caſpium erumpere Scythicus oceanus credebatur , verſus ſeptemtrionem. Ibi nunc ſunt deſerta Tartariæ , ultra amnem Obium.

28. *Anthropophagi , &c.*] Hæc Solinus a Plinio mutuatur ,

humanis corporibus veſcentes. Ideo juxta vaſtæ ſolitudines, ferarumque multitudo, haud diſſimilem hominum immanitatem obſidens. Iterum deinde Scythæ. Iterumque deſerta cum belluis, uſque ad jugum incubans mari, [1] quod vocant Tabin. Nec ante dimidiam ferme longitudinem ejus oræ quæ ſpectat æſtivum orientem, inhabitatur illa regio.

[2] Primi ſunt hominum, qui noſcantur, [3] Seres, [4] lanicio ſilvarum nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium canitiem: unde geminus feminis noſtris labor redordiendi fila, rurſumque texendi. Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, [5] ut in publico matrona tranſluceat. Seres mites quidem, [6] ſed & ipſis feris perſimiles cœtum reliquorum mortalium fugiunt, [7] commercia exſpectant. Primum eorum noſcitur flumen [8] Pſitaras, proximum [9] Cambari: tertium Lanos, a quo [10] promontorium Chryſe: ſinus Cyrnaba: flumen Atianos: ſinus, & gens [11] hominum Attacorûm, apricis ab omni noxio afflatu ſecluſa collibus, eadem, qua Hyperborei degunt, temperie. De iis privatim condidit volumen Amometus, ſicut Hecatæus de Hyperboreis. Ab Attacoris gentes [12] Phruri, & Tochari: [13] & jam Indorum Caſiri, introrſus ad Scythas verſi, humanis corporibus veſcuntur. [14] Nomades quoque Indiæ vagantur. Sunt qui [15] ab Aquilone contingi ab ipſis & [16] Ciconas dixere, & Bryſanos.

XXI. [17] Sed unde plane conſtent gentes, Emodi montes aſſurgunt, Indorumque gens incipit, non Eoo tantum mari adjacens, verum & meridiano, quod [18] Indicum appellavimus: [19] quæque pars orienti adverſa recto prætenditur ſpatio, ad flexum & initium Indici maris XVIII. XXXV. mill. paſſuum colligit. Deinde [20] qua flectitur in meridiem XXVI. LXXV. mill. paſſ. ut Eratoſthenes tradit, uſque ad Indum amnem, qui eſt ab occidente finis Indiæ. Complures autem totam ipſius longitudinem XL. dierum noctiumque velifico navium curſu determinavere: & a ſeptemtrione ad meridiem [21] XXVIII. quinquaginta mill. paſſuum. Agrippa longitudinis XXXIII. latitudinis XXIII.

NOTÆ.

cap. 15. pag. 34. & Martianus, lib. 6. cap. de Perſide, pag. 223.

1. *Quod vocant Tabin.*] Mela Pomponius, lib. 3. cap. 7. pag. 58. Ipſius id oceani nomen eſſe Solinus putavit, cum ſit ea jugi, ſeu montis appellatio, in ultimo mucrone Tartariæ, quæ ſpectat orientem æſtivum: *la vieille Tartarie.*

2. *Primi ſunt hominum.*] Tranſcribit hæc Solinus, cap. 50. pag. 77.

3. *Seres.*] Quorum regio Serica Σηρικὴ Ptolemæo, lib. 6. cap. 16. Hodie *le Cathay, & la partie ſeptentrionale de la Chine.*

4. *Lanicio ſilvarum.*] Nobiles, inquit, ſunt Serum ſilvæ, quæ lanicium præbent: ſunt enim cuidam arborum generi lanata folia, eaque candida, quæ primum perfunduntur aqua, mox depectuntur: tum ducuntur in fila, ac denique nentur in ſubtegmina. Hæc Serum texta, quod eſſent denſata preſſius, mulieres Europææ ſolvebant, texebantque rurſum: hic illis geminus labor. Horum meminit Virgilius, lib. 2. Georg.

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.

Ammianus item, lib. 23. pag. 258. ubi ſilvas ſublucidas vocat. Vide quæ dicturi ſumus, lib XI. ſect. 26. & lib. 12. ſect. 22.

5. *Ut in publico.*] Solinus, cap. 50. pag. 77. Seneca egregie, lib. 7. de Benef. *Video ſericas veſtes, ſi veſtes vocandæ ſunt, in quibus nihil eſt, quo defendi corpus, aut denique pudor poſſit: quibus ſumptis, mulier parum liquido nudam ſe non eſſe jurabit: Hæc ingenti ſumma ab ignotis etiam ad commercium gentibus accerſuntur, ut matronæ noſtræ ne adulteris quidem plus ſui in cubiculo, quam in publico oſtendant.* Vide quæ dicemus lib. XI. ſect. 26.

6 *Sed & ipſis feris.*] Si gentis animum, ſi mores contemplere, nihil neque mitius, neque cultius eſſe poteſt. Si legem ſancitam, de non admittendis hoſpitibus, quorum commercia expetant, feri videri merito, ac dici poſſint. Martianus, l. 6. c. de Perſide, p. 223. *Seres aliarum gentium homines aſpernantur, & appoſitione mercium ſine colloquio gaudent implere contractum.* Vide & Ammianum, loc. cit.

7. *Commercia exſpectant.*] Ita Reg. 1. Colb. 2. *Expetunt*, Colb. 1. Contra fidem codicum, ac ſcriptorum veterum mentem Salmaſius legit, *deſpectant*: ſecutus, credo, Solinum, qui Plinii verba perperam intellecta, in alienam, ut ſolet, torquet ſententiam.

8. *Pſitaras.*] Is eſſe videtur, qui in regno *Cathay*, Tenduc urbem præterfluit, & in Eoum mare devolvitur. Ptolemæo, lib. 6. cap. 16. Οἰχάρδης.

9. *Cambari.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Si quid affinitas nominis favere nunc conjecturæ poteſt, id amni nomen eſſe videbitur, qui urbem Cathaii ampliſſimam *Cambalu* dividit.

10. *Promontorium Chryſe, &c.*] Vide Notas & Emend. num. XLVII.

11. *Hominum Attacorûm.*] Hoc eſt, Attacorarum. Neque enim deſcendit hoc nomen a recto Attaci, ſed ab Ἀτλακόραι, qui Ptolemæo, lib. 6. cap. 16. in Serica, Ἠπαγουροί. Unde ſubjungit ſtatim Plinius, *Ab Attacoris*, non *ab Attacis*. Hæc porro de iis totidem verbis narrant Solinus, cap. 51. pag. 77. & Martianus, lib. 6. cap. de Perſide, pag. 223.

12. *Phruri, & Tochari.*] Φροῦροι & Τόχαροι. Vide Notas & Emend. num. XLVIII.

13. *Et jam Indorum Caſiri.*] Et Caſiri, inquit, qui potius Indicæ videntur ditionis eſſe, quam Serici juris. Hi ſunt quos Κασίους Ptolemæus vocat, lib. 6. cap. 15. & 16. & Κασίαν χώραν. Hi a mari ſemoti introrſus verſus Scythias & occaſum recedunt.

14. *Nomades.*] Νομάδες vocantur pecuariæ rei dediti, ubicumque demum ii ſint, gens vaga, & a pabulis mutandis nomen ſortita.

15. *Ab Aquilone.*] Inter exortum Solis æſtivum, & ſeptemtrionem.

16. *Ciconas dixêre, & Bryſanos.*] Quaſi Ciconum, Bryſarumque Europæorum colonos, de quibus egimus, lib. 4. ſect. 18.

17. *Sed unde plane.*] Sed in ea parte terrarum, unde gentes, quæ citimæ ſunt, plane ſunt & liquido exploratæ, Emodi Ἠμωδοὶ montes aſſurgunt, & gens ibi Indorum incipit. Vide Notas & Emend. num. XLIX.

18. *Indicum appellavimus.*] Sect. 14.

19. *Quæque pars.*] Et quæ pars Indicæ regionis orienti obvertitur, rectoque ac longo prætenditur ſpatio, uſque ad eum locum, ubi ſe mare flectit, curvatque ad meridiem, & incipit Indicum appellari: id, inquam, ejus oræ ſpatium colligit. XVIII. hoc eſt, decies & octies centena ſeptuaginta quinque millia paſſuum. Strabo, lib. 15. pag. 689. ait eſſe μυρίων καὶ ἑξακισχιλίων σταδίων, ſedecim millium ſtadiorum, quæ millia paſſuum efficiunt omnino vicies centena millia.

20. *Qua flectitur.*] Latere meridiano obtinet vicies & quater centena LXXV. millia paſſuum. Strabo, loc. cit. ex Eratoſthene, novem & decem millia ſtadiorum, quæ efficiunt vicies & ter centena LXXV. millia paſſ. ut in Pliniano contextu pro XXIIII. ſcribendum ſit fortaſſe XXIII.

21. *XXVIII. quinquaginta.*] Hoc eſt, vicies & octies centena quinquaginta millia paſſ. Vide Strab. lib. 15. pag. 690. Sic Agrippæ menſura accipienda eſt: longitudinis quidem, tricies & ter centenûm millium paſſuum: latitudinis, ter & vicies.

prodidit. [1] Poſidonius ab æſtivo Solis ortu ad hibernum exortum metatus eſt eam, adverſam Galliæ ſtatuens, quam ab occidente æſtivo ad occidentem hibernum metabatur totam [2] a Favonio. [3] Itaque adverſam ejus venti afflatu juvari Indiam, ſalubremque fieri, haud dubia ratione docuit. Alia illius cæli facies, alii ſiderum ortus: binæ æſtates in anno, [4] binæ meſſes, media inter illas hieme Eteſiarum flatu: [5] noſtra vero bruma lenes ibi auræ, mare navigabile. [6] Gentes ibi & urbes innumerabiles, ſi quis omnes perſequi velit. [7] Etenim patefacta eſt non modo Alexandri Magni armis, regumque qui ei ſucceſſere, circumvectis etiam in Hyrcanium mare, & Caſpium, Seleuco & Antiocho, præfectoque claſſis eorum [8] Patrocle: verum & aliis auctoribus Græcis, qui cum regibus Indicis morati (ſicut Megaſthenes, & Dionyſius a Philadelpho miſſus ex ea cauſa) vires quoque gentium prodidere. [9] Non tamen eſt diligentiæ locus, adeo diverſa & incredibilia traduntur. Alexandri Magni comites in eo tractu Indiæ, quem armis ſubegerant, ſcripſerunt [10] quinque millia oppidorum fuiſſe, [11] nullum Co minus, [12] gentes IX. [13] Indiamque tertiam partem eſſe terrarum omnium, multitudinem populorum innumeram, probabili ſane ratione. Indi enim prope gentium ſoli [14] numquam migravere finibus ſuis. Colliguntur a Libero Patre ad Alexandrum Magnum [15] reges eorum CLIV. annis VI. M. CCCCLI. adjiciunt & menſes tres. Amnium mira vaſtitas. Proditur Alexandrum nullo die minus [16] ſtadia ſexcenta navigaſſe in Indo, nec potuiſſe ante menſes quinque enavigare, adjectis paucis diebus: & tamen [17] minorem Gange eſſe conſtat. [18] Seneca etiam apud nos tentata Indiæ commentatione ſexaginta amnes ejus prodidit, gentes duodeviginti centumque. [19] Par labor ſit montes enumerare. Junguntur inter ſe [20] Imaüs, Emodus, Paropamiſus, Caucaſus, [21] a quibus tota decurrit in planitiem immenſam, & Ægypto ſimilem.

Verum ut [22] terrena demonſtratio intelligatur, Alexandri Magni veſtigiis inſiſtamus. Diognetus & Bæton itinerum ejus menſores, ſcripſere, a portis Caſpiis Hecatompylon Parthorum, [23] quot diximus millia eſſe: inde [24] Alexandriam Arîon, quam urbem is rex condidit, [25] DLXVI. mill. [26] Inde ad Prophthaſiam Drangarum CXCIX. mill. Inde [27] ad Arachoſiorum oppidum DXV. mill. [28] Inde Ortoſpanum CCL. mill. [29] Inde Alexandri oppidum quinquaginta mill. In quibuſdam exemplaribus diverſi numeri reperiuntur: hanc urbem ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitam. Ab ea [30] ad flumen Copheta, & oppidum Indorum [31] Peucolaïtin, CCXXVII. mill. Inde ad flumen Indum

NOTÆ.

1. *Poſidonius.*] Hæc ſimiliter Solinus ex Poſidonio, cap. 52. pag. 78.

2. *A Favonio.*] Qui medius eſt inter utrumque occaſum, hibernum, & æſtivum: nam ab occidente æquinoctiali ſpirat, ut dictum eſt, lib. 2. ſect. 46. Inde igitur ad utrumque occaſum ducta menſura Poſidonius Galliam metabatur. Vide Notas & Emend. num L.

3. *Itaque adverſam.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Forte, *averſam.* Spirat enim a tergo Indiæ Favonius, nempe ab occaſu æquinoctiali.

4. *Binæ meſſes.*] Martiani paraphraſis, lib. 6. de India, pag. 223. *Secunda æſtate annis ſingulis vegetatur, biſque frugem mittit: pro hieme Eteſias perfert.* Diximus de Eteſiis, lib. 2. ſect. 48.

5. *Noſtra vero.*] Cum nobis bruma eſt.

6. *Gentes ibi.*] Sic paulo poſt, *Par labor montes enumerare.* Vide Notas & Emend. num. LIII.

7. *Etenim patefacta.*] Exſcripſit hæc Solinus, cap. 52. pag. 78.

8. *Patrocle.*] Quem Ptolemæi Lagidæ triremium quoque præfectum appellat Pauſanias, lib. 1. in Attic. pag. 1. De Megaſthene & Dionyſio diximus in Auctorum Indice.

9. *Non tamen eſt.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. Quamvis, inquit, Alexandri, & aliorum poſtmodum regum diligentia peragrata India, penitus cognitioni noſtræ addita videatur, (verbis Solini utor:) nihilominus adeo ſunt diverſa & incredibilia, quæ inde ad nos perferuntur, ut nulla extricari, illuſtrari, probarive diligentia noſtra poſſint.

10. *Quinque millia.*] Solinus, cap. 52. pag. 78.

11. *Nullum Co minus.*] Nullum ex iis oppidis circuitu minore fuit, quam ejus inſulæ oppidum, quæ Cos vocatur, Hippocrate alumno nobilis: cujus inſulæ ambitum diximus eſſe, ut plures quidem exiſtimant, centum millium paſſ. lib. 5. ſect. 36.

12. *Gentes novem.*] Vide Notas & Emend. num. LI.

13. *Indiamque.*] Solinus ex Plinio, loc. cit. Vide & Strab. lib. 15. pag. 689.

14. *Numquam migravere.*] Solinus loc. cit.

15. *Reges eorum CLIV. &c.*] Vide Notas & Emend. num. LII.

16. *Stadia ſexcenta.*] CLXXV. mill. paſſ.

17. *Minorem Gange.*] Arrianus in Indicis, pag. 514.

18. *Seneca etiam.*] In iis libris, qui temporum injuria interciderunt. Hauſerat id a Megaſthene, ut intelligimus ex Arriano in Indicis, pag. 521. ita ſcribente: ἔθνεα δὲ Ἰνδικὰ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν τὰ ἅπαντα λέγει Μεγασθένης, δυοῖν δέοντα.

19. *Par labor ſit.*] Vide Notas & Emendationes, num. LIII.

20. *Imaus.*] Cingitur fere montibus India: claudit Imaus ab Aquilone: Emodus, a ſeptemtrione: Paropamiſus, a Coro: a Favonio, Caucaſus.

21. *A quibus tota.*] India.

22. *Terrena.*] Itineris terreſtris.

23. *Quot diximus.*] Sect. 17.

24. *Alexandriam Ariôn.*] Hoc eſt, in Aria conditam, τὴν ἐν Ἀρίοις. Dicemus de ea, ſect. 25. ad ea verba, *Arius amnis, qui præfluit Alexandriam, &c.*

25. *DLXVI. mill.*] Vide Notas & Emendationes, num. LIV.

26. *Inde ad Prophthaſiam.*] De quo oppido, ſect. 25. Menſura Eratoſthenis ſtadiorum eſt mille & DC. εἶτ' εἰς Προφθασίαν τὴν ἐν Δράγγῃ, χιλίους χ'. hoc eſt, mill. paſſ. CC. Uno milliari minor eſt Pliniana.

27. *Ad Arachoſiorum.*] De hoc oppido ſect. 25. ad ea verba, *Arachoſia cum oppido & flumine.* Intervallum porro idem apud Strabonem, εἰς Ἀραχωτοὺς τὴν πόλιν τετρακισχιλίους ἑκατὸν εἴκοσιν. Quater millia ſtad. efficiunt plane millia paſſ. DXV.

28. *Inde Ortoſpanum.*] Oppidum Paropamiſadarum Ptolemæo, lib. 6. cap. 18. in confinio Bactrianorum. Strabo, lib. XI. pag. 514. εἶτ' εἰς Ὀρτόσπανα, ἐπὶ τὴν ἐκ Βάκτρων τρίοδον, δισχιλίους. Inde ad Ortoſpana ad trivium e Bactricis. Stadia bis mille omnino ſunt millia paſſuum CCL.

29. *Inde Alexandri.*] Oppidum illud intelligit, de quo ſect. 25. *Ad Caucaſum .... oppidum ab Alexandro conditum.*

30. *Ad flumen Copheta.*] Vide Notas & Emend. num. LV. De eo amne dicemus ſect. 24.

31. *Peucolaitin.*] Πευκελαΐτις Arriano in Indicis, pag. 516. qua in regione oriri Cophenem ſcribit.

& oppidum [1] Taxila, ſexaginta mill. [2] Ad Hydaſpen fluvium clarum, CXX. mill. [3] Ad Hypaſin non ignobiliorem, [4] XXIX. CCCXC. [5] qui fuit Alexandri itinerum terminus, exſuperato tamen amne, [6] ariſque in adverſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoque regis ipſius conſentiunt his. [7] Reliqua inde Seleuco Nicatori peragrata ſunt: ad Heſidrum, CLXVIII. mill. Jomanem amnem tantumdem. Exemplaria aliqua adjiciunt quinque millia paſſuum. Inde ad Gangem CXII. mill. Ad Rhodapham CXIX. mill. Alii CCCXXV. mill. in hoc ſpatio produnt. Ad Calinipaxa oppidum, CLXVII. D. Alii CCLXV. mill. Inde ad confluentem Jomanis amnis, & Gangis, DCXXV. mill. plerique adjiciunt XIII. mill. ad oppidumque Palibothra CCCCXXV. [8] Ad oſtium Gangis DCXXXVIII. mill. paſſuum.

Gentes, quas memorare non pigeat, a montibus Emodis, [9] quorum promontorium Imaüs vocatur, incolarum lingua nivoſum ſignificante, Iſari, Coſyri, Izgi, & per juga Chiſiotoſagi, multarumque gentium cognomen [10] Brachmanæ, quorum Maccocalingæ. Flumina: [11] Prinas, & Caïnas (quod in Gangem influit) ambo navigabilia. Gentes: Calingæ proximi mari, & ſupra Mandei, [12] Malli, quorum mons Mallus, finiſque ejus tractus eſt Ganges.

CAPUT XVIII. XXII. [13] Hunc alii incertis fontibus, ut Nilum, rigantemque vicina eodem modo, alii in Scythicis montibus naſci dixerunt. Influere in eum XIX. amnes. Ex iis navigabiles, [14] præter jam dictos, [15] Condochatem, Erannoboam, Coſoagum, Sonum. Alii cum magno fragore ipſius ſtatim fontis erumpere, dejectumque per ſcopuloſa & abrupta, ubi primum molles planities contingat, in quodam lacu hoſpitari: inde lenem fluere, [16] ubi minimum, VIII. millia paſſuum latitudine: ubi modicum, ſtadiorum centum: altitudine nuſquam minore paſſuum XX. * [17] noviſſima gente Gangaridum Calingarum: [18] regia Parthalis vocatur. [19] Regi LX. mill. peditum, equites mille, elephanti DCC. in procinctu bellorum excubant.

*CAPUT XIX.

[20] Namque vita mitioribus populis Indorum multipartita degitur. Alii tellurem exercent, militiam alii capeſſunt, merces alii ſuas evehunt: res publicas optimi ditiſſimique temperant, judicia reddunt, regibus aſſident. Quintum genus celebratæ illic, & prope in religionem verſæ ſapientiæ deditum, voluntaria ſemper morte vitam [21] accenſo prius rogo finit. Unum ſuper hæc eſt ſemiferum ac plenum laboris immenſi, [22] & quo ſupra dicta

NOTÆ.

1. *Taxila.*] Πόλιν Τάξιλα εὐμεγέθη appellat Strabo, lib. 15. pag. 691. Τὰ Τάξιλα Philoſtrato, lib. 2. de vita Apoll. cap. 9. pag. 79. ubi eam prolixe deſcribit: Τάξιλλαν idem vocat, cap. 6. pag. 69. Inter Indum pariter & Hydaſpen, ab Arriano ponitur, lib. 5. de Exped. Alex. pag. 328.

2. *Ad Hydaſpen.*] Υ῾δάσπην, ubi Pori regio, ἡ Πώρου χώρα. Strabo, loc. cit. In Indum amnem decurrit.

3. *Ad Hypaſin.*] Ita Reg. 1. 2. *Hypanim* Colb. 1. 2. cum Strabone, loc. cit. & Diod. lib. 2. Bibl. pag. 122. Υ῞φασιν vocat Arrianus in Indicis, pag. 515. & Philoſtr. qui Danubio parem eum facit, lib. 3. de vita Apoll. cap. 1. pag. 108. De eo rurſum ſect. ſeq.

4. *XXIX. CCCXC.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Hoc eſt, novem & viginti milliaria, cum trecentis & XC. paſſ.

5. *Qui fuit Alexandri &c.*] Hæc quoque Solinus, cap. 52. pag. 78.

6. *Ariſque.*] De quibus & nos ex Curtio diximus, ſect. 18. & Philoſtratus agit pluribus, lib. 2. de vita Apoll. cap. 14. pag. 96.

7. *Reliqua inde.*] Quæ neque ab Alexandro Magno peragrata, nec ab ullo alio ſcriptore prodita.

8. *Ad oſtium Gangis DCXXXVIII. mill.*] Strabo, lib. 15. pag. 689. ſtadiorum ſex millia numerat: paſſuum hæc efficiunt DCCL. millia.

9. *Quorum promontorium.*] Pars in Aquilonem, & Eoum mare proſiliens.

10. *Brachmanæ.*] Non Philoſophorum generis & ſectæ nomen id fuit, (cujuſmodi eſt hodie nomen Bramarum, vel, ut alii vocant, Braminorum:) ſed gentis diffuſiſſimæ, cujus & Ptolemæus meminit, lib. 7. cap. 1. & Porphyrius, lib. 4. περὶ ἀποχῆς, ubi Brachmanum maximam partem degere in montibus ait, reliquos circa Gangem.

11. *Prinas & Caïnas.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. Arriano in Indicis, pag. 514. Καινὰς, in Gangem influit.

12. *Malli.*] Μαλλοὶ Arriano, lib. 6. de Exped. Alex. pag. 387.

13. *Hunc alii.*] Hæc Solinus iiſdem verbis cap. 52. pag. 78.

14. *Præter jam dictos.*] Sect. præced. Caïnan, & Jomanem.

15. *Condochatem &c.*] Κονδοχάτην, Ἐραννοβόαν, Κοσσόανον, Σῶνον. Arrianus in Indicis, pag. 514. Vide Notas & Emendationes num. LVI.

16. *Ubi minimum.*] Conferri hæc poſſunt cum iis quæ ex Megaſthene eodem de argumento Strabo refert, lib. 15. 702. Martianus, lib. 6. cap. de India pag. 223. & Solinus, cap. 52. pag. 78.

17. *Noviſſima gente.*] Quæ gens poſtrema omnium occidentali latere Gangis ripas inſidet, in ipſis amnis faucibus, Gangaridum Calingarum vocatur. In ulteriore ripa etiam Gangaridæ ſedes habuerunt, ſed non iidem Calingæ cognominati. De Gangaridum ſitu, cave Curtio credas, homini in Geographicis rebus haud ſatis perito. De nomine conſentiunt præter Virgilium, Ptolemæus, lib. 7. cap. 1. Γαγγαρίδαι. Vibius Sequeſter, pag. 346. aliique. Solus, opinor, Dionyſius Perieg. verſ. 1144. Γαργαρίδας vocat. Diodorus Γανδαρίδας, lib. 2. Bibl. pag. 122. Virgilius certe ſic habet, libro III. Georg. verſu 26.

In foribus pugnam ex auro, ſolidoque elephanto
Gangaridum faciam.

Hoc eſt, ex ebore Indico optimo, cujus copiam ſubminiſtrabunt elephanti, qui ſunt apud Gangaridas maxime conſpicui: quam ob cauſam ſeptingenti excubare regi dicuntur hoc loco a Plinio.

18. *Regia Parthalis.*] Vide Notas & Emend. n. LVII. Non eſt *Bengala*: hæc enim ultra Gangem poſita: Parthalis cis amnem fuit: etſi nunc quoque Bengalicæ ditionis.

19. *Regi LX. mill.*] Ita MSS. omnes & Solinus, qui hæc totidem deinceps verbis refert, cap. 52. pag. 78. Editi, LXX. mill.

20. *Namque vita.*] Solinus, loc. cit. Apuleïus, lib. 1. Florid. pag. 7. Diodorus, lib. 2. Bibl. In ſeptem omnino genera hominum deſcribit ac digerit Arrianus in Indicis, pag. 530. 1. Sophiſtarum ac ſapientum. 2. Agricolarum. 3. Armentariorum. 4. Opificum & negotiatorum. 5. Militantium. 6. Inſpectorum. 7. Senatorum. Eadem habet Strabo, lib. 15. pag. 703. Hæc porro de mitioribus populis accipienda, qui vitam bonis artibus excultam degunt. De ſemifere genero deinde ſeorſum.

21. *Accenſo prius rogo.*] Chegam Indum id feciſſe Strabo refert, lib. 15. pag. 720. Calanum Gymnoſophiſtam, Cicero, lib. 1. de Divin. num. 47. & Arrianus, lib. 7. de Exped. Alex. pag. 444.

22. *Et quo ſupra dicta.*] Sine quo ſtare ceteræ Reip. partes nequeunt: nam & ad militiam, & ad vecturam, & ad arationem, elephantorum opera non modo perutilis, ſed

continentur, venandi elephantes domandique. Iis arant, iis vehuntur, hæc maxime novere pecuaria: iis militant, dimicantque pro finibus. [1] Delectum in bella, vires, & ætas, atque magnitudo faciunt.

[2] Inſula in Gange eſt magnæ amplitudinis gentem continens unam, [3] Modogalingam nomine. [4] Ultra ſiti ſunt Modubæ, [5] Molindæ, [6] Uberæ cum oppido ejuſdem nominis magnifico, Galmodroëſi, Preti, Caliſſæ, Saſuri, [7] Paſſalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali, Taluctæ. [8] Rex horum peditum L. M. equitum IV. mill. elephantorum CCCC. in armis habet. Validior deinde [9] gens Andaræ, plurimis vicis, XXX. oppidis, quæ muris turribuſque muniuntur, regi præbet peditum C. M. equitum MM. elephantos M. Fertiliſſimi ſunt auri [10] Dardæ, Setæ vero argenti.

[11] Sed omnium in India prope, [12] non modo in hoc tractu, potentiam claritatemque antecedunt [13] Praſii, ampliſſima urbe ditiſſimaque Palibothra: unde quidam ipſam gentem [14] Palibothros vocant, immo vero tractum univerſum [15] a Gange. [16] Regi eorum peditum ſexcenta M. equitum XXX. M. elephantorum IX. M. per omnes dies ſtipendiantur: unde conjectatio ingens opum eſt. Ab iis in interiore ſitu [17] Monedes & Suari, quorum [18] mons Maleus, in quo umbræ ad ſeptemtrionem cadunt hieme, æſtate in auſtrum, per ſenos menſes. Septemtriones eo tractu ſemel in anno apparere, nec niſi XV. diebus, [19] Bæton auctor eſt: hoc idem pluribus locis Indiæ fieri, Megaſthenes. Auſtrinum polum Indi Dramaſa vocant. Amnis [20] Jomanes in Gangem per Palibothros decurrit inter oppida Methora & [21] Cliſobora. A Gange [22] verſa ad meridiem plaga, tinguntur Sole populi, jam quidem infecti, nondum tamen Æthiopum modo exuſti: [23] quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferunt ſidus. Indus ſtatim [24] a Praſiorum gente, quorum in montanis [25] Pygmæi traduntur. Artemidorus inter duos amnes [26] XXI. intereſſe tradit.

XXIII. Indus [27] incolis Sindus appellatus, in jugo Caucaſi montis, quod vocatur CAP. XX.

NOTÆ.

neceſſaria eſt.

1. *Delectum in bella.*] Rectius quam *in bellua.*

2. *Inſula in Gange.*] Solinus, loc. cit.

3. *Modogalingam.*] Quaſi Galingis proximam, vel Galingarum ditionis. Sunt enim, ut diximus, in citeriore Gangis ripa Galingæ. Vide Notas & Emend. num. LVIII.

4 *Ultra.*] Ulteriorem jam Gangis ripam ſtrictim curſimque luſtrat: ubi regnum, quod hodie *Bengala* vocant.

5. *Molindæ.*] Forte Μορȣ́νδαι Ptolemæi, lib. 7. cap. 2. quos in India extra Gangem locat, & ad Gangaridas uſque pertinere ait.

6. *Uberæ.*] Vide Notas & Emend. num. LVIII.

7. *Paſſalæ.*] Πασσάλαι Ptolemæo, loc. cit. extra Gangem, parte Indiæ boreali Παζάλαι Arriano, in Indicis pag. 515. ad confluentem Oxymagis & Gangis. Cetera gentium portenta verius quam nomina, nuſquam alibi adhuc a me comperta.

8. *Rex horum.*] Ad inſulæ Gangeticæ incolas perperam hæc transfert Solinus, cap. 52. pag. 79. quæ ad *Taluctas* pertinent. Hodie, quantum ex ſitu licet conjectare, *le Royaume d'Arracan.*

9. *Gens Andaræ.*] *Le Royaume de Pegu*, cui ad Solis exortum Tunkinum objacet.

10. *Dardæ.*] Stephano, pag. Δάρδαι, Ἰνδικὸν ἔθνος. Straboni, lib. 15. pag. 706. Δέρδαι, quorum in agro formicæ aurum egerunt e cavernis, teſte, præter Strabonem, Plinio, lib. XI. ſect. 36. qui ſeptemtrionales Indos hos appellant: Montanos, & ad ortum poſitos, προσῴȣς καὶ ὀρεινȣ́ς, Strabo.

11. *Sed omnium.*] Hæc Solinus totidem ferme verbis, cap. 52. pag. 79. & Strabo, pag. 702.

12. *Non modo in hoc tractu.*] Indiæ quæ ad Gangem. De hac voce *non modo*, vide quæ diximus lib. 5. ſect. 15.

13. *Praſii.*] Πράσιον, Stephano, pag. 562. Horum regio Gange claudebatur, & ad Indum uſque pertinebat. Eorum in finibus, hoc eſt, ad Gangis ripam in confluente Erannoboæ amnis, ſita Παλίμβοθρα, ut ſcribit Arrianus in Indicis, pag. 529. & Stephanus: ſive Παλίβοθρα, ut Strabo, lib. 15. pag. 689. a Gangis oſtiis, fere DCC. mill. paſſ. Urbis amplitudinem & Arrianus, & Strabo, deſcribunt. Vide Notas & Emend. num. LIX.

14. *Palibothros.*] Quin & reges Palibothros communi appellatione, ut Ægypti Ptolemæos, appellatos eſſe auctor eſt Strabo, lib. 15. pag. 702.

15. *A Gange.*] Retrorſus nimirum a Gange ad Indum. Mela Pomponius, lib. 3. cap. 7. pag. 59. *Oras tenent ab Indo ad Gangem Palibothri.* Et Plinius ipſe mox: *Indus ſtatim a Praſiorum gente.*

16. *Regi eorum peditum ſexcenta mill.*] Solinus, loc. cit. *ſexaginta millia.* Tamen MSS. *DC. mill.*

17. *Monedes & Suari.*] Ubi hodie regna *Narvâr*, & *Gùaleor*, & *Agra*, in umbilico fere Mogolici Imperii, inter Indum & Gangem. Suari Ptolemæo, lib. 7. cap. 1. Σαβάραι appellantur: Συράστρηνοὶ Arriano, in Indicis, pag. 523.

18. *Mons Maleus.*] Hæc verbis iiſdem Martianus, lib. 6. cap. de India, pag. 224. & Solinus, cap. 52. pag. 79. Eſſe id tamen a veritate alienum ſciunt ii qui vel a limine ſideralem ſcientiam ſalutarunt, terrarumque ſitus callent. Cum enim ipſa Gangis oſtia Tropico Cancri ſubjaceant, hoc eſt, ab Æquinoctiali linea partibus ſive gradibus amplius tribus & vicenis: qui fieri demum poteſt, ut mons ille ab ipſis fluvii oſtiis verſus ſeptemtrionem diſſitiſſimus, mittat umbras æſtate per ſenos menſes verſus auſtrum, cum id ſolis contingat terris, quæ Solem habent a vertice, *diei noctiſque pares cum dividit umbras?*

19. *Bæton auctor eſt.*] Sed fefellit Bætonem Aſtronomica ratio: India enim fere tota citra Cancri Tropicum ſita cum ſit, totus ei circulus Arcticus perinde ac nobis apparet anno toto, & qui eo circulo continentur, ſeptemtriones: Vulgus Plauſtrum vocat, *le Chariot.*

20 *Jomanes.*] Forte is eſt, qui Arriano, in Indicis, pag. 515. ὁ Ὤμαλις corrupte vocatur, pro ὁ Ἰώμανις: nam & is in Gangem decurrit.

21. *Cliſobora.*] Sic emendavimus ex Arriano in Indicis, pag. 523. ubi duas magnas Suraſenorum urbes prædicat, δύο πόλιας μεγάλας, Μέθορά τε καὶ Κλεισόβορα. In MSS. *Cariſobora.* Ex Ortelii Theſauro dele nunc *Cyriſoborca.*

22. *Verſa ad meridiem.*] In peninſula Indiæ, quæ regna *Golconde*, *Biſnagar*, *Narſinga*, *Decan*, aliaque complectitur: ubi *Goa* & *Coromandel*, & ora Malabarica.

23. *Quantum ad Indum.*] Solini paraphraſis, loc. cit. *Indo flumini proximantes, verſa ad meridiem plaga, ultra alios torrentur calore: denique vim ſideris prodit hominum color.* Quo igitur auſtrum verſus a Gange remotiores fiunt, eo ſunt nigriores colore.

24. *A Praſiorum gente.*] Quæ a Gange, ut diximus, ad Indum pertinet.

25. *Pygmæi.*] Solinus, & Martianus loc. cit. In multas orbis regiones, ut ſolent vagari fabulæ, minutum hoc genus hominum diſſeminatum eſt. Dari tamen integras pumilionum gentes tam falſum eſt, quam quod falſiſſimum. Brevis ſtaturæ cauſa æſtus eſt, & frigus intenſum: quamvis diverſa ratione. Nec tamen hoc in omni fetu evenit. Plurimi Æthiopes proceri ſunt. Qui puſilli ex iis, non Pygmæi tamen, ſive cubitales ſunt: ad ternos, ut minimum cubitos excreſcunt.

26. *XXI.*] Hoc eſt, ſemel & vicies centena millia paſſ. Etiam ultra tricies centena millia hoc intervallum Theodoſii Miſſi producunt, aliique de quibus ſect. ſeq.

27. *Incolis Sindus.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ.

Paropamiſus, adverſus Solis ortum effuſus, [1] & ipſe undeviginti recipit amnes. Sed clariſſimos, Hydaſpem, quatuor alios afferentem: Cantabram, tres. Per ſe vero navigabiles [2] Aceſinem, & Hypaſin: quadam tamen aquarum modeſtia [3] nuſquam latior quinquaginta ſtadiis, aut altior XV. paſſus: ampliſſimam inſulam efficiens, quæ [4] Praſiane nominatur: & aliam minorem, quæ [5] Patale. [6] Ipſe per XII. XL. M. paſſ. (parciſſimis auctoribus) navigatus, & quodam Solis comitatu in occaſum verſus, oceano infunditur. Menſuram in ora ad eum ponam, ut invenio, generatim, quamquam inter ſe nullæ congruunt. Ab oſtio Gangis ad promontorium [7] Calingôn, & oppidum Dandagula [8] DCXXV. M. paſſuum. Ad Tropina [9] XII. XXV. mill. paſſuum. [10] Ad Perimulæ promontorium, ubi eſt celeberrimum Indiæ emporium, [11] DCCL. [12] Ad oppidum in inſula, quam ſupra diximus, Patalam, DCXX.

Gentes montanæ [13] inter eum & Iomanem, Ceſi, Cetriboni ſilveſtres: deinde Megallæ, quorum regi quingenti elephanti, peditum equitumque numerus incertus: Chryſei, Paraſangæ, [14] Aſangæ, tigri fera ſcatentes. Armant peditum XXX. mill. elephan-

NOTÆ.

Chiffl. At editi, *Sandus* Forte, *Sinthus*. Nam Auctor Peripli maris Erythræi: Σίνθος, inquit, *μέγιστος τῶν κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ποταμῶν*.

1. *Et ipſe.*] Uti de Gange dictum eſt, ſect. ſup.

2. *Aceſinen & Hypaſin.*] Ἀκεσίνης Arriano, lib. 6. Exped. Alex. pag. 386. in Hydaſpen influit: in Indum Hydaſpes. De Hypaſi dictum eſt ſup. ſect. Vide Notas & Emend. num. LX.

3. *Nuſquam latior.*] Contra Cteſias in Indicis, apud Photium in Bibl. cod. 73. pag. 144. amnem ait, qua parte anguſtiſſimus eſt, patere ſtadia XL. qua ſe latiſſime diffundit, ducenta: *τὸ δὲ πλατύτερον, καὶ διακοσίων*. Stadia porro ducenta, ſunt millia paſſ. XII. cum quingentis paſſ.

4. *Praſiane.*] A Praſiis Indi amnis accolis, quorum ditionis ea fuit, nomen invenit. Hæc illa regio eſt, quam *viridem Ægyptum* Virgilius appellat, illo celebratiſſimo loco, qui interpretes hactenus mire torſit, libro IV. Georgicon, verſu 287.

287. *Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi*
Accolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelis:
290. *Quaque pharetratæ vicinia Perſidis urget,*
Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena,
Et diverſa ruens ſeptem diſcurrit in ora,
Uſque coloratis amnis devexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio jacit arte ſalutem.

Non ſunt audiendi profecto illi, qui unam hic eamdemque regionem Ægypti, quam Delta vocant, ſeptem ipſis verſibus deſcribi a vate haud certe loquace exiſtimant, & vicinam ei Perſidem dici: Nilumque ſomniant veteribus creditum, ipſique Virgilio, ab Indis per Perſidem decurrere in Ægyptum; aut ab ortu Solis fluere: quam ſtoliditatem Pindaro quidem, aliiſque, nonnemo, ſed falſo, adſcribit. Enimvero duos apertiſſime diverſoſque ac disjunctiſſimos tractus terrarum Virgilius diſtinguit: alterum, ubi ait:

Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi:

alterum ibi:

Quaque pharetratæ vicinia Perſidis urget:

deinde tum illos tractus ambos, tum interjacentes regiones colligit ultimo verſu, velut epiphonemate:

Omnis in hac certam regio jacit arte ſalutem.

Sed audaces ii viciſſim, qui verſum 291. loco mutant, præponuntque verſui 290. ut verſus priores quatuor Nilum quidem, poſteriores autem tres Indum deſcribant: vel qui majore audacia verſum illum 291. prorſus expungunt, eo quod ante 290. eſſe non poſſit, quin dicatur *gens fortunata Canopi*, ut *circum ſua rura vehi phaſelis*; ſic etiam *Ægyptum fecundare nigra arena*; quod eſt certe dictu perabſurdum. Utrique tamen, viri alioqui docti, non animadvertunt, *viridem Ægyptum* dici perfrigide, ſi de Pellæa, hoc eſt, de Ægypto, quæ Africæ adjacet, intelligitur. Nam quis non omnino inſulſus poëta viridem Galliam dixerit, viridem Siciliam, vel Italiam, aliamve regionem? *Viridem Ægyptum* pereruditus & perquam accuratus vates appellat inſulam Praſianen, quam Indus amnis in oſtio efficit, ut Nilus Delta: ſic enim illam Græci appellavere, qui cum Alexandro Magno ea loca luſtrarunt; ut Europæi Caput Viride, *le Cap Vert*. Et ſic certe Virgilius Praſianen intellexit, quoniam Græce *πράσιος viridis* eſt. Auctor Plinius, libro VI. ſect. XXIII. *Indus*, inquit, *in jugo Caucaſi montis . . . adverſus Solis ortum effuſus, . . . ampliſſimam inſulam efficiens, quæ PRASIANE nominatur: alteram minorem, quæ Patale.* Non igitur exornavit epitheto, ſed nomine proprio deſignavit Virgilius inſulam, cum *Viridem Ægyptum* dixit: cum ſit reipſa *Viridis inſula* Latine, Græce Πρασιανή. Idcirco enim *Viridem Ægyptum* acute atque ingenioſe Pellææ opponit, quod hanc Indus fecundat, ut Delta Nilus: & quod fuere olim ſeptem Indi amnis alvei, ut Nili: quamvis oppleti limo plures fortaſſis hodie ſunt, quemadmodum ipſiuſmet Nili oſtia vix hodie tria ſuperſunt: Denique quia papyrum Indus, ut Nilus, ſuppeditat: ex qua *papyraceæ naves, & armamenta Nili*, hoc eſt, Niliacis ſimilia quondam fierent, teſte eodem Plinio, ſect. XXIV. Adde etiam Patalen inſulam, alveo disjunctam a Praſiane, *in ipſis faucibus Indi*, *TRIQUETRA figura* eſſe, ejuſdemque *Praſianæ gentis*, ut idem docet. Unde (ut quidem refert Arrianus, a nobis laudatus,) ob ſimilitudinem Ægyptii Delta, cui magnitudine par eſt, Patale appellata eſt, hoc eſt, Delta, Indorum lingua. Non potuit igitur, ut Praſianæ gentis inſulas deſignaret, quas Indus efficit, uti feliciore tranſlatione aut circumlocutione vates, quam ſi *Viridem Ægyptum* diceret: inaneſque de hoc loco Criticorum concertationes ſunt, qui ſecus accipiunt. Indus enim amnis & *a coloratis uſque*, hoc eſt, ab ea uſque regione, in qua ſunt Indi nigri curſum, qui erat verſus ortum, ut diximus, abrumpit devexus in Auſtrum: (ſiquidem, ut Plinius ait, ſect. XXII. *a Gange verſa ad meridiem plaga, tinguntur ſole populi; & quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferunt ſidus*:) unde *arenam* quoque, quam volvit Indus, poeta *nigram* finxit: & *viridem Ægyptum*, hoc eſt, inſulam Praſianen idem fluvius *fecundat*, & idem denique *vicinia Perſidis*, hoc eſt, non vicinam Perſidem, ſed vicinam Perſidi regionem *urget*. Nam, ut Plinius ait, *Plerique ab occidente* Indiam *non Indo amne determinant, ſed adjiciunt quatuor ſatrapias*, Perſidi utique vicinas, & inter Perſidem Indumque poſitas. Ex eorum ſe numero eſſe vates ingenioſe admonet. Alioqui ſi *vicinia* feminino genere in recto caſu intelligitur; certe neque quid illa urgeat conjectari excogitando poteſt; neque utra vicinia Perſidis hic deſignetur, utrum quæ ſolem occiduum reſpicit, an quæ exortivum. Quid quod nec tellus urgere quidquam Latine dici poteſt; ſed amnis rectiſſime. Itaque poetico uſu *vicinia* neutro genere dixit vates, ut Plinius, lib. V. ſect. XII. *confinia*. Quamvis ipſa illius ætas *viciniam* feminino quoque genere dixerit, teſte Horatio, lib. 1. epiſt. XVII. in ipſa clauſula, *vicinia rauca reclamat*.

5. *Patale.*] Ipſa inſula Πατταληνή, oppidum Πάτταλα Straboni, lib. 15. pag. 701. Πάταλα Ptolemæo, lib. 7. cap. 1. Παταλη Stephano. Ægyptio Delta magnitudine par, unde & id inſulæ ei quoque nomen, Patala Indorum lingua Delta ſignificante. Arrian. lib. Expeditionis Alex. pag. 319.

6. *Ipſe per XII. XL.*] Navigatur, inquit, Indus, per duodecies centena quadraginta millia paſſuum: atque hæc quidem breviſſima eſt omnium menſura, quæ apud auctores exſtet.

7. *Calingôn.*] Hoc eſt, Calingarum, quos ad oſtium occidentale Gangis poſitos eſſe diximus ſuperiore ſect.

8. *DCXXV. mill. paſſ.*] Vide Notas & Emendationes num. LXI.

9. *XII. XXV. mill.*] Hoc eſt, duodecies centena XXV. millia paſſ.

10. *Ad Perimulæ promontorium.*] Quod cum interdum ambitur mari, inſula fit. Tzetzes, Chil. XI. hiſt. 375. verſ. 459.

Ἐν τῇ θαλάσσῃ τῇ Ἰνδῶν, ἐν νήσῳ Περιμούδῃ.

Περιμούδην quoque vocat Ælianus, lib. 15. hiſt. anim. cap. 8.

11. *DCCL.*] Subintellige, millia paſſ.

12. *Ad oppidum in inſula.*] Quam Indus facit, ut proxime ante diximus.

13. *Inter eum & Iomanem.*] Inter Indum & Iomanem, verſus ſeptemtrionem, amplius duodecies centenis millibus paſſuum a mari, uti ex ſect. ſuperiore colligitur.

14. *Aſangæ.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *Aſmagi*. Gen-

tos CCC. equites DCCC. Hos includit Indus, montium corona circumdatos & ſolitudinibus per DCXXV. M. Infra ſolitudines, Dari, Suræ, iterumque ſolitudines per CLXXXVII. mill. paſſ. plerumque arenis ambientibus haud alio modo, quam inſulas mari. Infra deſerta hæc Maltecoræ, Singæ, Marohæ, Rarungæ, Moruni. [1] Hi montium qui perpetuo tractu oceani oræ prætenti, incolæ, liberi & regum expertes, multis urbibus montanos obtinent colles. [2] Nareæ deinde, quos claudit mons altiſſimus Indicorum Capitalia. Hujus incolæ, alio latere late auri & argenti metalla fodiunt. Ab iis [3] Oraturæ, quorum regi elephanti quidem decem, ſed amplæ vires peditum: [4] Varetatæ, qui ſub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque. Odomboëræ, Salabaſtræ. Horatæ urbe pulcra, foſſis paluſtribus munita: per quas crocodili, humani corporis avidiſſimi, aditum niſi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum [5] Automela, impoſitum litori, quinque amnium in unum confluente concurſu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M. DC. peditum CL. M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex elephantos LX. parvaſque reliquas vires habet. [6] Ab iis gens Pandæ, ſola Indorum regnata feminis. Unam Herculi ſexus ejus genitam ferunt, ob idque gratiorem, præcipuo regno donatam. Ab ea deducentes originem imperitant CCC. oppidis, peditum CL. mill. elephantis quingentis. Poſt hanc trecentarum urbium Syrieni, Derangæ, Poſingæ, Buzæ, Gogiarei, Umbræ, Nereæ, Brancoſi, Nobundæ, Cocondæ, Neſei, [7] Pedatriræ, Solobriaſæ, Oloſtræ [8] Patalen inſulam attingentes: a cujus extremo litore ad Caſpias portas [9] $\overline{XIX}$. XXV. mill. produntur.

Hic deinde accolunt [10] Indum adverſum evidenti demonſtratione Amatæ, [11] Bolingæ, [12] Gallitalutæ, Dimuri, Megari, Ordabæ, Meſæ. [13] Ab his Uri, Sileni: mox deſerta in CCL. mill. paſſuum. Quibus exſuperatis Organagæ, Abaortæ, [14] Sibaræ, Suertæ: & ab iis ſolitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomatæ, Umbrittæque, quorum XII. nationes, ſingulisque binæ urbes. [15] Aſeni trium urbium incolæ. Caput eorum [16] Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi ſepulto conditum. Montani ſuper hos Caucaſo ſubjecti, Soleadæ, Sondræ: [17] tranſgreſſiſque Indum, & cum eo decurrentibus Samarabriæ, Sambruceni, Biſambritæ, Oſii, Antixeni, [18] Taxillæ, cum urbe celebri, jam in plana demiſſo tractu, cui univerſo nomen Amandæ. Populi quatuor, [19] Peucolaitæ, Arſagalitæ, [20] Geretæ, Aſoi.

Etenim plerique ab occidente [21] non Indo amne determinant, ſed adjiciunt quatuor ſatrapias, Gedroſos, Arachotas, Arios, Paropamiſadas, * ultimo fine [22] Cophete * CAPUT XXI.
fluvio: quæ omnia [23] Ariorum eſſe, aliis placet. [24] Nec non & Nyſam urbem pleri-

NOTÆ.

tium deinceps & nominum quæ occurrent plurima, nec certa ſtatui ſcriptura poteſt, aliorumve ſcriptorum ſuffragio comprobari: nec proprius ſingulorum deſignari ſitus: cum nulla ſatis clara ejus rei exſtent veſtigia uſpiam.

1. *Hi montium.*] Enumerati proxime populi, montium incolæ ſunt, qui perpetuo tractu oræ oceani meridionalis Indiæ prætenti ſunt. Solinus: *Hi quibus eſt vicinus oceanus, ſine regibus degunt.*

2. *Nareæ deinde.*] Qui mox enumerantur populi ad Indum uſque, obtinuiſſe arbitror peninſulam eam meridionalis Indiæ, quæ regna *Biſnagar, Decan, Calecut*, oramque Coromandel, Malabaricamque complectitur.

3. *Oraturæ.*] Reg. 1. 2. *Oratæ.*

4. *Varetatæ.*] Colb. 1. 2. *Suaratąratæ.* Et qui Salabaſtræ mox vocantur, ii ſunt, opinor, quos Diodorus Sic. lib. 17. Bibl. pag. 568. Σαμβάϛας vocat.

5. *Automela.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *Automula.* Hodie Cambaya, regni cognominis caput.

6. *Ab iis gens Pandæ.*] Hæc Solinus iiſdem verbis, cap. 52. pag. 79. & Martianus, lib. 6. cap. de India, pag. 224. Arrianus item in Indicis, pag. 524. Πανδαίη χώρα. Stephanus: Πάνδαι, ἔθνος Ἰνδικόν. Sedes his olim, ubi nunc peninſula *Guzarate*, Cambayam inter & Indum amnem.

7. *Pedatritæ.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. *Palatitæ, Salobriaſæ, Oroſtræ.* Inter Indum & peninſulam proxime appellatam, hi ſedes habuere.

8. *Patalen inſulam.*] In Indi oſtiis, ut dictum eſt ſupra.

9. $\overline{XIX}$. *XXV.*] Hoc eſt, decies ac novies centena, & XXV. millia paſſ.

10. *Indum adverſum.*] Adverſi fluminis ripas inſident, orientali latere, verſus Aquilonem & Eurum, populi, inquit, quorum jam proclivius multo eſt nomina ſituſque demonſtrare. Hæc Indoſcythia Ptolemæi eſt, lib. 7. cap. 1.

11. *Bolingæ.*] Stephanus, pag. 189. Βώλιγγαι, ἔθνος Ἰνδικὸν, ex Dionyſio, lib. 10. Baſſaricorum.

12. *Gallitalutæ.*] Taluctæ ſuperiore ſect. laudati.

13. *Ab his Uri.*] Ad eaſdem Indi ripas, adverſo flumine, verſus amnis ortus, latere orientali.

14. *Sibaræ.*] Forte Σίβαι ἔθνος Ἰνδικὸν Stephani.

15. *Aſeni.*] Non ſunt Arriani lib. 4. de Exped. Alex. pag. 311. Ἀσσακανοί. Hi enim cis Indum amnem, juxta Bactrianos: Aſeni trans amnem ſiti.

16. *Bucephala.*] Τὴν Βουκεφάλαν vocat Arrianus, lib. 5. de Exped. Alex. pag. 351. trans Indum amnem, ad Hydaſpis ripam, quem ſitum ei & Ptolemæus aſſignat, lib. 7. cap. 1. Hæc referunt quoque Solinus, cap. 45. pag. 74. & Gellius, lib. 5. cap. 2. Eadem Alexandria quoque appellata eſt, ut refert Auctor Peripli maris Erythræi.

17. *Tranſgreſſiſque Indum.*] Ad citeriorem ripam, quæ ſpectat Solis occaſum: verſus mare ſecundo flumine occurrunt deinceps qui ripæ inſident, hoc ordine populi, Sambruceni, &c.

18. *Taxillæ.*] Taxilæ regis ditionem inter Cophenem & Indum pariter ſtatuit Arrianus, lib. 4. Exped. Alex. pag. 291. quamquam primaria regni ſedes fuerit ultra Indum, ut diximus ſect. 21. ripæ, ut credo, orientali impoſita.

19. *Peucolaïtæ.*] In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *Peucolitæ.* Arriano, loc. cit. Πευκελαῶτις χώρα, inter Indum pariter & Cophetem: quam iis ſedem Plinius quoque aſſignat.

20. *Geretæ.*] Forte rectius *Gereatæ*, de quibus Stephanus, pag. 208. Γήρεια, πόλις Ἰνδική... τὸ ἐθνικὸν, Γηρειάτης.

21. *Non Indo amne.*] Non Indiam plerique, inquit, Indo amne claudunt, ſed Cophete, qui ab Indo diſſitus paſſuum millibus ſexaginta, ut dictum eſt ſect. 21. adſcribuntque præterea Indiæ ſatrapias quatuor, Gedroſos, Arachotas, Arios, & Patopamiſadas. De his ſatrapiis inferius ſect. 25.

22. *Cophete.*] Κώφης eſt Straboni, lib. 15. pag. 697. ubi τὸν Κώφην vocat. Feſto Avieno, verſ. 1354. *Cophes.*

23. *Ariorum eſſe.*] Laxiore nunc vocabulo utitur, pro *Arianorum.* Eſt enim Ariam inter & Arianam, Arioſque & Arianos diſcrimen. Aria ſtrictius accepta habet ab ortu Paropaniſadas, & Arachotas: a meridie Drangas & Gedroſos. Hi poſtquam ab Ariis ſubacti ſunt, in communem omnes appellationem venere: & Ariorum ſatrapiæ ſive ditionis, Arianique dici cœperunt Gedroſi, Arachotæ, & Paropamiſadæ. Ut vero ab Ariis Ariani, ſic etiam a Sogdiis Sogdiani, a Bactriis Bactriani, aliique cognominati ſunt.

24. *Nec non & Nyſam.*] Sic etiam Mela Pomponius,

que Indiæ adſcribunt, montemque Merum, Libero patri ſacrum: unde origo fabulæ, Jovis ſemine editum. [1] Item Aſtacanos gentem, vitis, & lauri, & buxi, pomorumque omnium in Græcia naſcentium fertilem. Quæ memoranda, & prope fabuloſa, de fertilitate terræ, ac genere frugum arborumque, aut ferarum, aut volucrum, & aliorum animalium traduntur, ſuis quæque locis in reliqua parte operis commemorabuntur. Quatuor vero ſatrapiæ mox paulo, ad Taprobanen inſulam feſtinante animo.

[2] Sed ante ſunt aliæ, Patale, quam ſignificavimus in ipſis faucibus Indi, [3] triquetra figura, [4] CCXX. M. paſſuum latitudine. Extra oſtium Indi, [5] Chryſe, & Argyre, fertiles metallis, ut credo. Nam [6] quod aliqui tradidere, aureum argenteumque iis ſolum eſſe, haud facile crediderim. [7] Ab iis XX. M. paſſ. Crocala. Ab ea XII. M. paſſ. [8] Bibaga, oſtreis & conchyliis referta. Deinde [9] Toralliba IX. M. paſſ. a ſupra dicta, multæque ignobiles.

CAP. XXII. XXIV. [10] Taprobanen alterum orbem terrarum eſſe, diu exiſtimatum eſt, [11] Antichthonum appellatione. Ut liqueret inſulam eſſe, Alexandri Magni ætas reſque præſtitere. [12] Oneſicritus claſſis ejus præfectus, elephantos ibi majores bellicoſioreſque, quam in India, gigni ſcripſit: Megaſthenes flumine dividi, incolaſque [13] Palæogonos appellari, auri margaritarumque grandium fertiliores, quam Indos. Eratoſthenes & menſuram prodidit, [14] longitudinis VII. M. ſtad. latitudinis quinque M. nec urbes eſſe, ſed [15] vicos ſeptingentos. [16] Incipit ab Eoo mari, inter ortum occaſumque Solis Indiæ prætenta, [17] & quondam credita XX. dierum navigatione [18] a Praſiana gente diſtare: mox, [19] quia papyraceis navibus, armamentiſque Nili peteretur, ad noſtrarum navium curſus, VII. dierum intervallo taxato. [20] Mare intereſt vadoſum, ſenis non amplius altitudinis paſſibus, ſed certis canalibus ita profundum, ut nullæ [21] ancoræ ſidant: ob id navibus utrimque proræ, [22] ne per anguſtias alvei circumagi ſit neceſſe: [23] Magnitudo ad terna millia amphorûm. [24] Siderum in navigando nulla obſervatio. [25] Septemtrio non cernitur: ſed volucres ſecum vehunt, emittentes ſæpius, [26] meatumque

NOTÆ.

lib. 3. c. 7. p. 59. Accepit a Plinio Solinus, c. 52. p. 74. & Martianus lib. 6. pag. 224. Pomponius eleganter: *Vrbium*, inquit, *quas incolunt, Nyſa eſt clariſſima, & maxima: Montium, Meros, Jovi ſacer. Famam hinc præcipuam habent, quod in illa genitum, in hujus ſpecu Liberum Patrem arbitrantur eſſe nutritum: unde Græcis auctoribus, ut femori Jovis inſitum dicerent, aut materia ingeſſit, aut error.* Μηρὸς Græcis femur eſt. Arriano lib. 5. de Exped. Alex. pag. 313. Νύσα πόλις, inter Cophenem & Indum, μεταξὺ τοῦ τε Κωφῆνος καὶ Ἰνδοῦ. De ea fabula multi multa dixere, in primiſque Philoſtratus, lib. 2. de vita Apoll. cap. 4. pag. 65. Diodorus, lib. 2. Bibl. pag. 123. Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 4. aliique.

1. *Item Aſtacanos.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXII.

2. *Sed ante ſunt aliæ.*] Aliæ inſulæ prius memorandæ.

3. *Triquetra.*] Unde & Delta ei nomen, ut diximus.

4. *CXX. mill. paſſ. latitudine.*] Inſulam facit amnis in ipſo oſtio in duos alveos diviſus: quos in ipſa baſi figuræ triquetræ quam exhibent, diſtare a ſe invicem mille ſtadiis & octingentis Nearchus aïebat apud Strabonem, lib. 15. pag. 701. hoc eſt, paſſuum millibus CCXXV.

5. *Chryſe & Argyre.*] De utriuſque inſulæ, & Chryſes præſertim, ſitu, diſcrepantes auctorum ſententiæ faciunt, ut vatum potius ſomnia mihi quædam eſſe, quam vera orbis loca videantur. Quin ipſe Plinius aliorum relatu, ac fama vulgi, cujus nec haberi ſe ſponſorem cupit, non certis auctoribus ea nomina a ſe commemorari aperte ſatis ſignificat. Plinium ad verbum hic tranſſcribit auctor libri de Menſura orbis terræ.

6. *Quod aliqui tradidere.*] Etiam Pomponius Mela, lib. 3. cap. 7. pag. 59. *Ad Tamum (promontorium eſt quod Taurus attollit,) inſula eſt Chryſe: ad Gangem, Argyre. Altera aurei ſoli, (ita veteres tradidere:) altera argentei: atque ita, ut maxime videtur, aut ex re nomen, aut ex vocabulo ficta fabula eſt.*

7. *Ab iis XX. M. paſſ. Crocala.*] In MSS. *Ab iis XX. M. paſſ. latitudinem Crocala:* Et auctor libri de Menſura orbis terræ: *Plinius Secundus in libro ſexto in oceano Indico inſulas fieri ita monet: ... Ab his XX. M. paſſuum latitudine Crotale, ab eaque XII. Bibaga, oſtreis ac conchulis referta: deinde Oralliba, VIII. a ſupra dicta, multæque ignobiles.* Inſulæ nomen Arriano, τὰ Κρώκαλα, νῆσος ἀμμώδης, inſula arenoſa. Situs, contra Arabii fluminis oſtia, ipſamque Carmaniam, atque adeo citra Indum amnem. Sic ille in Indicis, pag. 551.

8. *Bibaga.*] Βίβακτα νῆσος Arriano, loc. cit. oſtreis præcipuæ magnitudinis referta inſula.

9. *Toralliba.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Coralliba.*

10. *Taprobanen.* Ταπροβάνη Straboni, lib. 15. pag. 690. Mela Pomponius, lib. 3. cap. 7. pag. 59. *Taprobane*, inquit, *aut grandis admodum inſula, aut prima pars orbis alterius Hipparcho dicitur.* &c. Cum orbem alterum audis, continentem terram intellige, non inſulam. A Plinio Solinus hæc deſcripſit, c. 53. pag. 83. Ipſa porro Taprobane hodie *Ceilan*, in ſinu Gangetico, *le Golfe de Bengala*, contra *Narſingæ* regnum: non ut quidam arbitrati ſunt, *Sumatra.*

11. *Antichthonum.*] Hoc eſt, Antipodum.

12. *Oneſicritus.*] Solinus loc. cit. & Martianus, lib. 6. cap. de India, pag. 224. Ælianus item, lib. 16. hiſt. anim. cap. 18.

13. *Palæogonos.*] Hoc eſt, priſcos: quo modo Arcades appellari ſe προσελήνους volebant.

14. *Longitudinis VII. M. ſtad.*] Hoc eſt, milliarium DCCCLXXV. Vide Notas & Emend. num. LXIII.

15. *Vicos ſeptingentos.*] Ælianus, loc. cit. DCCL. κώμας πεντήκοντα καὶ ἑπτακοσίας.

16. *Incipit.*] Hæc iiſdem verbis Solinus, loc. cit.

17. *Et quondam credita.*] Referenti Oneſicrito id creditum teſtatur Strabo, lib. 15. pag. 691.

18. *A Praſiana gente.*] Quæ a Gange ad Indum uſque recto curſu protenditur.

19. *Quia papyraceis.*] Quia navibus tantum ex papyro textis, armamentiſque, ſive funibus, ex libro papyri, qualem Nilus ſuppeditat, tunc ea inſula petebatur, earum tarditas adeo noſtrarum, inquit, navium, hoc eſt, majorum, quales ſunt Romanæ, celeritate vincitur, ut jam non XX. ſed VII. dierum intervallo iter iſtud taxetur a Praſiana gente ad Taprobanen: quod Eratoſthenes quidem, qui Ptolemæi tertii temporibus vixit, exploratum habuit, ut Strabo refert, pag. 690.

20. *Mare intereſt.*] Solinus & Martian. loc. cit.

21. *Ancoræ ſidant.*] Ad profundi illius ima nequeunt pervenire, inquit Solinus, loc. cit.

22. *Ne per anguſtias.*] Propter canalium anguſtias certis in locis circumagi navigia non poterant: idcirco ita ædificabantur, ut proras utrinque haberent, quo poſſent utraque fronte appellere.

23. *Magnitudo.*] Vide Notas & Emend. num. LXVI. Amphorûm pro *Amphorarum*, & Livius dixit, teſte Soſipatro, lib. 1. pag. 41. & Cicero, lib. 3. Epiſt.

24. *Siderum.*] Solinus & Martianus, loc. cit.

25. *Septemtrio.*] Polus ſeptemtrionalis. Diodorus Sic. lib. 2. Bibl. pag. 141. præter jam laudatos.

26. *Meatumque earum.*] Sciunt nautæ aves volatu petere terram ſolere: quamobrem quo illæ abeunt, in eam partem ipſi quoque curſum dirigunt, flectuntque navigia. Martianus, loc. cit. *Avium quas vehunt, volatus ſequuntur.*

earum terram petentium comitantur. [1] Nec plus quaternis menſibus anno navigant. Cavent a ſolſtitio maxime centum dies, tum illo mari [2] hiberno.

[3] Hactenus a priſcis memorata: nobis diligentior notitia Claudii principatu contigit, legatis etiam ex inſula advectis. Id accidit hoc modo: Annii Plocami, qui maris Rubri vectigal [4] a fiſco redemerat, libertus circa Arabiam navigans, [5] Aquilonibus raptus præter Carmaniam, XV. die [6] Hippuros portum ejus invectus, hoſpitali regis clementia ſex menſium tempore [7] imbutus alloquio, percontanti poſtea narravit Romanos & Cæſarem. Mirum in modum [8] in auditis juſtitiam ille ſuſpexit, quod pares pondere denarii eſſent in captiva pecunia, cum diverſæ imagines indicarent a pluribus factos. Et hoc maxime ſolicitatus ad amicitiam, legatos quatuor miſit, principe eorum Rachia. Ex iis cognitum D. eſſe oppida, portum contra meridiem, appoſitum oppido [9] Palæſimundo, omnium ibi clariſſimo, [10] ac regia CC. mill. plebis. Stagnum intus Megiſba, CCCLXXV. mill. paſſuum ambitu, inſulas pabuli tantum fertiles complexum. Ex eo duos amnes erumpere: Palæſimundum, juxta oppidum ejuſdem nominis, influentem in portum tribus alveis, quinque ſtadiorum arctiſſimo, XV. ampliſſimo: alterum ad ſeptemtriones Indiamque verſum, Cydara nomine. Proximum eſſe Indiæ promontorium, quod vocetur [11] Coliacum, quatridui navigatione, medio in curſu [12] Solis inſula occurrente. [13] Mare id colore perviridi, præterea fruticoſum arboribus, [14] jubas earum gubernaculis deterentibus. [15] Septemtriones Vergiliaſque apud nos, veluti novo cælo, mirabantur. [16] Ne Lunam quidem apud ipſos, niſi ab octava ad XVI. ſupra terram aſpici fatentes. Canopum lucere noctibus, ſidus ingens & clarum. Sed maxime mirum iis erat, umbras ſuas in noſtrum cælum cadere, non in ſuum: [17] Solemque a læva oriri, & in dexteram occidere potius, quam e diverſo. Iidem narravere, latus inſulæ, quod prætenderetur Indiæ, [18] X. mill. ſtad. eſſe [19] ab oriente hiberno. [20] Ultra montes Emodos, Seras quoque ab ipſis aſpici, notos etiam commercio: patrem Rachiæ commeaſſe eo: advenis [21] ſibi Seras occurſare. [22] Ipſos vero excedere hominum magnitudinem, rutilis comis, cæruleis oculis, oris ſono truci, nullo commercio linguæ. [23] Cetera eadem, quæ noſtri negotiatores. [24] Fluminis ulte-

NOTÆ.

1. *Nec plus quaternis.*] Vide Notas & Emendationes num. LXV.

2. *Hiberno.*] Concitato tum maxime tempeſtatibus mari, ut fit in noſtro orbe plerumque per brumam.

3. *Hactenus &c.*] Solinus hæc totidem verbis, loc. cit.

4. *A fiſco redemerat.*] Ab Imperatore, cujus pecunia Fiſcus vocabatur: ut populi, ærarium. Fuit Arabia inter eas provincias, quæ Auguſto ſortito obtigerant, ut fere ceteræ in limitibus imperii conſtitutæ: permiſſæ populo reliquæ. Vide Sueton. in Aug. cap. 47.

5. *Aquilonibus.*] Non *Aquilone* dixit, ne forte Aquilonem proprie dictum intelligeres, qui inter ſeptemtrionem ſpirat & exortum Solis æſtivum: ſed Aquilonibus, hoc eſt, tempeſtatibus, quocumque illæ vento concitentur: quo ſenſu Maro cecinit, lib. 4. Æneïd.

Et mediis properas Aquilonibus ire per altum.

Non Aquilone ſane ex Africa in Italiam, ſed ex Italia potius in Africam opportuna navigatio eſt: ex Arabia Taprobanen Coro potius, ſive Argeſte, quam Aquilone, itur. Sed & hibernus Aquilo Corus dictus eſt lib. 2. ſect. 47.

6. *Hippuros portum ejus.*] Taprobanes nimirum, Ἱππούρους portum vocat: qua in voce ſupereſſe veſtigia nominis Ophir, in Græcam ſpeciem ſic transformati, credit Bochartus, Geogr. ſacr. lib. 1. cap. 46.

7. *Imbutus alloquio.*] Sermonem edoctus, inquit Solinus, loc. cit.

8. *In auditis.*] Ex iis quæ audierat, id unum maxime ſuſpexit: quod nimirum pecunia, quæ capta cum ipſo erat, ut ait paraphraſtes Solinus, tametſi ſignata diſparibus foret vultibus, parem tamen haberet modum ponderis. Quam hæc præpoſtere Salmaſius interpretetur, in Solin. pag. 1117. ſi ſatis eſt otii, vide. Legis latæ de probando denariorum pondere, Plinius meminit ſect. 46. Nos quoque Romanos denarios plures appendimus, & plane pares pondere, ne levi quidem vel unius grani, ut vocant, diſcrimine, mirati ſumus.

9. *Palæſimundo.*] Id antiquum inſulæ univerſæ nomen fuiſſe auctor eſt Marcianus Heracl. in Periplo, pag. 39. Πρώτη μὲν ἡ Ταπροβάνη νῆσος ἡ Πάλαι Σιμούνδου καλουμένη, νῦν δὲ Σαλική Et pag. 32. Τῆς τε Ταπροβάνης καλουμένης, τῆς Παλαιγμούνδου (forte Παλαισιμούνδου ut prius,) καλουμένης πρότερον. Sic enim habet & auctor Peripli maris Erythræi.

10. *Ac regia CC.*] In regia, τῇ βασιλείᾳ, fuiſſe ait ducenta millia plebis: in toto igitur oppido, quanto plura?

11. *Coliacum.*] Κῶλις ἄκρα, *le Cap de Comorin,* ad fretum Taprobanenſe, *le détroit de Manar, entre la coſte de la Peſcherie & l'Iſle de Ceïlan.* Vide Notas & Emend. num. LXVI.

12. *Solis in inſula.*] Diverſa hæc eſt ab altera ejuſdem nominis, de qua dicetur ſect. 26. ante Carmaniam, ut recte animadvertit Voſſius in Melam, pag. 281. Inter Indiam Taprobanamque, inſulas alias agnoſcit Strabo, lib. 15. pag. 690.

13. *Mare id colore.*] Solinus, cap. 53. pag. 84.

14. *Iubas earum.*] Ramos ac frondes.

15. *Septemtriones.*] Solinus, pag. 83.

16. *Ne Lunam quidem.*] Ita MSS. omnes. Solinus, loc. cit. Sed purum id putumque commentum eſt hominum, de ſe ſuiſque incredibilia venditantium: ut plane mirum videri debeat, ſi id vetuſtis Aſtrologis Taprobanitæ legati perſuaſerint: iis enim perinde ac nobis, tertio poſt novilunium die, ac ceteris deinceps Luna apparet.

17. *Solemque a læva.*] Taprobanenſium ſcilicet vertici Sol æquinoctii tempore incumbit: inde flectit ſe idem ad ſeptemtriones, Tropicumque Cancri: mox rurſum ad Æquatorem, unde deflexerat, regreditur: atque hæc omnia ſenis menſibus peraguntur. Itaque per eos menſes ad Solem meridianum obverſo vultu, oriri a dextra vident, a læva occidere: contrariaſque ob cauſas ſenis itidem menſibus, obverſa in auſtrum facie, e diverſo, uti nobis contingit, ceteriſque citra lineam, ut aïunt, æquinoctialem poſitis.

18. *X. mill. ſtad.*] Quæ paſſuum efficiunt duodecies centena quinquaginta millia.

19. *Ab oriente hiberno.*] Indiæ Taprobane prætenditur, qua parte Sol Indis oriri hieme cernitur: hæc Indiæ latus obvertit inſula, decem mille ſtadiorum longitudine porrectum.

20. *Vltra montes Emodos.*] Commeantibus ultra montes Emodos Taprobanitis, ab iis aſpici Seras quoque, qui ceterorum hominum colloquia conſpectumque fugerent, ut dictum eſt ſect. 20. quin etiam inter eos eſſe commercia. Vide Notas & Emend. num. LXVII.

21. *Sibi Seras occurſare.*] Qui reliquos advenas averſarentur, ac refugerent. Prius legebatur, *Ibi feras occurſare.*

22. *Ipſos vero.*] Seras nimirum: etſi Martianus, lib. 6. cap. de India, pag. 224. & Solinus, cap. 53. pag. 84. de Taprobanenſibus hæc inconſulte acceperunt.

23. *Cetera eadem.*] Cetera eadem de Seribus legati Taprobanenſes retulere, quæ Romani negotiatores.

24. *Fluminis ulteriore.*] Ad Seras hæc quoque pertinent,

riore ripa merces poſitas juxta venalia tolli ab his, ſi placeat permutatio: [1] non aliter odio juſtiore luxuriæ, quam ſi perducta mens illuc uſque cogitet, quid, & quo petatur, & quare.

[2] Sed ne Taprobane quidem, quamvis extra orbem a natura relegata, noſtris vitiis caret. [3] Aurum argentumque & ibi in pretio. [4] Marmor teſtudinis ſimile, gemmæ margaritæque in honore multo præſtantiores: & totius luxuriæ noſtræ cumulus. Ipſorum opes majores eſſe dicebant, ſed apud nos opulentiæ majorem uſum. Servum nemini: [5] non in diem aut interdiu ſomnum: ædificia modice ab humo exſtantia, annonam numquam augeri, non fora liteſve eſſe: coli Herculem: eligi regem a populo ſenecta clementiaque, liberos non habentem: & ſi poſtea gignat, abdicari, ne fiat hereditarium regnum. Rectores ei a populo [6] XXX. dari: nec niſi plurium ſententia quemquam capitis damnari: ſic quoque appellationem eſſe ad populum: LXX. judices dari: ſi liberent ii reum, amplius triginta, [7] iis nullam eſſe dignationem, graviſſimo probro. [8] Regi cultum Liberi Patris, ceteris Arabum. Regem, ſi quid delinquat, morte multari, nullo interimente, averſantibus cunctis, & commercia etiam ſermonis negantibus. Feſta venatione abſumi, gratiſſimam eam [9] tigribus elephantiſque conſtare. Agros diligenter coli: vitis uſum non eſſe, pomis abundare. Eſſe & in piſcatu voluptatem, teſtudinum maxime, quarum ſuperficie familias habitantium contegi: tanta reperiri magnitudine. [10] Vitam hominum centum annis modicam. Hæc comperta de Taprobane.

* CAP. XXIII. XXV. Quatuor ſatrapiæ, quas in hunc locum diſtulimus, ita ſe habent. * [11] A proximis Indo gentibus, montana. [12] Capiſſene habuit Capiſſam urbem, quam diruit Cyrus. [13] Arachoſia, [14] cum oppido & flumine ejuſdem nominis, [15] quod quidam Cophen dixere, a Semiramide conditum. [16] Amnis Erymanthus præfluens Parabeſten Arachoſiorum. Proximos iis a meridie [17] ad partem Arachotarum faciunt [18] Gedroſos, & a ſeptemtrione [19] Paropamiſadas: Cartana oppidum ſub Caucaſo, quod poſtea Tetragonis dictum. [20] Hæc regio eſt ex adverſo. Bactrianorum deinde, cujus oppidum [21] Alexandria, a conditore dictum. [22] Syndraci, [23] Dangalæ, Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucaſum, Cadruſi: [24] oppidum ab Alexandro conditum.

NOTÆ.

quæ Mela breviter, lib. 3. cap. 7. pag. 58. *Seres interſunt, genus plenum juſtitiæ, ex commercio, quod rebus in ſolitudine relictis abſens peragit, notiſſimum.*

1. *Non aliter odio.*] Nemo luxuriam juſtius averſetur, &c. Huc pertinent ea quæ Plinius de margaritarum luxuria ſcribit lib. 9. ſect. 54.

2. *Sed ne Taprobane.*] Jam redit ad Taprobanen, a qua diſceſſerat, ut de Serum moribus ac ritu ageret.

3. *Aurum &c.*] Hæc deinceps Solinus iiſdem verbis, cap. 53. pag. 84.

4. *Marmor teſtudinis.*] Solini paraphraſis: *Secant marmora teſtudinea varietate*, hoc eſt, inſtar teſtudinis varia. Vide Notas & Emend. num. LXVIII.

5. *Non in diem.*] Reliqua deinceps de Taprobanenſium moribus exſcripſere a Plinio Martianus & Solinus, loco citato.

6. *XXX. dari.*] Ita Capella loco cit. pag. 225. At Solinus, XXXX.

7. *Iis nullam eſſe.*] Prioribus nempe rectoribus, qui damnarant, nullum deinceps honorem haberi, ſed graviſſimum probrum inferri, exauctoratis nimirum, & de rectorum gradu dejectis.

8. *Regi cultum.*] Solini paraphraſis: *Cultu rex diſſimilis a ceteris: veſtitur ſyrmate, ut eſt habitus quo Liberum Patrem amiciri videmus.*

9. *Tigribus &c.*] Idem paraphraſtes: *Interdum venatibus indulgent: nec plebeïas agunt prædas: quippe cum tigres aut elephanti tantum requirantur.*

10. *Vitam hominum.*] Diodorus Sic. lib. 2. Bibl. pag. 139. præter Solinum, & Martianum.

11. *A proximis Indo.*] Non qua ſe parte effundit in mare, ſed ubi fere exoritur, priuſquam ullum amnem excipiat paulo nobiliorem. Accolunt ibi Taxilæ, ut dictum eſt ſect. 23. aliæque gentes, quæ montibus ab occaſu clauduntur, & a Paropamiſadis Arachoſiiſque diſterminantur.

12. *Capiſſene habuit Capiſſam.*] Quæ Ptolemæo Καπίσα in Paropamiſadarum confinio, lib. 6. cap. 18. Vide Notas & Emendationes, num. LXIX.

13. *Arachoſia.*] Ultima olim Perſici imperii verſus orientem ſatrapia: nunc Mogolici juris, in duas diviſa partes: prior *Candahar*, poſterior *Haiacan* appellatur, quæ orienti propior.

14. *Cum oppido.*] Ἀράχωτος oppido & amni nomen eſt apud Ptolemæum, lib. 6. cap. 20. oppido, Ἀραχωσία, apud Stephanum. Amnis in Indum fluit, uti ex Ptolemæo colligitur. Unde perſpicuum eſt id oppidum eſſe quod nunc *Chatzan* vocant, in regione *Haiacan*: non *Candahar*, ut quibuſdam viſum. Iſidoro Characeno, in Σταθμοῖς, pag. 189. Ἀλεξανδρόπολις, μητρόπολις Ἀραχωσίας· ἔστι δὲ ἑλληνὶς, καὶ παραῤῥεῖ αὐτὴν ποταμὸς Ἀραχωτὸς. Stephano eſt Ἀλεξάνδρεια ἐν Ἀραχώτοις.

15. *Quod quidam Cophen.*] Vide Notas & Emendationes num. LXX.

16. *Amnis Erymanthus.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXI.

17. *Ad partem Arachotarum.*] Ex parte tantum Arachotarum ſatrapiam contingunt Gedroſi a meridie. Ita Ptolem. lib. 6. cap. 20. Arachoſii dicti urbis incolæ, circumjacenteſque populi: Arachotæ, totius ſatrapiæ indigenæ.

18. *Gedroſos.*] Γεδρωσία regioni nomen fuit: nunc *Circan*, & *Mackeran*.

19. *Paropamiſadas.*] Παροπαμισάδαι Straboni, lib. 15. pag. 724. a Paropamiſo monte, qui iiſdem imminet, nomen habuere. Oppidum habent hodieque inſigne, *Chabul*, Mogolicæ ditionis: quod a Plinio Cartana nunc appellari, & Tetragonida, Τετραγωνίδα, a forma quadrata, haud levis ſuſpicio eſt. Nam quod Ortelius Arachoſiæ attribuit Tetragonida, nihil moror: Habet vir alioqui eruditus ſimilia non pauca παροράματα.

20. *Hæc regio.*] Nihil eſt hac ſententia planius. Hæc, inquit, Paropamiſadarum regio, quæ ſub Caucaſo, quæ una ex quatuor ſatrapiis, quas in hunc locum diſtulit, ubi Cartana oppidum, ex adverſo eſt Arachoſiæ. Bactrianorum deinde regio ſequitur, cujus oppidum Alexandria. Vide Notas & Emend. num. LXXII.

21. *Alexandria.*] Hæc apud Stephanum undecima eſt urbium ejus nominis, juxta Bactra, quæ Bactrianorum metropolis, de qua dictum eſt ſect. 18. Stephanus: Ἀλεξάνδρεια, .. ἑνδεκάτη, κατὰ Βάκτρα. Vide Notas & Emendationes, num. LXXIII.

22. *Syndraci.*] Horum regionem ultimum fuiſſe ea parte expeditionum Alexandri terminum, Plinius auctor eſt, lib. 12. ſect. 12.

23. *Dangalæ.*] Hi Paropamiſadarum populi, Caucaſi montis accolæ fuere. Vide Notas & Emendationes num. LXXIV.

24. *Oppidum ab Alexandro.*] Hæc Alexandria Paropamiſadarum eſt, de qua dicemus in Notis & Emendationibus

[1] Infra

[1] Infra hæc omnia, ora ab Indo: Ariana regio ambuſta fervoribus, deſertiſque circumdata, multa tamen interfuſa opacitate: cultores congregat circa duos maxime fluvios, [2] Tonderon & Aroſapen. Oppidum [3] Artacoana. [4] Arius amnis, qui [5] præfluit Alexandriam ab Alexandro conditam. Patet oppidum [6] ſtadia XXX. multoque pulcrius, ſicut antiquius, [7] Artacabane, iterum ab Antiocho munitum, ſtadia L. [8] Doriſci gens. Amnes: Pharnacotis, Ophradus. [9] Prophthaſia oppidum Zariaſparum: [10] Drangæ, [11] Evergetæ, [12] Zarangæ, [13] Gedruſi. Oppida: [14] Peucolaïs, Lymphorta: [15] Methoricorum deſertum. Amnis Manaïs: [16] Augutturi gens. [17] Flumen Borru: gens Urbii Flumen navigabile Pomanus [18] Pandarum finibus. Item [19] Cabirus Suarorum, oſtio portuoſus. Oppidum Condigramma. [20] Flumen Cophes. Influunt in eum navigabilia Sadarus, Paroſpus, Sodinus.

Arianæ partem eſſe [21] Daritin aliqui volunt, menſuramque produnt utriuſque longitudine [22] XIX. L. latitudine dimidio minore, [23] quam Indiæ. Alii Gedruſos, [24] & Paſires poſuere per CLXXXIII. mill. paſſuum. Mox [25] Ichthyophagos Oritas, propria non Indorum lingua loquentes, per CC. mill. paſſuum. Inde poſuere [26] Arbiorum gentem [27] per CC. mill. [28] Ichthyophagos omnes Alexander vetuit piſcibus vivere.

NOTÆ.

num. LXXIII. Cadruſi gentis nomen eſt: Alexandria, oppidi. Diſtinctio male poſita fefellit Solinum, qui cap. 54. pag. 85. Cadruſiam oppidi nomen commentus eſt.

1. *Infra hæc omnia.*] Infra Capiſſenen, Arachoſiam, Paropamiſadas, & Gedroſos, ab Indo amne ora auſtrali mari prætenta ſubjacet: atque inde incipit Ariana regio. Sic Eratoſthenes apud Strabonem, lib. 15. pag. 723. Arianam ab oriente, Indo: ab auſtro, mari claudi ac terminari ait. Mela Pomponius lib. 3. cap. 7. ubi de Indi oſtiis egit: *Regio ob æſtus intolerabilis, alicubi cultoribus egens, inde ad principia Rubri maris pertinet. Ipſa invia atque deſerta, humus cineri magis fit quam pulveri ſimilis. Ideoque per eam rara & non grandia flumina emanant, quorum Tuberonem, & Aruſacem notiſſima accepimus.*

2. *Tonderon & Aroſapen.*] In meridianum mare hi devolvuntur, Indicum appellatum. Tuberonem & Aruſacem Mela vocat, ut diximus. Qui Oroatim pro *Aruſacem* ſubſtituere Salmaſius tentavit, merito vapulavit a Voſſio in Melam, pag. 282.

3. *Artacoana.*] In MSS. omnes. Arianæ oppida recenſendi capit initium ab iis, quæ ſeptemtrioni Parthiæque propiora ſunt. In his Artacoana familiam ducit, quæ Ἀρτακάνα Straboni dicitur, lib. XI. pag. 516. Ἀρτακόανα Arriano, lib. 3. de Exped. Alex. pag. 222. qui regiam hanc Ariorum fuiſſe prodit.

4. *Arius amnis.*] Ἄρειος, ὅτου ἐπώνυμος ἡ τῶν Ἀρείων γῆ ἐστι, a quo Ariorum regio appellationem accepit, inquit Arrianus, lib. 4. de Exped. Alex. pag. 253. Ἀρείας ποταμὸς Ptolemæo, lib. 6. cap. 17. Amnis Ἄριας Straboni, lib. XI. pag. 518. regio ipſa Ἀρία, lib. 15. pag. 724. & Ptolemæo. Hodie *Chaoraſan.*

5. *Præfluit Alexandriam.*] Hæc Ἀλεξάνδρεια ἡ ἐν Ἀρείοις cognominata a ſolo in quo condita, Iſidoro Charac. pag. 188. Ptolemæo loc. cit. aliiſque.

6. *Stad. XXX.*] Sive millia paſſuum fere quaterna. Hanc oppidi hujus amplitudinem ad Alexandriam, quæ ſub Caucaſo fuit, perperam tranſtulit Solinus, cap. 54. pag. 85.

7. *Artacabane.*] Iſidorus Characenus in Σταθμοῖς, pag. 188. Ariæ oppida enumerans: ἐντεῦθεν, inquit, Ἄρεια ... ἔνθα Κανδάκη πόλις, καὶ Ἀρτακάυαν πόλις, καὶ Ἀλεξάνδρεια ἡ ἐν Ἀρείοις. Hæc Ptolemæi, lib. 6. cap. 17. Ἀρτικαῦδνα in Aria eſt.

8. *Doriſci gens.*] In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Dori gens.* Hujus gentis ſitum, amniumque qui mox appellantur, ex ipſa orationis ſerie colligere in promptu eſt, in Ariæ, Carmaniæ, Drangianæque confinio, verſus occaſum, Parthiamque. Hæc omnia Ortelius perperam ad Indum transfert.

9. *Prophthaſia.*] Superius ſect. 21. Prophthaſia Drangarum appellata: & ab Eratoſthene, ut diximus, Προφθασία ἡ ἐν Δράγγῃ. Fuit igitur id oppidum in Drangis, de quibus ſtatim agitur: ſed idem a Zariaſpis colonis eo deductis conditum. Sic ſect. 12. oppidum Maſtya Mileſiorum dicitur, hoc eſt, a Mileſiis conditum. Sunt autem Zariaſpæ iidem qui Bactrorum primarii oppidi cives, ut diximus, ſect. 17. & 18.

10. *Drangæ.*] Stephanus: Δράγγαι ἔθνος Περσικῆς. Meminit & Strabo, lib. XI. pag. 516. ubi Drangianam, quá parte contingit Carmaniam, Ariæ partem facit.

11. *Evergetæ.*] Εὐεργέται. Vide Notas & Emend. num. LXXV.

12. *Zarangæ.*] Ζαραγγαῖοι Arriano, lib. 3. de Exped. Alex. pag. 223. Pars Drangarum aliqua fuit: quamobrem quæ de Zarangæis Arrianus prodidit, hæc de Drangis Strabo, Curtius aliique. Reſpondere horum regio videtur ei tractui Perſicæ ditionis, quem nunc *Sigiſtan* vocant.

13. *Gedruſi.*] Qui & Gedroſi, Γεδρωσοὶ, de quibus paulo ſuperius actum eſt. Inter Carmaniam, ab occaſu: & Indi fauces, ab ortu: a meridie, mari ipſo Indico clauduntur.

14. *Peucolaïs, Lymphorta.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Peucolis, Lyphorta.* Fuere hæc Gedruſorum oppida. Longo hinc intervallo disjuncti Peucolaïtæ, de quibus egimus ſect. 23.

15. *Methoricorum deſertum.*] In codicibus modo laudatis, *Methoreum deſerta,* legitur. *Le deſert de Lut,* in Gedroſia.

16. *Augutturi gens.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. *Agutbri.* Chiffl. *Accutri.*

17. *Flumen Borru.*] Reg. 1. 2. *Flumen Horum.* Chiffl. *Eorum.*

18. *Pandarum finibus.*] Igitur gens Pandæ, de qua dictum eſt ſect. 23. etiam citra Indi oſtia aliquanto terrarum tractu protulit imperii fines.

19. *Cabirus Suarorum.*] Rectius ita codices modo appellati, quam libri impreſſi, *Caberon Sorarum*: ſequitur enim, *oſtio portuoſus*, non portuoſum.

20. *Flumen Cophes.*] Longe hic amnis diverſus a Cophene ſive Cophete, de quo ſect. 23. qui Ptolemæo Suaſtus nominatur, in Indumque influit. Hic per ſe in mare devolvitur, tres alios navigabiles ſecum afferens, Seddarum, Paroſpum, Sodinum: ſic enim ea nomina in codd. citatis proxime leguntur. Atque ex ipſo ſitu terrarum, quæ deſcribuntur a Plinio, (nam in Gedroſiæ ora maritima explananda habitat:) perſpicua res eſt, amnem eum eſſe qui Ptolemæo, lib. 6. cap. 21. Ἄραβις ποταμὸς dicitur. Plinio ipſi lib. 9. ſect. 2. Arbis eſt: *Gedroſos*, inquit, *qui Arbin amnem accolunt.* Et lib. 7. ſect. 2. *Oritas ab Indis Arbis fluvius diſterminat.* Tabulæ Geographicæ recens delineatæ *Ilment* appellari hodie hunc amnem indicant, in Indicum mare ſecum tres alios navigabiles devehentem, *Sal*, *Ghur*, *Ilmentel.*

21. *Daritin.*] Quæ Ptolemæo Δαρεῖτις χώρα, lib. 6. cap. 2. in Mediæ parte orientali, quæ Carmaniæ confinis eſt.

22. *XIX. L.*] Hoc eſt, decies & novies centena, & quinquagena millia paſſuum. Stadia numerat fere bis mille Strabo, lib. XI. pag. 516. hoc eſt, vicies & quinquies centena millia paſſ. Libri editi hactenus *XIX. L. mill. paſſ.* Sed has voces, *mill. paſſ.* nulli fere uſquam MSS. habent.

23. *Quam Indiæ.*] Cujus de latitudine diximus ſect. 21.

24. *Et Phaſires.*] Πασιρέες. Vide Notas & Emendationes, num. LXXVI.

25. *Ichthyophagos Oritas.*] Infra Gedroſos maritima hi loca obtinebant, teſte Arriano in Indicis, pag. 559. Ὠρεῖται ἔθνος Ἰνδικὸν αὐτόνομον, liberæ conditionis gens Indica, Stephano. Ab Oreo Eubœæ oppido Ὠρεῖται. Hi Ὠρεῖται ab Ὥροις oppido, de quo Arrianus, lib. 4. de Exped. Alex. pag. 304. Hos ab Indis differre lingua & inſtitutis ſcribit etiam Arrianus, pag. 558.

26. *Arbiorum gentem.*] Ἄρβιας vocat Strabo, lib. 15. pag. 720. Ἀραβίους Stephanus. Ab Arabi ſive Arbi amne, terras illas præfluente, nomen invenerunt. De eo dicemus ſect. 28.

27. *Per CC. mill. paſſ.*] Brevius iis ſpatium Strabo aſſignat, nempe ſtadiorum mille dumtaxat: quæ paſſuum efficiunt millia CXXV.

28. *Ichthyophagos omnes.*] Non Oritas modo, ſed qui to-

[1] Ultra, deſerta: deinde Carmania, ac Perſis, atque Arabia.

XXVI. Sed priuſquam hæc generatim perſequamur, indicare convenit, quæ prodit Oneſicritus, claſſe Alexandri circumvectus in mediterranea Perſidis ex India, narrata proxime a Juba: dein eam navigationem, quæ his annis comperta ſervatur hodie. Oneſicriti & [2] Nearchi navigatio nec nomina habet manſionum, nec ſpatia: primumque Xylenepolis ab Alexandro condita, unde ceperunt exordium, juxta quod flumen, aut ubi fuerit, non ſatis explanatur. Hæc tamen digna memoratu produntur. [3] Arbis oppidum a Nearcho conditum in navigatione ea. [4] Flumen Nabrum navium capax: contra inſulam diſtans LXX. ſtad. Alexandria condita [5] a Leonnato juſſu Alexandri in finibus gentis, [6] Argenûs portu ſalubri. [7] Flumen Tuberum navigabile, [8] circa quod Paſiræ. [9] Deinde Ichthyophagi tam longo tractu, ut XX. dierum ſpatio prænavigaverint. [10] Inſula, quæ Solis appellatur, & eadem [11] cubile Nympharum, rubens, in qua nullum non animal abſumitur, [12] incertis cauſis. [13] Ori gens: flumen Carmaniæ [14] Hytanis portuoſum, & auro fertile. [15] Ab eo primum Septemtriones apparuiſſe adnotavere. [16] Arcturum nec omnibus cerni noctibus, nec totis umquam. [17] Achæmenidas uſque illo tenuiſſe. [18] Æris & ferri metalla, & arſenici, & minii exerceri. [19] Inde promontorium Carmaniæ eſt, ex quo in adverſa ora ad gentem Arabiæ Macas trajectus diſtat L. mill. paſſuum. Inſulæ tres, [20] quarum Oracla tantum habitatur aquoſa, a continenti XXV. mill. paſſuum. Inſulæ IV. [21] jam in ſinu ante Perſida. [22] Circa has hydri marini vicenûm cubitorum adnatantes terruere claſſem. [23] Inſula, Acrotadus: item Gauratæ, in quibus Chiani gens. [24] Flumen Hyperis in medio ſinu Perſico, onerariarum navium capax. [25] Flumen Sitiogagus, quo [26] Paſargadas ſeptimo die navigatur. Flumen navigabile [27] Heratemis: inſula ſine nomine.

NOTÆ.

tam oram occupabant, tam longo tractu, quemadmodum dicetur ſect. ſeq. ut XXX. dierum ſpatio præternavigarentur. Habet hæc quoque Solinus, cap. 54. pag. 85. & Capella, lib. 6. de India, pag. 225. De piſcium eſu apud Ichthyophagos dicemus libro ſequente, ſect. 2. Plura videre eſt apud Arrianum in Indicis, pag. 565. & 566.

1. *Ultra, deſerta.*] Solinus, loc. cit.

2. *Nearchi.*] Confer Arriani librum rerum Indicarum, circa medium, & hominis mirare in mendaciis confingendis audaciam.

3. *Arbis oppidum.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXVII.

4. *Flumen Nabrum.*] Ultra Gedroſiæ fines, prope Indi oſtia.

5. *A Leonnato.*] Græcis Λεοννάτος dicitur. De eo rurſum, lib. 35. ſect. 47. Curtius, lib. 9. cap. 32. pag. 383. *Indos maritimos Ptolemæus*, inquit, *ceteros ipſe Rex* (Alexander) *& alia parte Leonnatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique ſunt in eam Arachoſii.* Cave tamen credas hanc eſſe, quæ Stephano, Ἀλεξάνδρεια παρὰ τοῖς Ἀραχώτοις dicitur: quænam ea ſit, docuimus ſuperiore ſectione: docet & Ammianus, lib. 23. pag. 259.

6. *Argenûs portu ſalubri.*] Voce hac *Argenûs*, non gentis, ſed portus nomen continetur, ubi condita Alexandria, quod tutus ibi foret navium receptus. Gentis, cujus in finibus is fuit, Indorum maritimorum nomen, ut ex Curtio diximus. Portus ipſius, aut certe loci maxime finitimi, Βαγίσαρα, teſte Arriano in Indicis, pag. 559. a pago Parſiris appellato, de quo mox, ſtadiis LX. Καταίρουσιν ἐς Βαγίσαρα. λιμήν τε ἐστιν αὐτόθι εὔορμος, καὶ κώμη Πασιρὰ, ἀπέχουσα ἀπὸ θαλάσσης ἑξήκοντα σταδίους. Ariolantur, qui *in finibus gentis Arianæ* legunt, invitis codd.

7. *Flumen Tuberum.*] In Reg. 1. Colb. 1. & 2. *Tormenum.* In Reg. 2. & Chiffl. *Tomberon.* Illud ipſum flumen eſt, quod ſect. ſup. Tongeron Plinius, Mela Tuberonem vocavit. Τόμηρος Arriano dicitur in Indicis, pag. 556. inter Indum & Arabim, ſeu Arbim amnem.

8. *Circa quod Paſiræ.*] Πασιρέες, de quibus in fine ſuperioris ſect. Pliniani libri hactenus *Pariræ* prætulerunt, mendoſe.

9. *Deinde Ichthyophagi.*] A Tuberone amne, ad fauces uſque fere Perſici ſinus, tota Carmaniæ & Oritarum ora comprehenſa.

10. *Inſula, quæ Solis.*] Hæc Soli ſacra inſula, quam proprio nomine Νόσαλα appellatam eſſe auctor eſt Arrianus in Indicis, pag. 569. contra Ichthyophagorum litus, ſtadiis centum a continente.

11. *Cubile Nympharum.*] Oceanitidum. Nereïdum unam hic habitaſſe ſcribit Arrianus in Indicis, pag. 570. quicumque eo appuliſſent ſolitam in mare projicere.

12. *Incertis cauſis.*] Cauſam Mela ſuggerit, lib. 3. cap. 7. pag. 59. *Contra Indi oſtia*, inquit, *illa ſunt quæ vocant Solis*, (alii *inſula quæ vocatur Solis*,) *adeo inhabitabilia, ut ingreſſos vis circumfuſi aëris exanimet confeſtim.*

13. *Ori gens.*] Invenere hi nomen ab Ὄρα Carmaniæ oppido, cujus Ptolemæus meminit, lib. 6. cap. 8. non ab Ὦρα cujus mentio apud Arrianum, lib. 4. Exped. pag. 305. ut putat Salmaſius in Solin. pag. 1176. Hi enim circa fontes Indi poſiti, ingenti plane a Carmania terrarum intercapedine disjuncti Ὠροὶ fuerunt: quos Plinius hoc loco commemorat, ipſius Carmaniæ pars haud aſpernanda: Ab Oritis, quorum ſuperius mentio, & nomine & ſitu diverſa, ut ex Arriano colligitur, lib. 7. Exped. Alex. pag. 450. ubi Ὄροις pro Ὤροις ſcribendum.

14. *Hytanis.*] Martiano, lib. 6. cap. de India, pag. 225. *Hypanis.* Solino, cap. 54. pag. 85. (unde id acceperit, neſcio,) *Azarium* vocatur. Forte eſt Ἀχιδάνας Ptolemæi in Carmania, lib. 6. cap. 16. vel Ἄνδανις. Meminit hujus amnis Strabo, lib. 15. pag. 726. in Carmania, traditque ex Oneſicrito, auri eum ramenta ferre.

15. *Ab eo primum.*] Solinus, & Capella, locis cit. Nebuloſi forte vapores ſeptemtrionalis poli aſpectum ulterius præripiunt.

16. *Arcturum.*] Stella eſt primæ magnitudinis inter Bootæ genua, prope circulum Cancri.

17. *Archæmenidas.*] Solinus, loc. cit. Ab Achæmene, quo gentis ſuæ principe Darius Hyſtaſpæ filius gloriabatur, ab illo ſeptimus; & a quo ceteri ad Darium uſque Achæmenidæ ſunt appellati. Herod. lib. 7. Polym. num. XI.

18. *Æris & ferri, &c.*] Strabo, lib. 15. pag. 726.

19. *Inde promontorium.*] Hæc iiſdem verbis Solinus, loc. cit. Ἁρμόζον Harmozon ei promontorio nomen fuiſſe Strabo ait ex Eratoſthene, lib. 16. pag. 765. Ἁρμόζοντος τῆς Καρμανίας ἀκρωτηρίου, τὸ Ἀραβίας ἀφορᾶται τὸ ἐν Μάκαις. Ammianus, lib. 23. pag. 249. *Perſici maris oſtia adeo eſſe perhibentur anguſta, ut ex Harmozonte Carmaniæ promontorio contra oppoſitum aliud promontorium, quod appellant incolæ* ἐν *Μάκαις, ſine impedimento cernatur.* Hodie, *le Cap de Jaſques.*

20. *Quarum Oaracla.*] Hodie *Ormuz*. Vide Notas & Emend. num. LXXVIII.

21. *Jam in ſinu.*] In ipſo ſinu Perſico, ultra freti anguſtias.

22. *Circa has.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXIX.

23. *Inſula Acrotadus.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXX.

24. *Flumen Hyperis.*] Cum ſit amnis ille onerariarum navium capax, non poteſt is eſſe qui Ἀρεὼν ab Arriano vocatur in Indicis, pag. 583. ut Salmaſius exiſtimat, pag. 1181. in Solin. cum is dicatur minime portuoſus, aditu faucium anguſto maxime, & vadoſo.

25. *Flumen Sitiogagus.*] In MSS. *Sitiogadus*, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Σιτακὸς eſt Arriano in Indicis, pag. 583.

26. *Paſargadas.*] Stephanus, Πασαργάδαι πόλις. Eam vocem ipſe interpretatur, Περσῶν στρατόπεδον, *Perſarum caſtra*, Perſagadum Curtius vocat lib. 5. De ea rurſum inferius ſect. 29. Hodie, ut creditur, *Schiras.*

27. *Heratemis.*] Vide Notas & Emendationes, num.

[1] Flumen Granis modicarum navium capax, per Suſianen fluit: [2] dextra ejus accolunt [3] Deximontani, qui bitumen perficiunt. [4] Flumen Zarotis oſtio difficili, niſi peritis: inſulæ duæ parvæ: [5] inde vadoſa navigatio paluſtri ſimilis, per euripos tamen quoſdam peragitur. Oſtium Euphratis. Lacus, quem faciunt [6] Eulæus & Tigris juxta Characem. [7] Inde Tigri Suſa. [8] Feſtos dies ibi agentem Alexandrum invenerunt ſeptimo menſe, poſtquam digreſſus ab iis fuerat [9] Patalis, tertio navigationis. Sic Alexandri claſſis navigavit. Poſtea [10] a Syagro Arabiæ promontorio Patalen Favonio, quem [11] Hippalum ibi vocant, peti certiſſimum videbatur [12] XIII. XXXII. mill. paſſ. æſtimatione.

Secuta ætas propiorem curſum tutioremque indicavit, ſi ab eodem promontorio [13] Zigerum portum Indiæ peteret. Diuque ita navigatum eſt, donec compendia invenit mercator, lucroque India admota eſt. Quippe omnibus annis navigatur, ſagittariorum cohortibus impoſitis: etenim piratæ maxime infeſtant. Nec pigebit totum curſum ab Ægypto exponere, nunc primum certa notitia pateſcente. [14] Digna res, nullo anno minus [15] H-S. quingenties imperii noſtri exhauriente India, & merces remittente, quæ apud nos centuplicato veneant. [16] Duo millia paſſuum ab Alexandria abeſt oppidum [17] Juliopolis. Inde navigant Nilo Coptum CCCIII. mill. paſſuum, qui curſus Eteſiis flantibus peragitur XII. diebus. A Copto camelis itur, aquationum ratione manſionibus diſpoſitis. Prima appellatur [18] Hydreum, XXXII. mill. Secunda in monte, diei itinere. Tertia in altero Hydreumate, a Copto XCV. mill. Deinde in monte. Mox ad Hydreum Apollinis, a Copto CLXXXIV. mill. paſſuum. Rurſus in monte. Mox [19] ad novum Hydreum a Copto CCXXXIII. mill. paſſ. Eſt & aliud Hydreum vetus, Troglodyticum nominatur, ubi præſidium excubat diverticulo duûm millium. Diſtat a novo Hydreumate IV. mill. paſſuum. Inde Berenice oppidum, ubi portus Rubri maris, a Copto [20] CCLVIII. mill. paſſuum. Sed quia major pars itineris conficitur noctibus propter æſtus, & ſtativis dies abſumuntur, totum a Copto Berenicen iter duodecimo conficitur die.

[21] Navigare incipiunt æſtate media ante Canis ortum, aut ab exortu protinus: veniuntque circiter XXX. die [22] Ocelim Arabiæ, [23] aut Canen thuriferæ regionis. Eſt & tertius portus, qui vocatur [24] Muza, quem Indica navigatio non petit, nec niſi thu-

NOTÆ.

LXXXI.

1. *Flumen Granis.*] Γραννίδα quoque appellat Arrianus in Indicis, pag. 584.

2. *Dextra ejus.*] Quæ ortui & auſtro propiora.

3. *Deximontani.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXII.

4. *Flumen Zarotis.*] Vide Notas & Emendationes, num. cit.

5. *Inde vadoſa.*] Arrianus in Indicis, pag. 585.

6. *Eulæus.*] De Eulæo amne, & Charace oppido dicetur opportunius ſect. 31. De lacu quem Tigris & Eulæus & Choaſpes efficiunt, vide Strabonem, lib 15. pag. 728.

7. *Inde Tigri Suſa.*] Τὰ Σοῦσα, Perſarum regia. Ab oſtio Tigris ad oppidum Suſa navigatio fuit, adverſo amne ſtadiis centum & quinquaginta: deinde rate, per foſſam e Tigri in Eulæum amnem ducta, ut docet Arrianus, lib. 7. Exped. Alex. pag. 453. Strabo, loc. cit. pag. 729.

8. *Feſtos dies.*] Et ſuas, & amicorum nuptias. Arrianus, loc. cit. pag. 447.

9. *Patalis.*] Ab inſula Patale, de qua diximus ſect. 23.

10. *A Syagro.*] De quo diximus, ſect. 32.

11. *Hippalum.*] Ab Hippalo quodam claſſis gubernatore, qui primus ex Arabia in Indiam plenis velis ingreſſus. Tamen auctor Peripli maris Erythræi, non Favonium, ſed Libonotum, ſic appellatum ſcribit.

12. *XIII. XXXII.*] Hoc eſt, decies & ter centenûm, ac tricenûm trium milliarium.

13. *Zigerum portum.*] Ita MSS. omnes. Editi abſurde, *Zizerum amnem portum.*

14. *Digna res.*] Digna res, quæ uberius explanetur, quandoquidem tantum in eo curſu impenſæ, tantum lucri fiat. Lipſius legit, *indigna.* Non probo, reclamantibus libris.

15. *H S. quingenties.*] Hoc eſt, ſeſtertium quingenties centena millia. Gallicæ monetæ, libræ ſunt 5000000.

16. *Duo millia &c.*] Deſcribit hoc iter & Solinus, cap. 54. pag. 85. non adnotatis tamen locorum intervallis.

17. *Juliopolis.*] Vide Notas & Emendationes, numero LXXXIII.

18. *Hydreum.*] Ita libri omnes MSS. Editi, *Hydreuma*, minus recte. Eſt enim ὑδρεῖον locus aquationis: ὕδρευμα ipſa aquatio. Vide Strabonem, lib. 15. pag. 722. πόῤῥω δὲ τῶν ὑδρείων ἐστρατοπέδευοντο, &c.

19. *Ad novum Hydreum.*] Ita libri omnes, ut ante monuimus. Tamen Antonini Itinerarium, *Cænon Hydreuma*, hoc eſt, καινὸν ὕδρευμα. Tabula Peuting. *Ceonnidroma*, pro *Cænon Hydreuma.*

20. *CCLVIII. mill.*] Antoninus in Itiner. *Item a Copto Berenicen*, M. P. CCLVIII.

21. *Navigare incipiunt.*] Solinus, cap. 54. pag. 86. Auctor Peripli maris Erythræi: Ἀνάγονται δὲ καὶ οὗτοι πλέοντες μετὰ τῶν Ἰνδικῶν περὶ τὸν Ἰούλιον μῆνα, ὅς ἐστιν Ἐπιφί. Julio circiter menſe navigatio inchoatur.

22. *Ocelim Arabiæ.*] Ὄκηλις ἐμπόριον Arabiæ Felicis, Ptolemæo, lib 6. cap. 7. in ipſo ſinu Arabico, paulo ſupra freti anguſtias, ut auctor eſt præterea Strabo, lib. 16. pag. 769. Gebanitarum portus appellatur ab ipſo Plinio, lib. 12. ſect. 43. Gebanitas porro juxta fauces Arabici ſinus olim ſediſſe dicemus inferius ſect. 32. Caſtellum eſt hodie *Alberda*: uti ex ſitu perſpicuum eſt, quem Oceli tribuit auctor Peripli maris Erythræi, & Ptolemæus, loc. cit. Acilæ Strabo, loc. cit.

23. *Aut Canen.*] Κάνη eidem Ptolemæo, ἐμπόριον & ἀκρωτήριον in Adramitis. In thurifera regione ab auctore Peripli maris Erythræi, pariter collocatur ἐμπόριόν ἐστι παραθαλάσσιον Κανή.... χώρας λιβανοτρόφου. Eſt autem Sabæorum, quorum pars Atramitæ, regio thurifera, ut dicetur ſect. 32. Arabico ſinui prætenta.

24. *Muza.*] In extremo ſinu Arabico, a Berenice verſus auſtrum ſtadiis XII. millibus, ἐν κόλπῳ τῷ τελευταιοτάτῳ.... ἐμπόριόν ἐστι νόμιμον παραθαλάσσιον Μοῦζα, inquit auctor Peripli maris Erythræi, σταδίους ἀπέχον τοὺς πάντας ἀπὸ Βερενίκης, παρ' αὐτὸν τὸν Νότον πλεόντων, ὡς εἰς μυρίους δισχιλίους. Sunt ea paſſuum millia quindecies centena. Amplum eſt hodieque oppidum, *Zibit*: ut ex ſitu colligimus, quem ei Ptolemæus aſſignat, lib. 6. cap. 7. & Peripli auctor. Legitur Gen. X, 29, 30. *Omnes iſti, filii Jectan. Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa, pergentibus uſque Sephar montem orientalem. Iſti filii Sem*, &c. In hunc locum error Bocharti tergeminus eſt. Primum quidem, quod ex מַשָּׁא *Meſſa*, facit *Muza*: perinde quaſi ש mutari poſſit in Z Latinum. Deinde quod Muzam putat ibi deſignari, de quo Plinius hoc loco agit; cum ſit hic portus Arabiæ Felicis, haud procul ipſis ſinus Arabici faucibus. Denique quod *Sephar* putat eſſe *Saphar*, de quo Plinius

ris odorumque Arabicorum mercatores. [1] Intus oppidum, regia ejus appellatur Saphar; aliudque Save. Indos autem petentibus utiliſſimum eſt ab Oceli egredi. Inde vento Hippalo navigant diebus quadraginta ad primum emporium Indiæ [2] Muzirim, non expetendum propter vicinos [3] Piratas, qui obtinent locum [4] nomine Nitrias: neque eſt abundans mercibus. Præterea longe a terra abeſt navium ſtatio, lintribuſque afferuntur onera, & regeruntur. Regnabat ibi, cum proderem hæc, [5] Celebothras. Alius utilior portus gentis [6] Necanidôn, qui vocatur Barace. Ibi regnat Pandion, longe ab emporio mediterraneo diſtante oppido, quod vocatur [7] Moduſa. Regio autem ex qua piper [8] monoxylis lintribus Baracen convehunt, vocatur [9] Cottonara: quæ omnia gentium, portuumve; aut oppidorum nomina apud neminem priorum reperiuntur. Quo apparet mutari locorum ſtatus. [10] Ex India renavigant menſe Ægyptio Tybi incipiente, noſtro Decembri: aut utique Mechiris Ægyptii intra diem ſextum, quod fit [11] intra Idus Januarias noſtras: ita evenit, ut eodem anno remeent. [12] Navigant autem ex India vento Vulturno: & cum intravere Rubrum mare, Africo vel Auſtro. Nunc revertemur ad propoſitum.

XXVII. Carmaniæ oram patere [13] duodecies centena L. mill. paſſuum Nearchus ſcripſit. [14] Ab initio ejus ad [15] flumen Sabin centum mill. paſſuum. Inde vineas coli & arva ad flumen [16] Andanin, XXV. mill. ſpatio. Regio vocatur Armuzia. Oppida Carmaniæ, [17] Zethis, & Alexandria.

XXVIII. Irrumpit deinde & [18] in hac parte geminum mare in terras, [19] quod Rubrum dixere noſtri, Græci Erythræum [20] a rege Erythra, [21] aut (ut alii) Solis repercuſſu talem reddi colorem exiſtimantes: [22] alii ab arena terraque, [23] alii tali aquæ ip-

NOTÆ.

etiam iſthic ſermonem habet; cum *Saphar* hic mons non ſit, ſed nomen regiæ in oppido. Eſt *Meſſa* a מש *Mes* filio Aram, filii Sem: a quo Aramæi, qui & Syri. Itaque *Meſſa* in Syria eſt, ut arbitramur, circa fontem Jordanis, ad orientem.

1. *Intus oppidum.*] Supra Muzam in mediterraneo, duodecim fere dierum intervallo, oppidum eſt, ejus terræ regia, *Saphar:* aliudque trium dierum dumtaxat ſpatio a Muza disjunctum, *Save.* Auctor Peripli mox laudatus: *Ὑπέρκειται δὲ αὐτῆς* (Μοῦζα) *ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν πόλις Σαυὴ, τῆς περὶ αὐτὴν Μαφαρίτιδος λεγομένης χώρας ... καὶ μετ' ἄλλας ἐννέα ἡμέρας, Ἀφὰρ* (lego Σαφαρ, repetito σ ex vocula præcedente) *μητρόπολις.* Ptolemæo, lib. 6. c. 7. Σαπφάρ. Hodie in Tabulis, *Saada.*

2. *Muzirim.*] Μούζιρις auctori Peripli maris Erythræi. Ptolemæo, lib 7. cap, 1. Μούξιρις, pro Μούζιρις. Creditur eſſe *Calecut*, in ora Malabarica.

3. *Piratas.*] Proprium id gentis nomen eſt proxime laudatis auctoribus. Πειραταὶ, quorum videtur haud procul Goana Indiæ meridionalis ora ſedes fuiſſe.

4. *Nomine Nitrias.*] Νιτρίαι Ἐμπόριον, Ptolemæo loc. cit. Vide Notas & Emend. num. LXXXIV.

5. *Celebothras.*] Κηπροβότης eſt auctori Peripli maris Erythræi: quem ex his regum nominibus, quæ apud utrumque ſunt paria, Plinio ſupparem fuiſſe, colligunt eruditi: nec Arrianum eſſe, ut vulgo creditur, qui temporibus Antonini vixit, Suida teſte.

6. *Necanidon.*] Forte *Nelcyndon.* Vide Notas & Emendationes, numero LXXXV. ubi & de Barace portu dicemus.

7. *Moduſa*] Μόδουρα βασίλειον Πανδίονος, in oppidis τῶν Πανδιόνων mediteraneis, apud Ptolem. lib. 7. cap. 1.

8. *Monoxylis.*] Μονόξυλα πλοῖα μέγιστα auctori Peripli maris Erythræi, alvei nimirum, ſeu navigia unico e ligno integro fabricata. Addit idem navigia ejuſcemodi Σάγγαρα indigenis appellata eſſe.

9. *Cottonara*] Hodie *Cochin*, in ora Malabarica. Vide Notas & Emend. num. LXXXVI.

10. *Ex India.*] Solinus, cap. 54. pag. 86.

11. *Intra Idus Januarias.*] Intra diem XIII. Januarii, quo die ſunt Jdus Januariæ, & dies idem ſextus Mechiris. Itaque ex hoc Plinii loco, alteroque, e libro XXVII. ſect. LXXX. intelligimus, apud Ægyptios tunc anni formam non eamdem omnimode atque apud Romanos fuiſſe, ſed octiduo tardiorem menſem quemque fuiſſe, & nomina menſium diſſimilia. Et Tybi quidem (vel, ut habent MSS. *Thibi*,) Decembri reſpondere, Mechirem Januario, Julio Thiatin. Diem Tybi primum fuiſſe octavum Decembris; primum Mechiris, octavum Januarii: denique primum Thiatis, octavum Julii menſis diem fuiſſe. Sic Druidis olim ſexta Luna principia menſium annorumque faciebat, teſte Plinio, lib. XVI. ſect. XCV. Vide Notas & Emend. num. LXXXVII.

12. *Navigant autem.*] Solinus, cap. 54. pag. 86. Vulturnus porro ab oriente brumali ſpirat: a meridie auſter: Africus ab occaſu brumali, ut dictum eſt lib. 2. ſect. 46.

13. *Duodecies centena &c.*] Longe brevior navigatio præter oram Carmaniæ, Arriano in Indicis, pag. 580. nempe ſtadiorum quater mille & ſeptingentorum. *Μῆκος δὲ πλόου παρὰ τὴν Καρμανίην χώρην, στάδιοι τετρακισχίλιοι καὶ ἑπτακόσιοι:* quæ paſſuum efficiunt CCCCLXIII. millia. Et certe tantæ longitudinis, quanta eſt duodecies centenûm mill. ſponſorem ſe fieri Plinius negat velle, cum eam auctori ſuo reddat Nearcho. Carmania hodieque vetuſtum nomen retinet *Kerman.*

14. *Ab initio ejus.*] A faucibus Perſici ſinus.

15. *Flumen Sabin.*] Mela, lib. 3. cap. 8. pag. 60. *Sabis per Carmanos* fluit. Σάβις Ptolemæo oppidum Carmaniæ eſt mediterraneum, lib. 6. cap. 8. ab amne fortaſſis cognomine.

16. *Andanin.*] Ἄνδανις Ptolemæo, loc. cit. Arriano in Indicis, pag. 573. Ἄναμις, a promontorio Carmaniæ verſus ſeptemtrionem, ſtadiis DCCC. quæ paſſuum millia centum efficiunt: regione toto eo ſpatio rerum omnium ferace, cui nomen Harmozia: *ὁ δὲ χῶρος Ἁρμόζεια ἐκαλέετο.* Hæſit id nomen ad noſtrum ævum inſulæ *Ormus.* Influit amnis in Perſicum ſinum.

17. *Zethis & Alexandria.*] Zethis alibi nulla mentio: Alexandriæ, apud Ptolemæum loc. cit. & Ammianum, lib. 23. pag. 255.

18. *In hac parte geminum.*] Geminum dicit, quoniam bis irrupit, ut ait Mela, hoc eſt, in duos dividitur ſinus, quorum ſua quiſque propria appellatione diſtinguitur.

19. *Quod Rubrum.*] Hæc ex Herodoto, lib. 2. Euterpe, num. XI. pag. 93. ſic & Mela, lib. 3. cap. 8. Voſſii conjecturæ ſubſcriberem de appellatione maris Rubri, ab Edom ſive Idumæo eſſe derivatam, quoniam Hebræis אדם *rubuit* ſonat: ſi Arabico ſinui primum, a quo Idumæa haud procul abeſt, non ipſi oceano meridiano id nomen eſſe inditum, ſcriptores vetuſtos evolventi conſtaret. Arabicum tamen ſinum Rubri maris nomine & appellatione donant interdum, ut Plinius, lib. 5. ſect. 12. Perſicum Arrianus in Indicis, pag. 548. & Seneca in Troade, Act. 1.

20. *A rege Erythra.*] Curtius, lib. 8. aliique poſt Agatharchidem, in libro ſingulari quem de Rubro mari edidit; cujus fragmentum Photius refert in Bibl. cod. 250. pag. 1321.

21. *Aut, ut alii.*] Refert Agatharchides loc. cit. cenſuiſſe quoſdam, Solem exorientem in eo tractu, non lucidos in mare radios, uti apud nos fit, demittere: ſed cruori aſſimiles: quod cruentam maris ſpeciem intuentibus exhiberet: *ἀκτῖσι παρομοίαις αἵματι· ἐξ ὧν τοῖς ὁρῶσιν ὕφαιμον,* &c. Hanc illorum ſententiam reſpicit Plinius, Agatharchides improbat.

22. *Alii ab Arena.*] Ab ingentibus arenæ & glebæ tumulis, longo per oram ſpatio ortum verſus diffuſis, inſigniter rufis: *Θῖνες ἄμμου γεώδεις ὑπέρυθροι* &c. Agatharchides loc. cit. cui neque hæc Rubri maris nomenclaturæ ratio haud ſatis eſſe idonea videtur.

23. *Alii tali aquæ.*] A colore aquæ falſo repeti hanc ap-

ſius natura. * [1] Sed in duos dividitur ſinus. Is qui ab oriente eſt, Perſicus appellatur, [2] XXV. M. paſſuum circuitu, ut Eratoſthenes tradit. Ex adverſo eſt Arabia, cujus [3] XII. mill. paſſuum eſt longitudo. Rurſus altero ambitur ſinu Arabico nominato. [4] Oceanum qui influit, Azanium appellant. Perſicum introitum V. mill. paſſuum latitudinis, [5] alii quatuor fecerunt. Ab eo ad intimum ſinum recto curſu [6] XI. XXV. mill. propemodum conſtat eſſe, [7] & ſitum ejus humani capitis effigie. Oneſicritus & Nearchus ab Indo amne in ſinum Perſicum, atque illinc Babylonem Euphratis paludibus, ſcripſerunt [8] XXV. mill. paſſuum eſſe. * CAPUT XXIV.

[9] In Carmaniæ angulo ſunt [10] Chelonophagi, teſtudinum ſuperficie caſas tegentes, carne veſcentes. [11] A flumine Arbi [12] promontorium ipſum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, coriiſque piſcium veſtiti. * Ab horum tractu Indiam verſus [13] Caïcandrus deſerta inſula in oceano, L. mill. paſſuum traditur: juxtaque eam freto interfluente [14] Stoidis, quæſtuoſa margaritis. [15] A promontorio Carmanis junguntur Armozei. Quidam interponunt Arbios, CCCCII. millia paſſuum toto litore. Ibi portus Macedonum, & aræ Alexandri in promontorio. Amnes: [16] Saganos: dein Daras, & Salſos. [17] Ab eo promontorium [18] Themiſteas, inſula [19] Aphrodiſias habitatur. [20] Inde Perſidis initium ad flumen Oroatin, quo dividitur ab Elymaïde. [21] Contra Perſidem inſulæ, Philos, Caſandra, Aracia cum monte præalto Neptuno ſacra. [22] Ipſa Perſis adverſus occaſum ſita obtinet litora DL. mill. paſſuum: etiam in luxum dives, in Parthorum jam pridem tranſlata nomen. Horum de imperio nunc paucis. CAP. XXV.

XXIX. [23] Regna Parthorum duodeviginti ſunt omnia: ita enim dividunt provincias, circa duo ([24] ut diximus) maria, Rubrum a meridie, Hyrcanum a ſeptemtrione. Ex iis undecim, quæ ſuperiora dicuntur, incipiunt a confinio Armeniæ, Caſpiiſ-

NOTÆ.

pellationem jamdudum Agatharchides docuit, loc. cit. experientia ipſa confirmavit. Vide quæ dicturi ſumus iterum in eam rem, ſect. 35.

1. *Sed in duos.*] Mela, lib. 3. cap. 8. pag. 60. A Plinio Solinus, cap. 54. pag. 86. & Martianus, lib. 6. cap. de India, pag. 225. Perſico nomen hodie, *le Golfe de Perſe*: Arabico, *la Mer rouge, ou la mer de la Mecque.*

2. *XXV. mill. paſſ.*] Hoc eſt, vicies & quinquies centena millia. Corrupti apud Solinum Martianumque numeri. Strabo, lib 16. pag. 765. ex ipſo Eratoſthene, quem ſequi ſe Plinius præ ſe fert, & Agathemerus, lib. 1. Geogr. cap. 3. viginti millibus ſtadiorum Perſici ſinus ambitum circumſcribunt, quæ ſumma exacte cum Pliniana congruit.

3. *XII. mill.*] Hoc eſt, duodecies centena millia paſſ. Addit Strabo, lib. 2. pag. 100. quinquaginta paſſuum millia.

4. *Oceanum qui influit.*] Etiam citra ipſius ſinus anguſtias, in ipſo ſinu. Ab Azania, quæ vicina eſt Æthiopiæ regio Ptolemæo, lib. 4. cap. 8. nomen habet. De eo rurſum ſect. 34.

5. *Alii quatuor.*] Ab uno litore ad alterum litus facilem eſſe proſpectum Strabo ait, lib. 16. pag. 765.

6. *XI. XXV.*] Undecies centena, & XXV. millia paſſuum.

7. *Et ſitum ejus.*] Mela, lib. 3. cap. 8. pag. 60. *Perſicus* ſinus, *qua mare accipit, utrimque rectis lateribus grande oſtium quaſi cervice complectitur: deinde terris in omnem partem vaſte & aqua portione cedentibus, magno litorum orbe pelagus incingens, reddit formam capitis humani.*

8. *XXV. mill. paſſ.*] Vicies & quinquies centena millia paſſuum. Sane facile eſt rationes ducere: nam Carmaniæ ora, Nearcho ipſo auctore, patet XII. L. Perſicus ſinus recto curſu, XI. XX. Efficiunt hæ ſummæ millia jam ter & vicies centena LXXV. Reliqua centum & XV. millia, tum ab ultima Carmaniæ ora ad Indum amnem, tum ab Euphratis oſtio uſque Babylonem recte inſumentur. Fruſtra igitur Chiffl. cod. legit XV. pro XXV.

9. *In Carmaniæ angulo.*] Juxta ſinum Perſicum. Mela, loc. cit. & Ptolemæus, lib. 6. cap. 8. Refert hæc quoque Solinus, cap. 54. pag. 86.

10. *Chelonophagi.*] Χελωνοφάγοι, teſtudinum carne veſcentes. Χελώνη *teſtudo.* Alii præter iſtos Chelonophagi ſunt in Arabia, de quibus Strabo, lib. 16. pag. 773. & Agatharchides apud Phot. cod. 250. pag. 1349.

11. *A flumine Arbi.*] Diverſus hic Arbis fluvius eſt ab Arabio Ptolemæi, quem & Cophetem & Arbim quoque appellari ſuperius diximus, ſect. 25. Is enim Gedroſos alluit & in oceanum Indicum ibi delabitur: hic juxta ipſum Carmaniæ promontorium effluit.

12. *Promontorium ipſum.*] Carmaniæ illud promontorium, de quo ſect. 26. In ipſo ſinu Perſico habitare iſtos, auctor eſt Mela, loc. cit. Salmaſius in Solin. pag. 1189 & 1190. ut Plinio varios affingat errores, totum hunc locum, invitis MSS. omnibus, pro arbitrio immutat.

13. *Caïcandrus.*] Hactenus perperam *Caſcandrus.* Arrianus in Indicis, pag. 581. περὶ νήσου σμικρῆς καὶ ἐρήμης. ὄνομα τῇ νήσῳ Καΐκανδρος.

14. *Stoïdis.*] Meminit hujus inſulæ Arrianus, loc. cit. ſed nomen reticet. Vide Notas & Emendationes, numero LXXXVIII.

15. *A promontorio.*] Poſt promontorium, inquit, Armuzia regio eſt; quæ Carmaniæ a tergo connectitur. Quidam tamen Arbios, ab Arbi flumine, de quo nunc egimus, interſerunt, toto litore.

16. *Saganos.*] Σαγανὸς Ptolemæo lib. 6. cap. 8. Saganis Ammiano, lib. 23. pag. 255. in Carmania Δάρας item Ptolemæo: de quo amne dubitandi tamen locus eſt aliquis, num ab interpolatoribus Plinianis temere nobis obtruſus ſit pro *Cathrapis*, aliove ſimili: Habent enim MSS. codd. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. *Deinde Ratinus, & Salſum.*

17. *Ab eo.*] Verſus ſeptemtrionem, in ipſa Perſici ſinus ora fere media.

18. *Themiſteas.*] Hæc, ut arbitror, Ταρσίη ἄκρη apud Arrianum in Indicis, pag. 580.

19. *Aphrodiſias.*] Quia Ἀφροδίτη hoc eſt, Veneri ſacra. Indigenis Καταίη vocabatur, Arriano teſte, loc. cit.

20. *Inde Perſidis.*] Arrianus, ibid. Amnis hic Ammiano Oroates, l. 23. p. 252. Arriano, p. 585. Ἄροσις dicitur, quem ad amnem uſque Perſæ habitant: μέχρι τοῦδε Πέρσαι οἰκέουσιν, maximus eorum amnium qui in hunc ſinum influunt. Ultra enim oſtia, Suſiana eſt, & quæ modo Perſidi, modo Suſianæ adjudicatur, Elymaïs.

21. *Contra Perſidem.*] In ipſo ſinu. Alii *Pſilos* pro *Philos* legunt, quaſi glabram incultamque dixeris inſulam. In MSS. item *Aracha* pro *Aracia* ſcribitur: ſed perperam, auctore Ptolemæo, lib. 6. cap. 4. apud quem inter inſulas Perſidi adjacentes, cenſetur Ἀλεξάνδρου νῆσος, ἡ καὶ Ἀρακία.

22. *Ipſa Perſis.*] Hæc Solinus, cap. 54. pag. 86. & Martianus, lib. 6. cap. de India, pag. 225.

23. *Regna Parthorum.*] Solinus iiſdem verbis, cap. 55. pag. 86. Hæc porro ſunt earum provinciarum nomina, a Plinio recenſita, *ſect.* 16. Atropatene. *Sect.* 17. Media, Parthia. *Sect.* 18. Apavortene, Hyrcania, Margiane, Bactriana, Sogdiana. *Sect.* 25. Capiſſene, Arachoſia, Gedroſia, Paropamiſadæ, Ariana, Drangiana. *Sect.* 27. Carmania. *Sect.* 28. Perſis, cum Parætacenis. *Sect.* 31. Suſiane, Elymaïs, cujus pars Characene. Diſſidere nonnihil a Plinio in his enumerandis videtur Iſidorus in Σταθμοῖς, pag. 184.

24. *Ut diximus.*] Sect. 16.

que litoribus : pertinent ad Scythas , cum quibus [1] ex æquo degunt. Reliqua ſeptem regna inferiora appellantur. Quod ad Parthos attinet , ſemper fuit [2] Parthia in radicibus montium [3] ſæpius dictorum , qui omnes eas gentes prætexunt. Habet ab ortu Arios , a meridie Carmaniam [4] & Arianos , ab occaſu [5] Pratitas Medos , a ſeptemtrione Hyrcanos , undique deſertis cincta.. [6] Ulteriores Parthi Nomades appellantur : [7] citra , deſerta : ab occaſu urbes eorum , [8] quas diximus , Iſſatis & Calliope : ab oriente æſtivo , [9] Europum : ab hiberno , [10] Mania : in medio Hecatompylos , [11] Arſacæ regia : [12] Niſæa Parthyenes nobilis , ubi Alexandropolis a conditore.

Cap. XXVI. Neceſſarium eſt in hoc loco ſignare & Medorum ſitum , terrarumque faciem circumagere ad Perſicum mare , quo facilius deinde reliqua noſcantur. Namque Media ab occaſu tranſverſa [13] oblique Parthiæ occurrens , [14] utraque regna [15] includit. Habet ergo ipſa ab ortu Caſpios , & Parthos : a meridie [16] Sittacenen , & Suſianen , & Perſida : ab occaſu Adiabenen : a ſeptemtrione Armeniam. [17] Perſæ Rubrum mare ſemper accoluere , propter quod is ſinus Perſicus vocatur : Regio ibi maritima , [18] Syrtibolos. Qua vero ipſa ſubit ad Medos , Climax Megale appellatur locus , arduo montis aſcenſu per gradus , introitu anguſto , ad [19] Perſæpolin caput regni , dirutum ab Alexandro. Præterea habet [20] in extremis finibus Laodiceam ; [21] ab Antiocho conditam. Inde ad orientem [22] Magi obtinent [23] Paſſagardas caſtellum , in quo Cyri ſepulcrum eſt : [24] & horum Ecbatana oppidum tranſlatum ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrunt [25] Paratæceni. [26] His gentibus & Euphrate , inferiora regna includuntur.. [27] Reliqua dicemus a Meſopotamia , excepto mucrone ejus , Arabumque populis , [28] in priore dictis volumine.

XXX. Meſopotamia tota Aſſyriorum fuit , [29] vicatim diſperſa , præter Babylona , & Ninum. Macedones eam in urbes congregavere , propter ubertatem ſoli. Oppida , [30] præter jam dicta , habet [31] Seleuciam , [32] Laodiceam , [33] Artemitam : Item in Arabum gente , [34] qui Orei vocantur , & Mardani , Antiochiam , quæ a præfecto Meſopotamiæ [35] Nicanore condita Arabis vocatur. [36] Junguntur his Arabes introrſus El-

Notæ.

1. *Ex æquo degunt.*] Solinus, cap. 55. pag. 86. *Quibuſcum concorditer degunt.*

2. *Parthia*] Vel ut quidam codices habent, *Parthyæa.* Græcis enim Παρθία & Παρθυαία dicitur , una ex duodeviginti provinciis ſuperius memoratis , quibus Parthorum conſtitit imperium. Parthiæ nunc nomen eſt *Erack.*

3. *Sæpius dictorum.*] Caucaſiorum. Supra ſect. 16. *Perſarum regna , quæ nunc Parthorum intelligimus , Caucaſus jugis attolluntur.*

4. *Et Arianos.*] Ariani præter Arios complectebantur Drangas , Evergetas , Zarangas , Gedruſos , ut dictum eſt ſect. 26. Quid inter Arios intereſſet , & Arianos , diximus ſect. 23.

5. *Pratitas Medos.*] De his ſect. 17.

6. *Vlteriores.*] Verſus Solis exortum. Nomades , a permutandis pabulis appellati , ut dictum eſt , lib. 5. ſect. 2.

7. *Citra deſerta.*] Ab occaſu , qua parte contingunt Pratitas Medos , qui tenent Caſpias portas. Vide libri hujus ſectionem 17.

8. *Quas diximus.*] Sect. 17.

9. *Europum.*] Strabo, lib. XI. pag. 524. in Media Ῥάγειαν locat, a Nicatore conditore Εὔρωπον , a Parthis Ἀρσακίαν vocitatam.

10. *Mania.*] Ita M S S. omnes. Forte Ζανία , quam Mediæ oppidis mediterraneis Ptolemæus accenſet, lib. 6. cap. 2. vel Genonia Ammiani , lib. 23. pag. 254. *Hæc* , inquit , *potiora ſunt* Parthorum *oppida : Genonia , Mœſia , Charax , Apamia , Artacana , & Hecatompylos.*

11. *Arſacæ regia.*] Arſaces Scytha Parthiam invaſit , a quo deinde Parthi ipſi Arſacidæ appellati. Strabo , lib. XI. pag. 515. Parthorum regia Hecatompylos , eidem Straboni , pag. 514. Vide Notas & Emendationes , num. LXXXIX.

12. *Niſæa.*] Meminit ejus oppidi Iſidorus Characenus , in Σταθμοῖς Παρθικοῖς , pag. 188. Αὐλὼν Παρθαύνισα ἡ πόλις. ἔνθα βασιλικαὶ ταφαί· Ἕλληνες δὲ Νισαίαν λέγουσιν. Fuit Παρθηνὴ teſte Ptolemæo , lib. 6. cap. 5. Parthiæ portio. In hac Niſæa exſtitit regum ſepulcro nobilis.

13. *Oblique.*] Parthiæ fines toto latere tranſverſo tegens ab occaſu æſtivo ad exortum Solis brumalem.

14. *Vtraque regna.*] Et undecim quæ ſuperiora dicuntur, quæque incipiunt a confinio Armeniæ Caſpiiſque litoribus , pertinentque ad Scythas : & reliqua ſeptem , quæ inferiora appellantur.

15. *Includit.*] Superiora quidem a meridie Media includuntur : mari , a ſeptemtrione Inferiora , nempe Perſis , Suſiane , Carmania & reliquæ , Mediam habent pro limite a ſeptemtrione : a meridie , Rubrum mare.

16. *Sittacenen.*] De qua dicitur ſect. 31.

17. *Perſæ Rubrum.*] Solinus , cap. 54. pag. 86.

18. *Syrtibolos.*] Συρτίβωλος Perſidis , inquit , regio maritima Syrtium inſtar paluſtris , inde nomen habet : in eadem ipſa qua ſubit pertinetque ad Medos , Κλίμαξ μεγάλη ab aſcenſu arduo locus quidam appellatur. Eſt enim Græcis Κλίμαξ *ſcala.* Vide Notas & Emend. num. XCVII.

19. *Perſæpolin.*] Περσαίπολις. Ab Alexandro dirutam referunt quoque Strabo , lib. 15. pag. 730. Curtius , lib. 5. cap. 20. pag. 201. Nunc *Schiras* , ut quibuſdam placet : aliis eſt *Tzilminar.*

20. *In extremis finibus.*] Qua Mediam Perſis contingit : unde & adſcripta Mediæ a quibuſdam Laodicea , confuſis , ut fit , regionum limitibus. Stephano , Λαοδίκεια Μηδίας.

21. *Ab Antiocho.*] Ejus nominis primo , Seleuci Nicatoris F.

22. *Magi.*] Stephanus : Μάγοι ἔθνος περὶ Μηδίαν.

23. *Paſſagardas.*] De hac voce egimus ſect. 26. De Paſargadis & Cyri ſepulcro , cujus demandata Magis cuſtodia fuit , multa prolixe Arrianus , lib. 6. Exped. Alex. pag. 435. Πασαργάδαι Dionyſio , verſ. 1069. Πασαγάρδαι Anaximeni , apud Stephanum.

24. *Et horum.*] Magorum , inquit , vetuſtum olim oppidum fuit Ecbatana : unde incolæ poſtmodum a Dario tranſlati in montes. Alia vero ſunt Ecbatana Medorum a regione cognominata.

25. *Paratæceni.*] Παραιτακηνοί, quorum urbs Παραίτακα , quam Mediæ Stephanus adſcribit , quod in ejus confinio ſit poſita.

26. *His gentibus.*] Parthis , Arianis , Medis , & Parætacenis. Hi Mediam ab ortu brumali claudunt.

27. *Reliqua dicemus.*] Sect. 31. ubi de Suſiane , Elymaide , Characene.

28. *In priore.*] In ſuperiore libro , quinto nimirum hujus operis , ſect. 21.

29. *Vicatim.*] Vicis populoſa magis , quam oppidis.

30. *Præter jam dicta.*] Babylona & Ninum.

31. *Seleuciam.*] A Nicatore conditam , de qua mox plura.

32. *Laodiceam.*] Unam e ſex urbibus , quas de matris nomine condidiſſe Seleucus dicitur. Laodiceam tamen hoc loco Chiffletianus codex non habet : habent autem reliqui , Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c.

33. *Artemitam.*] Ἀρτεμίτα πόλις Strabo , lib. 16. pag. 744. quingentis a Seleucia ſtadiis , verſus orientem & Sittacenen.

34. *Qui Orei , &c.*] De his dictum eſt ſect. 9

35. *Nicanore.*] Hujus Nicanoris meminit Iſidorus Characenus in Σταθμοῖς , pag. 186.

36. *Junguntur his Arabes.*] Quos ab Oreis Arabibus &

damarii. Supra quos ad [1] Pellacontam flumen [2] Bura oppidum, [3] Salmani, [4] & Maſei Arabes. [5] Gordyæis vero juncti [6] Aloni, [7] per quos Zerbis fluvius in Tigrin cadit, Azones, Silici montani, & Orontes, quorum ad occidentem oppidum [8] Gaugamela: [9] Item Sue, in rupibus: Supra [10] Silici Claſſitæ, [11] per quos Lycus ex Armenia fertur: [12] Abſidris ad hibernum exortum, Azochis oppidum. Mox [13] in campeſtribus oppida: Dioſpage, Polytelia, Stratonice, Anthemûs. In vicinia Euphratis Nicephorion, quod, [14] ut diximus, Alexander juſſit condi propter loci opportunitatem. [15] Dicta eſt in Zeugmate Apamia, ex qua orientem petentes excipit oppidum apprime munitum, quondam [16] ſtadiorum LXX. amplitudine, & ſatraparum regia appellatum, quo tributa conferebantur, nunc in arcem redactum. Durant, ut fuerant, Hebata, & ductu Pompeii Magni terminus Romani Imperii Oruros, a Zeugmate ducentis quinquaginta millibus paſſuum. Sunt qui tradunt Euphratem [17] Gobaris præfecti opere diductum, [18] ubi eum diximus findi, ne præcipiti curſu Babyloniam infeſtaret: ab Aſſyriis vero univerſis appellatum [19] Armalchar, quod ſignificat regium flumen. Qua derivatur, oppidum fuit Agrani e maximis, quod diruere Perſæ.

[20] Babylon Chaldaïcarum gentium caput diu ſummam claritatem obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Meſopotamiæ Aſſyriæque Babylonia appellata eſt, ſexaginta millia paſſuum amplexa, muris ducenos pedes altis, quinquagenos latis, in ſingulos pedes ternis digitis menſura ampliore, [21] quam noſtra, interfluo Euphrate, mirabili [22] opere utroque. [22] Durat adhuc ibi [23] Jovis Beli templum. [25] Inventor hic fuit ſideralis ſcientiæ. Cetero ad ſolitudinem rediit, exhauſta vicinitate [26] Seleuciæ, ob id conditæ [27] a Nicatore intra nonageſimum lapidem, in confluente Euphratis foſſa

NOTÆ.

cognomen ſecernit & ſitus: Nam hi Eldamarii cognominantur, & in interiore Meſopotamia ſedes habent.

1. *Pellacontam.*] Qui in Euphratem delabitur, quingentis fere ſtadiis antequam Seleuciam Euphrates alluat. Tantum a Babylone diſtat verſus ſeptemtrionem, quantum a Babylone verſus meridiem diſſidet Pallacopas amnis, ſeu verius Euphratis alveus ſic appellatus apud Arrianum, lib. 7. Exped. Alex. pag. 489. quem cum Pellaconte amne perperam confundit Ortelius.

2. *Bura oppidum.*] Vide Notas & Emend. num. XC.

3. *Salmani.*] Arabum generis. Horum videtur Stephanus meminiſſe, pag. 582. Σαλμηνοὶ, inquit, ἔθνος μοναδικὸν, ὥς φησι Γλαῦκος ἐν Ἀραβικῶν ἀρχαιολογίᾳ. *Gens ſolitaria, ut ait Glaucus in Arabicorum antiquitatibus.*

4. *Et Maſei Arabes.*] In Chiffl. & quibuſdam aliis exemplaribus, *Maræi.*

5. *Gordyæis.*] Qui Aſſyriam ab occaſu æſtivo claudunt, ut diximus ſect. 17.

6. *Aloni.*] Ultra Tigrim poſiti, in confinio Aſſyriæ, ſive Gordyenes, ubi & Azones, & Silici, & Orontes.

7. *Per quos Zerbis.*] Is eſt, quantum ex ſitu conjicimus, qui Γόργος ποταμὸς Græca nomenclatura ob celeritatem curſus, a Ptolemæo vocatur, lib. 6. cap. 1. in Tigrimque delabitur.

8. *Gaugamela.*] Γαυγάμηλα Ptolemæo, loc. cit. & Straboni, lib. 16. pag. 737. De hujus originarione vocis, vide Plutarchum in Alexandro, pag. 683. & Strabonem, loc. cit. Ibi verus prælii locus fuit, quo Darium vicit Alexander, non ad Arbela, ut multi volunt. Sed quoniam Arbela Gaugamelis notiora, iis hæc fama hæſit. Ita Plut. loc. cit. Strabo, lib. 16. pag. 737. aliique.

9. *Item Sue.*] שוע *Sue* Chaldæis rupem ſonat, ut aïunt.

10. *Silici claſſitæ.*] Eo cognomine a Silicis montanis ſecernuntur, de quibus dictum eſt proxime. Vide Notas & Emend. num. XCI.

11. *Per quos Lycus.*] Λύκος ποταμὸς Straboni, lib. 16. pag. 737. per Aturiæ campos fluens, in quibus Ninus oppidum fuit, & pagus Γαυγάμηλα, de quo ſupra. Apud Ptolemæum, lib 6. cap. 1. perperam Λευκὸς pro Λύκος. In Tigrim delabitur.

12. *Abſidris.*] In MSS. *Abſitris.* Forte *Abſyrtus*, Ἄψυρτος, quod celeri feratur impetu, quaſi ἄψορρος, ab αἶψα ῥέειν. Is eſt qui Κάπρος a Strabone vocatur, loc. cit. tanto ab Arbelis, quanto Lycus, intervallo diſſitus: Polybio item lib. 5. pag. 551.

13. *In campeſtribus.*] In ea planitie, quæ Tigrim inter & Euphratem jacet. Porro Dioſpage Διοσπάγη, Jovis locum altum ſonat: Heſychio enim πάγη ὑψηλὸς τόπος dicitur. Vel forte Διοσπυγὴ, pro Διοσπηγὴ, *Jovis fons* Dorice. Πολυτέλεια, ab opportunitate ſitus mercium cauſa: Στρατονίκη a victoria exercitus, inveniſſe nomen videntur. De Anthemunte (Ἀνθεμοῦς enim Græcis dicitur) egimus lib. 5. ſect. 21.

14. *Ut diximus.*] Libro 5. ſect. 21. Iſidorus Charac. ἐν Σταθμοῖς, pag. 185. Νικηφόριον πρὸς Εὐφράτῃ πόλις Ἑλληνὶς, κτίσμα Ἀλεξάνδρου βασιλέως. Forte hinc legendum, *Nicephorion, ut diximus, quod Alexander &c.*

15. *Dicta eſt.*] Libro 5. ſect 21.

16. *Stadiorum LXX.*] Octo millium, DCCL. paſſ.

17. *Gobaris.*] Chiffl. *Cobaris*: a quo foſſam Euphratis ad Tigrin perducti fluvium Chobar כבר, apud Ezech. cap. 1. dici nonnulli putant.

18. *Ubi eum diximus.*] Libro 5. ſect. 21. iis verbis, *Scinditur Euphrates, &c.*

19. *Armalchar.*] Vide Notas & Emendationes, numero XCII.

20. *Babylon.*] Hæc Solinus iiſdem verbis, cap. 56. pag. 87. & Martianus, lib. 6. cap. de Babylonia, pag. 225. De hujus urbis amplitudine, ſitu, opibus, multa accurate Salianus noſter in Annal. ad annum mundi 3516. num. 3. & ſeq. Falluntur porro qui Babylonem *Bagdad* eſſe exiſtimant, cum Babylon ad Euphratem, ad Tigrim Bagdad ſit poſita, ut refert Texeïra teſtis oculatus. Plinii, Pauſaniæ, & Ammiani temporibus ſtabant mœnia quidem integra, ſed ea civibus vacua. Vide Pauſan. in Arcad. lib. 8. pag. 509. Poſt a Judæis frequentata. Demum anno Chriſtianæ aræ 1037. ſolo penitus quindecim.

21. *Quam noſtra.*] Digitis duodecim pes Romanus conſtabat: Babylonius, undevigenti.

22. *Opere utroque.*] Et mœnibus ſcilicet, & ipſa interflui Euphratis crepidine, quæ mœnibus ipſis latitudine pars ex utroque fluminis latere, ad ſtadia centum magnis ſumptibus eſt educta: cuniculo denique ipſo, ſupra quem Euphratis in urbem influentis unda labente, ex una regiæ parte in alteram, flumine non tranſito, commeari ſubterraneo itinere tuto poſſet. Ita Diodorus Sicul. lib. 2. Bibl. pag. 97. & 98. ac Philoſtr. lib. 1. de vita Apollonii, cap. 18. pag. 36.

23. *Durat adhuc.*] Tamen Diodorus, loc. cit. vetuſtate jam tum ævo ſuo collapſum teſtatur: a Semiramide conditum ſcribit: a Nabuchodonoſore, alii: inſtauratum ab Alexandro M. dum Babylone ageret, ex Hecatæo Joſephus adverſus Apionem.

24. *Jovis Beli.*] Διὸς Βήλου ἱρὸν, Herodoto, lib. 1. Clio, num. 178. pag. 74. *Arcem Babylonis antiquiſſimus rex condidit Belus*, inquit Ammianus, lib. 23. pag. 251. Jovem ipſum Babylonii Belum appellant, ut dicemus, lib. 37. ſect. 55.

25. *Inventor.*] Solinus, & Martianus, locis cit.

26. *Seleucia.*] Nunc *Bagdad*: oppidum eſt hodieque ampliſſimum.

27. *A Nicatore, &c.*] Strabo, lib. 16. pag. 738. Ambitioſum opus Seleuci Nicatoris, inquit Ammianus, lib. 23. pag. 251. Primus hic Syriæ rex poſt Alexandrum M. Vide Notas & Emendationes, num. XCIII.

perducti , atque Tigris : quæ tamen [1] Babylonia cognominatur , libera hodie ac ſui juris , Macedonumque moris. Ferunt ei plebis urbanæ DC. M. eſſe : ſitum vero mœnium , aquilæ pandentis alas : agrum totius Orientis fertiliſſimum. Invicem ad hanc exhauriendam , [2] Cteſiphontem juxta tertium ab ea lapidem [3] in Chalonitide [4] condidere Parthi , quod nunc [5] caput eſt regnorum. Et poſtquam nihil proficiebatur , nuper Vologeſus rex aliud oppidum [6] Vologeſocertam in vicino condidit. Sunt etiamnum in Meſopotamia oppida : [7] Hipparenum , Chaldæorum doctrina clarum & hoc , [8] ſicut Babylonii , juxta fluvium [9] Narragam , [10] qui dedit civitati nomen. Muros Hipparenorum Perſæ diruere. [11] Orcheni quoque tertia Chaldæorum doctrina , in eodem ſitu locantur , ad meridiem verſi. Ab his Notitæ & [12] Orthophantæ , & Græciochantæ.

Euphrate navigari Babylonem e Perſico mari [13] CCCCXII. mill. paſſuum tradunt Nearchus & Oneſicritus. Qui vero poſtea ſcripſere , a Seleucia CCCCXL. mill. Juba a Babylone Characem CLXXV. mill. paſſuum. Fluere aliqui [14] ultra Babylonem continuo alveo , priuſquam diſtrahitur ad rigua , LXXXVII. mill. Univerſo autem curſu [15] IX. paſſuum. Inconſtantiam menſuræ diverſitas auctorum facit , cum Perſæ quoque [16] ſchœnos & paraſangas alii alia menſura determinent. Ubi deſinit [17] alveo munire , ad confinium Characis accedente tractu , ſtatim infeſtant Attali latrones , Arabum gens. Ultra quos [18] Scenitæ. [19] Ambitu vero Euphratis Nomades Arabiæ , uſque ad deſerta Syriæ , unde in meridiem [20] flecti eum diximus , ſolitudines Palmirenas relinquentem. Seleucia abeſt a capite Meſopotamiæ Euphratem navigantibus undecies centena XXV. mill. paſſuum. [21] A mari Rubro , ſi Tigri navigetur , CCCXX. mil. a Zeugmate DXXVII. mill. Zeugma a Seleucia Syriæ [22] ad noſtrum litus CLXXV. mil. paſſuum. Hæc eſt ibi latitudo terrarum [23] inter duo maria. : [24] Parthici vero regni DCCCC. XLIV. mill. paſſuum.

XXXI. Eſt etiamnum oppidum Meſopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes , quod vocant [25] Digbam. * Sed & de Tigri ipſo dixiſſe conveniat. [26] Oritur in regione Armeniæ majoris , fonte conſpicuo in planitie. Loco nomen [27] Elegoſine eſt. Ipſius qua tardior

* Caput XXVII.

N o t æ.

1. *Babylonia cognom.*] A regione circumjacente quæ hodie *Yerach* appellatur. Quin & ipſi illi , qui Seleucia oriundi erant , Babylonii potius quam Seleucienſes dicebantur , ut ex Diogene Stoïco animadvertit Strabo , lib. 16. pag. 744. Et ipſa Seleucia Babylon a Stephano vocatur.

2. *Cteſiphontem.*] Κτησιφῶν in orientali Tigris ripa.

3. *In Chalonitide.*] Καλλωνῖτις Polybio ſcribitur per κ , lib. 5. pag. 555. At Straboni , lib. XI. pag. 529. per χ , Χαλωνῖτις.

4. *Condidere Parthi.*] Condidiſſe priſcis temporibus Vardanem ait Ammianus , lib. 23. pag. 251. amplificaſſe poſtea incolarum viribus , mœnibuſque , Græco etiam Cteſiphontis indito nomine , Pacorum regem.

5. *Caput eſt regnorum.*] Tacitus , lib. 6. Annal. pag. 148. *Cteſiphon ſedes imperii.* Herodianus : ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τῆς Παρθυαίας.

6. *Vologeſocertam.*] Hoc eſt , Vologeſi urbs : Certa enim Armeniis urbem ſonat , ut diximus ſect. 9. Vologeſſiam Ammianus loc. cit. Stephanus Βολογεσιάδα : Οὐολγεσίαν Ptolemæus appellat , lib. 6. cap. 20. Babyloni ſubjecta verſus meridiem. Mox *in vicino* MSS. libri habent ; nullus , *in vicinio.*

7. *Hipparenum.*] In magno eſſe nominum ambitu id oppidum videtur. Cum enim ad fluvium Narragam poſitum id oppidum ſignificetur , qui Maarſares Ptolemæi eſt , ut mox dicemus : idem illud eſſe oppidum ſuſpicor , quod Ptolemæo Βάρσιτα ejus amnis ripæ impoſitum appellatur. Rectius a Strabone , lib. 16. pag. 739. Βόρσιππα : unde Borſippenorum dicta altera Chaldæorum Aſtronomorum doctrina , ſive ſecta.

8. *Sicut Babylonii.*] Quæ prima Chaldæorum ſecta. In editis perperam hactenus , *ſicut Babylon.*

9. *Narragam.*] A recto caſu Narraga : a Chaldaïco נהר רגע *Naar-raga* , quod *flumen ſciſſum* ſignificat : non vero a נהר אגם *Naar-agam* , ut Bochartus exiſtimat , lib. 1. Geogr. cap. 8. pag. 40. Alveus eſt & corrivatio Euphratis , foſſa ducta , maxime occidentalis : *Maarſares* Ptolemæo lib. 5. cap. 20. Ammiano , lib. 23. pag. 252. *Marſias* appellatus.

10. *Qui dedit civitati.*] Subintellige , alteri , nempe Narragæ.

11. *Orcheni quoque.*] Ὀρχηνοὶ a Strabone , lib. 16. pag. 739. inter genera Chaldæorum Aſtronomorum recenſentur.

12. *Orthophantæ.*] In MSS. *Orothophanitæ* , & *Gneſiochartæ.*

13. *CCCCXII. mill.*] Strabo , loc. cit. ſupra tria millia ſtad. hoc eſt , ſupra CCCLXXV. mill. paſſ.

14. *Ultra Babylonem.*] Verſus meridiem , & Perſicum mare.

15. *XI paſſ.*] Hoc eſt , undecies centenis paſſuum millibus.

16. *Schœnos & paraſangas.*] *Paraſangæ* , inquit Feſtus , *apud Perſas viarum menſuræ ſunt.* Paraſangam Perſicum alii ſexaginta ſtadiorum eſſe aïunt , alii tricenûm , alii quadragenûm. In ſchœnis , σχοίνοις , quæ menſura viarum apud Ægyptios in uſu eſt , par inconſtantia notatur a Strabone , lib. XI. pag. 518. De ſchœnorum menſura multiplici dicemus lib. 12. ſect. 31.

17. *Alveo munire.*] Ubi deſinit alveo vaſto munire accolas adverſus prædonum vim , ibi infeſtant Attali latrones. Cum unico alveo Tigris hic feratur , uti dicemus ſect. ſeq. non placet eorum conjectura , qui contra codicum fidem , ſcriptoriſque adeo mentem , *alveo uno ire* , hoc loco reponere ſatagunt.

18. *Scenitæ.*] De quibus in Arabia dicetur , ſect. 32. ubi & de Nomadum Arabum gente ac ſitu.

19. *Ambitu vero.*] Tota occidentali ripa Euphratis. Deſerta Syriæ ſolitudines ſunt Palmirenæ.

20. *Flecti cum diximus.*] Hoc eſt , uſque eum locum , ubi in meridiem decurrere Euphratem diximus , atque inde in orientem flecti. Confer cum his ea quæ ſuperius dicta ſunt , lib. 5. ſect. 20. & 21.

21. *A mari Rubro , ſi Tigri.*] Perſico ſinui Rubri maris nomen accommodat. Ita etiam Seneca , Troadis act. 1.

Et qui renatum prorſus excipiens diem
Tepidum rubenti Tigrin immiſcet freto.

22. *Ad noſtrum litus.*] Ad noſtri maris , hoc eſt , mediterranei litus , qua Syriam alluit. Intervallum autem adſcripſimus , non quale hactenus editum hoc loco eſt , CXXXII. mill. ſed quale expreſſum ſuperius , lib. 5. ſect. 13.

23. *Inter duo maria.*] Mediterraneum & Rubrum.

24. *Parthici vero.*] Subintellige , latitudo inter duo pariter maria , Caſpium & Rubrum : quod Martianus hæc tranſſcribens haud ſatis perſpexit , lib. 6. pag. 225.

25. *Digbam.*] Varie id nomen apud Ptolemæum ſcribitur , lib. 5. cap. 20. in Babylonia , Διγύβα & Διδουγύα.

26. *Oritur in.*] Solinus hæc totidem verbis , cap. 37. pag. 66.

27. *Elegoſine eſt.*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. In editis , *Elongoſine.* Solinus : *In loco edito , qui Elegos nominatur.*

fluit ;

fluit, [1] Diglito: unde concitatur, a celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant [2] Medi ſagittam. Influit in lacum [3] Arethuſam omnia illata pondera ſuſtinentem, & nitrum nebulis exhalantem. Unum genus ei piſcium eſt, [4] idque tranſcurrentis non miſcetur alveo, ſicut nec e Tigri piſces in lacum tranſnatant. [5] Fertur autem & curſu & colore diſſimilis: [6] tranſvectuſque occurrente Tauro monte [7] in ſpecu mergitur: ſubterque lapſus a latere altero ejus erumpit. Locus vocatur [8] Zoroanda. Eumdem eſſe manifeſtum eſt, quod demerſa perfert. Alterum deinde tranſit lacum, [9] qui Thoſpites appellatur: [10] rurſuſque in cuniculos mergitur, & poſt XXV. mill. paſſuum [11] circa Nymphæum redditur. Tam vicinum [12] Arſaniæ fluere eum in [13] regione Arrhene Claudius Cæſar auctor eſt, ut cum intumuere, confluant, nec tamen miſceantur: leviorque Arſanias innatat IV. mill. ferme ſpatio: mox diviſus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia, acceptis fluminibus claris [14] Parthenia, ac Nicephorione, [15] Arabas Oreos, Adiabenoſque diſterminans, & quam diximus Meſopotamiam faciens, luſtratis montibus [16] Gordyæorum circa [17] Apamiam Meſenes oppidum, citra Seleuciam Babyloniam CXXV. mill. paſſuum diviſus [18] in alveos duos, altero meridiem ac Seleuciam petit, [19] Meſenen perfundens: altero ad ſeptemtrionem flexus, [20] ejuſdem gentis tergo [21] campos Cauchas ſecat. Ubi remeavere aquæ, [22] Paſitigris appellatur. Poſtea recipit ex Media [23] Choaſpem: atque ([24] ut diximus) inter Seleuciam & Cteſiphontem vectus, in lacus Chaldaïcos ſe fundit, eoſque LXX. mill. paſſ. amplitudine implet: mox vaſto alveo profuſus, dextra Characis oppidi infertur mari Perſico [25] X. mill. paſſuum ore. Inter duorum amnium oſtia XXV. mill. paſſuum fuere, aut (ut alii tradunt) VII. mill. utroque navigabili. Sed longo tempore Euphratem præcluſere Orcheni, & accolæ agros rigantes: [26] nec niſi Paſitigri defertur in mare.

[27] Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum eſt de Meſene. [28] Oppidum ejus Dibitach. Jungitur [29] Chalonitis cum Cteſiphonte, non palmetis modo, verum & olea, pomiſque, aliiſque arbuſtis nobilis. Ad eam pervenit [30] Zagrus mons, ex Armenia inter Medos, Adiabenoſque veniens, ſupra Parætacenen & Perſidem. Cha-

NOTÆ.

1. *Diglito.*] Tranſiit deinde in totum amnem hæc appellatio, Διγλὰθ, ut Joſephus eſt auctor, lib. 1. Antiq. Jud. cap. 2. pag. 5. hodieque accolis eſt *Daghelé*, ut ab iis didicimus, qui amnem eum navigarunt.

2. *Medi Sagittam.*] Solinus, loc. cit. Curtius, lib. 4. cap. 36. pag. 149. Strabo, lib. XI. pag. 527. Μήδων τίγριν καλούντων τὸ τόξευμα. Adde Euſtathium, in Dionyſ. pag. 124.

3. *Arethuſam.*] Ita libri omnes, & Solinus loc. cit. Ἀρσηνὴ Straboni loc. cit. Ἀρέσσα Ptolemæo, lib. 5. cap. 13. Eadem Θωνῖτις Straboni, & Dionyſio, v. 988.

4. *Idque tranſcurrentis.*] Solini paraphraſis: *Arethuſæ piſces numquam ſe alveo Tigridis miſcent: ſicut nec amnici piſces in ſtagnum tranſeunt Arethuſæ.*

5. *Fertur autem.*] Et curſus, inquit, celeritate, & diſſimilitudine coloris aquæ fluviales a lacuſtribus diſcernuntur.

6. *Tranſvectuſque.*] Ultra lacum aliquanto intervallo prælapſus. Strabo, loc. cit.

7. *In ſpecu mergitur.*] Seneca lib. 6. Natur. quæſt. cap. 8. *Age, cum vides interruptum Tigrim in medio itineris ſiccari, & non univerſum averti, ſed paulatim, non apparentibus damnis, minui primum, deinde conſumi: quo illum putas abire niſi in obſcura terrarum: utique cum videas emergere iterum, non minorem eo qui prior fluxerat?*

8. *Zoroanda.*] MSS. *Zoaranda.* Solinus, *Zomada.* In Chalonitide emergere Strabo eſt auctor loc. cit.

9. *Qui Thoſpites.*] Λίμνην Θωσπίαν vocat Ptolemæus, lib. 5. cap. 13.

10. *Rurſuſque.*] Solinus loc. cit.

11. *Circa Nymphæum.*] Sic locum appellat, unde bitumen egeritur, ad ſimilitudinem forte Nymphæi Illyrici, de quo dictum eſt lib. 2. ſect. 110. ſub quo liquidi bituminis fontes oriuntur. Ibi Tigrin emergere, ubi naphtha gignitur, (genus id bituminis eſt,) prodit etiam Ammianus, lib. 23. pag. 250.

12. *Arſaniæ.*] De amne Arſania, lib. 5. ſect. 20.

13. *Regione Arrhene.*] Majoris Armeniæ. Incolæ Arrhei ab Epiphanio in Ancoratu appellantur, n. 115. pag. 117. Ἀῤῥαῖοι, Ἄῤῥεοι.

14. *Parthenia, ac Nicephorione.*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. Perperam libri omnes editi hactenus, *Partheni, Agnice, Pharione.*

15. *Arabas Oreos.*] Ita laudati proxime codices. De his egimus libro ſuperiore.

16. *Gordyæorum.*] Sive Corduenorum, ut dictum eſt ſect. 17.

17. *Apamiam.*] Eſt hæc Apamia a reliquis ejus nominis civitatibus diverſa, quæ hoc paſſim opere occurrunt. Meminit Stephanus, pag. 91. Ἔστι καὶ ἄλλη Ἀπάμεια, ἐν τῇ Μεσηνῶν γῇ, τῷ Τίγρητι περιεχομένη, ἐν ᾗ σχίζεται ὁ Τίγρης ποταμὸς, &c. *Eſt etiam alia in Meſene, fluvio Tigri circumdata, in qua dividitur Tigris,* &c. Ammianus quoque, lib. 23. pag. 251. *In omni autem Aſſyria multæ ſunt urbes, inter quas Apamia eminet, Meſene cognominata, & Teredon,* &c.

18. *In alveos duos.*] Dextro quo meridiem petit, Delas: lævo, quo verſus ſeptemtrionem flectitur, nomen Tigris fuit: καὶ ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ μοίρᾳ περιέρχεται ποταμὸς Δέλας, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ Τίγρις, ὁμωνύμως τῷ μεγάλῳ, inquit Stephanus. Pro Δέλας libentius agnoverim Σύλαξ cum Euſtathio in Dionyſ. pag. 124.

19. *Meſſenen.*] Latini Interamnem appellant, quam Græci Μέσην, ſive Μεσήνην, regionem inter duo flumina mediam. Philoſtorgius lib. 3. cap. 7. fluviatilem ſimul & maritimam inſulam vocat, ποταμίαν τε ἅμα καὶ θαλαττίαν, quoniam ſcilicet duobus Tigridis alveis ad latera, a fronte vero Perſico mari ea efficitur, atque includitur.

20. *Ejuſdem gentis.*] Meſenes.

21. *Campos Cauchas.*] A Coche, ſive Seleucia, quæ ad Tigrim condita eſt, campi adjacentes, maxime verſus orientem fuſi, nomen id acceperunt. Vide Ammianum, lib. 24. pag. 276. & 278.

22. *Paſitigris.*] Πασίτιγρις, quaſi ex omnibus Tigris alveis jam coeuntibus, conflatus amnis. Aliam appellationis cauſam affert Strabo, lib. 15. pag. 729.

23. *Choaſpem.*] Χοάσπης dicitur Straboni, lib. 15. pag. 697.

24. *Ut diximus.*] Sect. 26. his verbis: *Lacus quem faciunt Eulæus & Tigris juxta Characem.*

25. *X. mill. paſſ. ore.*] Vide Notas & Emend. num. XCV.

26. *Nec niſi Paſitigri.*] Nec aliæ, inquit, Euphratis aquæ in mare perferuntur, quam quæ ex eo foſſa perducto in Tigrim effluunt ad Seleuciam: has enim Tigris, cui paulo poſt Paſitigris appellatio tribuitur, ob eam cauſam quam diximus, ſecum vehit in mare: ceteræ Euphratis aquæ innumeris alveis ad agros rigandos ita diſtrahuntur, ut nullo ſe oſtio in mare flumen exoneret.

27. *Proxima Tigri.*] Vel Paſitigri. Παραποταμία fluminea ripa, vel regio quæ ſecus amnem. Hujus pars Meſene eſt, de qua ſuperius quiddam obiter perſtrinximus.

28. *Oppidum ejus.*] Parapotamiæ.

29. *Chalonitis.*] Regio in qua Cteſiphon a Parthis condita, ut diximus ſect. ſuperiore.

30. *Zagrus mons.*] Iſidorus Charac. pag. 187. Ἡ Χαλωνῖτις . . . πόλις δ' Ἑλληνὶς Χάλα . . . . ὄρος ὃ καλεῖται Ζάγρος, ὅπερ ὁρίζει τὴν Χαλωνῖτιν χώραν, καὶ τὴν τῶν Μήδων. Sic igi-

lonitis abeſt a Perſide CCCLXXX. mill. paſſ. Tantum a Caſpio mari & Aſſyriam abeſſe compendio itinerum aliqui tradunt.

[1] Inter has gentes atque Meſenen Sittacene eſt, [2] eadem Arbelitis, & [3] Palæſtine dicta. Oppidum ejus [4] Sittace Græcorum ab ortu eſt, [5] & Sabata: ab occaſu autem [6] Antiochia, inter duo flumina Tigrin & Tornadotum. Item Apamia, cui nomen [7] Antiochus matris ſuæ impoſuit, Tigris circumfunditur. Hæc dividitur [8] Archoo.

Infra eſt [9] Suſiane, in qua vetus regia Perſarum, [10] Suſa, [11] a Dario Hyſtaſpis filio condita: abeſt a Seleucia Babylonia CCCCL. mill. paſſuum. Tantumdem ab Ecbatanis Medorum per montem [12] Charbanum. In ſeptemtrionali Tigris alveo oppidum eſt [13] Babytace. [14] Abeſt a Suſis CXXXV. mill. paſſuum. Ibi mortalium ſoli aurum [15] in odio contrahunt, id defodiunt, ne quo cui ſit in uſu. [16] Suſianis ad orientem verſus junguntur Oxii latrones, & Mizæorum XL. populi liberæ feritatis. Supra eos patent Parthuſi, Mardi, & Saïtæ, Hyi, qui prætenduntur ſupra Elymaïda, quam Perſidi in ora junximus. Suſa a Perſico mari abſunt CCL. mill. paſſuum. [17] Qua ſubiit ad eam claſſis Alexandri Paſitigri, vicus ad lacum Chaldaïcum vocatur Aphle: unde Suſa navigatione LXV. M. D. paſſuum abſunt. [18] Suſianis ab oriente proximi ſunt Coſſæi: ſupra Coſſæos ad ſeptemtrionem [19] Meſabatene ſub monte Cambalido, qui eſt Caucaſi ramus: inde molliſſimo tranſitu in Bactros.

Suſianen ab Elymaïde diſterminat [20] amnis Eulæus, ortus in Medis, modicoque ſpatio cuniculo conditus, [21] hac rurſus exortus, & per Meſabatenen lapſus, circuit arcem Suſorum, [22] ac Dianæ templum auguſtiſſimum illis gentibus, & ipſe in magna cærimonia. [23] Siquidem reges non ex alio bibunt, & ob id in longinqua portant. Recipit amnem [24] Hedypnum, præter Aſylum Perſarum venientem, [25] Adunam ex Suſianis. Oppidum juxta eum Magoa, a Charace, XV. mill. paſſuum. Quidam hoc in extrema Suſiane ponunt ſolitudinibus proximum.

Infra Eulæum [26] Elymaïs eſt, in ora juncta Perſidi, a flumine Oroati ad Characem,

NOTÆ.

tur Tauri montis partem appellant, quæ Mediam ſejungit a Babylonia & Chalonitide. Medos diſcludit ab ortu, ab occaſu Adiabenos ſive Aſſyrios: mox ſupra Perſidem & Parætacenen excurrit ab occaſu fere brumali in exortum æſtivum.

1. *Inter has gentes.*] Inter Medos, Adiabenos, Perſas, Chalonitidem, atque Meſenen. Σιτακηνὴ Straboni dicitur, lib. 15. pag. 732. eademque pars Suſianæ, & Ἀπολλωνιᾶτις cognominata.

2. *Eadem Arbelitis.*] A confinio fortaſſe Arbelitidis, quæ pars Aſſyriæ eſt, ut diximus ſect. 16. idem quoque cognomen traxit. In R. 1. & Colb. 1. 2. verba hæc deſunt, *eadem Arbelitis.* At in R. 2. exſtant.

3. *Palæſtine.*] Ita R. 2. At R. 1. Colb. 1. 2. *Caleſtine.*

4. *Sittace.*] Σιττάκη Ptolemæo, in Aſſyria, lib. 6. cap. 1.

5. *Et Sabata.*] Sabatices Σαβατικῆς regionis caput, quæ ſic ab ortu Sittacenes eſt poſita, ut alii Mediæ, Elymaïdi alii adjudicandam cenſuerint, teſte Strabone lib. XI. pag. 524. Σάμβανα Diodoro, lib. 17. Bibl. pag. 576.

6. *Antiochia.*] Eadem Apollonia Ptolemæi, loc. cit. ut quibuſdam videtur: unde regioni quoque Apolloniatidis nomen eſt inditum.

7. *Antiochus.*] Ejus nominis primus, Seleuci Nicatoris primi Syriæ Regis, & Apames F.

8. *Archoo.*] Amne.

9. *Suſiane.*] Eadem Σουσὶς Suſis dicta Straboni, lib. 15. pag. 727. Hodie *Chuſiſtan.*

10. *Suſa.*] Σοῦσα, quam urbem ab amœnitate ſoli ſic appellatam ait Athenæus lib. 12. pag. 513. quoniam σοῦσον Græcis lilium appellatur. Alii, quod in campeſtri planitie & equitabili, vel in regione equis ferace ſit poſita, quoniam Syri equum σουσίαν vocant. Sic Etymologus. Nunc *Souſter.*

11. *A Dario.*] Poſt Cambyſen Perſarum rege, Xerxis patre. A Tithono Memnonis patre multo ante ædificata auctor eſt Strabo, lib. 15. pag. 728. *Conditam* a Dario Suſam cum Plinius dicit, muris cinctam intelligit.

12. *Charbanum.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2 Pariſ. Chifflet. *Carbantum.* Zagri montis ſuperius memorati pars quædam eſt.

13. *Babytace.*] Ita Solinus, cap. 54. pag. 85. & Stephanus, Βαβυτάκη, πόλις Περσική· ὁ πολίτης, Βαβυτακηνός.

14. *Abeſt a Suſis.*] Solinus iiſdem verbis, loc. cit. Apud Martianum lib. 6. pag. 225. numeri ſunt corrupti.

15. *In odio.*] Ita libri omnes. Hoc eſt, ex odio. Solini paraphraſis: *A Suſis Babytace oppidum... in quo mortales univerſi odio auri coëmunt hoc genus metallum, & abjiciunt in terrarum profunda, ne polluti uſu ejus avaritia corrumpant æquitatem.*

16. *Suſianis ad orientem.*] Oram Perſici maris legentibus, inquit, orientem verſus poſt Suſianos occurrunt Oxii, ſive Uxii. Vide Notas & Emend. num. *X*CVI.

17. *Qua ſubiit ad eam.*] Ad Suſa regiam Perſarum, ut dictum eſt ſect. 26.

18. *Suſianis ab oriente.*] Suſianorum fines, a mari maxime remotos, attingunt ab oriente Coſſæi latrones. Stephanus: Κοσσέα, μέρος Περσίδος· οἱ οἰκοῦντες Κοσσαῖοι. Plutarcho in vita Alex. p. 704. Κουσσαῖοι.

19. *Meſabatene.*] Ita Reg. 1. 2. &c. Ptolemæo in Perſide, lib. 6. cap. 4. Μεσαβάται.

20. *Amnis.*] Εὔλαιος Straboni, lib. 15. pag. 728.

21. *Hac rurſus.*] Hac ipſa regione, unde ortus primum: nempe Media.

22. *Ac Dianæ.*] Martianus lib. 6. cap. de India, pag. 225. *Oppidum ibi nobile Suſa, in quo templum Dianæ.*

23. *Siquidem reges.*] Solinus, cap. 33. pag. 62. Pliniuſque ipſe, lib. 31. ſectione 21.

24. *Hedypnum.*] Ἡδύπνουν, quaſi ſuave ſpirantem. Is ipſe eſt quem Hedyphonta Ἡδυφῶντα appellat Strabo, lib. 16. pag. 744. qui Seleuciam Elymæorum urbem (de qua mox) præterfluit, juxta Suſianos: non in Babylonia, ut exiſtimavit Ortelius, quem Seleuciæ nomen in fraudem induxit.

25. *Adunam.*] Ita MSS. omnes. Editi perperam, *& unum.*

26. *Elymaïs.*] Ἐλυμαὶς, incolæ Ἐλυμαῖοι Straboni, lib. XI. pag. 524. Pars eſt auſtralior ejus regionis, quæ nunc *Chuſiſtan* dicitur. Hinc *Elamitæ*, cum Parthis & Medis a Luca copulati, Act. 2. etſi D. Hieronymo, libro de loc. Hebr. aliter viſum. At alibi olim ſedes habuere iidem Elamitæ, nempe temporibus Abrahæ, ut Moſes docet, Gen. XIV, 1. *Factum eſt autem*, inquit, *in illo tempore, ut Amraphel rex Sennaar, & Arioch rex Ponti, & Chodorlahomor rex ELAMITARUM, & Thadal rex Gentium,* גוים *2. inirent bellum contra Bara regem Sodomorum, & contra Berſa regem Gomorrhæ, & contra Sennaab regem Adamæ, & contra Semeber regem Seboïm, contraque regem Balæ: ipſa eſt Segor. 3. Omnes hi convenerunt in vallem ſilveſtrem, quæ nunc eſt Mare ſalis. 4. Duodecim enim annis ſervierant Chodorlahomor, & tertiodecimo anno receſſerunt ab eo. Igitur quartodecimo anno venit Chodorlahomor, & reges qui erant cum eo..... 8. Et egreſſi ſunt rex Sodomorum, & rex Gomorrhæ, rexque Adamæ, & rex Seboïn, nec non & rex Balæ, quæ eſt Se-*

c c x l. mill. paſſuum. Oppida ejus, [1] Seleucia, & Soſirate, appoſita monti [2] Caſyro. Oram, quæ præjacet, minorum [3] Syrtium vice diximus inacceſſam cœno, plurimum limi deferentibus Brixia & Ortacea amnibus: madente & ipſa Elymaïde in tantum, ut nullus ſit, niſi circuitu ejus, ad Perſidem aditus. Infeſtatur & ſerpentibus, quos flumina deportant. Pars ejus maxime invia, Characene vocatur ab oppido, Arabiæ claudente regna, de quo dicemus, expoſita prius M. Agrippæ ſententia. [4] Namque is Mediam & Parthiam, & Perſidem ab oriente Indo, ab occidente Tigri, a ſeptemtrione Tauro, Caucaſo, a meridie Rubro mari terminatas, patere in longitudinem [5] XIII. x x. mill. paſſ. in latitudinem [6] d c c c x l. prodidit. Præterea per ſe Meſopotamiam ab oriente Tigri, ab occaſu Euphrate, a ſeptemtrione Tauro, a meridie mari Perſico incluſam, longitudine [7] octingentorum mill. paſſ. latitudine c c c l x.

[8] Charax oppidum Perſici ſinus intimum, a quo Arabia Eudæmon cognominata excurrit, [9] habitatur in colle manufacto inter confluentes, [10] dextra Tigrin, læva Eulæum, i i i. mil. paſſ. laxitate. Conditum eſt primum ab Alexandro Magno: qui colonis ex urbe regia Durine (quæ tum interiit) deductis, militumque inutilibus ibi relictis, Alexandriam appellari juſſerat: pagumque Pellæum, a patria ſua, quem proprie Macedonum fecerat. [11] Flumina id oppidum expugnavere. Poſtea Antiochus reſtituit [12] quintus regum, & ſuo nomine appellavit. Iterumque infeſtatum Paſines Sogdonaci filius, rex finitimorum Arabum, quem Juba ſatrapen Antiochi fuiſſe falſo tradit, oppoſitis molibus reſtituit: [13] nomenque ſuum dedit, emunito ſitu juxta, in longitudinem i i i. mil. paſſ. in latitudinem paulo minus. Prius fuit a litore ſtadiis x. & maritimum etiam ipſa inde portum habuit: Juba vero prodente, l. mil. paſſ. Nunc abeſſe a litore c x x. mil. legati Arabum noſtrique negotiatores qui inde venere, affirmant. Nec ulla in parte plus aut celerius profecere terræ fluminibus invectæ. Magis id mirum eſt, æſtu longe ultra id accedente [14] non repercuſſas. Hoc in loco genitum eſſe [15] Dionyſium, terrarum orbis ſitus recentiſſimum auctorem conſtat, quem ad commentanda omnia in Orientem præmiſit Divus Auguſtus, ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicaſque res [16] majore filio. Non me præterit, nec

NOTÆ.

gor..... 9. Scilicet adverſus Chodorlahomor regem Elamitarum, & Thadal regem Gentium, & Amraphel regem Sennaar, & Arioch regem Ponti: quatuor reges adverſus quinque. Inter hos reges quatuor, tertium dumtaxat locum obtinet rex Elamitarum; quod nobiliores eſſent, & rex Sennaar, ex Nemrodo regum antiquiſſimo genus ducens, & rex Ponti, hoc eſt, oræ ſinus Perſici citra Euphratem, juxta ipſius oſtia, ubi poſtea Arabes Scenitæ. Rex Elam, & Rex Gentium, inter regem Sennaar & regem Ponti fuere. Rex Sennaar, citra Euphratem, juxta Babylonem & Ur. Primus tamen verſu 9. appellatur rex Elamitarum Chodorlahomor, quoniam ipſius cauſa bellum iſtud gerebatur. Nulla enim ratio ſuadet, multo majorem tunc quatuor regum illorum ditionem fuiſſe, quam fuit eodem tempore ditio regum quinque quos oppugnabant. Idcirco autem Chodorlahomor tributum a regibus illis exigebat, quia ſe pro primogenito gerebat e filiis Sem & Noë, quippe ex Ælam Semi filio primogenito ortum trahens: atque adeo ſibi vectigales volebat eſſe poſteros Chanaan; qui potiſſimam orbis partem, in qua paradiſus eſſet, occupaſſent. Ex priſca ſede iſta Elamitæ poſtea verſus ortum progreſſi conſtitere ibi, ubi de eorum nomine Elymaïs regio nomen accepit, temporibus forte Davidis aut Salomonis, vel ante ea ipſa.

1. *Seleucia.*] Ampla civitas, quæ prius Soloce vocabatur, Σελεύκεια μεγάλη πόλις. Σολόκη δ᾽ ἐκαλεῖτο πρότερον, inquit Strabo, lib. 16. pag. 744. in Elymaïde.

2. *Caſyro.*] MSS. *Chaſiro.*

3. *Syrtium vice diximus.*] Sectione nempe 29. his verbis: *Perſæ Rubrum mare ſemper accoluere: propter quod is ſinus Perſicus vocatur: Regio ibi maritima*, Συρτίδωλος. Vide Notas & Emend. num. XCVII.

4. *Namque in Mediam.*] Hæc iiſdem verbis Martianus, lib. 6. cap. de India, pag. 225.

5. *XIII. XX.*] Hoc eſt, ut Martianus ait, ter & decies viginti millia paſſuum. Sic porro libri omnes editi, & manu exarati: tum ii quos ipſi inſpeximus, tum ii e quibus Martianus exſcripſit. At longe diſcrepant ab iis quos ſecuti ſunt Miſſi Theodoſii, qui Principis ejus juſſu terrarum orbem, quaqua patet, dimenſi ſunt: Eorum hæc oratio eſt: *Media, Parthia, Perſis, finiuntur ab oriente flumine Indo: ab occidente, flumine Tigri: a ſeptemtrione, monte Tauro: a meridie, mari Rubro. Longitudo* M. *paſſuum* DCCCCXX. *latitudo*, CCCCXXI. *Juxta Plinium Secundum eadem menſura eſt.*

6. *DCCCXL.*] Martianus legit tantummodo, DCCCXXX.

7. *Octingentorum.*] Adjiciunt ad eam menſuram centena paſſuum millia Miſſi Theodoſii: *Meſopotamia, Babylonia, Chaldæa: finiuntur ab oriente, flumine Tigri: ab occidente, flumine Euphrate: à ſeptemtrione, monte Tauro: a meridie, mari Perſico. Longitudo* M. *paſſ.* DCCCC. *latitudo* CCCLX. *Juxta Plinium Secundum eadem menſura eſt.*

8. *Charax.*] Χάραξ ad oram intimam ſinus Perſici conditum oppidum, latere Tigris fluvii orientali. Hinc Geographo Iſidoro, Characeni cognomen.

9. *Habitatur.*] Charax nimirum oppidum, non Eudæmon Arabia, manu facto colle habitatur, ut abſurde Solinus accepit, cap. 33. pag. 62.

10. *Dextra Tigrin.*] Nempe ſi faciem cives obvertant ad auſtrum, dextra Tigris, læva Eulæus fluere intelligetur.

11. *Flumina.*] Tigris & Eulæus, aquarum eluvionibus, ſeu exundationibus id oppidum expugnavere.

12. *Quintus Regum.*] Qui & Antiochus Magnus appellatus eſt, pater Antiochi Epiphanis, ſive Illuſtris, & Nobilis.

13. *Nomenque ſuum.*] Χάραξ Πασινοῦ appellatur, tum a Ptolemæo, lib. 6. cap. 3. tum a Marciano Heracl. pag. 48.

14. *Non repercuſſas.*] Non retractas in mare, vi recedentis æſtus.

15. *Dionyſium.*] Periegeten ab opere cognominatum: a natali ſolo Alexandrinum: non illa quidem Ægypti civitate notiſſima, ſed iſta obſcurioris famæ, quæ Suſianæ fuit, & alio nomine Charax eſt appellata, ut diximus in Auctorum ſyllabo.

16. *Majore filio.*] Caïo, Marci Agrippæ & Juliæ Auguſti filiæ natura, Auguſti adoptione filio: cui minor natu frater, Agrippæ pariter & Auguſti filius Lucius fuit. Prius ipſe Auguſtus adverſus Parthos feliciter dimicarat, teſte Virgilio, in fine libri Georgicon: & Horatio, verſu illo, epiſtolæ 1. libri 2.

Et formidatam Parthis te Principe Romam.

Teſtis eſt etiam nummus argenteus perrarus, quem jam pridem vidimus apud D. Fontaine Equitem Anglum, qualem Patinus delineavit in Familiis, pag. 40. Hinc caput Auguſti nudum exhibet, cum epigraphe, dextro latere: PARTHICVS IMP. ſiniſtro deinde, Q. LABIENVS. Sic autem interpretamur: *Parthicus Imperator*, Auguſtus ſcilicet, qui anno Urbis DCCXXIII. Parthos fugavit, Aſiamque recepit; ideoque vere Parthicus Imperator fuit. *Quæſtor Labienus.* In averſa nummi parte equus ſine ſeſſore eſt, cum freno, gerens ſaccum inanem, pecunia (credo) ærarii militaris in bellum exhauſta; abſque inſcriptione. Nummum hunc qui ſic expoſuere, *Quintus Labienus Parthicus Imperator*, multa finxere abſurda, quæ refellere non eſt

ſum oblitus, [1] ſui quemque ſitus diligentiſſimum auctorem viſum nobis in introitu hujus operis. In hac tamen parte arma Romana ſequi placet nobis, Jubamque regem, ad eumdem Caïum Cæſarem ſcriptis voluminibus de eadem expeditione Arabica.

*CAPUT XXVIII.

XXXII. *,Arabia gentium nulli poſtferenda, amplitudine longiſſima, a monte Amano, a regione Ciliciæ Comageneſque deſcendit, [2] ut diximus, multis gentibus eorum deductis illo a [3] Tigrane magno, ſponte vero [4] ad mare noſtrum lituſque Ægyptiacum, [5] ut docuimus: nec non in media Syriæ ad Libanum montem penetrantibus [6] Nubeis, quibus junguntur Ramiſi. [7] Deinde Taranei, [8] deinde Patami. Ipſa vero peninſula Arabia inter duo maria, Rubrum Perſicumque procurrens, quodam naturæ artificio ad ſimilitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circumfuſa, [9] in eamdem etiam cæli partem nulla differentia ſpectat. Hæc quoque in illo ſitu felix. Populos ejus a noſtro mari uſque ad Palmirenas [10] ſolitudines diximus: reliqua nunc peragenius. [11] Nomadas inde infeſtatoreſque Chaldæorum, [12] Scenitæ (ut diximus) claudunt [13] & ipſi vagi, ſed [14] a tabernaculis cognominati, quæ [15] ciliciis metantur, ubi libuit. Deinde Nabatæi [16] oppidum includunt [17] Petram nomine in convalle, paulo minus duûm mill. paſſuum amplitudinis, [18] circumdatum montibus inacceſſis amne interfluente. Abeſt a Gaza oppido litoris noſtri DC. M. [19] a ſinu Perſico CXXXV. M. Huc convenit [20] utrumque bivium, eorum qui & Syria Palmiram petiere, & eorum qui ab Gaza venerunt. A Petra incoluere [21] Omani ad Characem uſque, oppidis quondam claris a Semiramide conditis, Abeſamide & Soractia. Nunc ſunt ſolitudines. Deinde eſt oppidum, quod Characenorum regi paret, [22] in Paſitigris ripa, Forath nomine, in quod a Petra conveniunt: Characemque inde XII. M. paſſuum ſecundo æſtu navigant. E Parthico autem regno navigantibus vicus [23] Teredon, [24] infra confluentem Euphratis & Tigris, [25] læva fluminis Chaldæi obtinent, dextra [26] Nomades Scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis intervallis Tigri prænavigari tradunt, Barbatiam, [27] mox Thumatam: quod abeſſe a Petra decem dierum navigatione, noſtri negotiatores dicunt, Characenorumque regi parere: [28] & Apamiam ſitam, ubi reſtagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaque molientes incurſionem Parthos [29] operibus objectis inundatione arceri.

NOTÆ.

hujus loci.

1. *Sui quemque ſitus.*] Ait ſe in introitu hujus operis Geographici, hoc eſt, lib. 3. ſect. 1. promiſiſſe ſe ſecuturum auctores, ut quiſque diligentiſſime ſitus diceret, in quibus ipſe prodebat: nunc eos ſequi potius ſe profitetur, qui bella in iis terris geſta enarraverint.

2. *Vt diximus.*] Libro 5. ſect. 20. & 21.

3. *Tigrane magno.*] Illo Armeniæ ac Syriæ rege, qui ſe Regem Regum, ut tradit Plutarchus in Lucullo, voluit appellari. Hunc Pompeius devicit, ut dicemus libro 7.

4. *Ad mare noſtrum.*] Mediterraneum.

5. *Vt docuimus.*] Libro ſuperiore, ſect. 12.

6. *Nubeis.*] Quatuor hæc Arabum genera, eam partem obtinuere olim quæ Deſerta vocabatur, nunc *l'Arabie deſerte*, ultra Palæſtinæ fines. Vide Notas & Emend. num. XCVIII.

7. *Deinde Taranei.*] Has voces non habent Reg. 1. Colb. 1. & 2. At Reg. 2. & Chiffl. *Dein Teranei, dein Patami.*

8. *Deinde Patami.*] Forte Κατάνιοι Arabiæ deſertæ juxta Syriam populi, apud Ptolem. lib. 5. cap. 19.

9. *In eamdem etiam cæli partem.*] Arabia, inquit, peninſula, ſicut Italia, inter maria duo procurrit, verſus exortum Solis brumalem.

10. *Solitudines diximus.*] Libro ſuperiore, ſect. 12. & 21.

11. *Nomades inde.*] Poſt Palmirenas ſolitudines, inquit, ſequuntur verſus orientem ſtatim Nomades Arabes: atque inde ad meridiem refugiunt, ultra Aſphaltiten lacum: deinde Attali, infeſtatores Chaldæorum, qui ad Euphratem pertinent. Utroſque, Nomadas nimirum & Attalos, claudunt a meridie Scenitæ, quos a Cœle Syria uſque ad Euphratem ſedes habuiſſe olim auctor eſt Euſtathius in Dionyſ. pag. 121. Εἰσί Σκηνῖται Ἄραβες περὶ τὰ πέραν Εὐφράτου ἕως Κοίλης Συρίας. Expedire hos populorum ſitus nititur Salmaſius, in Solin. pag. 484. ſed conatu irrito. Nobis, Plinioque ipſi Strabo adſtipulatur, lib. 16. pag. 767.

12. *Scenitæ, ut diximus.*] Sectione 30.

13. *Et ipſi vagi.*] Hoc eſt, & ipſi Nomades quoque. Non omnes Σκηνῖται ſunt Nomades: nam Sabæi Scenitæ ſunt, aliique plurimi, ſub tentoriis degunt, ſed non vagantur. Hi ſedes mutant, ubi libuit, permutantque pabula: inde nomen ipſis. Strabo, lib. 16. pag. 767. Γεωργοὺς agricolas vocat.

14. *A tabernaculis.*] Quæ Græcis σκηναί. Habet hæc quoque Solinus, cap. 33. pag. 62.

15. *Ciliciis metantur.*] Ut pelles alii, ſic iſti cilicia tendunt, ad tabernacula facienda. Cilicia ſunt, quæ ex pilis caprarum contexta ſunt.

16. *Oppidum includunt.*] Ita Reg. 2. Colb. 1. 2. & Chiffl. Editi, *incolunt.* At includendi verbo montes, quibus oppidum circumdatur, coli a Nabatæis eleganti brevitate ſignificat.

17. *Petram.*] Μητρόπολις τῶν Ναβαταίων ἐστὶν ἡ Πέτρα καλουμένη, inquit Strabo, lib. 16. pag. 779. Inde Arabiæ Petrææ nomen.

18. *Circumdatum, &c.*] Strabo totidem verbis loc. cit.

19. *A ſinu Perſico CXXXV.*] Ita libri omnes. Multis igitur partibus breviore ſpatio diſſidet a ſinu Perſico Petra, quam a litore mediterranei maris. Et ſane hæc ipſa Nabatæa Petra verſus Babylonem a Strabone ſtatuitur, lib. 16. pag. 767. ita tamen ut a Hiericunte, quatuor dierum tantummodo intervallo diſtaret. Quare in germano illius deſignando ſitu Geographorum vulgus errat, Tabulæque omnes, quæ litori noſtro propius admovent, a Perſico longiſſime revocant.

20. *Vtrumque bivium.*] Eorum ſcilicet qui Forath, & Characem, lituſque Perſici maris petentes, & Syria Palmiram prætergreſſi, & ab Gaza illuc venere.

21. *Omani.*] Ab Omanitis Ptolemæi, de quibus inferius, longe hi ſitu disjunctiſſimi, utroſque nequicquam confundente Ortelio.

22. *In Paſitigris ripa.*] Occidentali latere fluminis, in ipſo fere Tigris oſtio, ubi Paſitigrin nomen habet. Nunc *Abadan.*

23. *Teredon.*] Τερηδὼν Straboni, lib. 16. pag. 765. Petamplum hodie oppidum *Balſera*, contra Suſianam, Parthici regni provinciam.

24. *Infra confluentem.*] Infra eum locum, ubi reſtagnatio Euphratis cum Tigri confluit.

25. *Læva fluminis.*] Latere fluminis ſiniſtro, facie ad auſtrum obverſa.

26. *Nomades Scenitæ.*] De quibus dictum eſt proxime.

27. *Mox Thumatam.*] In Notitia Imperii Rom. ſect. 22. pag. 37. *Sub diſpoſitione Ducis Arabiæ, Ala prima Valentiniana Thamathæ* metari dicitur. Ptolemæo lib. 6. cap. 7. in Arabia felice Θουμάτα.

28. *Et Apamiam.*] Non Meſenes oppidum, ſed Sittacenes: de quo ſup. ſect.

29. *Operibus objectis.*] Aggeribus, quibus aquæ arceantur a Chaldæorum ripa, in Parthorum agros eædem effunduntur.

[1] Nunc a Charace dicimus oram [2] Epiphani primum exquiſitam. [3] Locus ubi Euphratis oſtium fuit: flumen Salſum : [4] promontorium Chaldone : [5] voragini ſimilius, quam mari, per L. M. paſſ. oræ : [6] flumen Achana : deſerta C. M. paſſ. uſque ad [7] inſulam Icharam. Sinus Capeus, quem accolunt Gaulopes & Chateni. [8] Sinus Gerraïcus. Oppidum Gerra quinque mill. paſſ. amplitudine, [9] turres habet ex ſalis quadratis molibus. A litore L. M. paſſuum, [10] regio Attene. Ex adverſo [11] Tylos inſula, totidem millibus a litore, plurimis margaritis celeberrima, cum oppido ejuſdem nominis : juxtaque [12] altera minor, [13] a promontorio ejus XII. mill. D. paſſ. Ultra, magnas aſpici inſulas tradunt, ad quas non ſit perventum. [14] Hujus ambitum CXII. M. D. paſſuum, a Perſide longius abeſſe, adiri uno alveo anguſto. Inſula Aſgilia : Gentes : Nocheti, Zurachi, Borgodi, Cataræi, Nomades. [15] Flumen Cynos. Ultra navigationem incompertam [16] ab eo latere propter ſcopulos tradit Juba, prætermiſſa mentione oppidi [17] Omanorum [18] Batraſabbes, [19] & Omanæ, [20] quod priores celebrem portum Carmaniæ fecere. Item Omnæ & Athanæ, quæ nunc oppida maxime celebrari a Perſico mari noſtri negotiatores dicunt. A flumine Canis, ut Juba tradit, mons aduſto ſimilis. Gentes [21] Epimaranitæ. Mox [22] Ichthyophagi : inſula deſerta : gens, Bathymi. Eblitæi montes, inſula Omœnus. Portus Machorbe : inſulæ Etaxalos, Onchobrice : gens, Chadæi. Inſulæ ſine nominibus multæ : celebres vero, Iſura, Rhinnea, & proxima in qua ſcriptæ ſunt [23] ſtelæ lapideæ litteris incognitis. Goboëa portus, Bragæ inſulæ deſertæ. Gens Thaludæi. Dabanegoris regio. Mons Orſa cum portu. Sinus Duatus, inſulæ multæ. Mons [24] Tricoryphos. Regio Cardalena, inſulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyophagorum. Deinde Glari. Litus Hammæum, ubi auri metalla. Regio Canauna, gentes Apitami, Gaſani. Inſula Devade : Fons Goralus. [25] Inſulæ Calæu & Amnamethu. [26] Gens Darræ. Inſulæ : [27] Chelonitis : Ichthyophagôn multæ, Eodanda deſerta, Baſag, multæ Sabæorum. Flumina : Thamar, Amnon : Inſulæ Dolicæ. Fontes : Daulotes, [28] Dora. Inſulæ : Pteros, Labatanis, Coboris, Sam-

NOTÆ.

1. *Nunc a Charace.*] Vel ab oppoſito potius Characi litore, & occidentali Tigris Euphratiſve ripa.

2. *Epiphani.*] Antiocho Syriæ regi, ut mox Plinius ipſe dicet.

3. *Locus ubi Euphratis.*] Namque, ut dictum eſt ſuperiore ſect. Euphratem præcluſere Orcheni, & accolæ agros rigantes : nec niſi Tigri defertur in mare. Oram deinceps Plinius perſequitur Felicis Arabiæ quæ orienti Soli obvertitur, ducto itineris initio ab Euphratis ore ad mare Rubrum.

4. *Promontorium.*] Nomen ei eſſe *Maſcat-Saïf*, auctor eſt Geographus Nubienſis, parte ſexta ſecundi Climatis, pag. 56.

5. *Voragini ſimilius.*] Subintellige, mare. Tres in hoc mari voragines deſcribit Geographus Nubienſis, loc. cit.

6. *Flumen Achana*] In M S. noſtro Pariſienſi, *Achanum.* In Tabulis, *Coſan.* Eſt autem ipſum flumen illud, quod Phiſonem Moſes appellat in deſcriptione Paradiſi terreſtris; & *flumen Salſum*, quod in hoc Plinii loco proxime antecedit, ipſum eſt *flumen Gehon* apud Moſem, eodem loco : ut in tractatu de Paradiſo terreſtri oſtendemus inferius.

7. *Inſulam Icharam.*] Ἰχάρα & Ἴκαρος Ptolemæo, lib. 6. cap. 7. Arriano, lib. 7. de Exped. Alex. pag. 487. Ἴκαρος. Geographo Nubienſi, loc. cit. *Comar.* De ea Priſcianus in Periegeſi, pag. 382.

Perſicus inde ſinus penetratur, & Icaron offert,
Inſula quæ fertur nimium placere Dianæ.

Ibi Dianæ fanum & Apollinis exſtitiſſe auctor eſt Strabo, lib. 16. pag. 766. & Arrianus, loc. cit.

8. *Sinus Gerraïcus.*] Ab oppido Arabiæ Gerra cognominatus. Thus Gerræum a Nicandro laudatur, Γερραίης λιβάνοιο χύσιν &c. Ubi ſcholiaſtes, Γερραίης, Ἀραβικῆς. Γέρρα γὰρ πόλις τῆς Ἀραβίας. Chaldæorum juris fuiſſe auctor eſt Strabo, loc. cit.

9. *Turres habet.*] Et domos, ἁλίνας τὰς οἰκίας, inquit Strabo, lib. 16. pag. 766. Vide quæ dicturi ſumus lib. 31. ſect. 39.

10. *Regio Attene.*] Nomen habet ab Ἄτλα κώμη, cujus meminit Ptolemæus, lib. 6. cap. 7. ultra Gerræos, verſus Rubrum mare. Incolas Αἰτωαῖς vocat, mendoſe, pro Ἀτλαεῖς.

11. *Tylos inſula.*] Τύλος Ptolemæo, loc. cit. Hanc ab Euphratis oſtio noctis & diei unius curſu diſtare ſcribit Arrianus, lib. 7. de Exped. Alex. pag. 488. Contra Eratoſthenes, qui Τύρον vocat, apud Strabon. loc. cit. ut & Artemidorus apud Steph. diſſitam a Teredone ſcribit, decem dierum navigatione, unius a promontorio quod eſt apud Macas, hoc eſt, a faucibus Perſici ſinus. Hodie *Queximi.*

12. *Altera minor.*] Vel altera Tylos, ut Bochartus exiſtimavit, Geogr. parte 2. lib. 1. cap. 45. pag. 766. vel altera inſula : cujus nomen Ἄραδος a Strabone, & Ptolemæo locis cit. fuiſſe perhibetur. Nempe ut in Phœnice, ſic in mari Perſico, unde Phœnices profecti, duas magni nominis inſulas, Tyrum & Aradum, exſtitiſſe volunt : unde coloniæ in Phœnicen deductæ. Strabo, lib. 16. pag. 766. Tylos minor a majore X. tantum M. P. diſtabat, teſte Plinio, lib. 12. ſect. 21.

13. *A promontorio ejus.*] Hoc eſt, a Tyli majoris promontorio.

14. *Hujus ambitum.*] Nempe minoris illius inſulæ, hoc eſt, Aradi.

15. *Flumen Cynos.*] Κυνὸς ποταμὸς, hoc eſt, Canis flumen. Exiſtimo eſſe *Larem* Ptolemæi, lib. 6. cap. 7. Arabum *Falg*, apud Geogr. Nub. pag. 54.

16. *Ab eo latere.*] Latere Arabiæ orientali, extra ſinum Perſicum.

17. *Omanorum.*] Qui Ptolemæo, lib. 6. cap. 7. Ὀμανῖται.

18. *Batraſabbes.*] Forte rectius, *Petræ Sabes.* Nam Omanorum regiam, *Hagiar* vocitatam eſſe, hoc eſt, Petram, auctor eſt Geographus Nubienſis, parte 6. ſecundi Climatis, pag. 54.

19. *Et Omanæ.*] Stephanus : Ὄμανα πόλις τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. Perſidi adſcribit auctor Peripli maris Erythræi : ἐμπόριον τῆς Περσίδος ἡ λεγομένη Ὄμμανα.

20. *Quod priores.*] Vetuſtiores Geographi.

21. *Epimaranitæ.*] Maranitas Strabo cum Gerræis, de quibus ſupra, copulat, lib. 16. pag. 776. quorum hi coloni videntur, Epimaranitæ idcirco dicti.

22. *Ichthyophagi.*] Horum in hoc ipſo tractu apud Ptolemæum quoque mentio, lib. 6. cap. 7. Ad Macas uſque pertinere ait, de quibus mox dicetur.

23. *Stelæ lapideæ.*] Στῆλαι pilæ ſunt, ſeu columnæ.

24. *Tricoryphos.*] A triplici vertice nomen effictum : Ibi tria fuiſſe miræ celſitatis Deorum fana refert Diod. Sic. lib. 3. Bibl. pag. 178. Litoris Hammæi, & Γασανδῶν idem meminit, pag. 179. Inſula *Deceadæ.* Philoſtorgio cognita, cui Διβοῦ dicitur.

25. *Inſulæ Calæu.*] Καλαίου νῆσοι. Vide Notas & Emend. num. XCIX.

26. *Gens Darræ.*] Stephanus : Δάῤῥαι ἔθνος πρὸς τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ. *Darrhæ, populi juxta mare Rubrum.* A Ptolemæo præpoſtere locantur in Arabico ſinu.

27. *Chelonitis.*] Χελωνῖται, νῆσος ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, Stephanus, pag. 718.

28. *Dora.*] Huic fonti cognominem inſulam in Perſi-

bracate, [1] & oppidum eodem nomine in continenti. [2] A meridie inſulæ multæ; maxima [3] Camari. Flumen, Myſecros. Portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Inſulæ multæ. Emporium eorum [4] Acila, ex quo in Indiam navigatur. Regio, Amithoſcuta: Damnia: Mizi majores & minores. Drimati. [5] Naumachæorum promontorium contra Carmaniam eſt. Diſtat quinquaginta mil. paſſuum. Mira res ibi traditur: Numenium ab Antiocho rege Meſenæ præpoſitum, ibi viciſſe eodem die claſſe, æſtuque reverſo iterum equitatu contra Perſas dimicantem, & gemina trophæa eodem in loco Jovi ac Neptuno ſtatuiſſe. [6] Inſula in alto objacet Ogyris, clara Erythra rege ibi ſepulto. Diſtat a continente CXXV. mill. paſſuum, circuitu CXII. M. paſſuum. Nec minus altera clara in [7] Azanio mari [8] Dioſcoridu, diſtans [9] a Syagro extimo promontorio CCLXXX. mill. paſſ.

Reliqui in continente [10] a Noto etiamnum [11] Auſaritæ: inde in montes VIII. dierum tranſitus. [12] Gentes: Larendani, [13] Catabani, Gebanitæ pluribus oppidis, ſed maximis; Nagia, [14] & Tamna templorum LXV. Hæc eſt amplitudinis ſignificatio. [15] Promontorium, a quo ad continentem [16] Troglodytarum L. mill. paſſ. Toani, [17] Aſcitæ, [18] Chatramotitæ, Tomabei, Antidalei, Lexianæ, [19] Agræi, [20] Cerbani. [21] Sabæi Arabum propter thura clariſſimi, [22] ad utraque maria porrectis gentibus. Oppida eorum in Rubro litore: [23] Marane, Marma, Corolia, [24] Sabatha: intus oppida, [25] Naſcus, Cardava, Carnus, & quo merces odorum deferunt, Tomala. [26] Pars eorum [27] Atramitæ, quorum caput [28] Sabota, LX. templa muris includens. [29] Regia tamen omnium eſt Mariaba. [30] Sinum obtinet XCIV. millibus paſſ. refertum inſulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo junguntur [31] Minæi: mare accolunt & [32] Elamitæ, oppido ejuſdem nominis. Iis juncti Ca-

NOTÆ.

co ſinu Stephanus locat: Δῶρα. νῆσος ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ.

1. *Et oppidum eodem.*] A quo myrrha Sembracena cognominatur, lib. 12. ſect 36. Sabæorum oppidum fuiſſe dicitur ibidem, mari proximum. Scenitarum ſcilicet Sabæorum, de quibus ſtatim dicetur.

2. *A meridie inſulæ multæ.*] Ultra ſinus Perſici anguſtias.

3. *Camari.*] Καμαρηνοὶ νῆσοι Ἀραβίων, Stephano.

4. *Acila.*] Non eſt Ocelis vel Ocila, de quo ſect. 26. Illud enim Arabici ſinus, & Gebanitarum juris emporium fuit: iſtud Scenitarum Sabæorum, Perſico mari, quam Arabico propius.

5. *Naumachæorum.*] Mela, lib. 3. cap. 8. Arabiæ felicis *majorem*, inquit, *Sabæi tenent partem: oſtio proximam, & Carmanis contrariam Macæ.* Vide quæ de Carmaniæ promontorio diximus ſect. 26.

6. *Inſula in alto.*] Hodie *l'Iſle Mazira.* Vide Notas & Emend. num. C.

7. *Azanio mari.*] De quo ſect. 28. & 34.

8. *Dioſcoridu.*] Auctori Peripli maris Erythræi, ἡ Διοσκορίδου καλουμένη νῆσος. Hanc ille pluribus deſcribit. In Rubro mari a Ptolemæo locatur lib. 6. cap. 7. ἡ Διοσκορίδου νῆσος. Stephanus: ἔστι καὶ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ νῆσος Διοσκορίδου. Hodie *Zocotora.*

9. *A Syagro.*] Σύαγρος ἄκρα Ptolemæo, loc. cit. & Auctori Peripli, promontorium illud eſt quod in auſtralis Arabiæ latere medio longiſſime procurrit verſus exortum Solis hibernum. Hodie *Cap de Fartach.*

10. *A Noto.*] A meridie: ut ſupra, *a meridie inſulæ multæ.*

11. *Auſaritæ.*] In hac ipſa meridionali Arabiæ orâ, inter Syagrum promontorium, ſinumque Perſicum, Αὔσαρα πόλις Ptolemæo, lib. 6. cap. 7. unde myrrha Auſaritis dicta apud ipſum Plinium, lib. 12. ſect. 35. Vide Notas & Emend. num. CI.

12. *Gentes: &c.*] Sedes his gentibus olim fuere a media ferme ora lateris Arabiæ meridionalis, ad fretum uſque Arabicum, cui nomen eſt hodie, *le Détroit de la Mecque, ou de Bebelmandel.* Vide Notas & Emendationes, numero CII.

13. *Catabani, Gebanitæ.*] Catabanis Gebanitæ, aut Gebanitis vice verſa contributi Catabani videntur: cum idem oppidum Tamna, quod Gebanitis Plinius arrogat, tum hoc loco, tum lib. 12. ſect. 32. Catabanenſium regiam fuiſſe doceat Eratoſthenes apud Strabonem, lib. 16. pag. 768. Καταβανεῖς porro ad anguſtias fretumque Arabici ſinus pertinuiſſe idem eſt auctor: Καταβανεῖς καθήκοντες πρὸς τὰ στενὰ καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Ἀραβίου κόλπου, ingenti errore ad fauces Perſici ſinus eos locante Ptolemæo, lib. 6. cap. 7.

14. *Et Tamna.*] Τάμνα Eratoſtheni, loc. cit. Plinio, lib. 12. ſect. 32. *Thomna.* Stephanus ex Alexandro Polyhiſtore: Τάμνα, πόλις Ἀραβική. Ptolemæo, loco cit. Θούμνα.

15. *Promontorium.*] Syagrum nempe, de quo dictum eſt proxime.

16. *Troglodytarum.*] In Africæ litore, quod contra Arabiam eſt.

17. *Aſcitæ.*] Ἀσκῖται Ptolemæo, lib. 6. cap. 7. juxta Syagrum promontorium: παρὰ δὲ τὸν Σύαγρον τὸ ὄρος μέχρι θαλάσσης, Ἀσκῖται. Prius *Acchitæ* perperam legebatur: quod tamen ſecutus eſt Ortelius: qui Plinii Aſcitas cum Ἀγχίταις Ptolemæi & nomine perperam & ſitu confundit.

18. *Chatramotitæ.*] Χατραμωτῖτις χώρα πλησίον τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης, inquit Stephanus. Catabanenſibus ad orientem objacere auctor eſt Strabo, lib. 16. pag. 768. oppidumque eorum Καβάτανον.

19. *Agræi.*] Ἀγραίους ἔθνος Ἀράβιον ex Strabone, lib. 16. pag. 767. appellat Stephanus.

20. *Cerbani.*] Stephano Κερδανῖται, ἔθνος τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας. An ex Stephano Plinius, aut verſa vice Stephanus ex Plinio corrigendus? Plinius, hac ipſa ſect. iterum Cerbanos appellat.

21. *Sabæi.*] Hinc ad Salomonem acceſſiſſe Reginam, Philoſtorgius, lib. 3. cap. 4. aliique viri docti ſcribunt. Favet horum opinioni, quod Sabæis feminæ ſemper imperitaverint. Claudianus, lib. 1. in Eutrop. *Medis, levibuſque Sabæis Imperat hic ſexus.* Iidem propter thura clari: Nam ut Maro cecinit: *Solis eſt thurea virga Sabæis.*

22. *Ad utraque maria.*] Arabicum, & Rubrum.

23. *Marane.*] Cujus incolæ Μαρανεῖς Diodoro Siculo, lib. 3. Bibl. pag. 176. Μαρανῖται Straboni, lib. 16. pag. 776.

24. *Sabatha.*] Sive *Sabota*, ut mox dicetur: idem enim oppidum eſt, Atramitarum in Sabæis caput. Σάββαθα μητρόπολις, auctori Peripli maris Erythræi. Feſtus Avienus, in deſcript. orbis, pag. 1145. *Minæi, Sabatæque tenent.*

25. *Naſcus.*] Νάσκος μητρόπολις, Ptolemæo, lib. 6. cap. 7.

26. *Pars eorum.*] Sive, pagus eorum, ut dicemus lib. 12. ſect. 31.

27. *Atramitæ.*] Ἀδραμῖται Ptolemæo, lib. 6. cap. 7. Hinc myrrha Atramitica, lib. 12. ſect. 35.

28. *Sabota.*] Plinius ipſe, lib. 12. ſect 30.

29. *Regia tamen omnium.*] Sabæorum ſcilicet, & Atramitarum. Strabo, lib. 16. pag. 768. Σαβαίων μητρόπολις Μαριάβα. Et ex Strabone Stephanus, pag. 443. Quæ vis huic voci ſubſit, mox Plinius ipſe aperiet. Porro quæ Mariaba Plinio, hæc Ptolemæo Σάβη.

30. *Sinum obtinet.*] Atramitis regio, inquit, Arabico ſinui ab ejuſdem faucibus, per XCIV. paſſ. millia prætenditur.

31. *Minæi.*] De quibus rurſum inferius.

32. *Elamitæ.*] Forte Elaïtæ, ab Αἴλου κώμη, quam in hoc ipſo tractu Ptolemæus agnoſcit, lib. 6. cap. 7. Vel ipſi potius Leanitæ, de quibus mox.

gulatæ. Oppidum Sibi, quod [1] Græci Apaten vocant. [2] Arſi, Codani, [3] Vadei, oppido magno: Banaſaſæi, [4] Lechieni: [5] Sygaros inſula, quam canes non intrant, expoſitique circa litora errando moriuntur. [6] Sinus intimus, in quo Leanitæ, qui nomen ei dedere. [7] Regia eorum Agra, [8] & in ſinu Læana, vel, [9] ut alii, Ælana. Nam & ipſum ſinum noſtri Ælaniticum ſcripſere, alii Ælenaticum, [10] Artemidorus Aleniticum, Juba Læaniticum. [11] Circuitus Arabiæ a Charace Læana colligere proditur quadragies ſepties centena LXX. M. Juba [12] paulo minus XL. putat. Latiſſima eſt a ſeptemtrione inter oppida Heroum & Characem.

Nunc & reliqua mediterranea ejus dicantur. [13] Nabatæis [14] Thimaneos junxerunt veteres: nunc ſunt [15] Taveni, Suelleni, [16] Arraceni, [17] Areni: oppidum, in quo omnis negotiatio convenit. Hemuatæ, [18] Analitæ: oppida, [19] Domatha, [20] Egra: [21] Thamudeni, oppidum Badanatha. Carrei, [22] oppidum Carriata: Achoali, oppidum Phoda: [23] ac Minæi, a rege Cretæ Minoë ([24] ut exiſtimant) originem trahentes: [25] quorum Charmæi: oppidum XIV. mill. paſſ. Mariaba [26] Baramalacum, & ipſum non ſpernendum: [27] item Carnon. Rhadamæi, & horum origo Rhadamanthus putatur frater Minoïs. [28] Homeritæ, [29] Maſſala oppido. Hamirei, Gedranitæ, Ampræ, Iliſanitæ, Bachilitæ, [30] Sammei, Amathei [31] cum oppidis Neſſa & Cenneſſeri. Zamareni cum oppidis [32] Saiace, Scantate, Bacaſcami. Riphearma oppidum, quo vocabulo [33] hordeum appellant. Autei & Ravi, Gyrei & Mathatæi, Helmodenes cum oppido

NOTÆ.

1. *Græci Apaten.*] Ἀπάτην, quæ vox fraudem ſonat. Incolæ Apatæi, quos Ναπαταίους mendoſe, ut arbitror, vocat Ptolemæus lib. 6. cap. 7. juxta Vadenos, de quibus mox dicemus.

2. *Arſi.*] Ptolemæo, lib. 6. cap. 7. Ἄρσαι.

3. *Vadei oppido magno.*] Quod Ptolemæus, loc. cit. Βαδέου βασίλειον Vadei regiam nuncupat. Regionis incolæ, in mediteraneo, Οὐαδηνοί.

4. *Lechieni.*] Ita libri omnes. Λαιηνοὺς Ptolemæus Vadenis jungit, de quibus dictum eſt proxime.

5. *Sygaros.*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. *Stagnos.* Delicias facit Frobenius, qui *Syagros* ſcribit: promontorii nomine, quod in Arabiæ latere auſtrali in mare procurrit, cum inſula intimi fere ſinus Arabici communicato.

6. *Sinus intimus.*] Ultimus eſt ſinus Arabici mucro, qua vergit in exortum Solis, & Arabiam Petræam.

7. *Regia eorum.*] In ora ſinus Arabici, ſeu Ælanitæ poſita. Stephanus: Ἔγρα, πόλις Ἀραβίας, πρὸς τῷ Ἀιλανίτῃ κόλπῳ. Alia hæc ab Egra Ptolemaïca, Pliniaque, de qua inferius inter oppida mediterranea dicemus.

8. *Et in ſinu.*] Inſulæ inſtar, aut peninſulæ, mari circumdata.

9. *Vt alii, Ælana.*] Philoſtorgio Ἀειλά, lib. 3. cap. 6. Stephano, aliiſque, Αἰλανον. Notitia Imperii ſub Duce Palæſtinæ, *Aila.* Unde & Petrus Ailenſis, in Conc. Nic. I. inter epiſcopos Palæſtinæ, Straboni, lib. 16. pag. 768. Ἔλανα.

10. *Artemidorus Aleniticum.*] Elaniticum potius, ex Agathemero, qui Artemidori epitomen fecit, lib. 1. Geogr. cap. 3. Ἐλανιτικόν. Tantam attulit in ea voce ſcripturæ inconſtantiam, Arabum, Syrorum, Hebræorumque varius efferendi modus, quem affert Bochartus, parte 2. Geogr. lib. 1. cap. 44. pag. 761. Strabo, loc. cit. Ἐλανίτης μυχός.

11. *Circuitus Arabiæ.*] Facta navigatione a Charace, quod oppidum Tigris oſtio adjacet, per maria tria, Perſicum, Rubrum, Arabicumque, ad intimum uſque hujus ſinum, oppidumque Læana.

12. *Paulo minus XL.*] Hoc eſt, paulo minus quadragies centenis, ſcilicet per viarum navigationumque compendia.

13. *Nabatæis.*] Quorum oppidum Petra, ut dictum eſt ſuperius hac ipſa ſect.

14. *Thimaneos.*] Βυθημανέους vocat Agatharchides, lib. de Rubro mari, cap. 45. pag. 1368. apud Photium in Bibl. cod. 250.

15. *Taveni*] Hi ſunt de quibus Bardeſanes apud Euſeb. lib. 6. Præpar. pag. 277. Ταϊνοὶ, (forte pro Ταυϊνοὶ,) Σαρακηνοί.

16. *Arraceni.*] *Sarraceni* quidem habet editio Baſileenſis anni 1535. & aliæ eam ſecutæ. Sed retinenda vetus lectio, quam exhibent editiones priores omnes, & libri manuſcripti: atque in his quidem duó e noſtris: *Suelleni, Araceni,* (al. *Arraceni,*) *Areni: oppidum, in quo omnis* &c. Saracenorum nomen ante Marci Imp. tempora innotuiſſe negat Jac. Gothofredus, pag. 9. in Notis ad ἐξήγησιν Anonymi, quem in lucem edidit. Nunc vero nomen Saracenorum dicitur eſſe in oriente incognitum. De falſa originatione vocis *Saraceni* ex Σάῤῥα κένην, vide Cotelerium, in Monumentis eccleſiæ Græcæ.

17. *Arens: oppidum.*] Ἄῤῥη κώμη in mediterraneis Arabiæ oppidis a Ptolemæo quoque cenſetur, lib. 6. cap. 7. Cave porro confundas Arram cum Areopoli, de qua in Notitia Romani Imp. Hæc enim Arabiæ Petrææ: Arra, Felicis.

18. *Analitæ.*] An Acalitæ, ab Ἀκάλη mediterraneo oppido apud Ptolemæum, loc. cit.

19. *Domatha.*] Ita MSS. omnes, Colb. 1. 2. &c. non *Domada,* ut editi. Familiaris ille verborum caſus in Arabicis nominibus: Sabotha, Badanatha, &c. Δουμάτηνοι τῆς Ἀραβίας incolæ appellantur a Porphyrio, apud Euſeb. lib. 4. Præpar. pag. 156.

20. *Egra.*] Ἔγρα mediterraneum Arabiæ oppidum Ptolemæo, lib. 6. cap. 7.

21. *Thamudeni.*] Θαμυδηνοὶ, Ptolemæo loc. cit. Θαμουδηνοὶ Agatharchidi, loc. cit. pag. 47. pag. 1369. & Diodoro Sic. lib. 3. Bibl. pag. 177. In Notitia Dignitatum Imp. Rom. ſect. 18. ſub diſpoſitione Comitis rei militaris per Ægyptum, *Equites Sarraceni Thamudeni.* Stephano Θαμουδᾶ lacus Nabathæis Arabicus vicinus.

22. *Oppidum Carriata.*] Χαριάθα Ptolemæo, lib. 6. cap. inter mediterraneas felicis Arabiæ civitates.

23. *Ac Minæi.*] Μιναῖοι μέγα ἔθνος, gens magna, inquit Ptolemæus, loc. cit Hinc myrrha Minæa Plinio, lib. 12. ſect. 35. & thus Minæum, ſect. 30.

24. *Vt exiſtimant.*] Tam vere ſcilicet a Minoë Cretenſi, Minæi nomen ſortiti ſunt, quam vicini Minæis Rhadamæi a Rhadamantho. Eo Mythologos adduxit ſimilitudo nominum, ut Minoëm in Arabiam uſque deveherent. Id tamen Stephanus exiſtimavit, verbo Μινώα.

25. *Quorum Charmæi.*] Subintellige, pars, vel pagus: ut Atramitæ ſuperius pars Sabæorum dicti.

26. *Baramalacum.*] Mariaba communis eſt, ut mox dicemus, plurium civitatum in hac regione appellatio: hujus peculiaris Baramalacum.

27. *Item Carnon.*] Κάρνα Ptolemæo, lib. 6. cap. 7. inter oppida Arabiæ mediterranea. Stephano, Κάρνανα, πόλις Μιναίων, ἔθνος πλησίον ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Κάρνα quoque Straboni, lib. 16. pag. 768.

28. *Homeritæ.*] Pars item Sabæorum, unde & a quibuſdam ſcriptoribus cum Sabæis confuſi. Ὁμηρίτας ad Rubrum uſque mare, uti & Sabæos, pertinere ait Ptolemæus loc. cit.

29. *Maſſala.*] Quod apud Ptolemæum inter oppida mediterranea Felicis Arabiæ, Μαθάλα ſcribitur.

30. *Sammei.*] Forte Sameni, de quibus Stephanus, pag. 584. Σαμηνοὶ, Νομάδων Ἀραβίων ἔθνος.

31. *Cum oppidis Neſſa.*] Agatharchides lib. de Rubro mari, cap. 45. apud Phot. cod. 250. pag. 1368. Νῆσσαν ait nomen habuiſſe, ἀπὸ τῶν ζώων πολυπληθοῦς, ab anatum multitudine. Sed diverſa hæc fortaſſis à Pliniana Neſſa: Illi enim locus ita appellatur longiſſime mari prætentus: Oppidum Plinio mediterraneum: a quo ipſa forte ora nomen acceperit.

32. *Saiace.*] Forte Σοάκα Ptolemæi, in mediterraneis Felicis Arabiæ oppidis.

33. *Hordeum appellant.*] Vocabulo prorſus barbaro, quod

Ebode. Agacturi in montibus, oppido xx. mill. paſſuum, in quo fons Emiſchabales, quod ſignificat camelorum oppidum. [1] Ampelone colonia Mileſiorum. Actrida oppidum: Calingii, quorum Mariaba oppidum [2] ſignificat dominos omnium. Oppida: Pallon, Vrannimal juxta flumen, per quod Euphratem emergere putant. Gentes: Agrei, Ammonii. Oppidum Athene, Cauranani, quod ſignificat ditiſſimos armento: Coranitæ, Cæſani, [3] Choani. Fuerunt & Græca oppida, Arethuſa, Lariſſa, Chalcis: deleta variis bellis.

Romana arma ſolus in eam terram adhuc intulit [4] Ælius Gallus ex equeſtri ordine. Nam C. Cæſar [5] Auguſti filius proſpexit tantum Arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab auctoribus, qui ante ſcripſerunt, [6] Negram, Amneſtrum, Neſcam, [7] Maguſam, Tammacum, Labeciam, & ſupra dictam [8] Mariabam, circuitu vi mill. paſſuum. [9] Item Caripeta, quo longiſſime proceſſit. Cetera explorata retulit: [10] Nomades lacte & ferina carne veſci: reliquos vinum, [11] ut Indos, palmis exprimere, oleum ſeſamæ. Numeroſiſſimos eſſe Homeritas: Minæis fertiles agros palmetis arbuſtiſque, in pecore divitias. [12] Cerbanos & Agræos armis præſtare, maxime Chatramotitas. [13] Carreis latiſſimos & fertiliſſimos agros. [14] Sabæos ditiſſimos ſilvarum fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis: mellis ceræque proventu. De odoribus [15] ſuo dicemus volumine. [16] Arabes mitrati degunt, aut intonſo crine: barba abraditur, præterquam in ſuperiore labro. Aliis & hæc intonſa: mirumque dictu ex innumeris populis [17] pars æqua in commerciis, aut latrociniis degit: in univerſum gentes ditiſſimæ, ut apud quas maximæ opes Romanorum Parthorumque ſubſiſtant, vendentibus quæ e mari aut ſilvis capiunt, nihil invicem redimentibus.

XXXIII. Nunc reliquam oram Arabiæ contrariam perſequemur. Timoſthenes totum ſinum quatridui navigatione in longitudinem taxavit, bidui in latitudinem, anguſtias [18] vii. mill. d. paſſus. Eratoſthenes ab oſtio [19] xiii. mill. in quamque partem. Artemidorus Arabiæ latere [20] xvii. quinquaginta mill. * Troglodytico vero, xi. xxxvii. d. paſſ. Ptolemaïda uſque. Agrippa xvii. xxii. mill. paſſuum, ſine differentiis laterum. Plerique latitudinem ccccLXXV. prodiderunt, fauceſque hiberno orienti obverſas, alii vi. mill. alii vii. mill. alii xii. mill. paſſuum patere.

*) Caput XXIX.

Situs autem ita ſe habet. A ſinu Ælanitico [21] alter ſinus, quem Arabes Æant vocant, in quo Heroum oppidum eſt. [22] Fuit & Cambyſu inter Nelos & Marchadas, deductis eo ægris exercitus. Gens Tyra, [23] Daneon portus: ex quo navigabilem alveum [24] perducere in Nilum, qua parte [25] ad Delta dictum decurrit, LXII. mill. paſ-

Notæ.

nec Hebræos fontes, nec Arabicos ſapit: uti & ea quæ proxime ſequitur, *Emiſchabales.*

1. *Ampelone colonia.*] Quoniam Mileſios eo colonos deduxêre Perſæ. Eadem Ampe dicta Tzetzæ & Stephano. Vide Notas & Emendationes num. CIII.

2. *Significat dominos.*] Non eſt ea vox, in hac ſignificatione, Arabici ſermonis hodierno uſu recepti. Primariis urbibus communis, ut diximus, hæc appellatio fuit.

3. *Choani.*] Ovid. lib. 5. Metam. verſ. 165.

Choanius Molpeus, dextra Nabatæus Ethemon.

Sic enim legendum, non *Chaonius.*

4. *Ælius Gallus.*] Αἴλιος Γάλλος, Ægypti Præfectus, Straboni familiaris, qui de ejus expeditione Arabica multa ſcriptis conſignavit, lib. 2. pag. 118. lib. 16. pag. 780. & lib. 17. pag. 619. Ælium Largum Dio appellat, lib. 53. pag. 516. inſigni hallucinatione.

5. *Auguſti filius.*] Agrippæ, ut diximus ſup. ſect. natura: adoptione Auguſti filius.

6. *Negram, &c.*] Ita MSS. omnes. Prius, *Egram, Anneſtum, Eſcam.* At Egræ ſuperius habita mentio eſt.

7. *Maguſam.*] Forte qui Μαργυσαῖοι cives a Bardeſane appellantur, apud Euſeb. lib. 6. Præpar. pag. 275.

8. *Mariabam.*] Calingiorum oppidum.

9. *Item Caripeta.*] MSS. omnes, *Caripetam.* Auctor eſt Dio loc. cit. pag. 517. Ælium Largum (Gallum voluit dicere) uſque Athlula inſigne oppidum, bellum protuliſſe, μέχρι Ἀθλούλων.

10. *Nomades lacte.*] Camelorum lacte & carnibus, teſte Artemidoro apud Strabonem, lib. 16. pag. 777. Γαλακτοπόται idcirco dicti, apud Columell. lib. 7. cap. 2. pag. 249.

11. *Vt Indos.* Plinius lib. 14. ſect. 19. ubi de vinis factitiis: *Primum*, inquit, *e palmis, quo Parthi, & Indi utuntur, & Oriens totus.* Et lib. 15. ſect. 7. de oleo factitio: *Indi ex caſtaneis, & ſeſama, atque oryza facere dicuntur.* Adi & Strabonem, lib. 16. pag. 783.

12. *Cerbanos & Agræos.*] Vide Notas & Emend. num. CIV.

13. *Carreis.*] De his ſuperius, hac ipſa ſect.

14. *Sabæos.*] Strabo, lib. 16. p. 778.

15. *Suo dicemus.*] Libro duodecimo.

16. *Arabes.*] Solini paraphraſis, cap. 33. pag. 63. *Arabes longe lateque diffuſi, diverſis moribus vivunt, & cultibus. Plurimis crinis intonſus, capita mitra redimita: pars raſa in cutem barba: commerciis ſtudent: aliena non emunt, vendunt ſua.* Mitræ porto faſciæ ſunt, quibus caput religatur.

17. *Pars æqua.*] Pars altera.

18. *VII. mill. D. paſſ.*] Æqua & plane par iſti menſura Strabonis, lib. 16. pag. 769. anguſtias illas ſtadiis ſexaginta definientis.

19. *XIII. mill. in quamque.*] Hoc eſt, decies & ter centena millia paſſuum ab unoquoque ſinus latere, tum eo quod Arabiam ſpectat, tum eo etiam quod Troglodyticen alluit.

20. *XVII. quinquaginta.*] Decies ſepties centena quinquaginta millia. Vide Notas & Emend. num. CV.

21. *Alter ſinus.*] Heroopoliticus dictus, lib. 5. ſect. 12. ab oppido quod Heroum vocabant. Ἡρώων πόλις Straboni, lib. 16. pag. 768. Hodieque vetuſtum ſervare nomen creditur, *Herou.* Alii *Sues* eſſe arbitrantur. De eo egimus libro ſuperiore, ſect. 9. Heroopoliticus, qui & occidentalis ſinus eſt Maris Rubri, is eſt, qua Iſraelitæ, duce Moſe, ex Ægypto profugi tranſieruut: quem ſinum in acumine ultimo leucam unam latitudine non excedere, inde per leucas duodecim paulatim creſcere uſque ad latitudinem trium leucarum, a teſte locuplete & αὐτόπτῃ didicimus.

22. *Fuit & Cambyſu.*] Excidiſſe jam ſuo ævo innuit hanc Καμβύσου πόλιν. De Cambyſæ expeditione Ægyptiaca multa Herodotus, lib. 3.

23. *Daneon portus.*] Hodie *Grondol.*

24. *Perducere in Nilum.*] Auctor libri de Menſura orbis terræ: *Hodie in Coſmographia, quæ ſub Julio Cæſare & Marco Antonio Conſulibus facta eſt, ſcriptum inveni partem Nili fluminis exeuntem in Rubrum mare juxta civitatem Ovilam* (alias *Olivam.*) *& Caſtra Monſei.*

25. *Ad Delta dictum.*] Libro ſuperiore, ſect. 9.

ſuum

ſuum intervallo (quod inter flumen & Rubrum mare intereſt) [1] primus omnium Seſoſtris Ægypti rex cogitavit: mox Darius Perſarum: deinde [2] Ptolemæus ſequens: qui & duxit foſſam latitudine pedum centum, altitudine XL. in longitudinem XXXVII. mill. D. paſſuum [3] uſque ad Fontes amaros. [4] Ultra deterruit inundationis metus, excelſiore tribus cubitis Rubro mari comperto, quam terra Ægypti. Aliqui non eam afferunt cauſam, ſed ne immiſſo mari corrumperetur aqua Nili, quæ ſola potus præbet. Nihilominus iter totum terendo frequentatur a mari Ægyptio, quod eſt triplex: unum a Peluſio per arenas, in quo niſi calami defixi regant, via non reperitur, [5] ſubinde aura veſtigia operiente. Alterum vero duobus mill. paſſuum ultra Caſium montem, quod a ſexaginta mill. paſſuum redit in Peluſiacam viam. [6] Accolunt Arabes Autei. Tertium [7] a Gerrho (quod [8] Adipſon vocant) per eoſdem Arabes ſexaginta mill. paſſuum propius, ſed aſperum montibus, & inops aquarum. Eæ viæ omnes [9] Arſinoën ducunt, conditam [10] ſororis nomine in ſinu Charandra, a Ptolemæo Philadelpho, qui primus [11] Troglodyticen excuſſit, & amnem qui Arſinoën præfluit, [12] Ptolemæum appellavit. Mox oppidum parvum eſt Ænnum, pro quo alii [13] Philoteram ſcribunt. Deinde ſunt Azarei, ex Troglodytarum connubiis, Arabes feri. Inſulæ: [14] Sapirene, Scytala: mox deſerta [15] ad Myoshormon, ubi [16] fons Tadnos. [17] Mons Æas. Inſula Iambe, portus multi. [18] Berenice, oppidum matris Philadelphi nomine, ad quod iter [19] a Copto diximus. [20] Arabes Autei, & Gebadei.

XXXIV. [21] Troglodytice, quam priſci Michoën, alii Midoën dixere. Mons [22] Pentedactylos: inſulæ [23] Stenæ deiræ aliquot, [24] Halonneſi non pauciores: [25] Cardamine, Topazos, quæ gemmæ nomen dedit. Sinus inſulis refertus: ex iis [26] quæ Mareu vocantur, aquoſæ: quæ Eratonos, ſitientes. Regum ii præfecti fuere. [27] Introrſus Can-

NOTÆ.

1. *Primus omnium Seſoſtris.*] Ita de Seſoſtri & Dario Ariſt. lib. 1. Meteorol. cap. 14. pag. 548. Eadem refert & Strabo, lib. 17. pag. 804. Id vero non ad Seſoſtrim, ſed ad Necum Νεκῶν Pſammetichi F. Seſoſtridis N. referunt Herodotus, lib. 2. Euterpe, n. 158. pag. 151. Diodorus Sic. lib. 1. Bibl. pag. 29. Tzetzes Chiliad. 7. v. 1477.

2. *Ptolemæus ſequens.*] Hoc eſt, Ptolemæus ſecundus, ὁ δεύτερος Πτολεμαῖος, inquit Diodorus loc. cit. Philadelphus is fuit Ptolemæi Lagidæ F. Sic Africanus ſequens, pro juniore ſeu poſteriore, a Plinio ſæpe appellatur.

3. *Vſque ad Fontes amaros.*] Horum meminit Diodorus Siculus, lib. 3. Bibl. prope Arſinoën, ὕδατα πολλὰ πικρᾶς ἁλμυρίδος ἔχοντα γεῦσιν. Lacum efficiunt, cui nomen a vicino oppido, *le lac de Calzem.* Hodie Moſis fontes vocantur, numero duodecim, teſte Bellonio, qui vidit, lib. 2. Obſerv. cap. 57.

4. *Vltra deterruit.*] Sic. Ariſt. loc. cit. Ἀλλ' εὗρεν ὑψηλοτέραν οὖσαν τὴν θάλασσαν τῆς γῆς, &c. Diodorus item, loc. cit. Sed inanem hunc metum fuiſſe recte Strabo admonet loc. cit. & e recentioribus Furnerius in Hydrogr. ac Ricciolus, tom. 1. Almag. pag. 728. qui mare alterum hac parte negant altius eſſe altero: nec, ſi foret tribus, ut volunt, cubitis, idcirco ullum fuiſſe exundationis periculum.

5. *Subinde aura.*] Vehementiore venti flatu arenas volvente, ac turbante veſtigia.

6. *Accolunt Arabes Autei.*] Viam, inquit, quæ a Caſio monte Arabiæ haud procul Peluſio, (de quo lib. 6. ſect. 12.) ad oram proximam ducit Arabici ſinus, obſident ab utroque latere Arabes Autei.

7. *A Gerro.*] Oppidum id eſt inter Peluſium, Caſiumque montem. Γέῤῥον Ptolemæo, lib. 4. cap. 5.

8. *Adipſon vocant.*] Ἄδιψον dicitur, quod ſitim exſtinguit. Itaque per contrariæ locutionis figuram (ἀντίφρασιν Græci vocant) hæſit id huic loco nomen, qui plane eſt, ut ſtatim ſubjungitur, aquarum inops. In MSS. *agipſon*: ſed vitioſe.

9. *Arſinoën.*] Ἀρσινόη Ptolemæo, loc. cit. ad ſinum Heroopoliticum: leucis fere XII. ab intimo receſſu ſinus Arabici, verſus auſtrum, Africæ latere. Hodie *Azirut.*

10. *Sororis nomine.*] Quam etiam duxit uxorem.

11. *Troglodyticen excuſſit.*] Hoc eſt, perluſtravit majore diligentia, quam priores.

12. *Ptolemæum appellavit.*] Diodorus, lib. 1. Bibl. pag. 30.

13. *Philoteram ſcribunt.*] Φιλωτέρα, πόλις περὶ τὴν Τρωγλοδυτικὴν, Stephano. Ptolemæo vero lib. 4. cap. 5. inter Arſinoën & Myoshormon, Φιλωτέρας λιμὴν, *Philoteras portus.* Id ei nomen inditum ab altera Ptolemæi Philadelphi ſorore Strabo eſt auctor lib. 16. pag. 768. Cave igitur credas Ortelio, qui Philoteram ad Caucaſum relegat. Philotera, hodie *Suſquam.*

14. *Sapirene.*] Ptolemæo lib. 4. cap. 5. Σαπτειρίνη νῆσος. Σαπφειρίνη Stephano, qui ſapphirum ibi ait reperiri.

15. *Ad Myoshormon.*] Agatharchides, lib. de Rubro mari, cap. 42. apud Photium in Bibl. pag. 1365. Λιμὴν μέγας, ὃς πρότερον μὲν Μυὸς ἐκαλεῖτο ὅρμος. ἔπειτα δὲ Ἀφροδίτης. *Portus magnus, qui primo quidem Muris, mox Veneris ſtatio eſt cognominatus.* Vide Notas & Emend. num. CVI. Nunc *Menſuria* dicitur.

16. *Fons Tadnos.*] MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. *Tamos.* Chiffl. *Statnos.*

17. *Mons Æas.*] Αἴας ὄρος Ptolemæo. Vide Notas & Emend. num. CVII.

18. *Berenice.*] Βερενίκη πόλις Straboni, lib. 16. pag. 770. Hodie *Coſſir*, quo ab oppido & ſinui nomen eſt, quem juxta Berenice eſt condita, *le Golfe de Coſſir*: Sinum immundum Strabo vocat, propter cautes & ſaxa, quibus exaſperatur.

19. *A Copto diximus.*] Sect. 26. libri hujus.

20. *Arabes Autei.*] Jam tertium id Arabum cognomen occurrit. Nam & his cognomines vidimus primum ſect. ſup. in mediterraneis Felicis Arabiæ populis. Deinde hac ipſa ſectione, in eo itinere quod eſt a Caſio monte ad oppidum Arſinoën. Ii ſunt qui Arabicum Ægypti nomon obtinebant, de quo lib. 5. ſect. 9. Nunc vero denique circa mediam ſinus Arabici oram occidentali latere ſedes hi noviſſimi habuere.

21. *Troglodytice.*] Toglodyticen alii aliis finibus circumſcribunt. Strabo, lib. 16. pag. 768. ab Heroum urbe, ſive intimo ſinus Arabici receſſu: ad ipſas fere fauces ſive anguſtias, toto propemodum litore occidentali produci ait. Subſcribit & Ptolemæus, lib. 4. cap. 8. Brevioribus ſpatiis Plinius veram Troglodyticen, quam Michoën priſci dixere, concludit: dum mediam dumtaxat illius oræ partem, auſtralem ſcilicet, Troglodytices appellatione denotat. A cavernis ſubeundis, nimii æſtus vitandi cauſa, nomen ſortiti ſunt: Cavernas enim τρώγλας Græci vocant. *La Coſte d'Abex.*

22. *Pentedactylos.*] Ὄρος Πενταδάκτυλον, Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. juxta Berenicen: quaſi in quinque vertices, ceu totidem digitos, mons attolli videatur.

23. *Stenæ deiræ.*] Στεναὶ δειραὶ, ſic appellatæ, quod alveis admodum anguſtis, & exiguo intercurrente freto eæ inſulæ, ſeu ſaxa verius, diſpeſcantur. Tres inſulas in hoc tractu agnoſcit Agatharchides, lib. de Rubro mari, cap. 42. apud Phot. in Bibl. cod. 250. pag. 1365.

24. *Halonneſi.*] Ἁλόννησοι, quo nomine & alias inſulas, ſuperioribus libris appellatas vidimus.

25. *Cardamine, Topazos.*] Et ſunt hæc pariter inſularum nomina. De poſteriore rurſum lib. 37. ſect. 32. ubi & de gemma cognomine. Stephano Τοπάζιος νῆσος Ἰνδικὴ dicitur, pro Ἀραβικὴ. Poſt Berenicen locatur a Strabone, lib. 16. pag. 770. a quo & Ὀφιώδης νῆσος vocatur, quod referta olim ſerpentibus foret. A Ptolemæo quoque lib. 4. cap. 5. Poſterior eidem Ptolemæo, lib. 6. cap. 7. Καρδαμήνη.

26. *Quæ Mareu.*] Μαρέου νῆσοι. Ptolemæo, lib. 4. cap. 8. Μύρωνος νῆσος.

27. *Introrſus Candei.*] Vide Notas & Emendationes,

dei, quos Ophiophagos vocant, ſerpentibus veſci aſſueti, neque alia regio fertilior earum.

Juba, qui videtur diligentiſſime proſecutus hæc, omiſit in hoc tractu (niſi ſi exemplarium vitium eſt) Berenicen alteram, [1] quæ Panchryſos cognominata eſt: & tertiam, [2] quæ Epidires, inſignem loco. Eſt enim ſita in cervice longe procurrente, [3] ubi fauces Rubri maris [4] VII. mill. D. paſſuum ab Arabia diſtant. [5] Inſula ibi Cytis, topazium ferens & ipſa.

[6] Ultra ſilvæ, ubi Ptolemaïs a Philadelpho condita ad venatus elephantorum, ob id [7] Epitheras cognominata, juxta lacum Monoleum. Hæc eſt regio [8] ſecundo volumine a nobis ſignificata: in qua quadraginta quinque diebus ante ſolſtitium, totidemque poſtea, hora ſexta conſumuntur umbræ, & in meridiem reliquis horis cadunt, ceteris diebus in ſeptemtrionem: cum in Berenice, [9] quam primam poſuimus, ipſo die ſolſtitii [10] ſexta hora umbræ in totum abſumantur, nihilque adnotetur aliud novi. DCII. mill. paſſuum intervallo a Ptolemaïde, res ingentis exempli, locuſque ſubtilitatis immenſæ, [11] mundo ibi deprehenſo, cum indubitata ratione umbrarum Eratoſthenes menſuram terræ prodere inde cœperit. Hinc [12] Azanium mare: promontorium, quod aliqui Hiſpalum ſcripſere: lacus, Mandalum: inſula Colocaſitis, & in alto multæ, in quibus teſtudo plurima. Oppidum [13] Suche, inſula [14] Daphnidis, oppidum [15] Aduliton. Ægyptiorum hoc ſervi a dominis profugi condidere. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiam Æthiopum. Abeſt a Ptolemaïde quinque dierum navigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, [16] chelyon teſtudinum, [17] ſphingia, mancipia. [18] Supra, Æthiopes Aroteres: inſulæ, [19] quæ Aliæu vocantur, [20] item Bacchias & Antibacchias, & [21] Stratonis. Hinc in ora Æthiopiæ ſinus incognitus, quod admiremur, cum ulteriora mercatores ſcrutentur. Promontorium, in quo [22] fons Cucios, expetitus navigantibus. Ultra [23] Iſidis portus, decem dierum remigio ab oppido Adulitarum diſtans. In eum Troglodytis myrrha confertur. Inſulæ ante portum duæ, Pſeudopylæ vocantur: interiores totidem, Pylæ: in altera [24] ſtelæ lapideæ litteris ignotis. Ultra [25] ſinus Abalites. [26] Inſula Diodori, & aliæ deſertæ: per continentem quoque deſerta: [27] oppidum Gaza, promontorium & [28] portus Moſſylicus, quo cinnamo-

NOTÆ.

num. CVIII.

1. *Quæ Panchryſos.*] Πάγχρυσον Latini totam ex auro dicunt: quod inde auri plurimum eruebatur. Hæc Straboni dicitur Βερενίκη ἡ κατὰ Σαβὰς, lib. 16. pag. 771. Hodie *Zibit.*

2. *Quæ Epidires.*] Ἐπὶ Δειρῆς, hoc eſt, Diræ vico adjacens. Quo plane modo Antiochiam ἐπὶ Δάφνης cognominari vidimus libro ſuperiore, ſect. 18. Meminit Δειρῆς promontorii, oppidique cognominis Strabo, lib. 16. pag. 769. ipſam vero Berenicen, quæ prope Diram fuit, & ipſe & Ptolemæus, lib. 4. cap. 7. Arſinoën appellant. Fruſtra ſunt qui *Epitheras* legunt, invitis libris omnibus, quod Ptolemaïdis, non Berenices, cognomen fuit.

3. *Vbi fauces.*] Hodie *le Détroit de Bebelmandel.*

4. *VII. mill. D.*] Vide Notas & Emendationes, num. CIX.

5. *Inſula ibi Cytis.*] In ipſo faucium aditu. Æque ac Topazos ſupra dicta, quæ plurimum abeſt ab hiſce anguſtiis, fert & ipſa topazium. Γυθίτης Ptolemæo, lib. 4. cap. 8. Hodie *l'Iſle de Bebelmandel*, unde & freto nomen.

6. *Vltra.*] Hoc eſt, ultra ſinum, inſulis refertum, cujus facta proxime antea mentio eſt, citra fauces ſinus Arabici. Exſtant eæ hodieque ſilvæ, quibus nomen eſt in Tabulis Geographicis, *Xumeta ſilva.*

7. *Epitheras.*] Ptolemaïs ἐπὶ θήρας τῶν ἐλεφάντων, ad venatus elephantorum: & πρὸς τῇ θήρᾳ quoque ob id cognominata a Strabone, lib. 16. pag. 770. Nunc *Buge.*

8. *Secundo volumine.*] Libro 2. ſect. 75.

9. *Quam primam poſuimus.*] In calce ſuperioris ſectionis.

10. *Sexta hora.*] Hoc eſt, ipſo medio die, cum Sol ei oppido ſupra verticem imminet.

11. *Mundo ibi.*] Mundi dimetiendi umbrarum beneficio ratione excogitata.

12. *Azanium mare.*] Hinc, inquit, appellari Azanium mare incipit, a Ptolemaïde ſcilicet, cui adjacet Azania Æthiopiæ regio, a qua mari nomen.

13. *Suche.*] A Sucho Σούχου conditore nomen habet, uti ex Strabone liquet, lib. 16. cap. 770. Cum hodierna *Suaquem*, probe nomen ſituſque conveniunt.

14 *Daphnidis.*] Δαφνίνη νῆσος Ptolemæo, lib. 4. cap. 8. quam in Arabico ſinu collocat, quo nomine & Azanium quoque mare complectitur.

15. *Aduliton.*] Ἀδουλειτῶν, hoc eſt, Adulitarum. Oppido nomen Ἀδούλη, apud Ptolem. lib. 4. cap. 7. Stephano, Ἄδουλις, πόλις Αἰθιόπων. Nunc *Ercocca* in Troglodytis, *la coſte d'Abex.*

16. *Chelyon teſtudinum.*] Teſtudinum integumenta, ſeu cortices. *Troglodytæ*, inquit idem Plinius, lib. 9. ſect. 12. *corniger as* teſtudines *habent, ut in lyra, annexis cornibus, ſed mobilibus, quorum in natando remigio ſe adjuvant. Chelyon genus id vocatur teſtudinis eximiæ, ſed raræ.* Hinc teſtæ illi cornigerarum teſtudinum Chelyon nomen eſt datum, quod ei Chelyos, hoc eſt, lyræ inſtar, teſtudinis lata cornua annectuntur. Vide Notas & Emend. num. CX.

17. *Sphingia.*] Simiarum id genus Æthiopicarum eſt, de quo dicemus lib. 8. ſect. 30. quo libro & de hippopotamis & de rhinocerote agemus.

18. *Supra.*] Supra oppidum Adulitarum, ſunt Æthiopes ἀροτῆρες, hoc eſt, aratores dicti.

19. *Quæ Aliæu.*] Ἀλιαίου, ut ſuperius Μαρέου. Fuerint enim fortaſſis hæ pariter ejus nomine appellatæ inſulæ, qui præfectus Regum fuerat, quemadmodum quæ Μαρέου & Ἐρατῶνος, dicebantur. Forte eæ ſunt quæ Auctori Peripli Maris Erythræi, νῆσοι μικραὶ πλείονες Ἀλαλαίου λεγόμεναι. Aut denique a portu Ἐλαία, quem inter oppidum Suche, de quo proxime dictum eſt, & Strabonis inſulam, de qua mox, Strabo collocat, lib. 16. pag. 770. accepiſſe nomen eæ potuerunt.

20. *Item Bacchias.*] Βάκχου καὶ Ἀντιβάκχου in Arabico pariter ſinu inſulæ a Ptolemæo collocantur, lib. 4. cap. 8. & a Stephano.

21. *Stratonis.*] Στράτωνος Straboni, loc. cit. citra fauces Arabici ſinus, atque in ſinu ipſo. Liber de menſura orbis terræ: *Idem Plinius Secundus in ſexto libro juxta Æthiopas Aroteras, inſulas eſſe docet: Item Bacchias, & Antibacchias, & Stratioton:* quaſi στρατιωτῶν, hoc eſt, militum.

22. *Fons Cucios.*] An *Coracios?* Nam Κορακίου χώραν hoc ipſo in tractu Strabo agnoſcit, lib. 16. pag. 771.

23. *Iſidis portus.*] Aliud eſt Iſidis fanum, cujus Strabo meminit, pag. 770. juxta Ptolemaidem Epitheras cognominatam.

24. *Stelæ lapideæ.*] Quales jam diximus ſect. 32.

25. *Sinus Abalites.*] Ultra fauces ſinus Arabici: idem, Ἀυαλίτης κόλπος Stephano, & Ptolemæo, lib. 4. cap. 7.

26. *Inſula Diodori.*] In Arabico ſinu perperam a Ptolemæo ſtatuitur, lib. 4. cap. 8. Διοδώρου νῆσος, quæ in alto ultra fauces objacet ei oræ quæ nunc *Adel* regnum vocatur. Hodie *Barbora.*

27. *Oppidum Gaza.*] Hodie *Barbora*, oppoſitæ in alto inſulæ cognominis.

28. *Portus Moſſylicus.*] Μόσυλον promontorium Ptolemæo lib. 4. cap. 7. *Le Cap de Gardafu.* Cinnamomi Moſſylici meminit Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 5.

mum devehitur. [1] Huc uſque Seſoſtris exercitum duxit.

Aliqui unum Æthiopiæ oppidum ultra ponunt in litore Baragaza. [2] A Moſſylico promontorio [3] Atlanticum mare incipere vult Juba, præter Mauritanias ſuas Gadeis uſque navigandum Coro. [4] Cujus tota ſententia hoc in loco ſubtrahenda non eſt. [5] A promontorio Indorum, quod vocatur [6] Lepteacra, ab aliis Drepanum, proponit recto curſu [7] præter Exuſtam, ad Malchu inſulam [8] $\overline{\mathrm{XV}}$. paſſuum eſſe. Inde ad locum quem vocant Sceneos, CCXXV. M. Inde ad inſulam Adanu, centum quinquaginta mill. paſſuum. Sic fieri [9] ad apertum mare [10] $\overline{\mathrm{XVIII}}$. LXXV. mill. paſſuum. [11] Reliqui omnes propter Solis ardorem navigari poſſe non putaverunt. [12] Quin & commercia ipſa infeſtant ex inſulis [13] Arabes Aſcitæ appellati, quoniam bubulos utres binos [14] ſternentes ponte piraticam exercent ſagittis venenatis. Gentes Troglodytarum idem Juba tradit [15] Therothoas a venatu dictos, miræ velocitatis: ſicut Ichthyophagos, [16] natantes, ceu maris animalia: [17] Bargenos, Zageras, Chalybas, Saxinas, Syrecas, Daremas, Domazanes. Quin & accolas Nili a Syene non Æthiopum populos, ſed Arabum eſſe dicit uſque Meroën. Solis quoque oppidum, quod non procul Memphi [18] in Ægypti ſitu diximus, Arabas conditores habere. Sunt & qui [19] ulteriorem ripam Æthiopiæ auferant, annectantque Africæ, ripas autem incolere propter aquam. Nos relicto cuique intelligendi arbitrio, oppida quo traduntur ordine utrimque ponemus.

XXXV. [20] A Syene, & prius Arabiæ latere, gens Catadupi. Deinde Syenitæ. Oppida: : [21] Tacompſon, quam quidam appellaverunt Thathicen, Aranium, Seſanium, Sandura, Naſaudum, Anadoma, Cumara, Peta & Bochiana, Leuphithorga, Tantarene, Mœchindira, Noa, Gophoa, Gyſtate, Megeda, Lea, Rhemnia, Nupſia, Direa, Pataga, Bagada, Dumana, Rhadata, [22] in quo felis aurea pro Deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroæ: ſic prodidit Bion.

Juba aliter: Oppidum in monte [23] Megatichos, inter Ægyptum & Æthiopiam, quod Arabes Myrſon vocavere. [24] Deinde Tacompſon, Aranium, Seſanium, Piden, Mamuda, Corambin, juxta eam bituminis fontem: Hammodara, Proſda, Parenta, Mama, Teſſara, Gallas, Zoton, [25] Graucomen, Emeum, Pidibotas, [26] Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis viventes: Cyſten, Pemmam, Gadagalen, Pa-

NOTÆ.

1. *Huc uſque Seſoſtris.*] Et aras ibi, columnaſve ſtruxit, ceu monumenta quædam expeditionum ſuarum. Strabo, lib. 17. pag. 790.

2. *A Moſſylico.*] Refert hæc quoque Solinus, cap. 56. pag. 87. ex Juba.

3. *Atlanticum mare.*] Hoc eſt, ingens illud mare, quod cum occidentali Oceano, ſive Heſperio, cui peculiare & proprium Atlantici nomen eſt, conjungitur & copulatur. Quamobrem, inquit, Juba cenſuit a Moſſylico promontorio navigari id mare Coro primum percommode: atque eodem mari, ora Africæ circumluſtrata, prælegendo demum Mauritanias Gades uſque perveniri tuto poſſe. Corus ſive Caurus ab Solis occaſu ſolſtitiali ſpirat, ut diximus lib. 2. ſect. 46. Vide Notas & Emend. num. CXI.

4. *Cujus tota ſententia.*] De navigatione ſinus Arabici.

5. *A promontorio Indorum.*] Indos Juba vocat Æthiopas Troglodytas.

6. *Lepteacra.*] Id, inquit, Æthiopum ſive Troglodytarum promontorium alii Lepten acram vocant, alii alterum huic proximum eſſe aiunt, Drepanum appellatum. Λεπτὴ ἄκρα Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. juxta Berenicen & Pentadactylum. Δρέπανον juxta Myoshormon.

7. *Præter Exuſtam.*] Præternavigantibus inſulam, quæ Exuſta dicebatur. Eodem ordine tres eæ inſulæ recenſentur ab auctore Peripli Maris Erythræi: Κατακεκαυμένη: quæ Exuſta Latine dicitur: Μαλίχου, Ἀδάνου. Vide Notas & Emend. num. CXII.

8. *$\overline{XV}$. paſſuum.*] Hoc eſt, quindecies centena millia paſſuum. Hic enim numerus ad eam ſummam, quæ mox colligitur, neceſſarius eſt: atque ita quidem Solinus habet, cap. 56. pag. 87.

9. *Ad apertum mare.*] Ab Adanu inſula ad Moſſylicum promontorium, unde mare ingens illud & apertum incipere diximus, quod Atlantico committitur.

10. $\overline{XVIII}$. *LXXV.*] Hoc eſt, Solino ipſo interprete, loc. cit. decies octies centena, & ſeptuaginta quinque paſſuum millia, quæ ſumma ex ſuperioribus numeris recte conficitur. In libris editis perperam ſcribitur, LXXXV.

11. *Reliqui omnes.*] Ceteri, præter Jubam, Arabicarum rerum ſcriptores. Solinus, loc. cit.

12. *Quin & commercia.*] Quæ navigantes exercent in Arabico ſinu, & ad Moſſylicum uſque promontorium.

13. *Arabes Aſcitæ.*] A Græca voce ἀσκὸς, quæ utrem ſignificat. Stephanus: Ἀσκῖται, ἔθνος παροικοῦν τὸν Ἰνδικὸν κόλπον, καὶ ἐπὶ ἀσκῶν πλέον, ὡς Μαρκιανὸς ἐν τῷ περίπλῳ αὐτοῦ. Solinus in hujus loci paraphraſi: *Mercantium ibi tranſitus infeſtari ex Arabicis inſulis dicit* Juba: *quas Aſcitæ habent Arabes, quibus e re nata datum nomen: nam bubulis utribus contabulatas crates ſuperponunt, vectatique hoc ratis genere prætereuntes infeſtant ſagittis venenatis.* De his Aſcitis ſuperius dictum eſt ſect. 32.

14. *Sternentes ponte.*] Hoc eſt, aſſeribus, ſeu crate ſuperpoſita, quo veluti ponte maria ſecuri, navium vice, percurrant.

15. *Therothoas a venatu.*] A venatu thoum, de quibus libro 8. Θηροθόαι ſunt appellati: iidem aliis Θωοθῆραι, nam & Θῶες & Θόες Græci ſcribunt: & Θηροθόαι perinde ac Θωοθῆραι, quemadmodum apud Suidam Θηρολέξης & λεξιθήρης. De his iterum libro ſubſequente, ſect. 2. Martianus, lib. 6. cap. de Babylonia, pag. 226. *Feras, inquit, curſu prætereunt.*

16. *Natantes, ceu maris.*] Vide Notas & Emend. num. CXIII.

17. *Bargenos, Zageras.*] *Bangenos, Zangenas*, in MSS. Colb. 1. 2. &c.

18. *In Ægypti ſitu diximus.*] Heliopolim intelligit, de qua dictum eſt lib. 5. ſect. 9. Arabibus hodieque Bethſemes appellatur, hoc eſt, *Domus Solis.* Ab Iſraëlitis, dum in Ægypto eſſent, conditam aſſeverat Iſidorus lib. 5. Etymol.

19. *Vlteriorem ripam.*] Gentes quæ ripam Nili orientalem accolunt.

20. *A Syene.*] De Syene & Catadupis, lib. 5. ſect. 10.

21. *Tacompſon.*] Τάκομψος, κώμη ἐν τοῖς ὅροις Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιόπων, inquit Stephanus: vicus eſt in confinio Ægypti & Æthiopiæ. Ταχομψὼ Herodoto, lib. 2. Euterpe, n. 29. pag. 100. Cetera ſunt vetuſtis ſcriptoribus ignota prorſus oppidorum nomina: quæ nec noſſe operæ pretium, nec plane neſciiſſe ullum rerum diſpendium fuerit: cum vel ante Auguſti tempora nullum ex iis oppidis prorſus exſtaret.

22. *In quo felis.*] De cultu felis apud Ægyptios, Euſebius ex Bardeſane, lib. 6. Præpar. pag. 280.

23. *Megatichos.*] Μέγα τεῖχος, voce Græca magnum oppidum, caſtellumve ſignificante.

24. *Deinde Tacompſon.*] Eam ipſam nimirum, cujus facta ſuperius mentio: ſed alio a Juba, quam a Bione, ordine recenſita.

25. *Graucomen.*] Γραὸς κώμην, Grai vicum.

26. *Hebdomecontacometas.*] Ἑβδομηκοντακωμήτας Latine

loin, Primin, Nupſin, Daſelin, Patin, Gambreves, Magaſen, Segaſmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macum, Scammos, Goram in inſula: ab iis Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen.

[1] Ex Africæ latere tradita ſunt eodem nomine Tacompſos altera, ſive pars prioris: Magora, Sea, Edoſa, Pelenaria, Pyndis, [2] Maguſa, Bauma, Linitima, Spintum, Sydopta, Genſora, Pindicitora, Agugo, Orſima, Suaſa, [3] Maumarum, Urbim, Mulon, quod oppidum Græci [4] Hypaton vocarunt: Pagoargas, Zamnes, unde elephanti incipiant: Mamblia, [5] Berreſa, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidum contra Meroën, antequam Bion ſcriberet, deletum.

Hæc ſunt prodita uſque Meroën: ex quibus hoc tempore nullum prope utroque latere exſtat. Certe ſolitudines nuper renunciavere principi Neroni, [6] miſſi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorandum, inter reliqua bella & Æthiopicum cogitanti. Intravere autem & eo arma Romana Divi Auguſti temporibus, duce [7] P. Petronio, & ipſo equeſtris ordinis præfecto Ægypti. Is oppida eorum expugnavit, quæ ſola invenerat, quo dicemus ordine: [8] Pſelcin, [9] Primin, [10] Aboccin, [11] Phthurin, [12] Cambuſin, [13] Attevan, [14] Stadiſin, ubi Nilus præcipitans ſe, fragore auditum accolis aufert. Diripuit [15] & Napata. Longiſſime autem a Syene progreſſus eſt DCCCCLXX. mil. paſſuum. Nec tamen arma Romana ibi ſolitudinem fecerunt. [16] Ægyptiorum bellis attrita eſt Æthiopia, viciſſim imperitando ſerviendoque, clara & potens etiam [17] uſque ad Trojana bella Mennone regnante: & Syriæ imperitaſſe eam, [18] noſtroque litori, ætate [19] regis Cephei, patet [20] Andromedæ fabulis.

Simili modo & de menſura ejus varia prodidere: primus Dalion ultra Meroën longe ſubvectus: Mox Ariſtocreon, & Bion, & Baſilis: Simonides minor etiam, quinquennio

NOTÆ.

ſeptuaginta-vicanos, ſatis apte dixeris.

1. *Ex Africæ latere.*] A Syene, inquit, Meroën verſus & auſtrum, lateri Nili amnis occidentali, qua ſpectat Africam, adſident oppida quæ ſequuntur.

2. *Maguſa.*] Vide Notas & Emend. num. CXIV. Inde inſcriptus eſt Poſtumi Aug. nummus, HERCVLI MAGVSANO; in quo ſtat Hercules cum clava, & arcu, & leonis exuviis, apud Triſtan. pag. 146. Significatur imitatus Herculem Poſtumus; quippe qui in regionem, quæ poſtea Alſatia dicta eſt, hoſtem inſequens penetrarit, procul a ditione ſua: ut Hercules Ægyptius, cujus Herodotus meminit, libro 2. pag. 145. ultra Ægyptum & Syenen progreſſus, ac proinde Maguſam uſque, quæ ripæ Nili occidentali ulterius appoſita erat, pervaſiſſe ferebatur. Similem ob cauſam inſcriptus alter ei nummus eſt aureus, qui eſt in Theſauro Regio: HERCVLI *LIBYCO*: in quo Antæum Hercules brachiis comprimit, ut ſignificetur, compreſſam ſimiliter ducis aut regis Germanici ferocitatem fuiſſe: nam rex Antæus fuit. Plinius, libro V. ſect. 1. *Africam Græci Libyam appellavere..... Lixas vel fabuloſiſſime antiquis celebrata. Ibi REGIA Antæi, certamenque cum Hercule.* In alio ſimiliter nummo, qui eſt ibidem aureus, HERCVLI ERYMANTINO legitur: in eo Hercules humeris geſtat aprum in Erymantho Arcadiæ monte captum: ut ſignificetur feritas hominis a Poſtumo debellati ſimilis apro. Ea ſimilitudine uſus eſt etiam Vates Regius, Pſal. LXXIX. verſu 14. ubi de vinea Domini, hoc eſt, de terra Iſraëlitica, quam Philiſtæus vaſtabat, *Exterminavit eam*, inquit, *APER de ſilva, ſingularis ferus depaſtus eſt eam.* Neque enim in Galliis aut Erymanthus, aut Libya, aut Maguſa quærenda eſt, aut Creta, aut Argos; nam & HERCVLI CRETENSI & HERCVLI ARGIVO ejuſdem numiſmata quædam feruntur inſcripta. Sed Deuſo dumtaxat, ubi alia ejuſdem Poſtumi Romani percuſſa ſunt ex ære magno & ex argento, cum hac epigraphe, HERCVLI DEVSONIENSI, ſive cum Herculis, ſive cum templi effigie: ut apud D. Vaillant, pag. 187. & apud Triſtanum, tomo III. pag. 145. ob templum utique Herculi a Poſtumo ædificatum Deuſone, poſt victoriam Germanicam, veluti tutatori limitis Romani. Eſt autem *Deuſo* oppidum vetus in finibus Lotharingiæ, duabus a Marſallo leucis, verſus ortum & Alſatiam, ubi tunc clauſtra Imperii adverſus Germanos Poſtumus ſtrenue tutabatur. Nomen antiquum hodieque retinet, *Dieuſe*, vel *Dieuze*: nam utrovis modo ſcribitur: ubi ſalinæ ſunt laudatiſſimæ; in diœceſi Tullenſi, ſive Leucorum.

3. *Maumarum, &c.*] Vide Notas & Emend. num. CXV.

4. *Hypaton.*] Ὕπατον, quaſi ſupremum & ultimum.

5. *Berreſa.*] Locum hic habere fortaſſis poſſit Βέρεξ, quod oppidum Timocrates apud Stephanum, Æthiopiam inter Indiamque, laxiore certe nec ſatis diſtincto intervallo, collocat.

6. *Miſſi ab eo milites.*] Refert hæc pariter Dio, lib. 63. pag. 719. Alias quoque ad Nili fontes explorandos, miſſos eſſe a Nerone centuriones duos, qui a rege Æthiopiæ inſtructi auxilio fuerunt, auctor eſt Seneca, lib. 6. Natur. quæſt. cap. 8. pag. 907.

7. *P. Petronio.*] Caium, non Publium, appellat Dio, lib. 54. pag. 526. ubi hanc expeditionem ſuſceptam refert anno V. C. DC.CXXXII. M. Claudio Marcello Æſernino, L. Aruntio Coſſ. Γάιον Πετρώνιον τὸν τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντα, &c.

8. *Pſelcin.*] Ψέλκις Ptolemæo lib. 4. c. 5. e regione Tacompſi oppidi Straboni, l. 17. p. 820. Ψέλκη, ubi de facta ejus oppidi a Petronio expugnatione prolixior oratio inſtituitur. In Conc. Calched. *Joannes Epiſc. Pſelcis* ſubſcripſit.

9. *Primin.*] Πρίμις μεγάλη Ptolemæo lib. 4. cap. 7. in ripa Nili orientali, poſt Pſelcin. Πρῆμνις eſt Straboni, lib. 17. pag. 820. Πρῖμα Olympiodoro, apud Photium, cod. LXXX.

10. *Aboccin.* Ἀβουγκὶς Ptolemæo, loc. cit. ab occidentali fluvii parte.

11. *Phthurin.*] Φθοῦρι Ptolemæo, loc. cit. atque eodem ſitu.

12. *Cambuſin.*] Καμβύσου ταμιεῖα, Cambyſæ ærarium Ptolemæo, loc. cit. De Cambyſæ expeditionibus Meroën uſque ſuſceptis, multa Strabo, lib. 17. pag. 790.

13. *Attevan.*] Sic enim ſcribo, pro *Attenan.* Eſt enim hæc Ptolemæi Αὐτόβα loc. cit.

14. *Stadiſin.*] Τασιτία Ptolemæo loc. cit. juxta magnum catarracten, ubi Nilus præcipitans ſe, fragore auditum accolis aufert.

15. *Et Napata.*] Νάπατα Ptolemæo, loc. cit. latere Nili orientali. Hodie *Chaxumum.*

16. *Ægyptiorum bellis.*] Seſoſtri Ægypti rege totam Æthiopiam bello vaſtante, ut auctor eſt Strabo, lib. 17. pag. 790. Diodorus Siculus, lib. 1. Bibl. pag. 50. 55. & 59. & prior ceteris Herodotus, lib. 2. Euterpe, num. 110. pag. 129.

17. *Uſque ad Trojana.*] De Memnone Æthiopiæ rege, multa Philoſtratus, lib. 6. de vita Apoll. cap. 9. Aurora & Tithono genitum ait fuiſſe Apollodorus lib. 3. de Diis, ante Trojana tempora. In MSS. Plinianis *Mennone* ſcriptum eſt; non *Memnone*, quod eſt nomen Græcum. In editione Romana anni 1470. *Mênone.* Verum in ſeptem ſequentibus Plinii editionibus ſcriptum eſt *Mênone*; quaſi hæſitantibus qui edebant, num propter MSS. codices *Mennone* legi oporteret, an propter ſcriptores Græcos *Memnone.* Vide librum X. ſect. XXXVII. & lib. XXXVII. ſect. LXIII.

18. *Noſtroque litori.*] Mediterranei maris litori, qua Syriam alluit.

19. *Regis Cephei.*] A quo Æthiopia cognomen accepit, Ovid. lib. 4. Metam. verſ. 669.

Æthiopum populos, Cepheia deſpicit arva.

20. *Andromedæ.*] Quam belluæ objectam ante Joppen ferunt, Syriæ litore, ut dictum eſt libro ſuperiore, ſec-

in Meroë moratus, cum de Æthiopia ſcriberet. Nam Timoſthenes claſſium Philadelphi præfectus, [1] ſine menſura, dierum LX. a Syene Meroën iter prodidit: [2] Eratoſthenes DCXXV. mill. Artemidorus DC. mill. Seboſus ab Ægypti extremis ſedecies centena LXXV. mill. paſſuum: unde [3] proxime dicti XII. L. Verum omnis hæc finita nuper diſputatio eſt, quoniam [4] a Syene DCCCLXXIII. mill. Neronis exploratores renunciavere his modis: A Syene [5] Hieran ſycaminon LIV. mil. paſſuum. Inde Tama LXXII. millia paſſuum. Regionem [6] Evonymiton Æthiopum primam, CXX. Acinam LIV. mill. Pitaran XXV. Tergedum, CVI. mill. [7] Inſulam Gagauden eſſe in medio eo tractu. Inde primum viſas aves pſittacos, & ab altera (quæ vocatur Artigula) animal [8] ſphingion, a Tergedo cynocephalos. Inde Napata LXXX. mill. Oppidum id parvum [9] inter prædicta ſolum. Ab eo ad inſulam Meroën CCCLX. mill. Herbas circa Meroën demum viridiores, ſilvarumque aliquid apparuiſſe, & rhinocerotum elephantorumque veſtigia. Ipſum oppidum Meroën [10] ab introitu inſulæ abeſſe LXX. mill. paſſuum: juxtaque aliam [11] inſulam Tadu [12] dextro ſubeuntibus alveo, quæ portum faceret. Ædificia oppidi pauca. Regnare feminam [13] Candacem, quod nomen multis jam annis ad reginas tranſiit. Delubrum Hammonis [14] & ibi religioſum, & toto tractu ſacella. Ceterum cum potirentur rerum Æthiopes, inſula ea [15] magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum CCL. mill. dare ſolitam, artificum CCCC. mill. alere. Reges Æthiopum XLV. & hodie traduntur. * Univerſa vero gens [16] Ætheria appellata eſt, deinde Atlantia, mox [17] a Vulcani filio Æthiope Æthiopia. * CAP. XXX.

Animalium hominumque effigies monſtriferas circa extremitates ejus gigni minime mirum, artifici ad formanda corpora effigieſque cælandas [18] mobilitate ignea. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planitie. Alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. [19] Pars etiam ore concreto & naribus carens, uno tantum foramine ſpirat, potumque calamis avenæ trahit, & grana ejuſdem avenæ ſponte provenientis ad veſcendum. [20] Quibuſdam pro ſermone nutus motuſque membrorum eſt. Quibuſdam ante [21] Ptolemæum Lathurum regem Ægypti ignotus fuit uſus ignium. [22] Quidam & Pygmæorum gentem prodiderun inter paludes, ex quibus Nilus oriretur.

[23] In ora autem, ubi deſiimus, [24] continui montes, ardentibus ſimiles rubent. [25] Troglodytis & Rubro mari a Meroë tractus omnis ſuperponitur: a Napata tridui itinere ad

NOTÆ.

tione 34.

1. *Sine menſura.*] Locorum intervallo minime notato.

2. *Eratoſthenes DCXXV.*] Seu Græca menſura, qua uſus videtur Eratoſthenes, ſtadiis quinquies mille, ut dictum eſt lib. 2. ſect. 75.

3. *Vnde proxime dicti.*] Proxime, inquit, appellati ſcriptores, Timoſthenes nimirum, Eratoſthenes, & Artemidorus inde, hoc eſt, ab Ægypti extremis, ſive ab Alexandria, ad Meroën inſulam, duodecies centena tantum numerant, & quinquaginta millia paſſuum. Vide Notas & Emend. num. CXVI.

4. *A Syene DCCCLXXIV.*] Vide Notas & Emend. num. CXVII.

5. *Hieran ſycaminon.*] Quaſi Sacram morum, ſive ſacram ſycomorum Latine dixeris. Antoninus a Syene ad Hieran ſycaminon paſſuum millia numerat octoginta: ſed longiore, ut apparet, itinere, propter diverticula, flexuſque manſionum.

6. *Evonymiton.*] Ἐυωνυμῖται, ἔθνος Αἰγύπτιον πρὸς τῇ Αἰθιοπίᾳ. Stephanus, pag. 281. Agathemerus, lib. 2. Geogr. cap. 5. καὶ μετὰ τὸν μέγαν καταῤῥάκτην ἀπὸ μὲν δυσμῶν τοῦ Νείλου Ἐυωνυμῖται. *Poſt magnum Nili catarracten, ad occidentale fluvii latus, Evonymitæ.*

7. *Inſulam Gagauden.*] Quam Nilus efficit, medio in tractu Syenen inter Meroënque.

8. *Sphingion.*] Simiarum genus, de quo lib. 8. ubi & de cynocephalis dicetur.

9. *Inter prædicta ſolum.*] Ceteris bello deletis, ſolum id reſtat.

10. *Ab introitu inſulæ.*] Eſt enim ejus inſulæ ingens amplitudo: longitudinis ſcilicet, trium millium ſtad. hoc eſt, CCCLXXV. mill. paſſ. latitudinis ſtadiorum mille, hoc eſt, CXXV. mill. paſſ. auctore Strabone, lib. 17. pag. 821. Ab introitu vero inſulæ abeſſe oppidum Meroën ſtadiis ſeptingentis idem prodidit, p. 786. quæ efficiunt LXXXVII. M. D. paſſ.

11. *Inſulam Tadu.*] Ita MSS. omnes. Editi, *Tatu.* Hodie *Jalac.*

12. *Dextro.*] Qui vergit in Africam.

13. *Candacem.*] Ita Colb. 1. 2. & Pariſ. non, ut editi libri, *Candaocen.* Κανδάκη vocatur a Strabone, lib. 17. pag. 820. quæ Petronio Ægypti provinciam, bellumque Æthiopicum adminiſtrante, legatos ad Auguſtum Cæſarem miſit.

14. *Et ibi.*] Ut in Libya.

15. *Magnæ claritatis.*] Æthiopum regia, Straboni lib. 17. pag. 821. & alibi. De ea diximus lib. 5. ſect. 10.

16. *Ætheria.*] Ἀερίαν dictam eſſe olim Æthiopiam auctor eſt Heſychius, verbo Ἀερία: ab eo fortaſſis tempore, quo Ægyptus imperitavit Æthiopiæ, ut ſuperius dictum eſt: nam & Ægypto ipſi inditum id nomen fuiſſe, auctor eſt, præter alios, Gellius lib. 14. cap. 6. pag. 777.

17. *A Vulcani filio Æthiope.*] Aut fortaſſis a vultus nigredine: Græcis ita appellantibus, ab αἴθω *uro*, & ὤψ *vultus*: quaſi vultu Solis calore peruſto.

18. *Mobilitate ignea.*] Cæli Æthiopici calore, vicinioque Solis varie agitatas atomos, ad efficiendas multiplices corporum figuras conferre plurimum putat. Nec ſane diffiteor, ut alibi vi frigoris nimia, ſic in iis terris ignium intemperie multa poſſe peccare naturam, immo & ſolere.

19. *Pars etiam.*] Solinus, cap. 30. pag. 56.

20. *Quibuſdam pro.*] Solinus loc. cit. Vide Notas Lud. Vives, in lib. 16. Auguſt. de Civit. Dei, cap. 8. Hujuſcemodi ſilveſtres homines, qui nutibus pro ſermone utantur, ait eſſe in Hiſpaniola Occidentalis Indiæ inſula, Petrus Martyr.

21. *Ptolemæum Lathurum.*] Regum Ægypti ejus nominis ſeptimus is fuit. Refert hoc Solinus pariter loc. cit.

22. *Quidam.*] Ariſtoteles, lib. 8. hiſt. anim. & Mela, lib. 3. cap. 8. *Fuêre*, inquit iſte, *interius Pygmæi, minutum genus, & quod pro ſatis frugibus contra grues dimicando defecit.* Ad Nili fontes ab Ariſtotele pariter collocantur. De Pygmæis diximus, ſect. 22.

23. *In ora autem.*] In ora ſcilicet Æthiopiæ, cujus ſectione ſuperiore facta mentio eſt, his verbis: *Hinc in ora Æthiopiæ, &c.* litore nimirum ſinus Arabici, paulo citra anguſtias & Diren.

24. *Continui montes.*] Ab his cognomen Rubri maris ortum quidam arbitrati ſunt, teſte Agatharchide, lib. de Rubro mari, cap. 2. apud Phot. in Bibl. cod. 250. pag. 1321. ὅτι τοῦ Ἀραβίου καλουμένου κόλπου, &c. *quod ſinus Arabici montes verſus occaſum ſiti, dum acres & ignei Solis radii eos feriunt, carbonis ſpeciem ac ſimilitudinem referunt: ad ortum vero arenæ & glebæ rubentes tumuli, &c.* Habet idipſum Strabo, lib. 16. pag. 779.

25. *Troglodytis.*] Troglodytarum, inquit, agro, & Ru-

Rubrum litus, aqua pluvia ad uſum compluribus locis ſervatur, fertiliſſima regione, quæ intereſt, auri. [1] Ulteriora Atabuli, Æthiopum gens tenet. Deinde [2] contra Meroën [3] Megabari, quos aliqui Adiabaras nominavere, oppidum habent Apollinis. [4] Pars eorum Nomades, [5] quæ elephantis veſcitur. [6] Ex adverſo in Africæ parte Macrobii. Rurſus [7] a Megabaris Memnones & Davelli, dierumque viginti intervallo Critenſi. Ultra eos Dochi, deinde [8] Gymnetes ſemper nudi. Mox Anderæ, [9] Mathitæ, Meſagebes, Hipporeæ, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimni. [10] Deinde Nomades cynocephalorum lacte viventes, [11] Olabi, [12] Syrbotæ, qui octonûm cubitorum eſſe dicuntur.

Ariſtocreon Libyæ latere a Meroë oppidum Tolen dierum quinque itinere tradit. Inde dierum duodecim [13] Eſar Ægyptiorum oppidum, qui [14] Pſammetichum fugerint: In eo produntur annis trecentis habitaſſe. Contra in Arabico latere Daron oppidum eſſe eorum. Bion autem Sapen vocat, quod ille Eſar, & ipſo nomine advenas ait ſignificari: Caput eorum in inſula, Sembobitin: [15] & tertium in Arabia, Sai. [16] Inter montes autem & Nilum Symbari ſunt, Paluogges: in ipſis vero montibus [17] Aſachæ multis nationibus. Abeſſe a mari dicuntur dierum quinque itinere. [18] Vivunt elephantorum venatu. [19] Inſula in Nilo Semberritarum, reginæ paret. [20] Ab ea Nubei Æthiopes dierum octo itinere. Oppidum eorum Nilo impoſitum, Tenupſis. [21] Sambri, apud quos quadrupedes omnes ſine auribus, etiam elephanti. [22] At ex Africæ parte Ptoëmbari, Ptoëmphanæ, qui canem pro rege habent, motu ejus imperia augurantes: Aurufpi oppido longe a Nilo ſito. Poſtea Achiſarmi, Phaliges, Marigeri, Caſamarri.

[23] Bion alia oppida in inſulis tradit, a Sembobiti Meroën verſus dierum toto itinere viginti. [24] Proximæ inſulæ oppidum Semberritarum ſub regina: & aliud Aſar: alterius oppidum Daron. Tertiam Medoën vocant, in qua oppidum Aſel. Quartam eodem, quo oppidum, nomine Garoden. Inde per ripas oppida: [25] Navos, Modundam, Andatim, Secundum, Colligat, Secande, Navectabe, Cumi, Agroſpi, Ægipam, Candrogari, Arabam, Summaram.

[26] Regio ſupra Sirbitum, ubi deſinunt montes, traditur a quibuſdam habere maritimos Æthiopas, Niſicaſtes, Niſitas, quod ſignificat ternûm & quaternûm oculorum viros: non quia ſic ſint, [27] ſed quia ſagittis præcipua contemplatione utantur. Ab ea vero parte

NOTÆ.

bro mari ab ortu, Æthiopiæ tractus ille clauditur: Meroë inſula, ab occaſu.

1. *Ulteriora.*] Remotiora a mari, inter Napata & Meroën, ubi nunc *Sabai* regnum, cum oppido ejuſdem nominis.

2. *Contra Meroën.*] Ultra Nili ripam, qua Meroën inſulam circumambit, orientali latere.

3. *Megabari.*] Μεγάβαροι Αἰθίοπες Straboni, lib. 17. pag. 776. Ptolemæo lib. 4. cap. 8. mendoſe Μεγάβαρδοι. Rectius Diodoro Siculo, Μεγαβαρεῖς, quos ille Troglodytis accenſet.

4. *Pars eorum Nomades.*] Quos ab ἐλεφαντοφάγοις ſecernere Philoſtratus videtur, lib. 6. de vita Apoll. cap. 12. pag. 300.

5. *Quæ elephantis.*] Unde Ἐλεφαντοφάγοι Αἰθίοπες cognominati ſunt, teſte Agatharchide, cap. 25. de Rubro mari, apud Phot. cod. 250. pag. 1353. & Agathemero, lib. 2. Geogr. cap. 5.

6. *Ex adverſo.*] Ex adverſo Megabarorum, altero Nili & Meroës latere, verſus Africam. De Macrobiis iſtis, Herod. lib. 3. Thalia, pag. 168. n. 17. Mela, lib. 3. cap. 9. *Æthiopum pars, quia vitæ ſpatium dimidio fere quam nos longius agunt, Macrobii*, &c. Pars eſt regni, quod Nubiam hodie appellant: non *Bagamedri*, ut Sanutus exiſtimat.

7. *A Megabaris.*] Ultra Megabaros, verſus auſtrum, Μέμνονες πρὸς τῇ Μερόῃ νήσῳ, juxta Meroën, inquit Agathemerus, lib. 2. Geogr. cap. 5. & Ptolem. lib. 4. cap. 8.

8. *Gymnetes ſemper nudi. Mox Anderæ.*] Straboni, lib. 16. pag. 771. Endera locus eſt, ubi Gymnetes incolunt, viri a nuditate corporum & exercitatione ſic appellati: ἦν δέ τις ἐν βάθει Ἐνδέρα Γυμνητῶν ἀνθρώπων κατοικία.

9. *Mathitæ.*] Hi ſunt haud dubie Μασῖται Ptolemæi lib. 4. cap. 8. quos ad Nili paludes uſque pertinere ait.

10. *Deinde Nomades, &c.*] Hæc quoque Solinus, cap. 30. pag. 55.

11. *Olabi.*] In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Aladi.*

12. *Syrbotæ.*] Hæc rurſum Plinius libro ſequente ſect. 2. Solinus loc. cit. pedes duodecim excedere longitudine ſcribit, id quod eodem recidit: nam cubitus habet ſeſquipedem.

13. *Eſar.*] Ἐσὴρ & Δαρὼν oppidorum eſſe nomina in inſula Meroë, auctor eſt Ptolemæus lib. 4. cap. 9. cui num potior habenda fides quam Ariſtocreonti, alii viderint.

14. *Pſammetichum.*] De quo dicemus, lib. 36. ſect. 19.

15. *Et tertium.* Primum enim Eſar eſt, ſive Sape: alterum, Sembobitis, quod in inſula fuit: in latere Arabiæ tertium, Sai.

16. *Inter montes.*] Quos paulo ante dixit ardentibus ſimiles rubere.

17. *Aſachæ.*] Iidem Aſachæi Plinio ipſi, lib. 8. ſect. 13. & Solino, cap. 30. pag. 55.

18. *Vivunt, &c.*] Solinus, loc. cit. Idcirco ἐλεφαντομάχους Diodorus Siculus, Strabo ἐλεφαντοφάγους appellat.

19. *Inſula in Nilo.*] Ultra Meroën, Strabo, lib. 17. pag. 786. Ἄλλην δ᾽ εἶναι νῆσον ὑπὲρ τῆς Μερόης, ἣν ἔχουσιν οἱ Αἰγυπτίων φυγάδες οἱ ἀποστάντες ἐπὶ Ψαμμιτίχου· καλοῦνται δὲ Σεμβρῖται, ὡς ἂν ἐπήλυδες. βασιλεύονται δὲ ἀπὸ γυναικός. *Supra Meroën alia inſula, quam Ægyptiorum exſules incolant, qui a Pſammeticho deſciverunt, & Sembritæ, id eſt, advenæ nominantur, & reginam habent, &c.*

20. *Ab ea.*] Ultra Meroën, Arabiæ latere, Nilique ripa orientali. Hi Νοῦβαι Ptolemæo dicuntur, lib. 4. cap. 8. quos cum Avalitis conjungat ad mare Rubrum, atque adeo Arabiæ latere cum Plinio collocet, perſpicuum eſt falli eos, qui hoſce Nubas exiſtimant eos eſſe quos hodie Nubeos appellamus, *le Royaume de Nubie*: cum tota horum regio in oppoſita Nili ripa ſit, nec exiguam Africæ partem obtineat. Sunt hi Nubæ Plinii, & Ptolemæi in Troglodytarum confinio & ad Nili uſque latus orientale pertinent.

21. *Sambri, apud quos.* Id quoque Solinus, cap. 30. pag. 55. ſed *Pſambaret* vocat.

22. *At ex Africæ.*] Et iſta, tacito tamen populorum nomine, Solinus refert, loc. cit.

23. *Bion alia.*] Ejuſdem tractus terrarum, qui proxime eſt deſcriptus, alia jam facies ex Bione proponitur: diſcrepantibus enim inter ſe de tam ſemotis regionibus Geographorum ſententiis, ullam prætermittere, quæ alicujus momenti ſit, religioni Plinius habet.

24. *Proximæ inſulæ.*] Ejus quam diximus eſſe Meroæ proximam.

25. *Navos.*] Vide Notas & Emend. num. CXVIII.

26. *Regio ſupra Sirbitum.*] Quod oppidum Nilo impoſitum, XII. dierum navigatione diſtare a Meroë, dicetur inferius.

27. *Sed quia ſagittis.*] Solini paraphraſis, loc. cit. *Quod & vident plurimum, & manifeſtiſſime deſtinant jactus ſagitta-*

Nili, [1] quæ ſupra Syrtes majores, oceanumque meridianum protenditur, Dalion vocatos eſſe dicit, pluvia tantum aqua utentes Ciſoros, Longoporos. [2] Ab OEcalicibus dierum quinque itinere Uſibalcos, Iſuelos, Pharuſos, Valios, Ciſpios. Reliqua deſerta. [3] Deinde ſabuloſa. Ad occidentem verſus [4] Nigrœ, quorum rex unum oculum habeat in fronte. [5] Agriophagi, pantherarum & leonum carnibus maxime viventes. Pamphagi, omnia mandentes. Anthropophagi, humana carne veſcentes. [6] Cynamolgi, caninis capitibus. Artabatitæ quadrupedum ferarum modo vagi. Deinde Heſperii, Perorſi, quos in Mauritaniæ confinio [7] diximus. Pars quædam Æthiopum [8] locuſtis tantum vivit, fumo & ſale duratis in annua alimenta: ii quadrageſimum annum vitæ non excedunt.

Æthiopum terram univerſam cum mari Rubro patere in longitudinem ſemel & vicies centena LXX. mill. paſſuum: in latitudinem [9] cum ſuperiore Ægypto duodecies centena XCVIII. mill. Agrippa exiſtimavit. [10] Quidam longitudinem ita diviſerunt: a Meroë Sirbitum, XII. dierum navigationem. Ab ea XII. ad Davellos. Ab his ad oceanum Æthiopicum ſex dierum iter. In totum autem ab oceano ad Meroën DCXXV. mill. paſſuum eſſe inter auctores fere convenit: inde Syenen, [11] quantum diximus. [12] Sita eſt Æthiopia ab oriente hiberno ad occidentem hibernum. [13] Meridiano cardine ſilvæ ebeno maxime virent: a media ejus parte imminens mari mons excelſus, æternis ardet ignibus, [14] Theôn ochema dictus Græcis: [15] a quo navigatio quatridui ad promontorium, quod [16] Heſperion ceras vocatur, confine Africæ juxta Æthiopas Heſperios. Quidam & in eo tractu modicos colles [17] amœna opacitate veſtitos [18] Ægipanum Satyrorumque produnt.

CAP. XXXI.

XXXVI. [19] Inſulas toto eo mari & Ephorus complures eſſe tradidit, & Eudoxus, & Timoſthenes: Clitarchus vero Alexandro regi renunciatam adeo divitem, ut equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, ubi ſacer mons opacus ſilva repertus eſſet, diſtillantibus arboribus odore miræ ſuavitatis. Contra ſinum Perſicum [20] Cerne nominatur inſula [21] adverſa Æthiopiæ, cujus neque magnitudo, neque intervallum a continente conſtat, Æthiopas tantum populos habere proditur. Ephorus auctor eſt, a Rubro mari navigantes in eam non poſſe propter ardores ultra quaſdam columnas (ita appellantur [22] parvæ inſulæ) provehi. [23] Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra ſtadia octo abeſſe prodidit Cernen. Nepos Cornelius [24] ex adverſo maxime Cartha-

NOTÆ.

rum. Meſiccaſtas legere Plinium oportuiſſe, atque in ejus interpretatione vocis hallucinatum putat Bochartus parte 1. Geogr. lib. 4. cap. 26. pag. 303. Sed non ego credulus illi.

1. *Quæ ſupra Syrtes.*] In ea ſcilicet hæreſi Dalion fuit, quæ exiſtimaret, poſt aliquot dierum navigationem Nilo amne peractam, perveniri denique ad Oceanum Æthiopicum, ſive meridianum, qui inter nos Auſtraleſque populos ibi per Zonam, ut vocant, torridam permearet: in eo oceano Syrtes eſſe iis quæ in mediterraneo, majores, vel certe pares.

2. *Ab Oecalicibus.*] De his diximus, lib. 5. ſect. 8.

3. *Deinde ſabuloſa.*] In confinio maris Æthiopici. *Fabuloſa* hoc loco legi quibuſdam placet: quoniam fabulis videntur affinia, quæ mox ſequuntur.

4. *Nigrœ.*] Græco more Νίγροι, ut *Solœ* pro Σόλοι. Iidem Nigritæ appellati, libro ſuperiore ſect. 8.

5. *Agriophagi &c.*] Tranſcripſit hæc Solinus iiſdem ferme verbis, cap. 30. pag. 55.

6. *Cynamolgi.*] Ita nominati, quod canum femellas mulgent, & eo lacte nutriuntur, inquit Agatharchides, lib. de Rubro Mari, cap. 29. apud Photium in Bibl. cod. 250. pag. 1357. ἃς τὰς τῶν Κυνῶν θηλείας ἀμέλγοντες, τῷ γάλακτι τρέφονται. Nihil Agatharchides de caninis capitibus.

7. *Diximus.*] Libro ſuperiore, ſect. 8.

8. *Locuſtis tantum.*] Idcirco Ἀκριδοφάγοι Græca voce nominantur a Strabone, Solino, & aliis. Traduntur eadem ab Agatharchide, lib. de Rubro mari, cap. 27. apud Phot. in Bibl. cod. 250. pag. 1356. ubi ea totidem verbis exſtant: & apud Diodorum, lib. 3. Bibl. pag. 162.

9. *Cum ſuperiore Ægypto.*] Quam Thebaïdem appellavit, lib. 5. ſect. 9. Porro longitudinem Æthiopiæ repetit ab ortu hiberno ad occaſum hibernum: latitudinem, ab auſtro ad ſeptemtrionem. Miſſi Theodoſii locum hunc vitioſe exſcripſerunt: *Juxta Plinium Secundum... longitudinem Ægypti ſuperioris cum ſua Æthiopia, centena decies & quater & ſemel* LXX. *paſſuum: latitudinem Æthiopiæ & Ægypti ſuperioris*, DCCCCLVII. M. *paſſuum, Agrippa exiſtimavit.*

10. *Quidam longitudinem.*] Longitudinem, inquit, alii repetunt ab ea parte, unde nos latitudinem ducimus: a Meroë ſcilicet, & ſeptemtrionali parte, ad auſtrum.

11. *Quantum diximus.*] Hac ipſa ſectione, ex Neronis exploratorum relatu, DCCCLXXIII. mill. paſſ.

12. *Sita eſt Æthiopia.*] Hæc Solinus totidem verbis, cap. 30. pag. 56. & Miſſi Theodoſii.

13. *Meridiano cardine.*] Medio fere tractu Æthiopiæ, inter ortum Solis & occaſum, Meroën uſque a Syene, inquit ipſe lib. 12. ſect. 8.

14. *Theôn ochema.*] Θεῶν ὄχημα, *Deorum currus.* Cum a media Æthiopiæ parte imminere mari mons iſte dicatur, non a Plinio modo, ſed & a Ptolemæo, lib. 4. cap. 5. vix alium eſſe crediderim, quam qui promontorium efficit Palmarum dictum, *Capo das Palmas*, in ora Guineæ occidentali.

15. *A quo.*] Miſſi Theodoſii: *a quo navigatione quatridui, promontorium*, & cetera iiſdem plane ſyllabis.

16. *Heſperion ceras.*] Ἑσπέριον κέρας, Heſperium cornu, hodie, *le Cap de Sierra Liona*: facto a Luſitanis nomine, quod maris ibi fremitus leænæ rugitum referre quodammodo videatur.

17. *Amœna opacitate.*] Miſſi Theodoſii, *capacitate*, male. Plinius ſect. ſeq. *Mons opacus ſilva.*

18. *Ægipanum, &c.*] De his lib. 5. ſect. 8.

19. *Inſulas.*] Hæc totidem ſyllabis apicibuſque Miſſi Theodoſii.

20. *Cerne nominatur.*] Jactatur, inquit, necdum tamen fidem obtinuit. Satis obſcuri nominis, & incerti ſitus hanc fuiſſe tum inſulam innuit: nec velle ſe famæ, quæ de ea forte percrebruit, ſponſorem fieri. Sic Euſtathius ad Dionyſii verſum 219. pag. 32. diſcrepantes refert auctorum de ejus ſitu ſententias: Lycophrone, ad ortum Solis: Polybio, ad occaſum: ad meridiem Dionyſio ſtatuente. Nullus dubito quin hæc Pliniana, ſive Lycophroniana, ſive Dionyſiana Cerne ſit ea quam S. Laurentii vocitamus, ſive *Madagaſcar.* Μενουθίας eadem Ptolemæi, lib. 4. cap. 9.

21. *Adverſa Æthiopiæ.*] Plane hic ſitus congruit cum hodierna *Madagaſcar*: nam extimo promontorio exortum Solis æſtivum reſpicit, ſinumque Perſicum: occidentali latere, Æthiopiæ inferiori ab exortu Solis æſtivo ad hibernum occaſum prætenditur.

22. *Parvæ inſulæ.*] *Les Iſles de Maſcarenhas*, ſic enim Luſitani vocant, ſex ſeptemve inſulas exiguas, quæ Madagaſcari ad ſeptemtrionem objacent, ſub linea fere æquinoctiali.

23. *Polybius.*] De Polybii Nepotiſque Cerne dicemus inferius, cum de Gorgonum inſula ſermo erit.

24. *Ex adverſo maxime Carthaginis.*] Id quomodo accipiendum ſit, Hanno ipſe aperit, a quo Nepos hauſit: Reſpondere nimirum Carthagini ex adverſo Cernen: quoniam ſimilis eſt navigatio a Carthagine ad columnas, atque a columnis ad Cernen: ἐῴκει γὰρ, inquit pag. 39.

ginis a continente paſſus mille: non ampliorem circuitu [1] duobus millibus. Traditur & alia inſula contra montem Atlantem, [2] & ipſa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum navigatione ſolitudines ad Æthiopas Heſperios, & promontorium, [3] quod vocavimus Heſperion ceras, inde primum circumagente ſe terrarum fronte in [4] occaſum, ac mare Atlanticum. [5] Contra hoc quoque promontorium [6] Gorgades inſulæ narrantur, Gorgonum quondam domus bidui navigatione diſtantes a continente, ut tradit Xenophon Lampſacenus. Penetravit in eas Hanno Pœnorum Imperator, prodiditque hirta feminarum corpora, [7] viros pernicitate evaſiſſe: [8] duarumque Gorgonum cutes argumenti & miraculi gratia in Junonis templo poſuit, ſpectatas uſque ad Carthaginem captam. Ultra has etiamnum duæ [9] Heſperidum inſulæ narrantur. Adeoque omnia circa hæc incerta ſunt, ut Statius Seboſus a Gorgonum inſulis prænavigatione Atlantis dierum XL. ad Heſperidum inſulas curſum prodiderit, ab iis ad [10] Heſperu ceras unius. Nec Mauritaniæ inſularum certior fama eſt. Paucas modo conſtat eſſe ex adverſo [11] Autololum, a Juba repertas, in quibus [12] Gætulicam purpuram tingere inſtituerat.

CAPUT XXXII.

XXXVII. [13] Sunt qui ultra eas [14] Fortunatas putant eſſe, quaſdamque alias: quarum numero idem Seboſus etiam ſpatia complexus, [15] Junoniam abeſſe a Gadibus DCCL. mill. paſſuum tradit. Ab ea tantumdem ad occaſum verſus [16] Pluvialiam, Caprariamque: in Pluvialia non eſſe aquam, niſi ex imbribus. Ab iis CCL. mill. paſſuum Fortunatas [17] contra læva Mauritaniæ [18] in VIIII. horam Solis: [19] vocari Convallem a convexitate, & Planariam a ſpecie: Convallis circuitum, CCC. mil. paſſuum. Arborum ibi proceritatem ad centum XIV. pedes adoleſcere.

[20] Juba de Fortunatis ita inquiſivit: [21] ſub meridie quoque poſitas eſſe prope occaſum, [22] a Purpurariis DCXXV. mill. paſſuum, ſic ut CCL. ſupra occaſum navigetur: deinde per LXXV. mill. paſſuum ortus petatur. [23] Primam vocari Ombrion nullis ædificiorum veſtigiis: habere in montibus ſtagnum, [24] arbores ſimiles ferulæ: ex quibus [25] aqua exprimatur, ex nigris amara, ex candidioribus potui jucunda. Alteram inſulam [26] Junoniam appellari, in ea ædiculam eſſe tantum lapide exſtructam. Ab ea in vicino [27] eodem

NOTÆ.

πλοῦς ἔκ τε Καρχηδόνος ἐπὶ στήλας, κἀκεῖθεν ἐπὶ Κέρνην.

1. *Duobus millibus.*] Etiam minorem facit Hanno, quinque duntaxat ſtadiorum: κύκλον ἔχουσαν, σταδίων πέντε.

2. *Et ipſa Atlantis.*] Eodem, quo Platonica Atlanti nomine, de qua dictum eſt, lib. 2. ſect. 92. ſed ab ea tamen diverſa. Quamquam & nomen hujus & ſitus, incerta tantum fama traditur.

3. *Quod vocavimus.*] Superiore ſect.

4. *In occaſum.*] Ab oceano meridiano tum primum ſe circumagente litore verſus eam partem quæ Soli occidenti obvertitur: unde Atlanticum incipit mare cognominari.

5. *Contra hoc quoque.*] Heſperion ſcilicet. Hæc iiſdem verbis Solinus, cap. 56. pag. 87.

6. *Gorgades inſulæ.*] Quæ Gorgonum inſula Melæ nominatur, ea Cerne ipſa eſt Polybii, Nepotiſque: quam Arguinam, *Arguin*, vocari puto, inquit Mariana, lib. 1. hiſt. Hiſpan. cap. 22. pag. 41. ultra promontorium Album, circa Æquatorem, viceſima prima orbis cælique parte. Quare veriſimile eſt de numero ac ſitu inſularum, quibus id nomen eſſet, hallucinatum Xenophontem, quem Plinius laudat, in rebus etiamtum obſcuris fidem ſuam præſtare non auſus.

7. *Viros pernicitate.*] Viros non in conſpectum colloquiumque veniſſe, quoniam pernicitate ſumma avolarint. Alii ſic interpretantur, quaſi feminæ viros pernicitate evaſerint.

8. *Duarumque Gorgonum.*] Nota de Gorgonibus Phorci filiis fabula, quam prolixe recitat Naſo, lib. 4. Metamorph. ſub finem. Refert hæc pariter Solinus, cap. 56. pag. 88.

9. *Heſperidum inſulæ.*] Quas Heſperides tenuiſſe perhibentur, inquit Mela, lib. 3. cap. 10. Sed incerti, ut Plinius confitetur, ſitus.

10. *Heſperu ceras.*] Sic libri omnes M S S. ſcribunt: ἑσπέρου κέρας.

11. *Autololum.*] De his diximus lib. 5. ſect. 1. Purpurariæ eæ ſunt inſulæ, de quibus agemus ſect 37.

12. *Gætulicam.*] E conchis ſeu purpuris, quæ Gætulico oceani litore legerentur, ut dicemus lib. 9. ſect. 60.

13. *Sunt qui ultra eas.*] Ultra Purpurarias proxime appellatas.

14. *Fortunatas.*] Quæ nunc Canariæ dicuntur, *les Canaries.*

15. *Junoniam.*] Hæc Seboſi Junonia ea eſt quam nos hodie vocitamus, *l'Iſle Fortaventure*, e Fortunatis ſive Canariis ea quæ fere propior eſt Solis exortui.

16. *Pluvialiam, &c.*] Pluvialia, nunc *l'Iſle de Fer*, Canariarum maxime occidentalis, unde primum meridianum Galli auſpicantur. Capraria, Pluvialiæ a ſeptemtrione objacet, *l'Iſle de Palme.*

17. *Contra læva Mauritaniæ.*] Ab oceano meridiano, inquit, navigantibus, verſus Mauritanias, ad lævam objacent Fortunatæ.

18. *In nonam horam ſolis.*] Sitæ ſunt, inquit, Fortunatæ inter meridiem, quæ hora diei ſexta eſt Romanis, & Solis occaſum, quæ duodecima. Vide Notas & Emend. num. CXIX.

19. *Vocari Convallem.*] *L'Iſle d'Enfer*, ou *l'Iſle Teneriffe*, Argumento eſt, ejus amplitudo, quæ mox circuitu complecti dicitur millia paſſuum trecenta. Vide Notas & Emend. num. CXX.

20. *Juba.*] Solinus iiſdem verbis, cap. 56. pag. 88.

21. *Sub meridie.*] Inter meridiem, ut diximus, & Solis occaſum.

22. *A Purpurariis.*] Purpurarias appellavit Juba, in quibus purpuram Gætulicam tingere inſtituerat: Sunt eæ Mauritaniæ litori proximæ, Madera, *l'Iſle Madere*, & *Porto Sancto.*

23. *Primam vocari Ombrion.*] Tranſcripſere hæc Martianus, lib. 6. cap. de Babylonia, pag. 226. & Solinus, cap. 56. pag. 88. Quæ Pluvialia Seboſo, hæc Ὄμβριος Jubæ, Græco vocabulo idem ſignificante, appellatur *l'Iſle de Fer.*

24. *Arbores ſimiles ferulæ.*] De cannis ſaccharinis hæc verba Salmaſius accipit, in Solin. pag. 1018. quoniam ſaccharum in Madera inſula provenit. Sed neque Madera pluvialia eſt, neque harum arborum per ſe ferax. Perpetua enim quondam ſilva fuit, quam incendio poſt abſumptam patefecere Luſitani, & cannas ſacchariferas intulere. Celebris porro eſt in Fero inſula arbor ea, quam Sacram vocant, *l'Arbre Saint*: cujus ſtillatitia aqua univerſis ſufficit inſulanis, quamvis unica ſit. Sed neque eſt arbos ea naturæ ferulaceæ: nec vi aqua ex ea exprimitur, ſed ſponte ſtillat.

25. *Aquæ exprimantur.*] Ut cannæ eæ ſacchariferæ fuerint, (quod nonnullis placere intelligo) non tamen cogendi coquendique ſacchari cognita veteribus ratio fuit: ſed hac duntaxat tenus in uſum adhibitæ, ut aquam ſuccumve ex iis ad potum exprimerent.

26. *Junoniam.*] A Seboſi Junonia hæc diverſa: *l'Iſle Gomer.*

27. *Eodem nomine.*] Junoniam minorem: Forte jam aquis obrutam: aut ea ſane fuerit, quam Ptolemæus lib. 4. cap. 6. Ἀπρόσιτον vocat, ſive Inacceſſam, Hiſpani *La non trovada*, & *la Incantata* vocant. Vide Notas & Emend. num. CXXI.

nomine

nomine minorem. Deinde [1] Caprariam lacertis grandibus refertam. [2] In conſpectu earum eſſe [3] Nivariam, quæ hoc nomen accepit a perpetua nive, nebuloſam. Proximam ei [4] Canariam vocari a multitudine canum ingentis magnitudinis, ex quibus perducti ſunt Jubæ duo: apparentque ibi veſtigia ædificiorum. [5] Cum autem omnes copia pomorum & avium omnis generis abundent, hanc & palmetis [6] caryotas ferentibus, ac nuce pinea abundare. Eſſe copiam & mellis. Papyrum quoque [7] & ſiluros in amnibus gigni: Infeſtari eas belluis, [8] quæ expellantur aſſidue, putreſcentibus.

*CAPUT XXXIII.

XXXVIII. At abunde orbe terrarum [9] extra intra indicato, colligenda in arctum menſura æquorum videtur. * Polybius a Gaditano freto longitudinem directo curſu ad os Mæotis [10] XXXIV. XXXVII. mill. D. paſſuum prodidit. [11] Ab eodem initio ad orientem recto curſu Siciliam [12] XII. LX. mill. D. paſſuum, Cretam CCC. LXXV. mill. paſſuum, Rhodum CLXXXIII. mill. D. paſſuum: Chelidonias tantumdem: Cyprum CCCXXII. mill. paſſuum. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam CXV. mill. paſſuum. Quæ computatio efficit [13] vicies quater centena XL. mill. paſſuum. Agrippa hoc idem intervallum a freto Gaditano ad ſinum Iſſicum per longitudinem directam [14] XXXIV. XL. paſſuum mill. taxat, in quo haud ſcio an ſit error numeri, quoniam idem a Siculo freto Alexandriam curſus [15] XII. L. mill. paſſuum tradidit. Univerſus autem circuitus per ſinus dictos [16] ab eodem exordio colligit ad Mæotin lacum, [17] C. LVI. mill. paſſuum. Artemidorus adjicit [18] DCCLIII. mill. Idem cum Mæotide [19] CLXXIII. XC. mill. paſſuum eſſe tradit. Hæc eſt menſura [20] inermium, & pacata audacia fortunam provocantium hominum. Nunc ipſarum partium magnitudo comparabitur, utcumque difficultatem afferet auctorum diverſitas. Aptiſſime tamen ſpectabitur ad longitudinem latitudine addita. Eſt ergo ad hoc præſcriptum [21] Europæ magnitudo [22] LXXXII. XCIV. mill. paſſuum. Africæ (ut media ex omni varietate prodentium ſumatur computatio) efficit longitudo [23] XXXVII. XCIV. mill. Latitudo, qua colitur, nuſquam ducenta quinquaginta millia paſſuum excedit. Sed quoniam a Cyrenaïca ejus parte, [24] nongentorum decem millium paſſuum eam fecit Agrippa, deſerta ejus ad Garamantas uſque, qua noſcebantur, complectens; univerſam menſuram, quæ venit in computationem, [25] XLVI. VIII. mill. paſſuum efficit. Aſiæ longitudo in confeſſo eſt [26] LXIII. LXXV. mill. paſſuum. Latitudo ſane computetur ab Æthiopico mari Alexandriam juxta Nilum ſitam, ut per Meroën & Syenen menſura currat, [27] XVIII. LXXV. mill. paſſuum. Apparet ergo Europam paulo minus dimidia Aſiæ parte [28] majorem eſſe,

NOTÆ.

1. *Caprariam.*] L'*Iſle de Palme.* Vide Notas & Emend. num. CXXII.

2. *In conſpectu earum.*] Et ſane reliquis ante memoratis, hæc fere ob amplitudinem ab oriente tota prætenditur.

3. *Nivariam.*] MSS. omnes, *Ninguariam.* Ptolemæo lib. 4. cap. 6. Κεντȣρία, pro Νιγγȣρία, vel Νιγȣαρία. *L'Iſle Teneriffe, ou l'Iſle d'Enfer.* Cum in ceteris Canariis nullæ unquam viſæ ſint nives, hæc ſola iis abundat.

4. *Canariam.*] Tenariffæ proximam, ſed orbi noſtro propiorem: *la grande Iſle Canarie.*

5. *Cum autem omnes.*] Solinus hæc iiſdem verbis, cap. 56. pag. 88.

6. *Caryotas.*] De his, libro 13. ſect. 9.

7. *Et ſiluros.*] Piſcium genus eſt, de quo lib. 9. ſect. XVII.

8. *Quæ expellantur.*] Jactatione maris ac tempeſtatibus. Solini paraphraſis, loc. cit. ubi de Canaria: *Perhibent etiam exſpui in eam undoſo mari belluas: deinde cum monſtra illa putredine tabefacta ſunt, omnia illic infici tetro odore.*

9. *Extra intra.*] Luſtrata orbis interiore veluti parte, quæ oppida continentis hujus provinciaſque complectitur: extima etiam enarrata, quæ inſulas diſſitiſſimas quaſque continet.

10. *XXXIV. XXXVII.*] Hoc eſt, tricies & quater centena, ac triginta ſeptem mill. paſſ. Martianus, lib. 6. pag. 226. legit dumtaxat, XXXIV. XXVII. D. *paſſ.* Æquorum hæc menſura, non terrarum, vel Europæ, ut Pintianus exiſtimavit.

11. *Ab eodem initio.*] Gaditano freto.

12. *XII. LX.*] Duodecies centena ſexaginta millia paſſ.

13. *Vicies quater.*] Ita emendavimus, tum MSS. Chiffl. aliorumque admonitu, tum ex ratione poſtremæ ſummæ, quæ cum ſingularibus quæ antecedunt haud alias ſatis apte congrueret.

14. *XXXIV. XL.*] Tricies & quater centena, XL. millia: 3440000. *mill. paſſ.*

15. *XII. L.*] Duodecies centena, quinquaginta millia. 1250000. *millia paſſ.*

16. *Ab eodem exordio.*] A Gaditano freto.

17. *C. LVI. mill. paſſuum.*] Martianus, loc. cit. *centum quinquaginta ſeptem millia.* Mendoſe, ſcribi enim oportuit, C. LVII. hoc eſt, centies centena, & quinquaginta ſeptem millia paſſuum: 10057000. *mill. paſſ.* quæ univerſus litorum ſinuumque mediterranei maris ambitus complectitur.

18. *DCCLIII.*] Sic erunt omnino centies centena, & octingenta millia paſſuum, Artemidori menſura, a Gaditano freto uſque ad Mæotin lacum.

19. *CLXXIII. XC.*] Centies ſeptuagies & ter centena, ac nonaginta millia paſſ. 17390000. *mill. paſſ.* Martianus legit, CLXXXII. quem numerum librarii ſic reddidere, *centies octies bis*, pro *octogies bis.*

20. *Inermium.*] Nautarum, qui, ut Juvenalis ait, Satyra 12. verſ. 58.

Dolato
Confiſi ligno, digitis a morte remoti
Quatuor, ac ſeptem, ſi ſit latiſſima teda.

21. *Europæ magnitudo.*] Longitudine ſimul cum latitudine computata.

22. *LXXXII. XCIV.*] Ita MSS. omnes, & Martianus, loc. cit. Hoc eſt, octogies bis centena, nonaginta quatuor millia: 8294000. *mill. paſſ.* Alia tamen videtur eſſe Artemidori ſententia, lib. 4. ſect. 37. hujus operis Pliniani.

23. *XXXVII. XCIV.*] Ita Reg. 1. 2. Chiffl. &c. Martianuſque ipſe. Hoc eſt, tricies ac ſepties centena, nonaginta quatuor millia.

24. *Nongentorum decem.*] Martianus, loc. cit.

25. *XLVI. XIII.*] Quadragies ſexies centena, & octo millia. Colb. 1. 2. *XLIII.*

26. *LXIII. LXXV.*] Vide quæ diximus libro ſuperiore ſect. 9.

27. *XVIII. LXXV.*] Decies octies centena, & LXXV. millia paſſ. Martianus legit XVIII. XXV. ſed manifeſto errore. Nam ab Æthiopico mari ad Meroën DCXXV. mill. paſſuum eſſe, inter auctores fere convenire dixit, ſect. 35. a Meroë Syenen eſſe tantumdem ſpatii ex Eratoſthene jamdudum monuit, lib. 2. ſect. 75. atque hoc ipſo libro ſect. 35. A Syene denique Alexandriam ex eodem Eratoſthene par eſſe intervallum, atque a Syene ad Meroën, Strabo eſt auctor, lib. 2. pag. 114. Quæ triplex ſumma menſuram Plinianam omnino adæquat. Latitudinem porro hanc Aſiæ adjudicat, quoniam ab Aſia Africam Nilo amne diſterminari cenſet.

28. *Majorem eſſe.*] Accuratius paulo de partium orbis magnitudine locuti recentiores Geographi: quos tu conſule.

quam Aſiam. Eamdem altero tanto & ſexta parte Africæ, ampliorem quam Africam. Quod ſi miſceantur omnes ſummæ, liquido patebit Europam totius terræ tertiam eſſe partem & octavam paulo amplius: Aſiam vero quartam & quartamdecimam, Africam autem quintam & inſuper ſexageſimam.

XXXIX. His addemus etiamnum unam Græcæ inventionis ſententiam vel exquiſitiſſimæ ſubtilitatis, ut nihil deſit in ſpectando terrarum ſitu: indicatiſque regionibus noſcatur, & cum qua cuique earum ſocietas ſit, ſive cognatio dierum ac noctium, quibuſque inter ſe pares umbræ & æqua mundi convexitas. Ergo reddetur hoc etiam, terræque univerſæ in membra cæli digerentur. Plura ſunt autem hæc ſegmenta mundi, quæ noſtri circulos appellavere, [1] Græci parallelos.

CAP. XXXIV.

[2] Principium habet Indiæ pars verſa ad auſtrum. Patet uſque Arabiam & Rubri maris accolas. Continentur Gedroſi, Perſæ, Carmani, Elymæi, Parthyene, Aria, Suſiane, Meſopotamia, Seleucia cognominata Babylonia, Arabia ad Petras uſque, Syria Cœle, Peluſium, Ægypti inferiora, [3] quæ χώρα vocatur Alexandriæ, Africæ maritima, Cyrenaïca oppida omnia, Thapſus, Adrumetum, Clupea, Carthago, Utica, uterque Hippo, Numidia, Mauritania utraque, Atlanticum mare, columnæ Herculis. In hoc cæli circumflexu æquinoctii die media, umbilicus, quem Gnomonem vocant, VII. pedes longus, umbram non amplius [4] IV. pedes longam reddit. Noctis vero dieique longiſſima ſpatia horas XIV. æquinoctiales habent, breviſſima e contrario X.

Sequens circulus incipit ab India vergente ad occaſum, vadit per [5] medios Parthos, Perſæpolin, citima Perſidis, [6] Arabiam citeriorem, Judæam, Libani montis accolas. Amplectitur Babylonem, Idumæam, Samariam, Hieroſolymam, Aſcalonem, Joppen, Cæſaream, [7] Phœnicen, Ptolemaïdem, Sidonem, Tyrum, Berytum, Botryn, Tripolin, Byblum, Antiochiam, Laodiceam, Seleuciam, Ciliciæ maritima, [8] Cypri auſtrina, Cretam, Lilybæum in Sicilia, ſeptemtrionalia Africæ & Numidiæ. Umbilicus æquinoctio XXXV. pedum, umbram viginti quatuor pedes longam facit. Dies autem noxque maxima quatuordecim horarum æquinoctialium eſt, accedente iis [9] quinta parte unius horæ.

[10] Tertius circulus ab Indis Imao proximis oritur. Tendit per Caſpias portas Mediæ proximas, Cataoniam, Cappadociam, Taurum, Amanum, Iſſum, Cilicias portas, Solos, Tarſum, Cyprum, Piſidiam, Pamphyliæ Siden, Lycaoniam, Lyciæ Patara, Xanthum, Caunum, Rhodum, Coum, Halicarnaſſum, Gnidum, Dorida, Chium, Delum, Cycladas medias, [11] Gythium, Maleam, Argos, Laconiam, Elin, Olympiam, Meſſeniam Peloponneſi, Syracuſas, Catinam, Siciliam mediam, Sardiniæ auſtrina, Carteiam, Gades. Gnomonis [12] centum unciæ, umbram ſeptuaginta ſeptem unciarum faciunt. Longiſſimus dies eſt æquinoctialium horarum quatuordecim atque dimidiæ, cum trigeſima parte unius horæ.

[13] Quarto ſubjacent circulo, quæ ſunt ab altero latere Imai, Cappadociæ auſtrina, Galatia, Myſia, Sardis, Smyrna, Sipylus, Tmolus mons Lydiæ, Caria, Ionia, Trallis, Colophon, Epheſus, Miletos, Samos, Chios, Icarium mare, Cycladum ſeptemtrionales, Athenæ, Megara, Corinthus, Sicyon, Achaïa, Patræ, Iſthmos, Epirus, ſeptemtrionalia Siciliæ, Narbonenſis Galliæ exortiva, Hiſpaniæ maritima a Carthagine nova, & inde ad occaſum. Gnomoni XXI. pedum reſpondent umbræ XVII. pedum: longiſſimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim, & duas tertias unius horæ.

[14] Quinto continentur ſegmento ab introitu Caſpii maris, Bactra, Iberia, Armenia, Myſia, Phrygia, Helleſpontus, Troas, Tenedus, Abydos, Scepsis, Ilium, Ida mons, Cyzicum, Lampſacum, Sinope, Amiſum, Heraclea in Ponto, Paphlagonia, Lemnus, Imbrus, Thaſus, Caſſandria, Theſſalia, Macedonia, Lariſſa, Amphipolis, Theſſaloni-

NOTÆ.

1. *Græci parallelos.*] Parallelus ſpatium terræ eſt, cujus finis diem maximum habet, quadrante uno longiorem, quam initium. De his parallelis, Strabo, lib. 2. pag. 115. & ſeq. Ptolemæus, lib. 2. Almag. cap. 6.

2. *Principium.*] Hic parallelus per Alexandriam, *παράλληλος διὰ Ἀλεξανδρείας* ab antiquis vocabatur: vel *διὰ χώρας Ἀλεξανδρείας.*

3. *Quæ Χώρα.*] Regio. Ita libri MSS. omnes. Editi male, *inferiorque ora.* Ptolemæus, de Delta, & de fluminibus in Ægypto inferiore: *Καλεῖται δὲ κοινῶς ἡ περὶ τούτους τοὺς ποταμοὺς Χώρα κάτω.*

4. *IV. pedes.*] Si Straboni fides, lib. 2. pag. 133. gnomon ſolarii Alexandriæ rationem habet ad umbram quam efficit, qualis eſt quinarii ad ſeptenarium: quare umbra erit quinque pedum: ſubintellige, hora ſexta, ſeu meridiana.

5. *Medios Parthos.*] Cave *Medos*, legas: quibus ſi locum hic eſſe oporteret, appellari poſt Parthos ii deberent, cum ab India in occaſum progredientibus Parthi prius, quam Medi occurrant.

6. *Arabiam citeriorem.*] Quæ Syriæ ad ortum prætenditur, uſque ad Euphratem.

7. *Phœnicen.*] Unde hic circulus ſive parallelus nomen accepit, *διὰ μέσης Φοινίκης*, per mediam Phœnicen.

8. *Cypri auſtrina.*] Sic paulo poſt, *Sardiniæ auſtrina*; *Cappadociæ auſtrina*, &c.

9. *Quinta parte.*] Quarta, ſi Strabonem audimus, lib. 2. pag. 134. & Ptolemæum, lib. 2. Almag. cap. 6.

10. *Tertius circulus*] *Διὰ Ῥόδου*, per Rhodum cognominatus. Traduntur eadem ab Eratoſthene, ut Strabo innuit, loc. cit.

11. *Gythium.*] De quo lib. 4. ſect. 8.

12. *Centum unciæ.*] Centum partes. Hoc eſt, eamdem habet rationem ad umbram umbilicus horologii, ſive gnomon, quam habet centenarius numerus ad LXXV.

13. *Quarto.*] *Διὰ Σμύρνης*, Ptolemæo, loc. cit.

14. *Quinto.*] *Διὰ Ἑλλησπόντου.*

ce, Pella, [1] Ædeſſa, Beroea, Pharſalia, Caryſtum, [2] Euboea Boeotûm, Chalcis, Delphi, Acarnania, Ætolia, Apollonia, Brundiſium, Tarentum, Thurii, Locri, Rhegium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuſcum mare, Corſica, Baleares, Hiſpania media. Gnomoni ſeptem pedes, umbræ ſex. Magnitudo diei ſumma horarum æquinoctialium quindecim.

[3] Sexta comprehenſio, qua continetur urbs Roma, amplectitur Caſpias gentes, Caucaſum, ſeptemtrionalia Armeniæ, Apolloniam ſupra Rhyndacum, Nicomediam, Nicæam, Chalcedonem, Byzantium, Lyſimachiam, Cherroneſum, Melanem ſinum, Abderam, Samothraciam, Maroneam, Ænum, Beſſicam, Thraciam, Mædicam, Pæoniam, Illyrios, Dyrrachium, Canuſium, [4] Apuliæ extima, Campaniam, Etruriam, Piſas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Maſſiliam, Narbonem, Tarraconem, Hiſpaniam Tarraconenſem mediam, & inde per Luſitaniam. Gnomoni pedes novem, umbræ octo. Longiſſima diei ſpatia, horarum æquinoctialium quindecim, addita nona parte unius horæ: aut, ut Nigidio placuit, quinta.

[5] Septima diviſio ab altera Caſpii maris ora incipit: vaditque ſupra Calatim, Boſphorum, Boryſthenem, Tomos, [6] Thraciæ averſa, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquileïam, Altinum, Venetiam, Vicetiam, Patavium, Veronam, Cremonam, Ravennam, Anconam, Picenum, Marſos, Pelignos, Sabinos, Umbriam, Ariminum, Bononiam, Placentiam, Mediolanum, omniaque ab Apennino: tranſque Alpes Galliam Aquitanicam, Vieunam, Pyrenæum, Celtiberiam. Umbilico triginta quinque pedum, umbræ triginta ſex, ut tamen in parte Venetiæ exæquetur umbra gnomoni: ampliſſima dies horarum æquinoctialium quindecim, & quintarum partium horæ trium.

Hactenus antiquorum exacta celebravimus. Sequentium diligentiſſimi, quod ſupereſt terrarum tribus aſſignavere ſegmentis. A Tanaï per Mæotin lacum & Sarmatas uſque Boryſthenem, atque ita per Dacos partemque Germaniæ, Gallias, Oceani litora amplexi, quod eſſet horarum ſedecim. Alterum per Hyperboreos & Britanniam, horarum decem & ſeptem. Poſtremum Scythicum a Riphæis jugis in Thulen, in quo dies continuarentur ([7] ut diximus) noctesque per vices. Iidem & ante principia, quæ fecimus, poſuere circulos duos. [8] Primum per inſulam Meroën, & Ptolemaïdem, in Rubro mari ad elephantorum venatus conditam: ubi longiſſimus dies [9] duodecim horarum eſſet, dimidia hora amplior. Secundum [10] per Syenen Ægypti euntem, qui eſſet horarum [11] tredecim. Iidemque ſingulis dimidia horarum ſpatia uſque ad ultimum adjecere circulis. Et hactenus de terris.

NOTÆ.

1. *Ædeſſa.*] Ptolemæo, lib. 3. cap. 13. Αἴδεσσα urbs Emathiæ in Macedonia juxta Berrhœam. *Edeſſam Macedoniæ civitatem* vocat Victor Vitenſis, lib. 1. de perſec. Afric. pag. 10. In Notitia Ecleſ. pag. 21. Ἔδεσσα.

2. *Eubœa Bœotûm.*] Sive Bœotorum. Avulſa enim Eubœa Bœotiæ, ut dictum eſt, lib. 4.

3. *Sexta comprehenſio.*] Διὰ Μασσαλίας per Maſſiliam.

4. *Apuliæ extima.*] Priſcianus Grammat. lib. 3. pag. 608. hinc Plinii locum affert in medium, ut *extimum* pro *extremo* dictum a veteribus probet: *Plinius*, inquit, *in ſexto Naturalis hiſtoriæ: Dyrrachium, Canuſium, Apuliæ extima.*

5. *Septima diviſio.*] Parallelus διὰ μέσου Πόντου Ptolemæo, loc. cit.

6. *Thraciæ averſa.*] Septemtrioni partem obverſam.

7. *Ut diximus.*] Libro 4. ſect. 26.

8. *Primum per.*] Διὰ Μερόης καὶ Πτολεμαΐδος τῆς ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ, Straboni, lib. 2. pag. 133.

9. *Duodecim.*] Immo tredecim, ὡρῶν ἰσημερινῶν τρισκαίδεκα Straboni & Ptolemæo, locis cit.

10. *Per Syenen.*] Διὰ Συήνης: horarum tredecim cum ſemiſſe, iiſdem auctoribus proxime appellatis.

11. *Tredecim.*] MSS. Reg. 1. 2. & Chiffl. XIIII.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM SEXTUM
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. AUCTA *inanitate.*] Sic MSS. omnes: editi perperam, *aucta immanitate*: eſt enim familiare Plinio, ut obſervavit ante nos Pintianus, quæ non habitentur, ea inania appellare.

Ibid. II. *Tembrogium.*] Non is eſt Θύμβριος de quo Strabo, lib. 13. pag. 598. uti perperam Ortelius cenſuit. Is enim Trojanus amnis eſt in Scamandrum influens per campum ſibi cognominem, a quo & Thymbræus Apollo cognominatus eſt. Sed neque Coralius, de quo mox, cum amne Sangario commiſcendus, ut idem Ortelius fecit.

Ibid. III. *A quo incipiunt Mariandyni ſinus, oppidumque Heraclea.*] His verbis voculam *Coralius* præfigunt libri plerique: ab iis haud dubie confictam, qui Sangarii nomen alterum quærebant, cum illud alterum non eſſe quam Sagarim, perſpicua res ſit. Hanc certe vocem in ſua paraphraſi non agnoſcit Solinus, cap. 43. pag. 72. *Sagaris fluvius*, inquit, *ortus in Phrygia, dictuſque a pleriſque Sangarius, exordium facit Mariandyni ſinus, in quo oppidum Heraclea*, &c. Neque Martianus, lib. 6. cap. de Phrygia, pag. 221. *Amnem Rheſum, Sagarimque ſinus Mariandyni*, &c. Horum auctoritati niſi concedendum aliquid putarem, locum hunc Plinianum interpungendum pronunciarem in hunc modum, *a quo incipiunt Mariandyni. Sinus, oppidumque Heraclea*, &c.

Ibid. IV. *Lyco flumini appoſitum.*] Ita MSS. omnes, & excuſi libri ante Dalecampium, qui *oppoſitum* maluit. Quid vero ſit *oppoſitum flumini oppidum*, fateor me non ſatis percipere. Appoſitum autem ſeu juxta poſitum intelligo, quod modico a ripa fluminis diſtat intervallo: quemadmodum ipſis vicenis ſtadiis Heracleam a Lyco diſſitam eſſe ſcribit Arrianus in Periplo Ponti Euxini: ἀπὸ δὲ Λύκου εἰς Ἡράκλειαν πόλιν . . . ϛάδιοι εἴκοσι. Impoſitum vero amni oppidum dicimus, quod eſt in ipſa ripa poſitum.

Sect. 2. V. *Henetos adjicit.*] Hunc locum dum raptim legit Martianus, neque intellexit, & fœdum commentus eſt ſimul errorem: *Henetoſa civitas*, inquit, *a cujus civibus in Italia ortos Venetos aſſerunt.* Hauſit hoc a Solino, qui cap. 44. pag. 72. Paphlagoniam ait inſignem eſſe loco Heneto, a quo Paphlagones in Italiam tranſvecti, mox Veneti ſunt nominati.

Ibid. VI. *Parthenius.*] Scylacem hinc emendabis, qui Παροίνιον hunc amnem vocat, pro Παρθένιον, pag. 32. ubi hanc oram deſcribit. Μετὰ δὲ Ἀσσυρίαν Παφλαγονία ἔθνος· ἔϛι δὲ ἐν αὐτῇ Στεφάνη λιμὴν Κόλουσα πόλις ἑλληνίς· Κάραμβις πόλις ἑλληνίς· Κύτωρος πόλις ἑλληνίς. Σήσαμος πόλις ἑλληνίς, καὶ Παροίνιος (lege Παρθένιος) ποταμός.

Ibid. VII. *Evarchum.*] Corruptum hujus amnis nomen, quod editi hactenus libri ſic repræſentant, *Flumen Varetum*, reſtituimus admonitu Marciani Heracleotæ, in Periplo pag. 106. cum ipſum hoc terrarum tractu collocantis. Ἀπὸ Σινώπης, inquit, εἰς Εὔαρχον ποταμὸν ϛάδια π'. Οὗτος ὁ ποταμὸς ὁρίζει Παφλαγονίαν &c. Diſterminat hic amnis Paphlagones a Cappadocibus. Plinius ſane ſimiliter poſt Sinopen Evarchum, poſt hunc Cappadocum gentem, ceu amni proximam, appellat. Subſcribit & Menippus apud Stephanum, verbo Καππαδοκία· Εὔαρχος ποταμὸς, inquit, ὃς ὁρίζει Παφλαγονίαν καὶ Καππαδοκίαν. Quamobrem Varetum a ſuo Indice expungat Ortelius.

Ibid. VIII. *Gaziura.*] Dio, lib. 35. pag. 5. ὁ μὲν Μιθριδάτης τῷ Τριαρίῳ πρὸς Γαζιούροις ἀντεκάθητο. *Mithridates ad Gaziurſa Triario caſtra oppoſuit.* Scribe, Γαζιούροις & *Gaziura.*

Ibid. IX. *Caruſa.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. In editis perperam, *Cariſſa*: quamquam ita Ptolemæus, lib. 5. cap. 6. Sed is ex Scylace, Marciano, Arriano aliiſque emendandus.

Ibid. X. *CXXX. mill. paſſ.*] Incuria librariorum irrepſiſſe hoc loco mendum ſuſpicamur: qui cum in primitivis codicibus ſcriptum offendiſſent, *centum tr. mill.* triginta pro *tredecim* poſuerint. Strabo enim, lib. 12. pag. 547. diſſitam eſſe Sinopen ait ab Amiſo ſtadiis omnino nongentis, περὶ ἐννακοσίους ϛαδίους. Strabonem ſequitur Stephanus, pag. 74. Efficit hæc menſura paſſuum millia CXII. cum quingentis paſſ.

XI. *Sargarauſene.*] In unica voce bis peccarunt Plinii editores, qui ſic curarunt ſcribi: (*Phrygiæ*, *Garſauritis*: Subintellige, *prætenditur*, ex ſuperioribus:) *Sargaurasanæ*, *Cammanene.* Nam & præfecturæ nomen vitiatum eſt, pro Sargarauſene, uti ex Strabone diximus: & corrupta interpunctione perturbatus ſitus: eſt enim ipſa Sargarauſene e Cappadociæ quoque præfecturis una, cum Garſauritide & Cammanene: ut loci hujus plane ſententia ſit, Phrygiæ prætendi ex æquo tres illas, Garſauritidem, Sargarauſenen, Cammanenen. Sect. 3.

XII. *Eſt & Ceraunus.*] In Reg. 1. *Cœranus*, κοίρανος. Suſpecta mihi vero pariter vox utraque: cum haud alibi, quod ſciam, exſtet. *Caruanis* forte legi ſatius fuerit, quo nomine oppidum appellatur in hoc ipſo terrarum tractu, Ponti nempe Polemoniaci præfectura, Καρουανις a Ptolemæo; lib. 5. cap. 6. Ibid.

XIII. *Triarii.*] Inſigni hallucinatione Gallicus interpres Pinetus, editoreſque Pliniani, qui Indicem totius operis confecerunt, Triarium a Cæſare ſuperatum opinati ſunt, hoc ſcripto lemate, *Ubi Cæſar Triarium ſuperavit*, remiſſo ad hunc locum lectore. Hunc nos errorem in obſervationibus noſtris abunde confutavimus. Sect. 4.

XIV. *Amazonium.* Phamizonium libri editi exhibent: at Reg. 1. & alii, *Amazonium*: atque hanc lectionem, quod multo eſt certius, Mela ipſe conſtabilit, lib. 1. cap. 19. *Ad Thermodonta*, inquit, *Themiſcyrium oppidum*: *Fuere & Amazonum caſtra, & ideo Amazonium vocant.* Et vero Phamizonium, ut Stephanus quidem ſcribit, vel potius Phazemonium, ut Strabo, lib. 12. pag. 560. Phazemonitiſque regio longo hinc fuit intervallo diſſita, trans Thermodontem & Irin. Ibid.

XV. *Sidene.*] Ita reſcripſi ex Strabone, atque ab ipſo orationis contextu admonitus. Nam ſi *Sideni*, uti ante nos editum fuit, potius foret, *Gentes: Macrones, Sideni*, Plinius dixiſſet haud dubie, ut proxime antea, *Gentes: Bechires, Buzeri*: non *gens*. Ibid.

XVI. *Acampſis, Iſis, Mogrus.*] Libri hactenus editi, *Flumina: Campſeonyſis, Nogrus.* Errorem detexit, & emendationem nobis ſuggeſſit Arrianus in Periplo, horum fluminum nomina ita ſcribens, Ἄκαμψις, Ἶσις, Βαθὺς, Μῶγρος. Scylax hinc emendandus pariter, pag. 31. apud quem Ἶρις amnis in Colchis pro Ἶσις legitur. Ibid.

XVII. *Tyndarida, Circæum.*] Prius *Tyritacen* legebatur, cujus urbis in hoc tractu nullum apud ceteros ſcriptores veſtigium: niſi cui Stephani Τυριτάκη pertinere huc videatur. At MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. vet. Dalec. &c. habent, *Tyndaridaceum*: unde nos *Tyndarida, Circæum*, effingi curavimus, Dionyſii Periegetæ admonitu perſuaſi, qui Tyndaridarum regionem, Circæumque campum, ad Phaſis ripas in intimo Ponti receſſu, juxta Colchos collocat, verſ. 688. Ibid.

XVIII. *Singames, Tarſuras, Aſtelephos.*] Nomina hæc amnium reſtituimus ex Arriano, ita ea repræſentante in Periplo Ponti: Σιγγάμης, Ταρσούρας, Ἀϛέλεφος. In Plinianis libris ita hactenus editum, *Sigania, Terſos, Atelpos.* In MSS. Reg. 1. &c. *Sigania, Therſos, Aſthelpus.* Ibid.

XIX. *Penius.*] Sic antiqua omnis, recentiorque lectio ante Hermolaum qui *Pityus* reſcripſit: quamquam veterum codicum, quos ſecuti ſumus, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. auctoritatem conſtabilit ipſe Naſo, lib. 4. de Ponto, eleg. 10. verſ. 47. Ibid.

Huc Lycus, huc Sagaris, Peniuſque, Hypaniſque, Crateſque
Influit, & crebro vertice tortus Halys.

Et vero ſane de Pityunte dicetur ſuo loco inferius.

XX. *Regio Colica.*] Ita diſerte ſcriptum vidimus in Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. tum hoc loco, tum in Indice hujus libri. Vidit & Pintianus in ſuis codd. quos ab eo neglectos miror, ut *obliqua* mallet reſcribere. Editores Pliniani, quibus eſſet ignota regio Colica, *Colchica* poſuerunt: cum de Colchis a Plinio nondum oratio inſtituatur. Sane Colices in hoc tractu meminere Mela, lib. 1. cap. 19. *Re-* Sect. 5.

liqua, inquit, *feræ incultæque gentes*, *vaſto mari adſidentes tenent*, *Melanchlæni*, *Ecrectice*, *Colice*, *Coraxi*, &c. Stephanus, ex Hecatæo in Aſiæ deſcriptione: Κῶλοι, ἔθνος πρὸς τῷ Καυκάσῳ· αἱ δὲ ὑπώρειαι τοῦ Καυκάσου καλοῦνται Κωλικὰ ὄρη. ἡ χώρα Κωλική &c. Certe non alia Colice, præter iſtam, nota Hecatæo fuit: nam is Alexandri tempora anteceſſit, cujus expeditione detecta primum ora Indiæ eſt, quæ Colias ſimiliter eſt appellata. Hinc Scylacem emendabis, pag. 30. Μετὰ δὲ Ἡνιόχους Κοραξοὶ ἔθνος. Μετὰ δὲ Κοραξοὺς Κοραξική, (lego Κωλική) ἔθνος. Μετὰ δὲ Κοραξικὴν (ſimiliter Κωλικήν) Μελάγχλαινοι. Id enim ipſe ſitus locorum poſtulat.

Ibid. XXI. *Sunt qui conditam eam ab Amphito & Telchio.*] Pro Amphito & Telchio, Amphiſtratum & Rhecam, ſcribi putat oportere Pintianus, ex Strabone, lib. XI. pag. 496. cui addere etiam Euſtathium potuit, qui Strabonem ſecutus eſt in Dionyſ. verſ. 685. pag. 92. Verum Ammianus, lib. 22. pag. 215. Solinus, cap. 15. pag. 35. & Iſidorus ex Solino, lib. 15. Orig. Amphitum & Cercium vocant: quamquam Ammianus, ex P. Caſtelli recenſione, Telchium præ Cercio mavult.

Ibid. XXII. *Toretæ.*] Priſciano in Periegeſi, pag. 383. *Oretæ* mendoſe hi appellantur, pro *Toretæ*, vel *Toreatæ*. Feſtus item Avienus ſimiliter emendandus, in deſcript. orbis, verſ. 877.

Cercitia gens eſt
Atque Oretarum propter genus: indeque Achæi
Ab Xanthi ripis, atque Idæo Simoënte
Tranſvexêre larem, &c.

Scribe, *Cercetia*, & *Toretarum*.

Sect. 6. XXIII. *LXVII. mill. D. paſſuum.*] In libris hactenus editis, repetito perperam ſuperiore numero, hic rurſum legebatur, *LXXXVII. mill. D. paſſuum.* Verum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. aliorumque codicum admonitu, LXVII. quæ vera menſura eſt, reſtituimus: Congruit enim ea mirum in modum cum Arriani menſura, qui ſtadiis omnino quingentis & XL. ſpatium illud definit, quod per totam peninſulam a Sindica ad Boſphorum excurrit: hoc eſt, LXVII. mill. D. paſſuum.

Sect. 7. XXIV. *Mæotici*, *Valli*, *Serbi*, *Arrechi*, *Zingi*, *Pſeſii.*] Ex his Mæotarum gentibus Arrechis ſuum nomen reſtituimus, quod in *Archi* fœde hactenus contractum fuerat Zingos retinuimus, quos cum Sindis, de quibus ſect. 5. dictum eſt, Ortelius perperam confundit: Sindi enim Ponti, Zingi latus Mæotidis oram accolebant, verſus boream, Tanaiſque oſtia.

Ibid. XXV. *Unde Amazoninm connubia.*] Addidere voculam, *unde* editiones antiquæ, Romana, Parmenſis, aliæque, haud temere, ut arbitramur: quamvis eam nec Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. aliive MSS. quos vidimus, ulli agnoſcunt.

Ibid. XXVI. *Zigæ.*] Neque ſunt hi Straboni Ζύγοι, lib. XI. pag. 495. nec Plinii Ptolemæique Sindi, ut Nicoloſio viſum: Herculis part. 3. pag. 280. aliiſque. Nam Zigæ Tanais, Sindi, Zygique Ponti oram accolunt: & a Zygis Ζυγόπολις appellata, a Stephano ex ipſo Strabone, prope Trapezuntem eſſe dicitur, περὶ Τραπεζοῦντα.

Ibid. XXVII. *Dandari.*] Ex Plinio, Strabone, ac Stephano, Plutarchi librariorum mendam agnoſcimus, in Lucullo pag. 501. Γένος δ' εἰσὶν οἱ Δαρδάριοι βαρβάρων τῶν περὶ τὴν Μαιῶτιν οἰκούντων. Legendum, Δανδάριοι.

Ibid. XXVIII. *Sunt qui ... ad Ceraunios montes has tradant gentes: A litore Napitas* &c.] Geminum hoc loco mendum curavimus: Altera vocula *altiores*, quam his vocibus *ad Ceraunios montes* ſubtexuerant, invitis codd. omnibus MSS. interpolatores Pliniani, eraſa: altera leviter immutata, *Napitas* pro *Napæas*. Quoniam Stephano Νάπις κώμη Σκυθίας eſt: ὁ οἰκήτωρ Ναπάτης ἢ Ναπίτης, καὶ Ναπαῖος ἐθνικόν.

Ibid. XXIX. *Dein Carmacas*, *Oranos*, *Autacas*, *Mazacas*, *Cantocaptas*, *Agamathas*, *Picos*, *Rhymozolos*, *Aſcomarcos ... Ramos ... Authiandas.*]. Aliter paulo libri hactenus editi: *Dein Carmacas*, *Oranos*, *Antacas*, *Mazacas*, *Aſcanticos*, *Acapeatas*, *Agagammatas*, *Phycaros*, *Rhimoſolos .... Ranos .... Aſuciandas.* Ignota peinde fere & barbara, fateor, utrimque nomina: ſed quæ nos exhibemus, ea plane ex fide codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. repræſentamus. Inconſulti ſane Plinii editores, Phycaros Indiæ populos, de quibus lib. 37. ſect. 33. hunc tranſvexerunt. Pro *Agamathas* rectius forſan *Agametos* ſcripſeris, quaſi connubia hæ gentes neſciverint, ἀγαμήτους. Rhymozoli, quod ſordes olerent, ῥυμοζόλοι vel ῥυμμοζόλοι dici potuerunt. Cetera, atque hæc forte ipſa, Scythicæ potius videntur eſſe nomina, quam Græcanicæ originationis.

Ibid. XXX. *Amnes*, *Menotharum.*] Certiora multo ſinceræ lectionis veſtigia ſecuti ſumus, quæ in laudatis proxime exemplaribus deprehendimus, quam quæ libri hactenus editi repræſentarunt, nempe hujuſmodi: *Amnem Menotharum*, *Imituenis ex montibus ſciſſum*, *inter Agedos*, *Carnapas*, *Gardeos*, *Aceiſos*, *Gabros*, *Gregaros. Circaque fontem Imityis Imityos*, & *Aparthenos. Alii influxiſſe eo Suitas*, *Auchetas*, *Satarneos*, *Aſampatas. Ab his Tanaitas & Nepheonitas viritim deletos.* Nihilominus, etſi *Gegaros* laudati mox codices exhibent, præter Chiffletianum, qui *Gogaros* habet: huic uni magis tribuendum duximus, quoniam inter Colchos & Iberos orientales Γωγαρηνὴ regio a Stephano collocatur, pag. 217. De Scythis vero Auchetis cognominatis dictum jam ſuperius eſt, lib. 4. ſect. 26. Cetero nihilo meliora ſunt quæ retenta librorum publicorum ſcriptura edi mox ſivimus, quam quæ conditivi habent, in hunc fere modum: *Tanain vero tranſiſſe Satarcheos*, *Herticleos*, *Spondolicos*, *Synhietas*, *Anaſos*, *Iſſos*, *Catetiſtagoras*, *Caronos*, *Neripos*, *Agandeos*, *Meanduræos*, *Satarcheos*, *Spalæos.* Digna Cimmeriis tenebris, quas prope adſident, ea nomina.

Sect. 8. XXXI. *XIL. quinquaginta.*] Martianus, lib. 6. cap. de Cappadocia, pag. 222. utrumque numerum minuit, ſcribens duntaxat, *undecies centena quadraginta.* Sed noſtri nobis pluris ſunt codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. quam unus Martianus.

Sect. 10. XXXII. *Araxes eodem monte.*] Solinus hæc raptim legens, de eo monte, de quo proxime ſermo erat, accipienda hæc verba ratus, *Hemochorum montes*, inquit, *Araxem fundunt* &c. At fallitur: eodem tamen quo Cyrus: ſed Capote, ut dictum eſt, ſive Abo, lib. 5. ſect. 20. quod & ipſe Solinus agnoſcit, cap. 37. pag. 66. Strabo, lib. XI. pag. 527. ὁ Ἄβος, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Εὐφράτης ῥεῖ καὶ ὁ Ἀράξης.

Ibid. XXXIII. *Armoſata.*] In Plinianis libris *Arſamote.* Apud Tacitum, lib. 15. Annal. & Ptolem. lib. 5. cap. 13. *Arſamoſata* vocatur id oppidum. Verum & in illis tranſpoſitas, & apud illos ſupervacuas ac redundantes hac in voce litteras agnoſcimus primum ex Polybii excerptis; pag. 26. Ὅτι Ξέρξου βασιλεύοντος πόλεως Ἀρμόσατα, ἣ κεῖται πρὸς τῷ καλῷ πεδίῳ καλουμένῳ μέσον Εὐφράτου καὶ Τίγριδος &c. Deinde ex M. Aurelii nummo, quem Spanhemius laudat in opere *De uſu Numiſm.* pag. 903. nobis vero valde ſuſpectum, cujus epigraphe Α Ρ Μ Ο C Α Ι Τ Τ Η Ν Ω Ν. Simili trajectione litterarum Ἀνάβαρζα legas apud Zonaram, pro Ἀνάζαρβα.

Sect. 12. XXXIV. *CCL. mill.*] Sic ſcripſimus, pro *CL. mill.* admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & eorum quos Pintianus vidit, ne foret inter Corn. Nepotem, ceteroſque ſcriptores, ſententiarum tanta diſſenſio. Nam & Poſidonium Strabo ait, hujus iſthmi intervallum definiiſſe mille & quingentis ſtadiis, lib. XI. pag. 491. quæ menſura efficit CLXXXVII. mill. D. paſſ. quamquam id brevius ſpatium Straboni & anguſtius videtur.

Sect. 15. XXXV. *Inde per Anariacas*, *Amardos*, &c.] Depravata hæc gentium nomina reſtituimus, ex Strabone, lib. XI. pag. 508. ubi Ἀμάρδους & Ἀναριάκας Caſpii maris accolas facit. Ptolemæus, lib. 6. cap. 2. pro Ἀμάρδους, Μάρδους corrupte, & Ἀμαριάκας pro Ἀναριάκας habet. A cognomine fluvio, cujus meminit Ptolemæus, nomen Amardi ſortiti videntur. Mardi hinc longo terrarum ſpatio disjuncti. Librorum hactenus editorum vitioſa hæc ſcriptura fuit, *Inde per Aratiaticos*, *Amarbos*, &c.

Ibid. XXXVI. *Ad oſtium Oxi.*] *Ad oſtium Zoni* perperam libri MSS. impreſſique exhibent: ac paulo poſt, ad oſtium Jaxartis, *mille CCCC.* pro *bis mille.* Quem errorem non modo calculi ratio detegit, defuturis alioqui mille ſtadiis ſummæ ſequenti: ſed & Strabo ipſe, lib. XI. pag. 507. ubi hæc plane Eratoſthenica verba, qualia afferuntur a Plinio, idem recitat. Φησὶ δ' Ἐρατοσθένης τὸν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων γνώριμον περίπλουν τῆς θαλάττης ταύτης, τὸν μὲν παρὰ τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Καδουσίους εἶναι πεντακισχιλίων καὶ τετρακοσίων· τὸν δὲ παρὰ τὴν Ἀναριάκων καὶ Ἀμάρδων καὶ Ὑρκανῶν, μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Ὤξου ποταμοῦ, τετρακισχιλίων καὶ ὀκτακοσίων· ἔνθεν δ' ἐπὶ τοῦ Ἰαξάρτου διχιλίων τετρακοσίων.

Ibid. XXXVII. *Sicilis.*] Hic interpolatores Plinii, quibus hæc vox haud familiaris fuit, pro *ſicilis*, felici, ut quidem rebantur, conjectatione, *Scythici arcus* ſimilitudinem, ex Ponto Euxino ad Hyrcanium mare tranſtulerunt. Nos eam vocem admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Salmant. reſtituimus. Quæ vis ſit illius, Feſtus explicat: *Sicilices*, inquit, (malim ego, *Siciles*,) *haſtarum ſpicula lata. Ennius: Incedit veles volgo ſicilibu' latis.* Sic enim MSS. habent; Voſſio teſte in Etymol. Et noſtrorum nos fidem ſecuti ſumus, cum extrema fere hac ſect. ſcripſimus: *Oram omnem a Caſio prealtis rupibus inacceſſam.* Sic enim Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. ſituſque hujus oræ poſtulat: Editores Plinii, *Oram omnem a Caucaſo prealtis rupibus inacceſſo.*

Sect. 17. XXXVIII. *Phazaca*, *Aganzaga.*] Libri hactenus editi habent, *Phauſia*, *Agamzua.* Tolerabilius vero fuiſſet, ſi *Phaunia* edidiſſent: quod oppidi eſſe potuit illius nomen, unde Φαυνίτη regio ſuum traxerit, quam Medis ereptam, & adjunctam Armeniæ ab Artaxia rege, auctor eſt Strabo, lib. XI. pag. 528. Sed conjecturæ locus eſſe non debet, ubi ſe veritas ipſa patefacit. In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. legitur *Phiſcanzaga*, unico, ut perſpicua res eſt, ex duobus conflato vocabulo. Laudantur a Ptolemæo, lib. 6. cap. 2. hæ Mediæ civitates, Φαζάκα & Ἀγανζανὰ vel Ἀγανζαγάνα.

Ibid. XXXIX. *Choara.*] Non eſt hæc regio vel Strabonis Χοαρηνή, lib. 15. pag. 725. vel Χοροανή Ptolemæi, lib. 6. cap. 5. ut Ortelio viſum eſt: Hæc enim ex omnibus provinciis, quæ ſunt Parthicæ ditionis, Indiæ maxime finitima dicitur, ad Solis proinde exortum: *Choara* ab occaſu Parthiæ eſſe tum hoc loco dicitur, tum ſect. 29. ubi ejus re-

gionis oppida ; Iſſatis & Calliope, ab occaſu Parthiæ collocantur.

Sect. 18. XL. *Dareium.*] Verſatus eſt in hujus loci illuſtrando ſitu Salmaſius ſatis infeliciter. Dareïum, ut ex Plinii verbis apparet, ultra Caſpiam gentem ad Solis exortum ſitum eſt, atque adeo ſupra Mediam, ad litus Hyrcanii maris, verſus ipſam Hyrcaniam. At Salmaſius in Solin. pag. 982. Meſopotamiam eo transfert, cum Procopii Daras eumdem exiſtimat locum eſſe cum Plinii Dareio. Procopius enim, lib. 1. Perſic. Daras ait diſtare Niſibi ſtadiis XCVII. a Perſarum vero finibus, octo & XX. Evagrius, lib. 3. cap. 37. diſertis verbis affirmat, Daras locum eſſe Meſopotamiæ, in finibus Romani imperii ſitum, & utriuſque ditionis velut limitem, quem ex agro oppidum fecerit Anaſtaſius, & ſuo nomine Anaſtaſiopolim appellarit. Dareium vero Plinii Juſtinus deſcribit, lib. 41. cap. 5. pag. 303. ubi de Arſace Parthorum rege : *Vrbem*, inquit, *nomine Daram, in monte Zapaortenōn condit : cujus loci ea conditio eſt, ut neque munitius quidquam eſſe, neque amœnius poſſit. Ita enim & præruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci nullis defenſoribus egeat : & ſoli circumjacentis tanta ubertas eſt, ut propriis opibus expleatur.* Ab hac urbe Dareium potius, quam Darieum, ut libri editi habent, circumjacenti agro nomen fuit. Et ſane Dareium exhibent MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c.

Ibid. XLI. *Citra id amnes, Maxeras.*] *Citra* reſcripſimus, tum ex locorum ſitu ad Tabularum omnium fidem exacto, tum ex admonitu codicum proxime laudatorum : ubi editi mendoſe *circa* exhibebant. Et ſane qui poſſint intelligi *circa* flumen amnes, haud promptum eſt agnoſcere : at *citra* flumen alios amnes decurrere, res eſt in primis obvia. Maxeras item, non Mazeras ſcribi oportuit, ut præter Ptolemæum laudatum a nobis, teſtatur Ammianus, lib. 23. pag. 256.

Ibid. XLII. *Reſtituit Syriam. Nam interfluente Margo.*] Hæc ſinceriſſima lectio eſt codicum omnium, reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. quam interpolatores ita corruperant, *reſtituit Syrianam interfluente Margo*, qua lectione ſtante tota loci ſententia peſſumdatur. Sed fœdius a Salmaſio deformatur, ita legente, in Exercit. ad Solin. pag. 983. *Quam dirutam a barbaris Antiochus Seleuci filius eodem loco reſtituit, Syrii amne eam interfluente Margo.... maluerunt illam Antiochiam appellari.* Vel ſic potius : *Eodem loco reſtituit. Seleuciam, interfluente Margo, qui corrivatur ab incolis : maluere & illam Antiochiam appellari.* At tantam in permutandis verbis, evertendiſque ſcriptorum ſententiis licentiam quis porro ferat, aut patiatur?

Ibid. XLIII. *Maratiani.*] In R. 2. *Marotiani.* Verum haud dubie *Maruciani* ſcribi oportuit, ab oppido Μαρϑκα quod juxta Oxum amnem in Sogdiana a Ptolemæo collocatur, lib. 6. cap. 12.

Ibid. XLIV. *Oxydracæ.*] In libris editis, *Oxii, Tagæ.* Solinus, cap. 49. pag. 76. *Oxiſtacæ.* Nos ex Ptolemæo, lib. 6. cap. 12. Oxydracæ, Ὀξυδρεγκαι. Plutarcho, lib. 2. de fort. Alex. pag. 343. Ὀξυδράκαι.

Ibid. XLV. *Demodamas*] Ita Martianus, lib. 6. cap. de Aſſyria, pag. 223. Solinus, cap. 49. pag. 76. & quod his certius eſt, Index hujus libri Demodamantem vocat. Perperam *Demonax* hactenus ſcribebatur.

Sect. 9. XLVI. *Chorſaros.*] Ita libri omnes, & Solinus, loc. cit. At Salmaſius, *Chorſacos* mavult : in cujus vocis originatione demonſtranda operam male ponit Bochartus, in Geogr. Sacra, lib. 4. cap. 10. pag. 254. cum Perſas a Scythis ſic appellatos per retaliationem, ſic enim ait, hoc eſt, convitii regerendi cauſa, conjicit : ut Chorſaci vel Chorſacæ dicti videantur, quaſi Φυγοσάκαι, vel Σακόφοβοι, ex quo Cyri contigit in Scythia clades. Id vero ariolari eſſe, neque aut ex Plinii, aut Solini verbis confici certo poſſe, haud leve argumentum eſt, quod ſequitur, de Caucaſo, quem Groucaſum Scythæ dixerunt : an cujuſquam, amabo, contumeliæ, irriſioniſve cauſa? Cur probri notam in priore voce latere, quam in poſteriore verius ſuſpicere, aut ex ſcriptorum verbis efficias?

Sect. 20. XLVII. *Promontorium Chryſe : ſinus Cyrnaba : flumen, Atianos : ſinus, & gens hominum Attacorûm.*] Hoc loco omnia ſuſdeque vertit præpoſtera, quæ recepta eſt hactenus, interpunctio, in hunc modum : *Promontorium : Chryſe ſinus : Cyrnaba flumen, Attanos ſinus. Et gens hominum Attacorum.* Quam lectionem ſecutus Ortelius, in Theſauro Geographico, multa peccavit. *Chryſe* ſane ſoli potius metallo fertilis nomen videtur eſſe, quam ſali. Sinui vero poſteriori, ita ut genti, Attacori nomen fuiſſe Martianus eſt auctor, lib. 6. cap. de Perſide, cap. 223. *Hinc*, inquit, *Attacorus ſinus, Hyperboreis bonitate conſimilis*, &c. quamquam Solinus, cap. 51. pag. 77. Plinium, Martianumque depravans, ſinum Attacenum vocat.

Ibid. XLVIII. *Phruri & Tochari.*] Libri hactenus editi, *Thyri & Tochari.* Reg. 1. & Colb. 1. *Thuni & Tochari.* Colb. 2. *Thimi.* Rigaltianus, teſte Salmaſio, in Solin. pag. 989. *Thyni & Phocari.* Nos permutatis litteris ſcribimus, *Phruri*, vel *Phryni* : & *Tochari* : Dionyſii Periegetæ auctoritate adducti, v. 752.

Καὶ Τόχαροι, Φρȣ̃ροι τε, καὶ ἔθνεα βάρβαρα Σηρῶν.

Et Tochari, Phrurique, & barbara natio Serum.

Ubi Euſtathius animadvertit Phruros a nonnullis Phrynos appellari. Priſcianus in Periegeſi, pag. 385.

Et Tochari, Phrurique, & plurima millia Serum.

Adde & Jo. Tzetz. Chiliad. XI. hiſt. 388. verſ. 841.

XLIX. *Sed unde plane conſtent gentes.*] Terruit hujuſmodi forma loquendi contracta & conciſa Plinii editores, qui cum haud ſatis perciperent, quæ vis ſubeſſet his vocibus, ſic interpolarunt, *Sed inde (ut plane conſentiunt omnes)* &c. Salmaſius in Solin. pag. 991. *Sed inde, ut plane conſtat inter omnes.* Nos fidem ſecuti, ut ſolemus, codicum primitivorum, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. & Salmant. Nec multo poſt, *non Eoo tantum mari*, reſcripſimus, pro *non eo.* Nam quis *eo mari adjacens*, pro *et mari* ferat, qui vel primoribus labris Latini ſermonis præcepta deguſtarit? *Sect. 21.*

L. *A Favonio.*] Ita MSS. omnes. Non placet tamen Salmaſio hæc ſcriptura : ſed expuncta litterula, interpunctionem, ſententiamque pervertit. Sic enim legendum monet. *Quam ab occidente æſtivo, ad occidentem hibernum metabatur totam. Favonio itaque obverſam, ejus venti afflatu juvari Indiam*, &c. Fecunda errorum emendatio ; uno partu geminos edit : Et litterulam enim expungit, quam & MSS. & ſtructura orationis exigit : Et Favonio deinde Indiam facit eſſe obverſam, quod nec MSS. aïunt, nec veritas patitur, aut locorum ſitus. Spirat enim ab occidente æquinoctiali Favonius : India ad ortum patet. *Ibid.*

LI. *Gentes novem.*] Habent libri omnes, *gentium novem* : perinde ac ſi ſubintelligi *millia* oporteat, ex ſuperioribus repetenda. Quod quidem Solinus exiſtimavit, locum hunc tranſſcribens, cap. 52. pag. 78. *Tradunt ergo in India*, inquit, *fuiſſe quinque millia oppidorum præcipua capacitate, populorum novem millia.* Quis credat plures in eo tractu non gentes modo, ſed & populos fuiſſe, quam oppida? Non habuit univerſa India gentes omnino plures, quam centum & octodecim, auctore Seneca, quem Plinius ipſe in præſenti laudat : & quiſquam putet in eo tractu, quem Alexander peragravit, millia gentium novem fuiſſe? Detegit errorem Strabo, ſub ipſum initium libri 15. *Apollodorus*, inquit, *qui Parthica ſcripſit, affirmat Macedones ſub ſe habuiſſe gentes, quæ ſunt numero novem inter Hydaſpem & Hypanin, atque urbium quinque millia, quarum nulla* Κῶ τῆς Μεροπίδος *Co Meropide minor eſſet* : αὐτὰ τὰ μεταξὺ ἔθνη τȣ̃ τε Ὑδάσπȣ καὶ τȣ̃ Ὑπάνιος τὸν ἀριθμὸν ἐννέα, &c. *Ibid.*

LII. *Reges eorum CLIV. annis VI. M. CCCCLI.*] Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Reges eorum CLIII.* Totidem numerat Arrianus in Indicis, pag. 528. a Libero Patre ad Androcottum, quem Alexander vicit. Annorum numerum ex iiſdem codicibus, atque ex Solino refinximus, ita ſcribente, cap. 52. pag. 78. *A Libero Patre ad Alexandrum Magnum numerantur annorum ſex millia, quadringenti quinquaginta & unus, additis & amplius tribus menſibus.* Annos numerat Arrianus tantum VI. M. XLII. δύο καὶ τεσσαράκοντα, καὶ ἑξακισχίλια. *Ibid.*

LIII. *Par labor ſit.*] Ut gentes ac urbes, ſic montes etiam enumerare par labor fuerit. Reſpondent hæc ſuperioribus illis ſectionis hujuſce verbis : *Gentes & urbes innumerabiles, ſi quis omnes perſequi velit.* Quæ dum Salmaſius in Solin. pag. 991. ſic immutat, *Gentes eſt urbeſque numerare, ſi quis omnes perſequi velit*, nec Plinii ſtilum ſapit, nec mentem capit. *Ibid.*

LIV. *DLXVI. mill.*] MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. DLXXV. Libri editi, DLXV. Eratoſthenis menſura, quam Plinius ſequitur, apud Strabonem exſtat, lib. XI. pag. 514. εἰς δ᾽ Ἀλεξάνδρειαν τὴν ἐν Ἀρίοις, τετρακισχιλίȣς πεντακοσίȣς τριάκοντα. Stadiorum quatuor millia, cum quingentis & triginta, efficiunt millia paſſuum, DLXVI. cum CCL. paſſ. non vero, ut Salmaſius ait, in Solin. pag. 792. DLXI. mill. *Ibid.*

LV. *Ad flumen Copheta.*] Ita reſtituimus, pro *Flumen Chepta*, admonitu Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. atque adeo Tolet. & Salmant. quos Pintianus vidit. *Ibid.*

LVI. *Condochatem.*] Libri hactenus editi, *Canucam, Vamam.* Sed poſteriorem voculam manuſcriptorum nullus agnoſcit : ex utraque conflari oportere arbitratus ſum Condochatem Κονδοχάτην, quem cum ceteris hoc loco commemoratis amnibus influere in Gangem auctor eſt quoque Arrianus, in Indicis, pag. 514. *Sect. 22.*

LVII. *Regia Parthalis.*] Sic MSS. fere omnes. Editi perperam, *regio.* Colb. 1. *Protalis.* At cave Salmaſium audias, qui in Solin. pag. 992. & 993. contra omnium librorum fidem emendat, *Regia Proclais*, hoc Ptolemæi nixus teſtimonio, e lib. 7. cap. 1. Μεταξὺ δὲ Σȣάςȣ καὶ τȣ̃ Ἰνδȣ̃ Γανδάραι· καὶ πόλεις αἱ δὲ Προκλαΐς, Ναυλίβη. Nam Suaſtus Ptolemæi is eſt, quem ceteri Cophetem vocant, qui in Indiam progredientibus ante Indum ipſum occurrit : eo enim ordine a Ptolemæo recenſentur amnes, Σȣάςος, Ἰνδὸς, Βιδάσπης. A Strabone, μετὰ τὸν Κώφην ὁ Ἰνδὸς, εἶθ᾽ ὁ Ὑδάσπης. A Gangaridis igitur longa terrarum intercapedine Gandaræ diſtant, nec magis nomine quam ſitu diſſident. Et ſane Ptolemæus ipſe, qui Ganda- *Ibid.*

ras inter Suaſtum & Indum locat, idem mox eo ipſo capite, Gangaridas ad Gangis oſtia ſtatuit, quorum regia Gange vocetur. Quamobrem neque huc referenda fuerunt priora illa Ptolemæi verba, quæ pro ſe Salmaſius attulit: neque prætermittendus error, qui in iiſdem hærere mihi videtur. Cum enim Proclaïs inter Suaſtum & Indum, a quo deinde iter ſit ad Hydaſpem, a Ptolemæo ſtatuitur; quis non intelligit, Πευκολαῒς non Προκλαῒς legi oportere, ipſamque eſſe civitatem eam, quam Plinius ſect. ſup. inter Cophetem & Indum locat, unde ad Hydaſpem deinde progreditur?

Ibid. L VIII. *Modogalingam.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. ipſaque Galingarum vicinitas, ut diximus, ita ſcribi id nomen poſtulat: non, ut libri editi, *Modogalicam.* Mox vero, ubi iidem libri impreſſi *ubere cum oppido ejuſdem nominis magnifico*, exhibuere hactenus, quod Latinæ aures vix ferant, nos ſecuti codicum omnium fidem, in *Vberæ* commutavimus, latere ſub ea voce rati gentis nomen, cui oppidum ejuſdem nominis magnificum fuiſſe diceretur. Sed Reineſio cave aſſentiare, qui lib. 2. Var. lect. cap. 7. pag. 169. Umbras populos in hunc locum e ſectione ſeq. hoc eſt, ab Indo ad Gangem transfert.

Ibid. L IX. *Praſii.*] Curtius, lib. 9. cap. 5. pag. 356. manifeſto errore ulteriorem Gangis ripam colere dixit Parraſios. Et *Praſios* dicere oportuit, & in citeriore collocare, inter Indum & Gangem, ut ex Mela ceteriſque docuimus. Salmaſius, in Solin. pag. 994. qui Praſios cum Curtio ultra Gangem relegat, expedire ſe a Plinianis verbis nequit, quæ ſub finem ſectionis hujus leguntur: *Indus ſtatim a Praſiorum gente*: nec Pomponiana, quem in ſenſum accipienda ſint, vidit.

Sect. L X. *Aceſinem.*] Et hic alter Curtii error, qui lib. 8.
23. cap. 28. pag. 329. in Gangem labi Aceſinen tradit, ceteris plane omnibus ſcriptoribus vetuſtis diſſentientibus. Nam præter Arrianum a nobis jam laudatum, Feſtus Avienus in deſcriptione orbis, verſ. 1352.

Vbi magnus ſorbet Hydaſpes
Delapſum ſumma ſaxorum mole Aceſinem.

Delabi vero in Indum Hydaſpem Curtius ipſe prodidit.

Ibid. L XI. *DCXXV. M. paſſ. Ad Tropina XII. XXV. mill. paſſ.*] Priorem numerum DCXXV. M. paſſ. reſtituimus ex fide Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Poſteriorem intactum reliquimus, etſi duodecies illa centena millia redundare fortaſſis cuipiam merito videantur: quandoquidem, ut illa penitus detrahantur, ex ſingularibus tamen ſummis quæ reliquæ erunt, plane ſumma illa univerſa colligitur, ſemel & vicies centenûm millium: quod ſpatium intereſſe Gangem inter & Indum, Artemidorus ſcripſit, ut dictum eſt in calce ſectionis ſuperioris. Laboramus tamen ut inducamus ei numero ſpongiam, tum quod exemplaria omnia uno illum conſenſu exhibent, tum quod ipſe Plinius admonet, nullas inter ſe duorum ſcriptorum in his terris menſuras congruere. Et ſane Miſſi Theodoſii id intervallum tricies centenis ac XXX. millibus metiuntur. Summa vero Pliniana erit, ſi valet is numerus, ter & tricies centenûm, XXV. millium.

Ibid. L XII. *Item Aſtacanos.*] Reg. 1. 2. Col. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Aſpaganos.* Editi, *Aſpagonas.* Ex Strabone & Arriano Aſtacanos reſtituimus, quos illi inter Indum & Cophetem ſtatuunt: quibus amnibus comprehenſæ regiones Indiæ, ut Plinius præmonet, adſcribebantur a pleriſque.

Sect. L XIII. *Longitudinis VII. M. ſtad. latitudinis quinque.*]
24. Sic libri omnes editi, & manu exarati. Sic ipſe Solinus, cap. 53. pag. 83. & Martianus, lib. 6. cap. de India, pag. 224. Sic etiam Ælianus, lib. 16. hiſt. anim. cap. 18. Καὶ μῆκος μὲν ἔχειν σταδίων ζ΄. πλάτος δὲ ε΄. Quamobrem qua fide Strabo, lib. 15. pag. 609. ex Eratoſthene longitudinem ejus octo millibus ſtadiorum circumſcribat conſiderandum, μῆκος μὲν, ὡς ὀκτακισχιλίων σταδίων.

Ibid. L XIV. *Magnitudo ad terna millia amphorûm.*] Hæc verba ſic exhibent MSS. codices, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *Magnitudo alterna milia ad forum*: Eadem, quod nihil ſanationis accipere poſſe viderentur, in omnibus editis libris prætermiſſa. Plana eſt & explicatu facilis noſtra emendatio: navigia ejuſmodi non majoris ponderis capacia fuiſſe, quam trium millium pondo amphorarum. Soſipater Chariſius, lib. 1. Inſtit. Gram. auctor eſt Plinium, libro ſexto Dubii ſermonis, *amphorûm* dixiſſe, pro *amphorarum.* Capacitatem navium per modios & amphoras explorare, moris fuit olim, hodieque perſeverat.

Ibid. L XV. *Nec plus quaternis.*] Ita Solinus, cap. 53. pag. 83. & Capella, lib. 6. cap. de India, pag. 224. Codices quoque vetuſti, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. In libris editis hactenus perperam *quam ternis.*

Ibid. L XVI. *Coliacum.*] Non recte hactenus impreſſi libri *Colaïcum* ediderunt. Dionyſio Periegetæ, v. 593. eſt Κωλὶς ἄκρα, & Κωλὶς κολώνη. Dionyſium Feſtus expreſſit, in deſcript. orbis, v. 783.

Contemplator item qua ſe mare tendit in auſtrum,
Inque Notum Oceanus freta ponti cærula curvat,
Altaque Coliadis mox hic tibi dorſa pateſcent
Rupis, & intenti ſpectabis ceſpitis arces:
Pro quibus ingenti conſiſtens mole per undas
Inſula Taprobane gignit tetros elephantes.

Incolæ inde Coliaci appellati, apud Strabonem, lib. 15. pag. 690. Κωνιακοὶ perperam, pro Κωλιακοί.

L XVII. *Vltra montes Emodos, Seras quoque ab ipſis aſpici.*] Ibid.
Hoc ita Solinus accepit, cap. 53. pag. 84. ut exiſtimarit Sericum latus e Taprobanitarum collibus proſpici. *Cernunt*, inquit, *latus Sericum de montium ſuorum jugis.* Inſigni oculorum acie fuiſſe neceſſe eſt, qui non Indiæ latus, a quo ſeptem dierum navigatione diſtarent, ſed & ultra Gangis ortus, monteſque Emodos, Seras proſpicerent.

L XVIII. *Marmor. teſtudinis ſimile.*] Salmaſius in Solin. Ibid.
pag. 1122. jam tum Solini ævo irrepſiſſe in Plinii verba mendam ſuſpicatur, legique oportere, *Aurum argentumque & ibi in pretio, marmor, teſtudines. Simili gemmæ margaritæque in pretio*, &c. Sed rem cuivis paulo attentius contemplanti, videbitur is omnino orationi Plinianæ ſententiæque vim afferre, & auctoritatem omnium plane codicum, quos ſumma fide ſecuti ſumus, aſpernari.

L XIX. *Capiſſene habuit.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Ibid.
Chiffl. & vet. Dalec. Perperam editi, *Capiſſena habent.* Deterius Solinus, cap. 54. pag. 85. Caphuſam urbem appellat, & proximam Indo facit.

L XX. *Quod quidam Cophen.*] Id certe oppido nomen fuiſſe Sect.
Stephanus auctor eſt, pag. 98. Ἀραχωσία, πόλις οὐκ ἄπωθεν 25.
Μασσαγετῶν. Στράβων ἑνδεκάτῃ. ὑπὸ Σεμιράμεως κτισθεῖσα, ἥτις καὶ Κωφὴν ἐκαλεῖτο. οἱ πολῖται Ἀραχώσιοι. τοῦ δὲ Κωφῆνος Κωφήνιοι. MSS. tamen omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Cutin*, non *Cophen*, legunt: Fortaſſe pro *Cuſin*, & id pro *Coſen* vel *Cophen.* Solinus hunc locum ſtrictim prætериens præpoſtera codicum ſuorum interpunctione deluſus, Erumando amni impoſitam Arachoſiam ſcribit.

L XXI. *Amnis Erymanthus præfluens Parabeſten.*] Sic po- Ibid.
ſtremas voces exhibent plane totidem litteris & apicibus Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. ut Parabeſte nomen ſit oppidi Arachoſiorum. Male editi, *per Abeſten.* Simili forma loquendi uſus mox paulo, *Arius amnis, qui præfluit Alexandriam.* Porro non is eſt Ἐτύμανδρος Arriani, lib. 4. de Exped. Alex. pag. 253. qui per Evergetas in Ariæ campis decurrit, ac demum ſe condit in arenas, quanquam eundem eſſe Ortelius exiſtimar, Salmaſiuſque in Solinum, pag. 1175. cum inter utrumque amnem, & multa paſſuum millia, & Paropamiſi juga interſint. Sed quem Polybius, LXI. pag. 908. Ἐρύμανθον vocat, quo tranſmiſſo ex Arachoſia in Drangianam iter eſt, inde in Carmaniam: Διελθὼν τὴν Ἀραχωσίαν, καὶ περαιωθεὶς τὸν Ἐρύμανθον ποταμὸν ἧκε διὰ τῆς Δραγγιανῆς, εἰς τὴν Καρμανίαν. Magno igitur errore Hermandus hactenus appellatus eſt in libris editis: a Solino, Erumandus. Propius a vero abfuit Chiffl. cod. qui *Erymadus* ſcripſit.

L XXII. *Hæc regio eſt ex adverſo. Bactrianorum deinde, cujus* Ibid.
oppidum Alexandria.] Præpoſtera hujus loci interpunctio Salmaſium alioſque in ſummas adduxit anguſtias: ut quo verterent ſe, neſcirent. Sic enim hactenus eſt editum, *Hæc regio eſt ex adverſo Bactrianorum: deinde, cujus oppidum.* &c. MSS. omnes Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. ita plane, ut nos edidimus, hunc locum exhibent, ſi interpunctionem exceperis, quam ii nullam præ ſe ferunt. At Salmaſius pag. 1175. in Solin. ita demum ſe pulcre conjeciſſe putat, ſi legat: *Hæc regio eſt ex adverſum Bactrianos. Aria deinde, cujus oppidum Alexandria.* Ac ſimul admonet Alexandriam hanc a regione ἐν Ἀρίοις cognominatam eſſe. Perinde quaſi nunc de Aria poſſit eſſe ſermo: qua de regione, atque adeo de ipſa Alexandria ἐν Ἀρίοις, prolixior paulo mox inſtituitur, hac ipſa ſectione, his verbis: *Ariana regio ambuſta fervoribus. .... Arius amnis qui præfluit Alexandriam*: ac non de Alexandria potius Bactriana, ut diximus, perſpicue agatur.

L XXIII. *Alexandria.*] Negat Salmaſius, pag. 1175. in Ibid.
Solinum, pertinere id oppidum ad Paropamiſadas. Recte id quidem: ſed neque ad Alexandriam in Ἀρίοις pertinet, etſi id ille omni ope contendit. Cur vero ad Paropamiſadas referri non oporteat, ſubjungit rationem, quod in Paropamiſadis Alexandria nulla ſit. Itane vero? Quid igitur iſta volunt quæ Arrianus refert de Alexandro, lib. 4. pag. 290. tranſmiſſo Caucaſo, perveniſſe Alexandriam, quæ apud Paropamiſadas condita fuerat? ὑπερβαλὼν δὲ τὸν Καύκασον ἐν δέκα ἡμέραις, ἀφίκετο ἐς Ἀλεξάνδρειαν πόλιν, τὴν κτισθεῖσαν ἐν Παροπαμισάδαις.

L XXIV. *Dangalæ, Parapiani, Cantaces, Maci.*] In MSS. Ibid.
Mazi. Quid ſi legendum, *Sangalæ, Parapiani, Cathæi, Acinacæ?* Nam Sangala oppidum, & Cathæos, circa Aceſinæ fluvii fontes, montemque Caucaſum, Arrianus agnoſcit, lib. 5. de Exped. Alex. pag. 357. Acinacas, in Bactris ad meridiem, juxta Paropamiſum, Ptolemæus, lib. 6. cap. XI.

L XXV. *Evergetæ.*] Hactenus *Argetæ* libri omnes editi Ibid.
prætulerunt. Nos ex Strabone *Evergetæ* maluimus. Is enim, lib. 15. pag. 724. e Drangis, inquit, Alexander Magnus venit in Evergetas, quibus id nomen Cyrus indidit: εἶτ᾽ ἐκ Δραγγῶν ἐπί τε τοὺς Εὐεργέτας ἧκεν, οὓς ὁ Κῦρος οὕτως ὠνόμασε, quod ab iis beneficio eſſet affectus, ut Arrianus refert, lib. 3. de Exped. Alex. pag. 228. ubi & Agriaſpas prius vocatos tradit. Vide & Juſtinum, lib. 12. cap. 5.

L XXVI. *Et Paſires poſuere.*] Libri hactenus editi, *Alii* Ibid.

Gedruſos & Scyros poſuêre: Reg. 1. Colb. 1. 2. *Et Syros poſuere.* Salmaſius in Solin. pag. 1176. *Oros* reponit, plane contra ſcriptoris mentem. Nam cum iidem Ori & Oritæ ſint, ultro id ipſo fatente Salmaſio: Oritæ autem hos ſequantur, quorum nunc nomen quæritur, Oros eos eſſe, probari nulla ratione poteſt. *Paſires* vero pro *Syros* reſcribi potius oportere cenſuimus, ſecuti Arrianum, qui in Indicis pag. 558. & 559. hanc ipſam oram deſcribens, atque ab occaſu Solis exorſus, contrario quam Plinius ordine, primum Arabiorum gentem, mox Oritas, tum Gedroſos, in mediterraneo locat: infra hos deinde in ora Ichthyophagos, hiſque vicinos Πασιρέας. Quin Plinius ipſe ſect. ſeq. Paſiras Ichthyophagis finitimos facit.

Sect. 26. LXXVII. *Arbis oppidum.*] Hoc loco neque MSS. cod. neque impreſſi, integri omnino illibatique ſunt. Impreſſi quidem ſic habent: *Hæc tamen digna memoratu produntur ab eis: oppidum a Nearcho conditum in navigatione ea.* MS. Chiffl. *Abies oppidum.* Reg. 1. *Abbis oppidum.* Nos verum oppidi nomen ex his veteris ſcripturæ veſtigiis expreſſimus, *Arbis oppidum.* Ἄρβις πόλις eſt Ptolemæo, lib. 6. cap. 21. in Gedroſia maritima.

Ibid. LXXVIII. *Quarum Oracla.*] *Organa* in libris omnibus impreſſis legitur. In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Oracla.* Salmaſius, pag. 1182. *Oaracta* reſcribit ex Arriano in Indicis, pag. 179. Verum Græci ſcriptoris Ὀάρακτα ab hac quæ modo deſcribitur, non voce magis, quam ſitu diſterre, eſſeque Ogyrin, de qua ſect. 32. ex iis quæ eo loci diximus, perſpicuum eſt. Ὀργάνα ibidem inſula Arriano memoratur quidem, ſed inculta illa atque deſerta, neque in hoc, quem Plinius deſcribit, maris Rubri ſinu poſita.

Ibid. LXXIX. *Circa has hydri.*] Martianus Capella, lib. 6. cap. de India, pag. 225. quatuor has inſulas prætermiſit, ac circa tres priores marinos reperiri hydros prodidit: quod falſum eſt. Capellæ tamen errorem toto ore bibit Solinus, cap. 54. pag. 85.

Ibid. LXXX. *Inſula Acrotadus.*] Ita libri editi. At MSS. Reg. 1. 2. &c. *Athothadrus.* Chiffl. *Athitadrus.* Forte *Caïcandrus* Καΐκανδρος.

Ibid. LXXXI. *Heratemis.*] Sic emendavimus, cum libri omnes editi exhiberent *Phirſtimus.* MSS. *Phryſtimus.* At certior auctor Arrianus, in Indicis, pag. 583. ſtadiis DCCL. a Sitaci oſtiis amnem memorat, cui nomen Ἡράτεμις. Phirſtimum igitur ex amnium numero expungat Ortelius.

Ibid. LXXXII. *Deximontani.*] Ita libri omnes. Salmaſius tamen infectam menda hanc vocem putat, pag. 1181. in Solin. legitque, *Vxii montani.* Placet conjecturæ ejus momentum addere ex Arriano, in Indicis, Uxios Οὐξίους gentem liberam in Suſiis agnoſcente ad Ἄροσιν amnem, quem Oroatim eſſe diximus. Strabonem quoque juvat adjungere, lib. 15. pag. 729. qui Uxios Oroatidi confines eſſe prodidit, qui amnis Suſianam a Perſide diſterminat. At non idem me ſibi ſuffragatorem habebit, cum flumen Zarotin, de quo mox Plinius, (ſic enim legendum ex MSS. codd. Salmaſius ipſe agnovit, non *Oroatis*) idem eſſe exiſtimavit cum Aroſi Arriani, & Oroati, de quo Plinius ſect. 28. Zarotis enim noviſſimus eſt amnium eorum qui in Perſicum ſinum delabuntur, in finibus Suſianæ, Euphratis oſtio proximus: Oroatis ibi in eumdem ſinum influit, unde Suſiana incipit, a Perſide eo amne diſcreta.

Ibid. LXXXIII. *Juliopolis.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Colb. 1. 2. ceterique MSS. omnes, librique impreſſi ante Hermolaum, qui Heliopolim libentius ſe agniturum prædicat. At diſtat Heliopolis Alexandria ſexcentis amplius paſſuum millibus: Juliopolis duobus. Nam quod in MSS. omnibus legitur *MM. paſſ.* non mille millia, ut Barbarus putat, ſed duo millia his numerorum compendiis exprimuntur.

Ibid. LXXXIV. *Nomine Nitrias.*] Libri hactenus editi, *nomine Hydras.* Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Mydrias* vel *Mitrias.* Nos *Nitrias*, ex Ptolemæo lib. 7. cap. 1. Νιτρίαι ἐμπόριον in Piratarum regione collocante, quorum urbes alias, oppidaque commemorat.

Ibid. LXXXV. *Necanidon.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Neacridon.* Sed libentius legerem *Nelcyndon.* A Nelcyndis enim, quod oppidi nomen eſt quingentis a Muziri ſtadiis, in gentem quoque indigenam, quæ Pandioni parebat, derivari appellatio potuit. Ab eo autem oppido, quod a mari diſtat ſtadiis centum & XX. naves in portum *Bacare*, vel *Barace* potius, deferri ſolebant, ut ibi onera acciperent. Hæc ex auctore Peripli maris Erythræi, Ἡ δὲ Νελκύνδα..... βασιλείας ἐστὶν ἑτέρας, τῆς Πανδίονος· κεῖται δὲ καὶ αὐτὴ παρὰ ποταμὸν, ὡσεὶ ἀπὸ σταδίων ἑκατὸν εἴκοσι τῆς θαλάσσης· ἑτέρα δὲ κατ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ ποταμοῦ, πρόκειται κώμη Βαράκη, εἰς ἣν ἀπὸ Νελκύνδων ἐπὶ τῆς ἀναγωγῆς προκαταβαίνουσι τὰ πλοῖα, &c. Ex quo Ptolemæus emendandus, lib. 7. cap. 1. apud quem Μελκύνδα pro Νελκύνδα legitur. Sed idem portus nomen corruptum effert, Βακάρη. Cum enim & ſyllabis permutatis Peripli Auctor Βαράκη diſerte ſcribat, & ipſe Ptolemæus ad Baris Βάριος amnis oſtia ſitum eſſe affirmet, ab amne vico nomen inditum videtur, Βαράκη.

Ibid. LXXXVI. *Cottonara.*] Ita MSS. omnes. Prius *Cottona* legebatur. Auctor Peripli jam toties laudatus: Φέρεται δὲ πίπερι, μονογενῶς ἐν ἑνὶ τόπῳ, τούτῳ τῷ ἐμπορίῳ γεννώμενον πολὺ, λεγόμενον Κοτταναρικόν. Solinus cap. 54. pag. 86. non ex Cottonaris Baracen, ſed Barace Cottonara convehi, contra Plinii Græcique ſcriptoris mentem, prodidit.

LXXXVII. *Intra Idus Januarias noſtras.*] Rei Chronologicæ minus peritus fortaſſis cuipiam Plinius videatur, qui reſpondere Januario menſi Romano Mechirem Ægyptium ſcribat, quem ceteri ſcriptores omnes Februario arrogant. Nam ut auctorem Peripli maris Erythræi omittam, qui dum menſem Epiphi Julio menſi adjudicat, Mechirem referri ad Februarium oportere, ad Januarium vero Tybi aperte declarat: multo diſertius vetuſtus auctor in Anthologia Græca, lib. 1. cap. 91. Epigr. 2. menſium ordinem ſeriemque ſic digerit, ut Plinianæ ſententiæ pugnare omnino videatur. Hujus Græca carmina Latine Grotius ſic expreſſit: Ibid.

MENSES ÆGYPTII, *quorum primus Septembri reſpondet:*

Ordine Thoth primus traxit vineta putando.
Squamigeri generis præda eſt bona menſe Paiphi.
Monſtrat Athyr Maiam terris, Maïæque ſorores.
Chœac ſpicigero conſpergit ſemine ſulcos.
Tybi Magiſtratus Tyrio producit in oſtro.
Pandere vela Mechir jubet, & decurrere ponto.
Armigeras Phamenoth vocat ad fera bella cohortes.
Prata roſis index veris Pharmuthi colorat.
Jam matura Pachon aſſignat falcibus arva.
Pomifer autumnum dicit veniſſe Payni.
Implet Epephi ſinum vino turgentibus uvis.
Attolit Meſori fecundo flumine Nilum.

Græca, quæ ad Tybi Mechiremque pertinent, ſunt hujuſcemodi:

Τυβὶ δὲ πορφύρεον βουληφόρον εἷμα πιπαίνει.
Σημαίνει πλωτῆρσι Μεχεὶρ πλόον ἀμφιπολεύειν.

Ut tamen iſta ſic ſe habeant, non modo liberationem culpæ, ſed eruditionis laudem, ut in ceteris diſciplinis, ſic in rebus iſtis Chronologicis, Plinius ſingularem meretur, apud æquos peritoſque judices, præ reliquis vetuſtis ac profanis ſcriptoribus.

LXXXVIII. *Stoïdis.*] Conſentiunt libri editi cum MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Plinium ſcripſiſſe Tyndin, nec proinde Græcum ſcriptorem intellexiſſe, unde hæc hauſerit, ex auctore Peripli maris Erythræi, contendit Salmaſius in Solin. pag. 1191. cum Tyndis Indicum emporium ſit, inſulam Plinius appellarit. At ego de Tyndi vel ſomniaſſe Plinium pernego: quod nomen inſulæ, ceteris ſcriptoribus incompertum, prodiderit, laudo. Salmaſii, qui ut calumniam texat, verba ſententiaſque corrumpit, fidem requiro. Idid.

LXXXIX. *Arſacæ regia.*] Libri omnes, tum editi, tum manu exarati, *Arſace, regio Niſæa*, exhibent. *Arſacia, regio Niſæa*, ſcripſit Hermolaus perperam: Cum enim Arſacia ab Europo, ut diximus ex Strabone, diverſa non ſit: nequicquam ea diſtinguente Ptolemæo, lib. 6. cap. 2. & qui Ptolemæum ſemper ſequitur, Ammiano: Arſacæ autem, primi Parthorum tyranni, regia fuerit Hecatompylos, Ἑκατόμπυλος τὸ τῶν Παρθυαίων βασίλειον, ut idem eſt auctor lib. XI. pag. 514. perſpicuum eſt *Arſacæ regia* legi hic oportere. Niſæam deinde non regionis, ſed oppidi nomen eſſe in regione Parthyene dicta, abunde ſuo loco docuimus. Sect. 29.

XC. *Bura oppidum.*] Etſi in hujus oppidi nomine libri plerique omnes conſentiunt, tenet me tamen ſuſpicio, & quidem, ut arbitror, ſatis firma, *Dura* potius quam *Bura* ſcribi oportere. Nam Polybius, lib. 5. pag. 548. τῶν Δούρων in Meſopotamia meminit, ubi de Molone agens, τὴν μὲν Παραποταμίαν, inquit, μέχρι πόλεως Εὐρώπου κάτεσχε· τὴν δὲ Μεσοποταμίαν ἕως Δούρων. Meminit & Stephanus in Δοῦρα. Sect. 30.

XCI. *Silici Claſſitæ.*] Quid ſi *Calachitæ* legas? Eſt enim in eodem ſitu Straboni, lib. 16. pag. 736. Καλαχηνὴ regio, Ptolemæo, lib. 6. cap. 1. Καλακινὴ dicta. Sed habent codices MSS. *Claſſis III.* Ibid.

XCII. *Armalchar.*] In Plinianis libris corrupta hæc vox exiſtimatur, *Armalchar*; cum Naarmalcha ſcribi ex Chaldaïco נהרמלכא doceant ceteri ſcriptores. Nam Iſidorus Characenus in Σταθμοῖς pag. 186. Ναρμάλχαν vocat. Ammianus, lib. 24. pag. 266. de Euphrate: *Pars fluminis ſcinditur largis aquarum agminibus, ducens ad tractus Babylonios interiores..... alia Naarmalcha nomine, quod fluvius regum interpretatur, Cteſiphontem prætermeat.* Et pag. 278. *Ventum eſt hinc ad foſſile flumen, Naarmalcha nomine, quod amnis regum interpretatur, tunc aridum.* Ptolemæus, lib. 5. cap. 18. Βασίλειον ποταμόν: Polybius, lib. 5. pag. 551. Βασιλικὴν διώρυχα vocat. Tamen cum Aſſyria lingua diverſa ab Hæbræa ſit, nihil mutamus. Ibid.

XCIII. *A Nicatore intra nonageſimum lapidem.*] *Intra* XL. potius, quam *intra* XC. ſcripſiſſe Plinius videri poſſit. Strabo enim, lib. 16. pag. 738. trecentis ſtadiis diſtare a Seleucia Babylonem ſcripſit, quæ ſunt XXXVII. M. D. paſſuum. MSS. tamen omnes *intra* LXXXX. mira conſenſione exhibent. Ibid.

XCIV. *Choaſpem.*] Qui Choaſpem & Eulæum, geminum putant unius amnis nomen eſſe, cum Salmaſio in Solin. pag. 700. haud ſatis diligenter exploraſſe ea videntur, quæ de utroque amne veteres prodiderunt. Nam ut ab ortu inci- Ibid.

piam,

piam, diverſos utriuſque fontes Ptolemæus agnoſcit, lib. 6. cap. 3. Alveos diſpares ipſe Plinius, lib. 31. ſect. 21. *Parthorum reges, inquit, ex Choaſpe & Eulæo tantum bibunt... Et horum placere potum, non quia ſint amnes, apparet: quoniam nec e Tigri, nec Euphrate, nec e multis aliis bibunt.* Denique, id quod caput eſt, diverſo uterque ore, atque inter ſe diſtitiſſimo, in Tigrim effluit: Choaſpes quidem, ut ex hoc ipſo Plinii loco perſpicua res eſt, antequam in lacus Chaldaicos ſe Tigris fundat, hoc eſt, ſupra Characem oppidum, centum fere paſſuum millibus: Eulæus, ad ipſum Characem in Tigrim delabitur: in ipſo utriuſque amnis confluente oppido condito, ut hac ipſa ſectione Plinius aſſeverat. Nec refert, quod ad utrumque amnem impoſita Suſa apud ſcriptores quoſdam dici videantur: Altero enim, nempe Eulæo, arcem circumiri, cum Plinius ſcribit: alterum intervallo aliquo ab urbe diſtare, Strabo lib. 15. pag. 728. an neceſſe continuo eſt juncto vel eo loci vel deinceps alveo utrumque fluere?

Ibid. XCV. *X. mill. paſſ. ore.*] Ita reſtituimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. cum prius ſcriberetur *decumo ore*: quod contra Plinii mentem ab interpolatoribus eſſe vitiatum, liquet omnino ex iis quæ ſtatim ſubduntur, de ſimplici utriuſque amnis oſtio, utroque navigabili.

Ibid. XCVI. *Suſianis ad orientem verſus junguntur Oxii.*] Hoc loco *Oxii* libri omnes agnoſcunt, tum manu ſcripti, tum impreſſi etiam ante Hermolaum, qui pro *Oxii*, *Coſſæi* ſubſtituit. Verum ex Strabone ipſo, quem pro ſe affert, inanis ejus conjectura agnoſcitur: is enim, ut diximus ſuperius paulo, num. LXXXII. Uxios Suſianis ac Perſis in ora Perſici maris confines facit. Adde Arrianum, a nobis etiam eo loci laudatum. Adde & Plinium ipſum, dicturum mox de Coſſæis, qui Suſianis quidem proximi ſunt & ipſi ad orientem verſus, verum non in litore Perſici ſinus, at Oxii, & Elymæi: ſed in mediterraneo, & in montanis, verſus Mediam: Οὔξιοι δὲ Ἐλυμαῖοι Πέρσαις τε καὶ Σουσίοις· Κοσσαῖοι δὲ Μήδοις προσεχεῖς ἦσαν. Strabo, lib. XI. pag. 524. & lib. 16. pag. 744.

Ibid. XCVII. *Syrtium vice diximus.*] Non alibi ſane aliud hujuſce rei veſtigium apparet ullum, præterquam ſectione libri hujus 29. ubi ita noſter: *Perſæ Rubrum mare ſemper accoluere, propter quod is ſinus Perſicus vocatur: Regio ibi maritima*, Συρτίβωλος. Ubi MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. habent *Ceribobus*. Parmenſis editio, aliæque vetuſtiores, *Cyribolus*, ante Hermolaum, qui *Cyropolis* ſubſtituit, ratus hic locum habere oportere Κυρέσχατα ſive Κύρου πόλιν, quam Stephanus in ultimis Perſidis finibus a Cyro conditam ſcribit. At neque hic oppidi nomen quæritur, ſed regionis, oræque maritimæ: neque, ſi quæreretur, e Sogdianorum finibus, & Jaxarte amne, ubi Cyreſchata a Cyro ſunt condita, dictaque Cyri ultima, quod ibi ſuarum expeditionum metam poſuit, uti & Alexander, qui Ἀλεξάνδρειαν ἐσχάτην eodem fere in loco condidit, & Κυρέσχατα deſtruxit: non, inquam, ab longinquis adeo terris & Caſpio mari in ſinum Perſicum Cyropolis apte advehitur. Hermolai tamen ſcripturam Salmaſius approbat, in Solin. pag. 1193. ut Plinium deinde incuſet, quod ex male intellectis antiquiorum Græcorum verbis, qui ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῆς Περσίδος ſitam eſſe Cyropolim dixerunt, nempe in finibus Perſicis imperii, ipſe in ora Perſidis, Rubri maris litore, oppidum id collocarit. At neque de oppido ſermo: & Συρτίβωλος ſcripſiſſe Plinium, non Cyropolis, tum veteris ſcripturæ veſtigia clamant, tum locus ipſe quem habemus præ manibus: in quo ſe jam alias perſtrinxiſſe obiter admonet, oram Perſidis maritimam Syrtium Lybicarum inſtar, cœno limoque inacceſſam reddi in dies: quod quidem haud ſcio an breviore ac ſignificantiore vocabulo exprimi potuerit, quam iſto, Συρτίβωλος. Eſt enim βῶλος γῆ, terra ſeu gleba: Σύρτις arenoſus locus in mari: ut utriuſque vocis nexu intelligatur ora cœno, limo, gleba, arenaque, inacceſſa, quæ fluviorum vortices quotidie advehant. Hinc πηλώδης κόλπος ſinus cœnoſus in Suſianæ ora a Ptolemæo locatur, lib. 6. cap. 3. & τέναγος ἀμμῶδες, locus limo obductus & arena, quod vadi tenax cœnum appellat Claudianus. Utrumque pariter in Periplo Suſianes Marcianus Heracleotes agnoſcit, pag. 49.

Sect. 32. XCVIII. *Nubeis.*] Ita MSS. impreſſique omnes, ipſo confitente Salmaſio, in Solin. pag. 492. cui tamen hæc vox mendoſa videtur. Itaque *Nombæis* reponit, haud ſane felici conjectura. Sunt enim Nombæi, non Arabum, ſed Judæorum generis, a Libano monte ita ſemoti, ut nihil fere disjunctius eſſe poſſit: Jeroſolymis adeo vicini, ut ex eorum oppido Noba, ſive Nomba, proſpici ea poſſent percommode, ut ſcribit Hieronymus, in Eſaiam, cap. 10. Stephanus: Νόμβα, πόλις Ἰουδαίας, Ἰώσηπος ἕκτῳ τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας· τὸ ἐθνικὸν, Νομβαῖοι.

Ibid. XCIX. *Inſulæ Calæu.*] Prius legebatur, *Inſulæ Alæu.* Nos Calæu emendavimus, ſecuti auctorem Peripli maris Erythræi: qui τὰς Καλαίου λεγομένας νήσους hoc tractu maris agnoſcit.

Ibid. C. *Inſula in alto objacet Ogyris.*] De inſulæ ejus ſitu ac nomine, quæſtio gemina eſt. Deſciſcere vero a Geographorum communi placito nihil verebor, atque inficias ire fuiſſe hanc eo ſitu, quo nunc *Ormuz* eſt. Cum enim in alto, extra promontorium, fretumque, in mari Rubro jacere Ogyris dicatur: non a Plinio modo, ſed & a ceteris ſcriptoribus mox laudandis: compertiſſimumque ſit Ormuziam intra ipſas ſinus anguſtias poſitam eſſe teſtium αὐτοπτῶν relatu, & nomine & ſitu diſpares eſſe eas perſpicua res eſt. Jam Ogyris a continente CXXV. mill. paſſ. Vix quaternis millibus diſtat Ormuzia. Illa circuitu CXII. mill. paſſ. hæc vix duodenis. Nec vero, quod aliis viſum, *Socotora* Ogyris eſſe poteſt, quæ in Azanio mari poſita, procul ab eo ſitu diſſidet, in quo deſcribendo Plinius habitat. Quod porro ad vetuſtum Ogyris nomen attinet, Ogyrin quidem aperte nuncupant, non modo Reg. 2. codex, ſed & vetuſti ſcriptores: Mela, lib. 3. cap. 8. pag. 61. Stephanus: Ὤγυρις, νῆσος ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ. Dionyſius item, verſ. 606. cujus carmen ſic Feſtus Avienus expreſſit, in deſcript. orbis, verſ. 805.

Ogyris inde ſalvo promit caput, aſpera rupes
Carmanidis qua ſe pelagi procul invehit undas,
Regis Erythræi tellus hæc nota ſepulcro.
Perſicus hinc æſtus fauces hiat.

Et Priſcianus in Periegeſi, pag. 381.

Ulterius pergas ſi poſt Carmanida ſummam,
Ogyris occurret: qui dicitur eſſe ſepulcrum
Regis Erythræi, dederat qui nomina Ponto.

Nihilominus in Reg. 1. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Ogenis* legitur, Ὠγενὶς, quod quidem tolerabile eſt, ſi quaſi Ὠκεανὶς dicatur. Ὀάρακτα dicitur Arriano in Indicis pag. 579. Forte Δωράκτα Straboni, lib. 16. pag. 767. Maximam eam eſſe inſulam arbitror, quæ lateri Arabiæ auſtrali objacet, hodie *l'Iſle Mazira*.

CI. *Auſaritæ. Inde in montes VIII. dierum tranſitus.*] Libri ante nos editi, *Autaridæ in montes VII. &c.* Auſaritas ex Ptolemæo, Plinioque: Voculam *inde*, quam ſuperius vocabulum poſteriore ſui parte ob affinitatem abſorpſerat, conjectura reſtituimus. *Ibid.*

CII. *Gentes: Larendani.*] Forte ſcribendum, *Garyndani*: Γαρυνδανεῖς enim cum Gerræis, Minæis, aliiſque Arabiæ populis conjungit Diodorus Siculus, lib. 3. Bibl. pag. 176. Γαρινδαῖοι Straboni, lib. 16. pag. 758. *Ibid.*

CIII. *Ampelone colonia Mileſiorum.*] Ampelonen ab Ampe diverſam immerito ſtatuit Ortelius: cum Tzetzes apertiſſime de Ampe referat, quæ Plinius de Ampelone: depopulatos ſcilicet Perſas regionem Mileſiorum, captivos cives Ampen deduxiſſe, qui colonorum ritu eo loci degerent. Sic enim ille Chiliad. 7. hiſt. 156. verſ. 993. *Ibid.*

Χρόνοις Δαρείου τοῦ πατρὸς τοῦ Ξέρξου τοῦ μεγάλου
Δι' Ἰσαῖον, Μίλητον ἐπόρθησαν οἱ Πέρσαι.
Ἐν Ἄμπῃ δὲ κατῴκισαν πόλει τῇ Ἐρυθραίᾳ.

CIV. *Cerbanos, Agræos.*] Eodem fere illi ordine ſuperius paulo appellati, hac ipſa ſectione: *Agræi, Cerbani, Sabæi Arabum propter thura clariſſimi.* Unde liquido affirmare jam licet vitioſam eſſe librorum hactenus editorum ſcripturam, *Cembanos & Arios.* In MSS. *Ceubanos.* Sic paulo pro *Caræis, Carreis* reſtituimus, tum MSS. codicum admonitu, tum Plinii ipſius Carreorum oppidum ſuperius commemorantis, *Carriata.* *Ibid.*

CV. *XVII. quinquaginta.*] In editis exemplaribus, XIV *quinquaginta.* In MSS. Reg. 2. & Chiffl. XVI. *quinquaginta..* Nos excidiſſe librariorum incuria unius numeri notam arbitrati, XVII. reſcripſimus, ipſius Artemidori admonitu, quem Plinius nunc teſtem advocat. Is enim, referente Agathemero, qui Artemidori epitomen fecit, lib. 1. Geogr. cap. 3. ſinus ejuſce latus quod Arabiæ prætenditur, a receſſu Ælanitico ad ipſas fauces, ait eſſe ſtadiorum 14000. παρὰ τὴν Ἀραβίαν πλευρὰν ἀπ' Ἐλανίτου μυχοῦ, σταδίων μυριάδων δ'· quæ plane efficiunt XVII. L. mill. paſſ. Artemidoro ſubſcribunt Alexander & Anaxicrates apud Strabonem, lib. 6. pag. 768. Troglodytico vero latere iidem ab Heroum oppido uſque Ptolemaïdem, aïunt intervallum eſſe ſtadiorum paulo amplius novem millium: quæ paſſuum millia efficiunt XI. XXV. undecies centena & XXV. Quæ ſumma accedit ad Plinianam menſuram, XI. XXXVII. D. paſſ. ſic enim reſcripſimus ex Reg. 2. & Chiffl. cum libri editi perperam exhiberent, XII. LXXXII. *Sect. 33.*

CVI. *Ad Myoshormon.*] Latini, Muris ſtationem dicunt. Meminit hujus ſtationis Strabo, lib. 16. pag. 769. εἶτα Μυὸς ὅρμον καὶ Ἀφροδίτης ὅρμον καλεῖσθαι λιμένα μέγαν, &c. Quæ dum interpres Caſaubonus ita reddidit, *Deinde Muris ſtatio, aliaque Veneris: hæc vocatur portus magnus*, &c. geminos ex uno portus conflat, contra Strabonis, Agatharchidiſque mentem, cujus verba haud paulo planiora retulimus in Notis ad hunc locum. *Ibid.*

CVII. *Mons Æas.*] In libris hactenus editis, *Mons Eos*: quos ſecutus Ortelius, hunc montem in Theſaurum quoque ſuum congeſſit. Verum admonitu MSS. codicum, Reg. 2. Chiffl. & Pariſ. in quibus *Eas* ſcribitur, non alium hunc eſſe intelleximus, quam qui Αἴας ὄρος a Ptolemæo vocatur, ſtatuiturque inter Φιλωτέραν λιμένα, & Μυὸς ὅρμον. Mox item *Inſula Iambe* edi maluimus, ex eorumdem codicum fide, quam ex impreſſis *Lambe*: cum præſertim ad hujuſce ipſius ſinus oram, altero latere, quo Arabiam alluit, in *Ibid.*

ea quæ Felix cognominatur, Γαμνίαν κώμην Ptolemæus agnoſcat, lib. 6. cap. 7. quo ex vico nomen hærere & inſulæ exadverſus poſitæ proclive fuit.

Sect. 34. CVIII. *Introrſus Candei.*] Ita libri omnes tum impreſſi, tum manu exarati. Ita etiam Mela, lib. 3. cap. 61. Ultra Beronicen, *Candei habitant*, inquit, *quos ex facto, quia ſerpentibus veſcuntur, Ophiophagos vocant.* Pro *Candei* legiſſe ſe in Pomponii Melæ MSS. codicibus *Panchæi*, teſtis eſt Iſaac. Voſſius in Notis ad Melam, pag. 293. cujus quidem viri fidem non auſim hac vice præſtare. Panchaïam enim in Troglodytice ultima verſus Auſtrum, ac fere ad ſinus Arabici fauces, veterum nemo unus agnovit: Ab ea certe longiſſime diſertis verbis Plinius lib. 10. ſect. 2. diſſitam aſſeverat, nempe ad Solis urbem, quæ in inferiore Ægypto juxta Delta fuit: Quam enim Solis urbem, hoc eſt, Heliopolim Plinius loco cit. Panchaïæ arrogat, hanc idem lib. 5. ſect. 9. & iſto quem nunc tractamus, ſect. 34. non procul Memphi ſtatuit: hanc ipſe Mela, cui ſimilia Plinius libro decimo refert, Ægypto inferiori adjudicat, lib. 3. cap. 8. pag. 62. *Cum* Phœnix *adolevit*, inquit, *oſſa priſtini corporis incluſa myrrha Ægyptum exportat, atque in urbem quam Solis appellant, &c.* Quin ipſe Græcus auctor, quem Voſſius laudat loc. cit. Παγχαίους τοὺς μέχρι τῶν τῆς Αἰγύπτου ὁρίων οἰκοῦντας, Ægypti finibus confines facit: Ægypti porro nomine ſolam inferiorem Ægyptum, non etiam Thebaïdem a veteribus comprehendi, notius eſt quam ut explicatu egeat, aut argumentis ullis, & ex iis quæ diximus lib. 5. ſect. 9. perſpicuum abunde eſt. Qui vero populi hoc loco appellantur a Plinio, ii non modo non in Ægypti vicinio ſedes habent, ſed ultra ipſam quoque Thebaïdem rejecti, longa terrarum intercapedine ab ea Solis Urbe disjuncti, verſus Auſtrum, & Arabici ſinus anguſtias ſecedunt.

Ibid. CIX. *VII. mill. paſſuum ab Arabia diſtant.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Perperam editi *IIII. mill. D. paſſ.* priore binarii nota in quinarium præpoſtere a librariis permutata. Sic Strabo lib. 16. pag. 769. & Agathemerus lib. 1. Geogr. cap. 3. anguſtias hujuſce freti ad LX. ſtadia, εἰς σταδίους ἑξήκοντα contrahi ſcribit, quæ prorſus Plinianam menſuram adæquant. Sed & *ab Arabia diſtans*, libentius multo, quam *diſtant*, agnoverim: ut ad Berenicen oppidum, non ad fauces quæ Arabicum quoque litus alluunt, vox ea referatur.

Ibid. CX. *Chelyon teſtudinum.*] Libri plerique omnes *celtium* habent. Hermolaum mirari ſubit, qui *celetum* κελήτων, tum hoc loco, tum lib. 9. ſect. 12. probare ſummopere videtur: quoniam celetes Græcis ſunt, & equitum genus ſingulis equis currentium in certaminibus, & navigia quædam, quorum ſimilitudine hæ quoque teſtudines remigio mobilium cornuum in natatu utentes, celetes pariter dici potuerint. Itane vero? Erit igitur in gignendi, caſu, ut aiunt, vox ea *celetum*: quare quæ proxime antecedit, *coria*, ut ad hippopotamos, ſic etiam ad teſtudines pertinebit. At id quam per ſe eſt abſurdum! Nam teſtudinum coria audire æquo animo quis poſſit? Verum pro teſtudinis operimento, & χέλυον, & χελώνιον, & χελώνιον uſurpatum a Græcis conſtat.

Ibid. CXI. *Atlanticum mare .... præter Mauritanias Gades uſque.*] Nihil eſt interpretatione noſtra hoc loco planius, nihil certius: nuſquam pariter omnium exemplarium, quam in his verbis, conſenſio major. Ex iis tamen dum extricare ſe Salmaſius nequit, prolixa Exercitatione in Solin. pag. 1244. uſque ad pag. 1266. nec ſanæ mentis Plinium fuiſſe exclamat, dum hæc ſcriberet, nec Solinum, qui hauſit a Plinio. Eſt & qui Jubam hallucinatum putet: eſt qui Plinium inconſiderantiæ arguat, qui ΓΑΔΕΙΡΗΣ ΣΤΕΝΑ curſim legerit pro ΤΑ ΔΕΙΡΗΣ ΣΤΕΝΑ, hoc eſt, Gaditanum fretum, pro Arabico. Sed argutias ejuſcemodi falſaſque criminationes ſenſus ipſe ſcriptoris, noſtra munitus interpretatione, confutat.

Ibid. CXII. *Præter Exuſtam.*] Libri hactenus editi, *præter exuſta*: quam lectionem avide Salmaſius arripit, in Solin. pag. 1240. ac locum hunc reprehenſionis anſam habere haud levem putat, perinde quaſi Æthiopiæ exuſta Plinius intellexerit, non inſulam Arabici ſinus Κατακεκαυμένην, ut diximus, appellatam ab auctore Peripli maris Erythræi: cujus admonitu pro *inſulam Sadanum*, quæ lectio eſt librorum fere omnium, *inſulam Adanu* Ἀδάνου νῆσον ſubſtituimus.

Ibid. CXIII. *Natantes, ceu maris animalia.*] Fuit qui legendum arbitraretur, *venantes ſui maris animalia*: quod per ſe frigidum mihi viſum eſt, quoniam ſui maris animalia venari non unius cujuſpiam gentis peculiare eſſe poſſit, ſed cum pluribus commune eſſe neceſſe ſit. Sane præter conſenſum codicum ita ſcripſiſſe Plinium, uti edidimus, Plinii tranſſcriptores teſtantur: Martianus, lib. 6. cap. de Babylonia, pag. 226. *Habitantur etiam*, inquit, *aduſta Troglodytarum, & Ichthyophagorum gentibus. Sed primi feras curſu prætereunt: alteri nando marinas belluas vincunt.* Et ſecutus eum Solinus, cap. 56. pag. 87. *Ichthyophagi non ſecus quam marinæ belluæ nando in mari valent.* Quin ipſa orationis ſtructura lectionem eam mirifice conſtabilit: Cum enim aſſeverat Therothoas miræ velocitatis eſſe in venatu, ſicut Ichthyophagos, velocitatem haud dubie innuit in venatu ſui generis: ut ſicuti Therothoæ curſu feras, ita piſces natatu Ichthyophagi aſſequi exiſtimentur, quaſi & ipſi maris animalia quædam forent. Eadem forma loquendi in Cod. Theod. lib. 7. tit. 1. de re militari, lib. 13. jubentur milites *procul a cunctorum obtutibus vagos natatus animalium exercere*, hoc eſt, animalium more natare.

Sect. 35. CXIV. *Magaſen, Segaſmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macum* &c.] Hæc nomina forte ſincerius codices MSS. exhibent, Colb. 1. 2. & Pariſ. *Magas, Neoſegas, Malacram, Dadenna, Cadeum, Mathena, Batta, Alanam, Macuam*: Mox ubi legitur, *Pyndis, Maguſa*; Parmenſis editio, & Romana prior, aliæque vetuſtæ, habent *Epyndis, Maguſa.*

Ibid. CXV. *Maumarum, Urbim, Mulon.*] Ita reſcripſimus ex fide codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. Prius legebatur in impreſſis, *Mauma, Rhuma, Urbuma, Mulona.*

Ibid. CXVI. *Unde proxime dicti XII. L.*] Libri editi, XII. LXX. refragantibus MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. quos ſecuti ſumus: maxime adſtipulante Strabone, qui ab Alexandria Meroën Nili defluxu intervallum eſſe prodidit ſtadiorum decies mille, διὰ τῆς τοῦ Νείλου ῥύσεως ἀπὸ Μερόης ἕως Ἀλεξανδρείας, στάδιοι περὶ μυρίους, quæ ſtadiorum menſura cum numero paſſuum, quem Pliniani MSS. exhibent, plane congruit.

Ibid. CXVII. *A Syene DCCCLXXIII.*] Reg. 1. DCCCCCLXXIII. Reg. 2. DCCCCCLXXVI. alii aliter: Editi libri, DCCCLI. Nos DCCCLXXIII. quoniam hæc ſumma quadrat cum ſequentibus menſuris, detracta ex codicibus MSS. nota centenarii, quæ ſupervacua eſt.

Ibid. CXVIII. *Navos, &c.*] Hæc forte haud multo ſaniora nomina, quam quæ hoc loco MSS. codices repræſentant, Colb. 1. 2. Pariſ. aliique: *Nautis, Madum, Demadatim, Secandum, Collogat, Secande, Cumagro, Pſegipta, Candragori, Arabam, Summaram.* Barbaricæ, ut apparet, appellationis omnia.

Sect. 37. CXIX. *In nonam horam Solis.*] Nihil eſt Geographis, nihil ruſticæ rei ſcriptoribus familiare magis, quam per vulgares horas, cæli regiones, ſitumque terrarum deſignare. Sic idem Plinius lib. 17. ſect. 16. de arborum ſitu. *Id quidem*, inquit, *in horam diei quintam, vel octavam, ſpectare maluerim.* Quod cum eos fugeret, qui Plinium primum ediderunt, iidemque cum legerent in MSS. exemplaribus, quemadmodum in noſtris vidimus Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. &c. Pariſ. *in VIIII. horam Solis*, eo numero millia paſſuum deſignari arbitrati, voces eas *millia paſſuum*; quæ nuſquam fere, ne quidem cum de ſpatiis locorum & intervallis agitur, in MSS. occurrunt, huc quoque temere invexerunt: neque huc tantum, ſed in alia etiam loca, ut dicturi ſumus lib. 33. ſect. 13. quæ inconſiderantia miras orationi Plinianæ tenebras offudit.

Ibid. CXX. *Vocari convallem a convexitate, & Planariam a ſpecie: Convallis circuitum, CCC. mil.* Legit Salmaſius in Solinum, pag. 1298. *Planariam a ſpecie æquali.* Cetero in ea lectione acquieſcit, quam libri editi præ ſe ferunt: *Vocari in convalle a convexitate, & Planariam a ſpecie æquali, circuitu, &c.* At dii boni, quæ commoda erui ſententia poteſt, *vocari in convalle*, &c. Deinde ſi Fortunatas Seboſus novit, ſaltem duas eſſe intellexit: altera eorum Planaria eſt: altera, quæ tandem, aut quo nomine? Quid ergo noſtra emendatio huic loco opis attulerit, per ſe abunde liquet.

Ibid. CXX. *Ab ea in vicino eodem nomine minorem.*] Eodem nomine, hoc eſt, ut dixi, Junoniam. Hunc Plinii locum Martianus Capella, cum raptim curſimque legeret, inſulæ nomen commentus eſt ſane perlepidum: ſic enim ſcribit, lib. 6. cap. de Babylonia, pag. 226. *Prima Umbriona dicitur: ſecunda Junonia: tertia Theode: quarta Capraria: alia Nivaria... mox Canaria.* Cum *eodem nomine* apud Plinium ſcriberetur, *Theodem nomine* vel per ſe legit, vel audire a liberto putavit. Et hunc Martiani errorem ſcio Geographos quoſdam eſſe amplexatos.

Ibid. CXXII. *Caprariam, lacertis grandibus refertam.*] Σαυραρίαν *potius*, inquit Salmaſius, in Solin. pag. 1313. *ſi lacertis referta eſt. Nam σαῦρα lacerta Græcis dicitur. Et forte cum Plinius* Cαυραρίαν *legeret (nam* Σίγμα *veterum hujus litteræ C formam habuit, ut omnes ſciunt:) Caprariam putavit ſcribi.* Verum Σαυραρίαν a σαῦρα qua demum lege derivari rite approbaverit? Deinde ſi vocem hanc σαυραρίαν Plinius perperam legit, & σαῦρας idem, quæ vox ſequebatur proxime, legere debuit, & capris, non lacertis vertere. Quin igitur poſterioris vocis admonitu, in priore ſe ipſe retexuit?

DE SITU PARADISI TERRESTRIS DISQUISITIO:

SIVE DE PLINII CUM MOSE CONVENIENTIA IN PARADISI FLUMINIBUS indicandis.

NE quis temere dictum a nobis exiſtimet, fluvios a Plinio appellatos libro hoc ſexto, *Flumen Salſum*, & *Flumen Achanum*, eos eſſe, quos in deſcriptione Paradiſi Moſes *Gehon* & *Phiſon* nuncupat; de ipſius Paradiſi ſitu diſquirere hoc loco breviter viſum eſt: ex integro Tractatu de eo argumento, quem habemus prælo paratum, decerptis iis dumtaxat, quæ ad Geographiam, ſive ad Paradiſi & circumjacentis regionis ſitum ſtatuendum pertinent, ut Operis hujus ratio poſtulat ac permittit. Itaque ad ſingulos ſacræ Scripturæ verſus, ex ſecundo capite Geneſeos, quo Paradiſi deſcriptio continetur, noſtram adjiciemus interpretationem; Editionem Vulgatam in primis ſecuti, quoniam & ſic facere Catholicum decet, & eſt ea in hoc argumento perquam accurata, & ceteris omnibus multo apertior. Intelligent autem ex hac Diſquiſitione Latinarum litterarum ſtudioſi, quiqui ſint, magno divinæ Providentiæ conſilio ac munere factum eſſe, ut ad noſtram ætatem Plinii opus, quamvis hominis a veri Numinis cognitione alieniſſimi, pervenerit: cum unus omnium antiquorum ſcriptorum ipſe ſit, qui flumina Paradiſi, in opere ſuo Geographico, commemoraverit, atque eodem ipſo ſitu collocarit, quo ea deſcribuntur a Moſe.

§. I.

Explicatur verſus 6. capitis ſecundi Geneſeos: *Sed fons aſcendebat de terra, irrigans*, &c.

Nondum aliquis, inquit Moſes, decidebat e cælo imber: ſed pro imbre fons ſuit crebris flexibus omnem illius regionis ſuperficiem irrigans: quem qui homo accoleret, poſſet ex eo haurire ad rigandos hortos per univerſam illam regionem. Turpi & gravi labuntur errore, qui ſive peritiæ in Hebræo ſermone oſtentandæ cauſa, ſive alio conſilio, *fontis* vocabulum hoc loco repudiant, ut *vaporem* inducant. Vidit acute Vulgatus Interpres, אד *ed* Hebræum, eſſe *fontem*; quippe conjunctum cum verbo שקה *ſchacah* irrigare, quod in ſacris libris, ut inferius oſtenſuri ſumus, nonniſi de rivo vel amne dicitur, agros permeante, & crebris ſinuoſiſque flexibus eoſdem irrigante. Et cum *vaporis* nomen alibi ter occurrat in iiſdem libris, nuſquam per אד *ed*, Hebraïce exprimitur. Alias præterea cauſas, ſane graves & validas, quamobrem *vapor* hic inepte ponatur, affert Salianus in Annalibus, ad diem mundi tertium, num. LVII.

Fons ille Paneas olim fuit, & eſt hodieque, unde Jordanis fluit, ut Plinius prodidit, libro V. ſect. XV. *Jordanis amnis oritur ex FONTE Paneade, qui cognomen dedit Cæſareæ.* Et ſect. XVI. pag. 263. Tetrarchia *Paneas, in qua Cæſarea, cum ſupradicto FONTE.* In deſcribendo ortu Jordanis, ut mentitus eſſe Plinius exiſtimaretur; ac fortaſſis ne *fons* ille, cujus hic Moſes meminit, ille eſſe crederetur, unde Jordanis oritur: ficta genuina fabula eſt; altera, quæ fontem hunc ipſum Paneadem ex ulteriore lacu, Phiala appellato, per ſubterraneos meatus erumpere fingeret; altera, quæ ex gemino fonte prodire hunc amnem referret; quorum uni nomen eſſet *Jor*, alteri vero *Dan*.

Aſcendebat e terra. Scatebram ſive ebullitionem aquæ ſurgentis, & e terra exſilientis, vox illa *aſcendendi* denotat. Terræ autem nomine, Palæſtinam ipſam, ut mox dicemus, ſacer Scriptor intelligit. Sed perquam accurate *terram* dixit, non *paradiſum*: ut extra paradiſum fuiſſe fontem eum intelligeremus. Nam primum quidem *fons e terra aſcendebat* ad irrigandam ſuperficiem terræ: deinde fluvius egrediebatur, etiam ipſe extra paradiſum in eo egreſſu; ſed mox paradiſum eumdem ſubiturus & irrigaturus.

Univerſam ſuperficiem terræ. Hebræi *univerſam ſuperficiem terræ*, conſueto idiomate circumjacentem ſolummodo regionem appellant, qualem quidem & quantam intelligi orationis argumentum poſcit. Unde Gallice reddi hanc vocem ſic oportet, *toute la ſurface du pays*. Atque ita perſæpe in libris ſacris *terra*, & *univerſa terra*, pro tota aliqua regione ponitur, *tout le pays*. Neque profecto terræ univerſæ, ut eam vocem vulgo intelligimus, irrigare ſuperficiem fons unus poteſt.

Fontis vero nomine rivus intelligitur e fonte profluens, & amnem efficiens: nam & fontes decurrere per campos & valles dicuntur. Pſal. CIII, 10. *Qui emittis FONTES in convallibus: inter medium montium pertranſibunt aquæ.* Quin etiam Moſis ætate, quem amnem Jordanem dicimus, non habuit is Jordanis nomen ante egreſſum e mari ſeu lacu Tiberiadis. Sed quod anterius fluit e fonte Paneade uſque ad eum lacum, in quem ſe immergit, Hebræi *fontem* appellabant, & *fontem Daphnim*; ut apparet ex Num. XXXIV, 11, 12. vbi Terræ promiſſionis ſitus & limites deſcribuntur, *ad ſeptemtrionalem plagam a mari magno*, ſive mediterraneo. *Inde contra orientalem plagam de villa Enan vſque Sephama*, quod oppidum fuiſſe oportet circa fontem ipſum Jordanis, unde hi limites orientales procedunt verſus Auſtrum: ut recte Bonfrerius noſter animadvertit: *& de Sephama deſcendunt termini in Rebla contra FONTEM DAPHNIM: inde pervenient contra orientem ad mare Cenereth*, qui & lacus Tiberiadis eſt, *& tendent uſque ad Jordanem*, ubi nimirum emergit e lacu; *& ad ultimum ſalſiſſimo clauduntur mari*, qui eſt Aſphaltites lacus.

Supremis tamen Joſue temporibus, cum ea regio juſſu ipſius luſtraretur, ad conſtituendos fines ſingularum tribuum, etiam aliqua pars ſuperior amnis appellata fortaſſis Jordanis eſt; ſive, ut a Bonfrerio video appellari, Jordanis minor: ob verba Joſue XIX, 33. ſed fortaſſis, inquam; neque enim iſtud ex eo etiam loco liquido colligitur. At prius ſub Moſe, nonniſi *fons*, & *fons Daphnim* appellata ea pars amnis eſt, quæ eſt ante lacum Tiberiadis, ut apparet ex loco Numerorum allato.

Daphnim autem oportet eſſe, ut cetera omnia quæ in hoc capite appellantur nomina propria, Hebræum nomen: nullum enim in his Latinum eſt. Eſt igitur, ut nunc quidem videtur, *fons Daphnim*, fons laurorum; ob lauros in ripa conſitas. Nam lauros in hoc tractu fuiſſe, (tametſi nullas in reliqua Terra ſancta libri ſacri exhibent:) non vicinia quidem Antiochiæ ſuadet, quæ ad Daphnen dicitur; at hinc videtur abeſſe plus octoginta millibus paſſuum; ſed quod etiamnum דפנא *daphne*, dicunt Rabbini pro lauro: quod iſti quidem verbum ex Græco δάφνη fortaſſis accepere; ſed prius ex Hebræis iſtud accepiſſe Græcos veriſimiliter ex hoc loco colligimus. Cum autem vox illa *Daphnim* abſit ab Hebræis codicibus, ut nunc ſunt; (nam in iis ſolummodo legimus, *contra fontem*:) argumento iſtud eſt, præter alia multa: Uulgatum interpretem multo emendatioribus aliiſque uſum fuiſſe exemplaribus Hebræis, quam quæ nunc exſtant; ut Præfatio admonet præfixa Bibliis: ac jure videri Judaïca eſſe, quæ nunc habemus; Iſraëlitica ſive Galilæa fuiſſe ea, ex quibus ante ipſam Chriſti ætatem facta ſit Latina tranſlatio. Et eſt fons ille ceteroqui in Galilæa, ac proinde Galilæis notior, quam Judæis; qui ignotum ſibi nomen forte neglexerunt. Ut ut eſt, *fons Daphnim* ille ipſe fons eſt, qui ab ipſo mundi initio *aſcendebat e terra, irrigans univerſam ſuperficiem terræ*. *Univerſa terra* autem, cujus ſuperficiem fons irrigabat, eſt tractus ille ſolummodo, quem amnis alluit, priuſquam in lacum Geneſaram, ſive Tiberiadis, illabatur. Sic enim Gen. XIII, 9. *dixit Abram ad Lot.... Ecce UNIVERSA TERRA coram te eſt*: hoc eſt, terra ſeu regio circumjacens in eo tractu.

§. 2.

Explicatio verſus octavi: *Plantaverat autem Dominus Deus paradiſum voluptatis a principio: in quo poſuit hominem quem formaverat.*

Plantaverat. Conſeverat plantis ſeu virgultis, qualia commemorata ſunt verſu quinto, locum peculiarem; ut eſſet is hortus ſeu Paradiſus voluptatis: & quem extra Paradiſum hominem condidit, in eo poſtmodum collocavit.

Paradiſum voluptatis. Hebraïce, גן - בעדן *ghan-beeden*: quod verti oportere Hebraïzantibus videtur,

Paradiſum in Eden : quoniam illud ב, quod inquit, Latine idem valet ac præpoſitio *in*, loci ſitum indicat. Perinde quaſi non & qualitatem rei ac modum peræque deſignet : cujuſmodi illud eſt, Gen. III, 19. *In ſudore* בזעת *beſeheth vultus tui veſceris pane.* Et Gen. XXXIV, 13. *Reſponderunt filii Jacob Sichem & patri ejus* במרמה *bemirmah, in dolo.* Itaque iſto etiam loco qualitatem horti denotat; Paradiſum videlicet in voluptate : id quod rectius exprimi ſenſit Vulgatus interpres, ſi diceret *Paradiſum voluptatis.* Nec aliam eſſe ſententiam Hebræi ipſius exemplaris inde apparet, quod verſu deinde 15. hujus ſecundi capitis, & capite ſequenti, verſu 23. & 24. hoc eſt, ubicumque poſtea *Paradiſus voluptatis* ſimiliter commemoratur, Hebraice eſt ſolummodo, abſque ea littera ſervili ב, גן עדן *ghan-eden.* Unde & Græca ipſa etiam exemplaria habent, παράδεισος τῆς τρυφῆς. Sic Iſai. LI, 3. עדן *Eden*, deliciæ ſunt : *Et ponet deſertum ejus quaſi DELICIAS, & ſolitudinem ejus quaſi HORTVM DOMINI.* Neque vero eſſet contra leges artis oratio, ſi quis hoc loco Geneſeos verteret, *Paradiſum in voluptate* : ſic enim apud Baſilium legas, in homilia de Paradiſo : ἐν Ἐδὲμ, φησὶν, ἐφύτευσε· τουτέστιν, ἐν τῇ τρυφῇ.

A principio. Primis diebus, ante formationem hominis. Quo nempe die terra juſſa eſt germinare, & arbores producere virgulta, & herbam : die mundi tertio. Vulgatus Interpres, quem ego virum aut θεόπνευστον fuiſſe, quod & Melchior Canus affirmat; aut certe ſupra mortales ceteros peritiſſimum tum linguæ Hebraïcæ, tum aliarum diſciplinarum, tum vero in primis traditionis in rebus divinis; vidit perſpicaciſſime, non fuiſſe hoc loco Hebræam vocem מקדם *mikkedem* vertendam, *ab Oriente*, aut *verſus Orientem* : quoniam non eſſet locus Paradiſi ad ſolis exortum reſpectu terræ Chanaan ſive Palæſtinæ, quam Moſes ſpectabat, cum hæc ſcriberet : ſiquidem pars ejus terræ, Paradiſus ipſe eſſet. Alioqui vocem eamdem ille ipſe Interpres, cap. XI, 2. *de Oriente* recte interpretatus eſt : *Cumque proficiſcerentur DE ORIENTE*, nempe familiæ Noë, de quibus ſermo fuerat capite præcedenti, verſu ultimo : *invenerunt campum in terra Sennaar, & habitaverunt in eo.* Nam Oriens ille, unde iſti profecti dicuntur, tractus ille omnis terrarum eſt, quem Jordanis alluit ab oriente, circa lacum Geneſareth : qui orientalis tractus eſt comparate ad reliquam Palæſtinam. In eodem illo Oriente fuit mons Sephar, de quo dictum a Moſe fuerat, capite ſuperiore, ſive X, 30. *Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus uſque Sephar montem orientalem.* Ibi etiam Ammon ſive regio Ammonitis fuit; unde olim eſt accerſitus Balaam a Balac rege Moab, Num. XXII, 5. *de Aram, de montibus Orientis*, Num. XXIII, 7. hoc eſt, de oppido Aram, ſito in montibus Orientis. Cujus quidem oppidi mentio eſt, 1. Paralip. 2, 23. una cum terra Galaad, ſive monte Galaad, qui & ipſe unus eſt ex iſtis *montibus Orientis*; & cum Geſſur Syriæ, cujus mentio in primis eſt 2. Reg. XV, 8. & ubi de Abſalomi receſſu agitur, cum fratrem occidiſſet.

Comparate etiam ad convallem Mambre, ubi degebat Abram, Gen. XIV, 13. *plaga orientalis.* Gen. XXV, 6. appellatur terra *Madian*, quæ ab ipſomet Abrahamo, uni e filiis ſuis, quem ex Cetura ſuſceperat, adſignata eſt, Gen. XXV, 6. *in regione Moab*, Gen. XXXVI, 35. cum Iſmaëlitis ibi quoque aut juxta poſitis, Gen. XXXVII, 28, 36. unde ibi ducem habuere Madianitæ, Num. XXV, 18. vicini admodum Moabitis, Num. XXII, 4, 7. & XXV, 1, 6. iidemque vicini Amorrhæis, Joſue XIII, 21. Unde multo poſtea excurſione facta cum Amalec, ceteriſque *Orientalium nationum*, aſcenderunt in terram Iſraël, Judic. VI, 3, 8, 33. donec inde pulſi a Gedeone fuerunt. Fuit autem altera præter iſtam civitas Madian, ultra Idumæam, verſus oram orientalem maris Rubri; cujus mentio eſt, 3. Reg. XI, 18. Quo nimirum ex Idumæa fugiens Adad Idumæus, ut in Ægyptum ſe reciperet, primum advenit : & unde profectus venit in Pharan, deinde in Ægyptum. Ex iſta Madianitide regione fuit Sephora uxor prima Moſis. Sed de iſtis quidem capitibus, quæ in Geographia ſacra perdifficilia & impedita nonnullis Interpretibus viſa ſunt, obiter hæc dicta ſunto.

Qui nomen Hebræum מקדם *mikkedem*, aïunt geminum poſſe habere ſenſum in hoc verſu octavo, in quo verſamur; ita ut & *a principio* creationis ſignificet, & *ad Orientem* ſimul; ut inde ſtatuant colligi oportere Paradiſi ſitum ad Orientem; hi volunt deſeri Vulgatum Interpretem, qui ſcripſit, *a principio*; cum fieri certe non poſſit, ut ſcriptor quiſquam voce aliqua una utatur, qua ſimul & tempus velit & locum intelligi; aut ut *a principio* qui ſcripſerit, non deſeratur, ſi hic oporteat *ab Oriente* intelligi. Itaque quiſquis utrumque iſto loco ſignificari hac voce contendit; aut conſtare idem negat quid ſit ſtatuendum; aut Editioni Vulgatæ vult quamvis aliam anteponi, quæ habeat *ab Oriente*; Vulgatam præ iſta ſperni ac negligi. At quæ cauſa potuit movere Vulgatum Interpretem, ut hic מקדם *mikkedem* verteret *a principio*, cum alibi vertat de Oriente; niſi quia perſpectum exploratumque haberet, hanc fuiſſe conſtantem ſententiam, tunc maxime cum huic ipſi interpretationi operam daret, non in Oriente comparate ad Palæſtinam, ſed in ipſamet Palæſtina fuiſſe Paradiſum? Aut cur non reclamarunt eruditi, ſi verti *ad Orientem* oportere exiſtimarent, ad ſenſum Moſis exprimendum?

Atqui מקדם *mikkedem*, non poſſe ſæpe aliter verti, quam *a principio*, teſtantur multa ſcripturæ ſacræ loca : ut Iſai. XLV, 21. *Quis auditum fecit hoc* מקדם *mikkedem, AB INITIO?* Mich. V, 2. *Et egreſſus ejus* מקדם *mikkedem, AB INITIO a diebus æternitatis.* Habac. I, 12. *Numquid non tu* מקדם *mikkedem, A PRINCIPIO Domine Deus meus?* Sic aliis etiam multis locis. Itaque alia alibi hujus vocis vis ac poteſtas eſt, pro ratione ſubjectæ materiæ : Quam non habere plane perſpectam non potuit Latinus Interpres, cum vertit *a principio.* Siquidem & loco citato, Gen. XI, 2. & Gen. XII, 8. & Gen. XIII, 11. & alibi, illud *mikkedem* recte vertit *ab Oriente*, quoniam ita poſceret argumentum. At certe vidit vir eruditus, non poſſe hic ſcribi *ab Oriente*, cum nondum ſcriptor ſacer aut qua ſub mundi plaga ipſe ſcriberet, aut qua in regione terrarum eſſet is locus, de quo ſcriberet, deſignaſſet.

A quibus autem avide exceptum illud eſt, *ab Oriente*, ex his multos videmus inſulſas anileſque fabulas de Paradiſi ſitu eſſe amplexos, quas recitat Moſes Barcepha, aliique.

In quo poſuit hominem quem formarat. Circa fontem Daphnim fuiſſe Adamum a Deo conditum, ut ſupra diximus, inſtituta a Moſe narrationis ſeries docet. De ligno vitæ & de ligno ſcientiæ boni & mali ſatis feliciter Deo donante, ut quidem opinamur, in integro Tractatu diximus : ſed Geographica dumtaxat ex eo nos eſſe excerpturos, meminimus ſuperius nos polliceri : neque hoc volumen ſcribi hic de eo integro argumento poſtulat.

§. 3.

Explicatio verſus decimi : *Et fluvius egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum Paradiſum, qui dividitur in quatuor capita.*

Et fluvius. Jordanis nimirum; quippe qui ſolus ex omnibus Terræ ſanctæ, ut eſt revera, fluvius appellatur, & κατ᾽ ἐξοχήν. Nam ceteri torrentes ſolum, aut rivuli, non fluvii ſunt. Num. XI, 19. ſub Moſe : *Miſit Iſraël nuncios ad Sehon regem Amorrhæorum, qui habitabat in Heſebon, & dixerunt ei : Dimitte ut tranſeam per terram tuam, uſque ad FLVVIVM*, hoc eſt, uſque ad Jordanem. Et Joſue XXIV, 2. loquente eo ad tribus Iſraël : *TRANS FLVVIVM habitaverunt patres veſtri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor : ſervieruntque diis alienis. Tuli ergo patrem veſtrum Abraham de Meſopotamiæ finibus : & adduxi eum in terram Chanaan.* Nam ibi *fluvius*, inquam, Jordanis eſt; ultra quem ſcilicet, comparate ad Sichem, Meſopotamia ea eſt, de qua Deus tuliſſe dicitur Abrahamum. Neque enim in vetere Teſtamento alia Meſopotamia eſt, quam quæ Meſopotamia Syriæ appellatur, Gen. XXVIII, 6. XXXIII, 18. XXXV, 9, 20. Judith III, 1. & Pſal. LIX, 2. In ea Meſopotamia habitarunt Thare, Abraham, & Nachor, patres Iſraëlitarum; ſiquidem Thare pater Abraham fuit; Nachor autem, alter Thare filius, avus Rebeccæ, matris Jacob, qui & Iſraël. Itaque patres eorum iſti : Abraham paterno genere; Nachor, materno : ambo Meſopotamiæ Syriæ *trans fluvium*, hoc eſt, trans Jordanem, incolæ. Unde & Rebecca filia dicitur *Bathuelis Syri de Meſopotamia*, Gen. XXV, 20.

Itaque Jordane hæc Meſopotamia includebatur & Oronte, ab occaſu : Euphrate & Babylone ab ortu : ab Aquilone, Marſya amne, qui in Euphratem influit. De Marſya & Oronte hæc Plinius, libro V. ſect. XIX. *Syria Cœle habet Apamiam, Marſya amne diviſam a Nazerinorum tetrarchia.* Et paulo antea, ſect. XVIII. *Antiochia libera, Epidaphnes cognominata, Oronte amne dividitur*, quem poſtea dicit in mediterraneum amnem delabi; *natum* vero eſſe eumdem *inter Libanum & Antilibanum juxta Heliopolim.* Marſyas in Euphratem influit, ut idem teſtatur, ſect. XXI.

Hinc igitur intelligas, Meſopotamiam, & Meſopotamiam Syriæ appellatam eſſe regionem eam, quæ inter Marſyam & Orontem, Jordanem & Euphratem eſſet; diverſam a Meſopotamia illa, quæ inter Euphratem & Tigrim excurrit. *Haran* proinde, ubi Laban ſocer Jacobi fuit, non Carrhas eſſe, quæ ſunt hic procul poſitæ, ut ex Pliniana hujus tractus deſcriptione liquet : ſed Apamiam potius, de qua dictum eſt proxime, aliudve oppidum haud longe poſitum, colligere recte ratiocinantes oportet. Ex hac igitur civitate Haran, ſive Apamia ea ſit, ſive altera ei vicina, in iſta Meſopotamia Syriæ; ſive, ut alii ſcriptores appellant, & ipſa Geneſis, cap. XXVIII, 7. *in Syria*; profectus Jacob, *amne tranſmiſſo*, Gen. XXXI, 21. qui influit in lacum Geneſaræ, perrexit inde *contra montem Galaad*, qui eſt ad orientem ejuſdem lacus. Nam tota illa regio, quæ Jordani fluvio late prætenditur, *terra orientalis* appellatur, Gen. XXIX, 1. *Oriens*, Gen. XI, 2. & *mons orientalis*, Gen. X, 30.

Ac mihi quidem hic quoque inſignis diligentia fuiſſe videtur Vulgati Interpretis, qui *amnem* ſcripſerit, Gen. XXXI, 21. ne quis ibi Euphratem intelligeret; quem *fluvii* nomine κατ᾽ ἐξοχὴν ſæpe deſignat. Neque enim inſigniores paulo fluvios amnis appellatione denotat; quales ſunt Jordanis, Euphrates, Nilus, Tigris : ſed minores dumtaxat tres; ni-

mixtum iſtum ἀνώνυμον hoc loco Gen. XXXI, 21. deinde ne amnem quidem, ſed vel alveum Nili unum vel amnis effigiem, quæ dormienti objecta eſt Pharaoni, Gen. XLI, 3, 18. & poſtremo alium plane obſcurum, 1. Paralipomenon, 1, 48.

Digreſſum me quidem paulisper a propoſito ſentio; at non ſine aliquo fructu, opinor: cum patefacto quid fluvii, quid amnis nomine ſacra ſcriptura intelligat, loca non pauca ſacrorum librorum, quæ ſunt præpoſtere accepta ab Interpretibus, pertinentque ad ſitum regionum, oppidorum, ac fluminum, nunc tandem feliciter, uti ſperamus, illuſtrentur. *Fluvii* interim nomine in hac deſcriptione Paradiſi intelligi Jordanem oportet, ut diximus: quem etiam *fluminis* nomine David deſignat, Pſal. LXV, 6. *In FLUMINE pertranſibunt pede.* Et hunc denique fluvium, qui Paradiſum irrigaret, eſſe Jordanem, cenſent etiam Ioannes Mariana in eum Geneſeos locum, & P. Nicolaus Abramus in tractatu de fluviis & loco Paradiſi. Non appellat autem Moſes de nomine Jordanem; quia tunc certe, cum Deus conderet Paradiſum, id nomen amnis ille nondum haberet.

Et fluvius egrediebatur. Poſtquam fons irrigaſſet univerſam ſuperficiem terræ ſive regionis adjacentis, fluvius etiam egrediebatur e lacu, Tiberiadis poſtea appellato, quem aquis ſuis fecerat; ut docet Plinius, libro V. ſect. XV. *IORDANIS amnis oritur e fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæſareæ: AMNIS AMOENUS, & quantum locorum ſitus patitur, ambitioſus, accoliſque ſe præbens, velut invitus Aſphaltiten lacum dirum natura petit .... Ergo ubi prima convallium fuit occaſio, in lacum ſe fundit, quem plures Geneſaram vocant, AMOENIS circumſeptum oppidis.* Inde autem egrediens, *fluvii* nomen habet apud Moſem. Verum ut de fonte Jordanis jam oſtendimus, ſic etiam in ejuſdem amnis curſu deſcribendo errarunt ii, qui antequam perveniat ad lacum Geneſaram, ſeu mare Tiberiadis, aliam Jordani convallem occurrere confinxerunt, in qua lacum efficiat Geneſaretico longe minorem; quem alii appellaverunt Σεμεχωνῖτιδα λίμνην, alii etiam aquas Merom, de quibus ſermo, eſt Joſue XI, 5, 7. cum ſint in eo Joſue loco aquæ Merom, verius aquæ ſtagnantes, ubi ubi ſint, ut aquæ Maſcrephoth, ibi pariter memoratæ: neque aquæ Merom, hoc eſt, aquæ altæ, ſive altitudinis, dici poſſe videantur aquæ, quas amnis in convalle colligit: & certiſſimo denique eorum relatu, qui hæc loca diligenter luſtrarunt, didicerimus, nullum omnino in lacum ſe Jordanem effundere, ante lacum Geneſaræ, ſive Tiberiadis, quem aquis ſuis facit. Ex eo igitur ipſo, non ex anteriore alio, cum nullus ſit, *fluvius egrediebatur*, qui poſtea Jordanis eſt appellatus.

De loco voluptatis. Eſt enim regio omnis circa lacum Tiberiadis amœniſſima. Unde lacum ipſum *AMOENIS* eſſe *circumſeptum oppidis* Plinius dixit: id quod & ipſa ſuadent nomina circumjacentium oppidorum. Et *Geneſar* quidem, unde *Aqua Geneſar*, uti appellatur 1. Mach. XI, 67. ſive *ſtagnum Geneſareth*, Luc. V, 11. & *terra Geneſar* Matth. XIV, 34. ſive terra Geneſareth; cum *hortum* ſive *Paradiſum felicem*, vel *felicitatis* ſignificet, גן-אשר *ghan-aſcher* quod eſſe idem videtur, atque *hortus* ſive *Paradiſus voluptatis*; ipſo ſuo nomine ſitum Paradiſi in ſua vicinia indicare nobis videtur, & in eum nos quaſi manu ducere. Poteſt & vox *Geneſareth* ex illa derivari, גן-אשרה, ut ſignificet *hortum nemoris*. Eſt enim אשרה *aſchera*, lucus, ſeu nemus arboribus denſum; cujuſmodi fuit hortus ſeu Paradiſus, in quo *produxit Dominus Deus de humo omne lignum pulcrum viſu, & ad veſcendum ſuave.* Ut ut eſt autem de illa vocis originatione, nec linguam Hebraïcam, nec vim radicalium litterarum probe noſſe videntur ii, qui quoniam in libro Numerorum, cap. XXXIV, 11. & alibi, hoc *mare Cenereth* & Ceneroth appellatur, כנרת *Cinereth* & כנרות *Cineroth*: corrupte ex eo factum fuiſſe Geneſareth arbitrantur. Cum verius multo ſit, alterum iſtud nomen factum huic mari fuiſſe ex appoſito ei oppido altero. Nam inter oppida tractus illius, in tribu Nephthali, *Cenereth* numeratur, Joſue XIX, 35. & alibi. *Geneſar* autem inferius verſus Auſtrum poſita fuiſſe videtur, in tribu Zabulon.

Neque vero veſtigia priſcæ amœnitatis in illis locis retinet ſolum nomen Geneſar, ſed & *Capharnaum* civitas maritima, lacus illius ſeu maris lateri boreali appoſita, Chriſti Servatoris noſtri civitas appellata, Matth. IX, 1. eo quod ibi habitavit tempore prædicationis ſuæ, Matth. IV, 13. hoc, inquam, oppidum ſuo etiam nomine regionis illius amœnitatem prædicat; cum nihil aliud ſit *Capharnaum*, כפר *caphar* נעם *nahum*, quam *vicus amœnus*, aut *amœna villa*. Similiter civitas Naïm, נעים *nahim*, hoc eſt, *Speciosa*, *Pulcra*. Et *Corozain*, כ-חרוז ? עין, idem valet atque, *Tamquam monile oculo*, ſive *aſpectui*. Denique *Magedan*, quod eſt in litore maris Galilææ occidentali, Matth. XV, 39. ſit a מגן *meghed*, quod *fructus optimos & amœnos* ſignificat, ſive *delicias & delicatrum*.

Inde etiam Jordanis nomen ei fluvio poſtea factum eſt; contractum videlicet ex יאור - ערן *Jor eden*, *fluvius voluptatis*; multo verius quam ex יאור - רן: quandoquidem & multo vetuſtius eſt nomen Jordanis, quam nomen Dan in illo tractu, quod non occurrit in illis locis ante Joſue XIX, 47. & Jud. VIII, 29. neque ex gemino fonte fluat amnis ille, ut finxerunt auctores illius originationis, ſed ex unico, nempe ex Paneade.

De loco voluptatis. De loco Moſes, non *de lacu dixit*; quod ejus ætate non lacus, ſed *fontis* adhuc, ſed *fontis Daphnim* nomine cenſeretur dulcis hæc aqua ſtagnans e fonte; unde Jordanis, jam fluvius, quia jam majore aquarum mole, erumpebat, ſive *egrediebatur*.

Egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum. Hoc verbo, *egrediebatur ad irrigandum*, curſus amnis deſignatur jam inchoatus extra Paradiſum, priuſquam ad irrigandum eum deveniret. Natus igitur & decurrens fluvius extra Paradiſum, in eum ſe deinde influebat. Vidit autem acute Latinus Interpres: ערן *Eden*, hoc loco non eſſe, ut eſt alibi ſæpe in ſacris libris, nomen proprium, ſed appellativum dumtaxat, cum מעדן *me-eden* non *ab Eden* vertit, ſed *de loco voluptatis*.

Ob ſimilitudinem aliquam cum hoc loco voluptatis, vicina quoque Paradiſo loca quædam; regio Tyri nimirum, Libani, Meſopotamiæ Syriæ, & Syriæ Damaſcenæ, in ſacris litteris ערן *Eden* ſeu voluptatis locus appellatur. Nam Principi Tyri apud Ezechielem, cap. XXVIII, 13. dicitur: *In deliciis* בערן *be-eden, Paradiſi Dei fuiſti.* De Libano, Ezech. XXXI, 16. *Omnia ligna voluptatis* ערן *Eden, egregia atque præclara in Libano.* De Meſopotamia Syriæ, ut quibuſdam videtur, ibidem, cap. XXVII, 23. *Haran, & Chene, & Eden.* Denique de Syria Damaſcena, Amos 1, 5. *Et conteram vectem Damaſci, & diſperdam habitatorem de campo idoli, & tenentem ſceptrum de loco voluptatis*, מבית *mibeth*, ערן *eden.* Quo pertinere etiam illud videtur, IV. Reg. XIX, 12. & Iſai. XXXVII, 12. *Filii Eden, qui erant in Thalaſſar*, ſive *Thelaſſar.*

Ad irrigandum. Irrigatio fluviorum dicitur, cum hi per varios flexus & mæandros, prata & campos ſecant; id quod in Palæſtina Jordanem præſtare Plinius dixit eleganter. *Jordanis amnis amœnus, ambitioſus, accoliſque ſe præbens, velut invitus Aſphaltiten lacum dirum natura petit.* Falſo autem putat Lighfootus factam hanc irrigationem eſſe ſemel quotannis exundante fluvio, inſtar Nili. Neque enim hæc exundatio irrigationis nomine apud ullos bonos ſcriptores cenſetur. *Auctu magno per totam ſpatiatus Ægyptum* Nilus *fecundus innatare terræ* a Plinio dicitur, libro V. ſect. X. irrigare non dicitur. Irrigat, inquam, amnis agros, cum flexuoſo curſu per eos ſerpit ac labitur. Sic Mæander apud Plinium, libro V. ſect. 31. *ita ſinuoſus flexibus, ut ſæpe credatur reverti, omnes eos agros fertiliſſimo RIGAT limo.* Sic coloni ſua rura irrigant, cum in ea rivos deducunt. Quod ſi de exundatione amnis iſtud accipi oporteret, dicendum eſſet, Adamum, quem autumno conditum fuiſſe oſtendimus alibi certis argumentis, aut iſtam irrigationem non vidiſſe, quæ fieri ſoleret menſe primo, hoc eſt, menſe Niſan: aut ſi vidit, ſeptem ſaltem vel octo menſes in paradiſo egiſſe; quod vereor ut quiſquam probet.

Irrigandi igitur vocabulum de ſinuoſo per campos curſu fluvii hoc loco intelligendum eſt; perinde atque iſto, Joſue XIII, 2. ubi ſermo de torrente Ægypti eſt, qui & Sehor; *fluvio turbido, qui IRRIGAT Ægyptum.* Et Gen. XIII, 10. *Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ univerſa IRRIGABATUR, antequam ſubverteret Sodomam & Gomorrham, ſicut PARADISUS DOMINI, & ſicut Ægyptus.* Ut ſententia ſit, quemadmodum Nilo Ægyptus, & Paradiſi locus primo Jordanis curſu; ſic fontibus rivisque multis illa Loti oculis objiciebatur, regio tota irrigabatur; quos illa vel in Jordanem emitteret, vel etiam variis diviſos canalibus ebiberet. Sic enim Plinius Damaſum dicit, libro V. ſect. XVI. *ex epoto riguis amne Chryſorrhoa fertilem.* Ut ut eſt, rigandi verbum eo quem diximus ſenſu accipit manifeſte Vulgatus Interpres, Eccli. XXIV, 41, 42. *Ego ſapientia effudi flumina. Ego quaſi trames aquæ immenſæ de fluvio, ego quaſi fluvii dioryx, & ſicut aquæductus exivi de paradiſo. Dixi: RIGABO hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum.*

Paradiſum. Jam ex his quæ dicta ſunt hactenus de fonte & de fluvii egreſſu ad irrigandum Paradiſum, & de loco voluptatis, conſtare liquido arbitramur, Paradiſum ibi ſitum fuiſſe, ubi nunc Tabulæ Geographicæ Ænnon exhibent ad Jordanem in Galilæa, aut certe in vicinia. Ejus loci mentio eſt, Joan. III. 23. *Erat autem & Joannes baptizans in Ænnon, juxta Salim: quia aquæ multæ erant illic.* Sed ibi fuiſſe Paradiſum ita dicimus, ut utramque tamen Jordanis ipſum permeantis ripam occuparet. Nam & in regione Galaad, quæ eſt ex adverſo Ænnon, in latere Orientali Jordanis, fuiſſe Paradiſum, nobis pæne ſuadent hæc Oſee prophetæ verba, cap. VI, 7, 8. de Iſraëliris: *Ipſi autem SICUT ADAM tranſgreſſi ſunt pactum, IBI* (ubi nimirum Adam peccavit) *prævaricati ſunt in me. GALAAD civitas operantium idolum*, &c.

Henoch tranſlatum fuiſſe *in Paradiſum* ſacer Scriptor affirmat, Eccli. XLIV, 16. non tamen in terreſtrem iſtum: alioqui non diceretur a Paulo tranſlatus, *ne videret mortem*, Hebr. XI, 5. quam utique diluvii aquis obrutus effugere non potuiſſet; ſed in cælum ipſum; non quidem ut ibi

jam nunc cælitum beatitudine perfruatur; ſed ut ibi vivat uſque ad ſupremum judicii diem, quo die placide morietur, & mox reſurgens immutabitur. Nam qui opponunt in Græco exemplari non legi hoc verbum, *in Paradiſum*, ii tacite additamentum ſpurium irrepſiſſe arguunt in Editionem Vulgatam: id quod dici profecto ſine gravi culpa non poteſt, hoc eſt, ſine contemptu illius Interpretis, quem unum Eccleſia nunc commendat.

Qui inde dividitur in quatuor capita. Paradiſus utique eſt, non fluvius, qui ſic dividitur. Nam fluvius, inquit Moſes, egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum: qui Paradiſus, qualis eſt in eo loco voluptatis, dividitur quatuor regionibus, ubi ſunt capita totidem fluviorum. Haud dubie enim retulit Vulgatus Interpres pronomen relativum *qui*, ad ſubſtantivum nomen *Paradiſi*, quod proxime antecedit. *Inde* igitur, ubi fluvius totum irrigat Paradiſum; non inde ubi ſe in mare exonerat, leucis a Paradiſo triginta, aut eo amplius; ſed *inde*, inquam, ubi Paradiſum ſubit & irrigat, dividitur Paradiſus ipſe; & qualis quamque amœnus ibi conſpicitur, eſt ipſe, ſed tantum ex parte, *in quatuor capitibus* fluviorum mox adſignandorum. Id quod fieri certe nulla ratione poteſt, ſi dividi fluvium dicimus; ac ſi dividi interpretamur, ut vulgo fit, abdere ſe amnem in terras, ut in quatuor diverſis locis poſtea idem emergat. Nam ſi ibi ſe terris condit, ſive in ingreſſu Paradiſi, ſive in exitu; undenam fluvio deinde ſufficient aquæ, quas devolvat in mare? Nullæ profecto poſſunt deinde ſupereſſe. *Inde* igitur *dividi*, diviſumve conſpici *in quatuor capitibus*; (prave enim & contra leges artis Grammaticæ dicitur fluvius eſſe *in quatuor capita*: ſed Grammaticæ leges poſcunt, dici Paradiſum vel *dividi in quatuor capita*, ut recte Vulgatus Interpres; vel, ut recte pariter ſcriptor Hebræus, *dividi*, & *eſſe in quatuor capitibus* fluminum:) inde, inquam, *dividi* Paradiſum, conſpicique eum *eſſe in quatuor capitibus*; alium habere ſenſum nullum probabilem poteſt, præter iſtum: Illa Paradiſi amœnitas, qualis eſt, ubi fluvius irrigat Paradiſum, a Deo dividitur, aſpectabiliſque ſic diviſa redditur incolis regionum, ubi ſunt quatuor fluviorum capita, ubi hi agros ſimiliter ſecare incipiunt & irrigare. Nam extra illa *capita* ſive initia fluviorum, poſtquam hi alios accepere amnes, & agros aquis inundant, carent regiones amœnitate illa, quæ circa fontes ipſorum, ubi lenius & parcius de ſuo tantum fluunt, jucunde detinet prætereuntes, aut eminus proſpicientes. *Inde* igitur, hoc eſt, ex ea Paradiſi parte amœniſſima, ubi nempe ipſum fluvius irrigat, Deus formam & exemplar, imaginem ac ſimilitudinem amœnitatis illius accepit, quam agris quatuor impertiit, fluviorum totidem ortu & irrigatione pariter peramœnis: ſed quam ita impertiit, ut eamdem eo dividente, in ſingulis capitibus fluviorum e quatuor mox appellandis, quarta tantummodo pars appareret amœnitatis Paradiſi.

Eam ob rem uſus eſt Hebræus ſcriptor Moſes verbo *dividendi*; ubi Græcus Interpres minus apte ſcripſit ἀφορίζεται, *terminatur*: ſed melius alii μερίζεται ſcribunt, ut infra dicemus. Nihil attinebat certe a Scriptore ſacro deſcribi tam prolixe, nempe verſibus quatuor, quouſque ſe fluvius diffunderet, per meatus, ſi credimus, ſubterraneos. Ad commendationem vero Paradiſi plurimum pertinebat exponi, quartam dumtaxat partem amœnitatis illius eſſe in agris, quos illa capita fluviorum irrigarent, comparate ad eam, quam Paradiſus exhiberet.

Itaque *diviſus* hic Paradiſus, & *eſſe in quatuor capitibus* fluviorum, a Moſe eo ſenſu dicitur, quo ſenſu dixit idem, ablatum de ſpiritu ſuo fuiſſe, traditumque ſeptuaginta ſenioribus. Hoc enim pariter fuit *dividi* ſpiritum ejus, & *eſſe* eum ſpiritum *in* ſeptuaginta viris. Res ea ita narratur, Num. XI. 16, 17. *Et dixit Dominus ad Moyſen: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſraël, quos tu noſti quod ſenes populi ſint ac magiſtri..... Et AUFERAM de ſpiritu tuo, TRADAMque eis.* Iterumque verſu 25. *Deſcenditque Dominus per nubem, & locutus eſt ad eum, AUFERENS DE ſpiritu qui erat IN Moyſe, & DANS ſeptuaginta viris. Cumque requieviſſet IN EIS ſpiritus, prophetaverunt, nec ultra ceſſarunt.* Quaſi Deus, inquit Cornelius a Lapide, *EX ſpiritu Moſis aliquid ACCEPERIT, SIMILEMque ſpiritui Moſis ſpiritum in eos DISPERTIERIT.* Hoc fuit ergo *dividi* ſive diſpertiri ſpiritum Moſis in ſeptuaginta viros, ſimilem his ſpiritum dari, ac Moſi fuerat antea inditus. Quod ſi quis igitur inſolitam eſſe loquendi formam putat, eo ſenſu dici Paradiſum *dividi in quatuor capita*; cum is hanc alteram attente conſiderarit, quæ dicit ablatum de ſpiritu Moſis fuiſſe, datumque de eo viris ſeptuaginta; idque interpretes omnes accipere de ſimili ſpiritu his impertito; deſinet certe mirari, dici *inde*, hoc eſt, ex ipſo decurſu fluvii in Paradiſo, diviſum in quatuor capita Paradiſum; & ſimilem ea locutione amœnitatem tantummodo, ad exemplar alterius conditam, ſignificari poſſe fatebitur, atque adeo hic intelligi oportere. Eodem plane ſenſu facis unius grandioris lux quadrupla dici *diviſa* poteſt in faculas quatuor ſimplas juxta poſitas; quoniam quartam partem dumtaxat illius lucis ſingulæ repræſentant; quamvis non illæ quidem ex illa quadrupla face, ſed *inde* tamen, hoc eſt, ad quamdam illius ſolummodo ſimilitudinem ex quadrante repræſentandam ſint accenſæ. Fingamus animo & cogitatione, in cæli regione Soli adverſa eſſe ſtellas quatuor, quarum ſingulæ quartam fulgoris caloriſque ſolaris partem contineant; quis a Latina conſuetudine loquendi putet abhorrere, ſi Sol *dividi* aut *diviſus* dicatur in quatuor iſtas ſtellas, in ſe tamen ipſe indiviſus? Vulgari noſtro ſermone tunc dixeris: *La lumiere du Soleil eſt partagée en quatre étoiles, ou dans ces quatre étoiles.* Eodem ſenſu diſpergi Plinius dixit, libro 2. ſect. XLV. *IN MULTOS DISPERSA Fortunæ magnitudine.* Ubi Interpres Italus: *La grandezza della Fortuna non era raccolta tutta in uno, ma SPARTA IN MOLTI.* Denique ſi Paradiſus eſt, *qui dividitur*, ut certe verum eſt, dividi aliter quam ſimilitudine aliqua amœnitatis in aliis regionibus poſita, omnino non poteſt.

Hoc itaque verbo, *Qui inde dividitur*, egregie Moſes commendat Iſraëlitis præſtantiam Terræ ſanctæ, quo eos deducebat; quoniam complecteretur ea Paradiſum, cujus amœnitatem nonniſi ex quarta parte capita illa ſingula quatuor fluviorum repræſentarent, quæ ſupra infraque Terram ſanctam eſſent. Nam in integro etiam Pentateucho illud Moſi propoſitum fuit, ut Iſraëlitas doceret, reduci ſe ac revocari a Deo in avitas ſedes. Neque hoc tantum: ſed hos ipſas etiam ſedes habere plus amœnitatis & ubertatis, quam circumpoſitas notaſque ſibi ex fama regiones: ſive illi ſe ad Aquilonem converterent, ubi duo flumina ſunt, Tigris & Euphrates, apud Aſſyrios: ſive ad Auſtrum: ubi pari intervallo *inde*, hoc eſt, a Paradiſo, ſunt Phiſon & Gehon, apud Æthiopas. Alioqui quorſum hi fluvii iſto loco a ſacro Scriptore commemorantur, aut eæ regiones commendantur, quas alluunt; niſi ut longe potiorem his omnibus eſſe eam regionem Iſraëlitæ diſcerent, ad quam a ſupremo Numine vocarentur? Nihil enim certe ſine conſilio, dictante Spiritu ſancto, ſcriptum a Moſe eſt.

Quadruplici omnino argumento, quod a nobis exponi hoc loco ſuſcepti nunc laboris ratio poſtulat; quadruplici, inquam, argumento, in hoc opere Moſes Iſraëlitas excitat & inflammat ad quærendam armis Palæſtinam.

I. Primum hoc loco attingitur, petitum ab amœnitate regionis: quoniam ibi fuit olim Dei Paradiſus; cujus amœnitas nonniſi ex quadrante conſpiceretur in regionibus illis, quas totidem fluviorum in circuitu inſignium capita irrigarent. Amœnitati deinde ubertatem jungit in Exodo, cap. III, 8. & alibi: ubi terra ea dicitur, quæ *fluit lacte & melle.* Viderat intellexeratque Moſes nimirum, deterreri Iſraëlitas ſuos ab invadenda terra Chanaan, ut narrat ipſe, Num. XIII. & XIV. Et poterant illi fortaſſis majore inflammari deſiderio, ſive ad dexteram & Æthiopas Arabiamque Felicem divertendi, ubi Phiſon & Gehon amnes erant; ſive ad ſiniſtram, & ad Aſſyrios, ubi capita erant Euphratis & Tigris; quoniam eſſet utriuſque illius regionis, ob amœnitatem & ubertatem fama celebratiſſima. Nam de Arabia Felice, ubi illa Æthiopia eſt, quis ignorat; cum propterea ſit illa beatæ cognomine inclyta? De regione autem Aſſyriorum ſic teſtatur Rabſaces, in libro IV. Reg. cap. XVIII, 32. ubi Hieroſolymitanos his verbis affatur: *Veniam, & transferam vos IN TERRAM, QUÆ SIMILIS EST TERRÆ VESTRÆ, in terram fructiferam, fertilem vini, terram panis & vinearum, terram olivarum, & olei ac mellis.* Et utrumque amnem tractus illius, Tigrin Euphratemque, eſſe *in ſuo curſu & ripis jucundiſſimum*, præter alios peregrinationum ſuarum ſcriptores, narrat P. Philippus Carmelita Diſcalceatus, in Itinerario Orientali, pag. 144. & 146. Ne igitur fama ac deſiderium alterutrius regionis iſtius, Arabicæ vel Aſſyriæ, ab occupanda terra Chanaan Iſraëlitas avocaret; Paradiſi, qui in iſta erat, amœnitatem eſſe tantam refert, ut regiones aliæ quatuor quartam dumtaxat iſtius amœnitatis partem ſingulæ repræſentent. Quæ pars terrarum, inquit Moſes, obtigit filio Semi Aſſur, hæc eſt, quam Tigris, ubi eſt amœniſſimus, alluit: & quæ amœnior filiis Iapheth ceſſit, hæc eſt quam Euphrates circa fontes irrigat: & quæ amœnior filiis Chus, nepotibus Cham, hæc eſt terra Hevilath, & terra Chus, ſive Æthiopiæ, circa initia fluminum Gehon & Phiſon: nulla harum regionum, inquam, amplius habet quam quartam partem amœnitatis illius, quæ eſt in portione terrarum vobis a Deo reſervata, ubi Paradiſum primo homini primum plantavit. En cur primum mentio facta ſit a Moſe horum fluviorum.

II. Alterum argumentum fuit, ex prædictione divina, de exſcindendis aliquando Chananæis, terræ illius incolis, Iſraëlitarum armis. Nam hic ſenſus eſt illius vaticinii, Gen. IX, 25. *Maledictus Chanaan, ſervus ſervorum erit fratribus ſuis,* poſteris Semi ſcilicet, hoc eſt, Iſraëlitis. Cum ſit enim *Deus zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem*, Exod. XX, 5. nolletque Noë tamen aut ipſi Chamo filio ſuo, qui fuerat contumelioſus in patrem, male precari, ſiquidem ei Deus ipſe benedixerat, Gen. IX, 1. aut in omnes Chami poſteros pœnam extendere; hoc enim fuiſſet tertiam orbis partem velle funditus delere ac perdere: quartum idcirco ac noviſſimum eumdem liberorum Chami ſelegit, cujus exitium prædixit, ſive poſterorum ejus, ob idololatriam moreſque peſſimos, ut docent ſacræ litteræ multis locis. Neque vero aliam ob cauſam relata a Moſe

hoc loco eſt, decreta illa in Chanaani poſteros caſtigatio, quam ut ex ea intelligerent Iſraëlitæ, non ſibi fruſtra promitti a Deo, inducendos ſe eſſe *ad loca Chananæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Hevæi, & Jebuſæi*, Exod. III, 8. Significat ergo Moſes, dum hoc vaticinium refert de Chanaan, decreviſſe Deum, pulſis Chananæis idololatris, verum ſui cultum reſtituere in eum locum, in quo eumdem olim cum Paradiſo collocarat. Eoque videtur etiam idem Moſes ſpectaſſe, cum diceret, Exod. XV, 17. *Introduces eos, & plantabis in monte hereditatis tuæ, firmiſſimo habitaculo tuo quod operatus es Domine: SANCTVARIVM TVVM Domine, quod firmaverunt manus tuæ.*

III. Tertium argumentum, quod in Geneſi a Moſe profertur, ducitur a promiſſione facta Abrahæ, Gen. XII, 5, 6, 7. de terra Chanaan: *Semini tuo dabo terram hanc.* De qua nimirum Moſes idem dixit, verſu 6. *Chananæus autem tunc erat in terra:* hoc eſt, jam tunc terram ille, tametſi natus ex poſtremo genito filiorum Noë, eam occupaverat, quæ primogenito debebatur. Occupaverant enim filii Chanaan Terram ſanctam, a Sidone uſque Gazam & Sodomam, Gen. X, 19. in diebus Phaleg. Nam quod ibi legitur: *Natique ſunt Heber filii duo; nomen uni Phaleg, eo quod in diebus ejus DIVISA SIT TERRA: & nomen fratris ejus Jectan:* iſtam occupationem Terræ ſanctæ a Chananæis ſignificat: non (ut vulgo creditur) diviſionem orbis terrarum inter poſteros Noë. Diviſio *terræ*, inquam, quæ in diebus Phaleg facta fuiſſe legitur, confuſionem linguarum longe præceſſit, ut ſeries ipſa narrationis Moſaicæ admonet: Neque ea diviſio totius terræ eſt, ſed terræ illius, in qua Chananæus erat tempore Abrahæ; hoc eſt, Terræ ſanctæ; quæ *terra* ſimpliciter in Geneſi ſæpiſſime, & in Pſalmis, & alibi appellatur. Gallice dixeris, *Le pays fut diviſé.* Diviſa igitur terra fuiſſe tunc dicitur, cum occuparunt eam Chananæi, & paulatim in ea *diſſeminati ſunt populi Chananæorum*, Gen. X, 18. partitique ſunt eam inter ſe, in ipſo ortu Phaleg; cui ab ea re datum id nomen eſt. Quod autem poſtea Heber cum liberis ac nepotibus, filiis Jectan, fratris Phaleg, perrexit a Sephar monte orientali, ut eodem capite X. dicitur, verſu 30. uſque in terram Sennaar, ut legitur cap. XI, 2. id fieri vix potuit ante annum a diluvio 150. Phalegi 50. quem Heber primogenitum habuit, anno ætatis ſuæ XXXIV. ut dicitur cap. X. 25. & XI, 16. Secuta eſt autem confuſio linguarum circiter poſt biennium a profectione in terram Sennar, uti narratur initio capitis XI. ac proinde circa annum 152. a diluvio, ut cum citiſſime. At primis ipſis diebus Phaleg, ut diximus, occuparant Chananæi potiorem Terræ ſanctæ partem, ac fere univerſam, eamque falſorum Numinum cultu infecerant.

IV. Quartum eſt ac poſtremum, a vaticinio Joſeph, Gen. L, 23. *Locutus eſt fratribus ſuis: Poſt mortem meam Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram quam juravit Abraham, Iſaac, & Jacob.*

Sed quid argumenta computamus? Totum Geneſeos librum ſi quis diligenter expenderit, eo ſpectaſſe ſacrum Scriptorem, præter alia, intelliget, ut alacriores faceret populares ſuos ad ſuſcipiendam expeditionem in terram Chanaan. Nam ut primo capite Geneſeos propoſitum ei fuit docere, Deum Opt. Max. omnia creaſſe propter hominem; ſic poſt diluvii narrationem, reliquo fere libri corpore eo tantummodo ſpectare idem videtur, ut doceat Iſraëlitas a Deo cenſeri veluti primogenitos omnium gentium, ex primogenitis Noë ac Semi filiis ortos: (id quod conceptis verbis Deus ipſe profitetur, Exod. IV, 22. *Filius meus PRIMOGENITVS Iſraël:*) eoque nomine potiorem eis a Deo in terra datam poſſeſſionem eſſe, data primogenita fuiſſe, ipſummet Paradiſum, jure præcipuo: Galli dicunt, *pour ſon préciput.* Potior autem, eoque nomine primogenitis debita ea poſſeſſio eſt: quoniam ex illius regionis amœnitate, ut diximus, portio quædam dumtaxat *diviſa* eſſet, verſus fluvios Gehonem & Phiſonem, in agros filiorum Cham primogenitorum, & poſterius genitorum filiorum Sem. Nam filii Japheth longius paulatim abſceſſerunt ad *inſulas gentium*, hoc eſt, in partes Europæ & Africæ, Gen. X, 5.

Cham autem genuit Chus, Gen. X, 6. a quo nomen accepit Hebræum Æthiopia, ubi flumen Gehon. *Filii Chus, Saba, & Hevila*, a quo nuncupationem accepit regio Hevilath, ubi Phiſon amnis. *Filii* vero *Sem, Ælam, & Aſſur, & Arphaxad*, Gen. X, 32. Horum tertius, ut manifeſtum eſt, fuit Arphaxad, natus anno ſecundo jam deſinente, ſive *biennio poſt diluvium;* Gen. XI, 10.

Aſſur autem ſecundo genitus, qui Nemrodum ſecutus fuerat, cum poſtea ferre non poſſet ejuſdem regium Babylone dominatum, *de terra* Sennaar, ſive Babylonia, *egreſſus eſt, & ædificavit Niniven*, Gen. X, 11. quæ civitas crevit pariter in caput regni celebratiſſimi. Ea cauſa eſt, quamobrem eo loco poſt Nemrodum Chami nepotem, Aſſur Semi filius commemoretur: & ut intelligerent Iſraëlitæ, portionem quæ obtigit ipſi Semi filio ſecundo genito, tametſi principi gentis famoſæ, Aſſyriam nimirum, habere quartam ſolummodo partem amœnitatis illius, quæ eſſet in Palæſtina. Idcirco ubi Tigris flumen hoc capite appellatur, mentio ſimul fit Aſſyriorum. Ergo portio Iſraëlitis deſtinata, tamquam primogenitis, potior fuit ea regione, quæ & Chami poſteris primogenitis, & aliis Semi liberis obtigit. Eam ob rem ejiciendi e Palæſtina fuere Chanaani poſteri, a quibus ea fuerat poſſeſſio occupata, cum eſſet ipſe tantum noviſſimus filiorum Cham.

Jam perducta ſerie generis a Noë uſque ad Abraham, oſtendit Moſes, jure ſimiliter præcipuo ac primogenitorum potiri Iſraëlitas ſupra ceteros Semi & Abrahæ poſteros. Quamvis enim eſſet Abrahamus ſolummodo tertiogenitus, data ſunt illi tamen primogenita a Deo; proſpiciente utique nullam fore ex Aran primogenito ejus ſobolem legitimam poſt Lot. Qua de cauſa narravit Scriptor ſacer ex inceſto tantum natos hunc liberos reliquiſſe, Moab & Ammon. Similiter Iſaac præ Iſmaële, filio liberæ præ filio ancillæ potior hereditas deſtinata jure fuit. Denique Jacob fratri Eſau ſive Edomo prælatus ab ipſomet Iſaaco fuit, divino monitu.

Itaque ut ſui generis nobilitatem Iſraëlitæ diſcerent, præ circumpoſitis gentibus, melioreſque ſe eſſe, quam eſſent Aſſyrii, & Æthiopes, & Palæſtini, Moabitæ & Ammonitæ, Iſmaëlitæ & Idumæi: potioremque idcirco partem hereditatis adſignatam eis a Deo fuiſſe; ſcripta eſt a Moſe tum genealogia poſterorum Noë; tum narrationes de inverecundia Chami, de inceſto Loti, de Agar ancilla, de Jacobi prælatione præ Eſau ſive Edom, a quo Idumæi: quidquid demum libro Geneſeos fere continetur, ſcriptum eo fine eſt. Ex quo etiam obiter intelligere eſt, Semum reipſa primogenitum Noë fuiſſe: unde primo ſemper loco inter Noë liberos appellatur, qui ſunt, Sem, Cham, & Japheth; ac proinde recte & ex rei veritate vertiſſe Vulgatum Interpretem, Gen. X, 21. *De Sem.... fratre Japheth majore:* haud vere autem in Græco ſic legi, ἀδελφῷ Ἰάφεθ τοῦ μείζονος. Nam Japheti ab ætate commendandi omnino hic locus non fuit: cum locus hic quæ dicuntur omnia, ad Semi laudem ea referri poſtulet. Erat autem cauſa gravis, & quidem gemina, cur Sem natu maximus fuiſſe filiorum Noë hic diceretur.

Primum quidem, quod ad Semi commendationem, & jus primogenitorum Iſraëlitis, æque ac omnibus filiis Heber, ex quo Iſraëlitæ prodierant, vindicandum, ætas Semi pertineret. Quæ cauſa eſt cur ſimul utraque Semi prærogativa commemoretur, quoniam altera conjuncta connexaque cum altera eſt. Dicitur autem *pater omnium filiorum Heber*, ac proinde etiam Iſraëlitarum; idemque propterea pater omnium primogenitorum; quoniam *frater* eſſet *Japheti major.* Dicere enim Sem *patrem* eſſe omnium *filiorum Heber*, & *fratrem Japheti majorem*, hoc fuit dicere, & Sem primogenitum filiorum Noë fuiſſe, & ipſum jura primogeniti dediſſe filiis Heber, præ Aſſur & Ælam filiis ſuis, natu majoribus, quam Arphaxad, qui fuit avus Heberi, ac præ eorum poſteris: quemadmodum multo poſtea Jacob jura primogeniti a Ruben ceteriſque tranſtulit in filios Joſeph. Idcirco autem ea in Heberum jura primogeniti Sem proavus tranſtulit, quod Aſſur & Ælam, derelicto veri Numinis cultu, ad idola defecerant.

Similis cauſa fuit, quamobrem a Deo prælatus fuerit Abrahamus, non Loto tantummodo, qui fuit Arani primogeniti Thare filius, ſed & Nachori, qui fuit etiam ipſe major eo natu, quippe ſecundus filiorum Thare. Erat enim tertio genitus, noviſſimuſque Abram. Verum educente Thare familiam ſuam de Ur Chaldæorum, & de conſortio idololatrarum, neglecto patre ibi Nachor reſtitit, & idola coluit. Nam id manifeſte colligitur ex Gen. XI, 31. & XXII, 20. Propterea Nachor primogeniti jure excidit cum liberis poſteriſque, dejiciente eum patre de gradu ob idololatriam: tranſlatumque demum jus illud eſt in Abrahamum, poſt inceſtum Loti. Hinc ſe primogenitorum jure ſupra ceteras gentes gaudere Iſraëlitæ & Judæi prædicabant, Joan. VIII. 33. *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſervivimus umquam.*

Altera cauſa fuit, cur Sem diceretur natu major eſſe quam Japheth, quod mirari legentes poſſent, quamobrem capite X. cum generationes filiorum Noë Moſes enumerat, a Japheth incipiat, Sem conjiciat in poſtremum locum: niſi moneret Sem nihilominus eſſe primogenitum, natu majorem Saphetho, a quo dicere exorſus fuerat. Id quod non alia cauſa feciſſe videtur, niſi quod cum Noë filios tres eo ordine nominaſſet, quo nati fuerant, poſteros deinde ſingulorum referre inſtituit, ducto initio ab eo quem proxime appellaſſet. *Hæ ſunt generationes filiorum Noë: Sem, Cham, & Japheth..... Filii Japheth*, &c. Deinde ad Cham progreditur, qui fuit medius: noviſſimo loco Semum appellat. Alioqui dicendum eſſet, Semum fuiſſe noviſſimum liberorum Noë; quod falſum eſſe in confeſſo eſt.

Nam quod capite quinto, verſu 31. legitur: *Noë vero, cum quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Japheth:* & cap. XI, 10. *Sem erat centum annorum, quando genuit Arphaxad, biennio poſt diluvium:* indeque nonnulli colligunt, Japheth natum fuiſſe anno Noë quingenteſimo, atque adeo primogenitum fuiſſe; quandoquidem ſi Sem natus eſſet anno Noë quingenteſimo, fuiſſet ipſe centum duorum annorum biennio poſt diluvium: errant illi neſcientes ſcripturas.

Neque enim Moſes priore loco dicit Noë genuiſſe liberos anno quingenteſimo ; quemadmodum nec dicit eum anno quingenteſimo rres liberos genuiſſe : ſed ait ſolummodo , non ante annum quingenteſimum liberos procreaſſe. Subindicat autem ſatis aperte ex annorum ſequentium computatione, Sem, qui primogenitus fuit, nonniſi anno patris quingenteſimo ſecundo ortum fuiſſe.

Ex his igitur liquet, opinor, eo ſpectaſſe in hoc opere Moſem in primis, ut doceret, Iſraëlitis, quippe primogenitis, potiſſimam deberi deſtinarique a Deo hereditatem in terra. Quamobrem in ſacris libris, Pſalmiſque præſertim, terra Chanaan, *hereditas Iſraël* nuncupatur. Nunc ad propoſitum, hoc eſt, ad verba reliqua verſus decimi e capite 2. Geneſeos explicanda remigremus.

§. 4.

Abſolvitur explicatio verſus decimi : *Dividitur in quatuor capita.*

Dividitur. Hebraïce eſt יפרד *ippared* : quæ tertia perſona eſt ſingularis maſculini in futuro Niphal, hoc eſt, in futuro verbi paſſivi : quemadmodum Gen. XIII, 11. eſt יפרדו *ipparedou*, tertia perſona pluralis ejuſdem generis ac temporis ; ubi Vulgatus Interpres ſcripſit, *diviſique ſunt* : quoniam Hëbræi perſæpe futuro utuntur pro præterito tempore vel præſenti. Hoc autem loco nihil intererat, ſive *diviſus eſt* ſcriberet, ſive *dividitur* : cum ſacer Scriptor Moſes vellet intelligi, rem a ſe narrari, qualis eſſet reipſa, & qualis ab omnibus eſſe noſceretur, cum hæc litteris proderet. Neque alia de cauſa uſus eſt Vulgatus Interpres verbo præſentis temporis, quam quod probe noſſet, Moſem hoc loco docere, & quid ſtante Paradiſo, & quid ſua adhuc ætate cerneretur. Itaque illud præterito imperfecto expreſſit, iſtud præſenti tempore. *Et fluvius* EGREDIEBATVR *de loco voluptatis* AD IRRIGANDVM PARADISUM, *qui inde* DIVIDITUR *in quatuor capita.* Quod ſi Moſis ipſius temporibus Paradiſus, ſive Paradiſi amœnitas non divideretur, imperfecto præterito tam illud exprimendum fuit, *dividebatur*, quam quod præceſſit, *egrediebatur ad irrigandum Paradiſum.* Itaque Græca lectio minus eſt accurata, quæ verbum utrumque in præſenti ponit : *Ποταμὸς δὲ* ΕΚΠΟΡΕΥΕΤΑΙ *ἐξ Ἐδὲμ, ποτίζειν τὸν παράδεισον· ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχάς.*

At quiſquis vertit, *dividebat ſe*, is nec Grammaticæ Hebrææ leges obſervat, dum verbum Niphal vertit per Hithpaël ; & a Moſis ſententia longe aberrat, qui rem ſuis adhuc temporibus exſtantem vult hoc verbo intelligi, non quæ primis illis dumtaxat diebus exſtitiſſet. Conſultiſſime igitur Vulgatus Interpres vertit *dividitur*, & poſt illum etiam Xantes Pagninus : *Et inde dividitur*, inquit, *& eſt in quatuor capita* : non autem, ut aliis perperam placuit, *& erat.* Aliquid enim certe runc ſuperfuiſſe de priſtina Paradiſi amœnitate, cum hæc ſcriberentur a Moſe, hic locus aperte ſignificat : ſiquidem illa proponitur ab ipſo Moſe in exemplum, ex quo judicari poſſit de amœnitate agri Sodomitici, priuſquam hic a Deo vindice deſolaretur. Gen. XIII, 10. *Elevatis itaque Lot oculis, vidit omnem circa regionem Jordanis, quæ univerſa irrigabatur antequam ſubverteret Dominus Sodomam & Gomorrham, ſicut Paradiſus Domini, & ſicut Ægyptus.* Nihilo minus, inquam, oportet tunc exſtitiſſe veſtigia amœnitatis Paradiſi, quam erat Ægypti amœnitas ante oculos ; ſiquidem utraque ex æquo in exemplum proponitur.

Qui verbum illud, *dividitur*, aliter interpretati ſunt hactenus, nemini erudito, ac ne ſibi quidem ipſis fortaſſis ſatisfecerunt. Exiſtimarunt enim illi, ſive fluvium Paradiſi, poſtquam ex eo egreſſus eſſet, perfunctus rigationis officio : ſive Jordanem ipſum, poſtquam in Aſphaltiten ſe lacum immerſit ; rerram ſubire, & aquas ſuas in venas quatuor ſtatim ibi diſpertire, & in totidem fluviorum capita occultis ſub terram mea ibus derivare. Atqui profecto res eſt ea prorſus incredibilis : cum & in Arabicum ſinum, qui proximus eſt, elabi aquas Jordanis multo veriſimilius ſit ; &, quod eſt magis conſideratione dignum, ſit illa quæ fingitur aquarum Jordanis ſub terris partitio hujuſmodi, ut nec conſignari eam litteris a ſacro Scriptore, nec ſciri ab Iſraëlitis quidquam attineret, etiamſi vera foret : & ſi ſe condit in terras amnis aliquis, ex quo capita quatuor illa emicent, non *inde* ubi ſe condit, ſed longe inde ex ſubterraneo aquarum ſpecu, unde emergit, *dividi* dicendus eſſet ; nec denique veriſimile ſit, quatuor illa flumina, Tigrin, Euphratem, & alia duo, in ſuis quæque capitibus æquare dumtaxat quartam partem Jordanis, qualis quantuſque eſt, ubi irrigat Paradiſum. Euphratem certe *a ſuis magnum principiis* eſſe perhibet teſtis *αὐτόπτης*, jam antea laudatus, P. Philippus Carmelita, in Itinerario Orientali, pag. 145. ubi & Tigrin refert *in ſuo fere principio mœnia Diarbekir nobilis in Meſopotamia civitatis alluere.*

Narrat quidem Plinius, libro VI. ſect. XXXII. eſſe Arabiæ mediterraneæ oppidum *Urannimal, juxta flumen, per quod Euphratem emergere putant.* Sed dum eo verbo utitur, *putant*, id ſibi videri incredibile profitetur. Quin etiamſi fieri iſtud poſſe Phyſici rationibus ſuaderent, tamen nemo ſuadebit quidquam cauſæ fuiſſe, quamobrem doceret Iſraëlitas ſuos tam diligenter tamque accurate Moſes, quo Jordanis aquæ evaderent, poſtquam has Aſphaltites lacus ebibiſſet. At erat inculcandum iiſdem, neque amœnitatem Armeniæ, quam Tigris & Euphrates alluunt ; neque rigua & ubertatem Arabiæ Felicis, quam præterfluunt Phiſon & Gehon, ad ubertatem & amœnitatem accedere Paradiſi ac Terræ ſanctæ, quo perducendi erant : cum diſpertita eſſet in quatuor amnes amœnitas illa, quam unus per ſe Jordanis integram exhiberet. Aquis irrigua regio Iſraëlitis ſemper in votis fuit, ut ex multis locis conſtat Exodi, Numerorum, ac Deuteronomii. Eam ob rem amœniſſimi fluvii facta hic a Moſe mentio eſt : cum alioqui ad peccatum Adæ narrandum nihil illa pertineret. Satis enim fuiſſet commemorari lignum Adæ alterum datum fuiſſe ad veſcendum, vetitumque eidem alterum.

In quatuor capita. Hoc eſt, in quatuor initia fluviorum. Unde poſtea ſubjicit Moſes : *Et nomen fluvii ſecundi : Nomen vero fluminis tertii : Fluvius autem quartus.* Capita autem hæc quatuor idcirco a Moſe commemorantur, ut diximus ; quoniam doceri vellet Iſraëlitas, terram illam, in quam deducturus eos eſſet, ſedem olim Paradiſi fuiſſe, atque etiam tum eſſe : præ qua non eſſet alia ſive ad Aquilonem, ubi Tigris & Euphrates fluunt ; ſive ad meridiem deſideranda ; ubi Gehon & Phiſon Arabiam Felicem circumeunt : ſiquidem non haberent eæ regiones niſi ſuam ſingulæ partem amœnitatis illius, quæ collecta & integra eſſet in loco voluptatis, & in Paradiſo, hoc eſt, in parte Terræ ſanctæ. Alioqui nihil magis attinebat fieri hoc loco mentionem Tigris & Euphratis, aliorumque fluviorum, quam Sequanæ vel Rheni ; niſi hoc Moſes ſpectavit, dum ſcriberet. At horum ille mentionem idcirco facit, quoniam probe ſcirent Iſraëlitæ, amœniſſimas prædicari regiones, quas amnes iſti in ſuis capitibus allucrent ; & eſſent iidem amnes pari intervallo ab eo loco remoti, in quo Moſes dictabat Geneſim, atque hoc in primis caput de Paradiſo : ita ut eſſent bini, Tigris & Euphrates, ad Aquilonem, comparate ad eum locum ; ad Auſtrum vero, Phiſon & Gehon.

In quatuor autem *capita*, ſive fluviorum initia, dixit valde appoſite, ne toros integroſque fluvios intelligeremus, quales quantique ſe in mare exonerant, receptis multis aliis amnibus ; ſed quales in ipſo ſui curſus initio & capite ſunt, vel ſub initium, antequam aliis fluminibus augeanrur. Nam Tigris certe ubi celeriter fertur, jam non eſt ibi amœnus, ſed circum caput dumtaxat, ubi tardior fluit, quemadmodum ex Plinio dicemus inferius. De amœnitate Ægypti cum irrigatur a Nilo, nihil ſimiliter dicit hoc loco ; quoniam eam dumtaxat amœnitatem prædicat, quæ ſimilis eſſet amœnitati fluvii per Paradiſum labentis, hoc eſt, amœnitati fluvii circa initium ſuum ſive caput. Capur autem Nili quodnam aur ubi terrarum eſſet, erat tunc incompertum ; nec nobis ipſis, niſi ſæculo Chriſti ipſo decimo ſeptimo jam adulto, paulo ante noſtram ætatem, innoruit.

Quatuor capita, in quæ *dividi* fluvius dicitur *inde*, hoc eſt, ex ipſo Paradiſo, dicere Tigrin eſſe & Euphratem ; ita ut ex his duo cenſeantur, quos habent ambo alveos, longe priuſquam conjunctis aquis immeent in Paradiſum ; (quem propterea ſcriptores iſti in Babylonia collocant :) alia vero duo, alvei illi ſint, per quos mari iidem amnes illabuntur, poſtquam iterum ſe diffiderunt extra Paradiſum ; & horum uni Phiſon, alteri Gehon nomen tribuere ; ſive iſte occidentalis ſit, alter orienralis, ur Calvino, ac deinde Scaligero placuit, aliiſque : ſive e converſo Gehon orientalis dicatur, occidentalis Phiſon : eſt hoc dicere, Sequanam proxime antequam Pariſios ſubeat, accepto jam amne Matrona, *inde dividi in quatuor capita* fluviorum ; quorum duo ſint Sequana & Matrona leucis ſupra Pariſios duabus in unum amnem illum confluentes ; duo alia, alvei duo, quos idem fluvius efficit, ſive ad Pontem Mariæ qui dicitur, ſive ad Pontem novum : quantumvis nullum aliud quam Sequanæ nomen utrique huic alveo vel fuerit aliquando, vel etiamnum ſit. Quod eſt profecto, ſi quid umquam fuit, dictu abſonum. Nemo enim aut confluentes amnes duos, ubi confluunt, ibi capita fluviorum eſſe ſi dixerit ; aut brachia, in quæ ſe rurſum findit amnis unus, capita duorum amnium nuncupaverit ; inveniet apud cordatos fidem.

Quod ſi Paradiſus ad alveum ſitus eſt, quem Tigris & Euphrates ſimul efficit, ut iſti volunt, hoc eſt, inter eum locum, ubi hi duo fluvii conſociantur ; eumque, ubi ipſorum fluenra, antequam in ſinum Perſicum ſe evolvant, iterum ſeparantur ; quorſum hic, amabo, mentio fit a Moſe quatuor capitum ; ſi nihil ea ſunt aliud, quam amnis unus e duobus exſiſtens jam a multis ſupra leucis, & idem unus poſt multa paſſuum millia rurſum ſe findens ? Nulla profecto cauſa fuit commemorandi ſive confluentem illum, ſive hanc fiſſuram. Satis omnino fuiſſet dici, fluvium quo Paradiſus rigaretur, Euphratem & Tigrim eſſe, ubi unum efficiunt alveum, priuſquam mare ſubeant. Cetera eſſenr plane ſuperflua ac redundantia, nec digna proinde ſacro Scriptore. At ſi ſunt reipſa flumina quatuor diverſa, magna cauſa aliqua fuiſſe poteſt exiſtimari, quamobrem & nomina eorum indicarentur & ſitus. Phiſonem vero tam eſſe diſtinctum flumen a Gehone,

quam

quam ab utroque differt Jordanis, ſatis aperte docet ſacer Scriptor libri Eccleſiaſtici, cap. XXIV, 35. cum e quinque fluminibus primo loco Phiſonem, poſtremo Gehonem appellat. Nec potuit igitur Moſes, nec voluit, unius fluminis alveos duos pro duobus fluminibus ponere. Præſertim cum neque ab ipſo Ptolemæo, libro V. cap. XX. alio nomine quam Tigris, ſive oſtium ejus orientale, (quod Plinio ſeptemtrionale eſt,) ſive occidentale, appelletur: neque etiamnum aliud nomen habeat uterque alveus ſejunctim, quam quod habet idem ipſe plenus & integer, antequam findatur, efficiatque in oſtio inſulam. Nam utrobique *Schat el 'Arab*, hoc eſt, fluvius Arabum nuncupatur.

Præterea olim, hoc eſt, ſaltem Moſis ætate, extra geminum illum Tigris alveum, Euphratem ſe peculiari oſtio effudiſſe in mare, teſtis eſt Plinius, libro VI. ſect. XXXII. ut dicturi ſumus inferius. Ergo propior fuit Euphrates terræ Hevilath, quæ Phiſone amne circumcingi dicitur, quam alveus ille uterque, quem recentiores quidam pro Phiſone & Gehone obtrudunt. Non poſſunt igitur ambo iſti alvei eſſe Phiſon & Gehon; aut ex quatuor capitibus quæ hic a Moſe memorantur, capita duo ibi eſſe.

Quantumvis denique hoc loco ſe torqueant qui a nobis diſſident, numquam efficient, ut hoc loco *capita*, quæ ſunt Hebraïce ראשים *raſchim*, & in Græcis exemplaribus ἀρχαὶ, ſuadeant alio ſenſu ab aliquo probato ſcriptore ſumi, quam quo ab Horatio vox *caput* accipitur, libro I. ſerm. ſatyra X. ubi *Rheni luteum CAPUT* appellat: & a Virgilio, libro IV. Georg. verſu 319. *ſacrum CAPUT amnis;* aut quo denique Plinius, libro XXXI. ſect. XIX. *CAPUT AMNIS* Danubii dixit. Unde etiam Severianus Gabalenſis, Homil. V. in Hexaëm. & Michaël Glycas in Annal. parte I. pag. 75. ἀρχὰς iſtas πηγὰς eſſe dixerunt: ὁ ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ παραδείσου ποταμὸς, inquit iſte, vulgari errore fluvium a Moſe dici diviſum arbitratus, εἰς τέσσαρας ἀρχὰς μερίζεται, τουτέστι πηγὰς, ἀφ᾽ ὧν οἱ τέσσαρες ποταμοί. *Fluvius qui de Paradiſo egreditur, in quatuor capita dividitur, id eſt, in totidem fontes, ex quibus flumina quatuor oriuntur.* Neque enim certe aliud *capita*, niſi fontes & initia fluviorum ſunt. Nec litteris modo imbutus quiſque, ſed & quilibet e vulgo ſic ſentit & loquitur. Inde & cognomen nobilis in Armorica familiæ, *A Capite Fontium* dictæ Latine, Gallice *Cheſſontaines*, Aremoricæ *Penfuntunion.*

In quatuor capita. Hebraïce, והיה *ve-haïa*, *& erat*, inquit aliquis. At rectius multo Pagninus, *& eſt.* Nam omnia deinceps per verba præſentis temporis hic exprimuntur; quoniam res Moſes deſcribit, ut erant illæ tunc, cum hæc litteris conſignaret. Ille autem Hebraïſmus, illa verbi geminatio, *dividitur, & eſt in quatuor capita*, omnino eleganter dividi & perduci uſque in eas regiones Paradiſi amœnitatem exprimit. Gallice iſtam verſiculi decimi partem, in quo tota hujus loci difficultas eſt, recte converteris: *Pour arroſer le jardin de delices, lequel eſt (aujourd'hui) partagé vers quatre ſources.*

§. 5.

Explicatio verſus undecimi & duodecimi: 11. *Nomen uni Phiſon: ipſe eſt qui circuit omnem terram Hevilath, ubi naſcitur aurum:* 12. *Et aurum terræ illius optimum eſt: ibi invenitur bdellium, & lapis onychinus.*

Eo ordine fluvii quatuor hic appellantur, quem ſitus eorumdem poſtulat: ducto nimirum initio ab iis duobus, qui ſunt verſus meridiem; deinde appellatis duobus illis qui ſunt ad Aquilonem. Ac primo quidem loco nominatur is qui eſt in Auſtrum remotiſſimus; deinde is qui in eodem tractu eſt propior Judææ. Poſtea tranſit ad eum qui eſt remotiſſimus in Boream & in exortum Solis æſtivum ad oram ſinus Perſici; & inde ad citimum venit, ſeu proximum Palæſtinæ, qui eſt Euphrates. Scriptor ſacer libri Eccleſiaſtici, in his amnibus appellandis non ſitus ſive loci, ſed dignitatis ordinem quemdam ſervare videtur, dum Phiſonem primo loco nominat, deinde Tigrim; mox Euphratem, quem Tigris & rigua ea ætate abſorberent; poſtea Jordanem: poſtremo loco velut minimum omnium, Gehonem. Eccli. XXIV, 35. *Qui implet quaſi Phiſon ſapientiam, & ſicut Tigris in diebus novorum. Qui adimplet quaſi Euphrates ſenſum; qui multiplicat quaſi Jordanis in tempore meſſis. Qui mittit diſciplinam ſicut lucem, & aſſiſtens quaſi Gehon in die vindemiæ.* Procedit oratio a die novorum, ad tempus meſſis, & inde ad diem vindemiæ. At non exigua certe eſſe hæc flumina, Phiſon & Gehon, Siracides his verbis ſignificat: qui alioqui dicendus eſſet, ut adnotat Bellarminus, inepte comparaſſe ſummam affluentiam divinæ ſapientiæ exiguis amnibus; & eoſdem amnes exiguos conjunxiſſe cum celebratiſſimis fluminibus, Tigri & Euphrate.

Phiſon. Illud eſt quod *flumen Achana* a Plinio appellatur, libro VI. ſect. XXXII. in deſcriptione Arabiæ. Nam hunc ſcriptorem unum idcirco hic ſequimur, quoniam ei cum ſacris litteris in hac parte mirifice convenit, & iiſdem in hac quæſtione explanandis egregiam lucem affert. Eſt enimvero accuratiſſima illa deſcriptio Arabiæ, quam Plinius exhibet: accepta nimirum, ut ipſe teſtatur, tum ex Dionyſio terrarum orbis ſitus diligentiſſimo ſcriptore, quem ad computanda omnia in Orientem præmiſerat Cæſar Auguſtus, ituro ad Parthicas Arabicaſque res majore ejus filio Caio Cæſare: tum ex ſcriptis a Juba rege voluminibus ad eumdem Caïum Cæſarem de eadem expeditione Arabica. Sic igitur Plinius loco citato; ducto initio ab intima parte ſinus Perſici; factoque inde progreſſu verſus oppoſitam occiduo ſoli oram ejuſdem ſinus Perſici: *Nunc a Charace dicemus oram Antiochi Epiphani primum exquiſitam. Locus ubi Euphratis oſtium fuit.* FLUMEN SALSUM. *Promontorium Chaldone. Voragini ſimilius* pelagus *quam mari, per quinquaginta millia* paſſuum *oræ.* FLUMEN ACHANA. *Deſerta centum mill. paſſ. uſque ad inſulam Icharam.* Nullum autem amnem, qui ſe in Rubrum mare, hoc eſt, in Arabicum ſinum effundât, Plinius commemorat; cum in Arabiæ tamen deſcriptione præſertim, nihil eo dici accuratius aut copioſus poſſit. Minores aliquot amnes in mediterraneo poſitos prætermiſiſſe poteſt videri, quod illi diſtraherentur in rigua. Nam Sabæos idem memorat, ſect. eadem, *ditiſſimos ſilvarum fertilitate odorifera, auri metallis*, AGRORUM RIGUIS. Hos duos amnes, unus deſcripſit adnotavitque in ſuis tabulis Geographicis ex Plinio delineatis P. Bertius.

Quod ſi quis autem miretur, fluvium *Achana*, vel ut in MS. noſtro legitur, *Achanum*, a Plinio appellari eum, qui a Moſe Phiſon vocetur: deſinet ille mirari, cum didicerit, Chryſorrhoam pariter Damaſci fluvium a Plinio eum vocari, qui Abana & Pharphar, vel alterutro nomine nuncupatur, IV. Reg. V, 12. Quæcumque ſit autem vocis illius originatio, partem illam Arabiæ hic amnis circumfluit, quam odoriferam ac divitem, & Beatæ cognomine inclytam Plinius appellat, libro V. ſect. XII. ut apertius conſtabit ex his quæ dicturi ſumus inferius. De ſitu Arabiæ totius, cujus in parte ſeptemtrionali ſunt fluvii illi duo de quibus eſt in præſenti quæſtio, notanda ſunt obiter verba ejuſdem ſcriptoris, libro VI. ſect. XXXII. ubi eamdem cæli partem ſpectare, & ſimilis eſſe Italiæ magnitudine Arabia dicitur. *Ipſa vero*, inquit, *peninſula Arabia inter duo maria, Rubrum Perſicumque, procurrens, quodam naturæ artificio ad ſimilitudinem atque magnitudinem Italiæ mari circumfuſa, in eamdem etiam cæli partem nulla differentia ſpectat.*

Qui circuit. Sic verſu 13. *qui circumit.* Quod quidem verbum dici non poteſt niſi de eo amne, qui regionem aliquam ſuo ambitu veluti quodam ſinu complectatur. Id vero de gemino Tigris oſtio dici certe non poteſt. Quam enim alterutrum terram amplectitur, hanc neque proprie circuit, & inſula ea eſt, neque Æthiopia autem eſt, neque Hevilath.

Omnem terram Hevilath. Geminus in Geneſi vir nomine Hevila ſe offert, & ſuum uterque ei, quam primum inſedit, nomen regioni dedit. Alter, filius Chus: Gen. X, 7. *Filii Chus:* SABA *&* HEVILA *&* SABATHA *&* REGMA, *& Sabatacha, Filii Regma: Saba & Dadan.* Alter filius Jectan, fratris Phaleg, Gen. X, 29. Hunc habitaſſe apparet, ex Gen. X, 30. & XI. 2. (ſed ante linguarum confuſionem) ad exortum Solis æquinoctialem, reſpectu Terræ ſanctæ: illum autem, cum fuerit filius Chus, & frater Saba, in ea parte Arabiæ Felicis, quæ intimum fere receſſum Perſici ſinus attingit: infra Chus, hoc eſt, infra regionem de patris nomine appellatam, ab aliis Æthiopiam: magis ipſo nimirum recedente in Auſtrum vel in exortum Solis hibernum. Et hæc regio nunc a Moſe ſpectatur, quæ a filio Chus nomen habet, non altera, quæ a filio Jectan fortaſſis cognominata eſt: tum quia in iſta nullus amnis eſt, aut nullus certe dignus memoratu, ſiquidem neglectus a Plinio eſt: tum quia quam Moſes nominat, ea vicina eſt, ut diximus, Æthiopiæ, cui Chus Hevilæ pater nomen dedit. Alterius, ſive prioris Hevilæ, mentio eſt, Gen. XXV, 18. ubi de Iſmaële ſcriptum eſt: *Habitavit autem ab Hevila uſque Sur, quæ reſpicit Ægyptum introëuntibus Aſſyrios*, ſive in itinere ad Aſſur. Et I. Reg. XV, 7. *Percuſſitque Saül Amalec ab Hevila, donec venias ad* deſertum *Sur quæ eſt e regione Ægypti.* Nam hæc Hevila ſita fuiſſe videtur latere meridionali Maris mortui, ſive lacus Aſphaltitæ. Sed verius arbitramur, ab Hevila filio Jectan nulli datum eſſe regioni nomen, & hanc aliunde appellationem eam accepiſſe: quod ille non alibi quam in terra orientali, ubi Meſſa eſt, cum patre habitaſſe videatur, uſque ad profectionem in terram Sennaar.

Ubi naſcitur aurum. De auro Arabiæ teſtis eſt unus inſtar omnium David, Pſal. LXXI, 10, 15. *Reges Arabum & SABA dona adducent.... Et dabitur ei de AURO ARABIÆ.* Vide & Ezech. XXVII, 21, 22. Vulgatum Interpretem veluti divino afflatum numine credas præſagiſſe animo fore, ut Phiſonem aliqui in Tigri quærerent. Quos ut ab eo errore avocaret, ſcripſit de ſententia Moſis, *Ubi naſcitur aurum*; ne de Tigris litore cogitarent, ubi aurum non gigni in confeſſo eſt.

12. *Ibi invenitur bdellium.* De bdellio Plinius, libro XII. ſect. XIX. *Bdellium.... naſcitur & in Arabia, Indiaque, &*

Media, & Babylone. Gummi genus eſt, quod in officinis hodie, ut plerique exiſtimant, *l'Anime* nuncupatur.

Et lapis. Hebraïce, אבן *heben.* Quæ vox proprie lapidem, aut lapideum quidlibet, non gemmam, deſignat.

Onychinus. Plinius, libro XXXVI. ſect. XII. *Onychem etiam tum in ARABIÆ MONTIBUS, nec uſquam alibi, naſci putavere noſtri veteres.* Et paulo poſt, crateras, unguentis adſervandis aptos ex eo lapide commendat, priſcis temporibus *ex Arabia tantum advehi ſolitos.* Cum autem bdellii & onychini lapidis mentio hic fit, & *aurum terræ illius optimum* eſſe prædicatur, non tam illius terræ, quam ipſiuſmet Palæſtinæ, ea commendatio eſt, quæ ſita ibi eſſe dicitur, unde negotiatio expedita nec longi itineris in diſtiſſimas provincias ſit. Alioquin enim quorſum Arabiæ & Æthiopiæ tanta prædicatio a Moſe fieret, & hoc præſertim loco?

§. 6.

Explicatio verſus tertii decimi: *Et nomen fluvii ſecundi Gehon: ipſe eſt qui circumit omnem terram Æthiopiæ.*

Prius eſt iſtud e duobus ſuperius a Plinio memoratis fluminibus, *flumen Salſum.* Quod nomen non adjectivum eſt, a ſalſitudine derivatum; ſed proprium ac barbaræ originationis; æque atque ille, qui eſt in Carmania, vicina Perſidi regione, amnis *Salſos*, apud eumdem, libro VI. ſect. XXVIII. Unde a nobis, nihil tunc certe de Paradiſo terreſtri cogitantibus, cum hunc Plinii locum primo ederemus, majuſcula priore littera ſcriptum eſt nomen illud, *Salſum.*

Phiſonis nomen occidentali alveo Tigris amnis, Gehonis orientali, tribuit cum aliis nonnullis, ex mera conjectatione, Kircherus, in deſcriptione turris Babel, pag. 13. Sed eam opinionem jamdudum Bellarminus refellit, libro de Gratia primi hominis, cap. XII. & Nicolaus Abramus, libro de fluviis & loco Paradiſi, pag. 44. ubi hanc *inanem & futilem* ſententiam vocat.

Gehonem vero Nilum eſſe nemo, opinor, in ſacris libris paulum modo verſatus ſuſpicabitur. Nilum enim aut Nili alveum potius, flumen Ægypti ibi appellatum video, Iſai. VII, 18. & alibi: flumen Æthiopiæ, nuſquam. Quin etiam Moſis ætate non fuit Nilus Hebræis cognitus, niſi ex parte exigua: alveum nimirum unum dumtaxat illi novere; ſive oſtium Taniticum appellatum. Quoniam tunc & Tanis regia Pharaonis, & Taniticum Nili oſtium, nondum Peluſiaco vel exorto, vel facto, ultimum verſus orientem fuit: uti ex Pſalmo LXXVII, 12, 43. haud obſcure colligitur: quando quidem patrata a Moſe prodigia, edita fuiſſe perhibentur, *in campo Taneos:* & ex Iſai. XIX, 11, 13. ubi *principes Taneos, conſiliarii Pharaonis* vocantur. Neque ipſum proinde Ægypti regnum, ultra regiones, quæ orientale Nili ſeu Tanitici oſtii litus ſpectarent uſque ad Mare rubrum, & locum ubi ſe Nilus findit in Delta, ſaltem ſub Moſe, pertinuit. Nam id nobis quidem apertiſſime conſtare videtur, ex eo quod narrant ſacræ litteræ, Exod. X, 18. 19. *Egreſſuſque Moyſes de conſpectu Pharaonis, oravit Dominum. Qui flare fecit ventum ab occidente vehementiſſimum, & arreptam locuſtam projecit in Mare rubrum: non remanſit ne una quidem IN CVNCTIS FINIBVS ÆGYPTI.* Nam ex iſta narratione colligimus, cunctos fines Ægypti inter oſtium Nili maxime orientale & Mare rubrum fuiſſe circumſcriptos, & eoſdem ſatis anguſtos: alioquin e finibus Ægypti, ſi Delta & quod magis occidentale eſt, ut Alexandria, ad Ægyptum pertinuiſſet, non omnes locuſtæ in Mare rubrum, ſed in ipſa ſeptem oſtia Nili conjectæ vi venti fuiſſent ex parte maxima.

Deinde quoniam unicus ille Nili alveus eſſet tunc notus Hebræis, & idem limes Ægyptiacæ ſub Pharaone ditionis; idcirco nullo nomine proprio Nilus in Pentateucho, ſed tantummodo communi appellatione, ac numero ſingulari flumen nuncupatur, vel amnis. Quo nomine ſingularis numeri unicum Taniticum, ut diximus, proximum tunc Palæſtinæ alveum, Moſes deſignavit. Neque ipſo etiam conſequente ævo, cum a Syene & Memphi, & loco ubi Alexandria eſt, atque Peluſio, fluvius ille Judæis innotuit, ullum ei propterea peculiare nomen libri ſacri dederunt: ſed quot fuere oſtia, totidem appellavere *flumina Ægypti*, ut Iſaï. VII, 24. Ezech. XXIX, 3, 4, 10. XXX, 12. & XXXII, 2. Neque in Ægypto etiam ei fluvio Nili nomen fuit, ipſa Homeri ætate, annis amplius quingentis poſt Moſem: ſed Ægyptus & ipſe appellatur: quod etiam Plinius adnotavit. Nec denique Nili nomen ante duodecim reges, e quibus unus Pſammetichus fuit, ſub Manaſſe rege Juda, videtur inventum.

Ægypti partem illam dumtaxat, quam adſignavimus, notam fuiſſe Iſraëlitis Moſis ætate, nemo mirabitur, qui quidem meminerit, ipſis Salomonis temporibus, ultra Saba, quod mare Perſicum contingit, inter Phiſonem ac Gehonem amnes, regiones remotiores fuiſſe iiſdem incognitas, teſte ipſomet Chriſto Domino, qui Luc. XI, 31. reginam Saba veniſſe perhibet *a finibus terræ.*

Denique peranguſtos fuiſſe fines Ægypti Moſis temporibus, nec alios, quam quos definivimus, ſuadet nomen *provinciæ*, quo ditionem illam deſignant filii Jacob, Gen. XLII, 30. *Locutus eſt nobis dominus terræ dure, & putavit nos exploratores eſſe PROVINCIÆ.* Ex quo haud temere conjicimus, Dynaſtias Thebæorum regum, Diopolitarum, Memphitarum, Thinitarum, & Elephantinorum, a ſcriptoribus otioſis fuiſſe confictas. Certe (quod nunc potiſſimum quæritur) inter *capita quatuor*, ſeu flumina hic a Moſe deſcripta, Nilum adnumerari non poſſe, ex dictis perſpicuum eſt.

Cum autem Æthiopiam ex his quæ mox dicenda ſunt, partem Arabiæ eſſe, conſtare neceſſe ſit; quis eſt, qui quin fluvius ibi repertus ipſe ſit Gehon, deinde ambigat? Sunt duo in eo tractu qui quæruntur fluvii, a Plinio commemorati, ut vidimus. Ibi ſunt, ubi eſſe Phiſonem & Gehonem oportet; hoc eſt, non longius a Terra ſancta, quam Tigris & Euphrates; iidemque tam noti Iſraëliticæ genti, annis etiam ipſis pæne ſupremis Antiochi Epiphanis, quo tempore ſcriptus eſt liber Eccleſiaſtici, quam iſti duo notiſſimi omnibus celebratiſſimique amnes. Hæc ſunt igitur *flumina Æthiopiæ*, de quibus Iſaï. XVIII, 1. *Væ terræ cymbalo alarum, quæ eſt trans FLUMINA ÆTHIOPIÆ.* Et Sophon. III, 10. *Ultra FLVMINA ÆTHIOPIÆ. Inde ſupplices mei, filii diſperſorum meorum deferent munus mihi.* Utrobique enim Æthiopia eſt כוש *Chus.* de qua mox dicemus.

Quod autem hic Æthiopiæ, idem *flumen Arabiæ* a Plinio appellatur, libro XXXII. ſect. IV. viſumque Jubæ regi narrat, & quadringentorum circiter pedum latitudinis fuiſſe haud procul mari indicat, his verbis: *Juba in his voluminibus, quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium, de Arabia, tradit cetos* (τὸ κῆτος) *ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexagenta latitudinis in FLUMEN ARABIÆ intraſſe.* Ecquod enim aliud *flumen Arabiæ* viſum Jubæ regi, quam flumen Æthiopiæ Arabicæ poteſt eſſe? Nam quid Æthiopiæ nomine intelligi in ſacris libris oporteat, videamus. Id enim cum conſtiterit, de ſitu Gehon & Phiſon nullus ſupererit ambigendi locus.

Qui circumit omnem terram Æthiopiæ. In Hebræo, *omnem terram* כוש *Chus.* Utroque, *Chus* & *Æthiopiæ* nomine, in ſacris libris Veteris Teſtamenti pars Arabiæ deſignatur, quæ Perſico ſinu alluitur, ab ortu æquinoctiali oppoſita intimo fere receſſui ſinus Arabici, ipſique terræ Madian. Habac. III, 7. *Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ, turbabuntur pelles terræ Madian.* Ubi Æthiopia Hebraice eſt, כושן: *tentoria* vero, σκηνώματα, Arabes Scenitas deſignant, uti appellantur a Plinio, libro V. ſect. XII. ſunt enim σκηναὶ *tentoria* e pellibus. Hæc Æthiopia eſt juxta Saba, quæ pars eſt Arabiæ Felicis, Iſai. XLIII, 3. *Dedi propitiationem tuam Ægyptum, Æthiopiam & Saba pro te.* Sunt autem Sabæi, inquit Plinius, *Arabum propter thura clariſſimi*, iidemque *ad utraque maria*, hoc eſt, ad Arabicum ſinum Perſicumque, *porrectis gentibus.* Præterea, 2. Paralip. XXI, 16. *Suſcitavit Dominus contra Joram ſpiritum Philiſthinorum, & Arabum*, qui confines ſunt Æthiopibus. Sic ubicumque כוש *Chus*, vel Æthiopia, in libris Veteris Teſtamenti occurrit, Æthiopia hæc Arabica eſt.

Hinc Moſis uxor altera *Æthiopiſſa* כשית *Chuſith* nuncupatur, Num. XII, 1. Alteram enim hanc uxorem, diverſam a Sephora Madianitide fuiſſe, non Vulgatus tantum Interpres, ſed & Hebraïca oratio, quæ eſt eo loco paulo fuſior, aperte demonſtrat his verbis: *Locutaque eſt Maria & Aaron contra Moyſen, propter uxorem Æthiopiſſam, quam ceperat, quia uxorem Æthiopiſſam acceperat.* Ubi etiam in Hebræo eſt articulus demonſtrativus ה præfixus nomini, הכשית *Hachuſith*: quemadmodum in Græco, τῆς Αἰθιοπίσσης: qui nimirum articulus alteram hanc a Sephora fuiſſe conjugem Moſis etiam ipſe ſuadet. Denique Fauſtum Manichæum ita ſentientem Auguſtinus, libro XXII. cap. IV. ne verbo quidem uno refellit; quamvis nihil in eo, quod quidem vel tenui reprehenſione dignum ſit, prætermittat. Æthiopia igitur, ſive כוש, cujus ſacri libri meminere, hoc ſitu collocanda eſt, qui a nobis deſignatur: e regione quidem Madian illius civitatis, quæ eſt orientali latere maris Rubri; ſed longo terrarum ſpatio diſjuncta ab altera cognomine Madian regione, quæ eſt in terra Moab.

Egregie ſane peritos in Hebræa lingua, & in nominibus ex ea derivandis, oportet eos eſſe, qui *Chus* eſſe Suſianam putant: cum ex כוש *chus*, deduci שושן *Suſan* certe non poſſit, quod nomen eſt Suſorum, unde Suſiana, apud Eſtherem, Nehemiam, Danielem. Joſephus ipſe, lib. I. Antiq. cap. VII. *ut Ægyptios*, inquit, *Miſraim etiamnum vocamus; ſic Æthiopes, quibus Chus præfuit, nunc quoque tam a ſeipſis, quam ab Aſianis omnibus Chuſæi* Χουσαῖοι *nominantur.* Non igitur Chuſæi Suſiani ſunt, de Joſephi ipſius ſententia; qui Suſianæ nomen, quod eſt multis ſæculis ejus ætate vetuſtius, ac proinde tunc notiſſimum omnibus, negat Chuſæis convenire, cum eoſdem alio quam Chuſæorum nomine negat agnoſci. Nedum vero nomen Coſſæorum huc pertinet, qui ſunt Suſianis magis orienta-

les, atque adeo remotiores a terra Chus, ſive Æthiopia. Horum omnium ſitum deſcribit Plinius, libro VI. ſect. XXXI. *Suſianen ab Elymaide diſterminat amnis Eulæus. Suſianis ab oriente proximi ſunt Coſſæi.* Et mox : *Infra Eulæum Elymais eſt, in ora juncta Perſidi, a flumine Oroati ad Characem. .... Pars ejus maxime invia, Characene vocatur ab oppido, Arabiæ claudente regna.* Sed de Phiſone & Gehone ſatis, ac de ipſa Æthiopia, quam Gehon, teſte Moſe, circumit.

§. 7.

Explicatio verſus quartidecimi: *Nomen vero fluminis tertii, Tigris : ipſe vadit contra Aſſyrios. Fluvius autem quartus, ipſe eſt Euphrates.*

Tigris. De eo amne Plinius, libro VI. ſect. XXXI. *Oritur in regione Armeniæ majoris, FONTE conſpicuo in planitie... Ipſius (nomen) qua tardior fluit, Diglito : unde concitatur, a celeritate, Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi ſagittam.* Docet ille his verbis aperte contrariam his nominibus duobus ſignificationem ſubeſſe : & alteram quidem appellationem a tarditate repeti, alteram a celeritate: illam Armeniacæ linguæ eſſe, Medicæ alteram. Nam Hebraice חדקל Hiddekel ſive *Chidd.kel* appellatur. Ubi cave illos audias ſcrutatores etymologiarum; qui Tigris nomen ex Hebræo *Chiddekel* volunt derivari : primum quidem, excidente (ut aiunt) littera ח ſive *ch* : quam tamen excidere in ſuis nominibus derivatis lingua ea non patitur. Deinde mutato ד ſive *d* in *T :* ק ſive *K* in *g :* denique ל ſive *l* in *r.* Hac profecto arte quidlibet efficias ex quolibet. At Plinius longe certior auctor quam Strabo, conceptis verbis docet, Tigrin Medicæ originis eſſe ; neque idem eſſe Diglito & Tigrim. Nec vero *Diglito* ex *Chiddekel* oriri dixerim ; cum ſit *Chiddekel* nomen Babylonicum, *Diglito* Armeniacum ; ut merito conjicimus, eo quod id nomen non habet amnis extra Armeniam, ubi oritur.

Ipſe vadit. Hoc eſt, a ſuo ipſo fonte, ſive capite, curſum ſuum ſic dirigit, ut orientalis Aſſyriis ſit. Docet hoc etiam verbo Scriptor ſacer, ſpectari a ſe hæc flumina, ut ipſe præmonuit, cujuſmodi in ſuis *capitibus*, hoc eſt, circa initia curſus ſui ſunt.

Ipſe vadit contra Aſſyrios. Hebraïce, קדמת אשור *Kidemath Aſſour* : hoc eſt, ad orientem Aſſyriorum, ſive Meſopotamiæ. Nam, teſte Plinio, libro VI. ſect. XXX. *Meſopotamia tota ASSYRIORUM fuit, vicatim diſperſa, præter Babylona, & Ninum.* Itaque Aſſyrii ad occidentem Tigris fluvii fuere : & ipſa primaria civitas Aſſyriorum *Ninus, fuit* intra Meſopotamiam, *impoſita Tigri, ad ſolis occaſum ſpectans*, teſte eodem Plinio, libro VI. ſect. XVI. Vulgato Interprete neminem aut locorum, aut ſacræ traditionis, aut Hebraici ſermonis peritiorem experti ſumus; qui ſuam cuique voci convenientem ſignificationem pro argumenti ratione admodum apposite tribuit. Neque enim *verſus Aſſyriam*, quod pſeudo-Hebraïzantes hoc loco reponunt, idem valet atque contra Aſſyrios : quo verbo fluere Tigris dicitur ad orientem Aſſyriorum ; ita ut & caput eorum Ninum, & univerſam ditionem, qualis tunc fuit, dextrorſum habeat, ſive ad occaſum ſolis. Itaque *contra Aſſyrios* idem hic valet atque *ad orientem* Meſopotamiæ : cum tota ditio Aſſyriorum, ætate ſaltem illa, qua Moſes ſcribebat, Meſopotamia fuerit ; neque illa ſolummodo, ſed & longe poſtea conſequente ætate ; quandoquidem Aſſyrios aliquid ultra Tigrim obtinuiſſe ſacræ Litteræ nuſquam prodant. Similis huic locutio occurrit, tum alibi paſſim, tum in primis Gen. XII, 8. ubi de Abram ſermo eſt. *Et inde tranſgrediens ad montem, qui erat CONTRA orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum ſuum, ab occidente habens Bethel.* Sic Tigris erat ſeu vadebat orientalis Aſſyriis, ſive (quod idem eſt,) habens ab occidente Aſſyrios.

Confirmat hanc noſtram de Aſſyriæ veteris ſitu ſententiam, egregium Belaami vaticinium, Num. XXIV, 23, 24. *Aſſumptaque parabola iterum locutus eſt : Heu, quis victurus eſt, quando iſta faciet Deus ? Venient in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntque Hebræos, & ad extremum etiam ipſi peribunt.* Vaticinatio enim hæc eſt de clade quam illaturi eſſent Romani Judæis ſub Veſpaſiano, cum prius deviciſſent Syriæ & Meſopotamiæ reges, Seleuci poſteros : ipſo Romanorum Imperio poſtea ruituro. Reges Syriæ Balaam appellat Aſſyrios, quoniam Meſopotamiæ imperaturi erant, quæ tunc Aſſyria vocabatur : quemadmodum Hebræos appellat, de nomine ſibi tunc noto, qui reipſa tunc erant dicendi Judæi, cum a Veſpaſiano vaſtarentur.

Euphrates. De fonte Euphratis hæc pauca Plinius, libro V. ſect. XX. *Oritur in præfectura Armeniæ majoris Caranitide, ſub radicibus montis.* Proprio ſe olim alveo oſtioque effundebat in mare. Teſtis idem Plinius, libro VI. ſect. XXXII. *Locus, ubi Euphratis oſtium fuit.* Verum poſtea derivatus in Tigrim eſt, & in agros vicinos. Idem, ſect. XXXI. *Sed longo tempore Euphratem præcluſere Orcheni, & accolæ agros rigantes : nec niſi Paſitigri defertur in mare.* Id nomen eſt amni Tigri circa Cteſiphontem. Inſcitiam Hebræi ſermonis in Joſepho, qui nomen Euphratis ex פרח derivet, quod eſt *florere, germinare*, alii ante nos animadverterunt.

§. 8.

De montibus Armeniæ.

Gen. VIII, 4. *requieviſſe arca* dicitur *ſuper montes Armeniæ.* Hæc ſunt juga Antilibani, qua in ortum recedunt, & a Judæa & Jordanis initiis Syriam diſterminant. Docet enim hoc verbo Interpres Moſis Latinus, pro ſua inſigni peritia, regionem eam, quæ Syria a Græcis poſt confuſionem linguarum appellata eſt, prius Armeniam, quaſi Arameniam vocitatam fuiſſe, ab Aram filio Sem: & *montes Armeniæ* dictos eſſe, juga illa, quæ diximus, orientalia Antilibani. De his montibus & de Aram vicino cognomine oppido, locutus eſt etiam Balaam, Num. XXIII, 7. *De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de montibus Orientis.*

Id vero perquam probabile ex eo fit, quod haud procul certe ab eo loco requievit Arca, ubi *facta* poſtea dicitur *habitatio eorum*, hoc eſt, filiorum Sem, *de Meſſa pergentibus uſque Sephar montem Orientalem*, Gen. X, 30. Habet autem Meſſa manifeſte nomen a *Mes* filio Aram, Semi nepote. Ergo nec locus, ubi requievit Arca, debuit procul ab ea regione diſtare, cui nomen dedit & Aram, & qui ab Aram ſejungi non debuit Mes filius ejus. Nam prima hæc regio eſt, quam Moſes commemorat poſt locum indicatum, ubi requievit Arca, quaſi ei loco proximam : ac proinde ad radices Antilibani, qua reſpicit auſtrum & ortum. Sephar enim *mons orientalis* dicitur, haud dubie comparate ad Judæam & Paradiſum terreſtrem : quemadmodum tota ea regio *Orientalis plaga Eden* appellatur, Gen. IV, 16. Nuſquam enim in libris ſacris *oriens* aut *plaga orientalis* de alia dicitur regione, quam de ea, quæ orientalis Judææ & Galilææ eſt, & a Jordane in ſolitudinem & Babyloniam uſque protenditur. Neque certe veriſimile eſt, ſacrum Scriptorem, poſtquam de eo loco egit, in quo conquievit Arca, præteriturum fuiſſe ſilentio iter filiorum Noë, quod longiſſimum profecto fuiſſet a montibus Armeniæ majoris ; dicturumque ſtatim poſtea, factam habitationem eſſe filiorum Sem juxta Sephar montem, ad exortum Solis ex adverſo Judææ, nulla mentione facta illius itineris, per leucas ducentas aut eo amplius. Nec ſimile veri eſt, iter illud ſuſcepturum fuiſſe Noë, qua erat ætate, per montes altiſſimos, aliaſque viarum illarum difficultates maximas, ut in terram Sennaar penetraret. Nec demum apparet in narratione diluvii ulla tempeſtas aut vis ventorum, quæ Arcam a loco ubi fabricata eſt ad leucas amplius ducentas disjecerit : a media ſcilicet Judæa Trans-Jordanica, aut (ut aliis haud recte viſum eſt) a Babylonia, ad montes majoris Armeniæ.

Deinde cum dicantur filii Noë, Gen. XI, 2. *profecti de oriente*, ut abirent in terram Sennaar ; non potuit profecto Moſes velle Armeniam majorem intelligi : nam hæc prorſus examuſſim comparate tum ad Terram ſanctam, tum ad terram Sennaar, Aquilonaris eſt. Itaque ſi Armeniam majorem Moſes intelligeret, diceret haud dubie, Cum proficiſcerentur de Aquilone. Sic enim gentes ſuperpoſitas terræ Babyloniæ, ſive terræ Sennaar, Jeremias appellat, *cognationes Aquilonis*, cap. XXV, 9. Nec ſunt certe audiendi, ſed pæne cum ſtomacho rejiciendi ii, qui ut hypotheſi ſuæ ſerviant, Hebræum מקדם *mikkedem*, poſſe verti *verſus orientem*, vel *ab antiquo*, hoc eſt, emendari Latinum Interpretem cenſent oportere.

Denique Gen. VIII, 11. *columba venit* ad Noë *portans ramum olivæ virentibus foliis in ore ſuo.* Et Gen. XI, 20. *Cœpitque Noë vir agricola exercere terram, & plantavit vineam ;* in ſolo utique, quod prius noſſet eſſe vitiferum. Non igitur in Armenia majore ; tum quia ſoli ingenium, quale eſſet ibi, neſciret; ſi procul illud fuit a loco, ubi primi homines habitarunt : tum quia, ut Strabo quidem refert, libro XI. pag. 527, 528. ἐν αὐτῇ δὲ Ἀρμενίᾳ πολλὰ μὲν ὄρη, πολλὰ δὲ ὀροπέδια, ἐν οἷς οὐδ᾽ ἄμπελος φύεται ῥᾳδίως. πολλοὶ δὲ αὐλῶνες, οἱ μὲν μέσως, οἱ δὲ καὶ σφόδρα εὐδαίμονες· καθάπερ τὸ Ἀραξηνὸν πεδίον, δι᾽ οὗ ὁ Ἀράξης ποταμὸς ῥέων εἰς τὰ ἄκρα τῆς Ἀλβανίας, εἰς τὴν Κασπίαν ἐμπίπτει θάλασσαν. *In ipſa autem Armenia multi ſunt montes, multæ ſunt montanæ planities ; in quibus NE VITIS QUIDEM FACILE naſcitur. Multæ etiam convalles. aliæ mediocriter, aliæ admodum uberes : de quarum numero ſunt Araxeni campi, per quos Araxes labens ad extrema Albaniæ in Caſpium mare ſe effundit.* Et D. de Tournefort, ſcriptor diligens & accuratus, in libro inſcripto, *Voyage du Levant*, tomo 2. pag. 335. & 336. poſtquam Armeniam a feracitate plurimum commendavit, deeſſe ibi oleas ait : *Il n'y manque*

que des OLIVIERS; & je ne ſai ou la colombe qui ſortit de l'Arche, fut chercher un rameau d'olivier, ſuppoſé que l'Arche ſe ſoit arreſtée ſur le mont Ararat, ou ſur quelque autre montagne d'Armenie. Car on ne voit pas de ces ſortes d'arbres aux environs : ou il faut que l'eſpece s'en ſoit perduë : cependant les oliviers ſont des arbres immortels. Non potuit igitur vineam ibi plantare Noë, & inebriari ; aut ramum oleæ virentibus foliis columba ibi tam cito invenire. At Judæa vitibus & oleis, & regio circumjacens, abundavit. *Montes Armeniæ* igitur, de quibus hic ſermo eſt, non ſunt in Armenia majore quærendi, ſed in Judæa aquilonari, qua orientalis Antilibani juga Syriamque contingit.

Itaque nulli dubitamus, quin ex altero emendatiore exemplari Hebræo, quam quod nunc ſupereſt, Latinus Interpres Pentateuchum, & hunc præſertim verſum deſcripſerit; cum in eo ipſo verſu, qualis nunc Hebraïce legitur, mendum alterum jamdudum ab eruditis deprehenſum fuerit : nempe dies decima ſeptima, pro viceſima ſeptima : יום בשבעה עשר pro בשבעה - עשרים יום. An enim ubi mendum unum in confeſſo eſt, ſcelus eſt ibidem & alterum ſuſpicari ? An non ſimili potuit errore vel fraude fieri : ut pro ארמן, אררט ſcriberetur ? præſertim ab his, qui fortaſſis perturbatis locorum nominibus ſperarent fore, ut abjecta ſpe Paradiſi terreſtris inveniendi ſecundum nativum verborum ſenſum, allegorice intelligendum eum eſſe legentes putarent : iidemque majorem Armeniam Aſſyriace אררט *Ararat*, ſed multo poſtea, appellatam fuiſſe, ex Latino ipſo Interprete didiciſſent, IV. Reg. XIX, 37. Certe Mariana noſter, in Ezech. XLIV, 15. *Sæpe codices Hebræos ex noſtris eſſe caſtigandos*, haud temere adnotavit. Nec videmus certe, cur appellari non potuerint ea Antilibani orientalia juga, montes Arman vel Armeniim, contracte ut ירדן *Iarden* Jordanis, non pro יאור - דן ſed pro יאור - ערן : & derivato nomine ארמן ab ארם : ut קרבן a קרב : quemadmodum in eodem omnino tractu prope Jordanem, mons Hermon & Hermoniim fuit : הרמונים derivato vocabulo ab חרם : præſertim cum ibi haud dubie Syria incipiat quæ nomen Hebræum habet ab Aram filio Sem, ut dictum eſt.

Sequuntur in Tractu integro, unde hæc decerpſimus, expoſitiones de ſerpente, de homine facto ad imaginem Dei, de voce Dei deambulantis in Paradiſo, de reditu primorum parentum cum Deo in gratiam, de loco ſepulturæ Adam, aliæque : ſed quamvis paratæ, alibi tamen quam inter Plinianas obſervationes, edendæ. Faxit Deus Opt. Max, ut ſicut adjuvante eo terreſtrem Paradiſum nos tamdem inveniſſe credimus; ſic eodem miſerante ob Chriſti Dei & Servatoris noſtri merita, ad cæleſtem nobis aditus aliquando ingreſſuſque pateat.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER VII.

I. MUNDUS, & in eo terræ, gentes, maria inſignia, urbes, ad hunc modum ſe habent. [1] Animantium in eodem natura, nullius prope partis contemplatione minor eſt, ſi quidem omnia exſequi humanus animus queat. Principium jure tribuetur homini, cujus cauſa videtur cuncta alia genuiſſe Natura, [2] magnâ ſæva mercede contra tanta ſua munera: non ſit ut ſatis æſtimare, parens melior homini, an triſtior noverca fuerit. Ante omnia unum animantium cunctorum, alienis velat opibus: ceteris varie [3] tegumenta tribuit, [4] teſtas, cortices, coria, ſpinas, villos, ſetas, pilos, plumam, pennas, ſquamas, vellera. Truncos etiam arboreſque cortice, interdum gemino, a frigoribus & calore [5] tutata eſt. Hominem tantum nudum & in nuda humo, natali die abjicit ad vagitus ſtatim & ploratum, [6] nullumque tot animalium aliud ad lacrymas, & has protinus vitæ principio. At hercules riſus, [7] præcox ille & celerrimus, ante quadrageſimum diem nulli datur. Ab hoc lucis rudimento, [8] quæ ne feras quidem inter nos genitas, vincula excipiunt, & omnium membrorum nexus: [9] itaque feliciter natus jacet, manibus pedibuſque devinctis, flens animal ceteris imperaturum: & a ſuppliciis vitam auſpicatur, unam tantum ob culpam, [10] quia natum eſt. Heu dementiam ab his initiis exiſtimantium ad ſuperbiam ſe genitos!

Prima roboris ſpes, primumque temporis munus [11] quadrupedi ſimilem facit. Quando homini inceſſus? quando vox? quando firmum cibis os? quamdiu [12] palpitans vertex, ſummæ inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? [13] Jam morbi, totque medicinæ contra mala excogitatæ, & hæ quoque ſubinde [14] novitatibus victæ. Cetera ſentire naturam ſuam, alia pernicitatem uſurpare, alia præpetes volatus, [15] alia nare: hominem ſcire nihil ſine doctrina, non fari, non ingredi, non veſci: breviterque non aliud naturæ ſponte, quam flere. Itaque multi exſtitere, [16] qui non naſci optimum cenſerent, aut quam ocyſſime aboleri.

Uni animantium luctus eſt datus, uni luxuria, & quidem innumerabilibus modis, ac

NOTÆ.

1. *Animantium.*] Non minus, inquit, admirabilis foret, minoriſque contemplationis animantium in mundo degentium natura, quam quævis alia rerum naturæ pars, ſi cuncta quæ ad illam pertinent, mente complecti liceret.

2. *Magna ſæva.*] Sæva natura, quæ magnam mercedem exigit pro ſuis muneribus. Neque enim hanc gratiam facit homini gratis: ſed ſua redimi munera ingenti pretio cupit. Vide Notas & Emend. num. I.

3. *Tegumenta.*] Codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. *tegimenta.*

4. *Teſtas.*] Teſtas & cortices teſtudinibus, delphinis ac ſerpentibus coria, ſpinas echinis, villos leporibus, porcis ſetas, pilos vitulis & hippopotamis, ac pleriſque terreſtrium, avibus plumam pennaſque, ſquamas piſcibus, ovibus vellera Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 99. *Animantium vero quanta varietas eſt? quarum aliæ coriis tectæ ſunt, aliæ villis veſtitæ, aliæ ſpinis hirſutæ: pluma alias, alias ſquama videmus obductas: alias eſſe cornibus armatas, alias habere effugia pennarum: &c.*

5. *Tutata eſt.*] Salmant. & Pariſ. cum Reg. 1. *tuta eſt*, quod magis ſapit.

6. *Nullumque tot.*] Habeant licet ceterorum animalium fetus, dum in lucem eduntur, quiddam vagitui ploratuique ſimile: lacrymas certe non habent: quæ hominis propriæ ac ſingulares ſunt. Flent tamen pauci infantes, ita ut lacrymentur: vagiunt quidem illi, ſed ſiccis oculis.

7. *Præcox ille.*] Non ridet infans, vigilans nimirum, niſi a quadrageſimo die. Sic & Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 13. pag. 845. Neque id tamen eſt de omnibus omnino verum: plurimi enim ante id tempus rident.

8. *Quæ ne feras*] Vincula, quæ ne feras quidem excipiunt inter nos genitas, vel efferatiſſimas natura, ea excipiunt hominem. Infantiles faſcias, panniculoſque, intelligit, quibus recens natus obvolvitur.

9. *Itaque feliciter.*] Vide Notas & Emend. num. II.

10. *Quia natum eſt.*] Reg. 1. 2. Pariſ. Tolet. Chiffl. &c. *qua natum eſt.*

11. *Quadrupedi.*] Infantiam notat, cum manibus pedum vice utimur, nec ſtatim pares ſumus corpori ſurrigendo, nec proprium homini ſtatum agnoſcimus, cui Natura *Os ſublime dedit, cælumque tueri.*

12. *Palpitans vertex.*] Vide librum XI. ſect. 49.

13. *Jam morbi, totque.*] Parm. editio, *Jam morbi tot, atque medicinæ*, minus ſincere. Secuti ſumus codices ante appellatos.

14. *Novitatibus.*] Novis morborum generibus.

15. *Alia nare.*] Vide Notas & Emend. num. III.

16. *Qui non naſci.*] Hæc Sileno & Euripidi ſententia adſcribitur a Cicerone, lib. 1. Tuſcul. quæſt. pag. 336. Libro item de Conſolatione, ubi ſic eam extulit, teſte Lactantio: *Non naſci longe optimum, nec in hos ſcopulos incidere vitæ: proximum autem, ſi natus ſis, quamprimum mori, & tanquam ex incendio effugere violentiam fortunæ.* Elegans in eam ſententiam Poſidippi epigramma, lib. 1. Anthol. cap. 13. Epigr. 3.

per ſingula membra: uni ambitio, uni avaritia, uni immenſa vivendi cupido, uni ſuperſtitio, uni ſepulturæ cura, atque etiam poſt ſe [1] de futuro. Nulli vita fragilior, nulli rerum omnium libido major, nulli pavor confuſior, nulli rabies acrior. Denique cetera animantia in ſuo genere probe degunt: congregari videmus, & ſtare contra diſſimilia. [2] Leonum feritas inter ſe non dimicat: ſerpentium morſus non petit ſerpentes: ne maris quidem belluæ ac piſces, niſi in diverſa genera, ſæviunt. At hercules homini plurima ex homine ſunt mala.

CAP. I. Et de univerſitate quidem generis humani, magna ex parte [3] in relatione gentium diximus. Neque enim ritus moreſque nunc tractamus, innumeros, ac totidem pæne, quot ſunt hominum cœtus: quædam tamen haud omittenda duco, maximeque longius a mari degentium: in quibus prodigioſa aliqua & incredibilia multis viſum iri haud dubito. Quis enim Æthiopas, antequam cerneret, credidit? aut quid non miraculo eſt, cum primum in notitiam venit? Quam multa fieri non poſſe, priuſquam ſint facta, judicantur? Naturæ vero rerum vis atque majeſtas in omnibus momentis fide caret: ſi quis modo partes ejus, ac non totam complectatur animo. Ne pavones, aut tigrium, pantherarumque maculas, & tot animalium picturas commemorem, parvum dictu, ſed immenſum æſtimatione, tot gentium ſermones, tot linguæ, tanta loquendi varietas, ut externus alieno pæne non ſit hominis vice. Jam in facie vultuque noſtro, cum ſint decem, aut paulo plura membra, nullas duas in tot millibus hominum indiſcretas effigies exſiſtere: quod ars nulla in paucis numero præſtet affectando. Nec tamen ego in pleriſque eorum [4] obſtringam fidem meam, potiuſque ad auctores relegabo, qui [5] dubiis reddentur omnibus: modo ne ſit faſtidio Græcos ſequi, tanto majore eorum diligentia vel cura vetuſtiore.

CAP. II. II. Eſſe Scytharum genera, & quidem plura, quæ corporibus humanis veſcerentur, [6] indicavimus. Idipſum incredibile fortaſſe, ni cogitemus in medio orbe terrarum, [7] ac Sicilia & Italia fuiſſe gentes hujus monſtri, Cyclopas & Læſtrygonas, & nuperrime trans Alpes hominem immolari [8] gentium earum more ſolitum: quod paulum a mandendo abeſt. Sed & juxta eos, qui ſunt ad ſeptemtrionem verſi, haud procul ab ipſo Aquilonis exortu, ſpecuque ejus dicto, quem locum [9] Geſcliton appellant, produntur [10] Arimaſpi, [11] quos diximus, [12] uno oculo in fronte media inſignes: quibus aſſidue bellum eſſe circa metalla [13] cum gryphis, ferarum volucri genere, quale vulgo traditur, eruente ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris cuſtodientibus, & Arimaſpis rapientibus, multi, ſed maxime illuſtres [14] Herodotus, & [15] Ariſteas Proconneſius ſcribunt.

Super alios autem Anthropophagos Scythas, in quadam convallemagna Imai montis, regio eſt, quæ vocatur [16] Abarimon, in qua ſilveſtres vivunt homines, [17] averſis poſt crura plantis, eximiæ velocitatis, paſſim cum feris vagantes. Hos in alio non ſpirare cælo, ideoque ad finitimos reges non pertrahi, neque ad Alexandrum Magnum

NOTÆ.

1. *De futuro.*] Quid ſit futurum, poſtquam e vivis exceſſerit. Fruſtra neſcio quis legit *defuturæ*, ad ſepulturam id referens. Plinius lib. XI. ſect. 2. pariter inſecta ait *habere ſenſum victus, generationis, atque operis, & de futuro etiam curam.*

2. *Leonum feritas.*] Ludit operam Scaliger, cum Exercit. 240. adv. Cardan. pag. 737. hanc Plinii ſententiam convellere pluribus experimentis nititur. Non negat ſingulares aliquas feras, contra alias ſui generis dimicare: negat tantum congregari, & ſtare turmatim contra ſimilia: uti homines in acie ſolent. Quam in ſententiam Horatius eleganter, Epodon. 7. de bello civili:

Quo, quo ſceleſti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enſes conditi?
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus,
Nunquam, niſi in diſpar, feris.
Furorne cæcus, an rapit vis acrior? &c.

Quamquam & ad ſingularium pugnam ſcito carmine retuliſſe illud ipſum vates Satyricus videtur, Satyra 15. v. 160.

Quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? &c.

3. *In relatione gentium.*] Libris Geographicis.

4. *Obſtringam.*] Ita Pariſ. cod: & libri vulgati. At Reg. 1. 2. *obſtringam fidem modo*: Mallet Rhenanus, *obſtrictam fidem do.*

5. *Dubiis.*] Reddam, inquit, aſſignaboque auctores rebus his omnibus, de quarum fide dubitari merito poterit. Sic legitur & in præfatione ad Veſpaſ. *Quæ ſuis locis reddam*: & alias ſæpe.

6. *Indicavimus.*] Libro 4. ſect. 26. & libro 6. ſect. 20.

7. *Ac Sicilia.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

8. *Gentium earum more*] Galliarum. Vide quæ dicturi ſumus lib. 30. ſect. 4. Idem & de Germanis Tacitus refert.

9. *Geſcliton.*] Vide Notas & Emend. num. V. Quem vero nunc ſpecum, lib. 4. ſect. 26. Aquilonis gelida conceptacula vocat.

10. *Arimaſpi.*] Hæc de Arimaſpis totidem verbis Solinus ex Plinio, cap. 15. pag. 35. & Gellius lib. 9. cap. 4.

11. *Quos diximus.*] Lib. 4. ſect. 26. & lib. 6. ſect. 19.

12. *Uno oculo.*] At inde Arimaſpi dicti, inquit Herod. lib. 4. Melpom. pag. 233. num. 27. quod ἄριμα Scythico ſermone *unum* ſignificat, σποῦ vero *oculum*. Quidam porro, inquit Euſtathius in Dioniſii verſum 31. putant eam gentem, quæ arcu & ſagittis excelleret, in illis dirigendis, ut fit, alterum oculum claudere ſolitam, quo rectius collimaret: & propterea creditum unum tantum oculum ei fuiſſe: ἄρι Scythica lingua, *unum*: μασποῦς *oculum* ſonare. Cyclopis ab Ulyſſe excæcati fabula ab Homero ideo excogitata eſt, ut doceret, gravem ſibi ultionem accerſere, qui ſacra hoſpitii jura violarent. Non potuit felicius aut aptius, quam in Cyclope, exemplum fingi, cui unus tantum oculus eſſet. Nam ſi binos haberet, non potuiſſent ob corporis proceritatem ambo ei ſimul effodi, & alter ei ſatis fuiſſet ad detegendos percuſſores: nec evadere Ulyſſes ex ejuſdem manibus potuiſſet. Cyclops Græca vox eſt, facta ex κύκλος & ὤψ: nec eum ſignificat, cui unicus eſt oculus, ſed cui ſunt duo rotundi, nec apte fiſſi. Ut hunc autem Cyclopem magis horrificum faceret, unius oculi gigantem finxit.

13. *Cum Gryphis.*] De his dicemus lib. ſect. 70.

14. *Herodotus.*] Libro 3. Thalia, pag. 207. num. 116. & lib. 4. Melpom. pag. 229. num. 13. hoc ipſum ſane ex Ariſtea Proconneſio recitat: ſed ipſe in fabulis cenſet.

15. *Ariſteas.*] De eo in Auctorum Indice diximus. Ex eo hæc eadem deſcripſit Pauſanias lib. 1. in Atticis, pag. 43.

16. *Abarimon.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. Pariſ. &c. Chiffl. *Abarimen.*

17. *Averſis.*] Gellius lib. 9. cap. 4. pag. 463. *Alii*, inquit, *item homines apud eamdem cæli plagam, ſingularis velocitatis, veſtigia pedum habentes retro porrecta, non ut ceterorum ho-*

pertractos; Bæton itinerum ejus menſor prodidit:

Priores Anthropophagos, quos ad ſeptemtrionem [1] eſſe diximus decem dierum itinere ſupra Boryſthenem amnem, [2] oſſibus humanorum capitum bibere, cutibuſque cum capillo pro [3] mantelibus ante pectora uti, Iſigonus Nicæenſis. Idem [4] in Albania gigni quoſdam glauca oculorum acie, [5] a pueritia ſtatim canos, qui noctu pluſquam interdiu cernant. Idem itinere dierum decem ſupra Boryſthenem [6] Sauromatas tertio die cibum capere ſemper.

Crates Pergamenus in Helleſponto circa Parium, genus hominum fuiſſe tradit, quos [7] Ophiogenes vocat, ſerpentium ictus contactu levare ſolitos, & manu impoſita venena extrahere corpori. [8] Varro etiamnum eſſe paucos ibi, quorum ſalivæ contra ictus ſerpentium medeantur. Similis & in Africa [9] gens Pſyllorum fuit, ut Agatharchides ſcribit, a Pſyllo rege dicta, cujus ſepulcrum in parte Syrtium majorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus, & cujus odore ſopirent eas. [10] Mos vero liberos genitos protinus objiciendi ſæviſſimis earum, eoque genere pudicitiam conjugum experiendi, non profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpentibus. [11] Hæc gens ipſa quidem prope internecione ſublata eſt a Naſamonibus, qui nunc eas tenent ſedes: genus tamen hominum ex iis qui profugerant, aut cum pugnatum eſt, abfuerant, [12] hodieque remanet in paucis. Simile & in Italia [13] Marſorum genus durat, quos a [14] Circæ filio [15] ortos ſervant, & ideo ineſſe iis vim naturalem eam. Et tamen [16] omnibus hominibus contra ſerpentes ineſt venenum: feruntque [17] ictas ſaliva, ut ferventis aquæ contactum fugere. Quod ſi in fauces penetraverit, etiam mori: idque maxime humani jejuni oris.

Supra Naſamonas confineſque illis [18] Machlyas, [19] Androgynos eſſe utriuſque naturæ, inter ſe vicibus coëuntes, Calliphanes tradit. Ariſtoteles adjicit dextram mammam iis virilem, lævam muliebrem eſſe.

In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium, Iſigonus & Nymphodorus: [20] quorum laudatione intereant [21] probata, areſcant arbores, emoriantur infantes. [22] Eſſe ejuſdem generis in Triballis & Illyriis adjicit Iſigonus, qui viſu quoque effaſcinent, interimantque quos diutius intueantur, [23] iratis præcipue oculis: quod eorum malum facilius

NOTÆ.

minum, proſpectantia. Horum iconem vide apud Aldrov. lib. de Monſtris, pag. 15. Meminit & Auguſt. lib. 16. de Civit. cap. 8.

1. *Eſſe diximus.*] Libro 4. ſect. 26. & lib. 6. ſect. 20.

2. *Oſſibus humanorum capitum.*] Hæc quoque Solinus, cap. 15. pag. 35. & Strabo, lib. 7. pag. 298.

3. *Mantelibus.*] Mappas, quibus diſcumbentium manus abſterguntur. Varro l. 5. de L. L. pag. 61. *Mantelium*, inquit, *quaſi manuterium, ubi terguntur manus.* Conſule etiam Feſtum, verbo *Manticularia.* Gallis, *Serviettes.* Vide Notas & Emendationes num. V I.

4. *In Albania.*] Hæc Solinus, & Gellius, locis citatis. Hi ſunt Albani, de quibus lib. 6. ſect. 15.

5. *A pueritia.*] Venit hîc in mentem mihi pueri illius, quem una nocte canum eſſe factum Martialis cecinit, lib. 4. Epigr. 7.

O nox, quam longa es, quæ facis una ſenem.

6. *Sauromatas tertio.*] Id vero Gellius ſic interpretatur, lib. 9. cap. 4. pag. 464. *Item eſſe compertum, & creditum*, inquit, *Sauromatas qui ultra Boryſthenem fluvium longe colunt, cibum ſumere ſemper diebus tertiis, medio abſtinere.*

7. *Ophiogenes.*] Ὀφιογενεῖς, quaſi ſerpentigenas, qui genus & originem a ſerpentibus ducant. De his Strabo, lib. 13. pag. 588.

8. *Varro.*] Libro primo Rerum Humanarum, atteſtante Priſciano, lib. 7. cap. 2. pag. 396.

9. *Gens Pſyllorum.*] Quomodo ſerpentibus mederi illi ſoliti eſſent, deſcribit Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 57. & lib. 16. cap. 27. ubi Agatharchidem pariter auctorem laudat. Corn. Celſus ita rem explicat, lib. 5. cap. 27. ut dicat ore vulneri admoto, venenum ab iis extractum, non peculiari quadam ſcientia, ſed audacia potius corroborata uſu. Ac paulo poſt: *Venenum*, inquit, *ſerpentum, non guſtu, ſed in vulnere nocet... Ergo quiſquis exemplum Pſylli ſecutus, id vulnus exſuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum hominem præſtabit.*

10. *Mos vero.*] Ita Varro, loc. cit. Ex Plinio Solinus, c. 27. pag. 52. Ex aliis fortaſſe Dio, lib. 51. pag. 453. & Tzetzes Chiliad. 4. hiſt. 135. v. 339. Lucanus quoque hæc eleganter, lib. 9. v. 891.

Gens unica terras
Incolit a ſævo ſerpentum innoxia morſu
Marmaridæ Pſylli: par lingua potentibus herbis:
Ipſe cruor tutus, nullumque admittere virus,
Vel cantu ceſſante, poteſt. Fiducia tanta eſt
Sanguinis: in terram parvus cum decidit infans;
Ne qua ſit externæ Veneris miſtura timentes,
Letifica dubios explorant aſpide partus.
Utque Jovis volucer, calido cum protulit ovo
Implumes natos, Solis convertit in ortus:
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Suſtinuere diem cæli, ſervantur in uſus:
Qui Phœbo ceſſere, jacent: ſic pignora gentis
Pſyllus habet, ſi quis tactos non horruit angues;
Si quis donatis luſit ſerpentibus infans, &c.

11. *Hæc gens.*] Solinus, loc. cit. Sed & Gellius, lib. 16. cap. XI. pag. 896. ex libro 4. Herodoti, lepidam recitat de Pſyllorum interitu fabulam.

12. *Hodieque remanent.*] Diverſus abit a Plinio Solinus, cap. 27. pag. 52. ubi ait, *nihil quidquam aliud, præter opinionem de veſtigio nominis ſui Pſyllos reliquiſſe.* Quo ex loco recentiorem multo, quam Plinium, fuiſſe Solinum apparet.

13. *Marſorum genus.*] Vide Notas & Emend. num. VII. Hæc Solinus, cap. 2. pag. 15.

14. *Circæ.*] Vel *Circes.* Circæ habent omnes codd. MSS.

15. *Ortos ſervani.*] Parmenſis editio, *ortos ferunt.*

16. *Omnibus hominibus.*] Hanc vim ineſſe ſalivæ hominis, cecinit Nicander in Theriac. pag. 7. ut vel odore ſerpentes fuget.

Πολλάκι ϗ βροτέων σιάλων ὑποέτρεσαν ὀδμήν.

Ariſt. item lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. 988. Vide quæ dicturi ſumus, lib. 28. ſect. 7. ipſo initio.

17. *Ictas ſaliva.*] Magis probaverim, *ictus*, vel *ictum ſalivæ, ut ferventis aquæ contactum fugere.*

18. *Machlyas.*] Μάχλυες Herodoto lib. 4. Melpom. pag. 281. n. 178.

19. *Androgynos.*] Auguſt. lib. 16. de Civit. cap. 8. *Perhibetur*, inquit, *quibuſdam utriuſque ſexus eſſe naturam, & dextram mammam virilem, ſiniſtram muliebrem, vicibuſque alternis coëundo, & gignere, & parere.* Hæc eruditi fabuloſa cenſent.

20. *Quorum laudatione.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Gellius lib. 9. cap. 4. pag. 464. *In libro*, inquit, *Plinii Secundi Hiſtoriæ Naturalis ſeptimo, legi quaſdam eſſe in terra Africa familias hominum, voce atque lingua effaſcinantium: qui ſi impenſius forte laudaverint pulcras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu atque cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia, nulli aliæ cauſæ obnoxia.*

21. *Probata.*] Sic enim Latine id nomen in libris antiquis etiam manu exaratis ſcribitur, cum ſit ex Græco πρόβατα, quod oves ſignificat, pecudeſque lanigeras. Sic infra, ſect. XLVIII. *pyctam* dixit pro pugille: & lib. XXXV. ſect. XXXVI. num. 12. *pallacas* pro concubinis. Ita Cicero in Verrem, *in acta* dixit, ἐν τῇ ἀκτῇ, in litore.

22. *Eſſe ejuſdem.*] Hæc Gellius ad verbum, loc. cit.

23. *Iratis præcipue.*] Vide Notas & Emend. num. VIII.

ſentire [1] puberes. [2] Notabilius eſſe quod pupillas binas in oculis ſingulis habeant. Hujus generis & feminas in Scythia, quæ vocantur [3] Bithyæ, prodit Apollonides. Phylarchus & in Ponto [4] Thibiorum genus, multoſque alios ejuſdem naturæ: quorum notas tradit in altero oculo geminam pupillam: in altero [5] equi effigiem. Eoſdem præterea non poſſe mergi, ne veſte quidem degravatos. Haud diſſimile iis genus [6] Pharnacum in Æthiopia prodidit Damon, quorum ſudor tabem contactis corporibus afferat.

Feminas quidem omnes ubique viſu nocere, quæ duplices pupillas habeant, [7] Cicero quoque apud nos auctor eſt. Adeo naturæ, cum ferarum morem veſcendi humanis viſceribus in homine genuiſſet, gignere etiam in toto corpore, & in quorumdam oculis quoque venena placuit: ne quid uſquam mali eſſet, quod in homine non eſſet.

Haud procul urbe Roma in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ, quæ vocantur [8] Hirpi: hæ ſacrificio annuo, quod fit ad montem [9] Soractem Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur. Et ob id perpetuo Senatuſconſulto militiæ omniumque aliorum munerum vacationem habent.

[10] Quorumdam corpori partes naſcuntur ad aliqua mirabiles: [11] ſicut Pyrrho regi pollex in dextro pede, cujus tactu lienoſis medebatur. [12] Hunc cremari cum reliquo corpore non potuiſſe tradunt, conditumque loculo in templo.

Præcipue India Æthiopumque tractus miraculis ſcatent. [13] Maxima in India gignuntur animalia. [14] Indicio ſunt canes grandiores ceteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, ut ſagittis [15] ſuperjaci nequeant. Hæc facit ubertas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia, (ſi libeat credere) [16] ut ſub una ficu turmæ condantur equitum. [17] Arundines vero tantæ proceritatis, ut ſingula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant.

Multos ibi quina cubita conſtat longitudine excedere: non exſpuere: non capitis, aut dentium, aut oculorum ullo dolore affici, raro aliarum corporis partium: tam moderato [18] Solis vapore durari. [19] Philoſophos eorum, quos Gymnoſophiſtas vocant, ab exortu ad occaſum perſtare, contuentes Solem immobilibus oculis: ferventibus arenis toto die alternis pedibus inſiſtere. In monte, cui nomen eſt Nulo, homines eſſe averſis plantis, octonos digitos in ſingulis habentes, auctor eſt Megaſthenes.

[20] In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus ve-

NOTÆ.

1. *Puberes.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

2. *Notabilius eſſe.*] Vide Notas & Emend. num. X. Magas eſſe duplici pupilla ſenſit Ovidius, lib. 2. Amor. eleg. 8. adverſus Magam:

Suſpicor, & fama eſt: oculis quoque pupula duplex
Fulminat, & gemino lumen ab orbe micat.

3. *Bithyæ.*] De his pariter Solinus cap. 1. pag. 10. & Gellius lib. 9. cap. 4. pag. 464. Vereor ut Salmaſius recte conjecerit, qui Scythicam gentem, *Bituam*, nomine Latino putet appellatam: quod binas pupulas haberet, quibus tuemur. In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. legitur *Vitiæ*. Si conjecturæ locus, libentius *Thibiæ*, permutatis ſyllabis agnoverim: Nam Heſychio, pag. 444. Θίβαις, γυναῖκές τινες. Et Thibii, de quibus mox agetur, Θιβεῖς a Plutarcho nomen habent.

4. *Thibiorum.*] Hoc ipſum ex eodem Phylarcho refert Plutarchus lib. 5. Sympoſ. quæſt. 7. pag. 680. Καίτοι τούς γε περὶ τὸν Πόντον οἰκοῦντας πάλαι, Θιβεῖς προσαγορευομένους ἱστορεῖ Φύλαρχος οὐ παιδίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τελείοις ὀλεθρίους εἶναι.

5. *Equi effigiem.*] Deceptum nonnulli Plinium arbitrantur ambiguitate Græcæ vocis ἵππος, quæ non equum modo ſignificat, ſed & inſitum oculo vitium, quo ſubinde tremulus nictat, ſemper inſtabilis. Verum decipi reprehenſores Plinianos ſimilius veri videtur: & quod id vitium admirabilitatem habeat omnino nullam, quam ob cauſam reddi id miraculum oportere auctori ſuo Phylarcho Plinius cenſuerit: & quod ineſſe illud oculo uni, experte interim ejus mali altero nequeat: & quod geminæ demum pupillæ quæ in oculo uno deprehenditur, ſit magis affine vitium inſueta aliqua in altero effigies.

6. *Pharnacum.*] Non Scythicarum modo, ut diximus, ſed & Æthiopicarum vocum originationem ſeu ἔτυμον, repetere Salmaſius nititur e fontibus alienis, hoc eſt, Latinis Græciſve, cum hoc loco genus Φαρμακίων legi cupit. Codices tamen MSS. *Pharmacum* legunt.

7. *Cicero.*] In iis ſcilicet libris, quos injuria temporum dolemus intercidiſſe.

8. *Hirpi.*] Vide Notas & Emendationes num. XI.

9. *Soractem.*] *Monte S. Oreſte*, ut diximus libro ſecundo, ſect. 95. Ad hos Hirpos, & ad hunc ritum reſpexit Virgilius, lib. XI. v. 785. apud quem ſic Aruns, ex eo ſacrificulorum genere, ut videtur, unus:

Summe Deûm, ſancti cuſtos Soractis Apollo,
Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
Paſcitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus veſtigia pruna.

Verum per ignes caute ambulaſſe ſcito, ex Servio, qui Varronem teſtem advocans, ſacrificulos illos admonet per prunas ambulaturos, medicamento aliquo ſolitos ſibi plantas tingere. Strabo lib. 5. pag. 226. non Apollini, ſed Deæ Feroniæ fieri hæc ſacra prodidit. Maronem Silius ſequitur, lib. 5.

10. *Quorumdam corpori.*] Vide Notas & Emend. num. XII.

11. *Sicut Pyrrho regi.*] Hæc quoque Plutarchus in Pyrrho, pag. 384.

12. *Hunc cremari.*] Plutarchus, loc. cit.

13. *Maxima in India.*] De his Ælianum vide lib. 16. de hiſtor. anim. cap. XI. & ſeqq. ac lib. 17. cap. 26.

14. *Indicio ſunt canes.*] De cane Indico, qui cum leone dimicaret, Ælianus lib. 4. hiſt. anim. cap. 19. Vide & Plinium, lib. 8. cap. 40.

15. *Superjaci.*] Vide Notas & Emend. num. XIII. Hæc pariter Solinus, cap. 52. pag. 81.

16. *Ut ſub una ficu.*] De ficu Indica, lib. 12. ſect. XI. Strabo, lib. 15. pag. 694. ſub una arbore condi poſſe equites quinquagenos, ex Ariſtobulo prodidit: Oneſicritus etiam quadringentos.

17. *Arundines.*] Hæc Plinius ex Herod. lib. 3. Thalia, pag. 202. n. 98. Tzetzes Chiliad. 7. verſ. 741.

Ὁ Τζέτζης λέγει τοὺς Ἰνδῶν καλάμους τῷ Κτησίᾳ
Ὡς διοργυίους γράφοντι τὸ πλάτος· τίς πιστεύσοι;
Καὶ τοῖς τὸ ἓν γονάτιον δύο ποιεῖν ὁλκάδας.

Tzetzes recenſet Indorum arundines ex Cteſia ſcribente, inſtar habere duorum paſſuum in latitudine: quis credat? & illis unum internodium duas facere onerarias. Vide quæ dicturi ſumus, lib. 16. ſect. 65.

18. *Solis vapore.*] Hoc eſt, calore, ut diximus lib. 2. ſect. 40.

19. *Philoſophos.*] Hæc iiſdem verbis Solinus, cap. 52. pag. 79. ex ipſo Megaſthene, quem Plinius laudat auctorem.

20. *In multis.*] Hæc ad verbum Solinus loc. cit. & Gellius, lib. 9. cap. 465. Meminit etiam Auguſt. lib. 16. de Civit. cap. 8. Apud Tartaros gentem plane facie & moribus huic ſimilem eſſe, ſcriptores idonei referunt, quos laudant Majolus, Colloq. 2. pag. 31. & Nierembergius, lib. 8. hiſt. nat. cap. 1. pag. 132.

lari,

lari ; pro voce latratum edere , unguibus armatum venatu & aucupio veſci. Horum ſupra centum viginti millia fuiſſe prodente ſe [1] Cteſias ſcribit : [2] & in quadam gente Indiæ , feminas ſemel in vita parere , genitoſque confeſtim caneſcere. Item hominum genus , qui [3] Monocoli vocarentur , ſingulis cruribus , miræ pernicitatis ad ſaltum : eoſdemque [4] Sciapodas vocari , quod in majore æſtu humi jacentes reſupini , umbra ſe pedum protegant : non longe eos a Troglodytis abeſſe. Rurſuſque ab his occidentem verſus , quoſdam ſine cervice [5] oculos in humeris habentes.

Sunt & Satyri [6] Subſolanis Indorum montibus ([7] Catharcludorum dicitur regio) perniciſſimum animal : cum quadrupedes , tum recte currentes , humana effigie , propter velocitatem , [8] niſi ſenes aut ægri , non capiuntur. [9] Choromandarum gentem vocat Tauron , ſilveſtrem , ſine voce , [10] ſtridoris horrendi , hirtis corporibus , oculis glaucis , dentibus caninis. Eudoxus in meridianis Indiæ , viris plantas eſſe cubitales : feminis adeo parvas , ut [11] Struthopodes appellentur.

[12] Megaſthenes gentem inter Nomadas Indos narium loco foramina tantum habentem , anguium modo loripedem , vocari [13] Scyritas. [14] Ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis , Aſtomorum gentem ſine ore , corpore toto hirtam veſtiri [15] frondium lanugine , halitu tantum viventem & odore quem naribus trahant. [16] Nullum illis cibum , nullumque potum : tantum radicum florumque varios odores & ſilveſtrium malorum , quæ ſecum portant longiore itinere , ne deſit olfactus : graviore paulo odore haud difficulter exanimari.

Supra hos extrema in parte montium [17] Triſpithami , Pygmæique narrantur , ternas ſpithamas longitudine , hoc eſt , ternos dodrantes non excedentes , ſalubri cælo , ſemperque vernante , montibus ab Aquilone oppoſitis : quos a gruibus infeſtari [18] Homerus quoque prodidit. Fama eſt , inſidentes arietum caprarumque dorſis , armatos ſagittis veris tempore univerſo agmine ad mare deſcendere , & ova pulloſque earum alitum conſumere : ternis expeditionem eam menſibus confici , aliter futuris gregibus non reſiſti. Caſas eorum luto , penniſque , & ovorum putaminibus conſtrui. [19] Ariſtoteles in cavernis vivere Pygmæos tradit : cetera de his , ut reliqui.

Cyrnos Indorum genus Iſigonus annis centenis quadragenis vivere. [20] Item Æthiopas Macrobios & Seras exiſtimat , & qui Athon montem incolant : hos quidem , quia vipe-

NOTÆ.

1. *Cteſias ſcribit.*] In eo libro , quem de Indicis rebus conſcripſit. Exſtat hæc ejus narratio multo prolixior apud Photium , in Bibl. cod. 73. pag. 150. qui eam mendaciis refertiſſimam putat. Hac porro forma loquendi , *prodente ſe* , intelligitur hunc eorum hominum numerum fuiſſe , quo tempore Cteſias hæc commentaretur.

2. *Et in quadam gente.*] Solinus loc. cit. ex Cteſia. Cteſiæ ipſius verba Photius recitat loc. cit. pag. 156. fabuliſque accenſet.

3. *Monocoli.*] Ἀπὸ τοῦ μόνου κώλου , ab unico crure. Vide Notas & Emend. num. XIV. E Græcorum mendaciis ſunt iſti Monopodes , Sciapodeſque.

4. *Sciapodas.*] Σκιάποδες Tzetzæ , Suidæ , Stephano , Heſychio. Στεγανόποδες eidem Tzetzæ , Chiliad. 7. v. 766. ex Apollodoro , qui eos fabuloſis hiſtoriis annumerat , uti & ἀστόμους , & ὀπισθοδακτύλους , & ἱμαντόποδας , & ἱμαντοσκελεῖς. Cteſiæ verba ex Periplo Aſiæ , recitat Harpocration verbo Σκιάποδες , pag. 270.

5. *Oculos in humeris.*] Solinus loc. cit. pag. 80. & Gellius lib. 9. cap. 4. pag. 465. Sunt qui hæc in uno monſtro aliquo ſingulari vera eſſe poſſe fateantur : in gente aliqua univerſa negent. Grotius tamen , lib. 4. hiſtor. de rebus Belg. pag. 239. de hoc hominum genere agens : *Quod certiore teſtimonio firmatur* , inquit , *capite truncos homines , qui vultus in pectore gerant , eſſe , aut colli brevitate , erectiſque humeris tales videri , haud pertinaciter refellam : ſatis gnarus , ut alibi ignium intemperie , ita vi frigoris nimia peccare naturam.* Vide & Majolum , colloq. 2. pag. 30. & eum Auguſtini locum , quem extrema hac ſectione allaturi ſumus.

6. *Subſolanis.*] Ad Subſolanum ſeu æquinoctialem ortum obverſis. De his Satyris dicemus obiter in Notis & Emend. num. XV.

7. *Catharcludorum.*] Ita Reg. 1. 2. & Pariſ. *Catarcludorum* , Colb. 1. 2. & Chiffl. *Cartadulorum* , editi.

8. *Niſi ſenes , &c.*] Hæc pariter Ælian. lib. 16. hiſt. anim. cap. 21.

9. *Choromandarum.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

10. *Stridoris horrendi.*] Solin. cap. 52. pag. 80.

11. *Struthopodes.*] Ἀπὸ τοῦ ποδὸς καὶ τοῦ στρουθοῦ , quod pes haud major iis quam paſſeri , vel ut volunt alii , quam ſtruthioni , videretur.

12. *Megaſthenes ,*] Hunc Strabo pariter , lib. 2. pag. 70. laudat auctorem , ſed ita ut fidem ei derogandam cenſeat : qui ἐνωτοκοίτας in auribus cubantes : ἀστόμους καὶ ἄρρινας , ore naribuſque carentes : μονοφθάλμους , unoculos : μακροσκελεῖς , longipedes : ὀπισθοδακτύλους , averſis præditos digitis , aliaſque ejuſmodi nugas venditarit : ac Pygmæorum τρισπιθάμων fabulam Homericam inſtaurarit , & amplificarit.

13. *Scyritas.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

14. *Ad extremos.*] Hæc Solinus cap. 52. pag. 80. Aſtomorum iconem exhibet Aldrov. lib. de monſtris , pag. 6.

15. *Frondium lanugine.*] Hoc eſt , veſtibus e frondium lanugine contextis , quemadmodum uberius explicatum eſt lib. 6. ſect. 20. Ridicule Gellius , aut obſcure admodum eſt locutus , cum de his agens , *corporibus hirtis eſſe* dixit , *avium ritu plumantibus* : niſi de veſte plumanti ſerica intelligas.

16. *Nullum illis.*] Solinus loc. cit Hæc ego fabuloſa arbitror : etſi odore aliquanto tempore produci vitam poſſe , Medicorum filii aſſeverant. In fabulis quoque Strabo annumerat , lib. 15. pag. 711.

17. *Triſpithami.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII. De Pygmæis , lib. 6. ſect 35. Dodrantem porro vocat , novem ex aſſe uncias , ex pede qui XII. pollicibus conſtabat , pollices novem.

18. *Homerus quoque ,*] Iliad. 3. verſu ſexto.

19. *Ariſtoteles.*] Libro 8. hiſt. anim. cap. 15. pag. 913.

20. *Item Æthiopas.*] Forte rectius , *idem.* Aldrovandus , libro de hiſtoria ſerpentium , pag. 155. *Noſtra ætate* , inquit , *in Italia caro vipierina non in epularum lautitiis adhibetur , ſed ob vitæ longitudinem.* De viperarum uſu in cibis vide Plinium , libro XXIX. ſect. XXXVIII. Ad reſtituendam valetudinem uſum eſſe Commodum Imperatorem , teſtis eſt (ut quidem conjicimus) nummus inſignis ex ære magno in Muſeo noſtro : M. COMMODVS ANT. P. FELIX AVG. BRIT. P. P. Capite laureato , vultu barbato , ore valetudinem ægram & languorem teſtante.)(IOVI IVVENI. P. M. TR. P. XIII. IMP. VIII. COS. V. DES. VI. S. C. Juppiter ſtat , fulmen dextra tenens , haſtam ſiniſtra : ad pedes , Aquila Romana , Imperii & Auguſti ſymbolum. Nos olim alios ſecuti , Jovem Juvenem appellari Commodum in hoc titulo diximus , falſo : cum annum ætatis Commodus ageret triceſimnm quintum , Imperii decimum. Sententia his litteris comprehenſa hæc videtur eſſe : I *Ovi* VL*tali* , I*n* V*aletudine* V*iperarum* E*ſu* N*utrienti* I*mperatorem.* Infirma valetudine fuiſſe Commodum ſupremis vitæ ſuæ annis , alii etiam nummi , nec pauci , teſtantur. Juppiter Vitalis , Natura eſt

rinis carnibus alantur : itaque nec capiti , nec veſtibus eorum [1] noxia corpori ineſſe animalia.

Oneſicritus, [2] quibus locis Indiæ umbræ non ſint, corpora hominum [3] cubitorum quinûm, & binorum palmorum exſiſtere, & vivere annos centum triginta, nec ſeneſcere, ſed ut medio ævo, mori. Crates Pergamenus Indos, qui centenos annos excedant, [4] Gymnetas appellat, non pauci Macrobios. Cteſias gentem ex his, quæ appelletur [5] Pandore, in convallibus ſitam, annos ducenos vivere, in juventa candido capillo, qui in ſenectute nigreſcat. Contra alios, quadragenos non excedere annos, junctos Macrobiis, quorum feminæ ſemel pariant : idque & Agatharchides tradit. Præterea [6] locuſtis eos ali, & eſſe pernices. [7] Mandorum nomen iis dedit Clitarchus, & Megaſthenes, trecentoſque eorum vicos annumerat. Feminas ſeptimo ætatis anno parere, ſenectam quadrageſimo accidere.

Artemidorus, in Taprobana inſula longiſſimam vitam ſine ullo corporis languore traduci. Duris, Indorum quoſdam cum feris coïre, mixtoſque & ſemiferos eſſe partus. [8] In Calingis ejuſdem Indiæ gente quinquennes concipere feminas, octavum vitæ annum non excedere. [9] Et alibi cauda villoſa homines naſci pernicitatis eximiæ, [10] alios auribus totos contegi. [11] Oritas ab Indis [12] Arbis fluvius diſterminat. Hi nullum alium cibum novere, quam piſcium, quos unguibus diſſectos Sole torreant : [13] atque ita panem ex his faciant, ut refert Clitarchus. [14] Troglodytas ſuper Æthiopiam velociores eſſe equis, Pergamenus Crates. [15] Item Æthiopas octona cubita longitudine excedere : Syrbotas vocari gentem eam.

[16] Nomadum Æthiopum, ſecundum flumen [17] Aſtragum ad ſeptemtrionem vergentium, gens [18] Meniſminorum appellata, abeſt ab oceano dierum itinere viginti : animalium, quæ Cynocephalos vocamus, lacte vivit, quorum armenta paſcit maribus interemptis, præterquam ſobolis cauſa. In Africæ ſolitudinibus hominum ſpecies obviæ ſubinde fiunt, momentoque evaneſcunt. [19] Hæc atque talia ex hominum genere ludibria ſibi, nobis miracula, ingenioſa fecit natura. Et ſingula quidem, quæ facit in dies, ac prope horas, quis enumerare valeat? Ad detegendam ejus potentiam ſatis ſit inter prodigia poſuiſſe gentes. Hinc ad confeſſa in homine pauca.

III. [20] Tergeminos naſci certum eſt, [21] Horatiorum Curiatiorumque exemplo ;

Notæ.

vitæ tutatrix & altrix, reſtitutrixque juventæ.

1. *Noxia corpori.*] Pediculos.

2. *Quibus locis Indiæ.*] Vide quæ diximus lib. 2. ſect. 75.

3. *Cubitorum quinûm, & binorum palmorum.*] M S S. *binarum palmarum.* Palmus quaternos digitos habet, cubitus palmos ſenos. Vide Herod. lib. 2. Euterpe, n. 149. pag. 148.

4. *Gymnetas.*] Codd. M S S. *Gymneſtas* : Græco vocabulo, corporis exercitationem ſignificante : Vel Γυμνῆτας potius, quod nudi incederent, ut ait Strabo lib. 15. pag. 719. Fuere præter iſtos & alii Gymnetæ, inter Æthiopas, ut diximus lib. 6. ſect. 35.

5. *Pandore.*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. 1. *Pandare.* Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. *Pandere.* Pandas gentem eſſe ſolam Indorum regnatam feminis, dictum eſt lib. 6. ſect. 23.

6. *Locuſtis eos.*] De his dictum eſt lib 6. ſect. 35. ubi de Æthiopia.

7. *Mandorum.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

8. *In Calingis.*] Indiæ populis ad Gangis ripam, quæ ſpectat occaſum. Refert eadem Solinus, cap. 52. pag. 80.

9. *Et alibi.*] De Anglicana gente caudata, aliiſque ſimilibus, vide Majol. Colloq. 2. pag. 35.

10. *Alios auribus.*] De his diximus lib. 4. ſect. 27. Sumpta hæc ſunt ex Cteſia, cujus excerpta exſtant apud Photium in Bibl. cod. 73. pag. 157. Ἐνωτοκοίτας vocat Strabo lib. 15. pag. 711. Nec recentiores deſunt, qui ſe homines ejuſcemodi vidiſſe confirment, quos Majolus appellat, colloq. 2. pag. 33.

11. *Oritas.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

12. *Arbis fluvius.*] Sive Cophes, ut diximus lib. 6. ſect. 25.

13. *Atque ita panem.*] Furnerius lib. 4. Hydrogr. cap. 25. pag. 180. auctor eſt hodieque eſſe gentes plurimas, verſus ſeptemtrionem, aliaſque in America poſitas, quæ pane ex diſſectis piſcibus, atque in pollinem deinde contuſis confecto vivant : quod imbecillo nimium in his regionibus Solis calore, maturitatem aſſequi frumenta nequeunt.

14. *Troglodytas.*] De his dictum eſt ſuperiore libro, ſect. 34. Ὠκύποδας, ἵππων μᾶλλον ἀπιόντας, appellat Strabo lib. 15. pag. 711.

15. *Item Æthiopas.*] Rectius *idem*, ut ſupra monuimus. Hæc Solinus pariter refert cap. 30. pag. 55. Sed furtum diſſimulat, cum pro cubitis octonis, pedes duodecim longitudine excedere gentem eam ſcribit. De Syrbotis vero octicubitalibus, actum eſt lib. 6. ſect. 35.

16. *Nomadum.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXI.

17. *Aſtragum.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXII.

18. *Meniſminorum.*] Ita omnes, quos vidi, codices. Cave putes *Medimnos* legi hic oportere, quorum mentio eſt lib. 6. ſect. 35. Hi enim Nomadum Æthiopum vicini, non ipſi Nomades eſſe dicuntur.

19. *Hæc atque talia.*] De monſtris hujuſmodi ſapienter pronunciat Auguſt. lib. 16. de Civit. cap. 8. *Non nobis videri abſurdum debet, ut quemadmodum in ſingulis quibuſque gentibus quædam monſtra ſunt hominum, ita in univerſo genere humano quædam monſtra ſint gentium. Quapropter ut iſtam quæſtionem pedetentim, cauteque, concludam : aut illa, quæ talia de quibuſdam gentibus ſcripta ſunt, omnino nulla ſunt : aut ſi ſunt, homines non ſunt : aut ex Adam ſunt, ſi homines ſunt.* Vide locum integrum.

20. *Tergeminos.*] Τριδύμους, inquit Dionyſ. Halic. lib. 3. Antiq. Rom. pag. 150. hoc eſt, tres uno partu editos : ut δίδυμοι ſunt gemelli. Columella item mox laudandus. Quoniam tergemini nati ſunt Horatii Curiatiique, & in nummis antiquis legitur, C. CVR. & TRIGE. qui nummi delineantur a Patino, in Famil. pag. 97. n. 1. & 2. imprudenter in iiſdem putarunt aliqui ſe pictam videre familiam Trigeminorum. Atqui profecto, quamvis tergemini nati ſint Horatii, Curiatiique ; non potuit propterea *Trigeminus* aut cognomen eſſe ſingulorum in una familia, aut Curiatiorum potius, quam Horatiorum, vel e converſo. Patini nummus ex una parte caput Romæ Victricis exhibet : retro : TRIGE. In Regio ſimili, qui & apud Gorlæum exſtat, pag. 30. eſt TRIG. •)(• Imperator in curru quadrijugo triumphali, ſcipionem ſiniſtra Conſularem tenet, cujus in apice Romana Aquila eſt, Imperii ſymbolum : a Victoria retro volitante coronatur Imperator. Sub quadrigis, C. CVR. In alio, C. CVR. F. *Caius Curius filius*, Triumvir Monetalis, ſed non Curiatius eſt. Infra, ROMA. Eſt hic TRIG. vel TRIGE. Id quod ipſa pictura paginæ alterius in his nummis admonet : TR*ajanus* I*mperator* GE*rmanicus*. Nihil certius aut ſimplicius. Vereor etiam ut *trigeminus* Latine dici poſſit pro *tergemino*.

21. *Horatiorum.*] De his videndus Livius lib. 1. pag. 9. Columella lib. 3. de re ruſt. cap. 8. pag. 97. *Ægyptiis & Afris gemini partus familiares, ac pæne ſolennes ſunt : ſed & Italici generis eſſe natura voluit eximiæ fecunditatis Albanas Curiatiæ familiæ tri-*

[1] ſupra, inter oſtenta dicitur: præterquam [2] in Ægypto, ubi [3] fetifer potu Nilus amnis. [4] Proxime, ſupremis Divi Auguſti, Fauſta quædam e plebe, Oſtiæ duos mares, totidem feminas enixa, famem, quæ conſecuta eſt, portendit haud dubie. Reperitur & in Peloponneſo [5] binos quater enixa, majoremque partem ex omni ejus vixiſſe partu. Et in Ægypto ſeptenos [6] uno utero ſimul gigni [7] auctor eſt Trogus. [8] Gignuntur & utriuſque ſexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim [9] Androgynos vocatos, [10] & in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis.

Pompeïus Magnus in ornamentis theatri mirabiles fama poſuit effigies, ob id diligentius magnorum artificum ingeniis elaboratas: inter quas legitur [11] Eutychis, a XX. liberis rogo illata, Trallibus [12] enixa XXX. partus. [13] Alcippe elephantum, quanquam id inter oſtenta eſt. [14] Namque & ſerpentem peperit inter initia [15] Marſici belli ancilla. [16] Multiformes pluribus modis inter monſtra partus eduntur. Claudius Cæſar ſcribit [17] Hippocentaurum in Theſſalia natum eodem die interiiſſe. Et nos principatu ejus allatum illi [18] ex Ægypto [19] in melle vidimus. Eſt inter exempla, in uterum protinus reverſus infans Sagunti, quo anno ab Hannibale deleta eſt.

[20] Ex feminis [21] mutari in mares, non eſt fabuloſum. Invenimus in annalibus, [22] P. Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino Coſſ. [23] Caſini puerum factum ex virgine ſub parentibus, juſſuque Aruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mucianus prodidit, viſum a ſe Argis [24] Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet: nupſiſſe etiam, mox barbam & CAP. IV.

NOTÆ.

geminorum matres.

1. *Supra.*] Hoc eſt, ſupra eum numerum: ſi plures, quam tres, uno partu edantur in lucem, id inter oſtenta narratur. Sic MSS. Editi, *ducitur.*

2. *In Ægypto.*] Columella, loco cit.

3. *Fetifer potu.*] Solinus cap. 1. pag. 5. *Cum fetifero potu Nilus, non tantum terrarum, ſed etiam hominum materna fecundat arva.* Seneca lib. 3. Natur. quæſt. cap. 25. pag. 873. *Quorumdam cauſa non poteſt reddi, quare aqua Nilotica fecundiores feminas faciat, adeo ut quarumdam viſcera longa ſterilitate præcluſa, ad conceptum relaxaverit*, &c.

4. *Proxime.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII. Plinius ita locutus lib. 2. ſect. 106. *Neronis Principis annis ſupremis*, &c.

5. *Binos quater.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

6. *Vno utero.*] Unica & ſimplici prægnatione. Hæc quoque Solinus ex Trogo, cap. 1. pag. 5. Paulus item IC. lib. 5. Dig. tit. 4. *Non leves auctores tradidere multas Ægypti uno utero ſeptenos enixas.*

7. *Auctor eſt Trogus.*] Et Ariſtoteles quoque apud Strabonem, lib. 15. pag. 695. Sed mendoſus forte eſt locus, neque ἑπτάδυμα, ſed πεντάδυμα legendum: cum Ariſtoteles & lib. 4. de gener. anim. cap. 4. & 5. & lib. 7. de hiſt. anim. cap. 5. pag. 822. quinque modo enixam referat: & Gellius lib. 10. cap. 2. pag. 504. ex eodem affirmet, *finem hunc eſſe multijugæ hominum partionis, neque plures umquam ſimul genitos compertum.* Quæ porro Albertus M. lib. 9. de animal. tract. 2. cap. 5. pag. 291. de prodigioſis partubus tradit, fabulis arbitror propiora. Quæ vero de Margarita, Comitis Hollandiæ filia, vulgo ſunt jactata, peperiſſe ſcilicet uno partu 360. filios vivos, anno 1314. ea fictitia eſſe ex temporum collatione oſtendit Petr. Scriverius in Antiq. Batav.

8. *Gignuntur.*] Hunc locum exſcripſit ad verbum e Plinio Gellius lib. 4. cap. 9. pag. 467.

9. *Androgynos*] Hoc eſt, homines, qui utriuſque ſexus, virilis ac muliebris τὰ αἰδοῖα habuerint: quibus etiam hermaphroditorum, a Mercurio & Venere, nomen eſt inditum: Mercurius enim ἑρμῆς eſt, Venus ἀφροδίτη. Referunt ſcilicet Aſtrologi androgynorum ortûs cauſam, in certum quemdam utriuſque ſtellæ, Mercurii Veneriſque coïtum: inde nomen. Negant autem in re Anatomica ſummi artifices ullum hominem eſſe poſſe, in quo ſexus uterque perfectus ſit: Signa tantum ſexus alterius, & inchoatas notas agnoverunt, in iis quibus hujuſmodi naturam geminam ineſſe exiſtimatum ſit: in viris quidem aliquam, ἐν τῷ αἰδοίῳ rimam, ſed illam quidem haud permeabilem, neque, ut Ariſt. loquitur δίοδον τῷ αἰδοίῳ τοῦ ἄρρενος: in feminis, nympham ad tres interdum digitos productiorem ſolito, ſed quæ flaccida foret, neque poſſet ἀκριβῶς τείνεσθαι, ἐν ταῖς συνουσίαις. Vide Sennertum, tom. 3. parte 9. cap. 13. pag. 607.

10. *Et in prodigiis.*] Vide Livium, lib. 27. pag. 303. & 313. & lib. 31. pag. 371. Item Julium Obſeq. cap. 56. pag. 32.

11. *Eutychis.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. & Solinus ipſe, qui cap. 1. pag. 5. eadem referens, Eutychidem vocat. Errat tamen Solinus, qui mulierem ipſam putat exhibitam in theatro, cum id de ſola effigie mulieris proditum ab aliis ſcriptoribus fuerit, atque adeo a Plinio ipſo plane modo, cum ait in ornamentis theatri Pompeïani mirabiles fama poſitas eſſe effigies.

12. *Enixa XXX.*] Totidem numerat & Tatianus, orat. contra Gent. pag. 183. ubi hunc partum prodigioſum a Periclymeno ſtatuario expreſſum fuiſſe ſcribit. Vidimus ætate noſtra feminam, quatuor & XXX. partus enixam: ſed vix duodecim in iis vitales.

13. *Alcippe.*] Vide Notas & Emend. num. XXV. Collegit ſimiles prodigioſos partus Joan. Schenckius, lib. 1. Obſerv. Medic. pag. 9. & 10. ac lib. 4. pag. 691.

14. *Namque & ſerpentem.*] Julius Obſeq. cap. 118. pag. 64. *In Etruria, Cluſii, mater familiæ vivum ſerpentem peperit*, &c.

15. *Marſici.*] Ante Marſicum bellum quæ oſtenta viſa ſunt, ea collecta eſſe a Siſenna, ſcribit Cicero lib. 2. de Divin. pag. 233. De hoc bello diximus lib. 2. ſect. 85.

16. *Multiformes.*] vide Phlegontem, de Rebus Mirab. cap. 20. & ſeqq.

17. *Hippocentaurum.*] Monſtra hujuſcemodi ex homine & equo conflata, merito negant ulla aut exſtitiſſe aliquando, aut vera eſſe poſſe, viri eruditi ex omni diſciplina. Ex Medicis Galenus lib. 3. de uſu part. cap. 1. tom. 4. pag. 339. rem validis omnino argumentis conficit. E Philoſophis, Cicero lib. 2. de Divin. pag. 231. E Jureconſultis, Juſtinianus, tit. de inutili ſtipul. E poëtis denique ipſis, quibus tamen hæc maxime figmenta olim placuere, Lucretius lib. 5. v. 875.

Sed neque Centauri fuerunt, nec tempore in ullo
Eſſe queat duplici natura, & corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta poteſtas, &c.

18. *Ex Ægypto.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

19. *In melle.*] *Mellis enim natura talis eſt*, ut dicetur lib. 22. ſect. 50. *ut putreſcere corpora non ſinat.* Vide quæ ibi dicturi ſumus.

20. *Ex feminis.*] Hæc plane ad verbum exſcripſit e Plinio Gellius lib 9. cap. 4. pag. 466. uſque ad eum locum, *Editis geminis*, &c.

21. *Mutari in mares.*] Non contra, e maribus in feminas: quoniam ab agnata cute, obducto τῷ αἰδοίῳ cum teſtibus, interdum editus infans, ut femina habeatur, uſuvenit: donec in adoleſcentia, virilitatis munere, diſrupta membrana illa, prodeat quod ſub ea latuerat virile pudendum, appareatque. Contra vero exſerto αἰδοίῳ qui in lucem genitus fuerit, ut umquam credatur femina, non poſſe fieri manifeſtum eſt. Nec reapſe igitur mutantur in mares feminæ, ſed mutari, qua diximus ratione, videntur. Plura hujuſmodi exempla reperies apud Hippocr. lib. 6. Epidem. Sennertum tom. 3. parte 9. pag. 607. Schenckium lib. 4. Obſerv. & Martin. Del Rio, Diſquiſit. Magic. lib. 2. quæſt. 22.

22. *P. Licinio.*] Anno V. C. DLXXXIII. quo Conſules nominantur a Livio, lib. 42. pag. 538. P. Licinius Craſſus, C. Caſſius Longinus. In Chiffl. cod. legitur *C. Licinio Craſſo*: & apud Gellium, *Q. Licinio.* Verum in MSS. Plinii quos vidimus, & in vetuſtis editionibus, nullum huic Licinio prænomen eſt. In nummis certe Auguſtorum, qui primus e ſua gente eo magiſtratu fungebatur, prænomen non adſcribebat in titulis. Veſpaſianus, exempli gratia, qui primus e gente Veſpaſia Imperator fuit, caret prænomine. At ejuſdem filius prænomen apponit, T. CAESAR VESPASIANUS. Caret prænomine primus e gente Licinia Imperator Nerva: ex eadem gente Valerianus & Gallienus Publii prænomen gerunt: & ſic ceteri uſque ad Diocletianum.

23. *Caſini.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

24. *Areſcontem.*] Latine Placentem, ſive Placidium, non

[1] virilitatem proveniſſe, uxoremque duxiſſe. Ejuſdem ſortis [2] & Smyrnæ puerum a ſe viſum. Ipſe in Africa vidi mutatum in marem nuptiarum die, L. Coſſicium civem [3] Thyſdritanum.

[4] Editis geminis raram eſſe, aut puerperæ, aut puerperio, præterquam alteri, vitam: [5] Si vero utriuſque ſexus editi ſint gemini, rariorem utrique ſalutem: [6] Feminas gigni celerius, quam mares, ſicuti celerius ſeneſcere: [7] ſæpius in utero moveri mares, [8] & in dextra fere geri parte, in læva feminas, conſtat.

CAPUT V. IV. [9] Ceteris animantibus ſtatum, & pariendi, & [10] partus gerendi tempus eſt: homo toto anno, & incerto gignitur ſpatio. Alius ſeptimo menſe, alius octavo, & uſque [11] ad initia decimi undecimique. [12] Ante ſeptimum menſem haud umquam vitalis eſt. Septimo non niſi pridie poſterove plenilunii die, aut interlunio concepti naſcuntur. [13] Tralatitium in Ægypto eſt & octavo gigni. [14] Jam quidem & in Italia tales partus eſſe vitales, [15] contra priſcorum opiniones. [16] Variant hæc pluribus modis. Veſtilia [17] C. Herdicii, ac poſtea Pomponii, atque [18] Orfiti clariſſimorum civium conjux, ex his quatuor partus enixa, [19] ſeptimo ſemper menſe, genuit [20] Suilium Rufum undecimo [21] Corbulonem ſeptimo, utrumque Conſulem: poſtea [22] Cæſoniam Caii principis conjugem, octavo. a [23] In quo menſium numero genitis, intra quadrageſimum diem maximus labor: [24] Gravidis autem, quarto & octavo menſe, letaleſque in iis abortus. [25] Maſurius auctor

INTERPRETATIO.

a *In quo.*] Octavo menſe geniti, per totos quadraginta a ſuo natali dies morbo conflictantur.

NOTÆ.

incommode dixeris: eſt enim id ab *ἀρέσκω placeo.*

1. *Virilitatem.*] Virilitas idem quod virilia & pudenda. Martialis, lib. *9.*

Non puer avari ſectus arte mangonis
Virilitatis damna mœret ereptæ.

2. *Et Smyrnæ puerum.*] Puellæ nomen Philotis fuit, teſte Phlegonte, lib. de rebus mirabil. cap. 7. pag. *61.* ubi rem accidiſſe narrat, Archonte Athenis Dionyſodoro, Romæ Coſſ. D. Junio Silano Torquato, & Q. Haterio Antonino, hoc eſt, anno Neronis primo. Exempla ſimilia haud pauca ibidem commemorat.

3. *Thyſdritanum.*] De hoc oppido dictum eſt lib. 5. ſect. 4. Vde Notas & Emend. num. XXVIII.

4. *Editis geminis.*] Eadem prodit Ariſt. lib. 4. de generat. anim. cap. *6.* pag. 1230. Cum geminos parit mulier, inquit, raro contingit, ut ipſa cum geminis utriſque ſervetur: perſæpe enim accidit, ut altero ex geminis pereunte, alter tamen cum puerpera vivat. Quamobrem rectius fortaſſe legatur, *& puerperæ, & puerperio.* Quod ſi editis geminis raro vivere aut puerperam, aut puerperium voluit dicere, falſum id quotidianis deprehendetur experimentis.

5. *Si vero.*] Ariſt. loc. cit. & lib. 7. hiſt. cap. 5. pag. 822. ac denique ſect. 10. problem. 30. pag. 727. *Hujus cauſa eſt*, inquit Albertus M. lib. *9.* de animal. tract. 1. cap. 5. pag. *291.* *delicatio complexionis humanæ*, &c. Tamen D. Auguſt. lib. 5. de Civit. Dei, cap. *6.* *Novimus*, inquit, *geminos diverſi ſexus: ambo adhuc vivunt, ambo ætate vigent adhuc.... Ille in officio Comitis militat, & a ſua domo pæne ſemper peregrinatur: illa de ſolo patrio, & de rure proprio non recedit.... ille conjugatus, illa virgo ſacra eſt*, &c.

6. *Feminas gigni.*] Hoc eſt, creſcere, perfici, vigere, adoleſcere. Tardius enim formari, perficique in utero, aut ex eo prodire feminas, quam mares, tum experientia conſtat, tum vero Philoſophus aperte prodit, lib. *6.* hiſt. anim. cap. 22. pag. 752. & lib. 7. cap. 3. pag. 812. At illud hoc loco Plinius docet, quod Albertus M. loc. cit. cap. 3. pag. 28*9.* *Poſtquam*, inquit, *natæ ſunt feminæ, citius creſcunt & maturantur, quam maſculi, eo quod &c..... Et hæc eſt etiam cauſa, quod citius vetulæ efficiuntur feminæ, quam viri, &c.* Sic & Ariſtoteles, tum locis proxime citatis, tum lib. 4. de gener. anim. cap. *6.* pag. 1230. Ἐξελθόντων δὲ, πάντα πρότερον ἐπιτελεῖται, οἷον ἥβη, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας τοῖς θήλεσιν, ἢ τοῖς ἄρρεσιν. *Vbi in lucem venerint, celerius feminæ, quam mares, perficiuntur: nam & pubes, & vigor, & ſenectus feminis prius venit, quam maribus.* Vide Notas & Emend. num. XXIX.

7. *Sæpius in utero.*] Sic Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 3. pag. 810. Galenus quoque, multis in locis, inter maris concepti ſigna, frequenter ac validas fetus ipſius motiones enumerat.

8. *Et in dextera.*] Hoc totidem verbis Hippocr. lib. 5. Aphoriſm. 48. Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρρενα, ἐν τοῖς δεξιοῖσι· τὰ δὲ θήλεα, ἐν τοῖσιν ἀριστέροις μᾶλλον. Id ita plerumque evenire animadvertit etiam Philoſophus lib. 7. hiſt. cap. 810.

9. *Ceteris.*] Sic Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 4. pag. 818. Certo, inquit Plinius, anni tempore fetus ſuos edunt; eodemque temporis ſpatio geſtant in utero cetera omnino animalia: homini tantum incertum eſt naſcendi tempus, ut qui toto naſcatur anno: incerta item in utero mora, cum alius ſeptimo menſe, octavo alius, quidam nec ante undecimi initia prodeat.

10. *Partus gerendi.*] Hoc eſt, fetus geſtandi: τοῦ τόκου, dixit Philoſophus.

11. *Ad initia decimi.*] Vide Notas & Emend. num. XXX.

12. *Ante ſeptimum.*] Ariſt. loc. cit. pag. 81*9.* & Plutarch. lib. 5. de placitis Philoſoph. cap. 18. pag. *907.* Soranus Epheſ. cap. 17. aliique.

13. *Tralatitium.*] Ita vett. codd. non *tranſlatitium.* Hoc eſt, vulgare, commune. Hæc habet & Ariſt. loc. cit.

14. *Jam quidem & in Italia.*] Pluribus id exemplis recentioris ævi ſtabilitum vide apud Joan. Schenckium, lib. 4. Obſerv. Medic. pag. *639.*

15. *Contra priſcorum.*] Hippocratis ſimiliter, lib. de carnibus, cap. 8. pag. 30*9.* tom. 5. ὀκτάμηνον δὲ γενόμενον, οὐδὲν βιοῖ πώποτε. Et aliorum, qui Epicharmum ſecuti ſunt, ut ſcribit Cenſorinus, cap. 7.

16. *Variant hæc.*] Neque vero vel in eadem muliere ſtatum idem certumque pariendi tempus: ſed ſæpe diverſum. Argumento eſt Veſtilia, &c.

17. *C. Herdicii.*] Ita Romana anni 1470. Parmenſis, anni 147*6.* & aliæ editiones vetuſtæ. In MSS. Reg. 1. Pariſ. Colb. 1. 2. *C. Diti.* Forte C. vel Cn. Didius Geta is fuit, de quo Dio in Claudio lib. *60.* pag *670.* qui poſt Suetonium Paulinum Mauros ſubegit. Belle certe tempora congruunt.

18. *Orfiti.*] Orfitum reperio Conſulatum geſſiſſe cum Claudio Imp. anno V. C. 804.

19. *Septimo ſemper.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

20. *Suilius.*] Is eſt M. Suilius Rufus, qui cum C. Antiſtio Conſulatum geſſit, Claudii principatus anno decimo. De his Coſſ. Tacitus lib. 12. Annal. pag. 178. Onuphrii Faſti M. Servilium Rufum perperam vocant. Hunc Corbulonis fratrem laudat Dio lib. *63.* pag. 722. dum eos recenſet, quos Nero juſſit interfici. Τοῦ δὲ δὴ Κορβούλωνος, καὶ Σουλπικίων, καὶ Σκριβωνίων, Ῥούφου τε καὶ Πρόκλου, μνημονεύσω· τούτων μὲν, ὅτι ἀδελφοί τε, καὶ ἡλικιῶται, &c. Ex Pomponio natum hunc ſuſpicamur: fuit enim in Pomponia gente Ruforum familia & cognomen.

21. *Corbulonem.*] Neronis ducem, de quo lib. *6.* cap. 8.

22. *Cæſoniam.*] Μιλωνία Καισωνία Dioni appellata, lib. *59.* pag. 658. quæ Caio Cæſari Germanico Aug. nupſit, ut ibi prolixius narratur. Vide Suetonium quoque, in Caligula, cap. 25.

23. *In quo menſium.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII. De fetuum quorumvis periculo circa XL. diem, conſentiunt Cenſorinus cap. XI. Celſus lib. 2. cap. 1. Hippocr. de ſeptimeſtri partu, & Aphoriſm. 28. Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 3. pag. 811.

24. *Gravidis.*] Prægnantes quarto & octavo menſe plerumque infeſtantur: fetus corrumpuntur, abortuque excidunt. Ariſt. loc. cit. pag. 820.

25. *Maſurius.*] Hunc Plinii locum integrum ad verbum Gellius tranſcripſit, lib. 3. cap. 16. pag. 260.

eſt, L. Papirium Prætorem, ſecundo herede [1] lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, cum mater partum ſe [2] XIII. menſibus diceret tuliſſe: quoniam [3] nullum certum tempus pariendi [4] ſtatum videretur.

V. [5] A conceptu [6] decimo die, dolores capitis, oculorum vertigines [7] tenebræque, CAP. VI. faſtidium in cibis, [8] redundatio ſtomachi, indices ſunt hominis inchoati. Melior color marem ferenti, & [9] facilior partus: [10] motus in utero quadrageſimo die. Contraria omnia in altero ſexu: ingeſtabile onus, crurum [11] & inguinis levis tumor: primus autem nonageſimo die motus. Sed plurimum [12] languoris in utroque ſexu, capillum [13] germinante [14] partu, & in plenilunio: [15] quod tempus editos quoque infantes præcipue infeſtat. [16] Adeoque inceſſus, atque omne, quidquid dici poteſt, in gravida refert: [17] ut ſalſioribus cibis uſæ, carentem unguiculis partum edant: &, [18] ſi reſpiravere, difficilius enitantur. Oſcitatio quidem in enixu [19] letalis eſt: [20] ſicut ſternuiſſe a coïtu, abortivum.

Miſeret atque etiam pudet æſtimantem quam ſit frivola animalium ſuperbiſſimi origo, CAP. VII. [21] cum plerumque abortus cauſa fiat odor a lucernarum extinctu. His principiis naſcuntur tyranni, his carnifex animus. Tu qui corporis viribus fidis, tu qui fortunæ munera amplexaris, & te ne alumnum quidem ejus exiſtimas, ſed partum: tu tamen cujus ſemper a [22] tinctoria eſt mens, tu qui te Deum credis, aliquo ſucceſſu tumens, [23] tanti perire potuiſti: atque etiam hodie minoris potes, quantulo ſerpentis ictus dente: aut etiam, ut [24] Anacreon poëta, acino uvæ paſſæ: ut Fabius [25] Senator Prætor, in lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus. Is demum profecto vitam æqua lance penſitabit, qui ſemper fragilitatis humanæ memor fuerit.

VI. [26] In pedes procedere naſcentem, contra naturam eſt: [27] quo argumento eos ap- CAP. VIII.

INTERPRETATIO.

a *Tinctoria eſt mens.*] Cruentus eſt animus.

NOTÆ.

1. *Lege agente.*] Cum ex lege is ageret a Decemviris lata, de qua in Notis & Emend. num. XXX.

2. *XIII. Menſibus.*] In MS. noſtro, tredecim. Ita Gellius loc. cit. Qui *ſedecim* legunt, tum Gellii, & MSS. auctoritate refelluntur, tum vero Indice ipſo, in quo hujus loci lemma ſeu titulus ita exprimitur: *Pariendi tempora perilluſtria: Exempla a menſibus VII. ad XIII.* Romana editio, anni 1470. & Parmenſis anni 1476. habet, XIIII. *menſibus.* Sunt exempla partus menſe decimoquinto, etiam & viceſimo tertio, etiam poſt bennium editi; atque adeo ſerius, apud Joſ. Schenckium, lib. 4. Obſerv. Medic. pag. 640.

3. *Nullum certum.*] Vide Notas & Emend. num. XXX.

4. *Statum videretur.*] Ita Reg. 1. & 2. Gellius loc. cit. *Statum ei videretur.* Alii *Statutum* legunt. Hæc porro opinio Papirii a Jureconſultis meriro rejecta eſt: valet enim pertinetque ad reddendas ſucceſſiones incertas, & impudicitiæ frena laxat.

5. *A conceptu.*] Hæc deinceps totidem ferme verbis Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 4. pag. 814. & ſeq. & ex Plinio Solinus, cap. 1. pag. 6.

6. *Decimo die.*] Aliis aliquando ſerius, inquit Ariſt. loc. cit.

7. *Tenebræ.*] Obtenebrato viſu, σκότοι περὶ τῶν ὀμμάτων, inquit Ariſt.

8. *Redundatio.*] Nauſea, vomituſque.

9. *Facilior partus.*] Facilius pariunt marem, quam feminam, prægnantes. Ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν αἱ ἄρρενα κύουσαι, inquit Ariſt. loc. cit. *facilius expediuntur, quæ marem gerunt.* Ad colorem quod attinet, Ariſtotele prior Hippocrates, lib. 5. Aphoriſm. 29. Γύνη, ἢν μὲν ἄρρεν κύει, εὔχρους ἐστίν· ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους. *Mulier, ſi marem concepit, colorata eſt: ſi feminam, decolor.* Barbare Solinus, ut aſſolet, pag. 6. *Proniorem partitudinem uteri* dixit.

10. *Motus in utero.*] Hoc pariter motus diſcrimen agnoſcit Philoſophus, maſculam inter, femellamque prolem: ut illa quadrageſimo, hæc nonageſimo die ſentiatur: lib. 7. hiſt. anim. cap. 3. pag. 810.

11. *Et inguinis levis.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

12. *Languoris.*] Solinus cap. 1. pag. 7. *In utroque ſexu,* inquit, *cum capilli germinant, incommodum majus eſt.* Ἄσην Ariſtoteles vocat, loc. cit. cap. 4. hoc eſt, languorem, animique moleſtiam, quo nos hominum rerumque ſatietas tenet.

13. *Germinante.*] Cum fetui incipiunt oriri pili, ὅταν ἄρχονται τὰ παιδία τρίχας ποιεῖν, inquit Ariſt. loc. cit.

14. *Partu.*] Partum dixit, non pro prole tantum, ſed & pro fetu nondum edito, ἀντὶ τοῦ κυήματος. Ita ſect. 13. *Alere partum* dixit, hoc eſt, *fetum*, ſeu prolem. Et lib. 10. ſect. 83. *Partus duodedeni*, ubi Ariſtoteles σκυλάκια, *catuli, fetus.* Virgilius lib. 7. Æneïd.

Quin idem Veneri partus ſuus, & Paris alter.

Et Lucretius, lib. 4.

Et multæ ſteriles hymenæis ante fuerunt
Pluribus, & nactæ poſt ſunt tamen unde puellos
Suſcipere, & partu poſſent diteſcere dulci.

Dig. de ventr. inſpiciend. lib. 1. §. *Ex hoc reſcripto: Partus enim antequam edatur, mulieris portio eſt, vel viſcerum.* Plinius ipſe, lib. 2. ſect. 52. *Marcia princeps Romanarum icta* fulmine *gravida, partu exanimato, ipſa citra ullum aliud incommodum vixit.*

15. *Quod tempus.*] Solinus loc. cit. & Ariſt. lib. 7. hiſt. cap. 15. pag. 849. At Solinus id tempus, non *præcipue* modo, ſed *ſemper* infeſtare pueros dixit.

16. *Adeoque inceſſus.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

17. *Ut ſalſioribus.*] Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 5. pag. 825. Albertus M. lib. 9. de anim. tract. 1. cap. 5. pag. 292. Ex Plinio Solinus, cap. 1. pag. 7.

18. *Si reſpiravere.*] Si ſpiritum continere non poſſint: ſed urgente eo nimium, reſpirarint, inquit Ariſt. lib. 7. hiſt. cap. XI. pag. 848. δυστοκοῦσι δὲ μᾶλλον, καὶ ἐὰν μεταξὺ ἀποπνεύσωσιν, ἀποβιαζόμεναι τῷ πνεύματι. Solinus loc. cit. *Enitenti ſpiritum continere, plurimum congruit: quandoquidem letali mora oſcitatio ſuſpendit puerperia.*

19. *Letalis eſt.*] Quia lapſas defectaſque vires oſtendit oſcitatio, quibus integris ad enitendum opus eſt: oſcitatione vires flacceſcunt. Gellius lib. 3. cap. 16. pag. 260. Plinii verba referens, *oſcitatio*, inquit, *in nixu*, &c.

20. *Sicut ſternuiſſe.*] Solinus cap. 1. pag. 6. *Ante omnia ſobolem cogitantibus ſternutatio cavenda poſt coitum: ne prius ſemen excutiat impulſus repentinus, quam penetralibus matricis ſe inſinuet paternus humor.*

21. *Cum plerumque.*] *Arbortum facit equa feta*, inquit Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 29. pag. 973. *lucernæ odore: id quod prægnantibus quoque mulieribus nonnullis uſuvenit:* συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ γυναιξὶν ἐνίαις κυούσαις. Ita etiam Alb. M. lib. 7. de anim. tract. 3. cap. 2. pag. 233. & Ælian. lib. 9. hiſt. anim. cap. 54. ex Ariſt. uterque. Item Porphyrius, l. 3. de abſtinen. p. 109.

22. *Tinctoria.*] Cruenta, ſeu crudelitatem anhelans. Vide Notas & Emend. num. XXXV.

23. *Tanti perire.*] In Reg. 1. & 2. *tante perire.* Certe *tanto* mallem, & mox *minori*, quam *minoris.* Tanto, hoc eſt, tantula re, cujuſmodi eſt lucernæ extinctæ fumus.

24. *Anacreon.*] Valer. Max. lib. 9. cap. 12. pag. 456. *Sicut Anacreonti quoque, quamvis ſtatum humanæ vitæ ſupergreſſo, quem uvæ paſſæ ſucco tenues & exiles virium reliquias foventem, unius grani pertinacior in aridis faucibus humor abſumpſit.*

25. *Senator Prætor.*] Hoc eſt, Senatorii ordinis vir ſtrangulatus eſt pilo uno in hauſtu lactis, Præturam cum exerceret. Vide Notas & Emendationes num. XXXVI.

26. *In pedes procedere.*] Hæc Solinus quoque iiſdem verbis, cap. 1. pag. 7. Vide Notas & Emend. num. XXXVII. Porro de recti partûs ritu dicemus lib. 10. ſect. 84. ex Ariſtotele. In pedes naſcentem procedere, aut fetui fere, aut puerperæ, aut utrique pariter, exitioſum eſſe docet Hippocrates, lib. 1. de morb. mul. tex. 50. pag. 448.

27. *Quo argumento.*] Hæc de M. Agrippæ nomine & ortu,

pellavere Agrippas, [1] ut ægre partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum, unico prope felicitatis exemplo in omnibus ad hunc modum genitis. Quanquam is quoque adverſa pedum valetudine, miſera juventa, exercito ævo inter arma morteſque, [a] [2] ad noxia ſucceſſu, infelici terris ſtirpe omni, ſed per utraſque Agrippinas maxime, quæ [3] Caïum & Domitium Neronem principes genuere, totidem faces generis humani: præterea brevitate ævi, quinquageſimo uno raptus anno, in tormentis adulteriorum [4] conjugis, [5] ſocerique prægravi ſervitio, luiſſe augurium [6] præpoſteri natalis exiſtimatur. Neronem quoque paulo ante principem, & toto principatu ſuo hoſtem generis humani, pedibus genitum parens ejus ſcribit Agrippina. [7] Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt, pedibus efferri.

CAP. IX. VII. [8] Auſpicatius enecta parente gignuntur: [9] ſicut Scipio Africanus prior natus, [10] primuſque Cæſarum [11] a cæſo matris utero dictus: qua de cauſa [12] & Cæſones appellati. Simili modo natus [13] & Manilius, qui Carthaginem cum exercitu intravit.

CAP. X. VIII. [14] Vopiſcos appellabant e geminis, qui retenti utero naſcerentur, altero interempto abortu. Namque maxima, etſi rara, circa hoc miracula exſiſtunt.

CAP. XI. IX. [15] Præter mulierem, pauca animalia coïtum novere gravida. [16] Unum quidem omnino, aut alterum ſuperfetat. Exſtat in monumentis etiam medicorum, & quibus talia conſectari curæ fuit, uno abortu [17] duodecim puerperia egeſta. Sed ubi paululum temporis inter duos conceptus interceſſit, [18] utrumque perfertur: ut in Hercule & [19] Iphicle fratre ejus apparuit: & in ea, quæ gemino partu, alterum marito ſimilem, alterumque adultero genuit: [20] Item in Proconneſia ancilla, quæ ejuſdem diei coïtu, alterum domino ſimilem, alterum procuratori ejus: & in alia, [21] quæ unum juſto partu, quinque menſium alterum edidit. [22] Rurſus in alia, quæ ſeptem menſium edito puerperio, inſecutis menſibus geminos enixa eſt.

X. [23] Jam illa vulgata, varie ex integris truncos gigni, ex truncis integros, eademque parte truncos: ſigna quædam, nævoſque, & cicatrices etiam regenerari. [24] Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur. * [25] In Lepidorum gente tres,

* CAP. XII.

INTERPRETATIO.

a *Ad noxia.*] Ad infortunium orbis fuit, cum ei proſpere ſucceſſit: nam infelix terris ſtirps omnis ejus exſtitit.

NOTÆ.

Solinus loc. cit. & Gellius lib. 6. cap. 16. pag. 907. Hic ab ægritudine & pedibus dictum Agrippam refert: haud aliter fere ac de Oedipo Seneca:

Tumore nactus nomen ac vitio pedum.

1. *Vt ægre partos.*] Senſit id quoque Nonius, cap. ult. n. 2. ab ægritudine partus confictum vocabulum eſſe: *Agrippæ,* inquit, *qui cum labore matris educuntur, hoc eſt, per pedes contra naturam, non per caput: quaſi ab ægro partu.* Sed vetuſtius multo illud nomen videtur, & inter mere Græca a Soſipatro recenſetur: eſt enim ἀπὸ τοῦ ἀγρεῖν *venari, captare,* & ἵππος, *equus.* Ægritudo partus fortaſſe occaſio fuit, cur hoc nomen præ ceteris M. Agrippæ attribueretur, ob affinitatem morbi, vociſque.

2. *Ad noxia ſucceſſu.*] Felicitatis pars quædam videtur, inquit Plinius, prolem genuiſſe, cui regimen orbis terrarum aliquando poſſit obtingere: Agrippæ noxius ille ſucceſſus, exitioſa illa felicitas fuit, qui infelicem ediderit terris ſtirpem omnem, &c. Variant hic exemplaria mirum in modum, interpretes ſilent. In Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. legitur *adnoxio acceſſu.* Salmaſius, pag. 31. *obnoxio ſeceſſu,* cum ſe Agrippa ſcilicet Mytilenas contulit. Sed quamobrem, quorſumve *obnoxius?*

3. *Caïum.*] Germanici F. ex Agrippina Agrippæ filia. Ejuſdem Germanici filia, altera Agrippina, Neronis mater.

4. *Conjugis.*] Juliæ, Auguſti filiæ, de qua rurſum ſect. 46.

5. *Socerique.*] Auguſti.

6. *Præpoſteri.*] Ortus perverſi, quo non ritu naturæ conſueto, in caput, ſed in pedes primum proceſſerit.

7. *Ritu naturæ.*] Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 13. Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

8. *Auſpicatius.*] Solinus cap. 1. pag. 7. *Necatis matribus natus eſt auſpicatior.* Legiſſe apud Plinium is videtur, *Auſpicatius e necata parente.* Sed MSS. omnes, *enecta.*

9. *Sicut Scipio.*] Africanus major appellatus, cæſo matris Pomponiæ utero in lucem prodiit. Meminit Tertull. lib. de Anima, cap. 25. pag. 283.

10. *Primuſque Cæſarum.*] Et is, inquit, e familia Cæſarum, cui primum id nomen eſt inditum. Cave enim Scipionem intelligas: cum ſermo ſit de Cæſarum ſtirpis auctore, cui par cum Scipione naſcendi modus, ac præterea ex ea re nomen. Vide Notas & Emendationes, num. XXXIX.

11. *A cæſo.*] Cum Plinio Nonius *Cæſares dictos, qui cæſa matre naſcuntur,* prodidit. Diverſe Feſtus: *Cæſones,* inquit, *appellantur, ex utero matris exſecti: Cæſar, quod eſt cognomen Juliorum, a cæſarie dictus eſt, quia ſcilicet cum cæſarie natus eſt.* Vide & Spartianum in Ælio Vero, pag. 14. Inde D. Raymundo etiam Nonnato cognomen, quod non natus, ſed matris ex utero exſectus in lucem prodierit.

12. *Et Cæſones.*] In gente Fabia, ex qua Cæſo Fabius Conſul, de quo Livius lib. 2. pag. 35.

13. *Et Manilius.*] Vide Notas & Emend. num. XL.

14. *Vopiſcos.*] Vopiſcum, inquit, dixere veteres noſtri, e geminis, illum qui utero retineretur uſque ad legitima partus tempora, geminorum altero prius ejecto expulſoque per abortum. Solini paraphraſis, cap. 1. pag. 7. *E geminis, ſi remanente altero, alter abortivo fluxu exciderit, alter qui legitime natus eſt, Vopiſcus nominatur.* In Flavia gente, Flavius Vopiſcus, hiſtoricus, temporibus Diocletiani. In Pompeia, Pompeius Vopiſcus, deſignatus Conſul ſub Othone, ex Tacito, lib. 17. Vide etiam Plutarch. in Coriol. pag. 218.

15. *Præter mulierem.*] Hæc Ariſtoteles totidem plane verbis, lib. 7. hiſt. anim. cap. 5. pag. 823. & cap. 9. pag. 830.

16. *Vnum quidem.*] Lepus cum daſypode, ut dicetur lib. 8. ſect. 81.

17. *Duodecim puerperia.*] Hæc Ariſt. loc. cit. & ex Plinio Solinus, cap. 1. pag. 6.

18. *Vtrumque perfertur.*] Utrumque puerperium ad juſtum uſque pariendi tempus utero geſtatur. Vide Notas & Emend. num. XLI.

19. *Iphicle.*] Ita Reg. 1. 2. & Pariſ. ab Ἰφικλῆς, qui Amphitryonis F. Herculis frater. In editis *Iphiclo* mendoſe.

20. *Item in.*] Ariſt. & Solin. loc. cit.

21. *Quæ unum.*] Ariſtoteles, gemellos dixit, δίδυμα, loc. cit. Hæc recentioribus exemplis confirmat Schenckius, lib. 4. Obſerv. Medic. pag. 618.

22. *Rurſus in alia.*] Ariſt. loc. cit. Καὶ ἑτέρᾳ δέ τινι συνέβη τεκούσῃ, πρῶτον μὲν ἑπτάμηνον, ὕστερον δὲ δύο τελεόμηνα τεκεῖν, &c. *Alii contigit, ut cum unum ſeptimeſtrem peperiſſet, poſtea duos menſium juſtorum fine abſoluto pareret, quorum ille mortuus eſt, hi vixere.*

23. *Jam illa.*] Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 9. pag. 830.

24. *Quarto partu Dacorum.*] Vide Notas & Emend. num. XLII.

25. *In Lepidorum.*] Solinus totidem verbis, cap. 1. pag. 8.

[1] intermiſſo ordine, obducto membrana oculo, genitos accepimus. Similes quidem alios avo: [2] & ex geminis quoque alterum patri, alterum matri: annoque poſt genitum, majori ſimilem fuiſſe, ut geminum. Quaſdam ſibi ſimiles ſemper parere, quaſdam viro, quaſdam nulli, quaſdam feminam patri, marem ſibi. Indubitatum exemplum eſt Nicæi [3] nobilis pyctæ [4] Byzantii geniti, qui adulterio [5] Æthiopis nata matre, nil a ceteris colore differente, [a] ipſe avum [6] regeneravit Æthiopem.

[b] [7] Similitudinum quidem in mente reputatio eſt, & in qua credantur multa fortuita pollere, viſus, auditus, memoria, hauſtæque imagines ſub ipſo conceptu. Cogitatio etiam utriuſlibet animum ſubito tranſvolans, effingere ſimilitudinem aut miſcere exiſtimatur. Ideoque plures in homine, quam in ceteris omnibus animalibus differentiæ: quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenii varietas multiformes notas imprimat: cum ceteris animantibus immobiles ſint animi, [8] & ſimiles omnibus, ſingulisque in ſuo cuique genere. [9] Antiocho regi Syriæ [10] e plebe nomine Artemon in tantum ſimilis fuit, [c] ut Laodice conjux regia, necato jam Antiocho, [11] mimum per eum commendationis, regnique ſucceſſionis peregerit. [12] Magno Pompeïo Vibius quidam e plebe, & Publicius etiam ſervitute liberatus, indiſcreta prope ſpecie fuere ſimiles, [13] illud os probum reddentes, ipſumque honorem eximiæ frontis. Qualis cauſa [14] patri quoque ejus, Menogenis coci ſui cognomen impoſuit Strabonis a ſpecie oculorum nomen habentis, vitium imitata: [15] Et Scipioni in ſervo victimarii Serapione negotiatoris vili mancipio. Ejuſdem familiæ Scipioni [16] poſt Cneum cognomen Salutio mimus dedit: [17] ſicut Spinther [18] ſecundarum, tertiarumque Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli Coſſ. In quo perquam importune fortuitum hoc quoque fuit, duorum ſimul Conſulum in ſcena imagines cerni. [19] E diverſo L. Plancus orator, hiſtrioni Rubrio cogno-

Interpretatio.

a *Ipſe avum.*] Ipſe avo ſuo Æthiopi ſimilis exſtitit.

b *Similitudinum.*] Similitudinum quidem repetenda cauſa videtur ex mente utriuſlibet parentis.

c *Ut Laodice.*] Ut Laodice conjux regis Antiochi, jam necato eo, Artemonem induxerit, qui ſe Antiochum eſſe ſimularet, commendaretque reginæ adminiſtrationem ſucceſſionemque regni.

Notæ.

1. *Intermiſſo ordine.*] Nempe ut in abavo id vitium animadverſum fuerit, mox in avo: demum in nepote: caruerint eo proavus, pater.

2. *Et ex geminis.*] Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 9. pag. 831. & 832. Quæ cauſa ſit ſimilitudinum cum alterutro parente, explanat erudite Hippocrates, lib. de genitura, pag. 130.

3. *Nobilis pyctæ.*] Pugilem vox ea Græcis ſignificat: jam a pleriſque Latinorum fere recepta, ut Lampridio, & Materno: unde nec reformidanda fuit Solino, qui cum hæc loc. cit. exſcriberet, pugilem reddidit. Vide quæ dicemus, ſect. 48.

4. *Byzantii.*] Ariſt. loc. cit. pag. 831. in Sicilia genito id tribuit: idem lib. 1. de generat. anim. cap. 18. pag. 1057. non in Sicilia, ſed in Elide nato. Acheloum credas ſubterraneo curſu hanc hiſtoriam ex Elide in Siciliam ſecundo flumine devexiſſe.

5. *Æthiopis.*] Αἰθίοψ apud Ariſt. loc. cit. qui eadem refert, non gentis nomen eſt, ſed coloris.

6. *Regeneravit.*] Plinii paraphraſtes Solinus, cap. 1. pag. 8. Plinius iterum, lib. 14. ſect. 28. ea voce uſus: *Nec alio magis Druſus Cæſar regeneraſſe patrem Tiberium ferebatur.*

7. *Similitudinum.*] Effinguntur & exſiſtunt hæ ſimilitudines in corporibus naſcentium, ex parentum amborum, ſive eorum utriuſlibet, cogitatione in uſu venereo: in qua cogitatione excitanda valent fortuita plurimum, audita, viſa, &c. Vide Notas & Emend. num. XLIII.

8. *Et ſimiles omnibus.*] Tullius, lib. 1. Tuſc. quæſt. n. 80. a Dalecampio hic laudatur: *Nam ſimilitudo magis apparet in beſtiis, quarum animi ſunt rationis expertes.* Sed de animi morumque ille ibi, non de corporum ſimilitudine loquitur.

9. *Antiocho.*] Hæc Solinus ad verbum, cap. 1. pag. 8. Uberius explicatiuſque Valerius Maxim. lib. 9. cap. 14. pag. 468. *Regi Antiocho*, inquit, *unus ex æqualibus, & ipſe regiæ ſtirpis, nomine Artemon, perquam ſimilis fuiſſe traditur: Quem Laodice uxor Antiochi, interfecto viro, diſſimulandi ſceleris gratia, in lectulo quaſi ipſum regem ægrum collocavit: admiſſumque univerſum populum, & ſermone ejus & vultu conſimili fefellit: credideruntque homines ab Antiocho moriente Laodicen & natos ejus ſibi commendari.* Fuit hic Antiochus Magnus cognominatus.

10. *E plebe.*] Regia ſtirpe natum Valerius ait fuiſſe loco allato.

11. *Mimum.*] Hoc eſt, ſimulationem. Simulatæ enim illius perſonæ actio, repræſentatioque, regis Laodicen populo commendantis, regnique ſucceſſores notantis, exactius nulla alia voce potuit ſignificari. Ita Suetonius in Othone, cap. 3. pag. 56. *Ne pœna acrior mimum omnem divulgaret*, hoc eſt, ludum omnem ac fictionem. Idem in Caïo, cap. 45. *In hoc quoque mimo præter modum intemperans.*

12. *Magno Pompeïo.*] Valer. Max. loc. cit. pag. 459. *Magno Pompeïo Vibius ingenuæ ſtirpis, & Publicius libertinus, ita ſimiles fuerunt, ut permutato ſtatu, & Pompeïus in illis, & illi in Pompeïo ſalutari poſſent.* Quos ingenuæ ſtirpis Valerius ait fuiſſe, hos e plebe Plinius appellat, tum hoc loco, tum ſect. 36. Et in plebe igitur ingenui ſunt.

13. *Illud os probum.*] Liberale, venuſtum, gratum, venerandum. Plinius, lib. 37. ſect. 6. de Pompeio ipſo: *Imago Cn. Pompeïi, illa regio honore grata, illius probi oris venerandique per cunctas gentes.*

14. *Patri quoque ejus.*] Pompeii M. ſcilicet, cujus pater Strabonis cognomen ab oculorum vitio conſecutus erat ex Menogenis coci ſui ſimilitudine, qui ſtrabo fuit: *Ut vir & ferox animo, & præpotens armis*, inquit Valer. Max. loc. cit. *ſordidum ejus coci nomen a ſe repellere non valuerit.*

15. *Et Scipioni.*] Eadem, inquit, cauſa ſimilitudinis, quæ Pompeio Straboni impoſuit cognomen, impoſuit quoque Scipioni cognomen Serapionis: qui quidem Serapio vile mancipium erat ſuarii negotiatoris: vel, ut ait Valer. Max. loc. cit. victimarius. Vide Notas & Emend. num. XLIV. & ea quæ dicturi ſumus ad lib. XXI. ſect. VII.

16. *Poſt eum.*] Alter Scipio, inquit, in eadem familia, hoc eſt, filius, aut nepos prioris Scipionis Serapionis, qui de mimi cujuſdam cognomine, cui perquam ſimilis erat, Salutio eſt cognominatus. Vide Notas & Emend. num. XLV. quibus adde ea quæ dicturi ſumus lib. 35. ſect. 2.

17. *Sicut Spinther.*] Mimi duo, inquit, Spinther & Pamphilus, pari Conſulum & collegarum cognomen dederunt, Lentulo Spinther, Pamphilus Metello. Lentulus Spinther is eſt, ad quem Cicero primum librum ſcripſit Epiſtolarum: Conſulatum geſſit cum Q. Cæcilio Metello Nepote, quo anno ab exſilio Cicero eſt revocatus.

18. *Secundarum.*] Is primarum partium hiſtrio dicitur, auctore Aſconio Pediano, in orat. Cicer. de Divin. pag. 54. qui ſæpius in ſcenam prodit, quique demum negotii majoris, actioniſque perſonam ſuſtinet: ſecundarum vero partium, ac tertiarum illi, qui ſecundum, tertiumque in agendo locum obtinent. Vide Notas & Emendationes, num. XLVI.

19. *E diverſo.*] Reliquum caput expreſſit ad verbum e Plinio Solinus, cap. 1. pag. 8.

men impoſuit. Rurſus [1] Curioni patri Burbuleïus, itemque [2] Meſſalæ Cenſorio Menogenes, perinde hiſtriones. [3] Suræ quidem Proconſulis [4] etiam rictum in loquendo, [5] contractionemque linguæ, & [6] ſermonis tumultum, non imaginem modo, piſcator quidam in Sicilia reddidit. [7] Caſſio Severo celebri oratori, [8] armentarii [9] Mirmillonis objecta ſimilitudo eſt. [10] Toranius mango Antonio jam Triumviro, eximios forma pueros, alterum in Aſia genitum, alterum trans Alpes, ut geminos vendidit: tanta unitas erat. Poſtquam deinde ſermone puerorum detecta fraude a furente increpitus Antonio eſt: inter alia magnitudinem pretii conquerente, ([11] nam ducentis mercatus erat ſeſtertiis,) reſpondit verſutus ingenii mango, ob id ipſum ſe tanti vendidiſſe, quoniam non eſſet mira ſimilitudo in ullis eodem utero editis: diverſarum quidem gentium natales tam concordi figura reperiri, ſuper omnem eſſe taxationem. Adeoque tempeſtivam admirationem intulit, ut ille [12] proſcriptor animus, [13] modo & contumelia furens, [a] non aliud in cenſu magis [14] ex fortuna ſua duceret.

Cap. XIII. XI. [15] Eſt quædam privatim [b] diſſociatio corporum: & inter ſe ſteriles, ubi [16] cum aliis junxere, gignunt: ſicut Auguſtus [17] & Livia. [18] Item alii aliæque feminas tantum generant, aut mares: plerumque & alternant: ſicut [19] Gracchorum mater duodecies, & [20] Agrippina Germanici novies. [21] Aliis ſterilis eſt juventa, aliis ſemel in vita datur gignere. [22] Quædam non perferunt partus: quales, ſi quando medicina & cura vicere, feminam fere gignunt. Divus Auguſtus in reliqua exemplorum raritate, [23] neptis ſuæ

Interpretatio.

a *Non aliud.*] Non aliud quidquam duceret magis dignum fortuna ſua.
b *Diſſociatio.*] Antipathia.

Notæ.

1. *Curioni patri.*] Patri Curionis illius, qui Tribunus pl. confugit ad Cæſarem: ad quem Ciceronis exſtant epiſtolæ. Valer. Max lib. 9. cap. 14. pag. 460. *M. Meſſala Conſularis, & Cenſorius, Menogenis: Curioque, omnibus honoribus abundans, Burbuleïi: ille propter oris aſpectum, hic propter parem corporis motum, uterque ſcenici nomen coactus eſt recipere.*

2. *Meſſalæ.*] Qui cum Piſone Conſul fuit, anno U. C. DCXCIII.

3. *Suræ.*] Ita MSS. omnes. Sura Lentulorum, Æmiliorum, aliarumque familiarum apud Romanos cognomen frequens fuit. Cave hoc loco Syriæ Proconſulem legas, ut in quibuſdam Solini exemplaribus depravatis.

4. *Etiam rictum.*] Solini loc. cit. *rictum oris.*

5. *Contractionem.*] Solinus, *tardatæ ſonum linguæ.* MSS. omnes, Reg. 1. 2. Pariſ. &c. *intractionemque linguæ.* Pintianus ex Solino, *cunctationem* legit.

6. *Sermonis tumultum.*] Solinus, *impedimenta vocis*: cum ſcilicet verba franguntur, dictioque confunditur: Galli vocant, *bredoüillement, bredoüiller, parler en bredoüillant.*

7. *Caſſio Severo.*] De quo in Auctorum indice.

8. *Armentarii.*] Cui cura armentorum erat. Vide Notas & Emend. num. XLVII.

9. *Mirmillonis.*] Id hoc loco nomen eſt proprium, quod a ſimilitudine armentarii illius cogominis, impactum quoque Caſſio Severo eſt: ut Scipioni Serapionis. Alioqui Mirmillo gladiatorum genus eſt, de quo accurate Lipſius, lib. 2. Saturn. cap. 9.

10. *Toranius mango.*] Hujus Toranii puerorum mangonis meminit Suetonius in Auguſto, cap. 69. Toranium Flaccum vocat Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 6. pag. 336. Vide Notas & Emend. num. XLVIII.

11. *Nam ducentis.*] Solinus cap. 1. pag. 8. ipſum referens, trecenta ait fuiſſe ſeſtertia: quod veriſimilius eſt, magnitudinem pretii conquerente Antonio, & ægre ferente. Sunt autem ducenta ſeſtertia, monetæ Gallicæ 20000. libræ, ut vocamus: alii florenos appellant. Trecenta, libræ 30000.

12. *Proſcriptor.*] Hoc eſt, proſcriptione gaudens. Legit Rhenanus: ut *ille proſcriptor, minis modo*, &c. Codices refragantur.

13. *Modo & contumelia.*] Ille, inquit, cui proſcribere promptum erat, & furor præterea plane modo acceſſerat ob contumeliam a Toranio illatam, *a quo ſe irriſum gravabatur,* inquit Solinus, *adeo mitigatus eſt, ut deinceps nihil ſe habere carius in ſubſtantia jactitaret.*

14. *Ex fortuna ſua.*] Importuni emendatoris eſt ea lectio, quam Parmenſis habet editio, *& in fortuna ſua*, repugnantibus MSS. atque adeo ipſa latinitate: E fortuna etenim noſtra dicimus, uti e re & dignitate noſtra.

15. *Eſt quædam.*] Habet eadem Ariſt. lib. 7. hiſt. anim, cap. 8. pag. 827. Solinus accepit a Plinio, cap. 1. pag. 6. Præivit omnibus Hippocrates, lib. de genitura, ſect. 7. pag. 129. ubi cauſam ejus rei expedit.

16. *Cum aliis junxere.*] Rectius fortaſſis, *ſe junxere.* Lucretii locum vide, quem retulimus ſect. 5.

17. *Et Livia.*] Suetonius, de Auguſto, cap 63. *Ex Scribonia, Juliam: ex Livia, nihil liberorum tulit, cum maxime cuperet: infans, qui conceptus erat, immaturus eſt editus.* Liviam prægnantem a priore marito Tiberio Nerone abduxerat Auguſtus: ex ea prolem nullam habuit: cum ea ex Nerone Tiberium, qui poſtea imperavit, & Druſum peperiſſet, qui in nummis antiquis appellatur GERMANICVS IMP.

18. *Item alii.*] Solin. loc. cit. Sunt mares qui feminas tantum, feminæ quæ tantum mares generent, inquit Ariſt. loc. cit. pag. 829.

19. *Gracchorum mater.*] Cornelia. Plutarch. in Gracchis, pag. 824. Laudat Corneliæ epiſtolas Cicero in Bruto, num. 211.

20. *Agrippina.*] Suetonius in Caligula, cap. 7. agens de Germanico: *Habuit in matrimonio,* inquit, *Agrippinam, M. Agrippæ & Juliæ filiam, & ex ea novem liberos tulit: quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam puerafcens. Ceteri ſuperſtites patri fuerunt. Tres ſexus feminini, Agrippina, Druſilla, Livilla, continuo triennio natæ: totidem mares, Nero, & Druſus, & C. Cæſar.*

21. *Aliis ſterilis.*] Ariſt. loc. cit. pag. 828.

22. *Quædam non perferunt.*] Partum non ferunt uſque ad legitima tempora pariendi, ὐ δύνανται ἐκφέρειν, Ariſt. loc. cit. pag. 829.

23. *Neptis ſuæ.*] Auguſto e Julia filia neptes duæ: Julia, & Agrippina. M. Silanus Agrippinæ nepos fuit, ut recte Pelicerius vidit in Notis M. S S. M. Silani ſtemma ex Agrippina ſic deducimus:

JULIA AUGUSTI F. nupſit M. Agrippæ.
|
JVLIA AGRIPPINA Juliæ & Agrippæ filia, conjux Germanici Cæſaris, neptis Auguſti.
|
DRVSILLA, Germanici & Agrippinæ filia: Nupſit Licinio Nervæ Silano.
|

M. SILANVS AV*Gur* Q. PROCOS.
|
A. LICIN. NERVA SILANVS IIIVIR Monetalis.
|
N
|
Licinius Nerva SILANVS: In nummis ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ, ΣΙΛΑΝΟΣ.

nepotem

nepotem vidit genitum quo exceſſit anno, [1] M. Silanum: qui cum Aſiam obtineret poſt Conſulatum, Neronis principis ſucceſſione, [2] veneno ejus interemptus eſt. [3] Q. Metellus Macedonicus, cum [4] ſex liberos relinqueret, undecim nepotes reliquit: nurus vero, generoſque, & omnes qui ſe patris appellatione ſalutarent, viginti ſeptem. In actis temporum Divi Auguſti invenitur, XII Conſulatu ejus, [5] Lucioque Sylla collega, a. d. III. Idus Aprilis, C. Criſpinum Hilarum ex ingenua plebe Feſulana, cum [6] liberis novem, (in quo numero filiæ duæ fuerunt,) nepotibus XXVII. [7] pronepotibus XXIX. [8] neptibus octo, [9] prolata pompa, cum omnibus his in Capitolio immolaſſe.

XII. [10] Mulier poſt quinquageſimum annum non gignit, majorque pars quadrageſimo [11] profluvium genitale ſiſtit. [12] Nam in viris Maſſiniſſam regem, poſt LXXXVI. annum generaſſe filium, quem Methymathnum appellaverit, clarum eſt: [13] Catonem Cenſorium octogeſimo exacto, e filia Salonii clientis ſui. Qua de cauſa, aliorum ejus liberorum propago, [14] Liciniani ſunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Uticenſis fuit. Nuper etiam [15] L. Voluſio Saturnino, in Urbis præfectura extincto, [16] notum eſt [a] Cornelia, Scipionum gentis, [17] Voluſium Saturninum, qui fuit Conſul, genitum [18] poſt LXII. annum. Et uſque ad LXXV. apud ignobiles vulgaris reperitur generatio. CAP. XIV.

INTERPRETATIO.

a *Cornelia.*] E matre Cornelia, quæ Scipionum e gente fuit.

NOTÆ.

M. SILANUS, Agrippinæ neptis Auguſti nepos: Nervæ Cæſaris

Aug. Germanici pater, & Ælii Silani; qui in nummis ſcribitur

AESILLAS Q MAKEΔONΩN: hoc eſt, A Elius SIL*anus*

Legatus Auctoritate Senatus, *Quæſtor Μακεδόνων.*

Cetero *nepos* apud Plinium certe, & in nummis antiquis, nonniſi de eo dicitur, qui ex filio filiave ſit genitus. Sic Hadrianus Aug. in nummo aureo ex Gaza Regia, appellatur DIVI NERVAE NEP. & in plurimis nummis Græcis, NEP. YIΩN. hoc eſt, Νερὄα ὑωνός, quia natus ex Ælia Plotina Nervæ Auguſti filia. Vide Notas & Emend. num XLIX.

1. *M. Silanum.*] Ita ſcribi oportet, non ut vulgo, *Syllanum.* Fuit is e Licinia gente, Licinii Nervæ Imp. Cæſaris Aug. pater, & Ælii Silans.

2. *Veneno ejus.*] Quod Neroni Plinius nunc adſcribit, hoc Tacitus ſtatim initio libri 11. Annal. pag. 195. confert in matrem Neronis Agrippinam.

3. *Q. Metellus.*] Vide Plutarch. lib. de fort. Roman. pag. 318. Bello Macedonico tertio feliciter geſto, Macedonici nomen adeptus eſt: de quo Florus lib. 2. cap. 14. pag. 83.

4. *Sex liberos.*] Vide Notas & Emend. num. L.

5. *Lucioque.*] L. Corn. Sylla, qui cum Auguſto duodecimum Conſul fuit anno V. C. 749. ante Chriſtum natum, quinto.

6. *Liberis novem.*] Reg. 1. 2. Chiffl. VIII. Pariſ. *octo*, cum Rhenano.

7. *Pronepotibus XXIX.*] Laudati codices, cum Colb. 1. 2. & Rhenano *XIX.*

8. *Neptibus octo.*] Ita omnes MSS. At editi, IX.

9. *Prolata pompa.*] In longum producta pompa. Vide Notas & Emend. num. LI.

10. *Mulier.*] Idem prodidit etiam Ariſt. lib. 7. hiſtor. anim. cap. 7. pag. 827. Quædam tamen mulieres poſt LIV. annum partus ferunt: ſed rarius.

11. *Profluvium genitale.*] Τὰ καταμήνια, *menſtrua.* Genitale haud abſurde dicitur, quo ceſſante in mulieribus vis genitalis abiit, & fecunditas conquieſcit. Immerito hoc loco a Dalecampio Plinius ineptiarum arguitur.

12. *Nam in viris.*] Hæc quoque Solinus ex Plinio, cap. 1. pag. 6. Valerius Max. fortaſis ex Polybio, qui in Excerptis, pag. 174. Maſſiniſſam prodidit, XC. annos natum, cum ex vita deceſſit, quadriennem filium ſuperſtitem reliquiſſe, nomine Στέμβανον, qui poſtea a Micipſa eſt adoptatus. Quod ex Polybio etiam recitat Plutarch. lib. an ſeni gerenda Reſp. pag. 791. Solinus *Mathumannum* vocat, atque ita ſcriptum id nomen in omnibus Solini libris ait ſe reperiſſe Salmaſius pag. 28. Valerius Max. lib. 8. cap. 13. pag. 405. *Methymnatum.* Suidas tom. 2. pag. 103. Στέμβαν. Nos ſecuti ſumus codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. Vide Appianum in Punicis, pag. 39. ubi egregia prodit de cruda ac viridi admodum Maſſiniſſæ ſenectute.

13. *Catonem.*] Solinus cap. 1. pag. 6. *Cato LXXX. exacto ex filia Saloni clientis ſui, avum Uticenſis Catonis procreavit.* Vide Plutarch. in Catone Majore, pag. 351. Gemino huic Catonis & Maſſiniſſæ exemplo, addemus & tertium Uladiſlaï Lithuani Regis Poloniæ, cui XC. ferme annum agenti, nati ſunt filii duo, Uladiſlaus & Caſimirus, ut refert Æneas Sylvius in Europa, cap. 25. pag. 416. Etiam anno centeſimo procreaſſe Nicolaum de Palavicinis, auctor eſt Savonarola apud Schenckium, lib. 4. Obſerv. Medic. pag. 616.

14. *Liciniani.*] A Licinia priore conjuge ſic appellati, ut a poſteriore Salonia, Saloniani. Sic Imperator Licinius a conjuge Licinia ex eadem gente Liciniani traxit cognomen. At alterius Liciniani eſt nummus ex ære mediocri, qui fuit olim e cimelio D. FOUCAULT. Sic parte priore inſcribitur: IMP. C. GAL. VAL. LICINIANUS P. F. AUG. *Imperator Cæſar Galerius Valerius Licinianus Pius Felix Auguſtus*, caput laureatum.)(GENIO POP. ROM. *Genio Populi Romani.* Stat Genius; dextra tenet pateram, læva cornucopiæ. Infra, SMNΔ. *Societatis Mercatorum Narbonenſium* numiſma *quartum.* Nomina *Galerii Valerii* oſtendunt hunc eſſe ex eadem gente, ex qua Galerius Valerius Maximianus geminus, & Gal. Val. Maximinus. Liciniani vero cognomen, Liciniam ei fuiſſe conjugem, ut Maximam Maximiano, docet. Diverſum autem eum eſſe a Licinio Auguſto conſtare ex gemino capite oportet. Primum quidem, quod Galerius ipſe ſit; Licinius autem, Valerius tantum, non & Galerius fuerit. Deinde, quod ſi Licinius foret, Licinii nomen haud abeſſet; ſiquidem inſignius eſt ad nobilitatem eſſe Licinium, quam Licinianum: ſicuti nobilius eſt ex patre eſſe Borbonium, quam ex conjuge, vel etiam ex matre, tantum. Fratrem hunc fuiſſe Gal. Val. Maximini haud temere ſuſpicamur. Catonum ſtemma vide in Notis & Emend. num. LII.

15. *L. Voluſio.*] Qui XC. etiam vivendo exceſſit annum, ut dicetur lib. XI. ſect. 90. Et Tacitus lib. 13. Annal. pag. 298. *L. Voluſius egregia fama conceſſit, cui tres & nonaginta anni ſpatium vivendi*, &c. De eo rurſum libri hujus ſect. 49.

16. *Notum eſt Cornelia.*] In MS. noſtro rectius, *Notum e Cornelia.* Romana editio, anni 1470. ex conjectura, ut videtur, & Emendatione Joannis Andreæ epiſcopi Alerienſis: *Notum eſt Corneliam .... genuiſſe*. Sed minus recte, reclamantibus MSS.

17. *Voluſium.*] Q. Voluſium, qui Conſulatum geſſerat anno DCCCIX. Nerone imperante, cum P. Cornelio Scipione, cui ex ejus matre conſanguineus fuit.

18. *Poſt. LXII.*] Cum annos ſexaginta duos Saturninus pater expleſſet. Vide Notas & Emend. num. LIII.

CAP. XV. XIII. [1] Solum autem animal menſtruale mulier eſt: [2] inde unius utero, quas appellarunt [3] molas. Ea eſt caro [4] informis, [5] inanima, [6] ferri ictum & aciem reſpuens. Movetur, ſiſtitque menſes: [7] & [a] ut partus, alias letalis, [8] alias una ſeneſcens, [b] aliquando [9] alvo citatiore excidens. Simile quiddam & viris in ventre gignitur, quod vocant [10] ſcirron: ſicut Oppio Capitoni Prætorio viro. [11] Sed nihil facile reperiatur mulierum profluvio magis monſtrificum. [12] Aceſcunt ſuperventu muſta, ſterileſcunt [13] tactæ fruges, moriuntur [14] inſita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborum, quibus [15] inſedere, decidunt: ſpeculorum fulgor aſpectu ipſo hebetatur, acies ferri præſtringitur, eboriſque nitor: alvei [16] apium emoriuntur: æs etiam ac ferrum rubigo protinus [17] corripit, [18] odorque dirus: & in rabiem aguntur guſtato eo canes, [c] atque inſanabili veneno [19] morſus inficitur. Quin & bituminum ſequax alioquin ac lenta natura, in lacu Judææ, qui vocatur Aſphaltites, certo tempore anni ſupernatans, non quit ſibi avelli, ad omnem contactum adhærens, [20] præterquam filo, quod tale virus infecerit. Etiam formicis, animali minimo, ineſſe ſenſum ejus ferunt: abjicique [21] geſtatas fruges, nec poſtea repeti. [22] Et hoc tale tantumque omnibus tricenis diebus malum in muliere exſiſtit, [23] & trimeſtri ſpatio largius. [24] Quibuſdam vero ſæpius menſe: [25] ſicut aliquibus numquam: ſed tales non gignunt, quando hæc eſt generando homini materia, ſemine e maribus coaguli modo hoc in ſeſe [26] glomerante, quod deinde tempore ipſo animatur, corporaturque. [27] Ergo cum gravidis fluxit, invalidi aut non vitales partus eduntur, aut [28] ſanioſi, ut auctor eſt Nigidius. * [29] Idem, lac feminæ non corrumpi alenti partum, ſi ex eodem viro rurſus conceperit, arbitratur.

* CAPUT XVI.

INTERPRETATIO.

a *Ut partus.*] Ut fetus.

b *Aliquando.*] Aliquando cum dyſenteria laborat alvus, ex utero mola ſimul excidit.

c *Atque inſanabili.*] Et canum morſus guſtato eo exitioſus homini redditur, inſanabili tum morſus illius veneno.

NOTÆ.

1. *Solum autem.*] Solinus, cap. 1. pag. 6. *Itaque, ut Democritus phyſicus oſtendit, mulier ſolum animal menſtruale eſt*, &c. Contra Ariſtoteles, lib. 6. hiſt. cap. 17. pag. 724. & 725. equabus, vaccis, canibus, aliiſque, menſes contingere ait: ſed mulieribus, quam ceteris, largiores. Et Virgil. lib. 3. Georg. v. 281. *Lentum diſtillat ab inguine virus* &c. Hæc paulo uberius explicatiuſque tradit Albertus M. lib. 6. de anim. tract. 3. cap. 1. pag. 208. unde Plinius egregie illuſtratur, ac defenditur. *Præcipue tamen*, inquit, *in feminis vaccarum, & equarum apparet menſtruum in quadrupedibus: & reditus ſuus non eſt quolibet menſe, ſed potius in quatuor aut ſex menſibus, & parum diſtillat: & ideo difficulter hoc ſcitur, niſi a paſtoribus obſervantibus tempora earum: & ideo etiam opinio vulgi eſt has non menſtruare feminas. Mulæ autem non menſtruant omnino, ſed purgantur urinæ ſuæ ſpiſſitudine*, &c.

2. *Inde.*] Nimirum ex menſtruis, quibus mulier abundat præ ceteris: inde aut in mulieribus ſolis, aut in iis maxime, hæ molæ gignuntur, *ἔντε γυναιξὶν εὐλόγως, ἢ μάλιστα, ἢ μόναις*, inquit Ariſt. lib. 4. de gener. anim. cap. 7. pag. 1131. Perinde quaſi ex ſolo ſanguine menſtruali, ſine viri congreſſu, gigni etiam in virgine mola poſſit, quod Scaliger quidem affirmat: plures cum Sennerto negant. Vide quæ dicturi ſumus lib. 10. ſect. 84.

3. *Molas.*] *Μύλην* Ariſt. vocat loc. cit. Eſt autem mola, caro & maſſa ſine oſſibus ac viſceribus, ex imperfecta conceptione loco fetus genita. Vide Sennertum, lib. 4. Practicæ, pag. 712.

4. *Informis*] Hiſtoria ab Hippocrate relata, lib. 2. Epidem. forma etiam humana edi poſſe molam arguit, modo neque oſſa, nec viſcera habeat. Vide Sennertum loc. cit.

5. *Inanima.*] Inanimam cum dicit carnem, & moveri tamen, paulo laxius locutus eſt. Et creſcit ſane mola per exceptionem alimenti: unde & ſiſtit menſes, quoniam in eam aſſumitur ſanguis ad menſtrua deſtinatus. Quod ſi alitur, vivit certe. Palpitatio tamen verius, quam motus, dici poteſt: quoniam & æquabilis eſt, neque ab organicis partibus oritur.

6. *Ferri ictum.*] Ariſt. loc. cit. *ὥστε μόλις διακόπτεσθαι τῷ σιδήρῳ, ut ferro vix tranſigi poſſit.*

7. *Et ut partus.*] Vide Notas & Emend. num LIV.

8. *Alias una ſeneſcens.*] Et commoriens, inquit Ariſt. loc. cit. *συγκαταγηράσκει, καὶ συναποθνήσκει.*

9. *Alvo citatiore.*] Si dyſenteria mulier afficiatur, tum carnem ejicit, quam molam vocant, *ἕως δυσεντερίας γενομένης, ἔτεκε σάρκα ἣν καλοῦσι μύλην*, inquit Ariſt. loc. cit. In M S S. cod. legitur *alvo citatior*: ſed mendum iis ſubeſſe Ariſtoteles arguit.

10. *Scirron.*] Σκίῤῥον Medici tumorem induratum vocant, cum nullo aut modico dolore. In nummis gentis Oppiæ legitur Q. OPPIVS PR. & OPPIVS CAPITO.

11. *Sed nihil facile.*] Hæc Solinus ad verbum tranſcripſit, cap. 1. pag. 6. Pleraque iterum repetuntur, lib. 28. ſect. 23.

12. *Aceſcunt.*] Si ſupervenerit mulier, cui menſes fluunt cum muſtum fit, vel cum in vaſa conditur, aceſcit protinus.

13. *Tactæ*] Forte *tactu*, ut prius *ſuperventu*.

14. *Inſita.*] Novellæ arbores per inſitionem plantatæ. Gallis, *les entes.*

15. *Inſedere.*] Ita Pariſ. cod. At Reg. 1. 2. & Chiffl. *inſidere.* Forte, pro *incidere.*

16. *Apium.*] Ita M S S. omnes ubique, non *apum*, ut editi.

17. *Corripit.*] Vide Notas & Emend. num. LV.

18. *Odorque.*] Plinius lib. 28. ſect. 23. *Æs contactum grave virus accipere, & æruginem*, &c.

19. *Morſus inficitur.*] Ita Reg. 1. 2. &c. At Chiffl. *infigitur*, quod Salmaſius magis probat, pag. 26.

20. *Præterquam filo.*] Vide Not. & Emend. num. LVI.

21. *Geſtatas fruges.*] Vide Notas & Emend. num. LVII.

22. *Et hoc tale.*] Cautius hæc multo veriuſque Plinius, quam Ariſtoteles: qui lib. 7. hiſt. anim. cap. 2. pag. 800. Luna decreſcente ſolvi menſtrua univerſe pronunciat. Nam, ut in eum locum Scaliger animadvertit, vix menſtrua demittit decima quæque mulier, Luna ſic decreſcente: ſed virgines tantum aliquæ, quamquam nec omnes. Cur autem ab eo tempore mulierum menſes aberrent, in cauſa ſunt tempora partuum. Nam ſi contingit purgari puerperas, ita ut in plenilunio deſierint, altero plenilunio, ſeu tricenis fere poſt diebus repetent.

23. *Et trimeſtri.*] Rurſum id propius vero eſt, quam quod Philoſophus ait loco cit. evenire paucis, ut quot menſibus purgentur, ſed tertio quoque menſe plurimis. Nam prorſus e contrario fit.

24. *Quibuſdam.*] Philoſophus loc. cit. pag. 803. *καὶ τὰ γυναικεῖα γίνεται πολλάκις τρὶς τοῦ μηνὸς, ἕως ἂν συλλάβωσι: quibuſdam ter in menſe, donec concipiant.*

25. *Sicut aliquibus.*] Ariſt. lib. 1. de gener. anim. cap. 22. pag. 1068.

26. *Glomerante.*] Ariſtotelis hæc doctrina eſt lib. 2. de gener. cap. 4. pag. 1081. aientis ſemen e maribus inſtar eſſe coaguli, quo unito commixtoque cum menſtruis feminarum, cogantur ea & fermenteſcant ad concipiendum fetum.

27. *Ergo cum.*] Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 2. pag. 803. fetum ait tum fore ejuſmodi, ut aut ſervari non poſſit ut creſcat, aut imbecillus ſit futurus: *ἢ μὴ σώζεσθαι εἰς αὔξην, ἢ ἀσθενῆ τὰ ἔκγονα γίνεσθαι.*

28. *Sanioſi.*] Quod Græci, quod Philoſophus ipſe *φαῦλον ἔκγονον* appellavit loc. cit. hoc ſanioſum a Nigidio nunc dici arbitror. Obvium alioqui, quæ vis alia præterea huic voci ſubſit, a ſanie.

29. *Idem lac.*] Vide Notas & Emend. num. LVIII.

XIV. Incipiente autem [1] hoc ſtatu, aut deſinente, conceptus facillimi traduntur. [a] [2] Fecunditatis in feminis prærogativam accepimus, inunctis medicamine oculis, ſalivam infici.

XV. [3] Ceterum editis primores ſeptimo menſe gigni dentes, priuſque in ſupera fere parte, haud dubium eſt. [4] Septimo eoſdem decidere anno, alioſque ſuffici. [5] Quoſdam & cum dentibus naſci, ſicut [6] M'. Curium, qui ob id Dentatus cognominatus eſt: & Cn. [7] Papirium Carbonem, præclaros viros. In feminis ea res inauſpicati fuit exempli, regum temporibus. Cum ita nata eſſet Valeria, exitio civitati, in quam delata eſſet, futuram, reſponſo aruſpicum vaticinante, Sueſſam [8] Pometiam illa tempeſtate florentiſſimam deportata eſt, veridico exitu conſecuto. [9] Quaſdam concreto [10] genitali gigni, [11] infauſto omine, Cornelia Gracchorum mater indicio eſt. Aliqui vice dentium, continuo oſſe gignuntur: [12] ſicuti Pruſiæ regis Bithyniorum filius, ſuperna parte oris.

[13] Dentes autem tantum invicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti, cavantur tabe pituitæ. Candorem trahunt quodam medicamine. Uſu atteruntur, [b] [14] multoque primum in aliquibus deficiunt. Nec cibo tantum & alimentis neceſſarii: quippe vocis ſermoniſque regimen [15] primores tenent, concentu quodam excipientes ictum linguæ: [16] ſerieque ſtructuræ, atque magnitudine mutilantes, mollienteſve, aut hebetantes verba: & cum defuere, explanationem omnem adimentes.

Quin & augurium in hac eſſe creditur parte. [17] Triceni bini viris attribuuntur, excepta Turdulorum gente: [18] quibus plures fuere, longiora promitti vitæ putant ſpatia. [19] Feminis minor numerus: quibus in dextra parte gemini [20] ſuperne, [21] a canibus cognominati, fortunæ blandimenta pollicentur, ſicut in Agrippina Domitii Neronis matre:

INTERPRETATIO.

a *Fecunditatis.*] Fecunditatis in feminis dotem intelligi eo argumento accepimus, ſi videlicet inunctis aliquo medicamine oculis, ſaliva oris eo medicamine inficiatur.

b *Multoque.*] Multoque uſu primi ante alia in quibuſdam hominibus dentes deficiunt.

NOTÆ.

1. *Hoc ſtatu.*] Purgatione menſtrua. Galenus lib. de uteri diſſect. cap. 10. pag. 279. tom. 4. Ἔστι δὲ ὁ χρόνος συλλήψεως ἀρχομένων τῶν ἐπιμηνίων, ἢ παυομένων. Extraordinarie tamen concipiunt, etiam dum menſtruantur.

2. *Fecunditatis.*] Morem exponit, quo uſæ olim mulieres, ad propriam fecunditatem experiendam: inunctis videlicet linimento quodam, ac potiſſimum croco, oculorum angulis: Nam ſi ex eo illitu ſaliva oris inficeretur, & eumdem redderet ſaporem, id vero inter ſigna præcipua fecunditatis annumerabant. Hæc Ariſtoteles totidem ferme verbis lib. 2. de gener. animal. cap. 7. pag. 1091. Simile eſt quod habet Hippocrates lib. de natura mul. num. 94. Ἢν βούλῃ γυναικὸς ἐμπειρηθῆναι, εἰ ἔστι παιδεῦσα, εἴτε καὶ μή, τῇ ἐρυθρᾷ λίθῳ (an ἐρυθρείᾳ, potius?) τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπαλεῖψαι· καὶ ἢν μὲν ἐσέλθῃ τὸ φάρμακον, παιδεῦσα γίνεται· ἢν δὲ μή, οὔ. *Si periculum facere velis in muliere, prægnans ſit, necne, rubro lapide, ſive terra erythræ oculos ſublinito. Et ſi quidem medicamentum inſinuet ſe ſe, prægnans eſt: ſecus, non eſt.*

3. *Ceterum.*] Eadem habet Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 13. Cenſorinus item cap. 7. Macrob. in lib. 1. Somn. Scip. cap. 6. pag. 40.

4. *Septimo.*] Soranus Epheſ. cap. 16. Auſonius in Monoſyll. pag. CXI.

Indicat in pueris ſeptennia prima novus dens.

5. *Quoſdam.*] Solinus ad verbum hæc tranſcripſit e Plinio, cap. 1. pag. 7. Natam ſibi filiolam, menſe Septembri 1676. cui tertio ſtatim a natali die, denticulus prodire cœperit, ſcribit Georg. Abrah. Mercklinus, anno 8. Miſcellan. Curioſ. ſive Ephemer. German. Obſerv. 47. pag. 75. Vide & Schenckium, Obſerv. Medic. lib. 1. Obſerv. pag. 215. Puellam, Oximi cum dentibus natam, inter prodigia refert Livius lib. 41. pag. 528. Columbus, lib. 1. Anatom. cap. 10. apud Schenckium loc. cit. narrat obſervaſſe ſe non ſemel in infantibus recens natis, atque adeo in abortibus ſeptem octove menſium, perexiguos dentes gingivis ſuis obvelatos: atque inde efficit jam in utero matris gigni dentes.

6. *M'. Curium.*] Hoc eſt, non Marcum, ſed Manium Curium. Vide quæ dicturi ſumus ſect. 51. hujus libri. Μάνιος Κούριος Plutarcho in Apophtheg. pag 194.

7. *Papirium.*] Qui Conſul a Cimbris cum exercitu fuſus eſt. Livius in epitome libri 63.

8. *Pometiam.*] Oppidum id in Latio olim fuit. Vi captum a Tarquinio Superbo Livius narrat, lib. 1. pag. 19. indeque prædâ divenditâ, XL. talenta argenti aurique recepta.

9. *Quaſdam concreto.*] Hæc Solinus ad verbum, cap. 1. pag. 7. a Plinio. Ariſt. lib. 10. hiſt. anim. cap. 4. pag. 1214. & lib. 4. de gener. anim. cap. 4. Aëtius, ceterique has vocant ἀτρήτους. Corn. Celſus lib. 7. cap. 28. *Quarum naturalia, inter ſe glutinatis oris, concubitum non admittunt.* Theod. Priſcianus, lib. 3. de mulierum paſſionibus, capite 4. quod *de arthriticis* falſo inſcribitur, pro *de atretis*: hoc eſt, de imperforatis: ſunt enim ἄτρητοι, quibus meatus coaluit. *Contingit interea frequenter*, inquit, *certa & ſpecialis paſſio feminarum, ut aut naturaliter aliquando clauſæ fiant, aut præſentis indignationis interventu penitus concludantur*, &c.

10. *Genitali.*] Solino, loc. cit. *virginal* appellatur.

11. *Infauſto omine.*] *Quia editis Gracchis oſtentum hoc piavit ſiniſtro exitu liberorum*, inquit Solinus. Hoc eſt, ut ait Seneca lib. de Conſol. ad Marciam, cap. 16. pag. 774. *Quia duodecim illa partus, totidem funeribus recognovit: & de ceteris facile eſt, quos nec editos, nec amiſſos civitas ſenſit: Ti. Gracchum, & Caium, (quos etiam qui bonos viros negaverit, magnos fatebitur,) & occiſos vidit, & inſepultos, &c.*

12. *Sicuti Pruſiæ.*] Valerius Max. lib. 1. cap. 8. pag. 75. *Nam & Pruſiæ*, inquit, *Regis Bithyniæ filius, eodem nomine quo pater pro ſuperiori ordine dentium, unum os æqualiter extentum habuit, nec ad ſpeciem deforme, neque ad uſum ulla ex parte incommodum.* Feſtus: Μονόδους *appellatus eſt Pruſiæ filius, quia unum os habuit dentium loco: ſimiliter habuit & Pyrrhus rex Epirotarum.* De Pyrrho Plutarch. pag. 384. Julius Pollux, lib. 2. cap. 4. pag. 92. ubi plures ſimiliter natos enumerat: quod & Tzetzes facit, Chiliad. 3 hiſt. 115. verſ. 950.

13. *Dentes autem.*] Falſum hoc eſſe ait Laurentius in Anatom. lib. 2. cap. 20. Veterum teſtimoniis defendi poſſe reponit Riolanus, in Animadv. ad Anatomica Laurentii.

14. *Multoque primum.*] Vide Notas & Emendationes, num. LIX.

15. *Primores.*] Ariſt. lib. 3. de partib. animal. cap. 1. pag. 999.

16. *Serieque ſtructuræ.*] Vide Notas & Emend. num. LX. Sed & Galenum conſule, loco mox appellando.

17. *Triceni bini.*] Sexdecim ex utraque parte. Aliquando etiam ſex & XXX. Miram naturæ ſolertiam in dentium ordine, uſu, numero, luculenter explanat Galenus lib. XI. de uſu part. cap. 8. pag. 565.

18. *Quibus plures.*] Ariſt. lib. 2. de hiſt. anim. cap. XI. pag. 193.

19. *Feminis.*] Vide quæ dicturi ſumus lib. XI. ſect. 63.

20. *Superne.*] ἄνωθεν, in ſuperna oris parte.

21. *A canibus.*] Canini dicti. Habet hæc Solinus a Plinio, cap. 1. pag. 7. Notat autem Pintianus, fuiſſe ſibi puerum a pedibus qui hanc in ore notam haberet, etſi nulla ei adhuc arriderent blandimenta fortunæ.

contra in læva. [1] Hominem priuſquam genito dente cremari, mos gentium non eſt. [2] Sed mox plura de hoc, cum membratim hiſtoria decurret.

[3] Riſiſſe eodem die, quo genitus eſſet, unum hominem accepimus Zoroaſtrem. Eidem cerebrum ita palpitaſſe, ut impoſitam repelleret manum, futuræ præſagio ſcientiæ.

XVI. [4] In trimatu ſuo cuique dimidiam eſſe menſuram futuræ certum eſt. In plenum autem cuncto mortalium generi minorem in dies fieri, propemodum obſervatur: raróſque patribus proceriores, [5] conſumente ubertatem ſeminum exuſtione, in cujus vices nunc vergat ævum. [6] In Creta terræ motu rupto monte inventum eſt corpus ſtans XLVI. cubitorum, quod alii Orionis, alii Oti fuiſſe arbitrantur. [7] Oreſtis corpus oraculi juſſu refoſſum, VII. cubitorum fuiſſe, monumentis creditur. Jam vero [8] ante annos prope mille, vates ille [9] Homerus non ceſſavit minora corpora mortalium, quam priſca, conqueri. [10] Nævii Pollionis amplitudinem annales non tradunt. Sed quia populi concurſu pæne interemptus eſſet, prodigii vice habitum. [11] Proceriſſimum hominum ætas noſtra Divo Claudio principe [12] Gabbaram nomine, ex Arabia advectum, IX. pedum, & totidem unciarum vidit. [13] Fuere ſub Divo Auguſto ſemipede addito, quorum corpora ejus miraculi gratia, in [14] conditorio Salluſtianorum [15] aſſervabantur hortorum. [16] Poſioni & Secundillæ erant nomina.

[17] Eodem præſide minimus homo [18] duos pedes & palmum, [19] Conopas nomine, in deliciis Juliæ neptis ejus fuit: & mulier Andromeda liberta Juliæ Auguſtæ. Manium Maximum, & M. Tullium equites Romanos, binûm cubitorum fuiſſe, auctor eſt M. Varro: & ipſi vidimus in loculis aſſervatos. Seſquipedales gigni, quoſdam longiores, in trimatu implentes vitæ curſum, haud ignotum eſt.

XVII. [20] Invenimus in monumentis, [21] Salamine Euthymenis filium, in tria cubita triennio adoleviſſe, inceſſu tardum, ſenſu hebetem, & jam puberem factum voce robuſta, abſumptum contractione membrorum ſubita, triennio circumacto. Ipſi [22] non pridem vidimus eadem ferme omnia, præter pubertatem, in filio Cornelii Taciti Equitis

NOTÆ.

1. *Hominem.*] Hinc illuſtratur Juvenalis e Satyra 15. verſus 138.

Naturæ imperio gemimus, cum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi.

2. *Sed mox plura.*] Libro XI. ſect. 16. ubi per ſingulas corporis partes membratim tractatur hiſtoria.

3. *Riſiſſe.*] Solinus hæc pariter a Plinio, loc. cit. Et D. Aug. lib. 21. de Civit. cap. 14. *Solum, quando natus eſt, ferunt riſiſſe Zoroaſtrem: nec ei boni aliquid monſtroſus riſus ille portendit. Nam Magicarum artium fuiſſe perhibetur inventor*, &c.

4. *In trimatu.*] Vide Notas & Emend. num. LXI.

5. *Conſumente.*] A Stoïcis hoc acceptum eſt, qui cataclyſmum, conflagrationemque alternatim ſibi in rerum natura ſuccedere crediderunt: modo ignea vi ſuperante, modo humore: cumque Deucalionis tempore orbem occupaverint aquæ, exuſtionis vices nunc exſpectandas. Unde idem Plinius, lib. 2. ſect. 110. rerum naturam quamplurimis incendiis exuſtionem terris denunciare ait. Vide Senecam, lib. 3. Nat. quæſt. cap. 7. pag. 868.

6. *In Creta.*] Vide Notas & Emend. num. LXII.

7. *Oreſtis.*] Illius, qui Pylade pæne amico, ut ait Valer. Max. lib. 4. cap. 7. pag. 229. quam Agamemnone patre, notior eſt. Hujus corpus Delphicæ Pythiæ juſſu refoſſum, inventum eſſe apud Tegeam Arcadiæ, ſcribit Herod. lib. 1. Clio, n. 68. pag. 27. in Nemea, Philoſtratus, in heroïc. pag. 640. Solinus hæc pariter refert, cap. 1. pag. 9. & Gellius, lib. 3. cap. 10.

8. *Ante annos prope mille.*] Scribebat Plinius anno U. C. DCCCXXX. ipſo alibi ita prodente. Itaque floruit Homerus circa annum XL. Aſa regis Juda, qui nepos Roboami. Nam annus ille fuit ante annum quo ſcripſit Plinius, annus DCCCCXCIV. ante Chriſtum autem DCCCCXVI. Velleïus Paterc. lib. 1. de Homero: *Hic longius a temporibus belli, quod compoſuit, Troïci, quam quidam rentur, abfuit: nam ferme ante annos nongentos quinquaginta floruit: intra mille natus eſt.*

9. *Homerus.*] Frequens ea in Iliade Homeri conqueſtio, Trojano bello, quam ſua ætate, valentiora fuiſſe proceriora que corpora, οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν, &c. & quam *Qualia nunc hominum producit corpora tellus*, ut Homerum ſecutus cecinit Maro, lib. 12. Æneïd. verſ. 900. Hinc Juvenalis, Satyra 15. verſ. 69.

Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero:
Terra malos homines nunc educat atque puſillos.

Sed falſum eſt minui in dies proceritate homines, quos ſcimus per ter mille annos, & quater, ejuſdem fuiſſe ſtaturæ.

10. *Nævii Pollionis.*] Columella lib. 3. de re ruſt. cap. 8. pag. 97. *Nam & M. Tullius Cicero*, inquit, *teſtis eſt Romanum fuiſſe civem Nævium Pollionem, pede longiorem; quam quemquam longiſſimum.* Scripſerit hoc ſane Tullius in eo libro quem *De admirandis* inſcripſit, quem Plinius laudat ipſe lib. 31. ſect. 8.

11. *Proceriſſimum.*] Refert hæc quoque Solinus, cap. 1. pag. 9. Columella loc. cit. *Nuper ipſi videre potuimus in apparatu pompæ Circenſium ludorum, Judææ gentis hominem, proceriorem celſiſſimo Germano.* Rothomagi, quæ urbs Galliæ e primariis eſt, anno 1572. viſum a ſe hominem Pedemontanum, pedes novem altitudine excedentem, ſcribit Mart. Delrio, in Notis ad Oedipum Senecæ, pag. 39.

12. *Gabbaram.*] In Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. cod. *Gabborem.* Alii *Gabbaram.* Hoc ipſo Claudii principatu Abbari cujuſdam Arabum regis meminit Tacitus lib. 12. Annal. pag. 175. ubi forte *Gabbari* reſcribendum. Ex Hebræo גבור *ghibbor*, vel Arabico *ghabbar* deducta appellatio eſt: Gigantem enim hæ voces ſignificant. Quare vereor ne vox peregrina Plinio impoſuerit, & communem hanc appellationem, propriam eſſe viri cujuſdam unius nomenclaturam putarit.

13. *Fuere.*] Solinus loc. cit.

14. *Conditorio.*] Sepulcro, ubi conduntur cineres. Plin. junior, lib. 6. epiſt. 10. *Tam parata oblivio mortuorum, ut ipſi nobis debeamus conditoria exſtruere, omniaque heredum officia præſumere.* De hortis Salluſtianis fit mentio in Inſcriptione vet. apud Gruter. pag. 602.

15. *Aſſervabantur.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXIII.

16. *Poſioni.*] Ita MSS. omnes: editi perperam, *Puſioni.* Πόσις apud Græcos idem ac Poſidonius eſt.

17. *Eodem præſide.*] Auguſto Principe.

18. *Duos pedes.*] Similem deſcribit Horatius, dum canit,

Longos imitaris, ab imo
Ad ſummum totus moduli bipedalis:

Lib. 2. Satyr. 3. verſ. 308. Proceræ, pumilæque formæ hominum exempla vide plura apud Aldrov. lib. de monſtris, pag. 38. Apud Tranquillum in Auguſto, cap. 43. *Homulus bipedali minor librarum* XVII. *vocis immenſæ.*

19. *Conopas.*] Vide Notas & Emend. num. LXIV.

20. *Invenimus.*] Hæc Solinus pariter, cap. 1. pag. 9. Adde huc, quod Seneca refert lib. de Conſol. ad Marciam, cap. 23. pag. 779. *Fabianus ait, quod noſtri quoque parentes videre, puerum Romæ fuiſſe, ſtatura ingentis viri, ſed hic cito deceſſit*, &c.

21. *Salamine.*] Clara contra Atticam inſula.

22. *Non pridem.*] Vide Notas & Emend. num. LXV.

Romani, Belgicæ Galliæ rationes [1] procurantis. [2] Ἐκτραπέλους Græci vocant eos: [3] in Latio
non habent nomen.

[4] Quod ſit homini ſpatium a veſtigio ad verticem, id eſſe paſſis manibus inter lon- Cap. XVII.
giſſimos digitos obſervatum eſt: [5] ſicuti vires dextera parte majores, quibuſdam æquas
utraque, aliquibus læva manu præcipuas: [6] nec id umquam in feminis.

XVIII. Mares præſtare pondere, & defuncta viventibus corpora omnium animalium,
& dormientia vigilantibus. [7] Virorum cadavera ſupina fluitare, feminarum prona, [8] velut
pudori defunctarum parcente natura.

[9] Concretis quoſdam oſſibus, ac ſine medullis vivere accepimus. Signum eorum eſſe, Cap. XVIII.
nec ſitim ſentire, nec ſudorem emittere: quanquam & voluntate ſcimus ſitim victam:
equitemque Romanum Julium Viatorem e Vocontiorum gente fœderata, in pupillari-
bus annis, aquæ ſubter cutem fuſæ morbo, prohibitum [10] humore a medicis, naturam
feciſſe conſuetudine, [11] atque in ſenecta caruiſſe potu. Nec non & alii multa ſibi im-
peravere.

[12] Ferunt Craſſum, avum Craſſi in Parthis interempti, numquam riſiſſe, ob id Age- Caput XIX.
laſtum vocatum: ſicut nec fleſſe multos. Socratem clarum ſapientia eodem ſemper vi-
ſum vultu, nec [13] aut hilaro magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in ri-
gorem quemdam, torvitatemque naturæ duram & inflexibilem; affectuſque humanos adi-
mit, quales ἀπαθεῖς Græci vocant, multos ejus generis experti: quodque mirum ſit, auctores
maxime ſapientiæ, [14] Diogenem Cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem, hunc
quidem etiam in totius odium generis humani evectum. [15] Sed hæc parva naturæ inſignia
in multis varia cognoſcuntur: ut in [16] Antonia Druſi numquam exſpuiſſe, in [17] Pompo-
nio Conſulari Poëta numquam ructaſſe. Quibus naturâ [18] concreta ſunt oſſa, qui ſunt rari
admodum, [19] cornei vocantur.

XIX. [20] Corpore [21] veſco, ſed eximiis viribus [22] Tritannum [1] in gladiatorio ludo, Cap. XX.
[23] Samnitium armatura celebrem, filiumque ejus militem Magni Pompeii, & rectos &
tranſverſos cancellatim toto corpore habuiſſe nervos, in brachiis etiam manibuſque,

Notæ.

1. *Procurantis.*] Procuratoris publici fiſci: quod hominum genus ex equeſtri nobilitate eligebatur, teſte ipſo Tacito in vita Agricolæ. Rationatores etiam appellavit antiquitas, uti ex monumento vetere liquet, in quo luculenta mentio hujuſce provinciæ ab ipſo Corn. Tacito olim adminiſtratæ. Vetus ea inſcriptio eſt a Reineſio recitata, pag. 103.

APOLLINI....
RATIONATORIS. HONORE.
VSVRVS. SECVNDVM.
CORNELIVS. VERVS. TACITVS.
EREXIT. MONVMENTI. LOCO.

2. Ἐκτραπέλους] Fœdos, monſtroſos, prodigioſi incrementi. Uſurpatur ea vox ab Hermogene, quem citat Henr. Steph. in Lexico.

3. *In Latio.*] Ita Reg. 1. 2. & Chiffl. quos ſequi maluimus. Tamen Reg. 2. Pariſ. *in Latino*, ut hactenus editi.

4. *Quod ſit homini.*] Ita MSS. omnes, non *hominum.* Hæc quoque Solinus ad verbum, cap. 1. pag. 9. Simile eſt quod in eam rem Vitruvius habet, lib. 3. cap. 1. pag. 38. *Corporis centrum medium*, inquit, *naturaliter umbilicus. Namque ſi homo collocatus fuerit ſupinus, manibus, & pedibus panſis, circinique collocatum centrum in umbilico ejus, circumagendo rotundationem, utrarumque manuum & pedum digiti linea tangentur*, &c. Improbat Vitruvii ſententiam Andr. Veſalius, lib. 6. Sed hæc multo uberius videbis tractata apud Alb. Durerum pictorem inſignem, ſcripto de ſymmetria corporis humani volumine.

5. *Sicuti vires.*] Tranſcriptor Solinus loc. cit. *Parti dextræ*, inquit, *habilior adſcribitur motus: lævæ firmitas major: unde altera geſticulationi promptior eſt, altera oneri ferendo accommodatior.*

6. *Nec id.*] Nempe, ut vires habeant læva manu, & dextera æquas. Vide Notas & Emend. num. LXVI.

7. *Virorum.*] Solinus hæc ad verbum, cap. 1. pag. 9.

8. *Velut pudori.*] Quaſi vero non & in maribus par ſit ratio pudendorum. Sed nimirum præcipua ac veluti propria feminarum dos pudor eſt. Veram cauſam Phyſici aiunt eſſe, quod ventre vaſto ſunt mulieres, ac pleno inteſtinis: quamobrem minus impletur aqua; ſubſidet igitur. Eſt autem inanior maribus, quibus nates præponderant.

9. *Concretis.*] Hæc Solinus ad verbum, cap. 1. pag. 7. ubi in exemplum Lygdamin Syracuſanum affert, *qui tertia & XXX. Olympiade primus ex Olympico certamine pancratii coronam reportavit: cujuſque oſſa deprehenſa ſunt medullam non habere.*

10. *Humore.*] Omni potu.

11. *Atque in ſenecta.*] Ita libri omnes. Mavult tamen Pelicerius, *ac æque in ſenecta.* Refert Apollonius, cap. 25. hiſt. mirab. ex Ariſtotelis libro de Ebrietate, Andronem Argivum per omne vitæ tempus ſiti potuque caruiſſe: etſi multis ille cibis ſiccis ſalſiſque veſceretur. Neapolitanum quemdam numquam bibiſſe Schenckius refert, lib. 3. Obſerv. Med. pag. 354. ex Cælio.

12. *Ferunt Craſſum.*] Hæc Solinus iiſdem fere verbis cap. 1. pag. 7. Hunc ait ſemel in vita riſiſſe Lucilius apud Cic. lib. 3. Tuſc. quæſt. pag. 381. & lib. 5. de finibus, pag. 284. ubi M. Craſſum veterem, & ἀγέλαστον vocat. Vide Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 1. pag. 319. Etiam Polyzelum Cyrenæum numquam riſiſſe, ob idque Agelaſti cognomen tuliſſe ait Photius in Bibl. cod. 190. pag. 477. ex Ptolemæo.

13. *Aut hilaro.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. non *hilari.*

14. *Diogenem.*] De Diogene, Laërtius lib. 6. pag. 147. De Heraclito, lib. 9. pag. 237. De Pyrrhone, lib. 9. pag. 252. & 254. Timon ὁ μισάνθρωπος, de quo Laërtius in alterius Timonis vita, lib. 9. pag. 265. ex humani generis odio nomen invenit.

15. *Sed hæc parva.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXVII.

16. *Antonia.*] Hoc geminum exemplum, Antoniæ, Pomponiique, tranſcripſit Solinus ex Plinio, cap. 1. pag. 7. Antonia hæc, Druſi Neronis Germanici uxor, ejus qui Tiberii Imp. frater fuit, quique ex ea Germanicum Cæſarem, & Claudium poſtea Imperatorem genuit.

17. *Pomponio.*] Pomponius Secundus vates, cujus vitam retuliſſe ſe Plinius ipſe ait, lib. 14. ſect. 6. P. Pomponium Conſularem pariter vocat Tacitus lib. XI. Annal. pag. 157. Tragœdiarum ſcriptorem Plinius junior in epiſtolis.

18. *Concreta.*] Sine medullis.

19. *Cornei.*] Vide quæ dicturi ſumus lib. 31. ſect. 45.

20. *Corpore.*] Vide Notas & Emend. num. LXVIII.

21. *Veſco.*] Gracili, exſucco, macilento: quia ὀλιγόσιτοι, exigui cibi ſolent eſſe macilenti. Vide Voſſium in Etymol.

22. *Tritannum.*] Ita Solinus appellat, cap. 1. pag. 7. & Diguilus ille Grammaticus, cujus excerpta carmine conſcripta vidit Salmaſius, qui hunc verſum ejus recitat, in hiſt. Aug. pag. 451.

Viribus eſt rumor nimium valuiſſe Tritannum.

23. *Samnitium.*] Hoc eſt, e gladiatorum illo genere, qui in galea pinnas geſtantes, epulis adhibebantur, Samniteſque peculiari nomine dicebantur. Vide Notas & Emend. num. LXIX.

auctor eſt Varro [a] in prodigioſa [1] virium elatione. Atque etiam hoſtem ab eo ex provocatione dimicantem, [2] inermi dextra uno digito ſuperatum, [3] & poſtremo correptum in caſtra tranſlatum. [4] At Vinnius Valens meruit in prætorio Divi Auguſti centurio, vehicula [5] cum culeis onuſta, donec exinanirentur, ſuſtinere ſolitus: carpenta apprehenſa una manu retinere, obnixus contra nitentibus jumentis: & alia mirifica facere, quæ inſculpta monumento ejus ſpectantur. [6] Ideo M. Varro: Ruſticellus, inquit, Hercules appellatus, mulum ſuum tollebat Fuſius: Salvius duo centenaria pondera pedibus, totidem manibus, & ducenaria duo humeris [b] contra ſcalas ferebat. Nos quoque vidimus Athanatum nomine, prodigioſæ oſtentationis, [c] quingenario thorace plumbeo indutum, cothurniſque quingentorum pondo calciatum per ſcenam ingredi. [7] C. Milonem athletam, [8] cum conſtitiſſet, nemo veſtigio educebat: malum tenenti nemo digitum [9] corrigebat.

XX. Cucurriſſe [10] MCXL. ſtadia, ab Athenis Lacedæmonem, biduo [11] Philippidem, magnum erat: donec [12] Anyſtis curſor Lacedæmonius, & [13] Philonides Alexandri Magni, à Sicyone Elin, uno die mille ducenta ſtadia cucurrerunt. Nunc quidem in Circo quoſdam CLX. M. paſſuum tolerare non ignoramus. Nuperque Fonteïo & [14] Vipſanio Coſſ. [15] annos VIII. genitum puerum a meridie ad veſperam LXXV. millia paſſuum cucurriſſe. Cujus rei admiratio ita demum ſolida perveniet, ſi quis cogitet nocte ac die longiſſimum iter vehiculis tribus [16] Tiberium Neronem emenſum, feſtinantem ad Druſum fratrem [17] ægrotum in Germaniam: in eo fuerunt CC. millia paſſuum.

CAP. XXI. XXI. Oculorum acies vel maxime fidem excedentia invenit exempla. [18] In nuce incluſam Iliada [19] Homeri carmen, in membrana ſcriptum, tradidit Cicero. [20] Idem, fuiſſe qui pervideret [21] CXXXV. M. paſſuum. Huic & nomen M. Varro reddidit, Strabonem vocatum. Solitum autem Punico bello, [22] a Lilybæo Siciliæ promontorio, exeunte claſſe e Carthaginis portu, etiam numerum navium dicere. [23] Callicrates ex ebore formicas & alia tam parva fecit animalia, ut [24] partes earum a ceteris cerni non poſſent. [25] Myrmecides quidem in eodem genere inclaruit, a quo quadrigam ex eadem materia, quam

INTERPRETATIO.

a *In prodigioſa.*] In eorum commemoratione, quibus prodigioſæ vires eſſent.

b *Contra ſcalas.*] In ſcalarum aſcenſu.

c *Quingenario.*] Quingentarum pondo librarum.

NOTÆ.

1. *Virium elatione.*] Ita libri omnes MSS. editique ante Gelenium, qui ex Solino *relatione*, ſubſtituit. Senſus eſt, ſive utriuſque, ſive tantummodo filii vires in cælum extuliſſe Varronem.

2. *Inermi dextra.*] Vide Notas & Emend. num. LXX.

3. *Et poſtremo.*] Minimo digito hoſtem corripuit, nempe ex cingulo militari, atque ita ſublatum in caſtra tranſtulit.

4. *At Vinnius.*] Vide Notas & Emend. num. LXXI.

5. *Cum culeis.*] Quid ſit culeus, dicemus lib. 14. ſect. 5.

6. *Ideo.*] Ob ſimilia videlicet fortitudinis exempla, a M. Varrone Hercules Ruſticellus dictus eſt Fuſius, qui mulum ſuum tollebat. Vide Notas & Emend. num. LXXII. Quæ de Ruſticello Hercule Triſtanus affert in Commodo, tom. 1. pag. 721. nugæ ſunt, tum ex hoc Plinii loco perperam intellecto, tum ex ingenii ſui conjecturis haud ſatis ſcite concinnatæ.

7. *C. Milonem.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIII.

8. *Cum conſtitiſſet.*] Hæc de Milone pariter Philoſtratus, lib. 4. de vita Apoll. cap. 9. pag. 185. & 186.

9. *Corrigebat.*] Hoc eſt, nemo digitum inflexum aperire poterat, & rectum facere. Sic locutus Cato, de re ruſt. cap. 33. *Corrigito, uti recte ſpectent.* Rurſumque, cap. 19. Et Colum. lib. 4. cap. 26. pag. 154. *Jacentia ſtatuenda, declinata corrigenda.* Adde perelegantem Auguſti jocum, quem Macrobius refert, lib. 2. Saturn. cap. 4. pag. 332. *Galbæ*, inquit, *cujus informe gibbo erat corpus, agenti apud ſe cauſam, & frequenter dicenti, Corrige in me ſi quid reprehendis, reſpondit: Ego te monere poſſum, corrigere non poſſum.* Itaque *corrigere*, eſt rectum facere. Inde *rigor juris.*

10. *MCXL.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIV.

11. *Philippidem.*] Ita MSS. omnes: Tamen Herodoto, lib. 6. Erato, pag. 308. Φειδιππίδης vocatur.

12. *Anyſtis.*] Solinus, cap. 1. pag. 9. *Anyſtis Lacon, & Philonides Alexandri M. curſores, Elin abuſque Sicyone mille ducenta ſtadia uno die tranſierunt.*

13. *Philonides.*] De quo jam dictum eſt lib. 2. ſect. 73. Quod de Circo deinde adjicit, non equorum modo ibi fuiſſe curriculum, verum etiam & hominum, ut in Olympiis, docet.

14. *Vipſanio.*] Non, ut hactenus editum eſt, *Vipſano.* Vide quæ diximus lib. 2. ſect. 72.

15. *Annos VIIII.*] Libri omnes MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & vet. Dalec. *annos VIII.* At Solinus Plinii verba tranſſcribens, cap. 1. pag. 9. *annos novem*, niſi mendum & huic quoque numero ſubſit.

16. *Tiberium.*] De hoc Tiberii itinere Dio conſulendus, lib. 55. pag. 549.

17. *Ægrotum.*] Secuti ſumus codices mox laudatos: prius legebatur, *ægrotantem in Germania.*

18. *In nuce.*] Hoc quoque Solinus ex Plinio, cap. 1. pag. 10. Plinius ex Ciceronis libris deperditis.

19. *Homeri carmen.*] De eo Homeri carmine vide quam ante annos ſex edidimus Apologiam Homeri. Iliadem parvam Neander Lipſiæ edidit anno 1588.

20. *Idem.*] Cicero nempe. Hæc rurſum Solinus ex Plinio, loc. cit. pag. 9.

21. *CXXXV. M.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXV.

22. *A Lilybæo.*] Unde trajectus in Africam, teſte Polybio lib. 1. ὡς χιλίων σταδίων, decem millium ſtadiorum eſt; quæ efficiunt CXXV. mill. paſſ. Refractionum tantum ope tam longe diſſita cerni poſſe putat Villebr. Snellius in Eratoſthene Batavo, ſub finem. Id nos altitudini loci, unde proſpectus fit, tribuendum verius arbitramur, ſimul & eximiæ oculorum perſpicacitati, non minimum etiam opis conferente refractionum vi. Intervallum illud a Lilybæo, quod eſt hodie *Capo di Marſalla*, uſque ad fauces portus Carthaginenſis: quidam hodie definiunt leucarum eſſe Gallicarum communium haud amplius octodecim. D. de Liſle, in Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1714. pag. 83. & 84. leucarum aït eſſe novemdecim aut viginti. Vide Strabon. lib. 6. pag. 267. Ælian. lib XI. var. hiſt. cap. 13. & Valer. Max. lib. 1. cap. 8. pag. 75.

23. *Callicrates.*] Solinus, cap. 1. pag. 10. Ælianus, lib. 1. var. hiſt. cap. 17.

24. *Partes earum.*] Vel *eorum* potius, ſic enim legunt Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. ut ad animalia referatur: quorum tam ſubtiles partes erant, ac tam delicato perfectæ opere, ut a ceteris cerni non poſſent: ab artifice ſolo poſſent, propter eximiam viſus claritatem, cujus exempla Plinius nunc commendat. Sive *cerni* porro legas, ſive *ſecerni*, ut habet Solinus, nihil intereſt: cum eumdem utraque vox hoc loco ſignificatum habeat. Seneca in eam rem, epiſt. 53. *Magni artificis eſt, totum clauſiſſe in exiguo.*

25. *Myrmecides.*] De hoc apium & formicarum, minuto-

muſca integeret alis, fabricatam; & navem, quam apicula pennis abſconderet.

XXII. [1] Auditus unum exemplum habet mirabile, prælium, quo Sybaris deleta eſt, eo die quo geſtum erat, auditum Olympiæ. [2] Nam Cimbricæ victoriæ, [3] Caſtoreſque Romani, qui Perſicam victoriam ipſo die, quo contigit, [4] nunciavere, [a] [5] viſus, & numinum fuere præſagia. Cap. XXII.

XXIII. Patientia corporis, ut eſt crebra ſors calamitatum, innumera documenta peperit. Clariſſimum in feminis, [6] Leænæ meretricis, quæ torta non indicavit Harmodium & Ariſtogitonem tyrannicidas: in viris, [7] Anaxarchi, qui [8] ſimili de cauſa cum torqueretur, præroſam dentibus linguam, unamque ſpem indicii, in tyranni os exſpuit. Cap. XXIII.

XXIV. Memoria neceſſarium maxime vitæ bonum, cui præcipua haud facile dictu eſt, tam multis gloriam ejus adeptis. [9] Cyrus rex omnibus in exercitu ſuo militibus nomina reddidit: L. Scipio, populo Romano: [10] Cineas Pyrrhi regis legatus, Senatui & equeſtri ordini Romæ, poſtero die quam advenerat. [11] Mithridates duarum & viginti gentium rex, totidem linguis jura dixit, pro concione ſingulas ſine interprete affatus. [12] Charmadas quidam in Græcia, quæ quis [13] exegerat volumina in bibliothecis, legentis modo repræſentavit. Ars poſtremo ejus rei facta, & [14] inventa eſt, a [15] Simonide [16] Melico, conſummata a [17] Metrodoro Scepſio, ut nihil non iiſdem verbis redderetur auditum. Nec aliud eſt æque fragile in homine, morborum & caſus injurias atque etiam metus ſentiens, alias particulatim, alias univerſa. [18] Ictus lapide oblitus eſt litteras tantum. Ex prææalto tecto lapſus, matris & affinium, propinquorumque cepit oblivionem: Alius ægrotus, ſervo- Caput XXIV.

Interpretatio.

a *Viſus.*] Ad viſum potius pertinent, & ad ſignificationes deorum, quam ad auditum. *Viſûs ea exempla ſunt, numinumque præſagia.*

Notæ.

rumque opuſculorum fabricatore, Cicero lib. 4. Acad. quæſt. pag. 81. Varro, lib. 6. de ling. Lat. Ælianus, lib. 1. Var. hiſt. cap. 17. aliique. Vide quæ dicturi ſumus lib. 36. cap. quinto. Similis eſt Theodori Samii quadrigula, de qua lib. 34. ſect. 19. num. 22.

1. *Auditus.*] Refert hoc etiam Plutarchus in Paulo Æmilio, pag. 268. Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 54. *Atque etiam, cum ad fluvium Sagram Crotoniatas Locri maximo prælio deviciſſent, eo ipſo die auditam eſſe eam pugnam ludis Olympiæ, memoriæ proditum eſt.*

2. *Nam Cimbricæ.*] Quam de Cimbris, in campo Raudio agri Veneti, Marius reportavit. Vide Florum, lib. 3. cap. 3. pag. 105. Nummus argenteus apud Patinum, in Famil. pag. 171. n. 5. AVGVSTVS. Caput Auguſti nudum, cum lituo. .)(. C. MARIVS C. F. TRO. IIIVIR. Palmæ ramus in quadrigis, C. Marii Conſulis, qui hujus C. Marii Trium Reipubl. Ordinum Triumviri proavus fuit, victorias de Cimbris & de Jugurtha indicat. Nam pro una victoria ſimplice bigæ tantummodo ſculperentur. Ejuſdem C. Marii C. F. nummi ſunt inſcripti, CAPIT. ⊥XXVIII. aliove ſimili numero, hac ſententia, C*olonia* A*graria* P*er* IT*aliam* LXXVIII. Ubi nota quinquagenarii numeri eſt littera T inverſa. Plures ejuſdem generis nummos, ſolo numero diſſimiles, affert Gorlæus.

3. *Caſtoreſque.*] Loci totius ſententia hæc eſt, ut ante nos vidit Pellicerius: Auditus unum tantummodo mirabile haberi exemplum, Sybaritici prælii. Nam Cimbricas victorias auditas, Caſtoreſque illos Romanis nunciantes Perſen Macedoniæ Regem, pridie ejus diei victum a Paulo, captumque, non auditus exemplis, ſed miraculis illis annumerari oportere, quæ ad viſum pertinent, Deorumque ſignificationes: quandoquidem apparuerunt tunc Caſtores, conſpicuoſque mortalium oculis ſe exhibuerunt: Cimbricæque item victoriæ divinitus e cælo ſunt nunciatæ, uti dictum eſt lib. 2. ſect. 58. De hoc miraculo egere prolixius Plutarchus & Cicero locis citatis, Valerius Max. lib. 1. cap. 8. n. 1. pag. 63. &c. Sed nemo elegantius quam Florus, lib. 2. cap. 12. pag. 81. Similem Caſtorum viſum refert Dionyſ. Halic. lib. 6. Rom. Antiq. pag. 351.

4. *Nunciavere.*] P. Vatinio, ut ait Valerius Max. vel uti rectius fortaſſis apud Tullium legitur, Vatieno, Reatinæ Præfecturæ viro.

5. *Viſus & numinum.*] Vide Notas & Emendat. num. LXXVI.

6. *Leænæ.*] Λέαινα Græcis. De ea Pauſanias lib. 1. in Attic. pag. 40. Plutarchus, lib. de garrulit. pag. 505. ac Plinius ipſe iterum lib 34. ſect. 19. num. 12.

7. *Anaxarchi.*] Vide Notas & Emendationes, numero LXXVII.

8. *Simili de cauſa.*] Quod conſcios delendæ tyrannidis nollet indicare, ut de Zenone Eleate Tullius prodidit.

9. *Cyrus.*] Eadem de Cyro, Scipione, Cinea, & Mithridate, Solinus cap. 1. pag. 10. Vide Notas & Emend. num. LXXVIII.

10. *Cineas.*] Græcis Κινέας. Vide Plutarch. in Pyrrho, pag. 391. Ælian. lib. 12. Var. hiſt. cap. 33. E Latinis Cicero, lib. 1. Tuſc. pag. 311. Quintil. lib. 2. cap. XI. & Seneca pater, in præf. lib. 1. Controv. pag. ubi de Cinea. *Miſſus*, inquit, *a Pyrrho legatus ad Romanos, poſtero die, novus homo, & Senatum, & omnem urbanam circumfuſam Senatui plebem, nominibus ſuis perſalutavit.*

11. *Mithridates.*] Eadem habet Gellius lib. 17. cap. 17. pag. 974. Plinius ipſe iterum lib. 25. cap. 2.

12. *Charmadas.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXIX.

13. *Exegerat.*] In Reg. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. *exegerit.* Forte, *exigeret.* Mira magis & incredibilia prope dictu, de prodigioſa cujuſdam adoleſcentis memoria, narrat Muretus lib. 3. Variar. lect. cap. 1. quem conſule.

14. *Inventa eſt.*] Rem narrat Cicero, lib. 2. de Orat. pag. 442. *Gratiamque habeo*, inquit, *Simonidi illi Chio*, (ſcribe *Ceo*) *quem primum ferunt artem memoriæ protuliſſe*, & cetera, quæ tu, lector, vide.

15. *Simonide.*] Cum is octogenarius eſſet, gloriari ſolebat ſibi parem eſſe memoria neminem, hoc diſticho:

Μνήμην δ' οὔ τινά φημι Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν,
Ὀγδοηκονταετεῖ παιδὶ Λεωπρέπεος.

At Apollonium Tyaneum, cum centum natus eſſet annos, memoria inſigni fuiſſe ferunt. Vide Philoſtr.

16. *Melico.*] Ἀπὸ τοῦ μέλους, hoc eſt, a cantu, Lyrici poëtæ ſic interdum appellantur: uti apud Tullium, lib. de optimo genere Orat. pag. 762. *Tragici, Comici, Epici, Melici etiam, ac Dithyrambici.* Indeque eſt quod Simonidem Suidas nunc μελοποιὸν, nunc Lyricum vocat. Melicum Simonidem, rurſum Plinius appellat, ſect. 57. hujus libri. Phædrus, lib. 4. Fabular.

Simonides, qui ſcripſit egregium melos,
Quo paupertatem ſuſtineret facilius,
Circumire cœpit urbes Aſiæ nobiles,
Mercede accepta laudes victorum canens....
(Erat autem natus, ut aiunt, in Ceo inſula,) &c.

17. *Metrodoro.*] Hunc quoque ab inſigni memoriæ vi commendat Cicero lib. 1. Tuſc. quæſt. pag. 311. Vide Notas & Emend. num. LXXX.

18. *Ictus lapide.*] Solinus, cap. 1. pag. 10. ex Plinio, & ex Valerio Max. lib. 1. cap. 8. pag. 71. *Quidam Athenis vir eruditiſſimus, cum ictum lapidis capite excepiſſet, cetera omnia tenaciſſima memoria retinens, litterarum tantummodo, quibus præcipue inſervierat, oblitus eſt*, &c. Huc refer exemplum Hermogenis, quem totius Græciæ præſtantiſſimum Sophiſtam fuiſſe perhibent: verum poſt annum XVIII. omnia repente oblitum, uſque ad LXXX. vixiſſe, omnium ignarum. Artemidorum Grammaticum, crocodili metu, quem forte pede pepulerat, litteras oblitum eſſe ſcribit Cælius Aurel. lib. 1. Chron. cap. 5.

rum etiam: [1] ſui vero nominis [2] Meſſala Corvinus orator. Itaque ſæpe [3] deficere tentat, ac meditatur, vel quieto corpore & valido. Somno quoque ſerpente [a] [4] amputatur, ut inanis mens quærat, ubi ſit loci.

Cap. XXV. XXV. Animi vigore præſtantiſſimum arbitror [5] genitum Cæſarem Dictatorem. Nec virtutem conſtantiamque nunc commemoro, nec ſublimitatem omnium capacem, quæ cælo continentur: ſed proprium vigorem celeritatemque quodam igne volucrem. [6] Scribere aut legere, ſimul dictare & audire ſolitum accepimus. [7] Epiſtolas vero tantarum rerum quaternas pariter librariis dictare: aut ſi nihil aliud ageret, ſeptenas. Idem ſignis collatis [8] quinquagies dimicavit: ſolus M. Marcellum tranſgreſſus, qui undequadragies dimicaverat. Nam præter civiles victorias, [9] undecies centena, & XCII. M. hominum occiſa præliis ab eo, non equidem in gloria poſuerim, tantam, [10] etiam coactam, humani generis injuriam: quod ita eſſe confeſſus eſt ipſe, bellorum civilium ſtragem [11] non prodendo.

XXVI. Juſtius Pompeïo Magno tribuatur [12] DCCCXLVI. naves piratis ademiſſe: Cæſari proprium & peculiare ſit, præter ſupra dicta, [13] clementiæ inſigne: qua uſque ad pœnitentiam omnes ſuperavit. Idem magnanimitatis [14] perhibuit exemplum, cui comparari non poſſit aliud. [15] Spectacula enim edita effuſaſque opes, aut operum magnificentiam in hac parte enumerare, [b] luxuriæ faventis eſt. Illa fuit vera & incomparabilis [16] invicti animi ſublimitas: captis apud Pharſaliam [17] Pompeïi Magni ſcriniis epiſtolarum, iterumque apud Thapſum [18] Scipionis, concremaſſe ea optima fide, atque non legiſſe.

Cap. XXVI. XXVII. Verum ad decus Imperii Rom. non ſolum ad viri unius pertinet [19] victoriam, Pompeïi Magni titulos omnes, utriumphoſque hoc in loco nuncupari: æquato non modo Alexandri Magni rerum fulgore, ſed etiam Herculis prope ac Liberi Patris. Igitur Sicilia recuperata, unde primum, [20] Syllanus in Reip. cauſa exoriens, auſpicatus eſt

Interpretatio.

a *Amputatur.*] Deficit, paulatimque ſubtrahitur.

b *Luxuriæ.*] Hominis eſt qui luxuriæ faveat.

Notæ.

1. *Sui vero nominis.*] Et Orbilium nominis proprii oblitum fuiſſe conſtat ex Suetonio. Idem de Georgio Trapezuntio, & Philippo Decio, Paulus Jovius refert. Joannem Suiſſerum, cognomento Calculatorem, ita ſuorum mathematum cepit oblivio, ut inventa ſua legens, nec intelligens, fleret. Lucretius in calce libri ſexti:

Atque etiam quoſdam cepere oblivia rerum
Cunctarum, neque ſe poſſent cognoſcere ut ipſi: &c.

Vide plura deperditæ ſeu morbo, ſeu ictu, ſeu alio caſu memoriæ exempla, apud Joan. Schenckium, lib. 1. Obſerv. Medic. pag. 78.

2. *Meſſala.*] Hieronym. in Chron. ad an. 3. Olymp. 197. *Meßala Corvinus Orator, ante biennium quam moreretur, ita memoriam ac ſenſum amiſit, ut vix pauca verba conjungeret: & ad extremum hulcere ſibi circa ſacram ſpinam nato, inedia ſe confecit, anno ætatis* LXXVII. Eadem de illo Solinus, cap. 1. pag. 10. Nos de eo diximus in Auctorum indice.

3. *Deficere tentat.*) Meditari ac tentare defectionem, inquit Pellicerius in notis MSS. validis & vigilantibus nobis memoria tunc videtur, cum ſubito inter loquendum, cogitandumve, vocis alioqui notiſſimæ, & in mentem linguamve venire tunc viſæ, obliviſcimur: ac jam veluti fugientem quærimus, cogitationeque proſequimur.

4. *Amputatur.*] Vide Notas & Emendationes, numero, LXXXI.

5. *Genitum Cæſarem.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXII.

6. *Scribere aut legere.*] Vide Notas & Emendat. num. LXXXIII.

7. *Epiſtolas.*] Vide Notas & Emendationes, numero LXXXIV.

8. *Quinquagies.*] Solinus, cap. 1. pag. 10. *Quinquagies bis.*

9. *Undecies centena.*] Ita MSS. omnes, & editi. Solinus loc. cit. *Hujus ductibus undecies centum* XXX. (ſcribo, XC.) *& duo millia cæſa ſunt hoſtium*, &c. Velleius hanc laudem, ſi qua ea eſt, atterit, cum lib. 2. ait, num. 47. pag. 16. *amplius* XL. *millium hominum* omnino *a C. Cæſare cæſa eſſe.* Auget Plutarchus in Cæſare, pag. 715. ἑκατὸν μυριάδας ἐν χερσὶν διέφθειρεν, ἄλλας δὲ τοσαύτας ἐζώγρησεν: hoc eſt, *decies centena millia in acie interfecit, tantumdem cepit.*

10. *Etiam coactam.*] Quærit Salmaſius, pag. 49. qui hæc verba ſibi explanet. Non opus eſt vate in re planiſſima. Ait Plinius minime ſe in laude alicujus poſiturum occiſa tot hominum millia, ob tantam humani generis cladem: licet ad hanc inferendam coactus videri fortaſſis aliena injuria queat.

11. *Non prodendo.*] Solinus Plinii paraphraſtes, loco cit. *Quantum bellis civilibus fuderit, noluit adnotari.*

12. *DCCCXLVI.*] Fere DCCCC. Plutarchus in Pompeïo, pag. 642. Vide præterea Appianum in Mithrid. pag. 227.

13. *Clementiæ.*] Propter quam dicatum ei templum, nummus teſtari creditur, quem Patinus exhibet, lib. de famil. Rom. in Julia, pag. 131. in quo Templum, cum hac epigraphe, CLEMENTIAE CAESARIS. At longe alia hujus inſcriptionis ſententia eſt; nempe iſta: CLEMENT*iæ Primus* AE*dem* CAESAR I*mperator* S*acravit*, ut jam ſuperius, ad librum ſecundum monuimus.

14. *Perhibuit.*] Ita Reg. 1. 2. At Pariſ. & vet. Dalec. *præbuit.*

15. *Spectacula.*] In Chiffl. *Specula*, ridicule. De his ſpectaculis Tranquillus in Julio, cap. 38. & 39. *Edidit ſpectacula varii generis*, &c.

16. *Pompeii.*] Eximie Seneca, lib. 2. de Ira, cap. 23. pag. 568. *Fecit hoc & C. Cæſar, ille qui victoria civili clementiſſime uſus eſt. Cum ſcrinia deprehendiſſet epiſtolarum ad Pompeïum miſſarum ab iis qui videbantur, aut in adverſis, aut in neutris fuiſſe partibus, combuſſit: quamvis enim moderate ſoleret iraſci, maluit non poſſe. Gratiſſimum putavit genus veniæ, neſcire quid quiſque peccaſſet, &c.*

17. *Invicti animi.*] Omnes caſus prædomantis generoſitate. Aliter *Invicti* nomen in nummis accipitur, cum Auguſtis datur, ſive Imperatoribus: INVICTO IMP. INVICTO AVG. CONSTANTINVS P. F. INV. AVG. MAXIMINVS P. F. INV. AVG. MAXENTIVS P. INV. AVG. & alii. Ibi *Invictus* eſt, qui nec labore, nec obſtaculo aliquo vinci poteſt: *l'Invincible, l'Infatigable.* In eo genere cetertis eminet perpulcher Gal. Val. Maximini Cæſaris nummus ex ære minimo, in Theſauro Regio: MAXIMINVS NOB. CAES. *Nobiliſſimus Cæſar.* Caput laureatum: haſtam humero dextro gerit, clypeum ſiniſtra: qui habitus Imperatorum eſt. ·)(. Sol vectus quadrigis, dextra elata, orbem Romanum tenet ſiniſtra. Inſcriptio: SOLI INVICTAE. Hoc eſt, SOL*em* I*mperator* INVICT*us* AE*mulatur*. Infra, ANT. P*rimæ* N*arbonenſis* T*ributum*; latere ſiniſtro Z *ſeptimum.*

18. *Scipionis.*] Refert hoc pariter Dio, lib. 43. pag. 219. & 222. ac lib. 44. pag. 265. Ita nec Pompeïus Sertorii litteras legit, ſed ne inſpectas quidem in ignem conjecit, teſte Plutarcho in ejus vita, pag. 629.

19. *Victoriam.*] Gloriam potius. Sed MSS. *Victoriam.*

20. *Syllanus.*] Syllanarum partium dux & fautor. Lucanus lib. 7. verſ. 307.

Africa

Africa vero tota ſubacta, & in ditionem redacta, Magnique nomine [1] in ſpolium inde capto, eques Rom. ([2] id quod antea nemo) curru triumphali revectus eſt, & ſtatim ad Solis occaſum tranſgreſſus, excitatis in Pyrenæo trophæis, oppida [3] DCCCLXXVI. ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris in ditionem redacta victoriæ ſuæ adſcripſit, & majore animo [4] Sertorium tacuit: [5] belloque civili (quod omnia externa [6] conciebat) extincto, iterum triumphales currus eques Romam induxit, toties Imperator, antequam miles. Poſtea ad tota maria, & deinde Solis ortus miſſus, hos retulit patriæ titulos, more [7] ſacris certaminibus vincentium. [8] Neque enim ipſi coronantur, ſed patrias ſuas coronant. Hos ergo honores Urbi tribuit in delubro [9] Minervæ, quod ex manubiis dicabat. CN. POMPEIUS MAGNUS IMP. BELLO XXX. ANNORUM CONFECTO, FUSIS, FUGATIS, OCCISIS, IN DEDITIONEM ACCEPTIS HOMINUM [10] CENTIES VICIES SEMEL LXXXIII. M. DEPRESSIS AUT CAPTIS NAVIBUS [11] DCCCXLVI. OPPIDIS, CASTELLIS MDXXXVIII. IN FIDEM RECEPTIS: TERRIS A MÆOTIS LACU AD RUBRUM MARE SUBACTIS, [12] VOTUM MERITO MINERVÆ. [13] Hoc eſt breviarium ejus ab Oriente. Triumphi vero, quem duxit [14] a. d. tertium Calendas Octobres, [15] M. Piſone, M. Meſſala Conſulibus, præfatio hæc fuit: [16] CUM ORAM MARITIMAM A PRÆDONIBUS LIBERASSET, ET IMPERIUM MARIS POPULO ROMANO RESTITUISSET: EX ASIA, PONTO, ARMENIA, PAPHLAGONIA, CAPPADOCIA, CILICIA, SYRIA, SCYTHIS, JUDÆIS, ALBANIS, IBERIA, INSULA CRETA, BASTERNIS, ET SUPER HÆC DE REGIBUS MITHRIDATE ATQUE TIGRANE TRIUMPHAVIT. a [17] Summa ſummarum in illa gloria fuit, (ut ipſe in concione dixit, cum de rebus ſuis diſſereret) [18] Aſiam ultimam provinciarum accepiſſe, eamdemque mediam patriæ reddidiſſe. Si quis e contrario ſimili modo velit percenſere Cæſaris res, qui major illo apparuit, totum profecto terrarum orbem enumeret: quod infinitum eſſe conveniet.

INTERPRETATIO.

a *Summa ſummarum.*] Elogium tot victorias complexum in tanta gloria illud fuit.

NOTÆ.

Cum duce Syllano gerimus civilia bella,

hoc eſt, cum Pompeio.

1. *In ſpolium.*] Ita Reg. 1. 2. Tolet. &c. non, ut editi hactenus, *ſpolio.* Ex Africa devicta ſpolium aliud retulit nullum, præter Magni cognomen, quo a Sylla donatus eſt, juſſique omnes eo cognomine Pompeïum ſalutare. Plutarch. in Pompeïo, pag. 625. Tranquillus tamen ex Ponto, non ex Africa, id cognominis retuliſſe Pompeïum prodidit.

2. *Id quod antea.*] Quia Conſuli tantum, vel Prætori per legem licebat agere triumphum; præterea nemini. Plutarch. loc. cit. *Cn. etiam Pompeïus*, inquit Eutropius ſub finem libri 5. pag. 783. *quod nulli Romanorum tributum erat, quartum & XX. annum agens, de Africa triumphavit.* Nondum in Senatum allectus, μήπω μετέχων βουλῆς, inquit Plutarchus. Velleius lib. 2. num. 30. pag. 12. de Pompeio: *Adhuc eques Romanus, ante diem quam Conſulatum iniret, curru Urbem invectus eſt.*

3. *DCCCLXXVI.*] Ita MSS. omnes. Vide quæ diximus lib. 3. ſect. 4.

4. *Sertorium tacuit.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXV.

5. *Belloque civili.*] Quod cum Sertorio gerebatur, qui ſe Mario primum, Carboni, & Cinnæ adjunxerat, adverſus Syllam.

6. *Conciebat.*] Externi hoſtes, Mithridates & alii, inteſtinis Romanorum bellis exciti ſunt, rati ſe tum maxime opportunum bello gerendo tempus nactos eſſe.

7. *Sacris certaminibus.*] Olympiis, Pythiis, Iſthmiis, Nemeis.

8. *Neque enim.*] Id rurſum Plinius lib. 10. ſect. 4. his verbis: *Noviſſime & in ſacris certaminibus uſurpatæ, in quibus hodieque non victori dantur, ſed patriam ab eo coronari pronunciatur.* Habebatur enim ſummi honoris loco, ſi qua civitas aut regio Πυθιονίκην, aut Νεμεονίκην, aut Ἰσθμιονίκην, maxime vero Ὀλυμπιονίκην genuiſſet & educaſſet. Ideo & Pindarus toties victores ſuos inde commendat inter alia, quod patriam ſuam victoria nobilitarint, ac decus in eam omne transfuderint. Vide quæ dicturi ſumus lib. 16. ſect. 4. Interim corollarii vice venuſtum in eam rem Simonidis epigramma conferre juvat, ex lib. 1. Anthol. cap. 1.

Γνῶθι Θεόκριτον προσιδὼν τὸν Ὀλυμπιονίκαν,
Παῖδα, παλαισμοσύνας δεξιὸν ἡνίοχον,
Κάλλιστον μὲν ἰδεῖν, ἀθλεῖν δ' οὐ χείρονα μορφῆς,
Ὃς πατέρων ἀγαθῶν ἐστεφάνωσε πόλιν.

Ecce Theocritum: puer eſt: ſed Olympia vicit;
Vernantes tanta temperat arte manus.
Sic facie primus, certamine primus, honeſtis
Natus avis, patriæ ſplendida ſerta refert.

9. *Minervæ.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXVI.

10. *Centies vicies.*] Ita MSS. omnes: hoc eſt, centies ac vicies, & præterea ſemel centena millia, cum LXXXIII. hominum millibus.

11. *DCCCXLVI.*] Vide quæ diximus ſup. ſect.

12. *Votum merito Minervæ.*] Quod bellatrix ea Dea ſit habita, ſimul & largitrix induſtriæ in agendo.

13. *Hoc eſt breviarium.*] Summarium rerum geſtarum. Uſi ea voce Tranquillus, & Seneca.

14. *A. d. tertium*] Vide Notas & Emend. num. LXXXVII.

15. *M. Piſone &c.*] Ita codices omnes MSS. a quibus editi diſcedunt, qui inverſo ordine Conſules hos appellant. Fuit hic annus Urbis DCXCIII. quo Conſules leguntur M. Pupius Calpurnius Piſo, M. Valerius Meſſala, apud Dionem lib. 37. pag. 50. Erat tum annos natus XL. Pompeïus, ut ſcribit Plutarchus in ejus vita, pag. 643.

16. *Cum oram.*] Bello piratico feliciter confecto, de quo Florus lib. 3. cap. 6. pag. 177. & Velleïus, lib. 2. num. 32. pag. 13. Porro has eaſdem gentes a Pompeïo devictas enumerant alii: Plutarchus, in ejus vita, pag. 642. Dio, lib. 36. & 37. Appianus, in Mithrid. pag. 252. & ſeq.

17. *Summa.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXVIII.

18. *Aſiam ultimam.*] Hunc dicendi colorem mutuatus eſt a Plinio Florus, qui lib. 3. cap. 5. *Sic Pompeïo duce*, inquit, *populus Rom. totam, qua latiſſima eſt, Aſiam pervagatus, quam extremam habebat imperii provinciam, mediam fecit*, &c. Poterat Pompeïus, ut poſtea Conſtantinus, & alii, in nummis inſcribi, VICTOR OMNIVM GENTIVM, & DEBELLATOR, & TRIVMFATOR GENTIVM BARBARARVM. Non tamen Latine diceretur, *Victorioſus*: quamvis ſecus Gellio viſum eſt, libro IV. cap. IX. ubi verbum illud uſurpatum fuiſſe a Catone, opinor, fingit. Deceptus ille haud dubie eſt, æque atque ii, qui Gruterianas inſcriptiones finxere eas, in quibus *Victorioſiſſimus* Princeps aliquis nuncupatur; illo Probi Auguſti numiſmate, in quo ſcriptum eſt, VICTORIOSO SEMPER. Stat ibi Probus paludatus, ſceptrum ſiniſtra gerens, inter captivos quatuor nudos: e quibus duo ſtantes, ſuos quiſque liberos offerunt Probo, & omnes eidem tendunt dextras ſupplices. Nummus eſt perrarus apud Spanhemium, in Juliani Cæſares, pag. 112. Si *Victorioſus* dici poſſet, qui ex

Cap. XXVII. XXVIII. Ceteris virtutum generibus varie & multi fuere præſtantes. [1] Cato primus Porciæ gentis [2] tres ſummas in homine res præſtitiſſe [3] exiſtimatus, ut eſſet [4] optimus Orator, optimus Imperator, optimus Senator: quæ mihi omnia, etiamſi non prius, attamen clarius fulſiſſe in [5] Scipione Æmiliano videntur, dempto præterea plurimorum odio, quo Cato [6] laboravit. Itaque ſit proprium Catonis, [7] quater & quadragies cauſam dixiſſe, [8] nec quemquam ſæpius poſtulatum, & ſemper abſolutum.

Cap. XXVIII. XXIX. Fortitudo in quo maxime exſtiterit, immenſæ quæſtionis eſt, utique ſi recipiatur poëtica fabuloſitas. Q. Ennius T. Cæcilium [9] Dentrem, fratremque ejus præcipue miratus, propter eos [10] ſextum decimum adjecit annalem. [11] L. Siccius Dentatus, qui Tribunus plebis fuit, Sp. Tarpeïo, [12] A. Aterio Conſulibus, haud multo [13] poſt exactos reges, vel numeroſiſſima ſuffragia habet: centies vicies præliatus, octies ex provocatione victor, quadraginta quinque cicatricibus adverſo corpore inſignis, nulla in tergo. Item ſpolia cepit XXXIV. donatus [14] haſtis [15] puris duodeviginti, [16] phaleris XXV. torquibus tribus [17] & LXXX. [18] armillis [19] CLX. [20] coronis XXVI. [21] civicis XIV. aureis VIII. muralibus III. obſidionali una, [22] fiſco æris X. captivis & XX. ſimul bubus, Imperatores novem ipſius maxime opera triumphantes ſecutus: præterea (quod optimum in operibus ejus reor) uno ex ducibus [23] T. Romilio ex Conſulatu ad populum [24] convicto male acti imperii.

Rei militaris haud minora forent [25] Manlii Capitolini decora, ni perdidiſſet illa [26] exitu vitæ. [27] Ante decimum ſeptimum annum bina ceperat ſpolia. Primus omnium

Notæ.

omni acie victor diſcedit; ut *ebrioſus* eſt, qui ex omni convivio ebrius: fruſtra vox illa altera, *ſemper*, adderetur. Legendum hic omnino eſt, *Virtuti Invicti Cæſaris, Tutatori Orbis Romani, Imperatori Optimo, Statuam Obtulit Senatus Eduenſis, Memoriæ* PE*Rpetuæ*. Nempe ſtatuam, cujus in nummo iſto effigies pingitur. In nummis ſuis ſæpe Probus *Invictus* appellatur; ſemel etiam vice cognominis id ei nomen datum eſt: ſæpe etiam vice nominis, hoc eſt, pro IMP. PROBVS. VIRTVS PROBI AVG. legitur: alibi, VIRTVS INVICTI AVG.

1. *Cato.*] Hoc eſt, is qui primus e Porcia gente Cato cognominatus eſt. Totum hoc caput verbis fere totidem tranſſcripſit Solinus, cap. 1. pag. XI. Catonis Porcii laudem abſolutiſſimam, quæ exſtat apud Livium, lib. 39. pag. 500. legere operæ pretium fuerit, quod & huic loco maximam lucem eſt allatura, & legenti haud mediocrem voluptatem.

2. *Tres ſummas.*] Quartam addit Valerius Max. lib. 8. cap. 7. n. 1. *ut eſſet juris civilis quoque peritiſſimus.*

3. *Exiſtimatus, ut eſſet.*] Ita emendavimus, ex Reg. 1. 2. & Chiffl. Prius legebatur, *exiſtimatus eſt.*

4. *Optimus Orator.*] Orationum plerarumque quas habuit, ceterorumque ab eo ſcriptorum elenchum, præter ea quæ in noſtro Auctorum ſyllabo recenſuimus, vide in Indice Auctorum qui a Grammaticis vetuſtis laudantur, Priſciano, Diomede, ac reliquis.

5. *Scipione.*] Qui Africanus ſequens eſt dictus, Carthaginem, Numantiamque delevit: L. Æmilii Pauli, qui de Perſe rege triumphavit, gener: Scipionis Africani prioris nepos.

6. *Laboravit.*] Ob Cenſoriam ſeveritatem.

7. *Quater &c.*] Plutarchus, pag. 344. in ejus vita ait, paulo minus quinquagies cauſam dixiſſe: & poſtremum quidem, cum annum ageret ſextum & octogeſimum. Vide etiam Valer. Max. loc. cit.

8. *Nec quemquam.*] E Romanis ſcilicet hominibus. Sic Ariſtophontem quinquagies Athenis accuſatum, & abſolutum eſſe, auctor eſt Æſchines in Demoſthenem.

9. *Dentrem.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXIX.

10. *Sextum decimum.*] Ita MSS. omnes Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Editi hactenus perperam, *ſextum* tantum.

11. *L. Siccius.*] Vide Notas & Emend. num. XC. De eo dicemus iterum lib. 22. ſect. 5.

12. *A. Aterio.*] Vide Notas & Emend. num. XCI. Eamdem porro hiſtoriam narrat ex Plinio Solinus, cap. 1. pag. 10. & Gellius lib. 2. cap. 12. pag. 136. Varronis verba Fulgentius recitat, libro de priſco ſermone. Valerius Max. cum hunc Siccium dicit habuiſſe prædicatorem laudum ſuarum M. Varronem: Vide & Dionyſ. Halic. lib. 10. pag. 663.

13. *Poſt exactos.*] Anno circiter poſt exactos reges, LV. Urbis conditæ, CC.

14. *Haſtis.*] Feſtus, verbo *Haſta. Signum præcipuum eſt haſta: nam & Carthaginienſes, cum bellum vellent, Romam haſtam miſerunt: & Romani fortes viros ſæpe haſta donarunt.*

15. *Puris.*] Sine ferro. Hanc voculam nos addidimus, ex codd. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c.

16. *Phaleris.*] Significantur eo nomine plerumque ornamenta equorum: nunc vero nobilium equitum, ſive ea fuerint ſcuta brevia, & clypeoli, ſeu parvi umbones, ſive quid aliud. Etymologus: Φάλαρα, ἀσπιδίσκους, τὴν κόσμησιν, τὴν κατὰ τὸ μέτωπον τῶν ἵππων, &c. Ac paulo poſt: Φαλὸς, ἀσπιδίσκιόν τι, μικρὸν καὶ λαμπρὸν· καὶ φάλαρα, τὰ κοσμήματα διὰ τὴν λαμπρότητα, &c.

17. *Tribus & LXXX.*] Valerius Max. loc. cit. torques CLXXXIII. At Gellius & Solinus cum Plinio faciunt, & MSS. codices cum editis. Dionyſius item Halic. loc. cit. ὀγδοήκοντα μετὰ τρεῖς χρυσοῦς στρεπτοὺς περιαυχενίους.

18. *Armillis.*] Feſtus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt*, &c. Plinio lib. 28. ſect. 23. brachialia vocantur. Gallis, *des braſſelets*. Vide Voſſium in Etymol.

19. *CLX.*] Valer. Max. *armillæ CLX.* Gellius, *armillis plus centum LX.* At Dionyſius Halic. armillas aureas tantum LX. ἑξήκοντα.

20. *Coronis XXVI.*] Exſurgit plane hic numerus ex XIV. civicis, aureis octo, muralibus tribus, obſidionalique una, quæ tum a Plinio, tum a Valerio, Gellio, & Solino numerantur. Tamen in MS. Pariſ. & Chiffl. & in vetuſtis editionibus, legitur *coronis XXXVI.*

21. *Civicis.*] De civica & obſidionali corona Feſtus agit, verbo *Obſidionalis*, ubi eadem plane de Sicinio Dentato refert, quæ ceteri. Nos de utraque commodius lib. 16. ſect. 3. & lib. 22. ſect. 4.

22. *Fiſco æris decem.*] An decem millibus? quæ ſumma efficit monetæ noſtræ Gallicæ, libras, ut vocant, 400. An potius ſuperpoſitam notæ denarii X. lineolam oportuit, quæ *decies* ſignificaret, hoc eſt, decies centena millia æris ſive aſſium: quod efficit monetæ noſtræ libras 40000. Vide Notas & Emend. num. XCII.

23. *T. Romilio.*] Collegam habuit in Conſulatu C. Veturium, anno Urbis CCXCIX. Ita Dionyſ. lib. 10. Antiq. Rom. pag. 659. & Livius lib. 3. pag. 52. Vide Notas & Emend. num. XCIII.

24. *Convicto*] Vide Dionyſ. loc. cit. pag. 673. & 674. Livius lib. 3. pag. 53. rem ita narrat, ubi de clade Æquorum egit, quos Romulius Veturiuſque Conſules devicerant: *Præda*, inquit, *parta ingens: eam, propter inopiam ærarii, Conſules vendiderunt: invidiæ tamen res ad exercitum fuit: ea denique Tribunis materiam criminandi ad plebem Conſules præbuit. Itaque ergo ut magiſtratu abiere, ... dies dicta eſt Romulio ... damnatus Romulius decem millibus æris*, &c.

25. *Manlii.*] Prænomen ei Marcus fuit.

26. *Exitu vitæ.*] Cum fortiter defenſam alias libertatem, nefarie opprimere conatus eſt: unde Gallos depulerat, inde ipſe præcipitatus, inquit Valerius Max. lib. 6. cap. 3. pag. 301. Damnatum enim Tribuni de ſaxo Tarpeïo dejecerunt: locuſque idem in uno homine, & eximiæ gloriæ monimentum, & pœnæ ultimæ fuit, ut ſcribit Livius lib. 6. pag. 112.

27. *Ante decimum ſeptimum.*] Simile facinus M. Lepidi, qui poſtea Triumvir fuit, nummus exhibet, a Patino delineatus, pag. 7. n. 4. hoc titulo: M. LEPIDVS AN. XV. PR. HO. C. S. Ipſe in equo decurrens trophæum geſtat humero dextro. .)(. Caput Concordiæ: retro, corona, victoriæ ſymbolum: e regione ſimpulum, ut vocant, index

eques coronam muralem acceperat, [1] VI. civicas, [2] XXXVII. dona, [3] XXIII. cicatrices adverſo corpore exceperat: [4] P. Servilium Magiſtrum equitum ſervaverat, ipſe vulneratus humerum ac femur. Super omnia, Capitolium ſummamque rem in eo ſolus a Gallis ſervaverat, ſi non [5] regno ſuo ſervaſſet. Verum ſunt in his quidem virtutis opera magna, ſed majora fortunæ.

[6] M. Sergio, ut equidem arbitror, nemo quemquam hominum jure prætulerit: licet [7] pronepos Catilina gratiam nomini deroget. Secundo ſtipendio dextram manum perdidit: ſtipendiis duobus ter & vicies vulneratus eſt: ob id neutra manu, neutro pede ſatis utilis: uno tantum ſervo, plurimis poſtea ſtipendiis debilis miles. Bis ab Hannibale captus, (neque enim cum quolibet hoſte res fuit:) bis vinculorum ejus profugus, xx. menſibus nullo non die in catenis aut compedibus cuſtoditus. Siniſtra manu ſola quater pugnavit, duobus equis inſidente eo ſuffoſſis. Dextram ſibi ferream fecit, eaque religata præliatus, Cremonam obſidione exemit, Placentiam tutatus eſt: duodena caſtra hoſtium [8] in Gallia cepit: quæ omnia ex oratione ejus apparent, habita cum in Prætura ſacris arceretur a collegis, [9] ut debilis. Quos hic coronarum acervos conſtructurus hoſte mutato? Etenim plurimum refert, in quæ cujuſque virtus tempora inciderit. [10] Quas Trebia, Ticinuſve, aut Traſymenus civicas dedere? Quæ Cannis corona merita? [11] unde fugiſſe virtutis ſummum opus fuit. Ceteri profecto victores hominum fuere, Sergius vicit etiam fortunam.

CAPUT XXIX.

XXX. Ingeniorum gloriæ quis poſſit agere delectum, per tot diſciplinarum genera, & tantam rerum operumque varietatem? niſi forte Homero vate Græco [12] nullum felicius exſtitiſſe convenit, ſive operis fortuna, ſive materia æſtimetur. Itaque Alexander Magnus, (etenim inſignibus judiciis optime, citraque invidiam, tam ſuperba cenſura peragetur:) inter ſpolia Darii Perſarum regis unguentorum [13] ſcrinio capto, quod erat auro gemmiſque ac margaritis pretioſum, varios ejus uſus amicis demonſtrantibus, (quando tædebat unguenti bellatorem [14] & militia ſordidum:) immo hercule, inquit, librorum Homeri cuſtodiæ detur: ut pretioſiſſimum humani animi opus quam maxime diviti opere ſervaretur. [15] Item Pindari vatis familiæ penatibuſque juſſit parci, cum Thebas caperet. [16] Ariſtotelis Philoſophi patriam condidit: [a] tantæque rerum claritati tam benignum teſtimonium miſcuit.

[17] Archilochi Poëtæ interfectores Apollo arguit Delphis. Sophoclem tragici cothurni principem defunctum ſepeliri Liber Pater juſſit, obſidentibus mœnia Lacedæmoniis: Lyſandro eorum rege in quiete ſæpius admonito, ut pateretur humari delicias ſuas. Re-

INTERPRETATIO.

a *Tantæque.*] Tantæque ob res plurimas collectæ ab Ariſtotele famæ, ſuum quoque Alexander teſtimonium adjecit.

NOTÆ.

Pontificatus. Inſcriptionem ſic interpretare: *Marcus Lepidus annorum quindecim primus hoſtium caſtra ſuccendit*: non, ut Valerius Maximus multis perſuaſit, *Prætextatus hoſtem occidit, civem ſervavit.* Neque enim prætextati admittuntur in acie; neque hic Lepidus pingitur prætextatus, ſed paludatus.

1. *VI. civicas*] Livius, *octo*, loc. cit.

2. *XXXVII.*] Numerum Livius amplificat: *Dona Imperatorum*, inquit, *ad quadraginta, in quibus inſignes duas murales coronas.*

3. *XXIII. cicatrices.*] Ita MSS. omnes: & Pariſ. quidem, *viginti tres*, ſine numeralibus notis. In editis perperam XXXIII.

4. *P. Servilium.*] Ita libri quidem omnes: at *C. Servilium Ahalam* Livius vocat, lib. 6. pag. 112. Vide Notas & Emend. in librum VIII. num. CLXVIII.

5. *Regno ſuo.*] Regnum enim affectaſſe auctor eſt Livius, lib. 6. pag. 111.

6. *M. Sergio.*] Fuit is M. Sergius Silus, L. Æmilii Pauli Coſ. anno DLXXXVI. Legatus in bello Perſico: cujus & Livius meminit, lib. 44. Quæ de ipſo Plinius refert, ea Solinus tranſſcripſit, cap. 1. pag. 10. Vetus denarius in Muſeo noſtro, & apud Patinum in Famil. pag. 256. Romæ Victricis caput hinc exhibet, cum denarii nota, & ROMA & EX SC. inde equitem galeatum, qui ſiniſtra ſtrictum enſem & caput hoſtis præciſum geſtat. Sub equo, M. SERGI. *Marcus Sergius*, ille qui in equo pingitur. Littera Q ſuperpoſita, a Quæſtore nummum percuſſum eſſe ſignificat, qui materno ſanguine genus ex illo duceret: infra, charactere paulo minore, SILVS: quæ ſunt totidem vocum primæ litteræ, hac ſententia: *Sergius Italiam Liberavit Vicies Sexies.* Errore magno Valerius Maximus, lib. VI. cap. 1. n. 8. aliique Sergium cognomine Silum dixere. Plinio teſte, libro XI. ſect. LIX. non *Silus* alicujus gentis cognomen, ſed *Silo* fuit.

7. *Pronepos Catilina.*] L. Sergius Catilina dictus, Ciceronis conſiliis oppreſſus.

8. *In Gallia*] Circumpadana.

9. *Vt debilis.*] Mancus & mutilus. Ejuſmodi enim homines a ſacris arcebantur. *Sacerdos non integri corporis*, inquit Seneca pater, lib. 4. Controv. 2. pag. 243. *quaſi mali ominis res vocanda eſt. Hoc in victimis notatur: quanto magis in ſacerdotibus? Poſt ſacerdotium magis obſervanda eſt debilitas: non enim ſine ira Deorum debilitatur ſacerdos, &c.*

10. *Quas Trebia.*] Nullas cuiquam Trebia, inquit, nullas Ticinus, aut Traſymenus civicas dedere: nulla Cannis corona merita: adeo plurimum refert in quæ cujuſque virtus tempora inciderit: nec magis homines, cum Hannibale bis congreſſus, quam fortunam ipſam viciſſe Sergius videtur, qui exitioſis hiſce Reip. præliis non interfuerit. Vide Notas & Emend. num. XCIV. Notæ clades acceptæ ab Hannibale, cum uterque Conſulum victus, anno 536. P. Cornelius ad Ticinum: Sempronius, ad Trebiam. Sequente anno, Urbis 537. major ad Traſymenum lacum clades accepta: omnium vero atrociſſima plaga Cannenſis: anno 538.

11. *Vnde fugiſſe.*] Quamobrem Terentio Varroni, cujus Conſulis temeritate Cannenſis plaga contigerat, actæ a Senatu gratiæ ſunt, quod de Republica non deſperaſſet.

12. *Nullum felicius.*] Ingenium ſcilicet.

13. *Scrinio.*] De eo dicetur rurſum, lib. 13. cap. 1.

14. *Et militia ſordidum.*] *Non indecoro* ſcilicet, ut cecinit Lyricus vates, *pulvere ſordidum.*

15. *Item Pindari.*] Vide Plutarch. in Alex. pag. 670. Ælian. lib. 13. var. hiſt. cap. 7. Tzetzen, Chiliad. 7. v. 411.

16. *Ariſtotelis patriam.*] Stagiram. Vide Notas & Emendationes num. XCV. Conſule & Valerium Max. lib. 5. cap. 6. pag. 279.

17. *Archilochi.*] Reliquum caput ad verbum exſcripſit ex Plinio Solinus, cap. 1. pag. XI. Vide Notas & Emen-

quiſivit rex, quis ſupremum diem Athenis obiiſſet: nec difficulter ex iis, quem Deus ſignificaſſet, intellexit: [1] pacemque funeri dedit.

CAPUT XXX.

XXXI. [2] Platoni ſapientiæ antiſtiti Dionyſius tyrannus, alias ſævitiæ ſuperbiæque natus, vittatam navem miſit obviam: ipſe [3] quadrigis albis egredientem in litore excepit. [4] Viginti talentis unam orationem [5] Iſocrates vendidit. [6] Æſchines Athenienſis ſummus orator, cum accuſationem qua fuerat uſus, Rhodiis legiſſet, legit & defenſionem Demoſthenis, qua in illud pulſus fuerat exſilium: mirantibuſque, tum magis fuiſſe miraturos dixit, ſi ipſum orantem audiviſſent: [7] in calamitate teſtis ingens factus inimici. Thucydidem Imperatorem Athenienſes in exſilium egere, [8] rerum conditorem [9] revocavere: eloquentiam mirati, [a] cujus virtutem damnaverant. Magnum & [10] Menandro in comico ſocco teſtimonium regum Ægypti & Macedoniæ contigit, claſſe & per legatos petito: [b] majus ex ipſo, regiæ fortunæ prælata litterarum [11] conſcientia.

Perhibuere & Romani proceres etiam exteris teſtimonia. [12] Cn. Pompeïus confecto Mithridatico bello intraturus Poſidonii ſapientiæ profeſſione clari domum, fores percuti [13] de more a lictore vetuit: & faſces [c] [14] litterarum januæ ſubmiſit is, cui ſe oriens occidenſque ſubmiſerat. [15] Cato Cenſorius, in illa nobili trium ſapientiæ procerum ab Athenis legatione, audito [16] Carneade, quamprimum legatos eos cenſuit dimittendos: quoniam illo viro argumentante, quid veri eſſet haud facile diſcerni poſſet. [17] Quanta morum commutatio? [18] Ille ſemper alioquin univerſos ex Italia pellendos cenſuit Græcos: at pronepos ejus Uticenſis Cato, unum [19] ex tribunatu militum philoſophum, [20] alterum ex [21] Cypria legatione deportavit. Eamdemque linguam ex duobus Catonibus, in illo [22] abjeciſſe, in hoc importaſſe, memorabile eſt. Sed & noſtrorum gloriam percenſeamus.

[23] Prior Africanus Q. Ennii ſtatuam ſepulcro ſuo imponi juſſit: clarumque [24] illud nomen, immo vero ſpolium [25] ex tertia orbis parte raptum, in cinere ſupremo cum Poëtæ titulo legi.

[26] Divus Auguſtus carmina Virgilii cremari contra teſtamenti ejus verecundiam ve-

INTERPRETATIO.

a *Cujus virtutem.*] Fortitudinem in bello.

b *Majus.*] Majus de ſe ipſe ſibi teſtimonium præbuit virtutis, cum gratiæ regum antetulit litterarum ſcientiam.

c *Litterarum januæ.*] Hominis litterati januæ.

NOTÆ.

dationes, numero XCVI.

1. *Pacemque.*] Solinus: *Inducias bello dedit, uſque dum congruæ ſupremis talibus exſequiæ ducerentur.*

2. *Platoni ſapientiæ antiſtiti.*] Hoc eſt, qui in Philoſophia excellebat. Hæc de Platone Solinus totidem verbis, cap. I. pag. XI. Numiſma Græcum ex ære mediocri Patinus vulgavit, in quo cum Platone ſapientiæ laude confertur Auguſtus: ex parte una caput Auguſti nudum exhibet, cum epigraphe: ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ. Ex altera caput ſenile, barbatum, cum epigraphe: ΠΛΑΤΩΝ.

3. *Quadrigis albis.*] Vide Notas & Emendationes num. XCVII.

4. *Viginti.*] Plutarch. in vitis Rhetorum, pag. 838. Παρὰ Νικοκλέους τοῦ Κυπρίων βασιλέως, ὃ ἦν υἱὸς Εὐαγόρου, εἴκοσι τάλαντα λαβὼν ὑπὲρ τοῦ πρὸς αὐτὸν γραφέντος λόγου. *A Nicocle Cypriorum Rege, Evagoræ F. viginti talenta pro oratione ad ipſum ſcripta accepit.* Talenta interpretamur ea, quæ Plautus a magnis talentis diſcriminat, ac noſtræ efficere ſingula libras triginta docet. Itaque viginti talenta efficiunt libras ſexcentas, *ſix cent livres, ou deux cens écus.* Magna viginti talenta efficerent tricies octies mille quadringentas libras, *trente huit mille quatre cent livres*: denario æſtimato tantum aſſibus octo Gallicis: nam ſi decem, ut olim, efficerent ſexaginta millia librarum, *ſoixante mille francs, ou dix mille écus.*

5. *Iſocrates.*] De eo Plutarchus, in Vitis Oratorum, pag. 836, Laudat hunc Tullius, lib. de Claris orator. pag. 525.

6. *Æſchines.*] Rem ita plane refert Valerius Max. lib. 8. cap. 10. pag. 397. & Cicero lib. 3. de Orat. pag. 511. Plutarchus vero in Rhetorum vitis, pag. 840. ait Rhodiis admirantibus, quod habita oratione in Cteſiphontem, cauſa nihilominus Æſchines cecidiſſet, hunc reſpondiſſe, ſe mirari deſituros, ſi contra orantem Demoſthenem audiviſſent. Demoſthenis orationem ab Æſchine recitatam fuiſſe diſſimulat.

7. *In calamitate.*] Magnum eſt ab inimico laudari: majus, & a miſero.

8. *Rerum conditorem.*] Hoc eſt, Cicero eumdem appellat in Bruto, pag. 602. rerum geſtarum ſcriptorem ac pronunciatorem ſincerum & grandem. Sic in præfatione ad Veſpaſ. pictores ac ſtatuarii, pingendi fingendique conditores vocantur.

9. *Revocavere.*] Oenobii Archontis decreto, ut refert Pauſanias, lib. I. in Atticis.

10. *Menandro.*] Egimus de eo in Auctorum Indice.

11. *Conſcientia.*] Forte melius, *litterarum ſcientia.* Nec male *conſcientia.*

12. *Cn. Pompeïus.*] Hæc Solinus totidem verbis, cap. I. pag. XI.

13. *De more.*] Livius lib. 6. pag. 117. *Lictor Sulpicii Trib. mil. cum is de foro ſe domum reciperet, forem (ut mos eſt) virga percuteret,* &c.

14. *Litterarum januæ.*] Vide Notas & Emend. numero XCVIII.

15. *Cato.*] Vide Plutarchum, in Catone Majore pag. 350.

16. *Carneade.*] Laborioſo illo & diuturno ſapientiæ milite (verbis utor Valerii Max. lib. 8. cap. 7. pag. 388.) cui nonaginta expletis annis idem vivendi ac philoſophandi finis fuit.

17. *Quanta morum.*] Quæ ſequuntur, de utroque Catone, tranſſcripſit ea Solinus ad verbum, loc. cit.

18. *Ille ſemper.*] Vide lib. 29. ſect. 7.

19. *Ex tribunatu militum.*] Quem in Macedonia geſſit. Plutarchus, in ejus vita, pag. 763.

20. *Alterum.*] Zenonem. Vide lib. 34. ſect. 19. ſub finem, num. 35.

21. *Cypria legatione.*] De hac conſule Velleïum, lib. 2. num. 45. pag. 15. & Plutarch. in Catone minore, pag. 776. & ea quæ dicturi ſumus lib. 34. ſect. cit.

22. *Abjeciſſe.*] In illo, quod abjecerit: in iſto, nempe Uticenſi, quod eamdem Græcam linguam in Urbem importaverit, memorabile eſt.

23. *Prior Africanus.*] Valer. Max. lib. 8. cap. 14. num. I. pag. 408. *Superior Africanus Ennii Poëtæ effigiem in monumentis Corneliæ gentis collocari voluit, quod ingenio ejus opera ſua illuſtrata judicaret.* Meminit hujus rei etiam Cicero in orat. pro Archia, & Solinus, cap. I. pag. XI. Romæ extra portam Capenam, hoc Scipionum, Enniique monumentum, cum ſtatuis fuiſſe, auctor eſt Livius lib. 38.

24. *Illud nomen.*] Africani.

25. *Ex tertia orbis parte.*] Africa.

26. *Divus Auguſtus.*] Ejus hi verſus olim crediti in eam ſententiam:

Ergone ſupremis potuit vox improba verbis

fuit : majuſque ita vati teſtimonium contigit, quam ſi [1] ipſe ſua probaviſſet.

M. Varronis, in bibliotheca, quæ [2] prima in orbe ab Aſinio Pollione ex manubiis publicata Romæ eſt, unius viventis poſita imago eſt : haud minore (ut equidem reor) gloria, principe oratore & cive, ex illa ingeniorum, quæ tunc fuit, multitudine, uni hanc coronam dante, quam cum eidem [3] Magnus Pompeïus piratico ex bello navalem dedit. Innumerabilia deinde ſunt exempla Romana, ſi perſequi libeat : cum plures una gens in quocumque genere eximios tulerit, quam ceteræ terræ.

[4] Sed & quo te, M. Tulli, piaculo taceam ? quove maxime excellentem inſigni prædicem ? quo potius, quam univerſi populi illius gentis ampliſſimo teſtimonio, [5] & e tota vita tua Conſulatus tantum operibus electis ? [6] Te dicente legem agrariam, hoc eſt, alimenta ſua, abdicaverunt tribus : te ſuadente [7] Roſcio theatralis auctori legis ignoverunt, notataſque ſe diſcrimine ſedis æquo animo tulerunt : te orante, [8] proſcriptorum liberos honores petere puduit : tuum Catilina fugit ingenium : tu M. Antonium proſcripſiſti. Salve [9] primus omnium Parens Patriæ appellate, primus in toga triumphum linguæque lauream merite, & facundiæ Latiarumque litterarum parens : atque (ut Dictator Cæſar, hoſtis quondam tuus, de te ſcripſit) omnium triumphorum lauream adepte majorem : quanto plus eſt, ingenii Romani terminos in tantum promoviſſe, quam imperii, * [10] reliquis animi bonis.

* CAPUT XXXI.

Præſtitere ceteros mortales ſapientia, [11] ob id Cati, Corculi, apud Romanos cognominati. Apud Græcos Socrates, [12] oraculo Apollinis Pythii prælatus cunctis.

CAPUT XXXII.

XXXII. Rurſus mortales oraculorum ſocietatem dedere [13] Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta ejus Delphis conſecrando, aureis litteris, quæ ſunt hæc : [14] Noſſe ſe quem-

NOTÆ.

Tam dirum mandare nefas ? ergo ibit in ignes,
Magnaque doctiloqui morietur Muſa Maronis ? &c.
Pulcher Apollo veta, Muſæ prohibete Latinæ, &c.

Carmen integrum Pithœus edidit, inter Epigrammata & poëmatia vetera, pag. 70. ubi & aliud Sulpicii Apollinaris, de eodem argumento, pag. 69. recitat. Vide Gellium, lib. 17. cap 24. & Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 24. pag. 314.

1. *Ipſe ſua.*] Addunt libri editi, *ſua carmina* : ſed abeſt hæc poſtrema vox a codicibus MSS.

2. *Prima in orbe.*] Jam antea & Philadelphus in Ægypto, & Pergami reges, & Romæ Lucullus, Bibliothecas inſtruxerant : ſed ſibi paraverant illi ; non omnibus, quemadmodum fecit Pollio, publicavere : qui primus ingenia hominum, ut Plinius ait lib. 35. cap. 2. rem publicam fecit. Vide quæ ibi ſumus dicturi opportunius.

3. *Magnus Pompeïus.*] Feſtus in fragmento, pag. 10. *Navali corona donatur, qui primus in hoſtium navem armatus tranſiliverit, cujuſve opera manuve navis hoſtium capta fuerit : Adeptus eſt eam M. Varro, bello piratico, donante Cn. Pompeio Magno*, &c. Varro propellendos ſuſceperat ex Ionio mari piratas. Vide Appianum in Mithrid. pag. 236.

4. *Sed & quo te, M. Tulli.*] Ciceronis laudes ampliſſimas vide apud Senecam, lib. 1. Suaſoriarum.

5. *Et e tota vita.*] Ita ſcripſimus ex conjectura. In libris, *& tota vita* : quanquam & illud defendi poteſt.

6. *Te dicente.*] Quæ ſubjiciuntur, opera ſunt Conſulatus omnia. Harum orationum a ſe habitarum in Conſulatu ſuo, ipſe meminit lib. 2. ad Attic. ep. 1. pag. 41. *Altera*, inquit, *ad populum de lege Agraria : tertia, de Othone .... quinta, de proſcriptorum filiis .... ſeptima, qua Catilinam emiſi*, &c. Legem Agrariam promulgaverat eo anno Tribunus plebis P. Servilius Rullus, ut Plinius prodit, lib. VIII. ſect. LXXVIII.

7. *Roſcio.*] Eædem, inquit, tribus æquo tulerunt animo notatas ſe eſſe ſedendi in theatro diſcrimine, a L. Roſcio Othone Tribuno plebis : cujus lege cautum eſt, ut Romani Equites plebi antea immixti, dum ſpectaculis adeſſent, diſtincti ab ea ſederent. Ea re quatuordecim gradus proxime poſt Patricios in theatro ſecrevit, in quibus Equites ſpectarent, plebe ſummota. Unde illud Juvenalis, Satyra 3. verſ. 152.

Nihil habet infelix paupertas durius in ſe
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,
Si pudor eſt, & de pulvino ſurgat equeſtri.
Cujus res legi non ſufficit ......
Sic libitum vano, qui nos diſtinxit, Othoni.

Summam enim ingentem CCCG. ſeſtertiorum in cenſu habere oportebat eum qui in XIV. ordinibus ſedem habere cuperet : uti dicemus lib. 33. ſect. 8. quo reſpexit idem Satyricus, Sat. 14. verſ. 323.

Effice ſummam.
Bis ſeptem ordinibus quam lex dignatur Othonis.

Rem prolixe narrat Plutarchus in Cicer. pag. 867. Et Aſconius Pedianus, in orat. Cic. pro Cornelio, de majeſt. pag. 37. *L. Roſcius Otho*, inquit, *legem firmavit in theatro, ut Equitibus Romanis XIV. ordines ſpectandi gratia darentur.* Hanc legem Roſciam renovavit poſtea Domitianus. Vide Martial. lib. 5. Epig. 8. pag. 256. Cave interim Roſcium putes hunc eſſe hiſtrionem illum, Syllæ Dictatori acceptiſſimum, a Cicerone, Valer. Max. & aliis celebratum, quod incaute nimis credidit Hermolaus. Plinius Junior, lib. 6. Epiſt. de Metilio Criſpo : *Huic ego ordines impetraveram : atque etiam proficiſcenti quadringenta millia nummûm ad inſtruendum ſe ornandumque donaveram.* Ubi ordines vocat jus ſedendi in XIV. ordinibus inter Equites : quadringenta ſeſtertiûm millia cenſum equeſtrem eſſe deſignat. Ita hic Plinii junioris locus accipiendus eſt, cujus in loci interpretatione aberrant, qui hactenus prodiere, interpretes.

8. *Proſcriptorum.*] Primorum civitatis a Sylla proſcriptorum liberos, qui honores magno ambitu prenſabant, repreſſit. Vide Plutarchum in Cicer. pag. 866.

9. *Primus omnium.*] Tamen in triumpho, & a militibus dudum antea hunc honorem eſſe habitum Camillo Livius ſcripſit, libro quinto. Vide Cicer. in orat. pro Sextio, & in Piſon. Plutarchum quoque, in Ciceronis vita. Juvenalis, Satyra VIII. verſu 243.

Sed Roma parentem,
Roma Patrem Patriæ Ciceronem libera dixit.

At aliud longe in nummis antiquis Cæſarum *Parens Patriæ*, aliud *Pater Patriæ* eſt. *Parens Patriæ* eſt, cui ſalutem, libertatem, incolumitatem Patria acceptam refert, ut vitam parenti liberi. *Pater Patriæ*, qui pro Patria, ut pro liberis pater, tamquam Pontifex ſacra peragit ſolemnia ſtatis diebus. Auguſto nummus inſcriptus eſt, S P Q R PAREN. CONS. SVO : *Senatus Populuſque Romanus Parenti Conſervatori ſuo.*

10. *Reliquis animi bonis.*] Virtute bellica, legum ſanctitate. Vide Notas & Emend. num. XCIX.

11. *Ob id Cati.*] Ob ſapientiam. A Cicerone eadem traduntur, in quæſtionibus Tuſculanis ſcribente, lib. 1. pag. 294 *Aliis cor ipſum animus videtur, ex quo excordes, vecordes, concordeſque dicuntur : & Naſica ille prudens bis Conſul, Corculum, &*

Egregie cordatus homo catus Ælius Sextus.

Feſtus quoque : *Corculum*, inquit, *a corde dicebant antiqui, ſolertem & acutum.* At de voce *Catus*, Varro lib. 6. de L. L. pag. 74. *Cata, acuta : hoc enim verbo Sabini dicunt. Quare Catus Ælius Sextus, non (ut aiunt) ſapiens, ſed acutus.* Verum Nonius Plinio favet, cap. 2. n. 184. *Catus*, inquit, *pro ſapiente. Cic. Tuſcul. lib. 2. ſed homo catus numquam terminat, nec magnitudinis nec diuturnitatis modum.*

12. *Oraculo.*] Vulgare & tralatitium eſt Apollinis illud oraculum,

Ἀνδρῶν ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος.

Vide Valer. Max. lib. 3. cap. 4.

13. *Chiloni.*] Qui unus e ſeptem ſapientibus. Floruit Olymp. 56. Vide Laërtium in ejus vita, lib. 1. pag. 17.

14. *Noſſe ſe.*] Scirum hoc a Chilone pronunciatum eſſe teſtatur etiam Ariſtoteles lib. 2. Rhetor. cap. 12. Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 300. Τὸ μὲν ἕν, Γνῶθι σεαυτὸν, οἱ μὲν Χίλωνος ὑπειλήφασι· Χαμαιλέων δὲ ἐν τῷ περὶ Θεῶν, Θαλοῦ· Ἀριστοτέλης δὲ, τῆς Πυθίας. Cleobulo tamen ad-

que : [1] & nihil nimium cupere : comitemque æris alieni atque litis , [2] eſſe miſeriam. Quin & funus ejus , cum victore filio [3] Olympiæ exſpiraſſet [4] gaudio , tota Græcia proſecuta eſt.

CAPUT XXXIII. XXXIII. Divinitas , & quædam cælitum ſocietas nobiliſſima , ex feminis [5] in Sibylla fuit : ex viris in [6] Melampode apud Græcos , apud Romanos in [7] Marcio.

CAP. XXXIV. XXXIV. Vir optimus ſemel a condito ævo judicatus eſt [1] Scipio Naſica , [2] a jurato Senatu. Idem in toga candida [3] bis repulſa notatus a populo. In ſumma , ei in patria mori [4] non licuit : non hercules magis , quam extra vincula illi ſapientiſſimo ab Apolline judicato [5] Socrati.

CAPUT XXXV. XXXV. [1] Pudiciſſima femina ſemel , matronarum ſententia , judicata eſt Sulpicia Paterculi filia , uxor Fulvii Flacci : electa ex centum [2] præceptis , quæ ſimulacrum Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret. Iterum , religionis experimento , [3] Claudia , inducta Romam [4] Deûm Matre.

CAPUT XXXVI. XXXVI. Pietatis exempla infinita quidem toto orbe exſtitere : ſed Romæ unum , cui comparari cuncta non queant. [1] Humilis in plebe , & ideo ignobilis puerpera , ſupplicii cauſa carcere incluſa matre , cum impetraſſet aditum , a janitore ſemper [2] excuſſa , ne quid inferret cibi , deprehenſa eſt uberibus ſuis alens eam. Quo miraculo , matris ſalus donata filiæ pietati eſt , ambæque perpetuis alimentis : & locus ille eidem conſecratus

Notæ.

ſcribit Auſonius.

1. *Et nihil nimium.*] Clemens Alex. loc. cit. Πάλιν ἐν Χίλωνι τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀναφέρουσι τὸ, Μηδὲν ἄγαν , &c. *Chiloni rurſus Lacedæmonio tribuunt , ne quid nimis. Straton autem , in opere De inventis , adſcribit hoc dictum Stratodemo Tegeatæ : Didymus autem id cenſet eſſe Solonis: ſicut etiam Cleobuli , Modus optimus , Μέτρον ἄριστον.* Sidonius Apollinaris :

Lindie tu Cleobule jubes ; Modus optimus ut ſit.

2. *Eſſe miſeriam.*] Ita M S S. plane omnes. Græci ſic efferebant : Ἐγγύα , πάρα δ' ἄτα. *Sponde , noxa præſto eſt* : quod Ariſtotelici aiebant ab Chilone prolatum , teſte Clem. Alex. loc. cit. & Laërtio , pag. 18. in Chilone. Auſonius Thaleti adjudicat , pag. 77.

Nos ἐγγύα , πάρεστι δ' ἄτη , dicimus :
Latinum eſt : ſponde , Noxia eſt præſto tibi :
Per mille poſſum currere exempla , ut probem
Prædes vadeſque pœnitudinis reos.

Et Sidonius Apollinaris :

Thales Mileto genitus vadimonia culpat.

3. *Olympiæ.*] Sive *Olympia* , uti dicemus lib. 35. ſect. 40. n. 32. Sed *Olympiæ* legi nunc magis placet.

4. *Gaudio.*] Et ſenio ſimul , ætate deficiente , ut aït Laërtius , qui eamdem recitat hiſtoriam ex Hermippo , lib. 1. in Chilone , pag. 18.

5. *In Sibylla.*] Sibylla ibi proprium nomen eſt , æque ac Melampus & Marcius Et Latinum quidem , ut Clælia & Lucretia. Cum ſuperiore ſectione ſermonem de iis fecerit , qui oracula funderent , manifeſte docet , non eam fuiſſe dotem Sibyllæ , ut ederet oracula ; ſed qualis Melampodi fuit , artem divinandi. Sic apud Plautum , Pſeud. Act. 1. ſc. 1. verſu 23. ſagacitate ad interpretandum , non vaticiniis , clarum fuiſſe ſignificat.

Has quidem pol , credo , niſi Sibylla legerit ,
Interpretari alium poteſſe neminem.

6. *Melampode.*] Cujus fama divinationis artibus nota , ut ait Plinius lib. 25. ſect. 21. de quo multa cecinere vates , Homerus , Statius , aliique.

7. *Marcio.*] Marcii vatis fatidica carmina , Marciana dicta , a Livio non ſemel citantur , ut lib. 25. pag. 266. & alibi. Horum volumina duo illata eſſe in Senatum ſcribit Macrobius , lib. 1. Saturn. cap. 17. pag. 276. Duos fuiſſe fratres Marcios , nobili loco natos , hac divina incitatione celebres , auctor eſt Cicero lib. 1. de Divinat. pag. 193.

Sect. XXXIV. 1. *Scipio.*] Hæc eadem tradit Livius , lib. 29. pag. 343. Fuit is Cn. Scipionis F. ejus qui in Hiſpania ceciderat. Id nominis a Senatu accepit , M. Cornelio Cethego , P. Sempronio Tuditano Coſſ. anno Urbis D L. Meminit Auguſtinus lib. 1. de Civit. cap. 30. & Valerius Max. lib. 8. cap. 15. pag. 412. Nummus eſt æreus formæ mediocris , a Seguino vulgatus , pag. 24. ſecundæ edit. Caput nudum juvenile exhibet ; e regione , NASSICA. .)(. Caput tauri : C. VAL. C. SEX. AEDILES. At ille vultus , non Scipionis Naſicæ , ut arbitratur , ſed Cæſaris Auguſti eſt : nec certe Naſicæ cognomen geminata littera S ſcriberetur. Legendum haud dubie eſt : N*arbonenſium Augurum Sacrum , Soſpite Imperatore Cæſare Auguſto.* Nam & idcirco tauri caput pro victima cæſi in altera nummi ſuperficie pingitur : quæ *victima optima & laudatiſſima deorum placatio* , inquit Plinius libro VIII. ſect. LXX. & Ædiles etiam appellantur , *Caius Valerius* , & *Caius Sextius.*

2. *A jurato.*] Qui jurejurando ſententiam confirmarit. Apul. lib. 10. Aſin. aur. *Vos qui jurejurando adſtricti judicatis.* Solinus : *Vir optimus Naſica Scipio judicatus eſt , non privato tantum teſtimonio , ſed totius Senatus ſacramento.*

3. *Bis repulſa.*] Semel quidem in Conſulatus petitione , ut refert Livius , lib. 35. pag. 428. *P. Cornelius Cn. F. Scipio , qui priore anno* (poſt urbem conditam DLXII.) *repulſam tulerat .... ut dilatum viro tali , non negatum honorem appareret , ei Conſulatus datus eſt : additus ei de plebe collega M'. Acilius Glabrio.* Iterumque in petitione Cenſuræ , anno Urbis DLXX. cum Scipione ceteriſque candidatis , prælatus eſt M. Porcius Cato , ut auctor eſt Livius idem , lib. 39. pag. 500. Vide Notas & Emend. num. C.

4. *Non licuit.*] Ubi terrarum obierit Naſica Scipio , qui Optimus eſt appellatus , apud reliquos ſcriptores ſilentium eſt. Simili fato fuiſſe a Plinio diſcimus , quo nepotem ejus fuiſſe docet Valerius Max. lib. 5. cap. 3. n. 5. Serapionem ſcilicet , qui Gracchum interfecerat. Hic enim Pergami mortuus eſt , quo ſub titulo legationis ſeceſſerat.

5. *Socrati.*] Qui in cuſtodia publica Athenis hauſto ex judicum ſententia veneno obiiſſe dicitur : quod tamen Plinius , cum ſilet , negare videtur.

Sect. XXXV. 1. *Pudiciſſima.*] Hæc quoque Solinus , cap. 2. pag. 12. ex Plinio , & Valerius Max. lib. 8. cap. 15. pag. 415. *Merito virorum commemorationi Sulpicia Ser. Paterculi filia , Q. Fulvii Flacci uxor , adjicitur. Quæ , cum Senatus , libris Sibyllinis per Decemviros inſpectis cenſuiſſet , ut Veneris Verticordiæ ſimulacrum conſecraretur , quo facilius virginum mulierumque mentes a libidine ad pudicitiam converterentur , & ex omnibus matronis centum , ex centum autem decem ſorte ductæ , de ſanctiſſima femina judicium facerent , cunctis caſtitate prælata eſt.*

2. *Præceptis.*] Electis ante , & uti dictum ex Valerio eſt , ſorte ductis , & ante captis. Sic Virgilius , Æneid. XI. verſ. 491.

Et ſpe jam præcipit hoſtem.

Vide Notas & Emend. num. CI.

3. *Claudia.*] Q. Claudiam Valerius Max. appellat lib. 1. cap. 8. num. XI. pag. 70. Rem eamdem narrant Livius lib. 29. pag. 343. & Hieronym. lib. 1. contra Jovin. omnium breviſſime ac dilucide maxime , Suetonius in Tiberio , cap. 2. *Gentis ejuſdem Claudia fuit , quæ navem cum ſacris Matris Deûm Idææ , cohærentem Tiberino vado extraxit : precata propalam , ut ita demum ſe ſequeretur , ſi ſibi pudicitia conſtaret.* Cingulo duxiſſe navem ſcribit Hieronym. Vide præterea Silium Ital. lib. ult. Punic. & Appian. in Hannibal. pag. 345. Hanc feminam porro Diodorus in Excerptis , pag. 382. *Valeriam* vocat.

4. *Deûm matre.*] Cur Romam Peſſinunte advecta fuerit Mater Idæa , diſces ex Livio lib. 29. pag. 341.

Sect. XXXVI. 1. *Humilis.*] Hanc hiſtoriam refert totidem verbis Solinus , cap. 1. pag. XI. acceptam a Plinio : vel a Valerio Max. lib. 5. cap. 4. pag. 269. ubi res eleganti oratione deſcribitur. Sed diſſentiunt a Plinio Solinus , Feſtuſque , qui patrem aiunt , non matrem , in cuſtodia fuiſſe detentum : a Valerio fortaſſe etiam Plinius , qui humilem ignobilemque puerperam vocat , quam ille ſanguinis ingenui mulierem facit. Sed & in plebe ingenuos eſſe jam monuimus hujuſce libri ſect. 10. Simile eſt quod refert Hygin. Fab. 254. pag. 49. *Xanthippe Cimoni patri incluſo carcere , lacte ſuo alimentum vitæ præſtitit.*

2. *Excuſſa*] Sic Aſinius Pollio locutus , lib. 10. Epiſt. Cicer. 31. *Sexcentis enim locis excutiuntur , deinde etiam retinen-*

Deæ, [3] C. Quinctio, M'. Acilio Coſſ. templo Pietatis exſtructo in illius carceris ſede, ubi nunc [4] Marcelli theatrum eſt. [5] Gracchorum pater anguibus prehenſis in domo, cum reſponderetur, ipſum victurum alterius ſexus interempto: immo vero, inquit, meum necate: Cornelia enim juvenis eſt, & parere adhuc poteſt. Hoc erat uxori parcere, & Reipublicæ conſulere. Idque mox conſecutum eſt. [6] M. Lepidus Apuleïæ uxoris caritate poſt repudium obiit. [7] P. Rutilius morbo levi impeditus, nunciata fratris repulſa in Conſulatus petitione, illico exſpiravit. P. Catienus [8] Plotinus patronum adeo dilexit, ut heres omnibus bonis inſtitutus, in rogum ejus ſe jaceret.

CAPUT XXXVII.

XXXVII. Variarum artium ſcientia innumerabiles enituere, quos tamen attingi par ſit florem hominum libantibus: Aſtrologia [1] Beroſus, cui ob divinas prædictiones Athenienſes publice in gymnaſio ſtatuam inaurata lingua ſtatuere. Grammatica [2] Apollodorus, cui [3] Amphictyones Græciæ honorem habuere. Hippocrates medicina: qui venientem [4] ab Illyriis peſtilentiam prædixit, [5] diſcipuloſque ad auxiliandum circa urbes dimiſit: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, [6] decrevit Græcia. Eamdem ſcientiam in [7] Cleombroto Ceo Ptolemæus rex [8] Megalenſibus ſacris donavit c. talentis, ſervato [9] Antiocho rege. Magna & [10] Critobulo fama eſt, extracta Philippi regis oculo ſagitta, & citra deformitatem oris curata orbitate luminis. [11] Summa autem [12] Aſclepiadi Pruſienſi, condita nova ſecta, ſpretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ratione, qua vinum ægris mederetur, [13] relato e funere homine & ſervato: ſed maxime ſponſione facta cum fortuna, [14] ne medicus crederetur, ſi umquam invalidus ullo modo fuiſſet ipſe: [15] & victor, ſuprema in ſenecta lapſu ſcalarum exanimatus eſt.

XXXVIII. Grande & [1] Archimedi Geometricæ ac machinalis ſcientiæ teſtimonium M. Marcelli contigit, interdicto, cum Syracuſæ caperentur, ne violaretur unus: niſi fefelliſſet imperium militaris imprudentia. Laudatus eſt & [2] Cteſiphon Gnoſſius, æde Epheſiæ Dianæ [3] admirabili fabricata: [4] Philon, Athenis [5] armamentario [6] mille na-

NOTÆ.

tur a Lepido tabellarii. Spartianus in Septimio: *Salutarunt excuſſi, ne quid ferri haberent.*

3. *C. Quinctio.*] Ita libri omnes tum editi, tum manu exarati. Anno V. C. DCIV. Conſulatum geſſere L. Quinctius, M' Acilius, auctore Caſſiodoro. T. Quinctium, M' Acilium Tullius vocat, lib. 12. ad Attic. ep. 5. pag. 360. Siculæ tabulæ, Flaminium, & Balbum. Capitolina fragmenta, Flaminium, M'. (hoc eſt *Manium*) Acilium Balbum. Ita & Marliani Faſti.

4. *Marcelli theatrum.*] Quod a Cæſare Dictatore inchoatum, perfectum deinde ab Auguſto, & dedicatum eſt, non anno V. DCCXLI. ut Dio refert, lib. 53. pag. 517. & lib. 54. pag. 539. ſed biennio poſt, ex Plinio, libro VIII. ſect. XXV. ac M. Marcelli, ſororis ſuæ filii nomine inſcriptum, regione Urbis nona.

5. *Gracchorum.*] Plenius & explicatius Valerius Max. lib. 4. cap. 6. *Tiberius Gracchus anguibus domi ſuæ, mare ac femina, apprehenſis, certior factus ab aruſpice, mare dimiſſo, uxori ejus: femina, ipſi celerem obitum inſtare: ſalutarem conjugi potius, quam ſibi, partem augurii ſecutus, marem necari, feminam dimitti juſſit: ſuſtinuitque in conſpectu ſuo ſeipſum interitu ſerpentis occidi,* &c. Refert eadem Plutarchus in Gracchis, pag. 824. Cicer. lib. 1. de Divin. pag. 171.

6. *M. Lepidus.*] Lepidi Triumviri pater is fuit. De eo dicetur hujus libri ſectione 54.

7. *P. Rutilius.*] Qui cum P. Popilio Conſulatum geſſit anno Urbis DCXXII. Cicero lib. 4. Tuſc. quæſt. pag. 420. *Ægre tuliſſe P. Rutilium fratris repulſam Conſulatus, ſcriptum apud Fannium eſt: ſed tamen tranſiiſſe modum videtur: quippe qui ob eam cauſam a vita receſſerit.* Fratri ejus Lucii prænomen fuit, ut ex eodem Tullio diſcimus, in Lælio: *Scipio Rutilium potuit Conſulem efficere: fratrem ejus Lucium non potuit.*

8. *Plotinus.*] Ita reſcripſimus ex Pariſ. cod. & Chiffl. *Patronus* hic dicitur, qui dominus ſive herus cum ſit, ſervum manumittit, ſive aſſerit in libertatem. Liberti ſuo nomini patroni ſui nomen adjungebant. Sic P. Catienus a Plotino manumiſſus, appellatus eſt *P. Catienus Plotinus.* Sic Magni libertus Lenæus, *Pompeïus Lenæus* dictus eſt, Plinio teſte, lib. XXV. ſect. III. Simile huic facto eſt, quod Tacitus refert lib. 2. hiſt. de funere Othonis: *Quidam militum juxta rogum interfecere ſe, non noxa, neque ob metum, ſed æmulatione decoris, & caritate principis.*] Idem Tacitus lib. 14. Annal. ubi de morte Agrippinæ. Et de feminis Seneca, lib. 2. Declam. 2. *Quædam ſe maritorum rogis ardentibus miſcuerunt.*

Sect. XXXVII. 1. *Beroſus.*] De eo diximus in Auctorum ſyllabo. Vide præterea Vitruvium, lib. 9. cap. 7. pag. 196. ubi is aperuiſſe diſciplinam in inſula Co dicitur.

2. *Apollodorus.*] Ejuſdem nominis, atque is cujus Bibliothecam habemus, ſive de Diis libros tres.

3. *Amphictyones.*] Commune Græciæ concilium fuit, apud Thermopylas cogi ſolitum: ab Amphictyone Deucalionis F. ſic dictum; qui cum populos regeret, ejuſmodi conventus dicitur convocaſſe. Ἀμφικτύονες. De eo Plinius iterum, lib. 35. ſect. pariter 35.

4. *Ab Illyriis.*] In Atticam ſcilicet, ventis in eam partem morbum advehentibus, ut Soranus ſcripſit, in vita Hippocratis, tomo 1. operum Galeni, pag. 2. Laudat uberius Hippocratem Plinius, lib. 26. ſect. 6. & lib. 29. ſect. 2.

5. *Diſcipuloſque.*] Theſſalum & Draconem, Θεσσαλὸν ϗ Δράκοντα. Soranus loc. cit.

6. *Decrevit Græcia.*] Ejus decreti forma integre recitatur loco mox appellato. Δόγμα Ἀθηναίων· Ἔδοξε τῇ βουλῇ ϗ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων· ἐπειδὴ Ἱπποκράτης Κῷος, &c.

7. *Cleombroto.*] Vide Notas & Emend. num. CII.

8. *Megalenſibus.*] Sic appellata ſacra, quæ in honorem Magnæ Matris fiebant, ἀπὸ τῆς μεγάλης Μητρὸς, ut docent Livius, lib. 36. pag. 447. & Cicero in orat. de Aruſp. reſp. Sunt porro talenta centum, libræ Gallicæ 240000.

9. *Antiocho rege.*] Vide quæ dicturi ſumus lib. 29. ſect. 3.

10. *Critobulo.*] Meminit hujus Curtius, lib. 9. pag. 368. ubi parem ejus operam & curam in Alexandro ſanando mirifice commendat.

11. *Summa autem.*] Subintellige, *fama*, ex ſuperiore periodo.

12. *Aſclepiadi.*] De eo diximus in Auctorum Indice.

13. *Relato e funere.*] Celſus lib. 2. cap. 6. pag. 7. mortuum falſo creditum ait. *Aſclepiades*, inquit, *funeri obvius intellexit eum vivere, qui efferebatur.* Vide quæ ea de re rurſum dicturi ſumus lib. 26. ſect. 8.

14. *Ne medicus.*] Vide Notas & Emendationes, numero CIII.

15. *Et victor.*] E ſponſione diſceſſit victor: non enim morbo, ſed ſcalarum lapſu exanimatus eſt.

Sect. XXXVIII. 1. *Archimedi.*] Prodidit hoc & Valerius Max. lib. 8. cap. 7. pag. 389. Refert etiam Plutarchus in Marcello, pag. 308. Cicero in Verrem, orat. 6. aliique.

2. *Cteſiphon.*] Vide Notas & Emend. num. CIV.

3. *Admirabili.*] Ita MSS. omnes, non *admirabiliter*, ut editi.

4. *Philon.*] Strabo lib. 9. pag 395. Ἡ ὁπλοθήκη, Φίλωνος ἔργον. Armamentarium illud capta urbe Sylla incendit, ut auctor eſt Plutarchus in ejus vita. Deſcripſerat illud volumine ſingulari ipſe Philo, teſte Vitruvio in præf. lib. 7. pag. 125. *Philo*, inquit, *de ædium ſacrarum ſymmetriis: & de armamentario quod fuerat* (lege *fecerat*) *Piræei portu.* Meminit & Valerius Max. lib. 8. cap. 12. pag. 402.

5. *Armamentario.*] Armamentarium locus eſt ubi armamenta, hoc eſt, inſtrumenta navium bellique ſervantur. Uſus pariter ea voce Tullius, lib. 1. de Orat. n. 62. *Philo architectus, qui Athenienſibus armamentarium fecit.* Noſtris, *un Arcenac.*

6. *Mille navium.*] Vide Notas & Emendationes, num. CV.

vium : [7] Cteſibius [8] pneumatica ratione & hydraulicis organis repertis : [9] Dinocrates metatus Alexandro condente in Ægypto Alexandriam. Idem hic Imperator [10] edixit, ne quis ipſum alius, quam Apelles, pingeret : quam Pyrgoteles, ſculperet : quam Lyſippus, ex ære duceret : quæ artes pluribus inclaruere exemplis.

CAPUT XXXVIII.

XXXIX. [1] Ariſtidis Thebani pictoris [2] unam tabulam, [3] centum talentis rex Attalus licitus eſt. Octoginta emit duas Cæſar Dictator, Medeam & Ajacem [4] Timomachi, in templo Veneris Genitricis dicaturus. [5] Candaules rex, Bularchi picturam Magnetum exitii, [6] haud mediocris ſpatii, pari rependit auro. Rhodum non incendit rex Demetrius, [7] Expugnator cognominatus, ne tabulam Protogenis cremaret, a parte ea muri locatam. Praxiteles marmore nobilitatus eſt, Gnidiaque Venere, præcipue veſano amore [8] cujuſdam juvenis inſigni : & Nicomedis æſtimatione regis, grandi Gnidiorum ære alieno permutare eam conati. [9] Phidiæ Jupiter Olympius quotidie teſtimonium perhibet : [10] Mentori Capitolinus, & Diana Epheſia, quibus fuere conſecrata artis ejus vaſa.

CAPUT XXXIX.

XL. Pretium hominis in ſervitio geniti maximum ad hanc diem (quod equidem comperim) fuit Grammaticæ artis [1] Daphni, Gnatio Piſaurenſe vendente, & M. Scauro principe civitatis [2] IIı. DCC. licente. Exceſſere hoc in noſtro ævo nec modice hiſtriones, ſed libertatem ſuam mercati. Quippe cum jam apud majores Roſcius hiſtrio : [3] IIı. D. annua [4] meritaſſe prodatur : [5] niſi quis in hoc loco deſiderat Armeniaci belli, [6] paulo ante propter Tiridatem geſti, [7] diſpenſatorem, quem Nero [8] IIı. CXXX. manumiſit. Sed hoc [9] pretium belli, non hominis fuit : tam hercule, quam libidinis, non formæ, [10] Pæzontem e ſpadonibus [11] Sejani, IIı. D. mercante [12] C. Lutorio Priſco. Quam quidem [13] injuriam lucrifecit ille, mercatus in luctu civitatis, quoniam arguere nulli vacabat.

NOTÆ.

7. *Cteſibius.*] Patria Alexandrinus, Ptolemæi Evergetæ, qui Philometori ſucceſſit, temporibus vixit, ut ex Athenæo diſcimus, lib. 4. pag. 174.

8. *Pneumatica.*] Hoc eſt, ſpiritali : Machinalem ſcientiam veteres πνευματικὴν appellabant, cum vi flatus & ſpiritus aqua ſurſum hauriretur, & attraheretur. Noſtris, *Pompe, Machine pour élever l'eau.* Ut hydraulica organa, horologia ex aqua vocabant, muſicaque organa, in quibus aquæ motus & agitatio tubulos animaret. De his videndus Athenæus lib 4. pag. 174. & Vitruvius, lib. 9. cap. 9. pag. 199. qui utrumque pariter inventum Cteſibio adjudicant. Deſcribitur illud poſtremum egregie ab Tertulliano, lib. de Anima. De hydraulo rurſum acturi ſumus, lib. 9. ſect. 8.

9. *Dinocrates*] Hæc Solinus ad verbum, cap. 32. pag. 62. & cap. 40. pag. 69. Dinocratem appellant Solinus, Vitruvius, Ammianus. Alii Chirocratem, Dinocharem alii nuncupant. Vide quæ diximus lib. 5. ſect. XI. Certe MSS. codices *Dinochares* apertiſſime præ ſe ferunt.

10. *Edixit.*] Ita Horatius lib. 2. Epiſt. 1.

Edicto vetuit, ne quis ſe præter Apellem
Pingeret, aut alius Lyſippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum ſimulantia.

Apuleïus, lib. 1. Florid. pag. 8. *Edixit univerſo orbi ſuo, ne quis effigiem Regis temere aſſimularet ære, colore, cælamine : quin ſæpe ſolus eam Polycletus* (Lyſippum voluit dicere) *ære duceret, ſolus Pyrgoteles cælamine excuderet.* Vide Plutarch. in Alex. pag. 666. Valerium Max. lib. 8. cap. XI. &c.

Sect. XXXIX. 1. *Ariſtidis.*] Quem πορνογράφον appellatum eſſe Athenæus ſcribit, lib. 13. pag. 567. Varias hujus picturas Plinius recenſet lib. 35. ſect. 36. n. 19.

2. *Vnam tabulam.*] Quæ ægrum jacentem in lecto exprimeret. De ea rurſum lib. 35. ſect. 36. n. 19.

3. *Centum talentis.*] Atticis nimirum : quorum ſingula monetæ Gallicæ efficiunt libras, ut alibi docturi ſumus, 2400. Centena ipſa, libras 240000.

4. *Timomachi.*] De eo dicemus lib. 35. ſect. 40. num. 30. De his illius picturis, tum eo loco, tum ejuſdem libri ſectione 9.

5. *Candaules.*] Κανδαύλης, qui & Myrſilus, Sardium tyrannus, de quo dicemus iterum lib. 35. ſect. 34. ubi rurſum de hujus picturæ pretio, ipſoque pictore.

6. *Haud mediocris.*] Vide Notas & Emend num. CVI.

7. *Expugnator.*] Πολιορκητής. Quam vocem Græcam commodiore ſane atque honeſtiore vocabulo Plinius reddit, quam Plautus in Milite Glorioſo, quem *Vrbicapum* feſtive nuncupavit, act. 4. ſcen. 2. v. 64. Dicentur hæc iterum de Demetrio Poliorcete, & Protogene, lib. 36. ſect. 36. n. 20.

8. *Cujuſdam juvenis.*] De his rurſum lib. 36. ſect. 4. n. 5. ubi & de æſtimatione Nicomedis regis.

9. *Phidiæ.*] Vide lib. 36. n. 4.

10. *Mentori.*] Ex hoc loco illuſtrabimus Plinii verba inexplorati hactenus intellectus, lib. 33. ſect. 55.

Sect. XL. 1. *Daphni, Gnatio.*] Vide Notas & Emendat. num. CVII.

2. *IIı. DCC.*] Hoc eſt, ſeſtertiis ſeptingentis, quorum ſingula cum reſpondeant libris Gallicis, ut vocant, ſive florenis centum, pretium ſervi hujus ad libras 70000. omnino pertinuit. Ingens ſane, ac fide vix dignum, niſi maximum ſignificaret eſſe, quod ad ſua tempora ipſe comperiſſet. Sed erat ea ratio, ſeu corruptio potius temporum ac morum id ætatis : quod & Tranquillius teſtatur in Cæſare, qui ſervitia politiora eo pretio comparabat, cujus ipſum ſic puderet, ut rationibus vetaret inferri. Vide Notas & Emend. num. CVIII.

3. *IIı. D.*] Seſtertia quingenta. Monetæ noſtræ Gallicæ, libras 50000. Vide Notas & Emend. num. CIX.

4. *Meritaſſe.*] Hoc eſt, quæſtus feciſſe. Hac voce Cicero uſus in Verrem.

5. *Niſi quis.*] Cum ſuperioribus hæc ſunt in hunc modum contexenda : Quod ſervi pretium vere appellari poſſit, maximum uſque ad ſua tempora fuiſſe Daphnidis Grammatici. Quamvis enim illud exceſſerint ætate ſua hiſtriones, longe majoribus pecuniarum ſummis, ut manumitterentur, domino perſolutis : (id quod facile illis factu fuit, ingentibus adeo præmiis mercedibuſque hiſtrionicæ arti propoſitis, ut apud majores utique frugaliores, quingenta, ſive ſexcenta ſingulis annis e publico Roſcius ſit conſecutus :) non deberi ea tamen inter ſervorum pretia connumerari, quandoquidem hujuſmodi ſummis pecuniarum, non emptus a quopiam ſervus eſt, ſed ſuam ipſimet libertatem redemerunt : Quamobrem neque huc pertinere debet pretium ingens illud Neroniani diſpenſatoris, ſive ſpadonis Pæzontis : cum belli verius quam hominis id fuerit : hoc libidinis, non formæ.

6. *Paulo ante.*] Nerone tertium, & Valerio Meſſala Coſſ. Geſtum feliciter id bellum Neronis nummus ſignificat : in quo victoria expreſſa, quæ coronam dextra præfert, cum epigraphe, ARMENIAC. Regnum Tiridati a Nerone datum Romæ e ſuggeſtu Tranquillus aït in ejus vita, cap. 13.

7. *Diſpenſatorem.*] De hac voce dicemus l. 33. ſect. 13. & 52.

8. *IIı DXXX.*] Sive, ut vulgo nunc pingere ſolent, HS. cxxx. Sed ſuperponi numeralibus notis lineolam neceſſe eſt, ut ſit ſeſtertiûm cxxx. hoc eſt, centies & trigeſies centena millia ſeſtertiûm virilis ſexus. Hujuſcemodi autem ſumma efficit librarum Gallicarum 130000. Unde tam inſigne pretium belli fuiſſe, non hominis, merito addiderit. Vide Notas & Emend. num. CX.

9. *Pretium belli.*] Non tam hominis pretium hoc fuit, quam æſtimatio lucri quod acceperat ex diſpenſatione belli.

10. *Pæzontem.*] Παίζοντα, quæ vox ludentem ſonat. Vide Notas & Emend. num. CXI.

11. *Sejani, IIı. D.*] Hoc eſt, ſeſtertiûm maſculini generis, ut appellant, quingenties, ſubintellige, centena millia : Monetæ noſtræ, libræ ſunt Gallicæ, 5000000. Vide Notas & Emend. num. CXII.

12. *C. Lutorio.*] Vide Notas & Emend. num. CXIII.

13. *Injuriam.*] Hanc injuriam bonis moribus ac Reipublicæ famæ illatam, ob tam profuſum in ſpadonis emptione ſumptum, quod lucri is fecerit, ſive impune tulerit,

XLI.

XLI. [1] Gentium in toto orbe præſtantiſſima [2] una omnium, virtute, haud dubie Romana exſtitit. Felicitas cui præcipua fuerit homini, non eſt humani judicii: cum proſperitatem ipſam alius alio modo, & ſuopte ingenio [3] quiſque terminet. Si verum facere judicium volumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo eſt felix. [4] Abunde agitur, atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui jure dici non infelix poteſt. Quippe ut alia non ſint, certe, ne laſſeſcat fortuna, metus eſt: quo ſemel recepto, ſolida felicitas non eſt. [5] Quid quod nemo mortalium omnibus horis ſapit? utinamque falſum hoc, [6] & non a vate dictum quamplurimi judicent! Vana mortalitas, & ad circumſcribendum ſeipſam ingenioſa, computat more [7] Thraciæ gentis: quæ calculos colore diſtinctos, pro experimento cujuſque diei in urnam condit, ac ſupremo die ſeparatos dinumerat, atque ita de quoque pronunciat. Quid quod iſte calculi candore illo laudatus dies, [8] originem mali habuit? Quam multos accepta afflixere imperia? quam multos bona perdidere, & ultimis merſere ſuppliciis? [a] iſta nimirum bona, [9] ſi cui inter illa hora in gaudio fuit. Ita eſt profecto, alius de alio judicat dies, & tamen ſupremus de omnibus: ideoque nullis credendum eſt. Quid quod bona malis paria non ſunt, [b] etiam pari numero: nec [10] lætitia ulla minimo mœrore penſanda? Heu vana & imprudens diligentia! numerus dierum comparatur: ubi quæritur pondus. CAP. XL.

XLII. Una feminarum in omni ævo [1] Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis uxor, regis mater fuerit. Una [2] Berenice, quæ filia, ſoror, mater Olympionicarum. Una familia Curionum, in qua tres continua ſerie oratores exſtiterunt. [3] Una Fabiorum, [4] in qua tres continui Principes Senatus, M. Fabius Ambuſtus, Fabius [5] Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos. CAP. XLI.

XLIII. Cetera exempla fortunæ variantis innumera ſunt. Etenim quæ fecit magna gaudia, niſi ex malis? aut quæ mala immenſa, niſi ex ingentibus gaudiis? * Servavit proſcriptum a Sylla [1] M. Fiduſtium Senatorem, annis XXXIII. ſed [2] iterum proſcriptus. Superſtes Syllæ vixit, [3] ſed uſque ad Antonium: conſtatque nulla alia de cauſa ab eo proſcriptum, quam quia proſcriptus fuiſſet. CAP. XLII. * CAPUT XLIII.

INTERPRETATIO.

a *Iſta nimirum.*] Iſta nimirum quæ creduntur bona, ſi modo inter illa fruenda vel una lætitiæ hora exigatur.

b *Etiam pari.*] Etiam ſi bona *malis permixta* pari *eveniant* numero.

NOTÆ.

non debet cuiquam mirum videri, occupata tum civitate in luctu ac gemitu ob Tiberii tyrannidem, quem poſt Sejani interitum multo ſæviſſimum factum eſſe, atque in omne genus crudelitatis erupiſſe, notat Tranquillus in Tiberio, cap. 61. pag. 50. Quare arguere tam profuſæ nequitiæ emptorem nulli tum vacabat.

Sect. XLI. 1. *Gentium.*] Vide Notas & Emendat. num. CXIV.

2. *Vna omnium, virtute.*] Virtute, inquit, gens Romana ceteris omnibus antecellit: Felicitate, quis homo homini præſtet, haud ita promptum eſt ſtatuere.

3. *Quiſque terminet.*] Chiffl. *determinet.*

4. *Abunde agitur.*] Vide Notas & Emend. num. CXV.

5. *Quid quod nemo.*] Nemo eſt, inquit, qui non aliqua parte vitæ deſipiat, vel peccet: nemo igitur felix. Pendet hoc ex illo dogmate, Solum ſapientem eſſe felicem. Vide Plutarch. in libro, *Num ſola improbitas ſufficiat ad infelicitatem*, pag. 498.

6. *Et non a vate.*] Simile fere eſt quod Homerus ait Odyſſ. 18. nemini mortalium ſcire fas eſſe omnia, ut canit etiam Horatius.

Ἀλλ' οὔ πως ἅμα πάντα δυνήσεαι αὐτὸς ἑλέσθαι. (Ἀλλὰ τὶ ἐ δύναμαι πεπνυμένα πάντα νοῆσαι.)

In cod. Tolet. *Et non ut a vate.*

7. *Thraciæ.*] Vide Notas & Emend. num. CXVI. Zenobius, cent. 6. adag. 13. Τὰς ἐν τῇ φαρέτρᾳ ψηφίδας. Φύλαρχός φησι τοὺς Σκύθας μέλλοντας καθεύδειν, ἄγειν τὴν φαρέτραν· καὶ εἰ μὲν ἀλύπως τύχοιεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην διάγοντες, καθιέναι εἰς τὴν φαρέτραν ψηφίδα λευκήν· εἰ δὲ ὀχληρῶς, μέλαιναν. Ἐπὶ τίνων τῶν ἀποθνησκόντων ἐκφέρειν τὰς φαρέτρας, καὶ ἀριθμεῖν τὰς ψήφους. Καὶ εἰ εὑρεθείησαν πλείους αἱ λευκαί, εὐδαιμονίζειν τὸν τετελευτηκότα (ὑποχθόμενον), &c. *Calculos in pharetra: Auctor eſt Phylarchus Scythas cubitum ituros pharetram afferre: ac ſi feliciter dies proceſſiſſet, album immittere calculum ſolitos: ſin accidiſſent infauſta, nigrum. Vbi vero vita quis deceſſiſſet, pharetram proferebant, calculoſque numerabant. Quorum ſi candidi plures eſſent reperti, felicem prædicabant mortuum*: &c.

8. *Originem mali.*] Dies ille ipſe qui fauſtus eſt exiſtimatus, initium & origo infelicitatis fuit: Quam multos enim vel accepta eo die imperia, qui ſummus apex felicitatis creditur, ærumnis poſtmodum afflixere?

9. *Si cui inter illa.*] Reg. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. legunt, *cum interim illa hora:* ea utrobique ſententia, adeo eſſe obcæcatos homines, ut illa bona appellent, quæ multos perdidere, modo inter illa fruenda exigi vel una poſſit in gaudio hora.

10. *Lætitia ulla.*] Hoc eſt, quantumlibet magna, minimo mœrore penſanda non eſt. Prius *ullo*, minus ſincere legebatur.

Sect. XLII. 1. *Lampido.*] Plato in Alcibiade, pag. 123. tom. 2. ubi τὴν Λαμπιδὼ Leotychidæ filiam, uxorem Archidami, Agidis matrem, eo nomine prædicat, quod hi omnes reges fuere Lacedæmone, ex Eurypontidarum familia. In ſerie reginarum noſtrarum Claudia pariter occurrit, Ludovici XII. filia, Franciſci I. uxor, Henrici II. mater.

2. *Berenice.*] Ita MSS. omnes. Editi, *Pherenice*, quod idem valet. Siculi & Macedones φ mutant in β. Φίλιππος, Βίλιππος. Φρύγες, Βρύγες· Φερενίκη, Βερενίκη. De hac Berenice, Ælianus lib. 10. Var. hiſt. cap. 1. Et Valerius Max. lib. 8. cap. ult. in fine. *Pherenices*, inquit, *non vulgaris honos: cui ſoli omnium feminarum gymnico ſpectaculo intereſſe permiſſum eſt, cum ad Olympia filium Euclea certamen ingreſſurum adduxiſſet, Olympionice patre genita, fratribus eamdem palmam aſſecutis latera cingentibus.*

3. *Vna Fabiorum.*] In qua præterea tres fratres, Cæſo, Marcus, Quintus, ſeptem continuos Conſulatus geſſerunt, ut notat Dionyſ. Halic. lib. 9. Antiq. Rom. pag. 580.

4. *In qua tres.*] Addit Solinus, hæc tranſcribens, cap. 1. pag. XI. *Magnum hoc habitum eſt ſane eo ſæculo, quo facundiam præcipue & divina & humana mirata ſunt*, &c.

5. *Rullianus.*] Vide Notas & Emend. num. CXVII.

Sect. XLIII. 1. *M. Fiduſtium.*] Vide Notas & Emend. num. CXVIII.

2. *Iterum proſcriptus.* Subintellige, ab Antonio. Nam ſuperſtes Syllæ &c.

3. *Sed uſque ad Antonium.*] Uſque ad annum Urbis conditæ DCCVI. qui cœpit ab autumno anni ſuperioris, æra Antoniana, in nummis etiam Claudii Imp. conſignata, quoniam fuit is M. Antonii nepos: quoque anno DCCVI. fuit hæc ab Antonio facta proſcriptio: eo quod erat is, ut in nummo vetere ſcribitur, M. ANTO. IMP. R. P. C. *Marcus Antonius Imperator Reipublicæ conſtituendæ;* cum eſſet CAESAR DIC. *Cæſar Dictator* tantum.

XLIV. Triumphare [1] P. Ventidium de Parthis voluit quidem ſolum, ſed eumdem in triumpho [2] Aſculano Cn. Pompeïi Strabonis duxit puerum: quamquam Maſurius auctor eſt bis in triumpho ductum: [3] Cicero, mulionem [4] caſtrenſis ſuffaranium fuiſſe: [5] plurimi, juventam inopem in caliga militari toleraſſe. [6] Fuit & Balbus Cornelius major [7] Conſul, [8] ſed accuſatus, a atque de jure virgarum in eum, judicum [9] in conſilium miſſus: primus externorum, atque etiam [10] in Oceano genitorum uſus illo honore, quem majores [11] Latio quoque negaverunt. Eſt & [12] L. Fulvius inter inſignia exempla, Tuſculanorum rebellantium Conſul: eodemque honore, [13] cum tranſiſſet, exornatus confeſtim a populo Romano: qui ſolus eodem anno, quo fuerat hoſtis, Romæ triumphavit ex iis, quorum Conſul fuerat.

Unus hominum ad hoc ævi, [14] Felicis ſibi cognomen aſſeruit L. Sylla, civili nempe ſanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatum. [15] Et quibus felicitatis inductus argumentis? [16] quod proſcribere tot millia civium ac trucidare potuiſſet. O prava interpretatio, & futuro tempore infelix! Non melioris ſortis tunc fuere pereuntes, quorum miſeremur hodie, cum Syllam nemo non oderit? Age, non exitus vitæ ejus, omnium proſcriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, [17] erodente ſe ipſo corpore, & ſupplicia ſibi gignente? Quod ut diſſimulaverit, & ſupremo [18] ſomnio ejus (cui immortuus quodammodo eſt) credamus, ab uno illo invidiam gloria victam: hoc tamen nempe felicitati ſuæ defuiſſe confeſſus eſt, quod [19] Capitolium non dedicaviſſet.

XLV. [1] Quintus Metellus in ea oratione, quam habuit ſupremis laudibus patris ſui L. Metelli, Pontificis, [2] bis Conſulis, Dictatoris, Magiſtri Equitum, [3] Quindecimviri

Interpretatio.

a *Atque de jure.*] Atque conſilio judicum permiſſus, ut ſtatuerent, num jus virgarum in eum eſſet.

Notæ.

Sect. XLIV. 1. *P. Ventidium.*] Velleïus lib. 2. num. 65. pag. 19. *Vidit hic annus* (quo Cæſar eſt interfectus) *Ventidium, per quam urbem inter captivos Picentium in triumpho ductus erat, in ea Conſularem prætextam jungentem Prætoria: idem hic poſtea triumphavit.* De hujus Ventidii victoria & triumpho conſulendus præterea Appianus in Parth. pag. 156. Plutarch. in Antonio, pag. 931. Dio, lib. 49. pag. 404. Frontin. lib. 1. Stratag. cap. 1. Gellius lib. 2. cap. 4. pag. 799. In nummis antiquis, M. ANT. IMP. *Marcus Antonius Imperator*, cujus ſe partibus nimirum Ventidius addixerat: & ex altera parte, P. VENT. PONT. *Publius Ventidius Pontifex.*

2. *Aſculano.*] Aſculum Piceni coloniam, a Cn. Pompeïo Magni patre captum bello ſociali, refert Velleïus lib. 2. num. 21. pag. 10. & Gellius loc. cit.

3. *Cicero.*] Nunc l. 10. epiſt. 18. quæ Planci eſt ad Ciceronem. *Ventidiique mulionis caſtra deſpicio.* Vim vocis explicat, totamque hiſtoriam recitat Gellius loc. cit. *Cum adoleviſſet,* inquit de Ventidio, *victum ſibi ægre quæſiſſe, eumque ſordide inveniſſe comparandis mulis & vehiculis, magiſtratibus qui ſortiti provincias forent præbenda publice condixiſſe: Antonii demum partes ſecutum, Pontificatum quoque, ac Conſulatum, adeptum eſſe: Quam rem adeo intoleranter tuliſſe Populum Rom. qui curandis mulis illum victitaſſe meminerat, ut vulgo per vias urbis verſiculi proſcriberentur.*

Concurrite omnes, Augures, Aruſpices,
Portentum inuſitatum conflatum eſt recens:
Nam mulos qui fricabat, Conſul factus eſt.

4. *Caſtrenſis ſuffaranium.*] In Reg. 2. & Chiffl. *Caſtrenſis furinariæ*: forte pro *farinariæ*. In libris editis, *caſtrenſem ſuffaraneum.* At in noſtro codice MS. qui eſt integerrimus, prima manu ſcriptum eſt; *Caſtrenſis* (ſubintellige, mulionis) *ſuffaranium*: ſecunda autem, nec certe recenti, ſed falſa, *Caſtrenſem ſuffranium.* Caſtrenſis mulio is dici videtur qui far in caſtra convehit. Suffaranius autem qui ſub alio mulione eſt, ut ſit quaſi ſubmulio, ſive mulionis ordinarii vicarius mulio, qui far convehit.

5. *Plurimi.*] Quos ſecutus eſt Dio lib. 43. pag. 239.

6. *Fuit & Balbus.*] Vide Velleïum, lib. 2. num. 51. pag. 16. Major hic vocatur, qui patruus alterius Balbi cognominis, qui minor dictus eſt a Cicerone lib. XI. ad Attic. ep. 12. pag. 341. Sive porro Cornelium Balbum, ſive Balbum Cornelium dixeris, nihil intereſt: Plinio enim, Velleïoque Paterculo nihil familarius, quam cognomen gentilitio nomini præponere. Sic Muſam Antonium Scribonius dixit, Compoſ. 110.

7. *Conſul.*] Conſul hic fuit, quoniam ita neceſſe eſt dicere, Cn. Domitio Calvino ſecundum, C. Aſinio Pollione Coſſ. anno Urbis DCCXIV. Cum enim magiſtratu ſe abdicaſſent, ille unus ex ſuffectis fuit, ut quidem Dio refert lib. 48. pag. 365. & 376.

8. *Sed accuſatus.*] Quod civitatem Romanam falſo uſurparet, cum peregrinus eſſet: In peregrinum enim erat jus virgarum, non in civem. Nam, ut ait Cic. pro Rabir. Perduell. *Porcia lex virgas ab omnium civium Romanorum corpore amovit.* Nota eſt ea Balbi hiſtoria, ex oratione Ciceronis pro ipſo habita.

9. *In conſilium.*] *Mittere judices in conſilium*, inquit Aſconius Pedian. in Orat. Cic. in Verr. pag. 67. *eſt dimittere judices ad ſententiam dicendam, ubi allegatis omnibus argumentis orator dixerit, Dixi.* Quamobrem mitti in conſilium judicum, eſt arbitrio judicum ſententiæque permitti, cauſa jam contra reum, & pro reo dicta.

10. *In oceano.*] Quia Gadibus natus, ut dictum eſt lib. 5. ſect. 5. quæ fuit inſula in oceani litore poſita, ultra fretum Gaditanum.

11. *Latio quoque.*] Latinis olim petere Romæ magiſtratus, aut gerere omnino non licuit. Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad libr. 3. num. III.

12. *L. Fulvius.*] Qui Conſulatum geſſit cum Q. Fabio Max. Rulliano, de quo ſect. 42. diximus, anno Urbis 432. Livius, lib. 8. pag. 150.

13. *Cum tranſiſſet.*] In Romanorum partes.

14. *Felicis ſibi.*] Velleïus, lib. 2. num. 27. pag. 12. *Occiſo demum C. Mario ſepties Conſulis filio, Felicis nomen aſſumpſit,* &c. In nummis antiquis, ſive ad majorem emphaſim, ſive ad diſtinguendum ab adjectivo nomine cognomen, ſcribitur per geminum e *Feelix*. Hinc FAVSTVS inde FEELIX, hanc habet ſententiam: *Fecit Africam Vectigalem Senatui* Ter *Victor Sylla* FEELIX.

15. *Et quibus.*] Magis probaverim, *At quibus.* Quibus, inquit, argumentis Felicem ſe credidit?

16. *Quod proſcribere.*] Velleïus loc. cit. num. 28. de Sylla: *Primus ille, & utinam ultimus, exemplum proſcriptionis invenit,* &c. Vide Valerium Max. lib. 9. cap. 2. pag. 424. & Senecam lib. 5. de Benef. cap. 16. pag. 94.

17. *Erodente ſe.*] Phthiriaſim ſignat, hoc eſt, pedicularem morbum, a copia pediculorum toto corpore erumpentium. Vide quæ dicturi ſumus lib. XI. ſect. 39. Idem fuit exitus Philippi II. Hiſpaniarum Regis: cujus e corpore vivo tanta pediculorum multitudo erumpebat, vix ut iiſdem decutiendis duo homines ſufficerent; donec eo demum morbo ſupremo interiit.

18. *Somnio ejus.*] De hoc ſomnio varia referunt Plutarchus in Sylla, pag. 475. & Appianus lib. 1. Civil. pag. 416. Huic ſomnio dicitur immortuus, quoniam poſt conſcriptum a ſe Somnium ſuum mox deceſſit.

19. *Capitolium.*] Tacitus, lib. 3. hiſt. pag. 77. *Capitolii curam victor Sylla ſuſcepit, neque tamen dedicavit: hoc ſolum felicitati eius negatum.* Sylla morte prævento, Catulum dedicaſſe auctor eſt Plutarchus in Poplicola, pag. 104.

Sect. XLV. 1. *Quintus Metellus.*] E Cæciliorum familia. Conſulatum geſſit, anno V. C. DXLVIII.

2. *Bis Conſulis.*] Primum, anno DIII. Cn. Furio Collega. Secundum, anno DVII. cum Numerio Fabio Buteone.

3. *Quindecimviri.*] Ita MSS. fere omnes. Alii tamen

agris dandis, [4] qui primus elephantos [5] ex primo Punico bello duxit in triumpho, ſcriptum reliquit, decem maximas res optimaſque, in quibus quærendis ſapientes ætatem exigerent, conſummaſſe eum. Voluiſſe enim primarium bellatorem eſſe, optimum oratorem, fortiſſimum Imperatorem, auſpicio ſuo maximas res geri, maximo honore uti, ſumma ſapientia eſſe, ſummum Senatorem haberi, pecuniam magnam bono modo invenire, multos liberos relinquere, & clariſſimum in civitate eſſe: hæc contigiſſe ei, nec ulli alii poſt Romam conditam. Longum eſt refellere & ſupervacuum, abunde uno caſu refutante. Siquidem [6] is Metellus orbam luminibus exegit ſenectam, amiſſis incendio, cum Palladium raperet ex æde Veſtæ, memorabili cauſa, ſed eventu miſero. Quo fit, ut infelix quidem dici non debeat; felix tamen non poſſit. Tribuit ei populus Romanus, [7] quod numquam ulli alii ab condito ævo, ut quoties in Senatum iret, curru veheretur ad Curiam. Magnum & ſublime, ſed pro oculis datum.

Hujus quoque Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, [8] filius, inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur. [9] Nam præter honores ampliſſimos, cognomenque e Macedonia, a [10] quatuor filiis illatus rogo, uno [11] Prætorio, tribus Conſularibus, duobus Triumphalibus, uno Cenſorio: quæ ſingula quoque paucis contigere: in ipſo tamen flore dignationis ſuæ ab [12] C. Attinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, Tribuno plebis, quem e Senatu Cenſor ejecerat, revertens e Campo meridiano tempore, vacuo foro & Capitolio, [13] ad Tarpeïum raptus, ut præcipitaretur, convolante quidem tam numeroſa illa cohorte, quæ patrem eum appellabat, ſed (ut neceſſe erat in ſubito) tarde & tamquam in exſequias, cum reſiſtendi [14] ſacroqueſanctum repellendi jus non eſſet, virtutis ſuæ opera & Cenſuræ periturus, ægre Tribuno, qui intercederet, reperto, a limine ipſo mortis revocatus: alieno beneficio poſtea vixit, bonis inde etiam [15] conſecratis [16] a damnato ſuo, tamquam parum eſſet: [17] faucium certe intortarum, expreſſique per aures ſanguinis pœna exacta eſt. Equidem & [18] Africani ſequentis inimicum fuiſſe, inter calamitates duxerim, ipſo teſte Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filii, celebrate exſequias, numquam civis majoris funus videbitis. Et hoc dicebat jam [19] Balearicis, [20] & Diadematis, jam

CAP. XLIV.

NOTÆ.

XIIviri legunt. Agrum de hoſtibus captum, vel publicum Populi Rom. colonis, emeritiſve militibus dividebant. Inde leges Agrariæ nuncupatæ. Hæc diviſio fiebat per Curatores Agrarios, vel Triumviros, vel Quinqueviros, vel Septemviros, vel Decemviros, vel Quindecimviros, vel denique Vigintiviros: qui Triumviri, vel Xviri agris dandis, aſſignandis, vel coloniæ deducendæ ſunt dicti. Hoc de more multa Sigonius, lib. 2. de jure Italiæ, cap. 2. pag. 179.

4. *Qui primus.*] Vide Notas & Emendationes, numero CXIX.

5. *Ex primo.*] Ita MSS. omnes. Editi, *primo*, tantum.

6. *Is Metellus.*] Epitome Livii lib. 19. *Cum Templum Veſtæ arderet, Cæcilius Metellus Pont. Max. ex incendio ſacra rapuit.* Anno Urbis DXII. Id argumentum eſt declamationis perelegantis apud Senecam patrem, lib. 4. Controv. 2. pag. 243. Id etiam deſcribit Ovidius, lib. 6. Faſtor. verſ. 437. & Valer. Max. lib. 1. cap. 5.

7. *Quod numquam.*] Deceptus igitur Gellius videtur, qui lib. 3. cap. 18. pag. 263. Senatores omnes ait qui ſella curuli uſi eſſent, in veterum ætate curru ſolitos honoris gratia in Curiam vehi. Eſt id uni conceſſum Metello: neque tam dignitati datum, quam pietati, & ex pietate profectæ luminum orbitati: id enim, ut ait Plinius, *pro oculis datum*: hoc eſt, pro jactura oculorum.

8. *Filius.*] Cui pariter Quinti prænomen fuit.

9. *Nam præter.*] Præter Conſulatus decus, imperatoriam poteſtatem, ſpecioſiſſimi triumphi prætextam, inquit Valerius Max. lib. 7. cap. 1. num. 1. pag. 331.

10. *Quatuor filiis.*] Ita Valerius loc. cit. Cum Auguſtinus lib. 2. de Civit. cap. 23. quinque Metelli filios Conſulares ait fuiſſe, errorem in numero ſubeſſe neceſſe eſt, cum quatuor fuiſſe omnino ex ceteris ſcriptoribus conſtet. Accurate & ſcite Velleïus, lib. 1. pag. 5. *Vix ullius gentis,* inquit, *ætatis, ordinis, hominem inveneris, cujus felicitatem fortunæ Metelli compares. Nam præter excellentes triumphos..... quatuor filios ſuſtulit, omnes adultæ ætatis vidit, omnes reliquit ſuperſtites, & honoratiſſimos. Mortui ejus lectum pro Roſtris ſuſtulerunt quatuor filii: Unus Conſularis & Cenſorius: alter Conſularis: tertius Conſul: quartus candidatus Conſulatus, quem honorem adeptus eſt. Hoc eſt nimirum magis feliciter de vita migrare, quam mori.*

11. *Prætorio.*] Vide Notas & Emend. num. CXX.

12. *C. Attinio.*] Vide Notas & Emend. num. CXXI. Contigit iſtud anno poſt Urbem conditam, DCXXIV. Ap. Claudio, M. Perperna Coſſ.

13. *Ad Tarpeïum.*] Proditores, hoſteſve, e ſaxo Tarpeïo Romæ olim dejectos: ſed & ordinarium ac legitimum fuiſſe pœnæ genus, multis probat P. Faber lib. 1. Semeſtr. cap. 18.

14. *Sacroqueſanctum.*] Sacroſanctus dicebatur Tribunus pl. quem violari nefas erat, qui ſine capitali piaculo attingi violenter non poterat. Livius, lib. 9. *Tum Poſtumius: Interea dedite,* inquit, *profanos nos, quos ſalva religione poteſtis: dedetis deinde & iſtos ſacroſanctos, quum primum magiſtratu abierint.* Hinc Tribuniciæ poteſtatis nomen ac jus avide Imperatores, annis imperii ſui ſingulis aſſeri ſibi, atque adeo in nummis excudi ſignarique cupierunt. Tribunus autem, qui poſtea interceſſiſſe dicitur, ne Metellus præcipitaretur, Tribunus militum fuit, qui Metellum petiit, veluti eo cive egeret, quem militem pro ſuo jure conſcriberet: nam id unum efficere potuit; integro nihilominus Tribuni plebis judicio, de bonis Metelli conſecrandis: quod & factum fuiſſe Plinius admonet. Nam Metellum hominem ſuum facere Tribunus militum potuit: bona Metelli ſua facere non potuit.

15. *Conſecratis.*] Ejus qui damnatus fuerat bona ſolennibus verbis, foculo in roſtris poſito, adhibitoque tibicine, conſecrabant alicui Deo Deæve: quo de more Tullium vide in oratione pro Domo ſua, quam Clodius eo ritu conſecrarat.

16. *A damnato ſuo.*] Ab eo quem Senatu moverat, damnaveratque antea. Vide Notas & Emend. num. CXXII.

17. *Faucium certe.*] Quoniam Magiſtratus, ſi quis imperio ſuo parum obediret, manu injecta in collum torqueri reum jubebat, eo genere pœnæ coërcens, cujus vi ſanguis per aures nareſve interdum exprimeretur.

18. *Africani ſequentis.*] Hoc eſt, Africani minoris, ſive poſterioris. Ita ſect. 59. libri hujus: *Primus omnium radi quotidie inſtituit Africanus ſequens.*

19. *Balearicis.*] E quatuor filiis tres præcipui hic ſignantur: 1. Q. Metellus Balearicus, Conſularis, Cenſorius, ac Triumphalis. 2. M. Metellus, Conſularis, ac Triumphalis. 3. L. Metellus Dalmaticus, Conſularis, quem & Cenſorium fuiſſe auctor eſt Valerius Max. lib. 8. cap. 5. num. 1. Quartus fuit C. Metellus Caprarius, qui anno poſt obitum patris Conſul fuit.

20. *Et Diadematis.*] Ita omnes codices MSS. etſi quidam *Dalmaticis* malint. Verum hanc lectionem defendit egregie Plutarchus, lib. de fortuna Roman. pag. 318. dum filios quatuor recenſet, a quibus elatus eſt Metellus: Καικίλιος Μέτελλος, ὁ Μακεδονικὸς γέρων, ὑπὸ τεσσάρων παίδων ὑπατικῶν ἐκκομιζόμενος· Κοΐντου Βαλεαρικοῦ, καὶ Λουκίου Διαδήματος, καὶ Μάρκου Μετέλλου, καὶ Γαΐου Καπραρίου, &c. Diademati porro nomen accepit, quod hulceris tegendi cauſa, diademate diu

Macedonicus ipſe. Verum ut illa ſola injuria æſtimetur, quis hunc jure felicem dixerit, [21] periclitatum ad libidinem inimici, nec Africani ſaltem, perire? Quos hoſtes viciſſe tanti fuit? aut quos non honores curruſque illa ſua violentia fortuna retroëgit, per mediam Urbem Cenſore tracto, (etenim [22] ſola hæc morandi ratio fuerat:) tracto in Capitolium illud, in quod triumphans ipſe [23] de eorum exuviis, ne captivos quidem ſic traxerat? Majus hoc ſcelus felicitate conſecuta factum eſt, periclitato Macedonico vel funus tantum ac tale perdere, in quo a triumphalibus liberis portaretur in rogum, velut exſequiis quoque triumphans. Nulla eſt profecto ſolida felicitas, quam contumelia ulla vitæ rumpit, nedum tanta. Quod ſupereſt, [24] neſcio morum gloriæ, an indignationis dolori accedat, inter tot Metellos tam ſceleratam [25] C. Attinii audaciam ſemper fuiſſe inultam.

Cap. XLV. XLVI. In Divo quoque Auguſto, quem univerſa mortalitas [1] in hac cenſura nuncupat, ſi diligenter æſtimentur cuncta, [2] magna ſortis humanæ reperiantur volumina. [3] Repulſa in Magiſterio Equitum apud avunculum, & contra petitionem ejus prælatus Lepidus: [4] proſcriptionis invidia, collegium in Triumviratu peſſimorum civium, [a] nec æqua ſaltem portione, ſed [5] prægravi Antonio: Philippenſi prælio [6] morbus, fuga, & triduo [7] in palude ægroti, & (ut fatentur Agrippa & Mæcenas) aqua ſubter cutem fuſa turgidi, latebra: [8] naufragia Sicula, & alia ibi quoque in ſpelunca occultatio. Jam in navali fuga urgente hoſtium manu, preces [9] Proculeïo mortis admotæ: cura [10] Peruſinæ contentionis: ſolicitudo [11] Martis Actiaci: [12] Pannonicis bellis ruina e turri: [13] tot ſeditiones militum, tot ancipites [14] morbi corporis: ſuſpecta [15] Marcelli vota: pudenda

Interpretatio.

a *Nec æqua.*] Nec pari ſaltem poteſtate, ſed Antonii multo majore.

Notæ.

frontem obligarit. Vide Notas & Emend. num. CXXIII.

21. *Periclitatum.*] Etſi, inquit, omnia feliciſſime Metello huic obtigiſſent, felicem tamen illum appellare qui licet, periclitatum perire, hoc eſt, ex quo periculum ſubiit pereundi ad libidinem inimici: non Africani quidem: tolerabilius id enim fuiſſet: quandoquidem mors eo miſerior, quo ab hoſte viliore infertur: ſed C. Attinii, uti paulo antea prodidimus.

22. *Sola hæc morandi.*] Tractus eſt, inquit, non ductus per mediam Urbem in Capitolium Metellus: quoniam nulla alia ratio tunc reperiri potuit interponendæ moræ, differendæque necis: ſecus enim, citius aſcenſo Tarpeïo, prius idem præcipitatus fuiſſet, quam Tribunus alius, qui intercederet, reperiretur. Libri vulgati, *moriendi*, male.

23. *De eorum.*] Scilicet, captivorum.

24. *Neſcio.*] Hic Pellicerii verbis utar, e notis MSS. quibus hunc locum commentatur. Quod reſtat, ſubjecturuſque ſum, inquit Plinius, de inulta hac tam inſigni Tribuni violentia, utrum pertineat ad augendam gloriam morum illius ætatis, ſive Metellorum, ob hujuſcemodi injuriam patriæ legibus condonatam: an potius ad augendum dolorem indignantium tanto ſceleri vindicem defuiſſe, ambigo.

25. *C. Attinii.*] Ita reſcripſimus, pro *Cattinii*, uti paulo ante monuimus.

Sect. XLVI. 1. *In hac cenſura.*] In hominum felicium albo ac numero.

2. *Magna ſortis.*] Solinus, cap. 1. de Auguſto, pag. 5. hunc locum exſcribens: *Tanta, & tot ejus in vita inveniuntur adverſa, ut non ſit facile diſcernere, calamitoſior, an beatior fuerit.*

3. *Repulſa.*] Simia Plinii Solinus, loc. cit. *Quod apud avunculum in petitione Magiſterii Equitum prælatus eſt ei Lepidus Tribunus, cum quadam auſpicantium cœptorum nota.* Cæſar Octavii, qui poſtea Auguſtus fuit, avunculus; (hoc eſt, cui ſoror fuit Julia Cæſar Octavii conjux, alterius Octavii mater, qui ex adoptione Cæſaris Dictatoris, bonorum ipſius inſtitutus heres, pro Octavio deinceps dictus eſt Cæſar:) ille avunculus Cæſar, inquam, cum ipſe Dictator & Conſul tertium foret, Æmilium Lepidum delegit Magiſtrum Equitum: Octavium non ante biennium ſubſecutum, cum ipſe Conſulatum quintum, ac Dictaturam gereret, ut quidem auctor eſt Dio, lib. 43. pag. 214. & 239. Ut porro Magiſter Equitum dicebatur Præfectus equeſtribus copiis, ſic pedeſtrium, ævo Auguſti, Magiſter Juventutis appellabatur, qui poſtea Princeps Juventutis. Teſtis argenteus in Gaza Regia nummus perpulcher inſcriptus, C. MITREIVS L. F. MAG. IVVENT. cum vultu Cæſaris Auguſti. Pars altera in laurea exhibet XII. hoc eſt, *Legio duodecima*, ut videtur.

4. *Proſcriptionis.*] Vide Notas & Emend. num. CXXIV.

5. *Prægravi.*] Ampliore ac majore Antonii portione atque poteſtate, ut ait Solinus.

6. *Morbus, &c.*] Inter Auguſti infelicitates, inquit, referri merito poteſt, quod primo Philippenſi prælio, in quo Caſſius cecidit, morbo affectus fuerit: & quod per Brutum inclinata acie cui ipſe præerat, fugerit: in proximaque palude ægrotus, atque etiam hydropicus latuerit. Rem prolixe narrat Appianus, lib. 4. de bell. Civil. pag. 654. ubi & de palude meminit, a meridie ſubjecta Philippis, & uſque ad mare pertinente. De Auguſti eo morbo, Dio conſulendus, lib. 47. pag. 351. & 353. Item Suetonius in Auguſto, cap. 13. Sic Archelaum Mithridatis ducem, triduo nudum in paludibus latuiſſe, copiis ejus ferme extinctis, refert Eutropius, lib. 5. pag. 781.

7. *In palude ægroti.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXV.

8. *Naufragia.*] Hæc Solinus ad verbum, cap. 1. pag. 5. & Suetonius in Auguſto, cap. 16. Meminit duplicis naufragii, quo magna pars navium Auguſti tempeſtate periit, cum adverſus Sex. Pompeium moveret. Appianus, lib. 5. bell. Civil. pag. 724. & 729.

9. *Proculeïo.*] Preces humiles, inquit, quibus in ea navali fuga enixe a liberto ſuo Proculeïo contendit, uti imminentem ab hoſtibus capiti ſuo cladem mortemque, qua poſſet via & arte depelleret. Admotam mortem, vicinam interpretor: ſic enim cecinit Lucanus, lib. 7. verſ. 50.

Mortis vicinæ properantes admovet horas.

Et lib. 4. verſ. 480.

Nec gloria leti
Inferior, juvenes, admoto occurrere fato.

Vide Notas & Emend. num. CXXVI.

10. *Peruſinæ.*] Suetonius, de Auguſto, cap. 14. *Quo tempore L. Antonium, fiducia Conſulatus quem gerebat, ac fraternæ potentiæ, res novas molientem, Peruſiam confugere coëgit, & ad deditionem fame compulit: non tamen ſine magnis ſuis, & ante bellum & in bello, diſcriminibus .... Circa Peruſium autem murum ſacrificans, pæne interceptus eſt a manu gladiatorum, quæ oppido eruperat.*

11. *Martis Actiaci.*] Pugna apud Actium habita, anceps diu certamen, quod Auguſtum valde ſolicitum habuit, Cleopatræ conſternatio in Antonii denique vertit exitium.

12. *Pannonicis bellis.*] Dalmaticum bellum dixit Suetonius, in Auguſto, cap. 20. Sed Dalmaticum cum Pannonico idem cenſeri poteſt, ejuſdem Tranquilli teſtimonio ſcribentis de Tiberio, cap. 9. *Pannonico bello Breucos & Dalmatas ſubegit.* Vide Notas & Emend. num. CXXVII.

13. *Tot ſeditiones.*] De his Suetonius, cap. 17.

14. *Morbi corporis.*] Deſcribit prolixe Suetonius, cap. 80. & 81.

15. *Marcelli vota.*] Quaſi conceperit aliquid, cupiveritque contra Auguſtum, inquit Lipſius in Tacit. Annal. lib. 1. pag. 3. amore priſtini ſtatus, & libertatis. Verius iſtud, quam ſuſpecta fuiſſe Auguſto populi Romani erga Marcellum vota, hoc eſt, ſtudia ac voluntates: quamvis id haud obſcure Tacitus innuat, cum ait, lib. 2. Annal. pag. 53. *Flagrantibus plebis ſtudiis intra juventam ereptum, breves & infauſtos populi Romani amores.* Ut ut eſt, improbamus interim eorum conjecturam qui legunt, omnibus libris reclamantibus, *ſuſpecta Marcelli vita.*

[16] Agrippæ ablegatio : [17] toties petita inſidiis vita, [a] incuſatæ [18] liberorum mortes, [19] luctuſque non tantum orbitate triſtes : [20] adulterium filiæ, & conſilia parricidæ palam facta: [21] contumelioſus privigni Neronis ſeceſſus : [22] aliud neptis adulterium : juncta deinde tot mala : [23] inopia ſtipendii, [24] rebellio Illyrici, [25] ſervitiorum delectus, [26] juventutis penuria, [27] peſtilentia Urbis, [28] fames [29] ſitiſque Italiæ : deſtinatio exſpirandi, & quatridui inediâ major pars mortis in corpus recepta. [b] Juxta hæc [30] Variana clades, & majeſtatis ejus fœda [31] ſugillatio, abdicatio [32] Poſtumi Agrippæ poſt adoptionem, [33] deſiderium poſt relegationem : inde ſuſpicio in [34] Fabium, arcanorumque proditionem : [35] hinc uxoris & Tiberii cogitationes, ſuprema ejus cura. In ſumma, [36] Deus ille, cælumque,

INTERPRETATIO.

a *Incuſatæ.*] Liberorum mors exprobata : conceptaque triſtitia, non ob jacturam liberorum tantum, ſed & ob jacturæ modum.

b *Juxta hæc.*] Poſt hæc.

NOTÆ.

16. *Agrippæ.*] *Cum Agrippa*, ut ait Suetonius in Auguſto, cap. 66. *ex levi frigoris ſuſpicione, & quod Marcellus ſibi anteferretur, Mitylenas ſe, relictis omnibus, contulit, &c.* Id accidiſſe anno V. C. DCCXXXI. Auguſto XI. Calpurnio Piſone Coſſ. ſcribit Dio, lib. 53. pag. 518. Pudenda Auguſto hæc ablegatio, vel quod parum fortis ac conſtantis viri, vel quod parum grati.

17. *Toties petita.*] Vide Suetonium in ejus vita, cap. 20. Dio, lib. 54. pag. 522. conjurationem deſcribit Fabii Cæpionis ac Murænæ, in Auguſti vitam. Aliam rurſum, cujus auctores non appellat, pag. 530. Tertiam Corn. Cinnæ, lib. 55. pag. 555.

18. *Liberorum mortes.*] Hæc Solinus ad verbum, cap. I. pag. 5. Caïum & Lucium, nepotes ex Julia filia, & M. Agrippa, fecit ſibi filios adoptione Auguſtus : quos ambos paulo poſt veneno fama fuit periiſſe. Unde incuſatas nunc eorum mortes Plinius dixiſſe videtur, hoc eſt, exprobratas ei a populo Romano, quod haberet is apud domi parricidii ejus auctores : Tiberium enim Liviamque, non caruiſſe ea ſuſpicione, auctor eſt Zonaras.

19. *Luctuſque.*] Tranſſcriptor Solinus : *Incuſatæ mortes filiorum, & amiſſis liberis non ſolus orbitatis dolor.* Mortuos eſſe anno V. C. 748. Lælio Balbo, C. Antiſtio Vetere Coſſ. Dio ſcribit loco proxime citato : magno errore, ſi vel Faſtis credimus, qui Caïum geſſiſſe Conſulatum ponunt anno DCCLIV.

20. *Adulterium.*] Solinus : *Detectum filiæ adulterium, & voluntas parricidalis : nec minore dedecore neptis infamia.* Vide Suetonium in Tiberio, cap. XI. Et in Auguſto, cap. 65. Hujus adulterii cauſa, re cum Senatu communicara, filiam Juliam in Pandatariam Campaniæ inſulam relegavit. Dio loc. cit. Quod cum Plinius hoc loco reticeat, negare videtur. Et moribus certe mutatis, optimam poſtea Principem exſtitiſſe Juliam, nummi teſtantur antiqui, tum qui vivo ac regente imperium Tiberio, Juliæ nomine percuſſi ſunt, cum anno utriuſque principatus ſecundo & quarto, L. B. & L. Δ. tum vero in primis ille perrarus ac ſingularis e Muſeo noſtro argenteus, inſcriptus, DIVA IVLIA AVGVSTA, cum vultu ipſius : In altera nummi parte, ipſa ramum oleæ tenens, vehitur curru, juncto duobus elephantis, ad ſignificandam vetuſtatem geminæ gentis, ex qua Julia Auguſta prodiit, Juliæ & Octaviæ : quoniam eſſet Auguſtus Juliæ pater, Octavii & Juliæ ſororis Cæſaris Dictatoris filius. Cn. Octavii in Aſia legati circa annum Urbis DLX. meminit cum laude Plinius, lib. XXXIV. ſect. XI.

21. *Contumelioſus.*] Rhodum cur ſeceſſerit privignus Auguſti Tiberius Nero, qui poſtea Cæſar fuit, ab eodem Tranquillo explicatur in Tiberii vita, cap. 10. & 12. Contumelioſus porro ſeceſſus dicitur, qui contigiſſe ferebatur ex tædio Juliæ Auguſti filiæ, quam uxorem Nero Tiberius habuit, cum illius probra & propudia ferre non poſſet. Id vero ſane contumelioſum Auguſto parenti fuit. Ita Dio, lib. 55. pag. 554.

22. *Aliud neptis.*] Fuit hæc Agrippæ & Juliæ filia, Agrippina. Eadem propterea etiam *Julia* appellata, ut in nummo Caii Cæſaris Germanici filii ejus, ΜΗΤΗΡ ΙΟΥΛΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ. Et in altero Mitylenæorum, ΙΟΥΛΙΑΝ ΝΕΑΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ : *Juliam juniorem Germanici* conjugem.

23. *Inopia.*] Solinus : *Anguſtiæ rei militaris.*

24. *Rebellio Illyrici.*] De qua Dio, lib. 49. pag. 414. qui eam contigiſſe ait Antonio II. & Lucio Libone Coſſ. anno Urbis DCCXX. Suetonius item, cap. 16.

25. *Servitiorum.*] *Servitium* pro ſervis ipſis dixit etiam Cicero, orat. IV. in Catilin. *Ad evertenda fundamenta Reipublicæ ſervitia concitavit.* Et orat. VII. in Verrem : *Cœptum eſſe in Sicilia moveri aliquot locis ſervitium ſuſpicor.*

26. *Juventutis.*] De juventutis penuria poſt Varianam cladem, Dio lib. 56. pag. 585. Simile eſt quod poſt Cannenſem pugnam eveniſſe Livius refert, & ex eo Auguſtinus, lib. III. de Civit. Dei, cap. XIX. *Denique tanta MILITVM INOPIA ſecuta eſt, ut Romani reos facinorum propoſita impunitate colligerent, SERVITIA libertate donarent, atque ex illis pudendus non tam ſuppleretur, quam inſtitueretur exercitus. SERVIS itaque*, &c. In nummo æreo apud Mezzabarba, pag. 221. AVRELIVS CAESAR AVG. PII F. COS. In altera nummi pagina, intra coronam, IVVENTVS. Gallice, *l'Infanterie.* In alio Criſpi Cæſaris, ex ære maximo, in Cimelio Sereniſſ. Ducis Hetruriæ, epigraphe ſimilis eſt, IVVENTVS : pictura militem exhibet ſtantem juxta trophæum. Hinc in nummis Cæſarum PRINCEPS IVVENTVTIS dicitur, quem Galli vocant, *Colonel general de l'Infanterie.*

27. *Peſtilentia.*] Anno V. C. DCCXXXII. M. Claudio Marcello Æſernino, L. Arruntio Coſſ. ex Dione, lib. 54. pag. 521.

28. *Fames.*] Vide Sueton. in Auguſto, cap. 16. *Famemque ingraveſcentem*, &c.

29. *Sitiſque Italiæ.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXVIII.

30. *Variana clades.*] A Floro deſcribitur, lib. 4. cap. 12. pag. 195. & 196. A Suetonio, in Auguſto, cap. 23. A Dione, lib. 56. pag. 584.

31. *Sugillatio.*] *Sparſos* de eo *in Curia famoſos libellos*, Suetonius narrat, cap. 55.

32. *Poſtumi.*] Hic M. Agrippæ filius fuit : quem adoptatum una cum privigno Tiberio Auguſtus, mox ob ingenium ſordidum ac ferox, abdicavit, eodem quidem Tranquillo teſte, cap. 65. Aliam abdicationis cauſam vide apud Tacitum, lib. I. Annal. pag. 4.

33. *Deſiderium.*] Tacitus loc. cit. pag. 5. *Quippe rumor inceſſerat, paucos ante menſes, Auguſtum electis conſciis, & comite uno Fabio Maximo, Planaſiam vectum, ad viſendum Agrippam : multas illic utrimque lacrymas, & ſigna caritatis : ſpemque ex eo fore, ut juvenis penatibus avi redderetur : Quod Maximum uxori Martiæ aperuiſſe, illam Liviæ : gnarum id Cæſari. Neque multo poſt extincto Maximo, (dubium an quæſita morte,) auditos in funere ejus Martiæ gemitus, ſemet incuſantis, quod cauſa exitii marito fuiſſet.*

34. *Fabium.*] Fabium Maximum, de quo dictum eſt proxime.

35. *Hinc uxoris.*] *Parum fidæ*, adjecit Solinus, cap. I. pag. 5. rem ipſam magis explanans. Nam Suetonius fuiſſe prodidit, qui dubitarent, venenumne Auguſto Livia dediſſet : quod liquido Sextus Aurelius Victor affirmat in Epitome. Uxoris igitur cogitationes dixit, quæ filio pararet imperium : Tiberii, qui cuperet imperare. Hæc cura, hæc crux animo Auguſti fuit.

36. *Deus ille.*] Unus ipſe omnium Imperatorum Romanorum fuit, cui Dei nomen in nummis antiquis datum fuerit ; neque in aliis quidem, quam in percuſſis vel Tarracone Tiberii principatu, vel a Gallieno : DEO AVGVSTO. Alibi DIVVS tantum appellatur, ut in nummis Antonini Pii, TEMPLVM DIVI AVG. REST. & AEDE DIVI AVG. REST. At eximius in hoc genere nummus eſt argenteus in Muſeo noſtro, hac inſcriptione : DIVOS AVGVST. DIVI F. Caput Auguſti laureatum : vertici imminet ſtella Veneris, & pæne adhæret. Sententia eſt : *Divus Iunctus Veneri Orbis Sidus Auguſtus, Divi Filius.* Ut in nummo inſcripto, DIVOS IVLIVS, ſic in iſto DIVOS exponi oportet : idque manifeſte ſuadet & evincit prominens ſidus Veneris Auguſti capiti, & pæne affixum. Parte priore legitur, TI. CAESAR DIVI AVG. F AVGVSTVS. Capite laureato. Quamvis autem *Deus* appelletur Auguſtus, quo nomine non aliud intellexere Romani, quam ſumme beneficum erga mortales, ut Plinius admonuit, lib. 2. ſect. V. & nummi docent inſcripti, DEO ET DOMINO NATO AVRELIANO : cave tamen, cum in Auguſti nummo

neſcio adeptus magis, an meritus, herede [37] hoſtis ſui filio exceſſit.

CAP. XLVI. XLVII. Subeunt in hac reputatione Delphica oracula, velut ad caſtigandam hominum vanitatem a Deo emiſſa. Duo ſunt hæc: [1] Phedium feliciſſimum, qui pro patria proxime occubuiſſet. Iterum a Gyge rege tunc ampliſſimo terrarum conſultum, Aglaum [2] Pſophidium eſſe feliciorem. Senior hic in anguſtiſſimo Arcadiæ angulo parvum, ſed annuis victibus large ſufficiens, prædium colebat, numquam ex eo egreſſus: atque (ut e vitæ genere manifeſtum eſt) minima cupiditate minimum in vita mali expertus.

CAP. XLVII. XLVIII. Conſecratus eſt vivus ſentienſque oraculi ejuſdem juſſu & Jovis deorum ſummi adſtipulatu, [1] Euthymus [2] pycta, ſemper [3] Olympiæ victor, [4] & ſemel victus. [5] Patria ei Locri in Italia: ibi imaginem ejus, & Olympiæ alteram, eadem die tactam fulmine, Callimachum, ut nihil aliud, miratum video, [6] ad eumque juſſiſſe ſacrificari: quod & vivo factitatum & mortuo: nihilque adeo mirum aliud, quam hoc placuiſſe Diis.

CAP. XLVIII. XLIX. De ſpatio atque longinquitate vitæ hominum, non locorum modo ſitus, verum exempla, ac ſua cuique ſors naſcendi incertum fecere. [1] Heſiodus, qui primus aliqua de hoc prodidit, fabuloſe (ut reor) multa de hominum ævo referens, cornici novem noſtras attribuit ætates, quadruplum ejus cervis, id triplicatum corvis. Et reliqua fabuloſius in phœnice, ac Nymphis. [2] Anacreon Poëta [3] Arganthonio Tarteſſiorum regi [4] CL. tribuit annos, Cinyræ Cypriorum x. annis amplius, Ægimio CC. [5] Theopompus Epimenidi Gnoſſio CLVII. [6] Hellanicus quoſdam in Ætolia [7] Epiorum gentis CC. explere. Cui adſtipulatur Damaſtes, memorans [8] Pictoreum ex iis præcipuum corpore viribuſque, etiam CCC. vixiſſe. [9] Ephorus Arcadum reges CCC. annis. Alexander Cor-

NOTÆ.

apud Patinum, pag. 2. & apud D. Vaillant, inter æreos medii moduli legis, IOVI DEO; cave, inquam, ibi appellatum putes Auguſtum, Jovem vel Deum. Sententia enim eſt: *Imperatori Orbis Victori Inſcriptam Domum Edui Obtulerunt*: Auguſto nimirum. Aiunt pictum ibi *templum* eſſe *quatuor columnarum, in conum deſinens;* quia *Jovi Deo* ibi legerunt: at reipſa palatium eſt.

37. *Hoſtis ſui filio.*] Tiberii enim Cæſaris pater Tiberius Nero, civili bello, M. Antonii partes ſecutus eſt. *Cum quo,* ut ait Tranquillus, in Tiberio, cap. 4. *brevi reconciliata inter omnes pace, Romam rediit, uxoremque Liviam Druſillam, & tunc gravidam, & ante jam apud ſe filium enixam, petenti Auguſto conceſſit.* Velleius hæc magnifice narrat, & tragice, lib. 2. num. 75. pag. 20. Vide præterea Tacitum, lib. 2. Annal. pag. 58. & Dionem, lib. 48. pag. 366.

Sect. XLVII. 1. *Phedium.*] Ita MS. noſter optimus, & editio Romana anni 1470. non *Pedium*, ut alii nonnulli. Simile aliquid de Tello Athenienſi Solon pronunciavit, apud Herod. in Clio, lib. 1. num. 30. pag. 12. Plutarch. in Solone, pag. 93. ac denique apud Laërtium, pag. 12.

2. *Pſophidium.*] Ex Pſophide Arcadiæ oppido, de quo lib. 4. ſect. 10. Valerius Max. lib. 7. cap. 1. pag. 332. *Cum Gyges regno Lydiæ armis & divitiis abundantiſſimo inflatus, Apollinem Pythium ſciſcitatum veniſſet, an aliquis mortalium ſe eſſet felicior: Deus ex abdito ſacrarii ſpecu voce miſſa, Aglaum Pſophidium ei prætulit. Is erat Arcadum pauperrimus, ſed ætate jam ſenior, terminos agelli ſui numquam exceſſerat, parvuli ruris fructibus contentus,* &c. Non a Gyge conſultum oraculum, ſed a Crœſo refert Pauſanias in Arcadicis, ſive lib. 8. pag. 493. Ὃν δὲ ἤκουσα ἐν Ψωφῖδι ἐπὶ Ἀγλαῷ λόγον ἀνδρὶ Ψωφιδίῳ κατὰ Κροῖσον τὸν Λυδὸν, &c.

Sect. XLVIII. 1. *Euthymus.*] Εὔθυμος ὁ πύκτης, Pauſaniæ, lib. 6. ſive Eliac. poſter. pag. 354. Æliano lib. 8. Var. hiſt. cap. 18. aliiſque.

2. *Pycta.*] Dictio quidem Græca πύκτης, ſed Latinis tamen uſitata: Pugilem ſonat. Lampridius in Helagabalo: *Gladiatores ante convivium pugnantes ſibi, & pyctas frequenter exhibuit.* Sic Apollonium pyctam vocat Seneca, lib. 4. Natur. quæſt. in Præf. pag. 884. Et Phædrus, lib. 4. Fabular.

Simonides idem ille de quo rettuli,
Victoris laudem cuidam pyctæ ut ſcriberet,
Certo condixit pretio, &c.

3. *Olympiæ victor.*] Olympiade LXXIV. & LXXVI. & LXXVII. Pauſanias loco cit. pag. 354. & 355. At ſi ſemper victor, qui ſemel victus? Quid ſi legas igitur, *ſed ter Olympiæ victor, & ſemel victus?* Ut ita legatur, Meurſius ſane percupit, Attic. lect. 5. pag. 301. Revocant me ab aſſenſu MSS. omnes.

4. *Et ſemel victus.*] Olympiade LXXV. a Theagene Thaſio: idque dolo tantum ac fraude circumventus, eodem quidem teſte Pauſania.

5. *Patria ei.*] Addit Pauſanias, & patris nomen, Ἀστυκλέους.

6. *Ad eumque.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. *Editi, Deumque.* Pellicerio magis arridet, *Deumque juſſiſſe ei ſacrificari.*

Sect. XLIX. 1. *Heſiodus.*] In opere ex iis aliquo quæ interciderunt.

2. *Anacreon.*] Ex Anacreonte poëta Lyrico refert hoc idem Phlegon, cap. 4. de longævis: & Lucianus, in Macrobiis, pag. 913. ſed addit iſte fabuloſum id pleriſque videri.

3. *Arganthonio.*] Quantum in rebus antiquis conjicere licet, inquit Mariana, lib. 1. hiſt. Hiſp. cap. 17. pag. 29. in annum DCX. ante Chriſti Dei ortum ſalutarem, qui annus ab V. C. erat CXXXII. Arganthonii Tarteſſiorum regis ætas incidit. De Tarteſſiorum ſitu dictum eſt lib. 3. ſect. 3.

4. *CL. tribuit.*] Totidem Cenſorinus habet, & Phlegon loc. cit. pag. 121. At Herodotus lib. 1. ſive Clio, n. 163. pag. 68. annos tantum CXX. ut & Lycophronis ſcholiaſtes, pag. 94. Cicero, in Catone majore, & Aſinius Pollio apud Valerium Max. lib. 8. cap. 13. At Auguſt. lib. 15. de Civit. Dei, cap. 12. hunc Plinii locum exſcribens, *Plinius Secundus,* inquit, *cum commemoraſſet relatum fuiſſe in litteras, quemdam vixiſſe centum quinquaginta duos annos, alium decem amplius, alios ducentorum annorum habuiſſe vitam, alios trecentorum, quoſdam ad quingentos, alios ad ſexcentos, nonnullos ad octingentos etiam perveniſſe, hæc omnia propter inſcitiam temporum accidiſſe arbitratus eſt.* Arganthonii ætatem legiſſe videtur in Plinianis codicibus fuiſſe CLII. annorum. Sed mendum id eſſe librariorum ſuſpicor.

5. *Theopompus.*] Valerius Max. lib. 8. cap. 13. pag. 406. *Epimenides Gnoſſius, quem Theopompus dicit ſeptem, & quinquaginta, & centum annos vixiſſe.* Tamen Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. habent dumtaxat annos CLIII. Pariſ. cod. expreſſius ſine numeralibus notis, *centum quinquaginta tres.* Chiffl. CLVI. qui numerus a librariis ſæpe ex CLIII. effingitur, notis V. & II. in MSS. permutari ſæpe ſolitis, uti alio loco hoc ipſo capite evincemus.

6. *Hellanicus.*] Valer. Max. loc. cit. *Hellanicus vero ait, quoſdam ex gente Epiorum, quæ pars eſt Ætoliæ, ducentos explere annos: eique ſubſcribit Damaſtes, hoc amplius affirmans, Litorium quemdam ex his maximarum virium, ſtaturæque præcipuæ, trecenteſimum annum cumulaſſe.*

7. *Epiorum.*] Hoc eſt, Ætolorum, qui profecti olim ab Epiis quos in Elide Ἐπειοὺς diximus vocari, lib. 4. ſect. 6. Scribit Ephorus apud Strab. lib. 8. pag. 357. Ætolum a Salmoneo Epeorum, Piſæorumque rege, ejectum in Ætoliam, cui a ſe nomen fecit, extructis ibi oppidis. Sic Ætoli e gente ſunt Epiorum. Hunc locum reſpicit Auguſtinus, libro XV. cap. IX.

8. *Pictoreum.*] Ita MSS. omnes. A Valerio Max. *Litorius* appellatur: ſed ut arbitror, mendoſe. Quid ſi Pycthoræum legas, quaſi eximium pugilem, πυκθωραῖον, voce omnino ad eximias hominis hujus vires indicandas perquam accommodata.

9. *Ephorus.*] Ita Cenſorinus, capite 7. ex eodem Ephoro.

nelius, [10] Dandonem quemdam in Illyrico D. vixiſſe. [11] Xenophon in Periplo, Tyriorum inſulæ regem DC. atque, ut parce mentitus, [12] filium ejus DCCC. quæ omnia inſcitia temporum acciderunt. [13] Annum enim alii æſtate unum determinabant, & alterum hieme: alii quadripartitis temporibus, ſicut Arcades, quorum anni trimeſtres fuere: quidam Lunæ ſenio, [14] ut Ægyptii: itaque apud eos aliqui & ſingula millia annorum vixiſſe produntur.

Sed ut ad confeſſa tranſeamus, [15] Arganthonium Gaditanum octoginta annis regnaſſe prope certum eſt: putant quadrageſimo cœpiſſe. [16] Maſiniſſam ſexaginta annis regnaſſe indubitatum eſt: [17] Gorgiam Siculum centum & octo vixiſſe. [18] Q. Fabius Maximus ſexaginta tribus annis Augur fuit. [19] M. Perpenna, & nuper [20] L. Voluſius Saturninus, omnium quos in Conſulatu ſententiam rogaverant, ſuperſtites fuere. Perpenna, ſeptem reliquit ex iis, quos Cenſor legerat: vixit annos XCVIII. Qua in re & illud adnotare ſuccurrit, unum omnino quinquennium fuiſſe, quo Senator nullus moreretur: [21] cum Flaccus & Albinus Cenſores luſtrum condidere, uſque [22] ad proximos Cenſores, ab anno Urbis quingenteſimo ſeptuageſimo nono. [23] M. Valerius Corvinus c. annos implevit: cujus inter primum & ſextum Conſulatum [24] XLVI. anni fuere. [25] Idem ſella curuli ſemel ac vicies ſedit, quoties nemo alius. [26] Æquavit ejus vitæ ſpatium Metellus Pontifex.

Et ex feminis Livia [27] Rutilii XCVII. annos exceſſit: [28] Statilia, Claudio Principe, [29] ex nobili domo, nonaginta novem: Terentia [30] Ciceronis CIII. Clodia [31] Ofilii CXV. hæc quidem etiam enixa quindecies. Lucceïa mima centum annis in ſcena pronunciavit. Galeria Copiola [32] Emboliaria reducta eſt in ſcenam, [33] C. Poppæo, Q. Sulpicio Coſſ. lu-

NOTÆ.

10. *Dandonem.*] Reg. 1. & Pariſ. *Dandonem.* Reg. 2. Chiffl. perperam *Candonem.* Valerius idem pag. 407. *Alexander vero in eo volumine, quod de Illyrico tractu compoſuit, affirmat Danthona quemdam, ad quingenteſimum uſque annum, nulla ex parte ſeneſcentem proceſſiſſe.* Forte Δάτωνα utrobique ſcribi præſtabilius fuerit.

11. *Xenophon in Periplo, Tyriorum inſulæ.*] De ea egimus lib. 5. ſect. ult. Vide Notas & Emend. num. CXXIX.

12 *Filium ejus DCCC.*] Vide Notas & Emend. num. CXXX.

13. *Annum enim.*] Solinus, cap. 1. pag. 4. *Ante Auguſtum Cæſarem incerto modo annum computabant: qui apud Ægyptios quatuor menſibus terminabatur, apud Arcadas tribus, apud Acarnanas ſex,* &c. De Acarnanibus idem teſtatur Auguſt. lib. 15. de Civit. cap. 12. De Arcadibus Cenſorinus, cap. 19. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 12. aliique.

14. *Vt Ægyptii.*] Plinio adſtipulantur Diodorus Sic. lib. 1. Suidas, verbo ἥλιος, aliique. Solus Cenſorinus loco proxime appellato, antiquiſſimum annum in Ægypto ait bimeſtrem fuiſſe.

15. *Arganthonium.*] Hæc de eo totidem verbis Valerius Max. loco citato, pag. 405. ex Aſinio Pollione. Herodotus item lib. 1. Clio, n. 163. pag. 68. Annos Arganthonii pæne æquaſſe civem Pariſienſem in monumenta publica relatum eſt, qui menſe Februario anni 1683. quo iſta primum typis edita ſunt, diem clauſit extremum annos natus CXVIII. cum integra adhuc ante paucos dies valetudine eſſet. Nomen ei fuit, D. le Maiſtre: natalis, anno 1565.

16. *Maſiniſſam.*] Polybius in Excerptis, pag. 174. ἔτη πλείω τῶν ξ' annos amplius LX. regnaſſe tradit. Vide quæ de illo diximus ſect. 12.

17. *Gorgiam.*] De quo Valerius Max. loco proxime appellato. *Gorgias,* inquit, *Leontinus, Iſocratis, & complurium magni ingenii virorum præceptor, ſua ſententia feliciſſimus. Nam cum centeſimum & ſeptimum ageret annum, interrogatus quapropter vellet in vita remanere: Quia nihil, inquit, habeo, quod ſenectutem meam accuſem.* Vide præterea Tullium, libro qui Cato major inſcribitur.

18. *Q. Fabius.*] Duobus tantum & LX. annis auguratûs ſacerdotium ſuſtinuiſſe, robuſta ætate id adeptum, prodidit Valerius Max. loc. cit. pag. 403. Editis tamen Plinii libris manu exarati conſentiunt, Reg. 1. 2. Pariſ. &c.

19. *M. Perpenna.*] Valerius idem loc. cit. *Jam de M. Perpenna quid loquar? qui omnibus quos in Senatu Conſul rogaverat, ſuperſtes fuit: ſeptem quoque tantummodo, quos Cenſor collega L. Philippi legerat, e Patribus Conſcriptis reliquos vidit: toto ordine ampliſſimo diuturnior.* Vivere hic deſiit ſub initium belli civilis Cæſariani, L. Corn. Lentulo, Claud. Marcello Coſſ. anno DCCVI. ut Dio ſcribit lib. 41. pag. 160. Simile exemplum L. Piſonis illius, cujus Plinius alter meminit, lib. 3. ep. 7. *qui dicere ſolebat, Neminem ſe videre in Senatu, quem Conſul ipſe ſententiam rogaviſſet. Tam anguſtis terminis:* ſubjicit idem egregie, *tantæ multitudinis vivacitas ipſa concluditur, ut mihi non venia ſolum dignæ, verum etiam laude videantur illæ regiæ lacrymæ. Nam ferunt Xerxem, cum immenſum exercitum oculis obiiſſet, illacrymaſſe, quod tot millibus tam brevis immineret occaſus.* Geſſerat is Conſulatum cum Nerone ſecundum Conſule.

20. *L. Voluſius.*] De eo egimus, libri hujus ſect. 12. Veterem Conſularem, opulentiſſimum virum, vocat Columella lib. 1. cap. 7. pag. 29. & eumdem a ſe viſum teſtatur.

21. *Cum Flaccus.*] Anno DLXXIX. Q. Fulvius Flaccus, & A Poſtumius Albinus Cenſores, luſtrum egiſſe quinquageſimum primum dicuntur, in Faſtis.

22. *Ad proximos.*] Ad M. Perpennam ſcilicet, de quo proxime dictum eſt, & collegam ejus L. Marcium Philippum, quos eo functos eſſe munere anno DCLXVIII. L. Corn. Cinna, C. Mario ſeptimum Coſſ. Faſti referunt: luſtrumque feciſſe LXVII.

23. *M. Valerius.*] Tradit hæc etiam Valerius, loc. cit. Unde ei Corvini nomen, diſces ex eodem, lib. 8. cap. 15. pag. 413.

24. *XLVI. anni.*] Ita MSS. omnes. Valerius tamen, XLVII. Plutarchus in Mario, pag. 422. πέντε καὶ τεσσαράκοντα. XLV.

25. *Idem ſella.*] Conſulem, Prætorem, Ædilem, qui majores magiſtratus dicebantur, ſella curuli uti ſolitos, nemo neſcit. Perfunctum toties iſtis muneribus Corvinum intellige.

26. *Æquavit.*] Ad verbum hæc quoque Valerius. *Cujus vitæ ſpatium,* inquit, *æquavit Metellus, ſenex admodum Pontifex Max. creatus,* &c. Et Cicero, libro de Senectute, Fuit ille Metellus Pontifex, anno V. C. 512.

27. *Livia Rutilii.*] Uxor videlicet, ut Terentia Ciceronis, & Clodia Ofilii, quæ tria exempla, relata a Plinio, a Valerio quoque commemorantur iiſdem pæne verbis. De Rutilio diximus ſect. 36.

28. *Statilia.*] Seneca, epiſt. 77. pag. 339. *Nulla vita eſt non brevis: nam ſi ad naturam rerum reſpexeris, etiam Neſtoris & Statiliæ brevis eſt: quæ inſcribi monumento ſuo juſſit, annis ſe nonaginta novem vixiſſe. Vides aniculam gloriari ſenectute longa? Quis illam ferre potuiſſet, ſi contigiſſet centeſimum implere? &c.*

29. *Ex nobili domo.*] T. Statilius Taurus collega Auguſti in Conſulatu ejus octavo, iterumque Conſul extitit triennio ante illius obitum. M. Statilius Taurus, principe Claudio, Conſul notatur. Statilia hujus fortaſſis filia, illius neptis fuit.

30. *Ciceronis CIII.*] Sic MS. noſter, *centum tres.* Chiffl. cod. CVI. prono, ut alias diximus, notarum lapſu ab III. ad VI. Sed & a Valerio Maximo coarguitur.

31. *Ofilii.*] Vide Notas & Emend. num. CXXXI.

32. *Emboliaria.*] Scenicæ hoc mulieris cognomen videtur eſſe Scaligero, Pellicerioque in Notis MSS. & aliis eruditis, quibus me lubens adjungo: Deductum illud ab earum partium actione, quas Embolia Græci dixerunt, quoniam fabularum actibus interponebant: ἐμβάλλω enim injicio, interponoque eſt. Hoc ſignificatu apud Tullium ea vox legitur ἐμβόλιον, lib. 3. Ep. 1. ad Q. Fratr. pag. 635. Vide Notas & Emend. num. CXXXII.

33. *C. Poppæo.*] Anno V. C. DCCLXII. ad quem annum refert Petavius Varianam cladem. Vide Notas & Emend. num. CXXXIII.

dis pro ſalute Divi Auguſti votivis, annum centeſimum quartum agens: quæ producta fuerat tirocinio a M. Pomponio Ædili plebis, [34] C. Mario, Cn. Carbone Conſulibus, ante annos [35] nonaginta unum: & a Magno Pompeïo magni theatri dedicatione, anus pro miraculo reducta. Sammulam quoque centum annis vixiſſe, auctor eſt Aſconius Pedianus. Minus miror [36] Stephanionem (qui primus [37] togatas ſaltare inſtituit) utriſque ſæcularibus ludis ſaltaſſe, [38] & Divi Auguſti, & [39] quos Claudius Cæſar Conſulatu ſuo quarto fecit, quando LXIII. non amplius anni interfuere, quanquam & poſtea diu vixit. In Tmoli montis cacumine, quod vocant Tempſin, CL. annis vivere, Mucianus auctor eſt. Totidem [40] annos cenſum Claudii Cæſaris Cenſura T. Fullonium Bononienſem: idque collatis cenſibus quos ante detulerat, vitæque argumentis (etenim id curæ Principi erat) verum apparuit.

Cap. XLIX. L. Poſcere videtur locus ipſe [a] ſideralis ſcientiæ ſententiam. [1] Epigenes CXII. annos impleri negavit poſſe: Beroſus excedi CXVII. Durat & ea ratio, quam [2] Petoſiris ac Necepſos tradiderunt, & [3] tetartemorion appellant, a trium ſignorum portione, qua poſſe in Italiæ tractu [4] CXXIV. annos vitæ contingere apparet. [b] [5] Negavere illi quemquam XC. partium exortivam menſuram (quod [6] anaphoras vocant) tranſgredi, [7] & has ipſas incidi occurſu maleficorum ſiderum, aut etiam radiis eorum, [8] Soliſque. [9] Schola rurſus Æſculapii ſecuta, quæ ſtata vitæ ſpatia a ſtellis accipi dicit, ſed quantum pluri-

INTERPRETATIONES.

a *Sideralis.*] Aſtrologicæ diſciplinæ.

b *Negavere.*] Negavere illi quemquam poſſe vivendo tranſgredi menſuram nonaginta graduum cæli aſcendentis ſupra horizontem ... & hanc ipſam menſuram aiunt abrumpi ſæpe occurſu maleficorum ſiderum.

NOTÆ.

34. *C. Mario.*] Anno Urbis DCLXXII. C. Mario juniore, Cn. Papirio Carbone tertium Coſſ. Igitur producta fuerat tirocinio, annos nata XIV.

35. *Nonaginta unum.*] Vide Notas & Emend. numero CXXXIV. Mox pro *Sammulam*, in MS. noſtro legitur *Samullam.*

36 *Stephanionem.*] *Stephanionem togatarium hiſtrionem, ab Auguſto relegatum* ſcribit Suetonius, cap. 45. Rectius *togatarum* ſcripſeris, ſicut *Atellanarum hiſtrionem* idem dicit in Nerone, cap. 39.

37. *Togatas ſaltare.*] *Togatæ fabulæ*, inquit Diomedes, lib. 3. pag. 486. *dicuntur eæ, quæ ſcriptæ ſunt ſecundum ritus & habitus hominum Togatorum, id eſt, Romanorum. Toga namque Romana eſt: ſicut Græcas fabulas ab habitu æque Palliatas Varro ait nominari.* Ac paucis interpoſitis: *Togatarum fabularum ſpecies tot fere ſunt, quot Palliatarum*, &c. Meminit hujus generis fabularum Q. Serenus, dum C. Titinium poëtam laudat.

Qui veteri claras expreſſit more Togatas.

Et ante eum Horatius:

Et qui prætextas, & qui docuere Togatas.

Seneca item, epiſt. 8. pag. 171. Denique Suetonius in Nerone, cap. XI. *Inducta eſt & Afranii Togata, quæ Incendium inſcribitur.* Ex quibus apparet recte a nobis emendatum fuiſſe, *qui primus togatas ſaltare inſtituit*, cum prius legeretur mendoſe, *togatus.* De Palliatis & Togatis multa Aſconius Pedianus habet in orat. Cic. de Divin. pag. 54.

38. *Et Divi Auguſti.*] Meminit horum ludorum Suetonius in Auguſto, cap. 31. Dio, lib. 54. Quintos ludos ſæculares Cenſorinus appellat, cap. 17. exhibitoſque ait C. Furnio, Junio Silano Coſſ. anno Urbis DCCXXXVII.

39. *Quos Claudius.*] Sextos ſæculares ludos appellat Cenſorinus loco citato, ipſo Claudio Auguſto quartum, & L. Vitellio tertium Coſſ. anno DCCC. Meminere Suetonius, in Claudio, cap. 21. & Tacitus, lib. XI. Annal. Claudii nummum vidimus inſcriptum, SAECVLARIA SACRA, ſed adulterinum. Ut ludos ederet Conſulatu ſuo quarto Claudius Imp. ſæculum definivit annis novies ſeptenis, ſive ſexaginta tribus: eo quod annus ille LXIII. climactericus eſſe ab Aſtrologis & Medicis perhibetur. Alioqui ſæculum Romani definierunt nunc annis mille, ut in nummis Philippi Imp. inſcriptis, MILLIARIVM SAECVLVM: & apud Plautum, in Milite glorioſo, Act. IV. ſc. 2. verſu 87.

Et pueri annos octingentos vivunt. MI. *Væ tibi nugator.*
PY. *Quin mille annorum perpetuo vivunt, a ſæculo ad ſæclum.*

Alias ſæculum dixerunt eſſe ſeptuaginta annorum, ut in nummo Poſtumi Aug. IOVI SPONSORI SAECVLI AVG. *Jovi ſponſori ſæculi Auguſto.*

40. *Annos cenſum.*] Hoc eſt, totidem annos habere agnitum, & in cenſus relatum. Vetus inſcriptio, reperta Bononiæ, quam refert Gruterus, pag. 872. T. FVLLONIVS. CORNELIA. FVLLONIA.

Sect. L. 1. *Epigenes CXII.*] Vide Notas & Emend. num. CXXXV.

2. *Petoſiris &c.*] De utroque egimus in Auctorum indice. Singulari opere de eo argumento tractaſſe videntur, cujus operis meminit Julius Firmicus in præfat. lib. 4. Matheſ. pag. 45. *Quare illi divini viri*, inquit, *atque omni admiratione digni, Petoſiris, Necepſoſque, quorum prudentia ad ipſa ſecreta divinitatis acceſſit, etiam mundi genituram divino nobis ſcientiæ magiſterio tradiderunt, &c.*

3. *Tetartemorion.*] Τεταρτημόριον, hoc eſt, quarta pars δωδεκαζωδίου, tribus ſignis conſtans, ſive partibus nonaginta: quodlibet enim ſignum in partes triginta diſtribuitur.

4. *CXXIV. annos.*] Ita repoſuimus ex MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. Pariſ. &c. In noſtro legitur abſque notarum compendio, *centum viginti quatuor.* In editis vulgo, CXXVI. Quomodo hunc annorum numerum colligerent veteres, ſtatim ſubjicitur.

5. *Negavere.*] Negavere, inquit, illi, poſſe quemquam tranſgredi vivendo menſuram XC. partium, ſeu quadrantis cæli, quem luſtrant ea ſidera, quæ tum oriri incipiunt & aſcendere ab horizonte ad medium cælum hora natali, ut ait Horatius, lib. 2. Ode 17. hoc eſt, cum quis ex parentis utero prodit. Has aſcenſiones ſignorum, ἀναφορὰς Mathematici vocant, quæ fiunt ab oriente circumactu quotidiano mundi. Eſt autem menſura illarum inæqualis, prout climata variant, propter cæli inclinationem diverſam: neque porro eamdem menſuram annorum vitæ ubique ſignificant. Elevato, exempli gratia, Ariete per Alexandriæ clima partibus XXI. & ſcrup. 40. Ptolemæus ait ipſum ſublevari annis 28. & totidem menſibus, hoc eſt, tot annos vitæ promittere. In Climate Urbis ex Julio Firmico, lib. 2. Matheſeos, cap. 13. pag. 27. Aries annos 17. ſignificat: Taurus 22. Gemini 27. Cancer 22. Leo 37. Virgo 42. Libra 42. Scorpius 37. Sagittarius 32. Capricornus 27. Aquarius 22. Piſces 17. Hoc eſt clima, quod vocarunt διὰ Ῥώμης. In eo climate, ſi duodecim ſigna dividimus in quatuor tetartemoria, quod longiſſimum vitæ ſpatium pollicetur, illud eſſe videtur, quod Leonem, Virginem, Libramque complectitur: quorum ex annis ſumma annorum exſiſtit centum & XXI. Sed cum alii aliter hos aſcenſionum annos computarent, non eoſdem ſecutus auctores Plinius videtur, qui CXXIV. ſcripſit, atque Firmicus, qui CXXI. tantum. Plura de eo argumento ſufficiet Georgius Valla libro Aſtrologiæ quarto, cap. 62. & ſequentibus. Sed ſunt hæc futiliſſima, pleniſſimaque vanitatis.

6. *Anaphoras.*] Julio quoque Firmico, lib. 3. Matheſ. cap. 3. Sexto Empirico, aliiſque, hæc eo ſignificatu uſurpata vox. Scripſit & Hypſicles Græce Ἀναφορικὸν, ſeu librum de Aſcenſionibus: in quo totam hanc doctrinam luculenter explicat: Latine Mentelius reddidit.

7. *Et has ipſas.*] Has ſignorum aſcenſiones, efficientiamque benignam ait incidi ſive interpellari occurſu maleficorum ſiderum, aut eorum radiis, ipſiuſque Solis: hoc eſt, malefica ſidera ſive conjuncta ſua præſentia eſt, ſive paulum ſemota immiſſorum vi radiorum, ex diametro, quadrato, trigono, vel hexagono, ut Ptolemæus ait lib. 3. cap. de modis Apheſis, præſtare quominus vitalis ille XC. vitæ partium curſus integer conficiatur.

8. *Soliſque.*] Vide Notas & Emend. num. CXXXVI.

9. *Scholæ rurſus.*] Quæ fuerat aliquanto tempore, Petoſiris ac Necepſi celebriore fama obſcurata, ea rurſus cœmum

mium tribuat incertum eſt. Rara autem eſſe dicunt longiora tempora, [a] quandoquidem [10] momentis horarum inſignibus, Lunæ dierum, ut VII. atque XV. (quæ nocte ac die obſervantur) ingens turba naſcatur, ſcanſili annorum lege occidua, quam climacteras appellant, non fere ita genitis [11] LIV. annum excedentibus.

Primum ergo artis ipſius inconſtantia declarat, quam incerta res ſit. Accedunt experimenta & exempla recentiſſimi cenſus, quem [12] intra quadriennium Imperatores Cæſares Veſpaſiani, pater filiuſque Cenſores egerunt. Nec ſunt [13] omnia vaſaria excutienda: [14] mediæ tantum partis, inter Apenninum Padumque, ponemus exempla. Centum viginti annos Parmæ [15] tres edidere, Brixelli unus CXXV. Parmæ duo CXXX. Placentiæ unus CXXXI. Faventiæ una [16] mulier CXXXV. Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini vero [17] M. Aponius, c. & L. Tertulla, CXXXVII. Circa Placentiam in collibus oppidum eſt [18] Veleïacium, in quo CX. annos ſex detulere, quatuor centenos vicenos: unus, CXL. M. Mucius M. filius, [19] Galeria Felix. Ac ne pluribus moremur in re confeſſa, in regione Italiæ octava centenûm annorum cenſi ſunt homines LIV. centenûm denûm homines XIV. centenûm vicenûm quinûm homines duo, centenûm tricenûm homines quatuor, centenûm tricenûm quinûm aut ſeptenûm totidem, centenûm quadragenûm homines tres.

Alia mortalitatis inconſtantia: [20] Homerus eadem nocte natos Hectorem & Polydamanta tradit, tam diverſæ ſortis viros. [21] C. Mario, Cn. Carbone III. Coſſ. a. d. quintum Kalend. Junias, [22] M. Cæcilius Rufus & C. Licinius Calvus eadem die geniti ſunt, oratores quidem ambo, ſed tamen diſpari eventu. [23] Hoc etiam iiſdem horis naſcentibus in toto mundo quotidie evenit, pariter domini ac ſervi gignuntur, reges & inopes.

CAPUT L.

LI. Publius [1] Cornelius Rufus, qui Conſul cum M'. Curio fuit, dormiens oculorum viſum amiſit, cum id ſibi accidere ſomniaret. E diverſo [2] Pheræus Iaſon deploratus a

INTERPRETATIO.

a *Quandoquidem*] Quandoquidem inſignibus horarum momentis, Lunæ dierum, ut ſeptima atque decimaquinta (quæ horæ die ac nocte computantur) ingens hominum turba naſcitur, quæ fere climacterico anno occidit, ſive moritur &c.

NOTÆ.

pta coli & frequentari. Vide Notas & Emendationes, num. CXXXVII.

10. *Momentis horarum.*] Quandoquidem, inquit, multi naſcuntur momentis horarum inſignibus Lunæ, non Solis dierum; qualia ſunt horæ ſeptimæ & quintæ decimæ cujuſvis diei Lunæ: aut quæ ex iis multiplicatis oriuntur, ut ſunt 14. 21. & 22. quæ horæ die ac nocte obſervantur, & computantur, cum die perinde ac nocte partuum frequentia illa contingat. Sed partum aïunt ejuſmodi, turbamque naſcentium eſſe occiduam, hoc eſt, labilem, ac minime vitalem, certo præſertim anno quem κλιμακτῆρα, ſeu ſcanſilem vocant, quod certis numeris velut per ſcalarum gradus annus ille aſcendit: qualis eſt annus vitæ quinquageſimus quartus, quem ita geniti haud fere excedunt. Conſtat enim ille ex novenario ſexies multiplicato. Hæc quæ ſunt pleniſſima futiliſſimæ vanitatis, refellere verboſius conſilium non eſt, quod Plinius experimentis plurimis coarguere mox ipſe ea nititur, & convellere. Vide Notas & Emendat. num. CXXXVIII.

11. *LIV. annum.*] Ita codices omnes ad unum. Etſi Pellicerius in Notis MSS. magis ſibi probatum iri dicat, ſi legatur LVI. quoniam ut quintus decimus Lunæ dies ex octavo conſtat, & ſeptimo: ſic annis ſeptem octies multiplicatis, quinquaginta ſex colliguntur.

12. *Intra quadriennium.*] Cum Veſpaſianus pater quintum, Domitianus filius tertium gereret Conſulatum, anno Chriſti ex æra vulgari, LXXIV. Meminit hujus luſtri Cenſorinus, cap. 18. pag. 131. *Cum inter primum*, inquit, *a Servio rege conditum luſtrum, & id quod ab Imp. Veſpaſiano V. & Cæſare III. Coſſ. factum eſt, anni interfuerint paulo minus ſexcentis quinquaginta, luſtra tamen per ea tempora non plura quam* LXXV. *ſunt facta, & poſtea plane fieri deſierunt.*

13. *Omnia vaſaria.*] Omnes libri cenſuales. Nos Galli *archiva* nuncupamus. Vaſaria nunc loca illa eſſe quibuſdam placet, inquit Pellicerius in Notis MSS. quibus diſtincte per ſingulas quaſque provincias & regiones, eorum qui cenſi fuerant, aſſervarentur nomina: a vaſis fortaſſe, urniſque, quibus ea continerentur. Alii per metaphoram quamdam a domeſticis vaſis ſumptam, non omnes cenſuum profeſſiones eruendas eſſe, ita ſignificari exiſtimant. Vaſarium alioqui Cicero in Piſonem, & in Rull. pecuniam eam appellaſſe videtur, adſtipulatore Budæo, lib. 3. de aſſe, fol. 95. quæ publice ex ærario Magiſtratibus dabatur, qui cum imperio in provincias proficiſcebantur: ut mulos, equos, & vaſa, reliquamque magiſtratus ſupellectilem ea pecunia compararent. Nos vaſaria hoc loco nihil eſſe aliud arbitramur, ut diximus, quam libros cenſuales. Teſtis ab Honorio Imp. lata lex, cod. Theod. lib. 13. tit. XI. lege 12. qua jubet, *e vaſariis publicis auferri loca ea quæ præſtationem ſuam implere non poſſint*: in iiſdem *ſcribi*, quæ poſſint. Sic & Caſſiodorus, lib. 7. Var. form 45. *Decernimus, ut tot ſolidos . . . ita faciatis de vaſariis publicis diligenter abradi, ut hujus rei duplarum veſtigium non debeat inveniri.*

14. *Mediæ tantum partis.*] Reliqua Italia prætermiſſa, quoniam longum foret omnia recenſere. Exempla plura vide apud Phlegontem, lib. de Longævis.

15. *Tres edidere.*] Tres, inquit, Parmæ geniti, detulere apud Cenſorem, profeſſique ſunt annos CXX. Quæ formula in ſequentibus ſervatur.

16. *Mulier CXXXV.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. quanquam editi, CXXXII.

17. *M. Aponius.*] Alii *Maponius*, male. Apud Gruterum, pag. 302. M. APONIVS CELSVS.

18. *Veleïacium.*] Phlegon Trallianus in opere de Longævis, ex ipſis cenſuum Commentariis, multos refert ex oppido Velia, πόλεως Βελείας, qui diu ætatem produxerint. Forte idem cum Veleïacio Pliniano: forte diverſum ab eo, idemque cum Velia, de qua lib. 3. ſect. 10.

19. *Galeria.*] Hoc eſt, ex matre Galeria, cognomento Felix. Vide Notas & Emend. num. CXXXIX.

20. *Homerus.*] Iliad. 6. verſ. 249.

Τοῖσι δὲ Πουλυδάμας πεπνυμένος ἦρχ' ἀγορεύειν
Πανθοΐδης· ὁ γὰρ οἶος ὅρα πρόσσω καὶ ὀπίσσω·
Ἕκτορι δ' ἦεν ἑταῖρος, ἰῇ δ' ἐν νυκτὶ γένοντο·
Ἀλλ' ὁ μὲν ἂρ μύθοισιν, ὁ δ' ἔγχεϊ πολλὸν ἐνίκα.

21. *C. Mario.*] De his Coſſ. dictum eſt ſuperiore ſect.

22. *M. Cæcilius.*] Ita libri omnes MSS. non *Cælius*. Is eſt M. Cæcilius accuſator Calpurnii, a Plinio iterum memoratus, lib. XXVII. ſect. 2. Prætor hic fuit, P. Lentulo Spinthere, Q. Metello Nepote Coſſ. oppreſſus a P. Clodio, ut eſt auctor Tiro, Ciceronis libertus, libro 4. de vita ejus, citante Aſconio Pediano. De Licinio Calvo egimus in Auctorum indice.

23. *Hoc etiam.*] In hoc argumento verſatur egregie Auguſtinus, lib. 5. de Civit. cap. 4. 5. 6. & ſubſequentibus.

Sect. LI. 1. *Corn. Rufus.*] Qui Conſulatum geſſit cum M', hoc eſt, Manio Curio Dentato; anno Urbis CCCCLXIV. ut in Faſtis notatur. Vide Notas & Emendationes, num. CXL.

2. *Pheræus Jaſon.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXLI.

medicis [3] vomicæ morbo, cum mortem in acie quæreret, vulnerato pectore medicinam invenit ex hoſte. [4] Q. Fabius Maximus Conſul apud flumen Iſaram prælio commiſſo adverſus Allobrogum Arvernorumque gentes, a. d. VI. Idus Auguſtas, [5] CXXX. M. perduellium cæſis, febri quartana liberatus eſt in acie.

Incertum ac fragile nimium eſt hoc munus naturæ, quidquid datur nobis: malignum vero & breve etiam in his, quibus largiſſime contigit, univerſum utique ævi tempus intuentibus. Quid quod æſtimatione nocturnæ quietis, DIMIDIO QUISQUE SPATIO VITÆ SUÆ VIVIT? PARS ÆQUA MORTI SIMILIS EXIGITUR, AUT POENÆ, NISI CONTIGIT QUIES. Nec reputantur infantiæ anni, qui ſenſu carent: non ſenectæ, in pœnam vivacis. Tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties invocata morte, ut nullum frequentius ſit votum. Natura vero nihil hominibus brevitate vitæ præſtitit melius. Hebeſcunt ſenſus, membra torpent, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta: & tamen vitæ hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id ſolitarium reperitur exemplum, [6] Xenophilum Muſicum centum & quinque annis vixiſſe ſine ullo corporis incommodo, At hercules reliquis omnibus per ſingulas membrorum partes, [7] qualiter nullis aliis animalibus, certis peſtifer calor remeat horis, aut rigor: neque horis modo, ſed & diebus noctibuſque trinis quadrinisve, etiam anno toto. Atque etiam morbus eſt aliquis, [8] per ſapientiam mori. Morbis enim quoque quaſdam leges natura poſuit. Quadrini circuitûs febrem, [9] numquam bruma, numquam hibernis menſibus incipere: [10] quoſdam poſt ſexageſimum vitæ ſpatium non accidere: [11] alios pubertate deponi, a feminis præcipue. [12] Senes minime ſentire peſtilentiam. Namque & [13] univerſis gentibus ingruunt morbi, & generatim modo ſervitiis, [14] modo procerum ordini, alioſque per gradus. Qua in re obſervatum, a meridianis partibus [15] ad occaſum Solis peſtilentiam ſemper ire: nec umquam fere aliter: [16] non hieme, nec ut ternos excedat menſes.

CAP. LI. LII. Jam ſigna letalia: [1] in furoris morbo riſum: ſapientiæ vero ægritudine, [2] fimbriarum curam & ſtragulæ veſtis plicaturas: [a] [3] a ſomno moventium neglectum, [4] præfandi hu-

INTERPRETATIO.

a *A ſomno.*] Cum æger eos negligit qui ipſum a ſomno excitant: cum effluit humor e corpore, qui non eſt, niſi cum honoris præfatione, nominandus.

NOTÆ.

3. *Vomicæ morbo.*] Ἀπόστημα ἔσωθεν Græci vocant: tumorem excreſcentem, latente interius ſanie. *Une apoſtume.*

4. *Q. Fabius.*] Q. Fabius Maximus, ex Faſtis, anno V. C. DCXXXIII. Conſul, L. Opimio Collega. Livii epitome LXI. *Q. Fabius Maximus Conſul, Pauli nepos, adverſus Allobroges & Bituitum Arvernorum Regem feliciter pugnavit.* Hinc Allobrogici ei cognomen. Vide Florum, lib. 3. cap. 2. pag. 103.

5. *CXXX. M.*] Livius loc. cit. *Ex Bituiti exercitu cæſa millia hominum centum viginti.* Ex quo fortaſſe Plinii numerus corrigendus eſt. Strabo tamen, lib. 4. etiam numerum auget: nam cæſa ducenta Gallorum millia aſſeverat.

6. *Xenophilum Muſicum.*] Valerius Max. lib. 8. cap. 13. pag. 405. non muſicum Xenophilum facit: ſed a muſico didiciſſe ſe, quæ de Xenophilo recitat, profitetur. Verba illius ſunt: *Biennio minor Xenophilus Chalcidenſis Pythagoricus, ſed felicitate non inferior. Siquidem, ut ait Ariſtoxenus muſicus, omnis humani incommodi expers, in ſummo perfectiſſimæ doctrinæ ſplendore extinctus eſt.*

7. *Qualiter nullis.*] In equis tamen ratos ſtatoſque febrium circuitus deprehendiſſe ſe nunc affirmant veterinarii medici.

8. *Per ſapientiam.*] Etiam dum ſapit, & ſana mens eſt, adventantem imminentemque ſentire mortem, e variis morborum generibus unum aliquod genus eſt: cujus expertes ſunt ii, qui furore ac delirio obeunt. Igitur morborum genera duo facit: Furoris unum, cum phreneſi, delirioque vexantur ægroti: Sapientiæ alterum, cum animus nullo ejuſmodi vitio læditur. Sic enim mox ille initio ſectionis ſeq. *Jam ſigna letalia: in furoris morbo riſum: ſapientiæ vero ægritudine, fimbriarum curam, &c.* Adjuvant interpretationem hanc noſtram ea quæ ſequuntur: *Morbis enim quoque quaſdam leges natura poſuit.* Hoc eſt, neque enim morbi omnes aſſidua animum conflictatione obruunt, aut labefactant. Vide Notas & Emend. num. CXLII.

9. *Numquam bruma.*] Hippocratem ſequitur, cujus ſententiam Galenus quoque amplectitur, Comment. 3. in Aphoriſm. 22. tom. 9. pag. 117.

10. *Quoſdam.*] Subintellige, morbos. Etiam poſt viceſimum vitæ annum, admodum raro comitiali morbo quemquam corripi, ſcribit Hippocr. lib. de morbo ſacro, tex. 13.

11. *Alios pubertate.*] Ut comitiales. Hoc adhuc expreſſius idem lib. 28. ſect. 10. *Multa genera morborum primo coitu ſolvuntur, primoque feminarum menſe: aut ſi non id contingat, longinqua fiunt, maximeque comitiales.* Galenus adſtipulatur, tomo 9. Comment. 5. in Aphoriſm. Hippocr. 7. pag. 198. Τὰ μὲν πρὸ τῆς ἥβης συνιστάμενα ἐπιληπτικὰ παθήματα, μετὰ τὸν ἐκείνης λύεται καιρόν· τὰ δ' ἐξωτέρω τῆς ἥβης, συναποθνήσκει. Καιρὸς δ' ἥβης ἐστὶν, ὁ μετὰ τεσσαρεσκαίδεκα μέχρι πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτῶν. *Comitiales morbi, qui ante pubertatem oriuntur, pubertatis tempore ſolvuntur: qui vero ultra pubertatem, commoriuntur. Tempus autem pubertatis eſt a XIV. anno, aduſque XXV.* Alii a ſecundo vitæ ſeptenario ad tertium, hoc eſt, a quarto decimo ad viceſimum primum, pubertatis pertinere tempus aiunt. Hippocrates ipſe, ſect. 5. Aphor. 7. Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει. ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει. Quæ ſunt omnino paria cum Galeni verbis.

12. *Senes minime.*] Peſtilentiæ genus eſt in primis duplex: alterum ex aëre peſtilenti, ſeu putridis exhalationibus infecto: alterum ex diuturno aëris habitu calido humidoque ortum. Poſteriorem peſtilentiam minime ſentiunt ſenes, quoniam natura eis ſicca ineſt & frigida: contraria autem contrariis adverſantur. Priore etiam conflictari minus, quam juvenes ſolent, ſi veſcendi modum optimum ſibi ipſi præſtituant. Ita fere Georg. Agricola, lib. 2. de peſte, pag. 54. & 56.

13. *Univerſis gentibus.*] Hoc morborum genus ἔνδημον & ἐπιχώριον Græci vocant: Latinis indigenam & patrium dicere licebit: cujuſmodi elephantiaſis eſt, Ægyptiis quodammodo propria: podagra, Atticis: ſemitertiana, Romanis, &c.

14. *Modo procerum.*] Refert Kirckerus, lib. de peſte, ſect. 2. cap. 3. pag. 139. ex ſcriptoribus rerum Francicarum, peſtem aliquando in ſolos nobiles ſæviiſſe, expertibus tanti mali mediocris & infimæ ſortis hominibus: Numine ſcilicet nobilium in pauperes acerbitatem ac ſævitiam ulciſcente.

15. *Ad occaſum.*] Niſi venti contra perflaverint, ut cum ab Illyriis in Atticam morbum perduxerunt, quemadmodum ſuperius diximus, ſect. 37.

16. *Non hieme.*] Ita MSS. omnes: editi, *niſi hieme*: cui lectioni experientia ipſamet refragatur: æſtivo plerumque tempore peſte graſſari incipiente: quanquam & hieme ſævit.

Sect. LII. 1. *In furoris.*] In delirio. De furoris, ſapientiæque morbo diximus ſuperiore ſect. Docet hoc ipſum Hippocrates in Prognoſtico, text. 21. pag. 604. tomo 8.

2. *Fimbriarum.*] Celſus, lib. 2. cap. 6. *Illa quoque mortis indicia ſunt, ſi manibus quis in febre & acuto morbo ... in veſte floccos legit, fimbriaſve diducit.*

3. *A ſomno.*] De ea re Galenus in Comment. 2. ad lib. 1. Hippocr. de prædict. textu 63. περὶ κάρους de ſopore, pag. 743. tomo 8.

4. *Præfandi.*] Hoc eſt, cum honoris præfatione nominan-

moris e corpore effluvium : [5] in oculorum quidem & narium aſpectu indubitata maxime, atque etiam [6] ſupino aſſidue cubitu : [7] venarum inæquabili aut formicante percuſſu: quæque alia [8] Hippocrati principi medicinæ obſervata ſunt. Et cum innumerabilia ſint mortis ſigna, ſalutis ſecuritatiſque nulla ſunt : quippe cum Cenſorius Cato [9] ad filium [10] de validis quoque obſervationem, ut ex oraculo aliquo, prodiderit: [11] Senilem juventam prœmaturæ mortis eſſe ſignum. [12] Morborum vero tam infinita eſt multitudo, ut Pherecydes [13] Syrius [14] ſerpentium multitudine ex corpore ejus erumpente exſpiraverit. Quibuſdam perpetua febris eſt, ſicut C. Mæcenati. Eidem triennio ſupremo, [15] nullo horæ momento contigit ſomnus. Antipater [16] Sidonius poëta omnibus annis, uno die tantum natali, corripiebatur febre, & eo conſumptus eſt ſatis longa ſenecta.

LIII. [1] Aviola Conſularis in rogo [2] revixit : & quoniam ſubveniri non potuerat prævalente flamma, vivus crematus eſt. Similis cauſa [3] in L. Lamia Prætorio viro traditur. Nam C. Ælium [4] Tuberonem Prætura functum a rogo relatum, Meſſala Rufus, & plerique tradunt. Hæc eſt conditio mortalium : ad has, & ejuſmodi occaſiones fortunæ gignimur, uti de homine ne morti quidem debeat credi. Reperimus inter exempla, [5] Hermotimi Clazomenii animam relicto corpore errare ſolitam, vagamque e longinquo multa annunciare, quæ niſi a præſente noſci non poſſent, corpore interim ſemianimi : donec cremato eo inimici (qui Cantharidæ vocabantur) remeanti animæ velut vaginam ademerint. [6] Ariſteæ etiam viſam evolantem ex ore in Proconneſo, corvi effigie, [7] magna quæ ſequitur fabuloſitate. Quam equidem & in [8] Gnoſſio Epimenide ſimili modo ac- CAP. LII.

NOTÆ.

di, ſicuti in rebus turpibus fieri conſuevit. Nam urina, & excrementa alvi hujuſcemodi humore indicantur. Ea enim cum proſtratis admodum ægroti viribus nequeunt retineri, ſed effluunt delabunturque, inſcio interdum illo, nec ſentiente, evidens ſane mortis indicium, nullique nunc etiam incompertum. Barbarus fruſtra *prægrandis* vel *profundi*, vice *præfandi* ſubſtituere nititur.

5. *In oculorum.*] Inter prava ſigna, *τὴν ὀξεῖαν ῥῖνα*, *naſum acutum*, *ὀφθαλμοὺς κοίλους*, *oculos concavos*, aliaſque narium & oculorum affectiones commemorant Hippocrates & Galenus in Prognoſt. tomo 8. pag. 590. & ſeq. Servius Grammaticus in illud Poëtæ, 4. Æneid. verſ. 244.

Dat ſomnos, adimitque, & lumina morte reſignat.

Phyſici dicunt pupillas, quas in oculis videmus, morituros ante triduum non habere : quibus non viſis eſt ſumma deſperatio. Ea de re nos iterum alias.

6. *Supino.*] Ita pariter Celſus loco proxime citato : Galenus item & Hippocrates, pag. 601. operis modo appellati.

7. *Venarum.*] Venas pro arteriis dixit, Hippocratis more. Formicantem vero pulſum, inquit Cælius Rhodig. lib. 3. Antiq. lect. cap. 15. pag. 109. Galenus, lib. de tactu pulſus, cap. 3. intelligit minutum, denſum, ac ſumme debilem, qui velocitatis opinionem exhibeat, cum ſit tamen minime velox : pulſui nuper editi infantis plane ſimilis. Galeno in Iſagoge pulſuum, *μυρμηκίζων σφυγμός*. Vide Gorræum hoc ipſo verbo, *Μυρμηκίζων σφυγμός*.

8. *Hippocrati.*] Adde & Comment. Galeni ad librum 4. Aphoriſm. 49. pag. 166. tom. 9.

9. *Ad filium.*] Injuria temporum opus iſtud intercidit.

10. *De validis.*] In valentibus quoque, inquit, ſigna quæ mortem portendant, inveniuntur, Catone teſte, qui veriſſime de his obſervationem prodidit, &c. Quare nec valetudini quoque tuto creditur.

11. *Senilem juventam.*] Apud Senecam, lib. 2. Controv. 1. Ceſtius de Alfio Flavio ſic pronunciat, Tam mature magnum ingenium non eſſe vitale. Hinc illud eſt quod Apuleius refert ex vate neſcio quo,

Odi puerulos præcoci ſapientia.

12. *Morborum.*] Oculo certe, omnium membrorum minimo, morbos centum ac duodecim adſcribit auctor libri, qui Introductio ſive Medicus appellatur, inter Galeni opera, tomo 2. cap. 16. Alii aliorum membrorum affectus ex eodem repeti commode poſſunt.

13. *Syrius.*] Ὁ Σύριος, ex inſula Syro, de qua lib. 4. cap. 12.

14. *Serpentium.*] Phthiriaſin hac verborum circumſcriptione ſignificat, hoc eſt, pedicularem morbum, quo & Syllam interiiſſe, & Pherecydem, auctores ſunt Pauſanias, lib. 1. Attic. pag. 36. Ælianus, lib. 4. Var. hiſt. cap. 28. *τοῦ παντὸς αὐτῷ σώματος ὑπὸ τῶν φθειρῶν ἀναλωθέντος*. Philoſtr. in vita Apollonii. Plutarch. in Sylla, aliique. Pediculos, qui ex cunctis interdum corporis noſtri partibus ſcatent, a rependo ſerpendoque, ſerpentes, vetuſti ſcriptores nuncupaverunt. Apuleius de ipſo Pherecyde, lib. 2. Florid. pag. 17. *Quin etiam Pherecydes Syro ex inſula oriundus . . . . quem Pythagoras magiſtrum coluit, & infandi morbi putredine in ſerpentium ſcabiem ſolutum religioſe humavit.* Sic Diodorus Siculus, lib. 3. pag. 163. Acridophagorum morbum deſcribens, nunc *φθεῖρας* appellat, nunc *ἑρπετά*.

15. *Nullo horæ.*] De Mæcenate Seneca, lib. de Providentia, cap. 3. *Feliciorem ergo tu Mæcenatem putas, cui amoribus anxio, & moroſæ uxoris quotidiana repudia deflenti, ſomnus per ſymphoniarum cantum, ex longinquo lene reſonantium, quæritur?* Affert exempla nonnulla eorum, qui menſes XIV. qui decennio toto ſomnum non viderint, Jo. Schenckius, Obſerv. Medic. lib. 1. pag. 73.

16. *Sidonius Poëta.*] E Sidone Phœniciæ civitate. Laudat hunc impenſe Cicero, lib. 3. de Oratore. Catonis Uticenſis magiſter fuit. Eadem de illo refert Valerius Max. lib. 1. cap. 8. pag. 75. *At Poëta Antipater Sidonius, omnibus annis, uno tantummodo die, quo genitus erat, febri implicabatur. Cumque ad ultimam ætatem perveniſſet, natali ſuo, certo illo circuitu morbi conſumptus eſt.* Et Platonem obiiſſe ipſo ſuo natali ſcribit Seneca, epiſt. 58. pag. 283. Similes febrium typos, quæ ſingulis annis in diem natalem inciderent, refert & Schenckius, lib. 6. Obſerv. Medic. pag. 825. Alios item febrium, quæ ſingulis hebdomadibus menſibuſque recurrerent.

Sect. LIII. 1. *Aviola.*] Acilius Aviola, qui Andegavos in Galliis legatus a Tiberio coërcuit, ut Tacitus memoriæ prodidit, lib. 3. Annalium, pag. 83. Vide Notas & Emendationes, num. CXLIII.

2. *Revixit.*] Pro mortuo habitus, vita non plane extincta. Exempla plura hujuſcemodi hominum, qui mortui exiſtimabantur, Schenckius refert, lib. 1. pag. 94. Obſervatu dignum eſt quod ait Foreſtus, lib. 17. Obſerv. Medic. Obſerv. 9. *In undis*, inquit, *ſubmerſi poſt octo & XL. horas recreati revixere. Feminæ aliquando in vulvæ cruciatu elatæ in ſepulcris ad vitam rediere . . . . Septuaginta propterea & duas horas antequam humentur, decrevêre*, &c.

3. *In L. Lamia.*] Valerius Max. lib. 1. cap. 8. num. 12. pag. 71. *L. quoque Lamiæ Prætorio viro æque vocem fuiſſe ſuper rogum conſtitit.* Is eſt L. Ælius Lamia, (ſic enim ſcribendum, non Helvius : fuit Æliæ gentis familia Lamiarum :) de quo Cicero lib. 2. de Oratore, pag. 418. Ciceronis ipſius cauſa abire juſſus eſt in exſilium. Præturam exercuiſſe dicitur in Faſtis Capitolinis, L. Munatio Planco, M. Æmilio Lepido Coſſ. anno Urbis DCCXI.

4. *Tuberonem.*] Vide Notas & Emend. num. CXLIV.

5. *Hermotimi.*] Tertullianus de Anima, cap. 2. 28. & 44. Hermotimum vocat : Apollonius item in hiſt. Comment. cap. 3. pag. 7. aliique : Plutarchus omnium unus, Hermodorum appellat, lib. de Genio Socratis : aitque eum alte dormiviſſe ; geniumque ejus interim longius evagatum, ad dormientem denique rediiſſe, eique res ab ſe viſas atque auditas prodidiſſe. *Μῦθον* eſſe ſeu fabulam Lucianus agnoſcit in Muſcæ encomio.

6. *Ariſteæ.*] Ita ſcribendum, non uti hactenus, *Ariſtæi*. Nam ſcriptoribus Græcis eſt Ἀριστέας ὁ Προκοννήσιος. Rem paulo aliter narrat Herodotus lib. 4. ſive Melpom. pag. 230. Vide præterea Apollonium in hiſt. Mirab. cap. 2. pag. 4. Suidam, alioſque.

7. *Magna quæ ſequitur.*] In omnibus MSS. & edit. Parm. multo ſincerius : *quæ magna quæritur hic fabuloſitate.*

8. *Gnoſſio Epimenide.*] Sive Gnoſſium dicas, cum Laërtio Pauſaniaque, ſive Phæſtium, ut alii, Cretenſis fuit. Fuere enim hæc duo Cretæ inſulæ oppida olim inſignia. Floruiſſe Olymp. 46. auctor eſt Laërtius, lib. 1. pag. 29. in

cipio : Puerum æſtu & itinere feſſum in ſpecu ſeptem & quinquaginta dormiſſe annis: rerum faciem mutationemque mirantem, velut poſtero experrectum die: hinc [9] pari numero dierum ſenio ingruente, ut tamen in [10] ſeptimum & quinquageſimum atque centeſimum vitæ duraret annum. [11] Feminarum ſexus huic malo videtur maxime opportunus, converſione vulvæ : quæ ſi corrigatur, ſpiritus reſtituitur. Huc pertinet nobile apud Græcos volumen Heraclidis, ſeptem diebus [12] feminæ exanimis ad vitam revocatæ.

Varro quoque auctor eſt, [13] XX viro ſe agros dividente Capuæ, quemdam qui efferretur, [14] foro domum remeaſſe pedibus. Hoc idem Aquini accidiſſe. Romæ quoque Corfidium materteræ ſuæ maritum funere locato revixiſſe, & [15] locatorem funeris ab eo elatum. Adjicit miracula, quæ tota indicaſſe conveniat. E duobus fratribus equeſtris ordinis, Corfidio majori accidiſſe, ut videretur exſpiraſſe, apertoque teſtamento recitatum heredem minorem funeri inſtitiſſe : interim eum, qui videbatur extinctus, plaudendo [16] conciviſſe miniſteria, & narraſſe [17] a fratre ſe veniſſe, commendatam ſibi filiam ab eo. Demonſtratum præterea, quo in loco defodiſſet aurum nullo conſcio, & rogaſſe ut iis funebribus, quæ comparaſſet, efferretur. Hoc eo narrante, fratris domeſtici propere annunciavere exanimatum illum : & aurum, ubi dixerat, repertum eſt. Plena præterea vita eſt his vaticiniis, ſed [18] non conferenda, cum ſæpius falſa ſint, ſicut ingenti exemplo docebimus. Bello Siculo Gabienus Cæſaris [19] claſſiarius fortiſſimus captus a Sex. Pompeïo, juſſu ejus inciſa cervice, & vix cohærente, jacuit in litore toto die. Deinde cum adveſperaviſſet, cum gemitu precibuſque congregata multitudine petiit, uti Pompeïus ad ſe veniret, aut aliquem [20] ex arcanis mitteret: ſe enim ab inferis remiſſum, habere quæ nunciaret. Miſit plures Pompeïus ex amicis, quibus [21] Gabienus dixit: Inferis diis placere Pompeïi cauſas & partes pias: proinde eventum futurum, quem optaret: hoc ſe nunciare juſſum: argumentum fore veritatis, quod peractis mandatis, protinus exſpiraturus eſſet: idque ita evenit. Poſt ſepulturam quoque viſorum exempla ſunt: niſi quod naturæ opera, non prodigia conſectamur.

CAP. LIII. LIV. In primis autem miraculo ſunt atque frequenti mortes repentinæ, (hoc eſt, [1] ſumma vitæ felicitas,) quas eſſe [2] naturales docebimus. Plurimas prodidit Verrius: nos cum delectu modum ſervabimus. Gaudio obiere, præter Chilonem, [3] de quo diximus, [4] Sophocles & [5] Dionyſius Siciliæ tyrannus, uterque accepto tragicæ victoriæ nuncio. Mater [6] pugna illa

Notæ.

Epimenidis vita, ubi eadem refert quæ Plinius.

9. *Pari numero.*] Totidem mox diebus ſenem eſſe factum, quot annis dormierat, hoc eſt, LVII.

10. *Septem & quinq.*] Quadraginta dumtaxat dormiiſſe annos ſcribit Pauſanias, lib. Attic. pag. 26. Plutarchus, quinquaginta : & Varro in libris de ling. Lat. Ceteri ſcriptores Plinio favent : inter quos Phlegon, lib. περὶ Μακροβίων, quem citat Laërtius loco proxime appellato, & Apollonius, cap. 1. pag. 3.

11. *Feminarum.*] Vide quæ paulo antea ex Foreſto retulimus. Mulieres Græci tum vocant ὑστερικάς. De voce ea, *corrigatur*, egimus ſect. 19.

12. *Feminæ exanimis.*] Sic librum ſuum Heraclides inſcripſerat, περὶ τῆς ἄπνου, de exanimi, teſte Laërtio in proœmio, pag. 3. Hanc feminam revocaſſe ad vitam Empedocles dicebatur : unde ingens hominum fama eſt conſecuta. Ita Laërtius idem in Empedocle, lib. 8. pag. 230.

13. *XX viro ſe.*] De hac voce egimus libri hujus ſect. 45. nota 3. Vide Notas & Emend. num. C X L V.

14. *Foro domum.*] Vide Notas & Emend. num. CXLVI.

15. *Locatorem funeris.*] Is eſt qui cum libitinariis contrahit, ut omnem funeris apparatum ſuis ſumptibus præſtent. Plautus in Aulul.

Loca efferendum : nam jam, credo, mortuus eſt.

16. *Conciviſſe miniſteria.*] Ut pro ſervis alii, Pliniuſque paſſim ipſe, ſervitia, ita & miniſteria hoc loco pro miniſtris uſurpat.

17. *A fratre.*] Minore videlicet, qui diem ſuum extremum eo temporis intervallo, forte ex mœrore orbitatis, obierat.

18. *Non conferenda.*] Ita M S S. omnes, etſi quidam malint, *ſed non referendis.*

19. *Claſſiarius.*] Vetuſti codices omnes, Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. atque editiones omnes ante Sigiſm. Gelenium legunt, *Cæſaris claſſium*, forte pro *claſſiariûm*, vel *claſſiariorum :* qua voce frequenter Tacitus utitur.

20. *Ex arcanis.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. vetus Dalec. &c. Hoc eſt, aliquem ab arcanis & a ſecretis miniſtrum. Editi hactenus, *a charis*, mendoſe.

21. *Gabienus dixit.*] Voculam, *dixit*, addidimus ex MSS. antea laudatis, & Colb. 1. 2. &c. Ac paulo poſt *Pompeïi cauſam* magis probarem, quam *Pompeii cauſas*. Tamen cum MSS. *cauſas* habeant, nihil mutamus.

Sect. LIV. 1. *Summa vitæ.*] Huic ſententiæ non abſimilis illa ſuperior, ſect. 51. *Natura vero nihil hominibus brevitate vitæ præſtitit melius.* In hanc ſententiam multa congerit Plutarchus, toto libro de Conſol. ad Apollon. Refer huc quoque id quod Tzetzes habet, Chil. 1. v. 38. de matrë, quæ a Deo id optans, quod optimum liberis foret, mortem impetravit.

2. *Naturales.*] Non divinitus immiſſas, ſed a natura profectas.

3. *De quo diximus.*] Libri hujus ſect. 32.

4. *Sophocles.*] Valerius Max. lib. 9. cap. 12. pag. 455. *Sophocles ultimæ jam ſenectutis, cum in certamine tragœdiam dixiſſet, ancipiti ſententiarum eventu diu ſolicitus, aliquando tamen una ſententia victor, cauſam mortis gaudium habuit.* Gaudio pariter obiiſſe, annos natum xc. ſcribit Diodorus Siculus, lib. 13. pag. 222. In ea lætitia vinum hauſiſſe, acinique hauſtu ſtrangulatum eſſe Simonides innuit in Anthol. lib. 3. cap. 25. Epigr. 38.

Ἐσβέσθης γηραιὲ Σοφόκλεες, ἄνθος ἀοιδῶν,
Οἰνωπὸν Βάκχου βότρυν ἐρεπτόμενος.

Flos vatum, Sophocles, canentibus occidis annis :
Dum ſtringit fauces uva comeſta tuas.

5. *Dionyſius.*] Quanquam alias Dionyſii carmina riſu excepta non ſemel, atque exſibilata fuiſſe refert idem Diodorus lib. 14. pag. 318. & lib. 15. pag. 332. Hunc tamen recitata fabula, quam inſcripſerat *De redimendo Hectore*, viciſſe omnes qui erant Athenis, auctor eſt Tzetzes, Chiliad. 5. verſ. 180.

Εἰς λύτρα δὲ τοῦ Ἕκτορος καλούμενόν τι δρᾶμα
Ἀναγνωσθὲν ἐνίκησε πάντας ἐν ταῖς Ἀθήναις.

6. *Pugna illa Cannenſi.*] Ita plane Gellius lib. 3. cap. 15. pag. 253. *Præterea in noſtris annalibus ſcriptum legimus, qua tempeſtate apud Cannas exercitus populi R. cæſus eſt : anum matrem nuncio de morte filii allato, luctu atque mœrore affectam eſſe : ſed is nuncius non verus fuit : atque is adoleſcens non diu poſt ex ea pugna in Urbem rediit : Anus repente filio viſo, copia atque turba, & quaſi ruina incidentis inopinati gaudii oppreſſa, exanimataque eſt.* Valerius Maximus lib. 9. cap. 12. pag. 452. ad eam pugnam refert, quæ habita eſt ad Traſymenum lacum, anno ante Cannenſem : & Livius poſt eum, lib. 22. pag. 211.

Cannenſi, filio incolumi [7] viſo contra falſum nuncium. [8] Pudore Diodorus ſapientiæ Dialecticæ profeſſor, [a] luſoria quæſtione non protinus ad interrogationes Stilponis diſſoluta.

Nullis evidentibus cauſis obiere, dum calciantur matutino, [9] duo Cæſares, Prætor, & Prætura perfunctus Dictatoris Cæſaris pater: hic Piſis exanimatus, ille Romæ. Q. Fabius Maximus in conſulatu ſuo pridie Kalend. Januarias: in cujus locum [10] Rebilus pauciſſimarum horarum Conſulatum petiit: Item C. Vulcatius Gurges Senator: omnes adeo ſani atque [b] tempeſtivi, ut de progrediendo cogitarent. [11] Q. Æmilius Lepidus jam egrediens incuſſo pollice limini cubiculi. [12] C. Aufuſtius egreſſus cum in Senatum iret, offenſo pede in Comitio. Legatus quoque, qui Rhodiorum cauſam in Senatu magna cum admiratione oraverat, in limine Curiæ protinus exſpiravit progredi volens. [13] Cn. Bebius Tamphilus, Prætura & ipſe functus, cum a puero quæſiſſet horas. [14] Aulus Pompeïus in Capitolio, cum Deos ſalutaſſet. M'. Juventius [15] Thalna Conſul, cum ſacrificaret. C. Servilius Panſa, cum ſtaret in foro ad tabernam [16] hora diei ſecunda, in P. Panſam fratrem innixus. Bebius judex, [17] cum vadimonium differri jubet. M. Terentius Corax, dum tabellas ſcribit in foro. Nec non & proximo anno, dum Conſulari viro in aurem dicit, eques Romanus, ante Apollinem eboreum, qui eſt [18] in foro Auguſti. Super omnes C. Julius medicus dum inungit, [19] ſpecillum per oculum trahens. [20] Aulus Manlius Torquatus Conſularis, cum in cœna placentam appeteret. [21] L. Tuccius Valla medicus, dum mulſi potionem haurit. [22] Ap. Saufeius, cum a balneo reverſus mulſum bibiſſet, ovumque ſorberet. [23] P. Quinctius Scapula, cum apud Aquilium Gallum cœnaret. Decimus Saufeïus ſcriba, cum domi ſuæ pranderet. [24] Cornelius Gallus Prætorius, & [25] Q. Haterius eques Rom. [26] in Venere obiere. Et quos noſtra adnotavit ætas, duo equeſtris ordinis in eodem [27] Pantomimo mythico, tum forma præcellen-

INTERPRETATIO.

a *Luſoria.*] Ludicra, *joculari, quæ ludo fit.*

b *Tempeſtivi.*] Valetudine rebus agendis opportuna.

NOTÆ.

7. *Viſo.*] Ita MSS. quos vidimus, & libri editi: itaque maluimus, cum Gellio, quam *reviſo*, ut in Chiffl. cod.

8. *Pudore Diodorus.*] Rem luculenter Laërtius narrat lib. 2. in Euclidis vita, pag. 60. Hunc valentem Dialecticum Cicero vocat, lib. de Fato, pag. 277. Stilponis vitam idem Laërtius deſcribit, pag. 61.

9. *Duo Cæſares.*] Lucius Prætor, & Caïus Prætorius Caii Cæſaris Dictatoris pater, ambo fratres, ex C. Cæſare patre, Dictatoris avo.

10. *Rebilus.*] Hunc Γάϊον Κανίνιον Dio appellat lib. 43. pag. 236. Illum vero cujus in locum ipſe ſuffectus eſt a Cæſare Dictatore, Q. Fabium C. Trebonii in Conſulatu collegam, anno Urbis DCCIX. Κανίνιον Ῥεβίλιον vocat Plutarchus in Cæſare, pag. 735. Caninium Rebilum Tacitus lib. 3. hiſt. pag. 71. Fuit ei igitur nomen C. Caninius Rebilus. In Caninia gente familiæ quatuor exſtiterunt. Rebili, quorum meminit Livius lib. 42. aliique: Reguli, Labeones, Galli. Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 2. pag. 325. jocos refert, quos in eum congeſſiſſe Tullius aliique dicuntur: exempli cauſa, quæſitum iri quibus Conſulibus Rebilus Conſul fuiſſet: Vigilantem fuiſſe Conſulem, qui in Conſulatu ſuo ſomnum non viderit: eo Conſule neminem prandiſſe, &c. Meminit & Sueton. in Julio, cap. 76.

11. *Q. Æmilius.*] Is, opinor, cujus Conſulatus incidit in annum Urbis DCCXXXIII. Auguſti principatu.

12. *C. Aufuſtius.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXLVII.

13. *Cn. Bebius Tamphilus.*] Ita ſcribendum id nomen admonent partim Inſcriptiones veteres, partim Capitolini Faſti: non ut vulgo, *Cn. Bæbius Pamphilus.* Præturam geſſiſſe hunc Faſti aïunt anno Urbis conditæ DCLX.

14. *Aulus Pompeïus.*] Bithynicus appellatus. Prætor Urbis anno DCLXXX.

15. *Thalna.*] Ita reſcripſimus, ex MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. ex Faſtis Capitolinis, atque ex ipſo Valerio Max. lib. 9. c. 12. p. 452. MN. (hoc eſt, *Manius*) *Juventius Thalna*, inquit; *collega Ti. Gracchi Coſ. iterum, cum in Corſica, quam nuper ſubegerat, ſacrificaret: receptis litteris decretas ei a Senatu ſupplicationes nunciantibus, intento illas animo legens, caligine orta ante foculum collapſus mortuus humi jacuit. Quem quid aliud quam nimio gaudio enectum putemus?* Conſul fuit anno poſt V. C. DXCI.

16. *Hora diei ſecunda.*] Poſt Solis exortum. Reg. 1. Colb. 1. 2. & Chiffl. *hora diei ad ſecundam.*

17. *Cum vadimonium.*] Vide Notas & Emendat. num. CXLVIII.

18. *In foro Auguſti.*] In regione Urbis octava.

19 *Specillum.*] Quid ſit ſpecillum, Varro explicat lib. 5. de ling. Lat. *Quo oculos inungimus quibus ſpecimus*, (hoc eſt, aſpicimus.) *ſpecillum eſt.* Græcis μήλη dicitur. Aëtius, ſerm. 8. cap. 14. pag. 8. *Cum ſpecillo inſtrumento, quod melam Græci appellant.* Inſtrumentum parvum ac teres, quo utuntur ad vulnerum aut fiſtularum viam aut profunditatem pernoſcendam: *une ſonde de Chirurgien.* Spicellam vocat Sextus Platon. lib. 1. de Medic. ex anim. cap. 9. n. 23. *Et ſi dexter oculus glaucomate laborat, in dexteriorem partem ſpicella demittitur: ſin ſiniſter, ſiniſtram.* Vox ea Plinio familiaris, ut conſtabit ex indice: Celſo quoque, lib. 6. cap. 6. *de imbecillitate oculorum.* & cap. 9. *de dentium dolore.* Eſt apud eumdem, cap. 7. tit. *adverſus aurium vermes, & auricularium ſpecillum.*

20. *Aulus Manlius.*] Conſul anno Urbis DXC.

21. *L. Tuccius.*] Vide Notas & Emendationes, numero CXLIX.

22. *Ap. Saufeïus.*] Saufeïa familia Romæ e plebeiis fuit.

23. *P. Quinctius.*] Hujus gentilis, ac fortean frater, T. Quinctius Scapula, de quo Dio lib. 43. pag. 228. Apud Gruter. pag. 84. P. QVINCTIVS SCAPVLA.

24. *Corn. Gallus.*] Ex eadem familia Corn. Gallus, Poëta, primus Ægypti præfectus temporibus Auguſti.

25. *Q. Haterius.*] Vide Notas & Emend. num. CL.

26. *In Venere.*] Id etiam Speuſippo Platonico contigiſſe prodit Tertullianus in Apologetico, cap. 46. De Pindaro vate quidam id quoque affirmant. Tarentinum Principem, dum congrederetur cum meretrice, emiſiſſe animam, ſcribit Petrus Damiani. Plura exempla videſis apud Andr. Tiraquellum, in 15. legem Connub. pag. 312. & 313. & apud Schenckium, lib. 4. Obſerv. Medic. pag. 588.

27. *Pantomimo Mythico.*] Hoc eſt, dum eamdem fabulam geſtu ac ſaltatione repræſentarent in ſcena. Pantomimus, non pro ſaltatore modo, qui geſtu fabulas exprimat, accipi ſolet, ſed & pro ipſo poëmatis genere, quod fabulis, τοῖς μύθοις, laſcivius erat, liberiuſque: in quo Cæſaris ætate, Publius Syrus, Laberiuſque, Mimographi ideo dicti, maxima cum laude verſati ſunt. Solitum id porro recitari a Pantomimis, non ore ac voce, ſed geſtu modo ac ſaltatione: quod eleganter a Caſſiodoro explicatur, lib. 1. Var. epiſt. 20. *Qui lætitiæ publicæ aptior fuerit æſtimatus .... conſtituatur a vobis.... pantomimus .... Hanc partem Muſicæ diſciplinæ Mutam nominavere majores: ſcilicet quæ ore clauſo manibus loquitur, & quibuſdam geſticulationibus facit intelligi, quod vix narrante lingua, aut ſcripturæ textu poſſit agnoſci.* Et lib. 4. epiſt. 51. *Pantomimus igitur, cui a multifaria imitatione nomen eſt, cum primum in ſcenam plauſibus invitatus advenerit, adſiſtunt conſoni chori diverſis organis eruditi: tunc illa ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit: & per ſigna compoſita, quaſi quibuſdam litteris edocet intuentis aſpectum: in illa leguntur apices rerum: & non ſcribendo facit, quod ſcriptura declaravit. Idem corpus Herculem deſignat, & Venerem: feminam præſentat, & marem: re-*

te. [a] Operoſiſſima tamen ſecuritas mortis in M. Ofilio Hilaro ab antiquis traditur. Comœdiarum hiſtrio is, cum populo admodum placuiſſet natali die ſuo, conviviumque haberet, edita cœna [28] calidam potionem [b] in pultario popoſcit: ſimulque [c] perſonam ejus diei acceptam intuens, coronam e capite ſuo in eam tranſtulit, tali habitu rigens nullo ſentiente, donec accubantium proximus tepeſcere potionem admoneret.

Hæc felicia exempla: at contra miſeriarum innumera. [29] L. Domitius clariſſimæ gentis apud Maſſiliam victus, Corfinii captus ab eodem Cæſare, veneno poto propter tædium vitæ, poſtquam biberat, [30] omni opere ut viveret, adniſus eſt. Invenitur in actis, [31] Felice Ruſſato auriga elato, in rogum ejus unum e faventibus jeciſſe ſeſe: [32] frivolum dictu: ne hoc gloriæ [d] artificis daretur, [33] adverſis ſtudiis copia odorum [34] corruptum criminantibus. Cum ante non multo M. Lepidus nobiliſſimæ ſtirpis, [35] quem divortii anxietate diximus mortuum, flammæ vi e rogo ejectus, recondi propter ardorem non potuiſſet, juxta ſarmentis aliis nudus crematus eſt.

Cap. LIV. L V. [1] Ipſum cremare apud Romanos non fuit veteris inſtituti: terra condebantur. At poſtquam longinquis bellis obrutos erui cognovere, tunc inſtitutum. Et tamen multæ familiæ priſcos ſervavere ritus: ſicut in Cornelia nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus. Idque eum voluiſſe, [2] veritum talionem, eruto C. Marii cadavere. [3] Sepultus vero intelligatur quoquo modo conditus: humatus vero humo contectus.

Cap. LV. L VI. Poſt ſepulturam [1] variæ Manium ambages. [2] Omnibus a ſuprema die eadem, quæ ante primum: nec magis a morte ſenſus ullus aut corpori aut animæ, quam ante natalem. Eadem enim vanitas in futurum etiam ſe propagat, & in mortis quoque tempora ipſa ſibi vitam mentitur: alias immortalitatem animæ, alias [3] transfigurationem, alias ſenſum inferis dando, & Manes colendo, Deumque faciendo, qui jam etiam ho-

Interpretatio.

a *Operoſiſſima.*] Difficile creditu eſt, quanta ſecuritate mortem objiſſe dicatur Ofilius Hilarus.

b *In pultario.*] In vaſe coquendæ pulti idoneo.

c *Perſonam.*] Larvam.

d *Artificis.*] Aurigæ.

Notæ.

gem facit, & militem: ſenem reddit, & juvenem: ut in uno credas eſſe multos, tam varia imitatione diſcretos. Dum igitur hi duo inter ſe commiſſi idem poëma recitarent in theatro, obiêre diem extremum. De commiſſione Pantominiorum inter ſe in theatro, conſule Plinium Juniorem, lib. 7. epiſt. 24. Vide Notas & Emend. num. C L I.

28. *Calidam potionem.*] Ita M S S. omnes: neque vox *potionem* temere a nobis expungenda eſt, ut Lipſio viſum eſt oportere.

29. *L. Domitius.*] Hanc rem narrat egregie Seneca lib. 3. de Benef. cap. 24. pag. 46. Suetonius in Nerone, cap. 2. de hoc Domitio: *Vir neque ſatis conſtans, & ingenio truci. In deſperatione rerum, mortem timore appetitam, ita expavit, ut hauſtum venenum pœnitentia evomuerit, medicumque manumiſerit, qui ſibi prudens ac ſciens, minus noxium temperaſſet.* Subiit hæc animum illius pœnitentia, cum Cæſarem audiit mira humanitate captos hoſtes perſequi. Hic abavus Domitii Neronis Cæſaris fuit.

30. *Omni opere.*] Ita codd. omnes M S S. Editi, *omni ope.*

31. *Felice Ruſſato.*] Cum Felicis, inquit, Ruſſatæ factionis aurigæ funus efferretur, quidam ex fautoribus ejus in eumdem ſe rogum conjecit. Circi factiones tunicarum coloribus erant inter ſe diſcretæ: Alba, Ruſſata, Praſina, Veneta: quas verſu complexus eſt Sidonius a nobis laudandus, lib. 8. ſect. 65. Unde diſcolor agmen agitatorum Ovidio dicitur. Porro quot erant factiones agitatorum, tot erant quoque faventium, qui in diverſa partium ſtudia diſtrahebantur: id quod eleganter præter ceteros deſcribit Iſidorus, lib. 18. cap. 41. Meminit & Dio lib. 61. in Nerone, pag. 693. Vetus inſcriptio relata a Sirmondo noſtro in Notis ad Sidon. Carm. XXIII. M. AVRELIVS.... QVI. VICIT. PALMAS. NVMERO. DCCXXXIX. SIC. IN. RVSSEO. N. DCLV. IN. PRASINO. LV. IN. VENETO. XIII. IN. ALBO. N. XVIII. &c. Altera a Reineſio, pag. 392.

TI. CLAVDIVS.
TI. AVG. LIB.
EROS.
AGITATOR. FAC. RVSSAT.
H. S. E.

Hoc eſt, *Tiberius Claudius, Tiberii Auguſti Libertus, Eros, Agitator Factionis Ruſſatæ, hoc ſepulcrum elegit.*

32. *Frivolum dictu.*] Quod uti frivolum, hoc eſt, ineptum & futile, omittere acta Annaleſque impune poterant.

33. *Adverſis ſtudiis.*] Adverſa ſtudia, ſunt factiones ceteræ, quæ Ruſſati illius fautoris factum maligne interpretando cavillabantur: quaſi non officio, aut in gloriam artificis defuncti, hoc eſt, agitatoris Felicis, ſe ille ignibus devoviſſet: ſed unguentis captus; quæ in rogum ſparſa & conjecta fuerant, ac ſubita animi defectione correptum, in rogum concidiſſe.

34. *Corruptum.*] Ita M S S. omnes. Quidam *correptum* malunt.

35. *Quem divortii.*] Reſpicit ad ea quæ paulo ante ipſe de Lepido eodem retulit, ſect. 36. Vide Notas & Emendat. num. C L I I.

Sect. L V. 1. *Ipſum cremare.*] Hoc ipſum adnotavit & Cicero, lib. 2. de Legib. pag. 345. *At mihi quidem,* inquit, *antiquiſſimum ſepulturæ genus id fuiſſe videtur, quo apud Xenophontem Cyrus utitur: redditur enim terræ corpus, & ita locatum, ac ſitum, quaſi operimento Matris obducitur. Eodemque ritu in eo ſepulcro, quod procul ad Fontis Aras, regem noſtrum Numam conditum accepimus: gentemque Corneliam uſque ad memoriam noſtram hac ſepultura ſcimus eſſe humatam.* Tamen ipſe Plinius lib. 14. cap. 12. rogum vino aſpergi, a Numa vetitum ſcribit. Verum & Plutarchus auctor eſt, eumdem Numam teſtamento caviſſe, ne corpus ſuum poſt mortem igni combureretur. Quod certe ille non caviſſet, niſi jam tum uterque ritus, & terra obruendi, & cremandi igne Romæ receptus eſſet. Macrobius vero, lib. 7. Saturn. cap. 7. ſuo ſæculo nullum amplius urendi corpora defunctorum uſum eſſe teſtatur.

2. *Veritum talionem.*] Cicero, loc. cit. *C... Marii,* inquit, *ſitas reliquias apud Anienem diſſipari juſſit Sylla victor acerbiore odio incitatus, quam ſi tam ſapiens fuiſſet, quam fuit vehemens: quod haud ſcio an timens ſuo corpori poſſe accidere, primus e patriciis Corneliis igni voluit cremari,* &c. In Plinianis codd. M S S. non *eruto C. Marii cadavere, ſed obruto,* legitur; forte pro *ab eruto.*

3. *Sepultus.*] Cicero, loco allato, pag. 346. *Et quod nunc communiter,* inquit, *in omnibus ſepultis penitus, humati dicantur: id erat proprium tum in iis, quos humus injecta contegeret: eumque morem jus Pontificale confirmat. Nam priusquam in eos injecta gleba eſt, locus ille, ubi crematum eſt, nihil habet religionis:* &c. Ac paulo poſt: *Hominem mortuum, inquit lex in duodecim tabulis, in urbe ne ſepelito: neve urito. Credo, vel propter ignis periculum: Quod autem addit, ne urito, indicat, non qui uratur, ſepeliri, ſed qui humetur.* Vide Notas & Emendationes, num. C L I I I.

Sect. L V I. 1. *Variæ Manium.*] Vide Notas & Emendat. num. C L I V.

2. *Omnibus &c.*] Epicuri haram, ſcholamque Democriti iſta ſapiunt, ut Plutarchus monet, lib. 4. de placitis Philoſ. cap. 7. pag. 899. Hæc autem confutat Tertull. lib. de teſtimonio animæ, cap. 4. & 5.

3. *Transfigurationem.*] Μετεμψύχωσιν ſignari arbitror, hoc eſt, animarum e corpore in corpus tranſmigrationem. Unde

mo eſſe deſierit: ceu vero ullo modo ſpirandi ratio homini a ceteris animalibus diſtet, aut non diuturniora in vita multa reperiantur, quibus nemo ſimilem divinat immortalitatem. [4] Quod autem corpus animæ per ſe? quæ materia? ubi cogitatio illi? quomodo viſus? auditusque? aut quî tangit? qui uſus ejus? aut quod ſine his bonum? Quæ deinde ſedes, quantave multitudo tot ſæculis animarum, [5] velut umbrarum? Puerilium iſta [6] delinimentorum, avidæque numquam deſinere mortalitatis commenta ſunt. Similis & de aſſervandis corporibus hominum, ac reviviſcendi [7] promiſſa a Democrito vanitas, qui non revixit ipſe. Quæ (malum) iſta dementia eſt, [8] iterari vitam morte? quæve genitis quies umquam, ſi in ſublimi ſenſus animæ manet, inter inferos umbræ? Perdit profecto iſta dulcedo credulitaſque præcipuum naturæ bonum, mortem: [a] ac [9] duplicat obitus, ſi dolere etiam poſtfuturi æſtimatione evenit. Etenim ſi dulce vivere eſt, cui poteſt eſſe vixiſſe? At quanto facilius certiuſque, ſibi quemque credere, [10] ac ſpecimen ſecuritatis antegenitali ſumere experimento?

LVII. Conſentaneum videtur, priuſquam digrediamur a natura hominum, indicare quæ cujuſque inventa ſint. Emere ac vendere inſtituit Liber Pater. Idem diadema, re- CAP. LVI.

INTERPRETATIO.

a *Ac duplicat.*] Ac mors inde duplo fit acerbior, ſi dolere nos neceſſe eſt, ex cogitatione ſtatus poſt mortem futuri. Nam ſi dulce nunc vivere eſt, cui poterit tunc dulce eſſe non vivere amplius, ſed vixiſſe? Quanto facilius certiuſque eſt ſibi quemque credere, atque argumentum ſecuritatis poſt mortem futuræ repetere ex ea quæ ortus ſui initia anteceſſit?

NOTÆ.

illud Perſii, Sat. 6. verſ. 10.

Cor jubet hoc Enni, poſtquam deſtertuit eſſe
Mæonides quintus pavone ex Pythagoreo.

Hujuſcemodi enim corporum mutatione, ex hac in aliam tranſire figuram animæ quoque ipſæ videntur. *Μετεμψύχωσιν* Ægyptios docuiſſe, teſtis eſt Herodotus, lib. 2. num. CXXIII. ſed de Pythagora ſilet. Eodem pravo errore imbuti fuere ii, qui nummum hunc argenteum præclarum ac ſingularem cuderunt, qui eſt in Cimelio Illuſtriſſimi D. DE PONTCARRÉ, Neuſtriæ Senatus Protopræſidis. IMP. TRAIANO PIO FEL. AVG. P. P. *Imperatori Trajano Pio Felici Auguſto, Patri Patriæ.* Caput Trajani ſimile laureatum. .)(. Dea ſedet, brachio ſiniſtro rotæ innixa. In ambitu: VIA TRAIANA. Metalli genus, & fabrica, & modulus, & characterum forma, non Trajani tempora, ſed Gordiani Pii Felicis, referunt. Nemo qui nummum conſpicit, harum rerum peritus, non ita eſſe continuo exclamat. Longe diſſimilis etiam inſcriptio eſt ei, quæ in omnibus nummis ipſiuſmet Trajani Imp. cum ejuſdem Viæ Trajanæ commendatione legitur. Eſt enim hujuſmodi: IMP. CAES. NERVAE TRAIANO AVG. GER. DAC. TR. P. COS. V. P. P. .)(. In ambitu SPQR. OPTIMO PRINCIPI. Infra, VIA TRAIANA. Nullus certe Trajani nummus Latinus titulo ſaltem Germanici caret, qui in iſto abeſt. Unde ergo hic Trajani vultus & nomen? Unde ei cognomina Pii Felicis, quæ in Trajani nummis, quamvis ii ſunt numero infiniti, ne ſemel quidem comparent. Senſus inſcriptionis utriuſque conjunctim hic eſt: *Imperatori* olim *Trajano,* nunc *Pio Felici Auguſto, Patri Patriæ*: & propterea VIA*m* TRAIANA*m* a ſe dudum inchoatam, nunc demum perficienti. Hæc Pliniana *transfiguratio animarum* eſt, cum alterius humanæ effigiei corpora animæ inducerent, ut quidam credebant, dudum antea prioribus exutæ corporibus. Docet Anchiſes Æneam de hoc reditu ingentium præſertim animarum in nova corpora, ſexto libro Æneïdos, verſ. 712.

Tum pater Anchiſes: Animæ, quibus altera fato
Corpora debentur.

Ait igitur nummi opifex, in Gordianum juniorem, ſive Pium Felicem, cælo lapſam immigraſſe & inſeruiſſe ſe animam defuncti ante annos centum viginti Trajani Auguſti; qui pro antiqua indole ac voluntate de Republica bene merendi, inchoatam a ſe viam Trajanam Gordianus jam factus ſtuduerit perficere. Certe poſt Commodum ipſe primus eſt natalium jure *Pius Felix* appellatus, Commodi quippe pronepos. Ipſe igitur in iſto numiſmate deſignatur. Nam ſi quis alius ex poſterioribus Piis Felicibus indicaretur, (id quod tamen credi vetat ipſa fabrica nummi hujus, ut diximus:) non illa cognomina, aut non ſola ſcriberentur; quippe quæ poſſent pari vel potiori jure primo e Piis Felicibus tribui. Cetero viri harum rerum peritiſſimi in hac civitate, quibuſcum de hoc nummo contulimus, in vultu Trajani, qualis in eo pingitur, quoſdam ductus ſive lineamenta quædam oris Gordiani ſe putant agnoſcere. Si Gordiani vultus in nummo pingeretur, titulus ſuaderet unum e Gordiani nominibus Trajanum eſſe, & ex Trajano genus ei eſſe; quod falſum eſt. Itaque Trajanum fere ipſum pingi oportuit, ut tranſiſſe ipſe in Gordiani corpus intelligeretur, factuſque renaſcendo *Pius Felix.* Tam ſunt enim cognomina duo, *Pius Felix,* quam fuit ſupremis Trajani temporibus cognomen ei *Optimus.* In nummis porro Trajani, qui ſunt inſcripti, VIA TRAIANA, Dea ſedens vultu averſo in meridiem reſpicit: ut ſignificetur viæ Trajanæ initium ductum a Trajano ex Urbe fuiſſe, verſus Terracinam fortaſſis; ſed interruptum opus perfectum a Gordiano fuiſſe uſque Terracinam; unde Romam iter eſſet. Quamobrem Dea in iſto nummo picta ſeptemtrionem ſpectat, & flagellum quatit in eam partem, quo vult curruum rotas pervolvi.

4. *Quod autem.*] Quo genere corporis, conſtat, inquit, quave materia, anima per ſe, hoc eſt, ſejuncta ſegregataque ab hac compage corporis? Vide Notas & Emend. num. CLV.

5. *Velut umbrarum.*] Quanta, inquit, tot ſæculis animarum multitudo, ſicuti umbrarum etiam? Ex recepta tunc opinione duas animæ ſejunctæ a corpore partes agnoſcit: animæ unam, quæ in ſublimi maneat: alteram umbræ, quæ inferos petat, ut mox idem explicatius tradit. Ita etiam Homerus, in Odyſſeæ libro XI. ſub finem, v. 601. idolum quidem Herculis apud inferos eſſe dixit, ipſum vero inter ſuperos degere.

6. *Delinimentorum.*] Ita reſcripſimus ex Reg. 1. & Chiffl. Pellicerium ſecuti. In Reg. 2. & Pariſ. *telementorum*, corrupte. In editis, *deliramentorum*, prave. Senſus eſt, hujuſcemodi ſpes inanes, blandimentis ac pollicitationibus eſſe perſimiles, quibus pueros cum delinire volumus, ludificamur, atque decipimus.

7. *Promiſſa a Democrito.*] Varronis verba περὶ ταφῆς. *Quare Heraclides Ponticus plus ſapit, qui præcepit ut comburerent, quam Democritus, qui ut in melle ſervarent: quem ſi vulgus ſecutus eſſet, peream, ſi centum denariis calicem mulſi emere poſſemus.*

8. *Iterari vitam.*] Dementiæ eſt, inquit, exiſtimare, mortem quæ vitæ finis eſt, vitæ alterius eſſe principium.

9. *Duplicat obitus.*] Duplicant illi, inquit, mortis dolorem, qui ſenſum nobis poſt mortem ſupereſſe autumant: quoniam angemur etiam æſtimatione ſtatus poſt futuri, præteritæ vitæ memoriam moleſtam nobis fore mortuis reputantes: quandoquidem ſi dulce eſt vita frui, dulce eſſe nequit vixiſſe, hoc eſt, ea dulcedine perfunctum eſſe, ſeque non vivere amplius, intelligere. Qui vero animam mortalem rentur, dolorem mortis ſentiunt, præſentis tantum temporis æſtimatione: poſt mortem enim, nullo manente ſenſu, hujuſcemodi dolore ſe carituros intelligunt. Ita fere Pellicerius.

10. *Ac ſpecimen.*] Atque ad ſecuritatem animi ſui, exiſtimare id ſe fore poſt obitum, quod ante ortum fuit. Ita impie Seneca, epiſt. 5. *Hoc erit poſt me, quod ante me fuit.* *Antegenitali* novo vocabulo utitur ex re ipſa facto, ad id ſignificandum, quod ante nos genitos accidit. Sic Maro *antemalorum*, figurate dixit, pro *malorum anteactorum*, ſive præteritorum.

gium inſigne, [*] & triumphum invenit, [1] Ceres frumenta, cum antea glande veſcerentur. Eadem molere & conficere in Attica: [2] & alia in Sicilia: ob id Dea judicata. [3] Eadem prima leges dedit: ut alii putavere, Rhadamanthus. Litteras ſemper arbitror [4] Aſſyrias fuiſſe: ſed alii apud Ægyptios a Mercurio, [5] ut Gellius: alii [6] apud Syros repertas volunt. Utique in Græciam intuliſſe [7] e Phœnice Cadmum [8] ſedecim numero. Quibus Trojano bello Palamedem adjeciſſe quatuor hac figura Θ Ξ Φ Χ. Totidem poſt eum Simonidem [9] Melicum, [10] Ζ Η Ψ Ω. quarum omnium vis in noſtris recognoſcitur.

NOTÆ.

Sect. LVII. 1. *Ceres.*] Virgilius lib. 1. Georg. v. 147.

Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Inſtituit: cum jam glandes atque arbuta ſacræ
Deficerent ſilvæ, & victum Dodona negaret.

Ovidius pariter lib. 5. Metamorph. v. 341.

Prima Ceres unco glebam dimovit aratro:
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris:
Prima dedit leges: Cereris ſunt omnia munus.

Tranſlatis aliunde ſeminibus, ut ait Iſidorus lib. 17. Orig. cap. 3. prima frugibus uti cœpit in Græcia.

* *Et triumphum.*] Nummus eſt argenteus in Theſauro Regio, & apud Patin. pag. 196. num. 1. Caput Senatus, virile, laureatum: retro, trophæum: infra, TRIVMPVS. Hic eſſe caput Triumphi vulgo dictitant: & TRIVMPVS ſcribi pro TRIVMPHVS. Lege, ſodes: TRajani Imperatoris Victoria Maxima Peperit Vrbi Securitatem. .)(. L. PAPIVS CELSVS IIIVIR. Lupa facem accenſam invertit, ut extinguat: ex adverſo Aquila eſt, Romani imperii ſymbolum. Romæ belli facem ſive ſeditionem adverſus Imperatorem exortam, ab eo feliciter extinctam docet.

2. *Et alia in Sicilia.*] Hoc eſt, non ut Pellicerius ait in Notis MSS. alia præter molere & conficere, in Sicilia docuit, velut arare, ſerere, metere: ſed alia Ceres præter Atticam, forte quam Cererem Hennenſem mulierem vocat Jul. Firmicus, lib. de errore prof. Relig. pag. 24. Geminam hic Cererem diligenter Plinius diſtinguit, Virgilium ſecutus in Georgicis. Prior Attica, ea eſt, de qua vates cecinit, verſu 147.

Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Inſtituit: cum jam glandes atque arbuta ſacræ
Deficerent ſilvæ.

Alia vero in Sicilia, *Dea judicata*, ut Plinius ait; hoc eſt, globo Lunæ, ut putabant, adjuncta. Unde Cererem pro Luna dixit idem vates, initio libri.

Vos ô clariſſima mundi
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum,
Liber, & alma Ceres.

Et in nummis Siculis, inſcriptis ΚΟΡΑΣ, Ceres pingitur faces accenſas utraque manu gerens, quod eſt nocturni ſideris ſymbolum. Vide Notas & Emend. num. CLVI.

3. *Eadem prima leges.*] Vide quæ de Theſmophoriis dicturi ſumus, lib. 24. ſect. 38.

4. *Aſſyrias fuiſſe.*] Hoc eſt, ut ego interpretor, apud Aſſyrios. Sic autem Plinius arbitratur, quoniam regnorum antiquiſſimum Aſſyrium eſſe crederet, nec gentem aut linguam Hebræam valde curaret, nec utriuſque vetuſtatem noſſet. Vide Diſquiſitionem noſtram de nummis qui ſunt inſcripti litteris, ut vocant, Samariticis, poſt Notas & Emend. ad hunc librum ſeptimum.

5. *Ut Gellius.*] Adde & Hyginum, fab. 277. ſub finem, fol. 53. Mercurius idcirco litteras inveniſſe dicitur, quia nuntiis eæ perferendis utiles, & lucro computando.

6. *Apud Syros.*] Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 307. οἱ δὲ Φοίνικας καὶ Σύρους γράμματα ἐπινοῆσαι πρώτους λέγουσι. Syriæ pars fuit Palæſtina, quam Hebræi tenuere, ex Ægypto profugi. Idcirco alii litteras apud Ægyptios primum repertas voluerunt; alii apud Syros: Hebræas ſcilicet, quales etiamnum legimus.

7. *E Phœnice.*] Hinc Timo apud Sextum Pyrrhonium, adverſus Mathem. pag. XI. Φοινικικὰ σήματα Κάδμου litteras appellat. Et Lucanus, lib. 3. verſ. 220.

Phœnices primi (famæ ſi credimus) auſi
Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.

Plinio ſubſcribit & Tacitus, lib. XI. Annal. pag. 158.

8. *Sedecim numero.*] Infinitas ſcriptorum rixas de litterarum inventoribus, numeroque ac forma earum quas quiſque invenerit, neque eſt otii, neque inſtituti noſtri hoc loco exſcribere. Collegit iſta incredibili diligentia, atque operam noſtram antevertit Hermannus Hugo, e Soc. noſtra, ſingulari opere, de prima ſcribendi origine, & rei litterariæ antiquitate, cap. 3.

9. *Melicum.*] Vim hujus vocis aperuimus libri hujus ſect. 24. Eadem de Simonide refert Hyginus, fab. 277. Hæſitare Tzetzes videtur, Simonidine Ceo, an alteri Samio hæc tribuenda ſint, Chiliad. 12. hiſt. 398. v. 13.

10. ΖΗΨΩ.] Cave igitur exiſtimes jam inde paucis a Troja capta annis, litteram E a Græcis uſurpatam fuiſſe pro H: cum litteram H paulo poſt bellum Trojanum uſu receptam fuiſſe admoneat. Nummi quidem Athenienſium plerique inſculptam noctuam exhibent: & in ſuperiore nummi parte hinc Α inde ΘΕ. Sed has litteras conjungi oportere, legique Ἀθεναίων, magno errore hodie plerique exiſtimant. Nam Athenæ apud Græcos ſcriptores ſemper Ἀθῆναι ſunt: ut apud Homerum Minerva Ἀθήνη eſt. Illud autem Α ΘΕ non eſſe pro Ἀθένη vel Ἀθεναίων, oportuit intelligi ex Magiſtratuum nominibus, quæ in iiſdem numiſmatibus inſcripta leguntur. Siquidem quæ litteram Η poſtulant, in his eſt Η ſemper, Ε vero numquam pro Η. Cum his, inquam, litteris Α ΘΕ leguntur in nummis ex Theſauro Regio, ΠΑΜΜΕΝΗΣ, ΕΥΒΟΥΛΙΔΗΣ, ΚΛΕΟΦΑΝΗΣ, ΝΙΚΗΤΗΣ, ΧΑΡΙΝΑΥΤΗΣ. In Cimelio D. FOUCAULT, ΕΥΜΑΡΙΔΗΣ, & ſimilia nomina. In Goltzianis, ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΣ, ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, ΞΕΝΟΚΛΗΣ, ΔΙΟΓΕΝΗΣ, &c. In argenteo maximi moduli e Muſeo noſtro, cum Α ΘΕ ſunt ΔΗΜΕΑΣ, & ΕΡΜΟΚΛΗΣ. Nuſquam Ε pro Η occurrit. Athenienſes profecto nomen ſuum noverant; & in nummis duobus e Theſauro Regio, totidemque e Muſeo noſtro, integrum eſt ΑΘΗΝΑΙΩΝ. Apud D. FOVCAVLT ſedecim vidimus, in quibus vel ΑΘΗΝΑΙΩΝ integrum nomen, vel (ut in duobus Regiis) ΑΘΗ tantum legitur. Nuſquam in Cimeliis viſum numiſma eſt inſcriptum, ΑΘΕΝΑΙΩΝ; quamvis unum Goltzius refert, oculorum haud dubie lapſu in errorem abductus. Ipſum viri nomen Ἀθηναῖος haud aliter ſcriptum in nummis occurrit, etiam ante Cæſarum tempora, quam quo ΑΘΗΝΑΙΩΝ. Sic in nummo argenteo maximi moduli e Gaza Regia legimus, ΛΕΒΕΔΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙΟΣ: & in altero Synnadenſium e Phrygia, ΣΥΝΝΑΔΕΩΝ ΑΘΗΝΑΙΟΣ. Α ΘΕ igitur poſitum eſt ſcribendi compendio, pro Ἀθηναίων ΘΕά, *Athenienſium Dea*, vel Ἀθήνη Θεά, *Athenienſium Dea*, vel *Minerva Dea*, cujus effigies ſemper in nummis illis eſt, qui has litteras Α ΘΕ exhibent. Sic in Muſeo P. Chamillart, nummus Solenſium in Cilicia, hinc caput Minervæ inſculptum habet, inde noctuam, cum epigraphe, ΣΟΛΕΩΝ ΘΕ. quod eſt haud dubie Σολέων Θεά, *Solenſium Dea.* In nummis Athenienſium ſcribi duabus ſaltem litteris ΘΕ Θεά oportuit: quoniam ſi una littera Θ ſcriberetur, ſecunda tantum ea littera vocis Ἀθηναίων eſſe crederetur: nec de Deæ nomine cuiquam in mentem veniret: aut certe intelligendum illud eſſe nemini ſuaderet. Nummus Athenienſium antiquiſſimus primos annos haud excedit Philippi Macedonis, qui fuit Alexandri M. pater. Ex una parte caput Palladis ſeu Minervæ galeatum exhibet, & cinctum foliis olivæ; argumento agri qui ferax eſt olei: in altera, noctua eſt, cum Lunæ creſcentis effigie: ut perſpicaces eſſe Athenienſes ſignificet, noctuæ ſimiles, quæ noctu videt, ubi ceteræ aves cæcutiunt. Eſt hic nummus argenteus in Muſeo noſtro. Athenienſium numiſmata, quæ nomina Magiſtratuum exhibent, aut Alexandro M. æqualia ſunt, aut poſteriora. Ita ΝΙΚΟΔΩ. quod nomen in nummo legitur apud Goltzium, Tab. XIV. 11. 16. Nicodori poteſt videri illius eſſe, quem Athenis geſſiſſe Magiſtratum an. Urbis Romæ CCCCXL. temporibus ſcilicet Alexandri Magni, Plinius auctor eſt, libro III. ſect. IX. hoc eſt, unum e tribus fuiſſe, ſive Triumviris, qui Rempublicam Athenienſium adminiſtrarent. Itaque falſo creditum eſt, remotioris longe ævi eſſe hæc numiſmata, in quibus Α ΘΕ ſcriptum eſt; vetuſtioraque Trojanis ipſis temporibus, quibus additum alphabeto Græco litteram Η a Simonide Plinius prodidit. Scriptores vetuſtiſſimi nonniſi alphabeto jamdudum abſoluto integroque ſcripſerunt: & ſunt illis ſcriptoribus numiſmata recentiora annis amplius quadringentis. Et ſcriptores autem & nummorum opifices rationem eamdem ſcribendi ſervant, quam diligentiſſime, quæ a nobis hodieque tenetur. In marmoribus tamen nonnullis; ſed a falſariis, ex præconcepta illa opinione, qua viſum pleriſque eſt hactenus, Ε pro Η poſitum olim fuiſſe, ita legitur; ut in eo quod Sponius deſcribit in Miſcellaneis Eruditæ Antiquitatis, pag. 315. & 316. Nam ibi leges, ſed a falſariis ſcriptum, ut diximus, ΔΕΜΕΤΡΙΟΣ pro ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΘΕΟΦΑΝΕΣ pro ΘΕΟΦΑΝΗΣ, ΚΤΕΣΙΦΩΝ pro ΚΤΗΣΙΦΩΝ, & alia multa ſimilia. Denique ex eo præjudicio Scaliger in Notis ad Euſebium, pag. 104. Plinium ait poſuiſſe hanc inſcriptionem, lib. VII. cap. LVIII. ΝΑΥΣΙΚΡΑΤΕΣ ΤΙΣΑΜΕΝΟ ΑΤΗΕΝΑΙΟΣ, pro Ναυσικράτης Τισα-

Ariſtoteles x. & VIII. priſcas fuiſſe : ΑΒΓΔΕΖΙΚΛΜΝΟΠΡΣΤΥΦ : & duas [11] ab Epicharmo additas ΘΧ, quam a Palamede mavult. Anticlides in Ægypto inveniſſe quemdam nomine Menona tradit, XV. annis ante [12] Phoroneum antiquiſſimum Græciæ regem: idque monumentis approbare conatur. E diverſo Epigenes, apud Babylonios [13] DCCXX. annorum obſervationes ſiderum coctilibus laterculis inſcriptas docet, gravis auctor in primis: qui minimum, Beroſus & Critodemus, [14] CCCCXC. annorum. [15] Ex quo apparet, æternum litterarum uſum. In Latium eas attulerunt [16] Pelaſgi.

[17] Laterarias, ac domos conſtituerunt primi [18] Euryalus & Hyperbius fratres Athenis: antea ſpecus erant pro domibus. Gellio Dokius [19] Cæli filius, lutei ædificii inventor placet, exemplo ſumpto ab hirundinum nidis. [20] Oppidum Cecrops a ſe appellavit Cecropiam, quæ nunc eſt arx Athenis. Aliqui Argos a Phoroneo rege ante conditum volunt: quidam & Sicyonem. Ægyptii vero multo ante apud ipſos Dioſpolin. Tegulas invenit Cinyra [21] Agriopæ filius, & metalla æris, utrumque in inſula Cypro: Item forcipem, [22] martulum, vectem, incudem. Puteos Danaus, ex Ægypto advectus [23] in Græciam, quæ vocabatur Argos Dipſion. [24] Lapicidinas Cadmus [25] Thebis, aut, ut Theophraſtus, in Phœnice. Thraſon muros. Turres, ut Ariſtoteles, [26] Cyclopes: Tirynthii,

NOTÆ.

μάχε Ἀθηναῖος. Atqui nihil apud Plinium hujuſmodi eſt; uti a Turnebo animadverſum jam olim fuiſſe mox admonebimus.

11. *Ab Epicharmo.*] Hyginus item loco citato. Diſcrepat Tzetzes, loc. cit. verſu 49.

12. *Phoroneum.*] Φορωνεὺς Græce.

13. *DCCXX. annorum.*] Vide Notas & Emend. num. CLVII.

14. *CCCCXC.*] Ita MSS. omnes. Editi, CCCCLXXX. tantum.

15. *Ex quo apparet.*] Ex dictis, inquit, capite iſto de inventoribus litterarum, manifeſtum eſt, ab omni vetuſtate uſum litterarum eſſe. De Latinis litteris nihil habuit quod diceret dignum memoratu: non prætermiſſurus, opinor, ſi verum eſſet, ut quibuſdam videtur, Latinos interdum B pro V ſcripſiſſe. Nam id ſe illi jure putant colligere, tum ex nummo inſcripto, BENERI GENETRICI; ſed magno errore, ut oſtendimus ad librum 2. ſect. XXIII. tum ex altero Gallieni, cui titulus eſt, IVBENTVS AVG. Stat ibi Gallienus capite laureato, paludatus, læva haſtam, dextra orbem Romanum tenet, cui Victoria impoſita Gallieno coronam porrigit. Eſt argenteus apud P. ALBARET, e Societate noſtra Turnonii: editus etiam a Morellio, tab. XXII. Verum ſub his litteris, IVBENTVS AVG. latet hæc ſententia: *Iovis Victoris Beneficio Eduos Negotiatores Ter Victor Servavit* AVG*uſtus*. Tergemina illa victoria Gallieni ſignatur in nummis inſcriptis, VICT. AVG. III. & VICT. GALL. AVG. III. *Victoria Gallieni Auguſti tertia*, & VICT. T. GALL. AVG. Alioqui quomodo *Juventus* Auguſti de Gallieno diceretur, qui quadrageſimum jam ætatis annum, ut nummi effigies teſtatur, exceſſiſſet?

16. *Pelaſgi.*] Quos in Italiam commigraſſe vidimus, lib. 3. ſect. 8. Tacitus lib. XI. Annal. pag. 159. *At in Italia Etruſci ab Corinthio Demarato: Aborigines Arcade ab Evandro didicerunt.* Vide etiam Hyginum, fab. 277.

17. *Laterarias.*] Ita plane MSS. omnes, præter unum, qui *litterarias* habet errore manifeſto. Ut ærarias, ferrarias, aurarias, argentarias, loca ea dicimus, unde æs, ferrum, aurum, argentum effoditur: ſic forte etiam ubi lateres fiunt, laterariæ erunt. Alioqui lateritias domos recepto vocabulo Plinius dixiſſet. Nam domos lateritias paſſim legimus: laterarias ubi legerim, in præſentia non ſuccurrit.

18. *Euryalus.*] Ita ſane MSS. omnes. Verum apud Pauſan. in Attic. lib. 1. Ἀγρόλας vocatur, niſi ſit mendum in nomine: Arcem Athenarum muro cinxiſſe is dicitur cum Hyperbio. Τῇ δὲ ἀκροπόλει ... περιβαλεῖν τὸ λοιπὸν λέγεται τὸ τεῖχος Πελασγοὺς ... φασὶ γὰρ Ἀγρόλαν καὶ Ὑπέρβιον. Niſi forte ab iſtis arcis conditoribus diverſi ſint οἰκοδομητικῆς auctores, quos Plinius nunc commemorat.

19. *Cæli filius.*] Forte *Cæli*: ut in editione Parmenſi, aliiſque. In Romana anni 1470. *Celii filius.*

20. *Oppidum Cecrops, &c.*] Iſidorus lib. 15. Orig. cap. 1. hæc de Cecrope, Cecropiaque arce, totidem verbis habet. Et Anonymus, lib. de Incredibilibus, pag. 97.

21. *Agriopæ.*] Hanc vocem unde, aut qua arte Plinii editores extuderint, nondum ſcio. MSS. omnes, *Agricolæ* exhibent.

22. *Martulum.*] Id eſt, malleolum. Ita MSS. omnes. Veteres tamen etiam marculum dixère: Martialis, lib. 12. Epigr. 57.

Ærariorum marculi die toto.

Iſidor. lib. 19. Orig. cap. 17. *Marcus, malleus major: marcellus, mediocris: marculus, malleus puſillus.* At Caper Grammaticus, lib. extremo de Orthogr. martulum a Marte deducit.

23. *In Græciam, quæ.*] Hoc eſt, in eam Græciæ partem, quæ prius Ἄργος δίψιον, quaſi ſiticuloſa, ob aquarum penuriam vocabatur. Unde vulgatum erat illud Poëtæ neſcio cujus, quem Strabo laudat lib. 8. pag. 370.

Θεοὶ δ' αὖ θῆκαν Ἄργος ἄνυδρον,
Lympharum expertes Argos ſuperi poſuerunt.

Et Homericum illud, Iliad. δ. verſu 171.

Πολυδίψιον Ἄργος ἱκοίμην.

Poſt Danaï vero tempora, qui arcem Argivorum condidit, putei ibi frequentes fuere, ut auctor eſt idem Strabo, pag. 371. quos alii volunt a Danai filiabus eſſe perfectos, adducto eo carmine, quod ille ipſe recitat:

Ἄργος ἄνυδρον ἐὸν Δαναοὶ θέσαν Ἄργος ἔνυδρον.
Argos aquis vacuum, Danaæ fecere redundans.

24. *Lapicidinas.*] Ita Reg. 2. & a cædendis lapidibus ita vocem hanc fingi multo verius videtur. Reg. tamen 1. Pariſ. & Chiffl. & vetuſtæ editiones, Romana, Parmenſis, aliæque, *lapidicinas*. Porro de Cadmo inventore, adſtipulatur Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 307. Κάδμος γὰρ ὁ Φοῖνιξ λιθοτομίαν ἐξεῦρε. Ad lapicidinas pertinet hæc vetus inſcriptio, reperta ineunte menſe Februario anni hujus MDCCXXI. milliari uno a Muſſipontana civitate; erutaque ex lapicidina montis, quem Moſella amnis alluit:

I O M E T H E R
C V L I S A X A
S A C R V M
P. T A L P I D I V S
C L E M E N S ⅂
L E G. V I I I A V G.
C V M M I L. L E G. E I V S.
V. S. L. L. M.

Hanc vero ſic interpretamur: *Jovi Optimo Maximo, & Herculi Saxatili Sacrum. Publius Talpidius Clemens Augur Legionis Octavæ Auguſtæ, cum Militibus Legionis ejuſdem, Votum ſolvit liberum lubentiſſime merito.* Juppiter, ut quidem ſimulacrorum falſorumque Numinum cultores intellexere, Natura parens rerum eſt, ut eſt hominibus omnia in univerſum bona corporis animive diſpertiens. Hercules, eadem rerum Natura, ut impertit robur in ſuſtinendo labore. Herculi Saxatili grates agit Augur Legionis, cum ejuſdem Legionis militibus, qui fuerant lapidariis latomiis iſtis addicti, de indito ſibi robore ad hunc perferendum laborem in eruendis ac propellendis extra ſpecum ſaxis, & de incolumitate ſingulorum, nemine ſub his ſpecuum cavis læſo. Ob memoriam beneficii poſitus hic lapis ab iis eſt in ipſa lapicidina. Poſt nomen *Clemens*, hac forma vau Hebraïci ⅂ lituus Auguralis eſt, inſigne Augurum; quod de induſtria pro ipſo *Auguris* nomine inſculptum eſt: ne ſi AVG. ſcriberetur, *Auguſtus* crederetur; ut verſu ſequente AVG. pro *Auguſta* eſt. *Ejuſdem* ſimilem ob cauſam, non *ejus* legi oportet. *Legio octava Auguſta*, LEG. VIII. AVG. TR. P. COS. in nummo argenteo Septimii Severi Aug. legitur; alibi in nummis antiquis non legitur. Idcirco ſculptum hunc lapidem fuiſſe opinamur, Severi ejuſdem Auguſti principatu.

25. *Thebis.*] Scilicet Ægyptiis.

26. *Cyclopes, &c.*] Non illi Monoculi Siculi, non Vulcani ſocii, ſed fabri periti, de quibus Strabo lib. 8. pag. 372. cum carmen illud ex Homeri catalogo recitaſſet, Iliad. β. verſu 559.

Οἳ δ' Ἄργος τ' εἶχον, Τίρυνθά τε τειχιόεσσαν.
Argos qui tenuère, & qui Tirynthia clauſtra.

Tirynthe, inquit, ad excurſiones faciendas arcem occupaſſe Prœtus videtur: & cinxiſſe eam mœnibus, opera atque arte Cyclopum. Septem hi numero fuerant, γαστερόχειρες, hoc eſt, *ventrimani* dicti, quoniam ſuo labore victitarent. Ar-

ut Theophraſtus. [27] Ægyptii textilia: [28] inficere lanas Sardibus Lydi. Fuſos [29] in lanificio Cloſter filius Arachnes: [30] linum & retia [31] Arachne. Fulloniam artem Nicias Megarenſis. Sutrinam [32] Tychius Bœotius. [33] Medicinam Ægyptii apud ipſos volunt repertam: alii [34] per Arabum, Babylonis & Apollinis filium: Herbariam & medicamentariam a [35] Chirone, Saturni & Philyræ filio.

Æs conflare & temperare, Ariſtoteles Lydum [36] Scythen monſtraſſe, [37] Theophraſtus Delam Phrygem putat. [38] Ærariam fabricam alii Chalybas, alii Cyclopas. [39] Ferrum Heſiodus in Creta eos, qui vocati ſunt [40] Dactyli Idæi. Argentum invenit [41] Erichthonius Athenienſis: ut alii, [42] Æacus. Auri metalla & conflaturam, Cadmus Phœnix [43] ad Pangæum montem: ut alii, [44] Thoas & Eaclis in Panchaïa: aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoque inventionem [45] ex melle aſſignat. Plumbum ex Caſſiteride inſula primus apportavit [46] Midacritus. [47] Fabricam ferream invenere Cyclopes. [48] Figlinas [49] Corœbus Athenienſis. [50] In iis orbem Anacharſis Scythes: [51] ut alii, Hyperbius Corinthius. [52] Fabricam materiariam Dædalus, & [53] in ea ſerram, aſciam, perpendiculum, terebram, glutinum, ichthyocollam: [54] normam autem, & libellam, & tornum, & clavem [55] Theodorus Samius. Menſuras & pondera, [56] Phidon Argivus: aut Palamedes,

NOTÆ.

giva præterea mœnia appellat arces Cyclopum Statius in Theb. lib. 1. verſu 251. ſicuti Seneca in Herc. Furente, act. 4. ſive verſu *996.* mœnia Mycenarum. De Tirynthe oppido diximus lib. 4. cap. 5. Vide Notas & Emendationes num. CLVIII.

27. *Ægyptii textilia.*] Martianus lib. 2. pag. 39. *Iſis in Ægypto lini uſum ſementemque monſtravit.* Minervæ Nili regis filiæ inventum hoc adſcribit Julius Firmicus, lib. de prof. Relig. pag. 49 *Quinque Minervas*, inquit, *fuiſſe legentibus nobis tradit antiquitas. Una eſt Vulcani filia, quæ Athenas condidit ..... Fuit alia in Ægypto, Nili regis filia, textrinæ artis magiſtra, &c.* Permiſcent omnia Poëtæ, cum nendi texendique artem, aliaſque diſciplinas ab una Pallade inſtitutas volunt. Eo præterea artificio inſignem fuiſſe Παθυμίαν Ægyptium, ſcribit Athenæus lib. 2. pag. 48.

28. *Inficere lanas.*] Vide Notas & Emend. num. CLIX.

29. *In lanificio.*] Lanificii uſum primos Athenienſes docuiſſe tradit Juſtinus, lib. 2. cap. 6. pag. 26.

30. *Linum.*] An lini ſegetem intelligit, ex qua conficiuntur retia? an linum pro verriculo, ſeu piſcatorio reti dixit, ut Virgilius lib. 1. Georg.

Pelagoque alius trahit humida lina:

Retia vero, pro caſſibus quibus detinentur feræ? An lineam ſcribi ſatius fuerit, qua piſces capiuntur, aut qua terrentur cervi? quemadmodum Martialis lib. 3. Epigr. 58.

Tremulave captum linea trahit piſcem.

Et Nemeſianus, in Cynegetico, pag. 174.

Linea quin etiam magnos circumdare ſaltus
Quæ poſſit, volucreſque metu concludere prædas.

Quo ſenſu & linum uſurpat idem, pag. 175.

Namque urſos, magnoſque ſues, cervoſque fugaces,
Terrificant, linique vetant tranſſcendere ſeptum.

31. *Arachne.*] Lyda puella, quæ cum Pallade texendi certamen iniiſſe dicitur. Vide Ovidium in Metam. initio libri ſexti. Juvenalis, Satyra 2. verſ. 56.

Vos tenui prægnantem ſtamine fuſum
Penelope melius, levius torquetis Arachne.

32. *Tychius Bœotius.*] Vide Notas & Emend. num. CLX.

33. *Medicinam.*] Ab Api Ægyptio inventam ſcribit Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 307. ab Æſculapio deinde amplificatam. Vide & Suidam, verbo Γράμματα.

34. *Per Arabum.*] Ἀσκληπιὸν Apollinis & Coronidis F. appellat Hyginus, fab. 161. & 202. atque Homerus ipſe laudatus a Pindari ſcholiaſte, pag. 218.

35. *Chirone.*] Hyginus fab. 274. *Chiron Centaurus Saturni F. artem medicinam Chirurgicam ex herbis primus inſtituit. Apollo artem ocularıam medicinam primus fecit. Tertio autem loco Aſclepius Apollinis F. clinicen reperit.* Vide Notas & Emendationes, num. CLXI.

36. *Scythen.*] Id nomen viri proprium fuit: patriæ, Lydus. Ariſtoteli ſubſcribit Heſiodus apud Clem. Alex. lib. 1. Strom. pag. 307. ὡς δὲ ὁ Ἡσίοδος, Σκύθης.

37. *Theophraſtus.*] Libro ſingulari, quem περὶ εὑρημάτων *De rebus inventis* inſcripſerat, cujus meminere Laërtius, Clemens Alex. aliique.

38. *Ærariam fabricam.*] Artem ex ære vaſa, ceteraque ſimilia fabricandi. Sic paulo poſt fabricam materiariam, ferreamque dicit.

39. *Ferrum Heſiodus.*] Clemens Alex. loc. cit. Κέλμις καὶ Δαμναμενεὺς οἱ τῶν Ἰδαίων Δάκτυλοι, πρῶτοι σίδηρον εὗρον ἐν Κύπρῳ. Euſebius lib. 10. Præpar. pag. 475. ubi hic locus Clementis exſcribitur, alterum ex iſtis Δαμναμενέα vocat, recte. Heſiodo Sophocles adſtipulatur apud Strabonem lib. 10. pag. 473.

40. *Dactyli.*] Tres Dactylos uno verſu complexus eſt auctor Phoronidis fabulæ, apud Schol. Apollonii,

Κέλμις, Δαμναμενεύς τε μέγας, καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων.

Quod tamen quinque fuerint fratres, a digitorum numero, quos δακτύλους Græci vocant, prius nomen invenêre: poſterius ab Ida monte, quem incolebant. Teſtis eſt Strabo proxime laudatus.

41. *Erichthonius.*] Hyginus fab. 274. *Indus rex in Scythia argentum primus invenit, quod Erichthonius Athenas primum attulit.* Aliter Caſſiodorus, lib. 4. var. epiſt. 34. *Primi dicuntur aurum Æacus, argentum Indus rex Scythiæ reperiſſe.*

42. *Æacus.*] Ita Reg. 1. 2. At Colb. 1. 2. Pariſ. & Turnebus, *Cæacus*: male, uti ex Caſſiodoro liquet proxime appellato.

43. *Ad Pangæum.*] Totidem verbis Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 307. Κάδμος γὰρ ὁ Φοίνιξ... μέταλλα χρυσοῦ τὰ περὶ τὸ Πάγγαιον ἐπενόησεν ὄρος.

44. *Thoas & Eaclis.*] Vide Notas & Emendat. num. CLXII.

45. *Ex melle.*] Ita reſcripſimus ex MSS. ante laudatis, cum editi libri præferant, *& mellis.*

46. *Midacritus.*] Ita MSS. Forte, *Midas Phrygius.* Vide Notas & Emend. num. CLXIII.

47. *Fabricam ferream.*] Ita MSS. omnes: non, ut vulgo editi, *ferrariam.*

48. *Figlinas.*] Officinæ hæ ſunt, in quibus ex creta, argillave, fit aliquid, a fingendo.

49. *Corœbus.*] Græcis Κόροιβος. Is artem invenit: inventam exercuit Chalcoſthenes, & ab ejus officina Athenis loco nomen inditum, Κεραμεικὸς, ut docet Plinius lib. 35. ſect. 45. Vide Athen. lib. 1. pag. 28.

50. *In iis orbem.*] Seneca epiſt. 30. pag. 398. *Anacharſis, inquit Poſidonius, invenit rotam figuli, cuius circuitu vaſa formantur.* Laërtius, in vita Anacharſis, pag. 27. εὗρε δὲ καὶ κεραμικὸν τροχὸν, &c. Suidas his adſtipulatur, pag. 257. Strabo vero lib. 7. pag. 209. τροχὸν κεραμέως notum fuiſſe Homero demonſtrat, qui Anacharſi antiquior fuit.

51. *Ut alii, Hyperbius.*] Fuit hæc Theophraſti ſententia, libro antea laudato περὶ εὑρημάτων, ut auctor eſt Pindari ſcholiaſtes, in Olymp. ode 13. pag. 113. Θεόφραστος δὲ, inquit, ἐν τῷ περὶ εὑρημάτων, Ὑπέρβιον τὸν Κορίνθιον φησὶν εὑρηκέναι τὴν τοῦ κεραμικοῦ τροχοῦ μηχανήν.

52. *Fabricam materiariam.*] Ita Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. At Reg. 2. & Tolet. *Fabricæ materiam.*

53. *In ea ſerram.*] Iſidorus lib. 19. Orig. cap. 19. & Hyginus fab. 274. ſerræ inventorem Perdicem faciunt Dædali ex ſorore nepotem: a Dædalo ex invidia præcipitem actum e turri. Hunc vero, non Phœnicem, ſed Τάλων vocat Diodorus Sic. lib. 4. pag. 277. inventoremque ait fuiſſe ſerræ, rotæ figularis, torni, ac reliquæ materiariæ fabricæ. Ovidius lib. 8. Metamorph. v. 244. rem ſignavit carmine: nomen non adnotauit: ex ſorore Dædali nepotem tantum fuiſſe ait:

Ille etiam medio ſpinas in piſce notatas
Traxit in exemplum, ferroque incidit acuto
Perpetuos dentes, & ſerræ repperit uſum
Primus, &c.

Quare ſuſpicari merito quis poſſit, num pro *Dædalus*, *Talos* legi in Pliniano contextu oporteat.

54. *Normam autem.*] A Pythagora Samio eſſe inventam ſcribit Vitruvius lib. 9. cap. 2. pag. 175. forte pro *Theodoro Samio.*

55. *Theodorus Samius.*] Quem præterea æris ferrique conflandi repertorem fuiſſe auctor eſt Pauſanias in Lacon. & Arcad. Vide lib. 34. ſect. 19. num. 22.

56. *Phidon.*] Φείδων ὁ Ἀργεῖος Straboni lib. 8. pag. 358.

ut maluit Gellius. Ignem e ſilice Pyrodes Cilicis filius: eumdem aſſervare [57] in ferula, Prometheus.

Vehiculum cum quatuor rotis Phryges: [58] Mercaturas Pœni. Culturas vitium & arborum [59] Eumolpus Athenienſis. [60] Vinum aqua miſceri Staphylus Sileni filius. Oleum [61] & trapetas Ariſtæus Athenienſis. Idem mella. Bovem & aratrum [62] Buzyges Athenienſis: [63] ut alii, Triptolemus.

[64] Regiam civitatem Ægyptii; [65] popularem Attici, [66] poſt Theſeum. Tyrannus primus fuit [67] Phalaris Agrigenti. Servitium invenere Lacedæmonii. [68] Judicium capitis in Areopago primum actum eſt. [69] Prælium Afri contra Ægyptios primi fecere fuſtibus, quos vocant [70] phalangas. [71] Clypeos invenerunt Prœtus & Acriſius inter ſe bellantes, ſive Chalcus Athamantis filius. Loricam Midias Meſſenius. [72] Galeam, gladium, [73] haſtam Lacedæmonii. Ocreas & criſtas Cares. Arcum & ſagittam Scythen Jovis filium, alii ſagittas Perſen Perſei filium inveniſſe dicunt: lanceas Ætolos, jaculum cum amento [74] Ætolum Martis filium. Haſtas velitares [75] Tyrrhenum: [76] Pilum Pentheſileam Amazonem: ſecurim, Piſæum: venabula, & in tormentis [77] ſcorpionem Cretas: catapultam [78] Syros: Phœnicas balliſtam & [79] fundam. [80] Æneam tubam Piſæum Tyrrhenum. [81] Teſtudines

NOTÆ.

μέτρα ἐξεῦρε καὶ σταθμούς. Idem habent Oxonienſia marmora, pag. 157. Pollux, Herodotus, aliique.

57. *In ferula.*] E ſilice ignem excuſſum excipere medulla ferulæ, νάρθηκος, exſiccata. Ferula quid ſit dicemus in opere de herbis & fruticibus.

58. *Mercaturas.*] Quæ navigatione fierent. Alioqui emere præciſe ac vendere Liber Pater initio capitis hujus inſtituiſſe dicitur. Dionyſius, de Pœnis:

Πρῶτοι δ' ἐμπορίης ἁλιδινέος ἐμνήσαντο.

Miſcuerunt primi infido commercia Ponto.

Pomponius Sabinus, in lib. 1. Æneid. *Phœnices condidere Tyrum in mari, propter merces, primi mortalium negotiatores in marina alea.* Ita fere Schefferus, lib. 1. de militia nav. cap. 1. pag. 10. Sed vim, opinor, affert orationi Plinianæ, in qua de terreſtribus tantum inventis nunc agitur, publiciſque & longinquis per vehicula, de quibus proxime dictum eſt, mercaturis.

59. *Eumolpus.*] Qui cum Thracibus popularibus ſuis Atticam obtinuit, Strabone teſte, lib. 7. pag. 321. Hinc Athenienſis dicitur, cum Thrax ortu fuerit.

60. *Vinum aqua.*] Vini diluendi ac temperandi modum Bacchus edocuit, indeque factum ut homines recti incederent, qui prius curvi ob meri potum: unde & ara Baccho Recto, Ὀρθοῦ Διονύσου, ſtatuta, ſi Philochoro credimus, apud Athen. lib. 2. pag. 36. Staphylum ſcriptorem auctor eſt idem Athenæus, pag. 45. litteris mandaſſe, vini diluendi modum a Melampode primo inventum eſſe. Theopompum vero ſcripſiſſe, Midam Phrygem fontem diluiſſe vino, cum Silenum ebrium capere vellet. Staphylum Dionyſi F. facit Apollodorus, lib. 1. de Diis, pag. 53. Theſei, Plutarchus in Theſeo, pag. 9. In tanta diſſenſione opinionum, quid certo ſequar, non habeo.

61. *Et trapetas.*] Varro lib. 4. de ling. Lat. pag. 34. *Trapetes vocantur molæ oleariæ, a terendo, niſi Græcum eſt, ut molæ a molendo.* Unde Virgilius, lib. 2. Georg. verſ. 519.

Venit ſpes: teritur Sicyonia bacca trapetis.

Adſtipulatur Plinio Diodorus, lib. 4. Bibl. pag. 281. de olei melliſque invento: Nonnus item lib. 13. Dionyſ. pag. 366. Uterque Cyrene in Libya natum Ariſtæum refert, ſed Græcis parentibus, Apolline & Cyrene.

62. *Buzyges.*] Sive is Hercules fuerit, ſive Epimenides, a jungendis bobus nomen id illi factum. Suidas, pag. 566. Βουζύγης, ὁ Ἡρακλῆς. Heſychius, pag. 196. Βουζύγης, ἥρως. Ἀττικὸς, ὁ πρῶτος βοῦς ὑπὸ ἄροτρον ζεύξας. ἐκαλεῖτο δὲ Ἐπιμενίδης. In Vaticana Proverbiorum Græcorum appendice, cent. 1. Prov. 21. Ὁ Βουζύγης Ἀθήνησιν, οὗ τὸ ἱερὸν ἄροτρον &c.

63. *Vt alii, Triptolemus.*] A Cerere matre edoctus. Hygin. fab. 277. *Ceres boves domare, & alumno ſuo Triptolemo fruges ſerere demonſtravit.* Verum antiquior Moſes de agricultura leges tulit, quas ex ſacris paginis collegit Bochartus parte 1. lib. 2. de animal. cap. 32. pag. 310. Ex Plinio exſcripſit hæc Iſidorus lib. 17. cap. 1.

64. *Regiam civitatem.*] Hoc eſt, communitatem, cui rex præſit: quam μοναρχίαν Græci appellant.

65. *Popularem.*] Δημοκρατίαν vocant.

66. *Poſt Theſeum.*] Expulſo Theſeo. Vide Notas & Emend. num. CLXIV.

67. *Phalaris.*] Olymp. LII. cœpit, teſte Suida. Temporibus Servii Tullii Romanorum Regis.

68. *Judicium capitis.*] Subſcribit Ælianus lib. 3. Var. hiſt. cap. 38.

69. *Prælium Afri.*] Hygin. fab. 274. *Afri & Ægyptii primum fuſtibus dimicaverunt: poſtea Belus Neptuni F. gladio belligeratus eſt: unde bellum eſt dictum.* Nugæ. Caſſiodorus lib. 1. Var. epiſt. 30. pugnam a pugnis, a Belo bellum appellatum eſſe, non minus leviter credidit.

70. *Phalangas.*] Heſychius: Φαλάγγια, στρογγύλα ξύλα, καὶ σύμμετρα. Scholiaſtes Apollonii, ad lib. 2. Argon. v. 845. Φάλαγξ δὲ, τὸ ἐπιμῆκες καὶ στρογγύλον ξύλον. Latini etiam Palangas dixere. Quid eæ ſint, Nonius ex Varrone docet: *Palangæ dicuntur fuſtes teretes, qui navibus ſubjiciuntur, cum attrahuntur ad pelagus, vel cum ad litora ſubducuntur: unde etiam nunc Palangarios dicimus, qui aliquid oneris fuſtibus tranſvehunt.*

71. *Clypeos.*] Totidem verbis Apollodorus lib. 2. de Diis; pag. 85. Ἀκρίσιος καὶ Προῖτος... πολεμοῦντες εὗρον ἀσπίδας πρῶτοι. Fratres hi fuêre: & iidem Argivorum reges. Acriſii filia Danaë, ex qua Perſeus.

72. *Galeam, gladium.*] Intellige Laconum hæc propria: galeam Laconicam, gladiumque Laconicum. Nam ſuam quoque galeam habuere Bœoti, Corinthii, Paphlagones. Gladii vero ſeu pugionis Laconici brevitatem oſtendit Plutarchus in Lycurgo, pag. 51. ἐγχειρίδια appellans μαχαίρας Λακωνικάς.

73. *Haſtam Laced.*] Peculiarem ſcilicet: qualis vero ea fuerit, ſtatuere haud ita proclive eſt. Hinc illud Gregorii Naz. dictum, epiſt. 139. ad Themiſtium: Σπαρτιάτας ἡ λόγχη γνωρίζει, *Spartanos haſta notos facit.*

74. *Ætolum Martis.*] Ætolum Endymionis F. facit Apollod. lib. 1. de Diis, pag. 29. a quo Ætoliæ nomen.

75. *Tyrrhenum.*] De haſtis velitaribus, ſic appellatis, quod ad velites, hoc eſt, levis armaturæ milites eæ pertinent, Livius lib. 26. pag. 280. *Et ſeptena iacula quaternos longa pedes data, præfixa ferro, quale haſtis velitaribus ineſt.*

76. *Pilum.*] Vide Notas & Emend. num. CLXV. Apud Homerum nulla Pentheſilea eſt. *Pentheſileam* ſcribit Plinius, & inde Græci quidem Πενθεσίλειαν. At in nummo vetere, quem Neapoli exſtitiſſe affirmat Occo, p. 216. *Penteſilea* ſcribitur, quoniam ita poſcit ſententia latens ſub illis litteris. In antica parte eſt, DIVO TRAIANO AVGVSTO.)(In ambitu, ACHILLIS: Infra, PENTESILEA. Non ibi *Achilles armatus interficit Penteſileam*, ut putat Occo; nam quid iſta cædes, ſi vera fuit, ad Trajanum pertinet? Sententia hæc iſtis litteris ingenioſe comprehenſa eſt: ACHILLI *Similis Princeps Equitum Nerva Trajanus, Equeſtri Signifero Interfecto, Liberavit Eduam Auguſtam.* Non eſt in hoc nummo Pentheſilea picta, ſed hoſtilis exercitus ſignifer, a Trajano, ut quondam ab Achille Hector ἱππόδαμος, interfectus.

77. *Scorpionem.*] Vitruvius catapultæ & ſcorpionis eamdem ait eſſe rationem: catapultis, ſagittas: balliſtis, ſaxa mitti. Cæſar tamen lib. 2. bell. civil. & catapultis ſaxa, & balliſtis ſagittas miſſas ſignificat. Scorpionem Marcellinus prolixe deſcribit, lib. 23. proxime poſt initium.

78. *Syros.*] Vide Notas & Emend. num. CLXVI.

79. *Fundam.*] Strabo lib. 8. pag. 357. ab Ætolis repertam ſcribit. Idem pag. 167. Balearium incolas funditores optimos exiſtimatos eſſe, artemque eam coluiſſe in primis, ut fama fuit, ex quo Phœnices has inſulas tenuere. Σφενδονῆται ἄριστοι λέγονται· καὶ τοῦτ' ἤσκησαν, ὥς φασι, διαφερόντως, ἐξ ὅτου Φοίνικες κατέσχον τὰς νήσους, & in eas, uti credere promptum eſt, artem intulere.

80. *Æneam tubam.*] Hyginus, fab. 274. *Tyrrhenus, Herculis F. tubam primus invenit.* Clemens Alex. apud Euſeb. lib. 10. Præpar. pag. 475. Τυρρηνοὶ δὲ σάλπιγγα ἐπενόησαν. Ita quoque Athenæus lib. 4. pag. 184. Inde *tuba Tyrrhenum melos dicitur*, ut notat idem Hyginus.

81. *Teſtudines.*] Militares intelligit, oppugnandis olim idoneas oppidis, de quibus Lipſium vide.

Artemonem Clazomenium. [82] Equum (qui nunc aries appellatur) in muralibus machinis, Epeum ad Trojam. Equo vehi [83] Bellerophontem. Frenos & ſtrata equorum [84] Pelethronium. [85] Pugnare ex equo Theſſalos, qui Centauri appellati ſunt, habitantes ſecundum Pelium montem. [86] Bigas prima junxit Phrygum natio, quadrigas [87] Erichthonius. Ordinem exercitus, ſigni dationem, [88] teſſeras, vigilias Palamedes invenit Trojano bello. [89] Specularum ſignificationem, eodem Sinon. Inducias [90] Lycaon. [91] Fœdera Theſeus.

[92] Auguria ex avibus Car, [93] a quo Caria appellata. Adjecit ex ceteris animalibus Orpheus. [94] Aruſpicium Delphus, igniſpicia [95] Amphiaraus, auſpicia avium Tireſias Thebanus. Interpretationem oſtentorum [96] & ſomniorum Amphictyon. [97] Aſtrologiam Atlas Libyæ filius: ut alii, Ægyptii: ut alii, Aſſyrii. [98] Sphæram in ea Mileſius Anaximander. Ventorum rationem [99] Æolus Hellenis filius.

[100] Muſicam Amphion. [101] Fiſtulam & [102] monaulum Pan Mercurii: [103] obliquam tibiam Midas in Phrygia: [104] geminas tibias Marſyas in eadem gente, [105] Lydios modulos Amphion: Dorios [106] Thamyras Thrax: Phrygios Marſyas Phryx: Citharam Amphion: ut alii, Orpheus: [107] ut alii, Linus. [108] Septem chordis additis Terpander. Octavam Simo-

NOTÆ.

82. *Equum.*] Inde equi Trojani fabula. Machina ea muralis fuit, quæ poſtea aries appellata eſt. De ejus forma vide Vegetium, Lipſiumque. Ferramenta quibus equum ligneum Epeus fabricatus erat, Metapontini oſtentabant, ut auctor eſt Juſtinus lib. 20. cap. 2. Virgilius in 2. Æneidos,

Et ipſe doli fabricator Epeus.

83. *Bellerophontem.*] Pegaſi conſcenſorem, Glauci F. a Deucalione ſextum: Vixit Aode judiciarum munus apud Hebræos exercente.

84. *Pelethronium.*] Regem Lapitharum. Vide Notas & Emend. num. CLXVII.

85. *Pugnare ex equo.*] Non adverſus homines in prælio, meo quidem judicio: nam hoc Theſſalorum invento vetuſtius reor: ſed contra tauros in venatione, in monte Pelio, unde Centaurorum nomen acceperunt: ut Palæphatus ſcribit, cap. 3. de Centauris. Eſt nummus argenteus apud Patinum, in Famil. pag. 43. n. 1. in quo caput eſt Romæ Victricis, galea tectum & alatum. Latere ſiniſtro: COTTA. .)(. Victoria in bigis Centaurorum, ut vocant, qui dextra ſtrictum enſem attollunt: humero ſiniſtro palmas gerunt. Infra, M. AVRELI. *Marcus Aurelius.* Inferius, ROMA. Quid Centauri iſti ſignificent, valde æſtuat Spanhemius cum aliis ut exponat, tomo 2. pag. 16. & 19. nec expedit. Significat Cotta in gente ſua Aurelia victorem exſtitiſſe equitatu, ſive cum Magiſter Equitum eſſet, M. Aurelium. Nam qui Centauri vocantur in nummis, ii nihil aliud in his denotant, niſi equitatum.

86. *Bigas prima.*] Ita MSS. non *primum.* Plinii auctoritati Polydorus adjungit & Probum. *Bigas primum*, inquit, lib. 2. cap. 12. pag. 112. *Phrygum natio junxit, ut Probus & Plinius auctores ſunt.* M. Valerium Probum, credo, intelligit, cujus eſt liber qui *Inſtituta Artium* inſcribitur: ſed nullum ejus rei veſtigium in eo opere toto, aliiſve. Magna laus alioqui fuit olim equorum Phrygiſcorum, ſeu Phrygiæ: de quibus uberrime Gothofredus in Cod. Theod. lib. 6. tit. 4. de Prætoribus & Quæſt. lib. 19. pag. 57.

87. *Erichthonius.*] Non in Græcia, ut ait Euſeb. in Chron. pag. 79. ſed in Troade. Fuit enim is Dardani filius, regum ibi ſcundus. Habuere autem currus ante eum Ægyptii, ut ex ſacris paginis conſtat. Ælianus lib. 3. Var. hiſt. cap. 38. Ἵππους ἔζευξε πρῶτος Ἐριχθόνιος. Virgil. lib. 3. Georg. v. 113.

Primus Erichthonius currus, & quatuor auſus
Jungere equos, rapidiſque rotis inſiſtere victor.

Vixit Erichthonius Joſue temporibus, aut paulo poſt.

88. *Teſſeras.*] Non ludicras, ut Dalecampius poſt Hadr. Junium putavit: quanquam & has idem Palamedes inveniſſe fertur, quas Palamediacos calculos Caſſiodorus appellat, lib. 8. Var. epiſt. 31. Sed militares, quas Græci συνθήματα & σύμβολα vocant, ſive ſigna bellica, de quibus Maro, lib. 7. Æneïd. v. 637.

It bello teſſera ſignum.

89. *Specularum.*] Ita MSS. omnes, non ut ante nos editi, *Specularem.*

90. *Lycaon.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & editi omnes ante Dalecampium, qui *Lycanor* ſubſtituere maluit. Lycaonem agnoſcit & Polydorus, lib. 2. cap. 15. pag. 123. Sunt autem induciæ, ut idem monet, ex Gellio, lib. 1. Noct. Attic. pactum quoddam & ceſſatio pugnæ, manente tamen bello.

91. *Fœdera Theſeus.*] Diodorus lib. 5. pag. 341. Mercurio aſſignat: alii aliis. Vide Polydorum loc. cit.

92. *Auguria ex avibus.*] Atqui mox ſubjungit *auſpicia avium Tireſiam inveniſſe.* Cave credas quod credidit Pintianus, ab auſpiciis auguria non differre: Feſto enim ſi credimus, ab avium garritu eſt augurium: ab ave ſpecienda auſpicium: veteribus, quod nunc *aſpicio* dicimus olim *ſpecio* ſine præpoſitione *ad* dicentibus. Phrygibus hæc auguria Clemens Alex. attribuit, lib. 1. Strom. pag. 306. Caribus divinationem ex aſtris.

93. *A quo Caria.*] Stephanus pag. 357. Καρία, ἡ χώρα. Τὸ ἐθνικὸν, Κὰρ, ὁμωνύμως τῷ οἰκιστῇ.

94. *Aruſpicium.*] Reg. 2. & codices duo Pintiani, cum Chiffl. legunt *Aruſpicam*, haud pœnitenda lectione. Hujus loci ſententia eſt: Primus Delphus ovium ac boum, aliorumque quadrupedum exta inſpiciendo, monſtravit aruſpicam: Amphiaraus igniſpicam, hoc eſt, genus illud divinationis, quod ex igne ſumitur, quam Græci dixére πυρομαντείαν. Tireſias vero ex avium quoque extis ſignificationem accipiens, promovit aruſpicæ terminos, propagavitque. Nam quod avium quoque exta aruſpices obſervarent, indicat Cicero, dum diſciplinam eorum refellit, lib. 2. de Divin. pag. 223. *Non dicam gallinaceum fel, ſunt enim qui vel argutiſſima hæc exta eſſe dicant, &c.*

95. *Amphiaraus.*] De Amphiarao & Tireſia, multa præclare idem Cicero, lib. 1. de Divin. pag. 192.

96. *Et ſomniorum.*] Divinationem per ſomnia Telmiſſenſibus in Caria attribuit Tatianus orat. contra Græcos, pag. 160. & Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 306.

97. *Aſtrologiam Atlas.*] Tzetzes in Lycophr. pag. 127. Ἄτλας Μαθηματικὸς ἦν Λίβυς ἀνήρ. ὃς εἰς ὄρος ὑψηλὸν ἀνερχόμενος, πρὸς ἀκριβεστέραν κατασκοπὴν τῶν ἀστέρων, &c. *Atlas Mathematicus fuit, vir Libycus, qui in editiſſimum montem aſcendens, ad accuratam ſiderum contemplationem &c.*

98. *Sphæram.*] Vide quæ de Anaximandri ſphæra diximus in Notis & Emend. ad lib. 2. num. X.

99. *Æolus Hellenis.*] Ita Hyginus, fab. 125.

100. *Muſicam.*] Plutarchum conſule, lib. de Muſica, pag. 1129.

101. *Fiſtulam.*] Hyginus fab. 274. *Pan fiſtulæ cantum primus invenit.* Hunc idem Mercurii & Penelopes filium fuiſſe ſcribit, fab. 224. pag. 46.

102. *Monaulum.*] Μόναυλος fiſtula eſt, cui unicus & ſimplex calamus eſt: cujus inventorem Mercurium ipſum facit Euphorion, apud Athen. lib. 4. pag. 184. Ægyptios, Pollux lib. 4. cap. pag. 190.

103. *Obliquam.*] Φώτιγγα πλαγίαυλον, de qua Athenæus idem, pag. 185. Oſiridis inventum eſſe Ægyptii volunt.

104. *Geminas.*] Vide Athenæum loc. cit. pag. 184. Clem. Alex. lib. 1. Strom. pag. 307. Apollodorum, lib. 1. de Diis, pag. 13. & Plutarch. lib. de Muſica, pag. 1132. Tzetzes Chiliad. 1. v. 353.

Μαρσύας Φρὺξ φιλόσοφος εὗρεν αὐλοὺς τὸ πρῶτον.

105. *Lydios modulos.*] Quæ ſingulorum fuerint horumce modulorum notæ ac diſcrimina. ex Apuleïo diſcimus lib. 1. Florid. pag. 6. *Tibicen quidam*, inquit, *fuit Antigenidas, omnis voculæ mellens modulator, ſeu tu velles Æolium ſimplex, ſeu Aſium varium, ſeu Lydium querulum, ſeu Phrygium religioſum, ſeu Dorium bellicoſum.*

106. *Thamyras.*] Θαμύρας Plutarcho adverſ. Epicur. pag. 1093. In Chiffl. cod. *Thamyris*, quod idem eſt. Suidas, pag. 1289. Θάμυρις, ἢ Θαμύρας Θρᾷξ. Clem. Alex. loc. cit. Καὶ τὴν Δώριον (μουσικὴν) Θάμυριν ἐπινοῆσαι τὸν Θρᾷκα. Vide quæ de eo diximus in Notis & Emend. ad lib. 4. numero XV.

107. *Ut alii, Linus.*] Suidas tomo 2. pag. 47. Λῖνος .... τῆς λυρικῆς μούσης πρῶτος λέγεται γενέσθαι ἡγεμὼν, *primus fertur Lyricæ Muſæ auctor.* Fuiſſe hunc Orphei fratrem docet Apollodorus lib. 2. de Diis, pag. 103. Vide præterea Diodorum, lib. 3. Bibl. pag. 192. 200. & 201.

108. *Septem chordis.*] Pindarus apud Athen. lib. 14. pag. 635. auctor eſt, Terpandrum Lesbium, primum omnium, barbiton inveniſſe. Coævus Lycurgo is fuit, circa Olympiadum initia. Vide Notas & Emend. num. CLXVIII.

nides addidit : [109] nonam Timotheus. Cithara ſine voce cecinit Thamyras primus : cum cantu Amphion : ut alii, Linus. [110] Citharœdica carmina compoſuit Terpander. Cum tibiis canere voce Trœzenius [111] Ardalus inſtituit. [112] Saltationem armatam Curetes docuere, Pyrrhichen [113] Pyrrhus, utramque in Creta.

Verſum heroïcum [114] Pythio oraculo debemus. De poëmatum origine magna quæſtio eſt. Ante Trojanum bellum probantur fuiſſe. [115] Proſam orationem condere Pherecydes Syrius inſtituit, Cyri regis ætate. Hiſtoriam Cadmus Mileſius. Ludos [116] gymnicos in Arcadia Lycaon : funebres [117] Acaſtus Iolco : poſt eum [118] Theſeus in Iſthmo. Hercules [119] Olympiæ athleticam : [120] Pythus pilam luſoriam : [121] Gyges Lydus picturam in Ægypto : in Græcia vero [122] Euchir Dædali cognatus, ut Ariſtoteli placet : ut Theophraſto, [123] Polygnotus Athenienſis.

[124] Nave primus in Græciam ex Ægypto Danaus advenit : antea ratibus navigabatur, inventis in mari Rubro [125] inter inſulas a rege Erythra. Reperiuntur, qui Myſos & Trojanos priores excogitaſſe in Helleſponto putent, cum tranſirent adverſus Thracas. Etiam nunc in Britannico oceano [126] vitiles corio circumſutæ fiunt : [127] in Nilo ex papyro, & ſcirpo, & arundine. [128] Longa nave Iaſonem primum navigaſſe, Philoſtephanus auctor eſt : Hegeſias [129] Paralum : [130] Cteſias Semiramim : [131] Archemachus Ægæonem. [132] Biremem

NOTÆ.

109. *Nonam Timotheus.*] Immo duodecimam, ſi Pherecrati Comico fides, cujus verſus recitat Plutarchus lib. de Muſica, pag. 1141. & 1142. Cicero lib. 2. de Legib. pag. 338. *Illa ſevera Lacedæmon nervos juſſit, quod plures quam ſeptem haberet in Timothei fidibus, inde demi.* Idem refert Athenæus, lib. 14. pag. 636. Vixit Timotheus Euripidis vatis, & Philippi Macedonis ætate, ut auctor eſt Suidas, tom. 2. pag. 213. Mileſius idem patria fuit.

110. *Citharœdica.*] Ita Proclus apud Photium, in Bibl. cod. 239. pag. 985. Ea ad numeros modoſque illos fortaſſe pertinent, inquit Pellicerius in Notis MSS. quibus hoc etiam tempore citharœdi modulationes ſuas peculiaribus quibuſdam notis ſignantes deſcribunt, quo ceteri facilius addiſcere poſſint, ac reddere. De Terpandri poëmatibus agit Plutarchus, lib. de Muſica, pag. 1137. Adjuvat Pellicerii conjecturam Clemens Alexandr. lib. 1. Strom. pag. 308. Μέλος δ᾽ αὖ πρῶτος, inquit, περιέθηκε τοῖς ποιήμασι, τοὺς Λακεδαιμονίων νόμους ἐμελοποίησε Τέρπανδρος ὁ Ἀντισσαῖος. *Modos autem poëmatibus primus adjecit, & Lacedæmoniorum leges numeroſis verſibus ſcripſit Terpander Antiſſæus.*

111. *Ardalus.*] Vide Notas & Emend. num. CLXIX.

112. *Saltationem.*] Edidit Salmaſius in notis ad Spartianum, pag. 51. vetus epigramma antea ἀνέκδοτον, quo palam fit aciem illam in armis ſaltantium, ex viris pariter ac mulieribus componi ſolitam : & buxeis armis, non ex ferro fuiſſe inſtructam. Sed Pyrrhichen ille cum ſaltatione armata confundit, quod & ſcriptores aliqui vetuſti faciunt : Pollux, lib. 4. cap. 14. pag. 196. Heſychius, verbo Πυῤῥιχίζειν, aliique. Plinius aperte diſtinguit : Pliniique paraphraſtes Solinus, cap. XI. pag. 29. Pyrrhichen fuiſſe equeſtrem docet. *Pyrrho repertore*, inquit, *equeſtres turmas prima docuit* (Creta ſcilicet) *laſcivas vertigines implicare.*

113. *Pyrrhus.*] Πύῤῥιχον Κρῆτα vocat Heſychius loco proxime appellato, aliique. Lacedæmonium Athenæus, libro 14. pag. 630. At Proclus in Chreſtomathia, Diomedes, lib. 3. a Pyrrho Achillis F. inventam aiunt, aliique apud Heſychium.

114. *Pythio oraculo.*] Vide quæ de Phemonoë diximus in Auctorum ſyllabo.

115. *Proſam.*] Apuleïus lib. 2. Forid. pag. 17. *Quin etiam Pherecydes Syro ex inſula oriundus, qui primus verſuum nexu repudiato conſcribere auſus eſt paſſis verbis, ſoluto locutu, libera oratione, &c.* Atqui Plinius idem lib. 5. ſect. 31. hanc ipſam laudem Cadmo attribuit : cur igitur modo Pherecydi? Illud nimirum eſt, quod cum antea ingenii doctrinæque monumenta nonniſi carmine proderent, primus Cadmus Mileſius, jam Halyattis tempore, hiſtoriam, reſque geſtas proſa conſcripſerit : At poſtea Crœſi Cyrique temporibus primus in Philoſophicis rebus idem Pherecydes præſtitit : quem Laërtius in ejus vita primum fuiſſe ait, qui de natura & Diis ſcripſerit. Strabo lib. 1. pag. 18. tres iſtos ſoluta oratione primos ſcripſiſſe ait, Cadmum, Pherecydem, Hecatæum.

116. *Gymnicos.*] In quibus nudi & peruncti ſe exercebant.

117. *Acaſtus.*] Acaſtus Pelei F. Iolco profectus, inter Argonautas numeratur ab Hygino, fab. 14. Qui porro his diverſis ludorum generibus vicerint, recenſet idem, fab. 273.

118. *Theſeus.*] Siſyphum malunt, Corinthiaci Iſthmi tyrannum, Pindari ſcholiaſtæ, in enarratione argumenti Iſthmiorum, pag. 433.

119. *Olympiæ.*] Unde hi ludi Olympici cognominati. Primum eos inſtituiſſe Herculem auctores ſunt pariter Diodorus lib. 4. & Euſebius in Chron. aliique.

120. *Pythus pilam.*] Sphæriſticam, ſive pilæ ludum quis primum invenerit, magna eſt varietas ſententiarum : Agallis, ſive potius, ut habet Suidas, Anagallis Corcyræa Grammatica apud Athen. lib. 1. pag. 14. Nauſicaæ Homericæ adſcribit : Dicæarchus Sicyoniis : Lacedæmoniis Hippaſus, uti & reliquas corporis exercitationes.

121. *Gyges Lydus.*] Vide Notas & Emend. num. CLXX.

122. *Euchir.*] Εὔχειρ Græcis, a dextræ ſolertia excogitato nomine. Polydorus Virgil. lib. 2. cap. 24. pag. 147. cum hunc Plinii locum exſcriberet, pro *Euchire* incaute *Pyrrhum* repoſuit.

123. *Polygnotus.*] Qui primus plurimum picturæ contulit, ut dicetur lib. 35. ſect. 35.

124. *Nave primus.*] Quam quidem navim πεντηκόντορον, quaſi quinquagintiremem, a Danao de filiarum numero fuiſſe appellatam, auctor eſt Apollodorus lib. 2. de Diis, pag. 79.

125. *Inter inſulas.*] Cum enim hæ peranguſtis eſſent fretis diſcretæ, facile ratibus adiri poterant. Quæ porro Plinio ratis appellatur, hanc Strabo lib. 16. pag. 779. eamdem rem narrans, σχεδίαν vocat, hoc eſt, ſubitariæ ac tumultuariæ operæ ſcapham. Sic apud Iſidorum Characenum, σχεδίαι καλάμιναι, ſunt ſcaphæ ex arundine, de quibus dictum eſt ſect. 2. hujus libri. Vulgo, *des eſquifs.* Sunt nihilominus & aliæ rates, quas Galli *des radeaux* appellamus : de quibus agetur commodius lib. 8. ſect. 6. Ratem & alio ſignificatu accepit Varro, lib. 4. de ling. Lat. cum ait, *Ratis dicta navis longa, propter remos*, &c. Vide Notas & Emendat. num. CLXXI.

126. *Vitiles.*] Hoc eſt, vimineæ, ex vimine factæ, & corio deinde obductæ. Solini paraphraſis, cap. 22. *Navigant autem Britanni vimineis alveis, quos circumdant ambitione tergorum bubalorum.* Vitiles dicit a *viere*, quod apud priſcos eſt ſuere, vel ligare. Sutiles Plinius appellat, a corio circumſuto, lib. 24. ſect. 40.

127. *In Nilo.*] Dicemus ea de re, lib. 13. ſect. 21.

128. *Longa nave.*] Fuit rei nauticæ ediſcendæ in primis ſtudioſus Plinius noſter, qui claſſem cum imperio & laude rexit, ut quidem ſcribit ſatis ambitioſe Plinius alter, in epiſt. ad Tacitum, huic operi præfixa. Longam navem hic appellari eam putem quæ Græcis μονήρης dicitur, uno remorum ordine actuariolum, *une Felouque*, quoniam de biremibus, triremibuſque, aliiſque deinceps ejuſdem generis agitur. Sed Iaſonis navim, quæ Argonautas expeditione in Colchos ſuſcepta tranſvexit, fuiſſe μονήρεα, concoquere haud ſatis commode poſſum : quanquam Parali, Semiramidis & Archimachi naves forte ejuſmodi eſſe potuerunt.

129. *Paralum.*] Phylarchus apud Harpocr. pag. 231. Parali herois meminit, τοῦ Παράλου ἥρωος, qui triremem ſtruxit a ſe cognominatam. De eo rurſum, lib. 35. ſect. 36. num. 20.

130. *Cteſias Semiramim.*] Refert Diodorus Sicul. lib. 2. pag. 103. Semiramim, cum adverſus Indos expeditionem pararet, naves bis mille fieri juſſiſſe, (Suidas τρισχιλίας ναῦς μακρὰς, longas naves ter mille) eaſque διαιρετὰς, hoc eſt, quæ diſſolvi disjungique poſſent, ac rurſum pro arbitrio coagmentari : Gallice, *Navires en fagot.* Vide Notas & Emend. num. CLXXII.

131. *Archemachus.*] Ἀρχέμαχος ἐν ταῖς μετωνυμίαις laudatur, cum Xenagora, de quo poſtea, a ſcholiaſte Apollonii, in lib. 4. verſ. 262. De eo vide plura in auctorum Indice.

132. *Biremem.*] Quæ remos unoquoque latere binos haberet. Loquitur enim Plinius de prima, eaque rudiore navium fabricatione, tum de artis progreſſu.

Damaſtes Erythræos feciſſe : [133] triremem Thucydides Aminoclem Corinthium : quadriremem [134] Ariſtoteles Carthaginienſes : [135] quinqueremem Mneſigiton , Salaminios : [136] ſex ordinum Xenagoras Syracuſios : ab ea ad [137] decemremem Mneſigiton, Alexandrum Magnum , ferunt inſtituiſſe : ad XII. ordines , Philoſtephanus Ptolemæum Soterem : ad quindecim , Demetrium Antigoni : ad XXX. Ptolemæum Philadelphum : ad XL. Ptolemæum Philopatorem , qui Tryphon cognominatus eſt. [138] Onerariam Hippus Tyrius invenit , [139] lembum Cyrenenſes , [140] cymbam Phœnices , [141] celetem Rhodii , [142] cercuron Cyprii. [143] Siderum obſervationem in navigando Phœnices , [144] remum Copæ , latitudinem ejus Platææ : [145] vela Icarus , malum & antennam Dædalus : [146] Hippagum Samii , aut Pericles Athenienſis , [147] tectas longas Thaſii : antea ex prora tantum & puppi pugnabatur. Roſtra addidit Piſæus Tyrrhenus : ancoram Eupalamus : eamdem [148] bidentem Anacharſis : [149] harpagonas & manus Pericles Athenienſis , adminicula gubernandi [150] Tiphys. Claſſe princeps depugnavit [151] Minos. Animal occidit primus Hyperbius Martis filius , [152] Prometheus bovem.

NOTÆ.

133. *Triremem.*] Quæ tres unoquoque latere remos haberet. Thucydides, libro primo, pag. 10. Τριήρεις ἐν Κορίνθῳ πρῶτον τῆς Ἑλλάδος ναυπηγηθῆναι λέγονται. Φαίνεται δὲ καὶ Σαμίοις Ἀμεινοκλῆς Κορίνθιος ναυπηγὸς ναῦς ποιήσας τέσσαρας. *Corinthi primum ex omni Græcia triremes ædificatæ traduntur : Conſtat etiam Aminoclem Corinthium , navium fabricatorem , quatuor naves Samiis feciſſe.*

134. *Ariſtoteles.*] Et Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 307. Καρχηδόνιοι γὰρ πρῶτοι τετρήρη κατεσκεύασαν , &c.

135. *Quinqueremem.*] Quæ Græcis πεντήρης, quinque remos unoquoque latere. Vide Notas & Emendationes num. CLXXIII. ubi & de Ptolemæorum cognominibus obiter dicemus.

136. *Sex ordinum.*] Cum ſex ordines dixit Plinius, idem id fuit, ac ſi ſex remos ab unoquoque latere diceret ; ſive quæ ſex ſubſellia vocamus , *ſix bancs :* quorum unumquodque tres , quatuorve, vel plures haberet remiges. Dici nimirum ſexremem , ſeptiremem , octiremem , ſimiliaque portenta compoſitorum nominum Latinus ſermo non patitur : propterea pro ſexremi *ſex ordines ,* hoc eſt, ſubſellia ex unoquoque latere ſex ſcripſit. Plures aliquando fuiſſe in una navi longa ordines remigum, veluti tabulatis diſtinctos , alios aliis ſuperpoſitos, futile commentum eſt. Negant conſtanter viri rei nauticæ peritiſſimi, ſic conſtrui navem poſſe : negant, etiamſi fieret, etiamſi vel geminus ordo tantum remigum eſſet, alter alteri ſuperpoſitus, navim utroque recte impelli poſſe ; idque multis certiſſimiſque argumentis. Ætate noſtra naves longæ , quas Galli vocant, *Galeres,* non excedunt triginta ordines , ſive ſubſellia, *a trente bancs.* Quas vocant *Galeaſſes,* eæ triginta duos ordines habent : in ſingulis autem ordinibus ſive ſubſelliis, ſex ſeptemve remiges. Quas vero Herodotus , lib. VII. n. 36. 97. 163. & alibi fortaſſis , τριηκοντέρους & πεντηκοντέρους vocat, & ad tria millia dicit fuiſſe, naves eæ longæ ſunt, *des Barques,* ad tranſvehendos milites, equos, & merces. Unde ejuſdem generis ibi eſſe dicuntur κέρκουροι, καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα. Τριηκόντεροι remos habuere triginta ; quindenos ſcilicet unoquoque latere : πεντηκόντεροι, quinquaginta ; quinos ac vicenos latere dextro , ſiniſtroque totidem. In nummis antiquis perſæpe viſuntur ordines remorum duo ; alter ſuperior altero ; nec umquam tamen plures quam duo. Sic in nummo Hadriani Auguſti , e Muſeo noſtro , & apud P. Chamillart ; qui nummus inſcribitur, FELICITATI AVG. ordines duo remorum ſunt, alter perſpicue ſuperior altero ; ſed remi inferiores fixi, abſque ullo remige, immobileſque ſunt, navi adhærentes, ad cohibendum ſiſtendumque vel moderandum veri remi impulſum, ne juſto longius procedat ; & ut ſit abſque ullo colliſu, remorum ſimul omnium æqualis & par impetus. Remiges in eo nummo picti ſunt omnino ſex ; unde illius generis navem eam eſſe intelligas, quod Plinius hoc loco ſex ordinum vocat : remi autem ſunt duodecim. Sic in columna Trajani, ut eſt accuratiſſime depicta a Petro ſancti Bartoli, pag. 23. 24. 25. 59. 60. 61. 64. duos quos diximus, nec plures, alioſve, quam quales exponimus, naves habent remorum ordines, alterum altero ſuperiorem ; ſed verorum agitabiliumque remorum ſuperiorem , ut manus teſtantur remigum , quibus tenentur : immobilium fixorumque, ſine ullo remige, inferiorem. Similis effigies eſt longæ navis Venetæ, picta in Concilio Florentino, Romæ edito a D. Juſtiniani, pag. 382. Scriptores quoſlibet ſecus ſentientes nihil moramur : cum his & Plinius , & Herodotus, & nummi antiqui , & Trajani columna , & peritorum in arte nautica conſentiens judicium adverſetur. Adde quod ex Plinio prave intellecto , ii qui poſt eum ſcripſere, finxiſſe ordines remigum alios aliis ſuperpoſitos poſſunt videri.

137. *Decemremem.*] *Decemremem* dicit, ut prius *quadriremem , & quinqueremem ,* quoniam voces eſſent uſu communi receptæ : ita ut ſimul innuat, ſive *decemremem* diceret, ſive *decem ordinum,* ut proxime *ſex ordinum* dixit, nihil intereſſe: utrobique ſcilicet nihil aliud , quam navim tot remorum ex unoquoque latere intelligi oportere. *Undeciremem Demetrii* laudat idem, libro XVI. ſect. LXXVI.

138. *Onerariam.*] Græcis, Φορτηγόν. Gallis, *Navire de voiture , ou de charge.* Hoc navium genus partim remis olim, partim etiam velis agebatur. Vide Magium lib. 1. Miſcell. cap. 6. pag. 28.

139. *Lembum.*] Livius lib. 28. *Nullam ipſe navem , præterquam duos lembos , qui non plus quam ſedecim remis agerentur , haberet.* Galli tot remorum navim vocant, *une Galiote.*

140. *Cymbam.*] *Barquette* Gallis eſt, quatuor remorum ex utroque latere : navium minima, quarum uſus in mari ad oblectationem.

141. *Celetem.*] Ita MSS. omnes , non *celocem :* quanquam utrolibet nomine ſignetur , nihil intereſt. Gellius, lib. 10. cap. 25. pag. 564. navium appellationes recenſens novem & viginti, has affert in primis : *Longæ, hippagines, cercuri, celoces, vel ut Græci dicunt, celetes, lembi,* &c. Deductum a celeritudine nomen eſſe Nonius ait.

142. *Cercurum.*] Κέρκουρος, a κέρκος & οὐρά, quæ vox utraque caudam ſonat : quod caudata ea eſſet, & prælonga navis : non a Κερκύρας ſeu Corcyra inſula, ut Suidas exiſtimavit, & poſt eum Turnebus lib. 29. Adverſ. cap. 18. pag. 1054. Eſt enim Cercurus navis Aſiana prægrandis. Plautus in Sticho, act. 2. ſc. 2. verſ. 43.

Dum percontor portitores, ecquæ navis venerit
Ex Aſia, negant veniſſe : conſpicatus ſum interim
Cercurum, quo ego me majorem non vidiſſe cenſeo.

Cyprii autem cercuri inventores Aſiæ ſunt contributi.

143. *Siderum.*] Strabo lib. 16. pag. 757.

144. *Remum Copæ.*] Bœotiæ oppida duo, τὰς Κώπας, ab inventione remi, qui Græcis κώπη dicitur : Πλαταιάς, ab eorum latitudine, ſeu palma, quæ πλάτη iiſdem eſt, traxiſſe appellationem, auctor eſt pariter Strabo, lib. 9. pag. 406.

145. *Vela Icarus.*] Hoc inventum Æolo Diodorus, lib. 5. pag. 291. Dædalo Pauſanias in Bœoticis adſcribit.

146. *Hippagum.*] Ita MSS. omnes : ſed pro *Samii, Damiam* iidem exhibent. *Hippagines* Feſto *ſunt naves, quibus equi vehuntur, quas Græci ἱππαγωγοὺς dicunt.* Ἱππηγῶν, καὶ καταφράκτων, hippagorum, tectarumque navium, meminit Plutarchus in Pyrrho, pag. 391. Quare Hermolao non aſſentior, nec Pellicerio in notis MSS. qui hypagum ſcribi malunt, ut nauticum illud inſtrumentum ſit, non navigii genus.

147. *Tectas longas.*] Naves cum tabulatis, quæ καταστρώματα Græcis dicuntur. Hæ κατάφρακτοι νῆες Plutarcho, loco cit. aliiſque. Cæſar lib. 1. de bello civ. pag. 142. *Maſſilienſes naves longas expediunt, numero* XVII. *quarum erant undecim tectæ.*

148. *Bidentem Anacharſis.*] Vide Notas & Emendationes, num. CLXXIV.

149. *Harpagonas & manus.*] Græcam vocem Latina emollit, & explicat. Cave enim diverſi generis eſſe hæc inſtrumenta exiſtimes. Ita locutus Cæſar loco cit. *Manus ferreas atque harpagones paraverant.* Sed apertius multo ſane Curtius lib. 4. cap. 9. pag. 116. *Ferreæ quoque manus (harpagonas vocant) quas operibus hoſtium injicerent ,* &c. Deſcribit illas Livius lib. 30. pag. 355. & Frontinus lib. 2. Strateg. cap. 3. pag. 302.

150. *Tiphys.*] Hinc navis illius qua vecti ſunt Argonautæ, gubernaculum ei delatum ſcribit Apollodorus , lib. 1. de Diis, pag. 53.

151. *Minos.*] Ita Thucyd. lib. 1. pag. 4. & Diodorus, lib. 4. Bibl. pag. 263. aliique.

152. *Prometheus bovem.*] Ad uſum , ut quidem reor, pro-

LVIII. Gentium conſenſus tacitus primus omnium conſpiravit, [1] ut Ionum litteris CAP. LVII.
uterentur. * [2] Veteres Græcas fuiſſe eaſdem pæne, quæ nunc ſunt Latinæ, [3] indicio erit * CAPUT LVIII.
Delphica tabula antiqui æris, quæ eſt hodie in Palatio, dono Principum Minervæ dicata in bibliotheca, cum inſcriptione tali, [4] Ναυσικράτης Τισαμενοῦ Ἀθηναῖος ἀνέθηκεν.

LIX. Sequens gentium conſenſus [1] in tonſoribus fuit, ſed Romanis tardior. [2] In Ita- CAP. LIX.
liam ex Sicilia venere poſt Romam conditam anno quadringenteſimo quinquageſimo quarto, adducente P. [3] Ticinio Mena, ut auctor eſt Varro: [4] antea intonſi fuere. Primus omnium radi quotidie inſtituit [5] Africanus ſequens: Divus Auguſtus [6] cultris ſemper uſus eſt.

LX. Tertius conſenſus fuit in horarum obſervatione, [1] jam hic rationi accedens. CAP. LX.
Quando & a quo in Græcia reperta, diximus [2] in ſecundo volumine. Serius etiam hoc Romæ contigit. Duodecim tabulis ortus tantum & occaſus nominantur: poſt aliquot annos adjectus eſt & meridies, [3] accenſo Conſulum id pronunciante, [4] cum a Curia inter Roſtra & Græcoſtaſin proſpexiſſet Solem. [5] A columna Mænia ad carcerem inclinato ſidere, [6] ſupremam pronunciabat. Sed hoc ſerenis tantum diebus uſque ad primum Punicum bellum. Princeps Romanis ſolarium horologium ſtatuiſſe [7] ante undecim annos, quam cum Pyrrho bellatum eſt, [8] ad ædem Quirini, L. Papirius Curſor, cum eam [9] dedicaret, a patre ſuo votam, a Fabio Veſtale proditur. Sed neque facti horologii rationem vel artificem ſignificat: nec unde tranſlatum ſit, aut apud quem ſcriptum id invenerit. [10] M. Varro primum [11] ſtatutum in publico ſecundum Roſtra in columna tradit, bello Punico primo, a M. Valerio [12] Meſſala Conſule, Catina capta in Sicilia: deportatum in-

NOTÆ.

fanum. Nam ad ſacros uſus, ſi Euſebio credimus in Chron. pag. 95. Κέκροψ πρῶτος βοῦν ἔθυσε, καὶ Ζῆνα προσηγόρευσεν. Et Hieronymus, pag. 75. *Primus Cecrops bovem immolans, Jovem appellavit.*

Sect. LVIII. 1. *Ut Ionum.*] Ita MSS. & libri editi omnes. Exemplum litterarum quibus Iones olim uſi, ex columna quæ in via Appia reperta eſt, ac poſtea ad hortos Farneſianos traducta, exhibet Joſephus Scaliger in Animadv. ad Euſeb. pag. 102. ubi & de earumdem litterarum origine digreſſionem facit: cujus hæc ſumma eſt: Iones a Phœnicibus litteras accepiſſe: quæ, ut fere fit, uſus tractatione, & progreſſu longinqui temporis a primigenia forma deſciverint: ita tamen ut earum origo diſſimulari non poſſit: ideo Herodotum dixiſſe Ionicas veteres litteras Phœniciis eſſe ſimillimas, earumque ſe monumenta quædam in Aſia vidiſſe: Falli denique doctiſſimum virum (Hotomannum intelligit) qui in ſuis ad Cæſaris Commentarios notis τὸ *Ionum* ex Plinii codice expungendum cenſeat, neque pulcherrimæ rei vetuſtam memoriam ſit aſſecutus. Locus Herodoti quem ille citat, e libro quinto petitur, ſive Terpſich. pag. 309. num. 59.

2. *Veteres Græcas.*] Tacitus lib. XI. Annal. pag. 159. *Et formæ litteris Latinis quæ veterrimis Græcorum.*

3. *Indicio erit.*] Simili argumento probat Herodotus loco allato, Ionicis litteris perſimiles fuiſſe Phœniceas ſive Cadmeas, ex tripode, quam vidiſſe ſe ait Thebis Bœotiis, cum hac epigraphe,

Ἀμφιτρύων μ' ἀνέθηκεν, ἐὼν ἀπὸ Τηλεβοάων.
Amphitryon poſuit me, Telebois oriundus.

4. Ναυσικράτης.] Hoc eſt, *Nauſicrates Tiſameni F. Athenienſis, dedicavit.* Τισαμενός rex eſt Mycenarum, apud Euſeb. in Chron. pag. 94. ab iſto tamen diverſus. Vide Notas & Emend. num. CLXXV.

Sect. LIX. 1. *In tonſoribus.*] Barbæ radendæ morem invectum eſſe Alexandri M. principatu, Chryſippus auctor eſt, libro de honeſtate & voluptate, apud Athenæum, lib. 13. pag. 565. cum ævo priore inauditum id foret. Ratio tondendi gemina: vel ſtrictim, hoc eſt, ad cutem uſque: vel paulo longius a cute, interpoſito pectine. Plautus in Capt. act. 2. ſc. 2. v. 16.

Nunc ſenex eſt in tonſtrina: nunc jam cultros attinet.
Sed utrum, ſtrictimne attonſurum dicam eſſe, an per pectinem,
Neſcio: verum ſi frugi eſt, admutilabit probe.

2. *In Italiam.*] Hæc ad verbum exhibet etiam Varro libro ſecundo, de re ruſt. cap. XI. ſub finem.

3. *Ticinio.*] Vide Notas & Emend. num. CLXXVI.

4. *Antea intonſi.*] Varro loco cit. *Olim tonſores non fuiſſe adſignificant antiquorum ſtatuæ, quod pleræque habent capillum & barbam magnam.*

5. *Africanus ſequens.*] Scipio Æmilianus, qui & Africanus ſequens, ſive poſterior, qui Carthaginem delevit. Quod moris ei fuerit, ante ætatem ſenectam, ſemper barbam radere, auctor eſt Gellius, lib. 3. cap. 4. pag. 221.

6. *Cultris.*] Nempe tonſorio cultro, ſive novacula. Dio lib. 48. pag. 577. auctor eſt anno V. C. 715. L. Marcio Cenſorino, C. Calviſio Sabino Coſſ. Octavium Auguſtum barbam primum radere cœpiſſe, atque ab eo tempore genas læves ſervaſſe: Τὸν πώγωνα ὁ Καῖσαρ τότε ξυράμενος .... καὶ ὁ μὲν καὶ ἔπειτα ἐπελειοῦτο τὸ γένειον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι. Tranquillus tamen, *omnis lenocinii negligentem fuiſſe* ſcribit, & *in capite comendo tam incurioſum, ut raptim compluribus ſimul tonſoribus operam daret, ac modo tonderet, modo raderet barbam.*

Sect. LX. 1. *Jam hic rationi.*] Supradicti, inquit, tonſorum Ionicarumque litterarum conſenſus, voluntatis hominum & arbitrii fuere potius quam rationis: Hic vero qui horarum obſervatione exſtitit, ratione magis, quam placito aut libidine ortus videtur.

2. *In ſecundo volumine.*] Libro 2. ſect. 78.

3. *Accenſo.*] Pronunciabat meridiem accenſus Conſulum, ubi primum præterita Curia, inter Roſtra & Græcoſtaſim Solem jam perveniſſe videret. Huc pertinet verſus ille Comici Poëtæ, citatus a Varrone lib. 5. de ling. Lat. pag. 62.

Ubi primum accenſus clamarit meridiem.

4. *Cum a Curia.*] Vide Notas & Emendationes, num. CLXXVII. Ubi quid Curia ſit, quid Græcoſtaſis, facile diſces.

5. *A columna Mænia.*] Cui Mænius nomen dedit, de quo infra, lib. 34. ſect. XI. Vide Notas & Emendat. num. CLXXVIII.

6. *Supremam.*] Gellius, lib. 17. cap. 2. pag. 922. *In duodecim autem Tabulis verbum hoc ita ſcriptum eſt: Ante meridiem cauſam conſcito .... Poſt meridiem præſenti litem addicito. Sol occaſus ſuprema tempeſtas eſto.* Varro lib. 5. de ling. Lat. pag. 44. *Suprema, ſummum diei: id a ſupremo. Hoc tempus duodecim tabulæ dicunt occaſum eſſe Solis: ſed poſtea lex Plætoria id quoque tempus jubet eſſe ſupremum, quo Prætor in Comitio ſupremam pronunciavit populo.* Ubi nos *Plætoria* reſcribimus, pro *Prætoria.* Legem enim illam ſignificat, quam M. Plætorius Trib. pl. tulit, refertque Cenſorinus, cap. ult.

7. *Ante undecim.*] Vide Notas & Emend. num. CLXXIX. De ſolari horologio multa feſtive & eleganter Caſſiodorus, lib. 1. Var. epiſt. 45. & 46.

8. *Ad ædem Quirini.*] Cenſorinus, cap. 23. *Solariorum antiquiſſimum quod fuerit, inventu difficile eſt. Alii enim apud ædem Quirini primum ſtatutum dicunt: alii in Capitolio: nonnulli ad ædem Dianæ in Aventino.* Fuit templum Quirini in ſexta Urbis regione, teſte P. Victore.

9. *Dedicaret.*] Eo anno quo Conſul fuit, Urbis CCCCLXI. cum anno ſuperiore eam voviſſet pater, ſi Samnites quos bello tum Dictator petebat, deviciſſet. Rem narrat prolixe Livius ſub finem libri decimi, pag. 187.

10. *M. Varro.*] In aliquo opere, quod intercidit.

11. *Statutum in publico.*] In foro. Cenſorinus loco citato. *Illud ſatis conſtat, nullum in foro ſolarium prius fuiſſe, quam id quod M. Valerius ex Sicilia advectum, ad Roſtra in columna poſuit. Quod cum ad clima Siciliæ deſcriptum, ad horas Romæ non conveniret, L. Philippus Cenſor aliud juxta conſtituit. Deinde aliquanto poſt L. Cornelius Naſica Cenſor ex aqua fecit horarium: quod & ipſum ex conſuetudine noſcendi a Sole horas, ſolarium cœptum vocari.* Verbo *ſtatutum* uſus in re eadem Plautus, in comœdia Bœotia:

Ut illum Dii perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus ſtatuit hic Solarium, &c.

12. *Meſſalla Conſule.*] Qui Valerius Max. Meſſala dictus eſt, *Primus ex familia Valeriorum*, inquit Seneca lib. de brevit.

de poſt xxx. annos, quam de Papiriano horologio traditur, anno Urbis [13] ccccLxxxxI. nec congruebant ad horas [14] ejus lineæ: paruerunt tamen eis annis undecentum, donec Q. Marcius Philippus, qui cum L. Paulo fuit Cenſor, diligentius ordinatum juxta poſuit: idque munus inter Cenſoria opera gratiſſime acceptum eſt. Etiam tum tamen nubilo incertæ fuere horæ uſque [15] ad proximum luſtrum. Tunc Scipio Naſica collega Lænatis, [16] primus aqua diviſit horas æque noctium ac dierum. Idque horologium ſub tecto dicavit, anno Urbis DXCV. [17] Tamdiu populo Romano indiſcreta lux fuit. Nunc revertamur ad reliqua animalia, primumque terreſtria.

NOTÆ.

vitæ, cap. 13. pag. 734. *Vrbis Meßanæ captæ in ſe tranſlato nomine Meßana appellatus eſt, paulatimque vulgo permutante litteras, Meſſala dictus eſt.*

13. *CCCCLXXXXI.*] Vide Notas & Emend. num. CLXXX.

14. *Ejus lineæ.*] In eo horologio deſcriptæ lineæ ad indicandas horas. Ex Marcio Philippo, quem Plinius mox appellat, genus traxit M. Julius Philippus Imp. & conjux ipſius Marcia Otacilia Severa: & hi omnes ab Anco Marcio rege Romanorum. Unde in nummis ſuis uterque Philippus Aug. pater & filius, vidit inſcribi, NOBILITAS AVGG. *Nobilitas Auguſtorum.* Inde etiam traxit ortum Trajani ſoror, hoc eſt, conſobrina, Marciana Auguſta: & longe poſtea Marcianus Auguſtus. Ex nobilitate, hoc eſt, ex nobilium ordine Philippos fuiſſe ante Marſicum bellum, docet etiam Plinius, libro IX. ſect. LXXX.

15. *Ad proximum luſtrum.*] Quinquennio poſt, anno Urbis, ut mox dicitur, DXCV. quo Cenſores fuere P. Corn. Scipio Naſica, M. Popilius Lænas, luſtrumque factum quartum & quinquageſimum.

16. *Primus aqua.*] Per clepſydram ſtillante, inquit Dalecampius. Verum a clepſydra haud parum differre hæc *ὡρολόγια ὑδραυλικά*, ex Vitruvio intelliges, a quo ea prolixe deſcribuntur, lib. *9.* cap. *9.*

17. *Tamdiu.*] Vide Cenſorinum loco citato.

NOTÆ

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM VII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. MAGNA *ſæva mercede contra tanta ſua munera.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. aliique omnes MSS. Tenebras orationi Plinianæ offudere editores, inſerta præpoſtere particula, *Magna & ſæva mercede.* Unde Rhenano ſuſpicio, legi oportere, *Magna uſa mercede.* Ceterum totus hic de naturæ acerbitate locus a Lucretio, ſic lib. 5. verſ. 223. deſcribitur:

Tum porro puer, ut ſævis projectus ab undis
Navita, nudus humi jacet, infans, indigus omni
Vitaï auxilio, cum primum in luminis oras
Nixibus ex alvo matris Natura profudit:
Vagituque locum lugubri complet, ut æquum eſt
Cui tantum in vita reſtet tranſire malorum.
At variæ creſcunt pecudes, armenta, feræque,
Nec crepitacula eis opu' ſunt &c.

Ibid. II. *Itaque feliciter natus jacet.*] Colb. 1. 2. *Idque feliciter natus* Pariſ. *Atque feliciter natus.* Nos aliquando ex conjectura, *Itaque infeliciter natum*, ſcribi non incommode poſſe cenſebamus. Retineri tamen prior lectio poteſt, ut ſit ironia. Animal iſtud, inquit, hujuſcemodi felicitatis auſpiciis in lucem editum, hoc eſt, homo ipſe jacet, &c.

Ibid. III. *Alia pernicitatem uſurpare, alia præpetes volatus, alia nare.*] In libris hactenus editis, *alia vires*, *alia nare*, legebatur. Sed cum duæ illæ voces, *alia vires*, neque exſtent in Reg. 1. 2. Pariſ. aliiſque, & alioqui natæ videantur ex inepta repetitione ſequentium, & quod caput eſt, perquam eæ ibi otioſæ ſint: cum terreſtria animalia pernicitate, aves volatu præpeti, natatu piſces, appoſite & abunde ſatis indicentur: nos eas idcirco expunximus, ac repudiavimus. Tullius ſimiliter, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 99. *Jam vero alia animalia gradiendo, alia ſerpendo ad paſtum accedunt, alia volando, alia nando:* &c. Latius in editione Elzeviriana, *alia ire, alia nare*, ſcripſit: perinde ac ſi non ea vox *ire*, communis foret & iis quorum pernicitas laudatur, & iis quibus volare, nare, vel denique ſerpere, natura conceſſit.

IV. *Ac Sicilia & Italia fuiſſe gentes hujus monſtri, Cyclopas & Læſtrygonas.*] Ita quidem Colb. 1. 2. & Pariſ. At Reg. 1. & 2. & Chiffl. his vocibus carent, *& Italia*, quas ego ſuſpicor e
Sect. 2. margine libri irrepſiſſe in contextum, vel quod *medio orbe terrarum* Italia indicetur, quam lib. 37. ſect. 4. ult. inter ortus occaſuſque mediam ait eſſe: vel quod Læſtrygonum ſedes Italia, ut Cyclopum Sicilia fuerit, uti dictum eſt lib. 3. ſect. 9.

Ibid. V. *Geſcliton.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. aliique. Turnebus *Geſclithron* legit, quaſi γῆς κλεῖθρον, id eſt, terræ clauſtrum: quaſi vero Scythicæ vocis originationem e Græciæ fontibus repeti oporteat, aut omnino fas ſit.

Ibid. VI. *Mantelibus.*] Nihil Cælium Rhodig. moror, qui lib. 16. Antiq. lect. cap. 10. pag. 731. mantelia interpretatur pænulæ genus, quo ſe ut lorica munirent. Certum eſt loci ſententiam eſſe, (ut ab epulis non diſcedendum ſit,) quemadmodum in iis oſſa humanorum capitum præbebant Anthropophagis pocula: ſic cum capillo cutem inde reſectam, eorumdemque pectori appenſam, mappas ſuggeſſiſſe tergitorias.

Ibid. VII. *Marſorum genus.*] Ita Pariſ. cod. & Chiffl. Gellius lib. 16. cap. XI. pag. 895. *Gens in Italia Marſorum orta eſſe fertur a Circæ filio: propterea Marſis hominibus . . . vi quadam genitali datum eſt, ut ſerpentium virulentorum domitores ſint, & incantationibus, herbarumque ſuccis, faciant medelarum miracula.* Hinc Pliniani libri hactenus editi *Marſorum gentis*, præ ſe ferunt.

Ibid. VIII. *Iratis præcipue.*] Tolet. cod. *irritatis*, Male. Gellius lib. 9. cap. 4. pag. 464. *Traditurque eſſe homines in Illyriis, qui interimant videndo, quos diutius irati viderint.*

Ibid. IX. *Eorum malum facilius ſentire puberes.*] *Pueros*, vel *impuberes* magis probat Rhenanus. At reclamant codices MSS. & editi omnes: ac prodigium ſignificari hoc loco ſimile veri eſt diverſum a ſuperiore, in quo emori infantes laudantium faſcinatione dictum eſt. Nam Thibios, de quibus Plinius poſt diſſerit, non infantibus modo, ſed & adultis viſu nocere, docet Plutarchus, ut ibi diximus.

X. *Notabilius eſſe quod pupillas binas in oculis ſingulis habeant.*] Multo magis probaverim cum eodem Rhenano, *Notabiles eſſe*: hoc eſt, nota illa inſignes eſſe, internoſcique ab aliis. Nam paulo poſt de Thibiis quoque, *Quorum notas*, inquit, &c. Favere videtur emendationi Gellius, cum poſt adducta paulo ante verba, ſubjungit: *eoſque ipſos mares, feminaſque, qui viſu tam nocenti ſunt, pupulas in ſingulis oculis binas habere.* Ibid.

XI. *Hirpi.*] Ita reſcripſimus, ex codd. Reg. 1. 2. & Pariſ. Solinus, cap. 2. *Quos Hirpos vocant.* Ab Hirpinis Italiæ populis, de quibus lib. 3. ſect. 16. hæ familiæ longe ſitu magis diſſitæ, quam appellatione diſſimiles: hæ enim in Faliſcorum agro Etruriæ: illi Samnitium vicini, & Lucanorum. Parmenſis editio, aliæque, habent *Hirpiæ.* Ibid.

XII. *Quorumdam corpori partes naſcuntur ad aliqua mirabiles.*] Ita omnes codices MSS. Nec tamen aſſentior Rhenano ac Pellicerio, qui legi ſic jubent, *corpori partes adnaſcuntur, alioqui mirabiles*: ut ſit hæc loci ſententia, extraordinaria quoque membra, quæ inutilia plerumque ſunt ac ſupervacanea, legitimis ceteris præſtantiora interdum deprehendi, & admirabiliora. Nam ut illud omittam, nullis eam lectionem codicibus defendi poſſe, Plinio ipſi adverſari plane affirmo, qui de legitimis agit, qualis fuit Pyrrhi pollex, in quo exemplum ſtatuitur: de agnatis hoc loco verbum nullum facit. Ibid.

XIII. *Vt ſagittis ſuperjaci nequeant.*] Ita repoſuimus, ex codd. R. 1. 2. Pariſ. & Chiffl quod & Turnebus, & Salmaſius p. 1015. probant. Solinus item, c. 52. p. 81. *Indorum* inquit, *nemora in tam proceram ſublimantur excelſitatem, ut tr..nsjaci ne ſagittis quidem poſſint.* Antea *ſuperari* legebatur. Ibid.

XIV. *Monocoli.*] Sive *Monocoli* legas, ſive Μονοσκελεῖς, nihil intereſt. Sed codices Reg. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. ſecuti ſumus: ac Turnebum in Advetſariis, a quo deſcripſit & Salmaſius in Exerc. pag. 1006. & in Hiſt. Aug pag. 118. Ibid.

XV. *Tum quadrupedes, tum recte currentes, humana effigie.*] In Salmant. & Pariſ. cod. item in edit. Parm. *tamquam quadrupedes, tam recte currentes.* Unde Pintianus emendat, approbatque Pellicerius, *quanquam quadrupedes, tamen recte currentes.* Sed videntur ii mihi nimium indulgere conjecturæ ſuæ. De Satyris inter ſimiarum genera libro ſequente Plinius. His præter effigiem nihil eſſe humani abunde hic locus declarat, cum *humana effigie* Satyros eſſe prodit. Quadrupes fera igitur cum ſit Satyrus, interdum pedibus uti poſterioribus tantum poteſt, dum currit: prioribus, quos vice manuum natura ei tribuit, cum reliquo corpore elatis: quo fit, ut arduus, hominum more, rectuſque feratur: quod inceſſus curſuſque genus ſimiis quoque ipſis videmus eſſe familiariſſimum: Interdum etiam pronus idem poteſt, ſicut ceteræ quadrupedes, ingredi. Ibid.

XVI. *Choromandarum.*] Ita codices Reg, 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & editi omnes. At vetus cod. Dalec. *Choraneorum*, ex quo forte eruere liceat *Chorannæorum*, ſi gens eſt ea ſilveſtris, cui velocitatem præterea Cteſias attribuit, lib. 10. hiſtoriarum, apud Steph. pag. 725. Χωραμναῖοι, ἔθνος Περσικόν . . . . οὕτω δὲ ταχύς ἐστιν ὁ ἄγριος ἄνθρωπος, καὶ διώκων τοὺς ἐλάφους καταλαμβάνειν, *ea velocitate eſt, ut cervas curſu aſſequatur.* Ibid.

XVII. *Scyritas.*] Ita MSS. omnes, & editiones vetuſtæ apud Hermolaum, qui recte ſe reponere credidit *Syrictas*, ex Solini teſtimonio, quod vir magnus curſim raptimque percurrens, nec vidit ad Aſtomos pertinere, de quibus poſtea: & ad gentem, qua de agimus, prave detorſit. Nec ſane felicior Salmaſius fuit, qui *Syrtas* legit, ἀπὸ τοῦ σύρειν τῷ πόδε. Neque enim Indicæ vocis ulla e Græco fonte petenda derivatio eſt: & cuivis attente Plinii mentem indaganti, naribus carentes, hoc eſt ἄρρινας ſive ἀμύκτηρας, ut Strabo vocat, lib. 15. pag. 711. voluiſſe eum deſcribere hoc loco conſtabit: cum & ſequentes, quia ore careant, Aſtómos appellavit.

XVIII. *Extrema in parte montium Triſpithami, Pygmæique*] In editis, *Spithamæi Pygmæi.* At codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. aliique conſtantiſſime, *Spithami Pygmæique.* Nos ultima præcedentis vocis littera *m* repetita, *III Spithami*, hoc eſt, *triſpithami* repoſuimus. Potuit enim facile a librariis omitti hæc nota III, quid hic ea ageret non ſentientibus. At de Triſpithamis & Pentaſpithamis Strabo non ſemel me- Ibid.

minit, libro in primis 15. pag. 711. ex eo ipſo Megaſthene, quem hoc loco Plinius auctorem ſequitur. Gellius quoque hunc locum tranſcribens, triſpithamos legit: *Pygmæos*, inquit, *haud longe ab his naſci: quorum qui longiſſimi ſint, non longiores eſſe, quam pedes duo & quadrantem*: hoc eſt, ternas ſpithamas, ſeu ternos dodrantes, ut Plinius ait. Denique Plinius ipſe triſpithamos diſerte notat, cum ſubjicit ſtatim, ut Pintianus animadvertit, ternas eos ſpithamas habere longitudine.

Ibid. XIX. *Mandorum nomen iis dedit Clitarchus & Megaſthenes.*] Ita MSS. plane omnes: Neque Pintiano aſſentior, qui *Pandarum* legi jubet: quanquam de Pandarum gente, qua de egimus lib. 6. ſect. 23. eadem prodidit Arrianus lib. 7. de Exped. Alex. Potuit enim vel gens eadem, vel huic vicina & affinis a Clitarcho & Megaſthene, quos Plinius nunc in partes vocat, Mandorum nomine deſignari.

Ibid. XX. *Oritas.*] MSS. omnes, *Soritas*, & paulo poſt, *Arabis.* Hermolaus, *Oritas* emendat, & *Arbis.* Pintianus *Oritas* probat, damnat *Arbis.* Strabo lib. 15. pag. 720. in Ariana ait Ἄρβιες habitare, quibus ab Arbi fluvio nomen ſit impoſitum Arabim Ptolemæus, lib. 6. cap. 21. & Arrianus lib. 7. appellitant, & MSS. omnes: accolas, Arabitas. Utramque appellationem eſſe legitimam Stephanus innuit. Nam pag. 96. Ἄραβις, ποταμὸς Ἰνδικῆς. Et poſtea, Ἄρβις ποταμὸς τῆς Ἰνδικῆς, ἔθνος Ἄρβιος, ἢ Ἀρβῖται. De Oritis Ichthyophagis, lib. 6. ſect. 25.

Ibid. XXI. *Syrbotas vocari gentem eam. Nomadum Æthiopum &c.*] Ab his poſtremis vocibus novæ periodi ducendum eſſe initium, ex ipſo Plinio didicimus, qui lib. 6. ſect. 35. Syrbotas docet a Nomadibus fuiſſe diverſos: Nomadaſque eos appellat, qui Cynocephalorum lacte vivant, qui mos eſt horum Nomadum, qui Meniſmini appellantur.

Ibid. XXII. *Aſtragum.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 4. Chiffl. aliique, & vetuſtæ editiones omnes ante Gelenium, qui Aſtapum, hoc eſt, Nilum obtruſit, quod is Æthiopas medios ſecare dicatur lib. 5. ſect. 10. Sed a fide codicum primitivorum temere deſciſcere, religio eſt.

Sect. 3. XXIII. *Proxime, ſupremis Divi Auguſti.*] Cod. Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. ita legunt, *fetiſer potu Nilus amnis. Proxime, ſupremis Divi Auguſti*, uti nos edidimus, hoc eſt, ſub exceſſum Divi Auguſti. Defendi ea lectio eximie poteſt primum ex ipſo Plinio, lib. 16. ſect. 86. *circa ſuprema Neronis principis*, iterum dicente: tum ex Solino, cap. 1. pag. 5. ubi de Auguſto: *Hujus tamen*, inquit, *ſuprema quaſi lugeret ſæculum, penuria inſecuta eſt frugum*, &c. Hæc fames eſt, de qua Plinius hoc loco agit. Libri quidam editi perperam habent, *fetiſer potu Nilus. Annis proximis, ſupremis Divi Auguſti.* Neque enim ſupremos Auguſti annos, Plinius annos proximos appellaret.

Ibid. XXIV. *Binos quater enixa.*] Codices ad unum omnes miro conſenſu, ac vetuſtæ editiones, *binos* legunt. Quinos igitur perperam ex Ariſtotele adſtruas, qui lib. 7. hiſt. cap. 5. pag. 822. vicenos ait quarto partu editos, unoquoque quinos. μία δέ τις ἐν τέτταρσι τόκοις ἔτεκεν εἴκοσιν· ἀνὰ πέντε γὰρ ἔτεκε, καὶ τὰ πολλὰ αὐτῶν ἐξετράφη. Paulus item Juriſc. in Pandect. Juſtin. lib. 5. tit. 4. *mulierem Peloponneſiam* prodidit *quinquies quaternos enixam eſſe fetus*, idque tradidiſſe *non leves auctores.*

Ibid. XXV. *Alcippe elephantum.*] Idem de Glaucippe ait Tatianus, in orat. contra Græcos, pag. 182. ἡ Γλαυκίππη ἐκύησεν ἐλέφαντα, &c. idque ærea ſtatua expreſſum a Nicerato Athenienſi ſcribit. Cum eamdem utrobique ſignari feminam veriſimile, tum in alterutro contextu nomen illius in mendo cubare. Illud vero eſſe arbitror, quod Livius lib. 27. pag. 303. & Valer. Max. lib. 1. cap. 6. num. 5. pag. 40. inter oſtenta referunt, puerum cum elephantino capite natum. Videtur ea porro quæ peperit femina cum elephanto, ut Semiramis olim cum equo, concubuiſſe: quemadmodum dicetur lib. 8. ſect. 64. Simile prodigium in Hungaria accidiſſe, ex relatu virorum fide digniſſimorum, ait Aldrov. lib. de monſtris, pag. 430. Iconem exhibet, pag. 431.

Ibid. XXVI. *Ex Ægypto.*] Hic ille eſt, quem Phlegon Trallianus, lib. de rebus mirab. cap. 34. pag. 97. accurate ac diligenter deſcribit. Εὑρέθη ἐν Σαύνῃ τῆς Ἀραβίας πόλει, ἱπποκένταυρος, ἐπὶ ὄρους μάλα ὑψηλοῦ ... τὸν δὲ ἱπποκένταυρον συλλαβὼν ὁ βασιλεὺς ζῶον, ἀπέπεμψε σὺν ἑτέροις πρὸς Καίσαρα εἰς τὴν Αἴγυπτον. τροφὴ δὲ ἦν αὐτοῦ, κρέα· οὐ φέρων δὲ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἀέρος, τελευτᾷ. Καὶ οὕτως ὁ ἔπαρχος τῆς Αἰγύπτου ταριχεύσας, ἀπέστειλεν εἰς Ῥώμην. Καὶ πρῶτον ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεδείχθη· τὸ μὲν πρόσωπον ἀγριώτερον τοῦ ἀνθρωπίνου ἔχων· χεῖρας δὲ καὶ τοὺς τούτων δακτύλους τετριχωμένους .... ὁπλαὶ δὲ ἦσαν αὐτοῦ ἵππου στερεαί, &c. Inventum ait in Arabiæ urbe Sauna, vivumque captum a Rege, miſſum in Ægyptum ad Cæſarem: carnibus ſolitum veſci: ſed aëris mutati impatientia obiiſſe. Conditum deinde, a Præfecto Ægypti miſſum in Urbem, primumque in Palatio eſſe monſtratum: Faciem ei humana truculentiorem: manus ac digitos, ungulas equi more ſolidas, jubam ſubfulvam, &c.

Ibid. XXVII. *Caſini puerum factum ex virgine.*] Cum hunc Plinii locum Gellius exſcriberet, *C. Aſinii* videtur legiſſe: ſed ſane perperam. Loca enim & oppida Plinius diligenter notat, ubi ſingula contigere, quæ commemorat. Caſini exemplum primum, quod Italiæ oppidum eſt: alterum Argis, in Græcia: tertium, Smyrnæ, quod Aſiæ eſt: Thyſdri denique, quod in Africa, quartum.

XXVIII. *Ipſe in Africa vidi mutatum in marem. .... civem Thyſdritanum.*] Poſt eam vocem, ex Gellio ipſa Plinii verba referente, deſiderantur iſta: *Vivebatque cum proderem hæc.* Sed abſunt ea ab omnibus etiam codicibus manu exaratis. Spectavit porro hunc Plinii locum Auſonius, epigrammate non ineleganti, LXVIII. cui titulum fecit. *Ibid.*

QVÆ SEXVM MVTARINT:

Valle Banæ res nota, & vix credenda Poëtis:
Sed quæ de vera promitur hiſtoria.
Femineam in ſpeciem convertit maſculus ales:
Pavaque de pavo conſtitit ante oculos.
Cuncti admirantur monſtrum: ſed mollior agna
Aſtitit in teneram de grege verſa marem.
Quid ſtolidi ad ſpeciem notæ novitatis hebetis?
An vos Naſonis carmina non legitis?
Cænea convertit proles Saturnia Conſus:
Ambiguoque fuit corpore Tireſias:
Vidit ſemivirum fons Salmacis hermaphroditum:
Vidit nubentem Plinius Androgynum.
Nec ſatis antiquum, quod Campana in Benevento.
Vnus epheborum virgo repente fuit: &c.

XXIX. *Feminas gigni celerius quam mares.*] Ita MSS. omnes, & libri editi. Legit Pintianus, *feminas juveneſcere.* Pellicerius, in notis MSS. *Feminas gignere*, hoc eſt, generationi idoneas citius fieri. Nam Feſtus: *Pubes & qui pubem generare poteſt, incipit eſſe a XIV. annis: femina, a XII. viri potens, ſeu patiens.* Sed noſtra interpretatio Ariſtotelicæ menti, & codicibus MSS. editiſque libris multo eſt affinior. *Ibid.*

XXX. *Ad initia decimi.*] In Reg. 1. 2. Chiffl. legitur tantum, *ad initia undecimi.* At cod. Pariſ. & editiones omnes vetuſtæ, cum vulgata conſpirant: ſed & Ariſt. ipſe, lib. 7. hiſt. anim. cap. 4. pag. 819. Καὶ γὰρ ἑπτάμηνα, καὶ ὀκτάμηνα, καὶ ἐννεάμηνα γίνονται, καὶ δεκάμηνα τὸ πλεῖστον· ἔνιαι δ' ἐπιλαμβάνουσι καὶ τοῦ ἑνδεκάτου μηνός. Hinc illud ſacrorum codicum, Sap. 7. v. 2. *In ventre matris figuratus ſum caro decem menſium tempore.* Undecimum porro menſem, inquit Cenſorinus, cap. 7. pag. 45. Ariſtoteles ſolus recipit: ceteri univerſi improbarunt. Varro tamen etiam probavit, libro XIV. rerum divinarum, teſte Gellio, lib. 3. cap. 16. pag. pag. 253. qui de toto hoc argumento ibi accurate diſputat: animadvertitque, *quamvis Decemviri, in legibus duodecim tabularum, in duodecim menſibus gigni hominem, non in undecimo ſcripſiſſent: Divum Hadrianum decreviſſe in unoquoque menſe partum edi poſſe: idque ſe ſtatuere requiſitis veterum Philoſophorum & Medicorum ſententiis.* Schenckius lib. 4. obſervat. quinto, ſexto, ſeptimo, octavo, nono, & undecimo menſe natos refert, eoſque vitales. Vide & Jac. Fontanum Medicum, parte 1. Univerſæ Artis Med. lib. 5. Phyſiol. cap. 16. *Sect. 4.*

XXXI. *Septimo ſemper menſe genuit.*] Ita reſtituimus ſecuti codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. alioſque. Eruditi ex ea voce *ſemper*, *Sempronium* temere confinxerunt. Varietatem partus in una eademque femina auctor proponit: quæ primum quatuor partus continuos, ſeptimo ſemper menſe: mox & alium undecimo, ſeptimo deinde & alterum, poſtremum denique octavo ediderit. *Ibid.*

XXXII. *In quo menſium numero genitis, intra quadrageſimum diem maximus labor.*] Ita MSS. omnes, librique editi: neque hunc locum tamen concoquere potuerunt Pintianus, in Obſerv. & Pellicerius in notis MSS. Ille inverſa interpunctione ſic legit, *iniquo menſium numero. Genitis, intra* &c. Iſte pro iis reponit, *in univerſum vero genitis* &c. atque adeo omnino eas voces induci cenſet oportere: quippe quas ille ex margine, ubi olim quiſpiam, ut fit, adnotaſſet, *In quo menſium numero geniti forent vitales*, in ordinem mox irrepſiſſe credat. Fugit utrumque ſcilicet, traditum hoc placitum Plinianum, ut alia pleraque, etiam ab Hippocrate: ſententiamque ejus loci eſſe, patere quidem plurimis morbis fetus recens editos in lucem, intra quadrageſimum ortus ſui diem: potiſſimum vero octimeſtres. Vide Hippocr. lib. de ſeptimeſtri partu, ſub finem. *Ibid.*

XXXIII. *Inguinis levis tumor.*] Ita Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. At Reg. 1. 2. & codex Pintiani, habent, *inguinis levi tumor*: quos Pellicerius ſecutus in notis MSS. emendat, *Et inguinis lævi tumor*, hoc eſt, ſiniſtri: quoniam, ſicuti a Plinio dictum eſt ſect. 3. mares in dextris uteri partibus, feminæ in ſiniſtris plerumque geſtantur. Unde intelligi perfacile queat, gerenti feminam, lævum inguen, magis quam dexterum, intumeſcere: quippe quod fetus ipſius onere magis etiam prægravetur, ac laboret. Ego vero a MSS. fide diſcedere religioni duco: tum quod illud ipſum repetere, quod plane paulo ante dixit, de femellæ prolis motu in læva parte, frigidiuſculum videatur: tum quod aliud plane ab ipſo nunc ſignificari putem: tumorem ſcilicet, non ab ipſa fetus mole profectum, ſed a muccis ſuperfluis, quibus in crura, & inguina, & reliquam carnem dilapſis, tota quæ inferne eſt, intumeſcat. Hæc enim Philoſophi etiam mens eſt, lib. 7. hiſt. anim. cap. 4. pag. 815. Καὶ πολλαῖς περὶ τὰ σκέλη οἰδήματα, καὶ ἐπάρσεις γίνονται τῆς σαρκός. *Pleriſque etiam crura circum intumeſcunt, & caro protuberaſcit.* *Sect. 5.*

XXXIV. *Adeoque inceſſus.*] Sane refert, quomodo incedat gravida: ſi enim cadat, abortionis periculum eſt. Non fuit *Ibid.*

hoc ſenſu, qui ſane obvius unicuique eſt, contentus Salmaſius: qui pag. 30. Exercit. in Solin. ut novum excogitaret, novum excudit in Latina lingua vocabulum, *ineſus* pro *eſus*: eſum vero deinde pro cibo accepit: de quo, cujuſmodi is eſſe debeat, ſtatim a Plinio animadvertetur, cum ſalſiorem vetat a prægnantibus adhiberi: ſed diverſum quiddam nunc a ſe indicari, quod cavere pariter prægnantes oporteat, haud obſcure ſignificat.

Ibid. XXXV. *Tinctoria.*] Editi hactenus libri habent, *Tu cujus ſemper in victoria eſt mens*: quam lectionem nullum plane exemplar manu exaratum, paulo vetuſtius, approbat. Reg. 2. *Tu tamen cuius ſemper victoria eſt mens.* At Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & quos videre Rhenanus ac Turnebus, ita habent omnino, ut edi curavimus: quanquam id Rhenano non placuit, ſed maximo labore, ut ipſe ait, ſucceſſu admodum infelici, ut nos putamus, clauſulam hanc ſic emendat, *Tu tamen cura pertinaci æſtnans.* Nec magis apte Voſſius in Melam, pag. 114. *Tu cujus ſemper cinctoria mens eſt.* Tinctoriam mentem dixit Plinius, eo plane ſenſu quo Terentius, & Auguſtinus, Enarr. in. Pſal. LXX. num. 1. gladiatorium animum. Iſidori gloſſæ: *Tinctorium, gladius.* Quæ gloſſæ cum ſint per elementorum ſeriem digeſtæ atque compoſitæ, qui *cinctorium* reponunt, confidenter nimium facere nobis videntur.

Ibid. XXXVI. *Senator Prætor.*] Ita conſtanter Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. aliique codd. Pintianus tamen ex ſuo emendat, *Senator, poto in lactis hauſtu uno pilo.* Suſpicatur Cujacius in vet. cod. ſcriptum fuiſſe *Senator P. R.* hoc eſt, Senator Populi Romani: quibus in verbis haud levem energiam latere ait Lælius Biſciola, lib. 2. horar. Subciſiv. cap. 22. pag 154. perinde ac ſi dicat: Tantus vir, & unus ex tam nobili populo Princeps: eo enim miſerius eſt id leti genus, quo cui illud accidit, nobilior vir fuit.

Sect. 6. XXXVII. *In pedes procedere naſcentem, contra naturam eſt.*] Ita Colb. 1. 2. Pariſ. & Solinus ipſe, ac vetuſtæ editiones omnes. At Reg. 1. 2. & Chiffl. *procidere*: fortaſſis aptius: cadere enim, ac decidere fetus ex utero olim dicebatur: unde Statius, *Cadentem excepi gremio.* Lucanus lib. 9. verſ. 899. *In terram parvus cum decidit infans.*

Ibid. XXXVIII. *Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt, pedibus efferri.* Ita codices MSS. omnes, & editi. Forte rectius tamen: *Ritus naturæ capite hominem gigni: mos eſt, pedibus efferri.* Mos enim, qui hominum & arbitrii, non naturæ, eſſe videtur, ad elatos tunc, non ad naſcentes, aptiſſime pertinebit. Hunc porro ſitum eleganter Perſius deſcribit Satyra 3.

Tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſiſque lutatus amomis
In portam rigidos calces extendit.

Mos erat veterum, ut mortuus facie pedibuſque eſſet ad januam verſis.

Sect. 7. XXXIX. *Primuſque Cæſarum a cæſo matris utero dictus.*] Ita omnes plane codices. Male porro Solinus hoc loco, & juniores quidam, *Primuſque Cæſar,* legerunt: unde priorem Scipionem Africanum, primum Romanorum dictum eſſe Cæſarem tradiderunt. Id quod Salmaſius, poſt Hermolaum, merito reprehendit, quanquam eodem quo vir ille ſummus, ſed falſo illo quidem ac plane nullo, argumento uſus. *Ante bellum Samniticum,* inquit Salmaſ. in Exerc. ad Solin. pag. 32. & Hermolaus in Caſtig. Plin. *Claudius quidam Cæſar exſtitit.* Quis ille fuerit, planum facere nititur Hermolaus ex inſcriptione vetere, CAES. AP. CLAVDIVS. Sed hujus vitium ex Tabulis Capitolinis reſtituere pronum fuit: ibi enim recte ſcribitur, CENS. AP. CLAVDIVS.

Ibid. XL. *Et Manilius.*] Ita MSS. omnes editioneſque vetuſtæ ante Hermolaum, qui Manlium ſcribendum pronunciat, ex omnibus hiſtoricis Qui vero illi ſint, fateor me neſcire, æque atque quem Manlium ipſe intelligat. Manium Manilium interim certus ſum hoc loco ſignificari, qui cum M. Cenſorino Conſul notatur in faſtis, anno primo belli Punici tertii, V. C. 605. quo auctore ac duce populus Romanus, ut ait Florus lib. 2. cap. 15. pag. 83. aggreſſus tertium cum Africa bellum, quo tandem Carthago finita eſt.

Sect. 9. XLI. *Utrumque perfertur.*] Ita Reg. cod. 2. Chiffl. cod. Tolet. & Colber. 1. 2. pariter *utrumque* Reg. 1. & Pariſ. *Utrumque perfectus.* Editi vulgo, *uterque profertur.* Rectius *utrumque*, ut ad puerperium referatur: & *perfertur*, uti explicuimus. Adjuvant hanc lectionem codices, in quibus legitur *perfectus.* Sic infra ſect. XI. Plinius, *Quædam non perferunt.* Neque tamen omnino diſplicet *profertur*, hoc eſt, editur in lucem. Verbis enim Philoſophus uſus eſt, quæ utrique voci reſpondeant: ἐὰν δ' ἰσχὺς ἡ σύλληψις γένηται, τὸ ἐπικυηθὲν ἐξήνεγκαν, καὶ τίκτουσιν, uterque fetus geſtatur, ſive perfertur, & gignitur, ſeu profertur in lucem.

Sect. 10. XLII. *Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Lugd. & Chiffl. Eſt apud Ariſtotelem ſimile quiddam, lib. 7. hiſt. cap. 9. pag 830. Ἤδη δὲ ἀπέδωκε τῶν τοιούτων τι καὶ διὰ τριῶν· οἷον ἔχοντός τινος στίγμα ἐν τῷ βραχίονι, ὁ μὲν υἱὸς οὐκ ἐγένετο· ὁ δὲ υἱϊδοῦς ἔχων ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ συγκεχυμένον μέλαν. *Jam vero tale quiddam repræſentatum eſt etiam tertia prole. Cum enim haberet quidam in brachio punctum ſeu notam, ejus filius non habuit: ſed nepos eodem in loco atrum confuſum.* In oratione Pliniana, Budæus *decorum* vel *dedecorum*, conatus eſt olim reponere: *aliquorum*, Barbarus: Pintianus, *avorum.* Pellicerius in notis MSS. permutatis ita ſyllabis, ut quæ in ea voce *dacorum*, prior eſt, rejiciatur in poſteriorem locum, *corundam* pro *quorundam* agnoſcit: atque item *tertio*, non *quarto* partu, & *reddita* quoque magis quam *redditur.* *Nota* porro *originis* nunc ea eſt, quæ a patribus, avo, majoribuſve accepta ſit. Solinus, cap. 1. pag. 8. *Parvuli modo nævos, modo qualeſcumque originis ſuæ notas ferunt, ut in Lepidis.* Salmaſius, pag. 39. ſic emendat, *Dacorum uriginis nota*: etſi Solinus *originis* legerit, idque ipſa orationis ſeries poſtulare videatur. Uriginis notam vocat, quam Daci ſibi inurunt: quod ut ait Plinius lib. 22. ſect. 2. *Mares etiam apud Dacos & Sarmatas corpora ſua inſcribunt.*

XLIII. *Similitudinum quidem in mente reputatio eſt: & in* *Ibid.*
qua credantur multa fortuita pollere.] Scribit Pellicerius in notis MSS. repugnantibus licet omnibus exemplaribus, *Similitudinum quidem immenſa reputatio eſt*: ſcilicet, late patet ſimilitudinum conſideratio: quippe in qua multa fortuita, quæ plurimum in his poſſe exiſtimentur, attendere oporteat. Quare libentius quoque agnoſcit, *ut in quo*, id eſt, in qua re, quam *in qua*, ſimilitudinum ſcilicet reputatione.

XLIV. *Et Scipioni.*] Hunc locum ſic emendarant eruditi: *Ibid.*
Cognomen impoſuit, jam Strabonis a ſpecie oculorum habenti, vitium imitata, & in ſervo: Scipioni, Serapionis: is erat ſuarii negotiatoris vile mancipium. Cum vero ex hoc loco expedire ſe Salmaſius vix poſſet, ſic locum immutavit, pag. 40. Exercit. in Solin. *Scipioni Serapioni inerat ſuarii negotiatoris vile mancipium,* &c. At Romana editio anni 1470. & Parmenſis anni 1470. hunc locum ſic exhibent: *Qualis cauſa, patri quoque ejus Menogenis coci ſui cognomen impoſuit, Strabonis a ſpecie oculorum nomen habentis vitium imitata. Et Scipioni in ſervo Serapione, Victimarii negotiatoris vili mancipio. Ejuſdem familiæ Scipioni poſt Cneum cognomen Salunto mimus dedit.* Lectionem hanc veterem recentiorum emendationi prætulimus, quoniam illa Valerium Max. ſuffragatorem habet.

XLV. *Ejuſdem familiæ Scipioni poſt eum cognomen Salutio mi-* *Ibid.*
mus dedit.] In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Salvitto*, vel *Salvitio* legas. *Salutionem* Suetonius appellat, in Julio, cap. 59. Σαλλουτίωνα Dio lib. 42. Quid ſi illud opprobrii cognomen Salacio fuerit, a ſalace, hoc eſt, libidinoſo: ut a ſene fit Senecio? Verum obſtat, ne quid immutem, Plutarchus in Cæſare, pag. 732. Σκιπίων ἐκαλεῖτο Σαλλουτίων. Hæc auctorum Græcorum teſtimonia Gronovius ſi vidiſſet, non fixiſſet crucem ipſe ſibi, ut tandem portentoſum neſcio quod *Salpittonis* vocabulum, ab hoc certe loco alienum obtruderet.

XLVI. *Sicut Spinther ſecundarum, tertiarumque Pamphilus.*] *Ibid.*
In edit. Parm. *ſecundarius, retiariuſque*: inepte. Valerius Max. lib. 9. cap. 14. num. 4. pag. 460. *Generoſiſſimum Conſulatus collegium Lentuli & Metelli fuit: qui ambo in ſcena, propter ſimilitudinem hiſtrionum, propemodum ſpectati ſunt. Sed alter ex quodam ſecundarum cognomen Spintheris traxit: alter, niſi Nepotis a majoribus accepiſſet, Pamphili tertiarum, cui ſimillimus eſſe ferebatur, habuiſſet.* Retiarii certe nomen, ad gladiatores pertinet, non ad hiſtriones, de quibus hic ſermo.

XLVII. *Caſſio Severo celebri oratori, armentarii Mirmillonis* *Ibid.*
objecta ſimilitudo eſt.] Salmaſius in Solinum, pag. 39. ait Armentarium fuiſſe nomen proprium illius mirmillonis, id eſt, gladiatoris. Ego vero non magis Armentarium proprium eſſe nomen agnoſco, quam ſuarium, de quo proxime ante dictum eſt: altera voce deſignari hominem cenſeo, cujus in armentis; altera, cujus in ſuibus tota opera induſtriaque verſatur.

XLVIII. *Toranius mango, Antonio jam Triumviro.*] Ita re-
ſcripſimus ex Reg. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. cod. adſtipulante Pin- *Ibid.*
tiano: cum antea legeretur, *Toranius M. Antonio*, hoc eſt, *Marco Antonio*, Plinius ipſe paulo poſt: *Reſpondit verſutus ingenii mango*, &c.

XLIX. *Neptis ſuæ nepotem ..... M. Silanum.*] In libris hactenus editis prave *M. Syllanum* legebatur. *Sect.*

L. *Sex liberos.*] Dalecampius *quatuor liberos*, IV. non VI. *XI.*
permutatis numeris, ſcribendum monet, ex ſect. 45. libri hu- *Ibid.*
jus. Verum præter quatuor filios, Prætorem unum, & tres Conſulares, quibus, ut ibi dicitur, eſt illatus rogo, generos habuit duos Conſulares, quorum Plutarchus meminit lib. de Fort. Rom. pag. 318. imo & Plinius ipſe hoc loco. Quare filias duas in liberorum numero cenſet, ut ſex numerentur: alteram Servilii Iſaurici matrem, Scipionis alteram: Cæciliam utramque appellatam.

LI. *Prolata pompa, cum omnibus his in Capitolio immolaſſe.*]
Chiffletiani codicis lectionem ceteris antetulimus. In Reg. 1. *Ibid.*
& 2. *præluta.* In Pariſ. *prælata*, ut vulgo editi libri habent. Parm. editio, *præalta.* Pellicerii conjectura lector hoc loco fraudandus non eſt, qui Plinii textum ſic emendat, *Prælata pompa tum omnibus, in Capitolio immolaſſe*: idque ſic interpretatur, pompam illam tot liberorum, nepotum, neptium, pronepotumque, in Capitolium ſimul aſcendentium, quibuſlibet aliis pompis, tunc habitam inſigniorem: raræ id enim felicitatis exemplum.

LII. *Liciniani.*] Operæ pretium fuerit Catonum ſtemma ex ſcriptis hiſtoricorum breviter oculis hoc loco ſubjicere, *Sect.*
quatenus id inſtituti noſtri ratio poſtulat. *12.*

M. PORCIUS CATO CENSORIUS, vulgo CATO MAJOR.

Ex Licinia,	Ex Salonia,
M. PORCIUS CATO LICINIANUS.	M. PORCIUS CATO SALONIANUS.
M. CATO, Orator & Conſul, de quo Plutarch. pag. 352.	M. PORCIUS CATO. Uxor Livia, Druſi F.
M. CATO, Poſt Præturam in Gallia Narbonenſi deceſſit.	M. CATO UTICENSIS.

Ibid. LIII. *Genitum poſt LXII.*] In MS. noſtro, *poſt ſexaginta duos annos.* Itaque nihil hic mutandum, MSS. invitis. Sed mox LXXV. non LXXXV. ex Reg. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. reſcripſimus. Eſt etiam in exemplis apud Schenkium, lib. 4. Obſerv. Medic. pag. 616. mulier altera, quæ anno ætatis LXVII. legitimum partum ediderit: altera, quæ ſeptuageſimo ex vehementiore concitatu rhedæ arbortum fecerit.

Sect. 13. LIV. *Et ut partus, alias letalis, alias ſeneſcens.*] Scribendum ſuſpicatur Pellicerius, *ut & partus:* quod partu, hoc eſt, conceptu ſiſti menſes, norunt omnes. Sed refragantur MSS. omnes: ipſaque loci ſententia, quæ hujuſmodi eſt: edi molam eam aliquando partus inſtar, ſeu fetus, mortiſque inde diſcrimen haud leve impendere mulieri: aliquando non edi, ſed ſine pernicie una cum muliere ſeneſcere.

Ibid. LV. *Æs etiam ac ferrum rubigo protinus corripit, odorque dirus.*] Parm. editio, *corrumpit.* Minus recte. Solinus, cap. 1. pag. 6. *Ferrum rubigo corripiet: nigreſcent æra.* Paulo poſt, ubi libri hactenus editi habent, *odorque dirus aëra*, poſtremam hanc vocem expunximus, quam non agnoſcunt probati codices Reg. 1. 2. Tolet. aliique.

Ibid. LVI. *Ad omnem contactum adhærens, præterquam filo, quod tale virus infecerit.*] A MSS. non diſcedo latum unguem: etſi Salmaſius, pag. 27. Exercit. in Solin. legi vult, *præterquam fili*, vel *filorum quæ.* Rem Solinus explicat cap. 1. pag. 6. *Bitumen in Judæa*, inquit, *Aſphaltites lacus gignit, adeo lentum mollitie glutinoſa, ut a ſe nequeat ſeparari... ſcindique non poteſt: quoniam in quantum ducatur, extenditur: ſed ubi admota fuerunt cruore illo polluta fila, ſponte diſpergitur*, &c. Lotio tamen aſperſum ſcindi quoque ſolere auctor eſt Joſephus lib. 4. belli Jud.

Ibid. LVII. *Abiicique geſtatas fruges, nec poſtea repeti.*] Editi hactenus, *guſtatas fruges.* At Reg. 1. & Pariſ. cum edit. vetuſtis, *abicique geſtatas fruges.* Quam lectionem defendimus cum Pellicerio adverſus Hermolaum: nam ad res geſtatas proprie pertinet abjici. Sententia eſt, Formicam, cum primum olfecerit, abjicere ſtatim quas gerebat fruges, nec poſtea repetere. Quo ſenſu tolerabilis quoque lectio eſt Regii 2. & Chiffl. cod. *vaſtatas fruges*, hoc eſt, quas formicæ diripuerunt.

Ibid. LVIII. *Idem lac feminæ non corrumpi alenti partum, ſi ex eodem viro rurſus conceperit, arbitratur.*] Hoc vero eſſe falſiſſimum experientia ipſa docet, & Galenus lib. 1. de ſanit. tuend. cap. 9. pag. 54. tom. 6. Ἀφροδισίων τε παντάπασιν ἀπέχεσθαι κελεύω τὰς θηλαζούσας παιδία γυναῖκας· αἵ τε γὰρ ἐπιμήνιοι καθάρσεις ἐρεθίζονται μιγνυμέναις ἀνδράσι· καὶ οὐκ εὐῶδες ἔτι μένει τὸ γάλα, &c. *A Venere omnino abſtinere jubeo omnes mulieres, quæ pueris lactant: Nam & menſes conſuetudine viri excitantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat*, &c. Quam rem ita ſe habere ſubodoratus auctor, caute admodum contrariæ ſententiæ Nigidium appellat vadem.

Sect. 15. LIX. *Multoque primum in aliquibus deficiunt.*] Ita MSS. omnes. Sed probabilior lectio forte cuipiam videri poſſit, *multique primum:* ut ſit ea hujus loci ſententia, multos in aliquibus dentes non uſu atteri, ſed priuſquam atterantur, deficere. Vel, *Multi quamprimum in aliquibus deficiunt*, quod Pellicerius quoque non improbat.

Ibid. LX. *Serieque ſtructuræ, atque magnitudine mutilantes, mollientesve, aut hebetantes verba: & cum defuere, explanationem omnem adimentes.*] Ita correximus, ex Reg. 1. 2. & Pariſ. cum in editis hactenus libris perperam legeretur, *ſeriemque*, perinde quaſi hæc vox ad verborum, non ad dentium potius ordinem referri oporteret. Ex mox, ex iiſdem MSS. *mollientes* reſcripſimus, pro *molientes:* Item, *& cum defuêre*, pro *defluxere*, tum ex ante laudatis, tum ex Chiffl. & Colb. 1. 2.

Sect. 16. LXI. *In trimatu ſuo cuique dimidiam eſſe menſuram futuræ certum eſt.*] Ita conſpirante conſenſu omnes codices MSS. Pintianus tamen ex Ariſtotele mutat, *in quimatu.* Nos ſcripturam, quæ vulgo eſt recepta, defendimus, ex Baſilio, vel Nyſſeno, aut quiſquis demum eſt auctor homiliæ 10. in Hexaëm. pag. 38. ex recenſione Andr. Schotti. *Trimuſne*, inquit, *hic puſio eſt? Ex eo pater futuræ proceritatis admetitur menſuram. Novit plane duplam illi juſtæ ſtaturæ proceritatem deeſſe. Quantus enim triennis deprehenditur puerulus, bis tanto eſt evaſurus procerior, compos factus plenitudinis augmenti, aut certe denuo tantus.* Ex Reg. porro cod. 1. 2. Chiffl. & Pariſ. *futuræ* reſcripſimus, pro *ſtatuere*, vel, ut alii legebant, *ſtaturæ.*

Ibid. LXII. *In Creta terræ motu rupto monte inventum eſt corpus ſtans XLVI. cubitorum, quod alii Orionis, alii Oti fuiſſe arbitrantur.*] Tota hæc ſententia de Orionis, ſive Oſii corpore abeſt a codicibus Reg. 1. & 2. At exſtat integra in Colb. 1. 2. & Pariſ. in quibus *Oſii* pro *Oti* legitur. Addit Solinus, cap. 1. pag. 9. L. Flaccum Legatum, Metellum quoque ipſum, quod auditu refutaverant, oculis potitos miraculo: Gigantis nomen non appellat: cubitûm trium ac tricenûm fuiſſe ait. Simile eſt quod Phlegon refert, lib. de Mirab. in Cimmerio Boſphoro terræ motu rupto colle, rejecta oſſa, quæ corporis magnitudinem fuiſſe cubitorum XL. teſtarentur.

LXIII. *In conditorio Salluſtianorum aſſervabantur hortorum.*] Ibid. Pellicerio aſſentior, qui *aſſervantur* magis probat, ex Solino, ſcribente cap. 1. pag. 9. *Quorum reliquiæ adhuc in conditorio Salluſtianorum videntur.* Atque horum ipſorum verborum admonitu, ſpuria forte etiam habenda eſt vox illa *hortorum:* eritque Salluſtianorum conditorium, locus in quo liberorum Salluſtiæ gentis ex Saluſtia matre, nepotumque, cineres condebantur. Ulpianus, Dig. lib. XXX. tit. 1. de leg. lege 39. *Si vero Salluſtianos hortos, qui ſunt Auguſti*, &c.

LXIV. *Conopas.*] Ita MSS. omnes. Tamen Hermolaus Ibid. legi putat poſſe *Scopas:* ob illud Athenæi: Ἀνθρωπάρεσκα μικρὰ καὶ τοὺς σκωπαίους, ὥς φησιν ὁ Τίμων, τοὺς καλουμένους περί τισι Στίλπωνας.

LXV. *Ipſi non pridem vidimus .... in filio Cornelii Taciti.*] Sect. Falſo ſcriptum in libris ad hunc diem editis, *Nos pridem vidi-* 17. *mus.* Et vero *non pridem* habent Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c.

LXVI. *Nec id unquam in feminis. Mares præſtare pondere*, Ibid. *&c.*] Referenda hæc eſſe ad priorem illam orationis partem, quæ ait quibuſdam eſſe vires æquas utraque manu, non ad poſteriorem, quæ præcipuas læva quibuſdam adjudicat, ipſa evincit experientia rerum. Læva enim magis, quam dextra, pollere quaſdam feminas, paſſim deprehenditur. Ambidextras autem eſſe negavit Hippocrates, aphoriſmo iſto, Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται: cujus rationem inveſtigat Galenus, Comment. 7. Aphoriſm. 43. pag. 315. tomo 9. Nec me fugit Platonem lib. 7. de legibus, pag. 795. ſcripſiſſe mulieres fieri quoque ambidextras, idque deprehendi paſſim, ſed uſu id comparatum & exercitio, non a natura datum. Neque Sabellicum audio, qui emendat, *nec id unquam vi:* Neque Pellicerium, qui in hunc modum, *Nec id dubium. Feminis mares &c.* Reclamant enim omnia ad unum exemplaria, tum edita, tum manu exarata.

LXVII. *Sed hæc parva naturæ inſignia.*] Ita Reg. 1. 2. Sect. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. probatque Salmaſius, pag. 34. Magna 18. quædam ſcilicet naturæ inſignia narravit adhuc auctor, ut nunquam riſiſſe, nunquam vultum mutaſſe: hæc modo parva, nunquam ſpuiſſe, nunquam ructaſſe. Ad hunc diem in editis legebatur, *ſed hæc pravæ naturæ* &c.

LXVIII. *Corpore veſco, ſed eximiis viribus &c.*] Hoc capi- Sect. tis hujus ſectioniſque exordium, ſuperioribus annectendum 19. eſſe ex Solino monet Pellicerius: intelligendumque, quibus natura concreta ſint oſſa, cujuſmodi raro admodum inveniuntur, eoſdem corneos appellari, corpus quidem veſcum habentes, ſed & eximias vires. Verum ex Solini verbis attente perpenſis, contrarium plane efficitur: pertinere ea ſcilicet ad Tritannum, qui licet veſcum corpus haberet, viribus tamen polleret eximiis, quod nervis conſtaret oppido firmis denſiſque. *Maximam virium ſubſtantiam*, inquit, cap. 1. pag. 7. *nervos facere certiſſimum eſt: quantoque fuerint denſiores, tanto propenſius augeſcere firmitatem. Varro in relatione prodigioſæ fortitudinis adnotavit Tritannum gladiatorem natura Samnitem fuiſſe, qui & rectis & tranſverſis nervis, &c.*

LXIX. *Samnitium armatura celebrem.*] Solinus loc. proxime Ibid. citato, Tritannum hunc gladiatorem natura Samnitem fuiſſe ſcribens, natale illius ſolum perperam Samnium crediſſe videtur. Samnitium gladiatorum, ut diximus, meminit Horatius carmine illo, lib. 2. Epiſt. 2. v. 98.

Lento Samnites ad lumina prima duello.

Dicti autem a ſplendidiſſima Samnitium, cum quibus tot olim bella geſſere Romani, armatura. De ea copioſe Livius lib. 9.

LXX. *Inermi dextra uno digito ſuperatum, & poſtremo cor-* Ibid. *reptum in caſtra tranſlatum.*] Legendum Pintianus admonet ordine inverſo, *Inermi dextra ſuperatum, & uno digito poſtremo correptum in caſtra &c.* idque etiam Pellicerius approbat, ex Solino, cujus hæc paraphraſis, cap. 1. pag. 8. *Ejus filium militem Cn. Pompeii, pari modo natum, ita ſpreviſſe hoſtem provocantem, ut & inermi eum dextra ſuperaret, & captum digito uno in caſtra Imperatoris ſui reportaret.* Favemus & nos ei conjecturæ.

LXXI. *At Vinnius.*] Sic in omnibus MSS. *At Vinnius Va-* Ibid. *lens.* Libri omnes editi nihilominus habent, *A. Junius Valens;* ſatis audaci emendatione: tametſi hæc apud Gruterum legitur inſcriptio, pag. 549. Q. IVNIVS. Q. F. IVLIA. VALENS.

LXXII. *Ideo M. Varro .... Mulum ſuum tollebat Fuſius: Sal-* Ibid. *vius duo centenaria &c.*] Locum hunc interpunctionis vitio laborantem ſanavimus: cum prius ſcriberetur, *mulum ſuum tolle-*

lat. *Fuſius Salvius* &c. perinde quaſi nomen ejus, qui mulum ſuum tolleret, librariorum vitio, deſideraretur: ac non eſſent duarum familiarum diverſa hæc nomina, Fuſius, Salviuſque, Fuſiæ, Salviæque gentis.

Ibid. LXXIII. *C. Milonem athletam &c.*] Ita plane Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. vet. Dalec. editique, ante Gelenium, qui *Crotoniatam* ſcripſit, ex Solino, credo, qui & Crotonienſem vocat, cap. 1. pag. 8. & *Tarquinii Priſci temporibus emicuiſſe* ait.

Sect. 20. LXXIV. *MCXL. ſtadia.*] Miror placuiſſe Barbaro Solini lectionem, MCCXL. refragantibus omnibus MSS. & vetuſtis editionibus, Parmenſi, &c. quibus certe libri noſtri conſentiunt, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Cum præſertim majus aliquod ſpatium paulo poſt pollicitus auctor, mille tantum & ducenta ſtadia præſtet.

Sect. 21. LXXV. *Idem fuiſſe qui pervideret CXXXV. M. paſſuum.*] Cicero, lib. 4. Acad. quæſt. pag. 61. ubi hoc ipſum refert, *Mille & octingenta ſtadia*, inquit, *quod abeſſet, videbat.* Ea ſunt paſſuûm CCXXV. millia. Verum ex Plinio Cicero emendandus, ſcribendumque, *mille & octoginta*, quæ plane efficiunt, CXXXV. millia paſſuum, ut habent Pliniani libri omnes, tum manu exarati, tum etiam impreſſi.

Sect. 22. LXXVI. *Viſus & numinum.*] Ita MSS. omnes. Tamen admonet Pintianus videri Didaco Covarruvias, legi oportere negatione addita, *non viſus, ſed numinum.* At falſo id ſane. Nam uti inſinuavimus interpretati hunc locum, *viſus & numinum*, idem valet atque, *viſus quidem, ſed & numinum.* Et ſane Florus lib. 3. cap. 3. pag. 106. de Cimbrica victoria: *Hunc tam lætum*, inquit, nuncium, non *per homines, ut ſolebat, populus Rom. accepit, ſed per ipſos, credere fas eſt, Deos: Quippe eodem die, quo geſta res eſt, viſi pro æde Caſtoris & Pollucis, juvenes laureati*, &c.

Sect. 23. LXXVII. *Anaxarchi.*] Sic etiam Valerius Max. lib. 3. cap. 3. pag. 164. *Talis patientiæ æmulus*, inquit, *Anaxarchus, cum à Tyranno Cypriorum Nicocreonte torqueretur, nec ulla vi inhiberi poſſet, quominus amariſſimorum eum maledictorum verberibus invicem ipſe torqueret: ad ultimum amputationem linguæ minitanti: Non erit, inquit, effeminate adoleſcens, hæc quoque pars corporis mei tuæ ditionis: protinuſque dentibus abſciſſam, & commanducatam linguam in os ejus ira patens exſpuit*, &c. Quod iſti tribuunt Anaxarcho, hoc adſcribunt Zenoni Eleatæ ceteri ſcriptores: Cicero, lib. 2. Tuſc. quæſt. pag. 360. Laërtius, lib. 9. pag. 244. Clemens Alex. lib. 4. Strom. pag. 496. aliique. Vide præterea Laërtium, lib. 9. pag. 252.

Sect. 24. LXXVIII. *Cyrus rex omnibus in exercitu ſuo militibus nomina reddidit.*] Sic etiam Valerius Max. lib. 8. cap. 7. pap. 391. *Utriuſque induſtriæ laudem*, inquit, *duo reges partiti ſunt: Cyrus omnium militum ſuorum nomina, Mithridates duarum & viginti gentium, quæ ſub regno ejus erant, linguas ediſcendo. Ille, ut ſine monitore exercitum ſalutaret: hic, ut eos quibus imperabat, ſine interprete alloqui poſſet.* Cyrum Latini ſcriptores omnes tradiderunt tenuiſſe omnium militum nomina: Xenophon dicit tantum eum tenuiſſe nomina τῶν ὑφ' αὐτὸν ἡγεμόνων, Præfectorum militiæ, qui ſub ipſo ducebant ordines. Locus, ſi quis requirit, eſt lib. 5. παιδείας, pag. 132.

Ibid. LXXIX. *Charmadas.*] Ita plane MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. Pariſ. &c. quos Turnebus approbat. Idem valet nihilominus *Charmidas*, quod in vulgatis legitur, nam ex Χάρμις Χαρμίδας, Χάρμας, Χαρμάδας, Χάρων Χαρώνδας, Διάγων Διαγώνδας, Διδάσκαλος Διδασκαλώνδας, Ἐπαμείνων Ἐπαμεινώνδας, Bœotorum ſeu Thebanorum more inflectitur. Charmadas etiam vocatur apud Macrob. lib. 7. Saturn. cap. 1. pag. 575. unde corrigendus Cicero, lib. 1. Tuſc. quæſt. pag. 311. apud quem *Carneades* perperam ſcribitur.

Ibid. LXXX. *Metrodoro.*] Viros aliquot ab inſigni memoria Tullius commendans, loco proxime appellato, *Quanta*, inquit, *qui modo fuit, Scepſius Metrodorus*: quibus verbis illum a ſe viſum, agnitumque Antonius, Orator ſignificat, aut certe haud ita pridem antea vixiſſe. Qui venit igitur in mentem Solino, cum hunc Plinii locum tranſcriberet, cap. 1. pag. 10. trecentis ferme annis hunc Metrodorum antiquiorem facere, quem Diogenis Cynici temporibus ait vixiſſe? *Memoriam*, inquit, *& arte fieri palam factum eſt, ſicut Metrodorus philoſophus, qui temporibus Diogenis Cynici fuit, in tantum ſe meditatione aſſidua provexit, ut a multis ſimul dicta, non modo ſenſuum, ſed etiam verborum ordinibus detineret.* Vide quæ de Metrodoro diximus in Auctorum ſyllabo.

Ibid. LXXXI. *Amputatur.*] Ita Chiffl. Tolet. Pint. & vetus Dalec. quam lectionem & Salmaſius approbat, pag. 50. In Reg. 1. & 2. *amputat* pro *amputatur*. In libris hactenus vulgatis inepte *computat*.

Sect. 25. LXXXII. *Arbitror genitum Cæſarem.*] Ita reſtituimus, ſecuti codices Reg. 1. 2. Pariſ. & Tolet. Pintiani. Antea legebatur, *arbitror C. Cæſarem*, voce *genitum* in Caium mutata.

Ibid. LXXXIII. *Scribere aut legere, ſimul dictare & audire ſolitum accepimus.*] Editi in hunc diem libri, *Scribere & legere ſimul, dictare* &c. Corrigendum cenſuimus, ex Reg. 1. 2. Pariſ. &c. uti edidimus, mutata paululum interpunctione. Fieri enim poteſt, ut ſcribens aut legens, ſimul quis dictet & audiat: ſimul vero legere & ſcribere, minime licet. Solinus, cap. 1. pag. 10. *Nullus celerius ſcripſit, nemo velocius legit.* Simile porro eſt quod de Hadriano Spartianus refert, pag. 10. *Libros ſtatim lectos, & ignotos quidem plurimis, memoriter reddidit. Uno tempore ſcripſit, dictavit, audivit, & cum amicis fabulatus eſt.*

LXXXIV. *Epiſtolas vero tantarum rerum quaternas pariter librariis dictare: aut ſi nihil aliud ageret, ſeptenas. Idem ſignis &c.*] Hic locus in Reg. 1. & 2. & in Rigaltiano, quem Salmaſius vidit, ita exprimitur, *Epiſtolas vero tantarum rerum quaternas pariter dictare. Idem ſignis* &c. omiſſis ceteris, quæ interjecta ſunt: unde haud levis ſuſpicio ſit, eſſe ſuppoſititia. Adſtipulatur etiam Solinus, loco allato. *Quaternas etiam epiſtolas*, inquit, *ſimul dictaſſe perhibetur*: nihil de ſeptenis ſubjicit. Ibid.

LXXXV. *Et majore animo Sertorium tacuit.*] Ita conſtantiſſime MSS. omnes. Unde mirari ſubit qua confidentia Parmenſis editio ſubſtituere maluerit, *Sertorium domuit*, aliena plane a ſcriptoris mente ſententia: Ait enim fuiſſe in Pompeio majoris animi argumentum, tacuiſſe ac ſupreſſiſſe, in trophæi illius titulis, victoriam de Sertorio, quam adnotaſſe: quandoquidem longe præclarius eſt averſari civilis belli gloriam, quam appetere: id quod & Cæſarem imitatum eſſe dictum eſt ſuperiori ſectione, bellorum civilium ſtrage celata. Ex hoc Plinii contextu, uti diximus, depravato, concinnavit confixitque inſcriptionem, quam pro vetuſta ac germana venditavit Gabriel Symeonis, libro Illuſtr. Obſerv. Antiq. pag. 51. Sect. 27.

LXXXVI. *In delubro Minervæ.*] Monet Pintianus videri Gellium affirmare lib. 10. cap. 1. delubrum hoc non Minervæ fuiſſe, ſed Victoriæ. At Gellio inde forſan aio errorem oblatum, quod in Minervæ delubro, Victoriæ ſtatuam Pompeius conſecravit. Ibid.

LXXXVII. *A. d. tertium Calendas Octobres.*] At idem lib. 37. ſect. 6. non a. d. tertium, ſed *pridie* Kal. Octobris actum eſſe triumphum ſcribit. Ad biduum nempe pompa prolata eſt, ut Plutarchus in Pompeio docet. Ibid.

LXXXVIII. *Summa ſummarum in illa gloria fuit.*] Fruſtra nititur Pintianus emendare, *Summa, ſumma res.* Uſitata probatis ſcriptoribus eſt hæc loquendi formula: Plauto in Truculento, act. 1. Sc. 1. v. 4. Ibid.

Quam penes amantum ſumma ſummarum redit.

Summa ſummarum eſt, cum in rationibus multa nomina & capita in unam ſummam rediguntur: ac ſic multis ſummis factis, omnia tandem in unam, quæ ceteras æquat & complectitur, conſummantur: Nam ut capita in ſummam, ſic ſummæ in ſummam ſummarum rediguntur. Ita fere Turnebus. Scripſimus porro, *Summa ſummarum in illa gloria*, non *in illo*: ſecuti codices omnes MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c.

LXXXIX. *T. Cæcilium Dentrem.*] Prius *Teucrum* legebatur: ſed refragantibus licet omnibus libris, cur *Denter* ſcriberemus, ſatis habuimus argumenti. Sane *Denter* Cæciliorum eſſe cognomen Livius ſæpe admonet: libro in primis triceſimo nono, pag. 504. & lib. 42. pag. 532. *Teucer* autem in ea familia qui cognominatus ſit, neminem exſtitiſſe unquam, quovis pignore contenderim. Anno porro CCCCLXX. Dolabella, & Domitio Coſſ. ut teſtatur Oroſius lib. 3. cap. 22. L. Cæcilius, Prætor, cum imperio profectus contra Gallos, ad Aretium cecidit, fuſo exercitu. Is anno ſuperiore Conſul fuerat, quem male Caſſiodorus Cælium vocat: ſed errore quoque haud paulo graviore, Cæcilium Metellum cognominant, nullo ſcriptoris antiqui teſtimonio freti, Onuphrius, Cuſpinianus, Pighius, aliique, qui Dentona, vel Dentrem dicere debuiſſent: eſt enim Græcis Δέντων, qui Latinis Denter. Faſti, qui Siculi vulgo appellantur, hoc ipſo fere anno, hoc eſt, Olymp. CXXIII. anno quarto Δέντωνα vocant. De eo Epitome Livii, lib. 12. *Quum legati Romanorum a Gallis Senonibus interfecti eſſent, L. Cæcilius Prætor cum legionibus ab iis cæſus eſt*, Λεύκιον Στρατηγὸν appellat quoque Polybius lib. 2. pag. 150. ubi hanc pugnam deſcribit. Hujus fratri, in eadem acie pugnanti, ut promptum eſt ex Plinio intelligere, Titi prænomen fuiſſe eodem Plinio prodente ſcimus. Sect. 29.

XC. *L. Siccius.*] Sicinium tamen vocant Valerius Max. lib. 3. cap. 2. Solinus, cap. 1. pag. 10. Fulgentius, lib. de priſco ſermone, ex Varrone: Feſtus, verbo *obſidionalis*: & eſt gens Sicinia inter Romanas notiſſima, ut ex nummis apparet, quos Patinus exhibet, pag. 263. Ex ea L. Sicinius fuit, qui primus Tribunus plebis creatus eſt, ut auctor eſt Aſconius Pedianus, in orat. pro Corn. de Majeſt. pag. 36. Nihilominus L. Siccium malui, ut Rhenanus emendavit: cum & MSS. omnes Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Thuan. Pariſ. Chiffl. aliique, & nobiliſſimi ſcriptores Gellius ac Dionyſius ita ſcribant, & apud P. Victorem, in deſcriptione Urbis Romæ, regione XIV. *Vicus ſtatuæ Siccianæ* ponatur, & mox, *Statua ipſa Sicciana.* Ibid.

XCI. *A. Aterio.*] Ita reſcripſimus ex certiſſimis conjecturis. Nam primum quidem ita Solinus cap. 1. pag. 10. & lapis Capitolinus, teſte Briſſonio: & Ateria gens Romæ notiſſima: & Ateria lex apud Gellium, lib. XI. cap. 1. pag. 577. eadem Tarpeia dicta ab altero Collega. Fuere enim collegæ, Sp. Tarpeius Montan. Capitolinus, & A. Aterius Fontinalis, anno V. C. CCC. In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *A. Aternio.* In editis, *Æternio*: Dionyſ. Halic. lib. 10. pag. 673. Θερμίνιον: omnes mendoſe. Ibid.

XCII. *Fiſco æris.*] Hac parte munerum, quibus Sicinius donatus eſt, a ſcriptoribus ceteris ſilentio prætermiſſa, Ibid.

nulla eſt in iis ſubſidii relicta ſpes, ad hunc emendandum illuſtrandumve locum, ubi exemplaria inter ſe mire diſſident. Nam Reg. 2. *Fiſco æris decem captivis & viginti ſimilibus.* Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. *captivis & viginti millibus:* quam lectionem præ ſe ferunt editiones omnes vetuſtæ, ante Sigiſm. Gelenium, qui hanc lectionem commentus eſt, quam poſteriores deinde amplexati ſunt, *captivis & X X. ſimul bubus.* Ut ut eſt, vel Gelenium potius, vel editionum fidem ſequar, quam iis neglectis Salmaſio aſſentiar, qui pag. 48. ſic emendat, *e fiſco æris X. capti æris X X. millibus.*

Ibid. XCIII. *T. Romilio.*] Ita libri omnes MSS. & Dionyſius Halic. Τίτον Ῥωμίλιον vocat. Livius tamen Romulium.

Ibid. XCIV. *Quas Trebia.*] Hunc Plinii locum male Solinus intellexiſſe deprehenditur, cap. 1. pag. 10. de eodem Sergio ſcribens: *A Traſymeno, Trebia, Ticinoque coronas civicas retulit. Cannenſi quoque prælio, de quo refugiſſe eximium opus virtutis fuit, ſolus accepit coronam.* At in iſtis præliis, nec Sergio, nec alteri cuipiam contigiſſe civicam coronam, ſcriptoris haud dubie, ut diximus, ſententia eſt.

Sect. 30. XCV. *Ariſtotelis Philoſophi patriam condidit.*] Locum hunc aïunt conatum eſſe Longolium ſic emendare. *Ariſtotelis Philippus patriam condidit.* Vet. codex Dalecampii, *Ariſtotelis Philoſophi patriam, ſuam credidit.* Nihil vero mutari oportere admonet Tzetzes Chiliad. 7. v. 442. ubi exciſam a Philippo quidem Stagiram ſcribit, & ab eodem inſtauratam denuo, ſed Alexandri precibus, ut clare ſignificat, & interventu.

Ἡ Στάγειρα τῶν πόλεων μία τῶν τῆς Ὀλύνθου
Τοῦ Φιλοσόφου ἐστὶ πατρὶς Ἀριστοτέλους αὕτη.
Κατέσκαψε δὲ Φίλιππος, ἐχθρὰν οὖσαν σὺν ἄλλαις·
Ἀριστοτέλης δ᾽ ὕστερον Ἀλέξανδρον αἰτεῖται,
Καὶ πάλιν ἀνακτίζουσιν, ὡς δι᾽ αὐτὸν, τὴν πόλιν·

Ibid. XCVI. *Archilochi Poëtæ interfectores Apollo arguit Delphis.*] Corrigit Pintianus *inteerfectorem*, quoniam unicum fuiſſe hiſtoriæ tradunt. Verum ut hoc ita ſit, mos eſt tamen uſu receptus multitudinis numero in ſimilibus abuti. Unde Solinus hunc locum tranſſcribens, *Percuſſores*, inquit, *Archilochi poëtæ Apollo prodidit, & latronum facinus Deo coarguente detectum.* Oenomaus inter Græcos ſcriptor haud ignobilis, referente Euſebio, ita ferme prodidit: *Quare qui Archilochum occidit Archias, a templo quaſi ſceleſtus exire ab Apolline juſſus eſt: Muſarum enim amicum occiderat.* Apollinis carmen refert Galenus in Suaſoria, tomo 2. cap. 9. pag. 10.

Μουσάων θεράποντα κατέκτανες· ἔξιθι νηοῦ.
Muſarum famuli occiſor, templo procul eſto.

Alii non Archiam hunc interfectorem, ſed Calondam Coracem appellant.

Sect. 31. XCVII. *Quadrigis albis.*] Ita cod. Pariſ. & editiones omnes vetuſtæ. Nodum quærere in ſcirpo videtur Pintianus, cum legendum ſuſpicatur, *Ipſe Acradine egr. diens.* Quin enimvero Solinum legit, qui hunc locum exſcribens, *Ipſe*, inquit, *cum albis quadrigis egredientem in litore occurrens honoratus eſt?*

Ibid. XCVIII. *Et faſces litterarum januæ ſubmiſit.*] Etſi libri editi omnes præ ſe ferant, *faſces lictorios januæ*, ita edi tamen curavimus, admoniti fide exemplarium Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. atque adeo Solini ipſius, cujus hæc verba cap. 1. pag. x1. *Submiſſiſque faſcibus, quamlibet confecto Mithridatico bello, & Orientis victor, ſententia propria ceſſit januæ litterarum.*

Ibid. XCIX. *Reliquis animi bonis.*] Ab his verbis exordium capitis ſequentis, nempe xxxi. olim in libris ad hunc diem editis, ſumebatur: nos ad calcem hujus xxx. capitis revocanda cenſuimus, unde diſtracta perperam ac divulſa fuiſſe, tum codex Reg. 1. admonuit: tum ipſa, quod caput eſt, loci ſententia: quæ & implicata eſt quam maxime, ut omnes fatentur, ſi attexta legitime ſunt capiti ſequenti, neque confuſa temere: & huic loco ſi reſtituantur planiſſimum habent expeditumque intellectum. Eſt enim ſenſus, lauream quam Tullius eſt conſecutus, tanto majorem eſſe, ac digniorem omnium aliorum triumphorum laurea, quanto plus eſt ingenii Romani famam tam longe lateque ejus eloquentia promotam eſſe, quam imperii majeſtatem reliquis animi bonis, fortitudine videlicet, legum ſanctitate, &c.

Sect. 34. C. *Bis repulſa.*] De duplici repulſa Plinium vehementer falli, auſus eſt calumniari Rich. Streinnius, in familia Cornelia: alteramque harum avi eſſe, ſive Scipionis illius, qui Optimus a Senatu judicatus eſt, in petitione Cenſuræ: nepotis alteram, hoc eſt, ejus qui Serapion eſt cognominatus, in ædilitate. Fugit eum ſcilicet prior avi repulſa, dum Conſulatum ambiret, quam nos in prioribus Notis obſervavimus. De tergemino iſto Scipione, Optimo, Corculo, & Serapione, diximus jam antea ſect. 10.

Sect. 35. CI. *Præceptis.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. quam vocem cum parum intelligerent quæ vis ſubeſſet ei, Plinii editores in *præcipuis* immutarant.

Sect. 37. CII. *Cleombroto Ceo.*] Parm. editio, aliæque vetuſtæ, legunt *Theombroto*, ut ſit fortaſſis Θεώμβροτος glorioſum Eraſiſtrati nomen: de quo idem refert Plinius ipſe lib. 29. ſect. 3. *Eraſiſtratus*, inquit, *Chryſippi diſcipulus, Ariſtotelis filia genitus, Antiocho rege ſanato, centum talentis donatus eſt a Rege Ptolemæo filio ejus.* Nam & e Cea inſula oriundus Eraſiſtratus fuit, ut in Auctorum Indice diximus.

CIII. *Ne medicus crederetur.*] Habent hæc verba codices omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. etſi ea ſuppoſita putat eſſe P. Pithœus, lib. 1. Adverſ. cap. 18. *Ibid.*

CIV. *Cteſiphon.*] Mire variant in hoc edendo nomine exemplaria. Vetuſtæ editiones, *Cteſiphon.* Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. ac Chiffl. *Criſſipon.* Reg. 2. *Creſimphon.* Plinius ipſe lib. 36. ſect. 21. cum Strabone lib. 14. pag. 640. *Cherſiphron*, Χερσίφρων, quod mihi magis placet tum hoc loco ſcribi, tum apud Vitruvium lib. 3. cap 1. & alibi. *Sect. 38.*

CV. *Athenis armamentario mille navium.*] Strabo quadringentas tantum dixit: neque vero capaciorem eſſe Piræeum, locupletiſſimorum teſtium relatu conſtat. Quin & ſcriptores alii, Thucydides, Æſchines, Ariſtides, Cicero, trecentarum duntaxat meminerunt: atque adeo apud Strabonem forte pro τετρακοσίαις legi ſatius fuerit ταῖς τριακοσίαις. Ac mendi etiam fortaſſe origo in Pliniano contextu repetenda erit ex ſimilitudine numerorum, a CCC. ad CIↃ. facili lapſu. Niſi pluribus navibus inſtruendis aſſervarentur in armamentario inſtrumenta, quam quot portus unus ille ſemel caperet. *Ibid.*

CVI. *Picturam .... haud mediocris ſpatii, pari rependit auro.*] Detraxere hanc negandi voculam *haud*, Plinii editores, quæ tamen in MSS. omnibus exſtat apertiſſime: quam & loci ſententia exigit: ſpatium picturæ, magnitudo eſt, ex eaque pondus tabulæ depictæ. Ait igitur vel pari pondere, vel tanto nummorum numero repenſam eſſe, quantum tabulæ ſpatium foret. *Sect. 39.*

CVII. *Grammaticæ artis Daphni, Gnatio Piſaurenſe vendente.*] In omnibus MSS. quos vidi, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. legitur *Daphni natio*, ex quo *Gnatio* ſcribendum potius conjeci, quam ut editi omnes habent *Cn.* pro *Cneio.* Ratus dici Gnatium potuiſſe pro Egnatio, quæ familia Romæ notiſſima fuit, uti Egnatiam Italiæ civitatem, de qua libro tertio, ſect. 16. Horatius Gnatiam appellat. *Sect. 40.*

CVIII. *IIs DCC. licente.*] Prius in editis legebatur, *III. M. DCC. ſeſtertiis.* At quemadmodum edi curavimus, ita totidem plane apicibus repræſentant hunc locum codices MSS. omnes Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. aliique. Porro in priſcis exemplaribus, monumentiſque, ipſo etiam atteſtante Budæo, nec diffitente Hotomanno, (quanquam uterque hunc Plinii locum copioſe exagitat, ac demum contra exemplarium fidem immutat:) tribus hujuſcemodi characteribus *IIs.* ex re ipſa ſeſtertius, duabus libris æris & ſemiſſe æſtimatus, unde illi etiam nomen eſt, adnotatur. Perfacile autem tertius ille character, qui ſemiſſis index, & quem geminis prioribus minorem aliquanto eſſe oportuit, par illis a librario indiligente productus, originem vitio præbuit, millia mox adjicientibus de ſuo iis, qui tribus illis unitatis notis, non ipſa ſeſtertia, ſed tria potius monſtrari autumarunt. Proinde *IIs. DCC.* ſunt ſeptingenta ſeſtertia. De ſeſtertiis autem neutrius generis hoc in loco agi, ſatis indicant annua Roſcii ſeſtertia quæ ſequuntur. Horum quodlibet ſeſtertios valere millenos, docturi ſumus abunde alibi, doctique conſentiunt. At non tantum hujus ipſius ſervi pretium fuiſſe, alio licitante ac vendente, docet Suetonius lib. de illuſtr. Gramm. cap. 3. pag. 120. *Pretia*, inquit, *Grammaticorum tanta, mercedeſque tam magnæ, ut conſtet Lutatium Daphnidem, ducentis millibus nummûm Quinto Catulo emptum.* Niſi forte vocem hanc *nummûm* pro denariis accipi hoc loco velis; quod probatis ſcriptorum teſtimoniis fieri poſſe alias docebimus, tunc enim pretium ſervi foret DCCC. ſeſtertiorum, ſeu librarum Gallicæ monetæ, 80000. *Ibid.*

CIX. *IIs. D.*] In hac ſeſtertiorum forma ſignanda, ſecuti ſumus codices prælaudatos, cum vulgo exhiberi in hunc modum ſoleant, HS. Ad ſummam quod attinet, de quingentis omnes MSS. cum editis libris conſentiunt. Sed pro D. forte DC. reponenda ſunt ex Ciceronis oratione illa, qua Roſcium hunc Comœdum defendit, pag. 100. *Decem his annis proximis HS.* (hoc eſt, ſeſtertiûm) *ſexagies honeſtiſſime conſequi potuit: noluit.* Quo palam fit, publicam mercedem annuam, quam is recuſavit, ſeſtertiûm ſexcentorum fuiſſe: quæ ſumma decies multiplicata efficit ſex mille ſeſtertia, ſive quod idem eſt, ſexagies ſeſterriûm, ſubintellige centena millia: Monetæ noſtræ, 600000. libras Gallicas. *Ibid.*

CX. *IIs. $\overline{CXXX.}$ manumiſit.*] In hac ſumma ſic exprimenda, mira eſt omnium fere exemplarium, Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. editionumque vetuſtarum conſenſio: cum recentiores *CXX.* duntaxat exhibeant, addiderintque perperam millenarii numeri notam, CXX. M. ex voce ſequenti exciſam, *manumiſit.* Lineolam vero ſuperpoſuimus, Budæo hac in re potius aſſentientes, quam Salmaſio, qui pag. 41. HS. CXXX. ſimpliciter legit, interpretaturque ſeſtertia centum & triginta: quæ ſumma multis partibus minor eſt quam ſuperiores: cum tamen hanc utramque ſummam, Neroniani diſpenſatoris, & ſpadonis Sejaniani, multo illis prioribus graviorem eſſe oportere, ipſa, ut diximus, orationis textura declaret. *Ibid.*

CXI. *Pæzontem.*] Ita plane MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. aliique, a quibus deſciſcere Budæum opor- *Ibid.*

tuit, ſcribentem *Peronetomi* : quoniam ei qui exſectis genitalibus ſit infibulatus aptari queat hujuſcemodi vox Græcorum, *περονητομος*.

Ibid. CXII. *Sejani*, *IIt. D.*] Priſca forma rurſum ſignavi ſeſtertia, eorumdem codicum admonitu. Hic libri editi, III. M. D. præferunt, imperitis ſcilicet librariis, ut jam monuimus, arbitrantibus ejuſcemodi notis III. non ſeſtertia, ſed tria ſignari : quare millia addiderunt. Porro cum in recenſendis horumce pretiorum ſummis, Pliniana ſemper creſcere oratio debeat, ut jam monuimus : haud aſſentimur Salmaſio, qui loco jam appellato, HS. D. quingenta ſeſtertia ait eſſe : ſed ſuperpoſita, ut moris erat, lineola, HS D̄. ſeſtertiûm quingenties interpretati ſumus.

Ibid. CXIII. *C. Lutorio.*] In libris omnibus perperam *Sutorio.* Hic ille eſt Eques Romanus, C. Lutorius Priſcus, *Γάϊος Λουτώριος Πρίσκος*, de quo multa leges apud Dionem lib. 57. in Tiberio, pag. 616.

Sect. 41. CXIV. *Gentium.*] Hactenus editi libri hoc capiti huic lemma præfigunt, *De præſtantia gentium* : quod quidem unde hauſerint, adhuc mihi incompertum eſt. Neque enim in Pliniano indice apparet : Et ſane quod capitis ſequentis lemma eſſe voluerunt, *De felicitate ſumma*, ibi præpoſtere omnino poſitum, huc plane referri oportuit.

Ibid. CXV. *Abunde agitur, atque indulgenter fortuna decidit cum eo, qui jure dici non infelix poteſt.*] In editis, *abunde igitur.* At MSS. omnes, *agitur* : & mox, *deciditur*, in codd. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. &c. ut legendum cenſeam : *Abunde agitur, atque indulgente fortuna deciditur cum eo*, &c.

Ibid. CXVI. *More Thraciæ gentis : quæ calculos colore diſtinctos, pro experimento cujuſque diei in urnam condit.*] Eraſmus, Chiliad. 1. Cent. 5. adag. 54. *Creta notare*, ſecutus Hermolaum Barbarum, hunc morem Cretenſibus adſcripſiſſe putavit Horatium illo carmine, lib. 1. Ode 36.

Creſſa ne careat pulcra dies nota :

Niſi *Threſſa*, inquit, *hoc loco ſatius legi foret.* Hos deinde, ut fit, omne vulgus interpretum ſecutum eſt. At Creſſa nota ſignificari ab Horatio jam alias docuimus, ab amicis rogati, non album lapillum, ſed vinum Creticum, quod in maximo pretio, habitum Clemens Alexandr. lib. 2. Pædag. pag. 156. aliique permulti docuerunt. Et ſane id ſententia hujus loci requirit : Ait enim ob amici adventum, paraturum ſe epulas, in quibus pretioſum primo vini genus ſit apponendum : deinde, neque illud quidem parce & avare miniſtrandum : tertio denique, choreas ſecuturas :

Creſſa ne careat pulcra dies nota :
Neu promptæ modus amphoræ,
Neu morem in Saliûm ſit requies pedum.

Quod imitatus ille mihi ex Tibullo videtur, ita pariter canente :

Vina diem celebrent : non feſta luce madere
Eſt pudor : errantes & male ferre pedes.

Creſſam porro notam pro vino Cretico dixit Horatius, qua forma idem lib. 2. Ode 3.

Seu te in remoto gramine per dies
Feſtos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.

Et in Satyris, lib. 1. Satyra 10.

Ut Chio nota ſi commixta Falerni eſt.

Adde Ciceronem in Bruto, num. 83. *Ut ſi quis Falerno vino delectetur, ſed eo nec ita novo, ut proximis Conſulibus velit natum : nec rurſus ita vetere, ut Opimium aut Anicium Conſulem quærat. Atqui hæ notæ ſunt optimæ : Credo : ſed nimia vetuſtas*, &c. Ut vina Falerna idem Horatius alibi, & Falernas vites, ſic Falerni notam, hoc eſt, agri Falerni, notamque Falernam pro Falerno vino, Creticamque notam, ſive Creſſam, pro Cretico vino, priores dixere : pro lapillis, inquam, albo colore diſtinctis (nam lapillos adhibuere Thraces Plinio teſte, qui calculos : Perſioque, qui lapillum dixit :) ſed pro lapillis, inquam, albis Creſſam notam dixiſſe neminem, quavis ego ſponſione contenderim. Cretam vero, hoc eſt, terram albam in inſula cognomine effodi, quæ nunc Candia dicitur, aut ab ea traxiſſe nomen, ſomnium eſt otio abutentium. Nec Creſſam notam igitur etiam pro creta Latinæ aures ullæ ferant. Plura jam in eam rem diximus in Ephemeridibus Eruditorum, anno 1681. Sed illud neſcio quo caſu ibi prætermiſſum, quod plane rem evincit, ac Lyrici vatis mentem omnino apertam ac planam facit : Moris id ei nempe fuiſſe, ut quovis bono, hoc eſt, feſto ac læto & pulcro die vinum adhiberet optimum, ad lætitiam utique vel ſignificandam, vel augendam : quod cum paſſim facit, tum vero luculenter Ode XXI. libri tertii, qua Conſulatum triumphumve Meſſalæ gratulaturus, amphoram ſuam ſic compellat :

O Nata mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſive geris jocos,
Seu rixam & inſanos amores,
Seu facilem pia teſta ſomnum :
Quocumque lectum nomine Maſſicum :
Servas : moveri digna bono die :
Deſcende, Corvino jubente,
Promere languidiora vina.

Sic Plinius, lib. 19. ſect. 43. de genere luxuriaque carduorum : *Condiuntur aceto melle diluto .... ne quis dies ſine carduo ſit.* Qui porro nuper in Horatium ſcribens, cum ne noſtrum hoc commentum probaret, eo ſe in primis argumento duci ſignificavit, quod *Creſſi nota*, ut *nota Falerni* dicendum a vate putaret, non *Creſſa nota* : egregie eſt hallucinatus, & ſolœciſmum admiſit : neque enim, *Creſſi* dixeris Latine : ſed *Cretis*, vel *Cretici*, vel denique *Creſſii* : cum ſit *Creſſa* feminea vox a *Cres* maſculina, non *Creſſus*.

CXVII. *Fabius Ambuſtus, Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.*] Fuit Rullianus Ambuſti F. In Chiffl. cod. *Rulliani filius*, inepte : nam Rulliani filius ipſe Fabius Gurges eſt, nepos Ambuſti. Sect. 42.

M. FABIUS AMBUSTUS, Trib. Milit. anno Urbis
374. & 385. Ter Conſul, 394. 396. & 398. & Dictator.
|
Q. FABIUS MAX. RULLIANUS, M. F. Magiſter Eq. Dictator,
& quinquies Conſul, an. 432. 444. 446. 457. & 459.
|
Q. FABIUS GURGES, Q. F. M. N. bis Conſul, an. 462. & 478.

Sect. 43. CXVIII. *M. Fiduſtium.*] Ita MSS. omnes. Verum Dio lib. 47. pag. 333. L. Filuſcium appellat. *Τὸ δέ τι ἀςάθμητον*, inquit, *τοῦ βίου, καὶ ἐξ ἐκείνου ἐτεκμηριώθη, ὅτι Λούκιος μὲν Φιλούσκιος ὑπό τε τοῦ Σύλλου πρότερον ἐπικηρυχθεὶς, καὶ διαφυγὼν, ἔς τε τὸ λεύκωμα αὖθις τότε ἐσεγράφη, καὶ ἀπέθανε. Incertitudinem vero humanæ vitæ L. Philuſcius demonſtravit, qui ante a Sylla proſcriptus, cum periculum evaſiſſet, tum demum proſcriptus ab Antonio, & occiſus eſt.* Paulo poſtea *annis* XXXIII. pro XXXVI. Regium vetuſtiſſimum manuſcriptum codicem, & noſtrum, qui eſt haud inferioris ætatis, & idem integerrimus, aliumque, quem laudat Dalecampius, ſecuti reſcripſimus : & mox, *ſed uſque ad Antonium ;* ex iiſdem. Inde intelliges Syllanam proſcriptionem incidiſſe in annum Urbis conditæ DCLXXIII.

Sect. 45. CXIX. *Qui primus elephantos ex primo Punico bello duxit in triumpho.*] Conſentiunt hic mirifice exemplaria omnia. Pintianus tamen emendat, *qui plurimos* : quod ante Metellum, in triumpho duxiſſe elephantos Manius Curius legatur, lib. 8. ſect. 6. Verum in Tarentini belli tempora triumphus ille Curii incidit, bellumque Punicum octo circiter anteceſſit : nec primus omnium egiſſe in triumpho elephantos Metellus dicitur, ſed primus plurimos primo bello Punico. Admonendus interim eruditus lector, ſpuriam mihi videri, concinnatamque ex integra Plinii oratione inſcriptionem veterem, quæ exſtat apud Gruterum, pag. 377.

Ibid. CXX. *Prætorio.*] In libris, *Prætore.* At Valerius Max. lib. 7. cap. 1. Prætorium vocat : quem ſecuti ſumus.

Ibid. CXXI. *C. Attinio.*] Hactenus editi, *Cattinio*, ex adhæſu ſcilicet litterarum, quas disjungi oportuit. Epitome Livii, lib. 59. *C. Attinius Labeo Trib. pleb. Q. Metellum Cenſorem, a quo in Senatu legendo præteritus erat, de ſaxo dejici juſſit : quod ne fieret, ceteri Tribuni plebis auxilio quam maxime fuerunt.*

CXXII. *A damnato ſuo.*] Ita Reg. 1. 2. Chiffl. Pariſ. aliique omnes MSS. codices : ubi editi perperam habent, *a damnatu ſuo.* Nec ſane feliciter conjecit hoc loco Pellicerius in notis MSS. qui legendum cenſuit, *ac damnatus voto.* Perinde ac ſi voti alicujus reus bona ipſe ſua Metellus ſponte conſecrarit : quæ ab inimico ſuo C. Attinio conſecrata docet Tullius, orat. pro Domo ſua ad Pontif. n. 123. *Atqui C. Attinius*, inquit, *patrum memoria, bona Q. Metelli, qui eum ex Senatu Cenſor ejecerat, avi tui, Q. Metelle, & tui, P. Servili, & proavi tui, P. Scipio, conſecravit, foculo poſito in Roſtris, adhibitoque tibicine*, &c. Ibid.

CXXIII. *Et Diadematis.*] In libris omnibus hactenus editis, legitur, *& Creticis, & Diadematis.* Sed abſunt hæ voces, *& Creticis*, a Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. aliiſque MSS. & vero abeſſe debent : nihil enim hic Cretico opus Metello. Qui enim Metelli Macedonici filii nunc appellantur, iidem nepotes ſunt Q. Cæcilii Metelli, de quo cap. ſup. dictum eſt : qui vero Cretici nomen adeptus eſt, is patrem habuit ejuſdem Cæcilii abnepotem, ex Metello Calvo Metelli Macedonici fratre. Ingens eſt *ἀνιςορησία* Flori, qui lib. 3. cap. 8. pag. 119. Metellum Balearicum Cretici fratrem facit. *Diadematis* porro ut *Dalmaticis* anteferremus, quanquam idem Metellus Dalmaticus fuerit, qui & Diademati cognomen accepit, fecit exemplarium vetuſtorum conſpirans conſenſio, ut monuimus in prioribus Notis. Ibid.

CXXIV. *Proſcriptionis invidia, collegium in Triumviratu peſſimorum civium.*] Conſiderandum qua fide alio Solinus, quam Plinius, ordine hæc digerat, cum Plinium tamen deſcribat, cap. 1. pag. 5. *Mox Triumviratûs collegium, præ-* Sect. 46.

gravi poteſtate Antonii. Inde proſcriptionis invidia. Ita ut proſcriptio Triumviratum non antecesserit, ſed ſecuta ſit. An quoniam in Triumviratu obſtitiſſe diu Auguſtum, ne qua proſcriptio fieret, auctor eſt Suetonius?

Ibid. CXXV. *In palude ægroti, & .... aqua ſubter cutem fuſa turgidi, latebra.*] In libris editis, *in palude latebræ ægroti.* Sed hanc vocem *latebræ* hoc loco non agnoſcunt MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. ulluſve, quod ſciam, alius: Mox vero, ubi *turgida latera* iidem libri editi exhibent, quod ſane perabſurdum eſt, (quis enim aqua ſubter cutem fuſa turgeſcere latera dixit?) MSS. ſupra laudati omnes, uti edidimus, *turgidi, latebra*, præ ſe ferunt.

Ibid. CXXVI. *Jam in navali fuga urgente hoſtium manu, preces Proculeïo mortis admotæ: cura Peruſinæ contentionis: ſolicitudo Martis Actiaci*, &c.] Hanc vocem, *Proculeio*, conſtantiſſime MSS. omnes agnoſcunt: etſi quidam, qui ſincerum vas cupiunt incruſtare, legi volunt, *pro periculo mortis admotæ*. Præter Horatium, cujus hæc Ode 2. libri 2.

Vivet extento Proculeius ævo, &c.

meminit Plinius ipſe, lib. 36. ſect. 59. C. Proculeii, qui *Auguſti Cæſaris familiaritate ſubnixus, in maximo ſtomachi dolore gypſo poto*, dicitur *conſciviſſe ſibi mortem.* Γάιον Προκȣλήιον ἱππέα Equitem R. appellat Dio, lib. 51. pag. 450. Et Suetonius in Auguſto, cap. 67. *Proculum*, inquit, *ex acceptiſſimis libertis mori coëgit, compertum adulterare matronas.* Atque hujus quidem poſterioris loci admonitu, fuit aliquando cum Plinianæ orationis interpunctionem mutari vellem, ac longe ſecus interpretarer, quam a me factum eſt in Notis prioribus: Nempe in hunc modum: *Jam in navali fuga, urgente hoſtium manu, preces: Proculeïo mortis admotæ cura: Peruſinæ contentiones: ſolicitudo*, &c. Cura mortis admotæ, ſolicitudinem aliquam doloremve animi ſignari tum putabam, ob necem acceptiſſimo ſibi liberto illatam. Sed vetat Solinus, cap. 1. pag. 5. quominus quidquam moveam, cum integra de Proculeio clauſula neglecta, (de qua quid ſtatueret, non habebat,) vocem hanc *curam*, Peruſinæ contentioni annectit adfigitque, a recepta lectione haud viſus abſcedere. Ut ut eſt, navalis fuga, de qua nunc ſermo, ea videtur eſſe quam idem Suetonius deſcribit in Auguſto, cap. 16. *Trajecto*, inquit, *in Siciliam exercitu, cum partem reliquam copiarum continenti repeteret, oppreſſus ex improviſo a Demochare, & Apollophane, Præfectis Pompeii, uno demum navigio ægerrime effugit.*

Ibid. CXXVII. *Pannonicis bellis ruina e turri.*] Ita reſcripſimus, *pro Pannonici belli*, ex MSS. ante laudatis, & ex vet. cod. Dalec. Quod vero ſequitur, *ruina e turri*, quæ eorumdem codicum eſt conſentiens admodum ſcriptura, Parmenſis editio, aliæque vetuſtæ ante Sigiſm. Gelenium, *ruinæ pontis*, exhibent: quæ ſane lectio non pœnitenda Tranquilli teſtimonio ſtabiliri egregie videtur, de Auguſto ita ſcribentis, cap. 20. *Dalmatico bello etiam vulnera excepit: una acie dextrum genu lapide ictus: altera autem, & crus, & utrumque brachium ruina pontis conſauciatus*, &c. Sed nimirum ſubſecuti Plinii editores, qui quæ vis huic voci *pons* ſubeſſet, haud plane perciperent, refingere Plinii textum ex Suetonio voluerunt, neglecta veteri ſcriptura. At pontem illi apud Suetonium intelligere debuerunt, machinam bellicam, qualem deſcribit Vegetius lib. 4. cap. 21. his verbis: *Exoſtra*, inquit, *dicitur pons, qui de turri in murum protruditur.* Hujus pontis ruinam, *ruinam e turri* cui is innitebatur, recte Plinius appellavit. Dio ſimiliter, lib. 49. pag. 412. Αὐτόν τε ἐκεῖνον ἀπὸ πύργȣ τινὸς ξυλίνȣ ἐπιβῆναι τȣ̃ περιβόλȣ πειρώμενον κατέτρωσαν. *Cæſarem e lignea turri murum conſcendere conantem, graviter ſauciaverunt.* Sed rem multo expreſſius uberiuſque Appianus explanat, lib. de bellis Illyr. pag. 764. quem conſule. In MS. noſtro legitur, *Pannonici*: & ſecunda manu, *Pannonicique belli*: deinde, *ruinæ in curru.*

Ibid. CXXVIII. *Fames, ſitiſque Italiæ.*] Hanc vocem *ſitiſque* Salmaſius pag. 23. jubet expungi: quam tamen exhibent Reg. 2. Pariſ. & vetuſtæ editiones omnes. Et vero de Auguſto Tranquillus idem, cap. 42. *Querentem*, inquit, *de inopia & caritate vini, populum ſeveriſſima coërcuit oratione: ſatis proviſum a genero ſuo Agrippa perductis pluribus aquis, ne homines ſitiant.* Unde liquet, de vini penuria hanc ſitim accipiendam eſſe: quanquam, ut nihil diſſimulem, nihil Chiffl. cod. & Reg. 1. nihil Solinus ipſe de ſiti. Idem tamen quod Seneca, Dio refert lib. 54. pag. 529.

Sect. 49. CXXIX. *Xenophon in Periplo, Thyniorum inſulæ regem.*] Habent MSS. codices, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. conſtantiſſime, *Xenophon in Periplulutiniorum inſulæ regem.* Parmenſis editio: *in petripulutiniorum inſulæ regem.* Codex Lugd. *in petropulutiniorum inſulæ regem.* Ab his Gelenius confidenter ſane diſceſſit, ut *in Periplo, maritimorum regem* ſcriberet. Salmaſius *Lamiorum* reponit. Sed mons eſt Cariæ Latmus, cum urbe cognomine, non inſula. Nos priore ſyllaba vocis *Lutiniorum*, quam ex ſuperiore *periplu* amanuenſes perperam repetierunt, expuncta, Tyriorum inſulam hic verius agnoſcendam putamus.

Ibid. CXXX. *Filium ejus DCCC.*] Salmaſius lib. de annis Climact. pag. 749. poſt Pintianum in notis, Plinium ait hallucinatum videri, cum hæc exſcriberet: annos patris filio tranſcripſiſſe: filii viciſſim, patri. At certe non eſt ovum ovo ſimilius, quam quod Valerius, & quod Plinius recitat. Ille enim, lib. 8. cap. 13. pag. 407. *Sed multo liberalius Xenophon*, inquit, *cujus* περίπλȣς *legitur: Inſulæ enim Lachmiorum regem octingentis annis donavit:* (hunc regis filium Plinius appellat: Valerius regem, qui regno utique paterno ſucceſſit:) *Ac ne pater ejus parum benigne acceptus videretur, ei quoque ſexcentos aſſignavit.* De patre Plinius priore loco egit, Valerius poſteriore. Cetero inter ſe conſentiunt. Nihil certe in numeris eſſe vel leviter immutandum, ex Auguſtino ſcimus, qui hunc Plinii locum ſumma fide tranſcripſit, ut diximus in prioribus Notis.

CXXXI. *Ofilii.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. &c. Chiffl. *Ofelli.* Valer. Max. *Aufilii.* Unde Longolius conjicit legi oportere, *Auli Filia.* Sane perperam: Quis enim filiam de ſolo patris prænomine demonſtrari abunde putet, cognoſcique poſſe, ſi nomen cognomenve abſit? Recepta lectio ſola eſt ſincera. Aulum Ofilium inter clariſſimos ævi ſui Jureconſultos Pomponius refert lib. 1. Dig. tit. 2. de ordine Juris, §. 44. Fuit is Q. Ælii Tuberonis JC. præceptor, qui Q. Ligarium, Cicerone defendente, accuſavit: teſte eodem Pomponio. Ibid.

CXXXII. *Emboliaria.*] Ita Reg. 1. Pariſ. &c. Reg. 2. *Embolaria.* Non placet Salmaſio vocis hujus interpretatio, quam a viris ſummis acceptam tradidimus, cum tamen de ſcenicis mulieribus, *mimiſque, quæ pronunciare ſolerent in ſcena*, agere ſe hoc loco Plinius conteſtetur. Aliam ipſe comminiſcitur in notis ad hiſt. Aug. pag. 384. ac legi primum jubet *Empolaria*: ſcenicamque interpretatur, & quæſtuariam: Scenicas enim omnes mulieres ait corpore quæſtum feciſſe: Empolam autem eſſe capturam, vel quæſtum. Nicolaus Alemannus, in notis ad hiſt. arcan. Procopii, cap. 9. pag. 33. haud paulo felicius conjeciſſe ſe exiſtimat, cum ait, Emboliarias mulieres dictas eſſe ab ἐμβόλοις, hoc eſt, *Porticibus.* Nam quæ Heſychio Mileſio, Τρωαδικοὶ ἔμβολοι, appellantur, Porticus Troadenſes vocat Auctor Deſcriptionis Urbis CP. in regione duodecima. Quemadmodum igitur a Porticuum fornicibus Fornicariæ mulieres nomen invenerunt: unde illud Juvenalis, Satyra 3. verſu 156. Ibid.

Lenonum pueri quocumque in fornice nati.

Sic a Porticibus ipſis ſive Embolis, Embolarias ille pronunciat fuiſſe ab aliis appellatas: Id ſane ſi vel uno ſcriptoris idonei calculo comprobet, haud invitus eruditæ huic conjecturæ faveam. Sed vereor ut ullo vel modice probabili argumento ſuaderi poſſit, jam tum Plinii temporibus, ac non potius multo poſt ſequiore ævo, hanc vocem ἔμβολος Porticum, fornicemve ſignificaſſe: aut omnes ſcenicas mulieres, fornicarias fuiſſe.

CXXXIII. *C. Poppæo.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Pariſ. &c. In editis perperam, *Cn. Pompeïo.* Anno V. C. DCCLXII. toto fere ſexennio ante Auguſti obitum, cujus ludis votivis hi Conſules dicuntur fuiſſe, leguntur in Faſtis Q. Sulpicius Camerinus, C. Poppæus Sabinus. Apud Occonem, pag. 53. ex nummo vetere, A. POPPAEVS SABINVS AED. CVR. Inde Poppæa conjux Neronis. Ibid.

CXXXIV. *Nonaginta unum.*] Mirari ſatis non poſſum cur Dalecampius in editione ſua a recepta lectione, tum codicum MSS. (nam Reg. 1. & Colb. 2. habent XCI. Colb. 1. & Pariſ. ſine numeralibus notis, *nonaginta unum*:) tum etiam omnium exemplarium ante ſe editorum, quæ eamdem plane lectionem repræſentant, unus diſceſſerit, ſcripſeritque *nonaginta novem*: cum id Chronologicæ rationi, ſerieique Conſulum plane adverſetur. Ibid.

CXXXV. *Epigenes CXII.*] In libris hactenus editis, *Epigenes CXXII.* addita perperam denarii nota, contra omnium exemplarium fidem, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. atque adeo contra Cenſorinum ipſum, qui hunc Plinii locum viſus eſt tranſcripſiſſe, cap. 17. *Epigenes*, inquit, *in CXII. annis longiſſimam vitam conſtituit: Beroſus autem in CXVI.* Quo ex loco mendoſe legi conſtat in Chiffl. cod. aliiſque, *Beroſus excedit CXVII.* cum potius verum ſit negare illum excedi CXVII. vel CXVI. Sect. 50.

CXXXVI. *Soliſque.*] Salmaſius lib. de annis Climact. pag. 300. & Pellicerius in notis MSS. hanc vocem plane expungunt: negat hic fas eſſe arbitrari perinde ac ceterorum ſiderum, Solis ſimiliter radiis, cæleſtium utique omnium benigni maxime ac benefici, vim ineſſe maleficam. Ille vero ſic locum emendat: *aut etiam radiis eorum ſolis*: ut ſit intellectus, non ſola conjunctione, ſive corpore toto, ſed & quando conſpiciunt, conjiciuntque radios, tunc eſſe malefica ſidera. Verum, ut omittam omnia prorſus exemplaria, ſive ſcripta manu, ſive impreſſa, emendationi huic utrique refragari: non reliquis modo ſideribus, ſed & Soli ipſi, ut Pellicerio primum reſpondeam, hanc quoque vim ineſſe ad fata hominum acceleranda Firmicus docet, vir in ea diſciplina & exercitatione in paucis accuratus ac diligens: *Sol*, inquit lib. 4. Matheſ. cap. 103. *ſi cum domino geniture hac, qua diximus, fuerit radiatione conjunctus, ..., mortis exitus in peregrinis locis violentos, publicoſque decernit, &c.* Et lib. 2. cap. 8. pag. 21. *In ſumma tamen dicendum videtur, quod omnibus ſtellis noceat vicinitas Solis*, &c. Quod vero Salmaſius commentus eſt, legi poſſe commodius, *radiis eorum Solis*, vix Plinianum puto. Ibid.

CXXXVII. *Schola rurſus Æſculapii ſecuta.*] Ita omnium codicum ſcriptura conſentiente ſcripſimus, cum in libris Ibid.

impreſſis

impreſſis prius ederetur, *Rurſus Æſculapii ſecta*, inducta priore voce *Schola*, poſtremaque una ſui litterula deminuta. Eſt hæc familiaris Plinio formula, ut libro 20. ſect. 34. *Eraſiſtrati*, inquit, *ſchola clamat*. Vana porro eſt Pintiani hæſitatio, dubitantis num *Aſclepiadæ* potius quam *Æſculapii* ſit legendum. Meminit enim hujus ſcholæ Julius Firmicus, lib. 4. Matheſeos, cap. 1. pag. 45. *Mundi itaque genituram hanc eſſe voluerunt*, de Petoſiri Necepſoque loquitur, *ſecuti Æſculapium*, &c. Et pag. 46. *Secundum hanc itaque genituram, & ſecundum has conditiones ſtellarum .... etiam hominum volunt fata diſponi, ſicut in illo libro Æſculapii continetur, qui* Μυθολόγοις *appellatur.*

Ibid. CXXXVIII. *Momentis horarum inſignibus, Lunæ dierum, ut VII. atque XV.*] Hunc locum, quemadmodum nos edi curavimus, exhibent totidem plane ſyllabis, apicibuſque, codices MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. aliique omnes, a quibus deſciviſſe ſe fatetur Hermolaus, ut ita reponeret, *Momentis horarum inſignibus Lunæ dierumve VII. atque IX.* &c. ex quo verborum intextu, & numerorum immutatione, elici nulla probabilis ſententia poteſt: etſi in eo nodo ſolvendo non parum ſe Barbarus ipſe, & Pellicerius in notis MSS. ſed fruſtra torquent.

Ibid. CXXXIX. *M. Mucius, M. filius, Galeria Felix.*] Ita Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. vetus cod. Dalec. aliique, *Galeria*: quam vocem imperiti editores maſculino more ac ſono deformarunt: ignari ſcilicet tribuum nomina ſolita ſic efferri. Ita Cicero orat. 2. in Verrem: *Fortem amicum Q. Verrem Romilia.* Quem in locum Aſconius Pedianus, pag. 62. *Verrem*, inquit, *nomen eſt proprium. Romilia, nomen eſt tribus, ablativi caſus, ut ſit, ex Romilia. Tribus enim urbanæ ruſticæque omnes XXXV. numerantur ..... Sic alibi ait, L. Claudium Palatina.* Scilicet, orat. 4. in Verrem, *C. Claudius, C. F. Palatina*, hoc eſt, ex Palatina tribu. Et in Antonium: *Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus.* Sexcenta ſunt hujuſmodi apud Tullium, quæ cuique ſunt obvia. Et apud Gruterum, pag. 525. L. AVFVSTIVS L. F. PALATINA. SERENVS. Ac ſimilia paſſim plurima. Ita nos olim hunc locum expoſuimus. At ex nominibus gentium Romanarum, præſertim vero inſigniorum, qualis Galeria fuit, appellatas fuiſſe, aut ex ſingulis conflatas tribus integras, nunc plane nobis abſurdum videtur & incredibile. Tribus ex plebe fuiſſe Plinius docet, & quæ earum nomina quondam fuerint, libro XVIII. ſect. III. in his urbanas ignominioſiores fuiſſe, quam ruſticas, quæ rura haberent. Igitur matrem Mucii Galeriam hic verius deſignari credimus; quæ nata ex majoribus affinitate junctis cum gente Sullana, ex iiſdem traxerit Felicis cognomen, quod ſibi Sulla impoſuerat. Quoniam vero invidioſa admodum ex cauſa illud cepiſſet, alii ex illa gente Galeria illud dimiſiſſe videntur; Commodus autem Imp. qui Anniæ Galeriæ Fauſtinæ filius fuit, laudabili occaſione illud recepiſſe, quod decori fuit deinceps poſteris. Itaque genus hoc Commodi Auguſti a Sulla Felice fuiſſe hic Plinii locus ſubindicat.

L. Cornelius Sulla FELIX: cujus mater Metella.

Cornelia FELIX. nubit Galerio.

Galerius FELIX. Galeria FELIX. Galeria FELIX,

Galeria FELIX nubit Annio, ex cujus abnepote,

Galeria FELIX, nubit M. Mucio.

M. Mucius M. F. Galeria FELIX.

Annia Galeria FELIX Fauſtina, nubit Antonino Pio.

Fauſtina Pia FELIX, nubit Marco.

M. Commodus Antoninus Pius FELIX.

Deinceps a Commodo Pio Felice genus traxere, quotquot Auguſti Pii Felices, & Piæ Felices Auguſtæ cognominantur, ſi fides eſt nummis antiquis; paucis admodum exceptis, quibus adſcripti ii duo tituli ſunt, at non ad poſteros tranſmittendum. Ea cognomina Auguſtæ ſemper, quæ eadem haberent a majoribus, in liberos transfuderunt: in maritos interdum ut: Ulpia Aurelia Severina Pia Felix ex Ulpio Pio Felice patre in Aurelianum Imp. maritum ſuum. Nam & ipſa in ſingulari nummo æris minimi, e Cimelio D. de Surbeck: SEVERINA P. F. AVG. inſcribitur. .)(. CONCORDIA AVG. Severina altior, quoniam eſſet e gente multo clariore, ſiquidem Pia Felix; & in ſiniſtra nummi parte, quæ magis eſt honorifica: Aurelianus minor, ſed laureatus; jungunt dextras. Et Aurelianus in paucis admodum ex auro nummis a conjuge Ulpia Aurelia Severina Pia Felice, ut Aurelianus, ſic etiam Pius Felix ſcribitur. In Felicis cognomine ludit ingenioſe nummus ſingularis ex ære maximo, apud P. de Grainville, Societatis JESV Rotomagi: M. COMMODVS ANT. PIVS FELIX AVG. BRIT. Capite laureato. .)(. Commodus ſtans ad aram, rem ſacram Neptuno ſtanti pariter e regione facit. Inſcriptio: SEC. IMP. OMNIA FELICIA. Hoc eſt, *Salvo Exercitu Commodi* IMPeratoris OMNIA FELICIA, Felix Imperator, Felix Imperium, Felix Exercitus, Felix navalis Expeditio, reduce nimirum ex aliqua tranſmarina regione & ſoſpite exercitu. TR. POT. XV. IMP. VIII. Infra, COS. VI. P. P. Pertinet hic nummus ad annum Chriſti CXC.

Sect. 51. CXL. *Certe Rufus.*] In omnibus libris *Rufus* certe legitur: quamvis in Conſularibus faſtis, Valerioque Max. lib. 2. cap. 9. num. 4. & Epitome Liviana libri XIV. *Rufinus* ſcribatur.

Ibid. CXLI. *Pheræus Iaſon.*] In libris editis, *Phalereus tum.* In MSS. Reg. 1. 2. Pariſ. &c. *Phalereus jacum.* In Chiffl. *Phalereuſcaum.* Emendavimus, *Pheræus Iaſon*, ut Turnebus ante nos cenſuit, lib. 29. Adverſ. cap. 18. pag. 1055. Emendationem Tullii adſtipulatu corroboramus, qui eadem cum Plinio refert: *Nec prodeſſe voluit Pheræo Iaſoni*, inquit ille lib. 3. de Nat. Deor. pag. 145. *is qui gladio vomicam ejus aperuit, quam ſanare medici non poterant.* Valerii quoque Max. lib. 1. cap. 8. pag. 72. *Divinæ fortunæ vulnus Pheræo Iaſoni quidam exitii ejus cupidus intulit, &c.* Hunc Prometheum Theſſalum vocat Plutarchus, lib. de capienda ex inimicis utilitate, pag. 89. Ὥσπερ γὰρ ὁ τὸν Θεσσαλὸν Προμηθέα κτεῖναι διανοηθεὶς, ἔπαισε τῷ ξίφει τὸ φῦμα, καὶ διεῖλεν οὕτως, ὥστε σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον, &c.

CXLII. *Atque etiam morbus eſt aliquis per ſapientiam mori.*] Fuit ſuperiore ſæculo inter egregia aliquot eruditorum ingenia, præſertim in Bætica, & Medicorum, in primis, magno ardore incenſa contentio, cum de loci hujus intellectu inter ſe diſceptarent. Horum ego indicem in præfatione hujuſce voluminis propoſui: ſcripta nec vidi: nec vidiſſe credo operæ pretium futurum. Mercurialis lib. Var. cap. 20. de phreneſi expoſuit: quem ſecutus Dalecampius cenſuiſſe videtur legendum in Plinio, *deſipientem mori*, hoc eſt, delirum, φρενιτίζοντα: Pliniumque male dixiſſe videri pronunciat. Pintianus, & Rhenanus, in hoc nodo ſolvendo, ne γρῦ quidem. Alii ad morum arborem retulerunt, quam Plinius lib. 16. ſect. 41. ſapientiſſimam arborum vocat. Alciatus lib. 2. Parergon juris, cap. 16. fol. 109. tom. 6. operum, ita legit: *Atque etiam morbus eſt aliquantiſper ſapientiam mori.* Conqueritur Plinius, inquit, homines tot morbis affectos eſſe, non corporis ſolum, ſed etiam animi: morique ſapientiam ad tempus, ut in his qui certis intervallis ἀπὸ νοῦ, hoc eſt, a mente cadunt. Eo fere recidit Laurentii Ramirez conjectura, aientis Pliniana verba perperam trajecta, ſic reſtitui oportere: *Atque morbus eſt aliquis ſapientiam præmori.* Joannes de Pineda, cum Schotto: *Atque morbus eſt aliquis per ſapientiam moroſis*: unde *mori* a ſcribis imperitis per compendium factum. Μώρωσις porro fatuitas eſt. Multo vendibilius, quod ait Lælius Biſciola, lib. 18. horar. ſubceſiv. cap. 12. pag. 1378. hunc loci iſtius eſſe intellectum: Atque etiam hoc ipſum, quod per ſapientiam, atque induſtriam naturæ moriamur, genus quoddam morbi eſt: quam ſapientiam certis illis atque ordinatis febrium periodis, qui deinde explicantur, natura demonſtrat. Lud. de la Cerda, in lib. 4. Georg. pag. 520. ſententiam ait hanc eſſe, quod in ſenibus a ſapientia mors incipiat. Nihil affert in eam rem novi Salmaſius, lib. 1. epiſt. 36. & 40. ad Joan. Beverovicium: ſed ubi multa dixit ad ſtabiliendam, quacumque ratione poteſt, Dalecampii & Mercurialis conjecturam, qui φρενῖτιν hunc ſapientiæ morbum in- Ibid.

telligi putaverunt, negat demum in eo loco verſando agitandoque adhuc ſe ſibi feciſſe ſatis. Audivi demum qui ſic interpretaretur: adeo eſſe omnia in homine morbis obnoxia, ut ſapientiæ ipſius morbus quidam ſit, ſapientiæ famam ſectando, vitæque contemptu, mortem ſibi conſciſcere. Interpretatione nos uſi ſumus, & minus aſtuta, nec repetita tam longe, & uti remur, ad ſcriptoris mentem accommodatiore.

Sect. 52. C X L I I I. *Aviola Conſularis.*] Onuphrius in Faſtis hunc putat eſſe Aviolam, qui Claudii principatu Conſul fuit, anno Urbis 806. cui cave hac in parte credas: cum Valerius Max. in hoc enarrando prodigio, Plinio ſuffragetur, lib. 1. cap. 8. num. 12. pag. 71. *Aliquid admirationis*, inquit, *civitati noſtræ Acilii etiam Aviolæ rogus attulit, qui & a medicis, & a domeſticis mortuus creditus, cum aliquandiu humi jacuiſſet, elatus, poſtquam ignis corpus ejus corripuit, vivere ſe proclamavit, auxiliumque pædagogi ſui, (nam is ſolus ibi remanſerat,) invocavit. Sed jam flammis circumdatus, fato ſubtrahi non potuit.* Suffectum fuiſſe Conſulem, & extraordinarium neceſſe eſt: neque enim ſignatur nomen ejus in Faſtis.

Ibid. C X L I V. *C. Ælium Tuberonem.*] Ex Ælia gente Tuberones fuiſſe cum ſit certiſſimum, cave Patinum audias, qui in Familiis Romanis Heliam gentem ſtatuit cognomine Tuberonis, ex nummo cui hæ literæ ſunt inſcriptæ: L. H. TVB. Legere enim eum oportuit, non *L. Helvius Tubero*, ſed *L. Hoſtilius Tubulus*, de quo Cicero lib. 12. ad Attic. ep. 5. pag. 359. & Aſconius in orat. pro Scauro.

Ibid. C X L V. *XXviro ſe.*] Ita libri omnes MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. ex qua lectione apparet Vigintivirum fuiſſe M. ipſum Varronem ei agro dividendo. Hujus vocis uſum paulo reconditioris Grammaticæ Plinii editores cum minime intelligerent, ſcripſere *XXviris agros dividentibus*: ſed hunc ediſcere vel ex Gruteri inſcriptionibus variis potuere. Pag. 372. AVRELIO. VICTORI. XV. VIRO. Meminit porro hujus agrariæ diviſionis, Frontinus, de coloniis. *Capua colonia*, inquit, *muro ducta, Julia Felix, juſſu Imp. Cæſaris, a XXviris eſt deducta.* Et Velleius Paterc. lib. 2. num. 44. *Cæſar in Conſulatu primo legem tulit, ut ager Campanus plebi divideretur, ſuaſore legis Pompeio. Ita circiter XX. millia virûm eo deducta, &c.*

Ibid. C X L V I. *Quemdam qui efferretur, foro domum remeaſſe pedibus.*] Prius legebatur, *cum efferretur feretro, domum remeaſſe.* Nos lectionem ſinceram reſtituimus, ex Reg. 1. 2. Chiffl. Pariſ. & aliorum codicum admonitu. *Efferri* enim propria vox funeris eſt, & eſt feretri vocabulum ibi otioſum.

Sect. 54. C X L V I I. *C. Auſuſtius.*] Hoc familiæ Romanæ nomine parum ſibi cognito, neque admodum in libris obvio, perterriti Plinii editores, contra fidem MSS. omnium, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. vet. Dalec. &c. *C. Auſidium* reponere auſi ſunt. At exſtat frequens Auſuſtiæ familiæ mentio in Inſcriptionibus vetuſtis apud Gruterum, cujuſmodi illa eſt jam proxime recitata, pag. 525. L. AVFVSTIVS. L. F. PALATINA. SERENVS.

Ibid. C X L V I I I. *Dum vadimonium.*] Codices manu exaratos a vitio omni feliciter ſanavere ii qui Plinium primo ediderunt: nullum enim vidi, in quo hac parte mendum non jaceret: dum alii *Babylonium*, *Babylium* alii, alii *Babylonium vadimonium* repræſentant.

Ibid. C X L I X. *L. Tuccius Valla medicus.*] Editi hactenus libri *Durius* & *Dutius* exhibent. At Reg. 1. codex, *Tunccius.* Reg. 2. & Tolet. *Tuſcius.* Colb. 1. 2. & Chiffl. *Tuncius*, Pariſ. *Tunctius.* Nos *Tuccius*, reſtituimus. Eſt enim Tuccia familia inter plebeïas Romæ notiſſima. Sed cum in laudatis codicibus ſcriptum ſit inverſo ordine, *L. Tuccius medicus Valla, dum*, &c. quid ſi legatur, *L. Tuccius medicus, calidam dum mulſi*, &c.

Ibid. C L. *Q. Haterius.*] Et hoc prænomen rurſum ſanavimus, cum gentis nomine. Perperam enim in editis legitur, *T. Ætherius*, cum manu exarati codices habeant, *V. Etherius*, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. aliique omnes, pro *Quintus Haterius*, quæ gens Romæ notiſſima: ex qua Haterius Rufus Eques Rom. de quo Valerius Max. lib 1. cap. 7. Q. Haterius Antoninus Conſul extremis Claudii temporibus, aliique. Quid plura? Valerius idem, Exemplorum ſuorum, lib. 9. cap. 12. pag. 454. Haterium vocat, ſed perperam Titi prænomen addidit. *Cornelius Gallus Prætorius*, inquit, *& T. Haterius Eques Rom. inter uſum Veneris abſumpti ſunt.*

Ibid. C L I. *Pantomimo mythico.*] In codd. MSS. *Myſtico*, mendoſe. Sed aberrat a vero longiſſime Salmaſius in hiſt. Aug. pag. 504. ubi legi oportere contendit *Mithæco*: idque nomen Græcum eſſe & proprium illius Pantomimi: afferri aliud nihil poſſe, quod non ſit μυθικώτατον. At certe non μυθικώτατον ſolum, ſed prodigii ac portenti ſimile eſt, exiſtimare harum vocum altera, *pantomimo*, actorem ſignificari, altera proprium nomen exprimi. Nam quæ tandem, amabo, ut cetera ſileam, textura totius orationis erit, ſi erit hujuſcemodi, uti eſſe neceſſe eſt? Duo equeſtris ordinis in eodem actore mimo obiêre? Μίθαικον eſſe piſtoris nomen apud Athenæum ſcio, lib. 3. pag. 112. ſed nihil iſtud ad præſens negotium. Epigramma vetus haud invenuſte ſane concluſum, inter ea quæ collecta ſunt a Pithœo, lib. 4. pag. 156. quæ fuerint Pantomimi partes, explanat:

PANTOMIMVS.

Maſcula feminea derivans pectora ſexu,
Atque aptans lentum ſexum ad utrumque latus.
Ingreſſus ſcenam populum ſaltator adorat,
Solerti pendet prodere verba manu.
Nam cum grata chorus diffundit cantica dulcis,
Quæ reſonat cantor, motibus ipſe probat.
Pugnat, ludit, amat, bacchatur, vertitur, adſtat,
Illuſtrat verum, cuncta decore replet.
Tot linguæ, quot membra, viro: mirabilis ars eſt,
Quæ facit articulos ore ſilente loqui.

C L I I. *Quem divortii.*] Ita repoſuimus ex codd. Reg. Ibid. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Pintiani: in quibus *diverti* legitur. In editis corrupte, *quem eventi.* Adjuvat emendationem locus ille Plinii ſuperior, ſectionis 36. quo nunc reſpicit: *M. Lepidus*, inquit, *Apuleïa uxoris caritate poſt repudium obiit.* Hunc angore animi periiſſe, cum in uxoris ſcrinio amatorias epiſtolas reperiſſet, auctor eſt Plutarchus, in Pompeio, pag. 627.

C L I I I. *Sepultus vero intelligatur.*] Ita Reg. Colb. Pariſ. Sect. Chiffl. ubi vulgati libri, *Sepultus intelligitur.* 55.

C L I V. *Variæ Manuum.*] Ita Reg 1. Tolet. & Salmant. Sect. At Reg. 2. & Pariſ. *aliæ manuum.* Perperam editi repetita 56. voce, *aliæ atque aliæ.* Varias ambages exponit ſtatim, varias de immortalitate, transfiguratione, ſimilibuſque, conjectationes atque ſententias.

C L V. *Quod autem corpus animæ per ſe? quæ materia? .... aut qui tangit?*] Ibid. Ingentes huic loco tenebras offuderunt Plinii editores, cum a fide omnium codicum diſcedentes, ita ſcripſerunt, *Quod autem corpus animæ perſequitur materiam?* Lucem reſtituimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Pariſ. in quibus totidem pæne apicibus ea lectio repræſentatur, uti & in Toletano ante nos animadvertit Pintianus. Et mox: *aut quî tangit*, non ex codd. ſolum MSS. ſed & ex Parm. aliiſque vetuſtis editionibus: non, *aut quid agit?*

C L V I. *Et alia in Sicilia.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. Pariſ. Sect. aliique. Libri hactenus editi, *Italia & Sicilia*: ſane mendoſe. 57. Italos enim Ceres numquam legitur adiiſſe. Errorem librariorum plane parem indicabimus lib. 18. ſect. 13. *Italica* pro *& alica* ſcribentium.

C L V I I. *DCCXX. annorum.*] Ita libri omnes MSS. Ibid. & editi; neque quidquam immutandum eſt; tametſi Cicero prima fronte legentibus aliud ſtatuere videatur, lib. 1. de Divin. pag. 171. *Contemnamus*, inquit, *Babylonios, & eos qui ex Caucaſo cæli ſigna ſervantes, numeris & motibus ſtellarum curſus perſequuntur: condemnemus, inquam, hos aut ſtultitiæ, aut vanitatis, aut imprudentiæ, qui CCCCLXX. millia annorum, ut ipſi dicunt, monumentis comprehenſa continent*, &c. Et lib. 2. ejuſdem operis, pag. 250. *Nam quod aïunt quadraginta & ſeptuaginta millia annorum in periclitandis, experiundiſque pueris, quicumque eſſent nati, Babylonios poſuiſſe, fallunt, &c.* At Tullius eo loci mendaces irridet: Plinius hic auctorem ſequitur in primis gravem, Epigenem, alioſque non contemnendos. Plinii ſententia hæc eſt, quam neque alii qui hunc locum ante nos expenderunt, neque reprehenſores noſtri, neque nos ipſi primum animadvertimus. Ante papyri uſum vel ceris ſcribebatur, vel aliis modis, quos Plinius enumerat diligenter, libro XIII. ſect. XIII. ubi & pugillarium uſum fuiſſe ex Homero docet ante Trojanum bellum. Ergo priuſquam hi modi ſcribendi in uſu fuiſſent, hoc eſt, ante bellum ipſum Trojanum, etiam in coctilibus laterculis, quæ rudior eſt ſcribendi ratio, ſcripſere Babylonii obſervationes ſiderum a ſe factas per annos DCCXX. ut quidem refert Epigenes, gravis auctor in primis; vel ut minimum per annos CCCCXC. ut Beroſus prodidit, & Critodemus. Coquere lateres cœperunt Babylonii, teſte Moſe, Gen. XI. 3. quo tempore facta confuſio linguarum eſt, hoc eſt, anno, ut cum citiſſime, CLII. poſt diluvium. Ac ſi primam ſiderum obſervationem factam Babylone fuiſſe ponamus anno circiter CLX. hunc in coctilibus laterculis ſcribendi morem Babylonii tenuiſſe dicendi ſunt uſque ad annum circiter Moſis ſexageſimum, calculo Epigenis: calculo autem Beroſi & Critodemi, uſque ad tempus quo Jacob in Ægyptum deſcendit. Ex quo liquet perſpicue, probos illos tres ſinceroſque ſcriptores eſſe; & quod Plinius colligit, *ex eo apparere æternum litterarum uſum*, non hunc ſenſum habet, ex omni æternitate eſſe hunc uſum. Nam ſi non annos DCCXX. ſed ipſa millia annorum ſeptingenta ſcripſiſſet Plinius, ut libris omnibus invitis Critici haud ſatis acuti volunt, inſulſus eſſet, qui vel ex tot annorum numero id colligeret. Plinianum illud, *Ex quo apparet æternum litterarum uſum*, recte Gallicus vertit Interpres: *En quoi on voit l'uſage des lettres avoir été de tout tems*: Qua loquendi forma quis aliud intelligat, quam tempus ab omni memoria propter vetuſtatem remotum; & uſum, non ab omni profecto æternitate, ſed ab omni ævo initio incomperto, ex quo cœpit, receptum? Quando autem Babylonii vel ſiderum obſervationes cœperint, vel eaſdem coctilibus laterculis inſcribere deſierint, ſcriptores a Plinio allati non definiunt.

C L V I I I. *Ut Ariſtoteles, Cyclopes: Tirynthii, ut Theophraſtus.*] Ibid. Hunc Plinii locum, quando Polydorus exſcripſit, dormitaſſe videtur, lib. 3. de invent. rer. cap. 9. pag. 182. *Muros Thraſon*, inquit, *fecit primus omnium. Turres, ut Ariſto-*

teles ait, Cyclopes invenerunt: ut Theophraſtus, Phœnices. Pro Tirynthiis Phœnices perperam appoſuit.

Ibid. C L I X. *Inficere lanas.*] Subintellige, invenerunt: etſi M S S. plerique legant *infecere*. Hygini locum, fab. 274. hinc emendabis, *Lydis ſurculis*, inquit, *lanam fecerunt*: lege, *Lydi Sardibus lanam infecerunt.*

Ibid. C L X. *Sutrinam Tychius Bœotius.*] In libris hactenus editis, *ſutrinam Boëthius.* At in Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Tolet. Pariſ. Chiffl. &c. *ſutrinam Tibus Bœotius.* Unde nos germanam lectionem expreſſimus, *Tychius Bœotius.* Hunc enim Tychium patria Bœotium ſutrinæ inventorem laudant Græci pariter ac Latini ſcriptores. Homerus in primis Iliad. ή. v. 221. ubi de ſcuto Ajacis ſeptemplici, ἑπταβοείῳ,

Ὅ οἱ Τύχιος κάμε τεύχων
Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος, Ὕλη ἔνι οἰκία ναίων.

Eſt porro Hyle urbs Bœotiæ, ut monet Strabo lib. 9. pag. 408. hoc ipſum carmen ex Homero recitans. Ovidius item adſtipulatur, lib. 3. Faſtor. verſ. 823.

Nec quiſquam invita faciet bene vincula plantæ
Pallade: ſit Tychio doctior ille licet.

Nonnus denique, lib. 13. Dionyſ. pag. 354. ubi catalogum texens oppidorum Bœotiæ;

Καὶ οἳ λάχον εὔβοτον Ὕλην
Σκυτοτόμου Τυχίοιο τανυκνημῖδα πόληα.

Fuit hic Tychius σκυτεὺς hoſpes Homeri, teſte Herodoto in Homeri vita, num. 9. pag. 561.

Ibid. C L X I. *A Chirone Saturni & Philyræ filio.*] Hunc Philyræ filium, non uti habent libri editi, *Phyllirae*, ſcribi oportuit: teſte Hygino fab. 138. *Saturnus*, inquit, *Jovem cum quæreret per terras, in Thracia cum Philyra Oceani filia, in equum converſus concubuit, quæ ex eo peperit Chironem Centaurum, qui artem medicam primus inveniſſe dicitur. Philyra in arborem philyram, hoc eſt, tiliam, commutata eſt.* Græcis eſt Φίλυρα.

Ibid. C L X I I. *Thoas & Eaclis in Panchaïa.*] Ita Reg. 1. & 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Hunc Plinii locum Hyginus cum exſcriberet, fab. 274. miſere deformavit, *Thoas* in *Thaſo* immutans, & quod viri nomen eſt proprium, monti aſſignans: ac denique *Eaclis* in *Sacus* transfigurans. Sic enim ille: *Sacus Jovis F. in Panchaïa in monte Taſo aurum primus invenit.*

Ibid. C L X I I I. *Plumbum .... primus apportavit Midacritus.*] Portentum hoc nominis, ſi codices aliqui M S S. faveant, libenter immutarim, ut legatur, *Midas Phrygius.* Hyginus enim, loco citato: *Midas rex*, inquit, *Cybeles filius, Phryx, plumbum album, & nigrum primus attulit.* Item Caſſiodorus, lib. 3. Var. epiſt. 31. *Æs enim Ionos Theſſaliæ Rex, plumbum Midas regnator Phrygiæ repererunt.*

Ibid. C L X I V. *Popularem Attici, poſt Theſeum. Tyrannus primus fuit Phalaris, &c.*] Vitioſa interpunctione locus hic hactenus laboravit, cum ſubſequenti periodo hæc verba ſic annecterentur, *Poſt Theſeum tyrannus primus*, &c. cum ad ſuperiorem clauſulam ea pertineant: ſitque ſententia, poſt Theſeum, hoc eſt, pulſo Theſeo, popularem civitatem, ſive Δημοκρατίαν primos Atticos inſtituiſſe. Theſeum enim pulſum Athenis in Scyrum inſulam conceſſiſſe, ibique ex mœrore obiiſſe, non ſine ingratæ patriæ deteſtatione, quam per pagos diviſam, ſub regni ſui primordium unum in corpus civitatis contraxerat, teſtantur Plutarchus in ejus vita, & Arundelliana marmora.

Ibid. C L X V. *Pilum Pentheſileam Amazonem: ſecurim, Piſæum: venabula, &c.*] In editis hactenus libris, adjecta perperam eſt vocula connectens, *pilumque*: Nos eamdem ſuſtulimus optimorum codicum admonitu, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. atque inde vitioſam interpunctionem ſanavimus: pili inventione Pentheſileæ, ſecuris Piſæo, venabulorum Cretenſibus attributa: cum prius ſic legeretur: *Haſtas velitares Tyrrhenum, pilumque: Pentheſileam Amazonem, ſecurim: Piſæum venabula*, &c. At certe primos venatores Cretas fuiſſe, primoſque uſos eſſe, & ſagacitate canum conſtat, & ſagittis, venabulis, aliiſque ad hujus ſtudii ſtructionem ſpectantibus, ut loquitur Jul. Firmicus, lib. 8. Matheſ. cap. 9. pag. 219. Quanquam Dercylo Amyclæo venabuli inventionem

Ibid. aſſignat Gratius in Cyneg. pag. 6.

Et Lacedæmoniæ primum vidiſtis Amyclæ
Per non aſſuetas metantem retia valles
Dercylon.
Ille etiam valido primus venabula dente Induit, &c

Cretenſes igitur venabula invenerunt: primus ea valido dente Dercylus armavit, ſive ferreo.

Ibid. C L X V I. *Catapultam Syros: Phœnices balliſtam, & fundam.*] Ita M S S. omnes: etſi quidam conjunctim *Syrophœnicas* legant, ſed perperam: nulli tamen Turnebi conjecturæ favent, qui lib 29. Adverſ. cap. 18. *Sicilios* vel *Siculos* reponit: propterea ſolum, quia Ælianus a Dionyſio in Sicilia catapultam inventam refert.

Ibid. C L X V I I. *Frenos & ſtrata equorum Pelethronium.*] Hunc fuiſſe Chironem nonnemo fortaſſis exiſtimet, quia ipſe ita eſt appellatus. Phavorinus: Πελεθρόνιος ὁ Χείρων, ἀπὸ τῦ Πελεθρόνυ, ἐν ᾧ ἐτράφη. *Pelethronius eſt Chiron dictus, a Pelethrono, ubi educatus eſt.* Habet eadem Heſychius. Verum Chironem inveniſſe frena, veterum nemo prodidit. Deinde ante Trojana tempora, quibus Chiron Achillis magiſter vixit, in uſu frequentiſſimo frena fuerunt. Poſtremo Virgilius non Pelethronium unum, ſed Pelethronios Lapithas, gentem notam, hujus rei facit auctorem, lib. 3. Georg. verſ. 115.

Frena Pelethronii Lapithæ, gyroſque dederunt.

Lapithæ, Theſſali ſunt: dicti Pelethronii, a Pelethronio oppido Theſſaliæ, ſicut Servius eſt auctor. Plinii Pelethronium exiſtimo fuiſſe regem vetuſtiorem, illius oppidi conditorem. Ipſius meminit ſolus Philargyrus ad dictum Poetæ locum: *Pelethronios*, inquit, *Lapithas ideo appellavit, quia ſunt Theſſalis. Pelethronium amrum eſt, ubi Achillem Chiron erudivit. Alii Pelethronium regem Lapitharum volunt.* Ex Plinio ſumpſit Hyginus, fab. 274. *Pelethronius frenos & ſtratum equis primus invenit.*

C L X V I I I. *Septem chordis additis Terpander.*] Ita M S S. *Ibid.* omnes. Solus Chiffl. codex, *Septem chordis primum cecinit, tribus ad quatuor primas additis*: quod ſane eſt verius: ſed emendatoris potius alicujus, quam ſcriptoris ſtilum ſapere id videtur. Magis ego probarim expungi vocem *additis*. Etenim ſenſus eſt, non ſeptem chordas prioribus addidiſſe Terpandrum, ſed ad ſeptem uſque earum numerum perduxiſſe. Ideoque ſequitur, *Octavam Simonides addidit.* Ita & Plutarchus lib. de Muſica, pag. 1141.

C L X I X. *Cum tibiis canere voce Trœzenius Ardalus inſtituit.*] *Ibid.* In libris omnibus, etiam M S S. *Trœzenius Dardanus*, ſed vitio librariorum haud dubio. Dardanum Trœzenium nemo veterum novit: Ardalum Trœzenium tibiis cum voce canere, ſive tibicinam Muſicam inſtituiſſe auctor eſt locupletiſſimus Plutarchus lib. de Muſica pag. 1133. Ἄλλοι δέ τινες τῶν συγγραφέων Ἄρδαλόν φασι Τροιζήνιον πρότερον τὴν αὐλῳδικὴν συστήσασθαι μοῦσαν. Fuit hic Ardalus Vulcani F. a quo Muſæ Ardalides nuncupatæ, apud Pauſaniam in Corinthiacis.

C L X X. *Gyges Lydus picturam in Ægypto.*] In Reg. 1. 2. *Ibid.* aliiſque, *Cyges Ludus.* Tolet. *Cynges luctas*, unde Pintianus expreſſit, *Cynges Lyctius*, ab urbe Lycto: ſed Cretenſis urbs Lyctus eſt, non Ægyptiaca. Indigenam vero potius, quam externum hominem picturæ in Ægypto auctorem primum fuiſſe veriſimile eſt: cum præſertim, ut Plinius ipſe animadvertit lib. 35. ſect. 5. Ægyptii ſex millibus annorum apud ipſos inventam, priuſquam tranſiret in Græciam, affirmarent.

CLXXI. *In mari Rubro inter inſulas a rege Erythra.*] Erythram *Ibid.* regem e Perſide in inſulam Rubri maris tranſmiſiſſe, deductiſque in proximas inſulas coloniis, pelagus de ſuo nomine vocitaſſe, auctor eſt Strabo, lib. 16. pag. 779. Inſulam priorem iſtam Τυῤῥίνην vocari: ibi regni ſedem Erythram poſuiſſe. Unde cuipiam ſuboriri ſuſpicio poſſit, num hoc Plinii loco *in Tyrrhine inſula*, potius legendum ſit, quam *inter inſulas*. Mihi vero magis placet codicum omnium conſtantiſſimam conſenſionem ſequi, quam conjecturæ videri favere plus æquo.

C L X X I I. *Cteſias Semiramim.*] Portenta quædam vocum *Ibid.* his perperam interjecta expunximus, cum ea nulli veterum M S S. agnoſcant. Sic enim libri vulgo editi habent, *Cteſias Samyram, Saphanus Semiramim*: At Chiffl. cod. quem ſecuti ſumus, *Cteſias Semiramim.* Reg. tamen, 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Cteſiaſapanuſmiramim.*

C L X X I I I. *Quinqueremem Mneſigiton Salaminios: ſex ordi-* *Ibid.* *num Xenagoras Syracuſios: ab ea ad decemremem Mneſigiton Alexandrum Magnum ferunt inſtituiſſe: Ad X I I. ordines, Philoſtephanus Ptolemæum Soterem: ad quindecim, Demetrium Antigoni: ad X X X. Ptolemæum Philadelphum: ad X L. Ptolemæum Philopatorem, qui Tryphon cognominatus eſt.*] Quæ fuerit opera noſtra in hoc loco emendando plane conſtabit, ſi quam maculoſe editus in hunc uſque diem fuerit, ſubjiciemus oculis: In hunc ſcilicet modum: *Quinqueremem inſtituit Neſichton Salaminius: ſex ordinum Xenagoras Syracuſius: ab ea ad decemremem Mneſigeton, Alexandrum Magnum ferunt inſtituiſſe ad X I I. ordines. Philoſtephanus Ptolemæum Soterem ad quindecim. Demetrium Antigoni ad X X X. Ptolemæum Philadelphum ad X L. Ptolemæum Philopatorem, qui Tryphon cognominatus eſt, ad L.* Quæ non vitioſa modo interpunctione laborant, verum etiam turpi nominum deformatione, atque emendatorum interpolatione depravantur. Nam prior illa vox *inſtituit*, poſtremaque illa, *ad L.* in nullis plane codd. M S S. leguntur, Reg. 1. 2. aliiſve, nec ullum earum veſtigium eſt. Deinde in Auctorum indice hujus libri, Mneſigiton, & Xenagoras nominantur, cum ceteris, qui quo ordine appellantur illic, rurſum eo ipſo hic repetuntur. Præterea quindeciremem ad Demetrium Antigoni pertinere teſtis eſt locuples Plutarchus, in ejus vita, pag. 897. Ad X L. ordines Ptolemæum Philopatorem inſtituiſſe navim, auctor Callixenus lib. 1. de Alexandria, apud Athenæum lib. 5. pag. 203. τὴν τεσσαρακοντήρη ναῦν κατεσκεύασεν ὁ Φιλοπάτωρ, &c. Denique vel ipſa orationis ſtructura clamat, ut Ariſtotelem de Carthaginienſibus, ita Mneſigitonem de Salaminiis: de Syracuſiis Xenagoram, de aliis alios, quid invenerint, litteris conſignaſſe. Obſervandum porro hic obiter Ptolemæi Tryphonis cognomen, nec alibi temere obvium, nec inventu promptum. Nam qui Ptolemæum Lagi F. primum Ægypti dynaſtam, Soterem cognominarint, nummos habemus ſcriptoreſque plurimos: Ptolemæum vero quartum, ſive Philopatorem, qui Tryphonem appellarit, neque nummis adhuc, neque monumentis aliis conſignatum vidimus. Ad Demetrium Antigoni quod attinet, Poliorceten illum ſignari manifeſtum eſt,

Antigoni F. qui Macedoniæ rex poſt Alexandrum fuit.

Ibid. CLXXIV. *Bidentem Anacharſis.*] Locum hunc vitioſa interpunctione laborantem ſanavimus, non harpagonas Anacharſi, ſed bidentem ancoram tribuentes, a Strabone edocti, lib. 7. pag. 303. Καὶ τ Ανάχαρσιν ἢ ἄνθρωπόν σοφὸν καλῶν ὁ Ἔφορος, ... εὑρήματα αὐτοῦ λέγει, τὴν ἀμφίβολον ἄγκυραν, &c.

Sect. 58. CLXXV. Ναυσικράτης.] Hanc inſcriptionem ita exiſtimat inſculptam fuiſſe Scaliger in Animadv. ad Euſeb. pag. 104. ΝΑΥΣΙΚΡΑΤΕΣ ΤΙΣΑΜΕΝΟ ΑΘΗΝΑΙΟΣ, ac poſteriores iis notis id expreſſiſſe, quibus uſi ſumus. In codd. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. ita fere legitur, ΑΔΥCΙΚΡΑ ΙΝCΑΝΕΘΕΤΟ ΙΝΔΙΟC ΚΟΡΤΥΝΔΕ ΚΑΤΑΝΗΔΔΕ. ξΙΟ ΑΔΙΟ ΝΟΝΔΕ. Ac mihi diligenter veſtigia litterarum rimanti, inquit Turnebus, lib. 29. cap. 18. pag. 1054. ſcriptum a Plinio fuiſſe videtur, Ἀδυσικράτης ἀνέθετο τῇ Διὸς κόρῃ δεκάτην, ἣδε δέξατο ἥδιον τήνδε. Ac principium ſane horum verborum audacter affirmare poſſe videor: de clauſula paululum addubito: ſed nihil comminiſci potui, quod propius ad litterarum ductus accederet. Ita ille: cujus laudandus ſane conatus, neque pœnitendus admodum ſucceſſus.

Sect. 59. CLXXVI. *P. Ticinio Mena.*] Chiffl. cod. *Thinnio*, refragante Varrone, apud quem *Ticinio*. Multo malim nihilominus legi *Titinio Mæna*. Eſt enim Romanorum haud poſtrema Titinia gens: *Mæna* cognomen in inſcriptionibus Gruteri, pag. 866.

Sect. 60. CLXXVII. *Cum a Curia.*] In editis hactenus, *cum Curio.* MSS. omnes, *cum auguria.* Unde feliciter Turnebus, & Pellicerius in notis MSS. *cum a Curia*, elicuerunt. Nam tria hæc loca contermina ſibi fuiſſe, in regione Urbis octava, præter P. Victorem, Varro edocet libro 4. de ling. Lat. pag. 37. *Curiæ duorum generum, inquit: Nam & ubi curarent Sacerdotes res divinas, ut Curiæ veteres: & ubi Senatus humanas, ut Curia Hoſtilia .... Ante hanc Roſtra .... ſub dextra hujus a Comitio locus ſubſtructus, ubi nationum ſubſiſterent legati, qui ad Senatum eſſent miſſi: Is Græcoſtaſis appellatur*, &c. Vide quæ dicenda ſunt de ſitu Græcoſtaſis, lib. 33. ſect. 6. In Pliniano textu paulo poſt cum legeretur olim, *Proſpexiſſet talem Solem*, hanc vocem *talem* induximus ceu ſpuriam, quod nullum ejus veſtigium in MSS. appareat.

CLXXVIII. *A columna Mænia.*] Ita MSS. omnes, Ibid. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. aliique, quos Turnebus ſecutus eſt lib. 29. Adverſ. cap. 18. pag. 1054. Columnæ Mæniæ Cicero in Verrem meminit, & Aſconius. Hinc & Mæniana ædificia apud Feſtum. Libri editi hoc loco perperam, *a columna ænea.*

CLXXIX. *Ante undecim annos, quam cum Pyrrho bellatum eſt.*] Prius editi *duodecim* legunt, ſed reclamantibus MSS. Ibid. Reg. 1. Chiffl. Pariſienſi noſtro, aliiſque, in quibus diſerte ſine numerorum compendiis *undecim* ſcriptum reperias. Atque id ſane ratio temporum poſtulat. Nam cum Pyrrho bellatum eſſe anno CCCCLXXII. ex Plinio ipſo conſtat lib. 8. ſect. 6. Conſulem vero Papirium Curſorem fuiſſe anno CCCCLXI. Faſti docent: ſcribendum igitur *undecim* fuit, non uti Salmaſius jubet, pag. 649. *tredecim*, qui quibus auctoribus probare queat bellum cum Pyrrho initum anno modo CCCCLXXV. haud divinare licet.

CLXXX. *Anno Urbis CCCCLXXXXI.*] Ita recla- Ibid. mantibus licet MSS. editiſque libris fidenter reſcripſimus, pro CCCCLXXVII. non ſolum Faſtorum auctoritate permoti: ſed & ipſius Plinii admonitu, qui undecentum annis poſt deportatum e Sicilia horologium alterum, (quod factum eſt poſt triginta a Papirii Conſulatu annos, qui Conſulatus incidit in annum, ut diximus, CCCCLXI.) tertium hoc ſolarium diligentius ordinatum ſcribit, hoc eſt, anno DXC. quo ipſo anno in Faſtis Cenſuram geſſiſſe produntur L. Æmilius Paulus, Q. Marcius Philippus, luſtrumque feciſſe LIII.

NVMISMATVM DVORVM,

quæ ſunt inſcripta litteris, ut vocant, Samariticis,

INTERPRETATIO,

Ad ea Plinii verba, libro VII. ſect. LVII. *Litteras ſemper arbitror Aſſyrias fuiſſe.*

Ex omnibus numiſmatibus, quæ vulgo dicuntur Samaritica, quæque viſa ſunt hactenus, nulla tanti arbitramur eſſe momenti ad eruditionem, quanti ſunt duo e Cimelio D. DE BOZE in hac Civitate Pariſienſi; quamvis a nemine, quem quidem noverim, commemorentur eorum, qui de nummis Samariticis, ab annis jam amplius centum quinquaginta aliquid ſcripto prodiderunt.

Prius eſt ex ære mediocri: ex una parte palmam exhibet Judææ ſymbolum, cum hac epigraphe trium vocabulorum totidem verſibus, nec rectis quidem, ſed incurvis. Hæc vocabula totidem iſthic litteris Hebraicis repræſento, quippe quarum eadem ac Samariticarum vis & poteſtas eſt, tantum forma diſpar: ſed Hebraicarum notior hæc legentibus:

שמעון
נשוא
ישראל

hoc eſt, *Simeon Princeps Iſraël.* Duæ priores cujuſque nominis litteræ ad palmæ arboris lævam, reliquæ ad dexteram ſunt poſitæ. Inferius ſiniſtrorſum adjecta præterea eſt littera ש: id quod hujus numiſmatis proprium ac peculiare eſt, ut infra dicemus. In parte nummi poſtica eſt pampinus, ſymbolum regionis, in qua percuſſum numiſma eſt, hoc eſt, regni Juda, quod fuit vini ferax, ut in ipſo Jacobi vaticinio dicitur, Gen. XLIX. 11. Epigraphe in ambitu has dumtaxat voces ac litteras exhibet:

.....חת לגאלת ישראל

deſunt tres priores litteræ, quas typus aberrans non expreſſit: ſed quæ priores leguntur hic litteræ duæ, certiſſime indicant, integram hanc fuiſſe epigraphen:

שנת אחת לגאלת ישראל

quemadmodum integra ipſa legitur in alio numiſmate ex Gaza Regia. Sententia eſt: *Anno primo redemptionis Iſraël.*

Nihilo levius momentum in altero numiſmate eſt, quod ex ære minimæ formæ eſt, ſed nitidiſſimum, & omnis expers vitii. Ex una parte palma arbor eſt, ut in priore: ſed epigraphe verſus duos facit, ignotis prorſus characteribus. Poſticam nummi aream uva occupat. Epigraphe conſtat litteris, ut vocant, Samariticis, prorſus eadem atque in priore numiſmate:

שנת אחת לגאלת ישראל

Anno primo redemptionis Iſraël. Quid ignoti iſti valeant characteres, probabiliter indicare, hic labor eſt. Nam ſi de illis judicium feras ex ſimilitudine aliqua vel affinitate cum litteris ſimilibus, erunt inanes eæ ac futiles conjecturæ. Firmioribus ad probandum indiciis vel argumentis opus. Nobis quidem ignota hæc epigraphe duo priora dumtaxat prioris numiſmatis vocabula videtur exhibere: שמעון נשוא *Simeon Princeps.* Nam ut ita exiſtimemus, his argumentis adducimur. 1. Quod ut in illo numiſmate, ſic & in iſto, verſus duos voces hæ duæ efficiunt. 2. Quod idem numerus litterarum utrobique eſt: nimirum quinque, quæ nomen *Simonis*; & quæ *Principem* ſignificent, quatuor. Nam quod inde ſequeretur litteram *nun* in hac ſcribendi forma ignota biformem fuiſſe, & litteram *ſin* diverſam a *ſchin*, nihil iſtud mirum videri debet: cum apud Arabes ipſimet hi characteres, pro vario ſitu, diſſimilis formæ ſint. 3. Denique numiſmata omnia, quorum inſcriptio eſt ex una parte, *Libertatis Jeruſalem*, *Redemptionis Iſraël*, *Redemptionis Sion*; vel ut in novem numiſmatibus vidimus apud D. DE BOZE, *Libertatis*, ſive *Liberationis Sion*: hæc, inquam, omnia numiſmata ex altera parte nomen *Simonis* vel ſolum exhibent, vel adjecto titulo, *Principis Iſraël*; aut annum ſaltem, quo *ablatum eſt jugum Gentium ab Iſraël*, ut ſcriptor ſacer loquitur, 1. Machab. XIII, 41. Annon igitur ſimillimum veri eſt, cum jam annus iſtius liberationis perſpicue ſit in poſteriore hujus nummi parte adnotatus, ut eſt in poſteriore pagina nummi prioris; epigraphen quoque partis anticæ ad eam accedere proxime quæ legitur in priore: cum præſertim eadem quoque fere in ambobus ſymbola ſint?

Quæcumque vero reipſa poteſtas ac ſignificatio ſit harum litterarum, quæ tantopere diſcrepant a Samariticis ex adverſo poſitis, nobis eæ eſſe Babyloniæ videntur: quæ vero Samariticæ vulgo nuncupantur, ASSYRIÆ ſunt, quibus utebantur Cuthæi: quæque quot ſunt & apud Hebræos, in numiſmatibus deprehenduntur, præter quinque. Præbere huic conjecturæ locum ipſamet videtur Scriptura ſacra, libro IV. Reg. cap. XVII, 24. ubi rex Aſſyriæ dicitur, cum in ditionem ſuam Iſraëlitas tranſtuliſſet, miſiſſe in Samariam colonos de Babylone, & de Cutha, ac de tribus aliis locis: ſed ſunt priores hæ duæ regiones ſpectabiliores, & (ut apparet) inter ſe vicinæ: nam eas dignitatis ordine appellaſſe Scriptor ſacer videtur. Ut cum Judæis atque Iſraëlitis Babylonii iſti Cuthæique jungerent commercium, potuere decurſu temporis, ſalvo nihilominus patrio ſermone, linguam Hebræam perdiſcere. Sic enim Abraham ipſe quoque tunc didicit, cum in terra Chanaan domicilium collocavit rerum ſuarum, ubi lingua Noë & ipſiuſ-

met Adami, hoc eſt, Hebræa ipſa quam legimus, integra perſtiterat cum Hebræis ſimul characteribus: eo quod Chananæi hanc regionem occuparant, ante confuſionem linguarum, quæ in Babel contigit, quo ſe Chananæi non contulerant, ut in Tractatu de Paradiſo terreſtri oſtendimus, ex Gen. x, 18, 25.

Sic Babylonii Cuthæique ſuum quique morem ſcribendi ſervarunt; quoniam haud facile poſſent adduci coloniæ integræ ut hunc mutarent, alienum adſciſcerent; cum jus in eos, præterquam regi ſuo, nemini eſſet. Nam neque Sacerdos ille, quem ad eos Salmanaſar rex Aſſyriorum miſit, qui ritum eos doceret colendi veri Numinis; neque is, inquam, illis ſcribendi aut legendi præceptor fuit: idem illis ſermo, eadem ſcriptura, ac prius. Ipſe ille eorumdem lingua apud eos verba faciebat: moram quippe in Aſſyria egerat is ſatis diuturnam ad linguam eam percallendam. Cum tota Samariæ poteſtas eorum eſſet, Iſraëlitæ verius, qui ſingulatim fere ac vix manipulatim ex Aſſyria eo remigrabant, ſcribendi morem adſciſcere cogebantur cum fortaſſis, quem novi incolæ adduxiſſent in eam regionem, ac multitudini cedere.

Non eadem conditio Judæorum fuit, quos abduxit Nabuchodonoſor in Babylonem. Cum enim turmatim redituros ſe eſſe univerſos in patriam poſt annos ſeptuaginta ex oraculo divino pro certo haberent, veterem ſcribendi modum, patriique ſermonis conſuetudinem conſtantiſſime tenuerunt. Neque vero fuit Eſdras auctoritate aliqua conſpicuus, quæ vel unum aliquem privatum hominem, nedum gentem univerſam diſcedere cogeret a vetuſto ſcribendi more. Ac præter Judæos, ceteri quoque Iſraëlitæ, tum e decem tribubus qui ex Aſſyria revertebantur, tum qui degebant in provinciis, rerum novarum molitorem eum eſſe inclamaſſent, ſi receptos a Moſe & Abrahamo ipſo characteres, quos Patriarchæ ac Prophetæ pro ſacris habuiſſent, & quos Deus ipſemet ſcriptis Decalogi tabulis conſecraſſet, hos Eſdras ad profanos uſus dejicere, aut ad falſorum numinum cultores, quales erant Cuthæi, ablegare decreviſſet. Veterem ſcripturam illi e contrario, Judæi æque atque Iſraëlitæ, in libris ſacris præſertim, omnes ſumma religione tenuerunt; etiam ii qui dudum ante Eſdræ ætatem erant per univerſum orbem diſperſi: qua nimirum religione eamdem etiamnum obfirmate retinent, ubicumque gentium degant.

Poſt reditum igitur Iſraëlitarum, fuere duo ſcribendi genera diverſa inter ſe, in Samaria proprie dicta, quam ſubditis ſuis popularibus rex Aſſyriorum colendam dederat: non tamen extra eam regionem: nam in reliquis Terræ ſanctæ partibus Hebræa ſcribendi forma fuit una fere in uſu uſque ad Seleucidas. Fuere illa ſcribendi genera duo, Aſſyrium & Babylonium; nec fere aliud præterea ex Aſſyria potuit proficiſci. Nam quod Rabbini aiunt, Hebræum characterem, qui nunc quoque in uſu eſt, Aſſyrium eſſe; non ita accipiendum eſt, quaſi ex Aſſyriis profluxerit; ſed quod dici Aſſyrius poſſit, hoc eſt, beatus, quippe quem Deus ipſe conſecrarit, dum in ſcribendis Decalogi tabulis eumdem adhibuit: quoniam quæ vox *beatum* Hebraïce, eadem Aſſyrium ſignificat. Ita certe dictum illud Maiemonides, aliique permulti accipiunt. Quod vero Judæus alter prodidit in ſuis ſuper Miſchna commentariis, id eſt multo verius, certiuſque: characterem ſcilicet, quem Samariticum plerique vocant, reipſa Cuthæum eſſe. Hebraïca enim nomina Cuthæi ſuo, hoc eſt, Aſſyrio charactere ſcribere conſueverant, quo plane modo Græci hodie Turcica nomina Græce ſcribunt.

In magnam certe gloriam cedebat ſummo Sacerdoti & magno Duci gentis Iſraëliticæ, quod numiſmata cuderentur honori ſuo, gentium duarum ſcriptura, quæ genti ſuæ fuiſſent olim infenſiſſimæ: haberetque ſubjectos ſibi ex utraque ea gente colonos; nempe Babylonios, Cuthæoſque ex Aſſyria. Hoc vero illud ipſum eſt, noſtra quidem ſententia, quod horumce duorum numiſmatum poſterius exhibet. Sic ille triumphum agebat de linguis duabus ex tribus illis, quas hactenus ſibi infeſtiſſimas Judæi erant experti. Nam *lingua tertia*, lingua ſive gens Græcorum fuit, ut in Commentariis nondum prælo editis ad caput XXVIII. Eccleſiaſtici diximus.

Haud ægre certe aſſentientur ii, qui aliquam numiſmatum peritiam habent, ignotum hujuſce nummi characterem ei fuiſſe magiſtratui familiarem, cujus eſt juſſu percuſſus: quemadmodum in aliis, qui Samaritici dicuntur, pars illa certiſſime potior eſt, in qua nomen eſt Principis ſcriptum. Hic vero magiſtratus non fuiſſe Iſraëlita videtur, hoc eſt, non ex Jacobi poſteris, aut religione Judæus. Enimvero eam ob cauſam, ſi recte quidem conjecimus, *Simeon Princeps* dumtaxat ſcripſit, non adjecit *Iſraël*, quæ vox in ceteris perpetuo legitur, in quibus *Simeon Princeps* eſt; quoniam alterutro charactere ſatis fuit Principem Iſraël nuncupari. Fuit nimirum Simoni obnoxius ille magiſtratus, nec tamen iiſdem addictus ſacris, aut ex eadem gente oriundus; quamvis erat fortaſſis ex eorum numero Gentilium, qui Hieroſolymam *aſcendebant ut adorarent in die feſto* Paſchæ, teſte Joanne, cap. XII, 20. Erat enim is magiſtratus unius e tribus oppidis Samariæ, quæ Demetrius Syriæ rex Jonathæ ſacerdoti Simonis fratri ac deceſſori donaverat, uti narratur in libro primo Machabæorum, cap. x, 30. & cap. XI, 34. Itaque noluit is in ea numiſmatis parte ſcribere, *Simeon Princeps Iſraël*; cum ipſe character aliam ab Iſraëlitica gentem deſignet, quamvis & ipſam principatui Simonis obnoxiam: præſertim cum alterius partis epigraphe Principis gentem ac religionem ſatis conſpicue deſignet, poſito nimirum *anno primo redemptionis Iſraël*.

Ne Samaritanus quidem oppidorum horum magiſtratus verius fuit, quam Turcicus præfectus, qui juri dicundo præeſt in civitatibus Græciæ, appellatus eſt aut appellandus aliquando Græcus. Quin immo recentes iſti Samariæ incolæ ſecernuntur a Samaritanis, lib. IV. Reg. cap. XVII, 29. Hic *ſtultus populus* ille eſt, *qui habitat in Sichimis*, ut quidem ſcripſit Eccleſiaſticus, annis circiter XXVI. ante percuſſa hæc duo numiſmata; ſed Samaritanum non appellat. Neque enim Samaritani fuere alii, præter Iſraëlitas a Judæis ſchiſmate diviſos, qui Hieroſolymis adorare Deum nollent cum reliqua gente: nec alios Scriptura ſacra in Evangelio aut alibi Samaritanos agnovit, præter iſtos. Itaque non ſunt iſta numiſmata, ſi quidem proprie loquimur, Samaritica: neque enim ſunt ea a Samaritanis percuſſa: quamvis Samaritica, ſi lubet, eo nomine poſſint appellari, quod ex Samaria prodierunt. Cuthæi videlicet, Babyloniique, qui in ea regione conſederant, ea percuſſerunt Principis illius juſſu, cujus ſub poteſtate eſſent, quique inſcriptum eſſe nomen ſuum in nummis percuperet, regum more, qui cum imperio præerant vicinis provinciis. Id vero imperrare neque a Judæis Hieroſolymitanis potuerat; nec magis poſſet a Samaritanis Iſraëlitis, quibus utique haud minor religio, hac certe in parte, quam Judæis, foret.

Non eſt arbitratus Simon ſacerdos ſe legem perfringere, ſi rerum a Deo creatarum effigies in nummis inſculpi ab alienigenis juberet: ſed poſtquam annis ipſis quatuor populo obſtitiſſet, cedere demum coactus eſt. Nam ultra annum quartum numiſmata, quæ dicuntur Samaritica, nulla viſuntur, aut conſpecta umquam alicui fuere: quamvis Spanhemius aſſerat, ſed ſine teſte, & ex falſo certe rumore, annum quoque ſextum in aliquo numiſmate eſſe conſignatum. Hieroſolymorum certe rudera potuere ſæpenumero excuti; numquid effoſſum ibi numiſma quodpiam ſincerum eſt, alterius nomine, quam Simonis, aut ultra annum quartum ipſius, inſcriptum? Cur, præter illum, neminis alterius nomen in nummis illius gentis apparet? Ut Davidem ſileamus & Salomonem, regeſque tum Juda, tum Iſraël, ad unum omnes; cur nullus Joannis ſaltem nomen nummus præfert, cum fuerit is tum Sacerdotio poſt patrem Simonem inclytus, tum rebus geſtis commendatiſſimus, ut ſacri libri produnt? Cur neque cujuſquam nomine poſterorum ejus nummus viſus adhuc eſt?

Nulli quidem ambigimus, quin reverentia legis, prohibentis utique ne ſimilitudo quæpiam fieret rei a Deo creatæ in privatos uſus, Judæos cohibuerit, ne nummos ipſimet aliqua effigie conſignarent. Sed alia præterea firmiſſima certe cauſa Simonem Pontificem adegit, ut ad percuſſuram proprii numiſmatis cum ſuo nomine faciendam alienigenarum operam adhiberet, eorum ſcilicet qui ſibi ſubjecti forent: alii enim in circuitu infenſi admodum ei fuere. In cauſa fuit populus ipſe Judaïcus, maximopere tenax ſui juris, ac ſuæ libertatis. Fuit enim Hieroſolymorum, æque ac ceterarum Terræ ſanctæ urbium regimen Democraticum; ut initio Commentariorum in Eccleſiaſticum diximus: ex quo nimirum ſuprema clade regum Juda & Iſraël viſus eſt præpotens Deus reges ibi eſſe nolle uſque ad adventum Meſſiæ, qui futurus erat Rex regum, & Dominus dominantium. Docet iſtud hiſtoria Bethuliæ obſeſſæ in libro Judith: primus liber Machabæorum, cap. XII, 6. XIII, 36. XIV, 20. XV, 2. Et ſecundus, cap. I, 10. Matthæus, cap. XXVII, 20. Marcus, cap. XV, 15. Joannes, cap. I, 19. Lucas in Actis, cap. II, 14. 23. præter alia multa ſacræ Scripturæ loca. Quantumvis igitur plurimum ſibi a Judæis tribuendum eſſe Simon Pontifex non neſciret; nam ipſe cum fratribus collapſam reſtituerat rem: veritus tamen nec temere eſt, ne ſi jus ſibi ſumeret ſummorum dominorum; nempe ſi ſuo nomine nummos percuti juberet, more Syriæ Ægyptique regum, impatientem regiæ poteſtatis populum offenderet, cui & ea res eſſet hactenus inaudita, nec ſervitium ullum tolerabile. Certe ſacri libri, qui *populum Iſraël* narrant *ſcripſiſſe in tabulis & geſtis publicis, Anno primo ſub Simone ſummo ſacerdote, magno Duce, & principe Judæorum*: de nummis plane ſilent: quod idem eſſe atque eos improbaſſe credimus. Tanta populi quidem fuit erga Simonem & fratres ejus reverentia, ut nomen ipſorum ſuo præponi ſineret in litteris, quæ Reipublicæ Judaïcæ nomine ſcriberentur. Ut I. Mach. VIII, 10. *Judas Machabæus, & fratres ejus, & populus Judæorum*. Cap. XII, 6. *Jonathas ſummus ſacerdos, & Seniores gentis, & reliquus populus Judæorum*. Cap. XV. 17. *Simon princeps ſacerdotum, & populus Judæorum*. Sed mox jus ſuum & locum populus recepit, quo privatum quemlibet, etiam ſacerdotii ſummi dignitate conſpicuum, anteibat. Itaque quod in tribus iſtis fratribus ferendum utcumque populo viſum eſt, ad poſteros non eſt tranſmiſſum. Certe ſummus ſacerdos Judas, Simonis nepos, in epiſtola an-

no poſt avi obitum undecimo ſcripta, poſt populum & poſt Senatum, qui pars populi fuit, iſte poſtremus, ut privatus quilibet, appellatur, 2. Mach. I, 10. *Populus qui eſt Hieroſolymis, & in Judæa, Senatuſque, & Judas.* Neque tunc amplius, ut ſub Simone factitatum fuerat, anni ſcribebantur ſummorum Pontificum in tabulis geſtiſque publicis.

Hæc igitur ratio veriſimillime Simonem adegit, ut demum populo cederet, abſtineretque poſt annum quartum a percuſſura proprii numiſmatis: certe nullum ſimile apud Judæos ulla viſum ætate eſt. Nam quæ nec Simonis habent nomen, nec annum notatum; ſed pretii notam dumtaxat; adeo perſpicuum eſt, eſſe ea ejuſdem officinæ, (nam id omnino ſuadet indiſcreta fabricæ ſimilitudo:) ut obſtinatæ pertinaciæ ſit, eo tantum argumento contendere, alio tempore potuiſſe ea cudi, quoniam nullum certum habent annum notatum.

Ceterum non fuit hæc Simonis Pontificis pecunia in uſu extra ditionem ipſius, aut extra ipſammet Samariam. Et regi Antiocho Evergetæ id ſummopere diſplicuit; quippe qui beneficiario jure obſtrictam ſibi Judæam eſſe credi vellet; unde & ipſe, & ante ipſum Alexander Antiochi Dei filius, Evergetæ nomen accepit. Quoniam autem e re ſua eſſe intelligeret mitius cum Simone agere, voluit ſaltem id ſibi cum veluti clientem debere. Itaque cum jam ante annos tres id juris Simon ſibi ſumſiſſet; edicto ei conceſſit, ut pecuniam publicam cuderet, ſed quæ in Judææ uſu tantum eſſet. *Permitto, tibi*, inquit, *facere percuſſuram proprii numiſmatis in tua regione.* I. Mach. XV. 6.

Denique quod ex ignoto hujuſce numiſmatis charactere potiſſimum ac perſpicue colligitur, iſtud eſt, non fuiſſe illud Hieroſolymis percuſſum, idque extra omnem dubitationem eſſe. Neque ipſe igitur character alter, qui Samariticus dicitur, & in altera legitur nummi pagina, Hieroſolymis quoque cuſus eſt; neque alii proinde, qui nummi vulgo Samaritici nuncupantur. Fuit ergo Judæis peregrina utraque forma ſcribendi; nec fuit umquam Samaritica ab ipſis recepta, ſive in uſu ſacro, ſive in communi. An enim Judæi patienter ferrent in uno eodemque numiſmate cum profanis alienigenarum characteribus conjungi ſacrum ſuum ſive ſermonem ſive characterem? Sunt itaque hi duo diverſi characteres unius civitatis, in qua gentes duæ degerent ita concordes, ut ſuum tamen avitumque ſcribendi morem quæque ſervaret. Sic numiſmata multa videmus inſcripta Græce ſimul & Latine. Græca litteratura civitatem ibi ſeu veteres incolas denotat. Latina Romanum Imperatorem, vel magiſtratum, coloniamve eo deductam. Ejuſdem formæ eſt eximius ex auro nummus, quem Vredus affert, pag. 27. Balduini I. qui Latine ex una parte titulum Imperatoris exhibet; ex altera, Deſpotæ titulum Græce. Non igitur Hieroſolymis percuſſa ea numiſmata ſunt: quandoquidem Hebræus character, quem in Bibliis legimus, ſolus ibi fuit in uſu. Niſi forte quis exiſtimat, etiam quod Hebraice ſcribi in titulo Crucis juſſit Pilatus, eo charactere ſcriptum fuiſſe, quem in Simonis Pontificis nummis cernimus, annis ante Pilatum CXXX. Exſtat Herodis regis, cujus principatu Chriſtus natus eſt, Græcum numiſma; & illud in Judæa quidem, at Cæſareæ a Græcis percuſſum, non a Judæis Hieroſolymis.

Non alia igitur cauſa quærenda eſt, quamobrem Simonis Pontificis peregrinis characteribus percuſſa numiſmata ſint, niſi quia percuſſa in Samaria: quemadmodum haud alia eſt inquirenda cauſa cur plurima Romanorum Imperatorum numiſmata inſcripta ſint Græce, quam quia cuſa in Græcia ſunt. Præſertim cum Samaritanæ ſcripturæ veſtigium, Simonis numiſmatibus antiquius, nullum ſit, aut conſtare ullo argumento poſſit, vetuſtiorem eam in Terra ſancta eſſe, quam ſint deductæ in Samariam coloniæ Cuthæorum. Phœnicia certe ea ſcriptura non eſt: nam Phœniciæ litteræ, quæ viſuntur in nummis Tyri & Sidonis, earum ſimilitudinem habent, quas Samariticas vocant, ut Græcæ habent Arabicarum.

Ducit ergo nos in cognitionem rei dignæ ſcitu ille ipſe qui ignotus nobis eſt character nummi poſterioris. Sed priorem maxime commendat, quod ipſam exhibet notatam perſpicue civitatem Samariæ, in qua percuſſi nummi fuere, quos Samariticos vocant. Nam littera ש quæ in ima parte prioris areæ latere ſiniſtro conſpicitur, non alio fine ibi potuit collocari, quam ut civitatem deſignaret, ubi percuſſus nummus eſt. *Sichem* nimirum ipſa eſt, caput Samariæ, ubi *ſtultus* ille *populus* fuit, *qui habitabat in Sichimis*, ut dictum eſt ſuperius: hoc eſt, addictus cultui inanium deorum; qui tunc ſaltem plus ibi poterat, cum ita ſacer Auctor ſcriberet. Imitari præfectus monetæ in hoc numiſmate voluit formam nummorum, quos percuti jubebant vicini reges, in primis vero Syriæ. Nam in his ea ætate ſola littera A. Antiochiam denotabat, & quidem eo interdum loco vel ſitu collocata, quo iſthic conſpicitur littera ש. Qui character igitur Samariticus vulgo nuncupatur, is primæva origine proprius gentis fuit cultricis idolorum, æque atque alter, qui in averſa alterius nummi area ei conjungitur. Is demum eſt, quem ex Aſſyriæ Cuthæi detulerunt, qui Sichimam occuparunt; hæ *Aſſyriæ litteræ*, quas *fuiſſe ſemper* Plinius *arbitratur*: ut hæc noſtra ſuper ea re diſputatio, ni fallimur, perſpicue docet.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER VIII.

I. AD reliqua tranſeamus animalia, & primum terreſtria. Maximum eſt CAP. I.
elephas, proximumque humanis ſenſibus: quippe intellectus illis [1] ſer-
monis patrii, & imperiorum obedientia, [2] officiorumque, quæ didi-
cere, memoria: amoris, & gloriæ voluptas: immo vero, (quæ etiam
in homine rara,) probitas, prudentia, æquitas: religio quoque ſide-
rum, [3] Soliſque ac Lunæ veneratio. [4] Auctores ſunt, in Mauritaniæ
ſaltibus ad quemdam amnem, cui nomen eſt [5] Amilo, niteſcente
Luna nova, greges eorum deſcendere: ibique ſe purificantes ſolemniter aqua circumſper-
gi: atque ita [6] ſalutato ſidere in ſilvas reverti, [7] vitulorum fatigatos præ ſe ferentes. [8] Alie-
næ quoque religionis intellectu, creduntur maria tranſituri non ante naves conſcendere,
quam invitati rectoris jurejurando de reditu. Viſique ſunt feſſi ægritudine, (quando & il-
las moles infeſtant morbi,) [9] herbas ſupini in cælum jacientes, veluti tellure precibus
allegata. [10] Nam quod ad docilitatem attinet, regem adorant, genua ſubmittunt, coro-
nas porrigunt. [11] Indis arant minores, quos appellant [12] nothos.

II. [1] Romæ juncti primum ſubiere currum Pompeii Magni Africano triumpho: [2] quod CAP. II.
prius India victa, triumphante Libero Patre, memoratur. Procilius negat potuiſſe Pom-
peii triumpho junctos [3] egredi porta. [4] Germanici Cæſaris munere gladiatorio, quoſdam
etiam inconditos motus edidere, ſaltantium modo. [5] Vulgare erat, per auras arma ja-
cere non auferentibus ventis, atque inter ſe gladiatorios congreſſus edere, aut laſciviente
[6] pyrrhiche colludere: poſtea & [7] per funes inceſſere, lecticis etiam ferentes quaterni ſin-

NOTÆ.

1. *Sermonis patrii.*] Refert hoc Ælianus, de Indicis elephantis, lib. XI. hiſt. anim. cap. 14.

2. *Officiorumque.*] Hoc eſt, obſequiorum officiorumque memores, ad quæ præſtanda edocti inſtitutique ſunt. Vide Notas & Emend. num. I.

3. *Soliſque.*] De hac ſiderum veneratione Plutarchus lib. de ſolertia animal. pag. 972. Ælianus lib. 7. hiſt. anim. cap. 44. & lib. 4. cap. 10.

4. *Auctores ſunt.*] Ex Plinio mutuatus hæc Solinus, cap. 25. pag. 46.

5. *Amilo.*] Ita MSS. omnes. Idem fortaſſis cum eo cui nomen eſt Valo apud Ptolem. lib. 4. cap. 1. quique ex montibus iis egredi fertur, quos ſeptem Fratres diximus appellari lib. 5. ſect. 1. Non placet conjectura Rhodigini, legentis *Annulo*, eamque vocem ex Græca *ἀεινὸς* deducentis, lib. 13. Antiq. lect. cap. 18. pag. 593.

6. *Salutato ſidere.*] Salutata Luna, ut quidem interpretor. Solinus tamen de Sole accipit: *Luna niteſcente*, inquit, *gregatim amnes petunt: mox aſperſi liquore, Solis exortum motibus, quibus poſſunt, ſalutant: deinde in ſaltus revertuntur.*

7. *Vitulorum.*] Fetus majorum animalium vitulos paſſim vocat. Sic de balænis, lib. 9. ſect. 5. *Irrumpunt orcæ in ſecreta, & vitulos earum lancinant morſu.* Vide Indicem.

8. *Alienæ quoque.*] Non modo, inquit, ſuam habent elephantes religionem, ſicuti ex ſupradicta Solis ac novæ Lunæ veneratione conſtat: ſed, quod majoris admirationis eſt, intelligere alienam quoque videntur: quandoquidem non antea navem creduntur conſcendere, quam ſuo jurejurando rector eorum ad reducendos eos ſe ſe obſtrinxerit.

9. *Herbas ſupini.*] Ægritudinis impatientia jaciunt ſupini interdum in cælum herbas, ceu Deorum opem, tellure ipſa in partem & ſubſidium precum aſſumpta atque adhibita, ita implorantes. Vide Notas & Emend. num. II.

10. *Nam quod.*] Id quoque Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. c. 72. Et Dio lib. 48. Πολλῶν δὲ ἐλεφάντων λαμπάδας φερόντων ἐκομίσθη. *Multis autem elephantis faces ferentibus deductus eſt.* Et Martialis, in ſpectac. Epigr. 17. *de ſupplice elephante.*

Quod pius & ſupplex elephas te, Cæſar, adorat,
Hic modo qui tauro tam metuendus erat:
Non facit hoc juſſus: nulloque docente magiſtro:
Crede mihi, numen ſentit & ille tuum.

11. *Indis arant.*] Arat India, inquit, minoribus elephantis. Sic lib. 6. ſect. 22. de iiſdem: *Iis arant, iis vehuntur.* Vide Notas & Emend. num. III.

12. *Nothos*] Solinus cap. 25. pag. de elephantis: *Duo eorum genera ſunt: Nobiliores indicat magnitudo: minores nothos vocant.*

Sect. II. 1. *Romæ juncti.*] Refert idipſum Plutarchus in Pompeio, pag. 626. Alii quidem ante Pompeium elephantos in triumpho duxiſſe leguntur: junxiſſe vero, qui currum ſubirent, ante Pompeium nemo.

2. *Quod prius India.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

3. *Egredi porta.*] Vide Notas & Emend. num. V.

4. *Germanici Cæſaris.*] Ælianus hoſce elephantorum ludos in Germanici munere editos fuſe deſcribit, lib. 2. hiſt. animal. cap. XI. Marcialis, lib. 1. Epigr. 105.

Et molles dare juſſa quod choreas,
Nigro bellua nil negat magiſtro.

Æthiopi ſcilicet ductori.

5. *Vulgare.*] Familiare illis fuit ea arte, atque ſolertia, in altum arma jacere, ut eadem deinde decidentia exciperent, uti nos pilas ſolemus, nec vento quidem auferente ea. Simile illud eſt quod refert ſect. 7. de elephante quodam: *Arrepta ſcuta jaciens in ſublime, quæ decidentia ſpectantibus voluptati erant, in orbem circumacta, velut arte, non furore belluæ jacerentur.* Similes quoque ludos edi noſtra vidit ætas non ſine ingenti voluptate in Regio nemore Verſaliis, ab elephante eximiæ magnitudinis.

6. *Pyrrhiche.*] Saltatione armata, de qua dictum eſt libro ſuperiore. Vide Notas & Emend. num. VI.

7. *Per funes.*] De funambulis elephantis, Seneca in epiſtolis, Sueton. in Galba, Vopiſcus in vita Carini, Dio in Nerone, &c. Viſum a ſe, qui ſaltaret, & pila luderet, elephantum ſcribit Busbequius, epiſt. 1. fol. 27.

gulos [8] puerperas imitantes : [9] pleniſque homine tricliniis accubitum iere per lectos ita libratis veſtigiis, ne quis potantium attingeretur.

CAP. III. III. [1] Certum eſt unum tardioris ingenii in accipiendis quæ tradebantur, ſæpius caſtigatum verberibus, eadem illa meditantem [2] noctu repertum. Mirum maxime, & adverſis quidem funibus [a] ſubire, ſed regredi magis utique pronis. Mucianus ter Conſul auctor eſt, aliquem ex his & litterarum ductus [3] Græcarum didiciſſe, ſolitumque præſcribere ejus linguæ verbis: [4] Ipſe ego hæc ſcripſi, & ſpolia Celtica dicavi. Itemque ſe vidente Puteolis, cum advecti e nave egredi cogerentur, territos ſpatio pontis procul a continente porrecti, ut ſeſe longinquitatis æſtimatione fallerent, averſos retrorſus iſſe.

IV. Prædam ipſi in ſe expetendam ſciunt ſolam eſſe in armis ſuis, quæ Juba cornua appellat, Herodotus tanto antiquior, & [1] conſuetudo melius, dentes. Quamobrem deciduos caſu aliquo, vel ſenecta, [2] defodiunt. Hoc ſolum ebur eſt: [3] cetero, & in his quoque, qua corpus intexit, vilitas oſſea. Quanquam nuper oſſa etiam in laminas ſecari cœpere [b] penuria. Etenim rara amplitudo jam dentium, præterquam ex India, reperitur: cetera in noſtro orbe [4] ceſſere luxuriæ. [5] Dentium candore intelligitur juventa. Circa hos belluis ſumma cura: alterius mucroni parcunt, ne ſit præliis hebes: alterius operario uſu fodiunt radices, impellunt moles: circumventique a venantibus, primos conſtituunt, [6] quibus ſunt minimi, ne tanti prælium putetur: poſtea feſſi, [7] impactos arbori frangunt, prædaque ſe redimunt.

CAP. IV. V. [c] Mirum in pleriſque animalium, ſcire quare petantur: [1] ſed & per cuncta quid caveant. [2] Elephas homine obvio forte in ſolitudine, & ſimpliciter oberrante, clemens placiduſque etiam demonſtrare viam traditur. Idem veſtigio hominis animadverſo priuſquam homine, intremiſcere inſidiarum metu, ſubſiſtere ab olfactu, circumſpectare, iras proflare, nec calcare, [3] ſed erutum proximo tradere, illum ſequenti, nuncio ſimili uſque ad extremum: & tunc agmen circumagi, & reverti, aciemque dirigi: [d] [4] adeo omnium odori durare virus illud, majore ex parte ne nudorum quidem pedum. Sic & tigris etiam feris ceteris truculenta, atque ipſa elephanti quoque ſpernens veſtigia, [5] hominis viſo transferre dicitur protinus catulos. Quonam modo agnito? ubi ante conſpecto illo, quem timet? Etenim tales ſilvas minime frequentari certum eſt. Sane mirentur ipſam veſtigii raritatem: ſed unde ſciunt timendum eſſe? Immo vero cur vel ipſius conſpectum paveant,

INTERPRETATIO.

a *Subire.*] Aſcendere.

b *Penuria.*] Penuria eboris.

c *Mirum.*] Mirum eſt, animalium pleraque intelligere quare petantur: cuncta vero ſcire, quid ſibi ſit cavendum.

d *Adeo omnium.*] Adeo elephantorum omnium olfactum percellit virus illud *ab hominis veſtigio profectum.*

NOTÆ.

8. *Puerperas.*] Quaterni eorum, inquit, lecticis ſingulos geſtaverunt, elephantes, qui puerperarum inſtar a partu recentium, in iis lecticis jacebant.

9. *Pleniſque.*] Cum in theatri arena, inquit, ſtrata triclinia eſſent, eaque cœnantium hominum confertiſſimo cœtu plena, venêre tamen elephantes in partem convivii, accubitumque ſimul iere cum hominibus, ita libratis veſtigiis, ut ne quis hominum compotantium vel leviter attingeretur. Ita fere Ælianus loco proxime appellato, unde lux maxima orationi Plinianæ acceſſit. Vide Notas & Emend. num. VII. Elephanti lychnuchos quoque geſtitant, apud Sueton. in Julio, cap. 37.

Sect. III. 1. *Certum eſt.*] Romæ hoc accidiſſe narrat Plutarchus lib. de ſolert. anim. pag. 968. ubi plura ſubjungit elephantum docilitatis exempla.

2. *Noctu.*] Ad Lunam. Plutarchus: *ὤφθη νυκτὸς αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν Σελήνην ἀναλαμβανόμενος τὰ μαθήματα, καὶ μελετῶν: noctu ſua ſponte ad Lunam deprehenſus eſt ſe exercere, ac veluti meditari.*

3. *Græcarum.*] Et Latinarum Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. XI.

4. *Ipſe ego.*] Quæ verba ſi Græce ſcribantur, verſus heroïcus conſtituitur hoc modo:

Αὐτὸς ἐγὼ τάδ' ἔγραψα, λάφυρά τε Κελτ' ἀνέθηκα.

Sect. IV. 1. *Conſuetudo melius.*] Melius ſane: Cornua enim exterius per frontem exeunt, & in ea protuberant: at dentes & ebur per os exeunt, & in gingivis radices habent. Deinde cornu tranſlucet, ſi per tenues laminas ſecetur & levigetur: ebur non tranſlucet. Cornu per ebullitionem in aqua fervente molleſcit, & ſit ductile: ebur minime. De eodem argumento concertationem habet elegantem Philoſtratus lib. 2. de vita Apoll. cap. 6. pag. 70. & 71. Herodoto Plinioque Ariſtoteles ſuffragatur, lib. 2. de hiſtor. anim. cap. XI. pag. 194. atque alibi paſſim. Alicubi tamen Plinius ipſe, ut Rhinocerotis, ita elephanti cornua appellat.

2. *Defodiunt.*] Invidia ſcilicet, odioque noſtri: ne quod cum tanta eorum injuria quærimus, aſſequamur.

3. *Cetero, &c.*] Præbent ebur, inquit, tantummodo dentes, quanquam nec ipſi etiam toti ebore conſtant: quandoquidem qua parte latent obducti ipſo belluæ corpore, maxillaque tecti, oſſei, ac viles hi quidem ſunt, nec eboris pretium obtinent.

4. *Ceſſere luxuriæ.*] Luxuria noſtra, inquit, abſumpſit omne ebur hujus noſtri orbis: adeo ut jam id ex India petere propemodum neceſſe ſit.

5. *Dentium candore.*] Hæc totidem fere verbis, de candore curaque dentium, Plutatch. lib. de ſolert. anim. pag. 966. Solinus item hunc locum tranſſcribens, cap. 25. pag. 47. *Candore dentium intelligitur juventa: quorum alter ſemper in miniſterio eſt: alteri parcitur, ne hebetatus aſſiduo repercuſſu, minus vigeat, ſi fuerit dimicandum.* Ita etiam Ælianus lib. 7. hiſt. anim. cap. 56.

6. *Quibus ſunt minimi.*] Quibus ſunt dentes exigui.

7. *Impactos.*] Solinus loco cit. *Cum venatu premuntur, pariter affligunt utroſque, ut ebore damnato non requirantur: hanc enim ſibi cauſam ineſſe periculi ſentiunt.*

Sect. V. 1. *Sed & per cuncta.*] Vide Notas & Emend. num. VIII.

2. *Elephas.*] Hæc quoque Solinus ex Plinio, cap. 25. pag. 47. Sed *homini* malim, & *oberranti.* legi, quam *homine* & *oberrante.*

3. *Sed erutum.*] Veſtigium ſubintellige: hoc eſt, herbam, aliamve rem ſimilem, cui hominis planta inſtiterit. Vide Notas & Emend. num. IX.

4. *Adeo omnium.*] In tantum viget, inquit, virus illud humani veſtigii, ut a priore ad extremos uſque, ceu per manus traditum, nares omnium juxta infeſtet: quodque magis mirari conveniat, non nudi pedis plerumque id veſtigium eſt, ſed calceati: a quo minoris efficientiæ odor dubio procul emittitur.

5. *Hominis viſo.*] Subintellige, veſtigio. Vide Notas & Emendat. num. X.

tanto

tantò viribus, magnitudine, velocitate præſtantiores? Nimirum hæc eſt natura rerum, hæc potentia ejus, ſæviſſimas ferarum maximaſque numquam vidiſſe quod debeant timere, & ſtatim intelligere cum ſit timendum.

CAP. V.

[6] Elephanti gregatim ſemper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natu, cogit ætate proximus. [7] Amnem tranſituri minimos præmittunt, ne majorum ingreſſu atterente alveum, creſcat gurgitis altitudo. Antipater auctor eſt, duos Antiocho regi in bellicis uſibus, celebres etiam cognominibus, fuiſſe: etenim [a] novere ea. Certe Cato, cum Imperatorum nomina [8] Annalibus detraxerit, [b] eum qui fortiſſime præliatus eſſet in Punica acie, Surum tradidit vocatum, altero dente mutilato. Antiocho vadum fluminis experienti [9] renuit Ajax, alioquin dux [10] agminis ſemper. Tum pronunciatum, ejus fore principatum qui tranſiſſet: auſumque Patroclum, ob id phaleris argenteis, quo maxime gaudent, & reliquo omni primatu donavit. Ille, qui notabatur, inedia mortem ignominiæ prætulit. Mirus namque pudor eſt, [11] victuſque vocem fugit victoris: [12] terram ac verbenas porrigit.

[13] Pudore numquam niſi in abdito coëunt: [14] mas quinquennis, femina decennis. [15] Initur autem biennio, quinis (ut ferunt) cujuſque anni diebus, nec amplius: ſexto, perfunduntur amne, non ante reduces ad agmen. [16] Nec adulteria novere: nullave propter feminas inter ſe prælia, ceteris animalibus pernicialia: non quia deſit illis amoris vis: [17] namque traditur unus amaſſe quamdam in Ægypto corollas vendentem: ac ne quis vulgariter [18] electam putet, mire gratam [19] Ariſtophani, celeberrimo in arte Grammatica. Alius Menandrum Syracuſanum incipientis juventæ in exercitu Ptolemæi, deſiderium ejus, quoties non videret, inedia teſtatus. Et unguentariam quamdam dilectam Juba tradit. Omnium amoris fuere argumenta, gaudium a conſpectu, blanditiæque inconditæ, [20] ſtipeſque, quas populus dediſſet, ſervatæ, [21] & in ſinum effuſæ. Nec mirum eſſe amorem, quibus ſit memoria. Idem namque tradit, agnitum in ſenecta, multos poſt annos, qui rector in juventa fuiſſet. Idem divinationem quamdam juſtitiæ. Cum Bocchus rex triginta elephantis, [c] totidem, in quos ſævire inſtituerat, ſtipitibus alligatos objeciſſet, [d] procurſantibus inter eos qui laceſſerent, non potuiſſe effici, ut crudelitatis alienæ miniſterio fungerentur.

CAP. VI.

VI. [1] Elephantos Italia primum vidit Pyrrhi regis bello, [2] & boves Lucas appellavit, in Lucanis viſos, anno Urbis quadringenteſimo ſeptuageſimo ſecundo: Roma autem [3] in triumpho, [4] ſeptem annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno [5] quingenteſimo ſecundo, victoria L. Metelli Pontificis in Sicilia de Pœnis captos.

INTERPRETATIO.

a *Novere ea.*] Novere ſua quiſque cognomina.
b *Eum qui.*] Eum elephantem, qui &c.
c. *Totidem.*] Totidem elephantos.
d. *Procurſantibus.*] Inter elephantos procurſantibus viris qui eos laceſſerent.

NOTÆ.

6. *Elephanti.*] Hæc iiſdem verbis Solinus, cap. 25. pag. 47. Plutarchus, lib. de ſolert. animal. pag. 968. Ælian. lib. 7. hiſt. anim. cap. 15.

7. *Amnem.*] Præter auctores laudatos, hoc etiam Philoſtr. notat, lib. 2. de vita Apollonii, cap. 8. pag. 75. & 76.

8. *Annalibus detraxerit.*] Vide Not. & Emend. num. XI.

9. *Renuit Ajax.*] Id elephanto nomen fuit: cujuſmodi fuiſſe & illi qui pro rege Poro adverſus Alexandrum pugnavit, Philoſtratus eſt auctor, lib. 2. de vita Apollonii, cap. 6. pag. 70.

10. *Agminis ſemper.*] Mallet Pellicerius in MSS. *dux agminis, præire.* Sed nulli ei codices favent.

11. *Victuſque vocem.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 2. pag. 1010. *οὐχ ὑπομένει τὴν νικήσαντος φωνήν.*

12. *Terram ac verbenas.*] Quo ritu ſolent & homines herbam victi porrigere, ut dicetur inferius, lib. 22. ſect. 4.

13. *Pudore numquam.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. 2. pag. 524. Refert etiam Ælianus lib. 8. hiſt. anim. cap. 17. & de camelis item, lib. 6. cap. 60.

14. *Mas quinquennis.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. 13. pag. 566. Ex Plinio Solinus, cap. 25. pag. 47.

15. *Initur autem biennio.*] Poſt biennium. Vide Notas & Emend. num. XII.

16. *Nec adulteria.*] Solinus loc. cit.

17. *Namque traditur.*] Hæc quoque Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 972. & Ælian. lib. 1. hiſt. anim. cap. 38.

18. *Electam putet, mire gratam.*] Ita reſcripſimus codicum omnium admonitu, Reg. 1. 2. Chiffl. &c. cum prius in editis legeretur, *dilectam putet, miretur gratam.*

19. *Ariſtophani.*] Ἀριστοφάνει τῷ Βυζαντίῳ, Ælianus, loco citato.

20. *Stipeſque.*] Hujuſce moris, erogandi nummos, conjiciendique in elephantorum proboſcidem, veſtigia exſtant apud Suetonium, in Auguſto, cap. 53. ubi quemdam corripuiſſe joco Auguſtus dicitur, *quod ſic ſibi libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem*, hoc eſt, cum pavore ac formidine. Quod Macrobius ſic expreſſit, lib. 2. Saturn. cap. 4. pag. 331. *Auguſtus cum ei quidam libellum trepidus offerret, & modo proferret manum, modo retraheret: Putas, inquit, te aſſem elephanto dare?*

21. *Et in ſinum.*] In illius ſinum, quem elephas diligeret.

Sect. VI. 1. *Elephantos.*] Hæc ad verbum Solinus, cap. 25. pag. 47. Epitome Livii, lib. 13. *Valerius Levinus Conſul parum proſpere adverſus Pyrrhum pugnavit: elephantorum maxime inuſitata facie territis militibus.*

2. *Et boves Lucas.*] Hæc Varro, lib. 6. de ling. Lat. p. 72. *Luca bos, elephas. Cur ita ſic dicta, duobus modis inveni ſcriptum. Nam & in C. Ælii Commentario erat, a Libycis Lucas: & in Vergidii commentario, ab Lucanis Lucas: ab eo quod noſtri cum maximum quadrupedem, quem ipſi haberent, vocarent bovem: & in Lucanis Pyrrhi bello primum vidiſſent apud hoſtes elephantos, ... Lucam bovem appellaſſe*, &c. Boves Lucas appellant quoque Lucretius, lib. 5. & Auſon. epiſt. 15.

3. *In triumpho.*] Manii Curii Dentati, Pyrrho devicto, triumphum agentis. Seneca, lib. de brevit. vitæ, cap. 13. pag. 734. *Primus Curius Dentatus in triumpho duxit elephantos.* Idem habet Eutropius, lib. 2. pag. 745. Pugnam, victoriam, triumphum, eleganter in primis Florus deſcribit, lib. 1. cap. 18. de bello Tarentino.

4. *Septem annis.*] Anno CCCCLXXIX. Sex annis in Italia bellum a Pyrrho geſtum, ſcribit Plutarchus in ejus vita, pag. 400.

5. *Quingenteſimo ſecundo.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

[6] Centum quadraginta duo fuere tranſvecti [7] ratibus, quas doliorum conſertis ordinibus [8] impoſuerat. Verrius eos pugnaſſe in Circo, interfectoſque jaculis tradit penuria conſilii: quoniam neque ali placuiſſet, neque donari regibus. L. Piſo inductos dumtaxat in Circum, atque ut contemptus eorum increſceret, [9] ab operariis haſtas præpilatas habentibus, per Circum totum actos. Nec quid deinde iis factum ſit, auctores explicant, qui non putant interfectos.

CAP. VII. VII. Clara eſt unius e Romanis dimicatio adverſus elephantum, cum Hannibal captivos noſtros dimicare inter ſeſe coëgiſſet. Namque unum qui ſupererat, objecit elephanto: & ille, dimitti pactus, ſi interemiſſet, ſolus in arena congreſſus, magno Pœnorum dolore, confecit. Hannibal, cum famam ejus dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites miſit, qui abeuntem interficerent. Proboſcidem eorum facillime amputari, [1] Pyrrhi præliorum experimentis patuit. Romæ pugnaſſe [2] Feneſtella tradit primum omnium in Circo, Claudii Pulchri Ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſtumio Coſſ. [3] anno Urbis ſexcenteſimo quinquageſimo quinto. Item poſt annos XX. [4] Lucullorum Ædilitate curuli adverſus tauros. Pompeii quoque [5] altero conſulatu, dedicatione templi Veneris Victricis, pugnavere in Circo viginti, aut ut quidam tradunt, [6] XVII. Gætulis ex adverſo jaculantibus, mirabili [a] unius dimicatione, qui pedibus confoſſis repſit genibus in catervas, abrepta ſcuta jaciens in ſublime, quæ decidentia voluptati ſpectantibus erant in orbem circumacta, velut arte, non furore belluæ jacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, uno ictu occiſo. Pilum autem ſub oculo adactum, in vitalia capitis venerat. Univerſi eruptionem tentavere, non ſine vexatione populi, circumdati [7] clathris ferreis. Qua de cauſa Cæſar Dictator, poſtea ſimile ſpectaculum editurus, [8] euripis arenam circumdedit: quos Nero princeps ſuſtulit, [9] equiti loca addens. [10] Sed Pompeïani amiſſa fugæ ſpe miſericordiam vulgi inenarrabili habitu quærentes ſupplicavere, quadam ſeſe lamentatione complorantes: tanto populi dolore, ut oblitus Imperatoris, ac munificentiæ honori ſuo exquiſitæ, flens univerſus conſurgeret, diraſque Pompeio, quas ille mox luit, [11] imprecaretur. Pugnavere & Cæſari Dictatori tertio Conſulatu ejus, viginti contra [12] pedites quingentos: iterumque totidem [13] turriti cum ſexagenis propugnatoribus, eodem quo

INTERPRETATIO.

a *Unius.*] Unius elephantis.

NOTÆ.

6. *Centum.*] Florus, lib. 2. cap. 2. pag. 53. *Centum circiter.* Epitome Livii, lib. 19. *Centum & viginti.* Totidem Seneca loco mox appellato.

7. *Ratibus.*] Rates, aſſeres ſunt prælongi, doliorum, ut Plinius ait, conſertis ordinibus impoſiti, atque inter ſe nexi, trahæ inſtar. Harum uſus eſt hodieque in Sequana amne frequens. His ligna, equi, armenta imponuntur, ut per amnem ea vehantur. Galli vocant, *des radeaux.* Paulus, ex Feſto: *Rates vocant tigna colligata, quæ per aquam aguntur.*

8. *Impoſuerat.*] Metellus ſcilicet. Ita MSS. Editi fruſtra, *impoſuerant.*

9. *Ab operariis.*] Ita MSS. omnes. Lipſius tamen in Tacit. lib. 1. Annal. pag. 14. mavult, *ab operis.* Quoniam *operæ Theatrales* apud Tacitum eo loci notæ: apud Tullium, *Operæ Clodianæ:* denique apud Gruterum, pag. 467. OPERAE. VETERES. A. SCAENA.

Sect. VII. 1. *Pyrrhi præliorum.*] In altero tertioque cum Pyrrho congreſſu: de quo Florus, 1. lib. cap. 18. pag. 37. *In Apulia deinde apud Aſculum melius dimicatum eſt, Curio, Fabricioque Coſſ. Jam quippe belluarum terror exoleverat, & C. Minucius quartæ legionis haſtatus, unius proboſcide abſciſſa, mori poſſe belluas oſtenderat. Itaque & in ipſas pila congeſta ſunt, ... Et ſic eædem feræ, quæ primam victoriam abſtulerant, ſecundam parem fecerant, tertiam ſine controverſia tradidere.* Meminit & Vegetius, lib. 3. cap. 24. pag. 104.

2. *Feneſtella tradit.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

3. *Anno Urbis &c.*] Plane incidere horum Conſulatum in hunc ipſum annum Urbis efficitur ex aliis ſimilibus epochis, quæ toto hoc opere diſperſæ leguntur.

4. *Lucullorum.*] Lucii, & Marci, fratrum, quos ſimul Ædiles curules fuiſſe auctor eſt Plutarchus in L. Luculli vita, pag. 492.

5. *Altero Conſulatu.*] Collega M. Lic. Craſſo item ſecundum Conſule, anno Urbis DCC. Meminit horum ludorum Aſcon. Pedianus in orat. Cic. in Piſon. pag. 7. Templi Veneris Victricis a Pompeïo dedicati, Plutarchus in ejus vita, pag. 655. Ἀφροδίτης νικηφόρυ ἱερόν. Venus Victrix, comitas eſt, humanitaſque Principis, quæ vel bellum cohibet, vel exarmat hoſtes, aut in Republica ſeditioſos. Quamobrem in nummo Fauſtinæ Marci, Venus pingitur, apprehendens Martem ac ſiſtens: cum hoc titulo: VENERI VICTRICI.

6. *XVII.*] Vide Notas & Emend. num. XV.

7. *Clathris ferreis.*] Clathri, ſeu clathra, crates dicuntur, quibus tranſverſis aliquid munimus, ſepimuſve, ut feneſtras, quæ ob id clathratæ dicuntur. *Treillis de fer.* Horatius in Arte:

Objectos caveæ valuit ſi frangere clathros.

Cavea dicebatur area in medio theatri, e qua populus ludos ſpectare ſolebat.

8. *Euripis arenam.*] Foſſis amphitheatri caveam circumdedit. Euripi enim foſſæ erant in ludis circumdatæ pro ſeptis, quorum loco temporaria prius clauſtra fuerunt. Amphitheatri caveam *arenam* vocabant, quod arena ſpargi ea ſolebat. Ita Martialis, lib. ſpectac. Epigr. 4.

Nec cepit arena nocentes.

Hoc eſt, non ſunt puniti in Amphitheatro, aut commiſſi cum feris, delatores. *Fatalis arenæ Munera,* dixit pariter Lucanus, lib. 4. v. 708.

9. *Equiti loca.*] Ad Auguſti ævum in Circo Senatus, Eques, Plebs, indiſcreti ſedebant. Corn. Cinna, Valerio Meſſala Coſſ. anno DCCLVIII. mutavit. Auguſtus, ut Dio tradit, lib. 55. pag 563. ſed ita ut juberet quidem ſeorſum ſpectare Senatum, ſeorſum Equitem: nec tamen loca illis certa, ſtataque aſſignaret. Claudius Imp. Senatui attribuit certam manſuramque ſedem, teſte Tranquillo, in ejus vita, cap. 21. pag. 72. *Circo maximo, marmoreis carceribus, aureiſque metis exculto, propria Senatoribus conſtituit loca, promiſcue ſpectare ſolitis.* Equiti deinde Nero: quod Plinius hoc loco docet: & Tranquillus in Nerone, cap. XI. pag. 80. *Circenſibus loca Equiti ſecreta a ceteris tribuit.* Tacitus denique, lib. 15. pag. 250. *Eodem anno Cæſar* (Nero) *Equitum Rom. locos ſedilibus plebis antepoſuit ante Circum:* decimo nempe ſui principatus anno, Urbis 816. Memmio Regulo, Virginio Ruſo Coſſ.

10. *Sed Pompeïani.*] Elephantes a Pompeïo in Circum emiſſi.

11. *Imprecaretur.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

12. *Pedites quingentos.*] Vide Notas & Emendationes num. XVII.

13. *Turriti.*] Coacti nimirum, & aſſuefacti, ut cecinit Juvenalis Satyra 12. v. 109.

Dorſo ferre cohortes
Partem aliquam belli, & euntem in prælia turrem.

priores numero peditum, & pari equitum ex adverſo dimicante: [14] poſtea ſinguli, principibus Claudio & Neroni [a] in conſummatione gladiatorum. [15] Ipſius animalis tanta narratur clementia contra minus validos, ut in grege pecudum occurrentia manu dimoveat, ne quod obterat imprudens: nec niſi laceſſiti noceant, ideoque gregatim ſemper ambulent, minime ex omnibus ſolivagi. [16] Equitatu circumventi, infirmos aut feſſos, vulneratoſve in medium agmen recipiunt: ac velut imperio ac ratione, per vices ſubeunt. Capti celerrime mitificantur [17] hordei ſucco.

VIII. [1] Capiuntur autem in India unum ex domitis agente rectore, qui deprehenſum ſolitarium, abactumve a grege, verberet ferum: quo fatigato, tranſſcendit in eum, nec ſecus ac priorem regit. [2] Africa foveis capit, in quas deerrante aliquo, protinus ceteri congerunt ramos, moles devolvunt, aggeres conſtruunt, omnique vi conantur extrahere. Antea domitandi gratia, greges equitatu cogebant in convallem manu factam, & longo tractu fallacem: [3] cujus incluſos ripis foſſiſque, fame domabanr. [b] Argumentum erat ramus, homine porrigente clementer acceptus. Nunc dentium cauſa, pedes eorum jaculantur, alioquin molliſſimos. [4] Troglodytæ contermini Æthiopiæ, qui hoc ſolo venatu aluntur, arbores propinquas itineri eorum conſcendunt. Inde totius agminis noviſſimum ſpeculati, extremas in clunes deſiliunt. Læva apprehenditur cauda: [5] pedes ſtipantur in ſiniſtro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cædit præacuta bipenni: hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis nervos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alii tutiore genere, ſed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui viribus juvenes continent: alii connixi pari conatu [6] contendunt, ac prætereuntibus ſagittarum venabula infigunt, mox ſanguinis [7] veſtigiis ſequuntur. [8] Elephantorum generis feminæ multo pavidiores. Cap. VIII.

IX. Domantur autem [1] rabidi, fame & verberibus, elephantis aliis admotis, [2] qui tumultuantem catenis coërceant: & alias [3] circa coïtus maxime efferantur, & ſtabula Indorum dentibus ſternunt. Quapropter arcent eos coïtu, feminarumque pecuaria ſeparant, quæ haud alio modo, quam armentorum habent. Domiti militant, & turres armatorum in hoſtes ferunt, magnaque ex parte Orientis bella conficiunt. Proſternunt acies, proterunt armatos. [4] Iidem minimo ſuis ſtridore terrentur, vulneratique & territi retro ſemper cedunt, haud minore partium ſuarum pernicie. Indicum Afri pavent, nec contueri audent: nam & [5] major Indicis magnitudo eſt. Cap. IX.

Interpretatio.

a *In conſummatione.*] In dimiſſione gladiatorum.

b *Argumentum.*] Argumento erat *abunde domitos fame, manſuetioreſque factos eſſe*, ſi ramum homine porrigente clementer acciperent.

Notæ.

14. *Poſtea ſinguli.*] Singulari quoque certamine elephanti cum gladiatoribus illis pugnarunt, qui egregiæ fortitudinis hujuſcemodi ſpecimine edito, rude donari cupiebant. Sicuti enim conſummati milites hi erant, qui legitimis peractis ſtipendiis, militiæ onere abſolvebantur, quos emeritos etiam appellabant: Sic conſummati gladiatores hi erant, quos ob debita virtutis experimenta, pugnandi immunes donatio rudis efficiebat, & publica mercede alebat. Favent huic interpretationi Turnebus, lib. 30. Adverſ. cap. 33. pag. 1126. Rhodigin. lib. XI. cap. XI. pag. 495. aliique. Dalecampium contra ſentientem nil moror.

15. *Ipſius animalis.*] Expreſſit hæc Solinus ad verbum ex Plinio, cap. 25. pag. 47.

16. *Equitatu.*] Solinus loc. cit.

17. *Hordei ſucco.*] Cocta ex hordeo ptiſana, Gallice, *de l'orge mondé*: vel hordeo certe aqua calida macerato. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

Sect. VIII. 1. *Capiuntur.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 2. pag. 1010. Albertus M. lib. 8. de anim. tract. 1. cap. 3. pag. 248. *Equitat*, inquit, *homo elephantem domeſticum in ſilva, quærendo alios elephantes, & cum invenerit ſilveſtres, incitat domeſticos contra ſilveſtres, ut percutiant eos promuſcidibus: & cum vicerint eos, eo quod fortiores ſunt domeſtici, quam ſilveſtres, propter bonum & abundantem paſtum, ſaltat ſuper ſilveſtrem rector elephantem, & percutit eum fortiter flagro duro .... & tunc ſubito quieſcit, &c.*

2. *Africa.*] Hæc ferme totidem verbis Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 972. & Ælianus multo prolixius, libro 6. hiſtor. anim. capite 61. & libro 8. cap. 10. & 15.

3. *Incluſos ripis.*] Pintianus legit, *euripis*: de quibus egimus ſuperiore ſectione: non pœnitenda ſane conjectura.

4. *Troglodytæ.*] Reliquum caput plane ad verbum Agatharchides habet, cap. 25. cujus Græca exſtant apud Photium in Bibl. cod. 250. pag. 1353. Eadem refert & Diodorus Siculus, lib. 3. Bibl. pag. 160. ubi hos Troglodytas ἐλεφαντομάχους ab ea re vocat.

5. *Pedes ſtipantur.*] Connituntur in ſiniſtrum femur, τοῖς ποσὶ δὲ πρὸς τὸν μηρὸν τὸν ἀριστερὸν ἐπιβαίνουσι, inquit Agatharchides.

6. *Contendunt.*] Ita MSS. omnes. Editi *tendunt.*

7. *Veſtigiis ſequuntur.*] Subintellige feras.

8. *Elephantorum.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 1. pag. 995.

Sect. IX. 1. *Rabidi, fame.*] Τῇ ἀτροφίᾳ καὶ λιμῷ, victus tenuitate & fame domari feros, ſcribit Ælianus, lib. 10. hiſt. animal. cap. 10. Strabo quoque, lib. 15. pag. 704. macerari eos fame docet.

2. *Qui tumultuantem.*] Magis probarim, *Quo tumultuantem.*

3. *Circa coïtus.*] Sic Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 17. pag. 716. Sed addere ex eodem hic licet, aliter domari rabidos, hoc eſt, ſubito aliquo correptos furore: aliter efferatos ex coïturitione: illos, ut dictum eſt, fame: hos, pabulo largiore: ut illorum, inopia cibi, vires frangantur: iſtorum natura diſtrahatur ad concoctionem a venere. Ariſt. Ἐξαγριαίνονται δὲ καὶ οἱ ἐλέφαντες περὶ τὴν ὀχείαν ... φασὶ δὲ καὶ τὴν τῆς τροφῆς δαψίλειαν πρᾳοτέρους αὐτοὺς παρέχειν.

4. *Iidem minimo.*] Refert Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 38. hac arte a Romanis Pyrrhi elephantos eſſe fugatos, ſuibus immiſſis: Antipatri item Macedonis a Megarenſibus, libro 16. capite 36. Vide Notas & Emendationes, numero XIX.

5. *Major Indicis.*] Solinus, cap. 25. pag. 47. *Indicos elephantos Mauri timent: & parvitatis ſuæ conſcii aſpernantur ab his videri.* Philoſtr. lib. 2. de vita Apollonii, cap. 6. pag. 69. Τῶν ἐκ Λιβύης ἐλεφάντων οἱ Ἰνδοὶ μείζους. Conſentit & Polybius, lib. 5. hiſtor. pag. 593. Indicos ad novem cubitorum altitudinem accedere, auctor eſt Ælianus, lib. 13. hiſt. anim. cap. 8.

CAP. X. X. [1] Decem annis geſtare in utero vulgus exiſtimat: [2] Ariſtoteles biennio, nec amplius [3] quam ſingulos: [4] vivere ducenis annis, & quoſdam [5] trecenis. [6] Juventa eorum a ſexageſimo incipit. [7] Gaudent amnibus maxime, & circa fluvios vagantur, cum alioquin nare propter magnitudinem corporis non poſſint. [8] Iidem frigoris impatientes: maximum hoc malum: [a] inflationemque & profluvium alvi, [9] nec alia morborum genera ſentiunt. [10] Olei potu tela, quæ corpori eorum inhæreant, decidere invenio: a ſudore autem facilius adhæreſcere. Et terram ediſſe his tabificum eſt, [11] niſi ſæpius mandant. Devorant autem & lapides. [12] Truncos quidem gratiſſimo in cibatu habent. Palmas excelſiores [13] fronte proſternunt, ac ita jacentium abſumunt fructum. [14] Mandunt ore: ſpirant & bibunt, odoranturque haud improprie appellata manu. Animalium maxime [15] odere murem: & ſi pabulum in præſepio poſitum attingi ab eo videre, faſtidiunt. Cruciatum in potu maximum ſentiunt hauſta hirudine, quam ſanguiſugam vulgo [16] cœpiſſe appellari adverto. Hæc ubi in ipſo [17] animæ canali ſe fixit, intolerando afficit dolore.

Duriſſimum dorſo [18] tergus, ventri molle, [19] ſetarum nullum tegumentum: [20] ne in cauda quidem præſidium abigendo tædio muſcarum, (namque id & tanta vaſtitas ſentit:) [21] ſed cancellata cutis, & invitans id genus animalium odore. [22] Ergo cum extenti recepere examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehenſas enecant. Hoc iis pro cauda, juba, villo eſt.

Dentibus ingens pretium, & Deorum ſimulacris [23] lautiſſima ex iis materia. [b] Invenit luxuria commendationem & aliam, [24] expetiti in callo manus ſaporis: haud alia de cau-

INTERPRETATIO.

a *Inflationemque.*] Flatuoſæ ægritudines elephantos infeſtant, & alvi profluvium: ſed non alia, præter iſta, morborum genera ſentiunt.

b *Invenit.*] Excogitavit luxuria quid aliud commendaret in elephante, nempe calloſam proboſcidem, quam ſaporis eſſe inter epulas experiri credit, &c.

NOTÆ.

Sect. X. 1. *Decem annis.*] Inde nata parœmia, cujus mentio eſt in præfatione ad Titum, pag. XI. *Cælerius elephanti pariunt.* Luſit in hanc ſententiam feſtive Plautus, Stich. act. 1. ſc. 3.

Famem fuiſſe ſuſpicor matrem mihi:
Nam poſtquam natus ſum, ſatur numquam fui:
Sed quam ego matri meæ retuli invitiſſimus,
Eam mihi numquam retulit mater gratiam.
Nam me illa in alvo menſes geſtavit decem,
At ego illam in alvo geſto plus annos decem.
Atque illa puerum me geſtavit parvulum,
Quo minus laboris illam cepiſſe exiſtimo:
At ego non pauxillulam in utero geſto famem,
Verum hercle multo maximam & graviſſimam.
Audivi ſæpe hoc vulgo dicier,
Solere elephantum gravidam perpetuos decem
Eſſe annos: ejus ex ſemine hæc certo eſt Fames:
Nam jam complures annos utero hæret meo.

2. *Ariſtoteles.*] Libro 5. hiſt. animal. cap. 13. pag. 566.

3. *Quam ſingulos.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

4. *Vivere ducenis.*] Sic Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 12. p. 908. Τὸν δὲ ἐλέφαντα ζῆν φασὶν οἱ μὲν περὶ ἔτη τριακόσια, οἱ δὲ διακόσια. Idem tamen in nono, cap. 72. pag. 1160. *Vivere*, inquit, *elephantos mares, alii annos ducenos, alii centum & viginti aiunt: feminas etiam fere totidem.* Ζῆν δέ φασι τὸν ἐλέφαντα, οἱ μὲν ἔτη διακόσια· οἱ δὲ, ἑκατὸν εἴκοσι· καὶ τὴν θήλειαν ἴσα σχεδὸν τῷ ἄρρενι. Ob eam rem in nummis Auguſtorum plurimis, qui ſunt inſcripti, AETERNITAS AVG. vel AVGG. ad ſignificandam perpetuitatem domus Auguſtæ, quæ per annos ſaltem ducenos floruiſſet, vel trecentos, pro ſymbolo elephanti pinguntur currum vehentes, vel quibus ſeſſor inſidet. In nummis utriuſque Fauſtinæ, inſcriptis, AETERNITAS, elephanti duo cum ſuis ſeſſoribus currum trahunt, in quo Fauſtinæ ſedentis effigies eſt: ad ſignificandam æternitatem domus Cæſareæ & Galeriæ, unde Fauſtina genus traxit: quæ domus per annos jam amplius ducenos floruerat, & in Commodo Aug. propagabatur.

5. *Trecenis.*] Hoc eſt, trecentis.

6. *Juventa eorum*] Statum juventæ potius, quam initia, ætati huic annorum ſexaginta Philoſophus attribuit: φασὶν, inquit lib. 9. hiſt. anim cap. 72. pag. 1160. ἀκμάζειν περὶ ἔτη ἑξήκοντα. Ælianus quoque lib. 4. hiſt. anim. cap. 31. ἀκμὴ δὲ ἐλέφαντος ἑξήκοντα ἔτη γεγονέναι: *flos ætatis elephanti eſt annus ſexageſimus.* Quin etiam timide, atque ex aliorum relatu id a ſe prodi Ariſtoteles ipſe profitetur: φασὶ, inquit: ne quis in hoc defendendo placito fidem ejus putet obſtrictam.

7. *Gaudent amnibus.*] Quæ ſequuntur, uſque ad ea verba, *Truncos quidem* &c. Ariſtoteles etiam habet libro 8. hiſt. anim. cap. 31. pag. 976. & 977. Ariſtotelem expreſſit quoque totidem fere verbis Albertus M. lib. 7. de anim. tract. 3. cap. 2. pag. 233.

8. *Iidem frigoris.*] Id quoque Ælianus loc. cit. proxime.

9. *Nec alia.*] Alia tamen morborum genera, quibus vexantur, refert Albertus loc. cit.

10. *Olei potu.*] Ariſt. loc. cit. pag. 977. Ἔλαιον δὲ οἱ μὲν πίνουσι, οἱ δ' οὔ, τῶν ἐλεφάντων. Κἂν τύχῃ σιδηρόν τι ἐν τῷ σώματι ἐνὸν, τὸ ἔλαιον ἐκβάλλει, ὅταν πίωσιν, ὥς φασι. *Elephanti non omnes oleum bibunt: at qui bibunt, ſi quid in corpus ab hoſtibus adactum eſt, olei potu ejici prædicant.* Mira certe olei natura, ut lubricet etiam tela, etiam intro ſumptum. Vide etiam Ælianum lib. 2. hiſt. anim. cap. 18. Ad ferrum hauſtum, non ad impactum retulit hanc medicinam Albertus loc. cit. *Quando elephanti*, inquit, *potant oleum, ſi in eorum ventre eſt ferrum, extrahitur per oleum.* Butyro hanc vim attribuit Strabo, lib. 15. pag. 705.

11. *Niſi ſæpius.*] Albertus: *Et quando terram comederit, morietur: niſi ad hoc fuerit a generatione aſſuetus.*

12. *Truncos quidem.*] Hæc quoque de truncorum, palmarumque cibatu, Ælianus lib. 9. hiſt. anim. cap. 56. & Solinus, cap. 25. pag. 47.

13. *Fronte proſternunt.*] In Reg. 2. *tractu proſternunt:* forte pro *fractu:* Sed nihil mutandum, auctore Philoſopho, lib. 9. cap. 2. pag. 1010. Τοὺς δὲ φοίνικας τῷ μετώπῳ &c.

14. *Mandunt ore.*] Et quidem ad mandendum bibendumque miniſterio proboſcidis abutuntur, quam ori admovent: eamdem pro manibus habent: ea, dum aquas tranſmittunt, reſpirant. Ita Philoſophus lib. 2. hiſt. anim. cap. 2. pag. 750. & lib. 2. de partibus anim. cap. 16. pag. 995.

15. *Odere murem.*] Solinus ex Plinio hæc tranſſcribit, cap. 25. pag. 47. Vide Notas & Emend. num. XXI.

16. *Cœpiſſe appellari.*] Itaque Plinii ævo ſanguiſuga a ſuctu ſanguinis cœpta eſt appellari. Qui certe ſcriptores antea vixerunt, hirudinem conſtanter vocant. Horatius:

Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

17. *Animæ canali.*] Hoc eſt, in arteria & ſpiritus meatu. In Chiffl. cod. perperam ſcribitur, *amne canalis.*

18. *Tergus.*] Tergus pro corio aut cute. Ita Solinus agnovit, cap. 25. pag. 47. *Duriſſimum dorſo tergus eſt, ventri mollius*, &c. Oſſeam cutem Caſſiodorus vocat, lib. 10. Var. form. 30.

19. *Setarum.*] Solinus: *Setarum hirſutiæ nullæ.* Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 5. pag. 163. Ὁ δὲ ἐλέφας, ἥκιστα δασύς ἐστι τῶν τετραπόδων. *Inter quadrupedes elephantus minime hirtus eſt.* Eſt ſane corpore toto glaber, ſed habet extrema in cauda pilos, ſive ſetas: unde ipſe Plinius lib. 37. ſect. 20. perforatos Indis beryllos, elephantorum ſetis religari ſcribit.

20. *Ne in cauda.*] Non negat in cauda pilos eſſe: ſed in cauda præſidium eſſe muſcis abigendis negat.

21. *Sed cancellata.*] Hulceroſis vallibus exaratam dixit Caſſiodorus, lib. 10. form. 30.

22. *Ergo cum extenti.*] Vel *extenta*, cute ſcilicet.

23. *Lautiſſima.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Salmant. &c. Editi, *laudatiſſima.*

24. *Expetiti.*] Præter jam dictam, inquit, eboris commendationem, aliam quoque ſaporis invenit luxuria, pro-

ſa ; credo ; quam quia ipſum ebur ſibi mandere videtur. [25] Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, qua confinis Æthiopiæ eſt; poſtium vicem in domiciliis præbere : [26] ſepeſque in iis & pecorum ſtabulis, pro palis, elephantorum dentibus fieri, Polybius tradidit, auctore [27] Guluſſa regulo.

XI. Elephantos fert Africa ultra Syrticas ſolitudines, & in Mauritania : ferunt Æthiopes & Troglodytæ, [1] ut dictum eſt : ſed maximos India, [2] bellanteſque cum iis perpetua diſcordia dracones, tantæ magnitudinis & ipſos, ut circumplexu facili ambiant ; [a] nexuque nodi præſtringant. [3] Commoritur ea dimicatio : [b] [4] victuſque corruens, complexum elidit pondere. CAP. XI.

XII. Mira animalium pro ſe cuique ſolertia eſt, [1] ut his una : Aſcendendi in tantam altitudinem difficultas draconi : Itaque iter ad pabula ſpeculatus, ab excelſa ſe arbore injicit. [2] Scit ille imparem ſibi luctatum contra nexus : itaque arborum aut rupium attritum quærit. Cavent hoc dracones, [3] ob idque greſſus primum alligant cauda. [4] Reſolvunt illi nodos manu. At hi [5] in ipſas nares caput condunt, pariterque ſpiritum præcludunt, & molliſſimas lancinant partes : iidem obvii deprehenſi, in adverſos erigunt ſe, oculoſque maxime petunt. Ita fit ut plerumque cœci, ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ diſcordiæ cauſam attulerit, [6] niſi naturam, ſpectaculum ſibi ac paria componentem ? [7] Eſt & alia dimicationis hujus fama. Elephantis frigidiſſimum eſſe ſanguinem : ob id æſtu torrente præcipue a draconibus expeti. Quamobrem [8] in amnibus merſos inſidiari bibentibus : [c] [9] arctatiſque illigata manu in aurem morſum defigere : quoniam [10] is tantum locus defendi non poſſit manu. Dracones eſſe tantos, ut totum ſanguinem capiant. Itaque elephantos ab iis ebibi, ſiccatoſque concidere : & dracones inebriatos opprimi, commorique. CAP. XII.

XIII. Generat eos & Æthiopia Indicis pares, [1] vicenûm cubitorum. Id modo mirum, unde criſtatos [2] Juba crediderit. Aſachæi vocantur Æthiopes, apud quos [3] maxime naſcuntur. Narratur in maritimis eorum quaternos quinoſque, inter ſe cratium modo implexos, erectis capitibus velificantes ad meliora pabula Arabiæ vehi fluctibus. CAPUT XIII.

XIV. Megaſthenes ſcribit, [1] in India ſerpentes in tantam magnitudinem adoleſcere, CAP. XIV.

INTERPRETATIO.

a *Nexuque.*] Velut illigatos nodo præſtringant.

b *Victuſque.*] Victuſque elephas corruens, draconem complexum elidit ſuo pondere.

c *Arctatiſque.*] Vinctiſque elephantis illigata proboſcide in aurem morſum infigere.

NOTÆ.

boſcidis manuſve elephantinæ callo lautiores inter epulas expetito, arbitrata tum ipſum ebur ſe mandere. Vide Notas & Emend. num. XXII.

25. *Magnitudo dentium.*] Vidimus Deppæ, Galliæ portu emporioque in primis nobili, in officinis eborariorum, dentem unum cujus pondus eſſet centum amplius librarum, ſeptenûm fere pedum longitudo.

26. *Sepeſque in iis.*] Sepes, inquit, quas pecorum ſtabulis circumdant, in extremis illis Africæ partibus, non minoribus e ligno palis, ut alibi, fieri conſuevere : ſed eorum vice, elephantinis dentibus contexi, ob eorum ibi vilitatem & copiam.

27. *Guluſſa.*] Colb. 1. 2. & Pariſ. *Gauluſa*, forte pro *Goluſa*. Nam Polybio in Excerptis, de Virtutibus & Vitiis, ex libro 31. hiſtoriarum, pag. 1473. ſcribitur ὁ Γολοσσῆς τῶν Νομάδων βασιλεύς. Aſdrubalis, & Scipionis Africani, captæque Carthaginis temporibus ſuppar.

Sect. XI. 1. *Ut dictum eſt.*] Sect. 8.

2. *Bellanteſque.*] De hac re Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 21.

3. *Commoritur.*] Salmaſius, *Commorituris.* Utriuſque nece, inquit Plinius, finitur ea dimicatio.

4. *Victuſque.*] Rectius, *victus namque.*

Sect. XII. 1. *Ut his.*] Quanta ſit animalibus, pro ſe cuique, ſolertia, hoc unum, inquit, in his, elephanto ſcilicet & dracone, exemplum declarat. Primum enim in hac dimicatione difficultas eſt draconi maxima aſcendendi in tantam altitudinem, quanta eſt elephas, cum ipſe humi ſerpat : Itaque ſpeculatus iter qua elephantus ad pabula progreditur, &c. Vide Notas & Emend. num. XXIII.

2. *Scit ille.*] Elephas. Hæc quoque Solinus, cap. 25. pag. 47.

3. *Ob idque greſſus.*] Solinus : *Ac primum pedes nodis illigant, ut laqueatis cruribus impediant gradiendi facultatem : nam elephanti, niſi præventi hac ſpirarum mora, vel arboribus ſe, vel ſaxis applicant, ut pondere nitibundo attritos necent angues.*

4. *Reſolvunt illi.*] Elephantes proboſcide nodos reſolvunt.

5. *In ipſas nares.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. At editi, *in ipſa nare.*

6. *Niſi naturam.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

7. *Eſt & alia.*] Reliquum hoc caput exſcripſit ad verbum fere Solinus, loco proxime appellato. Hoc vero fabuloſum eſſe cenſet Albertus M. lib. 22. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 587.

8. *In amnibus.*] Ita Reg. 2. Alii, *in amnes.*

9. *Arctatiſque.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

10. *Is tantum locus.*] Solinus : *Quod is tantum locus defendi non poteſt promuſcide.* Itaque invadunt elephantorum aurem dracones, quoniam locus ille defendi eorum manu non poteſt. Prius tamen manum eamdem apprehendunt, illigantque intorſu ſuo, ne ejus ope ac miniſterio, ſi partem aliam corporis illigent, aut ipſi proboſcide verberentur, aut nodi ſolvantur, ut ſuperius dictum eſt. Solino, vetuſtiſque exemplaribus Pellicerius adverſatur, cum legi fidentius jubet, *Quoniam is tantum locus defendi non poſſit, niſi manu.*

Sect. XIII. 1. *Vicenûm cubitorum.*] Vide Philoſtorgium lib. 3. cap. XI. & Ælian. lib. 2. hiſt. anim. cap. 21. Alia veterum ſcriptorum teſtimonia, qui ampliorem etiam draconibus molem aſſignant, profert Samuel Bochartus, parte 2. de animal. lib. 3. cap. 13. pag. 430.

2. *Juba.*] Sint ſane alii criſtati dracones, cujuſmodi a nobis etiam nuper viſus eſt unus : hos vero Æthiopicos, qui cum elephantis dimicant, criſtatos eſſe nemo veterum ſcriptorum affirmat, quanquam in iis deſcribendis accurati ac diligentes : in primis Ælianus loc. cit. & Lucanus lib. 9. v. 727. Tamen inter dracones marem criſta, quemadmodum inter cervos cornibus, inſignem incedere ſcribit idem Ælianus, lib. XI. cap. 62. ὁ μὲν δράκων ὁ ἄῤῥην τὸν λόφον ἔχει. Indicos, quibus Plinius Æthiopicos pares facit, criſtatos eſſe Philoſtratus ſcribit, lib. 3. de vita Apoll. cap. 2. pag. 113.

3. *Maxime naſcuntur.*] Aliis *maximi* magis placet. Plinius extrema ſect. 9. de elephantorum forma : *Nam & major Indicis magnitudo eſt.*

Sect. XIV. 1. *In India.*] Hæc Solinus ad verbum e Plinio, cap. 52. pag. 80. Plinius ex Megaſthene, ut fatetur, a quo & Ariſtoteles hauſit, lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. 984. Sed eo nomine mendacii incuſatur a Strabone Megaſthenes, lib. 2. pag. 70. immerito, ut quidem arbitramur.

ut ſolidos hauriant cervos tauroſque. [2] Metrodorus, circa Rhyndacum amnem in Ponto; ut ſupervolantes quamvis alte perniciterque alites hauſtu raptas abſorbeant. [3] Nota eſt, in Punicis bellis ad flumen Bagradam [4] a Regulo Imperatore balliſtis tormentiſque, ut oppidum aliquod, expugnata ſerpens CXX. pedum longitudinis. Pellis ejus maxillæque uſque ad bellum Numantinum duravere Romæ in templo. [5] Faciunt his fidem in Italia appellatæ [6] boæ: in tantam amplitudinem exeuntes, ut Divo Claudio principe, occiſæ in Vaticano ſolidus in alvo ſpectatus ſit infans. [7] Aluntur primo bubuli lactis ſucco, [8] unde nomen traxere. Ceterorum animalium, quæ modo convecta undique, [9] Italiam contigere ſæpius, formas nihil attinet ſcrupuloſe referre.

CAP. XV. XV. Pauciſſima Scythia gignit, [1] inopia fruticum: pauca contermina illi Germania: Inſignia tamen boum ferorum [2] genera, [3] jubatos biſontes, [4] excellentique vi & velocitate [5] uros, quibus [6] imperitum vulgus bubalorum nomen imponit, cum id gignat [7] Africa, vituli potius [8] cervique quadam ſimilitudine.

XVI. [1] Septemtrio fert & equorum greges ferorum, ſicut aſinorum Aſia, & Africa: præterea [2] alcem, ni proceritas aurium & cervicis diſtinguat, jumento ſimilem. [3] Item natam in Scandinavia inſula, nec umquam viſam [4] in hoc orbe: multis tamen narratam, [5] achlin, haud diſſimilem illi, [a] [6] ſed nullo ſuffraginum flexu: ideoque non cubantem, [7] ſed acclinem arbori in ſomno, eaque inciſa ad inſidias, capi, alias velocitatis [8] memoratæ. [9] Labrum ei ſuperius prægrande: ob id retrograditur in paſcendo, ne in priora tendens involvatur. [10] Tradunt in Pæonia feram, quæ [11] bonaſus vocetur, equina juba, [12] cetera tauro ſimilem, cornibus [13] ita in ſe flexis, ut non ſint utilia pugnæ: quapropter

INTERPRETATIO.

a *Sed nullo.*] Sed nullum habent crura flexum.

NOTÆ.

2. *Metrodorus.*] Et ex Metrodoro, ut apparet, prolixe recitat eadem Ælianus, lib. 2. hiſt. animal. cap. 21.

3. *Nota eſt.*] Hiſtoriam hanc egregie narrant Florus, lib. 2. cap. 2. pag. 52. Seneca, epiſt. 82. pag. 358. Valerius Max. lib. 1. cap. 8. pag. 77. ex Livio. Livius ipſe in Epitome lib. 18. Silius Ital. lib. 6. Denique Gellius, lib. 6. cap. 3. pag. 368. ex Ælii Tuberonis hiſtoriis, quo ex fonte, adeo ſunt verba paria, hauſiſſe Plinius ipſe videatur.

4. *A Regulo.*] Attilius ille Regulus fuit, quem aiunt a Carthaginienſibus illigatum in machina, reſectis palpebris, vigilando necatum, bello Punico primo.

5. *Faciunt his.*] Solinus iiſdem verbis, cap. 2. pag. 15. Faciunt vero præter iſta his monſtris fidem, immani illa vaſtitate ſerpentes, quas hodieque in Braſilia & circumjacente tractu terrarum paſſim degere, non ex hiſtoricis modo accepimus, ſed eorum etiam fide, qui oculis uſurparunt, omnino credimus.

6. *Boæ.*] Ita Solinus appellat. Feſtus quoque: *Boa ſerpens eſt aquatilis, quem Græci ὕδρον vocant, a qua icti obturgeſcunt.* Aldrovandus, lib. 1. de ſerp. & drac. pag. 295. ait eſſe hydri ſpeciem, qui Germanice *Unck* appelletur. Hieronymus in vita D. Hilarionis, cap. XXXIII. *Siquidem draco miræ magnitudinis, quos gentili ſermone Boas vocant, ab eo quod tam grandes ſint, ut boves glutire ſoleant, omnem late vaſtabat provinciam: & non ſolum armenta, & pecudes, ſed agricolas quoque & paſtores tractos ad ſe vi ſpiritus abſorbebat.*

7. *Aluntur primo.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXVI.

8. *Unde nomen.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

9. *Italiam.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

Sect. XV. 1. *Inopia fruticum.*] Unde his animantibus Scythicis cibatus eſt gratus in primis, ut de toto caprarum genere Varro docet, lib. 2. de re ruſt. cap. 1.

2. *Genera.*] Duo ſcilicet, biſontes, & uros: quanquam biſontes non ita ſunt inter feros cenſendi, ut, quod Solinus ait, cap. 20. pag. 40. hunc locum tranſſcribens, *capti aſſueſcere manu* omnino non poſſint: ſed quod ægre poſſint. Alioqui haud inuſitatum eſſe cecinit Martialis, l. 1. Epigr. 105.

Turpes eſſeda quod trahunt biſontes.

3. *Jubatos biſontes.*] *Quos* Elg *appellant Suizzeri*, ſive Helvetii, inquit Scaliger, Exerc. 206. pag. 660. Hos pulcherrime delineat Calpurnius, quanquam tacito biſontis nomine, Eclog. 7. pag. 213.

Vidimus & tauros, quibus aut cervice levata
Deformis ſcapulis torus eminet, aut quibus hirtæ
Jactantur per colla jubæ, quibus aſpera mento
Barba jacet, tremuliſque rigent palearia ſetis.

Biſontis iconem exhibet Aldrovandus, lib. 1. de quadrup. biſulc. cap. 3. pag. 355. ex Volfgango Lazio, & Geſnero.

4. *Excellentique.*] Vide Notas & Emend. num. XXIX.

5. *Uros.*] Uri ſunt boves, ut verbis Alberti M. utar, lib. 22. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 609. *quos Germanice* Viſent *vocamus, cornua ingentia duo geſtantes, per quæ capere poſſint multum liquorem, &c.* In ſola Mazovia reperiri nunc ſcribit Aldrov. loc. cit. cap. 2. pag. 346. aliique apud ipſum.

6. *Imperitum vulgus.*] Vulgi ſententiam ſecutus Agathias, lib. 1. pag. 15. Ταῦρος ὑλονόμος καὶ ὄρειος, καὶ τοῖς κέρασι τὸ ἀντίπαλον διαφθείρων. Βουβάλους οἶμαι τοῦτο τὸ φῦλον καλοῦσι.

7. *Africa.*] Strabo lib. 17. de Mauritania, pag. 827. Δορκάδων, καὶ βουβάλων, καὶ τῶν παραπλησίων ζώων .... τροφὸς ἡ χώρα ἐστί. *Capreas, bubalos, & ſimilia animalia nutrit hæc regio.* Hauſit ab Herodoto, lib. 4. Melpom. pag. 285.

8. *Cervique.*] Vide Notas & Emendationes, num XXX. Bubalum interim, qui hic deſcribitur, ſtatuo cum Aldrov. loco cit. cap. 14. pag. 735. a vulgari, quem Romæ & Florentiæ *Bufalo*, Galli *Buffle* nominant, longe eſſe diverſiſſimum.

Sect. XVI. 1. *Septemtrio.*] In Pruſſia Eraſmus Stella, Olaus Magnus apud Moſcovitas, alii in regionibus aliis naſci equos agreſtes affirmant. Vide Aldrov. lib. 1. de quadrup. cap. 1. pag. 19.

2. *Alcem.*] Solinus, cap. 20. pag. 40. *Eſt & alces mulis comparanda*, &c. Pauſaniæ lib. 9. in Bœot. pag. 573. eſt ἄλκη. Cæſar, lib. 6. de bello Gall. pag. 74. magnitudine paulo capras antecedere tradit. Scaliger paulo ante laudatus, eſſe id animal putat, quod a Germanis *Ellend* vocatur. Verum Albertus M. lib. 22. de animal. tract. 2. alcen ſecernit ab Equicervo, quem *Ellend* nominari ſæpe pronunciat: neque ſane huic animali congruit Alces ea forma, quam Cæſar, nummique veteres repræſentant, uti dicemus in Notis & Emend. num. XXXIII.

3. *Item natam.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

4. *In hoc orbe.*] Romani imperii. Reg. 1. & 2. *in hac urbe.*

5. *Achlin.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII.

6. *Sed nullo.*] Similem ait eſſe achlin alci præterquam cruribus, quæ achli rigent, alcibus inflectuntur. Solinus: *Scandinavia inſula emittit animal, quale alces: ſed cujus ſuffragines, ut elephantis, flecti nequeunt.* Vide Notas & Emendat. num. XXXIII.

7. *Sed acclinem.*] Ita reſcripſi, ſecutus Reg. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. Prius editi perperam, *acclivem.*

8. *Memoratæ.*] Hoc eſt, excellentis, inſignis, celebratæ: vel qualis eſt uris, quorum ante facta mentio. Codicum fidem ſpernunt, qui *memorandæ* reponunt. Auctor libri de menſura orbis terræ, de achli: *Nam in illo rigore poplitum incomprehenſibili fuga pollet.*

9. *Labrum ei.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

10. *Tradunt.*] Solinus hæc mutuatus a Plinio, cap. 40. pag. 70. & ex Ariſtotele, lib. 9. hiſt. anim. cap. 71. pag. 1156. Vide Notas & Emendationes, num. XXXV.

11. *Bonaſus.*] Βόνασος Ariſtoteli loco cit. Βόλινθος & Μόναπος, auctori libri de mirab. auſcult. pag. 1150.

12. *Cetera tauro.*] Quod ad molem, vocemque pertinet, μέγεθος καὶ φωνὴν, inquit Philoſophus.

13. *Ita in ſe flexis.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

fuga ſibi auxiliari, [14] reddentem in ea fimum, interdum & [15] trium jugerum longitudine: cujus contactus [16] ſequentes ut ignis aliquis amburat.

XVII. Mirum pardos, pantheras, [1] leones, & ſimilia, [a] condito [2] in corporis vaginas unguium mucrone, ne refringatur hebeteturve, ingredi: [b] averſiſque [3] falculis currere, nec niſi appetendo protendere. * Leoni præcipua generoſitas, tunc cum colla armoſque veſtiunt jubæ. † Id enim ætate contingit leone conceptis. [5] Quos vero pardi generavere, ſemper inſigni hoc carent: [6] ſimili modo feminæ. Magna iis libido coïtus, & ob hoc maribus ira. [7] Africa hæc maxime ſpectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus ſe feris. Ideo multiformes ibi animalium partus: varie feminis cujuſque generis mares aut vi aut voluptate miſcente. Unde etiam vulgare [8] Græciæ dictum: Semper aliquid novi Africam afferre. Odore pardi coïtum ſentit in adultera leo, totaque vi conſurgit in pœnam. Idcirco ea culpa flumine abluitur, aut longius comitatur. [9] Semel autem edi partum, lacerato unguium acie utero in enixu, vulgum credidiſſe video. [10] Ariſtoteles diverſa tradit, vir quem in iis magna ſecuturus ex parte, præfandum reor. Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noſcendi, delegataque hac commentatione Ariſtoteli, ſummo in omni doctrina viro, aliquot millia hominum in totius Aſiæ Græciæque tractu [11] parêre juſſa, omnium quos venatus, aucupia, piſcatuſque alebant: quibuſque vivaria, armenta, alvearia, piſcinæ, aviaria in cura erant: ne quid [12] uſquam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando, [13] quinquaginta ferme volumina illa præclara de animalibus condidit: quæ a me collecta in arctum, cum iis quæ ignoraverat, quæſo ut legentes boni conſulant, in univerſis rerum naturæ operibus, [c] medioque clariſſimi regum omnium deſiderio, cura noſtra breviter peregrinantes. [14] Is ergo tradit leænam primo fetu parere quinque catulos, ac per annos ſingulos uno minus: ab uno ſterileſcere. [15] Informes minimaſque carnes magnitudine muſtelarum eſſe initio, [16] ſemeſtres vix ingredi poſſe, nec niſi bimeſtres moveri. [17] In Europa autem inter Acheloum tantum [18] Neſtumque amnes leones eſſe: ſed longe viribus præſtantiores iis, quos Africa aut Syria gignant.

* Caput XVI.

INTERPRETATIO.

a *Condito.*] Condito inter cutis rugas, inſtar vaginæ, unguium mucrone.

b *Averſiſque.*] Depreſſis unguibus currere: nec eoſdem protendere, niſi cum *prædam* appetit.

c *Medioque.*] Dum inter res infinitas, quas clariſſimus regum noſſe percupivit, beneficio operaque noſtra peregrinantur.

NOTÆ.

14. *Reddentem in ea.*] Hoc eſt, in ea fuga: nempe, ut Philoſophus ait paulo explanatius, cum inter fugiendum defectus viribus conſiſtere cogitur, tum vero deſcendit ad illud extremum præſidium, hoc eſt, ad egerendam alvum.

15. *Trium jugerum.*] Dum fugit, fimum egerit, donec jugerum trium ſpatium fugiendo percurrerit. Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

16. *Sequentes.*] Sive canes inſequentes, ut Philoſophus loco cit. & Antigonus Caryſtius, hiſt. mirab. cap. 58. ſive etiam homines, ut Ælianus cenſuit.

Sect. XVII. 1. *Leones.*] De leonibus idem quoque referunt Solinus, cap. 27. pag. 50. & Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 966.

2. *In corporis vaginas.*] Intra rugas cancellatæ cutis: alias enim vaginas, in quas condat ungues, leo nullas habet, uti monent ii qui in Bibliotheca Chriſtianiſſimi Regis leonem diſſecuerunt, anno 1667. Sed ita ſunt articuli digitorum compoſiti, aptique, ut ungues arrigere ac protendere, cum lubet, queant: eoſdemque reductos atque demiſſos, inter digitos condere, ne ingreſſu hebetentur aut refringantur.

3. *Falculis.*] Sic ungues vocat a ſimilitudine cum falce.

4. *Id enim ætate.*] Non ſtatim ab ortu leone quoque genitis legitime catulis jubæ contingunt, ſed tempore, ætatiſque progreſſu.

5. *Quos vero pardi.*] Solinus hæc item e Plinio, cap. 27. pag. 50. Hos vero leopardos vocant, quaſi ex lea & pardo genitis.

6. *Simili modo feminæ.*] Scilicet, juba carent. Ariſt. lib. 2. hiſt. cap. 31. pag. 777. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην, &c.

7. *Africa hæc.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. 985. ubi ea totidem ferme verbis.

8. *Græciæ dictum.*] Ab Ariſtotele ſic expreſſum, ὅτι ἀεὶ φέρει τι Λιβύη καινόν.

9. *Semel autem.*] Creditum hoc Herodoto, lib. 3. Thalia, pag. 205. num. 108. Refert id etiam ex vulgi opinione Baſilius, homil. 9. in Hexaëm. pag. 118.

10. *Ariſtoteles.*] Refellit hoc commentum Philoſophus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 31. pag. 776. Ælianus item, lib. 4. hiſt. anim. cap. 34. Gellius ex variis Homeri locis, lib. 13. cap. 7. Philoſtratus lib. 1. de vita Apoll. cap. 16. Ipſique adeo Prophetæ, qui in paginis ſacris plures catulos uni leænæ attribuunt.

11. *Parere juſſa.*] Magis probarim, *parere ei juſſa.*

12. *Vſquam genitum.* [Ita Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Editi prave, *gentium.*

13. *Quinquaginta.*] Etiam LXX. de animalibus libros ab eo editos auctor eſt Antigonus Caryſtius, cap. 66. Intercidiſſe igitur multos neceſſe eſt, quos ne Laërtius quidem ipſe recenſet inter Philoſophi opera, lib. 5. pag. 120. cum vix XXX. & unum ejus argumenti enumeret.

14. *Is ergo tradit.*] Libro 3. de generat. anim. cap. 1. pag. 1096. Plinii Paraphraſtes Solinus, cap. 27. pag. 50. *Leænæ fetu primo catulos quinque edunt: deinde per ſingulos partus numerum decoquunt annis inſequentibus: Sed poſtremo cum ad unum materna fecunditas recidit, ſterileſiunt in æternum.* Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

15. *Informes.*] Ἀδιάρθρωτα καὶ τυφλά, *inarticulatos & cæcos*, inquit Ariſt. lib. 4. de gener. anim. cap. 6. pag. 1129: quemadmodum urſa, vulpes, &c.

16. *Semeſtres vix.*] At bimeſtres ingredi, & Ariſtotelis auctoritate, & certiſſimo conſtat experimento. Ariſtotelis verba ſunt, 6. hiſt. anim. cap. 31. pag. 776. Τίκτει δὲ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ οὕτως, ὥστε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. Ariſtotelem ſequitur Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 34. Sed locum alium Philoſophi Plinius reſpexit, ex iis libris quos deperditos diximus.

17. *In Europa.*] Hæc Ariſtoteles, lib. 6. hiſt. cap. 31. pag. 776. & lib. 8. cap. 33. pag. 985.

18. *Neſtumque.*] Ita MSS. omnes, cum Herodoto, lib. 7. in Polym. pag. 422. Ariſtoteles, τοῦ Νέσσου. Negat hic Plinius cum Herodoto, aut ad ortum Solis ultra Neſtum amnem, aut ad occaſum cis Acheloum, viſum leonem in Europa ullum. Interpres Italus hoc loco recte Plinii mentem eſt aſſecutus, Chriſtophorus Landinus, anno 1476. *In Europa non ſono ſe non tra Acheloo & Neſo fiume. Ma molto piu robuſti ſono quegli che naſcono in Africa & in Syria.*

XVIII. [1] Leonum duo genera: compactile & breve, [2] criſpioribus jubis. Hos pavidiores eſſe, [3] quam longos ſimplicique villo: eos contemptores vulnerum. [4] Urinam mares crure ſublato reddere, ut canes, [5] gravem odore, [6] nec minus halitum: raros in potu: [7] veſci alternis diebus: a ſaturitate interim triduo cibis carere. Quæ poſſint, in mandendo ſolida devorare: nec capiente aviditatem alvo, conjectis in fauces unguibus extrahere: ut, ſi fugiendum, [8] in ſatietate, abeant. [9] Vitam iis longam docet argumento, quod plerique dentibus defecti reperiantur. Polybius [10] Æmiliani comes, [11] in ſenecta hominem appeti ab iis refert, quoniam ad perſequendas feras vires non ſuperant. Tunc obſidere Africæ urbes: eaque de cauſa crucifixos vidiſſe ſe cum Scipione, quia ceteri metu pœnæ ſimilis abſterrerentur eadem noxa.

XIX. [1] Leoni tantum ex feris clementia in ſupplices: proſtratis parcit: & ubi ſævit, [2] in viros potius, quam in feminas fremit: in infantes non niſi magna fame. [3] Credit Libya intellectum pervenire ad eos precum. Captivam certe Gætuliæ reducem audivi, multorum in ſilvis impetum a ſe mitigatum alloquio, auſam dicere ſe feminam, profugam, infirmam, ſupplicem animalis omnium generoſiſſimi, ceteriſque imperitantis, indignam ejus gloria prædam. Varia circa hoc opinio, ex ingenio cujuſque, vel caſu, mulceri alloquiis feras: [a] [4] quippe obvium, ſerpentes extrahi cantu, cogique in pœnam, verum falſumne ſit, vita non decreverit.

Leonum animi [5] index cauda, ſicut & equorum aures. Namque & has notas generoſiſſimo cuique natura tribuit. Immota ergo placidus, clemens, blandientique ſimilis; quod rarum eſt: crebrior enim iracundia. Ejus in principio, terra verberatur: incremento terga, ceu quodam incitamento, flagellantur. [6] Vis ſumma in pectore. Ex omni vulnere, ſive ungue impreſſo, ſive dente, [7] ater profluit ſanguis. [8] Iidem ſatiati, innoxii ſunt. Generoſitas in periculis maxime deprehenditur: non in illo tantummodo, quod ſpernens tela diu ſe terrore ſolo tuetur, ac [b] [9] velut cogi teſtatur: cooriturque non tamquam periculo coactus, ſed tamquam amentiæ iratus. [10] Illa nobilior animi ſignificatio: quamlibet magna canum & venantium urgente vi, [11] contemptim reſtitanſque cedit in campis, & ubi ſpectari poteſt: idem ubi virgulta ſilvaſque penetravit, acerrimo curſu fertur, velut abſcondente turpitudinem loco. Dum ſequitur, inſilit ſaltu, quo in fu-

INTERPRETATIO.

a *Quippe.*] Quandoquidem res maxime obvia, *faciliſque experimenti, quæ vulgo jactatur*, ſerpentes extrahi cantu, & ad pœnas vocari, verum falſumne ſit, homines nondum decreverunt.

b *Velut cogi.*] Veluti ſe ad iracundiam, *non ſponte, ſed aliena malitia*, cogi conteſtatur: initque pugnam, non tamquam periculum metuat, ſed *provocantium* amentiæ iratus.

NOTÆ.

Sect. XVIII. 1. *Leonum.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 69. pag. 1154. & Solinus, cap. 27. pag. 50.

2. *Criſpioribus jubis.*] Ariſtoteles, οὐλοτριχώτερον: ubi τρίχας recte pro χαίτας accipi oportet, non pro pilo ſeu villo proprie appellato. Solinus item, loco cit. *Breviores & jubis criſpi, plerumque ignavi ſunt, & imbelles: longiores, & coma ſimplici, acres magis ac potentes: at hi quos creant pardi, in plebe remanent, jubarum inopes.*

3. *Quam longos.*] Subintellige *leones*, qui compactis & brevibus opponuntur. Vide Notas & Emendationes num. XXXIX.

4. *Urinam.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 9. pag. 901.

5. *Gravem odore.*] Urinam ſcilicet. Vide Notas & Emendationes num. XL.

6. *Nec minus halitum.*] Dicemus ea de re, libro XI. ſect. 115.

7. *Veſci alternis.*] In Ariſtotelis operibus quæ nunc exſtant, nuſquam leonem tradidit altera die cibum ſumere, altera abſtinere: ſed id ſolum, quod ſtatim ſubjicitur, biduo triduove jejunium ferre, quoniam aſſuevit is ſcilicet in dies plures crapulari. Solinus autem peſſime, alternis diebus potum, alternis cibum leones capere in hujus loci paraphraſi tradidit, cap. 27. pag. 50.

8. *In ſatietate.*] Ut ſi fugiendum ſit, cum æquo largius expleta eſt ventris cupiditas, vel ſic exonerata ad curſum alias tardante crapula, ſecurius faciliuſque abeant. Vide Notas & Emend. num. XLI.

9. *Vitam iis.*] Ariſtotele, lib. 9. hiſt. anim. cap. 69. pag. 1153.

10. *Æmiliani.*] Polybius, de quo nos egimus in ſcriptorum Indice, Cornelii Scipionis Africani Æmiliani in Africana expeditione comes fuit. Teſtis Ammianus, lib. 24. ſcribens, *Æmilianum Scipionem cum hiſtoriarum conditore Polybio Megalopolitano Arcade, & XXX. millibus, portam Carthaginis impetu ſimili ſubfodiſſe.* Ex epiſt. Ciceronis ad Lucceium, lib. 5. Famil. Polybium ſcimus ſingulari opere, de bello Numantino privatim ſcripſiſſe, quod idem Scipio Æmilianus geſſit, qui Carthaginem delevit.

11. *In ſenecta.*] Hoc etiam refert Ariſtoteles loc. cit.

Sect. XIX. 1. *Leoni tantum.*] Solinus hæc pariter, cap. 27. pag. 50.

2. *In viros potius.*] Vide Notas & Emendationes num. XLII.

3. *Credit Libya.*] Vide Notas & Emendat. num. XLIII. Refert quiddam plane ſimile de Gætula muliere Solinus loc. cit. idque ex Jubæ libris accepiſſe ſe profitetur: Plinius non id recitat, quod ex Juba hauſerit, ſed quod ipſe tum oculis, tum auditione didicerit.

4. *Quippe obvium.*] An mulceantur, inquit, noſtris alloquiis feræ, nihil mirum inter homines ambigi: cum res maxime obvia, cujus veritas tam facile quotidianis experimentis deprehendi poteſt, ſerpentium ſcilicet excantatio, verane an falſa ſit, nondum ſatis conſtet, nondum communis hominum conſenſus ſanxerit. Vide Notas & Emend. num. XLIV.

5. *Index cauda.*] Addidit & frontem Solinus de ſuo, loc. cit. ſcribens: *Animos leonum frons & cauda indicant, ſicut motus equini de auribus intelliguntur. Dedit enim has notas, &c.*

6. *Vis ſumma.*] Solinus: *Vis ſumma in pectore, firmitas in capite præcipua.* Quod ex Ariſt. hauſit, loc. cit. κεφαλὴν ἔχει ἰσχυράν.

7. *Alter profluit.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 9. pag. 1155. Ὅσα δ' ἂν δάκῃ, ἢ τοῖς ὄνυξιν ἑλκώσῃ, ἐκ τῶν ἑλκῶν ἰχῶρες ῥέουσιν ὠχροὶ σφόδρα, &c. *Quæcumque momorderit, aut unguibus vulneraverit, ex iis vulneribus ſanies fluit pallida valde, &c.* Addit eorum vulnerum curam eamdem eſſe atque morſus rabidi canis.

8. *Iidem ſatiati.*] Ariſt. loc. cit. pag. 1151. ubi & id exſtat, quod ſubjicitur, de generoſitatis ſpecimine.

9. *Veluti cogi.*] Salmaſii non placet emendatio, pag. 327. *ac velut cogitat ſtatum.*

10. *Illa nobilior.*] Totidem verbis Ariſt. & Solinus, locis citatis.

11. *Contemptim reſtitanſque.*] Senſim pedatimque recedit, inquit Ariſt. crebro ſubſiſtens atque reſpectans, βάδην ὑποχωρεῖ καὶ κατὰ σκέλος, καὶ κατὰ βραχὺ ἐπιστρεφόμενος.

ga non utitur. [12] Vulneratus obſervatione mira percuſſorem novit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum vero qui telum quidem miſerit, ſed tamen non vulneraverit, correptum [13] rotatumque ſternit, nec vulnerat. [14] Cum pro catulis feta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne venabula expaveſcat. [15] Cetero dolis carent & ſuſpicione: nec limis intuentur oculis, aſpicique ſimili modo nolunt. Creditum eſt, a moriente humum mordeři, [16] lacrymamque leto dari. Atque hoc tale, tam ſævum animal, [17] rotarum orbes circumacti, curruſque inanes, & gallinaceorum criſtæ, cantuſque etiam magis terrent, ſed maxime ignes. Ægritudinem faſtidii tantum ſentit: in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum laſcivia ſimiarum. [18] Guſtatus deinde ſanguis in remedio eſt.

XX. [1] Leonum ſimul plurium pugnam Romæ princeps dedit Q. Scævola P. filius in curuli Ædilitate. [2] Centum autem jubatorum primus omnium L. Sylla, qui poſtea Dictator fuit, in Prætura. Poſt eum Pompeïus Magnus in Circo DC. ac in iis jubatorum CCCXV. Cæſar Dictator CCCC.

XXI. Capere eos, ardui erat quondam operis, [1] foveiſque maxime. [a] Principatu Claudii caſus rationem docuit, pudendam pæne talis feræ nomine, paſtoris Gætuli ſago contra ingruentis impetum objecto: quod ſpectaculum in arenam protinus tranſlatum eſt, vix credibili modo torpeſcente tanta illa feritate, quamvis levi injectu operto capite, ita ut devinciatur non repugnans: videlicet omnis vis conſtat in oculis. Quo minus mirum ſit, [2] a Lyſimacho Alexandri juſſu ſimul incluſo ſtrangulatum leonem.

Jugo ſubdidit eos, primuſque Romæ ad currum junxit [3] M. Antonius, & quidem civili bello, cum dimicatum eſſet in Pharſalicis campis: non ſine quodam oſtento temporum, [4] generoſos ſpiritus jugum ſubire illo prodigio ſignificante: nam quod ita vectus eſt cum mima Cytheride, ſupra monſtra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominum leonem manu tractare auſus, & oſtendere manſuefactum, [5] Hanno e clariſſimis Pœnorum traditur: damnatuſque illo argumento; quoniam nihil non perſuaſurus vir tam artificis ingenii videbatur: & male credi libertas ei, cui in tantum ceſſiſſet etiam feritas.

Sunt vero & fortuita eorum quoque clementiæ exempla. [6] Mentor Syracuſanus in Syria leone obvio ſuppliciter volutante, attonitus pavore, cum refugienti undique fera opponeret ſeſe, & veſtigia lamberet adulanti ſimilis, animadvertit in pede ejus tumorem vulnuſque, & extracto ſurculo liberavit cruciatu. Pictura caſum hunc teſtatur Syracuſis. Simili modo Elpis Samius natione, in Africam delatus nave, juxta litus conſpecto leone hiatu minaci, arborem fuga petit, Libero Patre invocato: QUONIAM TUM PRÆCIPUUS VOTORUM LOCUS EST, CUM SPEI NULLUS EST. Neque profugienti, cum

INTERPRETATIO.

a *Principatu..*] Claudio Imperatore, caſu quodam leones capiendi inventa ratio eſt, indigna propemodum talis feræ nomine: nam paſtor Gætulus ſagum ſuum leonis in ſe irruentis oculis objiciens, omnem ejus impetum fregit: quod genus ſpectaculi deinde & in theatrum tranſiit.

NOTÆ.

12. *Vulneratus.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 69. pag. 1153. Ælianus, lib. 7. hiſt. anim. cap. 23. &c.

13. *Rotatumque.*] Ita MSS. omnes, non ut editi, *raptatumque.*

14. *Cum pro catulis.*] Solinus, cap. 27. pag. 50.

15. *Cetero.*] Sic Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. non *ceterum.* Hoc porro tradunt ſimiliter Ariſt. & Solinus, locis citatis.

16. *Lacrymamque.*] Fuit Iſidori ſententia ſolius equi inter animalia eſſe id peculiare, ut lacrymam ederet. At Claudianum ceciniſſe ſic memini:

Lacrymis torvi maduere leones.

Lucretiumque ſimiliter. Et a Mauritaniæ aſinis effundi lacrymas prodidit Ælianus.

17. *Rotarum orbes.*] His pariter rebus terreri leones ſcribunt Ariſtoteles, Phile, pag. 80. Solinus, Seneca, Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 22. aliique. Cur gallinaceos præſertim reformident, cauſas Lucretius inveſtigat, lib. 4. verſ. 711. Id vero fabuloſum eſſe recentiores aiunt: ac non modo non eſſe pavori leonibus gallinaceos, ut hos, cum facultas eſt, leones invadant, & cum gallinis pariter vorent: id quod ſe vidiſſe Voſſius confirmat, lib. 3. de Idol. cap. 53.

18. *Guſtatus deinde ſanguis.*] Earumdem ſimiarum, credo. Certe ſimiarum eſu ab ægritudine faſtidii ſeniique ſanari leonem, Manuel Phile prodidit, pag. 128.

Sect. XX. 1. *Leonum ſimul.*] Solinus iiſdem verbis loco cit. Q. Mucius Scævola P. F. is eſt qui Conſulatum poſtea geſſit, anno Urbis DCLIX.

2. *Centum autem.*] Hoc leonum ſpectaculum a Sylla editum deſcribens Seneca, lib. de brevitate vitæ, cap. 13. pag. 734. ait tum primum datos in Circo leones ſolutos, cum alioquin alligati exhiberentur: ſimul miſſis a rege Boccho jaculatoribus, qui leones ſagittis conficerent. Præturam hanc Sylla geſſit anno Urbis DCLXI.

Sect. XXI. 1. *Foveiſque maxime.*] Virgultis foveæ ac levi terra tegebantur: accommodatum fraudi inventum: dum enim pro ſolida terra foveas calcabant leones, decidebant in cavum. Egregie Claudianus, in ſec. Conſul. Stilic. verſ. 339. de leonum venatu:

Nos illos tedæ ardentes, non ſtrata ſuperne
Lapſuro virgulta ſolo, non vocibus hœdi
Pendentis ſtimulata fames, non foſſa fefellit.

2. *A Lyſimacho.*] Hanc hiſtoriam deſcribunt Plutarchus in Demetrio, Pauſanias in Atticis, pag. 15. Seneca, lib. 3. de ira, cap. 17. pag. 593. & lib. 1. de Clem. cap. 25. pag. 628. Juſtinus, lib. 15. cap. 3. At Curtius, lib. 8. fictam eſſe cenſet, commentitiamque fabulam.

3. *M. Antonius.*] Plutarchus Plinio ſuffragatur, de curru leonibus juncto ab Antonio. Suffragantur & nummi veteres Antonii Triumviri; in quibus leo pingitur, anteriore pede pugionem tenens: eo quod leones ad currum junxiſſet, poſt victoriam bello partam, ſuſcepto pro libertate tuenda. De Helagabalo item Lampridius, pag. 110. *Junxit ſibi & leones.*

4. *Generoſos ſpiritus.*] Romanos, qui prius libera Republica uſi, poſt bellum Pharſalicum, Cæſari ſervierunt.

5. *Hanno.*] Quem leonibus ad ſarcinarum vectiones uſum eſſe Ælianus eſt auctor, lib. 5. hiſt. animal. cap. 39.

6. *Mentor.*] Simile eſt quod de Androcle Gellius refert, lib. 5. cap. 14. pag. 343. & Ælianus, lib. 7. hiſt. anim. cap. 48.

potuiſſet, fera inſtiterat : & procumbens ad arborem, hiatu, quo terruerat, miſerationem quærebat. Os morſu avidiore inhæſerat dentibus, [a] cruciabatque inedia, [7] tum pœna in ipſis ejus telis, ſuſpectantem, ac velut mutis precibus orantem : [b] [8] dum fortuitu fidens non eſt contra feram, multo diutius miraculo, quam metu, ceſſatum eſt. Degreſſus tandem evellit præbenti, & quam maxime opus eſſet, accommodanti. Traduntque, quamdiu navis ea in litore ſteterit, retuliſſe gratiam [c] venatus aggerendo. Qua de cauſa Libero Patri templum in Samo Elpis ſacravit, quod ab eo facto Græci [9] κεχηνότος Διονύσου appellavere. [10] Miremur poſtea veſtigia hominum intelligi a feris, cum etiam auxilia ab uno animalium ſperent ? Cur enim non ad alia iere ? aut unde medicas manus hominis ſciunt ? niſi forte vis malorum, etiam feras omnia experiri cogit.

CAP. XVII. Æque memorandum & de panthera tradit Demetrius Phyſicus : jacentem in media via hominis deſiderio, repente apparuiſſe patri cujuſdam Philini, affectatoris ſapientiæ : illum pavore cœpiſſe regredi, feram vero circumvolutari non dubie blandientem, ſeſeque conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi poſſet. Feta erat, catulis procul in foveam delapſis. Primum ergo, miſerationis fuit non expaveſcere : proximum, ei curam intendere : ſequutuſque, qua trahebat veſtem unguium levi injectu, ut cauſam doloris intellexit, ſimulque ſalutis ſuæ mercedem, exemit catulos : eaque cum iis proſequente, uſque extra ſolitudines deductus, læta atque geſtiente : ut facile appareret gratiam referre, [d] & nihil in vicem imputare : quod etiam in homine rarum eſt.

XXII. Hæc fidem & Democrito afferunt, qui [1] Thoantem in Arcadia ſervatum a dracone narrat. Nutrierat eum puer dilectum admodum : [2] parenſque ſerpentis naturam, & magnitudinem metuens, in ſolitudines tulerat ; in quibus circumvento latronum inſidiis, agnitoque voce, ſubvenit. [3] Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, cum eſſent expoſiti, produntur, ſicut de [4] conditoribus noſtris a lupa, magnitudini fatorum [5] accepta ferri æquius, quam ferarum naturæ arbitror.

XXIII. Panthera & tigris macularum varietate prope ſolæ beſtiarum ſpectantur : ceteris unus ac [1] ſuus cujuſque generis color eſt. Leonum tantum in Syria niger. [e] Pantheris in candido breves macularum oculi. [2] Ferunt odore earum mire [f] ſollicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis torvitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine invitatas corripiunt. Sunt qui tradant in armo iis ſimilem lunæ eſſe maculam, creſcentem in orbes, & cavantem pari modo cornua. [3] Nunc varias, & pardos qui mares ſunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaque. Quidam ab iis pantheras candore ſolo diſcernunt : nec adhuc aliam differentiam inveni.

XXIV. Senatuſconſultum fuit vetus, ne liceret [1] Africanas in Italiam advehere.

INTERPRETATIO.

a *Cruciabatque.*] Cruciabatque leonem inedia primum, mox etiam dolor, *ex oſſe quod* in ipſis ejus telis, *hoc eſt, dentibus*, inhæſerat : interim ſuſpectabat ille *hominem arbori inſidentem*, , &c.

b *Dum fortuitu.*] Dum temere non audet ſe feræ committere, *etiam manſuetudinem præ ſe ferenti*, multo diutius diſtulit *operam ei ſuam accommodare novitate* ac miraculo *manſuetudinis illius attonitus*, quam *prius diſtulerat* metu *profugiens in arborem.*

c *Venatus.*] Prædam e venatione.

d *Et nihil.*] Nec ſuum viciſſim beneficium imputare.

e *Pantheris.*] Pantheris candidus colos, in quo breves oculi, ceu maculæ, ſparſi.

f *Sollicitari.*] Allici.

NOTÆ.

7. *Tum pœna.*] Vide Notas & Emendationes num. XLV. Grati iſtud animi exemplum : ingrati, quod ſuggerit in ſimili fere caſu lupus apud Phædrum, lib. 1. fab. VIII.

Os devoratum fauce quum hæreret lupi,
Magno dolore victus cepit ſingulos
Illicere pretio, ut illud extraherent malum.
Tandem perſuaſa eſt jurejurando Gruis :
Gulæque credens colli longitudinem,
Periculoſam fecit medicinam lupo : &c.

8. *Dum fortuitu.*] Nihil codices MSS. diſcrepant : critici, dum immutare variis modis ſtudent, nodum in ſcirpo quærunt.

9. *Κεχηνότος Διονύσου.*] Hoc eſt, *Hiantis Dionyſi*, ob illum oris leonini hiatum, a quo Liberi Patris nomine ac numine invocato illæſus evaſerat. Vide Notas & Emendationes num. XLVI.

10. *Miremur.*] Vide ſupra ſect. 5.

Sect. XXII. 1. *Thoantem.*] Rem prolixe narrat Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 63. & Arcadem ipſe puerum facit. Exempla eorum complura quos dracones pariter adamarint, refert Scaliger in lib. 2. Ariſt. pag. 240.

2. *Parenſque.*] Vide Notas & Emend. num. XLVII.

3. *Nam quæ de infantibus.*] De Atalanta urſæ uberibus enutrita, Ælianus lib. 13. Variæ hiſt. cap. 1. De Habide, cui canes, ſues, cervæ, ubera obtulerunt, auctor eſt Trogus apud Juſtinum, lib. 44. cap. 4. pag. 327. De Mileto Apollinis F. quem lupi in ſilvis per vices lactarunt, Antoninus Liberalis, fab. 30. pag. 237. ex libro 2. ἑτεροιουμένων Nicandri. Nam quod Cyrum a cane educatum dixerunt ; fictum eſſe ac commentitium agnoſcit Herod. lib. 1. Clio, pag. 53.

4. *Conditoribus noſtris.*] Remo ac Romulo. Sed id perinde fabulis accenſendum monet Dionyſius Halic. lib. 1 Antiq. Rom. pag. 65. & 71. Et Livius, lib. 1. pag. 3. *Sunt qui Laurentiam, inquit, vulgato corpore lupam inter paſtores vocatam putent : inde locum fabulæ ac miraculo datum.*

5. *Accepta ferri.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *accepta fieri*, quæ locutio & alibi ſæpius occurrit in vetuſtis codicibus.

Sect. XXIII. 1. *Suus cujuſque.*] Vel *cuique* potius, atque adeo *ſuus cuique generi*, ut quidam MSS. habent.

2. *Ferunt odore.*] Vide Notas & Emend. num. XLVIII.

3. *Nunc varias.*] Variæ ſunt pantheræ, pardique : nam hi, ut ſtatim ſubditur, a pantheris ſolo ſexu, vel ſolo colore diſcrepant. Sunt enim pardi mares. A macularum varietate ducta Variarum appellatio eſt. Pardos Galli *leopards* appellamus : Pantheras, *panteres.* Gloſſæ : *Varia*, ποικίλη, πάρδαλις. Græcis autem πάρδαλις, & πάνθηρ voces utrique ſexui promiſcue communes. Vide Bochartum, parte prima, lib. 3. de animal. cap. 8. pag. 800. & 801. Ad hoc variarum vocabulum Plautus alluſit, in Epidico, act. 1. ſc. 1. v. 15. idemque pantherarum id eſſe proprium admonet.

EP. *Quid ais? perpetuon' valuiſti?* TH. *Varie.* EP. *Qui varie valent,*
Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.

Sect. XXIV. 1. *Africanas.* Eo nomine pardos, panthe-

[2] Contra hoc tulit ad populum [3] Cn. Aufidius Tribunus plebis, permiſitque Circenſium gratia importare. Primus autem [4] Scaurus Ædilitate ſua varias centum quinquaginta univerſas miſit: dein Pompeïus Magnus quadringentas decem: Divus Auguſtus quadringentas viginti.

XXV. Idem [1] Q. Tuberone, Fabio Max. Coſſ. IV. Nonas Maïas, Theatri Marcelli dedicatione, [2] tigrin primus omnium Romæ oſtendit in cavea manſuefactum: Divus vero Claudius ſimul quatuor. * Tigrin Hyrcani & Indi ferunt, animal velocitatis tremendæ, & maxime cognitæ, dum capitur [3] totus ejus fetus, qui ſemper numeroſus eſt. [4] Ab inſidiante rapitur, equo quam maxime pernici, [5] atque in recentes ſubinde tranſfertur. At ubi vacuum cubile reperit feta, (maribus enim cura non eſt ſobolis:) fertur præceps, odore veſtigans. [6] Raptor appropinquante fremitu, abjicit unum e catulis. Tollit illa morſu, & pondere etiam ocyor [7] acta remeat, iterumque conſequitur, ac ſubinde: donec in navim regreſſo irrita feritas ſævit in litore. *Cap.XVIII.

XXVI. Camelos inter armenta paſcit Oriens, quarum duo genera, [1] Bactriæ & Arabiæ: differunt, quod illæ bina habent tubera in dorſo, hæ ſingula: [2] ſub pectore alterum, cui incumbant. [3] Dentium ſuperiore ordine, ut boves, carent in utroque genere. [a] Omnes autem jumentorum [4] miniſteriis dorſo funguntur, atque etiam [5] equitatu in præliis. Velocitas [6] inter equos, [7] ſed ſuæ cuique menſuræ, ſicuti vires: [8] Nec ultra aſſuetum procedit ſpatium, nec plus inſtituto onere recipit. [9] Odium adverſus equos gerunt naturale. [10] Sitim & quatriduo tolerant: implenturque, cum bibendi occaſio eſt, & in præteritum, & in futurum, obturbata proculcatione prius aqua: aliter potu non gaudent. [11] Vivunt quinquagenis annis, quædam & centenis. [12] Utcumque rabiem & ipſæ ſentiunt. [13] Caſtrandi genus, etiam feminas, quæ bello præparentur, inventum eſt: fortiores ita fiunt coïtu negato.

XXVII. Harum aliqua ſimilitudo [1] in duo transfertur animalia: [2] Nabun Æthiopes

INTERPRETATIO.

a *Omnes autem.*] Omnes *in utroque genere cameli* dorſo exhibent miniſteria *eadem*, *geſtandis ſarcinis*, *quæ apud nos* jumenta: & ſunt *præterea* vice equitatus in præliis. Velocitas par camelis & equis, ſed propria utrique ei generi, *camelis & equis*, ſicuti & vires.

NOTÆ.

raſque intelligebant. Unde Africam ipſam pardi pelli ſimilem eſſe veteres dixere, quorum teſtimonia idem Bochartus colligit, loc. cit. cap. 7. pag. 787.

2. *Contra hoc.*] Subintellige, Senatuſconſultum.

3. *Cn. Aufidius.*] Anno Urbis DCLXX. geſſit Tribunatum plebis.

4. *Scaurus.*] Ædilis curulis, anno DCXCVI. L. Calpurnio Piſone, A. Gabinio Coſſ. Vide lib. 36. ſect. 24. numero 7.

Sect. XXV. 1. *Q. Tuberone.*] Q. Ælium Tuberonem, Paulum Fabium Maximum, Conſules Dio prodit anni ab Urbe condita DCCXLIII.

2. *Tigrin primus.*] Suetonius in Auguſto, cap. 20. Poſt Auguſtum Helagabalus apud Lampridium, *Junxit & tigres, Liberum ſe ſe vocans.*

3. *Totus ejus fetus.*] Vide Notas & Emendationes num. XLIX.

4. *Ab inſidiante.*] Minore impendio, minore periculo hodie tigrides capiuntur, laqueis & muſcipulis, atteſtante Euſeb. Nirembergio, lib. 9. hiſt. natur. cap. 15. pag. 166.

5. *Atque in recentes.*] Recentes equos ſubinde conſcendit. Galli vocant, *des relais: chevaux de relais.*

6. *Raptor, &c.*] Hæc etiam Mela, lib. 3. cap. 5. pag. 54. Ex Plinio Solinus, cap. 17. pag. 37. Eadem Philoſtr. refert, lib. 2. de vita Apoll. cap. 7. pag. 74. Martialis, libro VIII. Epigr. 26. ad Domitianum:

Non tot in Eois timuit Gangeticus arvis
Raptor, in Hyrcano qui fugit albus equo:
Quot tua Roma novas vidit, Germanice, tigres, &c.

7. *Acta remeat.*] Reg. 2. & Tolet. *remittit*: hoc eſt, ut ait Pintianus, reſtituit, reponitque in cubili catulum.

Sect. XXVI. 1. *Bactriæ & Arabiæ.*] Vide Notas & Emend. num. L. Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 6. pag. 164. Διαφέρουσι δ' αἱ Βάκτριαι τῶν Ἀραβίων· αἱ μὲν γὰρ δύο ἔχουσιν ὕβους· αἱ δ' ἕνα μόνον. Hoc vero diſcrimen utriuſque generis camelorum Solinus perperam invertit, *Arabici*, inquit ille, *bina tubera in dorſo habent, ſingula Bactriani.*

2. *Et ſub pectore.*] Hoc vero tuber alterum in ima pectoris parte poſitum, non proprium modo Arabiarum eſt, ſed ad utrumque camelorum genus pertinet, admonente Philoſopho loco cit. Ἄλλον δ' ἔχουσιν ὕβον τοιοῦτον οἷον ἄνω ἐν τοῖς κάτω, ἐφ' οὗ ὅταν κατακλιθῇ, εἰς τὰ γόνατα ἐπιστηρίζεται τὸ ἄλλο σῶμα. Quæ Gaza ſic reddidit: *Sunt etiam omnibus ſingula, parte ima, quale in dorſo, tubera: quibus incumbat reliquum corpus & firmetur, quoties in genua inclinentur.* Vide Notas & Emend. num. LI.

3. *Dentium.*] De ea re dicemus, lib. XI. ſect. 62.

4. *Miniſteriis.*] Vide Notas & Emend. num. LII.

5. *Equitatu.*] Arabes quidem in Xerxis exercitu, apud Herodot. lib. 7. Polym. pag. 411. ἤλαυνον δὲ πάντες καμήλους, ταχυτῆτι οὐ λειπομένας ἵππων. Bactriani vero apud Pollucem, lib. 10. cap. 8. Βάκτριοι δὲ μάχονται ἐπὶ τῶν καμήλων. De aliis gentibus Vegetium lege, lib. 3. cap. 23. pag. 103.

6. *Inter equos.*] Vide Notas & Emend. num. LIII.

7. *Sed ſuæ cuique menſuræ.*] Alia equorum, inquit, camelorum alia velocitas eſt: ut ſunt diſpares amborum diſſimileſque vires. Itineris longitudine, quod conficiendum ſit, cameli: in breviore curſu, equi celeritate præſtant. Ariſtotelem vide lib. 9. hiſt. anim. cap. 79. pag. 1176.

8. *Nec ultra.*] Quæ deinceps de camelis narrantur, ea Solinus hauſit a Plinio, cap. 49. pag. 76.

9. *Odium.*] Ariſt. lib. 6. anim. cap. 17. pag. 716. Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 7.

10. *Sitim.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. XI. pag. 907. Didymus in Georgicis, lib. XV. Geopon. cap. 22. pag. 433. triduo ſitim tolerare ait, μέχρι τριῶν ἡμερῶν. Etiam diebus ipſis novem durare ſine potu refert Tavernerius, teſtis αὐτόπτης, tom. 1. Itiner. pag. 117. etiam, tempore coïtus, ſine ullo cibo ac potu, quadragenis.

11. *Vivunt.*] Ariſt. lib. 6. hiſt anim. cap. 26. pag. 765. & lib. 8. cap. 12. p. 908.

12. *Utcumque rabiem.*] Hæc de veneris rabie Solinus intellexit: quem abire ſinit impune Salmaſius. Nos ad morbum, quo & canes vexantur, referimus: Ariſtotele, lib. 8. hiſt. anim. cap. 27. pag. 966. camelum eadem, qua canes, rabie vexari admonente.

13. *Caſtrandi.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 79. pag. 1176. Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 55. & Albertus M. lib. 8. de animal tract. 5. cap. 3. pag. 279.

Sect. XXVII. 1. *In duo transfertur.*] Cameli ſimilitudo, inquit, duobus aliis animalibus nomen fecit: camelopardali ſcilicet, & ſtruthocamelo. De iſto inter aves dicetur: illud Nabun Æthiopes vocant, &c. Vide Notas & Emend. num. LIV.

2. *Nabun.*] Solinus hæc totidem verbis, cap. 30. pag. 56. Italis *Giraffa* vocatur, ex Arabico *Zurapha*, ut videre eſt apud Bochartum, parte prima, de animal. lib. 3. cap. 21. pag. 906. ubi & *Nabun* ab Arabico *Naba* deducit, quod

vocant, collo ſimilem equo, pedibus & cruribus bovi, camelo capite, albis maculis rutilum colorem diſtinguentibus, unde appellata [3] camelopardalis, Dictatoris [4] Cæſaris Circenſibus ludis primum viſa Romæ. Ex eo ſubinde cernitur, aſpectu magis, quam feritate, conſpicua: quare etiam [5] ovis feræ nomen invenit.

CAP. XIX. XXVIII. Pompeii Magni primum ludi oſtenderunt [1] chama, quem Galli rufium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis. [2] Iidem ex Æthiopia, quas vocant [3] κήπȣς, quarum pedes poſteriores, pedibus humanis & cruribus, priores manibus fuere ſimiles. Hoc animal poſtea Roma non vidit.

CAP. XX. XXIX. [1] Iiſdem ludis & rhinoceros, [2] unius in nare cornus, qualis [3] ſæpe viſus. [4] Alter hic genitus hoſtis elephanto: cornu ad ſaxa limato præparat ſe pugnæ, in dimicatione alvum maxime petens, quam ſcit eſſe molliorem. Longitudo ei par, crura multo breviora, color buxeus.

CAP. XXI. XXX. [1] Lyncas vulgo frequentes [2] & ſphingas, fuſco pilo, mammis in pectore geminis, Æthiopia generat, multaque alia monſtri ſimilia: pennatos equos, cornibus armatos, [3] quos pegaſos vocant: [4] crocottas, [5] velut ex cane lupoque conceptos, omnia dentibus frangentes, protinuſque devorata conficientes ventre: [6] cercopithecos nigris capitibus, pilo aſinino, & diſſimiles ceteris voce:

[7] Indicos boves unicornes, tricorneſque: [8] leucrocotam perniciſſimam feram, [9] aſini fere magnitudine, cruribus cervinis: collo, cauda, pectore leonis, [10] capite melium, biſulca ungula, ore ad aures uſque reſciſſo, dentium loco oſſe perpetuo. [11] Hanc feram humanas voces tradunt imitari. [12] Apud eoſdem & quæ vocatur eale, magnitudine equi

NOTÆ.

eminere ſignificat, quoniam ea fera ſublato collo reliquas antecellit. Vide Notas & Emend. num. LV.

3. *Camelopardalis.*] Ex camelo & pardali ſive panthera conflato nomine, unde Horatius:

Diverſum confuſa genus, panthera camelo.

Varro, lib. de ling. Lat. pag. 26. *Camelus ſuo nomine Syriaco in Latium venit, ab Alexandria Camelopardalis adducta, quia erat figura ut Camelus, maculis ut panthera.* Iconem exhibet Aldrov. lib. 1. de quadrup. biſulc. cap. 35. pag. 931. Deſcribitur accurate a Philoſtorgio, lib. 3. hiſt. Eccleſ. cap. XII. pag. 40.

4. *Cæſaris*] Anno ſcilicet DCCVIII. bienno ante ejus necem, ipſo tertium, M. Æmilio Lepido Coſſ. His ludis exhibitam camelopardalim Dio quoque ſcriptis prodidit, lib. 43. pag. 225.

5. *Ovis feræ.*] Ovis a manſuetudine morum, fera διαφορητικῶς ut a noſtratibus diſcernatur. Conſtantius a Bocharto laudatus, pag. 907. *Licet fera nuncupetur*, inquit, *nullam tamen feritatem, aut ſævitiam novit. Et eſt adeo manſueta, ut nullum juſtius quam ovis nomen invenerit. Vidimus eam ſe ſe ad manus puellarum, ac pæne infantium ſubmittentem, cum ei panem, fœnum, pomum, ac cæpam offerrent, &c.* Fera igitur hoc loco peregrinam & externam ſonat, ſeu alio veluti orbe natam. Hinc feras Julius Capitolinus in Gordiano tertio, pag. 165. alias ait eſſe manſuetas, alias efferas. Sic Plauti Captivis, act. 1. ſc. 2. vox ea accepta:

Liber captivus avis fera conſimilis eſt:
Semel fugiendi ſi data eſt occaſio,
Satis eſt: nunquam poſt illam poſſis prendere.

Sect. XXVIII. 1. *Chama.*] Lupum cervarium intellige. Sunt enim huc referenda ea, quæ mox ſect. 34. de lupis dicentur: *Sunt in eo genere qui cervarii vocantur, qualem e Gallia in Pompeii M. arena ſpectatum diximus.* Cum vero lupum cervarium audis, cave putes ſortitum id nominis, quod ex lupo cervaque naſcatur: id enim falſum: ſed quod lupo aviditate par, & cervis idem ſit infenſus, ut docet Oppianus, lib. 2. Halieut. v. 615. inde cervarii lupi appellatio. Vide Notas & Emend. num. LVI.

2. *Iidem.*] Subintellige, ludi. Hæc Solinus iiſdem verbis, cap. 30. pag. 56.

3. Κήπȣς.] In MSS. *cephus.* Peregrinum hoc genus ex Æthiopia ſemel tantum Romam advectum deſcribunt Strabo, lib. 16. pag. 775. ex Artemidoro: Diodorus, lib. 3. Bibl. pag. 168. Ælianus, lib. 17. hiſt. anim. cap. 8. ex Pythagoræ libro de mari Rubro. Κῆπον, hoc eſt, *hortum*, appellari appoſite aiunt, quod tanquam hortus variis diſtinguatur coloribus. Cave autem κήπȣς cum κήβοις confundas, de quibus Ariſtoteles, lib. 2. hiſt. anim. cap. 13. pag. 197. qui nihil aliud ſunt quam caudatæ ſimiæ, ſeu cercopitheci: ἔςι δ' ὁ μὲν κῆβος, inquit, πίθηκος ἔχων ȣ̓ρὰν. Hoc autem genus, nihilo minus quam ſimiæ ipſæ, vulgare, viſum Romæ eſſe dumtaxat ſemel, haud facile mihi perſuaſerim. Leonem facie, corpore pantheram, mole dorcadem imitatur hæc fera, ſi Agatharchidi credimus, apud Photium, in Bibl. cod. CCL. cap. XXXIX. pag. 1364. Ὁ δὲ κῆπος ἔχει τὸ μὲν πρόσωπον λέοντι, τὸ δὲ σῶμα πάνθηρι, τὸ δὲ μέγεθος δορκάδι, &c.

Sect. XXIX. 1. *Iiſdem ludis.*] Totum hoc caput Solinus ad verbum expreſſit e Plinio, cap. 30. pag. 56. Eadem habet Agatharchides, libro de Rubro mari, cap. 36. cujus Græca extant apud Photium in Bibl. cod. 250. pag. 1361. & Diodorus Siculus, lib. 3. Bibl. pag. 167.

2. *Unius in nare cornus.*] Ita MSS. omnes. Impreſſi, *cornu.* Vide Notas & Emend. num. LVII.

3. *Sæpe viſus.*] Auguſti triumpho de Cleopatra, viſum eſſe rhinocerotem Dio ſcribit, lib. 15. pag. 460. Domitiani temporibus, uti ex Martiali diſcimus: Antonini Pii & Gordiani, ex Capitolino: Elagabali, ex Lampridio.

4. *Alter hic.*] Poſt draconem, uti dictum eſt ſect. XI. & XII.

Sect. XXX. 1. *Lyncas.*] Non Æthiopicum modo, ſed & Indicum animal, atteſtante Ovidio, lib. 15. Metamorph. verſ. 413.

Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho.

Pantheræ ſimile eſſe ex Æliano apparet, qui lib. 14. hiſt. cap. 6. lyncas cum pantheris conferens, eas ait παρδάλεως μὲν ἔτι καὶ πλέον σιμὰς, ἄκρας γε μὴν τὰ ὦτα λασίȣς, *pantheræ magis eſſe ſimas, & ſummis hirſutas auribus.* Rem pluribus ſtabilit argumentis Bochartus parte 1. lib. 3. de animal. cap. 8. pag. 796. Ubi falli recte monet eos qui lyncas in luporum genere collocant. Habuiſſe ſe ex Aſſyria lyncem, in primis φιλάνθρωπον, Busbequius refert, epiſt. 3. pag. 64. quem vide.

2. *Et ſphingas.*] Simiarum genus Æthiopicarum. Vide Notas & Emendationes num. LVIII.

3. *Quos pegaſos.*] Vide Notas & Emendationes num. LIX.

4. *Crocottas.*] Vide Notas & Emendationes num LX.

5. *Velut ex cane.*] Crocottam ex cane lupoque hybridam eſſe docet etiam Artemidorus apud Strabonem, lib. 16. pag. 775. Κροκȣ́ττας δ' ἐςὶ μῖγμα λύκȣ καὶ κυνός. Adſtipulatur & Agatharchides apud Photium, & Diodorus, lib. 3. Bibl. pag. 168.

6. *Cercopithecos.*] Simias caudatas, a πίθηκος & κέρκος. Galli *marmots* & *marmouſets* vocant. Sed hi Æthiopici a vulgaribus tum pilo, tum voce diſcrepant.

7. *Indicos boves.*] In Æthiopia quoque hi generantur: ſicut alia multa, quæ Indiæ quondam pecularia & propria fuerunt.

8. *Leucrocotam.*] Ita MSS. omnes: Κροκόττας vocatur a Cteſia in libris de rebus Indicis, in fine operum Herodoti, pag. 667. atque adeo ab ipſo Plinio, ſect. 45. hujus libri, ubi ex hyæna concipi & leæna Æthiopica dicitur. Hæc porro Solinus iiſdem verbis, cap. 52. pag. 80.

9. *Aſini fere.*] Niſi ſubſit in Solini contextu mendum, quod quidem ſubeſſe ſuſpicor, legi oporteret, *aſini feri*, & *clunibus cervinis.*

10. *Capite melium.*] Eſt, inquit, leucrocotæ ea capitis figura, qualis eſt melibus, de quibus dicetur ſect. 58.

11. *Hanc feram.*] Hoc vero crocotæ, de qua proxime habita mentio eſt, Agatharchides adſcribit, apud Photium, cod. 250. pag. 1364.

12. *Apud eoſdem.*] Æthiopas ſcilicet, ut ea quæ ſubjicientur inferius, demonſtrabunt. De hac porro eale nihil uſ-

fluviatilis, cauda elephanti, colore nigra vel fulva: maxillas apri, majora cubitalibus cornua habens, mobilia, [13] quæ alterna in pugna ſiſtit, variatque infeſta aut obliqua, utcumque ratio monſtravit. [14] Sed atrociſſimos habet tauros ſilveſtres [15] majores agreſtibus, [16] velocitate ante omnes, colore fulvos, oculis cæruleis, [17] pilo in contrarium verſo, rictu ad aures dehiſcente, [18] juxta cornua mobilia: tergori duritia ſilicis, omne reſpuens vulnus. Feras omnes venantur: ipſi non aliter, quam foveis capti, [19] feritate ſemper intereunt. [20] Apud eoſdem naſci Cteſias ſcribit, quam [21] mantichoram appellat, triplici dentium ordine pectinatim coëuntium, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore ſanguineo, corpore leonis, cauda ſcorpionis modo ſpicula infigentem: vocis, ut ſi miſceatur fiſtulæ & tubæ concentus: velocitatis magnæ, humani corporis vel præcipue appetentem.

XXXI. [1] In India & boves ſolidis ungulis, unicornes: & feram nomine axin, [2] hinnulei pelle, pluribus candidioribuſque maculis, [3] ſacrorum Liberi Patris. [4] Orſæi Indi [5] ſimias candentes toto corpore venantur. Aſperrimam autem feram [6] monocerotem, reliquo corpore equo ſimilem, capite cervo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu gravi, uno cornu nigro media fronte [7] cubitorum duûm eminente. [8] Hanc feram vivam negant capi.

XXXII. Apud Heſperios Æthiopas fons eſt Nigris, ut plerique exiſtimavere, Nili caput: argumenta, [1] quæ diximus, perſuadent: juxta hunc fera appellatur [2] catoblepas, modica alioquin, ceteriſque membris [3] iners, caput tantum prægrave ægre ferens: id dejectum ſemper in terram: alias internecio humani generis, omnibus qui oculos ejus videre confeſtim exſpirantibus.

XXXIII. Eadem & [1] baſiliſci ſerpentis eſt vis. Cyrenaïca hunc generat provincia, [2] duodenûm non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate inſignem. [3] Sibilo omnes fugat ſerpentes: nec flexu multiplici, ut reliquæ,

NOTÆ.

quam legere me memini, niſi apud Solinum hæc eadem tranſcribentem, cap. 52. pag. 80.

13. *Quæ alterna.*] Solini hæc paraphraſis, de cornibus eales: *Non rigent*, inquit, *ſed moventur, ut uſus exigit præliandi: quorum alterum, quo cum pugnat, protendit: alterum replicat: ut ſi niſu aliquo fuerit alterius acumen obtuſum, acies ſuccedat alterius.*

14. *Sed atrociſſimos habet.*] Æthiopia ſcilicet: Dictio enim hæc ſuccurrit una, cui verbum iſtud reſpondeat. Et ſane de tauris Æthiopiæ eadem cum Plinio refert Diodorus, lib. 3. Bibl. pag. 168. & Agatharchides apud Photium, loco cit. ut ex alterutro hauſiſſe hæc Plinius videatur, & Indiæ Solinus temere adſcripſiſſe, loc. cit.

15. *Majores agreſtibus.*] Agreſtes pro manſuetis nunc accipimus, quibus agros vulgo aramus: agri enim hac in re ſilvis appoſite ſatis opponi videntur. Et ſane Agatharchides, loco cit. quos agreſtes Plinius vocat, ἡμέρους appellat, manſuetos & domeſticos. Strabo, lib. 16. pag. 775. tauros Æthiopicos ἀγρίους vocat, ſive ſilveſtres, quos noſtris opponit τοῖς παρ' ἡμῖν. Igitur *agreſtis* hoc Plinii loco, ut Gloſſæ monent, non ἄγριος eſt, ſed ἄγροικος & χωρικός, in agris & rure verſans.

16. *Velocitate ante omnes.*] Vide Notas & Emendationes num. LXI.

17. *Pilo in contrarium.*] Pilo ad caput verſo.

18. *Juxta cornua.*] Hoc eſt, tauro æque atque ei quæ vocatur eale, de qua dictum eſt proxime. Solinus item in paraphraſi loci hujus: poſtquam ſcripſit de eale, de tauris hæc deinde ſubnectit: *Hi quoque*, inquit, *circumferunt cornua flexibilitate qua volunt*, &c.

19. *Feritate ſemper.*] Quoniam delapſi in foveas, aliove capti dolo, iræ impotentia ſe præfocant, inquit Diodorus lib. 3. Bibl. pag. 168.

20. *Apud eoſdem.*] Æthiopas ſcilicet: Nam Æthiopici quoque cæli animal mantichoram eſſe, Juba admonuit, ut Plinius refert, ſect. 46. hujus libri. Quanquam in excerptis Cteſiæ quæ nunc exſtant, Indiæ illud adſcribitur: quod & Cteſiæ librum eum ſecutus facit & Ariſtoteles, lib. 2. hiſt. anim. cap. XI. Pauſanias, lib. 9. Bœot. pag. 573. Ælian. lib. 4. hiſt. anim. cap. 21. Solinus, cap. 52. pag. 80. aliique. Cteſiæ Græca exſtant apud Photium in Bibl. cod. 73. pag. 146. Καὶ περὶ τοῦ Μαρτιχόρα τοῦ ἐν αὐτοῖς (de Indis proxime ante mentio:) ὅτι ἐς θηρίον· ὡς τὸ πρόσωπον ἐοικὸς ἀνθρώπῳ· μέγεθος μὲν ἐστιν ὥσπερ λέων, καὶ χρόαν ἐρυθρὸς ὡς κιννάβαρι· τριστοιχοι δὲ ὀδόντες, & reliqua, quæ totidem fere verbis Plinius habet, ceterique ſcriptores proxime appellati ſuis pariter intexuere libris.

21. *Mantichoram.*] Ita MSS. omnes, ipſeque Ariſtoteles, lib. 2. hiſt. cap. XI. pag. 189. Μαντιχώραν vocat. Cteſias ante laudatus, niſi error librariorum eſt Μαρτιχόραν, eamque vocem id Indis ſonare ait, quod Græcis ἀνθρωποφάγος. Philoſtratus, lib. 3. de vita Apoll. cap. 14. pag. 150. Μαρτιχόραν.

Sect. XXXI. 1. *In India.*] Hactenus de Æthiopia: nunc ad quadrupedes Indico ſub cælo genitas tranſilit oratio. Boves Indiæ unicornes laudat etiam Solinus, loc. cit.

2. *Hinnulei pelle.*] Vide Notas & Emend. num. LXII. Porro de axi hac Æthiopica nihil adhuc compertum.

3. *Sacrorum.*] Hoc eſt, ejus Dei ſacris privatim dicatam. Vide Notas & Emend. num. cit.

4. *Orſæi Indi.*] Indos Nyſæos hoc loco intelligendos eſſe putat Aldrov. lib. 1. de quadruped. pag. 405. idque ex Ligorii nummo colligit, cujus epigraphen legit ΝΥΣΣΕΩΝ, cum monocerote ex averſa parte. Viri errorem in hac epigraphe legenda detegit Spanhemius, in diſſert. de uſu Numiſm. pag. 138. poſt Reineſium, lib. XI. Var. lect. cap. 2.

5. *Simias candentes.*] De hoc ſimiarum genere multa Philoſtratus, lib. 3. de vita Apoll. cap. 1. pag. 111.

6. *Monocerotem.*] Diverſa plane hæc fera eſt ab aſino Indico, quanquam & ipſe monoceros ſive unicornis eſt, & ſolidipes: non ut iſta, elephantinis pedibus. Diverſam utriuſque animalis deſcriptionem habet Manuel Phile, lib. de propr. animal. pag. 86. & 90. Hanc vero quam Plinius refert, totidem verbis mutuatus eſt ab eo Solinus, cap. 52. pag. 80. Rhinocerotem porro cum monocerote cave confundas: Geſtat in nare cornu ille, iſte in fronte. Monocerotem in ſuperioris Æthiopiæ jugis crebro reperiri Marmolius eſt auctor, a quo ea fera deſcribitur accurate, lib. 1. cap. 23. pag. 65. Noſtris, *la Licorne*.

7. *Cubitorum duûm.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXIII.

8. *Hanc feram.*] De aſino Indico, qui pariter monoceros eſt, id quoque Cteſias refert, loc. cit. & ex Cteſia Ælianus, lib. 16. hiſt. anim. cap. 20.

Sect. XXXII. 1. *Quæ diximus.*] Libro 5. ſect. 10.

2. *Catoblepas.*] Iiſdem fere verbis totus hic locus a Solino repetitur, cap. 30. pag. 56. Hæc fera capitis immodici pondere prægravatur, adeo ut nunquam non humi deſpiciat: unde & illi nomen: nam κάτω *deorſum* eſt, & βλέπειν *aſpicere*.

3. *Iners.*] Vide Notas & Emend. num. LXIV. Hanc hujus feræ deſcriptionem ſumpſiſſe Plinius non videtur ex Alexandro Myndio, qui de ea multa prolixe ſcripſit libro 2. de pecudibus & quadrupedibus, ut auctor eſt Athenæus lib. 5. pag. 221. Accuratior paulo ea eſt quam tradit Ælianus lib. 7. hiſt. anim. cap. 5.

Sect. XXXIII. 1. *Baſiliſci ſerpentis.*] Hunc iiſdem verbis Solinus deſcribit, cap. 27. pag. 53. & Nicander in Theriacis, pag. 28.

2. *Duodenûm non amplius.*] Vide Notas & Emend. num. LXV.

3. *Sibilo omnes.*] Ælianus id quoque, lib. 2. hiſt. anim.

corpus impellit, ſed celſus & erectus [4] in medio incedens. Necat frutices, non contactos modo, verum & afflatos: exurit herbas, rumpit ſaxa. Talis vis malo eſt. [a] [5] Creditum quondam, ex equo occiſum haſta, & per eam ſubeunte vi, non equitem modo, ſed equum quoque abſumptum. Atque huic tali monſtro (ſæpe enim enectum concupivere reges videre) [6] muſtelarum virus exitio eſt: adeo naturæ nihil placuit eſſe [b] ſine pari. Injiciunt eas cavernis facile cognitis [c] [7] ſoli tabe: [8] necant illæ ſimul odore, moriunturque, & naturæ pugna conficitur.

CAP. XXII. XXXIV. [1] Sed in Italia quoque [2] creditur luporum viſus eſſe noxius: vocemque homini, quem priores contemplentur, adimere ad præſens. Inertes hos parvoſque Africa & Ægyptus gignunt: aſperos truceſque, frigidior plaga. [3] Homines in lupos verti, rurſumque reſtitui ſibi, [4] falſum eſſe confidenter exiſtimare debemus, aut credere omnia, quæ fabuloſa tot ſæculis comperimus. Unde tamen iſta vulgo infixa ſit fama in tantum, ut in maledictis [5] verſipelles habeat, indicabitur. Evanthes inter auctores Græciæ non ſpretus, [6] tradit Arcadas ſcribere, [7] ex gente Anthi cujuſdam, ſorte familiæ lectum, ad ſtagnum quoddam regionis ejus duci, veſtituque in quercu ſuſpenſo tranſnatare, atque abire in deſerta, transfigurarique in lupum, & cum ceteris ejuſdem generis congregari per annos novem. Quo in tempore ſi homine ſe abſtinuerit, reverti ad idem ſtagnum: & cum tranſnataverit, effigiem recipere, ad priſtinum habitum addito novem annorum ſenio. [8] Id quoque Fabius, eamdem recipere veſtem. Mirum eſt quo procedat Græca credulitas! Nullum tam impudens mendacium eſt, ut teſte careat. Itaque Agriopas, qui [9] Olympionicas ſcripſit, narrat.[10] Demænetum [11] Parrhaſium in ſacrificio, quod Arcades [12] Jovi Lycæo [13] humana etiam tum hoſtia faciebant, immolati pueri exta deguſtaſſe, & in lupum [14] ſe convertiſſe: eumdem decimo anno [15] reſtitu-

INTERPRETATIO.

a *Creditum.*] Creditum olim, baſiliſcum ab homine ex equo occiſum haſta: ac ſtatim ſubeunte per haſtam veneno, cum equo equitem ſimul abſumptum.

b *Sine pari.*] Sine æmulo.

c *Soli tabe.*] Ex ſqualenti ſpecie telluris *circumpoſita*.

NOTÆ.

cap. 7. ex Archelao. Lucanus eleganter, lib. 9. v. 724.

Sibilaque effundens cunctas terrentia peſtes
Ante venena nocens, late ſibi ſummovet omne
Vulgus, & in vacua regnat baſiliſcus arena.

4. *In medio incedens.*] Solini paraphraſis: *Cum movetur, media corporis parte ſerpit, media arduus eſt & excelſus.*

5. *Creditum quondam.*] Vide Notas & Emendat. num. LXVI.

6. *Muſtelarum.*] Gallis, *Belettes.* Pariter hæc Solinus habet, cap. 27. pag. 53.

7. *Soli tabe.*] Hoc eſt, non herbida lætave tellure, ſed exeſa, ſqualentique, ob virulentum incolæ ſerpentis afflatum. Vide Notas & Emend. num. LXVII.

8. *Necant illæ.*] Serpentes incerti ſunt generis: varieque idcirco, nunc virili, muliebri nunc quoque ſexu efferuntur.

Sect. XXXIV. 1. *Sed in Italia.*] Hoc ita Solinus accepit, perinde ac ſi foret lupis Italiæ cælo genitis peculiare ac proprium, non commune cum ceteris, cap. 2. pag. 15. *Italia lupos habet,* inquit, *& quod cum ceteris ſimile non ſit: homo, quem prius viderint, conticeſcit, &c.*

2. *Creditur luporum.*] Credatur id ſane vel ab imperita plebe, vel a credulis nimium vatibus: Negant certe hac ætate Philoſophi non mediocris notæ, id ratione ulla, ullove experimento comprobari. Quanquam Servius ad eum Maronis verſum, Ecloga 9.

Vox quoque Mœrim
Jam fugit ipſa, lupi Mœrim videre priores:

Hoc etiam Phyſici confirmant, inquit, *quod voce deſeratur is quem prior viderit lupus. Unde etiam proverbium hoc natum eſt,* Lupus eſt in fabula: *quoties ſupervenit ille de quo loquimur, & nobis ſua præſentia amputat facultatem loquendi.* Quanquam & hoc ipſum ex Platone ἐν ταῖς πολιτείαις refert Geopon. auctor, lib. 15. cap. 1. pag. 403. Vide Scalig. Exercit. 344. pag. 1074. Fortun. Licetum, &c.

3. *Homines in lupos.*] Λυκάνθρωποι dicuntur ii, qui ludificationibus dæmonum, magiciſque artibus in luporum ſe vertunt imagines. Id contigiſſe prope Coloniam Ubiorum, exuſto ſententia judicum eo qui lupi effigiem, cum luberet, ſic induebat, ante decem annos quam ſcriberet Martinus Delrio, ipſe teſtatur ex judicialibus actis, lib. 2. Diſquiſ. Mag. cap. 18. pag. 99. ubi de eo argumento plura. Vide & Olaum Magnum, libro 18. tribus poſtremis capitibus totis.

4. *Falſum eſſe.*] Mela Pomponius, lib. 2. cap. 1. pag. 38. ſic ſcripſit: *Neuris ſtatum ſingulis tempus eſt, quo, ſi velint, in lupos, iterumque in eos qui fuère, mutentur.*

5. *Verſipelles.*] Verſipelles dicti ſunt, quolibet genere ſe commutantes, inquit Nonius, cap. 1. pag. 503. ubi & illud Plautinum adducit, ex prologo in Amphitruonem, verſ. 123.

Ita verſipellem ſe facit, quando lubet.

Et in Bacchid. act. 4. ſc. 4. v. 10.

Nullus frugi eſſe poteſt homo, niſi qui & bene & male facere tenet:
Improbis cum improbus ſit, harpaget: furibus furetur quod queat:
Verſipellem frugi convenit eſſe hominem, pectus cui ſapit:
Bonus ſit bonis, malus malis: utcumque res ſit, ita animum habeat.

Unde verſipelles dicti, qui mores, ceu pellem vertunt, mutantque, inſtar τῶν λυκανθρώπων. Hæc vox & apud Petron. exſtat in fragm. pag. 240. ubi de homine, qui magica arte lupi formam induerat: *Intellexi,* inquit, *illum verſipellem eſſe, nec poſtea cum illo panem guſtare potui: non, ſi me occidiſſes.* In Reg. 1. 2. Colb. Pariſ. *ut maledictis verſipelles habeat.* Vide Busbeq. epiſt. 1. fol. 30.

6. *Tradit Arcadas.*] Tradit hoc ipſum Auguſtinus ex Varronis relatu, lib. 18. de Civit. cap. 17.

7. *Ex gente Anthi.*] Senſus eſt, gentem Anthiam ex familia ſua ſortito elegiſſe, qui duceretur ad ſtagnum. Vide Notas & Emend. num. LXVIII.

8. *Id quoque Fabius.*] Vide Notas & Emendationes num. LXIX.

9. *Olympionicas.*] Olympia ſunt ipſa certamina: Olympionicæ vero, certaminum victores: οἱ ὀλυμπιονίκαι. Horum nomina vide apud Euſebium Scaligeri, pag. 347.

10. *Demænetum.*] Totidem plane verbis recitat hæc Auguſtinus loco citato. Ex quibus Pauſanias emendandus, qui Demarchum hunc pro Demæneto nuncupat.

11. *Parrhaſium.*] Ex Parrhaſia Arcadiæ oppido, de quo lib. 4. ſect. 10. pag. 420.

12. *Jovi Lycæo.*] Auguſt. lib. 18. de Civit. cap. 17. *Nec Varro,* inquit, *propter aliud arbitratur in Arcadia tale nomen affictum Pani Lycæo, & Jovi Lycæo, niſi propter hanc in lupos hominum mutationem, quod eam niſi vi divina fieri non putárent. Lupus enim Græce λύκος dicitur, unde Λυκαίου nomen apparet inflexum.*

13. *Humana etiam tum hoſtia faciebant.*] Hoc eſt, nondum immanitate illa, quæ poſtea miteſcentibus ſæculis exolevit, abolita.

14. *Se convertiſſe.*] *Se* addidimus ex MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. &c. Auguſtinus: *in lupum fuiſſe mutatum.*

15. *Reſtitutum athletica.*] Vide Notas & Emendat. num. LXX.

tum athleticæ, certaſſe in pugilatu, [16] victoremque Olympia reverſum. [17] Quin & caudæ hujus animalis creditur vulgo ineſſe amatorium virus exiguo in villo: eumque, cum capiatur, abjicii: nec idem pollere, niſi viventi direptum. [18] Dies, quibus coëat, toto anno non amplius duodecim. Eumdem in fame [19] veſci terra. Inter auguria, ad dexteram commeantium præciſo itinere, ſi pleno id ore fecerit, nullum omnium præſtantius. Sunt in eo genere, [20] qui cervarii vocantur, qualem e Gallia in Pompeii Magni arena ſpectatum diximus. [21] Huic quamvis in fame mandenti, [a] [22] ſi reſpexerit, oblivionem cibi ſubrepere aiunt, digreſſumque quærere aliud.

XXXV. Quod ad ſerpentes attinet, vulgatum eſt [b] [1] colorem ejus pleraſque terræ habere, in qua occultentur. Innumera eſſe genera 1. [2] Ceraſtis corpore eminere cornicula ſæpe quadrigemina: quorum motu, reliquo corpore [3] occultato, ſollicitent ad ſe aves. 2. Geminum caput [4] amphiſbænæ, hoc eſt, & a cauda, tamquam parum eſſet uno ore fundi venenum. [5] Aliis ſquamas eſſe, aliis picturas: omnibus exitiale virus. 3. [6] Jaculum ex arborum ramis vibrari: nec pedibus tantum [7] pavendas ſerpentes, [c] ſed & miſſili volare tormento. 4. [8] Colla aſpidum intumeſcere, [9] nullo ictus remedio, præterquam ſi confeſtim partes contactæ amputentur. [10] Unus huic tam peſtifero animali ſenſus, vel potius affectus eſt. [d] [11] Conjugia ferme vagantur: nec niſi cum pari vita eſt: itaque alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura. Perſequitur interemptorem, unumque eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infeſtat, perrumpit omnes difficultates, per- CAP. XXIII.

INTERPRETATIO.

a *Si reſpexerit.*] Si retro aſpexerit.

b *Colorem.*] Colorem ejus terræ pleraſque ſerpentes habere; &c.

c *Sed & miſſili.*] Sed & volare inſtar miſſilis tormenti.

d *Conjugia.*] Mas cum femina ferme vagantur.

NOTÆ.

16. *Victoremque Olympia.*] Vel id oppidi nomen, de quo lib. 4. ſect. 6. vel *Olympia*, dictum pro *Olympiis*, ludis ſcilicet ac certaminibus: qua de forma loquendi plura dicemus, lib. 35. ſect. 40. num. 32.

17. *Quin & caudæ.*] Hæc Solinus tranſcripſit a Plinio totidem verbis, cap. 2. pag. 15. *Spectatiſſimum illud eſt*, inquit: *Caudæ animalis hujus villus amatorius ineſt perexiguus, quem ſpontivo damno amittit, cum capi metuit: nec habet potentiam, niſi viventi detrahatur.* Amatorium ſimpliciter, vel cum adjecto, virus amatorium, poculumve dicitur, quod ad amoris impellit inſaniam. Inter ea quæ diſputari ſolent, ponit Quintilianus, lib. 7. cap. 4. & 9. ac lib. 8. cap. 5. an amatorium venenum ſit, necne.

18. *Dies, quibus coëat.*] Subintellige, ex ſuperiore periodo, Vulgo creditur: id enim pro incomperto & fabuloſo ipſe refert, ut & Ariſtoteles, qui lib. 6. hiſt. anim. cap. 35. pag. 783. *Fertur*, inquit, *de lupi partu, ad fabulam proxime, lupos omnes intra duodecim dies parere*: Λέγεται δέ τις περὶ τῆς τόκου λόγος πρὸς μῦθον συνάπτων· φασὶ γὰρ ἅπαντας τοὺς λύκους ἐν δώδεκ' ἡμέραις ἐνιαυτοῦ τίκτειν. Quod autem de partu Ariſtoteles prodidit, id de coïtu refertur a Plinio: ſatis appoſite: nam ſi certa ſint ſtatutaque his tempora utero ferendi, ſi duodecim dierum ſpatio pariunt, totidem diebus coïre neceſſe eſt. At Solinus pro comperto & indubitato narrat, quod ceteri fabuloſum putarunt: *Coëunt lupi*, inquit, loco cit. *toto anno non amplius dies XII.* Solinum ſequitur Albertus M. lib. 22. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 601. Non ita porro rem accepit Ælianus, quemadmodum ceteri: ſed lupas dixit ægre partu ſolvi, diebuſque ac noctibus continuis duodecim parere, lib. 4. hiſtor. animal. cap. 4. Οὐ ῥᾳδίως οἱ λύκοι τὴν ὠδῖνα ἀπολύουσιν, ἀλλ' ἐν ἡμέραις δώδεκα, καὶ νυξὶ τοσαύταις.

19. *Veſci terra.*] Solinus: *Veſcuntur in fame terram.* Ariſtotelis verba ita ſe habent, lib. 8. hiſt. anim. cap. 9. pag. 899. Τοὺς λύκους φασὶν, ὅταν πεινῶσιν, ἐσθίειν τινὰ γῆν, μόνον δὴ τοῦτο τῶν ζῶον. *Lupos, aïunt eſurientes certam terram devorare, idque huic uni evenire animali.* Plinius, ejuſque ſimia Solinus, illud τινὰ neglexit. Expreſſit vero Albertus loco proxime citato: *Famelici lupi*, inquit, *aliquando terra ſatiantur, quæ glis vocatur.* Gloſſæ Iſidori: *Glis, glitis, humus tenax.* Quod ad augurium ſpectat, ex occurſu lupi, feliciſſimum id olim habitum ſcilicet, eo certe reſpexiſſe Petrus Bleſenſis videtur, epiſt. LXV. *Qui de jocundo*, inquit, *gloriantur hoſpitio, ſi eis lupus occurſaverit, aut columba*, &c.

20. *Qui cervarii.*] *Loups cerviers.* De his egimus, cap. 19.

21. *Huic quamvis.*] Solinus, cap. 2. pag. 15. *At hi quos cervarios dicimus, quamvis poſt longa jejunia repertas ægre carnes mandere cœperint, ubi quid caſu reſpiciunt, obliviſcuntur, & immemores præſentis copiæ, eunt quæſitum quam reliquerant ſatietatem.*

22. *Si reſpexerit.*] Ita reſcripſimus ex Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. & mox *ſubrepere* ex iiſdem, pro *reſpexit*, & *ſurripere*.

Sect. XXXV. 1. *Colorem ejus.*] A terris, inquit, in quibus lateant, colorem pleræque ſerpentium mutuantur. Plinio adſtipulatur Nicander in Theriac. pag. 27. de amphiſbæna, cui cutis æmula terræ, χροιὴ γε μὴν ἤϋτε γαίης.

2. *Ceraſtis.*] Ex Plinio eadem Solinus, cap. 27. pag. 51. Nicander in Theriacis, pag. 19.

Εὖ δ' ἂν καὶ δολόεντα μάθοις ἐπιόντα κεράστην,
Ἤϋτ' ἔχιν· τῷ γάρ τε δομὴν ἰνδάλλεται ἴσην·
Ἤτοι ὁ μὲν κολός ἐστιν· ὁ δ' αὖ κεράεσσι πεποιθὼς,
Ἄλλοτε μὲν πισύρεσσι, τοτ' ἐν δοιοῖσι Κεράστης.

Hoc eſt, Gorræo interprete:

Nunc facile agnoſcas inſtructum fraude ceraſten:
Viperea hic forma eſt, & imagine cretus eadem.
Sed tamen hæc mutila eſt: is fretus ſæpe quaternis
Cornibus, aut binis, atque hoc diſcrimine notus.

3. *Occultato.*] Vel ut MSS. *occulto.* Solinus: *Reliqua corporis de induſtria arenis tegunt.*

4. *Amphisbænæ.*] Lucanus, lib. 9. verſ. 719.

Et gravis in geminum ſurgens caput amphisbæna.

Vide Notas & Emend. num. LXXI.

5. *Aliis ſquamas.*] Solinus loco cit.

6. *Jaculum.*] Solinus: *Jaculi arbores ſubeunt, e quibus vi maxima turbinati, penetrant animal quodcumque obvium fortuna fecerit.* Lucanus, lib. 9. v. 822.

Ecce procul ſævus ſterilis ſe robore trunci
Torſit, & immiſit (Jaculum vocat Africa) ſerpens:
Perque caput Pauli, tranſactaque tempora fugit, &c.

Ἀκοντίας Græcis, quod in modum jaculi ſe mittit, Æliano teſte, lib. 6. hiſt. anim. cap. 18. Latinis *Jaculus* dicitur. De eo Galenus, lib. de Theriac. cap. 8. pag. 940.

7. *Pavendas ſerpentes.*] Ita MSS. omnes: ubi editi, *cavendas.*

8. *Colla aſpidum.*] Tum ſcilicet, cum meditantur ictum, tum intumeſcunt. Nicander in Theriac. pag. 12.

Ψαφαρὸς δ' ἀναπίμπλαται αὐχὴν
Ἄκριτα ποιφύσσοντος, ὅτ' ἀντομένοισιν ὁδίταις
Ἄϊδα προσμάξηται, ἐπιζαμενὲς κοτέουσα.

Cum vero incanduit ira,
Et letum minitans venientibus obvia ſævit,
Squalida colla tument, & lato ſibilat ore.

9. *Nullo ictus.*] Sic Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 54. Negat idem lib. 6. cap. 38. eos qui ab aſpide morſi ſint, ultra horam quartam vivere. Aſſentiuntur & Galenus libro de Theriaca ad Piſon. cap. 8. pag. 941. & Phile, pag. 114. Aceto tamen ſuccurſum eſſe huic malo non ſemel, Plinius ipſe admonet lib. 23. ſect. 27. Tum vero inſanabilem eſſe morſum prodidit Plinius alter, lib. 3. de re medica, cap. ult. ſi morſum aſpidis ſecutus eſt ſanguis. Verum non de quavis, ſed de Ægyptia ſolum aſpide, Plinius noſter hic agit, ut mox dicemus.

10. *Unus huic.*] Solinus loco cit.

11. *Conjugia.*] Hoc eſt, paria ipſa, mariſque cum femina conjugationes, quas Græci συζυγίας appellant. Vide No-

meat ſpatia, nec niſi amnibus arcetur, aut præceleri fuga. Non eſt fateri, rerum natura, largius mala, an remedia genuerit. Jam primum hebetes oculos huic malo dedit: eoſque non in fronte [12] ex adverſo cernere, ſed in temporibus: itaque excitatur [13] pede ſæ-
* Cap. XXIV. pius quam viſu. * Deinde [14] internecinum bellum cum [15] ichneumone.

XXXVI. Notum eſt animal hac gloria maxime, [1] in eadem natum Ægypto. Mergit ſe limo ſæpius, ſiccatque Sole. Mox ubi pluribus eodem modo ſe [a] coriis loricavit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollens, ictus irritos averſus excipit, donec obliquo capite ſpeculatus invadat in fauces. Nec hoc contentus, aliud haud mitius debellat animal.

Cap. XXV. XXXVII. [1] Crocodilum habet Nilus, quadrupes malum, & terra pariter ac flumine infeſtum. Unum hoc animal terreſtre [2] linguæ uſu caret. [3] Unum ſuperiore mobili maxilla imprimit morſum, alias terribilem, [4] pectinatim ſtipante ſe dentium ſerie. Magnitudine excedit plerumque [5] duodeviginti cubita. Parit ova [6] quanta anſeres: eaque extra eum locum ſemper incubat, [7] prædivinatione quadam, ad quem ſummo auctu eo anno acceſſurus eſt Nilus. [8] Nec aliud animal ex minori origine in majorem creſcit magnitudinem. Et unguibus hic armatus eſt, [9] contra omnes ictus cute invicta. Dies in terra agit, noctes in aqua, [10] teporis utrumque ratione. [11] Hunc ſaturum cibo piſcium, & ſemper eſculento ore, in litore ſomno datum, parva avis, quæ trochilos ibi vocatur, [12] rex avium in Italia, invitat [13] ad hiandum pabuli ſui gratia, os primum ejus aſſultim repurgans, mox dentes, & intus fauces quoque ad hanc ſcabendi dulcedinem quam maxime hiantes: [14] in qua voluptate ſomno preſſum conſpicatus ichneumon, per eaſdem fauces, ut telum aliquod, immiſſus, erodit alvum.

XXXVIII. Similis crocodilo, ſed minor etiam ichneumone, eſt in Nilo natus [1] ſcincos, contra venena præcipuus antidotis: item ad inflammandam virorum Venerem. Verum in crocodilo major erat peſtis, quam ut uno eſſet ejus hoſte natura contenta. Itaque [2] & delphini immeantes Nilo, quorum dorſo tamquam ad hunc uſum cultellata [3] ineſt ſpina, abigentes eos præda, ac velut in ſuo tantum amne regnantes, alioqui impares

Interpretatio.

a *Coriis.*] Cruſtis e luto.

b *Eſculento.*] Ore eſca oppleto.

Notæ.

tas & Emendationes num. LXXII.

12. *Ex adverſo cernere.*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. *cerneret.* Pariſ. *ne ex adverſo cerneret.*

13. *Pede ſæpius.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIII.

14. *Deinde internecinum.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIV.

15. *Ichneumone.*] Quem Ægyptii hodie murem Pharaonis, ſeu murem Ægypti vocant, Bellonio teſte, a quo deſcribitur luculenter, lib. 2. Obſerv. cap. 22. Allatum ex Ægypto ichneumonem qui viderunt, forma eſſe dicunt, qualis eſt ictidis, ut cecinit Nicander, in Theriacis, cap. 15.

Μορφῇ δ' ἰχνεύμονο κινωπέτου, οἷον ἀμυδρῆς
Ἴκτιδος, ἥτ' ὄρνοισι κατοικιδίῃσιν ὄλεθρον
Μαίεται, ἐξ ὕπνοιο καθαρπάζουσα πετεύρων,
Ἔνθα λέχος τεύχονται ἐπ' ἴκριον, ἢ καὶ ἀφαυρὰ
Τέκνα τιθαιβώσσουσιν ὑπὸ πλευρῇσι θέρουσαι.

Quibus verbis deſcribit poëta, quem vulgo *Furetum* vocamus: cujus inſidiæ ſunt gallinis periculoſiſſimæ: ut recte Gorræus interpres:

Muſtelæ hic parvæ, vero quam nomine dicunt
Ictida, perſimilis, quæ villæ in corte volucres
Somno irretitas tabulata per ardua rimans,
Dum recubant, tepidoque fovent ſub pectore pullos,
E nidis raptas ſcelerata fraude trucidat.

Sect. XXXVI. 1. *In eadem natum Ægypto.*] Non igitur de quavis aſpide hæc ſunt accipienda, ſed de Ægyptia tantum, quæ quidem, ut Strabo ait l. 17. p. 823. peculiare quiddam habet præter alias alibi natas. Et vero pugnam aſpidis cum ichneumone deſcribens Nicander in Theriacis, p. 12. de ſola Ægyptia aſpide loqui ſe profitetur. Nicandrum ſequitur, laudatque Strabo loco cit. Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. p. 1024. Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 966. Ælianus lib. 3. hiſt. anim. cap. 23. alibique paſſim: Phile, pag. 144. & alii multi.

Sect. XXXVII. 1. *Crocodilum.*] Solinus iiſdem verbis, cap. 32. pag. 60. Eadem fere Diodorus habet lib. 1. Bibl. pag. 31. Herodotus, lib. 2. Euterpe, pag. 115. aliique.

2. *Linguæ uſu caret.*] Vide Notas & Emendat. numero LXXV.

3. *Unum.*] Unum ſcilicet e terreſtribus animalibus, uti dicetur lib. XI. ſect. 60. Nam ex avibus ſuperiorem roſtri partem movet phœnicopterus. Sed de crocodilo quoque ipſo negant anatomici quidam recentiores id eſſe verum.

4. *Pectinatim.*] Dentes ſerratos eſſe ait Herod. loc. cit. *χαυλιόδοντας*, hoc eſt, inſtar ſerræ diviſos, atque disjunctos. A Plinio, quod eodem recidit, pectinatim juncti dicuntur, cum dentium ordo ſuperior inferiori non imprimitur modo, ſed etiam inſeritur: Sic manus junctæ pectinatim, cum digiti alii inter alios inſeruntur.

5. *Duodeviginti.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXVI.

6. *Quanta anſeres.*] Subintellige, quanta anſeres pariunt. Sic Herod. & Solinus, loc. cit. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 28. pag. 635. *Ὠὸν οὐκ ἐστὶ μεῖζον χηνείου.*

7. *Prædivinatione.*] Solinus loc. cit. Id vero non crocodilis modo, ſed etiam teſtudinibus, cancris, & aſpidibus commune eſſe ſcribit Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 52.

8. *Nec aliud.*] Notat Ælianus, lib. 9. hiſt. anim, cap. 58. tria hæc e minima origine, in ingentem creſcere magnitudinem: ex aquatilibus, crocodilum: ſtruthiocamelum, ex volucribus: e quadrupedibus, elephantum.

9. *Contra omnes ictus.*] Recentiores, inquit Scaliger Exercit. 196. pag. 636. etiam pilulis ſclopetorum prædicant imperviam cutem eam eſſe.

10. *Teporis utrumque.*] Quoniam interdiu aër, aqua noctu tepidior quam aër ſerenus & roſcidus. *Θερμότερον γὰρ δή ἐστι τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίης, καὶ τῆς δρόσου*, inquit Herod. loc. cit. Quam cauſam quoque Ariſtoteles repetit, lib. 2. hiſt. animal. cap. 14. pag. 205. An vero potius veritus inſidias crocodilus, munitiore tum ſubter aquam loco conſiſtat, aliis cogitandum relinquo.

11. *Hunc ſaturum.*] Hæc totidem verbis Herod. loc. cit. Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 8. pag. 1024. Plutarch. lib. de ſolert. animal. pag. 980. Ælianus lib. 3. hiſt. anim. cap. XI. Phile, pag. 142. Solinus, cap. 32. pag. 60. aliique.

12. *Rex avium.*] Vide Notas & Emendationes numero LXXVII.

13. *Ad hiandum.*] Reg. 2. & Tolet. *ad hiatum.*

14. *In qua voluptate.*] Solinus loc. cit. Diodorus lib. 1. Bibl. pag. 78. Oppianus, lib. 3. Cyneget. v. 420. &c.

Sect. XXXVIII. 1. *Scincos.*] Græcis *σκίγκος*. De eo dicemus opportunius lib. 28. ſect. 30. ubi hæc rurſum a Plinio repetuntur.

2. *Et delphini.*] De hoc naturali & inſito delphinis aſtu adverſus crocodilos, egit & Seneca, lib. 4. Natur. quæſt. cap. 2. pag 886. Solinus loc. cit.

3. *Ineſt ſpina.*] Vide Notas & Emendationes numero LXXVIII.

viribus

viribus ipſi, aſtu interimunt: callent enim in hoc cuncta animalia, ſciuntque non ſua modo commoda, verum & hoſtium adverſa: norunt ſua tela, norunt occaſiones, parteſque diſſidentium imbelles. In ventre mollis eſt tenuiſque cutis crocodilo: ideo ſe, ut territi, mergunt delphini, ſubeunteſque alvum illa ſecant ſpina. [4] Quin & gens hominum eſt huic belluæ adverſa in ipſo Nilo Tentyritæ, ab inſula, in qua habitat, appellata. Menſura eorum parva, ſed præſentia animi [5] in hoc tantum uſu mira. Terribilis hæc contra fugientes bellua eſt, fugax contra inſequentes: ſed adverſum ire ſoli hi audent. Quin etiam flumini innatant: [6] dorſoque equitantium modo impoſiti, hiantibus reſupino capite ad morſum, addita in os clava, dextra ac læva tenentes extrema ejus utrimque, ut frenis in terram agunt captivos: ac voce etiam ſola territos, cogunt evomere recentia corpora ad ſepulturam. Itaque uni ei inſulæ crocodili non adnatant: olfactuque ejus generis hominum, [7] ut Pſyllorum ſerpentes, fugantur. [8] Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extra acerrimi viſus: quatuorque menſes hiemis inedia ſemper tranſmittere in ſpecu. [9] Quidam hoc unum quamdiu vivat, creſcere arbitrantur: vivit autem longo tempore.

XXXIX. Major altitudine in eodem Nilo bellua hippopotamus editur: [1] ungulis binis, quales bubus, dorſo equi, & juba, & hinnitu, [2] roſtro reſimo, cauda & dentibus aprorum aduncis, ſed minus noxiis: tergoris ad ſcuta galeaſque [3] impenetrabilis, præterquam ſi humore madeat. [4] Depaſcitur ſegetes, deſtinatione ante (ut ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus veſtigiis, ne quæ revertenti inſidiæ comparentur.

XL. [1] Primus eum, & quinque crocodilos Romæ ædilitatis ſuæ ludis M. Scaurus temporario euripo oſtendit. [2] Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magiſter exſtitit. Aſſidua namque ſatietate obeſus exit in litus, recentes arundinum cæſuras [3] ſpeculatum: atque ubi acutiſſimum videt ſtirpem, imprimens corpus, venam quamdam in crure vulnerat, atque ita profluvio ſanguinis morbidum alias corpus exonerat, & plagam limo rurſus obducit. CAP. XXVI.

XLI. Simile quiddam & volucris in eadem Ægypto monſtravit, quæ vocatur [1] ibis: roſtri aduncitate per eam partem ſe perluens, qua reddi ciborum onera maxime ſalubre eſt. Nec hæc ſola [2] a multis animalibus reperta ſunt, uſui futura & homini. Dictamnum herbam extrahendis ſagittis [3] cervi monſtravere, percuſſi eo telo, paſtuque ejus herbæ [4] ejecto. [5] Iidem percuſſi a phalangio, quod eſt aranei genus, aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medentur. [6] Eſt & ad ſerpentium ictus præcipua, [7] qua ſe la- CAP. XXVII.

NOTÆ.

4. *Quin & gens.*] Seneca, & Solinus loc. cit. Ælianus lib. 10. hiſt. anim. cap. 21.

5. *In hoc tantum uſu.*] Ita libri omnes. Salmaſius pag. 453. in Solin. *In hoc tanto auſu.*

6. *Dorſoque.*] Crocodilorum videlicet, quos captivos in terram agunt.

7. *Vt Pſyllorum.*] Dictum eſt de iis, lib. 7. ſect. 2.

8. *Hebetes oculos.*] Herodotus, & Solinus, locis citatis, eadem de oculorum hebetatione, & inedia quatuor menſium narrant.

9. *Quidam hoc unum.*] Ariſt. lib 5. hiſt. anim. c. 28. p. 635.

Sect. XXXIX. 1. *Vngulis binis.*] Hoc eſt, bifidis. Sed *binis* maluimus, omnium codicum mira conſenſione in ea voce, quam *bifidis*, quod gloſſema videbatur, edere. Herodotus lib. 2. pag. 116. Diodorus Sic. lib. 1. pag. 31. & Ariſtoteles lib. 2. hiſt. anim. cap. 12. pag. 196. *δίχηλον παραπλησίως τοῖς βουσὶν* aiunt, *ungulis bifidis quales bubus.* Solinus hanc hippopotami deſcriptionem tranſtulit in opus ſuum, cap. 30. pag. 61. Aldrovandus rejicit, lib. 1. de quadrup. digit. cap. 12. pag. 182. quod equidem miror, cum non tot ſcriptorum modo teſtimoniis, ſed nummorum etiam veterum auctoritate firmetur: Philippi nimirum Imp. & Otaciliæ, in quibus expreſſa hippopotami figura, qualis ab his auctoribus delineatur.

2. *Roſtro reſimo.*] Surſum verſus reducto. Sic Columella, lib. 6. cap. 1. nares reſimas dixit, pro ſimis.

3. *Impenetrabilis.*] Veriſimilius id multo, quam quod ab Herodoto & Ariſtotele proditum, tam craſſum videlicet illud eſſe corium, ut ex eo haſtilia fieri, venabula, pilaque miſſilia poſſent, *ὥστε δόρατα ποιεῖσθαι ἐξ αὐτοῦ.*

4. *Depaſcitur.*] Non ſegetes, inquit, depaſcitur, in quaſcumque forte inciderit: ſed de die in diem antea obſervatas: ſic enim nec locorum imperitia, neque rurſus aſſuetarum ſegetum repetitione, intercipi periclitatur. Quin & averſus deſtinatos agros intrat, ut obſervanti veſtigia, egreſſus inde, non ingreſſus exiſtimetur. Ita fere Solinus, cap. 32. pag. 61. Diodorus, lib. 1. Bibl. pag. 31. Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 53. Miror Salmaſium, in Solin. pag. 456. *indidem* emendare, pro *in diem*, reclamantibus MSS.

Sect. XL. 1. *Primus eum.*] Totum hoc caput ex verbo fere tranſſcripſit Solinus, cap. 32. pag. 61.

2. *Hippopotamus.*] Idcirco repertor detrahendi ſanguinis appellatus, lib. 28. ſect. 31.

3. *Speculatum.*] Ita rectius, ex codd. Reg. 1. 2. Pariſ. &c. quam *ſpeculatus*, ut eſt hactenus editum.

Sect. XLI. 1. *Ibis.*] His terris ignota avis, non habet in Europa nomen, inquit Aldrov. de ibide agens, lib. 20. Ornithol. cap. 3. pag. 312. Eſſe *ciconiam totam nigram in dorſo* ait Albertus M. lib. 2. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 251. De ibide vero, immittendi per inferiorem partem, purgandi gratia, medicamenti magiſtra, Plinio ſuffragantur Plutarchus, lib. de Iſide, pag. 381. & de ſolert. animal. pag. 972. Phile, lib. de propr. animal. cap. de ibi, pag. 48. Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 35.

2. *A multis.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIX.

3. *Cervi monſtravere.*] Idem repetit, lib. 25. ſect. 53. Solinus item de cervis agens, cap. 19. pag. 39. *Dictamnum*, inquit, *ipſi prodiderunt, dum ex eo paſti excutiunt accepta tela.* Feris tamen capris, non cervis, dederunt hoc Ariſtoteles, lib. 9. hiſt. anim. cap. 8. pag. 1023. Auctor libri de mirab. auſcult. pag. 1150. Theophraſtus, lib. 9. hiſt. cap. 16. Antigonus Caryſtius, Dioſcorides. Et e noſtris quoque, Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 101. & Virgilius, qui in dictamni hiſtoria cecinit.

Non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæſere ſagittæ.

Verum utriſque Apuleius, cap. 72. tit. 3. *Si caprea vel cervus in venatione telo percuſſus fuerit, quum pervenerit ad herbam dictamnum, & ea paſcitur, mox telum excutitur e plaga, &c.* Et ſane ſunt ambo congeneres, formaque ac moribus ferme pares. De dictamno dicemus lib. 25. ſect. 53.

4. *Ejecto.*] Vide Notas & Emend. num. LXXX.

5. *Iidem percuſſi.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 6. pag. 1021. De phalangio dicetur lib. XI. ſect. 28.

6. *Eſt & ad ſerpentium.*] Condrillen hac circuitione verborum, ut quidem remur, intelligit, de qua idem ipſe lib. 22. ſect. 45. *Condrillon, ſive condrille... dividitur in paſtillos, contra ſerpentes, argumento probabili: ſiquidem mures agreſtes læſi ab his, hanc eſſe dicuntur.*

7. *Qua ſe lacerti.*] Hæc de lacerto viridi accipienda ſunt,

certi, quoties cum his conſeruere pugnam, vulnerati refovent. [8] Chelidoniam viſui ſaluberrimam hirundines monſtravere, vexatis pullorum oculis illa medentes.

[9] Teſtudo cunilæ, quam bubulam vocant, paſtu, vires [10] contra ſerpentes refovet: [11] muſtela rutæ, in murium venatu [a] cum iis dimicatione conſerta: [12] ciconia origano; edera apri in morbis ſibi medentur, [13] & cancros veſcendo, maxime mari ejectos. [14] Anguis hiberno ſitu membrana corporis obducta, feniculi ſucco impedimentum illud exuit, nitiduſque [b] vernat. Exuit autem a capite primum, nec celerius quam uno die ac nocte replicans, [15] ut extra fiat membranæ, quod fuerat intus. Idem hiberna latebra viſu obſcurato, [16] marathro herbæ ſeſe affricans, oculos inungit ac refovet: [c] ſi vero ſquamæ obtorpuere, ſpinis juniperi ſe ſcabit. [17] Draco vernam nauſeam [18] ſilveſtris lactucæ ſucco reſtinguit. [19] Pantheras perfricata carne aconito, (venenum id eſt:) barbari venantur. Occupat illico fauces earum angor: quare pardalianches id venenum appellavere quidam. At fera contra hoc excrementis hominis ſibi medetur: & alias tam avida eorum, ut a paſtoribus ex induſtria in aliquo vaſe ſuſpenſa altius, quam ut queat ſaltu attingere, jaculando ſe appetendoque deficiat, & poſtremo exſpiret: [d] alioqui vivacitatis adeo lentæ, ut ejectis interaneis diu pugnet. [e] [20] Elephas chamæleone concolori frondi devorato, occurrit oleaſtro huic veneno ſuo. [21] Urſi cum mandragoræ mala guſtavere, formicas lambunt. Cervus [22] herba cinare venenatis pabulis reſiſtit. Palumbes, [23] graculi, merulæ, perdices, lauri folio [24] annuum faſtidium purgant: columbæ, turtures, & gallinacei, herba quæ vocatur helxine: anates, anſeres, ceteræque aquaticæ herba ſiderite: grues & ſimiles, junco paluſtri. Corvus occiſo chamæleone, qui etiam victori nocet, lauro infectum virus extinguit.

Interpretatio.

a *Cum iis.*] Cum ſerpentibus.

b *Vernat.*] Nitet, *ut nitere omnia verno tempore ſolent.*

c *Si vero ſquamæ.*] Si ſquamæ duriores oculos obtexere.

d *Alioqui.*] Alioqui *id animal* vitæ eſt adeo tenacis, ut vel ejectis inteſtinis diu adhuc luctetur, *prius quam efflet animam.*

e *Elephas.*] Elephas chamæleonem aliquando devorat, incaute, quod ejuſdem coloris chamæleo eſt cum fronde quam elephas in paſtum quærit: occurrit autem huic veneno ſuo oleaſtri eſu.

Notæ.

qui propterea ὀφιομάχος, & ὀφιονίκος dicitur. Pandectarius: OFIONICOS *Græce, id eſt, lacerta.* Eraſmus in Dialogo de Amicitia: *Italia magnas habet lacertas & virides.. Quodam die vidi prægrandem, & mire viridem in oſtio cavi decertantem cum ſerpente... Paulo poſt venit ad nos lacerta, velut oſtendens ſua vulnera, ac remedium flagitans,* &c. Eſt enim, ut idem paulo ante dixit, hoc animal natura & amicum homini, & ſerpentibus inimicum.

8. *Chelidoniam.*] Dicemus de chelidonia, lib. 25. ſect. 50. & 91. Rem eamdem narrat Baſilius in Hexaëm. homil. 8. pag. 145. Ælianus item lib. 3. hiſt. anim. cap. 25.

9. *Teſtudo cunilæ.*] De cunila, libro 20. ſect. 61. Origanum agreſte vocat Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 251.

10. *Contra ſerpentes.*] Ad pugnam cum ſerpentibus ineundam. Vide Notas & Emend. num. LXXXI.

11. *Muſtela rutæ.*] Rutæ paſtu, inquit, vires ſuas adverſus ſerpentes muſtela confirmat: perſæpe enim, dum eumdem murium venatum ſerpentes muſtelæque exercent, congrediuntur ac dimicant inter ſe. Vide Notas & Emendationes num. LXXXII. Muſtela hæc domeſtica eſt ſcilicet, Græcis γαλῆ nominata, Gallis *une belette.* Repetit hoc Plinius iterum lib. 20. ſect. 51.

12. *Ciconia origano.*] Ariſtoteles lib. 9. hiſt. anim. cap. 8. pag. 1025. Eadem refert & Ælianus, lib. 5. hiſtor. anim. cap. 46. Id vero ambo non ciconiæ proprium ac peculiare, ſed & cum aliis multis avibus commune eſſe aiunt, ut vulneribus cunilam bubulam imponant: eamdem enim herbam nunc Latino *cunilæ*, nunc Græco ὀριγάνου vocabulo, uti mox alteram modo feniculi, modo marathri nomine repræſentat.

13. *Et cancros.*] Cancrorum certe fluviatilium eſu mederi ſibi ſues in capitis doloribus auctor eſt Plutarchus, in quæſt. natur. pag. 918.

14. *Anguis hiberno.*] Hac de re opportunius, uberiuſque, lib. 20. ſect. 95. Sic Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 23. pag. 941. & 942. Secuti ſunt Plutarchus, lib. de ſolert. animal. pag. 972. & Ælian. lib. 9. hiſt. anim. cap. 16.

15. *Ut extra fiat.*] Nova cute, quæ nata jam ſubtus eſt, extra prodeunte, ſemota ea penitus, quæ ante exterior erat. Ariſtotelis verba loco cit. hæc ſunt: Ἐν νυκτὶ δὲ καὶ ἡμέρᾳ πᾶν ἀποδύεται σχεδὸν τὸ γῆρας, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀρξάμενον μέχρι τῆς κέρκου. Γίνεται δὲ ἐκδυομένου τὸ ἐντὸς ἐκτός. Quæ Plinius ſimiliter dicit.

16. *Marathro herbæ.*] Græca nunc voce, ut diximus, abutitur, ut quod feniculum Latine prius appellavit, id eſſe Græcorum μάραθρον obiter indicet. Hæc porro ſimiliter referunt auctores proxime laudati, ſecuti fortaſſis Ariſtotelem, & Nicandrum, initio Theriacῶn, pag. 3.

17. *Draco vernam.*] Similem fere medicinam in diſſimili morbo, adhiberi a dracone, auctor eſt Ariſtoteles, lib. 9. hiſt. anim. cap. 8. pag. 1025. Ὁ δὲ δράκων, inquit, ὅταν ὀπωρίζῃ, τὸν ὀπὸν τῆς πικρίδος ἐκφορεῖ. *Draco, ubi fructuum eſu gravatur, picridis ſuccum haurit.* Ælianus quoque, lib. 6. hiſt. anim. cap. 4.

18. *Silveſtris lactucæ.*] Locis proxime laudatis Ariſtoteles & Ælianus dixère πικρίδα. Eſt autem πικρὶς mox ſilveſtre intubum, ſive cichorium, ut Dioſcoridi placet, & Aëtio, verbo Σέρις. Hanc picridem Virgilius ſignaſſe videtur, ſcribens,

Et amaris intyba fibris.

Interdum vero etiam πικρὶς eſt genus lactucæ ſilveſtris, Plinio lib. 19. ſect. 38. & Apuleio in Herbario, cap. 30. cui titulus, *De lactuca ſilveſtri: Græcis*, inquit θρίδαξ ἀγρία *dicitur... aliquibus* πικρίς. Hinc Hieronymus in Exodo & Numeris, Græcum ἐπὶ πικρίδων, reddidit, *cum lactucis agreſtibus.* Ab amaritudine nomen herba utraque ſortita eſt; quippe major in ipſis eſt, quam in ſativis ejuſdem generis.

19. *Pantheras.*] Hæc Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 8. pag. 1023. Ex Plinio Solinus, cap. 17. pag. 38. Ex Ariſtotele rurſum, auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1151. Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 48. Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 101. Quid quod hodieque homines ipſi in inſula orientalis Indiæ, quæ Java dicitur, veneni vim a ſuis corporibus vel ſic depellunt? Nam ad ictus telorum, quæ ſolent hoſtes veneno inficere maxime letali, excremento ſuo ſibi quiſque ſtatim medetur, arefacto, tritoque in pulverem, & ex aqua cyathi unius menſura poto. Auctor Tavernerius, in Relationibus.

20. *Elephas.*] Solini paraphraſis, cap. 25. pag. 47. *Si quis caſu chamæleontem devoraverit, vermem elephantis veneficum, oleaſtro ſumpto peſti medetur.*

21. *Urſi.*] Solinus, cap. 26. pag. 48. & Plutarchus in quæſt. Natur. pag. 918. & lib. de ſolertia animal. pag. 972. De hac re iterum lib. 29. ſect. 39.

22. *Herba cinare.*] De hac cinare nihildum compertum cuiquam eſt. Vide Notas & Emendationes, numero LXXXIII.

23. *Graculi.*] De his dicemus libro undecimo, ſect. 25.

24. *Annuum faſtidium.*] Sic paulo antea nauſeam vernam dixit. Vide Notas & Emend. num. LXXXIV.

XLII. [1] Millia præterea, utpote cum plurimis animalibus eadem [a] natura rerum, cæli quoque obſervationem, & ventorum, & imbrium, & tempeſtatum præſagia, aliis alia dederit, quod perſequi immenſum eſt, æque ſcilicet quam reliquam cum ſingulis [2] hominum ſocietatem. Siquidem & pericula præmonent, non fibris modo extiſque, circa quod magna mortalium portio hæret, ſed alia quadam ſignificatione. [3] Ruinis imminentibus muſculi præmigrant, aranei cum telis primi cadunt. [4] Auguria quidem artem fecere apud Romanos: & ſacerdotum collegium vel maxime ſolemne eſt. [5] In Thracia locis rigentibus & vulpes, animal alioqui [b] [6] ſolertia dirum: amnes gelatos, lacuſque, nonniſi [7] ad ejus itum reditumque [c] tranſeunt. Obſervatum, eam aure ad glaciem appoſita, [8] conjectare craſſitudinem gelus. CAPUT XXVIII.

XLIII. Nec minus clara exitii documenta ſunt etiam ex contemnendis animalibus. M. Varro auctor eſt, a cuniculis ſuffoſſum in Hiſpania oppidum, a talpis in Theſſalia: [1] ab ranis civitatem in Gallia pulſam, [2] ab locuſtis in Africa: [3] ex Gyaro Cycladum inſula incolas a muribus fugatos, [4] in Italia Amyclas a ſerpentibus deletas. [5] Citra Cynamolgos Æthiopas late deſerta regio eſt, a ſcorpionibus [6] & ſolipugis gente ſublata: & a ſcolopendris abactos [7] Rhœtienſes, auctor eſt Theophraſtus. Sed ad reliqua ferarum genera redeamus. CAP. XXIX.

XLIV. [1] Hyænis utramque eſſe naturam, & alternis annis mares, alternis feminas fieri, [2] parere ſine mare, vulgus credit, Ariſtoteles negat. [3] Collum & juba continui- CAP. XXX.

Interpretatio.

a *Natura rerum.*] Natura rerum effectrix.

b *Solertia dirum.*] Cujus ſolertia ceteris alioqui animalibus exitioſa eſt.

c *Tranſeunt.*] Accolæ amnium eorum tranſeunt.

Notæ.

Sect. XLII. 1. *Millia præterea.*] Rectius fortaſſis, *millia prætereo.* Tamen lib. 10. ſect. 41. *Multa præterea ſimilia, quæ prudens ſubinde omitto, &c.*

2. *Hominum ſocietatem.*] In eo poſita ſocietas animantium cum hominibus videtur, quod hominum pericula extis illæ, fibriſque, aliaque aliæ via prænunciant. Quibuſdam *ominum* magis placet, hoc eſt, auguriorum, quam *hominum* legi.

3. *Ruinis*] Et id obſervat Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. c. 41. & lib. XI. c. 19. Libro item primo Var. hiſt. cap. XI.

4. *Auguria.*] Obſervationes, inquit, ab avibus aliiſque animalibus ſumptæ, id fidei ſibi vindicarunt apud Romanos, ut Augurum diſciplinam Romæ intulerint, ſolemneque his collegium ibidem inſtitutum ſit atque ſacratum. Auguratus certe potiſſima apud Romanos ſuperſtitio fuit. Inde in nummis antiquis Augures inſcribuntur, Cæſar Dictator, M. Antonius, Caius Cæſar, qui poſtea Auguſtus eſt dictus, Veſpaſianus, & alii. Nummus a Seguino vulgatus, e plumbo tertiæ magnitudinis, pag. 21. ſecundæ edit. virum exhibet nudum, pileo Narbonenſi urbano tectum, gerentem ſiniſtra lituum auguralem, dextra caput cum collo alicujus animalis, ut videtur. Epigraphe eſt: SILVANI. Lege: *Saluti Imperatoris Ludi Voto Augurum Narbonenſium Inſtituti.* Sic apud Plinium legas, libro VII. ſect. XLIX. *Ludis pro ſalute Auguſti votivis.* In parte averſa, Ara eſt cum igne, ſymbolum Religionis, quam tutari ſe velle Augures profitentur. Inſcriptio: HERMEROTIS. Sententia eſt: H*aud* E*rit* R*eligioni* ME*tuendum* R*omani* O*rbis*, T*rajano* I*mperatore* S*alvo.* Docet hic nummus ſane præclarus, & plumbum iſtud auro emendum, jam tum ſuæ Religioni in provincia Narbonenſi metuiſſe Augures a Chriſtiana Religione & Trajanum Imperatorem falſorum numinum cultui fuiſſe addictiſſimum. Convenit certe cum pictura egregie noſtra tituli utriuſque interpretatio. Titulum Auguris etiam in Græcis nummis primi deprehendimus; in nummo perpulcro ſcilicet, neque antea in his terris viſo, ex ære maximo, de quo jam diximus ad librum V. ſect. XXII. Eſt ille nummus Alenorum in Cilicia. Priore parte, caput eſt juvenile laureatum; epigraphe: ΔΗΜΟΣ ΑΛΗΝΩΝ. *Populus Alenorum.* Parte altera, Deam Annonam exhibet; cum temone & cornucopiæ. Epigraphe: ΕΠΙ ΑΛ. Μ. Κ. ΑΡΧΟΝΤΟC Δ. ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Μάντιος καὶ Ἄρχοντος δ'. *Sub Alexandro Augure & Archonte quartum.* Qui nummi dicuntur a Spanhemio, tomo 2. pag. 85. ſub Tito & Domitiano habere Οἰωνιστὴς pro *Augure*, ii Goltziani ſunt, hoc eſt, ficti.

5. *In Thracia.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXV.

6. *Solertia dirum.*] Subintellige, pericula præmonent. Vide Notas & Emend. num. LXXXVI.

7. *Ad eius itum reditumque.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXVII.

8. *Conjectare.*] Et quidem, ſi Plutarcho credimus eadem referenti, lib. de ſolert. animal. pag. 969. ratiocinatione hac fere adhibita, ubi admota aure ſentit aquam ſubter glaciem labi, ac ſonitum edere. *Quod ſonitum edit, movetur: quod movetur autem, non congelavit: quod gelu non concrevit, humidum eſt: ubi vero humidum eſt, ne quod ſuperſtat, ſubſidat, periculum eſt.*

Sect. XLIII. 1. *Ab ranis.*] Sic Autariatarum gentem, circa Pæones Dardanoſque poſitam, ab ranis coactam cedere patria, auctor eſt Diod. Sicul. lib. 3. pag. 164. & ex Trogo Juſtinus, lib. 15. cap. 2. & Ælianus, lib. 17. hiſt. anim. cap. 41. aliique.

2. *Ab locuſtis.*] Quantam olim ſtragem in Ægypto Judæaque ediderint, prolixa diſputatione explicat Samuel Bochartus, parte 1. lib. 4. de animal. cap. 3. & 4. pag. 460.

3. *Ex Gyaro.*] Id rurſum repetitur, ſect. 82. De Cleonis oppido in monte Atho, narrat eadem Heraclides in Politiis. De quibuſdam circa Trojam incolis, Plinius ipſe, lib. 10. ſect. 85.

4. *In Italia.*] Hæc quoque Solinus ex Plinio, cap. 2. pag. 15. Sotion ex Iſigono cives inde pulſos affirmat ab hydrorum multitudine, in opuſc. de fluminibus & paludibus, pag. 142. Περὶ δὲ Ταῤῥακίνην τῆς Ἰταλίας φησὶν Ἰσίγονος λίμνην εἶναι Ἀμυκλαίαν καλουμένην, καὶ παρ' αὐτῇ πόλιν ἔρημον· ἧς τοὺς ἐνοικοῦντας στερηθῆναι τῆς πόλεως διὰ τὸ πλῆθος τῶν ὕδρων.

5. *Citra Cynamolgos.*] Æthiopiæ populi hi fuere verſus auſtrum ultimi, de quibus lib. 6. ſect. 35.

6. *Et ſolipugis.*] Animalibus mediæ cujuſdam inter formicam araneumque formæ. Vide Notas & Emendationes num. LXXXVIII.

7. *Rhœtienſes.*] Vide Notas & Emendationes, numero LXXXIX.

Sect. XLIV. 1. *Hyænis.*] Hæc Æliani, lib. 1. hiſt. anim. cap. 25. hæc vulgi apud Oppianum, lib. 3. Cyneget. verſ. 289. hæc Herodori Heracleotæ opinio fuit, referente Philoſopho, lib. 3. de Gener. anim. cap. 6. exiſtimantis hyænæ duplex genitale eſſe, alterum maſculum, femineum alterum, *ac marem & feminam*, ut Tertullianus ait, lib. de pallio, cap. 3. *alternare:* quod Philoſophus tum eo loco refellit, tum lib. 6. hiſt. anim. cap. 32. pag. 778. Plura veterum teſtimonia, qui in eadem hæreſi fuerunt, collegit Bochartus, parte 1. lib. 3. de animal. cap. XI. pag. 834.

2. *Parere ſine mare.*] Quod feminæ utramque vim, hoc eſt, non concipiendi ſolum, ſed & alteram cum qua coëant, implendi, poteſtatem ſortitæ a natura exiſtimentur: id quod de leporum genere credidiſſe Archelaum Plinius admonet, ſect. 81. *Archelaus auctor eſt*, inquit, ... *utramque vim ſingulis ineſſe, ac ſine mare æque gignere.* Neque vero venire in ſuſpicionem quemquam oportet, librariorum vitio excidiſſe hic voculam *trochon*, qui ſeipſum inire dicitur; legendumque eſſe, *trochon parere ſine mare:* cum & exemplaria plane conſentiant, & ipſa refragetur orationis ſeries, in qua cujuſvis alterius animalis, præter hyænam, importuna nimis mentio fuerit. Nam quæ ſequuntur, *Collum & juba*, &c. ad trochum referri tum neceſſe foret, quod abhorret a vero.

3. *Collum & juba.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 899. hyæ-

tate ſpinæ porrigitur, flectique, niſi circumactu totius corporis, nequit. [4] Multa præterea mira traduntur. Sed maxime ſermonem humanum inter paſtorum ſtabula aſſimulare, nomenque alicujus addiſcere, quem evocatum [5] foras laceret. [6] Item vomitionem hominis imitari, ad ſollicitandos canes, quos invadat. [7] Ab uno animali ſepulcra erui, inquiſitione corporum. [8] Feminam raro capi. Oculis mille eſſe varietates, colorumque mutationes. [9] Præterea umbræ ejus contactu canes obmuteſcere. [10] Et quibuſdam magicis artibus omne animal, quod ter luſtraverit, in veſtigio hærere.

XLV. Hujus generis coïtu leæna Æthiopica [1] parit crocutam, ſimiliter voces imitantem hominum pecorumque. [a] [2] Acies ei perpetua: in utraque parte oris nullis gingivis, dente continuo: qui ne contrario occurſu hebetetur, capſarum modo includitur. Hominum ſermones imitari & [3] mantichoram in Æthiopia, auctor eſt Juba.

XLVI. Hyænæ plurimæ gignuntur in Africa, quæ & [1] aſinorum ſilveſtrium multitudinem fundit. Mares in eo genere ſinguli feminarum gregibus imperitant. Timent libidinis æmulos, & ideo gravidas cuſtodiunt, morſuque natos mares caſtrant. Contra gravidæ latebras petunt, & parere [b] furto cupiunt, gaudentque copia libidinis.

XLVII. Eaſdem partes ſibi ipſi Pontici [1] amputant fibri, periculo urgente, ob hoc ſe peti gnari: caſtoreum id vocant medici: alias animal horrendi morſus, [2] arbores juxta flumina, ut ferro, cædit: hominis parte comprehenſa, non antequam fracta concrepuerint oſſa, morſus reſolvit. [3] Cauda piſcium iis, cetera ſpecies [4] lutræ. Utrumque aquaticum: utrique [5] mollior pluma pilus.

Cap. XXXI. XLVIII. Ranæ quoque [1] rubetæ, quarum & in terra, [2] & in humore vita, plurimis refertæ medicaminibus, deponere ea quotidie ac reſumere a paſtu dicuntur, venena tantum ſemper ſibi reſervantes.

XLIX. [c] Similis & vitulo marino victus, in mari ac terra: ſimile fibro & ingenium. Evomit fel ſuum, ad multa medicamenta utile: [1] item coagulum, ad comitiales morbos: ob ea ſe peti prudens. [2] Theophraſtus auctor eſt, anguis modo & ſtelliones ſenectutem

Interpretatio.

a *Acies ei.*] Numquam connivet aciem oculorum: in utraque parte oris nullæ gingivæ, ſed dens perpetuus ineſt.

b *Furto.*] Occulte.

c *Similis.*] Marini vituli victus ſimilis eſt rubetis, in mari ac terra: ingenium vero ſimile fibris: *Nam ut ſibi teſtes amputant fibri*, ſic ille fel evomit ... & coagulum ... ob ea ſe peti gnarus.

Notæ.

næ ait jubam ineſſe, ſicut equo: ſed & ſetas ipſas tum duriores, tum denſiores: continuarique toto dorſo, καὶ δι' ὅλης τῆς ῥάχεως. Quæ de continuato cum ſpina colli rigore Plinius adjicit, & illius deinde tranſcriptor Solinus, ab alio quopiam ſcriptore, quam a Philoſopho, accepta eſſe neceſſe eſt. Eſſe nihilominus vera teſtis αὐτόπτης prodidit Busbequius, epiſt. 1. pag. 33. eſt enim id feræ genus in Phrygia frequens, ab incolis *Zirtlan* nuncupatum.

4. *Multa præterea.*] Quæ Solinus ad verbum tranſcripſit ex Plinio, loc. cit.

5. *Foras laceret.*] M S S. *foris.*

6. *Item vomitionem.*] Ariſtoteles, lib. 8. hiſt. anim. cap. 9. pag 899. Solinus loc. cit. Phile, pag. 100. Ælianus, lib. 7. hiſt. anim. cap. 22.

7. *Ab uno.*] Ariſt. loc. cit. Solinus, cap. 27. pag. 51.

8. *Feminam.*] Ariſt. 3. de Gener. anim. cap. 6. Ἁλίσκονται οἱ ἄῤῥενες μᾶλλον, *magis capiuntur mares.* Solinus: *Promptius eſt marem capere: feminis enim ingenita eſt callidior aſtutia.*

9. *Præterea.*] Solinus loc. cit. Auctor libri de mirab. Auſcult. inter Ariſtotelis opera, pag. 1166. Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 7. & lib. 6. cap. 14.

10. *Et quibuſdam.*] Solinus loc. cit. Et in amatoriis quidem vim ei Turcæ maximam tribuunt, teſte Busbequio, epiſt. 1. pag. 33.

Sect. XLV. 1. *Parit crocutam.*] Reg. 1. 2. Chiffl. Pariſ. indexque hujus operis, *corocottam.* Hæc Leucrocota eſt, de qua diximus, cap. 21. quæ Κροκόττας Cteſiæ vocatur, Æliano lib. 7. hiſt. anim. cap. 22. Κοροκόττας. Imitari vero voces humanas, Diodorus falſum putat: laborat Ælianus ut affirmet.

2. *Acies ei.*] Vide quæ adverſus Salmaſium dicturi ſumus in Notis & Emend. ad lib. XI. num. LXXVIII.

3. *Mantichoram.*] De qua ſuperius, ſect. 30.

Sect. XLVI. 1. *Aſinorum ſilveſtrium.*] De his eadem repetit Solinus, cap. 27. pag. 51. Deſcribuntur a Philoſtorgio, lib. 3. cap. XI.

Sect. XLVII. 1. *Amputabant fibri.*] Vulgi errorem nunc recitat, quem ipſe refellit lib. 32. ſect. 13. Sextium ſecutus, diligentiſſimum, ut vocat, medicinæ auctorem. Sunt enim parvi caſtoribus, ſubſtrictique, ut in ſue, teſtes, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 26. & adhærentes ſpinæ: (ut quibuſdam placet, etſi alii pernegant:) unde revelli dentibus nulla ratione poſſunt. At habent iidem in inguinibus geminos tumores ſive folliculos, membrana ſua contectos, quos inter exſtat τὸ αἰδοῖον. Ex his liquor pinguis exſudat, quem caſtor ſæpe admoto ore lambit & exſugit: poſtea hoc veluti oleo, quas poteſt corporis partes contingere, oblinit. Hinc erroris anſa oblata imperitis. Similes tumores cum in omnibus leporibus vulgus obſervaſſet, lepores omnes mares ſimul & feminas eſſe credidit. Ita fere Rondelet, lib. de amphib. cap. 8. & poſt eum Saracenus in notis ad Dioſc. lib. 2. cap. 26. Fiber Gallis eſt, *Bièvre* ou *Caſtor*, animal in Polonia finitimiſque provinciis, & in Nova Francia notiſſimum. His adde quæ Plinius affert, lib. 32. ſect. 13.

2. *Arbores.*] Vide Notas & Emend. num. XCI. Tranſcripſit hæc Solinus, cap. 13. pag. 33.

3. *Cauda piſcium iis.*] Nempe fibris. Vidimus & nos ſquamoſam, latam ſemipede, ſeſquipede ipſo longam.

4. *Lutræ.*] *La loutre* Gallis dicitur. E fibrorum genere, inquit Plinius, lib. 32. ſect. 53.

5. *Mollior pluma.*] Geminus fibro pilus eſt: alter longior, duriorque: interior alter, ſpiſſior, brevior, molliorque: Galli *duvet* vocant: unde pileis pretioſioribus concinnandis materies aptiſſima, quibus a caſtoribus nomen eſt.

Sect. XLVIII. 1. *Rubetæ.*] A Græcis φρύνους vocari, idem Plinius ſcribit, lib. 32. ſect. 18. Errant, qui bufonem putant, quem Galli *crapaud* nominant: neque enim Pliniana deſcriptio libri 32. cum bufone congruit.: aut Aëtiana, de qua mox. Ranæ genus eſt venenatæ, a rubis & vepribus in quibus degunt, nomen ſortitum. In Notis quæ Tironi falſo adſcribuntur, apud Gruterum, pag. 182. *Ranorubeta.*

2. *Et in humore.*] Et quidem in humore ſeu aqua primum, poſt in terra, rubiſque; unde ei tum rubetæ nomen. Aëtius, ſerm. 13. cap. 36. pag. 258. *Rubeta, ranæ ſpecies eſt, quæ paluſtris vitæ conditionem in terreſtrem mutavit: unde & rubeta appellatur*, &c.

Sect. XLIX. 1. *Item coagulum.*] Theophraſtus hæc habet, libro περὶ τῶν ζώων ὅσα λέγεται φθονεῖν, & auctor libri de mirab. Auſcult. pag. 1155. Dioſcorides quoque, lib. 2. cap. 85. phocæ, ſeu vituli marini coagulum, pares caſtorio vires habere, credique comitialibus plurimum prodeſſe teſtatur: & Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 19.

2. *Theophraſtus.*] Loco antea appellato. Sed recte is mo-

exuere, eamque protinus devorare, præripientes comitiali morbo remedia. Eoſdem mortiferi in Græcia morſus, [3] innoxios eſſe in Sicilia.

L. Cervis quoque eſt [1] ſua malignitas, quanquam placidiſſimo animalium. Urgente vi canum, ultro confugiunt ad hominem. [2] Et in pariendo ſemitas minus cavent; humanis veſtigiis tritas, quam ſecreta ac feris opportuna. Conceptus earum [3] poſt Arcturi ſidus. [4] Octonis menſibus ferunt partus, interdum & geminos. A conceptu ſeparant ſe. At mares relicti rabie libidinis ſæviunt: fodiunt ſcrobes. Tunc roſtra eorum nigreſcunt; [5] donec aliqui abluant imbres. Feminæ autem ante partum purgantur herba quadam; [6] quæ ſeſelis dicitur, faciliore ita utentes utero. [7] A partu duas, [8] quæ aros & ſeſelis appellantur, paſtæ, redeunt ad fetum: [9] illis imbui lactis primos volunt ſuccos, quacumque de cauſa. [10] Editos partus exercent curſu, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, [11] ſaltumque demonſtrant. Jam mares ſoluti deſiderio libidinis, avide petunt pabula. [12] Ubi ſe præpingues ſenſere, latebras quærunt, fatentes incommodum pondus. [13] Et alias ſemper in fuga acquieſcunt, ſtanteſque reſpiciunt: [14] cum prope ventum eſt, rurſus fugæ præſidia repetentes. Hoc fit inteſtini dolore, tam infirmi, ut ictu levi [15] rumpatur intus. Fugiunt autem latratu canum audito ſecunda ſemper aurea, [16] ut veſtigia cum ipſis abeant. [17] Mulcentur fiſtula paſtorali & cantu: [18] cum erexêre aures, acerrimi auditûs: cum remiſere, ſurdi. [19] Cetero animal ſimplex, & omnium rerum miraculo ſtupens: in tantum, ut equo aut bucula accedente propius, hominem juxta venantem non cernant: aut ſi cernant, arcum ipſum ſagittaſque mirentur. [20] Maria tranant gregatim nantes porrecto ordine, & capita imponentes præcedentium clunibus, [21] vicibuſque ad terga redeuntes. Hoc maxime notatur [22] a Cilicia Cyprum trajicientibus. Nec vident terras, ſed in odore earum natant. [23] Cornua mares habent, ſolique animalium omnibus annis ſtato veris tempore amittunt: ideo ſub ipſa die quam maxime invia petunt: [24] Latent

Cap. XXXII.

NOTÆ.

net, neque vitulum marinum, dum coagulum emittit, neque ſtellionem, dum corium vorat, invidia id facere: ſed illum metu evomere: hunc innato inſtinctu, quo canes, ſues, & quadrupedes fere omnes ſecundas a partu vorant. Theophraſtus magiſtrum ſecutus eſt, lib. 8. hiſt. anim. cap. 23. pag. 941. Utrumque auctor libri de mirab. Auſcult. pag. 1155. & Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 17.

3. *Innoxios eſſe.*] Diſſidet igitur ab Ariſtotele, a quo ſcimus accepiſſe auctorem libri de mirab. Auſcult. pag. 1166. quæ ſic tradidit: *Καὶ ἐν Σικελίᾳ δέ φασι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς γαλεώτας θανάσιμον ἔχειν τὸ δῆγμα.* Ipſe certe Ariſtoteles, lib. 8. hiſt. animal. cap. 33. pag. 987. in Italia ſtellionum morſus docet eſſe letales.

Sect. L. 1. *Sua malignitas.*] Sua quoque cervis, inquit, invidia eſt, qualis fibro, phocæ, ac ſtellioni: nam cornu ſuum, ut infra dicetur, ceu medicamento aliquo præditum, cum decidit, occultant, nobiſque præripiunt: alioqui animal placidiſſimum eſt: quippe urgente vi canum, &c.

2. *Et in pariendo.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 29. pag. 768. & lib. 9. cap. 6. pag. 1018. Plutarchus, lib. de ſolert. animal. pag. 971. Cauſam vero hujus inſtituti repetit Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. XI. non ex placiditate morum, ſed ex ingenii ſolertia magis: quod inſidias nimirum ſibi catuliſque ſtrui a feris timet, quibus ſe viribus imparem novit: homines autem celeritatis ac pedum confidentia nihil reformidat.

3. *Poſt Arcturi ſidus.*] Ita Solinus, cap. 19. pag. 39. Accuratius tempus Ariſtoteles ſignavit, ſcribens lib. 6. hiſt. p. 768. *Ὀχεία γίνεται μετ' Ἀρκτοῦρον, περὶ τὸν Βοηδρομιῶνα καὶ Μαιμακτηριῶνα.* *Coëunt poſt Arcturum*, &c. Coïtum cervorum noſtri Ruttum vocant, *le Rut.* Duos ferme menſes perdurat. Incipit poſt Arcturi exortum, quem oriri diebus undecim fere ante æquinoctium vernum Plinius tradit, lib. 18. ſect. 74.

4. *Octonis.*] Quæ ſequuntur, ea habet etiam Ariſt. loc. cit. pag. 769. & 771.

5. *Donec aliqui.*] Ita M S S. omnes: editi *aliquando.* Roſtrorum porro nigredinem imbribus elui delerique Plinius tradere videtur: Ariſtoteles vero ſenſiſſe exagitatos libidinis rabie cervos, inedia laboribuſque ſe conficere, faciem nigreſcere, exſudantibus guttis, ſibi quemque ſeorſum ſcrobem fodere, nec prius hujuſcemodi furorem exuere, quam ſupervenerint imbres: tunc enim primum, tamquam Veneris igne refrigerato, ad ſanitatem pabulumque reverti.

6. *Quæ ſeſelis.*] Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 101. *Cervæ*, inquit, *paulo ante partum perpurgant ſe quadam herbula, quæ ſeſelis dicitur.* Dioſcorides quoque, lib. 3. cap. 60. ſemen ſeſelis menſes & fetus ex utero ducere præfatus, mox idipſum ut partus adjuvet, capris quadrupedibuſque aliis bibendum eſſe ſubjecit. Sibique adeo conſtans Plinius, lib. 20. ſect. 18. utilia & ſeſelis folia eſſe dixit, ut quæ partus adjuvent, etiam quadrupedum, parituraſque ideo cervas eo paſci. Adde & Ælianum, lib. 3. Var. hiſt. cap. 35.

7. *A partu duas.*] Vide Notas & Emend. num. XCII.

8. *Quæ aros & ſeſelis.*] De his ſuo loco dicetur in herbarum volumine. Vide Notas & Emend. num. XCIII.

9. *Illis imbui.*] His herbis, inquit, cervæ lac primum, quod fetui tradituræ ſunt, condiri perpurgarique a partu ſtatim, aliqua nobis ignota vi ac ratione ſatagunt. Dioſcorides certe loc. cit. concoctiones adjuvare potum ſeſelis ſemen, teſtatum reliquit.

10. *Editos partus.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 29. pag. 770.

11. *Saltumque.*] Luſtrum, ſeu cubile. Gallis, *le fort.* Vide Notas & Emend. num. XCIV.

12. *Ubi ſe præpingues.*] Ariſtot. lib. 9. hiſt. anim. cap. 6. pag. 1018.

13. *Et alias ſemper.*] Non utuntur perpetua, ſed interrupta fuga: mox ſiſtunt ſe, averſi tamen: reſpiciunt enim donec venator ſuperveniat: tum fugam redintegrant. Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 29. pag. 772. toridem plane verbis intermiſſionem curſus, & cauſam explicat.

14. *Cum prope.*] Cum prope eſt, qui eas inſectatur: *ἕως ἂν πλησίον ἔλθῃ ὁ διώκων.*

15. *Rumpatur intus.*] Exteriore interim corio ſalvo atque integro, *τοῦ δέρματος ὑγιοῦς ὄντος.*

16. *Ut veſtigia.*] Veſtigia pro odore dixit. Unde paraphraſtes Solinus, cap. 19. pag. 39. *Acceptis canum latratibus, ſecundo vento vias dirigunt, ut odor cum ipſis recedat.* Nec leves ego cauſas illas præterea duco, ut celeritatem ventus addat, & ut ne ſpiritus occludatur.

17. *Mulcentur fiſtula.*] Vide Notas & Emendationes, num. XCV.

18. *Cum erexêre.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. animal. cap. 6. pag. 1022.

19. *Cetero.*] Solinus, cap. 19. pag. 39.

20. *Maria tranant.*] Solinus loc. cit. M S S. melius, *trameant.* Solinus tamen, *tranant.*

21. *Vicibuſque.*] Vices ita ſervant, ut primus qui ducebat agmen, defeſſus, in poſtremum agmen remigret, recreetque cervices laſſas.

22. *A Cilicia Cyprum.*] Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 56.

23. *Cornua mares.*] Habet hæc omnia, quæ mox ſequuntur, Ariſtoteles, lib. 9. hiſt. animal. cap. 6. pag. 1019. & 1020. Idque antea liquido affirmaverat, lib. 4. hiſt. cap. XI. pag. 502. ſcribens, *κέρατα ἔλαφος θήλεια οὐκ ἔχει.* Sunt auctores tamen viſam eſſe olim in Gallia cervam cornutam, atque ejus hodieque cornua aſſervari. Pindarus, Anacreon, Sophocles, etiam & feminis cornua eſſe ſcripſerunt, inquit Ælianus, lib. 7. hiſt. anim. cap. 39.

24. *Latent.*] Ariſt. loc. cit. & Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 5.

amiſſis velut inermes: [a] ſed & hi bono ſuo invident. [25] Dextrum cornu negant inveniri, ceu medicamento aliquo præditum: idque mirabilius fatendum eſt, cum & [26] in vivariis mutent omnibus annis: defodi ab iis putant. [27] Accenſi autem utriuſlibet odore comitiales morbi deprehenduntur. [28] Indicia quoque ætatis in illis gerunt, ſingulos annis adjicientibus ramos uſque ad ſexennes. Ab eo tempore ſimilia reviveſcunt: nec poteſt ætas diſcerni, ſed dentibus ſenecta declaratur. Aut enim paucos, aut nullos habent: nec [29] in cornibus imis ramos, alioqui ante frontem prominere ſolitos junioribus. [30] Non decidunt caſtratis cornua, nec naſcuntur. [b] [31] Erumpunt autem renaſcentibus tuberibus primo aridæ cutis ſimilia. Eadem teneris increſcunt ferulis, arundineas in paniculas molli plumata lanugine. [32] Quamdiu carent iis, noctibus procedunt ad pabula: increſcentia [c] Solis vapore durant, ad arbores ſubinde experientes: ubi placuit robur, in aperta prodeunt. [33] Captique jam ſunt, edera in cornibus viridante ex attritu arborum, ut in aliquo ligno, [d] teneris, dum experiuntur, innata. Fiunt aliquando [34] & candido colore, qualem fuiſſe tradunt Q. Sertorii cervam, quam [35] eſſe fatidicam Hiſpaniæ gentibus perſuaſerat. [36] Et iis eſt cum ſerpente pugna. [37] Veſtigant cavernas, nariumque ſpiritu extrahunt renitentes. [38] Ideo ſingulare abigendis ſerpentibus, odor aduſto cervino cornu. Contra morſus vero præcipuum remedium ex coagulo hinnulei in matris utero occiſi. [39] Vita cervis in confeſſo longa, [40] poſt centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis jam cute in magna obeſitate. [41] Febrium morbos non ſentit hoc animal, quin & medetur [42] huic timori. [43] Quaſdam modo principes feminas ſcimus omnibus diebus [44] matutinis carnem eam deguſtare ſolitas, & longo ævo [45] caruiſſe febribus: quod ita demum exiſtimant ratum, ſi vulnere uno interierit.

* CAPUT XXXIII. * Eadem eſt ſpecie, barba tantum & armorum villo diſtans, quem [46] τραγέλαφον vocant, non alibi, quam [47] juxta Phaſin amnem, naſcens.

LI. [1] Cervos Africa propemodum ſola non gignit: At chamæleonem & ipſa, quan-

INTERPRETATIO.

a *Sed & hi.*] Sed & hi, *ut fiber & vitulus marinus*, bonum ſuum nobis invident.

b *Erumpunt.*] Erumpunt autem cornua in hunc modum: ſunt enim ſimilia primo tuberibus cutis aridæ renaſcentibus: creſcunt eadem teneris ſimilia ferulis, molli lanugine veſtita, quales ſunt fere arundinum comæ.

c *Solis vapore.*] Solis calore.

d *Teneris.*] Teneris cornibus innata, dum attritu arborum experirentur eorumdem robur.

NOTÆ.

25. *Dextrum cornu.*] Ariſtoteles loco cit. ſiniſtrum habet: ſed Theophraſtus, in fragmento, De animalibus quæ dicuntur invidere: καὶ ὁ ἔλαφος τὸ δεξιὸν κατορύττει κέρας, &c. Subſcribit Ælianus lib. 3. hiſt. anim. cap. 17. In Epiro etiam cervos dextrum cornu defodere, ſcribit auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1156. De ſiniſtro vero conſentit Ariſtoteli Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 250.

26. *In vivariis.*] De his dicemus ſect. 78.

27. *Accenſi autem.* Vide Notas & Emend. num. XCVI. Hac de re iterum lib. 28. ſect. 63.

28. *Indicia quoque.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 6. pag. 1019. Solinus, cap. 19. pag. 39. & Albert. M. loc. cit.

29. *In cornibus imis ramos.*] Propugnacula rectius appellaſſet ut Ariſtoteles, ἀμυντῆρας. Sunt autem ἀμυντῆρες nutantes prorſum partes cornuum, quibus pugnant: has porro vetuli non habent.

30. *Non decidunt.*] Solinus loc. cit.

31. *Erumpunt autem.*] Ariſtotelis verba hæc ſunt, loc. cit. pag. 1020. φύεται δ' ὥσπερ ἐν δέρματι τὸ πρῶτον, καὶ γίνονται δασέα: hoc eſt, *Inchoantur primum quaſi cute obducta, & quaſi hirſuta.*

32. *Quamdiu carent.*] Ariſt. iiſdem verbis, loc. cit.

33. *Capti jam ſunt.*] Ariſt. ibidem.

34. *Candido colore.*] Philoſtratus, lib. 3. de vita Apollonii, cap. 3. pag. 116. In Reg. 1. & 2. legitur, *Fuit aliquando & candido colore.*

35. *Eſſe fatidicam.*] Appianus, lib. 1. Bell. Civil. pag. 419. Gellius, lib. 15. cap. 22. pag. 837. *Cerva*, inquit, *alba eximiæ pulcritudinis, & vivaciſſimæ celeritatis, a Luſitano quodam, Sertorio dono data eſt: Hanc ſibi oblatam divinitus, & inſtinctam Dianæ numine colloqui ſecum, monereque, & docere, quæ utilia factu eſſent, perſuadere inſtituit*, &c. Valerius Max. lib. 1. cap. 3. de ſimulata religione.

36. *Et iis eſt.*] Solinus, cap. 19. pag. 39. iiſdem fere verbis, reliquum hoc totum caput in ſuum opus tranſtulit.

37. *Veſtigant.*] Ælianus lib. 2. hiſt. anim. cap. 9. Plinius ipſe lib. 28. cap. 9. ſect. 42. Xenophon, quem laudat Auctor Geopon. lib. 19. cap. 5. pag. 467.

38. *Ideo ſingulare.*] Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 20. aliique.

39. *Vita cervis.*] Hoc quidem Ariſtoteles, loco proxime appellato, hominum fama ac ſermone circumferri ait: conſtare, non affirmat.

40. *Poſt centum annos.*] Refert Guaguinus lib. 9. hiſt. Franc. cap. 3 Caroli Sexti temporibus prope Silvanectum, *Senlis*, canum latratibus excitatum eſſe cervum, compulſumque in retia, qui torquem æneum in collo geſtaret. Erat in torque Latinis litteris inſcriptum, *Hoc me Cæſar donavit*, interpretantibus nonnullis, inquit, id de Julio Cæſare accipiendum eſſe.

41. *Febrium morbos.*] Solinus, loc. cit. Martialis eo alludit, lib. 6. Epigr. 31. *in lenonem uxoris ſuæ*: quod omnes hactenus interpretes latuit. *Vis ſine febre mori*, inquit: hoc eſt, cervorum vis ritu vivere ac mori: qui & cornua habent, & febri carent. Hac de re dicemus iterum in tranſcurſu, lib. XXVIII. ſect. LXVI.

42. *Huic timori.*] Vide Notas & Emendationes numero XCVII.

43. *Quaſdam modo.*] Ita MSS. omnes: editi, *quaſdam nos.*

44. *Matutinis.*] Horis ſcilicet, ut perſæpe alias, ſubauditis.

45. *Caruiſſe febribus.*] Tamen Avicenna lib. 2. tract. 2. cap. de carne, pag. 28. carne cervorum quartanas febres excitari ſcribit. Damnat eamdem Galenus, tom. 6. lib. 3. de alim. facult. cap. 2. pag. 373. quod & vitioſum ſuccum generet, & difficilis ſit ad concoquendum.

46. Τραγέλαφον.] Hoc eſt, hircocervum, ab hircina barba: idem ab equina juba hippelaphus a Philoſopho appellatur, lib. 2. hiſt. anim. cap. 5. pag. 162. Salmaſius in Solin. pag. 229. verum tragelaphum Lutetiæ a ſe viſum affirmat, quem *Hircum Barbariæ* nominabant ii, qui circumferebant. Albertus M. lib. 22. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 597. equicervum hunc ab equicervo Germanorum, quem *Elend* ii appellant, diverſum eſſe admonet, ut ſane eſt. Solinus porro locum hunc tranſſcribit iiſdem verbis, cap. 19. pag. 39.

47. *Juxta Phaſin.*] Et in Arabia, ut Diodorus eſt auctor, lib. 2. Bibl. pag. 134.

Sect. LI. 1. *Cervos Africa.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. 981. poſt Herodot. lib. 4. Melpom. pag. 286. Et tamen cervis ſocios refecit Æneas, apud Maronem, in conſpectu fere Carthaginis ipſius. Cervos Libycos laudat & Oppianus, lib. 2. Cyneget. verſ. 259. Sed poëtis credere intutum.

quam frequentiorem Indiæ. [2] Figura & magnitudo erat lacertæ, [3] niſi crura eſſent recta & excelſiora. [4] Latera ventri junguntur, ut piſcibus, & ſpina [5] ſimili modo eminet. Roſtrum, ut in parvo, haud abſimile [6] ſuillo: cauda prælonga in tenuitatem deſinens, & implicans ſe viperinis orbibus: ungues adunci: motus tardior, ut teſtudini: corpus aſperum, [7] ceu crocodilo: oculi in receſſu cavo, [a] [8] tenui diſcrimine prægrandes, & corpori concolores: [9] numquam eos operit: [10] nec pupillæ motu, ſed totius oculi [11] verſatione circumſpicit. Ipſe celſus hianti ſemper ore, ſolus animalium [12] nec cibo nec potu alitur, nec alio quam aëris alimento: [13] circa caprificos ferus, innoxius alioqui. Et coloris natura mirabilior: mutat namque eum ſubinde, & oculis, & cauda, & toto corpore, redditque ſemper quemcumque proxime attingit, [14] præter rubrum candidumque. [15] Defuncto pallor eſt. Caro in capite & maxillis, & ad commiſſuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore: [16] ſanguis in corde, & circa oculos tantum: [17] viſcera ſine ſplene. Hibernis menſibus latet, ut lacertæ.

LII. Mutat colores & Scytharum [1] tarandus, nec aliud ex iis quæ pilo veſtiuntur, ni- CAP. XXXIV.
ſi in Indiis [2] lycaon, cui jubata traditur cervix. [3] Nam thoës (luporum id genus eſt procerius longitudine, brevitate crurum diſſimile, velox ſaltu, venatu vivens, innocuum homini) [4] habitum, non colorem mutant, per hiemem hirti, æſtate nudi. [5] Tarando magnitudo, quæ bovi: caput majus cervino, nec abſimile: cornua ramoſa, ungulæ bifidæ, villus magnitudine urſorum. Sed cum libuit ſui coloris eſſe, aſini ſimilis eſt. Tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Colorem omnium arborum, fruticum, florum, locorumque reddit, in quibus latet, metuens, ideoque raro capitur. [b] [6] Mirum eſſet habitum corpori tam multiplicem dari, mirabilius & villo.

INTERPRETATIO.

a *Tenui diſcrimine.*] Tenui *diſcreti inter ſe* ſpatio, & iidem prægrandes.

b *Mirum eſſet.*] Haberet ſatis magnam admirationem, tam diverſos colores cutem ſeu corpus mutare: at mirabilius villo tot colores dari.

NOTÆ.

2. *Figura.*] Integram hanc de chamæleone narrationem habet etiam Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. pag. 205. & 206. A Plinio Solinus, cap. 40. pag. 71.

3. *Niſi crura.*] Ariſtotelis verba hæc ſunt: Μετεωρότερος δ' ἐστὶ τῇ ἀπὸ τῆς γῆς ἀποστάσει, τῶν σαύρων· τὰς δὲ καμπὰς τῶν σκελῶν, καθάπερ οἱ σαῦροι ἔχει· *Excelſiore habitu eſt a terra, quam lacertus: inflexus crurum, ut illi.*

4. *Latera ventri.*] Planiora ſunt Ariſtotelica verba: Τὰ δὲ πλευρὰ κάτω καθήκει, συνάπτοντα πρὸς τὸ ὑπογάστριον, καθάπερ τοῖς ἰχθύσι. *Coſtæ demiſſiores* quam lacerto, *quæ ſub ventrem, ſicut in piſcibus, coëunt.*

5. *Simili modo eminent.*] Vide Notas & Emend. num. XCVIII.

6. *Suillo.*] Vide Notas & Emend. num. XCIX.

7. *Ceu crocodilo.*] Sed ſquamis tamen multo minoribus, lævioribuſque, quam crocodilo. Perperam hic inſcitiæ Plinius arguitur, in libro inſcripto, *Mélanges d'hiſtoire & de litterature*, tomo 1. pag. 212.

8. *Tenui.*] Hoc eſſe verum Pariſienſes Anatomici admonent, opere ſingulari de chamæleone edito: aiunt enim ſe ſe oculos proxime contingere, in interiori parte, qua cerebrum adeunt.

9. *Numquam eos.*] Numquam totos operit: nam etſi prægrandes per ſe, & iidem cute obducti ſunt, tenue tamen foramen, locuſve in meditullio oculi ſitus, unde id animal cernit, numquam ea cute obtegitur. οὐδέποτε δὲ τῷ δέρματι ἐπικαλύπτει τοῦτο.

10. *Nec pupillæ motu.*] Deprehenditur, inquit, in ceteris animalibus, immotis palpebris pupillæ motus: hoc motu pupillæ chamæleo caret, nec niſi totius oculi, cum ipſis ſimul palpebris, ſeu obtegente cute, circumſpicit oculis etiam in orbem verſatis: Στρέφει δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς κύκλῳ, &c.

11. *Verſatione.*] Ita MSS. omnes fere. Editi, *verſione.*

12. *Nec cibo.*] Falſum hoc, neque ab Ariſtotele proditum: etſi aliorum eruditorum animis hæc opinio dudum inſedit. Ælianus lib. 4. hiſt. animal. cap. 33. pugnare interdum cum ſerpente chamæleonem, cibi inopia, ex Alexandro Myndio teſtatum reliquit. Joan. Brodæus, lib. 6. Miſcellan. cap. 21. & Anatomici Pariſienſes, anno 1669. operis ſui pag. 33. linguam ei teſtantur ineſſe prælongam, in extrema parte glutinoſam, cujus repentino jaculatu, muſcas, culices, formicas, vermes, captet, attrahatque in os: aiuntque ea a ſe in ventriculo chamæleonis diſſecti eſſe reperta.

13. *Circa caprificos.*] Circa dies Caprificiales, ſeu Caniculares, quibus ſub caprifico ſacra faciebant Vulcano: inde nomen. Vide Notas & Emend. num. C.

14. *Præter rubrum &c.*] Facit cum Ariſt. & Solino, locis citatis, Theophraſtus in fragmento, de animalibus quæ colorem mutant. Ælianus tamen lib. 2. hiſt. anim. cap. 14. & Anatomici Pariſienſes, album etiam colorem in eo animadverſum teſtantur.

15. *Defuncto.*] Ariſt. & Solinus, locis cit.

16. *Sanguis in corde.*] Ariſt. loc. cit. Pariſienſes tamen Anatomici, pag. 33. toto corpore ſanguinem eſſe fuſum aiunt.

17. *Viſcera ſine ſplene.*] Splenis veſtigium nullum vidiſſe ſe iidem Anatomici fatentur, pag. 23. Non eſſe conſpicuum potius, quam omnino deeſſe ſplenem, Ariſtotelis ſententia eſſe videtur, ſcribentis, σπλῆνα δ' οὐδαμοῦ ἔχει φανερόν. *Viſcera* porro nunc interiora ſignificant, & quidquid ſub corio eſt: quo ſenſu Maro, *Et viſcera nudant.*

Sect. LII. 1. *Tarandus.*] Heſychio, Τάρανδος, ζῷον ἐλάφῳ παραπλήσιον, *cervi ſimile.* Tauro magnitudine & dorſo parem fecit Ælianus, lib. 2. hiſtor. anim. cap. 16. τὰ νῶτα παραπλήσιος ταύρῳ καὶ τὸ μέγεθος. De tarando pariter ſcripſere, Auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1152. Theophraſtus, de iis quæ colorem mutant. Phile, de propr. animal. pag. 102. Stephanus, pag. 203. &c. Vulgo, *le Ranger*, appellari in Germania, ab eruditis exiſtimatur.

2. *Lycaon.*] Vide Notas & Emendationes, num. CI.

3. *Nam thoës.*] Ariſtoteles, lib. 6. hiſt. animal. cap. 35. pag. 785. Exploſa jampridem eorum ſententia eſt, qui thoas volunt eſſe lupos cervarios. Conſule ea de re, ſi vacat, Hermolaum in Plinianis notis, Aldrovandum, lib. 1. de quadrup. digit. cap. 3. pag. 90. alioſque. Thoas eſſe Papiones, tota Aſia frequentes, quos deſcribit Albertus M. lib. 22. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 606. Bellonius item, lib. 2. Singular. cap. 108. qui parvos lupos appellat: idoneis argumentis probat Samuel Bochartus, parte 1. lib. 3. de animal. cap. 12. pag. 844. & ſeq.

4. *Habitum.*] Pellis, inquit, ornatum mutant, non ſolum villi aut pili colorem: nam æſtate glabri, piloſi ſunt hieme, τοῦ μὲν θέρους λεῖοι γίνονται, τοῦ δὲ χειμῶνος, δασεῖς, inquit Philoſophus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 70. pag. 1156.

5. *Tarando.*] Totidem verbis Theophraſtus loc. cit. & Solinus, cap. 30. pag. 57.

6. *Mirum eſſet.*] Explanatior paulo Solini paraphraſis: *Hunc tarandum, inquit, affirmant habitum metu vertere, & cum deliteſcat, fieri aſſimilem cuicumque rei proximaverit... Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamæleontes. Sed & polypus & chamæleon glabra ſunt, ut ſit pronius cutis lævitatem proximanti æmulari: in hoc novum eſt ac ſingulare, hirſutium pili colorum vices facere.*

CAP. XXXV. LIII. [1] Hyſtrices generat India & Africa [2] ſpina contectas, ac herinaceorum genere: ſed hyſtrici longiores aculei, & cum intendit cutem, miſſiles. Ora urgentium [3] figit canum, & paulo longius jaculatur. [4] Hibernis autem ſe menſibus condit: quæ natura multis, [5] & ante omnia urſis.

CAPUT XXXVI. LIV. [1] Eorum coïtus [2] hiemis initio: [3] nec vulgari quadrupedum more, ſed ambobus cubantibus complexiſque. Deinde ſeceſſus in ſpecus ſeparatim, in quibus pariunt trigeſimo die, [4] plurimum quinos. [5] Hi ſunt candida informiſque caro, paulo muribus majores, ſine oculis, ſine pilo: ungues tantum prominent: hanc lambendo paulatim figurant. [6] Nec quidquam rarius, quam parientem videre urſam. [7] Ideo mares quadragenis diebus latent, [8] feminæ quaternis menſibus. Specus ſi non habuere, ramorum fruticumque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde conſtratos. [9] Primis diebus bis ſeptenis tam gravi ſomno premuntur, ut ne vulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum veterno pingueſcunt. Illi ſunt adipes medicaminibus apti, [10] contraque capilli defluvium tenaces. Ab iis diebus [11] reſident, ac [12] priorum pedum ſuctu vivunt. Fetus rigentes apprimendo pectori fovent, [a] non alio incubitu, [13] quam ad ova volucres. Mirum dictu, [14] credit Theophraſtus, per id tempus coctas quoque urſorum carnes, ſi aſſerventur, increſcere. [15] Cibi nulla tunc argumenta, nec niſi humoris minimum in alvo inveniri: [16] ſanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil ineſſe. Procedunt vere, ſed mares præpingues: cujus rei cauſa non prompta eſt: quippe nec ſomno quidem [17] ſaginatis, præter quatuordecim dies, [18] ut diximus. Exeuntes herbam quamdam [19] aron nomine laxandis inteſtinis alioqui concretis devorant, [b] circaque ſurculos [20] dentium prædomantes ora. [21] Oculi eorum hebetantur: qua maxime cauſa [22] favos expetunt, ut convulneratum ab apibus os levet ſanguine gravedinem illam. Invalidiſſimum urſo caput, [23] quod leoni fortiſſimum: ideo

INTERPRETATIO.

a *Non alio.*] Credas vel eo incubatu fovere catulos ſuos urſas, ut volucres ova.

b *Circaque ſurculos.*] Circa ſurculos arborum dentium extremitates *diuturna ceſſatione torpentes* excitant.

NOTÆ.

Sect. LIII. 1. *Hyſtrices.*] Totum hoc caput ex verbo tranſcripſit fere Solinus, cap. 30. pag. 57. Adi & Ælianum, lib. 1. hiſt. anim. cap. 31. & lib. 12. cap. 26. Græci ὕστριχας ſcribunt: Forte ab ὗς *ſus*, & θρὶξ *pilus*, quod ſuis pilos habet. Elegans eſt Claudiani de hyſtrice carmen XLV. Hyſtricem Galli vocant *Porc-épic*, ſive ut quidam efferunt, *Por-épi.*

2. *Spina contectas.*] In MSS. *Spinea.* Forte, *ſpinea cute tectas.* Solinus: *ſpinis tergum hiſpida.* Salmaſius certe minus apte, *ſpinea cum tecta:* & *tectam* dici jubet pro tergoris tegmine.

3. *Fugit.*] MSS. quidam male *fugit.* Solinus: *Aſſiduis aculeorum nimbis canes vulnerat ingruentes.*

4. *Hibernis.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 30. pag. 775. & lib. 8. cap. 22. pag. 937.

5. *Et ante omnia.*] Et ex his, inquit, præcipui ſunt urſi. Sequuntur deinde mures, herinacei, &c.

Sect. LIV. 1. *Eorum coïtus.*] Urſorum Ariſtoteles, lib. 6. hiſt. cap. 30. pag. 773. Ex Plinio Solinus, cap. 26. pag. 48. Vide quæ dicturi ſumus lib. 10. ſect. 83.

2. *Hiemis initio.*] Circa Idus Novembres. Vide Notas & Emendationes num. CII.

3. *Nec vulgari.*] Solinus paraphraſtes: *Coëunt non itidem quo quadrupedes aliæ: ſed apti amplexibus mutuis, velut humanis conjugationibus copulantur.*

4. *Plurimum quinos.*] Hoc eſt, cum plurimum, quinos. Ariſt. Τίκτει δὲ καὶ ἕν, καὶ δύο· τὰ δὲ πλεῖστα, πέντε.

5. *Hi ſunt candida.*] *Candida* Plinius addidit: Ariſtoteles habet cetera omnia. Pervulgata hæc apud veteres opinio fuit, urſas parere maſſam rudem, membriſque indiſcretis informem, quam poſtea lambendo figurarent perficerentque. Cauſa fabulæ fuiſſe hæc videtur: quod urſæ pariunt catulos ſuos, craſſiſſimis ſecundinis involutos, qui vel ſic contecti, carnis informis ſpeciem præferunt. Has autem ſecundinas mater dentibus rumpere & avellere ſolet, fetumque ſuum a ſordibus lambendo purgare, quod & aliis quoque animalibus in more eſt.

6. *Nec quidquam.*] Vide Notas & Emendationes, numero CIII.

7. *Ideo mares.*] De his Philoſophi verbis, lib. 8. hiſt. anim. cap. 22. pag. 938. Τὸ δ' ἐλάχιστον φωλεῖ περὶ τετταράκοντα ἡμέρας, diſſerit erudite Petavius, lib. 6. Var. Diſſert. in Vranol. cap. 7. pag. 238.

8. *Feminæ quaternis.*] Solin. loc. cit. ipſeque Ariſtoteles, ut dicturi ſumus in Notis & Emend. num. CII.

9. *Primis diebus.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 22. pag. 938. & Solinus, cap. 26. pag. 48.

10. *Contraque capilli.*] Ea de re dicemus, lib. 28. ſect. 46.

11. *Reſident.*] Hoc eſt, non ut antea jacent, ſed ſedentium ſpeciem præbent, in clunes ideo reſident. Sic ſect. ſeq. *Similiter reſident in clunes.*

12. *Priorum pedum.*] Anteriorum. Oppianus lib. 2. Halieut. verſ. 250. Ælianus lib. 6. hiſt. animal. cap. 3. ipſique nos ab iis qui vidère, didicimus.

13. *Quam ad ova.*] Ita MSS. omnes: editi, *quam ova.* Solini paraphraſis: *Interdum ad pectora fovent, ut aſſiduo incubatu calfactæ animalem trahant ſpiritum.*

14. *Credit Theophraſtus.*] Credit & Albertus M. lib. 22. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 608. Id tamen nuſquam, quod quidem exſtet, de coctis carnibus prodidit Theophraſtus, ſed de adipe ſolum in vaſis condito, lib. de odoribus, pag. 196. quod & auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1155. Λέγουσι δὲ καὶ τὸ τῆς ἄρκτου στέαρ, ὅταν διαπήγνυται διὰ τὸν χειμῶνα, καθ' ὃν ἂν χρόνον ἐκείνη φωλεύῃ, αὐξάνεσθαι, καὶ ὑπεραίρειν τὰ ἀγγεῖα ἐν οἷς ἂν ᾖ. *Vrſæ adipem aiunt hieme, quo tempore ſomno indulgent, frigore concretam excreſcere, ſupraque vaſa attolli, in quibus fuerat conditus.*

15. *Cibi nulla.*] Sic etiam Ariſtoteles, lib. 8. hiſt. 22. Hoc, inquit, *tempore nihil eos comedere patet: nuſquam enim exeunt: ac ſi forte capti fuerint, cum ventre inteſtina ſimul inania inveniuntur.* Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ φανερόν ἐστιν ὅτι οὐδὲν ἐσθίουσιν· οὔτε γὰρ ἐξέρχονται· ὅταν δὲ ληφθῶσι, κενὰ φαίνονται ἥ τε κοιλία, καὶ τὰ ἔντερα.

16. *Sanguinis.*] Hoc iterum repetit idem lib. XI. ſect. 91. Theophraſti opus, unde hæc ſumpſit, intercidit. Auctores alios, qui id pariter tradiderint, adhuc deſideramus.

17. *Saginatis.*] Rectius *ſaginati.*

18. *Vt diximus.*] Proxime antea his verbis, *Primis diebus bis ſeptenis*, &c.

19. *Aron nomine.*] De ea dicemus lib. 24. ſect. 92. Vide Notas & Emend. num. CIV. Aron autem idcirco vorant, ut inteſtinum, quod nonnihil coaluerat, dum cibo dudum omni abſtinuere, abſiſtat ac dilatetur.

20. *Dentium prædomantes.*] Vide Notas & Emend. num. CV.

21. *Oculi eorum.*] Vide Noras & Emend. num. CVI.

22. *Favos expetunt.*] Solinus cap. 26. pag. 48. quanquam is cauſam, cur favos expetant, non attigit. Nempe, ut gravedine leventur ea, quam affert copia ſanguinis, quo tum maxime caput oppletum habent: emittitur autem is apibus os crebro pungentibus.

23. *Quod leoni fortiſſimum.*] Pollicaris calvariæ craſſitudo

urgente

urgente vi, præcipitaturi ſe ex aliqua rupe, manibus eo operto jaciuntur: [a] ac ſæpe in arena [24] colapho infracto exanimantur. Cerebro veneficium ineſſe Hiſpaniæ credunt, occiſorumque in ſpectaculis capita cremant; [b] teſtato, quoniam potum in urſinam rabiem agat. Ingrediuntur [25] & bipedes. [c] [26] Arborem averſi derepunt. [27] Tauros, ex ore cornibuſque eorum pedibus omnibus ſuſpenſi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in maleficio [28] ſtultitia ſolertior. [29] Annalibus notatum eſt, M. Piſone, M. Meſſala Coſſ. a. d. XIV. Calendas Octobr. Domitium Ahenobarbum Ædilem curulem urſos Numidicos centum, & totidem venatores Æthiopas in circo dediſſe. Miror adjectum Numidicos fuiſſe, cum [30] in Africa urſum non gigni conſtet.

CAPUT XXXVII.

LV. [1] Conduntur hieme & Pontici mures, hi dumtaxat albi: quorum palatum in guſtu ſagaciſſimum, auctores quonam modo intellexerint, miror. Conduntur [2] & Alpini, quibus magnitudo [3] melium eſt: ſed hi pabulo ante in ſpecus convecto: cum quidam narrent, alternos marem ac feminam, ſupra ſe complexo faſce herbæ, ſupinos, cauda mordicus apprehenſa, invicem detrahi ad ſpecum: ideoque illo tempore detrito eſſe dorſo. [4] Sunt his pares & in Ægypto: [5] ſimiliterque reſident in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribuſque, ut manibus utuntur.

LVI. [1] Præparant hiemi & herinacei cibos: ac volutati ſupra [2] jacentia poma affixa ſpinis, [3] unum amplius tenentes ore, portant in cavas arbores. [4] Iidem mutationem Aquilonis in Auſtrum, condentes ſe in cubile præſagiunt. [5] Ubi vero ſenſere venantem, contracto ore pedibuſque, ac parte omni inferiore, [d] qua raram & innocuam habent lanuginem, [6] convolvuntur in formam pilæ, ne quid comprehendi poſſit præter aculeos. In deſperatione vero, [7] urinam ex ſe reddunt tabificam, tergori ſuo ſpiniſque noxiam, [8] propter hoc ſe capi gnari. Quamobrem exinanita prius urina venari, ars eſt.

INTERPRETATIO.

a *Ac ſæpe.*] Ac ſæpe in theatro vel uno *impacto* colapho, fracto *capite* exanimantur.

b *Teſtato.*] Cum ſit res maxime pervulgata, poto eo ſanguine in urſinam rabiem *hominem* agi.

c *Arborem.*] Ex arbore averſi deſcendunt.

d *Qua raram.*] Qua parte raros habent pilos, & aculeorum expertes.

NOTÆ.

in fronte eſt, ut docent Anatomici recentiores. Quam ob rem apud Theocritum Idyll. 25. caute admodum Hercules, non interemptum a ſe Nemæum leonem ictu clavæ in caput inflictæ ait, ſed conſternatum modo: ipſo deinde irruente manibus præfocatum.

24. *Colapho infracto.*] In theatro, inquit, ſive Circo, ſæpe colapho, id eſt, pugno, viſi ſunt urſi contuſo perfractoque capite exanimati.

25. *Et bipedes.*] Vide Notas & Emend. num. CVII.

26. *Arborem averſi.*] Hoc eſt, non proni, ſed poſterioribus primum pedibus, anterioribus interim molem corporis ſuſtentantes, ne ruant, ducunt ſe deorſum de arbore, ut verbis Plautinis utar, in Aulul. act. 4. ſc. 8. Sic præeuntibus clunibus, quaſi retrogradi, deſcendunt ab arbore: atque in hoc quoque hominem imitantur, præter aliorum quadrupedum morem. Plinius lib. XI. ſect. 34. de ſcarabæis: *E fimo ingentes pilas averſi volutant.*

27. *Tauros.*] Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 9. Solini paraphraſis, cap. 26. pag. 48. *Si quando tauros adoriuntur, ſciunt quibus potiſſimum partibus immorentur, nec aliud quam cornua aut nares petunt: cornua, ut pondere defatigentur: nares, ut acrior dolor ſit in loco teneriore.*

28. *Stultitia.*] Nulli major in vaſta tardaque mole ſolertia. An legi commode poſſet, *aſtutia ſolertior?*

29. *Annalibus.*] Solinus hæc iiſdem verbis, loc. cit. De his Coſſ. dictum eſt lib. 7. ſect. 27. De Ahenobarbo dicemus lib. 17. ſect. 1.

30. *In Africa urſum.*] Ita rurſus ipſe teſtatur cap. 58. Et eſt ſane veriſſimum: Tota Libya, ne in Atlante quidem, ubi nix, friguſque perpetuum, nulli gignuntur urſi, quanquam gigni veteres permulti ſcriptis prodiderunt: ut Virgilius, qui libro v. Æneïdos, verſu 37. Aceſten dicit fuiſſe horridum *in jaculis, & pelle Libyſtidis urſæ.* Ex commutatione vocis Λιγυκοὶ in Λιβυκοὶ forte natus error, de urſis Libycis, ſive Numidicis, cum revera Ligyci ſive Liguſtici eſſent. Urſos vero Domitii Ahenobarbi Numidicos, meros fuiſſe leones, viri docti aſſeverant, inter quos Lipſius, Voſſiuſque. Romani ſcilicet priſcæ illius ac ſimplicis antiquitatis, elephantos, boves Lucas vocarunt: camelopardalim, ovem feram, ut ſuperius ipſe Plinius animadvertit, ſect. 6. & 27. Pantheras, mures Africanos, apud Comicum vatem in Pœnulo, act. 5. ſc. 2. verſ. 51. Sic & leones, urſos Numidicos.

Sect. LV. 1. *Conduntur.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 22. pag. 939. Pontici mures *hermines* Gallis vocantur. Sed eſt & aliud genus, quo Sacerdotes ordinarii in templis utuntur; neque eſt totum candidum, ſed ventre tantum, dorſo fuſco. Veneti vocant Varium: Galli *Menuver.* Ita fere Scaliger in lib. 8. Ariſt. cap. 22. pag. 940.

2. *Et Alpini.*] Vulgo *Marmonts* vocant. De his Aldrov. lib. 2. de quadrup. pag. 445.

3. *Melium.*] Sive *Melis*, ut Turnebus legit, lib. 24. Adverſ. cap. 19. pag. 892. De melibus dicetur, ſect. 58.

4. *Sunt his pares.*] Magnitudine ſcilicet. Hæc Theophr. libro, *De animalibus quæ repente apparent*, pag. 474. & Ariſtoteles, lib. 6 hiſt. anim. cap. ult. pag. 788. ex quo Ælianus accepit, lib. 15. hiſt. anim. cap. 26. Hos mures Ægyptios putat Geſnerus eſſe, quos vulgus Sciuros Africanos appellat.

5. *Similiterque.*] Hoc eſt, perinde atque Alpini, de quibus eſt dictum proxime. Plinius lib. 10. ſect. 85. *Ægyptiis muribus durus pilus, ſicut herinaceis: iidem bipedes ambulant, ceu Alpini.*

Sect. LVI. 1. *Præparant.*] Ælianus, lib. 3. hiſt. animal. cap. 10. Herinaceus Gallis, *Un hériſſon.*

2. *Jacentia poma.*] Ælianus, ficus ad ſiccandum expoſitas, τῶν ἰσχάδων, &c. Sed & de ficu pomum dicitur, ut ſuo loco monebimus.

3. *Unum amplius.*] Præter poma ſpinis affixa, unum prætera ore deferunt. Vide Notas & Emend. num. CVIII.

4. *Iidem mutationem.*] Aquilonis ſcilicet & Auſtri, ut Ariſtoteles ſcripſit, lib. 9. hiſt. animal. cap. 9. pag. 1026. βορέων καὶ νότων. Cujus mentem Plutarchus expreſſit, lib. de ſolert. animal. pag. 972. & Baſilius, homil. 9. in Hexaëm. pag. 115. Feſtiva ſimplicitate Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 252. *Hericii,* inquit, *præſentire dicuntur ventos Aquilonares & Auſtrinos: quoniam ante hos ingrediuntur cavernas, & obſtruunt os cavernæ verſus partem unde venit ventus, timentes lædi a vento. Cujus ſignum eſt, quod quidam civium Conſtantinopolitanorum fertur habuiſſe hericium, cujus abſconſiones & proditiones ipſe ſolus intellexit, & per illum prædixit ventos nautis, & factus eſt dives.* De ſciuris idem narrat Plinius, ſect. 58.

5. *Ubi vero.*] Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 54. Phile, de propr. animal. cap. de herinaceo, pag. 108.

6. *Convolvuntur.*] Ita libri omnes MSS. editique ante Dalecampium, qui *confluunt*, de ſuo maluit.

7. *Urinam ex ſe.*] Theophr. in fragmento, *De animalibus quæ invident*, pag. 475. Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. c. 17.

8. *Propter hoc.*] Tergoris cauſa, ſeu corii. Ἔχινος ἐνουρεῖ τῷ δέρματι, καὶ διαφθείρει. Theophraſt.

[9] Et tum præcipua dos tergori, alias corrupto, fragili, putribus ſpinis atque deciduis; etiam ſi vivat ſubtractus fuga: ob id non niſi in noviſſima ſpe maleficio eo perfunditur: quippe & ipſi odere ſuum veneficium, ita parcentes ſibi, terminumque ſupremum opperientes, ut ferme ante captivitas occupet. Calidæ poſtea aquæ aſperſu reſolvitur [a] pila: apprehenſuſque pede altero e poſterioribus, ſuſpendio ac fame necatur: aliter non eſt occidere, & tergori parcere. Ipſum animal, [10] non ut remur plerique, vitæ hominum ſupervacuum eſt: [11] ſi non ſint illi aculei, fruſtra vellerum mollitie in pecude mortalibus data: Hac cute expoliuntur veſtes. Magnum fraus & ibi lucrum [2] monopolio invenit, de nulla re crebrioribus Senatuſconſultis, nulloque non Principe adito querimoniis provincialibus.

CAPUT XXXVIII. LVII. Urinæ & e duobus aliis animalibus ratio mira eſt. [1] Leontophonon accipimus vocari parvum, nec aliubi naſcens, quam ubi leo gignitur: [2] quo guſtato tanta illa vis, ac ceteris quadrupedum imperitans, illico exſpiret. [3] Ergo corpus ejus aduſtum aſpergunt aliis carnibus polentæ modo, inſidiantes feræ, necantque [4] etiam cinere. Tam contraria eſt peſtis. Haud immerito igitur odit leo, viſumque frangit, & citra morſum exanimat. [5] Ille contra urinam ſpargit, prudens hanc quoque leoni exitialem.

[6] Lyncum humor ita redditus, [7] ubi gignuntur, glaciatur areſcitve in gemmas carbunculis ſimiles, & igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas, atque ob id [b] ſuccino a pleriſque ita generari prodito. [8] Novere hoc, ſciuntque lynces, & invidentes urinam terra operiunt, eoque celerius ſolidatur illa.

LVIII. Alia ſolertia in metu [1] melibus: [c] [2] ſufflatæ cutis diſtentu ictus hominum & morſus canum arcent. Provident tempeſtatem [3] & ſciuri: obturatiſque, qua ſpiraturus eſt ventus, cavernis, ex alia parte aperiunt fores: [4] de cetero ipſis villoſior cauda pro tegumento eſt. Ergo in hiemes [5] aliis proviſum pabulum, [6] aliis pro cibo ſomnus.

INTERPRETATIO.

a *Pila.*] Herinaceus in pilam convolutus.

b *Succino.... prodito.*] Succinum .... proditur.

c *Sufflatæ.*] Inflata cute, atque ita diſtenta, ut neque hominum ictus, nec morſus canum nocere queat.

NOTÆ.

9. *Et tum.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Editi male, *Et cum.*

10. *Non ut remur.*] Vide Notas & Emendationes, num. CIX.

11. *Si non ſint illi aculei.*] Quibus panni poliantur.

12. *Monopolio.*] Ex herinaceorum monopolio: cum ditiores mercatores ea ſibi coria coëmerent, & foro intercepto apud ſe haberent, caritatemque per fraudem inferrent annonæ, cum tenuiores non paterentur in uſum commodumque ſuum ſimiliter mercari. Exſtat in Codice, lib. 4. tit. 59. de monopoliis, ſimile Zenonis edictum: *Jubemus*, inquit, *ne quis, cujuſcumque veſtis, vel piſcis, vel pectinum forte, aut echini . . . . . monopolium audeat exercere.* Ubi pectinem, & echinum nomina piſcium eſſe, perperam Gothofredus, aliique interpretes exiſtimarunt.

Sect. LVII. 1. *Leontophonon.*] Λεοντοφόνον, quaſi leonicidam dixeris. Refert hæc quoque Solinus, cap. 27. pag. 50. & auctor libri de mirab. Auſcult. pag. 1166. ubi in Syria vivere id animal prodit.

2. *Quo guſtato.*] Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 18. Vide Notas & Emend. num. CX.

3. *Ergo corpus.*] Leontophoni videlicet. Vide Auctores ſupra memoratos.

4. *Etiam cinere.*] Exuſto, ut dictum eſt, corpore, & aſperſo aliis carnibus. Ita MSS. omnes, quorum ſecurus nimis Salmaſius, pag. 328. in Solin. legit, *etiam in hora*, quod eſt hoc loco ψυχρότατον.

5. *Ille.*] Λεοντοφόνος ſcilicet. Καὶ γὰρ, inquit auctor libri de Mirab. Auſcult. περιουρεῖν τὸν λέοντα, τοῦτο τὸ ζῶον. Plinius ſupra ſect. 49. *Ob ea ſe peti prudens.*

6. *Lyncum.*] Solinus, cap. 2. pag. 15. ex Plinio, & Theophraſt. lib. περὶ λίθων. Hac de re iterum, lib. 37. cap. 2. Meminit & Sextus Platon. lib. 1. Pyrrh. hypot. cap. 14. pag. 17. & Phile, lib. de prop. anim. pag. 109.

7. *Ubi gignuntur.*] In Æthiopia, Indiave, ut diximus ſect. 30. Ovidius, lib. 15. Metamorph. verſ. 413.

Victa racemifero Lyncas dedit India Baccho:
E quibus, ut memorant, quidquid veſica remiſit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.

Vide Notas & Emend. num. CXI.

8. *Novere hoc.*] Theophraſt. in fragm. *De animalibus quæ invident.* Auctor libri Mirab. Auſcult. pag. 1156. Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 17. Carmine id Marbodeus expreſſit, lib. de lapid. pret. cap. 41. fol. 40.

Vertitur in lapidem, qui ſtillat ab inguine lyncis:
Lyncurium dicunt: lapis eſt tamen hic pretioſus.
Nam credunt ipſas hoc præſentiſcere lynces,
Quæ mox egreſſum properant operire liquorem,
Deſuper accumulant congeſtæ pondus arenæ,
Scilicet invidia, ne noſtros cedat in uſus.
Electro ſimilem Theophraſtus habere colorem
Hunc ait, & ſimili paleas adducere pacto.

Similius vero nihilominus videtur, fieri id natura magiſtra, ne lotii odor prætereuntes, quibus inſidiatur, abigat: qua ratione feles, domeſticum animal, ſtercus pulvere contegunt.

Sect. LVIII. 1. *Melibus.*] Meles, animal ſomniculoſum. Terra conditur, ut vulpes, vineas populatur. Taſſum vocat Italia, Vaſconia *Taiſſon*, Francia *Blereau.* Dentibus pugnaciſſimum, horrido pilo, invicto pluviis. Addunt ruſtici eos ad anum tot habere foramina, quot annos nati ſunt. Nec quidquam Salmaſium moror, qui a ceteris omnibus, ut fere ſolet, diſſidens, pag. 1009. in Solin. melem veterum eſſe quam vulgus *Fouinam* vocat, conatur ex Varrone adſtruere. Geſnero magis aſſentior, & Scaligero in Comment. ad lib. 2. Ariſt. de hiſt. anim. pag. 260. aliiſque univerſis, qui ſunt in eo argumento cum laude verſati. Præivit his omnibus priſcus auctor Theodemarus Abbas, epiſt. ad Carolum M. de melote pellicula: *Quod tegumentum*, inquit, *ideo ſic appellatum eſt, quia ſolebant antiquitus de illius animantis pelle fieri, quod Meles propter rotunditatem ſui corporis appellatur, quod genus beſtiolæ a nonnullis Tacſus appellatur.* Et Ebrardus Betun. cap. 12.

Eſt arbor Taxus, ſi dicas, hæc: animalque,
Hic, ſi præcedat: etiam melota vocatur.
Dicitur a multis etiam ſub nomine pellis.

2. *Sufflatæ cutis diſtentu.*] Ut rana illa apud Phædrum, l. 1. quæ *rugoſam inflavit pellem*: & mox *rurſus intendit cutem.* Plautus in Bacchid. act. 4. ſc. 2. verſ. 21.

Sufflatus ille huc veniet. P I. *Diruptum velim.*

3. *Et ſciuri.*] Joach. Camerarius, in auctario Manuëlis Philes, pag. 172. de ſciuro:

Οὐρᾷ πτερωτὸν, μαντικόν τε ζωδίον,
Πρὸς τῶν ἀήτων τὰς ὀπὰς κλεῖσαν πνοάς.
Caudaque pennatum, & futurorum ſagax,
Euri procellam adverſus obdens oſtia.

4. *De cetero.*] Defendunt ſe in cavernis, inquit, a procellis ventiſque, qua ratione dictum eſt: alioqui, hoc eſt, extra cavernas, villoſæ caudæ tegmine ſe tutantur: & inde nomen ἀπὸ τῆς σκιᾶς, umbra, & οὐρᾶς, cauda. Gallis, *un écureüil.*

5. *Aliis proviſum.*] Ut Alpinis muribus, & herinaceis, de quibus cap. ſup.

6. *Aliis pro cibo.*] Urſis videlicet, qui veterno pingueſcunt,

LIX. [1] Serpentium vipera ſola terra dicitur condi: ceteræ arborum aut ſaxorum cavis. CAP. XXXIX. Et alias vel annua fame durant, [a] algore modo dempto. Omnia ſeceſſus tempore veneno orba dormiunt.

[2] Simili modo & [3] cochleæ. Illæ quidem iterum & æſtatibus, adhærentes maxime ſaxis: [b] aut etiam injuria reſupinatæ avulſæque, non tamen exeuntes. In Balearibus vero inſulis cavaticæ appellatæ, non prorepunt e cavis terræ: neque herba vivunt, ſed uvæ modo inter ſe cohærent. [4] Eſt & aliud genus minus vulgare, adhærente operculo ejuſdem teſtæ ſe operiens: obrutæ terra ſemper hæ, & circa maritimas tantum Alpes quondam effoſſæ, cœpere jam erui & [5] in Veliterno. Omnium tamen laudatiſſimæ in Aſtypalæa inſula.

LX. Lacertæ, inimiciſſimum genus cochleis, negantur [1] ſemeſtrem vitam excedere. [2] Lacerti Arabiæ cubitales: in Indiæ vero [3] Nyſa monte, XXIV. in longitudinem pedum, colore fulvi, aut punicei, aut cærulei.

LXI. Ex his quoque animalibus, quæ nobiſcum degunt, multa ſunt cognitu digna: CAPUT XL. [1] fideliſſimumque ante omnia homini canis, atque equus. Pugnaſſe adverſus latrones canem pro domino accepimus, confectumque plagis a corpore non receſſiſſe, volucres & feras abigentem. [2] Ab alio in Epiro agnitum [3] in conventu percuſſorem domini, laniatuque, & latratu coactum fateri ſcelus. [4] Garamantum regem canes ducenti ab exſilio reduxere, præliati contra reſiſtentes. [5] Propter bella Colophonii, itemque Caſtabalenſes, cohortes canum habuere: hæ primæ dimicabant in acie numquam detrectantes: hæc erant fideliſſima auxilia, nec ſtipendiorum indiga. Canes defendêre [6] Cimbris cæſis domus eorum plauſtris impoſitas. [7] Canis Iaſone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaque conſumptus eſt. Is vero, cui nomen Hyrcani reddidit [8] Duris, accenſo [9] regis Lyſimachi rogo, injecit ſe flammæ: ſimiliterque Hieronis regis. Memorat & Pyr-

INTERPRETATIO.

a *Algore.*] Hieme excepta.
b *Aut etiam.*] Aut etiam ſi vi reſupinentur, & avellantur, non tamen exeunt e teſta ſua.

NOTÆ.

ut dictum eſt ſect. 54. Palam fit ex eo loco non fuiſſe ab auctore ipſo diſtributum in capita opus, ſed perpetuo quaſi contextu ductam hiſtoriam.

Sect. LIX. 1. *Serpentium vipera.*] Vide Notas & Emend. num. CXII.

2. *Simili modo &c.*] Subintellige, latent: neque hieme ſolum, ſed etiam æſtate: ut Plinio quidem Plautus omnino concinit, Capt. act. 1. ſc. 1. verſ. 12.

Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent,
Suo ſibi ſucco vivunt, ros ſi non cadit.

3. *Cochleæ.*] Gallis, *Eſcargots.* Ariſtot. lib. 8. hiſt. anim. cap. 17. pag. 927. omnino ſimiliter: *οἱ χερσαῖοι κοχλίαι, ἔχοντες ἐπιπολῆς ἐπικάλυμμα.*

4. *Eſt & aliud genus.*] Cochlearum.

5. *In Veliterno.*] Prope Velitras Italiæ oppidum, de quo lib. 3. ſect. 9. Sed magis placet lectio Reg. 1. & 2. cod. *In Literno*, quod oppidum eſt Campaniæ maritimum, Scipionis Africani majoris exſilio nobile, ut ait Strabo, lib. 5. pag. 243.

Sect. LX. 1. *Semeſtrem.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 29 pag. 635. Lacerti, *Lézards.*

2. *Lacerti Arabiæ.*] *Μείζους πηχυαίων* cubito majores hos eſſe Philoſophus prodidit, lib. 8. hiſtor. anim. cap. 33. pag. 984.

3. *Nyſa monte.*] Vide Notas & Emendationes numero CXIII.

Sect. LXI. 1. *Fideliſſimumque ante omnia homini canis.*] Etiam in ſymbolis propterea pingitur ſervatæ religioſe fidei in munere officii exſequendo. Inſigne exemplum eſt in tumulo Thomæ I. Domini Sabaudiæ, & Comitis Imperii, qui deceſſit anno 1233. Tumulus Auguſtæ viſitur, *a Aouſte*, in Eccleſia cathedrali, qualis a Guichenonio depingitur, pag. 251. Impoſita tumulo effigies eſt ipſius Thomæ, galeati & cataphracti, Equitum more. Ad pedes, canis moloſſus adſidet, *vn dogue*, ore hianti: adeo ut leonem videatur ſculpſiſſe ſculptor errans, teſte Guichenonio, loco citato. In pectore ſcutum gerit Sabaudiæ gentilitium; nempe crucem argenteam in area rubra, & ſimul collare, in quo ſunt pictæ litteræ quatuor iſtæ, F E R T. Gothico charactere, ut quidem ait Guichenonius, pag. 141. Nullum eſt iſto vetuſtius monumentum, in quo hæ litteræ appareant; ſed nec ullum eſſe poteſt illuſtrius, ſive quod lucis plus afferat, ad genuinum illarum ſenſum perſpiciendum. Primus iſtius lemmatis auctor ipſe ille Thomas hac pictura indicatur. *Fides Equitum*, inquit, *Religionem. Tuetur.* F*idem* certe canis moloſſus ſignificat: *Equitum* Ordinem, Thomas cataphractus, cum gemino enſe & clypeo: *Religionem*, Crux Sabaudica: denique *Tutamen*, canis moloſſi Crucem geſtantis, horrificus hiatus, ſimilis latranti. Ex collari iſto molloſſi canis cepit occaſionem Amedeus Comes Viridio, hujus Thomæ abnepos, Ordinem a ſe inſtitutum appellandi, Ordinem Collaris Sabaudici, anno 1362. Denique profert Guichenonius pag. 141. nummum, quem percuſſum fuiſſe arbitramur ſæculo decimo quarto exeunte, poſtquam in valles Pedemontii Valdenſes hæretici ſe recepiſſent. Scriptæ in eo litteræ hæ ex una parte, T S H I cum ſcuto Sabaudico; in altera, iſtæ quatuor jam memoratæ, F E R T. Has vero aliter alii hodie interpretantur: nemo ſat feliciter. Nos ſic opinamur accipi oportere:

T	S	H	I
T*erra*	S*abauda*	H*æreſim*	I*gnorat:*
F	E	R	T
F*ides*	E*quitum*	R*eligionem*	T*uetur.*

Egimus de hoc argumento prolixius in lucubratione ſingulari, De primis Sabaudiæ Comitibus, & de litteris F. E. R. T.

2. *Ab alio in Epiro.*] Hæc Solinus ex Plinio, cap. 15. pag. 34. Huc reſpexit Petrus Quiqueranus Epiſc. Senec. lib. 2. de laud. Provinc. fol. 33. *Nihil hic*, inquit, *canis ille Plinianus, qui in Epiro percuſſorem domini verbis quibus licuit reum facit. Alioqui tale aliquid, aliquantoque ſplendidius, nimirum duello ipſo cum ſicario inito in Gallia accidit, non adeo multi ſunt anni, fidejubente pictura, quam continuo, exque eventu rei exaratam, ad hunc diem conſpici audio in arce oppidi, cui nomen Montargis.* Canem hunc Epirotam, de quo Plinius, Pyrrhi regis fuiſſe, auctor eſt Tzetzes, Chiliad. 4. hiſt. 131. verſ. 211.

3. *In conventu.*] Solinus, *in cœtu.*

4. *Garamantum.*] Solinus loc. cit.

5. *Propter bella.*] Solinus hæc quoque loco cit. Eadem Pollux refert de Magnetibus juxta Mæandrum poſitis, lib. 5. cap. 5. pag. 236. De Hyrcanis & Magneſiis, Ælianus lib. 7. hiſt. anim. cap. 38. De Gallis ipſis Strabo lib. 4. pag. 200.

6. *Cimbris cæſis.*] In Cimbrorum clade illa, inquit, domicilia eorum, quæ plauſtris, uti gentis ejus mos eſt, ferebantur, canes itidem defenderunt.

7. *Canis Iaſone.*] Solinus loc. cit.

8. *Duris.*] Hiſtoricus, de quo nos egimus in auctorum indice.

9. *Regis Lyſimachi.*] Meminit Solinus, loc. cit. Ælianus,

rhum [10] Gelonis tyranni canem Philiſtus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ regis, uxore ejus [11] Conſingi lacerata, propter laſciviorem cum marito jocum. Apud nos Volcatium nobilem, qui [12] Caſcellium jus civile docuit, aſturcone e ſuburbano redeuntem, cum adveſperaviſſet, canis a graſſatore defendit. [13] Item Cælium Senatorem ægrum Placentiæ ab armatis oppreſſum: nec prius ille vulneratus eſt, quam cane interempto. Sed ſuper omnia in noſtro ævo Actis populi Romani teſtatum, [14] Appio Junio & P. Silio Coſſ. cum animadverteretur [15] ex cauſa Neronis Germanici filii, in [16] Titium Sabinum, & ſervitia ejus, unius ex his canem nec a carcere abigi potuiſſe, nec a corpore receſſiſſe, abjecti [17] in gradibus Gemitoriis, mœſtos edentem ululatus, magna populi Romani corona: ex qua cum quidam ei cibum objeciſſet, ad os defuncti tuliſſe. Innatavit idem cadaver in Tiberim abjecti ſuſtentare conatus, effuſa multitudine ad ſpectandum animalis fidem.

[18] Soli dominum novere: [19] & ignotum quoque, ſi repente veniat, intelligunt. Soli nomina ſua, ſoli vocem domeſticam agnoſcunt. Itinera, quamvis longa, meminere. Nec ulli præter hominem memoria major. Impetus eorum & ſævitia mitigatur ab homine conſidente humi.

Plurima alia in his quoque vita invenit. [20] Sed in venatu ſolertia & ſagacitas præcipua eſt. Scrutatur veſtigia atque perſequitur, comitantem ad feram [21] inquiſitorem loro trahens: qua viſa quam ſilens [22] & occulta, quam ſignificans demonſtratio eſt, cauda primum, [23] deinde roſtro? Ergo etiam ſenecta feſſos, cœcoſque, ac debiles ſinu ferunt, ventos & odorem captantes, [24] prodenteſque roſtro cubilia. [25] E tigribus eos Indi volunt concipi: & ob id in ſilvis coïtus tempore alligant feminas. [26] Primo & ſecundo fetu nimis feroces putant gigni: tertio demum educant. [27] Hoc idem e lupis Galli, quorum greges ſuum quiſque [28] ductorem, e canibus & ducem habent. Illum in venatu comitantur, illi parent. Namque inter ſe exercent etiam magiſteria. [29] Certum eſt juxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum aviditati occaſionem præ-

NOTÆ.

lib. *6.* hiſt. anim. cap. 25. Hyrcani nomen fuiſſe ei cani, teſtatur quoque Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. *970.*

10. *Gelonis.*] De cane Gelonis Syracuſiorum tyranni, Tzetzes Chiliad. 4. verſ. *266.* Ælianus, lib. *6.* hiſt. anim. cap. *62.* & lib. 1. Var. hiſt. cap. 13.

11. *Conſingi.*] Vide Notas & Emend. num. CXIV.

12. *Caſcellium.*] Vide Notas & Emendationes numero CXV.

13. *Item Cælium.*] Refert hoc ipſum Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. *969.* tacito tamen Senatoris nomine, quem Ælianus lib. 7. hiſt. anim. cap. 10. Κάλβον vocat, fortaſſe pro Καίλιον.

14. *Appio Junio.*] Urbis anno DCCLXXXI. Tiberii, XV. Id quoque recitat Solinus ex Plinio, cap. 15. pag. 34.

15. *Ex cauſa Neronis.*] Ob necem illatam Neroni Germanici Cæſaris filio. Hæc Plinianæ orationis ſententia eſt, ut recte vidit Interpres Gallicus; tametſi aliud referunt Tacitus, Dio, & Tranquillus in Caligula, cap. 7. pag. 55. & in Tiberio, cap. 54. pag. *49.*

16. *Titium Sabinum.*] Vide Notas & Emendationes num. CXVI.

17. *In Gradibus Gemitoriis.*] Ita conſtanter MSS. omnes, etſi in editis *Gemoniis* legitur, quod perinde eſſe mihi nunc videtur. Gemonii enim dicti ſunt gradus, vel ſcalæ Gemoniæ, quod locus eſſet gemitus & calamitatum: non ab auctore Gemonio, ut quidam fabulantur. Erant eæ in Regione Urbis XIII. P. Victore teſte. Locus fuit, quo corpora noxiorum, in carcere necatorum, unco per dedecus tracta, abjiciebantur. Ipſum porro Titium Sabinum, in Gemonias ſcalas abjectum, ſcribit Dio, lib. 58. pag. *621.* Non ipſi Titio, ſed uni ex ſervitiis ejus pariter in eas abjecto, exhibitum a cane obſequium Plinius refert: aut cum *unius ex his* ait Titium ipſum ſervitiaque complectitur.

18. *Soli dominum.*] Columella, lib. 7. cap. 12. pag. 274. & Cicero lib. 2. de Nat. Deor. pag. 114. multa præclare in eam ſententiam.

19. *Et ignotum.*] Vel, alienis veſtibus diſſimulatum dominum norunt, quod de Ulyſſis cane legitur apud Homerum: Vel ignotum externumque hominem, etſi improviſus adſit, diſtinguere ſtatim norunt a domeſticis, ac internoſcere odio, latratuque canes. *Canum*, inquit Cicero, *tam fida cuſtodia, tamque amans dominorum adulatio, tantumque odium in externos, &c.*

20. *Sed in venatu.*] MSS. *in venatus.*

21. *Inquiſitorem.*] Venatorem.

22. *Et occulta.*] Fractæ ad ſummum vocis eliſione teſtatus ſua gaudia, dum ut Ennius eleganter,

Animuſque in pectore latrat,
Luſtrum ſi forte ex nare ſagaci, Senſit.

Lucanus lib. 4. verſ. 440.

Venator tenet ora levis clamoſa Moloſſi,
Spartanos, Cretaſque ligat: nec creditur ulli
Silva cani, niſi qui preſſo veſtigia roſtro
Colligit, & præda neſcit latrare reperta,
Contentus tremulo monſtraſſe cubilia loro.

Ἰχνευτικὴν deſcribit, quæ canum ſilentio peragenda eſt: non πολεμικὴν, quæ latratu. Vide Notas & Emendationes, num. CXVII.

23. *Deinde roſtro.*] Gratius in Cynegetico, verſ. 237.

Aut effecta levi teſtatur gaudia cauda,
Aut ipſa infodiens uncis veſtigia plantis
Mandit humum, celſaſve apprenſat naribus auras.

24. *Prodenteſque.*] Eadem ſententia, Reg. 1. 2. Chiffl. & Pariſ. *protendenteſque roſtra ad cubilia.*

25. *E tigribus.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. *786.* Diodorus lib. 17. Bibl. pag. 561. Solinus, cap. 15. pag. 34. aliique.

26. *Primo &c.*] Lucem affert huic loco Ælianus lib. 8. hiſt. anim. cap. 1. dum ex Indicarum rerum ſcriptoribus ait, canem Indicam ex tigride primum tigrim parere: qui deinde cum cane femina mixtus tigrim iterum procreat: at tertius demum fetus degenerans, canem. Non Indis ſolum, ſed & Hyrcanis hunc eſſe morem Gratius declarat, in Cyneg. verſ. 161.

Sed non Hyrcanæ ſatis eſt vehementia genti
Tanta: ſuis petière ultro fera ſemina ſilvis.
Dat Venus acceſſus, & blando fœdere jungit.
Tunc & manſuetis tuto ferus errat adulter
In ſtabulis, ultroque gravis ſuccedere tigrim
Auſa canis, majore tulit de ſanguine fetum.

27. *Hoc idem e lupis.*] Procreantur, inquit, e lupis quoque canes in Gallia, ſicuti apud Indos e tigribus. Ariſtoteles loc. cit. Cyrenenſium, non Gallorum eſſe hujuſcemodi canum genus, docet. Sunt qui legant, *Hoc idem e lupis alii. Gallicorum greges*, canum ſcilicet, male: etſi in Reg. 2. cod. legitur, *Gallicorum greges.* De Gallicorum canum præſtantia ſupra ceteros finitimarum gentium, etſi Britanni corporum robore & audacia hoc ævo, Corſici aſtu & dexteritate pugnandi vincere vulgo credantur, vide Petrum Quiqueranum, lib. 2. de laud. Provinc. fol. 33. De cane porro hujuſcemodi, non e cane femina, & lupo, ſed ex mare & lupa genito, carmen exſtat medio ævo in Galliis ſcriptum, apud Janum Ulicium, in Cyneget. Gratii, pag. 203.

28. *Ductorem.*] Ductorem itineris, pugnæ ac venationis ducem. Ita vulgo fieri & in Narbonenſi Provincia notat ad hunc locum Dalecampius. Vide Notas & Emendationes, num. CXVIII.

29. *Certum eſt.*] Ælianus lib. *6.* hiſt. anim. cap. 53. & lib. 1. Var. hiſt. cap. 4. Solinus item cap. 15. pag. 34. Phædrus, lib. 1. Fab.

beant. [30] Indiam petenti Alexandro Magno, [31] rex Albaniæ dono dederat inuſitatæ magnitudinis unum: cujus ſpecie delectatus juſſit urſos, mox apros, & deinde damas emitti, contemptu immobili jacente eo. Qua ſegnitie tanti corporis offenſus Imperator generoſi ſpiritus, eum interimi juſſit. Nunciavit hoc fama regi. Itaque alterum mittens addidit mandata, ne in parvis experiri vellet, ſed in leone, elephantove. Duos ſibi fuiſſe: hoc interempto, præterea nullum fore. Nec diſtulit Alexander, leonemque fractum protinus vidit. Poſtea elephantum juſſit induci, haud alio magis ſpectaculo lætatus. Horrentibus quippe per totum corpus villis, ingenti primum latratu [32] intonuit: [a] [33] moxque increvit àſſultans, contraque belluam exſurgens hinc & illinc, artifici dimicatione, qua maxime opus eſſet, infeſtans atque evitans, donec aſſidua rotatam vertigine afflixit, ad caſum ejus tellure concuſſa.

LXII. [1] Canum generi bis anno partus. [2] Juſta ad pariendum annua ætas. [3] Gerunt uterum ſexagenis diebus. [4] Gignunt cœcos: & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem viſum accipiunt, non tamen umquam ultra viceſimum primum diem, nec ante ſeptimum. Quidam tradunt, ſi unus gignatur, nono die cernere: ſi gemini, decimo: Idemque in ſingulos adjici, totidemque eſſe tarditatis ad lucem dies. Et ab ea, quæ femina ſit ex primipara genita, [5] Faunos cerni. Optimus in fetu qui noviſſimus cernere incipit, aut quem primum fert in cubile [b] feta.

LXIII. Rabies canum Sirio ardente [1] homini peſtifera, ut diximus, ita morſis [2] letali aquæ metu. Quapropter obviam itur [3] per XXX. eos dies, gallinaceo maxime fimo immixto canum cibis: aut ſi prævenerit morbus, veratro.

CAP. XLI.

A morſu vero unicum remedium oraculo quodam [4] nuper repertum, radix ſilveſtris roſæ, quæ cynorrhodos appellatur. [5] Columella auctor eſt, ſi quadrageſimo die, quam ſit natus, caſtretur morſu cauda, ſummuſque ejus articulus auferatur, [c] ſequenti nervo exempto, nec caudam creſcere, nec canes rabidos fieri. [6] Canem locutum, in prodigiis (quod equidem adnotaverim) accepimus: & ſerpentem latraſſe, cum pulſus eſt regno Tarquinius.

CAP. XLII.

LXIV. [1] Eidem Alexandro & equi magna raritas contigit: Bucephalon eum vocarunt, ſive ab aſpectu torvo, ſive ab inſigni taurini capitis, armo impreſſi. [2] Tredecim talentis ferunt ex Philonici Pharſalii grege emptum, [d] etiam tum puero capto ejus decore. [3] Neminem hic alium, quam Alexandrum, regio inſtratus ornatu, recepit in ſe-

INTERPRETATIO.

a *Moxque.*] Moxque increvere animi.
b *Feta.*] Quæ peperit.
c *Sequenti nervo.*] Nervo qui ſequetur articulum demorſum, exempto.
d *Etiam tum puero.*] Alexandro tum puero.

NOTÆ.

Canes currentes bibere in Nilo flumine,
A crocodilis ne rapiantur, traditum eſt:
Igitur quum currens bibere cœpiſſet canis,
Sic crocodilus: Quamlibet lambe otio,
Accede, pota leniter, & noli dolos,
Inquit, vereri. At ille: Facerem me hercule,
Niſi eſſe ſcirem carnis te cupidum meæ.

30. *Indiam petenti.*] Diodorus, lib. 17. Bibl. pag. 561. Strabo, lib. 15. pag. 700. Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 197. Ælianus, lib. 8. hiſt. anim cap. 1. Solinus, cap. 15. pag. 34. aliique.

31. *Rex Albaniæ.*] Vide Notas & Emendationes, numero CXIX.

32. *Intonuit.*] Alii *inſonuit.* Solinus, de canibus Albanis, *Terrificis latratibus ultra rugitus inſonantes.*

33. *Moxque increvit*] Vide Notas & Emendationes, num. CXX.

Sect. LXII. 1. *Canum generi.*] Vide Notas & Emend. num. CXXI.

2. *Juſta ad.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. animal. cap. 13. pag. 561.

3. *Gerunt uterum.*] Ita Reg. 1. Pariſ. &c. Sic Columella, de vaccis, lib. 6. de re ruſt. cap. 24. pag. 231. *Decem menſibus ventrem perferunt.* Et hæc quoque Ariſt. loc. cit.

4. *Gignunt cœcos.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 20. pag. 736. & 737.

5. *Faunos.*] Paſſim vagantes & in ſe irruentes formas: quales quæ Ephialtæ vocantur. Plinius, lib. 25. ſect. 10. de Pæonia: *Hæc medetur & Faunorum in quiete ludibriis.* Vide quæ ibi dicturi ſumus. Tamen in MSS. Reg. 1. & Pariſ. *Clunos.* In Reg. 2. *Flunos.*

Sect. LXIII. 1. *Homini peſtifera.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 27. pag. 965. ubi quæ rabioſi canes momorderint, agi pariter in rabiem ſcripſit, unum excepit hominem πλὴν ἀνθρώπου. Id quod experientiæ pugnat ipſi: Nam & is rabit, & mordet, & interit: & qui ab eo morſi ſunt, eumdem morbum contrahunt. Canum rabiem homini eſſe peſtiferam dictum eſt ſupra, lib. 7. ſect. 13.

2. *Letali aquæ metu.*] Celſus lib. 5. cap. 1. de canis rabioſi morſu: *Solet*, inquit, *ex eo vulnere, ubi parum occurſum eſt, aquæ timor naſci: ὑδροφοβίαν Græci appellant: Miſerrimum genus morbi, in quo ſimul æger, & ſiti, & aquæ metu cruciatur: quo oppreſſis in anguſto ſpes eſt: Sed unicum tamen remedium eſt, nec opinantem in piſcinam non ante ei proviſam projicere, &c.* Vide quæ dicturi ſumus libro XXIX. ſect. XXXII.

3. *Per XXX. eos.*] De Canicularium dierum numero, quantum veteres diſſiderent Calendariographi, aliis XXX. aliis XXXIV. aliis XL. aliis etiam plures ſtatuentibus, vide apud Kepplerum, lib. 3. Epitomes Aſtron. Copern. pag. 395.

4. *Nuper repertum.*] Narratur hiſtoria prolixiori oratione, lib. 25. ſect. 6.

5. *Columella.*] Columella, lib. 7. cap. 12. pag. 277. *Catulorum caudas, poſt diem XL. quam ſint editi, ſic caſtrare conveniet. Nervus eſt, qui per articulos ſpinæ prorepit uſque ad ultimam partem caudæ: Is mordicus comprehenſus, & aliquatenus eductus abrumpitur: quo facto, neque in longitudinem cauda fœdum capit incrementum: & (ut plurimi paſtores affirmant) rabies arcetur, letifer morbus huic generi.*

6. *Canem locutum.*] Refert Julius Obſequens, cap. 103. pag. 54. C. Mario, C. Flacco Coſſ. Arimini canem locutum.

Sect. LXIV. 1. *Eidem Alexandro.*] Hæc quoque Solinus, cap. 45. pag. 73. aliique, ex Plinio.

2. *Tredecim talentis.*] Atticis videlicet, quorum ſingula ſex denariûm millia complectuntur: Gallicas libras 2400. Itaque talenta tredecim Gallicæ monetæ libras efficiunt 27200. Vide Notas & Emendationes, num. CXXII.

3. *Neminem hic.*] Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 970. Solinus, cap. 45. pag. 73. de eo: *Cum ab equario ſuo alias etiam molliter ſederetur, accepto regio ſtratu neminem umquam*

dem, alios [4] paſſim recipiens. Idem in prœliis memoratæ cujuſdam perhibetur operæ, Thebarum oppugnatione vulneratus in alium tranſire Alexandrum non paſſus: multa præterea ejuſdem modi, propter quæ rex defuncto ei duxit exſequias: [5] urbemque tumulo circumdedit nomine ejus. [6] Nec Cæſaris Dictatoris quemquam alium recepiſſe dorſo equus traditur: idemque [7] humanis ſimiles pedes priores habuiſſe, hac effigie locatus ante Veneris Genitricis ædem. Fecit & Divus Auguſtus equo tumulum, de quo [8] Germanici Cæſaris carmen eſt. [9] Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habent. [10] Equum adamatum a Semiramide uſque ad coïtum, Juba auctor eſt. [a] [11] Scythici quidem equitatus equorum gloria ſtrepunt. [12] Occiſo regulo ex provocatione dimicante, hoſtem cum victor ad ſpoliandum veniſſet, ab equo ejus ictibus morſuque confectum. [13] Alium detracto oculorum operimento, & cognito cum matre coïtu [5] petiiſſe prærupta, atque exanimatum. [14] Equæ eadem ex cauſa in Reatino agro laceratum [b] prorigam invenimus. Namque & cognationum intellectus in iis eſt: atque in grege prioris anni [15] ſorore libentius etiam, quam matre, equa comitatur. Docilitas tanta eſt, ut univerſus [16] Sybaritani exercitus equitatus ad ſymphoniæ cantum ſaltatione quadam moveri ſolitus inveniatur. Iidem præſagiunt pugnam, & [17] amiſſos lugent dominos, lacrymaſque interdum deſiderio fundunt. Interfecto [18] Nicomede rege equus ejus inedia vitam finivit. Phylarchus refert [19] Centaretum e Galatis, in prælio occiſo Antiocho, potitum equo ejus conſcendiſſe ovantem. At illum indignatione accenſum [20] domitis frenis, ne regi poſſet, præcipitem in abrupta iſſe, exanimatumque una. [21] Philiſtus a Dionyſio relictum in cœno hærentem, ut ſeſe evelliſſet, ſecutum veſtigia domini, examine apum jubæ inhærente: eoque oſtento tyrannidem a Dionyſio occupatam.

LXV. [c] [1] Ingenia eorum inenarrabilia [2] jaculantes obſequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipſo nixuque invitantium. Jam tela humi collecta equiti porrigunt. [3] Nam in Circo ad currus juncti, non dubie intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Clau-

Interpretatio.

a *Scythici.*] Scythici quidem equites.
b *Prorigam.*] Equarum admiſſorem.
c *Ingenia.*] Ingenium eorum inenarrabile, qui jacula mittunt, ex obſequio quod ipſis equi præſtant, intelligunt: nam & difficiles jaculantium conatus corpore & niſu adjuvant: & tela humi collecta equiti porrigunt, &c.

Notæ.

alium, præter dominum, vehere dignatus eſt.

4. *Paſſim recipiens.*] Hoc eſt, vulgariter inſtratus quemlibet equitem perpetiebatur. At regio veſtitus ornatu, unum Alexandrum. Vide Notas & Emend. num. CXXIII.

5. *Vrbemque.*] De qua dictum eſt lib. 6. ſect. 23.

6. *Nec Cæſaris.*] Solinus, loc. cit.

7. *Humanis ſimiles.*] Suetonius, in Julio, cap. 61. *Vtebatur autem equo inſigni, pedibus prope humanis, & in modum digitorum ungulis fiſſis: quem natum apud ſe, cum aruſpices imperium orbis terræ ſignificare domino pronunciaſſent, magnâ curâ aluit: nec patientem ſeſſoris alterius, primus adſcendit: cujus etiam inſtar pro æde Veneris Genitricis poſtea dedicavit.* Inſcriptiones veteres, & nummi, VENERI GENETRICI.

8. *Germanici.*] Qui Caii Cæſaris Aug. Germanici Imp. pater.

9. *Agrigenti.*] Solinus loc. cit. Miltiadem pariter, & Evagoram Laconem, equos Olympiæ victores tumuli honore affeciſſe auctor eſt Ælianus, lib. 12. hiſt. anim. cap. 40. Vide & Herod. lib. 6. pag. 367. & 368.

10. *Equum adamatum.*] Vide Notas & Emendationes num. CXXIV. Stultitiæ in eo genere ſingulare ſpecimen Caius Germanicus Cæſar edidit, ut refert Tranquillus, cap. 55. *Nam præter equile marmoreum, & præſepe eburneum, præterque purpurea tegumenta, ac monile e gemmis, demum etiam, & familiam, & ſupellectilem dedit: Conſulatum quoque traditur deſtinaſſe.*

11. *Scythici.*] Ariſt. lib. 9. cap. 73. pag. 1162. Vide Notas & Emendat. num. CXXV.

12. *Occiſo regulo.*] Solinus, cap. 45. pag. 73.

13. *Alium detracto.*] Ariſt. & Solinus, locis citatis. Ælianus lib. 4. hiſt. animal. cap. 7.

14. *Equæ eadem.*] Pari ex cauſa, inquit, laceratum in Reatino agro equarum admiſſorem fuiſſe comperimus: etenim is quoque filio matrem eadem fraude ſubmiſerat. Hæc Varro ſimiliter lib. 2. de re ruſt. cap. 7. pag. 88. ſcriptis prodidit. Idem Varro paulo ante, pag. 87. *Proriga* (ſic enim legendum eſt, non ut paſſim legitur, *Peroriga*) *appellatur quiſquis admittit.* Sicut *arrigere* & *erigere*, ita & *prorigere* a verbo *rigendi*, quod exolevit, deducitur. *Prurigam* Scaliger ſomniavit, ab admiſſuræ prurigine. Quod porro de equa Varro narrat, id Philoſophus de camelo, lib. 9. hiſt. anim. cap. 73. pag. 1161. & auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1150.

15. *Sorore libentius.*] Ut cui cognationis ſuæ non minor ſit ratio, quam maternæ educationis. Paſſive comitandi verbum Plinius rurſum uſurpat in nono, ſect. 55. de conchis: *In alto quoque comitantur marinis canibus.* Et Virgil. *Fido comitatus Achate.*

16. *Sybaritani.*] Athenæus lib. 12. pag. 520. at non in exercitu tamen, ſed inter epulas a Sybaritis id factum ait: *ὡς καὶ παρὰ τὰς εὐωχίας τοὺς ἵππους ἐθίσαι πρὸς αὐλὸν ὀρχεῖσθαι.*

17. *Amiſſos lugent.*] Solinus, cap. 45. pag. 74. Fundi lacrymas ab equis ſuperius adnotavimus, ſect. 19. nota 16.

18. *Nicomede.*] Solinus loc. cit.

19. *Centaretum.*] Vide Notas & Emendationes, numero CXXVI.

20. *Domitis frenis.*] Evictis, ſubactiſque. Solini paraphraſis: *Iſque adeo ſprevit lupatos.*

21. *Philiſtus.*] Hanc hiſtoriam, ex eodem auctore Philiſto, Cicero recitat paulo uberius, lib. 1. de Divin. pag. 187.

Sect. LXV. 1. *Ingenia eorum.*] Digna ſunt memoratu quæ de Turcicis equis Busbequius refert, epiſt. 3. pag. 69. *Amant Turcæ*, inquit, *aſſuefactos equos habere, ut juſſi procumbant in genua, & ſeſſorem ita recipiant: bacillum, clavam, aut enſem mordicus humo attollant, inſidentique domino porrigant: quæ ubi perdidicerunt*, &c. Ex ipſis fontibus repetere reliqua, a quibus exſcribendis ſuperſedemus, fuerit operæ pretium.

2. *Jaculantes obſequio.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXVII.

3. *Nam in Circo.*] Solinus, cap. 45. pag. 74. Plura in eam rem veterum dicta colligit Bochartus, parte 1. de animal. lib. 1. cap. 8. pag. 130. Sed eximium prætermiſit Sidonii locum, qui rem graphice delineat, carm. 25.

Micant colores,
Albus, vel Venetus, Virens, Rubenſque,
Veſtra inſignia continent miniſtri:
Ora & lora, manus, jubaſque tortas,
Cogunt flexilibus latere nodis:
Hortanturque obiter, juvantque blandis
Vltro plauſibus, & voluptuoſum
Dictant quadrupedantibus furorem, &c.

Et mox:

Raucus corda ferit fragor faventum,
Atque ipſis pariter viris equiſque, &c.

dii Cæſaris [4] ſæcularium ludorum Circenſibus, excuſſo in carceribus [5] auriga Albato Corace, [a] occupavere prima: tum obtinuere, opponentes, effundentes, omniaque contra æmulos, quæ debuiſſent peritiſſimo auriga inſiſtente, facientes: cum puderet hominum artem ab equis vinci, peracto legitimo curſu [6] ad cretam ſtetere. [7] Majus augurium apud priſcos, plebeiis Circenſibus excuſſo auriga, ita ut ſi ſtaret, in Capitolium cucurriſſe equos, [8] ædemque ter luſtraſſe: maximum vero eodem perveniſſe ab Veïis cum palma & corona, [9] effuſo Ratumena, qui ibi vicerat: unde poſtea nomen portæ eſt.

Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, [10] potum exiguum impertientes: atque ita per centena millia & quinquaginta continuo curſu euntibus inſident. [11] Vivunt annis quidam quinquagenis: [12] feminæ minore ſpatio: [13] eædem quinquennio finem creſcendi capiunt, mares anno addito. [14] Forma equorum, quales maxime legi oporteat, pulcherrime quidem [15] Virgilio vate abſoluta eſt. Sed & nos diximus in libro de jaculatione equeſtri condito: & fere inter omnes conſtare video. [16] Diverſa autem Circo ratio quæritur. Itaque cum bimi [b] [17] in alio ſubigantur imperio, non ante quinquennes ibi certamen accipit.

LXVI. [1] Partum in eo genere undenis menſibus ferunt, [2] duodecimo gignunt. [3] Coïtus verno æquinoctio, [4] bimo utrimque, vulgaris: [5] ſed a trimatu firmior partus. [6] Generat mas ad annos triginta tres, utpote [7] cum a Circo poſt viceſimum annum mittantur ad ſobolem. [8] Opunte & ad quadraginta duraſſe tradunt, adjutum modo in attollenda priore parte corporis. [9] Sed ad generandum paucis animalium minor fertilitas: qua de cauſa [10] per intervalla admiſſuræ dantur: nec tamen [11] quindecim initus ejuſdem

INTERPRETATIO.

a *Occupavere prima.*] Occupavere priora curriculi ſpatia: tum ea *jugiter toto curriculi ſpatio* tenuere, opponentes ſe, &c.

b *In alio.*] Ad alia domantur miniſteria.

NOTÆ.

4. *Sæcularium.*] Quos Claudius edidit, quaſi anticipatos ab Auguſto, legitimo tempori reſervatos, inquit Suetonius in Claudio, cap. 21.

5. *Auriga Albato Corace.*] Proprium non equi, ut putavit Salmaſius in Solin. pag. 895. ſed aurigæ nomen *Corax* hic notatur, ut mox alterius *Ratumena.* Eſtque ſententia, priora curriculi ſpatia occupaviſſe equos in Circo ad currum junctos, excuſſo ſtatim in carceribus Albatæ factionis auriga Corace: indeque ea tutatos eſſe, ac jugiter retinuiſſe, opponendo ſeſe inſequentibus, effundendoque. Vide Notas & Emendationes, numero CXXVIII. Nec ſum tamen neſcius Circenſibus equis indita olim nomina fuiſſe: qua de re uberrime Gothofredus, in Cod. Theod. lib. 15. tit. 9. pag. 390.

6. *Ad cretam ſtetere.*] Addit Solinus ad rem appoſite, *Velut victoriæ præmium poſtularent*, ad metam ſtetere. Vide Notas & Emend. num. CXXIX. ubi & de plebeiis Circenſibus dicturi ſumus.

7. *Majus augurium.*] Forte rectius, *Majus augurio*, in hanc ſententiam: Re modo jam narrata majus adhuc eſt quod de Romana quadriga luſtrante Capitolium ſequitur, augurii quod præ ſe tulit, ratione. Nullum enim in ſuperiore ſpectaculo apparet augurium. Ita fere Pellicerius in Notis MSS. De ludis plebeiis Circenſibus, vide quæ alibi diximus ad nummum illum Cæſaris Auguſti, C. C. AUGUSTI. *Circenſes Cæſaris Auguſti.* Et ad illum Hadriani Aug. ANN. DCCCLXXIIII. NAT. VRB. P. CIRC. CON. *Natali Urbis, Plebeii Circenſes Conſtituti.*

8. *Ædemque ter.*] Ita MSS. at editi *ſedem*, minus ſincere. Solini paraphraſis, cap. 45. pag. 74. *Nec ante ſubſtitit, quam Tarpeium Jovem terna dextratione luſtraret.* Idem tamen Solinus duo hæc diverſa inter ſe ſpectacula, Capitolinæ quadrigæ, & Veientanæ, ſimul confudiſſe deprehenditur.

9. *Effuſo Ratumena.*] Solinus: *Excuſſo auriga, quem Ratumenam nominabant.* Rem narrant multo prolixius Plutarchus in Poplicola, pag. 103. & Feſtus, verbo *Ratumena.*

10. *Potum exiguum.*] Ita MSS. omnes. Editi, *exiguum tantum potum.*

11. *Vivunt annis.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 22. pag. 751.

12. *Feminæ minore.*] Nulla enim LXXV. vitæ annum, uti mox de mare dicetur, proditur attigiſſe. Solini paraphraſis: *In hujuſce animalis genere ætas longior maribus: nam legimus equum ad uſque annos LXX. vixiſſe.* Confer cum iſtis ea quæ Philoſophus affert, loc. cit.

13. *Eædem quinquennio.*] Ariſt. pag. 752.

14. *Forma equorum.*] Deſcribitur a Columella, lib. 6. cap. 29. pag. 237. Varrone, lib. 2. de re ruſt. cap. 7. Xenophonte, περὶ ἱππικῆς, &c.

15. *Virgilio.*] Lib. 3. Georgic. verſ. 72.

16. *Diverſa autem.*] Colorem hunc dicendi mutuatur a Virgilio ita canente:

Sin ad bella magis ſtudium, turmaſque feroces,
Et Jovis in luco currus agitare volantes,
Primus equi labor eſt animos, atque arma videre
Bellantum, lituoſque pati.

17. *In alio ſubigantur.*] Vel, *in alia ſubigantur imperia.* Columella, lib. 6. cap. 26. *Eſt generoſa materies, quæ Circo, ſacriſque certaminibus equos præbet.* Et cap. 28. *Equus bimus ad uſum domeſticum recte domatur: certaminibus autem expleto triennio: ſic tamen ut poſt quartum demum annum labori committatur.*

Sect. LXVI. 1. *Partum in eo.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 22. pag. 748. Apſyrtus in Geopon. lib. 16. cap. 1. pag. 420.

2. *Duodecimo.*] Columella, lib. 6. cap. 26. Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 7. pag. 87. & Ariſt. loc. cit.

3. *Coitus verno.*] Columella & Apſyrtus, locis cit. & Ariſt. pag. 747.

4. *Bimo utrimque.*] Mare ac femina, bimis. Sic lib. 10. ſect. 83. *Laconicæ* canes *octavo menſe utrimque generant.* Ariſt. loc. cit. Ἵππος δ᾽ ἄρχεται ὀχεύειν, ὁ μὲν ἄρρην, διετής· ἡ δὲ θήλεια, διετὴς ὀχεύεσθαι.

5. *Sed a trimatu.*] Ariſt. Colum. lib. 6. cap. 28. pag. 237.

6 *Generat mas.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 13. pag. 562.

7. *Cum a Circo.*] Vide Notas & Emendationes num. CXXX.

8. *Opunte & ad.*] Vide Notas & Emendationes num. CXXXI.

9. *Sed ad generandum.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 22. pag. 755.

10. *Per intervalla.*] Ariſt Ἵππος μὲν οὖν διαλείπουσα τίκτει, loc. cit. Non continuatur admiſſura, inquit, ſed quædam ei conceduntur intervalla. Diſſentire Varro videtur lib. 2. de re ruſt. cap. 7. ſcribens, *Admittere oportet, cum tempus anni venerit, bis die, mane, & veſpere.*

11. *Quindecim initus.*] Non quindecim coïtus, ſed impletiones, ut ita dixerim, equarum intelligit. Non poſſunt, inquit, eodem anno equæ quindecim ab eodem admiſſario impleri. Hujus interpretationis vadem exhibemus Columellam, de eodem admiſſario, lib. 6. cap. 27. *Verumtamen nec minus quam quindecim, nec rurſus plures quam viginti, unus debet implere.* Denas ſingulis Varro loc. cit. equas dediſſe videtur. Ariſtoteles vero uſque ad tricenas. Qui & alibi de impletionis modo agens, *Non certo dierum numero*, inquit, *equus implet: ſed aliquando die una, duabuſve aut tribus, aliquando pluribus:* lib. 6. hiſt. cap. 22. pag. 748. Πληροῖ δ᾽ ὁ ἵππος οὐκ ἐν τεταγμέναις ἡμέραις, ἀλλ᾽ ἐνίοτε μὲν ἐν μιᾷ, ἢ δυσίν, ἢ τρισίν· ἐνίοτε δὲ πλείοσιν.

anni valet tolerare. [12] Equarum libido extinguitur juba tonſa. [13] Gignunt annis omnibus ad quadrageſimum. Vixiſſe equum [14] ſeptuaginta quinque annos proditur. [15] In hoc genere gravida ſtans parit, præterque ceteras fetum diligit. [a] Et ſane equis [16] amoris innaſci veneficium, [17] hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: [18] quod ſtatim edito partu devorat feta, [19] aut partum ad ubera non admittit. [20] Si quis præreptum habeat, olfactu in rabiem id genus agitur. [21] Amiſſa parente in grege armenti, reliquæ fetæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo, quam ſit genitus, negant poſſe. [22] Quo quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. [23] Scythæ per bella feminis uti malunt, quoniam urinam curſu non impedito reddant.

LXVII. [1] Conſtat in Luſitania circa Oliſiponem oppidum & Tagum amnem equas [2] Favonio flante obverſas animalem concipere ſpiritum, idque partum fieri, & gigni perniciſſimum ita: [3] ſed triennium vitæ non excedere. In eadem Hiſpania Gallaïca gens eſt, & Aſturica: [b] equini generis, (hi ſunt quos [4] thieldones vocamus, minori forma appellatos [5] aſturcones) gignunt, quibus non vulgaris in curſu gradus, ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis [6] tolutim [7] carpere incurſus traditur arte. [8] Equo fere, qui homini morbi, præterque, [9] veſicæ converſio, ſicut omnibus in genere [10] veterino.

Cap. XLIII. LXVIII. Aſinum [1] CCCC. millibus [2] nummûm emptum Q. Axio Senatori, auctor

INTERPRETATIO.

a *Et ſane.*] Et ſane equis innaſci id quo veneficæ utantur ad artes amatorias, *certum eſt. Quid ſi legas*, Eſt ſane?

b *Equini generis.*] In equino genere Gallæcia Aſturiaque gignunt eos, quibus &c.

NOTÆ.

12. *Equarum libido.*] Ariſt. lib 6. hiſt. anim. cap. 17. pag. 721. Ælianus, lib. XI. hiſt. anim. cap. 18. Solinus, cap. 45. pag. 74. Albertus M. ex Avicenna, lib. 6. de animal. tract. 3. cap. 2. pag. 211.

13. *Gignunt.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 13. pag. 562.

14. *Septuaginta quinque.*] Solinus, LXX. ſed perperam. Nam Ariſt. loc. cit. Ἤδη δέ τις ἐβίωσεν ἵππος καὶ ἑβδομήκοντα πέντε ἔτη.

15. *In hoc genere.*] Ariſt. libro 6. hiſt. anim. cap. 22. pag. 751.

16. *Amoris innaſci venef.*] Hoc eſt, quod veneficæ colligant ad artes amatorias. Αἱ φαρμακίδες ζητοῦσι, καὶ συλλέγουσιν. Ariſt. pag. 756.

17. *Hippomanes.*] Hæc totidem verbis Philoſophus, loc. cit. pag. 756. & Solinus cap. 45. pag. 74. De hippomane, quid id ſit, magna Phyſicorum diſſenſio eſt. Ariſtotelis Pliniique ſententiam experimento ſe comprobaſſe teſtatur Car. Raygerus, Anno 8. Ephemerid. German. ſeu Miſcell. Curioſ. Obſerv. 57. ubi allatum ſibi ait anno 1676. menſe Februario, hippomanes hujuſcemodi recens a fronte nati pulli avulſum, & adhuc calens, quod ipſe accurate deſcribit, pag. 96. Eſſe porro & aliud, quod equæ furibundæ ex ſe ſe ejiciant, hippomanes pariter vocatum, expetitumque veneficiis, auctor eſt Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 17. pag. 718. Aliud rurſum hippomanes quoque dictum, quod ex equis effluat, pag. 719. Vide Ælian. lib. 14. hiſt. anim. cap. 18.

18. *Quod ſtatim.*] Ariſt. loc. cit. Ælian. lib. 13. hiſt. anim. cap. 17.

19. *Aut partum.*] Ariſt. loc. cit. Ælian. lib. 14. hiſt. anim. cap. 18.

20. *Si quis præreptum.*] Ariſt. loc. cit. Vide Notas & Emend. num. CXXXII.

21. *Amiſſa parente.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 55. pag. 1017. Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 8. Tzetzes, Chil. 4. hiſt. 124. v. 108.

22. *Quo quis acrior.*] Solinus, cap. 45. pag. 74.

23. *Scythæ.*] Solini paraphraſis: *Mas ad bella numquam producitur apud Scythas: eo quod feminæ exonerare veſicas etiam in fuga poſſunt.*

Sect. LXVII. 1. *Conſtat in Luſit.*] Hæc Solinus tranſſcripſit ex Plinio, cap. 23. pag. 43. Præter Virgilium, quem poëticæ licentiæ defendit excuſatio, graviſſimus auctor M. Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 1. & Columella lib. 6. cap. 27. pag. 235. hoc ipſum atteſtari poſteris nihil dubitaverunt. Adeo nullum eſt tam impudens mendacium, ut dictum eſt a Plinio veriſſime, ſuperius ſect. 34. quod teſte careat. Quanto conſultius ex Trogo Juſtinus lib. 44. cap. 3. *In Luſitanis juxta fluvium Tagum, vento equas concipere multi auctores prodidère: quæ fabulæ ex equarum fecunditate, & gregum multitudine natæ ſunt: qui tanti in Gallæcia & Luſitania, ac tam pernices viſuntur, ut non immerito vento ipſo concepti videantur.*

2. *Favonio flante obverſas.*] Alii *adverſas* legunt, eodem intellectu: obverſas enim equas, contrario ſitu ſtantes intelligo: ut quæ, non naturalibus locis, ſed ore, animalem illum Zephyri flatum excipiant. Virgilius:

Ore omnes verſæ in Zephyrum, ſtant rupibus altis,
Exceptantque leves auras, & ſæpe ſine ullis
Conjugiis, vento gravidæ, &c.

3. *Sed triennium.*] Varro & Columella laudati. Solinus, cap. 45. pag. 74.

4. *Thieldones.*] Vide Notas & Emend. num. CXXXIII.

5. *Aſturcones.*] Martial. lib. 14. Epigr. 199.

Hic brevis, ad numerum rapidos qui colligit ungues,
Venit ab auriferis gentibus Aſtur equus.

Nonius: *Aſturco, gradarius equus eſt, molli gradu, & ſine ſuccuſſatione nitens.* Gallis, *haquenée: haquenée d'Eſpagne.*

6. *Tolutim.*] Quaſi volutim & volubiliter: Gallica lingua, *l'amble.* Plautus, in Aſinar. act. 3. Scena ult. *Demam hercle tibi de hordeo, tolutim ni badizas:* hoc eſt, numeratim ac molliter. Inceſſum hunc tolutarem Vegetius ambulaturam vocat: unde vox Gallica, *l'amble.* Vide Du-Cangium, in Gloſſario.

7. *Carpere incurſus.*] MSS. omnes, *Capere in curſu.* Mallem, *capere inceſſum.*

8. *Equo fere.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 29. pag. 972.

9. *Veſicæ converſio.*] Cujus mali ſignum eſt, inquit Ariſt. cum nequeunt urinam facere, τὸ μὴ δύνασθαι οὐρεῖν.

10. *Veterino.*] Veterina animalia dicuntur, ad vecturam idonea: equi, aſini, muli.

Sect. LXVIII. 1. *CCCC. millibus.*] MSS. omnes, *CCCC. nummûm*, neglecta, ut ſemper fere, *M.* millenarii numeri nota. Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 2. pag. 96. emptum ab Axio aſinum quadraginta millibus ſcribit: ſed ex hoc Plinii loco caſtigandus, ut *quadrigentis millibus* legatur, adſtipulante Budæo. Et vero apud ipſum Varronem lib. 2. cap. 8. pag. 89. tricenis ac quadrigenis, hoc eſt, tricenis ſupra quadraginta millibus nummûm admiſſarii aliquot aſini veniiſſe leguntur. Et cap. 1. ejuſdem libri, centum millibus unum emptum ſcribit. Inſigne quidem, & quod fidem prope excedat aſini pretium illud eſt, CCCC. millium: ſed cujuſmodi eſſe neceſſe eſt, ut quemadmodum Plinius ait, omnium pretium animalium vincat. Efficiunt tot nummorum, ſive ſeſtertiorum millia, libras monetæ Francicæ, 40000. Quadraginta vero millia nummûm, libras 4000. quam ſummam in coëmendis equis ſæpe hac ætate excedunt, quibus id genus cordi eſt. Equos in Arabia præſtantes tricenis librarum Gallicarum millibus æſtimari in eo tractu, ſcribit Tavernerius, tom. 1. Itiner. lib. 1. pag. 157. De mularum pariter immani pretio, Martialis, lib. 3. Epigr. 62.

Aurea quod fundi pretio carruca paratur,
Quod pluris mula eſt, quam domus empta tibi.

2. *Nummûm.*] Nummus ubique Plinio ceteriſque Latinis ſcriptoribus pro ſeſtertio uſurpatur: qui denarii quarta pars eſt. Binis Gallicæ monetæ aſſibus æſtimatur: denarius octonis. Nummum & pro denario aliquando ſumi, ex Var-

eſt

eſt M. Varro, haud ſcio an omnium pretio animalium victo. Opera ſine dubio [3] generi mirifica, [4] arando quoque, [5] ſed mularum maxime progeneratione. Patria etiam ſpectatur in his, [6] Arcadicis in Achaïa, in Italia Reatinis. [7] Ipſum animal frigoris maxime impatiens: ideo non generatur in Ponto: nec æquinoctio verno, ut cetera [8] pecua, admittitur, [9] ſed ſolſtitio. [10] Mares in remiſſione operis deteriores. [11] Partus a triceſimo menſe ocyſſimus, ſed a trimatu legitimus: totidem, [12] quot equæ, & eiſdem menſibus, & ſimili modo: Sed incontinens uterus [13] urinam genitalem reddit, ni cogatur in curſum verberibus a coïtu. [14] Raro geminos parit: [15] paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conſpiciatur ab homine. Gignit tota vita, [16] quæ eſt ei ad trigeſimum annum. Partûs caritas ſumma, ſed aquarum tædium majus. Per ignes ad fetus tendunt: eædem, ſi rivus minimus interſit, horrent ita, ut pedes omnino caveant tingere. Nec niſi aſſuetos potant fontes, [17] quæ ſunt in pecuariis, atque ita ut ſicco tramite ad potum eant, nec pontes tranſeunt, [a] [18] per raritatem eorum tranſlucentibus fluviis. Mirumque dictu, ſitiunt: & ſi immutentur aquæ, ut bibant cogendæ exorandæve ſunt. Nec niſi ſpatioſa incubitant laxitate: varia namque ſomno viſa concipiunt, ictu pedum crebro; qui niſi per inane emicuerit, repulſu durioris materiæ clauditatem illico affert. Quæſtus ex iis opima prædia exſuperant. Notum eſt, in Celtiberia ſingulas [19] quadringentena millia nummorum enixas. [20] Ad mularum maxime partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos aïunt. Quamvis enim unicolor reliquo corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddit. Pullos earum epulari Mæcenas inſtituit, multum eo tempore [21] prælatos onagris: poſt eum interiit auctoritas ſaporis. [22] Aſino moriente viſo, celerrime id genus deficit.

LXIX. Ex aſino & equa [1] mula gignitur [2] menſe tertio decimo, animal viribus in labores eximium. [3] Ad tales partus equas neque quadrimis minores, neque decennibus CAP. XLIV.

INTERPRETATIO.

a *Per raritatem.*] Per rimas eorum ſi fluvii *aquæ* tranſluceant.

NOTÆ.

rone & Plauto didicimus: ſed ut arbitror, *καταχρηστικῶς.*

3. *Generi mirifica.*] Aſinorum generi: ut ſect. 66. de equis: *Partum in eo genere undenis menſibus ferunt.* Et poſtea, *In hoc genere gravida ſtans parit.* &c. Vide Notas & Emend. num. CXXXIV. Mirifica porro ea, quam præſtat aſinus, opera dicitur: quoniam, ut ait Columella, lib. 7. cap. 1. pag. 248. qui locus Plinianæ orationi ſimilis videtur, *plurima hujus animalis ac neceſſaria ſunt opera: cum & facilem terram, qualis in Bætica, totaque Libye ſit, levibus aratris proſcindat, & non nimio pondere vehicula trahat. Sæpe etiam, ut celeberrimus poëta memorat, Tardi coſtas agitator aſelli*
Vilibus aut onerat pomis, &c.

4. *Arando quoque.*] Columella loc. cit. Varro, lib. 1. rei ruſt. cap. 20. & lib. 2. cap. 6. *Plerique deducuntur ad molas, aut ad agriculturam, ubi quid vehendum eſt: aut etiam ad arandum, ubi levis eſt terra, ut in Campania.* Plinius idipſum de Africa, lib. 17. ſect. 3. Judæis quoque uſitatum fuit arare aſinis: Iſaï. cap. 30.

5. *Sed mularum.*] Vide Colum. lib. 6. cap. 37. pag. 245.

6. *Arcadicis.*] Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 1. *Aſini Arcadici in Græcia nobilitati, in Italia Reatini.* Plautus in Aſinar. act. 2. ſc. 2. verſ. 67.
Meminiſtin' aſinos Arcadicos mercatori Pellæo
Noſtrum vendere atrienſem?

7. *Ipſum animal.*] Herod. lib. 4. Melpom. pag. 265. quem ſecuti, Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 30. pag. 975. & lib. 2. de gener. anim. cap. 8. Strabo, lib. 7. pag. 307. aliique. In Arvernia Galliæ provincia maxima ſunt frigora: & aſini tamen eximii, nec Reatinis minores. Vide Albertum, lib. 7. de anim. cap. 2. pag. 233.

8. *Pecua.*] Feſtus: *Pecuum Cato dixit, genitivum pluralem, ab eo quod eſt pecu.*

9. *Sed ſolſtitio.*] De æſtivo tantum ſolſtitio apud Plinium hæc ſemper vox intelligitur, & apud pleroſque alios Latinitatis probatos ſcriptores. Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 6. de aſinis: *Admittitur ante ſolſtitium, ut eodem tempore alterius anni pariant. Duodecimo enim menſe conceptum ſemen reddunt.* Columella tamen lib. 7. cap. 3. pag. 253. hibernum quoque ſolſtitium dixit.

10. *Mares.*] Varro, loc. cit. apertius: *Prægnantes, inquit, opere levant: venter enim labore nationem reddit deteriorem. Marem non disjungunt ab opere, quod remiſſione laboris fit deterior.* Sic Plinius ſect. ſeq. mares fatigatos ait melius implere.

11. *Partus a.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 13. pag. 562. & lib. 6. cap. 23. pag. 757. Apſyrtus in Geopon.

12. *Quot equæ.*] De quibus dictum eſt ſect. 66. *Partum in eo genere undenis menſibus ferunt, duodecimo gignunt.* Subſcribit Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 8. pag. 89. & Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 22. pag. 748. & cap. 23. pag. 758. Geſtare uterum aſinam menſes duodecim ſcribit Apſyrtus in Geopon. lib. 16. cap. 21. pag. 432. Κυοφορεῖ δ' ἡ ὄνος μῆνας ιβ'.

13. *Vrinam genitalem.*] Hoc eſt, genituram ipſam ac ſemen, cum urina reddit. Ita MSS. omnes. Et Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 23. pag. 757. Ἐξουρεῖ δ', ὅταν ὀχευθῇ, τὴν γονὴν, ἐὰν μὴ κωλύηται· διὸ τύπτουσι μετὰ τὴν ὀχείαν εὐθὺς, καὶ διώκουσι. Juvenalis pariter urinam dixit pro ſemine, Satyra XI.
Auribus atque oculis concepta urina movetur.

14. *Raro geminos.*] Ariſt. pag. 758.

15. *Paritura.*] Ariſt. pag. 759.

16. *Quæ eſt ei.*] Ariſt. pag. 760.

17. *Quæ ſunt in pecuariis.*] Aſinæ ſcilicet, quæ in armento ad prolem reparandam degunt. Vide Notas & Emend. num. CXXXV.

18. *Per ratitatem eorum.*] Per pontium rimas, præſertim ſi aſſeribus compacti ſint pontes ii, quos tranſeunt. Ita MSS. omnes.

19. *Quadringentena millia.*] Ita Reg. 2. & Chiffl. non, ut editi, *quadragenis millibus.* Sententia eſt, ſingulas in Celtiberia aſinas, fecunditate ſua, prolifque præſtantia, in tantum aliquando profeciſſe, ut inita cunctorum partuum ratione, CCCC. nummûm ſeu ſeſtertiûm millia, ex unius ventre, dominus ſit conſecutus: quæ ſumma libras efficit Gallicas, ut paulo ante ſignavimus, 40000.

20. *Ad mularum.*] Colum. lib. 6. cap. 37. pag. 245. *Quemadmodum arietum, quæ ſunt in linguis & palatis maculæ, plerumque in velleribus agnorum deprehenduntur: ita ſi diſcolores pilos aſinus in palpebris aut auribus gerit, ſobolem quoque frequenter facit diverſi coloris,* &c.

21. *Prælatos onagris.*] Apud Theophyl. Simocattam, lib. 4. cap. 7. pag. 209. Choſroës Hormiſdæ patri captivo, inter delicias regias mittebat ὄνων ἀγρίων τῶν μελῶν τὰ ἐπίσημα, *onagrorum membra præcipua.*

22. *Aſino moriente.*] Præſenti ſocii obitu adeo afficitur, commoveturque aſinus, ut mox ipſe quoque mœrore intereat. *Id genus* familiaris locutio Plinio, de equino, ceteroque veterino genere, ut initio ſectionis hujuſce monuimus. Vide Notas & Emendationes num. CXXXVI.

Sect. LXIX. 1. *Mula gignitur.*] Vide Notas & Emendationes num. CXXXVII.

2. *Menſe tertiodecimo.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXXVIII.

3. *Ad tales partus.*] Columella, lib. 6. cap. 36. pag. 243.

majores legunt: [4] arcerique utrumque genus ab altero narrant, niſi in infantia ejus generis, [5] quod ineat, lacte hauſto. Quapropter [6] ſurreptos pullos in tenebris equarum uberi, aſinarumve, equuleos admovent. [7] Gignitur autem mula ex equo & aſina, ſed effrenis, & tarditatis indomitæ: [8] Lenta omnia eis, ut vetulis. [9] Conceptum ex equo, ſequutus aſini coïtus, abortu perimit: non item ex aſino equi. [10] Feminas a partu optime ſeptimo die impleri, obſervatum eſt: [11] mares fatigatos melius implere. [12] Quæ non prius, quam dentes, quos [13] pullinos appellant, jaciat, conceperit, ſterilis intelligitur; & quæ non primo initu generare cœperit. [14] Equo & aſina genitos mares, [15] hinnos antiqui vocabant: contraque mulos, quos aſini & equæ generarent. Obſervatum, e duobus diverſis generibus nata, tertii generis fieri, & neutri parentum eſſe ſimilia: eaque ipſa, quæ ſunt ita nata, non gignere, [16] in omni animalium genere: idcirco [17] mulas non parere. [18] Eſt in Annalibus noſtris, peperiſſe ſæpe: [19] verum prodigii loco habitum. [20] Theophraſtus vulgo parere in Cappadocia tradit: ſed eſſe id animal ibi a [21] ſui generis. [22] Mulæ calcitratus inhibetur vini crebriore potu. In plurium Græcorum eſt monumentis, cum equa muli coïtu natum, quem vocaverint [23] ginnum, id eſt, parvum mulum. [24] Generantur ex equa & onagris manſuefactis mulæ veloces in curſu, duritia eximia pedum, verum b ſtrigoſo corpore, indomito animo. c [25] Sed generator, onagro & aſina genitus, omnes antecellit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui. Pullis eorum, ceu præſtantibus ſapore, Africa gloriatur, quos [26] laliſiones appellant. [27] Mulum LXXX. annis vixiſſe, Athenienſium monumentis apparet. Et gaviſi namque, [28] cum templum in arce facerent, [29] quod derelictus ſenecta, [30] ſcandentia jumenta [31] comitatu niſuque exhortaretur, decretum fecere, ne frumentarii negotiatores [32] ab incerniculis eum arcerent.

INTERPRETATIO.

a *Sui generis.*] Generis proprii ac ſingularis.
b *Strigoſo.* [Macilento.
c *Sed generator.*] Sed admiſſarius onagro & aſina genitus omnes antecellit *ad ſobolem reparandam.*

NOTÆ.

4. *Arcerique.*] Ariſtot. lib. 6. hiſt. animal. cap. 23. pag. 761. Οὐ προσδέχεται δὲ οὔτε ἡ ἵππος τὸν ὄνον, οὔτε ἡ ὄνος τὸν ἵππον, ἐὰν μὴ τύχῃ τεθηλακὼς ὁ ὄνος ἵππον. *Non admittit aut equa aſinum, aut equum aſina, niſi aſinus vel ſemina equam ſuxerit.*

5. *Quod ineat.*] Scilicet, utrumque genus. Ita MSS. omnes: ediri, *ineant.*

6. *Surreptos pullos.*] Aſininos, inquit, pullos matribus ſubreptos, equarum uberi in tenebris admovent: equinos vero uberi aſinarum. Ariſt. loc. cit. Columella, lib. 6. cap. 37. pag. 245.

7. *Gignitur autem mula.*] Ita MSS. omnes. Editi, *Gignitur etiam.*

8. *Lenta omnia eis.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXXIX.

9. *Conceptum.*] Totidem verbis Ariſt. loc. cit. pag. 758.

10. *Feminas a partu.*] Ariſt. pag. 759. Aſinas intellige.

11. *Mares fatigatos.*] Lucem affert huic conciſæ valde orationi Columella, lib. 6. ſtatim initio capitis 37. *Eſt & alterum genus admiſſarii*, inquit, *furentis in libidinem, quod niſi aſtu adhibeatur, affert gregi perniciem. Nam & ſæpe vinculis abruptis gravidas inquietat, & cum admittitur, cervicibus, dorſiſque feminarum imprimit morſus: Quod ne faciat, pauliſper ad molam vinctus amoris ſævitiam labore temperat, & ſic Veneri modeſtior admittitur.*

12. *Quæ non prius.*] Ariſt. pag. 759.

13. *Pullinos.*] Græci γνώμονας vocant, quibus ætas dijudicatur.

14. *Equo & aſina.*] Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 8. *Ex equa & aſino fit mulus: contra ex equo & aſina hinnus.* Colum. lib. 6. cap. 37. pag. 245. *Qui ex equo & aſina concepti generantur, quamvis a patre nomen traxerint* (hoc eſt, ab equi hinnitu,) *quod hinni vocantur, matri per omnia magis ſimiles ſunt.*

15. *Hinnos.*] Vide Notas & Emend. num. CXL.

16. *In omni animalium genere.*] Sunt qui in confeſſo id eſſe quidem velint, de animalibus iis, quorum in coïtu ac generatione vis imbecillior: de ceteris, negent. Vide quæ de canum Indicorum conceptu dicta ſunt a nobis ſuperius, ſect. 61. nota 25.

17. *Mulas non parere.*] Hinc nata parœmia, apud Sueton. in Galba, cap. 4. pag 91. *Cum mula pepererit.* Juvenalis, Satyra 13. verſ. 61.

Egregium ſanctumque virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, & miranti jam ſub aratro
Piſcibus inventis, & fetæ comparo mulæ.

18. *Eſt in annalibus.*] Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 1. Livius, lib. 26. pag. 288. & lib. 37. pag. 450.

19. *Verum prodigii.*] Herod. lib. 3. Thalia, pag. 221. num. 153. Inter Cæſarem & Pompeium exorta bella mulæ partu edito ſignificata, L. Paulo, C. Marcello Coſſ. prodidit Julius Obſequens, cap. 125. pag. 68. Mulam Romæ peperiſſe, anno 1518. qui annus Lutheri defectione inſignis fuit, narrat Pierius Valerianus: ætate ſua bis peperiſſe Romæ, Scaliger in Ariſt. pag. 762.

20. *Theophraſtus.*] Et auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1155. ſi non is ipſe Theophraſtus eſt. In Syria etiam Ariſtoteles, lib. 1. hiſt. anim. cap. 7. pag. 57. libro 6. cap. 24. pag. 762. & cap. 36. pag. 785. In Africa quoque, Varro, Dionyſius, & Mago, ut auctor eſt Columella, lib. 6. cap. 37.

21. *Sui generis.*] Non mulini generis, quale apud nos eſt, ſed ſimilitudine tantum aliqua ad illud accedentis. Ariſt. loc. cit.

22. *Mulæ calcitratus.*] Hanc rem iterum repetit lib. 30. ſect. 53.

23. *Ginnum.*] Ita cum Pintiano repoſuimus, non *hinnum*, Ariſtotele ipſo admonente, lib. 6. hiſt. anim. cap. 24. pag. 762. Καὶ ἤδη ἐγένετο γίννος, ὅταν ἀναβῇ ἐφ' ἵππον θήλειαν, &c. Ut ſit Græcorum *Ginnus* Ariſtotelis auctoritate, parvus nanuſque partus, cum muli, tum etiam equi ex equa, ab hinno hinnulove Columellæ & Varronis diverſus, cum is ex equo tantum aſinaque naſcatur.

24. *Generantur.*] Columella, lib. 6. cap. 37. pag. 244.

25. *Sed generator.*] Vide Notas & Emend. num. CXLI. Generatorem, admiſſarium vocat.

26. *Laliſiones.*] De his Martialis, lib. 13. Epigr. 97.

Dum tener eſt onager, ſolaque laliſio matre
Paſcitur, hoc infans, ſed breve nomen habet.

27. *Mulum LXXX.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 24. pag. 763. Plutarch. lib. de ſolert. anim. pag. 970.

28. *Cum templum.*] Accurante opus Pericle, ut auctor eſt Plutarchus in ejus vita, pag. 159.

29. *Quod derelictus ſenecta.*] Rem narrat etiam Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 49. & lib. 7. cap. 13.

30. *Scandentia.*] Vide Notas & Emend. num. CXLII.

31. *Comitatu.*] Συναμπρεύων, καὶ παραπορευόμενος παρώξυνε τὰ ζεύγη πρὸς τὸ ἔργον. Ariſt. Συναμπρεύειν eſt, quod carrucarii faciunt, quoties jumenta trahere nequeunt: ſubjectis ſcilicet tum humeris adjuvant. Itaque more carrucariorum, armos armis adaptabat, quaſi annixurus, adjunctus fortaſſe eorum lateri, qui ex utraque temonis parte carrucas vehebant.

32. *Ab incerniculis.*] Ariſt. ἀπὸ τῶν τηλιῶν, *a cumeris.* Eſt autem cumera, arca in qua reponitur frumentum ad uſum victumque diurnum. Incerniculum vero dici cribrum vide-

CAPUT XLV.

LXX. [1] Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedum. In noſtro orbe [2] Epiroticis laus maxima, [3] a Pyrrhi (ut ferunt) jam inde regis cura. Id conſecutus eſt, [4] non ante quadrimatum ad partus vocando. Prægrandes itaque fuere, & hodieque reliquiæ ſtirpium durant. [5] At nunc anniculæ [6] fecunditatem poſcuntur; tolerantius tamen bimæ: [7] tauri generationem, quadrimi. Implent [8] ſinguli denas eodem anno. [9] Tradunt autem, ſi poſt coïtum ad dextram partem abeant tauri, generatos mares eſſe: ſi in lævam, feminas. [10] Conceptio uno initu peragitur: quæ ſi forte [11] pererravit, vigeſimum poſt diem [12] marem femina repetit. [13] Pariunt menſe decimo: quidquid ante genitum, inutile eſt. [14] Sunt auctores, ipſo complente decimum menſem die parere. [15] Gignunt raro geminos. [16] Coïtus a Delphini exortu [17] a. d. pridie Nonas Januarias, [18] diebus triginta: [19] aliquibus & autumno: gentibus quidem, quæ lacte vivunt, [20] ita diſpenſatus, ut omni tempore anni ſuperſit id alimentum. [21] Tauri non ſæpius, quam bis die, ineunt. Boves animalium ſoli, & retro ambulantes paſcuntur: [22] apud Garamantas quidem haud aliter. [23] Vita feminis, quindenis annis longiſſima: maribus, tricenis. [24] Robur in quimatu. [25] Lavatione calidæ aquæ traduntur pingueſcere, & ſi quis inciſa cute ſpiritum arundine in viſcera adigat. [26] Non degeneres exiſtimandi etiam minus laudato aſpectu. Plurimum lactis [27] Alpinis, quibus minimum corporis, plurimum laboris, capite, non cervice, junctis. Syriacis non ſunt palearia, [28] ſed gibber in dorſo. Carici quoque in parte Aſiæ fœdi viſu, tubere ſuper armos a cervicibus eminente, [29] luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: [30] cetero nigri coloris candidive, [a] [31] ad laborem damnantur. [32] Tauris minora, quam bubus cor-

INTERPRETATIO.

a *Ad laborem.*] Ad laborem parum idonei.

NOTÆ.

tur, ab incernendo, qua voce Cato uſus, cap. 129. quoniam cribro farina ac pollen excernitur, hoc eſt, cribratur: aut idem eſt plane cum cumera.

Sect. LXX. 1. *Bubus Indicis.*] Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 34.

2. *Epiroticis.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 16. pag. 391. Ἠπειρωτικαὶ βόες αἱ μεγάλαι. Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 5. pag. 85. Columella, lib. 6. cap. 1. pag. 209. Vaccis Epiroticis plurimum lactis eſſe ſcribit Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 33.

3. *A Pyrrhi.*] Ariſtot. loc. cit. ubi de bubus Epiroticis, oves quoque Pyrrhicas, ab Epirotarum rege Pyrrho cognominatas laudat, τὰ πρόβατα τὰ καλούμενα Πυῤῥικὰ, τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντα ταύτην ἀπὸ Πύῤῥου τοῦ βασιλέως. Et lib. 8. hiſt. cap. 10. pag. 906. laudat ἐν τῇ Ἠπείρῳ τὰς καλουμένας Πυῤῥίχας βοῦς. Sed a colore potius rufo, πυῤῥὸς, quam a rege, traxiſſe id nomen, ſimile veri videtur.

4. *Non ante quadrimatum.*] Ita libri omnes. Ante novennium, ſcribendum fuiſſe credidit Pintianus, ex Ariſtotele hæc eadem narrante, lib. 8. hiſt. anim. cap. 10. pag. 906.

5. *At nunc anniculæ.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. 13. & lib. 6. cap. 21. pag. 743.

6. *Fecunditatem.*] Vide Notas & Emend. num. CXLIII.

7. *Tauri generationem.*] Subintellige, poſcuntur. Columella, lib. 6. cap. 24. pag. 231. *Qui quadrimis minores ſunt, majoreſque quam duodecim annorum, prohibentur admiſſura*, &c.

8. *Singuli denas.*] Imo quindenas, ſi Columellæ credimus, loc. cit. pag. 232. ſi Varroni, etiam plures.

9. *Tradunt autem.*] Columella loc. cit. Varro, lib. de re ruſt. cap. 5. & Africanus in Geopon. lib. 17. cap. 6. pag. 438. totidem verbis.

10. *Conceptio.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 21. pag. 742.

11. *Pererravit.*] Ita MSS. omnes. Editi, *erravit*.

12. *Marem femina.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXLIV.

13. *Pariunt menſe.*] Varro in Geopon. lib. 17. cap. 10. pag. 439. & lib. 2. de re ruſt. cap. 5. Colum. lib. 6. cap. 24. pag. 231. quibus præïvit Ariſt. pag. 744.

14. *Sunt auctores.*] Ariſt. loc. cit. Ἔνιοι δὲ διισχυρίζονται δέκα μῆνας κύειν ἡμερῶν ὀλίγων. *Sunt auctores, qui decem totos menſes, paucis diebus demptis, ferre uterum affirment.*

15. *Gignunt raro.*] Ariſt. loc. cit.

16. *Coïtus.*] Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 5. *Maxime idoneum tempus ad concipiendum a Delphini exortu, uſque ad dies quadraginta, aut paulo plus.*

17. *A. d. pridie.*] Cum prius *ad pridie* legeretur, nos *a. d. pridie* reſcripſimus: hoc eſt, *ante diem pridie*: quod genus loquendi agnoſcit Cicero, lib. 2. ad Attic. epiſt. 14. pag. 58. *Ni te in Formiano commodiſſime exſpectari viderem dumtaxat a. d. pridie Nonas Maïi*, hoc eſt, ipſo die qui Maïi Nonas antecedit. Livius item, lib. 45. pag. 573. *Latinæ edictæ* Feriæ *a Conſule ſunt in ante quartum, & tertium, & pridie Idus Novemb.* Neque vero ſententia hujus loci eſſe poteſt, coïtum taurorum a Delphini exortu fieri uſque ad pridie Nonas Jan. cum ipſo illo die pridie Nonas Januarii Delphinus exoriatur, ut Plinius idem auctor eſt, lib. 18. ſect. 64.

18. *Diebus triginta.*] Ita omnes MSS. At ſi Varronem ſequimur, loc. cit. ſcribere *quadraginta* oportuit.

19. *Aliquibus & autumno.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 21. pag. 746. Οὐ μὴν ἀλλ' ἔνιαι καὶ μέχρι τοῦ μετοπώρου κυΐσκονται. *Aliquæ ante autumnum non implentur.*

20. *Ita diſpenſatus.*] Coïtus ſcilicet vaccarum, ita varia ac multiplici anni tempeſtate diſpenſatur, ut gentibus iis lac numquam deſit, quæ lacte vivunt: quales Scythæ. In editis hactenus, *diſpenſatur*. At MSS. Reg. 1. Pariſ. &c. *diſpenſatus*, rectius.

21. *Tauri non.*] Contra Ariſt. loc. cit. pag. 743.

22. *Apud Garamantas.*] Ὀπισθονόμους idcirco appellatos in Libya boves ſcribit Alexander Myndius, libro 2. de quadrup. apud Athen. lib. 5. pag. 221. Sed huic rei Athenæus ipſe temere derogat fidem, quaſi a vetuſto ſcriptore alio tradita non ſit. Meminit enim Herodotus, lib. 4. Melpom. pag. 283. atque ejus fidem deinde ſecuti, Ariſtoteles, qui ἀναχωροῦντας πάλιν πυγηδὸν vocat: Ælianus, lib. 16. hiſt. anim. cap. 33. Phile, lib. de propr. anim. pag. 124. atque e Latinis Mela, lib. 1. cap. 8. *Apud Garamantes*, inquit, *jam armenta ſunt, eaque obliqua cervice paſcuntur: nam pronis directa in humum cornua officiunt.*

23. *Vita feminis.*] Ariſt. pag. 744.

24. *Robur in quimatu.*] Reg. 1. 2. & Pariſ. rectius, *in quinquennatu*. Ariſt. ἀκμάζει δὲ μάλιστα πενταετὴς ὤν.

25. *Lavatione.*] Geminum hunc opimandi boves & saginandi modum docet Ariſtot. lib. 8. hiſt. anim. cap. 10. pag. 905. Locum tu conſule.

26. *Non degeneres.*] Colum. lib. 6. cap. 1. *Apenninus duriſſimos progenerat boves, omnemque difficultatem tolerantes, nec ab aſpectu decoros.*

27. *Alpinis.*] Vide Notas & Emend. num. CXLV.

28. *Sed gibber.*] Aliud quiddam refert de iis Philoſophus lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. 982. Ἐν δὲ τῇ Συρίᾳ οἱ βόες, ὥσπερ αἱ κάμηλοι, καμπὰς ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων. *Boves Syri, ſicut cameli, flexuras habent in ſummis armis.*

29. *Luxatis.*] Hoc eſt, ut quidem reor, non cohærentibus capiti, ſed mobilibus, qualia ſunt Phrygiæ armentis, uti dicetur lib. XI. ſect. 45.

30. *Cetero nigri.*] Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 5. boum formam prædicans: *Colore potiſſimum nigro*, inquit: *dein rubeo: tertio, helvo: quarto, albo. De mediis duobus prior, quam poſterior, melior: utrique pluris, quam nigri & albi.*

31. *Ad laborem.*] Deteriores in arando habentur, ac vituperantur.

32. *Tauris minora.*] Ariſt. ſect. 10. Problem. 56.

nua, tenuioraque. [33] Domitura boum in trimatu: poſtea ſera, ante præmatura. [34] Optime cum domito juvencus imbuitur. [35] Socium enim laboris agrique culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, [36] ut ſit inter exempla damnatus a populo Romano, die dicta, [a] qui concubino procaci rure [37] omaſum ediſſe ſe negante, occiderat bovem, actuſque in exſilium, tamquam colono ſuo interempto.

[38] Tauris in aſpectu generoſitas, torva fronte, auribus ſetoſis, cornibus in procinctu dimicationem poſcentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus. [b] [39] Stat ira gliſcente alternos replicans, ſpargenſque in alvum arenam, & ſolus animalium eo ſtimulo ardeſcens. [40] Vidimus ex imperio dimicantes, & ideo monſtratos, rotari, cornibus cadentes excipi, iterumque reſurgere, modo jacentes ex humo tolli; bigarumque etiam curru citato, velut aurigas, inſiſtere. Theſſalorum gentis inventum eſt, equo juxta quadrupedante [41] cornu intorta cervice tauros necare: primus id ſpectaculum dedit Romæ Cæſar Dictator. [42] Hinc victimæ opimæ, & lautiſſima Deorum placatio. Huic tantum animali omnium, quibus procerior cauda, non ſtatim nato conſummatæ, ut ceteris, menſuræ: [43] creſcit uni, donec ad veſtigia ima perveniat. Quamobrem victimarum probatio in vitulo, ut articulum ſuffraginis contingat: breviore non litant. Hoc quoque notatum, vitulos ad aras humeris hominis allatos [44] non fere litare, ſicut nec claudicante, [45] nec aliena hoſtia Deos placari, [46] nec trahente ſe ab aris. [47] Eſt frequens in prodigiis priſcorum, bovem locutum: Quo nunciato, Senatum ſub dio haberi ſolitum.

CAPUT XLVI. LXXI. [1] Bos in Ægypto etiam numinis vice colitur, Apim vocant. Inſigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ creſcere incipientis. [2] Nodus ſub lingua, quem cantharum appellant. Non eſt fas eum certos vitæ excedere annos, merſumque in ſacerdotum fonte enecant, quæſituri luctu alium, quem ſubſtituant: & donec inve-

INTERPRETATIO.

a *Qui concubino.*] Qui ut omaſum præberet puerulo concubino, qui ex eo guſtaſſe umquam ſe negabat, bovem occiderat, *ut omaſum inde ei pararet.*

b *Stat ira.*] Stat ipſe, cum ira gliſcit, &c.

NOTÆ.

33. *Domitura.*] Columella, lib. 6. cap. 2. pag. 210.

34. *Optime cum.*] Columella, loc. cit. pag. 211. *Ubi plauſtro, aut aratro juvencum conſueſcimus, ex domitis bubus valentiſſimum, eumdemque placidiſſimum cum indomito jungimus, qui & procurrentem retrahat, & cunctantem producat,* &c.

35. *Socium enim.*] Hæc, ut Plinius, Columella, lib. 6. in procem. pag. 209.

36. *Ut ſit inter exempla.*] Ita liber 8. Exemplorum Valerii Max. cap. 1. *Non ſupprimenda*, inquit, *illius quoque damnatio, qui puerili ſui amore corruptus, rogatus ab eo ruri ut omaſum in cœnam fieri juberet, cum bubulæ carnis in propinquo emendæ nulla facultas eſſet, domi bove occiſo, deſiderium ejus implevit; eoque nomine, publica quæſtione afflictus eſt: innocens, niſi tam priſco ſæculo natus fuiſſet.* Colum. loc. cit. *Bovis tanta fuit apud antiquos veneratio, ut tam capitale eſſet bovem necaſſe, quam civem.* Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 5. de bove: *Hic ſocius hominum in ruſtico opere, & Cereris miniſter. Ab hoc antiqui manus ita abſtineri voluerunt, ut capite ſanxerint, ſi quis occidiſſet. Qua in re teſtis Attica, teſtis Peloponneſus.* Et apud Phryges mos ille obtinuit, teſte Æliano, l. 12. hiſt. anim. cap. 34. & Stobæo ſerm. 42. Plura in eam rem vide apud Gothofred. in cod. Theod. tom. 1. pag. 225. tit. 30. de pignoribus.

37. *Omaſum.*] Frixum inteſtinum, maxime bubulum, cibus plebeius, & vilis. Gallis, *des tripes.* Horatius, lib. 1. epiſt. 15. verſ. 34.

Patinas cœnabat omaſi
Vilis, & agnini, tribus urſis quod ſatis eſſet.

38. *Tauris in aſpectu.*] Egregie deſcribitur optima taurorum forma a Magone Carthaginienſi, apud Colum. lib. 6. cap. 1. pag. 209.

39. *Stat ira.*] Vide Notas & Emend. num. CXLVI.

40. *Vidimus ex imperio.*] Vidimus, inquit, juſſos dimicare tauros, imperata feciſſe: atque idcirco quod juſſis morem gererent, in Venationum ludis & Circo, ſpectaculi vice populo Rom. monſtratos, & exhibitos. Vide Notas & Emend. num. CXLVII.

41. *Cornu intorta.*] Cornu taurum apprehendere, & cervice ſic torta necare. Sueton. in Claudio, cap. 21. pag. 72. *Theſſalos equites, qui feros tauros per ſpatia Circi agunt, inſiliuntque defeſſos, & ad terram cornibus detrahunt.* Dio lib. 61. in Nerone, pag. 693. Ἐν δέ τινι θέᾳ ἄνδρες ταύρους ἀπ' ἵππων, συμπαραθέοντες σφίσι, κατέστρεφον.

42. *Hinc victimæ opimæ.*] Hoc eſt, ex taurorum genere. Ita Virgil. lib. 2. Georg. verſ. 146.

Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus
Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro
Romanos ad templa Deûm duxere triumphos.

MSS. omnes, & Parmenſis editio, *optimæ*, vel *optumæ* legunt.

43. *Creſcit uni.*] Rectius fortaſſe, *creſcit enim.* Inde parœmia apud Petron. in Satyr. pag. 159.

44. *Non fere litare.*] Ita MSS. Forte *litari*, uti mox, *placari.*

45. *Nec aliena.*] Quæ Deo ſuo non convenit. Nam ut ait Atteius Capito apud Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 10. pag. 408.

Jovi tauro, verre, ariete, immolare non licet.
Si quis forte tauro Jovi fecerit, piaculum dato.

Contra vero, ut ex Labeone & Virgilio refert idem,

Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo:

Taurum & Marti licuit immolari.

46. *Nec trahente ſe.*] Macrob. lib. 3. Saturn. cap. 5. pag. 394. *Obſervatum eſt a ſacrificantibus, ut ſi hoſtia quæ ad aras duceretur, fuiſſet vehementius reluctata, oſtendiſſetque ſe invitam altaribus admoveri, amoveretur: quia invito Deo offerri eam putabant: Quæ autem ſtetiſſet oblata, hanc volenti numini dari æſtimabant.*

47. *Eſt frequens.*] Valer. Max. lib. 1. cap. 6. num. 5. & 9. & Livius, lib. 35. pag. 427. bovem dixiſſe referunt: *Cave, Roma.* Exempla amplius duodecim collegit Bochartus, parte 1. hiſt. anim. lib. 2. cap. 14. pag. 198. quæ cum apud alicujus famæ hiſtoricos tam crebro occurrant, nemo commentitia omnia eſſe dixerit. Itaque hac in parte præſtitit ſe cacodæmon Dei ſimiam, quo efficiente Balaami aſinam in humana verba prorupiſſe ſacræ paginæ conteſtantur.

Sect. LXXI. 1. *Bos in Ægypto.*] Plinius hæc ab Herodoto mutuatus, lib. 3. Thalia, num. 28. pag. 172. A Plinio, caput ferme integrum Solinus tranſcripſit, cap. 32. pag 60. De Api præterea Mela, lib. 1. cap. 9. pag. 13. Ammianus, lib. 22. Ælianus, lib. xi. hiſt. anim. cap. 10. aliique.

2. *Nodus ſub lingua.*] Nigra ea macula fuit, ſcarabæi ſpecie, quem κάνθαρον Græci appellant. Porphyrius, lib. de abſtin. carn. apud Euſeb. auctor eſt Ægyptios, bovem, quem Apim nominant, Lunæ dedicaſſe, nigrum præ ceteris, & ſigna Solis ac Lunæ habentem: Solis ſymbolum, & coloris eſſe nigredinem, quandoquidem Solis ardor nigriora reddat humana corpora: & qui ſub lingua ſit, ſcarabæum. Vide quæ dicturi ſumus lib. 30. ſect. 30.

nerint, mœrent, [3] deraſis etiam capitibus: [4] nec tamen umquam diu quæritur. Inventus deducitur Memphim a ſacerdotibus. Delubra ei gemina, quæ vocant thalamos, auguria populorum. Alterum intraſſe lætum eſt, in altero dira portendit. [5] Reſponſa privis dat, e manu conſulentium cibum capiendo. [6] Germanici Cæſaris manum averſatus eſt, haud multo poſtea extincti. [a] Cetero ſecretus, cum ſe proripuit in cœtus, incedit [7] ſummotu lictorum, grexque puerorum comitatur, carmen honori ejus canentium: intelligere videtur, & adorari velle. Hi greges repente lymphati futura præcinunt. Femina bos ſemel ei anno oſtenditur, ſuis & ipſa inſignibus, quanquam aliis: ſemperque eodem die & inveniri eam, & extingui tradunt. Memphi eſt locus in Nilo, quem a figura vocant Phialam: omnibus annis ibi auream pateram argenteamque [8] mergunt iis diebus quos habent natales Apis: ſeptem hi ſunt, mirumque neminem [9] per eos a crocodilis attingi: octavo poſt horam diei ſextam, redire belluæ feritatem.

LXXII. Magna & [b] pecori gratia, vel in placamentis Deorum, vel in uſu vellerum. CAP. XLVII.
Ut boves [1] victum hominum excolunt, [2] ita corporum tutela pecori debetur. [3] Generatio bimis [4] utrimque [5] ad novenos annos: quibuſdam [6] & ad decimum. [7] Primiparis minores fetus. Coïtus omnibus [8] ad Arcturi occaſum, id eſt, a tertio Idus Maïas, ad Aquilæ occaſum [9] in x. Cal. Aug. [10] Gerunt partum diebus centum quinquaginta: [11] poſtea concepti invalidi. [12] Cordos vocabant antiqui poſt id tempus natos. [13] Multi hibernos agnos præferunt vernis, quoniam magis intereſt ante ſolſtitium quam ante brumam firmos eſſe, ſolumque hoc animal utiliter bruma naſci. [14] Arieti naturale agnas faſtidire, ſenectam ovium conſectari: [15] & ipſe ſenecta melior, [16] mutilus quoque utilior. [17] Ferocia ejus cohibetur, cornu juxta aurem terebrato. [18] Dextro teſte præligato feminas generat,

INTERPRETATIO.

a *Cetero ſecretus.*] Reliquo tempore ſecreto cuſtoditus, ubi ſe in cœtum proripuit, ſummoventibus turbam lictoribus *magiſtratuum more* incedit.

b *Pecori.*] Ovibus.

NOTÆ.

3. *Deraſis etiam.*] Lucian. lib. de ſacrificiis, pag. 187.

4. *Nec tamen umquam.*] Opera dæmonum ſimilem mortuo bovem reperiri ſcribit Aug. lib. 18. de Civit. cap. 5. Ridet hoc idem, lib. 6. de Civit. cap. 10. & Minutius Felix, in Octavio.

5. *Reſponſa privis.*] Hoc eſt, ſingulis, ad differentiam populorum, quibus augurium lætum unum id erat, cum ex thalamis geminis alterum intraſſet: in alterum ingreſſus dira portendebat. Vide Notas & Emendat. num. CXLVIII.

6. *Germanici.*] De hac profectione Germanici in Ægyptum, quæ ei origo & caput exitii fuit, Tacitus lib. 2. Annal. pag. 61. & Suetonius in Tiberio, cap. 52.

7. *Summotu lictorum.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXLIX.

8. *Mergunt iis diebus.*] Magis ea lectio ſtructuræ convenit, quam quæ in libris hactenus inoleverat, *mergentes diebus.*

9. *Per eos.*] Per eos dies natales. Solinus, *quibus diebus*, &c.

Sect. LXXII. 1. *Victum hominum.*] Agros, unde victus homini. MSS. Reg. 1. Chiffl. & Pariſ. *Sumptum hominum* legunt, eodem intellectu.

2. *Ita corporum.*] Expolit hanc ſententiam egregie Columella, lib. 7. cap. 2. pag. 249.

3. *Generatio bimis.*] Didymus, lib. 18. Geopon. cap. 3. pag. 450.

4. *Utrimque.*] Hoc eſt, maribus, ac feminis. Diſſidet Columella, lib. 7. cap. 3. pag. 252. *Ætas*, inquit, *ad progenerandum optima eſt trima: nec tamen inhabilis uſque in annos octo. Femina poſt bimatum maritari debet*, &c.

5. *Ad novenos.*] Columella, Didymus locis cit. & Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 13. pag. 563. ad octo, μέχρις ἐτῶν ὀκτώ.

6. *Et ad decimum.*] Ita MSS. omnes. Ariſt. tamen, & ad undecim, ſi bene curentur, tractenturque, ἐὰν δὲ θεραπεύεται καλῶς, καὶ μέχρις ἕνδεκα.

7. *Primiparis.*] Primiparæ ſunt matres, quæ primo genuerunt. Sic lib. XI. ſect. 84. *Primiparæ ſues.* Didymus in Geopon. lib. 18. cap. 3. pag. 451. Τὰ δὲ ἐκ τῶν πρωτογόνων ἀπαλλοτριοῦν χρή, ὡς ἀνεπιτήδεια πρὸς διαμονήν. *Oviculas ex primiparis natas ſecernere oportet, velut ineptas ad diuturnitatem.*

8. *Ad Arcturi occaſum.*] Hoc eſt, circiter Arcturi occaſum matutinum, qui incidit in ante diem quintum Idus Maias, ut ipſe Plinius auctor eſt lib. 18. ſect. 67. Vide Notas & Emend. num. CL.

9. *In X. Cal.*] Ita MSS. omnes. Editi, *X. Cal.* Plinius lib. 18. ſect. 69. *Item XIII. Calendas Auguſti, cum Aquila occidit, uſque in X. Calendas ejuſdem.* Itaque admiſſuræ tempus ad Aquilæ occaſum pertinere ſic ait, ut ultra triduum adhuc protrahatur, in x. ſcilicet Calendas Aug.

10. *Gerunt partum.*] Ita Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 2. pag. 29. Nec diſſidet ab utroque Florentinus in Geopon. lib. 18. cap. 1. pag. 448. cum partum gerere ait menſibus quinque, μῆνας ἐκυοφορεῖ.

11. *Poſtea concepti.*] Matres hujuſcemodi fetibus debilitari, non ipſos, Varronis ſententia eſt: *Tempus optimum ad admittendum*, inquit, *ab Arcturi occaſu ad Aquilæ occaſum: quod quæ poſtea concipiunt, fiunt vegrandes atque imbecillæ.*

12. *Cordos vocabant.*] Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 1. *Dicuntur agni chordi qui poſt tempus naſcuntur, & remanſerunt in vulvis intimis, χόριον vocant, a quo chordi appellati.* Erunt chordi igitur, non ex initu ſeriore concepti, ſed qui ultra legitima partus tempora, hoc eſt, ultra CL. dies in utero fuerint. Sic apud Feſtum: *Corda frumenta, quæ ſero maturescunt: ut fenum cordum.*

13. *Multi hibernos.*] Bis gravidæ pecudes, ut Virgilius cecinit, 2. Georg. æſtate, & hieme. Columella, lib. 7. cap. 3. pag. 253. *Melior eſt autumnalis verno, ſicut ait veriſſime Celſus: quia magis ad rem pertinet, ut ante æſtivum hibernum ſolſtitium convaleſcat, ſoluſque ex omnibus animalibus bruma commode naſcitur*, &c. Tenerioribus agnis majora inſtare ab æſtu, quam a frigore damna planiſſime ex his efficitur.

14. *Arieti.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 13. pag. 564. Didymus lib. 18. Geopon. cap. 3. pag. 450. οἱ κριοὶ μᾶλλον τὰς πρεσβυτέρας διώκουσι θᾶττον ὀχευομένας καὶ ὕστερον τὰς νέας.

15. *Et ipſe ſenecta.*] Ariſt. pag. 559. non dixit vetulos præſtantiores eſſe, ſed vetulos τῷ ὕστερον ἔτει, hoc eſt, anno ætatis ſecundo, nam de priore antea egerat. Et Columella teſte, ipſaque adeo experientia exploratum eſt, trimos hircos, & arietes, eſſe ad admiſſuram præſtantiores, eorumque ſobolem nitidiorem eſſe, robuſtiorem, & grandiorem.

16. *Mutilus quoque.*] Cornibus mutilatus. Vide Notas & Emend. num. CLI.

17. *Ferocia.*] Africanus in Geopon. lib. 18. cap. 5. pag. 451. Columella, lib. 7. cap. 3. pag. 251. ex Epicharmo Syracuſano.

18. *Dextro teſte.*] Democritus, apud Colum. lib. 6. cap. 28. & lib. 7. cap. 3. pag. 253. Palladius quoque, lib. 4. in Martio, tit. XI. pag. 102. Didymus loc. cit. Sed convellit hoc placitum idoneis ſane rationibus Ariſtoteles, lib. 4. de gener. anim. cap. 1. pag. 1116.

lævo mares.[19] Tonitrua [a] ſolitariis ovibus abortus inferunt. Remedium eſt congregare eas; ut cœtu juventur.[20] Aquilonis flatu mares concipi dicunt, Auſtri feminas: atque in eo genere arietum maxime ſpectantur ora:[21] quia cujus coloris ſub lingua habuere venas, ejus & lanicium eſt in fetu: variumque, ſi plures fuere: &[22] mutatio aquarum potuſque variat. Ovium ſumma genera duo,[23] tectum & colonicum: illud mollius, hoc in paſcuo delicatius,[24] quippe cum tectum rubis veſcatur.[25] Operimenta ei[26] ex Arabicis præcipua.

CAPUT XLVIII. LXXIII.[1] Lana autem laudatiſſima Apula, & quæ in Italia[2] Græci pecoris appellatur, alibi Italica, Tertium locum[3] Mileſiæ oves obtinent. Apulæ breves villo, nec niſi[4] pænulis celebres. Circa Tarentum Canuſiumque ſummam nobilitatem habent. In Aſia vero[5] eodem genere[6] Laodiceæ. Alba[7] Circumpadanis nulla præfertur, nec libra[8] centenos nummos ad hoc ævi exceſſit ulla. Oves non ubique tondentur: durat quibuſdam in locis[9] vellendi mos: colorum plura genera: quippe cum deſint etiam nomina eis.[10] Quas nativas appellant, aliquot modis Hiſpania: nigri velleris præcipuas habet[11] Pollentia juxta Alpes: jam[12] Aſia rutili, quas Erythræas vocant:[13] item Bætica:[14] Canuſium fulvi: Tarentum &[15] ſuæ pulliginis.[16] Succidis omnibus medicata vis. Iſtriæ Libur-

INTERPRETATIO.

a *Solitariis.*] Cum ſeorſim a grege vagantur.

NOTÆ.

19. *Tonitrua.*] Explanatius Ariſtoteles lib. 9. hiſt. anim. cap. 4. pag. 1016. *Inſtituuntur*, inquit, *ab opilionibus oves, ut ſtrepitum cienti congregentur. Nam tonante cælo ſi qua prægnans ſeorſim deprehendatur, neque concurrat, abortum facit*: ἐὰν γὰρ βροντήσαντις, ἀπολειφθῇ τις, ϗ μὴ συνδράμῃ, ἐκτιτρώσκει, ἐὰν τύχῃ κύουσα.

20. *Aquilonis.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 19. pag. 732. Didymus in Geopon. loc. cit. Ælianus lib. 7. hiſt. anim. cap. 27. Columella ex Ariſt. lib. 7. cap. 3. pag. 253. Palladius item, lib. 8. in Julio, tit. 4. pag. 131. & Albertus M. lib. 6. de animal tract. 3. cap. 2. pag. 209.

21. *Quia cujus coloris.*] Democritus in Geopon lib. 18. cap. 6. pag. 451 Ariſt. loc. cit. pag. 733. Albertus loc. cit. Columella item, pag. 250. ex Virgilio, ſcribente in Georgicis:

Illum autem, quamvis aries ſit candidus ipſe,
Nigra ſubeſt udo tantum cui lingua palato,
Rejice, ne maculis infuſcet vellera pullis
Naſcentem.

22. *Mutatio aquarum.*] Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 2. pag. 79. *Quamdiu admiſſura ſit, eadem aqua uti oportet: quod commutatio & lanam facit variam, & corrumpit uterum.*

23. *Tectum & colonicum.*] Tecti meminit Columella, lib. 7. cap. 4. pag. 257. Idem cap. 2. pag. 250. tectum, molle: colonicum, hirſutum vocat: Varro, pellitum, illud: iſtud, hirtum. Tectum id genus ovium eſt, quod propter lanicii elegantiam, in ejus tutelam, pellibus integebatur. Unde Horatius, lib. 2. Ode 6. v. 10.

Dulce pellitis ovibus Galeſi
Flumen.

Columella de injuria veprium ruborumque in paſcendo, lib. 7. cap. 3. *Molle vero pecus*, inquit, *etiam velamen quo protegitur, amittit, atque id non parvo ſumptu reparatur.* Ovibus præcipue Græcis, ſeu Tarentinis, id tegumen imponi ſolitum ait idem cap. 4. Ovis colonicæ rurſum Plinius meminit, lib. 26. ſect. 62.

24. *Quippe cum tectum.*] Illud, inquit, quod tectum vocatur, non tam delicate paſcitur: veſcitur enim & rubis: colonicum delicatius, ſolo gramine.

25. *Operimenta ei.*] Tecto ſcilicet ovium generi, ut diximus plane modo. Ita MSS.

26. *Ex Arabicis.*] De Arabicis ovibus, Ælianus lib. 10. hiſt. anim. cap. 4. Quod tam longe petita ex earum pellibus operimenta fierent, idcirco non parvi ſumptus eſſe ea Columella pronunciavit, loc. cit.

Sect. LXXIII. 1. *Lana autem.*] Columella, l. 7. cap. 2. pag. 249. *Generis eximii Mileſias, Calabras, Apulaſque, noſtri exiſtimabant, earumque optimas Tarentinas*, &c.

2. *Græci pecoris.*] Columella, lib. 7. cap. 4. *Græcum pecus, quod plerique Tarentinum vocant.* Eſt Tarentum, ſcilicet, Magnæ Græciæ, ut vocabant, quæ pars eſt Italiæ, oppidum.

3. *Mileſiæ.*] De his Tzetzes Chiliad. 10. v. 349. Apollonius in hiſt. Comment. cap. 20. Columella, loc. cit.

4. *Pænulis.*] Pallii genus eſt ad arcendas pluvias idoneum, pænula.

5. *Eodem genere.*] Hoc eſt, & breviore villo, & pænulis idoneo.

6. *Laodiceæ.*] De Laodicenis ovibus ac lanis, egregie Strabo, lib. 12. pag. 578. Laodicea Cariæ hæc eſt, Lyco flumini impoſita, de qua lib. 5. ſect. 29.

7. *Circumpadanis.*] Altinates & Parmenſes ſignat Colum. lib. 7. cap. 2. pag. 249. *Nunc lanæ Gallicæ pretioſiores habentur, earumque præcipue Altinates.* Fuit enim quondam Altinum in Padi paludibus. Et Martialis, lib. 14. Epigr. 155. cui lemma inſcriptum, *Lanæ albæ*:

Velleribus primis Apulia: Parma ſecundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ovis.

8. *Centenos nummos.*] Sive ſeſtertios. Efficit ea ſumma monetæ Gallicæ, libras, ut aiunt, ſeu florenos decem.

9. *Vellendi mos.*] Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. XI. *Lanam demptam ac conglobatam alii vellera, alii velumina appellant: ex quorum vocabulo animadverti licet, prius lanæ vulſuram, quam tonſuram inventam. Qui etiamnunc vellunt, ante triduo habent jejunas*, &c. Iſidorus, lib. 19. cap. 27. *A vellendo vellus, quod prius lanæ vellerentur, non tonderentur.*

10. *Quas nativas.*] Quas oves, inquit, nativas appellat Hiſpania, eæ aliquot modis diverſæ, ſeu in varia diſtribui genera poſſunt, pro velleris colorumque diſcrimine: ſunt enim aliæ pullæ, flavæ aliæ, &c. De pullis, Nonius Marcellus, cap. 16. num. 13. pag. 795. *Pullus color eſt, quem nunc Hiſpanum, vel nativum dicimus.* De flavis, Martial. lib. 9. Epigr. 62.

In Tarteſſiacis domus eſt notiſſima terris,
Qua dives placidum Corduba Bætin amat.
Vellera nativo pallent ubi flava metallo,
Et linit Heſperium bractea viva pecus, &c.

Lanam Hiſpanienſem in primis commendat Strabo, lib. 3. pag. 144. Vide Notas & Emend. num. CLII.

11. *Pollentia.*] Martialis, lib. 14. Epigr. 157. cujus lemma, *Lanæ Pollentinæ*:

Non tantum pullo lugentes vellere lanas,
Sed ſolet & calices hæc dare terra ſuos.

Silius Italicus, lib. 8. pag. 375.

Fuſcique ferax Pollentia villi.

Et Columella, lib. 7. cap. 2. pag. 249. *Sunt etiam*, inquit, *ſuapte natura pretio commendabiles, pullus atque fuſcus, quos præbet in Italia Pollentia*, &c.

12. *Aſia rutili.*] Columella loc. cit. *Nec minus Aſia rutilos, quos vocant* ἐρυθρούς.

13. *Item Bætica.*] Subintellige, rutili: nec forte de tota Bætica accipiendum. Plinio Martialis videtur patrocinari, ſcribens lib. 5. Epigr. 38. pag. 277. ad Erotium puellam,

Quæ crine vincit Bætici gregis vellus,
Rhenique nodos, aureamque nitellam.

Rutilas certe Germanorum comas, qui Rhenum accolunt, ſcribit Tacitus, lib. de morib. German. pag. 125. & Seneca, lib. 3. de Ira, cap. 26. pag. 596. *Non eſt Æthiopis inter ſuos inſignitus color: nec rufus crinis, & coactus in nodum apud Germanos.* Sed planius apertiuſque aurea, ξανθά, Bæticæ vellera Martialis commendat, lib. 12. Epigr. 100.

Bætis olivifera crinem redimite corona,
Aurea quæ nitidis vellera tingit aquis.

Adde & Epigr. 133. libri 14. cui lemma, *Lacernæ Bæticæ.*

14. *Canuſium fulvi.*] Fuſcas tamen, rufaſque Canuſinas laudat Martialis idem, lib. 14. Epigr. 127. & 129. ut non unius tantum generis color ovium in iis regionibus, ſed multiplicis, fuiſſe videatur.

15. *Suæ pulliginis.*] Hoc eſt, non Pollentinæ illi, Hiſpanienſique communis, ſed peculiari quadam nota diſcretæ.

16. *Succidis.*] Quæ porro præſtent remedia lanæ ſucci-

niæque pilo propior, quam lanæ, [17] pexis aliena veſtibus, [18] & quam Salacia [19] ſcutulato textu commendat in Luſitania. Similis circa [20] Piſcenas provinciæ Narbonenſis: ſimilis & in Ægypto, [a] ex qua veſtis [21] detrita uſu pingitur, rurſuſque ævo durat. Eſt & hirtæ pilo craſſo in tapetis antiquiſſima gratia: jam certe priſcos iis uſos, [22] Homerus auctor eſt. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gentes. Lanæ & per ſe [23] coactam veſtem faciunt: & ſi addatur acetum, etiam ferro reſiſtunt: [b] immo vero etiam ignibus noviſſimo ſui purgamento, quippe ahenis polientium extractæ, [24] in tomenti uſum veniunt, Galliarum, ut arbitror, invento: certe [25] Gallicis hodie nominibus diſcernitur: nec facile dixerim, qua id ætate cœperit. Antiquis enim torus e ſtramento erat, qualiter etiam nunc in caſtris. [26] Gauſapa patris mei memoria cœpere: [27] amphimalla, noſtrâ: ſicut villoſa etiam [28] ventralia: nam tunica [29] lati clavi, [30] in modum gauſapæ texi nunc primum incipit. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt. De reliquarum infectu [31] ſuis locis dicemus, in conchyliis marinis, aut herbarum natura.

LXXIV. [1] Lanam in colo & fuſo Tanaquilis, quæ eadem [2] Caïa Cæcilia vocata eſt, [3] in templo Sangi duraſſe, prodente ſe, auctor eſt M. Varro: factamque ab ea togam regiam undulatam in æde Fortunæ, qua Ser. Tullius fuerat uſus. [4] Inde factum, ut nu-

Interpretatio.

a *Ex qua.*] Qua ex lana, veſtis quæ detrita uſu eſt, iterum acu pingitur.

b *Immo vero.*] Immo vero etiam reſiſtunt ignibus, ubi ſunt ultimo expurgatæ: extractæ enim ex ahenis eorum qui eas purgant ac poliunt, pro tomento adhibentur, Galliarum, ut arbitror, invento: ſunt enim varia apud Gallos tomenti nomina.

Notæ.

dæ, dicetur lib. 29. ſect. 9. Quænam vero ſuccidæ ſint, edocuit lib. 2. de re ruſtica Varro, cap. XI. *Tonſuræ tempus*, inquit, *inter æquinoctium vernum, & ſolſtitium, cum ſudare cœperint oves, a quo ſudore recens lana tonſa, ſuccida eſt appellata.*

17. *Pexis.*] Pexa veſtis, ἡ μαλλωτὴ ἐσθὴς, divitum erat, eminentiore longioreque villo, cui raſa tritave opponebatur. Martialis, lib. 2. Epigr. 58.

Pexatus pulcre rides mea, Zoïle, trita.

Horatius quoque, lib. 1. epiſt. 1. verſ. 95.

Si forte ſubucula pexæ
Trita ſubeſt tunicæ.

18. *Et quam Salacia.*] Vide Notas & Emendat. numero CLIII.

19. *Scutulato textu.*] Orbiculato, vel quadrato. Scutulata veſtis a ſcutulis nomen habet, hoc eſt, a σκυτάλη, quæ vox in Gloſſis habetur: non a voce *ſcutum*. Nam & in ſcutulata prima brevis eſt: in voce *ſcutum* producta. Scutula autem ſegmentum eſt aliquod quadratum, vel orbiculatum, vel cuneatum. Scutulata itaque ſunt crebris laterculis, quadris, orbiculiſve diſtincta, diviſa: quale fere in retibus, reticulatiſque operibus cernimus. Sic aranearum ſcutulatum rete Plinius appellat, lib. XI. ſect. 28. De ſcutulatis, Juvenalis, Satyra 2. v. 97.

Cærulea indutus ſcutulata, aut galbana raſa.

Infra quoque Plinius tapetium intextum ſignificans: *Inſtituit*, inquit, *ſcutulis dividere Gallia.* Papias in Vocabulario: *Scutulata, genera veſtimentorum, dicta quod orbiculos quoſdam habent in ſimilitudinem ſcutulorum.* Igitur & orbiculis quoque conſtat textus ſcutulatus, κύκλῳ ὑφασμένος. At plerumque forma eſt quadrata & oblonga: *Lauſangias* Galli vocant, a foliorum lauri ſimilitudine, quaſi *Laurangias: des lozanges.*

20. *Piſcenas.*] *Pezenas.* In Notitia Imperii legitur, ſect. 42. *Procurator Baphii Narbonenſis, & Telonenſis Galliarum.* Piſcenis videtur ſedem is habuiſſe.

21. *Detrita uſu pingitur.*] Vide Notas & Emendat. num. CLIV.

22. *Homerus.*] Odyſſ. 4. v. 427.

Καὶ ῥήγεα καλὰ
Πορφύρε' ἐμβαλέειν, στορέσαι δ' ἐφύπερθε τάπητας.

23. *Coactam veſtem.*] Coactam veſtem Reg. 1. 2. Pariſ. &c. magno conſenſu defendunt. Alii, *Lanæ & per ſe coactæ*, legunt. Veſtem coactam faciunt coactilia, Græcis πιλήματα dicta, Gallis, *du feutre.* Ipſa quoque *coactilis* appellatur in notis Tironis apud Gruterum, pag. 157. inter veſtium ſpecies. Vide Conſtantinum in Lexico, v. πίλημα. Opifices in eo genere LANARII COACTORES in vetuſtis lapidibus appellantur, & LANARII COACTILIARII, apud Gruterum, pag. 648.

24. *In tomenti uſum.*] Tomentum hoc loco lana eſt, quæ ex pannis, ſeu textis laneis extrahitur, ab iis qui ea poliunt, ut deinde ea culcitæ farciantur. Gallis, *Bourre-lanice: laine-bourre.* Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 40. *Poſteaquam tranſierunt ad culcitas, quod in ea ſagum aut tomentum, aliudve quid calcabant, ab inculcando Culcita dicta.*

25. *Gallicis .... diſcernitur.*] Sane tomentum Lingonicum Martialis eximie commendat, lib. 14. Epigr. 160. & Cadurcum, ſeu culcitam Cadurcam cum tomento, Juvenalis Satyra 6. v. 538. ac Plinius ipſe, lib. 19. ſect. 2.

26. *Gauſapa.*] Gauſapina indumenta plurimo longiore muniebantur villo, hiberniſque ideo adverſus frigora expetebantur: Hinc Martialis, lib. 14. Epigr. 145. cui titulus: *Penula gauſapina:*

Is mihi candor ineſt, villorum gratia tanta eſt,
Ut me vel media ſumere meſſe velis.

Vide Notas & Emend. num. CLV.

27. *Amphimalla, noſtrâ.*] Noſtra, inquit, memoria cœpere in uſum venire amphimalla texta, hoc eſt, ex utraque parte villoſa. Ea Nonio & Lucilio *Amphitapæ* dicuntur: Ejuſmodi ſunt quas hodie vulgus, *Couvertures de Catalogne*, & *Cappes de Bearn*, de regionis nomine, ubi præcipue texuntur, appellat.

28. *Ventralia.*] Ventrale bulgam appellari Voſſius ait in Etymol. quia ad ventrem præcincta. Male: Ventrale zonæ genus eſt, quod ventri apponitur: unde nomen. Quod Plinio, lib. 27. ſect. 28. ventrale dicitur, hoc Apuleio, cap. 100. tit. 4. ſemicinctium appellatur. Vide quæ de ſemicinctii voce erudite collegit Vir Clar. Du-Cangius, in Gloſſario.

29. *Lati clavi.*] Quid ſit latus clavus, quid anguſtus, dicemus libro ſequenti, ſect. 63.

30. *In modum gauſapæ.*] Hoc eſt, longiore villo texi, qualis eſt in gauſapinis indumentis.

31. *Suis locis dicemus.*] Libro 9. ſect. 62. & ſeqq. ac libro deinde 21. ſect. 22.

Sect. LXXIV. 1. *Lanam in colo.*] Ita MSS. omnes. Editi, *cum colo.*

2. *Caïa Cæcilia.*] Feſtus: *Caïa Cæcilia appellata eſt, ut Romam venit, quæ antea Tanaquil vocitata erat, uxor Tarquinii Priſci regis Romanorum, &c.* Verius Plutarchus, in quæſt. Rom. pag. 271. uxorem ait fuiſſe unius e Tarquinii liberis: eidem in templo Sanci ſtatuam priſcis temporibus poſitam, cum ſandaliis & fuſo, quæ domi actæ vitæ, induſtriæque argumento eſſent. Διὰ Γαΐαν Καικιλίαν καλὴν καὶ ἀγαθὴν γυναῖκα, τῶν Ταρκυνίου παίδων ἑνὶ συνοικήσασαν, ἧς ἐν τῷ τοῦ Σάγκτου ἱερῷ χαλκοῦς ἀνδριὰς ἕστηκεν· ἔκειτο δὲ πάλαι καὶ σανδάλια, καὶ ἄτρακτοι, τὸ μὲν οἰκουρίας αὐτῆς, τὸ δὲ ἐνεργείας σύμβολον. Sic filiæ Ottonis M. Imp. ſepulcro fuſum appenſum Ditmarus docet, lib. 2. pag. 25.

3. *In templo Sangi.*] Hujus Sangi meminit quoque Livius lib. 8. pag. 144. Σάγκτος a Plutarcho ſcribitur, loco cit. Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 19. Sanctum Sabina lingua, Herculem eſſe Græca putat. Et Feſtus: *Propter viam fit ſacrificium, quod eſt proficiſcendi gratia, Herculi aut Sanco, qui ſcilicet idem eſt Deus.* Vide Auguſt. lib. 18. de Civit. cap. 19. Ovidium in Faſtis, lib. 6. v. 213. Sangi ſacellum in ſeptima Urbis regione locat P. Victor: *Sacellum Genii Sangi.*

4. *Inde factum.*] Plutarchus, in quæſt. Rom. pag. 271.

bentes virgines comitaretur colus compta, & fuſus cum ſtamine. Ea prima texuit [5] rectam tunicam, quales [6] cum toga pura tirones induuntur, novæque nuptæ. [7] Undulata veſtis prima e laudatiſſimis fuit: inde [8] ſororiculata defluxit. [9] Togas raſas [10] Phryxianaſque, Divi Auguſti noviſſimis temporibus cœpiſſe, ſcribit Feneſtella. [11] Crebræ [12] papaveratæ antiquiorem habent originem, jam ſub Lucilio poëta in Torquato notatæ. [13] Prætextæ apud Etruſcos originem invenere. [14] Trabeis uſos accipio reges: pictas veſtes jam [15] apud Homerum fuiſſe, [16] unde triumphales natæ. [17] Acu facere id Phryges invenerunt, ideoque [18] Phrygioniæ appellatæ ſunt. Aurum intexere in eadem Aſia invenit Attalus rex: unde nomen [19] Attalicis. Colores diverſos picturæ intexere [20] Babylon maxime celebravit, & nomen impoſuit. [21] Plurimis vero liciis texere, quæ polymita

Notæ.

5. *Rectam tunicam.*] Feſtus: *Rectæ appellantur veſtimenta virilia, quæ patres liberis ſuis conficienda curant, ominis cauſa: ita appellata, quod a ſtantibus & in altitudinem texuntur.* Et alio loco: *Regillis, tunicis albis, & reticulis luteis, utriſque rectis, textis ſurſum verſum a ſtantibus, pridie nuptiarum diem, virgines indutæ cubitum ibant, ominis cauſa, ut etiam in togis virilibus dandis obſervari ſolet.*

6. *Cum toga pura.*] Toga pura, virilis, libera, eadem erat, inquit Manutius, lib. 1. de quæſitis per epiſt. Pura vocabatur, quia nulla diverſi coloris faſcia prætexeretur. Dabatur in exitu anni ſexti decimi: Antea prætexta induebantur: mos tamen ille non ſemper obtinuit. Ea veſtis initium virilis ætatis indicabat: propterea virilis etiam dicebatur. Qui vero eam ſumebant, tirones appellabantur: uti tum ex hoc Plinii loco apparet, tum ex illo Suetonii, de Caïo, cap. 10. pag. 56. *Vno atque eodem die togam ſumpſit, barbamque poſuit, ſine ullo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum ejus.* Liberam quoque vocitabant, quia pueris toga pura initium quoddam libertatis erat, cum antea cuſtodirentur a pædagogis.

7. *Vndulata.*] Ab undis ſeu fluctibus. Gallice, *Ondé: fait en ondes.* Nonius cap. 2. num. 926. *Vndulatum, nove poſitum purum. Varro de vita populi Rom. lib. 1. Et a quibuſdum dicitur eſſe virginis Fortunæ ſimulacrum, eo quod duabus undulatis togis eſt opertum: proinde ut olim Reges noſtri undulatas, & prætextas togas ſoliti ſint habere.* Vide Notas & Emendationes, num. CLVI.

8. *Sororiculata.*] Ita MSS. omnes. Editi, *ſoriculata.* Utriuſque vocis incerta originatio, inexplorata adhuc vis & ſignificatio eſt. Vide Turnebum lib. 24. Adverſ. cap. 19. pag. 831. In Notis Tironis, apud Gruter. pag. 159. *Sorcreclatum* inter pannorum genera cenſetur, quod huc ſane pertinet.

9. *Togas raſas.*] Ξεστὰς ἐσθῆτας. Sed quid ſi *Rallas* legatur, a texturæ genere, ut *crebris* ſtatim ſubſequentibus opponantur? In MSS. *raxas*. Nonius, cap 14. num. 14. *Ralla veſtis dicta a raritate. Plautus Epidico: Tunicam rallam, tunicam ſpiſſam.* Accepiſſe aliter Papias videtur in Vocabulario. *Ralla veſtis eſt*, inquit, *quæ vulgo Raſilis dicitur. Raſile, acutum, vel bene raſum.*

10. *Phryxianaſque.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. Editi perperam, *Phrygianas.* Veſtes ſunt, quæ Phryxæi velleris criſpos & eminentes villos imitantur: Gallis, *de la friſe*, inquit Turnebus loc. cit. poſt Pellicerium. In notis Tironis apud Gruter. tom. 2. pag. 159. *Phrixenum*, inter genera veſtium diverſa.

11. *Crebræ.*] Denſe textæ, & multo ſubtemine fartæ: quæ res pexitatem plerumque floccorum facit. Sic libro undecimo, ſect. 28. *crebratæ pexitas telæ.*

12. *Papaveratæ.*] De papaveratis veſtibus multa Voſſius in Etymol. verbo *Papaver:* multa Salmaſius pag. 1127. in Solin. Neuter ad rem quidquam appoſite. Ille tenuem ex byſſo linoque ſubtili, (μήκων Heſychio dicitur, quæ vox & papaveri communis eſt,) veſtem interpretatur: iſte ex pinnarum papavere textam. Cum ſtructura ac ſeries orationis Plinianæ ipſa per ſe liquido probet, ſe de lanis tantum in præſenti, laneiſque veſtimentis agere. Vir. Cl. D. du Cange, in Gloſſario, verbo *Papaver*, veteris chartæ fragmentum recitat, ex Joan. Scheffero ad Chronicon Upſalienſe, pag. 152. in qua caſula Dalmatica, cappæ duæ, dorſale, antependium, panni duo, omnia de papavere facta dicuntur. Sed quid papaver ſit, inde non liquet. Fuiſſe olim papaveris quoddam genus ſcimus, ex quo ſplendorem candoremque lina traherent: quidni & lanæ? ut papaveratæ veſtes exiſtimentur eæ, quæ eo papaveris genere terſæ nitorem eum accepiſſent. Plinius, lib. 19. ſect. 4. *Eſt & inter papavera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt.* Et lib. 20. ſect. 78. *Alterum e ſilveſtribus genus heraclion vocatur ..... Ex hoc lina ſplendorem trahunt æſtate.*

13. *Prætextæ.*] Togæ albæ purpureo in ima ora prætextæ limbo: quas qui geſtabant, prætextati dicebantur. Anno, ut diximus, XVII. ætatis una cum bulla has deponebant. Vide quæ congeſſit Aldus de prætexta, in Quæſitis per epiſtolam. Eſt & *Prætexta*, ut ait Nonius, cap. 14. pag. 29. *inſigne Romanum, quod ſupra tunicas honorati quique ſumunt.* Ea primum Etrucis devictis uſum eſſe Tullum, Plinius eſt auctor libro ſequenti, ſect. 63.

14. *Trabeis.*] Romulum intelligit, de quo libro ſeq. ſect. 63. *Purpuræ uſum Romæ ſemper fuiſſe video: ſed Romulo in trabea.* Etiam ante Romanorum Reges, Aboriginum, ſive Latinorum, Principem Picum eo ornatu Maro deſcribit, lib. 7. Æneid. verſ. 188.

Ipſe Quirinali lituo, parvaque ſedebat
Succinctus trabea.

Niſi poëtica prolepſi ſive anticipatione uſus ſit. Trabea toga fuit, communis, ſive albi coloris, multis faſciis, virgiſque purpureis, inſtar trabium tranſverſis ac diſcurrentibus ornata, iiſque vel intextis, vel aſſutis.

15. *Apud Homerum.*] Iliad. 3. verſ. 125. ubi Helena purpuream veſtem texens inducitur, in eaque Græcorum ac Trojanorum pugnas intertexens.

Ἡ δ᾽ μέγαν ἱςὸν ὕφαινε
Δίπλακα πορφυρέην, πολέας δ᾽ ἐνέπασσεν ἀέθλους
Τρώων θ᾽ ἱπποδάμων, καὶ Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων.

Ubi Euſtathius ἐμποικίλλειν & ζωγραφεῖν, *variare* & *pingere*, illud ἐμπάσσειν interpretatur.

16. *Vnde triumphales.*] Eædem pariter purpureæ, & pictæ nuncupatæ, quod erant ex purpura auro picta. Plinius, lib. 9. ſect. 60. Feſtus: *Picta quæ nunc toga dicitur, antea purpurea vocitata eſt, eaque erat ſine pictura. Ejus rei argumentum eſt gemina pictura in æde Vertumni & Conſi, quarum in altera M. Fulvius Flaccus, in altera C. Papirius Curſor, triumphantes ita picti ſunt.* Eædem & poſtea palmatæ dictæ, propriæque Conſulum. Caſſiodorus, lib. 6. Var. form. 1. *Nos habemus labores Conſulum, & vos gaudia dignitatum: Palmatæ ſiquidem veſtræ, noſtræ probantur eſſe victoriæ*, &c.

17. *Acu facere.*] Facere id, hoc eſt, pingere, ſeu pictas veſtes facere acu Phryges inſtituerunt. Nonius, cap. 1. num. 10. pag. 486. *Phrygia veſtis picta eſt: ejus artifices Phrygiones appellantur. Titinius in Barbato: Phrygio fui primum, beneque id opus ſcivi: reliqui acus aciaſque hero atque heræ noſtræ.* Iſidorus lib. 19. Orig. cap. 22. *Acu picta veſtis, aut textilis, aut acu ornata: eadem & Phrygia: hujus enim artis periti Phrygii omnes dicuntur: ſive quia in Phrygia inventa eſt: unde & artifices qui id faciunt, Phrygiones dicuntur.* Gallis, *Brodeurs.*

18. *Phrygioniæ appellatæ.*] Ita MSS. omnes: & ſane id nomen ad veſtes referri, poſtulat orationis ipſa ſtructura. Forte *Phrygianæ* rectius. Editi, *Phrygiones appellati*, mendoſe: nam de opificio, non de opificibus inſtituta oratio eſt.

19. *Attalicis.*] Attalicarum veſtium, aulæorum Attalicorum, Attalici tori, crebra apud Propertium mentio. Plinius, lib. 33. ſect. 29. *Attalicis jampridem aurum intexitur, invento regum Aſiæ.* Silius Ital. lib. 14.

Quæque Attalicis variata per artem
Aulæis ſcribuntur acu.

20. *Babylon maxime.*] Unde Babylonica dicebantur. Martialis, lib. 8. Epigramm. 28.

Non ego prætulerim Babylonica picta ſuperbe
Texta, Semiramia quæ variantur acu.

Babylonicæ porro picturæ argumentum fuit, venatio tantum, præliumve. Ammianus, lib. 24. pag. 278. Juliani Aug. in agro Cteſiphontino manſionem deſcribens, *Diverſorium*, inquit, *opacum & amœnum, gentiles picturas per omnes ædium partes oſtendens, Regis beſtias venatione multiplici trucidantis: nec enim apud eos pingitur vel fingitur aliud, præter varias cædes, & bella.* Acu porro ea pictura peragebatur: quare inſui perinde atque intexi dicebatur. *Babylonica periſtromata, conſuta tapetia*, Plauto.

21. *Plurimis vero liciis.*] Filis diverſi coloris in longum tranſverſumque ductis, uti hodie fit a polymitariis noſtris, quos tapetiarios vocamus, *Tapiſſiers.* Non enim acu id fiebat, ſed pectine: ac vere, ut Plinius ait, texebant: ſed ea induſtria, ut Babylonica interdum opera ſuperarent. Martialis, lib. 14. Epigr. 150. cujus lemma, *Cubicularia polymita:*

Hæc tibi Memphitis tellus dat munera: victa eſt
Pectine Niliaco jam Babylonis acus.

Ipſa tamen Babylonica in Gloſſis aliquando πολύμιτα pa-

appellant,

appellant; Alexandria inſtituit: [22] ſcutulis dividere, Gallia. [23] Metellus Scipio [24] tricliniaria Babylonica [25] ſeſtertiûm octingentis millibus veniſſe jam tunc, poſuit [26] in Catonis criminibus, quæ Neroni principi [27] quadragies ſeſtertio nuper ſtetere. Servii Tullii prætextæ, [28] quibus ſignum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, duravere ad [29] Sejani exitum. Mirumque fuit nec defluxiſſe eas, nec [30] teredinum injurias ſenſiſſe annis DLX. Vidimus jam & viventium vellera; purpura, cocco, conchylio, [31] ſeſquipedalibus libris infecta, velut illa ſic naſci cogente luxuria.

LXXV. In ipſa ove ſatis generoſitatis oſtenditur [1] brevitate crurum, ventris veſtitu: quibus nudus eſſet, [2] apicas vocabant, damnabantque. [3] Syriæ cubitales ovium caudæ, plurimumque in ea parte lanicii. Caſtrari agnos, niſi quinquemeſtres, præmaturum exiſtimatur. * Eſt & in Hiſpania; [4] ſed maxime Corſica, non maxime abſimile pecori, *CAPUT XLIX.

NOTÆ.

riter appellantur: hoc eſt, multilicia: μίτος enim licium eſt. In polymitis Alexandrinis, æque atque in Babylonicis, belluarum imagines fingebantur: unde belluata ea a Plauto nuncupantur in Pſeud. act. 1. ſc. 2. verſ. 14.

Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.

22. *Scutulis.*] Orbiculis, in macularum plagularumque modum pingere, ſeu diſtinguere. De ea re egimus paulo ante, ſect. 73. Adjicere corollarii vice hic modo lubet, etiam & pravimenta *ex ſcutulis*, ob ſimilem formam laterculorum a Palladio commendari, lib. 1. cap. 9. ſub finem: inde & ſcutulato equorum colori, de quo idem in Martio, cap. 15. quem nos *Pommelé* dicimus, factum nomen eſſe.

23. *Metellus.*] Fuit is Q. Cæcilius Metellus Pius Scipio, Pompeii ſocer; unde Pompeio jam Magno cognomen alterum *Pius* fuit. Hinc in nummis antiquis eſt, MAG*nus* PIVS IMP. numquam Pompeïus. At Metelli nomine nummus eſt ſingularis ex argento, in Gaza Regia; qui pictum exhibet caput Neptuni laureatum, ſymbolum victoriæ mari reportatæ. .)(. Vir geſtat dextra Palladium, ſiniſtro humero ſenem. Cave hic Æneam & Anchiſen cogites: an enim Metellus etiam ab Ænea traxit originem? Metellus hoc ſymbolo dicitur ædem Palladi ſacram excipiendis militibus infirmis exædificaſſe: *un Hoſtel des Invalides*: unde PIVS cognominatus ſit. Sic in familia Herennia, apud Patinum, pag. 120 vir nudus ægrum humero portat in xenodochium: & retro Pietatis caput pingitur, adjecto lemmate, PIETAS Sic in Iulio Cæſare, apud eumdem Patinum, pag. 124. vir dextra Palladium tenet, humero ſiniſtro ægrum defert in ædem Metellianæ ſimilem; nullo ſequente Iulo. Pars antica nummi hujus Metelliani hanc habet epigraphen: Q METEL. PIVS. Pagina averſa, CRAESAR. Sententia eſt, a nemine adhuc tentata: *Quintus* METEL*lus* PIVS, *Claſſis Rector*, *Africam Et Siciliam Aſſeruit Reipublicæ.* Fuit hic nummus ad gratificandum Cneïo Magno Pio Metelli Pii genero, ipſius Magni Pii ætate percuſſus.

24. *Tricliniaria.*] Stragula, quibus lecti tricliniares ſternebantur: ut cubicularia ſtragula appellat ſect. 83.

25. *Seſtertiûm.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Seſtertiûm octingenta millia, ſive, quod idem eſt, ſeſtertia octingenta, efficiunt monetæ Gallicæ libras 80000.

26. *In Catonis.*] Vide Notas & Emendationes, numero CLVII.

27. *Quadragies.*] Ita MSS. laudati. Summam efficiunt Gallicarum librarum, 400000. Si quadringenties legas cum Budæo, excedet id pretium fidem omnem: erit enim librarum 4000000. ſeu quatuor, ut aiunt vulgo, millionum.

28. *Quibus ſignum Fortunæ.*] Non Fortunæ quidem, ſed ipſius Servii in Fortunæ templo, quod dedicarat, poſitum ſimulacrum, togis ſuperpoſitis velatum ſcribit Ovidius, lib. 6. Faſtor. verſ. 569.

Lux eadem, Fortuna, tua eſt, auctorque, locuſque:
Sed ſuperinjectis quis latet æde togis?
Servius eſt, (id conſtat enim:) ſed cauſa latendi
Diſcrepat, & dubium me quoque mentis habet. &c.

Cave tamen quidquam propterea immutandum putes in hac Plinii ſententia. Hanc ſigni Fortunæ dedicationem a Servio Tullio rege factam Livius prætermiſit.

29. *Sejani exitum.*] Quo anno Sejanus perierit, non ſatis liquet. Decimo ſeptimo Tiberii anno id eveniſſe vulgo creditur. Quod ſi verum eſt, neceſſe eſt Servium Tullium regem non ante annum Urbis CCXXV. obiiſſe. Sejano nomen Ælii fuit, ut nummi docent Bilbili in Hiſpania percuſſi. Sejani cognomen a Seia deductum eſt vel matre vel conjuge: quæ ob hereditatem opimam, quam pro dote afferret, marito nomen dedit, deſinens in *janus*, & idem filio natu majore ex eo conjugio. M. Seii non ſemel Plinius meminit, nec ſemel in nummis Seia Auguſta legitur. Similis originis eſt *Trajanus* a Traïo. Hujus eſt ſimul atque Hadriani qui Ælius, ut Seïanus, fuit, nummus ſingularis ex auro, apud D. DE CLESVES, Pariſiis, hac epigraphe: IMP. CAES. NER. TRAIAN. OPTIM. AVG. GERM. DAC. *Imperator Cæſar Nerva Trajanus Optimus Auguſtus, Germanicus, Dacicus.* Caput Trajani laureatum, in Orientem converſum. In parte averſa: HADRIANO TRAIANO CAESARI. Caput laureatum Hadriani, converſo pariter vultu in Orientem. Cuſus hic nummus eſt, antequam Trajanus appellaretur Parthicus, cum jam tamen ſcriberetur cognomine *Optimus*. Ergo anno ipſius decimo ſeptimo; quo tamen ipſo anno jam tum & Trajanus & Cæſar fuit Hadrianus. Ergo Hadrianus ab Hadria conjuge, Trajanus a Trajano patre, patruele fratre Trajani Auguſti: Cæſar ex matre, Ælia Plotina Nervæ Cæſaris Auguſti filia: unde in nummis Latinis & Græcis *Nervæ nepos* ſæpiſſime appellatur. Itaque prius ab uxore Hadria dicitur Hadrianus, ob dotem amplam ei allatam ex eo conjugio: deinde Trajanus ex patre, qui eſſet homo privatus, neque adeo dives, nec Cæſar. Verum cum poſt triennium fere a Trajano Aug. per adoptionem inſtitutus heres eſſet omnium ipſius bonorum; cum jam potior eſſet illa hereditas, non deinceps *Hadrianus Trajanus*, ſed *Trajanus Hadrianus* in nummis ſuis omnibus eſt cognominatus: haud dubie non indigne latura priore illa conjuge Hadria, ſi viveret, prælatum ſuo nomini nomen Auguſti. Sed illa dudum obierat. Sabina nupſerat jam Hadriano.

30. *Teredinum.*] Vermium veſtes erodentium.

31. *Seſquipedalibus libris.*] Ita MSS. plane omnes: non, ut editi mutile, *ſeſquilibris*. Quid porro ſint ſeſquipedales libræ, negat Budæus ſe intelligere, lib. 2. de aſſe, fol 51. negat & Pellicerius in notis MSS. Dalecampius vocem *libris* de corticibus accipit. Nos qui nihil aſtute cogitamus, ſic interpretamur: Curâ induſtriaque hominum ſic diſtributas eſſe trium iſtorum colorum vices, purpuræ, cocci, conchyliique, dum vellera quæ viventi adhuc pecori adhærerent, necdum eſſent decuſſa tergo, iis coloribus tingerentur, ut quilibet color ſemipedale ſpatium in quadrum occuparet: tres ſemipedes denſi admodum velleris, libram pondere adæquarent: quæ libra idcirco ſeſquipedalis merito appellaretur. Canem eo modo variatum pictumque nuper in hac urbe vidimus.

Sect. LXXV. 1. *Brevitate crurum.*] Varro lib. 2. de re ruſt. cap. 2. pag. 78. *Eſſe oportet ovem cruribus humilibus: caudis obſervare, ut ſint in Italia prolixis, in Syria brevibus.*

2. *Apicas.*] Varro loc. cit. *Ovem eſſe oportet corpore amplo.... ventrem quoque habeat piloſum. Itaque quæ id non habuerint, majores noſtri Apicas appellabant, ac rejiciebant.* Hunc Plinii locum prorſus ἀτύπως citat Eraſmus in adagio, *Tricæ, Apinæ*, Chiliad. 1. Centur. 2. adag. 43. pag. 70.

3. *Syriæ cubitales.*] Latitudine addendum. fuit Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. 982. ἐν δὲ τῇ Συρίᾳ τὰ πρόβατα τὰς οὐρὰς ἔχει τὸ πλάτος πήχεως. Alioqui cubitalis eſſe longitudinis perperam intelligemus. Idem de Libycis ovibus tradit Albertus, lib. 7. de Animal pag. 234. Et in Aſia minore teſtis αὐτόπτης Busbequius prodidit, epiſt. 1. pag. 32. *frequens eſſe genus illud ovium, quod pinguem & ponderoſam caudam trahit, quæ decem interdum librarum ſit: quin imo in eam aliquando magnitudinem excreſcat in ovibus paulo vetuſtioribus, ut duas rotulas cum media tabella ſubjici neceſſe ſit, in quam illa recumbat: ut oves trahant, quod ferre non poſſunt.*

4. *Sed maxima Corſica.*] Eſt apud Patinum, in Famil. pag. 93. nummus ex argento inſcriptus, Q. CORNVFICI. AVGVR IMP. *Quintus Cornuficius Augur Imperator.* Ipſe togatus ſtans, lituum Auguralem dextra tenet, & verſus occidentem incedit. Pone ſequens Corſica provincia eſt, ad occaſum (ut notum eſt) ſita: coronam imponit Imperatori, clypeumque geſtat; ut tutatus eam eſſe adverſus prædones maritimos mediterraneoſve Cornuficius intelligatur. Non Africa certe ea eſt; quoniam nec verſa illa ad occaſum Urbis Romæ eſt; nec tegmen capitis ex pelle quaſi caprina, vel arietina potius, Africam denotat, ſed Corſicam potius. Teſtis hoc loco Plinius. Adde quod nulla Trajani Imp. qui reſtituiſſe Cornuficium in ſimili nummo dicitur, in Africa expeditio fuit. Neque ulla igitur Cornuficii in Africa fuiſſe hoc numiſmate perhibetur. .)(. Pars hujus num-

[5] genus muſmonum, caprino villo, quam [a] pecoris velleri, propius. Quorum e genere & ovibus natos priſci [6] Umbros vocarunt. Infirmiſſimum pecori caput, quamobrem [7] averſum a Sole paſci cogendum. [8] Quam ſtultiſſima animalium lanata. [9] Qua timuere ingredi, [b] unum cornu raptum ſequuntur. [10] Vita longiſſima anni x. in Æthiopia xiii. Capris eodem loco xi. in reliquo orbe plurimum octoni. Utrumque genus intra quartum coïtum implетur.

CAP. L. LXXVI. [1] Capræ pariunt & quaternos, ſed raro admodum. [2] Ferunt quinque menſibus, ut oves. Capræ pinguitudine ſterileſcunt. [3] Ante trimas minus utiliter generant, & in ſenecta ultra quadriennium. Incipiunt ſeptimo menſe, [4] adhuc lactentes. [5] Mutilum in utroque ſexu utilius. [6] Primus in die coïtus non implet: ſequens efficacior, ac deinde. Concipiunt Novembri menſe, ut Martio pariant [c] [7] turgeſcentibus virgultis, aliquando anniculæ, ſemper bimæ, [8] in trimatu inutiles. [9] Pariunt octonis annis. [10] Abortus frigori obnoxius. Oculos ſuffuſos capra [11] junci puncto ſanguine exonerat, caper rubi. Solertiam ejus animalis Mucianus viſam ſibi prodidit in ponte prætenui, duabus obviis e diverſo: cum circumactum anguſtiæ non caperent, [d] nec reciprocationem longitudo in exilitate cœca, torrente rapido minaciter ſubterfluente, alteram decubuiſſe, atque ita alteram proculcatæ ſupergreſſam. Mares quam maxime ſimos, [12] longis auribus infractiſque, armis quam villoſiſſimis probant. Feminarum generoſitatis inſigne, [13] laciniæ corporibus a cervice binæ dependentes. Non omnibus cornua: ſed quibus ſunt, in his & indicia annorum per incrementa nodorum. [e] [14] Mutilis lactis major ubertas. [15] Auribus eas ſpirare, non naribus, [16] nec umquam febri carere, Archelaus auctor eſt: ideo fortaſſis anima his, quam ovibus, ardentior, calidioreſque concubitus. Tradunt & noctu non minus cernere, quam interdiu: [17] ideo ſi caprinum jecur veſcantur, reſtitui veſpertinam aciem his, quos [18] nyctalopas vocant. [19] In Cilicia,

INTERPRETATIO.

a *Pecoris.*] Ovium.

b *Unum cornu.*] Unum *ex iis* ſi cornibus rapiatur, ſequuntur.

c *Turgeſcentibus.*] Germinantibus.

d *Nec reciprocationem.*] Nec retrogrediendi locus eſſet, *propter* longitudinem *pontis*, *conjunctam* exilitati, *ob quam ubi pedem poneret*, capra non videret.

e *Mutilis.*] Quibus exſecta cornua.

NOTÆ.

mi averſa, caput Jovis cum cornu arietino exhibet; quod eſt ſymbolum Naturæ in Corſica arietum, quos Plinius laudat, altricis. In eo vero nummo, quo Cornuficium Trajanus reſtituiſſe fertur, hoc eſt, ſingulari edito egregio facinore repræſentaſſe, caput Concordi eſt.

5. *Genus muſmonum.*] Strabo lib. 5. pag. 225. de Sardinia: Γίνονται δ' ἐνταῦθα οἱ τρίχα φύοντες αἰγείαν ἀντὶ ἐρέας κριοὶ, καλούμενοι δὲ Μούσμωνες. *Naſcuntur ibi arietes, qui lanæ loco pilum ferunt caprinum: & vocantur Muſmones.* Vetus Epigramma, de ambiguis:

Tityrus ex ovibus oritur, hircoque parente:
Muſimonem capra ex vervegno ſemine gignit.

6. *Umbros vocarunt.*] Hoc eſt, ſpurios, hybridas, a Græco ὀμβρίας. Vide Voſſium in Etymol. verbo *Campus*, & *Muſimones.*

7. *Averſum a Sole.*] Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 2. Columella, lib. 7. cap. 3. pag. 256. Palladius lib. 12. in Novemb. tit. 13. pag. 171. Plinius ipſe lib. 18. ſect. 76. Vide Notas & Emend. num. CLVIII.

8. *Quam ſtultiſſima.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 4. pag. 1014. & Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 249.

9. *Qua timuere.*] Simile ac plane par ſtoliditatis ovium exemplum affert Philoſophus loco citato.

10. *Vita longiſſima.*] Reliqua, quæ hac ſect. continentur, eadem habet ad verbum Ariſt. lib. 6. hiſt anim. cap. 19. pag. 730. & 731.

Sect. LXXVI. 1. *Capræ.*] Ariſt. loc. cit. Etiam & in Ægypto quinos pariunt, ut auctor eſt Ælianus lib. 3. hiſt. anim. cap. 33. ob fetiferum potu Nilum.

2. *Ferunt.*] Ariſt. loc. cit. Florentinus quoque in Geopon. lib. 18. cap. 9. pag. 452. Κυοφορεῖ δὲ ε΄ μῆνας, ὥσπερ τὰ πρόβατα.

3. *Ante trimas.*] Quæ nondum trimæ ſunt, & quæ quadriennium jam exceſſerunt, non tam utiles partus edunt, quam in ætate intermedia conſtitutæ. Priores quidem, quia nondum confirmatæ ætatis: ſequentes, quia jam in ſenium vergentibus annis labefactatæ. Vide Notas & Emend. num. CLIX.

4. *Adhuc lactentes.*] Vide Notas & Emendationes, num. CLX.

5. *Mutilum.*] A cornibus. Colum. lib. 7. cap. 6. pag. 265. *Quoniam cornuti fere pernicioſi ſunt propter petulantiam.*

6. *Primus in die.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 19. pag. 730.

7. *Turgeſcentibus.*] Columella: *Ut propinquante vere, gemmantibus frutetis, cum primum ſilvæ nova germinant fronde, partus edatur.*

8. *In trimatu inutiles.*] Vide Notas & Emendationes, num. CLXI.

9. *Pariunt octonis.*] Ariſt. loc. cit. pag. 731. Palladius in Novemb. lib. 12. tit. 13. pag. 172.

10. *Abortus.*] Colum. loc. cit.

11. *Junci puncto.*] Magis probarim, *punctu.* Refert hoc quoque Ælianus lib. 7. hiſt. anim. cap. 14.

12. *Longis auribus.*] Ita MSS. omnes: editi male, *auriculis.* Sunt autem infractæ aures, non erectæ, ſed deciduæ, quas recte flaccidas & prægravantes Columella nuncupat, lib. 7. cap. 6.

13. *Laciniæ.*] Non eæ quidem e villis ſeu pilis factæ: ſed e corporibus ipſis & cute enatæ, atque e cervice pendentes. Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 3. pag. 80. ubi de eligenda caprarum forma: *Sub roſtra*, inquit, *duas ut mammulas penſiles habeant, quod eæ fecundiores ſint*, &c. Verruculas appellat Columella, lib. 7. cap. 6. pag. 264.

14. *Mutilis.*] Colum. loc. cit. ubi de caprino genere: *Hanc pecudem*, inquit, *mutilam parabimus, quieto cæli ſtatu: nam procelloſo atque imbrifero cornuta ſemper. Nam & omni regione maritos gregum mutilos eſſe oportebit, quoniam cornuti fere pernicioſi ſunt &c.*

15. *Auribus.*] Phile, lib. de propr. anim. pag. 102. Varro, loc. cit. *De capris Archelaus ſcribit, non ut reliqua animalia, naribus, ſed auribus ſpiritum ducere ſolere.* Ab Alcmæone id proditum, non ab Archelao, ſcribit Ariſtoteles lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 73. idque ipſe verum eſſe pernegat. Certe naribus ſternutant: igitur & ſpirant. Utraque parte, auribus naribuſque ſpirare, ex pecuariorum relatu, affirmat Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 53.

16. *Nec umquam febri.*] Varro loc. cit. *Capras ſanas ſanus nemo promittit: numquam enim ſine febri ſunt.* Florentinus in Geopon. lib. 18. cap. 9. pag. 453.

17. *Ideo ſi.*] De hac re dicturi ſumus, lib. 28. cap. XI. ſect. 47.

18. *Nyctalopas.*] Luſcioſos, qui veſperi non vident, ut ait Varro apud Nonnium, cap. 2. n. 512. De ea voce dicemus uberius lib. 28. ſect. 47.

19. *In Cilicia.*] Ariſt. lib. 8 hiſt. anim. cap. 33. pag. 982. Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. XI. ſub finem: *Ut fructum ovis e lana ad veſtimentum, ſic capra pilos miniſtrat ad uſum nauticum.... Neque non quædam nationes harum pellibus ſunt veſti-*

[20] circaque Syrtes villo tonſili veſtiuntur. [21] Capras in occaſum declivi Sole, in paſcuis negant contueri inter ſeſe, ſed averſas jacêre: reliquis autem horis adverſas, & inter cognationes. [22] Dependet omnium mento villus, quem aruncum vocant: hoc ſi quis apprehenſam ex grege unam trahat, ceteræ ſtupentes ſpectant. [23] Id etiam evenire, [24] cum quamdam herbam aliqua ex eis momorderit. Morſus earum arbori exitialis. Olivam lambendo quoque ſterilem faciunt, [25] eaque ex cauſa Minervæ [26] non immolantur.

LXXVII. [1] Suilli pecoris admiſſura a Favonio ad æquinoctium vernum: [2] ætas, octavo menſe: quibuſdam in locis etiam quarto, [3] uſque ad octavum annum. [4] Partus bis anno: [5] tempus utero quatuor menſium: numerus fecunditatis [6] ad vicenos: [7] ſed educare tam multos nequeunt. Diebus decem circa brumam ſtatim dentatos naſci, Nigidius tradit. [8] Implentur uno coïtu, qui & geminatur propter facilitatem [9] aboriendi. Remedium, ne prima [10] ſubatione, neque ante flaccidas aures coïtus fiat. [11] Mares non ultra trimatum generant. [12] Feminæ ſenectute feſſæ, cubantes coëunt. [13] Comeſſe fetus his, non eſt prodigium. Suis fetus ſacrificio [14] die quinto [15] purus eſt, pecoris die octavo, bovis triceſimo. [16] Coruncanus [17] ruminales hoſtias, [18] donec bidentes fierent, puras negavit. [19] Suem oculo amiſſo putant cito extingui: [20] alioqui vita ad quindecim annos, quibuſdam & vicenos. Verum efferantur, & alias obnoxium genus morbis, [21] anginæ maxime, [22] & ſtrumæ. Index ſuis invalidæ, cruor in radice ſetæ dorſo evulſæ, [23] caput obliquum in inceſſu. Penuriam lactis præpingues ſentiunt, & pri- CAPUT LI.

NOTÆ.

tæ, ut in Gætulia, & in Sardinia... Tondentur, quod magnis villis ſunt, in magna parte Phrygiæ: unde cilicia, & cetera ejus generis ferri ſolent. Sed quod primum ea tonſura in Cilicia ſit inſtituta, nomen id Cilicas adjeciſſe ſcribunt. Ciliciorum occaſione, quæ ex villo caprarum fieri ſolerent, luſit ſatis feſtive Auguſtinus, epiſt. LXXXI. ubi de Euſtaſio, Caprariæ inſulæ monacho, qui diem ſuum obierat: *In eam requiem præceſſit*, inquit, *quæ nullis fluctibus ſicut inſula tunditur: nec Caprariam deſiderat, quia nec CILICIO jam quærit indui.* Ælianus, lib. 16. hiſt. anim. cap. 30. ἐν Λυκίᾳ quoque, ex Calliſthene Olynthio refert, ut oves, ſic tonderi capras, eoque pilo nauticos rudentes contexi. Busbequius epiſt. 1. fol. 31. viſas a ſibi refert in minore Aſia capras illas, quarum ex vellere ſive pilo pannus ille texitur, quem undulatum vocant: *Les Camelots: Eſt earum*, inquit, *tenuiſſimus, mireque nitens pilus, ad terram uſque propendens.... nec multum ſerico pulcritudine cedit*, &c.

20. *Circaque Syrtes.*] Vide Notas & Emendationes, num. CLXII.

21. *Capras in.*] Ariſt. lib. 9. cap. 4. pag. 1016. iiſdem verbis.

22 *Dependet.*] Ariſt. loc. cit. pag. 1015. Aruncum Philoſophus ἤρυγγον vocat.

23. *Id etiam.*] Poſtulare videtur orationis ſtructura, *id aïunt evenire*, vel iſtud, *aïunt*, ſubintelligendum.

24. *Cum quamdam herbam.*] Eryngion ſcilicet. Theophr. in fragmento, De animalibus quæ invident. Plutarch. lib. de ſera Numinis vindicta, pag. 558. Nicandri ſcholiaſtes, in Theriac. pag. 30. atque e recentioribus Marcellus Virgilius, in lib. 3. Dioſc. cap. 23. de eryngio: ubi multa præfatus de abditis rerum cauſis, hoc miraculum ex Plutarcho refert.

25. *Eaque ex cauſa.*] Ceu ingratum ſibi animal pro hoſtia etiam in ſacris oblatum averſetur, atque abhorreat. Baccho tamen eamdem immolari, propterea quod ſimiliter vitem erodat, ſcribit Ovidius lib. 1. Faſtor. verſ. 360.

26. *Non immolantur.*] Vide Notas & Emendationes, num. CLXIII.

Sect. LXXVII. 1. *Suilli pecoris.*] Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 4. pag. 82. Florentinus, in Geopon. lib. 19. cap. 6. pag. 468.

2. *Ætas.*] Ita MSS. omnes: non *ætatis*. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 13. pag. 560. & Varro loc. cit.

3. *Vſque ad octavum.*] Vide Notas & Emendationes num. CLXIV.

4. *Partus bis.*] Varro loc. cit. pag. 83.

5. *Tempus utero.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 18. pag 277. & Alb. M. lib. 6. de animal. tract. 3. cap. 1. pag. 209. Florentinus, Varro, locis citatis. Columella, lib. 7. cap. 9. pag. 269.

6. *Ad vicenos.*] Atqui ſus Æneæ Lavinii triginta porcos peperit albos, teſte Varrone, loc. cit. & poſt Varronem Marone, lib. 3. v. 390. ſed fabuloſe:

Litoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus,
Triginta capitum fetus enixa, jacebit:
Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati.

7. *Sed educare.*] Ariſt. & Albertus locis cit. Columella, p. 271. de lactentibus fetibus ſuum: *Non debet*, inquit, *octo capitum numerum excedere: Non quin ignorem fecunditatem ſcrofarum majoris eſſe numeri, ſed quia celerrime fatiſcit, quæ plures educat*, &c. Ita etiam Varro loc. cit. At Palladius, lib. 3. in Febr. tit. 26. pag. 80. ut plurimum ſex nutriri debere, expertus aſſeverat, Columellamque idcirco, quem laudat, deſerit.

8. *Implentur.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 18. pag. 728. ſi nempe urgeat veneris impetus, ἂν ᾖ ὀργῶσαν βιβάσῃ. Alias non unus initus ſatis eſt, ut paulo ante Philoſophus idem admonuit.

9. *Aboriendi.*] Ita MSS. non *abortiendi*. Ita & Varro apud Nonium, cap. 2. n. 24. *Vinum quod ibi natum ſit in quodam loco, ſi prægnans biberit, fieri ut aboriatur.*

10. *Subatione.*] Feſtus in fragm. verbo *ſuillum pecus. Immundiſſimi ſunt ſues*, inquit, *ex omni manſueto pecore, & ardentiſſimæ libidinis: ita ut opprobrium mulieribus inde tractum ſit, cum ſubare & ſubire dicuntur.*

11. *Mares non.*] Ariſt. libro 5. hiſt. anim. cap. 13. pag. 564. Collumella, pag. 269. *Mares ab annicula ætate commode progenerant, dum quadrimatum agant: poſſunt tamen etiam ſemeſtres, &c.* Scribere Plinium oportuit, *non ultra trimatum generant utiliter*, aut *commode*: quandoquidem generant omnino verres ultra trimatum: ſed proles illa haud ſatis probabilis, & generoſa: τῶν δὲ πρεσβυτέρων χείρω τὰ ἔκγονα.

12. *Feminæ.*] Ariſt. loc. cit. non ſua, ſed verrium ſenectute fatigatas, cubantes coire feminas prodit.

13. *Comeſſe.*] Ariſt. loc. cit. Ælian. lib. 10. hiſt. anim. cap. 16. Columella, lib. 7. cap. XI. pag. 274. *Illud autem quod pertinet ad religionem patris familias, non reticendum putavi. Sunt quædam ſcrofæ, quæ mandunt fetus ſuos: quod cum fit, non habetur prodigium. Nam ſues ex omnibus pecudibus impatientiſſimæ famis ſunt*, &c.

14. *Die quinto.*] Vide Notas & Emend. num. CLXV.

15. *Purus eſt.*] Hoc eſt, ad ſacrum faciendum idoneus.

16. *Coruncanus.*] E gente Junia.

17. *Ruminales.*] Eorum, quæ ruminent, animalium.

18. *Donec bidentes.*] *Bidental*, inquit Feſtus, *dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus hoſtiis ſacrificaretur. Bidentes autem ſunt oves duos dentes longiores ceteris habentes.* Sed aliis etiam animalibus communis bidentium appellatio fuit: unde illud ejuſdem, *Bovem bidentem a dentium numero* dicunt appellari.

19. *Suem oculo.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 18. pag. 729. ſed familiari adhibita cautione, φασὶν, aiunt. Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 3. cap. 1. pag. 209. *id quidem frequenter* ait *ita contingere, ſed non ſemper.* Nos plures unoculos vidimus ſues.

20. *Alioqui vita.*] Ariſt. loc. cit. Albertus, XXV. ut plurimum annos vivere pronunciat.

21. *Anginæ.*] Nonius cap. 1. n. 150. *Angina, genus morbi eo quod angat, & Græce συνάγχη appellatur.* Ariſtoteli lib, 8. hiſt. anim. cap. 26. pag. pag. 960. βράγχος id morbi genus vocatur. Suariis in Gallia, *le tac.* Plautus in Trinum. act. 2. ſc. 4. v. 139. *Sues moriuntur angina hic acerrima.* Vide de angina in hominibus quæ dicenda ſunt lib. 19. ſect. 3.

22. *Et ſtrumæ.*] Scrofulas intelligit, τὰς χοιράδας. Columella, lib. 7. cap. 10. pag. 272. de morbis ſuum: *Strumoſis ſub lingua ſanguis mittendus eſt.*

23. *Caput obliquum.*] Vide Notas & Emendationes num. CLXVI.

mo fetu minus ſunt numeroſæ. [24] In luto volutatio generi grata. Intorta cauda: id etiam notatum, [25] facilius litare, in dexterum quam in lævum, detorta. [26] Pingueſcunt LX. diebus, ſed magis tridui inedia [27] ſaginatione orſa. Animalium hoc maxime brutum: [28] animamque ei pro ſale datam non illepide exiſtimabatur. [29] Compertum agnitam vocem ſuarii furto abactis, merſoque navigio inclinatione lateris unius remeaſſe. Quin & [a] duces in urbe forum nundinarium domoſque petere diſcunt: [30] & feri ſapiunt palude confundere urinam, [31] in fuga levare. [32] Caſtrantur feminæ quoque, ſicuti cameli, [33] poſt bidui inediam [34] ſuſpenſæ pernis prioribus, [35] vulva reciſa: [36] celerius ita pingueſcunt.

Adhibetur & ars jecori feminarum, [37] ſicut anſerum, inventum [38] M. Apicii, [39] fico arida ſaginatis [40] ac ſatie, necatis [41] repente mulſi potu dato. Neque alio ex animali numeroſior materia ganeæ: quinquaginta prope ſapores, cum ceteris ſinguli. Hinc Cenſoriarum legum paginæ, interdictaque cœnis abdomina, [42] glandia, teſticuli, vulvæ, [43] ſincipita verrina: ut tamen [44] Publii [45] mimorum Poëtæ cœna, poſtquam [46] ſervitutem exuerat, nulla memoretur ſine abdomine, etiam vocabulo ſuminis ab eo impoſito.

LXXVIII. Placuere autem & feri ſues. Jam Catonis Cenſoris orationes aprugnum exprobrant [1] callum. [2] In tres tamen partes diviſo, media ponebatur, lumbus aprugnus

INTERPRETATIO.

a *Duces.*] Sues ii qui toti gregi præeunt.

NOTÆ.

24. *In luto.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 9. pag. 903. cœnoſa lavatione pingueſcere ſues docet: τὰς δὲ ὗς τὸ λέεσθαι ἐν πηλῷ πιαίνει. Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 4. pag. 82. *Volutantur in luto, quæ eſt illorum requies, ut lavatio hominis.* Hinc Poëtis dicitur, *Amica luto ſus.* Adde & Ælian. lib. 5. hiſt. anim. cap. 45.

25. *Facilius litare.*] Hoc eſt, expeti ad ſacrificia ſues detorta in dexterum potius, quam in lævum cauda: ut quas facilius litare ſit obſervatum.

26. *Pingueſcunt.*] Ariſt. loc. cit.

27. *Saginatione.*] Magis pingueſcunt, inquit, ſi a tridui inedia inceperit ſaginatio: quemadmodum alia fere melius pingueſcunt, fame affecta prius quam macerentur: Πιαίνεται δὲ προλιμοκτονηθεῖσα ἡμέρας τρεῖς σχεδὸν καὶ τὰ ἄλλα πάντα προλιμοκτονούμενα πιαίνεται. Ariſt. loc. cit.

28. *Animamque.*] Ne putiſceret, inquit Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 115. qui hujus verbi haud inſciti Chryſippum Philoſophum auctorem facit: uti & Porphyrius lib. 3. de abſtin. pag. 123. Idipſum & a Varrone ſic repetitur, lib. 2. de re ruſt. cap. 4. pag. 82. *Suillum pecus dicunt a natura datum ad epulandum: itaque iis animam datam pro ſale, qui carnem ſervaret.*

29. *Compertum.*] Eamdem hiſtoriam fuſius perſequitur Ælianus, lib. 8 hiſt. anim. cap. 19. Narrat enim piratas ad Tyrrhenum litus appulſos, gregem ſuillum inde raptum navi impoſuiſſe, & ab ora enavigare cœpiſſe: ſuarios vero, qui conticuerant, dum piratæ adſtarent, ubi eos recedere a terra ſenſerunt, clamore aſſueto ſues ad ſe revocaſſe: eaſque dominorum agnita voce, ſtatim in alterum navis latus, qua clarius vox ea exaudiebatur, ſimul concurrentes navim peſſumdediſſe: quo factum ſit ut debitas furto pœnas naufragio piratæ perſolverint: incolumes vero ſues ad ſuarios enatarint.

30. *Et feri ſapiunt.*] Diſcunt aliena diſciplina manſuetæ ſues aſſueta loca repetere: ſapiunt vero, hoc eſt, ſuapte prudentia norunt apri, urinam, quam in fuga reddunt, cum paludis aqua confundere, ne ab obſervantibus, ſeu venatoribus, agnoſcatur, &c. Hac voce uſus Cicero, cum illud protulit, *Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, aliis monſtrant viam.* Vide Notas & Emend. num. CLXVII.

31. *In fuga levare.*] Leviores ſe ad fugam reddere, veſica urinæ pondere exonerata. Hac de re iterum lib. 28. ſect. 60.

32. *Caſtrantur.*] Columella, lib. 7. cap. 9. de ſuibus: *Feminis quoque vulvæ ferro exhulcerantur, & cicatricibus clauduntur, ne ſint genitales.* Sed uberius Philoſophus, lib. 9. hiſt. anim. cap 79. pag. 1175.

33. *Poſt bidui inediam.*] Ut vacua ſint inteſtina.

34. *Suſpenſæ.*] Et quidem prioribus pernis, ſi librariorum Plinii oſcitantiæ fides: Nam Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 5. cap. 3. pag. 278. ſuſpendi jubet *poſterioribus pedibus ſurſum*, idque res ipſa poſtulat, *ut inteſtina retrahantur*, inquit, *a matrice*, nec deorſum decidant. Ariſtoteles, loc. cit. κρεμάσαντες τῶν ὀπισθίων σκελῶν.

35. *Vulva reciſa.*] Ingreſſu matricis, & quaſi veſtibulo.

36. *Celerius ita.*] Ariſt. & Albert. locis cit.

37. *Sicut anſerum.*] Jecora ſuum fico ſaginatarum, & anſerina, laudat Jul. Pollux, lib. 6. cap. 9. pag. 282. Vide quæ dicturi ſumus, lib. 10. ſect. 27.

38. *M. Apicii.*] Tres Roma tulit Apicios, gulæ ſtudio omnes infames. Hic, de quo Plinius modo, medius illorum ætate fuit: majore fama, quam ut pluribus ſit nobis indicandus. Tiberii principatu vixiſſe, κατὰ τοὺς Τιβερίου χρόνους narrat Athenæus, lib. 1. pag. 7. Seneca item, in Conſolat. ad Matrem, & Plinius ipſe lib. 19. ſect. 41. De ejus ganea librum ſcripſit Apion Grammaticus, ut diximus in Auctorum Indice.

39. *Fico arida.*] Ita MSS. Editi, *fico carica.*

40. *Ac ſatie.*] Sunt qui malint, *ac a ſatie necatis*, hoc eſt, poſt ſatietatem. Fulv. Urſinus, in append. ad Petr. Ciacon. de Triclinio, pag. 90. mavult, *ac ſiti enectis*: nobis neutrum arridet. Vide quæ de anſerum jecore dicenda ſunt, lib. 10. ſect. 27.

41. *Repente mulſi.*] Alii *tepente* legunt, libris invitis. *Repente necatis* magis placet, nempe poſt mulſi potum: quo augeri corpora dicetur, lib. 22. ſect. 53.

42. *Glandia.*] Partes in ſue calloſæ, a glandium duritie ac figura cognominatæ. Quantum conjicere licet ex ſerie atque ordine rerum hic appellatarum, ex inteſtinis aut inguinibus glandia petebantur. Partem inteſtinorum eſſe ait Priſcianus. Alii e cervice peti volunt, quam Columella, lib. 7. cap. 9. in deſcribenda forma ſuum, glanduloſam commendat. E gutture alii, quod in ſue glandulæ appellentur, ut Plinius admonet, lib. XI. ſect. 66. quæ tonſillæ in homine. Vide quæ de ea voce rurſum dicturi ſumus, lib. 36. ſect. 2.

43. *Sincipita verrina.*] Quid? Sincipita? At in verrino capite nihil ſapidi præter roſtrum, & aurem. Illud nimirum eſt: ſinciput, quaſi ſciſſum caput eſſe: ſive dimidium capitis, non vero partem anteriorem: neque tam occipiti, ut Grammatici ſomniarunt, quam toti capiti integro contrarium habere ſignificatum. Magnum certe ex antiquorum uſu argumentum eſt, quod iis in adagio fuit, *Frons occipitio prior.* Quin ſinciput occipitio prius dixere, ſi contraria ſunt?

44. *Publii.*] Non eſt hic Publius Syrus mimus, cujus jocos & ſales Macrobius refert, lib. 2. Saturn. cap. 7. pag. 344. ac Gellius, lib. 17. cap. 14. pag. 966. quique Auguſto Cæſari gratiſſimus. Mimos ævi ſui ſuperavit omnes, in quibus & Laberium mimographum. Vide lib. XXXV. ſect. LVIII.

45. *Mimorum poëtæ.*] Hoc eſt, qui mimos ſcriptitavit. Mimus eſt laſcivum poëma. Ovid. lib. 2. Triſt. Eleg. 1. verſ. 515.

Scribere ſi fas eſt imitantes turpia mimos.

46. *Servitutem.*] Ita MSS. omnes. Salibus & ingenio libertatem promeruiſſe a patrono ſuo, ſcribit Macrobius loc. cit.

Sect. LXXVIII. 1. *Callum.*] Plautus in Pſeud. act. 1. ſc. 2. v. 32.

Nam mihi hodie natalis dies eſt, decet eum omnes vos concelebrare:
Pernam, callum, glandium, ſumen, facito in aqua jaceant.

Callum Plautus a ſumine, a lumbo Plinius diverſum facit. Vide lib. XI. ſect. 84.

2. *In tres.*] In tres partes diviſo olim apro, earum præ-

appellata. Solidum aprum Romanorum primus in epulis appoſuit P. Servilius Rullus, pater ejus Rulli, qui Ciceronis Conſulatu legem agrariam promulgavit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei eſt. Et hoc Annales notarunt, horum ſcilicet ad emendationem morum: quibus [3] non tota quidem cœna, ſed in principio, bini ternique pariter manduntur apri. * [4] Vivaria horum, ceterorumque ſilveſtrium, primus *CAP. LII. rogati generis invenit Fulvius [5] Lupinus, qui in Tarquinienſi feras paſcere inſtituit. Nec diu imitatores defuére L. Lucullus, & [6] Q. Hortenſius.

[7] Sues feræ ſemel anno gignunt. [8] Maribus in coïtu plurima aſperitas. Tunc inter ſe dimicant, indurantes attritu arborum coſtas, [a] lutoque ſe [9] tergorantes. [10] Feminæ in partu aſperiores, & fere ſimiliter in omni genere beſtiarum. Apris maribus, nonniſi anniculis generatio. In India cubitales dentium flexus gemini ex roſtro, totidem a fronte, ceu vituli cornua, exeunt. [11] Pilus æreo ſimilis agreſtibus, ceteris niger. [12] At in Arabia ſuillum genus non vivit.

LXXIX. In nullo genere [1] æque facilis mixtura cum fero, qualiter natos antiqui CAP. LIII. [2] hybridas vocabant, ceu ſemiferos: ad homines quoque, ut in C. Antonium Ciceronis in Conſulatu collegam, appellatione tranſlata. Non in ſuibus autem tantum, ſed in omnibus quoque animalibus, cujuſcumque generis ullum eſt placidum, ejuſdem invenitur & ferum; utpote cum hominum etiam ſilveſtrium [3] tot genera prædicta ſint. Capræ tamen in plurimas ſimilitudines transfigurantur. [4] Sunt capreæ, ſunt [5] rupicapræ, [6] ſunt ibices pernicitatis mirandæ, quanquam onerato capite

INTERPRETATIO.

a *Lutoque.*] Lutoque tergora incruſtantes.

NOTÆ.

ſtantiſſimam veteres, quæ ex re ipſa lumbus aprugnus appellabatur, cœnæ apponebant. Fuit Servilius Rullus, de quo Plinius hoc loco agit, e gente plebeia, quandoquidem pater is fuit P. Servilii Rulli Tribuni plebis, qui Ciceronis Conſulatu legem Agrariam promulgavit. Servilia gens tamen patricia fuit, ut patet ex Conſulatu M. Servilii, quem Plinius commemorat, libro X. ſect. LX. ac fortaſſis etiam ex Magiſterio Equitum, cujus idem meminit, libro VII. ſect. XIX. Non fuit igitur Rullus Tribunus plebis, niſi ex patris matre, *Servilius*: ex avo paterno plebeio *Rullus*: cum Tribunus plebis nonniſi plebeius eſſe potuerit. Hoc itaque illius Tribuni plebis genus fuit:

Rullus ——— Servilia conjux.
I
P. Servilius Rullus.
I
P. Servilius Rullus, Tribunus plebis.

Nomen autem Servilii idcirco cognomini Rulli præponitur, quoniam nobilius illud eſt, quippe patriciæ gentis. Eſt in Muſeo noſtro, & apud Patin. in Famil. pag. 237. n. 7. alicujus ex ea gente nummus argenteus: cujus pars una Victoriam in bigis exhibet, quæ palmam tenet. Infra, P. SERVILI. M. F. *Publius Servilius Marci filius*, Triumvir Monetalis ſcilicet, Triumviri filius. Parte altera caput Romæ galeatum eſt: retro, RVLLI. Non eſt autem hic RVLLI cognomen: nam ſi foret, RVLLVS ſcriberetur, non RVLLI. Cum RVLLI ſcribitur, *Rullius* legi oporteret: ut hic SERVILI. *Servilius* eſt: alibi, SERGI. *Sergius*, & ſexcenta ſimilia. Sententia eſt, primis tantum litteris ſingularum vocum expreſſa: R*aphanæ* V*eſpaſianus* LL*egiones* I*mpoſuit*. Raphana urbs eſt e præcipuis regionis Decapolitanæ. Ibi Veſpaſianus, cum in Judæa Decapoli proxima res ageret, legiones præſidiarias collocavit. Littera LL geminatur, ad pluralem numerum ſignificandum. Nummus alter a Patino allatus ibidem, n. 8. priori fere ſimilis eſt, niſi quod incuſum currui bijugo, quem regit Victoria, nomen Veſpaſiani eſt, IMP. VES. litteris colligatis. Id vero noſtram de voce RVLLI interpretationem egregie conſtabilit.

3. *Non tota quidem.*] Vide Notas & Emendat. numero CLXVIII.

4. *Vivaria.*] Gellius, lib. 2. cap. 20. pag. 155. *Vivaria, quæ nunc dicuntur*, inquit, *ſepta quædam loca ſunt, in quibus feræ vivæ paſcuntur*. Græcis θηριοτροφεῖον, Gallis, *un parc.* Alias tria diſtinguit idem ſcriptor eo ipſo capite vivariorum genera: ornithonas, *les volieres*: leporaria, *les garennes*: piſcinas, *les étangs*. Aprorum vero ceterorumque ſilveſtrium vivaria, Varro auctor eſt leporaria quoque olim eſſe appellata, teſte eodem Gellio: *Quem emiſti fundum Tuſculanum*, inquit, *a M. Piſone, in leporario apri fuere multi.*

5. *Lupinus.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. In Parmenſi editione, *Hirpinus*. At Hirpinum a Lupino, voce potius quam re ipſa differre, Feſtus admonet, ſcribens: *Irpini appellati nomine lupi, quem irpum dicunt Samnites: eum enim ducem ſecuti agros occupavere.* Hæc porro ſimiliter Varro tradidit, lib. 3. de re ruſt. cap. 12. apud quem Fulvius Lippinus perperam ſcribitur.

6. *Q. Hortenſius.*] De quo vide quæ in eo luxuriæ genere Varro eleganter admodum narrat, lib. 3. de re ruſt. cap. 13. pag. 107.

7. *Sues feræ.*] Cauſam Plutarchus inveſtigat, in quæſt. natur. pag. 917. cur ſues domeſticæ ſæpe pariant, aliæ alio tempore: feræ ſemel, & ſub idem omnes ferme tempus; ineunte nimirum æſtate.

8. *Maribus in coïtu.*] Ariſtot. lib. 6. hiſt. anim. cap. 17. pag. 715.

9. *Tergorantes.*] Ita Reg. 1. aliique: Ariſt. θωρακίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ ποιοῦντες τὸ δέρμα ὡς παχύτατον, &c. Fruſtra alii *ſtercorantes* legunt.

10. *Feminæ in partu.*] *Ubi pepererint*, ὅταν ἐκτέκωσιν, Ariſtot. Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 1. cap. 1. pag. 245. *Hoc autem accidit omnibus feminis animalium, quod tempore catulorum ferociores ſunt maribus: & hoc facit affectus filiorum.*

11. *Pilus.*] Apris Indicis nimirum.

12. *At in Arabia.*] De India hoc prodidit in octavo hiſtoriarum libro Ariſtoteles, cap. 33. pag. 981. & Photius in Bibl. cod. 73. pag. 148. Cteſia parum fide digno, ut Philoſophus ait, teſte citato, neque cicurem ibi ullum eſſe, neque ferum ſuem. Ælianus item, lib. 16. hiſt. anim. cap. 37. De Æthiopia Porphyrius: ἐν Αἰθιοπίᾳ φασὶν οὐχ ὁρᾶσθαι τὸ ζῶον τοῦτο. At Solinus, haud dubie Plinianam orationem paraphraſi amplificans, cap. 33. pag. 62. de Scenitis Arabibus: *Præterea ſuillis carnibus prorſus abſtinent: ſane hoc animalis genus, ſi invectum illo fuerit, moritur illico. Hanc Arabiam Græci Eudæmonem, noſtri beatam nominaverunt.*

Sect. LXXIX. 1. *Æque facilis.*] Ac in ſuibus.

2. *Hybridas.*] Alii Ibridas ſcribi malunt, quod Umbros antiqui, aut Imbros, Ibroſque, ſpurios appellarunt, uti monuimus, ſect. 75. Hinc hybridæ canes nati mixto genere venaticorum & gregariorum, teſte Porphyrione, carmen illud Horatii interpretante, e lib. 1. Satyr. 7. v. 2.

Hybrida quo pacto ſit Perſius ultus.

Id porro Antonio, inditum cognomen videtur, quod ex diverſæ gentis, ſortiſve parentibus ortus ſit: διγενῆ Græci vocant.

3. *Tot genera.*] Libro 7. ſect. 2.

4. *Sunt capreæ.*] Gallis, *Chevreuils*. Græcis, αἶγες ἄγριοι. Ariſt. lib. 8. cap. 33. pag. 981.

5. *Rupicapræ.*] *Bouquetins* Galli vocant, quaſi hircos ſilveſtres: Animal eſt in Alpibus iis, quibus a Sabaudia diſpeſcitur Delphinatus, maxime frequens: ſummos vertices incolit rupium; unde nomen: atque, ut cecinit Præſes de Boiſſieu, in Alpe, pag. 85.

Juga devia ſemper
Incolit, Alpinis tantum fera cognita ſaxis:
Et tanquam rapido flagrans a fulmine, dura
Concretas glacie cautes, & cana pruinis
Saxa petit.

6. *Sunt ibices.*] Ab *ibex*, quod caſus ſingularis nomen, Paradino aſſentior, aienti in eo opere quod inſcripſit, de

[7] vaſtis cornibus [a] [8] gladiorumque vaginis : in hæc ſe librant, ut tormento aliquo rotati in petras, potiſſimum e monte aliquo in alium tranſilire quærentes ; [9] atque recuſſu pernicius, quo libuerit, exſultant. [10] Sunt & oryges, [11] ſoli quibuſdam dicti contrario pilo veſtiri, & ad caput verſo. [12] Sunt & damæ, [13] & pygargi, & [14] ſtrepſicerotes, multaque alia haud diſſimilia. Sed [15] illa Alpes, [16] hæc tranſmarini ſitus mittunt.

Cap. LIV. LXXX. Simiarum quoque genera [1] hominis figuræ proxima, [2] caudis inter ſe diſtinguuntur. [3] Mira ſolertia : [4] viſco inungi, [5] laqueiſque calceari imitatione venantium tradunt : Mucianus & latrunculis luſiſſe, [6] fictas cera icones uſu diſtinguente. [7] Luna cava triſtes eſſe, quibus in eo genere cauda ſit, novam exſultatione adorare : nam defectum ſiderum & ceteræ pavent quadrupedes. [8] Simiarum generi præcipua erga fetum affectio. Geſtant catulos, quæ manſuefactæ intra domos peperere, omnibus demonſtrant, tractarique gaudent, [b] gratulationem intelligentibus ſimiles. Itaque magna ex parte complectendo necant. [9] Efferatior [10] cynocephalis natura [11] ſicut ſatyris. Callitriches toto pæne aſpectu differunt : barba eſt in facie, cauda late fuſa primori parte. Hoc animal negatur vivere in alio quam Æthiopiæ, quo gignitur, cælo.

Cap. LV. LXXXI. [1] Et leporum plura ſunt genera : [2] In Alpibus candidi, quibus hibernis

Interpretatio.

a *Gladiorumque vaginis.*] Quæ ſint gladiorum vaginis ſimilia.

b *Gratulationem.*] Videtur intelligere *dum catulos ſuos tractamus*, quod ſibi *de tam feſtiva prole* gratulemur.

Notæ.

Galliæ montibus, ibicem Plinii eſſe *le Chamois*, genus in Vapincenſi Delphinatus agro frequentiſſimum : quamvis D. de Boiſſieu, ei generi quod *bouquetin* nominatur, rupicapraſque eſſe diximus, ibicum nomen attribuit : & Bochartus item, parte 1. lib. de animal. cap. 23. pag. 920. Sed perperam : Harum enim ferarum, quas *chamois* vocamus, proprium ac ſingulare eſſe, neque commune cum iis quas *bouquetins* appellitant, id quod de ibicibus Plinius refert, teſtis eſt oculatus Nic. Chorier, lib. de hiſt. Delphin. primo, pag. 64. Ut e rupe nimirum una editiſſima, in aliam haud exiguo diſſitam intervallo ſe librent, ceu tormento aliquo actæ ac rotatæ : neque in pedes quidem, ut ceteræ, ſed in cornua ipſa, quibus affixæ petris adhæreſcunt primo, tum inde revulſæ ſponte, incredibili vi quadam, quo libuit, demum exſiliunt.

7. *Vaſtis cornibus.*] Hoc eſt, latis, quanquam exiguis : neque ſunt ea ibicibus, ut rupicapris, in dorſum rejecta : ſed in adverſum, hoc eſt, anteriorem partem projecta, & adunca : qua aduncitate affigunt ſe petris, in quas inſiliunt.

8. *Gladiorumque vaginis.*] Sic MSS. omnes incredibili conſenſu : nequicquam refingere hæc verba aliter contendente Rhenano. Gladiorum vaginæ ea cornua vocitantur, quoniam vaginarum ſimilitudinem referant, intus cava, in mucrone concreta.

9. *Atque recuſſu.*] Inde ſe ipſi revellentes, unde cornibus adhæſerant.

10. *Sunt & oryges.*] Herodotum tranſcribere Plinius nunc videtur, de Libya hæc prodentem, lib. 4. Melpom. pag. 285. hominum ibi ſilveſtrium genera multa conſpici, ferarumque pariter in hoc orbe penitus ignotarum : quales ſunt πύγαργοι, καὶ ζορκάδες, καὶ βουβάλιες .... καὶ ὄρυες .... μέγεθος ἡ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βοῦν ἐστι, &c. Orygum Libycorum picturam exhibet Bochartus, lib. 3. animal. pag. 955. quam ſecum communicatam ait a Viro Cl. Dan Huëtio. Africanam eſſe feram, tum hoc loco, tum lib. 10. ſect. 94. Plinius admonet. Fallitur Bellonius, qui orygem veterum putat eſſe, quam vulgo *Gazellam* vocant. Nam Gazellæ bina ſunt cornua in ſe recurrentia : oryx vero unicornis eſt, auctore Plinio, lib. XI. ſect. 106. & Ariſt. a nobis ibi laudando.

11. *Soli quibuſdam dicti.*] Cum alii tauros ſilveſtres aſſeverent in Æthiopia eſſe pilo ſimiliter in contrarium verſo, ut dictum eſt ſect. 30.

12. *Sunt & damæ.*] Africanæ nimirum ζορκάδες Herodoti, a noſtris, quas Galli *Daims* nuncupant, longe diverſiſſimæ. Deſcribit illas Λιβυστίνας δορκάδας Ælianus, lib. 14. hiſt. animal. cap. 14.

13. *Et pygargi.*] A clunibus albis nomen. E caprearum Libycarum genere.

14. *Strepſicerotes.*] Vide quæ dicturi ſumus, lib. XI. ſect. 45.

15. *Illa Alpes.*] Capreas, rupicapras, ibices.

16. *Hæc.*] Oryges, damas, ceteraque, quæ gignunt tranſmarinæ regiones, hoc eſt, Africa, Libyaque.

Sect. LXXX. 1. *Hominis figuræ.*] Ut Ennius, inquit Cicero, lib. 1. de Nat. Deor. pag. 42.

Simia quam ſimilis, turpiſſima beſtia, nobis.

De eo argumento prolixius tota ſect. 100. libri undecimi. Simiarum genera indolemque deſcribit ſatis curioſe Scaliger, Exercit. 213. pag. 679. & 680.

2. *Caudis inter ſe.*] Aliæ enim cauda carent, quas πιθήκους Græci vocant : caudatæ aliæ, quas cercopithecos. Unde apud Martialem, lib. 14. Epigr. 102. ſimius loquitur :

Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

3. *Mira ſolertia.*] Acumen ingenii, in quibuſdam apte imitandis.

4. *Viſco.*] Imitari venantes ſolet ſimiarum quoddam genus : quare viſco ſe ipſæ inungunt : calceoſque inducunt, quos exuere deinde nequeant. Strabo in Indica hiſtoria, lib. 15. pag. 699. Ἡ δὲ θήρα τοῦ ζώου διττή, &c. Duplex, inquit, animalis hujus venatio eſt : quippe quod naturæ inſtituto viſa imitari, fugaque ſe ad arbores recipere maxime conſueverit. Quocirca venatores, cum inſidentem arbori ſimiam viderint, poſito in conſpectu illius cum aqua catino, ſuos oculos ea inungunt : deinde pro aqua, viſci catino ſuppoſito, recedentes in inſidiis ſe procul collocant. At ubi deſiliens ex arbore ſimia, ſe viſco inunxerit, connivendoque palpebræ cohæſerint, accedentibus illis excipitur, &c.

5. *Laqueiſque.*] Ælianus, lib. 17. hiſt. anim. cap. 25. Εἰ θεάσαιτό τινα ὑποδήματα τοῖς ποσί, &c. Imitatur quoque ſimia, inquit, ſi quem calceos induentem viderit : ideoque graves ex plumbo calceos pro his venatores ſupponunt, tum laqueos ſubjiciunt, ut intrare quidem pes valeat, ſed firmo interim vinculo teneatur.

6. *Fictas cera icones.*] Amicas ab hoſtilibus effigies, ex ipſa ludi ratione, hoc eſt, ex ipſo latrunculorum motu, uſu magiſtro diſtinguunt. Vide Notas & Emendationes, num. CLXIX. De ſimia cum Carolo V. Imp. latrunculis colludente, nota hiſtoria eſt.

7. *Luna cava.*] Seneſcente ante coïtum. Hæc quoque Solinus, cap. 27. pag. 53.

8. *Simiarum.*] Solinus loc. cit.

9. *Efferatior.*] Reliquum caput Solinus tranſcripſit, loco citato.

10. *Cynocephalis.*] De hoc ſimiarum genere, cui factum nomen a canina capitis figura, egit Ariſt. lib. 2. de hiſt. anim. cap. 13. pag. 197. aliique. Bellonius, Palmerius, ac Salmaſius illud eſſe exiſtimant, quod Galli *magot* appellant.

11. *Sicut Satyris.*] Vide Notas & Emendationes, num. CLXX. De eo genere ſimiarum hæc Solini paraphraſis : *Sunt & quas vocant Satyros, facie admodum grata, geſticulatis moribus inquietæ.*

Sect. LXXXI. 1. *Et leporum.*] Sicuti caprarum, & ſimiarum, inquit, ita & leporum.

2. *In Alpibus candidi.*] Quales vidiſſe ſe in Alpium tractu, qui Delphinatum attingit, Vapincenſi agro, ſcribit locupletiſſimus teſtis Nic. Chorier, lib. 1. hiſt. Delphin. pag. 65. In iiſdem Alpibus eſitaſſe lepores, perdiceſque albas, Scaliger, Exercit. 59. pag. 213. Scefferus Upſalenſis, in Ephemerid. Eruditorum, 1667. pag. 22. lepores, vulpes, ſciuroſque candidos, hieme viſos a ſe refert. In Norvegia, teſte Th. Bartholino, de nivis uſu, cap. 19. urſi, lepores, corvi, aquilæ, milvi, accipitreſque albi. Vide Varronem, lib. 3. rei ruſt. cap. 12. pag. 107.

menſibus pro cibatu [3] nivem credunt eſſe: certe liqueſcente ea [4] rutileſcunt annis omnibus: [5] & eſt alioqui animal intolerandi rigoris alumnum. Leporum generis ſunt & quos [6] Hiſpania cuniculos appellat, fecunditatis innumeræ, famemque Balearibus inſulis, [7] populatis meſſibus afferentes. Fetus [8] ventri exſectos, vel uberibus ablatos, non repurgatis interaneis, gratiſſimo in cibatu habent: laurices vocant. [9] Certum eſt, Balearicos adverſus proventum eorum auxilium militare a Divo Auguſto petiiſſe. Magna propter venatum eum [10] viverris gratia eſt. Injiciunt eas in ſpecus, qui ſunt multifores in terra, [11] unde & nomen animali: atque ita ejectos ſuperne capiunt. [12] Archelaus auctor eſt, quot ſint corporis cavernæ ad excrementa lepori, totidem annos eſſe ætatis. Varius certe numerus reperitur. [13] Idem utramque vim ſingulis ineſſe, ac ſine mare æque gignere. [14] Benigna circa hoc natura, innocua & eſculenta animalia fecunda generavit. Lepus [15] omnium prædæ naſcens, [16] ſolus [17] præter daſypodem ſuperfetat, aliud educans, aliud in utero pilis veſtitum, [18] aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. Nec non & veſtes leporino pilo facere, tentatum eſt, tactu non perinde molli, ut in cute, propter brevitatem pili [19] dilabidas.

LXXXII. [1] Hi manſueſcunt raro, cum feri dici jure non poſſint: complura namque ſunt nec placida, nec fera, ſed mediæ inter utrumque naturæ, [a] ut in volucribus hirundines, [2] apes: in mari, delphini. CAP. LVI.

* Quo in genere multi & hos incolas domuum poſuere mures, haud ſpernendum in oſtentis etiam publicis animal. [3] Arroſis Lanuvii clypeis argenteis, Marſicum portendere bellum: [4] Carboni Imperatori apud Cluſium faſciis, quibus in calceatu utebatur, exitium. Plura eorum genera in Cyrenaïca regione: alii lata fronte, alii acuta, [5] alii herinaceorum genere pungentibus pilis. Theophraſtus auctor eſt, [6] in Gyaro inſula cum incolas fugaſſent, ferrum quoque roſiſſe eos, * CAP LVII.

INTERPRETATIO.

a *Ut in volucribus.*] In iis quæ volant.

NOTÆ.

3. *Nivem credunt.*] Sed temere credunt: neque enim in eo cibatu cauſa candoris eſt poſita. Domeſtica animalia, in primiſque anſeres, nivibus avide veſci obſervavit idem Bartholinus, quanquam variis ea pennis eſſent. Aſſiduus nivium conſpectus afferre poteſt matricum phantaſiæ ſpeciem coloris hujus.

4. *Rutileſcunt.*] Nativi coloris pilo veſtiuntur.

5. *Et eſt alioqui.*] Vide Notas & Emendationes, numero CLXXI.

6. *Hiſpania cuniculos.*] Falli Varronem, Plinium, Ælianum, Galenum, alios, qui cuniculum vocem Hiſpanam eſſe velint, Menagius ait in Amœnit. Juris Civil. cap. 38. pag. 167. A Græca voce κύων κυνὸς originationem mavult deduci, unde *cunicus* primum, deinde *cuniculus* effictum ſit. De reliquis alii ſane viderint: quod vero Plinium & Varronem in hoc album referat, immerito facit, quippe qui abſint ab ea mente longiſſime, ut mox dicemus. Æliano interim lib. 13. hiſt. anim. cap. 15. κόνικλος eſt. Polybio, lib. 12. pag. 911. κυνίκλος. Gallis *lapin.*

7. *Populatis meſſibus.*] Strabo, lib. 3. pag. 144.

8. *Ventri exſectos.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. &c. rectius quam editi, *ventre.* Mox etiam fortaſſis verius, *repurgatos.*

9. *Certum eſt.*] Strabo, lib. 3. pag. 144. & pag. 168.

10. *Viverris.*] Strabo loc. cit. pag. 144. hoc ipſum refert, γαλᾶς ἀγρίας vocat ἃς ἡ Λιβύη φέρει, hoc eſt, muſtelas ſilveſtres ex Africa importatas. Galli, *des furets.* Sub terra tanta eſt hujus animalis ferocia, ut decuplo majorem ſe cuniculum ſuperet, atque interficiat: extra latebras, deponit hanc ferociam.

11. *Unde & nomen.*] *Ab eo quod*, ut Varronis verbis utar, lib. 3. de re ruſt. cap. 12. *ſub terra cuniculos ipſi facere ſoleant, ubi lateant in agris.* Non igitur Varro, Pliniuſve, vocem Hiſpanam *cuniculum* eſſe voluerunt: ſed in Hiſpania primum a Latinis colonis eo deductis, ex foraminum, quæ animalia iſta ſub terra fodiunt ſimilitudine, ipſis attributam, mox donatam civitate & Latio.

12. *Archelaus.*] Et Jul. Pollux, lib. 5. cap. 12. pag. 243. & Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 2. Archelaum in eam rem citat & Varro, loco proxime appellato.

13. *Idem utramque.*] Hoc eſt, cunctis feminis non modo concipiendi, ſed implendi etiam poteſtatem eſſe. Hauſit hoc Archelaus ex Democrito, cujus verba exſtant lib. 19. Geopon. cap. 4. pag. 466. Negat merito Ariſtoteles, negat experientia. Vulgati erroris cauſam aperuimus ſect. 47. hujus libri, cum de fibris ſeu caſtoribus ageremus.

14. *Benigna.*] Hæc Plinius ex Herod. lib. 3. Thalia, num. 108. pag. 204. ubi totidem plane verbis exſtant.

15. *Omnium prædæ.*] Quem omnia venantur, inquit Herod. fera, ales, homo: ὁ λαγωὸς ὑπὸ παντὸς θηρεύεται θηρίου, καὶ ὄρνιθος, καὶ ἀνθρώπου.

16. *Solus.*] At equas & mulieres quoque ſuperfetare certum eſt, idque Ælianus docet lib. 4. hiſt. anim. cap. XI. ac Plinius ipſe libro 7. ſect. 9. at ſuperfetare tam numeroſa ſobole, hæc vero eſt unius leporis, peculiaris ac propria dos.

17. *Præter daſypodem.*] Hoc vero Plinius Herodoti verbis adjecit. Quid vero daſypodis nomine intelligat, haud ita proclive eſt ſtatuere. Leporis epithetum δασύπους videtur, a villoſis pedibus ſic cognominati. Et a lepore tamen nunc diverſum facit: a cuniculo pariter, & a lepore, tum hoc loco, tum libro decimo, ſect. 83. Hæſitaſſe ipſe videtur, lib. 7. ſect. 9. cum ait: *Præter mulierem pauca animalia coitum novere gravida. Unum quidem omnino, aut alterum ſuperfetat.* Leporem enim, daſypodemque intelligit, quæ num inter ſe diſcrepent, dubitare eum ex ea loquendi formula, *unum aut alterum*, forſan apte colligas.

18. *Aliud implume.*] Ita MSS. omnes. Tranſlate dictum pro depili. Hæc iiſdem fere verbis Herod. loc. cit. Oppianus, lib. 4. Cyneg. ſub finem, verſ. 522. Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 12.

19. *Dilabidas.*] Veſtes nimirum: vel *dilabidam*, ut habent Reg. 1. & Colb. 1. 2. quod ad brevitatem pili referri poteſt.

Sect. LXXXII. 1. *Hi manſueſcunt.*] Lepores ſcilicet, de quibus proxime dictum eſt: non *damæ*, uti ex poſtrema ſuperioris capitis ſyllaba, huc perperam tranſlata, effingere conati ſunt Parmenſis editionis auctores.

2. *Apes.*] Ita MSS. omnes. Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 16. apes in feras & cicures dividit. *Feras dico*, inquit, *quæ ſilveſtribus locis paſcitant: cicures, quæ in cultis.* Feræ certe dici non poſſunt, præſertim eæ quæ aſſiduo hominum interventu, qui alvearia curant, fuerint delinitæ: placidorum enim animalium in morem inter homines degunt. Sed neque placidæ omnino: quandoquidem facto examine aliquando abſcedunt: aculeis ſæviunt, hominumque contactum fugiunt. Paria feritatis ac placiditatis, delphines hirundineſque argumenta præbent.

3. *Arroſis Lanuvii.*] Vide Notas & Emend. num. CLXXII. De bello Marſico diximus lib. 2. ſect. 85.

4. *Carboni.*] Vide Pighii annales, ad Urbis annum DCXXXIV.

5. *Alii herinaceorum.*] Alii, inquit, herinaceis ſimiles. Ariſt. lib. 6. hiſt. animal. cap. ult. pag. 788. οἱ δ' ἐν Αἰγύπτῳ μύες, σκληρὰν ἔχουσι τὴν τρίχα, σχεδὸν ὥσπερ οἱ χερσαῖοι ἐχῖνοι.

6. *In Gyaro.*] Theophraſtus in libro de animalibus, quæ repente apparent. Antigonus Caryſtius, in Mirabil. cap. 21. ex quo Stephanus & Suidas acceperunt, verbo Γύαρος. Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 14. ἐν τῇ Πάρῳ, mendoſe, pro ἐν Γυάρῳ.

id quod natura quadam & ad Chalybas facere in ferrariis officinis. [7] Aurariis quidem in metallis ob hoc alvos eorum excidi, ſemperque furtum id deprehendi: tantam eſſe dulcedinem furandi. Veniſſe murem [8] cc. denariis, Caſilinum obſidente Hannibale: eumque qui vendiderat fame interiiſſe, emptorem vixiſſe, Annales tradunt. Cum candidi provenere, lætum faciunt oſtentum. [9] Nam ſoricum occentu dirimi auſpicia, Annales refertos habemus. Sorices & ipſos hieme condi, auctor eſt Nigidius: [10] ſicut glires, quos Cenſoriæ leges, [11] Princepſque M. Scaurus [12] in Conſulatu, non alio modo cœnis ademere, quam conchylia, aut ex alio orbe convectas aves. Semiferum & ipſum animal, cui vivaria in doliis, [13] idem qui apris, inſtituit. Qua in re notatum, non congregari, niſi populares ejuſdem ſilvæ: & ſi miſceantur alienigenæ, amne vel monte diſcreti, interire dimicando. Genitores ſuos feſſos ſenecta alunt inſigni pietate. [a] [14] Senium finitur hiberna quiete. [15] Conditi enim & hi cubant: rurſus æſtate juveneſcunt: ſimili, [16] & nitelis quiete.

CAP. LVIII. LXXXIII. [1] Mirum, rerum naturam non ſolum alia aliis dediſſe terris animalia, ſed in eodem quoque ſitu quædam aliquibus locis negaſſe. [2] In Mæſia ſilva Italiæ, non niſi in parte reperiuntur hi glires. [3] In Lycia dorcades non tranſeunt montes Syris vicinos: onagri montem, qui Cappadociam a Cilicia dividit. [4] In Helleſponto in alienos fines non commeant cervi: & circa Arginuſſam [5] Elaphum montem non excedunt, auribus etiam in monte fiſſis. [6] In Poroſelene inſula viam muſtelæ non tranſeunt: [7] in Bœotiæ Lebadia illatæ ſolum ipſum fugiunt, quæ juxta in Orchomeno tota arva ſubruunt, talpæ, quarum e pellibus cubicularia vidimus ſtragula: adeo ne religio quidem a portentis ſummovet delicias. [8] In Ithaca lepores illati moriuntur extremis quidem in litoribus: [9] in Ebuſo, in litoribus, cuniculi: ſcatent juxta in Hiſpania, Balearibuſque. [10] Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis e continente vocalibus durat genus earum. [11] Mutæ ſunt etiam nunc in Seripho inſula. Eædem alio tranſlatæ canunt: quod accidere & in lacu Theſſaliæ [12] Sicendo tradunt. In Italia muribus araneis venenatus eſt morſus: eoſdem ulterior Apennino regio non habet. Iidem ubicumque ſint, [13] orbitam ſi tranſiere, moriuntur. [14] In Olympo Macedoniæ monte non ſunt lupi, [15] nec in Creta inſula. [16] Ibi quidem non vul-

INTERPRETATIO.

a *Senium.*] Senium ipſis eſt hiberna quies, & ea quiete finitur: ... rurſus æſtate, quæ ſubſequitur, juveneſcunt.

NOTÆ.

7. *Aurariis quidem.*] Cumis in æde Jovis aurum a muribus corroſum refert Livius, lib. 27. pag. 308. Antii coronam auream, lib. 30. pag. 353.

8. *CC. denariis.*] Vide Notas & Emendationes, numero CLXXIII. Ducenti denarii monetæ Gallicæ libras efficiunt Octoginta.

9. *Nam ſoricum.*] Valerius Max. lib. 1. cap. 1. num. 5. *Occentus autem ſoricis auditus Fabio Maximo Dictaturam: C. Flaminio Magiſterium Equitum deponendi cauſam præbuit.* Auſonius: *Quadrupes oſcinibus quis jungitur auſpiciis? Mus.* Refert in eam rem lepidum Catonis dictum Auguſtinus, lib. 2. de Doctr. Chriſt.

10. *Sicut glires.*] Glis, *un loir.* De quo vulgatum illud Martialis, lib. 13. Epigr. 59.

Tota mihi dormitur hiems, & pinguior illo
Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.

Inter cœnarum fercula locum habuiſſe haud poſtremum idem docet, lib. 3. Epig. 58.

Somniculoſos ille porrigit glires, &c.

Plura dicemus ea de re, lib. 36. ſect. 2.

11. *Princepſque.*] Princeps non pro primo hic accipiendus, ut Gelenio viſum eſt: ſed pro Senatus Principe. Plinius lib. 2. ſect. 55. *Scauro Conſule, qui mox Princeps fuit.*

12. *In Conſulatu.*] Anno Urbis DCXXXIX. Meminit hujus legis ſumptuariæ, ſive cibariæ, ab Æmilio Scauro latæ, auctor libri de Viris Illuſtribus.

13. *Idem qui apris.*] Fulvius Lupinus, de quo dictum eſt ſect. 78. Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 12. *In eodem conſepto fere habere ſolent de animalibus cochlearia, atque alvearia, atque etiam dolia, ubi habeant concluſos glires.*

14. *Senium finitur.*] Pintianus hunc locum fruſtra ſollicitat, ut *ſomnum* pro *ſenio* reponat.

15. *Conditi.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 22. pag. 939. Martialis loc. cit. & alii.

16. *Et nitelis.*] Hoc eſt, cum ſit ſimilis & nitelis quies. Nitedulæ Ciceroni dicuntur, pro Seſtio: *Quum id etiam civitatis fatum fuit, ut illa & vepreculis extracta nitedula Rempubl. conaretur arrodere.* Mus agreſtis in nitela, ſive nitedula, quem Græci *μυῶ ἀρουραῖον*, Galli *mulot* appellitant, rubeo colore, cui nomen videtur a pilorum nitore factum. Parmenſes editores priſcam lectionem everterunt, ut *muſtelis* legerent, reclamantibus libris MSS. De colore nitelino Plinius lib. 16. ſect. 69.

Sect. LXXXIII. 1. *Mirum.*] Ariſt. lib. 8. hiſt anim. cap. 33. pag. 979.

2. *In Mæſia.*] De qua Livius lib. 1. pag. 13. *Silva Mæſia Veientibus adempta: uſque ad mare imperium prolatum: in ore Tiberis Oſtia urbs condita.* Nunc vulgo appellitant *Boſco di Baccano*, a vicino oppido: nono fere ab Urbe lapide, ad occaſum æſtivum.

3. *In Lycia dorcades.*] Δορκὰς ἀπὸ τοῦ δέρκειν, nomen ſortita, quoniam ſit acutiſſimi viſus. A priſca lectione diſcedit Pintianus, cum Lyciam mutare in Ciliciam conatur. Galli damam vocant, *un daim:* ſequiore ſexu, *une daine.*

4. *In Helleſponto.*] Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 16.

5. *Elaphum.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. Vide Notas & Emend. num. CLXXIV. A Græca voce ἔλαφος, quæ cervum ſonat, factum id ei monti nomen.

6. *In Poroſelene.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 33. pag. 980.

7. *In Bœotiæ Lebadia.*] Ariſt. loc cit. At auctor libri De mirab. auſcult. pag. 1163. ἐν Κορωνείᾳ τῆς Βοιωτίας: quem Antigonus Caryſtius ſequitur, hiſt mirab. cap. XI. & Stephanus, verbo Κορώνεια. Ariſtoteli vero ſubſcribit etiam Ælianus, lib. 17. hiſt. anim. cap. 10.

8 *In Ithaca.*] Ariſt. pag. 981. Mortui, inquit, reperiuntur juxta mare, reverſi in eam partem, qua fuerant in inſulam importati.

9. *In Ebuſo.*] Subintellige, *moriuntur*, verbo ex præcedenti ſententia repetito. Quo magis mireris, inquit, cuniculos in Ebuſo illatos, cum primum litus attigerint, interire: Hiſpaniæ, Baleariumque loca, non admodum ab Ebuſo diſſita, incredibiliter iis ſcatent. Juxta Ebuſum Hiſpania, regnum hodie Valentinum appellatur. Vide Notas & Emend. num. CLXXV.

10. *Cyrenis.*] Ariſt. loc. cit. Auctor libri De Mirab. Auſcult. pag. 1155. Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 35.

11. *Mutæ ſunt.*] Ariſt. & auctor libri mox citati. Ælianus item, cap. 37. In nimiam aquarum frigiditatem ranarum ſilentii cauſam refundit Tzetzes, Chiliad. 8. hiſt. 167. verſ. 95.

12. *Sicendo.*] MSS. *Sicandro.* Juxta Pierum Theſſaliæ oppidum, lacum hunc ſtatuit Ælianus, eadem referens loco cit. Sed lacus nomen non appellat.

13. *Orbitam ſi.*] Nicander in Theriac. pag. 59. Phile, lib. de propr. anim. cap. de mure araneo, pag. 110. Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 37.

14. *In Olympo.*] Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 33. ex Theophraſto.

15. *Nec in Creta.*] Ælianus, loc. cit. & Solin. c. XI. pag 30.

16. *Ibi quidem.*] Diodorus lib. 4. Bibl. pag. 225. Solinus,

pes,

pes, urſive, atque omnino [17] nullum maleficum animal, præter phalangium: aranei id genus, de quo [18] dicemus ſuo loco. [19] Mirabilius, in eadem inſula cervos, præterquam [20] in Cydoniatarum regione, non eſſe: item apros, [21] & attagenas, herinaceos. In Africa autem [22] nec apros, nec cervos, [23] nec capreas, nec urſos.

LXXXIV. Jam quædam animalia indigenis innoxia, advenas interimunt: ſicut ſerpentes parvi [1] in Tirynthe: quos terra naſci proditur. Item in Syria angues, [2] circa Euphratis maxime ripas, dormientes Syros non attingunt: aut etiamſi calcati momordere, non ſentiuntur maleficia: aliis cujuſcumque gentis infeſti, avide & cum cruciatu exanimantes: quamobrem & Syri non necant eos. Contra [3] in Latmo Cariæ monte Ariſtoteles tradit a ſcorpionibus hoſpites non lædi, indigenas interimi. Sed reliquorum quoque animalium, & [4] præterea terreſtrium, dicemus genera. CAP. LIX.

NOTÆ.

loc. cit. Auctor libri De Mirab. Auſcult. pag 1157.

17. *Nullum maleficum.*] Ælianus lib. 5. hiſt. anim. cap. 2. & Solin. loc. cit. In Delphinatu, a Gratianopoli milliari uno, Turris eſt, quam vocant incolæ, *La Tour ſans Venin,*

Quo nulli ſubeunt impune dracones,
Nullaque ſuſpenſis diſcurrit aranea telis,
Nulla venena latent.

Ita cecinit Præſes de Boiſſieu, lib. de ſeptem mirac. Delphin. pag. 45. Nec ſerpentes, nec araneas, nec bufones, nec ſtelliones ibi ullos eſſe, ſed & aliunde allatos ſtatim interire, teſtis eſt oculatus Nicol Chorier, lib. 1. hiſt. Delphin. pag. 46.

18. *Dicemus ſuo loco.*] Librò XI. ſect. 28. & lib. 29 ſect. 27.

19. *Mirabilius.*] Solinus, loc. cit.

20. *In Cydoniatarum.*] Hinc illud Senecæ, in Hippolyto: *Tua Cretæas ſequitur cervas*, &c. Et ab Achaïa Cretæ oppido, cervas Achaïneas appellatas laudat Apollonii ſcholiaſtes, ad lib. 4. ut dicemus in Notis & Emend. ad librum XI. num. XCIII.

21. *Et attagenas.*] Vide Notas & Emendationes, num. CLXXVI.

22. *Nec apros.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. 981. Africæ non ademit urſos: ſed apros tantum, cervos, capraſque ſilveſtres. De cervis & apris eadem prior Herodotus, lib. 4. Melpom. num. 192. pag. 286. Deinde Ælianus, lib. 17. hiſt. anim. cap. 10. De cervis diximus, ſect. 51. De urſis Plinio adſtipulatur Albertus M. lib. 22. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 600. *Nec cervi*, inquit, *nec capræ, nec capreæ, nec urſi vivunt in Africa.* Vide tamen quæ diximus ſect. 54. libri hujus.

23. *Nec capreas.*] Ariſt. loc. cit. αἶγας ἀγρίους. Gallis *des chevreuïls.*

Sect. LXXXIV. 1. *In Tirynthe.*] MSS. omnes, *in Mirinthe.* Editores *Tirynthe* ſcripſerunt, quod id oppidi nomen ſit prope Mycenas, quod olim intercidiſſe Plinius & Strabo narrant. Sed cum regionis, montiſve potius nomen, quam oppidi, hic locus poſcere videatur, libentius ſcripſerim, *in Minthe.* Eſt enim in Peloponneſo, prope Pylum Μίνθη mons Straboni, lib. 8. pag. 344.

2. *Circa Euphratis.*] Auctor libri, De Mirab. Auſcult. Apollonius, hiſt. Comm. cap. 12. pag. 17. Περὶ Βαβυλῶνα δὲ, διαβάντι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, ὀφίδια γίγνεται· καὶ τοὺς μὲν ξένους τύπτει· τοὺς δὲ ἐντοπίους οὐκ ἀδικεῖ. Item Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 29.

3. *In Latmo.*] Antigonus, hiſt. mirab. cap. 18. Apollonius Dyſcolus, hiſt. Comment. cap. XI. ex Ariſtotelis opere, cui titulus, Νόμιμα Βαρβαρικά. Ariſtoteles ipſe, lib. 8. hiſt. anim. cap 39. Denique Ælianus, lib. 5. hiſt. animal. cap. 14.

4. *Præterea terreſtrium.*] Ita MSS. omnes. Editi perperam, *& præter terreſtria, indicemus genera.* Tempus eſt jam, inquit, reliqua animalium genera dicere, indeque terreſtria alia, cujuſmodi ſunt arbores, herbæ, fruges, lapides, ac metalla.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM VIII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. I. I. ET *imperiorum obedientia, officiorumque, quæ didicere memoria.*] Ita omnes ad unum codices manu exarati, librique impreſſi: ut mirari ſatis non ſit, cur Salmaſius in Solin. pag. 305. mutari hæc in hunc modum malit: *& in priorum obedientia officii, eorum quæ didicere memoria*: ut elephantes dicat ſuis prioribus, hoc eſt, ut quidem arbitror, natu majoribus obedientiam præſtare. Operæ pretium porro viſum eſt, ceteris quæ ſubſequentur notis, præmittere non invenuſtum Joannis Paſſeratii carmen, ante annos fere centum XL. exaratum, cum mera ſimplexque ſit orationis Plinianæ de elephantorum natura ingenioque paraphraſis, quæ commentarii vice eſſe ipſa poſſit.

ELEPHAS.

Cal. Jan. M. D. LXXXIV.

Parva quidem primis, ſed non ingrata, Calendis,
Hactenus obtulerit tenui tibi Muſa libello:
At nunc ingenti magnum te munere donet,
Aonidum decus, & columen, rerumque mearum.
Pande fores, Memmi, penituſque recluſa dehiſcant
Limina, quo celſis valeat ſuccedere tectis,
Arma viroſque ferens turrito bellua tergo.
Dum loquor, ecce tuos intrat manſueta penates:
Accede, & vaſtam propius mecum inſpice molem.
Multa hic invenies naturæ arcana ſagacis,
Forſan & humanos elephantum in corpore ſenſus.
Imbuti pietate animos, cultuque deorum,
Æquoreis luſtrantur aquis, & ſupplice geſtu
Curva renaſcentis venerantur cornua Lunæ.
Sidera ſuſpiciunt ægri, tacitiſque ſupini
Cælum onerant votis, & lumina Solis adorant,
Purus ubi Eois rutilum caput exſerit undis.
Poſt domitos thyrſis ortus, Gangemque ſubactum,
Mite ultro ſubiere jugum curruſque Lyæi.
Submiſſis genibus, porrectiſque arte corollis,
Purpureos reges auguſtaque ſceptra ſalutant.
Non obtuſa gerunt, doctiſve aliena Camenis
Pectora, ſed memori retinent ſibi tradita mente.
Sermoni auſcultant patrio, parentque monenti.
Obſervant nutus, & herilia juſſa capeſſunt.
Quod ſi forte ſui ediſcunt præcepta magiſtri
Tardius, hæc ſecum noctu meditata requirunt.
Credimus? an falſo narrat ſcripſiſſe vetuſtas,
Argiviſque notis ſignata dicaſſe trophæa?
In numerum ludunt, & flectunt mollia certis
Membra modis, unctæque cient ſimulacra palæſtræ.
Threicios memorem, veluti moderante laniſta,
Congreſſus? aut ut celeres jactata per auras
Martia tela cadant, clypeique rotentur in orbem?
Addo per extentum ſolitos incedere funem,
Sublimeſque gradus librare per aëra, vulgo
Attonito, fruſtraque graves metuente ruinas.
Quid quod & ingreſſos plenis convivia menſis,
Accubitum perhibent ſpondas tranſiſſe per omnes,
Nec tamen e cœtu quemquam ſtrinxiſſe frequenti,
Cum ſummis ſuſpenſa toris veſtigia ferrent?
Procedunt quoties motis ad pabula caſtris,
Maximus agmen agit, cogit qui proximus ævo:
Ignotoque acies numquam committitur amni:
Quin rapidi explorant vada gurgitis ante minores.
Si quis in occultam fraudem delapſus, & aliis
Inciderit foveis: tum ſedula turba profundam
Congeſtis properat ramis æquare lacunam,
Incolumem ut ſociis tandem ſolertia reddat.
Nilus adhuc celebrat miros unius amores,
Exarſit Phariæ qui perditus igne puellæ,
Certavitque ſuis rivalem expellere donis.
Nam modo collatos trepidanti a plebe quadrantes,
Poma modo involvens gremio furtiva reducto,
Per cauſam, roſeas auſus tractare papillas.
Concepere alii Paphiæ quoque ſemina flammæ:
Huic acres ſiquidem tulit unguentaria curas:
Illi Sicanius florenti ætate Menander:
Cujus & aſpectu præſentis lætus, & alvo
Abſentis deſiderium teſtatus inani.
Errantem ſolis hominem deducere ſilvis,
Ac monſtrare viam pueris, & parcere norunt,
Juſta laceſſitos licet exſtimulaverit ira.
Lanigeros anguſta greges cum ſemita tantos
Egit in occurſus, pecori clementia prudens
Conſulit infirmo, teneros & dimovet agnos.
Contenti modico vivunt, minimumque ſopori
Indulgent: ideo paucis obnoxia morbis
Corpora, Neſtoreæ veniunt ad fata ſenectæ.
Educunt ſimiles natos: connubia turpis
Neſcia adulterii: & Veneris cum fœdera jungunt,
Nulla niſi in tenebris, quamvis conceſſa, voluptas.
Otia ſectantur: ſed ſi eſt ad prælia ventum,
Palmæ ardent ſtudio, flagrantque cupidine laudis:
Argentum, & phaleras, clarique inſignia facti,
Vel media de morte petunt: & nomine gaudent
Docta quod æternis includat pagina chartis:
Surus ut Hannibalis: fortis Patroclus, & Ajax
Antiochi, prærepta ſibi qui præmia lugens
Tabuit, & triſtem jejunia duxit ad orcum.
Spectaclo innocuum juſſi præbere cruorem,
Imploraſſe fidem populi, ſtratique feruntur
Barritu querulo totum impleviſſe theatrum.
Acceptæ voces lacrymis, & dira precati
Muneris auctori conſurrexere Quirites.
Ergo iſtuc tu, Magne, ſcelus, meritumque luebas
Supplicium, caderes Libyca cum truncus arena.
Quid referam dentes, ſeu dicere cornua mavis,
Phidiacæ famam artis, ebur ſignum unde Tonantis,
Oraque Cecropio fecit ſpirantia cælo?
Hos ſimul exhauſtæ nequeunt defendere vires,
Inſidiæque urgent, & ſpicula denſa latronum:
Arboris impingunt trunco, fractoſque relinquunt,
Caſtoreo ut redimant uſuram luminis aſtu.

II. *Herbas ſupini . . . . . tellure precibus allegata.*] Ita Reg. 2. aliique. At Reg. 1. & Pariſ. ac vetuſtæ editiones omnes ante Gelenium, *alligata*, quæ vox ſatis probabilem ſententiam habere poteſt: ceu tellure ſibi irata, & tamquam obſtructa, ſurdaque ad eorum preces, Deos ita invocent. Ælianus, a quo hæc eadem referuntur, lib. 5. hiſt. animal. cap. 49. nihil fere adjuvat: ait hunc morem iis eſſe, ut herbas in cælum ſeu pulverem projiciant, cum ex accepto vulnere morti ſe proximos ſentiunt, tamquam Deos ob ea quæ tum injuſte patiuntur, ita obteſtantes: ὥσπερ οὖν τοὺς Θεοὺς μαρτυρόμενοι, ἐφ' οἷς ἀδίκως τε καὶ ἐκνόμως ὑπομένουσιν. Sabellicus legit, *ablegata*, eodem plane intellectu, hoc eſt, remota alienaque ab eorum precibus tellure. Ibid.

III. *Indis arant minores.*] Parmenſis editio, aliæque vetuſtæ, *Indicis Arabici minores.* At Sigiſm. Gelenius, codicum MSS. fidem ſecutus, ſinceram lectionem reſtituit: quam nos rurſum ex Solino defendimus. Sic enim ille, cap. 52. de Indis, pag. 78. *Elephantos venantur, quibus perdomitis ad manſuetudinem, aut arant, aut vehuntur.* Et vero quis Arabicorum aliquando elephantorum meminit? Ibid.

IV. *Quod prius India victa, triumphante Libero.*] Qui currui elephantos junxiſſe Bacchum ſcripſerint, adhuc auctores deſidero. Diodorus Siculus, lib. 4. pag. 211. nihil de vehiculo, nihil de pluribus elephantis: Tantum egiſſe primum omnium triumphum ſuper Indico elephanto, cui is inſideret, teſtatur: πρῶτον τῶν ἁπάντων θρίαμβον ἐπ' ἐλέφαντος Ἰνδικοῦ καταγαγεῖν. Nonnus pariter, lib. 26. pag. 696. Bacchum ex Indica expeditione reducem, ſublimium elephantorum cervicibus inſidentem repræſentat. Sect. 2.

Ἠλιβάτων λοφίῃσιν ἐφεδρήσσων ἐλεφάντων.

Sed auctorum vice, qui deſiderantur, haud paulo luculentius monumentum in nummis exſtat, quo currui junctos a Libero Patre elephantos credamus. Vidimus enim in Cimelio Chriſtianiſſimi Regis, Antonini Pii & Commodi numiſmata duo, quibus Nicæenſes curru vectum ſignavere Bacchum, quo urbis ſuæ conditore gloriabantur, ſubeunteſque currui quatuor elephantos, adjecta epigraphe, ΤΟΝ ΚΤΙCΤΗΝ. ΝΙΚΑΙΕΩΝ.

Ibid. V. *Proeilius negat potuiſſe Pompeii triumpho junctos egredi porta.*] Sic Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. aliique omnes, atque vetuſtæ editiones ante Hermolaum, qui *ingredi portam* repoſuit. Nos lectionem tot teſtimoniis confirmatam repudiare auſi non ſumus. Portæ enim anguſtias declarat, quæ fuere ejuſcemodi, ut cum in Urbem ingreſſi ſinguli elephanti fuiſſent, juncti curru, bigarum inſtar, egredi porta nequiverint.

Ibid. VI. *Aut laſciviente pyrrhiche colludere.*] Qui *pernicitate* repoſuere in editione Parmenſi aliiſque, lapſi ſunt in errorem codicum nonnullorum vitio, in quibus *pernice* legitur, ut in Reg. 1. Colb. 1. 2. & Pariſ. pro *pirrice*, ut in Reg. 2. ſcribitur: quam vocem primi editores Plinii haud ſatis videntur percepiſſe. Quid porro magis ab elephantorum tarditate abhorrens, quam ipſa pernicitas? Haud ita vero aſpernanda vocis ſequentis lectio, quam Reg. 2. & Tolet. exhibent: *collidere*, nimirum, quod verbum armatæ illi ſaltationi, quam Pyrrhichen vocabant, perquam accommodatum videtur. At in Reg. 1. & Pariſ. qui melioris notæ, *colludere*.

Ibid. VII. *Pleniſque homine tricliniis aecubitum iere.*] Exarati manu libri, quotquot vidimus, cùm Chiffl. & Dalec. codice vetere, hanc lectionem exhibent, quam nos edi curavimus: non uti vulgo impreſſi, *Pleniſque hominum tricliniis accubitu*: etſi hanc poſtremam vocem Pellicerius in notis MSS. improbat, mavultque *accumbentium*. Nobis autem religio fuit a vetere lectione, non tot codicum modo teſtimoniis; ſed & Æliani ipſius auctoritate corroborata diſcedere: cum præſertim loci hujuſce ſententiam vel unius voculæ immutatio labefactet. *Plenis homine* dictum a Plinio, ut a Marone, *Late loca milite complet.*

Sect. 5. VIII. *Sed & per cuncta.*] Ita Pariſ. cod. & editi omnes. Reg. 1. *Sed per cuncta.* Reg. 2. *Sed euncta.* Salmaſius pag. 306. *Sed & fere cuncta.* Si quid juvat indulgere conjecturæ, mallem, *ſed ſuper cuncta*, quam *fere cuncta*, quoniam ad veſtigia veteris ſcripturæ propius id accedat.

Ibid. IX. *Sed erutum alteri tradere.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. &c. Quanquam nonnulli *eretum* malunt, hoc eſt, viſum veſtigium alteri ſubſequenti referre ac nunciare. Sed ii ſunt qui obſoleta verba ſectantur, & dictionis obſcuræ ambagibus oblectantur. Expreſſit rem eximie Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 9. ſcribens, agmen elephantorum ordine procedere, & ab ejus agminis duce, ubi narium ſagacitate herbam ante pedes poſitam ſenſerit humanis calcatam eſſe veſtigiis, eam evelli, eique qui a tergo eſt proximus, olfaciendam porrigi; atque ita deinceps, dum ad extremum, qui claudit agmen, pervenerit: is enim ſimul atque olfecit, barritum ingentem edere, quaſi receptui canat, & ad fugam hortetur, &c.

Ibid. X. *Hominis viſo.*] Secuti ſumus codices Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. ſpreta librorum editorum lectione, *homine viſo*, haud dubie vitioſa. Sic extremo capite, cum prius legeretur, *& ſtatim intelligere cur ſit timendum*, eorumdem codicum admonitu, atque ad Plinii mentem appoſite, *cum ſit timendum.*

Ibid. XI. *Cum Imperatorum nomina annalibus detraxerit.*] Auctoris mentem aſſequi cum minime poſſent Plinii editores, hanc poſtremam vocem corruptam rati ſcripſere, *cum Imperatorum nomina annalibus deſcriberet*, contra fidem codicum Reg. 1. 2. ceterorumque melioris notæ, a ſcriptoris mente longiſſime aberrantes, cujus hæc ſententia eſt: Cato, inquit, Imperatorum Punicorum nomina annalibus ſuis apponere neglexit: idem tamen, quod nomen elephanti eſſet, qui tunc fortiſſime præliatus, referre operæ pretium duxit.

Ibid. XII. *Initur autem biennio.*] Viſum eſt Pellicerio in notis MSS. poſt Pintianum, ſcribi oportere, *Initur a triennio.* Credo, quod Philoſophus ita ſenſiſſe videatur, lib. 5. de hiſt. anim. cap. 13. pag. 566. Πάλιν δὲ βαίνει μετὰ τὴν ὀχείαν διὰ τρίτου ἔτους. *Tertio poſt anno coïtum repetit.* Codices tamen repugnant, & Solinus cap. 25. pag. 47. *Biennio coëunt, quinis nec amplius in anno diebus, non prius ad gregarium numerum reverſuri, quam vivis aquis abluantur.*

Sect. 6. XIII. *Anno quingenteſimo ſecundo.*] Conſentientibus libris omnibus, tum editis, tum manu exaratis, nihil hic audemus mutare, quantumvis ab hoc calculo diſſidere poſſint videri, quidam qui circumferuntur, Faſti Conſulares.

Sect. 7. XIV. *Feneſtella tradit.*] Non igitur verum eſt quod tradit Aſconius Pedianus, in orat. Cic. in Piſon. pag. 7. Cn. Pompeïum iis ludis, quibus theatrum a ſe factum dedicavit, elephantorum pugnam primum omnium dediſſe in Circo. Niſi forte legendum ſit, *XX. elephantorum*, ex Plinio. Tantum enim elephantorum numerum, ante hos Pompeii ludos, pugnaſſe in Circo, non eſt ullis, quod ſciam, monumentis proditum.

Ibid. XV. *XVII.*] Hunc numerum tantum exhibent libri omnes: itaque nihil mutamus: tametſi Seneca, lib. de brevit. vitæ, cap. 13. pag. 734. *Num & Pompeium*, inquit, *primum in Circo elephantorum duodeviginti pugnam ediđiſſe, commiſſis more prælii noxiis hominibus, ad ullam rem bonam pertinet?* Mox *abrepta ſcuta* repoſuimus, ex Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. pro *arrepta*. Ac paulo poſt, *Pilum autem*, vocula hac poſteriore addita, ex iiſdem codd.

XVI. *Diraſque Pompeio, quas ille mox luit, imprecaretur.*] Ibid. In libris editis, *pœnas imprecaretur*. Nos illud *pœnas* expunximus, veterum omnium codicum fide: eſt enim indubitatum gloſſema: abſque quo, *diras imprecari* ac *luere*, a bonis auctoribus uſurpatur.

XVII. *Pedites quingentos.*] Lectio ea eſt omnium codi- Ibid.
cum plane conſentiens. *Quinquagenos* tamen legendum eſſe ex Suetonio Hermolaus cenſuit, & Pellicerius in notis MSS. Verum Tranquilli locus ab illis citatus, longe diverſum ab hoc ſpectaculum, in quo paria omnia utrimque eſſent, haud dubie ſignat. *Venationes editæ*, inquit, *per dies quinque, ac noviſſime pugna diviſa in duas acies, quinquagenis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus, hinc inde commiſſis.* Adſtipulantur autem receptæ lectioni ea quæ mox ſequuntur. Nam ſi totidem turriti elephantes, hoc eſt, XX. cum ſexagenis propugnatoribus, adverſus eumdem peditum equitumque numerum, qui ſuperius notatus eſt, dimicarunt, quinquagenario illum majorem fuiſſe omnino neceſſe eſt, aut iniquum admodum certamen fuiſſe.

XVIII. *Capti celerrime mitificantur hordei ſucco.*] Plinii Ibid.
quoque tranſſcriptor Solinus, cap. 25. pag. 47. *Cum captivitate venerint in manus hominum, manſueſcunt hauſto hordei ſucco.* Sed ſunt qui utrumque hoc loco hallucinatum velint: affirmentque hordei ſuccum nunc eſſe Zythum, ſive cerviſiam, qua cum tractabilem fieri τὸν ἐλέφαντα Græci dicunt, ebur hoc nomine intelligunt, non ipſum animal elephantem. Teſtis Dioſcorides, lib. 2. cap. 109. de Zytho: εὐεργὴς δὲ καὶ ὁ ἐλέφας γίνεται βρεχόμενος αὐτῷ. Et Plutarchus in fine libri, *Num improbitas ſufficiat ad infelicitatem*, pag 499. Τὸν ἐλέφαντα τῷ ζύθῳ μαλακὸν γινόμενον, καὶ χαλῶντα κάμπτουσι, &c. Cenſet ita ſane Salmaſius, gloriaturque de hac animadverſione, quam in ſuum illud opus inſeruit, cui titulum fecit, *Judicium de Plinio*, pag. 106. Admonitus, credo, a Samuele Bocharto, qui parte 1. lib. 2. de animal. cap. 26. pag. 261. id ante eum adnotavit, miraturque a Salmaſio in Plinianis Exercitationibus ad eum Solini locum fuiſſe prætermiſſum. Bocharto ipſi prævivit interpres Plinii Gallicus, Anton. Pinetus, in ſuis marginalibus notis. Accepit id denique Pinetus ab Anton. Saraceno, cujus ſunt eruditæ in Dioſcoridem notæ, ad eum locum quem proxime appellavimus. Sed quid ego verear ab iſtorum ſuſpicione & conjectura diſcedere, & omnem inconſiderantiæ notam depellere a Plinio, cum ſit extra controverſiam poſitum, hordeum quadrupedum fere cibum eſſe, ut Plinius affirmat, lib. 18. ſect. 14. idque uſus ipſe quotidianus approbat, eas hoc genere cibi in primis delectari? Hordei certe hauſtibus placari elephantes captos, agnoſcit etiam Scaliger in lib. 9. Ariſt. de hiſt. anim. cap. 2. pag. 1011. & multo ante Ælianus, lib. 10. hiſt. anim. cap. 10. Τροφὴ δὲ ἡμερουμένοις τοῖς δὲ τοῖς ζώοις, ἄρτοι τε οἱ μέγιστοι, καὶ κριθαί, &c. Hordei ſuccum Plinius pro hordeo uſurpat fere, ut ſect. 14. *lactis bubuli ſuccum*, pro bubulo lacte. Denique egregie favet, id quod Plinius animadvertit, libro XXII. ſect. LI. cum ait, non animantium modo, ſed *nullius non hominis* quoque *iram, luctumque, triſtitiam, & omnem animi impetum cibo molliri.*

XIX. *Iidem minimo ſuis ſtridore terrentur.*] Nihil invitis Sect. 9.
libris immuto: etſi cuipiam venire in mentem poſſit *minimi ſuis* legi oportere, propterea quia in Geopon. lib. 15. cap. 1. pag. 402. Zoroaſtres affirmet porcelli recens nati grunnitum elephantem horreſcere: Μάνθανε οὖν ὅτι ἐλέφας φεύγει νέου δέλφακος φωνήν.

XX. *Nec amplius quam ſingulos.*] In libris hactenus editis Sect.
ita legitur, *Nec amplius quam ſemel gignere, pluresve quam* 10.
ſingulos. Sed verba illa, *quam ſemel gignere, pluresve*, admonitu meliorum codicum expunximus: deſunt enim illa in Reg. 1. 2. Pariſ. Tolet. aliiſque: Et vero ſuperfluunt, cum undique abſoluta ſit periodus, iis inductis. Nec moveor, quod lectionem impreſſam Solinus agnoverit, ſcribens, cap. 25. pag. 47. *Non annis decem, ut vulgus exiſtimat, ſed biennio, ut Ariſtoteles definit, utero graveſcunt, nec amplius quam ſemel gignunt, nec plures quam ſingulos.* Ariſtotelis enim hæc verba ſunt, e libro 5. hiſt. anim. cap. 13. pag 566. Κύει δὲ ἔτη δύο, τίκτει δὲ ἕν: *biennio utero geſtat: parit autem ſingulos.* Parit quidem ſingulos, ſed non ſemel.

XXI. *Animalium maxime odere murem.*] Non murem, ſed Ibid.
ſuem odiſſe, ait Dalecampius ex Rob. Conſtantino: deceptumque Plinium affinitate vocum ὗς & μῦς pronunciat. Tamen a Plinio facit Albertus M. lib. 22. de anim. tract. 2. cap. 1. pag. 586. *Dicitur autem hoc animal*, inquit ille de elephante, *timere murem, & abhorrere grunnitum porcorum, ita ut aliquando fugiat ex his.* Facit & Baſilius homil. 9. in Hexaëm. pag. 120. Οὐ μᾶλλον ἄγαμαι τὸν ἐλέφαντα τοῦ μεγέθους, ἢ τὸν μῦν ὅτι φοβερός ἐστι τῷ ἐλέφαντι. *Non elephantem admiror magis, propter hunc magnitudinis tumorem, quam murem qui*

formidoloſus eſt elephanto.

Ibid. XXII. *Expetiti in callo ſaporis.*] Hæc vetus eſt & incorrupta codicum MSS. lectio Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. &c. quam Plinii emendatores ita corruperant, *expedit in callo manus vim ſaporis.* Elzevir. editio, *expetit .... vim ſaporis.*

Sect. 12. XXIII. *Vt his una: aſcendendi in tantam altitudinem difficultas draconi, itaque iter*, &c.] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. &c. ſed iidem *arceſſendi* legunt, mendoſe, ut ſuſpicor, pro *aſcendendi* vel *ſcandendi*, ut editi habent, vel *laceſſendi*, ut Salmaſius, pag. 307. & 308. *Draconi* certe, non *draco*, etiam in ſuis codicibus legit Pintianus.

Ibid. XXIV. *Niſi naturam, ſpectaculum ſibi ac paria componentem.*] In editis, *niſi naturæ ſpectaculum ſibi paria componentis.* In Reg. 1. & 2. *niſi natura ſpectaculum ſibi paria componentem.* In Pariſ. & Tolet. ac Parm. edit. *natura ſpectaculum ſibi ac p ria.* Pellicerius in notis MSS. *niſi naturam, ſpectaculum ſibi, paria componentem*: Ut hæ duæ voces, *ſpectaculum ſibi*, ſit parium quæ natura componat, quædam appoſitio.

Ibid. XXV. *Arctatiſque.*] Corrupta haud dubie ea vox eſt, cum Reg. 1. legat, *morſuſque*: Reg. 2. *motuſque*: Alii *mortuſque*: quorum admonitu, nos qui priſcarum lectionum veſtigiis in hoc caſtigandi genere tribuimus plurimum, ſcribendum cum Pellicerio cenſemus, *intortuque*, hoc eſt, ſpirarum volumine, ſi faveant eruditi huic conjecturæ. Salmaſius, pag. 308. legit, *arctiuſque*, nimis, ut puto, frigide.

Sect. 14. XXVI. *In Italia appellatæ boæ .... occiſæ in Vaticano ſolidus in alvo ſpectatus ſit infans. Aluntur primo boæ bubuli lactis ſucco.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Salm. Tolet. &c. *aluntur trimo*: ſed, ut reor, mendoſe. Favet certe receptæ lectioni. Solinus, cap. 2. pag. 15. hunc locum tranſſcribens: *Captat primo greges bubulos, & quæ plurimo lacte rigua bos eſt, ejus ſe uberibus innectit*, &c. Ego *primo* vel *plurimo* magis probarim, quam *trimo*. *Privo* autem, quod Salmaſio placet, pag. 87. obſoletius eſt, quam ut arridere hoc loco poſſit. Sed hic de bois ſerpentibuſque ſermo, quæ alites hominesſque hauſtu abſorbeant, in memoriam revocat Tertulliani locum, lib. de corona, cap. 10. pag. 106. *Draco etiam terrenus*, inquit, *de longinquo homines ſpiritu abſorbet.* Ubi Rigaltius: *Draco terrenus, nempe Satanas infernus, ſpiritu & afflatu ſuo homines abſorbet, etiam de longinquo.* Imo argumentatur Tertullianus a terreno dracone ad infernum, ut fugiendam longiſſime doceat idololatriam. Draco etiam terrenus de longinquo nocet, multo magis infernus.

Ibid. XXVII. *Vnde nomen traxere.*] Falſa hæc ἐτυμότης Salmaſio videtur, pag. 87. in Solin. neque enim hoc proprium boæ, ſed omnium ſerpentium eſſe, ut bubuli lactis ſucco alantur. At non omnium ſane eſſe arbitror, id quod Solinus ait Plinii paraphraſtes, eſſe peculiare boæ, ut quoniam avida bubuli lactis eſt, boum ſe idcirco uberibus innectat, ſuctuque continuo ſe ſaginet. Inde videlicet nomen. Mihi certe neque auctoritate tanta, neque tam idoneo conſtabilita argumento videtur ſententia Salmaſii, ut in ipſam pedibus eam, ac potius exiſtimem a βύης Æolico pro δύης, deduci boæ vocem oportere.

Ibid. XXVIII. *Italiam contigere ſæpius.*] MSS. omnes, *Italia.* Impreſſi, *Italiæ.* Nos *Italiam*, ut ſit ſententia: quæ animalia deportata aliunde, attigêre Italiam, ſalvaque ad nos pervenerunt, &c.

Sect. 15. XXIX. *Excellentique vi & velocitate Uros.*] Hanc vim ac velocitatem, quam Uris Plinius dedit, male biſontibus Solinus attribuit, cap. 20. pag. 40. ſive codicum interpunctione præpoſtera, ſive legendi feſtinatione inductus in fraudem. Sic Cæſar quoque, lib. 6. de bello Gall. pag. 74. *Vri ſunt magnitudine paulo infra elephantos, ſpecie, & colore, & figura tauri. Magna vis eſt eorum, & magna velocitas: neque homini, neque feræ, quam conſpexerint, parcunt: hos ſtudioſe foveis captos interficiunt.*

Ibid. XXX. *Vituli potius, cervique quadam ſimilitudine.*] MSS. & editi ante Hermolaum, *cervice*: ipſe *cervive* repoſuit: nos, *cervique*: ut aliquid utriuſque bubali habuiſſe intelligantur, cervi faciem, magnitudinem vituli. Apud vetuſtos ſcriptores, Strabonem citatum in prioribus notis hujuſce ſectionis, Ariſt. lib. 3. hiſt. animal. cap. 6. pag. 323. alioſque, bubali cervis, damis, capreis, tamquam congeneribus beſtiis copulantur. Unde Heſychius: Βούβαλος, δορκάδιον. Solinus Plinium tranſſcribens, loc. cit. *Cum bubali pæne ad cervinam faciem in Africa procreentur.* Ut intelligas quantum fidei hac in parte Bellonio tribuendum ſit, qui lib. 2. Obſerv. cap. 50. bubalum dicat a ſe viſum, qui nihil a bove diſcreparet. Nos eam eſſe potius feram arbitramur, quam Anatomici Pariſienſes opere ſingulari delineant ac deſcribunt, appellantque Vaccam Barbaricam, *Vache de Barbarie.*

Sect. 16. XXXI. *Item natam in Scandinavia.*] Ita reſcripſimus, ex codd. Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Prius impreſſi libri, *notam.* At Solinus loco cit. *Scandinavia inſula emittit animal, quale alces.* Quibus verbis, ut id adnotemus obiter, Barbarum demiramur, in inſula illa ſeptemtrionali, non achlin, ut Plinio placet, ſed ipſam alcen naſci a Solino proditum credidiſſe: cum is Plinium, ut ſolet, ſecutus, aptiſſime ab alce achlin, ſuppreſſo quidem ejus nomine, ſed ſimiles inter ſe prodendo, diſtinxerit.

Ibid. XXXII. *Multis tamen narratam achlin.*] Habent impreſſi libri, *narratam machlin*, ſed Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. aliique, *narratam achlin*, uti nos edidimus. Confirmat hanc emendationem Albertus Magn. qui ubi de Alce dixit, ad Achlin deinde pergit, quanquam permutatis litteris id nomen perperam apud eum ſcribatur Alci pro Achli: ſed ita tamen, ut alphabeti ſeries, quam in deſcribendis animalibus ac recenſendis ſequitur, ab A littera hujuſce vocis initium ducendum declaret. *Alci*, inquit, *a Plinio dicitur eſſe animal mulo propemodum ſimile, carens flexura poplitum in anterioribus cruribus, in quo convenit cum elephanto: & ideo non cubat in terra ad dormiendum, ſed innititur arbori*, &c. Nugantur autem qui vocis hujus, quæ mere eſt barbara, & propria ejus gentis, apud quam id animal naſcitur, originationem e fontibus Græcis petunt, quod non cubet: quoniam Græcis κλίνω ſit *cubo*: aut alcem pariter ab ἀλκή, quod robur ſonat, derivant.

Ibid. XXXIII. *Sed nullo ſuffraginum flexu.*] Quæ Plinius de rigore crurum, achli aſſignat, alcibus Cæſar attribuit, lib. 6. de bello Gallico, pag. 74. *Crura*, inquit, *ſine nodis articuliſque habent, neque quietis cauſa procumbunt, neque ſi quo afflictæ caſu conciderint, erigere ſe ſe aut ſublevare poſſunt. His ſunt arbores pro cubilibus: ad eas ſe applicant, atque ita paulum modo acclinatæ quietem capiunt*, &c. Confundit Cæſar alcen cum achli: nec diverſa prodere vetuſtos ſcriptores de fera ſibi haud ſatis explorata mirum debet videri, cum de obviis etiam ſæpenumero inter ſe diſſideant. Alces certe decem a Philippo Imp. ludis ſæcularibus exhibitas fuiſſe teſtatur Julius Capitolinus in Gordiano tertio, pag. 164. Figuram tamen nummi non repræſentant, quibus ſignari eas feras oportuit, ad perennem celebritatis recordationem. Nam in uno ex iis nummis, quem in Cimelio Pariſienſi noſtro ſervamus, cujus ſimilem alterum profert Erizzo, pag. 542. ubi animalis incerti, hirco ſimilis, iconem ibi ſignari dixit, non alcem eſſe cælatam putamus; ſed eam potius, quam Aldrovandus damam veterum appellat, depingitque pagina 729.

Ibid. XXXIV. *Labrum ei ſuperius prægrande.*] Prave Solinus paraphraſtes, ut furta ſua diſſimularet, hæc tranſſcribens, prægrande illud labrum ſuperius, cujus cauſa retrogradi in paſcendo achlis Pliniana cogitur, diſceſſione facta a Plinio, alcibus aſſignavit: & qui Solinum ſequi ſe in alce deſcribenda præ ſe fert Albertus M. lib. 22. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 578. *Alce*, inquit, *ſecundum Solinum, animal eſt figura, colore, & quantitate, muli prætendens ſimilitudinem: ſed labium ſuperius adeo habens protenſum, quod niſi retrograde incedens herbas in terra capere non poſſit.*

Ibid. XXXV. *Tradunt in Pæonia.*] Solinus, circa Lydiam Phrygiamque, quaſi non Pæoniam apud Plinium, ſed Mæoniam legerit. At ex Ariſtotele, *Pæonia* retinendum. Ὁ δὲ Βόνασος γίνεται μὲν ἐν τῇ Παιονίᾳ, ἐν τῷ ὄρει Μεσαπίῳ, ὃ ὁρίζει τὴν Παιονικὴν καὶ τὴν Μαιδικὴν χώραν. Libro 9. hiſt. anim. cap. 71. pag. 1156.

Ibid. XXXVI. *Ita in ſe flexis.*] Vetus Dalec. codex, *ita inflexis.* Prave: Ariſtoteles enim receptam lectionem tuetur: Κέρατα δὲ καμπύλα, κεκαμμένα πρὸς ἄλληλα, καὶ ἄχρηστα πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι. *Cornua autem curva, & adverſo inter ſe flexu curva, atque inutilia ad pugnam.*

Ibid. XXXVII. *Trium jugerum longitudinem.*] Ita conſtanter, & recte quidem, ut noſtra ſuadet interpretatio, libri omnes, etiam MSS. Itaque fruſtra Interpretes & Critici Plinii judicium, eruditionemque hoc loco deſiderant: tametſi Ariſtoteles, loc. cit. pag. 1159. Bonaſum hunc refert quatuor orgyiarum ſpatio, εἰς τέσσαρας ὀργυιάς, hujuſcemodi ventris proluviem ejaculari. Græcorum ὀργυιάς noſtratibus paſſibus pares eſſe Plinius ipſe intellexit, qui libro 5. ſect. 9. altitudinem Mœridis paludis dixit eſſe quinquaginta paſſuum, quam Herodotus lib. 2. Euterpe, num 149. pag. 148. pronunciavit eſſe πεντηκοντόργυιον. Jam ætate Solini in codicibus Plinianis ſic legebatur: *Proluvie cuti ventris*, inquit, *fimum egerit per longitudinem trium jugerum*, &c. Albertus M. lib. 8. de anim. tract. 5. cap. 1. pag. 276. non Plinium ſecutus, ſed Ariſtotelem, orgyias, ut par eſt, interpretatus, hæc ſcripſit de eadem fera: *Contra venatorem ejicit ſtercus ad quatuor paſſus.* Sed eſt alia tamen majorum orgyiarum menſura, de qua dicemus lib 16. ſect. 76.

Sect. 17. XXXVIII. *Is ergo tradit.*] Abuti teſtimonio Ariſtotelis Plinius nunc viſus eſt Salmaſio in Solin. pag. 325. & Pellicerio in notis MSS. Neque enim in eo loco quem ſignari a Plinio putarunt, libro ſcilicet 6. hiſt. anim. pag. 777. communem hujuſmodi partum cunctis eſſe leænis credidit, ut Plinio viſum, ſed earum tantummodo proprium quas Syria generat. Οἱ δ' ἐν Συρίᾳ λέοντες, inquit, τίκτουσι πεντάκις· τὸ πρῶτον, πέντε· εἶτα ἀεὶ ἑνὶ ἐλάττονα· μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι οὐδὲν τίκτουσιν, ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσι. Nam quod ad univerſum earum genus pertinet, paulo ſupra idem, pag. 776. Ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ' ἕκαστον μέντοι τὸν ἐνιαυτόν. Τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος. Τίκτει δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύο, τὰ μέντοι πλεῖστα ἕξ· τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν. *Coït paritque, non quovis tempore, quanquam quotannis. Parit autem vere. Binos fere parit, neque plures ſenis: interdum etiam unum.* Verum de toto genere Plinio noſtro adſtipulantur, Oppianus lib. 3. Cyneget. verſ. 38. Manuel Phile, lib. de

propr. animal. cap. de leæna, pag. 78. Ælianus lib. 4. hiſt. anim. cap. 34. & quod rem plane conficit, ipſemet Ariſtoteles lib. 3. de gener. anim. cap. 1. pag. 1096. Alteram Salmaſii emendationem, qua hunc locum ita legit, *per ſingulos annos minus ab uno ſterileſcere*, nec orationis perſpicuitas, nec Ariſtotelis verba, nec Pliniani codices ferunt.

Sect. 18. XXXIX. *Hos pavidiores eſſe, quam longos, ſimplicique villo.*] Dalecampio aſſentimur *longos* reponenti, litterula ex ſubſequente voce repetita, cum prius *longo* tantum ederetur. Sic enim Solinus, cap. 27. pag. 50. legiſſe ſe agnoſcit in Plinio: *Longiores*, inquit, *& coma ſimplici, acres magis ac potentes.* Et Ariſtoteles libro 9. hiſt. animal. pag. 1154. Γένη δ' ἐστὶ λεόντων δύο· τούτων δ' ἐστὶ τὸ μὲν στρογγυλώτερον, καὶ οὐλοτριχώτερον, καὶ δειλότερον· τὸ δὲ μακρότερον, καὶ εὐθυτριχον, ἀνδρειότερον.

Ibid. XL. *Gravem odore.*] Ita reſcripſi ex Ariſtotele; lib. 8: hiſt. anim. cap. 9. pag. 901. καὶ τὸ οὖρον ἔχον ὀσμήν. Accedit & auctoritas vetuſti cod. Dalec. Editi prius, *gravem odorem.*

Ibid. L I. *In ſatietate; abeant.*] Librorum hactenus editorum lectio eſt, *ut* (*ſi fugiendum ſit*) *non in ſatietatem abeant.* At MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *aut ſi fugiendum, in ſatietatem*, (Tolet. *in ſatietate*,) *habeant.* Unde nos lectionem ſinceram elicuimus, quam & Solinus confirmat, cap. 27. pag. 50. *Sane & cum fugiendum eſt in ſatietate*, inquit, *idem faciunt*: ubi tamen hæc Ariſtoteles dixerit, in iis quæ exſtant operibus, nondum invenimus.

Sect. 19. XLII. *In viros potius.*] In editis, *prius.* At Reg. 1. 2. Chiffl. Pariſ. Tolet. &c. *potius.* Ita Solinus loc. cit. Potius autem in viros ſævit, veluti admonente natura, *Nullum memorabile nomen Feminea in pœna eſſe.*

Ibid. XLIII. *Credit Libya.*] Ita MSS. omnes: quam lectionem egregie confirmat Ælianus lib. 3. hiſt. anim. cap. 1. ubi leones Libycos, & increpatorios hominum ac mulierum ſermones, preceſque intelligere, plurimis experimentis probat. Itaque Salmaſius non audiendus, qui pag. 325. in Solin. emendat, *Tradit Juba* .... & mox, *reducem audiviſſe.* Nec Solinus ipſe, quo duce erravit: cum id quod de Gætula muliere inaudiviſſe ſe ævo ſuo Plinius prodit, ad Jubam tanto vetuſtiorem refert.

Ibid. XLIV. *Quippe obvium, ſerpentes extrahi cantu .... verum falſumne ſit, vita non decreverit.*] Mendoſam librorum editorum lectionem ex MSS. codicum fide reſtituimus. Editi, *quippe ubi etiam* &c. Salmaſius, in Solin. pag. 325. contrario plane ſenſu, vel potius nullo: *quippe ubi jam .... vita decreverit*, expuncta negandi vocula quam exhibent MSS. codd. Reg. 1. 2. Pariſ. aliique omnes, in quibus etiam legitur, *Quippe obviam ſerpentes*, &c. unde nos ſinceram lectionem eruimus.

Sect. 21. XLV. *Cruciabatque inedia, tum pœna in ipſis ejus telis.*] Hæc ſane ſincera lectio hujus loci eſt, quam contra fidem veterum codicum omnium, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. atque Parm. edit. & aliarum, Barbarus immutavit, ut *tum pæne* ſcriberet: nec quidquam tamen, quod fieri ſane oportuit, aut de emendandi cauſis, aut de germano loci ita caſtigati intellectu diſputat.

Ibid. XLVI. Κεχηνότος Διονύσου.] A priſcæ ſcripturæ viſtigiis minime omnium aberrat recepta hæc dudum Sigiſm. Gelenio reſtituente lectio: nam in Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *echenotos Dionyſu legitur.* Aberrant autem maxime aliorum conjecturæ: Barbari reponentis σωτῆρος νέως Διονύσου. Pintiani, ἀρχενόσιυ Διονύσου. Non templum, ſed ſimulacrum ἄγαλμα κεχηνότος Ἀπόλλωνος in Elide coli ſcribit Clemens Alexandr. in Protrept. pag. 24. Hujus vero κεχηνότος Διονύσου meminit etiam Ælianus libro 7. cap. ult. quanquam mutila narratio facti hujus in Græco exemplari, depravataque ſit.

Sect. 22. XLVII. *Parenſque ſerpentis naturam, & magnitudinem metuens.*] Ita reſtituimus ex codd. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. cum antea frigide admodum ſcriberetur *pavens*, cui voci par altera ſtatim ſubjicitur, *metuens* ſcilicet. Deportatum certe in ſilvas draconem, non ab ipſo puero, ſed clam ipſo atque inſciente, a neceſſariis & proximis docet pariter Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 63.

Sect. 23. XLVIII. *Ferunt odore earum mire ſollicitari quadrupedes cunctas.*] Mirum eſt profecto codices omnes MSS. ſed mendoſe id quidem, *colore* præ ſe ferre. Nam Ariſtoteles, lib. 9. hiſt. anim. cap. 8. pag. 1024. τῇ ὀσμῇ, inquit, αὐτῆς χαίρουσι τὰ θηρία. Ælianus item lib. 5. hiſt. anim. cap. 40. Εὐωδίας τινὸς θαυμαστῆς τὴν πάρδαλιν μετειληχέναι φασι, ... καὶ τὰ ἄλλα ζῶα συνεπίσταται τοῦτο τῇ παρδάλει, &c. Solinus quoque in paraphraſi hujus loci, cap. 17. pag. 37. Plinius ipſe denique, id quod omnem controverſiam dirimit, hunc locum reſpiciens, lib. 21. ſect. 18. *Animalium*, inquit, *nullum odoratum, niſi de pantheris quod dictum eſt, credimus.*

Sect. 25. XLIX. *Dum capitur totus ejus fetus; qui ſemper numeroſus eſt.*] Ab impreſſorum librorum lectione diſceſſimus, MSS. codicum fidem ſecuti. Illi, *totus enim fetus*, inverſa etiam interpunctione: hi, nempe Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. hanc orationis partem cum ſuperiore connectunt; uti nos edidimus. Solinus ex Plinio hæc tranſſcribens, cap. 17. pag. 37 de tigribus: *Ac maxime*, inquit, *potentia earum probatur, cum maternis curis incitatur. Cum catulorum inſiſtunt raptoribus*, &c.

Sect. 26. L. *Bactriæ & Arabiæ.*] Quoniam conſilium nobis eſt a codicum fide ne latum quidem unguem diſcedere; neglexi-mus impreſſorum librorum lectionem, edentium, *Bactriani & Arabici*, ut Regia exemplaria, 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. Tolet. aliaque ſequeremur. Nec neſcii ſumus virili quoque genere Bactrianos Arabicoſque camelos Solinum protuliſſe, cap. 49. pag. 76. Plinius tamen genere femineo camelos ubique vocat: ſic lib. XI. ſect. 62. *Camelus una ex iis quæ non ſunt cornigera*; &c.

Ibid. LI. *Et ſub pectore alterum.*] Ita MSS. plane omnes: ſane ita rectius illi, ut videtur; quam editi, *& in pectore.* Ariſtoteles, uti monuimus, ἐν τοῖς κάτω dixit, hoc eſt, *in partibus inferioribus.*

Ibid. LII. *Omnes autem jumentorum miniſteriis dorſo funguntur.*] Prius legebatur; *jumentorum in iis terris dorſo funguntur.* At Romanæ aures *dorſo fungi* quæ tandem ferant? Admonuit erroris, impulitque nos ad hanc emendationem Solinus, in paraphraſi hujus loci, miniſterii voce abutens, cap. 49. pag 76. *Habentur*, inquit, cameli, *in duplex miniſterium: ſunt alii oneri ferundo accommodati, alii perniciores*, &c.

Ibid. LIII. *Velocitas inter equos, ſed ſuæ cuique menſuræ, ſicuti vires.*] Ita Pariſ. cod. & impreſſi omnes. Reg. tamen 1. & 2. *Velocitas in equis.* Eoſdem ſecuti mox codices ſcripſimus, *ſed ſuæ cuique menſuræ*, non *ſua*; ut editi.

Sect. 27. LIV. *Harum ſimilitudo in duo transfertur animalia.*] Hunc Plinii locum Dalecampius aſſequi cum minime poſſet, ſuſpicabatur olim legi oportere, *in aliud transfertur animal*, reclamantibus licet exemplaribus omnibus, tum impreſſis, tum manu exaratis, ipſoque, ut interpretatio noſtra palam facit, Plinio.

Ibid. LV. *Nabun Æthiopes vocant.*] MSS. *Nabuna*, adjecta ex voce ſequenti litterula. Deterius Albertus, *Anabula*, inquit, (pro *Nabun*) *beſtia eſt Æthiopiæ .... Eſt autem capite cameli .... unam harum ſecum temporibus noſtris habuit Fridericus Imp. in partibus noſtris.* Lectu digna eſt epiſtola Antonii Conſtantii ad Galeottam Manfredum Faventinorum Principem, data Fani XVII. Calend. Januar. an. 1487. in qua deſcribit per quam accurate eam camelopardalim, qua Laurentium Medicæum donaverat Sultanus Ægyptius. Ex ea epiſtola decerpſit optima quæque Samuel Bochartus, parte 1. lib 3. de animal cap. 21. pag. 906. & 907.

Sect. 28. LVI. *Pompeii Magni primum ludi oſtenderunt chama, quem Galli Rufium vocabant.*] Secuti ſumus Reg 1. 2. Pariſ. Chiffl. ex quibus mox *Rufium* quoque correximus: Prius legebatur *chaum & raphium.* Adjuvat Albertus lib. 22. de anim. tract. 2 cap. 1. pag. 583. *Chama*, inquit, *beſtia eſt, alio nomine Rufinus dicta, in Æthiopia ſub æſtivo Tropico habens generationem. Eſt autem ad modum lupi in figura, maculis albis per totum reſperſa: ludis apta, eo quod diſciplinæ multum eſt perceptibilis.* Videtur tamen ille nec quid ludi eſſent hoc loco probe intellexiſſe, & Plinii contextum præpoſtera interpunctione vitiatum legiſſe eo fere modo, *Ludi oſtenderunt chama, quem alii Rufium vocabant, effigie lupi, pardorum maculis, ex Æthiopia.* Nihilominus in indice hujus loci; *de chao*; libri omnes legunt.

Sect. 29. LVII. *Unus in nare cornus.*] Unico in nare cornu hanc feram eſſe præditam docent veteres Domitiani nummi, ac ſcriptores antiqui: quos inter præcipuus Strabo lib. 16. pag. 774. oculatus teſtis, nec pœnitendus auctor: atque e recentioribus, in primis Damianus de Goes, quinta parte Chronici rerum geſtarum Emmanuelis Regis Luſit. cap. 18. fol. 276. auctor eſt, anno 1517. menſe Februario, ludis Oliſipone ab eo Rege exhibitis, pugnaſſe cum elephante Rhinocerotem, cui unicum in nare cornu, ſeſquipalmi longitudine, craſſitudine ima in parte palmi unius eſſet. Hunc accurate delineatum aiunt ab Alb. Durero, inſigni ejus ævi pictore: ectypa deinde per totam Europam ſparſa. Grammaticorum nunc tricas ac lites expedire mihi nec otium, nec animus eſt, ſuper Martialis epigrammate 22. libri Spectacul. ubi geminum huic feræ cornu videtur tribuere: cum id corruptum eſſe vel ex ipſo Martiali conſtet, qui unicum alibi agnoſcit. Eruditorum ea de re diſſenſiones Bochartus collegit, parte 1. lib. 3. de animal. cap. 26. pag. 931.

Sect. 30. LVIII. *Sphingas.*] Non omnino fabulis ſphingas accenſeri oportere, ut multi putant, non Agatharchides modo ſuadet apud Photium, & Strabo lib. 17. pag. 812. aliique veteres, ſed & iis recentior, oculatuſque teſtis Philoſtorgius, qui inter varia ſimiarum genera ſphingem a ſe viſam commemorat, lib. 3. hiſt. Eccleſ. cap. XI. pag. 41. Καὶ μὲν ἡ Σφίγξ γένος ἐστὶ πιθήκων, (αὐτὸ γὰρ θεασάμενος γράφω·) ἧς τὸ μὲν ἄλλο σῶμα λάσιόν ἐστιν ὡς τοῖς ἄλλοις πιθήκοις· τὸ δὲ στέρνον ἄχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ τραχήλου ἐψίλωται, μαζοὺς δὲ γυναικὸς ἔχει .... πρόσωπον ἐνεστρογγύλωται μᾶλλον, καὶ εἰς γυναικίαν ἕλκει μορφήν. Quæ Gothofredus interpres ſic vertit: *Sphinx ſimiæ genus eſt, id quod conſpicatus ſcribo, cujus quidem reliquum corpus hirſutum eſt, ut aliarum ſimiarum; pectus vero ad collum ipſum uſque glabrum eſt: mammas muliebres habet .... facies vero rotunda pluſculum eſt, & in muliebrem formam vergit.* Plura de eo argumento Spanhemius lib. de

præſt. Numiſm. pag. 210.

Ibid. L I X. *Quos pegaſos.*] Nominum ſimilitudine Solinus deceptus videtur, ſcribens cap. 30. pag. 57. Æthiopici cæli alitem pegaſum eſſe, cui equini nihil præter aures ſit. Hæc enim ad Scythicum alitem pertinent, quem Plinius fabuloſum eſſe pronunciat, libro 10. ſect. 70. Æthiopicus pegaſus, de quo nunc ſermo, quadrupes eſt, non ales: neque aliud, quam de terreſtribus animalibus, inſtitutum ac ſuſceptum hujuſce voluminis argumentum eſt.

Ibid. LX. *Crocotas.*] Prius editi *Crocutas.* Nos ita reſcripſimus ex Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & ex Agatharchide, libro de Rubro mari, cap. 39. cujus Græca exſtant apud Photium, cod. 250. pag. 1364. Ὅτι κατὰ τὴν Αἰθιοπίαν Κροκόττας ἐστὶ μὲν ὀνομαζόμενος ὡς ἐκ λύκου καὶ κυνὸς σύνθετον, ἀμφοῖν δὲ ἀγριώτερον, καὶ πολλῷ βαρύτερον, … ὀδοῦσι δὲ καὶ κοιλίᾳ δυνατώτατον τῶν ἄλλων, &c. Heſych. item, Κροκόττας, pag. 562. Deſcribitur & a Dione, lib. 76. pag. 860. Straboni tamen lib. 16. pag. 775. niſi mendum eſt, Κροκούττας.

Ibid. L X I. *Velocitate ante omnes.*] Solini paraphraſis, cap. 52. pag. 8. *Indicis tauris volucris pernicitas.* Inde conficere nititur Pintianus Pliniana verba refingi ſic oportere: *Velocitate ante aves.* Sed vereor ut impetret fidem. Volucrem Plinius pro celeri dixit. Et Agatharchides, τάχει δὲ ὑπερβάλλον, *genus hoc*, inquit, *taurorum, pernicitate antecellit:* Hoc tantum.

Sect. L X I I. *Hinnulei pelle, ... ſacrorum Liberi Patris.*] Ita MSS.

31. omnes, non ut editi, *hinnuli.* Ita Horatius ipſe,

Vitas hinnuleo me ſimilis Chloë.

Mox item, *Sacrorum Liberi Patris* reſcripſimus, eorumdem M S S. & Parmenſis, aliarumque vetuſtarum editionum admonitu: quas neglexit Hermolaus, ut *ſacram* ſcriberet: qua caſtigatione recepta *Libero Patri* ſcribendum fuit, non *Liberi Patris:* Neque enim Rob. Stephanum moror, quem Barbarus in fraudem impulit, ut in Theſauro Latinæ linguæ copulari recte affirmaret, *Sacer, cum genitivo:* idque hujus unius loci, ſed depravati, ut vidimus, auctoritate ſtabiliret.

Ibid. L X I I I. *Uno cornu nigro media fronte cubitorum duûm eminente.*] Male Solinus hanc cornus longitudinem quatuor pedibus emenſus eſt, cap. 52. pag. 80. perinde quaſi cubitus duos pedes contineret. Nam ſeſquipedi par eſt cubitus, auctore Vitruvio, lib. 3. cap. 1. pag. 39. hoc eſt, pedem cum dimidio æquat, colligens digitos quatuor & viginti, cum pes ipſe duodecim conſtet.

Sect. L X I V. *Modica alioqui, ceteriſque membris iners.*] Mallet

32. Pellicerius in notis M S S. *non iners:* ut ſententia foret, cetera quidem hujus feræ membra eſſe modica, ſed eorum tamen miniſterio ſatis agiliter & commode uti, excepto capite. Verum huic conjecturæ repugnant Solinus, & libri omnes.

Sect. L X V. *Duodenûm non amplius digitorum magnitudine.*] In

33. M S. Pariſienſi, *duodecim.* In aliis omnibus libris, XII. Conſentit Nicander in Theriac. pag. 28. ubi baſiliſcus deſcribitur: ἐπὶ τρία δῶρα φέρων μῆκός τε καὶ ἰθύν, *cui menſura moduſque tripalmis.* Doron enim palmus eſt: habet autem palmus quatuor digitos, ut ait Vitruvius, lib. 3. cap. 1. pag. 40. Palmus, inquam, non major, qui σπιθαμὴ a Græcis vocatur, de quo nos agemus libro ſeq. ſect. 17. Sed minor, qui παλαιστή, hoc eſt menſura, ut diximus, quatuor digitorum, ut ſunt in manu, conjunctorum, ſine pollice. Unde Aëtius lib. 13. cap. 33. παλαιστῶν τριῶν longitudinem baſiliſco tribuit, hoc eſt, palmorum trium, ſive 12. digitorum. At in corruptos Plinii codices incidiſſe Solinum neceſſe non eſt confiteri, eo quod cum de eodem baſiliſco ſcribens, cap. 27. pag. 52. *Pæne*, inquit, *ad ſemipedem longitudinis.* Duodecim enim digitis pes ipſe conſtat: unde ſemipes VI. colliget.

Ibid. L X V I. *Creditum quondam.*] Scripſimus ex M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. *Creditum quondam ex equo occiſum*, ſubintellige, baſiliſcum: prius *occiſo* legebatur: quod quidem tolerari utcumque potuit, præſertim ſi legeretur, uti olim conjiciebamus, *quodam ex equo occiſo.* Sed priore emendatione recepta, fides gemina hac voce, *creditum*, exprimitur: prior ad ſimplicem hiſtoriæ narrationem pertinet: ſequens, ad miraculum.

Ibid. L X V I I. *Injiciunt eas cavernis facile cognitis ſoli tabe.*] Impreſſi ad hunc diem libri, *ſola tabe.* Nos ex Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. Pintianoque ipſo favente, *ſoli tabe*, hoc eſt, exuſta tellure. Nam ut Solinus paraphraſtes ait, animal id eſt, *Non hominum tantum aliorumve animalium exitio datum, ſed terra quoque ipſius, quam polluit & exurit, ubicumque ferale ſortitur receptaculum.*

L X V I I I. *Ex gente Anthi.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2.

Sect. Pariſ. Chiffl. non, ut libri editi ad hunc diem, *Antæi.* Ita

34. ſane legiſſe videtur interpolator Plautinæ fabulæ, cui Amphitruo nomen eſt, act. 4. Scena, *Dii veſtram fidem*, verſu tertio, ubi ad hoc alludens,

Jam veru'ſt, inquit, *quod olim eſt auditum*
Fabularier, mutatos Anticos in Arcadia homines, &c.

Mox etiam ex iiſdem codd. præter Chiffl. & ex Tolet. ſcripſi, *tranſnatare*, & *tranſnataverit*, pro *tranare* & *tranaverit.*

L X I X. *Id quoque Fabius.... Mirum eſt quo procedat Græ-* Ibid.
ca credulitas.] Mira hoc loco conſenſio codicum quos vidimus. Verum cum Latini ſcriptoris nomen locum hunc non admittere Pellicerius ſuſpicetur in Notis M S S. ob ea quæ de Græca credulitate ſubjiciuntur, legi putat oportere, *Addit quoque fabuloſius*, idem Evanthes ſcilicet. Nos, ſi faveant alii codices, ſcripſerimus libentius, *id quoque additur* vel, *id quoque falſius.* In Parmenſi editione, & vetuſtis aliis ante Gelenium, legitur, *Addit quoque Fabius:* Quid ſi legendum quiſpiam ſuſpicetur, *Addit quoque fabulis?* quia ſequitur, *Mirum, quo procedat Græca credulitas.*

L X X. *Eumdem decimo anno reſtitutum athleticæ, certaſſe in* Ibid.
pugilatu.] Ita Reg 1. aliique. At numquid rectius, *reſtitutum*, humanitati ſcilicet priſtinæ, *athletice certaſſe in pugilatu.*

L X X I. *Geminum caput amphisbænæ, hoc eſt, & a cauda.*]. Ibid.
Secuti ſumus Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. Tolet. &c. Et certe ſatis fuit ita dicere: nam ſi & a cauda quoque caput habet, & alterum ſuo loco, ut Solinus ait, fuiſſe intelligitur. Et parum apta oratio alioqui foret, *Geminum ei caput, alterum ad caput:* quid enim eſt, *caput ad caput?* Et tamen impreſſi libri ſic habent, *hoc eſt, ad caput & ad caudam.* Id porro ſerpentis genus amphisbænæ ſortitur nomen, non quod geminum reapſe caput habeat, ut pleriſque veterum viſum eſt, Nicandro in primis: is enim in Theriacis, pag. 27. ἀμφικάρηνον vocat: ſed quod utraque ex æquo parte nitibunda ſerpat, ut Solinus ait, hoc eſt, non capite modo adverſo ingrediatur, ut cetera, verum etiam, cum lubet, & a cauda greſſum incipiat, utrimque ſic æque gradiens, ſive ſerpens, ἀπὸ τοῦ ἀμφὶς, quod *utrimque* ſonat, & βαίνειν, quod *incedere.* Sic enim illa, dum hac modo, modo illa parte adverſa ingreditur, geminum habere caput videtur, unde motus initium in ceteris ſerpentibus ducitur. Hoc præ ceteris Heſychius animadvertit: pag. 83. Ἀμφίσβαινα, inquit, εἶδος ὄφεως μακροκέφαλον, ἰσόπηχυ, τὴν οὐρὰν κολοβὴν ἔχων, καὶ ταύτῃ πολλάκις τὴν πορείαν ποιούμενον, ὥστε τινὰς ἀμφισβητεῖν μὴ δύο κεφαλὰς ἔχειν.

L X X I I. *Conjugia ferme vagantur: nec niſi cum pari vita* Ibid.
eſt.] In editis, *conjuga.* At in M S S. Reg. 1. 2. Pariſ. &c. *conjugia.* Et mox, *cum pari*, non vero, *cum compare.* Plinius idem de delphinis, lib. 9. ſect. 7. *Vagantur fere conjugia.* Et lib. 10. ſect. 15. de corvis: *Itaque parvis in vicis non pluſquam bina conjugia ſunt.* Solinus, cap. 27. pag. 51. conjuges dixit: *Habent*, inquit, *affectus: non temere niſi conjuges evagantur: capto altero, vel occiſo, uter ſuperfuerit efferatur.*

L X X I I I. *Itaque excitatur pede ſæpius, quam viſu.*] Editi Ibid.
hactenus, *excitatur ſæpius auditu.* Atque ita ſane videtur legiſſe Solinus cap. 27. pag. 51. *Raro*, inquit, *in adverſum contuentur: nec fruſtra, cum oculos non in fronte habeant, ſed in temporibus: adeo ut citius audiant, quam aſpiciant.* At mihi potior eſt priſcorum exemplarium auctoritas quovis alio teſtimonio: in his vero vox illa *auditu* nuſpiam exſtat. Reg. 2. Colb. 2. 1. Pariſ. & Chiffl. *ſed ſæpius quam viſu.* Reg. 1. *Sed ſæpedius quam viſu.* Unde reponere nihil dubitavi, *Pede ſæpius quam viſu:* Ut ſit ſententia, hebetium oculorum incommodo ſitu effici, ut aſpis pede ſæpius, preſſus calcatuſque videlicet, quam ipſo aſpectu hominis, ad injuriam excitetur. Hinc illud Maronis,

Improviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens.

Solinus aliquid librariorum vitio prætermiſſum ratus, auditum viſui recte opponi hoc loco cenſuit. Salmaſius in Solin. pag. 344. ſe fidenter lecturum aſſeverat, *Itaque ex auditu ſentit citius quam viſu.*

L X X I V. *Deinde internecinum bellum cum ichneumone,*] Ad- Ibid.
didere impreſſi libri voculam, *Habet deinde*, ut ex ea voce commodius capitis initium duceretur: Sed hæc a ſuperioribus perperam eſſe divulſa, ut Pintianus vidit, tum M S S. omnes teſtantur, quorum nullus hanc vocem agnoſcit: tum orationis textura ſignificantis, hoc alterum remedium dediſſe naturam, adverſum aſpidis malum, bellum ſcilicet internecinum cum ichneumone.

L X X V. *Linguæ uſu caret.*] Caute admodum, non lingua Sect.
omnino, ſed linguæ uſu carere dixit. Non ita multi e ſcrip- 73.
toribus aliis: ut Herodotus lib. 2. Euterpe, n. 68. pag. 115. γλῶσσαν δὲ μοῦνον θηρίων οὐκ ἔφυσε, *linguam non habet innatam.* Solinus: cap. 32. pag. 60. *Crocodilus linguam non habet.* Ammianus, lib. 22. *Lingua caret.* Accuratius certe inſpicienti, in crocodilo quoque lingua conſpecta eſt, quæ multos latuerat ob exiguitatem: ut quodammodo lingua inſit ei, naturæ beneficio: non inſit, quia nullus ſit uſus. Amphibiæ hoc naturæ argumentum eſt: piſcis enim aliquo modo & ipſe eſt: unde qualem piſces habent, ſortitus eſt linguam, ut Philoſophus animadvertit, lib. 2. hiſtor. animal. cap. 14. pag. 203. hoc eſt, inexplicatam, ut cyprini, *les carpes*, οὐκ ἀπολελυμένην ἔχουσι τὴν γλῶτταν. Et vero Plinius ipſe auctor eſt, lib. XI. ſect. 65. crocodilis eſſe linguam palato totam adhærentem. Non vacat autem Salmaſium nunc coarguere, qui in Solin. pag. 442. Plinium hoc loco ſane non merito reprehendit.

L X X V I. *Duodeviginti cubita.*] Solinus, loc. cit. *Plerum-* Ibid.

que ad viginti ulnas magnitudinis evaleſcit: ex hoc Plinii loco emendandum, *ad duodeviginti*, ſiquidem, ut Salmaſius ait, pag. 442. Solino ulnæ ſunt, quæ cubita Plinio. Ab Herodoto hoc acceptum, qui crocodilum ultra XVII. cubita excreſcere liquido affirmat, lib. 2. Euterpe, pag. 115. Ariſtoteles quoque, lib. 5. hiſt. anim. cap. 28. pag. 635. & Antigonus, qui Ariſtotelem ubique ſequitur, hanc menſuram ſtatuunt. Diodorus ſedecim tantum. Vidiſſe ſe crocodilum longitudine decem & octo cubitorum conteſtatur Albertus M. lib. 24. de animal. pag. 652.

Ibid. LXXVII. *Rex avium in Italia.*] Valde vereor ut hæc verba Pliniana ſint, ac non gloſſema potius ſapiant alicujus conjectoris, huc tranſlatum ex lib. 10. ſect. 95. ubi trochilum noſtratem, regem avium Plinius interpretatur. Nam etſi is quem Regulum vocamus, *un roitelet*, τροχίλος nomen habet apud Philoſophum; diverſus tamen eſt a regulo noſtro trochilus hic peregrinus, ſive Niliacus, ut quidem conſentiunt rerum naturalium ſcriptores: quibus Scaliger ſuffragatur, Exercit. 196. pag. 636. *Non eſt fabula*, inquit, *de avicula, quam trochilum Græci nominarunt. Eam quoniam Plinius Regulum noſtrum exiſtimavit, deſcribenda eſt, ut ex hac narratione veritas deprehendatur. Candidam aiunt, turdi magnitudine, criſtata pluma, acuta, plicatili, quam ſurrigit, ut belluæ palatum figat, ſi claudatur intus.* Prolixam diſputationem Aldrovandus inſtituit lib. 19. Ornithol. cap. 64. pag. 288. ut eam avem eſſe probet quam Itali *Corrira* vocant.

Sect. 38. LXXVIII. *Quorum dorſo...cultellata ineſt ſpina.*] Sic ipſe Plinius mox in eodem habitans argumento, & hunc ipſum locum reſpiciens, *ſubeuntes*, inquit, *alvum illa ſecant ſpina.* Quamobrem nos hic quoque *ſpina* repoſuimus, etſi libri fere omnes *pinna* legunt. Adſtipulatur & Seneca rem eamdem narrans eo quem diximus loco: *Balbillus*, inquit, *virorum optimus, in omni litterarum genere rariſſimus, auctor eſt, cum ipſe Præfectus obtineret Ægyptum, Heracleotico oſtio Nili, quod eſt maximum, ſpectaculo ſibi fuiſſe delphinorum a mari occurrentium, & crocodilorum a flumine adverſum agmen agentium, velut pro partibus prælium. Crocodilos ab animalibus placidis morſuque innoxiis victos. His ſuperior pars corporis dura, & impenetrabilis eſt etiam majorum animalium dentibus: at inferior mollis ac tenera: hanc delphini ſpinis, quas dorſo eminentes gerunt, ſubmerſi vulnerabant, & in adverſum enixi dividebant. Reciſis hoc modo pluribus, ceteri velut acie verſa refugerunt. Fugax animal audaci, audaciſſimum timido.*

Sect. 41. LXXIX. *Nec hæc ſola a multis animalibus reperta ſunt.*] Sincera hæc lectio quam exhibent MSS. omnes, vetuſtæque editiones, ipſo Ariſtotelis contextu ſtabilitur. Hæc enim Philoſophus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 8. pag. 1022. unde idem ille argumentum orditur: Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν τετραπόδων ποιεῖ πρὸς βοήθειαν ἑαυτοῖς φρονίμως. *Multas præterea ceterarum quadrupedum ſibi prudenter opem ferre conſtat. A mutis* tamen, ut vulgo editi præferunt libri, defendi utcumque poteſt, ut ſit ſententia, multa nos doceri ab animalibus, quæ ſermone tamen eo careant, quo doceri nos ea oporteat.

Ibid. LXXX. *Paſtuque ejus herbæ ejecto.*] Chiffl. cod. *electo*, perperam. Reſpondent enim his ea Philoſophi verba: ὅταν γὰρ φάγωσιν. ἀφῆς ἐκβάλλουσι τὰ τοξεύματα, *ejus paſtu tela e corpore ejiciunt.*

Ibid. LXXXI. *Teſtudo cunilæ, quam bubulam vocant, paſtu, vires contra ſerpentes refovet.*] Pellicerius in Notis MSS. & Salmaſius in Solin. pag. 1277. interpretis partes haud ſatis fideliter obiiſſe Plinium aiunt: Accepta enim hæc putant ab Ariſtotole, lib. 9. hiſt. anim. cap. 8. pag. 1025. ubi ſic ait: ἡ δὲ χελώνη ὅταν ἔχεως φάγῃ, ἐπεσθίει τὴν ὀρίγανον, &c. Sed aliud eſt quod Plinius, aliud quod Philoſophus hoc loco tradit: ille ad pugnam capeſſendam vires ſuas origano munire teſtudinem ſcribit: iſte, ſi viperæ forte cadavere paſta fuerit, pro antidoto veneni ejus, origano uti: id quod & a Plutarcho quoque in Natural. quæſt. pag. 918. repetitur, & a Baſilio, homil. 9. in Hexaëm. pag. 115. & ab auctore Geopon, lib. 15. cap. 1. pag. 404. E Latinis vero & ab Alberto M. lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 251. Ex alio igitur Philoſophi volumine, cujuſmodi multa de animalibus ab eo ſcripta intercidiſſe diximus, ſect. 17. hauſta hæc eſſe neceſſe eſt: ex quo & Ælianus accepit, qui lib. 6. hiſt. animal. cap. 12. teſtudinem ait depaſto origano, διατραγοῦσαν ὀριγάνου, viperæ pugnam non expaveſcere: ſi deſit origanum, adverſus eamdem ruta præſumpta periculum amoliri.

Ibid. LXXXII. *Muſtela rutæ, in murium venatu.*] Hunc locum Pintianus non intellexit, qui contra omnium exemplarium fidem legi voluit, *in anguium venatu*, non *in murium.* Repugnat certe Ariſtoteles, lib. 9. hiſt. anim. cap. 9. pag. 1026. abi muſtelam ait cum ſerpentibus murium venatricibus dimicare, veluti de communi præda certantes, propterea quod ipſa quoque mures venatur. Μάχεται δὲ ἡ γαλῆ καὶ τοῖς ὄφεσι τοῖς μυοθήραις, διὰ τὸ καὶ αὐτὴν τοῦτο τὸ ζῶον θηρεύειν. Eadem habet Ælianus lib. 4. hiſt. anim. cap. 14. Adde his & quæ dicemus lib. 29. ſect. 16. Muſtelam certe ſolitam eſſe vi pariter & aſtu mures venari, Phædrus ipſe eſt auctor, lib. 4. fab. 1.

Non ſemper ea ſunt quæ videntur: decipit
Frons prima multos: rara mens intelligit
Quod interiore condidit cura angulo,
Hoc ne locutus ſine mercede exiſtimer,
Fabellam adjiciam de muſtela & muribus.
Muſtela cum annis & ſenecta debilis
Mures veloces non valeret aſſequi,
Involvit ſe farina, & obſcuro loco
Abjecit negligenter. Mus eſcam putans
Aſſiluit, & compreſſus occubuit neci.
Alter ſimiliter, deinde periit tertius:
Aliquot ſecutis, venit & retorridus,
Qui ſæpe laqueos & muſcipula effugerat,
Proculque inſidias cernens hoſtis callidi,
Sic valeas, inquit, ut farina es quæ jaces.

LXXXIII. *Cervus herba cinare venenatis pabulis reſiſtit.*] Solini hæc paraphraſis eſt, cap. 19. pag. 39. ubi de cervis ſcribit: *Herbam quoque, quam cinarem vocant, contra noxia edunt gramina.* Quæ loquendi forma peculiare quoddam herbæ genus videtur præ ſe ferre, non eam quæ nota eſt omnibus, cinaram, quam Galli *articactum* vocant, *artichaut*: quæ pomum habet, ſive capitulum ſquamatim compactum ad inſtar nucis pineæ, & aculeatum. Neque Salmaſio in Solin. pag. 225. neque Pellicerio in notis MSS. aſſentior, qui de hoc altili carduo locutum hic Plinium volunt: cum neque reliquo opere univerſo, ubi de eo ſermo eſt, cinaræ vocabulum uſquam uſurpet: neque hic hortenſis carduus ac domeſticus ſilveſtri feræ prompta ſatis & facilis medicina videatur. Ibid.

LXXXIV. *Lauri folio annuum faſtidium purgant.*] Prohibuit unanimis exemplarium omnium conſenſus, quominus hic quidquam moverem: alioquin haud gravate ſic emendaturus, *annuum faſcinum purgant*: Memini enimvero apud Philen me legere, Ibid.

Ἀνθίστανται δὲ πρὸς τὸ βάσκανον πάθος
Δάφνην φαγοῦσαι φάτται.

Et Ælianus lib. 1. hiſt. anim. cap. 35. auctor eſt palumbos ad faſcinationis amuletum laurinos tenues ramos colligere, atque ad pullorum munimen in nidos imponere. Sed alia Plinii mens eſt, ut apparet.

LXXXV. *In Thracia locis rigentibus, & vulpes &c.*] Chiffl. cod. *Interea*, quod ineptum eſt. Probat tamen Salmaſius, in Solin. pag. 440. Damnat Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 968. & 969. qui apud Thraces id evenire docet. Οἱ δὲ Θρᾷκες, inquit, &c. Et Ælianus lib. 6. hiſt. anim. cap. 24. iiſdem verbis. Sect. 42.

LXXXVI. *Animal alioqui ſolertia dirum.*] Ita reſtituimus ſecuti veteres codices, Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. quod editores Pliniani in *ſolerti auditu* perperam tranſmutarunt. Eſt enim loci ſententia, Vulpem, animal alioqui ceteris ſua ſolertia noxium ac metuendum, hominum tamen pericula præmonere. De documentis enim agi, quæ varia ferarum genera nobis dederint, certiſſime ſuperiora declarant. Ibid.

LXXXVII. *Ad ejus itum reditumque.*] Nihil eſt ſane exploratius, quam ad rigentium locorum incolas, non ad vulpes, tranſitum illum gelatorum amnium lacuumque referri oportere: hoc enim loci ſententia poſtulat, ubi de documentis agitur, quæ ab animalibus homini tribuuntur. Itaque ſequi maluimus fidem vetuſtorum codicum, Reg. 1. 2. Pariſ. Tolet. & Salamant. quos Pintianus laudat, quam editorum emendationem præpoſteram, *nonniſi ad paſtus itura redituraque.* Ibid.

LXXXVIII. *Et ſolipugis.*] Sive *ſolipugis* ſcripſeris, ut habet Regius codex 2. cum Parmenſi, vetuſtiſque aliis editionibus: ſive *ſolpugis*, cum aliis, nihil intereſt: id enim contractum eſt a *Solipunga* nomen: quod genus eſt, inquit Feſtus, *beſtiolæ maleficæ, quod acrius concitatiuſque ſit fervore Solis: unde etiam nomen traxit.* Atque ita Lucanus ſcripſit, lib. 9. verſ. 837. Sect. 43.

Quis calcare tuas timeat, Solpuga, latebras?

Nec aliter apud Ciceronem legerim, auctoreſque probatiores, Solini Salmaſiique Solifuga, quod Solem fugiat, exploſa penitus atque damnata: quam nec ipſa Lucaniani metri ratio patitur. Araneorum generi ſolpugas accenſent Diodorus lib. 3. pag. 164. Strabo lib. 16. pag. 772. & Ælianus lib. 17. hiſt. animal. cap. 40. qui hæc pariter de iis narrant. Formicis adſcribit Plinius, lib. 29. ubi de iis rurſum. Nempe inter araneos ſive φαλάγγια genus eſt quoddam, a formicæ ſimilitudine μυρμήκιον appellatum, quemadmodum ſuo loco dicemus: ut plane mediæ formæ inter araneum formicamque fuiſſe ſolpuga videatur.

LXXXIX. *Rhœtienſes.*] Libri fere omnes aut *Trerienſes* habent, aut *Eretrienſes.* Nos *Rhœtienſes* ſcripſimus, Æliani admonitu, cujus hæc verba lib. XI. hiſt. anim. cap. 8. σκολόπενδραι δὲ, Ῥοιτιεῖς, ſubintellige ἀνέστησαν ex ſuperioribus: quod ille haud dubie, ex Græco Theophraſti accepit. Idem lib. 15. cap. 26. Λέγουσι δὲ ὑπὸ σκολοπενδρῶν ἐξαναστῆναι Ῥυτιεῖς, ubi Ῥυτιεῖς pro Ῥοιτιεῖς, ut puto, mendoſe. Sed ut ut eſt, emendatio noſtra utriuſque loci auctoritate ſtabilitur. Rhytium Plinio lib. 4. ſect. 20. & Stephano, Cretæ: Ῥοιτεῖον, Troadis oppidum eſt. Ibid.

XC. *Et quibuſdam magicis artibus.*] Hanc lectionem ipſe Sect. 44.

Solinus agnoſcit, cap. 27. pag. 51. ſcribens, *Hyæna quodcumque animal ter luſtraverit, movere ſe non poteſt: quapropter magicam ſcientiam ineſſe ei pronunciaverunt.* Scribendum nihilominus arbitratur Pellicerius in notis MSS. *Et ut quibuſdam*, hoc eſt, non vere magicis artibus, cum id de fera ſuſpicari minime liceat, ſed tamquam magicis.

Sect. 47. XCI. *Arbores.*] Et ſi arbores morſu cædere, non fibro Ariſtoteles, ſed lataci attribuit, lib. 8. hiſt. animal. cap. 9. pag. 901. quæ cauſa Pintiano fuit, & Pellicerio deinde in Notis MSS. cur locum hunc ſic immutarent, *Latax animal horrendi morſus, arbores juxta flumina, ut ferro, cædit: homine lutra comprehenſo* &c. Pliniumque ſecuritatis, negligentiæ, ſupinitatiſque arguerent; de fibro tamen ipſo id quoque experientia comprobat, quam cepere oculis ii, a quibus nos & hanc morſus vim prope incredibilem, & alia quæ caſtori a Plinio adſcribuntur, tam eſſe vera didicimus, quam quæ veriſſima. Hæc dudum ſcriptis prodidit Albertus M. qui ſe ab iis accepiſſe profitetur, qui, ut ait, *erant experti valde circa Caſtores. Caſtor*, inquit, lib. 7. de animal. tract. 1. cap. 5. pag. 221. *habet dentes fortes valde, & ſæpe exit de nocte de caveis riparum, & amputat ramos arborum qui ſunt circa fluvios, & conſtruit ſibi caſas ex eis . . . Caudam autem habet latam & ſquamoſam, quia per illam natat inſequendo piſces: & teſtes ejus ſunt id quod vocatur caſtorium. Dentes autem habet fortes, & eſt animal mordax, aliquando mordens homines: & dicunt quidam morſum illum non ſanari, niſi læſus audiat fracturam oſſium caſtoris . . . Et abundant iſta animalia valde in partibus Alemanniæ quibuſdam, & in terris Sclavorum, Poloniæ, & Pruſſiæ, & Ruſſiæ.* Eadem iterum repetit, lib. 22. tract. 2. cap. 1. pag. 584. Quibus ſunt ea conſentanea maxime, quæ de fibris ſive caſtoribus narrant ii, a quibus frequenter viſos accepimus: Nam & arbores ab iis morſu fractas, exſtructaſque ex arte caſas ipſi viſas a ſe referunt. Caſtoris dentes aliquando & nos tractavimus, duritiei prope incredibilis: frangi vix ut ulla vi queant. Λάταξ porro cujus Ariſtoteles meminit, animal eſt amphibium, lutræ fibroque cougener: cui vis proinde par ineſſe poſſit.

Sect. 50. XCII. *A partu duas.*] Libri omnes editi, *A partu duas habent herbas*: ſed voculæ duæ poſtremæ abſunt a Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Referuntur enim hæc verba, *A partu duas*, ad dictionem ſubſequentem, *paſtæ*. Duas, inquit, a partu herbas paſcuntur, ut ante partum unam. Ita Virgil. lib. 4. Georg. apes paſci arbuta dixit.

Ibid. XCIII. *Quæ aros & ſeſelis.*] Mira hic eruditorum diſſenſio de utraque hac herbula. Poſterior Salmaſio non placet, qui *ſideritin* reponit, in Solin. pag. 224. Priorem improbant Pellicerius in notis MSS. & Bochartus, parte 1. de anim. lib. 3. cap. 17. pag. 891. Arbitrantur hi nimirum Pliniana hæc accepta eſſe ab Ariſtotele lib. 9. hiſt anim. cap. 6. pag. 1018. cujus verba hæc ſunt: Καὶ ὅταν τέκῃ, ἐσθίει τὸ χορίον πρῶτον· καὶ ἐπὶ τὴν σέσελιν δὲ τρέχουσι, καὶ φαγοῦσαι, οὕτως ἔρχονται πρὸς τὰ τέκνα πάλιν. Hoc eſt, *A partu ſtatim, χορίον edit, indeque accurrunt ad ſeſelin, eaque depaſta ſic rurſus ad catulos redeunt.* Addunt χορίον Ariſtotelis, qua voce Græci membranaceam tunicam, qua in utero fetus obvolvitur, ſignificarunt, herbæ cujuſdam nomen Plinium arbitratum eſſe: atque a partu duabus purgari, quæ chorion & ſeſelis appellarentur, ſomniculoſum alterius vocis interpretem nobis reddidiſſe: Inde emendatores haud ſatis peritos, pro *chorion*, *quæ aros* reſcripſiſſe. At ſeſelis certe nomen retinendum eſſe, adverſus Salmaſium evincit apertiſſime hic Philoſophi locus. Quid ſi ex eodem colligam & aron non defendi modo poſſe, ſed & oportere? Secundas enim ſtatim a partu vorari ait. Quid ſi ad vim veneni depellendam, quam illæ continent, paſci a cerva aron, ſive draconteam, (nam herba eſt eadem:) ex probato idoneoque ſcriptore oſtendero? Annon palam fiet ab Ariſtotele Plinium non diſcrepare? ſervandamque *Aron*, quam recepta dudum lectio exhibet, manuque ſcripti libri permulti: etſi in quibuſdam legitur, *quæ tamo & ſiſelicis appellantur?* Auctor is eſt doctior multo, quam elegantior, Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 250. *Cum*, inquit, *femina cervi peperit primo, ſi poteſt, comedit herbam, quæ dracontea vocatur, vel aliam, quæ ſimilem virtutem habet contra venenum ſecundinæ, quam ſemper cerva partam comedit, & tunc redit ad partum.* Et paulo poſt: *Amplius autem, quando parit cerva, ſubito comedit ſecundinam, antequam comedat ſuper terram; & cum adhuc adhæret partui: Et eſt opinio quorumdam, quod ſecundina ſit venenoſa: propter quod comedit draconteam.* Quin etiam alios ad uſus draconteam a cerva mandi docet idem, pag. 251. nempe ad dentes exacuendos. Hoc vero eum aut certo didiciſſe experimento neceſſe eſt, aut ab iis hauſiſſe ſcriptoribus, ex quibus Plinius ſua concinnavit: qui lib. 24. cap. 16. ſect. 92. aron commendat ipſe pro antidoto contra venena.

Ibid. XCIV. *Saltumque demonſtrant.*] Abſurda Solini paraphraſis, cap. 19. pag. 39. *Et aſſueſcunt ſalire per abrupta.* Saltus hic luſtrum eſt, & cubile, ut Turnebus admonuit lib. 3. Adverſ. cap. 22. Ariſtoteles, tum loco cit. tum lib. 6. hiſt. cap. 29. pag. 770. σταθμοὺς vocat. Εἴθισται δὲ ἄγειν τοὺς νεβροὺς ἐπὶ τοὺς σταθμούς· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ χωρίον αὐταῖς καταφυγή, πέτρα περιρραγεῖσα μίαν ἔχουσα εἴσοδον, οὗ καὶ ἀμύνεσθαι εἴωθεν ἤδη τοὺς ἐπιτιθεμένους. *Aſſueſcit hinnuleos petere luſtra: quem locum pro profugio habet: ſaxum illud eſt præruptum, uno aditu: ubi etiam pugnare ſolet adverſus eos qui ſe adoriuntur.*

XCV. *Mulcentur fiſtula paſtorali, & cantu.*] Negat Salmaſius in Solin. pag. 220. de fiſtula Ariſtotelem eſſe locutum: ſed de ſibilo, qui ſolo ore editur, συρίττειν accipiendum eſſe. Tamen eum Philoſophi locum, lib. 9. cap. 6. pag. 1021. interpretatus Scaliger, ἁλίσκονται δὲ θηρευόμεναι ἔλαφοι συριττόντων καὶ ᾀδόντων, ita vertit, *Capiunt venatores cervos fiſtula & cantu.* Et qui plus in ea lite dijudicanda momenti habet de fiſtula haud dubie Plutarchus accepit, lib. de ſolert. animal. pag. 961. Κηλοῦνται μὲν ἔλαφοι, inquit, καὶ ἵπποι σύριγξι καὶ αὐλοῖς, καὶ τοὺς παγούρους ἐκ τῶν χηραμῶν ἀνακαλοῦνται βιαζόμενοι ταῖς φώτιγξι. *Illiciuntur ac deliniuntur cervi & equi fiſtulis atque tibiis: & paguros e ſaxorum cavernis vi eliciunt lotinæ fiſtulæ cantu.* Xenophon item in Geopon. lib. 19. cap. 5. pag. 467. Αὐλῶν δὲ καὶ συρίγγων ἐμμελῶν ἐπακούσασαι, οὐκ ἀποφεύγουσι, ἀλλ' ἡδόμεναι παραμένουσι, καὶ οὕτως θηρῶνται. *Tibias & fiſtulas concinnas audientes non aufugiunt*, &c. *Ibid.*

XCVI. *Accenſi autem utriuſlibet odore comitiales morbi deprehenduntur.*] In editis ad hunc diem libris, ſcriptum eſt, *Accenſis autem utriſlibet, ſerpentes fugantur.* Nos admonitu codicum Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. & Salmant. quos Pintianus laudat, has poſtremas voces expunximus, quoniam ejus rei fit poſtea mentio: prioreſque ſanavimus. Solinus tamen agnoviſſe & illas hoc loco videtur, ſcribens cap. 19. pag. 39. *Si fugare angues geſtias, utrum velis, uras: quæ uſtrina præterea nidore vitium aperit ac detegit, ſi cui ineſt morbus comitialis.* Sed ex dicendis poſtea huc antevertit. *Ibid.*

XCVII. *Quin & medetur huic timori.*] Chiffl. cod. *timor.* Perperam ſane: timori febrium mederi dixit: quod efficeret id morbi genus ne metueretur. Ita Solinus accepiſſe videtur, cap. 19. pag. 39. *Patuit numquam eos febreſcere: quam ob cauſam confecta ex eorum medullis unguina, ſedant calores hominum languentium.* *Ibid.*

XCVIII. *Et ſpina ſimili modo eminet. Roſtrum, ut in parvo, &c.* Interpunctionem hujus loci ſanavimus, cum Pintiano, ab Ariſtotele admoniti, cujus hæc verba, e lib. 2. hiſt. anim. cap. 14. pag. 205. Καὶ ἡ ῥάχις ἐπανέστηκεν ὁμοίως τῇ τῶν ἰχθύων, ſic reddi debent, *Et dorſum* (melius quam *ſpina*) *piſcium modo eminet.* Prius legebatur, *& ſpina ſimili modo. Eminet roſtrum* &c. *Sect. 51.*

XCIX. *Suillo.*] Simiæ ſuillæ dixit Ariſtoteles: Τὸ δὲ πρόσωπον ὁμοιότατον τῷ τοῦ χοιροπιθήκου. Verum quid ſi pro χοιροπιθήκου in Ariſtotele ſcribi oportuerit, κερκοπιθήκου? Nam caudata ſimia nihil vulgatius: de porcaria nihil legere me memini. Sed re ipſa chamæleonis roſtrum, nec ſimiarum roſtro ſimile eſſe, nec ſuillo, docent Anatomici, qui chamæleonem ante annos quindecim Lutetiæ diſſecuere: ſed quale fere piſcium eſt. *Ibid.*

C. *Circa caprificos.*] De caprifico arbore hoc accipiendum putarunt Claimondus neſcio quis, & Anatomici Pariſienſes: cumque intelligerent nihil ferociæ acceſſiſſe chamæleoni, ex arboris hujus vicinitate atque aſcenſu, Plinii placitum falſum eſſe pronunciarunt. *Circa Capricornum* ille repoſuit: iſti placidiſſimum eo tempore id animal eſſe deprehenderunt, nedum feritate præcipua, ut Plinius aſſeverat. Nos Caprificiales dies interpretati ſumus de quibus Plinius, lib. XI. ſect. 15. *Æſtivi mellis vindemiæ Attici ſignum dederunt Caprificialem diem Vulcano ſacrum.* Hæc porro Volcanalia celebrari ſolita, decimo Kal. Septemb. hoc eſt, ſub finem Canicularium dierum, teſtatur Romanum Calendarium vetus apud Gruterum, pag. 133. & 134. *Ibid.*

CI. *Lycaon.*] Ut furta, credo, ſua diſſimularet Solinus, cap. 30. pag. 57. hoc animal Indicum, unaque tarandum Plinii, Æliani, aliorumque teſtimonio Scythicum, Æthiopiæ dedit. *Eadem Æthiopia*, inquit, *mittit Lycaonem: Lupus eſt cervice jubatus, & tot modis varius, ut nullum illi colorem dicant abeſſe. Mittit & tarandum*, &c. *Sect. 52.*

CII. *Eorum coïtus hiemis initio.*] Exercuit hic locus ſumma ingenia, dum verbis Philoſophi medicinam facere voluerunt. Ariſtotelis hæc oratio eſt, lib. 6. hiſt. anim. cap. 30. pag. 773. Τὴν δὲ ὀχείαν ποιεῖται τοῦ μηνὸς τοῦ ἐλαφηβολιῶνος &c. quem locum emendavit Petavius noſter, lib. 6. Var. Diſſert. in Vranol. cap. 7. pag 238. Legendum enim admonuit, τὴν δὲ ὀχείαν ποιεῖται τοῦ Ποσιδεῶνος· καὶ φωλεύει μέχρι τοῦ Ἐλαφηβολιῶνος. *Coït menſe Novembri, latet autem uſque ad Martium.* Incipiebat nempe Poſideon (ut quidem putat) circa XXV. Novembris: Elaphebolion, citciter XXII. Februarii. Cui emendationi mire favent ea, quæ tum Philoſophus, tum Ælianus, Pliniuſque, de urſorum ſeceſſu, partu egreſſuque narrant. Plinius enim coïre hiemis initio ſcripſit, quod quidem circa Idus Novembres ſtatuit ipſe lib. 2. ſect. 47. Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 3. τοῦ χειμῶνος ἀποτίκτειν, hieme parere, triceſimo ſcilicet, ut Plinius ait, poſt coïtum die: nec ante tres menſes a partu catulos, frigoris metu, educit e latebris, inquit Ælianus idem, οὐδ' ἂν πρὶν ἢ πληρωθῆναι τρεῖς μῆνας ἐξαγάγοι ποτὲ τὰ βρέφη, hoc eſt, tertio poſt brumam menſe, verno jam tempore, ut ait Ariſtoteles, lib. 8. hiſt. anim. cap. 22. pag. 938. καὶ φωλεῖ, ἕως ἂν ἐξάγειν ὥρα ᾖ τοὺς σκύμνους. Τοῦτο δὲ ποιεῖ τοῦ ἔαρος, περὶ τρίτον μῆνα ἀπὸ τῶν τροπῶν. *Sect. 54.*

πῶν. Sic quaternis omnino menſibus, quod Plinius mox ait, feminæ latent: nec legendum, *feminæque ternis*, ut Salmaſius putat, in Solin. pag. 317. ſed *feminæ quaternis*: ut libri omnes habent.

Ibid. C I I I. *Nec quidquam rarius quam parientem videre urſam.*] Vero mihi propius videtur, quod Plinius, quam quod Philoſophus narrat, lib. 6. hiſt. cap. 30. pag. 773. Κύουσαν δὲ ἄρκτον, ἔργον ἐστὶ λαβεῖν. *Prægnans urſa non ſine negotio capitur.* Rurſuſque lib. 8. cap. 22. pag. 938. Κύουσα δ' ἄρκτος ἢ ὑπ' οὐδενὸς, ἢ πάνυ ὑπ' ὀλίγων εἴληπται. *Prægnans urſa aut a nullo, aut a paucis capta fuit.* Mirum enim prorſus eſt, urſam prægnantem non capi: cum tamen id fieri tam facile queat, ſomno ea tamdiu capta

Ibid. C I V. *Exeuntes herbam quamdam aron nomine.*] *Caram* ex ſuis M S S. Salmaſius reponit, in Solin. pag. 225. Defendunt *Aron*, non ſolum noſtri codices, & editiones antiquæ, ſed & Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 22. pag. 938. & lib. 9. cap. 7. pag. 1022. τὸ ἄρον ἐσθίουσιν. Plutarchus item, lib. de ſolertia anim. pag. 974. Ἡ δὲ ἄρκτος, ὅταν ἐκ τοῦ φωλεοῦ παρέλθῃ, τὸ ἄρον ἐσθίουσα πρῶτον τὸ ἄγριον. Et Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 3. ὅταν προέλθῃ, τοῦ καλουμένου ἄρου τοῦ ἀγρίου ἐσθίει.

Ibid. C V. *Dentium prædomantes ora.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. & vetuſtæ editiones omnes. Ex Ariſtotelis libro 9. cap. 7. pag. 1022. caſtigavit Barbarus, *cum dentiunt, prædomantes ora.* Græca Philoſophi hæc ſunt: Καὶ τὰ ξύλα διαμασῶνται, ὥσπερ ὀδοντοφυοῦσαι, *ligna mandunt, tamquam dentiant*: Quare agnoſcendum potius fuit cum Pintiano, *circaque ſurculos, ac ſi dentiant*, ſive, *ceu dentiant, prædomant ora.* Poſſet etiam legi, *dentium prædomant oras*, ut eſſet intellectus, torpentes diuturna ceſſatione dentium extremitates, excitare arborum ſurculis urſos, & ad veſcendum veluti reparare. Minus apte alii ediderunt, *circaque ſurculos ſentium.* Abſcedit longius paulo a MSS. codicum veſtigiis Pellicerius in notis MSS. dum legit, *dentium prædomant ſtuporem.*

Ibid. C V I. *Oculi eorum hebetantur.*] Editi hactenus libri, *Oculi eorum hebetantur crebro.* Nos illud *crebro* expunximus: abeſt enim a codd. Reg. 1. 2. Pariſ. vet. Dalec. ceteriſque. Solini paraphraſis: *Latent quaternis menſibus: mox egreſſæ in diem liberum, tantam patiuntur inſolentiam lucis, ut putes obſitas cæcitate.*

Ibid. C V I I. *Ingrediuntur & bipedes.*] Chiffl. cod. *Ingrediuntur & in pedes arborem.* Inepte. Albertus M. lib. 7. de animal. tract. 1. cap. 5. pag. 221. de urſo: *Aliquando etiam pugnans ambulat, & ſtat erectus ſuper pedes poſteriores*, &c.

Sect. 56. C V I I I. *Unum amplius.*] Libri impreſſi, *unum non amplius*, addita perperam negatione, quam non agnoſcunt MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c.

Ibid. C I X. *Non ut rentur plerique, vitæ hominum ſupervacuum eſt.*] Pintianus ex ſuis codd. *Non ut rentur aliqui.* Editi ad hunc diem interpolato contextu, *Non verentur aliqui dicere.* Nos ſecuti ſumus Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Ita mox, *in pecude*, ubi editi, *in pecore* habent, reponi juſſimus, ex iiſdem MSS. & Chiffletiano.

Sect. 57. C X. *Quo guſtato tanta illa vis, ac ceteris quadrupedum imperitans.*] In MSS. codd. legitur, *ut ceteris.* Unde ſcribendum fortaſſis fuerit, *quo guſtato tantillo ea vis eſt, ut ceteris*, &c. Solinus enim tranſſcriptor, cap. 27. pag. 50. *Leontophonas vocari accipimus beſtias modicas, quæ captæ exuruntur, ut earum cineris aſpergine carnes pollutæ, jactæque per compita concurrentium ſemitarum, leones necent, ſi quantulumcumque ex illis ſumpſerint.*

Ibid. C X I. *Lyncum humor ita redditus, ubi gignuntur.*] Lynces ſubintellige. Salmaſius in Solin. pag. 88. emendat, *ubi gignitur*, perinde quaſi urina gigni Latine dicatur, ac non ad lynces id referendum ſit, librorum plane omnium adſtipulante conſenſu, ut proxime antea Plinius hac ipſa ſectione dixit, *ubi leo gignitur.*

Sect. 59. C X I I. *Serpentium vipera ſola terra dicitur condi: ceteræ arborum aut ſaxorum cavis.*] Ariſtoteles contrario plane ſenſu ſcripſit, lib. 8. cap. 19. pag. 930. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὄφεις ἐν τῇ γῇ φωλεύουσιν· αἱ δὲ ἔχιδναι ὑπὸ τὰς πέτρας κρύπτουσιν ἑαυτάς. *Ac ceteræ quidem ſerpentes in terram conduntur: viperæ autem ſub ſaxis abdunt ſeſe.* Et Ariſtoteli quidem experientia ipſa adſtipulatur, & Charaſius, lib. de vipera, pag. 7. Ne quid tamen in Pliniano contextu immutem, codicum omnium conſenſus vetat. Et de hiemali fortaſſis latebra dumtaxat Plinius ſermonem habet.

Sect. 60. C X I I I. *In Indiæ vero Nyſa monte.*] Codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Nyſo monte*, pro *Nyſa.* Nam apud Arrianum, in Indicis, pag. 509. Nyſa mons prope Nyſam oppidum collocatur. Ut inutilis jam videatur Pintiani conjectura, ſcribentis, *In India Mero Nyſæ monte*: Pellicerii quoque emendantis, *Indiæ Paropamiſo monte.*

Sect. 61. C X I V. *Nicomedis Bithyniæ regis, uxore ejus Conſingi lacerata.*] Portentum id nominis ſane videtur, ſed ut refingam aliter, codicibus omnibus MSS. *Coſingi* exhibentibus, equidem laboro. Alio tamen nomine video hanc Nicomedis uxorem appellari a Tzetze, Chiliad. 3. hiſt. 115. v. 965. nempe *Ditizelem*, tum in libris editis, tum in perantiquo noſtro exemplari manu exarato:

Ὁ Νικομήδης ῥηθεὶς, μέγιστον εἶχε κύνα,
Ἐκ γένους ὄντα Μολοσσῶν, πιστότατον ἐκείνῳ.
Οὗτος ποτὲ τὴν δέσποιναν σύζυγον Νικομήδους,
Μητέρα τοῦ Προυσίου δὲ, Ζήλου, καὶ Λυσάνδρας,
Τὴν Διζιτήλην κλῆσιν μὲν, ἀπὸ Φρυγῶν δὲ γένους,
Συμπαίζουσαν τῷ βασιλεῖ, νομίσας πολεμίαν,
Ἐσπάραξε περιχανὼν τὸν δεξιὸν τὸν ὦμον, &c.

C X V. *Caſcellium.*] In libris editis, *Ceſelium.* In MSS. Reg. 1. 2. Pariſ. Chifflet. Dalec. *Carcellium*, haud ita aberrante ſcriptura a vero nomine, *Caſcellium*, quod frequens occurrit in Inſcriptionibus Gruteri. Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 6. pag. 341. *Caſcellius Juriſconſultus urbanitatis miræ, libertatiſque.* Ubi temere gloſſatores *Cæcilium* in notis conantur reponere. Horatius in arte Poëtica, verſu 371. Ibid.

Nec ſcit quantum Caſcellius Aulus,
Sed tamen in pretio eſt.

Hunc Pomponius, lib. 1. Dig. tit. 2. de orig. juris §. 45. in Juriſconſultorum celebrium albo ponit: *Aulus Caſcellius*, inquit, *Q. Mucii Voloſii* (ſcribo *Volcatii*, ex Plinio,) *auditor: qui deinde in illius honorem teſtamento Publium Mucium nepotem ejus reliquit heredem. Fuit autem Quæſtorius, nec ultra proficere voluit, cum illi etiam Auguſtus Conſulatum offerret.* Hinc emendabis Valerium Maximum, qui lib. 2. cap. 2. *A. Ceſellium, virum juris civilis ſcientia clarum* appellat, (lege, *A. Caſcellium*) *qui multa de partibus Cæſaris* (ſic enim emendo, cum vulgo legatur, *de temporibus Cæſaris*) *liberius loquebatur.*

C X V I. *Titium Sabinum . . . . . . magna populi Rom. corona.*] Ibid. Ita reſcripſimus, admonitu Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. ipſiuſque adeo Taciti, lib. 4. Annal. pag. 123. *Junio Silano*, inquit, *& Silio Nerva Coſſ. fœdum anni principium inceſſit, tracto in carcerem illuſtri Equite Rom. Titio Sabino, ob amicitiam Germanici*, &c. Prius in libris vulgatis, *T. Sabinum*, hoc eſt, *Titum.* Mox ubi editi legebant, *Magna populi Rom. corona circumſtante*, vocabulum *circumſtante*, ceu gloſſema expunximus, quod abeſt a MSS. omnibus. Ex iiſdem paulo ante *abjecti* pro *abjecto* reſcripſimus.

C X V I I. *Quam ſilens & occulta, quam ſignificans demonſtratio eſt.*] In MSS. *& occultaſſet*: unde legendum forte, *& occultans ſe, & quam ſignificans, &c.* Audacior certe emendatio Jani Ulitii legentis, *quamvis aquam tranſiliens ſe occultaſſet*, contra omnium MSS. fidem. Ibid.

C X V I I I. *Ductorem e canibus & ducem.*] Janus Ulitius in Cyneg. Gratii, pag. 202. inanis tautologiæ vitio haud carere putat *ductoris* & *ducis* repetitionem. Perperam profecto, ut interpretatio noſtra declarat. Addit vidiſſe Geſnerum in quibuſdam MSS. pro duabus his voculis, *& ducem*, legi *Linciſcum*: unde ipſe *Lyciſcam* effingit. Suſpecta mihi Geſneri fides. Subjicit Ulitius, ſcripſiſſe Servium & Iſidorum, Lyciſcos dici auctore Plinio, qui ex lupis & canibus nati: illum Ecloga 3. iſtum lib. 12. cap. 3. Videri porro id hauſiſſe ex hoc ipſo loco, unde librariorum culpa interciderit. At cur hinc potius, quam ex libris Dubii Sermonis, ſive Etymologiarum, quorum nos meminimus alias, quoſque non ſemel veteres Grammatici laudant? Ibid.

C X I X. *Rex Albaniæ.*] Num tamen fuit canis iſte Albanus? Indicum facit Strabo, lib. 15. pag. 500. Unde Solinum redarguas, & ſi qui alii ſunt, qui hunc Plinii locum ad Albanos canes detorſerint. Paulo poſt, cum in libris editis legeretur, *immobili jacente. Eaque ſegnitie, &c.* Nos codicum meliorum admonitu, Reg. 1. 2. Chiffl. Pariſ. ita ſcripſimus, diſtinximuſque: *Jacente eo. Qua ſegnitie*, &c. Ibid.

C X X. *Moxque increvit.*] Ita Reg. 2. & Chiffl. Nam Reg. 1. & Pariſ. mendoſe, *moxque in cervicem.* Sed adhuc deterius editi, *mox ingruit.* Solinus tranſſcriptor: *Mox viſo elephanto*, inquit, *notabiliter exſultans, belluam primum aſtu fatigavit. Notabiliter* dixit, quia increvit animis. Nec multo poſt, *rotatam* ſcripſimus, belluam ſcilicet, pro *rotatum.* Ibid.

C X X I. *Canum generi bis anno partus.*] Prius legebatur in omnibus editis, *Canum generibus annui partus.* At Reg. 1. 2. ceterique omnes MSS. *Canum generibus anno partus.* Unde nos partim ex codicum veſtigiis, partim ex reipſa intrepide ſcripſimus, *Canum generi bis anno partus.* Quin etiam verba Ariſtotelis, lib. 5. hiſt. anim. cap. 13. pag. 561. & lib. 6. cap. 20. pag. 736. de cane, paria fere ſunt: Τεκοῦσα δὲ πάλιν ὀχεύεται μηνὶ, καὶ οὐ πρότερον. *A partu*, inquit, *ſexto menſe rurſus implentur, nec prius.* Ac Plinius demum ipſe, lib. 10. ſect. 83. *Ineuntur a partu ſexto menſe.* Sect. 62.

C X X I I. *Tredecim talentis.*] Etſi libri omnes X V I. ſive *ſedecim* legant, cum tamen, ut alias monuimus, a X I I I. ad X V I. proclivis admodum uſitatuſque librariorum lapſus in hoc opere ſit, probatos auctores qui *tredecim talenta* ſcriptis prodiderunt, ſequi nunc maluimus, quam imperitorum amanuenſium errorem errare. *Equus Alexandri regis*, inquit Gellius, qui hauſit a Plinio noſtro, lib. 5. cap. 2. p. 319. *& capite & nomine Bucephalus fuit. Emptum Chares ſcripſit talentis tredecim . . . . . æris noſtri ſumma eſt, ſeſtertia CCCXII.* Plutarchus in Alexandro, pag. 667. Ἐπεὶ δὲ Φιλονείκου τοῦ Θεσσαλοῦ τὸν Βουκέφαλον ἀγαγόντος ὤνιον τῷ Φιλίππῳ τρισκαίδεκα ταλάντων. Tzetzes, Chiliad. 4. v. 490. Sect. 64.

Ἦν περ τῷ βουκεφάλῳ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας
Τὸν ὄνπερ ὠνησάμενος τρισκαίδεκα ταλάντων
Ὁ Θετταλὸς Φιλόνικος χαρίζεται Φιλίππῳ.

Ibid. CXXIII. *Alios paſſim recipiens.*] Secuti ſumus codices Reg. 1. 2. Pariſ. Tolet. &c. ipſumque Pintianum : cum in editis perperam legeretur, *paſſim rejiciens.* Emendationem certe noſtram, & interpretationem mire Solinus adjuvat, in prioribus Notis ad hanc ſectionem, num. 3. Sed & paulo ante magis probat, *regio inſtratu ornatus*, Pellicerius in notis MSS. quam *regio inſtratus ornatu.*

Ibid. CXXIV. *Equum adamatum.... uſque ad coitum.*] In MSS. *uſque in coitum.* Quid ſi legas, *uſque in rogum?* Nam Hyginus, fab. 243. *Semiramis*, inquit, *in Babylonia equo amiſſo in pyram ſe conjecit.*

Ibid. CXXV. *Scythici quidem equitatus equorum gloria ſtrepunt. Occiſo regulo &c.*] Prius legebatur, *Scythæ quidem equitatus & equorum gloria ſtrepunt. Occiſo denique ipſorum regulo.* Nobis vero a MSS. fide deſciſcere, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. religio fuit : cum præſertim ſincerior ea, quam exhibent, lectio videatur.

Ibid. CXXVI. *Centaretum.*] Male invertit omnem hanc hiſtoriam Solinus, cap. 45. pag. 74. ſcribens : *Cum prælio Antiochus Galatas ſubegiſſet, Centareti nomine ducis, qui in acie ceciderat, equum ovaturus inſiluit, &c.* Plinio enim Ælianus adſtipulatur, lib. 6. hiſt. anim. cap. 44. Καὶ τὸν Ἀντιόχου δὲ ἵππον τὸν τιμωρήσαντα τῷ δεσπότῃ, καὶ ἀποκτείναντα τὸν Γαλάτην, ὅσπερ οὖν ἀπέσφαξε τὸν Ἀντίοχον ἐν τῇ μάχῃ· ὄνομα δὲ τῷ Γαλάτῃ Κεντραρεάτης ἦν, ἐῶ καὶ τοῦτον. Ælianum a Salmaſio neglectum miror, qui pag. 894. in Solinum, Plinium ex ejus tranſſcriptore, cujus fidem & eruditionem ſæpe ipſe deſiderat, caſtigare hoc loco nihil veretur.

Sect. 65. CXXVII. *Ingenia eorum inenarrabilia jaculantes obſequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipſo nixuque invitantium.*] Etſi defendi recepta lectio poteſt, tamen admonitu codicum Reg. 1. 2. Pariſ. &c. diſtingui legique ſatius videtur : *Ingenia eorum inenarrabilia : Jaculantes obſequia experiuntur .... niſuque injuvantium*, vel *juvantium.*

Ibid. CXXVIII. *Excuſſo in carceribus auriga Albato Corace, occupavere prima : tum obtinuere, opponentes, effundentes, omniaque contra æmulos, quæ debuiſſent peritiſſimo auriga inſiſtente, facientes.*] Locum hunc editores Plinii, verbis partim detractis, partim immutatis, partim etiam temere adjectis egregie interpolarant, in hunc modum : *Excuſſo in carceribus auriga albati equi palmam occupavere, primatum obtinuere, oppoſita effundentes, omnia quæ* &c. Nos uti edidimus, ex codicibus Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. nullo fere apice neglecto, vel immutato expreſſimus. Vox *occupare* per ſe, nullo alio adjecto vocabulo, & *primum locum obtinere*, in Circo quadrigarumque certamine familiares ac propriæ : apud Gruterum, pag. 337. DIOCLES. AGITATOR.... OCCVPAVIT. ET. VICIT. DCCCXV. SVCCESSIT. ET. VICIT. LXVII.... ERIPVIT. ET. VICIT. DII. PRASINIS. CCXVI. VENETIS. CCV. ALBATIS. LXXXI. &c. Et infra : PRIMVM. LOCVM. OBTINERE. VIDETVR. PONTIVS, &c.

Ibid. CXXIX. *Ad cretam ſtetere.*] Ita nos reſtituimus, ex codd. Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Interpolatores *metam* ſcripſerant. Creta pro meta ſumitur, quoniam ſignare metam in Circo creta ſolebant, ut eſſet conſpicua. Seneca, epiſt. 108. pag. 469. *Hanc quam nunc in Circo cretam vocamus, calcem antiqui dicebant.* Iſidorus, lib. 18. Orig. cap. 34. *Septem ſpatia quadrigæ currunt, quorum finis eſt creta.* Plinius ipſe lib. 35. ſect. 58. *Eſt & viliſſima* (de creta loquitur) *qua Circum præducere ad victoriæ notam, inſtituerunt majores.* De Circenſibus ludis perſtringere hoc loco quiddam obiter, operæ pretium viſum eſt fore. Atque a Circo quidem, in quo fiebant, traxiſſe nomen, pervulgatum eſt : at duûm generum eos fuiſſe, haud ita obvium : patricios ſcilicet, plebeioſque : illos per patres agi ſolitos, per plebem iſtos : inde petitam appellationem : Illos ab Imperatoribus, Conſulibus, Ædilibuſque curulibus : iſtos ab Ædilibus plebis : Patricios in Circo maximo, in Flaminio plebeios : illos varia anni tempeſtate atque occaſione : hos ſtato die, a. d. XIII. Cal. Novemb. per triduum, ut veteres Faſti teſtantur. Plebeiorum Circenſium præter Plinium hac ſect. meminere Livius paſſim, Valerius Max. lib. 1. cap. 7. num. 4. aliique. Aſconius Pedianus, orat. 2. in Verr. plebeios ludos appellatos ait, *quos exactis regibus pro libertate plebis fecerunt, aut pro reconciliatione plebis poſt ſeceſſionem in Aventinum.*

Sect. 66. CXXX. *Generat mas ad annos triginta tres : ut pote cum a Circo poſt viceſimum annum mittantur ad ſobolem.*] Ita MSS. omnes. Solinus certe nihil de Circo, cap. 45. pag. 74. *In annum tertium*, inquit, *& triceſimum generant, ut pote qui etiam poſt viceſimum mittantur ad ſobolem reficiendam.* Eam ob rem aliis placet, *ut pote cum iccirco.* Mihi certe non placet : cum enim paulo ante aperuerit, qui Circo equi quærantur, nunc idem qua ætate a Circo abeant, & veluti manumittantur, ac rudem accipiant, aperit.

Ibid. CXXXI. *Mittantur ad ſobolem. Opunte & ad quadraginta duraſſe tradunt.*] Plinii editores, hanc vocem *Opunte* nihili eſſe arbitrati, locum hunc ſic interpolarant : *mittantur ad ſobolem reparandam. Et ad quadraginta* &c. Sed hanc vocem *reparandam* nulli agnoſcunt codices. Reg. 1. 2. Pariſ. & Tolet. quem Pintianus habet, *Opunte* exhibent : confirmatque Philoſophus, qui eadem tradit, lib. 6. hiſt. anim. cap. 22. pag. 754. Ἐν Ὀπούντι δὲ ὁ Φορβίου ἵππος ὤχευεν ἐτῶν ὢν τεσσαράκοντα· ἔδει δὲ τὰ πρόσθια σκέλη συνεπαίρειν. Agnovit hanc Opuntis lectionem Solinus, cap. 45. pag. 74. etſi male is oppidi nomen quod in Locris Epicnemidiis fuit, qua ſolet ſupinitate in equum ipſum tranſtulit. *Notatum etiam advertimus*, inquit, *Opuntem nomine equum ad gregariam venerem duraſſe in annos quadraginta.*

Ibid. CXXXII. *Si quis præreptum habeat &c.*] Conjunxit hæc cum præcedentibus Solinus ea tranſſcribens, conjunxere & Plinii editores, in hunc modum : *Quod ſtatim edito partu devorat feta, aut partum ad ubera non admittit, ſi quis præreptum habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur.* Sequentibus nos annectimus, cum Pintiano, unica periodo ea pariter includentes, ex Ariſtotele, cujus locus hic eſt in ſexto volumine de hiſt. anim. cap. 22. pag. 756. Τοῦτο ἐάν τις φθῇ λαβών, καὶ ὀσφρήσηται ἡ ἵππος, ἐξίσταται καὶ μαίνεται πρὸς τὴν ὀσμήν. *Hoc ſi quis præveniens auferat, odore ejus ſolicitata equa, ſurgit : atque ubi olfecit, furit.*

Sect. 67. CXXXIII. *Hi ſunt quos thieldones vocamus &c.*] Ita MSS. omnes. Nihilominus Thiellones potius, ſive Thellones libentius agnoſcit Lud. Carrio, lib. 1. Emendat. cap. 17. quod hodieque Germanica lingua Aſturcones equi *Telleners* appellentur. Pellicerius in notis MSS. *Tollutones* magis probat, ſcribente Seneca, *Aſturconibus, & Tollutaribus mannis.* Ex MSS. codicum fide, & Pintianum quoque ſecuti, voculas haſce duas, *hi ſunt*, adjecimus, quæ in editis deſiderabantur.

Sect. 68. CXXXIV. *Generi mirifica.*] Sincera hæc lectio, quam exhibent libri omnes manu exarati, non item ea, quam vulgati præ ſe ferunt, *geruli* : nec quam Pellicerius in MSS. notis reponit, *ruri mirifica* : nec quam Salmaſius ex corrupto codice probat, pag. 338. in Solin. *munifica.*

Ibid. CXXXV. *Nec niſi aſſuetos potant fontes, quæ ſunt in pecuariis.*] Editi ad hunc diem libri, *qui ſunt.* Nos ex Reg. 1. cod. & Pariſ. *quæ*, ut ad aſinas referatur, quæ in armento degunt. Nam gerulas in itinere, quaſlibet his aquas locus obtulerit, bibere quis neſcit?

Ibid. CXXXVI. *Aſino moriente viſo.*] Conſtans hæc eſt omnium codicum MSS. lectio, ſi unum alterumve excipias, in quo *viſu* legitur : unde ſuſpicari quis poſſit, num ea loci ſententia ſit, Deficiente in aſino oculorum viſu, non longe poſt ipſos quoque deficere. Conſimile eſt illud ſectionis 77. hujuſce voluminis : *Suem amiſſo oculo putant cito extingui.* Riſu digna plane ac ſibilo Marii Mattii conjectura, lib. 2. Opin. cap. 15. pag. 84. exiſtimantis ex ſympathia communi non aſino ſolum, ſed homini etiam, & multis aliis animantibus, quæ viſo compare meiente, meiunt & ipſa, reſtituendam huic loco integritatem ſuam eo pacto, *Aſino meiente viſo, ceterum genus idem facit.* Subtilior autem multo, quam verior, meo quidem judicio Bocharti emendatio, lib. 2. de animal. cap. 13. pag. 191. quam ex Salmaſio didicit, pag. 338. in Solin. iſte ex Nic. Rigaltio, Rigaltius ex Pellicerio hauſit, eamdem referente in Notis MSS. Cenſent, inquam, ii legendum, *Laliſionum oriente uſu, celerrime id genus defecit*, hoc eſt, receſſit a menſis. Sed præter conſtantem codicum omnium conſenſionem, ab ea emendatione ſuſcipienda multa me deterrent. Primum, quod de laliſionibus ſequente ſectione Plinius agit, tamquam ab ſe tum primum, nec antea nominatis : Et Africæ quidem unius, non Italiæ, peculiarem hunc fuiſſe cibum monet. Deinde locus hic ipſa vitioſa tautologia laborabit : quid enim tunc erit aliud, *Id genus defeciſſe* in menſis, quam *interiiſſe auctoritatem ſaporis?* quod verbis proxime ſuperioribus dictum eſt a Plinio. Denique *orientem uſum* boum, oviumve, pro eſu eorum animalium recepto tum primum in menſis dici, Latini ſermonis conſuetudo non patitur.

Sect. 69. CXXXVII. *Ex aſino & equa mula gignitur.*] Ita codices omnes MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. Salmant. &c. Editores Plinii, cum paulo inferius ſcriptum cernerent, *Gignitur autem mula ex equo & aſina*, variari ſexum arbitrati, iſtic mulum, mulam illic de ſuo ſcripſerunt. Verum ex utriſque uterque oritur, ut Columella obſervavit, & nemini non eſt probe compertum. *Mula autem*, inquit ille, lib. 6. cap. 37. pag. 244. *non ſolum ex equa & aſino, ſed ex aſina & equo, itemque onagro & equa generatur.*

Ibid. CXXXVIII. *Menſe tertio decimo.*] In editis, *menſe XII.* Nos cum iiſdem MSS. atque adeo cum Columella, lib. 6. cap. 36. XIII. defendimus. *Concepta*, inquit, agens de mulis, *femina, diutius in partum adoleſcunt, ut quæ peracto anno, menſe tertio decimo vix edantur*, &c.

Ibid. CXXXIX. *Lenta omnia eis.*] Expungenda omnino hæc clauſula viſa eſt Pintiano, cui ego ut aſſentiar, laboro : revocant enim libri omnes, etiam manu exarati, probatæque fidei, qui pariter exhibent, *Lenta omnia eſſe vetulis* : quod ita nos refingere auſi ſumus, *lenta omnia eis, ut vetulis.* Ut ſit ſenſus, mulas has ex equo & aſina editas, materna inſita quadam ſocordia, tamquam confectas ſenio, lente pigreque omnia ſemper agere. Adjuvat Columella, lib. 6. cap. 37. pag. 245. ex equo & aſina generatos matri per omnia ſimiles eſſe teſtatus.

Ibid. CXL. *Hinnos.*] Hinnos reſcripſi, non *hinnulos*, ex Ce-

lumella & Varrone. Adde & Heſychium : Γίννος, οὗ ὁ πατὴρ ἵππος, ἡ δὲ μητὴρ ὄνος. Et pag. 466. Ἰννὸς, ὁ πῶλος ὁ ἐξ ἵππου πατρὸς, καὶ μητρὸς ἡμιόνου. Hinnulos tamen & gloſſarium vetus approbat, *Hinnulus*, ὁ ἐξ ἵππου καὶ ὄνου.

Ibid. C X L I. *Sed generator onagro & aſina genitus omnes antecellit.*] Ita M S S. omnes, Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Refertur enimvero hæc vox ad ſuperiora : Generantur, inquit, ex equa & onagris mulæ veloces : ſed generator, hoc eſt, admiſſarius, onagro & aſina genitus omnes antecellit ad ſobolem reparandam. Palladius, lib. 4. in Martio, tit. 14. pag. 106. *Creantur*, inquit, *ex equo & aſina, vel onagro & equa . . . . Vtiles tamen admiſſarii naſcentur ex onagro & aſina, qui poſt in ſobole ſecutura agilitatem, fortitudinemque reſtituat.* Plinii editores, quos ea vox paulo inſolentior terruit, ſcripſere, *ſed generoſo*, & ad ſuperiorem ſententiam id retulere in hunc modum : *indomito animo, ſed generoſo. Onagro & aſina genitus omnes antecellit.* Verum hanc generoſitatis notam ac dotem ei mularum generi, nec Plinius attribuit, nec Columella, lib. 6. cap. 37. pag. 244. *Neque tamen ullum eſt*, inquit, *in hoc pecore, ut animo, aut forma præſtantius, quam quod ſeminabit aſinus : quanquam poſſit huic aliquatenus comparari, quod progenerat onager : niſi & indomitum, & ſervitio contumax, ſilveſtri more, ſtrigoſum patris præferat habitum. Itaque ejuſmodi admiſſarius nepotibus magis quam filiis utilis eſt. Nam ubi aſina & onagro natus admittitur equæ, per gradus infracta feritate, quidquid ex eo provenit, paternam formam & modeſtiam, fortitudinemque & celeritatem avitam præfert.*

Ibid. C X L I I. *Scandentia jumenta comitatu niſuque exhortaretur, decretum fecere, ne frumentarii, &c.*] *Cadentia* vulgo editi : *cedentia* ſcripſerat Budæus in Commentariis linguæ Græcæ. Nos *ſcandentia* cum Reg. 1. 2. Pariſ. & iis codicibus, quos a ſe viſos Turnebus conteſtatur, lib. 24. Adverſ. cap. 19. pag. 831. patrocinante in primis Ariſtotele, lib. 6. hiſt. anim. cap. 42. pag. 763. Porro mox, ubi legebatur olim, *decretum fecere, quo caveretur*, hæc duo poſtrema vocabula, quæ in M S S. omnibus abſunt, ceu gloſſema ſupervacuum, fidenter expunximus.

Sect. 70. C X L I I I. *At nunc annicula fecunditatem poſcuntur : tauri generationem quadrimi. Implent ſinguli denas eodem anno. Tradunt, ſi poſt coitum* &c.] Præpoſitionem *ad*, addiderunt ii, qui ejuſmodi dicendi formulam *fecunditatem poſcuntur*, parum ſibi familiarem, ceu minus concinnam damnarunt : ceteraque mox quæ ſequuntur, inſigni licentia violarunt, ſic legendo interpungendoque : *Tauri generationem quadrimi implent : & ſingulis denæ eodem anno traduntur. Si autem &c.* quæ dum reſtituere Pintianus conatur, pæne omnino immutat, contra codicum fidem. Nos eorumdem veſtigiis, Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. inſiſtentes, ſic tantum interpungendum cenſemus, uti edidimus.

Ibid. C X L I V. *Marem femina repetit.*] In Reg. 1. & 2. legitur, *Larem femina repetit*, quomodo Cic. in Verrem, orat. 5. *ad ſuum larem familiarem redire* dixit. At lectioni receptæ, quam & alii codices exhibent, Ariſtoteles ſuffragatur, lib. 6. hiſt. cap. 21. pag. 742. Ἐὰν δ' ἁμάρτῃ τῆς ὁρμῆς, εἴκοσιν ἡμέρας διαλείπουσα, προσίεται πάλιν ἡ θήλεια τὴν ὀχείαν. *Quod ſi vaccæ errore aliquo taurinæ inſcenſionis impetus eventum non fuerit aſſecutus, viceſimo poſt die coïtum illa deintegro repetit.*

Ibid. C X L V. *Plurimum lactis Alpinis.*] Ex hoc Plinii loco Columellam caſtigabis, apud quem perperam *Altinæ* dicuntur, lib. 6. cap. 24. pag. 232. *Melius*, inquit, *in hos uſus Altinæ vaccæ probantur, quas ejus regionis incolæ Cevas appellant : eæ ſunt humilis ſtaturæ, lactis abundantes*, &c. Nam ſi ab Altino Italiæ oppido, de quo Plinius lib. 3. cap. 18. nomen hæ haberent, non Altinæ quidem, ſed Altinates dicerentur : uti nominum ratio poſtulat, & ipſe Columella, qui lib. 7. cap. 2. pag. 249. Altinates oves commendat.

Ibid. C X L V I. *Stat ira gliſcente alternos pedes replicans, ſpargenſque in alvum arenam.*] Ab his vocibus novæ periodi duximus initium, contextu verborum alias minime cohærente, cum ſic libri editi exhiberent, *Tota comminatio prioribus in pedibus ſtat, ira gliſcente alternos replicans, ſpargenſque in altum* &c. Sed & *in alvum* primi reſcripſimus, tum admonitu codicum Reg. 1. 2. Pariſ. &c. tum ex re ipſa : prioribus enim pedibus, cum alternis vicibus replicantur ira gliſcente, retrorſus arenam ejaculantibus, in ventrem ſpargi illam manifeſtum eſt. Quod autem Chiffl. legit, *alternos replicans orbes*, ex conjectura ingenii additam ab aliquo vocem *orbes* præpoſtere, ceteri omnes codices, ipſaque res clamat.

Ibid. C X L V I I. *Vidimus ex imperio.*] A Plinii mente longiſſime Barbarus aberravit, cum neglecta M S S. codicum, vetuſtarumque editionum auctoritate, ſcripſit *de imperio dimicantes*, quoniam pugnare inter ſe de regno tauros teſtatur Virgilius. Nos Reg. 1. 2. Pariſ. &c. fidem religioſe ſecuti ſumus, ac germanum loci hujus intellectum ſuo loco primi aperuimus.

Sect. 71. C X L V I I I. *Reſponſa privis.*] Ita reſtituimus ſecuti veſtigia Reg. 1. 2. & Pariſ. codd. in quibus *prius* legitur. Placet etiam Salmaſio in Solin. pag. 440. *privis* legi. Olim *privatis*, libri vulgati præferebant.

Ibid. C X L I X. *Incedit ſummotu lictorum.*] Addidit de ſuo Turnebus, vocem *ſtrepitus*, legitque, *ſummoto ſtrepitu lictorum*. Salmaſ. vocem *lictorum* expungit, pag. 307. in Solin. legitque *incedit ſubmoto, grexque.* Non vidit uterque *ſummotu* vel *ſubmotu lictorum*, nihil eſſe nunc aliud, quam ſubmotione, ſive lictoribus ſubmoventibus confluentem hominum multitudinem.

C L. *Ad Arcturi occaſum, id eſt, a tertio Idus Maias, ad Aquilæ occaſum, in X. Cal. Aug.*] Pellicerius in Notis M S S. Pintianum ſecutus, legendum monet, *ab Arcturi occaſu*, adſtipulante, inquiunt, Varrone, unde locus hic ad verbum ſumitur. *Tempus optimum*, inquit lib. 2. de re ruſt. cap. 2. *ad admittendum, ab Arcturi occaſu ad Aquilæ occaſum.* Sed utrique hoc latuit, ita mutuatum eſſe id a Varrone Plinium, ut quod ille paulo craſſius ac re minus accurate perpenſa, ſtatuiſſet, iſte corrigeret : neque enim, ut Varro, ipſo Arcturi occaſu, qui incidit in ante diem quintum Idus, ſed biduo poſt, hoc eſt, tertio Idus, admiſſuræ pecoris Plinius initium facit. Quare ad Arcturi occaſum, hoc eſt, circiter id tempus dixit, non ab occaſu. Sic quod ad Aquilæ occaſum ſpectat, qui finis a Varrone ſtatuitur admiſſuræ, toto pariter triduo rurſum Plinius ab eodem diſſidet, uti monuimus : neque neceſſe eſt ut X I I I. Cal. Aug. hic legamus, quanquam ita ſenſiſſe ſcimus eruditum Petavium, lib. 2. Var. Diſſert. cap. 8. pag. 92. ſed *in X. Cal. Aug.* ut præ ſe ferunt M S S. omnes. Ibid.

C L I. *Mutilus quoque utilior.*] Ex Chiffl. cod. in quo *mutilus* diſerte, aliorumque veſtigiis, Reg. 1. 2. & Pariſ. in quibus *utilius quoque utilior* legitur, editos hactenus libros caſtigavimus, qui *illis quoque utilior* præferebant. Columella lib. 7. cap. 3. arietem probat intortis cornibus, *non quia magis*, inquit, *hic ſit utilis, (nam eſt melior mutilus aries,) ſed quia minime nocent intorta potius, quam ſurrecta & patula cornua.* Pauloque poſt : *Mutilum probabimus marem, quoniam eſt illud incommodum in cornuto, quod cum ſentiat ſe velut quodam naturæ loco capitis armatum, frequenter in pugnam procurrit, & fit in feminas quoque procacior.* Sect. 73.

C L I I. *Quas nativas appellant, aliquot modis Hiſpania : nigri velleris præcipuas habet Pollentia juxta Alpes : Jam Aſia rutili, quas Erythræas vocant : item Bætica : Canuſium fulvi : Tarentum & ſuæ pulliginis.*] Locum hunc, qui vitioſiſſimus viſus eſt ad hunc diem eruditis, ſola fere interpunctione reſtituta, ſanavimus. Ita prius edebatur : *Colorum plura genera : quippe cum deſint etiam nomina eis, quas nativas appellant aliquot modis. Hiſpania nigri velleris præcipuas habet, Pollentia juxta Alpes cani : Aſia rutili, quas Erythræas vocant : item Bætica : Canuſium fulvi : Tarentum & ſuæ pulliginis.* In M S S. quidem legitur *canuſia rutili*, ex quo Plinii editores *cani aſia rutili*, effinxerunt : pro *jam Aſia*, uti ex Columella a nobis laudato conſtat. Dalecampius, *quos nativos* legit, refertque ad colores. Salmaſius pag. 316. in Solin. omnia videtur emendando perſumdare : Aſiam omittit, de qua Columella tamen, cui Pliniana hæc ſimilia ſunt : Canuſium ſubſtituit, atque eamdem vocem, ubi mox ſedem habet, codicum omnium ſecurus expungit : aliaque committit, quæ & referre piget, nec refellere otium eſt. Nos emendationem noſtram, & codicum fide, quam ſervamus integram, & probatiſſimorum ſcriptorum auctoritate, & ſimplici ac peraccommodata ad Plinii verba mentemque interpretatione tuemur. Nativas interim oves appellari ſcito eas, quarum vellus, quo ſponte colore imbutum a natura eſt, eo ipſo in lanificia textiliaque opera adhibetur, nec ſaturatur alieno. Ibid.

C L I I I. *Et quam Salacia ſcutulato textu commendat in Luſitania.*] Libri ante nos editi, *& quam ſola ars*, audaci admodum conjectura, contemptuque codicum, quorum nos fidem ſecuti, ſecure Salaciam agnoſcimus, Imperatoriam urbem cognominatam, nobile Luſitanorum oppidum Plinio, lib. 4. ſect. 35. Pomponio Melæ, ceteriſque. Confirmat egregie hanc lectionem, tum ipſa per ſe orationis ſtructura : tum vero maxime Strabo lib. 3. pag. 144. ubi lanam Hiſpanienſem laudans, impenſe texta quædam valde tenuia commendat, *quæ Salaciatæ*, inquit, *faciunt* : ὑπερβολὴ δ', τῶν καὶ λεπτῶν ὑφασμάτων, ἅπερ οἱ Σαλτιῆται κατασκευάζουσιν. Ubi Caſaubonus, quinam ſint iſti Σαλτιῆται, fatetur adhuc ſe quærere, interimque legere Σεταβῆται. Satis confidenter id quidem. Nos de Salacia hac Pliniana accipimus. Et huc forte ſpectat vox *Salacia* in Notis quæ Tironi adſcribi ſolent, apud Gruterum, pag. 135. Ibid.

C L I V. *Detrita uſu pingitur.*] Ita reſcripſimus admonitu codicum M S S. Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Dalec. &c. Prius, *tingitur* perperam legebatur. Pingi veſtem laneam, pro *intertexi*, familiare eſſe Latinis ſcriptoribus, nemini latet. Ibid.

C L V. *Gauſapa patris mei memoria cœpere : amphimalla, noſtra : ſicut villoſa etiam ventralia.*] Interpunctione leviter immutata, locum alias maculoſum reſtituimus : Libri olim editi, *qualiter etiam nunc in caſtris gauſape.* Perinde ac ſi militare ſtratum, cubileve, gauſapis vocabulo apte indicaretur. *Patris mei memoria cœpere amphimalla noſtra : ſicut villoſa &c.* Toros tantum ait e ſtramentis quondam fuiſſe, atque etiam tum eſſe ſua ætate : Gauſapa deinde patris ſui memoria, amphimalla, ſua : ſive, ſe adoleſcente : tunicam in modum gauſapis, ſe vidente ac ſeniore, cum hæc ſcriberet, cœpiſſe texi. Ibid.

Sect. 74. C L V I. *Vndulata.*] Meliorum codicum admonitu reſcripſimus, *Vndulata veſtis prima e laudatiſſimis*, cum prius editi præ ſe ferrent, *primo e lautiſſimis.* Paulo poſt, *Acu facere Idæi Phryges*, habet ſane Parmenſis editio: ſed M S S. codices refragantur: in quibus, uti edidimus, *acu facere id Phryges invenerunt.*

Ibid. C L V I I. *In Catonis.*] Ita M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. quam lectionem ſtabiliunt ea quæ proxime antea, hoc ipſo cap. de Metelli cum Catone ſimultate & inimicitiis diximus. Editi perperam, *Capitonis*: de quo proinde fruſtra Budæus inquirit, lib. 2. de aſſe, fol. 51. num is Capito ſit de quo Horatius in primo Sermonum.

Sect. 75. C L V I I I. *Averſum a Sole.*] Eodem ſenſu Columella dixit loco a nobis laudato, *Plurimum referre ut paſcentium capita ſint obverſa Soli, qui plerumque nocet animalibus oriente ſidere æſtatis per emerſum caniculæ.* Averſa a Sole intelligit, cum obverſa dicit. Florentinus in Geopon. lib. 18. cap. 2. pag. 449. Εὐλαβητέον δὲ τὸν ἥλιον κατ' οὐρὰν ἔχειν αὐτὰ προνοητέον *Proſpiciendum, ut Solem* in cauda, hoc eſt, averſum *habeant.* Janus Cornarius interpres parum caute legit, κατ' οὐρανὸν, vertitque, *Cavendum ut Solem in cœlo habeant.*

Sect. 76. C L I X. *Ante trimas minus utiliter generant, & in ſenecta ultra quadriennium.*] Adulterinam lectionem librorum editorum neglεximus, ſecuti fidem M S S. Reg. 1. 2. Chiffl. & eorum quos Pintianus vidit. Perperam enim in editis legebatur, *Trimæ minus utiliter generant, & in ſenecta, nec ultra quadriennium*: cum re ipſa conſtet trimatum in capris ovibuſque, (eadem enim fere eſt pecudis utriuſque natura:) tempus illud eſſe potiſſimum, quo earumdem juventæ flos vigeat. Palladius lib. 12. in Novemb. tit. 13. pag. 172. *Trimæ educare optime poſſunt*, &c. De provectiore autem ætate, Columella lib. 7. cap. 6. *Quinquennis*, inquit, *caper, parum idoneus habetur feminis implendis.* In M S. noſtro legitur, *ſterileſcunt. Trimos* &c. pro *ſterileſcunt. Ante trimas*: abſorpta voce *ante* in poſtrema ſyllaba vocis antecedentis, *ſterileſcunt.*

Ibid. C L X. *Incipiunt ſeptimo menſe adhuc lactentes.*] Dalecampius legit, *adhuc lactantes*, hoc eſt, ut ipſe interpretatur, lac præbentes, ac nutrientes. Repugnat huic emendationi Columella, lib. 7. cap. 6. pag. 264. *Eſt autem caper*, inquit, *menſium ſeptem ſatis habilis ad procreandum, quoniam immodicus libidinis, dum adhuc uberibus alitur, matrem ſtupro ſupervenit*, &c.

Ibid. C L X I. *In trimatu inutiles.*] Pintianus, & Pellicerius in notis M S S. *utiles* potius reponendum cenſent: quoniam, ſi anniculæ non ſemper pariunt, in trimatu autem ſunt inutiles, in bimatu tantum utiliter capras parere, quod falſum eſt abſurdumque, relinquitur. Verum illi, quod pace tantorum virorum dixerim, non minus a Plinii mente aberrant, quam a codicum omnium fide deſciſcunt. Sententia hujus loci eſt, extra legitimum concipiendi tempus, quod quidem, ut de ovibus pronunciatum eſt ſect. 72. etiam capris ſtatuitur ab Arcturi occaſu, ſeu tertio Idus Maias, ad Aquilæ occaſum, ſeu decimum Calend. Aug. aliquando anniculas concipere ſeriore fetura, Novembri menſe, ut pariant Martio: bimis id ſemper contingere: trimas ad hanc tam ſeram feturam eſſe inutiles: quoniam ii quos illæ ea tempeſtate concipiunt fetus, ut in ovibus antea obſervatum eſt, minus ſint validi.

Ibid. C L X I I. *Circaque Syrtes.*] Ita Reg. 1. & 2. librique editi poſt Gelenium. Varro adſtipulatur, qui lib. 2. de re ruſt. cap. XI. Gætulicas nationes caprarum pellibus veſtiri docet. Bocharto tamen haud improbabilis viſa eſt Parmenſis lectio, *circaque Syrias*, parte 1. lib. 2. de anim. cap. 51. pag. 625. quod mulieres in Iſraële caprarum pilos neviſſe conſtat, ex iiſque aulæa facta, quibus tabernaculum tegeretur. Non ſunt hujus loci capræ Scyriæ, Σκυρίαι αἶγες, de quibus Hippocrates, lib. 1. de morbis mul. tex. 73. pag. 460.

Ibid. C L X I I I. *Non immolantur.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Parmenſis editio, ceteræque ante Gelenium, dempta negatione, *Minervæ immolantur.* Sed ſane perperam. Nam Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 2. pag. 48. *Sic factum*, inquit, *ut Minervæ caprini generis nihil immolarent, propter oleam: quod eam, quam læſerit, fieri dicunt ſterilem: ejus enim ſalivam eſſe fructui venenum.* Et cauſam quidem hujus inſtituti ex integro ejus ſcriptoris loco pernoſces. *Quædam enim pecudes*, inquit, *culturæ ſunt inimicæ, ac veneno: ut iſtæ, quas dixiſti, capræ. Hæ enim omnia novella ſata carpendo corrumpunt, non minimum vites, atque oleas. Itaque propterea inſtitutum diverſa de cauſa, ut ex caprino genere ad alii Dei aram hoſtia adduceretur, ad alii non ſacrificaretur: cum ab eodem odio alter videre nollet, alter etiam videre pereuntem vellet. Sicque factum, ut Libero Patri repertori vitis hirci immolarentur, proinde ut capite darent pœnas: contra, ut Minervæ caprini generis nihil immolarent, propter oleam, quod eam quam læſerit, fieri dicunt ſterilem: ejus enim ſalivam eſſe fructui venenum. Licinius: Hoc nomine etiam Athenis in arcem non jungi, præterquam ſemel ad neceſſarium ſacrificium, ne arbor olea, quæ primum dicitur ibi nata, a capra tangi poſſit.*

Sect. 77. C L X I V. *Vſque ad octavum annum.*] Ita MSS. omnes, vetuſtæque editiones ante Hermolaum, qui *ſeptimum* reſcripſit. Niſi conſtanti codicum conſenſioni tantum tribuerem, quantum par eſt tribui, Hermolao ſubſcriberem, adſtipulante præſertim Columella, lib. 7. cap. 9. pag. 269. *Femina ſus*, inquit, *habetur ad partus edendos idonea uſque in annos ſeptem, quæ quanto fecundior eſt, celerius ſeneſcit.* Et Varrone lib. 2. de re ruſt. cap. 4. pag. 82. *Id facere dicuntur uſque ad ſeptimum annum recte.*

C L X V. *Suis fetus ſacrificio die quinto purus eſt.*] Diſſidet quidem Varro, cujus hæc verba, lib. 2. de re ruſt. cap. 4. pag. 83. *Qui a partu decimo die habentur puri, ab eo appellantur ab antiquis ſacres, quod tum ad ſacrificium idonei dicuntur primum.* Sed ut corruptum Varronis numerum, potius quam Plinii, rear, evaneſcente paulatim litteræ X. quæ denarii nota eſt, parte ima, atque in V. ſive quinarium degenerante ea, quæ ſequuntur, *pecoris die octavo, bovis triceſimo*, numero dierum ſubinde creſcente, efficiunt. Quamquam & pro *die octavo*, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Dalec. vetus codex, legunt *die ſexto.* Ibid.

C L X V I. *Caput obliquum in inceſſu.*] Merula in notis ad Ennium, pag. 433. legit *obſtipum.* Sed refragantur codices: alioqui ex Columella apparet arbitrii noſtri eſſe utram potiorem lectionem putemus. *Febricitantium*, inquit lib. 7. cap. 10. pag. 272. *ſuum ſigna ſunt, cum obſtipæ ſues tranſverſa capita ferunt, ac per paſcua ſubito, cum paululum procurrerunt, conſiſtunt, & vertigine correptæ concidunt. Earum notanda ſunt capita, quam in partem proclinentur*, &c. Ibid.

C L X V I I. *Et feri ſapiunt palude confundere urinam, in fuga levare.*] Interpolator aliquis adjecit de ſuo voculam in libris editis, ſane huic loco alieniſſimam: *Et feri ſapiunt veſtigia palude confundere.* Quam vocem nulli plane MSS. agnoſcunt. Et vero quid opus eſt, *veſtigia palude confundere?* an forte ne obſervantibus innoteſcant? perinde quaſi non tutiſſime ſub aquis laterent. Ibid.

C L X V I I I. *Non tota quidem cœna, ſed in principio, &c.*] Res ipſa admonuit, ut a libris nunc ſecure deſciſceremus, in quibus *notata quidem cœna* legitur. Sententia enim loci eſt, non tota cœna, quod tolerabilius foret, ſed jam in ipſo cœnæ principio, & quaſi præludio quodam, binos ternoſque pariter apros vorari. Juvenalis ea fere conqueſtio eſt, Satyra 1. v. 140. Sect. 78.

Quanta eſt gula, quæ ſibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum.

C L X I X. *Fictas cera.*] Hic locus, præter ceteros, interpolantium audacia male habitus eſt. In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Fictas cera coneſius diſtinguet.* Unde Plinii editores, *fictis cera, nuces viſu diſtinguere.* Nos propius ſane ad veterem ſcripturam accedentes, *fictas cera icones uſu diſtinguente.* Et vero cum *luſiſſe* præceſſerit, *diſtinxiſſe* ut ſequeretur, ſermonis ipſius ductus exegit. Et vox illa *viſu* otioſa ac redundans videri potuit. Attigit ex parte aliqua hanc emendationem Salmaſius, pag. 376. in Solin. ſecutus codices alios, ſcribens, *fictas cera icones viſu diſtinguere*: Sed dum icones iſtas transfert ad humanos vultus, a ſcriptoris mente, ut quidem reor, longe diſcedit. Icunculas latrunculorum intelligit, *les pieces des échecs.* Sect. 80.

C L X X. *Sicut Satyris.*] Editi hactenus, *Sicut mitiſſima Satyris & Sphingibus.* Nos admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. voces illas *mitiſſima, & ſphingibus*, expunximus: unde efferatiore natura eſſe etiam ſatyros, ſit loci hujuſce ſententia. Ibid.

C L X X I. *Et eſt alioqui.*] M S S. omnes, ac Parmenſis editio, *& eſt aliquod*: tamquam admiretur ſic forte Plinius, inveniri in rerum natura animalia, quæ intolerandis nivium rigoribus, quibus cetera perimi conſueverint, ſuſtineantur, alanturque. Sect. 81.

C L X X I I. *Arroſis Lanuvii.*] *Lanuvii* reſcripſimus, pro *Lavinii*, Ciceronis admonitu, lib. 1. de Divin. pag. 196. qui initio belli Marſici ex Siſenna refert, *Lanuvii clypeos, quod aruſpicibus triſtiſſimum viſum eſſet, a muribus eſſe deroſos.* Et lib. 2. ejuſdem argumenti, pag. 235. ubi id lepide ridet: *Ante vero Marſicum bellum*, inquit, *quod clypeos Lanuvii, ut a te eſt dictum, mures roſiſſent, maximum id portentum aruſpices eſſe dixerunt: Quaſi vero quidquam interſit, mures diem & noctem aliquid rodentes, ſcuta an cribra corroſerint: Nam ſi iſta ſequimur, quod Platonis politiam nuper apud me mures corroſerint, debui de Republica pertimeſcere: aut, ſi Epicuri de voluptate liber corroſus eſſet, putarem annonam in macello cariorem fore.* Sect. 82.

C L X X I I I. *CC. denariis.*] In editis, *CC. nummis.* In M S S. omnibus, *CC.* ſine pretii genere. Nos denarii notam, X. quæ facile perire potuit, reſtituendam putavimus, ut eſſet CC. X. hoc eſt, ducentis denariis. Siquidem Valerius Max. lib. 7. cap. 6. qui hanc quoque narrat hiſtoriam, ducentis denariis murem hunc venditum fuiſſe teſtatur. Nummum autem, ut diximus ſect. 68. pro ſeſtertio apud Plinium, probatoſque ſcriptores accipi fere oportet. Frontinus quoque adjuvat, lib. 4. Stratag. cap. 5. *Caſilini*, inquit, *obſidente Hannibale, tantam inopiam perpeſſi ſunt, ut C. denariis murem væniſſe, proditum memoriæ ſit*, &c. Scribendum *CC. denariis.* Excidit enim ibi, ut apparet, librariorum oſcitantia, nota centenarii. Vide & Livium, libro 23. pag. 235. Ibid.

C L X X I V. *Elaphum montem.*] Scriptum erat in MSS. Sect. 83.

Elaſum. Editores, *Elatum* confinxerunt. Nos Ariſtotelem ſecuti, lib. *6.* hiſt. anim. cap. *29.* pag. 771. Ἐν δὲ τῷ ὄρει τῷ Ἐλαφώεντι καλουμένῳ, ὅ ἐστι τῆς Ἀσίας ἐν τῇ Ἀργινούσῃ, οὗ τετελεύτηκεν Ἀλκιβιάδης, ἔλαφοι πᾶσαι τὸ οὖς ἐσχισμέναι εἰσίν. Et mox ex eodem Ariſtot. *in Poroſelene* ſcripſimus, pro corrupta voce *Proſelene.*

Ibid. C L X X V. *In Ebuſo, in litoribus, cuniculi: ſcatent juxta in Hiſpania, &c.*] Vetuſtorum codicum omnium, & Parmenſis editionis veſtigia ſecuti ſumus : quæ omnia neglexit Hermolaus, ut ſcriberet : *In Ebuſo cuniculi non ſunt : ſcatent,* &c.

Ibid. C L X X V I. *Et attagenas.*] Recte ſane Pintianus admonet attageni locum hic eſſe nullum poſſe : opportuniorem multo futurum, ſi uſpiam eſſe debuit, lib. 10. ſect. 41. Et ſane in MSS. *uttagenas* vel *urtagenas* legimus : in MS. Lugdun. *& attigenas :* Id vero, qualecumque eſt, ſequentis vocis *herinaceos* epitheton id eſſe potius, quam animalis per ſe nomen, orationis ſtructura arguit. Secius enim, *& attagenas, & herinaceos* Plinius, opinor, ſcripſiſſet. Numquid igitur *hirtigenas herinaceos,* vel potius, *& in Gnoſſo herinaceos,* aut tale quidpiam ſcripſerit, peritioribus, aut mage otioſis excutiendum relinquimus : Nos interim ad majora properamus.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER IX.

CAP. I. I. ANIMALIUM, quæ terreſtria appellavimus, hominum quadam conſortione degentia, indicata natura eſt. Ex reliquis minimas eſſe volucres convenit. Quamobrem prius æquorum, amnium, ſtagnorumque dicentur.
*CAP. II. * Sunt autem complura in iis, majora etiam terreſtribus. Cauſa evidens, humoris luxuria. Alia ſors alitum, [a] quibus vita pendentibus. In mari autem tam late ſupino, mollique ac fertili [1] nutrimento accipiente [2] cauſas genitales e ſublimi ſemperque pariente natura, pleraque etiam monſtrifica reperiuntur, perplexis, & in ſemet aliter atque aliter nunc flatu, nunc fluctu convolutis ſeminibus, atque principiis: vera ut fiat vulgi opinio: quidquid naſcatur in parte naturæ ulla, & in mari eſſe: præterque, multa, quæ nuſquam alibi. [3] Rerum quidem, non ſolum animalium ſimulacra eſſe, licet intelligere intuentibus uvam, gladium, ſerras: cucumim vero & colore & odore ſimilem: quo minus miremur equorum capita in tam parvis eminere cochleis.

CAP. III. II. [1] Plurima autem & maxima in Indico mari animalia, e quibus balænæ [2] quaternûm jugerum, [3] priſtes ducenûm cubitorum: quippe ubi locuſtæ quaterna cubita impleant: [4] anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes. Sed in mari belluæ circa ſolſtitia maxime viſuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc dejectæ montium jugis procellæ ab imo vertunt maria, pulſataſque ex profundo belluas cum fluctibus volvunt: & alias tanta thynnorum multitudine, ut Magni Alexandri claſſis haud alio modo, quam hoſtium acie obvia contrarium agmen adverſa fronte direxerit: [b] [5] aliter ſparſis non erat evadere: non voce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, nec niſi ruina turbantur. Cadara appellatur Rubri maris [6] peninſula ingens. Hujus objectu vaſtus

INTERPRETATIO.

a *Quibus vita.*] Quæ vivunt pendentes in aëre. In mari autem tam late fuſo, in tam molli ac fertili *piſcium* nutrimento, quod accipit genitalia ſemina e cælo, cum ſemper ibi pariat natura, &c.

b *Aliter.*] Alioqui ſparſæ naves non potuiſſent evadere.

NOTÆ.

1. *Nutrimento.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. vet. Dalec. &c. Editi perperam, *accremento.*

2. *Cauſas genitales.*] Plinius, lib. 2. ſect. 3. *Quoniam inde* (e cælo) *deciduis rerum omnium ſeminibus innumeræ, in mari præcipue, ac plerumque confuſis, monſtrificæ gignantur effigies.* Vide quæ ibi diximus.

3. *Rerum quidem.*] Pleraque, inquit, mare gignit ad ſimilitudinem eorum quæ in terra reperiuntur, ſive animalium, ſive etiam rerum ceterarum. Ludunt operam Rondeletius, & Aldrovandus, dum ſolicitius inveſtigant, ea piſcium quorumnam ſint nomina, uva, gladius, ſerra, cucumis: quæ a ceteris ſcriptoribus ne ſunt appellata quidem. Neque enim reapſe illis nominibus piſces denotantur: ſed ſimilitudines modo aliquæ rerum terreſtrium, quas mare quoque ipſum progenerat: ſive has aliqui piſces quadam ſui parte, ſeu marini potius frutices, cujuſmodi ſunt pulmones, ac ſtellæ, ſeu conchæ denique repræſentent. Animadverſionem hanc noſtram maxime adjuvant ea quæ ſequuntur, *Quo minus miremur equorum capita in tam parvis eminere cochleis*: in quibus certe ſimilitudo tantum aliqua capitis equini intelligenda eſt.

Sect. II. 1. *Plurima autem.*] Hæc Solinus a Plinio, cap. 52. pag. 81.

2. *Quaternûm jugerum.*] Quantum terræ ſpatium quædam oppida non occupant: quatuor quippe jugerum longitudo eſt fere millenûm pedum: (quoniam CCXL. pedes jugerum unumquodque obtinet, Plinio, lib. 18. ſect. 3.) latitudo dimidia. De balænarum ingenti mole, vetuſtos ſcriptores ſancti quoque Patres ſecuti, multa ὑπερβολικῶς prodiderunt, quæ Bochartus collegit, parte 1. lib. 1. de animal. cap. 7. pag. 51. Compertiſſimum ſane eſt, tum ex maritimarum urbium Annalibus, tum ex eorum relatu, qui ad balænarum piſcationem ſe conferunt, majores illos cetos in Europa ſaltem, plerumque quinquaginta, raro admodum centum pedum, aut CXX. menſuram excedere.

3. *Priſtes.*] Neque ex Æliani hiſtoria, neque ex Plinii relatu, qualis ſit Priſtis, poteris cognoſcere. At Nonius, cap. 13. num. 13. *Priſtis*, inquit, *navigii genus a forma priſtium marinarum, quæ longi corporis ſunt, ſed anguſti. Claudius Rerum Roman. lib. 12. Quinque priſtes, navigium ea forma a marina bellua dictum eſt.* Cetaceus piſcis eſt Indici maris, quem nonnulli *Vivellam* vocant: roſtro longiſſimo, oſſeo, utrimque aculeato, ſerræ aut raſtri modo. Iconem Rondeletius exhibet, lib. 16. cap. 15. Nos genuinum ſervamus in Cimelio Pariſienſi noſtro.

4. *Anguillæ quoque.*] Solinus, cap. 52. pag. 81.

5. *Aliter ſparſis.*] Si ſparſæ naves fuiſſent, & a ſe invicem disjunctæ, niſi agmen ſtipaſſent, ac denſis ſimul ordinibus inceſſiſſent, fuiſſent illæ haud dubie adverſo thynnorum irruentium agmine victæ & obrutæ.

6. *Peninſula.*] In latere Arabiæ meridionali.

efficitur ſinus, duodecim dierum & noctium remigio enavigatus [7] Ptolemæo regi, quando nullius auræ recepit afflatum. Hujus loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinem belluæ adoleſcunt. Gedroſos, [7] qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni claſſium [9] præfecti prodidere, in domibus fores maxillis belluarum facere, [10] oſſibus tecta contignare, ex quibus multa [a] quadrigenûm cubitorum longitudinis reperta. Exeunt & pecori ſimiles belluæ ibi in terram, paſtæque radices fruticum remeant: & quædam equorum, aſinorum, taurorum capitibus, quæ depaſcuntur ſata.

CAP. IV.

III. Maximum animal in Indico mari priſtis, & balæna eſt: [1] in Gallico oceano phyſeter, ingentis [2] columnæ modo ſe attollens, altiorque navium velis [3] diluviem quamdam eructans. In Gaditano Oceano [4] arbor in tantum vaſtis diſpanſa ramis, ut ex ea cauſa fretum numquam intraſſe credatur. Apparent [5] & rotæ appellatæ a ſimilitudine, quaternis diſtinctæ radiis, modiolos earum oculis duobus [6] utrimque claudentibus.

CAP. V.

IV. Tiberio principi nunciavit Oliſiponenſium legatio ob id miſſa, viſum, auditumque in quodam ſpecu concha canentem [1] Tritonem, qua noſcitur forma: [b] & Nereïdum falſa non eſt, ſquamis modo hiſpido corpore, etiam qua humanam effigiem habent. Namque hæc in eodem ſpectata litore eſt, cujus morientis etiam [2] gannitum triſtem accolæ audivere longe. Et Divo Auguſto [3] legatus Galliæ complures in litore apparere exanimes Nereïdas ſcripſit. Auctores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano oceano [4] marinum hominem, toto corpore abſoluta ſimilitudine: aſcendere navigia nocturnis temporibus, ſtatimque degravari, quas inſederit, partes: & ſi diutius permaneat, etiam mergi. Tiberio principe, contra Lugdunenſis provinciæ litus [5] in inſula ſimul trecentas amplius belluas reciprocans deſtituit oceanus, miræ varietatis & magnitudinis, nec pauciores in Santonum litore: interque reliquas elephantos, & arietes, [6] candore tantum cornibus aſſimilatis. Nereïdas vero multas Turranius prodidit: expulſam belluam in Gaditana litora, cujus inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita ſexdecim fuiſſent, dentes ejuſdem CXX. maximi [c] [7] dodrantium menſura, minimi ſemipedum. [8] Belluæ, cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romæ, apportata ex oppido Judææ Joppe, oſtendit inter reliqua miracula in Ædilitate ſua

INTERPRETATIO.

a *Quadrigenûm.*] Quadraginta.

b *Et Nereïdum.*] Et Nereïdum forma non eſt commentitia: ſed ſquamis hiſpidum tantum illæ corpus habent, etiam qua parte humanam effigiem referunt, *hoc eſt, pube tenus.*

c *Dodrantium.*] Pollicum novem.

NOTÆ.

7. *Ptolemæo Regi.*] Philadelpho.

8. *Qui Arbin.*] Sive Cophetem, ut diximus lib. 6. ſect. 25.

9. *Præfecti.*] In primis Nearchus, de quo in Auctorum ſyllabo diximus. Hunc pariter ſecuti, Strabo lib. 15. pag. 726. & Arrianus, in Indicis, pag. 567. & 568.

10. *Oſſibus tecta.*] Balænarum coſtis, quæ ſunt interdum vicenûm binûm pedum, Cantabri hodieque, quos Baſcos vocant, hortos ſuos ſepiunt.

Sect. III. 1. *In Gallico oceano.*] Gallici oceani ducere initium hic videtur, ut diximus, lib. 4. ſect. 35. a Luſitaniæ ora: Id enim mare ingenti φυσητήρων copia refertum auctor eſt Strabo, lib. 3. pag. 145. Plinius ipſe tamen, ubi accuratiſſime ſitus & nomina marium ac terrarum perſequitur, lib. 4. ſect. 33. ſub finem, Gallicum oceanum Sequana amne ac Pyrenæo monte determinat. In Rubro mari navigantes peſtem hanc avertunt tintinnabulorum ſtrepitu, quæ a prora pendent. A Nearchi claſſe depulſi fugatique ſunt tubarum fragore, ut idem Strabo prodidit, lib. 15. pag. 725. & Arrianus, in Indicis, pag. 567. Rondeletius lib. 16. cap. 14. phyſeterem ait a Narbonenſibus *Peis mular*, ab Italis *Capidolio*, *Sedenette* a Santonibus appellari.

2. *Columnæ modo.*] Hæc Solinus ex Plinio, cap. 52. pag. 81. Strabo, lib. 3. pag. 145. non ipſum Phyſeterem attollere ſe ſublimem ait, ſed ſpiritum tantum emittere; quem cum efflat, eminus intuentibus ſpecies quædam nubis in columnæ formam coactæ videatur. Φυσητήρων ἀναφυσησάντων, φαίνεταί τις νεφώδους ὄψις κίονος &c.

3. *Diluviem.*] Hoc eſt, aquarum nimbos ejaculans, partim ut mergat, partim ut proſpectu adempto præda potiatur.

4. *Arbor.*] Quæ ſit ea porro, necdum compertum.

5. *Et Rotæ.*] Rotas Ælianus lib. 13. hiſt. animal. cap. 20. ait eſſe gregales, maxime prope Athon Thraciæ montem: ſpinis horrere prælongis: ſtrepitu perterritas circumvolvi, atque in altum deprimi: unde reverſiones in orbem iterum facientes emergant, magnoque impetu reſiliant.

6. *Utrimque.*] Utroque modioli latere, adverſo ſcilicet, & averſo. Rotæ modiolum vocant, cui ſunt affixi radii.

Sect. IV. 1. *Tritonem.*] Nereïdes & Tritones humanam ſpeciem præ ſe ferre, nec fabulam eſſe, quindecim amplius exemplis ac teſtimoniis, tum vetuſtis, tum recentibus, Scaliger comprobat, in Comment. ad lib. 2. Ariſt. de hiſt. anim. pag. 232. & 233. His adde quæ de marinis hominibus refert Aldrov. lib. de monſtris, pag. 26.

2. *Gannitum.*] Feſtus: *Gannitio, canum querula murmuratio.*

3. *Legatus Galliæ.*] Nempe Lugdunenſis. Idem Legatus, Rector, & Proprætor dictus, apud Tacitum, lib. 1. 2. & 3. Annalium.

4. *Marinum hominem.*] Qualem marinum Monachum ſuperiore ſæculo captum in Norvegia ferunt: Epiſcopi quoque habitu viſum alterum in Polonia, anno 1531. Utriuſque iconem exhibet Rondeletius, lib. 16. cap. 20. & 21. Plura exempla vide apud Maïolum, Colloq. 2. pag. 36.

5. *In inſula.*] Ignobilem fuiſſe hanc inſulam neceſſe eſt, quæ proprio nomine caruerit. Pintianus, *impulſas* legi mallet: ſed codices refragantur.

6. *Candore tantum.*] Apparet, inquit, ſpecies quædam cornuum in marinis hiſce arietibus: dignoſciturque ea ex candore quodam, qui videlicet frontem eorum, eo præcipue in loco, notet atque diſtinguat. Ælianus, de iiſdem, lib. 15. hiſt. anim. cap. 2. Ἄῤῥην κριὸς λευκὴν τὸ μέτωπον ταινίαν ἔχει περιθέουσαν, &c. *Mas aries*, inquit, *frontem ſic alba vitta redimitam habet, ut hanc vel Lyſimachi, vel alterius cujuſpiam regum Macedoniæ diadema dixeris.* In Corſico Sardoque freto plurimos eſſe idem auctor affirmat. Meminit arietum inter marinas belluas Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 372. & lib. 5. v. 32.

7. *Dodrantium.*] Dodrans, partes ſunt pedis tres quartæ, ut loquitur Columella, lib. 5. cap. 1.

8. *Belluæ.*] Solinus iiſdem verbis, cap. 34. pag. 64. Sed in oſſium menſura a Plinio, quem tranſcripſit, diſcrepat. Spinæ craſſitudinem ſemipedalem tantum agnoſcit, (niſi mendum librarii eſſe dixeris,) quam ſeſquipedalem Plinius facit.

M. Scaurus longitudine pedum XL. altitudine coſtarum Indicos elephantos excedente; ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali.

CAP. VI. V. Balænæ & in noſtra maria penetrant. In Gaditano oceano non ante brumam conſpici eas tradunt: condi autem [1] ſtatis temporibus in quodam ſinu placido & capaci, mire gaudentes ibi parere. Hoc ſcire [2] orcas, infeſtam his belluam, & cujus imago nulla repræſentatione exprimi poſſit alia, quam carnis immenſæ dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in ſecreta, [3] ac vitulos earum, [4] aut fetas, vel etiamnum gravidas lancinant morſu, [a] [5] incurſuque, ceu liburnicarum roſtris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere ſuo oneratæ, tunc quidem & utero graves, [b] pariendive pœnis invalidæ, ſolum auxilium novere in altum profugere, & ſe toto defendere oceano. Contra, orcæ occurrere laborant ſeſeque opponere [c] [6] & caveatas anguſtiis trucidare, in vada urgere, ſaxis illidere. Spectantur ea prælia, ceu mari ipſi ſibi irato, nullis in ſinu ventis, fluctibus vero ad anhelitus ictuſque, quantos nulli turbines volvant. Orca & in portu Oſtienſi viſa eſt, oppugnata a Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo [7] portum, invitata naufragiis [8] tergorum advectorum e Gallia: ſatianſque ſe per complures dies, alveum in vado ſulcaverat; [9] accumulata fluctibus in tantum, ut circumagi nullo modo poſſet: & dum ſaginam perſequitur, in litus fluctibus propulſa, emineret dorſo multum ſupra aquas [d] carinæ vice inverſæ. Prætendi juſſit Cæſar plagas multiplices inter ora portus: profectuſque ipſe cum Prætorianis cohortibus populo Romano ſpectaculum præbuit, lanceas congerente milite e navigiis aſſultantibus: [e] quorum unum mergi vidimus, reflatu belluæ oppletum unda.

VI. [1] Ora balænæ habent in frontibus: ideoque ſumma aqua natantes, in ſublime nimbos efflant.

*CAP. VII. * Spirant autem confeſſione omnium & pauciſſima alia in mari, quæ internorum viſcerum pulmonem habent, quoniam ſine eo nullum animal putatur ſpirare: nec piſcium branchias habentes, anhelitum reddere, ac per vices recipere exiſtimant, quorum hæc opinio eſt: nec multa alia genera etiam branchiis carentia: in qua ſententia fuiſſe [2] Ariſtotelem video, & multis perſuaſiſſe [f] [3] doctrinæ indaginibus. Nec me protinus huic opinioni eorum accedere haud diſſimulo: quoniam & pulmonum vice aliis poſſunt alia [g] ſpirabilia ineſſe viſcera, ita volente natura: ſicut & pro ſanguine eſt multis alius humor. In aquas quidem penetrare vitalem hunc [h] halitum quis miretur, qui etiam [i] [4] reddi ab his eum cernat: & in terras quoque, tanto ſpiſſiorem naturæ partem, penetrare, argumento animalium, quæ ſemper defoſſa vivunt, ceu talpæ? Accedunt apud me certe efficacia, ut credam etiam omnia [5] in aquis ſpirare naturæ ſuæ ſorte: primum ſæpe adnotata piſcium æſtivo calore quædam anhelatio, [6] & alia tranquillo velut [7] oſcitatio: ipſorum quoque, qui ſunt in adverſa opinione, de ſomno piſcium confeſſio: [8] quis enim ſine reſpi-

INTERPRETATIO.

a *Incurſuque.*] Factoque in balænam impetu, inſtar navis Liburnicæ, *cujus ſimilitudinem orcæ referunt*, roſtris fodiunt.

b *Pariendive.*] Ob dolores a recenti partu, imbecillæ.

c *Et caveatas.*] Anguſtiis quibuſdam, quaſi caveis, incluſas, *unde egredi non liceat.*

d *Carinæ.*] Inſtar carinæ inverſæ.

e *Quorum unum.*] Navigium.

f *Doctrinæ.*] Erudita indagatione.

g *Spirabilia.*] Quibus ſpirare animalia poſſint.

h *Halitum.*] Aerem.

i *Reddi ab his eum.*] Reſpirari ab aquis aërem: qui & in terras quoque penetret, quæ pars totius naturæ ſpiſſiſſima eſt: ut in talpis apparet, quæ defoſſæ ſub terra vivunt, *atque adeo ſpirant.*

NOTÆ.

Sect. V. 1. *Statis temporibus.*] Vide Notas & Emendat. num. I.

2. *Orcas.*] Feſtus: *Orca genus marinæ belluæ maximum, ad cujus ſimilitudinem vaſa ficaria orcæ dicuntur: Sunt enim teretes, atque univerſi ſpecie.* A Santonibus *Eſpaulars* nominari ſcribit Rondeletius, lib. 16. cap. 13. ubi iconem earum exhibet: quam ex eo quoque expreſſit Aldrov. lib. 1. de cetis, pag. 697.

3. *Ac vitulos.*] Hoc eſt, catulos: ut diximus lib. 8. ſect. 1. Et forſan hic *catulos* rectius legatur.

4. *Aut fetas.*] Ita MSS. omnes: Editi, *&* *fœtas. Feta* porro, & quæ peperit, eſt: & quæ fert uterum. Sic Virgilius, *Loca feta furentibus Auſtris.* Feſtus: *Gravida eſt quæ jam gravatur conceptu. Prægnans veluti occupata in generando quod conceperit.*

5. *Incurſuque.*] Vide Notas & Emend. num. II.

6. *Et caveatas.*] Vide Notas & Emend. num. III.

7. *Portum.*] Quem Nero ſucceſſor abſolvit, ut nummi ejus teſtantur, cum epigraphe, AUG. PORT. OST.

8. *Tergorum.*] Coriorum. Nonius, cap. 4. num. 469. *Tergora dicuntur coria. Virgilius, Æneid. lib. 1. Tergora diripiunt coſtis.*

9. *Accumulata.*] Obruta, *ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium*, ut Plinii verbis utar, lib. 4. ſect. 2. In quibuſdam MSS. *attumulata*, perperam. Elzevir. editio, *accumulata fluctibus arena*, inepto gloſſemate.

Sect. VI. 1. *Ora balænæ.*] Ora vocat fiſtulas tubulatas, quibus aquæ nimbos in ſublime jactitant. Ariſtoteles, lib. 1. hiſt. anim. cap. 5. pag. 39. Ἔχει δ' ὁ μὲν δελφὶς τὸν αὐλὸν διὰ τοῦ νώτου· ἡ δὲ φάλαινα ἐν τῷ μετώπῳ. *Habet delphin in dorſo fiſtulam: balæna in fronte.*

2. *Ariſtotelem.*] Libro 8. hiſt. anim. cap. 2.

3. *Doctrinæ indaginibus.*] Ἐπιχειρήμασι καὶ ἀποδείξεσι.

4. *R ddi ab his.*] Vapore ſcilicet ab aquis vi Solis excitato. Cic. 2. de Nat. Deor. num. 27. *Aer enim oritur ex reſpiratione aquarum, & earum quaſi vapor habendus eſt.*

5. *In aquis ſpirare.*] Concedit in hanc ſententiam aperte Auſonius, cum de barbo piſce ita cecinit:

Tibi contigit uni
Spirantum e numero non illaudata ſenectus.

Pliniana tamen argumenta, de piſcium reſpiratione, ſane videntur ad rem conficiendam parum idonea.

6. *Et alia.*] Ita MSS. omnes. Rectius forte *alias*, hoc eſt, reliquis temporibus: præcedit enim, *æſtivo calore.*

7. *Oſcitatio.*] Non magis aër ad id videtur, quam aqua deberi.

8. *Quis enim.*] Quaſi vero pulmonis affectio ſomnus ſit, non capitis. Ariſtoteles ait dormire delphinos exſtanti roſtro, uti reſpirent liberius, lib. 8. hiſt. anim. cap. 2. pag. 860.

ratione

ratione ſomno locus ? Præterea [9] bullantium aquarum ſufflatio, [10] Lunæque effectu concharum quoque corpora augeſcentia. Super omnia eſt, quod eſſe auditum [11] & odoratum piſcibus, [12] non erit dubium : ex aëris utrumque materia. Odorem quidem non aliud, quam infectum aëra, intelligi poſſit. Quamobrem de his opinetur, ut cuique libitum erit. [13] Branchiæ non ſunt balænis, nec delphinis. [14] Hæc duo genera fiſtulis ſpirant, quæ ad pulmonem pertinent, balænis a fronte, delphinis a dorſo. [15] Et vituli marini, quos vocant phocas, ſpirant ac dormiunt in terra. Item teſtudines, de quibus [16] mox plura.

VII. [1] Velociſſimum omnium animalium, non ſolum marinorum, eſt delphinus : CAP. VIII.
ocyor volucre, [2] acrior telo : [3] ac niſi multum infra roſtrum os illi foret, medio pæne in ventre, nullus piſcium celeritatem ejus evaderet. [4] Sed affert moram providentia Naturæ; quia niſi [5] reſupini atque converſi non corripiunt : quæ cauſa præcipue velocitatem eorum oſtendit. [6] Nam cum fame conciti, fugientem in vada ima perſecuti piſcem, diutius ſpiritum continuere, ut arcu emiſſi, ad reſpirandum [7] emicant : tantaque vi exſiliunt, [8] ut plerumque vela navium tranſvolent. [9] Vagantur fere conjugia : [10] pariunt catulos decimo menſe, æſtivo tempore, [11] interim & binos : [12] nutriunt uberibus, ſicut balæna : atque etiam [13] geſtant fetus infantia infirmos. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum caritate. Adoleſcunt celeriter, decem annis putantur ad ſummam magnitudinem pervenire : [14] vivunt & tricenis : quod cognitum [15] præciſa cauda in experimentum. [16] Abduntur tricenis diebus circa Canis ortum, occultanturque incognito modo : quod eo magis mirum eſt, ſi ſpirare in aqua non queunt. [17] Solent in terram erumpere incerta de cauſa : [18] nec ſtatim tellure tacta moriuntur, multoque ocyus fiſtula clauſa. [19] Lingua eſt his contra naturam aquatilium mobilis, brevis atque lata, haud differens ſuillæ. [20] Pro voce gemitus humano ſimilis, dorſum repandum, roſtrum ſimum. [21] Qua de cauſa nomen Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntque ita appellari.

VIII. Delphinus non homini tantum amicum animal, verum & muſicæ arti, mul-

NOTÆ.

9. *Bullantium.*] A bullis tamen haud recte colligas aërem ita in aquis eſſe, ut ſit diſtinctus. Efficitur inde ſane, motu ſpumam cieri, & calore concepto aëreſcere aquam, & in ampullas ire. Quin & ex aquis bullantibus contrarium Philoſophus efficit, lib. de reſpiratione, cap. 3. pag. 720. piſces nimirum non ſpirare : quod cum ea quæ ſpirant, in aquis ſuffocata moriuntur, bullæ fiunt, ſpiritu vehementer exeunte : quemadmodum fit, ſi quis teſtudines, aut ranas, vi ſub aquis detineat. Longe autem diſparem piſcium conditionem eſſe, ſatis intelligitur.

10. *Lunæque.*] Quid porro iſtud ad aërem ? perinde quaſi aut in pleniluniis commodior multo ſpiratio ſit : aut Lunæ efficientia pertinere ad corpora nequeat, niſi ſpirent ea.

11. *Et odoratum.*] Accipi vero odorem naribus, auribus ſonum, per aquam perinde atque per aërem, ſunt qui ex eo argumento ſuadere velint, quod vel e mediis aquis ad ſuperiora viſus feratur : nam æqua fere proportione ut videndi, ſic audiendi pariter odorandique ſenſum obire in aquis partes ſuas poſſe.

12. *Non erit dubium.*] Libro ſequente, ſect. 89. De piſcium auditu multa Kircherus, in Muſurgia univerſ. lib. 1. cap. 2. pag. 13.

13. *Branchiæ.*] Ariſt. lib. 4. de part. animal. cap. 13. & lib. 8. hiſt. anim. cap. 2. Branchiæ ſunt in piſcibus ſecundum cervicem, follium inſtar, hiantes partes, quibus anhelitum reddere, ac per vices recipere exiſtimantur. Gallis, *les oüyes.*

14. *Hæc duo.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 5. pag. 39. totidem verbis.

15. *Et vituli.*] De his dicetur ſect. 15. Græci *φώκας* vocant.

16. *Mox plura.*] Sect. 12.

Sect. VII. 1. *Velociſſimum.*] Ariſt. lib. hiſt. anim. cap. 74. pag. 1164.

2. *Acrior telo.*] Ita Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Editi perperam, *ocyor.*

3. *Ac niſi multum.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 5. pag. 877. & Solinus, cap. 12. pag. 32. Vel unus hic oris ſitus ſatis declarat delphinum non eſſe eum, quem Galli *Marſoüin* vocant, ceu maris ſuem : quanquam ita viſum Rondeletio, lib. 16. cap. 8. & Aldrovando, lib. de cetis, cap. 7. pag. 700. aliiſque.

4. *Sed affert.*] Ariſt. loc. cit. & lib. 4. de part. anim. cap. 13. pag. 1045. totidem verbis.

5. *Reſupini.*] Ariſt. *ὕπτιοι*, *inverſi*, *ſupini*. Igitur, antequam inverterentur ii, pars ea, quæ in ſublime vertitur, os ſcilicet, quod medio illis pæne in ventre, prona erat.

6. *Nam cum fame.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 74. pag. 1164.

7. *Emicant.*] Quod & urinatores faciunt, inquit Philoſophus, fundo quanto poſſunt nixu, pedibus propulſo : id quod ipſi pueri tanto impetu faciunt natantes in amnibus, lacubuſque, ut pæne toto etiam a pedibus corpore exſiliant.

8. *Ut plerumque.*] Ariſt. & Solin. loc. cit. Ælianus, lib. 12. hiſtor. anim. cap. 12. Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 5. cap. 2. pag. 277.

9. *Vagantur.*] Conjugia hoc loco, uti monuimus lib. 8. ſect. 35. ſunt paria ipſa, mariſque cum femina conjugationes, quas Græci *συζυγίας* appellant. Vide Notas & Emend. num. IV.

10. *Pariunt catulos.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 9. pag. 683. Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 660. Solinus loc. cit. & Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 200. Delphinos viviparum animal, non oviparum eſſe, Plinius obiter indicat. Dicet aperte, ſect. 15.

11. *Interim.*] *Ἐνίοτε interdum.* Familiaris Plinio locutio, ut conſtabit ex Indice.

12. *Nutriunt uberibus.*] Auctores antea memorati, & Ælianus lib. 10. hiſt. anim. cap. 8. aliique innumeri prope, quos Bochartus affert, lib. 1. de animal. cap. 7. pag. 46. & 47.

13. *Geſtant fetus.*] Ariſt. loc. cit. *Καὶ εἰσδέχονται δὲ τὰ τέκνα μικρὰ ὄντα*, *geſtant quoque catulos, dum parvi exſiſtunt.* Solinus legiſſe nunc videtur, *ore geſtant :* Sic enim reddit ; *Teneros in faucibus receptant.*

14. *Vivunt & tricenis.*] Ariſt. & Solinus laudati. Sed multo liberalior Albertus M. ſcribens loc. cit. *Jam expertum eſt delphinum vixiſſe per centum & XXX. annos, & alium per centum & XX. Et ſciebatur hoc per amputationem caudæ eorum in juventute.*

15. *Præciſa cauda.*] A piſcatoribus ſcilicet, ut quos ita reddidiſſent mari, captos deinde agnoſcerent, & temporis ſpatium eo indicio intelligerent.

16. *Abduntur.*] Habent hæc pariter auctores proxime appellati.

17. *Solent in terram.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 74. pag. 1164.

18. *Nec ſtatim.*] Vide Notas & Emend. num. V.

19. *Lingua eſt.*] Solinus, cap. 12. pag. 32.

20. *Pro voce gemitus.*] Solinus loc. cit. Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 490. *Ἀφίησι δὲ καὶ ὁ δελφὶς τριγμὸν, καὶ μύζει, ὅταν ἐξέλθῃ ἐν τῷ ἀέρι. Stridet ac gemit, cum in aërem exit.*

21. *Qua de cauſa.*] Quam ob cauſam, inquit, datum illis nomen Simonis eſt : quod mirum eſt ab omnibus illis agnoſci : quoniam cum quodam cantu quo mulcentur, vox illa profertur, elata poſteriore ſyllaba vocis, *Simon, Simon.* Solini paraphraſis : *Certum habent vocabulum, quo accepto vocantes ſequuntur : nam proprie Simones nominantur.*

cetur [1] ſymphoniæ cantu, & præcipue [2] hydrauli ſono. Hominem non expaveſcit, ut alienum: obviam navigiis venit, alludit exſultans, certat etiam, [a] & quamvis plena præterit vela. [3] Divo Auguſto principe, Lucrinum lacum invectus, pauperis cujuſdam puerum, ex Baïano Puteolos in ludum litterarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine, ſæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexiſſet, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mæcenatis, [4] & Fabiani, & Flavii Alfii, multorumque eſſet litteris mandata. Quocumque diei tempore inclamatus a puero, quamvis occultus atque abditus, ex imo advolabat: paſtuſque e manu præbebat aſcenſuro dorſum, [5] pinnæ aculeos velut vagina condens: receptumque Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat, ſimili modo revehens pluribus annis: donec morbo extincto puero, ſubinde ad conſuetum locum ventitans, triſtis & mœrenti ſimilis, ipſe quoque (quod nemo dubitaret) deſiderio exſpiravit.

[6] Alius intra hos annos in Africo litore Hipponis Diarrhyti, ſimili modo ex hominum manu veſcens, præbenſque ſe tractandum, & alludens natantibus, impoſitoſque portans, unguento perunctus a Flaviano Proconſule Africæ, & ſopitus (ut apparuit) odoris novitate, [7] fluctuatuſque ſimilis exanimi, caruit hominum converſatione, ut injuria fugatus, per aliquot menſes: mox reverſus in eodem miraculo fuit. [b] Injuriæ poteſtatum [8] in hoſpitales, ad viſendum venientium, Hipponenſes in necem ejus compulerunt.

Ante hæc ſimilia de puero [9] in Iaſſo urbe memorantur, cujus amore ſpectatus longo tempore, dum abeuntem in litus avide ſequitur, in arenam invectus exſpiravit. Puerum Alexander Magnus [10] Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit, amorem illum numinis propitii fuiſſe interpretatus. [11] In eadem urbe Iaſſo Hegeſidemus ſcribit & alium puerum Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitantem, cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet, relatum: delphinumque cauſam leti fatentem non reverſum in maria, atque in ſicco expiraſſe. [12] Hoc idem & Naupacti accidiſſe Theophraſtus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem [13] Amphilochi & Tarentini de pueris delphiniſque narrant. Quæ faciunt, ut credatur [14] Arionem quoque [15] citharœdicæ artis interficere

INTERPRETATIO.

a *Et quamvis.*] Et quamvis pleniſſima *vento* vela, *ipſe curſu* prætervolat.

b *Injuriæ.*] Injuriæ quas inferebant ſuis hoſpitibus Magiſtratus Romani, qui eo ad viſendum conveniebant, &c.

NOTÆ.

Sect. VIII. 1. *Symphoniæ.*] Solinus loc. cit. & Ælianus lib. 2. hiſt. anim. cap. 6. Symphonia porro muſicum hoc loco inſtrumentum eſt: unde ſymphoniaci ſervi in Divinatione Ciceronis in Verrem, num. 51. qui tibicines ab Aſconio Pediano eſſe exiſtimantur, in eum locum, pag. 56. Symphonia vero ipſa tibia, claſſicum, lyraque eſt. Vide Ducangium in Gloſſario, verbo *ſymphonia.*

2. *Hydrauli ſono.*] Hydraulum, Græcis ὕδραυλις & ὑδραυλικὸν ὄργανον, muſicum inſtrumentum eſt huic ſimile, quod vulgo vocamus *Orgues*, id eſt, organum: ſed in hoc, vento ad inflandos canales plumbeos vel æreos tantum utimur: in hydraulicis vero etiam aquæ motu & preſſionibus coacta anima fiſtulas replet, & ſonos elicit.

3. *Divo Auguſto.*] Narrant pariter hanc hiſtoriam Solinus, cap. 12. pag. 32. Ælianus lib. 6. hiſt. anim. cap. 15. Gellius, lib. 7. cap. 8. pag. 418. ex Apionis Ægyptiacorum libro quinto, qui ſe id vidiſſe ſcriptis teſtatus eſt.

4. *Et Fabiani.*] Vide Notas & Emendat. num. VI.

5. *Pinnæ aculeos.*] Sic Apion apud Gellium: τὰς ἀκάνθας ἀποστέλλων. Concoquere vero hoc non queunt Rondeletius, ceterique, qui Marſuinum delphinum eſſe contendunt. Non os modo, uti diximus, negant delphino eſſe multum infra roſtrum, atque in medio pæne ventre: non dorſum modo repandum negant: ſed negant etiam in dorſo fiſtulam, quam eſſe ei in capite volunt: negant in ſpina dorſi extare aculeos, quæ tamen *cultellata ſpina*, vel *pinna*, dicitur, lib. 8. ſect. 38. atque adeo inſignes notas delphinis adimunt, quibus ſummi ac diligentes in naturæ inveſtigatione viri, Ariſtoteles, Plinius, ceterique, ſecerni eos dignoſcique voluere: ut nobis interim delphinum obtrudant, non qualem Deus creavit, ſed qualem libido arbitriumque finxit.

6. *Alius intra.*] Oppianus, lib. 5. Halieut. verſ. 453. & Solinus loc. cit.

7. *Fluctuatuſque.*] Solini paraphraſis: *Pro exanimi jactitatus aliquantiſper.* Plinius lib. 4. ſect. 22. *Delos diu fluctuata*, &c.

8. *In hoſpitales.*] Ita diviſim legendum, non ut prius, *inhoſpitales*, conjunctim. Poteſtates autem Romani homines nunc appellantur, magiſtratu ac dignitate præditi: hoſpitales vero Hipponiatæ, qui eos hoſpites ſuſcipiebant, a quibus ii contumelioſe, atrociter, injurioſeque habiti. Sic Juvenalis, Satyra, 10. verſ. 100.

Prætextam ſumere mavis,
An Fidenarum, Gabiorumque eſſe poteſtas.

Apud Ughellum, tom. 7. Ital. Sacr. pag. 1342. *Innocentius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilectis filiis, Poteſtati, Conſilio, nec non Communi Civitatis Adriæ, & univerſo populo Adrienſis Diœceſis, Salutem & Apoſtol. Bened.* Laudat Ulpianus Junii Gracchani librum *De poteſtatibus*, ut in Auctorum indice diximus. Hinc Italicum *Podeſta.* Vide Meurſii Gloſſarium, verbo Ποτεστάτης, & Du-Cangium pariter in Gloſſario.

9. *In Iaſſo.*] Narrant hanc hiſtoriam Duris libro nono hiſtoriarum, apud Athen. lib. 13. pag. 606. Ælianus, lib. 6. hiſt. animal. cap. 15. Solinus loc. cit. &c. Vide Notas & Emendationes, num. VII.

10. *Babylone.*] Vide Notas & Emend. num. VIII.

11. *In eadem urbe.*] Solinus loc. cit. & Plutarchus lib. de ſolert. animal. pag. 984.

12. *Hoc idem.*] Totidem verbis, laudato etiam Theophraſto, Gellius lib. 7. cap. 8. pag. 418. Ex Theophraſti ἐρωτικῷ, quod ab Athenæo laudatur, loco proxime appellato, nobis id acceptum videtur.

13. *Amphilochi.*] Vel Amphilochii: Gentis enim id, ut apparet, non oppidi, nomen eſt, ſcribente Cæſare, lib. 3. de Bello Civili, pag. 181. *Ætolia, Acarnania, Amphilochis, per Caſſium Longinum, & Calviſium Sabinum, receptis.* De Argo nihilominus Amphilochico in Acarnaniæ ora Plinius, lib. 4. ſect. 2. quod Argos Amphilochum a Livio appellari diximus.

14. *Arionem quoque.*] Τὸν Ἀρίονα. Rem narrant multo prolixius Herodotus, lib. 1. Clio num. 24. pag. 9. Oppianus, lib. 5. Halieut. verſ. 450. Tzetzes Chiliad. 1. verſ. 393. & e Latinis Gellius, lib. 16. cap. 19. pag. 914. Hygin. fab. 194. Denique Solinus, cap. 7. pag. 22. *Eſt & Tænaron promontorium adverſum Africæ,* inquit, *in quo fanum eſt Methymnæi Arionis, quem delphine eo advectum imago teſtis eſt, ad effigiem caſus & veri operis expreſſa ære: Præterea tempus ſignatum: Olympiade enim undetrigeſima, qua in certamine Siculo idem Arion victor ſcribitur, id ipſum geſtum probatur.* At non citharœdum modo, ſed & martyrem laude inſignem a delphino depoſitum apud urbem Nicomediæ Helenopolim Philoſtorgio proditum eſt, lib. 1. Eccleſ. hiſt.

15. *Citharœdicæ artis.*] De hac forma loquendi dicemus in

nautis in mari parantibus, ad intercipiendos ejus quæſtus, eblanditum, ut prius caneret cithara, congregatis cantu delphinis, cum ſe jeciſſet in mare, exceptum ab uno [16] Tænarium in litus pervectum.

IX. Eſt Provinciæ Narbonenſis & in Nemauſienſi agro ſtagnum [1] Latera appellatum, ubi cum homine [2] delphini ſocietate piſcantur. Innumera vis [3] mugilum ſtato tempore anguſtis faucibus ſtagni in mare erumpit, obſervata æſtus reciprocatione. Qua de cauſa prætendi non queunt retia, [4] æque molem ponderis nullo modo toleratura, [a] etiamſi non ſolertia inſidietur tempori. [5] Simili ratione in altum protinus tendunt, quod vicino gurgite efficitur, locumque ſolum pandendis retibus habilem effugere feſtinant. Quod ubi animadvertere piſcantes, (concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam voluptatis hujus avida,) totuſque populus e litore quanto poteſt clamore conciet [6] Simonem [7] ad ſpectaculi eventum. Celeriter delphini exaudiunt deſideria, Aquilonum flatu vocem proſequente, Auſtro vero tardius ex adverſo referente. Sed tum quoque improviſo in auxilium advolant. Properare apparet acies, quæ protinus diſponitur in loco, [b] ubi [8] conjectus eſt pugnæ: opponunt ſeſe ab alto: trepidoſque in vada urgent. Tum piſcatores circumdant retia, furciſque ſublevant: mugilum nihilominus velocitas tranſilit. At illos excipiunt delphini, & occidiſſe ad præſens contenti, [c] [9] cibos in victoriam differunt. Opere prælium fervet, includique retibus ſe fortiſſime urgentes gaudent: ac ne idipſum fugam hoſtium ſtimulet, inter navigia & retia, natanteſve homines, ita ſenſim elabuntur, [10] ut exitum non aperiant. Saltu, quod eſt alias blandiſſimum his, nullus conatur evadere, ni ſummittantur ſibi retia. Egreſſus protinus ante vallum præliatur. Ita peracta captura, [11] quos interemere, diripiunt. [d] Sed enixioris operæ, quam in unius diei præmium, conſcii ſibi, opperiuntur in poſterum: nec piſcibus tantum, [12] ſed intrita panis e vino ſatiantur.

X. Quæ de eodem genere piſcandi in Iaſſio ſinu Mucianus tradit, hoc differunt, quod ultro, [1] neque inclamati præſto ſint, parteſque e manibus accipiant, & ſuum quæque cymba e delphinis ſocium habeat, quamvis noctu, [2] & ad faces. [3] Ipſis quoque inter ſe publica eſt ſocietas. Capto a rege Cariæ, alligatoque in portu, ingens reliquorum convenit multitudo, mœſtitia quadam quæ poſſet intelligi, miſerationem petens, donec dimitti rex eum juſſit. [4] Quin & parvos ſemper aliquis grandior comitatur, ut cuſtos. [5] Conſpectique ſunt jam defunctum portantes, ne laceraretur a belluis.

XI. [1] Delphinorum ſimilitudinem habent, qui vocantur [2] turſiones. Diſtant & triſti- CAP. IX.

INTERPRETATIO.

a *Etiamſi.*] Etiamſi non ingenti ſolertia tempus captarent, *quo maris* æſtus reciprocat. Simili aſtu in quamdam profunditatem aquarum confeſtim *mugiles* tendunt, quam vicinus *ſtagno* gurges efficit, &c.

b *Ubi conjectus.*] Ubi pugnam futuram conjiciunt.

c *Cibos.*] Veſci *iis, quos interemere*, poſt victoriam differunt.

d *Sed enixioris.*] Sed probe ſibi conſcii, majorem a ſe commodatam operam, quam ut unius diei præmio contenti eſſe debeant, &c.

NOTÆ.

Notis ad librum 25. num. I.

16. *Tænarium.*] A Tænaro promontorio Peloponneſi. Hactenus editi, *Tænarum*, male.

Sect. IX. 1. *Latera.*] A caſtello adjacente nomen habet. Mela lib. 2. cap. 5. pag. 39. *Ledus flumen, caſtellum Latera:* hodie *le chaſteau de Latte*, & *la Tour de Latte.* Nemo porro miretur id a Plinio in agro Nemauſienſi poni, cum ſit jam in Magalonenſi pago: quippe Plinius ipſe lib. 3. ſect. 5. oppida XXIV. Arecomicorum Nemauſienſibus attributa prodidit. Stagnum id porro in mare anguſto ore devolvitur, infra Montem Peſſulanum.

2. *Delphini.*] Similem ſocietatem piſcandi delphinorum cum homine, in Eubœa, deſcribit Oppianus, lib. 5. Halieut. verſ. 425.

3. *Mugilum.*] *Des Mulets:* cujus generis piſces ſtagnum id hodieque optimos, plurimoſque alit.

4. *Æque molem.*] Etſi, inquit, in egreſſu, eruptioneque ſua mugiles non obſervarent naturali quadam ſolertia comitantis æſtûs reciprocationem, qua non parum eorum impetus adjuvatur: nihilominus tantam molem ponderis retia non tolerarent. Vim mugilum, vel ſi æſtus abſit convellendis perrumpendiſque retibus per ſe ſufficere, ita omnino ſignificat. Vide Notas & Emend. num. IX.

5. *Simili ratione.*] Vide Notas & Emend. num. X.

6. *Simonem.*] Vocem eam, *Simon*, quantum contendere clamore poſſunt, ingeminando, delphinos evocant.

7. *Ad ſpectaculi.*] Vide Notas & Emendationes, num. XI.

8. *Conjectus eſt pugnæ.*] Vide Notas & Emendationes, num. XII.

9. *Cibos in victoriam.*] Infra, *Peracta captura, quos interemere, diripiunt.*

10. *Ut exitum.*] Solita vi, inquit, ac celeritate, dum extra retia ſe recipiunt, delphini utuntur: ſed tam leniter ſenſimque inter piſcantium cymbas ac retia elabuntur ipſa, ut nullum eadem via inde exitum clauſis mugilibus patefaciant.

11. *Quos interemere.*] Vide Notas & Emendationes, num. XIII.

12. *Sed intrita.*] Pane cum vino in mortario piſtillis contrito: inde *intritæ* nomen, quod apud Columellam & Celſum frequens.

Sect. X. 1. *Neque inclamati.*] Contenta voce appellati.

2. *Et ad faces.*] Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 8.

3. *Ipſis quoque.*] Sic etiam Ariſtoteles, lib. 9. anim. cap. 74. pag. 1163. Similem quoque hiſtoriam narrat Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 6.

4. *Quin & parvos.*] Ariſt. loc. cit. & Solinus, cap. 12. pag. 32.

5. *Conſpectique.*] Ælianus, lib. 12. hiſt. anim. cap. 6. ex Ariſtotele: & Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 5. cap. 2. pag. 277.

Sect. XI. 1. *Delphinorum.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 10. pag. 682. Ὁμοίως δὲ τῷ δελφῖνι καὶ ἡ φώκαινα. Turſionem φώκαιναν Gaza vertit: & ſane recte. Sic enim multo ante illum Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 200. *Phocæne*, inquit, (ſic enim legendum, non uti corrupte ſcribitur, *Cocave*,) *qui Latine tyrſio vocatur, & delphino parvo multum aſſimilatur, licet non ſit ejuſdem ſpeciei cum ipſo. Tyrſio autem dictus, præcipue in mari Boſphoros invenitur*, &c.

2. *Turſiones.*] Quos vulgus in Gallia *Marſouins* vocat, ceu maris ſues. Vide Notas & Emendationes, num. XIV. De turſione condiendo præcepta tradit Apicius, lib. 4. cap. 2. cujus lemma, *Patina piſcium*, &c.

tia quidem aſpectûs: abeſt enim illa laſcivia, maxime tamen [3] roſtris canicularum [4] maleficentiæ aſſimulati.

CAP. X. XII. [1] Teſtudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut ſingularum ſuperficie habitabiles caſas integant: atque inſulas Rubri præcipue maris his navigant cymbis. Capiuntur multis quidem modis, ſed maxime evectæ in ſumma pelagi antemeridiano [2] tempore blandito, eminente toto dorſo per tranquilla fluitantes: [3] quæ voluptas libere ſpirandi in tantum fallit oblitas ſui, ut [4] Solis vapore [5] ſiccato cortice, non queant mergi, invitæque fluitent, opportunæ venantium prædæ. [6] Ferunt & paſtum egreſſas noctu, avideque ſaturatas [7] laſſari: atque ut remeaverint matutino, ſumma in aqua obdormiſcere: id prodi ſtertentium ſonitu. [a] [8] Tum adnatare, leviterque, ſingulis ternos: a duobus in dorſum verti, a tertio laqueum injici ſupinæ, atque ita [9] e terra a pluribus trahi. In Phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur, ultroque veniunt ſtato tempore anni in amnem Eleutherum effuſa multitudine. Dentes non ſunt teſtudini, ſed roſtri margines acuti, ſuperna parte inferiorem claudente pyxidum modo. [10] In mari conchyliis vivunt, tanta oris duritia, ut lapides comminuant: [11] in terram egreſſæ, herbis. Pariunt ova, avium ovis ſimilia, ad centena numero: [12] eaque defoſſa extra aquas, & cooperta terra, [13] ac pavita pectore & complanata, incubant noctibus. [14] Educunt fetus annuo ſpatio. Quidam oculis, ſpectandoque ova foveri ab iis putant: [15] feminas coïtum fugere, donec mas feſtucam aliquam imponat averſæ. Troglodytæ cornigeras habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, ſed mobilibus, quorum in natando remigio ſe adjuvant: [16] Chelyon id vocatur, eximiæ teſtudinis, ſed raræ: [17] namque ſcopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autem, ad quos adnatant, ut ſacras, adorant. Sunt & terreſtres, quæ ob id in operibus [18] Cherſinæ vocantur, in Africæ deſertis, qua parte maxime ſitientibus arenis ſqualent, roſcido, ut creditur, humore viventes. [19] Neque aliud ibi animal provenit.

CAP. XI. XIII. Teſtudinum putamina ſecare in laminas, [1] lectoſque & [2] repoſitoria his veſtire, [3] Carvilius Pollio inſtituit, prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenii.

CAP. XII. XIV. Aquatilium tegumenta plura ſunt. Alia corio & pilo integuntur, ut vituli, & hippopotami. Alia corio tantum, ut delphini: cortice, ut teſtudines: ſilicum duritia,

INTERPRETATIO.

a *Tum adnatare.*] Tum *vero teſtudinum venatores* adnatare leniter, pro ſingulis *teſtudinibus captandis ternos.*

NOTÆ.

3. *Roſtris.*] Caniculæ roſtra cum habeant turſiones, a veris delphinis vel hac parte certe plurimum diſtant.

4. *Maleficentiæ.*] Atque idcirco inter beſtias Ponti maleficas, reponitur ab Ariſtotele φώκαινα, uti dicemus, ſect. 20.

Sect. XII. 1. *Teſtudines.*] Ab hoc loco ad ea verba, *Ferunt & paſtum*, Agatharchides hæc totidem verbis refert, cap. 19. apud Photium in Bibl. cod. 250. pag. 1349.

2. *Tempore.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. aliique omnes MSS. Quibuſdam tamen magis placet, *tepore*, legi. De teſtudinum porro captura, vide Rondelet. lib. 16. cap. 3. & Furner. lib. 1. hydrogr. cap. 30. pag. 187.

3. *Quæ voluptas.*] Hæc pariter Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. pag. 868.

4. *Solis vapore.*] Hoc eſt, calore, ut diximus lib. 2. ſect. 4.

5. *Siccato cortice.*] Phædrus quoque ſuperficiem teſtudinis corticem vocat, lib. 2. fab. 6. Sic Martialis lib. 10. conchæ corticem.

6. *Ferunt & paſtum.*] Ariſt. loc. cit.

7. *Laſſari.*] Defatigari, ob terreſtre iter ſcilicet, nimiamque cibi ſaginam, ſomno mox laſſitudinem hanc utique ſubſequente.

8. *Tum adnatare.*] Leviter autem idcirco adnatant, ne ſono aquarum expergefactæ teſtudines, priuſquam vincula iis injecerint, immergantur. Vide Notas & Emendationes, numero XV.

9. *E terra.*] E litore.

10. *In mari.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. animal. cap. 3. pag. 867. Αἱ δὲ χελῶναι αἱ θαλάττιαι τά τε κογχύλια νέμονται &c. Conchylium hoc loco Plinius, & alias non ſemel, pro quolibet conchæ genere univerſe, nec pro eo ſolum quod purpureum ſuccum ex ſe fundit, accepit. Sic infra de polypis, ſect. 46. *Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas &c.* Sic apud Græcos κογχύλιον, pro omni teſtaceorum genere. Unde apud Athen. lib. 3. pag. 85. Epicharmus: ἄγε δὲ παντοδαπὰ κογχύλια, λεπάδας &c.

11. *In terram.*] Vide Notas & Emendationes, num. XVI.

12. *Eaque defoſſa.*] Ariſt. pariter lib. 5. hiſtor. animal. cap. 28. pag. 634. de marina pariter, ac terrena teſtudine.

13. *Ac pavita.*] *Terra pavita*, vel *terra, eaque pavita*, libentius legerim: terra enim, non ova, pavitur teſtudinis pectore, ac complanatur.

14. *Educunt fetus.*] Hoc eſt, excludunt. Editi hactenus libri perperam, *educant*, contra codicum MSS. fidem: contra Philoſophum ipſum, qui tamen loc. cit. hoc de terreſtri teſtudine, non de marina ſcribit: ἐκλέπεται δὲ τὰ ᾠὰ τῷ ὑστέρῳ ἔτει. *Sequenti anno ova excluduntur.* Quid quod nec marinæ etiam teſtudinis ova tam diuturna incubatione egere, ſed dierum ſolum quadraginta, auctor eſt Plutarchus, lib. de ſolert. animal. pag. 982. Ælianus quoque, lib. 1. var. hiſt. cap. 6.

15. *Feminas.*] Oppianus lib. 1. Halieut. verſ. 522.

Αἱ δὲ μέγα τρομέουσι, καὶ ἐχθαίρουσι χελῶναι
Ὃν γάμον.

16. *Chelyon id vocatur.*] Quid χέλυον ſit, diximus libro 6. ſect. 34. Vide Notas & Emend. num. XVII.

17. *Namque ſcopuli.*] Rarius viſuntur, inquit, etſi pretioſiora ſint harum teſtudinum, quam ceterarum operimenta: quoniam præacutos inter ſcopulos cauteſque verſantur, ubi eas capere parum tutum ſit adnatantibus Chelonophagis.

18. *Cherſinæ.*] Hoc eſt, τῶν χερσίνων, terreſtrium teſtudinum cortices ſive teſtæ, in laminas ſectiles.

19. *Neque aliud.*] Et idcirco creditur eas illic roſcido humore vivere.

Sect. XIII. 1. *Lectoſque.*] Hinc Martialis, lib. 12. Epigram. 67.

Gemmantes prima fulgent teſtudine lecti.

2. *Repoſitoria.*] Repoſitoria quæ dicantur, docebimus lib. 33. ſect. 49.

3. *Carvilius.*] Ita MSS. omnes, & inſcriptiones vetuſtæ apud Gruterum: non *Carbilius*, ut in editis. De eo rurſum lib. 33. ſect. 51. ubi vixiſſe is dicitur ante Syllana tempora: non ipſo Neronis principatu, uti ex ſect. 84. libri decimi ſexti hujus operis Pliniani perperam intellecta, Bochartus colligit, lib. 4. de animal. cap. 8. pag. 1094.

ut oſtreæ & conchæ : cruſtis , ut locuſtæ : cruſtis & ſpinis , ut echini : ſquamis , [1] ut piſces : aſpera cute , [2] ut ſquatina , qua lignum & ebora poliuntur : molli , ut muræna : alia nulla , ut polypi.

XV. [1] Quæ pilo veſtiuntur animal pariunt , [2] ut priſtis , balæna , vitulus. [3] Hic pa- CAP. XIII.
rit in terra : pecudum more [a] [4] ſecundas partus reddit. In initu canum modo cohæret : [5] parit nonnumquam geminis plures : [6] educat mammis fetum. [7] Non ante duodecimum diem deducit in mare , ex eo ſubinde aſſuefaciens. [8] Interficiuntur difficulter niſi capite eliſo. [9] Ipſis in ſono mugitus : [10] unde nomen vituli. [11] Accipiunt tamen diſciplinam , voceque pariter & viſu populum ſalutant : incondito fremitu , nomine vocati , reſpondent. [12] Nullum animal graviore ſomno premitur. Pinnis , quibus in mari utuntur , humi quoque vice pedum ſerpunt. [13] Pelles eorum etiam detractas corpori , ſenſum æquorum retinere tradunt , ſemperque æſtu maris recedente inhorreſcere : præterea dextræ pinnæ vim ſoporiferam ineſſe , ſomnoſque allicere ſubditam capiti. * [14] Pilo * CAP. XIV.
carentium duo omnino animal pariunt , delphinus [15] ac vipera.

XVI. Piſcium ſunt ſpecies [1] ſeptuaginta quatuor , præter cruſtis intecta , quæ ſunt triginta. De ſingulis [2] alias dicemus. Nunc enim naturæ tractantur [3] inſignium.

XVII. Præcipua magnitudine [1] thynni : invenimus [2] talenta quindecim pependiſſe. CAP. XV.
Ejuſdem caudæ latitudinem [3] quinque cubita & palmum. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores : [4] ſilurus in Nilo , [5] eſox in Rheno , [6] attilus in Pado , inertia pin-

INTERPRETATIO.

a *Secundas.*] Dum parit , ſecundas emittit , *quibus fetus obvolvitur.*

NOTÆ.

Sect. XIV. 1. *Vt piſces.*] Neque enim aquatilia omnia , piſcium nomine cenſenda ſunt : latiuſque illud nomen , quam iſtud poſterius patet.

2. *Vt ſquatina.*] *Squatum* Iſidorus vocat , hunc Plinii locum tranſcribens. Verba referemus lib. 32. ſect. 53.

Sect. XV. 1. *Quæ pilo.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 7. pag. 56. *Ὅσα μὲν οὖν ἔχει τρίχας , ἅπαντα ζωοτοκεῖ. Quæ pilos habent , omnia pariunt animal.* Hoc vero ſignum eſt , non cauſa.

2. *Vt priſtis.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 10. pag. 681. *Ζωοτοκοῦσιν ἔτι δὲ πρίστις καὶ βοῦς , καὶ φάλαινα , καὶ δελφίς.*

3. *Hic parit.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. XI. pag. 685. Ælianus lib. 9. hiſt. anim. cap. 9. Oppianus , lib. 1. Halieut. verſ. 688. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

4. *Secundas.*] Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 200. de Vitulo marino : *Generat animal ex utero ſuo , & fetus ejus exit cum ſecundina ex ipſo , ſicut in animalibus generantibus ſibi ſimilia , &c.*

5. *Parit nonnumquam.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

6. *Educat mammis.*] Ariſt. & Oppianus , loc. cit.

7. *Non ante.*] Ariſt. Oppianus , & Ælianus , totidem verbis , loc. cit.

8. *Interficiuntur.*] Ariſt. pag. 686. Oppianus lib. 5. Halieut. verſ. 391.

9. *Ipſis in ſono.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

10. *Vnde nomen.*] Cujus nominis rationem ſequuntur adhuc gentes plurimæ. Nam Gallis quoque dicitur , *Veau de mer.*

11. *Accipiunt.*] Ælianus lib. 12. hiſt. anim. cap. 56. ex Eudemo. Diodorus lib. 3. Bibl. pag. 155. Refert & Fr. Lopez de Gomara e recentioribus auctoribus rerum Mexicanarum , vitulum marinum Indicum , quem *Manati* maris accolæ nuncupant , cicurem factum , ad nomen vocatum reſpondere : ac denos dorſo homines geſtitare , cum ſit molis eximiæ. Viſum a ſe alterum Bononiæ Aldrovandus ait , qui vocem pro Chriſtianis Principibus rogatus ederet : pro Turcis , negaret : tomo de piſcibus , lib. 1. de cetis , pag. 725. quo nempe modo & allatrare canes , & ſimias arridere ac ſubſultare ad quædam nomina cogimus.

12. *Nullum animal.*] Oppianus , lib. 1. Halieut. verſ. 408. Hinc illud Juvenalis , Satyra 3. verſ. 238.

Eripiunt ſomnum Druſo , vituliſque marinis.

13. *Pelles eos.*] Obſervaſſe ſe Rondeletius profitetur , lib. 16. cap. 6. idque ſæpenumero , corio vitulorum , aëris ac ventorum mutationes præſignificari : auſtrinis enim pilos inhorreſcere , ac ſurrigi : borealibus ita deſidere , ut nullos eſſe omnino credas.

14. *Pilo carentium.*] Aquatilium , inquit , quæ pilo carent , duo omnino animal pariunt. Aquatilia , ut ante monuimus , quadam ratione piſcibus opponit. Inter aquatilia recenſet ea , quæ vel fiſtulis in aqua , vel etiam in aquis verſantur , & in terra pariter ſpirant , quibus branchiæ non ſunt : cujuſmodi ea ſunt , de quibus egit hactenus , delphinus , balæna , priſtis , vitulus , ac teſtudo , uti ſect. 7. Plinius ipſe præmonuit. De piſcibus proprie appellatis , quibus branchiæ ſunt , mox deinde ſermonem inſtituit , quem ſic auſpicatur : *Piſcium ſpecies* &c. Hunc orationis Plinianæ ductum ac ſeriem ſi curioſius obſervaſſent Pintianus , Rondeletius lib. 16. cap. XI. Aldrov. lib. 1. de cetis , pag. 672. aliique , nec temere erroris notam Plinio inuſſiſſent : nec ſibi in emendando contextu , qui maculæ eſt omnis expers , crucem ipſi fixiſſent.

15. *Ac vipera.*] Viperam accenſet aquatilibus , vel quod in litore coire cum muræna vulgo exiſtimata eſt , vel quod vulvam habet cartilagineorum piſcium vulvæ plane ſimilem.

4. *Sect.* XVI. 1. *Septuaginta.*] Vide Notas & Emendationes , num. XXI.

2. *Alias dicemus.*] Libro 32. ſectione 53.

3. *Inſignium.*] Non ſola magnitudine , ut Salmaſius putat , pag. 1134. in Solin. ubi hæc connecti jubet cum prioribus ſubſequentis proxime capitis verbis , in hunc modum : *Nunc enim naturæ tractantur inſignium præcipua magnitudine. Thynnum &c.* Tractantur enim hoc libro , virtute magis , indole , ac dote aliqua inſignes , quam mole.

Sect. XVII. 1. *Thynni.*] Thynnus Gallis *un thon* : genus quoddam ſturionum eſt.

2. *Talenta quindecim.*] Talentum , centum & viginti pondo Romana continet , ex Vitruvio : qua de re Budæum conſule , lib. 2. de aſſe pag. 57. Igitur talenta quindena libræ ſunt omnino mille & octingentæ. Malim ego tamen talentum Atticum & commune , 60. librarum , nunc ſignari : qua æſtimatione talenta quindecim libras nongentas obtinebunt.

3. *Quinque cubita.*] Vide Notas & Emendationes , num. XXII. Latitudinem porro caudæ , *διάστημα* Philoſophus appellavit : quaſi caudæ furcam. Palmus hoc loco *σπιθαμή* eſt , ſeu palmus major , menſura videlicet digitorum novenûm : quam Latini alio nomine dodrantem vocant , quod a pedis longitudine quarta pars deſideratur. Hæc palmi majoris menſura bis repetita , cubitum Romanum conſtituit , qui ex viginti quatuor hujuſmodi digitis conficitur.

4. *Silurus.*] Pannonii Danubii accolæ nunc *Arciam* vocant. Vide Notas & Emendationes , num. XXII.

5. *Eſox in Rheno.*] Ita MSS. omnes , non *exos* , ut quidam finxere. Heſychio : *ἴσοξ , ἰχθὺς ποιὸς κητώδης.* Iſocen Iſidorus pariter vocat , lib. 20. Orig. cap. 2. Offendimus & nos eam vocem apud Flodoardum , lib. 2. hiſt. Rem. Eccleſ. cap. 8. *Tum in Dei & in ipſius* Sanctæ Helenæ *nomine laxantes rete , gemino ditati gaudent eſoce.* Fiebat ea in Matrona Galliæ amne piſcatio. Item apud Sulp. Sever. lib. 3. de virtut. B. Martini , cap. 13. *Ad primum jactum reti permodico immanem eſocem Diaconus extraxit.* Et Notæ Tironis , apud Gruterum , pag. 182. *Piſcina. Eſox. Eſocina.* Gloſſæ Latinæ Saxonicæ , quas laudat Du-Cangius , in Gloſſario , eſocem Salmonem interpretantur. Verius multo , ut quidem remur , eum eſſe quem modo Lucium Latini , *Brochet* Galli appellitant ; cujus generis piſcium maxima eſt in Rheno copia , & præcipua bonitas ; probat Aldrovandus lib. 5. de piſcibus , cap. 39. pag. 630. De Salmone inferius , ceu nuſquam antea de eo delibata oratione , agitur , ſect. 32.

6. *Attilus.*] Accolis Padi *Ladano* , & *Adello* , vulgo appel-

gueſcens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi boum jugis extractus. Atqui hunc minimus piſcis appellatus [7] clupea, venam quamdam ejus in fuacibus mira cupidine appetens, morſu exanimat. Silurus graſſatur, ubicumque eſt, omne animal appetens, equos natantes ſæpe demergens. [8] Præcipue in Mœno Germaniæ amne [9] protelis boum, & in Danubio [10] marris extrahitur, [11] porculo marino ſimillimus: & in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo, [12] nullis oſſibus ſpiniſve interſitis, carne prædulci. In Gange Indiæ [13] plataniſtas vocant, roſtro delphini & cauda, magnitudine autem XV. cubitorum. [14] In eodem eſſe Statius Seboſus haud modico miraculo affert, vermes [15] branchiis binis, ſex cubitorum, cæruleos, qui [16] nomen a facie traxerunt. [17] His tantas eſſe vires, ut elephantos ad potum venientes, mordicus comprehenſa [a] manu eorum abſtrahant.

XVIII. Thynni mares ſub ventre non habent pinnam. [1] Intrant e magno mari Pontum verno tempore gregatim, [2] nec alibi fetificant. [3] Cordyla appellantur partus, qui [b] fetas redeuntes in mare autumno comitantur: [4] Limoſæ vere, aut e luto pelamides incipiunt vocari: & cum annuum exceſſere tempus, thynni. [5] Hi membratim cæſi, cervice & abdomine commendantur, atque [6] clidio, recenti dumtaxat, [c] & tum quoque gravi ructu: cetera parte plenis pulpamentis ſale aſſervantur. [7] Melandrya vocantur, cæſis [8] quercus aſſulis ſimillima. [9] Viliſſima ex his, quæ [10] caudæ proxima, quia pingui

Interpretatio.

a *Manu.*] Proboſcide *correptos elephantos in amnem* abſtrahant.

b *Fetas.*] Matres.

c *Et tum.*] Vel ſic quoque gravem *edentibus* ructum cient.

Notæ.

latus, inquit Salvianus, in Catalogo piſcium: *Adilo*, Rondeletio, lib. 14. cap. ult. figura, ſapore, pretio, a ſturione diverſus: nuſquam alibi quam in Pado viſus.

7. *Clupea.*] Piſciculus obſcuri nominis, atque adeo longe diverſiſſimus ab eo qui μέγας ἰχθὺς, Κλουπαῖα καλούμενος, a Calliſthene laudatur, lib. 3. rerum Gallicarum, diciturque Araris Galliarum amnis incola: qui creſcente Luna albus ſit, decreſcente nigreſcat; cuique alia accidant, quæ Stobæus narrat, ſerm. 242. de morbis, pag. 793. Vide Notas & Emendationes, num. XXIV.

8. *Præcipue.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

9. *Protelis boum.*] Protelum eſt jugatorum boum, ſive aratrum, ſive quid aliud trahentium, continuus uno tenore ac ductu conatus. Uſi hac voce veteres apud Nonium, cap. 4. pag. 349. Lucilius, Cato, Lucretius: Plinius ipſe rurſum lib. 18. ſect. 48. *Protelis binis terniſque arant.* Hinc verbum *protelare*, de quo Lexica conſulenda. Vide Notas & Emendationes, num. XXVI.

10. *Marris extrahitur.*] Hoc eſt, inſtrumento ferreo. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

11. *Porculo marino ſimillimus.*] Piſcis hujuſce nomen, Mœni, Danubii, Boryſtheniſque incolæ, quod Plinius non addidit, expreſſit Albertus M. hunc Plinii, ut quidem videtur, locum tranſſcribens, lib. 3. de animal. tract. 1. cap. 1. pag. 119. *In animalibus quibuſdam*, inquit, *neque os, neque ſpinam habentibus, ſicut eſt piſcis Huſo vocatus, qui nullum omnino habet os aut ſpinam, niſi in capite: & hic piſcis abundat in Danubio, & eſt magnus, habens roſtrum magnum, ſicut ſturio.* Quæ Alberti oratio non modo illius piſcis nomen indicat, qui *Huſo* Germanis dicitur: ſed & marini porculi appellatione, ob roſtri ſuilli ſimilitudinem, ſturionem noſtrum olim ſignaſſe Latinos innuit: quod & Aldrovandus approbat, lib. 4. de piſcibus, cap. XI. pag. 533. Idem Albertus, lib. 24. pag. 654. *Huſo eſt piſcis non ſquamoſus, in figura ſturionis, &c. Hunc piſcem ſturio confricando ſe ad eum agitat, ita quod ſæpe ſimul capiuntur.* Vide quæ dicturi ſumus lib. 32. ſect. 19. Quem vero Huſonem illi vocant, is eſt fortaſſis quem Anchoraginem Caſſiodorus appellat, lib. 12. epiſt. 4. *Deſtinet carpam Danubius, a Rheno veniat anchorago exormis*, &c.

12. *Nullis oſſibus.*] Solini paraphraſis, cap. 15. pag. 33. *Apud Neuros naſcitur Boryſthenes flumen, in quo piſces egregii ſaporis, & quibus oſſa nulla ſunt, nec aliud quam cartilagines tenerrimæ.* Is eſt Huſo quem modo diximus. Piſcis nomen non addidit hoc loco Plinius, nec Pomponius Mela, lib. 2. cap. 1. pag. 26. *Alit Boryſthenes*, inquit, *lætiſſima pabula, magnoſque piſces, quibus & optimus ſapor, & nulla oſſa ſunt.* Quare nec illud Plinii tranſſcriptor Solinus expreſſit. Tamen a glutino quod præbet, ichthyocolla nominatur; lib. 32. ſect. 24.

13. *Plataniſtas.*] Πλατανισταί.

14. *In eodem.*] In Gange ſcilicet. Ita etiam Solinus, cap. 52. pag. 81. At Phile, pag. 118. & Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 3. in amne Indo: ambo Cteſiam Gnidium ſecuti.

15. *Branchiis binis.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

16. *Nomen a facie.*] Piſces ſunt ipſi quidem: ſed a ſimilitudine vermium, vermes & ipſi appellati: non a colore cærulei, ut Solinus putavit, cum hunc Plinii locum ita reddidit, *cæruleos nomine & colore.* Auctor Cteſias in Excerptis apud Photium, pag. 153.

17. *His tantas.*] Solinus, & alii, locis citatis.

Sect. XVIII. 1. *Intrant e magno mari.*] Magno mari Propontidem ipſam, ceteraque mediterranea maria nunc ſignari docet Ariſt. lib. 8. hiſt. animal. cap. 16. pag. 922. & Iſidorus, lib. 13. Orig. cap. 16. *Mare magnum eſt, quod ab occaſu ex oceano influit, & in meridiem vergit, deinde ad ſeptemtrionem tendit. Quod inde magnum appellatur, quia cetera maria in comparatione ejus minora ſunt. Iſtud eſt mediterraneum*, &c. Gregatim, ac veluti compoſita acie, modo octonos, modo etiam ſexdenos incedere a freto Gaditano ad Pontum uſque thynnos, obſervant hodieque nautæ, non ſine voluptate, ut auctor eſt Furnerius, lib. 4. Hydrogr. pag. 183. Vide & Baſilium in Hexaëm. homil. 7. pag. 92.

2. *Nec alibi.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. citante Athenæo, lib. 7. pag. 319. Solinus pariter, cap. 12. pag. 32.

3. *Cordyla.*] In Indice hujus libri, *Cordylæ.* Metri forte cauſa *Cordyllæ* Martiali, lib. 3. Epigr. 2. & lib. 13. Epigr. 1. At Heſychio, Σκόρδυλα, θαλάσσιος ἰχθὺς, ἔνιοι κορδύλη. Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 16. pag. 712. Σκορδύλας ait appellari, eaſdemque a Byzantinis Αὐξίδας, ex eo quod diebus paucis augentur.

4. *Limoſæ vere.*] Hoc eſt, verno tempore. Thynnulus, inquit, cum primum æſtate naſcitur, uſque ad ver proximum, *cordyla* dicitur: inde *pelamis* uſque ad exactum annum: inſequenti vero anno, *thynnus*. Ita Soſtratus, lib. 2. de animal. apud Athen. lib. 7. pag. 303. Vide Notas & Emend. num. XXIX. Dicitur porro πηλαμὶς vel πηλαμὺς, ἀπὸ τοῦ πηλοῦ, id eſt, a luto in quo naſcitur, ut ait Feſtus: vel παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μύειν, quod in cœno ſe occultat.

5. *Hi membratim.*] Thynni ſcilicet, ſive orcyni. *Gadibus*, inquit Athenæus lib. 7. pag. 315. *Saliuntur orcynorum juguli*, τὰ κλειδία. *Saliuntur & ex iis pulpamenta, quæ Melandrya vocant:* οἱ λεγόμενοι μελανδρύαι ἐξ αὐτῶν ταριχεύονται. *Hiceſius pinguia eorum abdomina*, τὰ ὑπογάστρια, *guſtus ſuavitate aliis partibus multum antecellere judicat: magis tamen palato ſapere jugulos*, τὰ κλείδια. Eadem ferme repetit, lib. 8. pag. 357. ex Diphilo Siphnio Medico, libro de his quæ offeruntur ægris & ſanis.

6. *Clidio.*] Jugulo, ut diximus. Inepte Parmenſis, *edulio.*

7. *Melandrya.*] Græci μέλαν δρυὸς appellant intimam quercus partem, & ipſam medullam: inde τόμοι μελανδρύαι, qui ex interiore pulpa orcyni, hoc eſt, thynni majoris fiebant, ut ex Athenæo docuimus. Xenocrates, de alimento ex aquatilibus, apud Oribaſ. lib. 2. cap. 58. *Ceteræ thynni partes Melandryæ dicuntur, propter ſimilitudinem quam cum nigricantibus quercus radicibus habent.*

8. *Quercus aſſulis.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. non ut editi, *quernis.* Sunt autem aſſulæ, teſte Feſto, fruſta lignorum excuſſa ſecuribus.

9. *Viliſſima.*] Quia minus pinguia, inquit Athenæus, lib. 3. pag. 121.

10. *Caudæ proxima.*] Τῆς θυννίδος τὸ οὐραῖον vocat idem

carent : probatiſſima, quæ faucibus : [11] at in alio piſce circa caudam exercitatiſſima. Pelamides [12] in apolectos particulatimque conſectæ, [13] in genera cybiorum diſpartiuntur.

XIX. [1] Piſcium genus omne præcipua celeritate adoleſcit, maxime in Ponto. [2] Cauſa, multitudo amnium dulces inferentium aquas. [3] Amiam vocant, cujus incrementum ſingulis diebus intelligitur. [4] Cum thynnis hæc & pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrant gregatim cum ſuis quæque ducibus : [5] & primi omnium ſcombri, quibus eſt in aqua ſulphureus color, extra qui ceteris. Hiſpaniæ [6] cetarias hi replent, [a] thynnis non commeantibus.

XX. Sed in Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica, [1] præter vitulos & parvos delphinos. [2] Thynni dextra ripa intrant, exeunt læva. Id accidere exiſtimatur, quia dextro oculo plus cernant, [3] utroque natura hebete. Eſt in euripo Thracii Boſphori, quo Propontis Euxino jungitur, in ipſis Europam Aſiamque ſeparantis freti anguſtiis, ſaxum miri candoris, a vado ad ſumma perlucens, juxta Calchedonem in latere Aſiæ. Hujus aſpectu repente territi, ſemper adverſum Byzantii promontorium, ex ea cauſa appellatum [4] Aurei cornus, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantii eſt, magna [5] Calchedonis penuria [6] mille paſſuum medii interfluentis euripi. [7] Opperiuntur autem Aquilonis flatum, ut ſecundo fluctu exeant e Ponto, nec niſi intrantes [8] portum Byzantium capiuntur. [9] Bruma non vagantur : ubicumque deprehenſi, uſque ad æquinoctium, ibi hibernant. Iidem ſæpe navigia velis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum ſpatia & paſſuum millia a gubernaculis ſpectantur, ne tridente quidem in eos ſæpius jacto territi. Quidam eos qui hoc e thynnis faciant, [10] pompilos vocant. Multi in Propontide æſtivant : Pontum non intrant. Item ſoleæ, cum rhombi intrent : nec ſepia eſt, cum loligo reperiatur. [11] Saxatilium, turdus & merula deſunt : ſicut conchylia,

Interpretatio.

a *Thynnis.*] Cum thynnorum penuria eſt, ad Hiſpaniæ litora non commeantium.

Notæ.

Athenæus lib. 7. pag. 303. Deſcribit hæc ὀραῖα ibidem Archeſtratus Gaſtronomiæ peritiſſimus. Uræon appellat Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 21. Grammatici Græci τὰ ὀραῖα μέρη τῶν ἰχθύων, ſed proprie e thynnorum cauda. Unde Perſius, Satyra 5. v. 182.

Rubrumque amplexa catinum
Cauda natat thynni.

At vero ὡραῖον aliud eſt Athenæo : quanquam ex thynno & illud concinnari ſolitum.

11. *At in alio piſce.*] Ut in xiphia, ſeu gladio, de quo Archeſtratus apud Athen. lib. 7. pag. 314.

Ἀλλὰ λαβὲ ξιφίου τέμαχος Βυζάντιον ἐλθὼν
Οὐραίου τ' αὐτὸν τὸν σφόνδυλον.
Tu xiphiæ, advectus Byzantia litora, pulpam
Accipe, quæ caudæ ſit proxima vertebra.

12. *In apolectos.*] Igitur ἀπόλεκτοι τόμοι grandiores erant pelamydum partes, quæ in cybia deinde quadrata particulatim concidebantur. Apolectos lib. 32. ſect. 53. pelamidum generis maxima Plinio eſt : nunc pro fruſtis illis, in quæ dum ſale conditur, dividi oportet, diſpari vocis illius acceptione uſurpatur.

13. *In genera cybiorum.*] Cybia ſalſamenti fruſta ſunt, quæ digiti craſſitudine fuiſſe Suidas ait. Ex magnis pelamidibus fieri cybia tradunt Hiceſius lib. 2. de alimentorum materia, apud Athen. lib. 3. pag. 118. & Diocles Caryſtius, pag. 120.

Sect. XIX. 1. *Piſcium genus.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 16. pag. 713.

2. *Cauſa.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 25. pag. 949. Ambroſius lib. 5. in Hexaëm. cap. 10. Piſces, qui maria quoque alia incolunt, non aqua ſalſa, ſed dulci, quæ intra ſalſam contineatur, ali, ex Theophraſto atque Ariſtotele probat Ælianus lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. & Rondeletius, lib. 1. cap. 13.

3. *Amiam.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 16. pag. 713. Amiæ Plinius ſolus Latinorum ſcriptorum meminit. Oppianus lib. 2. Halieut. v. 554. ait eſſe paulo thynno minorem : adverſus delphinos facto impetu ſæpe dimicare, morſu victos lacerare, &c. Vide Notas & Emend. num. XXX. Amia porro nomine Latino caret : A popularibus ſuis *Byza* vocari, ſcribit Rondeletius lib. 8. cap. 9.

4. *Cum thynnis.*] Ariſt. lib. 8. anim. cap. 16. pag. 922.

5. *Et primi omnium.*] Ariſt. pag. 925. Scomber piſcis notiſſimus, *Maquereau.*

6. *Cetarias.*] Cetariæ, ſive cetaria, ut Papias ait, loca ſunt juxta mare, lacu ſtagnante, in quibus cete, thynni aliique piſces tenentur, juxtaque ſaliuntur. Vivaria ſive piſcinas recte appellaveris. Nonnius, cap. 1. num. 244. *Cetarii*, inquit, *genus eſt piſcatorum, quod majores piſces capit : dictum ab eo, quod cete in mari majora ſunt piſcium genera : quod Virgilius, immania cete.* Horatius lib. 2. Satyr. 5. v. 44.

Plures annabunt thunni, & cetaria creſcent.

Vivaria thynnorum, poſterior ætas *Tunnarias* appellavit : qua de voce Gloſſarium Du-Cangii conſule.

Sect. XX. 1. *Præter vitulos.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

2. *Thynni dextra.*] Ariſt. loc. cit. pag. 924. Plutarch. lib. de ſolert. anim. pag. 979. Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 42. Solinus, cap. 12. pag. 32.

3. *Vtroque.*] Sed magis tamen lævo : εὐωνύμῳ ἀμβλυωπεῖν dixit Athenæus lib. 7. pag. 301. ex Ariſtotele. Æſchylus quoque apud Ælianum, loc. cit. & Athenæum, lib. 7. pag. 303.

4. *Aurei cornus.*] Huic promontorio, inquit, nomen erat, Promontorium aurei cornûs, τὸ χρυσοῦ κέρατος. Sinus enim, non promontorium, fuit ipſum aureum cornu, ut Strabo docet, lib. 7. pag. 320. hæc eadem narrans, quoniam in plures minores ſinus quaſi ramos laciniatim ille divideretur, a cervini cornus ſpecie ita dictum teſtatus. Vide Notas & Emend. num. XXXII.

5. *Calchedonis penuria.*] Idcirco Calchedonem cœcorum urbem appellatam eſſe Strabo refert, quod omiſſa in oppoſitum litus navigatione, ubi tanta piſcationis opportunitas erat, deteriora loca occupaſſent. A Calchedone tamen nomen pelamis habet, Calchedonia dicta, quam inter cibos exquiſitiſſimos laudat in primis Gellius lib. 7. cap. 16. pag. 434.

6. *Mille paſſ.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXXIII.

7. *Opperiuntur.*] Non ad thynnos privatim Ariſtoteles hæc contraxit, ſed de gregalibus in univerſum tradidit, lib. 8. hiſt. anim. cap. 16. pag. 923. uti & ea, quæ mox ſubjungit, *Bruma non vagantur .... Multi in Propontide æſtivant*, &c.

8. *Portum Byzantium.*] Vide Notas & Emendat. num. XXXIV.

9. *Brumæ &c.*] Ariſt. loc. cit. pag. 924. Plutarch. lib. de ſolert. animal. pag. 979. Ælianus, lib. 9. hiſt. animal. pag. 42.

10. *Pompilos.*] Πομφύλους vocat Ælianus, lib. 2. hiſt. animal. cap. 15.

11. *Saxatilium.*] Columella, lib. 8. cap. 16. *Rurſus optime ſaxoſum mare nominis ſui piſces nutrit, qui ſcilicet quod in petris ſtabulentur, ſaxatiles dicti ſunt, ut merulæ, turdique, nec minus melanuri :* Utrumque piſcem Romæ eſſe notiſſimum, atque hunc *tordo*, illum *merlo* vocari etiamnum tradit Hip-

cum oſtreæ abundent. Omnia autem hibernant in Ægæo. [11] Intrantium Pontum ſoli non remeant trichiæ. Græcis enim in pleriſque nominibus uti par erit, quando aliis atque aliis eoſdem diverſi appellavere tractus. [13] Sed hi ſoli Iſtrum amnem ſubeunt: ex eo [14] ſubterraneis ejus venis in Adriaticum mare defluunt: [15] itaque & illic deſcendentes, [a] nec umquam ſubeuntes e mari viſuntur. [16] Thynnorum captura eſt a [17] Vergiliarum exortu [18] ad Arcturi occaſum: reliquo tempore hiberno latent in gurgitibus imis, niſi tepore aliquo evocati, aut pleniluniis. [19] Pingueſcunt & in tantum, ut dehiſcant. [20] Vita longiſſima his biennio.

XXI. [1] Animal eſt parvum, ſcorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc ſe, & thynno, [2] & ei qui gladius vocatur, crebro [3] delphini magnitudinem excedenti, ſub pinna affigit aculeo: tantoque infeſtat dolore, ut in naves ſæpenumero exſiliant. Quod & alias faciunt aliorum vim timentes, mugiles maxime, tam præcipuæ velocitatis, ut tranſverſa navigia interim ſuperjactent.

Cap. XVI. XXII. [1] Sunt & in hac parte naturæ auguria, ſunt & piſcibus præſcita. [2] Siculo bello ambulante in litore Auguſto, piſcis e mari ad pedes ejus exſiliit: quo argumento [3] vates reſpondere, Neptunum patrem [4] adoptante tum ſibi Sex. Pompeïo, (tanta erat navalis rei gloria) ſub pedibus Cæſaris futuros, qui maria tempore illo tenerent.

XXIII. [1] Piſcium feminæ majores quam mares. [2] In quodam genere omnino non ſunt mares, ſicut in [3] erythinis [4] & chanis. Omnes enim ovis gravidæ capiuntur. Vagantur gregatim fere cujuſque generis ſquamoſi. [5] Capiuntur ante Solis ortum: tum maxime piſcium fallitur viſus. [b] [6] Noctibus, quies: [7] & illuſtribus æque, quam die, cer-

INTERPRETATIO.

a *Nec umquam.*] Nec umquam aſcendentes e mari *Adriatico in Iſtrum* cernuntur.
b *Noctibus.*] Nocte quieſcunt: nox ſi illuſtris fuerit, æque tum, atque interdiu cernunt.

NOTÆ.

polytus Salvianus lib. de hiſt. aquatil. fol. 222. Apud Latinos Galloſque, uti apud Græcos κόσσυφος, idem avis piſciſque nomen eſt, merula *merle.* Turdum appellant Galli *vielle*, teſte Rondel. lib. 6. cap. 6.

12. *Intrantium.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. animal. cap. 16. pag. 923. Οἱ δὲ τριχίαι μόνοι τῶν ἰχθύων, εἰσπλέοντες μὲν ἁλίσκονται, ἐκπλέοντες δὲ οὐχ ὁρῶνται. Trichiæ, inquit, ſoli piſcium, abeuntes in Pontum, aut capiuntur, aut abſumuntur, a reliquis piſcibus: reverti enim nulli videntur. Vide Notas & Emend. num. XXXV.

13. *Sed hi ſoli.*] Ariſt. loc. cit.

14. *Subterraneis.*] Philoſophus temere, loc. cit. Argonautarum fabulæ ſubſcripſit, qui ex Iſtro in Adriaticum creduntur navigaſſe. A quo flumine cum in Adriaticum mare nullum duci alveum ipſe Plinius agnoverit, lib. 3. cap. 18. ad ſubterraneos meatus nunc confugit, haud ſane, credo, veriores.

15. *Itaque & illic.*] Ubi Iſter in Adriaticum influere credebatur.

16. *Thynnorum.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. animal. cap. 20. pag. 931.

17. *Vergiliarum exortu.*] Initio æſtatis, die ab æquinoctio verno, XLVIII. Plinius lib. 18. ſect. 59.

18. *Ad Arcturi occaſum.*] Scilicet veſpertinum, qui incidit in diem quartum Nonas Novembris, ut auctor eſt Plinius ipſe lib. 18. ſect. 74. Ariſt. μέχρι ἀρκτούρου δύσεως τὸ ἔσχατον, *ad extremum Arcturi occaſum.*

19. *Pingueſcunt.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 16. pag. 711.

20. *Vita.*] Ariſt. pag. 712. Thunnus ille tamen, quem nongentarum librarum, eumque vetulum fuiſſe Plinius dixit ſect. 17. provectiorem multo ætate fuiſſe neceſſe eſt.

Sect. XXI. 1. *Animal eſt.*] Totidem verbis Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 25. pag. 953. Oppianus lib. 2. Halieut. v. 506. Athenæus, lib. 7. pag. 302. Aſilus id animal dicitur, Græcis οἶστρος, quem Rondeletius αὐτόπτης depingit, lib. de inſectis, cap. 8.

2. *Et ei qui gladius.*] Græcis ξιφίας. A mucronato roſtro nomen accepit, ut tradit Ælianus lib. 12. hiſt. anim. cap. 64. Hippolytus Salvianus, lib. de hiſt. aquatil. fol. 127. eum eſſe piſcem ait qui a Liguribus *Emperador*: Romæ *peſce ſpada*, vocatur: quanquam hoc poſtremum nomen & ad alios præterea piſces transfertur.

3. *Delphini magnitudinem.*] Etſi magnitudinem delphini, inquit, gladius interdum excedat, minimo tamen verniculo infeſtatur ita, ut in naves ſæpe exſiliat, evictus doloris acerbitate. Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

Sect. XXII. 1. *Sunt in hac.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXXVII.

2. *Sicut bello.*] Suetonius in Auguſto, cap. 96. *Pridie quam Sicilienſem pugnam claſſe committeret, deambulanti in litore, piſcis e mari exſiluit, & ad pedes jacuit.*

3. *Vates reſpondere.*] Sicuti piſcis, inquit, maris alumnus ac partus, ad Auguſti pedes exſilierat: ita & Sex. Pompeium, qui propter inſignem rei navalis gloriam Neptunum patrem ſibi tunc aſſerere videbatur, ſub pedibus ejus mox futurum, vates reſponderunt. Vide Notas & Emendationes, num. XXXVIII.

4. *Adoptante.*] Neptuni certe filium appellari ſe Sex. Pompeïus ſuſtinuit, tamquam a Neptuno adoptatus ſcilicet, εἰσποιούμενος ἄρα τῷ Ποσειδῶνι, inquit Appianus lib. 5. bell. Civil. pag. 729. Cum victus ſcilicet Octavius Cæſar navali prælio, Siciliæ potiundæ ſpem abjeciſſet, Neptuni filium Sex. Pompeius ſe eſſe credidit, Καὶ ὅτι Ποσειδῶνος υἱὸς οὕτως ἐπίστευεν εἶναι. Teſtatur hoc etiam nummus antiquus, in quo caput Sexti Pompeïi nudum pingitur, cum delphino & tridente: epigraphe, NEPTVNI. hoc eſt, *Neptunius*, ob peritiam rei navalis: quemadmodum poſtea Diocletianus a prudentia *Jovius*, a fortitudine bellica Maximianus *Herculius* eſt cognominatus. Eſt hic nummus apud Patinum, in Famil. pag. 219. & in Muſeo noſtro. Porro, ut id obiter dicamus, in cladem hanc Auguſti, ludendique ſimul libidinem exſtat ſat elegans Epigramma, inter cetera a Pithœo collecta, pag. 78.

Poſtquam bis claſſe victus naves perdidit,
Aliquando ut vincat, ludit aſſidue aleam.

Ratum fuiſſe nihilominus illud vatum omen, ſed non in bello Siculo, teſtantur ipſius Auguſti nummi: in quibus Neptuni expreſſa effigies, qui ſiniſtra tridentem teneat, dextra palmam porrigat, orbem pede dextro premat, cum epigraphe, CAESAR DIVI F. aliique cum trophæo navali.

Sect. XXIII. 1. *Piſcium feminæ.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. animal. cap. 5. pag. 527.

2. *In quodam.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 12. pag. 688. iiſdem fere verbis.

3. *Erythinis.*] Ariſtoteli, ἐρυθρῖνος, rubellio Plinio, lib. 32. ſect. 49. a rubore. Item Apicio, lib. 10. cap. 7. Oppiano, lib. 1. Halieut. v. 97. ἐρυθῖνος. Nobis rubellus, Pariſienſibus, *Rouget*, communi aliis quoque piſcibus vocabulo. Italis, *Phragolino.*

4. *Et chanis.*] Χάννη Ariſtoteli, quaſi hiatula, παρὰ τὸ χαίνειν, quia ſemper ſit ore hiante. Maſſilienſibus *Serran* vocari, ſcribit Salvianus, & poſt illum Aldrovandus, lib. 1. de piſc. cap. 10. pag. 52. De channe rurſum ex Ovidio, lib. 32. ſect. 54.

5. *Capiuntur.*] Sic etiam Ariſt. lib. 8. anim. cap. 25. pag. 954.

6. *Noctibus, quies.*] Opportunum, inquit, capturæ piſcium tempus, ante Solis ortum eſt: quoniam obſcuris noctibus, nuſquam vagi, quieſcant: illuſtribus, nihilo minus quam interdiu cernant. Vide Notas & Emendationes, num. XXXIX.

7. *Et illuſtribus.*] Hoc eſt, ſerenis, in quibus aliqua minunt.

nunt. Aiunt & [8] ſi teratur gurges, intereſſe capturæ: itaque plures ſecundo tractu capi quam primo. Guſtu olei maxime, [9] dein modicis imbribus gaudent, aluntúrque. [10] Quippe & arundines, quamvis in palude prognatæ, non tamen ſine imbre adoleſcunt: & alias ubicumque piſces in eadem aqua aſſidui, [11] ſi non affluat, exanimantur.

XXIV. [1] Prægelidam hiemem omnes ſentiunt, ſed maxime qui lapidem in capite habere exiſtimantur, ut lupi, [2] chromes, [3] ſciænæ, [4] pagri. [5] Cum aſperæ hiemes fuere, multi cœci capiuntur. [6] Itaque his menſibus jacent ſpeluncis conditi, ſicut in terreſtrium genere [7] retulimus. Maxime [8] hippurus & [9] coracinus hieme non capti, præterquam ſtatis diebus paucis, & iiſdem ſemper: muræna [10] & orphus, [11] conger, [12] percæ, & ſaxatiles omnes. [13] Terra quidem, hoc eſt, vado maris excavato condi per hiemes torpedinem, [14] pſettam, ſoleamque tradunt.

XXV. [1] Quidam rurſus æſtus impatientia, mediis fervoribus ſexagenis diebus latent, [2] ut glaucus, [3] aſelli, [4] auratæ. [5] Fluviatilium ſilurus Caniculæ exortu ſideratur, [6] & alias ſemper fulgure ſopitur. [7] Hoc & in mari accidere cyprino putant. [8] Et alioqui totum mare ſentit exortum ejus ſideris: quod maxime in Boſphoro apparet. [9] Alga enim & piſces ſuperferuntur, omniaque ab imo verſa.

XXVI. [1] Mugilum natura ridetur, in metu capite abſcondito, totos ſe occultari credentium. [2] Iiſdem tamen tanta ſalacitas, ut in Phœnice, & Narbonenſi provincia, coïtus tempore e vivariis marem linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare, eademque linea retractum, feminæ ſequantur ad litus, rurſuſque feminam mares partûs tempore.

NOTÆ.

cat, vel a ſtellis, vel a Luna lux. Tegulas illuſtres dixit feſtive Plautus in Rudente, act. 1. ſc. 1. quod iis vento dejectis lux ſe ſe per rimas in intimas ædes inſereret:

Ita omnes de tecto deturbavit tegulas:
Illuſtriores fecit, feneſtraſque indidit.

Aliunde hæc porro Plinius, quam ex Ariſtotele: ne quis perperam accepta a Plinio verba Philoſophi calumnietur.

8. *Si teratur.*] Si fundus verriculis excitetur, plures eodem verriculo, altero jactu, quam priore capientur: τριβομένου τοῦ βυθοῦ, ἁλίσκεσθαι πλείους ἐν τῷ αὐτῷ βόλῳ τὸ δεύτερον, ἢ τὸ πρῶτον. Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 21. pag. 934. Vide Notas & Emendationes, num. XL.

9. *Dein modicis.*] Vide Notas & Emendationes, num. XLI. Eadem ac Plinius docet Albertus M. lib. 7. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 229.

10. *Quippe & arundines.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 25. pag. 948.

11. *Si non affluat.*] Hoc eſt, niſi novæ recenteſque ſubinde aquæ euripis accedant. Vide Notas & Emendationes num. XLII.

Sect. XXIV. 1. *Prægelidam.*] Ariſt. iiſdem verbis, lib. 8. hiſt. cap. 25. pag. 950. Ælianus lib. 9. hiſt. anim. cap. 7. Inter eos qui lapidem in capite habent aſellum Plinius annumerat, lib. 32. ſect. 38.

2. *Chromes.*] Χρωμὶς Latinum nomen non habet: piſcatoribus noſtris pariter ignota. Suſpicatur tamen Rondeletius lib. 5. cap. 21. eum eſſe piſcem qui in ora Liguriæ *Caſtagno*, a caſtaneæ colore vocetur.

3. *Sciænæ.*] Σκίαινα Græcorum a noſtris eamdem vim vocis ſecutis, præſertim vero a Columella, lib. 8. cap. 16. Umbra eſt appellata: Umbrinam Romanum vulgus appellat: Galli *Maigre*. De ea Rondeletium conſule, lib. 5. cap. 9. Hippol. Salvianum, fol. 115. Umbella eſt Xenocrati, apud Oribaſ. lib. 2. cap. 58.

4. *Pagri.*] Πάγρος vel φάγρος, Latinis, pagrus & phager: in toto Galliæ Narbonenſis litore *Pagre*, teſte Rondeletio, ejus oræ incola, lib. 5. cap. 15.

5. *Cum aſperæ.*] Ariſt. loc. cit. non multos piſcium, ſed multos ex capitonibus hac cœcitate affici a frigore ſcripſit.

6. *Itaque his.*] Hæc ſunt apud Ariſt. lib. 8. anim. cap. 20. pag. 930. uſque ad ea verba, *Fluviatilium ſilurus*, &c.

7. *Retulimus.*] Libro ſuperiore, ſect. 54. & 55. ubi de urſis, Ponticiſque muribus.

8. *Hippurus.*] Ἵππουρος Græcis, Hiſpanis *Lampugo*, inquit Rondeletius lib. 8. cap. 19. noſtris undis piſcis incognitus.

9. *Coracinus.*] A nigro colore, quem cum corvo communem habet, nomen ſortitum eſſe auctor eſt Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 133.

Κορακῖνον ἐπώνυμον αἴθοπι χροιῇ.

Romæ, *Peſce Corvo*, vocari ſcribit Hippol. Salvianus pag. 118. In Gallia Narbonenſi, *Corp* & *Corbeau*, Rondeletius, lib 5. cap. 8. Vide inferius ſect. 32.

10. *Et orphus.*] Kirano, pag. 50. *Orphus, piſcis marinus comeſtibilis.* Ὀρφὼς Athenæo, lib. 7. pag. 315.

11. *Conger.*] *Congre* Maſſilienſibus ex Rondeletio, lib. 14. cap. 1. & Aremoricis. Græcis γόγγρος.

12. *Percæ.*] *Perche de mer.* Alia enim fluviatilis eſt.

13. *Terra quidem.*] Ariſt. loc. cit. & Theophraſtus, libro *De iis quæ ob frigora latent*, apud Athen. lib. 7. pag. 314. Ælianus item, lib. 12. hiſt. anim. cap. 6.

14. *Pſettam.*] Ψῆττα Ariſtoteli, quem Rhombum a Romanis dici Athenæus teſtatur, lib. 7. pag. 33. Gallis *Turbot*, in oceano maximus.

Sect. XXV. 1. *Quidam.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 20. pag. 933. Communem tamen tribus illis, glauco, aſello, auratæ, feciſſe æſtatis latebram: numerum vero ſexaginta dierum privatim glauco aſſignaſſe videtur.

2. *Ut glaucus.*] Γλαῦκος a colore dictus. Romani *Lechiam* vocant. De eo multa Athenæus lib. 7. pag. 295. Rondeletius lib. 8. cap. 16. varia glauci genera ac nomina deſcribit lib. 8. cap. 16. 17. & 18. ſed ex conjectura ingenii tantum, haud ſatis tuta. Lupo omnino ſimilis eſſe dicitur a Xenocrate, apud Oribaſ. lib. 2. cap. 58.

3. *Aſelli.*] De hac aſelli latebra per æſtatem, Caniculæ metu, multa Oppianus lib. 1. Halieut. verſ. 151. Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 38. Athenæus lib. 7. pag. 315.

4. *Auratæ.*] Ælianus lib. 13. hiſt. anim. cap. 28. ceterique Græci a ſuperciliis aureis χρύσοφρυν nuncuparunt. Rondeletius lib. 5. cap. 2. putat eſſe eum quem Provinciales & Hiſpani *Dorada* vocant. Negat Bellonius aut Gallicæ oræ veterum auratam eſſe cognitam, aut cum Dorada quidquam habere commune.

5. *Fluviatilium ſilurus.*] Philoſophi verba hæc ſunt, lib. 8. cap. 25. pag. 956. *Γλάνις ὑπὸ κύνα μάλιστα ἀστροβλής τε γίνεται, καὶ ὑπὸ βροντῆς νεανικῆς καροῦται. Glanis ſideratur ſub Canicula potiſſimum, & a forti tonitru conſopitur.* Sic Plinius Glanim Ariſtotelis Silurum vocat, non ſemel. Glanim Albertus quoque a nobis inferius laudandus interpretatur ſilurum, & piſcem fluvialem vocat. Ipſeque alias Ariſtoteles & Strabo, glanis habita mentione, nuſquam vero nominato ſiluro, eoſdem exiſtimaſſe videri poſſunt. Gloſſæ denique: *Silurus*, γλάνις.

6. *Et alias ſemper.*] Ita MSS. omnes. Vexatur ſideratione, inquit, in exortu Caniculæ: validis vero tonitruis, fulgure, anno toto Ariſt. ὑπὸ βροντῆς νεανικῆς καροῦται. Deſiderata hactenus in editis vox ea *ſemper*. Salmaſius in Solin. pag. 1314. *ſemper per fulgura ſopitur.*

7. *Hoc & in mari.*] Vide Notas & Emendationes, num. XLIII.

8. *Et alioqui.*] Ariſt. lib. 8. hiſtor. anim. cap. 20. pag. 934. De ea re dictum lib. 2. ſect. 40. Dicetur & lib. 18. ſect. 68.

9. *Alga.*] Vide Notas & Emend. num. XLIV.

Sect. XXVI. 1. *Mugilum.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 5. pag. 874. quem citat & Athenæus lib. 7. pag. 308. Galli *Mulets* vocant. Itali, *cephali*: Narbonenſes, *cabots* quaſi capitatos: Κέφαλος enim mugilum omnium commune nomen eſt Galeno, lib. 3. de aliment. facult. aliiſque: Ariſtoteli, ſpecies quædam ſingularis eſt, quæ communi κεστρέως nomine cum ceteris continetur. Auſonius mugilem *Capitonem* vocat.

2. *Iiſdem tamen.*] Sic Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 4. pag. 531. ubi cur coïtus tempore feminæ mares ſequantur, contraque rurſus mares partus tempore feminas, explicatur. Ha-

XXVII. Apud antiquos piſcium nobiliſſimus habitus [1] acipenſer, unus omnium [2] ſquamis ad os verſis, [a] [3] contra quam in nando meant, [4] nullo in honore eſt: quod quidem miror, cum ſit [5] rarus inventu. [6] Quidam eum elopem vocant.

XXVIII. Poſtea præcipuam auctoritatem fuiſſe [1] lupo, [2] & aſellis, Cornelius Nepos, & Laberius Poëta mimorum, tradidere; Luporum laudatiſſimi, qui appellantur [3] lanati, a candore mollitiaque carnis. Aſellorum duo genera: [4] callariæ, minores: & [5] bacchi, qui non niſi in alto capiuntur, ideo prælati prioribus. [6] At in lupis, in amne capti præferuntur.

XXIX. [1] Nunc ſcaro datur principatus, [2] qui ſolus piſcium dicitur ruminare, herbiſque veſci, non aliis piſcibus, [3] mari Carpathio maxime frequens. Promontorium [4] Troadis Lecton ſponte numquam tranſit. Inde advectos Tiberio Claudio principe, [5] Optatus Elipertius præfectus claſſis, inter Oſtienſem & Campaniæ oram ſparſos diſſeminavit. Quinquennio fere cura eſt adhibita, ut capti redderentur mari. Poſtea frequentes inveniuntur Italiæ in litore, [6] non antea ibi capti. Admovitque ſibi gula ſapores [b] piſcibus ſatis, & novum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aves Romæ parere miretur.

Proxima eſt menſa [7] jecori dumtaxat muſtelarum, quas (mirum dictu) inter Alpes quoque lacus Rhætiæ [8] Brigantinus [9] æmulas marinis generat.

XXX. Ex reliqua nobilitate, & gratia maxima eſt & copia [1] mullis, ſicut magnitudo modica: [2] binaſque libras ponderis raro admodum exſuperant, nec in vivariis piſciniſque creſcunt. Septemtrionalis tantum hos, & proxima occidentis parte [3] gignit oceanus. Cetero eorum [4] genera plura. [5] Nam & alga veſcuntur, & oſtreis, & limo, &

INTERPRETATIO.

a *Contra quam.*] Contra quam in natando ceteri piſces omnes meant.
b *Piſcibus ſatis.*] Piſcibus in mare ſparſis ac diſſeminatis.

NOTÆ.

bent eadem Ælianus lib. XI. hiſt. anim. cap. 36. & Oppianus lib. 4. Halieut.

Sect. XXVII. 1. *Acipenſer.*] Vide Notas & Emendationes, num. XLV.

2. *Squamis ad os.*] Quærit Nigidius Figulus apud Macrobium, lib. 2. Saturn. cap. 12. pag. 364. *Cur alii piſces ſquama ſecunda, acipenſer adverſa ſit.*

3. *Contra quam.*] Vide Notas & Emendationes, num. XLVI.

4. *Nullo in honore.*] Refert hunc Plinii locum Samonicus apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 12. pag. 364.

5. *Rarus inventu.*] Cicero, lib. de Fato, Macrobio referente: *Allatus eſt forte Scipioni acipenſer, qui admodum raro capitur,* &c.

6. *Quidam eum.*] Apionem Grammaticum videſis, qui in libro de Apicii luxu, Athenæo teſte, lib. 7. pag. 364. Elopem eumdem cum Acipenſere eſſe tradidit. In eadem hæreſi videtur fuiſſe Lucilius ſcribens, *Surrenti Ellopa fac emas.* Contra Columella, lib. 8. cap. 16. & Ovidius Pamphylio mari tantum Elopa tribuentes, certiſſime illum ab acipenſere, noſtri quoque maris incola, diſtinxerunt. Ovidio & Columellæ ſubſcribit Archeſtratus apud Athenæum, qui acipenſerem noſtrum γαλεόνα Græcis, non ἔλλοπα vocari exiſtimant: ipſe denique Plinius, lib. 32. ſect. 54.

Sect. XXVIII. 1. *Lupo.*] Gallis *Lubin*, inquit, Hippolytus Salvianus, fol. 108. Bellonius, *un Bar.* Ambroſius in Hexaëm. lib. 5. cap. 2. luporum teneritudinem mire commendat.

2. *Et aſellis.*] Aſellus in Gallia, *Merlu*, quaſi maris Lucius, ut pleriſque placere intelligo. Vide Notas & Emendationes, num. XLVII.

3. *Lanati.*] Martialis, lib. 13. Epigr. 89.

Laneus Euganei lupus excipit ora Timavi,
Æquoreo dulces cum ſale paſtus aquas.

4. *Callariæ.*] Γαλλαρίαν vocat Dorion, libro de piſcibus, apud Athen. lib. 7. pag. 312. Archeſtratus, pag. 316. Καλλαρίαν. Ὀνίσκον ſive aſellum minorem, idem Dorion, pag. 315. Κλαρίας per ſyncopen, Oppiano, lib. 1. Halieut. verſ. 106.

5. *Et Bacchi.*] Βάκχος, inquit Athenæus, lib. 8. pag. 356. εὔχυλος, πολύχυλος, εὔτροφος: *multi bonique ſucci bacchus eſt, & copioſi alimenti.*

6. *At in lupis.*] Ita MSS. omnes: ſenſuſque eſt, e lupis optimos eſſe qui in fluviis capiuntur. Sic Archeſtratus apud Athenæum lib. 7. pag. 311. inter exquiſitos piſces, lupos recenſet, qui in Gæſone amne enatarent. Vide quæ dicturi ſumus ſect. 79.

Sect. XXIX. 1. *Nunc ſcaro.*] Quid ſcarus ſit, adhuc ambigitur, quamvis alii aliter conjiciant: ſed neque in ullius adhuc Latini nominis poſſeſſionem venit: nedum vulgare noſſe in promptu eſt.

2. *Qui ſolus.*] Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 134. Tzetzes, Chiliad. 6. verſ. 140. Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 54. poſt Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 21. pag. 279. & lib. 8. cap. 5. pag. 877. Ovidius quoque breviter in Halieut.

Ut ſcarus, egeſtas ſolus qui ruminat herbas.

3. *Mari Carpathio.*] Sic Columella, mox laudandus. Archeſtratus in Gaſtronomia, ex Epheſo peti jubet.

4. *Troadis.*] Ibi ſcaros frequentes capi docet Ennius, e cujus Phageſiis hæc citat Apuleïus, Apolog. 1.

Scarum præterii, cerebrum Jovi' pæne ſupremi:
Hectoris ad patriam hic capitur, magnuſque, bonuſque.

5. *Optatus Elipertius.*] Vide Notas & Emendationes, num. XLVIII.

6. *Non antea ibi.*] Ævo certe Columellæ nulli ibi fuerunt: *Scarus*, inquit. lib. 8. cap. 16. *qui totius Aſiæ Græciæque litoribus, Sicilia tenus frequentiſſimus exit, numquam in Liguſticum, nec per Gallias enavit ad Ibericum mare.*

7. *Iecori dumtaxat.*] Vide Notas & Emendationes, num. XLIX.

8. *Brigantinus.*] Hodie Conſtantienſis, ab urbe Conſtantia. Olim Brigantinus a Brigantiis populis, quos Vindelicis proximos facit Strabo.

9. *Æmulas marinis.*] Vide Notas & Emend. num. L.

Sect. XXX. 1. *Mullis.*] Gallis plerumque mullus *Surmulet* appellatur. Quibuſdam etiam, *Rouget, Barbet, Mulet de mer.* Burdegalenſibus, *Barbeau.*

2. *Binaſque libras.*] Martialis, lib. XI. Epigr. 50.

Nunc ut emam grandemve lupum, mullumve bilibrem.

Trilibrem agnoſcit Horatius lib. 2. Satyra 2.

Laudas inſane, trilibrem
Mullum, in ſingula quem minuas pulmenta neceſſe eſt:
Ducit te ſpecies, video.

Quadrilibrem etiam idem Martialis, lib. 10. Epigr. 31.

Mullus tibi quatuor emptus
Librarum, cœna pompa caputque fuit.

Seneca, ep. 95. 426. mullum ingentis formæ narrat oblatum Tiberio Cæſari, quem quatuor pondo, & ad ſelibram fuiſſe aiebant. Denique Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 12. pag. 364. *Plinius Secundus temporibus ſuis negat facile mullum repertum, qui duas pondo libras excederet: at nunc & majoris ponderis videmus, & pretia hæc inſana neſcimus.*

3. *Gignit oceanus.*] Vide Notas & Emendationes, num. LI.

4. *Genera plura.*] Quemadmodum purpurarum genera plura Plinius ſect. 61. pabulo & ſolo diſcreta facit: ex eodem capite nunc mullorum pariter genera diſcernit: ut aliud ſit lutenſe, quod putri limo: aliud algenſe, alga enutritum: aliud quod piſcium carne veſcatur.

5. *Nam & alga.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 5. pag. 872.

aliorum piſcium carne : [6] barba gemina inſigniuntur inferiori labro. [7] Lutarium ex iis viliſſimi generis appellant. [8] Hunc ſemper comitatur [9] ſargus nomine alius piſcis, & cœnum [10] fodiente eo, excitatum devorat pabulum. [11] Nec litoralibus gratia. [12] Laudatiſſimi conchylium ſapiunt. Nomen his Feneſtella [13] a colore mulleorum calciamentorum datum putat. Pariunt [14] ter anno. His certe toties fetura apparet. [15] Mullum exſpirantem verſicolori quadam & numeroſa varietate ſpectari, proceres gulæ narrant, rubentium ſquamarum multiplici mutatione palleſcentem, utique ſi vitro ſpectetur incluſus. M. Apicius [16] ad omne luxûs ingenium mirus, in [17] ſociorum garo (nam ea quoque res cognomen invenit) [18] necari eos præcellens putavit, atque [19] e jecore eorum [20] alecem excogitare provocavit: id enim eſt facilius dixiſſe, quam quis vicerit.

XXXI. [1] Aſinius Celer e Conſularibus, hoc piſce prodigus, Caïo principe unum mercatus [2] octo millibus nummûm: quæ reputatio aufert tranſverſum animum ad contemplationem eorum, qui in conqueſtione luxus coquos emi ſingulos pluris quam equos, quiritabant. At nunc coci [3] triumphorum pretiis parantur, & coquorum piſces. Nulluſque prope jam mortalis æſtimatur pluris, quam qui peritiſſime cenſum domini mergit. * Mullum LXXX. librarum in mari Rubro captum Licinius Mucianus prodidit. * CAPUT XVIII. a [4] Quanti mercatura eum luxuria, ſuburbanis litoribus inventum?

XXXII. Eſt & hæc natura, ut alii alibi piſces principatum obtineant: [1] coracinus in Ægypto: [2] zeus, idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebuſum [3] ſalpa, obſcenus

Interpretatio.

a *Quanti.*] Quanti emptura mullum hunc fuiſſet noſtrorum hominum luxuria, ſi in litoribus Urbi proximis inventus eſſet?

Notæ.

Ælianus, lib. 2. hiſt. anim cap. 41. Oppianus, lib. 3. Halieut. verſ. 435.

6. *Barba gemina.*] Hinc *barbatuli* Ciceroni in Paradoxis, *barbati* Varroni lib. 3. de re ruſt. cognominantur.

7. *Lutarium.*] Qui in marinis ſtagnis, cœnoſiſque litoribus lutum olet, quod luto vivat. Majores ii ſunt marinis, ſed deterioris notæ.

8. *Hunc ſemper.*] Ariſt. loc. cit. pag. 876.

9. *Sargus nomine.*] *Sparalon*, Rondeletio lib. 5. cap. 3. Deceptum interim Feſtum puto, qui Lucilii verſu perperam intellecto, ſargum Ægyptii maris dumtaxat incolam facit: cum ſit aſſiduus mulli comes, qui in noſtro mari, ut diximus, frequens invenitur.

10. *Et fodiente.*] Mullo videlicet.

11. *Nec litoralibus.*] Sed ſaxatilibus potior gratia, & in alto degentibus, ut ex Seneca diſcimus lib. 3. Natur. quæſt. cap. 18. pag. 871. Vide Notas & Emendationes, num. LII.

12. *Laudatiſſimi.*] Non qui conchyliorum carne veſcantur: fieri enim iſtud non poteſt, ut teſta conchyliorum diffracta carnem vorent: ſed qui inter edendum, eamdem odoris ſaporiſque gratiam, quam conchylia, referant.

13. *A colore mulleorum.*] Rectius, opinor, Iſidorus, quam Feneſtella, mulleis nomen a piſce inditum, cujus rubentes ſquamæ ſunt. Unde Oppianus lib. 1. Halieut. verſ. 130. roſei coloris facit:

Τρίγλης τε ῥοδόχροα φῦλα νέμονται.

Purpureos igitur fuiſſe mulleos oportet, genus ſcilicet illud calceorum, ut ait Feſtus, quibus Reges Albanorum primi, deinde patricii uſi ſunt, quos putant a mullando, id eſt, ſuendo dictos. Effigiem mulleorum exhibet Sirmondus noſter, ex nummo Anthemii Aug. in notis ad Sidonium, in paneg. Anthemii, verſ. 13.

14. *Ter anno.*] Et a tergemino partu Græcum nomen *τρίγλη*, ut docet Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 590.

Τρίγλαι δὲ τριγόνοισιν ἐπώνυμοί εἰσι γονῇσι.

Ælianus item, lib. 10. hiſt. anim. cap. 2.

15. *Mullum exſpirantem.*] Seneca, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 17. pag. 871. *Parum videtur recens mullus, niſi qui in convivæ manu moritur. Vitreis ollis incluſi offeruntur, & obſervatur morientium color, quem in multas mutationes mors luctante ſpiritu vertit.* Et cap. 18. *Nihil eſt, inquis, mullo exſpirante formoſius: Ipſa colluctatione animam agenti, rubor primum, deinde pallor ſuffunditur: quam æque variatur, & incerti inter vitam & mortem coloris eſt, &c.*

16. *Ad omne luxus ingenium mirus.*] In Reg. 1. *majus.* In Reg. 2. *ingeniorum majus.* Forte, *ad omne luxus ingenium natus*: Vel, *ad omnem luxum ingeniorum majus.*

17. *Sociorum garo.*] De eo dicemus opportunius, lib. 31. ſect. 44.

18. *Necari eos.*] Vide Notas & Emendationes, num. LIII.

19. *E jecore.*] Mulli jecur quantopere a guloſis ob voluptatem expeteretur, refert Galenus lib. 3. de facult. alim. cap. 27. pag. 371. tomo 6.

20. *Alecem.*] Quod *γαρέλαιον* appellabant. Deſcribitur id a Galeno loc. cit. De alece plura, lib. 31. ſect. 44.

Sect. XXXI. 1. *Aſinius Celer.*] Extraordinarium geſſiſſe Conſulatum oportet: quo anno, incompertum.

2. *Octo millibus.*] Macrobius lib. 3. Satur. cap. 12. pag. 364. *Septem millibus nummûm.* Tertullianus, lib. de pallio, ſub finem, pag. 119. ſex tantum ſeſtertia, ſeu ſex nummûm ſeſtertiorumve millia numerat. Monetæ Gallicæ ſex millia nummûm efficiunt libras, ut aïunt, ſexcentas: ſeptem, ſeptingentas: octingentas, octo. Tertulliani lectio forte potior ac ſincerior cuipiam videri poſſit: quod eo alludere Juvenalis videtur, Satyra 4. verſ. 15.

Mullum ſex millibus emit,
Æquantem paribus totidem ſeſtertia libris.

Sed & Tiberio Principe tres mulli XXX. millibus nummûm veniere, auctore Suetonio, in Tiberio, cap. 34. ut jam merito cum eodem vate indignari liceat, verſ. 25.

Hoc pretio ſquamæ? potuit fortaſſe minoris
Piſcator, quam piſcis emi.

3. *Triumphorum.*] Vide Notas & Emendationes, num. LIV.

4. *Quanti mercatura.*] Quanta, inquit, empturis eum nepotibus & guloſis, ſi litoribus ſuburbanis inventus fuiſſet?

Sect. XXXII. 1. *Coracinus.*] De Niloticis coracinis, Athenæus lib. 7. pag. 309. & 312. His nomen ait inditum eſſe quod aſſidue pupillas movent, nec ceſſant umquam, *παρὰ τὸ κόρας κινεῖν.* Martialis, lib. 13. Epigr. 85.

Princeps Niliacis raperis, coracine, macellis:
Pellææ prior eſt gloria nulla gulæ.

Corvum marinum vocat Marcellus Empir. cap. 8. pag. 69. Vide lib. 32. ſect. 24.

2. *Zeus.*] Columella, lib. 18. cap. 16. pag. 310. *Non enim omni mari omnis poteſt eſſe: ut clops, qui Pamphylio profundo, nec alio paſcitur: ut Atlantico faber, qui & in noſtro Gadium municipio generoſiſſimis piſcibus annumeratur, eumque priſca conſuetudine Zeum appellamus.* Athenæi *χαλκεὺς*, lib. 7. pag. 318. qui *περιφερὴς* & *κυκλοειδὴς* rotundus & orbiculatus eſt, ab hoc Atlantico Columellæ fabro longe diſcrepat. Rondeletius lib. XI. cap. 19. Gallis *Dorée* ab aureo laterum colore: Maſſilienſibus, *Truïe*, a ſuum grunnitu, quem edit, dum capitur, ait appellari.

3. *Salpa obſcenus alibi.*] *Σάλπας βδελυρὰς* obſcenas appellat Epicharmus apud Athen. lib. 7. pag. 321. Archeſtratus ibidem, malum piſcem:

Σάλπην δὲ κακὸν μὲν ἔγωγε
Ἰχθὺν εἰς ἀεὶ κρίνω, &c.

Et Ovidius in Halieutico, *Merito viliſſima ſalpa.* Pingitur a Rondeletio, lib. 5. cap. 23.

alibi, & [4] qui nuſquam percoqui poſſit, [5] niſi ferula verberatus: in Aquitania [6] ſalmo fluviatilis [7] marinis omnibus præfertur.

XXXIII. [1] Piſcium alii branchias multiplices habent, alii ſimplices, alii duplices. [2] His aquam emittunt acceptam ore. [3] Senectutis indicium ſquamarum duritia, quæ non ſunt omnibus ſimiles. Duo lacus Italiæ in radicibus Alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis [4] Vergiliarum ortu exſiſtunt, ſquamis conſpicui crebris atque præacutis, [5] clavorum caligarium effigie: nec amplius, quam circa eum menſem, viſuntur.

CAP. XIX. XXXIV. Miratur & Arcadia ſuum [1] exocœtum, appellatum ab eo, quod in ſiccum ſomni cauſa exeat. [2] Circa Clitorium vocalis hic traditur, [3] & ſine branchiis: idem aliquibus [4] adonis dictus.

XXXV. Exeunt in terram, & qui [1] marini mures vocantur, & polypi, & murænæ. Quin & [2] in Indiæ fluminibus certum genus [3] piſcium, ac deinde reſilit: nam in ſtagna & amnes tranſeundi pleriſque evidens ratio eſt, ut tutos fetus edant, quia non ſint ibi qui devorent partus, fluctuſque minus ſæviant. Has intelligi ab iis cauſas, ſervarique temporum vices, magis miretur, ſi quis reputet quoto cuique hominum noſci, uberrimam eſſe capturam Sole tranſeunte [3] Piſcium ſignum.

CAP. XX. XXXVI. Marinorum alii ſunt plani, ut rhombi, [1] ſoleæ, ac paſſeres, qui a [2] rhombis ſitu tantum corporum differunt. [3] Dexter reſupinatus eſt illis, [4] paſſeri lævus. Alii longi, ut muræna, conger.

XXXVII. [1] Ideo pinnarum quoque fiunt diſcrimina, quæ pedum vice ſunt datæ piſcibus: nullis ſupra quaternas: [2] quibuſdam binæ, aliquibus nullæ. In Fucino tantum lacu piſcis eſt, qui octonis pinnis natat. [3] Binæ omnino, longis & lubricis, ut anguil-

NOTÆ.

4. *Qui nuſquam.*] Neque in Ebuſo, neque alibi: nam & Mitylene capi auctor eſt Archeſtratus, loco cit. Pellicerius in notis MSS. emendat, *numquam*: male.

5. *Niſi ferula.*] Eſt enim inſigni duritia, ut teſtatur Diphilius Siphnius apud Athen. lib. 8. pag. 356.

6. *Salmo.*] Gallis *Saumon.* Hujus piſcis Latinorum ſoli, Plinius, & Auſonius meminêre: Græcorum, nemo: neque enim mediterraneum mare ex oceano ſubit.

7. *Marinis omnibus.*] Salmonibus nimirum, ut recte Hippolytus Salvianus lib. 1. de hiſtor. aquatil. fol. 101. non piſcibus in univerſum omnibus, ut Dalecampius cenſuit. Vulgatum eſt e mari ſalmones ſubire amnes: viſoſque proxime fontes ipſos Rheni a viris non ſubleſtæ fidei accepimus.

Sect. XXXIII. 1. *Piſcium alii.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 16. pag. 222. *Καὶ πάλιν τὰ μὲν, ὀλίγα βράγχια ἔχει· τὰ δὲ, πλῆθος βραγχίων*, &c. Alii, inquit Plinius, multas habent branchias: alii utrimque unicam: alii duas. *Multiplices* pro *multis* dixit, ſe ſe, ut ita loquar, ſuperequitantibus: *duplices* pro *geminis*, non pro compoſitis, ut Scaliger exiſtimavit, in Comment. ad Ariſt. pag. 223. Minimus porro branchiarum numerus, ſingularum: maximus octonarum eſt.

2. *His aquam.*] Ariſt. loc. cit. pag. 216. de branchiis: *ᾗ τὸ ὕδωρ ἀφίασι, δεξάμενοι κατὰ τὸ στόμα.*

3. *Senectutis.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 350.

4. *Vergiliarum.*] De harum exortu dixi ſect. 20. Hos vero piſces Rondeletius, lib. de piſc. lacuſtr. cap. 5. incolis ait *Pigo* vocari: ſquamis tegi maximis, quarum e medio exſiſtant, acuti ac veluti cryſtallini aculei: ſucco & ſapore cyprinis noſtris aſſimiles, quos *Carpes* appellamus. E Latinis Græciſque ſcriptoribus uni Plinio cogniti, ac ne nominati quidem.

5. *Clavorum caligarium.*] Caliga militaris, ſolea fuit ſine obſtragulo, (Sutores Galli *empégne* hodie obſtragulum vocant:) habenis alligata pedi, multis minutiſque clavis inferne ſuffixa. Si clavos demas, ſimiles ſunt caligæ calceis PP. Capucinorum. Clavos ſoleis ſuffigendis mos tranſiit ad ruſticos. Huc pertinet illud Juvenalis Satyra 3. verſ. 247. conquerentis ſe in magna populi frequentia premi:

Planta mox undique magna
Calcor, & in digito clavus mihi militis hæret.

Effigiem caligæ clavatæ exhibet Nigronius noſter in calce operis ſingularis de Caliga veterum. Gruteri inſcriptio, pag. 279. DECVRIONES ET NVMERVS MILITVM CALIGATORVM.

Sect. XXXIV. 1. *Exocœtum.*] *Ἀπὸ τοῦ ἔξω κοιτᾶν*, quod extra aquas & in ſicco dormiat, ut ait Theophr. in fragm. de piſcibus in ſicco degentibus, pag. 282. Habet, inquit Plinius, quemadmodum mare, ita & undique a mari remota Arcadia, ſuum quoque exocœtum marino parem. Eſt enim Exocœtus marinis piſcibus annumerandus, teſte Clearcho Peripatetico, libro quem de aquatilibus inſcripſit, apud Athen. lib. 8. pag. 332. Oppiano, lib. 1. Halieut. v. 158. & Æliano, lib. 9. hiſt. anim. cap. 36. Quem vero Plinius hic laudat, non is natura, ſed ſimilitudine indolis exocœtus eſt: proprio nomine *Ποικιλίας* a colorum varietate dictus: a morum affinitate, Arcadicus exocœtus, quod pariter ac marinus in ſicco dormiat, uti ex Pauſania diſcimus, lib 8. ſive in Arcad. pag. 487. atque ex Philoſtephano mox a nobis laudando.

2. *Circa Clitorium.*] Nempe in Aroanio amne, obſcurioris nominis, qui in Clitorium influit, ut auctor eſt Pauſanias loc. cit. & Philoſtephanus Cyrenæus, Callimachi familiaris, in libro quem inſcripſit, *περὶ τῶν παραδόξων ποταμῶν.* Sonum horum piſcium negat ſe Pauſanias audiviſſe ullum, quamvis experiundi cauſa eo ſæpius ſe contuliſſet. Vocales tamen Clitorii amnis piſces laudat Mnaſeas Patrenſis, apud Athen. lib. 8. pag. 331.

3. *Et ſine branchiis*] Vide Notas & Emendationes, num. LV.

4. *Adonis dictus.*] Quemadmodum marinus Exocœtus, Oppiano, & Æliano locis cit.

Sect. XXXV. 1. *Marini mures.*] De his quoque Theophraſtus, loco proxime citato. Deſcribuntur ab Oppiano, lib. 1. Halieut. verſ. 174.

2. *In Indiæ.*] Theophr. loc. cit.

3. *Piſcium.*] Quaſi vero quidquam in eam rem valeat ſimilitudo nominis ſideri attributi. Confert hanc Piſcium capturam in menſem Païphi, ſive Octobrem is, qui menſes Ægyptios carmine Græco deſcripſit, quod integrum retulimus in Notis & Emendationes ad librum ſextum, num. LXXXVII.

Sect. XXXVI. 1. *Soleæ.*] Dorion apud Athen. lib. 7. pag. 330. *Τῶν δὲ πλατέων βούγλωττος, ψῆττα* &c. *Planorum piſcium ſunt ſolea, paſſer*, &c. Græcis *Βούγλωττος*, Varroni Lingulaca, a linguæ ſimilitudine: Latinis ceteris Solea, a figura ſoleæ quæ ſolo pedis ſubjicitur. Tota Gallia, *Sole.* Romæ, *Linguata.*

2. *Rhombis.*] Gallis, *Turbots*, ut diximus ſect. 24.

3. *Dexter.*] Si paſſerem, inquit, ita erigas in latus, ut maxilla inferior humum ſpectet, ſupina pars læva erit: prona vero, dextra: contra in rhombis, ſoleiſque, quibus eodem modo in latus erectis ſupina pars dextra erit: prona, ſiniſtra.

4. *Paſſeri.*] *Στροῦθοι* Ariſtoteli: Dorioni, libro de piſcibus, apud Athen. ceteriſque Græcis *ψῆτται*. Paſſerum nomine Rondeletius & Bellonius tria quatuorve piſcium genera ac nomina comprehendi aïunt, *la Limande, le Flez, la Plie, le Carlet.*

Sect. XXXVII. 1. *Ideo pinnarum.*] Tradidit hæc & Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 6. pag. 44.

2. *Quibuſdam.*] Vide Notas & Emend. num. LVI.

3. *Binæ omnino.*] Ariſt. loc. cit.

lis & congris. Nullæ, ut murænis, [4] quibus nec branchiæ. [5] Hæc omnia flexuoſo corporum impulſu ita mari utuntur, ut ſerpentes terra. In ſicco quoque repunt, ideo etiam vivaciora talia. [6] Et e planis aliqua non habent pinnas, ut paſtinacæ: ipſa enim latitudine natant. Et quæ mollia appellantur, ut polypi, quoniam [7] pedes illis pinnarum vicem præſtant.

XXXVIII. [1] Anguillæ octonis vivunt annis. [2] Durant & ſine aqua ſenis diebus Aquilone ſpirante: auſtro, paucioribus. [3] At hiemem eædem in exigua aqua non tolerant, [4] nec in turbida: ideo [5] circa Vergilias maxime capiuntur, fluminibus tum præcipue turbidis. [6] Paſcuntur noctibus. [7] Exanimes piſcium ſolæ non fluitant. * Lacus eſt Italiæ Benacus in Veronenſi agro Mincium amnem tranſmittens, ad cujus emerſus [8] anno tempore Octobri fere menſe, [9] autumnali ſidere, ut palam eſt, hiemato lacu, fluctibus glomeratæ volvuntur, in tantum mirabili multitudine, ut in [10] excipulis ejus fluminis, ob hoc ipſum fabricatis, ſingulorum millium globi reperiantur. Cap. XXI. * Cap. XXII.

XXXIX. Muræna [1] quocumque menſe parit, cum ceteri piſces ſtato pariant. [2] Ova ejus citiſſime creſcunt. [3] In ſicco litore lapſas [4] vulgus coïtu ſerpentium impleri putat. [5] Ariſtoteles myrum vocat marem, qui generat. Diſcrimen eſſe, quod muræna varia & infirma ſit, myrus unicolor & robuſtus, denteſque [6] extra os habeat. In Gallia ſeptemtrionali murænis omnibus dextra in maxilla ſeptenæ maculæ, ad formam [7] Septemtrionis, aureo colore fulgent, dumtaxat viventibus, pariterque cum anima extinguuntur. Invenit in hoc animali documenta ſævitiæ [8] Vedius Pollio Eques Romanus ex amicis Divi Auguſti, vivariis earum immergens damnata mancipia, non tamquam ad hoc feris terrarum non ſufficientibus, ſed quia in alio genere totum pariter hominem diſtrahi, ſpectari non poterat. Ferunt aceti guſtu præcipue eas [9] in rabiem agi. Tenuiſſimum his [10] ter- Cap. XXIII.

NOTÆ.

4. *Quibus nec branchiæ.*] Non omnino branchiis carere murænas, ſed non ita expreſſas, abſolutaſque eas, & articulatas habere, ut cetera his prædita, Ariſtoteles tradidit, lib. 2. hiſt. anim. cap. 16. pag. 216. οὐδὲ τὰ βράγχια διηρθρωμένα ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἰχθύσιν.

5. *Hæc omnia.*] Ariſt. lib. 4. de partib. anim. cap. 13. & lib. 1. hiſt. cap. 6. pag. 44.

6. *Et e planis.*] Ariſt. locis citatis.

7. *Pedes illis.*] Ariſtoteles lib. 1. hiſt. cap. 6. pag. 46. & pedibus mollia ſcribit, & pinnis natare: pedes, cum nant, vice pinnarum fungi in aqua: in terra quoque pedum vice pinnas ad ingrediendum.

Sect. XXXVIII. 1. *Anguillæ.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 5. pag. 880. & ex Ariſtotele Athenæus lib. 7. pag. 298.

2. *Durant.*] Ariſt. pag. 879. Aquis extractæ, inquit, & quinque & ſex dies vivunt: pluresque etiam Aquilone ſpirante: Auſtro, pauciores.

3. *At hiemem.*] Videntur, ut diximus, calore interire citius, ab Auſtro, & ab æſtate: Etiam & a frigore, inquit: quoniam impatientes ſunt vehementium mutationum, præſertim vero ſi in exigua aqua alantur. Sic Ariſt. pag. 880. Vide Notas & Emend. num. LVII.

4. *Nec in turbida.*] Ariſt. pag. 878. & ex Ariſt. Athenæus loc. cit.

5. *Circa Vergilias.*] Περὶ Πλειάδα, circa exortum Vergiliarum: verum in Strymone privatim amne anguillas tum capi, Philoſophus ait, quoniam eo tempore conturbatur aqua, ventis adverſis excitato cœno.

6. *Paſcuntur.*] Ariſt. pag. 881. *Plus*, inquit, *nocte paſcuntur: interdiu in profunda ſecedunt:* Νέμονται δὲ μᾶλλον τῆς νυκτός· τὴν δ' ἡμέραν εἰς τὰ βαθέα ὑποχωροῦσι.

7. *Exanimes.*] Ariſt. pag. 879. negat eas quoque fluitare, cauſamque ſubjicit, quia ventre exiguo ſunt: neque enim aqua implentur, ut fluitent: & quia carent pinguedine: pinguia enim fluitant. Vide Rondelet. lib. de piſc. fluviatil. cap. 23.

8. *Annuo tempore.*] Hoc eſt, ſtato anni tempore.

9. *Autumnali ſidere.*] Vergiliarum ſcilicet, quarum occaſus, qui circiter initium Novembris incidit, hiemem inchoat: ut dictum eſt lib. 2. ſect. 47.

10. *Excipulis.*] Gloſſæ Philoxeni: *Excipulum*, ἐκδοχεῖον. Ut decipula, ſive decipulum, ad decipiendas aves aut feras, comparatum eſt: ita excipulæ excipiendis piſcibus fabricantur.

Sect. XXXIX. 1. *Quocumque menſe.*] Vide Notas & Emendationes, num. LVIII. Muræna, nomen priſcum retinet, *Mourene.* Non eſſe Lampetram, erudite probat Hippol. Salvianus, pag. 60.

2. *Ova ejus.*] Neque ova modo murænæ celerius, quam ceterorum piſcium, creſcunt: quod veriſſime dictum a Plinio iterum repetitur ſect. 74. ſed & ipſas murænulas excluſas celeriter ex parvo adoleſcere ſcribit Philoſophus lib. 5. hiſt. anim. cap. XI. pag. 544. & apud Athen. lib. 7. pag. 312.

3. *In ſicco litore.*] Rectius forte, *in ſicca litora.*

4. *Vulgus.*] Vulgique opinionem ſecuti, Soſtratus in libris de animal. apud Athen. lib. 7. pag. 312. Oppianus, lib. 1. Halieut. v. 555. Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 50. & lib. 9. cap. 66. Baſilius in Hexaëm. homil. 7. pag. 94. Ambroſius, homil. 5. cap. 7. Cautius Nicander, in Theriac. pag. 59. hoc ipſum referens, adjunxit, εἰ δ' ἔτυμον, *ſi vera eſt fama.* Negat autem eſſe veram Andreas Medicus, libro de iis quæ falſo creduntur, apud Athen. loco citato. Vide Plinium, lib. 32. ſect. 5.

5. *Ariſtoteles myrum.*] Vel *ſmyrum*, ut in MSS. legitur. Heſychio autem μῦρος. Neque tamen hujus ſententiæ auctor Ariſtoteles, lib. 5. hiſt. anim. cap. XI. pag. 544. ſed narrator tantum. Recitat, non judicat. Nec ſmyrum in murænarum genere marem eſſe, ſuo teſtimonio ipſe confirmat: verum ſic dici circumferrique prodidit: *Differt*, inquit, *a muræna ſmyrus .... Aïunt autem, hanc eſſe feminam, illum marem:* Φασὶ δὲ, τὸν μὲν ἄρρενα, τὴν δὲ θήλειαν εἶναι. Dorio apud Athenæum loc. cit. diverſi inter ſe generis ea feciſſe videtur: ſmyrum teſtatus percurrentibus carnem ſpinis carere: ſed totum edulem, ac ultra modum tenerum eſſe. Dividi autem in duo genera: meliores eſſe, qui nigreſcant.

6. *Extra os.*] Non intus tantum, ut muræna. Ariſt. loco citato.

7. *Septemtrionis.*] Sidus intelligit, quod a figura, quia ſimile plauſtro videtur, antiqui Græcorum ἅμαξαν, id eſt, *plauſtrum*, dixerunt: noſtri a bobus junctis ſeptemtriones appellarunt: ait enim Varro triones ruſticorum vocabulo boves vocari.

8. *Vedius Pollio.*] De eo referunt eadem Dio, lib. 54. pag. 536. Tacitus, lib. 1. Annal. pag. 10. Tertull. lib. de pallio, ſub finem, pag. 119. Quibus omnibus conſentit Seneca, lib. 3. de Ira, cap. 40. pag. 599. *Quemadmodum*, inquit, *fecit Divus Auguſtus, cum cœnaret apud Vedium Pollionem. Fregerat unus ex ſervis ejus cryſtallinum. Rapi eum Vedius juſſit, nec vulgari quidem periturum morte. Murænis objici jubebatur, quas ingens piſcina continebat .... Evaſit e manibus puer, & confugit ad Cæſaris pedes: nihil aliud petiturus, quam ut aliter periret, nec eſca fieret. Motus eſt novitate crudelitatis Cæſar: & illum quidem mitti, cryſtallina autem omnia coram ſe frangi juſſit, complerique piſcinam. Fuit Cæſari ſic caſtigandus amicus*, &c. Vide eumdem, lib. 1. de Clement. cap. 18. pag. 626.

9. *In rabiem.*] Murænarum generi accidere, ut rabie vexentur, ſæviſſimeque tum perſequantur ſquamoſos piſces, plurimoſque mandendo conſumant, auctor eſt Columella, lib. 8. cap. 17.

10. *Tergus.*] Hoc eſt, ut alibi diximus, corium: tergus a tegendo dictum, ut ait Varro, lib. 4. de ling. Lat. Tergora, & terga diſtinguuntur: quod tergora coria ſunt: terga vero dorſa: quanquam neque hoc diſcrimen perpetuum eſt.

gus: contra anguillis craſſius: eoque verberari ſolitos tradit Verrius prætextatos: & ob id [11] multam his dici non inſtitutam.

CAP. XXIV. XL. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, ut [1] raïæ, [2] paſtinacæ, [3] ſquatinæ, torpedo: & quos [4] bovis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græci appellant. Quo in numero ſunt [5] ſquali quoque, quamvis non plani. Hæc Græce in univerſum [6] σελάχη appellavit Ariſtoteles primus, hoc nomine eis impoſito: nos diſtinguere non poſſumus, niſi cartilaginea appellare libeat. Omnia autem [7] carnivora ſunt talia, & ſupina veſcuntur, ut in delphinis [8] diximus. [9] Et cum ceteri piſces ova pariant, hoc genus ſolum, ut ea quæ cete appellant, animal parit, excepta [10] quam ranam vocant.

CAP. XXV. XLI. Eſt parvus admodum piſcis aſſuetus petris, [1] echeneïs appellatus: hoc carinis adhærente naves tardius ire creduntur, [2] inde nomine impoſito: quam ob cauſam [3] amatoriis quoque veneficiis infamis eſt, & judiciorum ac litium mora: quæ crimina una laude penſat, fluxus gravidarum utero ſiſtens, partuſque continens ad puerperium. [4] In cibos tamen non admittitur. Pedes eum habere arbitratur [5] Ariſtoteles, ita poſita pinnarum ſimilitudine. Mucianus [6] muricem eſſe, latiorem purpura, [a] neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte, [7] ſed ſimplice concha, utroque latere ſeſe colligente: quibus [8] inhærentibus, plenam ventis ſtetiſſe navem, [9] portantem [10] a Periandro, ut caſtrarentur [11] nobiles pueri: conchaſque quæ id præſtiterint, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger pedalem eſſe, & [12] craſſitudine quinque digitorum naves morari: præterea hanc eſſe vim ejus aſſervati in ſale, ut aurum, quod deciderit in altiſſimos puteos, admotus extrahat.

INTERPRETATIO.

a *Neque aſpero.*] Neque rugoſo, neque rotundo ore, neque anguloſo *aut clavato* roſtro, *ut in purpuris*, ſed ſimplice *ac lævi* concha, utroque latere molliter *introrſus* ſe ſe replicante, *hiatu modico interjecto*: quæ latera duo cum navim admomordiſſent, ſtetit illa, quamvis pleniſſimis vento velis, &c.

NOTÆ.

11. *Multam his dici.*] Vide Notas & Emendationes, num. LIX. Non dicebatur multa, inquit, vetere inſtituto prætextatis: quoniam, cum delinquebant, anguillarum coriis, loco multæ, verberabantur: itaque non in ære, ſed in cute ſolvebant. Iſidorus in Gloſſis: *Anguilla eſt, qua coërcentur in ſcholis pueri, quæ vulgo ſcutica dicitur.*

Sect. XL. 1. *Raïæ.*] Gallis, *la Raïe.* Harum plura genera affert Rondeletius, lib. 12. cap. 13. Nos plura de iis dicemus opportunius, lib. 32. ſect. 53. ubi quid ſit Batis aperiemus. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 5. pag. 527. & 528. cum Plinio facit.

2. *Paſtinacæ.*] Hanc quoque Galli Raïam vocant, propter ſimilitudinem. Deſcribitur a Rondeletio, l. 12. cap. 1.

3. *Squatinæ.*] Gallis, *Angelot*, & *Ange de mer.* De eo Rondeletius, lib. 12. cap. 21.

4. *Bovis, lamiæ, aquilæ.*] Bovem & aquilam, inter raïarum genera cenſent Hippol. Salvianus, pag. 147. & Rondeletius, lib. 12. cap. 8. & 13. Bovem deſcribit egregie Oppianus, lib. 2. Halieut. v. 141. Galenus, tom. 2. in Explic. vocum Hippocr. pag. 89. Βοῦς θαλάσσιος σελαχώδης ἐστὶν ὁ ἰχθὺς οὗτος. Aquilam, idem Oppianus, lib. 1. verſ. 642. Quod vero lamiam in galeorum cenſu ponit Rondeletius, lib. 13. cap. 12. haud facile quidem ei aſſentior: tum quia ſunt galei longi, non plani, cujuſmodi lamiam eſſe Plinius apertiſſime docet: tum quia cartilagineis poſtea ſqualos accenſens, quamvis non plani ſint, lamiam his adjungere tum debuit, cum ſit cauſa par. E raïarum potius aliquo genere eſſe cenſuerim.

5. *Squali quoque.*] Sive Galei, *Chiens de mer.* Vide Notas & Emend. num. LX. De ſqualis ſeu galeis, Rondeletius, lib. 13. cap. 2.

6. Σελάχη.] Σελάχη quare appellentur, nuſquam nos Ariſtoteles docuit, quamvis primus auctor ac fabricator nominis. Galenus, lib. 3. de alim. facult. cap. 36. pag. 398. ἀπὸ τοῦ σέλας ἔχειν, nomen accepiſſe ait, quod noctu cutis eorum ſplendeat.

7. *Carnivora.*] Carnivora, inquit, ſunt cartilaginea omnia. Vide Notas & Emend. num. LXI.

8. *Diximus.*] Sect. 7.

9. *Et cum ceteri.*] Ariſt. totidem verbis, lib. 6. hiſt. anim. cap. 8. pag. 672.

10. *Quam ranam.*] Marinam ſcilicet, πλὴν βατράχου, inquit Philoſophus, tum loco cit. tum lib. 2. cap. 16. pag. 230. ut male ſcripſiſſe Gazam, βάτου, hoc eſt, *raïa*, inde conſtet: & ex lib. 3. de generat. animal. cap. 3. ubi Philoſophus hujuſce rei cauſam explanat.

Sect. XLI. 1. *Echeneïs.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 17. pag. 237. Ἔστι δὲ ἰχθύδιόν τι τῶν πετραίων, ὃ καλοῦσί τινες ἐχενηΐδα, &c. Remoram Latini vocant. Oppianus, lib. 1. Halieut. v. 223. inter ſquamoſos piſciculos reponit, oblonga porrectaque ſpecie, cubitali longitudine, colore autem ferrugineo, formaque anguillis aſſimili. Quibus ſignis Lampetram noſtram graphice omnino deſcripſit, cui & eam vim ineſſe ut naves remoretur, clavo adhærens, experientia ſua Cardin. Turnonius, & Pellicerius Ep. Monſpelienſis, comprobarunt, Rondeletio αὐτόπτῃ referente, lib. 14. cap. 4. Ælianus, lib. 12. hiſt. anim. cap. 45. eamdem quam Oppianus, remoram deſcribit.

2. *Inde nomine.*] Ἀπὸ τοῦ ἔχειν νῆας. Lucanus, lib. 6. v. 675.

Non puppim retinens, Euro tendente rudentes,
In mediis Echeneïs aquis.

3. *Amatoriis.*] Ariſt. Καὶ χρῶνταί τινες αὐτῷ πρὸς δίκας καὶ φίλτρα. Plinius, lib. 32. ſect. 50. *Venerem inhibet echeneïs.*

4. *In cibos.*] Ariſt. loc. cit.

5. *Ariſtoteles.*] Vide Notas & Emend. num. LXII.

6. *Muricem eſſe.*] Alterum illud echeneïdos genus eſt, e teſtaceorum, ſeu concharum genere. Caſſiod. lib. 1. Var. ep. 35. *Forte incumbente auſtro, remigiiſque juvantibus meatus navium, echeneïs morſus inter undas liquidas alligavit: aut Indici maris conchæ ſimili potentia labiis ſuis navium dorſa fixerunt: quarum quietus tactus plus dicitur retinere, quam exagitata poſſint elementa compellere. Stat pigra ratis tumentibus alata velis, & curſum non habet cui ventus arridet: ſine ancoris figitur, ſine ancoris alligatur: & tam parva animalia plus reſiſtunt, quam tot auxilia proſperitatis impellunt.*

7. *Sed ſimplice concha.*] Qualem deſcribit Rondeletius, lib. 2. de teſtaceis, cap. 34. pag. 101. accuratiuſque aliquanto Fabius Columna, lib. de purpura, cap. 20. pag. 44. Vide Notas & Emend. num. LXIII.

8. *Inhærentibus.*] Conchæ lateribus ſive labris, navi adnexis.

9. *Portantem.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXIV.

10. *A Periandro.*] Cypſeli F. Corinthiorum tyranno.

11. *Nobiles pueri.*] Trecenti primorum Corcyræorum liberi, quos ad Alyattem Sardium regem Periander mittebat, ut narrat Herodotus, lib. 3. Thalia, num. 48. pag. 180. & poſt eum Laërtius in Periandro, pag. 25. aliique multi.

12. *Craſſitudine.*] Craſſitudo hæc quinque digitorum, navium, non piſcis ipſius craſſitudo eſt. Ejuſmodi eſt Juvenalis illud, Satyra 12. verſ. 59.

Digitis a morte remotus
Quatuor, aut ſeptem, ſi ſit latiſſima teda.

XLII. Mutant colorem [1] candidum mænæ, & fiunt æſtate nigriores. Mutat [2] & phycis, reliquo tempore candida, vere varia. Eadem [3] piſcium ſola nidificat ex alga, atque in nido parit. Cap. XXVI.

XLIII. [1] Volat hirundo, ſane perquam ſimilis volucri hirundini: [2] item milvus. * Subit in ſumma maria piſcis ex argumento appellatus [3] lucerna, linguaque ignea [4] per os exſerta, tranquillis noctibus relucet. Attollit e mari ſeſquipedanea fere cornua, quæ ab his [5] nomen traxit. Rurſus [6] draco marinus captus, atque immiſſus in arenam, cavernam ſibi roſtro mira celeritate excavat. * Caput XXVII.

XLIV. Piſcium quidam ſanguine carent, de quibus dicemus. [1] Sunt autem tria genera: In primis quæ mollia appellantur: deinde contecta cruſtis tenuibus: poſtremo teſtis concluſa duris. Mollia ſunt, loligo, ſepia, polypus, & cetera ejus generis. His caput inter pedes & ventrem: pediculi octoni omnibus. Sepiæ & loligini [2] pedes duo ex his longiſſimi & aſperi, quibus ad ora admovent cibos, & in fluctibus ſe, velut ancoris, ſtabiliunt: [3] cetera, cirri, quibus venantur. Cap. XXVIII.

XLV. [1] Loligo etiam volitat, extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt ſagittæ modo. [2] Sepiarum generis mares varii & nigriores, conſtantiæque majoris. [3] Percuſſæ tridente feminæ auxiliantur: at femina icto mare fugit. Ambo autem, [4] ubi ſenſere ſe apprehendi, effuſo atramento, quod [5] pro ſanguine his eſt, infuſcata aqua abſconduntur. Caput XXIX.

XLVI. Polyporum multa genera: [1] terreni majores, quam pelagii: [2] omnes brachiis, ut pedibus ac manibus, utuntur: [3] cauda vero, quæ eſt biſulca & acuta, in coïtu. [4] Eſt polypis fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt mare: eamque modo in dextram partem, modo in ſiniſtram transferunt. [5] Natant obliqui in caput, [a] [6] quod prædurum

INTERPRETATIO.

a *Quod prædurum.*] Quod prædurum eſt, & quaſi flatu diſtentum, dum vivunt.

NOTÆ.

Sect. XLI. 1. *Candidum mænæ.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 34. pag. 990. ubi cauſam ejus rei aperit. Ælianus item lib. 12. anim. cap. 48. De mæna recte ſenſit Rondeletius lib. 5. cap. 13. eſſe piſcem eum qui ſervatis priſci nominis veſtigiis, *Menola* hodie Liguribus & Romanis vocetur. Vide Notas & Emendationes, num. LXV.

2. *Et phycis.*] Ariſt. pag. 990. Φυκὶς, & Ælian. loc. cit. Vide Notas & Emendationes, num. LXVI. Ἀπὸ τοῦ φυκίς, ab alga, non qua veſcitur, ſed ex qua nidificat, nomen habet. Piſcis eſt percis ſimillimus: unde & a venditoribus perperam *Perche* nominatur.

3. *Piſcium ſola.*] Ita Plutarchus, lib. de ſolertia animal. pag. 981. Nihilominus Guill. Pellicerius, Rondeletio ita referente, lib. 6. cap. 10. etiam gobiones & hippocampos ova in alga ponere & parere animadvertit. Neque vero hanc eſſe dotem unius phycidis propriam Ariſtoteles affirmavit, ſed credi ita vulgo teſtatus eſt, ὥς φασιν, inquit. Vide Notas & Emendationes, num. LXVII.

Sect. XLIII. 1. *Volat hirundo.*] Gallis, *Arondelle de mer.* Rondelet. lib. 10. cap. 1. Ariſt. loc. cit. pag. 990. Ælianus item, lib. 9. hiſt. anim. cap. 52. Volatus cauſam modumque deſcribit Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 428.

2. *Item milvus.*] Milvago dicitur ab ipſo Plinio, lib. 32. ſect. 6. Græcis ἴρηξ, & ἱέραξ, ſive accipiter, quoniam accipitris genus eſt milvus inter aves. Vide Notas & Emendationes, num. LXVIII.

3. *Lucerna.*] De hoc piſce nihil adhuc compertum. Nec Salviano enim Rondeletioque aſſentimur, qui hunc ipſum milvum eſſe volunt, de quo proxime dictum eſt: cum hos ipſa Plinianæ orationis ſtructura coarguat.

4. *Per eos exſerta.*] Miror, cum immobilem, palatoque inhærentem piſcibus linguam non ſemel Ariſtoteles tribuerit, ſolam lucernam tam facile exſerere illam poſſe. Forte quod hiante ſit, apertoque ore, eo habitu a cernentibus noctu videtur, perinde ac ſi linguam reapſe exſerat.

5. *Nomen traxit.*] Cornuta enim dicitur, ab ipſis cornibus: *Peſce Forca* Romanis appellatus, ut ſcribit Rondeletius, lib. 10. cap. 10. A cetacea cornuta, de qua lib. 32. ſect. 53. longe diverſa. Jus in cornutam qua arte concinnari oporteat, docet Apicius, lib. 10. cap. 3.

6. *Draco marinus.*] Draconem marinum magis proprie appellat, quam ſerpentem marinum, ut alii, cum Ariſtotele, malunt dicere. Diverſi namque piſces ſunt, ὁ δράκων, de quo lib. 32. ſect. 53. & ὁ θαλάσσιος ὄφις. De ſerpente marino narrat hæc ipſa Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 3. pag. 261. Ariſtotele ſcilicet præeunte, lib. 9. hiſt. anim. cap. 50. pag. 1085. Ὁ δ' ὄφις ὁ θαλάσσιος.... ἐὰν φοβηθῇ καὶ ἀφεθῇ εἰς τὴν ἄμμον καταδύεται ταχὺ, τῷ ῥύγχει διατρυπήσας. De ſerpente marino, Rondeletius, lib. 14. cap. 7.

Sect. XLIV. 1. *Sunt autem tria genera.*] Piſcium videlicet ſanguine carentium. Habet hoc caput totidem verbis Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 1. pag. 400. & cap. 2. pag. 402. Mollia μαλάκια ſunt: contecta cruſtis tenuibus, μαλακόδερμα: ὀστρακόδερμα denique teſtis concluſa duris.

2. *Pedes duo ex his.*] Pedes a pediculis diſtinguit. Pedum numero promuſcidas complectitur: præter quas pediculi octoni loligini ſepiæque ſunt. Hoc cum minime Hippol. Salvianus animadverteret, immerito non ſimplicem, ſed geminum errorem errare hoc loco Plinium criminatus eſt.

3. *Cetera, cirri.*] Ita MSS. omnes. Vide Notas & Emendationes, num. LXIX.

Sect. XLV. 1. *Loligo.*] Varro lib. 4. de ling. Lat. pag. 21. *Loligo dicta, quod ſubvolat, littera commutata, primo voligo.* Major loligo, ὁ τεῦθος, Gallis *Calmar.* Minor, ἡ τευθὶς, *Caſſeron.* Rondelet. lib. 17. cap. 4. & 5. De loligine volante pariter Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 52.

2. *Sepiarum.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 2. pag. 413. Sepia, *une Seche.*

3. *Percuſſæ.*] In ſepiarum genere, inquit, mares opem ferunt feminæ a tridente percuſſæ. Hæc etiam Ariſtoteles, lib. 9. hiſt. cap. 1. pag. 966.

4. *Ubi ſenſere.*] Non ita plane Ariſtoteles, ſed ubi terrentur, ὅταν φοβηθῇ: hoc enim habent perfugium, ut intercepto conſpectu ſe ſubtrahant: lib. 4. hiſt. cap. 2. pag. 410. Ælianus item lib. 1. hiſt. anim. cap. 34. Oppianus, lib. 3. Halieut. verſ. 156. Igitur cum *ſe apprehendi* dixit, intellexit, ſe peti a piſcatoribus, inſidias ſibi parari.

5. *Pro ſanguine.*] Pro bile potius, aut excremento, inquit Rondeletius, lib. 17 cap. 2. natura enim ſanguinem, vel id quod pro ſanguine eſt, nutrimenti cauſa, ſervat diligenter, nec in quolibet metu effundit. Hæc ille multo copioſius.

Sect. XLVI. 1. *Terreni.*] Litoris accolæ, qui ad terram propius ſeu litus, accedunt. Ariſt. lib. 3. hiſt. cap. 2. pag. 414. Εἰσὶ δὲ πολὺ μείζους οἱ πρόσγειοι τῶν πελαγίων. Neque id de polypis in univerſum, ſed illo privatim genere, quod maxime ſupernatet, ceteriſque magnitudine antecellat, Philoſophus retulit. Polypus Gallis *Poupe*, per ſyncopen, detorto a Latina voce nomine. Rondelet. lib. 17. cap. 6.

2. *Omnes brachiis.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 2. pag. 403. Brachia Ovidius lib. 4. Metamorph. flagella vocat: alii, cirros, pedes, crura, crines.

3. *Cauda vero.*] Τὴν ἐσχάτην τῶν πλεκτανῶν, brachiorum ſeu crinium poſtremum Ariſtoteles vocat, loc. cit. Plinius nunc caudam: alibi, crinem: ut ſect. 74. *Polypi crine uno feminæ maribus adnexo:* ubi de piſcium coïtu agit. Nunc vero caudam, ut dixi, quemadmodum Ariſtoteles ipſe paulo poſt οὐροπύγιον, ubi cauda eſſet, ſi a natura haberet.

4. *Eſt polypis.*] Ariſt. loc. cit.

5. *Natant obliqui.*] Ariſt. pag. 404. ubi neceſſitatem explicat hujus obliqui natatus, a ſitu oculorum petitam.

6. *Quod prædurum eſt ſufflatione.*] Ita MSS. omnes: quan-

eſt ſufflatione viventibus. [a] Cetero per brachia velut [7] acetabulis diſperſis, [8] hauſtu quodam adhæreſcunt: [9] tenent ſupini, ut avelli non queant. [10] Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas. [11] Soli mollium in ſiccum exeunt, dumtaxat aſperum: lævitatem odere. [12] Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu [b] crinium frangunt: itaque præjacentibus teſtis cubile eorum deprehenditur. [13] Et cum alioqui brutum habeatur animal, ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat: dein putamina eroſâ carne egerit, adnatanteſque piſciculos ad ea venatur. [14] Colorem mutat ad ſimilitudinem loci, & maxime in metu: [15] Ipſum brachia ſua rodere, falſa opinio eſt. Id enim [16] a congris evenit ei: ſed renaſci, [17] ſicut colotis [18] & lacertis, caudas, haud falſum.

XLVII. Inter præcipua autem miracula eſt, qui vocatur nautilos, [1] ab aliis pompilos. [2] Supinus in ſumma æquorum pervenit, ita ſe paulatim ſubrigens, ut emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facile naviget. Poſtea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. [c] Qua [3] velificante in aura, ceteris ſubremigans brachiis, [4] media cauda, ut gubernaculo, ſe regit. Ita vadit alto, [d] [5] liburnicarum ludens imagine: &, ſi quid pavoris interveniat, [6] hauſta ſe mergens aqua.

CAP. XXX. XLVIII. Polyporum generis eſt [1] ozæna, dicta a gravi capitis odore, ob hoc maxime [2] murænis eam conſectantibus. Polypi binis menſibus [3] conduntur. [4] Ultra bimatum non vivunt. [5] Pereunt autem tabe ſemper, [6] feminæ celerius, & fere a partu. Non ſunt prætereunda & L. Lucullo Proconſule Bæticæ comperta de Polypis, quæ Trebius Niger e comitibus ejus prodidit: Avidiſſimos eſſe concharum: illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, ultroque eſcam ex prædante capere.

INTERPRETATIO.

a *Cetero.*] Ceterum per tota brachia habent polypi caliculos ſparſos, qui ſunt inſtar acetabulorum, quibus veluti hauriunt ſuguntque ea quibus adhæſerint.

b *Crinium.*] Sive brachiorum.

c *Qua.*] Qua membrana in veli morem extenta, dum aura ſpirat.

d *Liburnicarum.*] Navium liburnicarum ſimilitudinem quamdam exhibet.

NOTÆ.

quam rectius fortaſſis, *quod prædurum, ut ſufflatione viventibus.* Firmum, inquit, ac ſolidum polypis eſt, dum vivunt, caput, diſtentu, flatu quodam, tumefactuque. Ariſtotelis verba, e loco citato, hæc ſunt: Τὴν δὲ κεφαλὴν, ἕως ἂν ζῇ, σκληρὰν ἔχει, καθάπερ ἐμπεφυσημένην. *Caput polypus habet, quoad vixerit, durum, tamquam flatu diſtentum.* Uſus ea voce ſuperius quoque Plinius lib. 8. ſect. 58. in melium natura explicanda: *Sufflatæ cutis diſtentu*, inquit, *ictus hominum & morſus canum arcent.*

7. *Acetabulis.*] Sunt acetabula, vaſcula ea, quæ oxybapha Græci dixerunt. Forma eorum rotunda, nulla marginis latitudine, paulatim ſe undique contrahens, calicis inſtar, deſcendebat in imum. Eadem forma, ſed majori capacitate, cotyla fuiſſe deprehenditur: unde κοτυληδόνας Græci denominarunt ea, quæ cavam illam decreſcentis ſubinde rotunditatis ſpeciem æmulantur: cujuſmodi ſunt cavi orbes, ſeu orbiculares illæ, per polyporum brachia ſparſæ, quibus adhærent, exhauriunt, ſorbentque, lacunulæ.

8. *Hauſtu.*] Sect. 48. *ſuctu.*

9. *Tenent ſupini.*] Philoſophi verba hæc ſunt, pag. 404. Ἅπτεται δὲ καὶ κατέχει ταῖς πλεκτάναις ὑπτίαις. *Prehendit autem polypus, retinetque, brachiis ſupinis, incurvatiſque.*

10. *Vada.*] Si quid lubrici offenderint, non poſſunt hærere, ſeu retinere: neque ſi quid cedentis, ac ſoluti, qualis arena eſt. Ἐὰν δὲ εἰς τὴν ἄμμον ἐμπέσῃ, οὐκ ἔτι δύναται κατέχειν. Ariſt. loc. cit.

11. *Soli mollium.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 59. pag. 1097. & 1098.

12. *Veſcuntur.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 4. pag. 871. Οἱ δὲ πολύποδες μάλιστα κογχύλια συλλέγοντες, καὶ ἐξαιροῦντες τὰ σαρκία, τρέφονται τούτοις· διὸ καὶ τοῖς ὀστράκοις οἱ θηρεύοντες γνωρίζουσι τὰς θαλάμας αὐτῶν.

13. *Et cum alioqui.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. pag. 1094. & 1095. Albertus, lib. 8. de animal. tract. 3. pag. 263.

14. *Colorem.*] Ariſt. & Alb. laudati. Baſil. in Hexaëm. homil. 7. pag. 94. Vide Plutarchum, in quæſt. natur. pag. 916. *Cur colorem mutet polypus.*

15. *Ipſum brachia.*] Inde parœmia apud Heſych. pag. 777. Πολύποδος δίκην, αὐτὸς ἑαυτὸν καταφαγών. In ea fuere hæreſi, Ælianus, lib. 1. hiſt. animal. cap. 27. Oppianus, lib. 2. Halieut. verſ. 250. ut exiſtimarent, quemadmodum urſi, dum hibernis menſibus latent, ac pedum ſuctu vivunt, ut Plinius ait lib. 8. ſect. 54. ita etiam polypos hiberno tempore, dum in ſpecubus maris conduntur, pedum arroſione ali. Refellit hoc Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 4. pag. 871. & Plutarchus, lib. de ſolert. animal. pag. 978.

16. *A congris.*] Ariſt. pag. 871. ὑπὸ τῶν γόγγρων. Ut fruſtra ſint, qui legi *a cancris*, aut aliter, malint.

17. *Sicut colotis.*] Colotes, ſive galeotes, ſtellio Græcorum eſt, ut dicetur lib. 29. ſect. 28. Sicut colotis, inquit, & lacertis caudas abſciſſas renaſci, ſic brachia polypis corroſa, certum eſt.

18. *Et lacertis.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 20. pag. 278. Κέρκοι δὲ ἀποτεμνόμεναι τῶν τε σαύρων καὶ τῶν ὄφεων, φύονται. *Tum lacertorum, tum ſerpentium caudæ abſciſſæ redintegrantur.*

Sect. XLVII. 1. *Ab aliis pompilos.*] Recte, an ſecus ſentientibus, non decernit. Interim vide Notas & Emendationes, num. LXX. auctor Indicis hujus libri, Navigatorem Polypum vocat. Philoſophus lib. 9. hiſt. cap. 61. pag. 1099. hunc polypum ait, tum natura, tum actionibus ſuis, a ceteris ejus generis differre: ita ut polypus non ſit, quia concham habet: neque concha ſit, quia polypus eſt: navigat autem, id quod neque concha, neque polypus facit. Iconem exhibet Rondelet. lib. 17. cap. 9. pag. 517. Ex argumento Galli Triremem piſcem eum vocant, *la Galere.*

2. *Supinus.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXI.

3. *Velificante in aura.*] Infra ſect. 52. *Per ſumma æquorum velificant:* hoc eſt, ceu velis paſſis, navigant.

4. *Media cauda.*] Medio cirro.

5. *Liburnicarum.*] Liburnica, genus eſt navis velociſſimæ, a Liburnis inventoribus cognominata, ut alibi diximus.

6. *Hauſta.*] Mari teſtam implens. Καταδυνεῖ τῆς θαλάσσης, μεστώσας τὸ ὄστρακον. Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 61. pag. 1100.

Sect. XLVIII. 1. *Ozæna.*] Eſt puſillus polypus olens: ὄζολις, ὀσμυλία, & ὄζαινα ex odoris argumento cognominatus. Julius Pollux, lib. 2. cap. 4. Ὀσμυλία ἰχθύων τι γένος, ἡ ἀπὸ τῶν πολλῶν ὄζαινα καλουμένη· πολύποδος δέ ἐστιν εἶδος, &c.

2. *Murænis.*] Harum pugnam cum polypis deſcribit egregie Oppianus, lib. 2. Halieut. verſ. 260. Objectis polyporum carnibus attrahi murænas olfactu, & facile capi, idem prodidit, lib. 3. verſ. 198.

3. *Conduntur.*] Latent in profundis pelagi receſſibus, tempeſtatum metu. Oppianus, lib. 2. Halieut. verſ. 241. Athenæus lib. 7. pag. 317. ex Ariſtotele.

4. *Ultra bimatum.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 59. pag. 1095.

5. *Pereunt.*] Ariſt. loc. cit. & Athenæus.

6. *Feminæ.*] Ariſt. Oppianus expreſſius vix annuum illas ſpatium excedere conteſtatur, lib. 1. Halieut. v. 551. & Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 28.

Carent

Carent conchæ viſu, omnique ſenſu alio, quam cibi & periculi. [7] Inſidiantur ergo polypi apertis: impoſitoque lapillo extra corpus, [8] ne palpitatu ejiciatur: ita ſecuri graſſantur, extrahuntque carnes: illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra, [9] diſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſſimis quoque eſt. Præterea negat ullum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu, & ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu, [10] dum trahit, cum in naufragos urinanteſve impetum cepit. Sed ſi invertatur, elangueſcit vis: exporrigunt enim ſe reſupinati. Cetera, quæ idem retulit, monſtro propiora poſſunt videri. [11] Carteïæ in cetariis aſſuetus exire e mari in lacus eorum apertos, atque ibi ſalſamenta populari, ([12] mire omnibus marinis expetentibus odorem quoque eorum: qua de cauſa & naſſis illinuntur:) convertit in ſe cuſtodum indignationem aſſiduitate furti. [13] Immodicæ his ſepes erant objectæ: ſed has tranſcendebat [14] per arborem: nec deprehendi potuit, niſi canum ſagacitate. Hi redeuntem circumvaſere noctu, concitique cuſtodes expavere novitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat: deinde color muria obliti, odore diri. Quis ibi polypum exſpectaſſet, aut ita cognoſceret? cum monſtro dimicare ſibi videbantur. Namque [15] & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robuſtioribus brachiis clavarum modo incuſſos, ægreque multis tridentibus confici potuit. Oſtendere Lucullo caput ejus, dolii magnitudine, amphorarum quindecim capax, atque (ut ipſius Trebii verbis utar) [16] barbas, quas vix utroque brachio complecti eſſet, clavarum modo toroſas: longas pedum tricenûm: acetabulis, ſive caliculis [17] urnalibus, pelvium modo: dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſervatæ miraculo, pependere pondo DCC. Sepias quoque & loligines ejuſdem magnitudinis expulſas in litus illud, idem auctor eſt. [18] In noſtro mari loligines quinûm cubitorum capiuntur, ſepiæ binûm. Neque his bimatu longior vita.

XLIX. Navigeram ſimilitudinem & aliam in Propontide viſam ſibi prodidit Mucianus: [1] concham eſſe [2] acatii modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hac condi [3] nauplium, animal ſepiæ ſimile, [a] ludendi ſocietate ſola. Duobus hoc fieri generibus: [b] tranquillo enim vectorem demiſſis [4] palmulis ferire, ut remis. Si vero flatus invitet, eaſdem [5] in uſu gubernaculi porrigi, pandique [c] [6] buccarum ſinus auræ. [7] Hujus voluptatem eſſe, ut ferat: illius, ut regat: [d] [8] ſimulque eam deſcendere in duo ſenſu carentia: niſi forte triſti (id enim conſtat) omine navigantium, humana calamitas in cauſa eſt.

L. [1] Locuſtæ cruſta fragili muniuntur, in eo genere quod caret ſanguine. [2] Latent

INTERPRETATIO.

a *Ludendi.*] Idcirco ſolum, ut cum ſocio ludat.

b *Tranquillo.*] Nam tranquillo mari nauplius qui vehit, demiſſis brachiis, ceu remis, ferire: &c.

c *Buccarum.*] Conchæ *nauplium deferentis* ſinum.

d *Simulque.*] Simulque hanc voluptatem percipi a duobus ſenſu carentibus animalibus.

NOTÆ.

7. *Inſidiantur.*] Similem aſtum, quem polypis Plinius, cancris Baſilius attribuit, homil. 7. in Hexaëm. pag. 90.

8. *Ne palpitatu.*] Senſus eſt: ſolertiſſime polypos, non concharum corpori, ſed extra corpus, hoc eſt, qua parte carne vacat ſenſuque concha, lapillum imponere: ſic enim fieri, ne tactu lapilli illius excita, motu palpitatuque ſuo illum ejiciat.

9. *Diſcuneatæ.*] Apertæ ac patentes, quaſi immiſſo cuneo, ut ligna diducta fiunt & hiantia adactis cuneis.

10. *Dum trahit.*] Dum naufragos urinanteſve in altum trahit, acetabulis numeroſoque ſuctu exſorbet, hauſto ſanguine. Vide Notas & Emend. num. LXXII.

11. *Carteïæ.*] In Bætica. Vide lib. 3. ſect. 3. Puteolis idem accidiſſe narrat Ælianus, lib. 13. hiſt. anim. cap. 6. De cetariis egimus ſect. 19. Lacus dolia ſunt quibus ſalſamenta continentur: *des cuves.*

12. *Mire omnibus.*] Vide Notas & Emendationes num. LXXIII.

13. *Immodicæ his.*] Vide Notas & Emendationes num. LXXIV.

14. *Per arborem.*] Oppianus lib. 1. Halieut. v. 310. polypum ozænam ſcribit circum arbores reptare ſolitum, eaſdemque ſcandere, & fructus edere.

15. *Et afflatu.*] Odore: vel aqua olente, per fiſtulam emiſſa.

16. *Barbas.*] Crines, cirros, brachia, flagella.

17. *Urnalibus.*] Qui urnam capacitate adæquarent. Urna, dimidia amphora eſt. De amphora porro dicemus lib. 14. ſect. 5. Urceos pariter urnales dixit Cato, lib. de re ruſt. cap. 13.

18. *In noſtro mari.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. cap. 2. pag. 405. Igitur de Ionio mari id ſimiliter accipiendum.

Sect. XLIX. 1. *Concham eſſe.*] Concham eſſe dixit, non cochleam, ut multi falſo retulerunt.

2. *Acatii modo.*] Acatium genus eſt actuarii navigii, hoc eſt, quod remis, nec tantum velis agitur.

3. *Nauplium.*] De Nauplio Muciani nihil adhuc comperti. Hallucinatur Aldrov. lib. 3. de teſtac. cap. 3. pag. 259. & alii, qui nautilum eſſe putant, de quo ſect. 47. dictum eſt. Habet enim nautilus concham adhærentem ſibi: nauplio nulla eſt, niſi adſcititia & quaſi ex commodato: ille polypi, hic ſimilis ſepiæ eſt: Solus ille, iſte cum comite, per ſumma æquorum navigat. Denique *aliam* a ſuperioribus *navigeram* hanc *ſimilitudinem* eſſe, Plinius diſerte admonet.

4. *Palmulis.*] Palmula pars eſt remi extrema in palmæ modum protenta. Hujus vicem præſtare nauplii brachia, uſus ea voce tranſlata, ſignificat.

5. *In uſu.*] Ita MSS. Forte, *in uſum.*

6. *Buccarum ſinus.*] Hoc eſt, os conchæ ipſius vento, ſeu auræ, obvertitur. Vide Notas & Emendationes, num. LXXV.

7. *Hujus.*] Conchæ.

8. *Simulque eam.*] Aut quædam voluptas, inquit, duo hæc bruta animalia ſimul pertingens, hujuſcemodi ſpectaculi cauſa eſt: aut humana forte miſeria: quandoquidem obſervatum eſt, qui hoc viderint navigantium, ſæviſſimis mox tempeſtatibus conflictari. Vide Notas & Emendationes, num. LXXVI.

Sect. L. 1. *Locuſtæ.*] Alterum nunc tractare incipit piſcium genus ſanguine carentium, ex iis tribus quæ propoſuerat, ſect. 44. eorum nempe, quæ cruſtis intecta tenuibus appellavit, Græci μαλακόστρακα: vulgus, cruſtacea. In his locuſta Ariſtoteli, lib. 8. hiſt. anim. cap. 23. p. 944. κάραβος. Narbonenſibus, *Langoûte.* De ea Rondeletius, lib. 18. cap. 2.

2. *Latent.*] Ariſt. loc. cit.

menſibus quinis. [3] Similiter cancri, qui eodem tempore occultantur, [4] & ambo veris principio ſenectutem anguium more exuunt renovatione tergorum. Cetera in undis natant: locuſtæ reptantium modo [5] fluitant: [6] ſi nullus ingruat metus, recto meatu: cornibus, quæ ſunt propria rotunditate [7] præpilata, ad latera porrectis: iiſdem erectis in pavore oblique in latera procedunt. [8] Cornibus inter ſe dimicant. Unum hoc animalium, niſi vivum ferventi aqua incoquatur, [9] fluida carne non habet callum. * [10] Vivunt petroſis locis: [11] cancri, mollibus. [12] Hieme aprica litora ſectantur: æſtate in opaca gurgitum recedunt. Omnia ejus generis hieme læduntur, autumno & vere pingueſcunt, [13] & plenilunio magis, [14] quia nocte ſidus tepido fulgore mitificat.

* CAPUT XXXI.

LI. [1] Cancrorum genera, [2] carabi, [3] aſtaci, [4] maïæ, [5] paguri, heracleotici, [6] leones, [7] & alia ignobiliora. [8] Carabi cauda a ceteris cancris diſtant. [9] In Phœnice ἱππεῖς vocantur, tantæ velocitatis, ut conſequi non ſit. [10] Cancris vita longa, [11] pedes octoni, [12] omnes in obliquum flexi. [13] Feminæ primus pes duplex, mari ſimplex. [14] Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his movetur: inferiore immobili. Dextrum brachium [15] omnibus majus. [16] Univerſi aliquando congregantur: os Ponti evincere non valent: quamobrem regreſſi circumeunt, apparetque tritum iter.

[17] Pinnotheres autem vocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus injuriæ. Huic ſolertia eſt inanium oſtrearum teſtis ſe condere: & cum accreverit, migrare in capaciores.

[18] Cancri in pavore etiam retrorſum pari velocitate redeunt. Dimicant inter ſe, ut arietes, adverſis cornibus incurſantes. [19] Contra ſerpentium ictus medentur. [20] Sole Can-

NOTÆ.

3. *Similiter cancri.*] Καρκῖνοι, qui ſtrictiore vocis uſu cancri nominantur: *Cancres.*

4. *Et ambo veris.*] Ariſt. iiſdem verbis loc. cit. & lib. 5. hiſt. cap. 16. pag. 568. Theophr. item, lib. de animalibus quæ latent, apud Athen. lib. 3. pag. 105.

5. *Fluitant.*] Per ſumma æquorum natant.

6. *Si nullus, &c.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 4. pag. 870. Βαδίζει δὲ κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν, ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια, &c. Et Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 25.

7. *Præpilata.*] Pilorum inſtar, ſive haſtilium, in mucronem acuta.

8. *Cornibus.*] Ita Ariſt. & Ælianus, locis citatis.

9. *Fluida carne.*] Laxa, molli, ut recte Dalecampius, atque uda carne: quæ non habet ſolidam, duramque pulpam.

10. *Vivunt.*] Locuſtæ nimirum. Ariſtot. lib. 5. hiſt. cap. 16. pag. 585. Γίνονται δ' οἱ μὲν κάραβοι ἐν τοῖς τραχώδεσι καὶ πετρώδεσιν.

11. *Cancri, mollibus.*] Ariſt. οἱ ἀστακοὶ, ἐν τοῖς λείοις. Non igitur de univerſo genere ea vox *cancri* accipienda videtur: ſed privatim, de aſtacis.

12. *Hieme, &c.*] Ariſt. pag. 586.

13. *Et plenilunio.*] Ut de teſtaceis, oſtreis nimirum, conchyliiſque, lunari poteſtate ea augeri minuique dixit, lib. 2. ſect. 41. ita nunc cruſtaceis quoque evenire admonet. Alias hujus incrementi cauſas affert Joan. Picus Mirand. lib. 3. contra Aſtrolog. cap. 6. & 14.

14. *Quia nocte.*] Vide Notas & Emend. num. LXXVII.

Sect. LI. 1. *Cancrorum genera.*] Nunc cancrorum nomen latiore paulo ſignificatu accipit: ut locuſtas etiam, ſive καράβους, aſtacos, ſquillaſque complectitur. De cancris tamen marinis dumtaxat hic ſermo eſt.

2. *Carabi.*] Locuſtæ ſunt, de quibus ſup. ſect.

3. *Aſtaci.*] Noſtris, *Ecreviſſes de mer.* Rondelet. lib. 18. cap. 3.

4. *Maïæ.*] Μαίας Ariſt. vocat, lib. 4. hiſt. anim. cap. 3. pag. 417. cancrorum genus maximum, καρκίνων μέγιστον γένος. Et arridet ſane magnitudini nomen. *Graceolas* Veneti vocant: Ligures *Araneas*, inquit Scaliger ad eum Philoſophi locum: Galli, ob ſimilitudinem aranei, *Araignées de mer.*

5. *Paguri.*] Proxima magnitudine poſt maïas, ſunt πάγουροι, & Ἡρακλεωτικοὶ, inquit Ariſt. loc. cit. qui paulum oppido inter ſe differunt. Hos Veneti, quorum in mari cancrorum ingens copia, *Cancros poros* vocant, corrupta voce pro paguris.

6. *Leones.*] Maximus ſcilicet aſtacus marinus, leo appellatur, ut probat Gyllius, libro de Maſſil. Piſc. cap. 73. & 74. Vide Notas & Emend. num. LXXVIII.

7. *Et alia ignobiliora.*] Qualis qui urſus cognominatus eſt, aliique, de quibus Rondelet. lib. 18. cap. 17.

8. *Carabi.*] Locuſtæ. Ariſt. lib. 4. hiſt. cap. 3. pag. 421. Ἔχει δ' ὁ κάραβος καὶ κέρκον. *Caudam etiam locuſta habet.* Pauloque poſt: ὁ δὲ καρκίνος μόνος τῶν τοιούτων ἀνόρροπύγιον, *ſolus ex his cancer ſine cauda eſt.*

9. *In Phœnice ἱππεῖς.*] Cancros equites Gaza vertit, cum locum Ariſtotelis redderet, plane huic Pliniano ſimilem, lib. 4. hiſt. pag. 418. Meminit horum Nierembergius, lib. de mirac. terræ promiſſæ, cap. 92. pag. 487. negatque puſillam caſtaneam mole excedere.

10. *Cancris.*] De locuſtis id privatim Ariſtoteles, lib. 5. hiſt. cap. 16. pag. 587. Sed, uti monuimus, ampliore ſignificatu cancrorum nomen Plinius accipit.

11. *Pedes octoni.*] Quod de octonis pedibus, biniſque præterea brachiis denticulatis forficibus traditur, cancris pariter locuſtiſque congruit, τοῖς καρκίνοις, καὶ τοῖς καράβοις. Ariſt. lib. 4. hiſt. pag. 419. Scholiaſtes Nicandri, in Theriac. pag. 28. Ὀκτὼ γὰρ πόδας ἔχουσιν οἱ καρκίνοι.

12. *Omnes in obliquum.*] Nec cancrorum modo, ſed cruſtaceorum omnium univerſe, commune id vitium eſt.

13. *Feminæ.*] Hæc nota, Ariſt. teſte, pag. 442. τῶν καράβων, locuſtarum ſexum diſtinguit, non item cancrorum. Nulla enim re differre cancros mares a feminis, præterquam operculo, tum loco proxime citato, pag. 435. tum libro 5. cap. 7. pag. 535. ipſe teſtatur. Quin etiam adverſatur, præter Ariſtotelem, res ipſa, cum nihil diſcrepet inter cancros mares ac feminas primi pedis, ut obſervatum eſt a pleriſque, forma.

14. *Præterea.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. pag. 420.

15. *Omnibus majus.*] Locuſtis & cancris, καράβοις καὶ καρκίνοις. Ariſt. loc. cit. pag. 432. & lib. 4. de partib. anim. cap. 8. pag. 1030.

16. *Univerſi.*] Curſores, δρομίας, quoniam longius errant, atque vagantur, cancros hujuſmodi vocat Ælianus, lib. 7. hiſt. anim. cap. 24. in ſinu quodam Thracii Boſphori narrans ſingulatim congregari eos, advenientes ceteros interim opperiri: quandoquidem vehementes fluctus e Ponto prorumpant, qui illiſi anguſtiis contrario occurſu ſubeuntes cancros ſubverterent: demumque ſimul conſerto agmine aquis relictis, terreno itinere anguſtias eas ſuperare.

17. *Pinnotheres.*] Πιννοθήρης. Ariſtoteli lib. 4. hiſt. anim. cap. 4. pag. 448. & lib. 5. cap. 14. pag. 576. Καρκίνιον dicitur. Oppiano, lib. 1. Halicut. v. 320. Æliano, lib. 7. hiſt. anim. cap. 31. καρκινάς. Noſtri *Bernard l'hermite* cognominant. Iconem Rondeletius exhibet, lib. 18. cap. 12.

18. *Cancri in pavore.*] Hæc iiſdem verbis Ariſtot. lib. 8. hiſt. cap. 4. pag. 870. de polypodum fuga in metu, eorumdemque inter ſe certamine: quibus mores cancrorum hac parte ſimiles eſſe pronunciat.

19. *Contra ſerpentium.*] De ea medicina uberius, lib. 32. ſect. 19.

20. *Sole Cancri.*] In locis, opinor, calidioribus, ferventiore tum Sole. Florentinus in Geopon. auctor eſt, ocimum manſum, & in Sole poſitum, ſcorpiones generare. Adſtipulatur & Plinius ipſe, lib. 20. ſect. 48. ubi vide quæ dicturi ſumus. At quanto citius ex animali corrupto, animalculum id ſumat ortus ſui initia? Cautio tamen adhibita a Plinio eſt, ut id ad communem vulgi opinionem referret, nec ſe publicæ famæ vadem præſtaret. Huic ſen-

cri ſignum tranſeunte, & ipſorum, cum exanimati ſint, corpus transfigurari in ſcorpiones narratur, in ſicco.

[21] Ex eodem genere ſunt [22] echini, quibus ſpinæ pro pedibus. Ingredi eſt his, in orbem volvi: itaque detritis ſæpe aculeis inveniuntur. Ex his [23] echinometræ appellantur, quorum longiſſimæ ſpinæ, [a] calyces minimi. Nec omnibus idem vitreus color. [24] Circa Toronem candidi naſcuntur, ſpina parva. [25] Ova omnium amara, quina numero. [26] Ora in medio corpore in terram verſa. [27] Tradunt ſævitiam maris præſagire eos, correptiſque [28] opperiri lapillis, mobilitatem pondere ſtabilientes, [29] nolunt volutatione ſpinas atterere. Quod ubi videre nautici, ſtatim pluribus ancoris navigia infrenant.

CAP. XXXII.

[30] In eodem genere cochleæ, aquatiles, terreſtreſque, exſerentes ſe domicilio, binaque ceu cornua protendentes contrahenteſque: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter.

CAP. XXXIII.

[31] Pectines in mari [32] ex eodem genere habentur, reconditi [33] & ipſi in magnis frigoribus, ac magnis æſtibus: [34] ungueſque velut igne lucentes in tenebris, etiam in ore mandentium.

LII. [1] Firmioris jam teſtæ murices, & concharum genera: in quibus magna ludentis Naturæ varietas: tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis, concavis, longis, [2] lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæſis, [3] in dorſum elatis, lævibus, [4] rugatis, [5] denticulatis, [6] ſtriatis: [7] vertice muricatim intorto, [8] margine in mucronem emiſſo; [9] foris effuſo, [10] intus replicato. [11] Jam diſtinctione virgulata, [12] crinita, criſ-

Interpretatio.

a *Calyces.*] Corpora minima.

Notæ.

tentiæ ſubſcribit Ovidius, lib. 15. Metam. & ante eum Nicander in Theriac. v. 926.

21. *Ex eodem genere.*] Eorum nempe, quæ cruſta tenui obducta dicuntur: egit enim hactenus de cruſtatis: etſi echini inter teſtacea, hoc eſt, duris munita teſtis ab Ariſtotele reponuntur, lib. 4. hiſt. anim. Verum, ut Rondeletius animadvertit, lib. 18. cap. 29. pag. 577. ad utrumlibet genus referri perinde poteſt. Et ſane ſi horum integumentum propius inſpicias, non durum illud, neque ſiliceum, ſed fragile potius, cruſtæ tenuioris modo, eſſe fateare.

22. *Echini quibus.*] Ariſtot. lib. 4. hiſt. cap. 4. pag. 458. Echini hi noſtris, *Heriſſons de mer.* Iconem apud Rondelet. vide, loc. cit.

23. *Echinometræ.*] Ariſtoteles, pag. 455. ſpinas longiſſimas, non echinometris, ſed alteri echinorum generi attribuit, quod parvum appellat, hoc eſt, cui minimus calyx: *γένος μικρὸν, ἀκάνθας ἔχον μεγάλας καὶ σκληράς.* Maximos autem calyces, ſeu ampliora corpora, echinometræ, quaſi echinorum matres, tum ex ipſo nomine, tum ex Ariſtotele, videntur ſibi vindicare, pag. 454. *αἱ ἐχινομῆτραι καλέμεναι, μεγέθει πάντων μέγισται.*

24. *Circa Toronem.*] Τορώνην Macedoniæ. Ariſtot. pag. 455.

25. *Ova omnium.*] Ariſt. pag. 456. & 457. Ovorum porro nomine, non ea nunc ſignificari videntur, unde fetus excluditur: ſed annexæ corpori teſtæve intus, velut carunculæ quædam ovorum ſpecie: ideoque non ſimpliciter ova Ariſtoteles, ſed *τὰ ᾠὰ καλέμενα, quæ ova appellantur,* non uno in loco nominavit. Flava ea ſunt, orique grata, etiamſi ſalſa ea & ſubamara ſunt.

26. *Ora in medio.*] Ariſt. pag. 456.

27. *Tradunt.*] Plutarch. lib. de ſolert. anim. pag. 979. Oppian. lib. 2. Halieut. verſ. 225. Ælian. lib. 7. hiſt. animal. cap. 33. Caſſiodorus in primis eleganter, lib. 3. Var. ep. 48. *Echini, qui ſunt mella carnalia, coſtatilis teneritudo, croceæ deliciæ divitis maris, dum futuras tempeſtates agnoverint, loca mutare cupientes, (quia illis pro levitate corporis nandi nulla fiducia eſt:) lapillos quibus pares poſſint eſſe, complexi, quadam ancorarum ponderatione librati, ſcopulos petunt, quos fluctibus vexandos eſſe non credant.*

28. *Opperiri.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIX.

29. *Nolunt volutatione.*] Vehementiore ſcilicet, agitante eorum corpora, ac volvente fluctu, atque ad ſaxa violentius allidente. Alias enim, ut ſuperius dictum, ingredi eſt his in orbem volvi: ideoque detritis ſæpe aculeis inveniuntur.

30. *In eodem genere.*] Tenui cruſta ſeu operculo obductorum. Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 4. pag. 442.

31. *Pectines.*] Κτένες Græcis dicuntur: noſtris vulgo, *Coquilles de Saint Jacques.* Duplici teſta ſtriata conſtant, uti ex Athenæo liquet, lib. 3. pag. 93. & ſunt ex utraque parte auriti.

32. *Ex eodem genere.*] Eorum ſcilicet, quæ leviorem teſtam gerunt, nec tam firmam quam murices. Iterum ſect. 74. a durioris teſtæ conchis pectines ſejungit: inter teſtacea tamen ab Ariſtotele cenſentur.

33. *Et ipſi.*] Quemadmodum cancri ac locuſtæ, de quibus ſect. 50. Hæc habet etiam Ariſt. lib. 8. hiſt. animal. cap. 17. pag. 928.

34. *Vngueſque.*] De his onychibus, ab unguis ſimilitudine, ut Varroni aliiſque placuit, cognominatis, iterum Plinius, tum ſect. 87. hujus libri, tum lib. 32. ſect. 53. quibus in locis dactylos quoque vocari tradit. Athenæus lib. 3. pag. 90. Solenas, aulos, donacas, onychaſque, diverſas eſſe voces ejuſdem conchylii cum Plinio credit.

Sect. LII. 1. *Firmioris jam.*] Nunc illud deſcribit genus ſanguine carentium, quod fuit ex iis tertium, quæ attigerat ſect. 44. eorum nempe, quæ ſunt teſtis concluſa duris. Muricum nomine purpuræ in primis cenſentur, & buccina.

2. *Lunatis.*] In Lunæ cornuum ſimilitudinem curvatis.

3. *In dorſum.*] Utraque teſta, ſuperiore & inferiore, plurimum cava, ut concha tota ad rotundam proxime formam accedat.

4. *Rugatis.* Quæ quibuſdam veluti verrucis aut rugis ſunt aſperæ.

5. *Denticulatis.*] In ambitu ſerratis: teſtæ margine in dentium formam ſecto, ſeu ita laciniato, ut varios mucrones referat. Noſtris, *Dentelé.*

6. *Striatis.*] Galli *Canelé*, ſtriatum vocant. Stria, eſt virgata in convexa conchæ parte eminentia illa, quæ eſt inter canaliculos ſulcoſque, qualis in eo columnarum genere, quod inde ſtriatum dicitur. Striæ porro aliæ tenues, ſimileſque lineolis: aliæ magis exſtantes. Aliæ glabræ, ſeu leves: aſperiores aliæ. Aliæ coloris unius: aliæ multiplicis. Aliæ denique ſimplices: aliæ mixtæ, ſibique reticulatim implexæ.

7. *Vertice muricatim.*] Turbinatim convoluto conchæ vertice, nec ſine aculeis. Iconem vide in Murice marmoreo Rondeletii, lib. 2. de teſtaceis, cap. 7. pag. 76.

8. *Margine.*] Ejuſdem marmorei muricis, quem Rondeletius exhibet loco cit. ceterorumque complurium, margo in acumen, ſeu mucronem deſinit.

9. *Foris effuſo.*] Cum diducta & hiante concha, explicat ſe ſe foris uterque margo, neque introrſus revolvitur.

10. *Intus replicato.*] Utroque latere conchæ ſe ſe introrſus colligente, ut in Muciani murice dictum eſt ſect. 41.

11. *Jam diſtinctione.*] Etiam in variis, inquit, concharum generibus, diſcrimina quædam teſtarum obſervanda ſunt. Nam quædam ſunt virgatæ, ſive ſcutulatæ, qua de voce egimus lib. 8. ſect. 73. Virga enim in veſtibus, ſimilibuſque, ſunt viæ tranſverſim decuſſatimque ductæ: Quare virgata veſtis & ſcutulata eadem.

12. *Crinita.*] Aliis ſegmenta ſive lineolæ, modo crinium

pa : [13] cuniculatim, [14] pectinatim diviſa : [15] imbricatim undata, [16] cancellatim reticulata : in obliquum, in rectum expanſa : denſata, porrecta, ſinuata : [17] brevi nodo ligatis, toto latere connexis, [18] ad plauſum apertis, ad buccinum recurvis. [19] Navigant ex his [20] Veneriæ, præbenteſque concavam ſui partem, & auræ opponentes, per ſumma æquorum velificant. [21] Saliunt pectines, & extra volitant, [22] ſeque & ipſi carinant.

Cap. xxxiv. LIII. Sed quid hæc tam parva commemoro, cum populatio morum atque luxuria non aliunde major, quam e concharum genere proveniat? Jam quidem ex tota rerum natura damnoſiſſimum ventri mare eſt, tot modis, tot menſis, tot piſcium ſaporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt : * ſed quota hæc portio eſt reputantibus [1] purpuras, conchylia, margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, totoque corpore a feminis juxta viriſque geſtarentur. Quid mari cum veſtibus? Quid undis fluctibuſque cum vellere? [2] Non recte recipit hæc nos rerum natura, niſi nudos. [3] Eſto, ſit tanta ventri cum eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt, niſi qui veſcimur periculis, etiam veſtiamur : Adeo per totum corpus, animâ hominis [4] quæſita maxime placent.

* Cap. xxxv.

LIV. Principium ergo [1] culmenque omnium rerum pretii, margaritæ tenent. Indicus maxime has mittit oceanus, inter illas belluas tales tantaſque, [2] quas diximus, per tot maria venientes, tam longo terrarum tractu, e tantis Solis ardoribus : atque Indis quoque in inſulas petuntur, & admodum paucas. [3] Fertiliſſima eſt Taprobane & Stoïdis, [4] ut diximus in circuitu mundi : item Perimula promontorium Indiæ. Præcipue autem laudantur [5] circa Arabiam in Perſico ſinu maris Rubri.

[6] Origo atque genitura [7] conchæ, eſt haud multum oſtrearum conchis differens. [a] [8] Has ubi genitalis anni ſtimulaverit hora, pandentes ſeſe quadam oſcitatione, impleri roſcido

Interpretatio.

a *Has ubi.*] Has ubi excitaverit anni tempeſtas ea, qua cuncta gignuntur.

Notæ.

inſtar, porrectæ : modo cincinnorum more, criſpæ.

13. *Cuniculatim.*] Subintellige, diviſa : Aliæ ſunt, inquit, e ſtriatis, partim intorto meatu, ſubterranei cuniculi inſtar : partim recto, ut in pectinibus, in quibus liræ paulatim devolvunt ſe in mucronem.

14. *Pectinatim diviſa.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXX.

15. *Imbricatim.*] Cum teſta ad undarum ſe ſe attollentium ſimilitudinem diſtincta eſt : quæ diſtinctiones, ceu quædam piſcium ſquamæ, cum aliæ aliis inſideant imbricum modo, imbricata inde concha nominatur. Iconem imbricatæ conchæ Rondeletius exhibet, lib. 1. de teſtac. cap. 18. pag. 28.

16. *Cancellatim.*] Secta lineolis teſta, in tranſverſum compactis, ad retis ſimilitudinem, vel cancellorum : cancellis ipſis modo oblique ductis, a conchæ capite ad marginis latus : modo rectis, a ſummo vertice ad marginem imum : iiſdem modo denſioribus, ſive preſſioribus, & quadratis : modo porrectioribus, & oblongis : modo in arcum toto conchæ corpore ſinuatis.

17. *Brevi nodo.*] Aliarum, inquit, teſtæ brevi admodum nodo colligantur : aliæ latere toto, ac latiore margine cohærent. Prioris generis ſunt conchæ vulgares : Poſterioris pectines, ſoleneſque multi : cujuſmodi is eſt cujus iconem exhibet Fabius Columna, lib. de purpura, cap. xi. pag. 38.

18. *Ad plauſum.*] Sic apertis hiantibuſque labris, ut ad plauſum edendum natæ factæque, ſi inter ſe illidantur, videri poſſint : aliæ recurvæ, ut ad buccini ſonum ore ciendum aptæ videantur. Infra idem Plinius, ſect. LXI. buccinum ait eſſe minorem concham, ad ſimilitudinem ejus conchæ, quâ buccini ſonus editur.

19. *Navigant ex his.*] Ex omnibus concharum generibus, quæ ſunt appellata hactenus, ſolæ Veneriæ appellatæ navigant : ſunt enim eæ biſores, & partem ſui concavam auræ opponunt, &c.

20. *Veneriæ.*] Hunc eſſe Muciani muricem, de quo Plinius ſect. 41. cenſet Rondeletius, lib. 2. de teſtac. cap. 34. pag. 101. Alii ὠτάρια potius, ſive ὖς Ἀφροδίτης, ſive *Aurem Veneris*, de qua Heſychius, pag. 714. οἱ ἁλιεῖς ὄστρεόν τι οὕτω καλοῦσιν. Nos genus eſſe buccinorum aliquod, ſeu muricum, ne ſuſpicemur, in Plinii verbis a nobis proxime antea explicatis, ſatis eſſe argumenti credimus. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXI.

21. *Saliunt.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. cap. 4. pag. 439.

22. *Seque & ipſi.*] Id eſt, ex ſuis teſtis carinam ſibi parant, ſicuti ea Muciani concha, de qua ſect. 49. & Veneriæ, de quibus proxime : Pectines enim pariter concavam ſui partem auræ opponentes, per ſumma æquorum velificant.

Sect. LIII. 1. *Purpuras, conchylia.*] Colorum hæc eſſe ſcito, non diſſimilium concharum nomina : nam ex iiſdem conchis, nullo diſcrimine purpureos colores, conchyliatoſque fieri ; dicetur ſect. 60. Porro purpuram rubere certum eſt : conchyliis glaucum colorem Plinius attribuit eadem ſect. Et libro 21. ſect. 22. in conchylio tres colorum ſpecies enumerat : Primum cum malva, quæ quidem purpurea non eſt, ſed ὑποπόρφυρος, ad purpureum inclinans. Tertium cum viola, ſed ſerotina : in quo ab ïanthino differt, qui tempeſtivæ violæ ſimilis eſt. Atque hic ſubſtitit conchylium. Nam in purpura laus fuit ſumma, ut nigricans eſſet aſpectu : rubeus color nigrante deterior fuit. Aliter alii purpurarum genera deſcribunt. Purpuram illi ſtatuunt aliam eſſe rubram, aliam violaceam, ſive cæruleam, quæ & conchylium appelletur. Alia deinde eſſe generis utriuſque diſcrimina, dilutiore ſcilicet, aut ſaturo magis colore. Quin & ſaturi coloris non ſimplicem modum eſſe : alium excelſum, floridum, ac vegetum : profundum alterum, obſcurum, ac nigricantem. Sed hæc omnis purpura in uſu demum eſſe deſiit : neque quiſquam eſt hominum, qui parandæ, ut olim, modum ſciat.

2. *Non recte.*] A veſtibus, inquit, velleribuſque tingendis, quantopere abhorreant maria ipſa & undæ, vel ex eo intelligi poteſt, quod nos haud aliter quam ab omni veſte nudos, recte ac commode in natatu recipit, admititque pars hæc naturæ, hoc eſt, aquarum elementum ipſum.

3. *Eſto, ſit tanta.*] Ita MSS. omnes. Mavult tamen Pintianus *tanti*, eodem fere intellectu : ut ſit ſententia : conſtet ſane tot laboribus, periculiſque, hæc, quam venter init cum mari ſocietas : tantine dorſi quoque veſtitus emendus?

4. *Quæſita.*] Acquiſita vitæ ſalutiſque diſpendio.

Sect. LIV. 1. *Culmenque.*] In quibuſdam MSS. *columen*, quod idem cum culmine. Principium autem pro principatu dici, dignum animadverſione eſt.

2. *Quas diximus.*] Sect. 2.

3. *Fertiliſſima.*] Solinus, cap. 53. pag. 84.

4. *Ut diximus.*] Lib. 6. ſect. 24. & 28.

5. *Circa Arabiam.*] Ælianus, lib. 10. hiſt. anim. cap. 13.

6. *Origo atque.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXII.

7. *Conchæ.*] Noſtris vulgo dicitur, *Nacre de perle*, ceu perlarum, hoc eſt, margaritarum mater.

8. *Has ubi.*] Hæc iiſdem verbis Solinus, loc. cit. Hora porro genitalis, verna ipſa tempeſtas eſt. Nam ut ille cecinit :

Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt, &c.

conceptu tradunt, gravidas poſtea niti, partumque concharum eſſe margaritas, pro qualitate roris accepti: ſi purus influxerit, candorem conſpici: ſi vero turbidus, & fetum ſordeſcere: eumdem pallere, cælo minante conceptum: ex eo quippe conſtare, [9] cælique eis majorem ſocietatem eſſe quam maris: [10] inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenum. [11] Si tempeſtive ſatientur, grandeſcere & partus. Si fulguret, comprimi conchas, ac pro jejunii modo minui. [12] Si vero etiam tonuerit, pavidas ac repente compreſſas, quæ vocant [13] phyſemata efficere, [14] ſpeciem modo [a] inani inflatam ſine corpore: hos eſſe concharum abortus. Sani quidem partus multiplici conſtant cute, non improprie callum ut exiſtimari corporis poſſit: itaque & purgantur a peritis. Miror ipſo tantum [15] eas cælo gaudere, Sole rubeſcere, candoremque perdere, ut corpus humanum. [16] Quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ, altius merſæ, quam ut penetrent radii. [17] Flaveſcunt tamen & illæ ſenecta, [18] rugiſque torpeſcunt: nec niſi in juventa conſtat ille, qui quæritur, vigor. Craſſeſcunt etiam in ſenecta, conchiſque adhæreſcunt: nec his avelli queunt, niſi lima. [b] [19] Quibus una tantum eſt facies, & ab ea rotunditas, averſis planities, ob id tympania nominantur. [c] Cohærentes vidimus in conchis, hac dote unguenta circumferentibus. [20] Cetero in aqua mollis unio, exemptus protinus dureſcit.

LV. 1 Concha ipſa cum manum videt, comprimit ſeſe, operitque opes ſuas, gnara propter illas ſe peti: manumque ſi præveniat, acie ſua abſcindit, nulla juſtiore pœna: & aliis munita ſuppliciis: [2] quippe inter ſcopulos major pars invenitur: [3] ſed in alto quoque comitantur marinis canibus: nec tamen aures feminarum arcentur. [4] Quidam tradunt, ſicut apibus, ita concharum examinibus ſingulas magnitudine [5] & vetuſtate præcipuas, eſſe veluti duces, miræ ad cavendum ſolertiæ: has urinantium cura peti: illis captis, facile ceteras palantes retibus includi. Multo deinde [6] obrutis ſale in vaſis fictilibus, eroſa carne omni, [7] nucleos quoſdam corporum, hoc eſt, uniones decidere in ima.

LVI. Uſu atteri non dubium eſt, coloremque indiligentia mutare. [1] Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere, [2] haud promptis rebus; in tantum

INTERPRETATIO.

a *Inani.*] Aëre *inſtar bullæ* plenam, non ſolido *compactam* corpore.

b *Quibus.*] Quibus una tantum eſt facies, eaque rotunda, & ab altera parte ſunt planæ, &c.

c *Cohærentes.*] Videmus *tympanias hujuſcemodi margaritas* cohærentes in conchis, *quæ conchæ* ob eam laudem circumferendis unguentis *deſtinantur.*

NOTÆ.

9. *Cælique eis.*] Solini paraphraſis: *Magis de cælo, quam de mari partus habent.* Vide Notas & Emendationes, num. LXXXIII.

10. *Inde nubilum.*] Nubilum ex nubilo cælo, ex ſereno candidum trahi colorem. Marbodæus, lib. de lapid. pret. cap. 61. fol. 53.

De matutino fit clarior unio rore.
Ros veſpertinus fetus ſolet edere fuſcos.

Hæc omnia Solinus ut intelligeret, corrupit.

11. *Si tempeſtive.*] Solinus paraphraſtes: *Quanto magis* de rore *hauſerint, tanto magis proficit lapidum magnitudo.*

12. *Si vero & tonuerit.*] Hæc Solinus, ut cetera, ex Plinio. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXIV.

13. *Phyſemata.*] Flatus, ſive bullas, φυσήματα.

14. *Speciem modo.*] Similitudinem tantum margaritæ aliquam, ſolo aëre plenam ac bullantem.

15. *Eas cælo gaudere.*] Scilicet, margaritas. Sic MSS. omnes: non *eos*, ut editi. Unde & mox *pelagiæ*, & *altius merſæ*, & *flaveſcunt illæ.*

16. *Quare præcipuum.*] Candorem ſubintellige. Solini paraphraſis, cap. 53. pag. 85. *Conchis ipſis ineſt ſenſus: partus ſuos maculari timent: cumque flagrantioribus radiis excanduit dies, ne fucentur lapides Solis calore, ſubſidunt in profundum, & ſe gurgitibus ab æſtu vindicant.* Sic Athenæus lib. 3. pag. 94. Ἡ μὲν οὖν ἐμβύθιος πίννα &c. *Pinnarum*, inquit, *quæ in alto degunt, clariſſimi ſunt uniones, puriores, grandiores:* (Hæ ſunt quas Plinius pelagias vocat:) *contra illarum, quæ per ſumma æquora fluitant, & ſurſum evehuntur, minores, coloriſque nubili, quia Solis radiis percutiantur.*

17. *Flaveſcunt.*] Solinus, loc. cit.

18. *Rugiſque torpeſcunt.*] An potius, *turpeſcunt?*

19. *Quibus una.*] Sunt eæ veluti dimidio orbe ſectæ: atque idcirco τυμπάνια ex ſimilitudine appellantur. Tympanorum enim formam referunt, quæ a noſtris dicuntur *des Tymbales.*

20. *Cetero in aqua.*] Solinus, cap. 53. pag. 85.

Sect. LV. 1. *Concha ipſa &c.*] Hæc omnia totidem ferme verbis Iſidorus Characenus refert apud Athen. lib. 3. pag. 94. Ælianus item, lib. 10. hiſt. anim. cap. 20. Id vero fabulis accenſet Rondeletius, lib. 1. de teſtac. cap. ult. quod careant viſu conchæ. Sed nimirum videndi vocabulo uſus eſt Plinius paulo licentius, pro verbo ſentiendi.

2. *Quippe inter.*] Solinus, loc. cit.

3. *Sed in alto.*] Procopius quoque, lib. 1. de bello Perſ. cap. 4. pag. 13. refert canes marinos aſſiduos eſſe concharum aſſectatores: cum fame urgentur, circumſpicere, num quid edule ſe prope offerat, quidquid eſt obvium deglutire, mox ad concham reverti, contemplandi ſola voluptate: Piſcatorem quemdam, tempus aucupatum, quo unionem amaſii ſui præſidio deſtitutum videret ad eum captandum recta contendiſſe, dum conſumenda interim præda canis diſtineretur: hunc vero furto mox agnito, ad piſcatorem celeri commeaſſe curſu: qui ſe jam teneri ſentiens, in litus quanta vi maxima potuit, prædam ejaculatus eſt: ipſe a cane captus interiit. Κύνα θαλάσσιον, peculiarem, ut credo, marium illorum piſcem, appellat.

4. *Quidam tradunt.*] Megaſthenes apud Arrianum, in Indicis, pag. 525. Ælianus, lib. 15. hiſt. anim. cap. 8. Solinus, cap. 53. pag. 85.

5. *Et vetuſtate.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXV.

6. *Obrutis ſale.*] Ælianus, loc. cit. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXVI.

7. *Nucleos quoſdam.*] Græci λίθους & ὀστᾶ vocant. Chares Mitylenæus lib. 7. hiſtor. Alex. apud Athen. lib. 3. pag. 93. ὀστᾶ λευκά. Tertullianus, lib. 1. de cultu femin. cap. 5. pag. 152. *concharum vitia, & verrucas.*

Sect. LVI. 1. *Dos omnis in candore.*] Hinc ab albedine & candore margaritæ ipſæ apud vetuſtos ſcriptores *Albæ* appellatæ. Suidas: ἄλβα, οἱ μάργαροι. Lampridius in Elagabalo: *Albas in vicem piperis piſcibus & tuberibus conſperſit.* Caſſiodorus, lib. 9. Ep. 6. *Aſſurgit Indici maris de albarum candore fama locupletior.*

2. *Haud promptis.*] Cum tot dotes in unione uno haud ita ſint inventu faciles.

ut [3] nulli duo reperiantur indiſcreti : unde nomen unionum Romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ. Nam id apud Græcos non eſt, ne apud Barbaros quidem inventores ejus aliud, [4] quam margaritæ. Et in candore ipſo magna differentia : [5] Clarior in Rubro mari repertis : Indicos [6] ſpecularium lapidum ſquama aſſimulat, alias magnitudine præcellentes. Summa laus coloris eſt [7] exaluminatos vocari. Et procerioribus ſua gratia eſt : [8] elenchos appellant [a] [9] faſtigata longitudine, [10] alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes. Hos digitis ſuſpendere, [11] & binos ac ternos auribus, feminarum gloria eſt. [b] Subeunt luxuriæ ejus nomina, & tædia, exquiſita [12] perdito nepotatu : ſiquidem [13] cum id fecere, crotalia appellant, ceu ſono quoque gaudeant, & colliſu ipſo margaritarum. Affectantque jam & pauperes, [14] lictorem feminæ in publico unionem eſſe dictitantes. Quin & pedibus, nec crepidarum tantum [15] obſtragulis, ſed [16] totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare jam margaritas, niſi calcent, ac per uniones etiam ambulent, ſatis eſt.

In noſtro mari reperiri ſolebant, crebrius [17] circa Boſphorum Thracium, rufi ac parvi in conchis, quas [18] myas appellant. At in Acarnania quæ vocatur [19] pinna gignit. Quo apparet non uno conchæ genere naſci. Namque & Juba tradit, Arabicis concham eſſe ſimilem [20] pectini inſecto, hirſutam echinorum modo, ipſum unionem in carne, [21] grandini ſimilem. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania autem laudati reperiuntur, [22] enormes, [23] & feri, coloriſque marmorei. Meliores circa Actium, ſed & hi parvi : & in Mauritaniæ maritimis. Alexander Polyhiſtor & Sudines ſeneſcere eos putant, coloremque exſpirare.

LVII. Eorum corpus ſolidum eſſe manifeſtum eſt, quod nullo lapſu franguntur. Non autem ſemper in media carne reperiuntur, ſed aliis atque aliis locis. Vidimuſque jam

INTERPRETATIO.

a *Faſtigata.*] In cacumen deſinente.

b *Subeunt.*] Succedunt & alia ejus luxuriæ nomina, quæ nos tædet audire, perditiſſimis excogitata moribus.

NOTÆ.

3. *Nulli duo.*] Non eſt, inquit, reperire duos ita inter ſe pares ac ſimiles, nullum ut in iis diſcrimen agnoſcas. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXVII.

4. *Quam margaritæ.*] Chares Mitylenæus, loc. cit. Προσαγορεύουσι μαργαρίτην, appellant, inquit, margariten, ii apud quos hæc concha naſcitur. Barbarum ergo vocabulum eſt, non Græcum.

5. *Clarior.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXVIII.

6. *Specularium.*] De iis dicemus lib. 36. ſect. 45.

7. *Exaluminatos.*] Qui ſumma candoris claritate alumen æmulantur. Alumen optimum cenſetur, cum candidiſſimum eſt, auctore Dioſc. lib. 5. cap. 5. pag. 123. Sic Plinius lib. 36. ſect. 31. amiantum quoque laudat alumini ſimile.

8. *Elenchos.*] Hac voce uſus pariter Juvenalis Satyra 6. verſ. 457.

Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

Gallis, Elenchus, *Perle en pointe.*

9. *Faſtigata.*] Hoc verborum ambitu figuram ἀπιοειδῆ, vel στρομβοειδῆ, hoc eſt, piri formam, vel turbinis, conique deſcribit. Faſtigare porro vox eſt non Plinio modo, ſed & Melæ Pomponio, Solino, Capellæ, Sidonio, aliiſque familiaris.

10. *Alabaſtrorum.*] Ἀλάβαστρα Græcis proprie vaſcula ſunt, qua forma nunc deſcribuntur, ex lævi lubricoque lapide, quem onychem proprio vocari nomine, (unguis enim lævorem refert) Plinius idem lib. 36. ſect. 12. teſtatur, ſervandis unguentis potiſſimum deſtinata. Quæ quoniam ægre capi, retinerique manibus poſſent, ſua lubricitate perfacile elabentia, gens illa ſic appellavit : privandi enim vim apud eos α particula habet : verbo autem λαβέσθαι, accipi ſumive ſignificatur : Recteque ideo apud Matthæum, Magdalena obtulit alabaſtrum unguenti : vaſculum ſcilicet ex lævi illo lubricoque lapide. Hinc alabaſtrites quoque lapis idem dictus eſt, quod ex eo præcipue hujuſcemodi vaſcula fierent.

11. *Et binos.*] Seneca, lib. 7. de Benef. cap. 9. *Video uniones non ſingulos ſingulis auribus comparatos : jam enim exercitatæ aures oneri ferendo ſunt. Junguntur inter ſe : & inſuper alii binis ſuperponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros ſubjecerat, niſi bina ac terna patrimonia auribus ſingulis pependiſſent.*

12. *Perdito nepotatu.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXIX.

13. *Cum id fecere.*] Cum binos, ternoſque auribus appendere.

14. *Lictorem feminæ.*] Appetunt, inquit, tenuiories quoque fortunæ mulieres unionem : vulgo jactitantes, feminis in publico id illum præſtare, quod Magiſtratibus, quod Conſuli ac Prætori lictores. Ut enim ex lictore digniores viros adeſſe obvius quiſque intelligit, e viaque decedit : ita ex unione dignoſci nobiles feminas : tum ſalutari, decedi, aſſurgi : cum unio nimirum fulgore & ſplendore ſuo turbam quaſi ſummoveret.

15. *Obſtragulis.*] Obſtragula ſunt corrigiæ, ſive habenæ, quæ decuſſatæ ſupra pedem, atque inter digitos ductæ, ſoleam continebant, obſtabantque, ne decideret. Ea enim forma caligæ fuit, ut diximus ſect. 33. Harum corrigiarum loco nunc aliud perpetuum ex corio ſucceſſit obſtragulum, ſutoribus Gallis, *Empégne.* Vide Notas & Emendationes, num. XC.

16. *Totis ſocculis.*] *Socci*, inquit Papias, *non ligantur, ſed intromittuntur.* A Plinio caligis ſocculi opponuntur. Non ſolæ, inquit, corrigiæ caligarum unionibus interſtinctæ ſunt : ſed totum jam calceorum integumentum iis oneratur, ac tegitur.

17. *Circa Boſphorum.*] Hoc pariter Ælianus ex Juba, lib. 15. hiſt. anim. cap. 8.

18. *Myas.*] Μύες Athenæo dicuntur, lib. 3. pag. 86. Dioſcoridi lib. 2. cap. 7. μύακες.

19. *Pinna.*] Græcorum appellationem Latinitas ſervavit : ab iis enim πίννη & πίννα dicitur. Duabus grandibus patulā eſt conchis. Iconem Rondeletius exhibet, lib. 1. de teſtac. cap. 48. Gallis communi vocabulo, *Nacre.*

20. *Pectini inſecto.*] Hoc eſt, ſecto & inciſo margine extremo, ut in pectinibus. Androſthenes dum ſcribit apud Athen. lib. 3. pag. 93. Οὐ διέγλυπται δέ· ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει καὶ δασύ. *Concha, non ſtriata, ſed lævis & ſpiſſa* : tum ille non Arabicas conchas deſcribit, ſed Indicas, ut prius ipſe præfatus. Quod inſectum pectinum modo Plinius vocat lib. 16. ſect. 38. id Theophr. εὔσχιστον appellat.

21. *Grandini ſimilem.*] Qui magnitudine grandinem haud excedat : vel potius, grandini porcorum ſimilem. Sic enim Androſthenes loc. cit. Ἡ δὲ λίθος γίνεται ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρέου, ὥσπερ ἐν τοῖς ὑείοις ἡ χάλαζα. Nempe ut in carne ſuum grando, id eſt, grana compacta, & ſatis dura per carnem ſparſa, (lepram Galli vocant :) ita in conchis quibuſdam uniones efficiuntur ex humore craſſo & viſcoſo, puro tamen illo neque infecto ſordibus, qui alimenti redundantia quædam ſit.

22. *Enormes.*] Non qui minime rotundi ſint, & læves ; ut vult Dalecampius, ſed qui laudatiſſimorum unionum magnitudinem excedant. Sequitur enim, *Meliores circa Actium, ſed & hi parvi.*

23. *Et feri.*] Ita reſcripſimus ex omnium MSS. fide, cum prius legeretur, *Enormes fere.*

in extremis etiam marginibus velut concha exeuntes: & in quibuſdam quaternos quinoſque. [1] Pondus ad hoc ævi ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. [2] In Britannia parvos atque decolores naſci certum eſt: quoniam [3] Divus Julius thoracem, quem Veneri Genitrici in templo ejus dicavit, ex Britannicis margaritis factum [4] voluerit intelligi.

LVIII. [1] Lolliam Paulinam, quæ fuit [2] Caii principis matrona, ne ſerio quidem, aut ſolemni cærimoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſponſalium cœna, vidi ſmaragdis margaritiſque opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, [3] ſpira, auribus, collo, monilibus, digitiſque: quæ ſumma [4] quadringenties H-S. colligebat: ipſa confeſtim parata [5] mancupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, ſed avitæ opes, provinciarum ſcilicet ſpoliis partæ. Hic eſt rapinarum exitus: [6] hoc fuit quare M. Lollius infamatus regum muneribus in toto oriente, interdicta amicitia a Caïo Cæſare Auguſti filio venenum biberet, ut neptis ejus quadringenties H-S. operta ſpectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum [7] fercula; & ex altera parte Lolliam, unam imperii mulierculam accubantem: [8] non illos curru detractos, quam in hoc viciſſe malit?

Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt: Duo fuere maximi uniones per omne ævum: utrumque poſſedit Cleopatra, Ægypti reginarum noviſſima, per manus Orientis regum ſibi traditos. Hæc, [9] cum exquiſitis quotidie Antonius ſaginaretur epulis, ſuperbo ſimul ac procaci faſtu, ut regina meretrix, lautitiam ejus omnem apparatumque obtrectans, [10] quærente eo quid adſtrui magnificentiæ poſſet, reſpondit, una ſe cœna [11] centies H-S. abſumpturam. Cupiebat diſcere Antonius, ſed fieri poſſe non arbitrabatur. Ergo ſponſionibus factis, poſtero die quo judicium agebatur, magnificam alias cœnam, ne dies periret, ſed quotidianam Antonio appoſuit, irridenti, computationemque expoſtulanti. At illa [12] corollarium id eſſe, [13] & conſumpturam eam cœnam taxationem confirmans, ſolamque ſe centies H-S. cœnaturam, inferri menſam ſecundam juſſit. Ex præcepto miniſtri unum tantum vas ante eam poſuere aceti, [14] cujus aſperitas viſque in tabem margaritas reſolvit. Gerebat auribus cum maxime ſingulare illud, & vere unicum Naturæ opus. Itaque exſpectante Antonio quidnam eſſet actura, detractum alterum merſit, ac

NOTÆ.

Sect. LVII. 1. *Pondus ad hoc.*] Solinus, cap. 53. pag. 85. In uncia ſunt ſcrupula vel ſcriptula quatuor & viginti, ex Voluſio Mæciano, pag. 875. Semuncia in ſcriptula duodecim diviſa eſt. Igitur quæ ſcrupulo uno ſemunciæ pondus ſuperant margaritæ, eæ non decem pondo fuerunt, ut Salmaſius putat, pag. 1170. & 1172. ſed tredecim ſcrupulorum. Hæc de pondere Plinius: de magnitudine Marbodæus, lib. de lapid. pret. cap. 61.

Quanto rorantis fuerit plus aëris hauſtum,
Tanto majorem ſentit roratio baccam:
Vltra ſeminucem ſed creſcere nulla putatur.

Perperam legiſſe in Plinio *ſeminuce* videtur.

2. *In Britannia.*] Solinus loc. cit. Ælianus item, lib. 15. hiſt. anim. cap. 8. Marbodæus loc. cit. horum unionum laudem amplificat:

Gignit & inſignes antiqua Britannia baccas.

3. *Divus Julius.*] Quem Tranquillus ait, cap. 4. *Britanniam petiiſſe ſpe margaritarum, quarum amplitudinem conferens, interdum ſua manu pondus exigeret.*

4. *Voluerit intelligi.*] Subjecta, inquit Solinus, inſcriptione, quæ id teſtaretur.

Sect. LVIII. 1. *Lolliam.*] De qua Tacitus, lib. 12. Annal. pag. 172.

2. *Caii principis.*] Germanici F. ſcilicet: qui perductam a marito conjunxit ſibi, brevique miſſam fecit, inquit Suetonius, in ejus vita, cap. 25. Dio quoque lib. 59. pag. 648.

3. *Spira.*] Hoc eſt, evolutorum crinium orbe. Vide Notas & Emendationes, num. CXI.

4. *Quadringenties.*] Hoc eſt, quadringenties centena millia ſeſtertiûm. Monetæ noſtræ, libræ ſunt Gallicæ 4000000. æſtimato, ut ſuo loco oſtenſuri ſumus, ſeſtertio aſſibus duobus: denario, octonis. Si tot onuſta gemmis fuit, minima fuit pars ipſa ſui.

5. *Mancupationem:*] Hoc eſt, legitimam, ſolemnemque earum gemmarum emptionem, aut venditionem: qua de mancipatione plura dicemus opportunius, lib. 33. ſect. 13. Vide Notas & Emendationes, num. XCII.

6. *Hoc fuit quare.*] Solinus, cap. 53. pag. 85. hæc totidem verbis. Fuit hic Lollius C. Cæſaris Auguſti F. rector. Gubernatorem in Gallia conſuetudo loquendi vocat. Tacitus, lib. 3. Annal. pag. 85. Suetonius in Tiberio, cap. 12. Velleius Paterculus lib. 2. ubi de congreſſu Caii Cæſaris cum rege Parthorum: *Prior Parthus apud Caïum in noſtra ripa, poſterior hic apud regem in hoſtili epulatus eſt. Quo tempore M. Lollii, quem veluti moderatorem juventæ filii ſui Auguſtus eſſe voluerit, perfida & plena ſubdoli ac verſuti animi conſilia per Parthum indicata, Cæſaris ira evulgavit: cujus mors intra paucos dies fortuita an voluntaria fuerit, ignoro.* Ingenti nempe ille pretio Caii gratiam Aſiæ regibus venditabat. Hoc Lollio Conſule, anno Urbis DCCXXXIII. (ut quidem Faſti habent;) Lepido collega, annum ætatis quartum & quadrageſimum egiſſe ſe Horatius admonet, in fine libri epiſtolarum primi.

Me quater undenos ſciat impleviſſe Decembres,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

7. *Fercula.*] Pompæ triumphalis fercula: quo nomine continentur ſimulacra deorum, ſpolia hoſtium, coronæ, machinæ, & id genus alia, quæ geſtari tum ſolent.

8. *Non illos.*] Satius, inquit, fuerat, Fabricium, Curiumque, triumphales currus devictis hoſtibus non aſcendiſſe; quam victoriis illis tam inſigni luxuriæ fores aperuiſſe. Vide Notas & Emendationes, num. XCIII.

9. *Cum exquiſitis quotidie.*] Antonii & Cleopatræ ſumptuoſa convivia deſcribit luculenter Sopater Rhodius, lib. 3. belli Civ. apud Athen. lib. 4. pag. 147.

10. *Quærente eo.*] Hæc totidem ferme verbis Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 13. pag. 370.

11. *Centies H S.*] Hoc eſt, centies centena millia ſeſtertiûm: Gallicæ monetæ libræ ſunt 1000000. Nos millionem unum vocamus.

12. *Corollarium.*] Corollarium apud Ciceronem non ſemel, & apud Tranquillum, pro munuſculo ſumitur, ultra legitima præmia exhibito, & quodam quaſi additamento debitæ mercedis. Unde corollarium hic pro re leviore & appendicula uſurpatur.

13. *Et conſumpturam.*] Hoc eſt, taxatam prius, æſtimatamque pecuniæ ſummam, ea cœna abſumendam eſſe. Vide Notas & Emendationes, num. XCIV.

14. *Cujus aſperitas.*] Hanc vim aceto Vitruvius quoque attribuit, lib. 8. cap. 3. *Margaritæ*, inquit, *nec minus ſaxa ſilicea, quæ neque ferrum, neque ignis poteſt per ſe diſſolvere, cum ab igne ſunt percalefacta, aceto ſparſa diſſiliunt, & perſolvuntur.* Simile eſt quod Horatius refert, libro 2. Satyra 3. verſu 239.

Filius Æſopi detractam ex aure Metellæ;

liquefactum abſorbuit. Injecit alteri manum [15] L. Plancus, judex ſponſionis ejus, eum quoque paranti ſimili modo abſumere, victumque Antonium pronunciavit, [16] omine rato. [17] Comitatur fama unionis ejus parem, capta illa tantæ [a] quæſtionis victrice regina diſſectum; ut eſſet in utriſque Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna.

LIX. Non ferent tamen hanc palmam, ſpoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in unionibus magnæ taxationis [1] Clodius Tragœdi Æſopi filius, relictus ab eo in amplis opibus heres, [2] ne Triumviratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, pæne hiſtrioni comparatus, & quidem nulla ſponſione ad hoc producto, [3] quo magis regium fiat: ſed ut experiretur in gloria palati, quid ſaperent margaritæ: atque ut mire placuere, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos uniones convivis quoque abſorbendos dedit. Romæ in promiſcuum ac frequentem uſum veniſſe, Alexandria in ditionem redacta: primum autem cœpiſſe circa Syllana tempora minutas & viles, Feneſtella tradit, manifeſto errore, cum [4] Ælius Stilo Jugurthino bello unionum nomen impoſitum maxime grandibus margaritis prodat.

LX. [1] Et hoc tamen æternæ prope poſſeſſionis eſt: ſequitur heredem, [2] in mancipatum venit, ut prædium aliquod: [b] Conchylia & purpuras omnis hora atterit, quibus eadem mater luxuria paria pæne etiam margaritis pretia fecit. * Purpuræ vivunt annis plurimum [3] ſeptenis. Latent, [4] ſicut murices, circa Canis ortum tricenis diebus. Congregantur verno tempore, mutuoque attritu [5] lentorem cujuſdam ceræ ſalivant. Simili modo & murices. [6] Sed purpuræ florem illum tingendis expetitum veſtibus, in mediis habent faucibus. Liquoris hic minimi eſt in candida vena, unde pretioſus ille bibitur, nigrantis roſæ colore ſublucens. Reliquum corpus ſterile. [7] Vivas capere contendunt, quia cum vita ſuccum eum evomunt. Et majoribus quidem purpuris detracta concha auferunt: minores [8] cum teſta vivas frangunt, ita demum rorem eum exſpuentes.

* Caput XXXVI.

[9] Tyri præcipuus hic Aſiæ: in Meninge, Africæ, & Gætulo litore oceani: [10] in La-

Interpretatio.

a *Quæſtionis.*] Sponſionis *factæ cum Antonio.*

b *Conchylia.*] Conchyliatas veſtes, & purpureas.

Notæ.

Scilicet ut decies ſolidûm exſorberet, ACETO
Diluit inſignem baccam.

15. *L. Plancus.*] Munatius Plancus, Macrobio loc. cit. De eo dicemus, lib. 13. ſect. 5.

16. *Omine rato.*] Sic Turnebus & Fulvius Urſinus, legendum ante nos viderunt, ex MSS. non ut vulgo, *homine irato.* Sententia loci eſt, firmum certumque exitii omen id Antonio factum eſſe: Actiaco enim bello paulo poſt ab Auguſto ſuperatus eſt. Supra, ſect. 49. *triſti navigantium omine.*

17. *Comitatur fama.*] Nec minor eſt, inquit, fama alterius ejus unionis, qui fuit ei par, quem Cleopatra diluit aceto: &c. Macrob. loc. cit. *Ipſe autem unio, cujus fuerit magnitudinis, inde colligi poterit, quod qui ſuperfuit, poſtea victa regina, & capta Ægypto, Romam delatus, deſectuſque eſt: & factæ ex una margaritæ duæ, impoſitæque ſimulacro Veneris, ut monſtruoſæ magnitudinis, in templo quod Pantheum dicitur.*

Sect. LIX. 1. *Clodius.*] Valerius Max. lib. 9. cap. 1. n. 2. pag. 418. Horatius, lib. 2. Satyr. 3. v. 239. Tertull. lib. de Pallio, ſub finem, pag. 119.

2. *Ne Triumviratu.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2: aliique omnes. Editi mendoſe, *ne in Triumviratu.*

3. *Quo magis.*] Non ſponſione ulla inductus, inquit, ut Antonius & Cleopatra, exhibuit convivis uniones Clodius: ſed, quod magnificentius, magiſque regium merito cenſeatur, in palati tantummodo gloriam.

4. *Ælius Stilo.*] De eo in Auctorum ſyllabo diximus.

Sect. LX. 1. *Et hoc tamen.*] Miratur eadem fere, quæ margaritis, facta eſſe conchyliis purpuriſque pretia: cum tam diverſa ſit harum rerum inter ſe conditio. Nam diu gemmæ perdurant: fugax contra, & caducus purpurarum & conchyliorum color: veſtibus earum ſucco infectis, nullo non horæ momento aliquid de nitore ſuo remittentibus.

2. *In mancipatum.*] In alterius tranſit poteſtatem, venditur, & alienatur. De mancipatione rurſum dicemus, lib. 33. ſect. 13.

3. *Septenis.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. animal. cap. 14. p. 571. *circiter ſenis*, ζῇ γὰρ ἡ πορφύρα περὶ ἔτη ἕξ. Et apud Athenæum idem, lib. 3. pag. 89.

4. *Sicut murices.*] Sive buccina. Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 17. pag. 928. Vide Notas & Emend. num. XCV.

5. *Lentorem.*] Quiddam emittunt ex ſe ſe, inſtar ceræ lentum ac ductile. Hæc explanatius Ariſtoteles, lib. 5. hiſt. cap. 14. pag. 567. *Purpuræ*, inquit, *verno tempore eumdem in locum congregatæ, faciunt id quod favaginem vocant*, ποιοῦσι τὴν καλουμένην μελίκηραν. *Quemadmodum e folliculis alborum cicerum multis, in unum compactis.* Negat deinde ex eo favo fieri purpuras: ſed id eſſe eis ceu purgamentum quoddam.

6. *Sed purpuræ.*] Ariſtot. pag. 569. Purpuræ porro tres ſunt partes: quarum ſuperior τράχηλος, cervix: media μήκων, ſeu papaver: ima dicitur πυθμήν. Flos non toto ſparſus purpuræ corpore, ſed inter partem primam & mediam poſitus, in ipſis faucibus eſt. Florem hunc Plinius modo etiam rorem, modo ſuccum vocat. Vitruvius, lib. 7. cap. 13. *Purpuream ſaniem*: Pliniuſque ipſe, ſect. 62. Lucanus, lib. 1. v. 123. *virus:*

Strata jacent: Tyrio quorum pars maxima ſucco
Cocta diu, virus non uno duxit aheno.

7. *Vivas capere.*] Vide Notas & Emend. num. XCVI.

8. *Cum teſta vivas.*] Majoribus purpuris, inquit, ſuccum floremve illum auferunt, concha teſtave prius detracta: unde his jam necatis illum liceat colligere. Minores vero purpuras diverſa ratione, vivas cum teſtis frangunt: ea enim vi ſuccum hæ ſuum exſpuunt, evomuntque. Vide Notas & Emendat. num. XCVII. Nunc omnis purpurarum uſus, tum propter operarum inſcientiam, tum propter impenſam, moleſtiamque laboris, penitus exolevit: maxime vero ob fuci copiam, quo nunc infectores purpuram elegantem inficiunt, minore impenſa ac labore, lucro haud mediocri.

9. *Tyri.*] Florem hunc, inquit, ſuccumve Tyri præcipuum habet Aſia: in Meninge inſula, & Gætulo Oceani litore, Africa: in Laconica, Europa. Lepidum eſt, & relatu jucundum, neque alienum hoc loco, quod de purpuræ origine refert Caſſiodorus, lib. 1. Var. ep. 2. *Cum fame canis avida*, inquit, *in Tyrio litore projecta conchylia impreſſis mandibulis contudiſſet, illa naturaliter humorem ſanguineum defluentia, ora ejus mirabili colore tinxerunt. Et ut eſt mos hominibus occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes, fecerunt principibus decus nobile &c.* Refert hoc ipſum Julius Pollux, haud paulo uberius, lib. 1. cap. 4. Baphia Phœniciæ in primis laudantur in Cod. Theod. lib. 10. tit. 20. de Murilegulis, lege 18.

10. *In Laconica.*] Laconicas purpuras mire prædicat Pauſanias in Lacon. pag. 202. Horatius quoque, lib. 2. Ode 18.

Nec Laconicas mihi
Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.

Caſſiodori ævo Hydruntina purpura in maxima commendatione fuit. Vide lib. 1. Var. ep. 2.

conica,

conica, Europæ. [11] Huic faſces ſecureſque Romanæ viam faciunt : [a] idemque pro majeſtate [12] pueritiæ eſt. [13] Diſtinguit ab Equite Curiam : [14] Diis advocatur placandis : [15] omnemque veſtem illuminat : [16] in triumphali, miſcetur auro. Quapropter excuſata & purpuræ ſit inſania : [b] Sed unde conchyliis pretia : queis virus grave in fuco, color auſterus in glauco, & iraſcenti ſimilis mari ?

[17] Lingua purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando [18] reliqua conchylia : tanta duritia aculeo eſt. Aqua dulci necantur, [19] & ſicubi flumen immergitur : alioqui captæ, diebus quinquagenis vivunt ſaliva ſua. [20] Conchæ omnes celerrime creſcunt, præcipue purpuræ : anno magnitudinem implent.

LXI. [c] Quod ſi hactenus tranſcurrat expoſitio, fraudatam profecto ſe luxuria credat, noſque indiligentiæ damnet. Quamobrem perſequemur etiam officinas : ut tamquam in vita frugum noſcitur ratio ; ſic omnes, qui iſtis gaudent, [1] præmia vitæ ſuæ calleant. [2] Concharum ad purpuras & conchylia, (eadem enim eſt materia, ſed diſtat temperamento :) duo ſunt genera : Buccinum [3] minor concha, [4] ad ſimilitudinem ejus qua buccini ſonus editur : unde & cauſa nomini, [5] rotunditate oris in margine inciſa. Alterum purpura vocatur, [6] cuniculatim procurrente roſtro, & cuniculi latere introrſus [7] tubulato, qua proferatur lingua. Præterea [8] clavatum eſt ad turbinem uſque, aculeis in orbem ſeptenis fere : qui non ſunt buccino : [9] ſed utriſque orbes totidem, quot habeant annos. Buccinum nonniſi petris adhæret, circaque ſcopulos legitur. * Purpuræ, nomine alio pelagiæ vocantur. [10] Earum genera plura, pabulo & ſolo diſcreta. Lutenſe putri limo, & algenſe enutritum alga, [11] viliſſimum utrumque : melius [12] tænienſe, in tæniis

* CAPUT XXXVII.

INTERPRETATIO.

a *Idemque.*] Idem ros ſuccuſve purpureus.

b *Sed unde.*] Sed unde conchyliato colori pretium ? cujus gravis eſt odor, dum lana eo colore tingitur : color auſterus vergens in glaucum &c.

c *Quod ſi.*] Quod ſi hactenus *de purpuris dicendi finem faciam, & ad alia* tranſcurrat oratio, &c.

NOTÆ.

11. *Huic.*] Purpureæ Conſulum prætextæ. Simili ſententia Caſſiodorus, lib. 1. Var. ep. 2. de purpura : *Color nimio lepore vernans, obſcuritas rubens, nigredo ſanguinea regnantem diſcernit, dominum conſpicuum facit : & præſtat humano generi, ne de conſpectu Principis poſſit errari.* Vide quæ dicenda ſunt libro ſeq. ſect. 24.

12. *Pueritiæ.*] Pertinent hæc haud dubie ad nobilium puerorum veſtes, quibus purpura prætexebatur : unde veſtes illæ prætextæ dictæ : & qui his utebantur, Prætextati. Vide Notas & Emendat. num. XCVIII. Hanc veſtem Juvenalis intellexit, Satyra 12. v. 39.

Veſtem
Purpuream teneris quoque Mæcenatibus aptam.

13. *Diſtinguit.*] Non id in eam ſententiam accipiendum eſt, ut in Senatoria tunica purpuram fuiſſe voluerit, in equeſtri non fuiſſe : fuit enim in omni tunica purpura. Sed de lato clavo purpureo loquitur, qui Senatorem ab Equite, purpureum quidem clavum, ſed anguſtum geſtante, diſtingueret. Hunc latum clavum, purpuram latiorem appellat, lib. 33. ſect. 7. Vide quæ diximus libro ſuperiore, ſect. 73.

14. *Diis advocatur.*] Aſſumitur a Sacerdotibus, cum ſacra peragunt Diis placandis. Cic. lib. 2. ad Attic. ep. 9. pag. 54. *Vatinii ſtrumam Sacerdotii διβάφῳ veſtiant*, hoc eſt, purpura bis tincta.

15. *Omnemque veſtem.*] Prætextam, latum clavum, chlamydem, paludamentum, trabeam. Excogitavere Tyrum deducti a Romanis coloni, inſcriptionem, quæ legitur in nummis Antonini Soæmiadis filii, quem Elagabalum vocant ; & Juliæ Aquiliæ Severæ, & Juliæ Mæſæ : TYRIORUM : cujus ſententia hæc eſt : TYR*us* I*mperatoriam* OR*nat* V*eſtem* M*urice.* Jactant ſe Tyrii, quod purpuram ex murice Tyrio Antoninus Imp. ceteris prætulerit. Sic laudat Horatius, lib. 2. epiſt. 2. *Veſtes Getulo murice tinctas.*

16. *In triumphali.*] Vide quæ de toga picta & triumphali diximus, libro ſuperiore, ſectione 74. Ea auro pingebatur, purpureo primum rore tincta.

17. *Lingua purpuræ.*] Hæc Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 14. pag. 571. & lib. 2. de part. anim. cap. 17. pag. 908. quæ exſtant apud Athen. quoque, lib. 3. pag. 89. Ea lingua aquam illæ exſpuunt fiſtulæ modo. Vide Fab. Columnam, lib. de Purpura, pag. 17.

18. *Reliqua conchylia.*] Hoc eſt, alias conchas, atque adeo teſtas ſui generis, καὶ τὰ αὐτῆς ὄστρακα, Ariſt.

19. *Et ſicubi flumen.*] Hoc eſt, non in fluminibus modo, ſed in mari etiam, qua intrant, commiſcenturque ſalo flumina. Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 25. pag. 959.

20. *Conchæ &c.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. pag. 573.

Sect. LXI. 1. *Præmia vitæ ſuæ.*] Quæ ſit natura præmiorum, quibus vita luxurioſa gaudet. Eadem fere ſententia *pretia vivendi* dixit alter Plinius, lib. 1. ep. 12.

2. *Concharum.*] Purpurei, inquit, conchyliatique colores, duplici concharum genere, buccini videlicet, & purpuræ, continentur. Eadem enim harum concharum materia eſt : ſed diverſa tamen roris, ſive ſucci, temperatura. Purpuræ autem & conchylii vocibus, colores diſpares, non diſſimiles conchas, nunc ſignari, ſæpe antea monuimus. Novum genus purpuræ ex conchis Oceani deprehendit ætas noſtra, de quo conſulenda Hiſtoria Regia Scientiarum, anni 1711. pag. 168.

3. *Minor concha.*] Vide Notas & Emendationes, num. XCIX.

4. *Ad ſimilitudinem ejus.*] Ejus ſcilicet conchæ, hoc eſt, tubæ quâ buccini ſonus editur. Nam & concha pro tuba dicitur. Idem ſect. 52. alias dixit eſſe conchas ad plauſum apertas, alias ad buccinum recurvas, hoc eſt, ad buccini ſonum. Eſt enim buccinum non inſtrumentum modo, tubæ ſimile, quo ſignum datur, ſed & ſonus ipſe, a quo id buccino nomen : nam *bou bou* reddit. Idem Plinius, libro XI. ſect. 10. de apibus : *Donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo.* Sive buccinus porro maſculino genere, ut aiunt, ſeu neutro buccinum dicatur, nihil intereſt. Vide Notas & Emend. num. C.

5. *Rotunditate.*] Iconem buccini ſive muricis Rondeletius expreſſit ad unguem, lib. 2. de teſtac. cap. 12. pag. 81.

6. *Cuniculatim.*] Excavato, intortoque meatu, cuniculi ſeu tubuli inſtar. Ariſt. κοχλιοειδῶς.

7. *Tubulato.*] Pervio, fiſtulatoque introrſus, in tubuli morem, ex quo exſerere ac proferre linguam purpuræ valeant. Effigiem vide apud Rondelet. lib. 2. de teſtac. cap. 2. pag. 64.

8. *Clavatum.*] Genus illud, inquit, cui peculiare purpuræ nomen eſt, aculeis quibuſdam, ceu clavis ordine poſitis munitur, in orbem fere ſeptenis.

9. *Sed utriſque.*] Purpurarum, inquit, & buccinorum incrementum ſingulis annis per orbes patet : Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 14. pag. 571. Ἔστι δὲ καὶ ἡ πορφύρα καὶ ὁ κῆρυξ ἀμφότερα μακρόβια .... καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερά ἐστιν ἡ αὔξησις τοῖς διαστήμασι τοῖς ἐν τῷ ὀστράκῳ τῆς ἕλικος. Orbium appellatione Plinius, anfractus illos ſignificat, in purpura claviculis aſperos, quibus teſta circumducitur. Ἕλικας Græci appellant : uti & flexuras illas in capitibus columnarum, quas Vitruvius *volutas* vocat. Negat tamen Fab. Columna, opere ſingulari de Purpura, pag. 15. certum ætatis purpurarum aut buccini duci ex eorum orbium numero argumentum poſſe : totidem a ſe deprehenſos in exiguis ejuſdem generis teſtis, quot in maximis, orbes fuiſſe.

10. *Earum genera.*] Uti mullorum genera fecit partim pabulo, partim ſolo diſcreta, hujus libri ſect. 30.

11. *Viliſſimum utrumque.*] Et lutenſe, quod in luto ſemper hæret : & algenſe, quod in alga.

12. *Tænienſe, quod in tæniis maris.*] Sunt porro tæniæ,

maris collectum : hoc quoque tamen etiamnum levius atque dilutius : [13] calculenſe appellatur a calculo maris, mire [14] aptum conchyliis : & longe optimum purpuris [15] Dialutenſe, id eſt, vario ſoli genere paſtum. Capiuntur autem purpuræ parvulis rariſque textu [16] veluti naſſis in alto jactis. Ineſt iis eſca, [17] cluſiles mordaceſque conchæ, [18] ceu mitulos videmus : has ſemineces, ſed redditas mari avido hiatu reviveſcentes appetunt purpuræ, porrectiſque linguis infeſtant : at illæ aculeo exſtimulatæ claudunt ſeſe, comprimuntque mordentia : ita pendentes [19] aviditate ſua purpuræ tolluntur.

CAPUT XXXVIII.

LXII. Capi eas poſt Canis ortum, [1] aut ante vernum tempus, utiliſſimum : quoniam [2] cum cerificavere, fluxos habent ſuccos. Sed id tingentium officinæ ignorant, cum ſumma vertatur in eo. Eximitur poſtea vena, [3] quam diximus : cui addi ſalem neceſſarium, [4] ſextarios ferme in libras centenas : macerari triduo juſtum : quippe tanto major vis, quanto recentior. Fervere [5] in plumbo [6] ſingulaſque [7] amphoras centenas, ad quingentenas [a] medicaminis libras æquari, ac modico [b] vapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita deſpumatis ſubinde carnibus, quas adhæſiſſe venis neceſſe eſt, decimo ferme die [8] liquata cortina, [9] vellus elutriatum mergitur in experimentum : & donec ſpei ſatis fiat, uritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rurſuſque mergitur [10] carminata, donec omnem [11] ebibat [c] ſaniem. [12] Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæque ejus nigritiæ dat auſteritatem illam nitoremque, qui quæritur, [13] cocci. Ita permixtis viribus alterum altero [14] excitatur, aut adſtringitur. [d] Summa medicaminum [15] in L. libras vellerum, buccini ducenæ : pelagii, CX. Ita fit [16] amethyſti color eximius ille. At Tyrius pelagio primum ſatiatur, [e] immatura viridique cortina : mox permutatur in buccino. Laus ei ſumma, in colore ſanguinis concreti, nigricans aſpectu, idemque [17] ſuſpectu refulgens. [18] Unde & Homero pupureus dicitur ſanguis.

INTERPRETATIO.

a *Medicaminis.*] Liquoris purpurei.

b *Vapore.*] Calore.

c *Saniem.*] Liquorem.

d *Summa.*] Menſura liquoris ad tingendas quinquaginta lanæ libras, libræ buccini ducentæ : purpuræ pelagiæ, centum ac decem.

e *Immatura.*] Non admodum percocto, domitoque igni medicamine : mox *idem Tyrius color* immutatur in ſucco buccini, *quo rurſum tingitur.*

NOTÆ.

candidæ in mari cautes longo tractu faſciam imitantes. De quibus Plinius libro tertio, ſectione prima. *Frequentes quippe tæniæ candicantis vadi carinas territant.* Vide Notas & Emendat. num. CI.

13. *Calculenſe.*] Vide Notas & Emend. num. CII.

14. *Aptum conchyliis.*] Conchyliato colori. Conchylio & purpura colores ſignari, antea monuimus.

15. *Dialutenſe.*] A libero vagoque victu, ultimo huic generi factum nomen, haud male, opinor, Dalecampius conjecit : quandoquidem διαλυτὸν Græcis eſt diſſolutum. Quanquam Salmaſius, pag. 1133. hanc conjecturam inter nugas & hariolationes ponit, mavultque ipſe *Diſlocenſe* ſcribere, quod non uni loco additum eſt & alligatum. Sed non impellet viri fides auctoritaſque in eam mentem, ut in Latino ſermone receptam hanc vocem putem fuiſſe, vel hanc vim eſſe illius. *Dialucenſe* legitur in MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c.

16. *Veluti naſſis.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. 14. pag. 569. κύρτους vocat, hoc eſt, *vaſa piſcatoria.* Scaliger, & Gaza, naſſas.

17. *Cluſiles.*] Quæ ut hiatu facile diducunt ſe ſe, ſic etiam facile claudunt, comprimuntque.

18. *Ceu mitulos.*] Alii *mutilos* ſcribunt : Gallis, *des Moules.* Græcorum τελλίνας ea voce ſignari a Romanis, Athenæus eſt auctor, lib. 3. pag. 85. Τὴν τελλίναν λεγομένην ἴσως δηλοῖ, ἣν Ῥωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσιν. Unde *mutilos* ſcribi, vel *mytilos*, ſatius forſan fuerit. De his plura, lib. 32. ſect. 31.

19. *Aviditate ſua.*] Hinc illa parœmia Apollodori Athenienſis, apud Athen. lib. 3. pag. 89. Λιχνότεραι τῶν πορφυρῶν, *Edaciores purpuris* : cujus Eraſmus quoque meminit, Chil. 2. Cent. 3. adag. 83.

Sect. LXII. 1. *Aut ante.*] Vide Notas & Emendationes, num. CIII.

2. *Cum cerificavere.*] Hoc eſt, ut ſuperius dictum eſt, ſect. 60. *cum lentorem cujuſdam ceræ ſalivarunt.* Vide Notas & Emend. num. CIV.

3. *Quam diximus.*] Sect. 60.

4. *Sextarios.*] Uncias viginti ſalis in libras purpurei ſucci centenas.

5. *In plumbo.*] In vaſe plumbeo, ſeu cortina plumbea : ne forte ænea, ferreave, ſuos colores illinant.

6. *Singulaſque.*] Singulæ, inquit, centenæ amphoræ, ejus ſucci ſale conditi, ita decoqui debent, ut ad quingentenas medicaminis libras redigantur : ſive ad amphoras ſex, & amphoræ quadrantem. Vide Notas & Emend. num. CV.

7. *Amphoras.*] Voluſius Mæcianus : *Quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, congios octo, ſextarios quadraginta octo.* Amphora igitur libras obtinet octoginta.

8. *Liquata cortina.*] Non modo vas ipſum, nunc cortina eſt, ut perſæpe alias Plinio, Catonique : ſed quod ipſo etiam vaſe continetur. Liquatæ autem huic cortinæ, hoc eſt, igne domitæ, emollitæque adeo, ac reſolutæ, ut nihil carnis, durive, ſuperſit uſpiam, opponi videtur immatura viridiſque illa, cujus mentio mox habetur, cortina. Pertinebit huc forte etiam, quod alibi Plinius ait : *Hæc omnia pariter decoquebant, decies deferveſcente cortina.*

9. *Vellus elutriatum.*] Elutriare lintea, dixit Decimus Laberius in Staminariis, hoc eſt, eluendo purgare.

10. *Carminata.*] Varro, lib. 6. de ling. Lat. pag. 75. *Carminari dicitur tum lana, cum caret eo quod in ea eſt nequam.* Noſtris, *de la laine cardée.*

11. *Ebibat ſaniem.*] Pulcherrima ebrietate rubeat, ut loquitur Caſſiodorus, lib. 1. Var. ep. 2. ubi de purpura ille multa pereleganter.

12. *Buccinum per ſe.*] Succus e buccino, inquit, ſolo, ſeu minore concha, improbatur, quia tincturam remiſſiorem, ſeu minus hærentem velleri facit, minuſque diuturnam. Si vero addatur & purpura, quæ pelagia etiam dicitur, & magnitudine diſtat a buccino, tunc lanæ color alligatur, ut elui deinde non poſſit. Id enim eſſe colorem alligari, Plinius ipſe docet, lib. 32. ſect. 22. ubi de alga marina : *Tingendis etiam lanis ita colorem alligat, ut elui poſtea non poſſit.*

13. *Cocci.*] Hoc eſt, cocco ſimilem. De cocco dicetur, ſect. 65.

14. *Excitatur.*] Pelagio admixto buccinum excitatur, quia fit illuſtre, vegetum, vividum, perenne : buccino pelagium adſtringitur, quoniam ea mixtura auſterius fit, minuſque floridum.

15. *In L. libras.*] Vide Notas & Emend. num. CVI.

16. *Amethyſti color.*] Qualis in amethyſto gemma, de qua lib. 37. ſect. 40. *Perlucent omnes violaceo colore... Indicæ abſolutum felicis purpuræ colorem habent : ad hancque tingentium officinæ dirigunt vota.* Noſtri hunc colorem clarum violaceum vocant, *violet clair.*

17. *Suſpectu.*] Si ſublimem paulum aſpexeris. Aſpicere eſt adverſum ſpicere, hoc eſt, tueri. Suſpicere, ſurſum poſitum contueri. Vide quæ de hac voce dicturi ſumus lib. 21. ſect. 22.

18. *Unde & Homero.*] Iliad. ρ'. verſ. 360. αἵματι πορφυρέῳ.

LXIII. [1] Purpuræ uſum Romæ ſemper fuiſſe video, ſed Romulo in trabea. Nam toga prætexta, [2] & latiore clavo Tullum Hoſtilium e regibus primum uſum Etruſcis devictis ſatis conſtat. Nepos Cornelius, qui Divi Auguſti principatu obiit: Me, inquit, juvene violacea purpura vigebat, cujus libra [3] denariis centum venibat: nec multo poſt rubra [4] Tarentina. Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras [5] denariis mille non poterat emi. Hac P. Lentulus Spinther Ædilis curulis primus in prætexta uſus improbabatur: qua purpura quis non jam, inquit, [6] tricliniaria facit? Spinther Ædilis fuit Urbis conditæ [7] anno DCXCI. Cicerone Conſule. Dibapha tunc dicebatur, [8] quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes pæne commodiores purpuræ tinguntur. CAPUT XXXIX.

LXIV. In conchyliata veſte cetera eadem, [1] ſine buccino: [a] præterque, [2] jus temperatur aqua, [3] & pro indiviſo, humani potus excremento: [4] dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor [5] ſaturitate [b] fraudata, tantoque [6] dilutior, quanto magis vellera eſuriunt. * Pretia [7] medicamento ſunt quidem pro fertilitate litorum viliora: non tamen uſquam pelagii centenas libras [8] quinquagenos nummos excedere, & buccini centenos, ſciant qui iſta mercantur immenſo. * CAP. XL.

LXV. [1] Sed alia e fine initia: juvatque ludere impendio, & luſus geminare miſcendo, [2] iterumque & ipſa adulterare adulteria Naturæ: [3] ſicut teſtudines tingere, argentum auro confundere, [4] ut electra fiant: [5] addere his æra, ut Corinthia. * Non eſt ſatis [6] abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum: rurſum abſolutum inebriatur [7] Tyrio, ut ſit [8] ex utroque nomen improbum, ſimulque luxuria duplex: [c] & cum confecere conchylia, tranſire melius in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inveniſſe, artifice mutante quod damnabat: inde ratio nata, votum quoque factum e vitio portentoſis ingeniis, & gemina demonſtrata via luxuriæ, ut color alius operiretur alio, ſuavior CAP. XLI.

INTERPRETATIO.

a *Præterque.*] Prætereaque ſuccus purpuræ temperatur aqua, & æqua portione humano lotio: ſed ſucci pelagii menſura dimidia adjici ad priorem debet.

b *Fraudata.*] Imminuta.

c *Et cum.*] Et cum conchyliatum colorem fecere, induci tum melius rurſum Tyrium arbitrantur.

NOTÆ.

Quod & Maro ſecutus, in Æneïde: *Purpuream vomit ille animam.*

Sect. LXIII. 1. *Purpuræ uſum.*] De his abunde egimus, libro ſuperiore ſect. 74.

2. *Et latiore clavo.*] Purpura latiore aſſuta mediæ tunicæ circa pectus: ea fere forma, qua ſunt Sacerdotalia pallia, quæ a ſummo Pontifice Archiepiſcopi aliique accipiunt. Vide Notas & Emendationes, num. CVII.

3. *Denariis centum.*] Monetæ Gallicæ, libris omnino quadragenis.

4. *Tarentina.*] Nunc quoque Tarenti aïunt exſtare veſtigia vetuſtatum officinarum, in quibus olim purpura lanæ inficerentur, ingenteſque teſtarum acervos conſpici, rei indices minime obſcuros. Vide Fab. Columnam, lib. de Purpura, cap. 1. pag. 19.

5. *Denariis mille.*] Libris Francicis, quadringentis.

6. *Tricliniaria.*] De his egimus, lib. 8. ſect. 74.

7. *Anno DCXCI.*] Vide Notas & Emendationes, num. CVIII.

8. *Quæ bis.*] Ovidius lib. 3. de Arte, verſ. 170. laudatus a neſcio quo:

Nec quæ bis Tyrio murice lana rubet.

Martialis, lib. 4. Epigr. 4.

Quod bis murice vellus inquinatum.

Cic. lib. 2. ad Attic. Ep. 9. pag. 54. *Vatinii ſtrumam ſacerdotii διβάφῳ veſtiant.* Et lib. 2. Epiſt. Fam. 16. ſatis facete: *Curtius noſter δίβαφον cogitat, ſed eum infector moratur.*

Sect. LXIV. 1. *Sine buccino.*] Hoc eſt, ad conchyliatam veſtem pelagiæ purpuræ buccini vena, ſeu flos, ſive ſuccus, non admiſcetur: cetera ſunt paria.

2. *Jus.*] Purpurei ſucci decoctum. Græci ζέμα vocant. Democriti nomine quæ Phyſica appellantur, in codicibus noſtris MSS. Εἶτα λαβὼν ἀπὸ τοῦ πυρὸς τὸ ζέμα, βάλε εἰς λεκάνην περιβαλὼν τὴν πορφύραν, καὶ ἐπιχέεις τὸ ζέμα τῇ πορφύρᾳ, ἔα βρέχεσθαι νυχθήμερον ἕν. Idem ibi οὔρου, hoc eſt, lotii, & ὕδατος parem fere modum temperando ei juri adhibet.

3. *Et pro indiviſo.*] Prætereaque, inquit, eo etiam differt a purpuræ confectione, conficiendi conchylii ratio, ſeu conchyliati coloris: quod decoctio corpuſque medicaminum ejus temperetur, ſecus atque in purpura monſtratum eſt, aqua & humano lotio, pro indiviſo, hoc eſt, æquis utriuſque portionibus adhibitis, nulloque inter lotii & aquæ modum diſcrimine. Vide Notas & Emendationes, num. CIX.

4. *Dimidia &c.*] Sententia eſt, ſi in libras vellerum quinquaginta, ducenæ buccini, pelagiæ vero purpuræ medicaminis libræ requiruntur centum & decem, ut dictum eſt ſect. 62. addi nunc dimidiatum adhuc pondus oportere, quinque librarum ſupra quinquagenas.

5. *Saturitate fraudata.*] Color ſatur Latinis, plenus ac vehemens eſt: noſtri *oneratum* vocant, *couleur chargée.* Huic dilutus opponitur.

6. *Dilutior.*] Medicaminum enim ſaturitate intendi vellerum colores: ſiti vero remitti, dilutoſque evadere conſentaneum rationi eſt. Quidam *dilucidior* legunt, ſed errore haud levi.

7. *Medicamento.*] Purpuræ pelagiæ, buccinique flori vel ſucco.

8. *Quinquagenos nummos.*] Seſtertios videlicet. Ridet hominum luxuriam profuſoſque ſumptus, qui tam ingenti pretio pannum purpureum emerent, libram nempe, uti dictum eſt, ſect. ſup. denariis centum: cum centenæ floris ipſius vel ſucci purpuræ pelagiæ libræ, quo vellera tingebantur, quinquagenos nummos, ſive denarios circiter tredecim, vix omnino excederent: buccini, centenos ſeſtertios, ſive denarios quinque & viginti. Vide Notas & Emend. num. CX.

Sect. LXV. 1. *Sed alia e fine.*] Sed vellere ſic imbuto, adeo non hic ars ſubſtitit, non hic luxuriæ induſtriæque finis, ut initium quoddam hoc viſum ſit aptiſſimum novi excogitandi luxus. Subſterni commode arbitrantur hunc colorem, qui per ſe abſolutiſſimus eſt, pretiique jam immodici, alteri rurſum tincturæ. Amethyſtinam purpuram, de qua ſuperius 62. Tyrio iterum colore inficiunt: nec conchyliata placet niſi eodem inſuper Tyrio ſaturetur. Sic luſum ars, luxuria ſumptus geminat.

2. *Iterumque.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXI.

3. *Sicut teſtudines.*] Similis, inquit, luxuries hominum animos invaſit teſtudinibus tingendis: ſuperinducto putaminibus earum colore, in operibus inteſtinis. Ea de re Plinius paulo uberius, lib. 16. ſect. 84.

4. *Ut electra.*] De eo electri genere, dicetur lib. 33. ſect. 23.

5. *Addere his.*] Auro argentoque. De Corinthio ære, lib. 34. ſect. 3.

6. *Abſtuliſſe gemmæ.*] Et communicare cum purpura, quæ amethyſtina nuncupatur.

7. *Tyrio.*] Tyrius color qua fieret arte, dictum eſt ſect. 62.

8. *Ex utroque nomen.*] Tyriamethyſtus, ex Tyrio & amethyſtino colore.

ita fieri leniorque dictus. Quin & terrena miſcere, coccoque tinctum Tyrio tingere, [9] ut fieret hyſginum. [10] Coccum Galatiæ rubens granum, [11] ut dicemus in terreſtribus, aut circa Emeritam Luſitaniæ, [12] in maxima laude eſt. Verum ut ſimul peragantur nobilia pigmenta, [13] anniculo grano languidus ſuccus: idem a quadrimo evanidus. Ita nec recenti vires, neque ſeneſcenti. Abunde tractata eſt ratio, qua ſe virorum juxta feminarumque forma credit ampliſſimam fieri.

Cap. XLII. LXVI. Concharum generis [1] & pinna eſt. [2] Naſcitur in limoſis [3] ſubrecta ſemper, nec umquam ſine comite, quem [4] pinnoterem vocant, alii [5] pinnophylacem. [6] Is eſt ſquilla parva: alibi cancer dapis affectator. Pandit ſe pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piſcibus præbens. Aſſultant illi protinus, & ubi licentiâ audacia crevit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu levi ſignificat. [7] Illa compreſſu, quidquid incluſit, exanimat, partemque ſocio tribuit.

LXVII. [1] Quo magis miror, quoſdam exiſtimaſſe, aquatilibus nullum ineſſe ſenſum. [2] Novit torpedo vim ſuam, ipſa non torpens: [3] merſaque in limo ſe occultat, piſcium qui ſecuri ſupernatantes [4] obtorpuêre, corripiens. [5] Hujus jecori teneritas nulla præfertur. [6] Nec minor ſolertia [7] ranæ, quæ in mari piſcatrix vocatur. Eminentia ſub oculis cornicula turbato limo [8] exſerit, aſſultantes piſciculos attrahens, donec tam prope accedant, ut aſſiliat. Simili modo ſquatina, [9] & rhombus, abditi [10] pinnas exſertas movent ſpecie vermiculorum: itemque [11] quæ vocantur raïæ. [12] Nam paſtinaca latrocinatur ex occulto, tranſeuntes radio (quod telum eſt ei) figens. Argumenta ſolertiæ hujus, quod tardiſſimi piſcium hi, mugilem velociſſimum omnium habentes in ventre reperiuntur.
Cap. LXIII. * [13] Scolopendræ terreſtribus ſimiles, quas centipedes vocant, hamo devorato omnia interanea [14] evomunt, donec hamum egerant, deinde reſorbent. [15] At vulpes marinæ, ſimili in periculo [16] glutiunt amplius uſque ad infirma lineæ, [17] quæ fa-

NOTÆ.

9. *Ut fieret hyſginum.*] Fuit ergo color hyſginus, e coccino, purpureoque ſeu Tyrio mixtus. Nomen traxiſſe ab ὕσγη videtur, quæ Suidæ herba eſt tingendis adhiberi ſolita lanis. Ὕσγη, inquit, tomo 2. pag. 1014. εἶδος βοτάνης· καὶ ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, ὁ ὑπὸ τῆς ὕσγης βεβαμμένος. Atque idcirco fortaſſis Pauſanias in Phoc. ſcripſit coccum tinctile Galatis ὕσγην nominari, quod Tyrio colori ſubſterni id ſoleret, ut color hyſginus pararetur: adjecta fortaſſis etiam ὕσγη βοτάνη.

10. *Coccum.*] A Dioſcoride κόκκος βαφικὴ, hoc eſt, granum infectorium. De eo uberius, lib. 16. ſect. 12. lib. 22. ſect. 3. lib. 24. ſect. 4. Coccum rubens, Græcis φοινικοῦν, puniceum. *L'écarlate.* Vide lib. 16. ſect. 12.

11. *Ut dicemus.*] Locis proxime appellatis.

12. *In maxima laude.*] Viliſſimum contra Hiſpanum eſſe ſcribit Dioſcorides, lib. 4. cap. 48. Ἐσχάτη δὲ πασῶν ἡ ἐν Ἰσπανίᾳ. Sed de κόκκῳ βαφικῇ ſomnolenter admodum is tractavit, uti ſuo loco monebimus. Contra Petronius in Satyr.

Heſperium coccum laudabat miles, eadem
Quæſitus tellure nitor certaverat oſtro.

De minio Hiſpano loquitur.

13. *Anniculo grano.*] Cocco.

Sect. LXVI. 1. *Et pinna.*] Noſtris, *Nacre:* Tamen viri Gallice periti concham eo nomine aïunt deſignari, non piſcem: piſci nullum nomen inditum ea lingua eſſe. Iconem vide apud Rondelet. lib. 1. de Teſt. cap. 48.

2. *Naſcitur.*] Rem hanc totam eleganti carmine, totidem ferme verbis ac Plinius, cecinit Oppianus, lib. 2. Halieut. verſ. 186. Cicero quoque, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 100. Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 29. aliique: & Ariſtoteles lib. 5. hiſt. cap. 14. Sed id verumne ſit omnino, dubitat Busbequius, epiſt. Turc. lib. 4. pag. 303.

3. *Subrecta ſemper.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXII.

4. *Pinnoterem.*] Vel πιννοτήρης, ut ſcribit Athenæus, lib. 3. pag. 89. ex Chryſippo Solenſi: hoc eſt, *pinnæ cuſtos:* vel πιννοθήρας, ut Plutarchus loc cit. ab obſervanda pinna, vel a pabulo pinnæ venando: niſi mendum ei voci ſubeſt.

5. *Pinnophylacem.*] Oppianus loc. cit. aliique.

6. *Is eſt ſquilla parva.*] Latinum nomen apud nos quoque retinet.

7. *Illa compreſſu.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXIII.

Sect. LXVII. 1. *Quo magis.*] Reliquum deinceps caput habet plane totidem verbis Philoſophus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 48. pag. 182.

2. *Novit torpedo.*] Refert hoc & Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 978. Eleganti vero carmine cecinit Oppianus, lib. 2. Halieut. verſ. 62. Torpedo noſtris *Torpille:* Aremoricis, *Tremble.* Iconem Rondeletius habet, lib. 12. cap 19. Carmen XLVI. de torpedine non inelegans, Claudianus.

3. *Merſaque.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXIV.

4. *Obtorpuêre.*] Vim hanc torpedinis, emittendi halitus, qui ſtuporem rebus cunctis afferat contactu, expertum ſe teſtatur V. Cl. D. Redi, apud Denyſium, in Diſceptationibus Acad. anni 1672. pag. 199. Cum enim is manu torpedinem prehendiſſet, brachium ſibi torpere, non ſine vehementi dolore, ſenſit.

5. *Hujus jecori.*] Rondeletius tamen torpedinem damnat in cibis. Laudat Galenus multis in locis: Molli carne ac tenera eſſe ſcribit, lib. 3. de facult. alim. cap. 36. pag. 398. tom. 6. At non torpedo hic tota, ſed jecur modo commendatur.

6. *Nec minor.*] Ariſt. loc. cit. Oppianus, lib. 2. Halieut. verſ. 86. Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 24. E noſtris, Cicero lib. de Nat. Deor. pag. 101.

7. *Ranæ.*] Italis *Martino piſcatore*, & *Diavolo di mare*, inquiunt Rondeletius, & Salvianus. Cetera apud alias gentes nomina ab iiſdem require.

8. *Exerit.*] Et quaſi eſcam præternatantibus piſciculis objicit.

9. *Et rhombus.*] Qui Ariſtoteli, loc. cit. ψῆττα. Noſtris *Turbot.*

10. *Pinnas.*] Non tam pinnæ dici, quam virgulæ, radii, aut vermiculi, debent. Ariſtoteli, ῥαβδία, loc. cit.

11. *Quæ vocantur raïæ.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Editi, *quæ vocatur raïa*, mendoſe. Diverſa raïarum genera ſignificat, de quibus Rondeletius, lib 12. pag. 13.

12. *Nam paſtinaca.*] Ariſt. loc. cit. Hæc raïæ ſimillima eſt: quam ob ſimilitudinem Galli raïam vocant: Græci τρυγόνα. Iconem ejus exhibet Rondeletius, lib. 12. cap. 1.

13. *Scolopendræ.*] Hæc totidem verbis Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 17. pag. 237. & lib. 9. cap. 51. pag. 1086. Oppianus, lib. 2. Halieut. verſ. 424. Ælianus lib. 7. hiſt. anim. cap. 35. Albertus M. lib. 8. de anim. tract. 3. pag. 261. ſcolopendras depingit, deſcribitque Rondeletius, lib. de inſect. cap. 2. pag. 108.

14. *Evomunt.*] Triplicem deſcribit aſtum adverſus hamos: Primum, ſcolopendræ, quæ evomit: Alterum vulpis, quæ erodit: Tertium, glanidis, qui eſca ſpoliat.

15. *At vulpes.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 52. pag. 1087. Ælian. lib. 1. Var. hiſt. cap. 43. Oppianus, lib. 3. Halieut. verſ. 144. Ab cauda, quæ ſimilitudinem enſis refert aliquam, nomen traxit apud Monſpelienſes, teſte Rondeletio, lib. 13. cap. 10. pag. 387. ubi ejus effigiem exhibet.

16. *Glutiunt amplius.*] Hoc eſt, ut ait Albertus, lib. 8. de anim. tract. 3. pag. 262. *Magnam partem hamorum, & filorum retis, aliquando glutit, & glutita maſticat, & abſcindit ea dentibus: & cum ſic ſibi viam evaſionis præparaverint, tunc evomit interanea, ut ſcolopendra.*

17. *Quæ facile.*] Forte, *qua:* hoc eſt, qua parte.

cile prærodant. [18] Cautius qui glanis vocatur : averſos mordet hamos, nec devorat, ſed eſca ſpoliat. * Graſſatur [19] aries, ut latro. Et nunc grandiorum navium in ſalo ſtantium occultatus umbra, ſi quem nandi voluptas invitet, exſpectat : nunc elato extra aquam capite, piſcantium cymbas ſpeculatur, occultuſque adnatans mergit. *CAP. XLIV.

LXVIII. Equidem & his ineſſe ſenſum arbitror, quæ neque animalium, neque fruticum, ſed tertiam quamdam ex utroque naturam habent : urticis dico, & ſpongiis. Urticæ [1] noctu vagantur, [2] noctuque mutant. [3] Carnoſæ frondis his natura : [4] & carne veſcuntur. [5] Vis pruritu mordax, eademque quæ terreſtris urticæ. [6] Contrahit ergo ſe quam maxime rigens, ac prænatante piſciculo frondem ſuam ſpargit, complectenſque devorat. Alias marcenti ſimilis, & jactari ſe paſſa fluctu [a] algæ vice, [7] contactos piſces, attrituque petræ ſcalpentes pruritum, invadit. [8] Eadem noctu pectines & echinos perquirit : dum admoveri ſibi manum ſentit, colorem mutat & contrahitur. [b] Tacta uredinem mittit, paulumque ſi fuit intervalli, abſconditur. [9] Ora ei in radice eſſe traduntur : [10] excrementa per ſumma tenui fiſtula reddi. CAP. XLV.

LXIX. [1] Spongiarum tria genera accepimus : ſpiſſum ac prædurum & aſperum, [2] tragos id vocatur : ſpiſſum & mollius, [3] manon : [4] tenue denſumque, ex quo penicilli, Achilleum. [5] Naſcuntur omnes in petris : aluntur conchis, piſce, limo. [6] Intellectum ineſſe his apparet, quia ubi avulſorem ſenſere, contractæ multo difficilius abſtrahuntur. Hoc idem fluctu pulſante faciunt. [7] Vivere eſca, manifeſto conchæ minutæ in his repertæ oſtendunt. [8] Circa Toronem veſci illis avulſas etiam aïunt, & ex relictis radicibus receſcere. In petris cruoris quoque inhæret color, Africis præcipue, quæ generantur in Syrtibus. [9] Maximæ fiunt manæ, ſed molliſſimæ, circa Lyciam. [10] In profundo autem, nec ventoſo, molliores. In Helleſponto aſperæ, & denſæ circa Maleam. Putreſcunt in apricis locis : ideo optimæ in gurgitibus. [11] Viventibus idem, qui madentibus, nigricans color. [12] Adhærent nec parte, nec totæ : Interſunt enim fiſtulæ quædam inanes, quaternæ fere aut quinæ, per quas paſci exiſtimantur. [13] Sunt & aliæ, ſed ſuperne [c] concretæ. [14] Et ſubeſſe membrana quædam radicibus earum intelligitur. Vivere conſtat longo tem-

INTERPRETATIO.

a *Algæ vice.*] Inſtar algæ.
b *Tacta.*] Tacta urit & pruritum ciet.
c *Concretæ.*] Obturatæ.

NOTÆ.

18. *Cautius, qui glanis.*] Cautius, inquit, hoc eſt, meliore conſilio glanis in mari, quam priores, ſcolopendræ, ac vulpes, hamos non devorat, ſed obliquo morſu ſpoliat eſca. Vide Notas & Emend. num. CXV.

19. *Aries.*] Ab iis arietibus de quibus diximus, ſect. 4. qui ſunt belluarum generis, hunc arietem forma diſcrepare Plinius ſignificat, lib. 32. ſect. 53. ubi genera piſcium enumerans : *Vt a belluis ordiamur*, inquit, *arbores, phyſeteres, ... arietes, muſculi, & alii piſcium forma arietes.* Niſi alios ibi intelligat ab iſto de quo nunc ſermo eſt, & ab iis de quibus ſect. 4. diverſos : quod vix reor.

Sect. LXVIII. 1. *Noctu vagantur.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXVI.

2. *Noctuque mutant.*] Sedem videlicet, rimaſque ſaxorum, in quibus gignuntur, quove evagatæ ſe recipere conſueverunt. Non omnes tamen urticæ vagantur, ut Plinii fert interpretatio : ſed unum tantummodo genus earum. Nempe ſi Ariſtoteli credimus, lib. 5. hiſt. cap. 15. pag. 577. *Genus duplex urticæ eſt : aliæ cavis adhærent petris, nec umquam ab iis abſolvuntur : aliæ plana & litora amant, quæ abſolvunt ſe ſe, & ſedem mutant.* Τῶν δὲ κνιδῶν δύο γένη· αἱ μὲν ἐν ἐν ταῖς κοίλοις, οὐκ ἀπολύονται τῶν πετρῶν· αἱ δ' ἐπὶ τοῖς μείζοσι καὶ ἐπὶ τοῖς πλαταμώδεσιν, ἀπολυόμεναι μεταχωροῦσιν.

3. *Carnoſæ.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 461. Σαρκῶδες τὸ σῶμα πᾶν ἐστιν αὐτῆς. *Toto corpore carnoſa urtica eſt.* Hoc illud eſſe calloſum eſculentum, quod Burdegalæ vocant *Cubalſaut* : aliamque his eſſe in Aremoricis ſcopulis naturam, ſcribit Scaliger, Exercit. 219. pag 698. Harum, quæ ſolutæ ſunt, & vagantur, effigiem exhibet Rondel. lib. 17. cap. 19. & 20. Gallis plerumque, *Orties de mer.*

4. *Et carne.*] Piſciculis, qui ad eas allapſi fuerint. Ariſt. lib. 8. cap. 3. pag. 866. & loc. cit. pag. 462.

5. *Vis pruritu.*] Diphilus Siphnius, apud Athen. lib. 3. pag. 90. Ælianus, lib. 7. hiſt. anim. cap. 35.

6. *Contrahit ergo.*] Adhæreſcitque ſimul ſaxo : unde prænatantes piſciculos fronde ſua, hoc eſt, brachiis ſtringit. Ariſt. lib. 4. hiſt. cap. 5. pag. 462.

7. *Contactos piſces.*] In MSS. *piſcium.*

8. *Eadem noctu.*] Ariſt. loc. cit.

9. *Ora ei in radice.*] Ariſt. tum loc. cit. tum lib. 8. hiſt. cap. 3. pag. 866. ubi hæc ipſa leguntur, ἐν μέσῳ os habere urticam, hoc eſt, in ſui medio, non ſemel teſtatur. Sed nimirum frondis vocabulo, quo non ſemel in hujus aquatilis deſcriptione Plinius abutitur, haud male nunc radices reſpondere videntur, idemque ſignificate ac medium, ſive os ipſum.

10. *Excrementa.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 3. pag. 866. quanquam idem Philoſophus ſibi contradicens in quarto, pag. 463. negat ullum ei excrementum eſſe : at os tamen habet, & paſcitur.

Sect. LXIX. 1. *Spongiarum.*] Habet hæc ipſa Philoſophus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 15. pag. 578.

2. *Tragos.*] Τράγοι καλοῦνται, *hirci.* Ariſt.

3. *Manon.*] Μάνον, *rarum.* Vide Notas & Emendationes, num. CXVII.

4. *Tenue denſumque.*] Noſtris, *Eſponge fine.*

5. *Naſcuntur.*] Ariſt. loc. cit.

6. *Intellectum.*] Senſum τὴν αἴσθησιν dixit Ariſtoteles, tum loc. cit. pag. 579. tum lib. 1. cap. 2. totidem verbis.

7. *Vivere eſca.*] Ariſt. pag. 580.

8. *Circa Toronem.*] Ariſt. loc. cit.

9. *Maxima fiunt.*] Reliquum deinceps caput totidem verbis habet Ariſtoteles, pag. 581. ſed ita ſolerter ingenioſeque tractatum a Plinio eſt ; ut niſi omnia exactiore diligentia inter ſe conferantur, diſcrépare interdum a Philoſophi ſententia Plinius videatur : ſed minus cautis, nec ſatis Græce peritis.

10. *In profundo.*] Omnino, inquit Philofophus, quæ in profundis tepidiſque locis ſunt, molliſſimæ : vento enim & frigore, ſicut & alia plantarum genera, indurantur, & creſcere prohibentur.

11. *Viventibus.*] Ariſt. Ἄπλυτοι δὲ ὄντες καὶ ζῶντες, εἰσὶ μέλανες. *Et niſi laventur, & dum vivunt, nigræ ſunt.*

12. *Adhærent &c.*] Ariſt. ἡ δὲ πρόσφυσίς ἐστιν οὔτε καθ' ἓν, οὔτε κατὰ πᾶν. Quæ Gaza Plinium ſecutus ſic reddidit : *Adhærent nec parte, nec tota.* Sed rectius fideliuſque, opinor, ſic ea vertiſſet : *Adhærent neque ex una parte, neque ex omni.* Nam quæ nec totæ, nec parte adhærent, qualiter tandem adhærent, non ſatis intelligo.

13. *Sunt & aliæ.*] Fiſtulæ videlicet, ſeu meatus : quorum nulli ſunt ad ſuperiora pervii, præter quaternos aut quinos : quæ cauſa fuit, cur exiſtimarent aliqui, his meatibus eas cibum capere. Hæc Ariſt. loc. cit.

14. *Et ſubeſſe.*] Ariſt. pag. 581. *Hærent*, inquit, *neque*

pore. [15] Peſſimum omnium genus eſt earum, quæ aplyſiæ vocantur, quia elui non poſſunt, in quibus magnæ ſunt fiſtulæ, [16] & reliqua denſitas ſpiſſa.

Cap. XLVI. LXX. Canicularum maxime [1] multitudo [2] circa eas urinantes gravi periculo infeſtat. [3] Ipſi ferunt, & nubem quamdam craſſeſcere ſuper capita, [4] animalium planorum piſcium ſimilem, prementem eos, [a] arcentemque a reciprocando: & ob id ſtilos præacutos [b] lineis annexos habere ſeſe: quia niſi perfoſſæ ita, non recedant: [c] caliginis & pavoris, ut arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cujus nomine id malum appellant) inter animalia haud ullam comperit quiſquam. [5] At cum caniculis atrox dimicatio. [6] Inguina, & calces, omnemque candorem corporum appetunt. Salus una in adverſas eundi, ultroque terrendi. Pavet enim hominem æque ac terret. Et ſors æqua in gurgite: ut ad ſumma aquæ ventum eſt, ibi periculum anceps, adempta ratione contra eundi, dum conetur emergere: & ſalus omnis in ſociis: funem illi religatum ab humeris ejus trahunt: [7] hunc dimicans, ut ſit periculi ſignum, læva quatit: dextra apprehenſo ſtilo in pugna eſt: [d] modicus alias tractus. Ut prope carinam ventum eſt, niſi præceleri vi [8] repente rapiat, abſumi ſpectant. Ac ſæpe jam ſubducti, e manibus auferuntur, ſi non trahentium opem, conglobato corpore in pilæ modum ipſi adjuvere. Protendunt quidem tridentes alii: ſed monſtro ſolertia eſt navigium ſubeundi, atque ita e tuto præliandi. Omnis ergo cura ad ſpeculandum hoc malum inſumitur. * Certiſſima eſt ſecuritas vidiſſe [9] planos piſces: quia numquam ſunt, ubi maleficæ beſtiæ: qua de cauſa urinantes [10] ſacros appellant eos.

*Caput XLVII.

LXXI. Silicea teſta incluſis fatendum eſt [1] nullum eſſe ſenſum, ut oſtreis. Multis eadem natura, quæ frutici, ut [2] holothuriis, [3] pulmonibus, ſtellis. [4] Adeoque nihil non gignitur in mari, [5] ut cauponarum etiam æſtiva animalia, pernici moleſta ſaltu, & quæ capillus maxime celat, exſiſtant, & circumglobata eſcæ ſæpe extrahantur: [6] quæ cauſa ſomnum piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur. [7] Quibuſdam vero ipſis innaſcuntur, quo in numero [8] chalcis accipitur.

INTERPRETATIO.

a *Arcentemque.*] Prohibentem, ne retrogrediantur *ad ſummum æquor, & ex imo mari ſurrigant ſeſe.*

b *Lineis.*] Filis e lino *brachiis* adalligatos.

c *Caliginis.*] *Quod de ea nube id referant urinantes*, facit, ut arbitror, caligo & pavor: *non veri animalis conſpectus*: nam qui nubem & nebulam (quo nomine id malum appellant) inter animalia reponeret, nemo fuit.

d *Modicus.*] Lente alioqui ex aqua attrahitur.

NOTÆ.

una tantum parte, neque omnibus: intervenientibus ſcilicet fiſtulis inanibus: atque ambiuntur ad radicem quaſi membrana: plurimis tamen partibus hærent. Περιτέταται δ' ὥσπερ ὑμὴν περὶ τὰ κάτω, &c.

15. *Peſſimum omnium.*] Ἀπλυσίαι, ab α, ut vocant, privativo, & πλύνω, *lavo.* Vide Notas & Emendationes, num. CXVIII.

16. *Et reliqua denſitas ſpiſſa.*] Hoc eſt: cetero corpore ſolido ſunt: ſive, reliquum omne denſum eſt: τὸ δ' ἄλλο πυκνόν ἐστι πᾶν.

Sect. LXX. 1. *Multitudo.*] Ita MSS. omnes. Editi libri, *Multitudine ... infeſtantur.*

2. *Circa eas.*] Songias nimirum, de quibus dictum eſt proxime. Urinantes autem, piſcatores intellige, ex illa vetere apud Gruterum epigraphe, pag. 354. FORTUNATO PISCAT. VENATORI. & in ſequentibus *Corporis Piſcatorum Venatorum* haud ſemel fit mentio.

3. *Ipſi ferunt.*] Narrant ipſi urinantes, inquit, præter caniculas, nubem etiam quamdam inſtare capitibus ſuis, quæ ſpeciem, ſimilitudinemque referat animalium, e planorum piſcium genere: quæque ipſos urinantes premat. Vide Notas & Emend. num. CXIX.

4. *Animalium.*] Vide Notas & Emend. num. CXX.

5. *At cum caniculis.*] Nunc ad caniculas, unde digreſſa erat, redit oratio.

6. *Inguina &c.*] Plinii caniculam eſſe galeum canem, de quo Rondeletius lib. 13. cap. 5. pag. 377. vel hæc nota demonſtrat: nam calces, inguina, poplitesque ita avide appetit, ut non urinantes modo, ſed & qui in litore ſedent, ejus morſus vehementer formident: ea eſca enim allecta ſæpe in terram exſiliit. Monſpelienſibus *Cagnot*, ceu parvus canis, & *Milandre* vocatur.

7. *Hunc.*] Funem læva quatit, ut ſocios admoneat periculi ingruentis.

8. *Repente rapiat.*] Tractus ille ſcilicet, alias modicus. Ita MSS. Editi, *rapiant.*

9. *Planos piſces.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. animal. cap. 49. pag. 184. Vide Notas & Emend. num. CXXI.

10. *Sacros.*] Fuit hæc multis aliis piſcibus communis appellatio, ut videre eſt apud Athen. lib. 7. & Oppianum, lib. Halieut. verſ. 185.

Sect. LXXI. 1. *Nullum eſſe ſenſum*] Ariſtoteles non ſenſum oſtreis ac reliquis teſtatis omnino adimit, lib. 3. de gener. anim. cap. XI. pag. 1110. ſed ea, ſi cum moventibus ſe ſponte ſua animalibus conferantur, plantarum ſimilitudinem referre teſtatur: ſentiendi vero indicium alia ex his nullum exhibere, alia obſcurum.

2. *Holothuriis.*] Ariſt. lib. 1. de hiſt. anim. cap. 1. pag. inter ea quæ non adhæreſcunt quidem, ſed neque moventur, oſtrea numerat, & τὰ καλούμενα ὁλοθούρια. Horum geminam ſpeciem exhibet Rondeletius, lib. de inſect. cap. 19. & 20.

3. *Pulmonibus, ſtellis.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 14. pag. 575. ὁ δὲ καλούμενος ἀστὴρ, καὶ οἱ καλούμενοι πλεύμονες. Plinio lib. 32. ſect. 53. halipleumones, hoc eſt, pulmones marini. Iconem vide apud Rondel. lib. de inſect. cap. 28. Stellarum diverſi generis, cap. XI. & ſeqq.

4. *Adeoque nihil.*] Hoc illud eſt, quod antea dixit, ſect. 1. *Vera ut fiat opinio vulgi, quidquid naſcatur in parte naturæ ulla, & in mari eſſe*: hoc eſt, ejus ſimilitudinem quamdam, ob eamque nomen commune. Sunt enim, inquit, & in mari pulices, quo nomine æſtiva caupanarum animalia plerumque ſignantur: Sunt & marini pediculi, quæ vox ea vulgo notat animalcula, quæ capillus celat: quanquam marini pulices ac pediculi, a terreſtribus ejuſdem nominis animalculis, ortu, forma, indole, toto denique propemodum genere diſcrepant: ſolo conveniunt nomine, aut colore: ψύλλοι & φθεῖρες pariter appellati, ab Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 10. pag. 501. Vide ejuſdem libri cap. 19. & cap. 26. pag. 630. Pediculi marini effigiem exhibet Rondel. lib. 18. cap. 28.

5. *Ut cauponarum.*] Ita MSS. omnes. Scaliger *conopeorum* legit: quod ſint conopea dicta, quæ adverſum culicum morſus, τῶν κωνώπων, tendi ſolebant. Sed Ariſtoteli ψύλλοι ſunt, hoc eſt, pulices: non κώνωπες, qui culices vocantur.

6. *Quæ cauſa.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 10. pag. 501.

7. *Quibuſdam vero*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 25. pag. 957. *Chalcis*, inquit, *valido morbo corripitur: pediculi ſub branchiis orti eam interimunt. Cujuſmodi morbo nullus præterea tentatur piſcis.* Τῇ δὲ χαλκίδι νόσημα ἐμπίπτει νεανικόν· Φθεῖρες ὑπὸ τὰ βράγχια γινόμενοι πολλοὶ, ἀναιροῦσιν.

8. *Chalcis.*] Columella, lib. 8. cap. 17. ubi de eſca piſ-

LXXII. Nec venena [1] ceſſant dira, [2] ut in lepore: qui in Indico mari [3] etiam tactu peſtilens, vomitum diſſolutionemque ſtomachi protinus creat: in noſtro [4] offa informis, colore tantum lepori ſimilis: in Indis, & magnitudine, [5] & pilo, duriore tantum: nec vivus ibi capitur. Æque peſtiferum animal [6] araneus, ſpinæ in dorſo aculeo noxius. Sed nullum uſquam exſecrabilius, quam radius, ſuper caudam eminens [7] trygonis, quam noſtri paſtinacam appellant, [8] quincunciali magnitudine. Arbores [9] infixus radici necat: arma, ut telum, perforat: [10] vi ferri, & veneni malo. CAP. XLVIII.

LXXIII. [1] Morbos univerſa genera piſcium, ut cetera animalia etiam fera, non accipimus ſentire. Verum ægrotare ſingulos, manifeſtum facit aliquorum macies, cum in eodem genere præpingues alii capiantur. CAP. XLIX.

LXXIV. Quonam modo generent, deſiderium & admiratio hominum differri non patitur. [1] Piſces attritu ventrium coëunt, tanta celeritate ut viſum fallant: [2] delphini, & reliqua cete, ſimili modo, & paulo diutius. [3] Femina piſcis coïtus tempore marem ſequitur, ventrem ejus roſtro pulſans: ſub partum mares feminas ſimiliter, [4] ova veſcentes earum. [5] Nec ſatis eſt generationi per ſe coïtus, niſi editis ovis, [6] interverſando mares [a] vitale aſperſerint virus. Non omnibus id contingit ovis in tanta multitudine: [7] alioqui replerentur maria & ſtagna, cum ſinguli uteri innumerabilia concipiant. CAP. L.

* Piſcium ova in mari creſcunt, quædam ſumma celeritate, [8] ut murænarum: quædam paulo tardius. * CAP. LI.

[9] Plani piſcium [10] quibus cauda non obeſt, aculeique, [11] & teſtudines, in coïtu ſuperveniunt: [12] polypi crine uno feminæ [13] naribus annexo: ſepiæ & loligines [14] linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes: ore & pariunt. [15] Sed polypi in terram verſo capite coëunt. [16] Reliqua mollium tergis, ut canes: Item locuſtæ, &

INTERPRETATIO.

a *Vitale .... virus.*] Genitale ſemen.

NOTÆ.

cium, præberi præcipit *tabentes haleculas, & ſalibus exeſam chalcidem, putremque ſardiniam:* prorſus ut congeneres hi piſces eſſe videantur. Nec congeneres modo, ſed plane ſimiles, atque eaſdem eſſe χαλκίδας καὶ σαρδίνους auctor eſt Epænetus, libro de piſcibus apud Athen. lib. 7. pag. 328. De fluviatili, credo, chalcide Columella: de marina egit Epænetus. Itaque ſardinæ noſtræ chalcides antiquorum ſunto.

Sect. LXXII. 1. *Ceſſant.*] Nec deſunt, inquit, magis venena in mari, quam cetera quæ terra gignit.

2. *Vt in lepore.*] Lepus marinus, λαγωὸς θαλάσσιος, Rondeletius lib. 17. cap. XI. hunc eſſe ait, quem Monſpelienſes *Imbriago* vocant. De eo longe plura dicentur, lib. 23. ſect. 3.

3. *Etiam tactu &c.*] Ælianus, lib. 16. hiſt. anim. cap. 19. & lib. 2. cap. 45.

4. *Offa informis.*] In qua neque oculos, neque pinnas, neque alia membra cernas apte diſtincta, ut in aliis piſcibus.

5. *Et pilo.*] Hæc totidem verbis Ælianus loc. cit. Spinoſum eſſe, ſemperque ſurrectum leporis marini pilum affirmat: quem ſi quis contigerit, eum periculoſe lædi.

6. *Araneus.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXII.

7. *Trygonis.*] Τρυγὼν Græce dicitur, quam Ambroſius in Hexaëm. lib. 9. cap. 48. Turturem Latine reddidit: Celſus, lib. 6. cap. 9. & Plinius, paſtinacam. De ea diximus ſect. 67. Inſanabilem aculei paſtinacæ ictum eſſe ſcribit Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 56. & lib. 2. cap. 36. & 50.

8. *Quincunciali.*] Uncia pars eſt pedis duodecima.

9. *Infixus radici.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXIII.

10. *Vi ferri &c.*] Oppianus hæc eleganter expreſſit lib. 2. Halieut. v. 482.

Sect. LXXIII. 1. *Morbos.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 25. pag. 955. νοσήματα λοιμώδη vocat. Communes populareſque morbos Plinius intelligit, qui contagio per genera ſæviunt, lateque vulgantur: ἐπιδημίους Græcis nominatos.

Sect. LXXIV. 1. *Piſces attritu.*] Ventrium commiſſione. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 5. pag. 526. & 532.

2. *Delphini.*] Hos Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 580. ſcribit hominum more adverſos coïre: pudenda iis eſſe humanis ſimilia: virile non ſemper eſſe conſpicuum, ſed intus latere: Veneris tantum in uſus nudari & exſeri.

3. *Femina.*] Ariſt. pag. 530.

4. *Ova veſcentes.*] Et ex iis quæ reliqua ſunt, piſces generantur: ἐκ δὲ τῶν παραλειπομένων, γίνονται οἱ ἰχθύες. Ariſt.

5. *Nec ſatis.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 12. pag. 689.

6. *Niſi interverſando.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXIV.

7. *Alioqui.*] Ariſt. loc. cit.

8. *Vt murænarum.*] Diximus ſect. 39.

9. *Plani piſcium.*] Ut raïa, paſtinaca, & alii, de quibus ſect. 40.

10. *Quibus cauda non obeſt.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXV.

11. *Et teſtudines.*] Vide Notas & Emendationes, num. CXXVI.

12. *Polypi crine uno.*] Hujuſcemodi polypi coïtus, qui ut certus exploratuſque nunc a Plinio traditur, incompertus, ac dubius admodum Ariſtoteli eſſe videtur. Is enim, cum vulgatiorem eorum retuliſſet complexum, lib. 5. hiſt. cap. 6. pag. 533. paſſis nimirum, conjunctiſque flagellis, ita ut acetabula inter ſe continuentur: ſubjecit, Φασὶ δέ τινες καὶ τὸν ἄῤῥενα ἔχειν αἰδοιῶδές τι ἐν μιᾷ τῶν πλεκτανῶν, &c. *Aiunt nonnulli marem habere nonnihil ſimile genitali, in uno ex brachiis: quod duo maxima acetabula continet: id protendi quaſi nervoſum, medium uſque brachium, quod nari feminæ totum inſeratur.* Hanc vero crinis ſeu brachii inſertionem idem Philoſophus, lib. 1. de gener. anim. cap. 15. pag. 1056. complexus tantum gratia fieri aſſeverat: negat id inſtrumentum eſſe ad generationem utile.

13. *Naribus.*] Ariſt. τὸν μυκτῆρα τῆς θηλείας pariter vocat.

14. *Linguis.*] Hoc eſt, ore: unde mox ſequitur, *ore & pariunt.* Ariſt. loc. cit. Αἱ δὲ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμέναι, τὰ στόματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφαρμόττουσαι καταντικρὺ, &c. *Sepiæ autem & loligines complexæ, commiſſo inter ſe utrimque ore & brachiis, contrariis natatibus ſimul feruntur: Aptant etiam nares naribus: tum etiam natant, nunc prorſum, nunc rurſum,* &c. Eſt porro in ore ſepiarum linguæ vice caro fungoſa. Verum de coitu, partuque ſepiarum diſſidet Philoſophus: neque enim ore parere ſepias ille dixit, ſed ea corporis parte, quæ in ventre fiſtula dicitur: quæque ſimplex in mare, in femina duplex eſt: qua & coïre eas nonnulli dicunt: Ἐκτίκτει δὲ κατὰ τὸν φυσητῆρα καλούμενον, καθ' ὃν ἔνιοι καὶ ὀχεύεσθαί φασιν αὐτάς.

15. *Sed polypi.*] Qui ſubjacet polypus, verſo eſt in terram capite: alter ſuperveniens altero ſitu ſe habet: paſſis enim flagellis acetabula ſua ſingula ſingulis feminæ applicat, & ſic adhæreſcit.

16. *Reliqua mollium.*] Non eorum, quæ molluſca vocantur; vix enim ullum eſt inſigne, præter tria laudata, polypum, loliginem, ſepiam: ſed eorum quæ molli cruſta teguntur. Hæc Philoſophus ſtatim ſubjunxit iis, quæ de ſepiarum loliginumque coitu proxime retulimus: pag. 534. Τὰ δὲ μαλακόστρακα ὀχεύεται, οἷον κάραβοι, καὶ ἀστακοὶ, καὶ καρίδες, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὥσπερ καὶ τὰ ὀπισθουρητικὰ τῶν τετραπόδων, &c. Quod ex Ariſt. repetit Athenæus, lib. 3. pag. 105.

ſquillæ : [17] cancri, ore. Ranæ ſuperveniunt, prioribus pedibus alas feminæ mare apprehendente, poſterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, [18] quas gyrinos vocant, oculis tantum & cauda inſignes : mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores. Mirumque, ſemeſtri vita reſolvuntur in limum nullo cernente, & rurſus vernis aquis renaſcuntur [19] quæ fuere: naturæ perinde occulta ratione, cum omnibus annis id eveniat.

[20] Et mituli & pectines ſponte naturæ in arenoſis proveniunt. Quæ durioris teſtæ ſunt, ut murices, purpuræ, [21] ſalivario lentore: ſicut [22] aceſcente humore culices: [23] apuæ, ſpuma maris [24] incaleſcente, cum admiſſus eſt imber. [25] Quæ vero ſiliceo tegmine operiuntur, ut oſtrea, putreſcente limo, aut ſpuma circa navigia [26] diutius ſtantia, defixoſque palos, & lignum maxime. [27] Nuper compertum in oſtreariis, humorem iis fetificum lactis modo effluere. [28] Anguillæ atterunt ſe ſcopulis : ea ſtrigmenta viveſcunt: [29] Nec alia eſt earum procreatio. [30] Piſcium diverſa genera non coëunt, præter ſquatinam & raïam : ex quibus naſcitur [31] priori parte raïæ ſimilis, & nomen ex utroque compoſitum [32] apud Græcos trahit.

Quædam [33] tempore anni gignuntur, & in humore, ut in terra : Vere pectines, limaces, hirundines : [34] eadem, tempore evaneſcunt. [35] Piſcium lupus [36] & trichias bis anno parit, & ſaxatiles omnes. [37] Mulli ter, ut chalcis : [38] cyprinus ſexies, [39] ſcorpiones bis, ac ſargi vere & autumno. Ex planis [40] ſquatina bis: ſola autumno, occaſu Vergiliarum. Plurimi piſcium tribus menſibus, [41] Aprili, Maïo, Junio. [42] Salpæ autumno : [43] ſargi, [44] torpedo, [45] ſquali, [46] circa æquinoctium : [47] molles vere : [48] ſepia omnibus menſibus. [49] Ova ejus glutino atramenti ad ſpeciem uvæ cohærentia, maſculus proſequitur [50] afflatu, alias ſterileſcunt. [51] Polypi hieme coëunt, pariunt vere

N O T Æ.

17. *Cancri ore.*] Hoc eſt, partibus anterioribus, καὶ τὰ πρόσθια ἀλλήλων συνδυάζονται, inquit Ariſt. pag. 535. quod genus coïtus ab eo quo copulantur canes, differre palam eſt.

18. *Quas gyrinos.*] Γυρίνους. Vide Notas & Emendationes, num. CXXVII. Sunt autem hæc, opinor, de abortu ranarum aliquo fortaſſis accipienda : cum ſit uſu & experientia comprobatum, ab ovis verno tempore excludi ranas : eaſdem in aquis calidioribus, tum hieme, tum æſtate verſari : accedente autem vere, non modo recentes ranarum fetus, ſed veteres etiam ranas natantes conſpici.

19. *Quæ fuere.*] MSS. *Quæ fuere natæ, proinde occulta ratione*, &c.

20. *Et mituli &c.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 14. pag. 572. Αἱ δὲ κόγχαι, καὶ χῆμαι, καὶ σωλῆνες, καὶ κτένες, ἐν τοῖς ἀμμώδεσι λαμβάνουσι τὴν σύστασιν. *Conchæ, & chamæ, ungues, & pectines in arenoſis conſtitutionem ſuam nanciſcuntur.* Mitulos paulo ante, ut purpuras, idem favificare dixit : quod ex ipſo repetit Athenæus, lib. 3. pag. 89.

21. *Salivario lentore.*] Qui folliculis, ſeu favis continebatur iis, de quibus diximus ſect. 60. quique iiſdem ſolutis decidens in terram, & cum cœno mixtus, minutis ille purpurillis fit procreandis aptiſſimus. Ariſt. loco cit. pag. 567. Eadem habet & Plutarch. lib. de ſolert. anim. pag. 980.

22. *Aceſcente humore.*] Ex aceto culices. Vide Notas & Emend. num. CXXVIII.

23. *Apuæ ſpuma maris.*] Apua noſtris *Anchois* rectius, quam *Anchoïe.* Ita quidem appellari ſcribit Petrus Quiqueranus, Epiſc. Senec. lib. 2. de laud. Provinc. fol. 42. In oceani Gallici Normannico litore, vulgo *Menniſe.* Vide Notas & Emend. num. CXXIX.

24. *Incaleſcente.*] Vide Notas & Emend. num. CXXX.

25. *Quæ vero.*] In duo genera dividit teſtacea : priora, quæ durioris teſtæ : altera, quæ ſiliceo tegmine : quæ Philoſophus conjunxit, cuncta ὀστρακόδερμα communi nomenclatione circumſcribens.

26. *Diutius ſtantia.*] Rectius id, veriuſque, ex omnium MSS. fide, quam *ſtante*, ut omnes editi. Ad navigia enim id pertinet.

27. *Nuper compertum.*] Ariſtoteli certe id incompertum, qui plane negat, lib. 3. de gener. animal. cap. XI. pag. 1113. ſemen ullum genitale oſtrea emittere.

28. *Anguillæ.*] Athenæus, lib. 7. pag. 298. ex Ariſt. & Oppianus, lib. 1. Halieut. v. 516. coire anguillas aiunt corporibus inter ſe complicatis : ventriſque attritu, lentorem in arenam diſtillantem excipi limo, in quo deinde innumeræ anguillæ procreentur. Strigmenta porro ſordes ſunt, quæ ex corporibus raduntur.

29. *Nec alia eſt.*] Hoc eſt, non ex ſemine, veroque coïtu fit. Sic Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 15. pag. 704.

30. *Piſcium diverſa.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 9. pag. 680.

31. *Priori parte.*] Hoc eſt, anteriores partes raïæ habet, poſteriora ſquatinæ : καὶ τὰ ἔμπροσθεν, βάτου· τὰ δ' ὄπισθεν, ῥίνης· ὡς γινόμενος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἰχθύων. Ariſtot. loco citato.

32. *Apud Græcos.*] Ῥινόβατος, quaſi Squatinoraïa. Hujus piſcis e veteribus ſoli Plinius & Ariſtoteles meminere.

33. *Tempore anni.*] Certo, inquit, ſtatoque anni tempore, partus quidam in aqua, ut in terra fiunt : Vere pectines, &c. Vide Notas & Emend. num. CXXXI.

34. *Eadem, tempore.*] Ut ſtatis temporibus gignuntur, ſic ſtatis pariter diebus evaneſcunt.

35. *Piſcium lupus.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. XI. pag. 542. & 543. Ælianus, lib. 10. hiſt. anim. cap. 2. & Athen. lib. 7. pag. 310.

36. *Et trichias.*] Hallucinari dicemus eos, qui trichias veterum ſardinas eſſe noſtras autumant, in Notis & Emendationibus, num. XXXV.

37. *Mulli, ter.*] Ariſt. loc. cit. mullum ſolum ter parere, chalcidem ſemel, affirmat. At lib. 6. cap. 13. p. 693. de lacuſtrium, fluviatiliumque partu agens, chalcidem ter parere tradidit. Diverſa ergo videtur eſſe marina chalcis a fluviatili, lacuſtrive apud Ariſtotelem. De mullo, conſentit Oppianus, lib. 1. Halieut. v. 590.

38. *Cyprinus.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 13. p. 693. quinquies aut ſexies anno parere cyprinum tradit : quinquies Oppianus, lib. 1. Halieut. v. 592.

39. *Scorpiones.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. XI. pag. 543. ubi & de ſargis. Et Athenæus, lib. 7. pag. 320. & 321.

40. *Squatina bis.*] Vere ſcilicet, & autumno. Sola tamen, iis autumni diebus præciſe, in quos Vergiliarum occaſus incidit. Vide Notas & Emend. num. CXXXII.

41. *Aprili, Maïo, Junio.*] Ariſt. pag. 546. Vide Notas & Emend. num. CXXXIII.

42. *Salpæ.*] Ariſt. loc. cit. & lib. 6. hiſt. cap. 16. pag. 708. Athenæus quoque, lib. 7. pag. 321.

43. *Sargi.*] Ita MSS. omnes. Fruſtra Rondel. *Spari* reponit. Etſi de ſargo jam ante Plinius : non enim autumnum, ut prius, ſed magis præciſe, autumni æquinoctium ejuſdem feturæ aſſignat.

44. *Torpedo.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 9. pag. 680. Αἱ δὲ νάρκαι, περὶ τὸ φθινόπωρον. *Torpedo circa autumnum parit.*

45. *Squali.*] De his egimus ſectione 40. Vide Notas & Emend. num. CXXXIV.

46. *Circa æquinoctium.*] Autumnale. Ariſt. loc. cit. αἱ δὲ νάρκαι περὶ τὸ φθινόπωρον.

47. *Molles vere.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. XI. pag. 549.

48. *Sepia.*] Ariſt. pag. 547.

49. *Ova ejus.*] Ariſt. pag. 549. Horum ovorum effigiem depinxit Rondeletius, lib. 17. cap. 3. Juncta racematim dixit Oppianus lib. Halieut. v. 548. Ἀρηρότα δ' ἀλλήλοισι βοτρυδὸν, &c.

50. *Afflatu.*] Atramentum eis afflat, aſpergitque, quo ſolideſcunt : καταφυσᾷ τὸν θολὸν, καὶ γίνεται τὰ ὠὰ στιφρά.

51. *Polypi.*] Ariſt. loc. cit. & Athen. lib. 7. pag. 317.

ova

ova [a] tortili vibrata [52] pampino, tanta fecunditate, ut multitudinem ovorum occiſi non recipiant [53] cavo capitis, quo prægnantes tulere. [54] Ea excludunt quinquageſimo die, e quibus multa propter numerum intercidunt. [55] Locuſtæ, & reliqua tenuioris cruſtæ, ponunt ova ſuper ova, atque ita incubant. [56] Polypus femina modo in ovis ſedet, modo cavernam cancellato brachiorum implexu claudit. [57] Sepia in terreno parit inter arundines, aut ſicubi enata alga: [58] excludit quintodecimo die. [59] Loligines in alto conſerta ova edunt, [60] ut ſepiæ. [61] Purpuræ, murices, [b] ejuſdemque generis, vere pariunt. [62] Echini ova pleniluniis habent hieme: [63] & cochleæ hiberno tempore naſcuntur.

LXXV. [1] Torpedo octogenos fetus habens invenitur: eaque intra ſe parit ova præmollia, in alium locum uteri transferens, atque ibi excludens. Simili modo omnia, quæ cartilaginea appellavimus. [2] Ita fit, ut ſola piſcium & animal pariant & ova concipiant. [3] Silurus mas ſolus [4] omnium edita cuſtodit ova, ſæpe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab aliis. [5] Ceteræ feminæ in triduo excludunt, ſi mas attigit.

LXXVI. [1] Acus, ſive belone, unus piſcium dehiſcente [2] propter multitudinem utero parit. [3] A partu coaleſcit vulnus: quod & in cœcis ſerpentibus tradunt. [4] Mus marinus in terra ſcrobe effoſſo parit ova, & rurſus obruit terra: triceſimo die refoſſa aperit, fetumque in aquam ducit.

LXXVII. [1] Erythini & chanæ vulvas habere traduntur: [2] qui trochos appellatur a Græcis, ipſe ſe inire. [3] Aquatilium omnium fetus inter initia viſu carent. CAP. LII.

LXXVIII. Ævi piſcium memorandum nuper exemplum accepimus. [1] Pauſilypum villa eſt Campaniæ, haud procul Neapoli; in ea [2] in Cæſaris piſcinis a Pollione Vedio conjectum piſcem, ſexageſimum poſt annum exſpiraſſe ſcribit [3] Annæus Seneca, duobus aliis æqualibus ejus ex eodem genere tunc viventibus. Quæ mentio piſcinarum admonet, ut paulo plura dicamus hac de re, priuſquam digrediamur ab aquatilibus. CAP. LIII.

LXXIX. [1] Oſtrearum vivaria primus omnium Sergius [2] Orata invenit in Baïano, CAP. LIV.

INTERPRETATIO.

a *Tortili.*] Cirro uno, qui pampini in morem torquetur, emiſſa.

b *Ejuſdemque generis.*] *Durioris* pariter *teſtæ.*

NOTÆ.

52. *Pampino.*] Hoc eſt, cirro, ſive crine uno, qui pampini inſtar, ſeu claviculæ vitium torquetur ac flectitur, vibrata & emiſſa. Vide quæ de hac voce *pampinus* dicturi ſumus lib. 16. ſect. 63. Cirros Latini polyporum capillamenta vocant.

53. *Cavo capitis.*] Tanta ovorum multitudo eſt, inquit Philoſ. lib. 5. hiſt. cap. 17. pag. 587. ut his exemptis vas impleatur longe majus, quam ſit caput ipſius, in quo ea continebantur.

54. *Ea excludunt.*] Ariſt. pag. 588.

55. *Locuſtæ.*] Ariſt. pag 590.

56. *Polypus.*] Ariſt. pag. 591. & Athenæus, lib. 7. pag. 317.

57. *Sepia in terreno.*] Ariſt. juxta terram, inter arundines, algaſque, περὶ τὴν γῆν, περὶ τὰ φυκία, καὶ καλαμώδη.

58. *Excludit.*] Ariſt. pag. 589.

59. *Loligines.*] Ariſt. pag. 592.

60. *Ut ſepiæ.*] Non in alto edunt ova, ut ſepiæ: litoralem enim hæ vitam agunt, non pelagiam: ſed conſerta ova edunt, ut ſepiæ: hoc eſt, ad ſpeciem uvæ cohærentia, ut proxime antea dictum eſt.

61. *Purpuræ.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 14. pag. 570.

62. *Echini ova.*] Non vernis tantum, inquit, autumnalibuſve, quod minus mirum videri queat: ſed hibernis quoque pleniluniis, ova echini habent: atque adeo tempore nullo carent, ut teſtatur Ariſtotelis locus, lib. 5. hiſt. anim. cap. XI. pag. 550.

63. *Et cochleæ.*] Marinæ ſcilicet: nec tamen naſci tunc cochleas, ſed prægnantes gravidaſque, hoc eſt, cum ovis eo tempore cerni, Ariſtoteles tradidit, pag. 551. Κύοντες δὲ φαίνονται καὶ οἱ κοχλίαι πάντες ὁμοίως τὴν αὐτὴν ὥραν.

Sect. LXXV. 1. *Torpedo.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 8. pag. 677.

2. *Ita fit, ut ſola.*] Ariſt. pag. 672. De cartilagineis ſupra, ſect. 40.

3. *Silurus*] De Glani hæc omnia Ariſt. lib. 6. hiſt cap. 13. pag. 696 & 698. eoque fluviatili piſce: quem ſilurum quoque appellari poſſe Plinius putavit: quanquam a ſiluro, de quo dictum eſt ſect. 17. diverſus eſt, ut Ælianus docet: ipſeque Plinius alibi eoſdem inter ſe diſtinxit. Athenæus quoque glanis & ſiluri ſeorſum meminit. Plinium ſecutus eſt Albertus M. lib. 8. de anim tract. 3. pag. 262. *Piſcis fluvialis*, inquit, *quem glanin quidem Græci, nos autem ſilurum vocamus*, &c.

4. *Omnium edita.*] Hoc eſt, non ſua tantum, quod & alii piſcium mares faciunt: ſed etiam aliorum promiſcue, quod ſilurus ſolus. Ariſt. pag. 698.

5. *Ceteræ.*] Ariſt. pag. 696. In minorum piſcium genere, inquit, vel tertio die prodeunt piſciculi: τῶν δ' ἐλαττόνων ἐνίων, ἐκ τριταίων ὄντων, ἤδη ἰχθύδιά ἐστι.

Sect. LXXVI. 1. *Acus.*] Βελόνη Græcis acus eſt, Gallis vulgo *Aiguilles*, Lutetiæ *Orphies*, inquit Hippol. Salvianus, fol. 68. Vulgus Narbonenſe, a tubæ ſimilitudine, *Trompette* vocat, teſte Scaligero in Ariſt. pag. 691. poſt Rondelet. lib. 8. cap. 4.

2. *Propter multitudinem.*] *Propter magnitudinem* potius agnoſcerem, niſi codicum fides obſtaret, tum ex Æliano, lib. 9. hiſt. anim. cap. 60. tum maxime ex Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 16. pag. 711. teſtante diſertis verbis, non tam multa, quam magna, belones utero ova contineri, ἴσχει δὲ οὐχ οὕτω πολλά, ὡς μεγάλα. Refert hoc quoque Plutarchus, lib. de garrul. pag. 509.

3. *A partu.*] Ubi pepererit, vivit tamen, coaleſcente rima, quam ſub ventre habet, & ſumine, ut Cæciliæ ſerpentes: ὥσπερ οἱ τυφλῖναι ὄφεις· ὅταν δὲ τέκῃ, ζῇ, καὶ συμφύεται πάλιν ταῦτα. Ariſt. pag. 691.

4. *Mus marinus.*] De quo egimus, ſect. 35. De emyde, ſive teſtudine lutaria refert eadem Philoſophus, lib. 5. hiſt. cap. 28. pag. 634. & jam antea Plinius, ſect. 12.

Sect. LXXVII. 1. *Erythini.*] De utriſque diximus ſect. 23.

2. *Qui trochos.*] Pliniuſne hallucinatus ſit, ſi piſcem hic credidit τρόχον, cum terreſtre animal Ariſtoteles ita nominaſſe videatur, terreſtrem muſtelam, hyænamque ſimul appellans, lib. 3. de gener. anim. cap. 6. An piſcem ei cognominem ſignare voluerit, cum ſit is ſcriptoribus aliis incognitus, haud ſatis eſt proclive ſtatuere.

3. *Aquatilium.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 13. pag. 695.

Sect. LXXVIII. 1. *Pauſilypum.*] Hodie *Poſilipo monte.*

2. *In Cæſaris piſcinis.*] Quæ fuerant Vedii Pollionis, de quo dictum eſt, ſect. 39. Is enim, ut refert Dio Caſſius, lib. 54. heredem ex maxima bonorum parte Auguſtum eſſe voluit.

3. *Annæus Seneca.*] In iis libris qui interciderunt. Non minorem porro admirationem habet, quod refert Geſnerus, captum in ſtagno Sueviæ, prope Elbrein, anno 1447. piſcem ingentem, cui ſub pinnis annexus anulus cum hac inſcriptione: *Primus ego piſcis quem in hoc ſtagnum injecit Fridericus II. Imp. V. Octob. MCCV.* Sic ille annos ducentos vixerit & XLIV.

Sect. LXXIX. 1. *Oſtrearum vivaria.*] Deſcripſit hæc Macrobius a Plinio, lib. 2. Saturn. cap. XI. pag. 361. Columella aliquanto elegantius, lib. 8. cap. 16. pag. 309. *Jam enim*, inquit, *celebres erant deliciæ popinales, cum ab mari deferrentur vivaria, quorum ſtudioſiſſimi, velut ante devictarum gentium Numantinus & Iſauricus, ita Sergius Orata, & Licinius Muræna captorum piſcium lætabantur vocabulis.* Vide & Varronem, lib. 3. de re ruſt. cap. 3. pag. 98.

2. *Orata.*] Vel, uti apud Ciceronem ſcribitur, lib. 1. de

ætate L. Craſſi Oratoris, ante Marſicum bellum: nec gulæ cauſa, ſed avaritiæ, magna vectigalia tali ex ingenio ſuo percipiens, [3] ut qui primus penſiles invenerit balineas, ita mangonizatas villas ſubinde vendendo. [4] Is primus optimum ſaporem oſtreis Lucrinis adjudicavit, quando eadem aquatilium genera aliubi atque aliubi meliora: [5] ſicut lupi piſces in Tiberi amne inter duos pontes, rhombus Ravennæ, [6] muræna in Sicilia, [7] elops Rhodi: & alia genera ſimiliter, ne culinarum cenſura peragatur. Nondum [8] Britannica ſerviebant litora, cum Orata Lucrina nobilitabat: poſtea viſum tanti in extremam Italiam petere Brundiſium oſtreas: [9] ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ advectionis a Brundiſio compaſcere in Lucrino.

LXXX. Eadem ætate prior Licinius Muræna, reliquorum piſcium vivaria invenit: cujus deinde exemplum nobilitas ſecuta eſt, [1] Philippi, Hortenſii: [2] Lucullus exciſo etiam monte juxta Neapolim majore impendio, quam villam exædificaverat, euripum & maria admiſit: qua de cauſa Magnus Pompeïus [3] Xerxen togatum eum appellabat. [4] Quadragies HS. piſcinæ a defuncto illo veniere piſces.

CAP. LV. LXXXI. Murænarum vivarium privatim excogitavit [1] C. Hirrius ante alios, qui cœnis triumphalibus Cæſaris Dictatoris, [2] ſex millia numero murænarum mutuo appendit. Nam permutare quidem pretio noluit, aliave merce. Hujus villam [3] intra quam modicum quadragies piſcinæ vendiderunt. Invaſit deinde ſingulorum piſcium amor. [4] Apud Baulos in parte Baïana piſcinam habuit Hortenſius Orator, in qua murænam adeo dilexit, [5] ut exanimatam fleſſe credatur. In eadem villa, [6] Antonia Druſi, murænæ, quam diligebat, inaures addidit: cujus propter famam nonnulli Baulos videre concupiverunt.

CAP. LVI. LXXXII. Cochlearum vivaria inſtituit Fulvius [1] Hirpinus in Tarquinienſi, paulo ante civile bellum, quod cum Pompeïo Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum, ſeparatim [2] ut eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcuntur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ, quibus fecunditas: [3] Solitanæ, quibus nobilitas. [4] Quin & ſaginam earum commentus eſt, ſapa & farre, aliiſque generibus, ut cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cujus artis gloria in eam magnitudinem perducta ſit, ut octoginta [5] quadrantes caperent ſingularum calices. Auctor eſt M. Varro.

CAP. LVII. LXXXIII. [1] Piſcium genera etiamnum a Theophraſto mira produntur: [2] circa Babylonis rigua decedentibus fluviis, in cavernis aquas habentibus remanere. Quoſdam in-

Notæ.

Orat. pag. 312. *Sergius Aurata*, quod ei piſces, qui auratæ vocantur, cariſſimi fuerint, inquit Macrobius, ex Varrone. Aliter tamen Feſtus: *Orata*, inquit, *genus piſcis appellatur a colore auri, quod ruſtici orum dicebant: ut auriculas, oriculas. Itaque Sergium quoque quemdam prædivitem, quod & duobus annulis aureis & grandibus uteretur, Oratam dicunt eſſe appellatum.*

3. *Ut qui primus.*] Macrobius, loc. cit. poſt Valer. Max. lib. 9. cap. 1. pag. 417. & Senecam, ep. 90. ad Lucilium.

4. *Is primus.*] Valerius Max. & Macrob. loc. cit.

5. *Sicut lupi.*] Columella loc. cit. *Faſtidire docuit fluvialem lupum, niſi quem Tiberis adverſo torrente defatigaſſet.* Horatius, lib. 2. Satyr. 2. verſ. 31.

Unde datum ſentis, lupus hic, Tiberinus, an alto
Captus hiet? Ponteſne inter jactatus, an amnis
Oſtia ſub Tuſci?

Hæc quoque Varro & Macrobius, loc. cit.

6. *Muræna in Sicilia.*] Athenæus, lib. 1. pag. 4. & lib. 7. pag. 313. ex Archeſtrato Gaſtronomo.

7. *Elops Rhodi.*] Columella, loc. cit. pag. 310. Ælianus, lib. 8. hiſt. anim. cap. 28.

8. *Britannica.*] Cujus oræ oſtrea eſſe dulciſſima, Plinius auctor eſt, lib. 32. ſect. 21.

9. *Ac ne lis eſſet.*] Ne certaretur, inquit, utra alteris præſtarent, Britannicane Brundiſinis, an verſa vice: excogitatum eſt utrumque oſtreorum genus poſt diuturnam famem ab advectione longinqua, ſimul in Lucrino vivario paſcere, ut eoſdem inde ſapores referrent. Vide lib. 32. ſect. 21.

Sect. LXXX. 1. *Philippi, Hortenſii.*] Varro & Columella locis ante laudatis. Macrobius, a Cicerone piſcinarios idcirco appellatos tradit.

2. *Lucullus.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 17. pàg. 113.

3. *Xerxen.*] Velleius Paterculus, lib. 2. num. 33. pag. 13

4. *Quadragies.*] Hoc eſt, quadragies centena millia ſeſtertiûm. Monetæ Gallicæ, libræ ſunt, ut vocant, 400000. Vide Notas & Emend. num. CXXXV.

Sect. LXXXI. 1. *C. Hirrius.*] Ita Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 17. & Inſcriptiones Gruteri. In libris MSS. *Hirrus*, in editis *Hirius*: utrobique mendoſe.

2. *Sex millia.*] Vide Notas & Emend. num. CXXXVI.

3. *Intra quam modicum.*] Hoc eſt, modico poſt temporis ſpatio, non longa operoſaque cura, compenſato piſcinæ damno, ex ſublatis ſex illis millibus murænarum. Id enim velle Varro videtur, cum ait, uno tempore & millia ſex murænarum Cæſari data eſſe mutuo, & villam veniſſe quadragies. Refert hoc & Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. XI. pag. 362. Vide Notas & Emend. num. CXXXVII.

4. *Apud Baulos.*] Varro loc. cit. *Q. Hortenſius familiaris noſter, cum piſcinas haberet magna pecunia ædificatas ad Baulos.... minus laborabat, ne ſervus æger, quam aquam frigidam biberent ſui piſces.*

5. *Ut exanimatam.*] De Craſſo hoc ipſum narrant Porphyrius, lib. de abſtin. pag. 106. Tzetzes, Chiliad. 8. hiſt. 174. verſ. 151. & Macrobius, pag. 361.

6. *Antonia.*] De ea dixi lib. 7. ſect. 18.

Sect. LXXXII. 1. *Hirpinus.*] Egimus de eo nomine, libro ſuperiore, ſect. 78.

2. *Ut eſſent albæ.*] Albulas appellat Varro, lib. 3. de ruſt. cap. 14. pag. 108. *Genera cochlearum*, inquit, *ſunt plura: ut minutæ albulæ, quæ afferuntur e Reatino: & maximæ, quæ de Illyrico apportantur: & mediocres, quæ ex Africa afferuntur.... Ex Africa, quæ vocantur Solitanæ.... Hæ in fetura pariunt innumerabilia &c.*

3. *Solitanæ.*] Ita MSS. Reg. Colb. ceterique, non *Iolitanæ*, ut quidam fingunt, ab Iol, ſive Cæſarea Africæ oppido. De his rurſum, lib. 30. ſect. 15. A promontorio Solis, quod in Africa eſſe vidimus lib. 5. ſect. 1. nomen ſortitæ videntur.

4. *Quin & ſaginam.*] Reliquum caput totidem verbis habet M. Varro, loc. cit.

5. *Quadrantes.*] Quadrans eſt quatuor cyathorum menſura: cujuſmodi cyathos ſedecim pinta, ut aïunt, Pariſienſis continet, metiente Budæo.

Sect. LXXXIII. 1. *Piſcium genera.*] Quæ hoc capite integro continentur, ea totidem verbis recitant Theophraſtus, lib. de piſcibus in ſicco degentibus, & Auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1155. & 1156. quem Theophraſtum ipſum eſſe ſuſpicati alias ſumus.

2. *Circa Babylonis.*] Ælianus id quoque, lib. 5. hiſt. anim. cap. 27. ex Theophraſto. Id incredibile viſum olim Senecæ, lib. 3. quæſt. natur. cap. 17. Prodigii inſtar expiandum Livio, lib. 42. & Juvenali, Satyra 14. verſ. 63. Exemplis tamen quamplurimis rem confirmant, præter antiquos, Leonicenus, Majolus, Caſaubonus, Guillandinus, Scaliger, Niërembergius, aliique quos laudat Jac. Sachs in Gammarol. pag. 123.

de exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraque venantes refugere in ſuas cavernas, & in iis adverſos ſtare: capita eorum eſſe ranæ marinæ ſimilia, reliquas partes [3] gobiorum, branchias ut ceteris piſcibus. Circa Heracleam, [4] & Cromnam, & Lycum, & multifariam in Ponto unum genus eſſe, quod extremas fluminum aquas ſectetur, cavernaſque faciat ſibi in terra, atque in his vivat, etiam reciprocis amnibus ſiccato litore. Effodi ergo: motu demum corporum vivere eos approbant. Circa Heracleam eamdem, eodemque Lyco amne decedente, ovis relictis, in limo generari piſces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchiis, [a] [5] quo fieri non indigos humoris: propter quod & anguillas diutius vivere exemptas aquis. Ova autem in ſicco maturari, [6] ut teſtudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piſcium [7] maxime gobiones, non niſi patinarum calore vitalem motum fatentes. Eſt in his quidem, tametſi mirabilis, tamen aliqua ratio. Idem tradit [8] in Paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis, terrenos, altis ſcrobibus, in his locis ubi nullæ reſtagnent aquæ: [9] miratuſque & ipſe gigni ſine coïtu, humoris quidem vim aliam ineſſe, quam puteis, arbitratur, ceu vero in nullis reperiantur piſces. Quidquid eſt hoc, certe minus admirabilem talparum facit vitam ſubterranei animalis, niſi forte vermium terrenorum & his piſcibus natura ineſt.

Cap. LVIII.

LXXXIV. Verum omnibus his fidem Nili inundatio affert, omnia excedente miraculo: quippe [1] detegente eo muſculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terræque, jam parte corporis viventes, noviſſima effigie etiamnum terrena.

Caput LIX.

LXXXV. Nec de anthia piſce ſileri convenit, quæ pleroſque adverto crediſiſſe. Chelidonias inſulas [1] diximus Aſiæ, ſcopuloſi maris, ante promontorium ſitas: ibi frequens hic piſcis & celeriter [2] capitur uno genere. Parvo navigio, & concolori veſte, eademque hora per aliquot dies continuos piſcator enavigat certo ſpatio, eſcamque projicit. Quidquid ex eo mittitur, ſuſpecta fraus prædæ eſt: cavenſque quod timuit, cum id ſæpe factum eſt, unus aliquando conſuetudine invitatus anthias, eſcam appetit. Notatur hic intentione diligenti, ut auctor ſpei, conciliatorque capturæ. Neque enim eſt difficile, cum per aliquot dies ſolus accedere audeat. Tandem & aliquos invenit, paulatimque comitatior, poſtremo greges adducit innumeros, jam vetuſtiſſimis quibuſque aſſuetis piſcatorem agnoſcere, & e manu cibum rapere. Tum ille paulum ultra digitos in eſca jaculatus hamum, ſingulos involat verius quam capit, ab umbra navis brevi [3] conatu rapiens, ita ne ceteri ſentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio ulla aut ſonus ceteros abigat. Conciliatorem noſſe ad hoc prodeſt, ne capiatur, [4] fugituro in reliquum grege. [b] Ferunt diſcordem ſocium [5] duci inſidiatum pulcre noto, cepiſſeque malefica voluntate: agnitum in macello a ſocio, cujus injuria erat: [6] & damni formulam editam, condemnatumque addidit Mucianus [7] æſtimata lite. [8] Iidem anthiæ, cum unum hamo teneri viderint, ſpinis, quas in dorſo ſerratas habent, lineam ſecare traduntur: eo qui tenetur, extendente, ut præcidi poſſit. [9] At inter ſargos, ipſe qui tenetur, ad ſcopulos lineam terit.

INTERPRETATIO.

a *Quo fieri.*] Quam ob cauſam negat eos egere humore.

b *Ferunt.*] Aiunt *e duobus piſcatoribus* diſcordem *ab altero* ſocium duci *anthiarum* inſidiatum eſſe, quem pulcre noſſet, cepiſſeque maligna voluntate: Agnitum *piſcem* in macello a ſocio, cui erat hæc illata injuria: & actionem datam de damno, condemnatumque &c.

NOTÆ.

3. *Gobiorum.*] Gobio, ſive gobius, (iſto enim nomine Martialis appellat, Juvenalis illo: utroque Plinius hoc uno capite:) Græcis *κωβιός*, unde & Græco more *cobio* a Plinio nominatur lib. 32. ſect. 53. Gallis *Goujon*, ut ait Hippol. Salvianus, fol. 214. aliique.

4. *Et Cromnam.*] Athenæus lib. 8. pag. 331. hoc ipſum ex Theophraſto deſcribens, *Circa Tion* dixit, cui Cromna pagus proximus fuit.

5. *Quo fieri non indigos.*] Quam ob rem, inquit, fiunt non indigi humoris: hoc eſt, ob exiguas branchias, humore non indigere piſces illos Theophraſtus tradit: ſicuti anguillas etiam, exiguarum ſimiliter branchiarum ratione, humoris minus indigas, diutius extra aquas vivere: quod etiam teſtari Philoſophum diximus, ſect 38. Vide Notas & Emend. num. CXXXVIII.

6. *Vt teſtudinum.*] De quorum ovis diximus, ſect. 12.

7. *Maxime gobiones.*] Athenæus, lib. 8. pag, 331. ex Theophraſto.

8. *In Paphlagonia.*] Athenæus loc. cit.

9. *Miratuſque.*] Theophraſtus, inquit, terrenos piſces illos ſine coïtu naſci miratus, aliam ex eo vim ſubterranei humoris ejus, unde proveniunt, eſſe conjecit, quam puteorum: tamquam ſcilicet coïtu tantum puteales piſces naſcerentur omnes. Sed cum ſatis conſtet recentibus in puteis piſces ſtatim inveniri, non diverſam, ſed ſimilem eamdemque utrique humori, contra Theophraſtum, vim eſſe apparet. Vide Notas & Emend. num. CXXXIX.

Sect. LXXXIV. 1. *Detegente eo.*] Traduntur eadem a Diodoro, Mela, Ovidio. Vide Notas & Emendationes, num. CXL. Et nos animalcula vidimus e ligno putri pariter inchoata, jam parte corporis viventia, noviſſima earum parte adhuc lignea ſenſus experte.

Sect. LXXXV. 1. *Diximus.*] Libro 5. ſect. 35.

2. *Capitur.*] Anthiarum capturam, paulo aliter quidem, ſed eleganti carmine deſcribit Oppianus, lib. 3. Halieut. verſ. 305. & ſeqq.

3. *Conatu rapiens.*] Anthiam ſcilicet: mox enim idem Plinius ſubjicit, *centonibus raptum.*

4. *Fugituro in reliquum grege.*] Capto, inquit, anthia illo qui prior eſcam appetiit, aufugeret in poſterum grex omnis. Vide Notas & Emend. num. CXLI.

5. *Duci.*] Hoc eſt, conciliatori anthiæ.

6. *Et damni formulam.*] Uſque adeo certis formularum cancellis actiones omnes incluſæ erant, inquit Briſſonius, lib. 5. de formul. pag. 386. ut ipſæ formularum nomine ſæpenumero appellentur. Ita legis Aquiliæ actio *Damni formula*, appellatur. Vide Notas & Emend. num. CXLII.

7. *Æſtimata lite.*] Vide Notas & Emend. num. CXLIII.

8. *Iidem anthiæ.*] Eadem de anthiis narrant Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 977. & Phile, cap. de ſcaris, pag. 134. Ipſum anthiam, qui captus eſt, ſpinis dorſi ſerratis lineam ſecare ait Oppianus, lib. 3. Halieut. v. 133.

9. *At inter ſargos.*] Numenius in Halieut. apud Athen. lib. 7. pag. 321.

Cap. LX. LXXXVI. Præter hæc claros ſapientia auctores video mirari ſtellam in mari: [1] ea figura eſt: parva admodum caro intus, extra [2] duriore callo. [3] Huic tam igneum fervorem eſſe tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibum ſtatim peragat. Quibus ſit hoc cognitum experimentis, haud facile dixerim: multo memorabilius dixerim id, cujus experiendi quotidie occaſio eſt.

Cap. LXI. LXXXVII. Concharum e genere ſunt [1] dactyli ab humanorum unguium ſimilitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgere claro; & quanto magis humorem habeant, lucere in ore mandentium, lucere in manibus, atque etiam in ſolo ac veſte, decidentibus guttis: ut procul dubio pateat, ſucci illam naturam eſſe, [2] quam miraremur etiam in corpore.

Cap. LXII. LXXXVIII. Sunt & inimicitiarum atque concordiæ miracula. [1] Mugil & lupus mutuo odio flagrant: [2] conger & muræna, caudas inter ſe prærodentes. [3] Polypum in tantum locuſta pavet, ut ſi juxta vidit, omnino moriatur. [4] Locuſtam conger: rurſus polypum congri lacerant. [5] Nigidius auctor eſt, prærodere caudam mugili lupum, eoſdemque ſtatis menſibus concordes eſſe. Omnes autem vivere, quibus caudæ ſic amputentur. At e contrario amicitiæ exempla ſunt, (præter illos, [6] de quorum diximus ſocietate,) [7] balæna & muſculus: quando prægravi ſuperciliorum pondere obrutis ejus oculis, infeſtantia magnitudinem vada prænatans demonſtrat, oculorumque vice fungitur. Hinc volucrum naturæ dicentur.

Notæ.

Sect. LXXXVI. 1. *Ea figura eſt.*] Facies ejus ſtellas pictas repræſentat, inquit Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 14. pag. 575. τὴν δὲ μορφὴν ὅμοιόν ἐστι τοῖς γεγραφομένοις. Plura earum genera depingit Rondeletius, lib. de inſect. cap. XI. 12. &c. Vide Notas & Emend. num. CXLIV.

2. *Duriore callo.*] Inter ὀστρακόδερμα, ſeu durioris teſtæ piſces ab Ariſtotele numeratur: ab Æliano, lib. 9. hiſt. anim. 22. inter μαλακόστρακα, ſeu molli cruſta contectos.

3. *Huic tam igneum.*] Ariſt. loc. cit. iiſdem verbis.

Sect. LXXXVII. 1. *Dactyli.*] De his dictum eſt ſuperius, ſect. 51. Cur autem ab humanorum potius unguium, quam digitorum ſimilitudine appellentur, cum oblonga conchæ figura digitum magis referat, quam unguem, & δάκτυλος Græce digitus ſit; exponit D. de Reaumur, in hiſtoria Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1712. pag. 116. Rondeletius dactylos Gallice vocat, *des Couteaux*: Pictones, *des Couteliers*: a cultri ſive cultelli oblongi ſimilitudine.

2. *Quam miraremur.*] Quæ admirabilis, inquit, merito ſit in ſolido etiam corpore: quanto magis in fluido dactylorum ſucco convenit admirari?

Sect. LXXXVIII. 1. *Mugil & lupus.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 3. pag. 1013. Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 48.

2. *Conger, & muræna.*] Prærodi congri caudam a muræna, non ex diverſo, ſcribit Ariſtoteles. Hæc igitur Plinius aliunde: a Nigidio fortaſſe.

3. *Polypum.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 4. pag. 869. & Ælianus, lib. 10. hiſt. anim. cap. 38. Locuſtas, inquiunt, polypi vincunt: adeo ut ſi eodem in reti ſe ſe prope eſſe ſenſerint, moriantur locuſtæ metu. Locuſtam alias ut polypus voret, deſcribit Oppianus, lib. 2. Halieut. v. 390.

4. *Locuſtam conger.*] Subintellige, pavet, ut locuſta polypum. Vide Notas & Emend. num. CXLV.

5. *Nigidius.*] Ariſtotelis hæc quoque ſunt, lib. 9. hiſt. cap. 3. pag. 1013.

6. *De quorum diximus.*] Ut de pinnæ & pinnophylacis ſocietate dictum eſt ſect. 66. De concha & nauplio, ſect. 49.

7. *Balæna & muſculus.*] Hoc miraculum multo uberius dicendo exornat Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 980. & 981. Oppianus item lib. 5. Halieut. v. 71. & Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 13. E Latinis Claudianus:

Sic ruit in rupes amiſſo piſce ſodali
Bellua, ſulcandas qui prævius edocet undas:
Immenſumque pecus parvo moderamine caudæ
Temperat, & tanto conjungit fœdera monſtro.

Rondeletius muſculum deſcribit, lib. 16. cap. XI.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM IX.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. CONDI *autem ſtatis temporibus.*] Ita Reg. 1. receptaque hactenus lectio : quanquam in quibuſdam M S S. legitur, *æſtatis temporibus* : quod vereor ut verum ſit. Scimus enim in Cantabrico Oceano, non æſtate, ſed ab ineunte Octobri, uſque ad Decembrem exactum, ſive ut Plinius loquitur, uſque ad brumam, balænas omnino non conſpici.

Ibid. II. *Incurſuque ceu liburnicarum.*] Nihil hac voce potuit excogitari hoc loco aptius, ut mirari ſubeat a Gelenio immutatam eſſe, ut ſcriberet, *incuſſæque* : refragantibus vetuſtis codicibus, impreſſiſque libris.

Ibid. III. *Et caveatas anguſtiis trucidare.*] In editis vulgo legitur, *& cantium*, cujus vocis nullum in codicibus manu exaratis veſtigium exſtat. Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. *& cavatas*. Chiffl. *& cavetas*. Reg. 2. & Tolet. *& incautas*. Nobis *caveatas* magis arriſit, qua voce, haud plane abſimili ſententia, uſum eſſe Plinium vidimus, lib. 4. ſect. 15.

Sect. 7. IV. *Vagantur fere conjugia.*] Ex probatiſſimorum codicum veſtigiis ita reſcripſimus, quantumvis fere editi habeant, *Agunt fere conjugia*. In Reg. 1. Colb. 1. 2. & Pariſ. *Aguntur*. In Reg. 2. *agantur*. Sed Parmenſis editio mendo haud paulo graviore, *agunt vere conjugia*, quod eſt ſane falſiſſimum : tum quod non vere coëunt : tum quod conjugia, ut diximus, conjugationes ſunt maris cum femina, ſimul enatantium. Sic lib. 8. ſect. 35. cap. de aſpidibus : *conjugia*, inquit, *ferme vagantur*. Tranſſcriptor item Solinus, cap. 12. pag. 32. de delphinis : *Quoquo*, inquit, *conjuges evagantur*. Ariſtoteles, libro nono, cap. 74. pag. 1164. Διατρίβουσι δὲ μετ' ἀλλήλων κατὰ συζυγίας οἱ ἄρρενες ταῖς θηλείαις. *Verſantur inter ſe conjugatim mares cum feminis.* Libro 6. cap. 16. pag. 706. brevius συνδυάζονται.

Ibid. V. *Nec ſtatim tellure tacta moriuntur : multoque ocyus fiſtula clauſa.*] Barbarus contra omnium exemplarium fidem, ſcripſerat quidem, *& ſtatim tellure tacta*. Nos Regiorum codd. 1. & 2. Colbert. 1. & 2. Pariſ. Chiffl. & Tolet. auctoritatem cum Pintiano ſecuti ſumus, & quod certius multo eſt, Philoſophi ipſius lib. 8. hiſt. anim. c. 2. pag. 860. ſcribentis, captum delphinum in retibus celeriter ſtrangulari, ſpirandi facultate adempta : extra aquas vero multo tempore vivere, ſubmurmurantem ac gementem, ſicuti ſpirantium animantium alia : Καὶ ἔξω δὲ ζῇ πολὺν χρόνον μύζων καὶ στένων &c. Et certe, ſi multo ocyus moriuntur, ut Plinius mox ſubjungit, fiſtula obturata, ſequitur profecto non ſtatim tellure tacta eoſdem interire.

Sect. 8. VI. *Et Fabiani.*] Ex Solino, cap. 12. pag. 32. ita reſcripſimus, cum Pintiano, & quod certius adhuc longe eſt, ex ipſo indice operis hujus, cum prius *Flaviani* perperam legeretur : quod paulo mox Flavianus ſcilicet Proconſul Africæ appellatur, huc eum quoque advehendum amanuenſes putarunt.

Ibid. VII. *In Iaſſo.*] Habent quidam codices, *Iaſo*. Ælianus quoque ἐν Ἰασῷ, ſed mendoſe. Rectius Athenæus, ἐν Ἰασσῷ. Ἰασσὸς enim, ſive Ἰασσὸς oxytonum, inſula Cariæ eſt, oppidumque, de quo lib. 5. ſect. 29. Ἴασσος proparoxytonum, Peloponneſi civitas, ex Stephano.

Ibid. VIII. *Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit.*] Delicias facit Solinus, qui hunc Plinii locum ſic intellexit, ut puerum Babylonem nomine vocitatum ſcribat. Salmaſium miror magis eo Solini teſtimonio Plinium velle ſic emendare, pag. 185. in Solin. neglecta omnium librorum fide, *Puerum Alexander Magnus, Babylonem nomine, Neptuni ſacerdotio*, &c. Non venit in mentem ſcilicet nomen ei puero Dionyſium fuiſſe, ut auctor eſt Athenæus, lib. 13. pag. 606. Haud abſimilem errorem jam alias in Solino deprehendimus, lib. 8. ſect. 64. Is enim cum Plinium tranſſcriberet, Opuntemque in eo legeret, quæ Locrorum civitas eſt, equi nomen id eſſe credidit.

Sect. 9. IX. *Æque molem ponderis nullo modo toleratura.*] Interpolatam librorum editorum lectionem, quæ erat hujuſcemodi, *quæ molem ponderis ullo modo tolerent*, noſtrorum codicum fide, Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. reſtituimus, eo plane modo quo dudum ante nos reſtituendam ſcripſit Rondeletius lib. 16. cap. 8. admonitus a V. Cl. Guill. Pellicerio Monſpelienſi Epiſcopo.

X. *Simili ratione in altum protinus tendunt, quod vicino gurgite efficitur.*] Ex interpretatione hujus loci quam attulimus, apparet nihili eſſe Voſſii conjecturam, in Obſerv. ad Melam pag. 179. legentis, *In altum protinus tendunt, quod vicino gurgite adfligitur.* Ibid.

XI. *Totuſque populus... clamore conciet Simonem ad ſpectaculi eventum. Celeriter delphini exaudiunt deſideria &c.*] Libri omnes manu exarati, ſine præpoſitione *ad*, *ſpectaculi eventum* præ ſe ferunt. Quamobrem legendum ita interpungendumque cenſemus : *Clamore conciet Simonem. Spectaculi eventum celeriter delphini exaudiunt deſiderari.* Vel, ut Pellicerio viſum eſt in notis M S S. *Spectaculo convenientium celeriter delphini*, &c. Ibid.

XII. *Ubi conjectus eſt pugnæ : opponunt ſe ſe ab alto.*] Sic Pellicerius reſtituebat hunc locum, atteſtante Rondeletio, loc. cit. cum prius eſſet interpolata lectio, *ubi conjectus eſt, pugnæ opponente ſe ſe &c.* Voſſius in Melam, pag. 179. legebat, *ubi conſpectus eſt pugnæ : opponunt ſe ſe*, &c. Pellicerio favent noſtri codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. quorum ex fide paulo ante *Properare apparet*, reſcripſimus, ubi *propere* legebatur. Mox idem Pellicerius, ut auctor eſt Rondeletius, legi cenſebat oportere, *cibos in victoriam differunt operæ. Prælium fervet &c.* Sed codices adverſantur ei cenſuræ. Ibid.

XIII. *Ita peracta captura, quos interemere, diripiunt.*] Pellicerio in notis M S S. haud improbabilis viſa eſt Pintiani conjectura legentis, *æquo interim jure* : quoniam de Euboicis piſcatoribus non diverſa admodum memoriæ prodidit Ælianus : lib. 2. hiſt. anim. cap. 8. ex æquo cum delphinis ſolitos ſcilicet partiri piſces, quos conſimili eorumdem opera ceperint, teſtatus. Nobis receptam lectionem, codicum omnium auctoritate firmatam, convellere religio eſt, cum præſertim manifectum ſit referri hæc oportere ad ſuperiora : *Et occidiſſe ad præſens contenti, cibos in victoriam differunt* : qua parta utique, *peractaque captura, quos interemere, diripiunt.* Ibid.

XIV. *Turſiones.*] Ex iis quæ de turſione diximus, apparet vanam eſſe conjecturam neſcio cujus Pliniomaſtigis, hallucinatum diligentem oppido ſcriptorem calumniantis, quaſi piſcem nobis integrum, pro fruſto piſcis obtulerit. Quoniam videlicet ſit auctor Athenæus, lib. 7. p. 310. Θυρσίωνα a Romanis vocari partem quamdam ſalitam caniculæ piſcis, qui Græcis καρχαρίας dicitur. Τοῦτο δὲ ἰχθύος μέρος ἐστὶ, καὶ ὁ ὑπὸ Ῥωμαίων καλούμενος θυρσίων, ἥδιστος ὢν καὶ τρυφερώτατος. Pars caniculæ piſcis thurſio eſt Romanis : inde, inquiebat conviciator ineptus, ac peſſimus ratiocinator, Plinius piſcem integrum, caniculæ ſimilem ſomniavit. Et conjecturæ huic tamen Pellicerius ipſe favere in notis M S S. videtur. Sect. XI.

XV. *Tum adnatare, leviterque, ſingulis ternos.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Interpolatæ hactenus editiones omnes : *tumque leviter capi : adnatare enim ſingulis ternos.* Quid quod & *leniter*, magis fortaſſis arrideat, quam *leviter* legi? Mox eorumdem codicum admonitu, *e terra* reſcripſimus, etſi editi habent, *ad terram*. Sect. 12.

XVI. *In terram egreſſæ, herbis. Pariunt ova &c.*] Codicum eorumdem auctoritate, corruptæ lectionis vitia hoc loco ſanavimus, quæ erat hujuſcemodi : *In terram egreſſæ, in herbis pariunt ova, &c.* Accedit Ariſtotelis locus in octavo de hiſt. animal. libro, cap. 3. pag. 867. ad verbum nunc Plinianæ orationi ſimilis. Αἱ δὲ χελῶναι αἱ θαλάττιαι τὰ τε κογχύλια νέμονται· ἔχουσι γὰρ τὸ στόμα ἰσχυρότερον πάντων.... καὶ ἐξιοῦσαι τὴν πόαν νέμονται. Ibid.

XVII. *Chelyon id vocatur.*] Impreſſi libri exhibent, *Celtium genus id vocatur.* Sed vox *genus* gloſſema eſt, quod a Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. aliiſque optimis codicibus abeſt. Nos ſinceram lectionem ex iiſdem eruimus, *chelyon id vocatur* : qua de voce nos egimus lib. 6. ſect. 34. Ibid.

XVIII. *Hic parit in terram : pecudum more ſecundas partus reddit. In initu canum modo cohæret.*] Male interpunctus hic Sect. 15.

locus in editis ad hunc diem libris : *Hic parit in terra pecudum more : ſecundo partus reddit initu. Canum modo &c.* Noſtram emendationem defendunt Ariſtotelis verba, de marino vitulo, e libro ſexto hiſt. anim. cap. XI. pag. 685. Καὶ τίκτει ζῶα, καὶ χορίον, καὶ τὸ γάλα ποιεῖται. Et libro 5. cap. 2. pag. 525. Καὶ συνέχονται ἐν τῇ ὀχείᾳ πολὺν χρόνον, ὥσπερ καὶ αἱ κύνες. Defendunt præterea & libri MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c.

Ibid. XIX. *Parit nonnumquam geminis plures.*] Pintianum ſecuti, vel ipſum potius Ariſtotelem, mendum e vulgata lectione ſuſtulimus, *Parit numquam.* Philoſophi verba lib. 6. hiſt. anim. cap. XI. pag. 685. Τίκτει δ' ἓν ἢ δύο. τὰ δὲ πλεῖστα, τρία, *Parit ſingulos, aut binos : cum plurimum, ternos.*

Ibid. XX. *Ipſis in ſono mugitus.*] Vetuſti omnes ante Hermolaum codices, tum editi, tum manu ſcripti, ita præferunt, uti edidimus : ipſe *in ſomno* repoſuit, contra Ariſtotelem, lib. 6. cap. XI. pag. 687. Ἀφίησι δὲ ὁμοίαν φωνὴν βοΐ· quæ verba ſic Albertus verius quam elegantius tranſtulit, lib. 6. de animal. pag. 200. ubi de vitulo marino : *Vox autem ſua eſt ſicut tauri.*

Sect. 16. XXI. *Piſcium ſunt ſpecies ſeptuaginta quatuor.*] Sic libri prorſus omnes. Forte legendum, CXLIV. ſiquidem Plinius ipſe diſertis verbis aſſeverat ſpecies piſcium eſſe CLXXIV. lib. 32. ſect. 51. quo loco ſingula nominatim appellaturum ſe nunc pollicetur, qui numerus plane colligitur ex CXLIV. piſcibus, & XXX. cruſtaceis.

Sect. 17. XXII. *Quinque cubita & palmum.*] Librariorum culpa factum putamus in Pliniano contextu, id quod ſæpe accidiſſe multis exemplis docuimus, ut quinarii nota V. perperam diviſa, in binarium hoc loco tranſierit : Exhibent enim libri fere omnes, *duo cubita.* Verum Ariſtoteles refragatur : Ἤδη δὲ inquit ille, lib. 8. hiſt. anim. cap. 34. pag. 991. εἰλήφθη γέρων θύννος, οὗ σταθμὸς μὲν ἦν τάλαντα πεντεκαίδεκα· τοῦ δ' οὐραίου τὸ διάστημα πέντε πηχέων ἦν καὶ σπιθαμῆς. *Jam captus fuit vetulus thynnus, cuius pondus erat talentûm quindecim : caudæ diſtantia quinque cubitorum, & palmi.*

Ibid. XXIII. *Silurus.*] Silurum hunc Plinii, ſturionem noſtrum eſſe, *l'Etourgeon*, Jovius credidit, & Hippolytus Salvianus, lib. de hiſt. aquat. fol. 244. aliique, haud tolerabili errore. Hic enim ſilurus Plinianus, e fluviatilium piſcium numero haud dubie eſt : ſturio, mari in flumina ſubiens, inter marinos nulla controverſia accenſetur. Accedit, quod ſilurus graſſatur ubicumque eſt, omne animal appetens, equos natantes ſæpe demergens : Sturio contra dentibus caret : eſtque os ei ſub roſtro eo ſitu, vix ut piſciculos corripere ipſos valeat, rapinis majoribus multo ineptior. Quin inter viliores vulgi epulas ab Ambroſio, in Hexaëm. libro 5. homil. 5. a Juvenale, Satyra 4. & 14. aliiſque ſiluri habentur : Sturiones contra locum in delicatiore ganea haud poſtremum obtinent. Equidem ſilurum piſcem, ſi in Europa quidem, extraque Nilum reperitur, eum eſſe exiſtimo, quem *Arciam*, vel *Hacchia* dixi a Pannoniis nominari. Forma ejus, his referentibus, ingentis cujuſpiam gobionis eſſe videtur : cauda fere anguillæ. Et quod opinionem hanc noſtram ſummopere adjuvat, ore tam lato eſt, ut totum hominem perfacile capere poſſit : unde etiam vernacula voce iidem *Voratricem hominum*, belluam hanc cognominarunt. Non ſquamis, ſed molli cute, nigraque, anguillæ inſtar obducitur, ſubalbidis tamen maculis diſtincta : quadringentas interdum libras pondere excedit : lautioribus menſis non admittitur, vile plebis pabulum. Quæ ſiluro veterum tam apte conveniunt, ut in piſcem alium cadere vix ea poſſint. Iconem illius, ſub glanidis nomine, exhibet Aldrovandus ex Geſnero, & Salviano, lib. 5. de piſcibus, pag. 569.

Ibid. XXIV. *Minimus piſcis appellatus clupea.*] Bochartus in Geogr. parte 2. lib. 1. cap. 42. pag. 751. clupeam eſſe credit, quam Galli *Aloſam*, Etruria vero parum diverſo nomine *Chieppam*, divitum menſis, etſi ſpinulis nimium abundat, maxime nunc expetitam, nominant : adductus præcipue illo Ennii apud Apuleium in Apologia carmine :

Omnibus ut Clupea præſtat muſtela marina.

Atqui *Clupeæ* illic eſt ſcribendum, non *Clupea* : locumque, non piſcem, vox illa ſignificat. Clupeæ, inquit Ennius (id in ora Africæ clarum olim oppidum fuit, Pomponio, Plinio, aliiſque auctoribus :) præfertur ceteris omnibus piſcium generibus muſtela marina. Quibus enim in locis qui piſces excellant, tunc Ennium perſequi, ſequentes poſt illum deinde verſus apertiſſime indicant. Accedit quod in gloria prorſus a Plinio mentio clupeæ habetur, cum minimus piſcis appellatur : ideoque etſi recens Etruſcorum vox priſcæ videatur alludere : (perſimilis enim eſt *clupeæ* & *chieppæ* nomenclatura :) cum tamen nullis aliis fulciatur hujuſcemodi opinio rationibus, ad eam non protinus me accedere, non inficior : cum ſententiæ meæ in primis fautores habeam, Pellicerium in notis MSS. & Hippol. Salvianum lib. de hiſt. aquatil. fol. 104.

Ibid. XXV. *Præcipue in Mœno Germaniæ amne protelis boum, & in Danubio marris extrahitur porco marino ſimillimus.*] Ab his vocibus, *præcipue in Mœno*, novæ orationis initium facimus : quanquam libri impreſſi ad ſuperiora, hoc eſt, ad ſilurum hæc referant : ſed perperam : neque enim ſilurus in Mœno ullus, ſed in Nilo, Danubiove, ut diximus. Deinde ipſa orationis ſtructura declarat, recenſeri hoc loco piſces præcipua magnitudine inſignes, ac primum quidem nomine proprio maxime notos, Nili, Rheni, Padique incolas : tum deinde Mœni, Danubii, Boryſtheniſque, hoc eſt, extra fines Romani orbis poſitos innominatos quoſdam laudari : vocemque *extrahitur*, ad horum amnium piſcem pertinere : ac loci demum ſententiam eam eſſe, ut in Danubio marris, ſic in Mœno protelis boum extrahi piſcem eum, qui porculo marino ſimillimus ſit.

Ibid. XXVI. *Protelis boum.*] Plurimum operæ ac negotii Rhenano exhibuit vulgata lectio, *prope Liſboum*, ſedes Liſboi oppidi ubique inquirenti. Nos extremam hujus loci curationi manum impoſuimus, ex codicibus Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Lugd. aliiſque, in quibus *protelis boum* diſerte ſcribitur, quemadmodum ante nos ſcribi oportere vidit Pellicerius, atteſtante Turnebo, in Comment. ad orat. Cic. in Rullum, ubi id ſe edoctum ab eo ſummo viro fatetur. Hos deinde ſecutus eſt Salmaſius, in Solin. pag. 1314. & 1318. Habet autem aliquid ſimile Ælius Lampridius in Heliogab. pag. 109. *Piſces*, inquit, *ex vivariis ſuis bubus traxit.*

Ibid. XXVII. *Marris extrahitur.*] Nihil occurrit aptius, quod hic afferri poſſet, ſive ad ſtructuram orationis, locique ſententiam maxime ſpectarem, ſive auctoritatem ſequerer codicum, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Lugd. &c. & editionum omnium paulo vetuſtiorum, quæ *mari* incredibili conſenſu exhibent. *Mario* primus excogitavit Gelenius, quod hoc loco reponeret, idque piſcis nomen eſſe voluit. Pellicerius in Notis MSS. hoc commentum approbat. Salmaſius vocem importunam plane expungit, pag. 1314. ſecurus codicum, & librorum vetuſtiorum. Alii *major* legunt, quos inter idem Pellicerius, teſte Rondeletio, lib. de piſc. fluviatil. cap. 8. Nullus tamen, niſi interpolatus, codex a noſtris diſcedit. Quovis ego pignore contenderim, attente explorata orationis totius ſerie, inſtrumentum hic aliquod potius deſignari, quod, ut paulo ante diximus, protelis boum reſpondeat, quam piſcis nomen. Μάῤῥον ſcimus Heſychio eſſe ἐργαλεῖον σιδηροῦν : Marram, inſtrumentum ferreum ruſticum, Plinio, Columellæ, Juvenali, Papiæ : de quo nos uberius dicturi ſumus, lib. 17. ſect. 35. num. 4.

Ibid. XXVIII. *Vermes branchiis binis, ſex cubitorum.*] Brachia Solinus dixit, cap. 52. pag. 81. *Hi bina habent brachia, longitudinis cubitorum non minus ſenûm* : quod ſane mirum : quis enim brachia vermibus affinxit umquam? Atque ea etiam ait fuiſſe longitudinis cubitorum non minus ſenûm : Prodigioſum, & incredibile. Sed neque hoc Plinius, neque qui Plinio, Statioque ſuffragatur, Cteſias hoc ſomniavit. Vermium longitudinem, non branchiarum, Cteſias ſeptem circiter cubitorum eſſe definit, in Excerptis apud Photium, in Bibl. cod. 73. pag. 153. Moderatius Plinius, *ſex cubitorum* : ſic enim reſtituendum cenſuimus, tum ex re ipſa, tum ex Solini veſtigiis : quam lectionem ſinceram depravarunt librarii, in *ſexaginta cubitorum* id commutantes.

Sect. 18. XXIX. *Limoſæ vere, aut e luto pelamides incipiunt vocari.*] Ita reſcripſimus, admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. ipſiuſque Ariſtotelis. Nam de cordylis in Ponto genitis, ſic ille lib. 6. hiſt. anim. cap. 16. pag. 712. *E Ponto*, inquit, *una cum fetis thynnis autumno exeunt, vere autem intrant, jam pelamides exiſtentes* : εἰς πλέουσι δὲ τοῦ ἔαρος, ἤδη οὖσαι πηλαμίδες. Editi hactenus libri, *Limeſæ vero a luto.*

Sect. 19. XXX. *Amiam.*] Hujus piſcis nomen apud Albertum M. obiter reſtituendum eſt, lib. 6. de animal. tract. 2. cap. 3. pag. 206. *Piſcis etiam qui amia* (in vulgatis *demos*) *vocatur, in uno die creſcit, ita quod apparet incrementum ejus.*

Sect. 20. XXXI. *Sed in Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica, præter vitulos, & parvos delphinos.*] Diſſentire Ariſtoteles videtur, cujus verba hæc ſunt, lib. 8. hiſt. anim cap. 16. pag. 922. Ἔξω γὰρ φωκαίνης (alii φαλαίνης legunt, ſed perperam) καὶ δελφῖνος, οὐδέν ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ, καὶ ὁ δελφὶς μικρός. *Nam præter phocænam* (quem turſionem eſſe diximus, ſect. XI.) *& delphinum, nullum maleficum animal eſt in Ponto : ſed & parvus eſt ibi delphinus.* Non Phocænas Plinius, ſed φώκας ſeu vitulos marinos ſcripſit : & recte quidem : Nam etiamnum hodie in Ponto eſſe vitulos marinos certiſſimum eſt : ut Ariſtotelicam idcirco potius, quam Plinianam lectionem immutandam eſſe, merito Rondeletius pronunciaverit, lib. 16. cap. 9. pag. 474.

Ibid. XXXII. *Aurei cornus.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. Editi perperam, *Auricornu.* Aurei porro cornus ei loco appellationem inditam putamus, a quæſtuoſa pelamidum captura : maximum enim earum proventum & Byzantiis pariter & populo Romano inde contigiſſe, auctor eſt Strabo, lib. 7. pag. 320.

Ibid. XXXIII. *Mille paſſ. medii interfluentis Euripi.* Barbarus *D. paſſ.* reſcripſerat, contra omnium codicum fidem, editionumque vetuſtarum. Nos ex iiſdem, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. *mille* repoſuimus : neque enim hic arctiſſimæ freti illius ſignantur anguſtiæ, ut lib. 5. ſect. 42. ſed quod inter Calchedonem & Byzantium, paulo laxius ejuſdem euripi ſpatium interfluit.

Ibid. XXXIV. *Nec niſi intrantes portum Byzantium capiuntur.*]

In editis hactenus libris legitur , *Nec niſi intrantes Pontum, Byzantii capiuntur*, quæ lectio mire torſit ſummorum virorum ingenia. Nam ſi exierunt e Ponto , ut proxime ante dictum eſt , quomodo intrantes Pontum , Byzantii , quod a Ponto abeſt, capiuntur? Itaque alii *Propontidem* reſcripſerunt. Pintianus vocem *Pontum*, ceu nimis moleſtam , expungit , legitque , *nec niſi infantes tunc Byzantii capiuntur*. Nos ope codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. ceterorumque, in quibus ſcribitur , *nec niſi intrantes pontum Byzantium capiuntur*, leviſſima litterulæ unius immutatione , *portum Byzantium*, reſtituimus : quam eſſe ſinceram lectionem præſtamus : fit enim in Byzantii portu captura : ut proxime antea Plinius cum Ariſtotele prodidit , *Omnis captura Byzantii eſt.*

Ibid. XXXV. *Intrantium Pontum ſoli non remeant trichiæ.*] Ludunt operam Rondeletius , & Aldrovandus , cum trichias veterum eſſe *ſardinas* noſtras volunt : neque enim hæ amnes ſubeunt , quemadmodum ſubire Iſtrum trichiæ narrantur , ab Ariſtotele , Plinioque.

Sect. 21. XXXVI. *Et ei qui gladius vocatur , crebro delphini magnitudinem excedenti.*] Litem hic Plinio movent eruditi , Pellicerius in notis MSS. Pintianus in Obſerv. Plinianis , Hippolytus Salvianus , lib. de aquatil. hiſt. pag. 128. quaſi fœde lapſus ſit in Ariſtotelici loci interpretatione : neque enim Philoſophus delphini magnitudinem gladium excedere , ſed in exſiliendo imitari celeritatem dixit : τοῦτο δὲ ποιεῖ αὐτοὺς ἐξάλλεσθαι, οὐκ ἔλαττον τοῦ δελφῖνος. Scripſit ita ſane Philoſophus : quid tum ? annon potuit illud ἔμβλημα Plinius , de magnitudine gladii piſcis , ab aliis accipere auctoribus ? Certe ad cetorum potius ſimilitudinem , quam piſcium , crebro Xiphias accedere , ob vegrandem corporis molem , cecinit Oppianus , lib. 3. Halieut. verſ. 544.

Ἀμφί τε Μασσαλίην ἱερὴν πόλιν, ἀμφί τε Κελτοὺς,
Κεῖθι γὰρ ἐκπλαγοί τε, καὶ ἰχθύσιν οὐδὲν ὁμοῖοι
Ἄπλατοι ξιφίαι μεγακήτεες ὀννεμέθονται.

Hoc eſt, interprete Lippio :

Maſſiliam juxta ſacram , Celtaſque potentes :
Hic gladii immanes , & vaſto corpore degunt ,
Qui ſuperant reliquos ingenti mole natantes.

Sect. 22. XXXVII. *Sunt & in hac parte naturæ auguria.*] Ea verba deſiderantur plane in codd. Reg. 1. 2. Chiffl. & Tolet. In Colb. 1. 2. Pariſ. & Salmanticenſi Pintiani legitur , *Sunt & piſcibus præſcita in hac parte naturæ auguria.*

Ibid. XXXVIII. *Vates reſpondere Neptunum patrem , adoptante tum ſibi Sex. Pompeio.*] Interpolatum hunc locum ab editoribus eo modo : *Vates ſpondere , Neptunum patrem , adoptato tum ſibi &c.* fide codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. vet. Dalec. aliorumque , ſuo nitori reſtituimus , ſecuti etiam Pintianum.

Sect. 23. XXXIX. *Noctibus , quies : & illuſtribus &c.*] Totidem plane apicibus ac litteris locum hunc repræſentant codices MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Corruperant ſic editores , *Noctibus quidem illuſtribus* &c. Emendationi noſtræ Philoſophus adſtipulatur , lib. 8. hiſt. cap. 25. pag. 954. τὰς μὲν γὰρ νυκτὸς ἡσυχάζουσι.

Sect. 24. XL. *Si teratur gurges.*] Aptius multo id verbum tum rei explicandæ , tum menti Ariſtotelis interpretandæ , qui τριβομένου βυθοῦ ſcripſit , quam quod erat in libris editis , *iteratur*. In MSS. *ſi iteretur* , litterula una , ut exploratum apertumque eſt , præpoſtere repetita.

Ibid. XLI. *Dein modicis imbribus gaudent.*] Legunt Maſſarius & Dalecampius , *De immodicis imbribus gaudent* : ac patrocinari ſibi credunt Ariſtotelem , qui lib. 8. hiſt. anim. cap. 24. pag. 946. piſces ait iuvari imbribus , τοῖς δὲ ἰχθύσιν συμφέρουσιν αἱ ἐπομβρίαι , annuiſque pluviis , cap. 25. pag. 948. ἐπομβρίοις ἔτεσιν. Sed præterquam quod ipſa refragatur orationis ſtructura , in qua hæc vocula *dein* appoſite ſignificat eam rem alteram qua piſces juvantur : ut pluvia iis ſane proſit , tamen immodicam equidem jure perhorreſco : cum Philoſophus ipſe eo loci , pag. 951. nimiis imbribus magnam mugilum & capitonum multitudinem interire aſſeveret.

Ibid. XLII. *In eadem aqua aſſidui , ſi non affluat , exanimantur.*] *Niſi applüat* , ſcribere Hermolaus maluit , quam *ſi non affluat* , quo modo ſcribendum nos eſſe defendimus , ex omnium exemplarium vetuſtiorum fide , Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. vet. Dalec. Parm. edit. &c. Quid quod Ariſtoteles ipſe , aquam piſcibus poſtulat fluentem ſemper ac refluentem , lib. 8. hiſtor. animal. cap. 7. pag. 878. ὕδωρ ἀπόρρεον ἀεὶ καὶ ἐπιρρέον.

Sect. 25. XLIII. *Hoc & in mari accidere cyprino putant.*] Plinium Dalecampius arguit , quod *in mari* de ſuo adjecerit : cum id tantum ab Ariſtotele proditum ſit , lib. 8. hiſt. anim. cap. 25. pag. 956. poſtquam de ſiluro fluviatili egit , Πάσχει δέ ποτε τοῦτο καὶ κυπρῖνος , ἧττον δέ. *Patitur hoc etiam cyprinus , ſed minus.* Et certe Dorion apud Athenæum lib. 7. pag. 309. inter lacuſtres & fluviales cyprinum recenſet : quem a Gallis *Carpam* vocari agnoſcimus : quo genere & fluvii , & ſtagna præſertim noſtra refertiſſima ſunt. Sed marinum enim cyprinum agnoſcit & Oppianus , lib. 1. Halieut. verſ. 101. & 592. Athenæus quoque Ariſtotelis cyprinum marinum eſſe ſignificat , loc cit. lingua eumdem carere , &c.

Ibid. XLIV. *Alga enim & piſces ſuperferuntur , omniaque ab imo verſa.*] *Alga* reſcripſi pro *algæ* , ex Ariſtotele lib. 8. hiſt. anim. cap. 20. pag. 634. ubi de maris ſubverſione ab exoriente Canicula : ἡ γὰρ ἰλὺς ἐπάνω γίνεται , καὶ ἐπιφέρονται οἱ ἰχθύες. Paulo poſt ex MSS. fide , *omniaque ab imo verſa* , cum editi minus ſincere , *ab imo verſa omnia* , exhiberent.

Sect. 26. XLV. *Acipenſer.*] Ita ſcribi id nomen oportet , non ut quidam , *accipenſer*. Martialis , lib. 13. Epigr. 91.

Ad Pallatinas acipenſera mittito menſas.

Sturionem noſtrum hunc eſſe arbitratur Rondeletius lib. 14. cap. ult. quem laudant deinde ac ſequuntur Scaliger in Ariſt. lib. 2. pag. 223. & Aldrov. lib. 4. de piſc. cap. 9. pag. 524. Verum acipenſer , & rarus inventu , & marinus tantum , & ſquamis ad os obverſis : quæ in ſturionem cadere nullo modo poſſunt , ut vel adverſarii ipſi confitentur. Sturionem a veteribus porculum marinum appellatum eſſe ſuperius indicavimus : & cur ita ſuſpicaremur , ſatis argumenti fuit.

Ibid. XLVI. *Contra quam in nando meant.*] Hunc locum ſumma fide reſtituimus , ex auctoritate probatiſſimorum codicum , Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. ac Chiffletiani ipſius , referente Dalecampio. Interpolarunt editores , qui ſcripſere , *contra aquam nando meat*. Salmaſius ex MSS. pag. 1315. in Solin. *contra quam in nando meant* , quanquam *meant* in omnibus MSS. legitur : ac dum illud explicare nititur , miris involvit ambagibus. Noſtram emendationem atque interpretationem egregie Plutarchus adjuvat , lib. de ſolert. animal. pag. 979. ubi ſemper adverſum undas & fluctus natare piſces admonet : cavere ne vento ſecundum caudam incidente , ſquamæ elatæ corpus nudum exhibeant , ac ſenſu aliquo doloris afficiant : itaque proram ſuorum corporum ſemper adverſam undis ſtatuere : ſic enim ſciſſum a fronte mare branchias conſtringere , molliterque per ſummam dorſi ſuperficiem defluere , ſquamas deprimere leniter , neque cum horrore erigere. Hoc vero , inquit , toti commune eſt piſcium generi , præter elopem : is enim ſuapte natura ſecundo vento & fluxu natat , neque ſibi a flatu metuit , ne ſquamas arrigat , cum earum commiſſuræ non ſint , ut ceteris , verſus caudam conſertæ. Τοῦτο μὲν οὖν , ὥσπερ ἔφην , κοινόν ἐστι τῶν ἰχθύων , πλὴν τοῦ ἔλοπος. Τοῦτον δέ φασι κατ' ἄνεμον καὶ ῥοῦν νήχεσθαι , μὴ φοβούμενον τὴν ἀναχάραξιν τῶν λεπίδων , ἅτε δὴ πρὸς οὐρὰν τὰς ἐπιπτυχὰς ἐχούσης. Ex quibus apparet vitioſam eſſe ſaltem receptam hactenus in contextu Pliniano lectionem , qua contra aquam meare acipenſer dicebatur.

Sect. 27. XLVII. *Et aſellis.*] Cum Merlucium noſtrum Aſellum interpretor , id eruditorum magis conſenſui tribuo , quam exploratæ ſatis apertæque veritati. Aſellos enim ſect. 25. dixit Plinius æſtate latere : latebræque argumentum eſſe , quod nonniſi longo poſt tempore capiantur : Sic etiam Ariſtoteles : Σημεῖον δὲ δοκεῖ εἶναι τοῦ τὸν ὄνον φωλεῖν πλεῖστον χρόνον , τὸ διὰ πλείστου ἁλίσκεσθαι χρόνου. At a noſtris piſcatoribus toto ferme anno merlucii capiuntur. Neque cetera merlucio conveniunt , quæ de aſello ſcribit Ariſtoteles , citante Athenæo lib. 7. pag. 315. Nam neque os habet apertum , & hians , neque ſolitarius eſt , ſed gregalis : neque alias denique notas habet , quas ὄνῳ tribuit idem Philoſophus , lib. 9. hiſt. anim. cap. 48. pag. 1084. Et Merlucium tamen interpretantur Hippolytus Salvianus , Rondeletius , Scaliger , aliique. Aldrovandus id nomen eſſe vult callariæ , hoc eſt , aſelli minoris : majoris , *Capellan* : alterumque agnoſcit idem aſelli minoris genus in Oceano Britannico , qua Normanniam Galliæ provinciam alluit , frequens , ac vile , *le Merlan*.

Sect. 29. XLVIII. *Optatus Elipertius.*] Ita MSS. omnes , Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. vetuſtæque editiones omnes ante Gelenium , qui ingenioſius , ut puto , quam verius , ex voce *Elipertius* , excogitavit *e libertis ejus*. Octavium porro mendoſe , ut videtur , Macrobius hunc appellat , lib. 2. Saturn. cap. 12. pag. 365. ubi hunc Plinii locum tranſſcribit.

Ibid. XLIX. *Proxima eſt menſa jecori dumtaxat muſtelarum , quas.... lacus Rhætiæ Brigantinus* &c.] Extremam huic loco medicinam nos denique primi fecimus , cum varie tentatus eſſet ab eruditis , irrito omnium conatu. Plinii editores ſcripſerunt : *Proxima eſt his menſa generis muſtelarum* , contra omnium exemplarium ſcilicet fidem : nam in Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. Salmant. vet. Dalec. aliiſque , conſtanter legitur , *Proxima eſt menſa pecori dumtaxat muſtelarum.* Nec ſibi magnopere diſplicere hanc lectionem Pintianus fatetur : quod ea vox *pecus* marinis etiam animalibus tribuatur ab Horatio , lib 1. Ode 2. verſ. 7.

Omne cum Proteus pecus egit altos
Viſere montes.

Suſpicatur Pellicerius in notis MSS. pro *pecori* , permutatis dumtaxat litteris , *pretio* agnoſcendum : eſſetque ſententia , ſcaris proximum ſibi in menſa locum vindicare muſtelas , vulgari emptorum æſtimatione potius , quam ipſa dignitate ſaporis. Nos ad vetuſtos codices accedente proxime indubitata conjectura , litterulæ unius immutatione ſuum orationi Plinianæ lumen reddimus : ut ſit ſententia , e muſtelis non quamlibet partem , ſed jecur maxime pa-

lato ſapere, atque in menſis probari: ut abdomine ſuperius thunnos, moxque mullos jecore, torpedinemque, ſect. 67. ita jecinore pariter muſtelas ait nunc placere. Et ſane in hoc ipſo Brigantino ſeu Conſtantienſi lacu, frequens eſt hodieque copia piſcium, quos Germani *Truesch* vocant, genus haud multum Truttis abſimile: quorum jecinora a cauponibus, ceu præcipuas menſarum delicias, eximi adhuc viventium: rurſumque ipſas vivario reddi ad dies quatuordecim, vulnere nempe conſuto, Geſnerus ſcribit, lib. 4. de aquatil. pag. 710. Et ſunt eæ haud dubie Plinii muſtelæ lacuſtres æmulæ marinis, jecore gratæ in cibis. Ex dictis porro labaſcit eruditorum complurium conjectura, ex hoc loco colligentium Plinianam muſtelam plane eſſe Lampetram noſtram, quoniam ſecundos in menſis honores muſtelæ adjudicet. Nam præterquam quod in Brigantino lacu lampetra eſt omnino nulla, jecore tantum lampetras palato ſapere, nemo vel paulum modo eruditus, vel admodum delicatus dixerit. Suffragatur autem noſtræ emendationi vox *dumtaxat*, ut non tota muſtela, vel alia ſui parte, præterquam jecore lauta ſit: idque res, ut diximus, ipſa poſcit: ſiquidem muſtela ea quam diximus Germanorum *Truſch* eſſe, quam Itali *Botetriſſam*, Lugdunenſes & Lucernini, *Lotam*, jecoris bonitate, ſuavitate, magnitudine eximia, & coloris gratia præcellit. Priori porro hujus ſententiæ parti, *proxima eſt menſa*, ſimilis illa eſt e libro 14. ſect. 3. *Ante eum Rhæticis uvis prior menſa erat.*

Ibid. L. *Æmulas marinis.*] Ita M S S. omnes, librique impreſſi. Muſtelam marinam Ennius agnoſcit illo verſiculo, quem paulo antea retulimus in his ipſis Notis & Emend. num. XXIV. Fruſtra ſunt, qui *murænis* hoc loco reponunt.

Sect. 30. LI. *Septemtrionalis tantum hos, & proxima occidentis parte gignit oceanus.*] Hæc ſincera codicum omnium lectio, Reg. 1. 2. &c. vetuſtarumque editionum, Parm. Venet. Brix. aliarumque ante Gelenium, cui miror cur in mentem venerit negationem adjicere, *non gignit oceanus*, cum res ipſa conjecturam coarguat: ſunt enim mulli frequentes tum in Hollandia, tum toto Gallico Oceano, qua Britanniam, quaque occidentem ſpectat.

Ibid. LII. *Nec litoralibus gratia.*] Chiffl. cod. *Nec litoralis his gratia:* quæ lectio, ut minus nobis arrideat, defendi tamen utcumque poteſt Archeſtrati teſtimonio, apud Athenæum lib. 7. pag. 325. ſcribentis mullos optimos Erythris litorales capi,

Εἰν Ἐρυθραῖς ἀγαθὴ θηρεύεται αἰγιαλῖτις.

Gratus, Erythræo capitur qui litore, mullus.

Et de piſcibus in univerſum pronunciat Ariſtoteles lib 8. hiſt. anim. cap. 16. pag. 920. præſtantiores eſſe litorales, quam qui in alto degunt. Sed mullorum fortaſſe peculiaris habita olim ratio eſt.

Ibid. LIII. *Necari eos præcellens putavit.*] Hippolytus Salvianus, lib. de hiſt. aquatil. fol. 238. ex ingenii conjectura ſuſpicatur legi oportere, *ſiccari eos præcellenter:* Verum receptam lectionem non codices modo confirmant, ſed quod certius eſt, etiam Seneca, de mullis agens, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 17. pag. 871. *Alios*, inquit, *necant in garo & condiunt vivos. Et ſunt qui fabulas putent: piſcem vivere poſſe ſub terra.... Quam incredibile illis videretur, ſi audirent natare in garo piſcem: & cœnæ cauſa occiſum eſſe ſuper cœnam, cum multum in deliciis fuit, & oculos ante, quam gulam pavit?*

Ibid. LIV. *At nunc coci triumphorum pretiis parantur.*] Ita quidem M S S. omnes. At quid ſi *trium horum* legas, ſeu *trium equorum?* ut eleganti *παρονομασίᾳ* Plinius utatur in hanc ſententiam: conqueſtos eſſe prioris ævi homines, ſingulos coquos pluris quam ſingulos equos emi: nunc trium equorum pretio coquos, trium coquorum pretio piſces comparari?

Sect. 34. LV. *Circa Clitorium vocalis hic traditur, & ſine branchiis.*] Hallucinatum Plinium Dalecampius ſuſpicatur, raptimque & curſim apud ſcriptorem Græcum, qui *βρόγχον* ſcripſiſſet, *βραγχία* legiſſe. Clearchus enim Peripateticus, apud Athen. lib. 8. pag. 332. auctor eſt in Arcadia piſces vocem edere, etſi gutture careant, *οὐκ ἔχοντας βρόγχον*. Verum æquior multo ſuſpicio eſt, ſcripſiſſe Clearchum, *οὐκ ἔχοντας βράγχια.* Etenim non habere *βρόγχον* ſeu guttur, univerſo prope piſcium generi commune eſt: branchiis carere, ac ſonum nihilo minus edere, plane ſingulare: Namque ut cetera animantia vocem gutture, ſic piſces ſtridorem illum branchiis emittunt, quem Philoſophus *τριγμὸν* vocat.

Sect. 37. LVI. *Quibuſdam binæ.*] In libris omnibus editis, additur quoque, *quibuſdam trinæ:* ſed cum hæ voces neque in M S S. Reg. 1. 2. aliiſque, neque apud Ariſtotelem exſtent, neque paulo poſt a Plinio repetantur, cum ſingula hujus diviſionis membra explanat, addititias eſſe cenſuimus, & gloſſema ſapere: quamobrem intrepide expunximus.

Sect. 38. LVII. *At hiemem eædem in exigua aqua non tolerant.*] Ita M S S. omnes, quos fruſtra Pintianus ſollicitat, ac Pellicerius in Notis M S S. cum ille vocem hanc *hiemem* expungendam cenſet, nec *tolerant*, ſed *durant* legi oportere: iſte, *æſtatem aut hiemem*, Plinium ſcripſiſſe exiſtimat. Receptam hactenus lectionem, non exemplaria modo vetuſta, non ipſa interpretatio noſtra confirmat; ſed & Ariſtoteles loco ibi appellato, ita ſcribens: *Καὶ τὰς μεταβολὰς δ' οὐχ ὑπομένουσι τὰς ἰσχυρὰς... ἀπόλλυνται γὰρ ἀθρόαι πολλάκις· ἀποπνίγονται δὲ, ἐὰν ἐν ὀλίγῳ ὕδατι τρέφωνται.*

Sect. 39. LVIII. *Muræna quocumque menſe parit.*] Sic reſtituimus ſecuti fidem omnium M S S. cum prius editi haberent; *quocumque tempore:* quoniam fortaſſis *πᾶσαν ὥραν* Philoſophus dixerat, ut refert Athenæus, lib. 7. pag. 312.

Ibid. LIX. *Multam his dici.*] In editis, *dicit*, mendoſe. Nos *dici* tum ex re ipſa, tum ex codd. M S S. Reg. 1. 2. Colb. 2. Pariſ. ſcribimus. Privatim certe *dicendi* verbum, mulctis eſſe dicatum, Gellius edocuit, lib. XI. cap. 1. pag. 578.

Sect. 40. LX. *Squali quoque:*] Non *ſquali*, ſed *galei* legendum hic eſſe admonent Maſſarius, Turnebus, & Hippolytus Salvianus, fol. 84. quod Philoſophi verba id poſcere videantur: Sic enim ille, lib. 5. pag. 528. *Σελάχη δέ ἐστι τά τε εἰρημένα, καὶ βοῦς, καὶ λάμια, καὶ αἰετὸς, καὶ νάρκη, καὶ βάτραχος· καὶ πάντα τὰ γαλεώδη.* Sed fruſtra monent: Nam & repugnant codices univerſi, & galei ipſi ſunt qui nunc ſquali vocantur, quaſi ſqualidi, id eſt, horridi, aſperique: ſunt enim omnes aſpera cute.

Ibid. LXI. *Omnia autem carnivora ſunt talia, & ſupina veſcuntur, ut in delphinis diximus.*] Sunt qui *carnoſiora* hoc loco reſcribant: Perperam. Suffragatur enim huic lectioni Ariſtoteles, lib. 8. cap. 5. pag. 872. *Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν εἰσι σαρκοφάγοι μόνον· οἷον τά τε σελάχη*, &c. Maxime vero lib. 4. de part. animal. cap. 13. pag. 1045. *Τὰ μὲν γὰρ κατ' ἀντικρὺ ἔχει τὸ στόμα, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν· τὰ δ' ἐν τοῖς ὑπτίοις, οἷον δελφῖνες καὶ τὰ σελαχώδη· καὶ ὕπτια στρεφόμενα λαμβάνει τὴν τροφήν.... πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ζωοφάγα ἐστίν. Aliis enim os ante, & pronum eſt: aliis infra parte ſupina, ut delphinis, & cartilagineo generi: Quamobrem hæc, niſi converſa reſupinentur, cibum corripere nequeunt.... nam omnia id genus carnivora ſunt.*

Sect. 41. LXII. *Pedes eum habere arbitratur Ariſtoteles, ita poſita pinnarum ſimilitudine.*] Scripſerit ita ſane in aliquo opere, ex iis quinquaginta quæ De animalibus edidit, quod incuria temporum interciderit. Verum idem ſe ipſe retexuit, lib. 2. hiſt. anim. cap. 17. pag. 237. ſcribens ſe hujus ſententiæ non auctorem, ſed narratorem eſſe, hoc familiari Atticiſmo uſus: *Τοῦτο δ' ἔνιοί φασιν ἔχειν πόδας, οὐκ ἔχον· ἀλλὰ φαίνεται, διὰ τὸ τὰς πτέρυγας ὁμοίας ἔχειν ποσίν. Non defuere*, inquit, *qui falſo ei pedes adſcripſerint, decepti pinnis, quæ pedum præ ſe ferunt ſpeciem.* Quibus ex verbis pariter paulo poſt, *pinnarum ſimilitudine* apud Plinium ſcripſimus, ut eſt in editione Parmenſi, ceteriſque omnibus, tum editis voluminibus, tum MSS. ante Dalecampium, qui *multitudine* repoſuit, nimium ſane confidenter.

Ibid. LXIII. *Sed ſimplice concha.*] Ita Colb. 1. 2. & Pariſ. At Reg. 1. & 2. *ſed ſic concha:* minus quidem ſincere, ut remur. Nam ſimplicem concham appoſite vocat, quæ nec aſpero ore ſit, neque anguloſo, ſive muricato, more purpurarum.

Ibid. LXIV. *Portantem a Periandro.*] Libri hactenus editi, *portantem nuncios a Periandro:* Sed abeſt vox ea *nuncios* a codicibus omnibus MSS. & adjectitium gloſſema ſapit: eam idcirco merito induximus.

Sect. 42. LXV. *Mutant colorem candidum mænæ.*] Libri impreſſi, *candidæ hieme mænæ:* Sed vox illa *hieme* optimorum codicum fide delenda, ſcribendumque *candidum:* Et quod certius adhuc eſt, ex Ariſtotele, ſic ſcribente de mænis: *ἐκ λευκοτέρων, πάλιν ἐν τῷ θέρει γίνονται, καὶ γίνονται μέλανες. Ex albidioribus fiunt æſtate nigriores*, lib. 8. hiſt. animal. cap. 34. pag. 991.

Ibid. LXVI. *Phycis.*] Piſcem qui Romæ *Tenca marina*, & *Peſce Fico* vocatur, veterum *φυκίδα* eſſe vult Rondeletius, lib. 6. cap. 10. Negat Hippol. Salvianus, fol. 232. aitque hunc piſcem eſſe callariam veterum, non phycidem. Neutri nos ſubſcribimus: non Rondeletio, cujus conjecturam egregie convellit Salvianus, & eum ſecutus Aldrov. lib. 1. de piſcib. cap. 8. pag. 42. Non Salviano ipſi, qui nullo idoneo ductus argumento Plinium reprehendit, quod callariam aſellorum generis eſſe voluerit, ſect. 28. cum ſit auctores ea in re Græcos ſecutus, ut vidimus.

Ibid. LXVII. *Eadem piſcium ſola nidificat ex alga.*] Id etiam expreſſit Ovidius in Halieutico, ſcribens, v. 121.

Atque immunda chromis, merito viliſſima ſalpa,
Atque avium dulces nidos imitata ſub undas.

Vel, ut magis placet,

Atque avium Phycis nidos imitata ſub undas.

Hic enim poſtremus verſiculus, artificioſo verborum ambitu, phycidem depingit: adeo ut Plinium, Hippolytumque Salvianum hallucinatos eſſe vel inde appareat: illum, quod Ovidii verba, lib. 32. ſect. 54. referens, nidificationem hanc chromidi adſcribit, niſi locus in mendo cubet: hunc, quod Plinium oſcitationis arguens, lib. de hiſt. anim. pag. 228. Ovidium dicat affirmare, non chromin, ſed ſalpam nidulari ſub undis.

Sect. 43. LXVIII. *Volat hirundo .... Item milvus. Subit in ſumma maria, piſcis ex argumento appellatus lucerna.*] Has voces, *ſubit in ſumma maria*, ad milvum pertinere Rondeletius perperam arbitratus eſt, repugnante ipſa orationis ſerie, milvique natura, quem ita extra aquam exſiliſſe auctores produnt, ut æque volare, atque hirundo, jure exiſtimetur.

Ælianus,

Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 52. *Οἵ γε μὴν ἱέρακες ὑπὲρ τὴν ἅλμην φέρονται ὀλίγον, ὡς μόλις ὅτι μὴ νήχονται, ἀλλὰ πέτονται, καταγνῶναι. Accipitres ſupra ſummam aquam maris tollere ſe ſolent, ut ſtatuere difficile ſit, natentne, an volitent.* Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 435.

Ἴρηκες δ' αὐτῆς ἅλμης σχεδὸν ἠερέθονται,
Ἄκρον ἐπιψαύοντες ἁλὸς πόρον, ὅσσον ἰδέσθαι
Ἄμφω νηχομένοισι καὶ ἱπταμένοισιν ὁμοῖοι.

Ubi Lippius interpres:

At milvi radunt ſummam lati æquoris undam:
Hos nanti ſimiles dices, ſimileſque volanti.

Sect. 44. LXIX. *Cetera, cirri quibus venantur.*] An potius, *quibus natant?* Nam Ariſtoteles: *Τοῖς δὲ πτερυγίοις ἃ ἔχουσι περὶ τὸ κύτος, νέουσιν. Pinnis alvum circumdantibus, natant.* Longiores ſane duos pedes Ariſtoteles proboſcidas appellavit, quibus, ut ait Plinius, ad ora admovent cibos: breviores ceteros, modo *πλεκτάνας*, modo pedes.

Sect. 47. LXX. *Ab aliis pompilos.*] Pellicerius in notis MSS. Rondeletius, lib. 17. cap. 9. & Scaliger in librum 4. Ariſtot. de hiſt. animal. pag. 415. legendum putant, *ab aliis polypi ovum.* Ariſtotelis verba ſic hodie exſtant in libris editis, lib. 4. hiſt. cap. 2. pag. 415. *Ἔτι δ' ἄλλοι δύο ἐν ὀστρείοις, ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτιλὸς, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπ' ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος.* Verum in Ariſtotelis caſtigatiſſimo codice veriorem hujus loci lectionem reperit Hippolytus Salvianus, lib. de hiſt. aquatil. fol. 162. *Ὅ τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ πόντιλος ὑπὸ ἐνίων· ἔστι δὲ οἷον πολύπους. Hic quidem vocatus ab aliquibus nautilos, pontilos ab aliis: eſt autem velut polypus.* Polypodi igitur ſimilis eſt, ſed non polypi ovum. Et ſane in Plinii contextu *pontilos* lubens reſcripſiſſem, ſi exemplaria faverent ulla: nec ſubeſſe mendum in Græca voce, ulla ſuſpicio foret. Hanc Ariſtotelici loci caſtigationem, qua parte *οἷον πολύπους*, pro *ᾠὸν πολύποδος* ſcribitur, confirmat Athenæus, lib. 7. pag. 317. ſcribens, *Ὁ δὲ ναυτίλος καλούμενος, φησὶν Ἀριστοτέλης, πολύπους μὲν οὐκ ἔστιν· ἐμφερὴς δὲ κατὰ τὰς πλεκτάνας*, &c. *Qui vero nautilos dicitur, inquit Ariſtoteles, polypus quidem non eſt: ſed brachiis tamen polypi ſimilis eſt.* Oppianus item, lib. 1. Halieut. verſ. 338.

Ἔστι δέ τις γλαφυρῷ κεκαλυμμένος ὀστράκῳ ἰχθὺς,
Μορφὴν πουλυπόδεσσιν ἀλίγκιος, ὃν καλέουσι
Ναυτίλον, &c.

Ubi expreſſiſſe ex Plinio narratiunculam de nautilo Oppianum putes, adeo ſimilis ac plane gemina utraque deſcriptio eſt. Locum tu conſule. Deſcribitur & a Callimacho, apud Athen. lib. 7. pag. 318.

Ibid. LXXI. *Supinus in ſumma æquorum pervenit, ita ſe paulatim ſubrigens &c.*] Immo pronus, inquit Dalecampius. Quod ille ſane non pronunciaſſet, ſi Ælianum audiſſet, de polypi hujus navigatione diſputantem, lib. 9. hiſt. anim. cap. 34. & Oppianum loco cit. Nam quum ex vado maris ſe ſe ille polypus navigator paulatim ſubrigit, omnino ſane,

Summas defertur in undas
Pronus, neu pontum capiat, plenuſque gravetur:
Ἀνὰ δ' ἔρχεται ἄκρον ἐς ὕδωρ
Πρηνὴς, ὄφρα μή μιν ἐνιπλήσειε θάλασσα.

Atque, ut Ariſtoteles ait apud Athen. *ἐφ' ἑαυτὸν ἔχων τὸ ὄστρακον*, pronam habens, ac ſibi impoſitam ceu pro tegumento teſtam, ut facilius emergat, & ea inani naviget. Ubi vero in ſummo æquore eſt, *στρέφει τὴν κόγχην ὑπτίαν*, concham tum invertit ſupinam, qua tamquam ſcapha navigando fertur.

Sect. 48. LXXII. *Dum trahit.*] In editis, *detrahit*: haud ita recte. Secuti nos ſumus Reg. 1. & Pariſ. ac vetuſtum Dalecampii codicem.

Ibid. LXXIII. *Carteïæ in cetariis aſſuetus exire e mari in lacus.... atque ibi ſalſamenta populari, mire omnibus marinis expetentibus odorem quoque eorum: qua de cauſa & naſſis illinuntur.*] Luxatum horum verborum ordinem ſenſit ante nos Pintianus, cum paulo ante extra ordinem tranſpoſita ſic legerentur: *Exporrigunt enim ſe reſupinati: mire omnibus marinis expetentibus odorem quoque eorum: qua de cauſa & naſſis illinuntur.* Nos vero ea ſuæ ſedi reddidimus, ſecuti codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. Salmant. &c. Atque id ſane res ipſa exigit: ſic enim apertiſſime cupediæ ratio interpoſita eſt, cur tam difficili aditu ad ſalſamenta illa in cetariis, polypus ille ingens adreperet. Nam Ariſtoteles quoque, lib. 4. hiſt. anim. cap. 8. pag. 841. retulit piſcatores, cum e cavernis latebriſque educere piſces volunt, earum ora illinere *ταριχηραῖς ὀσμαῖς*, hoc eſt, ſalſamentariis odoribus, ſive nidore ſalſamentorum.

Ibid. LXXIV. *Aſſiduitate furti. Immodicæ his ſepes &c.*] Ita reſcripſimus admonitu codicum omnium, Reg. 1. 2. &c. In editis antea, *aſſiduitate furti immodici. Sepes* &c.

Sect. 49. LXXV. *Buccarum ſinus.*] Ita MSS. plane omnes: quanquam editi, *concharum ſinus.*

Ibid. LXXVI. *Simulque eam deſcendere in duo ſenſu carentia.*] Eam voluptatem ſcilicet, ut diximus in prioribus notis. Hunc Plinii locum nec Barbarus intellexit, nec Pintianus: cum voculam hanc, *eam*, ad nauplium ille: iſte, ad concham retulit.

Sect. 50. LXXVII. *Quia nocte ſidus tepido fulgore mitificat.*] Noctem ego quidem libentius legerim. Magis enim congruere rei videtur, tepido fulgore plenilunii noctem, quam locuſtas, mitificari.

Sect. 51. LXXVIII. *Heracleotici, leones, & alia.*] Confidenter nimium hac voce, *leones*, eraſa, *fluviales* ex Ariſtotele Pintianus reſcribit: haud animadvertens a Philoſopho Plinium ita diſcedere, ut in ſolo cancrorum marinorum genere dicendo habitet: a fluviatilibus volumine hoc toto ſuperſedeat.

Ibid. LXXIX. *Tradunt ſævitiam maris præſagire eos, correptiſque opperiri lapillis &c.*] Ita libri omnes tum manu exarati, tum vero etiam impreſſi ante Dalecampium, qui *operari* reſcripſit: falſoque credidit, lapillos ab echinis ore corripi, non ſpinis. Ei ſententiæ, præter Ælianum, ipſa experientia adverſatur.

Sect. 52. LXXX. *Pectinatim diviſa.*] Vocem hanc poſtremam, quæ oſcitantia librariorum exciderat, admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. Tolet. ac Salmant. reſtituimus: ac paulo ante, *cuniculatim*, ex eorumdem fide, pro *canaliculatim.*

Ibid. LXXXI. *Veneriæ.*] Ita MSS. omnes: & ipſe Plinius in nomenclatura ac recenſione omnium piſcium, libro XXXII. ſect. LIII. Sed interpolatores *Neritæ* maluerunt. *Νηρίτης* buccino ſimilis eſt, auctore Ariſt. lib. 4. hiſt. cap. 4. pag. 452. Teſtam ei latam eſſe ac levem, *εὐρεῖαν καὶ κούφην*, docet Oppianus lib. 1. Halieut. verſ. 331. Quare cum Nerites Ariſtotelicus ille non e biforibus conchis, ſed de turbinatorum genere ſit, qui poſſit concavitatem habere navigationi idoneam, quæ opponatur auræ, partemque alteram minime concavam, viderint qui *Neritas* hoc loco nobis obtrudunt.

Sect. 54. LXXXII. *Origo atque genitura conchæ, eſt haud multum oſtrearum conchis differens.*] Oriri gignique margaritam e concha oſtrearum conchis perſimili, hujus loci ſententia eſſe videtur. Quare legendum opinor, *haud multum oſtrearum conchis differentis.* Vel, *origo atque genitura*, (margaritæ ſcilicet,) *concha eſt haud multum oſtrearum conchis differens.* Quod ad rem ipſam attinet, oſtreo quoque ſimilem hanc concham facit Chares Mitylenæus lib. 7. hiſtor. apud Athen. lib. 3. pag. 93. Pectini ſimilem Procopius, lib. 1. de bello Perſ. cap. 4. pag. 13.

Ibid. LXXXIII. *Cælique eis majorem ſocietatem eſſe, quam maris.*] Libentius agnoverim *cæli quoque eis*: ut ſit ſententia, vel ex eo probe intelligi, cœlo etiam ipſi plus debere eas, quam mari. Ex hoc Plinii loco hauſiſſe Ammianus videtur, lib. 23. pag. 261. *Idque indicium eſt*, inquit, *ætherea potius derivatione, quam ſaginis pelagi hos oriri fetus, & veſci, quod guttæ matutini roris iiſdem infuſæ claros efficiunt lapillos & teretes*: &c.

Ibid. LXXXIV. *Si vero & tonuerit, pavidas ac repente compreſſas.... ſpeciem modo &c.*] Diſſentit quidem a Plinio Iſidorus Characenus in deſcriptione Parthiæ, laudatus ab Athenæo, lib. 3. pag. 93. frequentia ſcilicet tonitruum imbriumque vi adjuvari concharum partus aſſeverans. Sed Plinio Ammianus adſtipulatur, loc. cit. *Concuſſæ vero*, inquit, *ſæpiſſime metu fulgurum ineneſcunt aut debilia pariunt, aut certe vitiis defluunt abortivis.* Et Marbodæus, lib. de lapid. pret. cap. 61.

Quod ſi celſa micent tonitru convexa coruſco,
Conchæ diffugiunt ſubita formidine clauſæ:
Sic intercepto conceptio deperit hauſtu,
Et fit abortivum, quod cœperat inde creari.

Sect. 55. LXXXV. *Et magnitudine & vetuſtate præcipuas, eſſe veluti duces.*] Quid ſi *venuſtate* legas? Id enim in his æque regium eſt. Et Ælianus qui hæc quoque ex iiſdem hauſit Græcorum fontibus, lib. 15. hiſt anim. cap. 8. concharum ducem ait eſſe tum coloris pulcritudine, tum magnitudine præſtantem: *διαπρεπῆ καὶ τὴν χρόαν, καὶ τὸ μέγεθος.*

Ibid. LXXXVI. *Multo deinde obrutis ſale .... eroſa carne omni.... uniones decidere in ima.*] MSS. *obrutas.* Verum *obrutis* ſcribi oportere vel ipſa per ſe ſtructura orationis admonet. Quod porro ad rem ipſam attinet, inanis eſt conjectura Salmaſii, pag. 1172. in Solin. exiſtimantis properantem in legendo Plinium hallucinatum eſſe: cumque a Græco ſcriptore acciperet, quod apud Arrianum legitur, *τοὺς ἀλόντας περιορᾶν κατασαπῆναί σφισι τὴν σάρκα, τῷ δὲ ὀστέῳ εἰς κόσμον χρῆσθαι*, captis conchis Indos carnes earum ſinere putreſcere: oſſe, ad ornatum uti: aliud agentem pro *τοὺς ἀλόντας* ſomniaſſe *τοὺς ἀλισθέντας*: nihilque verius eſſe pronunciat: quoniam nihil de ſale Megaſthenes apud Arrianum. Perinde quaſi omnia ex Megaſthene Plinium neceſſe ſit accepiſſe: ac non id quod Arrianus prætermiſit, ex eo potuerit fonte haurire, ex quo Ælianus, qui loc. cit. totidem verbis eadem narrat. *Τοὺς δὲ ληφθέντας, ἐν πιθάκναις λέγουσι ταριχεύειν· ὅταν δὲ ἡ σὰρξ μυδήσῃ, καὶ περιρρύῃ, καταλείπεσθαι ἡ ψῆφος. Captas in parvis doliis ſale condiunt: ubi cum caro contabuerit, defluxeritque, unio ſolus relinquitur.*

Sect. 56. LXXXVII. *Ut nulli duo reperiantur indiſcreti.*] Male Solinus, cap. 53. pag. 85. *Numquam duo ſimul*, inquit, *reperiuntur: unde unionibus nomen datum.* Quod pariter Solino credidit Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 10. & Marbodæus, lib. de lapid. pret. cap. 61.

Vnio dictus ob hoc, quod ab una naſcitur unus,
Nec duo, vel plures umquam ſimul inveniuntur.

Male, inquam, iſti. Supra enim Plinius : *Cohærentes videmus in conchis.* Infraque rurſus : *Vidimuſque jam in extremis etiam marginibus, velut concha exeuntes, & in quibuſdam quaternos, quinoſque.* Etiam ad vicenos in unica concha procreatos eſſe ſcribit Ælianus, lib. 13. hiſt. anim. cap. 26.

Ibid. LXXXVIII. *Et in candore ipſo magna differentia : clarior in Rubro mari repertis : Indicos ſpecularium lapidum ſquama aſſimulat.*] Vitioſa interpunctione, aliiſque mendis laborabat hic locus in libris impreſſis : *Clarior in Rubro mari repertus Indicus ſpecularium lapidum ſquamas aſſimilat.* Nos ex fide codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. atque ex re ipſa reſtituimus · eſt enim ab Indico unione ſecundus, is qui in Rubro mari gignitur : Ἄριστος δὲ ἄρα ὁ Ἰνδικὸς γίνεται, καὶ ὁ τῆς θαλάττης τῆς ἐρυθρᾶς, inquit Ælianus, lib. 15. hiſt. anim. cap. 8.

Ibid. LXXXIX. *Perdito nepotatu.*] Ita reſcripſimus ex codicibus Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. quomodo fere legendum Turnebus & Pintianus viderunt, cum in editis vulgo legatur, *perditiore portatu.* Vox *nepotatus* pro luxurie, veteribus familiaris. Tranquillus in Caligula, cap. 37. *Nepotatus ſumptibus omnium prodigorum ingenia ſuperavit.*

Ibid. XC. *Nec crepidarum tantum obſtragulis.*] Sic Pariſ. codex aliique, & libri impreſſi omnes. Salmaſii in Solin. cap. 56. conjectura eſt, legi *obſtrigillis* oportere. Sed nullius ea momenti. Aliæ enim caligæ fuerunt, alii obſtrigilli calcei. Caligarum forma fuit ea quam diximus : ſolea nimirum, habenis ſimplicibus pedi alligata. Obſtrigilli calcei, teſte Iſidoro, lib. 19. cap. 34. de variis calceamentorum generibus, ſimiles fuere noſtris, *per plantas conſuti, quorum ex ſuperiore parte corrigia trahitur, ut conſtringantur.*

Sect. 58. XCI. *Spira auribus, collo, monilibus, digitiſque.*] Codices MSS. ſic legunt, non *ſpiris*, ut editi. Ac paulo poſt, *monilibus*, tum libri manu exarati, tum vetuſti omnes ante Hermolaum, quem hujus vocabuli vice, *manibus* repoſuiſſe miror, cum ſequatur proxime, *digitiſque.*

Ibid. XCII. *Ipſa confeſtim parata mancupationem tabulis probare.*] Hunc locum emendavimus ſecuti veſtigia codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. in quibus legitur, *Ipſa confeſtim paratam aucupationem tabulis probare.* In editis perperam, *ipſam confeſtim paratam nuncupationem* &c. Budæus, fol. 37. hoc loco *aucupationem* agnoſcit : lucrum ea voce, quod nullus, opinor, paulum modo probatus latinitatis auctor agnoverit, ſignari teſtatus.

Ibid. XCIII. *Non illos curru detractos, quam in hoc viciſſe maluit?*] Hunc locum ut intelligeret Pintianus, neglecta codicum omnium auctoritate, corrupit, ſic ſcribens : *Non illos currus detractos, quam hujus CCCC HS. malit.* Sed illum refellit egregie Turnebus, lib. 10. Adverſ. cap. 9. pag. 294. Neque vero aliud quid, ea loquendi formula, *in hoc viciſſe* ſignificat, quam in hunc luxum, morumque corruptionem, ſummorum Imperatorum ac ducum victorias demum recidiſſe, perinde ac ſi ob hoc viciſſent.

Ibid. XCIV. *Et conſumpturam eam cœnam taxationem confirmans, ſolamque ſe centies HS. cœnaturam.*] Sic MSS. omnes, uti ante nos Fulvius Urſinus animadvertit, cum prius legeretur in editis, *conſumpturamque ſe ea cœna.* Mox item Budæum ſecuti, lib. 1. fol. 27. & eorumdem exemplarium auctoritatem, *ſolamque ſe centies*, reſcripſimus : ubi editi perperam, *ſolamque ſexcenties*, id etiam ipſa poſtulante orationis ſtructura. Et infra, *Quo magis regium fiat*, ex fide codicum Reg. 1. 2. &c. neglecta impreſſorum lectione, *quod id magis regium erat.* Deinde *convivis quoque*, voculam hanc *quoque* addidimus, ex iiſdem, & Chiffl.

Sect. 60. XCV. *Sicut murices.*] Verba Ariſt. hæc ſunt : φωλοῦσι δὲ αἱ πορφύραι, καὶ οἱ κήρυκες, ὑπὸ κύνα περὶ ἡμέρας τριάκοντα. Unde ſatis conſtat Græcorum κήρυκας, *buccina* a Gaza, & Scaligero redditos, recte quoque murices dici Plinium exiſtimaſſe. Nam mox quoque idem : *ſimili modo & murices.* Ariſtoteles vero lib. 5. cap. 14. pag. 567. Κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, *favificant quoque & ceryces.*

Ibid. XCVI. *Vivas capere contendunt.*] Animadvertere in tranſcurſu lubet, quam ſit futilis, illa Samuelis Bocharti conjectura, pag. 2. lib. 5. de animal. cap. 9. pag. 726. locum hunc ſic emendantis : *Vivas captas contundunt.* Eo nimirum ille argumento ducitur, quod Ariſt. loco proxime citato, pag. 569. purpurarum infectores ait dare operam, ut viventes frangant : nam, ſi priuſquam fregeris, exſpirarint, florem ſimul cum vita evomunt. Verum id Philoſophus non de quibuſlibet purpuris prodidit, ſed de minoribus dumtaxat, de quibus mox quoque Plinius, *Minores cum teſtis frangunt.* Nunc de omnibus in univerſum, vivas pronunciat capi oportere : nec de majoribus æque, atque de minoribus ſtatuendum.

Ibid. XCVII. *Minores cum teſta vivas frangunt, ita demum rorem eum exſpuentes. Tyri præcipuus hic Aſiæ : in Meninge Africæ, &c.*] Locum hunc ſic editores interpolarant : *Minore trapetis frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrii. Præcipua hic Aſiæ,* &c. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. *Minores cum terra vitis*, & mox *exſpuentes* : quibus ex veſtigiis, maxime vero ex Ariſtotele, atque ex reipſa, locum integritati ſuæ reddidimus : ſequentemque periodum ita ſcribi curavimus & diſtingui. *Tyri præcipuus* &c. Philoſophi verba ſunt, loc. cit. Τὰς μὲν οὖν μικρὰς σὺν τοῖς ὀστράκοις κόπτουσιν· οὐ γὰρ ῥᾴδιον ἀφελεῖν· τῶν δὲ μειζόνων περιελόντες τὸ ὄστρακον ἀφαιροῦσι τὸ ἄνθος. *Minores cum teſtis ſuis tundunt, neque enim facile flos auferetur : at majoribus teſta exutis detrahunt.* Ibid.

XCVIII. *Pro majeſtate pueritiæ.*] Ita MSS. omnes. Miror adeo Hermolaum reponere voluiſſe, *ad majeſtatem imperii* : de qua jam Plinius abunde his verbis egit antea, *Huic faſces ſecureſque Romanæ viam faciunt.* Sect. 61.

XCIX. *Buccinum minor concha.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. ceterique omnes : quorum auctoritate poſthabita, Rondeletius *major* reponit : quanquam idem fatetur inter buccinorum genera parvum reperiri, quod ſit fortaſſe Plinii buccinum. Archippi verſum, apud Athen. lib. 3. pag. 80. qui patrocinari Plinio videtur, corruptum pariter exclamat. Sed vereor ut quantum eſt hominum eruditorum aſſenſum obtineat. Ibid.

C. *Ad ſimilitudinem ejus, qua buccini ſonus editur.*] Deſcivere a MSS. omnium fide libri impreſſi, qui hunc locum ſic repræſentant : *ad ſimilitudinem ejus buccini, quo ſonus editur.* Multo ſane rectius Reg. 1. 2. aliique omnes, quos ſecuti ſumus. Ut buccinum proprie hujuſcemodi concharum ſit ſonus, uti tubarum claſſicum. Ibid.

CI. *Tænienſe, in tæniis maris collectum.*] Editi hactenus libri : *Tenienſe, in Tenei maris ora collectum* : ſed cum vox hæc *ora* abſit a MSS. omnibus, nec Tenei maris apud alios ſcriptores mentio ulla ſit, Turnebi conjecturæ favemus, legentis lib. 9. Adverſ. cap. 5. pag. 255. *in tæniis maris* : quod & Salmaſius deinde probavit, Turnebo tamen non appellato, pag. 1133. in Solinum. Sed Barbarum mirari ſubit, an a tæniis, hoc eſt, a diadematis, vocem traheret hoc genus purpuræ, dubitaſſe : Plinio ipſo ſcribente, *Earum plura genera, pabulo* tantum *& ſolo diſcreta.* Hoc duplex purpuræ genus, & quod in cautibus maris, ſive tæniis, & quod in arenis habitat, ſive calculis, quod Plinio Calculenſe idcirco vocatur, ſignaſſe Oppianus videtur, lib. 1. Halieut. verſ. 314.

Πολλὰ μὲν ἐν πέτρῃσι, τὰ δ' ἐν ψαμάθοισι νέμονται.
Multa quidem in petris, quædam paſcuntur arenis. Ibid.

CII. *Calculenſe appellatur a calculo maris, mire aptum conchyliis.*] Corruptum haud dubie locum ſic exhibent impreſſi ad hunc diem libri : *Calculoſæ appellantur a calculo maris, mire apto* &c. cum in MSS. omnibus, Reg. 1. 2. &c. legatur *mire aptum* &c. Sect. 62.

CIII. *Capi eas poſt Canis ortum, aut ante vernum tempus, utiliſſimum.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. &c. Editi perperam, *aut vernum tempus*, perinde ac ſi poſt vernum tempus, captura adhuc tempeſtiva foret. Ariſtoteles, lib. 5. hiſt. anim. cap. 14. pag. 569. Ἁλίσκονται δὲ τοῦ ἔαρος ὅταν κηριάζωσιν· ὑπὸ κύνα δὲ οὐχ ἁλίσκονται· ἀλλὰ κρύπτουσιν ἑαυτὰς, καὶ φωλεύουσιν. *Capiuntur vere, quo tempore favos facere incipiunt : ſub canicula autem, non : ſeſe enim tunc condunt ac latent.* Ibid.

CIV. *Cum cerificavere.*] Editi, *fetificavere.* Verum ex Reg. 1. 2. Chiffl. & aliis exemplaribus, atque adeo ex ipſo Ariſtotele, *cerificavere*, reponimus. Ὅταν δὲ κηριάζωσιν αἱ πορφύραι, τότε χείριστον ἔχουσι τὸ ἄνθος. *Cum favos conſtruunt, deterrimus flos eſt.* Quanquam rectius forſan *favificare* a Gaza, quam a Plinio *cerificare* poſim videri poſſit : defendere tamen & hoc quoque licet, cum cera & melle conſtet favus : ut ex utroque perinde repeti ea tranſlatio commode poſſit. Supra quoque Plinius, *Lentorem cujuſdam ceræ ſalivant.* Ibid.

CV. *Singulaſque amphoras centenas, ad quingentenas medicaminis libras æquari.*] Omnino contra ſcriptoris mentem locus hic interpolatus eſt in libris impreſſis : *Singuliſque aquæ amphoris centenas atque quinquagenas medicaminis libras æquari.* MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *ſingulaſque amphoras centenas atque quingentenas &c.* cujus e lectionis antiquæ veſtigiis, ſinceram expreſſimus. Et certe amethyſtino colori tingendo, non itidem ut conchyliato, aqua miſcetur.

CVI. *In L. libras.*] Librarum numerus velleribus lanæ Ibid. deeſt in omnibus exemplaribus : ſingulis enim vellerum libris, tot tribuere medicaminum, fide omni prorſus indignum eſt. Ideoque *in L. libras*, repetita priore ſequentis vocis littera, reſcripſimus : perfacile enim & proclivi admodum lapſu ſimplices hujuſcemodi numerorum notæ intercidere potuerunt. Atque e contrario, cum in libris omnibus, *Pelagii CXI. Ita ſit &c.* ſcriptum reperiamus, CX. maluimus : ex voce enim ſequenti, iota illud accreviſſe conjecimus, eraſimuſque.

CVII. *Latiore clavo.*] Quid clavus ſit in re veſtiaria Romanorum, res eſt eruditorum hominum diſputationibus jactata pridem. Sect. 63. Dirimere litem locus hic debuit : ex quo intelligitur latum clavum æque ac prætextam purpura conſtitiſſe : clavatamque veſtem eſſe μεσοπόρφυρον, ſicut prætextam περιπόρφυρον. Ut Meſoleucos gemma Plinio dicitur lib. 37. ſect. 63. quam mediam diſtinguit candida linea : ſic μεσοπόρφυροι clavatæ ſunt tunicæ purpura in medio illuminatæ. Archippus apud Pollucem, lib. 7. cap. 14. pag. 340. laticlavias veſtes, πλατυπόρφυρα ἱμάτια vocat. Lexicon Græco-Lat. Πορφύρα ὑφασμένη, *clavus.* Soſipater, pag. 19. *Hic clavus, id eſt, impurpurata veſtis* : id eſt, ἐμπόρφυρος ἐσθής,

ϰαὶ ὁ ἧλ☉. Hinc latam purpuram alii vocant, clavum latum in veſte. Plinius, lib. 33. ſect. 6. *Vulgoque purpura latiore tunicæ uſos invenimus etiam præcones.* Tertull. lib. de pallio, cap. 4. *Cum latioris purpuræ ambitio*, &c. Juvenalis, Satyra 1. v. 106. *purpuram majorem* appellat:

Quid confert purpura major
Optandum?

Ubi recte vetus Scholiaſtes, laticlavium exponit. Gloſſæ veteres in Perſium, Satyra 1. laticlaviam tunicam, purpureum veſtimentum fuiſſe aïunt. Rectius purpuratum dixiſſent. Optime omnium Acro ad illud Horatii, lib. 1. Satyra 5. v. 36.

Prætextam, & latum clavum.

Latum clavum, inquit, *purpuram dicit, quæ in pectore extenditur Senatorum: Græci τ̀ κολοβίωνα vocant.* Uſum ejus retinent Principes, injicientes veſti a cervice ad pectus indumentum ex purpura, vel pellibus pretioſis maris Pontici, vel aliis, dum regio habitu prodeunt in publicum. Latus autem clavus in tunica Senatoria non erat inſertus eodem loco, quo anguſti clavi, nempe ad latus dextrum, vel ſiniſtrum, ſed in media tunicæ parte. Horatius, lib. 1. Satyr. 6. v. 18.

Et latum demiſit pectore clavum.

Ad quem locum Acro: *Demiſit pectore, media parte corporis.* Tunica igitur Senatoria apud Romanos, purpuram palmi latitudine ut plurimum in medio habebat. In Dalmaticis Diaconorum noſtrorum, veterem anguſtorum clavorum morem remanſiſſe, Rubenius docet, lib. de re veſtiaria, cap. 8. ubi de eo argumento multa erudite diſputat.

Ibid. CVIII. *Anno DCXCI.*] Inter corruptæ lectionis vitia, haud ſane leviſſimum iſtud eſt, quod contra Chronologiæ rationes hoc loco irrepſerat: Habent enim exemplaria ante nos omnia *anno DCC.* MSS. *anno DC.* tum pauxillo ſpatio interpoſito, *Cicerone Conſule.* Excidiſſe in eo ſpatio librariorum incuria, denarii notam: ac deinde vocis ſequentis priores literas duas, cum bis ponerentur, primum ad numerum annorum ſignandum, deinde ad Ciceronis nomen efformandum, priore loco poſitas, ceu ſpurias, inductas eſſe ac deletas, haud abs re conjicimus: cum is ipſe annus DCXCI. plane incidat, ex Pliniana, Livianaque Chronologia, quam ſequimur, in Ciceronis Conſulatum, qui ſe Conſule P. Lentulum Ædilem curulem fuiſſe ipſe prodidit, tum in orat. poſt reditum ad Quir. tum lib. 2. de Officiis. Idem quoque Salluſtius tradit in bello Catilin.

Sect. 64. CIX. *Jus temperatur aqua, & pro indiviſo humani potus excremento.*] Vehementer hic locus eruditorum torſit ingenia. Budæus legit, *Præterque vis temperatur:* Turnebus, & Pellicerius in Notis MSS. *Præterque ejus temperatura.* Libri impreſſi vulgo, *Jus temperatur aqua pro inviſo humani potus excremento.* Alii, *pro indiviſo humani potus experimento.* Nos, ne apice quidem immutato, ſinceriſſimam hujus loci lectionem repræſentavimus, ex fide MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. ceterorumque. Atque ut iis quæ obſcuriora videntur, lucem aliquam afferamus, primum quidem *Jus* Plinius vocat, τὸ βάμμα, medicamen ſcilicet, quod in aheno coquitur tingendis lanis. Ζέμα & ζωμὸν Græci quoque nuncupant. Deinde *pro indiviſo*, locutio eſt non Plinio modo rurſum lib. 16. ſect. 59. lib. 17. ſect. 1. & lib. 18. ſect. 10. ſed & ſcriptoribus aliis familiaris. Frontinus, de limitibus agrorum: *Eſt & paſcuorum*, inquit, *proprietas pertinens ad fundos, ſed in commune: propter quod ea compaſcua multis locis in Italia communia appellantur: quibuſdam provinciis, pro indiviſo.*

Ibid. CX. *Quinquagenos nummos.*] Non *in libras* ſcilicet ſingulas, uti libri hactenus editi repræſentant, ſed *in centenas libras*, ut habent MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Locum hunc porro interpretes alii omnes perperam acceperunt.

Sect. 65. CXI. *Et luſus geminare miſcendo, iterumque & ipſa adulterare adulteria naturæ.*] Ita hunc locum interpunximus, ex MSS. proxime laudatis: cum prius editi legerent, *Et luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa* &c. Nec *luxus* mihi tantopere arridet, ut a MSS. fide diſcedam, qui *luſus* exhibent, quanquam & ea vox defendi poteſt, quoniam mox ſequitur, *Et gemina demonſtrata eſt via luxuriæ, ut color alius operiretur alio.* Sed improbatur plane Salmaſii conjectura, pag. 1133. in Solin. vocem hanc *iterum* in *utrumque* commutantis, interpretantiſque luxum geminari, miſcendo pelagium buccinumque: cum aliud longe Plinius intellexerit: mixto jam ſcilicet pelagio buccinoque, ut fieret amethyſtina purpura, quemadmodum dictum eſt ſect. 62. adjici rurſum alterum colorem, nempe Tyrium, qui amethyſtum operiret: ſic luſus artis geminari: ſic adulteria ipſa naturæ adulterari iterum.

Sect. 66. CXII. *Naſcitur in limoſis ſubrecta ſemper.*] Ita Reg. 1. 2. &c. Vetus Dalec. cod. *ſubjecta*, mendoſe. Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. 14. pag. 572. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τῆς βύσσου ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσιν. ἔχουσι δ' ἐν αὐταῖς πιννοφύλακα, αἱ μὲν καρίδιον, αἱ δὲ καρκίνιον· οὗ στερισκόμεναι διαφθείρονται θᾶττον. *Pinnæ autem ſubrectæ, enaſcuntur ex byſſo in ſabuletis & cœno: habent intra ſe cuſtodem, aut ſquillam, aut cancellum: quo amiſſo, celerius pereunt:* Quia nimirum eſt veluti promus condus, cujus ſocietate ſoluta, & hoſpitis vita ſolvitur. Eſt autem hoc loco byſſus, veluti lana quædam mollis, quâ pinnæ alligatæ ſemper rectæ ſtant.

CXIII. *Illa compreſſu quidquid incluſit, exanimat.*] Sincerior multo ea lectio eſt, codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. quam editorum librorum, *illa ore compreſſo.* Sic enim Tullius, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 100. *Pinna admonita ab ſquilla, morſu comprimit conchas.* Vox *ore* in MSS. abeſt. *Ibid.*

CXIV. *Merſaque in limo ſe occultat, piſcium qui ſecuri ſupernatantes obtorpuere, corripiens.*] Ita MSS. omnes. At quid ſi *verſaque*, legas? Ea enim vox, pro inverſa reſupinaque, quo ſitu commodius ad corripiendos ſupernatantes piſces ſe habeat, videtur haud aſpernanda Pellicerio in Notis MSS. At nihil eſt opus ſic reſupinari torpedinem: cum piſciculos, qui ſupernatando obtorpuere, fugæ captandæ jam impotes: arripere commode, ut libuerit, poſſit. *Sect. 67.*

CXV. *Cautius, qui glanis.*] De glani marino, (nam de fluviatili, qui ſilurus dictus eſt, ſect. 17. alia eſt fortaſſis, ratio:) Ariſtoteles paulo aliter quam Plinius: Nam ſi minor glanis eſt, inquit, lib. 9. hiſt. cap. 54. pag. 1088. minuſque uſu exercitatus, facile hamo capitur: ſed ſi peritus, & hamivorus eſt, morſu dentis ſui duriſſimi rumpit hamum: τῷ δὲ ὀδόντι τῷ σκληροτάτῳ συνδακὼν, διαφθείρει τὰ ἄγκιστρα. Vera exiſtimatio eſt, aliunde Plinium, quam ex Ariſtotele, hæc hauſiſſe, atque alio de piſce locutum: priorem enim hujus loci vocem, propriam eſſe piſcis appellationem Barbarus credidit, & *Glanius*, *Glaucuſve* ſcribendum. Certe in MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Clautius, qui glanis* &c. apertiſſime legitur. Nos, cum Pintiano, exactiore diligentia æſtimandum putamus, qua arte huic loco, ſi ulla eſt opus, facienda medicina ſit. *Ibid.*

CXVI. *Vrticæ noctu vagantur, noctuque mutant.*] Ita quidem MSS. Reg. 2. Pariſ. & alii. At Reg. 1. *noctu aguntur:* ut merito corruptus hic locus cenſeri poſſit: quoniam *noctu vagari*, & *noctu mutare*, inſignis tautologiæ vitio carere minime videatur. Quamobrem ſincerius credo lectum iri ex Ariſtotele, lib. 1. de hiſt. anim. cap. 2. pag. 16. *Noctu aluntur*, vel *paſcuntur*: Τούτων γάρ τινες νύκτωρ ἀπολυόμεναι νέμονται. *Vrticæ quædam*, inquit, *a ſaxis abſolutæ, noctu paſcuntur.* Sed hæc conjectura modo eſt, non κυρία δόξα. *Sect. 68.*

CXVII. *Spiſſum & mollius, manon.*] Genus hoc a raritate, non abſoluta quidem, ſed majore, quam in ſuperiori genere, nomen traxit. Fruſtraque Gelenius voculam *minus* huic ſententiæ addidit, quæ ab omnibus MSS. abeſt, libriſque vetuſtis, ita ſcribens: *Minus ſpiſſum & mollius, manon.* *Sect. 69.*

CXVIII. *Vivere conſtat longo tempore. Peſſimum omnium genus eſt earum, quæ aplyſiæ vocantur.*] Ita ſane MSS. omnes. Nihilominus, quoniam non de omnibus ſpongiis, ſed de hoc tantum aplyſiarum genere dixit Ariſtoteles, conſtare inter omnes, longo eas tempore vivere: continenti forte oratione legendum, *Vivere conſtat longo tempore peſſimum omnium genus earum*, &c. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 15. pag. 582. Ὁμολογεῖται δὲ μάλιστα παρὰ πάντων τοῦτο τὸ γένος .... πολυχρόνιον εἶναι. *Ibid.*

CXIX. *Ipſi ferunt.*] Riſu digna prorſus Rondeletii & Dalecampii interpretatio, hæc verba referentium, non ad urinantes, ſed ad caniculas ipſas: in quibus poſt diuturnam meditationem, nubem commenti ſunt, membranam eſſe neſcio quam, quæ totum contegeret canicularum oculum: cum ne de caniculis quidem nunc ſermo ſit, qui nunc pauliſper intermiſſus, mox revocabitur, ut ipſa per ſe orationis textura declarat: ac ſi foret, legere oportuiſſet, *Ipſæ ferunt*, & mox, *prementem eas*: & obſcuritatis vitio adhuc non parum laboraſſet oratio, quæ nunc eſt per ſe planiſſima: nec *ſuper capita*, ſed *ſuper oculos*, ut Dalecampius admonet, dici debuiſſet. *Sect. 70.*

CXX. *Animalium.*] Hanc vocem, contra omnium exemplarium fidem, vetuſtarumque editionum, temere Frobenius prior expunxit. *Ibid.*

CXXI. *Certiſſima eſt ſecuritas vidiſſe planos piſces.*] Ariſtotelis verba ſunt: Ὅπου δ' ἂν ἀνθίας ὀφθῇ, οὐκ ἔστι θηρίον· ᾧ καὶ σημείῳ χρώμενοι, κατακολυμβῶσιν οἱ σπογγεῖς, καὶ καλοῦσιν ἱεροὺς ἰχθῦς τούτους. Plinius anthiam e planorum piſcium genere fuiſſe indicat: quanquam vulgo aliter ſtatuunt, qui de piſcium natura ſcriptis aliquid ediderunt. Non noſtri maris, ſed Lycii in Aſia piſcem eſſe Plinius admonet, ſectione 85. *Ibid.*

CXXII. *Araneus.*] Araneum cum dracone marino eumdem perperam faciunt Rondeletius, Salvianus, Dalecampius. Nam & utrumque Plinius, ceu diverſos inter ſe, in piſcium recenſione numerat, lib. 32. ſect. 53. & forma ipſa diſcrepantes oſtendit. Araneum enim aculeo unico ſpinæ in dorſo noxium: draconem marinum, (quem noſtri vocant, *une vive*) multis aculeis armatum prodit, ut eſt, in branchiis; & eos quidem, ut ſcimus, peſtiferos ac venenatos. *Sect. 72.*

CXXIII. *Arbores infixus radici necat.*] Pintianus legendum *radicitus* putat, non *radici*. Verum & radici ſi infigatur, arbores necare ſcribit pariter Oppianus, lib. 2. Halieut. verſ. 490. Nicander quoque in Theriac. pag. 59. *Ibid.*

CXXIV. *Niſi interverſando mares vitale aſperſerint virus.*] *Sect. 74.*

Libri editi, *niſi inter ſe verſando mares & feminæ:* ſed ut Pintianus recte conjecit, ab emendatore aliquo inconſiderate adjectæ ſunt eæ voces, quas in editione noſtra detraximus: neque enim illas agnoſcunt Reg. 1. 2. Chiffl. aliique: neque Ariſtoteles ipſe: *Eorum enim*, inquit, *ovorum non omnia fecunda fiunt, ſed ea tantum quæ mas genitali ſemine circumaſperſerit: A partu enim mas feminam ſequens, ſemen ſuum ovis inſpergit*, &c. Καὶ τούτων δ' οὐ γίνεται τὰ πολλὰ γόνιμα, ἀλλ' ὅσα ἂν περιρράνῃ ὁ ἄρρην τὸν θορόν· &c.

Ibid. CXXV. *Quibus cauda non obeſt, aculeique.*] Etſi priſca codicum qui penes me ſunt, fides obſtat: tamen ſecutus auctoritatem editionis Parm. Venet. 1. 2. Brix. ceterarumque, ante Frobenium, qui maluit, *Quibus cauda non eſt, aculeatique*: ſcripſi intrepide, *Quibus cauda non obeſt, aculeique.* Ariſtoteles certe, lib. 5. hiſt. anim. cap. 5. pag. 527. e planis piſcibus caudatos etiam, dummodo nulla impediantur caudæ femineæ craſſitudine, cujuſmodi ſunt raiæ, & paſtinacæ, coire ſupervenientes teſtatur. Τὰ δὲ πλατέα, καὶ κερκοφόρα, οἷον βάτος, καὶ τρυγὼν, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐ μόνον παραπίπτοντα, ἀλλὰ καὶ ἐπιπίπτοντα τοῖς ὑπτίοις ἐπὶ τὰ πρανῆ τῶν θηλειῶν· ὅσοις ἂν μὴ ἐμποδίζει τὸ οὐραῖον, οὐδὲν ἔχον πάχος. *At lati caudati, ut raia, paſtinaca, & alia talia, non ſolum mutuo admotu, ſed etiam ineunte a tergo mare feminam, quibus ſcilicet grandior cauda impedimento non eſt.* In dorſo autem aculei non minus, quam caudæ craſſitudo ſupervenientibus maribus impedimento fore videntur.

Ibid. CXXVI. *Et teſtudines.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. &c. Libri editi, *ut teſtudines.* Pintianus, *ut paſtinacæ*, ſatis audacter id ſane, contra omnium exemplarium fidem, & contra Ariſtotelem, lib. 5. hiſt. cap. 3. pag. 525. ſcribentem, teſtudines tam marinas, quam terreſtres, æque ac paſtinacas, ranaſque, in coïtu ſupervenire: Τὰ μὲν γὰρ ἐπιβαίνοντα, καθάπερ τὰ ζωοτόκα, οἷον χελώνη, καὶ ἡ θαλαττία, καὶ ἡ χερσαία.

Ibid. CXXVII. *Quas gyrinos vocant.*] Heſychius, pag. 227. Γύρινον, τὸ ἐκ τοῦ βατράχου παιδίον. Suidas: Γυρῖνοι, οἱ μικροὶ βάτραχοι: Et Aratus apud eumdem: Οἷον πατέρες βοόωσι γυρίνων. Nicandro in Theriac. pag. 44. Γερύνων τοκῆες βάτραχοι appellantur: & in eum locum Scholiaſtes, pag. 29. Γέρυνες, ἤγουν τὰ γεννήματα τῶν βατράχων, ἤτοι οἱ μικροὶ, καὶ ἀδιάπλαστοι βάτραχοι. Quibus teſtimoniis, ut eam rem par eſt auctoritate decidi, defenditur Plinius, adverſus Dalecampium, & Rondeletium: quorum ille negat carnes haſce minimas pari, e putri limo generari aſſeverans: iſte gyrinos negat appellari veros ranarum fetus: id ſponte natis proprium nomen eſſe vult, ac peculiare.

Ibid. CXXVIII. *Sicut aceſcente humore culices.*] Hoc verborum ambitu acetum intelligit, ut & libro xi. ſect. 41. ſcribens, *Rurſus alia genera culicum aceſcens natura gignit.* Culices autem Græce κώνωπες ab Ariſtot. vocantur. Quod ſi diverſum aliquod ab iis genus a Plinio nunc exprimitur, legendum videretur, *areſcente humore*: nam τὰς ἐμπίδας, culices muliones, qui ex aſcaridibus fiunt in limo puteorum, frequentiores gigni autumno docet Ariſt. lib. 5. cap. 18. pag. 601. quia eo tempore humor plus deſit. MSS. hic variant, aliis *aceſcente*, aliis *acreſcente*, aliis demum *accreſcente* repræſentantibus.

Ibid. CXXIX. *Apuæ, ſpuma maris.*] Sinceriſſima hæc lectio eſt, quam exhibent codices MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. ubi libri impreſſi perperam, *atque ſpuma maris.* Adſtipulatur Ariſtoteles, lib. 6. hiſt. cap. 14. pag. 701. Ὅσα δὲ μήτε ᾠοτοκεῖ, μήτε ζωοτοκεῖ, ἅπαντα γίνεται, τὰ μὲν ἐκ τῆς ἰλύος, τὰ δ' ἐκ τῆς ἄμμου, καὶ τῆς ἐπιπολαζούσης σήψεως· οἷον καὶ τῆς ἀφύης ὁ καλούμενος ἀφρὸς, γίνεται ἐκ τῆς ἀμμώδους γῆς .... Γίνεται δὲ καὶ ἐνιαχοῦ, ὅπου ἂν ὕδωρ πολὺ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γένηται, ἐν τῷ ἀφρῷ τῷ γιγνομένῳ ὑπὸ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος. *Quæcumque autem nec ovum, nec animal pariunt, cuncta hæc naſcuntur, aut ex limo, aut ex arena, putredineque ſupernatante, ſicut illud quod Apuæ ſpumam vocant, ex terra arenoſa naſcitur .... Naſcitur interdum quoque, cum copioſus imber cælo deſcenderit, in ſpuma illa quæ pluvia aqua provenit, unde etiam ſpuma dicitur.* Ἀφρίτην hoc aphyæ genus, a ſpuma maris, unde naſcitur, Oppianus appellat, lib. 1. Halieut. v. 770. Ἀφύαν, quaſi ortu careat, quoniam ſine parentibus gignatur, reliqui Græci dixerunt. De ejus originatione vocis, vide Athenæum, lib. 7. pag. 324.

Ibid. CXXX. *Spuma maris incaleſcente.*] Forte rectius, *invaleſcente*: cum nulla ſit caloris in hujuſcemodi pluvia apud Ariſtotelem mentio.

Ibid. CXXXI. *Quædam tempore anni gignuntur, & in humore, ut in terra: Vere pectines &c.*] Pintianus ait recte facere, qui *tepore* legant: quoniam loco cit. apuas ſcribit Ariſtoteles opacis tepidiſque locis oriri. Verum & de apuis ſuperius jam facta mentio: & alia longe ſcriptoris mens eſt: qui cum hactenus de modo coïtus piſcium egiſſet, ad ejuſdem coïtus tempora commonſtranda transfert orationem. Adjuvat hanc interpretationem, quod ſequitur proxime, *ut in terra: Vere pectines*, &c. Sic enim legendum, ex fide codicum Reg. 1. 2. Pariſ. &c. non ut impreſſi habent, *& in terra*: Et mox, *eadem tempore evaneſcunt*: hoc eſt, ut diximus, ſtatis temporibus: ubi libri editi corrupte, *eodem tempore evaneſcunt*: Eodem enim, quo gignuntur, tempore ea interire, ratione prorſus carere videtur. Denique familiaris Plinio hæc locutio eſt: nam & lib. 10. ſect. 42. de avibus, *Mutant*, inquit, *vocem coloremque tempore anni.*

CXXXII. *Squatina bis: ſola autumno, occaſu Vergiliarum.*] Ibid. Huic loco miras offudit tenebras indiligentia librariorum, qui permutatis verbis ſic omnia peſſumdedere, *ſquatina ſola bis, autumno & Vergiliarum occaſu.* Perinde quaſi bis autumno fetura ſquatinæ foret, primum ineunte eo, deinde Vergiliarum occaſu, quem incidere alias diximus in diem XLIV. poſt æquinoctium autumnale. Cum tamen cartilaginea ſenos menſes ferre utero Ariſtoteles teſtetur: atque adeo inter duos ſquatinæ partus, majus videatur exigi temporis intervallum, quam quo autumni finis in occaſu Vergiliarum ab ejus initio diſtat. Sed diſertis verbis idem Philoſophus geminum ſquatinæ partum, vere alterum, alterum autumno aſſignat, lib. 6. hiſt. cap. 9. pag. 680. Ῥίνη δὲ καὶ τοῦ μετοπώρου πρὸς δύσιν πλειάδος χειμερινὴν, τὸ ὕστερον· πρῶτον, τοῦ ἔαρος. Itaque ſpreta librorum impreſſorum lectione locum edidimus plane ad fidem MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c.

CXXXIII. *Aprili, Maïo, Junio.*] Ariſtotelis hæc verba ſunt: Τίκτουσι δ' οἱ πλεῖστοι τῶν ἰχθύων ἐν τρισὶ μησὶ, Μουνυχιῶνι, Θαργηλιῶνι, Σκιρροφοριῶνι. At in Græcis ſcriptoribus nihil eſſe difficilius extricatu, quam eſt ordo menſium Atticorum, conſentiunt eruditi. Nos alias Deo donante Tractatum peculiarem edemus, De menſibus Græcorum, quem jam pridem affectum habemus. Ibid.

CXXXIV. *Squali circa æquinoctium.*] Fruſtra convellere hanc lectionem contendunt, Turnebus & Pellicerius in notis MSS. ut *ſquati* legant: Conjiciunt enim ſe in magnas ambages, id ſi obtinuerint: aut Plinium craſſiſſimæ arceſſunt incuriæ: Nam cur ſquatinæ partus temporibus jam indicatis, rurſus ſub ſquati voce, tamquam ſquatus a ſquatina differat, de iiſdem ſtatim diſſerat? Ibid.

CXXXV. *Quadragies HS. piſcinæ a defuncto illo veniere piſces.*] Budæus legit, *quadraginta ſeſtertiis.*] Maſſarius, & Hotomannus, *ſeſtertium quadringentis.* Barbarus XL. M. ex Macrobio, lib. 2. Saturn. cap. XI. pag. 362. qui Varronis teſtimonio utitur, quod exſtat hodieque, lib. 3. de re ruſt. cap. 2. pag. 77. *Nos XL. ſeſt. piſcinæ*, &c. hoc eſt, *quadragies.* In Reg. 1. Colb. 1. 2. XL. unde in Pariſ. *quadraginta.* Sed perire facile potuit, librariorum inſcitia, tractus ille lineæ, quo *quadragies* a *quadraginta* differunt. Inſigne ſane piſcium iſtud pretium fuit, ſed non indignum Luculli luxuria: grandique ideo ære venditatos Columella teſtatur, *ſeſtertium quadragies*, quorum ſumma non excedit libras 40000. multo minus, quadraginta tantum ſeſtertiûm millia, quibus vix libræ 4000. continentur. Sect. 80.

CXXXVI. *Sex millia numero murænarum mutuo appendit.*] Ita MSS. omnes. Varro tamen, a quo hæc quoque traduntur, plurimum de numero eo detrahit, lib. 3. de re ruſt. cap. 17. pag. 113. ubi de Hirrio agens, *Uno tempore*, inquit, *memini hunc Cæſari duo millia murænarum mutua dediſſe in pondus: & propter piſcium multitudinem quadragies HS. villam veniſſe.* Sed in Varronis contextu legunt alii *ſex millia*, ex Macrobio, recte. Sect. 81.

CXXXVII. *Hujus villam intra quam modicum quadragies piſcinæ vendiderunt.*] Sic reſtituimus ex codd. Reg. 1. 2. Pariſ. & Budæi cod. Quanquam & vetuſta lectio, *intra quam modicam*, defendi quoque poſſit, hoc intellectu: ut villa intra quam modica ſit ea, quæ ne permodicæ quidem par ſit. Ita Quintilianus: *Hortenſii*, inquit, *ſcripta tantum intra famam ſunt*: hoc eſt, fama ipſius minora, inferioraque. Mox codicum omnium auctoritatem ſecuti, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. Salmant. aliorumque, *piſcinæ vendiderunt* reſcripſimus, pro *venierunt.* *Piſces* pro *piſcinis* reponere Pintianus magno contendit opere, ſed incaſſum. Non enim piſcinas, alveoſque nudos, aut aquas ſine piſcibus veniiſſe intelligendum eſt: cum piſcinarum, imo & villarum pretia, ex piſcium numero, & æſtimatione creſcerent, ut ex Canio liquet, de quo Cicero, lib. 3. de Officiis. Ibid.

CXXXVIII. *Quo fieri non indigos humoris.*] In editis libris, *quod fieri non indigo.* In MSS. *quo fieri non indigo.* Nos ſinceram inde lectionem eruimus. Sect. 83.

CXXXIX. *Miratuſque & ipſe gigni ſine coïtu, humoris quidem vim aliam ineſſe, quam puteis, ceu vero in nullis reperiantur piſces.*] Locum hunc ſic interpolarant Plinii editores: *Miraturque & ipſe gigni ſine coïtu. Humoris quidem vim aliquam ineſſe, quam puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur piſces.* Nos accurate ac diligenter ſecuti ſumus veſtigia exemplarium Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. quanquam nec omnino ipſa quoque mendi videntur experta. Nec Voſſium moror, qui in Annot. ad Melam, pag. 181. contrario plane ſenſu legit, *ceu vero in illis reperiantur piſces*: cum libri omnes *nullis* præ ſe ferant. Eorumdem porro codicum admonitu, & Chiffletiani, editionumque vetuſtarum, mox ſcripſimus, *minus admirabilem talparum facit vitam*: quanquam haud pœnitenda lectio Hermolai, *minus admirabilis talparum facit vita.* Ibid.

CXL. *Quippe detegente eo muſculi reperiuntur &c.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. & alii MSS. uti ſect. ſup. ut ſubintelligen- Sect. 84.

dum videatur, *detegente terras.* Parmenſis editio, aliæque vetuſtæ, *deturgente.* Alii *decedente* malunt, ut ſup. ſect. *Eodemque Lyco amne decedente.* Mela, de Nilo, lib. 1. cap. 9. pag. 12. *Glebis etiam infundit animas, ex ipſaque humo vitalia effingit. Hoc eo manifeſtum eſt, quod ubi ſedavit diluvia, ac ſe ſibi reddidit, per humentes campos: quædam nondum perfecta animalia, ſed tum primum accipientia ſpiritum, & ex parte jam formata, ex parte adhuc terrea, viſuntur.* Accepit hoc ex Diodoro, lib. 1. Bibl. pag. 8. Carmine deſcripſit Ovidius, lib. 1. Metam. verſ. 422.

Sic ubi deſeruit madidos ſeptemfluus agros
Nilus, & antiquo ſua flumina reddidit alveo,
Æthereoque recens exarſit ſidere limus:
Plurima cultores verſis animalia glebis
Inveniunt: & in his quædam modo cœpta per ipſum
Naſcendi ſpatium: quædam imperfecta, ſuiſque
Trunca vident numeris: & eodem corpore ſæpe
Altera pars vivit, rudis eſt pars altera tellus: &c.

Sect. CXLI. *Fugituro in reliquum grege.*] Libri omnes editi
85. ita præ ſe ferunt, *Parcit piſcator fugituro in reliquum gregem.* Sed interpolata haud dubie eſt ea lectio, quam ſummotis prioribus vocibus, *Parcit piſcator*, ceu ſpurias & ſuppoſititias, integritati ſuæ reddidimus. Neque vero eas MSS. ulli agnoſcunt, non Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. neque vetus Dalecampii codex.

Ibid. CXLII. *Et damni formulam.*] Ita MSS. proxime laudati. Alii, *& dati damni.* Sane *dare damnum* in Lege Aquilia crebro uſurpatur, teſte Briſſonio, in libro De Verborum Juris ſignif.

CXLIII. *Æſtimata lite. Iidem anthiæ, cum unum hamo teneri viderint, &c.*] Addunt libri editi, *æſtimata lite decem libris.* Sed corrupta haud dubie hæc litis æſtimatio eſt: nulla enim in MSS. librarum mentio eſt: quæ ad pondus, non ad pretium, omnino pertinent. Libentius multo agnoverim, *æſtimata lite HS D. M.* (hoc eſt, ſeſtertiûm quingentis millibus) *Anthiæ, cum unum* &c. pretio litis ex voce *iidem*, quam omnes libri exhibent, utcumque conflato. *Ibid.*

CXLIV. *Ea figura eſt: Parva admodum caro intus, extra* *Sect.*
duriore callo.] Locum hunc præpoſtera interpunctione cor- *86.*
ruptum; tum ex MSS. tum ex Philoſopho, atque ex re ipſa, ſanavimus: Neque enim *figura eſt parva admodum*, ut prius legebatur: ſed *parva admodum caro intus;* callo duriore ac ſpiſſiore carnem obtegente.

CXLV. *Polypum in tantum locuſta pavet, ut ſi juxta vidit,* *Sect.*
omnino moriatur. Locuſtam conger: rurſus polypum congri lacerant.] *88.*
Priore *pavendi* verbo, ut monuimus, non *lacerandi*, quod ſequitur, ſubintellecto, ſupervacua eſt hujus loci emendatio quam contra codicum omnium fidem Pintianus excogitavit, cum legendum cenſuit, *Locuſtæ congrum.* Sic Ariſt. lib. 8. hiſtor. cap. 4. pag. 869. *οἱ δὲ κάραβοι τοὺς γόγγρους· οἱ δὲ γόγγροι τοὺς πολύποδας κατεσθίουσι. Locuſtæ congros, congri polypos devorant.*

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER X.

Cap. I. I. SEQUITUR natura avium, quarum grandiſſimi & pæne beſtiarum generis, [1] ſtruthiocameli Africi vel Æthiopici, altitudinem equitis inſidentis equo excedunt, celeritatem vincunt: ad hoc demum datis pennis, ut currentem adjuvent: cetero non ſunt volucres, nec a terra tolluntur. Ungulæ iis cervinis ſimiles, quibus dimicant, biſulcæ, & comprehendendis lapidibus utiles, [2] quos in fuga contra ſequentes ingerunt pedibus. [3] Concoquendi ſine delectu devorata mira natura: ſed non minus [4] ſtoliditas, in tanta reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultaverunt, latere ſeſe exiſtimantium. Præmia ex iis ova, propter amplitudinem [5] pro quibuſdam habita vaſis, conoſque bellicos, & galeas [6] adornantes pennæ.

Cap. II. II. Æthiopes atque Indi, diſcolores maxime & inenarrabiles ferunt aves, & ante omnes nobilem Arabia phœnicem, haud ſcio [1] an fabuloſe, unum in toto orbe, nec viſum magnopere. [2] Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore [3] circa colla, cetero purpureus, cæruleam roſeis caudam pennis diſtinguentibus, [4] criſtis fauces, caputque plumeo apice honeſtante. Primus atque diligentiſſimus togatorum de eo prodidit Manilius, Senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo: neminem exſtitiſſe qui viderit veſcentem: [5] ſacrum in Arabia Soli eſſe, vivere [6] annis DIX. ſeneſcentem caſiæ thuriſque ſurculis conſtruere nidum, replere odoribus, & ſuperemori. Ex oſſibus deinde & medullis ejus naſci primo ceu vermiculum: inde fieri pullum: principioque [7] juſta funera priori reddere, & totum deferre nidum prope [8] Panchaïam in Solis urbem, & in ara ibi deponere. Cum hujus alitis vita [9] magni converſionem anni fieri prodidit idem Manilius, iterumque ſignificationes tempeſtatum & ſiderum eaſdem reverti. Hoc autem circa meridiem incipere, quo die ſignum Arietis Sol intraverit. Et fuiſſe ejus converſionis annum prodente ſe, P. Licinio, [10] Cn. Cornelio Coſſ. ducenteſimum quintumdecimum. Cornelius Valerianus phœnicem devolaviſſe in Ægyptum tradidit, [11] Q. Plautio,

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Struthiocameli.*] *L'Autruche.* De eo multa ex veterum ſcriptis collegit Bochartus, De animal. lib. 2. cap. 16. pag. 245.

2. *Quos in fuga.*] Ælianus, lib. 4. hiſtor animal. cap. 7. Manuel Phile, lib. de propr. animal. pag. 26.

3. *Concoquendi.*] Ælianus, lib. 14 hiſtor. animal. cap. 7.

4. *Stoliditas.*] Id vero Diodorus, lib. 2. Bibl. pag. 133. non ſtoliditati aut ignaviæ adſcribendum putat, quaſi latere ſe in tuto tum putet: ſed quoniam partem corporis hanc habet infirmiſſimam, qualecumque ſalutis præſidium hac occultatione capitis parare ſe ipſa ſibi exiſtimat.

5. *Pro quibuſdam habita vaſis.*] Ova ſtruthiocameli, argento excepta incluſaque, quæ poculorum vicem præberent, non ſemel a ſe viſa narrat Nierembergius, lib. 10. cap. 33. pag. 219.

6. *Adornantes pennæ.*] Qui mos hodieque durat, & olim in uſu fuit, uti ex Theophraſto colligitur, lib. 4. hiſtor. plant. cap. 5. τῶν στρουθῶν πτερὰ, ἃ περιτίθενται περὶ τὰ κράνη. Hæ vero pennæ tam ex alis, quam ex cauda velluntur.

Sect. II. 1. *An fabuloſe.*] Fabulæ originem cauſamque Plinius ipſe aperit, lib. 13. ſect. 9. ubi de ea dicturi ſumus opportuniore loco. Exſtat de Phœnice Claudiani carmen XLV. non invenuſtum.

2. *Aquilæ.*] Hæc Plinius ſumma fide ab Herodoto mutuatus, lib. 2. Euterpe, n. 73. pag. 117. ubi ſe tamen vidiſſe phœnicem, niſi pictum, negat: Tranſſcribit hæc Solinus, c. 33. p. 63 a Plinio, ſed ita ut omnia tranſſcribendo miſceat.

3. *Circa colla.*] Solinus, *citra colla:* mendoſe.

4. *Criſtis fauces.*] Vide Notas & Emend. num. I.

5. *Sacrum.*] Tacitus, lib. 6. Annal. pag. 142.

6. *Annis DIX.*] Vide Notas & Emend. num. II.

7. *Juſta funera.*] Ita MSS. omnes: non *funeri*, ut editi. *Prima adulto cura ſepeliendi patris*, inquit Tacitus, lib. 6. Annal. pag. 143. *neque id temere: ſed ſublato myrrhæ pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui ſit, ſubire patrium corpus, inque Solis aram perferre, atque adolere: hæc incerta, & fabuloſis aucta.*

8. *Panchaïam.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend. libro ſexto, num. CVIII. ad ea verba, *Introrſus Candei*, &c. Panchaïæ iterum mentio facta ſuperius, lib. 7. ſect. 57.

9. *Magni converſionem.*] Hinc de Phœnice vates quidam,

Magnum ſolus qui computat annum.

Illud inter omnes Aſtronomos convenit, converſionem Solis & Lunæ fieri poſt annos quingentos & XXXII. quam periodum Dionyſianam vocant, ducto cyclo Lunæ, hoc eſt, periodo annorum 19. per cyclum Solis, qui eſt annorum 28. Exſiſtent enim tum anni 532. quibus exactis creditum fuit, reverti ad eumdem hebdomadæ annique diem, novilunia, pleniluniaque. Hæc anni magni converſio.

10. *Cn. Cornelio Coſſ.*] Vide Notas & Emend. num. III.

11. *Q. Plautio.*] Qui annus Tiberii obitum proxime anteceſſit. Vide Notas & Emend. num. IV.

Sex. Papinio Coſſ. Allatus eſt & in Urbem, [12] Claudii Principis Cenſura, [13] anno Urbis DCCC. & in Comitio propoſitus, quod actis teſtatum eſt: [14] ſed quem falſum eſſe nemo dubitaret.

III. Ex his quas novimus, aquilæ maximus honos, maxima & vis. Sex earum genera: [1] Melanaëtos a Græcis dicta, [2] eademque Valeria, [3] minima magnitudine, viribus præcipua, colore nigricans: ſola aquilarum fetus ſuos alit: ceteræ, [4] ut dicemus, fugant: ſola ſine clangore, ſine murmuratione. Converſatur autem in montibus. [5] Secundi generis pygargus in oppidis manſitat & in campis, albicante cauda. [6] Tertii morphnos, quam [7] Homerus & percnon vocat, [8] aliqui & plancum: [9] & anatariam, ſecunda magnitudine & vi: huicque vita circa lacus. [10] Phemonoë Apollinis dicta filia, dentes ei eſſe prodidit, mutæ alias, carentique lingua: eamdem aquilarum nigerrimam prominentiore cauda. Conſentit [11] & Bœus. [12] Ingenium eſt ei, teſtudines raptas frangere e ſublimi jaciendo: quæ ſors interemit Poëtam [13] Æſchylum, [a] prædictam fatis (ut ferunt) ejus diei ruinam [14] ſecura cæli fide caventem. Quarti generis eſt [15] percnopterus: eadem [16] oripelargus, vulturina ſpecie, alis minimis, [17] reliqua magnitudine antecellens, ſed imbellis & degener, ut quam verberet corvus. [18] Eadem jejunæ ſemper aviditatis, & querulæ murmurationis. Sola aquilarum exanima fert corpora: ceteræ, cum occidere, conſidunt. Hæc facit, ut quintum genus [19] γνήσιον vocetur, velut verum, [20] ſolumque incorruptæ originis, media magnitudine, colore ſubrutilo, rarum conſpectu. Supereſt [21] haliæetos, clariſſima oculorum acie, librans ex alto ſeſe: viſoque [22] in mari piſce, præceps in eum ruens, & diſcuſſis pectore aquis rapiens. [23] Illa, quam tertiam fecimus, circa ſtagna aquaticas aves appetit mergentes ſe ſubinde, donec ſopitas laſſataſque rapiat. [24] Spectanda dimicatio, ave ad perfugia litorum tendente, maxime ſi condenſa arundo ſit: aquila inde ictu abigente alæ, & cum appetit, in lacus cadente: umbramque ſuam nanti ſub aqua a litore oſtendente: rurſus ave in diverſo, & ubi minime ſe credat exſpectari, emergente. [25] Hæc cauſa gregatim avibus natandi, quia plures ſimul non

CAP. III.

Interpretatio.

a *Prædictam.*] Cum prædixiſſent fata ruinam illi eo die rei cujuſpiam exitioſam fore, in agro ſecurus cælo fidens, declinare vim fati conabatur.

Notæ.

12. *Claudii Principis.*] Viſum eſſe Romæ phœnicem Claudii principatu refert & Suidas, verbo φοῖνιξ, tomo 2. pag. 1095. & Sex. Aurel. Victor, in Cæſaribus, & in Epitome.

13. *Anno Vrbis DCCC.*] Cenſuram hoc anno geſſiſſe Claudius cum L. Vitellio legitur in Faſtis Conſularibus, luſtrumque feciſſe LXXIV.

14. *Sed quem falſum.*] Vide Notas & Emendationes, num. V.

Sect. III. 1. *Melanaëtos.*] Μελαναετὸς, vel ut Ariſt. qui horum pleraque ſimiliter narrat, lib. 9. hiſt. anim. cap. 41. pag. 1070. μελανάετος, a nigro colore, qui totam avem inficit. Gallis, *Petit Aigle noir.* Quidam falconis genus eſſe arbitrantur, quod a venatoribus Hierofalcus appellatur, ſive Gryps Falco, *Gerfault.* Sed hanc avem alii negant Ariſtoteli fuiſſe notam: quibus & nos aſſentimur.

2. *Eademque Valeria.*] Vide Notas & Emendationes, num. VI.

3. *Minima magnitudine.*] Habet hæc totidem verbis Ariſt. loc. cit.

4. *Vt dicemus.*] Sectione quarta.

5. *Secundi.*] Ariſt. pag. 1069. Habet id genus a cauda albicante nomen, παρὰ τὸ ἔχειν πυγὴν ἀργὴν καὶ λευκήν. Unde & Gallis, *Iean le Blanc*, teſte Bellonio lib. 2. de avib. cap. XI. Aliis, *l'oiſeau S. Martin.* Alterum ab iſto pygargi genus aluiſſe ſe domi vivum etim Aldrovandus teſtatur, pag. 205. cujus iconem exhibet pag. ſeq.

6. *Tertii.*] Ariſt. iiſdem verbis, loc. cit. Μόρφνη, a pennarum maculis aquila hæc cognominatur. Ea eſt, quam noſtri *Sacrum* vocant, *Le Sacre.*

7. *Homerus.*] Iliad. ult. v. 315.

Αὐτίκα δ' αἰετὸν ἧκε τελειότατον πετεηνῶν
Μόρφνον, θηρητῆρ' ὃν καὶ Περκνὸν καλέουσιν.

Περκνὸν Grammatici nigrum interpretantur.

8. *Aliqui & plancum.*] Vide Notas & Emendationes, num. VII.

9. *Anatariam.*] Quoniam, ut mox Plinius idem ait, circa ſtagna anates appetit, & aquaticas aves: ideo νηττοφόνος dicitur ab Æliano, lib. 5. hiſt. anim. cap. 33.

10. *Phemonoë.*] Diximus de ea, in Auctorum ſyllabo. Sed fabulis accenſenda ducimus, quæ illa de hoc aquilarum genere prodidit.

11. *Et Bœus.*] Vide Notas & Emendationes, num. VIII.

12. *Ingenium eſt.*] Ælianus lib. 7. hiſt. anim. cap. 16.

13. *Æſchylum.*] Ælianus loc. cit.

14. *Secura cæli fide.*] Cum ſe, inquit, didiciſſet a vate admonitus, rei alicujus ruina e ſublimi interiturum, declinari vim fati putavit poſſe, ſi ſe in apertum campum committeret, cæloque ſalutem crederet. Narrat id eleganter Valer. Max. lib. 9. cap. 12. pag. 455.

15. *Percnopterus.*] Nomen habet a pennarum colore nigro. Nondum apud noſtros in certam alicujus nominis poſſeſſionem venit.

16. *Oripelargus.*] Quaſi montanam ciconiam dixeris. Vide Notas & Emend. num. IX.

17. *Reliqua.*] Hoc eſt, ſi alas exemeris, reliquo corpore ceteris antecellit.

18. *Eadem.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 41. pag. 1071.

19. Γνήσιον.] Ariſt. pag. 1072. Galli *Aigle Royale*, *Aigle dorée*, hoc, Chryſaëton, vocant. Manſuetam hanc a ſe viſam, & ad venandum edoctam ſcribit Scaliger in Ariſt. pag. 248. Depingitur ab Aldrov. lib. 2. Ornithol. cap. 2. pag. 110.

20. *Solumque incorruptæ.*] Alia namque genera, inquit Philoſophus, mixto & adulterato coïtu aquilarum accipitrumque, ac minutiorum quoque avium procreantur.

21. *Haliæetos.*] Hoc eſt, Aquila marina: unde & apud noſtros avitum nomen retinet, *Aigle de mer*, & *Orfraye*: teſte Bellonio, lib. 2. cap. 7. cui ſubſcribit Bochartus, parte 2. de animal. lib. 2. cap. 5. pag. 188. Hæc porro etiam Ariſt. lib. 9. hiſtor. animal. cap. 43.

22. *In mari piſce.*] Qui nempe ſublimius natet, & in aquæ ſummo. Quanquam nec eventu ſemper bono graſſatur: quippe onere interdum mergitur, quod ferre nequeat: Cum enim in majores paulo piſces unguium mucronem infixit, nec tollere in ſublime poteſt, pondere ipſa victa, una cum præda peſſumit, abrepta ad imum maris fundum, quo ſe piſcis recipit vi doloris actus.

23. *Illa quam tertiam.*] De haliæeto id Philoſophus prodidit, lib. 9. hiſt. anim. cap. 45. pag. 1079. De utroque genere recte id affirmari monet Aldrovandus lib. 2. Ornithol. cap. 8. pag. 213.

24. *Spectanda.*] Ariſt. loc. cit. & Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 33.

25. *Hæc cauſa.*] Ariſt. loc. cit.

infeſtantur, reſperſu pennarum hoſtem obcœcantes. [26] Sæpe & aquilæ ipſæ non tolerantes pondus apprehenſum, una merguntur. [27] Haliæetus tantum implumes etiamnum pullos ſuos percutiens, ſubinde cogit adverſos intueri Solis radios, & ſi conniventem [28] humectantemque animadvertit, præcipitat e nido, velut adulterinum atque degenerem: illum cujus acies firma contra ſtetit, educat. [29] Haliæeti ſuum genus non habent, ſed ex diverſo aquilarum coïtu naſcuntur. Id quidem, quod ex iis natum eſt, [30] in oſſifragis genus habet, e quibus vultures progenerantur minores: & ex iis magni, qui omnino non generant. Quidam adjiciunt genus aquilæ, quam [31] barbatam vocant: Tuſci vero [32] oſſifragam.

IV. Tribus primis, & quinto aquilarum generi [1] inædificatur nido lapis aëtites, quem aliqui dixere [2] gangitem: [3] ad multa remedia utilis, nihil igne deperdens. [4] Eſt autem lapis iſte prægnans, intus cum quatias, alio velut in utero ſonante. Sed vis illa medica non niſi nido direptis. [5] Nidificant in petris & arboribus: [6] pariunt & ova terna: [7] excludunt pullos binos: viſi ſunt & tres aliquando. Alterum expellunt tædio nutriendi. Quippe eo tempore ipſis cibum negavit natura, proſpiciens ne omnium ferarum fetus raperentur. [8] Ungues quoque earum invertuntur diebus iis, albeſcunt inedia pennæ, ut merito partus ſuos oderint. [9] Sed ejectos ab his cognatum genus oſſifragæ excipiunt, & educant cum ſuis. [10] Verum adultos quoque perſequitur parens, & longe fugat, æmulos ſcilicet rapinæ. Et alioqui unum par aquilarum magno ad populandum tractu, ut ſatietur, indiget. Determinant ergo ſpatia, nec in proximo prædantur. Rapta non protinus ferunt, ſed primo deponunt: expertæque pondus, tunc demum abeunt. Oppetunt non ſenio, nec ægritudine, ſed fame, in tantum ſuperiore accreſcente roſtro, ut aduncitas aperiri non queat. A meridiano autem tempore operantur, & volant: prioribus horis diei, donec impleantur hominum conventu fora, ignavæ ſedent. [11] Aquilarum pennæ mixtas reliquarum alitum pennas devorant. [12] Negant umquam ſolam hanc alitem fulmine exanimatam: ideo armigeram Jovis conſuetudo judicavit.

Cap. IV. V. Romanis eam legionibus [1] C. Marius in ſecundo Conſulatu ſuo proprie dicavit.

Notæ.

26. *Sæpe & aquilæ.*] Ariſtot. lib. 9. hiſt. anim. cap. 41. pag. 1071.

27. *Haliæetus.*] Ariſt. libro citato, cap. 45. pag. 1078. iiſdem ferme verbis, & Albertus M. lib. de anim. tract. 2. cap. 6. pag. 259. Lucanus item eleganti carmine, lib. 9. verſ. 902.

28. *Humectantemque.*] Plinius lib. XI. ſect. 54. de oculis: *Ardent*, inquit, *incenduntur*, *humectant*, *connivent.* Fruſtra eſt Pintianus, qui *nictantem* mavult. Plinius alter in Panegyr. *Vidimus humeſcentes oculos tuos, demiſſumque gaudio vultum*, &c.

29. *Haliæeti ſuum genus.*] Haliæetus, inquit, qualis proxime ante deſcriptus eſt, clariſſima oculorum acie, non ex ſui generis mare & femina progeneratur: ſed ex coïtu cum diverſi generis aquila: nam quod ex haliæeto mare ac femina gignitur, id imbecillius eſt, & a paterna deſciſcit indole degener: in oſſifragis ideo locum habet. Igitur parentibus nequior proles, mox datura etiam eſt progeniem vitioſiorem, vultures nempe minores, fecundos illos quidem, ex quibus alii magni, ſed iidem ſteriles, gignantur. Sic auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1157. & Albertus M. loc. cit. pag. 258.

30. *In oſſifragis.*] Dioſc. lib. 2. cap. 58. *φήνη* & *ὀσσίφραγος*. Aliis, *φήνη*. *Oſſifragus*, inquit Alb. loc. cit. pag. 259. *de genere eſt aquilarum parvarum, comedens carnem: & comeſta ducit oſſa in altitudinem, ut cadentia ſuper ſaxa frangantur: & tunc deſcendens comedit medullam: & propter hoc vocatur oſſifragus. In oculis autem oſſifragi eſt albedo multa permixta pupillæ, & ideo eſt debilium oculorum acies iſta.* Minor eſt haliæeto: ſed ab aquila *γνησίῳ* parum diſtat: immo major ipſa dicitur ab Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 6. pag. 883. eademque colore cinereo: *τὸ μέγεθος ἀετοῦ μείζων· τὸ δὲ χρῶμα σποδοειδής.* Noſtrorum aliqui, communi cum haliæeto nomine, *Orſraye* vocant.

31. *Barbatam.*] Hanc eamdem eſſe cum Oppiani Harpe, exiſtimavit Aldrov. lib. 2. Ornithol. cap. XI. pag. 223. Verum ab harpe milvum nihil diſcrepare auctor eſt Tzetzes, Chiliad. 5. verſ. 413.

> *Ἰκτῖνος ὄρνις τίς ἐστιν, ὅν περ καλοῦμεν ἅρπην,*
> *Ἁρπάζων τὰ νεόττια τὰ τῶν ἀλεκτορίδων.*

32. *Oſſifragam.*] Nihil Hermolaum moror, qui Oſſifragam ab oſſifrago, nullo veterum advocato teſte diſtinguit. Quam Plinius oſſifragam, hunc Albertus oſſifragum appellavit.

Sect. IV. 1. *Inædificatur.*] Aliunde ſcilicet aſportatus, nido inædificatur, inſeritur.

2. *Gangitem.*] Vide Notas & Emend. num. X.

3. *Ad multa.*] De his remediis dicetur, lib. 36. ſect. 39. Plura Marbodæus affert, lib. de lapid. pret. cap. 27. fol. 27. In uſus magicos expetitum lapidem hunc fuiſſe admonet Lucanus, lib. 6. verſ. 676.

> *Quæque ſonant feta tepefacta ſub alite ſaxa.*

4. *Eſt autem.*] Solini paraphraſis, cap. 37. pag. 67. *Aëtites*, inquit, *alterum lapidem intrinſecus cohibet, cujus crepitus ſonorus eſt, cum movetur: quamlibet tinnitum illum, non internum ſcrupulum facere, ſed ſpiritum, ſcientiſſimi dicunt.* Sic Priſcianus in Periegeſi, pag. 393.

> *Hic aëtites eſt, ſonitum cui ſpiritus addit*
> *Arcanum crepitans: prægnantibus utilis ægris.*

5. *Nidificant.*] Ariſt. lib. 9. hiſtor. cap. 41.

6. *Pariunt ova.*] Muſæus apud Plutarch. in Mario, pag. 426. de aquila:

> *Ὣς τρία μὲν τίκτει, δύο δ' ἐκλέπει, ἓν δ' ἀλεγίζει.*
> *Excludit binos, edit terna, educat unum.*

Refert hoc ipſum ex Muſæo carmen Ariſtot. lib. 6. hiſt. anim. cap. 6. pag. 664.

7. *Excludunt.*] Hæc totidem verbis habet Philoſophus loc. cit. Tranſcripſit & Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 1. cap. 6. pag. 196. Vide & Baſil. in Hexaëm. homil. 8. pag. 106.

8. *Ungues quoque.*] Ariſt. loc. cit. & Albertus.

9. *Sed ejectos.*] Ariſt. tum loc. cit. tum lib. 9. cap. 44. 1077. Id vero Albertus loc. cit. nullo ait certo experimento conſtare: ſolo rumore ac fama prodi.

10. *Verum adultos.*] Quæ deinceps ſequuntur, ad ea verba, *Aquilarum pennæ*, &c. Ariſtoteles totidem verbis habet, lib. 9. hiſt. anim. cap. 41. pag 1072. & 1073.

11. *Aquilarum pennæ.*] Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 2. Albertus quoque, lib. 8. de animal. tract. 1. cap. 3. pag. 248. expertum ſe profitetur, pennas plures anſerinas, ab aquilina una abſumptas. Alii ceteras quidem citius aiunt interire: ab aquilinis devorari negant, aut occulto ingenitoque diſſidio interteri. Manuel Phile, lib. de propr. anim. pag. 24. aquilæ pennas ait etiam ſagittis inſertas, aliarum volucrum in pharetra pennas exedere:

> *Πτερὸν δὲ πᾶν ἔφθειρεν ἡ τούτου πτέρυξ,*
> *Ἂν ὁ πτερωτὴς τῶν βελῶν τοῦ τοξότου*
> *Λαθοῦσαν αὐτὴν εἰς φαρέτραν ἐμβάλῃ.*

12. *Negant umquam.*] Quod ſe ſupra nubes attollat volatu, & ſupra fulminum ſedes.

Sect. V. 1. *C. Marius.*] Bello Cimbrico, ut auctor eſt Salluſtius in bello Catilinario, ſub finem, pag. 48.

Erat

Erat & antea prima cum quatuor aliis : [2] lupi, [3] minotauri, equi, [4] aprique, ſingulos ordines anteibant. Paucis ante annis ſola in aciem portari cœpta erat : reliqua in caſtris relinquebantur. Marius in totum ea abdicavit. Ex eo notatum, [5] non fere legionis umquam hibernaſſe caſtra, ubi aquilarum non ſit jugum.

Primo & ſecundo generi non minorum tantum quadrupedum rapina, ſed etiam [6] cum cervis prælia. Multum pulverem volutatu collectum, inſidens cornibus excutit in oculos, pennis ora verberans, donec præcipitet in rupes. Nec unus hoſtis illi ſatis eſt : [7] acrior eſt cum dracone pugna, multoque magis anceps, etiamſi in aëre. Ova hic conſectatur aquilæ aviditate malefica : at illa ob hoc rapit ubicumque viſum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita ſe implicans, ut ſimul decidat.

CAPUT V.

VI. [1] Eſt percelebris apud Seſton urbem aquilæ gloria : educatam a virgine retuliſſe gratiam, aves primo, mox deinde venatus aggerentem. Defuncta poſtremo, in rogum accenſum ejus injeciſſe ſeſe, & ſimul conflagraſſe. Quam ob cauſam incolæ, quod vocant [2] Heroum, in eo loco fecere, appellatum Jovis & virginis, quoniam illi Deo ales adſcribitur.

CAP. VI.

VII. Vulturum prævalent [1] nigri. [2] Nidos nemo attigit : ideo etiam fuere, qui putarent illos ex adverſo orbe advolare, falſo : [3] nidificant enim in excelſiſſimis rupibus. Fetus quidem ſæpe cernuntur, [4] fere bini. Umbricius Aruſpicum in noſtro ævo peritiſſimus, parere tradit [5] ova tredecim : uno ex iis reliqua ova nidumque luſtrare, mox abjicere. [6] Triduo autem antea volare eos, ubi cadavera futura ſunt.

CAP. VII.

VIII. [1] Sanqualem avem, atque [2] immuſſulum, Augures Romani in magna quæſtione habent. Immuſſulum aliqui vulturis pullum arbitrantur eſſe, & ſanqualem oſſifragæ. Maſſurius [3] ſanqualem oſſifragum eſſe dicit, immuſſulum autem pullum aquilæ, priuſquam albicet cauda. Quidam poſt Mucium Augurem viſos non eſſe Romæ confirmavere : ego (quod veri ſimilius) in deſidia rerum omnium non arbitror agnitos.

NOTÆ.

2. *Lupi.*] Complexus eſt ea verſibus, Guill. Brito :

Vexilla coruſcant
Impoſita aëreo conto, longeque micanti
Lumine perſtringunt acies : non illa Draconum
Ora : nec informis Minoïa probra juvenci,
Nec qui ſopitis lupus inſidiator oberrat,
Nec qui ſanguineos minitans ſus exſerit ungues, &c.

A Petro Diac. lib. 4. Chron. Caſin. cap. 37. vel, ut alii volunt, 39. inter vexillarios Eccleſiæ Romanæ recenſentur, *Aquiliferi, Leoniferi, Lupiferi, Draconarii*, &c. Sed & elephantos quintanæ legionis fuiſſe inſignia, poſt bellum a Cæſare geſtum in Africa, ſcribit Appianus, lib. 2. de bellis Civ. pag. 488.

3. *Minotauri.*] Vegetius, lib. 3. de re milit. cap. 6. pag. 67. *Tutiſſimum*, inquit, *in expeditionibus facienda neſciri. Ob hoc veteres Minotauri ſignum in legionibus habuerunt : ut quemadmodum ille in intimo & ſecretiſſimo labyrintho abditus perhibetur, ita ducis conſilium ſemper abditum eſſet.* Habet eadem pariter Feſtus, verbo *Minotaurus.* Quæ porro forma Minotauri ſit, ex Neapolitanorum nummis intelliges, in quibus Minotaurus excuſus, corpore quidem taurino, facie tamen barbaque promiſſa hominis, etſi cornua in capite, aureſque bubulæ ſunt. Niſi forte, quod vocis illius hoc loco ſitus admonere videtur inter lupos & equos, verius eſt minotauros nihil aliud hic eſſe, quam tauros minores ; ſed veras taurorum, uti luporum & equorum effigies. Nam in nummis Neapolitanorum ſymbola ea mera ſunt, roboris quo in eo tractu ruſticani pollent, & quo utuntur in aranda cum bobus tellure.

4. *Aprique.*] Vel porci. Feſtus : *Porci effigies inter militaria ſigna quintum locum obtinebat : quia confecto bello, inter quos pax fieret, cæſa porca fœdus firmari ſolebat.*

5. *Non fere legionis.*] Aquilarum par unum in exercitu Caſſii & Bruti, cum Philippis caſtra haberent, viſum eſt argenteis aquilarum ſignis inſidere, ut Appianus refert, lib. 4. de bell. Civ. pag. 647.

6. *Cum cervis.*] Etiam cum tauris, referente Æliano, lib. 2. hiſt. anim. cap. 39. Cum anſere, caprea, lepore, tauro, ſi Philen audimus, lib. de anim. propr. pag. 22.

7. *Acrior eſt.*] Deſcribit hanc Aquilæ cum dracone pugnam, Nicander in Theriacis, pag. 32. Multo vero elegantius Maro, lib. XI. Æneid. verſ. 751.

Sect. VI. 1. *Eſt percelebris.*] Recitat hoc ipſum ex Phylarcho Tzetzes, Chiliad. 4. hiſt. 134. verſ. 288. Ælianus item, lib. 2. hiſt. anim. cap. 40. & lib. 6. cap. 29. Miracula obſequii, relatæque ab aquila gratiæ collegit ex diverſis veterum ſcriptis Aldrov. lib. 1. Ornithol. pag. 48. & 49.

2. *Heroum.*] Ἡρῷον Græcis monumentum eſt, ſeu fanum, heroi in primis poſitum. Falluntur qui hic Heræum malunt, quod Junonis templum ſonat. Vide Rhodigin. lib. 17. cap. 18. pag. 791. Poſteriore ævo Græcia pro monumento ſeu ſepulcro accepit.

Sect. VII. 1. *Nigri.*] Hos etiam laudat Ælianus, lib 2. hiſt. anim. cap. 46.

2. *Nidos.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim cap. 6. pag. 663. & lib. 9. cap. 15. pag. 1043. Albertus vero, lib. 6. de animal. tract. 1. cap. 6. pag. 195. his refragatur, ſcribens : *Ariſtoteles dicit, quod numquam invenitur nidus vulturis : ſed hoc non eſt verum in terra noſtra, in qua ſæpiſſime multi nidi inveniuntur eorum.... Poëta aſſerit, quod vultur in Græcia non pullificat : ſed quod venit ab alia terra remota*, &c. In Pyrenæis montibus deprehendi quotidie vulturum nidos Scaliger affirmat, in Comment. ad Ariſt. pag. 663. In Italia a Nipho viſum refert Aldrov. lib. 3. Ornithol. cap. 1. pag. 245.

3. *Nidificant.*] Ariſt. libro ſexto modo citato.

4. *Fere bini.*] Ariſt. pag. 663. Τίκτουσι δὲ δύο ᾠὰ οἱ γῦπες. *Pariunt ova bina vultures.*

5. *Ova tredecim.*] Vide Notas & Emendationes, num. XI.

6. *Triduo autem.*] Huc Plautus alluſit in Truculento,

Vide ut jam quaſi volturii, triduo
Prius prædivinant, quo die eſuri ſient.

Ægyptii, teſte Horo, lib. 1. Hierogl. cap. XI. non triduo tantum, ſed ſeptiduo integro, vultures prælii locum aiunt ante deſignare. Atque hæc, ut ſaltem ex parte vera, maxime mirantur ii quoque veteres, qui in Hexaëmeron ſcripſerunt, Baſilius, Euſtathius, Ambroſius. Quibus Albertum addimus, lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 6. pag. 260. Cum vulturibus ideo comparari heredipetæ ſolent. Quo ſenſu Seneca, ep. 95. *Ægro aliquis aſſidet, probamus : at hoc ſi hereditatis cauſa facit, vultur eſt, cadaver exſpectat.* Et Martialis, lib. 6. Epigr. 62. pag. 336.

Cujus vulturis hoc erit cadaver?

Vide Notas & Emend. num. XII.

Sect. VIII. 1. *Sanqualem.*] Sanqualis, & immuſſulus, inquit Scaliger in lib. 2. Ariſt. pag. 250. notæ nobis aves ſolum de nomine. Sanqualem ſcribunt Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. aliique : *ſangualem*, editi.

2. *Immuſſulum.*] Feſtus : *Immuſculus avis genus, quam alii regulum, alii oſſifragam dicunt. Immuſulus ales ex genere aquilarum eſt, ſed minorum virium, quam aquilæ : quæ volucris raro, & non fere, præterquam vere apparet, quia æſtum algoremque metuit : Appellatur autem ita, quod ſubito & inexſpectata ſe immittat.*

3. *Sanqualem.*] Feſtus : *Sanqualis avis appellatur, quæ in Commentariis Auguralibus Oſſifraga dicitur, quia in Sanci Dei tutela eſt.* Moxque Paulus : *Sanqualis porta appellatur proxima ædibus Sanci.* Sic enim hæc loca reſtituenda ſunt. De nomine & ſacello Dei Sanci diximus lib. 8. ſect. 74. Quamobrem ſanqualis, quaſi *Sanci ales* eſto.

CAP. VIII. IX. Accipitrum genera [1] ſedecim invenimus : [2] Ex iis ægithum claudum altero pede proſperrimi augurii nuptialibus negotiis & pecuariæ rei. [3] Triorchem a numero teſtium, cui principatum in auguriis Phemonoë dedit: buteonem hunc appellant Romani, [4] familia etiam ex eo cognominata, cum proſpero auſpicio in ducis navi ſediſſet. [5] Epileum Græci vocant, qui ſolus omni tempore apparet : ceteri hieme abeunt. [6] Diſtinctio generum ex aviditate. Alii non niſi ex terra rapiunt avem : alii non niſi circa arbores volitantem: alii ſedentem in ſublimi : aliqui volantem in aperto. Itaque & columbæ novere ex iis pericula, viſoque conſidunt, vel ſubvolant, contra naturam ejus auxiliantes ſibi. In inſula Africæ Cerne in Oceano accipitres totius [7] Maſæſyliæ humi fetificant : nec alibi naſcuntur, illis aſſueti gentibus.

X. [1] In Thraciæ parte ſuper Amphipolim homines atque accipitres ſocietate quadam aucupantur. Hi ex ſilvis & arundinetis excitant aves: illi ſupervolantes deprimunt. Rurſus captas aucupes dividunt cum iis. Traditum eſt, miſſas in ſublime ſibi excipere eos: & cum tempus ſit capturæ, clangore ac volatus genere invitare ad occaſionem. [2] Simile quiddam lupi ad Mæotin paludem faciunt. Nam niſi partem a piſcantibus ſuam accepere, expanſa eorum retia lacerant. [3] Accipitres avium non edunt corda. [4] Nocturnus accipiter cymindis vocatur, rarus etiam in ſilvis, interdiu minus cernens. Bellum internecinum gerit cum aquila, cohærenteſque ſæpe prehenduntur.

CAP. IX. XI. [1] Coccyx ex accipitre [2] videtur fieri, tempore anni figuram mutans, quoniam tunc non apparent reliqui, niſi perquam paucis diebus : ipſe quoque modico tempore æſtatis viſus non cernitur poſtea. Eſt autem neque aduncis unguibus ſolus accipitrum, nec capite ſimilis illis, neque alio quam colore, [3] ac rictu columbi potius. [4] Quin & ſumitur ab accipitre, ſi quando una apparuere: ſola omnium avis a ſuo genere interempta. [5] Mutat autem & vocem : procedit vere, occultatur Caniculæ ortu: [6] ſemperque parit in alienis nidis, maxime palumbium, majori ex parte ſingula ova, quod nulla alia avis: raro bina. [7] Cauſa ſubjiciendi pullos putatur, quod ſciat ſe inviſam cunctis avibus: nam minutas quoque infeſtant : ita non fore tutam generi ſuo ſtirpem opinatur, ni fefellerit : quare nullum facit nidum, alioqui trepidum animal. [8] Educat ergo [9] ſubditum adulterato feta nido. Ille avidus ex natura, præripit cibos reliquis pullis, itáque pingueſcit, & nitidus in ſe nutricem convertit : illa gaudet ejus ſpecie, miraturque ſeſe ipſam, quod talem pepererit: ſuos comparatione ejus damnat, ut alienos, abſumique

NOTÆ.

Sect. IX. 1. *Sedecim.*] Vide Notas & Emendat. num. XIII. Differentias accipitrum, quales in hodierno aucupio agnoſcuntur, diligenter & accurate Budæus explicat, in Annotat ad Pandectas, pag. 162.

2. *Ex iis ægithum.*] Vide Notas & Emendationes, num. XIV. Ægithi quæ ſit facies, nuſquam Plinius, nuſquam Philoſophus deſcribit : haud levi ſane rei litterariæ incommodo. Sic enim ægithus ſolo nomine erit huic noſtræ ætati cognitus.

3. *Triorchem.*] Is eſt, quem Gallorum aucupia *Milan* appellitant : quem Latine perperam vulgus ſcriptorum milvum interpretatur. Nam ἰκτῖνος Græcorum milvus noſter eſt, quem *Regalem Milanum* vocant, ut monet Scaliger, in Comment. ad Ariſt. pag. 248. Buteoni color niger eſt, milvo fulvus. De numero teſtium, ſuffragatur Plinio Aldrovandus, qui ſe totidem in diſſecto buteone deprehendiſſe ſcribit. Τριόρχης & κερχνῆς τῶν ἱεράκων Ariſtoteli eſt.

4. *Familia.*] Buteonum familia, quæ gentis Fabiæ fuit. Ex ea Buteo declamator apud Senecam Patrem, Controv. 13. pag. 123. aliique, apud Livium, & Plutarchum.

5. *Epileum.*] Vide Notas & Emendat. num. XV. Noſtris, *l'Emerillon.*

6. *Diſtinctio.*] Hæc totidem verbis Ariſtot. lib. 9. hiſt. anim. cap. 47. pag. 1080. Multo vero elegantius & accuratius Budæus hæc genera accipitrum perſequitur, in Annot. ad Pandectas, pag. 162.

7. *Maſæſyliæ.*] Vide Notas & Emendat. num. XVI.

Sect. X. 1. *In Thraciæ parte.*] Iiſdem plane verbis hæc recitat Auctor libri *De mirab. Auſcult.* pag. 1162. Περὶ δὲ τὴν Θρᾴκην τὴν ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως, &c. Porro hæc de circo, qui accipitrum generis eſt, & ab Euſtathio in Odyſſeam Υ'. pag. 1734. εἶδος ἱέρακος vocatur, Phile refert, libro de propr. anim. cap. de circis, pag. 56. Vide & Ælianum lib. 2. hiſt. anim. cap. 42.

2. *Simile quiddam.*] Ariſt. loc. cit. pag. 1081. Stephanus de Urb. pag. 407. & Ælianus, lib. 6. de hiſt. anim. cap. 65. Irridet Albertus & fabulam putat. Non tamen ſuperat fidem aut retia lupos lacerare, odore ſolicitatos : aut iiſdem parcere, ſi pabulum ſibi relictum ſentiant.

3. *Accipitres.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 15. pag. 1043. Negat autem id eſſe verum Albertus M. libro 8. tract. 2. cap. 3. pag. 254. In Alberti ſententiam concedit Aldrovandus, lib. 4. Ornithol. pag. 290. qui corda avium ab accipitre depaſta, quæ ipſe porrexerat, vidiſſe teſtatur : & Scaliger, ad lib. 2. Ariſt. pag. 249. Agebat fortaſſis tum avem eam vehementior fames.

4. *Nocturnus.*] Hæc habet Ariſtoteles, lib. 9. hiſtor. cap. 17. pag. 1046. In Aquilarum genere cenſeri ab eodem Philoſopho videtur, cap. 41. pag. 1072. accipitris magnitudine, pag. 1046. De eo multa Euſtathius in Iliad. ξ. pag. 986. Bellonio, lib. 2. cap. 37. *Faucon de nuit.*

Sect. XI. 1. *Coccyx.*] Latinis cuculus, Gallis, *Coucou.* Hæc ſunt totidem verbis apud Ariſt. lib. 6. hiſt. animal. cap. 6. pag. 666. Expreſſit ex eodem Philoſopho Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 1. cap. 6. pag. 196. & 197.

2. *Videtur fieri.*] Falſa hæc animos hominum, jam ab ipſis Ariſtotelis temporibus, inſedit opinio, cuculum eſſe ſpurium ſaltem accipitris genus : hoc uno edita in vulgus argumento, quoniam accipitrem eum cui ſimilis eſt, nuſquam capi aïunt, cum cuculus apparet. Sed hanc opinionem multis convellit argumentis Philoſophus, loc. cit. quibus adde quæ de upupa dicturi ſumus, ſect. 44.

3. *Ac rictu.*] Alii *ritu*, hoc eſt, moribus : alii *victu* legunt. Nos rictum defendimus. Eſt autem rictus pars illa roſtri intima, quæ oculis propior eſt, & carne veſtitur, qua roſtrum maxillis & collo committitur. Hæc in diverſis avibus diverſi coloris eſſe ſolet. In cuculo luteus rictus eſt. Favet huic lectioni Albertus, lib. 6. de anim. tract. 1. cap. 6. pag. 196.

4. *Quin & abſumitur.*] Ariſt. pag. 667.

5. *Mutat autem.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 75. pag. 1166.

6. *Semperque.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. pag. 667. & lib. 9. cap. 37. pag. 1065. aliique permulti, quos laudat Bochartus, parte 2. de animal. lib. 1. cap. 12. pag. 88.

7. *Cauſa.*] Ariſt. locis citatis.

8. *Educat ergo.*] Curruca ſcilicet, *la Fauvette*, Græcis ἐπιλαίς, vel ὑπολαΐς, aut alia quælibet avis, cujus in nido cuculus ova parit. Sic Ariſt. pag. 668. Τίκτει δὲ καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ ὑπολαΐδος νεοττείᾳ· ἡ δὲ ἐκλέπει καὶ ἐκφέρει. Sic auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1150.

9. *Subditum.*] Sive ſubdititium : Ariſtoteli, ὑποβολιμαῖον.

etiam ſe inſpectante patitur, [10] donec corripiat ipſam quoque jam volandi potens. [11] Nulla tunc avium ſuavitate carnis comparatur illi.

XII. [1] Milvi ex eodem accipitrum genere, magnitudine differunt. Notatum in his, rapaciſſimam & famelicam ſemper alitem nihil eſculenti rapere unquam ex funerum ferculis, [2] nec Olympiæ ex ara. Ac ne ferentium quidem manibus, niſi lugubri municipiorum immolantium oſtento. Iidem videntur artem gubernandi docuiſſe caudæ flexibus, in cælo monſtrante Natura, [3] quod opus eſſet in profundo. [4] Milvi & ipſi hibernis menſibus latent, non tamen ante hirundinem abeuntes. [5] Traduntur autem & a ſolſtitiis affici podagra. CAP. X.

XIII. Volucrum prima diſtinctio pedibus maxime conſtat. Aut enim [1] aduncos ungues habent, [2] aut digitos, [3] aut palmipedum in genere ſunt, uti anſeres & aquaticæ fere aves. [4] Aduncos ungues habentia, carne tantum veſcuntur ex parte magna. CAP. XI.

XIV. Cornices & alio pabulo: [1] ut quæ duritiam nucis roſtro repugnantem, volantes in altum in ſaxa tegulaſve jaciunt iterum ac ſæpius, donec quaſſatam perfringere queant. Ipſa ales eſt inauſpicatæ garrulitatis, [2] a quibuſdam tamen laudata. [3] Ab Arcturi ſidere ad hirundinum adventum notatur eam in Minervæ lucis templiſque raro, alicubi omnino non aſpici, [4] ſicut Athenis. [5] Præterea ſola hæc etiam volantes pullos aliquamdiu paſcit: inauſpicatiſſima fetus tempore, hoc eſt, poſt ſolſtitium. CAP. XII.

XV. [1] Ceteræ omnes ex eodem genere pellunt nidis pullos, ac volare cogunt, ſicut & corvi: qui ipſi non carne tantum aluntur, [2] ſed robuſtos quoque fetus ſuos fugant longius. [3] Itaque parvis in vicis non plus bina conjugia ſunt: [4] circa Cranonem quidem Theſſaliæ [5] ſingula perpetuo: genitores ſoboli loco cedunt. Diverſa in hac, ac ſupradicta alite quædam. Corvi ante ſolſtitium generant, iidem ægreſcunt ſexagenis diebus, [6] ſiti maxime, antequam fici coquantur autumno. Cornix ab eo tempore corripitur morbo. [7] Corvi pariunt cum plurimum quinos. [8] Ore eos parere aut coïre vulgus arbitratur: [9] ideoque gravidas, ſi ederint corvinum ovum, per os partum reddere; atque in totum, difficulter parere, ſi tecto inferantur. Ariſtoteles negat, non hercule magis,

NOTÆ.

10. *Donec corripiat.*] Non eſt hæc clauſula apud Ariſtotelem.

11. *Nulla tunc.*] Ariſt. lib. 6. pag. 668.

Sect. XII. 1. *Milvi.*] Ἰκτῖνοι Græci, noſtri *Milanos regales* vocant: etiam Milvios Latini, in primiſque Phædrus, lib. 1. fab. ult.

2. *Nec Olympiæ.*] Pauſanias in Eliac. prior. Ælian. lib. 2. hiſt. anim. cap. 47. Antigonus in Hiſt. mirab. cap. 10. ex Theopompo.

3. *Quod opus eſſet.*] Quod adhiberi opus eſſet in mari: nempe temonem ſive clavum, quem cum nautæ huc illuc contorquent, ut milvi caudam, navim quo lubet impellunt.

4. *Milvi & ipſi.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 21. pag. 935.

5. *Traduntur.*] Feſtivo ſtilo ac ſimplici Albertus, libro 23. de animal. cap. 24. pag. 641. *Milvus*, inquit, *avis eſt nota, magnitudine accipitris, rufa pennis, aduncorum unguium.... Hæc avis guttoſa eſt, & podagram patitur, & ideo timida eſt: & propter hoc latet aliquando .... Circa ſolſtitia latet frequentius, quia tunc magis eſt podagricus, & guttoſus.*

Sect. XIII. 1. *Aduncos ungues.*] Noſtris, *la liaiſon crochuë.* Digiti ipſi earum avium, *les ſerres.* Hæ fere carnivoræ ſunt: aquila, accipiter, milvus, cornix, picus, aliæque, quibus aduncum pariter roſtrum eſt.

2. *Aut digitos.*] Teretes ſcilicet ac rotundos: quales ſunt oſcinibus, & iis quæ grana veſcuntur. Ut enim Plinius idem ſcribit, ſectione 21. in ſecundo ordine (nempe digitatarum avium) oſcines ſunt aliteſque: illarum generi cantus oris: his magnitudo differentiam dedit.

3. *Palmipedum.*] Στεγανόποδες Græcis dicuntur, quæ planos, & ad palmæ ſimilitudinem pedes habent.

4. *Aduncos.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 6. pag. 882.

Sect. XIV. 1. *Vt quæ duritiam nucis.*] Hinc illud cornicis conſilium apud Phædrum, lib. 2. fab. 6.

Aquila in ſublime ſuſtulit teſtudinem,
Quæ quum abdidiſſet cornea corpus domo,
Nec ullo pacto lædi poſſet condita,
Venit per auras cornix, & propter volans:
Opimam ſane prædam rapuiſti unguibus,
Sed niſi monſtraro quid ſit faciendum tibi,
Gravi nequicquam te laſſabis pondere.
Promiſſa parte, ſuadet ut ſcopulum ſuper
Altis ab aſtris duram illidat corticem,
Qua comminuta facile veſcatur cibo.
Inducta verbis Aquila, monitis paruit, &c.

2. *A quibuſdam.*] Qui cornicis auguria e re conſulentium maxime eſſe cenſebant, præſertim cum læva eſſent: id enim cornici, ceu dotem aliquam eximiam conceſſam a Divis narrat Phædrus, dum ſic compellari pavonem a Junone fingit:

Tibi forma, vires aquilæ, luſcinio melos,
Augurium corvo, læva cornici omina.

Quod & Virgilius confirmat, Ecloga 1.

Sæpe malum hoc nobis, ſi mens non læva fuiſſet,
Sæpe ſiniſtra cava prædixit ab ilice cornix.

Et Cicero, lib. 1. de Divin. n. 85. *Cornicem a læva ratum*, hoc eſt, proſperum & certum facere augurium ſcripſit. Denique Petrus Bleſenſis, ep. 65. *Qui de jocundo gloriantur hoſpitio, ſi a ſiniſtra in dexteram avis ſancti Martini volaverit, &c.* Sic cornicem ſcilicet Galli veteres appellabant. Vide Gloſſarium Du-Cangii, verbo *Avis.*

3. *Ab Arcturi ſidere.*] Ab Arcturi exortu matutino, qui in Attica Nonis Septembris, ut auctor eſt idem Plinius, lib. 18. ſect. 74. ad hirundinis viſum, qui VIII. Calend. Martii notatur, ſect. 65. ejuſdem libri.

4. *Sicut Athenis.*] In arce, ἐν ἀκροπόλει, numquam aſpici; auctor eſt Ariſtoteles, apud Ælianum, lib. 5. hiſt. anim. cap. 8. Apollonius, hiſt. Comm. cap. 8. Antigonus, hiſt. Mirab. cap. 12.

5. *Præterea.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 6. pag. 665. Baſilius quoque in Hexaëm. homil. 8. pag. 106.

Sect. XV. 1. *Ceteræ ex eodem genere.*] Nempe quæ ſunt aduncis unguibus, πάντες, ὡς εἰπεῖν, οἱ γαμψώνυχες, inquit Ariſt. loc. cit.

2. *Sed robuſtos.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 40. pag. 1064. Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 49.

3. *Itaque parvis.*] Ariſt. pag. 1068. ἐν τοῖς μικροῖς χωρίοις, in parvis regionibus, non bina conjugia, quæ quaternis conſtare corvis oportet, ſed binos omnino corvos degere ait ſolere. Ælianus item ex ipſo, loc. cit.

4. *Circa Cranonem.*] Auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1163. Stephanus item, pag. 384. ex Callimacho in Mirabilibus, & Theopompo.

5. *Singula.*] Conjugia nimirum: corvus mas, & femina: δύο κόρακες μόνοι, inquit Stephanus.

6. *Siti maxime.*] Ælianus, lib. 1. hiſt. animal. cap. 47. Phile de propr. animal. & Eratoſthenes in Καταστερισμοῖς, pag. 14. ubi Ariſtotelem laudat auctorem, ἐν τοῖς περὶ θηρίων. De ea re iterum, lib. 29. ſect. 13.

7. *Corvi pariunt.*] Ariſtoteles, lib. 9. hiſt. cap. 40. pag. 1068.

8. *Ore eos.*] Ariſtot. lib. 3. de gener. anim. cap. 6. id tamquam fabuloſum ridet, ac refellit.

9. *Ideoque.*] Recte id Plinius monet fabulis accenſendum. Repetit iterum nihilominus, lib. 30. ſect. 44.

quam [10] in Ægypto ibim: ſed illam exoſculationem, quæ ſæpe cernitur, qualem in columbis, eſſe. [11] Corvi in auſpiciis ſoli videntur intellectum habere ſignificationum ſuarum. [12] Nam cum Mediæ hoſpites occiſi ſunt, omnes e Peloponneſo & Attica regione volaverunt. [13] Peſſima eorum ſignificatio, cum glutiunt vocem velut ſtrangulati.

XVI. Uncos ungues & nocturnæ aves habent, ut noctuæ, bubo, ululæ. Omnium horum hebetes interdiu oculi. [1] Bubo funebris, & maxime abominatus publicis præcipue auſpiciis, deſerta incolit: nec tantum deſolata, ſed dira etiam & inacceſſa: noctis monſtrum, nec cantu aliquo vocalis, [2] ſed gemitu. [3] Itaque in urbibus aut omnino in luce viſus, dirum oſtentum eſt. Privatorum domibus inſidentem plurimum ſcio non fuiſſe feralem. Volat numquam quo libuit, ſed tranſverſus aufertur. Capitolii cellam ipſam intravit Sex. [4] Palpelio Hiſtro, L. Pedanio Coſſ. propter quod Nonis Martiis Urbs luſtrata eſt eo anno.

CAP. XIII. XVII. Inauſpicata eſt & incendiaria avis, propter quam [1] ſæpenumero luſtratam Urbem in Annalibus invenimus, ſicut [2] L. Caſſio, C. Mario Coſſ. quo anno & bubone viſo luſtrata eſt. Quæ ſit avis ea, nec reperitur, nec traditur. Quidam ita interpretantur, incendiariam eſſe quæcumque apparuerit [3] carbonem ferens ex aris vel altaribus. Alii [4] ſpinturnicem eam vocant: ſed hæc ipſa quæ eſſet inter aves, qui ſe ſciret diceret, non inveni.
* CAP. XIV. * [5] Cliviam quoque avem ab antiquis nominatam, animadverto ignorari. Quidam clamatoriam dicunt, Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium
* CAP. XV. [6] ſubis appellatur avis, quæ aquilarum ova frangat. * Sunt præterea complura genera depicta in Etruſca diſciplina, [7] ſed ulli non viſa: quæ nunc defeciſſe mirum eſt, cum abundent etiam quæ gula humana populatur.

CAP. XVI. XVIII. Externorum de auguriis peritiſſime ſcripſiſſe Hylas nomine putatur. Is tradit noctuam, bubonem, picum arbores cavantem, [1] trogonem, cornicem, [2] a cauda de ovo exire: quoniam pondere capitum perverſa ova, poſteriorem partem corporum fovendam matri applicent.

CAP. XVII. XIX. [1] Noctuarum contra aves ſolers dimicatio. [2] Majore circumdatæ multitudine, reſupinæ pedibus repugnant, collectæque in arctum, roſtro & unguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter [3] collegio quodam naturæ, bellumque partitur. Noctuas ſexagenis diebus hiemis cubare, [4] & novem voces habere tradit Nigidius.

CAP. XVIII. XX. Sunt & parvæ aves uncorum unguium, [1] ut pici: [2] Martio cognomine inſignes, &

NOTÆ.

10. *In Ægypto ibim.*] Id vero de ibi, quod Plinius negat eſſe verum, & merito, Ægyptios credidiſſe, auctor eſt præter Ariſtotelem loc. cit. Ælianus, lib. 10. hiſt. anim. cap. 29. Plinii quoque interpres Solinus, de ibi idem aſſeverat, cap. 32. pag. 61.

11. *Corvi in auſpiciis.*] Vanitas augurum auſpicia corvorum fauſta a dextra: a læva, infauſta jactabat. Euclio ſenex infelix apud Plautum in Aulul. act. 4. ſc. 3.

Non temere eſt, quod corvus cantat mihi nunc ab læva manu,
Semel radebat pedibus terram, & voce crocibat ſua.

12. *Nam cum Mediæ.*] Quo tempore, inquit Philoſophus, lib. hiſt. cap. 40. pag. 1069. *οἱ Μηδείου ξένοι*, Mediæ cujuſdam hoſpites in Pharſalo interiere, reliquere corvi terram Atticam, & Peloponneſum, quaſi ſenſu quodam perciperent rerum viciſſitudines: *ὡς ἐχόντων αἴσθησίν τινα τῆς παρ' ἀλλήλων δηλώσεως.*

13. *Peſſima.*] Ut corvi ſingultu ac voce præſagiant tempeſtatem, dicetur lib. 18. ſect. 87.

Sect. XVI. 1. *Bubo.*] Noſtris *Hibou, Chat-huant, & Grand Duc.* Græcis *βύας*. Similem eſſe noctuæ ſcribit Ariſt. libro 8. hiſt. anim. cap. 6. pag. 883. magnitudine tamen haud inferiorem aquila.

2. *Sed gemitu.*] Hinc illud Senecæ, in Herc. Fur. act. 3. v. 686.

Hic vultur, illic luctifer bubo gemit.

Et Virgil. lib. 4. Æneïd. v. 462.

Seraque culminibus ferali carmine bubo
Viſa queri, & longas in fletum ducere noctes.

3. *Itaque in urbibus.*] Inter prodigia bubonem viſum captumve ſæpius commemorat Julius Obſequens, lib. de prodig. cap. 106. 107. &c.

4. *Palpelio Hiſtro.*] Quo anno Conſulatum hi geſſerint, incompertum eſt. Vide Notas & Emend. num. XVII.

Sect. XVII. 1. *Sæpenumero.*] Julius Obſeq. cap. 99. *C. Sergio Galba, M. Scauro Coſſ. Avis incendiaria, & bubo, in Vrbe viſæ.* Et cap. CXI. *C. Lælio, L. Domitio Coſſ. avis incendiaria viſa, occiſaque.* De luſtrationibus veterum dicemus libro XXV. ſect. LIX.

2. *L. Caſſio.*] Primus hic fuit C. Marii Conſulatus, quo Lucium Caſſium Longinum collegam habuit, anno Urbis DCXLVII. ut quidem Faſti habent.

3. *Carbonem ferens.*] Id frequenter milvo contingebat, arreptis extis e focis ſacris, ſimul ut carbones auferret. Exſtat fabula, qua narratur, cum nidum ablato ſic igne milvus incendiſſet, exprobratam ei a matre Deorum iram, & ultionem, diſturbatis ſacris. Et de corvo Plutarchus: *Σκήνη Ῥωμύλου ἐκαύθη, κοράκων κρέα ἐς αὐτὴν ἐκ βωμοῦ πυρὸς ἔμπυρα ἐμβαλλόντων. Ædes Romuli uſta eſt, corvis carnes ignitas ex ara quadam in eam projicientibus.*

4. *Spinturnicem.*] Ἀπὸ τοῦ σπινθῆρος, a ſcintilla, ſive igniculo, quem avis deferret, quæcumque ea eſſet, incendiaria ea, ſive buſtuaria dicebatur.

5. *Cliviam.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

6. *Subis.*] Ita Reg. 2. In Reg. 1. & Chiffl. *ſubter.* In Colb. 1. 2. & Pariſ. *ſuper.*

7. *Sed ulli.*] Ita MSS. omnes. Fruſtra editi, *ſeculis non viſa.*

Sect. XVIII. 1. *Trogonem.*] In Reg. 1. 2. ac Chiffl. *trygonem.* Solo nomine nota avis hæc eſt.

2. *A cauda.*] Negat hoc eſſe de bubone verum Albertus M. lib. 23. pag. 616. de aliis item negare jure poſſumus, cum Aldrov. lib. 8. Ornithol. cap. 7. pag. 548.

Sect. XIX. 1. *Noctuarum.*] E Gallis ſunt qui *Cheveches* appellitent: ut Scaliger, pag. 251. in Ariſt. alii communi cum bubone nomine, (eodem enim genere continentur:) *Hibous:* Auriculas e pinnulis non habent: bubo habet. Græcis *γλαύξ* noctua eſt.

2. *Majore circumdatæ.*] Albertus M. lib. 23. de animal. pag. 643.

3. *Collegio.*] Societate, conſortione, communione, affinitate.

4. *Et novem voces.*] Vox noctuæ propria, *Tou, tou:* unde noctua dicitur tutubare. Hinc jocus apud Plautum, in Menæchmis, act. 2. ſc. 2. v. 90.

ME. *Egon' dedi?* PE. *Tu, tu iſtic, inquam, Vin' afferri noctuam,*
Quæ Tu, Tu, uſque dicat tibi? nam nos jam nos defeſſi ſumus.

Sect. XX. 1. *Vt pici.*] Picus, ut recte monet Albertus, lib. 23. pag. 644. non avis ſpecies eſt, ſed genus: quo ſub genere Martii continentur.

2. *Martio.*] Quia Marti ſacri, ut ait Plutarch in quæſt. Rom. pag. 268. Hi vulgo in Gallia *Piverds* appellantur.

[3] in auſpicatu magni. [4] Quo in genere arborum cavatores [a] ſcandentes in ſubreptum felium modo : illi vero & ſupini, percuſſi corticis ſono, pabulum ſubeſſe intelligunt. [5] Pullos in cavis educant avium ſoli. [6] Adactos cavernis eorum a paſtore cuneos, admota quadam ab his herba, elabi creditur vulgo. Trebius auctor eſt, clavum cuneumve adactum, quanta libeat vi, arbori in qua nidum habeat, ſtatim exſilire, [7] cum crepitu arboris, cum inſederit clavo aut cuneo. Ipſi principales Latio ſunt in auguriis, [8] a rege, qui nomen huic avi dedit. Unum eorum præſcitum tranſire non queo. In capite Prætoris urbani [9] Ælii Tuberonis, in foro jura pro tribunali reddentis, ſedit ita placide, ut manu prehenderetur. Reſpondere vates, exitium imperio portendi, ſi dimitteretur : at ſi exanimaretur, Prætori. Et ille avem protinus concerpſit : nec multo poſt [10] implevit prodigium.

XXI. Veſcuntur & glande [1] in hoc genere, pomiſque multæ, ſed quæ carne tantum non vivunt, [2] excepto milvo : quod ipſum in auguriis dirum eſt : [3] Uncos ungues habentes omnino non congregantur, & ſibi quæque prædantur. [4] Sunt autem omnes fere altivolæ, præter nocturnas : & magis, majores. [5] Omnibus alæ grandes, corpus exiguum. Ambulant difficulter. [6] In petris raro conſiſtunt, curvatura unguium prohibente. CAP. XIX.

XXII. [1] Nunc de ſecundo genere dicamus, quod in duas dividitur ſpecies, [2] oſcines, & alites : illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit : itaque præcedent & ordine : * [b] omneſque reliquas in his pavonum genus, cum forma, tum intellectu ejus & gloria. * CAPUT XX.

[3] Gemmantes [4] laudatus expandit colores, adverſo maxime Sole, quia ſic fulgentius radiant. Simul umbræ quoſdam repercuſſus ceteris, qui & in opaco clarius micant, [c] conchata quærit cauda : omneſque in acervum contrahit pennarum, quos ſpectari gaudet, [5] oculos. Idem cauda annuis vicibus amiſſa cum foliis arborum, donec renaſcatur iterum [6] cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram. [7] Vivit annis XXV. [8] Colores incipit fundere in trimatu. [9] Ab auctoribus non glorioſum tantum animal hoc traditur,

INTERPRETATIO.

a *Scandentes.*] Scandunt *arbores ac latenter* ſubrepunt, felium more, ſed & pici *ſupino contra arborem* ventre, &c.

b *Omneſque.*] Et omnes alias aves in alitum genere præcedet pavonum genus, tum *quod præſtantiore* forma ſit, tum quod *videatur eam* intelligere, eaque gloriari.

c *Conchata.*] In conchæ morem curvata umbram affectat, quæ incidens in ceteros colores, facit ut ii vel in opaco clarius micent.

NOTÆ.

3. *In auſpicatu.*] Ita cum Rhenano ſcribimus. In MSS. *auſpicatis.* Editi, *auſpiciis* exhibent. Plautus in Aſinaria, act. 2. ſc. 1. v. 12. inter auguria proſpera hæc recenſet :

Picus & cornix eſt ab læva, corvus porro ab dextera,
Conſuadent.

4. *Quo in genere.*] Varia picorum genera Philoſophus enumerat, lib. 9. hiſt. anim. cap. 13. pag. 1039. & cum eo ſatis accurate Scaliger. In his genus unum eſt, quod formicis veſcitur, & coſſis arborum : Hos ut venetur, arbores uſque eo excavat, ut eos ſæpe dejiciat. Unde *δρυοκολάπτης* dicitur, ſeu arborum cavator, quia *τὰς δρῦς κολάπτει*, quercus roſtro excavat. Sic præter Ariſtot. auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1151. & Plutarch. loc. cit. pag. 269.

5. *Pullos in cavis.*] Subintellige, in cavis arboribus. *Nidificant in arborum concavitatibus*, inquit Albertus, lib. 8. de anim. tract. 2. cap. 2. pag. 254.

6. *Adactos.*] Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 45. & Albertus, lib. 23. de animal. pag. 644. Hanc vulgi fidem Plinius ipſe elevat, lib. 25. ſect. 5.

7. *Cum crepitu.*] Ita Reg. 2. cum libris impreſſis. At Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *cum ſtrepitu.*

8. *A Rege.*] Pico Saturni F. Rege Latinorum, quem augurem fuiſſe, & habuiſſe domi picum, per quem futura noſceret, ex Pontificalibus libris (ut ait) Servius prodidit, in hunc Virgilii locum Æneid. 7.

Ipſe Quirinali lituo, &c.

9. *Ælii Tuberonis.*] Vide Notas & Emendationes, num. XIX.

10. *Implevit prodigium.*] Valerius Max. lib. 5. cap. 6. quemadmodum is prodigium impleverit, explanat : Nam *decem & ſeptem milites ſuæ familiæ*, inquit, *eximiæ fortitudinis viros, Cannenſi prælio amiſit : Reſpublica procedente tempore ad ſummum imperii faſtigium exceſſit.*

Sect. XXI. 1. *In hoc genere.*] Avium nempe uncos ungues habentium.

2. *Excepto milvo.*] Milvus, inquit, excipitur, etſi carne tantum non vivat : ipſum enim glande veſci, pomiſque, cum alio genere alimenti familiari non deſtituitur, in auguriis dirum eſt. Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 6. pag. 882. *Avium uncungues omnes carnivoræ ſunt : fruges autem etiam ſi quis fruſtillatim in os indiderit, nequeunt deglutire. Talia aquilarum genera omnia, & milvi*, &c. Τῶν δὲ ὀρνίθων ὅσοι μὲν γαμψώνυχοι, σαρκοφάγοι πάντες εἰσί· σῖτον δ', οὐδ' ἐάν τις ψωμίζῃ, δύνανται καταπιεῖν· οἷον τά τε τῶν ἀετῶν γένη πάντα, καὶ ἰκτῖνοι, καὶ ἱέρακες, &c

3. *Uncos ungues.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 2. pag. 20. Γαμψωνύχων δ', οὐδὲν ἀγελαῖον.

4. *Sunt autem.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. cap. 15. pag. 213.

5. *Omnibus.*] Ariſt. lib. 4. de part. cap. 12. pag. 1042.

6. *In petris.*] Ariſt. loco proxime citato, & lib. 9. cap. 41. pag. 1075.

Sect. XXII. 1. *Nunc de ſecundo genere.*] Nempe digitatarum avium. Superius enim, ſect. 13. (quem locum a Plinio reſpici certiſſimum eſt,) tria diſtinxit volucrum genera : uncunguium, digitatarum, & palmipedum. De uncunguibus hactenus : nunc de digitatis. Vide Notas & Emend. num. XX.

2. *Oſcines.*] Oſcines ore, alis alites auſpicium faciunt. Cicero lib. 6. Epiſt. 6. ad Famil. *Non igitur ex alitis volatu, nec e cantu ſiniſtro oſcinis, ut in noſtra diſciplina eſt, tibi auguror.* Vide Feſtum, verbo *Oſcines.*

3. *Gemmantes.*] Apud Phædrum, lib. 2. Juno ad pavonem :

Sed forma vincis, vincis magnitudine :
Nitor ſmaragdi collo præfulget tuo,
Pictiſque plumis gemmeam caudam explicas.

4. *Laudatus.*] Hinc apud Ovidium, lib. 13. Metam. v. 802. *Laudato pavone ſuperbior.*

5. *Oculos.*] Sic orbes illos vocat, quos in pavonum caudis natura poſuit. Inſertos Argi centum oculos poetæ fabulantur. Ovidium conſule, lib. 1. Metam. v. 616.

6. *Cum flore.*] Verno tempore, cum ſe arbores induunt in florem.

7. *Vivit annis.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 7. pag. 171. & Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 1. cap. 6. pag. 197.

8. *Colores.*] Ariſt. & Albertus, modo laudati. Athenæus, lib. 9. pag. 397.

9. *Ab auctoribus.*] Ariſtoteles dum hæc de pavone, & anſere totidem verbis tradit, lib. 1. hiſt. anim. cap. 2. pag. 28. rem haud ſatis probatam adeo confidenter pronunciat ;

ſed & malevolum, ſicut anſer verecundum: quoniam has quoque quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi.

XXIII. [1] Pavonem cibi gratia Romæ primus occidit Orator Hortenſius, [2] aditiali cœna ſacerdotii. Saginare primus inſtituit circa noviſſimum piraticum bellum [3] M. Aufidius Lurco, exque eo quæſtu reditûs ſeſtertiûm ſexagena millia habuit.

Cap. XXI. XXIV. Proxime gloriam ſentiunt & hi noſtri vigiles nocturni, [1] quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoque ſomno Natura genuit. Norunt ſidera, & ternas diſtinguunt horas interdiu cantu. Cum Sole eunt cubitum, [2] quartaque caſtrenſi vigilia ad curas laboremque revocant. Nec Solis ortum incautis patiuntur obrepere: diemque venientem nunciant cantu, ipſum vero cantum [3] plauſu laterum. Imperitant ſuo generi; & regnum in quacumque ſunt domo, exercent. [4] Dimicatione pariter hoc quoque inter ipſos, velut ideo tela agnata cruribus ſuis intelligentes: nec finis ſæpe commorientibus. [5] Quod ſi palma contingit, ſtatim in victoria canunt, ſeque ipſi principes teſtantur. Victus occultatur ſilens, ægreque ſervitium patitur. [6] Et plebs tamen æque ſuperba, graditur ardua cervice, criſtis celſa: cælumque ſola volucrum aſpicit crebro, in ſublime caudam quoque falcatam erigens: itaque terrori ſunt etiam [7] leonibus ferarum generoſiſſimis. Jam ex his quidam ad bella tantum & prælia aſſidua naſcuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt, [8] Rhodum, aut [9] Tanagram. Secundus eſt honos habitus [10] Melicis, & Chalcidicis, ut plane dignæ aliti tantum honoris præbeat [11] Romana purpura. Horum ſunt [12] tripudia ſoliſtima. [13] Hi magiſtratus noſtros quotidie regunt, domoſque ipſis ſuas claudunt aut reſerant: hi faſces Romanos impellunt aut retinent,

NOTÆ.

Enimvero cur verecundum anſerem Philoſophus dixerit, nulla ſatis probabilis ratio nunc occurrit: quæ inverecundum probent, plurimæ: quas Scaliger attigit in eum Philoſophi locum, pag. 29. Tamen Albertus M. lib. 1. de anim. tract. 1. cap. 4. pag. 9. Ariſtoteli ſuffragatur: *Non enim animalia*, inquit, *principium ſuarum operationum habent virtutem; ſed quamdam naturæ inclinationem ad virtutis ſimilitudinem. Sic turtur & palumbus imitantur caſtitatem: anſer autem, & catus, verecundiam*, &c.

Sect. XXIII. 1. *Pavonem.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 6. pag. 101. *Primus hos* (pavones) *Q. Hortenſius augurali adjiciali cœna poſuiſſe dicitur, quod protinus factum, tam luxurioſi, quam ſeveri boni viri laudabant.* Hunc Varronis locum refert & Macrob. lib. 2. Satur. cap. 9. pag. 352. Hortenſii factum, Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 21. & Tertull. lib. de pallio, ſub finem, pag. 119.

2. *Aditiali.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Alii *adjiciali* legunt: Barbarus *adipali*. Affluentem, lautamque cœnam ſignificari ea voce plerique omnes conſentiunt. Eruditiores, ab aditu ſacerdotii, vel adeundo ſacrificio. Meminit Suetonius in Claudio, cap. 9. ſumptuum quæ facere eum oportuit, *pro introitu novi ſacerdotii.*

3. *M. Aufidius.*] Totidem verbis habet iſta Varro, loc. cit. Refert eadem pariter & Tertull. ante laudatus. Efficit porro Gallicæ monetæ hæc ſumma ſexagenûm millium nummûm, ſive ſeſtertiûm, libras 6000.

Sect. XXIV. 1. *Quos excitandis.*] Hinc ἀλέκτωρ apud Græcos gallus vocatur, quod nos ἐκ τοῦ λέκτρου, e lecto excitet, inquit Athenæus, lib. 9. pag. 374.

2. *Quartaque.*] Nocturnæ in caſtris excubiæ, ut jam ante monuimus, in quaterna dividebantur horarum ſpatia, ita ut prima, ſecunda, tertia, quartaque vigilia diceretur.

3. *Plauſu laterum.*] Alii *ploſu* malunt: quoniam in vet. Gloſſ. *Ploſus*, ὁ τῆς φωνῆς βόμβος. *Plauſus*, πίναγμα καὶ σύγκρουσις τῶν χειρῶν, ποδῶν, πτερῶν, &c.

4. *Dimicatione.*] Exſtat hujus loci paraphraſis non inconcinna, Joannis Paſſeratii, in eo carmine, quod de gallo inſcripſit:

Scilicet in gallos ſolis audacia gallis
Inſita, Pergameæ renovat ſpectacula ſcenæ.
Namque ubi magnanimos campo irritavit aperto
Bilis amara duces, agnataque miſit in arma,
Vnguibus, & roſtris, repetito & verbere pennæ,
Pendentem exercent pugnam: rapit impetus ambos:
Fit ſonitus crebro aſſultu: volat acta per auras
Pluma, nivis ritu, ſtatque atro pulvere cælum.
Quin adeo igneſcunt ſtimulis diſcordibus iræ,
Viribus exhauſtis, ut ſæpe occumbat uterque,
Sternaturque pari per mutua vulnera leto.
Et quiſquam humana miretur clade parari
Imperium, proceresque animas impendere ſceptris.
Cum tanti exigua ſurgant de corte tumultus?
Nulla quies pugnæ, rabido mora nulla furori.
Nunc capitis rubros apices, nunc tempora figunt:
Lumina nunc fodiunt nigro ſtillantia tabo.
Gallinæ interea tacita formidine muſſant,
Quem fortuna ſibi regem velit eſſe, virumque.
Alter ut inferior ceſſit, tenebraſque petivit,
Multa gemens, ſolio regni quod pulſus aviti:
Laude tumens alter, primos ſublimis in ungues
Erigitur, victorque ſuum canit ipſe triumphum.

5. *Quod ſi palma.*] Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 29.

6. *Et plebs tamen.*] Paſſeratius:

Principio criſta inſignis, paleaque rubenti,
Et greſſu intrepido, calcaribus aſpera duris
Crura movet, raviſque oculis procul omnia luſtrat.
Picta micat variis fulgoribus ardua cervix.
Oſtentat validum pectus, forteſque lacertos:
Præliaque infeſti meditatur acumine roſtri.
Aſpiciant vaſti qualem ſi forte leones,
Tunc oblita ſui domitrix vis illa ferarum,
Terga fugæ mandat ſilvis tectura pudorem:
Demittitque jubas, & caudam ſubjicit alvo.

7. *Leonibus.*] Vide quæ diximus, libro octavo, ſect. 19.

8. *Rhodum &c.*] Columella, lib. 8. cap. 2. pag. 280. *Græci, quoniam procera corpora, & animos ad prælia pertinaces requirebant, præcipue Tanagricum gallorum genus, & Rhodium probabant: nec minus Chalcidicum, & Medicum, quod ab imperito vulgo littera mutata Melicum appellatur*, &c. Petr. Quiqueranus, lib. 2. de laud. Prov. fol. 38. *Rhodii quidem generis*, inquit, *mihi gallus unus ſemeſtris erat allatus, & ille quidem non exiguo auro redemptus: ceterum in ea ætate tam magnanimus, animoque ad prælia comparato, ut ne liceret quidem cani cortem intrare, niſi male mulctari vellet: vulgarium vero gallorum quoſcumque aſſequebatur, occidit.*

9. *Tanagram.*] De gallis Tanagræis, præter Columellam modo laudatum, Varro lib. 3. de re ruſt. cap. 9. pag. 574. Proverbio jactabant veteres, ἀλεκτρυόνα ἀθλητὴν Ταναγραῖον, *gallum pugilem Tanagræum.* Vide Suidam.

10. *Melicis.*] Medicos appellat Varro, loc. cit. pag. 103. & pag. 105. *Gallinas Medicas, quia ex Media propter magnitudinem erant allatæ.* Sed imperitum vulgus, ut ait Columella, loc. cit. poſt Varronem, littera mutata Melicos appellavit.

11. *Romana purpura.*] Conſulum Magiſtratus. Sic Ovidius, de Piſone:

Cum tua biſſenos numeraret purpura faſces.

Et lib. 1. Faſtor.

Jamque novi præeunt faſces, nova purpura fulget.

Vide quæ diximus ſuperiore libro, ſect. 60.

12. *Tripudia.*] Feſtus: *Puls potiſſimum dabatur pullis in auſpiciis, quia ex ea neceſſe erat aliquid decidere, quod Tripudium faceret, id eſt, Terræ pavium: pavire enim ferire eſt.* Soliſtimum vero dicebant ab imo ſolo, quod offa ex ore cadens feriebat, ut Cicero refert lib. 1. de Divin. pag. 168. Hoc genere augurii maxime uſi Romani, ut prælii eventum conjectarent: nam ſi avide cibum oblatum pulli appeterent, auſpicatum fuit.

13. *Hi magiſtratus.*] Horum, inquit, auſpiciis magiſtratus noſtri reguntur: ſine quibus nihil militiæ, nihil domi agunt.

jubent acies aut prohibent, victoriarum omnium toto orbe partarum auſpices: hi maxime terrarum imperio imperant, extis etiam fibriſque haud aliter quam opimæ victimæ Diis grati. Habent oſtenta & præpoſteri eorum veſpertinique cantus. Namque totis noctibus canendo, [14] Bœotiis nobilem illam adverſus Lacedæmonios præſagivere victoriam, ita conjecta interpretatione, quoniam victa ales illa non caneret.

XXV. Deſinunt canere caſtrati: [1] quod duobus fit modis: [2] lumbis aduſtis candente ferro, [3] aut imis cruribus: mox hulcere oblito figlina creta: facilius ita pingueſcunt. [4] Pergami omnibus annis ſpectaculum gallorum publice editur, ceu gladiatorum. Invenitur in Annalibus, in Ariminenſi agro, [5] M. Lepido, Q. Catulo Coſſ. in villa Galerii locutum gallinaceum, ſemel, quod equidem ſciam.

Cap. XXII.

XXVI. [1] Et anſeri vigil cura, [2] Capitolio teſtata defenſo, per id tempus canum ſilentio proditis rebus. Quam ob cauſam [3] cibaria anſerum Cenſores in primis locant. Quin & fama amoris, [4] Ægii dilectâ formâ pueri Olenii, [5] & Glauces Ptolemæo regi cithara canentis, [6] quam eodem tempore & aries adamaſſe proditur. [a] Poteſt & ſapientiæ videri intellectus his eſſe. Ita comes perpetuo adhæſiſſe [7] Lacydi Philoſopho dicitur, nuſquam ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdiu digreſſus.

XXVII. Noſtri ſapientiores, qui eos [1] jecoris bonitate novere. [2] Fartilibus [3] in magnam amplitudinem creſcit: [4] exemptum quoque lacte mulſo augetur. Nec ſine cauſa in quæſtione eſt, quis primus tantum bonum invenerit, Scipione Metellus vir Conſularis, [5] an M. Seïus eadem ætate eques Rom. Sed (quod conſtat) [6] Meſſalinus Cotta, Meſſalæ Oratoris filius, palmas pedum ex his torrere, atque patinis cum gallinaceorum criſtis condire reperit. Tribuetur enim a me culinis cujuſque palma cum fide. Mirum in hac alite, [7] a Morinis uſque Romam pedibus venire. Feſſi proferuntur ad primos: ita ceteri ſtipatione naturali propellunt eos. Candidorum alterum vectigal in pluma. [8] Velluntur quibuſdam locis bis anno. Rurſus plumigeri veſtiuntur: mollior,

Interpretatio.

a *Poteſt.*] Poſſunt videri & hæ alites intelligere quibus hominibus inſit ſapientia.

Notæ.

14. *Bœotiis.*] Cicero, lib. 1. de Divin. pag. 187. *Cum apud Lebadiam*, inquit, *Trophonio res divina fieret, gallos gallinaceos in eo loco ſic aſſidue canere cœpiſſe, ut nihil intermitterent: tum augures dixiſſe Bœotios, Thebanorum eſſe victoriam: propterea quod avis illa victa ſilere ſoleret: canere, ſi viciſſet.* Hæc Tullius ex Calliſthene, quæ iterum repetit lib. 2. pag. 234.

Sect. XXV. 1. *Quod duobus fit modis.*] Horum neuter hodie in uſu eſt, inquit Aldrov. lib. 14. Ornithol. cap. 17. pag. 348.

2. *Lumbis.*] Ad clunes, qua parte conquiniſcunt coëuntes, ferro candente applicito, inquit Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 79. pag. 1173.

3. *Aut imis cruribus.*] Varro loc. cit. pag. 103. *Gallos caſtrant, ut ſint capi, candenti ferro inurentes ad infima crura, uſque dum rumpatur: at quod exſtat hulcus, oblinunt figlina creta.* De calcaribus id Columella accepit, loc. cit. *Semimares capi, qui hoc nomine vocantur, cum ſint caſtrati, libidinis abolendæ cauſa. Nec tamen id patiuntur amiſſis genitalibus, ſed ferro candente calcaribus inuſtis: quæ cum ignea vi conſumpta ſunt, facta hulcera dum conſaneſcunt, figulari creta liniuntur.*

4. *Pergami.*] Et leges Atticæ lib. 1. tit. pag. 4. Ἀλεκτρυόνας ἀγωνίζεσθαι δημοσίᾳ ἐν τῷ θεάτρῳ μιᾶς ἡμέρας τοῦ ἔτους. *Galli gallinacei publice committuntor in Theatro, uno quotannis die.*

5. *M. Lepido.*] Anno Urbis DCLXXVI. ante Ciceronis Conſulatum ſexto decimo, ut quidem Faſti habent.

Sect. XXVI. 1. *Et anſeri vigil.*] Nec minus, inquit, anſer vigil, quam gallinacei, quos nocturnos vigiles antea appellavimus.

2. *Capitolio.*] Columella, lib. 8. cap. 13. de anſere: *Clangore prodit inſidiantem, ſicut etiam memoria tradidit, in obſidione Capitolii, cum adventu Gallorum vociferatus eſt, canibus ſilentibus.* Res eſt hiſtoricis decantata. Vide Livium, lib. 5. pag. 102. Ælian. lib. 12. hiſtor. animal. cap. 33. Virgil. lib. 8. Æneïd.

Galli per dumos aderant, &c.

3. *Cibaria anſerum.*] Cicero, pro Sex. Roſcio, num. 56. *Anſeribus cibaria publice locantur.* Aug. lib. 2. de Civit. cap. 22. *Solus collis Capitolinus remanſerat, qui etiam ipſe caperetur, niſi ſaltem anſeres, Diis dormientibus vigilarent. Unde pæne in ſuperſtitionem Ægyptiorum, beſtias aveſque colentium, Roma deciderat, cum anſeri ſolennia celebrarent.* Vide & Plutarch. in quæſt. Rom. pag. 287. *Cur Cenſores, ubi magiſtratum acceperunt, nihil prius habent locatione alimentorum pro ſacris anſeribus?*

4. *Ægii dilecta.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

5. *Et Glauces.*] Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 29.

6. *Quam eodem tempore & aries.*] Ælian. loc. cit. & Plut. lib. de ſolert. anim. pag. 972.

7. *Lacydi.*] Λακύδης Laërtio, in ejus vita pag. CXI. Obiiſſe dicitur ibidem, anno 4. Olymp. CXXX. Addit Ælianus, lib. 7. hiſt. anim. cap. 41. mortuo anſeri a Lacyde non minus ſplendide, quam filio, fratrive, juſta funera eſſe perſoluta.

Sect. XXVII. 1. *Iecoris bonitate.*] Athenæus, lib. 9. pag. 384.

2. *Fartilibus.*] Saginatis avibus, ficu præſertim, ut mos antiquus obtinuit: unde illud Horatii, lib. 2. Satyra ult.

Pinguibus & ficis paſtum jecur anſeris albi.

In vetere inſcript. apud Gruter. pag. 580. ANTIGONUS. DRUSI. AVIUM. FARTOR.

3. *In magnam.*] In tantam quidem, ut anſerem ipſum ſuperare interdum videretur. Martialis, lib. 13. Epigr. 58. pag. 708.

Aſpice quam tumeat magno jecur anſere majus:
Miratus dices: hoc, rogo, crevit ubi?

4. *Exemptum quoque.*] Ut igitur jecur anſerum delicatius fieret, vivos ficis potiſſimum ſaginabant: deinde ex iis recens mactatis exemptum jecur lacte mulſo immergebant. Diſſimile eſt quod in ſuibus factitatum, M. Apicii invento, dictum eſt ſuperius, lib. 8. ſect. 87. *Adhibetur & ars jecori ſuum, ſicut anſerum, inventum M. Apicii, fico arida ſaginatis, ac ſatie, necatis repente mulſi potu dato.* Etiamnum Judæi Pragenſes non ficis quidem, ſed oryza, triticoque, quod in lacte ſit & mulſa coctum, farciunt anſerum jecora, obeſantque.

5. *An M. Seius.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXII.

6. *Meſſalinus Cotta.*] Ex Valeria gente prognatus, majoribus clarus, ſed animo diſſimilis, prono ad ſeveritatem, ut Tacitus auctor eſt, lib. 4. Annal. pag. 105. & alibi ſæpe. De eo Ovidius, lib. 4. de Ponto, Eleg. 16. verſ. 41.

Te tamen in turba non auſim, Cotta, ſilere,
Pieridum lumen, præſidiumque fori.
Maternos Cottas, cui Meſſalaſque paternos
Maxima nobilitas ingeminata dedit.

7. *A Morinis.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

8. *Velluntur.*] Columella, lib. 8. cap. 13. *Præſtat anſer ex ſe pullos, atque plumam: quam, non ut in ovibus lanam, ſemel demetere, ſed bis anno, vere & autumno vellere licet*, &c.

quæ corpori proxima: [9] & e Germania laudatiſſima. [10] Candidi ibi, verum minores; gantæ vocantur. Pretium plumæ eorum, in libras [11] denarii quini. Et inde crimina plerumque [12] auxiliorum præfectis, a vigili ſtatione ad hæc aucupia dimiſſis cohortibus totis. Eoque deliciæ proceſſere, ut ſine hoc inſtrumento durare jam ne virorum quidem cervices poſſint.

XXVIII. [1] Aliud reperit Syriæ pars, quæ Commagene vocatur: adipem eorum in vaſe æreo cum cinnamo nive multa obrutum, ac rigore gelido maceratum, ad uſum præclari medicaminis, quod ab gente dicitur [2] Commagenum.

XXIX. Anſerini generis ſunt [1] chenalopeces: & quibus lautiores epulas non novit Britannia, [2] chenerotes, [3] fere anſere minores. [4] Decet tetraonas ſuus nitor, abſolutaque nigritia, in ſuperciliis cocci rubor. [5] Alterum eorum genus vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit. Nec ulla ales, excepto ſtruthiocamelo, majus corpore implens pondus, in tantum aucta, ut in terra quoque immobilis prehendatur. Gignunt eos Alpes, & ſeptemtrionalis regio. [6] In aviariis ſaporem perdunt. Moriuntur contumacia ſpiritu revocato. Proximæ eis ſunt, quas Hiſpania aves tardas appellat, [7] Græcia otidas, damnatas in cibis. Emiſſa enim oſſibus medulla, odoris tædium extemplo ſequitur.

CAP. XXIII. XXX. Inducias habet gens Pygmæa abſceſſu gruum ([1] ut diximus) cum iis dimicantium. Immenſus eſt tractus, quo veniunt, ſi quis reputet [2] a mari Eoo. [3] Quando proficiſcantur conſentiunt: volant ad proſpiciendum alte: ducem, quem ſequantur, eligunt: in extremo agmine per vices, qui acclament, diſpoſitos habent, & qui gregem voce contineant. [4] Excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede ſuſtinentes, qui laxatus ſomno & decidens indiligentiam coarguat. [5] Ceteræ dormiunt capite ſubter alam condito, alternis pedibus inſiſtentes. Dux erecto providet collo, ac prædicit. Eædem manſuefactæ laſciviunt, gyroſque quoſdam indecoro curſu vel ſingulæ peragunt. [6] Certum eſt, Pontum tranſvolaturas, primum omnium anguſtias petere, inter duo promontoria Criumetopon, & Carambin: [7] mox ſaburra ſtabiliri. Cum medium tranſierint, [8] abjici lapillos e pedibus: cum attigerint continentem, & e gutture arenam. Cornelius Nepos, qui Divi Auguſti principatu obiit, cum ſcriberet turdos paulo ante cœptos ſaginari, addidit, ciconias magis placere, quam grues: [9] cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo velit attigiſſe.

NOTÆ.

9. *Et e Germania.*] Non hæc de Germania vetere accipienda creduntur, quæ Rheno Danubioque clauditur: ſed de Germania Provincia, quæ in primam dividebatur olim, ubi Moguntiacum, & Argentoratum: & ſecundam, quæ Tungris & Agrippina inſignis erat. Argumento eſt, quod a Plinio mox ſubjicitur: magni criminis reos peragi ſolitos Præfectos Auxiliorum, qui in ripa Rheni adverſus Germanos, pro Galliarum defenſione, excubabant: quod totas interdum cohortes ad anſerum aucupia dimittebant, vacuis interim præſidiis ac ſtationibus.

10. *Candidi ibi .... gantæ vocantur.*] Sic Reg. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. Editi minus recte, *ganzæ*. Vet. Gloſſ. *Ganta*, χηναλώπηξ, hoc eſt, *vulpanſer*. Adſo, in vita Sancti Vvalberti, cap. 5. *Anſeres agreſtes, quas a candore vel ſonitu vocis more ruſtico Gantas vocant.* Gantas pariter & alii nuncupant, quos laudat V. Cl. Du-Cangius in Gloſſario, & *Gantes* & *Gantulas*. Menagio tamen in Origin. linguæ Ital. pag. 430. magis arridet Ganza. Hodie certe Belgæ plerique anſeres *Ganz* vocant: Hiſpani, *Ganſo*.

11. *Denarii quini.*] Monetæ noſtræ, aſſes ſunt omnino quadrageni.

12. *Auxiliorum Præfectis.*] De his militum, Auxiliariumque cohortium Præfectis, crebra in Notitia Imperii mentio.

Sect. XXVIII. 1. *Aliud reperit.*] De hoc dicturi ſumus opportuniore loco, lib. 29. ſect. 13.

2. *Commagenum.*] In MSS. *Commagum.*

Sect. XXIX. 1. *Chenalopeces.*] Quos latine vulpanſeres poſſis appellare. Quod genus id avium ſit, diſceptant inter ſe ſcriptores. Bellonius lib. 3. cap. 5. *Oyes Nonnettes* aut *Cravants* vocari a Gallis putat. Aldrovandum vide, lib 19. Ornithol. cap. 19. pag. 159. Heſychius, pag. 971. χηνίλοπες, ὄρνεα ποιά· ὅσας ἔνιοι χηναλώπεκες.

2. *Chenerotes.*] Χηνέρωπες. Forte ii ſunt χῆνες μικροὶ, parvi anſeres, de quibus Ariſt. lib. 8. hiſt. animal. cap. 15. pag. 919. quos & ſuaves eſſe in cibis, & ab Adriatici ſinus accolis Padanis, apud quos frequens eſt horum copia, Pavaros vocari, auctor eſt Scaliger in eum locum.

3. *Fere anſere.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

4. *Decet tetraonas.*] Bellonio lib. 5. cap. XI. *Coq de bois*, aut *Faiſant bruyant*: cui appellationi ſtabiliendæ prolixam concertationem inſtituit Aldrovandus, lib. 13. Ornithol. cap. 6. pag. 59. Tetraonum, cum pavonibus, phaſianis, Meleagridibus, Numidiciſque, mentio apud Suetonium in Caligula, pag. 22.

5. *Alterum eorum.*] Tetraonum. Id eſſe avium genus, quas Galli *Ontardes* vocant, primæ commendationis in deliciis epularum, ſunt qui arbitrentur: falſo, ut arbitror.

6. *In aviariis.*] Aviaria proprie eſſe nantium volucrum, quæ ſtagnis piſciniſque lætantur, ex Columella diſcimus, lib. 8. cap. 1.

7. *Græcia* ὠτίδας.] Ab otide, ſeu potius oto, de qua ſect. 33. diverſa penitus hæc avis eſt: ſed mihi adhuc incomperti nominis. Vide Notas & Emendationes, num. XXV.

Sect. XXX. 1. *Vt diximus.*] Libro 4. ſect. 18. & libro 7. ſect. 2.

2. *A mari Eoo.*] Nam extrema in parte montium Indiæ ab oriente Pygmæos ſtatuit idem Plinius loco citato libri ſeptimi. Sunt & in Thracia, libro IV. ſect. XVIII.

3. *Quando.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 14. pag. 1040. a Plinio Solinus, cap. 10. pag. 28. Plura veterum de gruibus teſtimonia, quibus hæc corroborentur, quæ Plinius affert, congeſſit Bochartus, parte 2. de animal. lib. 1. cap. XI. pag. 76. & ſeq.

4. *Excubias.*] Solinus, loc. cit. Plutarch. lib. de ſolert anim. pag. 967. Baſil. in Hexaëm. homil. 8. pag. 106.

5. *Ceteræ.*] Ariſt. loc. cit.

6. *Certum eſt.*] Solinus iiſdem ferme verbis, loc. cit.

7. *Mox ſaburra.*] Solini paraphraſis: *Sub quodam militiæ eunt ſigno: & ne pergentibus ad deſtinata vis flatuum renitatur, arenas devorant: ſublatiſque lapillulis ad moderatam gravitatem ſaburrantur.*

8. *Abjici lapillos.*] Solinus: *Cum contra medium alveum adventaſſe ſe ſciunt, ſcrupulorum ſarcina pedes liberant: ita nautæ prodiderunt, compluti ſæpe ex illo caſu imbre ſaxatili. Arenas non prius revomunt, quam ſecuræ ſedis ſuæ fuerint.* Rectius dixiſſet, quam continentem attigerint. Vide Notas & Emendationes, num. XXVI.

9. *Cum hæc nunc ales.*] De grue loquitur, non de ciconia. Inter menſarum delicias, grues Melicas, ex inſula Melo advectas, numerat Gellius, lib. 7. cap. 16. Adde Horatium, lib. 2. Satyra ultima:

Mazonomo pueri magno diſcerpta ferentes
Membra gruis.

XXXI.

XXXI. Ciconiæ quonam e loco veniant, aut quo ſe referant, [1] incompertum adhuc eſt. E longinquo venire non dubium, eodem quo grues modo: [2] illas hiemis, [3] has æſtatis advenas. Abituræ congregantur in loco certo: comitatæque ſic, ut nulla ſui generis relinquatur, niſi captiva & ſerva, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo vidit agmen diſcedentium, cum diſceſſurum appareat: nec venire, ſed veniſſe cernimus: utrumque nocturnis fit temporibus. Et quamvis ultra citrave pervolent, numquam tamen adveniſſe uſquam, niſi noctu, exiſtimantur. [4] Pythonos comen vocant in Aſia patentibus campis, ubi congregatæ [5] inter ſe commurmurant, eamque quæ noviſſima advenit, [6] lacerant, atque ita abeunt. Notatum, poſt Idus Auguſtas non temere viſas ibi. [7] Sunt qui ciconiis non ineſſe linguas confirment. [8] Honos iis ſerpentium exitio tantus, ut in Theſſalia capitale fuerit occidiſſe; eademque legibus pœna, quæ in homicidam.

XXXII. Simili anſeres quoque & olores ratione commeant: ſed horum volatus cernitur: liburnicarum modo roſtrato impetu feruntur, facilius ita findentes aëra, quam ſi recta fronte impellerent: a tergo ſenſim [1] dilatante ſe cuneo porrigitur agmen, largeque impellenti præbetur auræ. Colla imponunt præcedentibus: feſſos duces ad terga recipiunt. [2] Ciconiæ nidos eoſdem repetunt: [3] genitricum ſenectam invicem educant. [4] Olorum morte narratur flebilis cantus, (falſo, ut arbitror,) aliquot experimentis. [5] Iidem mutua carne veſcuntur inter ſe.

XXXIII. Verum hæc commeantium per maria terraſque peregrinatio non patitur differri minores quoque, quibus eſt natura ſimilis: utcumque enim ſupradictas magnitudo & vires corporum invitare videri poſſint. [1] Coturnices ante etiam ſemper adveniunt, quam grues: parva avis, & cum ad nos venit, terreſtris potius, quam ſublimis. Advolant & hæ ſimili modo, non ſine periculo navigantium, cum appropinquavere terris. Quippe velis [2] ſæpe incidunt, & hoc ſemper noctu, merguntque navigia. Iter eſt his per hoſpitia certa. [3] Auſtro non volant, humido ſcilicet & graviore vento. Aura tamen vehi volunt, propter pondus corporum, vireſque parvas. Hinc volantium illa conqueſtio labore expreſſa. [4] Aquilone ergo maxime volant [5] ortygometra duce.

NOTÆ.

Sect. XXXI. 1. *Incompertum.*] Albertus M. lib. 23. de animal. cap. de ciconiis, pag. 618. *Quod autem*, inquit, *non eſt compertum ubi lateant, eſt, quia ſe valde occultant in deſertis paludum, & cavernarum: ſicut & cetera latentia.*

2. *Illas hiemis.*] Grues nimirum. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

3. *Has æſtatis.*] Nempe ciconias. Namque, ut Virgilius cecinit, lib. 2. Georg. verſ. 319.

Vere rubenti
Candida venit avis longis inviſa colubris.

Ciconia ſcilicet: quæ idcirco Petronio dicitur, in Satyr. pag. 206.

Avis exſul hiemis, titulus tepidi temporis.

4. *Pythonos comen.*] Πύθωνος κώμην, quaſi Pythonis, ſive ſerpentis pagum dixeris. Hæc Solinus tranſſcripſit a Plinio, plane ad verbum, cap. 40. pag. 71. Albertus vero, loc. cit. fabuloſa cenſet: *Quod autem quidam*, inquit, *vulgariter loquentes dicunt has aves hieme recedere in partes Orientis, & in Aſia eſſe campum in quo ſe exſpectant, & illam quæ ultimo veniens aciem retardat, dilacerare .... mendacium eſſe certum eſt triplici ratione*, &c.

5. *Inter ſe commurmurant.*] Glotorare ciconias dixit auctor poëmatis de philomela,

Glotorat immenſo de turre ciconia roſtro.

6. *Lacerant*] Solinus, *lancinant.*

7. *Sunt qui ciconiis.*] Solinus loc. cit. *Aves iſtas ferunt linguam non habere.* Sed falli eos Plinius ſubobſcure indicat: nos certo edocti experimento graviter hallucinari eos liquido affirmamus.

8. *Honos iis.*] Totidem verbis hæc narrat Auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1152. & Solinus loc. cit. aliique, quos citat Bochartus, parte 2. de animal. lib. 2. cap. 29. pag. 329.

Sect. XXXII. 1. *Dilatante ſe cuneo.*] Ut formam litteræ Græcorum majuſculæ, quam Λάμβδα vocant, volantium agmen referat. Cuneus, ut nemo ignorat, de multitudine pugnantium dicitur, in cunei formam redacta, quæ cuncta in acie primo anguſtior, deinde latior procedit, auctore Vegetio.

2. *Ciconiæ nidos.*] Gaſpar Heldelinus, in Encomio Ciconiæ, in Amphith. Sap. Socr. pag. 442. *Ciconia primo protinus adventu veterem nidum repetit: quem ſi quidem ſalvum & incolumem invenit, collectis hiberno ſitu ſordibus, ſtatim repurgat inſtauratque: ſin ſæviore aliqua ventorum tempeſtate dejectum cernit, ramentis illico ex agris paluſtrique ulva comportatis, poſſeſſionem ſedis novo nido occupat.* Cetera ibi vide: vix enim dici quidquam accuratius in illud argumentum poteſt. Vide etiam Ælianum, lib. 3. hiſt. anim. cap. 23.

3. *Genitricum.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. animal. cap. 20. pag. 1048. & Solinus loc. cit.

4. *Olorum morte.*] Ariſtoteles experimentis aliquot cantum olorum certiſſime comprobatum ſcribit, lib. cit. cap. 16. pag. 1045. Res eſt ea diſcrepantibus inter ſe ſcriptorum ſententiis dudum agitata: quam veritati demum aſſeruiſſe ſe exiſtimat, vindicato cycnorum cantu, exempliſque recentibus confirmato, Thomas Bartholinus, ſingulari opere de Cycno, a §. 44. ad 54. Inter Paſſeratii carmina exſtat unum ſat venuſtum, de olore ſive cycno, Cal. Jan. anni MDXCVI. Verum, ut ingenue dicam quod ſentio, dediſſe vatibus aliis occaſionem fingendæ fabulæ de canora cycni voce, illud Virgilii in Ecloga IX. verſu 29. videtur:

Vare, tuum nomen . . . . . .
Cantantes ſublime ferent ad ſidera cycni.

Et illud, verſu 35.

Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
Digna, ſed argutos inter ſtrepere anſer olores.

At non ſunt ibi cycni, ſive olores, alites: ſed ipſi ſunt vates, qui *cycni* & *olores*, propter candorem; & *arguti* iidem, ſive *cantantes*, propter poëſim. Unde ab Horatio *arguti poëtæ* dicuntur, libro 2. epiſt. 2. verſu 90.

Qui minus ARGVTOS *vexat furor iſte* POETAS?

Alioquin enim id diceret Virgilius, quod nemo ante ipſum prodidit: cycnos etiam in vita canere; cum in morte tantum, Plinio quidem teſte, flebilis eorum cantus narretur, aliquot experimentis; ſed (ut recte cenſet) falſis.

5. *Iidem mutua.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 2. pag. 1007.

Sect. XXXIII. 1. *Coturnices.*] Gallis, *des Cailles.* Ad nos ineunte vere veniunt. In mutatione locorum prævertere coturnices gruibus, docet etiam Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 15. pag. 916.

2. *Sæpe incidunt.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXVIII.

3. *Auſtro.*] Ariſtotelis hæc verba ſunt, lib. 8. hiſt. cap. 15. pag. 918. Ἐὰν ᾖ νότος, χαλεπῶς ἔχουσι, διὰ τὸ μὴ εἶναι πτητικοί· ὑγρὸς γὰρ καὶ βαρὺς ὁ ἄνεμος, διὸ καὶ οἱ θηρεύοντες ἐπιχειροῦσι τοῖς νοτίοις· οὐ πέτονται δὲ διὰ τὸ βάρος. πολὺ γὰρ τὸ σῶμα. διὸ καὶ βοῶντες πέτονται. πονοῦσι γάρ. *Auſtrum flantem moleſte ferunt, propterea quod minus habiles ſunt ad volandum: eſt quippe ventus, & humidus, & gravis: itaque aucupes captant ex Auſtro venandi occaſionem: nequeunt autem volare ob gravitatem: corpulentæ enim valde ſunt: idcirco cum clamore volant, quia laborant.* Habet hæc etiam Solinus, cap. XI. pag. 30.

4. *Aquilone.*] Ariſt. loc. cit. & Solinus.

5. *Ortygometra.*] Ὀρτυγομήτρα, quaſi coturnicomater, ſic

[6] Primam earum terræ appropinquantem accipiter rapit. Semper hinc remeantes [7] comitatum ſollicitant: abeuntque una perſuaſæ glottis, & otus, & cychramus.

[8] Glottis prælongam exſerit linguam: unde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione avide profectam, pœnitentia in volatu, cum labore ſcilicet, ſubit: reverti incomitatam piget, & ſequi: nec umquam plus uno die pergit: in proximo hoſpitio deſerit. Verum invenitur alia, antecedente anno relicta: ſimili modo in ſingulos dies. [9] Cychramus perſeverantior feſtinat etiam pervenire ad expetitas ſibi terras. [10] Itaque noctu is eas excitat, admonetque itineris. [11] Otus bubone minor eſt, noctuis major, auribus plumeis eminentibus: unde & nomen illi: quidam Latine aſionem vocant: imitatrix alias avis ac paraſita, & quodam genere ſaltatrix. Capitur haud difficulter, ut noctuæ, [12] intenta in aliquo, circumeunte alio. Quod ſi ventus agmen adverſo flatu cœperit inhibere, ponduſculis lapidum apprehenſis, aut gutture arena repleto, ſtabilitæ volant. [13] Coturnicibus [14] veneni ſemen gratiſſimus cibus: quam ob cauſam eas damnavere menſæ: ſimulque comitialem propter morbum [15] deſpui ſuetum, [16] quem ſolæ animalium ſentiunt, præter hominem.

CAP. XXIV. XXXIV. [1] Abeunt & hirundines hibernis menſibus, [2] ſola carne veſcens avis ex iis quæ aduncos ungues non habent: ſed in vicina abeunt, [3] apricos ſecutæ montium receſſus: inventæque jam ſunt ibi nudæ atque [4] deplumes. [5] Thebarum tecta ſubire negantur, quoniam urbs illa ſæpius capta ſit: [6] nec Bizyæ in Thracia, propter [7] ſcelera Terei. Cæcina Volaterranus equeſtris ordinis, [8] quadrigarum dominus, comprehenſas in Urbem ſecum auferens, victoriæ nuncias amicis mittebat, in eumdem nidum remeantes, [9] illito victoriæ colore. Tradit & Fabius Pictor in Annalibus ſuis, cum obſideretur præſidium Romanum a Liguſtinis, hirundinem [10] a pullis ad ſe allatam: ut lino ad pedem ejus alligato nodis ſignificaret, quoto die adveniente auxilio eruptio fieri deberet.

NOTÆ.

dicta, quod ceteris major, ac pro corporis mole, veluti reliquarum mater, videatur. Gallis, *Roy des Cailles*, & *Mere des Cailles*. Fridericus II. lib. 1. de arte venandi, cap *9*. *Ralli terreſtres, qui dicuntur duces coturnicum.* Heſychius: Ὀρτυγομήτρα, ὄρτυξ ὑπερμεγέθης. Ex ipſo eſſe coturnicum genere eam quæ ortygometra dicitur, quod recte ducat aciem, ait Albertus, lib. 23. pag. *619*. Nihilominus, a Plinio & Ariſtotele, e coturnicum genere aperte eximitur: cum Philoſophus ſcribat, coturnices hinc abeuntes ducibus uti glottide, ortygometra, oto, & cychramo: e quibus ortygometra paluſtrium avium ſimilis ſit.

6. Primam earum.] Solinus loc. cit.

7. Comitatum ſollicitant.] Hoc eſt, ut Solinus recte interpretatur, non e ſuo genere, quod Dalecampius exiſtimavit, ſed de externo comites duceſque requirunt, ut illud diſcrimen, quod ab accipitre ingruit, amoliantur a ſe. Itaque perſuaſæ abeunt una glottis, & ceteræ, quæ nunc recenſentur. Ariſt. loc. cit. Ὅταν δ' ἐντεῦθεν ἀπαίρωσιν, ἥ τε γλωττὶς συναπαίρει, καὶ ἡ ὀρτυγομήτρα, καὶ ὁ ὠτὸς, καὶ ὁ κύχραμος, &c.

8. *Glottis.*] Γλωττὶς, quam ligulam Latine poſſis appellare. Quæ ſit ea, nondum ſatis conſtat. Ariſt. loc. cit. καὶ ἡ γλωττὶς, γλῶτταν ἐξηρτημένην ἔχουσα μέχρι πόῤῥω.

9. Cychramus.] Eam eſſe aviculam Bellonius putat, lib. 5. cap. 21. quam Galli *Proyer* & *Prayer* appellitant, quod frequens ſit ea in pratis: alaudarum proxime ſimilitudinem refert. Hortulanum potius, *l'Ortolan*, ſignari ea voce cenſet Aldrov. lib. 13. Ornithol. cap. 24. pag. 17*6*.

10. *Itaque noctu.*] Ariſt. loc. cit.

11. *Otus.*] Ariſt. totidem verbis, loc. cit. Bellonius, lib. 2. cap. 31. ait eſſe *le Moyen Duc*, & *Hibou cornu*: Plumas enim, quas circa aures aſio ſurrectas habet, cornua Galli vocant. Vide Notas & Emend. num. XXIX.

12. *Intenta in aliquo.*] Interim dum venatorem alterum ſaltatione imitatur, atque in ea re tota eſt, ab altero venatore circumvenitur, ἀντορχούμενος ἁλίσκεται, περιελθόντος θατέρου τῶν θηρευτῶν, inquit Philoſophus, & poſt illum Athenæus, lib. *9* pag. 3*9*1.

13. *Coturnicibus.*] Habet hæc Solinus, uſque ad finem capitis, iiſdem verbis, cap. XI. pag. 30.

14. *Veneni ſemen.*] Sive id veratrum eſt, hoc eſt, elleborum, ut ait Galenus, lib. 1. de theriaca, ad Piſon. cap. 4. pag. *935*. Καὶ ὁ ἐλλέβορος τῶν μὲν ὀρτύγων ἐστὶ τροφὴ, τοὺς δὲ ἀνθρώπους διαφθείρει κακῶς. Sive cicutam intelligit, ut Sextus Empiricus, lib. 1. Pyrrhon. Hypot. cap. 14. pag. 12. Τὸ γοῦν κώνειον πιαίνει τοὺς ὄρτυγας. Sive napellum, vel aconitum, quo veſci impune coturnices ſcribit Avicenna, cap. de napello. Solum tamen elleborum, veneni nomine Plinium nunc intellexiſſe arbitror: Sic Didymus in Geopon. lib. 14. Οἱ ὄρτυγες ἐλλέβορον ἐπινεμόμενοι, τοὺς ἐσθίοντας εἰς κίνδυνον ἐμβάλλουσι κατατεινομένους ἰλιγγιῶντας. *Coturnices, quæ elleboro paſcuntur, eos a quibus comeſtæ fuerint, in tantum diſcrimen agunt, ut diſtendantur, convellanturque, ceu correpti vertigine.* Nunc tamen certe maxime expetuntur in menſis. Si tamen paſtæ eæ elleboro fuerint, comitialem eo cibo morbum allici pluribus exemplis Schenckius docet, lib. 1. Obſerv. Medic. pag. 133.

15. *Deſpui ſuetum.*] Dicemus de eo more veterum opportuniore loco, lib. 28. ſect. 7.

1*6*. *Quem ſolæ.*] Ariſtoteles hominem vel ſolum, vel omnium maxime comitiali morbo eſſe obnoxium, in puerili ætate, affirmat, ſect. *9*. problem. 4*9*. pag. 731. De coturnicibus conſentit Aloïſius Mundella Medicus, aliique non pauci, quos laudat Aldrovand. lib. 13. Ornithol. cap. 22. pag. 162. Aiunt & alii alia animalia eo morbo tentari: Hippocrates, lib. de morbo ſacro, text. 13. pag. 338. capras & oves: equos Abſyrtus, &c. Nos vidimus & e quadrupedibus vaccas, & ex volucribus currucas, *les fauvettes*, & ex iis quæ ſermonem imitantur humanum, aves merulis ſimiles, quas Galli *Sanſonnets* vocant.

Sect. XXXIV. 1. *Abeunt.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 15. pag. *916*.

2. *Sola carne.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. *6*. pag. 884.

3. *Apricos ſecutæ.*] Hoc eſt, cavernas montium ad Solem apertas, vel tutas ſaltem a frigore. Refert Athan. Kircherus, tom. 2. Mundi ſubterr. lib. 8. pag. 88. id ſe multis experimentis verum didiciſſe. Vide Notas & Emend. num. XXX.

4. *Deplumes.*] Cujuſmodi hirundinibus Eutropii depile caput, tineaque exeſum, Claudianus confert, lib. 1. in Eutrop. v. 118.

Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.

5. *Thebarum.*] Solinus, cap. 10. pag. 28. Sed vide Notas & Emend. num. XXXI.

6. *Nec Bizyæ.*] Plinius idem, lib. 4. ſect. 18. *Intus Bizya, arx regum Thraciæ, inviſa hirundinibus.* Stephano, Βιζύη.

7. *Scelera Terei.*] De hac re egimus, lib. 4. ſect. 18.

8. *Quadrigarum dominus.*] Vide Notas & Emendat. num. XXXII.

9. *Illito victoriæ colore.*] Ad ſignificandam amicis victoriam illius diei Circenſem, factionis victricis illiniebat hirundinibus colorem. Monuimus alias quatuor olim factiones exſtitiſſe, Ruſſatorum, Praſinorum, Albatorum, & Venetorum, coloribus inter ſe diſtinctas, a quibus & cognomina ipſa eæ traxerunt. De Felice Ruſſato auriga diximus, lib. 7. ſect. 54.

10. *A pullis.*] Hoc eſt, a nido extractam, ubi pullos fovebat. Intelligebant enim obſeſſi milites Romani, remeaturam hirundinem, cum abire libera ſineretur, in eumdem nidum, qui in præſidio obſeſſo fuit, ubi ipſi qui obſidebantur, nodorum numerum adnotarent.

XXXV. [1] Abeunt & merulæ, turdique, & ſturni ſimili modo in vicina. Sed hi plumam non amittunt, nec occultantur: viſi ſæpe ibi, quo hibernum pabulum petunt: itaque in Germania hieme maxime turdi cernuntur. [2] Verius turtur occultatur, [3] pennaſque amittit. [4] Abeunt & palumbes, quonam & in iis incertum. [5] Sturnorum generi proprium catervatim volare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus. Volucrum ſoli hirundini [6] flexuoſi volatus velox celeritas: [7] quibus ex cauſis neque rapinæ ceterarum alitum obnoxia eſt. Ea demum ſola avium nonniſi in volatu paſcitur.

XXXVI. Temporum magna differentia avibus. Perennes, ut columbæ: ſemeſtres, ut hirundines: trimeſtres, ut turdi & turtures: & quæ, cum fetum eduxere, abeunt: ut galguli, upupæ. Cap. XXV.

XXXVII. [1] Auctores ſunt, omnibus annis advolare Ilium ex Æthiopia aves, & confligere [2] ad Mennonis tumulum, quas ob id [3] Mennonidas vocant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa regiam Mennonis, exploratum ſibi Cremutius tradit. Cap. XXVI.

XXXVIII. Simili modo pugnant [1] Meleagrides in Bœotia. [2] Africæ hoc eſt gallinarum genus, gibberum, variis ſparſum plumis: quæ noviſſimæ ſunt peregrinarum avium in menſas receptæ propter [a] [3] ingratum virus. Verum Meleagri tumulus nobiles eas fecit.

XXXIX. [1] Seleucides aves vocantur, quarum adventum ab Jove precibus impetrant Caſii montis incolæ, fruges eorum locuſtis vaſtantibus. Nec unde veniant quove abeant, compertum: numquam conſpectis, niſi cum præſidio earum indigetur. Caput. XXVII.

XL. [1] Invocant & Ægyptii ibes ſuas contra ſerpentium adventum: & [2] Elei Myiagron Deum, muſcarum multitudine peſtilentiam afferente: quæ protinus intereunt, [3] quam litatum eſt ei Deo. Cap. XXVIII.

XLI. Sed in ſeceſſu avium & noctuæ paucis diebus latere traduntur: quarum genus [1] in Creta inſula non eſt: etiam ſi qua invecta ſit, emoritur. Nam hæc quoque mira naturæ differentia: alia aliis locis negat: tamquam genera frugum fruticumve, ſic & ani- Cap. XXIX.

Interpretatio.

a *Ingratum virus.*] Injucundum ſaporem.

Notæ.

Sect. XXXV. 1. *Abeunt &c.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 21. pag. 937. Merula Gallis, *un Merle*: turdus, *une Grive.*

2. *Verius turtur.*] Non proprie, inquit, memoratæ modo aves occultantur: quoniam ibi ſæpe conſpiciuntur, ubi victum quæritant: ac turtur verius occultatur, pennaſque amittit. Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

3. *Pennaſque.*] Hoc eſt, plumas: Nam & Ariſt. loco cit. pag. 735. πτεροῤῥυεῖ ἐν τῇ φωλείᾳ dixit, *in latibulo plumis ſpoliatur*: & turturem Plinius merulis, turdis, ſturniſque opponit, qui nec occultantur, nec plumam amittunt.

4. *Abeunt & palumbes.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 15. pag. 917.

5. *Sturnorum.*] Gallis, *des Etourneaux.*

6. *Flexuoſi volatus velox.*] Sunt aliæ aves permultæ, quæ & flexuoſe volent, & celeritate valeant: ſed flexuoſum volatum quæ tanta velocitate expediant, ſunt omnino nullæ: idque non uno modo, ſed multiplici: flexuoſo, anfractuoſo, retorto, perplexo.

7. *Quibus ex cauſis.*] Solinus, cap. 10. pag. 28.

Sect. XXXVII. 1. *Auctores ſunt.*] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 40. pag. 71. & Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 1.

2. *Ad Mennonis.*] Juxta Ilium, ex Martiano, lib. 6. cap. de Phrygia, pag. 221. MSS. omnes hoc loco, & *Mennonis tumulum*, & *aves Mennonidas*, & *regiam Mennonis* habent; tamen editiones vetuſtæ habent, *Memnonis*, & *Memnonidas*. Vide librum VI. ſect. XXXV.

3. *Mennonidas.*] Deſcribit eas Ælianus, loc. cit.

Sect. XXXVIII. 1. *Meleagrides.*] De his fabulam narrat Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 42. Quæ ſint porro Meleagrides, ſtatuere haud proclive eſt. Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

2. *Africæ hoc eſt.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 9. pag. 104. *Gallinæ Africanæ ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas Meleagridas appellant Græci: hæ noviſſimæ in triclinium ganearium introïerunt e culina, propter faſtidium hominum.*

3. *Ingratum virus.*] Ingratum ſaporem. Sola igitur raritas, & pretium augebat, & menſis admovebat. Hinc Varro, loco cit. *Veneunt propter penuriam magno*: & Petronius in Satyr. pag. 339.

Atque Afræ volucres placent palato,
Quod non ſunt faciles.

Sect. XXXIX. 1. *Seleucides.*] Genus hoc avium fabuloſum eſſe cenſet Aldrov. lib. 10. Ornithol. cap. 5. p. 629. Sed immerito. Dalecampius, genus Elorii quoddam eſſe arbitratur. Recte negat Aldrov. idem: quod ἐλώδιος ex ardearum genere eſt, & piſce veſcitur. Galenus, tomo 5. lib. 6. de locis affect. cap. 3. pag. 512. ὀρνίθια vocat, aviculas popularibus ſuis probe cognitas. Suidam exſcripſiſſe ex Plinio putes, quæ habet de ave Seleucide, tom. 2. pag. 725. Σελευκὶς, ὀρνεόν ἐστιν εὔπτερον, καὶ ἀκόρεστον, καὶ πανοῦργον, καὶ τὰς ἀκρίδας χανδὸν λαφύσσον. Ut ut eſt, a Seleucia Pieriæ, quæ in Syria Antiochia eſt, ubi & mons Caſius, nomen ſortitæ videntur: neque ſunt hujus orbis noſtri.

Sect. XL. 1. *Invocant.*] Solinus, cap. 32. pag. 61. Diodorus, lib. 1. Bibl. pag. 78. Plutarchus, lib. de Iſide, pag. 381. Phile, cap. de ibi, pag. 48. Euſebius, lib. 2. Præpar. pag. 49. Sed uberius Mela, lib. 3. cap. 8. pag. 61. *De ſerpentibus*, inquit, *memorandi maxime, quos parvos admodum, & veneni præſentis, certo anni tempore, ex limo concretarum paludum emergere, in magno examine volantes Ægyptum tendere, atque in ipſo introïtu finium, ab avibus quas ibidas appellant, adverſo agmine excipi, pugnaque confici traditum eſt.* Avium formam Cicero deſcribit, lib. 1. de Nat. Deorum, pag. 43. *Ægyptii nullam belluam, niſi ob aliquam utilitatem, quam ex ea caperent, conſecraverunt: velut ibes maximam vim ſerpentium conficiunt, cum ſint aves excelſæ cruribus rigidis, corneo proceroque roſtro: avertunt peſtem ab Ægypto, cum volucres angues ex vaſtitate Libyæ vento Africo invectas interficiunt atque conſumunt. Ex quo fit ut illæ nec morſu vivæ noceant, nec odore mortuæ.* Ex Herodoto id omnes acceperunt, lib. 2. Euterpe, num. 75. pag. 117.

2. *Elei Myiagron.*] Μυΐαγρον, ſeu muſcarum venatorem. Jovem Ἀπόμυιον vocant alii. Clemens Alex. in Protrept. pag. 24. Ἀπομυίῳ Διῒ θύουσιν Ἠλεῖοι, Ῥωμαῖοι δὲ Ἀπομυίῳ Ἡρακλεῖ. Solinus, cap. 1. pag. 2. *Hercules*, inquit, *Myiagrum Deum dicitur imprecatus*, ſcilicet ne muſcis in ſacellum ſuum eſſet ingreſſus: qua de re ſect. ſeq. MSS. quidam hoc loco *Myiacoren* legunt, ut arbitror, mendoſe.

3. *Quam litatum eſt ei Deo.*] Tauro ſcilicet immolato, ut dicetur libro 29. ſect. 34. Vide Notas & Emendat. num. XXXV.

Sect. XLI. 1. *In Creta.*] Solinus, cap. XI. pag. 30. Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 2.

KKkk ij

malium, non naſci, [2] tranſlatitium: invecta emori, mirum. Quid eſt illud unius generis ſaluti adverſum? quæve iſta naturæ invidia? aut qui terrarum dicti avibus termini? [3] Rhodus aquilam non habet. Tranſpadana Italia juxta Alpes Larium lacum appellat, amœnum [4] arbuſto agro, ad quem ciconiæ non permeant: ſicuti nec octavum circa lapidem ab eo. Immenſa alioqui finitimo Inſubrium tractu examina [5] gracculorum, [6] monedularumque, [7] cui ſoli avi furacitas auri argentique præcipue mira eſt. Picus Martius in Tarentino agro negatur eſſe. Nuper, & adhuc tamen rara, ab Apennino ad Urbem verſus cerni cœpere picarum genera, quæ longa inſignes cauda [8] variæ appellantur. Proprium his calveſcere omnibus annis, [9] cum ſerantur rapa. [10] Perdices non tranſvolant Bœotiæ fines [11] in Attica: [12] nec ulla avis in Ponto, [13] inſula qua ſepultus eſt Achilles, ſacratam ei [14] ædem. In Fidenate agro juxta urbem ciconiæ nec pullos nec nidum faciunt. At in agrum Volaterranum palumbium vis e mari quotannis advolat. [15] Romæ in ædem Herculis in foro Boario nec muſcæ, [16] nec canes intrant. Multa præterea ſimilia, quæ prudens ſubinde omitto in ſingulis generibus, faſtidio parcens: quippe cum Theophraſtus tradat invectitias eſſe [17] in Aſia etiam columbas, & pavones, & corvos, & [18] in Cyrenaïca vocales ranas.

XLII. Alia admiratio circa oſcines: fere mutant colorem vocemque [1] tempore anni, ac repente fiunt aliæ: quod in grandiore alitum genere [2] grues tantum: hæ enim ſenectute nigreſcunt. [3] Merula ex nigra rufeſcit, canit æſtate, hieme [4] balbutit, [5] circa ſolſtitium muta. Roſtrum quoque anniculis in ebur transfiguratur, dumtaxat maribus. [6] Turdis color æſtate circa cervicem varius, hieme [7] concolor.

XLIII. [1] Luſciniis diebus ac noctibus continuis quindecim garrulus ſine intermiſſu cantus, denſante ſe frondium germine, non in noviſſimum digna miratu ave. Primum tanta vox tam parvo in corpuſculo, tam pertinax ſpiritus. Deinde in una perfecta muſicæ ſcientia modulatus editur ſonus: [2] & nunc continuo ſpiritu trahitur in longum, nunc [3] variatur inflexo, nunc diſtinguitur [4] conciſo, [5] copulatur intorto: [6] promittitur revo-

NOTÆ.

2. *Tranſlatitium eſt.*] Vulgare eſt, & frequenter accidit: neque enim *tralatitium* idem eſt, atque importatum aliunde, ut Budæus exiſtimavit. Porro hunc locum, interpunctione emendata, non parum illuſtravimus.

3. *Rhodus.*] Suetonius in Tiberio, capite 14. agens de oſtentis, quæ Tiberio præſagirent principatum: *Ante paucos*, inquit, *quam revocaretur dies, aquila, numquam antea Rhodi conſpecta, in culmine domus ejus aſſedit.* In eam rem exſtat elegans in primis epigramma in Anthologia, libro 1. tit. 60. ab Apollonida vate ſcriptum:

Ὁ πρὶν ἐγὼ Ῥοδίοισιν ἀνέμβατος ἱερὸς ὄρνις,
Ὁ πρὶν Κερκαφίδαις αἰετὸς ἱστορίῃ,
Ὑψιπετῆ τότε ταρσὸν ἀνὰ πλατὺν ἠέρ' ἀερθεὶς,
Ἤλυθον, ἠελίου νῆσον ὅτ' εἶχε Νέρων,
Κείνου δ' αὐλίσθην ἐνὶ δώμασι, χειρὶ συνήθης
Κράντορος, οὐ φεύγων Ζῆνα τὸν ἐσσόμενον.

Cercaphidis non viſa Jovi ſacrata volucris,
Quam Rhodos ex ſola noverat hiſtoria,
Expandi celeres quo non prius aëre pennas,
Dum præſens colitur Solis in urbe Nero,
Tecta ſedens ſuper ipſa: Jovem non vito futurum,
Inter regales ludere ſueta manus.

4. *Arbuſto agro.*] Hoc eſt, conſito arboribus ad uſum maritandarum vitium. Unde Plinius idem, lib. 17. ſect. 35. *Tranſpadana Italia, cornu, tilia, acere, orno, carpino, quercu, arbuſtat agros.* Res arbuſtiores dixit alicubi Tertullianus, hoc eſt, feliciores.

5. *Gracculorum.*] *Choucas rouges*, a roſtro puniceo ſic appellati. Vide quæ dicturi ſumus de gracculi nomine, libro XI. ſect. 35.

6. *Monedularumque.*] *Choüettes.* Vide Notas & Emendat. num. XXXVI.

7. *Cui ſoli avi.*] Nam, ſi lubet cum Ovidio ludere, lib. 7. Metam.

Mutata eſt in avem, quæ nunc quoque diligit aurum,
Nigra pedes, nigris velata monedula pennis.

8. *Variæ.*] Ποικιλίδες, quod partem aliquam plumarum albicantem habeant. Noſtræ ſunt eæ picæ vulgares.

9. *Cum ſerantur.*] Auguſto menſe, uti dicturi ſumus lib. 18. ſect. 35.

10. *Perdices.*] Solinus, cap. 7. pag. 23. Athenæus, lib. 9. pag. 390.

11. *In Attica.*] Hoc eſt, fines Bœotiæ, qua attingit Atticam regionem: in Atticum ſolum non tranſmeant.

12. *Nec ulla avis.*] Solinus, cap. 19. pag. 38. Antigon. Caryſt. cap. 134.

13. *Inſula.*] Leuce, qua de egimus, lib. 4. ſect. 27.

14. *Ædem.*] Ex ſuperioribus ſubintellige *tranſvolat.*

15. *Romæ.*] Solini paraphraſis, cap. 1. pag. 2. *Suo quoque numini Hercules inſtituit aram ..... Hoc ſacellum Herculi in Boario foro eſt, in quo argumenta & convivii, & majeſtatis ejus remanent. Nam divinitus illo neque canibus, neque muſcis ingreſſus eſt. Etenim cum viſcerationem ſacricolis daret, Myiagrum Deum dicitur imprecatus: clavam vero in aditu reliquiſſe, cujus olfactu refugerunt canes: id uſque nunc durat.* Fuit hæc ædes Herculis Victoris, ſive Triumphalis, Forumque Boarium, in octava Urbis regione.

16. *Nec canes.*] Plutarch. in quæſt. Rom. pag. 285.

17. *In Aſia.*] Moſis tamen ævo Syriam totam πολυτρήρωνα fuiſſe, ex ſacris paginis plane conficitur.

18. *In Cyrenaïca.*] Ea de re dictum ſuperius, lib. 8. ſectione 83.

Sect. XLII. 1. *Tempore anni.*] Vide quæ de hac loquendi forma diximus in Notis & Emendat. libri ſuperioris, num. CXXXI.

2. *Grues tantum.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 352. Solin. cap. 10. pag. 28.

3. *Merula.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 75. pag. 1168. Noſtris, *Merle noir.*

4. *Balbutit.*] Ariſt. Τοῦ δὲ χειμῶνος παταγεῖ, καὶ φθέγγεται θορυβῶδες; *hieme ſtrepit, & tumultuoſe voculatur.*

5. *Circa ſolſtitium.*] Æſtivum ſcilicet, quo tempore latet, ut ait Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 21. pag. 736. & pennas amittit, & ſilet.

6. *Turdis color.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. animal. cap. 75. pag. 1168.

7. *Concolor.*] Hoc eſt, unius coloris, qui proxime ad ſturni colorem accedat. Ariſt.

Sect. XLIII. 1. *Luſciniis.*] Ariſtot. iiſdem verbis, loc. cit.

2. *Et nunc continuo.*] Id carmine expreſſit haud invenuſto vates non ignobilis:

Nunc ceu rudis, aut incerta canendi
Projicit in longum, nulloque plicabile flexu
Carmen init, ſimili ſerie, jugique tenore
Præbet iter liquidum labenti in pectore voci.

3. *Variatur inflexo.*] Variat ſonum inflexo ſpiritu, cum præſertim cantus criſpatur, *il fredonne.*

4. *Conciſo.*] Cæſim variato cantu, ſive ſibilis interciſis, eodem intervallo nihilominus continuatis.

5. *Copulatur.*] Cum multiplices vocis modulos tremulo gutture, ac veluti contorto crebrius ſpiritu, ingeminat: Galli vocant, *Roulemens*: quidam, *roulades.*

6. *Promittitur.*] Non jam emittens foris, ſed intus revocans ſpiritum, ac veluti reſorbens, ſibilum interim edit una contentione perpetuum, ac longiuſcule productum. Sic paulo ante, ſect. 29. de tetraonibus: *moriuntur ſpiritu revocato.*

cato, [7] infuſcatur ex inopinato: interdum & ſecum ipſe [8] murmurat: [9] plenus, gravis, acutus, creber, extentus: ubi viſum eſt, vibrans, ſummus, medius, imus. Breviterque omnia tam parvulis in faucibus, quæ exquiſitis tibiarum [10] tormentis ars hominum excogitavit: ut non ſit dubium [a] hanc ſuavitatem præmonſtratam efficaci auſpicio, cum in ore Steſichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis eſſe, plures ſingulis ſunt cantus, nec iidem omnibus, ſed ſui cuique. Certant inter ſe, palamque animoſa contentio eſt. Victa morte finit ſæpe vitam, ſpiritu prius deficiente, quam cantu. Meditantur aliæ [11] juniores, verſuſque quos imitentur accipiunt. [12] Audit diſcipula intentione magna, & reddit: vicibuſque reticent. Intelligitur emendatæ correptio, & in docente quædam reprehenſio. Ergo ſervorum illis pretia ſunt: & quidem ampliora, quam quibus olim armigeri parabantur. Scio [13] ſeſtertiis ſex, candidam alioquin, quod eſt prope inuſitatum, veniſſe, quæ Agrippinæ Claudii Principis conjugi dono daretur. Viſum jam ſæpe, juſſas canere cœpiſſe, & cum ſymphonia alternaſſe: ſicut homines repertos, qui ſonum earum, addita in tranſverſas arundines aqua, foramen inſpirantes, [14] linguæque parva aliqua oppoſita mora, indiſcreta redderent ſimilitudine. Sed eæ tantæ tamque artifices argutiæ a quindecim diebus paulatim deſinunt, nec ut fatigatas poſſis dicere, aut ſatiatas. [15] Mox æſtu aucto in totum alia vox fit, nec modulata, aut varia. Mutatur & color. [16] Poſtremo hieme ipſa non cernitur. Linguis earum tenuitas illa prima non eſt, quæ ceteris avibus. [17] Pariunt vere primo cum plurimum ſena ova.

XLIV. Alia ratio ficedulis: [1] nam formam ſimul coloremque mutant: [2] Hoc nomen autumno: non habent poſtea: melancoryphi vocantur. [3] Sic & erithacus hieme, idem phœnicurus æſtate. [4] Mutat & upupa, ut tradit [5] Æſchylus poëta, [6] obſcena alias paſtu avis, criſta viſenda plicatili, contrahens eam ſubrigenſque per longitudinem capitis.

XLV. [1] Oenanthe quidem etiam ſtatos latebræ dies habet, exoriente Sirio occultata, ab occaſu ejuſdem prodit: quod miremur, [2] ipſis diebus utrumque. [3] Chlorion quoque, qui totus eſt luteus, hieme non viſus, [4] circa ſolſtitia procedit. * [5] Merulæ

* CAPUT XXX.

INTERPRETATIO.

a *Hanc ſuavitatem.*] Similem dicendi ſuavitatem præmonſtratam in Steſichoro aliquando fore, efficaci auſpicio, cum in ore ejus, qui tum infans eſſet, luſcinia cecinit.

NOTÆ.

7. *Infuſcatur.*] Obſcuriorem vocem aſſimulat, ut aliam avem canere potius, quam luſciniam, putes.

8. *Murmurat.*] *Il gazoüille.* Satis eleganter idem poëta:
Ex inopinato gravis intonat, & leve murmur
Turbinat introrſus, &c.

9. *Plenus.*] Nunc æquabili vocis ſono, nunc gravi ac ſubmiſſiore, nunc acuto, elatoque utitur, *il contrefait le fauſſet.* Nunc eoſdem ſonos celeritate maxima devolvit, nunc eoſdem protrahit longius. Cum lubet, ſummum vocis ſonum affectat, *le deſſus*: medium, *la taille*: imum, *la baſſe-contre.*

10. *Tormentis.*] Hoc eſt, inſtrumentis, quibus excogitandis, concinnandiſque apte hominum torquentur ingenia.

11. *Juniores.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Juveniores.*

12. *Audit diſcipula.*] Docentem magiſtram, diſcipulamque æmulantem audiviſſe ſe Ariſtoteles narrat, lib. 4. hiſt. cap. 9. pag. 498. Id quoque notat Plutarchus, lib. de ſolert. animal. pag. 973.

13. *Seſtertiis ſex.*] Sive ſeſtertiûm ſex millibus. Monetæ noſtræ, libræ ſunt omnino ſexcentæ.

14. *Linguæque.*] In his arundinibus ex arte inciſis, quid lingua ſeu ligua ſit, tralatitium eſt. Noſtris, *la Languette.*

15. *Mox æſtu.*] Ariſt. loc. cit. pag. 1168. *Æſtate procedente*, inquit, *aliam mittit vocem: non amplius omnimodam, neque celerem, neque contentam, ſed ſimplicem: colorem quoque alium induit.* Ælian. lib. 12. hiſt. anim. cap. 28.

16. *Poſtremo.*] Ariſt. tum loc. cit. tum lib. 5. cap. 9. pag. 541.

17. *Pariunt vere.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 9. pag. 541. Θέρους ἀρχομένου, æſtatis initio.

Sect. XLIV. 1. *Nam formam.*] Ficedulæ noſtræ, *Becfigues*, ficuum tempore apparent, quod iis veſcuntur: diſcedunt poſt autumnum: ac tum demum prodeunt pari, ſive meſangiæ noſtræ, quæ & a nigro capitis quaſi velamine, μελαγκόρυφοι Græcis, noſtris quoque *Meſanges Nonnettes* nuncupatæ ſunt. Feſtus: *Melancoryphi genus avium, quæ Latine vocantur atricapillæ, eo quod ſumma eorum capita nigra ſint.* Hinc ea in animis vulgi inſedit opinio, quam Ariſtoteles ſequitur, lib. 9. hiſt. animal. cap. 75. pag. 1169. alteram harum avium certo anni tempore alterius formam induere. Diſceſſit ab hac hæreſi Alexander Myndius, qui apud Athen. lib. 2 pag. 65. parorum ſpecies duas agnoſcit, alteram quæ ficuum tempore συκαλὶς vocetur: alteram parum ſive meſangiam atricapitis, αἰγίθαλον μελαγκόρυφον.

2. *Hoc nomen.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

3. *Sic erithacus.*] Ariſt. loc. cit. Item Geoponicon auctor, lib. 15. cap. 1. pag. 405. Καὶ ἐρίθακος, καὶ οἱ καλούμενοι φοινικοῦροι θερινοί. Sed ſimilis eſt hic error priori, & ſimili ex cauſa ortus. Gallorum aucupes erithacum vocant *Gorge Rouge*, ut Bellonius refert, lib. 7. cap. 9. eumque ſecutus Aldrov. lib. 17. Ornith. cap. 30. pag. 741. Phœnicurum, eodem Bellonio teſte, *Roſſignol de muraille.* Subſcribit & Aldrov. cap. 32. pag. 746.

4. *Mutat & upupa.*] Ariſt. iiſdem verbis, Æſchylum quoque laudans, loc. cit. Et Geopon. auctor, loc. cit. Ὁ ἱέραξ καὶ ὁ ἔποψ μεταβάλλει, *Accipiter & upupa invicem transformantur.* Sed hæc haud magis ſimilia veri, quam quæ de melancorypho jactata vidimus. Accipiter vere apparet, recedit æſtate: quo tempore apparet upupa. Hæc Gallis, *Hupe* dicitur. Bellonium vide, lib. 6. cap. 10. Aldrov. lib. 17. Ornith. cap. XI. pag. 792.

5. *Æſchylus.*] Hujus verſus de upupa recitat Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 75. pag. 1167.

6. *Obſcena alias paſtu.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXXVIII.

Sect. XLV. 1. *Oenanthe.*] Totidem verbis Ariſt. loc. cit. Οἰνάνθη. Parram Plinius ipſe appellat, lib. 18. ſect. 69. ſed faciem nuſquam deſcribit: Ariſtoteles quoque nomine ſolo contentus. Ne Bellonio aſſentiar, lib. 7. cap. 12. exiſtimanti eſſe avem eam, quæ Gallis *Cublanc* dicitur, multa deterrent. Parræ recinentis omen ceu infauſtum Horatius memorat, lib. 3. Ode 27.

2. *Ipſis diebus.*] Ipſo die quo Sirius oritur, occultat ſe ſe œnanthe, ſeu parra: ipſo die, quo Sirius occidit, prodit.

3. *Chlorion.*] Χλωρίων Ariſtoteli, lib. 9. hiſtor. animal. cap. 28. pag. 1058. Chlorion, χλωρεὺς, & χλωρίς aves ſunt nomine ſolo affines, genere diſpares, apud Ariſt. lib. 9. cap. 2. pag. 1002. & cap. 20. pag. 1048. Chlorionem totum eſſe luteum, magnitudine turturis, docet Philoſophus: vixque adeo Scaligero aſſentior, chlorionem affirmanti eam eſſe aviculam quam Galli *Verdier* vocant: eſt enim ea turture haud paulo minor: Vireonem appellat Plinius, lib. 18. ſect. 69.

4. *Circa ſolſtitia.*] Æſtiva: περὶ τὰς τροπὰς τὰς θερινάς. Ariſt. & Ælian. lib. 4. hiſt. anim. cap. 47.

5. *Merulæ.*] Lib. 9. hiſt. anim. cap. 25. pag. 1057. Au-

circa Cyllenen Arcadiæ, [6] nec uſquam aliubi, candidæ naſcuntur. [7] Ibis circa Peluſium tantum nigra eſt, [8] ceteris omnibus locis candida.

Cap. XXXI.

XLVI. [1] Oſcines, [2] præter exceptas, non temere fetus faciunt ante æquinoctium vernum, aut poſt autumnale: ante ſolſtitium autem dubios, poſt ſolſtitium [3] vitales.

Caput XXXII.

XLVII. Eo maxime ſunt inſignes halcyones. Dies earum partus [1] maria, quique navigant, novere. [2] Ipſa avis paulo amplior paſſere, colore cyaneo ex parte majore, tantum purpureis & candidis admixtis pennis, [3] collo gracili ac procero. [4] Alterum genus earum magnitudine diſtinguitur & cantu. [5] Minores in arundinetis canunt. [6] Halcyonem videre rariſſimum eſt, nec niſi [7] Vergiliarum occaſu, & circa ſolſtitia brumamve, nave aliquando circumvolata ſtatim in latebras abeuntem. [8] Fetificant bruma, qui dies [9] halcyonides vocantur, placido mari per eos & navigabili, [10] Siculo maxime. [11] Faciunt autem ſeptem ante brumam diebus nidos, & totidem ſequentibus pariunt. Nidi earum admirationem habent [12] pilæ figura, paulum eminenti, [13] ore perquam anguſto, grandium ſpongiarum [14] ſimilitudine: [15] ferro intercidi non queunt, franguntur ictu valido, [16] ut ſpuma arida maris. [17] Nec unde confingantur, invenitur. Putant ex [18] ſpinis aculeatis: piſcibus enim vivunt. [19] Subeunt & in amnes. [20] Pariunt ova quina.

XLVIII. [1] Gaviæ in petris nidificant: mergi & in arboribus. [2] Pariunt plurimum terna: ſed gaviæ æſtate, mergi incipiente vere.

Cap. XXXIII.

XLIX. Halcyonum nidi figura, reliquarum quoque ſolertiæ admonet: neque alia parte ingenia avium magis admiranda ſunt. [1] Hirundines luto conſtruunt, ſtramento roborant. Si quando inopia eſt luti, madefactæ multa aqua pennis pulverem ſpargunt. Ipſum vero nidum mollibus plumis flocciſque conſternunt tepefaciendis ovis, ſimul ne durus ſit infantibus pullis. [2] In fetu ſumma æquitate alternant cibum. Notabili munditia egerunt excrementa pullorum: [3] adultioreſque circumagi docent, & foris ſaturita-

NOTÆ.

ctor Mirab. Auſcult. pag. 1151. Solinus, cap. 7. pag. 22. Ælianus item ex Soſtrato, lib. 5. hiſt. anim. cap. 27.

6. *Nec uſquam.*] Nunc aliubi multis in locis reperiri experientia docuit. Bellonius, lib. 6. de avibus, cap. 25. in Sabaudia, Arveniaque eſſe frequentes ait.

7. *Ibis.*] Ariſtot. lib. 9. hiſt. anim. cap. 35. pag. 1063. & Solinus, cap. 32. pag. 61.

8. *Ceteris.*] Ceteris Ægypti nimirum locis. Eſt enim Ægypti peculiaris avis illa. Atque ita Ariſt. *Ibes*, inquit, *in Ægypto duûm ſunt generum: candidæ aliæ, aliæ nigræ. Cetera in terra Ægypti,* ἐν μὲν οὖν τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ *albæ ſunt, in Peluſio non ſunt: contra in illa non ſunt nigræ: in Peluſio ſunt.* Utrumque ibidum genus deſcribit Herodotus, lib. 2. Euterpe, num. 76. pag. 118.

Sect. XLVI. 1. *Oſcines.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 9. pag. 539.

2. *Præter exceptas.*] Luſcinias intelligit, de quibus extrema ſectione XLIII. *Pariunt*, inquit, *vere primo cum plurimum ſena ova.*

3. *Vitales.*] Βιωσίμους, qui ſpem vitæ habeant.

Sect. XLVII. 1. *Maria, quique.*] Et maria, inquit, novere: ſunt enim tum tranquilla: & qui navigant, ſedato enim mari utuntur. Vide Notas & Emend. num. XXXIX.

2. *Ipſa avis.*] Hæc Ariſt. lib. 9. hiſtor. animal. cap. 21. pag. 1050. ubi iiſdem plane verbis, majorem deſcribit halcyonem ἀλκυόνα, quam Scaliger, in lib. 8. Ariſt. pag. 892. Gallis *Martinet peſcheur* ait appellari, poſt Bellonium, lib. 4. cap. 25.

3. *Collo gracili.* [Vel collum pro roſtro καταχρηστικῶς dixiſſe Plinium neceſſe eſt, quod paulo ſane durius eſſe non inficior: aut certe hallucinatum eſſe: Roſtrum enim procerum halcyoni, & gracile eſſe, non collum, tum res ipſa monet, effigieſque quam Bellonius exhibet, loc. cit. tum Ariſt., qui eadem ac Plinius totidemque verbis hoc loco tradit: τὸ δὲ ῥύγχος, ὑπόχλωρον μὲν, μακρὸν δὲ καὶ λεπτόν. Quod ſi hæc ab aliis hauſit ſcriptoribus, nec temere ab iis utraque colli roſtrique proceritas halcyoni attributa eſt, labaſcit eorum conjectura, quos diximus exiſtimaſſe halcyonem nunc appellari, *Martinet peſcheur.*

4. *Alterum genus.*] Alterum, inquit, genus halcyonum a ſuperiore diſtat, & magnitudine, & cantu: ſunt enim minores eæ, & in arundinetis canunt: Bellonio, lib. 4. cap. 26. *Rouſſerolles.* Vide Notas & Emend. num. XL.

5. *Minores.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 7. pag. 892.

6. *Halcyonem.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. 9. pag. 541. Indicat vel hæc avis raritas non eſſe halcyonem, quæ vocetur *Martinet peſcheur*, a Scaligero, Bellonioque.

7. *Vergiliarum.*] Harum occaſum incidere alias monuimus in diem XLIV. poſt æquinoctium autumnale.

8. *Fetificant.*] Ariſt. totidem verbis, loc. cit. pag. 539.

9. *Halcyonides*] Ἀλκυόνειαι ἡμέραι, Ariſtoteli: Halcyonei, Columellæ, lib. XI. cap. 2. pag. 372. De hac re Baſilius eleganter, homil. 8. in Hexaëm. pag. 105. Alluſit ad hos dies in Caſina Plautus, in prolog. verſ. 26.

Tranquillum eſt: Halcedonia ſunt circa forum.

10. *Siculo maxime.*] Vide Notas & Emendationes, num. XLI.

11. *Faciunt autem.*] Ariſtot. loc. cit.

12. *Pilæ figura, &c.*] Nidum ait eſſe rotundum ut pilam: ſed in collum produci, ut cucurbitam hortenſem. Sic Ariſtoteles loc. cit. Ἡ δὲ νεοττιὰ παρόμοια ταῖς σφαίραις .... τὸ δὲ σχῆμα παραπλήσιον ταῖς σικύαις. Conferri hæc poſſunt cum iis quæ de halcyonis nido Plutarchus quoque commemorat, lib. de ſolert. anim. pag. 983. & Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 17.

13. *Ore perquam.*] Oſtiolum, inquit, Philoſ. anguſtum habet, quantum ſatis ſit ad ingreſſum puſillum: adeo, ubi ſubvortatur mare, ut ne tum quidem ingrediatur.

14. *Similitudine.*] Tum quia magnitudine maximas ſpongias vel ſuperat, vel adæquat: τὸ δὲ μέγεθος αὐτῶν ἐπὶ τῆς μεγίστης σπογγιᾶς μεῖζον. Tum quia cavernas intus habet, ut ſpongiæ: τὰ δὲ κοῖλα παραπλήσια ἔχει τοῖς τῶν σπόγγων. Vide Notas & Emend. num. XLII.

15. *Ferro.*] Quia non eſt dura nidi materia, ſed recedens mollitia quadam lenta, non acuto ferro, ſed obtuſo, frangitur potius, quam ſcinditur. Sic Ariſtot. Καὶ κόπτοντι μὲν σιδηρίῳ ὀξεῖ, οὐ ταχὺ διακόπτεται· ἅμα δὲ κόπτοντι, καὶ ταῖς χερσὶ θραύοντι, ταχὺ διαθραύεται, ὥσπερ ἡ ἁλοσάχνη.

16. *Ut ſpuma.*] Sic Ariſtotelis ἁλοσάχνην vocat, quam alii ſpumam maris, alii florem vocant: in globos rotundos formata in litus ejicitur, colore ſubcinereo.

17. *Nec unde.*] Hoc eſt, ex qua materia. Ariſt. Ἀπορεῖται δὲ ἐκ τίνος συντίθησι τὴν νεοττιάν.

18. *Spinis aculeatis.*] Hoc eſt, ex ſpinis aculeati piſcis, ſive belones appellati, ἐκ τῶν ἀκανθῶν τῆς βελόνης. De belone diximus libro ſuperiore, ſect. 76. *Acus ſive belone*, &c. Et lib. 32. ſect. 53. *Belone, quos aculeatos vocamus.*

19. *Subeunt.*] Ariſt. loc. cit.

20. *Pariunt.*] Ariſt. tum loc. cit. tum lib. 5. hiſt. cap. 9. pag. 540.

Sect. XLVIII. 1. *Gaviæ.*] Gavias mergoſque pariter in maritimis cautibus nidificare ſcribit etiam Philoſophus, lib. 5. cap. 9. pag. 540. Plinius etiam in arboribus mergos. Gavia, λάρος Ariſtoteli, noſtris *Moüette & Mauve*, de qua Bellonius, lib. 3. cap. 13. & 14. Mergus αἴθυια, *Plongeon de mer.* Idem, lib. 3. cap. 24.

2. *Pariunt plurimum.*] Ariſtot. loc. cit.

Sect. XLIX. 1. *Hirundines.*] Ariſtot. lib. 9. hiſtor. animal. cap. 10. pag. 1028. Eadem fere & Baſil. homil. 8. in Hexaëm. pag. 104.

2. *In fetu.*] Ariſt. loc. cit.

3. *Adultioreſque.*] Matres, inquit, ita pullos adultiores

tem emittere. [4] Alterum genus hirundinum eſt ruſticarum & agreſtium, quæ raro [5] in domibus, diverſos figura, ſed [6] eadem materia, confingunt nidos, totos ſupinos, faucibus porrectis in anguſtum, utero capaci: mirum qua peritia & occultandis habiles pullis, & ſubſternendis molles. In Ægypti Heracleotico oſtio [7] molem continuatione nidorum evaganti Nilo inexpugnabilem opponunt ſtadii fere unius ſpatio: quod humano opere perfici non poſſet. In eadem juxta oppidum Copton inſula eſt ſacra Iſidi, quam ne laceret amnis idem, muniunt opere, incipientibus vernis diebus, palea & ſtramento [a][8] roſtrum ejus firmantes, continuatis per triduum noctibus tanto labore, ut multas in opere emori conſtet. Eaque [b] militia illis cum anno redit ſemper. [9] Tertium eſt earum genus, quæ ripas excavant, atque ita internidificant. [10] Harum pulli [c] ad cinerem ambuſti, mortifero faucium malo, multiſque aliis morbis humani corporis medentur. [11] Non faciunt hæ nidos, migrantque multis diebus ante, ſi futurum eſt ut [d] auctus amnis attingat.

L. [1] In genere vitiparrarum eſt, cui nidus ex muſco arido ita abſoluta perficitur pila, ut inveniri non poſſit aditus. [2] Acanthyllis appellatur, eâdem figurâ [3] ex lino intexens. [4] Picorum alicui ſuſpenditur ſurculo primis in ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes poſſit accedere. [5] Galgulos quidem ipſos dependentes pedibus ſomnum capere confirmant, quia tutiores ita ſe ſperent. Jam publicum quidem omnium eſt tabulata ramorum ſuſtinendo nido provide eligere, camerare ab imbri, aut fronde protegere denſa. In Arabia [6] cinnamologos avis appellatur: [7] cinnami ſurculis nidificat. Plumbatis eos ſagittis decutiunt indigenæ, mercis gratia. In Scythis avis [8] magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle ſemper in cacuminibus ramorum ſuſpenſa. Picæ cum diligentius viſum ab homine nidum ſenſere, ova tranſgerunt alio. Hoc in his avibus, quarum digiti non ſunt accommodati complectendis transferendiſque ovis, miro traditur modo. [e] Namque ſurculo ſuper bina ova impoſito [9] ac ferruminato alvi glutino, ſubdita cervice medio, æqua utrimque libra deportant alio.

INTERPRETATIO.

a *Roſtrum ejus.*] Procurrentem inſulæ cuneum.
b *Militia.*] Labor, *miniſterium*, λειτουργία.
c *Ad cinerem.*] Cremati & in cinerem redacti.
d *Auctus amnis.*] Nilus exundans.

e *Namque.*] Nam ſurculo *ligneo* ſuper ova duo impoſito, eoque *cum ovis* alligato, excrementi ope ex alvo vice glutini, ſubdita deinde *inter ova duo* cervice, æquo utrimque *gemini ovi* pondere ea deportant alio.

NOTÆ.

robuſtioreſque avertunt, ut extrema pars alvi extra nidum ſit, & ita docent foras alvum ex alto nido dejicere, διδάσκουσι τοὺς νεοττοὺς προΐεσθαι.

4. *Alterum genus.*] Illud eſt quod in his regionibus ad templorum noſtrorum feneſtras, ac parietes, ingenti numero vere nidificare cernimus.

5. *In domibus.*] Interius ſcilicet, ubi habitant homines, ut verbis utar Alberti, lib. 8. de animal. tract. 1. cap. 2. pag. 247. ubi primum hirundinum genus nidificat: alterum enim *in parietibus murorum exterius.*

6. *Eadem materia.*] Luto.

7. *Molem.*] Tamquam aggerem, Nilo coërcendo. Diſſidet a Plinio Thraſyllus in Ægyptiacis, laudatus a Plutarcho, in eo libello, quem de fluminibus inſcripſit, pag. 1159. Namque is murum hunc Chelidonium (ſic enim appellat) factum ait ex lapidibus, qui collotes dicti, quos hirundines colligant, ex iiſque murum ducant.

8. *Roſtrum.*] Procurrentem inſulæ cuneum, eo quod in acumen deſinat, qua parte Nilum excipit, ex ſimilitudine quadam roſtrum vocat. Sic calceorum roſtra dixere olim prominentes, & ultra pedum longitudinem proſilientes extremas calceorum partes, quæ deſinunt fere in acumen. Quæ vero nunc roſtra Plinius, ſcriptores alii linguas appellant. Feſtus: *Lingua eſt promontorii genus, non excellentis, ſed molliter in planum devexi.* Familiaris hæc vox Pacuvio apud Gellium, Livio, Ammiano. Sic Ovidius, lib. 13. Metam. tria Siciliæ promontoria linguas vocat:

Tribus hæc excurrit in æquora linguis.

Lingulas Cæſar lib. 3. bell. Gall. aliique appellant loca hujuſcemodi in longum a continente in mare exporrecta. Non placet igitur merito Rhenani conjectura, contra MSS. omnium fidem hic *cloſtrum* legentis. De voce *militiæ*, quæ mox occurrit, vide Gothofredum, in Cod. Theod. lib. 12. tit. 1. de Decurion. leg. 63. pag. 413.

9. *Tertium eſt.*] Noſtris *Hirondelles de rivage*. Internidificare, eſt certis diſcretos ſpatiis nidos conſtruere.

10. *Harum pulli.*] Ea de re opportunius dicemus, lib. 30. ſect. 12.

11. *Non faciunt hæ nidos.*] Scilicet ut domeſticæ, ac ſilveſtres, nec luto conſtruunt, nec ſtramento roborant: ſed in riparum cavis, illatis tantum eo plumis ſtramentiſve nidulantur.

Sect. L. 1. *In genere vitiparrarum.*] Vide Notas & Emend. num. XLIII.

2. *Acanthyllis.*] Ab ave ſuperiore, generis nempe vitiparrarum, hæc diverſa eſt. Vide Notas & Emendationes, num. XLIV.

3. *Ex lino.*] Ex lini ſurculis.

4. *Picorum alicui ſuſpenditur.*] Nidus ſcilicet: quæ vox ex ſuperiori clauſula ſubintelligenda eſt. Hoc ipſum de galgulo affirmat Aldrovandus, lib. 12. Ornithol. cap. 39. pag. 856. confirmatque jactatum ſermone vulgi proverbium, ambiguo illudens, *Galguli nidum a nemine viſum eſſe, quin ſuſpenſus is fuerit. Nul ne vit nid de loriot, qui ne fuſt pendu.*

5. *Galgulos.*] Galgulus noſtris, *Loriot*, de quo Bellonius, lib. 6. cap. XI. Sed is vireonem cum galgulo male confundit. MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Gaugulos* habent. At lib. 30. ſect. 28. iidem *galgulum* exhibent. Vide quæ ibi dicturi ſumus.

6. *Cinnamologos.*] Ita MSS. omnes, & Albertus, ex Avicenna, lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 4. pag. 255. Solinus item, cap. 33. pag. 63. A legendo cinnamo nomen invenit. Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 20. pag. 1049. κιννάμωμον ὄρνεον vocat, quæ avis cinnamomum alicunde afferat, ad nidum in Arabia inſtruendum. Phile quoque, lib. de propr. anim. pag. 58. & Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 34.

7. *Cinnami ſurculis.*] Quod ſolida fide Plinius recitat, hoc una vulgi opinione conſtare Herodotus & Ariſtoteles teſtantur, Atticiſmo illo familiari, φασί.

8. *Magnitudine otidis.*] At facie fortaſſis, ut patria, diſpar. Otides Hiſpanas laudavit jam paulo ſuperius, ſect. 29. De Scythicis illis Philoſophus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 42. pag. 1076. Ἐν δὲ Σκυθίᾳ ὀρνίθων γένος ἐστὶν αἱ ὠτίδες. Τοῦτο τίκτει δύο νεοττούς. οὐκ ἐπικάθηται δὲ, ἀλλ' ἐν δέρματι λαγωοῦ ἢ ἀλώπεκος ἐγκρύψασα, &c. Quo reſpiciens Albertus M. lib. 23. pag. 613. otidem hanc, aquilonarem aquilam interpretatur: *Quod autem Plinius dicit*, inquit ille, *Aquilam aquilonarem in vulpis pelle ova involvere, & ſic ſub Sole in ramis arborum ſuſpendere, donec maturata Solis calore exeant, & non ea fovere aquilam, ſed cum calore Solis & pellis pulli exierint, ad ea tunc primum redire, jam expertus ſum eſſe falſiſſimum: quoniam in Livonia*, &c. Aquilarum certe mores ei Philoſophus ipſe attribuit, in cuſtodiendis ovis, pulliſque.

9. *Ac ferruminato.*] Vide Notas & Emendationes, num. XLV.

LI. [1] Nec vero iis minor ſolertia, quæ cunabula in terra faciunt, corporis gravitate prohibitæ ſublime petere. [2] Merops vocatur, [3] genitores ſuos reconditos paſcens, pallido intus colore pennarum, ſuperne cyaneo, [4] primori ſubrutilo. Nidificat in ſpecu ſex pedum defoſſa altitudine.

[5] Perdices ſpina & frutice ſic muniunt receptaculum, ut [6] contra feras abunde vallentur. [7] Ovis ſtragulum molle pulvere contumulant, nec in quo loco peperere incubant: neve cui frequentior converſatio ſit ſuſpecta, transferunt alio. Illæ quidem & maritos ſuos fallunt, quoniam [8] intemperantia libidinis frangunt earum ova, ne incubando detineantur. [9] Tunc inter ſe dimicant mares deſiderio feminarum: victum aiunt Venerem pati. [10] Id quidem & coturnices Trogus, [11] & gallinaceos aliquando: [12] perdices vero [a] a domitis feros, & novos, aut victos, iniri promiſcue. [b] Capiuntur quoque pugnacitate ejuſdem libidinis, [13] contra aucupis indicem exeunte in prælium duce totius gregis. [14] Capto eo procedit alter, ac ſubinde ſinguli. Rurſus [15] circa conceptum feminæ capiuntur, [16] contra aucupum feminam exeuntes, ut rixando abigant eam. Neque in alio animali par opus libidinis. Si contra mares ſteterint feminæ, [17] aura ab his flante prægnantes fiunt: [18] hiantes autem exſerta lingua per id tempus æſtuant. Concipiunt & ſupervolantium [19] afflatu, [20] ſæpe voce tantum audita maſculi. Adeoque vincit libido etiam fetus caritatem, ut illa furtim & in occulto incubans, cum ſenſit [21] feminam aucupis accedentem ad marem, recanat revocetque, & ultro præbeat ſe libidini. Rabie quidem tanta feruntur, ut in capite aucupantium ſæpe [22] cœcæ metu ſedeant. [23] Si ad nidum is cœpit accedere, procurrit ad pedes ejus feta, prægravem aut delumbem ſeſe ſimulans, ſubitoque [c] in procurſu aut brevi aliquo volatu [24] cadit, fracta aut ala aut pedibus: procurrit iterum, jam jam prehenſurum effugiens, ſpemque fruſtrans, donec in diverſum ab-

INTERPRETATIO.

a *A domitis.*] A cicuribus.

b *Capiuntur.*] Capiuntur quoque, dum pugnant eadem libidine: contra perdicem, quo auceps utitur ad alliciendas alias, exeunte in prælium duce totius gregis.

c *In procurſu.*] Vel procurrens, vel *ſubſultim* volans, nec procul abſcedens *ab aucupe.*

NOTÆ.

Sect. LI. 1. *Nec vero.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 1. pag. 639.

2. *Merops.*] Ariſt. pag. 640. Deſcribitur hæc avis a Bellonio, lib. 4. cap. 27. In Creta frequens eſt: rara in Italia: in Galliis nulla: quare & vernaculo caret nomine.

3. *Genitores ſuos.*] Ælianus, lib. XI. hiſt. anim. cap. 30. Vide Notas & Emend. num. XLVI.

4. *Primori.*] Alarum extrema parte ſubrutila.

5. *Perdices.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 7. pag. 670. Quas a rufis pedibus Galli cognominant, *Perdrix rouges.* Nam de aliis dicetur ſect. 69.

6. *Contra feras.*] Accipitrem, & aquilam. Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 12. pag. 1033.

7. *Ovis ſtragulum molle.*] Ita MSS. omnes, non *molli.* Solini paraphraſis, pag. 7. cap. 24. *Ovis ſtragulum pulvis eſt: ad quæ clanculo revertuntur, ne indicium loci converſatio frequens faciat.*

8. *Intemperantia libidinis.*] Propterea quod in venerem propenſiores ſunt, ne femina incubet, mares ova provoluta conterunt, ſi repererint. Adverſus quam impreſſionem arte femella utitur: aufugit enim, &c. Ita Ariſt. pag. 1034. Scaligero interprete, & ex Ariſt. Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 16. Solinus hunc Plinii locum aut parum intellexiſſe videtur, aut ambigue reddidiſſe, loco citato. *Plerumque feminæ tranſvehunt partus, ut mares fallant, qui eos affligunt impatientius ſæpiſſime adulantes.*

9. *Tunc.*] Poſt feminarum fugam, dum eæ ovis incubant, ὅταν ἐπῳάζῃ, mares vociferantur, & congredientes inter ſe pugnant: Vocant eos tum cœlibes: Victus in pugna victorem ſequitur, a quo ſolo initur. Ariſt. pag. 1035. & Ælian. loc. cit.

10. *Id quidem.*] Ariſt. pag. 1036.

11. *Et gallinaceos.*] Ariſt. loc. cit. & Ælian. lib. 4. hiſt. anim. cap. 16.

12. *Perdices vero.*] Ariſt. loc. cit. & Berytius in Geopon. lib. 14. cap. XI. pag. 389.

13. *Contra aucupis indicem.*] Primum poſuit inter marem & feminam, propter ova, naturam diſcordem: deinde inter feras perdices pugnam, propter feminas: poſt, inter cicures & feros: nunc inter gregem, & cicurem ex zelotypia. Aucupis indicem vocat, quo auceps utitur ad indicandos aliarum perdicum nidos. Venatorem θηρευτὴν Philoſophus vocat, pag. 1036. *Illicem* ſcribi ab illiciendis perdicibus Turnebus mallet, lib. 24. Adverſ. cap. 38. pag. 851. refragantibus Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & quantum eſt ubique exemplarium. Venationis hujuſce modum narrat uberrime & pereleganter Ælianus, loco proxime laudato.

14. *Capto eo.*] Viminea nempe cavea, qua cicur includitur. Ariſt. ἐν ταῖς πηκταῖς ἁλόντος τούτου.

15. *Circa conceptum.*] Circa coëundi, concipiendique tempora: περὶ τὸν τῆς ὀχείας καιρὸν, Ariſt. περὶ τὰς ὀχείας, Clearchus apud Athen. lib. 9. pag. 389.

16. *Contra aucupum feminam.*] Contra feminam venatricem, θηρεύουσαν, qua auceps abutitur ad alliciendas alias. Vide Notas & Emend. num. XLVII.

17. *Aura ab his.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 5. pag. 532. & Ælian. lib. 17. hiſt. anim. cap. 15. At Albertus, lib. 6. de anim. tract. 1. cap. 3. pag. 192. agens de perdicibus: *Aliquando*, inquit, *cum femina vertit anum ad maſculum, & flaverit ventus a mare ad feminam, dicuntur concipere: ego tamen non credo quod illa conceptio fecundet, niſi forte ad ovum, & non ad pullum: ſed ad pullum exigitur receptio ſeminis*, &c.

18. *Hiames.*] Ariſt. loc. cit.

19. *Afflatu.*] Alii eadem ſententia legunt *olfactu. Si perdix femina*, inquit Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 3. pag. 651. *affletur odore maſculi, concipit*: ἐὰν γὰρ καταπνευσθῇ τοῦ ἄρρενος κυΐσκεται.

20. *Sæpe voce.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 5. pag. 532. & Clearchus apud Athen. lib. 9. pag. 389. & Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. XI. *Perdices, quæ, ut Archelaus ſcribit, voce maris audita concipiunt.*

21. *Feminam aucupis.*] Nempe venatricem, ut diximus, quæ marem ad ſe nititur allicere. Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 12. pag. 1037. Sæpe etiam, inquit, Scaligero interprete, femina incubans, ubi marem ad venatricem feminam accedere perceperit, ſurgit, & occurrens ſubſiſtit, ut ineatur abſtrahatque illum a venatrice. Vide Notas & Emendationes, num. XLVIII.

22. *Cœcæ metu.*] Hoc ipſum refert Ariſt. loc. cit. Sed ibi nihil de metu: coëundi cupiditate id fieri tradit. Vocem hanc tamen conſtantiſſime libri omnes agnoſcunt. Quid ſi *initu* legas?

23. *Si ad nidum.*] Ariſt. loc. cit. pag. 1034. Plutarch. lib. de ſolert. anim. pag. 971. Non inelegans hujus loci Soliniana paraphraſis, cap. 7. pag. 24. *Si quis hominum*, inquit, *ubi incubant, propinquabit, egreſſæ matres venientibus ſeſe ſponte offerunt, & ſimulata debilitate, vel pedum, vel alarum, quaſi ſtatim capi poſſent, greſſus fingunt tardiores. Hoc mendacio ſolicitant obvios, & eludunt, quoad provecti longius a nidis avocentur.* Habet hæc quoque Callimachus, lib. de avibus, apud Athen. lib. 9. pag. 389.

24. *Cadit fracta.*] Rectius forſan, *cadit ut fracta.*

ducat

ducat a nidis. [25] Eadem pavore libera ac materna vacans cura ; [a] in ſulcō reſupina gleba ſe terræ pedibus apprehenſa operit. [26] Perdicum vita ad ſedecim annos durare exiſtimatur.

LII. [1] Ab his columbarum maxime ſpectantur ſimili ratione mores iidem: ſed pudicitia illis prima , [2] & neutri nota adulteria. Conjugii fidem non violant, communemque ſervant domum. [3] Niſi cœlebs aut vidua , nidum non relinquit. Et imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos, ferunt : quippe ſuſpicio eſt adulterii , quamvis natura non ſit. Tunc plenum querela guttur , [4] ſævique roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio , & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio. [5] Amor utrique ſobolis æqualis : ſæpe & ex hac cauſa caſtigatio, pigrius intrante femina ad pullos. [6] Parturienti ſolatia & miniſteria ex mare. [7] Pullis primo ſalſiorem terram [8] collectam gutture in ora inſpuunt , præparantes tempeſtivitatem cibo. [9] Proprium generis ejus & turturum, cum bibant, colla non reſupinare, largeque bibere jumentorum modo. Cap. XXXIV.

[10] Vivere palumbes ad XXX. annum , aliquos ad XL. [11] habemus auctores , uno tantum incommodo [12] unguium , eodem & argumento ſenectæ , qui citra perniciem reciduntur. Cantus omnibus ſimilis atque idem , trino conficitur verſu , præterque in clauſula gemitu : [13] hieme mutis , [14] a vêre vocalibus. Nigidius putat , cum ova incubat , ſub tecto nominatam palumbem relinquere nidos. Pariunt autem [15] poſt ſolſtitium. [16] Columbæ & turtures octonis annis vivunt. * Contra paſſeri minimum vitæ , [17] cui ſalacitas par. [18] Mares negantur anno diutius durare , argumento quia nulla veris initio appareat nigritudo in roſtro , quæ ab æſtate incipit. Feminis longiuſculum ſpatium. Cap. XXXV. * Caput XXXVI.

Verum columbis ineſt quidam & gloriæ intellectus. Noſſe credas ſuos colores , varietatemque diſpoſitam: quin etiam ex volatu quæritur plaudere in cælo, varieque ſulcare. Qua in oſtentatione, [19] ut vinctæ , præbentur accipitri, [b] implicatis ſtrepitu pennis, qui non niſi ipſis alarum humeris eliditur : alioqui [20] ſoluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro , & gaudentem in ipſa gloria rapit. * Ob id cum iis habenda eſt avis , [21] quæ tinnunculus vocatur. Defendit enim illas , terretque accipitres naturali potentia , in tantum ut viſum vocemque ejus fugiant. Hac de cauſa præcipuus columbis amor eorum. [22] Feruntque , ſi in quatuor angulis defodiantur in ollis novis oblitis , non mutare ſedem columbas (: [c] quod auro inſectis alarum articulis quæſiere * Caput XXXVII.

INTERPRETATIO.

a *In ſulco.*] In ſulco reſupina perdix , gleba ſe terræ operit, quam pedibus apprehendit.
b *Implicatis.*] Impeditis in eo ſtrepitu ciendo pennis , qui ſtrepitus nonniſi ipſis alarum humeris excitatur, &c.

c *Quod auro.*] Quod quidam ut obtinerent, aureo cultro ſecuere alarum articulos : aliter enim, ſi ferrum adhiberetur, non eſſent innoxia vulnera.

NOTÆ.

25. *Eadem pavore.*] Vide Notas & Emend. num. XLIX.

26. *Perdicum vita.*] Etiam ultra ſedecim, πλείω ἔτη ἢ ἐκκαίδεκα , perdicum vitam Philoſophus producit, lib. 6. hiſt. anim. cap. 5. pag. 662. Annis tamen quindecim idem circumſcribit, lib. 9. cap. XI. pag. 1031. Feminis , quam maribus , longius vitæ ſpatium , apud Athen. lib. 9. pag. 389.

Sect. LII. 1. *Ab his columbarum.*] Habet hæc maxima ex parte Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. XI. pag. 1030. & 1031. Cecinit has columbarum laudes , ac Plinianam de iis orationem poëtica paraphraſi illuſtravit Joannes Paſſeratius , vates quondam nobilis, ſingulari de columba carmine.

2. *Et neutri nota.*] Addit his Phile, lib. de propr. anim. pag. 52. ſi contra accidat, adulterum aliorum unguibus diſcerpi, quem vivere nefas arbitrentur. Vide præterea Ælianum , lib. 3. hiſt. anim cap. 44.

3. *Niſi cœlebs.*] Ariſt. loc. cit. Ælian. lib. 3. hiſt. anim. cap. 5.

4. *Sævique.*] Catullus , Carm. 69. columbam ait :
Oſcula mordenti ſolitam decerpere roſtro.

5. *Amor utrique.*] Ariſt. pag. 1029. & Albertus M. lib. 8. de anim. tract. 2. cap. 3. pag. 253.

6. *Parturienti.*] Auctores proxime appellati , & Ælianus , lib. 3. hiſt. anim. cap. 45.

7. *Pullis primo.*] Ariſt. & Ælianus , loc. cit.

8. *Collectam gutture.*] Atque adeo præmanſam. Ariſt. loc. cit. *ἣς διαμεμασημένη, ἐμπτύει τοῖς νεοττοῖς διοιγνὺς τὸ στόμα, προπαρασκευάζων πρὸς τὴν τροφήν. Permanſam , eorum os aperiens , inſpuit , ſic præparans ad cibum.*

9. *Proprium generis.*] Ariſt. pag. 1030. & Alexander Myndius apud Athen. lib. 9. pag. 394.

10. *Vivere palumbes.*] Noſtris, *Ramiers.*

11. *Habemus auctores.*] Ariſtoteles habet eadem , tum lib. 6. anim. cap. 5. pag. 662. tum lib. 9. cap. XI. pag. 1031. Βίοι δὲ φάτται , ὥς φασι, καὶ τετταράκοντα ἔτη. Albertus adſtipulatur, lib. 8. de anim. tract. 2. cap. 3. pag. 253.

12. *Unguium.*] Ariſt. loco proxime citato.

13. *Hieme mutis.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 76. pag. 1170. Alexander Myndius , apud Athen. lib. 9. pag. 394. hieme palumbes vocem negat edere , niſi ſereno , tranquilloque cælo.

14. *A vere.*] Hoc eſt, cum ver incipit , ὅταν ἔαρ φύῃ. Prius libri editi , *vere.* MSS. *habere.* Nos *a vere.* Non ſunt iſthæc porro pugnantia cum iis quæ ſcribit idem lib. 18. ſect. 68. ut Dalecampius exiſtimavit.

15. *Poſt ſolſtitium.*] Vide Notas & Emend. num. L.

16. *Columbæ, &c.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. XI. pag. 1031.

17. *Cui ſalacitas.*] Eam ob rem Veneris currum trahi paſſeribus fabulantur. Terpſicles apud Athen. lib. 9. eos qui paſſeribus veſcuntur, ait in Venerem eſſe præcipites.

18. *Mares.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. XI. pag. 1032.

19. *Ut vinctæ.*] Dum ita ſe oſtentant , inquit, quaſi vinctæ ac minus expeditæ , ab accipitre facile rapiuntur : impeditis tum pennis in eo ſtrepitu plauſuque ciendo quo maxime gaudent : qui ſtrepitus nonniſi agitatione crebra nodi illius excitatur , qui humeri vicem obtinet , qua parte alæ corpori proxime committuntur. Vide Notas & Emend. num. LI.

20. *Soluto volatu.*] Quando ſcilicet, ut Maro cecinit, lib. 5. Æneid. verſ. 216.

Aëre lapſa quieto
Radit iter liquidum , celeres neque commovet alas.

Tunc enim prædonem ſæpe prætervolat. Unde Phædrus , lib. 1. fab. 31.

Columbæ ſæpe cum fugiſſent milvium ,
Et celeritate pennæ vitaſſent necem.

21. *Quæ tinnunculus.*] Galli *Crecerellam* vocant. De ea Bellonius , lib. 2. cap. 23. A Græcis κεγχρηΐδα dici quidam autumant.

22. *Feruntque.*] Columella , lib. 8. cap. 8. pag. 295. ubi

LLII

aliqui, non aliter innoxiis vulneribus:) multivaga alioqui ave. Eſt enim ars illis inter ſe blandiri & corrumpere alias, furtoque comitatiores reverti.

LIII. [1] Quin & internunciæ in rebus magnis fuere, epiſtolas annexas earum pedibus obſidione Mutinenſi in caſtra Conſulum Decimo [2] Bruto mittente. Quid vallum, & vigil obſidio, atque etiam retia amne prætenta profuere Antonio, [3] per cælum eunte nuncio? Et harum amore inſaniunt multi: ſuper tecta exædificant turres iis, nobilitatemque ſingularum & origines narrant, vetere jam exemplo. L. Axius eques Romanus ante bellum civile Pompeïanum denariis [4] quadringentis ſingula paria [5] venditavit, ut M. Varro tradit. Quin & patriam nobilitavere, in Campania grandiſſimæ provenire exiſtimatæ.

* CAPUT XXXVIII. LIV. Harum volatus in reputationem ceterarum quoque volucrum nos impellit. * Omnibus animalibus reliquis certus & uniuſmodi, & in ſuo cuique genere inceſſus eſt: aves ſolæ vario meatu feruntur & in terra, & in aëre. Ambulant aliquæ, ut cornices: ſaliunt aliæ, ut paſſeres, merulæ: currunt, ut perdices, [1] ruſticulæ: ante ſe pedes jaciunt, ut ciconiæ, grues: expandunt alas, [a] pendenteſque [2] raro intervallo quatiunt, aliæ crebrius, ſed & [b] [3] primas dumtaxat pennas: aliæ & [c] tota latera pandunt: quædam vero majore ex parte compreſſis volant; percuſſoque ſemel, aliquæ & gemino ictu aëre feruntur, [4] velut incluſum eum prementes, ejaculantur ſeſe in ſublime, in rectum, in pronum. [5] Impingi putes aliquas, aut rurſus [6] ab alto cadere has, [7] illas ſalire. Anates ſolæ, quæque ſunt ejuſdem generis, in ſublime protinus ſeſe tollunt, atque e veſtigio cælum petunt, & hoc etiam ex aqua. Itaque in foveas, quibus feras venamur, delapſæ ſolæ evadunt. Vultur, & feræ graviores, [8] niſi ex procurſu, aut [9] altiore cumulo immiſſæ, non evolant: [10] cauda reguntur. Aliæ circumſpectant, aliæ flectunt colla. Nonnullæ veſcuntur ea quæ rapuere pedibus. Sine voce non volant multæ: aut e contrario ſemper in volatu ſilent. [11] Subrectæ, pronæ, obliquæ, in latera, in ora, [12] quædam & reſupinæ feruntur: ut ſi pariter cernantur plura genera, non in eadem natura meare videantur.

CAP. XXXIX. LV. Plurimum volant, quæ apodes, quia careant uſu pedum: [1] ab aliis cypſelli appellantur, hirundinum ſpecie. Nidificant in ſcopulis. Hæ ſunt, quæ toto mari cernuntur: nec umquam tam longo naves, tamque continuo curſu recedunt a terra, ut non circumvolitent eas apodes. Cetera genera reſidunt & inſiſtunt: his quies, niſi in nido, nulla: aut pendent, aut jacent.

* CAP. XL. LVI. [1] Et ingenia æque varia, ad paſtum maxime. * [2] Caprimulgi appellantur gran-

INTERPRETATIO.

a *Pendenteſque.*] Interim dum pendent in aëre.
b *Primas.*] Summas.
c *Tota latera.*] Totis explicatis alis latera nudant.

NOTÆ.

de columbis: *Ea avis*, inquit, *tam faſtidioſa eſt, ut ſæpe ſedes ſuas peroſa, ſi detur evolandi poteſtas, relinquat.... Id ne fiat, vetus eſt Democriti pæceptum. Genus accipitris tinnunculum vocant ruſtici: fere in ædificiis nidos facit. Ejus pulli ſinguli fictilibus ollis conduntur, ſtipatiſque opercula ſupponuntur: & gypſo lita vaſa in angulis columbarii ſuſpenduntur: quæ res avibus amorem loci ſic conciliat, ne unquam deſerant.*

Sect. LIII. 1. *Quin & internunciæ.*] Factitatum id ſæpius hiſtorici meminerunt, quorum ex annalibus excerpſit exempla quamplurima Bochartus, parte 2. de animal. lib. 1. pag. 15. Hodieque Aleppi in Syria miniſterio earum ſic utuntur, pedibus epiſtolis alligatis.

2. *Bruto mittente.*] Ad Brutum ab Hirtio miſſas ſcribit Frontinus, lib. 3. Strateg. cap. 13. Fuere fortaſſe redditæ mutuo, & acceptæ.

3. *Per cælum eunte nuncio.*] Hunc locum ſpectavit Joan. Douſa, cum in obſidione Leidenſi ſimili functas officio columbas carmine commendaret:

Quid vigil obſidio, quid arces,
Aut valla proſunt, per ſpatia invii
Eunte cæli nuncio?

4. *Quadringentis.*] Monetæ Gallicæ, libræ ſunt centum & ſexaginta.

5. *Venditavit.*] Varroniana vox, pro *vendidit.* Sunt autem hæc totidem verbis apud Varronem, lib. 3. de re ruſt. cap. 7. ſub finem.

Sect. LIV. 1. *Ruſticulæ.*] Quæ Latinis Ruſticula, Ariſtoteli σκολόπαξ eſt: Galli *Beccaſſam*, a magnitudine roſtri vocant.

2. *Raro intervallo.*] Ut milvi, qui paſſis alis feruntur, potius quam volant.

3. *Primas dumtaxat.*] Extremas alas. Sic idem ſuperius ſect. 51. *Pennarum primori ſubrutilo*, pro alarum extremitate dixit.

4. *Velut incluſum.*] Sic illæ in volando comprimunt alas, percuſſo prius ſemel iterumve aëre, ut ipſum poſthæc aërem incluſum alis premere ac coërcere videantur: & vel ſic ejaculantur ſe ſe in ſublime, in rectum, in pronum.

5. *Impingi.*] Perdices.

6. *Ab alto.*] Alaudas.

7. *Illas ſalire.*] Coturnices.

8. *Niſi ex procurſu.*] Niſi curſu prius aliquantum producto, & porro tenus continuato.

9. *Altiore cumulo.*] Ita libri MSS. omnes. Cumulum pro tumulo ſive aggere, dixit. Ita Maro cumulum de attollente ſe fluctu:

Inſequitur cumulo præruptus aquæ mons.

10. *Cauda reguntur.*] Huc pertinet illud quod de milvis antea dixit, ſect. 12. *Videntur artem gubernandi docuiſſe caudæ flexibus.*

11. *Subrectæ &c.*] Subrectæ, cum cælum petunt: pronæ, cum ab alto cadunt.

12. *Quædam & reſupinæ.*] Inverſæ. Nocturnam avem, quam Galli *Freſaye* vocant, inverſam aïunt, hoc eſt, pedibus in cælum converſis volare. Quod ſequitur, *in eadem natura, in eodem aëre* intellige.

Sect. LV. 1. *Ab aliis cypſelli.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. animal. cap. 38. pag. 1087. Οἱ δ' ἄποδες, οὓς καλοῦσί τινες κυψέλους, &c. Noſtris, *des Martinets.* De his Aldrov. lib. 17. Ornithol. cap. 10. pag. 698.

Sect. LVI. 1. *Et ingenia.*] Avium ſcilicet univerſe, non modo apodum. Ut ad volandum, inquit, ſic æque ad paſtum varia ſunt volucrum ingenia. Hinc enim initium duci novæ ſectionis oportuit, nec divelli eam a ſequentibus, ut peſſime factum eſt hactenus: cohærent enim cum iis quæ mox de caprimulgis plateiſque dicuntur, quarum paſtu nihil eſt admirabilius.

2. *Caprimulgi.*] Hæc totidem verbis Philoſophus, lib. 9.

dioris merulæ aſpectu, fures nocturni: interdiu enim viſu carent. Intrant paſtorum ſtabula, caprarumque uberibus advolant ſuctum propter lactis: qua injuria uber emoritur, [3] capriſque cœcitas, quas ita mulſere, oboritur. [4] Platea nominatur, advolans ad eas quæ ſe in mari mergunt, & capita illarum morſu corripiens, donec capturam extorqueat. [5] Eadem cum devoratis ſe implevit conchis, calore ventris coctas evomit, atque ita ex iis eſculenta legit, teſtas [6] excernens.

LVII. [1] Villaribus gallinis [2] & religio ineſt. [3] Inhorreſcunt edito ovo, excutiuntque ſeſe, & circumactæ purificant, ac feſtuca aliqua ſeſe, & ova luſtrant. * Minimæ avium [4] cardueles imperata faciunt, nec voce tantum, ſed pedibus & ore pro manibus. Eſt quæ boum mugitus imitetur, in Arelatenſi agro [5] taurus appellata, alioqui parva. Eſt quæ equorum quoque hinnitus, [6] anthus nomine, [7] herbæ pabulo adventu eorum pulſa imitatur, ad hunc modum [8] ſe ulciſcens. CAP. XLI. * CAP. XLII.

LVIII. Super omnia humanas voces reddunt, pſittaci quidem etiam ſermocinantes. [1] India hanc avem mittit, [2] ſittacen vocat, viridem toto corpore, torque tantum miniato in cervice diſtinctam. Imperatores ſalutat, & quæ accipit verba, pronunciat: in vino præcipue laſciva. [3] Capiti ejus duritia eadem, quæ roſtro. Hoc, cum loqui diſcit, ferreo verberatur radio: non ſentit aliter ictus. Cum devolat, roſtro ſe excipit, illi innititur, levioremque ſe ita pedum infirmitati facit.

LIX. Minor nobilitas, quia non ex longinquo venit, ſed expreſſior loquacitas, [1] generi picarum eſt. Adamant verba quæ loquantur. Nec diſcunt tantum, ſed diligunt: [2] meditanteſque intra ſemet, cura atque cogitatione intentionem non occultant. Conſtat emori victas difficultate verbi: ac niſi ſubinde eadem audiant, memoria falli: quærenteſque mirum in modum hilarari, [3] ſi interim audierint id verbum. Nec vulgaris illis forma, quamvis non ſpectanda. Satis illis decoris in ſpecie ſermonis humani eſt. Verum addiſcere alias negant poſſe, quam quæ ex genere earum ſunt, [4] quæ glande veſcantur: [5] & inter eas facilius, [6] quibus quini ſunt digiti in pedibus: ac ne eas quidem ipſas, [7] niſi primis duobus vitæ annis. [8] Latior iis eſt lingua: omnibuſque in ſuo cuique genere, quæ ſermonem imitantur humanum: quanquam id pæne in omnibus contingit. [9] Agrippina Claudii Cæſaris turdum habuit (quod numquam ante) imitantem ſermones homi-

NOTÆ.

hiſt. anim. cap. 39. pag. 1067. Albertus item, lib. 8. de anim. tract. 2. cap. 5. pag. 258. Non habet in Gallia nomen hæc avis: habet in Italia, *Calcabotto*, ita referente Aldrov. lib. 8. Ornithol. cap. 9. pag. 567. ubi veram hujus effigiem depictam refert. Vide Notas & Emend. num. LII.

3. *Capriſque.*] Id ſe ab expertis hominibus didiciſſe ſcribit Albertus, loc. cit.

4. *Platea.*] Ita MSS. libri, & editi. Ciceroni Platalea dicitur, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 100. *Legi etiam ſcriptum*, inquit, *eſſe avem quamdam, quæ Platalea nominetur: eam ſibi cibum quærere advolantem ad eas aves, quæ ſe in mari mergerent: quæ cum emerſiſſent, piſcemque cepiſſent, uſque eo premere earum capita mordicus, dum illæ captum amitterent: id quod ipſa invaderet.* Ariſtoteli, πελεκᾶν, lib. 8. hiſt. anim. cap. 15. Non ea avis, quæ Gallis *le Pelican*, quam avem, cujuſmodi vulgo pingitur, fabuloſam eſſe plerique arbitrantur: ſed diverſa penitus, nobis adhuc haud ſatis comperta.

5. *Eadem.*] De Platalea hæc quoque Cicero, loco cit. *Eademque hæc avis ſcribitur conchis ſe ſolere complere, eaſque cum ſtomachi calore concoxerit, evomere, atque ita eligere ex iis quæ ſunt eſculenta.* De Pelecane idem Ariſt. lib. 9. hiſt. animal. cap. 14. pag. 1041. aliique, quos laudaturi ſumus in Notis & Emend. num. LIII.

6. *Excernens.*] Roſtro ſeparans carnem a teſta, inquit Albertus, lib. 8. de anim. pag. 255.

Sect. LVII. 1. *Villaribus.*] Villaticas appellant alii, Varro, & Columella.

2. *Et religio.*] Feſtivum id ſane: quaſi pulvere eo, quem motu excitant, venerem excutiant, ſeſeque luſtrent. Subeſt ratio nimirum aptior, quæ erudite magis quam eleganter ab Alberto M. explanatur, lib. 6. de anim. tract. 1. cap. 1. pag. 191. & 192.

3. *Inhorreſcunt.*] Apud Ariſtotelem exſtant ea totidem verbis, lib. 6. hiſt. anim. cap. 3. pag. 650.

4. *Cardueles.*] *Chardonnerets.*

5. *Taurus.*] Bellonio miror in mentem veniſſe, ut ſcriberet lib. 4. cap. 4. taurum hunc Plinianum, ardeam eſſe ſtellarem, quam Galli *Butorium* vocant: quam ſane inter parvas aves, qui vel a longe viderit, nemo cenſuerit reponi merito poſſe.

6. *Anthus.*] Ἄνθος Ariſtoteli, lib. 8. hiſt. anim. cap. 6. pag. 886. Bellonio, lib. 7. cap. 23. Scaligero, in Ariſt. pag. 1005. & Aldrovando, lib. 17. pag. 750. *Bruant.* Vide Notas & Emend. num. LIV.

7. *Herbæ pabulo.*] Neque herba tantum, ſed vermibus etiam ſeminibuſque veſcitur.

8. *Se ulciſcens.*] Equum a paſtu abigens, a quo ipſe, niſi parem hinnitum opponeret, pelleretur. Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 2. pag. 1005.

Sect. LVIII. 1. *India hanc.*] Ex Plinio hauſit Solinus, cap. 52. pag. 81. ex Solino Apuleïus, lib. 2. Florid. pag. 14. hanc pſittaci iconem. *Pſittacus*, inquit, *Indiæ avis eſt: inſtar illi minime minus quam columbarum: Sed . . . . color pſittaco viridis, & intimis plumulis, & extimis palmulis, niſi quod ſola cervice diſtinguitur. Enimvero cervicula ejus circulo miniato, velut aurea torqui, pari fulgoris circumactu cingitur, & coronatur.* Unum hoc pſittacorum genus veteres agnoverunt: nos & alia, quæ deſcribit Aldrov. lib. XI. Ornithol. cap. 12. & aliunde, quam ex Indiis, ad nos advecta. Pſittaci mores ingeniumque deſcripſit pereleganti carmine Joannes Paſſeratius, Cal. Januar. MDXCII.

2. *Sittacen.*] Σίττας Heſychio. Βίττακος Cteſiæ in Indicis, apud Photium in Bibl. cod. 73. pag. 144. Vide feſtivum Philippi epigramma, de pſittaco dicente, Χαῖρε Καῖσαρ, in Anthologia, lib. 1. pag. 60.

3. *Capiti ejus.*] Apuleïana hæc eſt hujus loci paraphraſis, loc. cit. *Roſtri prima duritia: cum in petram quampiam concitus altiſſimo volatu præcipitat, roſtro ſe velut ancora excipit. Sed & capiti eadem duritia, quæ roſtro. Cum ſermonem noſtrum cogitur æmulari, ferrea clavicula caput tunditur, imperium magiſtri ut perſentiſcat: hæc ferula diſcenti. Diſcit autem ſtatim pullus uſque ad duos ætatis ſuæ annos, &c.*

Sect. LIX. 1. *Generi picarum.*] Quo de genere Perſius:

Quis expedivit pſittaco ſuum Χαῖρε,
Picaſque docuit verba noſtra conari?

2. *Meditanteſque.*] Inſigne hujus rei exemplum Plutarchus affert, lib. de ſolert. anim. pag. 973.

3. *Si interim.*] Interdum.

4. *Quæ glande.*] Hæ ſunt picæ glandulariæ, quas appellare conſuevere noſtrates, *des Geays*: quos vulgus ſcriptorum gracculos falſo vocat, uti dicemus lib. XI. ſect. 35.

5. *Et inter eas.*] Vide Notas & Emend. num. LV.

6. *Quibus quini.*] Ut in quibuſdam gallinis animadvertimus, ſuper quatuor digitos tranſverſo uno: quod Plinius obſervat hujus libri ſect. 77. poſt Columell.

7. *Niſi primis.*] Vide Notas & Emend. num. LVI.

8. *Latior.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 15. pag. 213. & Solinus, cap. 52. pag. 81.

9. *Agrippina Claudii.*] Conjux.

num, cum hæc proderem. Habebant & [10] Cæſares juvenes [11] ſturnum, item luſcinias Græco atque Latino ſermone dociles: præterea meditantes in diem, & aſſidue nova loquentes, longiore etiam contextu. Docentur ſecreto, & ubi nulla alia vox miſceatur, aſſidente qui crebro dicat ea, quæ condita velit, ac cibis blandiente.

Cap. XLIII. LX. Reddatur & corvis ſua gratia, indignatione quoque populi Romani teſtata, non ſolum conſcientia. Tiberio Principe ex fetu ſupra [1] Caſtorum ædem genito pullus, in oppoſitam ſutrinam devolavit, etiam religione commendatus officinæ domino. Is mature ſermoni aſſuefactus, omnibus matutinis evolans in Roſtra, forum verſus, Tiberium, dein Germanicum & Druſum Cæſares nominatim, mox tranſeuntem populum Rom. ſalutabat, poſtea ad tabernam remeans, plurium annorum aſſiduo officio mirus. Hunc ſive æmulatione vicinitatis, [a] manceps proximæ ſutrinæ, ſive iracundia ſubita, ut voluit videri, excrementis ejus poſita calceis macula, exanimavit: [2] tanta plebei conſternatione, ut primo pulſus ex ea regione, mox & interemptus ſit, funuſque innumeris aliti celebratum exſequiis, conſtratum lectum ſuper Æthiopum duorum humeros, præcedente tibicine, & coronis omnium generum, ad rogum uſque, qui conſtructus dextra viæ Appiæ ad ſecundum lapidem, in campo [3] Rediculi appellato, fuit. Adeo ſatis juſta cauſa populo Romano viſa eſt exſequiarum, ingenium avis, [b] aut ſupplicii de cive Romano, in ea urbe, in qua multorum principum nemo duxerat funus: [4] Scipionis vero Æmiliani poſt Carthaginem Numantiamque deletas ab eo, nemo vindicaverat mortem. Hoc geſtum [5] M. Servilio, C. Ceſtio Coſſ. a. d. v. Kalend. April. Nunc quoque erat in urbe Roma, hæc prodente me, equitis Rom. cornix e Bætica, primum colore mira admodum nigro: deinde plura contexta verba exprimens, & alia crebro addiſcens. Necnon & recens fama Crateri Monocerotis cognomine, [6] in Erizena regione Aſiæ corvorum opera venantis, eo quod devehebat in ſilvas eos inſidentes [7] corniculis humeriſque: illi veſtigabant agebantque, eo perducta conſuetudine, ut exeuntem ſic comitarentur [8] & feri. [9] Tradendum putavere memoriæ quidam, viſum per ſitim lapides congerentem in ſitulam monumenti, in qua pluvia aqua durabat, ſed quæ attingi non poſſet: ita deſcendere paventem expreſſiſſe tali congerie, [10] quantum poturo ſufficeret.

Cap. XLIV. LXI. [1] Nec Diomedeas prætěribo aves: Juba [2] catarractas vocat: [3] eis eſſe dentes, oculoſque igneo colore, cetero [4] candidis, tradens. Duos ſemper iis duces: alterum ducere agmen, [5] alterum cogere. Scrobes excavare roſtro, [6] inde crate conſternere,

Interpretatio.

a *Manceps.*] Qui domum proximam conduxerat, ut in ea ſutrinam faceret.

b *Aut ſupplicii.*] Aut in avis illius nece, cui tantum fuit ingenium, ſatis juſta cauſa viſa eſt eſſe ſupplicii ſumendi de cive Romano.

Notæ.

10. *Cæſares juvenes.*] Britannicus Claudii filius, & Nero privignus. Nondum in mentem Romanis venerat, e duobus pluribuſve Cæſaribus aliquem appellare primum, aliumve ſecundum. Hunc morem primi deprehendimus in nummis Fl. Julii Conſtantii & Fl. Julii Conſtantis fratrum. Illius nummus eſt ex argento, cujus effigiem in cera impreſſam habemus: D. N. CONSTANTIVS PBEAC. Caput cinctum gemmis. *D*ominus *N*oſter *Conſtantius P*rimus BEA*tiſſimorum C*æſarum. Eſt ille nummus in Muſeo P. Beſſieres, Carmelitæ, Pariſiis. Iſtius, ex ære minimo, apud P. Chamillart: FL. CONSTANTI SBEAC. In aureo autem e Gaza Regia; FL. CONSTANTI SBEACAES. Capite laureato: FL*avio* CONSTANTI *S*ecundo BEA*tiſſimorum* CAES*arum*. .)(. PRINCIPI IVVENTVTIS. Stat ipſe in iſto aureo numiſmate, inter duo ſigna militaria. Infra, SIS.

11. *Sturnum.*] Statius in Pſittaco Melioris, lib. 2. Sylvar.

Auditaſque memor penitus demittere voces
Sturnus.

Sect. LX. 1. *Caſtorum ædem.*] Regione Urbis octava, ex P. Victore. Germanicus & Druſus Cæſares, qui poſtea hic appellantur, ille Neronis Druſi Germanici Imp. qui frater Tiberii; iſte, Tiberii ipſius filius fuit.

2. *Tanta plebei.*] Antiquo more, pro *plebis*. Ita MSS.

3. *Rediculi.*] Feſtus: *Rediculi fanum extra portam Capenam fuit: quia accedens ad Vrbem Hannibal, ex eo loco redierit quibuſdam perterritus viſis.*

4. *Scipionis.*] Africani ſequentis, ut Plinius appellat alibi.

5. *M. Servilio.*] Horum Conſulum meminit Tacitus, lib. 6. Annal. pag. 144. Geſſiſſe magiſtratum, anno 22. Tiberii principatus, ibi dicuntur.

6. *In Erizena.*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. Colb. 1. 2. & Pariſ. *in Eriza*. Fruſtra Salmaſius *in Ereſia*, ab Ereſo urbe Lesbi, pag. 547. in Solin. legi putat oportere. Vide quæ de Eriziis ſive Ereziis diximus lib. 5. ſect. 32.

7. *Corniculis.*] Hoc eſt, galearum apicibus. Inter alia enim galearum militarium inſignia, etiam cornicula fuere, hoc eſt, ſimilitudo cornuum ære vel ferro expreſſa, ad terrorem. De his multa Spanhemius, lib. de uſu Numiſmat. pag. 367. Ab illis corniculis, Comœdiæ Plautinæ nomen, *Cornicularia*, crediderim eſſe factum, in qua miles inſignem corniculis galeam geſtitans traducebatur, apud Varronem, lib. 4. de ling. Lat. Ab unico fortaſſe corniculo, quo galeam inſignem haberet, Monoceroti Cratero cognomen fuit. At cave Salmaſio idcirco credas, in Solin. pag. 547. Cornicularii munus & officium, cujus frequens in Notitia Imperii mentio, & apud alios ſcriptores, ab his corniculis apicibuſve galearum, nomen traxiſſe: cum a corniculis, hoc eſt, ab atramentariis habuerint: noſtri vocant, *des cornets*: qua de re Du-Cangium in Gloſſario vide.

8. *Et feri.*] Corvos aucupio miros, qui & perdices, & corvos quoque feros caperent, plurimos refert Aldrovandus, lib. 12. Ornithol. pag. 702. petitis ex Annalium memoria exemplis.

9. *Tradendum putavere.*] Tradidit certe Plutarchus, lib. de ſolert. anim. pag. 967. Tradidit & Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 48. ex iiſdem fortaſſis fontibus, ex quibus hauſiſſe & Plinium ſimile veri eſt.

10. *Quantum poturo.*]. Alibi, *quantum potui ſufficeret.*

Sect. LXI. 1. *Nec Diomedeas.*] Quæ de Diomedis avibus narrantur a Plinio, hæc iiſdem fere verbis tranſſcripſit ab ipſo Solinus, cap. 2. pag. 16.

2. *Catarractas.*] Forte ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν καταῤῥάσσειν ἐν τῷ θηρεύειν τὰ ὄρνια, quod ex alto cum impetu decidant, quando aves venantur.

3. *Eis eſſe dentes.*] Solinus: *ignei oculi, ora dentata.* Cave exiſtimes, ut oculos, ſic dentes pariter ignei coloris eſſe.

4. *Candidis.*] Alibi, *candidas.*

5. *Alterum cogere.*] Solinus: *Alterum inſequi, ut urgeat tarditatem.*

6. *Inde crate.*] Solini paraphraſis: *Surculis in verſum ſuperpoſitis, imitantur texta cratium.*

& operire terra, quæ ante fuerit egeſta : in his fetificare. Fores binas omnium ſcrobibus : orientem ſpectare, quibus exeant in paſcua : occaſum, quibus redeant. Alvum exoneraturas ſubvolare ſemper, & contrario flatu. [7] Uno hæ in loco totius orbis viſuntur, in inſula, [8] quam diximus nobilem Diomedis tumulo atque delubro, contra Apuliæ oram, [9] fulicarum ſimiles. Advenas barbaros clangore infeſtant, Græcis tantum adulantur, miro diſcrimine, velut generi Diomedis hoc tribuentes : ædemque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt atque purificant : unde [10] origo fabulæ, Diomedis ſocios in earum effigies mutatos.

LXII. Non omittendum eſt, cum de ingeniis diſſerimus, e volucribus hirundines Cap. XLV. [1] eſſe indociles, e terreſtribus [2] mures : cum elephanti juſſa faciant, leones jugum ſubeant; [3] in mari vituli, totque piſcium genera miteſcant.

LXIII. [1] Bibunt aves ſuctu : ex his, quibus longa colla, intermittentes, & capite Cap. XLVI. reſupinato velut infundentes ſibi. [2] Porphyrio ſolus morſu bibit. [3] Idem eſt proprio genere, omnem cibum aqua ſubinde tingens, deinde pede ad roſtrum, veluti manu, afferens. Laudatiſſimi [4] in Commagene. [5] Roſtra iis, & prælonga crura rubent.

LXIV. [1] Hæc quidem & hæmatopodi, multo minori, quanquam eadem crurum al- Cap. XLVII. titudine. Naſcitur in Ægypto. Inſiſtit ternis digitis. Præcipue ei pabulum muſcæ. Vita in Italia paucis diebus.

LXV. Graviores omnes fruge veſcuntur, altivolæ carne tantum. Inter aquaticas, mergi ſoliti ſunt devorare, quæ ceteræ reddunt.

LXVI. Olorum ſimilitudinem [1] onocrotali habent : nec diſtare exiſtimarentur omnino, niſi faucibus ipſis ineſſet [2] alterius uteri genus. Huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut ſit capacitas. Mox perfecta rapina, ſenſim inde in os reddita, in veram alvum ruminantis more refert. Gallia hos ſeptemtrionali proxima oceano mittit.

LXVII. [1] In Hercynio Germaniæ ſaltu [2] inuſitata genera alitum accepimus, quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus, in ceteris nihil præter nobilitatem longinquitate factam, memorandum occurrit. * [3] Phalerides in Seleucia Parthorum, & in Aſia * Caput XLVIII. aquaticarum laudatiſſimæ : rurſus [4] Phaſianæ in Colchis geminas ex pluma aures ſubmittunt, ſubriguntque. [5] Numidicæ in parte Africæ Numidia, omneſque jam in Italia.

LXVIII. [1] Phœnicopteri [2] linguam præcipui ſaporis eſſe, Apicius docuit, nepotum

Notæ.

7. *Uno hæ in loco.*] Quæ deinceps ſequuntur, uſque ad finem capitis, habet quoque Auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1156.

8. *Quam diximus.*] Libro 3. ſect. 29.

9. *Fulicarum ſimiles.*] Fulica Gallis, *Poule d'eau*, & *Diable de mer*. De fulicis, Bellonius lib. 3. cap. 25. & 26. Manuel Phile, pag. 28. genus eſſe ardearum ſignificat : ſed falſo, ut arbitror. Solinus : *Forma illis pæne, quæ fulicis.* Putant eſſe avem eam, quæ in Diomedeis dumtaxat inſulis hodieque vivit, & *Artenna* dicitur. Vide Aldrovand. lib. 19. Ornithol. pag. 58.

10. *Origo fabulæ.*] De qua Strabo, lib. 6. pag. 284.

Sect. LXII. 1. *Eſſe indociles.*] Albertus M. lib. 23. de animal. pag. 641. de hirundine : *Et hanc avem*, inquit, *& murem dicunt eſſe indomabilia : ſed ego vidi ſæpe domitas, & ad manum volantes, ſicut advolant aliæ aves.*

2. *Mures.*] Murem ſolutum, ad herum heramque rediiſſe cum revocaretur, omnino cicurem factum, vidiſſe ſe, Scaliger ſcriptis prodidit in Comment. ad Ariſtot. lib. 1. de hiſt. anim. pag. 24. Et nos e manu eſitantes vidimus. Adde his quæ de Alpino mure dicturi ſumus ad ſect. 85.

3. *In mari vituli.*] Huc pertinent ea quæ de vitulo marino dicta ſunt, libro ſuperiore, ſect. 15. Vide & Diodor. Sicul. lib. 3. Bibl. pag. 155.

Sect. LXIII. 1. *Bibunt.*] Tradit prorſus eadem Ariſtot. lib. 8. hiſt. anim. cap. 9. pag. 902.

2. *Porphyrio.*] Ariſt. loc. cit. Avis eſt his terris nec viſa nec cognita, ut Bellonius teſtatur, lib. 4. cap. 28. & Aldrovand. lib. 20. Ornithol. pag. 437. De eo Auctor libri, qui *Kirani Kiranidum* falſo inſcribitur, pag. 51. *Porphyrius avis pluvialis, quæ in fluminibus abundat.* Forte *fluvialis.*

3. *Idem eſt.*] Hoc eſt, comedit ritu ac more ſingulari. Hæc omnia totidem ferme verbis refert de porphyrione Polemon, lib. 5. Commentariorum ſuorum, apud Athen. lib. 9. pag. 388.

4. *In Commagene.*] Alexander Myndius, lib. 2. hiſt. avium, Libycam avem eſſe prodidit, teſte Athenæo, loco cit.

5. *Roſtra iis, &c.*] Ariſtoteles, apud Athen. loc. cit.

Sect. LXIV. 1. *Hæc quidem.*] Et crura quidem, inquit, ut porphyrioni, ſic etiam hæmatopodi rubent : unde ei nomen, a colore pedum ſanguineo. Peregrina hæc quoque avis eſt, neque cæli hujus.

Sect. LXVI. 1. *Onocrotali.*] Latinis hæc avis Truo dicebatur, auctore Feſto. Et forma, qualis a Plinio pingitur, & patria, quæ Gallia ſeptemtrionali oceano proxima dicitur, eas aves eſſe declarat, quas noſtri *Cormorans* vocitant : in Aremorico maxime mari frequentes : ſunt enim ex iis quædam etiam candore olorum ſimillimæ, cujuſmodi arefactam unam in Muſeo noſtro Pariſienſi aſſervamus : genus univerſum cibo inexplebile, & altero illo veluti utero, ſupra fidem capace, in faucibus ipſis donatum a natura. Fruſtra ſunt Bochartus, lib. 2. cap. 21. pag. 275. parte 2. lib. de animal. & Aldrovand. lib. 19. & 20. qui aliam avem ſignari nunc a Plinio putant.

2. *Alterius uteri.*] Alterius alvi, ſive ingluviei, a vera alvo, de qua mox, diſcretæ : ruminantium more.

Sect. LXVII. 1. *In Hercynio.*] Solinus, cap. 20. pag. 40.

2. *Inuſitata.*] Ita Reg. 2. Pariſ. &c. Reg. 1. & Chiffl. *inviſitata.*

3. *Phalerides.*] In Sueſſionum & Bellovacum agro frequentes, *Piettes* vulgo nomen habent, ſi Bellonium audimus, lib. 3. cap. 16. Vide Notas & Emend. num. LVII.

4. *Phaſianæ.*] *Des Faiſans.* A Phaſi Colchorum amne, ſic appellatæ : vel quod illic abundant : vel quod inde ab Argonautis primum advectæ. Martialis, lib. 13. Epigr. 72. cui titulus, *Phaſianus :* vel potius, *Phaſiana avis.*

Argoa primum ſum tranſportata carina :
Ante mihi notum nil niſi Phaſis erat.

5. *Numidicæ.*] Hæc Afra avis Horatii, Numidica Columellæ, lib. 8. cap. 2. quæ gallinæ ruſticæ (*Gelinottam* vocamus) ſimilis eſt, teſte Varrone, lib. 3. de re ruſt. cap. 9. pag. 103.

Sect. LXVIII. 1. *Phœnicopteri.*] Avem hanc Martialis intellexit, lib. 3. Epigr. 58.

Nomenque debet quæ rubentibus pennis.

Et lib. 13. Epigr. 71. cui titulus, *Phœnicopterus :*

Dat mihi penna rubens nomen : ſed lingua guloſis
Noſtra ſapit : quid ſi garrula lingua foret ?

Paluſtrem avem hanc eſſe, λιμναῖον, conſtat ex Ariſtoph. in Avibus, pag. 553. Nili accolam, ex Heliodoro, lib. 6. Æthiop. pag. 268. Rob. Conſtantinus, in Supplem. linguæ Lat. avem eſſe ſcribit magnitudine ciconiæ, oblongo collo, roſtro, cruribus : cui & pars alarum puniceo colore rutilet : capi in Flandria, & Gallia Narbonenſi : Gallos idcirco *Flamant* nuncupare, non a colore flammeo. Conſtantinum ſecuti ſunt Bellonius, lib. 4. cap. 8. Scaliger, Exerc. 233. Aldrovand. lib. 20. Ornithol. pag. 321.

2. *Linguam.*] Cerebellis etiam phœnicopterûm dapes re-

omnium altiſſimus gurges. [3] Attagen maxime Ionius celebratur, [4] vocalis alias, captus vero obmuteſcens, quondam exiſtimatus inter raras aves. Jam & in Gallia Hiſpaniaque capitur, & per Alpes etiam, ubi & [5] phalacrocoraces, aves Balearium inſularum peculiares: ſicut Alpium [6] pyrrhocorax, luteo roſtro, [7] niger: & præcipuo ſapore [8] lagopus: pedes leporino villo nomen ei hoc dedere, cetero candidæ, columbarum magnitudine. Non extra terram eam veſci facile, quando nec viva manſueſcit, & corpus occiſæ ſtatim marceſcit. [9] Eſt & alia nomine eodem, a coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo [10] tinctu cibis gratiſſima. Viſam in Alpibus ab ſe peculiarem Ægypti [11] & ibim Egnatius Calvinus Præfectus earum prodidit.

CAPUT XLIX. LXIX. Venêre in Italiam [1] Bebriacenſibus bellis civilibus trans Padum [2] & novæ aves (ita enim adhuc vocantur) turdorum ſpecie, paulum infra columbas magnitudine, ſapore gratæ. Baleares inſulæ nobiliorem etiam [3] ſupra dicto porphyrionem mittunt. Ibi & buteo accipitrum generis in honore menſarum eſt: item [4] vipiones: ſic enim vocant minorem gruem.

LXX. [1] Pegaſos equino capite volucres, [2] & gryphas aurita aduncitate roſtri fabuloſos reor: illos in Scythia, hos in Æthiopia. Equidem [3] & tragopana, [4] de qua plures affirmant, majorem aquila, cornua in temporibus curvata habentem, ferruginei coloris, tantum capite phœniceo. Nec [5] Sirenes impetraverint fidem: licet affirmet Dino, Clitarchi celebrati auctoris pater, in India eſſe: mulcerique earum cantu, quos gravatos ſomno lacerent. Qui credit iſta, [a] & Melampodi profecto [6] aures lambendo, dediſſe

INTERPRETATIO.

a *Et Melampodi.*] Et is non neget aures lambendo Melampodi dediſſe dracones, ut intelligeret ſermones avium.

NOTÆ.

ſertas exhibuiſſe palatinis ſuis Heliogabalum, ſcribit Lampridius, pag. 108.

3. *Attagen.*] Horatio & Martiali, *Attagen Ionicus.* Italis *Francolino* dici Bellonius ait, lib. 5. cap. 6. Nos Gallinam ruſticam appellamus, *Gelinotte de bois.* Gloſſæ: *Gallina ruſtica*, ἀτlαγlώ.

4. *Vocalis alias &c.*] Hæc pariter Socrates apud Athen. lib. 9. pag. 388. & Ælian. lib. 15. hiſt. anim. cap. 27.

5. *Phalacrocoraces.*] Cum Balearium peculiares eæ aves dicantur, non ſunt eæ certe, quas *Cormorans* vocamus, etſi ita viſum Bellonio, lib. 3. cap. 7. Bocharto, parte 2. de animal. pag. 296. Aldrov. lib. 19. Ornithol. pag. 267. & Anatomicis Pariſienſibus. Qui nunc phalacrocoraces, iidem Corvi aquatici appellantur a Plinio, lib. XI. ſect. 47.

6. *Pyrrhocorax.*] Vox eà igneum corvum ſonat. E Germanis nonnulli corvum Alpinum nominant. Depingitur ab Aldrovand. lib. 12. Ornithol. cap. 8. pag. 769.

7. *Niger.*] Voculam hanc ex MSS. addidimus: quam res ipſa poſcebat.

8. *Lagopus.*] Bellonio lib. 5. cap. 17. *Perdrix blanche de Savoye.* Crebras reperiri in Vapincenſi Delphinatus agro, affirmat Nic. Chorier, lib. 1. hiſt. Delphin. pag. 65. & a loci incolis vocari *Jalabres.*

9. *Eſt & alia.*] Hanc Aldrovandus, lib. 13. Ornith. pag. 146. eam eſſe ſuſpicatur, quam Damaſcenam perdicem, ſive Syriacam, Bellonius appellat, lib. 5. cap. 15.

10. *Tinctu.*] Intinctu: *à la ſauſſe jaune.*

11. *Et ibim Egnatius.*] Ita ſcribimus, ex MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Prius, *ibin M. Egnatius.* Egnatium hunc ceterorum ſcriptorum, quod quidem ſciam, nemo laudat. Ex hac Egnatia gente fuit, qui in nummis claſſi Præfectus ſub Auguſto fuiſſe dicitur, apud Patin. in Famil. pag. 103. C. EGNATIVS. CN. F. CN. N. & multo antea ſub Romulo, Egnatius Mecenius, de quo Plinius, libro XIV. ſect. XIV. denique qui multo poſtea imperium obtinuit, Licinius Egnatius Gallienus Auguſtus. Eſt nummus illius præ ceteris celebratiſſimus, haud felicius a nobis hactenus, quam ab aliis expoſitus; quod nemini tunc veniebat in mentem, primas tantum ibi exprimi totidem fere vocum litteras. Aureus eſt in Theſauro Regio. GALLIENAE AVGVSTAE. Caput Gallieni eſt, herba cinctum, quam gramen vocant: vultus virilis & gravis. Cur corona detur graminea, Plinius docebit, libro XXII. ſect. IV. .)(. VBIQVE PAX. Victoria in bigis. Prioris tituli ſententia hæc eſt: GALLIENo *Auguſto Edua* AVG*uſta*, *Vrbis Servatori*, *Triumphalem Arcum* E*rexit.* Poſterioris hic ſenſus eſt: V*ictoria* B I*ſuntina* QV*ietem Eduæ* P*eperit*, A*uguſti* X *decennalibus.* Biſuntini ſunt, quos hodie vocamus *les Beſançonnois*, *dans la Franche-Comté*: quorum nummus argenteus etiam ſæculo XIII. inſcribitur BISVNTIVM. Primus ille annus Gallieni fuit: ut Decennalia ſignificant: & prima ea ſimplexque victoria: cum bigæ pictæ ſint, non quadrigæ. Nec minus ingenioſe inſcriptus alter nummus ejuſdem Egnatii Gallieni eſt, argenteus in Muſeo noſtro: DEAE SEGVSANO. Dea ſtat expanſis manibus intra triumphalem arcum. Sententia eſt: *D*ecuriones *E*duæ *A*uguſtæ *E*dicto *S*enatus, *E*gnatio *G*allieno *V*rbis *S*ervatori *A*rcum *N*obiliſſimum *O*btulerunt.

Sect. LXIX. 1. *Bebriacenſibus.*] Bebriacum, vel ut Plutarchus ſcribit, in Othone, pag. 1070. Βητρίακον, oppidulum fuit Cremonæ vicinum, πολίχνη πλησίον Κρεμώνης. Meminit & Suetonius in Othone, cap. 9. pag. 97. Nunc pagus eſt, cui nomen *Caneto*, via quæ a Cremona Veronam ducit, duodecimo fere lapide, teſte Cluverio, lib. 1. Ital. Antiq. pag. 261.

2. *Et novæ aves.*] Sive nomen ſpectes, ſive formam, & magnitudinem, ſeu denique ſaporem, eas eſſe intelliges, quas poſterior ætas in Gallia *Perdices griſeas* appellavit. Novæ certe aves dicuntur, quod ſcriptoribus aliis ante hæc tempora fuerint prorſus incognitæ.

3. *Supra dicto.*] Sectione 63.

4. *Vipiones.*] Ita Reg. 1. In Indice tamen, & in Reg. 2. *Bibiones.* Originem habere videtur ea vox a Græca πιπίων, vel a pipiendo. Alias Pipiones ſunt turturini, columbinique pulli, in vet. Gloſſ. Τρυγόνισσα, περιστερά, *Pipio.* Plinius Valer. lib. 5. cap. 41. *Turtures, & pipiones.* Hinc noſtri *Pigeons* deflexa paululum voce finxere. De pipionibus, Lampridius in Severo Alex. pag. 128. & Alexander Iatroſoph. lib. 1. Paſſionum.

Sect. LXX. 1. *Pegaſos.*] Fabuloſi ſunt ii ſane: ſed in nummis antiquis vel regionem ſignificant velociſſimis equis abundantem: vel celerem & impigrum in exſequendis rebus animum Principis. Eſt apud D. DE SVRBECK nummus ex ære minimo ſic inſcriptus: IMP. GALLIENVS AVG. CON. *Imperator Gallienus Auguſtus Conſervator Omnium Narbonenſium.* Caput laureatum. Retro, Equus alatus, quem Pegaſum vocant, alacritatis ſymbolum. Titulus ſive ſuperſcriptio eſt: ALACRITATI. Sententia eſt: ALACRITas *Auguſti* T*utatur* I*mperium.*

2. *Et gryphas.*] In Reg. 1. & Chiffl. *grypas.* Γρῦπας. Græci vocant. Veras eſſe aves Philoſtratus exiſtimat, qui eas deſcribit, lib. 3. de vita Apollonii, cap. 14. pag. 152.

3. *Et tragopana.*] Solinus, cap. 30. pag. 57. Vide Notas & Emend. num. LVIII.

4. *De qua.*] Subintellige, de qua ave. Conflatum huic avi nomen ex Pane & τράγῳ, hoc eſt, hirco, videtur, quaſi Panem cornibus hircinis referret. Solinus *arietinis* dixit, pro hircinis.

5. *Sirenes.*] De quibus Ovidius, lib. 5. Metam. verſ. 553.

Pluma, pedeſque avium, cum Virginis ora geratis.

Errant cum Voſſio, in Etymol. qui Sirenes exiſtimant ſuperne mulierum effigiem, piſcium inferne prætuliſſe. Hæc enim Nereïdum facies eſt, non Sirenum. De Sirenum porro fabula Servius conſulendus in lib. 5. Æneïd.

6. *Aures lambendo.*] Referunt hoc de Melampode ſcriptores plurimi: Apollod. lib. 1. Bibl. Scholiaſtes Apollonii, in lib. 1. Argon. Scholiaſtes Pindari, in Pyth. 4. aliique.

intellectum avium ſermonis dracones non abnuet : [7] vel quæ Democritus tradit, nominando aves, quarum confuſo ſanguine ſerpens gignatur : [8] quem quiſquis ederit, intellecturus ſit alitum colloquia : quæque de una ave [9] galerita privatim commemorat, etiam ſine his immenſa vitæ ambage circa auguria. Nominantur [10] ab Homero ſcopes, avium genus : neque harum ſatyricos motus, [11] cum inſidentur, pleriſque memoratos, facile conceperim mente : neque ipſæ jam aves noſcuntur. Quamobrem de confeſſis diſſeruiſſe præſtiterit.

LXXI. Gallinas ſaginare [1] Deliaci cœpere : unde peſtis exorta, opimas aves [2] & ſuopte corpore unctas devorandi. Hoc primum antiquis [3] cœnarum interdictis exceptum invenio jam lege C. Fannii Coſ. [4] XI. annis ante tertium Punicum bellum, [5] ne quid volucre poneretur, præter unam gallinam, [a] quæ non eſſet [6] altilis : quod deinde caput tranſlatum, per omnes leges ambulavit. Inventumque diverticulum eſt, [7] in fraude earum, gallinaceos quoque paſcendi [8] lacte madidis cibis : multo ita gratiores approbantur. Feminæ quidem ad ſaginam non omnes eliguntur, nec niſi in cervice pingui cute. Poſtea culinarum artes, [9] ut clunes ſpectentur, [b] ut dividantur in tergora, ut a pede uno dilatatæ [10] repoſitoria occupent. [11] Dedere & Parthi cocis ſuos mores. Nec tamen [c] in hoc mangonio quidquam totum placet : hic clune, alibi pectore tantum laudatis. CAP. L.

LXXII. [1] Aviaria primus inſtituit, incluſis omnium generum avibus, [2] M. Lænius Strabo Brundiſii equeſtris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia coërcere, quibus rerum natura cælum aſſignaverat. * Maxime tamen inſignis eſt in hac memoria, [3] Clodii Æſopi tragici hiſtrionis patina, [4] HS. centum taxata : in qua poſuit aves cantu aliquo aut humano ſermone vocales, [5] HS. ſex ſingulas coëmptas : nulla alia inductus ſuavitate, niſi ut in his imitationem hominis manderet : ne quæſtus quidem ſuos reveritus illos opimos, & voce meritos : dignus prorſus filio, a quo devoratas [6] diximus margaritas. Non ſit tamen (ut verum fatear) facile inter duos judicium turpitudinis : [7] niſi quod minus eſt ſummas rerum naturæ opes, quam hominum linguas, cœnaſſe. *CAP. LI.

LXXIII. Generatio avium ſimplex videtur eſſe, cum & ipſa ſua habeat miracula : CAP. LII.

INTERPRETATIO.

a *Quæ non eſſet.*] Et quidem quæ non eſſet altilis : quod legis ejus edictum in alias *poſterius latas ſumptuarias* leges inſertum deinde eſt.

b *Vt dividantur.*] Ut dividantur *in plagulas oblongas* ſciſſa dorſi cute, ut ab uno pede dilatatæ, *non lances modo, ſed &* repoſitoria occupent, *quibus ſuſtinentur lances.*

c *In hoc.*] In hoc *gallinarum* delectu.

NOTÆ.

Vaticinandi peritiam a ſerpentibus vel ſic inſpirari, veterum opinio fuit. Hinc Anticlides, apud Homeri Scholiaſten, in Iliad. η. de Heleno & Caſſandra narrant, *cum illis angues meatus ſenſuum linguis ſuis expurgaſſent, divinandi ſcientiam eſſe conſecutos.* In eam rem plura Bochartus collegit, lib. 1. de animal. pag. 21.

7. *Vel quæ Democritus.*] Recitat hæc quoque Gellius ex Plinio, lib. 10. cap. 12. pag. 503. ſed fabuloſa arbitratur, neque ingenio digna Democriti.

8. *Quem quiſquis ederit.*] Philoſtr. lib. 3. de vita Apoll. cap. 3.

9. *Galerita.*] *Aloüette hupée : & Cochevis.*

10. *Ab Homero.*] Odyſſ. ε. verſ. 66. Σκῶπες. Deſcribuntur ab Alexandro Myndio, Callimacho, & Metrodoro, apud Athen. lib. 9. pag. 391. facie & moribus perſimiles otis, ſive aſionibus, de quibus ſect. 33. Forte ii ſunt quos *Petits Ducs*, nominamus.

11. *Cum inſidentur.*] Cum ab aucupibus circumſedentur : quorum ſaltationes dum aves eæ geſtiunt imitari, intentæ in aliquo ex iis, ab altero facile capiuntur, uti de aſione Plinius loc. cit. de ipſa ſcope narrat Metrodorus proxime laudatus. Vide Notas & Emend. num. LIX.

Sect. LXXI. 1. *Deliaci.*] Deliacorum gallinariorum Columella meminit, lib. 8. cap. 2. & Cic. lib. 4. Academ. pag. 51. ait Deli fuiſſe complures, qui gallinas alere permultas quæſtus cauſa ſolerent, &c. Varro item, lib. 3. de re ruſt. cap. 9.

2. *Et ſuopte corpore.*] Probe adipatas : ut adſcititio adipe non ſit opus, cum abundet proprius, e ſagina natus.

3. *Cœnarum interdictis.*] Hoc eſt, legibus de cœnarum & ſumptuum modo. Meminit hujus interdicti Tertullianus, in Apolog. cap. 6. pag. 6. *Quonam illæ leges abierunt, ſumptum & ambitionem comprimentes? quæ centum æra, non amplius, in cœnam ſubſcribi jubebant, nec amplius quam unam inferri gallinam, & eam non ſaginatam.* Et Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 13. pag. 367. *Fannia lex ſumptibus modum fecit aſſibus centum,* &c. Vide Feſtum, verbo *Centenariæ cœnæ*, & Gellium, lib. cap. 24. *Exceptum* porro hoc loco nominatim cautum ac ſtatutum intellige : quo ſignificatu vox ea tum apud alios ſcriptores occurrit, tum apud Plinium ipſum, lib. 14. ſect. 3. & alibi paſſim.

4. *XI. annis ante.*] Anno Urbis conditæ, DLXXXXIII. Vide Notas & Emend. num. LX.

5. *Ne quid volucre.*] Ita MSS. omnes : non, ut editi, *volucrum.*

6. *Altilis.*] Altile dicitur, quod alendo ſaginatur : unde gallina altilis, & altiles aves, quæ ſaginatæ ſunt. Gloſſæ : *Altiles, σιτιστοί.* Papias : *Altilis ab alendo dicitur : i. pinguis gallina, eo quod alatur.* Idem : *Alilia dicuntur volatilia ſaginata ſtudio.*

7. *In fraude earum.*] Nam de gallinis tantum latæ leges agere videntur, non item de gallinaceis.

8. *Lacte madidis.*] MSS. omnes, *lacte additis*, forte, *lacte addito cibis.*

9. *Vt clunes.*] Galli *coxas* vocant. Martialis, lib. 3. Epigram. 60.

Cereus immodicis turtur te clunibus implet.

10. *Repoſitoria.*] De hac voce dicemus, lib. 33. ſect. 49.

11. *Dedere & Parthi.*] Eſt quædam in arte coquorum, ut in Parthorum moribus, luxuries.

Sect. LXXII. 1. *Aviaria.*] Ὀρνιθῶνας, *des volieres.*

2. *M. Lænius.*] Vide Notas & Emend. num. LXI.

3. *Clodii Æſopi.*] De ipſo Æſopi filio hæc prodidit Valerius Max. lib. 9. cap. 1. num. 2. pag. 418.

4. *HS. centum.*] Vide Notas & Emend. num. LXII. Seſtertia centum, ſive centum ſeſtertiûm millia, adæquant monetæ noſtræ libras, ſeu florenos, ut vocant, 10000. Incredibile prorſus figlinæ patinæ pretium.

5. *HS. ſex.*] Seſtertiis ſex, ſive ſeſtertium ſex millibus : monetæ noſtræ, libris 600. Vide Notas & Emendat. num. LXIII.

6. *Diximus.*] Libro 9. ſect. 59.

7. *Niſi quod minus.*] Levius, inquit, ſcelus videtur, rerum naturæ opes, quantæ quantæ ſunt, cœna abſorbere unica, quod ab Æſopi filio factitatum diximus ſuperiore libro : quam quod nunc admiſſum a patre narramus, qui nulla alia ſuavitate inductus, avium linguas humano ſermone vocalium cœnare voluit, quam ut in his humanarum linguarum ſimilitudinem aliquam manderet : ut enim illud filii factum luxuriæ ſit, profuſique ſumptus : habet certe patris exemplum adjunctam ad ea ſcelera crudelitatis notam.

[1] quoniam & quadrupedes ova gignunt, chamæleones, lacertæ, [2] & quæ diximus inter ſerpentes. [3] Pennatorum autem infecunda ſunt, quæ aduncos habent ungues: [4] cenchris ſola ex his ſupra quaterna edit ova. Tribuit hoc avium generi Natura, ut fecundiores eſſent fugaces earum, quam fortes. Plurima pariunt [5] ſtruthiocameli, gallinæ, perdices. [6] Soli coïtus avibus duobus modis: femina humi conſidente, ut in gallinis: aut ſtante, ut in gruibus.

LXXIV. [1] Ovorum alia ſunt candida, ut columbis, perdicibus: alia pallida, ut aquaticis: alia punctis diſtincta, [2] ut meleagridi: alia rubri coloris, ut phaſianis, cenchridi. [3] Intus autem omne ovum volucrum bicolor. [4] Aquaticis lutei plus quam albi, idque ipſum magis luridum quam ceteris. [5] Piſcium unus color, in quo [6] nil candidi. Avium ova ex calore fragilia, ſerpentium [7] ex frigore lenta, piſcium ex liquore mollia. Aquatilium, rotunda: reliqua fere faſtigio cacuminata. [8] Exeunt a rotundiſſima ſui parte, dum pariuntur, molli putamine, ſed protinus dureſcente, quibuſcumque emergunt portionibus. Quæ oblonga ſint ova, gratioris ſaporis putat [9] Horatius Flaccus. [10] Feminam edunt, quæ rotundiora gignuntur, reliqua marem. [11] Umbilicus ovis a cacumine ineſt, ceu gutta eminens in putamine.

CAP. LIII. [12] Quædam omni tempore coëunt, ut gallinæ, & pariunt, præterquam duobus menſibus hiemis brumalibus. [13] Ex iis juvencæ plura, quam veteres; ſed minora, [14] in eodem fetu prima ac noviſſima. [15] Eſt autem tanta fecunditas, ut aliquæ & ſexagena pariant, aliquæ quotidie, aliquæ bis die, aliquæ in tantum, ut effetæ moriantur. [16] Adrianis laus maxima. Columbæ decies anno pariunt, [17] quædam & undecies: [18] in Ægypto vero etiam brumali menſe. [19] Hirundines, & merulæ, & palumbi, & turtures bis anno pariunt: ceteræ aves [20] fere ſemel. [21] Turdi in cacuminibus arborum luto nidificantes pæne contextim, in ſeceſſu generant. [22] A coïtu diebus decem ova matureſcunt in utero. [23] Vexatæ autem gallinæ & columbæ penna evulſa, aliave ſimili injuria, diutius. [24] Omnibus ovis medio vitelli parva ineſt velut ſanguinea gutta, quod eſſe cor avium

NOTÆ.

Sect. LXXIII. 1. *Quoniam.*] Id primum, inquit, mirandum occurrit, quod eadem avium, & quadrupedum nonnullarum generatio ſit. Vide Notas & Emend. num. LXIV.

2. *Et quæ diximus.*] Et crocodilos, inquit, & ſcincos, hippopotamoſque, de quibus fortuitu fere ac temere in ſerpentium tractatione egimus libro octavo, ſect. 37. Nam de crocodilo in primis ibi, *Parit ova, quanta anſeres*, &c.

3. *Pennatorum.*] Ariſt. lib. 9. hiſtor. anim. cap. 1. pag. 639.

4. *Cenchris ſola.*] Quæ tinnunculus appellata ſuperius, ſect. 52. Κεγχρὶς Ariſtoteli, loc. cit.

5. *Struthiocameli.*] Ad ova amplius vicena nonnumquam parere ſtruthionem Afrum, auctor eſt Ariſt lib. 9. hiſtor. anim. cap. 22. pag. 1051. De gallinis dicetur ſect. 74. Perdices parere interdum ſedecim, ſcribit Athen. lib. 9. pag. 390. ex Ariſt. nimirum lib. 6. hiſt. cap. 5. pag. 662.

6. *Soli coitus.*] Vide Notas & Emend. num. LXV. Eadem porro habet Ariſt. lib. 5. hiſtor. animal. cap. 2. pag. 521. & 522.

Sect. LXXIV. 1. *Ovorum alia.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 2. pag. 643. totidem ferme verbis. De corticis ovorum differentiis agitur: poſt, de humorum diverſitate.

2. *Vt meleagridi.*] Ariſtoteles ut meleagridi, ſic etiam phaſianis, ova punctis diſtincta attribuit: τῶν δὲ, κατεστιγμένα, οἷον τὰ τῶν μελεαγρίδων, καὶ φασιανῶν· τὰ δὲ τῆς κεγχρίδος ἐρυθρά ἐστιν ὥσπερ μίλτος. Sed patrocinatur Plinio Albertus, lib. 6. de animal. tract. 1. cap. 1. pag. 189. ubi *phaſiani ova rubea* eſſe ſcribit.

3. *Intus autem.*] Ariſt. pag. 642.

4. *Aquaticis.*] Avibus quæ circa amnes, lacus, & ſtagna rimantur. Hæc pariter Ariſt. loc. cit. & lib. 3. de gener. anim. cap. 1. pag. 1097. Albertus item exſcripſit, lib. 6. de animal. pag. 189.

5. *Piſcium unus.*] Ariſt. lib. de gener. anim. cap. 1. pag. 1098.

6. *Nil candidi.*] Nihil quod candido ceterorum ovorum humori, ſive albumini, proportione reſpondeat, ſi colorem ſpectes: quanquam, ſi naturam conſideres, tota conſtant albumine: nam quod ex vitello cetera ova alimentum capiunt, id ova piſcium ex humore, in quo ſemper degunt, abunde trahunt: ex albumine piſcis corporatur.

7. *Ex frigore lenta.*] Viſcoſa.

8. *Exeunt.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 2. pag. 643. & 645. Albertus, lib. 6. de anim. cap. 2. pag. 189. *In deſcenſu*, inquit, *ovum quando exit a gallina, induratur quaſi per congelationem.* Id vero eſſe falſum, atque in ipſo utero, antequam edatur, ovum dureſcere, experimentis conſtare haud dubiis aiunt, quæ Harveus recitat, Exercit. 10. de ovi cortice, pag. 28. ſed ita tamen, ut ad concretionem corticis abſolutam, aërem ambientem conferre nonnihil ipſe fateatur.

9. *Horatius.*] Lib. 2. Satyr. 4.

Longa quibus facies ovis erit, illa memento
Vt ſucci melioris, & ut magis alba rotundis,
Ponere, &c.

10. *Feminam edunt.*] Sic Columella, lib. 8. cap. 5. pag. 288. *Cum deinde quis volet quamplurimos mares excludi, longiſſima quæque, & acutiſſima ova ſubjiciet: & rurſus cum feminas, quam rotundiſſima.* Vide Notas & Emendationes, num. LXVI.

11. *Vmbilicus.*] Perinde atque in humano fetu, ſic & in ovo umbilicum ineſſe & appellari, ὀμφαλὸν: ac viciſſim uti ex ovo pullus excluditur, hominem quoque ex ovo fingi, & parem omnino utriuſque partus conditionem eſſe, pluribus docet Hippocrates, lib. de nat. pueri, tex. 4. pag. 136. & tex. 36. pag. 158. Quam ſententiam probari recentioribus intelligo.

12. *Quædam omni.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 1. pag. 637. plane ad verbum.

13. *Ex iis juvencæ.*] Ariſt. cap. 3. pag. 650. Albertus, lib. 6. cap. 3. pag. 191.

14. *Et in eodem fetu.*] In eodem partu, inquit, quæ primo exeunt, & quæ poſtremo, minora ſunt quam quæ intermedia.

15. *Eſt autem.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 1. pag. 637. & 638.

16. *Adrianis.*] Ab Adria Italiæ urbe nomen habent. Vide Notas & Emendationes, num. LXVII.

17. *Quædam &c.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 12. pag. 552. & Albertus, lib. 6. de anim. cap. 5. pag. 195.

18. *In Ægypto.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 1. pag. 638. aliquantoque expreſſius cap. 5. ejuſdem libri, pag. 661.

19. *Hirundines.*] De hirundine & merula, Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. 12. pag. 552. De palumbis & turturibus, lib. 6. cap. 1. pag. 638. & poſt eum Albertus, loc. cit.

20. *Fere ſemel.*] Verno tempore. Ariſt. pag. 639. & Albertus, lib. 6. pag. 188.

21. *Turdi*] Turdi, inquit Philoſophus, lib. 6. hiſt. cap. 1. pag. 640. in excelſis arboribus e luto, ſicut hirundines, nidos faciunt, ſerie quadam inter ſe cohærentes, & ita continuato opere, ut ſpeciem catenæ præbeant.

22. *A coïtu decem diebus.*] Hoc de gallinæ ovis Philoſophus prodidit, lib. 6. hiſt. cap. 3. pag. 651. Columbina enim, ac minorum avium, paucioribus abſolvuntur.

23. *Vexatæ.*] Lucem affert Ariſtoteles, de columbis hæc ſcribens, pag. 652. *Columbæ*, inquit, *ſi moleſtiæ quidpiam intervenerit, aut circa nidum, aut penna avulſa, aut aliter vexatæ, ægre aliquid tulerint, continent ova, partumque differunt.* Ἐὰν γάρ τι ἐνοχληθῇ ὑπό τινος, ἢ περὶ τὴν νεοττείαν, ἢ πτερὸν ἐκτιλθῇ, ἢ ἄλλο τι πονήσῃ, ἢ καὶ δυσαρεστήσῃ, κατέχει καὶ οὐ τίκτει, μελλήσασα.

24. *Omnibus ovis.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 4. pag. 653. &

exiſtimant,

exiſtimant, primum in omni corpore id gigni opinantes: in ovo certe [25] gutta ea ſalit, palpitatque. [26] Ipſum animal ex albo liquore ovi corporatur. Cibus in luteo eſt. [27] Omnibus intus caput majus toto corpore: oculi compreſſi capite majores. [28] Increſcente pullo, candor in medium vertitur, luteum circumfunditur. [29] Viceſimo die, ſi moveatur ovum, jam viventis intra putamen vox auditur. Ab eodem tempore plumeſcit: [30] ita poſitus, ut caput ſupra dextrum pedem habeat, dextram vero alam ſupra caput. [31] Vitellus paulatim deficit. Aves omnes in pedes naſcuntur, [32] contra quam reliqua animalia. [33] Quædam gallinæ omnia gemina ova pariunt, & geminos interdum excludunt, ut [34] Cornelius Celſus auctor eſt, alterum majorem. Aliqui negant omnino geminos excludi. [35] Plus vicena quina incubanda ſubjici vetant. [36] Parere a bruma incipiunt. [37] Optima fetura ante vernum æquinoctium. [38] Poſt ſolſtitium nata non implent magnitudinem juſtam, tantoque minus, quanto ſerius provenere.

LXXV. [1] Ova incubari intra decem dies edita utiliſſimum: vetera aut recentiora infecunda. CAP. LIV. [2] Subjici impari numero debent. [3] Quarto die poſtquam cœpere incubari, ſi contra lumen cacumine ovorum apprehenſo una manu, purus & uniuſmodi perluceat color, ſterilia exiſtimantur eſſe, proque eis alia ſubſtituenda. [4] Et in aqua eſt experimentum: inane fluitat: itaque ſidentia, hoc eſt, plena, ſubjici volunt. Concuti vero experimento vetant, quoniam non gignant confuſis vitalibus venis. [5] Incubationi datur initium poſt novam Lunam, quia prius inchoata non proveniant. Celerius excluduntur calidis diebus. [6] Ideo æſtate undeviceſimo educunt fetum: hieme, XXV. [7] Si incubitu tonuit, ova pereunt: & accipitris audita voce vitiantur. [8] Remedium contra tonitrus, clavus ferreus ſub ſtramine ovorum poſitus, aut terra ex aratro. [9] Quædam autem & citra incubitum ſponte naturæ gignunt, ut in Ægypti fimetis. Scitum de quodam reperitur Syracuſis tamdiu potare ſolitum, donec cooperta terra fetum ederent ova.

LXXVI. [1] Quin & ab homine perficiuntur. * [2] Livia Auguſta, prima ſua juventa CAP. LV.

NOTÆ.

Albertus, lib. 6. de anim. cap. 4. pag. 193. Verum ille, in albugine, ἐν τῷ λευκῷ: iſte pariter *in albo ovi*, ſedem huic guttæ ſtatuit. Prius nimirum in vitello fuit, quam in albumine deprehenderetur, ut Volcherus animadvertit, ab Harveo citatus, Exerc. 16. pag. 50.

25. *Gutta ea ſalit.*] Quaſi animata, πηδᾷ καὶ κινεῖται, ὥσπερ ἔμψυχος. Ariſt.

26. *Ipſum animal.*] Sic Ariſt. pag. 655. & Albertus loc. cit. Contra Hippocrates, lib. de Natura pueri, tex. 41. pag. 161. ex luteo pullum creat, alit albumine. Γίνεται δὲ ἐκ τοῦ χλωροῦ τοῦ ᾠοῦ τὸ ὄρνεον· τροφὴν δὲ καὶ αὔξησιν ἔχει τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ ᾠῷ. Neque cum Hippocrate, neque cum Ariſtotele Harveo convenit, Exercit. 52. pag. 164. Ex albumine ſolo formari ait, alique fetum, donec grandeſcat: vitellum partim grandiori, partim excluſo jam pullo alendo eſſe.

27. *Omnibus intus.*] Albert. loc. cit. Fabis grandiores oculos, & nigriores, Philoſophus eſſe ſcribit.

28. *Increſcente.*] Ariſt. pag. 656.

29. *Viceſimo.*] Ariſt. pag. 557. poſt Hippocr. loc. cit. pag. 162. Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 9. Columella, lib. 8. cap. 5. pag. 288. *Die undevigeſimo animadvertat, an pulli roſtellis ova percuderint, & auſcultetur ſi pipiant &c.*

30. *Ita poſitus.*] Ariſt. loc. cit. & Albertus, pag. 194.

31. *Vitellus.*] Ariſt. pag. 658. ita deficere ſcribit, ut decimo poſt die, quam pullus excluſus eſt, ſi diſſecetur, etiam tum circa inteſtinum, vitelli reſiduam partem invenias: quod & Harveus probat, loc. cit.

32. *Contra quam reliqua.*] Quæ ſcilicet in capita naſcuntur, uti dicturus eſt ſect. 84. Verum ut auctoris ſui mentem Plinius hoc loco ſit aſſecutus, equidem vereor: aveſque incaute dixiſſe, pro ovis, non exigua ſuſpicio eſt. Ariſtoteles enim. lib. 3. de gener. anim. cap. 2. pag. 1098. ovum docet eſſe altera parte acutius, in qua ſit principium genitale maris: hac parte ovum utero adhærere: exire eam ob rem partem acutam ovi poſtremo: quod enim adhæret, id exire noviſſimum convenit. Ac paulo poſt, pag. 1099. *Partus*, inquit, *ovorum contra atque animalium evenit: animal enim verſum in caput, ſuumque principium naſcitur: at ovum quaſi in pedes converſum exit:* τῷ δὲ ᾠῷ γίνεται ἡ ἔξοδος οἷον ἐπὶ πόδας: *cujus rei cauſa*, inquit, *quod diximus eſt, quod ovum ea parte, qua principium continetur, adhæret.* Exire autem pullos ab ovis in capita, Harveus ſignificat, Exerc. 22. pag. 72. & ex veteribus Columella, loco proxime cit. Albertus, lib. de anim. cap. 5. pag. 195. aliique.

33. *Quædam gallinæ.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 4. pag. 659. εἰσὶ δ' ἔνιαι ἀλεκτορίδες, αἳ πάντα δίδυμα τίκτουσιν, &c. quæ ex Ariſtotele tranſſcripſit Albertus, lib. 6. de anim. tract. 1. cap. 5. pag. 194.

34. *Cornelius Celſus.*] Libris de re ruſtica, qui interciderunt.

35. *Plus vicena.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 9. pag. 103. *Quæ velis incubet, negant plus XXV. oportere ova incubare, quamvis propter fecunditatem peperit plura.*

36. *Parere a bruma.*] Varro loc. cit. Colum. lib. 8. cap. 5. pag. 286.

37. *Optima.*] Varro loc. cit.

38. *Poſt ſolſtitium.*] Iiſdem verbis Columella loc. cit.

Sect. LXXV. 1. *Ova incubari.*] Columella, loc. cit. pag. 287. *Aptiſſima ſunt ad excludendum recentiſſima quæque: Poſſunt tamen etiam requieta ſupponi: dum ne vetuſtiora ſint, quam decem dierum.*

2. *Subjici impari.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 9. pag. 104. Columella paulo explanatius, loc. cit. pag. 288. *Numerus ovorum, quæ ſubjiciuntur, impar obſervatur, nec ſemper idem: nam primo tempore, id eſt, menſe Januario quindecim, nec umquam plura ſubjici debent: Martio novemdecim, nec his pauciora: unum & viginti Aprili, &c.*

3. *Quarto die.*] Varro, loc. cit. pag. 103.

4. *Et in aqua.*] Varro totidem verbis, loc. cit.

5. *Incubationi.*] Varro & Colum. locis citatis.

6. *Ideo æſtate.*] Albertus, lib. 6. de anim. cap. 3. pag. 191.

7. *Si incubitu.*] Ariſt. lib. 6. de hiſt. anim. cap. 2. pag. 647. *Cœlo tonante, quæ foventur ova, corrumpuntur:* ἐὰν δὲ βροντήσῃ ἐπωαζούσης, διαφθείρεται τὰ ᾠά. Albertus item, loc. cit.

8. *Remedium.*] Columella, loc. cit. pag. 289. *Plurimi*, inquit, *infra cubilium ſtramenta graminis aliquid, & ramulos lauri, nec minus alii capita cum clavis ferreis ſubjiciunt: quæ cuncta remedia creduntur eſſe adverſus tonitrua, quibus vitiantur ova, pullique ſemiformes interimuntur, antequam toti partibus ſuis conſummentur.*

9. *Quædam autem.*] Quæ nunc afferuntur a Plinio, ea totidem verbis exſtant, tum apud Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 2. pag. 644. tum apud Albertum lib. 6. de animal. tract. 1. cap. 1. pag. 189. Nunc quoque pervulgatum eſt & in confeſſo morem hunc hodieque eſſe Ægyptiæ gentis, ut verno tempore, multo ſtercore fimoque congeſto ingentem veluti furnum conſtruant, in quem tota vicinia longe lateque ova conferat: ubi Solis & ſtercoris putreſcentis vapore animentur, ſuoque tempore pullos edant.

Sect. LXXVI. 1. *Quin & ab homine.*] Albertus M. loco citato.

2. *Livia Auguſta.*] Livia nempe Druſilla, quæ Tiberio Neroni, Tiberii Cæſaris patri primum, deinde Auguſto nupſit: Auguſta dicta, matrimonio Auguſti. Sueton. in Tiber. cap. 14. *Prægnans Livia, cum an marem editura eſſet variis captaret ominibus, ovum incubanti gallinæ ſubductum, nunc ſua, nunc miniſtrarum manu per vices uſque eo fovit, quoad pullus inſigniter criſtatus excluſus eſt. Ac de infante Scribonius Mathematicus præclara ſpopondit: etiam regnaturum*, &c. *Livia* porro hic legi oportere, non *Julia*, probatiores vetuſtioreſque MSS. codices admonent, vetuſtæque editiones; Romana, Joanne Andrea Epiſcopo Alerienſi editore, anno

Tiberio Cæſare ex Nerone gravida, cum parere virilem ſexum admodum cuperet, hoc uſa eſt puellari augurio, ovum in ſinu fovendo, atque cum deponendum haberet, nutrici per ſinum tradendo, ne intermitteretur tepor. Nec falſo augurata proditur. [3] Nuper inde fortaſſe inventum, ut ova in calido loco impoſita paleis igne modico foverentur, homine verſante, pariterque & ſtato die illinc erumperet fetus. Traditur quædam ars gallinarii cujuſdam, dicentis [4] quod ex quaque eſſet. [5] Narrantur & mortua gallina mariti earum viſi ſuccedentes invicem, & reliqua feræ more facientes, abſtinenteſque ſe a cantu. Super omnia eſt [6] anatum ovis ſubditis atque excluſis admiratio, primo non plane agnoſcentis fetum: mox incertos incubitus ſollicite convocantis: poſtremo lamenta circa piſcinæ ſtagna, mergentibus ſe pullis natura duce.

CAP. LVI. LXXVII. Gallinarum generoſitas ſpectatur criſta erecta, interdum gemina: [1] pennis nigris, ore rubicundo, [2] digitis imparibus, aliquando & ſuper quatuor digitos tranſverſo uno. Ad rem divinam, luteo roſtro pedibuſque, puræ non videntur: ad [3] opertanea ſacra, nigræ. [4] Eſt & pumilionum genus non ſterile in his, quod non in alio genere alitum, ſed quibus certa fecunditas rara, & incubatio ovis noxia.

CAP. LVII. LXXVIII. Inimiciſſima autem omnium generi [1] pituita, maximeque inter meſſis & vindemiæ tempus. Medicina in fame, & [2] cubitus in fumo, utique ſi ex lauro, aut [3] herba ſabina fiat: penna per tranſverſas inſerta nares, & per omnes dies mota: [4] cibus, allium cum farre, aut aqua perfuſus, in qua [5] maduerit noctua, aut cum ſemine [6] vitis albæ coctus: [7] & quædam alia.

CAP. LVIII. LXXIX. [1] Columbæ proprio ritu oſculantur ante coïtum. [2] Pariunt fere bina ova: ita Natura moderante, ut [3] aliis crebrior ſit [4] fetus, aliis numeroſior. [5] Palumbes & turtures plurimum terna: nec plus [6] quam bis vere pariunt: [7] atque ita, ſi prior fetus corruptus eſt: & quamvis tria pepererint, numquam [8] plus duobus educunt. Tertium quod irritum eſt, [9] urinum vocant. [10] Palumbes incubat femina poſt meridiana in matutinum, cetero mas. Columbæ [11] marem ſemper & feminam pariunt, priorem marem, [12] poſtridie feminam, [13] Incubant in eo genere ambo, interdiu mas, noctu femina. [14] Excludunt viceſimo die. Pariunt a coïtu [15] quinto. Æſtate quidem interdum binis

NOTÆ.

1470. Parmenſis, anni 1476. Tarviſina 1479. Veneta 1483. Brixienſis 1496. Veneta 1519. aliæque: & Suetonius ipſe proxime appellatus, ubi Plinium deſcribit.

3. *Nuper inde.*] Haud longe diſparem modum tradit Albertus, loc. cit.

4. *Quod ex quaque.*] Qui cum ovum inſpexerat, quæ id gallina peperiſſet, dicere ſolebat, uti refert de gallinariis Deliacis Cicero, lib. 4. Acad. pag. 51. & pag. 64.

5. *Narrantur.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 75. pag. 1166. Ælian. lib. 4. hiſt. anim. cap. 29. Guill. Brito, ord. Minor. in Vocabulario MS. laudatus a Du-Cangio in Notis ad Niceph. Bryen. pag. 219. *Gallus gallinaceus dicitur, qui quaſi gallina nutrit pullos, quia mulieres ſolent ei deplumare ventrem, & fricare cum urtica, quia taliter urticatus libentiſſime cubat ſuper pullos, & nutrit eos ſicut mater, & gracillat ſicut gallina.* Exornat hunc Plinii locum paraphraſi poëtica Paſſeratius vates haud ignobilis, carmine de gallo:

An ſobolis referam ſtudium, raptæque dolorem
Conjugis, ante ſuos poſſit quam excludere pullos?
Maternas functura vices ut cura mariti
Succedat fetæ, deſertiſque incubet ovis?
Ecquænam eſt priſcæ major pietatis imago?

6. *Anatum ovis.*] Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 100. *Quin etiam anatum ova gallinis ſæpe ſupponimus: ex quibus pulli orti primum aluntur ab iis, ut a matribus, deinde eas relinquunt, &c.*

Sect. LXXVII. 1. *Pennis nigris.*] Vide Notas & Emend. num. LXIX.

2. *Digitis imparibus.*] *Nec paribus ungulis*, inquit Columella, lib. 8. cap. 2. pag. 281. *generoſiſſimæque creduntur, quæ quinos habent digitos, &c.*

3. *Opertanea.*] Quæ Bonæ Deæ fiebant, in operto, hoc eſt, in abdito, non ſub dio.

4. *Eſt & pumilionum.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXIX.

Sect. LXXVIII 1. *Pituita.*] *La pepie.* Palladius, lib. 1. cap. 27. pag. 21. *Pituita gallinis naſci ſolet, quæ albâ pelliculâ linguam veſtit extremam. Hæc leviter unguibus vellitur, &c.*

2. *Cubitus in fumo.*] *Vitanda pituitæ pernicies erit*, inquit Columella lib. 8. cap. 5. pag. 290. *quæ ne fiat, gallinaria ſemper fumigabimus, &c.*

3. *Herba ſabina.*] De hoc remedio iterum, lib. 24. ſect. 61.

4. *Cibus, allium.*] Palladius loc. cit. *Item allii mica trita cum oleo faucibus inſeratur.* De hoc remedio iterum, lib. 20. ſect. 23.

5. *Maduerit.*] Ita Reg. 1. 2. Chiffl. &c. Editi, *laverit.*

6. *Vitis albæ.*] Uvam quoque, quam Græci σταφυλὴν ἀγρίαν vocant, Columella in cibis miſceri jubet, & Palladius, locis cit.

7. *Et quædam alia.*] Quæ refert Columella, loc. cit.

Sect. LXXIX. 1. *Columbæ.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 3. pag. 652.

2. *Pariunt fere.*] Ariſt. lib. 6. cap. 5. pag. 660.

3. *Aliis crebrior.*] Ut aliis creber tantum ſit fetus: aliis etiam numeroſus. Hoc eſt, quemadmodum Philoſophus eleganti uſus Atticiſmo docet, aliæ multum, ut columbæ: aliæ multa, ut gallinæ, pariant: αἱ μὲν, τῷ πολλάκις, ὥσπερ αἱ περιστεραί· αἱ δὲ, τῷ πολλὰ, ὥσπερ αἱ ἀλεκτορίδες, lib. 6. de hiſt. anim. cap. 1. pag. 639.

4. *Fetus.*] Ita MSS. omnes: non *partus*, ut editi.

5. *Palumbes &c.*] Ariſt. loc. cit.

6. *Quam bis vere.*] Vide Notas & Emend. num. LXX.

7. *Atque ita*] Iterum, inquit, pariunt, cum prior fetus periit. Τίκτει δὲ τὰ δεύτερα, ὅταν τὰ πρότερα γεννηθέντα διαφθαρῇ. Ariſt. loc. cit.

8. *Plus duobus educant.*] Hoc eſt, excludunt fovendo. Vide Notas & Emend. num. LXXI.

9. *Urinum.*] Οὔρινον. Non ab οὐρά, quod caudam, neque ab οὖρος quod ventum ſonat: ſed ab οὖρον, quod urinam: unde & κυνόσουρα vocantur a Philoſopho ceu canis urina.

10. *Palumbes incubat.*] *Palumba ab ſero diei incipiens, totam noctem uſque ad jentandi tempus incubat: reliquum temporis, palumbus*, inquit Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 7. pag. 670. Τῶν δὲ φαττῶν ἡ μὲν θήλεια ἀπὸ δείλης ἀρξαμένη, τήν τε νύκτα ὅλην ἐπωάζει, καὶ ἕως ἀκρατίσματος ὥρας· ὁ δὲ ἄῤῥην, τὸ λοιπὸν τοῦ χρόνου.

11. *Marem ſemper.*] *Sæpe*, non *ſemper* ὡς ἐπιπολὺ, Ariſt. lib. 6. cap. 5. pag. 661. Albertus item, lib. 6. de anim. pag. 195. *ut frequentius.*

12. *Poſtridie feminam.*] Poſt triduum, ſi Ariſtotelem unum audimus, ſcribendum fuit: καὶ τεκοῦσα, μίαν ἡμέραν διαλείπει τὰ πολλὰ, εἶτα πάλιν τίκτει θάτερον. *Frequenter die uno interjecto alteram parit.* Plinio tamen ſuffragatur Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 1. cap. 1. pag. 195. *Columbæ*, inquit, *ut frequentius ſimul pullificant marem & feminam: & quando ovant, primo ut frequentius ovant, ovum maſculinum, & ſequenti die femininum: & quando exeunt ova, ut frequentius primo die exit maſculinum, & ſequenti die femininum, vel citius, ſed tamen poſt maſculinum, &c.*

13. *Incubant.*] Ariſt. & Albert. loc. cit.

14. *Excludunt viceſimo die.*] Vide Notas & Emend. num. LXXI.

15. *Quinto.*] Quinto poſt coïtum die. Albertus loc. cit. ſeptimo tantum.

menſibus [16] terna educunt paria : nam decimo octavo die excludunt, ſtatimque concipiunt. Quare inter pullos ſæpe ova inveniuntur, & alii provolant, alii erumpunt. Ipſi deinde pulli [17] quinquemeſtres fetificant. [18] Et ipſæ autem inter ſe (ſi mas non ſit) feminæ æque ſaliunt, pariuntque ova irrita, ex quibus nihil gignitur : quæ [19] hypenemia Græci vocant.

[20] Pavo a trimatu parit. Primo anno unum aut alterum ovum, ſequenti quaterna quinave, ceteris duodena, non amplius : intermittens binos dies ternoſve parit, [21] & ter anno, ſi gallinis ſubjiciantur incubanda. Mares ea frangunt [22] deſiderio incubantium. Quapropter noctu & in latebris pariunt, aut in excelſo cubantes : [23] & niſi molli ſtrato excepta, franguntur. [24] Mares ſinguli quinis ſufficiunt conjugibus. Cum ſingulæ aut binæ fuere, [25] corrumpitur ſalacitate fecunditas. Partus excluditur [26] diebus ter novenis, [27] aut tardius triceſimo. CAP. LIX.

[28] Anſeres in aqua coëunt, pariunt vere : aut ſi bruma coïvere, poſt ſolſtitium, [29] quadraginta prope. [30] Bis anno, ſi priorem fetum gallinæ excludant : alias plurima ova ſedecim : pauciſſima, ſeptem. Si quis ſurripiat, pariunt donec rumpantur. [31] Aliena non excludunt. [32] Incubanda ſubjici utiliſſimum novem, aut undecim. [33] Incubant feminæ tantum tricenis diebus : ſi vero tepidiores ſint, viginti quinque. [34] Pullis eorum urtica contactu mortifera : nec minus [35] aviditas, nunc ſatietate nimia, nunc ſuamet vi : quando apprehenſa radice, morſu ſæpe conantes avellere, ante colla ſua abrumpunt. Contra urticam remedium eſt, ſtramento ab incubitu ſubdita [36] radix earum.

[37] Ardeolarum tria genera : [38] leucon, [39] aſterias, [40] pellos. [41] Hi in coïtu anguntur. Mares quidem cum vociferatu ſanguinem etiam ex oculis profundunt. Nec minus ægre pariunt gravidæ. [42] Aquila tricenis diebus incubat, & fere majores alites : minores vicenis, ut milvus & accipiter. [43] Singulos fere parit, numquam plus ternos : [44] is qui ægo- CAP. LX.

NOTÆ.

16. *Terna educunt.*] Ita MSS. omnes. Impreſſi, *edunt.*

17. *Quinquemeſtres.*] Ariſtoteles ſexto tantum menſe feturæ tempus columbis aſſignat : ἓξ μηνῶν ὀχεύει, καὶ ὀχεύεται. Albertus loc. cit. *Columba nata in Aprili...... incipit ovare in autumno ejuſdem anni, ſi fuerit locus calidus, & copioſa habuerit paſcua.*

18. *Et ipſæ autem.*] Ariſt. lib. *6.* hiſt. anim. cap. 2. pag. *646.* & ex eo Athenæus, lib. *9.* pag. *394.* Albertus quoque, lib. *6.* de anim. cap. 4. pag. 1*9*2.

19. *Hypenemia.*] Ὑπηνέμια, quaſi ſubventanea. Quidam enim, ut ipſe ait, ſect. 80. vento putant ea generari. De iis ibi rurſum dicemus.

20. *Pavo a.*] Ariſt. lib. *6.* hiſt. anim. cap. 7. pag. *671.* Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 32. Columella, lib. 8. cap. XI. pag. 301. Sed de ovorum numero a Plinio diſſident.

21. *Et ter anno.*] Columella, lib. 8. cap. XI. pag. 301. Palladius, lib. 1. cap. 28. pag. 22. ſatis eleganter : *Si ova pavonum gallinis ſupponantur, excuſatæ matres ab incubatione tribus vicibus per annum fetus edunt.*

22. *Deſiderio incubantium.*] Impatientia nempe libidinis, uti de perdicibus dictum eſt, ſect. 51. Cauſam tamen aliam affert Albertus, lib. *6.* de anim. cap. 4. pag. 1*9*3. *Pavo mas*, inquit, *etiam tempore quo femina fovet ova, nititur ea ad coitum : & ideo locum in quo cubat pava ova ſua, abſcondit a pavone : quia coëundo ſuper eam frangit ova. Dixit tamen mihi quidam valde expertus circa pavones, quod ex zelo pavonis contingit fractura ovorum : pugnant enim tunc pavo & pava pro incubatione ovorum, ex nimia ovorum dilectione : ſicut etiam pro pullis ducendis pugnant grus maſculus, & grus femina, &c.*

23. *Et niſi molli.*] Columella, lib. 8. cap. XI. pag. 300. *Fere pavones, cum ad nocturnam requiem venerunt, perticis inſiſtentes, enituntur ova : quæ quo propius ac mollius deciderint, illibatam ſervant integritatem :* &c. Scribere igitur Plinium oportuit : *In excelſo cubant : quare niſi molli ſtrato excepta ova franguntur.* Redundat enim vocula, *aut :* cum ſemper in excelſo cubent, & pariant.

24. *Mares ſinguli.*] Columella loc. cit. pag. 2*99*. & Palladius, loc. cit.

25. *Corrumpitur ſalacitate.*] Id vero quo modo contingat, diſces ex Columella, loc. cit.

26. *Diebus ter.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. *9*. pag. 104.

27. *Aut tardius triceſimo.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXIII.

28. *Anſeres in aqua.*] Columella, lib. 8. cap. 14. pag. 304.

29. *Quadraginta prope.*] Germana hæc atque indubitata hujus loci lectio eſt, cum de numero fetus avium ſingularum, non de partus tempore, ſermonem inſtitui apertiſſimum ſit. Neque eſt quod ex Varrone aut Columella refingi quis velit ea, quæ de anſeribus a Plinio nunc produntur : ut legat ſcilicet, *quadrageſimo die :* cum ab illis non ea ipſum hauſiſſe ſcriptoribus, liquido conſtet.

30. *Bis anno.*] Etiam ter anno, ſi Columellam audimus, loc. cit. *Singulæ*, inquit, *ter anno pariunt, ſi prohibeantur fetus ſuos excludere, quod magis expedit, quam quod ipſæ ſuos fovent : nam & a gallinis melius enutriuntur, &c.*

31. *Aliena non.*] Columella, loc. cit. pag. 305. *Negatur anſer aliena excludere ova, niſi ſubjecta ſua quoque habuerit.*

32. *Incubanda &c.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 10. pag. 105.

33. *Incubant feminæ.*] Columella, loc. cit. *Pullis autem formandis, excludendiſque XXX. diebus opus eſt, cum ſunt frigora : nam tepidis XXV. ſatis eſt.* Sic Varro pariter loc. cit.

34. *Pullis eorum.*] Colum. loc. cit.

35. *Aviditas.*] *Voraces enim ſunt natura*, inquit Varro, loc. cit. *quo temperandum iis, qui propter cupiditatem ſæpe in paſcendo ſi radicem prenderunt, quam educere velint e terra, abrumpunt collum : perimbecillum enim id, ut caput molle.* Ita fere & Colum. loc. cit.

36. *Radix earum.*] Urticarum. Colum. loc. cit. Palladius, lib. 1 cap. 30.

37. *Ardeolarum.*] Ardea, ſive ardeola, ἐρωδιὸς, *un Heron.* a priſco vocabulo *Airo*, quo Fridericus Imp. uſus lib. 1. de Venat. cap. 4. Hæc habet etiam Ariſt. lib. *9.* hiſt. anim. cap. 2. pag. 100*6*.

38. *Leucon.*] Λευκὸν, album. Hoc genus eſt, quod Itali *Garzam* vocant, qua ave nihil eſt candidius. In Aremoricæ litoricæ litoribus frequens. *Heron blanc.*

39. *Aſterias.*] Ἀστερίας, ceu ſtellaris, non a punctis, ſed quia volatu ſtellas petere videatur : unde & ardea. Hinc poëta, *ſuprà volat ardea nubem.* Hunc ab inſita pigritia, ὀκνὸν ignavum eſſe cognominatum, Ariſtoteles tradit. Noſtris, *Butor, Heron pareſſeux.* Aucupes *Vac* appellant, a voce quam emittit.

40. *Pellos.*] Πέλλος, fuſcus, ſive niger. Ardea cinerea eſt, *Heron cendré.* De ea Bellonius, lib. 4. cap. 2.

41. *Hi in coïtu.*] Πέλλοι nimirum, ſive cinereæ ardeæ. Ariſt. enim totidem verbis, loc. cit. Τούτων ὁ πέλλος χαλεπῶς συνδυάζεταί τε καὶ ὀχεύει, &c. Negat tamen id eſſe verum Albertus M. lib. 33. hiſt. anim. pag. 614. viſas a ſe ſæpius coïre ardeas conteſtatus, nec tale quidquam expertum.

42. *Aquila tricenis.*] Ariſt. lib. *6.* hiſt. anim. cap. *6.* pag. *664.*

43. *Singulos fere.*] Aquila ſcilicet. Vide Notas & Emend. num. LXXIV.

44. *Is qui ægolios vocatur, quaternos.*] Abeſt hæc clauſula a MSS. omnibus, quos quidem penes me habui : ſed quoniam ex aliquo ſcriptore Græco accepta eſt, unde cetera, quæ nunc tractantur, emanarunt, haud temere expungendam cenſuimus. Αἰγώλιος porro avis eſſe nocturna putatur, quam Galli vocant, *Freſaye.* Gazæ nimium credidit Aldrovandus, qui lib. 5. Ornithol. pag. 400. αἰγώλιον ululam interpretatus eſt.

lios vocatur, quaternos: [45] corvus aliquando & quinos: [46] incubant totidem diebus. [47] Cornicem incubantem mas paſcit. [48] Pica novenos: [49] melancoryphus ſupra vicenos parit, ſemper numero impari: nec alia plures: tanto fecunditas [50] major parvis. [51] Hirundini cœci primo pulli, & fere omnibus quibus [52] numeroſior fetus.

LXXX. [1] Irrita ova, quæ hypenemia [2] diximus, aut mutua feminæ inter ſe libidinis imaginatione concipiunt, [3] aut pulvere: nec columbæ tantum, ſed [4] & gallinæ, perdices, pavones, anſeres, chenalopeces. [5] Sunt autem ſterilia, & minora, ac minus jucundi ſaporis, & magis humida. [6] Quidam & vento putant ea generari: qua de cauſa etiam [7] Zephyria appellantur. Hæc autem vere tantum fiunt, incubatione derelicta, [8] quæ alii [9] cynoſura dixere. [10] Ova aceto macerata in tantum emolliuntur, ut per annulos tranſeant. [11] Servari ea in lomento, aut hieme in paleis, æſtate in furfuribus, utiliſſimum. [12] Sale exinaniri creduntur.

Cap. LXI. LXXXI. Volucrum animal parit [1] veſpertilio tantum, cui & [2] membranaceæ pinnæ uni. [3] Eadem ſola volucrum lacte nutrit: ubera admovet. [4] Parens geminos volitat amplexa infantes, ſecumque portat. Eidem [5] coxendix una traditur, & [6] in cibatu culices gratiſſimi.

Cap. LXII. LXXXII. [1] Rurſus in terreſtribus ova pariunt ſerpentes: de quibus nondum dictum eſt. [2] Coëunt complexu, adeo circumvolutæ ſibi ipſæ, ut una exiſtimari biceps poſſit. [3] Viperæ mas caput inſerit in os, quod illa abrodit voluptatis dulcedine. [4] Terreſtrium eadem ſola intra ſe parit ova unius coloris & mollia, ut piſces. [5] Tertia die intra uterum catulos excludit: deinde ſingulos ſingulis diebus parit, [6] viginti fere numero. Itaque ceteræ tarditatis impatientes, perrumpunt latera, [7] occiſa parente. Ceteræ ſerpentes [8] contexta ova in terra incubant, & fetum ſequente excludunt anno. Crocodili vicibus incubant, mas & femina. Sed reliquorum quoque terreſtrium reddatur generatio.

Caput LXIII. LXXXIII. [1] Bipedum ſolus homo animal gignit. [2] Homini tantum primi coïtus pœnitentia, augurium ſcilicet vitæ a pœnitenda origine. Ceteris animalibus ſtati per tempora anni concubitus: homini ([3] ut dictum eſt) omnibus horis dierum noctiumque. Ceteris ſatietas in coïtu; homini prope nulla. [4] Meſſalina Claudii Cæſaris conjux, regalem

NOTÆ.

45. *Corvus aliquando.*] Ariſt. loc. cit. pag. 665.

46. *Incubant totidem.*] Hoc eſt, vicenis, ut de milvo proxime dictum eſt: Ariſt. loc. cit. ἐπωάζει περὶ εἴκοσιν ἡμέρας.

47. *Cornicem.*] Ariſtot. lib. 6. hiſtor. anim. cap. 7. pag. 670.

48. *Pica novenos.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 19. pag. 1047.

49. *Melancoryphus.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 22. pag. 1052.

50. *Major parvis.*] Quam alitibus grandioribus.

51. *Hirundini &c.*] Ariſt. lib. 4. de gener. anim. cap. 6. pag. 1129.

52. *Numeroſior fetus.*] Ita MSS. omnes: non, ut editi, *partus.*

Sect. LXXX. 1. *Irrita ova.*] Ariſtot. lib. 6. hiſtor. cap. 2. pag. 647. totidem plane verbis.

2. *Diximus.*] Sectione ſuperiore. Heſychio, pag. 936. Ὑπηνέμια ὠά, τὰ δίχα τῆς ὀχεύσεως γινόμενα.

3. *Aut pulvere.*] Ita MSS. omnes. Pulveris apud Philoſophum mentio nulla. Generari ova hujuſmodi prodidit, ſi ſuaviter & titillatorie attrectentur: ſimilem titillationem, quæ maris ineuntis affert imaginem, volutatione in pulvere creari, Plinius fortaſſis ipſe animadvertit.

4. *Et gallinæ.*] Ariſt. loc. cit. Id quoque in pſittaco expertum ſe ſcribit Harveus, Exerc. 4. pag. 13. De vulturibus quoque Baſilius, in Hexaëm. homil. 8. pag. 106. Majori etiam miraculo ovis illis vulturum fecundis.

5. *Sunt autem.*] Ariſt. loc. cit.

6. *Quidam & vento.*] Ariſt. iiſdem verbis.

7. *Zephyria.*] Ζεφύρια & ὑπηνέμια *ab aliquibus dicta*, inquit Philoſophus loc. cit. quod verno tempore aves excipere auras ſolent, & ſic vento concipere. Quod mendacium ſolida fide Albertus credidit, lib. 6. de animal. cap. 3. pag. 191. & de Luſitanis equabus alii auſi ſunt prodere.

8. *Quæ alii.*] Reg. 1. Colb. 1. 2. *quo alii.*

9. *Cynoſura.*] Egimus de ea voce, ſect. ſup.

10. *Ova aceto.*] Experimento ſcimus id comprobatum.

11. *Servari ea.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 9. pag. 104. Columella, lib. 8. cap. 6. pag. 292.

12. *Sale exinaniri.*] Columella, loc. cit. *Alii ſalibus integris adoperiunt: alii muria tepefacta durant: ſed omnis ſal quemadmodum non patitur putreſcere, ita minuit ova, nec ſinit plena permanere*, &c.

Sect. LXXXI. 1. *Veſpertilio.*] Νυκτερὶς, *Chauve-ſouris.*

2. *Membranaceæ.*] Membranæ coriaceæ pennarum vice.

3. *Eadem ſola.*] Macrobius, lib. 7. Saturn. cap. 16. pag. 638.

4. *Parens geminos.*] Neglectam a librariis priorem vocem *parens*, ex MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. reſtituimus.

5. *Coxendix una.*] Pes unico conſtat oſſe, ſine ullo poplite, ſuffraginumve flexu, qualis in ceteris avibus.

6. *In cibatu culices.*] Albertus, lib. 23. de anim. pag. 644. *Cibus ejus* (veſpertilionis) *eſt muſcæ, & culices: comedit autem & carnes*, &c.

Sect. LXXXII. 1. *Rurſus.*] Ariſt. lib. hiſt. 5. anim. cap. 4. & 29.

2. *Coëunt.*] Ariſtot. totidem verbis, lib. 5. hiſt. cap. 4. pag. 526. Circumvolutæ ita ſerpentes, funium ſimul intortorum ſpeciem exhibent, apud Charaſium, lib. de Experimentis circa Viperam.

3. *Viperæ mas.*] Nicander in Theriac. pag. 28. Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 24. Prudentius in Hamartigenia, carmine non ineleganti, verſu 585. aliique: Huic tamen fabulæ fidem derogant Philoſtratus, aliique complures: omneſque hodie eruditi. Coïtum in viperis, ut in ceteris animantibus, genitalium partium opera fieri, atque emiſſione receptuque ſeminis aſſeverant. Qua de re vide eumdem Charaſium in Echioſophio, pag. 216. &, qui ei præivit, Aldrovandum, lib. 1. de ſerpent. pag 119.

4. *Terreſtrium.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 29. pag. 635.

5. *Tertia die.*] Ariſt. loc. cit.

6. *Viginti fere.*] Nonnumquam & XXV. Charaſio teſte, loc. cit. pag. 57.

7. *Occiſa parente.*] Sic Ariſt. loc. cit. Herod. lib. 3. pag. 205. num 108. aliique. Creditum id ſcilicet veteribus: Negat recentiorum experientia, qua de multa Charaſius, in Echioſophio, pag. 216. & Aldrov. pag. 125.

8. *Contexta ova.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXV.

Sect. LXXXIII. 1. *Bipedum ſolus.*] Ariſtot. lib. 5. hiſtor. animal. cap. 1. pag. 514.

2. *Homini tantum.*] Eo pertinet, ut arbitror, illud problema undecimum ſectionis quartæ, pag. 703. apud Ariſt. Διὰ τί οἱ νέοι, ὅταν πρῶτον ἀφροδισιάζειν ἄρχωνται, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι, μετὰ τὴν πρᾶξιν μισοῦσιν. *Cur adoleſcentes, cum primum concumbere incipiunt, quibuſcum fuerint congreſſi, eas re peracta odio habeant.*

3. *Ut dictum eſt.*] Libro 7. ſect. 4.

4. *Meſſalina.*] Sextus Aurel. Victor, in Claudio. In nummis, VALERIA MESSALINA AVGVSTA. *Meretricem Auguſtam* Juvenalis appellat, Satyra 6. verſ. 118.

exiſtimans palmam, elegit in id certamen nobiliſſimam e proſtitutis [5] ancillam mercenariæ ſtipis, eamque nocte ac die ſuperavit, quinto ac viceſimo concubitu. [6] In hominum genere maribus diverticula Veneris excogitata, omnia ſcelere naturæ: feminis vero abortus. Quantum in hac parte multo nocentiores quam feræ ſumus? [7] Viros avidiores Veneris hieme, feminas æſtate, Heſiodus prodidit.

[8] Coïtus averſis elephantis, camelis, tigribus, lyncibus, rhinoceroti, leoni, daſypodi, cuniculis, [9] quibus averſa genitalia. [10] Cameli etiam ſolitudines, aut ſecreta certe petunt: neque intervenire datur [11] ſine pernicie. [12] Coïtus tota die: & his tantum ex omnibus, quibus ſolida ungula. In quadrupedum genere mares [13] olfactus accendit. [14] Avertuntur & canes, phocæ, lupi, in medioque coïtu, invitique etiam cohærent. Supra dictorum plerique feminæ priores [15] ſuperveniunt, reliquis mares. Urſi autem, [16] ut dictum eſt, [17] humanitus ſtrati, herinacei ſtantes ambo inter ſe complexi: [18] feles mare ſtante, femina ſubjacente: [19] vulpes in latera projectæ, maremque femina amplexa. Taurorum cervorumque feminæ [20] vim non tolerant: ea de cauſa ingrediuntur [21] in conceptu. [22] Cervi viciſſim ad alias tranſeunt, & ad priores redeunt. [23] Lacertæ, ut ea quæ ſine pedibus ſunt, circumplexu Venerem novere.

Omnia animalia quo majora corpore, hoc minus fecunda ſunt. [24] Singulos gignunt elephanti, cameli, equi: [25] acanthis duodenos, avis minima. Ocyſſime pariunt, quæ plurimos gignunt. Quo majus eſt animal, tanto diutius formatur in utero. [26] Diutius geſtantur, quibus longiora ſunt vitæ ſpatia. [27] Neque creſcentium tempeſtiva ad generandum ætas. [28] Quæ ſolidas habent ungulas, ſingulos: quæ biſulcas, & geminos pariunt. Quorum in digitos pedum fiſſura diviſa eſt, ea numeroſiora in fetu. [29] Sed ſuperiora omnia perfectos edunt partus, [30] hæc inchoatos: [31] In quo ſunt genere leænæ, urſæ, [32] & vulpes informia etiam magis, quam ſupradicta, parit: rarumque eſt videre parientem. Poſtea lambendo calefaciunt fetus [33] omnia ea, & figurant. Pariunt plurimum quaternos.

[34] Cœcos autem gignunt canes, lupi, pantheræ, thoës. Canum [35] plura genera.

NOTÆ.

5. *Ancillam.*] Ancilla mercenariæ ſtipis, ſcortum eſt, quæſtum corpore faciens.

6. *In hominum genere.*] Plinius ipſe, lib. 7. ſect. 1. de homine: *Vni animantium luctus eſt datus, uni luxuria, & quidem innumerabilibus modis, ac per ſingula membra.*

7. *Viros avidiores.*] Ariſtot. ſect. 4. probl. 26. pag. 705. Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ μὲν ἄνδρες ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν· αἱ δὲ γυναῖκες, μᾶλλον· καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος λέγει,

Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες.

Vide & problem. 29. pag. 707. & lib. 5. hiſtor. animal. cap. 9. pag. 539.

8. *Coïtus averſis.*] Ita MSS. omnes: editi prave, *averſus.* Ita coëuntia, admotis inter ſe clunibus, Græci πυγηδὸν, ὄπισθεν συντόνως vocant, ut Ariſt. qui ſimilia tradidit, lib. 5. hiſt. anim. cap. 2. pag. 520. Solinus, cap. 27. pag. 50. *Coëunt averſi* leones: *nec hi tantum, ſed lynces, & cameli, & elephanti, & rhinocerotes, & tigres.* Camelum, lyncem, leonem, daſypodem, reddere retrorſum urinam, atque adeo habere averſa genitalia, quorum officia duo ſunt, coëundi, urinamque reddendi, docet Ariſt. lib. 2. hiſtor. anim. cap. 9. pag. 180. Idem nihilominus, licet in ὀπισθουρητικοῖς camelum cenſeat, a mare tamen ait ſuperiniri feminam; & ab elephante quidem ambulantem, ac diſcedentem, ut de vaccis mox dicetur, lib. 5. hiſt. anim. pag. 524. Igitur in utroque hoc genere, averſa quidem femina eſt: mas non item. Philoſopho ſubſcribit Albertus, lib. 5. de animal. cap. 1. pag. 176.

9. *Quibus averſa.*] Ariſtot. pag. 520. ὀπισθουρητικὰ vocat, quæ retro urinam reddunt.

10. *Cameli etiam.*] Ariſt. pag. 524.

11. *Sine pernicie.*] Præterquam armentario, ἀλλ' ἢ τῷ βόσκοντι. Ariſtot. Albertus etiam, lib. 6. de animal. tract. 3. pag. 207. & lib. 5. pag. 176.

12. *Coïtus tota die.*] Camelis ſcilicet: διημερεύει τὸ μὲν ὀχεῦον, τὸ δ' ὀχευόμενον. Vide Notas & Emendationes, num. LXXVI.

13. *Olfactus accendit.*] Tralatitium eſt, quod Herodotus refert, lib. 3. Thalia, pag. 198. de Oebare equiſone, qui naribus Dariani equi admota manu, qua prius equæ genitalia attrectarat, ad odoris ſenſum, hinnitu a mare tum edito, regnum Dario peperit. Vide Notas & Emendationes, num. LXXVII.

14. *Avertuntur.*] Ariſt. pag. 525.

15. *Superveniunt.*] Ut mares invitent ad coïtum.

16. *Vt dictum eſt.*] Libro 8. ſect. 54.

17. *Humanitus.*] Hominum more humi ſtrati: ita tamen, ut non hominum more, applicatis mutuo complexu ſupinis ſexus utriuſque partibus coëant: ſed peculiari decumbentes more, maris ſupinis ad pronas feminæ. Sic Ariſtot. lib. 5. hiſt. anim. cap. 2. pag. 522. Αἱ ἄρκτοι παρακεκλιμέναι .... πρὸς τὰ πρηνῆ τῶν θηλειῶν τὰ ὕπτια τῶν ἀρρένων.

18. *Feles.*] Ariſt. pag. 523. Οἱ δ' αἴλουροι οὐκ ὄπισθεν συνιόντες, ἀλλ' ὁ μὲν ὀρθὸς, ἡ δὲ θήλεια ὑποτιθεῖσα ἑαυτήν. *Feles a tergo non ineunt, ſed mari ſtanti ſubſternit ſe femina.*

19. *Vulpes in latera.*] At diſpari longe modo coïre Philoſophus admonet, lib. 6. hiſt. animal. cap. 34. pag. 781. ἡ δὲ ἀλώπηξ, ὀχεύεται μὲν ἀναβαίνουσα, nempe more canum: neque enim eſt ὀπισθουρητική. Verum Plinio ſubſcribit Albertus M. lib. 5. de anim. cap. 1. pag. 176. *Vulpes*, inquit, *coëunt projicientes ſe ſuper terram, & ſic ſe ſibi mutuo applicantes.*

20. *Vim non tolerant.*] Patiuntur quidem, ſed non ſuſtinent ob impetus contentionem: non morantur: verum ſubtrahunt ſeſe a coïtu, & ambulando genituram excipiunt, Ariſt. lib. 5. hiſt. pag. 522. & lib. 6. cap. 21. pag. 742. & cap. 29. pag. 768. & Albertus M. loc. cit.

21. *In conceptu.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. etſi in editis, *in coïtu*, legitur.

22. *Cervi viciſſim.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 29. pag. 768. *Mutat mas feminas, neque unius tantum conſuetudine utitur*, &c. Μεταβάλλει δὲ ὁ ἄῤῥην, καὶ οὐ πρὸς μιᾷ διατρίβει, &c.

23. *Lacertæ.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 4. pag. 526. & Albertus loco cit.

24. *Singulos.*] De elephanto, Ariſt. lib. 5. hiſt. animal. cap. 13. pag. 566. De camelo, lib. 6. cap. 26. pag. 765. De equo, cap. 22. pag. 743.

25. *Acanthis.*] Ἀκανθὶς, quæ Latinis carduelis dicitur, *le Chardonneret.*

26. *Diutius geſtantur.*] Cum geſtari utero dicit, de terreſtribus ſe loqui, non etiam de alitibus, quæ ex ovis naſcuntur, haud obſcure notat.

27. *Neque creſcentium.*] Dum creſcunt, inquit, non eſt tempeſtiva ea ad generandum ætas. Diſcedere ergo nunc videtur ab eorum ſententia, quos arbitrari dixit, libro 8. ſect. 38. creſcere crocodilum quamdiu vivat.

28. *Quæ ſolidas, &c.*] Hujus rei cauſam Albertus affert, libro 18. de anim. tract. 2. cap. 5. pag. 520.

29. *Sed ſuperiora.*] Quæ ſolidas habent ungulas.

30. *Hæc.*] Quæ pedes digitatos habent.

31. *In quo ſunt.*] De leæna, Ariſt. lib. 6. hiſtor. animal. cap. 31. pag. 776. ac Plinius ipſe, lib. 8. ſect. 17. De urſis, Ariſt. cap. 30. pag. 774. & Plinius, lib. 8. ſect. 54.

32. *Et vulpes informia.*] Vide Notas & Emendat. num. LXXVIII.

33. *Omnia ea.*] Leænæ, urſæ, vulpes.

34. *Cœcos autem.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 35. pag. 782. & lib. 2. de gener. animal. cap. 6. pag. 1085.

35. *Plura genera.*] Differunt locis primum; quæ digerit

[36] Laconicæ octavo menſe [37] utrimque generant. Ferunt ſexaginta diebus, [38] & plurimum tribus. Ceteræ canes & ſemeſtres coïtum patiuntur. [39] Implentur omnes uno coïtu. Quæ ante juſtum tempus concepere, [40] diutiùs cœcos habent catulos, nec omnes totidem diebus. [41] Exiſtimantur in urina attollere crus fere ſemeſtres: id eſt ſignum conſummati virium roboris: [42] feminæ hoc idem ſidentes. [43] Partus duodeni, quibus numeroſiſſimi: cetero quini, ſeni, aliquando ſinguli, [44] quod prodigium putant, [45] ſicut omnes mares, aut omnes feminas gigni. Primos quoque mares pariunt: [46] in ceteris alternant. [47] Ineuntur a partu ſexto menſe. [48] Octonos Laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus [49] laboris alacritas. [50] Vivunt Laconici annis denis, feminæ duodenis: cetera genera quindenos annos, aliquando & vicenos: nec tota ſua ætate generant, fere a duodecimo deſinentes. [51] Felium & ichneumonum reliqua, [52] ut canum. [53] Vivunt annis ſenis.

[54] Daſypodes omni menſe pariunt, & ſuperfetant, ſicut lepores. [55] A partu ſtatim implentur. Concipiunt, [56] quamvis ubera ſiccante fetu. [57] Pariunt vero cœcos. Elephanti, [58] ut diximus, pariunt ſingulos, magnitudine vituli trimeſtris. [59] Cameli duodecim menſibus ferunt: trimatu pariunt vere, iterumque poſt annum implentur a partu. Equas autem [60] poſt tertium diem, aut poſt unum ab enixu utiliter admitti putant, coguntque invitas. [61] Et mulier ſeptimo die concipere facillime creditur. [62] Equarum jubas tondere præcipiunt, ut aſinorum in coïtu patiantur humilitatem: comantes enim gloria ſuperbire. [63] A coïtu ſolæ animalium currunt ex adverſo Aquilone Auſtrove, prout marem aut feminam concepere. Colorem illico mutant rubriore pilo, vel quicumque ſit, pleniore: hoc argumento deſinunt admittere, [64] etiam nolentes. Nec impedit partus quaſdam ab opere, falluntque gravidæ. [65] Viciſſe Olympia prægnantem Echecratidis Theſſali invenimus. Equos, & canes, & ſues initum matutinum appetere, feminas autem poſt meridiem blandiri diligentiores tradunt. Equas domitas LX. diebus equire, antequam gregales: ſues tantum coïtu ſpumam ore fundere: verrem ſubantis audita voce, niſi admittatur, cibum non capere uſque in maciem: feminas autem in tantum efferari, ut hominem lacerent, candida maxi-

NOTÆ.

carmine Oppianus, lib. 1. Cyneget. verſ. 370. Lippio interprete:

Pæones, Auſonii, Cares, Thraceſque, & Iberi,
Arcades, Argivi, Lacedæmonii, Tegeatæ,
Sauromatæ, Celtæ, Cretes, Magnetes, Amorgi,
Atque ad litoreas Ægypti quotquot arenas
Cuſtodes pecoris: Locri, glaucique Moloſſi.

Alii deinde ſagaces ex his, alii curſores ſunt: eſt & mixtum ex utroque genus: eſt & paſtorale, quos *Matinos* vulgus vocat, lupis & furibus inimicum. Sunt & Melitæi catelli, qui ſciuri magnitudinem vix excedant. Sunt & aliæ differentiæ, quas Scaliger ſatis accurate perſequitur, in Ariſtotelis librum 6. pag. 735.

36. *Laconicæ.*] Ariſtoteles, lib. 6. hiſt. animal. cap. 20. pag. 735. A noſtris curſoribus maximis differunt hæ cauda tantum, quam villoſam gerunt: auribuſque, quas demiſſiores habent.

37. *Utrimque generant.*] Hoc eſt, tam mares quam feminæ. Ariſt. ὀχεύει καὶ ὀχεύεται.

38. *Et plurimum tribus.*] Excedunt, inquit, ſexageſimum diem, uno vel altero, tribus ad ſummum diebus. Ariſtot. pag. 736. Κύει δ' ἡ μὲν Λακωνικὴ ἕκτον μέρος τοῦ ἐνιαυτοῦ· τοῦτο δέ ἐστιν ἡμέραι ἑξήκοντα. κἂν ἄρα μιᾷ ἢ δυσὶν ἢ τρισὶ πλειόνας ἡμέρας, καὶ ἐλάττους μιᾷ. Plinius, libro 8. ſect. 62. *Gerunt uterum ſexagenis diebus.*

39. *Implentur.*] Ariſt. pag. 735.

40. *Diutius cœcos.*] Si recto ac ſuo tempore ſint geniti: duodecim tantum dies viſu carent: aliæ XVII. aliæ XIV. Ariſt. pag. 736. & 737.

41. *Exiſtimantur.*] Ariſt. pag. 735. & 740. Albertus, lib. 6. de animal. tract. 3. cap. 2. pag. 210. *Habent*, inquit, *ſignum potentiæ coëundi, quod elevant plus crus in mingendo: hoc autem poſt ſex aut octo menſes, ut in pluribus, facere conſueverunt: & univerſaliter poſtquam vigoreſcunt coëundi potentia.*

42. *Feminæ.*] Ariſt. pag. 740. Albertus loc. cit. *Quædam tamen catula viſa eſt elevare crus in mingendo, eo quod multum habuit de calore maſculo, & ſiccitate.*

43. *Partus duodeni.*] Ariſt. pag. 740. *Ego tamen vidi*, inquit Albertus loco cit. *catulam proferre ſimul novemdecim: & eadem alia vice protulit octodecim: & tertia vice protulit quatuordecim: & erat nigra magna corpore, & erat de genere canum, qui Matini vocantur.*

44. *Quod prodigioſum putant.*] Sed falſo putant: Nam *ſæpe viſum eſt*, inquit Albertus loco cit. *quod catula aliqua non peperit niſi unum ſolum: & hoc accidit parvis valde catellis qui ſunt in finibus dominarum nutriti, quia in uteris ſuis plures tenere non poſſunt: & cum plures concipiunt, frequenter moriuntur.*

45. *Sicut omnes mares.*] Albertus, lib. 18. de anim. tract. 2. cap. 6. pag. 521. *Animalia*, inquit, *quæ multos faciunt filios, permixtim faciunt mares & feminas: & in uno ſexu omnes facere, non eſt eis naturale.*

46. *In ceteris alternant.*] Vide Notas & Emendat. num. LXXIX.

47. *Ineuntur.*] Coïtum repetunt, πάλιν ὀχεύεται. Ariſt. pag. 736.

48. *Octonos.*] Subintellige catulos. Ariſt. pag. 740.

49. *Laboris alacritas.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXX.

50. *Vivunt Laconici.*] Ariſtot. pag. 741. & lib. 5. hiſtor. cap. 13. pag. 566. Ita canis Ulyſſem herum agnovit poſt annos viginti, quam profectus erat Ulyſſes ad bellum Trojanum, Homero quidem teſte, Odyſſ. ρ'. verſu 327.

51. *Felium, &c.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 35. pag. 783. ubi feles ſunt αἴλουροι, animal in domibus frequens.

52. *Ut canum.*] Tot pariunt, quot canes: οἱ δ' αἴλουροι καὶ ἰχνεύμονες τίκτουσιν ὅσαπερ καὶ οἱ κύνες. Ariſt. loc. cit.

53. *Vivunt annis ſenis.*] Ariſt. loc. cit. Scimus tamen experientia vivere feles ad annos etiam quindenos.

54. *Daſypodes.*] Ariſtot. lib. 6. hiſt. cap. 33. pag. 780. De daſypode diximus, lib. 8. ſect. 81.

55. *A partu ſtatim.*] A partu coitum ſtatim repetit. Ariſt. loc. cit. Καὶ τεκοῦσα εὐθὺς ὀχεύεται.

56. *Quamvis ubera.*] Etiam dum lactat fetum: ἔτι θηλαζομένη, inquit Philoſ. loc. cit.

57. *Pariunt vero cœcos.*] Vide Notas & Emendat. num. LXXXI.

58. *Ut diximus.*] Plane modo, hac ipſa ſectione, & lib. 8. ſect. 10. Hæc rurſum Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 13. pag. 566.

59. *Cameli.*] Ariſt. loc. cit.

60. *Poſt tertium diem.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXII.

61. *Et mulier.*] Neque in quadrupedibus tantum, inquit, tam prope ab enixu repetitus coïtus fecundus eſt: ſed & in hominum genere, mulier, poſtquam peperit, facillime concipere creditur. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXIII.

62. *Equarum.*] Xenophon, lib. de re equeſtri, pag. 939.

63. *A coïtu.*] Id quoque ab iis fieri, cum vento ſunt gravidæ, Virgilius cecinit, lib. 3. Georg. poſt Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 17. pag. 718.

64. *Etiam nolentes.*] Significantes etiam ſe nolle. Namque, ut ait Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 7. *Quoad ſatis ſit admitti ipſæ ſignificant, quod ſe defendunt.* Vide Notas & Emend. num. LXXXIV.

65. *Viciſſe Olympia.*] Forma loquendi, qualis illa Horatii, lib. 1. epiſt. 1. *Magna coronari contemnat Olympia*, ut dicturi ſumus uberius, lib. 35. ſectione 40. num. 32. De equis Theſſalicis, vide Tzetzem, Chiliad. 9. verſ. 865.

me veſte indutum. Rabies ea aceto mitigatur [a] naturæ aſperſo. Aviditas coïtus putatur [66] & cibis fieri: ſicut [67] viro eruca, pecori cæpa. Quæ ex feris mitigentur, [68] non concipere, ut anſeres: apros vero tarde, & cervos, nec niſi ab infantia educatos, mirum eſt. [69] Quadrupedum prægnantes Venerem arcent, [70] præter equam & ſuem. [71] Sed ſuperfetant daſypus & lepus tantum.

LXXXIV. [1] Quæcumque animal pariunt, in capita gignunt circumacto ſub enixum fetu: alias in utero porrecto. [2] Quadrupedes geſtantur extenſis ad longitudinem cruribus, & ad alvum ſuam applicatis: [3] homo in ſemet conglobatus, inter duo genua naribus ſitis. Molas, de quibus [4] ante diximus, gigni putant, ubi mulier non ex mare, verum [5] ex ſemetipſa tantum conceperit: ideo [6] nec animari, quia non ſit ex duobus: altricemque habere per ſe vitam illam, quæ ſatis arboribuſque contingat. * Ex omnibus, quæ perfectos fetus, ſues tantum & numeroſos edunt: [7] item plures, [8] contra naturam ſolidipedum, aut biſulcorum. CAP. LXIV.

LXXXV. Super cuncta eſt murium fetus: haud ſine cunctatione dicendus, quanquam ſub auctore Ariſtotele & Alexandri Magni militibus. [1] Generatio eorum lambendo conſtare, non coïtu, dicitur: ex una genitos CXX. tradiderunt: [2] apud Perſas vero, prægnantes & in ventre parentis repertas. [3] Et ſalis guſtatu fieri prægnantes opinantur. [4] Itaque deſinit mirum eſſe, unde vis tanta meſſes populetur murium agreſtium: [5] in quibus illud quoque adhuc latet, quonam modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimes reperiuntur, neque exſtat qui murem hieme in agro effoderit. Plurimi ita ad Troadem proveniunt: & jam inde fugaverunt incolas. [6] Proventus eorum ſiccitatibus: tradunt etiam obituris [7] vermiculum in capite gigni. [8] Ægyptiis muribus durus pilus, ſicut herinaceis. [9] Iidem bipedes ambulant, [10] ceu Alpini quoque. Cum diverſi generis coïvere animalia, ita demum generant, ſi tempus naſcendi par habent. Quadrupedum ova gignentium lacertas ore parere (ut creditur vulgo) [11] Ariſtoteles negat: neque incubant eædem, oblitæ quo ſint in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria. [12] Itaque per ſe catuli erumpunt. CAP. LXV.

LXXXVI. [1] Anguem ex medulla hominis ſpinæ gigni, accipimus a multis. Pleraque enim occulta & cœca origine proveniunt, etiam in quadrupedum genere: * ſicut CAP. LXVI. *CAPUT LXVII.

INTERPRETATIO.

a *Naturæ.*] Si genitalia aſpergantur aceto.

NOTÆ.

66. *Et cibis.*] Vel certis cibis, ut cæpa, & eruca: vel pabulo bono & ubere, ut ait Ariſtot. lib. 6. hiſt. anim. cap. 20. pag. 748.

67. *Viro eruca.*] De ea re dicetur, lib. 19. ſect. 44.

68. *Non concipere.*] De avium genere ſolo id pronunciat, quarum exemplum in anſeribus ſtatuit: Nam de quadrupedibus ſenſiſſe eum aliter autumo, cum ipſe libro 8. ſect. 80. ſcripſerit, ſimias, quæ inter feras haud dubie ſunt, catulos ſuos oſtentare, quos domi pepererint.

69. *Quadrupedum prægnantes.*] Notum eſt, quod Macrobius refert, lib. 2. Saturn. cap. 5. pag. 341. quid Populia M. filia, reſponderit, *miranti cuidam quid eſſet quapropter aliæ beſtiæ numquam marem deſiderarent, niſi cum prægnantes fieri vellent*: ſed pudet referre.

70. *Præter equam, &c.*] Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 5. pag. 823. Equam tamen Abſyrtus non excipit in Geopon. Affirmat enim, ſi prægnans ſit, Venerem arcere.

71. *Sed ſuperfetant.*] Cauſam cur ſuperfetent animalia, quæ numeroſos fetus edunt, Albertus explicat, libro 18. de animal. tract. 2. cap. 4. pag. 519.

Sect. LXXXIV. 1. *Quæcumque.*] Hoc multo expreſſius Philoſophus, lib. 7. hiſt. animal. cap. 10. pag. 836. Omnia, inquit, animalia caput primum ſuperne habent: ancta autem & exiturientia deorſum obvertuntur: Natura enim ſuapte omnia in caput exeunt: obliqua autem, aut in pedes, præter naturam. Vide & Albertum, libro 8. de anim. cap. 7. pag. 295.

2. *Quadrupedes.*] Ariſt. pag. 835.

3. *Homo.*] Ariſt. loc. cit.

4. *Ante diximus.*] Libro 7. ſect. 13.

5. *Ex ſemetipſa.*] Etiam in virgine igitur gigni molam poſſe arbitratus eſt. Vide quæ diximus, lib. 7. ſect. 13.

6. *Nec animari.*] Nec eſſe verum animal, organicis partibus inſtructum.

7. *Item plures.*] Hoc eſt, plures fetus, partuſve. Vide Notas & Emend. num. LXXXV.

8. *Contra naturam.*] Nam, uti ſuperius dictum eſt, ſect. 83. *quæ ſolidas habent ungulas, ſingulos: quæ biſulcas, & geminos pariunt*: idque anno ſemel. Sues vero & bis anno pariunt, & numerus fecunditatis ad vicenos, ut animadverſum a Plinio, lib. 8. ſect. 77.

Sect. LXXXV. 1. *Generatio eorum.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 37. pag. 786.

2. *Apud Perſas.*] Ariſt. pag. 787. modeſtius locutus, diſſectis e matris utero fetibus, feminei ſexus, tamquam prægnantes, οἷον κύοντα, viſas eſſe ait.

3. *Et ſalis.*] Ariſt. loc. cit. Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 3.

4. *Itaque.*] Ariſt. pag. 786. Refert Childreyus Anglus, lib. de mirabilibus naturæ in Anglia, laudatus in Ephem. Erud. 1667. pag. 113. murium infinita multitudine populatas meſſes in Eſſexia Angliæ provincia, anno 1580. iterumque anno 1648.

5. *In quibus.*] Ariſt. pag. 787.

6. *Proventus eorum.*] Theophraſt. in fragm. de animalib. quæ repente apparent: *Squalido*, inquit, *aëre potius, quam pluvio mures in arvis naſcuntur: læduntur enim imbribus*: ἐν τοῖς αὐχμοῖς μᾶλλον, ἢ ἐν ταῖς ἐπομβρίαις· πολέμια γὰρ αὐτοῖς τὰ ὕδατα.

7. *Vermiculum in capite.*] Theophr. loc. cit. Τίκτεται γὰρ καὶ τούτων ἐν τῇ κεφαλῇ σκώληξ, καὶ φθείρονται, &c.

8. *Ægyptiis.*] Ariſtoteles, lib. 6. hiſtor. anim. cap. 37. pag. 788.

9. *Iidem bipedes.*] Ægyptii ſcilicet, ut Theophr. monet loc. cit. ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ δίποδάς φασι μῦας γίνεσθαι, &c. Bipedum in Libya murium meminit Herodotus, lib. 4. Melpom. pag. 286.

10. *Ceu Alpini.*] Georg. Hieron. Velſchus, tom. 1. Miſcell. Curioſ. ſive Ephem. German. Obſerv. 160. pag. 338. ait ſe murem Alpinum aluiſſe domi anno 1660. adeo cicurem, ut in pedes poſteriores erectus ad menſam ſtaret, cibumque ex manibus caperet. Demortui anatomen eo loci accurate deſcribit.

11. *Ariſtoteles negat.*] Diximus, ſect. 83.

12. *Itaque per ſe.*] Quoniam in terram lacertæ pariunt, ex ovis ſponte in terra fetus excluditur, inquit Philoſoph. lib. 5. hiſt. anim. cap. 28. pag. 635.

Sect. LXXXVI. 1. *Anguem ex.*] Fabulæ proximum id eſſe putat Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 51. Ovid. lib. 15. Metam. verſ. 389. ut Plinius, ex aliorum tantum relatu prodit:

Sunt qui cum clauſo putrefacta eſt ſpina ſepulcro,

ſalamandra, animal [2] lacerti figura, ſtellatum, numquam, niſi magnis imbribus, proveniens, & ſerenitate [3] deficiens. Huic tantus rigor, [4] ut ignem tactu reſtinguat, non alio modo, quam glacies. Ejuſdem ſanie, quæ lactea ore vomitur, quacumque parte corporis humani contacta, [5] toti defluunt pili: idque quod contactum eſt, colorem in vitiliginem mutat.

Cap. LXVIII. LXXXVII. Quædam vero gignuntur ex non genitis, & ſine ulla ſimili origine, ut ſupra dicta: & [1] quæcumque tempus anni generat. Ex iis quædam nihil gignunt, [2] ut ſalamandræ. Neque eſt iis genus maſculinum femininumve: [3] ſicut neque in anguillis, omnibuſque quæ nec animal, nec ovum ex ſeſe generant. [4] Neutrum eſt & oſtreis genus, & ceteris adhærentibus vado vel ſaxo. [5] Quæ autem per ſe generantur, ſi in mares ac feminas deſcripta ſunt, generant quidem aliquid coïtu, ſed imperfectum & diſſimile, & ex quo nihil amplius gignatur, [6] ut vermiculos muſcæ. Id magis declaravit natura eorum, quæ inſecta dicuntur, arduæ explanationis omnia, & privatim [7] dicato opere narranda. Quapropter ingenium prædictorum, & reliqua ſubtexetur [8] diſſertatio.

Cap. LXIX. LXXXVIII. Ex ſenſibus ante cetera homini tactus, dein guſtatus: reliquis ſuperatur a multis. Aquilæ clarius cernunt: vultures ſagacius odorantur: liquidius audiunt talpæ obrutæ terra, tam denſo atque ſurdo Naturæ elemento. Præterea voce omnium in ſublime tendente ſermonem exaudiunt: & ſi de iis loquare, intelligere etiam dicuntur, & profugere. [1] Auditus cui hominum primo negatus eſt, huic & ſermonis uſus ablatus: nec ſunt naturaliter ſurdi, ut non iidem ſint & muti. [2] In marinis oſtreis auditum eſſe, non eſt veriſmile: ſed ad ſonum mergere ſe [3] dicuntur ſolenes. Ideo & ſilentium in mari piſcantibus.

Cap. LXX. LXXXIX. [1] Piſces quidem auditus nec membra habent, nec foramina: audire tamen eos palam eſt: ut patet, cum plauſu congregari feros ad cibum aſſuetudine in quibuſdam vivariis ſpectetur: & [2] in piſcinis Cæſaris genera piſcium ad nomen venire,

NOTÆ.

Mutari credant humanas angue medullas.

2. *Lacerti figura.*] Vel minoris crocodili, ut ait Scholiaſtes Nicandri in Theriac. pag. 38. a quo accurate deſcribitur: *ζῶον ὅμοιον σαύρᾳ, τετράπουν, βραχύκερκον ..... οἱ δὲ, ὡς ἐστὶ ζῶον τετράπουν, μήτε δέρμα, μήτε λεπίδας ἔχον, βραχὺ δὲ ὂν ὡς ἡ σαῦρα· ἔοικε δὲ τῷ χερσαίῳ κροκοδείλῳ.* Theophraſt. lib. de ſignis pluviar. pag. 418. inter alia ſigna id ponit, ſi lacerta, quam Salamandram vocant, appareat: *ἡ σαῦρα φαινομένη, ἣν καλοῦσι Σαλαμάνδραν.*

3. *Deficiens.*] In MSS. *deſinens.*

4. *Vt ignem.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 604. Nicand. in Theriac. pag. 59. Ælianus, lib. 2. hiſt. animal. cap. 31. Negat autem Sextius Niger id eſſe verum, apud Plinium lib. 29. ſect. 23. Aëtius media incedit via, ſerm. 13. cap. 52. pag. 263. *Salamandra*, inquit, *animal ſimile eſt ſtellioni, aſperius, & ſcabrum magis quam lacerta venenata. Penetrat autem hoc animal per ignem ardentem, nihilque læditur, diſſecta & diſcedente ab ipſo flamma. Si vero per tempus aliquod in igne immoretur, conſumpto frigido in eo humore, exuritur:* Viſa Romæ dicitur anno 1667. ſalamandra advecta ex India, quæ conjecta in flammas, repente in tumorem inflata, ſalivæ vim magnam evomuit, quam lacteam ſaniem Plinius hic appellat: ea ſanie vicinos carbones extinctos, in quos ſe illa receperat: qui ubi rurſum concipiebant ignem, ejuſdem iterum ſalivæ vomitu extinguebantur. Quod cum ſæpius, toto duarum horarum ſpatio, ea feciſſet, extracta demum ab illo diſcrimine eſt, ac novem deinde menſes amplius ſuperſtes fuit. De ea plura in Ephemerid. Eruditorum, anni 1667. pag. 94. Sed quæ ejus facies eſſet ac forma, haud ibi expreſſum. Unde Caſſiodorus acceperit, eſſe *ſubtile ac parvum animal, lumbricis aſſocium, flavo colore veſtitum*, lib. 3. Var. ep. 47. fatemur adhuc nobis latere.

5. *Toti defluunt.*] Hoc eſt, ex toto corpore. De ea re dicetur opportuniore loco, lib. 29. ſect. 23.

Sect. LXXXVII. 1. *Quæcumque tempus anni.*] Quid ea loquendi forma valeat, *tempus anni*, diximus in Notis & Emend. ad libr. 9. ſect. 79. num. CXXXV. Vide Notas & Emend. num. LXXXVI.

2. *Ut Salamandræ.*] Salamandram non eſſe id lacerti genus, quod Galli *Muronem* & *Surdum*, *Blandam* Narbonenſes vocitant, vel hoc argumento, ceu validiſſimo telo efficitur. Nam & Murones noſtros parere, & in iis mares feminaſque notari Bellonius, Dalecampius, Bochartus, & Aldrovandus, qui in contraria ſunt hæreſi, ipſi confitentur. Accedit eo, quod nec ſtellatus muro ſit, ſed tæniis oblongis virgatus: nec ſerenitate plane deſinat: nec ea vi veneni ſit, quanta ſalamandram eſſe Plinius prodidit lib. 29. ſect. 23. Sed & Indici orbis ſolique, adeo peculiaris ea ſalamandra fuit, quam Romæ viſam diximus, ut ducere ſpiritum, niſi humo ex India ſimul aſportatæ inſideret, non potuerit: ubi in ſolum dejecta eſt Italum, exſpiravit. Plane ut jam in orbe noſtro ſolicitius indagandum minime videatur, quæ ſalamandra ſit: niſi forte in Pamphylia Ciliciæque montuoſis, ubi exſtitiſſe quondam Plinius aſſeverat, libro ſubſequente, ſect. CXVI.

3. *Sicut neque &c.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. XI. pag. 508.

4. *Neutrum eſt.*] Ariſt. loc. cit.

5. *Quæ autem per ſe.*] Hoc eſt, ſponte, *ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου*, non ex coïtu, ſed ex putri materia. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 1. pag. 518.

6. *Ut vermiculos muſcæ.*] Atque ut pediculi lendes, inquit Philoſ. loc. cit. ex quibus neque parentum genus inſtauratur, neque aliud animal. Sed falſum id videtur: nam pediculi gignuntur ex lendibus.

7. *Dicato opere.*] Libro ſequente.

8. *Diſſertatio.*] In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. *ediſſertatio.*

Sect. LXXXVIII. 1. *Auditus cui.*] Totidem verbis Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 9. pag. 496. Cauſam Albertus inquirit, lib. 5. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 171.

2. *In marinis.*] Hoc de neritis, quod genus concharum eſſe diximus, Ariſt. iiſdem verbis, lib. 4. hiſt. anim. cap. 8. pag. 485.

3. *Dicuntur ſolenes.*] Σωλῆνες, qui & ungues, & digiti marini vocantur. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXVII.

Sect. LXXXIX. 1. *Piſces quidem.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 8. pag. 479.

2. *In piſcinis Cæſaris.*] Huc illud pertinet Martialis, lib. 4. Epigr. 30. cui titulus, *Ad piſcatorem, ut fugiat ſacros piſces Baïanos*:

Sacris piſcibus hæ natantur undæ,
Qui norunt dominum, manumque lambunt
Illam, qua nihil eſt in orbe majus.
Quid quod nomen habent, & ad magiſtri
Vocem quiſque ſui venit citatus?

Et lib. 10. Epigr. 30.

Piſcina rhombum paſcit, & lupos vernas.
Natat ad magiſtrum delicata murena:
Nomenculator mugilem citat notum,
Et adeſſe juſſi prodeunt ſenes mulli.

Lupulum quidem marinum in Caroli IX. Regis Chriſtianiſſ. piſcina juxta Regiam Luparæ enutritum, ad vocem *Lupule, Lupule*, clamantium, & ad eorum manus, qui panis fruſtula projicerent, accurrere ſolitum, vidiſſe ſe teſtatur Feder. Morellus, in Notis ad homiliam 7. Baſilii in Hexaëm.

quoſdamque

quoſdamque ſingulos. [3] Itaque produntur etiam clariſſime audire, mugil, lupus, ſalpa, chromis, & ideo [4] in vado vivere.

XC. [1] Olfactum iis eſſe manifeſte patet: quippe [2] non omnes eadem eſca capiuntur: & prius, quam appetant, odorantur. Quoſdam & ſpeluncis latentes, ſalſamento illitis faucibus ſcopuli piſcator expellit, veluti ſui cadaveris agnitionem [3] fugientes. Conveniuntque ex alto etiam ad quoſdam odores, ut ſepiam uſtam, & polypum: quæ ideo [4] conjiciuntur in naſſas. Sentinæ quidem navium odorem procul fugiunt: maxime tamen piſcium ſanguinem. [5] Non poteſt petris avelli polypus: idem [6] cunila admota, ab odore protinus reſilit. [7] Purpuræ quoque fœtidis capiuntur. Nam de reliquo animalium genere quis dubitat? Cornus cervini odore [8] ſerpentes fugantur, ſed maxime ſtyracis: [9] origani, aut calcis, aut ſulphuris formicæ necantur. Culices acida petunt: ad dulcia non advolant. * [10] Tactûs ſenſus omnibus eſt, etiam quibus nullus alius: nam & oſtreis; & terreſtrium, vermibus quoque. * CAP. LXXI.

XCI. Exiſtimaverim omnibus ſenſum & guſtatus eſſe: cùr enim alios alia ſapores appetant? in quo vel præcipua Naturæ [1] architectæ vis. Alia dentibus prædantur, alia unguibus, alia roſtri aduncitate carpunt, alia latitudine [2] ruunt, alia acumine excavant, alia ſugunt, alia lambunt, ſorbent, mandunt, vorant. Nec minor varietas in pedum miniſterio, ut rapiant, diſtrahant, teneant, premant, [3] pendeant, tellurem ſcabere non ceſſent.

XCII. [1] Venenis capreæ, & coturnices ([2] ut diximus) pingueſcunt, placidiſſima animalia: at ſerpentes ovis, ſpectanda quidem draconum arte: aut enim ſolida hauriunt, ſi jam fauces capiunt, quæ deinde in ſemet convoluti frangunt intus, atque ita putamina [3] extuſſiunt: aut ſi tenerior eſt catulis adhuc ætas, [a] orbe apprehenſa ſpiræ: ita ſenſim vehementerque præſtringunt, ut amputata parte, [4] ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur ſorbeant. [5] Simili modo avibus devoratis ſolidis, [b] contentione [6] plumam excitam revomunt. CAPUT LXXII.

XCIII. Scorpiones terra vivunt. [1] Serpentes, cum occaſio eſt, vinum præcipue appetunt, cum alioqui exiguo indigeant potu. [2] Eædem minimo & pæne nullo cibo, cum aſſervantur incluſæ: ſicuti aranei quoque, alioqui ſuctu viventes. Ideoque nullum interit fame aut ſiti venenatum. Nam neque calor his, neque ſanguis, neque ſudor, quæ aviditatem [3] naturali ſale augent. [4] In quo genere omnia magis exitialia, ſi ſuum genus

INTERPRETATIO.

a *Orbe.*] Ova quæ circumvoluto in ſpiram corpore apprehenderunt.

b *Contentione.*] *Magna* contentione plumam *e gutture aut ingluvie* revocatam vomunt.

NOTÆ.

3. *Itaque produntur.*] Ariſt. pag. 479. ex eoque totidem verbis Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 7.

4. *In vado.*] Quo metu capti, fugatique ſtrepitu, ſecedunt.

Sect. XC. 1. *Olfactum.*] Hæc de olfactu piſcium tradit etiam Ariſtoteles, lib. 4. hiſt. anim. cap. 8. pag. 481.

2. *Non omnes eadem.*] Sed familiare quiſque alimentum habet, ad quod adnatat: ſalpa ad ſtercus & porrum, polypus ad oleam, &c. Vide Rondelet. lib 4. cap. 10.

3. *Fugientes.*] E ſpeluncis videlicet: unde accidit, ut in piſcatorum retia facile incidant, in ipſis ſpelæi faucibus prædam exſpectantium. Eodem plane ſenſu, totidemque ferme verbis allici eo ſalſamento piſces dixit Ariſtoteles, loc. cit. Plinium falſo criminatur Hippolytus Salvianus, lib. de aquatil. pag. 66. & poſt eum Dalecampius.

4. *Conjiciuntur in naſſas.*] In retia immittuntur, ob nidoris cauſam, Ariſt. Τοὺς δὲ πολύποδας φασὶν ὀπτήσαντας εἰς τοὺς κύρτους ἐντιθέναι, οὐδενὸς ἄλλου χάριν, ἢ τῆς κνίσσης. Polypos aſſatos *aiunt ſe in retia non ob aliam, quam nidoris cauſam, indere.*

5. *Non poteſt.*] Ariſt. pag. 483.

6. *Cunila admota.*] Eo cunilæ genere, quod Ariſtoteles κόνυζαν, pharmacii barbare, ut ſolent, *pollicariam*, pro *pulicaria*, quod pulices necat, ut dicetur lib. 20. ſect. 64.

7. *Purpuræ.*] Ariſt. pag. 484.

8. *Serpentes.*] Ita MSS. omnes: Verum nec ſerpentes modo, ut jam dictum eſt ſuperius lib. 8. ſect. 50. ſed & maxima pars inſectorum, ut recte admonet Ariſt. loc. cit. pag. 483.

9. *Origani &c.*] Reliqua habet & Ariſt. pag. 483.

10. *Tactus ſenſus.*] Ariſt. pag. 484.

Sect. XCI. 1. *Architectæ vis.*] Opificis naturæ ſolertia. Ita reſcripſimus ex MSS. Reg. 1. 2. & Pariſ. Prius, *architectio*, barbare.

2. *Ruunt.*] Roſtri latitudine eruunt, fodiunt, ut anates, & e quadrupedibus limum cænumque ruunt ſues. Vide lib. XI. ſect. 60.

3. *Pendeant.*] Ut galguli, de quibus ſect. 50. qui pedibus dependentes capere ſomnum dicuntur: & apes, quarum examen pedibus per mutua nexis, ramo frondente pendet, ut Maro cecinit, lib. 7. Æneid. verſ. 66.

Sect. XCII. 1. *Venenis capreæ.*] De capris, Lucretius, lib. 4. verſ. 642.

Præterea nobis veratrum eſt acre venenum:
At capris adipes, & coturnicibus auget.

2. *Ut diximus.*] Nempe de coturnicibus, hujus libri ſect. 33.

3. *Extuſſiunt.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Minus ſincere editi, *excutiunt.*

4. *Ceu ferro.*] Ita ſolerter, ut ferro ſive cultro amputatam ovi partem exiſtimes. Hæc prodit etiam Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 8. pag. 898.

5. *Simili modo.*] Ariſt. loc. cit.

6. *Plumam excitam.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXVIII.

Sect. XCIII. 1. *Serpentes.*] Quamobrem viperas quidam ſic venantur, inquit Philoſ. lib. 8. hiſt. cap. 8. pag. 897. impoſito nimirum in ſepibus vino: ebriæ enim capiuntur. Juvenalis. Satyra 6. verſ. 429.

Tamquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, & vomit.

2. *Eædem minimo.*] Ariſt. loc. cit. ad verbum.

3. *Naturali ſale.*] Ita MSS. omnes. Naturale incitamentum, & quaſi ſtimulum aviditatis, hac loquendi forma intelligit.

4. *In quo genere.*] Sic Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 33. pag. 988. & Albertus M. lib. 7. de animal. tract. 2. cap. 5. pag. 236. morſum animalis tum maxime docent perniciosum fore, ſi aliud pariter venenatum prius voraverit, ut ſi vipera ſcorpionem. Auctor libri de mirab. Auſcult. Τοὺς ἐν Νάξῳ σφῆκάς φασιν, ὅταν φάγωσι τοῦ ἔχεως (προσφιλὴς δ' αὐτοῖς ἡ σὰρξ, ὡς ἔοικεν, ἐστίν) ἐπειδὰν τινα κεντήσωσι, περιωδύνους οὕτως ποιεῖν, ὥστε χαλεπωτέραν φαίνεσθαι τῆς πληγῆς τῶν ἐχέων.

edêre, antequam noceant. Condit in theſauros maxillarum cibum [5] ſphingiorum & ſatyrorum genus: mox inde ſenſim ad mandendum manibus expromit: & quod formicis in annum ſolemne eſt, his in dies vel horas.

* CAPUT LXXIII.

* Unum animal digitos habentium herba alitur, lepus; ſed & fruge: ſolidipedes, [6] & e biſulcis ſues omni cibatu & radicibus. Solidipedum volutatio propria. [7] Serratorum dentium carnivora ſunt omnia. [8] Urſi & fruge, fronde, vindemia, pomis vivunt, & apibus, cancris etiam, ac formicis. [9] Lupi, ut diximus, & terra in fame. [10] Pecus potu pingueſcit: [11] ideo ſal illis aptiſſimus: [12] item veterina, quanquam & fruge & herba: ſed ut bibêre, [13] ſic edunt. [14] Ruminant præter jam dicta, ſilveſtrium cervi, [15] cum a nobis aluntur: omnia autem jacentia potius quam ſtantia, & hieme magis quam æſtate, ſeptenis fere menſibus. [16] Pontici quoque mures ſimili modo remandunt.

XCIV. [1] In potu autem, quibus ſerrati dentes, lambunt: & mures hi vulgares, [2] quamvis ex alio genere ſint. [3] Quibus continui dentes, ſorbent: ut equi, boves. Neutrum urſi, ſed aquam quoque [4] morſu vorant. In Africa major pars ferarum æſtate non bibunt inopia imbrium: [5] quam ob cauſam capti mures Libyci, ſi bibêre, moriuntur. [6] Orygem perpetuo ſitientia Africæ generant, & naturâ loci potu carentem, & mirabili modo ad remedia ſitientium. Namque Gætuli latrones eo [7] durant auxilio, repertis in corpore eorum ſaluberrimi liquoris veſicis. Inſidunt in eadem Africa pardi condenſa arbore, occultatique earum ramis, in prætereuntia deſiliunt, [8] atque e volucrum ſede graſſantur. Feles quidem quo ſilentio, quam levibus veſtigiis obrepunt avibus! quam occulte ſpeculatæ in muſculos exſiliunt! Excrementa ſua effoſſa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem ſui eſſe.

CAP. LXXIV.

XCV. Ergo & alios quoſdam ſenſus eſſe, quam ſupra dictos, haud difficulter apparet. [1] Sunt enim quædam his bella amicitiæque, unde & affectus, præter illa quæ de quibuſque eorum ſuis diximus locis. Diſſident [2] olores & aquilæ: [3] corvus & chloreus, noctu invicem ova exquirentes. Simili modo [4] corvus & milvus, [5] illo præripiente huic cibos: [6] cornices atque noctua: [7] aquilæ & trochilus, ſi credimus, [8] quoniam rex appellatur avium: [9] noctuæ, & ceteræ minores aves. Rurſus cum terreſtribus, [10] muſtela & cornix: [11] turtur & pyralis, [12] ichneumones veſpæ & phalangia aranei. Aquaticæ, [13] &

NOTÆ.

5. *Sphingiorum.*] De his libro 8. ſect. 30. de Satyris, eodem libro ſect. 80.

6. *Et e biſulcis.*] Ariſt. cap. 9. pag. 903. Etiam cicuta, quæ homini venenum eſt, ali ſues docet Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 23.

7. *Serratorum.*] Ariſt. loc. cit. pag. 900.

8. *Urſi & fruge &c.*] Ariſt. loc. cit.

9. *Lupi, ut diximus.*] Libro 8. ſect. 34.

10. *Pecus potu.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. XI. pag. 907.

11. *Ideo ſal.*] Quo ſiti collecta plus bibant, inquit Philoſ. lib. 8. hiſt. cap. 13. pag. 909.

12. *Item veterina.*] Ariſt. pag. 907.

13. *Sic edunt.*] Modus aquæ, inquit, & qualitas efficit, ut & libentius edant, & plus proficiant: adeo ut paſtiones ipſis ſint inutiles, niſi potus fuerit accommodatus. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXIX.

14. *Ruminant.*] Ariſt. lib. 9. hiſt anim. cap. 80. pag. 1177. totidem verbis: & Albertus M. lib. 8. de anim. tract. 5. cap. 4. pag. 279.

15. *Cum a nobis aluntur.*] Domi ſcilicet, diutius ruminant: cum aluntur foris, multo minus: herba enim tenerior quam fenum, quo duriore paſtu domi aluntur.

16. *Pontici quoque.*] Ariſt. loc. cit.

Sect. XCIV. 1. *In potu autem.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 9. pag. 902.

2. *Quamvis ex alio genere.*] Hoc eſt, quamvis non ſint iis dentes ſerrati. Ariſt. pag. 902. ἔνια δὲ τῶν μὴ καρχαροδόντων, οἷον οἱ μύες.

3. *Quibus continui.*] Ariſt. pag. 902.

4. *Morſu vorant.*] Ariſt. mordent, vel mandunt. Nam κάπτειν mordere eſt, qua voce is utitur: ſicut κάμπτειν vorare.

5. *Quam ob cauſam.*] Quoniam bibere non aſſueti, propter τὸ ἀσυνήθες, veniunt in vitæ diſcrimen. Ariſt. lib. 8. hiſt. cap. 33. pag. 985. Albertus M. lib. 7. de anim. tract. 2. cap. 4. pag. 235. *Mus etiam Libyæ, quando bibit aquam, moritur: eo quod bibere non conſuevit.*

6. *Orygem.*] De eo, lib. 8. ſect. 79.

7. *Durant.*] Sitim utcumque levant.

8. *Atque e volucrum ſede.*] Ex arboribus, in quibus nidi ſunt avium.

Sect. XCV. 1. *Sunt enim quædam.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 2. pag. 1007.

2. *Olores & aquilæ.*] Atque ita quidem, ut e pugna victor ſæpe diſcedat olor, κρατεῖ δ' ὁ κύκνος πολλάκις. Ariſt. loc. cit. Deſcribit hanc pugnam Papinius, lib 3. Thebaïd. verſ. 525.

3. *Corvus & chloreus.*] Vide Notas & Emendationes, num. XC.

4 *Corvus & milvus.*] Cic. lib. 2. de Nat. Deor. pag. 101. *Milvo eſt quoddam bellum naturale cum corvo: ergo alter alterius, ubicumque nactus eſt, ova frangit.*

5. *Illo.*] Milvo ſcilicet, qui cum valentior & unguibus & volatu ſit, ſubtrahit a corvo quidquid tenet. Ariſt pag. 1001.

6. *Cornices atque noctua.*] Ariſt pag. 999. Phile, pag. 72. Ælian. lib. 3. hiſt anim. cap. 9. Quod enim interdiu minus acute cernit noctua, cornix meridie arrepta ejus ova devorat: contra noctua noctu illius: nam cornix interdiu, noctua valentior noctu eſt. Hinc natum adagium, apud Suidam, & Apoſtolium, Ἄλλο γλαὺξ, ἄλλο κορώνη· ἐπὶ τῶν ἀλλήλοις μὴ συμφωνούντων. *Aliud noctua, aliud cornix ſonat: de iis quibus inter ſe minus recte convenit.*

7. *Aquilæ & trochilus.*] Ariſt. pag. 1005. Καὶ τρόχιλος αἰετῷ πολέμιος.

8. *Quoniam rex.*] Sic trochilum oſtendit eſſe eam avem, quam *Regulum* vulgus vocat, *le Roitelet*: eique aquilam inimicam eſſe, ex zelotypia, quia rex avium dicitur. Quaſi vero aquila id ſciat? quis porro eam doctrinæ hanc particulam docuit? Caute igitur ac dubia fide Plinius præfatur, *ſi credimus.* Regaliolum Suetonius vocat in Julio, cap. 81. *Regaviolum* Βασιλίσκον Gloſſarium vetus, quaſi regem avium.

9. *Noctuæ.*] Ariſt. pag. 1000. ut interdiu aviculæ noctuam circumvolent, vellicentque ac morſicent, egregie deſcribit.

10. *Muſtela & cornix.*] Quod hujus ova & pullos muſtela vorat. Ariſt. pag. 1000. Sane muſtelam omnibus avibus inimicam eſſe ſcimus.

11. *Turtur &c.*] Ariſt. pag. 1001. τρυγὼν καὶ πυραλίς. Quæ ſit autem pyralis, nondum compertum. Qui igniariam, incendiariamve nuncupant, non intelligunt ea augurum artiſque nomina, non generis aut formæ avium eſſe, ut ante monuimus ſect. 17. Dein e terreſtrium eſſe genere, non volucrum, hanc pyralim, Plinius haud obſcure ſignificat, ſcribens, *Rurſus cum terreſtribus muſtela & cornix, turtur & pyralis*, &c. quæ terreſtria volucribus bellum indicant, recenſere nunc videtur, non quæ aves avibus inimicæ. Vox hæc πυραλὶς ad vermem æquivoca eſt, & ad papilionem.

12. *Ichneumones veſpæ.*] De his opportunius, lib. XI. ſect. XXIV.

13. *Et gaviæ.*] Quæ de mari cibum petunt, diffidere

gaviæ. [14] Harpe & triorches accipiter. [15] Sorices & ardeolæ, invicem fetibus inſidiantes. [16] Ægithus avis minima cum aſino. Spinetis enim ſe ſcabendi cauſa atterens, nidos ejus diſſipat: quod adeo pavet, ut voce omnino rudentis audita, ova ejiciat, pulli ipſi metu cadant. Igitur advolans hulcera ejus roſtro excavat. [17] Vulpes & niſi: [18] angues, muſtelæ, & ſues. [19] Æſalon vocatur parva avis, ova corvi frangens, [20] cujus pulli infeſtantur a vulpibus. Invicem hæc catulos ejus ipſamque vellit. Quod ubi viderunt corvi, contra auxiliantur, velut adverſus communem hoſtem. [21] Et acanthis in ſpinis vivit: idcirco aſinos & ipſa odit, flores ſpinæ devorantes. [22] Ægithum vero anthus in tantum, ut ſanguinem eorum credant non coïre, multiſque ob id veneficiis infament. Diſſident thoës ac leones. [23] Et minima æque ac maxima. [24] Formicoſam arborem [25] ſorices cavent. Librat araneus ſe filo [26] in caput ſerpentis porrectæ ſub umbra arboris ſuæ, tantaque vi morſu cerebrum apprehendit, ut ſtridens ſubinde, ac vertigine rotata, ne filum quidem deſuper pendentis rumpere, adeo non fugere queat: nec finis ante mortem eſt.

XCVI. Rurſus [1] amici pavones & columbæ: turtures, & pſittaci: [2] merulæ, & turtures: [3] cornix & ardeolæ, contra vulpium genus communibus inimicitiis. Harpe & milvus contra triorchem. Quid, & non affectus indicia ſunt etiam in ſerpentibus, immitiſſimo animalium genere? [4] Dicta ſunt, quæ Arcadia narrat de domino a dracone ſervato, & [5] agnito voce draconi. De aſpide miraculum [6] Phylarcho reddatur: is enim auctor eſt, cum ad menſam cujuſdam veniens in Ægypto aleretur aſſidue, enixam catulos, quorum ab uno filium hoſpitis interemptum: illam reverſam ad conſuetudinem cibi, intellexiſſe culpam, & necem intuliſſe catulo: nec poſtea in tectum id reverſam.

XCVII. Somni quæſtio non obſcuram conjectationem habet. In terreſtribus, omnia CAP. LXXV. [1] quæ conniveant, dormire manifeſtum eſt. [2] Aquatilia quoque exiguum quidem, etiam qui de ceteris dubitant, dormire tamen exiſtimant: non oculorum argumento, quia non habent [3] genas: verum ipſa quiete cernuntur placida, ceu ſoporata, neque aliud [4] quam caudas moventia, & ad tumultum aliquem expaveſcentia. [5] De thynnis confidentius affirmatur: juxta ripas enim aut petras dormiunt. [6] Plani autem piſcium in vado, ut manu ſæpe tollantur. Nam [7] delphini, balænæque ſtertentes etiam audiuntur. [8] Inſecta quoque dormire ſilentio apparet, quia ne luminibus quidem admotis excitentur.

XCVIII. Homo genitus premitur ſomno per aliquot menſes: deinde longior in

NOTÆ.

inter ſe Philoſophus ait, 1001. ὡς βρένθος καὶ λάρος, *ut diſſident brenthus & gavia.* Vide Notas & Emend. num. XCI.

14. *Harpe.*] Qui milvus ἰκτῖνος, Tzetzæ, ut diximus ſect. 3. hujus libri. At milvum Plinius ab harpe ſecernit ſect. ſeq. Ariſtotelis locum vitio laborare præpoſteræ interpunctionis, ex Plinii contextu intelligimus.

15. *Sorices.*] Ariſt. pag. 1003. ἵππον & ἐρῳδιὸν ait inter ſe diſſidere: illum ardeolæ ova, fetuſque abſumere. Quid ἵππος ille ſit, incompertum.

16. *Ægithus.*] Ariſt. pag. 1003. Phile pariter, pag. 72.

Καὶ τοὺς ὄνους αἴγιθος ἐχθροὺς ἂν κεῖνοι.

Vide Notas & Emend. num. XCII.

17. *Vulpes & niſi.*] Niſus eſt, qui Græcis κίρκος vocatur, ut ex hoc Plinii loco liquido apparet: nam κίρκον Philoſophus appellat. Eſt autem κίρκος Euſtathio, pag. 1126. εἶδος ἱέρακος, accipitris genus: noſtri, ut quidem arbitror, hac tempeſtate *Eprevier* nuncupant: marem peculiari appellatione, *Mouchet.* Vide Notas & Emendationes, num. XCIII.

18. *Angues.*] Angues odere, inquit, muſtelæ & ſues, Ariſt. pag. 1006.

19. *Æſalon.*] Quæ parva avis dicitur, eademque corvo minor ex Pliniana oratione intelligitur, ea eſſe non poteſt, quæ a noſtris aucupibus *Emerillon* appellatur, ut Dalecampio viſum, Scaligero, & Bocharto. Hæc porro de æſalonis & corvi vulpiſque inimicitiis, totidem verbis Philoſophus, loc. cit. pag. 1007. & ex eo Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 51.

20. *Cujus pulli.*] Æſalonis videlicet, non corvi: nam corvus & vulpes amici.

21. *Et acanthis.*] Ariſt. pag. 1008. Carduelis eſt, *le Chardonneret.*

22. *Ægithum vero.*] Ariſt. pag. 1008. Καὶ ἄνθος καὶ αἴγιθος πολέμιοι. Λέγεται δὲ ὅτι αἰγίθου καὶ ἄνθου αἷμα οὐ συμμίσγεται. *Aiunt ægithi & anthi ſanguinem non commiſceri.* Fortaſſis, quia ſanguis alterius pinguioris ſit naturæ.

23. *Et minima æque.*] Nec maxima ſolum animalium, inquit, inter ſe diſſident: ſed & æque minima, ut formicæ & ſorices. Corrumpit hujus lectionis venuſtatem, vetuſtamque auctoritatem Bochartus, parte 1. de animal. pag. 846. dum legit, *& minima quæque.*

24. *Formicoſam.*] Ubi formicæ nidulantur.

25. *Sorices cavent.*] Sic libri quidem impreſſi: at MSS. omnes: *urucæ cavent*, forte pro *erucæ*, vel *uricæ*, uti dicemus in Notis & Emend. ad lib. XI. num. XXXVIII.

26. *In caput ſerpentis.*] Quam mira celeritate os pariter filo impediat lacertularum, ac deinde mordeat, deſcribit Philoſophus, lib. 9. hiſtor. animal. cap. 63. pag. 1106. Ut ſtelliones viciſſim araneas vorent, dicetur lib. XI. ſect. 31.

Sect. XCVI. 1. *Amici pavones.*] Id quoque Sappho apud Ovid. Heroïd. epiſt. 21. verſ. 37.

Et variis albæ junguntur ſæpe columbæ,
Et niger a viridi turtur amatur ave.

Variam avem pavonem appellat: pſittacum, viridem. De turturis & pſittaci concordia rurſus idem Ovidius, elegia 6. in mortem pſittaci:

Omnes, quæ liquido libratis in aëre curſus,
Tu tamen ante alias, turtur amice, dole.
Plena fuit vobis omni concordia vita, &c.

2. *Merulæ & turtures.*] Vide Notas & Emendationes, num. XCIV.

3. *Cornix &c.*] Ariſt. pag. 1008. Ælianus, lib. 5. hiſtor. anim. cap. 48.

4. *Dicta ſunt.*] Libro 8. ſect. 22.

5. *Agnito voce draconi.*] Hoc eſt, de domino voce agnito a dracone. Vide Notas & Emend. num. XCV.

6. *Phylarcho reddatur.*] Penes auctorem Phylarchum, inquit, ſit hujus miraculi fides.

Sect. XCVII. 1. *Quæ conniveant.*] Ariſtot. lib. 4. hiſtor. animal. cap. 10. pag. 499. Vide Notas & Emendationes, num. XCVI.

2. *Aquatilia.*] Ariſt. pag. 500.

3. *Genas.*] Hoc eſt, palpebras, βλέφαρα, quibus connivemus. Vide quæ dicturi ſumus libro ſequente, ſect. 57. & 58.

4. *Quam caudas.*] In MSS. *caudis.* Forte, *caudis ſe moventia.*

5. *De Thynnis.*] Ariſtot. pag. 502. *Thynnorum ſpeculatores*, inquit, *retibus cingunt dormientes, quod vident capi poſſe per quietem, cum albuginem oculorum ſemiapertam oſtendunt.* Igitur id vel oculorum aliqua nictatione fit, aut verſatione orbium.

6. *Plani autem.*] Ariſt. pag. 502.

7. *Delphini &c.*] Ariſtot. pag. 504. dormire hos ait fiſtula ab aquis exſtante, per quam & reſpirent, δι' οὗ καὶ ἀναπνέουσι.

8. *Inſecta quoque.*] Ariſt. pag. 504. apes in exemplum affert.

dies vigilia. [1] Somniat ſtatim infans : nam & pavore expergiſcitur, & ſuctum imitatur. [2] Quidam vero numquam : quibus mortiferum fuiſſe ſignum [3] contra conſuetudinem ſomnium, invenimus [4] exempla. [5] Magnus hic invitat locus, & diverſis refertus documentis, utrumne ſint aliqua, præſcita animi quieſcentis : qua fiant ratione, an fortuita res ſit, ut pleraque. Et ſi exemplis agatur, profecto paria fiant. [6] A vino & a cibis proxima, atque in redormitatione vana eſſe viſa, prope convenit. [7] Eſt autem ſomnus nihil aliud, quam animi in medium ſe ſe receſſus. [8] Præter hominem ſomniare equos, canes, boves, [9] pecora, capras, palam eſt. Ob hoc creditur & in omnibus [10] quæ animal pariant. De iis quæ ova gignunt, incertum eſt : ſed dormire ea, certum. Verum ad inſecta tranſeamus : hæc namque reſtant immenſæ ſubtilitatis animalia : quando aliqui ea neque ſpirare, & ſanguine etiam carere prodiderunt.

NOTÆ.

Sect. XCVIII 1. *Somniat ſtatim.*] Negat Ariſt. loc. cit. pag. 505. infantem ante quartum, quintumve annum inſomnia efficere. Affirmat diſertis verbis idem, lib. 7. hiſtor. cap. 13. pag. 845. de infantibus ante XL. diem, quos & ridere ac flere inter dormiendum ait, uti experientia quotidiana comprobatum abunde eſt. Negat idem alibi rurſus, ſub finem libri de inſomniis, pag. 696. ſed fruſtra negat. Suctu enim per quietem ſeipſos imitantur, & rident, vixdum anniculi.

2. *Quidam vero numquam.*] Ex humorum craſſitudine, hebetudine, immobilitate, quibus ſpiritus non offeruntur.

3. *Contra conſuetudinem.*] Qui enim numquam ſomniarunt, ac deinde præter conſuetudinem ſomniant, valetudinem in iis fuiſſe mutatam vel ad morbum vel ad mortem, ait Ariſt. loc. cit.

4. *Exempla.*] Suetonius de Nerone, in ejus vita, cap. 46. *Tenebatur ad hæc evidentibus portentis ſomniorum .... numquam antea ſomniare ſolitus.* Tertullianus lib. de anima, hoc ipſum de Nerone, ex Suetonio : de Thraſymede, ex Theopompo, recitat. De Thraſymede eodem, & de Cleone, Plutarchus, lib. de defectu oracul pag. 437.

5. *Magnus hic.*] Habet in eam rem multa eleganter ac erudite Lactantius, lib. de opificio Dei, cap. 18. pag. 580. quæ tu, ſi vacat, conſule. De toto hoc argumento Macrobium vide, lib. 1. in Somn. Scip. cap. 3. pag. 10. cui capiti lemma, *Quinque eſſe genera ſomniandi.* Ariſtotelem quoque, lib. de divin. per ſomn. cap. 1. pag. 697. & 698.

6. *A vino.*] Vide Notas & Emendat. num. XCVII.

7. *Eſt autem ſomnus.*] Lucretius lib. 4. verſ. 914. ſomni cauſas ſcrutatus, ita cecinit :

Principio ſomnus fit, ubi eſt diſtracta per artus
Vis animæ, partimque foras ejecta receſſit,
Et partim contruſa magis conceſſit in altum.
Diſſolvuntur enim tum demum membra, fluuntque.
Nam dubium non eſt, animaï quin opera ſit
Senſus hic in nobis : quem cum ſopor impedit eſſe,
Tum nobis animam perturbatam eſſe putandum eſt,
Ejectamque foras : non omnem : namque jaceret
Æterno corpus perfuſum frigore leti.
Quippe ubi nulla latens animaï pars remaneret
In membris, cinere ut multa latet obrutus ignis,
Unde reconflari ſenſus per membra repente
Poſſit, ut ex igni cæco conſurgere flammam, &c.

8. *Præter hominem.* Ariſt. iiſdem verbis, lib. 4. hiſt. anim. cap. 10. pag. 500.

9. *Pecora.*] Oves, πρόβατα.

10. *Quæ animal pariant.*] Et quæ ſint quadrupeda, πάντα τὰ τῶν ζωοτόκων, καὶ τετραπόδων γένος. Ariſt. loc. cit.

NOTÆ ET EMENDATIONES AD LIBRUM X. NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

Sect. 2. I. CRISTIS *fauces, caputque plumeo apice honeſtante.*] Ita MS. Pariſ. Editi libri, *faciem* MSS. Reg. 1. 2. Chiffl. *faces.* Solinus paraphraſtes, *criſtatis faucibus.*

Ibid. II. *Vivere annis DIX.*] In libris editis legitur DCLX. In MS. Pariſienſi, DLX. qui numerus ab amanuenſibus perperam poſitus videtur, pro DIX. Nam hic numerus eſt Senecæ, Herodotique ſententiæ congruentior, qui annis quingentis Phœnicis ævum circumſcribunt. Chæremonis mendacium haud ferendum, ſeptem annorum millia vivere affirmantis, apud Tzetzem, Chiliad 5. hiſt. 6.

Ibid. III. *Cn. Cornelio, Coſſ. CCXV.*] In hæc paucula verba geminus error irrepſerat, a nobis nunc primum animadverſus. Alter in prænomine Cornelii Conſulis, quem falſo Marcum editi libri appellant, qui vere Cneius Corn. Lentulus fuit, anno Urbis DCLVII. cum P. Licinio Craſſo Conſul, ut diſertis verbis Plinius ipſe teſtatur, lib. 30. ſect. 3. Er vero Cneium nominant codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. &c. Alter error fuit, quod cum Manilius prodidiſſet, quotus his Conſulibus eſſet annus magnæ hujus converſionis, interciderit hic annorum numerus, quem ex eorumdem MSS. fide, reſtituimus: nempe *ducenteſimum & decimum quintum*: quæ verba agnoſcunt etiam editiones omnes ante Dalecampium: qui ea (incertum quo conſilio) ex contextu in marginem tranſvexit.

Ibid. IV. *Q. Plautio, Sex. Papinio Coſſ.*] De his Conſulibus Tacitus lib. 6. Annal. pag. 147. Ar idem biennio ante veniſſe phœnicem prodit, Paulo Fabio, L. Vitellio Coſſ. Plinio tamen, aut Valeriano potius, Dio adſtipulatur, & Solinus. Quare vereor ut contra tot teſtimonia ſtare Taciti unius auctoritas poſſit. *Chriſti reditum ad vitam, ante poſtremum imperii Tiberii annum Phœnix viſa, uti Dion & Plinius teſtantur, orbi ſignificaſſe, a quibuſdam certe credita eſt*, inquit Mariana, lib. 4. hiſt. cap. 1. pag. 137. Horum porro Conſulum nomina Solinus egregie depravavit, cum ex Q. Plautio, Sextoque Papinio, Plautium Sextium, Publiumque Apronium confinxit. In Faſtis omnibus, Q. Plautius Plautianus, Sex. Papinius Allienus, appellantur.

Ibid. V. *Sed quem falſum eſſe nemo dubitaret.*] In vet. cod. Dalec. *ſed quæ falſa eſſe*: interpolatote perperam exiſtimante, ad acta, de quibus proxime antea dictum eſt, verba hæc referri oportere, cum ad phœnicem pertineant, quem Plinius falſum fuiſſe vel eo argumenro approbat, quod non poſt annos quingentos, ſed poſt pauciores multo Romam ſit allatus. Sic Tacitus, loc. cit pag. 142. *Paulo Fabio, L. Vitellio Coſſ. poſt longum ſæculorum ambitum, avis Phœnix in Ægyptum venit, præbuitque materiem doctiſſimis indigenarum, & Græcorum, multa ſuper eo miraculo diſſerendi ..... Unum in terris: prioreſque alites, Seſoſtride primum, poſt Amaſide, dominantibus: dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem cui Heliopolis nomen, advolaviſſe .... Inter Ptolemæum ac Tiberium minus CCL. anni fuerunt: Unde nonnulli FALSUM HUNC PHOENICEM, neque Arabum e terris credidere*, &c.

Sect. 3. VI. *Melanaëtos a Græcis dicta, eademque Valeria.*] Sic forte appellata, inquit Hermolaus, quoniam viribus præcipua ſit. Recte: itaque quantumvis in Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. aliiſque legatur, *eadem in Valeria*, loci nomen id eſſe regionis aut viæ, potius quam volucris, cave exiſtimes: error is amanuenſium eſt.

Ibid. VII. *Aliqui & plancum*, &c.] In MSS. corrupta hæc vox eſt, quam ex Ariſt. lib. 9. hiſt. cap. 41. pag. 1070. editores Plinii aptiſſime refinxerunt. Sic enim ille: Ἕτερον δὲ γένος ἀετοῦ ἐστιν, ὃ πλάγγος καλεῖται, δεύτερος μεγέθει καὶ ῥώμῃ, &c.

Ibid. VIII. *Conſentit & Bœus.*] Hermolaus *Boëthus* emendarat, cum prius *Boëtius* legeretur: nos Pintianum ſecuti, aliaque teſtimonia luculentiora nacti, *Bœus* repoſuimus, uti a nobis uberius explanatum eſt in Auctorum indice. Fuit & eo nomine poëtria mulier Βοιὼ appellata, teſte Pauſania, lib. 10. Phocic. pag. 617.

Ibid. IX. *Oripelargus.*] Chiffl. cod. *nari per lacus*. Prorſus inepte. Nam hæc ad verbum habet Philoſophus, loc. cit. pag. 1071. Ἔςι δ' ἕτερον γένος περκνόπτερος . . . . ὀρειπελαργὸς καλεῖται, ἢ γυπαιετός.

X. *Gangitem.*] Libri omnes editi *Gagatem* habent. At Reg. 1. & Pariſ. *Gagiten*, pro *Gangiten*. Et ſane gagatem nihil igne deperdere nemo prodidit, & falſum experientia docet: nam & accenditur facile, & igne conſumitur. Neque vero de gagate id Plinius tradit lib. 36. ſect. 34. ubi ejus virtutes enumerat. De Gangite vero Nicander in Theriac. pag. 3. Sect. 4.

> Ἄλλοτε δ' αἰζαλέην καίων ἐγγαγγίδα πέτρην,
> Ἣν οὐδὲ κρατεροῖο πυρὸς ἀδεικαίνυται ὁρμή.
> *Aut flammis gangitem etiam committere petram*
> *Arentem, rapido quæ non conſumitur igni.*

Ubi recte quidem vetus Scholiaſtes ἐγγαγγίδα πέτρην, τὴν Γαγγίτην λίθον exponit: ſed, ut Rhodiginus animadvertit, lib. 13. cap. 20. pag. 596. &, qui Rhodiginum tranſſcripſit Salmaſius, pag. 251. in Solin. male deinde gangitem ille cum gagate confundit, ſcribens, ἐν Γάγγαις γὰρ τῆς Λυκίας εὑρίσκεται, &c. Servius tamen, ad eum Virgilii verſum, lib. 1. Æneïd.

> *Ætheria quos lapſa plaga Jovis ales aperto*, &c.

Hunc lapidem Gagatem vocat, pag. 207. *Aquila*, inquit, *per naturam nimii eſt caloris: adeo ut & ova quibus ſuperſedet, poſſit coquere, niſi admoveat gagaten lapidem frigidiſſimum, ut teſtatur Lucanus, Feta tepefacta ſub alite ſaxa.*

XI. *Parere tradit ova tredecim.*] Ita repoſuimus ex MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. ubi libri impreſſi perperam edunt, *ova tria.* Sect. 7.

XII. *Triduo autem antea volare eos, ubi cadavera futura ſunt.*] Conjectoris alicujus additamentum fuit ea vox, *aut biduo*, quam his, *triduo autem*, attextam deinde vidimus in libris impreſſis: in MSS. nuſquam agnovimus: quamobrem cenſuimus expungi oportere. Ibid.

XIII. *Accipitrum genera ſedecim.*] In eum numerum conſentiunt MSS. omnes. Ariſtoteles tamen, lib. 9. hiſtor. cap. 47. pag. 1080. decem tantum commemorat, quorum quidem nomina cui quæque noſtrorum accipitrum generi accommodare oporteat, ſtatuere haud in promptu eſt, ut recte Budæus admonet in annot. ad Pandectas, pag. 162. tum quia nomine tenus ab Ariſtotele Plinioque indicata: nec ullis, quibus diſcerni queant inter ſe, notis diſtincta ſunr: tum quia ſcriptorum ea de re ingens inter ſe diſceptatio diſſenſioque eſt. Decem eorum, quorum Philoſophus meminit, nomina hæc ſunt, Τελόρχης, αἰσάλων, κίρκος, ἀστερίας, φασσοφόνος, πτέρνης, λεῖος, πέρκος, σπιζίας, φρυνολόχος. *Buteo, æſalo, circus, aſterias, palumbarius, pernes, lævis, percus, ſpizias, rubetarius.* Sect. 9.

XIV. *Ex iis ægithum claudum altero pede.*] Hæc Philoſophi verba ſunt, lib. 9. hiſt. anim. cap. 22. pag. 1052. Ὁ δ' αἴγιθος, εὔβιοτος καὶ πολύτεκνος, τὸν δὲ πόδα χωλός ἐστι. Et ſane Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. Salmant. Chiffl. ceteraque omnia fere exemplaria hic *ægithum* agnoſcunt. Quo digna plagis audacia eorum videatur eſſe, qui ſpreta codicum omnium fide, *ex iis circon*, reſcribere, expuncta legitima voce *ægithum*, maluerunt: & quæ ad unam avem pertinent, ad alteram temere transferre. Ægithus, ut in prioribus Notis indicavimus, de nomine nobis ſolummodo eſt cognitus. Circum Gloſſæ Philoxeni falconem vocant: Κίρκος, *Falco*: eſt autem Falco accipitris genus, noſtris *un Faucon*, cujus diverſæ ſpecies a V. Cl. Du-Cangio fere enumerantur, in Gloſſario, verbo *Falco.* Ibid.

XV. *Epileum Græci vocant, qui ſolus omni tempore apparet.*] Graſſata hoc loco maxime eſt emendandi prurigo: cum enim *Epileum* Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Lugd. Chiffl. Tolet. Salmant. aliaque omnia habeant, *Æſalona* pro *Epileo* ſubſtituere haud veriti ſunt, cum de æſalone Plinius alio loco, ceu diverſi plane ab accipitre generis, agat, inter parvas aves, & corvo inferiores magnitudine: ſect. 95. Philoſopho ſubſcribente. Et vero cum inter accipitris ſpecies λεῖος a Philoſopho cenſeatur, quidni ceu ſubalternum genus quoddam fuerit, ἐπιλεῖος, quemadmodum ſub triorſ Ibid.

che ὑποτριόρχης ſubbuteo ibidem nominatur? Eum eſſe certe quem noſtri vocant *Emerillon*, ex ea dumtaxat nota nunc effici volumus, quam Plinius affert, quod omni videlicet tempore apparet: quanquam & de buteone id quoque Philoſophus aſſeverat, lib. 8. hiſtor. animal. cap 6. pag. 882.

Ibid. X V I. *Maſæſyliæ.*] Sincera hæc lectio eſt codicum omnium M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. ubi *Maſſyliæ* habent. Sed ſunt diverſæ regiones, ut in quinto diximus.

Sect. X V I I. *Palpelio Hiſtro, L. Pedanio Coſſ.*] In libris hacte-
16. nus editis, *Papellio Iſtro.* Rectius fortaſſis M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Palpellio Hiſtro.* Legitur apud Gruterum, pag. 447. SEX. PALPELIO. P. F. VEL. HISTRO LEG. TI. CLAVDI. CÆSARIS. AVG. PRO. COS. De Pedanio quoque mentio ibidem, pag. 448. Sed ſuſpectæ nobis haud immerito inſcriptiones eæ ſunt.

Sect. X V I I I. *Cliviam quoque avem.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1.
17. 2. Pariſ. Chiffl. In editis perperam *Clivinam.* Non fuit id porro nomen ſingularis unius cujuſpiam alitis, ſed cujuſlibet potius, quæ in auſpiciis fieri aliquid prohiberet. Auctor ita ſentiendi Feſtus: *Clivia*, inquit, *auſpicia dicebant, quæ fieri aliquid prohibebant: omnia enim difficilia clivia vocabant, unde & clivi loca ardua.*

Sect. X I X. *In capite Prætoris urbani Ælii Tuberonis.*] Deprava-
20. ta lectio eſt librorum impreſſorum, *L. Tuberonis*, quam tum ex fide codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. tum ex Valerio Max. ſanavimus, qui lib. 5. cap. 6. pag 275. Ælium Prætorem vocat. Hinc locum Varronis quoque emendamus, apud Nonium, cap. 12. n. 3. verbo, *Picumnus: Pedius Pætus*, inquit, (lege, *Ælius Pætus*) *cum eſſet Prætor urbanus, & ſedens in ſella curuli jus diceret populo, Picus Martius advolavit, atque in capite ejus ſedit.*

Sect. X X. *Nunc de ſecundo genere dicamus, quod in duas dividi-*
22. *tur ſpecies.*] Ita M S S. omnes: quanquam impreſſi libri, *Nunc de ſecundo ordine, qui,* maluerunt. Mox præpoſtere admodum diſtracta verba hæc, *Omneſque reliquas in his pavonum genus,* &c. ut ab iis novum capitis initium inſtitueretur, ad anteriora revocavimus, attexuimuſque, id quod ipſa orationis ſtructura poſtulabat, ſuperiori ſententiæ.

Sect. X X I. *Ægii dilecta forma pueri Olenii.*] Erat hic locus in
26. libris omnibus gemino mendo vitiatus: *Argis dilecta forma pueri nomine Oleni.* Neque enim Argis, ſed Ægii prope Sicyonem res geſta narratur: neque Oleni nomen ei puero fuit, ſed ex Oleno, juxta Patras Achaiæ oppido, genus ortuſque: nomen Amphilochus fuit. Hæc diſerte Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 29. Ἐν Αἰγίῳ τῆς Ἀχαΐας παιδὸς Ὠλενίου γένος, ὄνομα Ἀμφιλόχου, ἐρασθῆναι. Θεόφραστος λέγει τοῦτο. Σὺν τοῖς Ὠλενίων φυγάσιν ἐφρουρεῖτο ἐν Αἰγίῳ ὁ παῖς, οὐκοῦν αὐτῷ ὁ χὴν δῶρα ἔφερε. Quare vocem hanc *nomine*, ceu ſpuriam adulterinamque expunximus: *Ægii, Oleniique,* reſtituimus.

Sect. X X I I. *An M. Seius.*] In M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2.
27. Pariſ. Chiffl. & edit. Parm. *Seſeius*: unde Barbarus *Seſſium*, Frobenius deinde *Seſtium* finxit. *Seius* ex Varrone, lib. 3. de re ruſt. cap. 18. pag. 105. ſcribendum fuit. *Anſerum greges,* inquit, *Scipio Metellus, & M. Seius habent magnos aliquot.* Ac paulo poſt: *Seius ita greges comparavit anſerum,* &c.

Ibid. X X I I I. *Mirum in hac alite a Morinis uſque Romam pedibus venire.*] Conſtans hæc omnium librorum lectio eſt, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. Lugd. &c. Et vero etſi rem miram profitetur auctor narrari a ſe, quæ haud ita facile fidem obtentura eſſet, niſi quotidiano conſtitiſſet uſu: haud tamen incredibile nobis videri id debet, cum e Cadurcenſi Aquitaniæ agro ſciamus, in mediam uſque Hiſpaniam Gallorum Indicorum, perinde atque ovium, greges abigi. Neque audiendi ſunt, qui expuncto ex his voculis *iota* uno, ſic locum efferri jubent, *Mirum in hac alite, amor niſuſque pedibus venire:* cum eam emendationem nec codices ulli ferant, nec ſtructura orationis ipſa patiatur. Eos vero plane nihil moror, qui Plinii textum integrum quidem intactumque eſſe voluerunt: ſed Morinos Italiæ populos eſſe, juxta Circeïos, vel *Civita Vecchia*, otioſe atque infeliciter ſomniarunt.

Sect. X X I V. *Anſerini generis ſunt chenalopeces: & . . . . chenerotes,*
29. *fere anſere minores.*] Ita reſcripſimus ex M S S. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & vet. Dalec. In editis, *fero anſere.* At ferum anſerem nec dixiſſe Plinium puto, nec certo quemquam noviſſe. Chenalopeces anſere minores, χηνὸς βραχυτέρους facit Ælianus pariter lib. 5. hiſt. anim. cap. 30. Quamobrem ad utrumque genus, chenalopecum & chenerotum, referri hæc clauſula percommode poteſt.

Ibid. X X V. *Proximæ eis ſunt quas Hiſpania aves tardas appellat, Græcia otidas, damnatas in cibis.*] Bellonius, lib. 5. cap. 3. Aldrovandus, lib. 13. Ornithol. cap. 12. pag. 85. & Anatomici Pariſienſes, avem hanc tardam Hiſpaniæ, putant eam eſſe quam Gallia appellat *Outarde.* Adverſa his ſententia eſt eruditi vir Petri Quiquerani Epiſc. Senec. ita ſcribentis, lib. 2. de laud. Provinciæ, fol. 36. *Sane earum avium, quæ nobis vulgo appellantur Stardæ, non alia ditior orbis provincia . . . . Omne certatim ſcribentium vulgus, docti indoctique, otides eſſe putant, quas teſtimonio C. Plinii Hiſpania Tardas appellat: ſed errore manifeſto. . . . Prandüntur ſtardæ cum adoleſcunt, præcipua gulæ voluptate, eoque magis, quo ævi minus: cum tamen Plinius damnatas in cibis otidas ſcribat . . . . . Noſtri quidem pro Stardarum adoleſcentium commendatione parati ſunt in arenam deſcendere, qui adeo fervide earum venationi incumbunt, ut perfacile equorum graviſſimos morbos, qui ex tam pertinaci curſu contrahuntur, negligant, dum deſtinata præda potiantur. Neque enim hæ aliter capiuntur, quam laſſatæ contentiſſimo, & nullatenus remittente equorum curſu: id vero facillima opera, cum gallinacei magnitudinem æquant: cum anſerum, non item: eum modum cum exceſſere, incaſſum inſumitur equorum ſudor,* &c. Nobis nunc de otide, quod & de malo punico placet affirmare; quod cum ævo Plinii pariter inter eſculenta non reciperetur, ipſo teſte, lib. XII. ſect. VII. poſtea in deliciis fuit. Nam & de Otide ſcribit Syneſius, epiſt. IV. pag. 165. Ἤδη δέ τις καὶ ὠτίδα ἔδωκεν, ὄρνεον ἐκτόπως ἡδύ. ἰδὼν ἂν ἄγροικος ἐπίπτι ταῶν. *Jam & otidem quædam mulier attulit, avem ſuavitate in primis exquiſitam: quam ſi quis ruſticus videat, pavonem eſſe dixerit.*

X X V I. *Abjici lapillos.*] A Plinio Ariſtotelem diſſidere Sect.
Scaliger exiſtimat: & negare grues pro libramento lapillos 30.
auferre, cum ita ſcribat, lib. 8 hiſtor. animal. cap. 15. pag. 917. Τὸ δὲ περὶ τοῦ λίθου, ψεῦδός ἐστι. λέγεται γὰρ ὡς ἔχουσιν ἕρμα λίθον, ὃς γίνεται χρήσιμος πρὸς τὰς τοῦ χρυσοῦ βασάνους, ὅταν ἐκπτύσῃ. Sed diſſidium quod non invenit Scaliger, ipſe fecit, cum Græca ſic tranſtulit: *De lapide quod aiunt, falſum eſt eum eas pro libramento habere: eſſeque utilem ad auri indicium, cum deciderit.* Reddere enim in hunc modum oportuit. *De lapide quod aiunt, falſum eſt: ferunt enim habere eas pro libramento lapillum: qui utilis ſit ad auri indicium, cum deciderit.* Ut duo attigiſſe Philoſophus videatur: & pro libramento ſcilicet lapillos aſſumi, & his eſſe vim ex eo auri probandi, cum deciderint: quorum de altero nihil moveat, quia exploratum id experientia ſit: alterum tantum falſum eſſe pronunciet, quia inexpertum: quanquam id Ælianus aſſeverat, lib. 3. hiſt. anim. cap. 13.

X X V I I. *Eodem quo grues modo: illas hiemis, has æſtatis* Sect.
advenas.] Bochartus, parte 2. de animal. lib. 1. cap. XI. pag. 31.
78. æſtatis advenas a Plinio grues putat appellari, quas hiemis eſſe advenas interpretati ſumus. Et ille quidem eam ob rem ſuccenſet Theocriti ſcholiaſtæ, ſcribenti in Idyil. 10. ſementis initio, hoc eſt, autumno, grues apparere, ἀρχομένου γὰρ ἀρότου αἱ γέρανοι φαίνονται. Sed immerito, cum ipſe faveat Heſiodus in Operibus, verſ. 446.

Φράζεσθαι δ' εὖτ' ἂν φωνὴν γεράνου ἐπακούσῃς,
Ὑψόθεν ἐκ νεφέων ἐνιαύσια κεκληγυίης,
Ἥ τ' ἀρότοιό τε σῆμα φέρει, καὶ χείματος ὥρην
Δεικνύει ὀμβρηροῦ.

Obſerva vero, cum vocem gruis audieris alte in nubibus quotannis clangentis: quæ & arationis ſignum affert, & hiemis tempus indicat imbriferi. Ubi Bochartus addit, *gruis migrantis*: Sed cur potius, quam *adventantis?* Affirmari enim utrumque perinde poteſt. Nam gemina gruum, ut de aliis avibus ſileam, migratio eſt: & cum e frigidis locis diſcedunt, & cum ex calidis: illa circa autumnale æquinoctium, hiemis metu: iſta, circa vernum, gravioris æſtus impatientia. Ex locis frigidis, Mæmacterione menſe, hoc eſt, autumno, migrationem faciunt grues, ut Philoſophus docet, lib. 8. hiſt. cap. 15. pag. 916. Tunc Pontum & Scythicas regiones relinquunt, perque hunc cæli tractum meant, ut Ægyptum & Libyam petant: nam ut idem ait, pag. 913. ab ultimis orbis regionibus ad ultimas tranſvolant: Τὰ δὲ ἐκ τῶν ἐσχάτων, ὡς εἰπεῖν· οἷον αἱ γέρανοι ποιοῦσι. μεταβάλλουσι γὰρ ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου, ὅθεν ὁ Νεῖλος ῥεῖ.

X X V I I I. *Velis ſæpe incidunt.*] Prius, *inſidunt,* haud ita Sect.
ſincere. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. & Pariſ. *incidunt*: Soli- 33.
nus quoque, ſcribens cap. XI. pag. 30. *Cum globatæ vehementius properant, feſtinationem hanc plerumque exitium afferre navigantibus: accidere enim noctu ut in vela incidant, & præponderatis velorum ſinibus alveos vertant, mergantque.* Adverſatur his tamen Albertus M. lib. 23. de animal. pag. 619. *De hac,* inquit, *multi credunt, quod recedens trans mare vadat: ſed mendacium eſſe convincitur: quia etiam trans mare in hieme non invenitur. Latet ergo, ſicut aves ceteræ quæ ſuperfluitates viſcoſas digerunt.*

X X I X. *Otus.*] Sic reſcripſimus, tum ex Indice hujus li- Ibid.
bri, tum ex M S S. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. tum denique ex ipſo Ariſtotele, qui ubique ὦτον, ut Suidas ὦτον, appellat, pag. 399. & Athenæus, lib. 9. pag. 390. Namque ab otide, de qua ſup. cap. diverſiſſima avis ea eſt. Tamen & hoc loco *otis* editi libri habent, & Oppianus, lib. 2. Cyneg. verſ. 406. ὠτίδες has ipſas vocat.

Ὠτίδες, αἵτε πέλοντ' ἀεὶ λασιώτατον οὖας.

Eruditis viris, Anatomicis Pariſienſibus, otum ſive aſionem exiſtimantibus eam avem eſſe, quæ Domicella Numidica nuncupatur, *Demoiſelle de Numidie*, ne prorſus aſſentiamur, facit hujus avis cum bubone diſſimilitudo tanta, quanta oti cum bubone ſimilitudo eſt.

X X X. *Sed in vicina abeunt, apricos ſecutæ montium receſſus.*] Sect.
Hanc lectionem, librorum omnium editorum auctoritate 34.
ſtabilitam, tuemur adverſus quoſdam M S S. in quibus *Africos legitur*, non *apricos*: cum proxime antecedat, *in vicina abeunt.* Hæc enim Philoſophi verba ſunt, lib. 8. hiſt. anim. cap. 11. pag. 935. Οἱ δὲ πρόβατα ὄντες τῶν ζῴων, ἐκ-

ἐπίζεσιν, ἀλλὰ κρύπτουσιν ἑαυτούς· ἤδη γὰρ ὠμμέναι εἰσὶ πολλαὶ χελιδόνες ἐν ἀγγείοις ἐψιλωμέναι πάμπαν. *Quæ vero longius abſunt, non mutant locum, ſed ſeipſas abdunt. Viſæ enim ſunt hirundines in cavernis multæ, plumis nudatæ penitus.* Et quanquam a Peloponneſi incolis audiſſe ſe Kircherus teſtatur, lib. 8. de mundo ſubterr. pag. 88. hirundinum ingentem multitudinem quotannis ex Ægypto, Libyaque una cum ciconiis mare tranſmeare: experientia tamen edocuit, eas quæ in propioribus Boreæ plagis degunt, tam diſſitas peregrinationes non obire; ſed vel in montium & antrorum cavis, vel in imis lacubus, aliiſque locis, quæ ſors obtulerit, hieme latere. Sceſſerus Upſalenſis, referente Hevelio, in Ephemeridibus Eruditorum, anni 1677. pag. 22. viſas a ſe affirmat ineunte autumno hirundines, quæ ſeſe in lacus, ranarum more, immergerent, abderentque, a piſcatoribus ſæpe inde extractas, cum ignis vapore modico foverentur, revixiſſe. Elegans eſt recentioris poëtæ Jo. Moireau, e Congr. Oratorii, de eo argumento carmen, nec ubique obvium: cujus lemma, HIRUNDINES POLONICÆ: Verſus poſtremi hujuſmodi:

Non tamen externos ſoles, tractuſque remotos
Quærit, & Arctoum longinquo ſidere frigus
Mutat hirundo fugax: aliter mens docta ſaluti
Conſuluit, motuſque dedit natura ſagaces.
Namque inter ſe ſe pennæ per mutua nexis,
Et pedibus: tepido ſubeunt humore paludes,
Ingenteſque lacus, fundo qua ſcilicet imo
Subſedit calor, & venas tapefacta calentes
Laxat hians tellus. Hic blandi tempora veris
Exſpectant, donec rigidi inclementia cæli,
Et Borea ſpirante furens deſæviat Arctos.
Interea penitus vitalis deficit humor
In ſpeciem: nullo pulſantur corpora motu:
Hibernoſque tenet ſub aquis mors annua menſes.
Aſt ubi purpureis patefecit cornibus annum
Taurus, & infeſtæ fugerunt frigora brumæ,
Ilicet emergunt. Videas pennata refundi
Agmina, & innumeras undis enare volucres.
Nempe catervatim pennis hiberna relinquunt
Hoſpitia: antiquaſque domos, & cognita nidi
Tecta petunt, dulceſque volant rediviva per auras,
Inſuetumque ſibi repetunt examina cælum.
Quin etiam has funda piſcator verberet undas
Si quis, & immoto ſcrutetur in æquore piſces,
Retia rara trahens, cæcis deprenſa latebris
Plurima piſcantem numero fruſtratur inani,
Luctanteſque plagas ſopita fatigat hirundo.
Illas exanimes ſi quis ſub tecta reportat,
Admovitque focis, tepidum vel ſicubi volvunt
Ædibus in mediis ſubjecta hypocauſta vaporem:
Vita redit, primi redeunt in corpora ſenſus:
Jamque volant: ſed enim penetrabile frigus adurens,
Inſuetuſque calor tabentia membra reſolvit,
Atque vaporiferis gravis e fornacibus æſtus.

Quod vero Plinianam hanc loquendi formam, *ſequi montium receſſus*, improbat Scaliger in eum Philoſophi locum, *quod duces tantum mobiles*, inquit, *ſequimur*: vereor ut Grammaticis peritioribus animadverſionem hanc ſuam approbet. Nam *opportunitatem loci ſecutos* Cicero laudat, lib. 1. de Offic. num. 35. aliaque poſſent proferri ſimilia, quæ Plinium latinitatis auctorem in primis nobilem a calumnia vindicarent.

Ibid. XXXI. *Thebarum tecta ſubire negantur.*] Excedit omnem fidem quod huic narrationi paraphraſtes Solinus addit, ita ſcribens, cap. 10. pag. 28. de hirundinibus: *Et Thebas, quod illa mœnia ſæpius capta ſunt, negantur ſubire. Nam inter cetera habere illas quiddam præſcium, inde noſcitur, quod lapſura non petunt culmina, & aſpernantur peritura quoquomodo tecta.* Sed quod eſt a Plinio dictum alibi de muribus, id tranſſcriptor Solinus, vel ut miraculum amplificaret, vel ut diſſimularet furtum, ad hirundines tranſtulit. Nos certe Thebas his inviſas haud aliam ob cauſam ſuſpicamur, quam quod ſæpe quaſſata tormentis bellicis mœnia, cum traherent ruinam, nidis ſæpiſſime perniciem viſa ſunt attuliſſe.

Ibid. XXXII. *Quadrigarum dominus comprehenſas in urbem ſecum auferens.*] Legit Rhenanus, *aurigam nido vivas*: ſed neque codices ſuffragantur ulli, neque ipſa orationis ſtructura eam emendationem recipit.

Sect. 35. XXXIII. *Verius turtur occultatur, pennaſque amittit.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. vet. cod. Dalec. *Vere*: ambigue ſcriptum. Nam ſi pro verno tempore accipias, falſum. Ariſt. enim lib. 8. hiſt. cap. 6. pag. 888. Τρυγὼν δὲ τοῦ θέρους. (φαίνεται.) τοῦ γὰρ χειμῶνος ἀφανίζεται· φωλεῖ γάρ. *Turtur æſtate apparet: hieme non comparet: latet enim.* Et cap. 21. pag. 936. Καὶ ἥγε τρυγὼν ὁμολογουμένως μάλιστα πάντων φωλεῖ. *Ac turtur quidem nemo dubitat, quin maxime omnium lateat.*

Sect. 38. XXXIV. *Meleagrides.*] Quid Meleagrides proprie ſint, haud ſatis conſtat. Africanarum gallinarum generi, quod multiplex eſt, Varro, Columella, & Plinius adſcribunt. Circa Mercurii promontorium in Africa reperiri, auctor eſt Scylax, pag. 50. alibi vero nuſquam, niſi inde exportatas. Gallopavones noſtros, gallinaſque Indicas, Salmaſius pag. 872. ait eſſe Meleagridas Græcorum, *nec fas eſſe ullo modo ſuper hoc ambigere*: Scaligerum increpat, qui dubitet. Affirmat tamen ipſe Scaliger in notis ad Varron. de re ruſt. pag. 245. *Aliæ ſunt*, inquit, *gibberæ Numidicæ, aliæ Meleagrides: Gibberæ Numidicæ ſunt, quas nos Pullas Guineæ dicimus: Meleagrides notum eſt, eſſe noſtras gallinas Indicas, ut vulgo loquimur.* Hos ſequitur Aldrov. lib. 13. Ornithol. pag. 37. aliique. Præivit omnibus Bellonius, lib. 5. cap. 10. Verum gallinis Indicis nulla competit nota ex iis quas in Meleagridibus deſcribendis refert Athenæus, lib. 14. pag. 655. ut cuivis conſtabit, rem paulo attentius contemplanti: &, quod caput eſt, veteribus eæ prorſus fuiſſe videntur incognitæ, cum ab occidentali India, ſive America, fuerint ad nos primum allatæ. Meleagridem Africanæ ſimilem ait eſſe Columella, lib. 8. cap. 2. pag. 280. Africanam, ſive Numidicam ruſticæ gallinæ (Gelinottam vocamus) Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 9. pag. 103. Quam porro diſpar, Indicæ gallinæ, ruſticæque facies, vel cœci, credo, norunt.

XXXV. *Quam litatum eſt ei Deo.*] Accedit hæc lectio proxime ad vetuſtos codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chifſl. Sect. 40. in quibus diſerte ſcribitur, *qua litatum eſt ei Deo*: non ut ab editoribus interpolatum deinde eſt, *qua litatum eſt illi die.* Itaque *protinus quam* dixerit ſane Plinius paulo audacius: ut *ſtatim quam* ab aliis dictum meminimus. Neque vero nunc ſemel: nam & libro 15. ſect. 18. hæc eadem locutio iterum: *In cinere laxivio tingunt protinus quam detraxere vitibus*, libris omnibus conſentientibus.

XXXVI. *Graculorum, monedularumque.*] Errant qui graculum veterum a monedula genere toto differre putant. Sect. 41. Sub genere ſummo, nempe corvino, corvus, cornix, & gracculus continentur. Gracculorum ſummum genus Ariſtoteli κολοιός eſt, lib. 9. hiſt. anim. cap. 31. pag. 1061. cujus tergemina ſpecies: unus enim eſt κορακίας, cui a ceteris ſcriptoribus Græcis communis toti generi nomenclatio, κολοιός attribuitur, uti dicemus lib. XI. ſect. 35. Alter, λύκος dicitur. Tertius, e corvino genere minimus, βωμολόχος, ceu ſcurra dictus, quæ Latinorum monedula eſt, furaciſſimum animal, concinnum, & elegans, haud tanta nigredine, ſed quod maxime cicuretur, & colludat. Gallis, *Choüette*: atque ex ea ave ductum in his regionibus verbum iſtud eſt, quod in eos conjici ſolet, qui monedulas furtis imitantur. Monedulæ porro nomen, augurum potius arbitratu factum a monendo putem, quoniam ex oſcinum genere avis ea fuit: quam a moneta, ut quidam putavere, cum Alberto M. lib. 23. de anim. pag. 642. quoniam amantiſſima ſit monetæ monedula. Iconem ejus exhibet Bellonius, lib. 6. cap. 5. pag. 286.

XXXVII. *Hoc nomen autumno: non habent poſtea: Melancoryphi vocantur.*] Eadem ſententia, ſed non pari fide libri Sect. 44. hactenus editi ſic eum locum exhibent: *Hoc nomen nonniſi autumno habent: poſtea melancoryphi vocantur.* Nobis a codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. aliorumque auctoritate diſcedere religio fuit.

XXXVIII. *Obſcena alias paſtu.*] Vox hæc *paſtu* redundare Dalecampio videtur. Ibid. Paſtu enim, inquit, ea avis obſcena non eſt, ſed nido, quem e ſtercore præcipue humano conficit. Plinium a calumnia defendit Albertus M. lib. 8. de anim. tract. 2. cap. 4. pag. 255. *Quam nos upupam vocamus*, inquit, *ex induſtria naturali materiam nido ſuo congruam colligit, ſtercus hominis, quia virtutem quamdam habet theriacæ contra venenum: & eſt medicina ſibi contra venenum, ſicut & leopardo & leoni.* Leopardos certe eo paſtu ſibi adverſus venena mederi vidimus, lib. 8. ſect. 41. ex Ariſtotele, Plinio, Solinoque, quos idem Albertus ſequitur, lib. 8. de anim. tract. 2. cap. 2. pag. 251.

XXXIX. *Maria, quique navigant, novere.*] Fuit qui ex Sect. 47. conjectura ſic reponendum cenſeret, *maria quiqui navigant*: minus recte.

XL. *Alterum genus earum magnitudine diſtinguitur, & cantu.*] Ibid. Ratus eſt Pintianus huic loco mendum ſubeſſe, atque hoc pacto legi oportere: *Alterum genus earum magnitudine diſtinguitur, nec canunt.* Quam emendationem ſcriptoris ſenſus ipſe confutat. Nam de minore halcyone, quæ vocalis eſt, nunc ſe agere aperte ſignificat, qui prius majorem collo gracili ac procero inſignem, notavit. Quanquam nec major ipſa ita eſt ἄφωνος, nihil ut omnino dicat: aliquid enim in explicatione alarum, dum alio migrare vult, exprimit: ſi quidem ea avis eſt, quam *Martinetum piſcatorem* vocant.

XLI. *Siculo maxime.*] His verbis iſta proxime ſubjunguntur in libris pæne omnibus: *In reliquis partibus eſt qui-* Ibid. *dem mitius pelagus. Siculum utique tractabile.* Sed hæc, cum nec Plinianam orationem redoleant, ſed gloſſema potius frigidum ſapiant ſuperiorum vocum, intrepide eradenda cenſuimus: cum præſertim orationis ſeriem perquam incommode huc inſerta, abrumpere videantur.

XLII. *Grandium ſpongiarum ſimilitudine.*] Dalecampius Ibid. in margine reſcribit, *magnitudine*, ex Ariſtotele. Fruſtra eſt: Perinde quaſi ſimilitudinis vocabulo, adjecta in primis voce *grandium ſpongiarum*, haud ſatis ille feliciter magnitudinem indicarit: vel ſola magnitudine contineri eam ſimilitudinem exiſtimandum ſit, quod falſum eſſe liquet ex iis

quæ diximus in prioribus Notis.

Sect. 50. XLIII. *In genere vitiparrarum.*] Laborarunt in hac Charybdi ſatis infeliciter eruditi plerique. In libris editis ante Hermolaum, Parmæ, Venetiis, alibique, *In genere viteriparum*, legitur. Rhenanus, & Gaza *Ripariarum*, malunt. Hermolaus, *in genere item ripariarum*, ex Ariſtotele, inquit, ad verbum. At ne leve quidem ejus rei veſtigium apud Philoſophum exſtat ullum. Sed Gazæ nimirum interpretationem ſecutus eſt, ut dicemus inferius: non Ariſtotelis verba, mentemque: & ſane longe aliter ripariæ, de quibus antea proxime dictum eſt, nidos ſtruunt. Aldrovandus poſt Geſnerum, *in genere parorum*, emendat, hoc eſt, meſangiarum. Sed diverſa pariter iis eſt nidorum ſtructura. Nos qui veſtigiis veterum codicum religioſe ſeduloque inſiſtimus, quibus incorruptæ lectionis ſemina ſcimus plerumque contineri: cum in Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. aliiſque ſcribi diſerte vidimus, *in genere vitiparrarum*: a qua lectione haud multum abludunt editiones vetuſtæ, modo laudatæ, quæ priores vocis hujus ſyllabas agnoſcunt: parras aves, de quibus Horatius, Feſtuſque, etiam *vitiparras* dictas eſſe, haud immerito ſuſpicati ſumus. Nam cum eadem œnanthe ſit, quæ parra, uti docuimus in Notis ad ſect. 45. atque a vitis flore nomen œnanthe ſortita ſit, quam Gaza idcirco *vitifloram* reddidit: cur non & eadem ſimilem ob cauſam, *viteparra*, aut *vitiparra*, potuerit appellari?

Ibid. XLIV. *Acanthyllis.*] In libris hactenus editis, *Argatilis.* In MSS. omnibus, Reg. 1. 2, Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. tum in hoc loco, tum in libri hujus Indice, *Agatillis.* Nos ex Ariſtotele, *Acanthyllis.* Sic enim ille, lib. 9. cap. 20. pag. 1049. Τεχνικῶς δὲ καὶ ἡ τῆς ἀκανθυλλίδος ἔχει νεοττιά· πέπλεκται γὰρ ὥσπερ σφαῖρα λινῆ, ἔχουσα τὴν εἴσοδυσιν μικράν. *Artificioſus acanthyllidos quoque nidus eſt: intextus enim eſt perinde atque pila linea, anguſto aditu.* Quem Philoſophi locum, dum Gaza redderet, multa peccavit: *Solerti*, inquit, *ingenio argatilis in ripariarum genere ſuum inſtruit nidum.* Primum, ex depravato Plinii codice, in Ariſtotelis Græca transfundit errorem, pro acanthyllide *argatilin* ſcribens. Deinde ſcite admodum emendatum a ſe Plinii locum, de quo dictum eſt annotatione proxima, *in genere ripariarum*, pro confeſſo haberi vult. Sed cum rem ſic habere, uti vult, dederim, quid tum propterea? Num continuo acanthyllidem ſequitur ex eo ipſo genere ripariarum eſſe? Num inſerere de ſuo, ſine neglecti muneris noxa, interpres hoc loco potuit, *Argatilis in ripariarum genere?* Illud nimirum eſt, quod, uti diximus, Hermolaum impulit in fraudem, ratum ea verba ſcilicet Ariſtotelis eſſe, quæ erant ex Gazæ penu deprompta. Atqui haud obſcuris argumentis, ripariis, parriſque diſparem eſſe acanthyllidem Plinius, Philoſophuſque ſtatuunt: cum illas nimirum aiunt, in cavis riparum nidos non facere, ſed invenire: iſtas ex muſco arido in pilæ figuram: hanc denique ex lino eadem forma contexere. Prorſus ut mirari ſubeat, non id modo a Gaza non animadverſum, ſed & eodem abreptum errore Bellonium, lib. ult. cap. ult. argatilin cum riparia hirundine eamdem plane ac geminam putaſſe.

Ibid. XLV. *Ac ferruminato.*] Non agnoſcunt has voces probatiſſima exemplaria, Reg. 1. 2. nec quæ Rhenanus vidit.

Sect. 51. XLVI. *Genitores ſuos reconditos paſcens, pallido intus colore pennarum, ſuperne cyaneo, primori ſubrutilo.*] Habet hæc totidem verbis Philoſophus, lib. 9. hiſt. cap. 20. pag. 1048. Ubi & formam avis ſimiliter deſcribit: Ἡ δὲ ἰδέα τοῦ ὄρνιθος τῶν πτερῶν ἐστι, τὰ μὲν ὑποκάτω, ὠχρόν· τὰ δ᾽ ἐπάνω, ὥσπερ τῆς ἀλκυόνος, κυάνεον· τὰ δ᾽ ἐπ᾽ ἄκρων τῶν πτερυγίων, ἐρυθρά. *Quod ad formam avis attinet, pennæ inferiores pallidæ, ſuperiores cæruleæ, ut halcyoni: alarum extrema, rubra.* Quî igitur Dalecampio venit in mentem, ut quaſi damnata Plinii in interpretando fide ac diligentia, ſcribentis, *pallido intus colore pennarum, ſuperne cyaneo*, ipſe reſcriberet, *inferne cyaneo, ſuperne ſubrutilo?*

Ibid. XLVII. *Contra aucupum feminam.*] Totidem plane apicibus lectionem quam edidimus, repræſentant Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. quibus major eſt habenda fides, quam Pintiano contra ſcriptoris mentem, ex Ariſtotele ſic emendanti: *Rurſus circa concentum feminæ capiuntur, contra aucupem feminæ exeuntes, ut rixando abigant eum.* Aliud enim eſt quod Philoſophus eo loco, quem Pintianus reſpicit, lib. 9. hiſt. cap. 12. pag. 1036. aliud quod Plinius narrat: quem non ex uno ſcriptore, ſed ex multiplici lectione & experimento rerum, ſuum opus concinnaſſe ſcimus.

Ibid. XLVIII. *Feminam aucupis accedentem ad marem.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Pariſ. &c. Feminæ fortaſſis incontinentiam notare voluit, cum eo verborum contextu uti maluit, quam iſto, *ad feminam aucupis accedentem marem*: quanquam vel ſic Ariſtoteles: ὅταν τῇ θηρευούσῃ θηλείᾳ αἴσθηται προσέχοντα τὸν ἄῤῥενα.

Ibid. XLIX. *Eadem pavore libera, ac materna vacans cura, in ſulco reſupina gleba ſe terræ pedibus apprehenſa operit.* Id vero non de matre, ſed de pullis ipſis refert Solinus, cap. 7. pag. 24. *Nec in pullis*, inquit, *ſtudium ſegnius ad cavendum: cum enim viſos ſe perſentiſcunt, reſupinati glebulas pedibus attollunt, quarum obtentu tam callide proteguntur, ut lateant etiam deprehenſi.* Rectius multo Plinius, qui pullos hanc artem occultandi ſe ſe a matribus edoceri ſignificat, dum a venatoribus nihil ſibi inſidiarum ſtrui ſenſit: ac prolis inſtitutioni, maternæque vacat curæ. Ita Plutarchus, lib. de ſolert. anim. p. 971. Ἀλλὰ μὴν δὲ πανουργίαν οὐ μόνον τῶν φιλοστόργων πέρδικες ἐπιδεικνύντες, τοὺς μὲν νεοττοὺς ἐθίζουσι, μηδέπω φεύγειν δυναμένους, ὅταν διώκωνται, καταβάλλοντας ὑπτίους ἑαυτοὺς, βῶλόν τινα ἢ συρφετὸν ἄνω προΐσχεσθαι τοῦ σώματος, οἷον ἐπηλυγαζομένους.

Sect. 52. L. *Poſt ſolſtitium.*] Vetus cod. Dalec. & Pariſ. item Parm. editio, aliæque vetuſtæ, *poſt ſolſtitia.* Reg. 1. & 2. Pariſ. *cum ſolſtitio.* Avibus ſqualores æſtumque conferre, etiam ad partus, maxime vero palumbis, auctor eſt Ariſt. lib. 8. hiſtor. anim. cap. 24. pag. 946.

Ibid. LI. *Ut vinctæ.*] Frobenius primum *ut vinctæ* ſcripſit: quæ potior nobis viſa lectio eſt, quam ea, quæ codicibus MSS. prioribuſque editionibus continetur, *ut victæ.*

Sect. 56. LII. *Caprimulgi.*] Exiſtimat Scaliger in Comment. Ariſt. pag. 251. & 1068. caprimulgum eſſe avem eam inauſpicatiſſimi ominis, quæ Gallis *Effraye* & *Freſaye* vocatur, aſioni noctuæque ſimilem aſpectu, vaſtiſſimo oris hiatu fœdam. Sed parum acute profecto in ea re conjecit. Nam quæ caprimulgus Ariſtoteli, Plinio, Albertoque deſcribitur, ea merulæ facie, ſed major paulo, cuculo eadem minor agnoſcitur: hoc eſt, tam aſioni ſimilis eſt, quam eſt ovis ovo. Philoſophi hæc verba ſunt: Ὁ δὲ καλούμενος αἰγοθήλας, ἔστι μὲν ὄρεινος, τὸ δὲ μέγεθος κοττύφου μὲν μικρῷ μείζων, κόκκυγος δ᾽ ἐλάττων.

Ibid. LIII. *Eadem cum devoratis ſe implevit conchis, calore ventris coctas evomit.*] Platea nimirum, ſive Platalea. Hanc avem qui cum onocrotalo confundunt, de quo ſect. 66. nugas agunt. Onocrotalum ſeptemtrionalis mittit oceanus: Plateam Ariſtoteles Strymonis ac Danubii incolam facit. Devoratas teſtas e ventre platea revomit, ejuſdem ſtomachi calore coctas: onocrotalus, ex falſo utero, hoc eſt, prolobo, ſive ingluvie quadam, antequam in veram alvum deſcenderint. Evomit, rejicitque foras platalea, quæ voraverat, eaque deinde extra os humi abjecta excernit roſtro: onocrotalus ex ingluvie modo, non exſpuit, ſed in os ipſum, ruminantium more, iterum mandenda revocat. De Pelecane ſeu Platea, eadem referunt præter Ariſtotelem, Auctor libri de Mirab. Auſc. pag. 1151. Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 20. Antigonus Caryſtius, cap. 47. Phile, cap. 8. pag. 34.

Sect. 57. LIV. *Anthus.*] Affinitate quadam vocis ac ſimilitudine deceptus Phile videtur, qui de anthia piſce loqui Philoſophum putavit, lib. de propr. anim. pag. 74. ſcribens, ἵππον ἰχθὺς ἀνθίας μισεῖ. Anthum equi vocem & horrere ſimul, & inter fugiendum imitari ſcribit Antoninus Liberalis in Metam. cap. 7.

Sect. 59. LV. *Et inter eas facilius, quibus quini ſunt digiti in pedibus.*] Imprudenter admodum, ea quæ mox afferuntur a Plinio, de picarum genere maxime docili, ad pſittacos tranſtulit Solinus cap. 52. pag. 81. & Solinum ſecutus Apuleius lib. 2. Florid. pag. 14. *Verum ad diſciplinam*, inquit, *humani ſermonis facilior eſt pſittacus qui glande veſcitur: & cujus in pedibus, ut hominis, quini digituli numerantur*, &c.

Ibid. LVI. *Ac ne eas quidem ipſas, niſi primis duobus vitæ annis.*] Abeſt vox ea *niſi* a MSS. quos quidem vidi, omnibus. Sed eamdem & Solinus agnoſcit & res ipſa exigit, cum ſit tenerior ætas multo ad diſcendum aptior. *Inter nobiles & ignobiles*, inquit Solinus, loc. cit. ad pſittacos perperam, ut diximus, hæc Pliniana referens, *diſcretionem digitorum facit numerus: qui præſtant, quinos in pedes habent digitos.... Dum in pullo eſt, atque adeo intra alterum ætatis ſuæ annum, quæ monſtrata ſunt, & citius diſcit, & retinet tenacius: major pullo eſt & obliviosus, & indocilis.*

Sect. 67. LVII. *Phalerides.*] Nugantur qui a Phalero Athenienſium portu cognominatas aves iſtas volunt. Non agnovit hanc originationem vocis Scholiaſtes Ariſtophanis, in Avibus, pag. 568. hæc ſolum ſcribens: Ἡ δὲ φαληρὶς ὀρνεόν ἐστι λιμναῖον εὐπρεπές. Neque e Græcia primum, ſed ex Aſia Seleuciaque Parthorum in Italiam aſportatas, Plinius auctor eſt. Φαλαρίδας vocat Ariſtoph. in Acharn. act. 4. ſc. 1. pag. 413 & Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. XI. Columella, lib. 8. cap. 15. pag. 306. phalerides recenſet inter eas aves, quæ ſtagna & paludes rimantur.

Sect. 70. LVIII. *Et tragopana, de qua plures.*] Ita MSS. omnes: non, ut editi, *tragopanadem*, adjecta ſyllaba ex ſequenti clauſula, *de qua plures* &c.

Ibid. LIX. *Cum inſidentur.*] In editis perperam, *cum inſident.* In Reg. 1. 2. & Pariſ. *cum inſidentur*: quæ germana lectio. Mox etiam, *neque ipſæ jam aves noſcuntur*, reſcripſimus, pro *naſcuntur*: iis enim quas minime notas putavit, eas quæ confeſſæ ſunt, ſtatim opponit.

Sect. 71. LX. *Lege C. Fannii Conſulis, XI. annis ante tertium Punicum bellum.*] Hinc Macrobium emendamus, lib. 2. Saturn. cap. 13. pag. 367. apud quem corruptus annorum numerus legitur. *Fannia lex*, inquit, *lata eſt anno poſt Romam conditam, ſecundum Gellii opinionem, quingenteſimo octogeſimo octavo.* Scriptum erat per litterarum compendium, DLXXXXIII. Librarii deinde, ut alias ſæpe advertimus, denarii nota poſtrema, in quinarium verſa, DLXXXVIII. perperam reſcripſerunt. Nihil tamen definimus.

LXI.

Sect. 72. LXI. *M. Lenius Strabo Brundiſii equeſtris ordinis.*] In editis hactenus libris, *M. Lælius*, mendoſe. In Reg. 1. *Lenius.* At Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 5. *Diceris*, inquit, *longe viciſſe archetypon inventoris noſtri* ὀρνιθοτροφείων *M. Lenii Strabonis, qui Brundiſii hoſpes noſter primus in periſtylo habuit exhedra concluſas aves, quas paſceret objecto rete*, &c. Mox etiam ex veſtigiis MSS. codicum reſcripſimus cum Pintiano, *quibus rerum natura cælum aſſignaverat.* In editis, *quibus natura.* In MSS. *quibus rebus natura.* Familiaris locutio ſcriptori noſtro, *natura rerum.*

Ibid. LXII. *HS. centum.*] Hanc noſtram emendationem non Tertullianus ſolum ſuo calculo comprobat, Æſopi patinam centum millium fuiſſe ſcribens, lib. de pallio, pag 119. ſubintelligi enim oportet *ſeſtertiûm*, ſive *nummûm*: ſed & Plinius ipſe diſertis verbis *ſeſtertiis centum* ſtetiſſe hanc ipſam patinam admonet, lib. 35. ſect. 46. atque ita ſe hoc loco ſcripſiſſe ipſemet conteſtatur. Scripſerat nimirum, *ſeſt. centum*: unde *ſexcentum* librarii, eruditi deinde *ſexcentis HS.* imprudenter confecerunt.

Ibid. LXIII. *HS. ſex.*] Ita reſcripſimus ex veſtigiis codicum, Pariſ. in quo *hiſvi*: Reg. 1. & Chiffl. in quibus *in hiſvi* legitur. Imperite admodum fecerunt, qui *nummis ſex* hactenus edi paſſi ſunt, cum vix ea ſumma vel pullo gallinaceo coemendo par eſſe queat.

Sect. 73. LXIV. *Quoniam & quadrupedes ova gignunt.*] Hanc lectionem fruſtra ſollicitat Pintianus, cum eam codicum omnium conſtans conſenſio tueatur: ipſaque ſcriptoris mens, conjecturam hominis confutet, ſcribentis, *Quin & quadrupedes*: quæ ſcriptura ſi genuina foret, luxata oratio penitus, nec ſuo loco poſita hæc clauſula videretur.

Ibid. LXV. *Struthiocameli, gallinæ, perdices. Soli coïtus avibus duobus modis.*] Effugit hactenus eruditorum perſpicacitatem id quod huc irrepſit vitium, cum hic locus ſic ederetur: *ſtruthiocameli, gallinæ, perdices, ſali. Coitus avibus* &c. Impulit in fraudem ea lectio Theodorum Gazam, Dalecampium, alioſque: ratos nimirum ea voce avem ſignari: cum tamen nec tale in Latio nomen, nec in rerum natura volucre ullum fuerit. Inde cupiditas inveſtigandi, quæ Latinæ demum Græca vox reſponderet. Aptior occurrit Gazæ nulla, quam Græcorum αἴγιθος: hanc enim a fecunditate Philoſophus laudat, lib. 9. cap. 22. pag. 105. ὁ δ' αἴγιθος πολύτεκνος. At de ægitho Plinius ſect. 95. quaſi tum primum de eo ſermonem inſtituat, retenta etiam voce Græca, ceu ea Latio ignota ave. Adde quod MSS. omnes, quos quidem vidi, locum hunc, cujuſmodi a nobis eſt editus, repræſentant, *ſoli* non *ſali.* Et id poſcere quidem loci ſententia videtur: Quadrupedibus enim multiplices coïtuum modos competere ſignificat, avibus tantum duos.

Sect. 74. LXVI. *Feminam edunt, quæ rotundiora gignuntur: reliqua marem.*] A Columella Plinioque diſſidere hac in parte Philoſophum Scaliger exiſtimat, quod hæc illius verba nunc ita legantur, lib. 6. hiſt. anim. cap. 2. pag. 643. Ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ καὶ ὀξέα τῶν ᾠῶν, θήλεα· τὰ δὲ στρογγύλα, καὶ περιφερῆ ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ, ἄρρενα. *Ex oblongis & acutis feminæ generantur: ex iis quæ obtuſum mucronem habent mares.* Verum Philoſophi permutata verba, depravatamque ſententiam tranſſcriptorum vitio, ſenſit jamdudum Albertus, lib. 6. de animal. cap. 1. pag. 189. *Dicit autem Ariſtoteles*, inquit, *quod ova longa acuti capitis producunt mares avium: rotunda autem, & habentia in loco acuti anguli rotunditatem, producunt feminas. Et hoc eſt falſum omnino, & vitium fuit ex ſcriptura perverſa, & non ex dictis Philoſophi: propter quod dicit Avicenna, quod ex rotundis & brevibus ovis producuntur mares & galli: ex longis autem & acutis ovis producuntur gallinæ: & hoc concordat cum experientia quam nos in ovis experti ſumus, & cum ratione*, &c.

Ibid. LXVII. *Adrianis laus maxima.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 1. pag. 638. ſcribit Ἀδριανικαῖς, mendoſe pro Ἀδριανικαῖς, vel Ἀδριατικαῖς. Nam ab Adria urbe Italiæ, Ἀδριανὸς & Ἀδριατικὸς formatur, Stephano teſte, pag. 24. qui & ipſe gallinas Adrianas laudat, quæ bis die pariunt, & ſunt minimæ inter aves: καὶ τὰς ἀλεκτορίδας δὶς τίκτειν τῆς ἡμέρας, τῷ δὲ μεγέθει πάντων εἶναι μικροτέρας τῶν ὀρνίθων. Sic Adrianus ager apud Plinium, lib. 3. ſect. 18. Sed graviter hallucinatum Albertum conſtat, qui lib. 6. de anim. tract. 1. pag. 188. Hadrianas gallinas ab Hadriano Rege dici putavit, & maximas eſſe eaſdem credidit. Legiſſe apud Plinium mihi videtur, *Hadrianis laus maximis*: pro *Adrianis laus maxima.*

Sect. 77. LXVIII. *Criſta erecta, interdum & gemina: pennis nigris, ore rubicundo.*] Ita MSS. omnes, librique editi ante Dalecampium, qui *primis nigris* reſcripſit. Columella veteri lectioni patrocinatur, lib. 8. cap. 2. pag. 281. *Eæ ſint*, inquit, *rubicundæ vel fuſcæ plumæ, nigriſque pennis*, &c. Quo auctore, libentius poſtea in Pliniano contextu, *colore rubicundo*, agnoverim, quam *ore*, ſi codex paulo vetuſtior ſuffragetur. Columellæ Varro quoque prævivit, lib. 3. de re ruſt. cap. 103. *Eligat oportet fecundas, plerumque rubicunda pluma, nigris pinnis, imparibus digitis, magnis capitibus, criſta erecta ampla.*

Ibid. LXIX. *Eſt & pumilionum genus non ſterile in his .... ſed quibus certa fecunditas rara, &c.*] Cenſet Dalecampius has eſſe Adrianas, de quibus ſuperius dictum eſt, ſect. 74. Ego longe diſpares eſſe pronuncio: nec minus inter ſe natura ipſa, quam Plinii oratione ſejunctas. Adrianarum enim a fecunditate prima commendatio eſt: harum a fecunditate nulla dos propria: ſola humilitas inſignes facit. Columella, lib. 8. cap. 2. pag. 282. *Pumiliones aves, niſi quem humilitas earum delectat, nec propter fecunditatem, nec propter ullum reditum nimium probo*, &c.

Sect. 79. LXX. *Nec pluſquam bis vere pariunt.*] Antea legebatur, *quam bis fere*: quam lectionem eſſe corruptam deprehendimus, tum ex Reg. 1. 2. Pariſ. &c. tum, quod certius eſt, ex ipſo Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 5. 660. ſcribente, ἐν τῷ ἔαρι, οὐ πλεονάκις ἢ δίς.

Ibid. LXXI. *Numquam plus duobus educunt.*] In Reg. 1. 2. & Chiffl. *educant*, utraque probabili lectione. Ariſt. enim loc. cit. Ἀλλ' ἐξάγει γε, inquit, καὶ ἐκτρέφει δυοῖν πλέον νεοττοῖν. *Numquam amplius binis educunt & alunt.* Ἐξάγειν eſt educere, ſive fovendo excludere: νεοττεύειν, alere ſive educare in nido natos jam fetus.

Ibid. LXXII. *Excludunt viceſimo die.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. &c. impreſſique libri. Dalec. codex *XXV. die*, mendoſe. Ariſt. enim loc. cit. pag. 661. ἐκπέπτεται τε καὶ ἐκλέπεται ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν τὸ γινόμενον πρότερον τῶν ᾠῶν. *Intra viceſimum diem abſolvitur, & excutitur a pullo quod ovum prius editum fuerit.* Albertus M. lib. 6. de anim. cap. 5. pag. 195. excludi ait XXI. die.

Ibid. LXXIII *Partus excluditur diebus ter novenis, aut tardius triceſimo.*] Non video quamobrem Daleeampio venerit in mentem, *viceſimo*, ſcribere, contra fidem omnium librorum, ut ipſe fatetur: & quod majus eſt, contra Ariſtotelem, cujus hæc verba e lib. 6. hiſt. anim. cap. 7. pag. 671. καὶ ἐκλέπει ἐν τριάκονθ' ἡμέραις, ἢ μικρῷ πλείοσιν. *Tricenis, aut paulo pluribus excludit diebus.* Et apud Athen. lib. 9. pag. 397. ἐπωάζει ἡμέρας τριάκοντα. Denique contra ipſius ſcriptoris ſenſum: nam ſi creſcit, ut creſcere par eſt, cum oratione numerus, poſt ter novenos dies, ſi tardius partus excluditur, triceſimo ſaltem die debet excludi. Albertus quoque, lib. 6. cap. 6. 196. diebus XXX. anſeres ait ova cubare.

Ibid. LXXIV. *Singulos fere parit, numquam plus ternos*] Ad aquilam hæc pertinent, non ad milvum, ut cenſuit Pintianus, qui hunc locum ut intelligeret, depravavit, verbis partim tranſpoſitis, contra omnium exemplarium fidem, partim etiam nonnullis mutatis, in hunc modum: *minores vicenis, ut accipiter & milvus. Sed hic binos fere parit, &c.* Nec refert quod idem Plinius, ſect. 4. libri hujus binos excludi pullos ab aquila dixit, ternos interdum: hoc enim ipſum & nunc confitetur quandoque contingere, qui fere tamen ac plerumque ſingulos tantum edi pronunciat.

Sect. 82. LXXV. *Ceteræ ſerpentes contexta ova in terra incubant.*] Locum hunc tum ope codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. ſanavimus, in quibus *contexta* ſcribitur, non ut editi habent, *contecta*: tum quod multo eſt certius, ex Philoſophi verbis, lib. 5. hiſt. anim. cap. 29. pag. 636. *Ceteræ ſerpentes*, inquit, *ova edunt inter ſe continua cohæſione ad muliebris monilis modum*: Οἱ δ' ἄλλοι ὄφεις, ᾠοτοκοῦσιν ἔξω· τὰ δ' ᾠὰ ἀλλήλοις συνεχῆ ἐστιν, ὥσπερ αἱ τῶν γυναικῶν ὑποδερίδες, &c. Agglutinantur nimirum inter ſe, globulorum modo, quibus preces numeramus. Addit Philoſophus eas, cum pepererint, ova in terram deponere, atque ibi fovere: alteroque anno excludere.

Sect. 83. LXXVI. *Coïtus tota die: & his tantum ex omnibus, quibus ſolida ungula.*] Hæc ſincera eſt lectio codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Depravata hactenus editorum, *Coïtus tota die eſt tantum iis &c.*

Ibid. LXXVII. *In quadrupedum genere mares olfactus accendit.*] In quibuſdam MSS. *antecedit*, quod ne orationis quidem ipſa ſtructura patitur. Id certe Plinius ſignificare voluit, quod & Columella lib. 6. cap. 26. *Quod ſi admiſſarius iners in Venerem eſt, odore perfricatur deterſis ſpongia feminæ locis, & admota naribus equi.* Et cap. 23. *Elicitur cupiditas odore genitalium admoto naribus.*

Ibid. LXXVIII. *In quo ſunt genere leænæ, urſæ: & vulpes informia etiam magis quam ſupradicta, parit: rarumque eſt videre parientem.*] Sinceriſſima eſt ea lectio codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. & Salmant. referente Pintiano. Depravata hactenus in libris impreſſis eo modo: *In, quo ſunt genere leænæ, urſæ & vulpes. Informia etiam magis, quam ſupradicta; urſæ pariunt: rarumque eſt videre parientes.* Cum in MSS. vox hæc poſtrema *urſæ* abſit: & *parit*, & *parientem* mox legatur, non *pariunt* aut *parientes.* Stabilitur porro hæc emendatio ipſis Philoſophi verbis, lib. 6. hiſt. anim. cap. 34. de vulpe: Τίκτει δὲ ὥσπερ ἡ ἄρκτος, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀδιάρθρωτον· ὅταν δὲ μέλλῃ τίκτειν, ἐκτοπίζει οὕτως, ὥστε σπάνιον εἶναι τὸ ληφθῆναι κύουσαν, &c. Et vero quod animal parere Plinius ait informia magis quam ſupradicta, id in his quæ ſupra dicta ſunt, cenſeri ac contineri non debet: nova igitur in vulpe inſtituenda, non revocanda de urſis jam ante memoratis, oratio fuit.

Ibid. LXXIX. *In ceteris alternant.*] His verbis libri editi ſubjungunt hanc ſententiam, *ſi ineant opportuno & recto menſe*, quam & abeſſe vidimus in codd. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. deſiderari etiam in ſuis Pintianus teſtatur: idcirco ceu ſpu-

OOoo

riam, nec Plinianam, eraſimus.

Ibid. L X X X. *Propria in eo genere maribus laboris alacritas.*] Ingenti confidentia Pintianus, neglecta omnium codicum fide reſcribit, *Major poſt laborem ſalacitas.* Cum nihil aliud Plinius hoc loco velit, quam quod & Philoſophus, lib. 6. hiſtor. animal. cap. 20. pag. 741. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν Λακωνικῶν διὰ τὸ πονεῖν τοὺς ἄῤῥενας μᾶλλον, μακροβιώτεραι αἱ θήλειαι τῶν ἀῤῥένων. *In genere Laconum*, inquit, *mares quam feminæ laborioſiores: itaque idcirco hæ longæviores maribus ſunt.*

Ibid. L X X X I. *Pariunt vero cæcos.*] In libris quidem pleriſque legitur, *Pariunt non cæcos*: quod falſum eſſe, tum res ipſa & experientia clamat, tum Ariſtoteles. Sic enim ille de daſypode, lib. 6. hiſt. anim. cap. 33. pag. 781. Τίκτει δὲ τυφλὰ, inquit, ὥσπερ τὰ πολλὰ τῶν πολυσχιδῶν. *Parit cæcos, ſicut pleraque eorum, quæ pedes in multa fiſſos habent.* Librarios impulit in errorem affinitas duarum litterarum, *u* & *n*, quæ tranſverſo ſuperne compendii cauſa apice in MSS. frequentius inſigniuntur: ſed ut diverſa ſignent: priore *vero*, poſteriore *non* indicante.

Ibid. L X X X I I. *Equas autem poſt tertium diem, aut poſt unum ab enixu utiliter admitti putant.*] Ita Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. Pariſ. Chiffl. editioneſque omnes vetuſtæ ante Frobenium, qui inſigni audacia, *Poſt tertium annum*, reſcripſit, ex Ariſtotele, credo, lib. 6. hiſtor. animal. cap. 22. pag. 755. quem hac in parte graviter hallucinatum eſſe Scaliger recte admonet, in eum locum.

Ibid. L X X X I I I. *Et mulier ſeptimo die concipere facillime creditur.*] Ita libri omnes tum manu exarati, tum etiam impreſſi: quorum auctoritate ſpreta, contra mentem ſcriptoris, emendat, *& aſina*: quoniam id de aſina quoque Plinius affirmavit, lib. 8. ſect. 69.

Ibid. L X X X I V. *Deſinunt admittere, etiam nolentes.*] Nos ita ſcribendum cenſuimus, tum ex Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. aliiſque MSS. tum ex mente ſcriptoris. Nam, *volentes*, ut habent libri editi, nullam habet probabilem ſententiam.

Sect. 84. L X X X V. *Sues tantum & numeroſos edunt: item plures.*] In MSS. legitur, *ſues tantos & numeroſos.* Parmenſis, *vel tantos.* Unde ſubiit aliquando animum conjectura, legi *ſues dentatos* poſſe: quoniam tales naſci circa brumam Nigidius tradidit, auctore Plinio, lib. 8. ſect. 77. Ad ſues certe referri hæc oportere ex Ariſt. conſtat, lib. 4. de gener. anim. cap. 6. pag. 1129. Verum defendi egregie poſſe receptam lectionem, interpretatio noſtra evincit: neque Pintianum eſſe audiendum, qui locum ita refingendum pronunciat: *Sues tantum unum, & duos edunt, item plures*: quod ſane frigidum emendandi genus nobis videtur. Aliud enim eſt numeroſos, aliud plures fetus edere: eſt illud quidem multos, iſtud multum parere, ac ſæpius.

Sect. 87. L X X X V I. *Quæcumque tempus anni generat.*] In editis hactenus, *quæcumque æſtas, aut ver, ſtatumque tempus anni generant.* Nos voces intermedias, quas nulli MSS. agnoſcunt, ceu ſuppoſititias eraſimus.

Sect. 88. L X X X V I I. *Dicuntur ſolenes.*] Erat hic locus in libris hactenus editis corruptiſſimus. *Sed ad ſonum mergere ſe ſolent.* In Reg. 1. 2. Pariſ. Tolet. *mergere ſe dicuntur ſolent.* In Chiffl. *mergere ſe dicuntur ſolere.* Nos *ſolenes* reſcripſimus, ex Ariſtotele, lib. 4. hiſt. anim. cap. 8. pag. 485. Δοκοῦσι δὲ οἱ σωλῆνες, ἄν τις ψοφήσῃ, καταδύεσθαι καὶ φεύγειν κατωτέρω, &c. *Videntur tamen digiti marini, ſive ſolenes, & ſubire, & penitus fugere, ubi ſenſerint ferrum admoveri.* De horum ſolenum ſenſu iterum Plinius, lib. XI. ſect. 52. *Et ſolenes fugiunt admota ferramenta.*

Sect. 92. L X X X V I I I. *Contentione plumam excitam revomunt.*] Nos ita reſcribendum cenſuimus, ex veſtigiis codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. in quibus *pluma & cita legitur*: Vulgo editi libri, *plumas & oſſa.* Parm. *& cetera oſſa.*

Sect. 93. L X X X I X. *Sed ut bibêre, ſic edunt.*] Nullo plane ſenſu prius legebatur, *ſecedunt.* Nos Reg. 1. & Chiffl. ſecuti ſumus, maxime vero Ariſtotelis verba: Μάλιστα δὲ, inquit, lib. 8. hiſt. anim. cap. XI. pag. 907. πιαίνεται τῷ πότῳ· ὡς γὰρ ἂν πίνῃ τὰ ὑποζύγια τὸ ὕδωρ, οὕτω καὶ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν ἔχει τῆς τροφῆς. Hoc eſt, *Potu maxime pingueſcunt, & ut cujuſque aquæ uſus obtigerit, ita jumenta ad fruendum pabulo afficiuntur.*

Sect. 95. X C. *Corvus & chloreus.*] Frobenius, ſpreta omnium codicum fide, editionumque vetuſtarum auctoritate, Parm. Venet. Brix. &c. *Chlorio* repoſuit, quam diverſam eſſe avem alibi notavimus. Ab hac ave, quæ χλωρεὺς dicitur, turturem interfici Ariſtoteles ſignificat, lib. 9. hiſt. anim. cap. 2. pag. 1002. Τρυγὼν καὶ χλωρεὺς, inquit, ἀποκτείνει γὰρ τὴν τρυγόνα ὁ χλωρεύς. Et apud Philen, pag. 72. τὴν τρυγόνα χλωρεὺς odiſſe dicitur. Quæ teſtimonia impulere aliquando animum, ut duo ſuſpicarer: Alterum, magnam eſſe avem oportere, quæ turturem interficiat: eamque eſſe fortaſſe, de qua Scaliger in eum Philoſophi locum: quam in Taurinis Liguribus reperiri ait, vulgoque *Clorin* appellari, celeri adeo volatu, ut aſſequi eam ægre falco poſſit. Alteram, non *corvus* & *Chloreus*, ſed *turtur* & *chloreus* hic legendum eſſe. Verum, cum omnes plane refragentur codices, alibique Philoſophus, nempe pag. 999. inimicitias exercere ſcribat aves duas, quæ πίπρα & χλωρεὺς appellentur, quæque invicem ova edanr, τὰ γὰρ ᾠὰ κατεσθίουσιν ἀλλήλων, nihil auſus ſum immutare, veritus ne πίπραν, undecumque acceperit, corvi nomine jure Plinius reddendam putarit, cum nobis ea prorſus, vel ipſa quoque appellatione, ignota ſit: nam *Pipo* Gaza reddere maluit: fortaſſis, quoniam ardeæ genus eſt πιπὼ apud Heſychium, & pugnax avis. Πιπὼ, inquit, ὄρνεον πολεμικὸν, ὥς τινες ἐρωδιός.

X C I. *Aquaticæ, & gaviæ.*] In editis, *Aquaticæ, anates & gaviæ.* Sed vocem *anates*, nulli omnino MSS. agnoſcunt: Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. Ariſtoteles, ut diximus in prioribus notis, ait aves eas quæ e mari cibum petunt, diſſidere inter ſe: ὡς βρένθος καὶ λάρος, *ut diſſident brenthus & gavia.* Ex hoc interpolato Plinii loco Gaza βρένθον interpretatur anatem. At Heſychius κόσσυφον, *merulam.* Ibid.

X C I I. *Ægithus avis minima cum aſino*] Perperam apud Ælianum, lib. 5. hiſt. anim. cap. 48. αἰγίθαλος, quæ parus eſt, ſcribitur. Ἀκανθὶς alii nullis idoneis conjecturis ducti reponunt, nam de ipſa poſterius. Interim ægithi faciem, formamque, nec ullo in loco Philoſophus deſcribit, nec Plinius: magno rei litterariæ detrimento: quare ſolo nomine cognita avis eſt. Ridendi ſunt qui nullis, ut ſæpe, conjecturis ducti, eam eſſe ægithum contendunt, quam Galli *Linotte* vocant: cum tamen αἴγιθος claudus ſit χωλὸς, teſte Philoſopho. lib. 9. cap. 22. pag. 1052. Horum tamen conjectorum aciem ducit Bellonius, lib. 7. cap. 16. Cur ſalum Gaza αἴγιθον verterit, unde ei errandi anſa oblata, ſuperius diximus, in his ipſis Notis, num. L X V. Ibid.

X C I I I. *Vulpes & niſi: angues, muſtelæ, & ſues.*] Litterulæ unius immutatione integram huic loco ſanationem attulimus: ſic enim prius legebatur: *Vulpes & Nili angues, muſtelæ & ſues.* Verum de Niſo ſive circo locutum eſſe Plinium Ariſtotelica plane ſimilia verba demonſtrant, e lib. 9. hiſt. anim. cap. 2. pag. 1003. ubi cum vulpem & circum bellum gerere invicem dixit, mox ſubdit, muſtelæ ac ſuillo genere cum ſerpente inimicitias eſſe: Καὶ ἀλώπηξ δὲ καὶ κίρκος. Et pag. 1006. ὄφις δὲ γαλῇ καὶ ὗς πολέμιον. Phile quoque, pag. 72. Ibid.

Πάλιν ἀλώπηξ δυσμενῆ κίρκον κρίνει.

Et Ælianus, lib. 5. hiſtor. animal. cap. 48.

X C I V. *Merulæ & turtures.*] In libris editis, *merulæ & turdi.* Verum 1. Pariſ. & Chiffl. merulæ & *turtures*: & quod Sect. multo eſt certius, ipſemet Ariſt. loco proxime citato, pag. 96. 1008. καὶ κόττυφος inquit, καὶ τρυγών.

X C V. *Agnito voce draconi.*] Ex fide MSS. Reg. 1. 2. Ibid. Colbert. 1. 2. Pariſ. Chiffl. locum hunc reſtituimus: in his enim legitur, *agnito voce draconis*: quod cum primi Plinii editores haud ſatis intelligerent, *agnita voce hominis* reſcripſernnt. Errorem detegit Plinius ipſe eo loco, quem nunc reſpicit, lib. 8. ſect. 22. ubi draconem ait domino ſuo, *circumvento latronum inſidiis, agnitoque voce, ſubveniſſ*.

X C V I. *Quæ conniveant.*] Dalecampio magis placet, Sect. *quæ contuentur*: Ingenti ſane errore, codicumque probatio- 97. rum contemptu. Ariſtoteles certe receptam lectionem egregie tuetur. Sic enim ille, lib. 4. hiſt. anim. cap. 10. pag. 499. Ὅτι ὅσα πεζὰ καὶ ἔναιμα, πάντα καθεύδει καὶ ἐγρηγορεῖ, φανερὸν ποιοῦσι κατὰ τὴν αἴσθησιν· πάντα γὰρ ὅσα ἔχει βλεφαρίδας, μύοντα ποιεῖται τὸν ὕπνον. *Quæ humi degunt, & ſanguine concreta ſunt, hæc omnia dormire ac vigilare ſenſu ipſo manifeſtum eſt. Quæcumque enim palpebris prædita ſunt, ea connivent omnia, dum ſomnum capiunt.*

X C V I I. *A vino & a cibis proxima*, &c. In quibuſdam Sect. MSS. legitur *autumno*: ſed plane, ut quidem videtur, con- 98. tra ſcriptoris mentem: qui lib. 28. ſect. 14. ex Ariſtotele & Fabiano tradit, circa ver & autumnum plurimum ſomniari.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ LIBER XI.

I. MUlta hæc & [1] multigenera, [2] terreſtrium volucrumque vita. Alia CAP. I. pennata, ut apes: alia [3] utroque modo, ut formicæ: [4] aliqua & pennis & pedibus carentia: jure omnia inſecta appellata ab [5] inciſuris, quæ nunc cervicum loco, nunc pectorum atque alvi, præcincta ſeparant membra, [a] [6] tenui modo fiſtula cohærentia. Aliquibus vero non tota inciſura, eam ambiente ruga: ſed in alvo, aut ſuperne tantum, [7] imbricatis flexili vertebris, nuſquam alibi ſpectatiore Naturæ rerum artificio. * In magnis ſiquidem corporibus, * CAP. II. aut certe majoribus, facilis [8] officina ſequaci materia fuit. In his tam parvis, atque tam nullis, quæ ratio, quanta vis, quam inextricabilis perfectio? ubi tot ſenſus collocavit in culice? & ſunt alia dictu minora. Sed ubi viſum in eo prætendit? ubi guſtatum applicavit? ubi odoratum inſeruit? ubi vero truculentam illam & portione maximam vocem ingeneravit? qua ſubtilitate pennas annexuit? prælongavit pedum crura? diſpoſuit jejunam caveam, uti alvum? avidam ſanguinis, & potiſſimum humani, ſitim accendit? Telum vero perfodiendo [b] tergori, quo ſpiculavit ingenio? Atque [9] ut in capaci, cum cerni non poſſit exilitas, ita [10] reciproca [11] geminavit arte, ut fodiendo acuminatum pariter, ſorbendoque fiſtuloſum eſſet. [12] Quos teredini ad perforanda robora cum ſono teſte dentes affixit, potiſſimumque e ligno cibatum fecit? Sed turrigeros elephantorum miramur humeros, taurorumque colla, & truces [13] in ſublime jactus: tigrium rapinas, leonum jubas, cum rerum natura nuſquam magis, quam in minimis, tota ſit. Quapropter, quæſo, ne noſtra legentes, quoniam [c] ex his ſpernunt multa, etiam relata faſtidio damnent, cum in contemplatione Naturæ nihil poſſit videri ſupervacuum.

II. [1] Inſecta multi negarunt ſpirare, idque ratione perſuadentes, quoniam in viſcera CAP. III. interiora [2] nexus ſpirabilis non ineſſet. Itaque vivere ut fruges, arboreſque: ſed plurimum intereſſe, ſpiret aliquid, an vivat. Eadem de cauſa nec ſanguinem iis eſſe, [3] qui

INTERPRETATIO.

a *Tenui modo.*] Tenui tantum fiſtula cohærentia. Aliquibus vero non abſoluta *in orbem* inciſura eſt, quoniam ambit eam *ex parte* cutis rugoſa: ſed in alvo tantum, aut ſuperne in dorſo flexilis eſt ea ruga, *conſtatque* vertebris imbricum more poſitis.

b *Tergori.*] Cuti, corio.

c *Ex his.*] Ex inſectis, *multi fere* multa ſpernunt: ne tamen etiam ea quæ *de iis* narrantur, faſtidioſe damnent.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Multigenera.*] Vide Notas & Emendationes, num. I. Inſecta porro hoc loco ſubintellige, ex ultima ſuperioris libri ſententia. Sunt enim hæc apta inter ſe, & connexa.

2. *Terreſtrium &c.*] Quoniam alia terreſtrium ritu, pedibus gradiuntur, ut iulus, & centipeda: alia volucrum more, alata ſunt, ut apes & veſpa. Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 1. pag. 401.

3. *Utroque modo.*] Idem quoque genus, inquit, & alatum eſt, & alis caret, ut formicæ: namque ex his quædam volant, quædam alas nullas habent. Ariſtot. loc. cit. Locuſtæ item quædam alas habent, quædam nullas.

4. *Aliqua & pennis.*] Ut terreni vermes.

5. *Inciſuris.*] Secturis, ſegmentis, commiſſuris, quibus inſectorum partes aptæ ſunt inter ſe, & cohærent. Ἐντομὰς Philoſophus appellavit, loc. cit.

6. *Tenui modo.*] Tenui tantum & fiſtuloſo cibi ac ſpiritus meatu inter ſe cohærentia.

7. *Imbricatis flexili.*] Inciſura videlicet flexili, vertebris ſive commiſſuris imbricum modo invicem inſidentibus.

8. *Officina.*] Molitio, fabricatio.

9. *Ut in capaci.*] Nec minore ſolertia, (quanquam id telum, ob exilitatem, cerni oculis vix poteſt,) quam ſi in capaciore materia naturæ induſtria ſe exercuiſſet, ad geminos uſus illud natura fabricatum eſt. Culex, *un moucheron.*

10. *Reciproca.*] Gemina vi inſtruxit, gemina dote.

11. *Geminavit arte.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. *generavit.*

12. *Quos teredini.*] De teredine dicemus, lib. 16 ſect. 80.

13. *In ſublime jactus.*] Quam vim præ ſe ferant, dum vi quædam arrepta in ſublime jaciunt, illi promuſcide, hi cornibus.

Sect. II. 1. *Inſecta multi.*] Ariſtoteles ſane negat, lib 4. hiſtor. animal cap. 9. pag. 488. οὐδὲν γὰρ ἀναπνεῖ τῶν ἐντόμων.

2. *Nexus ſpirabilis.*] Arteria ad pulmonem pertinens, quod unicum vocis edendæ, quæ proprie vox ſit, inſtrumentum eſt. Vide Notas & Emend. num. II.

3. *Qui ſit nullis.*] Ariſtotelis quoque hæc placita ſunt, lib. 2. hiſt. anim. cap. 18. pag. 246. & 247.

ſit nullis carentibus corde atque jecore. [4] Sic nec ſpirare ea, quibus pulmo deſit. Unde numeroſa quæſtionum ſeries exoritur. [5] Iidem enim & vocem eſſe his negant, in tanto murmure apium, cicadarum ſono, & aliis quæ ſuis æſtimabuntur locis. Nam mihi contuenti [6] ſe perſuaſit rerum Natura, nihil incredibile exiſtimare de ea. [7] Nec video, cur magis poſſint non trahere animam talia, & vivere, quam ſpirare ſine viſceribus: quod etiam in marinis docuimus, [a] quamvis arcente [8] ſpiratum denſitate & altitudine humoris. Volare quidem aliqua, [9] & animatu carere in ipſo ſpiritu viventia, habere ſenſum victus, generationis, operis, atque etiam de futuro curam: & quamvis non ſint membra, quæ velut carina ſenſus invehant, [10] eſſe tamen his auditum, olfactum, guſtatum, eximia præterea Naturæ dona, ſolertiam, animum, artem, quis facile crediderit? Sanguinem non eſſe his fateor, ſicut ne terreſtribus quidem cunctis, verum ſimile quiddam. [11] Ut ſepiæ in mari [12] ſanguinis vicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille ſuccus: ſic & inſectis quiſquis eſt vitalis humor, hic erit & ſanguis. [b] Donec æſtimatio ſua cuique ſit, nobis propoſitum eſt, naturas rerum manifeſtas indicare, non cauſas [13] judicare dubias.

Cap. IV. III. Inſecta, ut intelligi poſſit, non videntur nervos habere, nec oſſa, nec ſpinas, nec cartilaginem, [1] nec pinguia, nec carnes, ne cruſtam quidem fragilem, [2] ut quædam marina, [3] nec quæ jure dicatur cutis: ſed mediæ cujuſdam inter omnia hæc naturæ corpus, arenti ſimile, nervo mollius, [4] in reliquis partibus [5] ſiccius vere, quam durius. Et hoc ſolum his eſt, nec præterea aliud. [6] Nihil intus, niſi admodum paucis inteſtinum implicatum. [7] Itaque divulſis præcipua vivacitas, & partium ſingularum palpitatio. Quia quæcumque eſt ratio vitalis, illa non certis ineſt membris, ſed toto in corpore, [8] minime tamen capite, ſolumque non movetur, niſi cum pectore avulſum. In nullo genere plures ſunt pedes. Et quibus ex his plurimi, diutius vivunt divulſa, ut in ſcolopendris videmus. Habent autem oculos, [9] præterque e ſenſibus tactum atque guſtatum: aliqua & odoratum, pauca & auditum.

Cap. V. IV. Sed inter omnia ea principatus apibus, & jure præcipua admiratio; ſolis ex eo genere hominum cauſa genitis. Mella contrahunt, ſuccumque dulciſſimum atque ſubtiliſſimum, ac ſaluberrimum. Favos confingunt & ceras, [1] mille ad uſus vitæ: laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim; & quod maxime mirum ſit, mores habent. Præterea, cum ſint ne-

INTERPRETATIO.

a *Quamvis.*] Quamvis prohibeat ſpirandi facultatem denſitas & altitudo maris.

b *Donec.*] Dum erit fas unicuique, ut libuerit, rem æſtimare.

NOTÆ.

4. *Sic nec ſpirare.*] Ariſt. pag. 245.

5. *Iidem enim & vocem.*] Philoſophus ſubtili admodum diſputatione, lib. 4. hiſt. anim. cap. 9. pag. 486. vocem a ſono differre ſtatuit: ſermonem ab utroque: ſonum & vocem aëre eliſo fieri, nec differre niſi inſtrumentis: quoniam ore tantum fit vox: ſonum in inſectis, ab attritu membrorum: ſermonem, articulatione vocis. Negat deinde alia parte, quam gutture, vocem edi: quamobrem, quæ pulmone carent, atque adeo gutture ſive arteria, carere eadem pariter omni voce.

6. *Se perſuaſit.*] MSS. omnes, *ſemper ſuaſit.*

7. *Nec video.*] Nec video, inquit, intelligi poſſe expeditius quidquam, quod ſpiritum aëremque non trahat, vivere: quam ſpirare aliquid, quod viſceribus his careat. Nam ſine internorum viſcerum pulmone ſpirare marina docuimus: libro nempe 9. ſect. 6. *quoniam & pulmonum vice aliis poſſunt alia ſpirabilia ineſſe viſcera, ita volente natura: ſicut & pro ſanguine eſt multis alius humor:* &c. Vide Notas & Emend. num. III.

8. *Spiratum.*] Sic MSS. omnes, non *ſpiritum.* Sic Tullius *reſpiratum*, quod idem eſt, pro ſpiratione, ſeu reſpiratione dixit, lib. 2. de Nat. Deor.

9. *Et animatu.*] Quis credat ſpirandi facultate carere ea quæ in medio ſpiritu, hoc eſt, in medio aëre vivunt? quibus ineſt auditus, olfactus, guſtatus, quanquam iis ea membra deſunt, quibus in ceteris animantibus, ceu carina aliqua, ſenſus invehuntur?

10. *Eſſe tamen his.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 8. pag. 483.

11. *Ut ſepiæ.*] Vide quæ diximus lib. 9. ſect. 45. de ſepia: de purpura eodem libro, ſect. 60.

12. *Sanguinis vicem.*] MSS. omnes, *ſanguinis vires.*

13. *Judicare dubias.*] Rectius ut in Reg. 2. Pariſ. & vet. Dalec. *indagare.*

Sect. III. 1. *Nec pinguia.*] Nec adipem οὐδὲ πιμελὴν, quia carent ſanguine nimirum, quæ adipis materia eſt. Ariſt. lib. 4. hiſtor. animal. cap. 6. pag. 470.

2. *Ut quædam marina.*] Ut locuſtæ, & cancri, de quibus lib. 9. ſect. 50.

3. *Nec quæ jure.*] Ariſt. Δέρμα δ' ἔχουσι μὲν, πάμπαν δὲ τοῦτο λεπτόν. *Cutem quidem, ſed prætenuem habent.*

4. *In reliquis partibus.*] Iis nimirum quæ vulgo extra corpus cenſentur: cujuſmodi ſunt tauri & ſcarabæi cornua: ſunt enim hæc multo, quam ſint cruſtæ conchlearum, duriores, ut quidam loquuntur: ſive, ut Plinius mavult, ſicciores.

5. *Siccius vere.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Editi perperam, *verius.*

6. *Nihil intus.*] Neque alia intus viſcera, præter inteſtinum, quod in paucis admodum eſt implicatum, ſive inflexum. Ariſtot. pag. 471. ἔντερόν ἐστι, τοῖς μὲν πλείστοις εὐθὺ, καὶ ἁπλοῦν, μέχρι τῆς ἐξόδου ἐστὶν, ὀλίγοις δ' ἑλιγμὸν ἔχει. Sic enim ex Plinio liquet legi oportere, non ὀλίγον, ut vulgo habetur in editis.

7. *Itaque divulſis.*] Inſecta omnia, etiam præciſa, vitam retinent. Reliquum fere caput, exſtat totidem fere verbis apud Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 6. pag. 466.

8. *Minime tamen capite.*] Sive, *in capite.* Facit hoc contra Galenum, qui ruditer nimis putavit in cerebro ſedem eſſe animæ primariam, non in corde: cum tamen etiam anguillarum, & ſerpentium caput præciſum non vivat: ceterum corpus vivat diu: *ſine pectore autem*, ἄνευ δὲ τούτου, inquit Philoſophus, loc. cit. de inſectis agens, ἡ κεφαλὴ οὐ ζῇ, *non vivit caput.*

9. *Præterque.*] Prætereaque. Hæc ſunt & apud Ariſtotelem, lib. 4. hiſt. anim. cap. 8. pag. 477.

Sect. IV. 1. *Mille ad uſus.*] Vide Notas & Emendationes, num. IV. Interim huic Plinianæ de apibus diſputationi, ſi quis Gallicam diſſertationem D. Maraldi adjunxerit, quæ eſt in Hiſtoria Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1712. a pagina 299. ad pag. 335. plurimum ex ea lectione eruditionis colliget & voluptatis.

que manſueti generis, [2] neque feri: tamen tanta eſt Natura rerum, [3] ut prope ex umbra minimi animalis, incomparabile effecerit quiddam. Quos efficaciæ induſtriæque tantæ comparemus nervos? quas vires? [a] quos rationi medius fidius viros? hoc certe præſtantioribus, quo nihil novere, [4] niſi commune. Non ſit de anima quæſtio: conſtet & de ſanguine, quantulum tamen eſſe in tantulis poteſt? Æſtimemus poſtea ingenium.

V [1] Hieme conduntur: unde enim ad pruinas niveſque, & Aquilonum flatus perferendos CAP. VI.
vires? [2] Sane & inſecta omnia, ſed minus diu: quæ parietibus noſtris occultata, mature tepefiunt. Circa apes aut temporum locorumve ratio mutata eſt, aut erraverunt priores. [3] Conduntur a Vergiliarum occaſu, ſed latent [4] ultra exortum: adeo non ad veris initium, [5] ut dixere, [6] nec quiſquam in Italia de alvis exiſtimat. [7] Ante fabas florentes exeunt ad opera & labores: nulluſque, cum per cælum licuit, otio perit dies. [8] Primum favos conſtruunt, ceram fingunt, hoc eſt, domos cellaſque faciunt, Deinde ſobolem, poſtea mella, ceram ex floribus, [9] melliginem e lacrymis arborum, [10] quæ glutinum pariunt, ſalicis, ulmi, arundinis, ſucco, gummi, reſina. [11] His primum [12] alveum ipſum intus totum, ut quodam tectorio, illinunt, & aliis amarioribus ſuccis contra aliarum beſtiolarum aviditates: id ſe facturas conſciæ, quod concupiſci poſſit. His deinde fores quoque latiores [13] circumſtruunt.

VI. Prima fundamenta [1] commoſin vocant periti, ſecunda piſſoceron, tertia propo- CAP. VII.
lin, [2] inter coria ceraſque: magni [3] ad medicamina uſus. Commoſis cruſta eſt prima, [4] ſaporis amari. [5] Piſſoceros ſuper eam venit, [6] picantium modo, ceu dilutior cera. [7] E vitium, populorumque mitiore gummi propolis, [8] craſſioris jam materiæ, [9] additis floribus, [10] nondum tamen cera, ſed favorum ſtabilimentum, qua omnes frigoris aut injuriæ aditus obſtruuntur, odore & ipſa [11] etiamnum gravi, ut qua plerique pro galbano utantur.

INTERPRETATIO.

a *Quos rationi.*] Quos rationi, *qua uti videntur apes*, medius fidius, comparemus viros?

NOTÆ.

2. *Neque feri.*] Ea de re diximus, lib. 8. ſect. 82.

3. *Ut prope ex umbra.*] In umbratili, ut ita dicam, animali, ſumma quædam induſtriæ, ſolertiæ, virium argumenta atque indicia natura concluſit.

4. *Niſi commune.*] Omnia in commune conferunt, conſuluntque. Virgil. lib. 4. Georg. verſ. 153.

Solæ communes natos, conſortia tecta
Urbis habent, magniſque agitant ſub legibus ævum,
Et patriam ſolæ, & certos novere penates.

Ex mox:

Et in medium quæſita reponunt.

Sect. V. 1. *Hieme conduntur.*] Ariſt. lib. 8. hiſtor. animal. cap. 18. pag. 928.

2. *Sane & inſecta.*] Ariſtot. loc. cit. Τὰ δ' ἔντομα σχεδὸν ἅπαντα φωλεῖ, πλὴν εἴ τι ἐν ταῖς οἰκήσεσι συνανθρωπεύεται, αὐτῶν. *Inſecta pæne omnia latent, niſi ſi qua ex ipſis in domiciliis nobiſcum agitant*: nam ea ſcilicet tepore ædium muniunt ſe adverſus gelu.

3. *Conduntur.*] Ariſt. pag. 929. Incidit porro Vergiliarum occaſus in diem XLIV. poſt æquinòctium autumnale, ut alias monuimus.

4. *Ultra exortum.*] Qui incidit in diem XLVIII. poſt æquinoctium vernum, uti dicetur lib. 18. ſect. 59. hoc eſt, circa quintum Idus Maïas, ut ait Columella, lib. 9. cap. 14.

5. *Ut dixere.*] Ariſtoteles metam latendi, ad ver uſque, pag. 929. μέχρι τοῦ ἔαρος, a Vergiliarum occaſu definiit. Sed, ut eſt rite Plinius antea præfatus, locorum ratio poteſt eſſe dverſa: poteſt id quod Ariſtoteles pronunciavit, in Græcia verum eſſe: in Italia, quod Plinius.

6. *Nec quiſquam.*] Nemo, inquit, in Italia ita de alvis, hoc eſt, de alvearibus exiſtimat; ut veris initio putet aut ante Vergiliarum exortum, apes ad opus & laborem exire, aut ſoboli procreandæ vacare. Tum enim Hyginus apud Columellam, loc. cit. incipere ait examina viribus & numero augeri, &c. Et Virgilius, lib. 4. Georg. verſ. 51.

Cum Sol cælum æſtiva luce recluſit,
Illæ continuo ſaltus ſylvaſque peragrant,
Purpureoſque metunt flores,

quos certe non ver ſtatim primum emittit, ſed adultum jām, & affectum.

7. *Ante fabas.*] Ante Idus Maïas. Vide Notas & Emend. num. V

8. *Primum favos.*] Quæ deinceps, reliqua ſectione hac continentur, habet etiam Ariſt. lib. 9. hiſtor. anim. cap. 64. pag. 1108.

9. *Melliginem.*] Melligo vocatur primum veluti tectorium, quo ſolum apes obliniunt, contra beſtiolarum incurſus.

10. *Quæ glutinum.*] Quæ ſunt quoquo modo glutinoſæ: quæ ſuccum exſudant gummi vel reſinæ modo. De ſalicis ſucco, lib. 24. ſect. 37. arundinis, ſect. 50.

11. *His primum.*] Ariſt. pag. 1109.

12. *Alveum.*] *Alvum* MSS. omnes ubique exhibent: & alvum pro alveo, ſeu alveari, veteres paſſim dixêre.

13. *Circumſtruunt.*] Hoc eſt, acceſſionem materiæ adjungunt oſtiis, ſi latiora ſunt. Καὶ τὰς εἰσόδους ἢ παροικοδομοῦσιν, ἐὰν εὐρεῖαι ὦσιν. Ariſt. Albertus item, ex Philoſopho, ut apparet, lib 8. de anim. tract. 4. cap. 3. pag. 267. *Et ſi foramina, per quæ ſunt introitus, forte ſunt nimis ampla, hujuſmodi florum illinitionibus ſtrictos eos faciunt.*

Sect. VI. 1. *Commoſin.*] Vide Notas & Emendat. num. VI.

2. *Inter coria.*] Inter priora duo veluti tectoria, commoſin nempe, piſſoceronque, & favorum ceram. In ædificiis cruſtas & linamenta calcis aut arenæ, lutive, Latini coria nuncupant: noſtrates, *des couches*. Inde ducta metaphora.

3. *Ad medicamina.*] De his agemus lib. 22. ſect. 50.

4. *Saporis amari.*] Μίτυς quoque, quæ commoſi ex parte aliqua ſimilis eſt, quod ea alvearii oſtium in ipſo primo aditu oblinitur, odore pariter acri eſt, τὴν ὀσμὴν δριμύ, nempe ad deterrendas ab ingreſſu ſaporis gravitate beſtiolas.

5. *Piſſoceros.*] Πισσόκηρος, quod Latine *ceropiceum linimentum*, poſſis appellare. Nomen habet a πίσσα *pix*, & κηρὸς, *cera*. Hoc illud eſt glutinum, quo rimis domorum oblinendis apes uti cecinit Virgilius, lib. 4. Georg. verſ. 40.

Collectumque hæc ipſa ad munera gluten,
Et viſco & Phrygiæ ſervant pice lentius Idæ.

Albertus, lib. 8. de animal. tract. 4. cap. 3. pag. 267. ait eſſe pingue oleum inſtar ceræ pice admixtæ.

6. *Picantium modo.*] Perinde quaſi apes ipſæ eo favos picare velint: qui enim picant vaſa, picem diluere ſolent, ut liquidior inhæreſcat lateribus vaſorum: laiter, caduca. Picare *vernir.*

7. *E vitium populorumque.*] Vide Notas & Emendationes, num. VII.

8. *Craſſioris jam materiæ.*] Libentius multo agnoverim, craſſiori, ſubintelligens ex ſuperioribus, *venit*: ut ſit ſententia, ſpiſſiori jam materiæ, quippe quæ ex duplici corio tectoriove conſtet, corium advenire ac ſuperaddi tertium, propolim nimirum: adjici etiam flores, &c.

9. *Additis floribus.*] Succo florum. *Fuco & floribus*, inquit Virgil. verſ. 39.

10. *Nondum tamen cera.*] Sed ceræ tamen ſimilis, κηροειδὴς, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 106.

11. *Etiamnum gravi.*] Vehementi, non tamen acerbo, aut injucundo. Dioſc. loc. cit. εὐώδη & στυράκιζουσαν, odoratam

VII. Præter hæc convehitur [1] erithace, quam aliqui [2] ſandaracam, alii [3] cerinthum vocant. Hic erit apium, dum operantur, cibus, qui ſæpe invenitur in favorum inanitatibus ſepoſitus, & ipſe amari ſaporis. Gignitur autem rore verno, & arborum ſucco, gummium modo, Africi minor, Auſtri flatu nigrior, Aquilonibus melior & rubens, plurimus in Græcis nucibus. [4] Menecrates florem eſſe dicit, ſed nemo præter eum.

CAP. VIII. VIII. Ceras ex omnium arborum ſatorumque floribus confingunt, excepta [1] rumice & echinopode. [2] Herbarum hæc genera. Falſo excipitur [3] & ſpartum: quippe cum in Hiſpania multa in ſpartariis mella herbam eam ſapiant. [4] Falſo & oleas excipi arbitror, [5] quippe olivæ proventu plurima examina gigni certum eſt. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus inſidunt. Operantur intra ſexaginta paſſus: & ſubinde conſumptis in proximo floribus, ſpeculatores ad pabula ulteriora mittunt. Noctu deprehenſæ in expeditione excubant ſupinæ, ut alas a rore protegant.

CAP. IX. IX. Ne quis miretur amore earum captos, [1] Ariſtomachum Solenſem duodeſexaginta annis nihil aliud egiſſe: Philiſcum vero Thaſium in deſertis apes colentem Agrium cognominatum: qui ambo ſcripſere de his.

CAPUT X. X. Ratio operis. [1] Interdiu ſtatio ad portas more caſtrorum, [2] noctu quies in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. [3] Tunc univerſæ provolant, ſi dies mitis futurus eſt. [4] Prædivinant enim ventos imbreſque, & ſe continent tectis. Itaque temperie cæli, (& hoc inter præſcita habent:) cum agmen ad opera proceſſit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttaſque lanugine totius corporis. [5] Quibus eſt earum adoleſcentia, ad opera exeunt, & ſupradicta convehunt: [6] ſeniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id naturâ ſcabra, pedes priores roſtro: totæque onuſtæ remeant ſarcina [7] pandatæ. [8] Excipiunt eas ternæ, quaternæque, & exonerant. Sunt enim intus quoque officia diviſa. Aliæ ſtruunt, aliæ poliunt, aliæ ſuggerunt, aliæ cibum comparant ex eo quod allatum eſt. Neque enim ſeparatim veſcuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. [9] Struunt orſæ a concameratione alvei, [a] textumque velut a ſumma tela deducunt, limitibus binis [10] circa ſingulos actus, ut aliis intrent, aliis exeant.

INTERPRETATIO.

a *Textumque.*] Et quaſi telam texant, a ſummo tecto ſuum opus deducunt, gemina via circa ſingulos actus relicta, &c.

NOTÆ.

& ſtyraci affinem ait eſſe.

Sect. VII. 1. *Erithace.*] Ἐριθάκη Ariſtoteli, lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 614. & Varroni lib. 3. de re ruſt. cap. 16. pag. 109.

2. *Sandaracam.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. 64. pag. 1124. ait eſſe quiddam ceræ duritia ſimile, apium cibum, quem quidam nominant σανδαράκην. Nihil habet hæc ſandaraca mellea & ceraginoſa, præter nomen, affinitatis aut ſimilitudinis cum ea, quam inter pigmenta Plinius commemorat, lib. 35. ſect. 55.

3. *Cerinthum.*] Ariſt. loc. cit. pag. 1108. Ἔστι δ' αὐταῖς καὶ ἄλλη τροφή, ἣν καλοῦσί τινες κήρινθον· ἔστι δὲ τοῦτο ὑποδεέστερον, καὶ γλυκύτητα συκώδη ἔχον. Κομίζουσι δὲ τοῦτο τοῖς σκέλεσι, καθάπερ καὶ τὸν κηρόν. *Eſt & alius apibus cibus, quem cerinthum vocant. Eſt hoc deterius, dulcedinem tamen fici habens: gerunt hoc cruribus, quemadmodum & ceram.* Utriuſque appellationis meminit Heſychius, pag. 525. Κήρινθος, ἡ λεγομένη ἐριθάκη· ἔστι δὲ τροφὴ ἣν παρατίθενται ἑαυταῖς αἱ μέλισσαι. Eſt aliud porro cerinthæ ignobile gramen, de quo Virgilius, lib. 4. Georg. verſ. 63. aliud cerinthus: illud herbæ genus de quo lib. 21. ſect. 41. iſtud medium quiddam inter mel & ceram: præſtantius cera quidem ad cibatum: idem melle inferius.

4. *Menecrates florem.*] Vide Notas & Emendationes, num. VIII. Deceptum Menecratem apparet, qui cerinthum a cerintha, ut diximus, non ſatis apte ſejunxerit: ac cerinthum florem eſſe arbitratus ſit: quod de cerintha alii merito prædicarunt.

Sect. VIII. 1. *Rumice.*] De rumice, ſiue lapatho, lib. 19. ſect. 60. & lib. 20. ſect. 85. De echinopode, (ſic enim ex MSS. Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. & vet. Dalec. ſecuti Turnebum, lib. 23. Adverſ. cap. 12. pag. 759. pro *chenopode* legimus:) mentio habetur in Epigrammate vetere, quod ex Plutarcho idem Turnebus refert. Vide & Conſtantini Lexicon.

2. *Herbarum hæc genera.*] In multas deinde ſpecies ſeſe ſpargentia. Lapathi quidem ſpecies locis proxime citatis refert. Echinopodis, quo nomine nihil eum aliud quam tribulos intellexiſſe arbitror, lib. 21. ſect. 58.

3. *Et ſpartum.*] De ſparto, lib. 19. ſect. 7. Columella, lib. 9. cap. 4. pag. 321. *Ex omnibus*, inquit, *deterrimæ notæ mel habetur nemorenſe, quod ex ſparto atque arbuto provenit*, &c.

4. *Falſo & oleas.*] Ex olea ceram apes carpere Varro docet, lib. 3. de re ruſt. cap. 16. pag. 110. poſt Ariſtotelem, lib. 9. hiſt. cap. 64. pag. 114. Non ex flore quidem, ut Plinius recte obſervat, lib. 21. ſect. 41. ſed ex frondium partibus, quæ cum craſſiores ſint quam florum, ceræ fingendæ videntur eſſe accommodatiores. Id a ſe viſum obſervatumque ſæpius ſcribit Albertus, lib. 8. de anim. tract. 4. cap. 3. pag. 268.

5. *Quippe olivæ.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 608.

Sect. IX. 1. *Ariſtomachum.*] Ariſtodemum perperam, ut opinor, appellat auctor Sermonis XV. ad fratres in Eremo, inter opera Auguſtini. *Philoſophus*, inquit, *Ariſtodemus annis multis inſudavit naturam apis inveſtigare, nec finaliter potuit.*

Sect. X. 1. *Interdiu.*] Virgil. lib. 4. Georg. verſ. 165.

Sunt quibus ad portam cecidit cuſtodia ſorti.

2. *Noctu quies.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1133. De bombo apum, Feſtus: *Bombitatio eſt ſonus apum, ab ipſo ſonitu dictus: ſicut mugitus boum, hinnitus equorum.* Græca vox βόμβος eſt.

3. *Tunc univerſæ.*] Ariſt. loc. cit.

4. *Prædivinant.*] Ariſt. pag. 1136. Theoph.. lib. de ſignis temp. pag. 125. & Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. XI. Virgil. lib. 4. Georg. verſ. 191.

Nec vero a ſtabulis pluvia impendente recedunt
Longius, aut credunt cælo adventantibus Euris:
Sed circum tutæ ſub mœnibus urbis aquantur,
Excurſuſque breves tentant.

5. *Quibus eſt.*] Ariſt. pag. 1128.

6. *Seniores intus.*] Virgil. verſ. 178.

Grandævis oppida curæ,
Et munire favos, & Dædala fingere tecta.

7. *Pandatæ.*] Incurvatæ ſub onere. Id vero fabulam ſapere Gaſſendus arbitratur, eſſeque contra naturam volatus, pag. 118. in Laërt.

8. *Excipiunt.*] Ariſt pag. 1113. Virgil.

Aut onera accipiunt venientum.

9. *Struunt orſæ.*] Initium favorum a camera, ſeu tecto alveorum ducitur. Vide Notas & Emendationes, num. IX.

10. *Circa ſingulos actus.*] Actus eſt, inquit Plinius lib. 18.

[11] Favi ſuperiore parte affixi, & paulum etiam lateribus ſimul hærent, & pendent una. [12] Alveum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter popoſcit alveus: aliquando & duorum generum: cum duo examina concordibus populis diſſimiles [13] habuêre ritus. [14] Ruentes ceras fulciunt, [15] pilarum intergerinis ſic a ſolo fornicatis, ne deſit aditus ad ſarciendum. [16] Primi fere tres verſus inanes ſtruuntur, ne promptum ſit quod invitet furantem. Noviſſimi maxime implentur melle: ideoque [17] averſa alvo favi eximuntur. [a] Gerulæ ſecundos flatus captant. [18] Si cooriatur procella, apprehenſi ponduſculo lapilli ſe librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Juxta vero terram volant in adverſo flatu [19] vepribus evitatis. Mira obſervatio operis. [20] Ceſſantium inertiam notant, caſtigant mox, & puniunt morte. Mira munditia. [21] Amoliuntur omnia e medio, nullæque inter opera ſpurcitiæ jacent. [22] Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congeſta in locum, turbidis diebus & operis otio egerunt. [23] Cum adveſperaſcit, in alveo ſtrepunt minus ac minus, donec una circumvolet eodem, quo excitavit, bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc caſtrorum more. Tunc repente omnes conticeſcunt. * Domos primum [24] plebei [25] exædificant, *Cap. XI. deinde regibus. [26] Si ſperatur largior proventus, adjiciuntur contubernia [27] & fucis. [28] Hæ cellarum minimæ, ſed ipſi majores apibus.

XI. [1] Sunt autem fuci, ſine aculeo, velut imperfectæ apes, noviſſimæque, a feſſis & jam emeritis inchoatæ, ſerotinus fetus, & quaſi ſervitia verarum apium: quamobrem imperant iis, primoſque in opera expellunt, [2] tardantes ſine clementia puniunt. Neque in opere tantum, [3] ſed in fetu quoque adjuvant eas, multum ad calorem conferente turba. Certe quo major eorum fuit multitudo, hoc major fiet examinum proventus. [4] Cum mella cœperunt matureſcere, abigunt eos: multæque ſingulos aggreſſæ trucidant. Nec id genus, niſi vere, conſpicitur. [5] Fucus ademptis alis in alveum rejectus, ipſe ceteris adimit.

XII. Regias imperatoribus futuris [1] in ima parte alvei exſtruunt amplas, magnificas,

INTERPRETATIO.

a *Gerulæ.*] Quæ flores comportant domum.

NOTÆ.

ſect. 3. *in quo boves aguntur cum aratro, uno impetu juſto. Hic duplicatus in longitudinem jugerum facit.* Hinc ducta metaphora ab opere boum ad apum labores, ut jugerum, ſic pariter alveum, in quo ſe iſtæ exercent, in plures actus, ſeu partes, Plinius dividit, ut actus vocetur in alvei ædificatione, id quod opere juſto in diem apes efficiunt.

11. *Favi ſuperiore.*] Colum. lib. 9. cap. 15. *Sed omnes favi ſemper cavearum* (hoc eſt, alveorum) *tectis, & paululum lateribus adhærentes, dependent, ita ne ſolum contingant, quoniam id præbet examinibus iter.* Favos appellat orbes illos, ſeu panes, in quibus ſunt cellæ apium ſexangulæ complures. Virgilius, *crates favorum.* Et Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 16. *Favus eſt, quem fingunt apes multicavatum e cera, cum ſingula cava ſena latera habeant.*

12. *Alveum.*] Sive, ut MSS. & paſſim Varro atque Columella, *alvum.* Favorum, inquit, forma ac diſpoſitio hujuſmodi eſt, qualis figura alveorum & modus, qui modo quadrati fiunt, modo teretes ac rotundi. Colum. loc. cit. *Ceterum figura cerarum talis, qualis & habitus domicilii: nam & quadrata, & rotunda ſpatia: nec minus longa, ſuam ſpeciem, velut formæ quædam, favis præbent: ideoque non ſemper ejuſdem figuræ reperiuntur favi.*

13. *Habuere ritus.*] Vide Notas & Emend. num. X.

14. *Ruentes ceras.*] Ariſt. lib. hiſt. cap. 64. Καὶ τὰ πίπτοντα δὲ τῶν κηρίων ὀρθοῦσιν αἱ μέλιτται, καὶ ὑφιστᾶσιν ἐρείσματα &c. *Collabentes etiam favos erigunt apes, fulturaſque ſeu pilas ſubſtituunt, ut ſubire queant,* &c.

15. *Pilas.*] Pilas ab imo ſolo in fornicum ſimilitudinem exſtruunt, certis intervallis diſcretas, quæ ceras gerant, ac ſuſtineant, unde intergerinæ appellatæ. Sumpta metaphora ab intergerinis, ſive, ut alii malunt, intergerivis parietibus, quibus id nomen factum, auctore Feſto, *quod inter confines ſtruuntur, & quaſi intergeruntur.*

16. *Primi fere.*] Ariſt. pag. 1111. Ὅσον ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς στίχους κύκλῳ, βραχεῖαι καὶ κεναὶ μέλιτος, *ordines duo aut tres in orbem breves ſunt, & melle vacui.*

17. *Averſa alvo.*] Averſo alveari, hoc eſt, ut Columella loquitur, lib. 9. cap. 15. a poſteriore parte alvearis.

18. *Si cooriatur.*] Ariſt. pag. 1129. Virgil. lib. 4. Georg. verſ. 194.

Et ſæpe lapillos,
Ut cymbæ inſtabiles fluctu jactante ſaburram
Tollunt: his ſe ſe per inania nubila librant.

19. *Vepribus evitatis.*] Quoniam ab iis ægre ſe ſe admodum explicant, ut & ab ovium lanis: quemadmodum dicetur ſect. 19. Vide Notas & Emend. num. XI.

20. *Ceſſantium.*] Ariſt. pag. 1133.

21. *Amoliuntur.*] Ariſt. pag. 1126.

22. *Quin & excrementa.*] Ariſt. pag. 1132. Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. XI. Albertus, lib. 8. de anim. tract. 4. cap. 4. pag. 271.

23. *Cum adveſperaſcit.*] Ariſt. pag. 1133. & Ælianus, loc. cit. Virgilius, lib. 4. Georg. verſ. 186.

Veſper ubi e paſtu tandem decedere campis
Admonuit: tum tecta petunt, tum corpora curant.
Fit ſonitus, muſſantque oras & limina circum.
Poſt, ubi jam thalamis ſe compoſuêre, ſiletur
In noctem, feſſoſque ſopor ſuus occupat artus.

24. *Plebei.*] Vetere ſcriptura, pro *plebi.*

25. *Exædificant.*] Apes nimirum, non fuci: quod indicandum fuit, ne quem forte in fraudem impelleret lemma olim capiti præfixum, *De fucis*, quod ab hac ſententia Plinii editores inconſulte admodum ducere hactenus initium voluerunt.

26. *Si ſperatur.*] Hæc totidem verbis Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1109. *Apes*, inquit, *primum favos conſtruunt, in quibus ipſæ oriri conſueverunt: deinde regios, cum fetura largior futura eſt: Fucarios denique, cum mellis abundantiam ſignificant:* Πλάττουσι δὲ κηρία πρῶτον ἐν οἷς αὐταὶ γίνονται· εἶτ' ἐν οἷς οἱ καλούμενοι βασιλεῖς... ὅταν ᾖ πολυγονία· τὰ δὲ κηφήνια, ἐὰν μέλιτος ἀφθονίαν ἐπισημαίνῃ.

27. *Et fucis.*] *Bourdons*, κηφῆνες.

28. *Hæ cellarum.*] Vide Notas & Emend. num. XII.

Sect. XI. 1. *Sunt autem fuci.*] Phædrus, lib. 3. fab. 13. de fucis:

Non inconveniens corpus, & par eſt color, &c.

2. *Tardantes.*] Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 9.

3. *Sed in fetu.*] Columella, lib. 9. cap. 15. pag. 341. *Verumtamen ad procreationem ſobolis conferre aliquid hi fuci videntur, inſidentes ſeminibus quibus apes figurantur: itaque ad fovendam & educandam novam prolem familiarius admittuntur. Excluſis deinde pullis, extra tecta proturbantur.*

4. *Cum mella.*] Columella loc. cit. *Mellis maturitas intelligitur, cum animadvertimus fucos ab apibus expelli ac fugari, quod eſt genus amplioris incrementi, ſimillimum api. Et ut ait Virgilius, ignavum fucos pecus, & ſine induſtria favis aſſidens: nam neque alimenta congerit, & ab aliis invecta conſumit.* Palladius quoque in Junio, tit. 7.

5. *Fucus ademptis.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

Sect. XII. 1. *In ima parte.*] Vide Notas & Emendationes, num. XIV.

ſeparatas, tuberculo eminentes: [2] quod ſi exprimatur, non gignuntur ſoboles. [a] [3] Sexangulæ omnes cellæ, ſingulorum ex pedum opere. [4] Nihil horum ſtato tempore, [5] ſed

* Cap. XII.

rapiunt diebus ſerenis munia. Et melle uno alterove ad ſummum die cellas replent. * Venit hoc [6] ex aëre, & maxime [7] ſiderum exortu, præcipueque [8] ipſo Sirio exſplendeſcente fit: nec omnino prius [9] Vergiliarum exortu, ſublucanis temporibus. Itaque tum prima aurora folia arborum melle roſcida inveniuntur: ac ſi qui matutino ſub dio fuere, unctas liquore veſtes, capillumque concretum ſentiunt. Sive ille eſt cæli ſudor, ſive quædam ſiderum ſaliva, ſive purgantis ſe aëris ſuccus, [10] utinamque eſſet & purus ac liquidus, & ſuæ naturæ, qualis defluit primo: nunc vero e tanta cadens altitudine, multumque dum venit, ſordeſcens, & obvio terræ halitu infectus; præterea e fronde ac pabulis potus, & [11] in uterculos congeſtus apum ([12] ore enim eum vomunt:) ad hæc ſucco florum corruptus, & alveis maceratus, totieſque mutatus, magnam tamen cæleſtis naturæ voluptatem affert.

Cap. XIII.

XIII. Ibi optimus ſemper, [b] [1] ubi optimorum doliolis florum conditur. [2] Atticæ regionis hoc, & Siculæ, Hymetto, & Hybla, ab locis: mox [3] Calydna inſula. [4] Eſt autem initio mel, ut aqua, dilutum, & primis diebus fervet, ut muſta, ſeque purgat: viceſimo die craſſeſcit, mox obducitur [5] tenui membrana, quæ fervoris ipſius ſpumâ concreſcit. Sorbetur optimum, & minime fronde infectum, e quercus, tiliæ, arundinum foliis.

Caput XIV.

XIV. Summa quidem bonitatis natione conſtat, ([1] ut ſupra diximus) pluribus modis: Aliubi enim favi cera ſpectabiles gignuntur, ut in Pelignis, Sicilia: aliubi mellis copia, ut [2] in Creta, Cypro, Africa: aliubi magnitudine, ut in ſeptemtrionalibus, viſo jam in Germania octo pedum longitudinis favo, in cava parte nigro.

In quocumque tamen tractu terna ſunt mellis genera. Vernum [3] ex floribus conſtructo favo, quod ideo vocatur [4] anthinum. Hoc quidam atringi vetant, ut largo alimento valida exeat ſoboles. Alii ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna ſequatur ubertas, [5] magnorum ſiderum exortu. Præterea [6] ſolſtitio, cum thymum & uva florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Eſt autem [7] in eximendis favis neceſſaria diſpenſatio, quoniam inopia cibi deſperant, moriunturque, aut diffugiunt: contra co-

Interpretatio.

a *Sexangulæ.*] *Cum ſint* cellæ omnes ſexangulæ, *totidemque apibus pedes*, ſinguli pedes *ſingulos cellarum angulos* elaborant.

b *Ubi optimorum.*] Ubi optimorum florum calyculis *exceptus* reconditur. Atticæ regionis hæc propria dos, & Siculæ, ex bonitate ſoli.

Notæ.

2. *Quod ſi.*] Quod turbeculum ſi prematur. Vide Notas & Emend. num. cit.

3. *Sexangulæ.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 16. *Non in favo ſexangulis cella, totidem quot habet apis ipſa pedes? quod Geometræ ἑξάγωνον*, &c. Et rurſum: *Favus eſt, quem fingunt apes multicavatum e cera, cum ſingula cava ſena latera habeant, quot ſingulis pedes dedit natura.*

4. *Nihil horum.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1122.

5. *Sed rapiunt.*] Obeunt ſine cunctatione. Silius, lib. 13.

Rapiunt ſibi quiſque laborem.

6. *Ex aëre.*] Seneca, ep. 85. *Quibuſdam placet*, inquit, *non faciendi mellis ſcientiam apibus eſſe, ſed colligendi. Hinc mel aërium Virgilio, quod ex rore aëris factum:*

Protinus aërii mellis cæleſtia dona.

7. *Siderum exortu.*] Exortu ſideris cujuſcumque, ſed nobilium maxime, ut idem ait, ſect. 14.

8. *Ipſo Sirio.*] Canicula. Vide Notas & Emendationes, num. XV.

9. *Vergiliarum.*] Circa quintum Idus Maïas, ut diximus ſect. 5. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 612. ὅλως δ' οὐ γίνεται μέλι πρὸ Πλειάδος ἐπιτολῆς. Vide Notas & Emend. num. XVI.

10. *Utinamqve eſſet.*] MSS. *ſive quæ eſt.* Parm. *ſive aquæ eſt.* Haud ita recte.

11. *In uterculos.*] MSS. omnes, *utriculo.* Forte, *ventriculo.*

12. *Ore enim.*] Ariſt. pag. 614. Τὸ μέλι δὲ ἐμεῖ εἰς τὸ κύτταρον, *mel ore vomunt in cellas.* Sunt qui exiſtiment mel eſſe apum excrementum. Ait Gaſſendus in Laërt pag. 1118. credibile eſſe, id quidquid eſt liquoris, quod ab apibus ex floribus colligitur, a proboſcidula exſugi, tranſmitti in ſtomachum, & parte ejus in alimentum verſa, reliquam in parte idonea aliqua abſolvi, vertique in mel, perinde atque in uberibus animalium lacteſcentium, id quod eſt ex alimento reſiduum, in lac transformatur: idque intra ipſa alveria diebus ſingulis exonerari. An vero ore vomatur, an alia parte egeratur, difficillimum eſſe obſervatu: probabilius parte alia egeri, ſi quidem conficitur, non factum affertur.

Sect. XIII. 1. *Ubi optimorum.*] Ubi ſuaviſſimorum florum calyculis, ceu doliolis quibuſdam, e cælo decidens excipitur, ac veluti reconditus ſervatur. Et ſane obſervamus apes non tam ipſis florum foliolis inſiſtere, quam proboſcidulas immittere in ipſa florum veluti centra, ſive quaſi umbilicos, quibus ros ille melleus inſtillatur, ubi melleum quiddam, ut plurimum ſubſternitur: quod in narciſſis in primis perſpicuum eſt. Iterum ea voce, *doliolis*, eadem ſententia poſterius abutitur Plinius, ſect. 15.

2. *Atticæ regionis hoc.*] De Hymetto & Hybla, illo Atticæ, iſto Siculæ regionis monte, diximus in Geographicis. Eadem ac Plinius tradit etiam Diophanes, cujus verba recitantur in Geopon. lib. 15. cap. 7. pag. 417.

3. *Calydna.*] De qua Plinius, lib. IV. ſect. XXIV. Strabo, lib. 10. Geogr. pag. 489. ad calcem libri, cum de Calydnis inſulis egiſſet, ita concludit: *Totum quidem mel quod in inſulis fit, plerumque egregium, & Attico quod certare poſſit: excellit autem, & reliquis inſularibus Calymnium anteit:* μάλιστα δὲ τὸ Καλύμνιον.

4. *Eſt autem.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 612.

5. *Tenui membrana.*] Exteriore cruſta, qualem in pulte cernimus vi caloris concreſcere.

Sect. XIV. 1. *Ut ſupra.*] Proxime ſuperiore ſectione.

2. *In Creta.*] Virgilius de apibus, libro IV. Georgic. verſ. 152. ubi tamen Curetes ſunt ii, de quibus lib. 4. ſect. 2.

Curetum ſonitus, crepitantiaque æra ſecutæ,
Dictæo cæli Regem pavere ſub antro.

Hoc eſt, Jovem: quem melle Cretico paſtum fuiſſe fabulæ finxere, ut ſignificarent, temperatiſſimum eſſe Creticum cælum, aëris ibi adſpirationem eſſe ſuavem. Nam Jovem pro cælo, hoc eſt, pro aëre dixere: ut *ſub Jove frigido.*

3. *Ex floribus.*] Hyginus ſimiliter: qui apud Colum. lib. 9. cap. 14. ait *ex floribus ceras fieri: ex matutino rore mella, quæ tanto meliorem qualitatem capiunt, quanto jucundiore ſit materia cera confecta.*

4. *Anthinum.*] Ἄνθινον floridum.

5. *Magnorum ſiderum.*] Vergiliarum, Arcturi; Caniculæ. Colum. lib. 9. cap. 14.

6. *Solſtitio.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

7. *In eximendis favis.*] Sive in caſtrandis alvis, ut loqui-

pia

pia ignaviam affert : [8] ac jam melle , non erithace paſcuntur. Ergo diligentiores ex hac vindemia [9] duodecimam partem apibus relinquunt. [10] Dies ſtatus inchoandæ , ut quadam lege naturæ , ſi ſcire aut obſervare homines velint , triceſimus ab educto examine : [11] fereque Maïo menſe includitur hæc vindemia.

Alterum genus eſt mellis æſtivi , quod ideo vocatur ὡραῖον , a tempeſtivitate præcipua , ipſo Sirio exſplendeſcente poſt ſolſtitium diebus tricenis fere. Immenſa circa hoc ſubtilitas Naturæ mortalibus patefacta eſt , niſi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet. Namque ab exortu ſideris cujuſcumque , ſed nobilium maxime , [12] aut cæleſtis arcus , ſi non ſequantur imbres , ſed ros tepeſcat Solis radiis , medicamenta , non mella , gignuntur : oculis , ulceribus , interniſque viſceribus , dona cæleſtia. [13] Quod ſi ſervetur hoc Sirio exoriente , caſuque congruat in eumdem diem , ut ſæpe , Veneris , aut Jovis , Mercuriive exortus , non alia ſuavitas , viſque mortalium malis a morte vocandis , quam divini nectaris , fiat.

XV. Mel plenilunio uberius capitur , ſerena die pinguius. In omni melle , quod per ſe fluxit , ut muſtum oleumque , [1] appellatur acetum. Maxime laudabile eſt etiam omne rutilum , [2] vel ſic auribus aptiſſimum. In æſtimatu eſt e thymo , [3] coloris aurei , ſaporis gratiſſimi. [a] Quod fit palam [4] doliolis , pingue : [5] marino e rore , ſpiſſum. [6] Quod concreſcit autem , minime laudatur. [7] Thymoſum non coït , & tactu prætenuia fila mittit : quod primum gravitatis argumentum eſt. [8] Abrumpi ſtatim & reſilire guttas , vilitatis indicium habetur. [b] [9] Sequens probatio , ut ſit odoratum , & ex dulci acre , glutinoſum , perlucidum. Æſtiva mellatione [10] decimam partem [11] Caſſio Dionyſio apibus relinqui placet , ſi plenæ fuerint alvi : ſi minus , pro rata portione : aut ſi inanes , omnino non attingi. Huic vindemiæ Attici ſignum dedere [12] initium caprifici : [13] alii diem Vulcano ſacrum. CAP. XV.

Tertium genus mellis , minime probatum , ſilveſtre , quod [14] ericæum vocant. Convehitur poſt primos autumni imbres , cum erice ſola floret in ſilvis , ob id arenoſo ſimile. Gignitur id maxime Arcturi exortu [15] ex ante pridie Idus Septembris. [16] Quidam CAPUT XVI.

INTERPRETATIO.

a *Quod fit.*] Quod fieri cernimus ex florum calyculis , pingue eſt : quod e roſmarino , ſpiſſum.

b *Sequens.*] Alterum probandi mellis experimentum eſt.

NOTÆ.

tur Columella , lib. 9. cap. 15. Diſpenſationem hanc Græci *οἰκονομίαν* vocant.

8. *Ac jam melle.*] Faſtidiri in cibo erithace incipit , ſi copia mellis adeſt.

9. *Duodecimam partem.*] Vide Notas & Emendationes , num. XVIII.

10. *Dies ſtatus.*] Certus eſt , inquit , & ratus , inchoandæ hujus vindemiæ dies : triceſimus nempe , poſtquam

Emiſſum caveis ad ſidera cæli
Nare per æſtatem liquidam ſuſpexeris agmen.

Vide Notas & Emend. num. XVIII.

11. *Fereque Maïo.*] Didymus in Geopon. lib. 15. cap. 5. pag. 415. ipſo Vergiliarum exortu , Maio ineunte , in Græcia ſcilicet.

12. *Aut cæleſtis arcus.*] Ita codd. omnes MSS Rectius forſan , *aut cæleſti arcu.* Vim hanc cæleſtis arcus Plinius ipſe explicat , lib. 12. ſect. 53. neque ſe tamen celebratæ in vulgus opinionis ſponſorem facit. *Tradunt* , inquit , *in quocumque frutice curvetur arcus cæleſtis , eamdem quæ ſit aſpalatho : ſuavitatem odoris exſiſtere : ſed in aſpalatho inenarrabilem quamdam.*

13. *Quod ſi ſervetur hoc.*] Hoc mel æſtivum.

Sect. XV. 1. *Appellatur acetum.*] Ita MSS. omnes. Mel præſtantiſſimum optimumque Græca hæc vox ſonat. Heſych. Ἀκητὸν , κράτιστον. Confirmatque hanc interpretationem id quod ſtatim ſubjungitur : *Maxime laudabile eſt etiam* . &c. Palladius in Junio , tit. 7. *Mella* , inquit , *conficimus expreſſis diligenter favis. Mel recens paucis diebus apertis vaſculis habendum eſt , atque in ſummitate purgandum , donec refrigerato calore muſti more deferveat : Nobilius mel erit , quod ante expreſſionem ſecundam velut ſponte profluxerit.*

2. *Vel ſic auribus.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

3. *Coloris aurei.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1131. ἔστι δὲ καλὸν χρυσοειδές. Galenus , lib. 1. de Antid. cap. 2. pag. 868. ὠχρὸν pallidum anteponit. Forte , ut facer Vates , *in pallore auri.* Et Catullus , epigr. 76. *Statua inaurata pallidior.*

4. *Doliolis.*] Supra ſect. 13. *Ibi optimus ſemper , ubi optimorum doliolis florum conditur.* Vide Notas & Emendationes , num. XX.

5. *Marino e rore.*] De Rore marino dicemus lib. 24. ſect. 59. Cave hic rorem marinum pro rore dici exiſtimes , qui decidat in maritimo tractu : nam quæ Romanæ ferant aures vel marini roris eo ſenſu , vel mediterranei ſimiliter roris fieri mentionem ?

6. *Quod concreſcit.*] Quod grumoſum eſt , nimiſve craſſum , παχὺ καὶ θρομβῶδες , inquit Galenus loc. cit.

7. *Thymoſum.*] Liquidum illud eſt , tactu læve , ac ſi digito trahatur , ſibi cohærens & continuum manet : ſublatum in ſublime , ſenſim ac lente defluit , in tenuia fila deſinens. Hæc totidem verbis Diophanes in Geopon. lib 15. cap. 7. pag. 417.

8. *Abrumpi.*] Si cum digito id attollis , ac fluere ſinis ; non ſit viſcoſum ; nec , ut diximus , in fila tenuia diſtendatur ; ſed divellatur , abrumpaturque , διασπώμενον καὶ ἀπορρηγνύμενον , improbatur. Galenus loc. cit.

9. *Sequens probatio.*] Totidem verbis Dioſcor. lib. 2. cap. 101. Ἔστι δὲ δοκιμώτερον τὸ γλυκύτερον καὶ δριμὺ , εὐωδέστερον , ὑπόξανθον , οὐχ ὑγρὸν , ὅλκιμον δὲ καὶ εὔτονον , &c.

10. *Decimam partem.*] Sic & Didymus in Geopon. lib. 15. cap. 5. pag. 416.

11. *Caſſio Dionyſio.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

12. *Initium caprifici.*] Tempus illud quo fieri caprificatio incipit , hoc eſt , menſe Junio , circa ſolſtitia ; ut ſcribit Palladius in Junio , tit. 5. Nos de caprificatione ſuo loco dicturi ſumus , lib. 15. ſect. 21. Vide Notas & Emend. n. XXII.

13. *Alii.*] Itali ſcilicet , apud quos ſerius , quam in Attica , opera hæc ruſtica perfici ſolent. Diem Vulcano ſacrum Kalendarium vetus Ruſticum apud Gruterum , pag. 139. Auguſto menſi aſſignat : alterum , pag. 133. decimo Kal. Septemb.

14. *Ericæum.*] Ἐρεικαῖον , vel ἐρικαῖον , ab ἐρείκη vel ἐρίκη , de qua Dioſc. lib. 1. cap. 117. Ἐρείκη , inquit , fruticoſa eſt arbor , myricæ ſimilis , at longe minor , cujus flore dum utuntur apes , minime probatum mel efficiunt : ᾧ τῷ ἄνθει μέλιτται χρώμεναι , μέλι ἐργάζονται οὐ σπουδαῖον. Dicemus nos de ea plura , lib. 24. ſect. 39.

15. *Ex ante pridie.*] Ita MSS. Perperam editi , *a pridie.* Compendioſa locutio eſt familiaris veteribus , pro *ante diem qui pridie Idus eſt ; finitum atque exactum.* Arcturum vero hoc ipſo die oriri , Plinius ipſe auctor eſt , lib. 18. ſect. 74.

16. *Quidam æſtivum.*] Sive ſecundam. Hos ſequitur Varro , lib. 3. de re ruſt. cap. 16. pag. 112. *Eximendorum favorum.*

æſtivam mellationem ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium autumni ab eo ſuperſint [17] dies quatuordecim: & ab æquinoctio ad Vergiliarum occaſum diebus XLVIII. [18] plurima ſit erice. Athenienſes [19] tetralicem appellant, Eubœa ſiſaram, quam putant apibus eſſe gratiſſimam, fortaſſis quia tunc nulla alia ſit copia. [20] Hæc ergo mellatio, fine vindemiæ [21] & Vergiliarum occaſu, Idibus Novembris fere includitur. [22] Relinqui ex ea duas partes apibus ratio perſuadet, & ſemper eas partes favorum, quæ habeant erithacen. [23] A bruma ad Arcturi exortum [24] diebus LX. ſomno aluntur ſine ullo cibo. Ab Arcturi exortu ad æquinoctium vernum tepidiore tractu jam vigilant: ſed etiam tunc alveo ſe continent, ſervatoſque in id tempus cibos repetunt. In Italia vero hoc idem a Vergiliarum exortu [25] faciunt: in eum dormiunt.

Alvos quidam in eximendo melle expendunt, [26] ita diribentes quantum relinquant. [27] Æquitas ſiquidem etiam in eis obſtringitur: feruntque ſocietate fraudata alvos mori. [28] In primis ergo præcipitur, ut loti purique eximant mella. [29] Et furem [30] mulierumque menſes odere. Cum eximuntur mella, apes [31] abigi fumo utiliſſimum, ne iraſcantur, aut ipſæ avide vorent. Fumo crebriore etiam ignavia earum excitatur ad opera. [32] Nam niſi incubavere, favos lividos faciunt. [33] Rurſus nimio fumo inficiuntur: quarum injuriam celerrime ſentiunt mella, vel minimo [34] contactu roris aceſcentia. Et ob id inter genera ſervatur, [35] quod acapnon vocant.

XVI. 1. Fetus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & ſubtilis quæſtio fuit. Apium enim coïtus viſus eſt numquam. [2] Plures exiſtimavere oportere confici floribus compoſitis apte atque utiliter. [3] Aliqui coïtu unius, qui rex in quoque appellatur examine. Hunc eſſe ſolum marem, præcipua magnitudine, ne fatiſcat. Ideo fetum ſine eo non edi: apeſque reliquas, tamquam marem feminas comitari, non tamquam ducem: quam probabilem alias ſententiam fucorum proventus coarguit. Quæ enim ratio, ut idem coïtus alios perfectos, imperfectos generet alios? Propior vero [4] prior exiſtimatio fieret, ni rurſus alia difficultas occurreret. [5] Quippe naſcuntur aliquando in extremis favis apes grandiores, quæ ceteras fugant. [6] Oeſtrus vocatur hoc malum: quonam modo naſcens, ſi ipſæ fingunt?

NOTÆ.

inquit, *primum putant eſſe tempus Vergiliarum exortu. Secundum, æſtate acta, antequam totus exoriatur Arcturus. Tertium, poſt Vergiliarum occaſum.* Et Columella, lib. 9. cap. 14. *Poſt Arcturi exortum, circa æquinoctium Libræ, favorum ſecunda eſt exemptio.*

17. *Dies XIV.*] Numeratis ſcilicet extremis duobus, & eo qui Idus antecedit, & octavo Kalendas Octobris, quem in diem æquinoctium cadit.

18. *Plurima ſit erice.*] Uti ex erice Plinius, ſic ex tamaricis floribus Columella, (qui frutex ericæ ſimilis, ſed paulo major eſt) apes mella cibariis hiemis reponere ſcribit, loc. cit.

19. *Tetralicem.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

20. *Hæc ergo.*] Tertia nempe, ſive autumnalis, ut ex Varrone modo diximus.

21. *Et Vergiliarum.*] Ita fere Didymus in Geopon. lib. 15. cap. 5. pag. 415.

22. *Relinqui ex ea.*] Ita Didymus, loc. cit. pag. 416.

23. *A bruma.*] Columella, lib. 9. cap. 14. *Poſt confectam brumam, diebus fere XL. quidquid eſt repoſiti mellis conſumunt: & ſæpe etiam vacuatis ceris uſque in ortum Arcturi, qui eſt ab Idibus Februarii, jejunæ favis accubantes, torpent more ſerpentum*, &c.

24. *Diebus LX.*] Quantum eſt dierum a bruma ad Idus Februar.

25. *Faciunt.*] Hoc eſt, cibos tum repetunt: nam uſque ad Vergiliarum exortum dormiunt, circiter Idus Maïas.

26. *Ita diribentes.*] Reg. 1. Colb. 1. 2. & Pariſ. *dirimentes.* Reg. 2. *diripientes.* Sententia eſt, quoſdam æquis partibus favos dividere, ut tantum eximant, quantum relinquant.

27. *Æquitas.*] Servari quaſdam, inquit, leges æquitatis volunt ab hominibus, quorum utilitatibus laborant: iis neglectis, alvi moriuntur.

28. *In primis ergo.*] Columella, lib. 9. cap. 14. *Maxime cuſtodiendum*, inquit, *curatori qui apes nutrit, cum alvos tractare debebit, uti pridie caſtus ſit ab rebus venereis, neve temulentus, nec niſi lotus ad eas accedat: abſtineatque fere ab omnibus redolentibus eſculentis, ut ſunt ſalſamenta*, &c. Eadem repetit Palladius, in Martio, tit. 15.

29. *Et furem.*] Quoniam furto ſubtractæ peſſime favificare creduntur, Plinio ipſo teſte, libro XIX. ſect. XXXVII.

30. *Mulierumque.*] Affine eſt quod ait Florentinus in Geopon. lib. 15. cap. 2. pag. 410. de apibus: καὶ γυναιξὶ δὲ ἐπέρχονται, μάλιστα ταῖς ἀφροδισιαζομέναις.

31. *Abigi fumo.*] Quem ex galbano uſto, aridove fimo bubulo excitari jubent Palladius in Junio, tit. 7. & Colum. lib. 9. cap. 15.

32. *Nam niſi incubavere.*] Columella, lib. 9. ad calcem, cap. 13.

33. *Rurſus.*] Etſi crebrior fumus proſit, at nimius nocet. Tunc & ipſæ mella vorant apes, θυμιώμεναι γὰρ, καὶ σφόδρα πονοῦσαι ὑπὸ τοῦ καπνοῦ, τότε μάλιστα τὸ μέλι ἐσθίουσιν. Ariſt. lib. 9. hiſt. animal. cap. 64. pag. 1107.

34. *Contactu roris.*] Sic libri omnes. Rorem pro fumo dixit, qui cum rei cuipiam adhæreſcit, in rorem fere ſolvitur. Non intellexit hoc Pintianus, qui *oris*, libris invitis reponit.

35. *Quod acapnon.*] Ἄκαπνον, ſine fumo: vel ut Strabo vocat, lib. 9. pag. 400. ἀκάπνιστον, quo nomine Atticum mel appellari ſcribit, quod fiebat citra fumum. In vita S. Joannis Eleemoſyn. die XXIII. Jan. apud Bolland. cap. IV. inſcripta laguncula, *Mel optimum, mel ſine fumo.* Vide Notas & Emend. num. XXIV.

Sect. XVI. 1. *Fetus quonam.*] Sunt hæc totidem plane verbis apud Ariſtotelem, lib. 5. hiſtor. animal. cap. 19. pag. 608.

2. *Plures.*] Ariſtot. loc. cit. Hos inter poëtice Virgilius ludit, lib. 4. Georg. verſ. 197.

Illum adeo placuiſſe apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora ſegnes
In Venerem ſolvunt, aut fetus nixibus edunt:
Verum ipſæ foliis natos, & ſuavibus herbis
Ore legunt: ipſæ regem parvoſque Quirites
Sufficiunt: aulaſque & cerea regna refigunt.

3. *Aliqui coïtu.*] Ariſt. loc. cit.

4. *Prior exiſtimatio.*] Virgiliana ſententia, quam retulimus.

5. *Quippe naſcuntur.*] Columella, lib. 9. cap. 14. pag. 337. ubi de examinum incremento agit. *Eodemque tempore*, inquit, *progenerantur in extremis partibus favorum amplioris magnitudinis fetus, quam ſint ceterarum apum: eoſque nonnulli putant eſſe reges. Verum quidam Græcorum auctores οἴστρους appellant, ab eo quod exagitent, neque patiantur examina conquieſcere: Itaque præcipiunt eos enecari.*

6. *Oeſtrus.*] Aſilus hic Virgilianus eſt: quem, ut ille ait, *Oeſtrum Græci vertêre vocantes.* Diverſus a tabano, origine, forma, nomine. Oeſtrus enim in extremis favis naſcitur: in ligno tabanus, ut dicetur ſect. 38. Oeſtrus rufus eſt, & minor: tabanus niger, majorque. Οἶστρος Græcis eſt qui Latinis aſilus: tabanus Latinis, qui Græcis μύωψ. Utrumque genus hominem rarius petit: frequentius armenta. Οἶστρον & μύωπα ſecernit Philoſophus, lib. 1. hiſt. anim. pag. 49. Galli appellatione non diſtinguunt, ſed communi inſigniunt, *un Taon*; ſive, ut vulgo efferunt, *un Ton.*

[7] Quod certum eſt, gallinarum modo incubant. Id quod excluſum eſt, primum vermiculus videtur candidus, jacens tranſverſus, adhærenſque [8] ita ut pars ceræ videatur. [9] Rex ſtatim mellei coloris, ut electo flore ex omni copia factus, neque vermiculus, ſed ſtatim penniger. [10] Cetera turba cum formam capere cœpit, nymphæ vocantur: [11] ut fuci, ſirenes, aut cephenes. [12] Si quis alterutris capita demat, priuſquam pennas habeant, pro gratiſſimo ſunt pabulo matribus. Tempore procedente inſtillant cibos, atque incubant, maxime murmurantes, caloris (ut putant) faciendi gratia, neceſſarii excludendis pullis, donec ruptis [13] membranis, quæ ſingulos cingunt ovorum modo, univerſum agmen emergat. Spectatum hoc Romæ Conſularis cujuſdam ſuburbano, alveis cornu laternæ tranſlucido factis. Fetus intra XLV. diem peragitur. Fit in favis quibuſdam, [14] qui vocatur clavus, amaræ duritia ceræ, cum fetum inde non eduxere, morbo, aut ignavia, aut infecunditate naturali. Hic eſt abortus apium. Protinus autem educti operantur quadam diſciplina cum matribus: regemque juvenem æqualis turba comitatur.

[15] Reges plures inchoantur, ne deſint. [16] Poſtea ex his ſoboles cum adulta eſſe cœpit, concordi ſuffragio deterrimos necant, ne diſtrahant agmina. Duo autem genera eorum: [17] melior niger variuſque. [18] Omnibus forma ſemper egregia & duplo quam ceteris major, pennæ breviores, crura recta, ingreſſus celſior, in fronte macula quodam diademate candicans. Multum etiam nitore a vulgo differunt. CAP. XVII.

XVII. Quærat nunc aliquis, unuſne Hercules fuerit, [1] & quot Liberi Patres, & reliqua vetuſtatis ſitu obruta? Ecce in re parva, villiſque noſtris annexa, cujus aſſidua copia eſt, non conſtat inter auctores: [2] rex nullumne ſolus habeat aculeum, majeſtate tantum armatus: an dederit eum quidem natura, ſed uſum ejus illi tantum negaverit. [3] Illud conſtat, imperatorem aculeo non uti. Mira plebei circa eum obedientia. [4] Cum procedit, una eſt totum examen, circaque eum globatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore, cum populus in labore eſt, ipſe opera intus circuit, ſimilis exhortanti, ſolus immunis. Circa eum ſatellites quidam lictoreſque, aſſidui cuſtodes auctoritatis. [5] Procedit foras non niſi migraturo examine. [6] Id multo intelligitur ante, aliquot diebus murmure intus ſtrepente, apparatus indice diem tempeſtivum eligentium. [7] Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum proceſſere, ſe quæque proximam illi cupit eſſe, & in officio conſpici gaudet. [8] Feſſum humeris ſublevant: validius fatigatum ex toto portant. [9] Si qua laſſata deficit, aut forte aberravit, odore perſequitur. Ubicumque ille conſedit, ibi cunctarum caſtra ſunt.

XVIII. Tunc oſtenta faciunt privata ac publica, [1] uva dependente in domibus templiſve, [2] ſæpe expiata magnis eventibus. [3] Sedere in ore infantis tum etiam Platonis,

NOTÆ.

7. *Quod certum eſt.*] Ariſtot. lib. 5. hiſtor. anim. cap. 19. pag. 614. Apes ex fetu fieri, fetum eſſe folliculum ovo ſimilem, hunc matres incubare gallinarum more, obſervatum eſt.

8. *Ita ut pars ceræ videatur.*] Vide Notas & Emendat. num. XXV.

9. *Rex ſtatim.*] Ariſtot. loc. cit. pag. 615. Inter apum & regum ova, diſcrimen: Regio melleus color, apum candidus.

10. *Cetera turba.*] Apum plebeïarum. Ariſt. loc. cit. pag. 18. pag. 598.

11. *Ut fuci.*] Inter apum & fucorum ova, diſcrimen primo nullum: ſed cum formam capere genus utrumque cœpit, eſt inter ea differentia nominis: apes enim juniores, nymphæ: fuci: *σειρῆνες* aut *κηφῆνες* vocantur, qui cum adultiores ſunt, fuci cognominantur. Σειρὴν Æliano, lib. 4. hiſtor. anim. cap. 5. *μελίσσης ὄνομα*. Κηφήνιον fuci fetus Ariſtoteli paſſim, ut *κηφὴν fucus.*

12. *Si quis alterutris.*] Seu nymphis, ſeu ſirenibus. Ariſt. loc. cit. cap. 19. pag. 616.

13. *Membraneis.*] Ariſt. pag. 615. Tubera & coopercula Palladius vocat, in Junio, tit. 7.

14. *Qui vocatur clavus.*] Clavus, inquit, dicitur, cum folliculus ille, quem & ovo ſimilem, & fetum apium eſſe diximus, ſeu matrum ignavia, ſeu morbo aliquo neglectus, ceræ inſtar induruit, & amarorem ſimul quemdam refert. Hic eſt abortus apium. Vide Notas & Emend. num. XXVI.

15. *Reges plures.*] Ariſtoteles, lib. 9. hiſt. cap. 64. pag. 1118.

16. *Poſtea.*] Ariſt. totidem verbis, loc. cit.

17. *Melior niger.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII. Nigrum appellat variumque, illum ipſum qui Virgilio rutilis clarus ſquamis, & maculis inſignis aureis appellatur.

18. *Omnibus.*] Ariſtot. lib. 5. hiſt. animal. cap. 19. pag. 608.

Sect. XVII. 1. *Et quot Liberi Patres.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

2. *Rex nullumne.*] Seneca, lib. 1. de Clem. cap. 19. pag. 627. *Rex ipſe ſine aculeo eſt, &c.*

3. *Illud conſtat.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. animal. cap. 19. pag. 610. Baſil. in Hexaëm. homil. 8. pag. 102.

4. *Cum procedit.*] Virgil. lib. 4. Georg. verſ. 215.

Ille operum cuſtos, illum admirantur, & omnes
Circumſtant fremitu denſo, ſtipantque frequentes,
Et ſæpe attollunt humeris, & corpora bello
Objectant, pulcramque petunt per vulnera mortem.

5. *Procedit foras.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1121.

6. *Id multo.*] Ariſt. loco cit. Columella, lib. 9. cap. 9. pag. 329. *Fere ante triduum quam eruptionem facturæ ſint, velut militaria ſigna moventium tumultus ac murmur exoritur: ex quo, ut veriſſime dicit Virgilius,*

Corda licet vulgi præſciſcere: namque morantes
Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
Auditur fractos ſonitus imitata tubarum.

7. *Si quis alam ei detruncet.*] Vel alarum extrema infringat, *λαβὼν ἠρέμα τὸν βασιλέα*, inquit Didymus in Geopon. lib. 15. cap. 4. pag. 414. *τῶν πτερῶν θλίξον αὐτοῦ τὰ ἄκρα.* Virgil. libro citato, verſ. 106.

Tu regibus alas
Eripe: non illis quiſquam cunctantibus altum
Ire iter, aut caſtris audebit vellere ſigna.

Columella item, lib. 9. cap. 10.

8. *Feſſum.*] Ariſt. loc. cit. pag. 1112. Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. XI.

9. *Si qua laſſata.*] Si qua ex plebeiis apibus, ex agmine & ſatellitio regis. Vide Notas & Emend. num. XXIX.

Sect. XVIII. 1. *Uva dependente.*] Cum in uvæ unius ſpeciem totum examen dependeret, e templis, caſtris, domibuſve privatis. Id quoque refert inter oſtenta Satyricus vates, Satyr. 13. verſ. 68. *Si*, inquit, inter alia,

Examenque apium longa conſederit uva
Culmine delubri.

2. *Sæpe expiata.*] Supplicationibus decretis, inſtituto carmine, &c. Vide Jul. Obſeq. cap. 103. pag. 54.

3. *Sedere in ore.*] Hoc ipſum referunt Cicero, lib. 1. de Divin. pag. 189. Valerius Max. lib. 1. cap. 6. pag. 30. & e Græcis prolixe Ælianus, lib. 10. Var. hiſt. cap. 21. qui

ſuavitatem illam prædulcis eloquii portendentes. Sedere in caſtris Druſi Imperatoris, cum proſperrime pugnatum [4] apud Arbalonem eſt, haud quaquam perpetua aruſpicum conjectura, [5] qui dirum id oſtentum exiſtimant ſemper. Duce prehenſo totum tenetur agmen: [6] amiſſo dilabitur, migratque ad alios. Eſſe utique ſine rege non poſſunt. [7] Invitæ autem interimunt eos, cum plures fuere, potiuſque naſcentium domos diruunt, [8] ſi proventus deſperatur: tunc & fucos abigunt. Quanquam de iis video dubitari, propriumque iis genus eſſe [9] aliquos exiſtimare, ſicut furibus, grandiſſimis inter illas, ſed nigris, lataque alvo: ita appellatis, quia furtim devorent mella. Certum eſt, ab apibus fucos interfici. Utique [10] regem non habent. Sed quomodo ſine aculeo naſcantur, in quæſtione eſt.

[11] Humido vere melior fetus: ſicco, mel copioſius. Quod ſi defecerit [12] aliquas alvos cibus, impetum in proximas faciunt rapinæ propoſito. At illæ contra dirigunt aciem: & [13] ſi cuſtos adſit, alterutra pars, quæ ſibi favere ſentit, non appetit eum. Ex aliis quoque ſæpe dimicant cauſis, eaſque acies contrarias duo imperatores inſtruunt, maxime rixa in convehendis floribus exorta, & ſuos quibuſque evocantibus: [14] quæ dimicatio injectu pulveris, [15] aut fumo tota diſcutitur. [16] Reconciliatur vero lacte vel aqua mulſa.

Cap. XVIII. XIX. Apes ſunt & ruſticæ ſilveſtreſque, [1] horridæ aſpectu, multo iracundiores, ſed opere ac labore præſtantes. [2] Urbanarum duo genera: optimæ breves, variæque, & in rotunditatem compactiles: deteriores longæ, & quibus ſimilitudo veſparum: etiamnum deterrimæ ex iis [3] piloſæ. [4] In Ponto ſunt quædam albæ, quæ bis in menſe mella faciunt. Circa Thermodoontem autem fluvium duo genera: aliarum, [5] quæ in arboribus mellificant: aliarum, quæ ſub terra, [6] triplici cerarum ordine, uberrimi proventus.

Aculeum apibus natura dedit ventri conſertum. [7] Ad unum ictum hoc infixo, quidam eas ſtatim emori putant. Aliqui non niſi in tantum adacto, [8] ut inteſtini quidpiam

Notæ.

& idem de Pindaro narrat. De D. Ambroſio, Paulinus in ejus vita.

4. *Apud Arbalonem.*] Locus eſt incerti hodie ſitus in Chattis, vel in Cheruſcis. Fuit hic Nero Claudius Druſus Germanicus Imp. Tiberii Imp. frater, a quo adverſus Sicambros feliciter eſſe pugnatum, auctor eſt Dio, lib. 54. pag. 544. Simile tamen prodigium alterum, quanquam eventu diſpari, eidem Druſo contigiſſe, hoc ipſo bello Germanico, ſed diverſo fortaſſis prælio, ſcribit Julius Obſequens, cap. 132. pag. 73. *Paulo Fabio*, inquit, *Q. Ælio Coſſ. in Germania, in caſtris Druſi examen apum in tabernaculo Hoſtilii Rutilii Præfecti caſtrorum conſedit .... Multitudo Romanorum per inſidias ſubjecta eſt.*

5. *Qui dirum id.*] Julius Obſeq. cap. 130. *In caſtris Caſſii*, inquit, *examen apum conſedit: locus aruſpicum juſſu intercluſus interius ducto vallo.* Similia exempla ſimileſque metus, vide apud Dionem, lib. 47. pag. 328. & 351. Libro item 74. pag. 842. in Severo. Appian. lib. 4. bell. Civil. pag. 668. Jul. Obſeq. cap. 95. & 113. Cicero, orat. de Aruſp. reſp. *Si examen apum ludis in ſcenam veniſſet, aruſpices acciendos ex Etruria putaremus: atque in apum fortaſſe examine nos ex Etruſcorum ſcriptis aruſpices, ut a ſervitio caveremus, monerent.* Bene certe ominatus eſt vates ille de Summo Pontifice Urbano VIII. cujus inſigne gentilitium tres apes fuere, hoc carmine:

Vrbani imperium vis dicam quale futurum?
Dum dominantur apes, copia mellis erit.

6. *Amiſſo.*] Illud Virgilianum habuit tum ob oculos, lib. 4. Georg. verſ. 212.

Rege incolumi, mens omnibus una eſt:
Amiſſo, rupere fidem: conſtructaque mella
Diripuere ipſæ, & crates ſolvere favorum.

7. *Invitæ.*] Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 4. cap. 3. pag. 268.

8. *Si proventus.*] Si mellis inopiam futuram præſentiant: ὅταν δ' ὑπολίπῃ τὸ μέλι, τοὺς κηφῆνας ἐκβάλλουσι. Ariſtoteles, lib. 9. cap. 64. pag. 1128.

9. *Aliquos exiſtimare.*] Sic Ariſtoteles, tum libro 5. cap. 19. pag. 610. de hiſt. animal. tum libro 9. cap. 64. pag. 1116. quatuor apum genera diſtinguit. Primum, quod antecellit ceteris, parvum, rotundum, varium: Alterum, oblongum, & veſpæ ſimile: Tertium, furem appellatum, ὁ φὼρ καλούμενος, nigrum, alvo lato. Quartum, fucum, omnium maximum, ſine aculeo, ignavum. Miror nonnullos apud Varronem, furem fucumque confundere: *Fur*, inquit, *qui vocatur ab aliis fucus.*

10. *Regem non habent.*] Fuci nimirum. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 609.

11. *Humido vere.*] Ariſt. pag. 611. de apibus: αὐχμοῦ μὲν ὄντος, μέλι ἐργάζονται μᾶλλον· ἐπομβρίας δὲ, γόνον. *Sicco tempore plus mellis operantur: pluvio, feturæ ſtudent.*

12. *Aliquas alvos.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXX.

13. *Si cuſtos.*] Cuſtos apium, curator alvearis. Albertus M. id etiam refert, lib. 8. de anim. tract. 4. cap. 4. pag. 270.

14. *Quæ dimicatio.*] Colum. lib. 9. cap. 9. pag. 329. *Pugna quidem vel unius inter ſe diſſidentis, vel duoram examinum diſcordantium, facile compeſcitur. Nam, ut Virgilius ait,*

Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta
Pulveris exigui jactu compreſſa quieſcent,

aut mulſo, paſſove, aut alio quovis liquore ſimili reſperſo, &c.

15. *Aut fumo.*] Nam, ut Virgilius cecinit, lib. 12. Æneïd. cum paſtor

Veſtigavit apes, fumoque implevit amaro:
Illæ intus trepidæ rerum, per cerea caſtra
Diſcurrunt, &c.

16. *Reconciliatur.*] Varro lib. 3. de re ruſt. cap. 16. pag. 112. *Quæ crebrius inter ſe pugnabunt, aſpergi eas oportet aqua mulſa: quo facto non modo deſiſtunt pugna, ſed etiam conferciunt ſe lingentes: eo magis ſi mulſo ſunt aſperſæ, quo propter odorem avidius applicant ſe, atque obſtupeſcunt potantes.* Sic & Pallad. lib. 7. in Junio, tit. 7. pag. 125.

Sect. XIX. 1. *Horridæ aſpectu.*] Sic eas deſcribit Ariſtot. lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1116. δασύτεραι, καὶ ἐλάττους, καὶ ἐργαστικώτεραι, καὶ χαλεπώτεραι: hirſutiores, minores, operantiores, acerbiores.

2. *Vrbanarum, &c.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. animal. cap. 19. pag. 610. Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 16. pag. 110. *De reliquis apibus optima eſt parva, varia, rotunda*, &c. Colum. lib. 9. cap. 3. pag. 319.

3. *Piloſæ.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

4. *In Ponto.*] De Ponti & Thermodoontis apibus, hæc totidem verbis Ariſt. loc. cit. pag. 617.

5. *Quæ in arboribus.*] Rectius, quam *in alveis*, ἐν τοῖς σμήνεσι. In Sarmatia, Scythiaque ad Tanaïm, quæ Moſcovitis paret, arborum cava pleniſſima mellis ſunt: ubi indigenæ ſæpenumero appetentibus mel urſis inſidiantur.

6. *Triplici cerarum.*] Triplices, inquit, in terra condunt favos: ποιοῦσι τριπλᾶ κηρία ἐν τῇ γῇ. Ariſt.

7. *Ad unum ictum.*] Virgil. lib. 4. Georg. verſ. 237.

Et ſpicula cæca relinquunt
Affixæ venis, animaſque in vulnere ponunt.

Ariſtotelis hæc ſententia eſt, tum lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 355. tum lib. 9. cap. 64. pag. 1125. Lepide in eam ſententiam Seneca, lib. 1. de Clementia, cap. 19. *Vtinam quidem eadem homini lex eſſet*, quæ apibus, *& ira cum telo frangeretur, nec ſæpius liceret nocere, quam ſemel: nec alienis viribus exercere odia. Facile enim laſſaretur furor, ſi per ſe ſibi ſatisfaceret, & mortis periculo ſi vim ſuam effunderet.*

8. *Vt inteſtini.*] Negat Philoſophus, pag. 1125. percutientes apes poſſe aculeum ſalvo inteſtino recipere: inte-

ſequatur: ſed fucos poſtea eſſe, nec mella facere, velut caſtratis viribus, pariterque & nocere & prodeſſe deſinere. [9] Eſt in exemplis, equos ab iis occiſos.

[10] Odere fœdos odores, proculque fugiunt, [11] ſed & fictos. [12] Itaque unguenta redolentes infeſtant, ipſæ plurimorum animalium injuriis obnoxiæ. [13] Impugnant eas naturæ ejuſdem degeneres veſpæ, atque crabrones: etiam e culicum genere, qui vocantur [14] muliones: populantur [15] hirundines, [16] & quædam aliæ aves. Inſidiantur aquantibus [17] ranæ, [18] quæ maxima earum eſt operatio tum; cum ſobolem faciunt. Nec hæ tantum quæ ſtagna & rivos obſident, [19] verum & rubetæ veniunt ultro, adrepenteſque foribus per eas [20] ſufflant: ad hoc provolant, confeſtimque abripiuntur. [21] Nec ſentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ [22] & oves, difficile ſe a lanis earum explicantibus. [23] Cancrorum etiam odore, ſi quis juxta coquat, exanimantur.

XX. 1. Quin & morbos ſuapte natura ſentiunt. Index eorum triſtitia torpens, & cum ante fores in teporem Solis promotis aliæ cibos miniſtrant, cum defunctas progerunt, funerantiumque more comitantur exſequias. [2] Rege ea peſte conſumpto mœret plebs ignavo dolore: [3] non cibos convehens, non procedens, triſti tantum murmure glomeratur circa corpus ejus. Subtrahitur itaque [4] diducta multitudine: alias ſpectantes exanimem, luctum non minuunt. Tunc quoque ni ſubveniatur, fame moriuntur. [5] Hilaritate igitur & nitore ſanitas æſtimatur. * Sunt & operis morbi: [6] cum favos explent, [7] cleron vocant. Item [8] blapſigoniam, ſi fetum non peragunt. *CAPUT XIX.

XXI. Inimica eſt [1] & echo reſultanti ſono, qui pavidas alterno pulſet ictu: inimica & nebula. [2] Aranei quoque vel maxime hoſtiles: cum prævaluere ut intexant, enecant alveos. [3] Papilio etiam ignavus & inhonoratus, luminibus accenſis advolitans, peſtifer, nec uno modo. Nam & ipſe ceras depaſcitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur: fila etiam araneoſa, quacumque inceſſit, alarum maxime lanugine obtexit. Naſcuntur [4] & in ipſo ligno teredines, quæ ceras præcipue appetunt. Infeſtat

NOTÆ.

ſtino quippe continuatur aculeus. Ita & Albertus M. lib. 8. de anim. tract. 4. cap. 4. pag. 270.

9. *Eſt in exemplis.*] Ariſt. pag. 1126. ubi Scaliger ex patre audiſſe ſe narrat, de tirunculo Gallo in Calabria, bello Carolino, cum mel ſurripuiſſet, injuria affectis apibus atque everſis alveariis, ubi veſpere equum conſcendiſſet, potum vehens, cum pariter atque equum ab apibus interfectum.

10. *Odere fœdos.*] Ariſt. loc. cit. & ex eo Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 58. Didymus in Geopon. lib. 15. cap. 3. pag. 413. Palladius, lib. 1. cap. 37. *Sed ab apium caſtris longe ſint omnia odoris horrendi, balneæ, ſtabula, coquinæ fuſoria*, &c.

11. *Sed & fictos.*] Hoc eſt, factos ſive compoſitos, cujuſmodi unguenta ſunt: quæ ſunt reperta, ut ait Plinius, lib. 13. luxuria miſcente plura ſimul, & e cunctis unum odorem faciente. Vide Notas & Emend. num. XXXII.

12. *Itaque unguenta.*] Ariſtot. & Ælian. cit. Auctor item libri de Mirab. Auſcult. pag. 1152. Theophr. libro 6. de cauſis, cap. 4. pag 357. *Πολεμοῦσι δὲ σφόδρα καὶ αἱ μέλιτται τοῖς μεμυρισμένοις.*

13. *Impugnant eas.*] Ariſt. pag. 1124. Ælianus, libro 5. hiſt. anim. cap. XI. Virgil. lib. 4. Georg. v. 245.

Aut aſper crabro imparibus ſe immiſcuit armis.

Colum. lib. 9. cap. 14. pag. 338.

14. *Muliones.*] Οἱ κνῖπες Ariſtoteli, lib. 4. hiſt. anim. cap. 8. pag. 483. non ἐμπίδες, ut Dalecampius & alii arbitrantur. Ἐμπίδα culicem Plinius ubique vertit. Mulio e culicum genere eſt. Muliones dici videntur, quod mulos in via æſtate vexant.

15. *Hirundines.*] Virgil. lib. 4. Georg. v. 13.

Abſint & picti ſqualentia terga lacerti
Pinguibus a ſtabulis, meropeſque, aliæque volucres,
Et manibus Progne pectus ſignata cruentis.
Omnia nam late vaſtant, &c.

16. *Et quædam aliæ.*] Merops, & ægithalus. Ariſtot. lib. 9. pag. 1124. & Ælian. lib. 1. hiſt. anim. cap. 58.

17. *Ranæ.*] Ariſt. pag. 1124. & Ælianus, loco cit. Albertus Magnus, lib. 8. de anim. tract. 4. cap. 4. pag. 27. *Quando apes*, inquit, *veniunt ad aquam volentes bibere, ſuperveniunt eis ranæ, & araneæ aquaticæ, & interficiunt eas, & devorantur a ranis.*

18. *Quæ maxima.*] Aquatio nimirum. Nam ſine aqua, inquit Colum. lib. 9. cap. 5. neque favi, neque mella, nec pulli denique figurantur.

19. *Verum & rubetæ, &c.*] Ariſt. pag. 1127.

20. *Sufflant.*] Ut ea novitate ac pernicie excitæ apes exeant: Sunt enim rubetæ venenatæ, & apium avidæ.

21. *Nec ſentire.*] Ariſt. loc. cit.

22. *Et oves.*] Ariſt. pag. 1135.

23. *Cancrorum.*] Virgil. lib. 4. Georg. verſ. 47.

Neve rubentes
Ure foco cancros.

Palladius item, lib. 1. cap. 37. *Vitetur odor cœni, & cancer aduſtus*, &c.

Sect. XX. 1. *Quin & morbos.*] Accepta hæc a Virgilio, lib. 4. Georg. verſ. 251.

Si vero, quoniam caſus apibus quoque noſtros
Vita tulit, triſti languebunt corpora morbo:
Quod jam non dubiis poteris cognoſcere ſignis:
Continuo eſt ægris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt, &c.

2. *Rege ea peſte.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1112.

3. *Non cibos.*] Mella non fieri, μέλι οὐκ ἐγγίνεσθαι. Ariſt.

4. *Diducta.*] Summota prius, ac diſſipata.

5. *Hilaritate.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 16. pag. 110.

6. *Cum favos explent.*] Hoc eſt, minuunt, non replent. Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

7. *Cleron vocant.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXXIV.

8. *Blapſigoniam.*] Βλαψιγονίαν, quaſi partus læſionem, a βλάπτω quod *lædo*, & γονὴ quod fetum ſonat. Explicat id morbi genus Columella, lib. 9. cap. 13. pag. 335. *Eſt & illa cauſa interitus*, inquit, *quod interdum continuis annis plurimi flores proveniunt, & apes magis mellificiis, quam fetibus, ſtudent. Itaque nonnulli, quibus eſt minor harum rerum ſcientia, magnis fructibus delectantur, ignorantes exitium apibus imminere*, &c.

Sect. XXI. 1. *Et echo.*] Collocanda negat alvearia Virgilius, lib. 4. Georg. v. 50.

Ubi concava pulſu
Saxa ſonant, vociſque offenſa reſultat imago.

Columella, lib. 9. cap. 5. pag. 322. *Nec minus vitentur cavæ rupes, aut valles argutæ, quas Græci ἤχους vocant.* Pallad. quoque, lib. 1. cap. 37. pag. 33.

2. *Aranei quoque.*] Qui primo vermiculi, κλῆροι nuncupati, poſt aranei, telamque texunt, & favos populantur. Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 32. pag. 978. & Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 4. cap. 3. pag. 268. Virgil. lib. 4. Georg. v. 246. de iis quæ apibus ſunt infeſta:

Aut inviſa Minervæ
In foribus laxos ſuſpendit aranea caſſes.

3. *Papilio.*] Ariſt. loc. cit. totidem verbis. Eſt ille autem non vulgaris noſter papilio, ſed ei ſimilis, οἷον ὁ ἠπίολος, luminibus accenſis pariter advolitans: Papilionis genus appellat Columella, lib. 9. cap. 7.

4. *Et in ipſo ligno.*] Τερηδόνες Ariſtoteli loc. cit. nominantur: Virgilio, lib. 4. Georgic. v. 246. *Durum tineæ genus*: Gallis *Harde*, referente Scaligero, in eum Ariſtot. locum, pag. 979. Neque in ligno tantum, ſed & in alveis, ἐν τοῖς

[5] & aviditas paſtus, nimia florum ſatietate, verno maxime tempore: alvo cita. [6] Oleo quidem non apes tantum, ſed omnia inſecta exanimantur, præcipue ſi capite uncto in Sole ponantur. Aliquando & ipſæ contrahunt mortis ſibi cauſas, cum ſenſere [7] eximi mella, avide vorantes. Cetero præparcæ, & quæ alioqui prodigas atque edaces, non ſecus ac pigras atque ignavas proturbent. Nocent & ſua mella ipſis, illitæque [8] ab adverſa parte moriuntur. Tot hoſtibus, tot caſibus, (& quotam portionem eorum commemoro?) tam munificum animal expoſitum eſt. Remedia dicemus [9] ſuis locis: nunc enim ſermo de natura eſt.

Cap. XX. XXII. Gaudent plauſu atque tinnitu æris, [1] eoque convocantur. [2] Quo manifeſtum eſt, auditus quoque ineſſe ſenſum. Effecto opere, educto fetu, [3] functæ munere omni exercitationem tum ſolemnem habent: ſpatiatæque in aperto, & in altum datæ, gyris volatu editis, tum demum ad cibum redeunt. Vita eis longiſſima, ut proſpere inimica ac fortuita cedant, [4] ſeptenis annis univerſa. Alvos numquam [5] ultra decem annos duraſſe proditur. [6] Sunt qui mortuas, ſi intra tectum hieme ſerventur, deinde Sole verno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foveantur, putent revivifcere.

XXIII. In totum vero amiſſas reparari [1] ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: [2] Virgilius juvencorum corpore exanimato, ſicut [3] equorum veſpas atque crabrones, [4] ſicut aſinorum ſcarabæos, mutante natura ex aliis quædam in alia. [5] Sed horum omnium coïtus cernuntur. [6] Et tamen in fetu eadem prope natura, quæ apibus.

Cap. XXI. XXIV. [1] Veſpæ in ſublimi e luto nidos faciunt, & in his ceras: [2] crabrones in cavernis, aut ſub terra. Et horum omnium ſexangulæ cellæ. Cera autem [3] corticea & araneoſa. Fetus ipſe inæqualis, [4] ut barbaris: [5] alius evolat, alius in nympha eſt, alius in vermiculo. Et autumno, [5] non verno, omnia ea. [7] Plenilunio maxime creſcunt. Veſpæ, quæ [8] ichneumones vocantur, (ſunt autem minores, quam aliæ,) unum genus ex araneis perimunt, phalangium appellatum, & in nidos ſuos ferunt, deinde illi-

NOTÆ.

γεννᾶσιν, naſci Philoſophus tradit.

5. *Et aviditas.*] Columella, libro 9. cap. 13. pag. 333. *Initio veris*, inquit, *quo tithymali floret frutex, & quo ſameram ulmi promunt: Sicut novis pomis, ita his primitivis floribus illectæ avide veſcuntur poſt hibernam famem, nihil alioqui citra ſatietatem tali nocente cibo: quo cum ſe affatim repleverint, profluvio alvi, niſi celeriter ſuccurritur intereunt. Nam & tithymalus majorum quoque animalium ventrem ſolvit, & proprie ulmus apium.* Palladius item, lib. 4. in Martio, tit. 15. pag. 106.

6. *Oleo quidem.*] Totidem verbis Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 32. pag. 979. Sex. Empiricus, lib. 1. Pyrrhon. hypotyp. cap. 14. pag. 12. & Albertus, lib. 7. de anim. tract. 2. cap. 3. pag. 234.

7. *Eximi mella.*] Alveos caſtrari.

8. *Ab adverſa parte.*] A fronte & proboſcide. Non placet Pintiani emendatio, *ab averſa*, libris omnibus refragantibus.

9. *Suis locis.*] Libro 21. ſect. 42.

Sect. XXII. 1. *Eoque convocantur.*] Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 16. pag. 109. quod cymbalis & plauſibus revocentur, Muſarum volucres ait appellari Virgil. lib. 4. Georg. verſ. 64.

Tinnituſque cie, & matris quate cymbala circum:
Ipſæ conſident medicatis ſedibus, ipſæ
Intima more ſuo ſeſe in cunabula condent.

2. *Quo manifeſtum.*] Confidentior ſane Plinius, quam Philoſophus, qui lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1132. apes quidem videri ait oblectari plauſu, teſtarum ſtrepitu ac ſonitu congregari in alveum: haud conſtare tamen, audiant, necne: atque utrum hoc præ voluptate, an præ metu faciant: ἔστι μέντοι ἄδηλον ὅλως, εἴτε ἀκούουσιν, εἴτε μή, &c.

3. *Functæ munere.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *functo*, quod obſervatu dignum.

4. *Septenis annis.*] Sic Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 616. Et Virgilius, lib. 4. Georg. verſ. 206.

Ergo ipſas quamvis anguſtus terminus ævi
Excipiat (neque enim plus ſeptima ducitur æſtas:)
Et genus immortale manet, multoſque per annos
Stat fortuna domus, & avi numerantur avorum.

5. *Vltra decem.*] Columella, lib. 9. cap. 3. pag. 319. *Durant apes, ſi diligenter excultæ ſint, in annos decem: nec ullum examen hanc ætatem poteſt excedere, quamvis in demortuarum locum quotannis pullos ſubſtituant,* &c.

6. *Sunt qui mortuas.*] Varro hæc totidem verbis, lib. 3. de re ruſt. cap. 16. ad calcem. Columella, lib. 9. cap. 13. pag. 333. ſcribit Hyginum id prodidiſſe, majores ſecutum auctores: ſe vero, non expertum, aſſeverare nil audere.

Sect. XXIII. 1. *Ventribus bubulis.*] Modum prolixe docet Florentinus, in Geopon. lib. 15. cap. 2. pag. 410. & 411. & Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. ult.

2. *Virgilius.*] Libro 4. Georg. verſ. 284. Nec juvencorum modo, ſed etiam taurorum corpore apes gigni docet Kiranus vulgo appellatus, pag. 93. & Nicander mox citandus.

3. *Equorum veſpas.*] Recitat Archelai in eam rem epigramma Varro, lib. 3. de re ruſt. cap 16.

Ἵππων μὲν σφῆκες γενεά, μόσχων δὲ μέλισσαι.

Nicander quoque in Theriacis, pag. 52.

Ἵπποι δὴ σφηκῶν γένεσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν.
Crabroni ortus equi: apibus primordia tauri.

Ovidius, lib. 15. Metam. verſ. 358.

Preſſus humo bellator equus crabronis origo.

Sunt autem veſpæ, crabroneſque congeneres.

4. *Sicut aſinorum.*] Scarabæorum plura ſunt genera, de quibus dicemus ſect. 34. Ex aſinorum corpore putrido non quodlibet gignitur, ſed quod μηλολόνθης Ariſtoteli dicitur, lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 682. Gaza ſcarabæum viridem interpretatur: nos rutilum, de quo dicemus ſect. 34.

5. *Sed horum.*] Veſparum, crabronum, & ſcarabæorum. De veſparum quidem & ſcarabæorum coïtu, Ariſt. lib. 1. de gener, anim. cap. 16. pag 1056. Illarum, ut ſui generis animal pariant: illorum, ut vermiculos tantum. De veſparum rurſus coïtu, crabronumque ſimul, idem lib. 3. de gener. anim. cap. 10. pag. 1110. ὀχευόμεναι δὲ γεννῶσιν ὑπ' ἀλλήλων. ὦπται γὰρ πολλάκις ὁ συνδυασμὸς αὐτῶν.

6. *Et tamen in fetu.*] In educando fetu, quoniam crabrones veſpæque favos exædificant pullis ſuis, inquit Philoſoph. lib. 5. hiſt cap. 19. pag. 617. Αἱ δὲ ἀνθρῆναι καὶ σφῆκες ποιοῦσι κηρία τῷ γόνῳ.

Sect. XXIV. 1. *Veſpæ in ſublimi.*] Quæ veſpa Latinis, Græcis ἀνθρήνη, Gallis, *une Gueſpe*. Vide Notas & Emend. num. XXXV.

2. *Crabrones.*] Græcis σφῆκες, Gallis, *des Frelons.*

3. *Corticea & araneoſa.*] Ex corticea araneoſaque materia. Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

4. *Vt barbaris.*] Ut ab apum nobilitate ac diſciplina longe deficientibus: οὐ γὰρ ἔχουσιν οὐδὲν θεῖον, ὥσπερ τὸ γένος τὸ τῶν μελιττῶν, inquit Philoſoph. lib. 3. de gener. anim. cap. 10. pag. 1110. MSS. tamen omnes, *& barbarus.*

5. *Alius evolat.*] Alius, inquit, perfectus eſt, & volat: alius formam primum induit. & tunc nymphæ nomen habet, ut apes juniores: alius tantum in vermiculo, cum primum ab incubatu excluditur.

6. *Non verno.*] Ita MSS. omnes: libri publici, *non vere.* Apes, inquit, vere: veſpæ & crabrones, autumno fetificant. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 618.

7. *Plenilunio.*] Ariſt. loco citato.

8. *Ichneumones.*] Οἱ ἰχνεύμονες καλούμενοι σφῆκες, inquit Philoſophus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 606. Crabrones ichneumones appellati, ſed reliquo crabronum genere multo minores. Mirari ſubit, cur veſpas appellet modo, qui alias ſemper crabrones appellarit, quos apud Ariſtotelem quidem σφῆκας legimus.

nunt, [9] & ex iis incubando ſuum genus procreant. [10] Præterea omnes carne veſcuntur, contra quam apes, quæ nullum corpus attingunt. [11] Sed veſpæ muſcas grandiores venantur: & amputato iis capite, reliquum corpus auferunt. [12] Crabronum ſilveſtres in arborum cavernis degunt: [13] hieme, ut cetera inſecta, conduntur: [14] vita bimatum non tranſit. Ictus eorum haud temere ſine febri eſt. Auctores ſunt, ter novenis punctis interfici hominem. [15] Aliorum, qui mitiores videntur, duo genera: opifices, minores corpore, qui moriuntur hieme: matres, quæ biennio durant: ii & clementes. [16] Nidos vere faciunt, fere [17] quadrifores, in quibus opifices generentur. [18] Iis eductis, alios deinde nidos majores fingunt, in quibus matres futuras producant. Jam tum opifices funguntur munere, & paſcunt eas. [19] Latior matrum ſpecies: [20] dubiumque an habeant aculeos, quia non egrediuntur. [21] Et his ſui fuci. [22] Quidam opinantur omnibus his ad hiemem decidere aculeos. [23] Nec crabronum autem, nec veſparum generi reges, aut examina: ſed ſubinde renovatur multitudo ſobole.

XXV. [1] Quartum inter hæc genus eſt [2] bombycum, in Aſſyria proveniens, majus quam ſupra dicta. [3] Nidos luto fingunt, ſalis ſpecie, applicatos lapidi, tanta duritie, ut ſpiculis perforari vix poſſint. [4] In iis & ceras largius, quam apes, faciunt: deinde majorem vermiculum. CAP. XXII.

XXVI. [1] Et alia horum origo: [2] e grandiore vermiculo, gemina protendente ſui generis cornua, [3] primum eruca fit: [4] deinde quod vocatur bombylius: ex eo [5] necydalus: ex hoc in ſex menſibus bombyx. Telas [6] araneorum modo texunt ad veſtem lu-

NOTÆ.

9. *Et ex iis.*] Ex phalangiis nido ſuo illitis, cum luto. Ariſt. loc. cit. Τὰ φαλάγγια ἀποκτείναντες, φέρουσι πρὸς τειχίον, ἤ τι τοιοῦτον τρώγλην, ἔχον· καὶ πηλῷ καταχρίσαντες, ἐντίκτουσιν ἐνταῦθα· καὶ γίνονται ἐξ αὐτῶν οἱ σφῆκες οἱ ἰχνεύμονες. *Abs ſe interfecta phalangia ferunt ad parietinas, aut alio, ubi foramen ſit: lutoque oblito ibi pariunt, & ex iis ſuum genus procreant.*

10. *Præterea omnes.*] Veſpæ, crabroneſque. Ariſt. lib. 9. hiſt. anim cap. 66. pag. 1145. Apes nihil ex carne attingunt: Veſpæ nihil ex floribus; crabroneſque, ab utriſque.

11. *Sed veſpæ.*] Ariſt. loc. cit. Αἱ δ' ἀνθρῆναι . . . θηρεύουσιν τὰς μεγάλας μυίας· καὶ ὅταν καταλάβωσιν, ἀφελοῦσαι τὴν κεφαλὴν, &c.

12. *Crabronum.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 65. pag. 1137. τῶν σφηκῶν genus ſilveſtre ſeu ferum, quod ait eſſe rarum, in montibus gigni docet, neque ſub terram parere, ſed in quercubus, ἀλλ' ἐν ταῖς δρυσί.

13. *Hieme,*] Ariſt. pag. 1138. de iiſdem crabronibus, περὶ σφηκῶν. Ζῶσι δὲ φωλοῦντες τὸν χειμῶνα.

14. *Vita bimatum.*] Ariſt. ibidem, de iis ipſis: οὗτοι μὲν οὖν διετίζουσι. *Crabrones annum tranſeunt:* igitur biennio vitam finiunt.

15. *Aliorum.*] Crabronum ſcilicet, τῶν ἡμέρων σφηκῶν δύο γένη, &c. Ariſt. totidem verbis, pag. 1139.

16. *Nidos vere.*] Ineunte æſtate, ἐπιόντος τοῦ θέρους.. Ariſt. pag. 1139.

17. *Quadrifores.*] Τετραθύρους, quaternis oſtiolis.

18. *Iis eductis.*] Τούτων αὐξηθέντων.

19. *Latior matrum.*] Inter crabrones, inquit, quibus eſt matrum nomen, latæ graves, craſſiores, grandioreſve ſunt, quam alii crabrones; ἔστι δὲ ἡ μήτρα πλατὺ καὶ βαρὺ, καὶ παχύτερον, καὶ μεῖζον τοῦ σφηκός. Ariſt. pag. 1141.

20. *Dubiumque.*] Dubitatur an illæ matres aculeatæ ſint, necne; videntur tamen veluti greges apum eſſe; verum neque exire, neque ferire; ἐοίκασι δ' ὥσπερ οἱ τῶν μελιττῶν ἡγεμόνες, ἔχειν μὲν, οὐκ ἐξιέναι δὲ, οὐδὲ βάλλειν. Ariſt. pag. 1141. ubi τὸ ἐξιέναι, Pliniique τὸ *egrediuntur*, ad aculeum referri oportere, dicique pro *exſeruntur*, manifeſtum eſt. Albertus M. lib. 8. de anim. tract. 4. cap. 6. pag. 273. putat iis eſſe brevem aculeum; & nobis quidem ita quoque videtur. Qui locis præruptis capiuntur, iis eſſe aculeum Philoſophus ait, pag. 1145.

21. *Et his ſui fuci.*] Sunt, inquit, & inter crabrones, qui carent aculeo, ut inter apes fuci; ſed ii minores, & imbecilliores. Ariſt. pag. 1132, τῶν δὲ σφηκῶν οἱ μὲν ἄκεντροί εἰσιν, ὥσπερ κηφῆνες, &c.

22. *Quidam.*] Ariſt. loc. cit.

23. *Ne crabronum.*] Quamvis veſpæ crabroneſque examen ſub terra ſæpe conſtituant, nec crabrones tamen, nec veſpæ emittunt examina ſub rege aliquo & ductore, ut apes: ſed acceſſione facta ſobolis manent ibi, augentque alveum, egeſta ſcobe: unde fiunt uno in loco examina ſane magna: ita ut cophini interdum quatuor favorum ex uno nido extracti ſint. Sic Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 66. pag. 1146.

Sect. XXV. 1. *Quartum inter hæc.*] Huic, inquit, triplici inſectorum generi, apum, veſparum, crabronumque, affine quartum eſt, ſed ipſis etiam majus, forma pæne par, & opere: nam favos ii, ceraſque fingunt.

2. *Bombycum.*] Græcis βόμβυξ & βομβυλιός. Heſychius: Βόμβυκες, εἶδος ζώου πτερωτοῦ κατὰ σφῆκα. Item: βομβυλιὸς, ζῷον ἦχόν τινα ποιοῦν τοῦ γένους τῶν σφηκῶν, ἡ μέλισσα μεγάλη, ἡ μυῖα. Toto genere, forma, ortu, nido, opere differunt a bombycibus noſtris, ex quibus ſericum ducimus. E veſparum illi genere ſunt: Nomen a bombo, vel ſono, quem apum more ac veſparum edunt, nomen invenere. Iſ. Tzetzes in Lycophr. pag. 110. Βομβυλιός ἐστι ζωΰφιον ὅμοιον μελίσσῃ, μέλαν δὲ τῇ χροιᾷ, ἐκ πηλοῦ κηροπλαστοῦν· Λέγεται δὲ βομβυλιὸς, παρὰ τὸ βομβεῖν. Eadem habet & Suidas, pag. 563. & Harpocration, pag. 63.

3. *Nidos luto.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 618. Ἔνια δὲ τῶν βομβυκίων πρὸς λίθῳ, ἤ τοιούτῳ τινὶ ποιοῦσι πήλινον ὀξὺ, καὶ ὥσπερ οἱ ἅλες καταλείφονται· τοῦτο δὲ σφόδρα παχὺ καὶ σκληρόν· λόγχῃ γὰρ μόλις διαιροῦσιν. *Quædam ex bombycum genere, ad lapidem, aut tale quid, conſtruunt e luto metæ figuram, ſale quaſi quodam oblitam. Craſſum hoc durumque: lancea enim vix dividi poteſt.*

4. *In iis & ceras.*] Ariſt. loc. cit. Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

Sect. XXVI. 1. *Et alia horum.*] Alii, inquit, bombyces Aſſyrii ſunt, quorum origo a ſuperioribus admodum diſſimilis. Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

2. *E grandiore.*] Ἐκ σκώληκός τινος μεγάλου, ὃς ἔχει οἷον κέρατα, καὶ διαφέρει τῶν ἄλλων. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. c. 18. pag. 599. Tamquam cornua habet, quibus ab aliis differt. Deſcribitur hic vermiculus a Baſilio in Hexaëm. hom. 8.

3. *Primum eruca fit.*] Vel *urica*. Vide Notas & Emend. num. XXXIX.

4. *Deinde quod vocatur.*] Ex vermiculo, inquit, fit primum eruca: quæ poſt paulum temporis tumulum ſeu nidum forte condens, ut noſtri bombyces faciunt, filis multis contextum, in eo veluti ſepulta jacet. Tum vero bombylius appellatur. Poſtea ex bombylio, perforata teſta, qua incluſus erat, necydalus vocatur: idem adultus, bombyx. Hæc omnia ſex menſium ſpatio perficiuntur. Vide Notas & Emend. num. XL.

5. *Necydalus.*] Νεκύδαλος. Forte ita dictus, quod e bombylio mortuo quaſi renaſcatur ipſe. Νέκυς enim Græcis eſt *mortuus.*

6. *Araneorum modo texunt.*] Hi nempe bombyces, quorum origo alia a priorum origine, ut aranei ſuas araneas, ſic telas ſuas & fila bombyces in longum ſtamen ducunt. Σκώληκες, inquit Julius Pollux, lib. 7, cap. 17. pag. 547. εἰσὶν οἱ βόμβυκες, ἀφ' ὧν τὰ νήματα ἀνύεται, ὥσπερ ὁ ἀράχνης. *Bombyces vermiculi ſunt, a quibus fila ducuntur, aranei more.* Expreſſius aliquanto Clemens Alex. lib. 2. Pædag. pag. 200. Οἱ δὲ νεκύδαλον αὐτὸ καλοῦσιν· ἐξ οὗ μακρὸς τίκτεται στήμων, καθάπερ ἐκ τῆς ἀράχνης ὁ τῆς ἀράχνης μίτος. *Bombylium nonnulli Græce appellant necydalum, ex quo longum ſtamen naſcitur, quemadmodum ex araneo tela araneæ.* Quæ longi ſtaminis forma vel una per ſe ſatis declarat quam ſint & hi alteri bombyces Aſſyrii a noſtris diverſi.

xuumque feminarum, [7] quæ bombycina appellatur. [8] Prima eas redordiri, rurſuſque texere invenit [9] in Ceo mulier Pamphila, [10] Latoi filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, [11] ut denudet feminas veſtis.

Cap. XXVIII. XXVII. [1] Bombycas & in Co inſula naſci tradunt, cupreſſi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decuſſum [2] terræ halitu animante. Fieri autem primo papiliones parvos, [3] nudoſque: mox frigorum impatientia [4] villis inhorreſcere, & adverſum hiemem tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate radentes foliorum lanuginem [a] vellere: [5] Hanc ab his cogi unguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Poſtea apprehenſam corpori involvi [6] nido volubili. Tum ab homine tolli, fictilibuſque vaſis tepore & furfurum eſca nutriri: atque ita ſubnaſci ſui generis [b] plumas, quibus veſtitos [7] ad alia penſa dimitti. [8] Quæ vero cœpta ſint lanificia, [9] humore lenteſcere, mox in fila tenuari [10] junceo fuſo. Nec puduit has veſtes uſurpare etiam viros, [11] levitatem propter æſtivam. In tantum a lorica gerenda diceſſere mores, ut oneri ſit etiam veſtis. Aſſyria tamen bombyce adhuc feminis cedimus.

Caputis XXIV. XXVIII. Araneorum his non abſurde jungatur natura, digna vel præcipue admiratione. Plura autem ſunt genera, nec dictu neceſſaria in tanta notitia. [1] Phalangia ex his appellantur, quorum noxii morſus, corpus exiguum, varium, [2] acuminatum, [3] aſſultim ingredientium. [4] Altera eorum ſpecies, nigri, prioribus cruribus longiſſimis. Omnibus internodia terna in cruribus. [5] Luporum minimi, non texunt. [6] Majores interna & cavernis exigua veſtibula præpandunt. [7] Tertium eorumdem genus erudita operatione conſpicuum. Orditur telas, tantique operis materiæ uterus ipſius ſufficit: ſive ita corrupta alvi natura ſtato tempore, [8] ut Democrito placet: ſive eſt quædam intus lani-

Interpretatio.

a *Vellere.*] Vellicare.

b *Plumas.*] Alas.

Notæ.

7. *Quæ bombycina.*] Duplex igitur fuit bombycini texti genus: Primum, ex Aſſyria bombyce, ad uſum feminarum; alterum, ex Coa, unde veſtes uſurpare nec viros ipſos puduit. Quanquam & illud prius Coum ab aliis ſcriptoribus appellatur, quod in Co, vel Ceo potius inſula, nema ex Aſſyriis allatum retorqueretur. Aliud ab utroque iſto bombycino, ſerici genus fuit, de quo Plinius, lib. 6. ſect. 20. quod ex arborum canitie texebatur: nam & apud Indos hodieque ex arborum ejuſmodi, herbarumque lanugine, texta fiunt. Priora duo ſerici ſeu bombycini antiqui genera, ignota hodie, ut & alia quam plurima.

8. *Prima eas.*] Telas videlicet. Vide Notas & Emend. num. XLI.

9. *In Ceo.*] Vide Notas & Emend. num. XLII.

10. *Latoi filia.*] Παμφίλη Λατώυ θυγάτηρ, Ariſt. lib. 5. hiſt. cap. 18. pag. 599.

11. *Ut denudet.*] Seneca in eam rem eleganter, ep. 90. pag. 397. *Quid ſi contigiſſet videre has noſtri temporis telas, quibus veſtis nihil celatura conficitur: in qua non dico nullum corpori auxilium, ſed nullum pudori eſt?* Veſtem quamlibet ejus tenuitatis nebulam priſci vocabant: quod tranſluceret ſub illa corpus, uti cælum ſub nebula. Fulgentius, lib. 1. Mythol. *Aſtiterant itaque ſyrmate nebuloſo lucidæ ternæ viragines*, &c. Fragm. Petronii, *Palam proſtare nudam in nebula linea:* ſic enim legendum, non *lanæ*, Du-Cangius admonet, in Gloſſario, verbo, *Nebula.* Vide quæ diximus lib. 6. ſect. 20.

Sect. XXVII. 1. *Bombycas,*] Tertia hæc eſt bombycini generis ſpecies, necdum tamen ea eſt, ex qua noſtri hodie opifices ſericum ducunt: quam vetuſtioribus illis ſeculis, ante Juſtiniani tempora, incognitam fuiſſe in orbe Romano, quo ex Seribus advecta a Monachis Indis eſt, ſcriptis tradidit Procopius, lib. 4. bell. Goth. cap. 17. pag. 613. Fama tamen aliquid & auditione accepiſſe de his bombycibus noſtræ tempeſtatis Julius Pollux videtur, qui cum egiſſet de bombycibus iis, quos araneorum more diximus telas texere, hæc ſubjicit: ἔνιοι δὲ καὶ τοὺς Σῆρας ἀπὸ τοιούτων ἑτέρων ζώων ἀθροίζειν φασὶ τὰ ὑφάσματα. *Sunt etiam nonnulli qui Seres tradant colligere telas ſuas ab aliis quibuſdam animalibus hujuſcemodi.* Notum Hieronymi Vidæ de bombyce carmen.

2. *Terræ halitu.*] Ex corruptis harum arborum floribus naſci hos bombycas Coos ſignificat. Igitur noſtris longe diſſimiles, quantumlibet Salmaſius refragetur, in Tertull. de pallio, pag. 191. Bombyx enim noſtræ tempeſtatis vermiculus eſt, ex ovo minutiſſimo candido, quod ex congenere verme naſcitur. Id ovum aut in Sole, aut in ſinu fovent. Excluſum vermiculum imponunt foliis mori albæ, ut cuivis notum eſt.

3. *Nudoſque.*] Nullo plane villo pilove cute obtecta: nullis quoque alis veſtita.

4. *Villis.*] Erucarum more. Harum, aut ſimilium certe erucarum magnus eſſe dicitur apud Sinenſes proventus: at bombyces noſtri non ita villoſi piloſive ſunt.

5. *Hanc ab his cogi.*] Vide Notas & Emend. num. XLIII.

6. *Nido volubili.*] Lanugo corpori involuta nidum ovatum, ſive folliculum repræſentat ſimilem ei quo ſe noſtri bombyces includunt.

7. *Ad alia penſa.*] Ad arborum lanuginem rurſum radendam, carminandam, tenuandam, ſuo denique corpori involvendam, ut prius.

8. *Quæ vero cœpta.*] Suſcepta, inſtituta. In MSS. Reg. 1. 2. *capta.* Colb. 1. 2. aliique, *cœpta.*

9. *Humore.*] Aqua tepente, ut quidem exiſtimo. Sic enim in tepida aqua inditos folliculos noſtrorum quoque bombycum deglomerant, captantes capita filorum.

10. *Junceo fuſo.*] In fila, inquit, lanificia hæc deducuntur ac tenuantur, ſimulque junceo fuſo involvuntur. Vide Notas & Emend. num. XLIV.

11. *Levitatem.*] MSS. fere omnes, *levitate propterea æſtiva.* Senſus eſt, uſurpatas a viris quoque veſtes eas eſſe, ob delicatam levitatem æſtati convenientem.

Sect. XXVIII. *Phalangia.*] Ariſtoteles, lib. 9. hiſt. anim. cap. 63. pag. 1101. ſed de his multo accuratius, Plinius, lib. 29. ſect. 27. Phalangia Græci vocant araneas mordaces ac venenatas. Non eſſe *Tarantulam* docebimus lib. 29. ſect. cit.

2. *Acuminatum.*] Ὀξὺ Ariſtoteli, quod alii vividum & agile malunt interpretari.

3. *Aſſultim.*] Ariſtot. πηδητικόν, quod ubi vult ſaltat: ſaltax, ſi fas eſt ita dicere.

4. *Altera eorum.*] Nempe phalangiorum. Ariſt. pag. 1102. Τὸ δ' ἕτερον, μεῖζον, τὸ μὲν χρῶμα μέλαν, τὰ δὲ σκέλη τὰ πρόσθια μακρὰ ἔχον, καὶ τῇ κινήσει νωθρόν, &c. Alterum majus colore nigro, anterioribus cruribus longis, motu pigrum, &c.

5. *Luporum.*] Alterum hoc eſt araneorum genus · cujus gemina ſpecies eſt, majorum, ac minorum: ex Ariſt. loc. cit. Et hoc phalangion a Græcis quibuſdam vocari auctor eſt Plinius, lib. 29. ſect. 27.

6. *Majores interna.*] Majores, inquit, exigua in cavorum ſuorum oſtiolis, ſive rimis ac foraminibus veſtibula telarum præpandunt, quorum orditus ad interiora ac penitiora rimæ illius, in qua latent, loca pertineat. Vide Notas & Emend. num. XLV.

7. *Tertium eorumdem.*] Araneorum videlicet. Hi ſunt aranei noſtri vulgares, qui ad domuum feneſtras, laqueariaque texunt.

8. *Ut Democrito.*] Exiſtimavit is telæ materiam eſſe κόπρον, excrementum alvi. Improbat hanc ſententiam Philoſophus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 63. pag. 1105. Improbat & Albertus M. lib. 8. de anim. tract. 4. cap. 1. pag. 265.

gera

gera fertilitas : tam moderato ungue, tam tereti filo & tam æquali deducit ſtamina, [9] ipſo ſe pondere uſus. Texere a medio incipit, [10] circinato orbe [11] ſubtegmina adnectens : [12] maculaſque paribus ſemper intervallis, ſed ſubinde creſcentibus, [13] ex anguſto dilatans indiſſolubili nodo implicat. Quanta arte celat pedicas, [a] [14] ſcutulato rete graſſantes ? quam non ad hoc videtur pertinere [15] crebratæ pexitas telæ, & quadam polituræ arte, ipſa per ſe [16] tenax ratio tramæ ? [17] quam laxus ad flatus, ac non reſpuenda quæ veniant, ſinus ? [18] Derelicta laſſo prætendi ſumma parte arbitrere licia : at illa difficile cernuntur, atque ut in plagis lineæ offenſæ, præcipitant [b] in ſinum. Specus ipſa qua concameratur architectura ? & contra frigora quanto villoſior ? quam remotus a medio, aliudque agentis ſimilis ? incluſus vero ſic, ut ſit, nec ne, intus aliquis, cerni non poſſit ? Age, firmitas : quando rumpentibus ventis ? qua pulverum mole degravante ? Latitudo telæ ſæpe inter duas arbores, cum exercet artem & diſcit texere : longitudo fili a culmine, ac rurſus a terra per illud ipſum velox reciprocatio : ſubitque pariter ac fila deducit. Cum vero captura incidit, quam vigilans & paratus ad curſum ? [19] licet extrema hæreat plaga, ſemper in medium currit : quia ſic maxime totum concutiendo implicat. Sciſſa protinus reficit, ad polituram ſarciens. Namque & lacertarum catulos venantur : [20] os primum tela involventes, & tunc demum labra utraque morſu apprehendentes, amphitheatrali ſpectaculo, cum contigit. Sunt ex eo & auguria. Quippe incremento amnium futuro telas ſuas altius tollunt. [21] Iidem ſereno texunt, nubilo texunt. Ideoque [22] multa aranea imbrium ſigna ſunt. [23] Feminam putant eſſe quæ texat, marem qui venetur : ita paria fieri merita conjugio.

XXIX. Aranei conveniunt clunibus : [1] pariunt vermiculos ovis ſimiles. Nam nec horum differri poteſt genitura, quoniam inſectorum [c] vix ulla alia narratio eſt. Pariunt autem ova ea in telas, ſed ſparſa, [2] quia ſaliunt, atque ita emittunt. [3] Phalangia tantum in ipſo ſpecu incubant magnum numerum : qui ut emerſit, matrem conſumit, ſæpe & patrem : [4] adjuvat enim incubare. Pariunt autem [5] & tricenos, ceteræ pauciores. Et incubant triduo. [6] Conſummantur aranei quater ſeptenis diebus.

XXX. [1] Similiter his & ſcorpiones terreſtres, vermiculos ovorum ſpecie pariunt, Cap. XXV.
[2] ſimiliterque pereunt : peſtis importuna, [3] veneni ſerpentium, niſi quod graviore ſupplicio lenta per triduum morte conficiunt, virginibus letali ſemper ictu, & feminis fere in

Interpretatio.

a *Scutulato.*] Quanta arte celat in *tela retis in morem* ſcutulata graſſantes *occulte* laqueos ? Quam non ad inſidias videtur apta, denſa ac pæne villoſa tela, &c.

b *In ſinum.*] In medium rete.

c *Vix ulla.*] Vix ulla alia inſectorum *generationis digna relatu* narratio eſt.

Notæ.

9. *Ipſo ſe pondere.*] Se ipſe librans, filo hærens atque ſuſpenſus.

10. *Circinato.*] Tam abſoluto orbe, ut circino ductus videri poſſit.

11. *Subtegmina.*] MSS. omnes, *ſubtemina.* Ariſtoteles *κρόκας tramam* vocat, loc. cit. pag. 1103.

12. *Maculaſque.*] Cancellos. Sic in reti foramina, ſive plagas, maculas appellamus : & maculis diſtincta retia dicimus. Cicero in Verrem, 7. num. *Reticulumque ad nares ſibi admovebat, tenuiſſimo lino, minutis maculis, plenum roſæ.*

13. *Ex anguſto.*] Maculis ima ſui parte anguſtioribus, ſenſim dilatantibus ſe ſe.

14. *Scutulato rete graſſantes.*] De ſcutulato textu diximus lib. 8. ſect. 73.

15. *Crebratæ.*] Quam parum apta videtur, inquit, ad has inſidias tela tam denſe texta, ut pexa ſeu villoſa interdum exiſtimari poſſit ? Crebratam appellat veſtem, quam lib. 8. ſect. 74. crebram dixit, *Crebræ papaveratæ*, &c. ubi vide quæ de ea ſcripſimus. Vide Notas & Emendationes, num. XLVI.

16. *Tenax ratio tramæ.*] Trama & ſubtemen, idem. Non tamen araneus, ſicuti nos texit, tramam ſtamenque invicem tegendo : vixque trama dici ea poteſt : quippe quæ tranſmeare deceat inter filum & filum mutua ſuperequitatione.

17. *Quam laxus.*] Quam facile cedens flatibus, & ventis : quam molliter ea quæ incidunt, excipiens ſinus ?

18. *Derelicta laſſo.*] Derelicta credas ab araneo præ laſſitudine licia, hoc eſt, fila ea quæ ſummæ telæ toto ambitu prætenduntur : at ſunt ea adeo tenuia, ægre ut poſſint conſpici ab occurrentibus animalculis ; quæ ubi hæc offendunt, ut lineas in plagis feræ, inde rapiuntur in medium ſinum. Plagæ dicuntur retia rariora ad capiendas feras : quod plagis, id eſt, foraminibus plena ſint. Lineæ funiculi extenſi, in eoſdem uſus. De his apud Lipſium plura vide, in Senec. lib. 1. de Clem. cap. 12.

19. *Licet extrema.*] Hæc deinceps Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 63. pag. 1104. Semper a medio impetum facit : & cum cadaver effert, ſi interim aliquid irretiatur, non ex eo loco ubi eſt, prædam aggreditur, ſed prius medio repetito, unde magis ſentiet motum : atque ex eo ipſo loco concutiendo telam, captivum implicat, uſque dum ſui impetum faciat.

20. *Os primum.*] Vide Notas & Emend. num. XLVII.

21. *Iidem ſereno texunt.*] Vide Notas & Emendat. num. XLVIII.

22. *Multa aranea.*] Ἀράχνια, aranearum telæ. Ita MSS. omnes. Libri publici, *multæ araneæ.* De hoc porro augurio, Theoph. lib. de ſignis ventorum.

23. *Feminam putant.*] Immo, ſi Philoſopho fides, pag. 1104. mas otioſe agitat, femina exercet negotia : texit, & venatur : *ἐργάζεται δὲ καὶ θηρεύει ἡ θήλεια· ὁ δ' ἄρρην συναπολαύει.*

Sect. XXIX. 1. *Pariunt vermiculos.*] Subrotundos, *ἐπιστρόγγυλα σκωλήκια μικρὰ*, Ariſt. lib. 5. hiſtor. anim. cap. 22. pag. 620.

2. *Quia ſaliunt.*] Vide Notas & Emend. num. XLIX.

3. *Phalangia.*] Ariſt. pag. 621.

4. *Adjuvat enim.*] Pater in incubitu matrem juvat, mas feminam, propter numeroſam ſobolem : quæ deinde utrumque parentem ſæpe circumſiſtit, & interficit. Ariſt. *συνεπωάζει γὰρ τῇ θηλείᾳ ἐνίοτε.*

5. *Et tricenos.*] Vide Notas & Emend. num. L.

6. *Conſummantur.*] Hoc eſt, juſta capiunt incrementa. Ariſt. pag. 621. *Ἐκ δὲ μικρῶν τέλειοι ἀράχναι γίγνονται περὶ τὰς ἑβδομάδας τὰς τέτταρας. Circiter quater ſeptenis diebus, e parvis abſoluti fiunt.*

Sect. XXX. 1. *Similiter his.*] Phalangiis, de quibus dictum eſt proxime. Phalangiorum, inquit, more vermiculos ovis ſimiles magno numero & ſcorpiones pariunt, ſimiliterque a ſua prole interficiuntur & pereunt. Hæc ſunt eadem apud Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 21. pag. 619.

2. *Similiterque pereunt.*] A ſua ipſorum prole interempti. Vide Notas & Emendationes, num. LI.

3. *Veneni.*] Ita recte MSS. omnes : pro *veneno.* Venenum

totum : viris autem matutino , exeuntes cavernis , priuſquam aliquo fortuito ictu [4] jejunum egerant venenum. [5] Semper cauda in ictu eſt : nulloque momento meditari ceſſat, ne quando deſit occaſioni. Ferit & obliquo ictu , [6] & inflexo. Venenum ab iis candidum fundi Apollodorus auctor eſt , [7] in novem genera deſcriptis per colores maxime : ſupervacuo , quoniam non eſt ſcire , quos minime exitiales prædixerit. [8] Geminos quibuſdam aculeos eſſe : [9] mareſque ſæviſſimos. [10] Nam coïtum iis tribuit. [11] Intelligi autem gracilitate & longitudine. Venenum omnibus medio die , [12] cum incanduere Solis ardoribus : Itemque cum ſitiunt , inexplebiles potu. [13] Conſtat & ſeptena caudæ internodia ſæviora eſſe : pluribus enim ſena ſunt. Hoc malum [14] Africæ volucre etiam Auſtri faciunt , pandentibus brachia , ut remigia ſublevantes. [15] Apollodorus idem, plane quibuſdam ineſſe pennas tradit. Sæpe Pſylli , qui reliquarum venena terrarum invehentes quæſtus ſui cauſa peregrinis malis implevere Italiam , [16] hos quoque importare conati ſunt : ſed vivere intra Siculi cæli regionem non potuere. Viſuntur tamen aliquando in Italia , ſed innocui ; multiſque aliis in locis, [17] ut circa Pharum in Ægypto. [18] In Scythia interimunt etiam ſues, alioqui vivaciores [19] contra venena talia : [20] nigras quidem celerius, ſi in aquam ſe immerſerint. Homini icto putatur eſſe remedio ipſorum cinis [21] potus in vino. [a] Magnam adverſitatem oleo merſis & ſtellionibus putant eſſe : innocuis dumtaxat iis, qui & ipſi carent ſanguine, lacertarum figura. Atque ſcorpiones in totum nullis nocere, quibus non ſit ſanguis. Quidam & ab ipſis fetum devorari arbitrantur. Unum modo relinqui ſolertiſſimum , & qui ſe ipſius matris clunibus imponendo , tutus & a cauda & a morſu loco fiat. Hunc eſſe reliquorum ultorem, qui poſtremo genitores [22] ſuperne conficiat. [23] Pariuntur autem undeni.

Cap. XXVI. XXXI. Chamæleonum [1] ſtelliones quodammodo naturam habent , rore tantum viventes , [2] præterque araneis.

XXXII. [1] Similis cicadis vita : [2] quarum duo genera : [3] minores, quæ primæ proveniunt , & noviſſimæ pereunt : ſunt autem mutæ. [4] Sequens eſt volatu rara. Quæ ca-

Interpretatio.

a *Magnam.*] Maxime inter ſe adverſari *ſcorpiones* oleo merſos , & ſtelliones putant : innocuoſque *ſcorpiones* eſſe dumtaxat iis ſtellionibus, qui & ipſi, *quemadmodum ſcorpiones* , carent ſanguine, *&* *ſunt* lacertarum figura.

Notæ.

illis, inquit, quale ſerpentibus.

4. *Jejunum.*] Priuſquam fortuito caſu in aliquid obvium ictum imprimant quaſi jejuni oris : tunc enim primo morſu egerunt venenum.

5. *Semper cauda.*] Semper erecta, ceu ictum meditans , ut ad eum inferendum paratior ſit. Ovidius :

Scorpius elatæ metuendus acumine caudæ.

6. *Et inflexo.*] MSS. omnes, *& inflexu :* hoc eſt, retorta ſuperne, reductaque in ſublime cauda.

7. *In novem genera.*] Vide Notas & Emendationes, num. LII. Satis eleganter Tertullianus in Scorpiace, ſtatim initio : *Tot venena, quot ingenia : tot pernicies, quot & ſpecies : tot dolores, quot & colores, Nicander ſcribit & pingit.*

8. *Geminos quibuſdam.*] Qui idcirco δίκεντροι vocantur.

9. *Mareſque.*] Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 20.

10. *Nam coïtum.*] Sunt tamen, inquit Ælianus, qui hos non coïtu, ſed nimio tantum cæli calore procreari aſſeverent. Utrumque modum agnoſcit Schol. Nicandri, & ex coïtu, & ex putredine, Poſteriorem Tertull. loc. cit. *Magnum de modico malum ſcorpios terra ſuppurat.*

11. *Intelligi autem.*] Avicenna quoque lib. 4. tract. 5. cap. 2. pag 216. de ſcorpionibus : *Maſculus*, inquit, *extenuatus eſt, minutus : & femina pinguis, magna.*

12. *Cum incanduere.*] Tertull. loc. cit. de ſcorpionum ſævitia in pungendo : *Familiare periculi tempus æſtas.*

13. *Conſtat & ſeptena.*] Strabo lib. 17. pag. 830. ſcorpiones ait in Libya ſeptem habere vertebras, ἑπτὰ σφονδύλων. Ælianus item lib. 6. hiſt. cap. 20. Καί πȣ ἑπτὰ ἔχων σφονδύλȣς ὤφθη τις. Denique Apollodorus ipſe, quem Plinius nunc ſequi ſe profitetur, apud Scholiaſtem Nicandri in Theriac. pag. 36. Τȣ̀ς γὰρ σπονδύλȣς ὁ σκορπίος ȣ̓ πλείȣς ἔχων τῶν ἑπτὰ ὁρᾶται, ἀλλὰ καὶ αὐτȣ̀ς σπανίȣς, καθά φησιν Ἀπολλόδωρος.

14. *Africa volucre.*] Africano ſtilo Tertull. loc. cit. *Auſtro*, inquit, *& Africo ſævitia* ſcorpionum *velificat.*

15. *Apollodorus item plane.*] In MSS. *plene.* Hoc eſt, non brachia ſolum, ſed omnino pennas. Neque id Apollodorus modo, ſed & Pammenes prodidit in eo opere quod περὶ θηρίων inſcripſit, teſte Æliano, lib. 16. hiſt. anim cap. 42. In India pariter Megaſthenes apud Strabonem, lib. 15. pag. 703. E recentioribus quoque Ramuſius tomo 1.

16. *Hos quoque.*] Scorpiones alatos Libycos.

17. *Ut circa Pharum.*] Habet ſimilia Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. 986.

18. *In Scythia.*] In Caria dixit Ariſt. loc. cit. Albertus M. lib. 7. de animal. tract. 3. cap. 5. pag. 235. in Aſia, & pluribus aliis locis.

19. *Contra venena talia.*] Hoc eſt, quamvis ſimiles ſerpentium ictus vix ſentiant, ob pellis adipiſque craſſitiem. Quin & a ſuibus impune ſalamandra manditur , ut Plinius tradit, lib. 29. ſect. 23. Eædem percuſſæ a ſerpentibus, cancrorum eſu ſibi medentur , ut idem docet, lib. 32. ſect. 19. Et alios ſerpentes vorant , teſte Philoſopho , lib. 9. hiſt. cap. 2. pag. 1006.

20. *Nigras quidem.*] Sues videlicet. Albertus, loc. cit. *Scorpiones quidam pungentes porcos , nigros præcipue , interficiunt. Sed citius moriuntur , ſi ſtatim poſt puncturam intrant in aquam : quia tunc aquæ frigiditate venenum ad cor reflectitur.*

21. *Potus in vino.*] Hoc iterum repetit lib. 29. ſect. 29.

22. *Superne.*] Dorſo parentum inſidens, inde morſu & caudæ ſpiculo eos conficit.

23. *Pariuntur autem.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 21. pag. 619.

Sect. XXXI. 1. *Stelliones.*] Stellio lacerti genus eſt, quo Galli, Germani, Anglique carent : cujus proinde nomen ii nullum habent, teſte Geſnero, lib. de quadrup. ovip. pag. 92. Gæcis eſt ἀσκαλαβώτης , & κωλώτης , & γαλεώτης.

2. *Præterque araneis.*] Prætereaque veſcuntur araneis : Bellum enim intercedit inter ſtellionem & araneum : devoratque araneas ſtellio. Πόλεμος δὲ καὶ ἀσκαλαβώτῃ καὶ ἀράχνῃ· κατεσθίει γὰρ τȣ̀ς ἀράχνας ὁ ἀσκαλαβώτης. Ariſt. lib. 9. hiſtor. animal. cap. 2. pag. 1002. Sed viciſſim araneus ſtellioni bellum indicit , quale deſcribitur a Plinio , lib. 8. ſect 95. Et lacertarum omnium catulis , ut dictum eſt hujus libri ſect. 28.

Sect. XXXII. 1. *Similis.*] Hoc eſt , cicadæ quoque rore vivunt , ut chamæleones & ſtelliones : τῇ δρόσῳ τρέφεται μόνον, inquit Philoſ. lib. 4. hiſt. anim. cap. 6. pag. 471. Cicada, noſtris *Cigale.*

2. *Quarum duo.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 25. pag. 623.

3. *Minores.*] Alterum genus ſubintellige, majorum, quæ contra ac minores, poſterius oriuntur, & prius pereunt. Ex Ariſt. loc. cit.

4. *Sequens eſt.*] Vide Notas & Emend. num. LIII,

nunt, vocantur [5] achetæ: [6] & quæ minores ex his ſunt, [7] tettigoniæ: [8] ſed illæ magis canoræ. [9] Mares canunt [10] in utroque genere: feminæ ſilent: [11] gentes veſcuntur iis ad Orientem, etiam Parthi opibus abundantibus. [12] Ante coïtum mares præferunt, a coïtu feminas, ovis earum correptis, quæ ſunt candida. [13] Coïtus ſupinis. [14] Aſperitas præacuta in dorſo, qua excavant [15] feturæ locum in terra. [16] Fit primo vermiculus, dein ex eo, quæ vocatur tettigometra, cujus cortice rupto circa ſolſtitia evolant, noctu ſemper: primum nigræ atque duræ. [17] Unum hoc ex iis quæ vivunt, & ſine ore eſt. [a] Pro eo quiddam [18] aculeatarum linguis ſimile, & hoc in pectore, quo rorem lambunt. Pectus ipſum [19] fiſtuloſum: hoc canunt achetæ, ut diximus. De cetero [20] in ventre nihil eſt. [21] Excitatæ cum ſubvolant, humorem reddunt, quod ſolum argumentum eſt rore eas ali. [22] Iiſdem ſolis nullum ad excrementa corporis foramen. [23] Oculi tam hebetes, ut ſi quis digitum contrahens ac remittens iis appropinquet, tranſeant velut in folia. Quidam duo alia genera faciunt earum: ſurculariam, quæ ſit grandior: frumentariam, quam alii avenariam vocant. Apparet enim ſimul cum frumentis areſcentibus. * Cicadæ non naſcuntur in raritate arborum: [24] idcirco non ſunt Cyrenis circa oppidum: nec in campis, nec in frigidis aut umbroſis nemoribus. Eſt quædam & iis locorum differentia. [25] In Mileſia regione paucis ſunt locis. [26] Sed in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit. [27] At in Rhegino agro ſilent omnes: [28] ultra flumen in Locrenſi canunt. Pennarum illis natura quæ apibus, ſed pro corpore amplior.

*Cap. XXVII.

XXXIII. [1] Inſectorum autem quædam binas gerunt pinnas, ut muſcæ: quædam quaternas, ut apes. Membranis & cicadæ volant. Quaternas habent, [2] quæ aculeis in alvo armantur. Nullum, [3] cui telum in ore, pluribus quam binis advolat pennis. Illis enim ultionis cauſa datum eſt, his aviditatis. [4] Nullis eorum pennæ reviviſcunt avulſæ. [5] Nullum, cui aculeus in alvo, bipenne eſt.

Caput XXVIII.

XXXIV. [b] Quibuſdam pennarum tutelæ [1] cruſta ſupervenit, [2] ut ſcarabæis, quorum

Interpretatio.

a *Pro eo.*] Oris vice quiddam eſt ſimile eorum linguæ, quæ habent in ore aculeum.

b *Quibuſdam.*] Quibuſdam *inſectis* ad tutelam pennarum *fragilium* cruſta adnaſcitur.

Notæ.

5. *Achetæ.*] Ἀχέται, vel ἠχέται. Priore vocabulo Philoſophus uſus, & Ælianus, lib. 10. hiſtor. anim. cap. 44. Utroque Heſychius: Nam pag. 173. Ἀχέτης, ὁ ἄρρην τέττιξ, ὁ λαλίστατος. Et pag. 432. Ἠχέται, ἡδύφθογγοι τέττιγες. Sonoras Latine recte dixeris, vel cum Virgilio, argutas.

6. *Et quæ minores.*] Nam quæ canunt, e majorum perinde atque e minorum genere ſunt: modo ad præcinctum ſecturam habeant, quæ quaſi inſtrumentum cantionis eſt: ibi enim fiſtulam membranaceam habent. Ariſt. loc. cit. Ὁμοίως δ' ἔν τε τοῖς μικροῖς, καὶ ἐν τοῖς μεγάλοις, οἱ μὲν διῃρημένοι εἰσὶ τὸ ὑπόζωμα, οἱ ᾄδοντες· οἱ δ' ἀδιαίρετον ἔχοντες, οὐκ ᾄδουσιν.

7. *Tettigoniæ.*] Τεττιγόνια Ariſtoteli: Scaligero, *cicadellæ*: *cicadaſtræ*, Gazæ.

8. *Sed illæ.*] Majores videlicet.

9. *Mares canunt, &c.*] Ariſtot. loc. cit. pag. 625. Ælianus, lib. 1. hiſtor. animal. cap. 6.

10. *In utroque genere.*] Majorum, ac minorum.

11. *Gentes veſcuntur.*] Athenæus, lib. 4. pag. 133. & lib. 9. pag. 372. Ælianus item, lib. 12. hiſtor. animal. cap. 6.

12. *Ante coïtum.*] Mares tum in cibo ſuaviores, a co c-minæ. Ariſt. pag. 626.

13. *Coïtus ſupinis.*] Sic Ariſt. pag. 614. Surrectas igitur ambas, & bipedes in coïtu ſtare, inde videtur effici.

14. *Aſperitas.*] Mucro quem ad clunes habent, ᾧ ἔχουσιν ὄπισθεν ὀξεῖ, inquit Philoſophus, pag. 625.

15. *Feturæ.*] Fetui ſuo, qui mox deſcribitur.

16. *Fit primo vermiculus.*] Ex ovo vermiculus: e vermiculo, τεττιγομήτρα, non a magnitudine ſic appellata, ut ortygometra: ſed ab officio, quoniam ab ipſa prodit cicada: quaſi *matricicada*. Hæc etiam Ariſt. loc. cit. totidem plane verbis.

17. *Unum hoc.*] Ariſtoteles, lib. 4. hiſt. anim. cap. 6. pag. 471.

18. *Aculeatarum linguis.*] Paulo laxius nunc Plinius loquitur: nam, ut idem ait libri hujus ſect. 65. Quibus aculeus in ore fiſtuloſus, ut muſcæ, iis lingua non eſt proprie appellata, ſed quiddam linguæ ſimile: cujus ſpeciem refert id quod in cicadis pro lingua eſt. Tria igitur diſtinguenda: lingua primum, ut in homine: deinde, linguæ ſimile, ur in apibus: denique, quod huic ſimile eſt, ut in cicadis. Vide Notas & Emend. num. LIV.

19. *Fiſtuloſum.*] In præcinctu ſectum, διῃρημένον τὸ ὑπόζωμα, Ariſt. Fiſtulam Plinius hic vocat, membranam prætenuem, quam illæ habent ſepto tranſverſo ſubditam. Hac ſane parte canunt cicadæ: non aculeo, quem circa pectus habent.

20. *In ventre nihil.*] Hoc eſt, viſcus nullum σπλάγχνον οὐδὲν ἔχει. Ariſt. pag. 471.

21. *Excitatæ.*] Ariſt. lib. 5. hiſtor. animal. cap. 25. pag. 626.

22. *Iiſdem ſolis.*] At hujuſmodi foramen obſervatum a ſe in cicadis, ait Aldrov. lib. 2. de inſectis, pag. 320. per quod illæ humorem aquoſum ejicerent, qui in ventre continetur.

23. *Oculi tam.*] Ariſt. lib. 5. hiſtor. anim. cap. 25. pag. 626. Inſcendunt digitum, perinde ac ſi folium motum foret, cum ſenſim admovetur: quia obſcure vident, nec quidquam dignoſcunt. Cum Sol non nitet, nubilo die, tunc pæne nihil vident.

24. *Idcirco non ſunt.*] Vide Notas & Emendationes, num. LV. Eadem habet Ariſt. lib. 5. hiſtor. anim. cap. 25. pag. 624.

25. *In Mileſia.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 33. pag. 980. quibuſdam Mileſiæ locis naſci cicadas, quibuſdam non naſci tradit.

26. *Sed in Cephalenia.*] In Cephalenia fluvio diſterminantur agri, ubi cicadæ vel naſcuntur, vel non. Ariſt. loc. cit. Ælianus lib. 5. hiſt. anim. cap. 9.

27. *At in Rhegino.*] Strabo, lib. 6. cap. 260. Conon apud Photium in Bibl. cod. 186. pag. 425 aliique.

28. *Ultra flumen.*] Ἄληξ ποταμὸς a Strabone nominatur, loc. cit. Pauſaniæ Καίκινα, in Eliac. poſter. lib. 6. pag. 354. quo de amne diximus lib. 3. ſect. 15. Rem narrat aliter Ælianus lib. 5. hiſt. anim. cap. 9. cum & Locrenſes in Rhegino agro, & Rheginas viciſſim in Locrenſi ait obmuteſcere: quaſi utræque in ſuo agro canoræ eſſent.

Sect. XXXIII. 1. *Inſectorum.*] Ad verbum hæc Ariſtoteles, lib. 1. hiſtor. anim. cap. 6. pag. 49.

2. *Quæ aculeis in alvo.*] Ut apes, fuci, veſpæ, crabrones. Ariſt. loc. cit. τετράπτερα, ὅσα ὀπισθόκεντρα.

3. *Cui telum in ore.*] Ut muſca, tabanus, aſilus, culex. Ariſt. loc. cit. Τὰ δὲ δίπτερα, ἔμπροσθεν ἔχει τὰ κέντρα, οἷον μυῖα, καὶ μύωψ, καὶ οἶστρος, καὶ ἐμπίς.

4. *Nullis eorum.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 355.

5. *Nullum cui aculeus.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 6. pag. 49. & lib. 4. de partibus anim. cap. 6.

Sect. XXXIV. 1. *Cruſta ſupervenit.*] Tegmen habent, ad alarum fragilium tutelam: quale cernimus in iis animalculis, quæ Galli *Hannetons* vocant. Quorum alæ vagina teguntur hujuſmodi, κολεόπτερα Philoſophus vocat, loc. cit. pag. 48.

2. *Ut ſcarabæis.*] Τοῖς κανθάροις, quorum ſunt plura genera.

tenuior fragiliorque penna. His negatus aculeus: [3] ſed in quodam genere eorum grandi, cornua prælonga, biſulcis dentata forcipibus in cacumine, cum libuit, ad morſum coëuntibus, infantium etiam [4] remediis ex cervice ſuſpenduntur. [5] Lucanos vocat hos Nigidius. [6] Aliud rurſus eorum genus, qui e fimo ingentes pilas [7] averſi pedibus volutant, parvoſque in iis [8] contra rigorem hiemis vermiculos fetus ſui nidulantur. [9] Volitant alii magno cum murmure ac mugitu. [10] Alii focos & prata crebris foraminibus excavant, nocturno ſtridore vocales. Lucent ignium modo noctu, laterum & clunium colore [11] lampyrides, [12] nunc pennarum hiatu refulgentes, nunc vero compreſſu obumbratæ, [13] non ante matura pabula, aut poſt deſecta conſpicuæ. E contrario [14] tenebrarum alumna blattis vita, lucemque fugiunt, in balineis maxime humido vapore prognatæ. Fodiunt [15] ex eodem genere rutili atque prægrandes ſcarabæi tellurem aridam, favoſque parvæ ac fiſtuloſæ modo ſpongiæ, [16] medicato melle fingunt. [17] In Thracia juxta Olynthum locus eſt parvus, in quo unum hoc animal exanimatur, ob hoc [18] Cantharolethrus appellatus.

Pennæ inſectis omnibus ſine ſciſſura: nulli cauda niſi ſcorpioni. Hic eorum ſolus [19] & brachia habet, & in cauda ſpiculum. Reliquorum quibuſdam aculeus in ore, [20] ut aſilo, [21] ſive tabanum dici placet: [22] item culici, [23] & quibuſdam muſcis. Omnibus autem his in ore & pro lingua ſunt hi aculei. Quibuſdam hebetes, neque ad punctum, ſed ad ſuctum, ut muſcarum generi, [24] in quo lingua evidens fiſtula eſt. Nec ſunt talibus dentes. Aliis cornicula ante oculos prætenduntur ignava, ut papilionibus. [25] Quædam inſecta carent pennis, ut ſcolopendra.

XXXV. [1] Inſectorum pedes quibus ſunt, in obliquum moventur. [2] Quorumdam extremi longiores foris curvantur, [3] ut locuſtis. (* Cap. XXIX.) * Hæ pariunt, in terram [4] demiſſo ſpinæ caule, [5] ova condenſa, autumni tempore. [6] Ea durant hieme ſub terra. [7] Subſequente anno exitu veris emittunt parvas, nigrantes & ſine cruribus, penniſque reptantes. Itaque vernis aquis intereunt ova: ſiccoque vere major proventus. [8] Alii duplicem earum fe-

NOTÆ.

3. *Sed in quodam genere eorum.*] Quos ac cervinorum cornuum ſimilitudine Cervos volantes *Cerfs volans* in Galliis nominant.

4. *Remediis.*] Amuletis.

5. *Lucanos.*] Ita MSS. omnes, cuſique libri. Id nomen habuerunt, quod plurimi in Lucanis Italiæ eſſent. Errant qui hos cum tauris confundunt, ut Gaza, Conſtantinus in Lexico, & Dalecampius, quos refellemus, lib. 30. ſect. 12.

6. *Aliud rurſus.*] Scarabæi pilularii dicti, quod ſtercus volutant: in eo condunt ſe ſe per hiemem, vermiculoſque pariunt, unde ſoboles prodit: Αἱ δὲ κάνθαροι ἣν κυλίουσι κόπρον, ἐν ταύτῃ φωλεύουσί τε τὴν χειμῶνα, καὶ ἐντίκτουσι σκώληκας, ἐξ ὧν γίνονται κάνθαροι. Ariſt. lib. 5. hiſtor. animal cap. 18. pag. 602. Gallis *Eſcarbots*.

7. *Averſi pedibus.*] Retro gradientes.

8. *Contra rigorem.*] Ipſos ſcarabæos ſe his involvere pilulis, ibique mori, ac deinde reviviſcere, ſcribit Epiphanius, in Ancor. num. 85. pag. 89.

9. *Volitant alii.*] Quos Galli vocant *Hanetons*. Hos filo pedibus adalligato, dum pueri ſinunt circumvolitare, ac ſtrepero volatu interim ſe exercere, iis ludicrum eſt.

10. *Alii focos.*] Grylli ſunt nigri caminorum, *Grillons*.

11. *Lampyrides.*] Λαμπυρίδες, quæ Latinis cicindelæ dictæ, ut Plinius ipſe admonet, lib 18. ſect. 66. Gallis, *Vers luiſans*. Ariſtoteli lib. 4. hiſt. anim. cap. 1. pag. 401. πυγολαμπίδες, a fulgore clunium.

12. *Nunc pennarum.*] Nam ut in formicarum genere, ſic & in cicindelis, quædam alas habent, quædam nullas. Ariſt. loc. cit. Καὶ ταυτὸ δὲ γένος αὐτῶν ἐστι καὶ πτερωτὸν καὶ ἄπτερον· οἷον, μύρμηκές εἰσι καὶ πτερωτοὶ καὶ ἄπτεροι, καὶ αἱ καλούμεναι πυγολαμπίδες.

13. *Non ante matura.*] Plinius, lib. 18. ſect. 66. *Signum maturitatis hordei lucentes veſpere per arva cicindelæ: ita appellant ruſtici ſtellantes volatus: Græci vero lampyridas.*

14. *Tenebrarum alumna.*] Hinc Virgilio, lib. 4. Georg. verſ. 243.

Lucifugis congeſta cubilia blattis.

Scarabæis hæc animalcula ſunt, grylliſve ſimilia, nigra, velocia, Græcis Σίλφαι ἀρτοκοπείων, blattæ piſtrinorum: Gallis *Caffars*, ſi Conſtantino credimus, in Supplemento linguæ Latinæ. De blattarum aliis generibus dicemus lib. 29. ſect. 39.

15. *Ex eodem genere.*] Scarabæorum videlicet. Hi ſunt quos μηλολόνθας Philoſophus vocat lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 602. Heſychius: Μηλολόνθη, εἶδος κανθάρων, οὓς τινὲς χρυσοκανθάρους καλοῦσι. Scholiaſtes item Ariſtophanis, in Nubibus, pag. 170. μηλολόνθην ab aliis χρυσοκάνθαρον appellari dicit: ab aliis vero pro eo genere ſcarabæorum accipi, quod a noſtratibu *Hanneton* vocari paulo ante diximus.

16. *Medicato melle.*] Hoc eſt, venenato, noxia quapiam vi infecto. Sic apud Maronem, in ſexto Æneidos, *medicatis frugibus offa*. Apud Martialem, *medicata pocula*.

17. *In Thracia.*] Hæc totidem verbis Auctor lib. Mirab. Auſcult. pag. 1163. & Plutarch. lib. de anim. tranq. pag. 473.

18. *Cantharolethrus.*] Quod perniciem & letum, ὄλεθρον τοῖς κανθάροις, hic locus affert.

19. *Et brachia.*] Græci χηλὰς vocant. De ſcorpionum brachiis ſupra, ſect. 30.

20. *Ut aſilo.*] Locus eſt apud Ariſtotelem ſimilis, lib. 1. hiſt. anim. cap. 6. pag. 49. Ἔμπροσθεν ἔχει τὰ κέντρα, μυῖα, καὶ μύωψ, καὶ οἶστρος, καὶ ἐμπίς. De aſilo ſive œſtro diximus, ſect. 16.

21. *Sive tabanum.*] Hoc eſt, quem quibuſdam tabanum dici placet, etſi minus accurato ſermone: neque enim idem tabanus eſt, qui aſilus. Vide quæ diximus ſect. 16. Tamen μύωπα tabanum, & οἶστρον aſilum, pro ſynonymis uſurpaſſe multos e veteribus, probat Bochartus, parte 2. de animal. lib. 4. cap. 14. pag. 546. Et quidem, Plinii ævo aſili nomen obſoleviſſe, ejuſque loco tabani quoque nomen cum aſilo ſive œſtro fuiſſe communicatum, haud obſcure Seneca ſignificat, ep. 58. pag. 281. *Hunc quem Græci, inquit, œſtrum vocant, pecora peragentem, & totis ſaltibus diſſipantem, aſilum noſtri vocabant: hoc Virgilio licet credas,* &c.

22. *Item culici.*] Ἐμπίδι, Ariſt.

23. *Et quibuſdam muſcis.*] Fortaſſis hic tabanum genere muſcarum complectitur.

24. *In quo lingua.*] Sive pro lingua. Nam ut ait idem ſect. 65. hujus libri, *Quibus aculeus in ore fiſtuloſus, iis nec lingua nec dentes.*

25. *Quædam inſecta.*] Quæ ἄπτερα idcirco vocantur. Hæc Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 1. pag. 401. De ſcolopendra dicemus lib. 29. ſect. 39.

Sect. XXXV. 1. *Inſectorum pedes.*] Hæc Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 4. pag. 153. ubi multipedum, quales ſunt muſcæ, & apes, crura monet in latus inclinata curvaturam flectere.

2. *Quorumdam.*] Quorumdam poſtremi pedes longiores ſunt quam ceteri: καμπτόμενα εἰς τοὔπισθεν, Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 6. pag. 469.

3. *Ut locuſtis.*] Gallis, *Sauterelles*: Græcis, ἀκρίδες.

4. *Demiſſo ſpinæ.*] *Impacta fiſtula, quam ad caudam habent ipſæ*: Τίκτουσι δὲ εἰς τὴν γῆν, καταπήξασαι τὸν πρὸς τῇ κέρκῳ αὐλόν. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 23. pag. 623. Sane per fiſtulam eam pariunt, quam caudæ ſubjectam habent. Plinius, apud ſcriptorem Græcum καυλὸν legit, non αὐλόν. Sed eodem demum vox utraque recidit.

5. *Ova condenſa.*] Quia ſimul cunctæ pariunt, eumdemque in locum ova deponunt, ita ut quaſi favus fiat, Ariſt. loc. cit. Ἀθρόως δὲ τίκτουσι, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον· ὥστε ἂν εἶναι καθαπερεὶ κηρίον.

6. *Ea durant.*] Tranſigunt hiemem ſub terra: διαμένει τὰ ᾠὰ τὸν χειμῶνα ἐν τῇ γῇ. Ariſt. pag. 622.

7. *Subſequente.*] Ariſt loc. cit.

8. *Alii.*] Ab Ariſtotele ii diſſident.

tum, geminum exitium tradunt: [9] Vergiliarum exortu parere, deinde [10] ad Canis ortum obire, & alias renaſci. Quidam [11] Arcturi occaſu renaſci. [12] Mori matres cum pepererint, certum eſt, vermiculo ſtatim circa fauces enaſcente, [13] qui eas ſtrangulat. [14] Eodem tempore mares obeunt. Tam frivola ratione morientes, [15] ſerpentem, cum libuit, necant ſingulæ, faucibus ejus apprehenſis mordicus. Non naſcuntur [16] niſi rimoſis locis. In India ternûm pedum longitudinis eſſe traduntur, cruribus & feminibus ſerrarum uſum præbere, cum inaruerint, Eſt & alius earum obitus. [17] Gregatim ſublatæ vento in maria aut ſtagna decidunt. Forte hoc caſuque evenit, non (ut priſci exiſtimavere) madefactis nocturno humore alis. Iidem quippe nec volare eas noctibus propter frigora tradiderunt: ignari etiam longinqua maria ab iis tranſiri, continuata plurium dierum (quod maxime miremur) fame quoque, [a] quam propter externa pabula petere ſciunt. Deorum iræ peſtis ea intelligitur. Namque & grandiores cernuntur, & tanto volant pennarum ſtridore, ut aliæ alites credantur: Solemque obumbrant, ſollicitis ſuſpectantibus populis, ne ſuas operiant terras. Sufficiunt quippe vires: & tamquam parum ſit maria tranſiſſe, immenſos tractus permeant, [18] diraque meſſibus contegunt nube, multa contactu adurentes: omnia vero morſu erodentes & fores quoque tectorum. [19] Italiam ex Africa maxime coortæ infeſtant, ſæpe populo [20] ad Sibyllina coacto remedia confugere, inopiæ metu. [21] In Cyrenaïca regione lex etiam eſt ter anno debellandi eas, primo ova obterendo, deinde fetum, poſtremo adultas: deſertoris pœna in eum, qui ceſſaverit. Et in Lemno inſula certa menſura præfinita eſt, quam ſinguli enecatarum ad magiſtratus referant. [22] Gracculos quoque ob id colunt, adverſo volatu occurrentes, earum exitio. Necare & in Syria [23] militari imperio coguntur. Tot orbis partibus vagatur id malum. [24] Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox earum proficiſci ab occipitio videtur. Eo loco in commiſſura ſcapularum habere quaſi dentes exiſtimantur, [25] eoſque inter ſe terendo ſtridorem edere, circa duo æquinoctia maxime, ſicut cicadæ [26] circa ſolſtitium. [27] Coïtus locuſtarum, qui & inſectorum omnium quæ coëunt, [28] marem portante femina, [b] [29] in eum feminarum

INTERPRETATIO.

a *Quam propter.*] Propter quam famem.

b *In eum.*] In marem reflectente feniina ultimum caudæ ſuæ *aculeum*, tardeque *a coïtu* digrediente.

NOTÆ.

9. *Vergiliarum exortu.*] Circa Maii Nonas.

10. *Ad Canis ortum.*] Circa XV. Calendas Auguſti, ut dicemus lib. 18. ſect. 68.

11. *Arcturi occaſu.*] Ante diem quintum Idus Maïas, ut diximus lib. 8. ſect. 72.

12. *Mori matres.*] Hoc Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 23. pag. 622. Vide Epiphan. in Ancoratu, num. 84. pag. 89.

13. *Qui eas ſtrangulat.*] Laxiore uſus eſt vocabulo: Exedunt enim potius quam ſtrangulant.

14. *Eodem.*] Ariſt. loc. cit.

15. *Serpentem.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 9. pag. 1026. Refert Simon Majolus, Colloq. 8. pag. 123. olitorem ſuum ex agro venientem, locuſtam conſpexiſſe, quæ ſerpentem gutture apprehenderet, atque ita quidem ut citra pugnam interemerit.

16. *Niſi rimoſis locis.*] Vide Notas & Emendationes, num. LVI.

17. *Gregatim ſublatæ.*] Sunt eadem apud Theophraſt. in fragm. De animalibus quæ repente apparent. Auguſtinus, lib. 3. de Civit. Dei, cap. 31. *Locuſtarum*, inquit, *in Africa multitudinem prodigii ſimilem fuiſſe ..... litteris mandaverunt: conſumptis enim fructibus foliiſque lignorum, ingenti atque inæſtimabili nube in mare dicunt eſſe dejectam*, &c. Idem refert Oroſius, lib. 4. cap. XI.

18. *Diraque meſſibus.*] Nam fruges populantur, ut ex Livio mox conſtabit.

19. *Italiam ex.*] Livius, lib. 42. pag. 533. *Locuſtarum tantæ nubes a mari vento repente in Apuliam illatæ ſunt, ut examinibus ſuis agros late operirent: Ad quam peſtem frugum tollendam*, &c. Etiam in Germaniam Poloniamque involaſſe, ſcriptorum teſtimoniis compluribus probat Majolus Colloq. 5. pag. 76. Quater annis ſingulis quinquieſve incredibili locuſtarum nube Teredonem Aſiæ oppidum agrumque circumjectum obtegi, refert Tavernerius, αὐτόπτης, tom. 1. Itiner. lib. 2. pag. 157. eas deinde vento in deſerta loca abripi, ibique interire.

20. *Ad Sibyllina coacto remedia.*] Cum inſanabilis pernicies aliqua Rempub. invaſiſſet, cujus nec cauſa, nec finis inveniretur, Livii verbis utor, e lib. 5. pag. 91. libri Sibyllini ex S. C. adiri ſolebant. Quibus inſpectis, Decemviri, quos penes horum librorum cuſtodia fuit, referebant quæ ii remedia decernerent, carmine pleriimque deſcripta, quale illud fuit, quod idem recitat lib. 29. pag. 341. *Quandocumque hoſtis alienigena terræ Italiæ bellum intuliſſet, eum pelli Italia vincique poſſe, ſi Mater Idæa Peſſinunte Romam advecta eſſet.* Sic anno primo belli Punici, Diti Patri ludi ad Tarentum ex præcepto librorum Sibyllinorum facti, eodem referente in Epitome libri 49.

21. *In Cyrenaïca.*] Forte peſtilentiæ metu. Refert enim Julius Obſequens, cap. 90. P. Plautio, M. Fulvio Coſſ. locuſtarum ingentia agmina in Africa, a vento in mare dejecta, fluctibuſque ejecta, odore intolerabili Cyrenis mortifero vapore gravem peſtilentiam feciſſe pecori, hominumque DCCC. millia conſumpta tabe.

22. *Gracculos quoque.*] Corniculaium e genere avis eſt gracculus veterum Latinorum: nos *Choucas* vocamus, ut recte Bellonius admonet, lib. 6. cap. 3. & 7. Vide Notas & Emendat. num. LVII.

23. *Militari imperio.*] Cn. Sicinium Prætorem deſignatum, cum imperio miſſum in Apuliam ad eas colligendas, auctor eſt Livius lib. 42. pag. 533.

24. *Parthis.*] De Afris hoc idem ſcribit Dioſcorides, lib. 2. cap. 57. De Græcis quoque, ut ex Ariſtophane, in Acharn. act. 4. ſc. 1. & 7. colligitur. De Æthiopibus Acridophagis ex Plinio & Agatharchide diximus lib. 6. ſect. 35. Deſinat igitur ineptire Grammaticorum pertinacia, de locuſtis Divi Præcurſoris Domini: de quibus fuſe Bochartus, parte 2. de animal. lib. 4. toto cap. 7. pag. 488. & ſeq. Nec Monacho ei aſſentimur, qui Jacobo de Vitriaco, lib. hiſt. Hieroſol. cap. 53. de eo argumento ſciſcitanti, *reſpondit quod frequenter in refectorio ſuo quædam herba monachis ad edendum apponebatur, quam ipſi Languſtæ, hoc eſt, locuſtam nominabant, cujus circa monaſterium ſuum magna habebatur copia: adjungens, quod illa eſſet quam edebat beatus Joannes.* Nugæ.

25. *Eoſque inter ſe.*] Hanc ſoni locuſtarum cauſam approbat Aldrovandus, lib. de inſectis, pag. 420. Exiſtimat autem Philoſophus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 9. pag. 489. ſonum hunc excitari affricatione crurum, quibus in ſaltum emicant. Αἱ δ' ἀκρίδες, τοῖς πηδαλίοις τρίβουσαι, ποιοῦσι τὸν ψόφον. Πηδάλιον proprie gubernaculum eſt: nunc, ut ita loquar, ſaltaculum, crura ſaltatoria, παρὰ τὸ πηδᾶν.

26. *Circa ſolſtitium.*] Cantus, nonniſi æſtibus, cicadis.

27. *Coïtus.*] Hæc totidem verbis Philoſophus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 23. pag. 621.

28. *Marem portante.*] Quia majores feminæ maribus: itaque mares ab ipſis facillime ſuſtinentur. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 593.

29. *In eum.*] *In marem inſerente femina ſurrectum ſurſum meatum ſuum: non quemadmodum in aliis animalibus, in femi-*

ultimo caudæ reflexo, [30] tardoque digreſſu. [31] Minores autem in omni hoc genere feminis mares.

CAPUT XXX. XXXVI. Plurima inſectorum vermiculum gignunt. [1] Nam & formicæ ſimilem ovis vere: & hæ communicantes laborem: [2] ſed apes utiles faciunt cibos, hæ condunt. Ac ſi quis comparet onera corporibus earum, fateatur nullis [a] [3] portione vires eſſe majores. Gerunt ea [4] morſu. Majora [5] averſæ poſtremis pedibus moliuntur, humeris obnixæ. [6] Et iis reipublicæ ratio, memoria, cura. [7] Semina arroſa condunt, ne rurſus in fruges exeant e terra. Majora ad introitum dividunt. Madefacta imbre proferunt atque ſiccant. [8] Operantur & noctu plena Luna: Eædem [9] interlunio ceſſant. Jam in opere qui labor? quæ ſedulitas? Et quoniam ex diverſo convehunt altera alterius ignara, certi dies ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc earum concurſatio? quam diligens cum obviis quædam collocutio atque percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in opere ſemitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid poſſit quantulacumque aſſiduitas. [10] Sepeliunt inter ſe viventium [11] ſolæ, præter hominem. Non ſunt in Sicilia pennatæ.

CAP. XXXI. Indicæ formicæ cornua, [12] Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. [13] Aurum ex cavernis egerunt terræ, in regione ſeptemtrionalium Indorum, qui Dardæ vocantur. Ipſis color felium, [14] magnitudo Ægypti luporum. [15] Erutum hoc ab iis tempore hiberno, Indi furantur æſtivo fervore, conditis propter vaporem in cuniculos formicis: quæ tamen odore ſollicitatæ provolant, crebroque lacerant, quamvis prævelocibus camelis fugientes. Tanta pernicitas feritaſque eſt cum amore auri.

CAP. XXXII. XXXVII. [1] Multa autem inſecta & aliter naſcuntur, atque in primis ex rore. [2] Inſidet hic [3] raphani folio primo vere, & ſpiſſatus Sole [4] in magnitudinem milii cogitur. [5] Inde porrigitur vermiculus parvus, & [6] triduo eruca: quæ adjectis diebus accreſcit, immobilis, [7] duro cortice: ad tactum tantum movetur, [b] [8] araneo accreta, quam chryſallidem appellant: rupto deinde [9] cortice volat papilio.

CAP. XXXIII. XXXVIII. Sic quædam [1] ex imbre generantur in terra: quædam & in ligno. Nec enim [2] coſſi tantum in eo, ſed [3] etiam tabani ex eo naſcuntur: [4] & alibi, ubicumque

INTERPRETATIO.

a *Portione.*] Pro portione corporum.

b *Araneo.*] Araneoſo involuta *textu*, *quo tempore* chryſallidem eam apppellant.

NOTÆ.

nam mare: Ἀφίησι δὲ τ̃ πόρον κάτωθεν, τὸ θῆλυ εἰς τ̃ ἄρρενα τ̃ ἐπάνω· ἀλλ' οὐ τὸ ἄρρεν εἰς τὸ θῆλυ, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 8. pag. 536.

30. *Tardoque.*] Diuturna conjunctio, diuturnus coïtus eſt. Ariſt. loc. cit.

31. *Minores.*] Ariſt. loc. cit.

Sect. XXXVI. 1. *Nam & formicæ.*] Hæc totidem verbis Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 20. pag. 619.

2. *Sed apes utiles.*] Vide Notas & Emend. num. LVIII.

3. *Portione.*] Uſus hac voce iterum poſterius, ſect. 46. 49. 70. & 73.

4. *Morſu.*] Ore admorſa gerunt onera.

5. *Averſæ.*] Objectis clunibus.

6. *Et iis reipublicæ.*] Vide Ælian. lib. 6. hiſtor. anim. cap. 43.

7. *Semina.*] Plutarchum vide, lib. de ſolert. anim. pag. 968. & Baſil. in Hexaëm. hom. 9. pag. 116.

8. *Operantur &.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 62. pag. 1100. Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 43.

9. *Interlunio.*] In coïtu lunæ, quem diem, inquit Plinius lib. 16. ſect. 74. alii interlunium, alii ſilentis lunæ appellant. Τῇ ἡμέρᾳ τ̃ μηνὸς τῇ νέᾳ, menſis primo quoque die ceſſare formicas ſcribit Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 22. Etiam & ſabbato Judæorum inſtar, feriari, ſi Tzetzæ credimus, in Heſiodum ſcribenti, ἐν σαββάτῳ καὶ λ' τ̃ μηνὸς τ̃ σελήνης οὐκ ἐργάζεται.

10. *Sepeliunt.*] Ita MSS. rectius, quam *ſepeliuntur*. Sic Plautus *inter ſe amplexari* dixit: Tullius, *inter ſe amare*. Refert hoc pariter de formicis, Ælianus lib. 5. hiſt. anim. cap. 49. Narrat Cleanthes apud Plutarch. lib. de ſolert. anim. pag. 967. vidiſſe ſe exeuntes e cavo ſuo formicas obviam alteri formicarum examini, quæ mortuam efferrent: has ab illis vermem accepiſſe, ceu redemptionis elationiſque pretium. Adde & Paxamum in Geopon. lib. 13. cap. 10. pag. 370.

11. *Solæ, præter.*] Elephanto hanc quoque religionem attribuit Ælianus, loc. cit. Elephanto, delphini, hirundini, api, urſo, Tzetzes Chiliad. 4. hiſt. 127. verſ. 153.

12. *Erythris.*] Ioniæ oppido, de quo lib. 5. ſect. 31.

13. *Aurum ex cavernis.*] Refert hoc Strabo ex Nearcho & Megaſthene, lib. 15. pag. 706. Mela, lib. 3. cap. 7. Clemens Alex. lib. 2. Pedag. pag. 207. aliique.

14. *Magnitudo.*] *Non minus maximas canibus* ait eſſe Mela loc. cit. Strabo, vulpibus haud minores. Ex Herodoto uterque hauſit, lib. 3. Thalia, pag. 203. Cetero ſpecies corporis formicis noſtratibus ſimillima eſt.

15. *Erutum hoc.*] Quæ de iis deinceps narrantur, exſtant ea totidem fere verbis apud Herod. loc. cit. pag. 204. Vaporem autem mox calorem æſtivum intellige.

Sect. XXXVII. 1. *Multa autem.*] Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 597.

2. *Inſidet hic.*] Ros nimirum.

3. *Raphani.*] Græca voce pro latina abutitur: nam dum raphanum dicit, braſſicam intelligit: μάλιστα δὲ ἐπὶ τ̃ ῥαφάνου, ἣν καλοῦσί τινες κράμβην, inquit Philoſophus, loc. cit. Sed non braſſica ſolum gignit erucas, verum & pomus, & prunus, & quercus. At neque vitis, neque ſalix gignit.

4. *In magnitudinem.*] Milio minorem, ἔλαττον κέγχρου, Philoſophus ait, loc. cit.

5. *Inde porrigitur.*] Fit oblongior: ut de formicarum ovis dixit Ariſt. lib. 5. cap. 20. pag. 619. ἐκ μικρῶν καὶ στρογγύλων μακρὰ γίνονται.

6. *Triduo eruca.*] Vel *urica*, ut in Reg. 1. & Parm. edit. Ariſt. *tertio die*, ἐν τρισὶν ἡμέραις κάμπαι μικραί. Gallis, *Chenille*.

7. *Duro cortice.*] Net eruca circum ſe, bombycum modo: ibi intus obſepta turget, cruſta ſeu folliculo duriore: σκληρὸν ἔχει τὸ κέλυφος. Ariſt. loc. cit.

8. *Araneo accreta.*] Cum creverit, araneoſo obducta textu, araneacea tela involuta, tum chryſallis vocatur: καλοῦνται χρυσαλλίδες .... ἁπτομένου δὲ κινοῦνται· περιέχονται δὲ πόροις ἀραχνιώδεσιν. Vide Notas & Emend. num. LIX.

9. *Cortice.*] Κέλυφος cruſtam vocat Ariſt. loc. cit.

Sect. XXXIX. 1. *Ex imbre.*] Quemadmodum ex rore papiliones, de quibus proxime dictum eſt: ita ex imbre alia.

2. *Coſſi.*] Vermiculi, qui in robore gignuntur, de quibus lib. 17. ſect. 37. Noſtri *Coſſons* vocitant.

3. *Etiam tabani.*] Μύωπες, de quibus ſect. 16. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 603. Οἱ δὲ μύωπες γίνονται ἐκ τ̃ ξύλων.

4. *Et alibi.*] Non in terra, inquit, tantum, & ligno,

humor eſt nimius : ſicut intra hominem [5] tæniæ tricenûm pedum, aliquando & plurium longitudine.

XXXIX. Jam in carne exanimi, [1] & viventium quoque hominum capillo : [2] qua fœditate & Sylla Dictator, [3] & Alcman ex clariſſimis Græciæ Poëtis, obiere. [4] Hoc quidem & aves infeſtat : phaſianas vero interimit, niſi pulverantes ſeſe. [5] Pilos habentium aſinum tantum immunem hoc malo credunt, [6] & oves. Gignuntur autem & veſtis genere, [7] præcipue lanicio interemptarum a lupis ovium. [8] Aquas quoque quaſdam, quibus lavamur, fertiliores ejus generis, invenio apud auctores. Quippe cum [9] etiam ceræ id gignant, quod animalium minimum exiſtimatur. Alia rurſus generantur [10] ſordibus a radio Solis, poſteriorum laſcivia crurum [11] petauriſtæ. Alia pulvere humido in cavernis, volucria.

CAP. XXXIV.

XL. Eſt animal [1] ejuſdem temporis, infixo ſemper ſanguini capite vivens, atque ita intumeſcens, unum animalium [2] cui cibi non ſit exitus : dehiſcitque nimia ſatietate, alimento ipſo moriens. [3] Numquam hoc in jumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, [4] in quibus omnia. In ovibus & in capris [5] hoc ſolum. Æque mira ſanguinis & [6] hirudinum generi in paluſtri aqua ſitis. Namque & hæ toto capite conduntur. [7] Eſt & volucre canibus peculiare ſuum malum, aures maxime [8] lancinans, quæ defendi morſu non queunt.

CAP. XXXV.

XLI. [1] Idem pulvis in lanis & veſte tineas creat, præcipue ſi araneus una includatur. Sitit enim, & omnem humorem abſorbens, ariditatem ampliat. [2] Hoc & in chartis naſcitur. [3] Eſt earum genus tunicas ſuas trahentium, quo cochleæ modo. [4] Sed harum pedes cernuntur. [5] Spoliatæ exſpirant. Si accrevere, [6] faciunt chryſallidem. [7] Ficarios

NOTÆ.

ſed & alibi, ubicumque humor eſt nimius. Vide Notas & Emend. num. LX.

5. *Tæniæ.*] Tæniæ, ſive tineæ, ventris animalia ſunt, ab aliis ſcriptoribus lumbrici appellati. Platerus, quem Sennertus laudat, lib. 3. Pract. part. 2. cap. 5. pag. 417. aliquot viſos a ſe prodidit, quorum longitudo eſſet pedum quadragenûm.

Sect. XXXIV.] 1. *Et viventium.*] Pediculos intelligit, φθεῖρας, qui & in capillo naſcuntur, ἐν τῇ κεφαλῇ ἐγγίνονται, & reliquo corpore ubi humor exuberat, ſudorve, ὅταν ὑγρασία πολλὴ ἐν τῷ σώματι ᾖ. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 26. pag. 628.

2. *Qua fœditate.*] Hunc locum expreſſit carmine Q. Serenus Sammonicus, cap. 6. pag. 128.

Noxia corporibus quædam de corpore noſtro
Progenuit Natura, volens abrumpere ſomnos
Senſibus, & monitis vigiles intendere curas.
Sed quis non paveat Pherecydis ſata tragœdi,
Qui nimio ſudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miſerum quæ morte tulerunt?
Sylla quoque infelix tali languore pereſus
Corruit, & fœdo ſe vidit ab agmine vinci.

3. *Et Alcman.*] Ἀλκμᾶνα τὸν ποιητὴν vocat Ariſt. loc. cit. Antigonus Caryſt. cap. 65. ad Alcmæonem Phyſicum pertinere id imprudens putavit. Id vero de Alcmane, Sylla, Pherecyde, Calliſthene, Mucio Jureconſulto, & aliis, tradidit Plutarchus in Sylla, pag. 474.

4. *Hoc quidem.*] Pediculi nimirum. Καὶ γὰρ οἱ ὄρνιθες ἔχουσι φθεῖρας, καὶ οἱ καλούμενοι φασιανοὶ, &c. Ariſt. pag. 629. Sed ii molliores ſunt & oblongiores, tenuioreſque, colore cinereo. Necantur pulvere & aqua : utrumque enim avibus datum eſt.

5. *Pilos habentium.*] Ariſt. loc. cit.

6. *Et oves.*] Vide Notas & Emend. num. LVI.

7. *Præcipue lanicio.*] Igitur vivæ oves a pediculis ſunt immunes : a lupo cæſis lana vel maxime φθειρώδης, hos gignit. Hæc Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 13. pag. 911. Et Plutarchus, lib. 2. Sympoſ. quæſt. 9. pag. 642. Διὰ τί τὰ λυκόβρωτα τῶν προβάτων, τὸ κρέας μὲν γλυκύτερον, τὸ δὲ ἔριον φθειροποιὸν ἴσχει : *Quare ovis a lupo adeſæ caro ſuavior eſt : lana autem pediculos generat?* Quæ ex Plutarcho etiam Geoponicon auctor expreſſit, lib. 15. cap. 1. pag. 403. Meminit & Phile, pag. 102. & Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 38.

8. *Aquas quoque.*] Aliter paulo Ariſtoteles, lib. 5. hiſt. anim. cap. 26. pag. 630. Γίνονται δὲ οἱ φθεῖρες μάλιστα, ὅταν μεταβάλλωσιν ὕδατα οἷς λούονται, ὅσα ἔχει τῶν λουομένων φθεῖρας. *Quæ animalia & lavantur, & ſolent pediculos generare, ea tum pluribus infeſtantur, cum aquas, quibus ſe ſe lavant, mutant.*

9. *Etiam ceræ.*] Quod notabile ſane eſt : ipſæ enim ceræ a putredine cetera vindicant. In cera etiam vetuſta, inquit Philoſophus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 27. pag. 631. ἐν κηρῷ παλαιουμένῳ, non ſecius gignitur, quam in arido ligno animal candidum, quod omnium animalium minimum videtur eſſe, & vocatur ἀκαρὶ propter exiguitatem, quaſi quod tonderi κείρεσθαι non poteſt, ſicuti nec punctum ſecari. Sunt qui exiſtiment hoc animalculum eſſe coſſum : alii cariem putant eſſe : caries enim ambulat & erodit, etſi oculis noſtris non movetur.

10. *Sordibus a radio Solis.*] Hoc illud eſt quod Philoſophus aliquanto apertius loquitur, pag. 632. & in aridis gigni vermiculos, ſi humectentur : & in humidis, ſi exſiccentur. Vide Notas & Emend. num. LVII.

11. *Petauriſtæ.*] Hoc eſt, ſalientibus his ipſis ſordibus, ubi animam accepere. Hoc verborum ambitu pulices, credo, deſcribit. *Petauriſta*, inquit Nonius Marcellus, lib. 1. num. 277. *veteribus dicebantur, qui ſaltibus moverentur*, quod ii πρὸς ἀέρα πετῶνται. Vide Notas & Emend. num. LXII.

Sect. XL. 1. *Ejuſdem temporis.*] Æſtivi nimirum, radio Solis effervescente : nam per æſtatem gignitur. Ricinum deſcribit, quem Græci κρότωνα, Galli *Ticque* nominant. Sunt & in homine ricini, quanquam diverſa forma : *Morpions* noſtrates vocant : pelli hærent, neque ſaturi decidunt, ut qui in cane : hi capite infixo tantum ſanguinis exſugunt, donec excidant : excrementi enim exitum non habent : at qui in homine, & excernunt. & ova pariunt.

2. *Cui cibi.*] Uti nec cicadis potus ſui nullus exitus eſt, quemadmodum obſervatum eſt ſect. 32.

3. *Numquam hoc in jumentis.*] Aſinis muliſquè. De aſino in primis dictum ſuperius.

4. *In quibus omnia.*] Pediculi, pulices, culices, ricini, κυνομυῖαι. Columella, lib. 7. cap. 13.

5. *Hoc ſolum.*] Ricini tantum, Τὰ δὲ πρόβατα καὶ αἶγες, κρότωνας ἔχουσιν. Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 26. pag. 629.

6. *Hirudinum.*] Sanguiſugarum. Horatius, lib. 2. de arte poëtica, verſ. ult.

Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo.

7. *Eſt & volucre.*] Muſca canina, κυνομυῖα. Columella, lib. 7. cap. 13. *Fere*, inquit, *per æſtatem ſic muſcis aures canum exhulcerantur, ſæpe ut totas amittant : quod ne fiat*, &c.

8. *Lancinans.*] Ita MSS. omnes. Scribi forte & *lacinians* poſſit : quoniam id malum aures diſcindit in lacinias.

Sect. XLI. 1. *Idem pulvis.*] Cujus mentio in calce ſectionis 39. Hæc Ariſt. ad verbum, lib. 5. hiſt. anim. cap. 27. pag. 631. Tineæ Græcis σῆτες, Gallis *des Tignes.* Vide lib. 20. ſectione 18.

2. *Hoc & in chartis.*] Tinea ſcilicet. Et tineas ſane in libris videmus, & interdum ſcorpionillos.

3. *Eſt earum genus.*] Ariſtoteli loc. cit. pag. 632. vermiculus eſt, quem ξυλοφθόρον a ligno rodendo vocat.

4. *Sed harum.*] Tinearum.

5. *Spoliatæ.*] Tnnica detracta moriuntur, ac perinde inutiles fiunt, atque cochleæ exempta teſta : ἐάν τις τὸν χιτῶνα περιέλῃ, ἀποθνήσκει, &c. Ariſt. loc. cit.

6. *Faciunt chryſallidem.*] Erucarum more, inquit, de quibus dictum eſt ſect. 37. ubi accrevere, ac circum ſe nevere folliculum, chryſallidem re ac nomine repræſentant. Sed ex erucis ita cortice ſuo involutis, rupta teſta papilio volat : ex hac vero chryſallide quid alati fiat animalis, nondum perſpectum eſt, inquit Philoſophus, loc. cit.

7. *Ficarios.*] Ψῆνας Philoſophus vocat, pag. 633. qui in

culices caprificus generat. [8] Cantharidas vermiculi ficorum & piri, & peuces, & cynacanthæ, [9] & roſæ. [10] Venenum hoc alæ medicantur: quibus demptis, letale eſt. Rurſus alia genera culicum [11] aceſcens natura gignit. Quippe cum & in nive candidi inveniantur, [12] & vetuſtiore vermiculi: in media quidem altitudine rutili, (nam [13] & ipſa nix vetuſtate rubeſcit:) hirti pilis, grandiores, torpenteſque.

Cap. xxxvi. XLII. Gignit aliqua [1] & contrarium Naturæ elementum. [2] Siquidem in Cypri ærariis fornacibus, & medio igni, majoris muſcæ magnitudinis volat pennatum quadrupes: appellatur pyralis, a quibuſdam pyrauſta. [3] Quamdiu eſt in igne, vivit: cum evaſit longiore paulo volatu, emoritur.

XLIII. [1] Hypanis fluvius in Ponto circa ſolſtitium defert [2] acinorum effigie tenues membranas: quibus erumpit volucre quadrupes ſupradicti modo, nec ultra unum diem vivit: unde [3] hemerobion vocatur. [4] Reliquis talium ab initio ad finem ſeptenarii ſunt numeri: culici & vermiculo ter ſepteni: corpus parientibus, quater ſepteni. [5] Mutationes, & in alias figuras tranſitus, trinis aut quadrinis diebus. Cetera ex his pennata, [6] autumno fere moriuntur: tabani quidem etiam [7] cœcitate. Muſcis humore exanimatis, [8] ſi cinere condantur, redit vita.

Cap. xxxvii. XLIV. Nunc per ſingulas corporis partes, præter jam dicta, membratim tractetur hiſtoria.

[1] Caput habent cuncta, quæ ſanguinem. In capite paucis animalium, nec niſi volucribus, apices, diverſi quidem generis: Phœnici plumarum ſerie, [a] e medio eo exeunte alio: pavonibus, crinitis arbuſculis: [2] ſtymphalidi, [3] cirro: phaſianæ, [4] corniculis. Præterea [5] parvæ avi, [6] quæ ab illo galerita appellata quondam, poſtea [7] Gallico vo-

Interpretatio.

[a *E medio eo.*] E medio apice inferiore, altero emicante apice.

Notæ.

fructibus caprificorum generantur. Horum tractationem latius perſequemur, lib. 15. ſect. 21.

8. *Cantharidas.*] Cantharides, inquit Philoſoph. lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 603. e ficariis erucis naſcuntur, aut quæ in piris, pinu, & canino rubo, quibus omnibus oriuntur vermes: *αἱ δὲ κανθαρίδες ἐκ τῶν περὶ τὰς συκᾶς καμπῶν, καὶ τὰς ἀπίοις, καὶ τὰς πεύκαις· περὶ πᾶσι γὰρ τούτοις γίνονται σκώληκες. καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ κυνακάνθῃ.*

9. *Et roſæ.*] Non cujuſlibet, ſed caninæ, hoc eſt, cynorrhodi, & albæ roſæ, ut dicetur lib. 29. ſect. 30. ut nec cujuſlibet rubi, ſed canini, ſeu *κυνακάνθης*.

10. *Venenum.*] De veneno cantharidum, & de eo quod nunc adverſus illud affertur, remedio, dicetur lib. 29. ſect. 30. Vide Notas & Emend. num. 54.

11. *Aceſcens natura.*] Acetum intelligit, cujus e fæce naſci vermiculos, e vermiculis culices Philoſophus docet, lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 604. Οἱ δὲ *κώνωπες ἐκ σκωλήκων, οἳ γίνονται ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄξος ἰλύος*. Adhuc enim in iis animalibus recenſendis habitat, quæ ex humore gignuntur: ad ea mox inde tranſiturus, quæ ex igne.

12. *Et vetuſtiore.*] Etiam in vetuſtiore, quamvis ea minus habeat humoris, quam quæ recens decidit. Hæc iiſdem ferme verbis Philoſophus, loc. cit. *In vetuſta nive*, inquit, *vermes, qui propterea & rubri ſunt, & hirſuti: quia nix vetus quoque rubra eſt: at cælo tepido, in nive ſunt candidi, & grandes: omnes autem tepidiores.* Ἐν *χιόνι τῇ παλαιᾷ σκώληκες· γίνεται δὲ ἡ παλαιὰ ἐρυθροτέρα· διὸ καὶ οἱ σκώληκες τοιοῦτοι, καὶ δασεῖς· οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν εὐδίᾳ χιόνος, μεγάλοι καὶ λευκοί· δυσκίνητοι δὲ πάντες.* Hunc Plinii locum Salmaſius pag. 177. in Solin. Pintianum imitatus, ut intelligat, pervertit, ſpreta omnium librorum auctoritate & conſenſu.

13. *Et ipſa nix.*] Hujus rei cauſam Conimbricenſes inveſtigant, in Meteorol. Ariſt. tract. 7. cap. 5.

Sect. XLII. 1. *Et contrarium Naturæ.*] Ignis.

2. *Siquidem in Cypro.*] Ad verbum id Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. c. 18. pag, 604. Seneca, lib. 5. Natur. quæſt. c. 6. *Eſt ergo aliquid in aqua vitale. De aqua dico? Ignis qui omnia conſumit, quædam etiam creat: & quod videri non poteſt ſimile veri, ſed tamen verum eſt, animalia igne generantur.* Accuratius tamen veriuſque putem Ariſtotelem eſſe locutum, qui *ἐν τῷ πυρὶ* in igne generari dixit, quam Senecam, qui ex igne *ἐκ τοῦ πυρός*. Ovidius:

Nataque de flamma corpora nulla vides.

3. *Quamdiu eſt.*] Iiſdem verbis Philoſophus, loc. cit. Phile, lib. de propr. animal. pag. 56. Ælianus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 2.

Sect. LXIII. 1. *Hypanis.*] Ariſt. pag. 605. & Cicero, lib. 1. Tuſc. quæſt. pag. 327. *Apud Hypanim fluvium, qui ab Europæ parte in Pontum influit, Ariſtoteles ait beſtiolas quaſdam naſci, quæ unum diem vivant. Ex his igitur hora octava quæ mortua eſt, provecta ætate mortua eſt: quæ vero occidente Sole, decrepita: eo magis, ſi etiam ſolſtitiali die.* Dalecampius ad Ararim, Scaliger ad Garumnam, Tarnemque, frequentes ait has beſtiolas conſpici, ubi vulgo *Manna* vocantur: quoniam aïunt eas copioſum piſcium proventum portendere: piſcibus eas avidiſſime conſectantibus.

2. *Acinorum.*] Folliculos acino majores, inquit Philoſophus, loc. cit. Οἷον *θύλακοι μείζους ῥαγῶν*.

3. *Hemerobion.*] Ἡ*μερόβιον*.. Ariſt. Ἐ*φήμερον*. Ælianus, lib. 5. hiſtor. anim. cap. 43. *Μονήμερον*, quaſi *Diale animal*, ut Cicero jocatus olim, qui *Conſulem dialem* dixit.

4. *Reliquis talium.*] Inſecta, inquit, reliqua, præter hemerobia, ſimiliaque, ſeptenario numero dierum perficiuntur, ab initio ſui ortus ad conſummationem uſque: nimirum culices, vermiculique, diebus ter ſeptenis: Qui corpus, hoc eſt, ova pariunt, quater ſeptenis: ovum enim addit hebdomadam, qua poſt coïtum concreſcit: reliquis ter ſeptenis diebus incubatur, & excluditur. Hæc Ariſt. loc. cit. pag. 606.

5. *Mutationes.*] Quales cum e vermiculo fit eruca: ex eruca deinde chryſallis: ex chryſallide demum papilio: uti dictum eſt ſect. 37. Hæc Ariſt. pariter, pag. 607.

6. *Autumno fere.*] Ariſt. loc. cit.

7. *Cœcitate.*] Oculis aqua ſuffuſa exturbatis, *αἱ δὲ μύωπες, καὶ τῶν ὀμμάτων ἐξυδρωπιώντων.*

8. *Si cinere.*] Addit Ælianus, lib. 2. hiſtor. animal. cap. 29. ſi & ad Solem exponantur, *εἰ τέφραν ἐμπάσαις, καὶ καταθήσεις ἐν ἡλίου αὐγῇ*. Phile Plinio aſſentitur, lib. de propr. anim. pag. 76.

Sect. XLIV. 1. *Caput habent.*] Ariſt. lib. 4. de part. animal cap. 10. pag. 1032.

2. *Stymphalidi.*] Avis fuit Arcadica, gruibus magnitudine haud inferior, ſi fabulæ fides. De ea Pauſan. in Arcad.

3. *Cirro.*] Pilos prætenues, inſtar capillorum, ex quibus apex ille capitis conflatur, cirrum vocat.

4. *Corniculis.*] Hoc eſt, ceu cornicula duo, geminas ex pluma aures ſubmittunt ſubriguntque phaſianæ aves, ut ipſe ſuperius dixit, lib. 10. ſect. 67.

5. *Parvæ avi.*] Ita reſcripſimus ex Reg. 1. 2. & Pariſ. in quibus *parvæ aut* ſcribitur. Voſſius in Etymol. verbo *Galerita*, paulo audacius, *paro, & quæ.*

6. *Quæ ab illo.*] Ab apice quem geſtat in capite, nomen invenit: ſive Latinum *galeritæ*, ſive Græcum *κορυδαλός*, a galea quæ *κόρυς* Græce nominatur. Gallis *Aloüette hupée: cochevis.*

7. *Gallico vocabulo.*] De hoc veterum Gallorum vocabulo, *Alauda*, multa Goropius Becanus, lib. 8. Hieroglyph. pag. 116. & lib. 1. Gallicor. pag. 13. ubi ea voce ſignificari *Veteranos omnes* affirmat. Sed falſo: Ipſius avis id nomen, ut nunc eſt, olim fuit. *Avis galerita*, inquit Marcellus Empir. cap. 39. pag. 202. *quæ gallice Alauda dicitur.* Et Gregor. Turon.

cabulo [8] etiam legioni nomen dederat alaudæ. [9] Diximus & cui plicatilem criſtam dediſſet Natura : [10] per medium caput a roſtro reſidentem & fulicarum generi dedit : [11] cirros pico quoque Martio , [12] & grui Balearicæ. Sed ſpectatiſſimum inſigne gallinaceis , [13] corporeum , [14] ſerratum : nec carnem id eſſe , nec cartilaginem , nec callum jure dixerimus , verum peculiare. Draconum enim [15] criſtas qui viderit , non reperitur.

XLV. Cornua multis quidem & aquatilium , & marinorum , [1] & ſerpentum , variis data ſunt modis : ſed quæ jure cornua intelligantur , quadrupedum generi tantum. [2] Actæonem enim , [3] & Cipum etiam [4] in Latina hiſtoria , fabuloſos reor. Nec alibi major Naturæ laſcivia. Luſit animalium armis. Sparſit hæc in ramos , ut cervorum. Aliis ſimplicia tribuit , ut in eodem genere [5] ſubulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas , digitoſque emiſit ex iis : unde [6] platycerotas vocant. Dedit [7] ramoſa capreis , ſed parva : [8] nec fecit decidua. Convoluta in anfractum arietum generi , [9] ceu cæſtus daret : Infeſta , tauris. [10] In hoc quidem genere , & feminis tribuit : [11] in multis , tantum maribus. [12] Rupicapris in dorſum adunca , [13] damis in adverſum. Erecta autem , [a] rugarumque ambitu contorta , & in leve faſtigium exacuta , [14] ut liras diceres , ſtrepſiceroti , quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem , ut aures , [15] Phrygiæ armentis : [16] Troglodytarum , in terram directa : qua de cauſa obliqua cervice paſcuntur. [17] Aliis ſingula , & hæc medio capite , aut naribus , ut diximus. Jam quidem aliis [18] ad incurſum

INTERPRETATIO.

a *Rugarumque.*] Contorta *in ſpiras* , rugis *toto* ambitu *exſtantibus.*

NOTÆ.

lib. 4. *In Eccleſia Arverna .... in quadam feſtivitate , avis corydalus , quam Alaudam vocamus , ingreſſa eſt.*

8. *Etiam legioni.*] Cujus legionis Cicero meminit , lib. 16. ad Attic. ep. 8. pag. 502. *Antonium cum legione Alaudarum ad Vrbem pergere* , &c. & Suetonius in Julio , cap. 24. Vetus inſcriptio apud Reineſ. pag. 410. & apud Gruter. pag. 403. 544. 559. &c. LEG. V. ALAVD. Id legioni factum ex dicterio nomen videtur , quod inſtar avis alaudæ inſignis eſſet criſtis galearum.

9. *Diximus.*] Libro 10. ſect. 44. *Vpupa , criſta viſenda plicatili , contrahens eam , ſubrigenſque , per longitudinem capitis.*

10. *Per medium caput.*] Molliter dejecta per medium caput criſta reſidet in fulicis , nec ſurrigitur , nec contrahitur. Vide Notas & Emend. num. LXV.

11. *Cirros pico quoque.*] Dedit , inquit , Natura fulicis reſidentem toto capite criſtam : & pico quoque Martio , gruique Balearicæ cirros pariter reſidentes , demiſſos , depreſſos , dedit Vide Notas & Emend. num. LVI.

12. *Et grui Balearicæ.*] Quam Bellonius , Aldrovandus , aliique gruis Balearicæ iconem exhibent , Plinianæ iſti accommodari minime poſſe , quod cirros non habeat per totum caput reſidentes , jam demum liquido efficitur. Propior haud paulo illa Busbequii , epiſt. 3. fol. 64. *Eſt mihi* , inquit , *grus Balearica : id genus a vulgatis diſtat candido plumarum cirro ab utriuſque auris ſede demiſſo : deinde nigritie totius partis colli anterioris ... . nec magnitudine communibus gruibus par eſt* , &c. Adjicit deinde lepida ſane multa de φιλανθρωπίᾳ ejus avis , quæ tu conſule. Vide Notas & Emendat. num. LXVII.

13. *Corporeum.*] Non e pluma , cirriſve , ut ſuperiores apices , conflatum : ſed denſiore materia.

14. *Serratum.*] Inſtar ſerræ dentatum , ſectumque.

15. *Criſtas qui viderit.*] Vidit Apollonius Tyaneus , Philoſtrato ita narrante , lib. 3. cap. 2. pag. 113.

Sect. XLV. 1. *Et ſerpentum.*] Serpentibus Ægyptiis circa Thebas , non tam cornua , quam quiddam vice cornuum ineſſe ſcribit Ariſtoteles , lib. 2. hiſt. anim. cap. 7. pag. 174. quæ jure cornua dicantur , ſoli congruere quadrupedum generi , Πάντα δ' ὅσα κερατοφόρα , τετράποδά ἐστιν , &c. Refert eadem ex Avicenna Albertus M lib. 2. de animal. tract. 1. cap. 3. pag. 101. ubi ſerpentes illos cornutos , eorumque ortum deſcribit.

2. *Actæonem.*] Ut Actæoni cornua in capite naſcerentur , ira Dianæ factum fabulæ occinunt , apud Palæphatum , lib. de incred. hiſtor. pag. 9. Hyginus , fab. 180. & Fulgent. lib. 3. Mythol. cap. de Actæone. Affert exempla hominum complura , quibus enata ſint in fronte cornua , Jo. Schenckius , Obſerv. Medic. pag. 14. & ſeq.

3. *Et Cipum.*] Valerius Maxim. lib. 5. cap. 6. pag. 275. *Genucio Cipo Prætori paludato portam egredienti , novi & inauditi generis prodigium incidit. Namque in capite ejus ſubito veluti cornua emerſerunt : reſponſumque eſt , Regem eum fore , ſi in Urbem revertiſſet. Quod ne accideret , voluntarium ſibimet ac perpetuum indixit exſilium.*

4. *In Latina.*] MSS. omnes , Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. Salmant. Chiffl. *in Latia hiſtoria.*

5. *Subulonibus.*] In eodem , inquit , genere , nempe cervorum , ſubulo vocatur animal cervo ſimile , cui cornua ſunt ſimplicia , non in ramos , ut cervis , ſparſa. Et quoniam vel tibiis ſimilia , vel iiſdem fingendis apta hujuſcemodi cornua videbantur , ex re ipſa animali ei nomen ſubulonis inditum : Nam *Subulo Tuſce tibicen dicitur* , inquit Feſtus. Vide Notas & Emend. num. LXVIII.

6. *Platycerotas.*] Πλατυκέρωτας , a latis cornibus inſtar palmarum , e quibus digiti emittuntur. Sunt eæ damæ vulgares , *les Daims* , quas & dorcades appellari diximus , lib. 8. ſect. 83. Meminit Dioſcorides δορκάδος τοῦ πλατυκέρωτος , ut quidem Hermolaus & Ruellius legunt : etſi Marcellus perperam δορκάδος καὶ πλατυκέρωτος , ceu genera duo diverſa , malit. In Notis Tironis apud Gruterum , pag. 175. *Platocerus.*

7. *Ramoſa capreis.*] Et ſenis quidem plerumque diſtincta ramis.

8. *Nec fecit decidua.*] Capreas tamen ſingulis annis mutare cornua , ſcribit Albertus , lib. de animal. tract. 2. cap. 1. pag. 133.

9. *Ceu cæſtus.*] Cæſtus erant lora bubula , quibus convolutæ pugilum palmæ , aptiores ad pugnam fiebant. Inde *vinclorum immenſa volumina* Maroni dicta , lib. 5. Æneid. verſ. 408. Et *paribus palmas innexuit armis* , verſ. 425.

10. *In hoc quidem genere.*] Taurorum videlicet.

11. *In multis.*] Ut de cervis diximus , lib. 8. ſect. 50.

12. *Rupicapris in dorſum.*] Hoc Albertus perperam adſcribit ibicibus , lib. 12. de anim. ſub finem , pag. 374.

13. *Damis in adverſum.*] In partem anteriorem adunca , ſeu reflexa. Vel hæc una nota per ſe ſatis declarat , veterum damas , longe ab iis , quas Galli *Daims* vocant , eſſe diverſas : fallique pariter eos qui capras Africanas eſſe exiſtimant , quas Arabico nomine *Gazelles* nuncupamus. His enim recta & ſimplicia , in dorſumque leviter rejecta , nedum in anteriorem adunca partem cornua ſunt , uti ex deſcriptione Anatomica liquet , Lutetiæ edita an. 1669.

14. *Vt liras diceres.*] Quaſi ſulcos , & ſtrias , medioſque inter illas ordines rugarum. Strepſicerotis inde nomen , a contortis ſtriatiſque in orbem cornibus , ἀπὸ τῆς στρέψεως τῶν κεράτων. Iconem exhibet Aldrov. lib. 1. de quadrup. biſul. pag. 740. Vide Notas & Emend. num. LXIX.

15. *Phrygiæ.*] Tum in Phrygia , tum alibi boves eſſe , qui cornua ut aures moveant , auctor eſt Philoſ. libro 3. hiſt. anim. cap. 9. pag. 354. Καὶ ἐν Φρυγίᾳ εἰσὶ βόες , καὶ ἄλλοθι , κινοῦντες τὰ κέρατα. De Erythræis bubus idem Ælianus , lib. 2 , hiſt. anim. cap. 20.

16. *Troglodytarum.*] In Libya Indis vicina , inquit Ælianus , lib. 16. hiſt. anim. cap. 33. Indos autem Æthiopes vocant , qui Nili ripam orientalem accolunt. Hic nempe Troglodytarum regio eſt. Et apud Garamantes ejuſmodi armenta eſſe diximus jam lib. 8. ſect. 70.

17. *Aliis ſingula.*] Vel medio capite , ut monoceroti , bubuſque unicornibus , de quibus lib. 8. ſect. 31. vel naribus , ut rhinoceroti , de quo ejuſdem libri ſect. 29.

18. *Ad incurſum.*] Ut arietibus.

robuſta, aliis ad ictum : [19] aliis adunca, [20] aliis redunca : [21] aliis ad jactum, pluribus modis : [22] ſupina, [23] convexa, [24] converſa, omnia in mucronem migrantia. [25] In quodam genere pro manibus ad ſcabendum corpus. Cochleis ad prætentandum iter ; [26] corporea hæc, ſicut ceraſtis : [27] aliquando & ſingula. Cochleis ſemper bina : [28] & ut prætendantur, ac reſiliant. [29] Urorum cornibus barbari ſeptemtrionales potant : [30] urniſque bina capitis unius cornua implent : [31] Alii præfixa haſtilia cuſpidant. Apud nos in laminas ſecta tranſlucent, atque etiam [32] lumen incluſum latius fundunt : multaſque alias ad delicias conferuntur, nunc tincta, [33] nunc ſublita, nunc [34] quæ ceſtrota picturæ genere dicuntur. [35] Omnibus autem cava, & in mucrone demum concreta ſunt. [36] Cervis autem tota ſolida, [37] & omnibus annis decidua. [38] Boum attritis ungulis, cornua unguendo arvina, medentur agricolæ. [39] Adeoque ſequax Natura eſt, ut in ipſis viventium corporibus ferventi cera flectantur, atque inciſa naſcentium in diverſas partes torqueantur, ut ſingulis capitibus quaterna fiant. [40] Tenuiora feminis plerumque ſunt, [41] ut in pecore mutilis : [42] ovium nulla, [43] nec cervarum, [44] nec quibus multifidi pedes, nec ſolidipedum ulli, [45] excepto aſino Indico, qui uno armatus eſt cornu. [46] Biſulcis bina tribuit : [47] nulli ſuperne primores habenti dentes. Qui putant eos in cornua abſumi, facile coarguuntur cervarum natura, [48] quæ neque dentes habent, ut neque mares, nec tamen cornua. [49] Ceterorum oſſibus adhærent, cervorum tantum cutibus enaſcuntur.

XLVI. Capita piſcibus portione corporum maxima, [1] fortaſſis ut mergantur. Oſtrearum generi nulla, nec ſpongiis, nec aliis fere, quibus ſolus ex ſenſibus tactus eſt. Quibuſdam indiſcretum caput eſt, [2] ut cancris.

XLVII. [1] In capite cunctorum animalium homini plurimus pilus, jam quidem promiſcue maribus ac feminis, apud intonſas utique gentes. Atque etiam nomina ex eo

Notæ.

19. *Aliis adunca.*] Aliis antrorſus flexa, aliis retrorſus : utriſque ad inferendum ictum apta.

20. *Aliis redunca.*] MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *reunca.*

21. *Aliis ad jactum.*] Ad jacienda in ſublime ea quæ arripuerint. Martialis, lib. Spectac. Epigr. 22.

Jactat ut impoſitas taurus in aſtra pilas.

22. *Supina.*] Leviter in dorſum reclinata.

23. *Convexa.*] Adverſa, curvatura ſcilicet utriuſque cornûs, ſeu aduncitate introrſus flexa, fornicis in morem.

24. *Converſa.*] Contraria : aduncitate ſeu flexione cornuum extrorſus projecta, in dextram, lævamque.

25. *In quodam genere.*] Nempe in capris : quod & in arietibus quibuſdam vidimus.

26. *Corporea hæc.*] E carne, vel cartilagine, aliave peculiari quapiam natura : quo ſenſu corporeum accipi oportere Plinius ipſe admonuit ſect. ſup.

27. *Aliquando.*] Ut in vipera cornuta Illyrica, cujus iconem exhibet Aldrovandus, libro de ſerp. pag. 169. Non ceraſtis, ut vult Dalecampius : ſunt enim his gemina, ut minimum, cornua : quandoque & quaterna : uti diximus alias, lib. 8. ſect. 35.

28. *Et ut prætendantur.*] Pariſ. cod. *protendantur.* Et ſunt, inquit, hujuſmodi cornua cochleis, ut modo protendantur, cum lubet : modo revocentur ac pæne reſiliant.

29. *Vrorum.*] De his actum lib. 8. ſect. 15.

30. *Vrniſque bina.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXX.

31. *Alii præfixa haſtilia.*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. Pariſ. & editio Parm. ut exiſtimo, ſincerius, *præfixa his pila* : hoc eſt, pro pilorum cuſpide, acuminatis utuntur cornibus.

32. *Lumen incluſum.*] Cornu laternarum tranſlucido.

33. *Nunc ſublita.*] Sublinere noſtrates vocant, *Vernir, appliquer le verni.*

34. *Quæ ceſtrota.*] Κέστρωτα ſunt, quæ ceſtro, id eſt, vericulo in ebore, cornuve, per inuſtionem picta ſunt. Quo de picturæ genere cum Plinio dicemus, lib. 35. ſect. 41. Vide Notas & Emend. num. LXXI.

35. *Omnibus autem.*] Ariſt. lib. 3. de part. animal. cap. 2. pag. 1001. & lib. 2. hiſt. anim. cap. 7. pag. 114. Verum & orygi, & platyceroti, & capreolis, alcibuſque, ſolida pariter eſſe cornua, conſtare experientia ait Nierembergius noſter, lib. 7. hiſt. nat. cap. 2. pag. 110.

36. *Cervis autem.*] Hæc totidem verbis Ariſt. loco cit. & Albertus M. lib. 3. de anim. tract. 2. cap. 1. pag. 133. Nec cervis modo, inquit idem Albertus lib. 2. pag. 101. ſed & iis quæ ſimilitudine quadam cum cervo conveniunt, ut ſunt damæ, capreoli, equicervi, ſive quos Germani *Elend* appellant, decidua ſunt omnibus annis cornua.

37. *Et omnibus annis.*] Niſi cervus caſtretur, ἐὰν μὴ ἐκτμηθῇ. Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 9. pag. 334.

38. *Boum attritis.*] Ariſt. lib. 8. hiſt. anim. cap. 10. pag. 905. Columella, lib. 6. cap. 14. Cato de re ruſtica, cap. 72. picem liquidam pro axungia adhibet.

39. *Adeoque ſequax.*] Ariſt. loco cit.

40. *Tenuiora feminis.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. XI. pag. 512.

41. *Vt in pecore, mutilis.*] Caſtratis. Vide Not. & Emend. num. LXXII.

42. *Ovium nulla.*] Et cornutas tamen oves quoque ipſas vidimus.

43. *Nec cervarum.*] De his egimus, lib. 8. ſect. 50.

44. *Nec quibus multifidi.*] Cauſam Philoſophus affert, lib. 3. de part. animal. cap. 2. pag. 1000. quoniam vel ad inferendam vim, vel ad depellendam, cornua animantibus natura conceſſit : multifidis autem auxilia non deſunt hujuſmodi : dedit enim natura aliis ungues, aliis dentes pugnaces, partem aliis aliam, qua propulſare a ſe injuriam valeant. Vide ibi plura de eo argumento.

45. *Excepto aſino.*] Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 7. pag. 168. Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 41.

46. *Biſulcis.*] Ariſt. lib. 3. de part. animal. cap. 2. pag. 1000. Biſulca dicimus, *Pié fourchu.*

47. *Nulli ſuperne.*] Quoniam natura e dentibus adimendo, addidit cornibus : alimentumque quod in eos dentes digeratur, in cornuum incrementum abſumitur. Ariſt. pag. 1002. Alia porro de cervis ratio eſt, ut mox ſubditur. Cornua cervo maſculo pro telis data : non item feminæ : quemadmodum ne calcaria quidem gallinis, ſed gallo tantum : quæ tamen calcaria in roſtrum illis, aut in dentes non abeunt.

48. *Quæ neque dentes.*] Ariſt. loco cit.

49. *Ceterorum oſſibus.*] Hoc multo verius, quam quod Philoſophus confidentius paulo pronunciat, lib. 3. hiſtor. anim. cap. 8. pag. 334. cornua corio potius hærere, quam oſſi : τὰ δὲ κέρατα προσπέφυκε μᾶλλον τῷ δέρματι, ἢ τῷ ὀστῷ. Boum enim, aliorumque cornua oſſi hærere, manifeſtum eſt : neque ab oſſe ſine capitis diſpendio avelli poſſe. Hæreant ſane cuti boum Phrygiorum cornua, quia mobilia ſunt, ut diximus : at non item ceterorum.

Sect. XLVI. 1. *Fortaſſis ut mergantur.*] Haud temere adhibita cautio, *fortaſſis.* Paſſeres enim, quibus in fundo ſtatus eſt, & ſoleæ, minimum caput habent. Ab animali ſcilicet virtute in animalibus motus eſt : non ab elementis.

2. *Vt cancris.*] Verba hæc ſunt Philoſophi, libro 4. de part. anim. cap. 10. pag. 1032. Τῶν δὲ ἀναίμων ἐνίοις τὸ ἀδιόριστον τοῦτο τὸ μόριον, οἷον τοῖς καρκίνοις. Galenus quoque, tomo 2. libro 8. de uſu part. cap. 5. pag. 487. inter ἀκέφαλα ζῶα recenſet καρκίνους, καὶ καράβους. Gammaro tamen, ſive aſtaco caput exſertum, diſcretumque eſſe, quamvis exiguum, contendit Phil. Jac. Sachs, in Gammarol. pag. 205.

Sect. XLVII. 1. *In capite.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. animal. cap. 5. pag. 159. In cauſa eſſe majorem humani cerebri, quam ceterorum animantium, humiditatem, ait Albertus, lib. 12. de anim. tract. 3. cap. 3. pag. 367. poſt Ariſtot.

[2] Capillatis Alpium incolis, [3] Galliæ Comatæ: ut tamen ſit aliqua in hoc terrarum differentia: [4] Quippe Myconii carentes eo gignuntur, ſicut [5] in Cauno lienoſi. Et quædam animalium naturaliter calvent, ſicut ſtruthiocameli, & corvi aquatici, quibus apud Græcos [6] nomen eſt inde. [7] Defluvium eorum [8] in muliere rarum, [9] in ſpadonibus non viſum, nec in ullo [10] ante Veneris uſum. [11] Nec infra cerebrum, aut infra verticem, [12] aut circa tempora, atque aures. Calvitium uni tantum animalium homini, [13] præterquam innatum. Canities [14] homini tantum & equis: ſed homini ſemper [15] a priori parte capitis: tum deinde ab averſa.

XLVIII. [1] Vertices bini [2] hominum tantum aliquibus. Capitis oſſa plana, tenuia, ſine medullis, [3] ſerratis pectinatim ſtructa compagibus. Perfracta non queunt ſolidari: ſed exempta modice non ſunt letalia, in vicem eorum ſuccedente corporea cicatrice. Infirmiſſima eſſe urſis, duriſſima pſittacis, [3] ſuo diximus loco.

XLIX. [1] Cerebrum omnia habent animalia quæ ſanguinem: [2] etiam in mari, quæ mollia appellavimus, quamvis careant ſanguine, ut polypi. [3] Sed homo portione maximum [4] & humidiſſimum, omniumque viſcerum frigidiſſimum, duabus ſupra ſubterque [5] membranis velatum, quarum alterutram rumpi mortiferum eſt. [6] Cetero viri, quam feminæ, majus. Hominibus hoc ſine ſanguine, [7] ſine venis, [8] & reliquis ſine pingui. Aliud eſſe quam medullam eruditi docent, [9] quoniam coquendo dureſcat. Omnium cerebro inſunt [10] oſſicula parva. Uni homini in infantia [11] palpitat, nec corroboratur ante primum

NOTÆ.

lib. 5. de gener. anim. cap. 3. pag. 1142.

2. *Capillatis.*] De his lib. 3. ſect. 7.

3. *Galliæ Comatæ.*] Toti id olim Galliarum tractui nomen, præterquam Narbonenſi, ut diximus lib. 4. ſect. 31.

4. *Quippe Myconii.*] Calvitiem, nimis quam frequens vitium in Mycono inſula fuiſſe, refert quoque Strabo, libro 10. pag. 487. unde & calvos appellatos, φαλακρὲς Μυκονίους.

5. *In Cauno lienoſi.*] Ita MSS. omnes: quanquam ſunt, qui *piloſi* temere ſubſtituant. Caunum Cariæ oppidum, cælo inſalubri ſitum, urbem morboſam, πόλιν νοσηρὰν, in qua & mortui ambularent, hoc eſt, pallidi ac mortuis ſimiles, qui lienoſorum color eſt, Stratonicus aïebat apud Strabonem, lib. 14. pag. 651.

6. *Nomen eſt inde.*] Φαλακροκόρακες, de quibus lib. 10. ſect. 68.

7. *Defluvium eorum.*] Pilorum. Hæc totidem verbis Hippocrates, ſect. 6. Aphor. 28. & 30.

8. *In muliere rarum.*] Vidiſſe ſe mulieres duas oppido calvas, ſcribit Albertus, lib. 19. de animal. tract. 2. cap. 6. pag. 533. Ac Plinius ipſe quidem inferius, ſect. 94. *Inventæ tamen*, inquit, *feminæ quædam defluvio capitis invalidæ*, &c. Cauſam hujus placiti Ariſt. explicat, lib. 5. de gener. anim. cap. 3. pag. 1142.

9. *In ſpadonibus.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 344. Οὐ γίνεται οὔτε παῖς φαλακρὸς, οὔτε γυνή· οὐδὲ οἱ ἐκτετμημένοι. Cauſam explicat, lib. 5. de gener. anim. cap. 3. pag. 1142.

10. *Ante Veneris.*] Ariſt. πρὶν ἢ ἀφροδισιάζειν. Cujus rei cauſam aperit loco proxime citato.

11. *Nec infra cerebrum.*] Poſteriora calveſcunt numquam, τὰ γὰρ ὄπισθεν, οὐδεὶς γίνεται φαλακρός. Ariſt. *Ego tamen vidi virum unum*, inquit Albertus loc. cit. *qui in toto fuit calvus: ita quod in toto cranio nullus omnino fuit pilus, nec alicujus pili veſtigium: & accidit ex febre acuta*, &c.

12. *Aut circa tempora.*] Ariſt. lib. 5. de gener. animal. cap. 3. pag. 1140.

13. *Præterquam innatum.*] Quale eſſe ſtruthiocamelis, corviſque aquaticis ſuperius diximus. Et picarum proprium præterea eſt calveſcere omnibus annis, ut dictum eſt lib. 10. ſect. 41.

14. *Homini tantum, & equis.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. animal. cap. 10. pag. 341. & Albertus loco citato. Cauſam cur & equi caneſcant, explicat Philoſoph. lib. 5. de gener. anim. cap. 5. pag. 1146.

15. *A priori parte.*] Τὰ πρόσθια, anteriores partes prius canitiem ſentiunt, tum deinde poſteriores. Ariſt. pag. 343. & Albertus loco cit. In hujus rei cauſa indaganda accuratam concertationem inſtituit Macrobius, lib. 7. Saturn. cap. 10. pag. 611.

Sect. XLVIII. 1. *Vertices bini.*] Orationi Plinianæ lucem afferent Ariſtotelica verba, e lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 62. Meditullium, inquit, calvariæ, quem dicimus verticem, κορυφὴν, etiam Explicatio capillorum dicitur a Græcis, λύσωμα τῶν τριχῶν. Eſt autem id in quibuſdam geminum: atque ii Bivertices ſunt, δικόρυφοι, non oſſe geminato, ſed capillorum explicatione, οὐ τῷ ὀστῷ, ἀλλὰ τῶν τριχῶν λυσώσει. Ut homines porro *bivertices*, ſic etiam, auctore Feſto, *Biſeta porca dicitur, cujus a cervice ſetæ biſariam dividuntur, cum jam eſſe incipit major ſex menſium.* Et infra, *Diſſulcus porcus dicitur, cum in cervice ſetas dividit.*

2. *Serratis.*] Suturas intelligit: in mulieribus una eſt in orbem: in viris, ternæ. Vide Hippocr. initio libri quem inſcripſit, *De capitis vulneribus.* Viri tamen caput viſum eſſe ſine ſutura Philoſophus ait, lib. 3. hiſt. anim. cap. 7. pag. 325. Talem fuiſſe Alberti Marchionis Brandeburgenſis calvariam ſine ſuturis, ejus qui Germanicus Achilles appellatus eſt, natus anno 1414. hodieque eam Heilbronnæ aſſervari, ſcribit Reinerus Reineccius in Chron. Brandeb. laudatus a Joan. Schenckio, lib. 1. Obſerv. Medic. pag. 33. a quo & alia exempla ſimilia haud ſane aſpernanda commemorantur.

3. *Suo diximus loco.*] De urſis quidem, lib. 8. ſect. 54. De pſittaco, lib. 10. ſect. 58. De leone item, lib. 8. ſect. 54.

Sect. XLIX. 1. *Cerebrum omnia.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 17. pag. 118. Cauſam cur ita ſit, reddit idem, lib. 2. de part. anim. cap. 7. pag. 986.

2. *Etiam in mari.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. pag. 118.

3. *Sed homo.*] Pro mole nimirum corporis, κατὰ μέγεθος, Ariſt. pag. 118. Pueri ſane longo tempore, ut idem animadvertit, lib. 2. de gener. animal. cap. 6. pag. 1088. nequeunt præ cerebri pondere, caput continere. Duobus boum cerebris grandius eſſe cerebrum homini affirmat Rufus Epheſius: etiam quaternis Riolanus, libro 1. Anthropographiæ, pag. 10.

4. *Et humidiſſimum.*] Καὶ ὑγρότατον, Ariſt. At ſit ſane homini humidius, quam terreſtrium ulli: piſcibus vero humidius reor: muccus enim fere eſt.

5. *Membranis velatum.*] Altera exteriore craſſa, tenuiore altera: quæ interior eſt; Duram, & piam matrem, Arabes: Meninges Medici appellarunt.

6. *Cetero viri.*] Falſum id eſſe Riolanus affirmat, libro 1. Anthropogr. pag. 10. Plinio tamen Ariſt. ſuffragatur, lib. 2. de part. anim. cap. 7. pag. 987.

7. *Sine venis.*] Καὶ οὐδεμίαν ἔχων ἐν αὑτῷ φλέβα, Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 17. pag. 121. Quod ita tamen accipiendum, ut nulla quidem vena cerebri partem interiorem ſubeat permeetque: ſed plurimæ nihilominus, eæque prætenues illud ambiant, circumſepiantque, ac benigni roris inſtar, refrigerent, nutriantque. Ita fere idem Philoſ. lib. 2. de part. anim. cap. 7. pag. 986.

8. *Et reliquis.*] Et reliquis quoque, ſicut homini, ſine adipe eſt. Scripſit tamen Philoſophus, lib. 3. hiſt. animal. cap. 13. pag. 364. adipalium cerebella pinguia eſſe, ut ſuum: οἱ δὲ ἐγκέφαλοι τῶν μὲν πιμελωδῶν, λιπαροί. Quam ob cauſam, *ſui pingue*, legi oportere Pintianus conjiciebat olim. Sed & codices refragantur omnes, & ipſa orationis ſeries: ſcribere enim Plinium tunc decuiſſet, *Omnibus hoc ſine ſanguine, ſine venis: ſui, pingue.* Nam *hominibus & reliquis*, puerile eſt, nec Pliniani ſtili.

9. *Quoniam coquendo.*] Falſa videtur uti ratione: dureſcunt enim medullæ coctæ: percoctæ etiamnum concreſcunt magis. Veriore multo Philoſophus utitur, lib. 2. de part. anim. cap. 7. pag. 985. medullam non eſſe, ſi frigidum ſit: medullas namque calidiores eſſe.

10. *Oſſicula parva.*] In canum cerebris ea reperiri, tralatitium eſt: etiam in humano a ſe ipſo deprehenſa, dum cerebrum ex anatomica arte diſſecaret, ab aliiſque ſæpius, teſtatur Riolanus in Comment. de oſſibus, pag. 522.

11. *Palpitat.*] Plinius, lib. 7. ſect. 1. *Quamdiu palpitans homini vertex, ſummæ inter cuncta animalia imbecillitatis in-*

ſermonis exordium. Hoc eſt viſcerum excelſiſſimum, proximum cælo capitis, ſine carne, ſine cruore, ſine ſordibus. Hanc habent ſenſus arcem: [12] huc venarum omnis a corde vis tendit, [13] hic deſinit: hic culmen altiſſimum, hic mentis eſt regimen. Omnium autem animalium [a] [14] in priora pronum, quia & ſenſus [15] ante nos tendunt. [16] Ab eo proficiſcitur ſomnus: hinc capitis nutatio, [17] Quæ cerebrum non habent, non dormiunt. [18] Cervis in capite ineſſe vermiculi [19] ſub linguæ [b] inanitate, & [20] circa articulum, qua caput jungitur, numero viginti produntur.

L. [1] Aures homini tantum immobiles. Ab iis [2] Flaccorum cognomina. Nec in alia parte feminis majus impendium, margaritis dependentibus. [3] In Oriente quidem & viris, aurum geſtare eo loci, decus exiſtimatur. Animalium aliis majores, aliis minores. [4] Cervis tantum ſciſſæ, ac velut diviſæ: ſorici piloſæ. [5] Sed auriculæ omnibus animal dumtaxat generantibus, [6] excepto vitulo marino, atque delphino, & quæ cartilaginea [7] appellavimus, & viperis. Hæc cavernas tantum habent aurium loco, præter cartilaginea, & delphinum, quem tamen audire manifeſtum eſt. Nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti ſono. [c] [8] Quanam audiant, mirum. Iidem nec olfactus veſtigia habent, cum olfaciant ſagaciſſime. Pennatorum animalium buboni tantum & oto plumæ, velut aures: ceteris [9] cavernæ ad auditum. Simili modo ſquamigeris, atque ſerpentibus. In equis & omnium jumentorum genere indicia animi præferunt: feſſis marcidæ, [10] micantes pavidis, ſubrectæ furentibus, reſolutæ ægris.

LI. [1] Facies homini tantum, ceteris os, aut roſtra. Frons & aliis, ſed homini tantum triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeveritatis index. [2] In animo ſenſus ejus. Supercilia homini, [3] & pariter & alterne mobilia, & in iis pars animi. [4] Negamus, an annuimus? Hæc maxime indicant faſtum. Superbia aliubi conceptaculum, ſed hic ſedem habet. In corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altius ſimul [d] abruptiuſque invenit in corpore, ubi ſolitaria eſſet.

INTERPRETATIO.

a *In priora.*] In anteriora.
b *Inanitate.*] Concavitate.
c *Quanam.*] Qua parte *corporis* audiant, mirum eſt.
d *Abruptiuſque.*] Magis præruptum, elatumque.

NOTÆ.

dicium? Vertex Græcis βρέγμα eſt, ſuperior illa pars capitis, ſub qua cerebrum, quæ omnium poſtrema concreſcit, ut eam caput ineat, quam obſtetrices velint, figuram. Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 13. pag. 846. Τοῖς δὲ παιδίοις τὸ βρέγμα μαλακὸν, καὶ ὀψὲ πήγνυται.

12. *Huc venarum.*] Et arteriarum, ut mos eſt loquendi.

13. *Hic deſinit.*] Quia altiſſimum culmen illud eſt, unde ad inferiora ſanguis deinde delabitur.

14. *In priora.*] In anteriore parte ſitum, τὴν θέσιν ἐν τῷ πρόσθεν ἔχων, Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 17. pag. 118.

15. *Ante nos tendunt.*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. *ante oſtendunt*: quod idem valet. Ariſt. lib. 2. de part. animal. cap. 10. pag. 991. Διὰ τὸ ἔμπροσθεν εἶναι ἐφ' ὃ αἰσθάνεται, *quoniam ſenſus in anteriore corporis parte collocantur.* Et libro 3. cap. 3. pag. 1003. ἐπὶ τὸ καλούμενον γὰρ ἔμπροσθεν ἡ αἴσθησις καὶ ἡ κίνησις, *verſus eam partem, quam priorem appellamus, ſenſus omnis tendit, & motus.* Eamdem cauſam affert Albertus, lib. 12. de animal. tract. 3. cap. 1. pag. 363.

16. *Ab eo.*] Hujus rei cauſam Ariſtoteles explanat abunde, tum lib. 2. de part. anim. cap. 7. pag. 986. tum lib. de ſenſu & ſomno, cap. 3. pag. 689.

17. *Quæ cerebrum.*] Aut aliquid analogum, ac proportionale, quod cerebri vicem obtineat. Ariſt. locis cit. ποιεῖ δὲ καὶ τὸν ὕπνον τοῖς ζώοις τοῦτο τὸ μόριον τοῖς ἔχουσιν ἐγκέφαλον· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι, τὸ ἀνάλογον.

18. *Cervis in capite.*] Hæc totidem verbis Philoſophus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 18. pag. 261.

19. *Sub linguæ inanitate.*] Ariſt. ὑποκάτω τοῦ ὑπογλωττίου ἐν τῷ κοίλῳ, *ſub linguæ concavitate.*

20. *Circa articulum.*] Circa vertebram, qua caput cervici committitur.

Sect. L. 1. *Aures homini.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 74. Μόνον ἄνθρωπος οὖς οὐ κινεῖ. In quibuſdam tamen hominibus viſæ ætate noſtra pro arbitrio mobiles. Et ſua vidit Auguſtinus, lib. 14. de Civit. Dei, cap. 24. qui aures moverent, vel ſingulas, vel ambas ſimul. Vidit & Andreas Veſalius, ipſo ita prodente, lib. 2. de fabr. corp. hum. cap. 13. & Andreas Laurent. lib. XI. hiſt. anim. cap. 12. Viſæ & in Profeſſore quodam, Craſſoti nomine, Pariſiis, ut quidem refert Abbas de Marolles in Commentariis.

2. *Flaccorum.*] Flacci nuncupati, quibus aures flaccidæ, pendulæque. Cognomen id non unius gentis apud Romanos fuit: Corneliæ, Horatiæ, Pompeïæ, Rutiliæ, Valeriæ, Verriæ.

3. *In Oriente.*] Ad Euphratem. Juvenalis, Satyra 1. verſ. 104.

Natus ad Euphratem, molles quod in aure feneſtræ
Arguerint.

4. *Cervis tantum.*] Neque vero id generi univerſo: ſed in Aſiæ monte dumtaxat, Elaphunte dicto, ad Arginuſſam, ubi diem Alcibiades obiit. Cervæ ibi omnes fiſſa ſunt aure: qua nota, cum loca mutant, dignoſcuntur. Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 29. pag. 771.

5. *Sed auriculæ.*] Hæc Ariſt. totidem verbis, lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 74.

6. *Excepto vitulo.*] Nec vitulo marino, nec delphino auriculæ ſunt: vitulo ſine auriculis, cavernæ ſunt, quem πόρον vocant, hoc eſt, meatum ad audiendum: delphino, ne is πόρος quidem, tametſi audit. Ariſt. loc. cit. & libro 2. hiſt. cap. 14. pag. 203.

7. *Appellavimus.*] Libro 9. ſect. 40.

8. *Quanam audiant.*] Sincera hæc MSS. codicum lectio. Interpolati, *Quonam modo audiant.* De auditu, olfactuque piſcium egimus, lib. 10. ſect. 89. Obſervarunt Anatomici deeſſe in auribus ſimiarum oſſicula tria, quæ cetera animalia habent: pedaneum, malleum, incudem; *l'étrier, le marteau, l'enclume.*

9. *Cavernæ ad auditum.*] Πόροι, *meatus.* Ariſtot. libro 2. hiſt. anim. cap. 15. pag. 210.

10. *Micantes pavidis.*] Hinc Maro,

Micat auribus, & tremit artus.

Non eſt autem hæc pavidi appellatio a timore, qui degeneres animos arguat: ſed ab inſita illa generoſiſſimo cuique trepidatione: Paventibus enim, & ad ſtrepitum perterrefactis rigidiſſime ſurriguntur aures.

Sect. LI. 1. *Facies homini.*] Sic Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 63. Cicero, lib. 1. de Legib. pag. 303. *Et is qui appellatur vultus, qui nullo in animanti eſſe, præter hominem, poteſt, indicat mores: cujus vim Græci norunt, nomen omnino non habent.* Πρόσωπον tamen vocant. Vide in eum Tullii locum elegantes Turnebi notas.

2. *In animo ſenſus ejus.*] Hac parte ſe maxime animus prodit, hic animi vis ſentitur: hic ſe totum exſerit: ut in ſuperciliis, ex parte. Vide Notas & Emendationes, num. LXXIII.

3. *Et pariter, & alterne.*] Et utrumque ſimul, & ſeorſim alterutrum: altero, ut Tullius ait, ad frontem ſublato: altero ad mentum depreſſo ſupercilio.

4. *Negamus, an.*] Vide Notas & Emend. num. LXXIV. Produnt ſupercilia motu ſuo, quod intus in animo geritur.

LII. Subjacent oculi, pars corporis pretioſiſſima, & qui lucis uſu vitam diſtinguant a morte. [1] Non omnibus animalium hi: oſtreis nulli: quibuſdam concharum dubii. [2] Pectines enim, ſi quis digitos adverſum hiantes eos moveat, contrahuntur, ut videntes. [3] Et ſolenes fugiunt admota ferramenta. [4] Quadrupedum talpis viſus non eſt: oculorum effigies ineſt, ſi quis prætentam detrahat membranam. Et inter aves ardeolarum genere, quos leucos vocant, altero oculo [5] carere tradunt. Optimi augurii, cum ad auſtrum volant, ſeptemtrionemve: ſolvi enim pericula & metus narrant. Nigidius nec locuſtis nec cicadis eſſe dicit. Cochleis oculorum vicem cornicula bina prætentatu implent. Nec lumbricis ulli ſunt, vermiumve generi.

LIII. [1] Oculi homini tantum diverſo colore: [2] ceteris in ſuo cuique genere ſimiles. Et equorum quibuſdam glauci. Sed in homine numeroſiſſimæ varietatis atque differentiæ: grandiores, modici, parvi, prominentes, quos hebetiores putant: [3] conditi, quos clariſſime cernere: ſicut in colore [4] caprinos.

LIV. Præterea alii contuentur longinqua; alii niſi prope admota, non cernunt. [1] Multorum viſus fulgore Solis conſtat, nubilo die non cernentium, nec poſt occaſus. Alii interdiu hebetiores, [2] noctu præter ceteros cernunt. De geminis pupillis, aut quibus noxii viſus eſſent, [3] ſatis diximus. [4] Cæſii in tenebris clariores.

Ferunt [5] Tiberio Cæſari, nec alii genitorum mortalium, fuiſſe naturam, ut expergefactus noctu pauliſper, haud alio modo, quam luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris ſeſe obducentibus. Divo Auguſto equorum modo glauci fuere, ſupraque hominem [6] albicantis magnitudinis. Quam ob cauſam diligentius ſpectari eos, [7] iracunde ferebat. Claudio Cæſari [8] ab angulis candore carnoſo ſanguineis venis ſubinde ſuffuſi: [9] Caïo principi rigentes. Neroni, niſi cum conniveret, ad prope admota hebetes. Viginti gladiatorum paria in Caïi principis ludo fuere: in iis duo omnino, qui contra comminationem aliquam non conniverent, & ob id invicti. Tantæ hoc difficultatis eſt homini. Pleriſque vero naturale, ut nictari non ceſſent, [10] quos pavidiores accepimus.

Oculus unicolor nulli: cum candore omnibus medius color differens. Neque ulla ex parte majora animi indicia cunctis animalibus: ſed homini maxime, id eſt, moderationis, clementiæ, miſericordiæ, odii, amoris, triſtitiæ, lætitiæ. Contuitu quoque multiformes, truces, torvi, flagrantes, graves, tranſverſi, limi, ſummiſſi, blandi. Profecto in oculis animus habitat. [11] Ardent, intenduntur, [12] humectant, connivent. Hinc illa miſericordiæ lacryma. Hos cum oſculamur, animum ipſum videmur attingere. Hinc fletus & rigantes ora rivi. Quis ille humor eſt, in dolore tam fecundus & paratus? aut ubi reliquo tempore? Animo autem videmus, animo cernimus: oculi, ceu vaſa quæ-

NOTÆ.

Sect. LII. 1. *Non omnibus*, &c.] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 69.

2. *Pectines enim.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. cap. 8. pag. 485.

3. *Et ſolenes.*] Σωλῆνες, digiti marini. Vide quæ diximus lib. 10. ſect. 88.

4. *Quadrupedum talpis.*] Hæc plane totidem verbis Philoſophus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 69. & lib. 4. cap. 8. pag. 474.

5. *Carere tradunt.*] Sic Græci familiari ſuo atticiſmo φασὶ, negant ſe ejus rei quam narrant, velle ſponſores fieri. Vide Notas & Emend. num. LXXV.

Sect. LIII. 1. *Oculi homini.*] Alii enim cæſii, alii flavi, alii nigri, alii caprini. Tradit hæc etiam Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 71. Quin & aliquos cæſios oculo altero naſci, aut alius coloris, auctor eſt idem Philoſ. lib. 5. de gener. anim. cap. 1. pag. 1136.

2. *Ceteris in ſuo.*] Sic boum omnium nigri, aquei ovium, aliorum rufi.

3. *Conditi, quos clariſſime.*] Conditi ſunt, qui in profundo, in receſſu ſiti. Cauſa in promptu eſt: quia ſpecies inferiores perferuntur ſub umbracula, neque aëris motu diſſipantur. Cauſa autem contraria in contrariis, nimirum in exſtantibus. Tamen in equis, exſtantes quærimus.

4. *Caprinos.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 70. caprinis oculis, & viſum acutiſſimum tribuit, & optimorum etiam, quod ſane mireris, morum argumentum. Ἐνίοις δ' αἰγωπόν· τοῦτο ἤθους βελτίστου σημεῖον, καὶ πρὸς ὀξύτητα ὄψεως κράτιστον.

Sect. LIV. 1. *Multorum.*] Hos Græci νυκτάλωπας vocant: qua de voce dicemus uberius lib. 28. ſect. 47.

2. *Noctu præter.*] His oculorum habitudo plane par felibus, noctuis, veſpertilionibus, muribuſque: quos noctu videre notiſſimum eſt.

3. *Satis diximus.*] Libro 7. ſect. 2.

4. *Cæſii.*] Solinus, cap. 15. pag. 34. de Albanis ad Caſpium mare populis: *Glauca oculis ineſt pupula: ideo nocte plus quam die cernunt.* Cur cæſii acute interdiu cernere nequeant, nigri noctu, cauſam Philoſophus explanat, lib. 3. de gener. anim. cap. 1. pag. 1137.

5. *Tiberio.*] Suetonius in Tiberio, cap. 68. *Fuit prægrandibus oculis: & qui, quod mirum eſſet, noctu etiam & in tenebris viderent, ſed ad breve: & cum primum a ſomno patuiſſent, demum rurſus hebeſcebant.* Id quoque refert Sex. Empiricus, lib. 1. Pyrrhon. hypot. cap. 14. pag. 17. Cælius Rhodig. lib. 15. cap. 2. ſancte affirmat, ſibi etiam quandoque contigiſſe ut noctu videret, litteraſque legeret.

6. *Albicantis.*] Candore qui pupillam circumcingit, inuſitatæ ac ſupra ceteros homines magnitudinis. In MSS legitur, *Superque hominem abdicantis magnitudinis:* quibus ex verbis elici ſenſus tolerabilis poſſet, niſi ſequentia obſtarent: Eſſet enim ſententia, glauci coloris oculos fuiſſe, prætereaque magnitudinis tantæ, ut eum mortalem non eſſe, ſed Deum, hæc pars illius proderet.

7. *Iracunde.*] Quamobrem oculorum dejectione religionem aulici ſimulabant. Suetonius in Aug. cap. 79. *Oculos habuit claros ac nitidos: quibus etiam exiſtimari volebat ineſſe quiddam divini vigoris: gaudebatque, ſi quis ſibi acrius contuenti, quaſi ad fulgorem Solis, vultum ſummitteret: ſed in ſenecta, ſiniſtro minus vidit.* Maro in ſexto Æneïdos, de Auguſto:

Geminas cui tempora flamma
Læta vomunt.

8. *Ab angulis*, &c.] Id vero malitiæ notam præbere, cum Trogo & Ariſtotele Plinius admonet, libri hujus ſect. 114.

9. *Caio principi rigentes.*] Hoc eſt, qui non circumagerentur. Suetonius in Caligula, cap. 50. & oculis & temporibus concavis fuiſſe ſcribit: hoc tantum.

10. *Quos pavidiores.*] Nictabundos inconſtantes eſſe ἀβεβαίους, ait Ariſtoteles, lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 72.

11. *Ardent*, &c.] Habet his ſimilia, & ſane venuſta, Quintilianus, lib. XI. Inſtit. cap. 3. pag. 837. E recentioribus, Laurentius, lib. XI. Anatom. cap. 3.

12. *Humectant.*] Ita MSS. omnes. Fruſtra Pintianus corrigit, *nictant.* De ea voce dixi, lib. 10. ſect. 3. De more porro veterum oculos oſculandi (nam id deinde proximum eſt) vide Roſvveidum noſtrum in Onomaſtico ad vitas Patrum, pag. 1044.

dam, [13] viſibilem ejus partem accipiunt, atque tranſmittunt. Sic magna cogitatio obcœcat, abducto intus viſu. [14] Sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt, animo caligante. [15] Quin & patentibus dormiunt lepores, multique hominum, [16] quos κορυβαντιᾷν Græci dicunt. [17] Tenuibus multiſque membranis eos Natura compoſuit, calloſis contra frigora caloreſque in extimo tunicis, quas [18] ſubinde purificant lacrymationum ſalivis, lubricos propter incurſantia, [19] & mobiles.

LV. [1] Media eorum cornua feneſtravit pupilla, cujus anguſtiæ non ſinunt vagari incertam aciem, & velut canali dirigunt, obiterque incidentia facile declinant: aliis nigri, [2] aliis ravi, aliis glauci coloris [3] orbibus circumdatis: ut habili mixtura [a] & accipiatur circumjecto candore lux, & temperato repercuſſu non obſtrepat. Adeoque iis abſoluta vis ſpeculi, ut tam parva illa pupilla totam imaginem reddat hominis. [4] Ea cauſa eſt, ut pleræque alitum e manibus hominum oculos potiſſimum appetant, quod effigiem ſuam in iis cernentes, velut ad cognata deſideria ſua tendunt.

Veterina tantum quædam, ad crementa Lunæ morbos ſentiunt. Sed homo ſolus [5] emiſſo humore cœcitate liberatur. [6] Poſt viceſimum annum multis reſtitutus eſt viſus. Quibuſdam ſtatim naſcentibus negatus, [7] nullo oculorum vitio: multis repente ablatus ſimili modo, nulla præcedente injuria. Venas ab iis pertinere ad cerebrum, peritiſſimi [8] auctores tradunt: ego & ad ſtomachum crediderim. [9] Certe nulli ſine redundatione

INTERPRETATIO.

a *Et accipiatur.*] Et accipiatur ab oculi albo circumjecto lux, & temperato repercuſſu *circumdatorum orbium diverſi coloris*, non offendat aciem.

NOTÆ.

13. *Viſibilem ejus partem.*] Hoc eſt, viſivam, videndi facultate præditam. Spiritus, ut aïunt, vitales intellige. Viſibile pro viſivo dixit, quo more Latini penetrabile telum, fulmen, friguſque dixerunt, quod facile penetrat. Plautus *impetrabilem oratorem*, qui facile quod vult impetrat, in Moſtell. act. 5. ſc. 2. verſ. 40.

Non potuit venire orator ad me magis impetrabilis.

Plinius ipſe, lib. 9. ſect. 6. *ſpirabilia viſcera*, quæ ſint ad ſpiritum reddendum, ac per vices recipiendum apta.

14. *Sic in morbo comitiali.*] Quod videlicet nervi optici tum ſic inflectuntur & contorquentur, ut ſpiritibus animalibus tranſitus denegetur: vel quod excrementa, quæ e cerebro natura ejicit, in nervos opticos tum impellat. Sennertum vide, lib. 1. Pract. part. 3. ſect. 2. cap. 37. pag. 222.

15. *Quin & patentibus.*] Patentes negat eſſe leporum oculos in ſomno Phile: ita quidem videri ait, quod eos pellicula mollior tenuiorque obtegit, per quam oculi ipſi tranſluceant: pag. 104.

Ὁ πῶς καθεύδει, καὶ δοκεῖ πάλιν βλέπειν
Ὄφις τε, καὶ πτὼξ, καὶ θυμοῦ πλήρης λέων:
Ἐπιτέταται γὰρ ἡ χλαμὺς τῶν ὀμμάτων
Ἄλλου τινὸς χιτῶνος ἁπαλωτέρου
Φρουροῦντος αὐτοῖς, ὡς διόπτρας, τὰς κόρας.

16. *Quos κορυβαντιᾷν.*] Qui patentibus oculis nihil cernerent, ſive id vigilantibus furore divinitus immiſſo contingeret, ſive dormientibus a natura, hos κορυβαντιᾷν Græci dicebant. Deducto forte vocabulo, non tam a Corybantum ſacris, quam a κόρη *pupilla*. Vide Notas & Emendat. num. LXXVI.

17. *Tenuibus.*] Multiplices intelligit oculorum tunicas: corneam, uveam, ceteraſque, quibus pupilla includitur.

18. *Subinde purificant.*] Oculi nimirum tunicas haſce extremas abluunt, irrigantque lacrymis, quæ e glandulis exprimuntur, in oculorum angulo ſitis, iiſque humorem e cerebro defluentem excipientibus.

19. *Et mobiles.*] Nervorum beneficio, qui ſunt ad angulos, ut dextrorſum, & ſiniſtrorſum: ſurſum, deorſumque moveantur.

Sect. LV. 1. *Media eorum cornua.*] Trans corneæ, inquit, tunicæ cortices, pupilla, ceu quædam utriuſque oculi feneſtra tranſlucet. Hanc Latini & pupillam, & nigrum oculi vocant. Huic orbis alter circumdatur diverſi coloris, qui ἶρις idcirco nominatur: Polluci σφενδόνη, quod pupillam continet in ſe, ceu lapidem funda. Vox autem *feneſtrare* Plauto nota, & Fortunato in vita S. Albini Epiſc. Andeg. n. 18.

2. *Aliis ravi.*] Hoc eſt, fulvi. Vide Notas & Emendat. num. LXXVII.

3. *Orbibus.*] Iridem oculi utriuſque intelligit, quæ & orbicularis linea γραμμὴ κυκλοτερὴς, & σφενδόνη appellatur, ut diximus.

4. *Ea cauſa eſt.*] Eam eſſe cauſam vix ego putem: nam & vicinam avem deberent eæ multo magis morſu appetere: & cadaverum oculos appetunt, in quibus ſpecies nulla apparet. In cauſa eſt igitur potius, quod id ipſis pabulum lautum in primis videtur.

5. *Emiſſo humore,*] Ita libri omnes, tum editi, tum manuſcripti. Homo ſolus, inquit, ex animalibus, humoris ſeu pituitæ tenuis naturali curſu, quæ ex oculis emittitur, cœcitatis periculo liberatur. Sic *humorem* pro pituita dixit Celſus, cap. VII. *de oculorum vitiis*, n. 15. *de pituita oculorum, De pituitæ tenuis curſu.... Animadvertimus autem, quibuſdam numquam ſicceſcere oculos, ſed ſemper HVMORE tenui madere.* Et infra: *Id enim ſignum eſt quaſi excæcatorum itinerum, per quæ HVMOR ferebatur.* Non eſt hic ſermo de humore qui pupillam obſtruit, cum ei ſuffunditur, & cataractes a Gallis vocitatur. Hoc eſt, non de eo morbi genere, quod Græci σύγχυσιν, ſuffuſionem Latini vocant.

6. *Poſt viceſimum.*] Refert Pauſanias in Meſſen. Ophioneum poëtam Meſſenium, ab ortu cœcum, vehementi dolore capitis viſum recuperaſſe. Miciſlaum Polonorum principem, anno ætatis ſeptimo, repente ac ſine cujuſquam ope, viſum recepiſſe, Cromerus, lib. 2.

7. *Nullo oculorum vitio.*] Vitioſo humore, ſeu vapore craſſo, qui ex cerebro defluit, nervos opticos obſtruente. Exempla ejuſmodi cœcitatis plura a ſe viſa Sennertus commemorat, lib. 1. Pract. part. 3. ſect. 2. cap. 44. pag. 226.

8. *Auctores tradunt.*] Tradit. & Ariſtot. lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 74. Περαίνουσι δὲ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ κεῖται ὑπὸ φλεβίου ἑκάτερος. *At oculi ad cerebrum pertingunt puſillæ venæ beneficio, ſub qua uterque ſitus eſt.* Niſi φλεβίου diceret, quæ vox *venulam* ſonat, venæ nomine intellexiſſe id nervorum genus arbitrarer, quod viſioni eliciendæ eſt inſtitutum, & ſpiritui viſibili devehendo. Nervos opticos vocant Græci πόρους ὀπτικοὺς *meatus viſivos*, ex duabus cerebri partibus ad medium coëuntes in communem tubum, qui intus eſt, unus ut viſus fiat: atque inde ad ſuum uterque oculum revertitur. Ariſtoteli conſentit Hippocrates, lib. de locis in homine, tex. 5. pag. 365. Καὶ ἐς τοὺς ὀφθαλμοὺς φλέβια λεπτὰ ἐς τὴν ὄψιν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου διὰ τῆς μήνιγγος τῆς περιεχούσης φέρονται· ταῦτα δὲ τὰ φλέβια τὴν ὄψιν τρέφουσι τῷ ὑγρῷ τῷ καθαρωτάτῳ τῷ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου &c. *Et in oculos venulæ tenues ad viſum ex cerebro per ambientem membranam feruntur. Hæ autem venulæ viſum alunt humore puriſſimo de cerebro &c.*

9. *Certe nulli.*] Summam eſſe cerebri cum ſtomacho conſenſionem, nervorum, ut aiunt, conjugatione, quos reverſivos vulgus appellat, ad os ventriculi a cerebro pertinente, docet Galenus, in Comment. 6. Aphor. 50. pag. 283. Cerebri idcirco vel meningis læſione cieri redundationem ſtomachi, hoc eſt, nauſeam vomitiumque, idem animadvertit. Nervos porro quos ὀπτικοὺς vocant, quos & prodire a cerebri medulla & utraque meninge, (duram & piam matrem appellant) notiſſimum eſt: hos, inquam, lædi erutis oculis, ad cerebrumque adeo dolorem hunc maxime pertinere, palam quoque eſt: ad ventriculum deinde a cerebro.

ejus eruitur oculus. [10] Morientibus operire ; rurſuſque [11] in rogo patefacere, Quiritium ritu ſacrum eſt : ita more condito, ut neque ab homine ſupremum eos ſpectari fas ſit ; & cælo non oſtendi, nefas. [12] Uni animalium homini depravantur : unde cognomina [13] Strabonum & [14] Pætorum. Ab iiſdem qui altero lumine orbi naſcerentur, [15] Coclites vocabantur : qui parvis utriſque, [16] Ocellæ : [17] Luſcini injuriæ cognomen habuerunt.

Nocturnorum animalium, veluti felium, in tenebris fulgent radiantque oculi, ut contueri non ſit : [18] & capræ, [19] lupoque ſplendent, lucemque jaculantur. Vituli marini, [20] & hyænæ, in mille colores tranſeunt ſubinde. Quin & in tenebris multorum piſcium refulgent aridi, ſicut robuſti caudices vetuſtate putres. [21] Non connivere diximus, quæ non obliquis oculis, ſed circumacto capite cernerent. [22] Chamæleonis oculos ipſos circumagi totos tradunt. Cancri in obliquum aſpiciunt. [23] Cruſta fragili incluſis, [24] rigentes. [25] Locuſtis ſquilliſque magna ex parte [26] ſub eodem munimento præduri eminent. [27] Quorum duri ſunt, minus cernunt, quam quorum humidi. Serpentium catulis, & hirundinum pullis, ſi quis eruat, [28] renaſci tradunt. Inſectorum omnium, & [29] teſtacei operimenti, oculi moventur, ſicut quadrupedum aures. [30] Quibus fragilia operimenta, iis oculi duri. Omnia talia, & piſces, & inſecta [31] non habent genas, nec integunt oculos. [32] Omnibus membrana vitri modo tranſlucida obtenditur.

LVI. [1] Palpebræ in genis homini utrimque. [2] Mulieribus vero etiam infectæ quotidiano. Tanta eſt decoris affectatio, ut tinguantur oculi quoque. Alia de cauſa [3] hoc Natura dederat, ceu vallum quoddam viſus, & prominens munimentum contra occurſantia animalia, aut alia fortuitu incidentia. [4] Defluere eas haud immerito Venere abundantibus tradunt. [5] Ex ceteris nulli ſunt, niſi quibus & in reliquo corpore pili. [6] Sed quadrupedibus in ſuperiore tantum gena, volucribus in inferiore : & quibus molle tergus,

NOTÆ.

10. *Morientibus.*] Hoc *ſupremum opprimendorum oculorum officium* appellat Valer. Max. lib. 2. cap. 6. num. 8. pag. 107. Erat parentibus in votis, ut a liberis hoc ſibi officii contingeret. Tralatitium illud Penelopes votum :

Dii, precor, hoc jubeant, ut euntibus ordine fatis
Ille meos oculos comprimat, ille tuos.

11. *In rogo.*] Ad hunc Quiritium morem alluſiſſe Virgilium Turnebus arbitratur, lib. 26. Adverſ. cap. 5. pag. 909. ad illud poëtæ carmen,

Dat ſomnos adimitque, & lumina morte reſignat.

12. *Uni animalium.*] Ariſt. ſect. 10. probl. 49. pag. 731. Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος, ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται, *Cur animantium homini, vel uni, vel maxime oculi depravantur?* Vide etiam ſect. 31. problem. 27. & 28. pag. 826.

13. *Strabonum.*] Fuit illud Fanniorum, Pompeiorum, aliorumque Romæ cognomen. Notus & Pompeius Magni pater, cognomento Strabo. Ita vocatur, qui oculis eſt diſtortis ac depravatis. *Louche, bigle.*

14. *Pætorum.*] Æliæ, Papiriæ, aliarumque gentium cognomen. Porphyrius in Horat 1. Satyr. 3. *Strabo, qui eſt detortis oculis, dicitur. Pætus, leviter declinatis.* Acro paulo aliter : *Pæti dicuntur, quorum huc atque illuc oculi velociter vertuntur.*

15. *Coclites.*] Sic Horatius Cocles appellatus, ille quondam Curiatiorum victor.

16. *Ocellæ.*] Cognomen id Serviorum familiæ. Servium Ocellam, triduo bis deprehenſum in adulterio ſcribit Cælius ad Ciceronem, lib. 8. epiſt. 7.

17. *Luſcini.*] Qui per vim, inquit, hominumque injuria eluſcati eſſent, ab ea injuria ii cognomen retinuerunt : Luſcini appellati. Fabricius Luſcinus in Faſtis Conſul iterum.

18. *Et capræ.*] Ita MSS. omnes, non *capreæ.* Plinius lib. 8. ſect. 76. de capris : *Tradunt & noctu non minus cernere, quam interdiu.* Et Albertus M. lib. 12. de animal. ſub finem, pag. 374. *Caper montanus, qui rubeos habet oculos, dicitur videre valde.*

19. *Lupoque.*] Hinc eſt quod acutiſſimi viſus lupum eſſe prædicant Ælianus, Phile, & alii, quos citat Bochartus, parte 1. de animal. lib. 3. cap. 10. pag. 826.

20. *Et hyænæ.*] Plinius lib. 8. ſect. 44. de hyæna : *Oculis mille eſſe varietates* tradunt, *colorumque mutationes.* Reddunt fortaſſe ſemper oculis, ut idem de chamæleone ſcribit, quemcumque colorem proxime attingunt.

21. *Non connivere diximus.*] Libro 8. ſect. 45. Vide Notas & Emend. num. LXXVIII.

22. *Chamæleonis.*] Hic enim, ut Plinius ait lib. 8. ſect. 51. *non pupillæ motu, ſed totius oculi verſatione circumſpicit.*

23. *Cruſta fragili.*] Μαλακόστρακα Græci vocant : tales ſunt gammari, cancri, &c. Vide lib. 9. ſect. 44. & 50.

24. *Rigentes.*] Non circumaguntur.

25. *Locuſtis.... præduri eminent.*] Duris oculis, σκληροφθάλμους, locuſtas eſſe, notum eſt. Hinc jocus in medicum, apud Plautum in Menæch. act. 5. ſc. 5. verſ. 24.

MED. *Dic mihi hoc : ſolent tibi unquam oculi duri fieri?*
ME. *Quid? tu me locuſtam cenſes eſſe, homo ignariſſime?*

26. *Sub eodem munimento.*] Cruſta ſimiliter fragili, per quam oculi feneſtrantur.

27. *Quorum duri.*] Ariſt. lib. 2. de part. animal. cap. 13. pag. 993.

28. *Renaſci tradunt.*] Neque hoc loco, neque lib. 25. ſect. 50. hujus miraculi ſponſorem haberi ſe cupit.

29. *Et teſtacei.*] Ὀστρακόδερμα, quibus eſt operimentum teſta, quæcumque oſtrearum duritie integuntur : ut teſtudo. Hæc Ariſt. loc. cit.

30. *Quibus fragilia.*] Cruſtacea ſcilicet, quæ cruſta fragili integuntur. Ariſt. loc. cit. Τὰ μὲν γὰρ σκληρόδερμα πάντα σκληρόφθαλμά ἐστιν.

31. *Non habent.*] Nos palpebras dicimus, βλέφαρα Græci. Cur his eæ deſint, cauſam Philoſophus affert loc cit.

32. *Omnibus membrana.*] Quaſi palpebra quadam tranſlucida ſemper obducta. Ariſt. loc. cit.

Sect. LVI. 1. *Palpebræ in genis.*] Genas appellat oculorum tegumenta, palpebras pilorum vallum, ut Tullius loquitur, lib. 2. de Nat. Deor. pag. 108. quibus ipſæ palpebræ ſunt munitæ. Igitur quæ Plinio genæ dicuntur, hæ Tullio palpebræ : quas ille palpebras, βλεφαρίδας alii, hoc eſt, τρίχας ἐσχάτους, pilos qui palpebrarum oras ambiunt, vocant. Hæ utrimque homini ſunt, hoc eſt, ſuperne pariter & inferne, ſupra & infra, ἄνω καὶ κάτω, inquit Philoſ. lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 65.

2. *Mulieribus vero.*] Quibus illita fuco ſemel eſt facies, id niſi quotidie fiat, turpiſſimis rugis, & colore lurido ea ſtatim fœdatur. Vide Notas & Emend. num. LXXIX.

3. *Hoc Natura dederat.*] Palpebras nimirum, ſive, ut mos eſt nunc loquendi, palpebrarum pilos. Tullius eleganter loc. cit. *Munitæque ſunt palpebræ tamquam vallo pilorum : quibus & apertis oculis, ſi quid incideret, repelleretur : & ſomno conniventibus, cum oculis ad cernendum non egeremus, utique tamquam involuti quieſcerent.* Palpebras porro Plinius cum genas vocat, ſequitur vetuſtum morem, cujus Feſtus meminit : *Genas Ennius palpebras putat, cum dicit hoc verſu :*

Pandite ſulti genas & corde relinquite ſomnum.

Alii eas partes putant genas dici, quæ ſunt ſub oculis. Pacuvius genas putat eſſe, qua barba primum oritur, hoc verſu :

Nunc primum opacat flore lanugo genas.

4. *Defluere eas.*] Ariſt. ſect. 4. problem. 19. pag. 705. Διὰ τί ὅσοις ἂν βλεφαρίδες ῥέουσι, λάγνοι. *Cur ſalaces hi ſunt, quibus pili palpebrarum defluunt?* Locum vide. Id iterum repetit, lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 348. ac Plinius ipſe, ſect. 94.

5. *Ex ceteris.*] E ceteris animantibus cilium habent palpebris adjunctum omnia, quæ pilos obtinent reliquo in corpore : βλεφαρίδας δ' ἐπὶ τῶν βλεφάρων ἔχει, ὅσα τρίχας ἔχει. Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 14. pag. 994.

6. *Sed quadrupedibus.*] Præter ſimiam, ut dicetur ſect. 100.

ut ſerpentibus : & quadrupedum quæ ova pariunt , ut lacertæ. [7] Struthiocamelus alitum ſola , ut homo , utrimque palpebras habet.

LVII. [a] Nec genæ quidem omnibus : ideo neque nictationes iis , [1] quæ animal generant. [2] Graviores alitum inferiore gena connivent. [3] Eædem nictantur , ab angulis membrana obeunte. Columbæ & ſimilia , utraque connivent. [4] At quadrupedes quæ ova pariunt , ut teſtudines , crocodili , inferiore tantum , ſine ulla nictatione , propter præduros oculos. [5] Extremum ambitum genæ ſuperioris , antiqui cilium vocavere : unde & ſupercilia. [6] Hoc vulnere aliquo diductum non coaleſcit , ut in paucis humani corporis membris.

LVIII. Infra oculos malæ homini tantum , quas priſci genas vocabant , [1] XII. tabularum interdicto radi a feminis eas vetantes. Pudoris hæc ſedes. Ibi maxime oſtenditur rubor.

LIX. [1] Intra eas hilaritatem riſumque indicantes buccæ. Et altior homini tantum , quem novi mores [b] [2] ſubdolæ irriſioni dicavere , naſus. Non alii animalium nares eminent : [3] Avibus , ſerpentibus , piſcibus foramina tantum ad olfactus , ſine naribus. Et hinc cognomina [4] Simorum , Silonum. Septimo menſe genitis ſæpenumero foramina aurium & narium defuere.

LX. Labra , a quibus [1] Bochi [2] Labeones dicti. Et [3] os probum duriuſve , animal generantibus : [4] pro iis cornea & acuta volucribus roſtra. Eadem rapto viventibus adunca : collecto , recta : [5] herbas eruentibus limumque , lata , ut ſuum generi. Jumentis vice manus ad colligenda pabula , ora : apertiora laniatu viventibus. Mentum nulli præter hominem , [6] nec malæ. [7] Maxillas crocodilus tantum ſuperiores movet : terreſtres quadrupedes , eodem , quo cetera , more , [8] præterque in obliquum.

LXI. [1] Dentium tria genera : ſerrati , aut continui , aut exſerti. [2] Serrati pectinatim coëuntes , ne contrario occurſu atterantur : ut ſerpentibus , piſcibus , canibus. Continui , ut homini , equo. Exſerti , ut apro , hippopotamo , elephanto. Continuorum , [3] qui di-

INTERPRETATIO.

a *Nec genæ.*] Nec palpebræ quidem alitibus omnibus.

b *Subdolæ.*] Subdolæ irriſionis *ſignum eſſe ſedemque* voluerunt.

NOTÆ.

7. *Struthiocamelus.*] Ariſt. loc. cit. cilium eſſe ſtruthioni ſcribit : inferne tantum , an & ſuperne , non ait. Verum cum volucribus eſſe cilia conſtet in inferiore gena ſeu palpebra : ſtruthionem vero quadrupedum vel ex ea parte naturam referre idem doceat lib. 4. de part. anim. cap. 14. pag 1046. quod & ſuperiore parte palpebras gerat , *βλεφαρίδας ἔχει τὰς ἄνωθεν* , nihil a Plinio temere affirmatum autumo : ut Pinetus poſt Pintianum cenſuit.

Sect. LVII 1. *Quæ animal generant.*] Ut veſpertiliones.

2. *Graviores alitum.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 15. pag. 211. & lib. 2. de partib. cap. 13. pag. 993. *Μύουσι δ' οἱ βαρεῖς τῷ κάτω βλεφάρῳ.* Id tamen & in aliis obſervatum.

3. *Eædem nictantur.*] Ariſt. loc. prius cit. Pſittacum tamen excipere uterque debuit : hunc enim nictari negant. Nictari porro eſt ſæpe ac leviter oculum movere : Græci *σκαρδαμύττειν* dicunt : Galli , *Cligner les yeux.*

4. *At quadrupedes.*] Ariſtot. lib. 2. de part. anim. cap. 13. pag. 993.

5. *Extremum ambitum.*] Ubi pili e gena ſuperiore , ſeu palpebra , enaſcuntur.

6. *Hoc vulnere.*] Ariſtot. lib. 1. hiſt. anim. cap. XI. pag. 95. de præputio agens : *ἐὰν διακοπῇ , οὐ συμφύεται , οὐδὲ γνάθος οὐδὲ βλεφαρίς. Si ſecetur , non coït : ſicut neque malæ , neque palpebræ , ſive genæ.* De præputio pariter Hippocrates , ſect. 6. Aphor. 19. inteſtiniſque tenuibus , ex eodem , Aphor. 24.

Sect. LVIII. 1. *XII. Tabularum.*] Tabula nempe decima , lege 2. de jure ſepulcrorum , cap. 4. *Mulieres genas ne radunto : neve leſſum funeris ergo habento* Hoc eſt , mulieres ne genas unguibus dilanianto , ſeu faciem carpunto : neve lugubrem ejulatum in funeribus adhibento. Refert hanc legem , & Cic. lib. 2. de Legib. ac Tuſcul. 2. & Feſtus , verbo *Radere.*

Sect. LIX. 1. *Intra eas .... buccæ.*] Non *infra* , ut eſt hactenus editum, contra MSS fidem. Horat. lib. 1. Satyr. 1.

Quid cauſæ eſt , merito quin illis Juppiter ambas
Iratus buccas inflet ?

Et Plautus in Trucul. act. 2. ſc. 2. verſ. 45. *buccas belle purpuriſſatas* dixit : Tullius , *fluentes , ceruſſataſque buccas* : Ut intelligas non interiorem modo cavitatem genarum , ſed partem quoque extimam , buccas appellari.

2. *Subdolæ irriſioni dicavere.*] Vulgare eſt & tralatitium , *Naſo ſuſpendere adunco.* Vide Martialis Epigramma 2. libri 13.

3. *Avibus &c.*] Ariſt. lib. 2. de partib. anim. cap. 16. pag. 996.

4. *Simorum , Silonum.*] Græci *σίλους* Silones vocant , qui naſo ſurſum verſus adunco & repando deformes ſunt , auctore Feſto : Ii & ſimi dicuntur. Gloſſæ Philoxeni , *Sillo* , *σιμός.* Ut a *naſus Naſo* , ita fere a *ſilus Silo* deducitur.

Sect. LX. 1. *Bochi.*] Nonius , cap. 1. num. 102. *Bronci* (iidem Bronchi & Brocchi) *ſunt producto ore , & dentibus prominentibus.* Vide Notas & Emendationes , num. LXXX. Sed nihil iſtud ad rem præſentem , ubi de labris ſolummodo agitur. Ab his dicit Corneliorum Bochorum familiæ additum fuiſſe agnomen Labeonum. Cornelium Bocchum laudat Plinius non ſemel , ut ex Indice apparebit.

2. *Labeones.*] Cognomen id fuit familiarum Antiſtiæ , Attiniæ , & Fabiæ. De Antiſtio Labeone diximus in Auctorum ſyllabo. Soſipater Chariſius lib. 1. artis Grammat. pag. 79. Verrii Flacci auctoritate ait a labiis immodicis Labeones dictos.

3. *Os probum.*] Firmum , oſſeum. Alia vero oratio eſt , cum os probum in homine commendatur , ut in laude Pompeii dicitur a Plinio lib. 7. ſect. 10. *Illud os probum , ipſumque honorem eximiæ frontis.*

4. *Pro iis cornea &c.*] Hæc deinceps Ariſtot. lib. 3. de part. animal cap. 1. pag. 1000. & lib. 4. cap. 12. pag. 1041.

5. *Herbas eruentibus.*] Vel , ut in Reg. 1. 2. &c. *ruentibus* , hoc eſt , effodientibus. Lata ſunt idcirco ſuibus ora , & cartilaginoſa , ut Albertus notat , lib. 7. de animal. tract. 1. cap. 5. pag. 221. Sic Plinius lib. 12. ſect. 91. *Alia roſtri latitudine ruunt.*

6. *Nec malæ.*] Quas alio nomine genas vocamus.

7. *Maxillas crocodilus.*] Ariſtot. lib. 1. hiſtor. animal. cap. 9. pag. 81. & lib. 3. cap. 7. pag. 326. de fluviatilis crocodilo. Sic inter aves pſittacus ſolus mandibulam roſtri ſuperiorem movet.

8. *Præterque.*] Prætereaque. Vide Notas & Emendationes , num. LXXXI.

Sect. LXI. 1. *Dentium tria.*] Tradiſtit hæc ſimiliter Ariſt. lib. 3. de part. anim. cap. 1. pag. 999.

2. *Serrati.*] Viſum a ſe Æthiopem , cui dentes ſerrati , ceu canibus , forent , ſcribit A. Benedictus , laudatus a Schenckio , lib. 1. Obſerv. Medic. pag. 217.

3. *Qui digerunt.*] Hoc eſt , qui dividunt , & incidunt : unde inciſores dicti. Iidem primores ſive anteriores appellati : item *γελασῖνοι* a Polluce , quoniam inter ridendum primi nudantur. Hæc Ariſt ſimiliter , loc. cit.

gerunt

gerunt cibum, lati & acuti: [4] qui conficiunt, duplices: [5] qui diſcriminant eos, canini appellantur. [6] Hi ſunt ſerratis longiſſimi. Continui, aut utraque parte oris ſunt, ut equo: aut ſuperiore primores non ſunt, ut bubus, ovibus, omnibuſque, quæ ruminant. [7] Capræ ſuperiores non ſunt, præter primores geminos. [8] Nulli exſerti, quibus ſerrati. [9] Raro feminæ, & tamen ſine uſu. Itaque cum apri percutiant, feminæ ſues mordent. [10] Nulli, cui cornua, exſerti: [11] ſed omnibus concavi, ceteris dentes ſolidi. [12] Piſcium omnibus ſerrati præter ſcarum: huic uni aquatilium [13] plani. [14] Cetero multis eorum in lingua & toto ore: ut [a] turba vulnerum molliant, quæ attritu ſubigere non queunt. Multis & in palato, atque [15] etiam in cauda. [16] Præterea in os vergentes, ne excidant cibi, nullum habentibus retinendi adminiculum.

LXII. [1] Similes aſpidi, & ſerpentibus: [2] ſed duo in ſupera parte, dextera lævaque longiſſimi, tenui fiſtula perforati, [3] ut ſcorpionum aculei, venenum infundentes. [4] Non aliud hoc eſſe quam fel ſerpentium, & inde venis ſub ſpina ad os pervenire, diligentiſſimi auctores ſcribunt. Quidam [5] unum eſſe eum: & quia ſit aduncus, reſupinari, cum momorderit. Aliqui, tunc decidere eum, rurſuſque recreſcere, facilem decuſſu: & ſine eo eſſe, [6] quas tractari cernamus. Scorpionis caudæ [7] ineſſe eum, & pleriſque ternos. Viperæ dentes gingivis conduntur. [8] Hæc eodem prægnans veneno, impreſſo dentium repulſu virus fundit in morſus. Volucrum nulli dentes, [9] præter veſpertilionem. [10] Camelus una ex iis, [11] quæ non ſunt cornigera, in ſuperiori maxilla primores non habet. [12] Cornua habentium nulli ſerrati. Et cochleæ dentes habent: indicio eſt etiam a minimis earum deroſa vitis. At in marinis cruſtata & cartilaginea primores habere, item echinis quinos eſſe, unde intelligi potuerit, miror. Dentium vice aculeus inſectis. Simiæ dentes, ut homini. [13] Elephanto intus ad mandendum quatuor: præterque eos, qui pro-

INTERPRETATIO.

a *Turba.*] Numero vulnerum.

NOTÆ.

4. *Qui conficiunt.*] Molares, dentium poſtremi, tum a figura, tum ab uſu nomen habuerunt: inſtar enim molarum conterunt cibum præciſum.

5. *Qui diſcriminant.*] Qui ſeparant, determinant, dividuntque primores a molaribus: ſitu inter utroſque medii: Canini dicti, ob acutam duritiem, & uſum: quod enim primores dividere nequeunt, hi confringunt. Oculares vulgus appellat. Horum radices altiſſimæ. Vide Notas & Emendationes, num. LXXXII.

6. *Hi ſunt ſerratis.*] Iis animalibus, quibus ſunt dentes ſerrati, ut ſerpentibus, canibus.

7. *Capræ ſuperiores.*] Vel ſuperiore parte oris.

8. *Nulli exſerti.*] Ariſtot. lib. 2. hiſt. anim. cap. XI. pag. 188. & lib. 3. de part. anim. cap. 1. pag. *999*.

9. *Raro feminæ.*] In eorum animalium genere, quibus ſunt dentes exſerti, raro ſunt ii feminæ: aut ſi ſunt exſerti feminæ, ſine uſu ſunt. Ariſt. lib. 4. pag. 512. Χαυλιόδοντας αἱ θήλειαι οὐκ ἔχουσι τῶν ὑῶν, *Suibus feminis exſerti nulli ſunt dentes.*

10. *Nulli, cui cornua.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. XI. pag. 188.

11. *Sed omnibus.*] Omnes, inquit, exſerti dentes, ſunt concavi.

12. *Piſcium.*] Ariſtot. lib. 2. hiſt. animal. cap, 16. pag. 228. & lib. 3. de part. cap. 1. pag *999*. Errore lapſum hac parte Philoſophum Scaliger affirmat, in Comm. ad priorem locum.

13. *Plani.*] Quibus ſint dentes continui, ſed teretes, & æquales, quaſi paxilli qui citharæ aptantur, piſces invenire eſt alios: quibus ſint non ſerrati iidem & plani, præter ſcarum, nullum.

14. *Cetero multis eorum.*] Ariſt. lib. 3. de part. anim. cap. 1. pag. *999*. cauſam eamdem affert: ut nempe dentium multitudine in minuta ſecent, quæ non poſſunt attritu longiore ſubigere. Hæc ille aliquanto uberius: quæ repetit quoque Albertus lib. 12. de anim. tract. 3. cap. *6*. pag. 371.

15. *Etiam in cauda.*] Sic libri omnes: nequicquam *in gula*, ac perfrigide ſane Rondeletio reſcribente.

16. *Præterea in eos.*] Albertus loc. cit. *Sunt etiam incurvati, ut hami, dentes multorum piſcium, eo quod vigor eorum ad retinendum eſt in eis.*

Sect. LXII. 1. *Similes aſpidi.*] Hoc eſt, ſerrati.

2. *Sed duo in ſupera.*] Hæc ad verbum Nicander in Theriac. pag. 12. ubi de aſpide:

Τῆς ἤτοι πίσυρες κοῖλοι ὑπένερθεν ὀδόντες &c.

Quæ Gorræus interpres ſic reddidit:

Quatuor illi intus dentes curvique, cavique,
Et longi, maxillæ altis radicibus hærent.
Hi virus capiunt, tunica ſuper undique tecti, &c.

3. *Ut ſcorpionum aculei.*] Tertullianus, in Scorpiace, ipſo initio, de ſcorpionis cauda: *Scorpii*, inquit, *ſeries illa nodorum, venenata intrinſecus venula ſubtilis, arcuato impetu ſurgens; hamatile ſpiculum in ſummo tormenti ratione ſtringit..... Id ſpiculum, & fiſtula eſt, patula tenuitate in vulnus & virus, qua figit, effundit.* Vide & Baſil. in Hexaëm homil. *9*.

4. *Non aliud hoc eſſe.*] Viperæ certe venenum aliud eſſe; tum a felle, tum a ſucco quodam flavo, qui veſicula gingivarum continetur, recte Charaſius docet, in Anatomia Viperæ, ſect. 8. pag. *29*. In capite viperarum glandes ait eſſe ſalivarias, poſt oculos ſitas: ex iis per venulas certas deduci humorem ſalivarium flavi coloris ad gingivarum uſque veſiculam.; qui humor hominis ſalivæ, atque animantium, proportione reſpondeat, idem innoxius ſit, ſi ſorbeatur. A felle ſuccum minime oriri, color ipſe indicat, cum ſit fel viriditatis eximiæ: guſtus item, qui in felle acerbiſſimus, in eo ſucco injucunde ſuavis, dulcium amygdalarum referens ſaporem. Negat deinde vas eſſe ullum, aut venam, quæ a felle ad gingivas uſque pertineat, quæ huic veneno illuc devehendo foret maximo neceſſaria opere. Quod vero viperei dentis ſit letalis morſus, ait in cauſa eſſe ſpiritus irritatos, quos vipera tum ſimul cum morſu immittit, imprimitque: quæ irritatio ſi abeſſet, morſum plane innoxium fore, plurimis experimentis comprobatum. Denique illud adjungit: fel vipereum adeo non eſſe letale, ut ne ſit quidem leviter noxium: ſæpius, atque ingenti copia a canibus, felibus, gallinaceiſque impune comeſum.

5. *Unum eſſe eum.*] Dentem.

6. *Quas tractari.*] Subintellige, ſine eo dente eſſe ſerpentes, quas tractamus.

7. *Ineſſe.*] Dentem, ſive aculeum.

8. *Hæc eodem.*] Nicander in Theriac. pag. 16.

9. *Præter veſpertilionem.*] Cui ſunt ut minimum, quatuor & viginti, ſerrati, tereteſque: in maxillis ſingulis, duodeni. Notat id quoque Baſilius in Hexaëm. homil. 8. pag. 107. Nihilominus libro præcedenti, ſect. *61*. Juba Diomedeis avibus dentes eſſe tradidit. Quin & anatini, anſerinique generis omnibus ſtriæ ſunt utroque roſtri margine, inſtar dentium acutiſſimæ.

10. *Camelus una.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. XI. pag. 18*6*.

11. *Quæ non ſunt cornigera.*] Nam ex iis quæ cornigera ſunt, capras paulo antea admonuit, ſect. ſup. primores habere geminos dentes in maxilla ſuperiore.

12. *Cornua habentium.*] Ariſt. loco citato.

13. *Elephanto intus.*] Elephanto, inquit, quaterni dentes utrimque ſunt, quibus quaſi mola cibum conficit. Præter hos, habet alios duos illos qui ſunt exſerti, & prominentes. Mas quidem, & magnos, & ſurſum reflexos, ſive repandos: femina, minores, & contrario flexu quam mas: deorſum enim vergunt. Sunt iſta quoque apud Ariſt. loc. cit. pag. 1*9*4. ὁ μὲν οὖν ἄῤῥην τούτους ἔχει μεγάλους καὶ ἀνασι-

minent, maſculis reflexi, feminis recti atque proni. [14] Muſculus marinus, qui balænam antecedit, nullos habet: ſed pro iis, ſetis intus os hirtum, & linguam etiam, ac palatum. [15] Terreſtrium minutis quadrupedibus, primores bini [16] utrimque longiſſimi.

LXIII. [1] Ceteris cum ipſis naſcuntur: [2] homini, poſtquam natus eſt, ſeptimo menſe. Reliquis perpetuo manent. [3] Mutantur homini, leoni, [4] jumento, cani, & ruminantibus. [5] Sed leoni & cani, non niſi canini appellati. Lupi dexter caninus, in magnis habetur [6] operibus. [7] Maxillares, qui ſunt a caninis, nullum animal mutat. [8] Homini noviſſimi, qui genuini vocantur, circiter viceſimum annum gignuntur: multis [9] & octogeſimo, [10] feminis quoque: [11] ſed quibus in juventa non fuere nati. [12] Decidere in ſenecta, & mox renaſci certum eſt. [13] Zanclen Samothracenum, cui renati eſſent poſt centum & quatuor annos, Mucianus viſum a ſe prodidit. [14] Cetero maribus plures, quam feminis, in homine, pecude, [15] capris, ſue. [16] Timarchus Nicoclis filius Paphii [17] duos ordines habuit maxillarum. Frater ejus non mutavit primores, [18] ideoque prætrivit. [19] Eſt exemplum dentis, homini & in palato geniti. [20] At canini amiſſi caſu aliquo, numquam renaſcuntur. Ceteris [21] ſenecta rubeſcunt, equo tantum candidiores fiunt.

LXIV. [1] Ætas veterinorum dentibus indicatur. [2] Equo ſunt numero XL. Amittit triceſimo menſe [3] primores utrimque binos: ſequenti anno [4] totidem proximos, cum ſubeunt dicti [5] columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui ſexto anno renaſcuntur. Septimo omnes habet & renatos, & immutabiles. [6] Equo caſtrato prius, non decidunt dentes. [7] Aſinorum genus triceſimo menſe ſimiliter amittit, [8] deinde ſenis menſibus. [9] Quod ſi non prius peperere, quam decidant poſtremi, ſterilitas certa. [10] Boves bimi mutant. [11] Suibus decidunt numquam. Abſumta hac obſervatione, ſenectus in equis, & ceteris veterinis, intelligitur dentium [12] brochitate, ſuperciliorum canitie, & circa ea

NOTÆ.

μους· ἡ δὲ θήλεια μικροὺς καὶ ἐξ ἐναντίας τοῖς ἄῤῥεσι· κάτω δὲ οἱ ὀδόντες βλέπουσιν. Unde Plinius acceperit in eo genere feminarum nonnullis dentes illos qui prominent, eſſe rectos, nondum ſcio. Non attigit hoc diſcrimen Philoſophus.

14. *Muſculus marinus.*] Ariſt. lib. 3. hiſtor. animal. cap. 10. pag. 354. Ἔτι δὲ καὶ ὁ μυστικητος ὀδόντας μὲν ἐν τῷ στόματι οὐκ ἔχει· τρίχας δὲ ὁμοίας ὑείαις. *Muſculus marinus dentium loco pilos habet ſuillis ſetis ſimiles.* De hoc muſculo diximus ad calcem libri noni, ſect ult.

15. *Terreſtrium minutis.*] Canibus, felibus, muribus.

16. *Utrimque.*] Superiore & inferiore maxilla.

Sect. LXIII. 1. *Ceteris.*] Elephanto quidem innaſcuntur ii, quos intus habet ad mandendum datos a natura: exſertos illos longiores, nonniſi factus grandior. Ariſtot. lib. 2. hiſt. anim. cap. XI. pag. 194.

2. *Homini.*] Vide quæ diximus lib. 7. ſect. 15.

3. *Mutantur homini.*] Ariſtot. lib. 2. hiſtor. anim. cap. XI. pag. 190.

4. *Jumento.*] Equo, mulo, aſino, οἷον ἵππος, καὶ ὀρεὺς, καὶ ὄνος. Ariſt.

5. *Sed leoni.*] De leone hoc tradit Ariſtot. lib. 6. hiſtor. animal. cap. 31. pag. 777. De cane, lib. 6. cap. 20. pag. 741.

6. *Operibus.*] Remediis, ſive amuletis. Vide lib. 28. ſect. 78. Vel hoc fortaſſis de operum politura accipiendum eſt, quæ fit dente lupino, cum auro ſplendor conciliatur, quod ligno coriove inductum eſt.

7. *Maxillares.*] Hoc Ariſt. lib. 2. hiſt. animal. cap. XI. pag. 190. quem in locum animadvertit Scaliger, aliter haud raro contingere: e liberis ſuis unum, matrem quoque, ſe denique ipſum maxillares amiſiſſe, atque in eorum locum alios ſucceſſiſſe. Genuini tamen, hoc eſt, maxillarium poſtremi duo, ſi ſemel exciderint, numquam renaſcuntur.

8. *Homini noviſſimi.*] Hoc eſt, extremi duo., qui & σωφρονιστῆρες ab Hippocrate appellantur, quaſi ſapientiæ dentes, quod trigeſimo ætatis anno, quartoque ſeptenario, plerumque erumpant, quo tempore σωφρονεῖν, hoc eſt, ſapere incipimus. Hæc totidem verbis tradit etiam Philoſophus loc. cit. pag. 194. Genuinos ille κραντῆρας vocat. Feſtus: *Genuini dentes, quod a genis dependent.* Et interpres Perſii: *Genuinus proprie dens, qui ſub genis eſt.* A *gigno* deducere hujus vocis etymon Plinius videtur.

9. *Et octogeſimo.*] Ariſt. loc. cit. & Albertus, lib. 12. de anim. tract. 3. cap. 6. pag. 372. id ſe vidiſſe ſancte aſſeverat: Vide & Sennertum, lib. 2. part. 1. cap. 10. pag. 261.

10. *Feminis quoque*, &c.] Ariſt. loc. cit.

11. *Sed quibus.*] Sive mares ii fuerint, ſive feminæ, ita demum naſcuntur anno octogeſimo, ſi non fuerint in juventa nati. Ariſt. loc. cit. pag. 194.

12. *Decidere in ſenecta*, &c.] Teſtantur hoc & Medici recentiores, apud Schenkium, lib. 1. Obſerv. Medic. pag. 218.

13. *Zanclen.*] MSS. *Zoclen.* Exempla ſimilia complura Schenkius refert, lib. 1. Obſerv. Medic. pag. 217.

14. *Cetero maribus.*] Hoc ſuperius ipſe prodidit, lib. 7. ſect. 15. Totidem hæc verbis Philoſophus, loc. cit. pag. 193. confirmantque tum Albertus, lib. 2. de anim. tract. 1. cap. 4. pag. 105. tum Scaliger in eum Philoſophi locum. Eſt ita nimirum ut plurimum: natura tamen haud ita legibus iis adſtricta, ut ab iis numquam deflectat.

15. *Capris, ſue.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXIII.

16. *Timarchus.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXIV.

17. *Duos ordines.*] Simile eſt quod refert Valerius Max. lib. 1. cap. 8. pag. 75. *Mithridatis etiam regis filia Drypetine, Laodice regina nata, duplice ordine dentium deformis admodum, comes fugæ patris a Pompeio devicti, fuit.* Narrat idem de Hercule Julius Pollux, lib. 2. cap. 4. pag. 92. Exempla alia vide apud Schenkium, lib. 1. Obſerv. Medic. pag. 216.

18. *Ideoque prætrivit.*] MSS. *præterivit.* Quid ſi *pertrivit*, legas? hoc eſt, lima caſtigavit.

19. *Eſt exemplum.*] Eſt ſane hujus rei hiſtoria apud Schenkium, lib. 1. Obſerv. pag. 217.

20. *At canini.*] Negat hoc Fallopius, apud Sennertum, loc. cit. pag. 263. Maxillares omnes excidere, & renaſci ait: præter genuinos, ſive noviſſimos: qui ſi exciderunt, numquam regenerantur.

21. *Senecta rubeſcunt.*] Alii *rufeſcunt.* Nigreſcere Philoſophus ſcribit, lib. 2. hiſt. anim. cap. XI. pag. 192. Fuſcos eſſe vel croceos canum in ſenecta dentes, notat Albertus, lib. 2. de anim. tract. 1. cap. 4. pag. 105.

Sect. LXIV. 1. *Ætas.*] Ariſt. lib. 6. cap. 22. pag. 753.

2. *Equo ſunt.*] Ariſt. pag. 749.

3. *Primores utrimque.*] Duos ſuperiores, totidemque inferiores, τοὺς μὲν δύο ἄνωθεν, τοὺς δὲ δύο κάτωθεν. Ariſt. loc. citato.

4. *Totidem proximos.*] Duo rurſum ſuperiores, inferioreſque totidem.

5. *Columellares.*] Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. 7. pag. 87. *Ætas*, inquit, *cognoſcitur equorum, & fere omnium quæ ungulas indiviſas habent, & etiam cornutorum, quod equus triginta menſium primum dentes medios dicitur amittere, duos ſuperiores, & totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum itidem ejiciunt, & totidem proximos eorum quos amiſerunt, & incipiunt naſci quos vocant columellares. Quinto anno incipiente item eodem modo amittere binos, quos caninos habent*, &c. Columellares ii ſunt, quos in Gallia mangones vulgo vocant, *les Crochets.*

6. *Equo caſtrato.*] Nec cervi caſtrati cornua abjiciunt, Philoſopho teſte, lib. 9. hiſt. anim. cap. 79. pag. 1174. Eadem utrobique cauſa.

7. *Aſinorum genus.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. cap. 23. pag. 757.

8. *Deinde ſenis.*] Deinde ſexto menſe iterum quaternos: alioſque rurſum quatuor ſingulis ſenis menſibus.

9. *Quod ſi non.*] Ariſt. pag. 759.

10. *Boves bimi.*] Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 20. pag. 745. τοὺς δ᾽ ὀδόντας βάλλει βοῦς διετής.

11. *Suibus.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. XI. pag. 190. Ὗς δ᾽ ὅλως οὐθένα βάλλει τῶν ὀδόντων. Albertus M. lib. 2. de anim. cap. 4. pag. 105. *Sed & porcus nullum omnino ejicit dentem.*

12. *Brochitate.*] Sive, ut Nonius ſcribit, *bruncitate. Cum*

lacunis, cùm fere ſedecim annorum exiſtimantur. [13] Hominum dentibus quoddam ineſt virus. Namque & [14] ſpeculi nitorem ex adverſo nudati hebetant, [15] & columbarum fetus implumes necant. Reliqua de iis in generatione hominum [16] dicta ſunt. [17] Erumpentibus morbi corpora infantium accipiunt. Reliqua animalia, quæ ſerratos habent, ſæviſſima dentibus.

LXV. [1] Linguæ non omnibus eodem modo. [2] Tenuiſſima ſerpentibus [3] & triſulca, vibrans, atri coloris; & ſi extrahas, prælonga: lacertis bifida & piloſa: vitulis quoque marinis [4] duplex: [5] ſed ſupradictis capillamenti tenuitate: [6] ceteris ad circumlambenda ora. [7] Piſcibus paulo minus tota adhærens, crocodilis tota. [8] Sed in guſtatu, linguæ vice carnoſum aquatilibus palatum. Leonibus, pardis, omnibuſque generis ejus, etiam felibus, [9] imbricatæ aſperitatis, ac limæ ſimilis, attenuanſque lambendo cutem hominis. Quæ cauſa [10] etiam manſuefacta, ubi ad vicinum ſanguinem pervenit ſaliva, invitat ad rabiem. De purpurarum linguis [11] diximus. [12] Ranis prima cohæret, intima abſoluta a gutture, qua vocem mittunt mares, cum vocantur [13] ololygones. Stato id tempore evenit, cientibus ad coïtum feminas. Tum ſiquidem inferiore labro demiſſo, [a] ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, [14] palpitante ibi lingua ululatus elicitur. Tunc extenti buccarum ſinus perlucent, oculi flagrant labore propulſi. [15] Quibus in poſteriori parte aculei, & iis dentes & lingua. Apibus eriam prælonga, eminens [16] & cicadis. [17] Quibus aculeus in ore fiſtuloſus, iis nec lingua, nec dentes. [18] Quibuſdam inſectis intus lingua, ut formicis. [19] Ceterum lata elephanto præcipue. Reliquis in ſuo genere ſemper abſoluta: homini tantum ita ſæpe conſtricta venis, [20] ut intercidi eas neceſſe ſit. [21] Metellum Pontificem adeo inexplanatæ fuiſſe accepimus, ut multis menſibus tortus credatur, dum meditatur in dedicanda [22] æde Opis vere dicere. Ceteris [23] ſeptimo ferme anno ſermonem exprimit. Multis vero talis ejus ars contingit, ut avium & animalium vocis indiſcrete edatur imitatio. Intellectus ſaporum eſt ceteris [24] in prima lingua, homini & in palato.

INTERPRETATIO.

a *Ad libramentum.*] Ad *vibrationem, ſeu tremulum* aquæ *motum.*

NOTÆ.

dentes facti ſunt brochi, inquit Varro loc. cit. hoc eſt, exſerti, & prominentiores, *& ſupercilia cana, & ſub ea lacunæ, ex obſervatu dicunt eum equum habere annos ſexdecim.*

13. *Hominum dentibus.*] Scilicet iratorum. Ex morſu irati hominis, maris feminæque, gangrænam obortam non ſemel vidiſſe ſe ſcribit Riolanus, in Comment. de oſſibus, cap. XI. pag. 484.

14. *Speculi nitorem.*] Halitu id fieri neceſſe eſt: nam ſi ſpiritum contineas, nihil tale continget.

15. *Et columbarum.*] Qua vi porro? halitune, an morſu? Si primum, non ea vis dentium eſt. Si alterum, continui ſolutione, non id alia occulta vi peragunt.

16. *Dicta ſunt.*] Libro 7. ſect. 15.

17. *Erumpentibus.*] Vide Hippocratis libellum de dentitione, ad calcem tomi 7. operum Galeni.

Sect. LXV. 1. *Linguæ*, &c.] At nulli tamen animantium pinguis eſt. In eo pariter conveniunt. Vide Ariſt. ſect. 10. probl. 21. pag. 725.

2. *Tenuiſſima.*] Hæc totidem ferme verbis Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 20. pag. 277. & lib. 4. de part. anim. cap. 17. pag. 898.

3. *Et triſulca.*] Biſulcam Philoſophus dixit: poëtæ triſulcam. Cave id tamen in eam partem accipias, cum Salmaſio, ut exiſtimes, unam eſſe ſimplicemque ſerpentium linguam, ſed motu tremulo ita vibrari ut gemina & biſulca videatur. Aliud enim non Plinii ſolum oratio, Ariſtotelisque, a quo accepit, atque adeo res ipſa poſtulat. Eſt, inquit Philoſophus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 20. pag. 277. lingua ſerpentium lacertorumque biſulca in ſummo, δικρόα γλῶττα ἄκρα. Sed fiſſa magis eſt ſerpentibus, & quidem uſque ad pilorum tenuitatem: πολὺ δὲ μάλιστα οἱ ὄφεις· τὰ γὰρ ἄκρα αὐτῶν ἐστι λεπτὰ, ὥσπερ τρίχες. Vide etiam Albertum, a quo hæc produntur expreſſius, lib. 12. de anim. tract. 3. cap. 5. pag. 369. & Galenum, lib. XI. de uſu part. cap. 10. pag. 569.

4. *Duplex.*] Fiſſa, ἐσχισμένη. Ariſt. locis cit.

5. *Sed ſupradictis.*] Serpentibus.

6. *Ceteris.*] Lacertis, & vitulis marinis. Ariſt. locis citatis.

7. *Piſcibus*, &c.] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 14. pag. 203.

8. *Sed in guſtatu.*] Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 17. pag. 898.

9. *Imbricatæ.*] Ut imbricem, lateremve paulo aſperiorem tractare te putes.

10. *Etiam manſuefacta.*] Etiam in iis quæ ſunt manſuefacta. Id accidere putat poſſe Dalecampius, cum Venere ſtimulantur, aut irâ.

11. *Diximus.*] Libro 9. ſect. 60.

12. *Ranis prima.*] Diverſam, inquit, ab aliis habent ranæ linguam: mucro namque primus, qui in ceteris abſolutus eſt, ipſis cohæret piſcium more: quod autem gutturi affine eſt & intimum, id ſolutum & ſuperexplicatum: qua vocem ſolent mittere. Hæc totidem verbis Philoſophus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 9. pag. 491.

13. *Ololygones.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXV.

14. *Palpitante.*] Tremulus ille aquæ motus receptæ in fauces, celeri linguæ vibratione, ſeu palpitatione efficitur. Ariſt. loc. cit. pag. 492. hunc ululatus modum ac materiam pari omnino ratione explicat, nempe ad aquam aëri mixtam refert: pellucere pariter pelles maxillarum adjicit, propter contentionem: rarefiunt enim: lucere denique in tenebris oculos. Hæc pariter Albertus, lib. 5. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 171.

15. *Quibus in poſteriore.*] Ut apibus & formicis. Ariſt. lib. 4. de part. anim. cap. 6. pag. 1028.

16. *Et cicadis.*] His non linguam, ſed aculeatarum linguis ſimile quiddam eſſe ſuperius dixit, ſect. 32.

17. *Quibus aculeus.*] Ut muſcis & culicibus, quibus hunc aculeum fiſtuloſum tubæ vice ſimul & lanceæ natura dedit, ut Tertulliani verbis utar, lib. de Anima, & adv. Marcionem.

18. *Quibuſdam inſectis.*] Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 17. pag. 998.

19. *Ceterum lata.*] Ita MSS. omnes. At eſſe parvam admodum, atque in receſſu poſitam, vix ut cerni queat, Philoſophus admonet, lib. 2. hiſt. anim. cap. XI. pag. 195. Γλῶτταν δὲ ἔχει μικρὰν τε σφόδρα, καὶ ἐντὸς, ὥστε ἔργον εἶναι ἰδεῖν. Quare legendum cenſuit Pintianus: *Veterinis lata, elephanto perexigua.*

20. *Ut intercidi eas.*] Sectionem venæ ſub lingua fieri, præſertim in tumore linguæ. Vide Sennertum, Pract. lib. 1. part. 3. ſect. 5. cap. 2. pag. 251.

21. *Metellum.*] De quo diximus lib. 7. ſect. 45.

22. *Æde Opis.*] Ædem Opis in vico Jugario, regione Urbis octava ſtatuit P. Victor in deſcriptione Romæ. Vide Notas & Emend. num. LXXXVI. Vere dicere, eſt juſte, proprie, non perplexe, balbutientium more, fari.

23. *Septimo menſe.*] Nempe, ut cum tardiſſime.

24. *In prima lingua.*] In extremo linguæ mucrone. Sic Albertus, loco noviſſime citato. Tota, ut arbitror, lingua guſtamus, alia tamen parte melius, alia minus. Eſt in linguæ acumine guſtus acutior, ſecundum ſuperiorem partem,

LXVI. [1] Tonſillæ in homine, in ſue glandulæ. Quod inter eas, [2] uvæ nomine, ultimo dependet palato, homini tantum eſt. [3] Sub ea minor lingua, epigloſſis appellata, [4] nulli ova generantium. Opera ejus gemina, [5] duabus interpoſitæ fiſtulis. [6] Interior earum appellatur [7] arteria, ad pulmonem atque cor pertinens. [8] Hanc operit in epulando, ne ſpiritu ac voce illac meante, [9] ſi potus cibuſve in alienum deerravit tramitem, torqueat. [10] Altera exterior appelletur ſane gula, qua cibus atque potus devoratur. Tendit hæc [11] ad ſtomachum, [12] is ad ventrem. Hanc per vices [a] operit, cum ſpiritus tantum aut vox commeat, ne [13] reſtagnatio intempeſtiva alvi obſtrepat. [14] Ex cartilagine & carne arteria, [15] gula nervo & carne conſtat.

LXVII. [1] Cervix nulli, niſi quibus utraque hæc. [2] Ceteris collum, quibus tantum gula. Sed quibus cervix, e multis vertebratiſque orbiculatim oſſibus flexilis, [b] [3] ad circumſpectum, articulorum nodis jungitur. [4] Leoni tantum, & lupo, & hyænæ, [c] ex ſingulis rectiſque oſſibus rigens. Cetero [5] ſpinæ adnectitur, ſpina lumbis, oſſea: ſed tereti ſtructura, per media foramina a cerebro medulla deſcendente. [6] Eamdem eſſe ei naturam, quam cerebro, colligunt: quoniam prætenui ejus membrana modo inciſa [7] ſtatim exſpiretur. [8] Quibus longa crura, iis longa & colla. [9] Item aquaticis, quamvis brevia crura habentibus: [10] ſimili modo uncos ungues.

LXVIII. Guttur homini tantum, & ſuibus [1] intumeſcit, aquarum quæ potantur

Interpretatio.

a *Operit.*] Gulam viciſſim *epiglottis* operit.

b *Ad circumſpectum.*] Ad *circumflectendum, & ad* circumſpiciendum.

c *Ex ſingulis.*] Ex unico oſſe, *in unoquoque horum animalium.*

Notæ.

& in ipſo quoque palato: ibi enim tenuior caro eſt, nervuſque ſubtilior.

Sect. LXVI. 1. *Tonſillæ.*] Glandulæ duæ pluresve, ad linguæ radicem poſitæ, quæ a fundenda ſaliva σιαλόχοι, vulgo *Amygdalæ* appellantur, *Amygdales.*

2. *Uvæ nomine.*] Gallis, *la Luëtte.* Scriptores Miſcellaneorum Medicophyſicorum, ſive Ephemerid. German. tom. 3. pag. 568. *Nullum animal uvula gaudet præter hominem, quia nullum animal loquitur*, &c. Γαργαρεῶνα Græci: Latini, gurgulionem: Plinius, Celſus, Serenus, uvam: uvulam Trotula, lib. de paſſion. mulier. appellarunt. Uvæ ei nomen, quod aliquando ad ſimilitudinem uvæ intumeſcit, cum vehementi inflammatione ac dolore.

3. *Sub ea.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 15. pag. 213. Ἐπιγλωττὶς Atticis: Medicis noſtratibus, *l'Epiglotte*: Ligulam Latine ſatis apte dixeris.

4. *Nulli ova.*] Ariſt. loc. cit. At habent ea ibi ſimile quiddam, villoſum nempe, ſive fibroſum, quod adducitur ad conſtringendum.

5. *Duabus.*] Arteriæ, & gulæ: de quibus mox. Unde epiglottida Eraſiſtratus μέταυλον vocat, quoniam ſit inter duos αὐλοὺς, apud Plutarch. lib. 7. Sympoſ. pag. 698. Eraſiſtratum Pliniumque nunc deſerit anatomia recens, quæ negat hanc operam geminam epiglottidi congruere.

6. *Interior.*] Quæ & in homine anterior eſt, Græci πρόσθιον dicunt.

7. *Arteria.*] Τραχεῖα *aſpera* dicta: cujus uſus eſt accipiendi reddendique ſpiritus: pulmonis cordiſque perflandi. Hæc Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 18. pag. 127. & 128. *L'âpre artere*: aliis, *le ſiflet*, ou *la cane du poumon.*

8. *Hanc operit.*] Arteriam ligula operit.

9. *Si potus cibuſve.*] Ariſt. pag. 128. Uterque antiquis contradicit, qui gulam ſolidiorum ciborum meatum agnoſcerent: guttur, ſive arteriam, liquidorum: a ligula ſegregari cibum, ut in gulam: potum, ut in pulmones deſcenderet. Unde illud poëtæ, Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ. Neque vero id penitus falſum: tametſi non quo illi putabant modo, fiat. Nihil per arteriam labitur: per gulam omnia: verum a gula reſudat in arteriam, per annulos, quibus utraque inter ſe committitur.

10. *Altera exterior.*] Poſterior, ὀπίσθιος. Gula, *l'Eſophage*, οἰσοφάγος.

11. *Ad ſtomachum.*] In hujus vocis nomine cavenda eſt æquivocatio: nunc enim tota fiſtula, qua eſculenta poculentaque tranſmittuntur in ventrem, στόμαχος appellatur: nunc ſumma tantum hujus gulæ pars, quæ & φάρυγξ dicitur: nunc tantum infima, quæ orificium ventriculi, τὸ στόμα τῆς γαστρὸς, ſive τῆς κοιλίας & καρδία improprie dicitur. Hoc poſtremo ſenſu ea vox a Plinio modo accipitur, & a Celſo, lib. 4. cap. 1. atque alibi paſſim. Vide quæ mox ſubjiciuntur a Plinio, ſect. 69. de vero hujus vocis intellectu.

12. *Is ad ventrem.*] Quem nos ſtomachum improprie dicimus, *l'Eſtomach*: alii ventriculum.

13. *Reſtagnatio.*] Rejectio cibi per vomitum, redundatioque in fauces & os e ventriculo, cum ructu.

14. *Ex cartilagine.*] Iiſdem verbis Ariſt. lib. 3. de part. anim. cap. 3. pag. 1002. Cartilagines multæ ſunt, rotundæ & annulares: connectuntur hæ per intermedia ligamenta, quæ in brutis membranacea, in homine carnoſiora ſunt, ut muſculi perexigui eſſe videantur.

15. *Gula nervo & carne.*] Ariſt. loc. cit. Duplici propria conſtat tunica: prima externa, craſſiore, carnoſiore ac molliore: interna altera, magiſque nervea, ſubtiliore ac duriore.

Sect. LXVII. 1. *Cervix nulli.*] Αὐχὴν, Ariſtoteli, lib. 4. de part. anim. cap. 10. pag. 1132.

2. *Ceteris collum.*] Τράχηλος. Colli a cervice diſcrimen patet ex Varrone, qui lib. 2. de re ruſt. cap. 5. vaccas eligit, *cervicibus craſſis ac longis, a collo palearibus demiſſis.*

3. *Ad circumſpectum.*] Multis, inquit, hoc eſt, ſeptenis cervix conſtat oſſibus, ſeu vertebris orbiculatis: atque ut ſit ea flexilis ad circumſpiciendum, & ad convertendum caput in varias partes, articulationes peculiares habet & ſymphyſes. Has vero Laurentius explicat, lib. 2. de oſſibus, cap. 24. pag. 89.

4. *Leoni tantum.*] Ariſt. loc. cit. De lupo quoque ita fere Ælianus, lib. 10. hiſt. anim. cap. 26. De leone plane affirmat, lib. 4. pag. 34. de quo tamen falſum eſſe pronunciant viri eruditi, qui in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi leonem ex anatomiæ arte ſecuerunt anno 1667. menſe Junio, ut in Ephemerid. Eruditorum narratur.

5. *Spinæ adnectitur.*] Cervicis vertebræ ſeptem ſunt: dorſi ſeu ſpinæ, duodecim: quinque lumborum.

6. *Eamdem eſſe ei naturam.*] Hoc eſt, vim eamdem, aut pæne parem vitæ ſuſtinendæ: quoniam æquo ſalutis diſcrimine cerebrum & ſpinæ medulla inciditur. Alioqui diverſam eſſe utriuſque naturam Philoſophus monet, lib. 2. de part. anim. cap. 7. pag. 985. cerebri frigidiſſimam: calidiſſimam dorſi medullæ. Et in eamdem ſententiam Albertus plura, lib. 12. de animal. tract. 2. cap. 3. pag. 353.

7. *Statim exſpiretur.*] Nervi prius ſolvuntur, ſpirituſque animales ad motum ſenſumque inepti redduntur. Id vero quemadmodum fiat, docet Laurentius, lib. 4. pag. 164.

8. *Quibus longa.*] Ut gruibus.

9. *Item aquaticis.*] Ut ſunt olores, & propemodum anſeres.

10. *Simili modo uncos ungues.*] Ut ſtellaris ardea, *le Butor.* Vide Notas & Emend. num. LXXXVII.

Sect. LXVIII. 1. *Intumeſcit.*] Morbum hunc Bronchocelen vocant, non qualem Celſus deſcribit, lib. 7. cap. 13. ſed quem Felix Platerus apud Sennertum, lib. 2. Practicæ, part. 1. cap. 25. pag. 289. Tumor eſt in gutture, amplo ſpatio extuberans, qui tenſus eſt admodum, atque ita, ut cum pulſatur, ſonum edat: cum premitur, utris inſtar cedat, moxque iterum attollatur. Nec tamen guttur ipſum intumeſcit, ſi proprie loquimur: ſed extra guttur tumor eſt ſub cute, guttur ipſum comprimens. In Liguribus Taurinis, qui Alpium aquas bibunt, monſtroſi ea parte evadunt: ſub Rhæticis item, Vindeliciſque montibus, teſte Scaligero in Ariſt. pag. 90. Vetus interpres Juvenalis, Satyra 13. *Tamquam ſi in Alpibus homines gutturoſos admireris, ubi tales*

plerumque vitio. Summum gulæ fauces vocantur [1], [2] extremum ſtomachus. [a] Hoc nomine eſt ſub arteria jam carnoſa [b] inanitas adnexa ſpinæ, & latitudine ac longitudine [3] lacunæ modo fuſa. Quibus fauces non ſunt, ne ſtomachus quidem eſt, nec colla, nec guttur, ut piſcibus, & ora ventribus junguntur. Teſtudini marinæ lingua nulla, nec dentes: roſtri acie comminuit omnia. [4] Poſtea arteria & ſtomachus denticulatus callo, in modum rubi, ad conficiendos cibos, [5] decreſcentibus crenis, quidquid appropinquat ventri. Noviſſima aſperitas, ut ſcobina fabri.

LXIX. [1] Cor animalibus ceteris in medio pectore eſt: homini tantum infra lævam papillam, turbinato mucrone [c] [2] in priora eminens. [3] Piſcibus ſolis ad os ſpectat. [4] Hoc primum naſcentibus formari in utero tradunt: deinde cerebrum, ſicut tardiſſime oculos. Sed hos primum emori, cor noviſſime. Huic præcipuus calor. [5] Palpitat certe, & quaſi alterum movetur intra animal, præmolli firmoque opertum [6] membranæ involucro, munitum coſtarum & pectoris muro, [7] ut pariat præcipuam vitæ cauſam & originem. Prima domicilia intra ſe [8] animo [9] & ſanguini præbet, [10] ſinuoſo ſpecu, [11] & in magnis animalibus triplici, [12] in nullo non gemino: ibi mens habitat. Ex hoc fonte [13] duæ grandes venæ [d] [14] in priora & terga diſcurrunt, ſparſaque ramorum ſerie, per alias minores omnibus membris vitalem ſanguinem rigant. [15] Solum hoc viſcerum vitiis non maceratur, nec ſupplicia vitæ trahit: læſumque [16] mortem illico affert. Ceteris corruptis, vitalitas in corde durat.

LXX. [1] Bruta exiſtimantur animalium, quibus durum riget: audacia, [2] quibus parvum eſt: pavida, quibus prægrande. [3] Maximum autem eſt portione muribus, lepori, aſino, cervo, pantheræ, muſtelis, hyænis, & omnibus timidis, aut propter metum

INTERPRETATIO.

a *Hoc nomine.*] Stomachi nomine.
b *Inanitas.*] Cavitas.
c *In priora.*] In anteriora.
d *In priora.*] In anticas pattes.

NOTÆ.

ſunt plurimi: nam lata & inflata colla habent.

2. *Extremum ſtomachus.*] Orificium ventriculi ſuperius: ob amplitudinem κατ' ἐξοχὴν dicitur στόμαχος, παρὰ τὸ στόμα ἔχειν.

3. *Lacunæ modo.*] Vide Notas & Emend. num. LXXXVIII.

4. *Poſtea arteria.*] In teſtudine, inquit, poſt roſtrum arteria eſt, & gula, ſtomachuſque: ſed is denticuloſo callo in rubi modum aſper, ut in eo ipſo canali conficiantur cibi, &c.

5. *Decreſcentibus crenis.*] Locum hunc ſi quis aut plane intelligere, aut ſanare auſit, lampadem trado: nihil enim habeo quod affirmem. In MSS. omnibus, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *decreſcentibus renis* (in Lugd. *venis*) *quidquid appropinquet ventri noviſſima aſperitas ut ſcobina fabris.* Pro *renis* forte *ſerris* legendum, nam *crenæ* vox nec ullius codicis eſt manu exarati, nec ſcio an alibi lecta. Forte etiam, *quacumque*, legi ſatius fuerit. Ut ut eſt, non ad hominem iſta, ut interpretes omnes ad hunc diem arbitrati ſunt, ſed ad marinam teſtudinem referri oportuit. Scobina fabri lima eſt, *une lime.* Varro, lib. 6. de lingua Latina, pag. 76. *In Nervolaria:*

Scabinam ego illam actutum adraſi.

Scobinam a ſcobe, lima enim materia fabrilis eſt.

Sect. LXIX. 1. *Cor animalibus.*] Eadem habet Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 20. pag. 133. Minime tamen ſuibus, aliiſque multis, medio illud pectore eſt: ſed fere ut homini: Aſello marino in ventre eſſe ait Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 20.

2. *In priora.*] In anticas pattes, εἰς τὸ πρόσθεν ἔχει ἡ καρδία τὸ ὀξύ. Ariſt. loc. cit.

3. *Piſcibus ſolis.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 18. pag. 253. Cauſam reddit idem, lib. 3. de part. anim. cap. 4. pag. 1005. Ἔχει δὲ πρὸς τὴν κεφαλὴν τὸ ὀξύ. ἔστι δὲ αὐτῇ τὸ πρόσθεν. ἐπὶ ταύτην γὰρ ἡ κίνησις. Cordis mucro ad caput ſpectat in piſcibus, quia hæc pars ipſis anterior fuit, in quam motus omnis agitur. At ſerpentum quoque par ratio eſt, ut docet Ælianus, lib. 5. hiſt. anim. cap. 31.

4. *Hoc primum.*] Solenni cautione dum *tradi* id præfatur, rei ſe ſponſorem negat velle fieri: quanquam id Philoſophus aſſeverat loco proxime citato: negat autem Galenus, lib. de format. fetus, tom. 5. cap. 4. pag. 292. jecur primo formari affirmans; ut lumbos alii, alii cerebrum, umbilicum alii; alii denique, quod fidem excedit, pedis digitum craſſiorem. Vide Plutarch. lib. 5. de placitis Philoſ. cap. 17. pag. 907. Simili cautione idem Plinius, ſuperiore libro, ſect. 74. ubi de corde avium: *Cor avium*, inquit, *eſſe exiſtimant, primum in omni corpore id gigni opinantes.*

5. *Palpitat*, &c.] Sic Ariſt. loco proxime appellato. Motum cordis geminum intelligit, diaſtolen, ſyſtolenque.

6. *Membranæ involucro.*] Pericatdium Anatomici vocant.

7. *Vt pariat.*] Ita Reg. 1. Pariſ. librique impreſſi. At Reg. 2. Chiffl. &c. *ut pareat.* Forte, *ut appareat*: vel, *ut par erat.*

8. *Animo.*] Calori, quo partes animantur; ac ſuſtinentur.

9. *Et ſanguini.*] Non quia ſanguinem cor conficit, ſed quia perficit, addito vitali ſpiritu ab inſita vi cordis: ante hanc conſummationem, non eſt idoneus nutritioni ſanguis.

10. *Sinuoſo ſpecu.*] Cordis ventriculo.

11. *Et in magnis.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 4. pag. 306. Τὰ δὲ μέγιστα, πάντας τὰς τρεῖς. In corde avium, piſciumque tres pariter reperiri Cæſalpinus obſervavit, laudatus a Riolano. lib. 3. Anthropogr. pag. 236.

12. *In nullo non gemino.*] Sive ii conſpicui ſint, ſive tam exigui, ut ſenſum effugiant. Ariſt. loc. cit. Galenus quoque, lib. 6. de uſu part. cap. 9. pag. 427.

13. *Duæ grandes venæ.*] Cava & arterioſa. Eadem hæc ſunt plane totidem verbis apud Ariſt. lib. 3. de part. anim. cap. 4. pag. 1006.

14. *In priora.*] Sive, ut habent MSS. omnes, *in prorſa*, hoc eſt, in anteriora.

15. *Solum hoc.*] Ariſtot. loc. cit. Pati tamen & cor ipſum quoque morbos aiunt: putredinem, inflammationem, hulcera, tumores, abſceſſus, tabem: quæ variis experimentis comprobat Bartholinus in Anatomia reformata, lib. 2. cap. 232. & Schenckius, lib. 2. Obſerv. Medic. pag. 296. De phthiſi Plinius ipſe, lib. 19. ſect. 26.

16. *Mortem illico.*] Ariſt. loc. cit. Multis exemplis idem Bartholinus fidem facit, vulnera quoque cor læſum ad tempus pati: ſed ita nimirum, ut ne ad ventriculum vulnera pervenerint, ut Galenus admonet. Leporem tamen ſclopeti glande medio in corde perfoſſum, eadem ferme qua prius velocitate ad teli jactum cucurriſſe: canes, interdum abſciſſo avulſoque corde, vociferari ac progredi viſos, refert Schenckius, lib. 2. Obſerv. Medic. pag. 293.

Sect. LXX. 1.] *Bruta exiſtimantur.*] Hæc Philoſophus totidem verbis loc. cit.

2. *Quibus parvum.*] Leoni tamen inventum eſt amplitudine tanta, quanta proportione corporis, animalium nulli, cum Anatomicæ rei periti leonem ſecuerunt in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi anno 1667. menſe Junio. Erat ei longitudo ſex pollicum: latitudo, quatuor; baſi in mucronem acutiſſimum deſinente. Quod autem addit Plinius, pavida animalia eſſe, quibus cor prægrande ſit, id experimento comprobaſſe ſe refert ſcriptor diligens & accuratus libri Gallici, *Mêlange d'hiſtoire & de litterature*, tom. 1. pag. 61. in diſſecto juvene ſupra modum ignavo ac timido.

3. *Maximum autem.*] Hæc rurſum iiſdem verbis Ariſt. loc. cit.

maleficis. [4] In Paphlagonia bina perdicibus corda. [5] In equorum corde & boum oſſa reperiuntur interdum. [6] Augeri id per ſingulos annos in homine, ac binas drachmas ponderis ad quinquageſimum accedere: ab eo detrahi tantumdem, & ideo non vivere hominem ultra centeſimum annum defectu cordis, Ægyptii exiſtimant, quibus [7] mos eſt cadavera aſſervare [a] medicata. [8] Hirto corde gigni quoſdam homines proditur, neque alios fortiores eſſe induſtria, ſicut [9] Ariſtomenem Meſſenium, qui CCC. occidit Lacedæmonios. Ipſe convulneratus & captus, ſemel per cavernam [10] lautumiarum evaſit, anguſtos vulpium aditus ſecutus. Iterum captus, ſopitis cuſtodibus ſomno, ad ignem advolutus lora cum corpore exuſſit. Tertio capto [11] Lacedæmonii pectus diſſecuere viventi, hirſutumque cor repertum eſt.

LXXI. In corde ſummo [1] pinguitudo eſt quædam, lætis extis. Non ſemper autem in parte extorum habitum eſt. L. Poſtumio Albino [2] Rege ſacrorum [3] poſt centeſimam viceſimam ſextam Olympiadem, cum rex Pyrrhus ex Italia diſceſſiſſet, cor in extis aruſpices inſpicere cœperunt. [4] Cæſari Dictatori, quo die primum veſte purpurea proceſſit, atque in ſella aurea ſedit, ſacrificanti bis [5] in extis defuit. [6] Unde quæſtio magna de divinatione argumentantibus, potueritne [7] ſine ullo viſcere, hoſtia vivere, an ad tempus amiſerit. Negatur cremari poſſe in iis, [8] qui cardiaco morbo obierint: negatur & veneno interemptis. Certe exſtat oratio [9] Vitellii, qua reum Piſonem ejus ſceleris coar-

Interpretatio.

[a *Medicata.*] Medicamentis condita.

Notæ.

4. *In Paphlagonia.*] Ælianus, lib. 10. hiſt. anim. pag. 35. & Gellius, lib. 16. cap. 15. pag. 906. Uterque ex Theophr. Athenæus item, lib. 9. pag. 390. De gemino unius cordis mucrone hæc accipienda eſſe monet Galenus, lib. 7. Admin. Anatom. cap. XI. Quod & in homine quodam obſervatum narrat Riolanus, lib. 3. Anthropogr. pag. 236.

5. *In equorum.*] Ariſt. lib. 2. hiſtor. anim. cap. 18. pag. 246. & lib. 3. de part. anim. cap. 4. pag. 1005. Galenus item. lib. 6. de uſu part. cap. 19. pag. 445. Etiam in hominum corde viſa. Vidit Riolanus in cadavere Præſidis Nicolaï Pariſiis, & in Regina Maria Medicæa, Ludovici XIII. Chriſtianiſſimi Regis parente, hoc ipſo prodente, lib. 3. Anthropogr. pag. 236. Vidit Joan. Trullus in corde Urbani VIII. Pont. Max. Sed hæc rariora.

6. *Augeri id.*] Eſſe hoc exploratum, atque extra controverſiam poſitum Schenckius conteſtatur lib. 2. Obſerv. Medic. p. 294. Cœlius Rhodig. lib. 19. antiq. lect. c. 21. p. 911. *Aſtrorum peritus Dioſcorides*, inquit, *anno centeſimo vitam circumſcripſit, cordis ratione, quod in anniculo menſum habeat drachmarum duarum, in bimo quatuor, inde procurſu pari in annum quinquageſimum: a quo decrementa ſupputentur ad æquilibrium: quæ ambitu peracto ad metam redeant eamdem: proinde non ſupereſſe ſpatia, viſceris ejus dilapſu.* Dioſcoridis Ægyptii meminit Philoſtratus, lib. 4. de vita Tyanei, cap. 12. pag. 196.

7. *Mos eſt.*] Herod. lib. 2. Euterpe, n. 87. pag. 121.

8. *Hirto corde.*] Sive hirſuto, pilis referto. Sic quorumdam latronum cor hirſutum eſſe repertum ſcribit Muretus, lib. 12. Variar. cap. 10.

9. *Ariſtomenem.*] Valer. Max. lib. 1. cap. 8. pag. 75. *Admirabilius Ariſtomenis Meſſenii cor: quod Athenienſes ob eximiam calliditatem exſectum, pilis refertum invenerunt: cum eum aliquoties captum, & aſtutia elapſum cepiſſent.*

10. *Lautumiarum.*] Ita MSS. omnes. Alii *latumias* & *latomias* ſcribunt: hoc eſt, lapidicinas, ſeu loca lapidibus exſecta.

11. *Lacedæmonii.*] Unus omnium Valerius Max. memoriæ lapſu pro Lacedæmoniis Athenienſes ſcripſit. Refert hanc hiſtoriam Clemens Alex. apud Euſebium, lib. 4. Præpar. pag. 157. & Pauſan. in Meſſeniacis. Stephanus item, verbo Ἀνδανία, pag. 81. ex Herodoto, Plutarcho, & Rhiano auctoribus.

Sect. LXXI. 1. *Pinguitudo eſt.*] Τὸ στέαρ *adeps*, a πιμελὴ quæ facile cordis calore liquaretur, diſcrepans. Vide Bartholin lib. 2. Anatom. Reform. cap. 6. pag. 235. & Riolanum, lib. 2. Anthropogr. cap. 6. pag. 80.

2. *Rege ſacrorum.*] Qui ſacra a ſolis regibus obiri conſueta perageret, regibus exactis: quem, ut par ei auctoritas ineſſe videretur in eo munere, regio nomine decorarunt, ſacrorum Regem appellantes. Ita fere Pſeudo-Feneſtella, lib. de Sacerd. Rom. cap. XI. Regis ſacrorum apud Tullium mentio eſt, in orat. de Aruſp. & pro Domo ſua. De hac gente Albina fuit multo poſtea Clodius Albinus Cæſar: cujus eſt nummus hic ſingularis ex ære, cum argentea bractea; Gallice, *medaille fourrée*: nitidiſſimus, & egregiæ cælaturæ, in Muſeo D. Abbatis FAUVEL. Pars nummi prior hunc titulum habet: D. CLODIVS ALBINVS CAES. capite nudo · poſterior, iſtum: P. M. TR. P. XVII. IMP. VII. COS. VII. Tutela, ſive Fides Cæſarea ſedens, ſceptrum ſiniſtra tenet, dextram imponit capiti pueruli nudi, ad genua ei adſtantis. Significat parvulum Cæſarem filium *Pontificis Maximi, Tribunicia Poteſtate* XVII. *Imperatoris* VII. *Conſulis* VII. ac proinde Commodi Auguſti, commiſſum ab ipſo fuiſſe, cum ſibi inſtare ſuprema tempora ob invaletudinem intelligeret, tutelæ ac fidei viri Conſularis, & ſexagenarii, Clodii Albini Cæſaris. Factum iſtud eſſe ſupremo vitæ Commodi anno hæc notatio temporis docet. Cuilibet nummum contrectanti venit in mentem quærere, quis cujuſvis ſit ille parvulus. Reſpondet titulus, eſſe *Pontificis Maximi, Tribunicia Poteſtate* XVII. *Imperatoris* VII. *Conſulis* VII. Ergo Commodi. Habuit Commodus liberos ſaltem duos, maſculum & puellam, teſte nummo ejus inſcripto, LIBERI AVG. Verum puella jam Poſtumo nupſerat, patri Poſtumi Auguſti, ut ex ætate iſtius intelligitur. Eam ob rem parvulus in iſto nummo unicus, & vix bimus trimuſve pingitur.

3. *Poſt centeſimam.*] Vide Notas & Emendationes, num. LXXXIX.

4. *Cæſari.*] Plutarch. in Cæſare, pag. 737. Appianus, lib. 2. de bell. Civil. pag 501. Suetonius in Julio, cap. 77. *Eo arrogantiæ progreſſus eſt, ut aruſpice triſtia, & ſine corde exta ſacro quodam nunciante, futura diceret lætiora, cum vellet: nec pro oſtento ducendum, ſi pecudi cor defuiſſet.* Jul. Obſeq. cap. 127. *Cæſari Dictatori exta ſine corde inventa: ipſe Cæſar 23. vulneribus in Curia Pompeiana a conjuratis confoſſus.*

5. *In extis defuit.*] Fiebat id aſtu, doloque aruſpicum, cor victimæ clam ſubtrahentium, ut eo oſtento ab incœptis deterrerent Imperatores: vel ut plures hoſtiæ litarentur, cum priores fuiſſe triſtes dicerentur, ut Athenæus animadvertit, lib. 9. pag. 380.

6. *Unde quæſtio.*] Cic. lib. 2. de Divin. pag. 226. *Sed affers,* inquit, *in tauri opimi extis immolante Cæſare cor non fuiſſe: id quia non potuerit accidere, ut ſine corde victima illa viveret, judicandum eſſe tum interiiſſe cor*, &c. Vide & lib. 1. de Divin. pag. 205.

7. *Sine ullo viſcere.*] Sine ullo corde. Ita MSS. omnes. Editi nonnulli, *ſine illo.*

8. *Qui cardiaco.*] Affectus hic eſt ventriculi, hoc eſt, oris ſtomachi, quod veteres καρδίαν quoque appellarunt: hujus enim mira eſt cum corde cerebroque conſenſio, de qua Lanrentius, lib. 4. cap. 18. pag. 304. Celſus, lib. 3. cap. 19. *Morbi genus, quod* καρδιακὸν *a Græcis nominatur .... nihil aliud eſt, quam nimia imbecillitas corporis, quod ſtomacho languente, immodico ſudore digeritur. Licetque protinus ſcire id eſſe, ubi venarum exigui, imbecillique pulſus ſunt.*

9. *Vitellii.*] Hujus vehementiam in dicendo adverſus Piſonem Tacitus prædicat, lib. 3. Annal. pag. 73. Dolebat vehementer P. Vitellio ſublatum veneno fuiſſe Germanicum Cæſarem, quippe ſocerum ſuum. Duxerat enim uxorem filiam Germanici Cæſaris, ex qua genuit A. Vitellium Cæſarem Germanicum Imp. Itaque vehementer hanc cauſam agebat P. Vitellius Germanici gener. Fuit enim *Germanicus* cognomen hereditarium in familia Neronis Claudii Druſi Germanici Imperatoris, qui pater Germanici Cæſaris fuit. Unde & Vitellius Imp. quia prognatus ex filia Germanici Cæ-

guit, hoc uſus argumento: palamque teſtatus, non potuiſſe ob venenum [10] cor Germanici Cæſaris cremari. Contra [11] genere morbi defenſus eſt Piſo.

LXXII. [1] Sub eo pulmo eſt, ſpirandique officina, attrahens ac reddens animam, idcirco ſpongioſus, ac [2] fiſtulis inanibus cavus. Pauca eum ([3] ut dictum eſt) habent aquatilia. [4] At cetera ova parientia exiguum, ſpumoſum, nec ſanguineum: ideo non ſitiunt. [5] Eadem eſt cauſa, quare ſub aqua diu ranæ & phocæ urinentur. [6] Teſtudo quoque, quamvis prægrandem & ſub toto tegumento habeat, ſine ſanguine tamen habet. Quanto minor hic corporibus, tanto velocitas major. [7] Chamæleoni portione maximus, [8] & nihil aliud intus.

LXXIII. [1] Jecur in dextra parte eſt. [2] In eo quod caput extorum vocant, magnæ varietatis. [3] M. Marcello circa mortem, cum periit ab Hannibale, defuit in extis. Sequenti deinde die geminum repertum eſt. Defuit & C. Mario, cum immolaret Uticæ: [4] item Caïo Principi Kalend. Januariis, cum iniret Conſulatum, quo anno interfectus eſt: Claudio ſucceſſori ejus, quo menſe interemptus eſt veneno. [5] Divo Auguſto Spoleti ſacrificanti [6] primo poteſtatis ſuæ die, ſex victimarum jecinora replicata intrinſecus [7] ab ima fibra reperta ſunt: reſponſumque duplicaturum [8] intra annum imperium. Caput extorum [9] triſtis oſtenti [10] cæſum quoque eſt, præterquam in ſollicitudine ac metu: tunc enim perimit curas. [11] Bina jecinora leporibus [12] circa Briletum & Tharnen, & in Cherroneſo ad Propontidem. Mirumque, tranſlatis alio interit alterum.

Notæ.

ſaris, *Vitellius Germanicus* eſt cognominatus in nummis ex auro argentoque & ære fere omnibus: A. VITELLIVS GERMANICVS IMP. AVG. P. M. TR. P. Docet idipſum planius nummus inſignis argenteus, quem accepi dono nuperrime a P. Juliano Percheron, Societatis noſtræ. Inſcriptus ille quidem eſt parte priore, ut ceteri vulgares: A. VITELLIVS GER. IMP. AVG. P. M. TR. P. capite laureato. In averſa autem pagina, Apollo Palatinus ſtat togatus, capite radiato, dextra lauri ramum tenet, ſiniſtra orbem, cui Victoria Romana impoſita coronam Auguſto porrigit. Epigraphe: AVGVSTVS GERMANICVS. Quo titulo ſignificatur, non modo hereditario cognomine Vitellium eſſe Germanicum; ſed & victoriæ nomine regimen ei fuiſſe cum Auguſtali poteſtate adſignatum. Hinc etiam in nummis duobus e Regia gaza aureis, non *Vitellius Germanicus Imp.* ſed *Vitellius Imp. Germanicus* nuncupatur, addito ſcilicet victoriæ argumento. Prior eſt: A. VITELLIVS IMP. GERMAN. .)(. VICTORIA AVGVSTI. Victoria gradiens, dextra palmam tenet. Similis alter: .)(. CONSENSVS EXERCITVVM. Mars gradiens cum haſta & ſigno legionis. Apud Occonem denique tertius, pag. 144. ex auro pariter: A. VITELLIVS IMP. GERM. .)(. VICTORIA GERMAN. Victoria dextra lauream tenet. Ipſius autem Germanici Cæſaris nummus exſtat ſingularis, cum P. Vitellii nomine, qui gener ipſius, & idem pater A. Vitellii Imp. fuit, apud D. Vaillant, pag. 10. ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙΣΑΡΑ ΓΟΡΤΥΝΙΩ. Caput Germanici nudum. *Germanicum Cæſarem Gortynius* Prætor ſalutat. .)(. In area, ΕΠΙ ΠΟ ΠΛΙΟΥ ΟΥΙΤΕΛΛΙΟΥ ΑΝΘΥ. (Hoc eſt, Ἀνθυπάτου) ΝΙΚΟΜΗΔΕΩΝ. *Sub Publio Vitellio Proconſule*. Nummus *Nicomedienſium*.

10. *Cor Germanici.*] Suetonius in Caligula, cap. 1. de Germanico Caligulæ patre: *Antiochiæ obiit, non ſine veneni ſuſpicione. Nam præter livores qui toto corpore erant, & ſpumas quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter oſſa incorruptum eſt: cujus ea natura exiſtimatur, ut tinctum veneno igne confici nequeat.* Narrat Thuanus, lib. 1. Hiſtor. de Helveto gladiatore Huldrico Zuinglio, cadavere flammis tradito, abſumi cor haud potuiſſe.

11. *Genere morbi.*] Quoniam non iis ſolum qui veneno, ſed & iis qui cardiaco morbo interirent, evenire id pro confeſſo haberi vellet.

Sect. LXXII. 1. *Sub eo.*] Sub corde pulmones exſtant, quibus ipſum cingitur. Sunt hæc deinceps apud Ariſt. lib. 3. de part. anim. cap. 6. pag. 1009.

2. *Fiſtulis inanibus.*] Σύριγγας vocat Philoſophus. Frequentibus pulmo cavernis hiat, quas venæ permeant, in quibus plurimum ſanguinis.

3. *Ut dictum eſt.*] Libro 9. ſect. 6.

4. *At cetera.*] Lacerti, teſtudines, aves. Ariſt. loc. cit. & Albertus, lib. 13. de animal. cap. 6. pag. 384. Vide Notas & Emend. num. XC.

5. *Eadem eſt cauſa.*] Quia ſpumoſus eſt & fungoſus, plurimum aëris in ſe continens, quo uno refrigeratur id genus abunde aliquanto tempore, dum ſub aqua eſt. Ariſt. loc. cit.

6. *Teſtudo quoque.*] Ariſt. loc. cit.

7. *Chamæleoni.*] Plutarchus, lib. de ſolert. animal. ex Theophraſto, parum abeſſe ſcribit, quin totum corpus pulmone ſit plenum.

8. *Et nihil aliud.*] In Indice hujus loci: *Quibus animalibus nihil aliud quam pulmo intus.* Tamen de corde diximus, lib. 8. ſect. 51. De ejuſdem jecoris præſtantia in medicina, dicemus lib. 28. ſect. 29.

Sect. LXXIII. 1. *Jecur in dextra.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 19. pag. 269. Aliquando tamen jecoris ac lienis permutatas ſedes, ut illud in læva, in dextra foret iſte, viſum a ſe Medici teſtantur apud Schenkium, lib. 3. Obſerv. Medic. pag. 447.

2. *In eo.*] In jecore. Caput jecoris ex omni parte diligentiſſime aruſpices conſideraſſe tradit & Cicero lib. 2. de Divin. pag. 224. Plutarchus in Marcello, pag. 315. κεφαλὴν ἥπατος vocat. Ceteri ſcriptores Latini, cum Plinio, κατ' ἐξοχὴν caput extorum. Pars eſt jecoris ſuperior, gibbera & rotunda, Laconicæ teſtudinis ritu.

3. *M. Marcello.*] Plutarchus loc. cit. Valerius Max. lib. 1. cap. 6. num. 9. de M. Marcello: *Is captarum Syracuſarum, & Hannibalis ante Nolana mœnia a ſe primum fugere coacti gloria inflammatus, cum ſummo ſtudio niteretur ut Pœnorum exercitum aut in Italia proſterneret, aut Italia pelleret, ſolemnique ſacrificio voluntates Deorum exploraret: quæ prima hoſtia ante foculum decidit, ejus jecur ſine capite inventum eſt: proxima caput jecinoris duplex habuit.... Ita monitus M. Marcellus ne quid temere conaretur, inſequenti nocte ſpeculandi gratia cum paucis egredi auſus, a multitudine hoſtium in Brutiis circumventus, æque magnum dolorem ac detrimentum patriæ interitu ſuo attulit.* Vide & Liv. lib. 27. pag. 309. Hæc omnia Cicero ridet, lib. 2. de Divin. pag. 226.

4. *Item Caïo.*] Caïo Cæſari Germanico Aug.

5. *Divo Auguſto.*] Suetonius in Auguſto, cap. 95. *Primo autem Conſulatu ei augurium capienti, duodecim ſe vultures, ut Romulo oſtenderunt: & immolanti omnium victimarum jecinora replicata intrinſecus ab ima fibra patuerunt: nemine peritorum aliter conjectante, quam læta per hæc & magna portendi.*

6. *Primo poteſtatis.*] Quo die bellum ſibi contra Antonium, una cum poteſtate Prætoria decretum intellexit, Dio, lib. 46. pag. 311. & 321. Miſcet omnia Suetonius, loco allato, cum id ad primum Auguſti Conſulatum referre videtur. Plinii verba ab eo tranſcripta ibi palam eſt. Sed uterque a Plinii mente aberrat.

7. *Ab ima fibra.*] Jecoris extremæ partes, imo & cordis, & cujuſcumque viſceris, fibræ vocantur.

8. *Intra annum.*] Antonio devicto, anno U.C. 724.

9. *Triſtis oſtenti.*] Vel *triſti oſtento.*

10. *Cæſum.*] Victimarii cultro imprudenter læſum. Hinc Ovidius lib. 15. Metam. verſ. 794.

Magnoſque inſtare tumultus
Fibra monet, cæſumque caput reperitur in extis.

Decio quoque immolanti, caput jecinoris cæſum repertum Livius notat lib. 8. pag. 139.

11. *Bina jecinora.*] Lobos interpretor, pinnaſve geminas, in quas animantium plerorumque, ſi bovem aliaque excipias, jecora dividi, iiſque ventriculum, ceu digitis, tegi & contineri aiunt. Bartholin. lib. 1. Anatom. cap. 14. pag. 83. Jecur ita fiſſum in iis leporibus eſſe Philoſophus ait, lib. 2. hiſtor. animal. cap. 19. pag. 269. ut cum reipſa duplicatum non ſit, ejuſmodi tamen eſſe videatur.

12. *Circa Briletum.*] Vide Notas & Emendationes, num. XCI.

LXXIV. In eodem eſt fel, [1] non omnibus datum animalibus. [2] In Eubœæ Chalcide nullum pecori. [3] In Naxo prægrande geminumque, [4] ut prodigii loco utrumque advenæ. [5] Equi, muli, aſini, cervi, [6] capreæ, apri, cameli, delphini, non habent. [7] Murium aliqui habent. [8] Hominum paucis non eſt, quorum valetudo firmior, & vita longior. Sunt qui equo non quidem in jecore eſſe, ſed in alvo putent: [9] & cervo in cauda, aut inteſtinis. Ideo tantam habent amaritudinem, ut a canibus [10] non attingantur. Eſt autem nihil aliud, quam purgamentum peſſimumque ſanguinis, [11] & ideo amarum eſt. [12] Certe jecur nulli eſt, niſi ſanguinem habentibus. [a] Accipit hoc a corde, cui jungitur: funditque in venas.

LXXV. [1] Sed in felle nigro inſaniæ cauſa homini, [2] morſque toto reddito. Hinc & in mores crimen, bilis nomine. Adeo magnum eſt in hac parte virus, cum ſe fundit in animum. Quin & toto corpore vagum, [3] colorem quoque oculis aufert: illud quidem [b] redditum, etiam ahenis: nigreſcuntque contacta eo: ne quis miretur id [4] venenum eſſe ſerpentium. [5] Carent eo, qui [6] abſinthium veſcuntur in Ponto. [7] Sed renibus & parte tantum altera inteſtino jungitur, in corvis, coturnicibus, phaſianis: quibuſdam inteſtino tantum, ut columbis, accipitri, murænis. [8] Paucis avium in jecore. Serpentibus portione maxime copioſum, & piſcibus. [9] Eſt autem pleriſque toto inteſtino, ſicut accipitri, milvo. Præterea in jecore eſt & cetis omnibus: [10] vitulis quidem marinis ad multa quoque nobile. Taurorum felle aureus ducitur color. Aruſpices id Neptuno [c] [11] & humoris potentiæ dicavere: [12] geminumque fuit Divo Auguſto, quo die apud Actium vicit.

LXXVI. [1] Murium jecuſculis fibræ ad numerum Lunæ in menſe congruere dicuntur, totidemque inveniri, [d] quotum lumen ejus ſit: præterea bruma increſcere. [2] Cuni-

INTERPRETATIO.

a *Accipit.*] Jecur accipit a corde ſanguinem.

b *Redditum.*] Rejectum *ore vel alvo* tingit ahena quibus excipitur.

c *Et humoris.*] Et aquarum numini.

d *Quotum.*] Quotus dies Lunæ.

NOTÆ.

Sect. LXXIV. 1. *Non omnibus.*] Ariſtot. lib. 1. hiſtor. animal. cap. 22. pag. 139. & lib. 4. de part. anim. cap. 2. pag. 1020.

2. *In Eubœæ.*] Ariſt. locis cit. Cteſias quoque in Indicis, apud Herod. pag. 667.

3. *In Naxo.*] Ariſt. pag. 140. & pag. 1020.

4. *Ut prodigii loco.*] Triſte oſtentum advena putat eſſe, cum ibi facit rem divinam: utrumque non naturæ inſtituto ratus, ſed portenti alicujus ſignificatione accidere.

5. *Equi, muli, &c.*] Ariſt. lib. 2. hiſtor. animal. cap. 18. pag. 253. & lib. 4. de part. animal. cap. 2. pag. 1020. Cteſias apud Photium cod. 73. pag. 153. negat fel eſſe iis animantibus, quibus eſt ſolida ungula. Ariſt. loc. cit. in cervis agnoſcit quiddam felli ſimile, ſed multo concretius.

6. *Capreæ, apri, cameli.*] Capream nunc appellat, quæ Ariſtoteli locis citatis πρὸξ appellatur: alii damam reddunt. Αἰγὸς ἀγρίας, quam Plinius capream quoque tranſtulit lib. 8. ſect. 82. fel inprimis laudatur a Dioſc. lib. 2. cap. 96. Camelis, delphinoque ineſſe fel negari a quibuſdam Philoſophus ait loc. cit. Scriptor Arabicus apud Bochart. part. 1. de animal. lib. 2. cap. 1. pag. 77. habere camelum ait quiddam felli analogum, quod interdum etiam fel vocatur, uti ab ipſo Plinio, lib. 28. ſect. 26. Vide Notas & Emendationes, num. XCII.

7. *Murium.*] Ariſt. locis. cit.

8. *Hominum.*] Veteribus id olim creditum, felle carere longævos, argumento ducto e cervorum ſolidipedumque genere, ut ait Ariſt. locis cit.

9. *Et cervo.*] Vide Notas & Emend. num. XCIII.

10. *Non attingantur.*] Subintellige, inteſtina. Emollit hoc Plinii dictum Philoſophus, lib. 2. de hiſtor. animal. cap. 18. pag. 262. ita ut affirmet quidem a canibus non attingi, ſed hac exceptione adhibita, niſi cervi valde pingues fuerint: ἔντερον αὐτῶν ἐστι πικρὸν οὕτως, ὥστε μηδὲ τοὺς κύνας ἐθέλειν ἐσθίειν, ἂν μὴ σφόδρα πίων ᾖ ὁ ἔλαφος. Et ſane iis noſtri venatores canes ſuos cibant, idque vocant, *Faire la curée.*

11. *Et ideo amarum eſt.*] Vide Notas & Emendationes, num. XCIV.

12. *Certe jecur.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 18. pag. 247.

Sect. LXXV 1. *Sed in felle nigro.*] Quod veſica biliaria, ſeu fellis, ut vocant, folliculo, canalique biliaria continetur: diuque retentum aduritur: & nigrum inde colorem trahi. Hanc inſaniam a felle μανίαν ἀπὸ τῆς χολῆς, a μελαγχολίᾳ diſcriminat Galenus, Comment. 6. in Aphoriſm. Hippocrat. 21. pag. 260.

2. *Morſque toto reddito.*] In dyſenteriæ morbo, qui ortum ab atra bile duxerit: jecore in duodenum inteſtinum, per porum canalemve biliarium, bilem propellente. Galenum lege in Comment. 4. ad Aphoriſm. Hippocrat. 24. pag. 147.

3. *Colorem quoque oculis.*] In morbo regio, quem effuſio facit bilioſi humoris in univerſum corpus. Inde tota cutis flaveſcit aureo colore, in primiſque oculi, in quibus propter ingenitum candorem color ille vitioſus magis conſpicuus eſt.

4. *Venenum eſſe ſerpentium.*] Vide quæ de veneno ſerpentium diximus ſect. 62. Id ibi in felle ſitum eſſe negavimus, recentiores ſecuti ſcriptores.

5. *Carent eo.*] Hoc vero, non de hominibus, ſed de pecore tantum, quod abſinthium veſcitur, accipiunt Ælianus, lib. XI. hiſt. anim. cap. 29. & Stephanus, verbo Ἀψίνθος uterque ex Theophraſto, lib. 9. hiſtor. plant. cap. 18. ut & Appollonius, hiſtor. Comment. cap. 13.

6. *Abſinthium.*] Vel *abſinthio*. Utrumque recte: illud autem eſt ex MSS. Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Sic Tibullus: *Phœbæas innoxia laurus Veſcar*, &c. Plinio alias familiaris locutio. Indicem vide.

7. *Sed renibus.*] Hoc eſt, ſummis lumbis, quo loco renes eſſe ſolent iis, qui renes habent. At quemadmodum Plinius ipſe animadvertit inferius, ſect. 81. *Renes pennatis ſquamoſiſque nulli.*

8. *Paucis avium.*] Ut gallinis, & attagenis.

9. *Eſt autem pleriſque.*] Avium pleriſque, inquit, toto inteſtino porrigitur, pari cum eo longitudine.

10. *Vitulis quidem.*] Ea quoque animalia, quæ veſicula fellis deſtituuntur, ut cervus, camelus, delphinus, quæ ſuperius affirmare viſus eſt felle carere, hoc eſt, eo fellis folliculo: alterum nihilominus habent bilis receptaculum, quem πόρον vocant, canalemve biliarium, qui ab hepate recta abit in inteſtinum. Horum e numero vitulus marinus cenſendus eſt, ut Bartholinus animadvertit, lib. 1. Anatom. cap. 15 pag. 97. Sunt igitur bilis ſeu fellis vaſa duo: veſicula, & canalis. Prius vitulo marino adimit Philoſophus, lib. 2. hiſtor. animal. cap. 18. pag. 253. Poſterius non negat.

11. *Et humoris potentiæ.*] Ita Reg. 1. 2. &c. Pariſ. & vet. Dalec. *&* *Junonis*. Forte rectius, *Neptuno, ut humoris potentiæ.*

12. *Geminumque.*] Divo Auguſto litante, fel repertum eſt in hoſtia geminum.

Sect. LXXVI. 1. *Murium jecuſculis.*] Ælianus, lib 2. hiſtor. animal. cap. 56.

2. *Cuniculorum in Bætica ſæpe geminæ.*] Fibræ nimirum, quæ vox ſubintelligenda, e ſuperiore clauſula. Interpolatores

culorum

culorum in Bætica ſæpe geminæ reperiuntur. Ranarum rubetarum [3] altera fibra a formicis non attingitur, propter venenum, ut arbitrantur. Jecur maxime vetuſtatis pariens, [4] centenis durare annis, [5] obſidionum exempla prodidere.

LXXVII. [1] Exta ſerpentibus & lacertis longa. Cæcinæ Volaterrano dracones emicuiſſe de extis læto prodigio traditur: & profecto nihil incredibile ſit, exiſtimantibus, [2] Pyrrho regi, quo die periit, præciſa hoſtiarum capita repſiſſe, ſanguinem ſuum lambentia. [3] Exta homini [4] ab inferiore viſcerum parte ſeparantur membrana, [5] quæ præcordia appellant: quia cordi prætenditur, quod Græci appellaverunt [6] φρένας. Omnia quidem principalia viſcera, [7] membranis propriis, ac velut vaginis incluſit providens Natura: [8] in hac fuit & peculiaris cauſa vicinitas alvi, ne cibo ſupprimeretur animus. Huic certe refertur accepta [9] ſubtilitas mentis: [10] ideo nulla eſt ei caro, ſed nervoſa exilitas. [11] In eadem præcipua hilaritatis ſedes, quod titillatu maxime intelligitur [12] alarum, ad quas ſubit: non alibi tenuiore cute humana, ideo ſcabendi dulcedine ibi proxima. Ob hoc in præliis gladiatorumque ſpectaculis [13] mortem cum riſu trajecta præcordia attulerunt.

LXXVIII. [1] Subeſt venter ſtomachum habentibus, ceteris ſimplex, [2] ruminantibus geminus, ſanguine carentibus nullus. [a] [3] Inteſtinus enim ab ore incipit, & quibuſdam eodem reflectitur, ut ſepiæ, polypo. [4] In homine adnexus infimo ſtomacho, [5] ſimilis canino. [6] His ſolis animalium inferiori parte anguſtior: itaque & ſola vomunt, quia repleto [7] propter anguſtias ſupprimitur cibus: quod accidere non poteſt iis, quorum ſpatioſa laxitas eum in inferiora tranſmittit.

LXXIX. Ab hoc ventriculo [1] lactes in homine & ove, per quas labitur cibus: in ceteris [2] hillæ: a quibus capaciora inteſtina ad alvum, hominique flexuoſiſſimis orbibus. Idcirco magis

INTERPRETATIO.

a *Inteſtinus.*] Inteſtinus, qui ventris vicem habet, ab ore incipit, & in quibuſdam *animalibus* ad os reflectitur, ut in ſepia, &c.

NOTÆ.

voculam interſeruerant, *Cuniculorum exta in Bætica ſæpe gemina:* nos eam induximus, ut ſupervacuam, ac temere invectam.

3. *Altera fibra.*] Et quod mirum magis videtur, cum altera fibra propter venenum non attingatur: altera, quam formicæ appetunt, contra omnia venena eſt pro antidoto, ita referente Manuele Phile, lib. de propr. anim. pag. 76. cap. cap. de rubeta: quod ad ranam vulgarem Plinius retulit, lib. 32. ſect. 18.

4. *Centenis.*] Colb. 3. ſolus, *ſeptenis.*

5. *Obſidionum exempla.*] Jecur, inquit, ranarum rubetarum, (nam de eo ſolum hic agi verba proxime antecedentia demonſtrant:) centenis durare annis, ex urbium obſidionibus didicimus. Nam in quibuſdam munitionibus incluſæ, repertæ ſunt prorſus corruptæ, ſolo jecore integro, cum poſt annos centenos diruerentur eæ munitiones. Vide Notas & Emendiones, num. XCV. Familiaris eſt Plinio locutio, *Eſt inter exempla, Eſt in exemplis,* ut acceptum illud ſignificet, e libris Exemplorum. Itaque *Exempla prodidere,* idem valet atque, Eſt in Exemplis; ſive proditum eſt in libris Exemplorum, capite De obſidionibus urbium. Sic libro 2. ſect. CIV. *Eſt in exemplis;* & ſic alibi perſæpe, ut ex Indice intelliges. Ejuſmodi eſt liber Exemplorum Valerii Maximi.

Sect. LXXVII. 1. *Exta ſerpentibus &c.*] Ariſtot. lib. 2. hiſtor. animal. cap. 20. pag. 278. ubi extorum nomine, cor, & pulmo, intelligitur: hæc ſunt in ſerpentibus & lacertis oblonga.

2. *Pyrrho regi.*] Plutarchus in Pyrrho, pag. 404.

3. *Exta homini.*] Hæc Ariſt. lib. 3. de part. anim. cap. 10. pag. 1014.

4. *Ab inferiore.*] A jecore, liene, renibus, ventriculo, inteſtinis.

5. *Quæ præcordia.*] Quod cordi prætenditur. Vulgatiore vocabulo διάφραγμα appellatur, a Græcis: Latinis ſeptum tranſverſum: quoniam ventrem medium ab infimo diſpeſcit: *Le diaphragme.* Aliam acceptionem ejus vocis, *præcordia,* vide inferius, ſect. 82. & lib. 30. ſect. 14.

6. Φρένας.] Φρένες proprie mentem ſignificant, quam νοῦν καὶ διάνοιαν etiam Græci appellant: ad quam quoniam aliquid conducere diaphragma credebatur, aut quia cum id nimio plus incaleſcit, mens quoque lædatur, & φρενῖτις, ſeu continuum prope delirium exciterur, ea gratia a Platone, & reliquis veteribus eodem nomine donatum eſt: nihil ut interſit, φρένας an διάφραγμα dixeris.

7. *Membranis propriis.*] Ariſtot. lib. 3. de part. animal. cap. XI. pag. 1015. ubi & quæ ſint ea principalia viſcera aperit, cor nempe, cerebrumque: & membranarum quæ natura ſit, explicat.

8. *In hac.*] In hac membrana, nempe diaphragmate. Hæc Ariſtot. lib. 3. de part. cap. 10. pag. 1014.

9. *Subtilitas mentis.*] Conſenſus certe eſt illi cum cerebro is quem modo diximus: qui fit per nervos inſignes a cerebro ad ſeptum illud pertigentes, qui calorem cerebro communicant. Adde fumidos vapores, quos motu ſuo aſſiduo flabelli inſtar, tranſmittit ad cerebrum. Ideo fortaſſis, Τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν ἐν τῷ διαφράγματι εἶναι, principem animæ ſedem in eo ſepto locarunt veterum quidam, ut auctor eſt Plutarchus, lib. 4. de placitis Philoſ. cap. 5. pag. 899. Quam porro vim habeant ſapiendi & intelligendi præcordia, recte explicat Hippocr. tom. 10. lib. de morbo ſacro, cap. 9. pag. 485.

10. *Ideo nulla.*] Hoc ſeptum media, eaque præcipua ſui parte, (caput ſeu principium vocant) conſta[illegible] xiliore ac tenuiore membrana, ſed qua coſtis adhæret, carnoſius eſt, σαρκωδέστερον, ut Philoſophus ſcribit loc. cit.

11. *In eadem præcipua.*] Ariſtot. loc. citato.

12. *Alarum.*] Ariſtoteles loco cit. & ſect. 35. probl. 8. ſcribit hunc titillatum fieri περὶ τὴν μασχάλην, *Circa alam.* Coſtas extremas congruentius mori noſtro loquendi dixiſſet: ad has enim uſque id ſeptum pertingit.

13. *Mortem cum riſu.*] Sed ſardonio riſu ſcilicet. Ariſtot. loc. cit.

Sect. LXXVIII. 1. *Subeſt venter.*] Ventriculus, *l'Eſtomach.* Sunt hæc apud Ariſt. lib. 3. de part. cap. 14. pag. 1006.

2. *Ruminantibus geminus.*] Ut lepori. Vide Notas & Emendationes, num. XCVI.

3. *Inteſtinus enim &c.*] Ita MSS. omnes.

4. *In homine adnexus.*] Ventriculus ſcilicet, ſtomacho (ſic enim orificium ventriculi veteres, ut diximus, appellabant) adnexus.

5. *Similis canino.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 19. pag. 129.

6. *His ſolis.*] Homini, & cani.

7. *Propter anguſtias.*] Inferioris orificii.

Sect. LXXIX. 1. *Lactes in homine & ove.*] In MSS. omnibus *lactis* in ſingulari ſcribitur. Lactium non idem eſt apud veteres & recentiores ſignificatus. Majoris nominis auctores, pro inteſtinis gracilibus mollioribuſque accipiunt, quæ in homine & ove, aliiſque etiam occurrunt, per quæ cibus labitur. Gloſſ. vet. *Lactes* λεπτὰ ἔντερα τῶν ἱερείων. Priſcianus lib. 6. pag. 686. *Hæ lactes,* inquit, *partes ſunt inteſtinorum, ... ſingulare, hæc lactis eſt. Titinnius: Lactis agnina. Pomponius: Oro te, Baſſe, per lactes tuas.* Nonius: *Lactes dicuntur inteſtina,* Aliis lactes non tam inteſtina, quam pingue illud quod ea ambit, ſignificant.

2. *In ceteris hillæ.*] In ove lactes, inquit, in ceteris hillæ

avidi ciborum, quibus [3] ab alvo longius ſpatium. [4] Iidem minus ſolertes, quibus obeſiſſimus venter. [5] Aves quoque geminos ſinus habent quædam: unum, quo merguntur recentia, [6] ut guttur: [7] alterum, in quem ex eo demittunt concoctione maturata: ut gallinæ, palumbes, columbæ, perdices. Ceteræ fere [8] carent eo, ſed gula patentiore utuntur: ut gracculi, corvi, cornices. [9] Quædam neutro modo, ſed ventrem proximum habent, quibus prælonga colla & anguſta, ut porphyrioni. Venter ſolidipedum aſper & durus. Terreſtrium aliis denticulatæ aſperitatis, aliis [10] cancellatim mordacis. [11] Quibus neque dentes utrimque, nec ruminatio, hic conficiuntur cibi, hinc in alvum delabuntur. [12] Media hæc umbilico adnexa in omnibus, in homine ſuillæ infima parte ſimilis: a Græcis appellatur [13] colon, ubi dolorum magna cauſa eſt. [14] Anguſtiſſima canibus, qua de cauſa vehementi niſu, nec ſine cruciatu, levant eam. [15] Inſatiabilia animalium, quibus a ventre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, ut lupis cervariis, & inter aves mergis. [16] Ventres elephanto quatuor, [17] cetera ſuibus ſimilia: pulmo quadruplo major bubulo. Avibus venter carnoſus calloſúſque. [18] In ventre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonii vocantur, magicis narrati artibus, reperiuntur. Et in juvencarum ſecundo ventre pilæ rotunditate [19] nigricans tofus, nullo pondere: ſingulare, ut putant, remedium ægre parientibus, ſi tellurem non attigerit.

LXXX. Ventriculus atque inteſtina pingui ac tenui [1] omento integuntur, [2] præterquam ova gignentibus. [3] Huic adnectitur lien in ſiniſtra parte adverſus jecori, cum quo locum aliquando permutat, [4] ſed prodigioſe. [5] Quidam eum putant ineſſe ova parientibus, [6] item ſerpentibus admodum exiguum: ita certe apparet in teſtudine, & crocodilo, & lacertis, & ranis. [7] Ægocephalo avi non eſſe conſtat, neque iis quæ careant ſanguine. Peculiare curſus impedimentum aliquando in eo: [8] quamobrem inuritur curſorum laborantibus. [9] Et per vulnus etiam exempto, vivere animalia tradunt. [10] Sunt qui putent adimi ſimul riſum homini; intemperantiamque ejus conſtare lienis magnitudine. Aſiæ regio Scepſis appellatur, in qua minimos eſſe pecori tradunt, & inde ad lienem inventa remedia.

LXXXI. [1] At in Brileto & Tharne quaterni renes cervis: [2] contra pennatis, ſqua-

NOTÆ.

vocantur. Certe Acron, ad illud Horatii, lib. 2. Satyr. 4. *Perna magis ac magis hillis* &c. *Hilla*, inquit, *dicuntur ſalſa inteſtina hirci.* Hœdi lactes gloſſæ veteres vocant. Vide Notas & Emendationes, num. XCVII.

3. *Ab alvo longius.*] His enim minus flexuoſum inteſtinum eſt. Vide Ariſtot. lib. 3. de part. animal cap. 14. pag. 1018.

4. *Iidem minus.*] Celſus, lib. 2. cap. 1.

5. *Aves quoque.*] Ariſtot. lib. 2. hiſt. anim. cap. 22. pag. 281.

6. *Ut guttur.*] Πρόλοβον Philoſophus vocat, loc. cit. Galli, *le Jabot.* Latini, ingluviem. Dalecampius fallitur, qui hanc ingluviem Gallis dici *Giſerium* putat.

7. *Alterum, in quem.*] Gallis, *le Géſier*, vel *Giſier.*

8. *Carent eo.*] Nempe priore ſinu, ſive ingluvie. Sunt hæc apud Ariſtot. loc. cit. pag. 282.

9. *Quædam neutro.*] Hoc eſt, neque ingluviem habent, neque gulam amplam. Ariſt. loc. cit. pag. 283.

10. *Cancellatim mordacis.*] Sic eleganter limæ ſeu ſcobinæ ferrariæ aculeos expreſſeris, quorum ſeries cancellatim diſponitur.

11. *Quibus neque.*] Ad verbum iſta Ariſtot. lib. 3. de part. cap. 14. pag. 1017.

12. *Media hæc.*] Alvi ſitum, & nomen explanat.

13. *Colon.*] Κῶλον, Inteſtinum craſſum, in quo fiunt tormina colica.

14. *Anguſtiſſima.*] Ariſt. loc. cit.

15. *Inſatiabilia.*] Ariſt. ibidem.

16. *Ventres elephanto.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 19. pag. 275.

17. *Cetera ſuibus.*] In MSS. omnibus, *ſubus.* Aliis *ſuillis* magis placet. Viſcera cetera, Philoſ. inquit loc. cit. ſuillis ſimilia ſunt, præter jecur, πλὴν τὸ μὲν ἧπαρ, quod bubulo majus eſt quadruplo, & alia pari ratione, καὶ τἄλλα.

18. *In ventre.*] Lapillos hujuſcemodi duos penes ſe in Muſeo eſſe ſcribit Aldrov. lib. 17. Ornithol. cap. 6. pag. 663.

19. *Nigricans tofus.*] Papiæ Vocabularium: *Tofus, lapis cavernoſus & mollis. Du Tuf.* De hoc juvencarum tofo ſeu pumice rurſum dicetur inferius lib. 28. ſect. 77.

Sect. LXXX. 1. *Omento.*] Græcis ἐπίπλοον, membrana ventriculo pulvinaris more inſtrata, inteſtinorum anfractus involvens, ſæpe infra umbilicum, ad os uſque pubis protenſa. Gallis Anatomicis, *la Coëffe.*

2. *Præterquam ova gignentibus.*] Aquilæ tamen, nonnulliſque avibus aliis ejuſmodi omentum eſſe Anatomici Pariſienſes adnotarunt. At non de avium, credo, ſed de animalium genere dumtaxat, quæ ova pariunt, ſermo Plinio eſt.

3. *Huic adnectitur.*] Hæc deinceps Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 19. pag. 270.

4. *Sed prodigioſe.*] Ariſt. loc. cit. In piſcibus tamen multis e converſo rem ſe habere, permutatiſque ſedibus, lienem in dextro, in ſiniſtro hepar reperiri, auctor eſt Albertus M. lib. 3. de anim. tract. 2. cap. 5. pag. 145. idque olim in homine quoque Herophilus animadvertit, teſte Galeno, lib. 6. Adminiſtr. Anatom. cap. 8. Etiam & recentiores, quos Schenckius laudat, lib. 3. Obſerv. Medic. pag. 447.

5. *Quidam eum.*] Hæc totidem verbis Philoſophus, lib. 2. hiſt. anim. cap. 18. pag. 247.

6. *Item ſerpentibus.*] In vipera pancreas appellandum potius, quam lienem, Charaſius ſuſpicatur, in Anatomia viperæ, ſect. 4. pag. 63.

7. *Ægocephalo avi.*] Ariſt. loc. cit. Αἰγοκέφαλος a Theodoro Gaza *Capriceps* redditur: avis eadem forte, quæ αἰγώλιος, de qua lib. 10. ſect. 79.

8. *Quamobrem inuritur.*] Hunc etiamnum morem eſſe Turcicis curſoribus, Roſſetus eſt auctor, laudatus a Riolano, lib. 2. Anthrop. pag. 132. De extinguendo liene rurſum dicetur lib. 26. ſect. 83.

9. *Et per vulnus.*] Id vero fieri plane poſſe, ſine ullo vitæ diſcrimine, rationibus & experimentis nituntur efficere Phyſici quidam recentiores: Negavit olim Cœl. Aurel. lib. 3. Chron. paſſ. cap. 4.

10. *Sunt qui putent adimi ſimul.*] Exempto nimirum liene. Q. Serenus, cap. de ſplene curando:

Splen tumidus nocet, & riſum tamen addit ineptum.
Dicitur exſectus faciles auferre cachinnos,
Perpetuoque ævo frontem præſtare ſeveram.

Sect. LXXXI. 1. *At in Brileto.*] Apionem Grammaticum hæc pariter prodidiſſe ſcribit Ælianus, lib. XI. hiſt. anim. cap. 40.

2. *Contra pennatis &c.*] Avium generi univerſo ineſſe renes ſcribunt Anatomici Pariſienſes: ſed carunculas eas eſſe, quæ renum vicem obtineant, jamdudum Ariſtoteles adnotavit: ſic enim ille lib. 3. de part. anim. cap. 9. pag. 1012. Οὐδὲν γὰρ νεφροὺς οὔτε τῶν πτερωτῶν καὶ λεπιδωτῶν ἔχει, οὔτε τῶν φολιδωτῶν, πλὴν αἱ θαλάττιαι, καὶ αἱ χερσαῖαι χελῶναι· ἀλλ' ὡς εἰς τοὺς νεφροὺς τεταγμένης σαρκὸς οὐκ ἐχούσης χώραν, ἀλλὰ διεσπαρμένης εἰς πολλὰ, πλατέα νεφροειδῆ ἐν ἐνίοις τῶν ὀρνίθων ἐστίν. Hoc eſt, Gaza interprete: *Nullum enim pennatum, nullum ſquamatum, nullum corticatum, excepta teſtudine, renes habet: quanquam in nonnullis avibus carunculæ quædam ſunt latiuſculæ, ſpeciem renum oſtendentes: quaſi ea caro, quæ re-*

moſiſque nulli. Cetero ſummis adhærent lumbis. [3] Dexter omnibus elatior, & minus pinguis ſicciorque. Utrique autem pinguitudo e medio exit, præterquam [4] in vitulo marino. [5] Animalia in renibus pinguiſſima: oves quidem letaliter [6] circum eos concreto pingui. Aliquando in eis inveniuntur [7] lapilli. [8] Renes habent omnia quadrupedum, quæ animal generant: ova parientium [9] teſtudo ſola, quæ & alia omnia viſcera: [10] ſed ut homo, bubulis ſimiles, velut e multis renibus compoſitos.

LXXXII. Pectus, hoc eſt, oſſa, præcordiis & vitalibus Natura circumdedit: at ventri, quem neceſſe erat increſcere, ademit. [1] Nulli animalium circa ventrem oſſa. [2] Pectus homini tantum latum, reliquis carinatum, volucribus magis, & inter eas aquaticis maxime. Coſtæ homini [3] tantum octonæ, ſuibus denæ, cornigeris tredecim, [4] ſerpentibus triginta.

LXXXIII. [1] Infra alvum eſt [a] a priore parte veſica, quæ nulli ova gignentium, præter teſtudinem: nulli niſi ſanguineum pulmonem habenti: nulli pedibus carentium. Inter eam & alvum [2] arteriæ, ad pubem tendentes, [3] quæ ilia appellantur. In veſica lupi lapillus, qui Syrites vocatur.. [4] Sed in hominum quibuſdam diro cruciatu ſubinde naſcentes calculi, [5] & ſetarum capillamenta. [6] Veſica membrana conſtat, quæ vulnerata cicatrice [7] non ſolideſcit: [8] neque qua cerebrum, aut cor involvitur: plura enim membranarum genera.

LXXXIV. Feminis eadem omnia: præterque veſicæ junctus utriculus, unde dictus [1] uterus: quod alio nomine locos appellant: hoc in reliquis animalibus vulvam. [2] Hæc viperæ & intra ſe parientibus, duplex: ova generantium [3] adnexa præcordiis: & in muliere [4] geminos ſinus ab utraque parte [5] laterum habet: [6] funebris, quoties verſa ſpiritum incluſit. Boves gravidas negant præterquam dextero vulvæ ſinu ferre, etiam cum gemi-

INTERPRETATIO.

a *A priore.*] Ab anteriore *animalis* parte.

NOTÆ.

nibus delegata eſt, locum non habeat, ſed in plura diſperſa ſit.

3. *Dexter omnibus.*] Ariſtot. loc. cit. & lib. 1. hiſtor. animal. cap. 23. pag. 142. At in homine tamen plerumque ren dexter inferior eſt, ut cedat jecori, cui proxime ſubjacet: raro is ſiniſtro elatior: raro ambo ſitu pares.

4. *In vitulo marino.*] Neque enim æquabiles ei renes ſunt, ut ovibus, quadrupedibuſque ceteris: ſed, quemadmodum homini, bubulis renibus ſimiles, ac velut e multis renibus exiguis conflati atque compacti. Quare medio illo carent, quod κοῖλον cavum Ariſtoteli dicitur, unde illa pinguitudo exit. Ariſt. lib. 3. de part. anim. cap. 9. pag. 1012.

5. *Animalia.*] Ariſtot. lib. 3. hiſtor. anim. cap. 13. pag. 364.

6. *Circum eos.*] Ex pabuli copia in Leontino Siciliæ agro evenire Philoſophus ait, loc. cit. pag. 365. ut renes ovium undequaque pinguedine obruantur, eæque intereant.

7. *Lapilli.*] *La Gravelle.* Etiam & vermes gignuntur in renibus. Vide apud Schenckium exempla complura, lib. 3. Obſerv. Medic. pag. 509.

8. *Renes habent.*] Ariſtot. lib. 2. hiſt. anim. cap. 18. pag. 267. & lib. 3. de part. cap. 9. pag 1012. Renem unicum inventum fuiſſe in corpore D. de Turenne, teſtatus eſt Chirurgus, ut refert ſcriptor libri Gallici, *Mélanges d'hiſtoire & de litterature*, tomo 1. pag. 60.

9. *Teſtudo ſola.*] Nec vero quælibet, ſed marina tantum, χελώνη ἡ θαλαττία. Ariſtot. loco prius citato: nam poſteriore negat lutariam renes habere, ἡ δ' ἀμμὺς οὔτε κύστιν, οὔτε νεφροὺς ἔχει.

10. *Sed ut homo, bubulis.*] Hoc eſt, vitulinis. Ariſt. loc. cit. Rondeletium vide, lib. 1. de piſcib. cap. de renibus.

Sect. LXXXII. 1. *Nulli animalium.*] Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 9. pag. 989.

2. *Pectus homini &c.*] Ariſt. lib. 4. de part. anim. cap. 10. pag. 1035.

3. *Tantum octonæ.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 12. pag. 100. Veras ſeu majores tantum numerat: & ſic utrimque octonæ ſunt computandæ. Minores negligit, quas ſpurias, barbari *mendoſas* vocant, *Fauſſes coſtes*, quæ ſunt numero quaternæ. Alii ſeptem veras, nothas ſeu ſpurias quinque enumerant.

4. *Serpentibus.*] Serpentum generi univerſo, inquit Philoſ. lib. 2. hiſtor. anim. cap. 20. pag. 278. coſtæ tot, quot in menſe dies: τριάκοντα γὰρ ἔχουσι.

Sect. LXXXIII. 1. *Infra alvum.*] Hæc totidem verbis Ariſt. de part. cap. 8. pag. 1011. & lib. 3. hiſtor. cap. XI. pag. 358.

2. *Arteriæ.*] Rami ſunt duo arteriæ magnæ, ſeu Aortæ, iliaci appellati: quoniam ubi arteriæ truncus deſcendens in eos ramos diſpeſcitur, nempe ab umbilico fere ad pubem, ibi ſunt ilia utrimque, nempe inter coxas & pubem.

3. *Quæ ilia.*] Forte, *qua ilia*, hoc eſt, qua parte ilia appellantur. *Iliacæ* neſcio quis hoc loco ridicule ſomniavit.

4. *Sed in hominum.*] Et quidem præter hominem, calculoſum fieri nullum animal poſſe docet Ariſt. ſect. 10. problem. 42. Διὰ τί τῶν ζώων οὐθὲν λιθιᾷ, ἀλλ' ἢ ἄνθρωπος, &c. Verum & in equi veſica nuper calculum eſſe repertum, molis haud exiguæ, eruditi viri monuerunt.

5. *Et ſetarum.*] Inſtar ſetarum. Hinc pili ſimul cum ruina rejecti: nec pili modo, ſed vermes etiam capillares: de quibus vide Sennertum, lib. 3. Pract. parte 7. cap. 3. pag. 587. & part. 8. ſect. 2. cap. 8. pag. 597.

6. *Veſica membrana conſtat.*] Quodam membranæ genere conſtat, inquit Philoſophus, lib. 3. hiſt. anim. cap. XI. pag. 358. quod facie potius quam naturâ membranam repræſentat: diſtendi enim poteſt. De intima & propria veſicæ membrana, in qua fibræ rugæque plurimæ, quo facilius diſtendatur, hæc accipienda ſunt.

7. *Non ſolideſcit.*] Non coaleſcit niſi raro. Ariſt. loc. cit.

8. *Neque qua cerebrum, &c.*] Ariſt. loc. cit. pag. 357. Vide etiam Hippocr. ſect. 6. Aphor. 18.

Sect. LXXXIV. 1. *Uterus.*] Ab utre ſive utriculo, ob cavitatem dictus: Matrix etiam dicitur, & loci muliebres, ubi naſcendi initia conſiſtunt, inquit Varro. Gallis, *la Matrice*, quoniam fetum, matris ritu, fovet.

2 *Hæc viperæ.*] Geminam, inquit, vulvam viperæ habent, ceteraque quæ ſimiliter primum ovum, mox intra ſe pariunt animal: ſuperiore enim ovum gignitur: mox deſcendunt ova in inferiorem, efficiunturque ibi animalia, proxime genitale. Hæc Ariſt. lib. 1. de gener. animal. cap. 10. & 11. pag. 1053.

3. *Adnexa præcordiis,*] Septo tranſverſo, ſive διαφράγματι, ſive ὑποζώματι, ut Philoſophus ait loc. cit. & lib. 3. hiſt. anim. cap. 2. pag. 295. ubi nihilominus piſces infra illud habere uterum monet.

4. *Geminos ſinus.*] Idem ait quod Galenus lib. 14. de uſu part. cap. 4. pag. 635. ſinus eſſe, κόλπους, uteri geminos, quorum numerum æquari putat cum papillarum numero, ceterarumque partium corporis, quæ geminæ ſunt, dextræ ac ſiniſtræ, ut aures, oculi, manus, pedes. Falſo: nam & nullis ſinubus multi fetus continentur: & feminæ quaternos, ſeptenoſque pariunt.

5. *Laterum.*] Alterum in dextra, in læva parte alterum. Latera matricis Pollux ὤμους vocat, quaſi humeros.

6. *Funebris quoties.*] Letalis eſt vulvæ converſio, quoties aſcendens illa jecur appetit, ſuffocationemque derepente creat, inquit Hippocrates, lib. 1. de mulier. morb. cap. 10. pag. 735. Στρεφόμεναι δὲ αἱ μῆτραι ἐπιβάλλουσι τῷ ἥπατι.... πνῖγα ποιέουσιν ἐξαπίνης, &c. An uterus tamen revera aſcen-

nos ferant. [7] Vulva ejecto partu melior quam edito. [8] Ejectitia vocatur illa, hæc porcaria: [9] primiparæ ſuis optima: contra effetis. A partu, præterquam eodem die ſuis occiſæ, livida ac macra. [10] Nec novellarum ſuum, præter primiparas probatur: potiuſque veterum, dum ne effetarum, nec biduo ante partum, aut poſt partum, aut quo ejecerint die. Proxima ejectitiæ eſt, occiſæ uno die poſt partum. Hujus & ſumen optimum, [11] ſi modo fetus non hauſerit: ejectitiæ deterrimum. [a] [12] Antiqui abdomen vocabant: priuſquam calleret, [13] incientes occidere non aſſueti.

LXXXV. [1] Cornigera una parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, [2] ſevo pingueſcunt. [3] Biſulca, ſciſſiſve in digitos pedibus, & non cornigera, [4] adipe. [5] Concretus hic, & cum refrixit, fragilis: ſemperque in fine carnis. [6] Contra pingue inter carnem cutemque, ſucco liquidum. Quædam non pingueſcunt, [7] ut lepus, perdix. [8] Steriliora cuncta pinguia, & in maribus, & in feminis. [9] Seneſcunt celerius præpinguia. Omnibus animalibus eſt quoddam [10] in oculis pingue. Adeps cunctis ſine ſenſu, [11] quia nec arterias habet, nec venas. Pleriſque animalium eſt pinguitudo ſine ſenſu: quam ob cauſam ſues ſpirantes [12] a muribus tradunt arroſas. Quin & L. Apronii Conſularis viri filio detractos adipes, levatumque corpus immobili onere.

LXXXVI. [1] Et medulla ex eodem videtur eſſe, [2] in juventa rubens, & ſenecta albeſcens. [3] Non niſi cavis hæc oſſibus: nec cruribus jumentorum, aut canum: quare fracta [4] non ferruminantur, [b] quod defluente evenit medulla. [5] Eſt autem pinguis iis, quibus adeps: ſevoſa, cornigeris: [6] nervoſa, & in ſpina tantum dorſi, oſſa non habenti-

INTERPRETATIO.

a Antiqui.] Antiqui id ſumen, abdomen vocabant; priuſquam id in callum dureſceret, propinquas partui ſues occidere non aſſueti.

b *Quod defluente.*] Quod idcirco evenit, quoniam defluit medulla, quæ ferruminat.

NOTÆ.

dat in feminis, diſputat Sennertus, lib. 4. Pract. part. 1. ſect. 2. cap. 15. pag. 649. Ex veſtigiis porro vett. codd. *funeſta* libentius, quam *funebris* agnoverim.

7. *Vulva ejecto.*] Jam ad ampliſſimam ganeæ materiam explicandam tranſit: vulvam nimirum ſuillam. Ejectus partus eſt qui per abortum in lucem prodiit: vulva, quæ hunc fetum continuit, μήτρα ἐκβολάδος dicitur ab Hipparcho, apud Athenæum, lib. 3. pag. 101. Editus, qui legitimo tempore ac naſcendi modo prodibat. Hæc omnia miſcet Corn. VVitel. tom. 1. Theſaur. Critic. cap. 1. pag. 588.

8. *Ejectitia.*] Ἐκβόλιμος.

9. *Primiparæ.*] Suis quæ primo genuit, πρωτοτόκου.

10. *Nec novellarum.*] Virginum. Martialis, lib. 13. Epigr. 56. pag. 708.

Te fortaſſe magis capiet de virgine porcâ,
Me materna gravi de ſue vulva capit.

11. *Si modo fetus.*] Si mammam fetus non exhauſerit. Eſt enim ſumen, farcimen illud quod fiebat ex mammis ſuillis, poſt primum ſtatim partum exſectis, antequam porcelli ſuxiſſent: idque quo magis lacte plenum erat, hoc amplius commendabatur: unde illud Plinius laudari ait, quod fetus non hauſerit: & Martialis, lib. 13. Epigr. 44. pag. 704.

Eſſe putes nondum ſumen: ſic ubere largo
Effluit, & vivo lacte papilla tumet.

Mammas ſuminis idem appellat, lib. 2. Epigr. 37.

12. *Antiqui abdomen vocabant.*] Priuſquam abdomini ſuminis vocabulum Publius mimorum poëta imponeret, ut dictum eſt lib. 8. ſect. 77. Forte a lacte abdito & fugato, abdominis appellatio ab antiquis indita: quoniam ii, antequam ubera calleſcerent, hoc eſt, ante quam ſiccato lacte dureſcerent, ſuem occidere non ſolerent.

13. *Incientes occidere.*] Inciens quæ ſus dicatur, Feſtus declarat: *Gravida*, inquit, *eſt quæ jam gravatur conceptu: prægnans, velut occupata in generando quod conceperit: inciens, propinqua partui, quod incitatus ſit partus.* Nepotes & luxurioſos ſui ſæculi Plinius notat, ut Turnebus animadvertit, lib. 20. Adverſ. cap. 23. pag. 645. qui ut illa parte tenera fruerentur antequam occalleſceret durareturque, ante partum ſues gravidas occidere ſolebant, quod majores non factitabant. In Reg. 1. Colb. 1. 2. & Pariſ. *inicientes*, unde nos cum Turnebo, *incientes*, fecimus: cum *id ſcientes* hactenus vitioſe legeretur.

Sect. LXXXV. 1. *Cornigera.*] Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 5. pag. 984.

2. *Sevo pingueſcunt.*] Στέαρ ἔχει. Ariſt. loc. cit. Sevum vel ſebum, *du ſuif.*

3. *Biſulca.*] Ariſt. loc. cit.

4. *Adipe.*] Πιμελὴν ἔχει ἀντὶ τοῦ στέατος, Adipem pro ſevo habent. πιμελὴ nunc Philoſopho adeps eſt, ſevum στέαρ. Mox eidem στέαρ adeps erit: pingue, πιμελή. Adipem ipſum pro ſevo dixiſſe Latini quoque videntur, quod in conficiendis candelis ut plurimum uſurpatur. Teſtis Auguſtinus, lib. 2. de moribus Manich. *Quid de adipe reſpondebitis, qui prope omnes Italiæ lucernas illuminat?*

5. *Concretus hic.*] Adeps nimirum. Ariſt. enim lib. 3. hiſt. anim. cap. 13. pag. 362. adipem, & pingue differre invicem ſcribit: quod fragilis adeps ſit, cogaturque & concreſcat frigore: pingue contra liquidum, neque aptum gelaſcere. Locis enim ac ſitu, non natura modo diſcrepare: pingue namque inter cutem carnemque gigni: adipem non ibi, ſed ad extrema carnis. Πιμελὴ δὲ καὶ στέαρ διαφέρουσιν ἀλλήλων. τὸ μὲν γὰρ στέαρ ἐστὶ θραυστὸν πάντη, καὶ πήγνυται ψυχόμενον· ἡ δὲ πιμελὴ, χυτὸν καὶ ἄπηκτον. Διαφέρουσι δὲ καὶ τοῖς τόποις. ἡ μὲν γὰρ πιμελὴ γίνεται μεταξὺ δέρματος καὶ σαρκός. στέαρ δ' οὐ γίνεται, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τέλει τῶν σαρκῶν. Τὸ στέαρ porro & de adipe dici a Latinis ſcriptoribus, teſtis eſt Philoxenus in Gloſſis: Στέαρ, *pingue, ſpiſſum, adeps.* Vide Battholin. lib. 1. Anatom. cap. 3. pag. 17.

6. *Contra pingue.*] Πιμελή.

7. *Vt lepus, perdix.*] Sunt qui de perdicibus negant id eſſe verum. Vide Busbeq. epiſt. 3. fol. 67.

8. *Steriliora.*] Ariſt. lib. 10. hiſt. anim. cap. 13. pag. 366. Cauſam ejus rei affert idem, lib. 2. cap. 5. pag. 984.

9. *Seneſcunt.*] Ariſt. loco proxime cit. Hæc verba, *& in maribus & in feminis. Seneſcunt celerius præpinguia*, deſunt in MSS. omnibus: & certe ἐπείσακτα mihi ac ſuppoſititia eſſe videntur.

10. *In oculis pingue.*] In oculis id reperitur, ad calefactionem oculi conferens, ad humectationem, faciliöremque motum, & ad inanitates inter muſculos & vaſa complendas.

11. *Quia nec arterias*, &c.] Ubi enim ſenſus eſt, ibi vena & arteria eſt: ut in muſculis, quorum nullus eſt ſine iis, ut Galenus docet, lib. 16. de uſu part. cap. XI. pag. 693.

12. *A muribus.*] Varro, lib. 2. rei ruſt. cap. 4. *In Arcadia ſcio eſſe ſpectatam ſuem, quæ pinguitudine carnis non modo ſurgere non poſſet, ſed etiam in ejus corpore ſorex exeſa carne nidum feciſſet, & peperiſſet mures. Hoc etiam in juvenca factum accepi.* Et balænis quoque in Groënlandia, ſine ullo doloris ſenſu, inſciis adeps exſcinditur.

Sect. LXXXVI. 1. *Et medulla ex eodem.*] Ex eadem materia, nempe ex ſanguine: adipem enim & pingue conſtare eo ſcribit Philoſophus, lib. 2. de part. cap. 5. pag. 984. Medullam, cap. 6. pag. cit. ἔστι καὶ ὁ μυελὸς αἵματος φύσις.

2. *In juventa.*] In juvenculis ἐν τοῖς νέοις. Atiſt. lib. 3. hiſt. cap. 15. pag. 380.

3. *Nonniſi cavis.*] Ariſt. pag. 381.

4. *Non ferruminantur.*] Non conglutinantur, nec ſolidantur fracturæ: hæc enim ferruminatio conglutinatioque oſſium fieri debet defluente medulla, & in fracturæ locum tranſeunte. Ea porro in jumentis canibuſque nulla eſt.

5. *Eſt autem pinguis*, &c.] Ariſt. pag. 380. & lib. 2. de part. cap. 6. pag. 985.

6. *Nervoſa.*] Ariſt. loco proxime cit.

bus, ut piſcium generi: urſis nulla: [7] leoni in feminum & brachiorum oſſibus paucis exigua admodum: [a] [8] ſed iis in tanta duritia, ut ignis elidatur, velut e ſilice.

LXXXVII. Et iis dura, [1] quæ non pingueſcunt: aſinorum [2] ad tibias canora. [3] Delphinis oſſa; non ſpinæ: animal enim pariunt: ſerpentibus ſpinæ. [4] Aquatilium mollibus, nulla: ſed corpus circulis carnis vinctum, ut ſepiæ, atque loligini. Et inſectis negatur æque eſſe ulla. [5] Cartilaginea aquatilium habent medullam in ſpina. Vituli marini cartilaginem; non oſſa. Item omnium auriculæ, ac nares, quæ modo eminent, flexili mollitia, Naturæ providentia, ne frangerentur. [6] Cartilago rupta non ſolideſcit. [7] Nec præciſa oſſa recreſcunt, præterquam veterinis ab ungula [8] ad ſuffraginem. [9] Homo creſcit in longitudinem ad annos uſque ter ſeptenos: tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubeſcens [10] nodum quemdam ſolvere, & præcipue ægritudine, ſentitur.

LXXXVIII. [1] Nervi orſi a corde, [b] [2] bubuloque etiam circumvoluti, [3] ſimilem naturam & cauſam habent, [c] in omnibus lubricis [4] applicati oſſibus: nodoſque corporum, qui vocantur articuli, aliubi interventu, aliubi ambitu, aliubi tranſitu ligantes: hic teretes, illic lati, ut in unoquoque poſcit figuratio. [5] Neque ii ſolidantur inciſi: mirumque, vulneratis [6] ſummus dolor: [7] præſectis, nullus. [8] Sine nervis ſunt quædam animalia, ut piſces: arteriis enim conſtant. [d] Sed neque his [9] molles piſcium generis. Ubi ſunt nervi, interiores [e] conducunt membra, ſuperiores revocant. Inter hos latent arteriæ, id eſt, ſpiritus ſemitæ. His innatant venæ, id eſt, ſanguinis rivi. Arteriarum pulſus, [10] in cacumine maxime membrorum evidens, index fere morborum, [11] in modulos certos, legeſque metricas, [12] per ætates, ſtabilis, aut citatus, aut tardus, deſcriptus ab Herophilo medicinæ vate, miranda arte, nimiam propter ſubtilitatem deſertus, obſervatione tamen crebri aut languidi ictus, [13] gubernacula vitæ temperat.

LXXXIX. [1] Arteriæ carent ſenſu: [2] nam & ſanguine. Nec omnes vitalem conti-

INTERPRETATIO.

a *Sed iis in tanta.*] Sed ſunt ea *oſſa* in tanta duritia, &c.

b *Bubuloque.*] Et boum cordi etiam circumvolvuntur nervi.

c *In omnibus.*] In omnibus animalibus, *quæ conſtant oſſibus*, iis oſſibus applicantur nervi, *& adhærent.*

d *Sed neque.*] Sed neque arteriis conſtant in piſcium genere ii, qui molles vocantur.

e *Conducunt.*] Quo lubet, ducunt.

NOTÆ.

7. *Leoni.*] Ariſt. pag. 381. Galenus, lib. XI. de uſu part. cap. 18. pag. 582. in feminum brachiorumque oſſibus, & ſi qua ſunt alia ejuſdem generis, vix conſpicuam ac tenuem medullam agnoſcit.

8. *Sed iis.*] Feminum & brachiorum oſſibus, aliiſque etiam, teſte Philoſopho, lib. 3. hiſt. anim. cap. 7. pag. 328. Vide Notas & Emend. num. XCVIII.

Sect. LXXXVII. 1. *Quæ non pingueſcunt.*] Ut lepori & perdici.

2. *Ad tibias canora.*] Apta ut tibiæ ex iis canoræ fiant. Sic e cruribus hinnulei, ἐκ τῶν νεβρῶν κώλων, factas olim tibias ſcribit Athenæus, lib. 4. pag. 182.

3. *Delphinis.*] Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 9. pag. 989. Addere balænam potuit, aliaque cetacea quæ animal pariunt, cum Alberto, lib. 3. de anim. tract. 2. cap. 1. pag. 133.

4. *Aquatilium mollibus.*] Mollia ſunt, loligo, ſepia, polypus. His medulla nulla eſt.

5. *Cartilaginea.*] Raiæ, paſtinacæ, torpedo. Hæc Ariſt. loc. cit. & lib. 5. hiſt. anim. cap. 8. pag. 332.

6. *Cartilago rupta.*] Quoniam eſt ſine medulla, ut de jumentorum oſſibus diximus, idcirco nulla vi ferruminatur.

7. *Nec præciſa oſſa.*] Neque oſſa, neque cartilago rupta ſemel, creſcunt. Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 8. pag 331.

8. *Ad ſuffraginem.*] Ad tibiarum flexum, ubi eæ pedi annectuntur.

9. *Homo creſcit.*] Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. cap. 6. pag. 40. *Poſt ter ſeptenos annos flore genas veſtit juventa: idemque annus finem in longum creſcendi facit: & quarta annorum hebdomas impleta in latum quoque creſcere ultra jam prohibet*, &c.

10. *Nodum quemdam ſolvere.*] Explicare ſe ſe articuli omnes, artuſque incipiunt. Certe tum vox immutatur, mammæque turgeſcunt. καὶ τὰ αἰδοῖα, οὐ μεγέθει μόνον, ἀλλὰ καὶ εἴδει: papillæ tum verruculantur, quæ nullæ prius exſtabant: e gracilibus fiunt craſſiores, ſanioreſque multo: ſimilis & in virginibus eventus. Ita Philoſophus, lib. 7. hiſt. anim. cap. 1. pag. 790. 792. & 795.

Sect. LXXXVIII. 1. *Nervi orſi a corde.*] Tamquam a primaria origine. Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 5. pag. 319. ἡ μὲν ἀρχὴ τῶν νεύρων ἐστὶν ἐκ τῆς καρδίας. Galenus lib. de nervorum diſſect. cap. 1. pag. 241. tom. 4. de cerebro nervos deducit. Et vero verveces adacto inter occiput & collum cultro, illico concidunt, intercepto ſcilicet motu, ſenſuque, de cerebro in nervos meante. Sed originem manifeſtam Galenus eſt contemplatus; Ariſtoteles, occultiorem. Itaque rationem reddit ſententiæ ſuæ: nam ſi cor aliqua ex parte nervos continet, & cor præcipuum omnium membrorum eſt, nervos certe aliis ſubminiſtrat. At in cordis ſinu maximi nervi conſpiciuntur: καὶ γὰρ ἐν αὐτῇ ἡ καρδία νεῦρα ἔχει. Nos Philoſopho Plinioque aſſentimur: etſi conſpicuam originem habere nervos fatemur a medulla, quæ partim cranio, partim ſpina continetur.

2. *Bubuloque.*] Nec bubulum modo, ſed & humanum totum eſt nervaceis fibris conſtructum. Vide Notas & Emend. num. XCIX.

3. *Similem naturam.*] Cum medulla; de qua proxime dictum eſt: igitur nervi e ſanguine, tamquam a prima ac remotiore ſui origine ortum habent: a medulla proximam.

4. *Applicati oſſibus.*] Πρὸς τῷ ὀστέῳ πεφύκασιν, inquit Hippocr. lib. de locis in homine, tex. 9. pag. 367. Sunt autem oſſa lubrica ob humorem interjectum.

5. *Neque ii ſolidantur.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 5. pag. 322.

6. *Summus dolor.*] Quoniam ubi nervus, ibi ſenſus, ut ait Galenus, lib. 1. de motu muſcul. cap. 1. pag. 366.

7. *Præſectis, nullus.*] Quia ſi nervum præcidas, tota ea pars, quæ a continuitate cerebri, unde nervi exeunt, per ſectionem fuerit ſeparata, illico ſtupet, ac ſenſu privatur.

8. *Sine nervis.*] Quoniam flexionibus membrorum carent. Quare piſces qui nullos flexus niſi pinnarum habent; ibi tantum nervos habebunt. Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 5. pag. 323. & Albertus, lib. 3. de anim. tract. 1. cap. 7. pag. 132.

9. *Molles.*] Sepia, loligo, polypus.

10. *In cacumine.*] In extremis partibus corporis, quæ carent muſculis & carne.

11. *In modulos certos.*] De his multa Gellius, lib. 3. cap. 10. pag. 238. Piniuſque iterum lib. 29. ſect. 5. & nos ibi cum eo.

12. *Per ætates, ſtabilis, citatus, aut tardus.*] Deeſt hæc tota clauſula in MSS. Reg. 1. 2. & Pariſ. & redolere nobis gloſſema videtur.

13. *Gubernacula vitæ.*] Quæ ſit valetudinis ratio, quæ corporis habitudo; declarat: qui ſit tenendus in cibo ac potu, quibus vita gubernatur, modus, præcipit, ac temperat.

Sect. LXXXIX. 1. *Arteriæ carent ſenſu.*] Sentiunt tamen eæ quæ adjunctam habent membranam, eamque nervoſam: carent aliæ ſenſu. Vide Barthol. lib. de arteriis, pag. 441.

2. *Nam & ſanguine.*] Sententia hæc fuit Eraſiſtrati; ſta-

nent ſpiritum: præciſiſque torpeſcit tantum pars ea corporis. [3] Aves nec venas nec arterias habent: item ſerpentes, teſtudines, lacertæ, [4] minimumque ſanguinis. Venæ in prætenues poſtremo [5] fibras ſubter totam cutem diſperſæ, adeo in anguſtam ſubtilitatem tenuantur, ut penetrare ſanguis non poſſit, aliudve quam exilis humor ab illo, [6] qui cacuminibus innumeris [7] ſudor appellatur. [8] Venarum in umbilico nodus ac coïtus.

XC. Sanguis quibus multus [1] & pinguis, iracunda: [2] maribus, quam feminis, nigrior: [3] & juventæ magis quam ſenio: [4] & inferiore parte pinguior. Magna & in eo [5] vitalitatis portio. Emiſſus ſpiritum ſecum trahit: [6] tactum tamen non ſentit. [7] Animalium fortiora, quibus ſanguis craſſior: ſapientiora, [8] quibus tenuior: timidiora, [9] quibus minimus, [10] aut nullus. [11] Taurorum celerrime coït atque dureſcit, [12] ideo peſtifer potu maxime. Aprorum, [13] ac cervorum, [14] caprearumque, & bubalorum omnium non ſpiſſatur. [15] Pinguiſſimus aſinis, homini tenuiſſimus. [16] His quibus plus quaterni pedes, nullus. [17] Obeſis minus copioſus, quoniam [a] abſumitur pingui. [18] Profluvium ejus uni fit in naribus homini, aliis nare alterutra, quibuſdam per inferna: multis per ora ſtato tempore, ut nuper [19] Macrino Viſco viro Prætorio: ſed omnibus annis [20] Voluſio Saturnino Urbis Præfecto, qui nonageſimum etiam exceſſit annum. Solum hoc in corpore temporarium [21] ſentit incrementum: [22] ſiquidem hoſtiæ abundantiorem fundunt, ſi prius bibêre.

XCI. [1] Quæ animalium latere certis temporibus diximus, non habent tunc ſangui-

Interpretatio.

a *Abſumitur.*] Abit in pinguedinem.

Notæ.

tuentis ſolum vitalem ſpiritum, ſine ullo ſanguine, arteriis contineri: quam Galenus confutat, lib. de venæ ſect. adv. Eraſiſtr. atque alibi paſſim. Et ſane arteriotomiam in certis morborum generibus recentiores medici approbant.

3. *Aves nec venas.*] Sed fibras tantum minutaſque venulas. Philoſophus ſimiliter aït, lib. 3. hiſt. cap. 4. pag. 318. in iis animalibus quæ minutiora ſunt, & pauxillum habent ſanguinis, aut propter naturam, aut propter pinguitudinem, haud ſatis conſpicuas eſſe venas: ſiquidem horum confuſi ſunt, quemadmodum rivuli quipiam largiore obducti limo, quorum tractus idcirco obſcuri ſunt, quia confuſi. Ac ſunt animantium quædam, inquit, in quibus puſillæ hujuſmodi fibræ tantum pro venis ſunt, *ὀλίγας ἶνας ἀντὶ φλεβῶν ἔχουσι.* Sola vena magna in omnibus, etiam in parvis, præ ceteris conſpicua eſt. Ipſe tamen Plinius & venarum nomine in avibus quoque abutitur, cum lib. 29. ſect. 38. venam ſub ala columbis jubet incidi, ad oculos cruore ſuffuſos: nempe quia ibi magis conſpicua eſt. Deinde avium nomine aviculæ modo intelliguntur, ut paſſeres; non alites majores, ut columbæ, milvi, &c.

4. *Minimumque ſanguinis.*] Legitimus ſtellio ſanguinis expers omnino creditur, Plinio ipſo teſte, ſupra ſect. 30. Aïunt & ranas carere eo, præterquam in oculis.

5. *Fibras.*] Fibra Latinis eſt radicula minuta craſſioribus adhærens: qua ſimilitudine Plinius minutas venulas nunc fibras vocat.

6. *Qui cacuminibus.*] Cacumina accipimus, uti paulo ante, cum dixit, *Arteriarum pulſus in cacumine membrorum evidens*, pro extremitate ac ſummitate venularum, ſive fibrarum: ut Lucretius, lib. 1. verſ. 592. id ita cecinit:

Tum porro quoniam extremum cujuſque cacumen
Corporis eſt aliquod, noſtri quod cernere ſenſus
Jam nequeunt, id nimirum ſine partibus exſtat,
Et minima conſtat natura.

7. *Sudor appellatur.*] Ita libri omnes. Forte, *ſudorem expellit.*

8. *Venarum in umbilico.*] Venæ umbilicalis cum ceteris omnibus continuitatem Laurentius adſtruit, lib. 6. Anatom. cap. 9. pag. 286. Hippocrates ipſo initio libri de genitura, venarum omnium ait nervorumque coïtum in pudendo eſſe: *φλέβες καὶ νεῦρα ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος τείνουσι ἐς τὸ αἰδοῖον.*

Sect. XC. 1. *Et pinguis.*] Craſſus. Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 4. pag. 983. *Τὰ δὲ πολλὰς ἔχοντα λίαν ἶνας καὶ παχείας* &c.

2. *Maribus, quam.*] Dilutiorem eſſe ſanguinem feminarum, quam marium, Hippocrates docet, & Galenus: videmus quoque quotidie experimento: & ratio eſt, quia minus ſunt calidæ. Negat tamen Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 14. pag. 376. Negat & Albertus M. lib. 3. de anim. tract. 2. cap. 6. pag. 146. Ariſtotelem ſecutus.

3. *Et juventa.*] Ratio eadem, quia in juvenibus plus caloris. Contrarius tamen Ariſt. loc. cit. pag. 378. In infantibus, inquit, dilutior eſt largiorque ſanguis: in ſenibus, craſſus, niger, paucus: ætate ſtata, mediocris. *Ἐν μὲν γὰρ τοῖς πάμπαν νέοις, ἰχωροειδές ἐστι καὶ πλεῖον· ἐν δὲ τοῖς γέρουσι, παχὺ καὶ μέλαν, καὶ ὀλίγον· ἐν ἀκμάζουσι δὲ, μέσως.*

4. *Et inferiore parte.*] Inferiorum animalis partium ſanguis eſt craſſior. Vide Notas & Emendationes, num. C.

5. *Vitalitatis.*] Hinc ſedem animæ ſanguinem eſſe veterum plerique dixerunt.

6. *Tactum tamen non ſentit.*] Quemadmodum neque excrementa alvi: quin neque cerebrum, neque medulla, inquit Ariſt. lib. 3. de part. anim. cap. 14. pag. 368.

7. *Animalium fortiora.*] Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 4. pag. 983.

8. *Quibus tenuior.*] Ariſt. loc. cit. Galenus, lib. Quod animi mores, cap. 7. pag. 452.

9. *Quibus minimus.*] Huc illud pertinet, quod de tironum delectu ad militiam ſcribit Vegetius, lib. 1. de re milit. cap. 2. pag. 4. *Omnes nationes*, inquit, *quæ vicinæ ſunt Soli, nimio calore ſiccatas, amplius quidem ſapere, ſed minus habere ſanguinis dicunt: ac propterea conſtantiam ac fiduciam cominus non habere pugnandi, quia metuunt vulnera, qui ſe exiguum ſanguinem habere noverunt. Contra ſeptemtrionales populi*, &c.

10. *Aut nullus.*] Ariſt. loc. cit. *Τὰ ἄναιμα δειλότερα τῶν ἐναίμων ἐστίν.* Vide Notas & Emend. num. CI.

11. *Taurorum.*] Ariſt. loc. cit. & lib. 3. hiſt. anim. cap. 14. pag. 369.

12. *Ideo peſtifer.*] Plinius lib. 28. ſect. 41. *Taurinus ſanguis recens inter venena eſt*, &c.

13. *Ac cervorum.*] Ariſt. loc. cit. & lib. 3. hiſt. anim. cap. 6. pag. 323. Sed de apris nihil Philoſophus, neque qui Philoſophum tranſcripſiſſe videtur, Albertus M. lib. 3. de anim. tract. 2. cap. 6. pag. 146.

14. *Caprearumque.*] *Προκὸς, καὶ βουβαλίδος, καὶ ἄλλων τινῶν.* Ariſt. locis citatis.

15. *Pinguiſſimus aſinis.*] Hoc eſt, craſſiſſimus, ut antea monuimus. Sic enim pinguiſſimum tenuiſſimo opponit: uti Philoſophus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 14. pag. 372. *παχύτατον τὸ λεπτοτάτῳ.*

16. *His quibus.*] Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 4. pag. 38.

17. *Obeſis.*] Quoniam iners ſanguis & inutilior abit in pinguedinem. Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 14. pag. 370.

18. *Profluvium.*] Ariſt. ſect. 10. problem. 2. pag. 723. *Διὰ τί ἀνθρώπῳ μόνῳ τῶν ζώων αἷμα ῥεῖ ἐκ τῶν μυκτήρων: Cur homini tantummodo ex omni animantium numero ſanguis e naribus defluit?*

19. *Macrino Viſco.*] In MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. *Macrino Vico.* Non libens prætulerim, *Macrino Vindici*, cujus mentio in inſcript. vet. apud Gruter. pag. 513.

20. *Voluſio.*] De eo egimus, lib. 7. ſect. 12.

21. *Sentit incrementum.*] Albertus M. lib. 3. de anim. tract. 2. cap. 6. pag. 146. *Sicut in his qui frequenter potant multum vinum, præcipue quod eſt forte & rubeum: illi enim multum accipiunt ſanguinem.* Phædrus, lib. 4. Fabular. de Prometheo ebrio:

Ubi irrigatus multo venas nectare, &c.

22. *Siquidem hoſtiæ.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 14. pag. 370.

Sect. XCI. 1. *Quæ animalium.*] Urſos, glires, & mures Alpinos, lib. 8. ſect. 54. 55. &c.

nem; præter exiguas admodum circa corda guttas, miro opere Naturæ: ſicut in homine, vim ejus ad minima momenta mutari: [2] non modo tantum in ore ſuffuſa materia, verum ad ſingulos animi habitus, pudore, ira, metu: palloris pluribus modis, item ruboris. Alius enim iræ, & alius verecundiæ. Nam & in metu refugere, [3] & nuſquam eſſe certum eſt: multiſque [4] non transfluere transfoſſis: quod homini tantum evenit. Nam quæ [5] mutari diximus, colorem alienum accipiunt quodam [6] repercuſſu: [7] homo ſolus in ſe mutat. Morbi omnes morſque ſanguinem abſumunt.

XCII. [1] Sunt qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent: ſed cute operimentiſque corporum magis aut minus bruta eſſe, [2] ut oſtrea & teſtudines: [3] boum terga, ſetas ſuum obſtare tenuitati [4] immeantis ſpiritus, nec purum liquidumque tranſmitti: ſic & in homine, cum craſſior calloſiorve [5] excludat cutis: ceu vero non crocodilis & duritia tergoris tribuatur, & ſolertia. CAP. XXXIX.

XCIII. Hippopotami corii craſſitudo talis, [1] ut inde tornentur haſtæ: & tamen quædam [a] [2] ingenio medica diligentia. [3] Elephantorum quoque tergora impenetrabiles [4] cetras habent: cum tamen omnium quadrupedum ſubtilitas animi præcipua perhibeatur illis. [5] Ergo cutis ipſa ſenſu caret, maxime in capite: ubicumque per ſe ac ſine carne eſt, vulnerata non coït, ut [6] in bucca cilioque.

XCIV. [1] Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ ova, pennas, aut ſquamas, [2] aut corticem, ut teſtudines: aut cutem puram, ut ſerpentes. Pennarum caules omnium cavi: præciſæ non creſcunt, [3] evulſæ renaſcuntur. Membranis volant fragilibus inſecta, humentibus [4] hirundines in mari, [5] ſiccis inter tecta veſpertilio. [6] Horum alæ quoque articulos habent. [7] Pili a cute exeunt craſſa hirti, [8] feminis tenuiores, equis in juba largi, in armis leoni: daſypodi & in buccis intus, & in pedibus, quæ utraque Trogus & in lepore tradidit: hoc exemplo [9] libidinoſiores hominum quoque hirtos colligens. [10] Villoſiſſimus animalium lepus. [11] Pubeſcit homo ſolus: [12] quod niſi contigit, ſterilis in gignendo eſt, ſeu maſculus, ſeu femina. Pili in homine [13] partim ſimul, partim poſtea gignuntur. [14] Congeniti autem non deſinunt, ſicut nec feminis magnopere. [15] Inventæ ta-

INTERPRETATIO.

a *Ingenio medica.*] Ingenioſa diligentia, *ut morbis ſuis* medeatur.

NOTÆ.

2. *Non modo tantum in ore ſuffuſa.*] Quod in homine ſolo evenit. Prius inepte legebatur, *Non modo tanto minore ſuffiſi.*

3. *Et nuſquam eſſe.*] Nulla in parte corporis, quam poſſis liquido affirmare.

4. *Non transfluere.*] Cum eo metu percelluntur, quo ſanguis omnis refugit.

5. *Mutari diximus.*] Chamæleonem, polypum.

6. *Repercuſſu.*] Repercuſſu colórum qui iis rebus inſunt, quas proxime attingunt.

7. *Homo ſolus in ſe.*] Non viderat Plinius pavones noſtros Indicos, *les Coqs d'Inde*, qui multos colores gutture & paleari variant in ſeipſis.

Sect. XCII. 1. *Sunt qui.*] Ex his eſt Philoſophus, cujus hæc ſententia, lib. 2. de Anima: Οἱ μὲν σκληρόσαρκοι, ἀφυεῖς τὴν διάνοιαν· οἱ δὲ μαλακόσαρκοι, εὐφυεῖς.

2. *Ut oſtrea.*] MSS. omnes, Reg. 1. 2. &c. *oſtreas.*

3. *Boum terga.*] Ita libri omnes conditivi: publici, *tergora.*

4. *Immeantis ſpiritus.*] Aëris ſe ſe inſinuantis in corpus.

5. *Excludat.*] Purum liquidumque aërem non tranſmittat. Sunt hæc placita eorum qui ſubtilitatem animi conſtare cutis tenuitate arbitrabantur: quæ Plinius mox coarguit pluribus exemplis.

Sect. XCIII. 1. *Ut inde tornentur haſtæ.*] Ὥστε δόρατα ποιεῖσθαι ἐξ αὐτοῦ, Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 12. pag. 196. Incredibile tamen: ſaltem dixiſſet, δοράτια, ut eſſent jacula, non venabula. Modeſtius Herodotus, lib. 2. Euterpe, pag. 117. ἀκόντια dixit, tela, miſſilia, jacula.

2. *Ingenio medica.*] De ea re ſuperius egimus, libro 8. ſect. 40.

3. *Elephantorum.*] Alludere eo Plautus videtur in Mil. act. 2. ſc. 2. v. 80.

Herus meus elephanti corio circumtectus eſt, non ſuo:
Neque habet plus ſapientiæ, quam lapis.

4. *Cetras habent.*] Hoc eſt, ex iis cetræ exſcinduntur. Iſidorus, lib. 18. cap. 39. cetram interpretatur ſcutum loreum ſine ligno, quo utuntur Afri & Mauri.

5. *Ergo cutis ipſa.*] Hæc totidem verbis Philoſoph. lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 340.

6. *In bucca cilioque.*] Bucca, malæ pars tenuis eſt, quæ ſine carne, γνάθου τὸ λεπτὸν Ariſtoteli. Cilium βλεφαρὶς eidem: nos palpebram dicimus: Plinius ſuperius ſect. 57. genam.

Sect. XCIV. 1. *Quæ animal pariunt.*] Nempe ex terreſtribus, quæ animal pariunt, ea pilis veſtiuntur: ex aquatilibus, etiam delphinus, quanquam pilos non habet. Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 336. Albertus M. lib. 1. de anim. tract. 1. cap. 8. pag. 16.

2. *Aut corticem.*] Sic teſtudinum operimentum appellat, lib. 9. ſect. 14. *Alia cortice teguntur, ut teſtudines.* Indicem vide.

3. *Evulſæ renaſcuntur.*] Hoc vero experientia comprobat ipſa per ſe, fruſtra id negante Philoſopho, lib. 3. hiſtor. anim. cap. 10. pag. 355.

4. *Hirundines.*] Piſcium genus, de quo lib. 9. ſect. 43.

5. *Siccis.*] Coriaceis, ut diximus lib. 10. ſect. 81.

6. *Horum alæ.*] Veſpertilionum.

7. *Pili a cute.*] *Si corium fuerit groſſum, pili etiam erunt groſſi*, inquit Albertus, lib. 3. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 134. vir ſane Latino magis ævo dignus. Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 337. ἐν τοῖς παχυτέροις δέρμασι, σκληρότεραι αἱ τρίχες, καὶ παχύτεραι.

8. *Feminis.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. XI. pag. 511.

9. *Libidinoſiores.*] Huc pertinet Ariſtotelicum problema 32. ſect. 4. pag. 707. Διὰ τί καὶ οἱ ὄρνιθες καὶ οἱ δασεῖς ἄνθρωποι λάγνοι; *Cur aves, & piloſi homines ſalaciores, ac libidinoſiores ſunt?*

10. *Villoſiſſimus.*] Ut e contrario minime omnium villoſus quadrupedum elephas. Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 5.

11. *Pubeſcit homo ſolus.*] Solus homo, cum incipit poſſe coïre, tum pubeſcit: ceterorum autem animantium quæ pilis teguntur, nullum tunc pubeſcit: etſi quiddam ab ortu congenitum habent, quod pubi ſimile videatur. Hæc etiam Philoſophi ſententia eſt, ſect. 4. problem. 3. pag. 702. Διὰ τί ἄνθρωπος μόνον, ὅταν ἄρχηται δύνασθαι ἀφροδισιάζειν, ἡβᾷ· τῶν δὲ ἄλλων ζώων ὅσα τρίχας ἔχει, οὐθέν. Sane evenit, ut quamlibet piloſæ beſtiæ, ad pubem & ſub alis glabriores ſint. Vide Notas & Emend. num. CII.

12. *Quod niſi contigit.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 345. Albertus M. lib. 3. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 136. *Quidam ſunt tam virorum quam mulierum, paucorum pilorum ...... & modus talium hominum raro habet ſemen, & non habet filios ..... Præcipue autem tales ſunt qui carent per naturam pilis pectinis in inguine, aut valde paucos ibi habent.*

13. *Partim ſimul.*] In ipſo ſtatim ortu congeniti, ut pili capitis, ſuperciliorum, & palpebrarum. Ariſt. loco citato, pag. 344.

14. *Congeniti autem.*] Vide Notas & Emend. num. CIII.

15. *Inventæ tamen.* Albertus, lib. 9. de animal. tract. 1.

men quædam defluvio capitis invalidæ : [16] ut & lanugines oris, cum menſtrui curſus ſtetere. [17] Quibuſdam poſt geniti viris ſponte non gignuntur. [18] Quadrupedibus pilum cadere atque ſubnaſci, annuum eſt. [19] Viris creſcunt maxime in capillo, mox in barba. [20] Reciſi, non, ut herbæ, ab ipſa inciſura augentur, ſed ab radice exeunt. [21] Creſcunt & in quibuſdam morbis, maxime phthiſi, & in ſenecta : defunctorum quoque corporibus. [22] Libidinoſis congeniti, maturius defluunt : [23] agnati, celerius creſcunt. [24] Quadrupedibus ſenectute craſſeſcunt, lanæque rareſcunt. Quadrupedum dorſa piloſa, [25] ventres glabri. [26] Boum coriis glutinum excoquitur, taurorumque præcipuum.

XCV. [1] Mammas homo ſolus e maribus habet : cetera animalia mammarum notas tantum. [2] Sed ne feminæ quidem in pectore, niſi quæ poſſunt partus ſuos attollere. [3] Ova gignentium, nulli : nec lac, niſi animal parienti : volucrum, [4] veſpertilioni tantum. Fabuloſum enim arbitror de ſtrigibus, ubera eas infantium labris immulgere. [5] Eſſe in maledictis jam antiquis ſtrigem convenit : [6] ſed quæ ſit avium, conſtare non
* Cap. XL. arbitror. * Aſinis a fetu dolent : [7] ideo ſexto menſe [8] arcent partus, cum equæ anno prope toto præbeant. [9] Quibus ſolida ungula, nec ſupra geminos fetus, hæc omnia binas habent mammas, nec aliubi, quam in feminibus. [10] Eodem loco biſulca & cornigera : boves quaternas, oves capræque binas. [11] Quæ numeroſo fecunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent, toto ventre duplici ordine, ut ſues, generoſæ duodenas, vulgares [12] binis minus : [13] ſimiliter canes. [14] Alia ventre medio quaternas, ut pantheræ : alia binas, ut leænæ. [15] Elephas tantum ſub armis duas : nec in pectore, ſed citra in alis occultas. [16] Nulli in feminibus digitos habentium. [17] Primogeniti in quoquo partu ſuis primas premunt : eæ ſunt faucibus proximæ : ſuam quiſque novit in fetu quo genitus eſt ordine, eaque alitur, nec alia. Detracto illa alumno ſuo ſterileſcit illico, [18] ac reſilit. Uno vero ex omni turba relicto, [a] ſola munifex, quæ genito fuerat attributa, [19] deſcendit. [20] Urſæ mammas quaternas gerunt. [21] Delphini bi-

Interpretatio.

a *Sola munifex.*] Sola *mamma ea cui ſuus eſt fetus lactandus.*

Notæ.

cap. 4. pag. 290. *Aliquando accidit, quod imprægnatis mulieribus fluunt pili capitis, quos habent a prima generatione .... & ideo calvæ fiunt, &c.*

16. *Vt & lanugines.*] Subintellige, inventæ ſunt feminis in ore lanugines, & in mento pili. Ariſt. lib. 3. hiſt. cap. 10. pag. 345. Γυνὴ δὲ τὰς ἐπὶ τῷ γενείῳ οὐ φύει τρίχας, πλὴν ὀλίγαι ἐνίαις γίγνονται, ὅταν τὰ καταμήνια στῇ.

17. *Quibuſdam poſt geniti.*] Menti, pubis, & alarum pili. Ariſtot. loc. cit. Qui pili poſterius, inquit, oriri ſolent, eis tam viri quam feminæ, ab ortu naturæ vitio contracto nonnulli carent : ſed ſimul & generandi facultate & pube deficiuntur.

18. *Quadrupedibus pilum.*] Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 5. cap. 1. pag. 276.

19. *Viris creſcunt.*] Ariſt. pag. 346.

20. *Reciſi.*] Ariſt. pag. 349. & 355. Pili reciſi non creſcunt ab ſummo ubi facta eſt inciſura, ſed ab radice augentur addita materia, non intro ſuſcepta : unde exire potius dicendi ſunt, quam augeri vel creſcere.

21. *Creſcunt & in.*] Ariſt. pag. 348. Αὔξονται δ' αἱ τρίχες, ἔντε νόσοις τισὶν, οἷον ταῖς φθισικαῖς μᾶλλον, καὶ ἐν γήρᾳ, καὶ τεθνεώτων, καὶ σκληρότεραι γίνονται ἀντὶ μαλακῶν. *Creſcunt pili, & in ægrotis quibuſdam præſertim tabe laborantibus, & in ſenibus. Creſcunt etiam in cadaveribus. Tum fiunt duriores.* Item Albertus M. lib. 3. de anim. tract. 2. cap. 2. pag. 136.

22. *Libidinoſis.*] Ariſt. pag. 349.

23. *Agnati.*] Hoc eſt, poſt nati, poſt geniti, nempe menti, pubis, & alarum. Ariſt. Γ'έισι δὲ μᾶλλον αἱ τρίχες τοῖς ἀφροδισιαστικοῖς, αἱ μὲν συγγενεῖς· αἱ δ' ὑστερογενεῖς γίνονται θᾶττον.

24. *Quadrupedibus ſenectute.*] Vide Notas & Emend. num. CIV.

25. *Ventres glabri.*] Aut minus piloſi, aut omnino glabri ac læves. Ariſt. pag. 360. Τὰ δὲ ὕπτια ἢ λεῖα πάμπαν, ἢ δασέα ἧττον.

26. *Boum coriis.*] Ariſt. pag. 340. Preſſa cute & macerata glutinum elicitur, Dioſcoridi lib. 3. cap. 101. ταυρόκολλα appellatum : quomodo etiam fit ex piſcibus, quæ inde dicitur Ichthyocolla.

Sect. XCV. 1. *Mammas homo.*] Albertus M. lib. 14. de anim. tract. 2. cap. 3. pag. 408. & 409.

2. *Sed ne feminæ.*] Qua de cauſa habent & ſimiæ mammas in pectore, quia fetus ſuos attollunt, & quia ſunt quædam ſimilitudo hominis, inquit Albertus loco citato, pag. 408.

3. *Ova gignentium.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 16. pag. 383. Quæ ovum aut edunt, aut intra ſe excludunt, ut animal pariant, ea neque mammas, neque lac habent.

4. *Veſpertilioni.*] Is & lac & mammas habet.

5. *Eſſe in maledictis.*] Hos nempe verſus reſpicit, qui recitantur a Feſto. *Striges*, inquit, *aves nocturnas, ut ait Verrius, Græci* στρίγγας *appellant : a quo maleficis mulieribus nomen inditum eſt, quas volaticas etiam vocant. Itaque ſolent his verbis eas veluti avertere Græci :*

Στρίγγ' ἀπόπομπον, νυκτινόμαν, τὰν στρίγγα τ' ἀλαὸν,
Ὄρνιν ἀνώνυμον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας ἔλαυνε.
Pelle ſtrigem, noctu paſcentem, tu ſtriga cæcam,
Feralem in celeres volucrem procul ejice naves.

Hæc avis, inquit Iſidorus lib. 12. cap. 7. *vulgo Amma dicitur, ab amando parvulos : unde & lac præbere dicitur naſcentibus.*

6. *Sed quæ ſit.*] Haud dubie fabuloſas inter aves cenſenda.

7. *Ideo ſexto menſe.*] Varro contra, lib. 2. rei ruſt. cap. 6. de aſinis : *In paſtu*, inquit, *eadem fere obſervant, quæ in equis. Secundum partum pullos anno non removent a matre.*

8. *Arcent partus.*] Hoc eſt, pullos. Vide quæ de hac voce diximus lib. 7. ſect. 5.

9. *Quibus ſolida.*] Ut equæ, camelo, &c. Ariſtot. lib. 4. de part. anim. cap. 10. pag. 1035.

10. *Eodem loco.*] Hæc paulo obſcurius Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 8. pag. 176.

11. *Quæ numeroſo.*] Ariſtot. lib. 4. de part. animal. cap. 1035.

12. *Binis minus.*] Hoc eſt, dumtaxat denas.

13. *Similiter canes.*] Ariſt. loco cit.

14. *Alia ventre.*] Ariſt. loc. cit. & lib. 2. hiſt. animal. cap. 8. pag. 177.

15. *Elephas.*] Ariſt. locis citatis.

16. *Nulli in feminibus.*] Nullum animal, inquit, inter femora mammas habet, cui pedes diſcreti in digitos ſunt : οὐδὲν γὰρ ἔχει πολυσχιδὲς ἐν τοῖς μηροῖς. Ariſtot. lib. 4. de part. anim. cap. 10. pag. 1035.

17. *Primo geniti.*] Ariſtot. loco cit. Albertus M. lib. 6. de animal. tract. 3. cap. 1. pag. 209. *Cum autem porca peperit, primo nato filio dat mammam primam, & ſic aliis filiis dat ordinate mammas : aliquando tamen hoc non accidit.*

18. *Ac reſilit.*] Mamma contrahitur, & flacceſcit.

19. *Deſcendit.*] Demittit ſe ab alvo mamma, & lac ſponte fundit. Libentius tamen agnoverim, *diſtenditur.*

20. *Urſæ.*] Ariſtoteles, lib. 2. hiſt. animal. cap. 8. pag. 176.

21. *Delphini.*] Mammas habent delphini duas, inquit Phi-

nas

nas in ima alvo papillas tantum, nec evidentes, & paulum in obliquum porrectas. Neque aliud animal in curſu lambitur. [22] Et balænæ autem vitulique mammis nutriunt fetus.

XCVI. [1] Mulieri ante ſeptimum menſem profuſum lac, inutile. Ab eo menſe, Cap. XLI. [2] quod vitalis eſt partus, ſalubre. Pleriſque autem totis mammis, atque [3] etiam alarum ſinu fluit. [4] Cameli lac habent, donec iterum graveſcant. Suaviſſimum hoc exiſtimatur ad unam menſuram tribus aquæ additis. [5] Bos ante partum non habet. Ex primo ſemper a partu [6] coloſtra fiunt: quæ, ni admiſceatur aqua, in pumicis modum coëunt duritia. Aſinæ prægnantes [7] continuo lacteſcunt. [8] Pullis earum, ubi pingue pabulum, biduo a partu maternum lac guſtaſſe, letale eſt. Genus mali vocatur [9] coloſtratio. [10] Caſeus non fit ex utrimque dentatis, quoniam eorum lac non coït. [11] Tenuiſſimum camelis, mox equis: [12] craſſiſſimum aſinæ, ut quo coaguli vice utantur. Conferre aliquid & candori in mulierum cute exiſtimatur. [13] Poppæa certe Domitii Neronis conjux, quingentas ſecum per omnia trahens fetas, balnearum etiam ſolio totum corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. [14] Omne autem igne ſpiſſatur, frigore ſereſcit. [15] Bubulum caſeo fertilius, quam caprinum, ex eadem menſura pæne altero tanto. [16] Quæ plures quaternis mammas habent, caſeo inutilia, & meliora quæ binas. [17] Coagulum hinnulei, leporis, hœdi laudatum. Præcipuum tamen daſypodis, quod & profluvio alvi medetur, [18] unius utrimque dentatorum. Mirum barbaras gentes, quæ lacte vivant, ignorare aut ſpernere tot ſæculis caſei dotem, denſantes id alioqui [19] in acorem jucundum, & pingue butyrum: [20] ſpuma id eſt lactis, concretiorque, quam quod [21] ſerum vocatur. Non omittendum [22] in eo olei vim eſſe, & barbaros omnes, infanteſque noſtros ita ungi.

XCVII. Laus caſeo Romæ, ubi omnium gentium bona cominus judicantur, e Cap. XLII. provinciis, [1] Nemauſenſi præcipua, [2] Leſuræ Gabalicique pagi: ſed brevis, [3] ac muſteo

NOTÆ.

loſophus, lib. 2. hiſtor. animal. cap. 16. pag. 215. quia ſunt vivipari: eas vero non in parte ſuperiore, ſed prope genitale habent: neque papillæ exſtant, quemadmodum quadrupedibus: ſed veluti tubulos habent duos, οἷον ῥύακας δύο, utrimque ſingulos ab latere, qua lac effluat, quod in ipſo curſu ſugi ab aſſequentibus catulis nonnulli palam ſpectarunt. Vide & Oppianum, lib. 1. Halieut. verſ. 660.

22. *Et balænæ.*] Ariſtot. lib. 3. hiſt. anim. cap. 16. pag. 383.

Sect. XCVI. 1. *Mulieri ante.*] Ariſtot. lib. 7. hiſt. cap. 6. pag 825.

2. *Quod vitalis eſt.*] Quoniam eo tempore, hoc eſt, ſeptimo menſe editus vitalis eſt partus: ſimulque cum natalitio tempore lactis uſus incipit.

3. *Etiam alarum ſinu.*] *Lac quibuſdam fluit*, inquit Philoſophus, lib. 7. hiſt. animal. cap. 14. pag. 846. *non ſolum per papillas, ſed etiam paſſim per mammas, aliquibus etiam per axillas.* Καὶ ἐνίαις ῥέει οὐ μόνον κατὰ τὰς θηλὰς, ἀλλὰ πολλάκις τοῦ μαστοῦ· ἐνίαις δὲ κατὰ τὰς μασχάλας.

4. *Cameli lac.*] Ariſtot. lib. 6. hiſt. anim. cap. 26. pag. 765. *Cameli*, inquit, *lac ſemper habent, dum iterum conceperint: atque interea carnes earum, atque lac, inter ſuaviſſimos cenſentur cibos: lactis uſus eſt admixto duplo, aut triplo aquæ.*

5. *Bos ante.*] Ariſtot. lib. 6. hiſt. animal. cap. 21. pag. 746. Albertus autem, lib. 6. de animal. tract. 3. cap. 2. pag. 211. *Vacca ante partum lac non habet, niſi forte modicum.*

6. *Coloſtra fiunt.*] Plinius, lib. 28. ſect. 33. *Eſt autem coloſtra, prima a partu ſpongioſa denſitas lactis.* Martialis, libro 13. Epigr. 38.

Surripuit paſtor, quæ nondum ſtantibus hœdis
De primo matrum lacte coloſtra damus.

7. *Continuo lacteſcunt.*] Menſe tantum decimo prægnantes aſinas lac habere, auctor eſt Ariſt. lib. 6. hiſt. anim. cap. 23. pag. 759. Ἴσχει δὲ γάλα κύουσα δεκάμηνος οὖσα.

8. *Pullis earum.*] MSS. omnes, *Pullos.*

9. *Coloſtratio.*] Simili genere morbi tentantur infantes, qui inde coloſtrati dicuntur a Plinio, lib. 28. ſect. 33. qui præpropere nimis, ſtatim a puerperio, lac craſſius matris ſuxerunt, quod in infantium deinde ſtomacho denſatur in caſei ſpeciem: vel qui nutrices ſugunt, quæ rurſum conceperint, interim dum lactant.

10. *Caſeus non fit.*] Albertus, lib. 3. de anim. tract. 2. cap. 9. pag. 150. *Lac animalis*, inquit, *quod anterioribus dentibus caret in ſuperiore mandibula, coagulatur coagulatione qua ſeparatur caſeus a ſero: lac vero habentis dentes in utraque mandibula, non coagulatur tali coagulatione, propter ſubtilitatem ipſius & tenuitatem: licet forte elixetur, & inſpiſſetur, ſicuti diximus in libro Meteororum, ubi diſtinximus inter coagulabilia & elixabilia.* Et pag. 152. *Lac autem equæ, & aſinæ, & cameli, & mulieris, non conveniunt ad caſeos faciendos.* Ariſtoteles, libro 3. hiſt. anim. cap. 16. pag. 384. breviſſime: τῶν δ' ἀμφοδόντων οὐ πήγνυται.

11. *Tenuiſſimum, &c.*] Ariſtot. pag. 385.

12. *Craſſiſſimum aſinæ.*] Ariſtot. loco cit. Galenus tamen paſſim lac aſinæ tenuiſſimum eſſe docet, ac minime coagulari, quin & quoquoverſus in omne corpus digeri. Tom. 10. lib. 5. meth. medic. cap. 12. pag. 123. alibique.

13. *Poppæa certe.*] Refert hoc quoque Dio, lib. 62. pag. 714. Hinc Juvenalis, Satyra 6. verſ. 460.

Aut pinguia Poppæana
Spirat.

Et verſ. 466.

Incipit agnoſci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exſul Hyperboreum ſi dimittetur ad axem.

14. *Omne autem.*] Vide Notas & Emend. num. CV.

15. *Bubulum caſeo.*] Ariſtot. lib. 3. hiſtor. cap. 16. pag. 389. Albertus M. lib. 3. de anim. tract. 2. cap. 9. pag. 152. *Caſeus*, inquit, *qui fit ab æquali quantitate lactis vaccæ ad lac capræ ſeſquialter eſſe dicitur, eo quod lac capræ ſiccius eſt quam lac vaccæ, & minorem facit caſeum.*

16. *Quæ plures.*] Ariſtot. loco cit. Hic vero memineris vaccas quatuor papillas, ut Scaliger monet, ſed binas tantum habere mammas.

17. *Coagulum hinnulei.*] Τοῦ νεβροῦ, inquit Ariſt. pag. 391. ἀρίστη ἡ πυετία, præſtantiſſimum coagulum, non ad profluvium modo alvi curandum, ut Scaliger interpretatur: ſed & ad caſeum faciendum, ut Albertus docet loc. cit.

18. *Unius utrimque.*] Unus eſt, inquit, ex utrimque dentatis daſypus, quod coagulum habeat. Ariſt. loc. cit. Ἔχει δὲ πυετίαν.... τῶν ἀμφοδόντων δασύπους. Albertus loc. cit. *Inter animalia autem nota nobis, quæ dentes habent in utraque mandibula, non eſt uſquam hodie inventum coagulum, niſi in lepore tantum.*

19. *In acorem jucundum.*] Qui ex addito butyro percipitur in cibis. Butyrum hoc verborum ambitu nimirum deſcribit.

20. *Spuma id eſt.*] Hoc eſt, pingue lactis, quod, ut in oleo, ſuperne fluitat, inſtar ſpumæ. Plinius, lib. 28. ſect. 35. *Quod ſupernatat, butyrum eſt, oleoſum natura.*

21. *Serum.*] Lactis aqua, *le petit lait.* Virgil.

Paſce ſero pingui.

22. *In eo.*] In butyro. Dioſc. lib. 2. cap. 81.

Sect. XCVII. 1. *Nemauſenſi.*] E lacte caprino fit in agro Nemauſenſi caſeus primæ commendationis, a Novembri menſe ad Junium. Vide Joan. Poldo, lib. de antiq. Nemauſ. cap. 10. pag. 46. A pago, qui proxime Nemauſum eſt, nomen ei caſeorum generi, *Fromages de Baux.*

2. *Leſuræ Gabalicique pagi.*] Hoc eſt, Leſuræ, circumjacentiſque Gabalici agri. Mons eſt Leſora in agro Gabalico, *le mont de Loſere en Gevaudan*, ubi hodieque caſei proventus uberrimus, teſte Guill. de Catel, lib. 2. hiſt. cap. 7. pag. 297. Montis hujus, Tarniſque fluvii ex eo profluentis meminit Sidonius in Propemptico:

Hic te Leſora Caucaſum Scytharum
Vincens aſpiciet, cituſque Tarnis,
Limoſum, & ſolido ſapore preſſum
Piſcem perſpicua gerens in unda.

3. *Ac muſteo tantum.*] Muſteum caſeum Sirmondus noſter

tantum commendatio. Duobus [4] Alpes generibus pabula ſua approbant: [5] Dalmaticæ Docleatem mittunt, [6] Centronicæ Vatuſicum. Numeroſior [7] Apennino. Cebanum hic e Liguria mittit, ovium maxime lactis: Æſinatem ex Umbria: miſtoque Etruriæ atque Liguriæ confinio, [8] Lunenſem magnitudine conſpicuum: quippe & [9] ad ſingula millia pondo premitur: Proximum autem Urbi Veſtinum, eumque e [10] Ceditio campo laudatiſſimum. [11] Et caprarum gregibus ſua laus eſt, Agrigenti maxime, eam augente gratiam [12] fumo: qualis in ipſa Urbe conficitur, cunctis præferendus. Nam Galliarum ſapor medicamenti vim obtinet. Trans maria vero [13] Bithynus fere in gloria eſt. Ineſſe pabulis ſalem, etiam ubi non detur, ita maxime intelligitur, omni in ſalem caſeo ſeneſcente: quales redire in muſteum ſaporem, aceto & thymo maceratos, certum eſt. Tradunt Zoroaſtrem in deſertis caſeo vixiſſe annis viginti, ita temperato, ut vetuſtatem non ſentiret.

CAP. XLIII. XCVIII. [1] Terreſtrium ſolus homo bipes. [2] Uni juguli, humeri: ceteris armi: uni ulnæ: [3] Quibus animalium manus ſunt, intus tantum carnoſæ: extra nervis & cute conſtant.

XCIX. Digiti quibuſdam in manibus ſeni. [1] C. Horatii ex patricia gente filias duas ob id Sedigitas appellatas accepimus, & Volcatium [2] Sedigitum, illuſtrem in Poëtica. Hominis digiti articulos habent ternos, pollex binos, [3] & digitis adverſus univerſis flectitur: per ſe vero in obliquum porrigitur, craſſior ceteris. Huic minimus menſura par eſt: duo reliqui ſibi, inter quos medius longiſſime protenditur. [4] Quibus ex rapina victus quadrupedum, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca, in poſterioribus quoque quinos ungues habent, uno juxta cruris articulum dependente: [5] reliqua quæ ſunt minora, & digitos quinos. [6] Brachia non omnibus paria ſecum. Studioſo Thraci in [7] C. Cæſaris ludo notum eſt dextram fuiſſe proceriorem. [8] Animalium quædam, ut manibus, utuntur priorum miniſterio pedum: ſedentque ad os illis admoventia cibos, ut ſciuri.

CAP. XLIV. C. [1] Nam ſimiarum genera perfectam hominis imitationem continent, facie, naribus, auribus, [2] palpebris, quas ſolæ quadrupedum & in inferiore habent gena. [3] Jam mammas in pectore, & brachia, & crura [4] in contrarium ſimiliter flexa: in manibus ungues, digitos, longioremque medium. Pedibus paulum differunt. Sunt enim, ut manus, prælongi, [5] ſed veſtigium palmæ ſimile faciunt. Pollex quoque his & articuli, ut homini: ac præter genitale, [6] & hoc in maribus tantum, viſcera etiam interiora omnia ad exemplar.

NOTÆ.

in notis ad Sidonium Apollin. recentem caſeum recte interpretatur, & inſtar muſti, incoctum.

4. *Alpes.*] Alpinum caſeum Antoninus Pius cum in cœna ediſſet avidius, in morbum incidit, quo deceſſit. Auctor Julius Capitol. in ejus vita, pag. 21.

5. *Dalmaticæ.*] Τυρὸν Δαλματηνὸν, caſeum Dalmaticum pariter commendat Anonymus in ἐξηγήσει, quem vulgavit Jac. Gothofredus, pag. 30. De Docleatis Dalmatiæ populis egimus lib. 3. ſect. 26. Alpes porro Dalmaticas vocat ea montium juga, quæ ſunt a Carnis ad Dalmatas.

6. *Centronicæ Vatuſicum.*] Alii *Natuſicum* legunt. De Centronibus diximus lib. 3. ſect. 24.

7. *Apennino.*] Igitur Apenninus & maritimas etiam Alpes complectitur, ubi oppidum *Ceva*, olim Ceba dictum, hodieque Marchionatus titulo inſigne, *le Marquiſat de Ceve.*

8. *Lunenſem.*] De Lunenſi caſeo Mattialis, lib. 13. Epigram. 30.

Caſeus Etruſcæ ſignatus imagine Lunæ,
Præſtabit pueris prandia mille tuis.

De Veſtino, Epigr. ſequente, cui titulus, *Caſeus Veſtinus:*

Si ſine carne voles jentacula ſumere frugi,
Hæc tibi Veſtino de grege maſſa venit.

Sed Veſcinum pro Veſtino utrobique legi viris doctis placet. Diximus de Veſcino agro, lib. 3. ſect. *9*. Sunt autem Veſtini non ab Urbe modo, ſed ab ipſo Latio disjuncti longiſſime, in quarta Italiæ regione, ut dictum eſt lib. 3. ſect. 17.

9. Ad ſingula.] Singuli caſei erant mille pondo.

10. *Ceditio.*] De hoc agemus lib. 14. ſect. 8.

11. *Et caprarum.*] Non bubus, inquit, ovibuſque tantum, ſed etiam capris eſt ſua laus in caſeo, &c. Nam ovium lactis præcipue caſeos hactenus memoravit. Vide Notas & Emend. num. CVI.

12. *Fumo.*] Siccabant caſeum, colorabantque fumo. Martialis, lib. 13. Epigramm. 32. cujus lemma, *Caſeus Velabrenſis:*

Non quemcumque focum, nec fumum caſeus omnem,
Sed Velabrenſem qui bibit, ille ſapit.

Velabrum locus Romæ fuit, ubi caſei infumabantur. Raderum vide in notis ad eum Martialis locum, pag. 783. Hic ille eſt Urbis caſeus, quem mox Plinius ait cunctis præferendum.

13. *Bithynus.*] Et e Bithynia Salonites, τυρὸς Σαλωνίτης, a regione Bithyniæ ſic appellatus, quæ boum paſcuis ceteris anteïret, ut eſt auctor Strabo, lib. 12. pag. 566.

Sect. XCVIII. 1. *Terreſtrium.*] Modo ne ex alitum genere fuerint, ut gallinacei.

2. *Uni juguli.*] Soli homini jugulus ex Latini ſermonis proprietate tribuitur: ceterorum nulli, niſi καταχρηστικῶς.

3. *Quibus animalium.*] Homini, ſimiæ.

Sect. XCIX. 1. *C. Horatii.*] Vide Notas & Emend. num. CVII.

2. *Sedigitum.*] Quem de poëtis librum ſcripſiſſe, auctor eſt Gellius lib. 15. cap. 24. pag. 841. Exſtat hujus Volcatii Sedigiti carmen de poëtis Comicis, inter Epigrammata, poëmatiaque vetera, collecta a Pithœo, lib. [illegible] pag. 51.

3. *Et digitis adverſus.*] Sive fortaſſis rectius, *& in digitos adverſos univerſim flectitur.*

4. *Quibus ex rapina.*] Ariſt. lib. 4. de patt. anim. cap. 10. pag. 1035.

5. *Reliqua quæ ſunt.*] Ariſt. loc. cit. Ratio eſt, quoniam ſerpunt, διὰ τὸ ἑρπυστικὰ εἶναι, &c.

6. *Brachia non omnibus.*] Ab ſimili dextræ proceritate cognomen habuit Longimanus Artaxerxes.

7. *C. Cæſaris.*] Germanici. Tranquillum vide in ejus vita, cap. 18.

8. *Animalium quædam.*] Ariſt. loc. cit.

Sect. C. 1. *Non ſimiarum.*] Tota hæc ſectio Ariſtotelicis verbis etiam exprimitur, lib. 3. hiſtor. animal. cap. 13. pag. 199.

2. *Palpebris &c.*] Quid palpebræ Plinio, quid genæ ſint, diximus ſect. 56. & 57.

3. *Jam mammas.*] Papillas mammarum, θηλὰς μαστῶν, Ariſt.

4. *In contrarium ſimiliter.*] Uti de homine dicetur ſect. 102. brachia retrorſum, crura antrorſum flexa.

5. *Sed veſtigium palmæ.*] Planta porrecta, ſicuti quam volam appellamus: Οἱ δάκτυλοι ἔχουσι τὸ καλούμενον θέναρ. Ariſt.

6. *Et hoc in maribus tantum.*] Et hoc genitalis diſcrimen

CI. Ungues [1] clauſulæ nervorum ſummæ exiſtimantur. [2] Omnibus hi, quibus & digiti. Sed ſimiæ [3] imbricati, hominibus lati, [4] & defuncto creſcunt: rapacibus unci, ceteris recti, ut canibus, præter eum qui a crure pleriſque dependet. [5] Omnia digitos habent, quæ pedes, excepto elephanto. [6] Huic enim informes, numero quidem quinque, ſed indiviſi, ac leviter diſcreti: unguliſque, haud unguibus ſimiles: [7] & pedes majores priores. In poſterioribus [8] articuli breves. [9] Idem poplites intus flectit hominis modo. Cetera animalia, [10] in diverſum poſterioribus articuli pedibus, quam prioribus. Nam quæ animal generant, genua ante ſe flectunt, & [11] ſuffraginum artus [12] in averſum. CAP. XLV.

CII. Homini genua [1] & cubita contraria: [2] Item urſis, [3] & ſimiarum generi, ob id minime pernicibus. [4] Ova parientibus quadrupedum, crocodilo, lacertis, priora genua poſt curvantur, poſteriora in priorem partem. Sunt autem [5] crura his obliqua, humani pollicis modo. [6] Sic & multipedibus, [7] præterquam noviſſima ſalientibus. Aves, ut quadrupedes, alas in priora curvant, [8] ſuffragines in poſteriora.

CIII. Hominis genibus quædam & religio ineſt, obſervatione gentium. Hæc ſupplices attingunt: ad hæc manus tendunt: hæc, ut aras, adorant: fortaſſis quia ineſt iis vitalitas. Namque in ipſa genu utriuſque commiſſura, dextra lævaque, a priore parte gemina quædam [1] buccarum inanitas ineſt: qua perfoſſa, ceu jugulo, ſpiritus fugit. Ineſt & aliis partibus quædam religio: ſicut dextra oſculis averſa appetitur, in fide porrigitur. [2] Antiquis Græciæ in ſupplicando mentum attingere mos erat. [3] Eſt in aure ima memoriæ locus, quem tangentes [4] anteſtamur. Eſt poſt aurem æque dextram [5] Nemeſios, (quæ Dea Latinum nomen ne in [6] Capitolio quidem invenit:) quo referimus tactum ore proximum a minimo digitum, veniam ſermonis [7] a diis ibi recondentes.

CIV. [1] Varices in cruribus viro tantum: [2] mulieri raro. C. Marium, qui ſepties Conſul fuit, ſtantem ſibi [3] extrahi paſſum [4] unum hominum, Oppius auctor eſt.

NOTÆ.

in maris tantum genitali agnoſcitur: nam feminæ genitale muliebri ſpecie eſt: maribus, canina potius quam humana: ceterum univerſo generi viſcera humanis ſimilia. Ariſt.

Sect. CI. 1. *Clauſulæ nervorum.*] Extrema nervorum cacumina. Certe ungues circa radicem ligamentis connectuntur, quos antiqui nervos appellarunt. Hippocratem vide, lib, de natura pueri, tex. 16. pag. 144. ubi de unguium origine multa prolixe diſputat, quæ Plinianæ orationi plurimum lucis allatura ſint.

2. *Omnibus hi.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 9. pag. 335.

3. *Imbricati.*] In morem imbricum curvi, & convoluti.

4. *Et defuncto.*] Ariſt. lib. 3. hiſtor. anim. cap. 10. pag. 348.

5. *Omnia digitos.*] Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 9. pag. 335.

6. *Huic enim.*] Ariſt. lib. 2. hiſtor. anim. cap. 2. pag. 149.

7. *Et pedes majores priores.*] Hoc eſt, anteriores. Ariſt. loc. cit. Καὶ τὰ πρόσθια σκέλη μείζω, *anteriora crura majora multo.*

8. *Articuli breves.*] Ariſt. loc. cit. σφυρὰ ἔχει βραχέα, *malleolos* dixit; Plinius *articulos.*

9. *Idem poplites.*] Ariſtot. libro cit. cap. 4. pag. 153. Priores quidem, more ceterorum, quæ animal generant: ſed & poſteriores, peculiari prærogativa.

10. *In diverſum.*] Nam anteriora crura prorſum & ante ſe, poſteriora retrorſum & pone flectunt: itaque curvaturæ poplitum inter ſe ſunt obverſæ. Ariſtot. pag. 152.

11. *Suffraginum artus.*] Mallem dixiſſet, ſuffragines artuum: ut Philoſophus, loc. cit. qui τὰς κάμψεις τῶν κώλων, *crurum plicaturas* dixit.

12. *In averſum.*] Hoc eſt, pone, ſive retrorſum flectunt, εἰς τοὔπισθεν.

Sect. CII. 1. *Et cubita contraria.*] Utraſque artuum inflexiones inter ſe contrarias habet: nam brachia retro flectit, crura antrorſum. Ariſtot. pag. 154.

2. *Item urſis.*] Nam & in his genua, ſeu pars genuum infima, (ſunt qui talum vocent:) retrorſum flectitur: cubita, ſeu pars infima cubiti, quam alii carpum appellitant, antrorſum. Vide Anatomicos Pariſienſes, in Urſi Anatome.

3. *Et ſimiarum.*] Ut dictum eſt, ſect. 100.

4. *Ova parientibus.*] In quibus & teſtudinum genera omnia cenſeri oportet. Hæc priora genua flectunt retrorſum: poſteriorum, quæ geminis conſtant articulis, alterum prorſum, alterum pone flectunt.

5. *Crura his obliqua.*] Pauliſper in latus inclinata, μικρὸν εἰς τὸ πλάγιον παρεγκλίνοντα. Ariſtot. pag. 153.

6. *Sic & multipedibus.*] Araneis, muſcis, apibus. Ariſt. loc. cit.

7. *Præterquam noviſſima.*] Salientibus, inquit, multipedibus, ut araneo, & locuſtæ, noviſſima crura, hoc eſt, poſtrema, minus obliqua ſunt: recta enim oportet eſſe, quorum niſu vibrare ſe ad ſaltum queant: idcirco & longiora videntur. Quam ob rem Ovidius, lib. 15. Metam. verſ. 377.

Crura dat: utque eadem ſint longis ſaltibus apta,
Poſterior partes ſuperat menſura priores.

8. *Suffragines.*] Crurum flexuras. Τὰ μὲν σκέλη εἰς τὰ ὄπισθεν κάμπτει. Ariſt. pag. 155.

Sect. CIII. 1. *Buccarum inanitas.*] Os femoris inferiore ſui parte ad genua gemino capite tibiæ ſinus intrat: inter ea capita pone rotulam, ſive molam, qua genu conſtat, ſpatium eſt amplum latitudine pollicis: per quod vaſa nervique ad crura tranſeunt: ſuntque ob convulſionem in hac parte periculoſa vulnera. Hoc ſpatium ob ſimilitudinem quamdam, buccarum inanitatem vocat: quaſi buccas inflatas cavitate referat: ſeu capita illa duo buccarum ſint veluti receſſus, & protuberationes quædam.

2. *Antiquis Græciæ.*] Exprimitur ille mos ab Homero, Iliad. 1. verſ. 501.

Καί ῥα πάροιθ᾽ αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων
Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ᾽ ἄρ᾽ ὑπ᾽ ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα.
Ipſo in conſpectu ſedit, lævaque prehendens
Molle genu, dextra mulcebat ſupplice mentum.

3. *Eſt in aure.*] Hinc aurem vellere, pro admonere, dictum. Virgilius:

Mihi Cynthius aurem
Vellit, & admonuit.

4. *Anteſtamur.*] Teſtes præſentes appellamus. Anteſtationis mos hic antiquus: Cum quis vadatus non pareret, alicujus e præſentibus, quem teſtem cupiebant eſſe, aurem tangebant, rogabant an anteſtari liceret: quo conceſſo, voce hac *Memento* a teſte petebant, ut meminiſſet alterum in jus vocatum noluiſſe ſequi. Vide Acronem & Porphyrionem in illud Horatii, *Licet anteſtari*, lib. 1. Satyr. 9. Hoc e XII. tabulis fragmentum adducit Porphyrio: SI. IN. IVS. VOCATIO. FVAT. ANTESTAMINO. I. F. AVREM. CAPITO. ANTESTATI. Vellicabatur autem auris, ut editi a ſe edendive teſtimonii memoriam vel ſic aſſervarent. Hinc ea forte apud nos recepta loquendi formula: *ſe faire tirer l'oreille pour dire quelque choſe.* In lege Ripuariorum, tit. 60. §. 1. *aures torqueri & alapas dari teſtibus* ſolitas legimus: In lege Bajvvar. tit. 15. cap. 2. *teſtes per aurem tractos.*

5. *Nemeſios.*] Subintellige locus.

6. *Capitolio.*] In Capitolio fuiſſe Nemeſios ſimulacrum innuit, quod & ipſe prodit apertius, lib. XXVIII. ſect. V.

7. *A diis recondentes.*] Veniam taciti expoſcentes, digito ibi condito, ſi quis imprudentibus nobis ſermo exciderit.

Sect. CIV. 1. *Varices.*] Varix venæ dilatatio eſt, ſanguinis melancholici copia diſtentæ, atque turgentis.

2. *Mulieri raro.*] Hac ætate frequentius quam viris.

3. *Extrahi.*] Subintellige varices, venæ ſectione adhibita.

4. *Unum hominum.*] Quia primus, & illo quidem tem-

CV. Omnia animalia [1] a dextris partibus incedunt, [2] ſiniſtris incubant. Reliqua, ut libitum eſt, gradiuntur. [3] Leo tantum & camelus pedatim, hoc eſt, ut ſiniſter pes non tranſeat dextrum, ſed ſubſequatur. [4] Pedes homini maximi, feminis tenuiores in omni genere. Suræ homini tantum, [5] & crura carnoſa. Reperitur apud auctores quemdam in Ægypto [6] non habuiſſe ſuras. [7] Vola homini tantum, exceptis quibuſdam. Namque & hinc cognomina inventa, [8] Planci, [9] Plauti, [10] Scauri, [11] Panſæ: ſicut a cruribus [12] Vari, [13] Vaciæ, [14] Vatinii: quæ vitia & in quadrupedibus. [15] Solidas habent ungulas, quæ non ſunt cornigera: igitur pro his telum ungula ineſt illis. [16] Nec talos habent eadem. At quæ biſulca ſunt, habent: [17] Iidem digitos habentibus non ſunt: [18] neque in prioribus pedibus omnino ulli. [19] Camelo tali ſimiles bubulis, ſed minores paulo. Eſt enim biſulcus [20] diſcrimine exiguo pes imus, [21] veſtigio carnoſo, ut urſi: qua de cauſa in longiore itinere [22] ſine calciatu fatiſcunt.

CAP. XLIV. CVI. Ungulæ veterino tantum generi renaſcuntur. [1] Sues in Illyrico quibuſdam locis ſolidas habent ungulas. [2] Cornigera fere biſulca. Solida ungula, & [3] bicorne nullum. [4] Unicorne [5] aſinus tantum Indicus: unicorne & biſulcum, [6] oryx. [7] Talos aſinus Indicus unus ſolidipedum habet. [8] Nam ſues ex utroque genere exiſtimantur, [a] ideo fœdi

INTERPRETATIO.

a *Ideo fœdi.*] Ideo deformes ſuum tali ſunt.

NOTÆ.

pore ſolus fuit. Sed & fecere poſtea alii, ut Cicero docet, lib. 2. Tuſc. pag. 360. *At vero*, inquit, *C. Marius, ruſticanus vir, ſed plane vir, cum ſecaretur, principio vetuit ſe alligari, nec quiſquam ante Marium ſolutus dicitur eſſe ſectus. Cur ergo poſtea alii? Valuit auctoritas*: &c. Refert hoc quoque Plutarchus in Mario. Modum ſectionis docet Ægineta, lib. 6. cap. 82. Geminam curandi rationem, Celſus, lib. 7. cap. 31.

Sect. CV. 1. *A dextris partibus.*] Omnibus incedendi initium a dextra parte eſt, ἡ δ' ἀρχὴ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν πᾶσι, Ariſtot. lib. 2. hiſtor. animal. cap. 4. pag. 156. Dextrum certe pedem aliquando priorem movent omnia. In choreis quidem ſiniſtrum movemus primo pedem: non ut naturæ adverſemur, ſed ut didiciſſe aliquid ab arte videamur. Sunt tamen qui etiam choreas dextrorſum ducant, pedemque dextrum producant priorem.

2. *Siniſtris.*] Libentius nempe, quam dextris, Ariſtot. ſect. 7. problem. 5. pag. 715. Elephantus tamen in alterutrum latus incubat: fetæ canes frequentius quadratæ jacent: item leones.

3. *Leo tantum &c.*] Hæc iiſdem verbis Philoſophus, lib. 2. hiſtor. animal. cap. 4. pag. 157.

4. *Pedes homini maximi.*] Proportione molis: & merito, ſolus enim erectus eſt. Philoſ. lib. 4. de part. anim. cap. 10. pag. 1038.

5. *Et crura carnoſa.*] Crurum nomine femur plerumque & tibia continentur. Ea vis Græcæ quoque appellationis σκέλος· Ariſtot. loc. cit. pag. 1037. Ἔτι δὲ τὰ σκέλη ὁ μὲν ἄνθρωπος σαρκώδη, καὶ μηροὺς καὶ κνήμας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ἄσαρκα ἔχει, οὐ μόνον τὰ ζωοτόκα, ἀλλ' ὅσα σκέλη ἔχει τῶν ζώων. νευρώδη γὰρ ἔχει καὶ ὀστώδη, καὶ ἀκανθώδη. *Crura etiam homini, femore ſuraque carnulenta ſunt: cum cetera animalia, non modo vivipara, verum etiam quæcumque cruribus conſtant, vacua carne hæc habeant: nervoſa enim, oſſulenta, ſpinoſa, rigida.* Albertus, lib. 2. pag. 100. *Solus autem homo habet inter animalia nota tibias carnoſas.*

6. *Non habuiſſe ſuras.*] Sed tibias ſine carne, ἀσάρκας κνήμας.

7. *Vola homini.*] Feſtus: *Vola veſtigium medii pedis concavum. Sed & palma manus vola dicitur.*

8. *Planci.*] Plautiæ familiæ, & Munatiæ cognomen. Feſtus: *Plancæ tabulæ planæ, ob quam cauſam Planci appellantur, qui ſupra modum pedibus plani ſunt.*

9. *Plauti.*] Feſtus in Fragm. *Ploti appellati ſunt Umbri, quod eſſent pedibus planis: unde ſoleas dimidiatas, quibus utuntur in venando, quo planius pedem ponerent, vocant ſemiplotia. Et ab eadem cauſa M. Accius Poëta, quia Umber Sarſinas erat, a pedum planitie initio Plotus, poſtea Plautus cœptus eſt dici.*

10. *Scauri.*] Æmiliorum, & Aureliorum, aliorumque cognomen. Scaurum Horatius, lib. 1. Satyr. 3. verſ. 7. ait eſſe *pravis fultum male talis.* Gloſſæ: Scaurus, σκελλὸς, στρεβλόπους. Σκελλὸς idem porro ac perverſus. Heſychius: Σκελλὸν, διεστραμμένον.

11. *Panſæ.*] Panſæ dicebantur, qui pedibus erant panſis ſive paſſis, a *pando*: ut Planci, qui planis. Cognomen id familiarum Romanarum fuit, Apuleïæ, Serviliæ, Seſtiæ, Vibiæ.

12. *Vari.*] *Varum diſtortis cruribus*, inquit Horatius, loc. cit. Feſtus, verbo *Valgos. Vari dicuntur incurva crura habentes.* Notus eſt Quintilius Varus, qui cæſis legionibus Auguſti principatu in Germania periit. Cognomen idem præterea fuit Vibiæ genti. Martialis, lib. 2. Epigr. 35. *ad Phœbum varum*:

Cum ſint crura tibi ſimulent quæ cornua Lunæ, &c.

13. *Vaciæ.*] Ita id nomen a Varrone ſcribitur, lib. 8. de ling. pag. 103. Idem lib. 2. rei ruſt. cap. 9. ubi de canibus loquitur: *Sint cruribus rectis*, inquit, *ac potius varis, quam vaciis.* Nempe Varus eſt, cui crura extrorſum contorta: Vacia, cui introrſum. Hinc Q. Marcius Rex Vacia cognominatus, Ciceronis & Catilinæ temporibus. Hinc P. Servilius Vacia, Iſauricus poſtea appellatus, poſt Iſauros domitos.

14. *Vatinii.*] Ita Reg. 1. 2. Pariſ. &c. Parm. *Vatieni.* Diverſa hæc duo ſunt Romanarum familiarum nomina. Quæ vis utrique voci ſubſit, non liquet.

15. *Solidas habent.*] Ariſt. lib. 4. de part. anim. cap. 10. pag. 1037.

16. *Nec talos.*] Ariſt ibid.

17. *Iidem digitos habentibus.*] Digitatis animalibus tali non ſunt. Ariſt. loc. cit. pag. 1038. Vide ſect. ſeq.

18. *Neque in prioribus.*] Sed in poſterioribus tantum. Cauſam affert Ariſt. pag. 1037.

19. *Camelo tali.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 6. pag. 164.

20. *Deſcrimine exiguo.*] Fiſſura ungulæ haud admodum lata: quanta eſt fere bovi.

21. *Veſtigio.*] Pedis planta carnoſa velut urſis. Ὁ δὲ ποὺς ἐστι κάτωθεν σαρκώδης, ὥσπερ καὶ οἱ τῶν ἄρκτων. Ariſt. pag. 165. Solinus, cap. 49. pag. 76. *veſtigia* cameli *carnulenta* dixit.

22. *Sine calciatu.*] Quam ob cauſam, inquit Philoſ. loc. cit. in bellicis expeditionibus, carbatinis calciantur, cum ipſis pes dolet. Eſt autem καρβατίνη, vile & ruſticum calciamentum, una ſuppactum ſolea.

Sect. CVI. 1. *Sues in Illyrico.*] Et in Pæonia, & aliis, locis, ex Antigono Caryſtio, hiſt. mirab. cap. 72. ipſoque Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 7. pag. 167. Etiam & in Macedonia, ut ſcribit auctor libri de Mirab. Auſcult. pag. 1155. Et in Flandria juxta mare, teſte Alberto M. lib. 2. de animal. tract. 1. cap. 2. pag. 100.

2. *Cornigera.*] Ariſt. loc. cit. pag. 168. & lib. 3. de part. anim. cap. 2. pag. 1001.

3. *Et bicorne.*] Ariſt. locis cit.

4. *Unicorne.*] Subintellige, idemque ſolida ungula præditum: idcirco enim ſtatim ſubjicit, *unicorne & biſulcum, oryx*: & ante præmiſit, *ſolida ungula & bicorne, nullum.*

5. *Aſinus tantum Indicus.*] Hoc unicornis, ſeu monocerotis aſini genus prolixe deſcribitur a Cteſia in Indicis, apud Photium in Bibl. cod. LXXIV. pag. 153. Cteſiam ſecuti deinde Ariſt. locis citatis, Ælianus lib. 4. hiſt. anim. cap. 52. Quidquid tamen veteres aut recentiores de monocerote ſolidipede narrant, pro figmento habendum pronunciat Samuel Bochartus, parte 1. de anim. lib. 3. cap. 27. pag. 952. idque plurimis evincere nititur argumentis, ſane ſatis idoneis.

6. *Oryx.*] De oryge diximus, lib. 8. ſect. 79.

7. *Talos aſinus.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 7. pag. 168. & ante illum Cteſias loc. cit.

8. *Nam ſues.*] Nam quod ſuibus, inquit, proprie talus non eſt, ἀστράγαλος, ſed aliquid tamen ſimile, illud in cauſa eſt, quod in utroque genere cenſetur: ſunt enim & ſolidipedes, & biſulcæ ſues: ideoque talos habent fœdos ac deformes. Ariſt. loc. cit. At ſcimus tamen experimento, id quod in ſuibus tali vicem habet, ab aliis talis, cu-

earum. [9] Hominem qui exiſtimarunt habere, facile convicti. [10] Lynx tantum digitos habentium, ſimile quiddam talo habet: leo etiamnum [11] tortuoſius. Talus autem rectus eſt in articulo pedis [12] ventre eminens concavo, in vertebra ligatus.

CVII. [1] Avium aliæ digitatæ, aliæ palmipedes, aliæ inter utrumque diviſis digitis [2] adjecta latitudine. [3] Sed omnibus quaterni digiti, tres in priore parte, [4] unus a calce. [5] Hic deeſt quibuſdam longa crura habentibus. [6] Iynx ſola utrimque binos habet. Eadem linguam [7] ſerpentium ſimilem in magnam longitudinem porrigit. Collum circumagit [8] in averſum. [9] Ungues ei grandes, ceu gracculis. Avium quibuſdam gravioribus, in cruribus [10] additi radii: [11] Nulli uncos habentium ungues. [12] Longipedes porrectis ad caudam cruribus volant: quibus breves, contractis [13] ad medium. Qui negant volucrem ullam ſine pedibus eſſe, confirmant & apodas habere, [14] & hirundinem, & drepanin, in eis quæ rariſſime apparent. Viſæ jam etiam ſerpentes [15] anſerinis pedibus. CAP. XLVII.

CVIII. [1] Inſectorum pedes primi longiores, duros habentibus oculos, ut ſubinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in muſcis. [2] Quæ ex his noviſſimos habent longos, ſaliunt: ut locuſtæ. [3] Omnibus autem his ſeni pedes. Araneis quibuſdam prælongi [4] accedunt bini. Internodia ſingulis terna. Octonos & marinis [5] eſſe diximus, polypis, ſepiis, loliginibus, cancris, qui brachia [6] in contrarium movent, pedes in orbem, aut in obliquum. Iiſdem ſolis animalium [7] rotundi. Cetera binos pedes duces habent: [8] cancri tantum, quaternos. Quæ hunc numerum pedum exceſſere terreſtria, ut pleriqùe vermes, non infra duodenos habent, aliqua vero [9] & centenos. [10] Numerus pedum impar nulli eſt. Solidipedum crura ſtatim juſta naſcuntur menſura: poſtea [11] exporrigentia ſe verius, quam creſcentia. Itaque in infantia ſcabunt aures poſterioribus: quod addita ætate non queunt: [12] quia longitudo ſuperficiem corporum ſolam ampliat. Hac de cauſa inter initia paſci, niſi ſubmiſſis genibus, non poſſunt: nec uſque dum cervix ad juſta incrementa perveniat. CAP. XLVIII. * Pumilionum genus in omnibus animalibus eſt, atque etiam [13] inter volucres. * CAPUT XLIX.

NOTÆ.

juſmodi ſunt in ovibus, nec figura, nec loco, nec ſitu differre.

9. *Hominem.*] Ariſtoteli Plinioque talus ſive ἀστράγαλος non is eſt, quem in imo pede vel uſus vulgi, vel aliorum auctoritas, ut agnoſceremus, extorſit, non in homine ſolum, ſed & in aliis quoque: & calcem, ſive calcaneum plerumque appellamus, quam Græci πτέρνην dixerunt. Talus Ariſtotelicus inter duos artus locum habet: os eſt inter cruris poſterioris radium, & os coxæ. Cujuſmodi illud ſit, mox cum Plinio deſcribemus. Id interim ineſſe homini, merito, ut & Ariſtoteles loc. cit. pernegat. Malleoli quoque qui humano pedi inhærent, non in ſuffragine, ubi talum Philoſophus locat, ſed in laterum vertebra inſeruntur.

10. *Lynx tantum.*] Ariſt. loc. cit.

11. *Tortuoſius.*] Anfractuoſum, quales effingunt labyrinthos, inquit Philoſ. loc. cit. ὁ δὲ λέων, οἷόνπερ πλάττουσι λαβυρινθῶδες.

12. *Ventre eminens concavo.*] In eo, inquit, articulo, qua oſſi pedis os coxæ committitur, os eſt, in quadrupedibus biſulcis, quem talum vocant: id duas præcipuas facies habet: unam ventroſam, ſeu eminentem: alteram concavam, ſive ſubſidentem ex adverſo illius.

Sect. CVII. 1. *Avium aliæ.*] Vide quæ diximus ſuperiore libro ſect. 13.

2. *Adjecta latitudine.*] Addita citra digitos latitudine aliqua, ceu volæ ſpecie quadam, & palmæ.

3. *Sed omnibus.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. anim. cap. 15. pag. 209. Nihilominus ſtruthocamelum eximi ab hac hiſtoria oportuit: biſulcus enim eſt: ut idem Philoſ. animadvertit, lib. 4. de part. anim. cap. 12. pag. 1043. Niſi forte beſtiarum generi potius, ut Plinius ait lib. 10. ſect. 1. quam volucrum, adſcribatur.

4. *Unus a calce.*] Calcanei vice, ἀντὶ πτέρνης. Ariſt. lib. 2. hiſt. pag. 209.

5. *Hic deeſt quibuſdam.*] Ut ſtruthioni Africano, & phœnicoptero Aldrovandi, lib. 20. Ornithol. pag. 322. Nec anſeres quoque ullum digitum pone habent.

6. *Iynx.*] Ἴυγξ eſt quam Galli *Torcou*, Gaza *Torquillam* vocat, quod aſſidue cervicem collumque contorqueat. Bellon. lib. 6. cap. 18. A ſono apud Græcos nomen invenit: eſt enim ἰύζειν *ſtridere.*

7. *Serpentium ſimilem.*] Hoc eſt, ſerpentium more arbitratu ſuo nunc porrigit, nunc contrahit. In motu ſolo linguæ & exſerendi modo ſimilitudo eſt: in figura, diſparitas. Habent enim ſerpentes planam & bifidam, ad lori ſecti modum: Iynx acutam & teretem. Hanc illa profert tamquam e vagina, ut illectis ejus ope formicis vitam alat.

8. *In averſum.*] In tergum, cetero corpore immobili, collum circumagit, quemadmodum & angues: περιστρέφει τὸν τράχηλον εἰς τοὔπισω, τοῦ λοιποῦ σώματος ἠρεμοῦντος, καθάπερ οἱ ὄφεις. Ariſt. loc. cit.

9. *Ungues ei.*] Ariſt. loc. cit.

10. *Additi radii.*] Calcaria, τὰ πλῆκτρα καλούμενα ἐπὶ τοῖς σκέλεσιν, Ariſt. lib. 4. de part. anim. cap. 12. pag. 1042.

11. *Nulli uncos.*] Uncunguium avium nulli calcaria ſunt, ſive radii. Ariſt. loc. cit. ἅμα δ' οἱ αὐτοὶ οὐ γίνονται πλῆκτρα ἔχοντες, καὶ γαμψώνυχοι.

12. *Longipedes.*] Hæc Philoſophus totidem verbis, tum loc. cit. tum lib. 2. hiſt. anim. cap. 15. pag. 212.

13. *Ad medium.*] Ad ventrem, πρὸς τῇ γαστρί. Ariſt.

14. *Et hirundinem.*] Vide Notas & Emend num. CVIII.

15. *Anſerinis pedibus.*] Id pariter Ariſt. recitat, lib 1. hiſt. anim. cap. 6. pag. 48. Sed ex auditu tantum, in Æthiopia: λέγονται γὰρ εἶναί τινες ὄφεις τοιοῦτοι (δίποδες) περὶ Αἰθιοπίαν.

Sect. CVIII. 1. *Inſectorum.*] Ariſtotelica verba paraphraſis inſtar erunt. *Pedes priores*, inquit ille, lib. 4. de part. anim. cap. 6. pag. 1028. *nonnulla ex iis longiores ideo habent, ut quoniam propter oculorum duritiem non exquiſite cernant, cruribus iis longioribus abſtergant incidentem moleſtiam, atque arceant, quod & facere muſcas videmus, & apes.* Τοὺς δὲ πόδας τοὺς προσθίους μείζους ἔνια τούτων ἔχει, ὅπως διὰ τὸ σκληρόφθαλμα εἶναι, ἐπειδὰν οὐκ ἀκριβῶς τὴν ὄψιν ἔχῃ, τὰ προσπίπτοντα τοῖς προσθίοις ἀποκαθαίρουσι σκέλεσιν· ὅπερ καὶ φαίνονται αἵ τε μυῖαι, καὶ τὰ μελιττώδη τῶν ζώων.

2. *Quæ ex his noviſſimos.*] Poſteriores pedes.

3. *Omnibus autem.*] Ariſt. loc. cit.

4. *Accedunt bini.*] Ut ſint omnino octoni.

5. *Eſſe diximus.*] Libro 9. ſect. 44.

6. *In contrarium.*] Hoc eſt, brachia contra quam pedes, flectere ſolent: hos enim in cavum, illa in orbem, flectunt & circumagunt: eſt enim ad cibum capiendum admovendumque commodius. Ariſt. loc. cit. Κάμπτουσιν ἐναντίως ταύτας (χεῖρας) &c.

7. *Rotundi.*] Circinati, in orbem ducti.

8. *Cancri tantum.*] Hoc eſt, cancri ſoli. Ariſt. lib. 1. hiſt. anim. cap. 6. pag. 52. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῷα δύο τοὺς ἡγεμόνας ἔχει πόδας· ὁ δὲ καρκῖνος μόνος τῶν ζώων τέτταρας. *Reliqua quidem animalia binos pedes, quaſi duces habent ad ingrediendum: ſolus cancer, quatuor.*

9. *Et centenos.*] Centipedas, credo, intelligit, quibus innumera pedum copia nomen fecit. De his libro 29. ſect. 39.

10. *Numerus pedum.*] Hujus rei cauſam indagat Ariſt. ſect. 10. problem. 32. pag. 727.

11. *Exporrigentia ſe.*] Latitudine potius ac toroſitate extendentia ſe ſe, quam altitudine creſcentia.

12. *Quia longitudo.*] Quia incrementum affert ætas ſoli corporum ſuperiori parti, in longitudinem: altitudinem cruribus aut proceritatem nullam addit. Ita & Ariſt. lib. 4. de part. anim. cap. 10. pag. 1033.

13. *Inter volucres.*] De gallinis pumilionibus egimus, lib. 10. ſect. 77.

CIX. Genitalia maribus quibus eſſent retro, [1] ſatis diximus. Oſſea ſunt lupis, vulpibus, [2] muſtelis, viverris: [3] unde etiam calculo humano remedia præcipua. [4] Urſo quoque ſimul atque exſpiraverit, corneſcere aïunt. [5] Camelino arcus intendere, Orientis populis fidiſſimum. Nec non aliqua [6] gentium quoque in hoc diſcrimina, & ſacrorum etiam, citra perniciem amputantibus [7] Matris Deûm Gallis. [a] Contra mulierum paucis [8] prodigioſa aſſimilatio: ſicut [9] hermaphroditis utriuſque ſexus: quod etiam quadrupedum generi accidiſſe Neronis principatu primum arbitror. Oſtentabat certe hermaphroditas ſubjunctas carpento ſuo equas, in Treverico Galliæ agro repertas: ceu plane viſenda res eſſet, Principem terrarum inſidere portentis.

CX. Teſtes pecori armentoque ad crura decidui, [1] ſubus adnexi; delphino prælongi ultima conduntur alvo, & elephanto occulti. [2] Ova parientium lumbis intus adhærent: qualia ocyſſima in Venere. [3] Piſcibus ſerpentibuſque nulli, ſed eorum vice binæ ad genitalia [4] a renibus venæ. [5] Buteonibus terni. Homini tantum injuria, [6] aut ſponte naturæ franguntur: idque tertium ab hermaphroditis & ſpadonibus ſemiviri genus habent. [7] Mares in omni genere fortiores, præterquam in pantheris, & urſis.

CAP. L. CXI. [1] Caudæ, præter homines [2] ac ſimias, omnibus fere animal & ova gignentibus, pro deſiderio corporum: nudæ hirtis, ut apris: [3] parvæ villoſis, ut urſis: [4] prælongis ſetoſæ, ut equis. [5] Amputatæ lacertis & ſerpentibus renaſcuntur. [b] [6] Piſcium meatus gubernaculi modo regunt: atque etiam in dextram atque lævam motæ, ut remigio quodam impellunt. Lacertis inveniuntur & geminæ. Boum caudis [7] longiſſimus caulis, atque in ima parte hirtus. Idem aſinis longior quam equis, ſed ſetoſius veterinis. Leoni infima parte, ut bubus & ſorici: pantheris non item: vulpibus & lupis villoſus, ut ovibus, quibus procerior. Sues intorquent: canum degeneres ſub alvum reflectunt.

INTERPRETATIO.

a *Contra*] E contrario paucæ mulieres ſimilitudinem habent *cum pudendo virili, idque* non ſine oſtento.
b *Piſcium.*] Piſcium natatus regunt eorum caudæ gubernaculi modo.

NOTÆ.

Sect. CIX. 1. *Satis diximus.*] Libro ſuperiore, ſect. 83.

2. *Muſtelis, viverris*] Hæc Ariſt. lib. 2. hiſt. anim cap. 9. pag. 182. Muſtela γαλῆ, *une Belette.* Viverra ἴκτις, *un Furet*, ut quidem pleriſque videtur. Malunt alii Græcorum ἰκτίδα muſtelam ſilveſtrem interpretari, quod genus eſt domeſticis haud multum abſimile. Ἴκτις enim mella populatur: viverra ſic odit, ut eo guſtato pæne intereat. Albertus tamen, lib. 22. de anim. tract. 2. cap. 1. pag. 598. de viverra, ſive furunculo hæc accepit: *Furonem*, inquit, *vel furunculum, Gallici furettum vocant .... Eſt autem hoc animal medicinale, ut dicunt. Virga enim furonis maſculi magnæ utilitatis eſt eis qui patiuntur in veſica, & eis qui guttatim & cum difficultate mingunt, ſi teratur ex eo uncia*, &c.

3. *Unde etiam.*] Raſa tritaque ἰκτίδος genitalia, eſſe laborantibus urinæ difficultate remedium, prodidit Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 9. pag. 1027. Itemque auctor libri Mirab. Auſcult. pag. 1151.

4. *Urſo quoque.*] Etiam viventi oſſeum τὸ αἰδοῖον eſſe, ut & lupo, ſciuro, muſtelæ, cani, aliiſque quibus os ineſt in extremo eo, aïunt Anatomici recentiores, in Anatomica Deſcriptione Urſi, pag. 97.

5. *Camelino.*] Ariſtotelica oratio planior, lib. 5. hiſt. anim. cap. 2. pag. 524. Cameli genitale ejuſmodi nervi natura conſtat, ut etiam ad arcus uſum pro funiculo interpolent. Τὸ δ᾽ αἰδοῖον ἔχει ὁ κάμηλος νευρῶδες οὕτως, &c.

6. *Gentium quoque.*] Ut Judæorum, Arabum, ac Mahumetanorum.

7. *Matris Deûm Gallis.*] De hoc ritu iterum libro 35. ſect. 46.

8. *Prodigioſa aſſimilatio.*] Ad ſimilitudinem fere maſculi genitalis, productiore nympha, ad binos, ternoſve digitos: uti Sennertus explicat, lib. 3. Practicæ, part 9. cap. 13. pag. 607.

9. *Hermaphroditis.*] De his egimus libro ſeptimo, ſect. 3.

Sect. CX. 1. *Subus annexi.*] De ſubus, delphino, & elephanto eadem Philoſ. tradit. lib. 3. hiſt. anim. cap. 1. pag. 287. De elephanto idem rurſum, lib. 2. cap. 9. pag. 179.

2. *Ova parientium.*] Ariſt. lib. 4. de part. anim. cap. 12. pag. 1043. & lib. 3. hiſt. cap. 1. pag. 288.

3. *Piſcibus &c.*] Ariſt. lib. 4. de part. cap. 13. pag. 1045. & lib. 2. hiſt. cap. 16. pag. 216. Delphinos interim, de quibus ſupra, vituloſque marinos ab eo numero excipi neceſſe eſt: ſunt enim hi teſtibus præditi. Vipera quoque mas, non duos modo, ſed quatuor teſtes, geminumque τὸ αἰδοῖον habet, quod ut ceteri mares, immittit in feminam: ut quidem recentiorum anatomica inſpectione nuperrime deprehenſum eſt.

4. *A renibus venæ.*] Hoc eſt, ab eo loco ubi renes eſſent, ſi renes piſcibus natura conceſſiſſet. Carent enim renibus piſces. Venas autem appellat meatus duos, quos illi habent tum ad excrementa alia, tum ad ſemen quoque exigendum: τοὺς πόρους Philoſophus vocat, lib. 3. hiſt. anim. cap. 1. pag. 288. Hos genitali ſucco impleri ait coïtus tempore, & lacteum humorem emittere. Huic veterum hæreſi, quam proxime confutavimus, adſtipulatur Albertus quoque, lib. 2. de anim tract. 2. cap. 3. pag. 116. *Serpentum*, inquit, *genera non habent omnino teſticulos; ſed habent duas vias, ſicut canales, deſcendentes a loco diaphragmatis, uſque aliquantulum ſupra anum*, &c.

5. *Buteonibus terni.*] Buteonum hac parte ſimilem natum eſſe cum tribus teſticulis Philippum Heſſum Lantgravium, Thuanus ſcribit in hiſt. Et Franc. Philelphum Rhodiginus lib. 17. cap. 12. pag. 783. Aïunt phyſiologi eſſe hujuſcemodi homines ſalacitatis immodicæ. Contra Syllam & Cottam uno tantum præditos fuiſſe legimus in Pandectis, lib. 49. tit. 17. *de re militari*, ex Arriano JC.

6. *Aut ſponte.*] *Qui de matris utero ſic nati ſunt.* Matth. 19. Talis exſtitit Dorotheus Antiochenus Præſul, Aureliano Principi gratiſſimus, Euſebio quidem teſte.

7. *Mares in omni &c.*] Habet id Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 1. pag. 995. Negat tamen Albertus, lib. 8. de animal. tract. 1. cap. 1. pag. 245. urſam feminam tanto tempore in pugna perſtare, quanto marem. *In avibus item*, inquit, *feminæ rapacium avium omnium, quæ uncoſos habent ungues, fortiores ſunt, & majores corpore, quam mares*, &c. De pantheris ſubſcribit Ariſtoteli, Plinioque, Ælianus, lib. 4. hiſt. anim. cap. 48.

Sect. CXI. 1. *Caudæ.*] Habet hæc & Ariſt. lib. 4. de part. anim. cap. 10. pag. 1037.

2. *Ac ſimias.*] In his tamen caudæ veſtigium ineſt, quam vix oculis deprehendas quidem, tactu tamen ſubeſſe intelligas: quam ſi attrectare tentes, prompta miraque celeritate ſe ſe illæ ſubtrahunt, ridiculaque indignatione læſas præ ſe ferunt.

3. *Parvæ &c.*] Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 14. pag. 994.

4. *Prælongis.*] Subintellige corporibus. Omnia miſcent, qui *prælongæ ſetoſis*, contra librorum omnium fidem legunt.

5. *Amputatæ.*] Ariſt. lib. 2. hiſt. animal. cap. 20. pag. 278.

6. *Piſcium meatus.*] Varios in natando flexus.

7. *Longiſſimus caulis.*] Στόλον Ariſtot. vocat, lib. 2. de part. animal. cap. 14. pag. 994. ubi brevibus pilis caudas eſſe inſtructas ait, quarum eſt tenor ſeu caulis longior, ut in bubus evenit: contra longioribus, quarum eſt brevior, ut in equis.

CXII. [1] Vocem non habere, niſi quæ ſpirent, Ariſtoteles putat. Idcirco & inſectis ſonum eſſe, non vocem, intus [2] meante ſpiritu, & incluſo ſonante. Alia murmur edere, ut apes. Alia cum tractu ſtridorem, ut cicadas. Recepto enim ut duobus [3] ſub pectore cavis ſpiritu, mobili occurſante membrana intus, attritu ejus ſonare. [4] Muſcas, apes, & ſimilia cum volatu & incipere audiri & deſinere. Sonum enim attritu & [5] interiore aura, non anima, reddi. [6] Locuſtas pennarum & feminum attritu ſonare, creditur ſane. Item aquatilium [7] pectines ſtridere, cum volant: [8] mollia, & [9] cruſta intecta, nec vocem nec ſonum ullum habere. [10] Sed & ceteri piſces, quamvis pulmone & arteria careant, non in totum ſine ullo ſono ſunt. Stridorem eum dentibus fieri cavillantur. Et is [11] qui caper vocatur, in Acheloo amne, grunnitum habet, & alii [12] de quibus diximus. [13] Ova parientibus ſibilus, ſerpentibus longus, teſtudini abruptus. Ranis ſonus ſui generis, [14] ut dictum eſt, (niſi ſi & in his ferenda dubitatio eſt,) qui mox in ore concipitur, non in pectore. Multum tamen in iis refert & locorum natura. [15] Mutæ in Macedonia traduntur, [16] muti & apri. [17] Avium loquaciores quæ minores, & circa coïtus maxime. Aliis in pugna vox, ut coturnicibus: aliis [18] ante pugnam, ut perdicibus: aliis cum vicere, ut gallinaceis. Iiſdem ſua maribus: aliis eadem ut feminis, ut luſciniarum generi. Quædam toto anno canunt, quædam certis temporibus, ut in ſingulis [19] dictum eſt. [20] Elephas citra nares ore ipſo, ſternutamento ſimilem elidit ſonum: per nares autem, tubarum raucitati. [21] Bubus tantum feminis vox gravior: in omni alio genere exilior, quam maribus: [22] in homine etiam caſtratis. Infantis in naſcendo nulla auditur, [23] antequam totus emergat utero. Primus ſermo anniculo eſt. Semeſtris locutus eſt [24] Crœſi filius in crepundiis: [25] quo prodigio totum id concidit regnum. [26] Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur [27] quatuordecim annis. [28] Eadem in ſenecta exilior: neque in alio animalium ſæpius mutatur. Mira præterea ſunt de voce digna dictu. In theatrorum [29] orcheſtris, ſcobe aut arena ſuperjecta [30] devora- CAP. LI.

NOTÆ.

Sect. CXII. 1. *Vocem non habere.*] Quæ deinceps ſequuntur, uſque ad ea verba, *Ranis ſonus ſui generis*, &c. ea totidem plane verbis habet Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. 9. pag. 489. Vide Notas & Emend. num. CIX.

2. *Meante ſpiritu.*] Admiſſo extrinſecus adveniente aëre, eoque motu membranæ incluſo, & intercepto.

3. *Sub pectore cavis.*] Recepto aëre cavis duobus quæ ſunt circa ventrem, τοῖς ἐντὸς τοῖς περὶ τὴν κοιλίαν. Ariſt. pag. 490.

4. *Muſcas, apes.*] Vide Notas & Emend. num. CX.

5. *Interiore aura.*] Interius recepto aëre, non emiſſo. Non edunt ſonum, qui habeat principia motus in ſeipſis.

6. *Locuſtas.*] Ariſtot. pag. 489. ἀκρίδας, locuſtas terreſtres.

7. *Pectines.*] Et marinæ hirundines. Ariſt. pag. 490.

8 *Mollia.*] Sepiam, loliginem, polypum.

9. *Cruſta intecta.*] Μαλακόστρακα, ſquillas, locuſtas, cancros.

10. *Sed & ceteri.*] Ariſt. pag. 489.

11. *Qui caper vocatur.*] Græcam vocem Κάπρος Latina inflexione donat. Alii aprum dicere ſatius putarent. Habet hæc quoque Ariſtot. loco cit. Etſi fluviatilis, Acheloique incola, piſcis hic dicatur, eſſe tamen eumdem cum porco marino arbitror, cui grunnitum, cum capitur, Apion quoque attribuit apud Plin. lib. 32. ſect. 9. Is κάπρος, & καπρίσκος, & χοῖρος dicitur.

12. *De quibus diximus.*] Libro 9. ſect. 7.

13. *Ova parientibus.*] Quæ ova pariunt, alia ſibilum productiorem, ut ſerpentes: alia brevem mittunt, ut teſtudines: ὅσα μὲν ᾠοτόκα ἐστὶ .... τὰ μὲν συριγμὸν, ὥσπερ οἱ ὄφεις· τὰ δὲ σιγμὸν μικρὸν, ὥσπερ αἱ χελῶναι. Ariſtot. pag. 491.

14. *Ut dictum eſt.*] Sect. 65. hujus libri.

15. *Mutæ.*] Aquarum fortaſſis nimia frigiditate, ut diximus lib. 8. ſect. 83.

16. *Muti & apri.*] Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 35. Ἄφωνοι ἐν Μακεδονίᾳ ὗς.

17. *Avium loquaciores.*] Ariſtot. pag. 494. eadem plane, totidemque verbis, de vocum diſcrimine in avibus ſcribit.

18. *Ante pugnam.*] Cum pugnam ineunt, provocantes, ut perdices. Ariſt. pag. 494.

19. *Dictum eſt.*] Toto libro ſuperiore.

20. *Elephas citra nares.*] Ex ore, non ex naribus proficiſcente ſpiritu conflatam dat vocem, ἄνευ μὲν τῶν μυκτήρων, αὐτῷ τῷ στόματι πνευματῶδες, ὥσπερ ὅτ' ἄνθρωπος, ἐκπνέει καὶ λαλεῖ, &c. Ariſt. pag. 498.

21. *Bubus tantum.*] Ariſt. lib. 4. hiſt. anim. cap. XI. pag. 512. Cauſam ejus rei profert Albertus M. lib. 19. de animal. cap. 9. pag. 537.

22. *In homine etiam.*] Neque in homine modo, ſed & in aliis animalibus, in quibus cum ars mutet naturam, mutat & naturæ vim: ſi marem mutat in feminam, in feminæ quoque mutabit affectus. Boves igitur, quam tauri, gravius mugiunt. In alterius vero generis animalibus, acutius caſtrata. Hæc Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 13. pag. 559.

23. *Antequam totus.*] Etiam capite exſtante, cum ægre prodit, ac reliquum corpus intus habet: tunc enim pectus maxime, & pulmo laborat: & ipſe nihil aliud quam exire nititur. Prodidit eadem Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 13. pag. 844.

24. *Crœſi filius.*] Alterum hunc Crœſi filium fuiſſe conſtat ab eo, quem Herodotus, lib. 1. Clio, num. 85. pag. 36. ceterique ſcriptores referunt, Sardibus captis, cum hoſtis in Crœſum ſtricto gladio irrueret, exclamaſſe, ἄνθρωπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον, *ne Crœſum interfice.* Nec ſane pauca, neque exigua alterum ab altero ſigna ſecernunt. Ille enim adulta jam ætate fuit, teſte Herod. Nicol. Damaſc. in Excerpt. pag. 456. Gellio, lib. 5. cap. 9. pag. 351. aliiſque: Plinianus hic ſemeſtris tantum, atque in crepundiis. Ille Sardibus jam captis fatus: iſte antequam regnum concideret, &c. Vide Tullium, lib. 1. de Divin. pag. 205.

25. *Quo prodigio.*] Id vero ſine prodigio, quemadmodum accidat aliquando, docet Ariſt. ſect. XI. problem. 27. pag. 739.

26. *Qui celerius fari.*] Hujus rei cauſam inveſtigat Fortun. Licetus, lib. 3. de quæſitis per epiſt. pag. 209. Forte in cauſa eſt præcipua cerebri caliditas, cujus vi abſumpto celeriter humore ſuperfluo, eloqui citius incipiunt. Debili contra crurum colore humiditatem nimiam lentius concoquente, haud ſatis ea ad progrediendum firma redduntur.

27. *XIV. annis.*] Tum ſane mutatur in aſperiorem ſonum, inæquabilioremque vocem: ἐν τοῖς ἔτεσι τοῖς δὶς ἑπτά. Ariſt. lib. 7. hiſt. anim. cap. 1. pag. 790.

28. *Eadem in ſenecta.*] Homini nimirum: nam canibus, ac forte aliis animantibus ſeneſcentibus ingraveſcit. Ariſt. loc. cit. & lib. 5. hiſt. cap. 13. pag. 557.

29. *Orcheſtris.*] Orcheſtra, ab ὀρχοῦμαι, derivata vox, locus in ſcena fuit, in quo ſcenici artifices ſaltationes ſuas exercebant. Eſt etiam in Theatro locus, ubi ſua Senatores habebant ſubſellia. Pro tota theatri cavea id vocabulum uſurpari nunc a Plinio reor.

30. *Devoratur.*] Vox abſumitur, minorque ſentitur. Quærit Philoſophus, ſect. XI. problem. 25. pag. 739. quam ob cauſam paleis in orcheſtram ſparſis, chori vox minor ſentiatur: Διὰ τί ὅταν ἀχυρωθῶσιν αἱ ὀρχῆστραι, ἧττον οἱ χοροὶ γεγώνουσιν: An propter aſperitatem vox pavimento minus lævi occurrens, ut minus una, ita minor exſiſtit, quippe quæ minus continua ſit: quemadmodum etiam lux amplior reſplendet in lævibus, eo quod nihil impedimenti intervenit, quo interpelletur? &c.

tur, [31] & in rudi parietum circumjectu, [32] doliis etiam inanibus: [33] currit eadem concavo vel recto parietum ſpatio, quamvis levi ſono dicta verba ad alterum caput perferens, [34] ſi nulla inæqualitas impediat. Vox in homine magnam vultus habet partem. Agnoſcimus eam prius quam cernamus, non aliter quam oculis: totidemque ſunt eæ, quot in rerum natura mortales: & ſua cuique, ſicut facies. Hinc illa gentium, totque linguarum, toto orbe diverſitas: hinc tot cantus & moduli, flexioneſque. Sed ante omnia explanatio animi, quæ nos diſtinxit a feris, [35] inter ipſos quoque homines diſcrimen alterum æque grande, quam a belluis, fecit.

Cap. LII. CXIII. Membra animalibus agnata inutilia ſunt, ſicut ſextus homini ſemper digitus. Placuit in Ægypto nutrire portentum, binis & in averſa capitis parte oculis hominem, ſed iis non cernentem.

CXIV. Miror quidem Ariſtotelem non modo crediſſe præſcita vitæ eſſe aliqua in corporibus ipſis, verum etiam prodidiſſe. Quæ quanquam vana exiſtimo, nec ſine cunctatione proferenda, ne in ſe quiſque & auguria anxie quærat: attingam tamen, quæ tantus vir in doctrina non ſprevit. [1] Igitur vitæ brevis ſigna ponit raros dentes, prælongos digitos, plumbeum colorem, pluresque in manu inciſuras, nec perpetuas. Contra longæ eſſe vitæ incurvos humeris, & in manu una [2] duas inciſuras longas habentes, [3] & plures quam XXXII. dentes, auribus amplis. Nec univerſa hæc (ut arbitror) ſed ſingula obſervat, frivola, (ut reor) & vulgo tamen narrata. Addidit morum quoque aſpectus ſimili modo apud nos [4] Trogus, & ipſe auctor ſeveriſſimus: quos verbis ejus ſubjiciam: Frons ubi eſt magna, ſegnem animum ſubeſſe ſignificat: quibus parva, mobilem: quibus rotunda, iracundum, velut hoc veſtigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum, molles ſignificant: quibus juxta naſum [5] flexa ſunt, auſteros: quibus juxta tempora inflexa, deriſores: quibus in totum demiſſa, malevolos & invidos. [6] Oculi quibuſcumque ſunt longi, maleficos eſſe indicant. Qui carnoſos a naribus angulos habent, malitiæ notam præbent. Candida pars extenta, notam impudentiæ habet: [7] qui identidem operire ſolent, inconſtantiæ. [8] Oricularum magnitudo, loquacitatis & ſtultitiæ nota eſt. Hactenus Trogus.

Cap. LIII. CXV. Animæ leonis virus grave, urſi peſtilens. [1] Contacta halitu ejus nulla fera attingit: citiuſque putreſcunt afflata reliquis. [2] Hominis tantum Natura infici voluit pluribus modis, & ciborum ac dentium vitiis, ſed maxime ſenio. Dolorem ſentire non poterat: tactu ſenſuque omni carebat, ſine qua nihil ſentitur. [3] Eadem commeabat, recens aſſidue, [4] exitura ſupremo, & ſola ex omnibus ſuperfutura. Denique hæc trahebatur e cælo. Hujus quoque tamen reperta pœna eſt, ut neque idipſum, quo viveret, in vita juvaret. Parthorum populis [5] hoc præcipue, & a juventa, propter indiſcretos cibos: namque & vino fœtent ora nimio. Sed ſibi proceres medentur grano [6] Aſſyrii mali, cujus eſt ſuavitas præcipua in eſculenta addito. Elephantorum anima [7] ſerpentes

NOTÆ.

31. *Et in rudi.*] Rudis paries appellatur, impolitus, & aſper, ut qui nullo tectorio inductus, aut ſolum trulliſſatus aſperrime. Villam rudem Cicero, lib. 2. epiſt. 9. ad Q. Fratr. impolitam, imperfectamque ſic appellat. Talium igitur parietum circumpoſitu vox frangitur.

32. *Doliis etiam.*] Inanium quidem doliorum vicinitate vox obſcuratur: ſecus, ſi obducta opertaque ſint. Vide Ariſtot. ſect. XI. problem. 8. & 9. pag. 736.

33. *Currit eadem.*] Fertur vox ſcilicet ab uno capite ad alterum loci, vel parietis, vel trabis caput. Similiter locutus idem, lib. 16. ſect. 73. *Ideo fit ut aure ad caput trabis quamlibet prælonge admota, ictus ab altero capite vel graphii ſentiatur, penetrante rectis meatibus ſono.*

34. *Si nulla inæqualitas.*] Aſperitas.

35. *Inter ipſos quoque.*] Tullius concinit, qui lib. 1. de Invent. *Præclarum*, inquit, *mihi quiddam videtur adeptus is, qui qua re homines beſtiis præſtent, ea in re hominibus ipſis antecellat.*

Sect. CXIV. 1. *Igitur vitæ brevis.*] Ariſt. lib. 2. hiſtor. animal. cap. XI. pag. 193.

2. *Duas inciſuras.*] Ariſtot. lib. 1. hiſt. animal. cap. 14. pag. 105.

3. *Et plures.*] Ariſtot. ſect. 34. problem. 1.

4. *Trogus.*] Habet illa totidem omnino verbis Ariſtoteles, lib. 1. hiſt. anim. cap. 9. pag. 64. & ſeq.

5. *Flexa ſunt.*] Vel inflexa. Αἱ δὲ πρὸς τὴν ῥῖνα τὴν καμπυλότητα ἔχουσαι, &c. Ariſt. pag. 65.

6. *Oculi quibuſcumque.*] Oculorum anguli ſunt juxta nares duo, duo juxta tempora. Hi ſi longi ſunt, nequitiam ſignificant. Si carnoſi ſunt prope nares, pravitatis indicia ſunt. Ariſt. pag. 67.

7. *Qui identidem.*] Frequentius nictabundi, σκαρδαμυκτικοί. Ariſt. pag. 72.

8. *Oricularum.*] Vetus ſcriptura, pro *auricularum*. Ariſtot. pag. 76. Τὰ δὲ μεγάλα ὦτα, καὶ ἐπανεστηκότα, μωρολογίας καὶ ἀδολεσχίας. *Magnæ & ſurrectæ aures, ſtultiloquentiam, multiloquentiamque* indicant.

Sect. CXV. 1. *Contacta halitu ejus.*] Urſi nimirum, cujus halitu & afflatas carnes putreſcere ſcribit Albertus quoque, lib. 22. de animal. tract. 2. pag. 608. & lib. 7. tract. 1. cap. 5. pag. 201. De leonis halitu nihilominus eadem referunt Ariſtot. lib. 8. hiſt. animal. cap. 9. pag. 901. Ælianus, lib. 5. hiſt. anim cap. 39. Chryſoſtomus, aliique, quos laudat Bochartus, part. 1. lib. 3. de animal. cap. 3. pag. 744.

2. *Hominis tantum.*] Subintellige, animam ſive halitum oris, qui plurimis modis corrumpitur, inficiturque, dentium vitio, ſenio, cibo, vino, jejunio denique ipſo: olet enim graviter halitus a jejuno ore. Unde illud Martialis, lib. 4. Epigr. 4. in graveolentem:

Quod jejunia ſabbatariorum,
Mœſtorum quod anhelitus reorum,
Mallem, quam quod oles, olere, Baſſa.

3. *Eadem commeabat.*] Animam ſcilicet aliud eſſe nihil opinatur, præter aërem illum quem ſpiritu ducimus, quemque ſubinde per vices reſpirant redduntque pulmones, ac ſemper recentem trahunt. Ita Cicero, lib. 2. de Nat. Deor. *Anima*, inquit, *quæ ſpiritu in pulmones ducitur.*

4. *Exitura ſupremo.*] Supremo vitæ die. Lucretii hæc ſcholam ſapiunt, cujus carmina de ſomno conſule, quæ ſuperiore libro retulimus, ſect. ult.

5. *Hoc præcipue.*] Hoc malum: hic fœtor oris & halitus.

6. *Aſſyrii mali.*] *Le Citron.* Namque *animas & olentia Medi ora fovent ipſo.* Virgil. lib. 1. Georg. verſ. 134. De eo rurſum, lib. 12. ſect. 7.

7. *Serpentes extrahit.*] Cavernis extrahit: quod & de cervorum anima dictum eſt, lib. 8. ſect. 50.

extrahit,

extrahit, cervorum item urit. [8] Diximus hominum genera, qui venena ſerpentium ſuctu corporibus eximerent. [9] Quin & ſubus ſerpentes in pabulo ſunt, & aliis venenum eſt. Quæ inſecta appellavimus, [10] omnia olei aſperſu necantur. [11] Vultures unguento qui fugantur, alios appetunt odores, [12] ſcarabæi roſam. Quaſdam ſerpentes ſcorpio occidit. [13] Scythæ ſagittas tingunt viperina ſanie, & humano ſanguine: irremediabile id ſcelus, mortem illico affert levi tactu.

CXVI. Quæ animalium paſcerentur veneno, [1] diximus. Quædam innocua alioqui, venenatis paſta noxia fiunt & ipſa. [2] Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuoſis, ſalamandra ab his devorata, qui edêre moriuntur. [3] Nec eſt intellectus ullus in odore, vel ſapore: & aqua vinumque interimit ſalamandrâ ibi immortuâ, vel ſi omnino biberit, unde potetur: item rana, quam rubetam vocant. Tantum inſidiarum eſt vitæ! Veſpæ ſerpente avide veſcuntur, [4] quo alimento mortiferos ictus faciunt. Ideoque magna differentia eſt victus: ut in tractu [5] piſce viventium [6] Theophraſtus prodit, boves quoque piſce veſci, ſed non niſi vivente.

CXVII. [1] Homini cibus utiliſſimus ſimplex. Acervatio ſaporum peſtifera, & condimento pernicioſior. Difficulter autem perficiuntur omnia in cibis acria, nimia, & avide hauſta: & æſtate, quam hieme, difficilius: & in ſenecta, quam in juventa. [2] Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitatæ, [3] frigidiora corpora faciunt, [4] inimicæ oculis maxime ac dentibus.

CXVIII. Somno concoquere, corpulentiæ quam firmitati utilius. Ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. [1] Pervigilio quidem præcipue vincuntur cibi. * Augeſcunt corpora dulcibus, atque pinguibus, & potu: minuuntur ſiccis & aridis, frigidiſque, ac ſiti. [2] Quædam animalia, & pecudes quoque in Africa, quarto die bibunt. Homini [3] non utique ſeptimo letale eſt inedias duraſſe: [4] at ultra undecimum pleroſque certum eſt mori, eſuriendi ſemper inexplebili aviditate animalium unicuique.

* CAP. LIV.

CXIX. Quædam rurſus exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant, conſervantque vires, ut butyrum, [1] hippace, [2] glycyrrhizon. Pernicioſiſſimum autem in omni quidem vita, quod nimium, præcipue tamen corpori: minuique, quod gravet, quolibet modo utilius. Verum ad reliqua Naturæ tranſeamus.

NOTÆ.

8. *Diximus hominum.*] Pſyllos intelligit, de quibus vide quæ nos in Notis addidimus, ſect. 2. lib. 7.

9. *Quin & ſubus.*] A ſuibus ſane mandi ſalamandras, Plinius iterum repetit, lib. 29. ſect. 23.

10. *Omnia olei.*] De ea re egimus jam ſuperius, ſect. 21. Adde Ælianum, lib. 4. hiſt. anim. cap. 18.

11. *Vultures unguento.*] Non fugari modo, ſed & necari unguento vultures ſcribit Ælianus, lib. 3. hiſt. anim. cap. 7. Εὐωδία δὲ καὶ μύρον γυψὶν αἰτία θανάτου. Item Phile, pag. 26. ubi de vulturibus:

Οἱ τῷ μύρῳ θνήσκουσι κανθάρων δίκην.

12. *Scarabæi roſam.*] Hoc eſt, unguentum roſaceum. Clemens Alexandr. lib. 2. Pædag. οἱ γῦπες καὶ κάνθαροι ῥοδίνῳ χρισθέντες μύρῳ τελευτᾷν λέγονται. Eadem ſcribit & auctor libri Mirab. Auſcult pag. 1166. Fuit idcirco aliquando, cum ſcribendum putarem, *alio oppetunt odore, ſcarabæi roſa;* Vel, *alios appetunt odores. Scarabæos roſa, quaſdam,* &c.

13. *Scythæ ſagittas.*] Auctor libri Mirab. Auſcult. pag. 1166.

Sect. CXVI. 1. *Diximus.*] Libro ſuperiore, ſect. 33. Puellam vidiſſe ſe ſcribit Albertus M. lib. 7. de animal. tract. 2. cap. 5. pag. 236. quæ araneas in primis, nullo diſcrimine, ſeu parvas, ſeu magnas, in ciborum deliciis lautiſſimis haberet.

2. *Apros.*] Ælianus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 28.

3. *Nec eſt intellectus.*] Nec pronum eſt veneni vim, quæ latet, odore vel ſapore, deprehendere: nam ſeu vinum, ſeu aqua fuerit, ihil intereſt: par utrobique vitæ diſcrimen, ſi inde potus hauriatur, unde ſalamandra præbiberit.

4. *Quo alimento.*] Eo alimento, ſerpente nimirum paſtæ, longe fiunt morſu infeſtiores. Ælianus, lib. 9. hiſt. animal. cap. 15. de crabronibus qui ſunt veſpis congeneres. Ὁ γοῦν σφὴξ γευσάμενος ἔχεως χαλεπώτερός ἐστι τὴν πληγήν. Sic etiam auctor libri Mirab. Auſcult. pag. 1166.

5. *Piſce viventium.*] Ichthyophagorum.

6. *Theophraſtus prodit.*] Eo forte libro, quem inſcripſit, περὶ ζώων φρονήσεως καὶ ἤθους, de animalium ſolertia & more, cujus meminit Laërtius, lib. 5. pag. 125.

Sect. CXVII. 1. *Homini cibus.*] De hoc placito multa erudite & copioſe ſcripſit in utramque partem Macrobius, lib. 7. Saturn. cap. 4. pag. 586. & cap. 5. pag. 591. Horatius, lib. 2. Satyr. 2. verſ. 70.

Accipe nunc victus tenuis quæ quantaque ſecum
Afferat. In primis valeas bene: nam variæ res
Vt noceant homini, credas, memor illius eſcæ,
Quæ ſimplex olim tibi ſederit. At ſimul aſſis
Miſcueris elixa, ſimul conchylia turdis,
Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachoque tumultum
Lenta feret pituita. Vides, ut pallidus omnis
Cœna deſurgat dubia? Quin corpus onuſtum
Heſternis vitiis animum quoque prægravat una,
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.

2. *Vomitiones.*] Frequens erat apud veteres vomendi conſuetudo. Cæſarem vomere ſolitum oſtendunt illa ex orat. pro Dejot. *Cum te poſt cœnam vomere velle dixiſſes.* Diem ſibi unum deligebant ex menſe, quo cœnarent copioſius, ut poſtea vomerent: id vero ἐμετικὴν agere, ἡμέραν ſubintellige, appellabant. Damnat ejuſmodi vomitiones Plutarchus, lib. de valetud. tuenda. Damnavit & Aſclepiades in eo volumine, quod de tuenda ſanitate ſcripſit, teſte Celſo, lib. 1. cap. 3. Contra laudat impenſe Soranus Epheſius, cap. XI.

3. *Frigidiora.*] Extenuare corpora vomitiones ſcripſit Hippocr. lib. 2. de victus rat. cap. 10. pag. 473. tomo 6.

4. *Inimicæ oculis.*] Prodeſſe tamen vomitiones, quando madent oculi, Celſus eſt auctor, loco cit.

Sect. CXVIII. 1. *Pervigilio.*] Somno magis quam vigilia concoqui cibos, ſtatuere Galenus videtur, Comment. 5. in lib. 6. Epidem. text. 10. pag. 522. calore in ſomno intus ſecedente: in pervigilio, ſe extra effundente.

2. *Quædam animalia.*] De camelis id ſuperius dictum, lib. 8. ſect. 26.

3. *Non utique ſeptimo.*] Contra quam Varro ſenſit, teſte Gellio, lib. 3. cap. 10. pag. 239.

4. *At ultra undecimum.*] Vide Notas & Emendationes, num. CX. Inediæ ad plures menſes, annoſque, toleratæ exempla congeſſit Joan. Schenckius, lib. 3. Obſerv. Medic. tit. de aſitis, pag. 351.

Sect. CXIX. 1. *Hippace.*] Vel herbæ id nomen, vel equini coaguli. De utroque dicemus opportunius, lib. 25. ſect. 44.

2. *Glycyrrhizon.*] Herba eadem Scythice appellata. Vide lib. 22. ſect. XI. & lib. 22. ſect. 44.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XI.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. MULTIGENERA.] Libri editi, *multigena*, verbo quidem ſatis bono, & quod culpare nemo jure poſſit. Verum iſtud emendatorum tantum judicio, illud chirographorum, Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. vet. Dalec. aliorumque auctoritate nititur : quod qui minus probaverit, illud etiam Plautinum improbet, in Capt. act. 1. ſc. 2. verſ. 56.

Multis & multigeneribus opus eſt tibi
Militibus.

Similiter *bigenera* Feſtus, ſed alio ſignificatu dixit. *Bigenera dicuntur animalia ex diverſo genere nata, ut leopardus ex leone & panthera, mulus ex equa & aſino.* Eorumdem codicum fide, mox legimus, *Non tota inciſura eam ambiente ruga : ſed in alvo . . . . imbricatis flexili vertebris* : quoniam libri reconditi, *eam ambiente*, & *flexili*, conſtanter fideliterque exhibent : non ut editi, *eas ambiente rugas*, & *flexilibus* : quod ante nos & Turnebus in libris ſuis vidit, ipſo prodente, lib. 10. Adverſ. cap. 5. pag. 288.

Sect. 2. II. *Nexus ſpirabilis.*] A MSS. exemplarium fide emendatores deſcivere, qui ſic ediderunt : *quoniam viſceri interiori nexus*, &c. Ea enim *viſcera interiora* conſtanter exhibent : nos *in viſcera* reſtituimus, repetita vocula *in*, quæ temere librariis excidit, propterea quod ultimæ ſuperioris vocis ſyllabæ, *quoniam*, adhæreſcere videbatur. Arteriam, ut diximus, intelligit, quæ ad pulmonem pertinet. At Philoſophus ſcribit, lib. 2. hiſtor. animal. cap. 18. pag 245. quodcumque aëris receptione ſpirat, id gulam arteriamque, atque etiam pulmonem habere : ὅλως δὲ πάντα ὅσα τὸν ἀέρα δέχονται, ἀναπνεῖ καὶ ἐκπνεῖ, πάντ᾽ ἔχει πνεύμονα, καὶ ἀρτηρίαν, καὶ στόμαχον.

Ibid. III. *Nec video cur magis poſſint non trahere animam talia, & vivere, quam ſpirare ſine viſceribus, &c.*] Locum hunc ſive præpoſtera emendatione, ſive perverſa interpretatione Dalecampius depravavit, in margine editionis ſuæ ita reſcribens, *Nec video cur magis non poſſint trahere animam talia, & ſpirare, quam vivere.* Nec minus temere paulo poſt, adjectis vocibus nonnullis, Plinianum contextum interpolat, *Et quamvis non ſint membra, velut marinis, quæ ſenſus*, &c.

Sect. 4. IV. *Favos confingunt & ceras, mille ad uſus vitæ : laborem tolerant, &c.*] Sic Reg. 2. Pariſ. & Chiffl. At Reg. 1. & ceteraſimile, mendoſe. Editi, *& ceras. Illæ ad uſus*, haud paulo corruptius.

Sect. 5. V. *Ante fabas florentes exeunt ad opera & labores &c.*] Non ſolis exemplaribus manu exaratis, ſed & experientiæ adverſantur ii qui negationem huic ſententiæ hactenus adjecerunt, *Ante fabas florentes non exeunt.* Plinio quoque ipſi refragantur, qui prioris favorum ac mellis vindemiæ aſſignant diem triceſimum ab educto examine, ſect. 14. peragique fere menſe Maio cenſet.

Sect. 6. VI. *Commoſin.*] Ita Colb. 1. 2. Pariſ. librique impreſſi poſt Frobenium. Reg. 1. 2. *Commiſin.* Parmenſis editio, diminuto vocabulo, *mityn.* Ariſtot. lib. 9. hiſtor. animal. cap. 64. pag. 1109. κώνησιν vel κώνυσιν. Καλοῦσι δὲ μελιττουργοὶ τοῦτο κώνυσιν. Commoſim tamen retineo, tum priorum codicum, tum Heſychii auctoritate adductus : Κόμμωσις, inquit, pag. 546. ὑπὸ τῶν μελισσουργῶν ἡ τῶν σμηνῶν διάχρισις. Commoſin appellant apiarii, quæ apes prima favis ponunt fundamina, ut cum Virgilio loquar.

Ibid. VII. *Ceu dilutior cera. E vitium populorumque mitiore gummi propolis.*] Miras offudit huic loco tenebras indiligentia editorum, qui hactenus ita ſcripſerunt : *Ceu dilutior, ceræ initium plerumque e mitiore gummi. Propolis, craſſioris jam materiæ.* Nos partim ex conjectura, partim ex librorum ſubſidio ita locum interpungendo & emendando ſanavimus : *ceu dilutior cera.* Deinde, ut eſſet alterius ſententiæ initium, *E vitium populorumque mitiore gummi propolis, craſſioris jam*, &c. Nam *vitium populorumque*, conſtanter ac fideliſſime exhibent Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. & Salmantic. teſte Pintiano. De *lacryma vitium, quæ veluti gummi eſt.* Plinius lib. 23. ſect. 3. Denique idem, lib. 24. ſect. 32. *Populi ferunt*, inquit, *& foliis guttam, ex qua apes propolim faciunt.*

VIII. *Menecrates florem eſſe dicit.*] His vocibus libri omnes impreſſi ſtatim ſubjungunt iſtas, *futuræ meſſis indicium*, quas parum ſane huic loco opportuna eruditorum conjectura obtruſit : quorſum enim de futuræ meſſis indiciis modo ſermo, cum de apibus agitur ? Venit illis nimirum in mentem, pronunciatum olim id placitum a Virgilio, libro 1. Georg. verſ. 187. Sect. 7.

Contemplator item, quum ſe nux plurima ſilvis
Induet in florem, & ramos curvabit olentes :
Si ſuperant fetus, pariter frumenta ſequuntur, &c.

Inde in Plinii contextum, *futuræ meſſis indicium*, convexerunt : quarum vocum ne veſtigium quidem ullum apicemve exhibent Reg. 1. 2. Colb 1. 2. Pariſ. aut alii demum MSS. Ac ſiquidem ad futuræ meſſis indicia Plinius reſpexiſſet, quod ab hoc loco foret maxime alienum, certe non Menecratem ſolum dixiſſe id pronunciaſſet, qui Virgilium ut digitos ſuos novit, & ſæpe laudat.

IX. *Struunt orſa a concameratione alvei, textumque velut a ſumma tela deducunt, limitibus binis circa ſingulos actus*, &c.] Sect. 10. Hic libri editi eam conſarcinarunt ſcripturam, quam captus caſtigatorum excogitare potuit, non quam auctor ipſe prodidit : *Struunt orſa ea concameratione alvei, textumque vel uſque ad ſumma tecta deducunt.* Fideliſſime vero & conſtanter MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Salmant. teſte Pintiano, *textumque vel iſta ſumma tela*, ſcribunt : unde nos, iiſdem fere litterarum apicibus retentis, locum ita refinximus : *Struunt orſa a concameratione alvei, textumque velut a ſumma tela deducunt.* Adſtruit enim hanc ſcripturam, falſique condemnat receptam illam priorem Philoſophus, lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1110. Ἄρχονται δὲ τῶν ἱστῶν ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ σμήνους, καὶ κάτω συνυφεῖς ποιοῦσιν ἕως τοῦ ἐδάφους ἱστοὺς πολλούς. *Ordiuntur ab alvei camera, tectoque telas ſuas, quas ad ima uſque contexunt, & pavimento tenus multas deducunt.* Turnebus, lib. 22. Adverſ. cap. 13. pag. 759. legit, *textumque velis a ſumma tela*, quod minus arridet. Eidem tamen aſſentimur, cum paulo poſt, *circa ſingulos actus* legit : ſic enim codices antea memorati, & Chiffl. non *arcus*, ut impreſſi, exhibent. Hic porro Ariſtotelis locus eſt, ex libro 9. hiſtoriæ animal. cap. 319. pag. 1110. quem neque omnino Turnebus latine reddidit, nec Scaliger intellexit : illuſtrari autem a nobis obiter operæ pretium fuerit. Αἱ δὲ θυρίδες καὶ αἱ τοῦ μέλιτος καὶ αἱ τῶν χαδόνων, ἀμφίστομοι· περὶ μίαν γὰρ βάσιν δύο θυρίδες εἰσίν, ὥσπερ ἡ τῶν ἀμφικυπέλλων ἡ μὲν ἐντὸς, ἡ δὲ ἐκτός. *Cellulæ tam mellis quam fetuum gemino conſtant oſtio. Unam enim ſemitam utrimque circumſtant ſingulæ, ſicut in geminis calicibus : altera intus, altera foris.* Ita Scaliger. At rectius aliquanto Gaza : *Cellæ autem & mellariæ & ſobolariæ geminæ omnes ſunt : uno enim eodemque interſepto duæ ſibi junguntur cellæ, modo poculi gemini, altera intus, foris altera.* Nam cum ſit gemini ſignificatus vox ea βάσις, non ſemitam hoc loco, ut Scaliger, aut *binos* Plinii *limites*, ut Turnebus & Conſtantinus, verbo ἀμφικύπελλον, exiſtimarunt : ſed baſim ſonat, mediumve interſeptum, quo cellæ geminæ inter ſe adverſæ nectuntur : quale in vaſis ἀμφικυπέλλοις, ſive quæ geminas cupas habent, ſpatium eſt, quantum fere manus aut digiti capiunt, quo utraque cupa hæret. Utuntur eo vaſorum genere apud nos feminæ, quæ vaporatam e vino aquam divendunt. Eſt autem id ſeptum intermedium cellarum pervium, in tubuli morem. Sed aliud Plinii conſilium, hoc loco, ut diximus, aliud Philoſophi fuit. Iſte cellarum figuram, ordinem ille deſcribit operis : iſte binas conjunctim cerni cellas, ille geminam apibus viam eſſe ſeu ſemitam in alveari admonet, ne occurſu mutuo perturbentur : alteram qua ingrediantur, alteram qua exeant.

X. *Cum duo examina concordibus populis diſſimiles habuere ritus.*] Ibid. Emendat Dalecampius *habuere ſitus* : refragantibus videlicet libris omnibus, ipſoque Columella : ſic enim ille lib. 9. cap. 15. *Ubi poteſtas facta eſt liberius inſpiciendi, fere, ſi duo ſunt examina, duo genera quoque favorum inveniuntur. Nam etiam in concordia ſuum quæque plebs morem figurandi ceras, fingendique obſerv.t.*

Ibid. XI. *Vepribus evitatis.*] In editis, *hebetato.* In MSS. *evavatis.* In Pariſ. *evitatis*, quod anteponendum cenſuimus.

Ibid. XII. *Contubernia & fucis. Hæ cellarum minimæ, ſed ipſi majores apibus.*] Frobenius, neglecta MSS. auctoritate, ac vetuſtarum editionum fide, reſcripſit, *His cellarum minime.* Dalecampius paulo poſt, *ſed ipſis majores apibus.* Nihil mutari oportere, tum ipſa loci ſententia per ſe admonet, tum Ariſtot. lib. 9. hiſt. animal. cap. 64. pag. 1110. ubi cellulas fucorum minores eſſe ait quam ſint apum cellulæ, propterea ſcilicet quod non mellificant ipſi: ἐλάττω δ᾽ ἐστὶ ταῦτα τῶν μελιττίων, quanquam fuci apibus mole præſtant.

Sect. 11. XIII. *Fucus ademptis alis in alveum rejectus, ipſe ceteris adimit.*] Ex Pliniana oratione, quæ planiſſima eſt, lucem accepit Ariſtotelica, quæ paulo intricatior: Κἂν κηφῆνος, inquit lib. 5. hiſtor. animal. cap. 19. pag. 616. τὸ πτερὸν ἀποκνίσας ἀφῇ τις, τῶν λοιπῶν αὐτοὶ τὰ πτερὰ ἀποδίουσι. *Si fucum ademptis alis emiſeris, aliorum ille erodet alas.* Nam τὸ αὐτοὶ, non ad apes, ut videri cuipiam poſſet, ſed ad fucum ipſum pertinet: etſi mutato, ut ſit interdum, numero.

Sect. 12. XIV. *In ima parte alvei exſtruunt amplas, &c.*] Sic emendavimus, tum ex Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. tum ex Columella: ſic enim ille, lib. 9. cap. XI. *Fere*, inquit, *in ipſo fine cerarum velut papilla uberis apparet eminentior, & laxioris fiſtulæ, quam ſint reliqua foramina, quibus popularis notæ pulli detinentur. Celſus quidem affirmat in extremis favis tranſverſas fiſtulas eſſe, quæ contineant regios pullos: Hyginius quoque, &c.* Huic emendationi & Pintianus favet. Prius legebatur, *in una parte alvei.* Sequitur deinde in contextu Pliniano: *Tuberculo eminentes: quod ſi exprimatur, non gignuntur ſoboles.* Quod eo nempe tubere ſoboles includitur, id ſi prematur, certa ſoboli nex ea atque pernicies eſt, quorum capita una premi neceſſe eſt. Lucem huic rei Palladii locus affert, in Junio, tit. 7. *Eſt hoc*, inquit, *futuri regis ſignum. Inter cetera foramina, quæ pullos continent, unum majus ac longius velut tuber apparet. Sed tunc transferendi ſunt: quando eroſis cooperculis ad naſcendum maturi capita nituntur exſerere, &c.*

Ibid. XV. *Præcipueque ipſo Syrio explendeſcente fit.*] Salmaſius, pag. 1020. in Solin. legit, *Iri impendente*, quoniam in quibuſdam MSS. legi teſtatur, *ipſo irio exſplendeſcit.* Addit & Ariſtotelis locum, ex lib. 5. hiſtor. animal. cap. 19. pag. 612. Κήρωσιν δὲ φέρουσιν ἀπὸ τοῦ δακρύου τῶν δένδρων. μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ ἶρις. Hoc eſt: *melliginem vero conficiunt ex arborum lacryma: mel autem ex aëre cadit, præſertim ſiderum exortu, atque ubi incubuerit Iris.* Scio jactitatum a viris doctis legi in Vaticano codice, ὅταν κατασκήψῃ Σείριος, *cum Sirius incubuerit*: quod ſi verum foret, rueret jam Salmaſii conjectura. Sed pace illorum dixerim, ſuſpecta ea mihi admodum ſcriptura eſt: tum quod uſitata numquam alias Ariſtoteli de Sirio loquenti, de arcu cæleſti familiaris, ut ſect. 2. problem. 3. pag. 746. εἰς ὅπερ ἂν Ἶρις κατασκήψῃ. Tum quia de Sirio ſatis aperte ſignificavit, iis verbis, ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς. Ἄστρον enim paſſim apud optimos quoſque auctores, non pro Vergiliis, ut Scaliger exiſtimavit in priorem illum Ariſtotelis locum: neque pro quocumque ſidere, ut Salmaſius arbitratus eſt; ſed pro æſtivo illo ſidere ſumitur. Quæ ſit autem hac parte vis iridis, ſeu arcus cæleſtis, dicere Plinius diſtulit in ſectionem 14. ubi & hac loquendi formula, *Sirio exſplendeſcente*, ne quis aut in Latina lingua inſolentiorem, aut temere immutandam putet, rurſum abutitur.

Ibid. XVI. *Vergiliarum exortu.*] Has Columella, lib. 9. cap. 14. oriri *poſt duodequinquaginta dies ab æquinoctio primo, quod menſe Martio circa octavum Calendas Aprilis conficitur.* Quem locum Dalecampius cum properanter curſimque legeret, ipſas Vergilias oriri dixit, in notis ad hæc Plinii verba, octavo Calendas Aprilis, Columella ipſo in partes vocato: cum æquinoctii ipſius hoc initium ſit.

Sect. 14. XVII. *Præterea ſolſtitio, cum thymum & uva florere incipiunt, præcipua cellarum materia.*] Ita R. 2. librique omnes publici. In R. tamen 1. Colb. 2. & Chiffl. *Præterea ſoliti.* Sed vitium hujus lectionis, atque adeo receptæ ſcripturæ ſinceritatem detegit Plinius ipſemet, lib. 21. ſect. 31. ubi de thymo. *Floret autem*, inquit, *circa ſolſtitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis eſt. Proventum enim ſperant apiarii large floreſcente eo.*

Ibid. XVIII. *XII. partem apibus relinquunt.*] Sic libri omnes publici, & e conditivis Reg. 1. Colb. 1. 2. & Pariſ. At Reg. 2. & Chiffl. *quintam decimam partem*, quod & Fulv. Urſinus probat in ſuis ad Varronem notis. Sed ut ut eſt, appoſite Columella, lib. 9. cap. 15. *Hic modus*, inquit, *non eſt in omnibus regionibus certus: quoniam pro multitudine florum, & ubertate pabuli, apibus conſulendum eſt.* Sequitur mox in Pliniano contextu, *Dies ſtatus inchoandæ*, nempe vindemiæ: ita enim reſcripſimus omnium exemplarium fidem ſecuti. Libri impreſſi, *inchoandi*, habent.

Sect. 15. XIX. *Appellatur acetum. Maxime laudabile eſt etiam omne rutilum, vel ſic auribus aptiſſimum. In æſtimatu eſt e thymo, coloris aurei, &c.*] Quantum in hoc loco reſtituendo noſtra profecerit induſtria, is liquido intelliget, qui paulo attentius perſpexerit quam fœde in eo depravando, contra MSS. fidem, priorum correctorum graſſata ſit emendandi libido. Sic igitur libri publici: *Acœton, maxime laudabile eſt. Æſtivum omne rutilum, ut diebus confectum ſiccioribus. Aptiſſimum exiſtimatur e thymo, &c.* Chirographi, Reg. 1. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Acetum: Maxime laudabile eſt etiam omne rutilum, ut ſiccioribus aptiſſimum in æſtimatus ethimo, &c.* Sic illi egregii conjectores primum mutatis interpunctionibus ſententiam perturbarunt. Deinde *eſt etiam* in *æſtivum* verterunt. Poſtea voce ea, *ſiccioribus*, vehementer perculſi, ut ſententiam abſolverent, addidere de ſuo, quoniam de æſtivo melle agi putarent, non de quocumque, *diebus confectum ſiccioribus.* Denique *in æſtimatu*, viſa loquendi forma inſolentior, carbone digna. Felicior paulo in conjiciendo Dalecampius, legendum putavit, *etiam omne rutilum ut hulceribus aptiſſimum, in æſtimatu eſt e thymo.* Sed & ipſe præpoſtera interpunctione corrumpit ſententiam, & cum ex his vocibus, *ut ſiccioribus*, conflari recte *hulceribus* putat, nimium indulget conjecturæ ſuæ, idemque ductibus litterarum, quæ MSS. libris continentur, parum ſane tribuit. Denique cum hujus emendationis ſponſorem Ariſtotelem facit, cauſam ipſe prodit ſuam: neque enim is rutilo melli, ſed albo, hanc vim ſanandorum hulcerum Philoſophus attribuit, lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1131. τὸ δὲ λευκὸν, ἀγαθὸν πρὸς ὀφθαλμοὺς καὶ ἕλκη. Dalecampii tamen emendationi Salmaſius adſtipulatur, pag. 1008. in Solin. Nos ex ea voce, *ut ſiccioribus*, dum aliquid commodius occurrat: nihil excudi ſanius poſſe arbitrati ſumus, quam *vel ſic auribus*: ut eſſet ea ipſa ſententia, quam Plinius ipſe paulo aliter expreſſit lib. 22. ſect. 50. *Mel auribus inſtillatur, &c.* Forte etiam cuipiam magis arriſerit, *veſicæ & auribus aptiſſimum.*

XX. *In æſtimatu eſt e thymo, coloris aurei; ſaporis gratiſſimi. Quod ſit palam doliolis, pingue: marino e rore ſpiſſum.*] In libris hactenus editis, neglecta interpunctione, confuſa omnia ac perturbata, in hunc modum, *ſaporis gratiſſimi, quod ſit palam doliolis; pingue; marino e rore ſpiſſum.* Quin etiam *foliolis* perperam reponere Dalecampius nititur: adjicitque idem nihilominus, imis doliolis, in quibus mel Hymettium aſſervabatur, thymum olim recondere ſolitos eſſe inſtitores, ut acrimoniam ex eo mel contraheret, teſte Galeno, credo, lib. 1. de Antidotis, cap. 4. pag. 873. Temporis enim progreſſu, thymum in ſuperficie mellis erumpere ac fluitare, quo deguſtato deciperentur ignari: mellis vero genus laudatiſſimum acrimoniam quidem thymi reſipere per ſe: odorem non item referre. Hæc vero quam ſint aliena hoc loco, vel ex emendata ſic a nobis Pliniana oratione, & ex adhibita interpretatione, conſtare cuivis facile poteſt. Accedit ipſa Plinii auctoritas ſect. 13. monentis ibi mel eſſe optimum, ubi *cæli ſudor, ſuccuſve aeris*, ex quo mel apes efficiunt, *optimorum florum doliolis conditur*, ut in prioribus Notis diximus: nam utraque hac lectione eamdem vim ſubeſſe huic voci, *doliolis*, palam eſt: utrobique mel indicari, quod e florum calyculis apes colligunt: ut antecellere ei intelligatur, quod e foliis ac fronde ſorbetur: nam uti dictum eſt ſect. 13. fronde plerumque ſorbetur infectum, præterquam e quercu, tilia, arundine. *Ibid.*

XXI. *Caſſio Dionyſio.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Editi mendoſe, *Thaſio.* Is eſt Dionyſius Caſſius qui Magonem tranſtulit, de quo plura nos in Auctorum ſyllabo diximus. *Ibid.*

XXII. *Signum dedere initium Caprifici: alii diem Vulcano ſacrum.*] Miras offudit huic loco tenebras editorum licentia, quæ cum hactenus ita publicavit: *Signum dedere initium Caprificialem diem Vulcano ſacrum:* quibus in verbis nec ſtructura orationis ulla conſtat, nec ſententia. Quid enim illud portenti eſt, *dare ſignum initium diem?* Quid deinde Caprificialis dies? Quid denique Caprificialis Vulcano ſacer? At plana eſt & aperta ſcriptura codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. quam exhibemus. Neque erat opus ſibi crucem figere Turnebum, lib. 10. Adverſ. cap. 5. pag. 290. ut *initium Africi* ſubſtitueret: nec Gyraldum, ut *Caprificiorum diem Junoni.* *Ibid.*

XXIII. *Athenienſes tetralicem appellant, Eubœa ſiſaram.*] In magno igitur verborum ambitu eſt hæc ἐρείκη. Sed merito mendi ſuſpecta hæc ſunt vocabula: nam MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *tam terradicem*, vel *eam tetradicem*: & mox, *ſyſyrum*, non *ſiſaram* legunt. Forte *tamaricem* priore loco ſcribi ſatius fuerit. *Ibid.*

XXIV. *Quod acapnon vocant.*] Subjungunt his vocibus ſtatim libri impreſſi, periodum integram: *Album mel non fit, quod bithymum eſt, ſed oculis & hulceribus aptiſſimum exiſtimatur.* Cujus ſententiæ ne apex quidem unus exſtat in MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. aliiſve: quamobrem eam ceu ſpuriam, ſuppoſititiamque induximus. Philoſophus libro nono hiſt. anim. cap. 64. pag. 1131. Τὸ δὲ λευκὸν, οὐκ ἐκ θύμου εἰλικρινοῦς· ἀγαθὸν δὲ πρὸς ὀφθαλμοὺς καὶ ἕλκη. *Album mel non fit ex thymo ſincero: ſed commendatur ad oculos & hulcera.* *Ibid.*

XXV. *Vermiculus videtur candidus, jacens tranſverſus, adhæreſcenſque ita, ut pars ceræ videatur.*] Libri omnes hactenus editi, & manu exarati, *ita ut paſcere videatur.* Quod cum Pintiano merito diſpliceret, ſubſtituit, *ita ut retineri videatur.* Dalecampius multo liberalius, *ita paſcitur ut adhæreſcere videatur.* Hoc vero eſt, non Plinii textum refingere, ſed novum cudere. Ariſtotele porro in conſilium vocato, occurrerunt ea nobis, quibus ſimillima dicere Plinius hoc loco *Sect. 16.*

viſus eſt, lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 615. Ἐν δὲ τῷ κηρίῳ τὸ σκωλήκιον, μικρὸν μὲν ὄν, κεῖται πλάγιον .... καὶ πρὸς τῷ κηρίῳ ἔχεται, ὥστε καὶ ἀντειλῆφθαι. *In favo igitur vermiculus puſillus tranſverſus jacens ... Hæret autem favo, ita ut retineatur.* Ita Scaliger vertit, & Gaza, ſed frigide. Quid enim aliud eſt, amabo, hærere ita ut retineatur, quam hærere ita ut hæreat? At multiplex eſt hujus vocis ἀντειλῆφθαι vis ac poteſtas: atque inter ceteras hæc haud poſtrema, ut ἀντιλαμβάνεσθαι ſit rem unam pro altera, ſeu in locum alterius accipi: quo ſenſu familiaris eſſe Thucydidi, Philoni, aliiſque noſcitur. Itaque recte Plinius ita hærere apem favo ſcripſit, ut pro ipſa cera, ſeu parte aliqua ceræ, accipi poſſe videatur. Hoc porro certior hæc emendatio videbitur eruditis, quod, uti poſt biennium quam hæc a nobis edita typis nota fuit, cum Themiſtium ederemus, ſerius licet intelleximus, quod ea, inquam, ſuffragatorem habeat Petavium, τὸν μακαρίτην, qui ex mera ingenii conjectura vidit legi ita oportere: cum neque ei tamen, aut alteri ante nos quidquam de hoc eximio Ariſtotelis loco ſuboluerit, quo ea mirifice atque adeo unice ſtabilitur. Exſtat hæc Petavii animadverſio in altera Themiſtianarum orationum editione: eademque caſu neſcio quo excidit in poſtrema, quæ ſuperiore anno accurantibus nobis in lucem prodiit. Sic ille ibi: [*Poſtremus nobis ex Pliniana hiſtoria promitur, lib. XI. cap. XVI. ubi de apum ortu diſputans:* Id quod excluſum eſt, *ait,* primum vermiculus videtur candidus, jacens tranſverſus, adhærenſque ita ut paſcere videatur. *Quæ poſtrema verba intellexit, opinor, nemo. Corrigo itaque,* ut pars ceræ videatur.] Nec plura omnino Petavius.

Ibid. XXVI. *Qui vocatur clavus.*] Ita correximus admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. cum prius perperam legeretur, *qui vocatur clerus:* quæ vox quam vim haberet, nemo hactenus intellexit. Clavus certe multo expreſſius morbi genus declarat, folliculi nimirum, ſeu ovi fetuſque duritiam, inſtar ceræ. Neque nos fugit κλήρου ab Ariſtotele fieri mentionem, lib. 9. hiſt. anim. c. 64. pag. 1128. ſed vermiculus nimirum is eſt, quo creſcente alveus totus quaſi araneis obducitur, favique putreſcunt. Morbi id genus a clavo diverſum: de quo diximus ſect. 21.

Ibid. XXVII. *Melior niger variuſque.*] Adſtipulari ſane prima facie videtur lectioni, quam libri omnes publici, poſt Hermolaum, præ ſe ferunt, *melior rufus quam niger variuſque,* unanimis planeque conſpirans veterum conſenſus. E Græcis enim Ariſt. lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 608. Τῶν δὲ ἡγεμόνων, inquit, ἐστὶ γένη δύο· ὁ μὲν βελτίων, πυῤῥός· ὁ δ' ἕτερος, μέλας καὶ ποικιλώτερος. *Duo ſunt regum genera: melior rufus, alter niger & varius.* Quæ rurſum ille totidem verbis repetit, lib. 9. cap. 64. pag. 1115. Florentinus in Geopon. lib. 15. cap. 2. pag. 409. Τῶν δὲ βασιλέων οἱ μὲν ἀρείους εἰσὶ τῇ χροιᾷ ξανθοί, μέγεθος ἡμιόλιον μελίσσης· οἱ δὲ δεύτεροι ποικίλοι, ὀλίγον ὑπομελαίνοντες, μέγεθος διπλάσιον. E Latinis, Columella, lib. 9. cap. 10. pag. 330. carmen illud Virgilii recitans:

Namque duæ regum facies, duo corpora gentis:
Alter erit maculis auro ſqualentibus ardens,
Et rutilis clarus ſquamis, inſignis & ore.

Atque hinc maxime probatur, pergit Columella, *qui eſt melior: nam deterior ſordido ſputo ſimilis, tam fœdus eſt,*
Quam pulvere ab alto
Cum venit, & ſicco terram ſpuit ore viator, &c.

Verum ut ita ſe habeant, a codicum tamen vetuſtiorum, priorumque editionum ſanctiſſima auctoritate diſcedere grave piaculum ducimus: revocant enim ac veluti reprehendunt manu, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffl. Pariſ. &c. Parmenſis etiam, Venet. 1. 2. in quibus aliud occurrit nihil, quam quod a nobis eſt editum *melior niger variuſque:* atque his verbis probabilem ſubeſſe ſententiam interpretatione noſtra planum factum eſt.

Sect. 17. XXVIII. *Et quot Liberi Patres.*] Libri omnes excuſi, *& quod Liberi patris ſepulcrum.* Sed abeſt a MSS. omnibus vox hæc *ſepulcrum:* quam eradendam idcirco cenſuimus. Ut mota in ſcholis Grammaticorum controverſia fuit, unuſne Hercules, an plures exſtiterint: ita de Libero Patre diſputatum ſignificat. Et ſane Hyginus fab. 155. duos agnoſcit Liberos Patres Jovis filios, ex Proſerpina alterum, alterum ex Semele genitum.

Ibid. XXIX. *Si qua laſſata deficit, aut forte aberravit, odore proſequitur.*] Dalecampius admonet legi poſſe, *ſi qua laſſatus,* ut ad regem defatigatio illa, errorque pertineat: quem deinde ſic aberrantem odore ſubditæ inveſtigent ac perſequantur. Sed refragantur codices omnes tum impreſſi, tum manu exarati, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. Refragatur etiam Albertus, lib. 8. de animal. tract. 4. cap. 3. pag. 267. *Dicunt autem aliqui, quod quando pulli apum juvenes aliquando amittuntur, & avolant ſine rege, rex tunc quærit eos, & cognoſcit eos inventos ex odore.* Dalecampii tamen conjecturæ, aut quiſquis eſt alius, ne quid diſſimulem, Ariſtoteles ſuffragatur, lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1112. Φασὶ δὲ καὶ ἐὰν ἀποπλανηθῇ ὁ ἀφεσμὸς, ἀνιχνευούσας μεταθεῖν, ἕως ἂν εὕρωσι τὸν ἡγεμόνα τῇ ὀσμῇ. *Ferunt etiam ſi ab rege aberraverint, veſtigantes recurrere, uſque dum odoratu ducem invenerint.* Ariſtotelem, ut ſolet, imitatur Ælianus, l. 5. hiſt. anim. c. 10.

XXX. *Quod ſi defecerit aliquas alvos cibus.*] Generis, ut Sect. 18. aiunt, feminini hæc vox, licet apud idoneos Latinitatis auctores uſurpata crebrius pro alveari: offendit tamen ita Plinii editores, ut barbari ſermonis vitio laborare Plinianam orationem maluerint, quam vocis hujus novitatem ferre. Itaque ſcripſere, *Quod ſi defecerit alicujus alvei cibus.* A quo flagitio deterreri debuerunt verbis proxime ſequentibus, *impetum in proximas faciunt,* nempe *alvos proximas,* ut cuique palam eſt. Et ſane hæc omnium codicum conſtans ſcriptura eſt, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c.

XXXI. *Deterrimæ ex iis piloſæ.*] *De piloſis nihil Ariſtoteles,* Sect. 19. inquit Dalecampius: *aut fucos ſignificat, aut fures.* Immo vero, apes ipſas urbanas, de quibus Varro, lib. 3. de re ruſt. cap. 16. *In emendo,* inquit, *emptorem videre oportet, valeant, an ſint ægræ.... Minus valentium ſigna, ſi ſunt piloſæ & horridæ,* &c.

XXXII. *Odere fœdos odores, proculque fugiunt, ſed & fictos.*] Ibid. Prius *infectos* legebatur, contra fidem codicum, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Salmant. &c. De unguentis accipiendam eſſe vocem eam, tum ſeries ipſa orationis oſtendit, tum Ariſtotelis verba, e lib. 9. hiſt. anim. cap. 64. pag. 1126. Δυσχεραίνουσι δὲ ταῖς δυσωδίαις ὀσμαῖς, καὶ ταῖς τῶν μύρων· διὸ καὶ τοὺς χρωμένους αὐτοῖς τύπτουσι.

XXXIII. *Cum favos explent.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Sect. 20. Pariſ. Editi vero, *non explent.* At explere quandoque minuere eſt, ut Servius admonet, in illud Virgilii, lib. 6.

Diſcedam, explebo numerum, reddarque tenebris.

Nec tamen receptam ſcripturam prorſus damnandam autumo: cum uſus obtinuerit, ut *explere* plerumque pro *implere* diceretur.

XXXIV. *Cleron vocant.*] Reg. 1. 2. Pariſ. &c. *claron,* haud Ibid. dubie mendoſe. Sed adhuc deterius Dalecampius legendum *ſcleron* admonet, ut ſect. 16. cum neque idem genus morbi, utrobique deſcribatur, neque ibi quoque *ſclerus,* vel *clerus,* habere locum poſſit, ut diximus. Ut ut eſt de nomine morbi, quod eſſe corruptum ſuſpicor, de genere certe paulo prolixius Columella, lib. 9. cap. 13. pag. 335. ubi φαγέδαιναν a Græcis vocari ait: quam merito, haud vacat nunc expendere. *Sæpe etiam vitio,* inquit, *quod Græci φαγέδαιναν vocant, intereunt apes. Siquidem cum ſit hæc apium conſuetudo, ut prius tantum cerarum confingant, quantum putant explere ſe poſſe: nonnumquam evenit, conſummatis operibus cereis, ut examen conquirendi mellis cauſa longius evagatum ſubitis imbribus aut turbinibus in ſilvis opprimatur, & majorem partem plebis amittat. Quod ubi factum eſt, reliqua paucitas favis complendis non ſufficiat: tuncque vacuæ cerarum partes computreſcant, & vitiis paulatim ſerpentibus corrupto melle ipſæ quoque apes intereant.*

XXXV. *Veſpæ in ſublimi e luto nidos faciunt, & in his ceras: crabrones in cavernis, aut ſub terra.*] Quæ veſpæ Latinis, Sect. 24. eæ Græcis ἀνθρῆναι ſunt, non σφῆκες, ut Gazæ & Scaligero viſum: cujus rei locuples teſtis eſſe debet, idoneus latinitatis auctor Plinius, qui quæ ταῖς ἀνθρήναις attribuit Græcus ſcriptor, tum lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 617. tum lib. 9. cap. 65. & 66. hæc Latinus veſpis: ille τοῖς σφηξὶ, quæ noſter crabronibus. Ut illud eſt in primis, unde de iis dicendi ſumit exordium. Simile enim illud Ariſtotelis eſt, lib. 5. hiſt. cap. 19. pag. 617. Αἱ μὲν ἀνθρῆναι, ἐπὶ μετεώρου τινός· οἱ δὲ σφῆκες, ἐν τρώγλῃ (ποιοῦσι κηρία.) ὅταν δ' ἔχωσιν ἡγεμόνας, ὑπὸ γῆν. *Veſpæ quidem in ſublimi loco aliquo: crabrones in cavernis favos faciunt: qui vero ducem habent, ſub terra.* Eam ob cauſam & lib. 29. ſect. 27. genus phalangii quoddam agnoſcit a crabrone penna tantum differens, quod σφηκεῖον Nicander vocat.

XXXVI. *Cera autem corticea & araneoſa.*] Parm. editio, Ibid. *Cetera autem cortice araneis.* Frobenius, inſigni confidentia, quam ceteri tamen editores deinceps ſecuti ſunt, *cetera autem e cortice & arena.* Verum longe aliter MSS. Reg. 1. *Cera autem cortice araneos.* Reg. 2. *Ceræ autem cortice araneoſæ:* &c. Nos horum exemplarium admonitu, magiſque Philoſophi auctoritate permoti, ſcripſimus intrepide, *Cera autem corticea & araneoſa.* Græca illius ſunt, lib. 5. hiſt. anim. cap. 1. pag. 617. Ἑξάγωνα μὲν οὖν πάντα ἐστὶ κηρία τὰ τούτων, ὥσπερ καὶ τὰ τῶν μελιττῶν. σύγκειται δὲ οὐκ ἐκ κηροῦ, ἀλλ' ἐκ φλοιώδους ὕλης τὸ κηρίον. Crabronum, inquit, veſparumque favi ſunt item ſexanguli, quemadmodum & apum: compoſiti non e cera, ſed ex corticea materia, atque arenoſa.

XXXVII. *In iis & ceras largius quam apes faciunt.*] Ita Sect. 25. MSS. quos vidi, omnes, & ut arbitror, quos non vidi. Neque enim eos audio, qui *cellas* alicubi legi aiunt. Ariſtoteles certe de iis agens, lib. 5. hiſt. anim. cap. 19. pag. 618. ἐν τῷ πηλῷ γίνεται κηρός. Tzetzes, Suidas, aliique βομβύλιον vocant, ζωΰφιον κηροπλαστοῦν. Ariſtophanes, in Veſpis, pag. 438.

Ὥσπερ μελίττ' ἢ βομβύλιοι εἰσέρχεται
Ὑπὸ τοῖς ὄνυξι κηρὸν ἀναπεπλασμένον.

Ubi Scholiaſtes vetus: Βομβυλιὸς ζῷον μελίττῃ ὅμοιον, καὶ ὅτι κηρὸν ποιεῖ. *Bombylius, animal api ſimile, quod & ceram facit.*

XXXVIII. *Et alia horum origo: e grandiore vermiculo, &c.*] Alterius jam originis generiſque, bombyces deſcri- Sect. 26. bit, quos ſub diverſo quoque lemmate diſtribuit in Indice, hoc modo: *De Bombyce Aſſyrio. De Bombyliis necydalis.* Genus hoc non ceras, ut prius memoratum, ſed fila ducit.

Hæc duo genera, tam diverſa, tamque diſparia, in unum conflat nihilominus Scaliger, in Comment. ad Ariſt. hiſt. de animal. pag. 1148. quanquam Philoſophus ea & deſcriptione, ortuque, oſtendit eſſe diſſimilia, & oratione ipſa ſejungit: nam de priore agit, lib. 5. hiſt. cap. 19. pag. 618. de poſteriore cap. 18. pag. 599. Ea confundi quoque a Plinio, quoniam communi bombycum nomine ambo cenſentur, falſo Salmaſius credidit, in Tertull. de pallio, pag. 85.

Ibid. XXXIX. *Primum eruca fit.*] Vel *urica*, ut monuimus. Nam in MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. & Chiffl. *umuricasfit*: unde nos *Primum urica*, vel *eruca fit*, expreſſimus, priores litteras numerales eſſe notas rati, pro *primum*: adſtipulante Philoſopho, apud quem hæc totidem verbis leguntur, ut mox dicemus. *Uricam* certe vel *urucam*, pro *eruca* dictum olim, non veteres modo libri teſtantur, ſed & Columella in Horto, ſive lib. 10.

Serpitque urica per hortos;
Quos ſuper ingrediens exurit ſemina morſu, &c.

Alii tamen, ſed recenter cuſi codices, *eruca* legunt. Gloſſ. vet. *Uruca*, κάμπη.

Ibid. XL. *Deinde quod vocatur bombylius: ex eo necydalus.*] Quamvis libri omnes publici & conditivi conſentiant, invertit hic tamen verborum vices Dalecampius, & Dalecampium ſecutus Aldrov. lib 2. de inſect. cap. 3. pag. 362. *Deinde quod vocatur necydalus, ex eo bombylius.* Verum uterque non Plinio modo adverſatur, ſed & Philoſopho, lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 599. Γίνεται δὲ πρῶτον μὲν, μεταβαλόντος τοῦ σκώληκος, κάμπη· ἔπειτα, βομβύλιος· ἐκ δὲ τούτου νεκύδαλος· ἐν ἓξ δὲ μησὶ μεταβάλλει πάντας τὰς μορφὰς πάσας. Habet his paria Heſychius quoque: Νεκύδαλος, τὸ ἐκ τοῦ βόμβυκος ζῶον. Clemens item Alexandr. lib. 2. Pædag. pag. 200.

Ibid. XLI. *Prima eas redordiri, rurſuſque texere invenit in Ceo mulier &c.*] Telas, ut dixi, non veſtes, quemadmodum Salmaſius putavit, in Solin. pag. 144. id enim eſſet actum agere: veſtes retexere ſcilicet, ut rurſum texerentur de novo. Deinde, ſi de veſtibus Plinius ageret, non *eas* dixiſſet, ſed *eam*: antecedit enim proxime, *texunt ad veſtem.* Denique Philoſophi verba de telis accipienda ſunt: Ἐκ δὲ τούτου τοῦ ζώου, inquit lib. 5. hiſt. anim. cap. 18. pag. 599. καὶ τὰ βομβύκια ἀναλύουσι τῶν γυναικῶν τινες ἀναπηνιζόμεναι· κἄπειτα ὑφαίνουσι. *Ex hoc animali bombycia mulieres quædam exſolvunt deglomerantes, atque inde texunt.* Neque enim βομβύκια dicit ἀντὶ τῶν βομβυκίνων, ut Salmaſius arbitratur: ſed ipſa ſunt bombycum fila βομβύκια, uti ἀράχνια araneorum. Hoc lanicium mulieres fuſo reſolvebant: ex reſoluto telam tum primum texebant.

Ibid. XLII. *In Ceo.*] MSS. fere omnes, *in Coo*, ſed mendoſe, pro *Ceo*. Alia Cos eſt Hippocratis patria, alia Ceos ſive Cea, avulſa Eubœæ, de qua lib. 12. ſect. 20. De utraque in Geographicis egimus. De Ceo nunc ſcripſiſſe Plinium ipſe admonet, tum loc. cit. ſcribens: *Ex hac* (nempe, Cea inſula) *profectam delicatiorem feminis veſtem auctor eſt Varro:* tum hoc ipſo loco, in quo illuſtrando verſamur, ſtatim ſubjungens, *Bombycas & in inſula Co naſci tradunt*, diverſis bombycibus diverſum natale ſolum aſſignans. Quanquam non ſum neſcius apud Ariſt. loco proxime appellato ſcribi, ἐν Κῷ. Sed Græci etiam εἰς τὴν Κῶ dicunt, de Ceo: ut Diodorus Siculus, lib. 4. Bibl. pag. 281. ubi de Ariſtæo, quem Ceam inſulam tenuiſſe, tum ex aliis ſcriptoribus, tum ex Virgilio ſcimus, lib. 1. Georg. verſ. 15.

Cultor nemorum, cui pinguia Ceæ
Ter centum nivei tondent dumeta juvenci.

Sic Heraclides Ponticus τὴν Κῶ, ἐν τῇ Κώων (lego Κείων) πολιτείᾳ, ubi de Ariſtæo multa, & de Ceæ cognomine *Hydruſſa*, de quo egimus in libris Geographicis. Sed vice verſa ipſam Con inſulam *Ceon* vocitatam eſſe, Κέως & Κῶς, auctor eſt Euſtathius in Iliad. β. pag. 319.

Sect. 27. XLIII. *Hanc ab his cogi.*] Addunt libri editi, *ſubigique*: quam vocem MSS. nulli agnoſcunt. Proxime quoque prius, *lanuginem vellere*, ex iiſdem, non *in vellera* ſcripſimus.

Ibid. XLIV. *Junceo fuſo.*] Salmaſ. in Tertull. de pallio, pag. *junceum fuſum* meras eſſe nugas pronunciat: itaque reponit, *juncto foco.* At illudne aut Plinianum, aut omnino Latinum quiſquam agnoſcat, pro *igne adhibito*? Num brevius dixiſſet, *tepido humore*, vel *aqua tepente*, vel *humore* ſolum, qua voce ſcimus tepidam aquam abunde exprimi?

Sect. 28. XLV. *Majores interna & cavernis exigua, veſtibula præpandunt.*] In editis vulgo libris, *Majores in terra cavernis.* At Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Majores interna & cavernis*: quod Ariſtotelis auctoritas approbat, ita ſcribentis, lib. 9. hiſt. cap. 63. pag. 1102. Ἐπὶ τοῖς στομίοις δ' ἀεὶ ποιεῖ τὸ ἀράχνιον, καὶ ἔνδον ἔχον τὰς ἀρχὰς τηρεῖ, ἕως ἂν ἐμπεσόν τι κινηθῇ. *In rimis autem ſemper araneus ponit intus orditus: ubi moratur, dum aliquid incidens moveat.* Turnebus, lib. 5. Adverſ. cap. 14. pag. 144. legebat, *internæ cavernæ.* Ejuſdem auctoritate permoti, & ſupra dictorum codicum, paulo ante ſcripſimus, *Luporum minimi*: cum editi prius, *Luporum nomine minimi*, exhiberent: intermedia illa voce, ceu ſpuria, expuncta.

XLVI. *Crebratæ pexitas telæ.*] *Crebratæ* pro *cribratæ* reſcripſimus, admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Et mox; *Derelicta laſſo prætendi ſumma parte arbitrere licia: at illa difficile cernuntur*, &c. cum prius legeretur, *Derelicta laſſo prætenti ſumma parte arbitrere licia: ut arbitrari licet illa quæ difficile cernuntur.* Quæ verba Ulitius, in Notis ad Cyneg. ut intelligat; ita depravat: *Derelicta laxe prætendit ſumma parte, ut arbitrari liceat: illaque de facili cernuntur, &c.* In cod. Toletano Pintiani, *ut arbitrere licia.* *Ibid.*

XLVII. *Os primum tela involventes; & tunc demum labra utraque morſu apprehendentes, &c.*] Non *hos primum*, ut libri vulgo impreſſi habent: ſed *os*, tum ex Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. tum ex Ariſt. lib. 9. hiſt. anim. cap. 63. pag. 1106. Περιπλέκεται δὲ, inquit, καὶ περιελίττεται καὶ τοῖς μείζοσι ζώοις· ἐπεὶ καὶ ταῖς σαύραις ταῖς μικραῖς ἐπιβάλλον περὶ τὸ στόμα, περιθέον ἀφίησιν, ἕως ἂν συλλάβῃ τὸ στόμα· τότε δ' ἤδη δάκνει προσελθόν. *Circumvenit etiam & obducit majora animalia: nam minores quoque lacertulas invadit; & ob os circumcurrens emittit filum, donec buccas comprehenderit: tum vero aggreſſus mordet.* *Ibid.*

XLVIII. *Iidem ſereno texunt.*] Negantem voculam libri impreſſi addiderunt, *ſereno non texunt*, quam neque MSS. agnoſcunt ulli, nec veritas ipſa, experientiaque, patitur. Et Ariſt. quidem ipſe, ſect. 26. problem. 64. pag. 806. ἐν ταῖς εὐδίαις, cum ſerenum cælum eſt, operari araneos non ſemel aſſeverat. *Ibid.*

XLIX. *Quia ſaliunt.*] Philoſophi hæc verba ſunt, e lib. 5. hiſt. anim. cap. 22. pag. 620. Τίκτει δὲ πάντα μὲν εἰς ἀράχνιον· ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς λεπτὸν, καὶ μικρόν· τὰ δὲ, εἰς παχύ .... οὐχ ἅμα δὲ πάντα ἀράχνια γίνεται· πηδᾷ δὲ εὐθὺς, καὶ ἀφίησιν ἀράχνιον. *In tela ſua parit ova quidem omnia, ſed ſparſim: partim in tenui & brevi tela, partim in craſſiore: non omnes araneoli ſimul generantur: ſtatim nati & ſaliunt, & filum emittunt.* Videtur Dalecampio Plinius id quod de excluſo fetu dicendum fuit, parentibus ipſis haud recte adſcribere, ut in pariendo ſaliant, atque emittant. Perinde quaſi aſſultim ingredi, quod ſtatim nati faciunt, adultiores iidem minus expedite valeant: aut, ſi ſparſa ſic cernuntur ova, alia eſſe cauſa poſſit ulla, quam quod ſalientes emittunt: etſi a Philoſopho id haud ita liquido ſit expreſſum. *Sect. 29.*

L. *Pariunt autem & tricenos.*] Ita libri quidem omnes, tum impreſſi, tum MSS. At *trecenos* potius, ut lib. 8. ſect. 10. hoc eſt, *trecentos*, legendum putamus, ex Ariſt. loc. cit. pag. 621. Τὸ δὲ πλῆθος γίνεται καὶ τριακόσια περὶ ἓν φαλάγγιον. *Uni phalangio ad trecentos numero circumfuſi viſi ſunt.* *Ibid.*

LI. *Similiterque pereunt.*] In Reg. 1. & vet. cod. Dalec. *perimunt*: ſed mendoſe. Reſpicit enim Plinius ad ſuperiora de phalangii fetu verba, *qui ut emerſit*, inquit; *matrem conſumit, ſæpe & patrem*: idemque nunc ſcribit ſcorpioni contingere, ut ab iis quos parit, pereat: quod & Ariſt. docet, lib. 5. hiſt. anim. cap. 21. pag. 619. Τίκτουσι δὲ καὶ οἱ σκορπίοι χερσαῖοι σκωλήκια ᾠοειδῆ πολλὰ, καὶ ἐπῳάζουσιν· ὅταν δὲ τελειωθῇ, ἐκβάλλονται ὥσπερ αἱ ἀράχναι, καὶ ἀπόλλυνται ἀπὸ τῶν τέκνων. *Pariunt etiam terreſtres ſcorpiones vermiculos ovorum ſpecie, multos, atque incubant: illi ubi ſunt perfecti, parentes ab illis expelluntur: quod etiam in aranearum genere fit, & a ſua ipſorum prole pereunt.* *Sect. 30.*

LII. *In novem genera deſcriptis, per colores maxime, ſupervacuo, quoniam non eſt ſcire &c.*] Ita cum Pintiano correximus, cum prius legeretur, *per colores maxime ſupervacuos.* Sententia eſt, non omnia novem genera, ſed pleraque diſtingui coloribus. Octo ex iis refert Nicander, in Theriac. pag. 55. idemque, quod Apollodorum non feciſſe Plinius conqueritur, aperit qui minime ſint exitiales, & qui maxime: *Ibid.*

Τῶν ἤτοι λευκὸς μὲν ἀκήλητος, οὐδ' ἐπιλωβής, &c.

Quæ Gorræus interpres ita reddidit:

I. *Innocuus ſtimulis & fati candidus inſons,*
II. *Sed flammis homines rufo ſpectabilis ore*
Abſumit ſubitis: ipſi ceu febribus acti
Uno ſtare loco nequeunt: ſitis improba ſævit.
III. *Qui niger eſt, ciet inſtabiles in corpore motus,*
Et facit amentes, & riſus edit ineptos.
IV. *At viridis, ſi quos petiit mucrone, repente*
Horror, & hiberna ceu nimbi grandine denſi
Corporibus crepitant, vel ſi canis ardeat æſtu.
V. *Lividus eſt alius, latum trahit helluo ventrem,*
Eſurit, & ſemper nulla ſatiabilis herba:
Si ferit, inguinibus non evitabile vulnus &c.
VI. *Cancro alius ſimilis, qui degens litore & algas*
Paſcitur, & pelagi quæcumque refuderit æſtus.
VII. *Corpore ſunt alii magno, duriſque rapaces*
Forcipibus, teſta ſimul aſperiore .....
VIII. *Adde melanchlorum, cui cauda nodus in ima*
Nigricat, & dorſo denſis compagibus alæ
Aptantur.

Nonum genus eſt Æliano, lib. 6. hiſt. anim. cap. 20. eorum quos δικέντρους vocant, hoc eſt, quibus ſunt, ut Plinius ex Apollodoro ait, gemini aculei. In his colorum generibus enumerandis, diſſidet a ceteris Avicenna, lib. 4. tract. 5. cap. 2. pag. 217.

Sect. 32. LIII. *Sequens eſt volatu rara, quæ canunt, vocantur achetæ.*] In MSS. omnibus, & in edit. Parm. *ſequens eſt volatura quæ canant.* Quid ſi legas? *Sequens eſt nota earum quæ canant?* Romani codices, teſte Barbaro, pro his vocibus habent, *Item majores, quæ canunt.* MS. codex Lugd. cum editis libris plane concinit.

Ibid. LIV. *Aculeatarum linguis.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. ubi perperam editi, *aculeatum.* Ariſtoteles enim, lib. 4. hiſt. anim. cap. 6. pag. 471. στόμα οὐκ ἔχει, inquit, ἀλλ' οἷον τοῖς ἐμπροσθοκέντροις τὸ γλωττοειδές, &c. *Ore caret, ſed quiddam habet ejus ſpecie quod ſimile linguæ eſt in iis quæ ſunt ore aculeata.*

Ibid. LV. *Cicadæ non naſcuntur in raritate arborum, idcirco non ſunt Cyrenis circa oppidum.*] Suſtulit inficialem voculam *non* Hermolaus, quam libri omnes MSS. editique, agnoſcunt: veritus ne a Philoſopho Plinius diſſideret. Sic enim ille, lib 5. hiſt. anim. c. 25. pag. 624. Οὐ γίνονται δὲ τέττιγες ὅπου δένδρα μή ἐστι· διὸ καὶ ἐν Κυρήνῃ οὐ γίνονται ἐν τῷ πεδίῳ· περὶ δὲ τὴν πόλιν πολλοί· μάλιστα δὲ οὗ ἐλαῖαι· οὐ γίνονται πολύσκιοι· ἐν γὰρ τοῖς ψυχροῖς οὐ γίνονται τέττιγες· διὸ οὐδὲ ἐν τοῖς συσκίοις ἄλσεσιν. At Cyrenis ævo Pliniano arbores forſan nullæ fuerunt, quarum raritatem fugiunt cicadæ: nec ſunt fere circa oppida frequentiora crebræ.

Sect. 35. LVI. *Non naſcuntur niſi rimoſis locis.*] Interpolatores Pliniani ſcripſere, *niſi in planis & rimoſis locis* cum abſint hæ voces *in planis &* in MSS. omnibus, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. quanquam eas Philoſophus agnoſcit, lib. 5. hiſt. anim. cap. 23. pag. 622. Οὐ γίνονται δ' αἱ ἀκρίδες ἐν τῇ ὀρεινῇ ..... ἀλλ' ἐν τῇ πεδιάδι καὶ κατερρωγυίᾳ· ἐν ταῖς ῥωγμαῖς γὰρ ἐντίκτουσι. *Locuſtæ in montana non oriuntur, ſed in campeſtri, atque hiante: in rimis enim pariunt ova ſua.*

Ibid. LVII. *Gracculos.*] Pervulgata eſt apud Phædrum fabula tertia libri primi:

Tumens inani gracculus ſuperbia
Pennas pavoni quæ deciderant, ſuſtulit,
Seque exornavit, &c.

Quam fabulam perſtringens Lucianus, in Apologia pro mercede conductis, pag. 262. κολοιὸν dixit ἀλλοτρίοις πτεροῖς ἀγάλλεσθαι, alienis exſultare pennis. Horatius corniculam appellat:

Ne ſi forte ſuas repetitum venerit olim
Grex avium plumas, moveat cornicula riſum
Furtivis nudata coloribus.

Omnino ſic ſe res habet. Gracculus veterum Latinorum, κολοιὸς Græcorum eſt, non quem Galli *Geay* vocant, ut vulgus interpretum arbitratur: ſed ut Bellonius admonet, lib. 6. de avibus, cap. 3. & 7. *Choucas.* Gloſſæ veteres: *Gracculus,* κολοιὸς ὄρνεον, igitur e cornicularum genere. Sane quem *Geay* nominamus, eſt is per ſe ſatis eximius, nec alienis indiget plumis. At gracculus veterum, ſeu parva cornicula, tota nigri coloris eſt, quod inter ceteros Martialis animadvertit, lib. 1. Epigr. 116.

Sed quamdam volo nigriorem,
Formica, pice, gracculo, cicada.

Et auctor vitæ S. Fructuoſi Arch. Bracar. num. 8. *Nigras parvaſque aves, quas uſitato nomine vulgus Gracculas vocitat, manſuetas in monaſterio habuiſſe perhibetur.*

Sect. 36. LVIII. *Sed apes utiles faciunt cibos, hæ condunt.*] Non placuit Frobenio hæc vetuſtorum exemplarium, priorumque editionum lectio, quam ſic ille interpolavit: *ut apes: ſed illæ* &c. Sic paulo ante, ubi libri omnes habent, *nam & formicæ ſimilem ovis vere vermiculum gignunt,* Pintianus emendat, *ſimilem apibus:* non modo contra fidem codicum, ſed & contra ſcriptoris mentem, quam nobis Philoſophus repræſentat, lib. 5. hiſt. anim. cap. 20. pag. 619. ubi formicas parere ait vermiculos, qui e parvis & rotundis creſcendo fiunt oblongi, ἐκ μικρῶν καὶ στρογγύλων. Et ſane ova pariunt cocti tritici ſpecie, ſed multo minora.

Sect. 37. LIX. *Ad tactum tantum movetur, araneo accreta, quam chryſallidem appellant: rupto deinde cortice volat papilio.*] Hunc locum ita reſtituimus, ſumma religione ac fide vetuſtorum exemplarium auctoritatem ſecuti, Reg. 1. 2. Colb. Pariſ. Chiffl. & Lugd. in quibus *araneo occreta*, vel *accreta*, legitur: interpolatorum conjectura neglecta, qui *aranei: hæc eruca* frigide admodum ſcripſerunt. Sic Plinius ſect. 41. vermiculis circum ſe pariter folliculum texentibus: *ſi accrevere,* inquit, *chryſallidem faciunt.*

Sect. 38. LX. *Et alibi ubicumque.*] Sic Reg. 2. Pariſ. & Tolet. Libri hactenus cuſi perperam, *& alia.* Tolerabilius Chiffl. cod. *& alias.* Arridet quam maxime lectio Reg. 1. cod. *aliubicumque.*

Sect. 39. LXI. *Pilos habentium aſinum tantum immunem hoc malo credunt, & oves.*] De ovibus id falſum eſſe, *& boves* potius ſcribi oportere Dalecampius admonet fruſtra: nam & exemplaria conſentiunt omnia: & diſerte Philoſophus docet, lib. 5. hiſt. anim. cap. 26. pag. 629 oves & capras carere pediculis, non item ricinis: ſed nec ricinis, nec pediculis, carere boves. Καὶ τῶν ἐχόντων τρίχας, πλὴν ὄνος οὐκ ἴσχει οὔτε φθεῖρας, οὔτε κρότωνας· οἱ δὲ βόες ἔχουσιν ἄμφω. τὰ δὲ πρόβατα καὶ αἶγες κρότωνας· φθεῖρας δὲ οὐκ ἔχουσι.

Ibid. LXII. *Alia rurſus generantur ſordibus a radio Solis.*] Sinceriſſima hæc lectio eſt, quam reſtituimus ope codicum Reg. 1. Pariſ. & vet. Dalec. Vi enim Solis æſtivi hæc animalcula, cujuſmodi ſunt pulices, procreari ſignificat. Quamobrem ſect. ſeq. ricinum animal eſſe ejuſdem temporis affirmat, hoc eſt, æſtivi: ut experientia compertum eſt. Ac niſi eæ voces *ejuſdem temporis* ad has referantur, *a radio ſolis,* quo illæ pertineant, nemo ſane intelliget. Prius legebatur, *aridi ſoli.*

LXIII. *Petauriſtæ.*] Id rectius viſum eſt quam *petauriſtarum,* ut Frobenius prior reſcripſit. In MSS. omnibus, *petauris* tantum legitur. Idem Frobenius rurſum paulo poſt, vetuſtorum codicum, priorumque ante ſe editionum auctoritate ſpreta, ubi de ricino agitur, *animal ejuſdem turpitudinis* ſcripſit, cum *ejuſdem temporis* libri omnes exhiberent: ipſaque ſeries orationis ita poſtularet, ut interpretatione noſtra planum factum eſt, & emendatione ea, quæ hanc proxime anteceſſit. Ibid.

LXIV. *Venenum hoc alæ medicantur.*] Interpolatores voculas hic addidere, quas ut ſuppoſititias eraſimus: nulli enim eas codices habent. *Venenum hoc remedia ſecum habet, alæ medentur* &c. In Reg. 1. 2. &c. hoc tantum, *Venenum hoc remediantur,* pro *alæ medicantur.* Sect. 41.

LXV. *Per medium caput a roſtro reſidentem & fulicarum generi dedit. Cirros pico quoque Martio, & grui Balearicæ.*] Miras offudere tenebras huic loco editores Pliniani in hunc uſque diem præpoſtera hujuſcemodi interpunctione, *Diximus & cui plicatilem criſtam dediſſet natura, per medium caput a roſtro reſidentem Et fulicarum generi dedit cirros. Pico quoque Martio, & grui Balearicæ.* Quæ oratio ſignificat upupæ criſtam per medium caput a roſtro reſidere: id quod a veritate eſſe alienum, tum res ipſa clamat, tum Plinius quoque admonuit lib. 10. ſect. 44. ſcribens eam upupæ criſtam plicatilem, non reſidere dejectam ac depreſſam, ſed ſubrigi contrahique. Ad fulicæ igitur criſtam hæc rejicienda ſunt, in hunc modum: *Diximus & cui plicatilem criſtam dediſſet Natura: per medium caput a roſtro reſidentem & fulicarum generi dedit:* Nam ita re vera fulicæ habent. Sect. 44.

LXVI. *Cirros Pico quoque.*] Quibus alitibus cirros natura dediſſet, ſuperius dixit: nunc cirrorum modum peculiarem explicat: nempe a roſtro medio per caput medium reſidentes: quod eſt per ſe veriſſimum: ac niſi id faceret, ſtymphalidi, quam cirros habere dixit, jungere has ſtatim aves pariter debuiſſet. Quod porro Dalecampius monet *Schirros,* hoc eſt, callos calloſamve duritiem, legi oportere, fruſtra eſt. Quid enim ille callus præſtet, niſi glabrum nudumque verticem, ſine ullo inſigni, vel apice, qui exſtet & emineat? At in apicibus ejuſmodi criſtiſve recenſendis, nunc totus Plinius habitat, non in cutis duritie, aliove habitu explicando. Ibid.

LXVII. *Et grui Balearicæ.*] Et ſi non diffiteor Baleares inſulas miſiſſe grues, quæ & minores, & præcipuo forent in honore menſarum, uti a Plinio dictum eſt, lib. 10. ſect. 69. hoc loco tamen non de Balearica magis exiſtimaverim, quam de Africana ſermonem inſtitui. Incredibili enim conſenſu libri omnes tum excuſi prælo ante Hermolaum, tum vero in primis manu exarati, ut noſter Pariſienſis, aliique, *gruibus aricæ,* fortaſſis pro *gruibus Africæ* repræſentant, præter unum Lugd. in quo *gruibus Balearicæ,* errore minime obſcuro legitur. Nam quod ſuſpicatur Barbarus, *gruibus areæ* legi poſſe, nec ſua ipſi merito conjectura ſatisfacit, nobis vero multo etiam minus. Nam neque quid *areæ* in capite ſint, conſtat: neque ſi conſtaret, ea voce putarim exprimi recte vel cirros, vel diadematis id genus quod picus Martius geſtat in capite, quod omnes norunt: cui proinde, in grue ea quæ nunc cum Pico componitur, ſimile Plinius & affine quiddam agnoſcit. Ibid.

LXVIII *Subulonibus.*] Cervi ſubulonis nomine orygem ſignificari, de quo nos egimus, lib. 8. ſect. 79. multis contendit Salmaſius, in Solin. pag. 222. adſtipulaturque ei Bochartus lib. 3. cap. 27. pag. 970. inſigni utriuſque errore. Eſt enim oryx e monocerotum, ſeu unicornium genere, ut Plinius cum Ariſtot. admonet, libri hujus ſect. 106. ipſeque Bochartus icone orygis exhibita plane confirmat. Subulonibus vero ſimplicia quidem cornua, hoc eſt, non ſparſa in ramos, ſed recta, natura dedit: at non ſingula tantum, ut orygi, ac monoceroti; ſed gemina, ut cervis, quorum e genere ii cenſendi. Eorum enim primum genera Plinius perſequitur, quibus duplicia cornua ſunt: quibus gemina, poſterius, iis verbis: *Aliis ſingula, & hæc medio capite, aut naribus.* Hic meminiſſe ſubulonum oportuit, ſi ex eo genere forent, non prius. Nam quod Gloſſæ veteres habent, *Sublones* ὄρυγες, haud illud tanti eſt ponderis: cum aliud forte *ſublones* ſint, aliud *ſubulones:* & a tibia, ut diximus, deduci verius ſit ſubulonis nomen: ipſis illis Gloſſis mox referentibus, *Subulo* αὐλητής: Et Feſto, *Subulo Tuſce tibicen dicitur.* Sect. 45.

LXIX. *Ut liras diceres, ſtrepſiceroti.*] MSS. fere omnes, *dicerent.* Sed Hermolaus, ut verum fatear, delicias facit, qui *lyras,* & *terpſiceroti* legit, a voce Græca τέρπω *oblecto,* velut a modulatis & quaſi ad lyram compoſitis cornibus. Ibid.

LXX. *Urniſque bina capitis unius cornua implent.*] Ita emendavimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Prius falſa prorſus lectione legebatur, *urnaſque binas capitis* Ibid.

urnas cornua implent. At non urnæ cornibus, ſed cornua urnis implentur: nec ſingula cornua urnam continent, bina binas: alias capitis unius cornua continere amphoram dixiſſet: ſunt enim binæ in amphora urnæ: ſed urna opus eſſe ait una, ut cornua gemina impleantur. Porro corollarii vice juvat ſubjicere hoc loco ea, quæ de urorum cornibus vetuſti ſcriptores retulere, a Plinianis haud multum diſcrepantia. Cæſar, lib. 6. pag. 34. *Amplitudo cornuum, & figura, & ſpecies, multum a noſtrorum boum cornibus differt. Hæc ſtudioſe conquiſita a labris argento circumcludunt, atque in ampliſſimis epulis pro poculis utuntur.* Tranſcripſit hæc ad verbum a Cæſare Aimoinus, lib. 1. hiſtor. Franc. cap. 2. neque hæc ſolum, ſed & quæ de alce ille prodidit, quanquam a vero abhorrentia, uti oſtendimus in Notis & Emendationibus ad librum octavum, num. XXXIII. Cæſari & Aimoino concinit Fulco, lib. 1. viæ Hieroſolym.

Uris cornua ſunt immenſæ concavitatis:
Ex quibus ampla ſatis & lævia pocula fiunt,
Vitibus & menſis & honora & commoda proſunt:
Seu docti artifices ea quadrificata rotundant,
Integra ſive ſinant, & fiſſa caloribus aptent.

Ibid. LXXI. *Quæ ceſtrota picturæ genere dicuntur.*] Prius legebatur, *quæ ceroſtrota.* Sinceram reſtituimus lectionem, tum ex codicum prædictorum fide, tum ex Plinio ipſo: quod & ante nos Turnebus vidit, lib. 13. Adverſ. cap. 24. pag. 404. Cujus conjecturæ & illud adjici forſan haud abs re fuerit, legi adhuc commodius poſſe, *Quæ ceſtrota a picturæ genere dicuntur.*

Ibid. LXXII. *Tenuiora feminis plerumque ſunt, ut in pecore multis.*] Hactenus ita editum, *ut in pecore multis.* Vel, interpunctione etiam perverſa, *ut in pecore. Multis ovium* &c. Emendandi, ut fecimus, auctor fuit Democritus apud Ælianum, lib. 12. hiſtor. animal. cap. 19. ita prodens, bubulo pecori caſtrato tortuoſa, gracilia, longa fieri cornua: integro, ac teſtibus prædito, ſecundum radicem, qua vertici committuntur, craſſa: cujus diſcriminis ibi cauſam affert. Οἱ τομίαι βόες, Δημόκριτος λέγει, σκολιὰ λεπτὰ, καὶ μακρὰ φύεται τὰ κέρατα αὐτοῖς· τοῖς δ' ἐνόρχοις παχέα &c. Auctor etiam Ariſtoteles, qui lib. 5. de generat. animal. cap. 6. pag. 1147. exſecta omnia mutari in feminam docet. De tauris tamen ſpeciatim aliter exiſtimare alias videtur, ut ſuo loco monuimus.

Sect. 51. LXXIII. *In animo ſenſus ejus.*] Ita reſcribendum cenſuimus, admonitu codicum Reg. 1. Pariſ. vet. Dalec. &c. cum prius perperam legeretur, *In aſcenſu ejus ſupercilia*, &c. Adjuvat emendationem noſtram, & interpretationem, id quod proxime ſequitur, *Et in ſuperciliis pars animi*, ſubintellige, ut in fronte totus. Certe in aſcenſu frontis ſupercilia eſſe non poſſunt, nam ſub fronte ſunt poſita, ὑπὸ δὲ τῷ μετώπῳ ὀφρύες διφυεῖς, Ariſtot. lib. 1. hiſtor. animal. cap. 9. pag. 65. Fuit cum legi putarem poſſe, *ſeveritatis index, in aſſenſu ejus*, ex Reg. 2. cod. & edit. Parmenſi: ut loci ſententia eſſet, frontis nutu motuque, animi clementiæ, aut ſeveritatis indicium præberi. Sed potior videtur aliorum exemplarium ſcriptura.

Ibid. LXXIV. *Negamus, an annuimus.*] Deſcivit a vetuſta lectione Frobenius, ut hanc ederet: *Negamus, annuimus. Hæc maxime indicant faſtum.* Noſtram emendationem tuentur codices Reg. 1. 2. & Pariſ. in quibus exſtat ea lectio totidem plane apicibus: & habet Parm. editio, *Negamus, an annuimus*, &c.

Sect. 52. LXXV. *Et inter aves, ardeolarum genere, quos leucos vocant, altero oculo carere tradunt.*] Adeo feſtivo lepidoque dicendi genere Plinium hoc loco carpit Albertus, ut verba ejus præterire ſilentio, teque, lector optime, ea fraudare voluptate, religioni ducam. Sic ille, lib. 23. de animal. pag. 614. *Quartum*, inquit, *ardearum genus apponit Plinius monoculum, quod unum oculum dicit habere in latere uno tantum: & ideo facilius capi a venatore in latere cæco inſidias ponente. Sed videtur præter naturam eſſe, & falſum, quod dicit: Sicut enim alæ duæ, & duo pedes creſcunt a lateribus, ita duo oculi: nec ratio permittit ab uno latere formari oculum unum, & non ab alio alium. Plinius enim ipſe multa dicit falſiſſima: & ideo in talibus non ſunt curanda dicta ipſius.* Sane, ſi fabulas hujuſmodi nobis occineret, ſi ſe ſponſorem talium faceret, ſi tot mendacia congereret. Sed plus vidit Albertus, quam Plinius ſcripſit: quartum id eſſe ardearum genus, idque quia monoculum eſt, patere facilius inſidiis venatorum, nec ſua Plinius retulit, nec aliena fide.

Sect. 54. LXXVI. *Quos κορυβαντιῶν.*] De hujus vocis intellectu, quid Scaliger, Turnebuſque ſenſerint, piget referre, quorum conjectationes vanas ac frivolas Salmaſius vocat, in Solin. pag. 1086. In Reg. 1. 2. Pariſ. &c. *quas corybantia regrediunt.* Unde ſcribendum fortaſſis, *quos corybantiare credunt.* Sed Parm. lectionem amplecti ſatius viſum eſt. Editi poſterius, *quod corybantian.*

Sect. 55. LXXVII. *Aliis nigri, aliis ravi, aliis glauci coloris orbibus circumdatis.*] Ita Reg. 1. 2. Chiffl. Pariſ. Interpolatores edidere, *aliis atri, aliis rufi*: ex una voce gemino colore confecto. Feſtus: *Ravi coloris appellantur, qui ſunt inter flavos & cæſios, quos Plautus appellat raviſtellos*, &c. Nonius, cap. 2. num. 726. *Ravum, fulvum.* Cicero, Academ. lib. 4. *Quia nobiſmetipſis tum cæruleum tum ravum videtur.* In Tullianis libris, nunc *flavum*, pro *ravum* legitur. Vide apud Voſſ. plura in Etymol. Ita porro ſcripſiſſe Plinium, non exemplaria modo laudata teſtantur, ſed & Ariſtoteles ipſe, cujus verba hæc ſunt: *Oculorum id*, inquit, *quod album diximus, omnibus fere idem: nigrum autem variatur. Nam quibuſdam nigrum ſane eſt: aliis autem cæſium admodum, nonnullis fulvum ſive ravum; quibuſdam caprinum*: τοῖς μὲν γὰρ ἐστι μέλαν, τοῖς δὲ σφόδρα γλαυκὸν, τισὶ δὲ χαροπὸν, ἐνίοις δὲ αἰγωπόν. De caprinis ſupra Plinius.

Ibid. LXXVIII. *Non connivere diximus.*] Libro nimirum; ut diximus, octavo, ſect. 45. ubi de crocuta Plinius agens, *Acies ei perpetua: in utraque parte oris nullis gingivis, dente continuo.* Sic enim locum illum interpungendum eſſe, tum ſeries ipſa orationis admonet, tum Solini paraphraſis, quam mox allaturi ſumus. Prius legebatur, *Acies ei perpetua in utraque parte oris*, &c. quæ verba de acie dentium, continuoque acumine accipienda eſſe Salmaſius in Solinum, pag. 337. omni ope contendit: Solinumque idcirco male verbis accipit, qui Pliniana verba ſecus acceperit, cap. 27. pag. 51. hac ſua paraphraſi: *Nuſquam connivet aciem orbium: ſed in obtutu ſine nictatione contendit. In ore gingiva nulla: dens unus atque perpetuus.* At hanc Solinianam Plinianæ orationis interpretationem Plinius ipſe nunc luculenter approbat: ad eum enim, qui de crocuta eſt, locum hæc alludit, hæc ſpectat oratio: cum enim ex hyæna crocuta naſcatur, hyænæ porro collum rigeat, & rigere crocutæ par eſt, & circumacto pariter capite contuendi tantum poteſtatem eſſe, atque idcirco aciem ei eſſe perpetuam, hoc eſt, non connivere: quod niſi Plinius modo reſpiciat, quo hæc pertineant, dici nullo modo poteſt. Codices porro vetuſtiores, Reg. 1. Pariſ. & alii, non *connivere* hoc loco præferunt, ſed *cohibere*, quod priſca ætas pro *connivere* dixit: Gloſſæ Philoxeni Gr. Lat. Ἐπιμύω, *Conhibeo.* Μύω, *Conhibeo.* Et Lat. Græc. *Cohibet*, καμμύει, καταμύει. Aurelius Victor in Claudio: *Sceleribus conhibentes.* Facundus Hermian. libro 2. cap. 2. *Sancta illa ſynodus hæreſi Neſtorianæ cohibuit.* Plura apud Du-Cangium vide in Gloſſario.

Sect. 56. LXXIX. *Palpebræ in genis homini utrimque. Mulieribus vero etiam infectæ quotidiano.*] Ita quidem libri omnes. At quid ſi legas, *Mulieribus cura etiam infectæ quotidiana?*

Sect. 60. LXXX. *Bochi.*] Prius *Brocci* legebatur, ab editione Baſileenſi, anni 1545. In vetuſtioribus editionibus, Parmenſi, Tarviſina, Brixienſi, &c. *Brochi labeones.* At Reg. 1. 2. Pariſ. Chiffl. *Bochi.* Nihil hic juvat quod legitur in antiquo numiſmate argenteo Cimelii noſtri Pariſienſis, cujus hæc epigraphe: L. FVRI. CN. F. BROCCHI. IIIVIR. & cujus ectypum Patinus exhibet in gente Furia. Hujus enim inſcriptionis longe alia ſententia eſt, ut alibi oſtendimus. T. Brocchum Cicero laudat in orat. pro Ligario; & Milonis Brocchi Prætoris meminit Marcellus, de medic. cap. 26. pag. 175.

Ibid. LXXXI. *Maxillas .... terreſtres quadrupedes, eodem quo cetera more, præterque in obliquum*] Familiaris locutio Plinio, pro *prætereaque*, ut ſæpe monuimus. At hic graviſſimo errore lapſi editores Plinianorum librorum omnes, *præterquam* ſcripſerunt, plane contra auctoris ſententiam, ita ut eſt, ſtatuentis, terreſtres quadrupedes, non ut crocodilum ſuperiorem maxillam movere, ſed ut cetera omnia, inferiorem tantum: eamque præterea in obliquum ducere & contorquere, ut in ovibus, canibuſve, atque adeo homine ipſo, animadvertere cuique pronum eſt. Et vero Reg. 1. 2. Pariſ. &c. *præterque* exhibent: ſed & vox, *quadrupedes*, in iiſdem deeſt: ut *terr ſtris* forte legi oporteat, crocodilo ſubintellecto: nam de fluviatili ſolum Philoſophus id prodit.

Sect. 61. LXXXII. *Qui diſcriminant eos.*] Pervertit profligatque ſcriptoris ſententiam Dalecampius, qui *eum* emendat, & ſubintelligi *cibum* monet oportere. Non vidit apud Ariſtotelem legi, lib. 4. de part. animal. eap. 1. pag. 999. ὁρίζουσι δὲ ἑκατέρους οἱ κυνόδοντες, μέσοι τὴν φύσιν ἑκατέρων ὄντες, &c.

Sect. 63. LXXXIII. *Capris, ſue.*] Prius *capriſve* legebatur. Emendationis noſtræ auctor Ariſtoteles, libro 2. hiſtor. animal. cap. IX. pag. 193. qui ſimilia tradit: Ἔχουσι δὲ πλείους οἱ ἄρρενες τῶν θηλειῶν ὀδόντας καὶ ἐν ἀνθρώποις, καὶ ἐπὶ προβάτων, καὶ αἰγῶν, καὶ ὑῶν. Albertus quoque, lib. 2. de anim. tract. 1. cap. 4. pag. 105. *Adhuc autem*, inquit, *ut in pluribus, maſculina animalium ſunt plurium dentium, quam feminina, ut frequenter patet in homine, capris, & porcis.*

Ibid. LXXXIV. *Timarchus Nicoclis filius Paphii.*] Legit Pintianus, *Nicoclis illius pater.* Sane acute. Nam Julius Pollux, cap. 4. lib. 2. pag. 92. ὁ δὲ Νικοκλέους τοῦ Κυπρίων πατὴρ, inquit, τὸ μὲν ὄνομα αὐτῷ Τίμαρχος ἦν, διστοίχους εἶχεν ἄμα τοὺς ὀδόντας, τῷ Ἀριστοτέλους λόγῳ. Verum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. aliique *Nicoclis filius Papii* conſtanter legunt.

Sect. 65. LXXXV. *Qua vocem mittunt mares, cum vocantur ololygones.*] Ita MSS. omnes. At ſcribendum fortaſſis, *quam vocant ololygonem*, vel *cum vocant ololygonem*, vel denique, *cum vocantur ololyzontes.* Neque enim rana mas ipſa, ſed ululatus quem in aqua ciet, cum ad venerem femellam invitat, ὀλολυγὼν dicitur Ariſtoteli, lib. 4. hiſtor. animal. cap.

pag. 492. Æliano, lib. 9. hiſt. anim. cap. 13. & Plutarcho, lib. de ſolert. anim. pag. 892. Defendi tamen & recepta lectio poteſt : nam ſi ululam Græci Latinique ſcriptores a mœſto veluti ululatu ὀλολυγόνα appellarunt, quidni & ranam a ſimili ſono, pari nomenclatione indigitarint? Id animalculo cuidam, lumbricis ſeu vermibus terrenis ſimile, nomen eſſe quoque teſtatur Heſychius, pag. 689. Ὀλολύγων, ζωΰφιον γινόμενον ἐν ὕδασιν, ὅμοιον ἐντέρῳ.

Ibid. LXXXVI. *In æde Opis vere dixere.*] Hactenus libri omnes, *in æde Opiferæ.* Quæ autem ſit Opifera Dea, num Juno quælibet, num Ops ipſa, an alia quæpiam, altum apud ſcriptores ſilentium. Non enim unius modo Deæ propria hæc appellatio fuit, ſed plurium, atque adeo omnium communis. Apud Gruterum, pag. 41. DIANAE. OPIFER. NEMORENSI. Pag. 75. FORTUNAE OPIFERAE. Verum intelleximus a Plinii librariis *fere* pro *vere* aliquoties pingi ſolitum, quod a nobis obſervatum jam antea lib. 10. ſect. 79. aliaſque ſæpius.

Sect. 67. LXXXVII. *Simili modo uncos ungues.*] Cur in editione Elzeviriana, contra MSS. omnium fidem, ſcriptoriſque ſententiam, ſcriptum ſit, *diſſimili modo*, nondum intelligo.

Sect. 68. LXXXVIII. *Lacunæ modo.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. vet. Dalec. aliique libri conditivi. Editores Pliniani, ventriculum hic deſcribi rati, *lagenæ modo* ſcripſerunt.

Sect. 71. LXXXIX. *Poſt centeſimam viceſimam ſextam Olympiadem.*] Ita quidem codices Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. Chiffl. Verum Pliniana ratio in Olympiadibus computandis legi poſtulat, *Poſt* CXXVIIII. Itaque tres unitatis notas librarii hic omiſerunt temere & imperite. In libris hactenus editis etiam pejus ſcribitur, CXXIII. tantum.

XC. *Pauca eum (ut dictum eſt) habent aquatilia. At cetera*
72. *ova parientia exiguum, &c.*] Prius *ac cetera* legebatur. Verum palam eſt a piſcium genere transferri nunc orationem ad cetera quæ ova pariunt, quibus exiguus pulmo eſſe dicitur, ut piſcibus fere nullus. Ex Ariſtotele, lib. 3. de part. anim. cap. 6. pag. 1009. Plinii mentem perſpeximus.

Sect. 73. XCI. *Circa Briletum & Tharnen, & in Cherroneſo.*] In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. &c. *Circa Prilietum & Tharnem & Cherroneſo.* Auctor libri Mirab. Auſcult. pag. 1163. Theopompus apud Athen. lib. 9. pag. 401. Ælianus, lib. 5. hiſtor. animal. cap. 27. & lib. XI. cap. 40. Gellius item libro 16. cap. 15. pag. 906. circa Biſaltiam, quæ vicina Thraciæ regio eſt, aiunt id evenire. Sed hic haud dubie legendum, *circa Brilettum & Parnetha*, uti ex Thucydide ac Pauſania didicimus, qui hos eſſe Atticæ montes docuere. Thucydides quidem, lib. 2. pag. 115. Ἄραντες ἐκ τῶν Ἀχαρνῶν, ἐδῄουν τῶν δήμων τινὰς ἄλλους, τῶν μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Βριλησσοῦ ὄρους. *Motis caſtris ab Acharnis, nonnullos alios pagos vaſtarunt, qui ſunt inter Parnetha & Brileſſum montes.* Iterumque libro 4. pag. 317. Οἱ δὲ ἐπὶ τὸ Ὠρωποῦ· ἄλλοι δὲ πρὸς Πάρνηθα τὸ ὄρος. *Alii ad Oropum, alii ad Parnetha montem.* De Briletto Plinius ipſe, lib. 4. ſect. XI. De Parnethe iterum Pauſanias in Atticis, pag. 31. Ὄρη δὲ, inquit, Ἀθηναίοις ἐστὶ Πεντελικὸν, ἔνθα λιθοτομίαι· καὶ Πάρνης, παρεχομένη θήραν συῶν ἀγρίων καὶ ἄρκτων. *Montes ſunt Athenienſibus: Pentele, ubi lapicidinæ: item Parnes, exhibens venationem ſuum agreſtium, urſorumque.* Ibi & Juppiter Parnethius fuit, eodem teſte: Καὶ ἐν Πάρνηθι Παρνήθιος Ζεύς, &c.

Sect. 74. XCII. *Capreæ, apri.*] Prius *capræ* legebatur : at caprinum fel commendat ipſe non ſemel in medicinis, lib. 28. ubi & de apri felle mentio. Scilicet, ut camelo, etſi fel ineſſe ei quidam inficias eunt, ineſt tamen quiddam felli quod proportione reſpondeat, ſic apro fortaſſis : quamobrem tametſi de apro nihil hoc loco Philoſophus dixerit, non eſſe ſollicitandam Plinii lectionem putavi : Pintiano hac parte infirmior paulo ac religioſior.

Ibid. XCIII. *Et cervo in cauda, aut inteſtinis.*] Nimis diffuſa oratione uſus, Scaligero poſt Dalecampium, Plinius videtur, nec ſatis vera, qui ad univerſum cervorum genus tranſtulerit, quod de Achaïnis tantum appellatis Philoſophus ſcripſit, lib. 2. hiſt. anim. cap. 18. pag. 253. Τῶν δ' ἐλάφων αἱ Ἀχαΐναι καλούμεναι, δοκοῦσιν ἔχειν ἐν τῇ κέρκῳ χολήν. Quod & Antigonus, hiſtor. 76. pag. 66. repetit totidem fere verbis. Sed exiſtimavit is nimirum gentile id loci alicujus nomen eſſe, non ætatis : impulſus in fraudem fortaſſis ab Apollonii Scholiaſte, ita ſcribente : Ἀχαΐα ἐστὶ Κρήτης πόλις, ἐν ᾗ γίνονται Ἀχαΐνεαι ἔλαφοι, αἱ καὶ σταθινέαι λέγονται. Verum nugari Grammaticulum conſtat ex ipſo Apollonii carmine, quod interpretatur : ubi non ab alicujus regionis indigenis cervo id nominis inditum, ſed a venatoribus ipſis, unde unde illi fuerint, teſtatur : ἢ ἐλάφοιο Γίγνεται, ἥν τ' ἀγρῶσται Ἀχαιινέην καλέουσιν. Cervum juvenculum ea vox ſonat.

Ibid. XCIV. *Eſt autem fel nihil aliud quam purgamentum, peſſimumque ſanguinis, & ideo amarum eſt.*] Locum hunc hactenus inſigniter corruptum ita reſtituimus, tum ex veſtigiis Reg. 1. cod. tum, quod certius haud paulo eſt, ex ipſo Philoſopho, qui Plinianis ſimilia nunc tradit. Is enim, lib. 4. de part. animal. cap. 2. pag. 1020. ſanguinis purgamentum quoddam & excrementum eſſe pro confeſſo ponit, eſſe autem excrementum alimento contrarium, amarum dulci : ſanguinem porro dulcem eſſe : ex quo ſua felli amaritudo conſtat. Ἐξ αἵματός ἐστιν ἡ χολὴ τὸ γινόμενον περίττωμα· ἐναντίον τε γὰρ τῇ τροφῇ τὸ περίττωμα βούλεται εἶναι, καὶ τῷ γλυκεῖ τὸ πικρόν· καὶ τὸ αἷμα γλυκὺ τὸ ὑγιαῖνον. In libris hactenus excuſis, *purgamentum peſſimi ſanguinis, & ideo in materia ejus eſt.* Reg. 1. *& ideo in maria eſt.*

XCV. *Jecur maxime vetuſtatis patiens, centenis durare annis,* *Sect.*
obſidionum exempla prodidere.] Sic libri omnes vulgati : a Ro- *76.*
mana uſque editione anni 1470. ad hunc diem : ſic Lugd. codex MS. totidem ſyllabis, apicibuſque. Augurabatur Turnebus, lib. 20. Adverſ. cap. 23. pag. 645. legi poſſe *Oxyrynchon exempla prodidere* : quoniam oxyrynchus piſcis in Ægypto ſit, cujus in jecore id quod Plinius narrat, forſan ab otioſo homine potuerit olim obſervari. *Sed iſtud*, inquit, *mihi commentum non placet.* Placuit nihilominus Salmaſio, qui ſuas in Solinum Exercitationes, pag. 1315. eo ditavit. In cod. Vatic. 1950. & 1952. *hoc ſyrio tum.* In Reg. 1. Colb. 1. 2. & Pariſ. *hoc ſyrion cum explenda prodidere.* In Reg. 2. *obſidione cum explenda prodidere.* Colbert. 3. *exempla prodidere.* Conjiciebat nuper quidam legi poſſe, *ſeniorum* : ac de jecore cocto vel condito Plinium agere ; prorſus futili conjectura. Sinceram librorum omnium typis excuſorum eſſe lectionem noſtra probat interpretatio ; quam eſſe veriſſimam Plinianæ orationis contextus docet.

XCVI. *Ruminantibus geminus.*] Vitioſam eſſe lectionem *Sect.*
cenſuit Pintianus, & *quadrigeminus* reponendum, ex Ariſto- *78.*
telis loco prave intellecto : atque hoc pacto, errorem errore cumulavit. Neque enim Philoſophus, lib. 2. hiſt. animal. cap. 19. pag. 271. quibuſlibet ruminantibus quaternos aſſignat ventriculos, ſed ſolum cornigeris, quadrupedibus, animal parientibus, iiſdemque altera tantum maxilla dentatis. Horum ſi quid cui defuerit, erit illud ad aliud genus revocandum : ut cameli, lepores, aliaque.

XCVII. *In ceteris billæ.*] Anatomicæ rei imperitia, ne- *Ibid.*
glectuque MSS. codicum, factum eſt ut hoc loco editores Plinii *ile* ſcripſerint, pro *billæ*, uti exhibent Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. & Pariſ. tum in ipſo hoc contextu, tum in hujus libri indice. Inde error Rob. Stephani in Theſauro linguæ Latinæ, & aliorum. Quæ vero ilia appellentur, dictum eſt ſect. 83.

XCVIII. *Feminum & brachiorum oſſibus paucis exigua ad-* *Sect.*
modum : ſed iis in tanta duritia, ut ignis elidatur velut e ſilice.] *86.*
Sic reſtituimus admonitu cod. Reg. 1. aliorumque, in quibus ſcribitur, *Cetiis in tanta.* Hactenus editum, *cetera tanta duritia*, &c. Quod porro proxime antea legitur, *paucis exigua admodum*, legiſſe Albertus videtur, *porcis exigua*, lib. 3. de animal. tract. 2. cap. 7. pag. 147. ſed mendoſe, opinor.

XCIX. *Nervi orſi a corde, bubuloque etiam circumvoluti.*] *Sect.*
Num *bibulo* legi ſatius ſit, ſubdubitat Hermolaus : quoniam, *88.*
ut Ariſtot. auctor eſt, lib. 3. hiſt. anim. cap. 5. pag. 321. circa nervos humor eſt mucoſus, albus, glutinoſus, quo aluntur, & ex quo videntur generati. Sed lectionem jam uſu receptam conſtabilit ejuſdem Philoſophi auctoritas, ſcribentis lib. 5. de gener. anim. cap. 7. pag. 1147. tauris cor eſſe nervoſum, οἱ ταῦροι νευρώδεις, καὶ ἡ καρδία.

C. *Et inferiore parte pinguior.*] Nec Plinii mentem atti-
giſſe, nec Ariſtotelis verba legiſſe Dalecampius videtur. Sic *Sect.*
enim Philoſophus lib. 3. hiſt. anim. cap. 14. pag 370. Καὶ ἐν *90.*
τοῖς κάτω δὲ μορίοις, ἢ ἐν τοῖς ἄνω, παχύτερον τὸ αἷμα γίνεται καὶ μελάντερον. *Et in partibus inferioribus, quam in ſuperioribus ſanguis fit craſſior, nigriorque.* Plinius quod Græci παχύτερον *pinguius* reddit, hoc eſt, craſſius. Verum ἐν τοῖς κάτω μορίοις dum vertit *in inferiore parte*, non partes ſanguinis emiſſi inter ſe confert, quemadmodum Dalecampius intellexit, ut ſententia ſit, ſanguinem emiſſum, & vaſe exceptum, ſuperne ſemper dilutiorem eſſe, inferne nigriorem, magiſque concretum : hoc enim falſum eſt ; ſed comparat Philoſophus partes ejuſdem animalis, cujus ut inferiora quæque terreſtriora ſunt, ſanguis eorum hujuſmodi quoque debet eſſe, hoc eſt, terreſtrior, craſſiorque.

CI. *Timidiora, quibus minimus, aut nullus.*] Tum ex MSS. *Ibid.*
fide, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Tolet. & Salmant. tum ex Philoſophi loco in Notis allato, ita reſcripſimus, cum prius interpolata oratione legeretur, *at quibus nullus, hebetia.* Certe enim exſanguia quædam nonnullis ſanguine præditis prudentiora eſſe monet Ariſt. lib. 2. de part. anim. cap. 4. pag. 483. ut formicas, apes, &c. Niſi forte hebetiora dixeris, quæ nec ullius diſciplinæ capacia ſunt, nec manſuetioris vitæ.

CII. *Pubeſcit homo ſolus : quod niſi contigit, ſterilis in gi-* *Sect.*
gendo eſt, ſeu maſculus, ſeu femina.] Delicias facit Dalecam- *94.*
pius, cum hæc Plinii verba explanans, *Pubeſcere hominem ſolum in mento* dixit. Hæccine vero Plinii ſententia eſt, qui deinde aſſeverat, niſi pubeſcat homo, ſive mas fuerit, ſive femina, infecundum fore? Pubeſcere igitur etiam in mento feminas neceſſe eſt, ut uterum ferant? At Ariſtot. de pube hæc protulit, quæ circa τὰ αἰδοῖα naſcitur, tum lib. 3. hiſt. anim. cap. 10. pag. 345. tum lib. 7. cap. 1. pag. 794. &c.

CIII. *Congeniti autem non deſinunt, ſicut nec feminis mag-* *Ibid.*
nopere.] Hanc ſane lectionem adſtruunt MSS. omnes, ſed vitioſe, ut arbitror ; aut pugnantes inter ſe ſententias, quod mihi ſimile veri non videtur, una eademque pagina noſter protulit ; mox enim ſubdit, libidinoſis congenitos pilos maturius

turius

turius defluere: defluunt igitur, deſinuntque & ceteris. Quam porro huic loco curationem adhibemus, eam eruditorum prius cenſuræ ſubjici oportere, quam in textum inſeri viſum eſt: ne non Plinium refingere, ſed plane novum cudere ex arbitrio videremur. Ea eſt ejuſmodi: *Congeniti autem non deſinunt eunuchis, nec feminis magnopere*: repetita poſteriore ſyllaba vocis *deſinunt*, quam librariorum incuria cum ſuperiore paſſa ſit abſorberi. Audax fortaſſis emendatio videatur, niſi ipſius Philoſophi verbis, qui ſimilia tradit, contexta ac concinnata foret: Αἱ δὲ ἐκ γενετῆς τρίχες, inquit lib. 9. hiſtor. animal. cap. 79. pag. 1173. οὐκ ἀπολείπουσιν· οὐδεὶς γὰρ γίνεται εὐνοῦχος φαλακρός.

Ibid. CIV. *Quadrupedibus ſenectute craſſeſcunt, lanæque rareſcunt.*] Subeſſe huic loco vitium Pintianus immerito ſuſpicatur; legendumque fruſtra monet, *Quadrupedibus ſenectute creſcunt lanæ, quanquam rareſcunt*. Ariſtotelis enim hæc verba ſunt, lib. 3. hiſtor. animal. cap. 10. pag. 350. Καὶ τῶν τετραπόδων δὲ γινομένων πρεσβυτέρων, τῶν μὲν αἱ τρίχες, τῶν δὲ τὰ ἔρια βαθύτερα μὲν γίνεται· ἐλάττω δὲ τῷ πλήθει. *Seneſcentibus quoque quadrupedibus, his quidem pili, his lana fit craſſior, ſed infrequentior.*

Sect. 96. CV. *Omne autem lac igne ſpiſſatur, frigore ſereſcit.*] Ex Hermolai fabrica ea lectio eſt: in Parmenſi olim legebatur, *Omne autem igne ſpiſſatum humore ferveſcit*: quod editores ex codicum MSS. veſtigiis elicuerant. Nam in Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. legitur, *Omne autem igne ſpiſſaturum ore ferveſcit*. Verbum ſane illud *ſereſcit*, haud facile eo ſenſu reperias apud ullos auctores, ut in ſerum abire lac ſignificet. Dum quid igitur occurrat aptius, aut Hermolai conjecturæ ſtandum, aut ſcribendum fortaſſis, *Omne autem igne ſpumæ more ferveſcit*.

Sect. 97. CVI. *Et caprarum gregibus ſua laus eſt, Agrigenti maxime.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. Chiffl. Tolet. Salmant. &c. ut merito Georgium Merulam rideat Corn. Vvithel. cap. 2. pag. 589. tom. 1. Theſ. Critic. legentem, *Epityrum gregibus*, &c. cum præſertim ſequatur mox, *præferendus Bithynus*, quod de epityro dici non poſſet. Mox vero *Agrigenti* ſcripſimus, eorumdem fere omnium codicum admonitu & auctoritate, pro *recenti*: quod ante nos Frobenius fecit.

Sect. 99. CVII. *Horatii ex patricia gente filias duas ob id Sedigitas.*] Vetus hæc omnium librorum lectio eſt, exhibentibus MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Pariſ. &c. *Coraci*, pro *C. Oratii*, vel *Horatii*, nam Ὡράτιους ſine aſpiratione Græci ſcribunt. Hanc vocem prior Frobenius immutavit, nimium confidenter, in *M. Curiatii*.

CVIII. *Et hirundinem.*] In libris editis, & *ocen*. In Parm. *oten*. In Reg. 1. & Pariſ. *& rectorem*. In aliis, *& nectorem*: unde Hermolaus; *& nycterim* legebat, quem plane confutat Pintianus. Nos *hirundinem* reſcripſimus, Ariſtotele auctore: Is enim lib. 1. hiſt. anim. cap. 2. pag. 17. Σχεδὸν δὲ, inquit, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῶν, εὔπτερα μὲν, κακόποδα δ᾽ ἐστίν, οἷον χελιδὼν καὶ δρεπανὶς .... φαίνεται δ᾽ ὁ μὲν ἄπους, πᾶσαν ὥραν· ἡ δὲ δρεπανὶς, ὅταν ὕσῃ τοῦ θέρους· ἄλλως δὲ καὶ σπάνιόν ἐστι τοῦτο τὸ ὄρνεον. *Aliæ quidem aves apodibus ſimiles, pedum jacturam alarum compenſant bonitate: talis hirundo eſt & drepanis .... apparent autem apodes toto anni tempore: drepanis vero æſtate pluvia: alioqui rara inventu avicula.* Porro quanquam δρεπανὶς moribus, & pennis, & facie hirundini proxima ab Ariſtotele eſſe dicatur, ut tamen ripariam hirundinem eſſe concedam, quod Gaza & Scaliger volunt, a me certe non impetrabunt. Quorſum enim obſcuro Græcæ appellationis vocabulo avem enunciaſſet, quam & libro ſuperiore, & alias paſſim, latino tritoque in ore vulgi nomine indigitavit? Accedit eo quod raram inventu drepanim & ipſe & Philoſophus aſſeverat: at ſunt in ripis fluminum Italiæ Galliæque, ut ut eſt de Græcia, hirundines ripariæ perfrequentes. Sect. 107.

CIX. *Vocem non habere, niſi quæ ſpirent.*] Hunc locum gloſſemate auxerunt editores, quod librorum manu exaratorum ne unus quidem agnoſcit: *Vocem non habere, niſi quæ pulmonem & arterias habent, hoc eſt, niſi quæ ſpirant*, &c. Graſſata eadem interpolandi libido eſt & paulo poſtea, ad ea verba, *attritu ejus ſonare*, adjectis iſtis, *viſcera ſat notum eſt*, quæ ab omnibus abſunt MSS. ut ante nos alii obſervarunt. Sect. 112.

CX. *At ultra undecimum.*] Locum hunc partim ex ingenii conjectura, partim ex veſtigiis veterum codicum, integritati ſuæ reſtituimus. Editi hactenus libri in hunc modum: *Homini non utique ſeptimo letalis inedia: duraſſe & ultra undecimum pleroſque certum eſt. Mori eſuriendi ſemper inexplebili aviditate, animalium uni homini.* At Reg. 1. 2. aliique: *Homini non utique ſeptimo letales inedias duraſſe, & ultra undecimum pleroſque certum eſt mori eſuriendi ſemper inexplebili aviditate animalium unicuique.* Sect. 118.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XII.

I. ANIMALIUM omnium, quæ noſci potuere, naturæ generatim membratimque ita ſe habent. Reſtant neque ipſa anima carentia (quandoquidem nihil ſine ea vivit) terra edita, [1] ut inde eruta dicantur, ac nullum ſileatur rerum Naturæ opus. Diu fuere occulta ejus beneficia: ſummumque munus homini datum, arbores ſilvæque intelligebantur. Hinc primum alimenta, harum fronde [2] mollior ſpecus, [3] libro veſtis. [4] Etiamnum gentes ſic degunt. Quo magis ac magis admirari ſubit, [5] ab iis principiis cædi montes in marmora, veſtes ad Seras peti: unionem in Rubri maris profundo, ſmaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata ſunt aurium vulnera: nimirum quoniam parum erat collo crinibuſque geſtari, niſi infoderentur etiam corpori. Quamobrem ſequi par eſt ordinem vitæ, & arbores ante alia dicere, [6] ac moribus primordia ingerere.

CAP. I. II. Hæc fuere numinum templa, priſcoque ritu ſimplicia rura etiam nunc Deo præcellentem [1] arborem dicant. Nec magis auro fulgentia atque ebore ſimulacra, quam lucos, & in iis ſilentia ipſa adoramus. Arborum genera numinibus ſuis dicata perpetuo ſervantur: [2] ut Jovi eſculus, Apollini laurus, Minervæ olea, Veneri myrtus, Herculi populus. Quin & Silvanos, Faunoſque, [3] & dearum genera ſilvis, ac ſua numina, tamquam & cælo, attributa credimus. Arbores poſtea blandioribus fruge ſuccis hominem mitigavere. Ex iis recreans membra olei liquor, vireſque potus vini: tot denique ſapores annui ſponte venientes: & menſæ (depugnetur licet earum cauſa cum feris, & paſti naufragorum corporibus piſces expetantur) etiamnum tamen [4] ſecundæ. Mille præterea ſunt uſus earum, ſine quîs vita degi non poſſit. Arbore ſulcamus maria, terraſque admovemus: arbore exædificamus tecta. Ex arbore & ſimulacra numinum fuere, nondum pretio excogitato [5] belluarum cadaveri: antequam, ut a Diis nato jure luxuriæ, eodem ebore numinum ora ſpectarentur, & menſarum pedes. Produnt Alpibus coërcitas, & tum inexſuperabili munimento Gallias, hanc primum habuiſſe cauſam ſuperfundendi ſe Italiæ, quod Helico ex Helvetiis [6] civis earum, fabrilem ob artem Romæ

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Ut inde eruta.*] Ut deinde metalla dicantur, quæ ſunt e terra eruta.

2. *Mollior ſpecus.*] Tum ſcilicet, uti Naſo cecinit, lib. 1. Metam.

Cum primum ſubiere domos, domus antra fuerunt,
Et denſi frutices, & junctæ cortice virgæ.

3. *Libro veſtis.*] Et arborum libro, inquit, ſeu cortice, mollior hominum in illis rerum primordiis veſtis fuit.

4. *Etiamnum gentes.*] Ad rationem maxime ædium hic gentium mos ſpectat. Eximius eſt Vitruvii locus, lib. 2. cap. 1. ubi multa eleganter de priſcorum hominum vita, & de initiis humanitatis atque tectorum, & incrementis eorum. Nam ut aliqua ex iis delibemus: *Ad hunc diem*, inquit, *nationibus exteris ex his rebus ædificia conſtituuntur: ut in Gallia, Hiſpania, Luſitania, Aquitania, ſcandulis robuſteis, aut ſtramentis*, &c.

5. *Ab iis principiis.*] A cultu corporis tam ſimplice, ad tam luxurioſam in veſtitu ædibuſque lautitiam delapſos eſſe mores.

6. *Ac moribus.*] Atque inculcare animis legentium, qui priſci hominum mores fuerint, quibus initiis mores noſtri ad hanc luxuriam venerint.

Sect. II. 1. *Arborem dicant.*] Qui mos hodieque obtinet: nam proceras arbores, ruri præſertim, in veſtibulis ſacrarum ædium poſitas videmus.

2. *Ut Jovi eſculus &c.*] Lepide in eam rem Phædrus, lib. 3. Fabular.

Olim quas vellent eſſe in tutela ſua
Divi legerunt arbores: quercus Jovi,
Et myrtus Veneri placuit, Phœbo. laurea,
Pinus Cybelæ, populus celſa Herculi.
Minerva admirans, quare ſteriles ſumerent,
Interrogavit: cauſam dixit Jupiter:
Honore fructum ne videamur vendere.
At me Hercule narrabit quod quis voluerit,
Oliva nobis propter fructus eſt gratior.
Tum ſic Deorum genitor, atque hominum ſator:
O nata, merito ſapiens dicêre omnibus:
Niſi utile eſt quod facimus, ſtulta eſt gloria.

3. *Et Dearum.*] Dryadas, Hamadryadaſque intelligit, quas Semideas appellat Ovidius, epiſt. 4. verſ. 49.

Aut quas ſemideæ Dryades, Faunique bicornes, &c.

4. *Secundæ.*] Arbores, inquit, menſas etiamnum ſecundas ſubminiſtrant: poma nimirum, quæ menſis, ut vocat Horatius, lib. 4. ode 5. alteris ponebantur. Hinc illud ſatyrici vatis, lib. 1. Satyr. 3. verſ. 7. ab ovo, quod erat cœnæ initium, uſque ad mala, qui cœnæ finis.

5. *Belluarum.*] Elephantorum ebori.

6. *Civis earum.*] Helvetiarum ſcilicet.

commoratus, ficum ſiccam & uvam, oleique ac vini [7] præmiſſa remeans ſecum tuliſſet. Quapropter hæc vel bello quæſiſſe venia ſit.

III. Sed quis non jure miretur, arborem [1] umbræ gratia tantum ex alieno petitam orbe? [2] Platanus hæc eſt, mare Ionium in Diomedis inſulam ejuſdem tumuli gratia primum invecta, inde in Siciliam tranſgreſſa, atque inter primas donata Italiæ, & jam ad Morinos uſque pervecta, ac tributarium etiam [3] detinens ſolum, ut gentes vectigal [4] & pro umbra pendant. [5] Dionyſius prior, Siciliæ tyrannus, Rhegium in urbem tranſtulit eas, domus ſuæ miraculum, ubi poſtea factum [6] gymnaſium: nec potuiſſe in amplitudinem adoleſcere; [7] & alias fuiſſe in Italia, ac nominatim Hiſpania, apud auctores invenitur.

IV. Hoc actum circa [1] captæ Urbis ætatem: tantumque poſtea honoris increvit, [2] ut mero infuſo enutriantur: compertum id maxime prodeſſe radicibus: docuimuſque etiam arbores vina potare.

V. Celebratæ ſunt primum in ambulatione [1] Academiæ Athenis cubitorum XXXIII. [2] a radice ramos antecedente. Nunc eſt clara [3] in Lycia gelidi fontis ſocia amœnitate, itineri appoſita, domicilii modo, cava LXXX. atque unius pedum ſpecu, nemoroſa vertice, & ſe vaſtis protegens ramis, arborum inſtar, agros longis obtinet umbris: ac ne quid deſit ſpeluncæ imagini, ſaxeæ intus crepidinis corona muſcoſos complexa pumices: tam digna miraculo, ut [4] Licinius Mucianus ter Conſul, & nuper provinciæ ejus Legatus, prodendum etiam poſteris putarit, epulatum intra eam ſe cum duodeviceſimo comite: large ipſa toros præbente fronde, ab omni afflatu ſecurum, [5] optantem imbrium per folia crepitus, lætiorem, quam marmorum nitore, picturæ varietate, laqueariūm auro, cubuiſſe in eadem. Aliud exemplum [6] Caii principis, in Veliterno rure mirati [7] unius tabulata, laxeque ramorum trabibus ſcamna patula, & in ea epulati, cum ipſe [8] pars eſſet umbræ, XV. convivarum ac miniſterii capace triclinio, quam cœnam appellavit ille [9] nidum. Eſt Gortynæ in inſula Creta juxta fontem platanus una, inſignis [10] utriuſque linguæ monumentis, numquam folia dimittens: ſtatimque ei [11] Græciæ

NOTÆ.

7. *Præmiſſa.*] Ita libri omnes. Diligentem exquiſiti olei ac vini delectum ea vox ſignificare mihi videtur: etſi aliter forte Rhodigino viſum, lib. 6. cap. 6. Livius, lib. 5. Gallorum gentem ex vulgi fama tradit, dulcedine frugum, maximeque vini nova tum voluptate captam, Alpes tranſiſſe, &c.

Sect. III. 1. *Umbræ gratia.*] Ex qua fructus alius, præterquam umbræ, percipi nullus poſſit.

2. *Platanus.*] Gallis, *Plane.* Ionium mare appellat, ut libro tertio, ſect. XIV. quod Italiam ab Apulia uſque in Pachynum Siciliæ promontorium circumcingit. De hoc mari Ionio Virgilius, libro 2. Georg. verſ. 108.

Noſſe quot Ionii veniant ad litora fluctus.

Non ab Ionibus tamen nomen habet, quippe qui hinc procul abſunt, & ſui nominis penultimam producunt, Ἴωνες.

3. *Detinens ſolum.*] Ita MSS. non *pertinens.* Inter ſilvas ſuas Morini platanonas habebant, pro quibus vectigal populo Rom. pendebant. Solarium id vectigalis genus Pandectæ vocant, quod pro ſolo penditur.

4. *Et pro umbra.*] Pro arboribus alioqui infrugiferis, ac ſolius umbræ beneficio commendandis, pro qua etiam vectigal pendere gentes cogerentur. Hunc locum Cujacius in Obſerv. præpoſtera interpretatione corrumpit.

5. *Dionyſius prior.*] Hoc eſt, antiquior, ὁ πρεσβύτερος. Hæc totidem fere verbis Theophr. lib. 4. hiſt. plant. cap. 7.

6. *Gymmaſium.*] Sic Theophr. loc. cit. ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅ εἰσι νῦν ἐν τῷ γυμνασίῳ. Succeſſit igitur hortis gymnaſium, ſive palæſtra, ubi athletæ exercebantur.

7. *Et alias fuiſſe.*] Vide Notas & Emend. num. I.

Sect. IV. 1. *Captæ Urbis.*] Romæ a Gallis captæ, anno V. C. CCCLXIV. Vide Notas & Emend. num. II.

2. *Ut mero infuſo.*] Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 9. pag. 353. *Hortenſius platanos ſuas vino irrigare conſuevit: adeo ut in actione quadam, quam habuit cum Cicerone ſuſceptam, precario a Tullio poſtulaſſet, ut locum dicendi permutaret ſecum: abire enim in villam neceſſario ſe velle, ut vinum platano, quam in Tuſculano poſuerat, ipſe ſuffunderet.* Martialis, lib. 9. epigr. XI.

Crevit & affuſo latior umbra mero.

Elegans de eodem argumento Epigramma Philippi, in Anthol Græca, lib. 1. cap. 59. quod Grotius ita tranſtulit, in MS. codice, quem Bibliotheca noſtra Pariſienſis ſervat:

Frondiferam platanum me de radice revulſam
Straverat inſani vis truculenta Noti.
Lota reſurrexi Bromio: mihi ſcilicet æſtu
Imber is, & bruma gratior imbre Jovis.
Sic mihi vita redux: aliorum corpora flectit
Evius: at noſtrum rectius eſſe dedit.

Sect. V. 1. *Academiæ.*] Villa fuit Athenis impoſita litori, cum porticu & nemore, ut Plinius docet, libro XXXI. ſect. III. Cicero lib. 1. Acad. quæſt. num. 17. *Qui erant cum Ariſtotele Peripatetici dicti ſunt, quia diſputabant inambulantes in Lyceo: illi autem qui Platonis inſtituto in Academia, quod eſt alterum gymnaſium*, &c. Horatius, libro 2. Epiſt. 2. verſ. 45.

Atque inter ſilvas Academi quærere verum.

Vide Notas & Emendationes, num. III.

2. *A radice.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colbert. Pariſ. &c. Sententia eſt, non tam patulis hanc platanum diffuſam ramis, quam radicibus fuiſſe.

3. *In Lycia.*] Ita libri omnes. Diverſa hæc a Lydiaca platano, quam monili aureo Xerxes donavit, ut refert Ælian. lib. 2. Var. hiſt. cap. 14.

4. *Licinius Mucianus.*] Ex gente Licinia; ex qua fuere Licinius Craſſus, Licinius Nerva Auguſtus, Licinii Valerianus & Gallienus, Licinianus Licinius Auguſtus, cum filio Cæſare &c. Eſt in Cimelio Comitis de Pembrok in Anglia, nummus Othonis Auguſti æreus, cum eadem epigraphe, quæ in nummo Galbæ legitur, in parte averſa, ΕΠΙ ΜΟΥΚΙΑΝΟΥ, ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΕΤ. ΖΙΡ. *Sub Muciano* nummus *Antiochenſium*, *anno* CXVII. æræ Cæſarianæ, currente ab autumno anni Chriſti LXVIII. Ex quo manifeſte intelligitur, a legato ſive Duce & Conſulari Muciano, atque ab Antiochenſibus æque agnitum Imperatorem fuiſſe Othonem, atque Galbam.

5. *Optantem.*] Cave credas Pintiano legenti, *captantem.* Captatur ille crepitus auribus, ſi quidem adſit: ſi non adſit, optatur.

6. *Caii.*] Quem Caligulam vocant.

7. *Unius tabulata.*] Unius platani ramos late diffuſos, tabulatorum inſtar, & ſcamnorum.

8. *Pars eſſet umbræ.*] Sic libri omnes: etſi Pintianus malit, *cum impar is eſſet umbræ.* Sententia eſt, Caïum principem proceritate corporis maximam umbræ, quam platanus efficeret, partem occupaſſe: nihilominus XV. convivas, cum miniſtris ac ſervis ſub eadem umbra latuiſſe.

9. *Nidum.*] Quam feſtiva tranſlatione Virgilius lib. 2. Georg. verſ. 209. arbores appellat antiquas avium domos: tam lepide Caius hominum nidum iſtud, quod platanus præbuit, triclinium vocat.

10. *Utriuſque linguæ.*] De ea Græce Theophraſtus, lib. 1. hiſt. plantar. cap. 15. ex eoque Latine Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 7. pag. 51.

11. *Græciæ fabuloſitas.*] Plinius ipſe initio libri quarti, de tertio Europæ ſinu: *Omnis Græciæ fabuloſitas, ſicut & litterarum claritas, ex hoc primum ſinu effulſit.*

fabuloſitas ſuperfuit, [12] Jovem ſub ea cum Europa concubuiſſe: ceu vero non alia ejuſdem generis eſſet [13] in Cypro. [14] Sed ex ea primum in ipſa Creta (ut eſt natura hominum novitatis avida) platani ſatæ regeneravere vitium: quandoquidem commendatio arboris ejus non alia major eſt, quam Solem æſtate arcere, hieme admittere. Inde in Italiam quoque ac ſuburbana ſua, Claudio Principe, [15] Marcelli Eſernini libertus, ſed qui ſe potentiæ cauſa Cæſaris libertis adoptaſſet, ſpado Theſſalicus prædives, & merito [16] dici poſſet is quoque Dionyſius, tranſtulit [17] id genus. Durantque etiam in Italia portenta terrarum, præter illa ſcilicet, quæ ipſa excogitavit Italia.

CAP. II. VI. Namque & [1] chamæplatani vocantur coactæ brevitatis: quoniam [2] arborum etiam abortus invenimus. Hoc quoque ergo in genere, pumilionum infelicitas dicta erit. Fit autem & ſerendi genere, & recidendi. Primus [3] C. Matius ex equeſtri ordine, Divi Auguſti amicus, invenit nemora tonſilia [4] intra hos LXXX. annos.

CAP. III. VII. [1] Peregrinæ & ceraſi, Perſicæque, & omnes quarum Græca nomina aut aliena: ſed quæ ex his incolarum numero eſſe cœpere, dicentur inter frugiferas. In præſentia externas preſequemur, a ſalutari maxime orſi. [2] Malus Aſſyria, quam alii vocant Medicam, [3] venenis medetur. Folium ejus eſt [4] unedonis, intercurrentibus ſpinis. [5] Pomum ipſum alias non manditur: odore præcellit foliorum quoque, qui tranſit in veſtes una conditus, arcetque animalium [6] noxia. [7] Arbor ipſa [8] omnibus horis pomifera eſt, aliis cadentibus, aliis matureſcentibus, aliis vero ſubnaſcentibus. Tentavere gentes transferre ad ſeſe propter remedii præſtantiam fictilibus in vaſis, dato [9] per cavernas radicibus ſpiramento: qualiter omnia tranſitura longius ſeri arctiſſime transferrique meminiſſe conveniet, ut ſemel quæque dicantur. Sed [10] niſi apud Medos, & in Perſide, naſci noluit. Hæc eſt autem, cujus grana Parthorum proceres [11] incoquere diximus eſculentis, commendandi halitus gratia. Nec alia arbor laudatur in Medis.

*CAP. IV. VIII. Lanigeras Serum in mentione gentis ejus [1] narravimus. [2] * Item Indiæ arborum magnitudinem. Unam e peculiaribus Indiæ [3] Virgilius celebravit ebenum, nuſquam alibi naſci profeſſus. [4] Herodotus eam Æthiopiæ intelligi maluit, in tributi vicem

NOTÆ.

12. *Jovem ſub ea.*] Theophr. loc. cit. ἐπὶ ταύτῃ, ubi ἐπὶ ἀντὶ τοῦ ὑπὸ prave dictum.

13. *In Cypro.*] Varro, & Theophraſt. locis citatis, ſimilem exſtitiſſe & in Cypro platanum pariter prodiderunt.

14. *Sed ex ea.*] Ex Gortynenſi platano aliæ deinceps ſatæ, non eamdem retinuêre dotem, ut numquam folia dimitterent: quæ laus illius propria & peculiaris fuit: ſed nativum retulere arboris ejus ſeu vitium ſeu ingenium: ut quemadmodum opacitate frondium æſtate ſolem arcerent, ſic hieme foliorum amiſſione, totum admitterent.

15. *Marcelli.*] Is eſt Marcellus Æſerninus, quem Cn. Piſo cædis Germanici accuſatus, patronum petiit, ut ſcribit Tacitus, lib. 3. Annal. Tiberii principatu vixit: Filius fuit Claudii Marcelli Æſernini, qui cum L. Arruntio Conſulatum geſſit, anno V. C. DCCXXXII.

16. *Dici poſſet . . . Dionyſius.*] Cujus factum imitatus eſſet, de quo dictum eſt, ſect. 3. Forte ſatius, *ut merito dici poſſet.*

17. *Id genus.*] Platani Gortynenſis.

Sect. VI. 1. *Chamæplatani.*] Noſtris, *des planes nains.*

2. *Arborum . . . abortus.*] *Abortus dicitur*, inquit Feſtus, *quod non ſit tempeſtive ortus.* Nunc Plinius *abortum* vocat, quod infeliciter, nec juſta menſura ortum eſt: ſed pumilionum brevitate.

3. *C. Matius.*] Auguſto carum hunc fuiſſe Tacitus innuit, lib. 12. Annal. pag. 191. Libros tres ediſiſſe, quos inſcripſit nominibus coci, cetarii, & ſalgamarii, auctor eſt Columella, lib. 12. cap. 44. pag. 558. Alius videtur a C. Matio, quem inter Julii Cæſaris Dictatoris amicos refert Sueton. in ejus vita, cap. 52.

4. *Intra hos LXXX.*] Circa annum V. C. DCCL. qui ante Chriſtum natum fere quartus.

Sect. VII. 1. *Peregrinæ.*] E peregrinis primum terris advectæ. In MSS. Reg. 1. 2. *ceraſæ.* In Colbert. 2. *ceraſeæ*, forte pro *ceraſiæ*: nam Græcis & ὁ κέρασος, & ἡ κερασία arbos vocatur. De Perſicis eodem libro, ſect. 13. Nam & eæ cæli jam ſunt hujus incolæ, ſolique noſtri.

2. *Malus Aſſyria.*] Noſtris, *un Citronnier*: Galeno, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 209. Μηλέα Μηδική.

3. *Venenis.*] Vide quæ dicturi ſumus, lib. 23. ſect. 55.

4. *Unedonis.*] Id arboris genus eſt, quod noſtri vocant, *un arbouzier*: cui folia lauri ſimillima. Unde & ipſius Aſſyriæ mali folia cum laurinis confert Athenæus ex Theophr. lib. 3. pag. 83. ἔχει δὲ τὸ δένδρον τοῦτο φύλλον μὲν ὅμοιον, καὶ σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς δάφνης, &c. Virgilius quoque, lib. 2. Georg. verſ. 131.

Ipſa ingens arbos, faciemque ſimillima lauro:
Et ſi non alium late jactaret odorem,
Laurus erat.

Apud Theophr. lib. 4. hiſt. plantar. cap. 4. non δάφνης, ſed ἀνδράχνης, librariorum incuria legitur. Solinus Plinium tranſſcribit, cap. 46. pag. 75.

5. *Pomum ipſum.*] Quod κίτριον Græcis dicitur, teſte Galeno loc. cit. Citreum malum ipſi Plinio, lib. 15. ſect. 14. noſtris, *un citron.* Tradit eadem Theophr. loc. cit. a quo accepit & Athenæus, lib. 3. pag. 83. ubi adjungit avorum ſuorum memoria edi cœptum eſſe citrium malum, cum ad illa uſque tempora nemo inter eſculenta habuiſſet.

6. *Noxia.*] Hoc eſt, ut recte Oppius apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 15. pag. 375. interjectum veſti tineas necat. Theophr. & Athen. loc. cit. ἱμάτια ἄκοπα διατηρεῖ, *veſtes ſervat illæſas.* Dioſc. loc. cit. ἄβρωτα ab eroſionis vitio vindicat. Hinc apud Nævium poëtam teſte Macrobio, *citroſa veſtis.*

7. *Arbor ipſa.*] Solinus, aliique modo citati.

8. *Omnibus horis.*] Hoc eſt, quocumque anni tempore. Theophr. πᾶσαν ὥραν. Dioſc. δι' ὅλου τοῦ ἔτους. Eleganter Palladius lib. 4. in Martio, tit. 10. cap. de citreo, pag. 95. *Aſſerit Gargilius Martialis*, inquit, *apud Aſſyrios pomis hanc arborem non carere: quod ego in Sardinia, & in territorio Neapolitano in fundis meis comperi: quibus ſolum & cælum tepidum eſt, & humor exundans: per gradus quoſdam ſibi ſemper poma ſuccedere, cum maturis ſe acerba ſubſtituant: acerborum vero ætatem florentia conſequantur: orbem quemdam continuæ fecunditatis ſibi miniſtrante natura.* Plinius *omnes horas* more Græco dixit: nam *annalia tempora*, inquit Cælius Aurel. lib. 3. cap. 8. fol. 274. b. hoc eſt, ver, æſtatem, autumnum, atque hiemem, *Græci horas appellant.* Plinius ipſe, libro IX. ſect. LIV. *genitalis anni horam* pro verna tempeſtate dixit.

9. *Per cavernas.*] Per vaſorum foramina. Breviter Theophr. εἰς ὄστρακα διατετρημένα, *in vaſis perforatis.*

10. *Niſi apud Medos.*] Solin. loc. cit. At Palladii poſtmodum diligentia in Italia arbos ea convaluit, atque alio inde propagata.

11. *Incoquere diximus.*] Libro ſup. ſect. 15. Hæc pariter Theophr. Athenæus, lib 3. pag. 84. Virgilius quoque, lib. 2. Georg. verſ. 134.

Animas, & olentia Medi
Ora fovent illo.

Sect. VIII. 1. *Narravimus.*] Libro 6. ſect. 20.

2. *Item Indiæ.*] Libro 7. ſect. 2.

3. *Virgilius.*] Libro 2. Georg. verſ. 116.

Sola India nigrum Fert ebenum.

Adde Solinum, cap. 52. pag. 81.

4. *Herodotus.*] Libro 3. ſive Thalia, pag., pag. 201. num. 97. Subſcribit Dioſc. lib. 1. pag. 129. ubi Æthiopicam nigramque ebenum in primis commendat: Ἔβενος κρατίστη ἡ Αἰθιοπικὴ καὶ μέλαινα. Lucanus quoque, lib. 10. verſ. 117.

regibus Perſidis e materie ejus [5] centenas phalangas tertio quoque anno penſitaſſe Æthiopas, cum auro & ebore, prodendo. Non omittendum id quoque, [6] vicenos dentes elephantorum grandes, quoniam ita ſignificavit, Æthiopas eadem cauſa pendere ſolitos: Tanta ebori auctoritas erat, [7] Urbis noſtræ trecenteſimo decimo anno: tunc enim auctor ille hiſtoriam eam condidit Thuriis in Italia. Quo magis mirum eſt, quod [8] eidem credimus, qui Padum amnem vidiſſet, neminem ad id tempus Aſiæ Græciæque, aut ſibi cognitum. [9] Æthiopiæ forma, [10] ut diximus, nuper allata Neroni Principi, raram arborem Meroën uſque a Syene fine imperii, per [11] DCCCXCVI. M. paſſuum, nullamque aliam [12] niſi palmarum generis eſſe docuit. Ideo fortaſſis in tributi auctoritate [13] tertia res fuerit ebenus.

IX. [1] Romæ eam Magnus Pompeïus in triumpho Mithridatico oſtendit. Accendi [2] Fabianus negat: uritur tamen odore jucundo. [3] Duo genera ejus: rarum id, quod melius, arboreum, [4] trunco enodi, materie nigri ſplendoris, ac [5] vel ſine arte protinus jucundi: [6] alterum fruticoſum cytiſi modo, & tota India diſperſum.

X. [1] Eſt ibi & ſpina ſimilis, ſed deprehenſa vel lucernis, igni protinus tranſiliente. CAP. V.
Nunc eas exponam, quas mirata eſt Alexandri Magni victoria, orbe eo patefacto.

XI. [1] Ficus ibi exilia poma habet. [2] Ipſa ſe ſemper ferens, vaſtis diffunditur ramis: quorum imi adeo in terram curvantur, ut annuo ſpatio infigantur, novamque ſibi propaginem faciant circa parentem in orbem, quodam opere topiario. Intra ſepem eam æſtivant paſtores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora ſpecie ſubter intuenti, proculve, fornicato ambitu. Superiores ejuſdem rami in excelſum emicant, ſilvoſa multitudine, vaſto [3] matris corpore, [4] ut LX. paſſus plerique orbe colligant, umbra vero bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo [5] peltæ effigiem Amazonicæ habet: hac cauſa fructum integens, creſcere prohibet. Raruſque eſt, [6] nec fabæ magnitudinem excedens: ſed per folia Solibus coctus prædulci ſapore, dignus miraculo arboris: gignitur [7] circa Aceſinem maxime amnem.

XII. [1] Major alia: pomo & ſuavitate præcellentior, quo [2] ſapientes Indorum vi- CAP. VI.
vunt. Folium [3] alas avium imitatur, longitudine [4] trium cubitorum, latitudine duûm.

NOTÆ.

Ebenus Meroëtica vaſtos
Non operit poſtes.

Ubi *Mareotica* in libris vulgatis perperam legitur. Nam idem verſ. 303.

Ambitur nigris Meroë fecunda colonis,
Læta comis ebeni.

Sed ab iis propterea Virgilius non diſcedit, qui omnem Æthiopiæ plagam Indiæ nomine complectitur.

5. *Centenas.*] Herod. loc. cit. ducentas, διηκοσίας φάλαγγας ἐβένου, hoc eſt, faſces ebeni ducentos. De hac voce *phalangas* egimus, lib. 7. ſect. 57. nota 70.

6. *Vicenos.*] Herod. ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἴκοσι.

7. *Vrbis noſtræ*, &c.] De tempore conditæ ab Herodoto hiſtoriæ diſſentit a Plinio Lucianus in Herodoto: ab utroque Suidas & Euſebius in Chron.

8. *Eidem credimus.*] Libro 3. Thalia, num. 115. pag. 206.

9. *Æthiopiæ forma.*] Quam nos Græco nomine Geographicam, ſive Chorographicam delineationem vocamus: & hiſtoricam narrationem rerum in ea regione ſingularium.

10. *Vt diximus.*] Libro 6. ſect. 35.

11. *DCCCXCVI.*] Sic MSS. Reg. Colb. & Pariſ. Tamen lib. 6. ſect. 35. ſpatium id ex ipſo Neronis exploratorum relatu, DCCCLXXIII. mill. paſſuum eſſe pronunciavit.

12. *Niſi palmarum.*] Nec fuit igitur e palmarum genere ebenus, neque ex eo verius quod apud nos pro ebeno venditur: ſed Gaïaci potius Indorum genus, quale a Dalecampio deſcribitur, lib. 2. hiſt. plant. cap. 20. pag. 166. non quod Italis *Egano* & *Giegano* dicitur, etſi aliter viſum Aloyſio Anguill. lib. de ſimpl. part. 4. pag. 86.

13. *Tertia res.*] Quoniam, ut dictum eſt, cum auro & ebore, Perſicis regibus ebenum Æthiopes penſitarent.

Sect. IX. 1. *Romæ.*] Solin. cap. 52. pag. 82.

2. *Fabianus negat.*] Affirmat Dioſc. lib. 1. cap. 129. *Recens*, inquit, *ebenus igni admota, ob pinguitudinem accenditur*: διὰ τὴν λιπαρίαν ἀνάπτεται. *Vetus prunis impoſita, cum odore jucundo & citra fumum.*

3. *Duo genera.*] Hæc pariter Theophr. lib. 4. hiſt. plant. cap. 5.

4. *Trunco enodi.*] Et qui ſit venarum pectinumque expers, ac lævore ſimilis cornui elaborato, μὴ ἔχουσα κτηδόνας, ἐμφερὴς κέρατι εἰργασμένῳ τῇ λειότητι, inquit Dioſc. loc. cit.

5. *Vel ſine arte.*] Theophr. *ſine ætate*: commendat enim eam in primis, quæ quem habet colorem, eum non decurſu temporis acquirit, ſed ſtatim ac cæſa eſt, a natura habet.

6. *Alterum.*] Rectius id Plinius, quam Theophraſtus, qui de utroque ebeni genere pronunciat, ἔστι δὲ τὸ δένδρον θαμνῶδες, ὥσπερ ὁ κύτισος. Fruticoſum dicitur, quod multos habet a radice fruticantes ramos.

Sect. X. 1. *Eſt ibi.*] In India. Hujus libri ac loci index, *Spina Indica*. Hanc ſimilem ebeno, atque ad lucernarum lumen tranſlucentem Plinius facit.

Sect. XI. 1. *Ficus ibi.*] In India. Vide Notas & Emendat. num. IV.

2. *Ipſa ſe.*] Quæ hac ſectione continentur, totidem verbis exſtant apud Theophraſt. lib. 1. hiſt. plant. cap. 12. maxime vero libro 4. cap. 5. Hujus Indicæ ficus iconem Cluſius exhibet, lib. 1. Exotic. cap. 1. pag. 2. Eſt & in Eyſtetenſi horto.

3. *Matris corpore.*] Stirpis, truncive. Sic Virgilius, lib. 1. Georg. verſ. 23.

Hic plantas tenero abſcindens de corpore matrum, &c.

4. *Vt LX. paſſ. plerique.*] Rami ſcilicet in orbem fuſi. Ita MSS. omnes: Reg. Colb. &c. Credibilius id nimirum, quam quod Theophraſtus ait loc. cit. vel unius caudicis craſſitudinem LX. ſæpiſſime, XL. crebrius paſſus æquare: Καὶ τὸ πάχος τοῦ στελέχους ἔνια πλειόνων ἢ ἑξήκοντα βημάτων, τὰ δὲ πολλὰ τετταράκοντα. Quanquam non ſum neſcius & pedem βῆμα ſignificare: unde apud Heſych. Βηματίζειν, τὸ τοῖς ποσὶ μετρεῖν.

5. *Peltæ effigiem.*] Et magnitudinem Theophr. loc. cit. τὸ δὲ φύλλον οὐκ ἔλαττον ἔχει πέλτης. Addit Plinius, Ἀμαζονικῆς. Pelta porro Thracum propria fuit. Amazonica peculiarem formam habuit, qualem diximus lib. 3. ſect. 6. Scutum id erat, Lunæ æqua portione diviſæ, ſive jam ſemiplenæ, ut aïunt, imaginem referens. Pelta proprie clypeus, ſcutum umbone carens. Heſych. & Suidas: Πέλτη, ἀσπὶς ἴτυν οὐκ ἔχουσα.

6. *Nec fabæ.*] Theophr. Καρπὸν δὲ σφόδρα μικρὸν, ἡλίκον ἐρέβινθος. *Fructum fert admodum exiguum, magnitudine ciceris.* Nempe eadem fabæ veterum, ut ſuo loco dicturi ſumus. quæ ciceri, rotunditas fuit.

7. *Circa Aceſinen.*] Theophr. περὶ τὸν Ἀκεσίνην, quo de amne dictum eſt lib. 6. ſect. 23.

Sect. XII. 1. *Major alia.*] Hæc rurſus idem Theophr. totidem verbis, lib. 4. hiſt. plant. cap. 5.

2. *Sapientes.*] Gymnoſophiſtæ ſcilicet.

3. *Alas avium.*] Theophr. hanc arborem, cujus folium alas avium imitatur, ab ea qua ſapientes Indorum vivunt, diverſam facit. Verba ſcriptoris Græci ſunt iſta: Καὶ χρῶνται τροφῇ τῶν Ἰνδῶν οἱ σοφοὶ.... Ἕτερον δὲ, οὗ τὸ φύλλον τὴν μὲν μορφὴν πρόμηκες, τοῖς τῶν στρουθῶν πτεροῖς ὅμοιον ἃ παρατίθενται παρὰ τὰ κράνη. Et Græcis quidem στρουθὸς avis quælibet dicitur: ſed Attici τὴν στρουθὸν ſtruthocamelum ſolent appellare, ut ex Heſychio liquet. Et ſic accepiſſe Theophraſtum appoſita nota demonſtrat, cum ait galeis imponi ea folia.

4. *Trium cubit.*] Theophraſt. duûm tantum, μῆκος δὲ εἰς

[5] Fructum cortice mittit, admirabilem ſucci dulcedine, ut uno quaternos ſatiet. Arbori nomen [6] palæ, pomo arienæ. Plurima eſt in [7] Sydracis, expeditionum Alexandri termino. [8] Eſt & alia ſimilis huic, dulcior pomo, [9] ſed interaneorum valetudini [10] infeſta. [11] Edixerat Alexander, ne quis agminis ſui id pomum attingeret.

XIII. [1] Genera arborum Macedones narravere, majore ex parte ſine nominibus. Eſt & terebintho ſimilis cetera, pomo amygdalis, minore tantum magnitudine, præcipuæ ſuavitatis. [2] In Bactris utique hanc aliqui terebinthum eſſe proprii generis potius, quam ſimilem ei, putaverunt. [3] Sed unde veſtes lineas faciunt, foliis moro ſimilis; [4] calyce pomi, cynorrhodo. Serunt eam in campis, nec eſt gratior [5] villarum proſpectus.

* Caput VII.

XIV. Oliva Indiæ ſterilis, præterquam oleaſtri fructu. * [1] Paſſim vero quæ piper gignunt, juniperis noſtris ſimiles: quanquam in fronte Caucaſi Solibus oppoſita gigni tantum eas aliqui tradidere. Semina a junipero diſtant parvulis ſiliquis, quales in faſeolis videmus. [2] Hæ, priuſquam dehiſcant, decerptæ, toſtæque Sole, faciunt quod vocatur piper longum: paulatim vero dehiſcentes maturitate, oſtendunt candidum piper: quod deinde toſtum Solibus, colore rugiſque mutatur. Verum & iis ſua injuria eſt, atque cæli intemperie carbunculantur: fiuntque ſemina [3] caſſa & inania, quod vocant [4] brechma, ſic Indorum lingua ſignificate abortum. Hoc ex omni genere aſperrimum eſt, leviſſimnmque, & pallidum. [5] Gratius nigrum: [6] lenius utroque candidum. [7] Non eſt hujus arboris radix, [8] ut aliqui exiſtimavere, quod vocant zimpiberi, alii vero [9] zingiberi, quanquam ſapore ſimile. [10] Id enim in Arabia atque Troglodytica in villis naſcitur, parvæ herbæ, radice candida. Celeriter ea cariem ſentit, quamvis in tanta [11] amaritudine. Pretium ejus [12] in libras, VI. [13] Piper longum facillime adulteratur Alexandrino ſinapi. Emitur [14] in libras, X. XV. Album, X. VII. nigrum, X. IV. Uſum ejus adeo placuiſſe mirum eſt. In aliis quippe ſuavitas cepit, in aliis ſpecies invitavit: huic nec pomi nec baccæ commendatio eſt aliqua: ſola placere amaritudine, & hanc in Indos peti. [15] Quis illa primus experiri cibis voluit? aut cui in appetenda aviditate eſurie non fuit ſatis? [16] Utrumque ſilveſtre gentibus ſuis eſt, & tamen pondere emitur, ut aurum vel argentum. Piperis arborem jam [17] & Italia habet, majorem myrto, nec abſimilem. Ama-

NOTÆ.

διπηχυαῖον. At videtur mutilus Theophraſti locus, ex loco Plinii integro explendus.

5. *Fructum cortice.*] Ex ipſo caudicis cortice fructus enaſcitur.

6. *Palæ*, &c] Non habet hæc nomina Theophraſtus. Arbori nomen eſſe *Tala*, ait Arrianus in Indicis, pag. 522. Cluſius hanc Muzam eſſe exiſtimat, lib. 2. hiſt. plant. cap. 10. pag. 229. cujus iconem apud Matthiolum vide, in lib. 1. Dioſc. pag. 223. & 224.

7. *Sydracis.*] Ita libri omnes. Hos Syndracos idem appellat, lib. 6. ſect. 25.

8. *Eſt & alia.*] Ut Theophraſtus iterum, lib. 4. hiſt. c. 5.

9. *Interaneorum.*] Ventris & inteſtinorum: ἐν τῇ κοιλίᾳ δηγμὸν ποιεῖ, καὶ δυσεντερίαν, inquit Theophr. *morſus in alvo facit, & dyſenteriam.* Haud fruſtra ſunt qui Tamarindorum arborem hanc eſſe augurantur: nam & hujus dactyli alvum cient, teſte Matthiolo, in lib. 1. Dioſc. pag. 220.

10. *Infeſta.*] Ita libri omnes: non *infeſto*, ut vult Gronovius. Eodem pomo dulcis arbos, eodem infeſta valetudini.

11. *Edixerat.*] Theophr. loc. cit.

Sect. XIII. 1. *Genera.*] Sic rurſum Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 5.

2. *In Bactris.*] Theophr. loc. cit.

3. *Sed unde.*] Genus hoc arboris alterum, unde veſtes conficiunt, ἐξ οὗ τὰ ἱμάτια ποιοῦσιν, inquit Theophr. *Lineas* Plinius poſuit: ſic enim libri omnes: unde hoc lini genus eſſe quoddam intelligas, quod ut ſubjungit idem ſtatim, ſeritur in campis.

4. *Calyce pomi.*] Calyx eſt folliculus, quo dehiſcente, in ſua folia primum ſe flores pandunt, ut in roſis: mox pomum fructuſve emergit. Theophr. folium moro ſimile pariter eſſe tradit, totam ſtirpem cynorrhodo: τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον τῇ συκαμίνῳ· τὸ δὲ ὅλον φυτὸν (rectius Plinium legiſſe arbitror, τὸ μήλου κύτινον) τοῖς κυνορόδοις ὅμοιον.

5. *Villarum proſpectus.*] Hoc eſt, vinearum. Vide Notas & Emend. num. V.

Sect. XIV. 1. *Paſſim vero.*] Plinium tranſſcribit Solinus, cap. 52. 81.

2. *Hæ.* Siliquæ nimirum, quibus piper continetur. Fuit hæc veterum opinio, piper ante maturitatem collectum, candidum eſſe: idem maturitate nigreſcere. Ita non Plinius modo, ejuſque tranſſcriptor Solinus, loc. cit. Sed & Dioſc. lib. 2. cap. 189. Auctor libri de ſimpl. medic. ad Patern. inter opera Galeni, tom. 13. pag. 997. Galenus ipſe, lib. 8. ſimplicium med. pag. 217. aliique. E recentioribus contra Cluſius, lib. 1. Arom. cap. 22. pag. 182. & alii bene multi, quibus Salmaſius favet, in Solin. pag. 1026. ubi Cluſium tranſſcribit, diverſas albi ac nigri piperis plantas eſſe cenſuerunt, uti vitis albæ ac nigræ. Utriſque Saracenus in notis ad Dioſc. experientiaque ipſa adverſatur: conſtat enim piper album, quod ad nos convehitur, ipſum piper nigrum eſſe, cortice ſuo nigro rugoſoque ſpoliatum: quo cortice nudatur tum, cum Soli objectum torretur. Longum vero piper a rotundo diverſum in Bengala naſci, auctor eſt idem Cluſius loc. cit. a quo recte pingitur, quale nos vidimus.

3. *Caſſa.*] Dioſc. loc. cit. ἄτροφον, κενὸν, καὶ κοῦφον. *nutrimento defectum, caſſum, ſeu inane ac leve.*

4. *Brechma.*] In indice libri hujus, *Brecma.* In MSS. *Brioma.* Dioſc. loc. cit. ὃ καλεῖται βράσμα.

5. *Gratius.*] Suavius, ori jucundius, & magis aromaticum: ἥδιον, εὐστομώτερον, καὶ μᾶλλον ἀρωματίζον. Dioſcor. loc. cit.

6. *Lenius.*] Imbecillius pavido & nigro. Vide Notas & Emend. num. VI.

7. *Non eſt.*] Sic Dioſc. lib. 2. cap. 189. de pipere: ἡ δὲ ῥίζα αὐτοῦ οὐκ ἔστι ζιγγίβερ, καθάπερ ἔνιοι ὑπέλαβον.

8. *Ut aliqui.*] Quos inter Dioſcorides Alexandrinus fuit, aliique, quos erraſſe Galenus recte admonet, tomo 2. in explic. vocum Hippocr. pag. 92.

9. *Zingiberi.*] Et Galeno, Γιγγίβερι, lib. 6. de facult. ſimp. medic. cap. 175. Noſtris, *Gingembre.*

10. *Id enim.*] Hæc pariter Dioſc. lib. 2. cap. 190. Oribaſ. lib. XI. pag. 196. & Auctor libri de ſimpl. medic. ad Patern. inter opera Galeni, tom. 13. pag. 999. Scimus & ex Americanis inſulis ad nos advehi.

11. *Amaritudine.*] Hoc eſt, acrimonia. Sic voces illas, *acre, aſperum, acerbum, amarum*, Plinius ſæpe permutat.

12. *In libras VI.*] Hoc eſt, ſex denariis libræ ſingulæ zingiberis permutantur. Monetæ Gallicæ, aſſes ærei ſunt octo & quadraginta.

13. *Piper longum.*] Auctor libri mox citati inter Galeni opera, pag. 997. *Adulteratur*, inquit, *longum piper, ſinapi & gummi formatis in ſpeciem piperis longi*, &c. Et pag. 1001. *Eſt autem efficaciſſimum ſinapi Alexandrinum*, &c. Vide etiam Galenum, lib. de theriac. ad Piſon. cap. 12. pag. 948.

14. *In libras X. XV.*] Hoc eſt, denariis XV. Gallicæ monetæ, centeni ſunt ac viceni aſſes: ſeu libræ ſex, ut vulgo vocant. Sic album denariis VII. Gallicæ monetæ aſſibus ſex & quinquaginta. Nigrum denique denariis IV. monetæ noſtræ aſſibus tribus ac tricenis. Sic longum albo, album nigro, fere dimidio carius æſtimatum.

15. *Quis illa.*] MSS. *Quis ille.*

16. *Utrumque.*] Piper & zingiberi.

17. *Et Italia.*] Italici piperis arbores non unius tantum

ritudo grano eadem, quæ [18] piperi muſteo creditur eſſe. Deeſt toſta illa maturitas, ideoque & rugarum coloriſque ſimilitudo. Adulteratur juniperi baccis mire [19] vim trahentibus. In pondere quidem multis modis.

XV. Eſt etiamnum in India piperis grani ſimile, quod vocatur [1] garyophyllon, grandius fragiliuſque. Tradunt in Indico luco id gigni. Advehitur odoris gratia. [2] Fert & in ſpinis piperis ſimilitudinem, præcipua amaritudine, foliis parvis denſiſque, [3] cypri modo, ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata lignoſaque, buxei coloris. Hac in aqua cum ſemine [4] excepta in æreo vaſe medicamentum fit, quod vocatur Lycion. [5] Ea ſpina & in Pelio monte naſcitur, [a] adulteratque medicamentum. Item aſphodeli radix, aut [6] fel bubulum, aut abſinthium, [7] vel rhus, vel amurca. Lycion aptiſſimum medicinæ, quod eſt [8] ſpumoſum. Indi in utribus camelorum aut rhinocerotum id mittunt. Spinam ipſam in Græcia quidam [9] pyxacanthum Chironium vocant.

CAP. VIII.

XVI. [1] Et macir ex India advehitur, cortex rubens radicis magnæ, nomine arboris ſuæ: qualis ſit ea, incompertum habeo. [2] Corticis melle decocti uſus in medicina ad dyſentericos præcipuus habetur.

XVII. [1] Saccharon & Arabia fert, ſed laudatius India: eſt autem mel [2] in arundinibus collectum, gummium modo candidum, dentibus fragile, ampliſſimum nucis avellanæ magnitudine, ad medicinæ tantum uſum.

XVIII. Contermina Indis [1] gens Ariana appellatur, cujus ſpina lacrymarum pretioſa, myrrhæ ſimilis, acceſſu propter aculeos [2] anxio. Ibi & frutex peſtilens [3] raphani, folio lauri, odore equos invitante, qui pæne [4] equitatu orbavit Alexandrum primo introitu: quod & in Gedroſis accidit. [5] Item laurino folio & ibi ſpina tradita eſt, cujus li-

INTERPRETATIO.

a *Adulteratque.*] *Ea ſpina admixta ſincerum* adulterat Lycium: *neque ea ſpina ſolum*, ſed & aſphodeli radix, &c.

NOTÆ.

generis vidiſſe ſe Matthiolus teſtatur in libro 2. Dioſcor. pag. 578.

18. *Piperi muſteo.*] Recentiſſime lecto, decerptoque ex arbore, νεοδρέπτῳ.

19. *Vim trahentibus.*] De hac voce dicemus lib. 36. ſect. 30.

Sect. XV. 1. *Garyophyllon.*] Caryophylli noſtri, quibus utimur ex Indicis Moluccarum commerciis ad condituras, diverſi omnino ſunt ab hoc aromate quod Plinius eo nomine agnoſcit. Nam neque ii grana ſunt, neque ulla in re piperi ſimiles, præter colorem. Fortaſſe potius *Cubebe* ſit hoc Plinii granum, ut recte conjici a Scaligero puto, Exerc. 147. in Cardan. p. 496. & Exerc. 148. pag. 499. De Cubebis multa Cluſius, l. 1. c. 23. Dalecamp. l. 18. hiſt. plant. c. 39. aliique.

2. *Fert &c.*] Subintellige India. Lycium Indicum deſcribit, nec ab eo diverſum quod a Dioſcoride proponitur lib. 1. cap. 132. ut Dalecampio viſum: nam Indicum quoque illud eſt, etſi in Cappadocia Lyciaque pariter gignitur. Ait eſſe arborem ſpinoſam, fructu piperis inſtar nigro, amaro, denſo, levi: foliis buxi ſimilibus, denſiſque, ramis trium cubitorum, aut paulo longioribus: cortice pallido: radicibus numeroſis, latis, lignoſis. Quæ omnino cum Pliniana deſcriptione congruunt. Lycium porro quid ſit, ignorari etiam a peritis herbariis pronunciat Anguillara, lib. de ſimpl. part. 3. pag. 62. Nos arborem in Goana Indiæ regione, aliiſque *Hacchic*: ſuccum ipſum *Cate* vocitari, Cluſio credimus, lib. 1. cap. 10. pag. 163.

3. *Cypri modo.*] De cypro dicemus ſect. 52.

4. *Excepta.*] Expreſſa. Vide Notas & Emend. num. VII.

5. *Ea ſpina.*] Ejuſdem quidem nominis, ſed generis omnino diſparis, perinde tamen ignoti: ex quo vilius medicamentum fiebat, quod adulterinum vocabant.

6. *Fel bubulum.*] Inter coquendum Lycium admixto felle bubulo, vel abſinthii ſucco, vel amurca, inquit Dioſcor. loc. cit.

7. *Vel rhus.*] Vide Notas & Emend. num. VIII.

8. *Spumoſum.*] Quod igni accenſum, dum reſtinguitur, rubentem ſpumam mittit, inquit Dioſc. loc. cit. & poſt eum Oribaſius, lib. XI. pag. 205. Plinius ipſe, lib. 24. ſect. 77. de Lycio: *Spuma ejus ac flos quidam oculorum medicamentis additur.* Vide quæ ibi dicturi ſumus.

9. *Pyxacanthum.*] Πυξάκανθαν Dioſc. quia ſpina eſt buxi folio. Plinius, lib. 22. ſect. 77. *pyxacanthon Chironiam.*

Sect. XVI. 1. *Et macir.*] Dioſcoridi, lib. 1. cap. 110. Oribaſ. loc. cit. Galeno, lib. 8. de fac. ſimpl. med. pag. 205. Μάκερ φλοιός ἐστιν ἐκ τῆς Ἰνδικῆς κομιζόμενος, &c. Sic & Aëtius, tum in MS. noſtro Græco, tum in edit. Lat. libro 1. de re med. pag. 23.

2. *Corticis melle.*] Hoc eſt, cum melle. Ita Galenus, & Aëtius quoque loc. cit. Ab ea vi nomen arbori a Luſitanis inditum refert. A Coſta, lib. Arom. cap. 12. *Arbore de las Camanis*, hoc eſt, Arbor dyſenteriæ: a Brachmanis medicis, *Macre*. In provincia Malabarica & Cocini regno naſci, ibique viſam a ſe idem teſtatur.

Sect. XVII. 1. *Saccharon.*] Dioſcoridis, apud quem hæc totidem verbis exſtant, lib. 2. cap. 104. Pliniique σάκχαρον, ros ille matutinus fuit, quem apes mellis fingendi gratia colligunt: quare in arundinibus collectum, Plinio dicitur: non, uti ſaccharum noſtrum, ex iiſdem expreſſum, ac deinde coctum, coactumque in pyramidales formas. Num ros cæli ipſe foret, num arundinis ipſius humor dulcis, Seneca ſubdubitat, epiſt. 85. Ipſum rorem eſſe, quem Sol in arundinibus cogat, ad ſimilitudinem ſalis; mellisque dulcedinem; affirmant Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. medic. p. 207. Oribaſius, lib. XI. fol. 205. ubi Marcoron vocat: Alex. Aphrod. in Problem. & Iſidor. lib. 20. Orig. cap. 2. Ex iiſdem arundinibus, quibus & noſtrum excipitur, ſenio confectis, lacrymæ ſeu gummi modo effluere, ac concreſcere, unus credidit Saracenus in notis ad Dioſc.

2. *In arundinibus.*] Non dixit, *ex arundinibus.* Aliud tamen ſacchari genus fuit, apud antiquos, ex ipſis arundinum radicibus expreſſum, ut ait Solinus cap. 52. pag. 81. & Lucanus, lib. 3. verſ. 237.

Quique bibunt tenera dulces ab arundine ſuccos.

Et Iſidor. lib. 17. Orig. cap. 7. *In Indicis*, inquit, *naſci arundines calamique dicuntur, ex quorum radicibus expreſſum ſuaviſſimum ſuccum bibunt: unde & Varro ait:*

Indica non magna nimis arbore creſcit arundo:
Illius e lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant ſucco concedere mella.

Sed & ſacchari genus iſtud a noſtro diſpar eſt ac diverſum: arundines quoque ipſæ forte diſſimiles: quanquam & ſacchari noſtri feraces apud Indos ſunt plurimæ: aut ſi ſunt eædem, diverſus humoris eliciendi modus. Exprimebatur olim ab Indis ipſis ad potum dumtaxat: a noſtris hodie coquitur, denſaturque in ſaccharum. Ac nihil eſt quidem unde plus jam voluptatis & deliciarum gulæ accedat. Solvitur in embammatis, cogitur in orbiculos, digeritur in panes, pinſitur in placentas, tornatur in cruſtula, fingitur in caſtella, in aviculas, & in omnium rerum ſimulacra, coquitur, aſpergitur, duratur, incruſtatur.

Sect. XVIII. 1. *Gens Ariana.*] Simile quiddam de Ariana ſpina recitat Theophr. lib. 4. hiſt. plant. cap. 5. ſed codice ibi valde mendoſo.

2. *Anxio.*] Infeſto, moleſto, difficili.

3. *Raphani.*] Subintellige, magnitudine, ex Theophr. loc. cit. ubi his ſimilia: ἄλλο δὲ ὕλημα, μέγεθος μὲν ἡλίκον ῥάφανος· τὸ δὲ φύλλον ὅμοιον δάφνῃ, καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ μορφῇ. Cur raphanum, non braſſicam, ῥάφανον verterit; alibi dicturi ſumus, ubi de braſſica & raphano agemus.

4. *Equitatu orbavit.*] Quod præſentis noxæ venenum id foret: τοῦτο δὲ εἴ τις φάγοι, ἐναποθνήσκει Theophr.

5. *Item laurino.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

quor aſperſus oculis, cœcitatem inferret omnibus animalibus. [6] Necnon & herba præcipui odoris referta minutis ſerpentibus, quarum ictu protinus moriendum eſſet. Oneſicritus tradit in Hyrcaniæ convallibus ficis ſimiles eſſe arbores, quæ vocentur occhi, ex quibus [7] defluat mel horis matutinis duabus.

CAP. IX. XIX. Vicina eſt Bactriana, in qua [1] bdellium nominatiſſimum. Arbor nigra eſt, magnitudine oleæ, folio roboris, fructu caprifici naturaque. [2] Gummi alii brochon appellant, alii malacham, [3] alii maldacon. [4] Nigrum vero & in offas convolutum, hadrobolon. Eſſe autem debet [5] tranſlucidum, ſimile ceræ, odoratum, & [6] cum fricatur, pingue, guſtu amarum citra acorem. In ſacris vino perfuſum, odoratius. Naſcitur & [7] in Arabia, Indiaque, & Media, ac Babylone. Aliqui [8] peraticum vocant ex Media advectum. [9] Facilius hoc & cruſtoſius, amariuſque: at Indicum humidius [10] & gummoſum. Adulteratur [11] amygdala nuce. [12] Cetera ejus genera cortice & [13] ſcordaſti. Ita vocatur arbor æmulo gummi. Sed deprehenduntur (quod ſemel dixiſſe & in ceteros odores ſatis ſit) odore, colore, pondere, guſtu, igne. Bactriano [14] nitor ſiccus, multique candidi [15] ungues. Præterea ſuum pondus, quod gravius eſſe aut levius non debeat. Pretium ſincero in libras [16] x. terni.

XX. [1] Gentes ſupra dictas Perſis attingit, Rubro mari (quod ibi Perſicum [2] vocavimus) longe in terra æſtus agente, mira arborum natura. Namque eroſæ ſale, invectis derelictiſque ſimiles, ſicco litore radicibus nudis polyporum modo amplexæ ſteriles arenas ſpectantur. Eædem mari adveniente fluctibus pulſatæ, reſiſtunt immobiles. Quin & pleno æſtu operiuntur totæ: apparetque rerum argumentis [3] aſperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda eſt, ſpecies ſimilis [4] unedoni, pomum amygdalis extra, intus contortis nucleis.

CAP. X. XXI. [1] Tylos inſula in eodem ſinu eſt, repleta ſilvis, qua ſpectat Orientem, quaque & ipſa æſtu maris perfunditur. Magnitudo ſingulis arboribus fici, flos ſuavitate inenarrabili, pomum [2] lupino ſimile, propter aſperitatem intactum omnibus animalibus. Ejuſdem inſulæ excelſiore ſuggeſtu [3] lanigeræ arbores alio modo, quam Serum. His folia [4] infecunda: quæ, ni minora eſſent, [5] vitium poterant videri. Ferunt cotonei mali amplitudine [6] cucurbitas, quæ maturitate ruptæ oſtendunt lanuginis pilas, ex quibus veſtes pretioſo linteo faciunt. * [7] Arbores vocant goſſympinos: fertiliore etiam Tylo minore, quæ diſtat x. M. paſſ.

* CAP. XI.

XXII. Juba circa fruticem lanugines eſſe tradit, linteaque ea Indicis præſtantiora. Ara-

NOTÆ.

6. *Necnon & herba.*] Theophr. loc. cit.

7. *Defluat mel.*] Arbori nomen eſſe, *Queſt*: melli, *Xirqueſt*, vel ut vulgo *Siracoſt*, quod Perſica lingua lac ex arbore vox ea, *Queſt*, ſonat, auctor eſt Cluſius, lib. I. cap. XI. pag. 164.

Sect. XIX. I. *Bdellium.*] Græcis Βδέλλα & βδέλλιον.

2. *Gummi.*] Quod ex arbore bdellio manat, & ipſum quoque bdellium nominatum. Sed quod ſub eo nomine nunc proſtat in officinis, adulteratum eſt. Sincerum eſt, quod vocant Luſitani, *Anime*, quale a Nicol. Monardo deſcribitur, lib. de Simpl. Med. cap. I. Bactrianum tamen Indicumque Bdellium, Benjuïnum officinarum eſt: *Benjoïn*, ſive *Benzoin*.

3. *Alii maldacon.*] In Indice hujus libri *Maldacon.* Apud Dioſc. lib. I. cap. 80. litteris permutatis, μάδαλκον.

4. *Nigrum.*] Alterum hoc bdellii genus eſt: alterum enim ſubalbidum, quod præſtantiſſimum. Dioſc. loc. cit. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον ῥυπαρὸν καὶ μέλαν, ἁδρόβωλον, παλαθῶδες, κομιζόμενον ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς. *Eſt & alterum bdellium, ſordidum, ac nigrum, grandioribus glebis, in offas convolutum, quod ex India advehitur.*

5. *Tranſlucidum.*] Gummi videlicet, Iſidorus, lib. 17. Orig. cap. 8. *Bdella Indiæ & Arabiæ arbor, cujus lacryma melior Arabica. Eſt enim lucida, ſubalbida, levis, pinguis, æqualiter cerea, & quæ facile molliatur, neque ligno vel terræ commixta, amara, odoris boni. Nam ex India ſordida eſt, & nigra, & majori gleba.*

6. *Cum fricatur.*] Ita libri omnes. Alii, *cum friatur*, male.

7. *In Arabia.*] Quare & Saracenica arbor, a Dioſc. appellatur.

8. *Peraticum.*] Sic libri omnes. Περατικὸν ἐκ περάτων γῆς, quod ab extremo fine terrarum petitur.

9. *Facilius.*] Tractabilius, nec æque tactu adhæreſcens, atque illud quod humidius eſt.

10. *Et gummoſum.*] MSS. *gumminoſum.*

11. *Amygdala.*] Hoc Benjoïnum illud eſt, quod amygdaloïdes vocant, propterea quia ungues, ſeu maculas candidas admixtas habet, amygdalarum inſtar, ut recte obſervat Cluſius, lib. I. Arom. cap. 5. pag. 156.

12. *Cetera.*] Sive Benjuïni, ſive *Anime* genera reliqua, etiam ſcordaſti cortice admixto, vel gummi ejus arboris adulterantur. Δολοῦται δὲ μιγνύμενον κόμμει, inquit Dioſc. Varia Benjuini genera enumerat idem Cluſius loc. cit.

13. *Scordaſti.*] In Indice hujus libri, *Scordacti.* MSS. Reg. I. 2. & Colb. 2. ac Chiffl. hoc loco, *Scorti.* Simile bdellio gummi fundere ac pæne par, æmulumque, dicitur.

14. *Nitor ſiccus.*] Vide Notas & Emend. num. X.

15. *Ungues.*] Lucentes ac leves, inſtar unguium, maculæ: quales in Benjoïno amygdalino deprehenduntur. Dioſcoridi bdellium, quod & a Bactriano diverſum, & *Anime* a Luſitanis appellari ſuperius diximus, lævorem coloremque unguis æqualiter præfert in tota gleba, ὄνυχι ἐοικός: quæ verba Serapion male accepit.

16. *X. terni.*] Denarii terni: monetæ Gallicæ, aſſes quatuor & viceni.

Sect. XX. I. *Gentes.*] Quæ hac ſectione continentur, ea totidem verbis habet Teophr. lib. 4. hiſt. plant. cap. 8.

2. *Vocavimus.*] Libro 6. ſect. 28.

3. *Aſperitate.*] Salſitudine.

4. *Unedoni.*] *L'Arbouſier.* Theophr. ὅμοια τῇ ἀδράχνῃ dixit, hoc eſt, portulacæ: quam folio ſimilem unedoni eſſe dicemus lib. 13. ſect. 40.

Sect. XXI. I. *Tylos.*] Et hæc rurſum totidem verbis exſtant apud Theophr. lib. 4. hiſt. plant. cap. 9. De Tylo, Plinius lib. 6. ſect. 32.

2. *Lupino.*] De quo lib. 18. ſect. 36.

3. *Lanigeræ.*] Quas Goſſympinos ſive goſſypinos mox appellabit.

4. *Infecunda.*] Hoc eſt, lanæ minime feracia, qualia Serum eſſe diximus, lib. 6. ſect. 20.

5. *Vitium.*] Vitis foliis ſimilia, ὅμοια τῇ ἀμπέλῳ, πλὴν μικρὸν, inquit Theophr,

6. *Cucurbitas.*] Fructus cucurbitarum ſimiles. Eadem refert Herod. lib. 3. Thalia, num. 106. Fructum deſcribit eleganter Julius Pollux, lib. 7. cap. 17.

7. *Arbores.*] Quas proxime attigit, & lanigeras vocavit. Hæc enim a ſuperioribus hactenus perperam divulſa. In Indice libri hujus, *goſſypinon.* In MSS. hoc loco, *goſſympinos.* Theophr. & Herod. loc. cit. δένδρα ἐριοφόρα, arbores pariter lanigeras vocant: arbores, inquam, ut intelligas ab ea planta ſeu frutice differre, unde legitur goſſypium noſtrum, *le coton*: de quo lib. 19. ſect. 2. etſi nihil diſcrepare

biæ

biæ autem arbores, ex quibus veſtes faciant, [1] cynas vocari, folio palmæ ſimili. Sic Indos ſuæ arbores veſtiunt. [2] In Tylis autem & alia arbor floret albæ violæ ſpecie, ſed magnitudine quadruplici, ſine odore, quod miremur [3] in eo tractu.

XXIII. [1] Eſt & alia ſimilis, folioſior tamen, roſeique floris: quem noctu comprimens, aperire incipit Solis exortu, meridie expandit. Incolæ dormire eum dicunt. [2] Fert eadem inſula & palmas, oleaſque ac vites, & cum reliquo pomorum genere ficos. Nulli arborum folia ibi decidunt. Rigaturque gelidis fontibus, & imbres accipit.

XXIV. Vicina his Arabia flagitat quamdam [1] generum diſtinctionem: quoniam [a] fructus iis conſtat radice, frutice, cortice, ſucco, lacryma, ligno, ſurculo, flore, folio, pomo.

XXV. [1] Radix & folium Indis eſt maximo pretio. [2] Radix coſti guſtu fervens, odore eximio, frutice alias inutili. Primo ſtatim introitu amnis Indi in Patale inſula, duo ſunt ejus genera; nigrum, [3] & quod melius, candicans. Pretium in libras [4] x. vi. CAP. XII.

XXVI. [1] De folio nardi plura dici par eſt, ut principali in unguentis. [2] Frutex eſt gravi & craſſa radice, ſed brevi ac nigra, fragilique, quamvis pingui, ſitum redolente, [3] ut cyperi, aſpero ſapore, folio parvo denſoque. Cacumina [4] in ariſtas ſe ſpargunt: ideo gemina dote nardi ſpicas ac folia celebrant. [5] Alterum ejus genus apud Gangem naſcens, damnatur in totum, [6] ozænitidis nomine, virus redolens. Adulteratur & [7] pſeudonardo herba, quæ ubique naſcitur craſſiore atque laxiore folio, & colore languido in candidum vergente. Item [8] ſua radice permixta ponderis cauſa, & gummi, ſpumaque argenti, aut ſtibio, [9] ac cypiro, cyperive cortice. [10] Sincerum quidem levitate deprehenditur, & colore rufo, odoriſque ſuavitate, & guſtu maxime ſiccante os, ſapore jucundo. Pretium ſpicæ [11] in libras x. c. [12] Folii diviſere annonam: ab amplitudine hadroſphærum vocatur [13] majoribus foliis, [14] x. l. Quod minore folio eſt, meſoſphærum appellatur: emitur x. lx. Lauda-

Interpretatio.

a *Fructus iis conſtat.*] Vtilitatem ea *genera* afferunt, radice &c.

Notæ.

viſum eſt Dalecampio, lib. 2. hiſt. plant. cap. 221. ſed errore falſo.

Sect. XXII. 1. *Cynas.*] In Indice hujus libri, *Chynas.*

2. *In Tylis.*] Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 9.

3. *In eo tractu.*] In quo ſunt fere omnia, quæ ibi gignuntur, odorata.

Sect. XXIII. 1. *Eſt & alia.*] Theophr. loc. cit. Contrariæ indolis eſt *Parizataco*, Malabaricæ Goanæque regionis arbos, quam Chriſt. a Coſta deſcribit, lib. Arom. cap. 37. quæ flores aperire incipit Solis occaſu, amittit exortu: idcirco Arborem Triſtem vocant. Eadem a Cluſio deſcribitur, pingiturque, lib. 2. cap. 1. pag. 225.

2. *Fert eadem.*] Theophr. loc. cit. & Auguſt. lib. 21. de Civit. cap. 5.

Sect. XXIV. 1. *Generum.*] Aromatum, quæ ipſa gignit. Conſtant enim ea, 1. radice, ut coſtus: 2. frutice, ut cinnamomum, & caſia. 3. cortice, ut macir. 4. ſucco, ut ſtyrax, panax, & ſilphium. 5. lacryma, ut balſamum, &c.

Sect. XXV. 1. *Radix & folium.*] Radix ea coſti eſt: folium, nardi. Hæc κατ᾽ ἐξοχὴν, & radix, & folium, appellantur. A malobathro, quod folium Indicum pariter vocant, & in paludibus Indicis gignitur, longe iſtud diverſum, ut recte admonet Dioſcor. lib. 1. cap. xi. quanquam id nardo ſimilem vim habet, ut docet Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 205.

2. *Radix coſti.*] Hæc quoque Dioſc. lib. 1. cap. 15. Nomen etiamnum retinet in officinis, *Coſtus.* Deſcribitur accurate a Charaſio, in Pharmacopœia Galenica, cap. 20. pag. 292.

3. *Et quod melius.*] Dioſc. loc. cit. & Oribaſ. lib. xi. pag. 202.

4. *X. VI.*] Ita ſcribendum, non xvi. Hoc eſt, denarii ſex: monetæ noſtræ, aſſes octo & quadraginta.

Sect. XXVI. 1. *De folio nardi.*] De Indica nardo hæc ſunt accipienda.

2. *Frutex eſt.*] Diverſi igitur generis a Syriaca nardo, Celtica, Creticaque: quæ genera omnia, non frutices, ſed herbæ ſunt, ut mox dicetur.

3. *Ut cyperi.*] Sic Dioſc. lib. 2. cap. 6. καὶ μὲν τὸ κυπερίζειν ἐν τῇ ὀσμῇ, odore cyperum imitatur. De cypero, cui odor eſt qui nardum imitetur, dicemus, lib. 21. ſect. 70. At in MSS. Reg. Colb. Chiffl. & Pariſ. hoc loco, *aut cupreſſum* legitur.

4. *In ariſtas.*] Auctor libri de ſimp. med. ad Paternian. inter Galeni opera, tom. 13. pag. 999. *Spica nardi*, inquit, *ad ſimilitudinem cognominata eſt: ſimilis eſt enim ſpicæ frumenti, & plurimas habet velut ariſtas, &c.* Statius, lib. 5. Silv.

Odoratas nec Arabs decerpſit ariſtas.

Spicæ, ſeu ariſtæ, folio parvo denſoque conſtant. Nardus idcirco Indica gemino nomine commendatur, ſpicæ, & foliorum. Quanquam nardi ſpica a Galeno lib. 1. de antid. cap. 14. pag. 887. pro radice accipitur, quoniam quæ pars ſpicæ nomen habet, radici eſt proxima. Nardi ariſtarum iconem Cluſius exhibet, lib. 1. Arom. cap. 33. pag. 202. Hoc nardum eſt piſticum, Joan. XII. 3. fidele, probum, non adulteratum: ſed (ut mox Plinius dicet,) ſincerum. In Batavia Indiæ agro naſcitur.

5. *Alterum.*] Hæc pariter Dioſc. lib. 1. cap. 6.

6. *Ozænitidis.*] Ab ὄζαινα, quod odore fœdo nares feriat.

7. *Pſeudonardo.*] Lectam a ſe pſeudonardum in Genebra monte Delphinatus, teſtatur Charaſius, in Pharmacop. Galen. cap. 20. pag. 292. Quamobrem hallucinantur ii qui putant eſſe lavendulam, *la Lavande.*

8. *Sua radice.*] Radiculis ſeu fibris tenuibus.

9. *Ac cypiro.*] Has voces ex MSS. Reg. & Colb. addidimus. De cypiro, cui candor odorque vicinus nardo, dicemus lib. 21. ſect. 69. De ſtibio, lib. 33. ſect. 33. Habet his paria Dioſc. lib. 1. cap. 6.

10. *Sincerum.*] Dioſc. loc. cit.

11. *In libras X. C.*] Denarii centum, monetæ Gallicæ libras efficiunt quadraginta. Nunc vilius emitur, multo expeditiore ac frequentiore commercio apud Indos, quam olim fuit, ut notat Garcias, lib. 1. Arom. cap. 33. pag. 202.

12. *Folii .... annonam.*] Hoc eſt, pretium aliud alii nardi folio mercatores fecere: majori minus: minimo, maximum. Ita MSS. omnes, non *folia.* Quod porro de foliis nardi Plinius, hoc de malobathro quoque, quod Indicum folium κατ᾽ ἐξοχὴν vocant, prodidit Auctor Peripli maris Erythræi: qui tria malobathri genera facit: primum quod majore folio, hadroſphærum: forte quod in ſphæras ſeu pilulas folia ea convolverentur: quod ex minore, meſoſphærum: quod ex minimo denique, microſphærum. Γίνεται δὲ γένη τρία· ἐκ μὲν τοῦ μείζονος φύλλου, τὸ ἁδρόσφαιρον, μαλάβαθρον λεγόμενον· ἐκ δὲ τοῦ ὑποδεεστέρου, τὸ μεσόσφαιρον· ἐκ δὲ τοῦ μικροτέρου, τὸ μικρόσφαιρον. Nota locutio, *incendere annonam*, vel ut Varro loquitur, *excandeſacere annonam*: Galli dicunt, *encherir.*

13. *Majoribus foliis.*] Sic Auctor Peripli mox laudatus. At in MSS. Reg. & Colb. *pipulis* legitur, forte pro *pilulis*, ſeu ſphærulis.

14. *X. L.*] Ita MSS. omnes. Denarii quinquaginta, ſunt monetæ Gallicæ, libræ viginti. Denarii LX. libræ viginti quatuor. Denique LXXV. libræ tricenæ.

tiſſimum microſphærum e minimis folium : pretium ejus X. LXXV. Odoris gratia omnibus : major recentibus. [15] Nardo color qui inveteraverit, nigriori melior. [16] In noſtro orbe [17] proxime laudatur [18] Syriacum, mox Gallicum, tertio loco [19] Creticum, quod aliqui [20] agrium vocant, alii phu, folio [21] oluſatri, caule cubitali, geniculato, [22] in purpura albicante, radice obliqua [23] villoſaque, & imitante avium pedes. Baccharis vocatur nardum ruſticum, [24] de quo dicemus inter flores. Sunt autem ea omnia herbæ præter Indicum. [25] Ex iis Gallicum & cum radice vellitur, abluiturque vino. Siccatur in umbra, alligatur faſciculis in charta, non multum ab Indico differens, Syriaco tamen levius. [26] Pretium X. III. In his probatio una, ne ſint fragilia & arida potius, quam ſicca, folia. [27] Cum Gallico nardo ſemper naſcitur herba, quæ hirculus vocatur, a gravitate odoris [28] & ſimilitudine, qua maxime adulteratur. Diſtat, quod ſine cauliculo eſt, & quod minoribus foliis, quodque radicis neque amaræ, neque odoratæ.

CAP. XIII. XXVII. Nardi vim habet & aſarum : quod & ipſum aliqui [1] ſilveſtre nardum appellant. Eſt autem ederæ foliis, rotundioribus tantum mollioribuſque, flore purpureo, radice Gallici nardi : [2] ſemen acinoſum, ſaporis calidi ac vinoſi. [3] Montibus in umbroſis bis anno floret. Optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cum folia mittere incipit, & in Sole ſiccatur, celeriter ſitum trahens, ac ſeneſcens. Inventa nuper & in Thracia herba eſt, cujus folia nihil ab Indico nardo diſtant.

XXVIII. [1] Amomi uva [2] in uſu eſt, Indica vite labruſca : ut alii exiſtimavere, frutice [3] myrtuoſo, palmi altitudine : carpiturque cum radice, manipulatim leniter componitur, protinus fragile. [4] Laudatur quam maxime Punici mali foliis ſimile, nec rugoſis, colore rufo. Secunda bonitas pallido. Herbaceum pejus, peſſimumque candidum, quod & vetuſtate evenit. Pretium uvæ in libras [5] X. LX. friato vero amomo [6] X. XLVIII. [7] Naſcitur & in Armeniæ parte, quæ vocatur Otene, & in Media, & in Ponto. Adulteratur foliis Punicis, & gummi liquido, ut cohæreat convolvatque ſe in uvæ modum. Eſt & quæ vocatur [8] amomis, minus venoſa atque durior, ac minus odorata : quo apparet, aut aliud eſſe, aut colligi immaturum.

XXIX. [1] Simile his & nomine & frutice [2] cardamomum, ſemine oblongo. Metitur eodem modo [3] & in Arabia. Quatuor ejus genera : viridiſſimum ac pingue, acutis angulis, contumax [4] fricanti, quod maxime laudatur : proximum e rufo candicans : ter-

NOTÆ.

15. *Nardo color.*] Rufus.

16. *In noſtro orbe.*] In Romano imperio. Nam quare Syriaca nardus diceretur, quam tamen India mitteret, perridiculam rationem Dioſcorides excogitavit, lib. 1. cap. 6. vel ab aliis proditam probavit : quod nempe montis Indici in quo nardus naſceretur, pars una Syriam, altera Indos ſpectaret : quod ante nos riſit Dalecampius, lib. 8. hiſt. plant. cap. 21. Syriaca dicitur, quæ in Syria oritur : ut Gallica Creticaque, quæ in Galliis Cretaque provenit.

17. *Proxime.*] Poſt Indicum.

18. *Syriacum.*] Spicam nardi Syriacæ ad torminoſos commendat Scribonius Largus, Compoſ. 113. Gallicam, Κελτικὴν νάρδον Dioſ. lib. 1. cap. 7. In officinis Spica Celtica dicitur : recte pingitur a Cluſio, lib. 4. hiſt. plant. cap. 39. & a Matthiolo, in lib. 1. Dioſc. cap. 7. pag. 33. In Pyrenæis montibus frequens.

19. *Creticum.*] Et Creticæ nardi meminit Galenus, lib. 1. de Antid. cap. 14.

20. *Agrium.*] Hoc eſt, ſilveſtre. Dioſc. lib. 1. cap. 10. Φοῦ, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἀγρίαν νάρδον καλοῦσι. Ex hac porro Dioſcoridis ac Plinii deſcriptione (ſunt enim ambæ geminæ ac plane pares,) nardum Creticam liquet eſſe eam, quam & herbarii & officinæ vocant Valerianam majorem, ut Matthiolus animadvertit, a quo recte depingitur, in loc. Dioſc. cit. pag. 39. In Gallia frequens, locis montuoſis.

21. *Oluſatri.*] Ἱπποσελίνου, de quo lib. 19. ſect. 48.

22. *In purpura.*] Caulis, inquit, in purpura albicat. Dioſc. ait caulem purpuraſcere : flores in purpura albicare : καυλὸν ἐμπόρφυρον, ἄνθη ἐν τῷ λευκῷ διαπόρφυρα.

23. *Villoſaque.*] Fibroſa.

24. *De quo dicemus.*] Libro 21. ſect. 16.

25. *Ex iis Gallicum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 7.

26. *Pretium X. III.*] Ita ſcribendum, non conjunctim XIII. Hoc eſt, denarii tres, monetæ Gallicæ aſſes viceni quaterni.

27. *Cum Gallico.*] Reliqua deinceps habet totidem verbis Dioſc. loc. cit. & Oribaſius, lib. 12. pag 208. Inter nardi Celticæ faſciculos herbam eam, quæ hirculus dicitur, Carol. Cluſius deprehendiſſe ſe teſtatur, lib. 1. Arom. cap. 33. ubi ejus iconem repræſentat. Vidit & Lobelius, ut eidem credimus, in Notis MSS. ad lib. Aloyſ. Anguillara, de ſimp. pag. 23.

28. *Et ſimilitudine.*] Cum nardo Celtica, ut teſtis eſt Cluſius, qui contulit.

Sect. XXVII. 1. *Silveſtre nardum.*] Ἄσαρον, οἱ δὲ νάρδον ἀγρίαν καλοῦσι, Dioſc. lib. 1. cap. 9. a quo iiſdem ferme verbis deſcribitur. In officinis retinet nomen. Galli *Cabaret* vocant. A Matthiolo recte pingitur, in locum Dioſcor. cit. pag. 36.

2. *Semen acinoſum.*] Florem habet purpureum, inquit Oribaſius lib. XI. fol. 191. in quo ſemen eſt acino ſimile. In MSS. Reg. & Colb. *radice Gallici nardi ſimile acinoſum.*

3. *Montibus.*] Hæc Dioſc. & Oribaſ. locis citatis.

Sect. XXVIII. 1. *Amomi uva.*] Uvam vocat, quoniam uvæ ſimilis fructus eſt : ut arbor ipſa labruſcæ viti. Dioſcor. lib. 1. cap. 14. Ἄμωμόν ἐστι θαμνίσκος οἱονεὶ βότρυς, &c. Ipſum eſt, quod in officinis vidimus *Amomum racemoſum* appellari, quodque luculenter a Charaſio deſcribitur, in Pharmacop. Galen. cap. 20. pag. 295. In MSS. *Amomi juba*, lectione haud aſpernanda.

2. *In uſu.*] In compoſitione Theriacæ. Vide Charaſium, loc. cit.

3. *Myrtuoſo.*] Simili myrto, quam ipſius plantæ veram eſſe faciem tradit Nicol. Maronea Veron. lib. de Amomo, pag. 54. Vide Notas & Emendationes, num. XI.

4. *Laudatur.*] Dioſc. loc. cit.

5. *X. LX.*] Denarii ſexaginta, hoc eſt, monetæ Gallicæ libræ viginti quatuor.

6. *X. XLVIII.*] Denarii XLVIII. monetæ Gallicæ efficiunt libras novemdecim, cum aſſibus quaternis. Friatum amomum uva fracta dicitur, acinique a pediculo divulſi.

7. *Naſcitur.*] Non in India ſolum, inquit, ſed & in Armenia. Ad Pontum vero quod attinet, Busbequius, qui eas luſtravit oras, ſic retulit, epiſt. 1. pag. 34. *Amomum, quod Dioſcorides etiam in Ponto naſci ſcribit, nequicquam magno ſtudio requiſivimus : ut neſciam ſtirpſne ea interierit, an ſolum verterit.*

8. *Amomis.*] Ἀμωμὶς Dioſcoridi, loc. cit. qua amomum ipſum adulterari ſcribit, ut & Oribaſius, lib. XI. fol 189. Haud recte pingitur a Cluſio, lib. 1. Arom. cap. 31. neque a Dalec. pag. 1814.

Sect. XXIX. 1. *Simile his.*] Amomo, & amomidi.

2. *Cardamomum.*] Καρδάμωμον, de quo Dioſc. lib. 1. cap. 5. In officinis retinet nomen. Deſcribitur a Charaſio, loc. cit. ea plane facie, qua ipſi vidimus.

3. *Et in Arabia.*] Et in India, inquit, & in Arabia metitur eodem modo : hoc eſt, carpitur cum radice, manipulatimque componitur. Dioſc. loc. cit.

4. *Fricanti.*] Vel *frianti*, frangenti. Dioſc. δυσθραυστον. Oribaſ. lib. XI. fol. 200. quod difficulter frangitur.

tium brevius atque nigrius. Pejus tamen varium & facile tritu, odoriſque parvi: [5] qui verus, coſto vicinus eſſe debet. Hoc [6] & apud Medos naſcitur. Pretium optimi in libras [7] X. duodecim.

XXX. Cinnamomo proxima [1] gentilitas erat, ni prius Arabiæ divitias indicari conveniret, cauſaſque, quæ cognomen illi felicis ac beatæ dedere. Principalia ergo in illa thus, & myrrha: hæc & cum Troglodytis communis: * [2] thura, præter Arabiam, nullis, ac ne Arabiæ quidem univerſæ. In medio ejus fere ſunt Atramitæ, [3] pagus Sabæorum, in monte excelſo, a quo octo [4] manſionibus diſtat regio eorum thurifera, [5] Saba appellata, quod ſignificare Græci myſterium dicunt: ſpectat ortus Solis æſtivi, undique rupibus invia, & a dextra mari ſcopulis inacceſſo. [6] Id ſolum e rubro lacteum traditur. Silvarum longitudo eſt, [7] ſchœni XX. latitudo dimidium ejus. Schœnus patet Eratoſthenis ratione, ſtadia XL. hoc eſt, paſſuum quinque millibus: aliqui XXXII. ſtadia ſingulis ſchœnis dedere. Attolluntur [8] colles alti, decurruntque & in plana arbores ſponte natæ. [9] Terram argilloſam eſſe convenit, raris fontibus ac nitroſis. Attingunt & Minæi, pagus alius, per quos evehitur uno tramite anguſto. Hi primi commercium thuris fecere, maximeque exercent: a quibus & Minæum dictum eſt. Nec præterea Arabum alii thuris arborem vident, ac ne horum quidem omnes. [10] Feruntque MMM. non amplius eſſe familiarum, quæ jus per ſucceſſiones id ſibi vindicent. Sacros vocari ob id, nec ullo congreſſu feminarum, funerumque, cum incidant eas arbores, aut metant, pollui: atque ita religione merces augeri. Quidam promiſcuum jus iis populis eſſe tradunt in ſilvis: alii per vices annorum dividi.

* Cap. XIV.

XXXI. Nec arboris ipſius quæ ſit facies, conſtat. Res in Arabia geſſimus, & Romana arma in magnam partem ejus penetravere. [1] Caïus etiam Cæſar Auguſti filius inde gloriam petiit, nec tamen ab ullo (quod equidem ſciam) Latino arborum earum tradita eſt facies. Græcorum exempla variant. [2] Alii folio piri, minore dumtaxat & herbidi coloris prodidere. [3] Alii lentiſco ſimilem ſubrutilo. [4] Quidam terebinthum eſſe, & hoc viſum Antigono regi allato frutice. [5] Juba rex iis voluminibus, quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium ardentem fama Arabiæ, tradit [6] contorti eſſe caudicis, ramis aceris maxime Pontici, ſuccum amygdalæ modo emittere: taleſque in Carmania apparere, & in Ægypto ſatas ſtudio Ptolemæorum regnantium. [7] Cortice lauri eſſe conſtat: [8] quidam & folium ſimile dixere. Talis certe fuit arbor [9] Sardibus. Nam & Aſiæ reges ſerendi curam habuerunt. Qui mea ætate legati ex Arabia venerunt, omnia incertiora fecerunt, quod jure miremur, virgis etiam thuris ad nos commeantibus: quibus credi poteſt, matrem quoque terete & enodi fruticare trunco.

XXXII. Meti ſemel anno ſolebat, minore occaſione vendendi. Jam quæſtus [1] alteram vindemiam affert. Prior atque naturalis vindemia [2] circa Canis ortum flagrantiſſimo æſtu, incidentibus qua maxime videatur eſſe prægnans, tenuiſſimuſque tendi cortex. Laxatur hic plagâ, [3] non adimitur. [4] Inde proſilit ſpuma pinguis. Hæc concreta denſatur, ubi loci natura poſcat, tegete palmea excipiente, aliubi area circumpavita. Purius illo

NOTÆ.

5. *Qui verus.*] Subintellige, odor. Confidenter nimis emendat Dalecampius, *Quod verius, coſto vicinius.*

6. *Et apud Medos.*] Hoc eſt, non in India ſolum, & Arabia. Dioſc. loc. cit.

7. *X. duodecim.*] Deharii notam, quæ exciderat, adjecimus. Efficiunt duodeni, monetæ Gallicæ, libras quatuor, cum aſſibus ſedecim.

Sect. XXX. 1. *Gentilitas.*] Nominis affinitas, propter quam proxime poſt amomum & cardamomum dici de cinnamomo videbatur opportunum.

2. *Thura.*] Tranſcribit hic Plinium Solinus, cap. 33. pag. 62. & Theophraſtum, lib. 9. hiſtor. plantar. cap. 4.

3. *Pagus.*] Non κώμην ea vox, vicumve: ſed regionem, præfecturam, toparchiamque ſignificat. Gloſſæ: *Pagus*, παγαρχία, χώρα, νομός. De his egimus lib. 6. ſect. 32.

4. *Manſionibus.*] Manſio iter eſt unius diei. Manſiones camelorum mox appellantur, ſect. 33.

5. *Saba.*] An ἀπὸ τοῦ σέβειν, quod in cultu Deorum præcipuus thuris uſus eſt? Σαβοὺς appellatos eſſe, qui Deo Sabaſio, hoc eſt, Baccho, initiati forent, ſcribit Harpocration, pag. 265.

6. *Id ſolum.*] Terra, humus.

7. *Schœni XX.*] De ſchœnis egimus lib. 6. ſect. 30.

8. *Colles alti.*] Iidemque operti nive, inquit Theophraſt. lib. 9. hiſt. plant. cap. 4.

9. *Terram argilloſam.*] Theophr. loc. cit.

10. *Feruntque MMM.*] Deeſt in Reg. & Colb. 2. familiarum numerus. At in Colb. 3. *Feruntque non amplius eſſe familiarum quinque, quæ jus*, &c. Habet hæc quoque Solin. tacito familiarum numero, cap. 23. pag. 62. & 63.

Sect. XXXI. 1. *Caïus etiam Cæſar.*] Vide quæ diximus lib. 6. ſect. 32.

2. *Alii folio.*] Ut Theophraſtus, loco cit.

3. *Alii lentiſco.*] Et arboris ſpecie, & ipſo fructu, ſed folio ſubrutilo. Theophraſt. loc. cit. quod & Garcias probat, lib. 1. Arom. cap. 6. pag. 157.

4. *Quidam.*] Sic Theophraſtus loco citato. Fuit Antigonus, de quo hic ſermo, Macedoniæ rex, Demetrii Poliorcetæ F.

5. *Juba.*] Plinius, lib. 6. ſect. 31. & nos in Auctorum Indice.

6. *Contorti.*] Solinus, *intorto vimine*: male. Nam aliud vimen, aliud caudex eſt. Vimina ſunt virgæ thuris, quas minime intortas eſſe, ſed teretes, ex Plinio mox liquebit.

7. *Cortice lauri.*] Lævi ex omni parte cortice, lauri ritu. Theophr. loc. cit. λειόφλοιον· ἢ πᾶν ὥσπερ τὴν δάφνην.

8. *Quidam & folium.*] Hæc pariter habet Theophr. loco cit. δαφνοειδὲς καὶ λειόφυλλον. Nec certe multum abludit a ſimilitudine cum lauri foliis ramus ille, quem in Trajani nummo mulier dextra tenet, cum epigraphe, ARAB. ADQ. hoc eſt, *Arabia adquiſita.*

9. *Sardibus.*] Plinius iterum, lib. 16. ſect. 59. *Vixit & in Lydia thuris arbor.* Et Theophr. loc. cit.

Sect. XXXII. 1. *Alteram vindemiam.*] MSS Reg. Colb. & Chiffl. *alteram viam*, haud pœnitenda lectione: ſubintellige, *metendi.*

2. *Circa Canis.*] Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 2.

3. *Non adimitur.*] Sic arbos inciditur, ut nihil de cortice detrahatur.

4. *Inde proſilit.*] Quæ deinceps ſequuntur ad eum uſque

modo, ſed hoc ponderoſius. Quod in arbore hæſit, ferro depectitur, ideo [5] corticoſum. Silva diviſa certis portionibus mutuâ innocentiâ tuta eſt: neque ullus [6] ſaucias arbores cuſtodit: nemo furatur alteri. At hercule Alexandriæ, ubi thura interpolantur, nulla ſatis cuſtodit diligentia officinas. [7] Subligaria ſignantur opifici: perſona adjicitur capiti, denſuſve reticulus: nudi emittuntur. Tanto minus fidei [8] apud nos pœna, quam apud illos ſilvæ habent. [a] Autumno legitur ab æſtivo partu. Hoc puriſſimum, candidum. Secunda vindemia eſt vere, ad eam hieme corticibus inciſis. Rufum hoc exit, nec comparandum priori. [9] Illud carpheotum, hoc dathiatum vocant. [10] Creditur & novellæ arboris candidius, ſed veteris odoratius. [11] Quidam & in inſulis melius putant gigni. Juba in inſulis negat naſci.

Quod ex eo rotunditate guttæ pependit, maſculum vocamus, cum alias non fere mas vocetur, ubi non ſit femina. Religioni tributum, ne ſexus alter uſurparetur. [12] Maſculum aliqui putant a ſpecie teſtium dictum. Præcipua autem gratia eſt mammoſo, cum hærente lacryma priore conſecuta alia miſcuit ſe. [13] Singula hæc manum implere ſolita invenio, [14] cum minore diripiendi aviditate lentius naſci liceret. Græci [15] ſtagoniam & atomum tali modo appellant: minorem autem [16] orobiam. Micas concuſſu eliſas [17] mannam vocamus. Etiamnum tamen inveniuntur guttæ, [18] quæ tertiam partem minæ, [19] hoc eſt, XXVIII. denariorum pondus æquent. [20] Alexandro Magno in pueritia ſine parcimonia thura ingerenti aris, pædagogus Leonides dixerat, ut illo modo, cum deviciſſet thuriferas gentes, ſupplicaret. At ille Arabia potitus, thure onuſtam navem miſit ei, exhortatus ut large Deos adoraret.

Thus collectum [21] Sabota camelis convehitur, porta ad id una patente. [22] Digredi via capitale leges fecere. Ibi decimas [23] Deo, quem vocant Sabin, menſura, non pondere ſacerdotes capiunt. Nec ante mercari licet: inde impenſæ publicæ tolerantur. Nam & benigne certo [24] itinerum numero Deus hoſpites paſcit. Evehi non poteſt, niſi per [25] Gebanitas: itaque & horum regi penditur vectigal. Caput eorum Thomna abeſt a Gaza noſtri litoris in Judæa oppido [26] XLIV. XXXVI. millia paſſuum, quod dividitur in manſiones camelorum LXV. Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiones, ſcribiſque regum certæ. [27] Sed præter hos & cuſtodes, ſatelliteſque, & oſtiarii, & miniſtri populantur. Jam quacumque iter eſt, aliubi pro aqua, aliubi pro pabulo, aut pro manſionibus, variiſque portoriis pendunt, ut ſumptus in ſingulos camelos denariûm [28] DCLXXXVIII. ad noſtrum litus colligat: iterumque imperii noſtri publicanis penditur. Itaque optimi thuris libra [29] X. VI. pretium habet: ſecunda X. V. tertia X. III. Apud nos adulteratur reſinæ candidæ [30] gemma perquam ſimili: ſed deprehenditur, [31] quibus dictum eſt, mo-

INTERPRETATIO.

a *Autumno.*] Autumno legitur quod inciſis æſtate arboribus manavit ... vere quod inciſis hieme corticibus fluxit.

NOTÆ.

locum, *At hercule Alexandriæ:* ea totidem verbis Theophr. habet, lib. 9. hiſt. plant. cap. 4.

5. *Corticoſum.*] Admixtum corticem habet: διὸ ϗ φλοιὸν ἐνίοις προσεῖναι. Theophr. loco cit.

6. *Saucias.*] Inciſas, ac thus emittentes.

7. *Subligaria.*] Vox Martiali etiam uſurpata, lib. 3. Epigram. 87. Cicero ſubligaculum dixit, tegumentum quo obſcena velantur. Signabantur ea porro opifici, ab hero, impreſſo anulo, ne partem thuris aliquam opifex in ea conjiceret. Eam ob rem perſona vultui obducebatur, aut reticulus, *un mouchoir*, ne videret opifex quo thus deferret, aut ubi reconderetur.

8. *Apud nos.*] In orbe Romano, atque in primis Alexandriæ.

9. *Illud.*] Quod autumno legitur. In MSS. Reg. Colb. aliiſque, *Carfiathum*, & *Dathiatum*: quæ barbara potius, quam Græca vocabula eſſe reor: etſi aliter Salmaſio viſum, in Solin. pag. 505. ubi *Carphioton* & *Dadioton* legi jubet.

10. *Creditur.*] Theophr. loco cit.

11. *Quidem & in inſulis.*] Arabiæ vicinis. Theophr.

12. *Maſculum.*] Etiamnum in officinis, *l'Encens mâle, ou Oliban.* Virgilio, *Maſcula thura.*

13. *Singula.*] Theophr. loc. cit. Singulæ, inquit, glebæ, ſeu guttæ, mole ſua manum implent: pondere tertiam minæ partem æquant.

14. *Cum minore.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. Pariſ. *cum inope.*

15. *Stagoniam.*] Σταγονίας Dioſc. lib. 1. cap. 81. a ſtillando, ἀπὸ τοῦ στάζειν. Et ἄτομος ſive ἄτμητος, indiviſus, integer, qui ſectionem paſſus non fuerit. Ἀτμήτου λιβανωτοῦ meminit Heſychius: Polemon item apud Athen. lib. XI. pag. 462.

16. *Orobiam.*] Sic Dioſc. loc. cit. Δευτερεύει δ' ὁ ὀροβίας, *ſecundas tenet orobias appellatus.* Nam ab ὄροβος, hoc eſt, ab ervi magnitudine: quo ſenſu ὀροβίαν ἐρέβινθον, cicer ervi mole appellat Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med.

17. *Mannam.*] Ita Sextus Platonic. cap. 2. de lepore, num. 6. thuris mannam vocat, quod alii thuris micas, & pollinem. Gloſſæ: *Thuris pollen*, Μάννα.

18. *Quæ tertiam.*] Theophr. loco cit.

19. *Hoc eſt, XXVIII.*] Minæ nomen hoc primum loco Plinius ad Romanæ libræ pondus accommodat: quam LXXXIV. denariorum eſſe diſertis verbis admonet, lib. 33. ſect. 46. Nam tertia pars LXXXIV. denariûm, denarii ſunt XXVIII. Vide Notas & Emend. num. XII.

20. *Alexandro.*] Hoc totidem verbis Plutarchus in Apophthegm. pag. 179.

21. *Sabota.*] Τὰ Σάβωτα, vel ut Auctor Peripli, τὰ Σάββαθα, numero multitudinis. Vide lib. 6. ſect. 32.

22. *Digredi.*] In MSS. *Degredi.*

23. *Deo.*] Solem ait eſſe Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 4. Jovem tamen hunc intelligunt aliqui, & Aſſabinum vocant, Plinio teſte, ſect. 43.

24. *Itinerum.*] MSS. omnes, *iterum.* Sententia eſt, certo dierum numero, mercatores qui thus vehunt, pro hoſpitio uti ædibus ei Deo ſacris, ejuſdemque ſumptibus ibi ali.

25. *Gabanitas.*] De his & de Tomna oppido egimus lib. 6. ſect. 32.

26. *XLIV. XXXVI.*] Ita MSS. omnes. Hoc eſt, quadragies & quater centena, ac triginta ſex millia paſſuum.

27. *Sed præter hos.*] Theophr. loco cit.

28. *DCLXXXVIII.*] Monetæ noſtræ, libræ ſunt 267. cum aſſibus quaternis.

29. *X. VI.*] Denarios ſex. Libræ ſunt e noſtris duæ, cum aſſibus octo. Denarii quinque, aſſes ſunt quadrageni. Tres denique denarii, aſſes efficiunt quatuor & vicenos.

30. *Gemma.*] Gemmam pro mica, ſeu gutta dixit.

31. *Quibus dictum eſt, modis.*] Nempe odore, colore,

dis. [32] Probatur candore, amplitudine, fragilitate, carbone, ut ſtatim ardeat. Item ne dentem recipiat potius, quam [33] in micas frietur.

XXXIII. Myrrham in iiſdem ſilvis permixta arbore naſci tradidere aliqui; plures ſeparatim: quippe multis in locis Arabiæ gignitur, ut apparebit [1] in generibus. Convehitur [2] & ex inſulis laudata, petuntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi tranſitu maris. Sativa quoque provenit, multum ſilveſtri prælata. [3] Gaudet raſtris atque ablaqueationibus, [4] melior radice refrigerata. CAP. XV.

XXXIV. [1] Arbori altitudo ad quinque cubita, nec ſine ſpina, caudice duro & intorto, craſſiore, [2] quam thuris, & ab radice etiam, quam reliqua ſui parte. Corticem lævem, ſimilemque [3] unedoni: ſcabrum alii, [4] ſpinoſumque dixere. [5] Folium olivæ, verum criſpius, & aculeatum: Juba oluſatri. Aliqui ſimilem [6] junipero, ſcabriorem tantum ſpiniſque horridam, folio rotundiore, ſed ſapore juniperi. Nec non fuere, qui e thuris arbore [7] utrumque naſci mentirentur.

XXXV. Inciduntur bis & ipſæ, [1] iiſdemque temporibus, ſed a radice [2] uſque ad ramos qui valent. Sudant autem ſponte prius, quam incidantur, [3] ſtacten dictam, cui nulla præfertur. Ab hac ſativa, & in ſilveſtri quoque [4] melior æſtiva. Non dant ex myrrha portiones Deo, quoniam & apud alios naſcitur. Regi tamen Gebanitarum quartas partes ejus pendunt. Cetero paſſim a vulgo coëmptam in folles conferciunt, noſtrique unguentarii [5] digerunt haud difficulter odoris atque pinguedinis argumentis.

[6] Genera complura: Troglodytica ſilveſtrium prima. Sequens Minæa, in qua Atramitica eſt, & Auſaritis Gebanitarum regno. Tertia [7] Dianitis. Quarta [8] collatitia. Quinta [9] Sembracena, a civitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta, quam [10] Duſaritin vocant. Eſt & candida uno tantum loco, quæ in Meſſalum oppidum confertur. Probatur [11] Troglodytica pinguitudine, & quod aſpectu aridior eſt, ſordidaque ac barbara, ſed acrior ceteris. Sembracena prædictis caret vitiis, ante alias hilaris, ſed viribus tenuis. [12] In plenum autem probatio eſt minutis glebis, nec rotundis, [13] in concretu albicantis ſucci & tabeſcentis: utque fracta [14] candidos ungues habeat, guſtu leniter amara. Secunda bo- CAP. XVI.

NOTÆ.

pondere, guſtu, igne, ut dictum eſt ſect. 19. Ita Dioſc. lib. 1. cap. 81.

32. *Probatur.*] Dioſcor. loc. cit.

33. *In micas.*] *In miculas minutas, & ut ſabulum diſſipetur,* inquit Auctor libri de ſimpl. medic. ad Patern. inter opera Galeni, tom. 13. pag. 1002.

Sect. XXXIII. 1. *In generibus.*] Cum myrrhæ genera plura dicentur, ſect. 35.

2. *Et ex inſulis.*] Uti de thure dictum eſt ſect. ſup. De his inſulis odoriferis egimus lib. 6. ſect. 32.

3. *Gaudet.*] Solinus, pag. 33. pag. 62. Diod. quoque, lib. 5. Bibl. pag. 317. ὀπίζεται δὲ περισκαφείσης τῆς γῆς ἀπὸ τῶν ῥιζῶν. *Effoſſa circum radices terra,* quod ablaqueare dicunt, *ſuccus emanat.*

4. *Melior.*] Solini paraphraſis, *Radices nudatæ, pinguiore fluunt lacryma.*

Sect. XXXIV. 1. *Arbori.*] Solinus, loc. cit. ex Plinio. Habet eadem Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 4.

2. *Quam thuris.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

3. *Vnedoni.*] *L'arbouſier.* Theophr. loc. cit. τῇ ἀδράχνῃ, hoc eſt, portulacæ, cujus folia unedoni ſimillima: quam ob cauſam quoties fere ea vox ἀδράχνη apud Theophraſt. occurrit, unedonem Plinius habet. De unedone dicemus lib. 15. ſect. 27.

4. *Spinoſumque.*] Spinæ Ægyptiacæ ſimilem facit Dioſc. lib. 1. cap. 77.

5. *Folium olivæ,* &c.] Solinus & Theophr. loc. cit.

6. *Junipero.*] Theophr. terebintho: reliqua in utroque ſcriptore paria ac gemina ſunt.

7. *Vtrumque naſci.*] Thus ſcilicet ac myrrham. Theophr. loc. cit.

Sect. XXXV. 1. *Iiſdemque.*] Quibus thuris arbor, hoc eſt, æſtate & hieme, ut dictum eſt ſect. 33. Vere & æſtate dixit Diodor. Sic. lib. 5. Bibl. pag. 317.

2. *Vſque.*] Uſque ad ramos qui poſſunt incidi.

3. *Stacten dictam.*] Duplex eſt vis hujus vocis στακτή: Nam & myrrham ſonat, quæ ſponte manet ex arbore; & recentis myrrhæ pinguedinem, quæ per ſe unguentum faciat ſine oleo. Priore ſignificatu a Plinio modo accipitur; poſteriore, lib. 13. ſect. 2. & a Dioſc. lib. 1. cap. 73. & 77. Ab Athenæo quoque, lib. 15. pag. 688. Denique a Theophraſt. loc. cit. ubi στακτὴν myrrham omnem vocat, quæ fluit ex arbore, ut diſtinguatur a πλαστῇ, quæ in paſtillos conformatur. Plinii ſententiam de ſtacte quæ ex arboribus ſponte manet, ſecuti ſunt Mercurialis, lib. 5. Antiquit. lect. cap. 24. aliique quos citat & ſequitur P. Servius, lib. de odoribus, pag. 57. ubi eam ſententiam egregie tuetur. E vetuſtioribus ſubſcribit Solinus, cap. 33. pag. 63. *Sponte manans,* inquit, *pretioſior ex ea ſudor eſt: elicitus corticis vulnere vilior judicatur.* Ac ſi poëtas licet in partes advocare, Ovidius, lib. 10. Metam. verſ. 499. ubi Myrrhæ puellæ in arborem deſcribit transformationem:

Quæ quanquam amiſit veteres cum corpore ſenſus,
Flet tamen: & tepidæ manant ſub arbore guttæ.
Eſt honor & lacrymis: ſtillataque cortice myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur ævo.

4. *Melior æſtiva.*] Quæ æſtate incipit, legiturque autumno.

5. *Digerunt.*] Odore & pinguitudine genera myrrhæ diverſa diſcriminant.

6. *Genera.*] A regionibus, in quibus naſcuntur, pleraque nomen ſortita. De his regionibus libro 6. qui de Geographicis agit, dictum eſt abunde, ſect. 32. Troglodyticæ primas attribuunt, & Dioſc. lib. 1. c. 77. & Galenus, lib. 1. de antid. cap. 14.

7. *Dianitis.*] Ita libri omnes. Forſan ab inſula Dia, cujus meminit Strabo, lib. 16. pag. 777.

8. *Collatitia.*] Quæ non uno genere conſtabat, ſed ex permixtis earum generibus, quarum portiones a mercatoribus diverſarum regionum, ſacerdotibus, ſcribis, cuſtodibus, ſatellitibuſque conferebantur, ut dictum eſt ſect. 33. Vide Notas & Emend. num. XIV.

9. *Sembracena.*] De hoc oppido, & de Meſſalo diximus lib. 6. ſect. 32.

10. *Duſaritin.*] Δωσαρηνοὶ Arabes Ptolemæo cogniti, lib. 6. cap. 7. in Arabia felice. Tertull. in Apolog. *Vnicuique provinciæ & civitati ſuus eſt Deus, ut Syriæ Aſtarte, ut Arabiæ Duſares.* Duſarin quoque Arabum Deum Stephanus vocat. Is autem Bacchus ipſe eſt. Nam Heſychius ex Iſidoro, Δούσαρην τὸν Διόνυσον Ναβαταῖοι ὀνομάζουσιν. Igitur vel a Duſarenis populis, apud quos naſcebatur, vel a Duſari Deo, cui offerebatur, id ei myrrhæ nomen factum.

11. *Troglodytica.*] Silveſtris nimirum, & quæ ἐργασίμη a Dioſc. dicitur, lib. 1. cap. 77. Nam ſativa Troglodytica, quam Dioſc. laudat, & Galenus loc. cit. adeo non ſordium & ſqualoris plena eſt, ut διαυγὴς potius dicatur, & pellucida: & hæc, ut dictum eſt, ſilveſtri præfertur.

12. *In plenum.*] Univerſe, generatim. Hæc Dioſc. quoque loc. cit.

13. *In concretu.*] Dum liquida concreſcit.

14. *Candidos ungues.*] Intercurrentes lineas candidas, unguium ſpeciem præ ſe ferentes, ac læves: ἐν τῷ θλασθῆναι ἔνδοθεν λευκὰς, ὀνυχοειδεῖς, ἔχουσαν διαφύσεις, λείας. Talem probat & Charaſius, in Pharmac. Galen. pag. 296. talem & ipſi vidimus.

nitas intus [15] varia. Peſſima, intus nigra: pejor, ſi etiam foris. Pretia ex occaſione emen-tium varia. Stactæ vero [16] a XIII. ad XL. Sativæ ſummum, [17] X. XI. Erythrææ, [18] ad XVI. [19] Hanc volunt Arabicam intelligi. Troglodyticæ [20] nucleo, XVI. ejus vero, quam [21] odorariam vocant, [22] XIIII. Adulteratur lentiſci glebis, [23] & gummi. Item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa: ſicut ponderis, ſpuma argenti. Reliqua vitia deprehenduntur ſapore gummi, dente lenteſcentis. Fallaciſſime autem adulteratur Indica myrrha, quæ ibi de quadam ſpina colligitur. Hoc ſolum [24] pejus India affert, facili diſtinctione: tanto deterior eſt.

CAP. XVII. XXXVI. [1] Ergo tranſit id maſtichen, quæ & ex alia ſpina fit in India, itemque in Arabia: lamam vocant. Sed maſtiche quoque gemina eſt: quoniam & in Aſia Græciaque reperitur [2] herba radice folia emittens, & carduum ſimilem malo, ſeminis plenum: lacrymaque erumpit inciſa parte ſumma, vix ut dignoſci poſſit a maſtiche vera. Nec non [3] & tertia in Ponto eſt, bituminis ſimilior. Laudatiſſima autem [4] Chia candida, cujus pretium [5] in libras XX. nigræ vero XII. [6] Chia e lentiſco traditur gigni gummi modo: adulteratur, [7] ut thura, reſina.

XXXVII. Arabia etiamnum & [1] ladano gloriatur: forte caſuque hoc & injuria fieri [2] odoris, plures tradidere. [3] Capras maleficum alias frondibus animal, odoratorum vero fruticum appetentius, tamquam intelligant pretia, [4] germinum caules prædulci liquore turgentes, diſtillantemque ab his [5] (caſus mixtura) ſuccum improbo barbarum villo abſtergere: hunc glomerari pulvere, incoqui Sole: & ideo in ladano caprarum pilos eſſe: ſed hoc non alibi fieri, quam in [6] Nabatæis, qui ſunt ex Arabia contermini Syriæ.

Recentiores ex auctoribus [7] ſtrobon hoc vocant: traduntque ſilvas Arabum paſtu caprarum infringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere: verum autem ladanum Cypri inſulæ eſſe: (ut obiter quæque genera odorum dicantur, quamvis non terrarum ordine:) [8] ſimiliter hoc & ibi fieri tradunt, & eſſe [9] œſypum hircorum barbis genibuſque villoſis hærens, [10] ſed ederæ flore deroſo, paſtibus matutinis, cum eſt rorulenta Cypros. Deinde nebula Sole diſcuſſa, pulverem madentibus villis adhæreſcere, atque ita ladanum depecti.

[11] Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat, ledam appellant: (etenim illi [12] ledanum vocant:) [13] hujus pingue [14] inſidere itaque attractis funiculis: herbam eam convolvi, atque ita offas fieri. Ergo [15] in utraque gente bina genera, [16] terrenum & factitium. Id quod terrenum eſt, friabile: factitium, lentum.

NOTÆ.

15. *Varia.*] Quæ intus varii coloris eſt, ſecundas tenet. Undequaque concolorem laudat Dioſc. loc. cit.

16. *XIII. ad* XL.] Ita MSS. omnes. Denarios hic ſubintellige, quorum quadrageni, libras efficiunt monetæ Gallicæ, ſedecim. Ter & deni, libras quinque, aſſes quaternos.

17. *X. XI.*] Denarii undecim. Libræ ſunt quatuor, & aſſes octoni.

18. *Ad XVI.*] Sedecim denarii ſunt libræ ſex, aſſes octo.

19. *Hanc.*] MSS. *hac.*

20. *Nucleo.*] Subintellige pretium. Quod in thure micam, mannam, pollinem: id in myrrha nucleum vocat, nempe grana concuſſa.

21. *Odorariam.*] Sic MSS. omnes, non *adorariam.*

22. *XIIII.*] Denarii quatuordecim, libræ ſunt quinque, & aſſes duodeni.

23. *Et gummi.*] Adulteratur gummi macerato in aqua, in qua myrrha maduerit, & cum myrrha permixto, inquit Dioſc. loc. cit.

24. *Pejus.*] Quam quod alibi naſcitur: cum Indica omnia ſint fere reliquis toto orbe naſcentibus præſtantiora.

Sect. XXXVI. 1. *Ergo tranſit.*] Igitur ea myrrha, quæ ex Indica ſpina colligitur, in maſtichen degenerat, & maſtiche verius appellanda: quæ maſtiche & ex alia rurſum Indica ſpina legitur: item & in Arabia: utrobique lamam ſeu laïnam vocant.

2. *Herba.*] Helxine, de qua lib. 21. ſect. 56. Ἰξίνη Theophraſto dicta, lib. 6. hiſt. cap. 4. ubi hæc deſcriptio totidem ferme verbis exſtat.

3. *Et tertia.*] Quæ nigra, ut dicetur lib. 14. ſect. 25.

4. *Chia candida.*] De qua Galenus, lib. 7. de fac. ſimpl. med. pag. 206. *Μαστίχη ἡ μὲν λευκὴ ϗ Χία.* Noſtris, *du maſtic*: in officinis *Maſtix* & *Maſtiches.*

5. *In libras XX.*] Subintellige, denarii; quorum viceni libras monetæ Gallicæ octonas æquant; duodeni, libras quaternas, cum aſſibus ſedecim.

6. *Chia e lentiſco.*] Dioſc. lib. 1. cap. 90.

7. *Ut thura.*] Quæ reſinæ candidæ gemma ſeu mica adulterari dixit, ſect. 33. Vide Notas & Emend. num. XV.

Sect. XXXVII. 1. *Ladano.*] In officinis retinet nomen, quod in Creta fit, teſte Bellonio, lib. 1. Obſerv. cap. 7. ſed minime ſincerum quidem: immo nullarum virium.

2. *Odoris.*] Odoratorum fruticum, quos maleficum animal capræ rodunt.

3. *Capras.*] Accepta hæc ab Herodoto libro 3. Thalia, pag. 206.

4. *Germinum caules.*] Vel germina caulium.

5. *Caſus mixtura.*] Habent has voces MSS. omnes: ſed gloſſema inutile eſſe, quod ab ora in contextum irrepſerit, recte cenſuit Pintianus.

6. *Nabatæis.*] De his, lib. 6. ſect. 32.

7. *Strobon.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

8. *Similiter.*] Quemadmodum in Arabia: ſucco nempe ex germinibus eroſis ſtillante, ac barbis hircorum adhæreſcente, &c.

9. *Oeſypum.*] Sordes pecudum, ſudoreſque feminum & alarum adhærentes lanis œſypum vocant, inquit Plinius, lib. 29. ſect. 10. & Dioſc. lib. 2. cap. 84.

10. *Sed ederæ flore.*] Vide Notas & Emend. num. XVII

11. *Sunt qui herbam.*] Paulo illi latius accepto herbæ nomine locuti: nam fruticem, *θάμνον*, cum Dioſc. lib. 1. cap. 128. & *αὐτόφυλλα* ipſa verius dixiſſent. Sic Plinio, lib. 24. ſect. 61. herba ſabina dicitur, quæ frutex eſt. Ut ii porro herbam genere muliebri ledam, ſic Dioſc. virili fruticem *λῆδον* vocat, aitque eſſe alterum ciſthi genus, quod unus omnium recte deſcribit Proſper Alpinus, lib. de plantis Exot. cap. 40. In Creta hodieque naſcitur. Genera ejus plura depinguntur a Cluſio, lib. 1. hiſt. rar. plant. cap. 50. quæ fere omnia in horto Regio vidimus.

12. *Ledanum vocant.*] Id medicamentum ſcilicet, eumve ſuccum, quem alii ladanum appellavere. *Λήδανον* Herodoto, lib. 3. Thalia, pag. 206.

13. *Hujus pingue.*] Hujus herbæ foliis pinguitudinem quamdam verno tempore aiunt inſidere: *φύλλα λιπαρίας τινὰς κατὰ τὸ ἔαρ ἐπισπώμενα*, inquit Dioſc. lib. 1. cap. 128.

14. *Inſidere itaque attractis funiculis.*] Ita MSS. omnes. Funiculos, inquit, in fruticem eum, ſeu folia fruticum injiciunt, quibus funiculis pinguitudo ea adhæreſcit: iiſdem attractis ea exprimitur, deraditurque, & in offas cogitur, circa quas herbam ipſam ſeu folia convolvunt. Ita fere Dioſc. loc. cit.

15. *In utraque gente.*] Arabica & Cypria.

16. *Terrenum.*] Terrenum eſt quod hircorum caprarum-

[17] Necnon & fruticem eſſe dicunt in Carmania, & ſuper Ægyptum per Ptolemæos tranſlatis plantis: aut (ut alii) generante & id thuris arbore: colligique, ut gummi, inciſo cortice, & caprinis pellibus excipi. Pretia ſunt laudatiſſimo in libras, [18] aſſes XL. Adulteratur myrti baccis, & aliis animalium ſordibus. Sinceri odor debet eſſe ferus, & quodammodo ſolitudinem redolens: ipſum viſu aridum, tactu ſtatim molleſcere, accenſum fulgere, odore jucundo gratum. [19] Myrtata deprehenduntur, crepitantque in igne. Præterea [20] ſincero calculi potius e rupibus inhærent quam pulvis.

XXXVIII. [1] In Arabia & olea dotatur lacrymâ, qua medicamentum conficitur, Græcis [2] enhæmon dictum, ſingulari effectu contrahendis vulnerum cicatricibus. In maritimis eæ fluctibus æſtuque [3] operiuntur. Nec baccæ nocetur, cum conſtet & in foliis ſalem relinqui. Hæc ſunt peculiaria Arabiæ: & pauca præterea communia, alibi dicenda, quoniam [4] in iis vincitur. Peregrinos ipſa mire odores & [5] ad exteros petit. [6] Tanta mortalibus ſuarum rerum ſatietas eſt, alienarumque aviditas.

XXXIX. Petunt igitur in [1] Elymæos arborem [2] bratum, [3] cupreſſo fuſæ ſimilem, exalbidis ramis, jucundi odoris accenſam, & cum miraculo [4] hiſtoriis Claudii Cæſaris prædicatam. Folia ejus inſpergere potionibus Parthos tradit. Odorem eſſe proximum cedro, fumumque ejus [5] contra ligna alia remedio. Naſcitur ultra [6] Paſitigrin in finibus oppidi Sittacæ in monte Zagro.

XL. Petunt & in Carmanos arborem [1] ſtrobum ad ſuffitus, perfuſam vino palmeo accendentes. Hujus odor redit a cameris ad ſolum jucundus, ſed aggravans capita, citra dolorem tamen. Hoc ſomnum ægris quærunt. His commerciis [2] Carrhas oppidum aperuere, quod eſt illis [3] nundinarium. [4] Inde Gabbam omnes petere ſolebant, dierum XX. itinere, & Palæſtinam Syriam: poſtea Characem peti cœptum, ac regna Parthorum ex ea cauſa, auctor eſt Juba. Mihi ad Perſas etiam prius iſta portaſſe, quam in Syriam aut Ægyptum, videntur, [5] Herodoto teſte, qui tradit ſingula millia talentûm thuris annua penſitaſſe Arabas regibus Perſarum.

Ex Syria revehunt [6] ſtyracem, acri odore ejus in focis abigentes [7] ſuorum faſtidium. Cetero, non alia ligni genera ſunt in uſu, quam odorata: ciboſque Sabæi coquunt thuris ligno, alii myrrhæ, [a] oppidorum vicorumque non alio, quam ex aris, fumo atque nidore. [8] Ad hunc ergo ſanandum urunt ſtyracem [9] in pellibus hircinis, ſuffiuntque tecta. Adeo nulla eſt voluptas, quæ non aſſiduitate faſtidium pariat. Eumdem & ad ſerpentes fugandas urunt, in odoriferis ſilvis frequentiſſimas.

XLI. [1] Non ſunt eorum cinnamomum aut caſia: & tamen Felix appellatur Arabia, CAP. XVIII.
falſa & ingrata cognominis, quæ hoc acceptum ſuperis ferat, cum plus ex eo [2] inferis

INTERPRETATIO.

a *Oppidorum.*] Non alius ibi ex oppidis, viciſque, quam ex aris, nidor convolvitur.

NOTÆ.

ve villis adhærens, glomeratur pulvere. Factitium, quod funiculis ex herba ea legitur.

17. *Necnon*] Tertium ladani genus.

18. *Aſſes XL.*] Seu denarii quaterni: monetæ Gallicæ aſſes duo ac triginta.

19. *Myrtata.*] Myrti baccis adulterata, ut dictum eſt.

20. *Sincero.*] Subintellige, ladano.

Sect. XXXVIII. 1. *In Arabia.*] Hæc totidem verbis Theophr. lib. 4. hiſt. plant. cap. 8.

2. *Enhæmon.*] Ἔναιμον, Theophr. hoc eſt, ſiſtendo ſanguini utile, ut Gaza vertit; vel, ut alii, quod cruentis injicitur vulneribus. Celſus, lib. 5. cap. 19. *Ex emplaſtris*, ait, *nulla majorem uſum præſtant, quam quæ cruentis protinus vulneribus injiciuntur: ἔναιμα vocant.* Sunt qui hanc lacrymam eſſe officinarum *Elemni* putant, quæ ex Arabia & Perſide affertur. Neque id immerito: quia vires utrique eædem: ſanguinem enim fluentem ſiſtit, inflammationeſque arcet.

3. *Operiuntur.*] Prorſus ut eæ oleæ pelagiæ eſſe videantur, aut certe iis ſimiles, de quibus rurſum lib. 13. ſect. 51. De his certe id quoque Theophr. prodidit, loc. cit.

4. *In iis vincitur.*] Præſtantiora ſunt ea in aliis regionibus, quam in Arabia.

5. *Ad exteros.*] Hoc eſt, ab exteris. Similis locutio ſect. 1. *Veſtes ad Seras peti*: atque alibi ſæpius, ut conſtabit ex Indice.

6. *Tanta mortalibus.*] In eam ſententiam multa præclare Plinius Junior, lib. 8. epiſt. 20. ad Gallum.

Sect. XXXIX. 1. *Elymæos.*] De Elymaïde, lib. 6. ſect. 31.

2. *Bratum.*] Ita MSS. non *brutam*. Et in Indice libri hujus, *Bratus arbor.* Peregrina hæc arbos fuit: a ſabina herba, quæ & brathy appellata eſt, de qua lib. 24. dicetur ſect. 62. diverſa. Hebræis, ut quidam volunt, ברות cujus mentio in ſacris paginis, Cant. 1. 17.

3. *Cupreſſo fuſæ.*] Pumilioni, atque in latitudinem magis fuſæ, quam in ſublime elatæ.

4. *Hiſtoriis.*] Quas Claudius Cæſar ſcripſit, ut diximus in Auctorum indice.

5. *Contra ligna.*] Quorum gravis exitioſuſque fumus, ut ſunt ipſius myrrhæ ſarmenta.

6. *Paſitigrin.*] De Paſitigri, Sittace, & Zagro, lib. 6. ſect. 31.

Sect. XL. 1. *Strobon.*] In Indice libri hujus, ex MSS. omnibus, *Stobrum.*

2. *Carrhas.*] Meſopotamiæ, ſive Arabiæ, ut dictum eſt lib. 5. ſect. 21.

3. *Nundinarium.*] Et libro 8. ſect. 77. forum nundinarium dixit: epulas quoque nundinarias Ulpianus: Plautus, coquum nundinalem.

4. *Inde Gabbam.*] Ita libri omnes. De ea lib. 5. ſect. 16. De Palæſtina Syria, ſect. 14. De Charace, lib. 6. ſect. 31.

5. *Herodoto.*] Libro 3. Thalia, pag. 202. Ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα ἀγίνεον λιβανωτοῦ ἀνὰ πᾶν ἔτος. Dario nempe Perſarum regi id vectigal Arabes penſitabant.

6. *Styracem.*] De quo dicemus ſect. 55.

7. *Suorum.*] Subintellige, odorum ſive lignorum odoratorum. Solini paraphraſis, cap. 33. pag. 63. *Arabes ſarmentis myrrhæ ignes fovent, quorum fumo ſatis noxio, niſi odore cremati ſtoracis occurrant, plerumque inſanabiles morbos contrahunt.*

8. *Ad hunc.*] Nempe nidorem abigendum, faſtidiumque ſanandum. Ita libri omnes.

9. *In pellibus hircinis.*] Hæc verba ſuo loco mota exiſtimat Pintianus, reclamantibus omnibus libris.

Sect. XLI. 1. *Non ſunt eorum.*] Non ſunt Arabum propria & peculiaria: ſed ab Æthiopia ad eos deferuntur.

2. *Inferis debeat.*] Cum odores ii magno redempti pretio,

debeat. Beatam illam fecit hominum etiam in morte luxuria, quæ Diis intellexerat genita, [3] adhibens urendis defunctis. Periti rerum [4] aſſeverant, non ferre tantum annuo fetu, quantum Nero Princeps noviſſimo Poppææ ſuæ die concremaverit. Æſtimentur poſtea toto orbe ſingulis annis tot funera, acervatimque congeſta honori cadaverum, quæ Diis per [5] ſingulas micas dantur. Nec minus propitii erant [6] mola ſalſa ſupplicantibus, immo vero (ut palam eſt) placatiores. Verum Arabiæ etiamnum felicius mare eſt: ex illo namque margaritas mittit. Minimaque computatione [7] millies centena millia ſeſtertiûm annis omnibus India & Seres, [8] peninſulaque illa imperio noſtro adimunt. Tanto nobis deliciæ & feminæ conſtant. Quota enim portio ex illis ad Deos quæſo jam, uti ad inferos, pertinet?

Cap. xix. XLII. Cinnamomum & caſias fabuloſe narravit antiquitas, princepſve [1] Herodotus, avium nidis, & privatim phœnicis, [a] in quo ſitu Liber Pater educatus eſſet, ex inviis rupibus arboribuſque [2] decuti, carnis quam ipſæ inferrent pondere, aut plumbatis ſagittis. [3] Item caſiam circa paludes propugnante unguibus diro veſpertilionum genere, aligeriſque ſerpentibus: his commentis augentes rerum pretia. [4] Comitata vero fabula eſt, ad meridiani Solis repercuſſus inenarrabilem quemdam [b] univerſitatis halitum [5] e tota peninſula exſiſtere: [6] tot generum auræ ſpirante concentu, Magnique Alexandri claſſibus Arabiam [7] odore primum nunciatam in altum. Omnia falſa, ſiquidem cinnamomum, idemque cinnamum, naſcitur in [8] Æthiopia Troglodytis connubio permixta. Hi mercantes id [9] a conterminis, vehunt per maria vaſta ratibus, quas neque gubernacula regant, neque remi trahant vel impellant, non vela, non ratio ulla adjuvet, cum omnium inſtar ibi ſint, homo tantum & audacia. Præterea hibernum mare [10] exigunt circa brumam, Euris tum maxime flantibus. [11] Hi recto curſu per ſinus impellunt, atque [12] a promontorii ambitu [13] Argeſte deferunt in portum Gebanitarum, qui vocatur Ocila. Quamobrem illi maxime id petunt, produntque vix quinto anno reverti negotiatores, & multos interire. Contra revehunt vitrea, & ahena, veſtes, fibulas cum armillis ac monilibus. Ergo negotiatio illa feminarum maxime [14] fide conſtat.

[15] Ipſe frutex duûm cubitorum altitudine ampliſſimus, palmique minimus, IV. digitis ſurculoſus, arido ſimilis. Cum viret, non odoratus, folio [16] origani, ſiccitate gaudens, ſterilior imbre, [17] cæduæ naturæ. Gignitur in planis quidem, ſed denſiſſimis in vepribus, rubiſque, difficilis collectu. [18] Metitur non niſi permiſerit Deus: [19] (Jovem hunc intelligunt aliqui: Aſſabinum illi vocant:) XLIV. boum, caprarumque, & arietum extis impetratur venia cædendi. Non tamen aut ante ortum Solis, aut poſt occaſum licet. Sarmenta haſta dividit ſacerdos, Deoque partem ponit: reliquum mercator in maſſas condit. Eſt & alia fama cum Sole dividi, ternaſque partes fieri: [c] dein [20] ſorte gemina diſcerni: [21] quodque Soli ceſſerit relinqui, ac ſponte conflagrare.

Interpretatio.

a *In quo ſitu.*] In quo terrarum tractu.
b *Univerſitatis.*] Omnium ſimul odorum.
c *Dein ſorte.*] Repetita iterum ſubſortitione diſcerni, *quæ cui ſit tribuenda pars: quæ Soli, quæ Jovi, quæ mercatori.*

Notæ.

in mortuorum buſta & rogos inſumantur, ibi cremari ſoliti, & ungendis corporibus adhiberi. Quo Juvenalis alluſit, Satyr. 14.

Et matutino ſudans Criſpinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera.

3. *Adhibens.*] Hæc vox abeſt a MSS.

4 *Aſſeverant.*] In MSS. omnibus, *adſtruxerunt.*

5. *Singulas micas.*] Minuta grana. Tibull. lib. 4. Eleg. 1.

Parvaque cæleſtes pacavit mica.

6. *Mola ſalſa.*] Utrumque morem complexus eſt Poëta Comicus, in Amphitr. act. 2. ſc. 2. v. 108.

Prodigiali Jovi
Aut mola ſalſa hodie, aut thure comprecatum oportuit.

Mola, inquit Feſtus, a molito farre, dicitur far toſtum & ſale ſparſum, quod eo molito hoſtiæ aſpergantur.

7. *Millies.*] Monetæ Gallicæ libræ ſunt, ut vocant, 10000000. ſeu decem milliones.

8. *Peninſula.*] Arabia, de qua nunc ſermo: quam peninſulam inter duo maria procurrentem vocat, Rubrum, Perſicumque, lib. 6. ſect. 32.

Sect. XLII. 1. *Herodotus.*] Libro 3. Thalia, pag. 205. & 206.

2. *Decuti.*] Nidis per ſe ac ſponte diſciſſis, ſive dehiſcentibus, cum impares eſſent carnium ponderi ferendo: vel ſagittarum jactu dejectis.

3. *Item caſiam.*] Herod. loc. cit. pag. 205. n. 110. de caſia: de cinnamomo idem Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 5.

4. *Comitata vero.*] Sic MSS. non *commutata.* Simili forma loquendi uſus lib. 9. ſect. 58. *Comitatur fama unionis ejus parem,* &c.

5. *Et tota peninſula.*] Arabia, ut diximus.

6. *Tot generum.*] Tot odorum, quot in Arabia naſcuntur, afflatu ſuavi ſimul adſpirante.

7. *Odore primum.*] Odore Arabiam prope poſitam ex alto ſenſiſſe.

8. *Æthiopia.*] De hac gente Æthiopum dictum eſt lib. 6. ſect. 34.

9. *A conterminis.*] Troglodytæ ab Æthiopibus.

10. *Exigunt.*] Decurrunt. Ita libri omnes.

11. *Hi recto.*] Euri rates impellunt per ſingulos ſinus, ita ut a terra vix illæ abſcedant, ſed oram ſemper legant.

12. *A promontorii.*] Arabici nimirum ejus promontorii a quo ad continentem Troglodytarum C. mill. paſſ. intervallum eſt, ut dictum eſt lib. 6. ſect. 32.

13. *Argeſte.*] Ventus eſt, qui ab ortu ſolſtitiali ſpirat, ut diximus lib. 2. ſect. 46. De Ocila egimus lib. 6. ſect. 26.

14. *Fide conſtat.*] Ex mutabili feminarum ingenio pendet. Nam ſi affectare illæ monilia armillaſque deſierint, tum ſublata omnis permutatio negotiatioque intelligetur.

15. *Ipſe frutex.*] Ita fere Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 5.

16. *Origani.*] De quo dicemus lib. 20. ſect. 67.

17. *Cæduæ.*] Hoc eſt, quæ cæditur. Sic ſilvam cæduam dicimus.

18. *Metitur.*] Hæc Solinus a Plinio mutuatur, c. 30. p. 57.

19. *Jovem.*] Solem alii, ut diximus ſect. 33. & Solinus loc. cit.

20. *Sorte gemina.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colb. &c. non *ſorte cremia.*

21. *Quodque Soli.*] Solin. loc. cit. a Plinio. & Theophr. loc. cit.

22 Præcipua

[22] Præcipua bonitas virgultorum tenuiſſimis partibus, ad longitudinem palmi. Secunda proximis breviore menſura, atque ita ordine. Viliſſimum, quod radicibus proximum, quoniam ibi minimum corticis, in quo ſumma gratiæ. Qua de cauſa præferuntur cacumina, ubi plurimus cortex. Ipſum vero lignum in faſtidio eſt, [23] propter origani acrimoniam: xylocinnamomum vocatur. [24] Pretium eſt in libras xx. Quidam cinnami [25] duo genera tradidere, candidius, nigriuſque. Quondam præferebatur candidum, nunc contra nigrum laudatur, atque etiam varium præferunt candido. [26] Certiſſima tamen æſtimatio, ne ſit ſcabrum, atque ut inter ſeſe tritum tarde frietur. Damnatur in primis molle, [27] aut cui labat cortex.

Jus ejus a Gebanitarum rege ſolo proficiſcitur: is edicto mercatu vendit. Pretia quondam fuere in libras [28] denariûm millia. Auctum id [29] parte dimidia eſt, incenſis, ut ferunt, ſilvis ira barbarorum. Id acciderit ob iniquitatem præpotentium, an forte, non ſatis conſtat. Auſtros ibi tam ardentes flare, ut æſtatibus ſilvas accendant, invenimus apud auctores. Coronas ex cinnamo [30] interraſili auro incluſas, primus omnium in templis Capitolii atque Pacis dicavit Imperator Veſpaſianus Auguſtus. Radicem ejus magni ponderis vidimus [31] in Palatii templo, quod fecerat Divo Auguſto conjux [32] Auguſta, aureæ pateræ impoſitam: [a] ex qua guttæ editæ annis omnibus in grana durabantur, donec id delubrum incendio conſumptum eſt.

XLIII. Frutex [1] & caſia eſt, juxtaque cinnami campos naſcitur: ſed in montibus craſſiore ſarmento, [2] tenui cute verius, quam cortice, quem contra atque in cinnamo, [3] levari & exinaniri pretium eſt. Amplitudo frutici trium cubitorum. Color triplex. Cum primum emicat, candidus pedali menſura: dein rubeſcit addito ſemipede: ultra nigricans. [4] Hæc pars maxime laudatur, ac deinde proxima: damnatur vero candida. Conſecant ſurculos longitudine [5] binûm digitorum: mox præſuunt recentibus coriis quadrupedum ob id interemptarum, ut iis putreſcentibus vermiculi lignum erodant, & excavent corticem [6] tutum amaritudine. [7] Probatur recens maxime, & quæ ſit odoris molliſſimi, guſtuque quam maxime fervens potius, quam lento tepore leniter mordens, colore purpuræ, quæque plurima minimum ponderis faciat, brevi [8] tunicarum fiſtula, & non fragili. Lactam vocant talem barbaro nomine. Alia eſt [9] balſamodes, ab odore ſimili ap-

INTERPRETATIO.

a *Ex qua.*] Ex qua radice guttæ manantes.

NOTÆ.

22. *Præcipua.*] Et hæc a Theophr. prodita, lib. 9. hiſt. cap. 5.

23. *Propter origani.*] Quoniam origani inſtar guſtui acerbum eſt. Dioſc. non cinnamomum, ut Dalec. affirmat, ſed amomum dixit origanum olere, lib. 1. cap. 14.

24. *Pretium.*] Xylocinnamomi pretium in libras ſingulas denarii viceni: Gallicæ monetæ, libræ octo. An legendum potius, *in libras XX.* hoc eſt, *denarii deni?*

25. *Duo genera.*] Candidum & nigrum, λευκὸν ϗ μέλαν, aliaque genera Dioſc. affert, lib. 1. cap. 13. Idem nigrum candido anteponit.

26. *Certiſſima.*] Similia habet Dioſc. lib. 1. cap. 13. a quo & ſcabra caſia rejicitur, cap. 12.

27. *Aut cui labat.*] Cui cortex a caudice ſponte ſejungitur. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

28. *Denariûm millia.*] Denarii mille, monetæ noſtræ libras efficiunt quadringentas.

29. *Parte dimidia.*] Ita ut pretium foret in libras, denarii mille & quingenti: hoc eſt, monetæ Gallicæ, libræ ſexcentæ.

30. *Interraſili.*] Partim cælato, partim plano. Sic *interraſa* vaſorum latera dixit lib. 33. ſect. 49. *Interraſum* marmor, lib. 35. ſect. 1. Papias: *Interraſilis, anaglypha, ſculpta.* Vvill. Brito, in Vocabul. *Interraſile dicitur interpolatum cælatura, & plana. Planum enim inter cælaturas, quaſi raſum videtur.* Raſili igitur interraſile opponitur, quod ſubinde cælatura & plano variatur ac diſtinguitur. Alexander:

Quod nunc ſculpturis, nunc planitia variatur,
Hoc & non aliud opus interraſile dicas.

Anonymus de geſtis Conſtantini M. *Laminam auream juſſit interraſilem fieri.* Anaſtaſius Bibl. in Leone III. *Hic idem Præſul fecit . . . crucem anaglypham interraſilem ex argento puriſſimo.* Plura apud V. Clar. Du-Cangium in Gloſſario vide, unde iſta fere omnia decerpſimus.

31. *In Palatii.*] Vidit & Galenus in ſcriniis Trajani, ceterorumque Impp. uſque ad Severum, cui coævus fuit, ipſo ita prodente, lib. 1. de Antid. cap. 13. pag. 884. Hodie nullam ejus eſſe notitiam ait Pancirol. lib. rerum Memorab. tit. 9. pag. 28. Pharmacopolæ in medicamentorum compoſitione, ut Charaſius monet, in Pharmac. pag. 293. cinnamomi nomine, nihil hodie aliud præter caſiam intelligunt quam canellam vocamus. Et ſane caſiam optimam in cinnamomum degenerare, auctor eſt idem Galenus, cap. XI. pag. 882. At Pet. Quiqueranus, Ep. Senec. lib. 2. de laud. Provinc. fol. 58. *Lites ſint*, inquit, *inter litigantes. Ego vidi, tetigi, eſitavi, verum atque nativum cinnamomum, frequenter repertum inter ignobiliora fragmenta, ex odore vinoſo facile ſemper venatus quod quærebam*, &c.

32. *Auguſta.*] Livia. A Tiberio & Livia perfectum id fuiſſe Dio teſtatur, lib. 56. pag. 600. De Auguſtæ cognomine dicemus lib. 15. ſect. 40.

Sect. XLIII. 1. *Et caſia.*] Græcis κασία. Nos canellam vocamus: quod ſuo volumine tubos & canales imitatur. Hæc ejus fruticis deſcriptio apud Theophraſtum quoque exſtat, lib. 9. hiſt. cap. 5. Accuratius paulo a Charaſio expeditur, in Pharmac. pag 166. Ab inſula Taprobana, ſive Ceïlano, nunc ad nos advehitur.

2. *Tenui cute.*] Nempe interiore libro, ex quo fiſtularum tubuli parantur, quam canellam dicimus. Alioqui craſſi corticis ſarmentum habet, ἔχει δὲ ῥάβδον παχύφλοιον, inquit Dioſc. lib. 1. cap. 12.

3. *Levari.*] Hoc eſt, a caudice ſeu ſtirpe eximi. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

4. *Hæc pars.*] Sic Dioſcor. lib. 1. cap. 12.

5. *Binûm digitorum.*] Vide Notas & Emendat. num. XIX. Prodita hæc a Theophr. loc. cit.

6. *Tutum.*] A vermiculorum eroſione tutum, propter amaritudinem.

7. *Probatur.*] Dioſc. lib. 1. cap. 12. probat recentem, odore vinoſo, guſtu mordacem, & aromaticam.

8. *Tunicarum fiſtula.*] Tunicæ, ſeu corticis, qui fiſtulæ inſtar habet, cum vaginæ in morem a ligno ſejungitur, divelliturque, anguſto foramine ac meatu. Sic auctor libri de ſimp. med. ad Patern. tomo 13. operum Galeni, pag. 989. Caſiæ fiſtulas appellat quoque Scribonius Largus, Compoſ. 36. Caſiam fiſtulam, Plin. Valer. lib. 2. cap. 37. Sic Galenus lib. 1. de antid. cap. 14. pag. 887. σύριγγα καλοῦσιν.

9. *Balſamodes.*] Quæ Dioſcoridi purpuraſcens, roſæ odorem ſpirans, & ad uſus medicos maxime accommodata. Βαλσαμώδης.

pellata, ſed amara, ideoque utilior medicis, [10] ſicut nigra unguentis. Pretia nulli diverſiora. Optimæ in libras [11] x. L. ceteris x. v.

Cap. xx. His addidere mangones, quam [12] daphnoïden vocant, [13] iſocinnamon cognominatam: pretiumque ei faciunt [14] x. ccc. [15] Adulteratur ſtyrace, & propter ſimilitudinem corticum, [16] lauri tenuiſſimis ſurculis. Quin & [17] in noſtro orbe ſeritur: extremoque in margine imperii, qua Rhenus alluit, vivit in alveariis apum ſata. Color abeſt ille torridus Sole, & ob id ſimul idem odor.

XLIV. Ex confinio caſiæ cinnamique, & [1] cancamum ac [2] tarum invehitur, ſed per Nabatæos Troglodytas, [3] qui conſidere ex Nabatæis.

Cap. xxi. XLV. Eo comportatur & ſerichatum, & gabalium, quæ intra ſe conſumunt Arabes, noſtro orbi [1] tantum nominibus cognita, ſed cum cinnamo caſiaque naſcentia. Pervenit tamen aliquando ſerichatum, & in unguenta additur ab aliquibus. Permutatur in libras [2] x. vi.

XLVI. [1] Myrobalanum Troglodytis, & Thebaïdi, & Arabiæ, quæ Judæam ab Ægypto diſterminat, commune eſt, naſcens unguento, [2] ut ipſo nomine apparet. Quo item indicatur & glandem eſſe arboris, heliotropio, [3] quam dicemus inter herbas, ſimili folio. Fructus magnitudine [4] avellanæ nucis. Ex his in Arabia naſcens Syriaca appellatur, & eſt candida: contra in Thebaïde nigra. [5] Præfertur illa bonitate olei, quod exprimitur: ſed copiâ Thebaïca. Inter hæc Troglodytica viliſſima eſt. Sunt qui Æthiopicam iis præferant, glandem nigram, [6] nec pinguem, nucleoque gracili, ſed liquore, qui exprimitur, odoratiori, naſcentem in campeſtribus. Ægyptiam pinguiorem eſſe, & craſſiore cortice rubentem: & quamvis in paluſtribus [7] naſcatur, breviorem ſiccioremque. E diverſo Arabicam viridem ac tenuiorem, & quoniam ſit montuoſa, ſpiſſiorem. Longe autem optimam Petræam, ex quo [8] diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. [9] Unguentarii autem tantum cortices premunt: medici nucleos, tundentes affuſa eis paulatim calida aqua.

Cap. xxii. XLVII. Myrobalano in unguentis ſimilem proximumque uſum habet [1] palma in Ægypto, quæ vocatur [2] adipſos, viridis, odore mali cotonei, [3] nullo intus ligno. Colligitur autem paulo ante, quam incipiat matureſcere. Quod ſi relinquatur, [4] phœnicobalanus vocatur, & nigreſcit, veſcenteſque [5] inebriat. Myrobalano pretium in libras [6] x. bini. [7] Inſtitores & fæcem unguenti hoc nomine appellant.

Notæ.

10. *Sicut nigra.*] Quæ vilis habetur, εὐτελὴς, Dioſc. loco citato.

11. *X. L.*] Denarii quinquaginta. Monetæ Gallicæ, libræ, ut vocant, viginti. Denarii quinque, libræ duæ.

12. *Daphnoïden.*] Δαφνοειδῆ, a ſimilitudine cum lauri cortice, ut mox dicetur. Ab indigenis Ἄχυ id genus vocatur: ab Alexandrinis mercatoribus Δαφνῖτις, inquit Dioſc. loc. cit. Caſia daphnitis Scribonio Largo laudata, Compoſ. 39. & Oribaſio, lib. xi. fol. 200.

13. *Iſocinnamon.*] Quaſi pari virtute cum cinnamo: ab ἴσον & κίνναμον.

14. *X. CCC.*] Denarios trecentos. Monetæ noſtræ, libras centum & viginti.

15. *Adulteratur.*] Caſia ſtyrace adulteratur, & lauro.

16. *Lauri.*] MSS. omnes, *laurus.*

17. *In noſtro orbe.*] Caſia nempe aromatica, ſed degenerans, cæli ſolique natura. De ea rurſum idem lib. 16. ſect. 59. ubi de peregrinis arboribus, quæ alibi naſci faſtidiunt. *Vivit* tamen, inquit, *in Italia piperis arbor: caſiæ vero etiam in ſeptemtrionali plaga.* Nugantur, qui caſiam alteram hic intelligunt, de qua lib. 21. ſect. 29. cum ſit ea Italici magis cæli, quam ſeptemtrionalis. Quin & in ipſa Italia Arabicam ſive aromaticam illam caſiam viſam eſſe jam ævo ſuo Columella eſt auctor, lib. 3. de re ruſt. cap. 8. *Judæam aïunt*, inquit, *& Arabiam pretioſis odoribus illuſtrem haberi: ſed nec noſtram civitatem prædictis egere ſtirpibus: quippe cum pluribus locis Urbis jam caſiam frondentem conſpicimus, jam thuream plantam, florenteſque hortos myrrha & croco.*

Sect. XLIV. 1. *Cancamum.*] Dioſcoridi lib. 1. cap. 23. Κάγκαμον arboris eſt Arabicæ lacryma, myrrham quadamtenus referens, viroſi guſtus. Garcias lib. 1. Arom. cap. 8. putat eſſe Luſitanorum *Anime*: verum id eſſe bdellium diximus ſuperius, ſect. 19. Eſſe *Laccam* officinarum defendit Matthiol. in loc. Dioſc. cit. Ab Amato Luſitano, in eumdem Dioſc. lib. Enarrat. 23. recte coarguitur.

2. *Tarum.*] Aëtius, lib. 16. cap. 137. pag. 155. *Tari*, inquit, *quod eſt lignum aloës.* In officinis & Agallochi, & Ligni aloës nomen habet: ſed rarum admodum. In India ſolum naſci Garcias tradit, lib. 1. Arom. cap. 16.

3. *Qui conſidere.*] Qui ex Nabatæis Syriæ vicinis huc commigrantes, ſedes ibi ſuas poſuere.

Sect. XLV. 1. *Tantum nominibus.*] Neque magis etiamnum cognita.

2. *X. VI.*] Denarii ſex, monetæ noſtræ aſſes octo & quadraginta.

Sect. XLVI. 1. *Myrobalanum.*] Ita Dioſcor. lib. 4. cap. 160. a quo βάλανος μυρεψική, glans unguentaria nominatur. In officinis priſcum retinetur nomen, *Myrobalan*: ſed res plane diverſa. Ibi genera quinque Myrobalanorum, quæ ex America advehuntur: ſed ea veteribus prorſus incognita: pruna potius, quam glandes, appellanda. Plinii & Dioſcoridis myrobalanum officinæ *Ben* vocant.

2. *Ut ipſo nomine.*] Μύρον unguentum, βάλανος glandem ſonat. Martialis, lib. 14. Epigr. 57. cui lemma, *Myrobalanum.*

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex unguento conſtat, & ex balano.

3. *Quam dicemus.*] Libro 22. ſect. 29.

4. *Avellanæ.*] Sic Dioſc. loc. cit. Hinc myrobalano nomen apud Hiſpanos, *Avellana della India.*

5. *Præfertur illa.*] Syriaca, Dioſcor. loc. cit.

6. *Nec pinguem.*] Ita MSS. omnes: ubi perperam editi, *& pinguem.*

7. *Naſcatur.*] In MSS. omnibus, *naſcitur.*

8. *Diximus oppido.*] Petra, de quo oppido dictum eſt lib. 6. ſect. 32.

9. *Unguentarii.*] Sic Theophr. tum lib. 4. hiſt. cap. 2. tum lib. de odorib. Τοῦ καρποῦ δὲ ταῖς κελύφεσι, inquit ille priore loco, χρῶνται οἱ μυρεψοὶ, κόπτοντες· εὐώδης γάρ τι ἔχει. *Contuſo fructus putamine unguentarii utuntur: eſt enim odoris jucundi.*

Sect. XLVII. 1. *Palma in Ægypto.*] Palma hoc loco fructus arboris eſt, ipſa nimirum balanus. Solinus eadem refert cap. 32. pag. 61. & Dioſc. lib. 1. cap. 148. ubi palmam Ægyptiam Arabicæ myrobalano ſimilem pariter eſſe prodit.

2. *Adipſos.*] Ἄδιψος, a ſiti quam ſedat. Græcis δίψα vel δίψος ſitis.

3. *Nullo intus ligno.*] Hoc eſt, molli adhuc teneroque nucleo. Colligitur enim, antequam is gignatur. Dioſc. loc. cit.

4. *Phœnicobalanus.*] Hoc eſt, palma cum nucleo. Dioſc. εἰ δὲ ἀφεθῇ πεπαινόμενος, γίνεται φοινικοβάλανος.

5. *Inebriat.*] Si copioſius eo veſcare. Dioſc.

6. *X. bini.*] Denarii bini, qui monetæ noſtræ aſſes omnino ſedecim.

7. *Inſtitores.*] Negotiatores.

XLVIII. [1] Calamus quoque odoratus in Arabia naſcens, communis Indis atque Syriæ eſt, [2] in qua vincit omnes, a noſtro mari [3] centum L. ſtadiis. [4] Inter Libanum montem, aliumque ignobilem, non (ut quidam exiſtimavere) Antilibanum, in convalle modica juxta lacum, cujus paluſtria æſtate ſiccantur, [5] tricenis ab eo ſtadiis calamus [6] & juncus odorati gignuntur. Sane enim dicamus & de junco, quamvis alio herbis dicato volumine, quoniam tamen hic unguentorum materia tractatur. Nihil ergo a ceteris ſui generis differunt aſpectu : ſed calamus præſtantior odore ; ſtatim e longinquo invitat, mollior tactu, meliorque qui minus fragilis : & qui [7] aſſuloſe potius, quam raphani modo frangitur. [8] Ineſt fiſtulæ araneum, quod vocant florem. Præſtantior eſt, cui numeroſius. Reliqua probatio, [9] ut niger ſit. Damnatur aliubi. Melior, quo brevior, craſſiorque, & lentus [10] in frangendo. Calamo pretium [11] in libras, XI. junco, XV. [12] Traduntque juncum odoratum & in Campania inveniri.

XLIX. Diſceſſimus a terris Oceanum ſpectantibus ad [1] convexas in noſtra maria. * Ergo Æthiopiæ ſubjecta [2] Africa [3] Hammoniaci lacrymam ſtillat in arenis ſuis : ([4] inde nomine etiam Hammonis oraculo, juxta quod gignitur [5] arbor :) [6] quam metopion vocant, reſinæ modo aut gummi. [7] Genera ejus duo : [8] thrauſton, maſculi thuris ſimilitudine, quod maxime probatur : alterum pingue & reſinoſum, quod [9] phyrama appellant. Adulteratur arenis, velut naſcendo apprehenſis. Igitur quam minimis glebis probatur, & quam puriſſimis. Pretium optimi in libras, [10] aſſes XL. * CAP. XXIII.

L. [1] Sphagnos [2] infra eos ſitus in Cyrenaïca provincia maxime probatur, [3] alii bryon vocant. Secundum locum obtinet Cyprius, tertium Phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci : quin & in Gallia : nec dubitaverim. [4] Sunt enim hoc nomine cani arborum villi, quales [5] in quercu maxime videmus, ſed odore præſtantes. Laus prima candidiſſimis, atque [6] altiſſimis : ſecunda rutilis, nulla nigris. [7] Et in inſulis petriſque nati improbantur : omneſque quibus palmarum, atque non ſuus odor eſt.

LI. [1] Cypros in Ægypto eſt arbor [2] ziziphi foliis, ſemine coriandri, [3] candido, odo- CAP. XXIV.

NOTÆ.

Sect. XLVIII. 1. *Calamus.*] In officinis *Calamus Aromaticus* vocatur : ſed perrarus : ſic ut pro eo *Acorum verum*, qui ex Tartaria convehitur, in trochiſcis & medicamentis myropolæ adhibeant.

2. *In qua vincit.*] Qua in Syria qui calamus provenit, ceteris aliarum gentium bonitate antecellit.

3. *Centum L. ſtad.*] XVIII. M. DCCL. paſſus.

4. *Inter Libanum.*] Hæc ad verbum habet etiam Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 7.

5. *Tricenis ab eo.*] Juxta eum lacum, ubi ſiccata palus eſt, ſpatio ſtadiorum tricenûm, ſeu MMM. DCCL. paſſ.

6. *Et juncus.*] In officinis, *Juncus odoratus.* Nunc ex Nabatæa Arabiæ regione defertur : & ævo ipſo Plinii, ut ipſe docet lib. 21. ſect. 72. Deſcribitur a Charaſio, in Pharmac. pag. 305.

7. *Aſſuloſe.*] Qui in aſſulas multas frangitur, inquit interpres Oribaſii, lib. XI. pag. 200. εἰς πολλοὺς σχινδαλμοὺς θραυόμενος, inquit Dioſcor. lib. 1. cap. 17. quem Oribaſius tranſſcribit. Aſſuloſe vel aſſulatim fracta dicuntur ea fragmenta, quæ in longitudinem diſſecantur : cujuſmodi ſunt, quæ deſiliunt, cum franguntur aſſerculi.

8. *Ineſt fiſtulæ.*] Serapionis interpres, cap. 205. *Canna ejus plena eſt cuiuſdam rei ſimilis texturæ araneæ, cujus color eſt albus & viſcoſus.* Oribaſii interpres, loc. cit. *Fiſtulis aranearum plenis.* Secutus Dioſc. loc. cit. γέμων ἀραχνίων τὴν σύριγγα. Araneum vocant junci medullam, quæ telæ aranearum ſimilis eſt.

9. *Ut niger ſit.*] Ille nimirum Syriacus juncus : nam is color, ut ſtatim ſubdit, damnatur aliubi : ſubalbidus commendatur in Indico, ὑπόλευκος, ut monet Dioſc. loc. cit. ſubcandidus, ut Oribaſii interpres loc. cit.

10. *In frangendo.*] Præſertim dum frangitur, dum commanducatur, ἐν τῇ διαμασήσει γλισχρός, inquit Dioſcor. loc. cit.

11. *In libras XI.*] Denarii ſcilicet undecim : monetæ noſtræ, libræ quatuor & aſſes octo Quindeni, libræ ſex.

12. *Traduntque.*] Id quidem ait ab aliis tradi : ſed fidem ipſe ſuam non adſtringit. Et vero falſum eſſe Matthiolus aſſeverat, in lib. 1. Dioſc. cap. 16.

Sect. XLIX. 1. *Convexas.*] Quæ noſtro mari prætenduntur. Forte *converſas* ſincerius. Sic libro 6. ſect. 22. *verſa in meridiem plaga* : quæ familiaris ei admodum locutio eſt. Africæ nunc oram intelligit, quæ mediterraneo alluitur : deinde Syriam, Ægyptum, & Aſiam minorem.

2. *Africa.*] Pars Africæ, quæ juxta Cyrenen. Dioſc. lib. 3. cap. 98.

3. *Hammoniaci.*] Adhuc in officinis pharmacopolarum nomen ſervat, *Gomme Ammoniac.*

4. *Inde nomine etiam Hammonis.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. Hoc eſt, Hammonis oraculo ipſi nomen eſt etiam ab arenis : ἄμμος enim arenam ſonat. Alii ab arietino Jovis vultu, ut diximus lib. 5. ſect. 5. nominis originationem petunt. Quamobrem Ovidio lib. 5. Metam. dicitur *Corniger Ammon.*

5. *Arbor.*] Ferulacea illa quidem, δένδρον ναρθηκοειδὲς, Dioſc. loc. cit. & Galeno, lib. 6. de fac. ſimpl. med. cap. 17. pag. 155. Arbori nomen Ἀγασυλλὶς, ex eodem Dioſc.

6. *Quam metopion.*] Quam nempe lacrymam μετώπιον vocant. Id quoque nomen lacrymæ ſive ſucco galbani attributum, auctore Dioſc. lib. 3. cap. 97. quoniam cum Hammoniaco ſimilitudinem habet, ut Plinius docet, ſect. 57.

7. *Genera.*] Reliqua deinceps totidem verbis habet Dioſc. lib. 2. cap. 98. & Oribaſius, lib. XI. pag. 189.

8. *Thrauſton.*] Θραυστὸν, ſive ut habet Dioſc. θραῦσμα, quaſi fragmentum, ſive friaturam dixeris.

9. *Phyrama.*] Φύραμα, hoc eſt, mixtura : quoniam admixta terra calculiſve ſordidum.

10. *Aſſes XL.*] Sive denarii quaterni : monetæ Francicæ, aſſes duo ac triginta.

Sect. L. 1. *Sphagnos.*] Dioſcoridi, lib. 1. cap. 20. Σπλάγχνον. Heſychio, Σφακὸς, & φάσκος. Aliis etiam σφάγνος.

2. *Infra eos ſitus.*] Infra eas regiones in quibus Hammoniacum legitur : nempe propius a mari, in Cyrenaica provincia.

3. *Alii Bryon.*] Βρύον Dioſc. Galli *Mouſſe.* Muſcum Latini vocant.

4. *Sunt enim.*] Hæc deinceps ad verbum Oribaſius, lib. XI. fol. 193.

5. *In quercu.*] In quercu, cedro, & populo alba. Dioſc. loc. cit. & Oribaſ. Galenus item, lib. 6. de fac. ſimpl. med. pag. 166. Adde & ægilopem, ſeu fagum Latinorum, cujus villos iis ſimiles, quos quercus habet, præter odorem, nunc Plinius præcipue ſignat, ipſo teſte, lib. 16. ſect. 13.

6. *Altiſſimis.*] Recte. Nam ut Theophraſt. ait, lib. 3. hiſtor. cap. 9. & ſimiliter Plinius lib. 16. ſect. 13. cubitali longitudine maxime commendantur.

7. *Et in inſulis.*] Hæc τῶν βρύων genera in inſulis nata a ſuperiore diverſa ſunt : terreſtre, ſaxatile, marinum. Vide Dalec. lib. XI. hiſtor. plantar. cap. 59.

Sect. LI. 1. *Cypros.*] Mira in hac arbore deſcribenda Plinium inter ac Dioſcoridem diſſenſio eſt. Illi cyprus eſt ziziphi foliis : iſti, oleæ : illi ſemen coriandri ſimile : iſti, ſambuci : illi ſemen candidum, & odoratum : iſti, nigrum. Et arborem tamen eſſe, & in Canopo atque Aſcalone naſci, inter utrumque convenit : plane ut licet natale ſolum ac nomen ipſum utrique arbori idem ſit, genus omnino diſpar eſſe conſtet.

2. *Ziziphi.*] *Jujubier.* De hac arbore, lib. 15. ſect. 14.

3. *Candido.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

rato. Coquitur hoc in oleo, premiturqne poſtea, quod [4] cyprus vocatur. [5] Pretium ei [6] in libras, x. v. Optimum habetur [7] e Canopica in ripis Nili nata: ſecundum Aſcalone Judææ: tertium Cypro inſula, odoris ſuavitate. [8] Quidam hanc eſſe dicunt arborem quæ in Italia liguſtrum vocetur.

LII. [1] In eodem tractu aſpalathos naſcitur, ſpina candida, magnitudine arboris modicæ, flore roſæ. [2] Radix unguentis expetitur. [3] Tradunt, in quocumque frutice curvetur arcus cæleſtis, eamdem quæ ſit aſpalathi, ſuavitatem odoris exiſtere: ſed ſi in aſpalatho, inenarrabilem quamdam. Quidam eum [4] eryſiſceptrum vocant, alii ſceptrum. [5] Probatio ejus in colore rufo vel igneo, tactuque ſpiſſo, & odore caſtorei. Permutatur in libras x. v.

LIII. In Ægypto naſcitur & [1] maron, pejus quam Lydium, majoribus foliis ac variis. Illa brevia ac minuta, & odorata.

Cap. xxv. LIV. Sed omnibus odoribus præfertur balſamum, [1] uni terrarum Judææ conceſſum, [2] quondam in duobus tantum hortis, utroque regio, altero jugerum xx. non amplius, altero pauciorum. Oſtendêre [3] arbuſculam hanc Urbi Imperatores Veſpaſiani. Clarumque dictu, a Pompeïo Magno in triumpho arbores quoque [4] duximus. Servit nunc hæc, & tributa pendit cum ſua gente, in totum alia natura, quam noſtri externique prodiderant. Quippe viti ſimilior eſt, quam myrto. [5] Malleolis ſeri dicitur, nuper vincta, ut vitis: [6] & implet colles vinearum modo, quæ ſine adminiculis ſe ipſæ ſuſtinent. Tondetur ſimiliter fruticans, ac raſtris niteſcit, properatque naſci, intra tertium annum fructifera. [7] Folium proximum rutæ, [8] perpetua coma. Sævière in eam Judæi, ſicut in vitam quoque ſuam. Contra defendêre Romani, & dimicatum pro frutice eſt. Seritque nunc eum [9] fiſcus: nec umquam fuit numeroſior, aut procerior. Proceritas [10] intra bina cubita ſubſiſtit.

Arbori [11] tria genera. [12] Tenui & capillacea coma, quod vocant eutheriſton. Alterum ſcabro aſpectu, incurvum, fruticoſum, odoratius: hoc [13] trachy appellant. Tertium eumeces, quia eſt reliquis procerius, lævi cortice. Huic ſecunda bonitas, noviſſima [14] eutheriſto. [15] Semen eſt vino proximum guſtu, colore rufum, nec ſine pingui: pejus in grano, quod levius atque viridius. Ramus craſſior, quam myrto. [16] Inciditur vitro,

NOTÆ.

4. *Cyprus vocatur.*] Κύπρος, quod non arbori modo, ſed & unguento nomen eſt: eſt enim hic cyprus, unguentum cyprinum. Sic τὴν κύπρον dixit Theophr. lib. de odorib. pag. 187. pro ipſo unguento. Sic ἴριν & οἰνάνθην pro irino & œnanthino dixit Apollonius apud Athen. lib. 15. pag. 688. Sic νάρδου nomine, non herba tantum, ſed unguentum ex nardo paratum deſignari ſolet, tum a Græcis, præſertim Dioſc. lib. 1. cap. 76. tum a Latinis. Horatius, lib. 2. Carm. Ode 12.

Dum licet, Aſſyriaque nardo
Potamus uncti.

5. *Pretium.*] Unguento videlicet.

6. *In libras, X. V.*] Ita MSS. omnes. Denarii quinque, Francicæ monetæ aſſes ſunt quadraginta.

7. *E Canopica.*] Subintelli ge, arbore cypro, in Nili ripis, juxta Canopum nata.

8. *Quidam hanc.*] Errant ii, neque vero Plinius audire ſe illos ait. Et cyprus quidem peregrina arbor eſt, non hujus cæli ſolive: liguſtrum, quod Gallis *Troëne*, ne arbor quidem eſt, ſed frutex: & in ſepibus paſſim ac fruticetis ubique provenit. Cypro ſemen coriandri, quod rotundum eſt, ac ſubflavum: atrum liguſtro, & altera parte latum, modiceque concavum. Cypro Dioſcoridis folia oleæ ſimilia ſunt, flores ſuavis odoris: quæ gemina dos a liguſtro abeſt: quare nec Plinii nec Dioſcoridis cypros eſſe illud poteſt.

Sect. LII. 1. *In eodem.*] In Ægypto. Vide quæ dicturi ſumus lib. 24. ſect. 69.

2. *Radix.*] Et toto etiam alterius aſpalathi frutice, ſive ligno, utuntur unguentarii ad unguenta ſpiſſanda, ut recte Dioſc. lib. 1. cap. 19.

3. *Tradunt.*] Id vero in aſpalatho maxime, & rhamno, evenite tradit Ariſtoteles, ſect. 12. problem. 3. pag. 746. Vide etiam Theophr. lib. 6. de cauſis, cap. 25. pag. 382. cujus verba afferemus, lib. 21. ſect. 18.

4. *Eryſiſceptrum.*] Dioſcor. loc. cit. Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ ἐρυσίσκηπτρον, θάμνος ἐστὶ ξυλώδης, ἀκάνθας πολλὰς κεκτημένος. Ab incubitu & innixu iridis, Rhodig. lib. 22. cap. 31. & poſt eum Salmaſius, in Solin. pag. 1020. ἰρισκήπτρον malunt. Male.

5. *Probatio.*] Probatur, inquit Dioſc. ponderoſus, detracto cortice rubens, aut in purpuram vergens, denſus, odoratus, guſtuque ſubamarus.

Sect. LIII. 1. *Maron.*] Retinet in officinis hortiſque nomen. Vidimus in horto Regio. Deſcribitur a Charaſio perquam accurate, in Pharmac. pag. 382.

Sect. LIV. 1. *Uni terrarum.*] Theophr. lib. 9. hiſt. plant. cap. 6. Dioſcoridis ævo etiam in Ægypto naſcebatur, ipſo id prodente, lib. 1. cap. 18. In officinis, *le Baume blanc de Judée.* Sed vix haberi poteſt, niſi adulterinum.

2. *Quondam.*] Dum regnum Juda ſtaret: ſive uſque ad captam a Nabuchodonoſore Judæam: vel & ſub Herode.

3. *Arbuſculam.*] MSS. omnes, Reg. Colb. Pariſ. Chiffl. *arbutum.*

4. *Duximus.*] In MSS. *diximus.* Supra ſect. 9. ebenum arborem in Mithridatico triumpho Romæ oſtenſam a Pompeïo dixit.

5. *Malleolis.*] Ramulis ex ſtirpe deciſis, & in terram defoſſis. Galli malleolos, *des marquotes:* malleolis ſerere *marquoter*, vulgo dicunt. Habet hæc Solinus quoque, cap. 35. pag. 65.

6. *Et implet.*] Et, ſi non vinciatur, ſe ipſa in collibus ſuſtinet, nec adminiculatione eget. Juſtinus lib. 36. in vinearum morem excoli prodidit. Solinus: *Jam nobis latiſſimi colles ſudant balſama.*

7. *Folium.*] Theophr. loc. cit. Sic etiam Dioſc. lib. 1. cap. 18.

8. *Perpetua.*] Perpetuo virens, ἀείφυλλος. Theophr.

9. *Fiſcus.*] Fiſco Principis addictus balſami reditus omnis: Arborem is idcirco colendam ac ſerendam curabat.

10. *Intra bina.*] Simeon Sethi: Μικρόν ἐστι τὸ τοιοῦτον φυτὸν πηχῶν ἔλαττον δύο. Tit. *de balſamo.*

11. *Tria genera.*] Sic Dioſc. loc. cit. Διαφέρον αὐτὸ ἑαυτοῦ τραχύτητι, καὶ μήκει, καὶ ἰσχνότητι. Quod Salmaſius non intellexit, cum Plinium erroris inſimulat, in libello, cui titulum fecit, Præfationis in Plinium, pag. 96.

12. *Tenui &c.*] Hoc eſt, quod tenues ſurculos gerit, & capillaceæ gracilitatis virgulta, quæ ob gracilitatem facile tonderi & amputari poſſint: τὸ λεπτὸν καὶ τριχῶδες τοῦ θάμνου θεριστὸν· ἴσως διὰ τὸ εὐχερῶς θερίζεσθαι, ἰσχνὸν ὄν. Dioſc. loc. cit. Cave enim de capillaceis foliis hæc accipienda putes, quæ Plinius paulo antea, ut & Theophr. & Dioſc. rutæ ſimilia eſſe recte dixit. Unus etſi Juſtinus. lib. 36. Plinii verba perperam interpretatus, ejuſmodi folia balſamo attribuit, qualia in piceis arboribus cernere eſt.

13. *Trachy.*] Τραχὺ *aſperum.* Et mox εὐμήκες, *procerum.*

14. *Eutheriſton.*] Εὐθέριστον, quod facile amputatur. Solent certe ſurculi, non folia, amputari.

15. *Semen.*] Sive fructus, καρπὸς, Dioſc. loc. cit. In officinis Carpobalſamum: ſed ſincerum hodie nullum fere. Vide Charaſ. in Pharmac. pag. 308.

16. *Inciditur.*] Hæc Solinus, cap. 35. pag. 65.

lapide, oſſeiſve cultellis. [17] Ferro lædi vitalia odit. Emoritur protinus, eadem amputari ſupervacua patiens. [18] Incidentis manus libratur artifici temperamento, ne quid ultra corticem violet.

Succus e plaga manat, quem opobalſamum vocant, [19] ſuavitatis eximiæ, ſed tenui gutta ploratu, [20] lanis parva colligitur in cornua. Ex his novo fictili conditur, craſſiori ſimilis oleo, & [21] in muſto candida. Rubeſcit deinde, ſimulque dureſcit e tranſlucido. [22] Alexandro Magno res ibi gerente, toto die æſtivo unam concham impleri juſtum erat. [23] Omni vero fecunditate e majore horto [24] congios ſenos, minore ſingulos, [25] cum duplo rependebatur argentum. Nunc etiam ſingularum arborum largior vena: ter omnibus percutitur æſtatibus, poſtea deputatur.

Et ſarmenta quoque in merce ſunt. [26] DCC. IIs. amputatio ipſa ſurculuſque veniit [27] intra quintum devictæ annum. Xylobalſamum vocatur, & coquitur in unguentis: pro ſucco ipſum ſubſtituêre officinæ. [a] Corticis etiam ad medicamenta pretium eſt. Præcipua autem gratia lacrymæ, [28] ſecunda ſemini, tertia cortici, minima ligno. Ex hoc [29] buxoſum eſt optimum, quod eſt odoratiſſimum: [30] e ſemine autem maximum & ponderoſiſſimum, mordens guſtu, ferventque in ore. [31] Adulteratur Petræo hyperico: quod coarguitur magnitudine, inanitate, longitudine, odoris ignavia, ſapore piperis.

Lacrymæ probatio, ut ſit pinguis, tenuis, ac modice rufa, & in fricando odorata. Secundus candido colos, pejor viridis craſſuſque, peſſimus niger: quippe ut oleum ſeneſcit. Ex omni inciſura maxime probatur, quod ante ſemen fluxit. Et alias adulteratur ſeminis ſucco, vixque maleficium deprehenditur guſtu amariore: eſſe enim debet lenis, non ſubacidus, odore tantum auſterus. [32] Vitiatur & oleo roſæ, cypri, lentiſci, balani, terebinthi, myrti; reſina, galbano, [33] cera cypria, prout quæque [34] res fuit. [35] Nequiſſime autem gummi, quoniam ipſum quoque [36] inhæreſcit manu inverſa, & in aqua ſidit: [37] quæ probatio gemina eſt. Debet ſincerum & inhæreſcere: ſed hoc [38] e gummi areſcere addita fragili cruſta evenit. Et guſtu deprehenditur. [39] Carbone vero, quod cera reſinaque adulteratum eſt, nigriore flamma. Nam melle mutatum ſtatim [40] in manu contrahit muſcas. [41] Præterea ſinceri denſatur in tepida aqua gutta ſidens ad ima [42] vaſa: adulterata olei modo innatat: & [43] ſi metopio vitiata eſt, circulo candido cingitur. [44] Summa probatio eſt, ut lac coagulet, in veſte maculas non faciat. Nec manifeſtior

INTERPRETATIO.

a *Corticis.*] Valet cortex ad medicamenta, & eſt in pretio.

NOTÆ.

17. *Ferro.*] Tacit. lib. 5. hiſtor. pag. 116. *Si vim ferri adhibeas, pavent venæ: fragmine lapidis, aut teſta, aperiuntur.* Vitalia Plinius vocat, interiora, quæ cortice, veluti cute, ambiuntur. Theophr. tamen & Dioſc. locis cit. σιδηροῖς ὄνυξι ferreis unguibus ſcribunt incidi arborem: quod Plinio non adverſatur, qui hoc unice velit, ſic librandum ictum eſſe, ut ne quid ultra corticem violetur: tutiuſque idcirco ferri acie abſtinere.

18. *Incidentis.*] Solinus loc. cit.

19. *Suavitatis.*] Balſamum bene ac ſuaviter olere, adverſus quoſdam recentiores, probat Petr. Servius, lib. de odorib. pag. 10.

20. *Lanis.*] Lanis colligitur, ſive excipitur: mox iiſdem expreſſa lacryma, in cornua parva reconditur.

21. *In muſto.*] Dum novella, ac recens.

22. *Alexandro.*] Et hæc habet etiam Theophr. lib. 9. hiſt. plant. cap. 6.

23. *Omni vero.*] Hoc eſt, maxima & annua fecunditate: cum maxime fecunda lacrymæ arbos eſt. Vide Notas & Emendationes, num. XXI.

24. *Congios.*] Congius ſextarios ſex continet. De ſextario dicemus lib. 21. ſect. ult.

25. *Cum duplo.*] Alexandri M. ævo.

26. *DCC. IIs.*] Hoc eſt, ſeſtertiis ſeptingentis, ut diximus, lib 7. ſect. 40. non uti Salmaſius putat, in Solin. pag. 593. ſeptingenties ſeſtertiorum. Ita porro MSS. omnes. Reg. Colb. Pariſ. Chiffl. non ut editi, *DCCC. amputatio.* &c.

27. *Intra quintum devictæ.*] Poſt eam arborem, Judæamque devictam. Ita MSS. proxime laudati. Frigide editi, *intra quintum demum annum.* Nummi Veſpaſiani, & Titi, IVDAEA. CAPTA.

28. *Secunda ſemini.*] Sive fructui, ſive pomo. Solini paraphraſis, cap. 35. pag. 65. *Secundum in pretiis locum poma obtinent.*

29. *Buxoſum.*] Colore buxeo.

30. *E ſemine.*] Dioſc. ſimiliter, lib. 1. cap. 18.

31. *Adulteratur.*] Aſportatur ab oppido Arabiæ Petra ſemen hyperico ſimile, inquit Dioſc. quo balſami fructus adulteratur: ſed ex eo fraus dignoſcitur, quod majus illud ſit, inane, ignavum, ſapore piperis. De hyperico dicemus lib. 26. ſect. 53. & 54.

32. *Vitiatur.*] Hæc ſimiliter Dioſc. loco cit. Vide Notas & Emend. num. XXII.

33. *Cera Cypria.*] Quod κηρωτὴν Dioſcorides, hoc Plinius ubique ceram appellat: alii ceratum vertunt. Cave porro credas ceram cypriam, quam κηρωτὴν κυπρίνην nunc Dioſcorides vocat, a Cypro inſula cognominatam, quæ ceræ laudem nullam habet. Nomen enim ἀπὸ τῆς κύπρου, qua de arbore dictum eſt, ſect. 52. Ceratumque cyprinum ex cera oleoque cyprino, certa portione paratur, ut ex cera oleoque roſaceo, roſaceum ceratum.

34. *Res fuit.*] Subintellige, in promptu, ad manum, obvia.

35. *Nequiſſime.*] Nequiſſime adulteratur, quia difficillime fraus deprehenditur.

36. *Inhæreſcit.*] Ita recte: non *inareſcit*, ut Salmaſio placet, pag. 494. in Solin.

37. *Quæ probatio.*] Sinceri balſami. Geminam hanc notam in ſinceriſſimo balſamo candido, quod ex America ad nos miſſum eſt, deprehendimus: nam manu inverſa hæret tamen: & in aqua ſidit primum, ſed mox emergit: Judææ balſamum ſemper ſidit.

38. *E gummi areſcere.*] Sed ut inhæreſcat gummi addito, id non fit, niſi fragili cruſta ſimul enata areſcat.

39. *Carbone.*] Igni impoſitum, deprehenditur id quod cera reſinave adulteratum eſt.

40. *Contrahit.*] Congregat. Sic lib. 28. ſect. 42. *Sanguine cervino contrahi ſerpentes tradunt.*

41. *Præterea.*] Habet hoc quoque Simeon Sethi, tit. de balſamo.

42. *Adulterata.*] Dioſc. loco cit.

43. *Si metopio.*] Et metopio adulterari balſamum, ſcribit etiam Dioſc. lib. 1. cap. 18. Eſt autem metopion Hammoniaci lacryma, ut diximus ſect. 50.

44. *Summa probatio.*] Hæc pariter Dioſc. loco cit. & auctor libri de ſimp. medic. ad Patern. inter opera Galeni, tom. 13. pag. 997.

alibi fraus : [45] quippe millibus denariûm, ſextarii empti vendente fiſco trecentis denariis, veneunt. In tantum expedit augere liquorem. Xylobalſamo pretium [46] in libras x. v.

LV. Proxima Judææ Syria ſupra Phœnicen [1] ſtyracem gignit, circa [2] Gabala, & Marathunta, & Caſium Seleuciæ montem. [3] Arbor eſt eodem nomine, cotoneo malo ſimilis, lacrymæ ex auſtero jucundioris, intus ſimilitudo arundinis, ſucco prægnans. In hanc circa Canis ortus advolant pennati vermiculi erodentes : ob id [4] in ſcobe ſordeſcit. Styrax laudatur poſt ſupra dicta ex [5] Piſidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta minime. Ex Amano Syriæ medicis, ſed unguentariis magis. Colos in quacumque natione præfertur [6] rufus, & pinguiter lentus : deterior furfuroſus, & cano ſitu obductus. Adulteratur cedri reſina vel gummi, alias melle, aut amygdalis amaris : omniaque ea deprehenduntur guſtu. Pretium optimo, [7] x. VIII. Exit & in Pamphylia, [8] ſed acrior, minuſque ſuccoſus.

LVI. Dat & [1] galbanum Syria in eodem Amano monte [2] e ferula, quam ejuſdem nominis reſinæ modo [3] ſtagonitin appellant. [4] Quod maxime laudant, cartilaginoſum, purum ad ſimilitudinem [5] Hammoniaci, minimeque lignoſum. Sic quoque adulteratur faba, aut [6] ſagapeno. [7] Sincerum ſi uratur, fugat nidore ſerpentes. Permutatur in libras, [8] x. v. Medicinæ hoc tantum.

CAP. XXVI. LVII. [1] Panacem & [2] unguentis [3] eadem gignit, naſcentem [4] & in Pſophide Arcadiæ, circaque Erymanthi fontes, & in Africa, & in Macedonia : [5] ferulâ ſui generis quinque cubitorum, foliis primo quaternis, mox ſenis in terra jacentibus, ampla magnitudine [6] rotundis, in cacumine vero oleagineis, ſemine [7] in muſcariis dependente, ut ferulæ. [8] Excipitur ſuccus inciſo caule meſſibus, radice in autumno : [9] laudatur candor ejus coacti. [a] Sequens pallido ſtatera. Niger color improbatur. Pretium optimo in libras [10] x. bini.

LVIII. [1] Ab hac ferula differt, quæ vocatur ſpondylion, foliis tantum, quia ſunt minora, [2] platani diviſura. Non niſi in opacis gignitur. Semen eodem nomine [3] ſilis

INTERPRETATIO.

a *Sequens.*] Vilius pretium pallido eſt.

NOTÆ.

45. *Millibus denariûm.*] Purum balſamum, ἄκρατον, vendente fiſco in ſingulos ſextarios trecentis denariis venibat. Inſtitores qui a fiſco emebant, ſic liquorem illum augebant, admixtis alienis ſuccis, ut mille denarios facerent ex ea menſura, pro qua trecentos dediſſent. Mille denarii, monetæ noſtræ ſunt libræ, ut vocant, omnino quadringentæ. Trecenti, libræ centum ac viginti.

46. *In libras X. V.*] Ita MSS. Denarii quinque, quale cypri pretium eſſe diximus ſect. 52.

Sect. LV. 1. *Styracem.*] In officinis *Storax*, gummi, ſeu lacrymæ induratæ genus : ſed illud perrarum, ac vix umquam adulterationis vitio carens.

2. *Gabala.*] Unde ſtyrax Γαβαλίτης a Dioſc. laudatur, lib. 1. cap. 79. De his oppidis in Geographicis egimus lib. 5.

3. *Arbor eſt.*] Dioſc. loco cit.

4. *In ſcobe.*] Scobe arboris admixta, quæ vermiculorum eroſione fit, adulteratur ea lacryma, atque adeo vileſcit, ſordetque. Dioſc. loc. cit. & auctor libri de ſimp. medic. tom. 13. operum Galeni, pag. 1000.

5. *Piſidia.*] Piſidiacum, Ciliciumque ſtyracem commendat etiam Dioſc. loco cit. Pamphylium Galenus, lib. 1. de antid. cap. 14. pag. 889. cujus regionis oppidum Side. Sed hic MSS. omnes *Sidone* habent, præter Chiffl. Et vero de ſtyrace Pamphylio mox dicetur.

6. *Rufus.*] Dioſc. ξανθὸς, καὶ λιπαρὸς, ῥητινώδης, rufus, pinguis, reſinoſus. Idem mox furfuroſum improbat, τὸ πιτυρώδη.

7. *X. VIII.*] Ita MSS. omnes. Denarii octo, Gallicæ monetæ aſſes ſunt LXIV.

8. *Sed acrior.*] Sic MSS. Reg. Colb. Pariſ. non *aridior*.

Sect. LVI. 1. *Galbanum.*] Retinet in officinis nomen.

2. *E ferula.*] Ex arbore ferulacea. Galenus, lib. de fac. ſimp. med. pag. 240. Χαλβάνη, ὀπός ἐστι ναρθηκώδους φυτοῦ.

3. *Stagonitin.*] Ipſa reſina, quæ galbanum dicitur, etiam σταγονῖτις appellatur, quod guttatim fluit : arbor eodem nomine, quod illam guttatim emittat. Σταγόνες guttæ ſunt.

4. *Quod maxime.*] Dioſc. lib. 3. cap. 97.

5. *Hammoniaci.*] Quo idcirco permixto galbanum adulterari prodit Dioſc. loco cit.

6. *Sagapeno.*] In MSS. *Sacopenio.* Recte. Nam Sacopenio, quod eſt inferioris notæ adulterari galbanum, ſimile veri eſt : cum ſagapenum, quod pretii majoris eſt ac facultatis, adulterari galbano prodat auctor libri de ſimp. med. ad Paternianum, tomo 13. operum Galeni, pag. 999. *Sagapenum*, inquit, *eſt lacrymæ genus . . . . Hoc ipſum galbano aliqui adulterant, formatis ex eo guttulis ejuſdem magnitudinis.* De utroque dicemus opportunius, lib. 20. ſect. 75.

7. *Sincerum.*] Nicander in Theriac. pag. 4. & Dioſc. loco citato.

8. *X. V.*] Ita MSS. Reg. Colb. & Chiffl. Denarii quinque, aſſes ſunt XL.

Sect. LVII. 1. *Panacem.*] Pharmacopolis, *Panaces Heracleum* dicitur : ipſique Dioſcor. lib. 3. cap. 55. Πάνακες Ἡράκλειον. Succus vero, Opopanax. Vide Charaſ. loc. cit. pag. 297. De eo rurſum, lib. 25. ſect. XI. Pingitur a Dodonæo, pag. 305. a quo ſpondylium etiam alterum appellatur. Vidimus in horto Regio.

2. *Vnguentis.*] Maxime irino. Vide Notas & Emendationes, num. XXIII.

3. *Eadem gignit.*] Syria nimirum. Theophraſt. lib. 9. hiſt. cap. 10. Γίνεται δὲ περὶ Συρίαν.

4. *Et in Pſophide, &c.*] Dioſc. loco cit. De his regionibus in Geographicis egimus.

5. *Ferula.*] Arbor ferulacea peculiaris generis. Hæc deſcriptio totidem fere verbis exſtat apud Dioſc. loco cit.

6. *Rotundis.*] Ad folia ficulnea proxime accedentibus. Dioſcorides.

7. *In muſcariis.*] Muſcarium dicitur ea veluti coma quarumdam herbarum, in qua ſemina dependent, qualis eſt ferulæ, feniculi, anethi, & ſimilium. Σκιάδιον Dioſcorid. appellat loco cit. quaſi umbellam : σκιάδιον, inquit, ἐπ' ἄκρου, ὡς ἀνήθου.

8. *Excipitur.*] Dioſc. loco cit. & Theophraſt. lib. 9. hiſt. cap. 10. Galenus opopanacem & ex radice pariter, & ex caule inciſo colligi prodit, lib. 8. de ſimp. med. fac. Καὶ ὁ καλούμενος ὀποπάναξ γίνεται τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν καυλῶν ἐκτεμνομένων.

9. *Laudatur.*] Dioſc. loco cit.

10. *X. bini.*] Ita MSS. omnes. Denarii bini, aſſes ſunt ſedecim.

Sect. LVIII. 1. *Ab hac ferula.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 3. cap. 90. Σφονδύλιον, &c. Depingitur a Dalecampio, lib. 6. hiſt. plant. cap. 22.

2. *Platani diviſura.*] Diviſa ſunt ſpondylii folia exiguis per ambitum inciſuris, ut platani.

3. *Silis ſpeciem.*] Hoc eſt, ſeſelis, quod ſeli Romani veteres appellavere. Dioſc. loco cit. σπέρμα δ' ἐπ' ἄκρῳ ὅμοιον σεσέλει.

ſpeciem habet, [4] medicinæ tantum utile.

LIX. Dat & malobathron [1] Syria, arborem folio convoluto, [2] arido colore: ex quo exprimitur oleum ad unguenta: fertiliore ejuſdem Ægypto. [3] Laudatius tamen ex India venit. In paludibus ibi [4] gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, ſcabrumque, quodam ſalis guſtu. Minus probatur candidum. Celerrime ſitum in vetuſtate ſentit. [5] Sapor ejus nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua. Odor vero in vino ſuffervefacti antecedit alios. In pretio quidem prodigio ſimile eſt [6] a x. ſingulis ad x. ccc. pervenire libras: oleum autem ipſum in libras, x. LX.

LX. Oleum & [1] omphacium eſt. [2] Fit duobus generibus, & totidem modis, ex olea & vite: olea adhuc alba expreſſa: deterius ex [3] druppa: ita vocatur priuſquam cibo matura ſit, jam tamen colorem mutans. Differentia, quod [4] hoc viride eſt, illud candidum. [5] E vite fit pſythia aut amminea, cum ſint acini ciceris magnitudine, ante Canis ortum. In prima [6] lanugine demetitur [7] uva, ejuſque [8] melligo. [9] Reliquum corpus Sole coquitur. Nocturni rores [10] caventur. In fictili condita melligo colligitur: ſubinde Cyprio ære ſervatur. Optima quæ rufa, acriorque & aridior. Pretium omphacio in libras [11] x. VI. Fit & alio modo, cum in mortariis uva immatura teritur: ſiccataque in Sole, poſtea degeritur in paſtillos. CAP. XXVII.

LXI. [1] Eodem & [2] bryon pertinet, uva populi albæ. Optima circa Gnidum aut Cariam in ſitientibus aut ſiccis, aſperiſque: ſecunda in [3] Lyciæ cedro. Eodem & [4] œnanthe pertinet: eſt autem vitis labruſcæ uva: colligitur [5] cum floret, id eſt, cum optime olet: ſiccatur in umbra ſubſtrato linteo, atque in cados conditur. Præcipua ex [6] Parapotamia: ſecunda ab Antiochia, atque Laodicea Syriæ: tertia ex montibus Medicis. Hæc utilior medicinæ. Quidam [7] omnibus iis præferunt eam, quæ in Cypro inſula naſcitur. Nam quæ in Africa fit, ad medicos tantum pertinet, vocaturque maſſaris. Omnibus autem ex alba labruſca præſtantior, quam e nigra. CAP. XXVIII.

LXII. Eſt præterea arbor [1] ad eadem unguenta pertinens, quam [2] alii elaten vocant, quod nos abietem, alii palmam, alii ſpathen. Laudatur Hammoniaca maxime, mox Ægyptia, dein Syriaca, dumtaxat in locis ſitientibus odorata, pingui lacryma, quæ in unguenta additur [3] ad domandum oleum.

NOTÆ.

4. *Medicinæ.*] Ad quos uſus adhibeatur, dicemus lib. 24. ſect. 16.

Sect. LIX. 1. *Syria.*] Hinc Horatius, lib. 2. Ode 7.

Coronatus nitentes
Malobathro Syrio capillos.

2. *Arido colore.*] In Chiffl. *colore aridi ſoli.*

3. *Laudatius.*] Et jam alterius generis malobathrum. Μαλάβαθρον Dioſcor. lib. 1. cap. XI. Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 205. aliique Græci appellant. Etiamnum in officinis *Malabathrum*, & *Folium Indum.*

4. *Gigni tradunt.*] Incerta id fama tradi haud obſcure innuit: tradidit tamen Dioſc. loco cit. & ex recentioribus Dalecampius, lib. 18. hiſtor. plant. cap. 15. aliique: quos hallucinatos eſſe recte evincit Charaſius in Pharmac. pag. 294. ubi arboris ingentis folium eſſe ait in Cambaiæ regno, aliiſque Indiæ locis enatæ. Ante eum viderat Saracenus, in notis ad Dioſc. fictitiam hanc eſſe malobathri deſcriptionem, qualis a Dioſcoride, & ab iis quos Plinius commemorat, nunc affertur.

5. *Sapor ejus.*] Dioſc. loc. cit. & Charaſius.

6. *A X. ſingulis.*] A denariis ſingulis. Denarius Romanus Gallicæ monetæ præſtat aſſes octo. Trecenti, libras centum & viginti. Sexaginta denique, libras viginti quatuor.

Sect. LX. 1. *Omphacium.*] Ὀμφάκινον Dioſcoridi, lib. 1. cap. 29. ita dictum, quia ex acerbis & immaturis uvis oleiſve exprimitur. Catoni, oleum viride.

2. *Fit duobus.*] Genera ſunt, olea & vitis: ex ſingulis generibus fit oleum duobus modis.

3. *Druppa.*] De hoc genere & nomine dicemus lib. 15. ſect. 2.

4. *Hoc viride.*] Hoc, quod ex druppa fit: illud, quod ex alba.

5. *E vite.*] De his vitium nominibus dicemus lib. 14. ſect. 4. & XI.

6. *Lanugine.*] Hoc eſt, incipientis uvæ pubertate, ut dicetur lib. 23. ſect. 4.

7. *Vva.*] In MSS. Reg. Colb. Chiffl. &c. *juba.* Male.

8. *Melligo.*] Cum ex efferveſcente ſucco ceu lanugo quædam, in ambitu lateribus vaſis adhæſerit, tum ea pariter demetitur. Decuti in ſubjectum liquorem Dioſcor. jubet, libro 3. cap. 5. Plinius, ſeponi. Quid melligo eſſet, nec Ruellius intellexit, libro 1. de nat. ſtirp. pag. 269. nec ante nos alii.

9. *Reliquum.*] Reliquus ſuccus e vite expreſſus, ſive omphacium ipſum, *le Verjus.* Sed hic parandi modus obſolevit.

10. *Caventur.*] Obſtant enim, quominus ſpiſſeſcat, cogaturque. Κωλύουσι γὰρ αἱ δρόσοι τὴν σύστασιν αὐτοῦ, Dioſcorides, lib. 3. cap. 5.

11. *X. VI.*] Denarii ſeni, aſſes octo & quadraginta monetæ noſtræ.

Sect. LXI. 1. *Eodem.*] Ad unguenta facienda, quæ ex ſilvis petuntur.

2. *Bryon.*] Βρύον, quæ vox muſcum ſonat; Gallis *Mouſſe:* ut diximus ſect. 51. A ſimilitudine aliqua uvam in populo alba vocat, tum hoc loco, tum libro 24. ſect. 32.

3. *Lyciæ cedro.*] De cedro Lycia, libro ſeq. ſect. XI. Βρύον τὸ ἐπὶ κεδρίνων εὑρισκόμενον ξύλων, quod in cedrinis lignis reperitur, commendat etiam Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 166.

4. *Oenanthe.*] Οἰνάνθη, inquit Dioſc. lib. 5. cap. 5. καλεῖται ὁ τῆς ἀγρίας ἀμπέλου καρπὸς ὁπότε ἀνθεῖ, vitis ſilveſtris, ſive labruſcæ fructus, cum floret: qui maturitatem numquam aſſequitur.

5. *Cum floret.*] In MSS. *cum flore.* Geopon. auctor, lib. 5. cap. 49. pag. 161. Ληπτέον τὴν οἰνάνθην ..... περὶ τὸν καιρὸν τοῦ ἄνθους. At Galenus, lib. 8. κατὰ τόπους, cap. 1. *Oenanthen appello*, inquit, *vitium ſilveſtrium germen cum floribus:* Οἰνάνθην δ' ὀνομάζω τὸ τῶν ἀγρίων ἀμπέλων ἐκβλάστημα σὺν τοῖς ἄνθεσιν. Palladium vide in Junio, tit. XI.

6. *Parapotamia.*] De his regionibus libro 5. & 6. diximus.

7. *Omnibus.*] Non ad medicos tantum, ſed ad omnes uſus. Ita MSS. non *omnis.*

Sect. LXII. 1. *Ad eadem.*] Unde unguentum ἐλάτινον apud Dioſc. lib. 1. cap. 54.

2. *Alii elaten.*] Dioſc. libro 1. cap. 150. Φοίνιξ ἣν ἔνιοι ἐλάτην ἢ σπάθην, περικάλυμμά ἐστι τοῦ καρποῦ τῶν φοινίκων ἀκμὴν ἀνθούντων. *Palma quam nonnulli elaten*, (hæc vox Latinis & abietem ſonat,) *aut ſpathen appellant, fructus palmarum adhuc florentium involucrum eſt.* Hæc in ipſam quoque arborem nomina cadere Plinius putavit: rectene an ſecus, an errore proprio, an eorum etiam qui ei præiverint, ſtatuere haud proclive eſt. Quin etiam cum ad unguenta ſpiſſanda addi lacrymam, quam hæc arbor exſudet, Plinius dicat: Dioſcorides ad eum uſum id involucrum adhiberi velit: non eamdem arborem utrumque deſcripſiſſe, planum eſt: etſi vires in medicina utrique quædam affines.

3. *Ad domandum oleum.*] Ad cogendum, ſpiſſandumque;

LXIII. In Syria gignitur & cinnamum, [1] quod camacum appellant. Hic eſt ſuccus nuci expreſſus, multum a ſucco vero cinnami differens, vicina tamen gratia. Pretium in libras, [2] aſſes quadraginta.

NOTÆ.

ſic enim domatur oleum, cujus natura per ſe plus æquo fluida. Cave idcirco credas apud ſcriptorem Græcum εἰς πύψιν-ἐλαίȣ temere legiſſe Plinium, pro εἰς σύψιν ἐλαίȣ. Nam in oleo πύψιν nec imperitus quiſquam fingere valeat, nec peritus intelligere.

Sect. LXIII. 1. *Quod camacum.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

2. *Aſſes quadraginta.*] Qui denarii quatuor: noſtræ monetæ aſſes triceni ac bini.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 3. I. ET *alias fuiſſe in Italia, ac nominatim Hiſpania, apud auctores invenitur.*] Theophraſtus lib. 4. cap. 7. Ἐν μὲν γὰρ τῷ Ἀδρίᾳ πλάτανον οὔ φασιν εἶναι, πλὴν περὶ τὸ Διομήδους ἱερόν. Σπανίαν δὲ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ πάσῃ. Alios ſecutus auctores Plinius legit, ἐν Σπανίᾳ δὲ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, aut ita certe recitantem libertum audierit. Atque adeo genuina videtur vulgati codicis Pliniani lectio, quam & M S S. omnes tuentur: cum alioqui ſic mutanda foret, ex vero Theophraſteæ orationis intellectu. *Et raras fuiſſe in Italia, ac nominatim in Adria, apud auctores invenitur.* Quod porro proxime antea legitur, *Rhegium in urbem*, ſic conſpirante conſenſu exhibent libri omnes: etſi has voces *in urbem* gloſſema eſſe arbitratur Fulvius Urſinus, in append. ad librum A. Ciacconii, pag. *99.* Nec favet M S. codex ullus, nec ratio ipſa, Pintiani conjecturæ, qui paulo poſt pro iis vocibus, *domus ſuæ miraculum*, ſubſtituit, *domui ſuæ umbraculum.*

Sect. 4. II. *Circa captæ Urbis ætatem.*] Vetus Dalec. cod. *circa Capuæ urbis ætatem.* Male. Adeone enim inſignes hujus urbis ortus, & Romanis commendabiles viſi ſunt, ut ſignandos inde faſtos & denotanda tempora Plinius putaverit?

Sect. 5. III. *Academiæ Athenis, cubitorum XXXIII.*] Arboris amplitudinem cubitorum XXXIII. non ut eſt hactenus editum, XXXVI. ex Varrone & Theophraſto didicimus. Sic enim ille lib. 1. de re ruſt. cap. 37. *Aliæ enim*, inquit ille, *radices anguſtius diffunduntur, ut cupreſſi; aliæ latius, ut platani: uſque eo, Theophraſtus ſcribit, Athenis in Lycæo, cum etiamnum platanus novella eſſet, radices trium & triginta cubitorum egiſſe.* Theophraſti verba ſunt iſta, lib. 1. hiſt. plant. cap. XI. Ἡ γοῦν ἐν τῷ Λυκείῳ ἡ πλάτανος, ἡ κατὰ τὸν ὀχετὸν ἔτι νέα οὖσα περὶ τρεῖς καὶ τριάκοντα πήχεις ἀφῆκεν, &c.

Sect. 11. IV. *Ficus ibi exilia poma.*] In Chiffl. cod. *eximia.* Falſo, cum & pauca & exilia ficum eam ferre poma conſtet ex Theophr. Sic enim ille, lib. 4. hiſt. plant. cap. 5. Ὀλίγον δὲ θαυμαστῶς τὸν καρπὸν, οὐχ ὅτι κατὰ τὸ τοῦ δένδρου μέγεθος. Et paulo ante: καρπὸν δὲ σφόδρα μικρὸν, ἡλίκον ἐρέβινθος, *pomum fert exiguum valde, ciceris magnitudine, ſimilitudine fici*, ὅμοιον δὲ σύκα.

Sect. 13. V. *Nec eſt gratior villarum proſpectus.*] Sic emendavimus ex Reg. 1. 2. & Pariſ. codicum auctoritate. Prius *ullarum* legebatur; Pintianus *vinearum* malebat. Villam pro vinea diminute dictum a Plinio ſuſpicamur, quod ita exigere Theophraſti locus videtur. Sic enim ille, lib. 4. hiſt. plant. cap. 5. Φυτεύουσι δὲ ἐν τοῖς πεδίοις αὐτὸ κατ᾽ ὄρχους· διὸ καὶ πόρρωθεν ἀφορῶσιν ἄμπελοι φαίνονται. *Seruntur in campis ordinatim: quamobrem eminus cernentibus vineæ eſſe exiſtimantur.*

Sect. 14. VI. *Lenius utroque candidum.*] Subintellige, *piper.* Ita Reg. 2. At in Reg. 1. *Levius.* In Chiffl. *lentius.* Ut ut eſt, imbecillius ac minus efficax noluit dicere, ἀσθενέστερον, ut Dioſc. lib. 2. pag. 189. ſed minus acre, mitius, benignius; quale nos quoque guſtu experti ſumus.

Sect. 15. VII. *Hac in aqua cum ſemine excepta.*] Radice nimirum expreſſa cum ſemine. Sic Oribaſius, lib. XI. pag. 205. *Succus ex Lycio exprimitur tuſis una cum frutice radicibus*, &c. Unde apparet ſcripſiſſe Dioſcoridem, lib. 1. cap. 132. non uti hodie legitur, χυλίζεται ἐκ τῶν φύλλων, ſed ἐκ τῶν ῥιζῶν, quod Plinius ipſe confirmat, lib. 24. ſect. 77. *Coquuntur in aqua tuſi rami, radiceſque*, &c. Idem Oribaſius paulo poſt, ex ſemine quoque expreſſo, & in Sole ſiccato, confici ſuccum tradit.

Ibid. VIII. *Vel rhus.*] Prius in libris editis, *vel thus*, legebatur: At M S S. Reg. Colb. Chiffl. Pariſ. *vel rhus*: quod Plinianæ menti ſane congruentius eſt: nam lib. 24. ſect. 77. ubi hæc eadem fere de Lycio repetuntur, *Adulteratur*, inquit, *amaris ſuccis, etiam amurca, ac felle bubulo.* At inter ſuccos amaros nemo ſane thus cenſuerit. Ex rhoë vero ſuccum elici, qui Lycii ſimilitudinem ac vim referat, auctor eſt Dioſc lib. 1. pag. 147.

Sect. 18. IX. *Item laurino folio.*] In antiquiſſimis M S S. & probatæ fidei, Reg. 1. 2. Pariſ. &c. *Item lario folio.* Si Theophraſtum audimus, *item nullo folio* ſcribendum fuit: ſic enim ille lib. 5. hiſt. plant. cap. 4. Ἑτέραν δὲ ἀκανθώδη τινὰ εἶναι. ταύτην φύλλον μὲν οὐδὲν ἔχειν· πεφυκέναι δὲ ἐκ μιᾶς ῥίζης . . . ὀπὸν ἐκρεῖν πολὺν, ὃς ἀποτυφλοῖ τὰ ἄλλα ζῷα πάντα. *Aliam autem eſſe ſpinam, folio nullo, radice ſingulari .... ſuccum ex ea multum effluere; qui cœcitatem reliquis animalibus inferat*, &c.

X. *Bactriano nitor ſiccus.*] Ita M S S. omnes, non ut editi, *nidor.* Et forte rectius, *nitor ſuus*, cum Pintiano ſcripſeris, hoc eſt, peculiaris ac proprius, ut ſtatim ſequitur, *Præterea ſuum pondus.* Sed ſiccum ξηρὸν Dioſcorides commendat in primis, lib. 1. cap. 80. Sect. 19.

XI. *Frutice myrtuoſo.*] Sincera hæc lectio eſt librorum omnium, tum M S S. tum etiam editorum: quam dum convellere Salmaſius nititur, in Solin. pag. 1069. ut *frutice botruoſo* legat, & ab exemplarium fide temere diſcedit, & vocem invehit in latinitatem, non modo Plinii ſtilo alienam, ſed ceteris, quos quidem legi, ſcriptoribus incognitam, præter unum Apuleium, hominem Africanum, cap. 66. in deſcriptione bryoniæ. Denique ταυτολογίαν Plinio perridiculam affingit, ſi ſit hæc hujus loci ſententia: alios ex Indica vite, alios ex βοτρυώδει frutice; quod plane idem eſt, amomi uvam naſci dixiſſe. Sect. 28.

XII. *Tertiam partem minæ, hoc eſt, XXVIII. denariorum.*] Sic reſtituimus ope codicum Reg. Colb. Chiffl. Pariſ. & Rigalt. quem Salmaſius vidit, ipſo prodente in Solin. pag. 508. quanquam in libris vulgatis, XXXIX. Ciaconius lib. de ponder. pag. 42. Agricola, lib. 4. de pond. pag. 104. & Mariana lib. de pond. pag. 66. XXIX. Hotomanus, lib. de re nummar. p. 114. & Pintianus XXXIII. reponere nituntur: Sed minæ voce, hoc loco Plinius, ut in prioribus Notis indicavimus, pro libra Romana abutitur: nec Atticam intelligit, quæ centum drachmarum fuit: cujus tertia pas proinde drachmæ XXXIII. fuere. Sic idem libro 14. ſect. 21. quas *mellis decem libras*, ad oxymeli concinnandum poſtulat, has ipſe libro 23. ſect. 29. *mellis minas decem* appellat. Sect. 32.

XIII. *Craſſiore, quam thuris.*] Sic libri omnes. etiam M S S. Haud inanis tamen Dalecampii conjectura, legentis, *craſſiore, quam cruris.* Sic enim Theophr. lib. 9. hiſtor. plant. cap. 4. παχύτερον δ᾽ ἢ κνημόπαχυς, *craſſiore quam ſit ſura hominis.* Sect. 34.

XIV. *Quarta, collatitia.*] Ita libri omnes, etiam M S S. At cum nullum hic myrrhæ genus enumeretur, quod non a patria, in qua naſcitur, nomen obtineat, præter iſtud: quid ſi legas, *Quarta Caucalitia?* Nam Dioſc. lib. 1. pag. 77. de myrrhæ generibus diſſerens, ἡ δὲ Καυκαλὶς, inquit, λεγομένη, *alia Caucalis nuncupatur.* Sect. 35.

XV. *Adulteratur, ut thura, reſina.*] A veterum omnium exemplarium conſenſu non diſcedo, quorum hæc conſtans lectio eſt: quanquam, ſi Dioſcoridem unum in conſilium advocem, (id quod quidam inconſulte facere auſi ſunt, ut Plinium erroris inſimularent,) legi poſſe videtur, *Adulteratur thure & reſina*: ſic enim ille, lib. 1. cap. 90. δολοῦται δὲ λιβάνου καὶ ῥητίνης στροβιλίνης μιγνυμένων αὐτῇ. At vero nunc reſpicit, ut diximus, ad eum locum auctor, in quo ſimiliter adulterari thura ſcripſit. Sect. 36.

XVI. *Strobon hoc vocant.*] Ita Reg. & Colb. At in Indice libri hujus tum his ipſis codicibus, tum aliis conſentientibus, *ſtobolon* legitur. Sect. 37.

XVII. *Sed ederæ flore deroſo.*] Rectene an ſecus ſenſerint ii, quorum placita de ladano Plinius refert, qui ex ederæ ſucco, ſeu flore deroſo, atque ex matutino rore qui ex eodem flore decutitur, inhæreſcitque barbis hircorum, conſtare crediderunt, non eſt noſtrum dijudicare quod Plinius ipſe reliquit in medio, rem indicans tantum, non judicans. Duo interim auſim affirmare: Primum, minime deceptum Plinium, ut Dalecampio aliiſque viſum eſt, neque κισσοῦ hoc eſt, ederæ, pro κισθοῦ, hoc eſt, pro ciſtho frutice, apud ſcriptorem Græcum, unde hæc mutuatus ſit, temere legiſſe: quoniam ἐκ κισθοῦ fieri ladanum Galenus affirmet, lib. 7. de fac. ſimpl. med. pag. 191. Dioſc. lib. 1. cap. 128. aliique: nam alteram de ladano ſententiam ſtatim huic ſubjungit Plinius, quæ ex læda herba, ſeu verius frutice, naſci ladanum aſſeverat: eſt autem leda ciſthi genus, ut diximus. Et de edera ita veteres aliquos ſenſiſſe, teſti- Ibid.

adhuc eſt, cujuſcumque demum is fidei eſt, auctor libri de ſimpl. med. ad Patern. inter Galeni opera, tom. 13. pag. 996. *Aliquando etiam*, inquit, *genibus & feminibus caprarum quæ edera veſcuntur, adhærens hoc ipſum ladanum invenitur,* &c. Niſi forte Plinium tranſſcribit, quod ab eo ſcriptore factitatum non ſemel intellexi. Alterum quod ſubnotari non pigeat, iſtud eſt: multo minus Joſ. Scaligerum audiendum, cum lib. 1. epiſt. 17. ad Franc. Vertunianum, legi præcipit: *ſphærulæ flore deroſo*: ac ſphærulam σφαίρελον vocat, ciſthi corymbum: nam & MSS. pugnant codices univerſi, & a Pliniano maxime ſtilo id abhorret. Nec minus confidenter ab exemplarium omnium fide diſcedit, dum ex iis verbis, *cum eſt rorulenta Cypros*, poſtremam hanc vocem *Cypros* expungit: aut cum pro *attractis funiculis*, *tractis* legit, & *funiculis* eradi jubet; etſi eam vocem ſententiamque Dioſcorides his verbis præ ſe ferat, loc. cit. ἔνιοι δὲ καὶ τὰ χοινία ἐπισύρουσι τοῖς θάμνοις, &c.

Sect. 42. XVIII. *Aut cui labat cortex.*] Prius legebatur, *aut cui albet cortex.* Verum inter cinnamomi genera nullum memoratur, cui cortex ſit albidus. In MSS. Reg. Colb. Pariſ. *cui labit cortex.* In Chiffl. teſte Dalec. & in Tolet. teſte Pintiano, *cui labitur.* Nos propius litterarum ductus & codicum veſtigia ſecuti, *cui labat cortex.* Adjuvat mirum in modum Plinius ſect. 44. ubi in caſia corticem, contra atque in cinnamomo, levari & exinaniri, pretium eſſe ait: ubi *labare* codex Toletanus: Reg. & Colb. *levare* legunt.

Sect. 43. XIX. *Longitudine binûm digitorum.*] In libris editis, *binûm cubitorum*, contra omnium exemplarium fidem, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Pariſ. &c. quodque haud paulo eſt gravius, contra Theophraſtum ipſum: ſic enim ille lib. 9. hiſt. cap. 5. Ὅταν οὖν τέμνωσι τὰς ῥάβδους, κατακόπτειν ὡς διδάκτυλα τὸ μῆκος, ἢ μικρῷ μείζω, &c.

Sect. 51. XX. *Semine coriandri, candido, odorato.*] Sic libri omnes tum MSS. tum editi ante Hermolaum, qui *flore candido* repoſuit, ut Dioſcoridi, vel ea ſaltem parte cum Plinio conveniret. At ſequitur ſtatim, *Coquitur hoc in oleo*, quod ſane de ſemine accipiendum eſt. Itaque quod prætermiſit Barbarus, Dalecampius confecit, dum ex eodem Dioſc. *Coquitur hic*, legi jubet. Nos in peregrina ignotaque arbore, invitis exemplaribus omnibus, aut nihil movendum, aut quærendum amplius arbitramur.

XXI. *Toto die æſtivo unam concham impleri juſtum erat. Omni vero fecunditate e majore horto congios ſenos, minore ſingulos, cum duplo rependebatur argentum.*] Sic totidem plane ſyllabis & apicibus libri tum editi (etſi horum nonnulli *argento* male) tum vero etiam MSS. Quæ tamen Budæo, lib. 5. de aſſe, Salmaſioque non placent. Ille, *anni vero fecunditate e majore horto congios ſenos ſingulis annis, cum & duplo*, &c. Salmaſius, pag. 591. in Solin. *Concham impleri juſtum erat homini. Anni vero*: &c. At formam hanc loquendi, *impleri juſtum erat homini*, quo demum ſcriptore tuebitur? quo codice? Budæum coarguit Theophraſtus; ſic enim ille lib. 9. hiſtor. cap. 6. Γίνεται δὲ ἐκ μὲν τοῦ μείζονος παραδείσου ἀγγεῖα δώδεκα ὅσον ἡμιχόεα· ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου, δύο μόνον. Impleri ex majore horto vaſa ſemichoëa duodecim, hoc eſt, congios ſenos: ex altero vero duo tantum, hoc eſt, congium unum. Eſt enim χοῦς Græcis, qui Romanis congius, ut alibi dicemus. Dioſc. quoque, lib. 1. cap. 18. Ῥεῖ δὲ ὀλίγον, ὡς καθ' ἕκαστον ἔτος μὴ πλεῖον ἢ ἓξ ἢ ἑπτὰ χόας, &c. Sect. 54.

XXII. *Vitiatur & oleo roſæ, cypri.*] In libris editis, *cyperi*, male. Nam Dioſc. lib. 1. cap. 18. Δολοῦται δὲ ποικίλως· οἱ μὲν γὰρ χείσματα μίσγουσιν αὐτῷ, ὡς τὸ τερεβίνθινον, κύπρινον, σχίνινον, σούσινον, βαλάνινον, &c. Et vero MSS. Reg. Colb. Pariſ. Chiffl. *cypri* habent. Ibid.

XXIII. *Panacem & unguentis.*] Reprehendit hoc loco Plinium Dalecampius: negat panacem unguentis utilem. At tuetur Plinium Theophraſtus, qui ad unguentum irinum panacis radicem utilem eſſe teſtatur, propter ſuavitatem eximiam: lib. 9. hiſt. plant. cap. 10. χρήσιμος δὲ καὶ πρὸς τὸ ἴρινον μύρον διὰ τὴν εὐωδίαν. Sect. 57.

XXIV. *Quod camacum.*] Ita MSS. Reg. Colbert. Pariſ. Chiffl. &c. ubi *caryopon* ſubſtituit Hermolaus. In Indice hujus libri, *Comacum.* Libro item 13. ſect. 2. *comacum.* Paulo poſt, *Multum a ſucco vero cinnami differens*: ubi libri editi, *multum a ſurculo veri*: MSS. *Multum maſculo vero.* Salmaſius parum ſane appoſite, pag. 1307. in Solin. *multum a maſculo viro.* Sect. 63.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XIII.

I. HACTENUS in odoribus habent pretia ſilvæ: erantque per ſe mira ſingula: juvitque luxuriâ omnia ea miſcere, & e cunctis unum odorem facere: ita reperta ſunt unguenta. * Quis primus invenerit, non traditur. [1] Iliacis temporibus non erant: nec thure ſupplicabatur: [2] Cedri tantum & citri ſuorum fruticum in ſacris fumo convolutum nidorem noverant, jam roſæ ſucco reperto: [3] nominatur enim quoque in olei laude. Unguentum [4] Perſarum genti ſe debet. Illi madent eo, [a] & accerſita commendatione, [5] ingluvie natum virus extinguunt. Primum, quod equidem inveniam, [6] caſtris Darii regis expugnatis, in reliquo ejus apparatu Alexander cepit ſcrinium unguentorum. Poſtea [7] voluptas ejus a noſtris quoque inter laudatiſſima atque etiam honeſtiſſima vitæ bona admiſſa eſt: honoſque & [8] ad defunctos pertinere cœpit. Quapropter plura de eo dicemus. [9] Quæ ex his non erunt fruticum, ad præſens nominibus tantum indicabuntur: natura vero eorum ſuis reddetur locis.

* CAP. I.

II. Unguentis cognomina dedere [1] aliis patriæ, aliis ſucci, aliis arbores, aliis cauſæ. Primumque id ſcire convenit, [2] mutatam auctoritatem, & ſæpius tranſiſſe gloriam. Laudatiſſimum fuit antiquitus in Delo inſula: poſtea [3] Mendeſium. Nec mixtura & compoſitione tantum hoc accidit: ſed iidem ſucci varie alibi ad quælibet prævaluere, aut degeneravere. [4] Irinum Corinthi diu maxime placuit, poſtea Cyzici: ſimili modo rhodinum [5] Phaſeli: quam gloriam abſtulere Neapolis, Capua, Præneſte. [6] Crocinum in Solis Ciliciæ diu maxime laudatum, mox Rhodi. [7] Oenanthinum in Cypro, poſtea Adramytteo. [8] Amaracinum in Coo: poſtea [9] eodem loco prælatum eſt melinum. [10] Cyprinum

INTERPRETATIO.

a *Et accerſita.*] Et adſciſcunt accerſuntque unguento commendationem *eo nomine, quod ejus ope* fœtorem oris ex ingluvie ortum extinguunt.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Iliacis.*] Non erant, inquit, iis temporibus ea genera unguentorum ac nomina quæ luxuria excogitavit, cum e multis ſimul permixtis unum odorem fecit. Hic Plinium perperam incuſat, quem non intelligit, Hieron. Mercurialis, lib. de Decor. cap. ult. Vide Athenæum, lib. 15. pag. 688.

2. *Cedri, citrique.*] Vide quæ dicturi ſumus ſect. 30.

3. *Nominatur.*] Iliad. ψ'. verſ. 186.

Ῥοδόεντι δὲ χρῖεν ἐλαίῳ
Ἀμβροσίῳ.

4. *Perſarum, &c.*] Vide Notas & Emendat. num. I.

5 *Ingluvie natum.*] Ex ingluvie natum fœtorem oris & animæ, unguentorum copia vincere nituntur. Perſarum notat intemperantiam, ſive Parthorum, qui quanto plus biberint, tanto plus ſitiunt, ut dicitur lib. 14. ſect. 28.

6. *Caſtris Darii.*] Plinium tranſſcribit hic Solinus, cap. 46. pag. 74. Egit de hoc ſcrinio unguentorum jam antea Plinius lib. 7. ſect. 30.

7. *Voluptas ejus.*] Unguenti ſcilicet. Reſpicit enim ad ſuperiorem ſententiam, *Unguentum Perſarum genti ſe debet.*

8. *Ad defunctos.*] Lepide Martialis dicterium inde traxit in hominem, qui convivas exterius affatim, interius parce perfuderat: lib. 3. Epigr. 12.

Unguentum, fateor, bonum dediſti
Convivis, here, ſed nihil ſcidiſti.
Res ſalſa eſt, bene olere, & eſurire.
Qui non cœnat, & unguitur, Fabulle,
Is vero mihi mortuus videtur.

9. *Quæ ex his.*] Quæ unguenta erunt non ex fruticibus, ſed ex herbis, arboribuſve conflata.

Sect. II. 1. *Aliis cauſæ.*] Ut megalium, propter gloriam & commendationem: regale, propter Parthorum reges, quorum cauſa ita temperabatur.

2. *Mutatam.*] Aliud alia ætate unguentum in pretio fuiſſe.

3. *Mendeſium.*] Ab Ægypti nomo ſeu præfectura id nomen ei unguento datum. Ea enim genera nunc Plinius enumerat, quibus patriæ appellationem dedere

4. *Irinum.*] Quod fit ex iride, de qua dicetur lib. 21. ſect. 19. Habet eadem Apollonius Herophili diſcipulus ac ſectator, cujus orationem de eo argumento ſatis prolixam ex libro *de Unguentis* recitat Athenæus lib. 15. pag. 688. Ἶρις μὲν ἐν Ἤλιδι χρηστοτάτη, καὶ ἐν Κυζίκῳ, &c.

5. *Phaſeli.*] In confinio Lyciæ, Pamphyliæque, lib. 5. ſect. 26. Ibi rhodinum prævaluit, quod ex roſa. Apollonius: Ῥόδινον δὲ κράτιστον ἐν Φασήλιδι, καὶ τὸ ἐκ Νέας δὲ πόλεως, καὶ Καπύης.

6. *Crocinum.*] Ex croco Apollonius: Κρόκινον δ' ἐν Σόλοις τοῖς Κιλικίοις, καὶ ἐν Ῥόδῳ.

7. *Oenanthinum.*] Ex œnanthe, de qua lib. ſup. ſect. 62. Vide Notas & Emend. num. II.

8. *Amaracinum.*] Ex amaraco, de quo lib. 21. ſect. 35. Ἀμαράκινον δὲ Κῷον, inquit Apollonius, καὶ μήλινον.

9. *Eodem loco.*] In Coo præclarum eſt unguentum melinum, quod a malis cotoneis, ex quibus fiebat, nomen invenit, ut dicetur lib. 23. ſect. 54. An vero Apollonii mens ea fuerit; an Μήλινον intellexerit, amaracinum quod in Melo inſula pararetur, alii æſtiment.

10. *Cyprinum.*] Quod ex cypro Ægyptia arbore, de qua ſuperiore libro, ſect. 52. Apollonius: Κύπρινον δὲ πρωτεύε-

in Cypro, deinde in Ægypto, ubi [11] Mendeſium & Metopium ſubito gratius factum eſt. Mox hæc abſtulit Phœnice, & cyprini laudem Ægypto reliquit. [12] Panathenaïcon ſuum Athenæ perſeveranter obtinuere. Fuerat & [13] Pardalium in Tarſo: cujus etiam compoſitio & mixtura oblitterata eſt. Narciſſinum quoque [14] ex flore narciſſo deſiit componi.

[15] Ratio faciendi duplex: ſuccus, & corpus. Ille olei generibus fere conſtat, hoc odorum. Hæc ſtymmata vocant, illa hedyſmata. Tertius inter hæc eſt colos, multis neglectus. Hujus cauſa adduntur [16] cinnabaris & anchuſa. Sal aſperſus olei naturam [17] coërcet. Quibus anchuſa adjecta, ſal non additur. Reſina aut gummi adjiciuntur ad continendum odorem in corpore. Celerrime is evaneſcit atque defluit, ſi non ſunt hæc addita.

Unguentorum expeditiſſimum fuit, primumque, ut veriſimile eſt, [18] e bryo & balanino oleo. Increvit deinde [19] Mendeſium, balanino reſina mixta, magiſque etiamnum [20] Metopio. [21] Oleum hoc eſt, amygdalis amaris expreſſum in Ægypto. Cui addidere [22] omphacium, cardamomum, juncum, calamum, mel, vinum, myrrham, ſemen balſami, galbanum, reſinam terebinthinam. E viliſſimis quidem hodieque eſt, ob id creditum & in vetuſtiſſimis eſſe, quod conſtat [23] oleo myrteo, calamo, cupreſſo, [24] cypro, lentiſco, malogranati cortice. Sed divulgata maxime unguenta crediderim roſæ, quæ plurima ubique gignitur. Itaque ſimpliciſſima [25] rhodini mixtura diu fuit, additis omphacio, flore roſæ, crocino, cinnabari, calamo, melle, junco, ſalis flore [26] aut anchuſa, vino. Similis ratio & in crocino, additis cinnabari, anchuſa, vino. Similis & in [27] ſampſuchino, admixtis omphacio, calamo. Optimum hoc in Cypro & Mitylenis, ubi plurima ſampſuchus. Miſcentur & viliora genera olei e myrto, lauro, quibus additur ſampſuchinum, lilium, fenum Græcum, myrrha, caſia, nardum, juncus, cinnamomum. E malis quoque cotoneis & ſtruthiis fit oleum, ([28] ut dicemus) melinum, quod in unguenta tranſit, admixtis omphacio, cyprino, ſeſamino, balſamo, junco, caſia, abrotano. [29] Suſinum tenuiſſimum omnium eſt. Conſtat ex liliis, balanino, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha. [30] Et idem cyprinum ex cypro, & omphacio, & cardamomo, calamo, aſpalatho, abrotano. Aliqui & in cyprinum addunt myrrham & [31] panacem. Hoc optimum [32] Sidone, mox Ægypto, ſi non addatur ſeſaminum oleum. Durat & quadriennio. Excitatur cinnamomo. [33] Telinum fit ex oleo recenti, cypero, calamo, meliloto, feno Græco, melle, [34] maro, amaraco. Hoc erat celeberrimum [35] Menandri Poëtæ Comici ætate. Poſtea multo ſucceſſit propter gloriam appellatum [36] megalium, ex oleo ba-

NOTÆ.

ται τὸ ἐν Αἰγύπτῳ· δεύτερον δ' ἐστὶ τὸ Κυπρ[ι]ακὸν, καὶ τὸ ἐν Φοινίκῃ, καὶ ταύτης τὸ ἀπὸ Σίδωνος.

11. *Mendeſium*, &c.] De utroque mox dicetur. Apollonius: τὸ δὲ Μετώπιον καὶ Μενδήσιον κάλλιστα ἐν Αἰγύπτῳ σκευάζεται.

12. *Panathenaïcon.*] Apollonius: Τὸ δὲ Παναθηναϊκὸν λεγόμενον ἐν Ἀθήναις.

13. *Pardalium.*] Neque illud ſolum, ſed & nardinum: niſi ſit fortaſſis idem: nam Apollonius loc cit. Νάρδινον δὲ τὸ ἐν Ταρσῷ.

14. *Ex flore narciſſo.*] Vide lib. 21. ſect. 75.

15. *Ratio.*] Duo ſunt, inquit, quibus unguenti confectio conſtat: ſuccus, ſive oleum: & corpus, ſive odores. Oleum, quod & ἥδυσμα, condimentum eſt, quo veluti condiuntur odores. Odores ipſi corpus ſunt, qui in oleum adduntur, ut ſerventur quaſi conditi. Sic in ſalgamis, conditurae vicem muria obtinet: herbæ, pira, mala, ceteraque ſimilia, corporis. Heſychio ἥδυσμα eo ſenſu ἄρτυμα condimentum dicitur. Στύμματα odores, ſive aromata vocitantur, quod in oleum additi corpus faciunt, & oleum ſpiſſant. Sic Galenus στύμματα accepit, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. Hæc aliter Dioſcorides: quem qui ſemper in partes vocat, ut Plinium intelligat, male calculum ponit.

16. *Cinnabaris, &c.*] De cinnabari lib. 33. ſect. 39. De anchuſa, lib. 22. ſect. 23. Admiſceri anchuſam ad unguenti colorem auctor eſt etiam Theophraſt. lib. de odoribus, pag. 189.

17. *Coërcet.*] Ne ranceſcat: πρὸς τὸ μὴ φθείρεσθαι, inquit Dioſc. lib. 1. cap. 53.

18. *E bryo.*] De bryo, libro ſup. ſect. 50. De balanino oleo, ſect. 46. ejuſdem libri.

19. *Mendeſium.*] Cui parando balaninum oleum, reſinamque, caſiam, ac myrrham Dioſcorides deſiderat, lib. 1. cap. 72. Aliud eſt Galeni forte Mendeſium, quod ex liliis conficit & aromatibus, tom. 2. in Explic. vocum Hippocr. pag. 81.

20. *Metopio.*] Id ei unguento nomen, propter admixtum galbanum. Lignum enim e quo galbanum emanat, μετώπιον Ægyptiis appellatur. Ita Dioſc. lib. 1. cap. 71.

21. *Oleum hoc eſt.*] Sic Dioſcor. loc. cit. & Apollonius apud Athen. loc. cit. At Galenus proxime ante laudatus, ex ſpinæ Ægyptiæ flore fieri metopium prodidit.

22. *Omphacium.*] De quo ſup. libro, ſect. 60.

23. *Oleo myrteo.*] Iiſdem ferme rebus oleum myrteum conficit Dioſc. lib. 1. cap. 48.

24. *Cypro, lentiſco.*] Dioſc. κυπείρῳ, σχοίνῳ, hoc eſt, cypero, junco. Plinius apud eum ſcriptorem, unde iſtud hauſit, κύπρῳ, σχίνῳ, legit.

25. *Rhodini.*] Roſacei, de quo Dioſcor. lib. 1. cap. 53. *L'huile roſat.*

26. *Aut anchuſa.*] Dioſcor. loc. cit. utrumque adhibet, anchuſam & ſalem: ἀγχούσης καὶ ἅλας. At Plinius ſuperius admonuit, quibus anchuſa adjecta eſſet, ſalem non addi.

27. *Sampſuchino.*] Ex ſampſucho ſive amaraco, de quo lib. 21. ſect. 35. Ut ſampſuchinum paret Dioſcorides ſimili fere ratione, vide lib. 1. cap. 58.

28. *Ut dicemus.*] Libro 23. ſect. 54. De unguento melino Dioſc. lib. 1. cap. 55.

29. *Suſinum.*] Σούσινον, hoc eſt, lirinum, ſive liliaceum: de quo eadem fere Dioſc. lib. 1. cap. 62.

30. *Et idem.*] Hoc eſt, pariter tenuiſſimum. De cyprino eadem fere Dioſc. lib. 1. cap. 65. & Theophr. lib. de odorib. pag. 187.

31. *Panacem.*] De quo lib. ſup. ſect. 57. Hujus ſuccum, qui opopanax dicitur, in cyprinum unguentum aliqui addunt.

32. *Sidone.*] Phœniciæ urbe. Apollonius ante appellatus, apud Athen. lib. 15. pag. 688. cyprinum quoque laudat τὸ ἐν Φοινίκῃ, καὶ ταύτης τὸ ἀπὸ Σίδωνος. Sed eidem præfert Ægyptium: adeo frequenter unguentorum mutata auctoritas eſt.

33. *Telinum.*] Nomen habet ἀπὸ τοῦ τήλεως, hoc eſt, a feno Græco, de quo lib. 24. ſect. 120. Eadem de telini confectione, Dioſc. lib. 1. cap. 57. ubi accuratius de ſingularum rerum pondere.

34. *Maro.*] De eo diximus lib. ſup. ſect. 53. Et illud in unguentis adhibet Theophr. lib. de odoribus.

35. *Menandri.*] Vide Auctorum Indicem.

36. *Megalium.*] A magnitudine virium nomen habet. Epheſi primum laudatum, mox Alexandriæ, unguentum Μεγάλειον, auctor eſt Athen. lib. 15. pag. 689. Ejus conficiendi rationem eamdem tradit Theophr. lib. de odorib.

lanino, balſamo, calamo, junco, xylobalſamo, caſia, reſina Hujus proprietas, ut ventiletur in coquendo, donec deſinat olere: rurſus refrigeratum odorem ſuum capit.

Singuli quoque ſucci nobilia unguenta faciunt. In primis [37] malobathrum: poſtea iris Illyrica, & Cyzicena amaracus: [38] herbarum utraque. Pauca his, & alia alii miſcent: qui plurima, alterutri mel, ſalis florem, omphacium, [39] agni folia, panacem, externa omnia. Prodigioſa cinnamomino pretia. [40] Adjicitur cinnamo balaninum oleum, xylobalſamum, calamus, juncus, balſami ſemina, myrrha, mel odoratum: unguentorum hoc [41] craſſiſſimum. Pretia ei [42] a X. XXV. ad X. CCC. Nardinum, [43] ſive foliatum, conſtat omphacio, balanino, junco, coſto, nardo, amomo, myrrha, balſamo. In hoc genere conveniet meminiſſe, herbarum, quæ nardum Indicum imitentur, [44] ſpecies novem a nobis eſſe dictas: tantâ materia adulterandi eſt. Omnia autem acutiora fiunt coſto, amomo, quæ maxime nares feriunt: craſſiora myrrha, ſuavioraque: medicinæ autem utiliora croco: acerrima per ſe amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidam ſatis habent aſpergere, quæ ſunt pretioſiſſima, [45] ceteris decoctis. [46] Myrrha & per ſe unguentum facit ſine oleo, ſtacte dumtaxat: alioqui nimiam amaritudinem affert. Cyprino viride fit, [47] ſuſino unguinoſum, Mendeſio nigrum, rhodino candidum, myrrha pallidum. Hæc ſunt antiquæ inventionis genera, & poſtea officinarum furta. Nunc dicetur cumulus ipſe deliciarum, & ſumma auctoritas rei.

[48] Ergo regale unguentum appellatum, quoniam Parthorum regibus ita temperatur, CAP. II.
[49] conſtat myrobalano, coſto, amomo, cinnamo [50] comaco, cardamomo, nardi ſpica, maro, myrrha, caſia, ſtyrace, ladano, opobalſamo, calamo, junco, œnanthe, malobathro, ſerichato, cypro, aſpalatho, panace, croco, cypiro, amaraco, [51] loto, melle, vino. Nihilque ejus rei cauſa in Italia victrice omnium, in Europa vero tota, præter irin Illyricam, & nardum Gallicum, gignitur. Nam vinum, & roſa, & myrti folia, oleumque, communia fere omnium terrarum intelliguntur.

III. Siccis odoribus conſtant, quæ [1] diapaſmata vocantur. Nam fæcem unguenti [2] magma appellant. [3] Inter omnes potentiſſimus odor, quiſquis noviſſime additur. Unguenta optime ſervantur [4] in alabaſtris, odores in oleo: quod diuturnitati eorum tanto utilius eſt, quanto pinguius, [5] ut ex amygdalis. Et ipſa unguenta vetuſtate meliora. [6] Sol inimicus his: quamobrem in umbra [7] coquuntur plumbeis vaſis. [8] Experimentum eorum inverſa manu capitur, ne carnoſæ partis calor vitiet.

IV. Hæc eſt materia luxus e cunctis maxime ſupervacui. Margaritæ enim gemmæque CAP. III.
ad heredem tamen tranſeunt: veſtes prorogant tempus: unguenta illico exſpirant, ac ſuis

NOTÆ.

pag. 188. Vide Notas & Emend. num. III.

37. *Malobathrum.*] De quo lib. ſup. ſect. 59.

38. *Herbarum utraque.*] E genere herbarum utraque. Vide Notas & Emend. num. IV.

39. *Agni folia.*] Hoc eſt, viticis, quem Græci agnon vocant, ut dicetur lib. 24. ſect. 38.

40. *Adjicitur cinnamo.*] Hæc totidem verbis Dioſc. libro 1. cap. 74.

41. *Craſſiſſimum.*] Quam quidem craſſitudinem a myrrha obtinet, inquit Dioſc. loc. cit. quod & Plinius poſt paulo affirmat.

42. *A X. XXV. ad X. CCC.*] A denariis XXV. ad denarios CCC. Denarii XXV. monetæ Gallicæ, libræ ſunt decem omnino. Trecenti, libræ vicenæ ſupra centenas.

43. *Sive foliatum.*] A folio nardi, de qua libro ſup. ſect. 27. Hæc Dioſc. totidem verbis, lib. 1. cap. 75. Τὸ καλούμενον Γ'ωμαῖοι φουλίατον, Galeno, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 391.

44. *Species nov·m.*] Superiore libro, ſect. 26. & 27. Eæ ſunt: pſeudonardus, nardus Syriaca, Celtica, Cretica, cyperus, cypirus, baccharis, hirculus, aſarum.

45. *Ceteris decoctis.*] Vide Notas & Emend. num. V.

46. *Myrrha & per ſe.*] Hoc eſt, ſola. Dioſcorid. lib. 1. cap. 73. Στακτὴ, inquit, vocatur pinguitudo recentis myrrhæ cum aqua exigua contuſæ & expreſſæ: ea perquam odorata ac pretioſa eſt: quippe quæ unguentum per ſe faciat, quod ſtacte nominatur: καὶ καθ' ἑαυτὴν οὖσα μύρον τὸ καλούμενον στακτὴ, &c.

47. *Suſino unguinoſum.*] Pinguiuſculum. Unguen ſuccus eſt paulo pinguior, ex quo aliquid ungi poteſt. Uſus ea voce Plinius iterum, lib. 23. ſect. 77.

48. *Ergo regale.*] Βασίλειον μύρον, Clementi Alex. lib. 2. Pædag. pag. 177. & Crateti apud Athen. lib. 15. pag. 690. Βασιλικὸν Galeno, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 391.

49. *Conſtat.*] Hæc Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 7.

50. *Comaco.*] Ita MSS. omnes, non *comaro*: & Theophraſtus ipſe loco cit. De cinnamo comaco, ſup. libro, ſect. 63. De calamo, juncoque Syrio, ſect. 48. De ſerichato, ſect. 45. ejuſdem libri.

51. *Loto.*] Sic Theophraſt. loc. cit. Fruſtra libri vulgati, *colato melle.*

Sect. III. 1. *Diapaſmata.*] Sunt odores ſicci, ſive in pulverem triti, ut corporibus inſpergantur ad ſudores coërcendos, ut Plinius docet lib. 21. ſect. 73. ſive in paſtillis mixti, ad fœtorem oris & animæ depellendum: quo ſenſu Martialis, lib. 1. Epigr. 88.

Ne gravis heſterno fragres, Feſcennia, vino,
Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.
Iſta linunt dentes jentacula: ſed nihil obſtat;
Extremo ructus cum venit a barathro.
Quid quod olet gravius mixtum diapaſmate virus,
Atque duplex animæ longius exit odor? &c.

Qui diapaſmata componunt, inquit Theophr. lib. de odorib. pag. 183. ſicca ſiccis: qui unguenta, humidis humida: unguentarii, μυρεψοὶ, humida ſiccis admiſcent.

2. *Magma.*] Μάγμα, unde κροκόμαγμα, Dioſcor. lib. 1. cap. 26. Gallis, *le Marc*, ſive ut vulgo pronunciant, *le Mar.*

3. *Inter omnes.*] Theophr. lib. de odorib. pag. 185. Ἐπικρατεῖ γὰρ εἰς τὸ ἔσχατον ἐμβαλλόμενον, &c.

4. *In alabaſtris.*] Vide librum 36. ſect. 12.

5. *Ut ex amygdalis.*] Theophr. loc. cit. pag. 184. Τοῦτο γὰρ χρονιώτατον .... ἐπεὶ φύσει ἥκιστα δεκτικὸν ὀσμῆς διὰ τὴν πυκνότητα καὶ τὸ λίπος· αὐτῶν δὲ τούτων τὸ λιπαρώτατον, οἷον τὸ ἀμυγδάλινον. *Oleum enim ætatem ferre diutiſſime poteſt .... alioqui ſuapte natura omnium minime odorem concipit, propter denſitatem ac pinguitudinem: eorumque pinguiſſimum quodque, ut ex amygdalis.* Qui hunc locum non vidit Dalecampius, diſſidere Plinium a Theophraſto credidit.

6. *Sol inimicus.*] Theophr. lib. cit. pag. 191. Διαφθείρει δὲ τὰ μύρα καὶ ὥρα θερμὴ, καὶ τόπος, καὶ ὁ ἥλιος, &c. *Corrumpit*, inquit, *unguenta calida tempeſtas, locus, Sol, ſi in aprico ponantur. Quocirca unguentorum inſtitores cœnacula quærunt, & umbras opaciſſimas. Sol enim & æſtus odores aufert .... Proinde in vaſcula plumbea diffundunt*, εἰς ἀγγεῖα μολυβδᾶ ἐγχέουσιν; *& alabaſtros requirunt, quia frigidus ille eſt lapis, & unguentis utiliſſimus.*

7. *Coquuntur.*] Forte rectius *conduntur*, ex Theophr.

8. *Experimentum.*] De unguentorum, inquit, ſuavitate ac præſtantia experimentum ſumitur, prima manus parte, quæ volæ opponitur: unde unguentarii eam ſemper partem

moriuntur horis. Summa commendatio eorum, ut tranſeunte femina odor invitet etiam aliud agentes: exceduntque [1] quadragenos denarios libræ. Tanti emitur voluptas aliena: etenim odorem qui gerit, ipſe non ſentit. Sed & hæc aliqua differentia ſignanda ſunt. In M. Ciceronis monumentis invenitur, unguenta gratiora eſſe, [2] quæ terram, quam quæ crocum ſapiant: quando etiam corruptiſſimo in genere magis tamen juvat quædam ipſius vitii ſeveritas. Sed quoſdam craſſitudo maxime delectat, [3] ſpiſſum appellantes: linique jam, non ſolum perfundi, unguentis gaudent. Vidimus etiam [4] veſtigia pedum tingi: quod [5] M. Othonem monſtraſſe Neroni Principi ferebant. [6] Quæſo ut qualiter ſentiretur, juvaretque, ab ea parte corporis? Nec non aliquem ex privatis audivimus juſſiſſe, ſpargi parietes balinearum unguento: atque [7] Caïum Principem, [8] ſolia temperari: ac ne [a] principale videatur hoc bonum, [b] & poſtea quemdam ex ſervis Neronis. Maxime tamen mirum eſt, hanc gratiam penetraſſe & in caſtra. Aquilæ certe ac ſigna, pulverulenta illa, [9] & cuſtodibus horrida, inunguntur [10] feſtis diebus; utinamque dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet. Ita eſt, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbem devicere aquilæ. Iſta patrocinia quærimus vitiis, ut per hoc jus ſumanrur ſub caſſide unguenta.

V. Quando id primum ad Romanos penetraverit, non facile dixerim. Certum eſt Antiocho rege Aſiaque devictis, [1] Urbis anno DLXV. [2] P. Licinium Craſſum, L. Julium Cæſarem Cenſores edixiſſe, ne quis venderet unguenta [3] exotica: ſic enim appellavere. At hercules jam quidam etiam in potus addunt: tantique amaritudo eſt, ut odore prodigo fruantur [4] ex utraque parte corporis. [5] L. Plotium, L. Planci bis Conſulis Cenſoriſque fratrem, proſcriptum a Triumviris, in Salernitana latebra [6] unguenti odore proditum conſtat: quo dedecore tota [7] abſoluta proſcriptio eſt. Quis enim non merito judicet periiſſe tales?

CAP. IV. VI. Cetero terrarum omnium Ægyptus accommodatiſſima unguentis: ab ea Campania eſt, copiâ roſæ. * Judæa vero inclyta eſt vel magis palmis: quarum natura nunc dicetur. Sunt quidem & [1] in Europa, vulgoque Italia, [2] ſed ſteriles. Ferunt in maritimis

INTERPRETATIO.

a *Principale.*] Principis proprium.

b *Et poſtea.*] Etiam poſtea.

NOTÆ.

unguento tangunt: ne ſi volæ, quæ pars eſt manus maxime carnoſa, id imponatur, ejus calore pereat ſtatim unguenti bonitas. Theophr. loc. cit. Τί δή ποτε ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῆς χειρὸς ἥδιστα τὰ μύρα φαίνεται· διὸ καὶ οἱ μυροπῶλαι τοῦτο μυρίζουσι τὸ μέρος .... ὅτι τὸ θερμὸν ἐξίστησιν, ἡδὺ ἀλλοιοῖ.

Sect. IV. 1. *Quadragenos.*] Monetæ noſtræ efficiunt libras ſedecim.

2. *Quæ terram.*] Ex deperditis Tullii libris locus hic depromptus eſt: ſed ſimilis ei alter exſtat lib. 3. de Orat. num. 69. *Licet hoc videre in reliquis ſenſibus, unguentis minus diu nos delectari, ſumma & acerrima ſuavitate conditis, quam his moderatis: & magis laudari quod terram, quam quod crocum olere videatur.* Vide Notas & Emendationes, num. VI. Colligit hinc Plinius, nec vitium ipſum, hoc eſt, unguentorum uſum, placere poſſe, niſi ſeveritatis ſpeciem aliquam præ ſe ferat.

3. *Spiſſum.*] Vel, ut quidam codd. legunt, *ſtypſim*, στύψιν. Sunt enim στύμματα in unguentis, ut diximus, ſpiſſamenta.

4. *Veſtigia pedum.*] Id Athenis multo antea factitatum admonet Athenæus lib. 15. pag. 689.

5. *M. Othonem.*] Eum qui Neroni ſucceſſit, quem Tacitus lib. 1. hiſt. pag. 9. gratum Principi ait fuiſſe æmulatione luxus: unguentorum prodiga effuſione, Plutarchus in Galba, pag. 1061. In MS. tamen noſtro Pariſ. legitur, *M. Cythonem*, & ſecunda manu paulo recentiore, in margine, *Mathonem.* Vetuſtæ tamen editiones habent conſtantiſſime, *M. Othonem*, recte.

6. *Quæſo.*] Quî tandem pervenire ad alios poteſt unguenti voluptas ab ea parte corporis? qui juvare tranſeuntes?

7. *Caïum.*] Cæſarem Auguſtum Germanicum.

8. *Solia.*] Solium vas eſt in quo ſedentes lavantur, *un bain.* Frequens Celſo locutio: *Deſidere in ſolio: Deſcendere in ſolium.*

9. *Et cuſtodibus.*] Cuſtodum virtute horrida, hoc eſt, metuenda ſigna. Hæc enim ſigniferorum in acie conſtantia fuit, ut vitam prius, quam ſigna amitterent. Vel horridos integumento ſigniferos indicat, quibus & loricatum pectus, & capita pellibus animantium obvoluta, uti ex lapidibus effinguntur a Lipſio, lib. 4. de Milit. Rom. dial. 9. Sic autem habent MSS. Reg. Colb. Chiffl. &c. non *cuſtodiis*: quod ut idem Lipſius interpretetur, lib. 4. de Milit. Rom. dial. 9. ad caſtrorum carceres fruſtra confugit: adeo intutum eſt ſola ingenii conjectura niti.

10. *Feſtis diebus.*] Rebus lætis, militiaque proſpera, obviamque itionibus. Vetus inſcriptio apud Oiſelium in Theſ. Numiſm. pag. 468. CORONIS. INLATIS. SIGNISQUE. UNCTIS. Nempe ſigna ornari mos fuit laurûs florumque coronis, & unguentis.

Sect. V. 1. *Urbis anno DLXV.*] Ita MSS. omnes & editi. Annus hic eſt quo plane devictus Antiochus, domitaque Aſia eſt.

2. *P. Licinium.*] Poſt Aſiam domitam annis centum, quibus unguenti luxuria penetravit ad Romanos, ac legibus primum coërcenda fuit. Refert hæc quoque Solinus, cap. 46. pag. 74.

3. *Exotica.*] Ἐξωτικὰ, peregrina, externa, atque adeo pretii carioris. Plautus in Moſtell. act. 1. ſc. 1. verſ. 41.

Non omnes poſſunt olere unguenta exotica,
Si tu oles.

4. *Ex utraque parte.*] Intus, potando: foris, liniendo.

5. *L. Plotium.*] A Velleio lib. 1. Plancus Plotius dicitur, L. Munatii Planci frater, cujus opera a Triumviris proſcriptus eſt: unde dicterium militum, qui Munatii Lepidique, ejus qui Triumvir fuit, de Gallis triumphantium, currum ſequebantur:

De Germanis, non de Gallis, duo triumphant Conſules.

Prænomen ei Lucius fuit, ut non modo hic Plinii locus edocet, ſed & nummus antiquus apud Patin. pag. 212. in Plautia gente.

6. *Unguenti odore.*] Rem narrat Valerius Max. lib. 6. cap. 8. num. 5. ſed Caïum is male prænominat, pro Lucio. *Adjunxit ſe iis cladibus*, inquit, *C. Plotius* (lege *L. Plotius*) *Plancus, Munatii Conſularis, & Cenſorii frater, qui cum a Triumviris proſcriptus in regione Salernitana lateret, delicatiore vitæ genere & odore unguenti occultam ſalutis cuſtodiam detexit.* Refert id etiam Solinus, cap. 46. pag. 74.

7. *Abſoluta.*] Liberata a crimine. Quo ſenſu Claudianus:

Abſtulit hunc tandem Rufini pœna tumultum,
Abſolvitque Deos.

Sect. VI. 1. *In Europa.*] In Græcia quidem ſterileſcere docet Theophr. lib. 2. hiſt. cap. 3.

2. *Sed ſteriles.*] Petr. Quiqueranus, lib. 2. de laud. Provinc. fol. 59. *Negat*, inquit, *Plinius palmas in Italia frugiferas, nec alibi omnino, niſi fervidis plagis. Vulgaris tamen eſt apud nos hodie palmarum fetura. Inſignis quidem inter ceteras una in Olbienſi agro* (*Hieres* in Provincia) *viſitur & ſpecie & pro-*

Hiſpaniæ fructum, verum immitem: dulcem in Africa, ſed ſtatim evaneſcentem. Contra in Oriente: ex his vina, gentiumque [3] aliquibus panis: plurimis vero etiam quadrupedum cibus. Quamobrem jure dicentur externæ. Nulla eſt in Italia ſponte genita, nec in alia parte terrarum, niſi in calida: frugifera vero nuſquam, niſi in fervida.

VII. [1] Gignitur levi ſabuloſaque terra: majore in parte & nitroſa. [2] Gaudet & riguis: totoque anno bibere cum amet, [3] anno ſitienti. [4] A fimo quidem etiam lædi putant: & Aſſyriorum pars aliqua, ſi non rivis [5] miſceatur. Genera earum plura: & prima fruticem non excedentia: ſterilem hunc, aliubi & ipſum fertilem, brevique ramorum orbe folioſum. [6] Tectorii vicem hic parietibus pleriſque in locis præſtat contra aſpergines. [7] Procerioribus ſilva, arbore ex ipſa foliorum aculeo fruticante circa totas pectinatim, quas ſilveſtres intelligi neceſſe eſt. [8] Incerta tamen libidine etiam mitioribus ſe miſcent. Reliquæ teretes atque proceræ, denſis [9] gradatiſque corticum pollicibus, ut orbibus, faciles ſe ad ſcandendum Orientis populis præbent, [10] vitilem ſibi arborique indutis circulum, mira pernicitate tum homine ſubeunte. Coma omnis in cacumine, [11] & pomum eſt: non inter folia hoc, ut in ceteris: ſed ſuis inter ramos [12] palmitibus racemoſum, utraque natura uvæ atque pomi. [13] Folia cultrato mucrone, lateribus in ſeſe bifidatis, bella primum demonſtravere gemina: nunc ad funes, vitiliumque nexus, & capitum levia [14] umbracula finduntur.

Arboribus, immo potius omnibus quæ terra gignat, herbiſque etiam, utrumque ſexum eſſe diligentiſſimi Naturæ tradunt: quod in plenum ſatis ſit dixiſſe hoc in loco: nullis tamen arboribus [15] manifeſtius. [16] Mas in palmite floret, femina citra florem germinat tantum [17] ſpicæ modo. Utriſque autem prima naſcitur pomi caro: [18] poſtea lignum intus, hoc eſt, ſemen ejus. Argumentum, quod parvæ ſine hoc reperiuntur in eodem palmite. Eſt autem oblongum: non, ut olivis, orbiculatum. Præterea cæſum a dorſo pulvinata fiſſura, & in alvo media pleriſque umbilicatum, unde primum ſpargitur radix. Seritur autem [19] pronum, & bina juxta compoſita ſemina, ſuperque totidem, quoniam infirma ſingulis planta eſt: quaternæ coaleſcunt. Multis candidiſque lignum hoc a carnibus diſcernitur tunicis, aliis corpori adhærentibus: laxeque diſtans, tantum cacumini fi-

NOTÆ.

ventu. Quadringenteſimo atque quinquageſimo ab hoc anno, ex vetuſtis domini rationibus ſatam conſtat. Dactylos eos plurimi noſtrum lubentiſſime eſitant: me tamen ſcio, ne in famis quidem condimento, modo mediocri, gratos habiturum.

3. *Aliquibus panis.*] Æthiopibus. Theophr. lib. 2. hiſt. c. 8.

Sect. VII. 1. *Gignitur.*] Theophraſtus lib. 2. hiſt. cap. 8. ἐν γῇ ἀμμώδει, in ſabuloſa terra: Auctor Geopon. lib. 2. c. 9. ἐν ἁλμυρᾷ, in ſalſuginoſa ſeri jubet.

2. *Gaudet.*] Palladius, lib. 11. in Octobri, tit. 12. pag. 151. de palma: *Circumfodiatur aſſidue, ut rigatione continua æſtatis vincat ardores.*

3. *Anno ſitienti.*] Ita MSS. editique libri. Cæli rores imbreſve bibere detrectat arbos: ſola rigatione gaudet. Nec palmæ naturam norunt, nec Plinii ſtilum ſapiunt, qui hoc loco reponere ſatagunt, *& non ſitienti.*

4. *A fimo.*] Theophr. loc. cit.

5. *Miſceatur.*] Si non rivis, ſive aquis inlicibus, fimus miſceatur, quod Rhodii facere ſolent, inquit Theophr. loc. cit.

6. *Tectorii.*] Vice linimenti incruſtationiſque parietum, adſeri proxime hi frutices ſolent, contra aſpergines imbrium: parietibus applicantur, adrepuntque. Galli dicunt, *en eſpalier.*

7. *Procerioribus.*] Sunt e proceriorum palmarum genere ſilvæ ingentes: cujus folia aculeata, pectinatimque diſpoſita ſunt, ex ipſo arboris caudice prodeuntia, ita plane ut totam arborem ab imo trunco ad cacumen ambiant.

8. *Incerta.*] Sic MSS. omnes, & editi. Alii *inceſta* malunt, quaſi μεταφορικῶς ſceleratam eam libidinem appellet, qua ſe mitiori copulet arbor ſilveſtris.

9. *Gradatiſque.*] Gradatim aſcendentibus: iiſdem ſimul arborem circumambientibus. Pollices vocat crebros veluti ungues ſquamatos, qui per corticem caudicis gradatim diſponuntur. Vide palmæ iconem apud Lobelium, pag. 637. & apud Dodon. pag. 807.

10. *Vitilem.*] Induunt ſeſe, inquit, Orientis populi, una cum ipſa arbore, circulum vimineum: tum pede nituntur in arborum pollices, de quibus proxime dictum eſt: manibus circulum cui inſident, gradatim ac ſubſultim attollunt: ſic uſque ad partem eam arboris, ubi ſunt rami fructuſque, celerrime ſcandunt. Vide Notas & Emendationes, num. VII.

11. *Et pomum eſt.*] Etiam in cacumine inquit, pomum eſt: nec ſolum ἀκρόκομος palma eſt, ſed & ἀκρόκαρπος, ut Theophr. ait, lib. 1. hiſt. cap. 23.

12. *Palmitibus.*] Palmitem appellat loculum corticoſum, (ἐλάτην & σπάθην vocat Dioſc. lib. 1. cap. 150.) quod involucrum eſt floris fructuſque palmarum: eo dehiſcente, flores prodeunt pendentque numeroſi, inſtar racemi longiſſimi.

13. *Folia cultrato mucrone.*] Folia in mucronem ita deſinunt, ut cultri, ſeu vomeris ſpeciem referant, lateribus in longum exporrigentibus ſeſe in canaliculi morem. Eadem folia lateribus in cacumine bifidis, ſeu diviſis διχιδέσι, ut gemina ſimul in bello acie, vel ut gemino pariter unius aciei cornu, ſeu latere, alave gemina hoſtem peteremus, olim demonſtravere: nunc eadem in alios finduntur uſus. Vide Notas & Emendationes, num. VIII. Duplex ſeu gemina acies dicta eſt, cum in cornua duo ſecta, dexterum, ac ſiniſtrum: quo de argumento plura Lipſius, lib. 4. de Militia Rom. dial. 6. Auctor gemini in acie una cornu Pan, teſte Polyæno, lib. 1. Stratag. Διονύσου στρατηγὸς ἦν ὁ Πάν. Οὗτος πρῶτος τάξιν εὗρεν, ὠνόμασε φάλαγγα, κέρας ἔταξε δεξιὸν καὶ λαιόν. Ταύτῃ τοι ἀρχῆ κερασφόρον τὸν Πᾶνα δημιουργοῦσι. *Bacchi dux fuit in militia Pan. Is primum reperit ordinem, nominavit phalangem, cornu inſtituit dextrum & lævum. Ex quo cornutum etiam Pana vulgo fingunt.* Ut nempe bifidis palma foliis geminam aciem, ſeu bella gemina commonſtrat, ſic & Pan cornuta fronte, & e converſo. Plinius, lib. XVI. ſect. XXXVIII. *Palmæ* eſſe *folia duplicia* animadvertit, quorum nunc *latera bifidata* appellat.

14. *Umbracula.*] Subintellige, texenda. Sic galeros hodie ſtramineos teximus. De uſu foliorum palmæ dicetur iterum lib. 16. ſect. 37. Et ſcopas e palmis laudat Martialis in Xeniis, lib. 13. Epigr. 82.

15. *Manifeſtius.*] Quam palmæ. Theophr. lib. 2. hiſtor. cap. 9. Tralatitium Claudiani carmen huc pertinet, in Nupt. Honor. & Mariæ, v. 65.

Vivunt in Venerem frondes, omniſque viciſſim
Felix arbor amat: Nutant ad mutua palmæ
Fœdera.

16. *Mas.*] Hæc Theophr. lib. 2. hiſt. plant. cap. 8. iiſdem verbis.

17. *Spicæ modo.*] Vel racemi. Tamen in MSS. *ſpinæ.* At Theophr. καθάπερ στάχυς, lib. 1. de cauſis, cap. 24. pag. 227.

18. *Poſtea lignum.* Hoc eſt, nucleus, naturæ durioris: quam Plinius ligno, oſſiculo Theophraſtus, aliique comparant: ὀστᾶ τῶν φοινίκων vocat Auctor Geopon. lib. 10.

19. *Pronum.*] Semen nimirum, ſeu nucleus, cujus ſupina pars ὑπτία ea eſt, quam Plinius dorſum appellat: πρηνὴς, ſive prona ea, in qua umbilicus. Hæc rurſum Theophr. loc. cit.

lo adhæret. Caro matureſcit anno. Quibuſdam tamen in locis, [20] ut in Cypro, quanquam ad maturitatem non perveniat, grato ſapore dulcis eſt: & folium ibi latius, fructus quam reliquis rotundior; nec ut devoretur corpus, verum [21] ut exſpuatur, ſucco modo expreſſo. Et in Arabia languide dulces traduntur eſſe palmæ: quanquam Juba apud Scenitas Arabas præfert omnibus ſaporibus, quam vocant Dablan. Cetero ſine maribus non gignere feminas ſponte edito nemore confirmant: circaque ſingulos plures [22] nutare in eum pronas blandioribus comis. [23] Illum erectis hiſpidum, afflatu viſuque ipſo & [24] pulvere etiam reliquas maritare: hujus arbore exciſa, viduas poſt ſterileſcere feminas. Adeoque eſt Veneris intellectus, ut coïtus etiam excogitatus ſit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, interim vero tantum pulvere inſperſo feminis.

VIII. [1] Seruntur autem palmæ & trunco, duûm cubitorum longitudine [2] a cerebro ipſo arboris, fiſſuris diviſo atque defoſſo. [3] Et ab radice avulſæ vitalis eſt ſatus, & ramorum tenerrimis. In Aſſyria, ipſa quoque arbor ſtrata in ſolo humido tota radicatur, ſed in frutices, non in arborem. [4] Ergo plantaria inſtituunt, anniculaſque transferunt, & iterum bimas. [5] Gaudent enim mutatione ſedis, verna alibi, in Aſſyria autem circa Canis ortus. [6] Nec ferro attingunt ibi novellas: ſed religant comas, ut in altitudinem exeant. Robuſtas deputant [7] craſſitudinis gratia, [8] ſemipedales ramorum relinquentes truncos, qui deciſi alibi necant matrem. [9] Diximus ſalſum ab his ſolum diligi. [10] Ergo ubi non eſt tale, ſalem aſpergunt, non radicibus, ſed longius paulo. [11] Quædam in Syria & Ægypto in binos dividunt ſe truncos: in Creta & in ternos, quædamque & in quinos. [12] Ferunt ſtatim in trimatu. In Cypro vero, Syria, Ægypto, quadrimæ: aliquæ quinquennes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno, quamdiu ſunt novellæ, ob id [13] ſpadonum accepto nomine.

IX. Genera earum multa. Sterilibus ad materias, operumque lautiora, utitur Aſſyria & tota Perſis. [1] Sunt & cæduæ palmarum quoque ſilvæ, germinantes rurſus ab radice ſucciſæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod [2] cerebrum appellant: exemptaque vivunt, quod non aliæ. Vocantur autem [3] chamærepes, folio latiore ac molli, ad vitilia utiliſſimo. Copioſæ in Creta, ſed magis in Sicilia. E palmis prunæ vivaces, igniſque lentus.

Fructiferarum aliis [4] brevius lignum in pomo, aliis longius: his mollius, illis durius: quibuſdam oſſeum lunatumque, dente contra faſcinantes religione politum. Aliud pluribus veſtitum paucioribuſve tunicis: aliud craſſioribus tenuioribuſve. Ita fiunt undequinquaginta genera, ſi quis omnium perſequi velit nomina etiam barbara, vinorumque ex iis differentias. [5] Clariſſimæ omnium, quas regias appellavere ab honore, quoniam regibus tantum Perſidis ſervarentur, Babylone natæ uno in horto [6] Bagoü: ita enim vocant ſpadones, qui apud eos etiam regnavere. Hortus ille numquam niſi dominantis in

NOTÆ.

20. *Vt in Cypro.*] Genus id eſſe palmarum ei inſulæ peculiare ac proprium tradit Theophr. loc. cit.

21. *Vt exſpuatur.*] Quemadmodum Punici mali ſuccum ſorbere ſolemus: nucleos commanducare quidem, ſed ſtatim exſpuere, nec deglutire.

22. *Nutare in eum.*] In mares ſingulos nutant plures feminæ. Hoc multo uberius Leontius explanat in Geopon. lib. 10. cap. 4. pag. 251.

23. *Illum erectis.*] Subintellige, comis.

24. *Pulvere.*] Quem e maris palmæ foliis in feminas ventus defert: eo enim pulvere mas illas ſibi maritas facit. Theophr. loc. cit & lib. 2. de cauſis plant. cap. 13. pag. 248. & lib. 3. cap. 23. pag. 287. Tradunt hoc ipſum Proſper Alpinus & Guillandinus, oculati teſtes.

Sect. VIII. 1. *Seruntur autem.*] Hanc palmæ ſationem, quæ trunco illo fit, explicat Theophr. lib. 2. hiſt. cap. 8. Truncus autem, ſeu caudex ſumma arboris parte, ubi cerebrum eſt, duûm cubitorum longitudine præciditur: deinde finditur: deorſumque depangitur, ac defoditur, qua parte cerebri ipſius humor ac teneritudo eſt, ut defluat.

2. *A cerebro.*] Cerebrum Latini, & medullam: Galenus. lib. 4. de fac. ſimpl. medic. cap. 15. ἐγκέφαλον vocat τὸ ἀνώτατον μέρος τοῦ φοίνικος, hoc eſt, ſummam palmæ partem: & alibi: τὴν κορυφὴν τοῦ φοίνικος, ἣν ὀνομάζουσιν ἐγκέφαλον. Theophr. quoque loc. cit. ſic appellat. Dioſcorides vero lib. 1. pag. 150. ἐγκάρδιον, quoniam vis palmæ vitalis in ea parte tota eſt poſita.

3. *Et ab radice.*] Stolonibus ab radice avulſis, vel ramorum tenerrimis e corpore matris ablatis, atque defoſſis, ut fuſius dicturi ſumus lib. 17. ſect. 13. Sic Geopon. Auctor loc. cit. ὁ φοίνιξ ἀπὸ παραφυάδων φυτεύεται.

4. *Ergo plantaria.*] Plantarum ſeminaria, *des pepinieres.* Hæc Theophr. lib. 2. hiſt. cap. 8. ſimiliter prodidit.

5. *Gaudent.*] Theophr. loc. cit.

6. *Nec ferro.*] Theophr. loc. cit.

7. *Craſſitudinis gratia.*] Ut craſſiores evadant. Theophr. non deputari ramos aït, ut craſſiores fiant: ſed tum amputari, quum facti ſunt craſſiores: ὁπόταν ἁδρὸς γένηται καὶ πάχος ἔχῃ. An legit Plinius apud aliquem, ὡς πάχος ἔχῃ.

8. *Semipedales.*] Ὅσον σπιθαμήν, inquit Theophr. loc. cit. Eſt autem duodenûm digitorum σπιθαμή, ſeu pollicum novem; pedis dodrantem Latini vocant.

9. *Diximus.*] Sect. 7. *Gignitur levi ſabuloſaque terra: majore in parte, & nitroſa.* Nam, ut ait lib. 31. ſect. 45. nitri natura non multum a ſale diſtat. Vide & quæ dicemus lib. 17. ſect. 3.

10. *Ergo ubi.*] Sic Theophr. loc. cit. & Geopon. Auctor, lib. 10. cap. 4. pag. 251. Id apud Babylonios fieri idem Theophr. prodidit, lib. 3. de cauſis, cap. 22. pag. 286.

11. *Quædam.*] Theophr. lib 2. hiſt. cap. 8.

12. *Ferunt ſtatim.*] Hoc vero de fecundiore quodam palmæ genere narrat Theophr. loc. cit.

13. *Spadonum.*] Ab Ariſtotele εὐνοῦχοι ſpadones, & ἐνόρχοι, quaſi teſtibus carentes, & ἀπύρηνοι nuclei expertes appellantur, ita referente Athen. lib. 14. pag. 652.

Sect. IX. 1. *Sunt & cæduæ.*] Theophr. iiſdem verbis, loc. cit.

2. *Cerebrum.*] Ἐγκέφαλον & ἐγκάρδιον, ut diximus.

3. *Chamærepes.*] Χαμαιῤῥεπεῖς, ſive ut apud Theophr. legitur, χαμαιρεφεῖς. Eſt enim humile palmæ genus, unde nomen. Suidas, χαμαιρεπὲς, χαμαὶ ῥέπον. Hujus palmæ effigiem exhibet Dalec. lib. 3. hiſt. cap. ult. pag. 369. ex Matthiolo. *Ceſaglioni* vocant Itali, Siculi, Sardi, inquit Anguillara, lib. de ſimpl. part. 4. pag. 71.

4. *Brevius lignum.*] Nucleus, quod alii oſſiculum vocant. Hæc apud Theophr. lib. 2. hiſt. cap. 8.

5. *Clariſſimæ.*] Theophr. loc. cit.

6. *Bagoü.*] Βαγώου. Hæc vox lingua Perſica eunuchum ſonat. Apud Plutarch. lib. de fortun. Alex. orat. 2. pag. 337. Βαγώας ὁ εὐνοῦχος. Ovidius:

Quem penes eſt dominam ſervandi cura, Bagoë.

aula

aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem [7] ſyagri, proximamque margarides. Hæ breves, candidæ, rotundæ, acinis, quam balanis, ſimiliores. Quare & nomen a margaritis accepere. Una earum arbor [8] in Chora eſſe traditur: una & ſyagrorum. Mirumque de ea accepimus, [9] cum phœnice ave, quæ putatur ex hujus palmæ argumento nomen accepiſſe, iterum mori ac renaſci ex ſeipſa: eratque, cum hæc proderem, fertilis. Ipſum pomum grande, durum, horridum, & a ceteris generibus diſtans ſapore ferino, quem ferme in apris novimus: evidentiſſimeque cauſa eſt nominis. [10] Quarta auctoritas ſandalidum, a ſimilitudine appellatarum. Jam in Æthiopiæ fine quinque earum nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quam ſuavitate mirabiles.

Ab his [11] caryotæ maxime celebrantur, & cibo quidem, ſed & ſucco uberrimæ. Ex quibus præcipua vina [12] Orienti, [13] iniqua capiti, [14] unde pomo nomen. Sed ut copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Judæa, nec in tota, ſed [15] Hiericunte maxime. Quanquam laudatæ & [16] Archelaïde, & [17] Phaſelide, atque [18] Liviade, gentis ejuſdem convallibus. Dos his præcipua ſucco pingui lactentibus: [a] quodamque vini ſapore in melle prædulci. [19] Sicciores in hoc genere [20] Nicolai, ſed amplitudinis præcipuæ, [21] quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minus ſpecioſæ, ſed ſapore caryotarum ſorores, ob hoc Adelphides dictæ, proximam ſuavitatem habent, non tamen eamdem. [22] Tertium ex his genus patetæ, nimio liquore abundat: rumpitque ſe pomi ipſius, etiam in ſua matre, ebrietas, calcatis ſimilis.

Suum genus e ſicciore turba [23] junceis, prælonga gracilitate curvatis interim. Nam quos ex his honori Deorum dicamus, [24] chydæos appellavit Judæa, gens [25] contumelia numinum inſignis. In totum arentes [26] Thebaïdis atque Arabiæ, macroque corpore exiles, & aſſiduo [27] vapore [28] torrentes, cruſtam verius, quam cutem, obducunt. In ipſa quidem Æthiopia [29] friatur, (tanta eſt ſiccitas,) & farinæ modo ſpiſſatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, ſed majore, quam mali, amplitudine: [30] coïcas vocant. [31] Triennio matureſcunt: ſemperque

INTERPRETATIO.

a *Quodamque.*] Et quemdam vini ac mellis prædulcem ſaporem refert.

NOTÆ.

7. *Syagri.*] Σύαγροι, vel σιάγελοι, quaſi aprugnas dixeris; quod ferinum ſaporem referrent, ut mox dicetur, qualem in apris novimus.

8. *In Chora.*] In parte Ægypti inferiore, quæ Χώρα vocatur Alexandriæ, ut dictum eſt lib. 6. ſect 39. Eo nomine & in Notitia Imp. ſect. 65. locus eſt haud procul Pariſiis poſiti, urbe Galliarum: ſed qui nihil illuc pertineat.

9. *Cum phœnice ave.*] Impoſuit, opinor, auctoribus fabulæ de phœnice ave vox ambigua φοῖνιξ, quæ & palmam arborem, & phœnicem avem ſignificat. Soli fertilitas fecit interdum, ut ex palma arbore, cadente dactylo vel palmula, altera arbos in deficientis locum pullularet. Inde ad cognominem avem tranſlata fabula, quam ex ſeipſa renaſci dixerunt, ut ſæpe ex cauſis leviſſimis narrationum portenta naſcuntur.

10. *Quarta.*] Nam primus locus regiis, Syagris ſecundus, tertius margaridibus debetur, poſtremus ſandalidibus, quibus eſt a ſoleæ magnitudine nomen, quam Græci σανδάλιον vocant.

11. *Caryotæ.*] Καρυωτοὶ φοίνικες, Græcis appellatæ, quaſi palmæ nucales, ſeu nuciferæ.

12. *Orienti.*] Arabibus, ut dictum eſt lib. 6. ſect. 32. aliiſque, ut dicetur lib. 14. ſect. 19.

13. *Iniqua capiti.*] Sic Dioſc. lib. 5. cap. 40.

14. *Unde pomo nomen.*] Forte rectius ἀπὸ τοῦ κάρυον, quæ vox nucem ſonat, ejus appellationis originationem duxeris, quam a κάρη vel κάρος, hoc eſt, a ſopore & gravedine capitis. Nam ſi inde nomen quod vina ex harum arborum palmulis expreſſa, καρηβαρίαν gignunt, tentantque cerebrum, jam per iota, non per υ ψιλὸν notandæ Cariotides videbuntur. Caryotas laudat Petron. Satyr. pag. 140.

15. *Hiericunte.*] Hujus agri palmetum ut ſibi locaretur, Herodes magna mercede a Cleopatra, cui illud Antonius eximii muneris loco dederat, impetravit. Auctor eſt Joſephus, lib. 1. belli Jud. cap. 13.

16. *Archelaïde.*] Prope Hiericuntem. Vide Notas & Emend. num. IX.

17. *Phaſelide.*] Φασαηλίδος palmeta laudat Joſephus, lib. 2. belli Jud. cap. 8. pag. 789. quæ Liviæ Auguſtæ teſtamento Salome reliquerat. Stephanus: Φασαηλὶς, πόλις Ἰουδαίας ἀπὸ Ἡρώδου κτισθεῖσα, τοῦ πρώτου βασιλέως, &c.

18. *Liviade.*] Λιβιὰς Joſepho & Ptolemæo infra Machæruntа ad Jordanem urbs fuit, ab Herode in honorem Liviæ Auguſtæ condita. Sed valde vereor, ut id vere uterque ſcripſerit.

19. *Sicciores in eo genere*] Nempe caryotarum.

20. *Nicolai.*] Id eis palmulis nomen inditum ab Auguſto Cæſare, qui eo genere cibi capiebatur, quod Nicolaus Damaſcenus Peripateticus, ei admodum familiaris, id genus dactylorum ſæpe ad eum mitteret. Ex his & placentæ factæ & panes, quibus nomen idem Nicolai fuit. Auctor Athenæus, lib. 14. pag 652. De hoc Nicolao multa Photius in Bibl. cod. 189. pag. 469.

21. *Quaterni cubitorum.*] Ita libri omnes: Planius diceret, *quaterni cubitum unum longitudine efficiunt.* Sic enim Theophr. lib. 2. hiſt. cap. 8. Καὶ γὰρ σφαιροειδεῖς ἐνίους, ὡς τέτταρας εἰς τὸν πῆχυν εἶναι.

22. *Tertium....patetæ.*] Nempe ex caryotarum genere. Φοινίκων πατητῶν mentio apud Alex. Trallian. lib. 7. cap 8. Galenum lib. 10 meth. med. cap. 9. alioſque. Πατητὸς a πατέω, *conculco*: quod cum ejus pomum dehiſcit, calcata appareat. Vide Notas & Emend. num. X.

23. *Junceis.*] Vide Notas & Emend. num. XI.

24. *Chydæos.*] Hoc eſt, plebeias, viles ac vulgares. Suidas. Χυδαῖος, εὐτελής, παμπληθής. Gloſſar. Græco-Lat. Χυδαῖος, *Vulgaris.* Χυδαῖος ἄρτος, *Ceparius.* Χυδαῖος ἄνθρωπος, *Gregarius.* Χύδην, *Paſſim, promiſcue.* Vide Onomaſticon Roſvveidi, in Vitas Patrum, verbo *Chydæum vinum*, pag. 1021. Vide & Epiphanium, lib. 1. adverſ. hæreſ. pag. 18.

25. *Contumelia numinum.*] Quod caryotas præſtantiores raro admodum, & tum quidem ingenti pretio gentilibus divendebant, idololatriæ obtentu, ne falſorum numinum myſteriis inſervirent: viles tantum & vulgares pretio commodo diſtraherent. Vel quod præter verum Numen, numina alia ſpernerent.

26. *Thebaïdis.*] Thebaïcas palmulas laudat Petronius, loc. cit.

27. *Vapore.*] Calore, ut diximus lib. 2. ſect. 40.

28. *Torrentes.*] Ita libri omnes, pro *torridæ.*

29. *Friatur.*] Ea cruſta ſeu cutis. Diverſum id genus eſt palmulæ a ſuperioribus, ut Theophraſt. monet, lib. 2. hiſt. cap. 8.

30. *Coïcas.*] In omnibus Theophr. libris, Κύκας. At Pliniani MSS. Reg. Colb. &c. rectius, *Coecas*, vel *Coïcas.* Nam Heſychius, Κόϊκες, ἐν Αἰθιοπίᾳ φοινίκων εἶδος. Quin etiam Theophr. lib. 1. cap. 16. κόϊκος meminit.

31. *Triennio.*] Theophr. lib. 2. hiſt. cap. 8.

frutici pomum eſt ſubnaſcente alio. Thebaïdis fructus extemplo in cados conditur, cum ſui [32] ardoris anima: ni ita fiat, celeriter exſpirat: marceſcitque non retoſtus furnis. Ex reliquo genere plebeïæ videntur. Syri & Juba [33] tragemata appellant. Nam in alia parte Phœnices Ciliciæque, populari etiam nomine a nobis appellantur [34] balani. [35] Eorum quoque plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. [36] Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores [37] fico traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Diſtant & magnitudine: [38] prout multi cubitum effecere. Quidam ſunt non ampliores faba. Servantur hi demum, qui naſcuntur in ſalſis atque ſabuloſis, ut in Judæa, & Cyrenaïca Africa. Non item in Ægypto, Cypro, Syria, & Seleucia Aſſyriæ. Quamobrem ſues, & reliqua animalia ex his ſaginantur. Vitiati aut vetuſti ejus pomi ſignum eſt, cecidiſſe candidam verrucam, quæ racemo adhæſerit. Alexandri milites palmis viridibus ſtrangulati ſunt. [39] In Gedroſis id factum eſt pomi genere, alibi copiâ evenit. [a] Eſt enim tanta muſteis ſuavitas, ut finis mandendi non niſi periculo fiat.

CAP. V. X. Syria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere [1] piſtacia nota. [2] Prodeſſe adverſus ſerpentium traduntur morſus, [3] & potu & cibo. In ficorum autem, [4] caricas, & minores ejus generis, quæ [5] cottana vocant. [6] Item pruna in Damaſco monte nata, & myxa: [7] utramque jam familiarem Italiæ. Ex myxis in Ægypto & vina fiunt.

XI. [1] Juniperi ſimilem habent Phœnices & cedrum minorem. [2] Duo ejus genera, Lycia & Phœnicia, differunt folio: nam quæ durum, acutum, ſpinoſum habet, [3] oxycedros vocatur, ramoſa & nodis infeſta: altera odore præſtat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem ſapore. [4] Et majoris cedri duo genera: quæ floret, fructum non fert. Frugifera non floret: & in ea antecedentem fructum occupat novus. Semen ejus cupreſſo ſimile. Quidam [5] cedrelaten vocant. Ex hac reſina laudatiſſima. Materiæ vero ipſi æternitas: itaque & ſimulacra deorum ex ea factitaverunt. Cedrinus eſt Romæ in delubro [6] Apollo Soſianus, [7] Seleucia advectus. [8] Cedro ſimilis in Arcadia eſt arbor: in Phrygia [9] Frutex vocatur.

CAP. VI. XII. [1] Syria & terebinthum habet. [2] Ex his maſcula eſt ſine fructu. [3] Feminarum duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine: alteri pallidus, [4] cum vite matureſcit, non grandior faba, odore jucundior, tactu reſinoſus. Circa Idam Troadis, & in Mace-

INTERPRETATIO.

a *Eſt enim.*] Eſt enim recentibus palmulis tanta ſuavitas, ut finis mandendi nonniſi vitæ periculo fiat.

NOTÆ.

32. *Ardoris anima.*] Cum eo calore quo feta eſt palmula, cum pendet ex arbore. Uſus ea voce iterum lib. 14. ſect. 3.

33. *Tragemata.*] Græci palmulas exſiccatas τραγήματα, hoc eſt, bellaria, ſeu levia munuſcula nuncupant. Papias in Vocabulario: *Collibia ſunt apud Hebræos quæ nos vocamus Tragemata, vel vilia munuſcula, ut cicer frixum, uva paſſa, poma diverſi generis.* Regula S. Pachomii, cap. 52. *Si vero ſint tragematia, vel poma, dabit ei janitor ex his comedere quæ voluerit.* Inde vox Gallica, *des dragées*, quæ ſecundis inferuntur menſis.

34. *Balani.*] Βάλανοι, nuces. Quod *Phœnices* hoc loco palmulas ſignificare, ſeu φοίνικας putet Salmaſius, pag. 1322. vix ferri æquo animo poteſt. Phœnice regio notiſſima eſt, quæ & Phœnicia.

35. *Eorum quoque.*] Ita MSS. omnes: etſi Græcis ἡ βάλανος feminei generis ſit. Sic lib. 15. ſect. 25. Sardianos balanos vocat.

36. *Differunt &c.*] Theophr. lib. 2. hiſt. cap. 8.

37. *Fico.*] Ita MSS. hoc eſt, quam fico. Theophraſt. loc. cit.

38. *Prout mihi.*] Ut de Nicolais dictum eſt proxime, quaternos cubitum longitudine efficere.

39. *In Gedroſis.*] Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 5.

Sect. X. 1. *Piſtacia.*] Hæc Indiæ Nicander adſcribit, in Theriac. pag. 63. Syriæ, Dioſc. lib. 1. pag. 177. Galenus, lib. 2. de fac. alim, cap. 30. pag. 354. tom. 6. Alexandriæ Ægypti, ſed Berrhœæ Syriæ multo uberiore proventu. De his multa Palladius, lib. XI. in Octob. tit. 12. pag. 152. Βιστάκια, & Πιστάκια Græcis, teſte Athenæo, lib. 14. pag. 649. nobis *des Piſtaches*: arbos ipſa, *un piſtachier.*

2. *Prodeſſe.*] Nicander, loc. cit.

3. *Et potu.*] Sive trita ex vino bibantur, ſive edantur, ἐσθιόμενα δὲ καὶ πινόμενα ἐν οἴνῳ λεῖα, ἑρπετοδήκτοις βοηθεῖ. Dioſc. loc. cit. Dalec. igitur fruſtra, *& fetu.*

4. *Caricas.*] Ficuum genus peculiare Syriæ, a Cauneis diverſum, ut dicetur lib. 15. ſect. 21. alioqui & cauneæ & caricæ, non peculiare ficuum genus fuere, ſed ſiccatæ ficus.

5. *Cottana.*] Heſychius: Κόττανα, εἶδος συκῶν μικρῶν. Sic etiam Athenæus lib. 9. & Juvenal. Satyr. 3.

6. *Item pruna.*] De his lib. 15. ſect. 12. ubi & de myxis dicetur.

7. *Vtramque.*] Subintellige arborem.

Sect. XI. 1. *Juniperi.*] Theophr. lib. 3. hiſtor. plant. cap. 12. & Geopon. auctor, lib. XI. cap. 1. ἀρκευθός ἐστιν ὅμοιος κέδρῳ μικρῷ, &c.

2. *Duo ejus.*] Nempe cedri minoris. Theophr. loc. cit.

3. *Oxycedros.*] Oxycedron Theoprhaſti eſſe juniperum primam Dioſcoridis, ait Lobelius in notis MSS. ab Anguillara, pag. 45.

4. *Et majoris.*] Hæc vero Theophraſtus non habet.

5. *Cedrelaten.*] ἀπὸ τῆς κέδρου καὶ ἐλάτης, quod non humilis, ut cedrus minor, ſed in proceritatem creſcit, inſtar abietis.

6. *Apollo Soſianus.*] Cauſam hujus appellationis, hactenus incompertam, aperiemus inferius, lib. 36. ſect. 4. num, 8.

7. *Seleucia.*] Pieria cognominata, in Syria, prope Antiochiam. Egimus de ea lib. 5. ſect. 18.

8. *Cedro ſimilis.*] Quoniam, opinor, ut in cedro frugifera antecedentem fructum occupat novus, ſic in Arcadica arbore, quod mirum magis, & exacti, & præſentis, atque etiam tertii incipientis anni fructus legatur, teſte Theophr. lib. 3. hiſtor. cap. 12. Atque idcirco in Indice hujus libri Auctor ſic locum hunc notat: *Quæ arbores trium annorum fructum pariter habeant.*

9. *Frutex vocatur.*] Id vero non fruticis hoc loco, ſed arboris proprium ac peculiare nomen videtur.

Sect. XII. 1. *Syria.*] Et in Gallia Narbonenſi frequens. Gallis, *Terebinte.*

2. *Ex his maſcula.*] Apud Theophr. lib. 3. hiſt. cap. 15. eadem prorſus exſtant.

3. *Feminarum*, &c.] Theophr. loc. cit.

4. *Cum vite.*] Altera, inquit Theophr. fructum protinus ruſum promit, magnitudine lentis; altera viridem primum edit, χλοερὸν (Plinius χλωρὸν legit, quod & pallidum & viride ſonat) deinde eumdem rubore tingit, & cum vite matureſcentem nigrum denique reddit, fabæ magnitudine, reſinoſum, & odoratiorem.

donia brevis [5] arbor hæc atque fruticoſa, in Damaſco Syriæ magna. [6] Materies ei admodum lenta, ac fidelis ad vetuſtatem, nigri ſplendoris: [7] flos racemoſus olivæ modo, ſed rubens: [8] folia denſa. [9] Fert & folliculos emittentes quædam animalia, ceu culices, lentoremque reſinoſum, qui & cortice erumpit.

XIII. [1] Etiam rhus Syriæ [2] maſcula fert, ſterili femina, folio ulmi paulo longiore & piloſo, foliorum inter ſe ſemper contrariis pediculis, gracili brevique ramo. [3] Pelles candidæ conficiuntur iis. [4] Semen lenti ſimile, cum uvâ rubeſcit, quod vocatur rhus, [5] medicamentis neceſſarium.

XIV. Et Ægypto multa genera, [1] quæ non alibi.[2] Ante omnia ficus, ob id Ægyptia cognominata. [3] Arbor moro ſimilis folio, magnitudine, aſpectu. [4] Pomum fert non ramis, ſed caudice ipſo. Idque ipſum ficus eſt prædulcis, ſine granis interioribus, perquam fecundo proventu, [5] ſcalpendo tantum ferreis unguibus: aliter non matureſcit. Sed cum factum eſt, quarto die demetitur, alio ſubnaſcente: [6] ſepteno ita numeroſa partu, per ſingulas [7] æſtates multo lacte abundante. Subnaſcitur, etiam ſi non ſcalpatur, fetus quater æſtate, prioremque expellit immaturum. Materies proprii generis inter utiliſſimas. [8] Cæſa ſtatim ſtagnis mergitur: hoc eſt [9] ejus ſiccari. Et primo ſidit, poſtea fluitare incipit: certoque [10] ſugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cum innatare cœperit, [11] tempeſtivæ habet ſignum. CAP. VII.

XV. Huic ſimilis quadamtenus quæ vocatur [1] Cypria ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipſo fert pomum, & ramis, cum in craſſitudinem adolevere. [2] Sed hæc germina emittit ſine ullis foliis: radice ſimilis populo, folium ulmo. [3] Fructus quaternos fundit: toties & germinat. Sed groſſus ejus non matureſcit, [4] niſi inciſura emiſſo lacte. [5] Suavitas & interiora, fici: magnitudo, ſorbi.

XVI. [1] Similis & quam Iones ceroniam vocant: [2] trunco & ipſa fertilis, [3] ſed pomo CAP. VIII.

NOTÆ.

5. *Arbor hæc.*] Cui fructus cum vite matureſcit. Theophr. loc. cit. Ἔστι δὲ τὸ δένδρον, περὶ μὲν τὴν Ἴδην καὶ Μακεδονίαν βραχύ, &c.

6. *Materies.*] Iiſdem verbis hæc Theophr. loc. cit.

7. *Flos.*] Theophr. hoc tantum: ἄνθος δὲ ὅμοιον τῷ τῆς ἐλαίας· τῷ χρώματι δὲ ἐρυθρόν. *Flos oleæ, ſed rubens.*

8. *Folia denſa.*] Ab eodem pediculo numeroſa, lauri figura, conjugatim ut in ſorbo. Theophr.

9. *Fert &c.*] Theophr. Fert, inquit, & folliculos quoſdam concavos, ut ulmus, quibus beſtiolæ, tamquam culices innaſcuntur. Fit in his reſinoſum quiddam lentumque: reſina tamen non inde legitur, ſed manat e cortice ſive ligno, ἀπὸ τοῦ ξύλου. De his terebinthorum gallis, quarum uſus in Thracia Macedoniaque maximus, vide Bellon. lib. 1. Obſerv. cap. 65.

Sect. XIII. 1. *Etiam rhus.*] Συριακὸς ῥοῦς Galeno, lib. 6. κατὰ τόπους, cap. 7. pag. 507. Rhus Syriaci meminit Scribonius Largus, Compoſ. 111. Marcellus Empir. cap. 27. muliebri genere, Rhus Syriacæ. Apud Colum. & Pallad. pro *rore Syriaco*, lege *rhoe Syriaco*, vulgo *Rhus* & *Rous.* In officinis *Sumach*, Arabum lingua. Pingitur a Dodonæo, pag. 767.

2. *Maſcula.*] Hæc habet Theophraſtus lib. 3. hiſtor. cap. 18.

3. *Pelles.*] Tingunt his foliis coriarii alba coria, inquit Theophr. βάπτουσι δὲ ταύτῃ καὶ οἱ σκυτοδέψαι τὰ λευκὰ δέρματα. Ita & Dioſcor. libr. 1. cap. 147. Quod Græcis βάπτειν, hoc Plinio ceteriſque Latinis ſcriptoribus *conficere* eſt. Hinc *confectores* pro tinctoribus & infectoribus, apud Vopiſcum in Aureliano.

4. *Semen.*] Seu fructus, καρπός. Theophr.

5. *Medicamentis.*] Vide Galenum lib. 6. κατὰ τόπους, cap. 1. quibus adde ea quæ dicenda ſunt lib. 24. ſect. 79.

Sect. XIV. 1. *Quæ non alibi.*] In alias tamen deinde terras peregrinata hæc arbos eſt, quæ primo loco tractatur. In Rhodo & Caria naſci Dioſcorides prodidit, lib. 1. pag. 181. Eadem enim eſt συκόμορος & ficus Ægyptia, ut recte obſervat Maldonatus in Lucam, cap 19. Quin & in Syria naſci ſycomorum conſtat ex ſacra pagina, tum vetere, tum nova.

2. *Ante omnia ficus.*] Tranſſcribit hic Plinium Solinus cap. 32. pag. 61. & Theophraſtum, lib. 4. hiſtor. cap. 2. Ἐν Αἰγύπτῳ γάρ ἐστιν ἴδια δένδρα πλείω, ἥτε συκάμινος, &c. Eadem, ut diximus, συκόμορος appellata. Indigenæ nunc ficum Pharaonis vocant: Syri, *Gieumeiz.* Iconem Matthiolus accuratam exhibet, in lib. 1. Dioſc. pag. 285.

3. *Arbor moro.*] Theophr. loc. cit. & Dioſc. lib. 1. cap. 181. τοῖς φύλλοις ἐοικὸς μορέᾳ, unde nomen συκόμορος.

4. *Pomum.*] Solinus: *Poma non ramis tantum geſtitant, ſed & caudice.* Parum fideliter. Theoph. & Dioſc. ad verbum Plinio ſuffragantur. Una ſycomorus ex trunco, majoribuſque ramis, non ut aliæ arbores, e tenuibus ſurculis, qui in cacuminibus ſunt ramorum, plurimos fructus emittit. Jác. de Vitriaco, lib. 1. c. 85. *Sunt ibi præter ficus communes, quædam ſingulares ficuum ſpecies, fructus in ipſis truncis abſque ramis & foliis facientes . . . ſed ipſi trunco adhærentes: has autem ficus Pharaonis appellant.*

5. *Scalpendo.*] Matureſcere non poteſt, niſi ſcalpatur. Theophr. Καὶ πέττειν οὐ δύναται, ἂν μὴ ἐπικνισθῇ.

6. *Septeno.*] Ita Solinus loc. cit. At Theophr. *Terno, aut ut alii prodiderunt, etiam uberiore proventu*: οἱ μὲν τρὶς, οἱ δὲ πλεονάκις.

7. *Æſtates.*] Primo vere arborem eam lac fundere ait Dioſc. loc. cit. Ὀπίζεται δὲ τὸ δένδρον πρὶν καρποφορεῖν ἔαρος πρώτου, &c. Theophr. idcirco πολύοπον vocat, multo lacte abundantem. At non de arbore Plinio ſermo eſt, ſed de partu ſeu pomo, quod æſtatibus ſingulis lacte abundat, ut de Cypria ficu mox dicetur. Quare hic *abundante* recte ex MSS. editiſque codicibus legitur, non *abundans*, ut Salmaſius velit.

8. *Cæſa ſtatim.*] Theopht. loc. cit. Τμηθὲν γὰρ ἔτι χλωρὸν, &c. *Cæſum etiamnum viride lignum, fundum petit: protinus in ſtagna injiciunt: madefactum porro in profundo ſiccatur: cumque ſiccum fuerit, innatat, emergitque.*

9. *Ejus ſiccari.*] Hac arte ſiccatur. Similis locutio ea tralatitia, *Scire tuum nihil eſt.*

10. *Sugit eam.*] Ita MSS. omnes. Non *ſiccat*, ut Guillandinus reponit, lib. de papyro, membro 16. nec *fugit*, ut Pintianus. Solini paraphraſis: *Fit humore ſicca.* Hujus miraculi cauſam inveſtigat Licetus, lib. 5. de quæſitis per epiſt. pag. 287. & ſeq.

11. *Tempeſtivæ.*] Ad opera fabrilia tum tempeſtiva materies putatur, & bene condita. Theophr. loc. cit. Καὶ δοκεῖ καλῶς τότε τεθεραπεῦσθαι, &c.

Sect. XV. 1. *Cypria ficus.*] Hæc totidem verbis Theophr. lib. 4. hiſtor. cap. 2.

2. *Sed hæc.*] Vide Notas & Emend. num. XII.

3. *Fructus.*] Theophr. loc. cit.

4. *Niſi inciſura.*] Niſi pomo ipſo immaturo inciſo, emiſſoque lacte, inquit Theophr.

5. *Suavitas.*] Hæc ad verbum Theophr. Ἡ δὲ γλυκύτης προσεμφερὴς τῷ σύκῳ, καὶ ἔσωθεν τοῖς ἐρινοῖς. *Dulcedo ficulus non abſimilis: interiora plane cum groſſis paria.*

Sect. XVI. 1. *Similis.*] Ficui Cypriæ, Theophr. loc. cit. Ταύτῃ δὲ παραπλησία καὶ ἣν Ἴωνες κερωνίαν καλοῦσιν. Gallis, *Carouge*: multum hæc Nicææ in Gallia cognita, & maris Liguſtici accolis: In Apulia pariter & Campania frequens.

2. *Trunco.*] Hoc eſt, quæ non ramis, ſed ipſo caudice, ut ficus Ægyptia, fert pomum: ἐκ στελέχους. Theophr.

3. *Sed pomo.*] Subintellige, fertilis: nam fructui ſiliqua nomen eſt, & eſt ibi *ſiliquæ* in gignendi caſu. Etiam quod & arbori nomen, idem pomo Galli fecere: *des carouges.* De iis rurſum dicetur lib. 15. ſect. 26.

ſiliquæ. [4] Ob id quidam Ægyptiam ficum dixere, errore manifeſto. Non enim in Ægypto naſcitur, ſed in Syria, Ioniaque, & circa Gnidum, atque in Rhodo: ſemper comantibus foliis: flore candido, cum vehementia odoris: [5] plantigera imis partibus, & ideo ſuperficie [6] flaveſcens, ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedentis anni circa Canis ortum detracto, ſtatim alterum parit: poſtea florem [7] per Arcturum: hieme fetus enutriente.

Cap. IX. XVII. Ægyptus & [1] Perſicam arborem ſui generis habet, [2] ſimilem piro, folia retinentem. Fertilitas aſſidua ei, ſubnaſcente [3] craſtino fructu: [4] maturitas eteſiarum afflatu. [5] Pomum longius piro, incluſum [6] amygdalæ putamine, & corio, [7] colore herbido: [8] ſed ubi nux illi, huic prunum, differens brevitate ac mollitie: & quamvis blandiatur prædulcis ſuavitas, innocuum. [9] Materies bonitate, firmitudine, nigritia quoque nihil differens a loto. Simulacra ex ea factitavere. [10] Non eadem gratia, quanquam [11] fideli materie, ex arbore quam balanum [12] appellavimus, magna ex parte contorta: [13] navalis itaque tantum eſt.

XVIII. At e diverſo [1] cuci in magno honore, palmæ ſimilis, quando [2] & ejus foliis utuntur ad textilia. [3] Differt quod in brachia ramorum ſpargitur. Pomo magnitudo, quæ manum impleat, color fulvus, commendabilis ſucco ex auſtero dulci. [4] Lignum intus grande, firmæque duritiæ, ex quo [5] velares detornant anulos. [6] In eo nucleus dulcis, dum recens eſt: ſiccatus dureſcit ad infinitum, ut mandi non poſſit, niſi pluribus diebus maceratus. Materies criſpioris elegantiæ, & [7] ob id Perſis gratiſſima.

XIX. [1] Nec minus ſpina celebratur in eadem gente dumtaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id utiliſſima [2] navium coſtis. Candida facile putreſcit. Aculeus ſpinarum & in foliis. Semen in ſiliquis, quo coria perficiuntur gallæ vice. Flos & coronis jucundus, & medicamentis utilis. [3] Manat & gummi ex ea. Sed præcipua utilitas, quod cæſa anno tertio reſurgit. Circa Thebas hæc, ubi & quercus, [4] & Perſica, & oliva, ccc. a Nilo ſtadiis, ſilveſtri tractu, & ſuis fontibus riguo. * [5] Ibi & prunus Ægyptia, non diſſimilis ſpinæ proxime dictæ, pomo meſpili, matureſcens bruma, nec folia dimittens. [6] Lignum in pomo grande, ſed [7] corpus ipſum natura copiaque, meſſium inſtar incolis. Purgatum enim tundunt, ſervantque ejus [8] offas. [9] Silveſtris &

* Cap. X.

Notæ.

4. *Ob id.*] Quia nempe eſt trunco fertilis. Quæ ſequuntur, plane ad verbum exſtant apud Theophr. lib. 4. hiſtor. cap. 2.

5. *Plantigera.*] Theophr. ἐκ τῶν κάτω παραβλαστητικόν. Superficies, ſumma pars arboris eſt.

6. *Flaveſcens.*] Theophr. ὑποξηραινόμενον, *areſcens.* Conſequitur nempe ſiccitatem flavedo.

7. *Per Arcturum.*] Theophr. περὶ Ἀρκτοῦρον καὶ ἰσημερίαν ἀνθεῖ, *circa Arcturum æquinoctiumque floret.* De Arcturi exortu, lib. 18. ſect. 74.

Sect. XVII. 1. *Perſicam.*] Ita MSS omnes. Περσέα dicitur a Theophr. lib. 4. hiſtor. cap. 2.. Straboni quoque, lib. 17. Eadem Perſea Plinio, lib. 15. ſect. 13.

2. *Similem piro.*] Folio, flore, ramo, toto denique aſpectu. Theophraſt. loc. cit.

3. *Craſtino fructu.*] Ubi maturum fructum decerpſeris, inquit, edendo alteri ſuccedaneo die jam craſtino laborat arbos. Κατὰ πᾶσαν ὥραν πεπαίνει, inquit Theophr. omni anni tempore, vere, æſtate, autumno, hieme.

4. *Maturitas.*] Perfectius tum concoquitur, quam reliquis anni temporibus. De eteſiarum flatu dicemus lib. 18. ſect. 68.

5. *Pomum longius.*] Par piro, ἡλίκον ἄπιος, facit Theophraſt. ſed oblongum, σχήματι δὲ περιμακρος. Amygdalam Ægyptiam Plinius vocat, lib. 15. ſect. 34.

6. *Amygdalæ.*] Inſtar amygdalæ, inquit, putamen habet & corium coloris herbidi: ſed ubi nux durior in amygdala eſt, hic tenerior cortex molliorque, pæne pruni inſtar: is enim cum nucleo manditur, ut dicetur lib. 15. ſect. 34.

7. *Colore herbido.*] Χρῶμα δὲ αὐτοῦ ποῶδες, inquit Theophraſtus.

8. *Sed ubi nux.*] Theophr. loc. cit. ἔχει δὲ ἐντὸς κάρυον, ὥσπερ τὸ κοκκύμηλον, πλὴν ἔλαττω καὶ μαλακώτερον. *Nucem habet intus, quemadmodum prunum: ſed longe minorem molioremque.*

9. *Materies.*] Theophraſt. iiſdem verbis, lib. 4. hiſtor. cap. 2.

10. *Non eadem gratia.*] Quia non recta, ſed contorta arbos ea eſt, quæ balanos appellatur: οὐκ εὐφυὲς δὲ, ἀλλὰ περιεστραμμένον. Theophr. loc. cit.

11. *Fideli materie.*] Ad vetuſtatem, uti de terebintho dictum eſt ſect 12.

12. *Appellavimus.*] Libro ſup. ſect. 47.

13. *Navalis.*] Ad navigia compingenda, εἰς τὰς ναυπηγίας, inquit Theophr. loc. cit.

Sect. XVIII. 1. *Cuci.*] Theophr. loc. cit. κουκιοφόρον arborem vocat, plane ut idem pomo nomen fuiſſe videatur.

2. *Et ejus foliis.*] Meminit Auctor Peripli maris Erythræi, περιζωμάτων φύλλων κουκίνων, e foliis cucinis.

3. *Differt.*] A palma nimirum. Sic Theophr. loc. cit.

4. *Lignum intus.*] Seu nux, quæ nucleum, ut in prunis Perſiciſque continet. Πυρῆνα vocat Theophraſtus, Gaza nucleum.

5. *Velares.*] Quibus aulæa, vela, cortinæque contrahuntur, aut expanduntur. Theophr. loc. cit. Ἐξ οὗ τοὺς κρίκους τορνεύουσι τοὺς στρωματεῖς τοὺς διαποικίλους.

6. *In eo nucleus.*] Pars nucis interior, teneriorque. Unde parœmia Plautina apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 14. pag. 374. *Qui e nuce nucleos eſſe vult, frangit nucem.* Nempe e Curcul. act. 1. ſc. 1. verſ. 55.

7. *Ob id Perſis.*] Ut ſuis lectulis pedes inde tornarent. Theophr. loc. cit. Καὶ οἵ γε δὴ Πέρσαι πάνυ ἐτίμων αὐτὸ, καὶ ἐκ τούτου τῶν κλινῶν ἐποιοῦντο τοὺς πόδας.

Sect. XIX. 1. *Nec minus ſpina.*] Ἄκανθος Theophraſto, lib. 4. hiſt. cap. 3. apud quem quæ hac ſectione comprehenduntur, totidem verbis leguntur. Hæc acacia eſt, de qua lib. 24 ſect. 67. ut recte vidit Saracenus in notis ad Dioſcor. lib. 3. cap. 15. Vide quæ dicturi ſumus lib. 24. ſect. 67.

2. *Navium coſtis.*] Herodot. lib. 2. Euterpe, num. *96.* pag. 124. ubi & hujus ſpinæ faciem ait eſſe loto Cyrenæo ſimilem, ex ea gummi manare, &c.

3. *Manat & gummi.*] Quod acanthinon Marcellus Empiricus vocat, cap. 14. & 20. In officinis, *Gomme Arabique.*

4. *Et Perſica.*] Superius explicata, quam Theophraſtus Περσέαν appellat.

5. *Ibi.*] Circa Thebas. Hæc porro prunus Ægyptia inter ignotas referenda arbores. A Theophraſto pariter deſcribitur, lib. 4. hiſtor. cap. 3.

6. *Lignum.*] Quod alii nucem, alii nucleum vocant.

7. *Corpus ipſum.*] Pomi caro, quæ nucem ambit.

8. *Offas.*] Παλάθας, maſſas: nam tuſum illi fructum in globos maſſaſque fingunt. Theophr. Maſſulas offaſque promiſcue Columella nuncupat, lib. 12. cap. 38

9. *Silveſtris.*] Rurſum hæc Theophraſtus, lib. 4. hiſtor. cap. 3.

circa Memphim regio tam vaſtis arboribus, [10] ut terni non quirent circumflecti : [11] unius peculiari miraculo, nec pomum propter, uſumve aliquem, [12] ſed eventum. Facies enim ſpinæ folia habet, [13] ceu pennas, [14] quæ tactis ab homine ramis cadunt protinus, ac poſtea renaſcuntur.

XX. Gummi optimum eſſe [1] ex Ægyptia ſpina convenit, vermiculatum, colore glauco, purum, ſine cortice, dentibus adhærens. Pretium ejus in libras, [2] X. III. Deterius [3] ex amygdalis amaris, [4] & ceraſo, peſſimum ex prunis. Fluit & ex vitibus, infantium hulceribus aptiſſimum : & aliquando ex olea, dentium dolori : ulmo etiam in Coryco monte Ciliciæ, ac junipero, ad nihil utile : ex ulmi vero gummi & culices ibi naſcuntur. Fit & ex ſarcocolla : [5] (ita vocatur arbor,) [6] commis utiliſſima pictoribus ac medicis, ſimilis pollini thuris : & ideo candida, quam rufa, melior. Pretium ejus, quod ſupra. 5 CAP. XI.

XXI. Nondum paluſtria attigimus, nec frutices amnium. Prius tamen quam digrediamur ab Ægypto, & papyri natura dicetur, cum chartæ uſu maxime [1] humanitas vitæ conſtet & memoria. Et hanc Alexandri Magni victoria repertam, auctor eſt M. Varro, condita in Ægypto Alexandria. [2] Antea non fuiſſe chartarum uſum : [3] in palmarum foliis primo ſcriptitatum : deinde quarumdam [4] arborum libris. Poſtea publica monumenta [5] plumbeis voluminibus : mox & privata [6] linteis confici cœpta, [7] aut ceris. [8] Pugillarium enim uſum fuiſſe etiam ante Trojana tempora invenimus apud Homerum. Illo vero prodente, [9] ne terra quidem ipſa, quæ nunc Ægyptus, intelligitur : (cum in

NOTÆ.

10. *Vt terni.*] Ut complecti caudicem homines vix terni queant. Theophraſt. Prius *circumplecti* minus ſincere legebatur. In MSS. Reg. Colb. &c. *circumflecti.*

11. *Vnius.*] Unius vero ex iis arboribus peculiare miraculum eſt.

12. *Sed eventum.*] Τὸ συμβαῖνον ſimpliciter Theophraſt. non dixit, ſed τὸ συμβαῖνον πάθος. Rectius forſan dixiſſet; propter affectum frutici peculiarem, & qui ipſi a natura contigit.

13. *Ceu pennas.*] Sic Theophraſtus : καὶ τὸ φύλλον παρόμοιον ταῖς πτέρυξιν. Gaza vero, ὅμοιον πτερίσι, *ſimile filicibus.* Sed nihil intereſt, ſive πτερίσι legas, ſive πτέρυξι. Eſt enim πτερὶς filix ſic appellata, teſte Dioſc lib. 4 pag. 186. quod ἐντετμημένα καὶ ἀνεπτυγμένα φύλλα ἔχει ὡς πτέρυξ, folia inciſa expanſaque habet, inſtar pennæ avium.

14. *Quæ tactis.*] Theophraſt. loc. cit.

Sect. XX. 1. *Ex Ægyptia.*] De qua diximus ſup. ſect. Acacia eſt, ut ex Dioſc. liquet, apud quem hæc totidem verbis extant, lib. 1. cap. 133.

2. *X. III.*] Denarii tres, monetæ Gallicæ aſſes quatuor & viginti.

3. *Ex amygdalis.*] Dioſc. lib. 1. cap. 176.

4. *Et ceraſo.*] De gummi ex ceraſo, Galenus, lib. 7. de fac. ſimpl. medic. pag. 189. & Dioſc. lib. 1. pag. 157. Ex prunis, idem Dioſc. cap. 174. Ex vitibus, idem lib. 5. cap. 1. Ex olea, idem lib. 1. cap. 141. quod ad dentium quoque dolorem commendat. De ulmo in Notis & Emend. num. XIII.

5. *Ita vocatur arbor.*] Dioſc. lib. 3. cap. 99. Ἡ δὲ σαρκοκόλλα ἐστὶ δάκρυον δένδρου γεννωμένου ἐν Περσίδι, ἐοικὸς λιβανωτῷ, &c. *Sarcocolla lacryma eſt arboris in Perſide naſcentis, ſimilis thuri, &c.* De hac iterum dicetur lib. 24. ſect. 88.

6. *Commis utiliſſima .... ſimilis pollini .... candida, quam rufa, melior.*] Ita conſtantiſſime MSS. omnes : non ut vulgo editi, *gummi utiliſſimum ... ſimile .... candidum, quam rufum, melius, Commis* pro *gummi* veteres dixere : quod & alibi ſæpius obſervaturi ſumus.

Sect. XXI. 1. *Humanitas.*] Non ἡ παιδεία, diſciplina & eruditio, ut Scaligero in Guilland. viſum eſt, ſed cultus humanæ vitæ, quo ſcilicet homines brutis antecellunt, qui ſermonis communione cum abſente per litteras præcipue continetur.

2. *Antea non fuiſſe.*] Lucanus, lib. 3. verſ. 222.

Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Noverat, &c.

Verum diſſentit a Varrone Caſſius Hemina, ut dicemus ſect. 27.

3. *In palmarum foliis,*] Cultri dorſo primum levigatis. Ita libri omnes, etiam MSS. & Iſidorus, lib. 6. Orig. cap. 12. *At vero,* inquit, *hiſtoriæ majore modulo ſcribebantur, & non ſolum in charta vel membranis, ſed etiam & in omentis elephantinis, textilibuſque malvarum foliis atque palmarum.* Suidas quoque : Λυδοὶ καὶ Ἴωνες τὰ γράμματα ἀπὸ τοῦ Φοίνικος τοῦ Ἀγήνορος εὑρόντος ἔλαβον. Τούτοις δὲ ἀντιλέγουσι Κρῆτες, ὡς εὑρέθησαν ἀπὸ τοῦ γράφειν ἐν φοινίκων πετάλοις. De malvis res perinde nota : Cinna miſit amico Aratea.

Lævis in aridulo malvæ deſcripta libello.

Sed in *palmarum foliis* ſcripſiſſe ſe Plinius ipſe admonet ſect. 28. extrema.

4. *Arborum libris.*] Interiori cortice, ut fagi, fraxini; tiliæ, aliarumve arborum. Venant. Fortunat. Carmen ad Flavum :

Scribere quo poſſis, diſcingat faſcia fagum,
Cortice dicta legi fit mihi dulce tui.

Et mox :

Barbara fraxineis pingatur runa tabellis,
Quodque papyrus agit, virgula plana valet.
Pagina vel redeat perſcripta dolatile charta, &c.

De tilia Suidas, verbo Φιλύρα. Xiphilinus in Domitiano, aliique. Iſidorus, lib. 6. cap. 13. *Liber eſt interior tunica corticis, quæ ligno cohæret, in qua antiqui ſcribebant .... ante uſum chartæ de libris arborum volumina fiebant.*

5. *Plumbeis.*] Laminis nimirum malleo tenuatis & extenſis. Nam volumina cum audis, cave plumbeos putes convolvi oportuiſſe libros : nihilo ſane magis quam hoſce chartaceos, quos exaramus. Heſiodi liber, ἔργα καὶ ἡμέραι, plumbeis in laminis ſcriptus aſſervabatur a Bœotis, teſte Pauſan. Plumbeam chartam pectore ſuſtinuiſſe Nero dicitur apud Sueton. cap. 20. vocis conſervandæ gratia. Laminam plumbeam appellat Plinius, lib. 34. ſect. 50. Et Joſephus, lib. 1. Antiq. Jud. Χάρτας μολυβδίνους dixit.

6. *Linteis.*] Linteorum librorum frequens apud Livium mentio, ut lib. 4. pag. 73. quos in æde Monetæ repoſitos, Licinius Macer annalium ſcriptor, ſæpe citabat auctores. Vopiſcus quoque in Aureliano, pag. 211. *Inveni nuper,* inquit, *in Vlpia Bibliotheca inter linteos libros Epiſtolam Divi Aureliani,* &c. At non hæc charta noſtra vulgaris fuit, quæ fit ex linteis contritis & maceratis : quod multo poſteriore ævo repertum. Lintei dicebantur libri, quod in telam linteam deſcripti, quemadmodum hac ætate pingere in iiſdem pictores ſolent. Carbaſinos vocat Martianus Capella, in prœmio Grammat. Ante XIII. ſæculum a Chriſto nato, chartæ noſtræ receptum uſum docet Joinvillei epiſtola ad S. Ludovicum Franciæ regem, quæ in ejuſmodi charta exarata, viſa a nobis & perlecta eſt. An priore ævo cognita ea fuerit, incompertum.

7. *Aut ceris.*] Iſidorus, lib. 6. cap. 9. *Ceræ litterarum materies, parvulorum nutrices. Ipſæ dant ingenium pueris, primordia ſenſus : quarum ſtudium primi Græci tradidiſſe produntur. Græci enim & Tuſci primum ferro in ceris ſcripſerunt .... Poſtea inſtitutum eſt, ut in cera oſſibus ſcriberetur,* &c. Tamen MSS. vel *cedis*, vel *ſcedis* habent, forte pro *ſchedis*, quæ nihil aliud quam pagellæ ligneæ, & *dedolati ligno codicilli*, ut loquitur Hieronymus in epiſt. ad Nicæam. Quæ ſincerior lectio videtur, cum ſequatur, *Pugillarium enim,* &c.

8. *Pugillarium.*] Codicillos Plinius ipſe appellat, lib. 33. ſect. 4. *Cum Homerus codicillos miſſitatos epiſtolarum gratia indicet.* Eo nomine nunc tabellæ cereæ vulgo intelliguntur : a Plinio ligneæ pagellæ ſimul complicatæ. Nam Homeri locum hunc reſpicit, Iliad. ζ΄. v. 69.

Πόρε δ᾽ ὅγε σήματα λυγρὰ,
Γράψας ἐν πίνακι πτυκτῷ θυμοφθόρα πολλά:

Fuere & pugillares citrei, oſſei, eburnei.

9. *Ne terra quidem.*] Ne ipſa quidem Ægyptus, ſive pars ea quæ Delta dicitur, ante Trojana tempora fuiſſe intelligitur, ſi Homero credimus : ſed poſtea adaggerata Nilo. Multo igitur minus cognita tum papyrus, præter quam in Sebennytico ſaltem Ægypti nomo nihil fere naſcitur.

Sebennytico ſaltem ejus nomo [10] nonniſi charta naſcatur :) poſtea adaggerata Nilo. Siquidem [11] a Pharo inſula , quæ nunc Alexandriæ ponte jungitur , noctis dieique veliſico navigii curſu terram fuiſſe prodidit. Mox æmulatione circa [12] bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis , ſupprimente chartas Ptolemæo idem Varro [13] membranas Pergami tradidit repertas. Poſtea promiſcue patuit [14] uſus rei , qua conſtat immortalitas hominum.

XXII. [1] Papyrum ergo naſcitur in paluſtribus Ægypti , aut quieſcentibus Nili aquis , ubi evagatæ ſtagnant , [2] duo cubita non excedente altitudine gurgitum , [3] brachiali radicis obliquæ craſſitudine , [4] triangulis lateribus , [5] decem non amplius cubitorum longitudine in gracilitatem [6] faſtigatum , [7] thyrſi modo cacumen includens [8] ſemine nullo , aut uſu ejus alio , [9] quam floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur : nec ignis tantum gratia , ſed ad alia quoque utenſilia vaſorum. [10] Ex ipſo quidem papyro navigia texunt : & [11] e libro vela , tegeteſque , nec non & veſtem , etiam ſtragulam ac funes. [12] Mandunt quoque crudum , decoctumque , [13] ſuccum tantum devorantes. [14] Naſcitur & in Syria , circa quem odoratus ille calamus , lacum. [15] Neque aliis uſus eſt , quam inde , funibus rex Antigonus in navalibus rebus , nondum ſparto communicato. Nuper & in Euphrate naſcens circa Babylonem papyrum intellectum eſt eumdem uſum habere chartæ. Et tamen adhuc malunt Parthi [16] veſtibus litteras intexere.

CAPUT XII.

XXIII. Præparantur [1] ex eo chartæ , diviſo acu in prætenues , ſed quam latiſſimas , [2] philuras. * [3] Principatus medio , atque inde ſciſſuræ ordine. Hieratica [4] appellabatur antiquitus , religioſis tantum voluminibus dicata , [5] quæ ablutione Auguſti nomen accepit : ſicut ſecunda Liviæ , a conjuge ejus. Ita deſcendit hieratica in tertium nomen. Proximum [6] amphitheatricæ datum fuerat a confecturæ loco. Excepit hanc Romæ [7] Fannii

NOTÆ.

10. *Nonniſi charta.*] Ita M S S. Reg. Colb. &c. Chartam papyrum vocat μετωνυμικῶς , quoniam ex papyro fit.

11. *A Pharo.*] Vide quæ diximus lib. 2. ſect. 87.

12. *Bibliothecas.*] De his agemus lib. 35. ſect. 2.

13. *Membranas.*] E pellibus animantium. Hieronym. epiſt. ad Chromat. Jovin. & Euſeb. ubi de litterarum raritate expoſtulans : *Chartam* , inquit , *defuiſſe non puto , Ægypto miniſtrante commercia : & ſi alicubi Ptolemæus maria clauſiſſet , tamen Rex Attalus membranas a Pergamo miſerat , ut penuria chartæ pellibus penſaretur. Vnde & Pergamenarum nomen ad hunc uſque diem , tradente ſibi invicem poſteritate , ſervatum eſt.* Et nunc Pergamenas Galli , *parchemins* : vitulinas pelles exquiſitius temperatas , *velins* appellant.

14. *Vſus rei.*] Nempe papyri.

Sect. XXII. 1. *Papyrum.*] Frutex ille , ex quo papyrus ſive charta fit. Exſtat hæc papyri deſcriptio & apud Theophr. lib. 4. hiſt. plant. cap. 9. Iconem exhibet Dalecamp. lib. 18. hiſt. pag. 1883.

2. *Duo cubita.*] Ubi aquæ non excedunt cubitûm duûm altitudinem. Theophraſt.

3. *Brachiali.*] Radix & obliqua , & craſſitudine brachii eſt , qua nempe parte brachium manui committitur , ut auctor eſt Theophr. Πάχος μὲν οὖν τῆς ῥίζης καρπὸς ἀνδρὸς εὐρώστου· Καρπὸν Galli vocant *le poignet* , manus internodium. Theophr. non unam ait eſſe radicem in papyro obliquam : ſed plures e majore radice prodeuntes , eaſque tenues & exiles. Φύεται δὲ ὑπὲρ τῆς γῆς αὐτῆ , πλαγίας ῥίζας εἰς τὸν πηλὸν καθιεῖσα λεπτὰς καὶ πυκνάς. Quam lectionem Scaliger fruſtra ſollicitat , & Salmaſ. in Solin. pag. 536.

4. *Triangulis.*] Triangulari , inquit , caule conſtat : quod & experientia monſtravit , non in papyro ſolum , ſed & in maxima parte herbarum. Triangulo ſcapho duos e papyro ſcipiones habuiſſe ſe ſcribit Goropius Becanus , lib. 10. Hieroglyph. pag. 162. Itaque de caule accipienda hæc Theophraſti verba : ἄνω δὲ τοὺς παπύρους καλουμένους τριγώνους , μέγεθος ὡς τετραπήχεις.

5. *Decem non amplius.*] Theophraſtus decem & amplius cubitorum longitudinem radicibus attribuit : cauli ſeu ſcapo , tantum quaternûm.

6. *Faſtigatum.*] Acuminatum.

7. *Thyrſi modo.*] Fert ſane papyrus χαίτην cæſariem , ex capillamentis plurimis conſtantem , thyrſi modo : nam thyrſus , ſive haſta ea aculeata , quam in Orgiis quatiebant , deſinebat in comam : unde κωνοφόροι Bacchæ , eædemque θυρσοφόροι thyrſigeræ appellantur. Caſſiodorus lib. XI. Epiſt. 38. *paludum pulcram cæſariem* vocat , *virgultis molliorem , herbis duriorem* , &c.

8. *Semine nullo.*] Nullum fert ſemen hæc coma ſeu cacumen. Theophr. Καρπὸν δὲ ὅλως οὐδένα.

9. *Quam floris.*] Pro floribus , inquit , papyro Dii coronantur. Laudat coronam e papyro Ageſilaus apud Plutarchum , pag. 617. Ridet Athenæus , ceu male olentem , lib. 15. pag. 676. Cave autem hic florem e papyro fingas : neque enim ullum papyrus ex ſe florem fundit. Vide Notas & Emend. num. XIV.

10. *Ex ipſo quidem.*] Ex caule , ſeu ligno , quod papyrum ſupra vocavit : aliis papyrus etiam dicitur. Lucanus , lib. 4. verſ. 136.

Conſeritur bibula Memphitis cymba papyro.

11. *E libro.*] Theophr. loc. cit. ἐκ τῆς βίβλου. Sic & ſtoreas Monachorum ex papyro , mattaſque confectas legimus in Regula Solitar. cap. 47. alibique paſſim.

12. *Mandunt.*] Caulem , ſeu ſcaphum , non radices. Theophraſt. & Herod. in Euterpe , lib. 2. n. 92. pag. 122.

13. *Succum tantum.*] Id deinde quod commanducatum eſt , ut in malis Punicis facimus , exſpuentes. Theophr.

14. *Naſcitur.*] Totidem verbis hæc Theophr. loc. cit. De calamo diximus lib. ſup. ſect. 48.

15. *Neque aliis.*] Theophr. De ſparto dicemus lib. 19. ſect. 7.

16. *Veſtibus litteras.*] Sic Petrarcha , teſte Thomaſino , in Petrarcha redivivo , cap. 23. cum deambularet ſolus , ne quæ ſubito eruperant cogitationes evaneſcerent , pellita quadam in veſte qua erat indutus , ſcriptitare ſolebat ſubito quæ venerant in mentem. Sic Coſmes Eunuchus Abbas apud Sophron. vel Joan. Moſchum , cap. 40. non abſone præcipiebat : *Cum inveneris aliquid ex opuſculis S. Athanaſii , nec habueris chartas ad ſcribendum , in veſtimentis tuis ſcribe illud.* Vide quæ de veſtibus olim ſcriptis collegit Phil. Rubenius , Electorum lib. 2. cap. 1.

Sect. XXIII. 1. *Ex eo.*] Ex caule. Sic acu ſolemus cæparum tunicas ab aliis alias divellere.

2. *Philuras.*] Sic tenues eæ papyri tunicæ , ex quibus charta fit , appellantur. Græcis φίλυρα tilia eſt , cujus e libro interiore olim chartæ parabantur.

3. *Principatus medio.*] Scilicet papyro , tuniciſque ſeu philuris inde avulſis : hæ inter ceteras habuere principatum , ob tenuitatem. Quo propiores cortici , eo viliores.

4. *Appellabatur.*] Charta ex mediis philuris confecta. Libris ritualibus & ſacris dicata ; inde nomen : nam ἱερὸν *ſacrum* ſonat.

5. *Quæ ablutione.*] Sic M S S. Reg. Colb. aliique , & quos Turnebus vidit , ipſo prodente , lib. 7. Adverſ. cap. 2. pag. 192. non *adulatione.* Hieratica , inquit , cum officinæ Romam tranſlatæ ſunt , in Auguſti nomen tranſiit , quando ibi lota diligentius & retractata eſt : Sic Liviæ nomen accepit , quæ ſecundæ notæ ſive bonitatis , quia ex ſecundis philuris erat contexta. Hieraticæ appellatio tertiæ attributa , quia ex tertiis ; ſicut Amphitheatrica ex quartis , & ita deinceps ordine , Saïtica , Taneotica & Emporetica , quæ ex poſtremis philyris , corticique proximis conflabatur.

6. *Amphitheatricæ.*] Ita libri omnes. Et fuiſſe ſane Amphitheatrum Alexandriæ , tota divitiis diffluente , ſimile veri eſt. Fruſtra Guillandinus *Arthribiticæ* reponere nititur.

7. *Fannii.*] De Rhemmio Fannio Palæmone , Grammatico Vicetino , (is enim hoc loco intelligitur ,) vide inſcriptionem veterem in Ortographia Aldi , pag. 779. & Suetonium lib. de illuſtr. Gramm.

ſagax officina, tenuatamque curioſa interpolatione [8] principalem fecit e plebeïa, [9] & nomen ei dedit. Quæ non eſſet ita recurata, [10] in ſuo manſit amphitheatrica. Poſt hanc Saïtica, ab oppido ubi maxima fertilitas, [11] ex vilioribus ramentis: propiorque etiamnum cortici [12] Leneotica, a vicino loco, pondere jam hæc, non bonitate, venalis. [13] Nam emporetica inutilis ſcribendo, involucris chartarum, [14] ſegeſtriumque in mercibus uſum præbet: ideo [15] a mercatoribus cognominata. Poſt hanc [16] papyrum eſt, extremumque ejus [17] ſcirpo ſimile, ac ne funibus quidem; niſi in humore, utile.

[18] Texuntur omnes madente tabula Nili aqua: Turbidus liquor glutinis præbet vicem. [19] Primo ſupina tabula ſcheda adlinitur longitudine papyri, quæ potuit eſſe, reſegminibus utrimque amputatis: [20] tranſverſa poſtea crates peragit. Premitur deinde prelis, & ſiccantur Sole [21] plagulæ, atque inter ſe junguntur, proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas. Numquam plures ſcapo, [22] quam vicenæ.

XXIV. Magna in latitudine earum differentia: XIII. digitorum [1] optimis: duo detrahuntur [2] hieraticæ: Fanniana denos habet: & uno minus amphitheatrica: pauciores Saïtica: [3] nec malleo ſufficit: nam emporeticæ brevitas ſex digitos non excedit. Præterea ſpectantur in chartis, tenuitas, denſitas, candor, lævor. [4] Primatum mutavit Claudius Cæſar: nimia quippe Auguſtæ tenuitas tolerandis non ſufficiebat calamis. Ad hoc tranſmittens litteras lituræ metum afferebat [5] ex averſis: & alias indecoro viſu pertranſlucida. [6] Igitur e ſecundo corio ſtatumina facta ſunt: e primo, ſubtegmina. Auxit & latitudinem. Pedalis erat menſura, & cubitalis [7] macrocollis: ſed ratio deprehendit vitium, [8] unius ſchedæ revulſione plures infeſtante paginas. Ob hæc prælata omnibus Claudia, Auguſtæ in epiſtolis auctoritas relicta: Liviana ſuam tenuit, [9] cui nihil primæ erat, ſed omnia ſecundæ.

XXV. Scabritia [1] lævigatur dente, conchave: ſed [2] caducæ litteræ fiunt. Minus for-

NOTÆ.

8. *Principalem.*] Dignam principe loco.

9. *Et nomen.*] Ut Fanniana diceretur, ſect. ſeq.

10. *In ſuo.*] In ſuo nomine & ordine.

11. *Ex vilioribus.*] Ex philyris poſtremis, propioribuſque cortici. De Saitica præfectura, lib. 5. ſect. 9.

12. *Leneotica.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colb. Pariſ. &c. Libri vulgati, *Tæniotica*. Iſidorus lib. 6. cap. 10. Teneoticam legit. *Teneotica*, inquit, *a loco Alexandriæ, qui ita vocatur, ubi fiebat.*

13. *Emporetica.*] Iſidorus loc. cit. *Emporetica, quod ea merces involvuntur, cum ſit ſcripturis minus idonea.*

14. *Segeſtriumque.*] Pro chartis, inquit, & ſegeſtribus, mercium involucris adhibetur. Segeſtria vulgus apud nos appellat, *des ſerpillieres*, quibus merces involvi ſolent. Voſſium vide in Etymologico.

15. *A mercatoribus.*] Quos Græci ἐμπόρους vocant.

16. *Papyrum.*] Nunc demum ventum eſt ad extimum corticem, quod papyrum vocat.

17. *Scirpo.*] Feſtus: *Scirpus eſt id, quod in paluſtribus locis naſcitur leve & procerum, unde tegetes fiunt.* Brevius juncum dixiſſet.

18. *Texuntur omnes.*] Omnia genera chartarum ſuperius memorata texuntur ſuper tabula, ſive aſſere ligneo, qui Nili prius aqua madeat: hæc enim aqua glutinis inſtar eſt, cum præcipue eſt turbida. Texi porro papyrus dicebatur, quod plane in morem telarum peragi ſoleret, & ſtamen ſuum, ſuumque ſubtemen, haud minus quam tela, haberet. Vide Notas & Emend. num. XV.

19. *Primo ſupina.*] Erecta paululum ſupinaque tabula, ſcheda ſeu philyra primo adlinitur, quæ ea longitudine ſit, qua papyrum eſt, unde exſecta philyra eſt, reſegminibus utrimque amputatis. Mox ab utroque illius latere alia atque alia adjungitur: ut pluribus tabula ſternatur philyris, quemadmodum in tela ſtamen filis pluribus conſtat parallelis. Caſſiodorus loc. cit. de papyro: *Junctura ſine rimis, continuitas de minutis, viſcera nivea virentum herbarum, ſcripturabilis facies, quæ nigredinem ſuſcipit ad decorem, &c.*

20. *Tranſverſa.*] Deinceps, inquit, aliæ philyræ tranſverſæ ſuperponebantur, quæ cratem peragerent: crates enim ſic texuntur, ex directis ſcilicet, tranſverſiſque virgis. Sic etiam in tela ſubtemen ſtamini tranſverſum inſeritur. Quare chartam omnem bilicem fuiſſe, ut telam, ſcito. Hoc uno diſcrimine, quod in conficienda charta ſubtemen ſtamini ſolum imponebatur, & connectebatur idem glutini ope: in tela autem ſtamini ſubtemen inſeritur, decurritque per medium, mutuo amplexu, veluti nodo conſtrictum.

21. *Plagulæ.*] Utraque igitur ſcheda ſic contexta, ex duplici ſerie rectarum, tranſverſarumque philyrarum, plagulæ appellabantur: nos papyri folia vulgo vocamus. Ex his plurimæ, hoc eſt, vicenæ ſimul jungebantur, ut ſcapum efficerent: proximæ, ſive extimæ, meliores: deinde bonitatis diminutione deterrimæ in medio.

22. *Quam vicenæ.*] Folia nos hodie quaterna & vicena in papyri, ut barbari aïunt, manu: ut Latini, ſcapo ponimus.

Sect. XXIV. 1. *Optimis.*] Auguſtæ, & Liviæ: maxime vero Claudiæ, de qua inferius.

2. *Hieraticæ.*] Quæ tertium, ut dictum eſt ſupra, nomen obtinuit. Fuit hæc undenûm digitorum.

3. *Nec malleo.*] Adeo anguſta eſt, ut malleum latitudine non adæquet: multoque minus Emporetica par malleo fuit; cum ejus brevitas ſex digitos non excederet.

4 *Primatum.*] Primas Auguſtæ chartæ ademit: dedit Claudiæ a ſe cognominatæ.

5. *Ex averſis.*] Subintellige, litteris. Ita MSS. omnes, non *adverſis* Averſa littera eſt, quæ a tergo ſcripta eſt: ſic charta averſa ὀπισθόγραφος. In tranſlucida charta metus, inquit, lituræ fuit ex averſa ſcriptura. Lituram intellige, maculam quæ funditur ex atramento in chartam bibulam.

6. *Igitur.*] Igitur jam non ex tenuiſſimis primis philyris, quibus Auguſtæ tota conſtabat, ſed partim ex primis, partim ex ſecundis chartam laudatus proxime Imperator curavit confici, cui primatum arrogavit: Cum antea Auguſtæ chartæ ſtamen ſubtemenque fieret ex iiſdem, hoc eſt, primis philyris, atque adeo nimia ejus tenuitas foret: Liviæ ſtamen ſubtemenque pariter e ſecundis: Claudius medium ex utraque genus excogitavit, quod calamos toleraret, nec tranſmitteret litteras: ex primis philyris, (corium μεταφορικῶς vocat) chartæ ſui nominis fieri ſtamen, ſeu ſtatumen, præcepit: ex ſecundis, ſubtemen. Locum hunc una MSS. codicum ope ſanavimus: quibus Scaligeri, Guillandini, aliorumque conjecturæ peſſum eunt.

7. *Macrocollis.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. non *macrocolis*: hoc eſt, μακροκόλλοις, non μακροκώλοις. Chartæ olim inter ſe jungebantur, & glutino compingebantur. Majore modulo compaginatam chartam μακρόκολλον vocabant. Hæ *chartæ majores* apud Suetonium, in Auguſto. Et apud Martialem, libro primo Epigramm. XLV. *major charta, minorque*: quod fugit omnes adhuc interpretes.

8. *Unius ſchedæ.*] Cum plagula una longior eximebatur a prælo, ut ſiccaretur Sole, abſtrahi in totum ea vix poterat, quin ſcheda aliqua tranſverſa ſeu philyra a ſua pagina divelleretur, ſubjectaſque paginas (nos folia dicimus) iis adhæreſcens, læderet, infeſtaret, corrumperet.

9. *Cui nihil.*] Quæ nullas primæ, hoc eſt, Claudiæ dotes haberet: haberet autem omnes ſecundæ, hoc eſt, Auguſtæ.

Sect. XXV. 1. *Lævigatur.*] Complanatur, erugatur, politur. Chartarum nunc vitia expedit.

2. *Caducæ.*] Fugax eſt, inſtabiliſque ſcriptura: Moderato

bet politurâ charta, magis ſplendet. [3] Rebellat ſæpe humor incurioſe datus primo; [4] malleoque deprehenditur, aut etiam [5] odore, cum fuerit [6] indiligentior. Deprehenditur & [7] lentigo oculis: ſed inſerta mediis glutinamentis [8] tænia, fungo papyri bibula, vix niſi littera fundente ſe: tantum ineſt fraudis. Alius igitur iterum texendis làbor.

XXVI. Glutinum vulgare e pollinis flore temperatur fervente aqua, minimo aceti aſperſu: nam fabrile, gummiſque, fragilia ſunt. Diligentior cura: mollia panis fermentati colata aqua fervente: minimum hoc modo [1] intergerii: atque etiam [2] lini lenitas ſuperatur. Omne autem glutinum, nec vetuſtius eſſe debet uno die, nec recentius. Poſtea malleo tenuatur, & iterum glutino percurritur, iterumque conſtricta erugatur, atque extenditur malleo. Ita ſunt longinqua monumenta Tiberii Caiique Gracchorum manus, quæ apud [3] Pomponium Secundum vatem civemque clariſſimum vidi annos fere poſt CC. Jam vero Ciceronis, ac Divi Auguſti, Virgiliique ſæpenumero videmus.

Cap. XIII. XXVII. Ingentia exempla [1] contra Varronis ſententiam de chartis reperiuntur. Namque Caſſius Hemina, [2] vetuſtiſſimus auctor Annalium, quarto eorum libro prodidit, [3] Cn. Terentium ſcribam agrum ſuum in Janiculo repaſtinantem, offendiſſe arcam, in qua Numa, qui Romæ regnavit, ſitus fuiſſet. In eadem libros ejus repertos. P. Cornelio. L. F. [4] Cethego, M. Bæbio Q. F. [5] Pamphilo Coſſ. ad quos [6] a regno Numæ colliguntur anni [7] DXXXV. & hos fuiſſe [8] e charta: majore etiamnum miraculo, quod tot infoſſi duraverunt annis: quapropter in re tanta ipſius Heminæ verba ponam. Mirabantur alii, quomodo illi libri durare potuiſſent: ille ita rationem reddebat: Lapidem fuiſſe quadratum circiter in media arca vinctum [9] candelis quoquoverſus. In eo lapide inſuper libros impoſitos fuiſſe: propterea arbitrari eos non computruiſſe. Et [10] libros citratos fuiſſe: propterea arbitrarier tineas non tetigiſſe. In his libris ſcripta erant philoſophiæ [11] Pythagoricæ. Eoſque combuſtos [12] a Q. Petilio Prætore, quia philoſophiæ ſcripta eſſent. Hoc idem tradit [13] L. Piſo Cenſorius primo commentariorum: ſed [14] libros ſeptem ju-

Notæ.

tamen polita attritu non ſorbet atramentum papyrus, ſed retinet: & nitore tum magis oculis placet.

3. *Rebellat.*] Humorem vocat liquorem Nili turbidum, qui glutini, ut diximus, vicem præbebat in texendis chartis: hic ſi primo incurioſe & minus temperate datus fuerat, rebellabat interdum, & quod eſſet humore paſſim nimio madida, ſcribenti veluti reſiſtebat, ac reluctabatur.

4. *Malleoque.*] Quia exprimitur malleo humor, exſudatque ſub ictibus, qui minus probe fuit prelo exſuctus.

5. *Odore.*] Prodit etiam labem odor, chartâ preſertim negligentius prælo compreſſa, ſiccataque, fœtidus ac ſitum olens: qui nec prælo eliſus eſt, nec inſolatu diſſipatus.

6. *Indiligentior.*] Ita libri omnes. Forte rectius, *indulgentior*, hoc eſt, largior, abundantior, humor ſcilicet.

7. *Lentigo.*] Macula lentiginoſa, chartarum plagulis aſperſa, colore ſubrufa, qualis in hominum ore conſpicitur. Hæ ſordes, hi nævi deprehenduntur oculis, obverſa ad Solis lumen charta.

8. *Tænia.*] Tænia, inquit, hoc eſt, inanis quidam in plagulis ductus, cui vel gluten non adhæſit, vel illitum evanuit, aut corruptum eſt, jam neque malleo, neque oculis, ſed vix aliter quam ſcriptura ipſa deprehenditur: nam dum ſola papyri fungoſa, bibulaque raritas, abſque tectorio ullo, calamis ſcribentium occurrit, litteram ſive atramenti ſcripturam, dum haurit, diffundit: itaque ea combibitur, & utramque chartæ faciem, tam averſam, quam adverſam, inquinat.

Sect. XXVI. 1 *Intergerii.*] Cum eſſet gluten illud tenuiſſimum, leviſſimumque, minimum inter ſingulas ſchedas ſpatium occupabat. Intergerium vocat medium glutinamentum, quod inter duas ſchedas interjectum erat. Ab intergerivo pariete ducta metaphora. Vide Voſſ. in Etymolog.

2. *Lini lenitas.*] Ita MSS. omnes, non *Nili*, ut editi, quod eſt ineptum. Hoc inquit, glutine lævior fit charta, ita ut ne lino quidem chartæ lævitas cedat.

3. *Pomponium.*] Diximus de eo lib. 7. ſect. 18.

Sect. XXVII. 1. *Contra Varronis.*] Qui ante Alexandriam conditam uſum chartæ ex papyro Ægyptia confectæ, fuiſſe negabat; ut dictum eſt ſect. 21.

2. *Vetuſtiſſimus.*] Vide Notas & Emendationes, num. XVI.

3. *Cn. Terentium.*] Vide Notas & Emendationes, num. XVII.

4. *Cethego.*] Cave Cethego huic adſcribas, aut ei quem Catoni comparat Horatius, libro 2. epiſt. 2. verſu 117. nummum argenteum, qui eſt in Theſauro Regio, cum Cethegi, ut creditur, nomine. Caput Romæ galeatum exhibet, galea deſinente in formam pilei, quem gerunt equites noſtri, Dracones appellati: ut & Germanici. Retro, EX SC. *Ex Senatuſconſulto.* .)(. Vir capræ inequitans, palmam humero gerit: infra capram, CET-EGUS: litteris tribus inter ſe nexis, TH & E. Inferius, ROMA: intra coronam lauream, victoriæ ſymbolum alterum. Si *Cethegus* hic intelligendus eſſet, non ſine gentis ſuæ, ſcilicet non ſine Cornelii nomine ſcriberetur; nec tali ſitu. Sententia eſt: *Cohors Equeſtris Trajani*, *Hoſtilem Equitatum Germanorum Vicit Sexies.* Capra ſymbolum illius cohortis Equeſtris fuit, quia Jovi ſacra: unde & Jovem fabulæ ferunt caprino lacte nutritum. Cohortem fuiſſe victricem & palmæ ramus, & laurea corona ſignificat: de Germanis autem equitibus, forma galeæ, qua Roma tegitur. Inde haud dubie Trajanus *Germanicus* eſt cognominatus. Nummi alii quinque, quos ex Goltzio profert D. Vaillant, inſcriptos CETHEGUS, ficti illi in otio ſunt.

5. *Pamphilo.*] Ita libri omnes, etiam MSS. Geſſere hi Conſulatum anno Urbis DLXXIII. Livio quidem teſte, lib. 40. pag. 510. ubi Corn. Lentulus, & Bæbius Pamphilus appellantur. Eſt quidem in nummis e Theſauro Regio, & apud Patinum, in Familiis, pag. 45. TAMPIL. Sed habent eæ litteræ hanc ſententiam; *Titus Antoninus Marathi* (in Phœnicia) *Præſidiariam Impoſuit Legionem.* Cave enim credas Faſtis aſſerentibus *Tampilum* cognomen Bæbiæ gentis eſſe. Caput Romæ victricis galeatum & alatum nummus exhibet ea parte: altera, quadrigas currentes: infra, M. BAEBI. C. F. *Marcus Bæbius* Triumvir Monetalis *Caii* pariter Triumviri *Filius.*

6. *A regno Numæ.*] Ab initio regni: quod ille capeſſivit anno V. C. XXXVII.

7. *Anni DXXXV.*] Plutarchus in Numa, pag. 74. annos numerat fere quadringentos: ſed magno errore.

8. *E charta*] Quæ ex papyro Ægyptia eſſet conflata.

9. *Candelis.*] E ſcirpis, vel ex corylo, ut ipſe monet, libro XVI. ſect. LXX.

10. *Libros citratos.*] Quibus videlicet interjecta citri folia, quorum hæc propria dos, ut arceant animalium noxia, hoc eſt, tineas, quemadmodum dictum eſt libro ſup. ſect. 7. ubi vide quæ in Notis adjicimus, de citroſa veſte. In libris hactenus editis, *cedratos* legitur. At MSS. Reg. Pariſ. Tolet. *citratos.*

11. *Pythagoricæ.*] Livius, lib. 40. pag. 513. hoc ipſum referens, *Adjicit Valerius Antias*, inquit, *libros Pythagoricos fuiſſe: vulgatæ opinioni, qua creditur Pythagoræ auditorem fuiſſe Numam, mendacio probabili accommodata fide.*

12. *A Q. Petilio.*] Livius loc. cit. Lactantius, lib. 1. cap. 22. Plutarch. in Numa, pag. 74. ex Piſone, ὡς ἱστόρησε Πείσων.

13. *L. Piſo.*] Vide Auctorum Indicem. In libris vulgatis perperam *C. Piſo.*

14. *Libros ſeptem.*] Latinos nempe de jure Pontificum, totidemque Græcos de diſciplina ſapientiæ, ut ait Valer. Max. loc. cit.

ris Pontificii, totidemque Pythagoricos fuiſſe: Tuditanus decimo tertio, Numæ decretorum fuiſſe: ipſe Varro Humanarum antiquitatum ſexto, Antias ſecundo, duos Pontificales Latinos, totidem Græcos præcepta Philoſophiæ continentes. [15] Idem tertio ponit, quo comburi eos placuerit. Inter omnes vero convenit [16] Sibyllam ad Tarquinium [17] Superbum [18] tres libros attuliſſe: ex quibus igni duo cremati ab ipſa tertius, cum Capitolio [19] Syllanis temporibus. Præterea Mucianus ter Conſul prodidit nuper ſe legiſſe, cum præſideret Lyciæ, Sarpedonis a Troja ſcriptam in quodam templo epiſtolæ chartam. Quod eo magis miror, ſi etiamnum Homero condente [20] Ægyptus non erat: aut cur, ſi jam hic erat uſus, [21] in ipſa illa Lycia Bellerophonti codicillos datos, non epiſtolas, prodidit. [22] Sterilitatem ſentit hoc quoque: factumque jam Tiberio Principe inopia chartæ, ut e Senatu darentur arbitri diſpenſandæ: alias in tumultu vita erat.

XXVIII. Æthiopia, Ægypto contermina, inſignes arbores non fere habet, præter laniferas, quarum natura in deſcriptione Indorum atque Arabiæ [1] dicta eſt. [2] Propior tamen huic natura lanæ, [3] majorque folliculus granati modo mali: ſimileſque & inter ſe arbores ipſæ. Præter hanc palmæ, quales [4] retulimus. Inſularum arbores ambitu Æthiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum [5] dicta ſunt. CAP. XIV.

XXIX. Atlas mons peculiari proditur ſilva, [1] de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima [2] arbor citri, & menſarum inſania, [3] quas feminæ viris contra margaritas regerunt. Exſtat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum eſt, illo ævo empta [4] HS. x. Memoratur & Galli Aſinii, [5] HS. $\overline{\text{XI}}$. Venumdatæ ſunt & duæ [6] a Juba rege pendentes: quarum alteri pretium fuit [7] HS. $\overline{\text{XII}}$. alteri paulo minus. Interiit nuper incendio [8] a Cethegis deſcendens, [9] HS. $\overline{\text{XIV}}$. permutata, latifundii taxatione, ſi quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo ampliſſima adhuc fuit, unius commiſſæ [10] ex orbibus dimidiatis duobus, a rege Mauretaniæ [11] Ptolemæo, quatuor pedum & ſemipedis [12] per medium ambitum, craſſitudine [a] quadrantali. Majuſque miraculum in ea eſt artis, latente junctura, quam potuiſſet eſſe naturæ. Solidæ autem a Nomio Cæſaris liberto [13] cognomen trahentis, [14] tribus ſicilicis infra quatuor pedes, totidemque CAP. XV.

INTERPRETATIO.

a *Quadrantali.*] Quadrantem *pedis unius, hoc eſt, pollices tres,* craſſitudine *obtinuit.*

NOTÆ.

15. *Idem.*] Nempe Valerius Antias. De his ſcriptoribus diximus in Auctorum Indice. *Quo comburi*, hoc eſt, qua cauſa.

16. *Sibyllam.*] Cumanam vocat Solinus, cap. 2. pag. 14. Varro apud Servium, Erythræam. Et Cumis Erythræam vaticinia edidiſſe auctor eſt Ariſtoteles. Vide Notas & Emendationes, num. XVII.

17. *Superbum.*] Ita Dionyſ. Halic. lib. 4. Antiq. Rom. pag. 259. & Gellius lib. 1. cap. 19. pag. 83. At Varro apud Lactant. lib. 1. cap. 6. Suidas, aliique, id Tarquinio Priſco factum adjudicant. Quin Solinus ipſe quoque, loc. cit. quamvis ex Plinio Superbum vocet, cum tamen rem geſtam eſſe narret Olymp. L. Priſcum omnino videtur intelligere. Verum a Plinio tempora accuratiſſime deſignari, plurima nobis argumenta ſuadent. Neque eorum conjecturæ ſubſcribimus, qui ut pugnantes inter ſe ſcriptores concilient, inditum fuiſſe utrique Tarquinio Superbi cognomen abſque ullo auctore aut teſte antiquo fingunt. Potuit Sibylla Tarquinium utrumque vidiſſe, & Priſcum, & Superbum. Vide Plinium, libro XXXIV. ſect. XI.

18. *Tres libros.*] Hæc paulo aliter Gellius, & Dionyſ. Halic. locis citatis, quos tu conſule.

19. *Syllanis.*] Vide lib. 33. ſect. 5.

20. *Ægyptus.*] Delta Ægyptiacum, ut dictum eſt, ſect. 21.

21. *In ipſa illa Lycia.*] Bellerophonti in Lycia exſiſtenti. Homericos verſus recitavimus, ſect. 21.

22. *Sterilitatem.*] Eſt quandoque, inquit, etiam hujuſce rei, hoc eſt, papyri annua ſterilitas, penuria, annonaque carior. Erat adhuc Caſſiodori ævo mos ille ſcribendi in papyro Ægyptia: Euſtathii temporibus plane obſoleverat, hoc eſt, ſæculo duodecimo, ut obſervat Allatius, in Animadv. ad Antiq. Etruſ. num. 55. pag. 97.

Sect. XXVIII. 1. *Dicta eſt.*] Libro 12. ſect. 21. & 22.

2. *Propior tamen huic.*] Peculiari Æthiopiæ arbori, quæ lanifera fuit.

3. *Majorque.*] Quam goſſympinis arboribus, quarum folliculos cucurbitas appellavit, cotonei mali amplitudine, libro ſup. ſect. 21.

4. *Retulimus.*] Sect. 9.

5. *Dicta ſunt.*] Libro 6. ſect. 36. & 37.

Sect. XXIX. 1. *De qua diximus.*] Libro 5. ſect. 1.

2. *Arbor citri.*] Gemina fuit arbos citri veteribus cognita: & malus nempe Aſſyria, de qua ſup. libro: & hæc citrus Atlantica quam Græci θύον vocabant. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

3. *Quas feminæ.*] Hanc citrearum menſarum inſaniam feminæ viris objiciunt, ut margaritarum luxum viri feminis viciſſim exprobrant.

4. *HS X.*] Hoc eſt, ſeſtertiûm decies centena millia Gallicæ monetæ, ut nunc ſunt pretia metallorum, libræ ſunt Turonicæ ut vocant, 100000. Vide Notas & Emendationes, num XIX.

5. *HS.* $\overline{\textit{XI}}$.] Hoc eſt, ſeſtertiûm undecies centena millia: Turonicæ libræ, 110000.

6. *A Juba rege pendentes.*] Quia Jubæ demortui cum reliquis bonis menſæ illæ duæ ſub titulo pependerunt, cum ſub haſta venirent: is enim in auctionibus mos fuit. Vide Notas & Emend. num. XX.

7. *HS.* $\overline{\textit{XII}}$.] Ita MSS. omnes, non XV. ut editi: creſcente nimirum gradatim menſarum pretio. Seſtertiûm duodecies centena millia, libræ ſunt Turonicæ 120000.

8 *A Cethegis.*] Quæ Cethegorum familiæ fuerat: ex qua Conſul Corn. Lentulus Cethegus, de quo ſect. 27. Vide Notas & Emend. num. XXI.

9. *HS.* $\overline{\textit{XIV}}$.] Seſtertiûm quatuordecies centena millia: Turonicæ libræ, 140000.

10. *Ex orbibus.*] Erant enim eæ menſæ orbiculatæ: quare Mauros orbes appellat Martialis, lib. 9. Epigr. 23. elephantinis dentibus, hoc eſt, pedibus eboreis ſuffultos:

Ut Mauri Libycis centum ſtent dentibus orbes.

11. *Ptolemæo.*] Jubæ filio, de quo in Auctorum Indice, verbo *Juba.*

12. *Per medium.*] Itaque totus menſæ ambitus pedum novenûm fuit.

13. *Cognomen trahentis.*] Nomianæ cognominatæ: & ſolida illa quidem fuit, uniuſque trunci, non ex dimidiatis duobus, ut ſuperior.

14. *Tribus ſicilicis.*] Sicilicus quarta pars pollicis eſt, ſive unciæ. Voluſius: *Dividitur uncia in quatuor ſicilicos, id eſt, in quatuor quartas.* Feſtus: *Sicilicum dictum, quod ſemunciam ſecet.* Pollices duodeni pedem conſtituunt. Fuit igitur huic menſæ amplitudo pedum non omnino quaternûm. Deerant ſolum tres ſicilici, hoc eſt, pollicis unius dodrans, ſeu partes tres. Sic craſſitudo ſemipedem non æquabat: tantumdem ſemipedi deerat, ne ſolidus ſemipes foret, nempe dodrans pollicis unius.

infra ſemipedem craſſitudinis. Qua in re non omittendum videtur, Tiberio Principi menſam quatuor pedes [15] ſextante ſicilico excedentem, tota vero craſſitudine ſeſcunciali, operimento laminæ veſtitam fuiſſe, cum [16] tam opima Nomio liberto ejus eſſet. [17] Tuber hoc eſt radicis, maximeque laudatum, quod ſub terra totum fuerit: & rarius quam quæ ſuperne, quæque gignuntur etiam in ramis: proprieque quod tanti emitur, arborum vitium eſt, quarum amplitudo ac radices æſtimari poſſunt [18] ex orbibus. Sunt autem cupreſſo feminæ etiamnum ſilveſtri ſimiles folio, odore, caudice. Ancorarius mons vocatur citerioris Mauretaniæ, qui laudatiſſimam dedit citrum, jam exhauſtus.

XXX. Menſis præcipua dos in venam criſpis, [1] vel in vortices parvos. Illud oblongo evenit diſcurſu, ideoque tigrinum appellatur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocantur. Sunt & undatim criſpæ, majore gratia, [2] ſi pavonum caudæ oculos imitentur. Magna vero [3] poſt has gratia, extra prædictas, criſpis denſa veluti grani congerie, quas ob id a ſimilitudine [4] apiatas vocant. Summa vero omnium in colore. Hic maxime mulſi placet, ſuis refulgens venis. [5] Poſt hæc amplitudo eſt: [6] jam toti caudices juvant: [7] pluresque in una.

Menſæ vitia: lignum, ita vocatur materia [8] ſurda, & indigeſta ſimplicitas, aut platani foliorum modo digeſta: item ilignæ venæ ſimilitudo, vel coloris: & quibus maxime obnoxias fecere æſtus ventique, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Poſtea [9] muræna nigro tranſcurrens limite: variiſque [10] cornicum punctis apprehenſus, papaverum nodo, & in totum atro propior colos, maculæve diſcolores. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Artifices vero frumenti acervis imponunt ſeptenis diebus, totidem intermiſſis: mirumque ponderi quantum ita detrahatur. Naufragia docuere nuper, hanc quoque materiam ſiccatam mari, duritie incorrupta ſpiſſari, non ullo modo vehementius. Nutriuntur optime, ſplendeſcuntque, manu ſicca fricatæ a balineis maxime: nec a vinis læduntur, [11] ut his genitæ.

Inter pauca nitidioris vitæ inſtrumenta hæc arbor eſt: quapropter inſiſtendum ei quoque paulum videtur. * Nota etiam Homero fuit: [12] thyon Græce vocatur, ab aliis thya. Hanc itaque inter odores uri tradit in deliciis [13] Circes, quam Deam volebat intelligi: magno errore eorum, qui odoramenta in eo vocabulo accipiunt, cum præſertim [14] eodem

* Cap. XVI.

Notæ.

15. *Sextante.*] Sextans pars eſt aſſis ſexta, ſive unciæ duæ. Aſſem appello rem integram quamcumque, ſeu ponderis, ſeu menſuræ, cujus pars duodecima uncia appellatur. Hanc igitur menſam Plinius ait longitudinis habuiſſe pedes quaternos, & binos præterea polices & pollicis quadrantem, ſive ſicilicum: craſſitudine vero ſeſquipollicem æquaviſſe.

16. *Tam opima.*] Tot partibus amplior: cum nempe novenos pedes circuitu liberti menſa contineret: Principis, tantum quaternos.

17. *Tuber hoc.*] Id laminæ operimentum e radicis tubere eſt, ſive nodo: cujus laus præcipua eſt, quod ſub terra conditum totum fuit, ubi rarius tuber gignitur, quam ſuperne: nam & in ramis tubera oriuntur. De his arborum nodis Seneca, lib. 7. de benef. cap. 10. *Video iſtic menſas, & æſtimatum lignum Senatoris cenſu, eo pretioſius, quo illud in plures nodos arboris infelicitas torſit.* Vide Notas & Emendationes, num. XXII.

18. *Ex orbibus.*] Ex integris menſis, quæ ex tubere uno fiebant. Has menſas, ut diximus, orbes Martialis vocat.

Sect. XXX. 1. *Vel in vortices parvos.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *vel in vertice variis*, nullo plane ſenſu. Criſpam in vortices parvos menſam vocat, quæ ad inſtar vorticum intorte criſpatur: in venam, quæ venatim.

2. *Si pavonum caudæ.*] Nec in menſis modo, ſed & in ſpondis cubilium lautioribus hæ pavonum caudæ expetitæ. Martialis, lib. 14. Epigr. 85. cui lemma: *Lectus pavoninus.*

Nomina dat ſpondæ pictis pulcherrima pennis
Nunc Junonis avis, ſed prius Argus erat.

Hinc & pavonatilis pannus nomen accepit, de quo Du-Cangius in Gloſſario conſulendus.

3. *Poſt has.*] Poſt undatim criſpas, præter venatim, vorticatimque criſpas, quæ ſemper principatum obtinuere. Ad hujus ligni naturam, venerem, criſpatumque, proxime accedit id lignum, quod majorum memoria eximio fuit in honore: *Madrum* vulgus nominat, non illepido nitore placens, ambitioſo venarum diſcurſu, ſeſe undulatim criſpante, interveniis multiplici formarum decore ſplendentibus, punctorumque acervo exhilaratis. Id potoriis vaſis & lancibus dicavit avita munditiès. Materiæ declarat æternitatem duratio, quando CC. annorum fere vaſa in ædibus ſacris inveniuntur, nullam adhuc cariem ſentientia. Abiitque mos in vulgus vocandi ligna, quæ lepide undulato criſpatu fluctuarent, Madrata, *Madré.* Ruellius, lib. 1. de Nat. ſtirp. pag. 143. artifices fabros a ſe conſultos ait, quodnam eſſet genus hoc ligni: reſponſumque, eſſe ſilveſtris cupreſſi vel cedri genus: deferri ex India Syriaque: ſed nunc exoleviſſe.

4. *Apiatas.*] Ab apio: quoniam menſæ denſa veluti grani congerie criſpæ, apii ſemen & grana denſe congeſta referebant: quo ſenſu guttatas aves dixit Fridericus II. Imper. lib. 2. de Venat. cap. 20. hoc eſt, guttis diverſi coloris inſperſas.

5. *Poſt hæc.*] Poſt colorem ac formam, proxime amplitudo laudatur.

6. *Jam toti.*] Ut ex uno caudice ſolida menſa conſtet. Vide Notas & Emend. num. XXII.

7. *Pluresque.*] Ut dimidiatis orbibus orbis integer menſæ compingatur, qualis Ptolemæi fuit, ſuperius laudata.

8. *Surda.*] Nec criſpa, nec virgata, ſed ſimplex. Res ſurdas, herbas ſurdas, ſurdum colorem, aliaque ſimilia, pro obſcuris ſcilicet & ignobilibus in indice Pliniano vide.

9. *Muræna.*] Ductus in longum limes trameſve niger, murænæ ſimilitudine.

10. *Cornicum.*] Nec placet, inquit, menſa variis interſtincta punctis, eo colore quem in cornicum plumis deprehendimus: nec colos ille cinereus, qui papaverum nodum refert, atque adeo fere atrum omnino colorem. Vide Notas & Emend. num. XXIII.

11. *Ut his genitæ.*] Quod in menſis, quarum gratia maxima eſt, ſi e citri arbore fiant, vina potantur.

12. *Thyon Græce.*] Heſychius: Θύον, ὄνομα δένδρου. Euſtathius in Odyſſ. ε vers. 1523. Θύον δένδρον. Apud Athen. lib. 5. pag. 207. θυία: Apud Theophr. lib. 5. hiſt. cap. 5. Τὸ δὲ θύον, οἱ δὲ θύαν καλοῦσιν, &c. Didymus in eum Homeri locum, Θύου· εἶδος δένδρου, ἢ φυτοῦ.

13. *Circes.*] Tribuit Circæ Plinius, quod Calypſo Homerus, Odyſſ. ε. verſ. 60. Similis cedri uſus deliciis Circes attribuitur, lib. 7. Æneid. verſ. 10.

Proxima Circææ raduntur litora terræ:
Dives inacceſſos ubi Solis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu: tectiſque ſuperbis
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

14. *Eodem verſu.*] Odyſſeæ, ut dictum eſt, lib. 5. verſ. 60.

Κέδρου τ' εὐκεάτοιο θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει
Δαιομένων.

Ita omnino Didymus Homeri ſcholiaſtes, ita & Euſtathius legit. At Plinium vidiſſe in ſuis exemplaribus neceſſe eſt,

Κέδρου τε, πεύκης τε, θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει.

Nam vocem πεύκην pinum interdum, quandoque etiam la-

verſu cedrum laricemque una tradat : in quo manifeſtum eſt de arboribus tantum locutum. [15] Theophraſtus, (qui primus a Magni Alexandri ætate ſcribit, quæ [16] circa urbis Romæ quadringenteſimum quadrageſimum geſta ſunt annum,) magnum jam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum [17] contignationes, quamdamque immortalitatem materiæ in tectis contra vitia omnia incorruptæ. Radice [18] nihil criſpius, nec aliunde pretioſiora opera. Præcipuam autem eſſe eam arborem [19] circa Hammonis delubrum : naſci & in inferiore Cyrenaïcæ parte. De menſis tamen tacuit : & alias nullius ante Ciceronianam vetuſtior memoria eſt, quæ novitia apparet.

XXXI. [1] Alia eſt arbor eodem nomine, [2] malum ferens exſecratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda verboſius.

XXXII. Eadem Africa, qua vergit ad nos, inſignem [1] arborem loton gignit, quam CAP. XVII.
vocant celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed [2] terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes atque Naſamonas. [3] Magnitudo, quæ piro : quanquam Nepos Cornelius brevem tradit. Inciſuræ folio crebriores, [4] quæ ilicis videntur. Differentiæ plures, eæque maxime fructibus fiunt. [5] Magnitudo huic fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius atque alius, ſicut in uvis. Naſcitur denſus in ramis [6] myrti modo, non ut in Italia, ceraſi : tam dulci ibi cibo, ut [7] nomen etiam genti terræque dederit, nimis hoſpitali advenarum [8] oblivione patriæ. [9] Ferunt ventris non ſentire morbum, qui eum mandant. [10] Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. [11] Vinum quoque exprimitur illi, ſimile mulſo, quod ultra [12] denos dies negat durare idem Nepos : baccaſque [13] conciſas cum alica ad cibos doliis condi. Quin [14] & exercitus paſtos eo accepimus, ultro citroque commeantes per Africam. [15] Ligno colos niger. [16] Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breveſque alios uſus excogitant. Hæc ibi natura arboris.

NOTÆ.

ricem vertit, ut ſuis locis dicemus. Apud Homerum, Circe, ipſa Rerum Natura in Tellure eſt, quæ cibos alendis uſque ad delicias hominibus ſubminiſtrat. His qui intemperantius abutuntur, porcis ſimiles fiunt. Circes palatium, Orbis eſt univerſus, hoc eſt, iſtud quod a nobis incolitur hemiſphærium, & ubi quidquid eſt edule gignitur. Neque enim illis temporibus hemiſphærii alterius ſuſpicio vel tenuis fuit. Circe δολόεσσα appellatur, Odyſſeæ η'. verſu 33. quoniam ſenſim per ſua ipſa munera, ceu quaſdam eſcas, ad utendum illis immoderatius homines illicit. Ancillas habere quatuor dicitur, quæ menſam apparant, Odyſſ. κ'. verſ. 348. Quatuor illæ ſunt anni tempeſtates. Fercula eæ afferunt, panem, carnes, vinum, Odyſſ. μ'. verſ. 19. & 30. Ab omni intemperantia cavit Ulyſſes. Tum ventum ei ſecundum Circe miſit ad profectionem : hoc eſt, non ante deſiit opipare uti menſa, quamvis intra modum, quam daret operam navigationi ventus ſecundus. Cetera de Circe, in explanatione argumenti Odyſſeæ expoſuimus.

15. *Theophraſtus.*] Vide lib. 5. hiſtor. plant. cap. 5. Primus ab Alexandri Magni ætate, hoc eſt, ex quo regnare cœpit Alexander ; primus, inquam, exterorum de Romanis ſcripſit Theophraſtus, in primis ea quæ geſta ſunt circa annum Urbis Romæ CCCCXL. qui pæne tertius ante obitum Alexandri. An ſint hæc ἱστορικὰ ὑπομνήματα, *Commentarii hiſtorici*, quorum meminit Scholiaſtes Apollonii, an opus aliud quod interierit, conſiderandum.

16. *Circa urbis Romæ.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad lib. tertium, num. XL.

17. *Contignationes.*] Theophr. ὀροφάς. Etiam & januas ex eadem arbore θύα fieri auctor eſt Athen. lib. 5. pag. 207.

18. *Nihil criſpius.*] Sic Theophr. loc. cit. Quare fallitur Anguillara lib. de ſimp. parte 2. pag. 47. eumque ſecutus Salmaſius in Solin. pag. 953. & 954. qui Homeri Theophraſtique θύον ſabinam eſſe herbam putant, quæ hac dote caret : nec tantæ craſſitudinis aut radicem aut caulem habet, ut ex ea vel menſarum orbes pedum novenûm, immo ne binûm quidem, vel contignationes domorum, aut januarum poſtes fieri potuerint.

19. *Circa Hammonis.*] Theophraſt. loco citato.

Sect. XXXI. *Alia eſt arbor.*] Citrum aureolam intelligit, quam nos Aurantiam vocamus, *l'Oranger*, hortis hodieque & ædibus decorandis, ramorum petulantia, & fructuum jucunditate expetitam.

2. *Malum.*] Aurantium noſtrum eſt, *l'Orange* : veterum, ut quidem reor, ἑσπερικὸν μῆλον.

Sect. XXXII. 1. *Arborem loton.*] Theophraſt. lib. 4. hiſtor. cap. 3. Ἐν Λιβύῃ δὲ ὁ λωτὸς πλεῖστος καὶ κάλλιστος. Lotus Africana ſeu Lothophagica, a Matthiolo recte pingitur, in lib. 1. Dioſc. pag. 257. Florentiæ *Uva d'India* dicitur : Venetiis pro ligno ſancto, ſive Guaiaco, divenditur. In Italia nunc frequens : nec tamen ea eſt lotos Italica Plinii, cum hujus baccæ ceraſorum inſtar pendeant e ramis, nec ſint, ut myrta παράλληλα.

2. *Terra mutatam.*] Soli natura, cælique. Hanc fabam Græcam vocat, lib. 16. ſect. 53. & lib. 24. ſect. 2. Non eſt Gallorum *Micocoulier*, ut Dalecampius putavit, lib. 3. hiſt. cap. 21. cum hujus arboris fructus fœtidus ſit, & ingrati ſaporis : Lotos Italica a ſuavitate fructus, qualis in Africanæ loti fructu notabatur, nomen acceperit. Ea eſſe potius nobis videtur, quam *Aliſier* vocant, uti dicemus lib. 16. ſect. 53.

3. *Magnitudo.*] Hæc deinceps ferme ad verbum Theophr. lib. 4. hiſtor. cap. 4.

4. *Magnitudo huic.*] Fructui Africanæ loti. Theophr.

5. *Quæ ilicis.*] Sic MSS. Reg. &c. Theophr. φύλλον δὲ ἐντομὰς ἔχον, καὶ πρινῶδες. Ilicem intellige, *quæ ſpinas non habet*, ut ait Columella lib. 6. cap. 3. Vide Matthiol. in lib. 1. Dioſc. pag. 206. & 207.

6. *Myrti modo.*] Theophr. de fructu loti Africanæ : Naſcitur, inquit, myrtorum modo, denſus in ramis, alterna ſerie poſitus, ut alter alteri adverſus reſpondeat : φύεται δὲ καθάπερ τὰ μύρτα παράλληλα.

7. *Nomen etiam genti.*] Lotophagorum, a quibus & inſula Lotophagitis. De his egimus in Geographicis, lib. 5. ſect. 7.

8. *Oblivione patriæ.*] Nam qui cibum illum guſtaſſent, ibi ſedes ponere, ſecuri patriæ ac parentum, volebant. Accepta hæc ab Homero, Odyſſeæ libro 9. verſ. 94.

Τῶν δ' ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπὸν, &c.

9. *Ferunt ventris.*] Stomachine, an alvi ? Theophr. καὶ ἔτι πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθόν. Venter apud Plinium paſſim pro ventriculo, ut κοιλία apud Græcos ἀντὶ τοῦ στομάχου ſumitur. Alias εὐστόμαχα, quæ ſtomacho utilia : εὐκοίλια Medici vocant, quæ ut Cato & Celſus aïunt, bonam alvum faciunt, ſeu leniter ducunt alvum. Sic Dioſcorides accepit, lib. 1. cap. 157. de ceraſis.

10. *Melior.*] Suavior, ἡδίων δὲ ἀπύρηνος. En quod paulo ante monuit, loti differentias plures fieri diverſitate fructuum.

11. *Vinum.*] Herod. lib. 4. Melpom. pag. 281. num. 187.

12. *Denos dies.*] Polybius in fragmentis libri 12. pag. 1489. οὐ δύναται δὲ πλέον δέκα μένειν ἡμερῶν, de Africana loto agens. Recitat hæc Athenæus, lib. 14. pag. 651. ex Polybio.

13. *Conciſas.*] Ita MSS. Alii *contuſas* malunt. Polyb. loc. cit. μετὰ χόνδρου κόψαντες, *cum alica tundentes*. De alica dicemus, lib. 22. ſect. 61.

14. *Et exercitus.*] Ophello duce, cum expeditionem ſuſciperet adverſus Carthaginienſes. Theophr. loc. cit. de loto Africana.

15. *Ligno.*] Et hanc in Africana loto Theophraſtus dotem agnoſcit, τὸ δὲ ξύλον, μέλαν.

16. *Ad tibiarum.*] Hoc ipſum de eadem loto Theophraſt. Ξύλῳ δὲ εἴς τε τοὺς αὐλοὺς χρῶνται. Tibiæ ejuſcemodi Alexandrinis φώτιγγες ſunt appellatæ, teſte Athen. lib. 4. pag. 182. & λώτινοι αὐλοί. Ovidius, lib. 4. Faſtor. verſ. 190.

Et horrendo lotos adunca ſono.

Eſt autem eodem nomine [17] & herba, & [18] in Ægypto caulis in paluſtrium genere. [19] Recedentibus enim aquis Nili riguis provenit [20] ſimilis fabæ caule, foliiſque [21] denſa congerie ſtipatis, brevioribus tantum, gracilioribuſque: cui fructus in capite papaveri ſimilis inciſuris, omnique alio modo: [22] intus grana, ceu milium. Incolæ capita in acervis putrefaciunt: mox ſeparant lavando, [23] & ſiccata tundunt, eoque pane utuntur. Mirum eſt, quod præter hæc traditur: [24] Sole occidente papavera ea comprimi, & integi foliis: ad ortum autem aperiri, donec matureſcant, floſque qui eſt candidus, decidat.

Cap. XVIII. [25] Hoc amplius in Euphrate tradunt, & caput ipſum & florem veſperâ mergi uſque in medias noctes, totumque abire in altum, ut ne demiſſa quidem manu poſſit inveniri. Verti deinde, paulatimque ſubrigi, & ad exortum Solis emergere extra aquam, ac florem patefacere, atque etiamnum inſurgere, ut plane ab aqua abſit alte. [26] Radicem lotos hæc habet mali cotonei magnitudine, opertam nigro cortice, qualis & caſtaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibis, ſed crudo gratius decoctum, ſive aqua, ſive pruna. Nec aliunde magis, quam purgamentis ejus, ſues craſſeſcunt.

Caput XIX. XXXIII. [1] Cyrenaïca regio loton ſuæ poſtponit paliuro. Fruticoſior hæc, fructuque magis rubens, cujus nucleus non ſimul mandatur, jucundus per ſe, atque ſuavior e vino, quin & vina ſucco ſuo commendans. [2] Interior Africa ad Garamantas uſque, & deſerta, palmarum magnitudine & ſuavitate conſtat, nobilibus maxime circa delubrum Hammonis.

XXXIV. Sed circa Carthaginem Punicum malum cognomine [1] ſibi vindicat: [2] aliqui granatum appellant. Diviſit & in genera: [3] apyrenum vocando, [4] cui lignoſus nucleus abeſt: ſed candidior ei natura, & blandiores ſunt acini, minuſque amaris diſtincti membranis. Alia ſtructura earum quædam, ut in favis, communis. Nucleos habentium [5] quinque ſpecies: dulcia, acria, mixta, acida, vinoſa. [6] Samia & Ægyptia diſtinguuntur [7] erythrocomis, & leucocomis. Corticis major uſus [8] ex acerbis ad perficienda coria. [9] Flos balauſtium vocatur, [10] & medicinis idoneus, & tingendis veſtibus, quarum [11] color inde nomen accepit.

Cap. XX. XXXV. In Aſia & Græcia naſcuntur frutices: [1] epipactis, quem alii elleborinen vocant, parvis foliis, quæ pota contra venena proſunt, [2] ſicut erices contra ſerpentes:

Notæ.

17. *Et herba.*] Quæ Dioſcoridi, lib. 4. c. 111. lotus ſativa & trifolium vocatur: λωτὸς ἥμερος, οἱ δὲ τρίφυλλον. Addit in hortis naſci. Trifolium odoratum vocant: equis pabulum gratiſſimum: unde & equinum dictum.

18. *In Ægypto caulis.*] Hunc iiſdem verbis deſcribunt Herod. lib. 2. Euterpe, num. 92. pag. 122. Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 10. Dioſc. lib. 4. cap. 114. Iconem illius accuratam exhibet Proſper Alpinus, oculata fide, lib. de plantis Exotic. cap. 16 pag. 213.

19. *Recedentibus.*] Ita etiam MSS. Theophr. ὅταν ἡ χώρα κατακλυσθῇ, *cum rura inundantur.* Quare forte rectius, *reſidentibus*, hoc eſt, ſtagnantibus, legeris. Callixenus apud Athen. lib. 15. pag. 677. ἐν λίμναις, in paludibus.

20. *Similis fabæ.*] Dioſc. & Theophraſt. καυλός ἐστι τῷ τοῦ κυάμου ἐμφερής. Quod de faba Ægyptia intellexiſſe Theophraſtus videtur.

21. *Denſa congerie.*] Theophr. loc. cit. caulis folia cum Ægyptiæ fabæ foliis confert: ſed minora ait eſſe & graciliora: floris vero foliola tenuitate proxima eſſe liliaceis, multa denſaque ſtipata congerie. Utramque dotem caulis unius foliis temere contuliſſe Plinius videtur.

22. *Intus grana.*] Dioſc. & Theophr. loc. cit.

23. *Et ſiccata.*] Capita nimirum, vel grana potius, quæ capitibus continentur. Theophr & Dioſc. Item Diod. Sicul. lib. 1. Bibl. pag. 30. Vide lib. 22. ſect. 28.

24. *Sole.*] Theophr. & Dioſc. locis citatis.

25. *Hoc amplius.*] Reliqua deinceps quæ hac ſectione narrantur, exſtant apud Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 10. & lib. 2. de cauſis, cap. 26. pag. 262. unde Ægyptiam loton eamdem eſſe cum Euphratica colligas.

26. *Radicem.*] Herod. Theophr. & Dioſc. loc. cit.

Sect. XXXIII. 1. *Cyrenaica.*] Et hæc totidem verbis leguntur apud Theophr. lib. 4 hiſt. cap. 4. Hujus paliuri meminit apud Athen. lib. 14. Diphilus Siphnius.

2. *Interior.*] Theophr. loc. cit.

Sect. XXXIV. 1. *Sibi vindicat.*] Africa.

2. *Aliqui granatum.*] Malum granatum Marcellus, lib. de medic. c. 27. p. 193. aliique: quod nomen hodieque ſervatur, arbori quidem, *un Grenadier*: pomo, *une Grenade*: ab interiorum granorum multitudine. A Pœnis alterum nomen deduci volunt: alii a colore puniceo, quo fructus & flos conſtant.

3. *Apyrenum.*] Ita MSS. Reg. Colb. Pariſ. Tolet. & Salmant. Græci ἀπύρηνον, ſcribunt. Πυρὴν nucleus eſt: ἀπύρηνον, quod eo caret. Latini tamen ex uſu, non apyrenon, ſed apyrinon dicunt. Martialis lib. 13. Epigr. 43.

Lecta ſuburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes: quid tibi cum Libycis?

Et Epigr. 42.

Non tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis ſed damus arboribus.

Eadem Plinius dulcia vocat, lib. 23. ſect. 57.

4. *Cui lignoſus.*] Hoc eſt, cui non eſt durus acinus, ſeu granum. Non igitur apyrina dicuntur, quæ nullum omnino nucleum habeant, ſed quæ mollem adeo, ut mandi poſſit, ac pro nihilo haberi. Seneca, ep. 85. pag. 368. *Sic ſapiens*, inquit, *imperturbatus dicitur, quo modo apyrina dicuntur: non quibus nulla ineſt duritia granorum, ſed quibus minor. Falſum eſt &c.*

5. *Quinque ſpecies.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 151. tres tantum ſpecies enumerat, γλυκεῖαν, ὀξεῖαν, οἰνώδη, dulcem, acidam, vinoſam.

6. *Samia.*] Alia, præterea, inquit, Samia Punica ſunt, alia Ægyptia: & quidem utraque bifariam dividuntur: Sunt enim Samia erythrocoma, ſunt & leucocoma. Ægyptia quoque iiſdem differentiis diſtinguuntur. Sic nucleos habentium genera ſunt omnino novem, quod verbis expreſſis ait ipſe lib. 15. ſect. XI.

7. *Erythrocomis.*] Ita MSS. omnes. Non igitur a granorum colore, ſed a fronde comaque rubra vel alba, nomen hæc habent. Malunt alii a granorum colore, τῶν κόκκων, erythrococca & leucococca dici.

8. *Ex acerbis.*] Viridibus, immaturis,

9. *Flos balauſtium.*] Scriptoribus Græcis, βαλαύστιον flos eſt punicæ ſilveſtris non domeſticæ. Officinæ tamen Plinium ſequuntur, quibus balauſtium ſilveſtris, domeſticæque florem promiſcue ſignificat. Et Marcellus Empir. cap. 17. pag. 124. balauſtium vocat *florem mali granati, quo coriarii utuntur*: quod genus acerbum quidem, non tamen ſilveſtre eſt.

10. *Et medicinis.*] Dioſcoridem vide lib. 1. cap. 154. ipſumque Plinium, lib. 23. ſect. 60.

11. *Color inde.*] Balauſtinus appellatus.

Sect. XXXV. 1. *Epipactis.*] Ἐπιπακτίς. Vide Notas & Emendationes, num. XXIV.

2. *Sicut erices.*] Subintellige folia. Nicander in Theriac. pag. 43. adverſus ſerpentium ictus ita præcipit:

Λάζεο δ' ἀνθεμόεσσαν ἄφαρ τανύφυλλον ἐρείκην,
Ἥντε μελισσαῖον περιβόσκεται ἑλαμὸς ἑρπων.
Quin & florentem prompte frondentis erices
Tolle comam: hanc paſcunt volitantque examina circum.

Ubi Scholiaſtes, pag. 28. ait ericen habere folia ederæ

* [3] & in quo naſcitur granum Gnidium, [4] quod aliqui linum vocant: fruticem vero thymelæam, alii chamelæam, alii pyros achnen, alii cneſtron, alii cneoron: eſt ſimilis oleaſtro, foliis anguſtioribus, [5] gummoſis ſi mordeantur, myrti magnitudine: ſemine, colore & [6] ſpecie farris: [7] ad medicinæ tantum uſum. * CAP. XXI.

XXXVI. [1] Tragion fruticem ſola Creta inſula gignit, terebintho ſimilem & ſemine, quod contra ſagittarum ictus efficaciſſimum tradunt. Eadem & [2] tragacanthen, ſpinæ albæ radice, multum prælata apud Medos aut in Achaïa naſcenti. Pretium ejus [3] in libras x. III.

XXXVII. [1] Tragon & Aſia fert, ſive ſcorpionem, veprem ſine foliis, racemis rubentibus, ad medicinæ uſum. [2] Myricen & Italia, quam alii tamaricen vocant: Achaïa autem [3] bryam ſilveſtrem: [4] inſigne in ea, quod ſativa tantum ferat gallæ ſimilem fructum. In Syria & in Ægypto [5] copioſa hæc eſt: [6] cujus infelicia ligna appellamus, quæ tamen [7] infeliciora ſunt Græciæ. Gignit enim arborem [8] oſtryn, quam & oſtryam vocant, [9] ſolitariam circa ſaxa aquoſa, ſimilem fraxino cortice, & ramis, folio piri, paulo tamen longioribus craſſioribuſque, ac [10] rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine hordeo ſimili & colore. Materie eſt dura atque firma: [11] qua in domum illata, difficiles partus fieri produnt, morteſque miſeras.

XXXVIII. Nec auſpicatior in Leſbo inſula arbor quæ vocatur [1] evonymos, non abſimilis Punicæ arbori, [2] inter eam & laurum folii magnitudine, figura vero & mollitie Punicæ, flore candidiore, ſtatim [3] peſtem denuncians. [4] Fert ſiliquas ſeſamæ ſimiles: intus granum quadrangula figura, ſpiſſum, [5] letale animalibus: nec non & in folio eadem vis. Succurrit aliquando præceps alvi exinanitio. CAP. XXII.

XXXIX. Alexander Cornelius arborem [1] eonem appellavit, ex qua facta eſſet Argo, ſimilem robori viſcum ferenti, quæ nec aqua nec igni poſſit corrumpi, ſicuti nec viſcum: nulli alii cognitam, quod equidem ſciam.

XL. [1] Adrachnen omnes fere Græci portulacæ nomine interpretantur, [2] cum illa ſit herba, & andrachne vocetur, unius litteræ diverſitate. Ceterum [3] adrachne eſt ſilveſtris

NOTÆ.

affinia, longiora tamen & aſperiora: ἐρείκη δὲ, εἶδος βοτάνης, ἥτις φύλλα ἔχει τῷ κίσσῳ παραπλήσια, μακρότερα δὲ καὶ τραχύτερα. In Gallia frequens, *Bruiere.* De ea rurſum lib. 24. ſect. 39.

3. *Et in quo.*] Subintellige, & fruticem alium, in quo &c. Sic Dioſc. lib. 4. cap. 173. qui ex eodem fonte Græco hauſit, ex quo hortum ſuum Plinius rigavit. Θυμέλαια, οἱ δὲ χαμέλαιαν, οἱ δὲ πυρὸς ἄχνην, ἢ κνῆστρον, (ſic enim legendum, ex Galeno in Gloſſis:) ἢ κνέωρον καλοῦσιν. Deſcribitur accurate, pingiturque a Cluſio, lib. I. hiſt. rarior. plant. cap. 57. pag. 87.

4. *Quod aliqui linum.*] Οἱ δὲ λῖνον καλοῦσιν, inquit Dioſc. loc. cit. διὰ τὸ εἶναι τοῦ σπαρτοῦ λίνου θάμνον τῇ φύσει παρόμοιον, quoniam frutex ſativi lini ſimilitudinem refert.

5. *Gummoſis.*] MSS. Reg. Colb. &c. *gumminoſis.* Interpres Oribaſii, lib. XI. fol. 198. *viſcoſa glutinoſaque folia mandendo*, quæ Dioſc. ὑπόγλισχρα dixit, ἐν τῷ διαμασᾶσθαι, καὶ κολλώδη.

6. *Specie farris.*] Intus nimirum, ubi ejus ſeminis medulla albet quam maxime. Ita MSS. omnes, & editi.

7. *Ad medicinæ.*] Vide Dioſc. loc. cit.

Sect. XXXVI. 1. *Tragion.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 49. Τράγιον φύεται μὲν ἐν Κρήτῃ μόνῃ, &c. De ea dicemus lib. 27. ſect. 115.

2. *Tragacanthen.*] Τραγάκανθαν. Hæc Theophr. lib. 9. hiſt. cap. I.

3. *In libras X. III.*] Denarii terni, monetæ Gallicæ aſſes 24.

Sect. XXXVII. 1. *Tragon & Aſia.*] Sic MSS. & libri hujus index, non *Tragion.* Plinius ipſe quoque rurſum, lib. 27. ſect. 116. ubi de ea uberius.

2. *Myricen.*] Dioſcoridi lib. I. cap. 116. Μυρίκη: Herbariis, Tamariſcus. Gallis, *du Tamarin.* Pingitur a Matthiolo, in lib. I. Dioſc. pag. 150.

3. *Bryam.*] Quia fructum fert veluti florem compage muſcoſum, inquit Dioſc. loc. cit. καρπὸν ὥσπερ ἄνθος φέρει βρυώδης κατὰ τὴν σύστασιν, qui demum in pappos evolat: quare nec fructus proprie, nec ſemen eſt.

4. *Inſigne in ea.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Copioſa hæc.*] Sativa nempe, & fecunda Dioſc.

6. *Cujus infelicia.*] Myricæ in Italia lignum infelix vocatur, quia ſterile. *Infelices arbores*, inquit Plinius, lib. 16. ſect. 45. *exiſtimantur, damnatæque religione, quæ neque ſeruntur unquam, neque fructum ferunt:* qualis eſt vulgaris myrica, ſive Italica. *Cujus* cum Plinius hic dicit, Ægyptum intelligit.

7. *Infeliciora.*] Quoniam, ut ſtatim additur, oſtrys, in domum illata mortes miſeras facere proditur.

8. *Oſtryn.*] Ὄστρυν & ὀστρύαν Theophraſtus vocat, lib. 3. hiſt. c. 10. ubi Rob. Conſtant. in Notis ait, oſtryn eſſe *Syringam* Etruſcorum, & a ſe Florentiæ viſam: a nobis hic in horto Regio.

9. *Solitariam.*] Quid hac voce velit auctor, haud ſatis compertum. Nam μονοειδής, quo vocabulo utitur Theophraſtus, aliud ſonat: nempe unius ſpeciei arborem eſſe, ſine ullo maris ac feminæ diſcrimine. Quod ſi *ſolitarium* nunc idem valet, atque in locis ſolis deſertiſque naſcens, ſingularis illa hujus vocis acceptio eſt.

10. *Rugoſis.*] In fibris ipſis, quæ plurimæ a media ſeu craſſiore fibra inſtar coſtarum procurrunt, folio corrugato. Theophr. loc. cit.

11. *Qua in domum.*] Theophr. loc. cit. Λέγεται δὲ ὡς οὐκ ἐπιτήδειον εἰς οἰκίας εἰσφέρειν· δυσθάνατον γάρ φασι· καὶ δυστοκεῖν οὗ ἐὰν ᾖ.

Sect. XXXVIII. 1. *Evonymos.*] Εὐώνυμος Theophraſto, lib. 3. hiſt. cap. 18. Gallis *du Fuſain*: etſi aliis aliter viſum ſcimus. Anguillara, de ſimp. parte 4. pag. 81. affirmare nil dubitat: Statuere nihil audet Ruellius, etſi multæ, inquit, delineationes favent, lib. I. de nat. ſtirp. pag. 154. In Commentariis Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1716. deſcribitur a D. Danty d'Iſnard, pag. 291. planta peregrina, quam Evonymoïden vocat, ob aliquam cum evonymo ſimilitudinem: tergeminamque diſtinguit: Canadenſem, Virginianam, Carolinienſem.

2. *Inter eam.*] Majore folio quam chamædaphne: ſed molli, ut Punica. Theophr. loc. cit. Καὶ τὸ φύλλον ἔχει ῥοώδες· μεῖζον δὲ ἢ χαμαιδάφνη, καὶ μαλακὸν ὥσπερ ἡ ῥόα.

3. *Peſtem denuncians.*] Quoniam letalis eſt animantibus cibus.

4. *Fert ſiliquas.*] Theophr. loc. cit. Seſama vel ſeſamum, *de la Jugeoline.* Evonymi ſiliquas vulgus ſcrota nominant ſacerdotum, quod intus ervi magnitudine grana mollibus involuta membranis teſticulorum modo contineantur.

5. *Letale, &c.*] Pecus enecat, ſi guſtetur, præſertim capras, niſi purgentur. Theophr. Τοῦτο ἐσθιόμενον ὑπὸ τῶν προβάτων, ἀποκτείνει· καὶ τὸ φύλλον, καὶ ὁ καρπὸς· καὶ μάλιστα τὰς αἶγας, ἐὰν μὴ καθάρσεως τύχῃ.

Sect. XXXIX. 1. *Eonem.*] Et in Indice *Eon* hæc arbos vocatur.

Sect. XL. 1. *Adrachnen.*] MSS. Reg. Colb. & Pariſ. ubique *andraclen*, cum de hac arbore ſilveſtri agitur, ſcribunt: cum de portulaca, *andrachnen.*

2. *Cum illa.*] Portulaca nimirum, quæ ἀνδράχνη Galeno, lib. 6. de fac. ſimp. med. cap. 43 pag. 156. Gallis, *du Pourpier.* Græcis recentioribus, ut apud Phavorinum, χοιροβότανον; quæ vox porculacam ſonat. Unde & Apuleius, cap. 103. *Latini portulacam, alii porcaſtrum, Græci andrachnen.* Et andrachnen vocat Columella, lib. 10. Hort. pag. 358.

3. *Adrachne eſt.*] Frequens in Creta provenit, & tota

arbor, neque in planis naſcens, ſimilis [4] unedoni, [5] folio tantum minore, & numquam decidente : [6] cortice non ſcabro quidem, ſed qui [7] circumgelatus videri poſſit, tam triſtis aſpectu eſt.

XLI. Similis & [1] coccygia folio, magnitudine minor. [2] Proprietatem habet fructum amittendi lanugine, (pappum vocant:) [3] quod nulli alii arborum evenit. [4] Similis & apharce, bifera æque quam adrachne. Priorem fructum incipiente pubeſcere uva peragunt, alterum initio hiemis: quales eos, non traditur.

XLII. Et ferulam inter externas dixiſſe conveniat, arborumque generi adſcripſiſſe : quoniam quarumdam naturæ [1] (ſicut diſtinguimus) lignum omne corticis loco habent, hoc eſt, forinſecus : ligni autem loco fungoſam intus medullam, ut ſambuci: quædam vero inanitatem, ut arundines. [2] Ferula calidis naſcitur locis, atque trans maria, [3] geniculatis nodata ſcapis. [4] Duo ejus genera : nartheca Græci vocant, aſſurgentem in altitudinem : narthecyan vero ſemper humilem. [5] A genibus exeuntia folia maxima, ut quæque terræ proxima. [6] Cetero natura eadem, quæ anetho, & fructu ſimilis. Nulli fruticum levitas major: ob id geſtatu [7] facilior, baculorum uſum ſenectuti præbet.

XLIII. Semen ferulæ, thapſiam quidam vocavere : decepti eo, quoniam [1] ferula ſine dubio eſt thapſia, ſed ſui generis, foliis feniculi, [2] inani caule, nec excedente baculi longitudinem : [3] ſemen quale ferulæ, radix candida. Inciſa lacte manat, & contuſa ſucco: [4] nec corticem abdicant. Omnia ea venena : [5] quippe etiam fodientibus nocet: ſi minima adſpiret aura, intumeſcunt corpora: faciemque invadunt ignes ſacri: [6] ob id cerato prius illinunt. [7] Quibuſdam tamen morbis auxiliari dicunt medici, permixtam aliis: [8] item in alopeciis, ſugillatiſque ac liventibus: [a] ceu vero remedia deſint, ut ſcelera non tractent. [9] Sed iſta prætexunt noxio inſtrumento : tantumque impudentiæ eſt, ut venenum artis eſſe perſuadeant. [10] Thapſia eſt in Africa vehementiſſima. [11] Quidam caulem incidunt per meſſes, & in ipſa excavant radice, quo ſuccus confluat, arefactumque tollunt. Alii folia, caulem, radicem tundunt in pila, & ſuccum in Sole coactum dividunt in paſtillos. [12] Nero Cæſar claritatem ei dedit initio imperii, [13] nocturnis graſſationibus con-

INTERPRETATIO.

a *Ceu vero.*] Quaſi vero remedia deſint, *rogandique* ſint ne venena tractent.

NOTÆ.

fere Græcia Ἄδραχλα vocatur, teſte Cluſio, lib. 1. hiſtor. rarior. plant. cap. 31. pag. 48. ubi accurate pingitur. Apud Theophr. ἀνδράχνη ſæpe, pro ἀδράχνη ſcribitur.

4. *Vnedoni.*] *L'arbouſier :* Arbutum Latini aliter vocant.

5. *Folio tantum minore.*] Habet ſimilia Theophraſt. lib. 3. hiſt. cap. 16. Παρόμοιον δὲ τὸ φύλλον ἡ ἀδράχνη ἔχει τῷ κομάρῳ· μέγεθος δὲ οὐκ ἄγαν μέγα. *Adrachne folium habet ſimile arbuto : neque inſigni magnitudine eſt.* Hæc ultima verba Theophraſtus de tota arbore, non de folio protulit : qui paulo ante de arbuto dixerat : ἡ δὲ κόμαρος ἡ τὸ μιμαίκυλον φέρουσα, τὸ ἐδώδιμον, ἐστὶ μὲν οὐκ ἄγαν μέγα, *non eſt admodum magna arbos.* Majora ſunt certe adrachnes, quam arbuti, latioraque folia.

6. *Cortice.*] Immo, lævi, λείῳ, Theophr. loc. cit. & lib. 9. hiſt. cap. 4.

7. *Circumgelatus.*] Περιπηγνύμενον, Theophraſto. Arbores πήγνυσθαι dicuntur, quæ læduntur gelu, quarum cortex hieme rumpitur. Hujus vero non hieme, ſed æſtate finditur.

Sect. XLI. 1. *Coccygia.*] Sic etiam in Indice ſcribitur. Heſychio Κόκκυξ, quam pro ſuo more βοτάνην vocat.

2. *Proprietatem.*] Theophr. loc. cit. Ἴδιον δὲ ἔχει καὶ τὸ ἐκπαπποῦσθαι τὸν καρπόν. *Peculiare in hac, fructum lanugine, quæ pappus vocatur, interire.* Lanuginem e floribus, fructibuſve deciduam, tam Græci quam Latini pappum dixere.

3. *Quod nulli alii.*] Sic Theophr. loco cit. Simile quiddam tamen & in ſalice animadvertimus : fructum ſcilicet in pappum evaneſcere.

4. *Similis & apharce.*] Theophr. lib. 3. hiſt. cap. 6. Ἀδράχνη καὶ ἀφάρκη, &c.

Sect. XLII. 1. *Sicut diſtinguimus.*] Ita MSS. Reg. Colb. aliique, non vero *diſtinguemus.*

2. *Ferula.*] Græcis νάρθηξ. In Apulia frequens, inquit Matthiolus, a quo recte pingitur, in lib. 3. Dioſcor. pag. 792. qualem in horto Regio vidimus.

3. *Geniculatis.*] Scapum ſive caulem habet, geniculis quibuſdam, id eſt, internodiis articuliſque diſtinctum.

4. *Duo ejus.*] Νάρθηκα & ναρθηκίαν Theophr. vocat lib. 6. hiſt. cap. 2. Ferulam & ferulaginem Gaza vertit : recte.

5. *A genibus.*] A nodis illis, ſive articulis, de quibus dictum eſt. Sic Theophr. ambo ferulæ genera dicit eſſe γονατώδη, ἀφ' ὧν τά τε φύλλα βλαστάνει, & cetera, quæ paulo uberius ille quam Plinius.

6. *Cetero.*] Florem habet, fructumque anetho ſimilem. Theophr. Ἐνταῦθα δὲ τό, τε ἄνθος, καὶ ὁ καρπὸς .... καθάπερ τὸ ἄνηθον.

7. *Facilior.*] In MSS. *facilius.*

Sect. XLIII. 1. *Ferula ſine dubio.*] *Ferulaginem, quam Græci Thapſiam vocant,* inquit Cælius Aurelianus, lib. 2. Chron. cap. 1. Θαψία Dioſcoridi, lib. 4. cap. 157. ubi quæ de thapſia hic narrantur, totidem verbis exſtant. In Sicilia *Turbith* appellatur, teſte Anguillara, parte 14. pag. 292. cui & Lobelius ſuffragatur in Notis MSS.

2. *Inani caule.*] Hoc eſt, habens quamdam intus inanitatem, ut arundines : quod Plinius paulo ante dixit, ſect. ſup. ſeu medulla etiam fungoſa carens.

3. *Semen, quale.*] Dioſcor. Σπέρμα ..... τῷ τοῦ νάρθηκος ἐμφερές.

4. *Nec corticem.*] Lac, inquit, a medicis incidendo elicitur : tundendo exprimitur ſuccus : nec corticem in medendi uſu abjiciunt : nam purgandi vim habent ea omnia, δύναμιν ἔχει καθαρτικήν, &c. Dioſc.

5. *Quippe etiam.*] Dioſcor. loco cit. & Theophr. lib. 3. hiſt. cap. 9. quod quidem experimento comprobatum a ſe Jul. Scaliger in Animadv. teſtatur.

6. *Ob id cerato.*] Vel ceroto : medicamentum eſt ex cera rebuſque aliis conflatum. Κηρωτὸν Græcis : Gallis *du Cerat.*

7. *Quibuſdam.*] Quos Dioſcorides enumerat, loc. cit.

8. *Item in.*] Dioſcor. loc. cit. Eſt porro ἀλωπεκία defluvium capillorum. Sugillata facies dicitur, quæ lividis dehoneſtata maculis apparet : Sic enim ſunt fere in facie ſugillata, ut vibices in corpore. Thapſiæ ſuccum una cum nitro appoſitum, livores ſtatim eximere, ſcribit etiam Marcell. Empir. cap. 19. pag. 132.

9. *Sed iſta.*] Deeſſe remedia illi prætexunt, ut res noxias medicamentis admiſceant, & venenis abutantur : tantumque impudentiæ eſt, ut carere iis artem medicam poſſe negent.

10. *Thapſia eſt.*] Vim ei eximie calefactoriam Galenus attribuit, lib. de fac. ſimp. med. cap. 8. pag. 177. Θαψία θερμαίνει ἐστὶ καὶ ἰσχυρῶς θερμαντικῆς δυνάμεως.

11. *Quidam.*] Dioſc. loco cit.

12. *Nero Cæſar.*] Hæc Plinius Valer. a noſtro tranſcripſit, lib. 3. de re med. cap. 47.

13. *Nocturnis.*] Tacitus, lib. 13. Annal. pag. 205. *Nero itinera urbis & lupanaria veſte ſervili in diſſimulationem ſui compoſitus pererrabat .... adeo ut ipſe quoque acciperet ictus .... Deinde ubi Cæſarem eſſe, qui graſſaretur, pernotuit,* &c. Vide

verberatam faciem illinens ſibi cum thure, [14] ceraque, & ſecuto die contra famam cutem ſinceram circumferens. [15] Ignem ferulis optime ſervari certum eſt, eaſque in Ægypto præcellere.

Cap. XXIII.

XLIV. [1] Ibi & capparis, firmioris ligni frutex, [2] ſeminiſque & cibi vulgati, caule quoque una plerumque decerpto. [3] Cavenda ejus genera peregrina: ſiquidem Arabium peſtilens, Africum gingivis inimicum, Marmaricum vulvis, & omnium [4] inflationibus. Apulum vomitus facit: ſtomachum & alvum movet. Quidam id [5] cynoſbaton vocant, alii [6] opheoſtaphylen.

XLV. [1] Fruticoſi eſt generis & ſari, circa Nilum naſcens, duorum ferme cubitorum altitudine, pollicari craſſitudine, coma papyri, [2] ſimilique manditur modo: radice ferrariis officinis præcipua, carbonis uſu, propter duritiam.

Cap. XXIV.

XLVI. Non omittendum eſt & quod Babylone ſeritur in ſpinis, quoniam [1] non alibi vivit, ſicut viſcum in arboribus: ſed illud in ſpina tantum, quæ regia vocatur. [2] Mirum, quod eodem die germinat, quo injectum eſt. Injicitur autem ipſo Canis ortu, & celerrime arborem occupat, Condiunt eo vinum, & ideo ſerunt. Spina illa naſcitur & Athenis in [3] Longis muris.

XLVII. Frutex eſt & [1] cytiſus, ab Ariſtomacho Athenienſi miris laudibus prædicatus [2] pabulo ovium, aridus vero etiam ſuum: ſpondetque jugero ejus [3] annua H-S. vel mediocri ſolo reditus. Utilitas, quæ ervo, ſed ocyor ſatietas, perquam [a] modico pingueſcente quadrupede, ita ut jumenta hordeum ſpernant. [4] Non ex alio pabulo lactis major copia aut melior, ſuper omnia [5] pecudum medicina a morbis [6] omni uſu præſtante. [7] Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum vino dari jubet: firmiores celſioreſque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut ſi aruerit, madefactum. [8] Apes quoque numquam defore cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendii eſt. Seritur [9] cum hordeo: [10] aut vere, ſemine, ut porrum: vel caule, autumno ante brumam. Si ſemine, madidum: & [11] ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur. Plantæ cubitales [12] feruntur ſcrobe pedali. [13] Seritur per æquinoctia tenero frutice: perficitur triennio: demetitur verno æquinoctio, cum florere deſinit, vel pueri vel anus viliſſima opera. Canus aſpectu: breviterque, ſi quis exprimere ſimilitudinem velit, [14] anguſtioris trifolii frutex. Datur animalibus poſt biduum ſemper: [15] hieme vero quod inaruit, madidum. [16] Satiant equos denæ libræ, & portio-

Interpretatio.

a *Modico.*] Modico *cytiſi pabulo* pingueſcit quadrupes.

Notæ.

& Sueton. in Nerone, cap. 26.

14. *Ceraque.*] Ita etiam MSS. omnes. Tamen Plin. Valer. *ceruſſaque* videtur legiſſe: ſed male. Nam Dioſc. *σὺν λιβανωτῷ καὶ κηρῷ ἴσοις, cum thure & cera æquis partibus.*

15. *Ignem ferulis.*] Et his furatus ignem Prometheus fingitur.

Sect. XLIV. 1. *Ibi & capparis.*] In Ægypto. Dioſc. lib. 2. cap. 204. Κάππαρις θάμνος ἐστὶν ἀκανθώδης, &c. Gallis *un Caprier*: fructus, *capre & câpe.*

2. *Seminiſque.*] Sive fructus. Dioſc. Ταριχεύεται δὲ ὁ καυλὸς αὐτῆς καὶ ὁ καρπὸς εἰς βρῶσιν, caulis ac fructus cibi gratia ſale condiuntur. Sic etiam interpres Oribaſii, lib. XI. pag. 200.

3. *Cavenda.*] Hæc quoque Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 185.

4. *Inflationibus.*] Marmaricum vehementer inflat, inquit Dioſc. ἐμπνευματοῖ ἰσχυρῶς. Omnia Plinius inflare ait.

5. *Cynosbaton.*] Sic Oribaſ. loc. cit. quod hamatas nimirum rubi modo ſpinas habet.

6. *Opheoſtaphylen.*] Et in Indice hujus libri, *ophioſtaphylen*: quaſi anguinam uvam. In Nothis Dioſc. pag. 448. Κάππαρις, οἱ δὲ κυνόσβατος, οἱ δὲ καππαρία, οἱ δὲ ὀφιοσκόροδον, οἱ δὲ ὀφιοσταφύλην, ſic enim legendum, non φυλοστάφυλον.

Sect. XLV. 1. *Fruticoſi.*] Hæc totidem verbis Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 9. Τὸ δὲ σάρι, &c. Heſych. Σάριον, φυτόν τι γινόμενον ἐν τοῖς περὶ Αἴγυπτον ἕλεσι. Omnes Ægypti peculiarem faciunt. In MSS. Reg. Colb. Chiffl. Pariſ. *Fructoſi eſt generis & ſaripha.* Atque ita pariter in Indice hujus libri.

2. *Similique.*] Plinius, de papyro, ſect. 22. libri hujus: *Mandunt quoque crudum decoctumque, ſuccum tantum devorantes.* Idem de ſari Theophr.

Sect. XLVI. 1. *Non alibi.*] Quam in ſpinis: ſicut viſcum non alibi creſcit, quam in arboribus.

2. *Mirum.*] Theophr. lib. 2. de cauſis plant. cap. 23.

3. *Longis muris.*] Μακρὰ τείχη ea ſunt, de quibus egimus lib. 4. ſect. XI.

Sect. XLVII. 1. *Cytiſus.*] Κύτισος θάμνος ἐστὶν, &c. Dioſc. lib. 4. cap. 131. Quæ vera ſit cytiſi facies diſceptant inter ſe herbarii. Vide Dalecamp. lib. 2. hiſt. cap. 64. Genera ſex diverſa vidimus in horto Regio.

2. *Pabulo ovium.*] Colum. lib. 5. cap. 12. pag. 206. *Cytiſum in agro eſſe quam plurimum maxime referet, quod gallinis, apibus, bubus quoque, & omni generi pecudum utiliſſimus eſt: quod ex eo cito pingueſcit, & lactis plurimum præbet ovibus: tum etiam quod octo menſibus viridi eo pabulo uti, & poſtea arido poſſis, &c.*

3. *Annua H-S.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. in quibus *annua IIS.* legitur, hoc eſt, annua ſeſtertia. Neutro genere ſeſtertium ſeſtertios mille æquat, monetæ Gallicæ, libras, ut vocant, Turonicas centum.

4. *Non ex alio.*] Colum. loc. cit. & Ariſt. lib. 3. hiſt. anim. cap. 16. pag. 392.

5. *Pecudum medicina.*] In pecudum medicina.

6. *Omni uſu.*] Sive aridum, ſive decoctum præbeatur, utiliſſimum.

7. *Quin &.*] Colum. loco citato. *Mulieres quidem, ſi lactis inopia premuntur, cytiſum aridum in aqua macerari oportet,* &c. Vide & Hippocratem, lib. 1. de morb. mul. tex. 73. pag. 460.

8. *Apes quoque.*] Cytiſo apes allici, idque eam ob cauſam propter alvearia ſeri ſcribit Dioſc. lib. 4. cap. 113.

9. *Cum hordeo.*] Eodem tempore atque hordeum.

10. *Aut vere, ſemine.*] Contra Columella, loc. cit. autumno, ſemine: plantis vere ſeri jubet.

11. *Si deſint imbres.*] Tum ſpargi, hoc eſt, rigari quindecim proximis diebus Columella præcipit.

12. *Seruntur.*] MSS. Reg. & Colb. *perferuntur.*

13. *Seritur per æquin.*] Colum. loc. cit.

14. *Anguſtioris.*] Folia, inquit, trifolii ſimilia ſunt, ſed minora.

15. *Hieme vero.*] Colum. loc. cit. *Aridum ſi dabis, parcius præbeto, quoniam vires majores habet, priuſque aqua macerato, & exemptum paleis permiſceto.*

16. *Satiant equos.*] Colum. loc. cit. *Equo abunde eſt viridis*

ne minora animalia : obiterque inter ordines allium & cæpe ſeri fertile eſt. Inventus hic frutex in Cythno inſula, inde tranſlatus eſt in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno caſei proventu : propter quod maxime miror rarum eſſe in Italia. Non æſtuum, non frigorum, non grandinum, aut nivis injuriam expaveſcit. Adjicit Hyginus, ne hoſtium quidem, propter nullam gratiam ligni.

CAP. XXV. XLVIII. [1] Naſcuntur & in mari frutices arboreſque, [2] minores in noſtro. Rubrum enim, & totus Orientis Oceanus refertus eſt ſilvis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci vocant phycos : [3] quoniam alga herbarum magis vocabulum intelligitur : hic autem eſt frutex. [4] Folia lata colore viridi gignit, quod quidam praſon vocant, alii zoſtera. [5] Alterum genus ejuſdem, capillaceo folio, ſimile feniculo, in ſaxis naſcitur : [6] ſuperius in vadis haud procul litore ; verno utrumque : [7] & interit autumno. [8] Circa Cretam inſulam nato in petris [9] purpuras quoque inficiunt, laudatiſſimo a parte Aquilonis, [10] aut ſpongiis. [11] Tertium eſt gramini ſimile, radice [12] geniculata & caule, qualiter calami.

XLIX. [1] Aliud genus fruticum bryon vocatur, folio lactucæ, rugoſiore tantum, [2] jam hoc interius naſcens. [3] In alto vero abies & quercus cubitali altitudine. [4] Ramis earum adhærent conchæ. [5] Quercu & tingi lanas tradunt. [6] Glandem etiam quaſdam ferre in alto : naufragis hæc deprehenſa urinantibuſque. [7] Et aliæ traduntur prægrandes circa Sicyonem : [8] vitis enim paſſim naſcitur : [9] ſed ficus ſine foliis, rubro cortice. [10] Fit & palma fruticum generis. [11] Extra Herculis columnas porri fronde naſcitur frutex, & alius lauri, & thymi, qui ambo ejecti in pumicem transfigurantur.

L. [1] At in Oriente mirum eſt, ſtatim a Copto [2] per ſolitudines nihil gigni, præter ſpinam, quæ ſitiens vocatur, & hanc raram admodum : [3] in mari vero Rubro ſilvas vivere, laurum maxime, & olivam ferentem baccas, & cum pluat, fungos, qui Sole tacti mutantur in pumicem. [4] Fruticum ipſorum magnitudo ternûm cubitorum, eſt : [5] caniculis referta, vix ut proſpicere e navi tutum ſit, remos plerumque ipſos invadentibus.

LI. [1] Qui navigavere in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua viridem fuiſſe, exemptam Sole protinus in ſalem areſcentem. [2] Juncos quoque lapideos perquam ſimiles veris per litora : & in alto quaſdam arbuſculas colore bubuli cornus ramoſas, & cacuminibus rubentes : cum tractarentur, vitri modo fragiles : in igne autem ut ferrum inardeſcentes, reſtinctis colore ſuo redeunte. Eodem tractu inſularum ſilvas operit æſtus, quanquam altiores platanis populiſque altiſſimis. Folia iis lauri, flos violæ & odore & colore. [3] Baccæ, ut oleis, & ipſæ odoris jucundi, autumno naſcentes, foliis [4] numquam deciduis. Harum minores totas integit mare. Maximarum ca-

NOTÆ.

pondo XV. bubus pondo vicena : ceteriſque pecoribus pro portione virium. In Chiffl. cod. *Et ad portionem minora animalia.*

Sect. XLVIII. 1. *Naſcuntur.*] Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 7. Negat Plutarchus, in quæſt. Natur. ſtatim initio, pag. 911. aqua marina arbores ali poſſe : cujus placiti cauſas affert. Addit in mari Rubro, quæ plantæ germinant, eas fructum ferre nullum : ali autem fluvialibus aquis, quæ multum cœni ingerant : itaque eas haud procul a terra naſci.

2. *Minores.*] Et plantæ verius quam arbores. Theophr.

3. *Quoniam alga.*] Φῦκος, inquit, Latini algam vocant : verum algæ nomen herbæ ei quæ in aquis marinis naſcitur, verius accommodatur, quam frutici, quem nunc deſcribimus.

4. *Folia lata.*] Totidem verbis hæc Theophraſt. loc. cit. Τοῦ γὰρ φύκους τὸ μὲν ἐστι πλατύφυλλον...... χρῶμα ποῶδες ἔχον, ὃ δὴ καὶ πράσον καλοῦσί τινες, οἱ δὲ ζωστῆρα. Πράσον a colore viridi, quo porrum refert. Ζωστὴρ a cinguli forte ſimilitudine.

5. *Alterum.*] Theophr. iiſdem verbis, loc. cit.

6. *Superius.*] Primum nempe genus, quod & praſon & zoſtera vocant.

7. *Et interit.*] Theophr. loc. cit. neque de zoſtere hoc tradit, neque de capillaceo genere : ſed de tertio quodam, quod ad Herculis columnas gigni ait, cujus nec nomen tradit.

8. *Circa Cretam.*] Et hæc habet Theophr. loco cit. De ſecundo ſeu capillaceo genere intelligenda.

9. *Purpuras.*] Hoc eſt, veſtes & lanas eo colore tingunt, qui purpureum imitetur, ac vincat : καλλίων ἡ χρόα τῆς πορφύρας.

10. *Aut ſpongiis.*] Theophraſti hæc eo loci ſententia eſt, a qua diſcrepare paululum Plinius videtur : Parte inſulæ Aquilonia copioſius ac melius genus hoc fuci marini provenire, ut & ſpongias, aliaque ſimilia : ὥσπερ αἱ σπογγιαὶ καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Sed forte legendum, *ut ſpongiis.* Interpolavit Hermolaus, *aut cum ſpongiis.*

11. *Tertium.*] Theophr. loc. cit.

12. *Geniculata.*] Nodis & articulis, ſeu geniculis diſtincta, inſtar graminis, ῥίζα γονατώδης, ὥσπερ τῆς ἀγρώστιδος. Theophr.

Sect. LXIX. 1. *Aliud genus.*] Theophraſt. l. 4. hiſt. c. 7.

2. *Jam hoc interius.*] Hoc eſt, fere intra litus, propius a terra : προσγείως dicunt Græci. Theophr. de his : Φύεται, inquit, ἐπὶ τῶν λίθων τὰ τοιαῦτα πρὸς τῇ γῇ, καὶ τῶν ὀστράκων.

3. *In alto vero.*] Et δρῦν ποντίαν, hoc eſt, pelagiam, ſive in alto naſcentem Theophr. agnoſcit loc. cit. quod non ſatis animadvertére ii qni Plinii fidem hoc loco deſiderant. Quercus marinæ iconem vide apud Petr. Lambecium, lib. 6. pag. 294.

4. *Ramis earum.*] Theophr. loc. cit.

5. *Quercu.*] Theophr.

6. *Glandem etiam.*] Theophr. loc. cit. Polybius, lib. 34. apud Athen. lib. 7. pag. 302. ait in Luſitanico mari gigni glandiferas quercus, quarum thynni veſcuntur, ut glande terreſtri ſues.

7. *Et aliæ.*] Theophr. loc. cit.

8. *Vitis enim paſſim.*] Hoc eſt, & perinde in alto : καὶ πρὸς τῇ γῇ, καὶ ποντία ἄμπελος. Theophr. loc. cit.

9. *Sed ficus.*] Theophraſt. ἡ δὲ συκῆ ἄφυλλος μὲν, τῷ μεγέθει δ᾽ οὐ μεγάλη. χρῶμα δὲ τοῦ φλοιοῦ φοινικοῦν. Ita Plinius, ita & Gaza legit. Unus Dalecampius legit εὔφυλλος.

10. *Fit & palma.*] Ita MSS. omnes. Hæc uberius Theophraſt. loc. cit.

11. *Extra Herculis.*] Theophr. loc. cit.

Sect. L. 1. *At in Oriente.*] Hæc rurſum apud Theophraſt. lib. 4. hiſt. cap. 8.

2. *Per ſolitudines.*] In terra, ἐν τῇ γῇ. Theophr. Hæc ſpina δίψας eidem dicitur, hoc eſt, ſiticuloſa : eaque ibi rara, propter fervores, & aquæ penuriam.

3. *In mari vero.*] Theophr. loco proxime citato.

4. *Fruticum.*] Theophr. loc. cit.

5. *Caniculis.*] Marinis canibus vel inter ramos, vel inter ipſas radices deliteſcentibus : his mare totum illud infeſtum fuit. Theophr. ἡ δὲ θάλαττα θηριώδης. πλείους δὲ ἔχει τοὺς καρχαρίας. Heſychius : Καρχαρίας, ὁ θαλάσσιος κύων καὶ ἰχθύος εἶδος. De caniculis egimus lib. 9. ſect. 70.

Sect. LI. 1. *Qui navigavere.*] Theophr. loc. cit.

2. *Juncos.*] Reliqua deinceps quæ in hac ſectione continentur, Theophraſtus eodem loco allato refert.

3. *Baccæ, ut oleis.*] Fructus, magnitudine olivæ. Theophr. Καρπὸν δ᾽ ἡλίκον ἐλαία.

4. *Numquam deciduis.*] Immo, vere deciduis, ſi Theo-

cumina

cumina exſtant, ad quæ naves religantur, & cum receſſit æſtus, ad radices. Alias quoque arbores in alto ab eiſdem accepimus eodem in mari viſas, ſemper folia retinentes: fructu earum lupino ſimili.

LII. Juba tradit, circa Troglodytarum inſulas fruticem in alto vocari, Iſidis crinem, corallio ſimilem, ſine foliis: præciſum mutato colore in nigrum dureſcere: cum cadat, frangi. Item, alium qui vocatur [1] charitoblepharon, efficacem in amatoriis: [2] ſpathalia eo facere & monilia feminas: ſentire eum ſe capi, durarique cornûs modo, & hebetare aciem ferri. [3] Quod ſi fefellerint inſidiæ, in lapidem transfigurari.

Notæ.

phraſto credimus, τὸ δὲ ἔαρος ἀποῤῥεῖν.

Sect. LII. 1. *Charitoblepharon.*] Χαριτοβλέφαρον, a vetuſtate genarum & palpebrarum, quæ ejus fruticis ſucco tingerentur, traxiſſe nomen videtur.

2. *Spathalia.*] Muliebria ſunt ornamenta, armillæ loco & brachialis. Tertull. lib. de cultu femin. *Neſcio an manus ſpathalio circumdari ſolita, in duritia catenæ ſtupeſcere ſuſtineat.*

3. *Quod ſi fefellerint.*] Si præcidatur ex improviſo, ante nimirum quam potuerit ſentire ſe capi, tum quaſi ex dolore, transfigurari in lapidem. Hoc loco interpres Gallicus, ut alias ſæpiſſime, cæſpitavit.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XIII.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. UNGUENTUM *Perſarum genti ſe debet.*] Locum hunc ita refinximus admonitu codicum Reg. Colb. & Pariſ. cum prius perperam legeretur, *Perſarum eſſe debet gentis unguentum.* Salmaſium non audio, qui pag. 947. in Solin. pro *ingluvie*, quæ vox paulo poſt ſequitur, *inluvie* reponit, & ἀλουσίαν, ſeu balnei & lavationis neglectum ea voce ſignari hoc loco putat.

Sect. 2. II. *OEnanthinum in Cypro, poſtea Adramytteo.*] In libris vulgatis hæc interſeruere Plinii interpolatores: *deinde in Ægypto præpoſitum:* quod neſcio unde hauſtum ſit: nam neque ea verba M S S. ulli agnoſcunt, neque Apollonius ipſe, cujus oratio eſt ſimillima Plinianæ: Οἰνάνθη δὲ Κυπρία, inquit ille, καὶ Ἀδραμυττήνη. Theophr. lib. de odoribus, pag. 187. Οἰνάνθινον ἐν Κύπρῳ.

Ibid. III. *Megalium.*] A magnitudine virium id ei unguento nomen adſcriptum, Plinium ſecuti diximus. Neque nos tamen præterit ſcriptores alios in alias abire partes. Nam a Siculo quodam, cui Megalo nomen fuerit, appellationem deductam ait Soſibius apud Athen. lib. 15. pag. 690. Et Julius Pollux lib. 6. cap. 19. pag. 296. Μύρον Μεγαλεῖον ἀπὸ Μεγάλου Σικελιώτου. Suidas quoque, pag. 112. tom. 2. & ante iſtos Galenus, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 380. Quin & de nomine diſcrepant. Nam Helladius in Chreſtomathia, apud Phot. in Bibl. cod. 279. pag. 1585. Μύρον Μεταλλεῖον vocat, ὅπερ εὗρε Μέταλλος Συρακούσιος. Heſychius quoque: Μεταλλειον μύρον ... Μέταλλος γάρ τις Σικελιώτης τὴν τοῦ μεταλλείου μύρου κατασκευὴν εὗρεν· μέμνηται δὲ καὶ Φερεκράτης.

Ibid. IV. *Herbarum utraque. Pauca his, & alia alii miſcent.*] Ita reſcripſimus admonitu codicum Reg. Colb. & Pariſ. cum prius perperam legeretur, *Herbarii in utraque pauca, ſed alia alii*, &c. perinde ac ſi herbariorum munus foret, odores miſcere, non myropolarum potius, ſeu unguentariorum.

Ibid. V. *Ceteris decoctis.*] His verbis ſubjungunt iſta libri vulgati, *impendio parcentes: ſed non eadem eſt vis, niſi una decoctis*, quæ nulla omnino M S S. exemplaria agnoſcunt, non Reg. 1. 2. aut Colb. 1. 2. 3. aliive: idcirco ea, ceu ſpuria adjectitiaque eraſimus.

Sect. 4. VI. *Vnguenta gratiora eſſe, quæ terram, quam quæ crocum ſapiant.*] Brodæus lib. 4. Miſcell. cap. 5. eumque ſecuti Scaliger & Salmaſius in Solin. pag. 1063. legunt, *quæ ceram, quam quæ crocum ſapiant.* Sic Plinio Tullioque vim faciunt. Nam quid uterque ſcripſerit, Plinius ſic aperte declarat, lib. 17. ſect. 3. ut dici planius nihil poſſit. Ibi enim genera terrarum optima inveſtigans, ſic ait: *Certe Cicero, lux doctrinarum altera: Meliora, inquit, unguenta ſunt quæ terram, quam quæ crocum ſapiunt. Hoc enim maluit dicere, quam redolent. Ita eſt profecto: illa terra erit optima, quæ unguenta ſapiat. Quod ſi admonendi ſumus qualis ſit terræ odor*, &c. Quid jam argutiis opus, ut recepta dudum Plinii Tulliique lectio convellatur?

Sect. 7. VII. *Facilesſe ad ſcandendum ... præbent, vitilem ſibi arborique indutis circulum.*] Mira hactenus hujus loci depravatio fuit: ſic enim libri vulgati, *utilem ſibi arborique induviis circulum.* At Reg. codex 2. erroris admonuit, in quo diſerte legitur, *vitilem ſibi arboremque indutis circulum.* Reg. 1. & Colb. *præbenti utilem:* unde *præbent, vitilem* legendum quoque conjicias. Morem hunc palmas conſcendendi Lucianus attigit in Syria Dea, pag. 1069. ubi de homine Priapum ligneum conſcendente: ἡ δὲ οἱ ἄνοδος γίνεται ὧδε· σειρῇ μακρῇ ἑωυτόν τε ἅμα καὶ τὸν φαλλὸν περιβάλλει, &c. *Porro*, inquit, *aſcenſus iſte in hunc modum illi fit. Catena longa ſeipſum pariter & Priapum circumdat: deinde aſcendit in ligna quædam ex ipſo Priapo prominentia. Aſcendens autem pariter & catenam utrimque attollit: perinde moderans, ut habenas auriga. Quod ſi vero quiſpiam id non vidit, vidit autem eos qui palmas conſcendunt, ſive in Arabia, ſive in Ægypto, ſive alio aliquo loco, intelligit facile quod dico:* εἰ δέ τις τάδε μὲν οὐκ ὄπωπε, ὄπωπε δὲ φοινικοβατέοντας, ἢ ἐν Ἀραβίῃ, ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, ἢ ἄλλοθί κου οἶδε τὸ λέγω.

Ibid. VIII. *Bella primum demonſtravere gemina.*] Torſit mirifice hic locus conjectorum ingenia, cum in libris vulgatis legi cernerent, *bellas primum demonſtravere gemmas.* Alii enim ſcribendum cenſuerunt, *bullas cum primum demonſtravere gemmeas.* Dalecamp. lib. 3. his plant. cap. 18. *Novellas cum primum demonſtravere gemmas*; alii, *tenellas.* At quas, quæſo, gemmas, gemmeasſve bullas demonſtrare palmarum folia poſſunt? Nam delicias Sabellicus facit, qui gemmas interpretatur, pictas luxurioſo eo ſæculo figuras in divitum pavimentis, quas ſcopæ monſtrare, ſive retegere idcirco dicantur, quod ſcopis pavimenta converrerentur, e palmarum foliis texi ſolitis. Ruellii medici alias eruditi ſane me piget, qui cum hunc locum non intelligeret, lib. 1. de nat. ſtirp. pag. 216. exſcripſit tamen, *bellas primum monſtravere gemmas.* In M S S. Reg. Colb. &c. *geminas* legitur. Noſtram emendationem ipſa per ſe orationis ſeries interpretatioque defendit: duplicem enim ab hiſce foliis ad hominum vitam fructum perveniſſe Plinius indicat; alterum, ut ad ſimilitudinem bifidorum foliorum, ut diximus, bellandi geminâ acie ratio, gemina in bello cornua, geminæ acies excogitatæ ſint. Alterum, ut ipſa ad funes vitiliaque opera textura proſint: *Primum*, inquit, *gemina demonſtravere bella: nunc ad opera vitilia finduntur.* Mos eſt Plinio ſcilicet, quæ quibus ex rebus quas natura finxerit, artes initium ortumque habuerint, indicare obiter. Sic lib. 10. ſect. 12. de milvis: *Idem videntur*, inquit, *artem gubernandi docuiſſe caudæ flexibus: in cælo monſtrante natura, quod opus eſſet in profundo.*

IX. *Archelaïde.*] Dalecampius hoc loco, *& Cappadociæ* inquit, *Archelaïde*, de qua nimirum lib. 6. ſect. 3. Quid? adeone Plinius ſtipes fuit, ut Archelaïdem Cappadociæ, Judææ convallem eſſe putaverit? Fuit Archelaïs non Cappadociæ modo, ſed & Judææ oppidum, haud procul Hiericunte: in Tabula Peuting. *Hiericunte XII. Archelaïde XII.* Si tamen ei Tabulæ fides habenda potius, quam Plinio ſit, qui non civitatem, ſed *convallem* Judææ vocat Archelaïda. Sect. 9.

X. *Tertium ex his genus patetæ.*] Ita M S S. editique libri, & recte: nam primum caryotarum genus, Nicolaï; alterum, Adelphides; patetæ, tertium. Quid igitur cauſæ eſt cur hic Dalecampius *alterum* reponat, pro *tertium?* Ibid.

XI. *Suum genus e ſicciore turba junceis, prælonga gracilitate curvatis interim. Nam quos ex his honori Deorum dicamus, chydæos appellavit Judæa, gens contumelia numinum inſignis.*] Proprii, inquit, & peculiaris cujuſdam generis, iidemque ſiccioris naturæ, ut in caryotarum genere Nicolaï, juncei ſunt, interdum curvati, ob prælongam junceamque gracilitatem: propter quam & junceorum illis eſt appellatio indita. Prius legebatur: *Suum genus e ſicciore turba dactylis.* At in M S S. vocis illius *dactylis*, nec vola, nec veſtigium, ut aïunt. In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Chiffl. teſte Dalecampio, Pariſ. & in aliis, quos Salmaſius vidiſſe ſe profitetur, in Solin. pag. 1322. *Suum genus e ſicciore turba jacens.* Qui Parmenſem editionem accuravit, *dactylis* primus adjecit, annexuitque cum altera voce *jacens: Suum genus e ſicciore turba jacens dactylis.* Priorem ex his expunxere confidentius deinceps ſecuti. Salmaſius poſteriorem immutavit, loco cit. ac primum quidem *Ægyptiis:* deinde ſe ipſe retexens, *balanis* repoſuit, pro *dactylis*: quod vetuſtiore ævo dactylos nemo ſcriptorum apud Græcos Latinoſve, pro palmulis uſurparit: idque verbum medio tantum ævo irrepſerit, Suidæ fere temporibus. Alii plura hoc ipſo in loco immutare aggreſſi ſunt: *ſuum genus e ſicciore herba*, nonnulli: qui quid ſiccior turba ſit, haud intellexere: cum palmulæ ſint, quibus minus eſt ſucci aut liquoris. Sic libro 15. ſect. 13. *Ingens poſtea turba prunorum, verſicolor, nigra, candida.* Prius enim palmas ebrias ac nimio liquore abundantes commendavit auctor: nunc *turbam ſicciorem*: mox *arentes in totum.* Alii, *e ſicciore turba Idæis*: voluntque luſiſſe Judæos ſimilitudine nominis, dum Chydæos appellavere, quos Idæos alii nuncuparent: At & id longius a vetere ſcriptura diſcedit, non minus quam *balani dactylique:* & de Idæis da-

ſtylis altum eſt apud veteres ſilentium, præterquam de iis hominibus qui id habuere nomen in Creta, ut diximus libro ſeptimo. Alii, *curvatis in terram* : At *interim* pro *interdum* dici, Plinio familiare eſt, quod ex indice noſtro intelliges. Nemo ex iis itaque auctoris mentem eſt aſſecutus, nemo priſcæ ſcripturæ veſtigiis, ut debuit, inſtitit: nos, ut remur, utrumque feliciter. Nam quid affinius ei voci *jacens*, quam *junceis* ? cum præſertim in libris manu exaratis *jūceis* ſuperpoſita lineola alteri litteræ, pro *junceis* ſcribi mos ſit: Quid ſimilius veri, quam junceum id pomi genus, quod e ſicciore turba fuit, a *prælonga gracilitate*, & veluti juncea, qua nota a ceteris generibus ſecernitur, nomen accepiſſe? Quid enim aut junco ſiccius, aut in longitudine gracilius? Nam ſic & libro XVII. ſect. XXXV. num. 9. *gracilis atque ejuncida vitis* dicitur, eademque num. 14. *ejunceſcere ac mori*. Quid denique vero propius, quam ut ſuperioribus palmarum generibus ſua diligenter a Plinio attributa nomenclatio eſt, ſyagrorum, Nicolaorum, patetarum, adelphidum, ſandalidum, margaridum, aliarumque, ac ſingularum nominis cauſa indicata, id quoque ab eo in his minime prætermiſſum? Junceos itaque nuncupatos ſignificat, cauſamque ſtatim affert, quia prælonga gracilitate curvantur interim: quo fere modo ſandalides a ſimilitudine nomen habuere. Sic libro XXV. ſect. LXXIV, *Cantabrica dicitur caule junceo pedali naſci*. Et ſect. LIV. *Ariſtolochiæ genus eſt, junci plenioris craſſitudine*. Juncei porro, ne quid omittam, maſculeo, ut aiunt genere ſignantur, ut Syagri, Chydæi & Nicolai; ut fructus ſubintelligas balanoſve. Vel Græco more locutum ſcito. Nam τοὺς φοίνικας virili genere Græci efferunt, τοὺς πατητοὺς, τοὺς Καρυωτοὺς, &c.

Sect. 14. XII. *Sed hæc germina emittit ſine ullis follis: radice ſimilis populo, folium ulmo.*] Sic totidem plane litteris ac ſyllabis MSS. Reg. Colb. Pariſ. Chiffl. At Salmaſius in Solin. pag. 462. *Sed hæc germen amittit ſine ullis foliis ut radicem, ſimilis populo*, &c. quæ nec Latina, nec Pliniana, nec vera ſunt. Libri vulgati tolerabilius: *Sed hæc germina emittit ſine ullis foliis radicis ſimilia. Caudex arboris ſimilis populo*, &c. Quanquam enim interpolata lectio videatur, defendi tamen ex Theophraſto poteſt, ita ſcribente, lib. 4. hiſtor. cap. 2. Πλὴν ὅτι βλαστόν τινα ἀφίησι μικρὸν ἄφυλλον ὥσπερ ῥιζίον, περὶ ὃ ὁ καρπός. Τὸ δὲ στέλεχος μέγα, καὶ παρόμοιον τῇ λευκῇ. φύλλον δὲ τῇ πτελέᾳ. *Niſi quod germen quoddam e caudice naſcitur exiguum, ac ſine foliis, inſtar radicis, cui fructus adhæret. Caudex ipſe ingens, & populo albæ aſſimilis: folium ulmo.*

Sect. 20. XIII. *Ulmo etiam in Coryco monte Ciliciæ.*] Theophraſti ſententia eſt, lib. 3. hiſtor. plant. cap. 14. ἐν τοῖς κωρύκοις τῆς πτελέας, in ulmi folliculis gummi & culices gigni, θηρία ἄττα κωνωπώδη. Eſt ibi κώρυκος folliculus, & ut Heſychius ait, θυλάκιον, φύση: Quare eadem cum Theophaſto ſcribens Dioſcorides, lib. 1. cap. 111. φύσας vocat: ubi de ulmo, τὸ δὲ ἐν ταῖς φύσαις κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν εὑρισκόμενον ὑγρὸν, &c. Sed de peculiari forte ulmi genere quod in Coryci monte naſcatur, hæc Plinius ab incerto nobiſque incognito auctore accepit. Ut hoc loco Corycum montem in κώρυκον folliculum, ſic libro XII. ſect. III. *Hiſpaniam* vidimus mutatam in adjectivum σπανίαν.

Sect. 22. XIV. *Aut uſu ejus alio, quam floris.*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. Colb. 3. aliique, *quam foris* habent; ut ſit fortaſſe ſententia, non Ægyptiis hunc morem fuiſſe, ſed foris, hoc eſt, externis gentibus, ut papyro Deos coronarent. Florem quidem certe, ut diximus, nullum papyrus habet.

Sect. 23. XV. *Texuntur omnes madente tabula ... liquor glutinis præbet vicem. Primo.*] Ita MSS. Reg. Colb. & Pariſ. in quibus, *madente tabula*, mox *glutinis præbet inrecum*, legitur: non ut libri vulgati, *Texuntur omnes tabulæ madentes .... liquor vim glutini præbet cum primo*. Traducit ſe Guillandinus, cum legit poſtea, *ſiccantur ſutæ plagulæ*: & Scaliger in Guillandinum, dum mavult, *ſiccantur ſolæ plagulæ*, exiſtimatque, deſtructo cratis contextu, qui fuerat operoſe concinnatus, exemptas ſchedas ſeorſim ſiccari. Guillandinus etiam paulo ante, *Tranſverſa poſtea cute peragitur*. Sed piget iſta ſimiliaque commemorare, quæ præter conſpirantem codicum conſenſum, ipſa orationis Plinianæ, quam planiſſimam eſſe demonſtravimus, textura convellit ac rejicit.

Sect. 27. XVI. *Caſſius Hemina vetuſtiſſimus auctor.*] Negat Guillandinus *vetuſtiſſimum* recte dici, qui Plinium annis LXX. vix anteceſſit. Simlerum ſequitur Guillandinus; Dalecampius Guillandinum. *Veriſſimum* invitis exemplaribus reponunt. Errorem convellimus in Auctorum Indice, quem tu, lector, conſule.

Ibid. XVII. *Cn. Terentium.*] Sic Varro eum appellat, apud Auguſt. lib. 7. de Civit. Dei, cap. 34. Sic etiam Feſtus, verbo *Numam*. Quamobrem qui L. Petilium pro Terentio dixerunt, ut Valerius Max. lib. 1. cap. 1. num. 12. aliique, ut a Plinio diſſident, ſic aberrant a veritate: ac Prætoris nomen, qui libros inventos comburi juſſit, pro ejus nomine qui invenit, falſo ſupponunt.

Sect. 29. XVIII. *Arbor citri.*] In libris vulgatis perperam, *arbor cedri*, reclamantibus MSS. tum in hoc loco, tum in Indice hujus libri ac loci, in quo ſic lemma iſtud legitur, *De Atlantis arboribus, & citreis menſis*. Adde Plinium ipſum, lib. 5. ſect. 1. ubi ebori ait citroque Atlantis ſilvas exquiri. Veterum tamen nonnulli ex ſimilitudine nominum citrum, cedrumque confuderunt. Eudemus in Lexico Rhetorico: κίτριον, κέδρος. At exſors tanti criminis Plinius noſter eſto. De menſis ex ea arbore confectis, Martialis, lib. 14. Epigr. 89. cui lemma inſcriptum, *Menſa citrea*:

> *. . Accipe felices, Atlantica munera, ſilvas:*
> *Aurea qui dederit dona, minora dabit.*

Et Epigram. 90. citream menſam, cum Plinio, e Maurorum fieri arboribus ſcribit: *De menſa acerna*:

> *Non ſum criſpa quidem, nec ſilvæ filia Mauræ.*

Denique lib. 12. Epigr. 67.

> *Et Mauruſiaci pondera rara citri.*

Petron. in Satyr. pag. 422.

> *Ecce Afris eruta terris*
> *Citrea menſa.*

Lucanus, lib. 9. pag. 426.

> *Tantum Mauruſia genti*
> *Robora divitiæ, quarum non noverat uſum:*
> *Sed citri contenta comis vivebat, & umbra.*
> *In nemus ignotum noſtræ venere ſecures,*
> *Extremoque epulas menſaſque petivimus orbe.*

XIX. *Empta HS. X.*] In MSS. ſeſtertiorum numerus, Ibid. quo venumdata Ciceronis menſa dicitur, plane deſideratur. At ſequentium menſarum pretium, omnium exemplarium conſpirante conſenſu ita exprimitur, uti fere libri vulgati habent: Aſinii quidem, HS. XI. Jubæ, HS. XII. (non XV.) Denique Cethegorum, HS. XIV. vel ut in Reg. 2. HS. XIII. creſcente videlicet pretii æſtimationiſque numero: plane ut Ciceronis menſa HS. X. taxata fuiſſe videatur; etſi Tertullianus lib. de pallio, ſub finem, pag. 119. hunc Plinii locum transſcribens aliter ſtatuat: æſtimatamque velit Ciceronis quidem, quingentis millibus nummûm: Aſinii bis tantum. Sed vel corruptis haud dubie Plinii exemplaribus eſt impulſus in fraudem, aut rem Minerva craſſiore ſatis habuit narrare, de pretio tam religioſe ſignando haud admodum ſollicitus. Nam illud videtur dicere Plinius, quod & apud Senecam legere me memini, nempe libro 7. de Benef. cap. 9. pag. 136. *Video iſtic menſas, & æſtimatum lignum Senatoris cenſu*, &c. Porro Senatoris cenſum HS. XII. hoc eſt, duodecim centenûm millium nummûm fuiſſe norunt omnes ex Suetonio in Auguſto, cap. 41. *Senatorum cenſum ampliavit, ac pro octingentorum millium ſumma, duodecies ſeſtertium taxavit, ſupplevitque non habentibus.*

XX. *A Juba rege pendentes.*] Sic reſtituimus admonitu co- Ibid. dicum Reg. Colbert. Pariſ. aliorumque quos Ciaconius vidit, ipſo prodente, libro de Triclin. pag. 11. & 12. non, ut libri vulgo editi, *Juba rege vendente*. Nec inſcitum etiam foret aut inelegans, ſi legeretur, *a Juba rege pendente*: Pendere enim ii dicebantur, quorum nomina delata ad judices, fere ob æs alienum, publice propoſita ac ſuſpenſa erant. Sueton. in Domit. cap. 9. *Reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependiſſent, univerſos diſcrimine liberavit*. Et ante in Clodii vita, cap. 9. de ipſo, antequam imperium capeſſeret: *Ad eas*, inquit, *rei familiaris anguſtias decidit, ut cum obligatam ærario fidem liberare non poſſet, in vacuum. lege prædiatoria venalis pependerit ſub edicto præfectorum.* Hoc eſt, Claudii bona & prædia, publice obnoxia edicto Præfectorum ærarii diu venalia pependere, cum emptorem non invenirent. Sed alio ſignificatu *vindemia pendens* a Plinio dicitur, lib. 14. ſect. 5. nempe pro ea quæ in ipſa adhuc vite pendet. Quo pacto Cato, lib. de re ruſt, cap. 146. *Oleam pendentem hac lege venire oportet. Olea pendens in fundo Venafro venibit. Qui oleam emerit*, &c. Et cap. 147. *Lex vini pendentis. Hac lege vinum pendens venire oportet. Vinaceos illutos, & fæcem relinquito*, &c. Plinius ipſe, lib. 17. ſect. 1. *fructus pendentes*, circa quos depugnat homo cum alitibus.

XXI. *A Cethegis deſcendens.*] Ita libri omnes, etiam ma- Ibid. nu exarati, quos confidenter nimis ſpernit Budæus, lib. 3. de aſſe, fol. 78. cum legit *attegiis deſcendens*, quæ vox Juvenali nota, Satyra 14. Maurorum mappalia ſonat. Sed profecto ludit operam, cum aliud nihil Plinius velit, quam ejuſcemodi ſupellectilem haud pretio magis & ipſa materie, quam dominorum nobilitate civitati notam fuiſſe. Unde quæ cujuſque menſa fuerit, quam modo laudat, diligenter expedit. Pertinet huc illud Senecæ, libro de tranquill. animi, p. 677. *Placet*, inquit, *menſa non varietate macularum conſpicua, nec per multas elegantium dominorum ſucceſſiones civitati nota*, &c.

XXII. *Nomio liberto ejus eſſet. Tuber hoc eſt radicis, ma- Ibid. ximeque laudatum.*] Sinceriſſima hæc omnium MSS. lectio, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Pariſ. &c. quæ ſic in vulgatis libris interpolata legitur: *liberto ejus eſſet, cujus materia erat tuber. Hoc eſt radicis vitium, maximeque in eo laudatum*, &c. Atqui proxime ſequitur, *arborum vitium eſt*. Sic paulo poſt ſect. 30. ubi ex eorumdem codicum admonitu ſcripſimus: *Poſt hæc amplitudo eſt: jam toti caudices juvant, plureſque in una. Menſæ vitia, lignum*, &c. Pliniani corruptores verius quam correctores ita ediderant: *Poſt hæc amplitudo eſt jam totius caudicis. Juvant plura quoque in una menſa vitia*. Quibus verbis nec elegantia adeſt ulla, nec probabilis ſubeſt ſententia: ſed Plinianæ menti adverſa penitus, qui vitia menſarum, quæ deinceps enumerat, adeo non laudat, ut dam-

net potius improbetque.

Sect. 30. XXIII. *Variiſque cornicum punctis apprehenſus, papaverum nodo, & in totum atro propior colos.*] Si vulgatos hactenus libros conſulas, nihil hic ſani: *variiſque corticum punctis apprehenſus papaverum modo.* In MSS. *nodo* legitur: *cornicum*, ex animi conjectura reſcripſimus: etſi in Reg. 1. & Colb. *corvum*, in Reg. 2. *corticum* legitur. Murænæ pariter & cornicis color citreis in menſis damnatur: quid ſint corticum puncta, aut ad colorem quid præſtent, haud ſatis compertum. At e converſo *tigrium maculæ* in frutice Rubri maris, factiſque ex eo baculis commendantur, libro XVII. ſect. LXXX. uti nunc in menſis *cornicum puncta damnantur.*

XXIV. *Epipactis, quem alii elleborinen.*] In libris hactenus editis, *Epicactis, quem alii embolinen.* Nos locum ſanavimus, tum ex Dioſc. lib. 4. cap. 109. Ἐπιπακτὶς, inquit, οἱ δὲ ἑλλεβορίνην, θαμνίσκος μικρὸς, ἐλάχιστα φυλλάρια ἔχων. πρὸς τὰ θανάσιμα δὲ πίνεται, καὶ πρὸς τὰ ἐν ἥπατι πάθη. Tum ex ipſo Plinio, lib. 27. ſect. 52. ubi eadem plane cum Dioſcoride refert. Sect. 35.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XIV.

I. EXTERNÆ arbores, indocileſque naſci alibi, quam ubi cœpere, & quæ in alienas non commeant terras, hactenus fere ſunt. Licetque jam de communibus loqui, quarum omnium peculiaris parens videri poteſt Italia. Noſcentes tantum meminerint, naturas earum a nobis interim dici, non culturas: quanquam [a] & colendi maxime in natura portio eſt. Illud ſatis mirari non queo, interiiſſe quarumdam memoriam, atque etiam nominum, quæ auctores prodidere, notitiam. Quis enim non [1] communicato orbe terrarum, majeſtate Romani imperii, [b] profeciſſe vitam putet commercio rerum ac ſocietate [2] feſtæ pacis, omniaque etiam quæ occulta ante fuerant, in promiſcuo uſu facta? At hercules non reperiuntur, qui norint multa ab antiquis prodita: tanto priſcorum cura fertilior, aut induſtria felicior fuit, [3] ante millia annorum inter principia litterarum Heſiodo præcepta agricolis pandere orſo, ſubſecutiſque non paucis hanc curam ejus, unde nobis crevit labor: quippe cum requirenda ſint non ſolum poſtea inventa, verum etiam ea, quæ invenerant priſci, [4] deſidiâ rerum internecione memoriæ inducta. Cujus ſomni cauſas quis alias, quam publicas mundi, invenerit? Nimirum alii ſubiere ritus, circaque alia mentes hominum detinentur, & avaritiæ tantum artes coluntur. Antea incluſis gentium imperiis intra ipſas, ideoque & ingeniis, quadam [5] ſterilitate fortunæ, neceſſe erat animi bona exercere: [6] regeſque innumeri honore artium colebantur, & in oſtentatione [7] has præferebant opum, immortalitatem ſibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabant & præmia, & operæ vitæ. Poſteris [8] laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit: poſtquam Senator cenſu legi cœptus, judex fieri cenſu, magiſtratum ducemque nihil magis exornare, quam cenſus: poſtquam cœpere [9] orbitas in auctoritate ſumma & potentia eſſe, captatio in quæſtu fertiliſſimo, ac ſola gaudia in poſſidendo: peſſum iere vitæ pretia: omneſque [10] a maximo bono liberales dictæ artes, in contrarium cecidere, ac ſervitute ſola [11] profici cœptum. [12] Hanc alius alio modo, & in aliis adorare: eodem tamen, habendique ad ſpes, omnium tendente voto. Paſſim vero etiam egregii aliena vitia, quam bona ſua, colere malle. Ergo hercules voluptas vivere cœpit, [13] vita ipſa deſiit. Sed nos oblitterata

INTERPRETATIO.

a *Et colendi maxime.*] Etiam maxima culturæ pars pendet a natura.

b *Profeciſſe vitam.*] Profeciſſe *homines* in vita, *ex uſu rerum.*

NOTÆ.

Sect. I. 1 *Communicato.*] Orbe terratum facto promiſcui uſus, amplitudine imperii Romani.

2. *Feſtæ pacis.*] Lætæ & jucundæ. Sic lib. 2. ſect. 45. *Nunc vero pace tam feſta, tam gaudente rerum proventu*, &c.

3. *Ante millia.*] Sic MSS. Reg. Colb. Th. De ætate Heſiodi diximus in Auctorum indice.

4. *Deſidia &c.*] Propter hominum deſidiam memoria rerum intermortua, deleta, extincta. In MSS. Reg. 1. Colb. 3. & Chiffl. *indicta.* In Colb. 2. Th. aliiſque, *inducta.*

5. *Sterilitate fortunæ.*] Cum ſpes nulla foret extra patriæ anguſtias amplificandæ fortunæ.

6. *Regeſque.* Ut Hieron, Attalus, aliique, de quibus in Auctorum Indice diximus.

7. *Has præferebant.*] Hanc opum ſuarum partem præcipuam ducebant.

8. *Laxitas mundi.*] Latitudo poſſeſſionum amplior.

9. *Orbitas in auctoritate.*] Quoniam qui liberis carerent, horum benevolentia, ſpe hereditatis adeundæ, omni obſequiorum genere captaretur.

10. *A maximo bono.*] A libertate ſcilicet. Sunt enim liberales artes, quæ ingenio coluntur, atque idcirco dignæ ſunt liberis ingenuiſque hominibus. Unde & ingenuæ quoque a Tullio appellatæ.

11. *Profici cœptum.*] In MSS. *cœptæ.* Forte, *perfici cœptæ.*

12. *Hanc alius.*] Servitutis, inquit, genera diverſa fuere, mira & ſervientium animorum diverſitas, dum alius alium & alio modo coleret: eodem tamen omnium aſpirante voto, nempe ad ſpem habendi, diteſcendique. Vide Notas & Emendationes, num. I.

13. *Vita ipſa.*] Homines ipſi. Familiaris Plinio ea locutio eſt: Infra, ſect. 5. *Quantum poſtea* CCXXX. *annis vita profecerit*: hoc eſt, homines profecerint, hominum uſus & experientia, in vita. Sect. 29. *Nec ſegniter in eo vita elaboravit.* Libro ſeq. ſect. 1. *Heſiodus cultum agrorum docendam arbitratus vitam.* Plura ex Indice verborum exempla repete.

quoque ſcrutabimur : nec deterrebit quarumdam rerum humilitas, ſicut [14] nec in animalibus fecit. Quanquam videmus Virgilium præcellentiſſimum vatem, ea de cauſa [15] hortorum dotes fugiſſe : & e tantis, quæ retulit, [16] flores modo rerum decerpſiſſe, [17] beatum felicemque gratiæ, XV. omnino generibus uvarum nominatis, tribus oleæ, totidem pirorum, malo vero tantum Aſſyrio, ceteris omnibus neglectis.

II. Unde autem potius incipiemus, quam a vitibus ? quarum principatus in tantum peculiaris Italiæ eſt, ut vel hoc uno omnia gentium viciſſe, [1] quam odorifera, poſſit videri bona : quanquam ubicumque [2] pubeſcentium odori nulla ſuavitas præfertur. * Vites jure apud priſcos magnitudine quoque [3] inter arbores numerabantur. Jovis ſimulacrum in urbe Populonio ex una conſpicimus, tot ævis incorruptum : item Maſſiliæ pateram. Metaponti templum Junonis vitigineis columnis ſtetit. Etiam nunc ſcalis tectum Epheſiæ Dianæ ſcanditur una e vite Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinem exeunt. Nec eſt ligno ulli æternior natura. Verum iſta ex ſilveſtribus facta crediderim.

* Cap. I.

III. [1] Hæ vites tonſura annua coërcentur, & vis earum omnis evocatur [2] in palmites, aut deprimitur in propagines, [3] ſuccique tantum gratia exire ſinitur pluribus modis ad cæli mores, ſolique ingenia. In Campano agro populis nubunt : maritáſque complexæ, atque per ramos earum procacibus brachiis [4] geniculato curſu ſcandentes, cacumina æquant, in tantum ſublimes, [5] ut vindemitor [6] auctoratus rogum ac tumulum excipiat. Nullo fine creſcunt, dividique, aut potius avelli nequeunt. Villas & domos ambiri ſingularum palmitibus ac ſequacibus [a] loris memoria dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius exiſtimavit. Una vitis Romæ in Liviæ porticibus ſubdiales inambulationes [7] umbroſis pergulis opacat, eadem duodenis muſti amphoris fecunda. Ulmos quidem ubique exſuperant. Miratumque altitudinem earum Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi [8] Cineam, facete luſiſſe [9] in auſteriorem guſtum vini, merito matrem ejus pendere in tam alta cruce. Rumbotinus vocatur, & alio nomine [10] populus arbor Italiæ Padum tranſgreſſis, [11] cujus tabulata in orbem patula replent, putoque [12] perductæ dracone in palmam ejus, inde in ſubrectos ramorum digitos flagella diſpergunt. Eædem modici hominis altitudine adminiculatæ [13] ſudibus horrent, vineamque faciunt : [14] & aliæ im-

Interpretatio.

a *Loris.*] Flagellis, *ceu quibuſdam* loris ſe ſe ſpargendo dilatantibus.

Notæ.

14. *Nec in animalibus.*] Ne animalculorum quidem, quæ inſecta vocant, tractatione prætermiſſa : actum eſt enim de iis volumine operis hujus undecimo.

15. *Hortorum dotes.*] Nihil de hortorum cultura ſcripſiſſe. Sic enim ipſe lib. 4. Georg. verſu 118.

Forſitan & pingues hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferique roſaria Pæſti, &c.
Verum hæc ipſe equidem ſpatiis diſcluſus iniquis
Prætereo, atque aliis poſt commemoranda relinquo.

Verum hanc deſertarum a præcellentiſſimo vate partium poſſeſſionem occupavit cum laude, & inſigni commendatione doctrinæ, atque elegantiæ, REN. RAPINUS, e Societate noſtra, ſingulari opere de cura Hortorum : quod opus exceptum ubique cum admiratione, in Gallia finitimiſque regnis jam tot fere, quot ipſum Maronem, typis excuſum, redditum eſt etiam Anglico carmine, & quidem expolito.

16. *Flores modo.*] Hoc eſt, ea tantum attigit, quæ floridiore, ut ita dicam, oratione narrari, exornarique : quæ nitorem & ornamentum recipere poſſent : unde in eo Georgicon opere tam crebræ digreſſiones a propoſito, quibus occurrat ſatietati & faſtidio.

17. *Beatum.*] Felicem, inquit, virum, qui tantam ſit gratiam conſecutus, tam paucis etiam ex frugiferarum arborum numero appellatis : quarum tamen tractationem integram ſibi propoſuiſſe eo opere videbatur. Barbarus hunc locum præpoſtere interpretatur.

Sect. II. 1. *Quam odorifera.*] Hoc eſt, præter odorifera : vel, odoriferarum terrarum bonis exceptis. Vide Notas & Emendationes, num. II.

2. *Pubeſcentium.*] Vitium nempe florentium. Martialis, lib. 3. Epigr. 65.

Vinea quod primis floret cum cana racemis, &c.

3. *Inter arbores.*] Horatius lib. 1. Ode 18.

Nullam, Vare, ſacra vite prius ſeveris arborem.

Et Ulpianus, lib. 47. dig. tit. 7. arboris appellatione vites quoque cenſeri ait.

Sect. III. 1. *Hæ vites.*] Ita MSS. omnes. Nempe ſativæ, ſive mites, quæ ſilveſtribus opponuntur : eæ namque quotannis tonſæ, aut in propaginem depreſſæ, ſuppeditare materiæ ſeu ligni copiam vix queant ad opera inteſtina, cujuſmodi proxime recenſita ſunt.

2. *In palmites.*] Palmites ſunt utilia in fructum flagella vitium.

3. *Succique.*] Vini tantum gratia exire & creſcere ſinitur, idque pluribus modis, quos deinde expedit. Sunt porro modi illi diſpares, pro cæli more, & ſoli ingenio.

4. *Geniculato curſu.*] Quoniam in vitium palmitibus internodia quædam articulique ſunt geniculorum inſtar, γονατώδη, quibus modo huc, modo illuc repunt.

5. *Ut vindemitor.*] Vindemitor operam ſuam locans vineæ putandæ, apud Prætorem hac exceptionis formula utebatur : ut ſi caſu interiret, rogi ſibi jus & ſepulcri foret, locantis ſive auctorantis impendio. *Excipere* hoc loco eſt, nominatim cavere, ac nominatim paciſci de rogo ac tumulo.

6. *Auctoratus.*] Ad hanc operam periculoſæ plenam aleæ quaſi pretio obligatus. Vide quæ de hac voce dicturi ſumus, lib. 36. ſect. 24. num. 8.

7. *Umbroſis pergulis.*] Pergulæ ſunt tabulata e vite opere topiario ſtructa. Hinc apud Columellam lib. 3. cap. 2. pergulanæ vites, quæ pergulas exornant, arundinibus impoſitæ : *Une treille.* Vites pergulas alio ſignificatu dixit Petrus de Creſcentiis, lib. 4. cap. 4. extremo, pag. 143. Habuiſſe ſe vitem Ammineam, in pergulis, quæ denas amphoras peræquaret, Columella teſtatur, libro III. cap. IX.

8. *Cineam.*] Diximus de Cinea, lib. 7. ſect. 24.

9. *In auſteriorem.*] Et hanc auſteritatem noſtro tempore magna ex parte ferunt Ariciæ vina, inquit Andr. Baccius, lib. 6. de vinis Ital. pag. 281.

10. *Populus arbor.*] Alii *opulus arbor* malunt, quam corno ſimilem facit Columella. Vide Notas & Emendationes, num. III.

11. *Cujus tabulata.*] Hoc eſt, ramos, truncoſque projectos in morem tabulati : Hos vites amplexæ replent.

12. *Perductæ dracone.*] Ita MSS. non *producto.* Draconem vocant palmitem emeritum, multis annis duratum : Palmam, partem eam trunci ſeu caudicis, cujus ab utroque latere ramuli, velut digiti e palma volaque manus, ſubriguntur : cui trunco vitis applicata innititur, ut dicemus lib. 17. ſect. 35.

13. *Sudibus.*] Palis, pedamentis. Gallis *des échalas.* Unde *échalaſſer une vigne*, palos figere, quibus vitis adminiculetur.

14. *Et aliæ improbo.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

probo reptatu pampinorumque ſuperfluitate, peritia domini amplo diſcurſu atria media complentes. Tot differentias vel ſola tantum Italia recipit. [15] Stat provinciarum aliquarum per ſe vitis ſine ullo pedamento, artus ſuos in ſe colligens, & brevitate craſſitudinem paſcens. Vetant hoc aliubi venti: ut in Africa & in [16] Narbonenſis provinciæ partibus. Excreſcere [17] ultra ſuos pollices prohibitæ, ſemperque [18] paſtinatis ſimiles, herbarum modo [19] vagantur per arva, ac ſuccum terræ paſſim uvis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exſuperant. [20] Uva non aliubi gratior callo, ut inde poſſit inveniſſe nomen duracina.

Namque genera magnitudine, colore, ſaporibus, acinis innumera, etiamnum multiplicantur vino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roſeo, nitentque viridi. Candicans enim nigerque, vulgares. Tument vero mammarum modo [21] bumaſti. Prælongis [22] dactyli porriguntur acinis. Eſt illa Naturæ laſcivia, ut prægrandibus adhæreant parvi, mites, & ſuavitate certantes: [23] leptoragas has vocant. Durant aliæ per hiemes, [24] penſili concameratæ nodo. [25] Aliæ in ſua tantum continentur anima ollis fictilibus, & inſuper doliis incluſæ, [26] ſtipatæ vinaceis circumſudantibus. Aliis gratiam, qui & vinis, [27] fumus affert fabrilis: iiſque gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberii Cæſaris auctoritas fecit. Ante eum [28] Rhæticis prior menſa erat, & [29] uvis Veronenſium agro. [30] Quin & a patientia nomen acinis datur paſſis. Conduntur & muſto uvæ, ipſæque vino ſuo inebriantur. Aliæ decoctæ in muſto dulceſcunt, aliæ vero ſobolem novam in matre ipſa exſpectant [31] tranſlucidæ vitro: additque acinis eamdem, [32] quam in doliis amphoriſve, duratricem illam firmitatem auſteritas picis infuſa [33] pediculo. [34] Jam inventa per ſe in vino picem reſipiens, Viennenſem agrum nobilitans, Arverno Sequa-

NOTÆ.

15. *Stat .... per ſe vitis.*] Et hæc vitis erecta, Græcis ὀρθάμπελος appellatur: in Andegavenſi, Vaſconicoque Galliæ agro frequens. Apud Monſpelienſes ita coluntur vites, ut ſtipites vix cubitum excedant, nec pedamentis utantur. Ramos fere quotannis omnes abſcindunt, ſtolonibus modo parvis relictis.

16. *Narboneuſis.*] Plinius lib. 2. ſect. 46. *Item in Narbonenſi provincia clariſſimus ventorum eſt Circius, nec ullo violentia inferior, &c.*

17. *Ultra ſuos pollices.*] Sic lib. 17. ſect. 35. num. 15. *Ut ſemper pollices tantum relinquantur*: Ne ventorum ſcilicet vehementiæ injuriæque pareant. Quid ſint in vite pollices neſciſſe Dalecampius videtur, qui *ultra ſenos pollices*, infelici conjectura legi hoc loco jubet. Nos l. 17. ſect. 35. num. 15. de iis dicturi ſumus: ubi & de juſta altitudine vitis agitur, quæ ſine pedamento ordinatur, qualis ea eſt de qua nunc inſtituta oratio eſt.

18. *Paſtinatis.*] Quoniam dum paſtinatur vitis, ſarmenta vinitores humi jacêre patiuntur, donec vite putata ea ſuis iterum pedamentis alligent. At hæc ſparſis ſponte ſemper per terram palmitibus jacet, ut dicetur lib. 17. ſect. 35. num. 6.

19. *Vagantur.*] Et hæ proſtratæ vites appellantur, quæ a trunco enatæ ſtatim ſerpunt, ac veluti projectæ per humum porriguntur, proferuntque fructus jucundiſſimos: apud Andegavenſes & Rupellenſes, crebræ. In Aſia quoque, & Africa, ut Plinius monet, lib. 17. ſect. 35. num. 15. multis in locis terra cubilia præbet uvis. Gallis, *Vignes courantes.*

20. *Uva non aliubi gratior.*] Ita libri omnes, etiam MSS. non *craſſior*, ut Turnebo placuit, lib. 25. Adverſ. cap. 26. pag. 899. Et gratam eſſe uvam ad guſtum ait auctor, & callo præditam: hoc eſt, carne ſeu corpore ad morſum paulo ſolidiore ac duriore: nunc *Maroquin* vocant: qualem in horto Regio vidimus: unde forte nomen uvæ datum, Duracinæ. In omnibus MSS. legitur, *Durus acinus.* Meminit uvæ duracinæ Suetonius in Auguſto, cap. 76. ipſius verba recitans ejuſmodi: *Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam cum paucis acinis uvæ duracinæ comedi.* Prope Veſuvium ab arboribus id genus uvarum pendet, teſte Sanfelic. in deſcriptione Campaniæ.

21. *Bumaſti.*] Βουμαστοὶ, quaſi vaccæ mammas magnitudine referant. Βοῦ in compoſitione dictiones auget, quod ſæpius dicendum erit. Bumamma Varroni, lib. de re ruſt. cap. 5. & Macrobio, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 379. hæc uva dicitur. Virgilius, lib. 2. Georg. verſ. 102.

Et tumidis, bumaſte, racemis.

Hoc uvarum igitur genus rotundatur acino, ut id quod proxime ſequitur, porrigitur prælongo.

22. *Dactyli.*] A digitali gracilitate, ut ait Plinius ſect. 4. Gallis, *Raiſins au long grain.*

23. *Leptoragas.*] A tenuitate acinorum, ceu granorum uvæ. Eſt enim ῥὰξ uvæ granum: λεπτὸν, tenue: unde λεπτορῶγες.

24. *Penſili.*] Suſpendi eas jubet e camera, & nodo ligari. Quæ ita ſuſpendantur, opportuniſſimas eſſe duracinas auctor eſt Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 58. ex Catone, cap. 7. Hæc uva penſilis Horatio, lib. 2. Satyr. 2. verſ. 121.

Tum penſilis uva ſecundas
Et nux ornabat menſas, cum duplice ficu.

Plauto, in Pœnulo, act. 1. ſc. 2. verſ. 99.

Uva paſſa penſilis.

Sic hodieque Provinciales uvæ in horreis maxime ſuſpenduntur.

25. *Aliæ in ſua .... anima.*] Anima vis ea eſt, qua fructus quilibet & poma ipſa pollent, dum a matre pendent, aut ubi ſtatim decerpuntur. Plinius lib. 13. ſect. 9. de palmulis: *Thebaïdis fructus extemplo in cados conditur, cum ſui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter exſpirat, &c.* Varro, loc. cit. *Uvam Ammineam, & Apiciam in ollis commodiſſime condi Cato ait.* Has aliaſque arbitror, ab ollis in quibus conderentur, Ollares appellatas a Martiali, lib. 7. Epigr. 19. Idem de Venucula tradit Horatius, ut dicturi ſumus ſect. ſeq.

26. *Stipatæ vinaceis.*] Vinacea ſive vinacei hic ſunt grana, ſeu retrimenta uvæ jam paſſæ: *le marc des raiſins déja foulez.* Græci στέμφυλα vocant.

27. *Fumus affert.*] De hoc more Horatius, lib. 2. Satyr. 4. verſ. 74.

Rectius Albanam fumo duraveris uvam.

Cæl. Aurel. lib. 4. Chron. cap. 3. *Item uva*, inquit, *& magis fumi vapore ſiccata, quam fabrilem appellant.* Iterum *uvas fabriles* idem dixit, lib. 3. cap. 2.

28. *Rhæticis.*] Qua de vite Virgilius, lib. 2. Georg. verſ. 96.

Et quo te carmine dicam, Rhætica?

In Valle Telina, ut vocant, ad flumen Adduam, creſcunt eæ vites.

29. *Et uvis.*] MSS. omnes, *& ullis.* Latere hic proprium agri nomen ſuſpicamur. An *& Tullis?* An *& viſulis*, de quibus ſect. ſeq.

30. *Quin & a patientia.*] Quia Solem paſſi, cujus calore ſiccantur: vel ignem, ut docet Columella, lib. 12. cap. 16. de uvis paſſis faciendis, pag. 423 Nonius paulo aliter, cap. 1. num. 38. *Paſſum*, inquit, *eſt proprie rugoſum, & ſiccum: unde & uva paſſa dicta eſt, quod ſit rugis implicata. Lucilius Satyr. lib. 9. Rugoſi paſſique ſenes eadem omnia quærunt.* Gallis, *Raiſins ſecs, Raiſins ſechez au Soleil, Raiſins de paſſe*, quales ſunt Corinthiaci acini, quaſi rugis impliciti. Sic paſſa frons & caperata dicitur, quæ rugis exaſperata.

31. *Tranſlucidæ vitro.*] Adeo tenui membrana ſeu cute, ut per eam, ceu per vitrum, ſuccus incluſus, vinaceique tranſluceant.

32. *Quam in doliis.*] Laudat Plutarchus, in Sympoſ. lib. 5. Probl. 3. picata & reſinata vaſa, quod & gratum odorem vinis impertirent, & omnem aquoſitatem tollerent.

33. *Pediculo.*] Pediculus appellatur id quo mala, pira, ceraſa, uvæ & hujuſmodi alia ſuſtinentur. *Les queuës.*

34. *Jam inventa per ſe.*] Hoc eſt, ſine ulla admixtione picis uva picem reſipiens. Quod ex ea fit vinum, Delphinates hodie appellant *Vin de violette*, teſte Nic. Chorier, lib. 1. pag. 55. Vitis ipſa Allobrogica, & eadem picata vocatur ſect.

noque & [35] Helvico generibus non pridem illuſtrata. Atque hæc Virgilii vatis ætate incognita, a cujus obitu [36] xc. aguntur anni. Quid quod inſertæ caſtris ſummam rerum imperiumque continent? [37] Centurionum in manu vitis, [38] & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis [39] pœnam ipſam honorat. [40] Nec non vineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnum obtinent locum, ut per ſeſe [41] vino ipſo remedia ſint.

CAP. II. IV. Genera vitium numero comprehendi poſſe unus exiſtimavit Democritus, [1] cuncta ſibi Græciæ cognita profeſſus. [2] Ceteri innumera atque infinita eſſe prodiderunt, quod verius apparebit ex vinis. Nec omnia dicentur, ſed maxime inſignia: quippe quæ totidem pæne ſunt, [3] quot agri. Quamobrem celeberrimas vitium, aut quibus eſt aliqua proprietate miraculum, oſtendiſſe ſatis erit.

1. Principatus datur [4] Ammineis propter firmitatem, [5] ſenioque proficientem vini ejus utique vitam. Quinque earum genera: ex iis germana [6] minor acino, melius defloreſcit, imbres tempeſtateſque tolerat: [7] non item major, [8] ſed in arbore, quam in jugo, [9] minus obnoxia. [10] Gemellarum, quibus hoc nomen uvæ ſemper geminæ dedere, aſperrimus ſapor, ſed vires præcipuæ. Ex iis minor auſtro læditur, ceteris ventis alitur, ut in Veſuvio monte, Surrentiniſque collibus. In reliquis Italiæ partibus [a] non niſi arbori accommodata. [11] Quintum genus lanatæ, [12] ne Seres miremur aut Indos, adeo lanugo eam veſtit: prima ex Ammineis matureſcit, ocyſſimeque putreſcit.

2. [13] Proxima dignitas Nomentanis rubente [b] materia: quapropter quidam rubellas ap-

INTERPRETATIO.

a *Nonniſi arbori.*] Nonniſi ut ſcandat arborem vitis ea idonea eſt.
b *Materia.*] Ligno *vel ſarmento* rubente.

NOTÆ.

ſeq. Ex ea laudatur lib. 23. ſect. 24. *vinum quod ſponte naturæ ſuæ picem reſipit, picatumque appellatur.* De eo vini genere Martialis, lib. 13. Epigr. 107.

Hæc de vitifera veniſſe picata Vienna
Ne dubites: miſit Romulus ipſe mihi.

Plutarchus quoque loc. cit. ἐκ δὲ τῆς περὶ Βίενναν Γαλατίας ὁ πισσίτης οἶνος κατακομίζεται, διαφερόντως τιμώμενος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Uvam incolæ vocant, *Raiſin de livre, ou de Dauphiné.* Vidimus in Horto Regio.

35. *Helvico.*] Quod & Helvenacum appellat lib. 23. ſect. 24. ab Alba Helvorum, de qua diximus lib. 3. ſect. 5.

36. *XC. aguntur anni.*] Igitur erraſſe Donatum neceſſe eſt, qui Virgilium obiiſſe aſſeverat anno V. C. DCCXXXV. decimo Calend. Octob. C. Sentio Saturnino, Q. Lucretio Veſpillone Coſſ. Scripſit hæc enim Plinius anno DCCCXXX. Tito Veſpaſiano ſextum jam Conſule, uti ex ipſo liquet aperte, ita prodente, ſect. 5. libri hujus, & lib. 28. ſect. 3. Eſt porro Plinius alias, ut ſæpe vidimus, in ſignandis annorum ac temporum epochis, ſupra fidem diligens & accuratus.

37. *Centurionum.*] Vitis Centurionum inſigne fuit: hac plectebant eos qui plagas merebantur: quod pigre & lente nimis Aquilas ſequerentur. Spartianus in Hadriano, pag. 5. vitem ſimpliciter accipit pro Centurionatu: *Nulli vitem,* inquit, *niſi robuſto & bonæ famæ daret.* Et Juvenalis, Satyr. 14. verſ. 193.

Aut vitem poſce libello.

Hoc eſt, Centurionatum poſce libello ſupplici. quem porrigas Imperatori. Livius in Epit. lib. 57. de Scipione Africano: *Quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus: ſi extraneus, virgis cecidit.* Caſſiodorus, lib. 7. Variar. in formula Principis Dalmat. epiſt. 22. *Tu vitem tenes improbis minantem.* Et in actis Martyrum, B. Marcellus Centurio Martyr: *Ecce projicio vitem.* Centurio quidam apud Tacitum, Annalium primo, militaribus facetiis *Cedo alteram* dictus, quod fracta vite in tergo militis, clara voce alteram, ac rurſus aliam popoſcerat.

38. *Et opimo.*] Præmium fuit fortitudinis opimum vitis, quæ tradebatur iis, qui Centurionatus munere & honore donabantur. Eadem tardos alioqui mortis metu milites ad ſua ſigna cogebat. Lipſius lib. 2. de milit. Rom. legit, *lætas aquilas.* At M S S. omnes, *lentas.* Forte, *elatas.*

39. *Pœnam.... honorat.*] Quoniam cives tantum Romani vite cæderentur, uti ex Livio proxime antea diximus.

40. *Necnon vineæ.*] Vinea in re militari machina fuit, tabulatis cratibuſve conſtrata, quæ ſubjectis rotulis impellebatur, cujus tecto muniti obſidentes, murorum fundamenta ſubruebant. Dicitur autem vinea, a ſimilitudine illius vineæ, quæ jugata dicitur, & in tectum attollitur.

41. *Vino ipſo.*] Ita libri editi, & Reg. 2. vel vino quoque ipſo, inquit, vites proſunt: cum ſit alias tardum dictu, pluribuſne id proſit, an noceat, ut dicetur lib. 23. ſect. 19.

Sect. IV. 1. *Cuncta ſibi Græciæ.*] Non tamen gentium ſimul exterarum, quas Plinius nihilominus hic quoque complectitur. Cave eos audias qui contra librorum omnium fidem, *cuncta ſibi egregie*, hoc loco reponunt.

2. *Ceteri innumera.*] Signat in primis Virgilium, cujus hi noti verſus, lib. 2. Georg. verſ. 103. de vitium generibus:

Sed neque quam multæ ſpecies, nec nomina quæ ſint,
Eſt numerus, neque enim numero comprendere refert.
Quem qui ſcire velit, Libyci velit æquoris idem
Diſcere quam multæ Zephyro turbentur arenæ, &c.

3. *Quot agri.*] Habet iſtud etiam Theophraſt. lib. 2. hiſt. cap. 7. & Columella, lib. 3. cap. 2. pag. 88.

4. *Ammineis.*] Virgilius, lib. 2. Georg. verſ. 97.

Sunt etiam Amminеæ vites, firmiſſima vina.

A regione nomen habent, in qua natæ primum, ut dicemus in Notis & Emend. num. V. De his multa Columella, lib. 3. cap. 2. pag. 84.

5. *Senioque.*] Vetuſtate vim meliorem acquirunt.

6. *Minor acino.*] Vide Notas & Emend. num. VI.

7. *Non item major.*] Columella, loc. cit. de Ammineis: *Duas germanas cognovimus.... quorum minor, ..longe præcedit majorem, quia imbres & ventos fortius patitur: nam major celeriter in flore corrumpitur, & magis in jugis, quam in arboribus.*

8. *Sed in arbore.*] Cum arbores ſcandit. Quam in jugo poſitam Latini, Galli vocant, *en treille.* Jugata vinea dicta eſt a ſimilitudine militaris jugi, quod ita fiebat, ut duabus defixis in terram haſtis, tertia ſuperligaretur.

9. *Minus obnoxia.*] Imbribus, tempeſtatibuſque.

10. *Gemellarum.*] Et hæ quoque, ut germanæ, bifariam dividuntur: altera enim major, minor altera. Columella, pag. 85. *Verum & aliæ duæ geminæ, quæ ab eo quod duplices uvas exigunt, Gemellæ vocantur, auſterioris vini, ſed aquæ perennis. Earum minor vulgo notiſſima: quippe Campaniæ celeberrimos Veſuvii colles Surrentinoſque veſtit. Hilaris inter æſtivos Favonii flatus: Auſtris affligitur. Ceteris itaque partibus Italiæ non tam vineis quam arbuſto eſt idonea*, &c. Meminit harum etiam Iſidorus, lib. 17. Orig. cap. 5.

11. *Quintum.*] Columella, loc. cit. *Lanatam quoque Ammineam quidam maxime probant, quæ hoc vocabulum non ideo uſurpat, quod ſola ex omnibus Ammineis, verum quod præcipue caneſcit lanugine. Sane boni vini, ſed levioris, quam ſuperiores. Crebram quoque materiam fundit, atque ideo propter pampini denſitatem ſæpe parum recte defloreſcit, eademque maturo fructu celeriter putreſcit.* Apud Iſidor. loc. cit. *Lagana* pro *lanata* perperam ſcribitur.

12. *Ne Seres miremur.*] Quorum lanigeras arbores mirati ſumus lib. 6. ſect. 20. Indorum libro 12. ſect. 21.

13. *Proxima.*] Et hæc ſunt apud Columellam, loc. cit. *Nomentanæ vini nobilitate ſubſequuntur Ammineas, fecunditate præveniunt.... Sed earum quoque feracior & minor, cujus & folium parcius ſcinditur, & materia non ita rubet, ut Ammineis: a quo colore rubellianæ nuncupantur: eædemque faciniæ, quod plus quam ceteræ, fæcis afferunt.* Nomentana uva laudatur a

pellavere

pellavere vineas. Hæ minus fertiles, [a] vinaceis & fæce nimia, [14] contra pruinas fortiſſimæ, ſiccitate magis quam imbre, æſtu, quam algore vexantur. Quamobrem [15] in frigidis humidiſque principatum obtinent. Fertilior quæ minor acino, & folio ſciſſa minus.

3. [16] Apianis apes dedere cognomen, præcipue earum avidæ. [17] Ex eis duo genera, lanugine & ipſa pubeſcunt. Diſtant, quod altera celerius matureſcit, quanquam & altera properante. [18] Situs frigidos non reſpuunt: [19] & tamen nullæ celerius imbre putreſcunt. Vina primo dulcia, auſteritatem annis accipiunt. [20] Etruria nulla magis vite gaudet. Et hactenus potiſſima nobilitas peculiaribus atque vernaculis Italiæ.

Ceteræ advenere Chio, Thaſove. [21] Græcula non inferior Ammineis bonitate, prætenera acino: & uva tam parva, ut niſi pinguiſſimo ſolo colere non proſit. [22] Eugeniam Taurominitani colles cum generoſitatis cognomine, miſere Albano tantum agro: quoniam tranſlata ſtatim mutatur. Namque eſt aliquibus tantus locorum amor, ut omnem in his gloriam ſuam relinquant, nec uſquam tranſeant totæ. Quod & in Rhætica Allobrogicaque, [23] quam ſupra picatam appellavimus, evenit, domi nobilibus, nec agnoſcendis alibi. Fecundæ tamen, bonitatis vice copiam præſtant: eugenia ferventibus locis, Rhætica temperatis, Allobrogica frigidis, gelu matureſcens, & colore nigra. Ex his, quas adhuc diximus, ſed etiam e nigris vina vetuſtate in album colorem tranſeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamen cæli aut ſoli opera non fallunt vetuſtatem, [24] ſicuti Fecenia, & cum ea florens [25] Biturica, [26] acino rarior, numquam [27] floris obnoxii, quoniam antecedunt, ventiſque & imbribus reſiſtunt: meliores tamen algentibus locis, quam calidis: humidis, quam ſitientibus. [28] Viſula magis quam denſo uvarum partu, impatiens variantis cæli, ſed contra tenorem unum algoris æſtuſve conſtans. [29] Quæ minor eſt ex eo genere, melior. In eligendo ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino non provenit. Mediam temperiem delicate quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Uva ejus indecora viſu, ſapore jucunda: niſi matura protinus rapitur, etiam non putreſcens cadit. [30] Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atque duritia.

4. Inſignes jam colore inter purpureas nigraſque medio [31] helvolæ, ſæpius varianti, & ob id varianæ a quibuſdam appellatæ. Præfertur in his nigrior: utraque alternis annis fertilis, ſed melior vino, cum parcior. [32] Et Preciæ duo genera magnitudine acini diſcer-

INTERPRETATIO.

a *Vinaceis.*] Propter vinacea, & fæcem nimiam.

NOTÆ.

Macrobio, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 379. A Nomento Italiæ oppido nomen habet, de quo lib. 3. ſect. 9. Nomentanæ ſimilis Veïentana, teſte Martiali, lib. 1. Epigr. 104.

Et Veientani bibitur fæx craſſa rubelli.

Niſi *Nomentani* ibi pro *Veientani* legi oportet.

14. *Contra pruinas*, &c.] Columella, loc. cit.

15. *In frigidis.*] In ſolo frigido, humidoque.

16. *Apianis.*] Columella, lib. 3. cap. 2. pag. 86. de vitibus Apianis: *Pluviis, ventiſque, & apibus afferunt prædam, quarum vocabulo propter hanc expopulationem cognominantur.* Et hæc habet etiam Iſidor. lib. 17. cap. 5. Apiana uva in Gallia *Raiſin Muſcat*: Italis *Muſcatella*, a muſcarum telis quibus impetitur: non a moſcho, ut quibuſdam viſum.

17. *Ex eis duo genera.*] Columella, loc. cit. *Duæ*, inquit, *lanatæ qualitate ſunt diſpariles, cum tardius altera recipiat cariem vetuſtatis.*

18. *Situs frigidos.*] Colum. loc. cit.

19. *Et tamen nulla.*] Iſidorus, loc. cit.

20. *Etruria nulla magis.*] Vide Notas & Emendationes, num. VII.

21. *Græcula.*] Non unius generis id nomen, aut loci eſt: nam Columella, loc. cit. pag. 87. Græcularum vitium generis ait eſſe Mareoticas, Thaſias, Pſythias, &c.

22. *Eugeniam.*] Græcis εὐγένεια & εὐγενία nobilitatem ac generoſitatem ſonat. Colum. loc. cit. pag. 86. *Frigidum ac roſcidum ſolum & cælum commodiſſime ſuſtinent eugeniæ, dum ſunt in Albano colle: nam mutato loco vix nomini ſuo reſpondent.*

23. *Quam ſupra picatam.*] Sect. ſup. In Allobrogicis quoque vini jucunditatem cum regione mutari, prodidit Columella loc. cit.

24. *Sicut Fecenia.*] Ita libri omnes, etiam M S S. De fæcinia ſeu rubelliana, egimus haud paulo ſuperius hac ipſa ſectione. Num ea nunc quoque intelligatur, conſiderandum.

25. *Biturica.*] Colum. lib. 3. pag. 21. *Uvæ Bituricæ fructibus opimæ.* Et ejuſdem libri cap. 2. pag. 86. *Poſſunt tamen etiam ſecundæ notæ vites proventu & ubertate commendari, qualis eſt Biturica .... Nam & vetuſtatem vinum earum patitur, & ad bonitatem aliquam per annos venit. Jam vero ipſæ fecunditate præſtant. .... tum etiam patientia: quippe turbines imbreſque fortiſſime ſuſtinent, & commode fluunt, nec deficiunt macro ſolo. Frigora melius quam humores ſuſtinent, humores commodius quam ſiccitates, nec caloribus tamen contriſtantur.* Iſidorus quoque, lib. 17. cap. 5. *Biturica a regione nomen ſortita*, &c. In M S S. Reg. 1. Th. Colbert. & Chiffl. *Bituriaca.* In Reg. 2. *Biturigiaca.* Biturigum porro Viviſcorum agrum, qui nunc Burdegalenſis & Vaſconicus appellatur, ſignari hoc loco credimus: etſi ſua quoque laus eſt Biturcenſium vino, qui Cubi dicti ſunt. De utriſque egimus lib. 4. ſect. 33.

26. *Acino rarior.*] Acini ſunt uvæ grana, non nuclei ſeu vinacei quæ granis ſingulis includuntur.

27. *Floris obnoxii.*] Nempe tempeſtatibus, ut ex Columella diximus. Obnoxium præciſe Latini dixere olim, quod nos imbecillum, tenerum, ac patens injuriæ. Seneca, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 26. pag. 874. *Quam longo tempore opus eſt, ut conceptus ad puerperium perducatur infans? quantis laboribus tener educatur? quam diligenti nutrimento obnoxium noviſſime corpus adoleſcit?* Et ep. 65. pag. 298. *Quidquid in me poteſt injuriam pati, hoc eſt, in hoc obnoxio domicilio animus liber habitat.* Florus, lib. 4. cap. 4. pag. 175. ubi de Octavio Cæſare, quem *intra decem & octo annos tenerum, & obnoxium, & opportunum injuriæ juvenem* fuiſſe ait.

28. *Viſula.*] Vide Notas & Emendat. num. VIII.

29. *Quæ minor.*] Hæc vero Argitis proprio nomine a Columella appellatur, lib. 3. cap. 2. pag. 87. *Viſulæ deinde,* inquit, *& minor argitis terræ mediocritate lætatur*, &c. Meminit ejus Virgilius, lib. 2. Georg. verſ. 99.

Argitiſque minor, cui non certaverit ulla
Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.

30. *Contra grandines.*] Columella, loc. cit.

31. *Helvolæ.*] Colum. loc. cit. *Sunt & helvolæ, quas nonnulli varias appellant, neque purpureæ, neque nigræ, ab helvo, niſi fallor, colore vocitatæ. Melior eſt nigrior abundantia vini, ſed hæc ſapore pretioſior*, &c. Ex iis uvis vinum conficitur dubii coloris, quod Gallis dicitur, *Vin paillet.* Græci κιῤῥὸν vocant. Helvus color Varroni lib. 2. de re ruſt. cap. 5. inter rubeum & album.

32. *Et Preciæ.*] Vel *Pretiæ*, nam utroque nimirum modo diverſis in codicibus legitur. Columella, loc. cit. *Sicut Pretiæ* (nempe vites) *major & minor, quæ generoſitate vini com-*

nuntur, quibus materies plurima, uvaque [33] ollis utiliſſima, [34] folium apio ſimile. [35] Baſilicam Dyrrachini celebrant, Hiſpaniæ cocolobin vocant. Rarior uvâ, æſtus auſtroſque tolerat: capiti inimica, copiâ larga. Hiſpaniæ duo genera ejus faciunt: unum oblongo acino, alterum rotundo: noviſſimas vindemiant. Quo dulcior cocolobis, hoc melior. Sed & auſtera tranſit in dulcem vetuſtate: & quæ dulcis fuit, in auſteritatem: tunc Albanum vinum æmulantur. Tradunt veſicæ vitiis utiliſſimum ex his potum. [36] Albuelis ſummis arboribus fertilior eſt, Viſula imis. Quamobrem circa eaſdem ſatæ diverſitate naturæ locupletant. [37] Inerticulam e nigris appellavere, juſtius ſobriam dicturi, inveterato præcipue commendabilem vino, ſed viribus innoxiam: ſiquidem temulentiam ſola non facit.

5. Fertilitas commendat ceteras, principemque [38] helvenacam. Duo ejus genera: major, quam quidam longam: minor, [39] quam emarcum appellant, non tam fecundam, ſed gratiorem hauſtu. Diſcernitur folio circinato: verum utraque gracilis. Furcas ſubdere his neceſſarium: alioqui ubertatem ſuam non tolerant: maritimo afflatu gaudent, [40] roſcido odore. Nulla vitium minus Italiam amat, rara, parva, putreſcens in ea: vino quoque, quod genuit, æſtatem non exſuperans: nec alia macro ſolo familiarior. [41] Græcinus, qui alioqui Cornelium Celſum tranſſcripſit, arbitratur non naturam ejus repugnare Italiæ, ſed culturam, [42] avide palmites evocantium. Ob id fertilitatem ſuam abſumi, ſi non præpinguis ſoli ubertas laſſeſcentem ſuſtineat. [43] Carbunculari negatur: magna dote, ſi verum eſt, aliqua in vite cælo non eſſe jus.

6. Æſtum fert [44] ſpionia, quam quidam ſpineam vocant, autumniſque & imbribus pingueſcit. Quin immo nebulis una alitur, ob id [45] Ravennati agro peculiaris. [46] Veniculam inter optime defloreſcentes, & ollis aptiſſimam, Campani malunt ſirculam vocare, alii ſtaculam: [47] Tarracina numiſianam, nullas vires proprias habentem, ſed totam a perinde ac ſolum valeat. [48] Surrentinis tamen efficaciſſima teſtis, Veſuvio tenus. Ibi enim [49] Murgentina e Sicilia potiſſima, quam Pompeïanam aliqui vocant, Latio demum feracem: ſicut horconia in Campania, tantum vilitatis [50] cibariæ, [51] ſed ubertate præcipua. Tolerat & annos [52] mœrica, contra omne ſidus firmiſſima, nigro acino, vinis in vetuſtate rubeſcentibus.

CAP. III. 30 7. Et hactenus publica ſunt genera: cetera regionum locorumque, aut ex his inter

Interpretatio.

a *Perinde ac ſolum.*] *Ingenium ac vires mutat*, pro varia ſoli *in quo ſeritur*, indole.

Notæ.

mendantur, & frequentibus materiis frondent, &c. Meminit vitis hujuſce Virgilius, lib. 2. Georg. verſ. 95. *Purpureæ, preciæque.* Has a maturitate quaſi præcoquas appellari Servius, ut ſolet, divinat.

33. *Ollis utiliſſima.*] Apta maxime in ollis ſervari, ut Venucula, de qua mox dicemus. Celſo, lib. 2. cap. XXIV. *Vvæ ex olla.*

34. *Folium apio.*] Diſſectis nempe alte foliis, quales Veſontione vidit Bauhinus, T. 2. Herb. Univerſ. lib. 15. pag. 33. cujus uvæ ſimiles iis quas Burgundi vocant *Raiſins fendans.*

35. *Baſilicam.*] Colum. pag. 86. *Baſilicam .... Cocolubem vocant Hiſpani*, &c. Hodie in Granatenſi regno copioſiſſima, teſte Chriſt. a Vega, in libris de art. med.

36. *Albuelis.*] Colum. pag. 87. *Albuelis utilior, ut ait Celſus, in colle, quam in campo: in arbore, quam in jugo: in ſumma arbore, quam in ima*, &c. De Viſula proxime dictum eſt.

37. *Inerticulam.*] Columella, loc. cit. *Inerticula tamen nigra, quam quidam Græci ἀμέθυστον appellant, poteſt in ſecunda quaſi tribu eſſe, quod & boni vini eſt, & innoxia: unde etiam nomen traxit, quod iners habetur in tentandis nervis, quamvis in guſtu non ſit hebes.* Et hæc habet etiam Iſidor. lib. 17. cap. 5.

38. *Helvenacam.*] Quæ & Helvica dicta eſt ſup. ſect. Nunc in Picenis, præſertim prope Maceratam colitur.

39. *Quam Emarcum.*] *Quam Galliarum incolæ*, inquit Columella pag. 88. *Emarcum vocant, mediocris vini*, &c. In cod. Th. *marcum.*

40. *Roſcido odore.*] Quid ſi *roſcidæ odêre* legas, ut ante nos Dalecampio viſum eſt?

41. *Græcinus.*] Egimus de eo in Auctorum Indice.

42. *Avide palmites.*] Carpit vinitorum præpoſteram feſtinationem, qui vites, ut palmites uvaſque quam celerrime ferant, urgent avidius, ſpe lucri propioris. Plinius ſupra, ſect. 3. ſtatim initio, de vitibus: *Vis earum omnis evocatur in palmites, aut deprimitur in propagines*, &c.

43. *Carbunculari.*] De carbunculatione dicemus lib. 17. ſect. 37. num. 4.

44. *Spionia.*] Spioniam Columella laudat pag. 88. dapſilem muſto, & amplitudine magis uvarum, quam numero fertilem.

45. *Ravennati agro.*] Paluſtri videlicet & uliginoſo. Hinc eſt quod Martialis lib. 3. Epigr. 56. Ravennatia vina detrectans, ſimulque penuriam aquæ objiciens, facere ludit:

Sit ciſterna mihi, quam vinea, malo Ravennæ.
Cum poſſim multo vendere pluris aquam.

Hodie tamen exſiccatis paludibus, vineiſque ſtudio excultis, vina condunt haud pœnitenda, teſte Andr. Baccio, lib. 5. pag. 264.

46. *Veniculam.*] Ceteri venuculam vocant: Horatius, lib. 2. Satyr. 4. *Venucula convenit ollis.* Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 379. Colum. pag. 84. *Vt venucula, eademque ſcirpula, atque ſticula*, &c. Ea in ollis condebatur, unde ollaris dicta Martiali, lib. 7. Epigram. 19.

Illic & uvæ collocantur ollares.

Hodie Venetis *Marzemina*. Sic far venuculum, apud Colum. lib. 2. cap. 6.

47. *Tarracina numiſianam.*] Hanc a Venucula diverſam Columella facit, pagg. 84. & 88. Numeſiana dicitur Iſidoro, lib. 17. cap. 5.

48. *Surrentinis.*] E teſtis Surrentinis, in quibus conditur, accipere vim aliquam id vini genus videtur. De calicibus Surrentinis dicemus lib. 35. ſect. 46.

49. *Murgentina.*] Tranſlata e Siciliæ oppido Murgento, prope Simæthum, de quo lib. 3. ſect. 14. Columella, pag. 88. *Vt Murgentina, eademque Pompeiana.*

50. *Cibariæ.*] Alii eſcariam vocant, quæ menſis tantum & cibo, non item vino ſit utilis.

51. *Sed ubertate.*] Igitur Plinii horconia fuerit fortaſſis ea, quæ Columellæ arelaca major vocatur, *quam omnium quæ cognitæ ſint, copioſiſſimam* ait eſſe.

52. *Mœrica.*] Colum. loc. cit. *Merica.* In Reg. Colb. & Th. *Metica.*

ſe [53] inſitu mixta. [54] Siquidem Tuſcis peculiaris eſt [55] Tudernis, [56] atque etiam ejus nominis Florentia. Eſt opima Aretio talpana, & eteſiaca, & conſeminia. [57] Talpana nigra candidum facit muſtum. Eteſiaca fallax, quæ quo plus tulit, eo laudabilius fundit: [58] mirumque, fecunditate ceſſat. Conſeminia nigra, vino minime durante, uvâ maxime: poſt xv. dies, quam ulla alia, metitur: fertilis, ſed cibaria. Hujus folia, ſicut labruſcæ, prius quam decidant, ſanguineo colore mutantur. Evenit hoc & quibuſdam aliis, [a] peſſimi generis argumento. [59] Irtiola Umbriæ, Mevanatique & Piceno agro peculiaris eſt, Amiternino [60] pumula. Iiſdem bannanica [61] fallax eſt: amant tamen eam. [62] Municipii uvam Pompeii nomine appellant, quamvis Cluſinis copioſiorem. Municipii & Tiburtes appellavere, quamvis oleagineam nuper invenerint a ſimilitudine olivæ. Noviſſima hæc uvarum ad hoc tempus reperta eſt. [63] Vinaciolam ſoli noverunt Sabini, & [64] Laurenti. Nam [65] Gauranas ſcio a Falerno agro tranſlatas vocari Falernas, celerrime ubique degenerantes. Nec non [66] Tarentinum genus aliqui fecere, prædulci uva. [67] Capnias, & bucconiatis, & tarrupia, in Thurinis collibus non ante demetuntur, [68] quam gelaverit. [69] Phariâ gaudent Piſæ; [70] Mutina Pruſiniâ, nigro acino, intra quadriennium albeſcente vino. [71] Mirum, ubi cum Sole circumagi uvam, quæ ob id [72] ſtreptos vocatur. Et in Italia Gallicam placere, trans Alpes vero Picenam. [73] Dixit Virgilius Thaſias, & Mareotidas, & lageas, complureſque externas, quæ non reperiuntur in Italia.

8. Sed ſunt etiamnum inſignes uvâ, non vino, ambroſiaca, [74] duracina, [75] ſine ullis vaſis in vite ſervabilis: tanta eſt contra frigora, æſtus, tempeſtateſque firmitas. [76] Nec orthampelos indiget arbore aut palis, ipſa ſe ſuſtinens: non item dactylides digitali gracilitate. Columbinæ [77] e racemoſiſſimis: & magis purpureæ cognomine [78] bimammiæ, quando non racemos, ſed uvas alias gerunt. Item [79] tripedanea, cui nomen a menſura eſt. [80] Item ſcirpula [81] paſſo acino. Et Rhætica [82] in maritimis Alpibus appellata, diſſimilis [83] laudatæ illi. Namque hæc brevis, conferta acino, degener vino, ſed cute omnium tenuiſſima, nucleo [84] quem Chium vocant, uno ac minimo, [85] acinum prægran-

INTERPRETATIO.

a *Peſſimi generis.*] Quod indicium eſt e peſſimo genere *ac ſemine* eas vites eſſe.

NOTÆ.

53. *Inſitu mixta.*] Inſitione, cum ramum, ut ait Ovidius, ramus adoptat: ſurculo ex vite una reſecto, & in alteram implantato.

54. *Siquidem Tuſcis.*] Tuſcæ vites, ſi Martiali credimus, non admodum vino inſignes. Libro 1. Epig. 27.

Vva nec in Tuſcis naſcitur iſta jugis.

55. *Tudernis.*] A Tuderte, ut reor, oppido, quod olim Tuſcorum fuit, ut dictum eſt lib. 3. ſect. 19.

56. *Atque eiam ejus nominis.*] Ac pariter Tuſci ſoli ac nominis, uva Florentia. In MSS. *atque etiam nominis Florentia.* Forte, *atque etiam nominis ſui Florentia*, ut ſententia ſit, uvam hanc ſuo nomini reſpondere, quod numquam ſit floris obnoxii.

57. *Talpana.*] MSS. omnes, *Talpona*, a talpæ forte colore nomen ſortita: ut eteſia ab eteſiis ventis, quibus flantibus variare ea uva creditur. Conſeminia vinea Columellæ, lib. 3. cap. 21. ea eſt quæ ex variis vitium ſeminibus genetibuſque conſtat.

58. *Mirumque*, &c.] Cum plurimum vitis ea tulit, tum laſſeſcit ac deficit, atque ubertatem ſterilitate mutat.

59. *Irtiola.*] Vel *Irciola*, ut in MSS. Irtiolæ vitis meminit Columella, lib. 3. de re ruſt. cap. 2. pag. 88. Andr. Baccius, lib. 5. pag. 258. legit *Itriola*, quoniam ἰτριὸν apud Athenæum ex Ariſtoph. dulciarii genus eſt. Nunc utrumque nomen Italicis auribus ignotum. Pro Italiæ paſſulis accipi eam vocem poſſe idem putat, pag. 269. Mevaniæque agrum his uvis hodie abundare.

60. *Pumula.*] Sic cod. Th. At Colb. 2. *Pomula.*

61. *Fallax eſt.*] Haud certi conſtantiſque proventus. Bannanica unde nomen acceperit, incompertum.

62. *Municipii.*] Pompeïanam & Tiburtinam uvam, de municipiorum nomine traxiſſe appellationem ait. De his municipiis egimus lib. 3. ſect. 9. & 17.

63. *Vinaciolam.*] *Vinaciola vitis*, inquit Baccius, lib. 6. pag. 281. *in altis arboribus ſublevata, tenue & aqueæ ferme ſubſtantiæ vinum edebat.*

64. *Laurenti.*] De Laurento oppido, in Oſtienſi agro, lib. 3. ſect. 9.

65. *Gauranas.*] A Gauro monte, de quo lib. 3. ſect. 9. quo tranſlatæ Falernæ vites, ſed ibi degeneres.

66. *Tarentinum.*] De eo genere dicemus ſect. 8.

67. *Capnias.*] A quodam quaſi colore fumi, qui καπνὸς eſt Græcis, ſortita hæc uva nomen videtur. Hinc οἶνος καπνίας Beneventi in Italia præcellens, teſte Athenæo, lib. 1. pag. 31. non a fumo, quo vinum ſuffitum fuerit, ut Barbaro viſum, ſed ab uvæ colore.

68. *Quam gelaverit.*] Martiali teſte, lib. 1. Epigr. 44. in menſarum deliciis fuere,

Quæ de tardis ſervantur vitibus uvæ.

69. *Pharia.*] MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. *Paria.*

70. *Mutina.*] Ut Pharia Piſani agri, ita Mutinenſis Pruſinia peculiaris fuit.

71. *Mirum ubi.*] Ita MSS. proxime laudati. Forte, *ibi*: vel *ubi*, pro *alicubi*. Libri vulgati, *ubique*.

72. *Streptos.*] Στρεπτὸς, verſatilis ſeu verſabilis, quæ circumagatur.

73. *Dixit Virgilius.*] Libro 2. Georg. verſ. 91.

Sunt Thaſiæ vites, ſunt & Mareotides albæ:
Pinguibus hæ terris habiles, levioribus illæ:
Et paſſo Pſythia utilior, tenuiſque Lageos.
Tentatura pedes olim, vincturaque linguam.

Thaſiæ vites ab inſula Thaſo nomen habent, de qua lib. 4. ſect. 23. *Mareotides*, ab Ægyptia palude cognomine, ut recte Strabo lib. 17. pag. 796. & Scholiaſtes vetus Horatii, ad illud vatis ejus carmen, lib. 1. Ode 37.

Mentemque lymphatam Mareotico, &c.

Lageas denique Macrobius quoque commendat, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 379. *Quod ad maturitatem currant velociter, ut lepus*, dictas putat Iſidorus, lib. 17. orig. cap. 5. A colore leporino alii appellationem repetunt.

74. *Duracina.*] De ea diximus ſup. ſect.

75. *Sine ullis vaſis.*] Quibus condendis non eſt vaſis opus, cum in ipſa vite commode aſſerventur. Quibus in vaſis doliiſve ſervari uvas mos olim fuerit, dicetur libro ſeq. ſect. 18. num. 4.

76. *Nec orthampelos.*] Hoc eſt, vitis erecta, ſive ſurrecta, de qua ſup. ſect. ubi & de dactylide, quæ Græcis δακτυλίς. Dactylos vocat Columella, lib. 3. cap. 2. pag. 83.

77. *E racemoſiſſimis.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colbert. Th. &c.

78. *Bimammiæ.*] Quoniam geminas ſemper uvas ferunt, quæ craſſitudine mammas æmulentur. Eædem bumaſti ſuperius appellatæ. Notæ Virgilio purpureæ, l. 2. Georg. v. 65.

79. *Tripedanea.*] Columell. pag. 84.

80. *Item ſcirpula.*] Reg. Colb. Th. Chiffl. *ſcripula.*

81. *Paſſo acino.*] Rugoſo, ſicco.

82. *In maritimis.*] A Genua ad Veſulum montem, qui Padum fundit.

83. *Laudatæ illi.*] Superiore ſect.

84. *Quem Chium.*] MSS. proxime laudati, *quod Chii vocant.*

85. *Acinum prægrandem.*] MSS. iidem, *acinum prægran-*

dem unum alterumve habens. Eſt & nigra Amminea, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hiſpana ignobilium probatiſſima.

9. [86] In pergulis vero ſeruntur [87] eſcariæ appellatæ, [88] e duracinis, albæ nigræque: & bumaſti totidem coloribus: ac nondum dictæ [89] Ægia, & [90] Rhodia, & [91] uncialis, velut a pondere acini. [92] Item picina omnium nigerrima: & coronario Naturæ luſu [93] ſtephanitis, acinos foliis intercurſantibus: & quæ [94] forenſes vocantur, celeres proventu, vendibiles aſpectu, portatu faciles. Contra damnantur etiam viſu cinerea, [95] & rabuſcula, & [96] aſinuſca: minus tamen, caudas vulpium imitata, [97] alopecis. [98] Alexandrina appellatur vitis circa Phalacram brevis, ramis cubitalibus, acino nigro fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis [99] racemis prædulcibus, folio parvo & rotundo, ſine diviſuris. [100] Septimo hinc anno, in Narbonenſis provinciæ Alba Helvia, inventa eſt vitis uno die defloreſcens: [101] ob id tutiſſima. Narbonicam vocant, quam nunc tota provincia conſerit.

V. [1] Catonum ille primus, triumpho & Cenſura ſuper cetera inſignis, magis tamen etiamnum claritate litterarum, præceptiſque omnium rerum expetendarum datis generi Romano, inter prima vero agrum colendi, [2] illius ævi confeſſione optimus ac ſine æmulo agricola, pauca attigit vitium genera, quarumdam ex iis jam etiam nominibus abolitis. Separatim toto tractatu ſententia ejus indicanda eſt, ut in omni genere noſcamus quæ fuerint celeberrima, anno ſexcenteſimo Urbis, circa captas [3] Carthaginem ac Corinthum, cum ſupremum is diem obiit, & quantum poſtea [4] CCXXX. annis vita profecerit.

[5] Ergo de vitibus uviſque ita prodidit: Qui locus vino optimus dicetur eſſe, & oſtentus Solibus Ammineum minuſculum, & geminum eugenium, [6] helvinum minuſculum conſerito. Qui locus craſſior aut nebuloſior, Ammineum majus, aut Murgentinum, [7] Apicium Lucanum ſerito. Ceteræ vites miſcellæ maxime in quemvis agrum conveniunt [8] In lora recte conduntur. [9] Quas ſuſpendas duracinas, Ammineas majores: [10] vel ad fabrum ferrarium pro paſſis hæ recte ſervantur. Nec ſunt vetuſtiora de illa re Latinæ linguæ præcepta: tam prope ab origine rerum ſumus. Ammineam proxime dictam, Varro [11] Scantianam vocat.

In noſtra ætate pauca exempla conſummatæ hujus artis fuere: verum eo minus omit-

NOTÆ.

de. Acinus noſtris, *un grain de raiſin*; nucleus, *un pepin.*

86. *In pergulis.*] De pergulis diximus ſect. 3.

87. *Eſcariæ.*] Eſui accommodæ, ſecundiſque menſis.

88. *E duracinis.*] Ex jam appellatis vitibus duracinas ait, & bumaſtos in pergulis ſeri: ex nondum dictis, Ægiam, Rhodiam, &c. Vide Notas & Emend. num. IX.

89. *Ægia.*] Ab Ægio Achaïæ oppido, haud procul Corintho, de quo lib. 4. ſect. 6.

90. *Rhodia.*] Virgil. lib. 2. Georg. verſ. 101.

Non ego te menſis & diis accepta ſecundis
Tranſierim, Rhodia.

Meminit & Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 279. Eadem Hipponia appellata, apud Athen. lib. 14. pag. 654.

91. *Vncialis.*] Unciaria, Columellæ lib. 3. cap. 2. pag. 84. & Iſidoro, lib. 17. cap. 5.

92. *Item picina.*] Ita MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. &c. a colore picis. Prius *Pucina* legebatur. At aliud Pucinum vinum eſt, de quo ſect. 8.

93. *Stephanitis.*] Hoc eſt, coronaria. Et in coronam quoque vites ponuntur, ut in Gallia Narbonenſi. Quin etiam, inquit Carol. Steph. in Vineto, pag. 298. non longe ab Aurelianenſi agro, vites jugatæ, ſive ſimplici jugo canteriatæ, ita collocantur, ut unumquodque jugum aut canterium vites in coronam ducat, nec tam ornamenti, quam ubertatis gratia. Verum hæc omnia artis ſunt & culturæ: quod Plinius genus uvæ laudat, ſic plane a natura eſt: nec alio ritu coronam imitatur, quam quod uvæ intercurſantibus foliis diſtinguantur: ut in coronis folia floribus admiſcentur. Stephanitæ vites & a Columella laudantur, loc. cit.

94. *Forenſes.*] Etiam vetuſto nomine retento ruſticis noſtris, *des foirars.*

95. *Et rabuſcula.*] In MSS. *rabucula.* Forte *ravuſcula*, ob colorem qui ad ravum, hoc eſt, ut Nonius interpretatur, fulvum, inclinet.

96. *Aſinuſca.*] Ita MSS. & Macrobius, loc. cit.

97. *Alopecis.*] Ἀλωπεκίς. *Raiſins barbus.*

98. *Alexandrina.*] Ab Alexandria Troadis, non Ægypti, juxta montem Idam: unde Idæa vitis a Theophraſto dicitur, lib. 3. hiſt. cap. 17. ἄμπελος πυρὰ Ἴδης; cujus montis pars Phalacra eſt. Scholiaſtes Nicandri, pag. 53. Φαλάκρα, ἀκρωτήριον Ἴδης. Heſychius: Φαλάκραι, τόπος τῆς Ἴδης. Φάλακρον, ἀκρωτήριον Ἴδης. Quæ in Apennino vocatur *Vigna del Orſo*, hanc Idæam vitem eſſe aiunt Aloyſ. Anguillata & Rob. Conſtantinus: eamdemque ἀρκτοσταφύλην Galeno dictam, lib. 7. κατὰ τόπους, cap. 4. Verum hujus Galenicæ vitis fructus auſterus, dulcis Idææ eſt.

99. *Racemis prædulcibus.*] Racemus Græcis βότρυς, Gallis, *une grappe*, ea ſcilicet uvarum teſta, quæ plurima grana continet.

100. *Septimo hinc anno.*] Sic Reg. 1. cod. & Colb. 3. aliique, non ut vulgati libri, *ſeptem his annis.*

101. *Ob id tutiſſima.*] Nam cum uno die defloreſcat, vix eſt in eam imbribus tempeſtatibuſque jus.

Sect. V. 1. *Catonum ille.*] Major idem & Cenſorius appellatus: de cujus triumpho e citeriore Hiſpania, Plutarchus in ejus vita, pag. 342. de Cenſura, pag. 345.

2. *Illius ævi.*] Reg. 1. & Colb. 3. *Ille vero ævi.* Reg. 2. & Chiffl. *Ille ævi.*

3. *Carthaginem*, &c.] Eodem utraque urbs exciſa anno, Urbis nempe DCVIII. quod de Corintho quidem diſertis verbis Plinius aſſeverat, lib. 34. ſect. 3. De Carthagine, Velleïus, lib. 1.

4. *CCXXX. annis.*] Scripſiſſe ſe hoc opus ſignificat anno Urbis conditæ DCCCXXX.

5. *Ergo de vitibus.*] Hæc in Catonis libro de re ruſtica exſtant, cap. 6. pag. 12. & 13.

6. *Helvinum.*] Reg. 1. & Chiffl. *helvium.* Reg. 2. Colb. & Th. *helvinum.* Cato helveolum vocat, & verbis iiſdem Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 25. De his uvarum generibus nominibuſque diximus ſup. ſect.

7. *Apicium.*] Cato, loc. cit. *Qui locus craſſus erit, aut nebuloſior, ibi Ammineum majus, aut Murgentinum, aut Apicium Lucanum ſerito.* Sic Varro quoque, loc. cit.

8. *In lora.*] Cato, cap. 7. pag. 13. Quid lora ſit, dicemus ſect. 12.

9. *Quas ſuſpendas.*] Subintellige, idoneas eſſe. Cato, loc. cit. *Quas ſuſpendas, duracinas, Ammineas majores, & Scantianas opportuniſſimas eſſe. Vel ad fabrum ferrarium pro paſſis ea recte ſervantur.*

10. *Vel ad fabrum.*] Si fumo fabrili exponantur, ut dictum eſt ſect. 3.

11. *Scantianam.*] A Scantio haud dubie, a quo multo poſtea duxit originem paterno genere, quæ in nummo aureo, ex Gaza Regia, appellatur MANLIA SCANTILLA AVG. A Scantio enim fit Scantilla, ut a Lucio fit Lucilla, Plautilla a Plautio.

tenda, ut noſcantur etiam præmia, quæ in omni re maxime ſpectantur. Summam ergo adeptus eſt gloriam Acilius Sthenelus, e plebe libertina, LX. jugerum non amplius vineis excultis [12] in Nomentano agro, atque [13] CCCC. nummûm venumdatis. Magna fama & Vetuleno Ægialo perinde libertino fuit, in Campaniæ rure [14] Liternino, majorque etiam favore hominum, quoniam ipſum [15] Africani colebat exſilium. [16] Sed maxima, ejuſdem Stheneli opera, Rhemmio Palæmoni, alias Grammatica arte celebri, in hiſce XX. annis [17] mercato rus [18] DC. nummûm in eodem Nomentano decimi lapidis ab Urbe diverticulo. Eſt autem uſquequaque nota [19] vilitas mercis per omnia ſuburbana, ibi tamen maxima, quoniam & neglecta per indiligentiam prædia paraverat, ac ne in peſſimis quidem elegantioris ſoli. Hæc aggreſſus excolere, non virtute animi, ſed vanitate primo, [20] quæ nota mire in illo fuit, paſtinatis de integro vineis [21] cura Stheneli, dum agricolam imitatur, ad vix credibile miraculum perduxit, intra octavum annum [22] CCCC. nummûm emptori addicta pendente vindemia. [23] Cucurritque nemo non ad ſpectandas uvarum in iis vineis ſtrues, [24] litteris ejus altioribus contra id pigra vicinitate ſibi patrocinante: noviſſime Annæo Seneca, principe tum eruditionis, [25] ac potentiæ, quæ poſtremo [26] nimia fuit ſuper ipſum, minime utique miratore inanium, tanto prædii ejus amore capto, [27] ut non puderet inviſo alias & oſtentaturo tradere palmam eam, emptis [28] quadruplicato vineis illis intra decimum fere curæ annum: digna opera, quæ in Cæcubis Setiniſque agris proficeret: quando & poſtea ſæpenumero [29] ſeptenos culeos ſingula jugera, hoc eſt, amphoras centenas quadragenas muſti dedere. Ac ne quis victam in hoc antiquitatem arbitraretur, [30] idem Cato denos culeos redire ex

NOTÆ.

12. *In Nomentano agro.*] Martialis, lib. 1. Epigr. 106. de vino Nomentano:

In Nomentanis, Ovidi, quod naſcitur agris,
Accepit quoties tempora longa merum,
Exuit annoſa mores nomenque ſenecta,
Et quidquid voluit teſta vocatur anus.

13. *CCCC. nummûm.*] Ita Reg. 2. aliique: hoc eſt, quadringenties nummûm, ſive ſeſtertiûm millibus: nam lineola ſuperpoſita, ut ſæpe monuimus, centena millia ſubintelligi indicat. Sunt ea monetæ Gallicæ, Turonicæ, ut aïunt, libræ 4000000. ſeu quatuor milliones: qua ex æſtimatione, libris circiter 67100. jugerum unumquodque veniit: quod pretium ſua ſe magnitudine, nimioque exceſſu commendat. Quod ſi CCCC. millibus nummûm, cum Hermolao legi malis, cui haud ſane aſſentimur, eſſet modo pretium LX. jugerum, libris taxatum 40000. ſingulorum vero jugerum, libris fere 671. quod ſi verum foret, imminuiſſe tunc communem vinearum taxationem Acilius, non auxiſſe deprehenderetur.

14. *Liternino.*] De quo lib. 3. ſect. 9.

15. *Africani.*] Auguſt. lib. 3. de Civit. Dei, cap. 21. *Scipio ille Romæ, Italiæque liberator, ejuſdemque belli Punici confector, victor Hannibalis, domitorque Carthaginis ... inimicorum accuſationibus ceſſit, carenſque patria, quam ſua virtute ſalvam & liberam reddidit, in oppido Liternenſi egit reliquam, complevitque vitam, &c.* Idem tradunt Valer. Max. lib. 5. cap. 3. pag. 258. & Livius, lib. 38. pag. 485. Hanc Literninam Scipionis Africani villam deſcribit egregie Seneca, ep. 86. pag. 373. Et pag. 374. *In ea villa*, inquit, *didici ab Ægialo, diligentiſſimo patre familiæ, (is enim nunc hujus agri poſſeſſor eſt:) quamvis vetus arbuſtum poſſe transferri.* Unde Ægiali quæ fuerit ætas, intelligimus.

16. *Sed maxima.*] Palæmoni, inquit, Grammatica quoque arte claro, ante XX. annos mercato rus ſexcenties millibus nummûm, maxima contigit fama, ejuſdem Stheneli opera, hoc eſt, dum in colendis ſuis vineis culturam Stheneli imitatur. Sic paulo poſt, *cura Stheneli, dum agricolam imitatur.* De Rhemmio Palæmone multa Suetonius, lib. de illuſtr. Grammat. cap. 23. Tiberii & Claudii temporibus vixit.

17. *Mercato rus.*] Ruris nomine certum aliquem jugerum modum a Plinio nunc ſignari non dubitandum. Centuriam Budæus intelligit, quam in agris jugera ducenta ſignificare auctor eſt Columella, libro 5. de re ruſt. cap. 1. cum Varrone, lib. 4. de Ling. Lat.

18. *DC. nummûm.*] Centena millia, ut prius, lineola ſuperpoſita ſignari remur: ſunt autem ſexcenties ſeſtertiûm centena millia, Gallicæ libræ 6000000. ſive ſex milliones.

19. *Vilitas mercis.*] Maxima fuit, inquit, vilitas pretii, rure illo prioris domini negligenti cultura male habito: & alioqui conſtituto in Nomentani agri haud feraciſſimo tractu.

20. *Quæ nota mire in illo fuit.*] Non ſunt hæc verba ſpuria, ut Pintianus cenſuit, ſed genuinus auctoris fetus, carpentis obiter Grammatici mores, ut paulo poſt & Senecæ, *Principis tum eruditionis ac potentiæ, quæ poſtremo nimia fuit ſuper ipſum.*

21. *Cura Stheneli.*] Adhibens culturæ genus illud quo Stheneli agricola, ex præſcripto ejus, uteretur.

22. *CCCC. nummûm.*] Quadringenties ſeſtertiûm, ſeu quatuor millionibus.

23. *Cucurritque nemo non.*] Prius legebatur, mendoſe utique, *non nemo.*

24. *Litteris ejus.*] Vicini, inquit, non eamdem adhibentes in colendis vineis ſuis diligentiam, cum fructus multo tenuiores deinde perciperent, pigritiam ſuam altioribus ejus litteris excuſabant: quaſi is reconditiore quadam doctrina præditus, veneficiis, magiciſque incantationibus, non operoſo culturæ genere tam inſignem uvarum profectum aſſequeretur. Habet aliud prorſus affine, nec minus lepidum, Plinius noſter, lib. 18. ſect. 8. de C. Furio.

25. *Ac potentiæ.*] De potentia Senecæ & auctoritate, locuples teſtis eſt Tacitus, lib. 14. Annal. pag. 236. ſcribens accuſatum apud Neronem fuiſſe Senecam, *tamquam ingentes, & privatum ſupra modum evectas opes adhuc augeret, quodque ſtudia civium in ſe verteret: hortorum quoque amœnitate & villarum magnificentia, quaſi principem ſupergrederetur:* (ejuſdem verba hæc ſunt:) *Verum Mors Burrhi infregit Senecæ potentiam*, &c. Intra quadriennium regiæ amicitiæ ter millies ſeſtertiûm paraviſſe auctor eſt idem, lib. 13. Annal. pag. 204. & Dio, lib. 61. pag. 694. hoc eſt, monetæ Gallicæ libras, ut vocant, 30000000. ſive triginta milliones.

26. *Nimia fuit.*] Neronem in Senecæ perniciem excitavit. Forte rectius, *Nimia ruit ſuper ipſum.*

27. *Vt non puderet.*] Non puduit Senecam, inanium rerum alioqui minime miratorem, tam inſignis culturæ palmam tradere Palæmoni, inviſo alias homini: quique ob peculiarem vanitatem, ingenitamque jactantiam, in ſuæ induſtriæ oſtentationem, cum magna Senecæ emptoris invidia, ambitioſe de ea foret gloriaturus. Non puduit, inquam, Senecam confiteri, eximium in colendo agro, ac ſingularem virum fuiſſe Palæmonem: neque id verbis modo confiteri, ſed facto: emptis nempe vineis illius quadruplicato pretio, quo Palæmon ipſe coëmerat.

28. *Quadruplicato.*] Emerat Palæmon ſexcenties ſeſtertiûm, ut diximus: quæ ſumma quadruplicata efficit Gallicæ monetæ libras 24000000. ſeu 24. milliones Laudat Juvenalis Satyra 10. verſu 16

Magnos Senecæ prædivitis hortos.

29. *Septenos.*] Octonos Columella, lib. 3. cap. 3. pag. 90. Culeus menſura vicenas amphoras continens, vel quod idem eſt, urnas quadragenas: hac nulla major liquoris menſura. Culeus modios noſtros duos & ſemis capiebat, inquit Budæus, lib. 5. de aſſe. Amphora pars eſt octava modii noſtri: *la huitiéme partie d'un muid.*

30. *Idem Cato.*] In libro Originum, quem Varro in hanc ipſam rem laudat, lib. 1. de re ruſt. cap. 2. *Annon M. Cato ſcribit in libro Originum ſic? Ager Gallicus Romanus vocatur, qui viritim cis Ariminum datus eſt ultra agrum Picentium. In eo agro aliquotfariam in ſingula jugera dena cullea vini fiunt.*

jugeribus ſcripſit, efficacibus exemplis non maria plus [31] temerata conferre mercatori; non in Rubrum litus Indicumve merces petitas, quam ſedulum ruris larem.

VI. Vino antiquiſſima claritas [1] Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, ut auctor eſt [2] Homerus. Neque enim fabuloſa, aut de origine varie prodita conſectamur, præterquam [3] Ariſtæum primum omnium in eadem gente mel miſcuiſſe vino, ſuavitate præcipua utriuſque naturæ ſponte provenientis. Maroneum vicies tanto addito aquæ miſcendum [4] Homerus prodidit. [a] Durat etiam vis eadem in terra generi, [5] vigorque indomitus. Quippe cum Mucianus ter Conſul ex his qui nuperrime prodidere, [6] ſextarios ſingulos [7] octogenis aquæ miſceri compererit præſens in eo tractu. Eſſe autem colore nigrum, odoratum, vetuſtate pingueſcere. [8] Et Pramnio, quod [9] idem Homerus celebravit, etiam nunc honos durat. Naſcitur [10] Smyrnæ regione, juxta delubrum Matris Deûm. In reliquis claritas generi non fuit [11] alicui. Anno fuit omnium generum bonitas, [12] L. Opimio Conſule, cum [13] C. Gracchus Tribunus plebem ſeditionibus agitans interemptus: ea cæli temperies fulſit, quam [14] cocturam vocant, Solis opere, natali Urbis [15] DCXXXIII. Durantque adhuc vina [16] ducentis fere annis, jam in ſpeciem redacta mellis aſperi: etenim hæc natura vinis in vetuſtate eſt: nec potari per ſe queunt, ſi non pervincat aqua, uſque [17] in amaritudinem carie indomita. [18] Sed ceteris vinis commendandis minimâ aliquâ mixturâ medicamenta ſunt: quod, ut ejus temporis æſtimatione in ſingulas amphoras centeni nummi ſtatuantur, ex his tamen, uſurâ multiplicatâ ſemiſſibus, [19] quæ civilis ac modica eſt, in [20] Caiï Cæſaris Germanici filii principatu, [21] anno CLX. ſingulas uncias vini conſtitiſſe nobili exemplo docuimus, referentes vitam [22] Pomponii Secundi vatis, cœnamque quam Principi illi dedit. Tan-

INTERPRETATIO.

a *Durat.*] Huic *vini* generi in eadem *illa* terra durat ea generoſitas.

NOTÆ.

31. *Temerata.*] Mercatorum audacia & lucri cupiditate, ac naufragiis.

Sect. VI. 1. *Maroneo.*] Athenæo, lib. 1. pag. 26. ὁ ἐ Μάρων© οἶν©. A Marone Evanthei filio, Bacchi nepote, Thraciæ rege, nomen habet, a quo & Maronea ejuſdem oræ civitas, de qua lib. 4. ſect. 18. Hodie *Marogna*. Vini tam nobilis vix hodie reſtare nomen ait Andr. Baccius, lib. 7. pag. 335.

2. *Homerus.*] Odyſſ. 9. v. 197.

3. *Ariſtæum.*] De eo diximus lib. 7. ſect. 57. Hunc τὰ μελισσουργικὰ inveniſſe primum ſcribit Apollonii Schol. ad lib. 2. Argon. verſ. 500.

4. *Homerus prodidit.*] Ejus hæc carmina loco cit. verſu 208.

Τὸν δ' ὅτε πίνοιεν μελιηδέα οἶνον ἐρυθρὸν,
Ἓν δέπας ἐμπλήσας, ὕδατ© ἀνὰ εἴκοσι μέτρα
Χεῦ' · ὀδμὴ δ' ἡδεῖα, &c.

5. *Vigorque.*] MSS. omnes, *rigorque.*

6. *Sextarios.*] Sextarius congii ſexta pars fuit: inde nomen: eam menſuram capiebat, teſte Budæo, quam lingua noſtra ternos ſeptariolos vocat, hoc eſt, ternos ſemiſextarios, *trois demi-ſetiers*: Hic dodrans eſt pintæ Pariſienſis, quæ quaternos capit.

7. *Octogenis.*] Sic MSS. omnes, non *octonis*, quod interpolatorum obtruſit audacia.

8. *Et Pramnio.*] Schol. Nicandri in Alexiph. pag. 58. *Πράμνι© ὁ οἶν©, ἀπὸ ἀμπέλου Πραμνίας, ἣ καὶ ψιθίαν τινὲς καλοῦσιν.*

9. *Idem Homerus.*] Iliad. λ. v. 638. Οἴνῳ Πραμνείῳ, &c.

10. *Smyrnæ.*] Et in Icaro inſula, ubi ſcopulus Pramnius, unde vino nomen, teſte Eparchide apud Athenæum, lib. 1. pag. 30. Et in Leſbo, teſte Ephippo apud eumdem, pag. 28. Et in Epheſino agro, qui Smyrnenſi finitimus, teſte Alciphrone ibidem, pag. 31.

11. *Alicui anno.*] Inde novæ ſententiæ petunt initium codices omnes MSS. Reg. Colb. Th. &c. Prius legebatur in vetuſtis editionibus, Romana anni 1470. Parm. 1476. aliiſque, *claritas generi non fuit alicui. Anno fuit, &c.* quod nunc videtur rectius: niſi cui magis etiam arriſerit, *Annus fuit omnium generum bonitatis*; quoniam hæc vox poſtrema in pleriſque MSS. ſic legitur.

12. *L. Opimio.*] Q. Fabio Max. Allobrogico collega.

13. *C. Gracchus.*] Vide quæ dicenda ſunt lib. 33. ſectione 14.

14. *Cocturam.*] Cum fructus eſt bene Solibus coctus, ut Plinius alibi dicit: quod in omni genere vini hoc Opimii conſulatu contigit. Martialis, lib. 2. Epigr. 40.

Cæcuba ſaccentur, quæque annus coxit Opimi.

Et lib. 3. Epigr. 26.

Maſſica ſolus habes, & Opimi Cæcuba ſolus.

Et Petronius:

Falernum Opimianum.

15. *DCXXXIII.*] Ut diximus lib. 2. ſect. 29. dicemuſque iterum ſect. 16. libri hujus. Tamen hoc loco in MS. Pariſ. legitur, *natali Urbis ſexcenteſimo triceſimo quarto.*

16. *Ducentis fere.*] Minus annis tribus: nam ſcripſiſſe hæc ipſe ſe prodit anno DCCCXXX. ut vidimus ſup. ſectione. Vide Notas & Emend. num. X.

17. *In amaritudinem.*] Quam caries vetuſtatis induxit: quæ nec domari, niſi plurimum aquæ miſceatur, queat. Catullus, Epigr. 27.

Miniſter vetuli puer Falerni,
Inger mî calices amariores:

Hoc eſt, meraciores, ob vetuſtatem amariores. Cur autem vetuſtate vinum amareſcat, diſce ex Theophr. libro 6. de cauſis, cap. 10. pag. 362. Plinius, libro 23. ſect. 22. *Quo generoſius vinum eſt, hoc magis vetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem corpori minime utilem coit.*

18. *Sed ceteris.*] Vina, inquit, quæ ab Opimio Conſule uſque in præſens durant, minima portione addi ſolent in alia vina, commendationis & ſuavitatis gratia: & ob id medicamentorum pretio veneunt: nam ut eo tempore, hoc eſt, Opimii Conſulatu, licitatum vinum putemus in ſingulas amphoras, nummis ſeſtertiiſve centenis: (Gallicæ monetæ ſunt libræ omnino decem:) tamen ex his amphoris ſingulas uncias Caïo principe conſtitiſſe vidimus tot nummis ſive ſeſtertiis, quot uſura centenûm nummûm illorum continet, per annos CLX. multiplicata ſemiſſibus: quæ uſura civilis & modica eſt. Uſura ſemiſſis eſt, cum de centenis nummis ſemis in menſe redit, in anno nummi ſeni: Galli dicunt, *ſix pour cent*: ſive, quod eodem recidit, cum e centenis aſſibus ſemis as in menſe, ſive ſemiſſis lucri fit, (unde uſuræ ſemiſſi primo nomen:) in anno aſſes ſeni penduntur: uti ex Columella conſtat, lib. 3. cap. 3. pag. 92. Vide quæ de uſura centeſima appellata Gothofredus habet, in Cod. Theod. lib. 2. tit. 33. de uſuris, lib. 1. pag. 234. & quæ Juſtellus in Cod. Eccleſiæ univ. pag. 74. Itaque ſi amphora, ſive quadrantal, (id eſt, ut Feſto placet, verbo *Publica pondera*, LXXX. vini libræ,) Opimio Conſule centum nummis veniit: faciunt autem LXXX. libræ uncias DCCCCLX. efficitur ut ſemiſſes uſuræ, hoc eſt, nummi ſeni annorum CLX. nummos DCCCCLX. inferant: atque ita ſingulæ vini unciæ DCCCCLX. nummis ſive ſeſtertiis conſtitere: quæ monetæ noſtræ libræ ſunt XCVI.

19. *Quæ civilis ac modica.*] Sic Perſius, Satyr. 5. verſu 149. quincunces uſuras *modeſtas* vocat:

Quid petis, ut nummi, quos hic quincunce modeſto
Nutrieras, peragant avidos ſudare deunces?

20. *Caii Cæſaris.*] Quem Caligulam nuncuparunt alii, Plinius numquam.

21. *Anno CLX.*] Poſt annos CLX. ab Opimio Conſule; nempe annno Urbis DCCCXCIII. Caii Principis quarto.

22. *Pomponii.*] De eo diximus lib. 7. ſect. 18.

tum pecuniarum detinent vini apothecæ. Nec alia res majus incrementum ſentit ad viceſimum annum, [23] majuſve ab eo diſpendium, non proficiente pretio. Raro quippe adhuc fuere, nec niſi in nepotatu, ſingulis teſtis [24] millia nummûm. Viennenſes ſoli [25] picata ſua, quorum genera diximus, pluris permutaſſe, ſed inter ſeſe amore patrio creduntur. Idque vinum frigidius reliquis exiſtimatur in frigido potu.

VII. Vino natura eſt, hauſto accendendi calore viſcera intus, foris infuſo refrigerandi. CAP. V. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco, quod Androcydes ſapientia clarus ad Alexandrum Magnum ſcripſit, intemperantiam ejus cohibens: Vinum poturus, Rex, memento te bibere [1] ſanguinem terræ: cicuta hominum venenum eſt, [2] cicutæ vinum. Quibus præceptis ſi ille obtemperaviſſet, profecto [3] amicos in temulentia non interemiſſet. Prorſus ut jure dici poſſit, neque viribus corporis utilius aliud, [4] neque aliud voluptatibus perniciofius, ſi modus abſit.

VIII. 1. Genera autem vini alia aliis gratiora eſſe, quis dubitet? aut non [1] ex eodem CAP. VI. lacu aliud præſtantius altero [2] germanitatem præcedere, [3] ſive teſta, ſive fortuito eventu? Quamobrem de principatu ſe quiſque judicem ſtatuat. Livia Auguſta [4] LXXXII. annos vitæ [5] Pucino vino retulit acceptos, non alio uſa. Gignitur in ſinu Adriatici maris, non procul a Timavo fonte, ſaxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras: nec aliud aptius medicamentis judicatur. Hoc eſſe crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus, [6] Prætianum appellaverunt ex Adriatico ſinu. [7] Divus Auguſtus [8] Setinum prætulit cunctis, & fere ſecuti Principes, confeſſa propter experimenta, non temere cruditatibus noxiis [9] ab ea ſaliva. Naſcitur ſupra [10] Forum Appii. [11] Antea Cæcubo erat generoſitas celeberrima in paluſtribus populetis, ſinu Amyclano, quod jam intercidit, & incuria coloni, locique anguſtia: magis tamen foſſa Neronis, quam [12] a Baïano lacu Oſtiam uſque navigabilem inchoaverat.

2. Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maxime [13] Fauſtiano. Cura culturaque id collegerat. Exoleſcit hoc quoque, copiæ potius quam bonitati ſtudentium. Falernus ager a [14] ponte Campano læva petentibus [15] Urbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ con-

NOTÆ.

23. *Majuſve ab eo.*] Poſt eum annum, nempe viceſimum.

24. *Millia nummûm.*] Sive ſeſtertiûm. Monetæ Gallicæ ſunt libræ omnino centum.

25. *Picata ſua.*] De quibus egimus ſect. 3.

Sect. VII. 1. *Sanguinem terræ.*] Haud abſimili fere translatione *ſanguinem uvæ* vinum appellant Codices ſacri, Gen. 49. 11. Deuter. 32. 14. &c.

2. *Cicutæ vinum.*] Quæ vis vini ſit adverſus cicutam dicetur lib. 23. ſect. 23. & lib. 25. ſect. 95. Dat operam Androcydes, ut Alexandro perſuadeat, tamquam re potentiſſima parcius ut utatur vino, quod veneni venenum id ſit: unde non diſpari ſenſu terræ eſſe ſanguinem dixit.

3. *Amicos.*] Clytum, & Calliſthenem. Vide Senecam, lib. de Ira cap. 17. & lib. 6. Natur. quæſt. cap. 23.

4. *Neque aliud voluptatibus.*] Quas præmatura ſcilicet morte abrumpit, ſi modus potandi abſit. Vide Notas & Emend. num. XI.

Sect. VIII. 1. *Ex eodem lacu.*] Lacus dicitur id vas quod muſtum continet, cum prelo exprimitur, tranſmittitque cum in dolia conditur: *une cuve*: vinum ex eodem lacu, *vin d'une meſme cuvée.*

2. *Germanitatem præcedere.*] Hoc eſt, præſtantius eſſe altero, quod ex eodem lacu hauſtum, atque adeo germanitatis, ſive fraternitatis, ſi fas eſt ita dicere, vinculo quodam conjunctum ſit. Simili tralatione palmas cujuſdam generis caryotarum ſorores vocat, libro ſup. ſect. 9.

3. *Sive teſta.*] Nam a teſta ſeu dolio ſaporem quemdam vinum accipit: & ex picatis quidem doliis olim expetitum.

4. *LXXXII. annos.*] LXXXVI. omnino vixit, teſte Dione, libro 58. pag. 621. ἓξ καὶ ὀγδοήκοντα. Hæc Livia fuit Auguſti conjux. Vetuſtæ omnes editiones, Romana anni 1470. Parmenſis, Tarviſina, aliæque, cum libris MSS. vetuſtioribus, habent *Livia*, non *Julia.*

5. *Pucino.*] Vino ei nomen a caſtello eſt, de quo egimus lib. 3. ſect. 22. Hodieque vinum ibi dotis eximiæ haberi ſcribit Joan. Candidus, lib. de rebus Aquileïæ, quem Baccius laudat, lib. 6. pag. 328. In Notis quæ falſo Tironi adſcribuntur, apud Gruterum, pag. 144. *Pœcinum.*

6. *Præcianum.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colb. Th. non *pyctanon*, ut Hermolaus ſcripſit.

7. *Divus Auguſtus.*] Et Rhætico etiam vino delectatum ſcribit Suetonius, in ejus vita, cap. 77.

8. *Setinum.*] Ab oppido Setia, *Sezza*, haud procul Tarracina. Martialis, lib. 13. Epigr. 112.

Pendula Pomptinos qua ſpectat Setia campos,
Exigua vetulos miſit ab urbe cados.

Athenæo, lib. 1. pag. 26. οἶνος Σετῖνος, quod vinum ſimile Falerno dicit. Silio, lib. 8.

Ipſius menſis ſepoſta Lyæi
Setia.

9. *Ab ea ſaliva.*] Ita libri omnes. Hoc eſt, ab eo vini liquore, cum, uti par eſt, omnino deferbuit. Plinius, lib. 23. ſect. 22. *Sua cuique vino ſaliva innocentiſſima eſt*: hoc eſt, naturalis ſapor. Alia ſententia libro undecimo, ſect. 12. mel idem appellat quamdam ſiderum ſalivam. Setinis porro vinis cibos concoqui Plinius tradit lib. 23. ſect. 21.

10. *Forum Appii.*] De quo lib. 3. ſect. 9. Ibi nunc *Caſarillo di S. Maria*, IV. mill. paſſ. infra Setiam, juxta paludes Pomptinas.

11. *Antea Cæcubo.*] Martialis, lib. 13. Epigr. 115.

Cæcuba Fundanis generoſa coquuntur Amyclis,
Vitis & in media nata palude viret.

Sinus Fundanus, qui & Amyclanus, & Formianus, & Caïetanus dictus eſt, non minus quam Pomptinæ paludes aquis reſtagnantibus & paluſtribus oppletur. Cave enim credas de palude Pomptina ipſa aut Plinio nunc, aut Martiali, eſſe ſermonem: quem tamen errorem Plinio affingit Cluverius in Ital. antiq. Ager Cæcubus, de quo lib. 3. ſect. 9. nomen vino dedit.

12. *A Baïano lacu.*] Qui & Avernus proprie appellatus, a Baïarum vicinitate Baiani cognomen invenit. Hoc Neronis incœptum deſcribit uberius Tacitus, lib. 15. Annal. pag. 254. & Tranquillus in Nerone, cap. 31.

13. *Fauſtiano.*] Nunc *Falciano* dicitur, ubi nobiliſſimum hodieque Falernum naſcitur, incolis *Vino Razzeſe* appellatum.

14. *Ponte Campano.*] Fuit ille Savoni amni impoſitus, (quo de amne diximus lib. 3. ſect. 9.) in via Conſulari, quæ ab urbe Capua ducit Sinueſſam: ut recte vidit Gothofredus in cod. Theod. libro 9. tit. 40. de pœnis, pag. 304. Vide etiam Camill. Peregr. in Campan. pag. 448. Hujus etiamnum nomen reſtat in vicino pago, *S. Giovanni a Ponte Campano.* Quæ villa fortaſſis ea eſt, cujus Horatius meminit, lib. 1. Satyra 5.

Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit, &c.

15. *Vrbanam coloniam.*] Quæ Ptolemæo, lib. 3. cap. 1. Forum Popilii: a Carinola ſeu Calenſi civitate, & Savone amne haud procul: diœceſeos Capuanæ, cujus juriſdictioni olim quoque contributa. Tab. Peuting. ſegmento 4.

Sinueſſa, VII.
Ad Ponte Campano, III.
Vrbanis, III.

Appellatione ea *Vrbanis*, indicatur colonia Urbana Syllana.

tributam incipit. Fauſtianus autem circiter quatuor milliaria vico prope [16] Cedias, qui vicus a Sinueſſa VI. millibus abeſt. Nec ulli in vino major auctoritas: ſolo vinorum flamma accenditur. Tria ejus genera, auſterum, dulce, tenue. Quidam ita diſtinguunt: [17] ſummis collibus Gauranum gigni, mediis Fauſtianum, imis Falernum. Non omittendum autem nulli eorum quæ celebrentur, jucundum ſaporem uvæ eſſe.

3. Ad tertiam palmam [18] varie venêre Albana Urbi vicina, prædulcia, ac rara [19] in auſtero. Item [20] Surrentina [21] in vineis tantum naſcentia, convaleſcentibus maxime probata; propter tenuitatem ſalubritatemque. Tiberius Cæſar dicebat conſenſiſſe medicos, ut nobilitatem Surrentino darent, alioqui eſſe generoſum acetum. Caïus Cæſar, qui ſucceſſit illi, nobilem [22] vappam. [23] Certant Maſſica æque, [24] ex monte Gauro Puteolos Baïaſque proſpectantia. Nam Falerno contermina Statana [25] ad principatus venere non dubie: palamque facere ſua quibuſque terris tempora eſſe, ſicut rerum proventus occaſuſque. Juncta his præponi ſolebant [26] Calena: & quæ in vineis arbuſtiſque naſcuntur, [27] Fundana. Alia ex vicinia Urbis Veliternina, Privernatiaque. Nam [28] quod Signiæ naſcitur, auſteritate nimia continendæ utile alvo, inter medicamina numeratur.

4. [29] Quartum curriculum publicis epulis obtinuere a Divo Julio (is enim primus auctoritatem his tribuit, [30] ut in epiſtolis ejus apparet) [31] Mamertina, circa Meſſanam in Sicilia genita. Ex iis [32] Potulana, ab auctore dicta, in loco proximo Italiæ laudantur præcipue. Eſt in eadem Sicilia & Taurominitanis honos, lagenis pro Mamertino plerumque ſubditis.

5. [33] Ex reliquis autem a ſupero mari [34] Prætutia atque Ancone naſcentia, & quæ a palma una forte enata [35] Palmenſia appellavere. In mediterraneo vero [36] Cæſenatia ac [37] Mæcenatiana. In Veronenſi item Rhætica, Falernis tantum poſthabita [38] a Virgilio. Mox ab intimo ſinu maris, [39] Adriana. Ab infero autem, [40] Latinienſia, Graviſcana, Statonienſia. Etruriæ palmam [41] Luna habet, [42] Liguriæ Genua. Inter Pyrenæum Al-

NOTÆ.

16. *Cedias.*] Hic campus Ceditius, cujus meminit Plinius, lib. XI. ſect. 97. & Ceditiæ Tabernæ in via Appia, a domini nomine vocatæ apud Feſtum. Gruter. pag. 448. COLONIS. SINVESSANIS. ET. CEDIANIS.

17. *Summis collibus.*] Montium ſcilicet eo tractu aſſurgentium.

18. *Varie venere.*] Variam fuiſſe eorum vini generum auctoritatem indicat, aliudque alio tempore præcelluiſſe: aut varia vini Albani genera exſtitiſſe, quod & Athenæus prodidit lib. I. pag. 26. alterum ſubdulce, acerbum alterum: ὁ μὲν γλυκάζων· ὁ δ' ὀμφακίας.

19. *In auſtero.*] Ita MSS. omnes. Rara eſſe ait Albana vina, quibus ſit auſtera ſuavitas, ut ait Tullius lib. 3. de Orat. num. 101. Falernum quoque geminum Athenæus agnoſcit loc. cit. auſterum, & ſubdulce: αὐστηρὸς καὶ γλυκάζων.

20. *Surrentina.*] Laudat hæc vina Martialis, lib. 13. Epigram. 110. & Ovid. lib. 15. Metam. verſ. 710.

Surrentino generoſos palmite colles.

21. *In vineis.*] Palatis vitibus, *vignes échalaſſées.*

22. *Vappam.*] Vinum corruptum, ſubleſtumque vox ea ſonat: *vin pouſſé, vin tourné.* Horatius, lib. 1. Sat. 5. v. 16.

Abſentem cantat amicam
Multâ prolutus vappâ nauta.

23. *Certant.*] De tertia palma, ſive de tertio nobilitatis gradu certant cum Albanis Maſſica. Laudat Horatius, lib. 1. Ode 1. *veteris pocula Maſſici.*

24. *Ex monte Gauro.*] Hoc eſt, e monte Maſſico in Gauranum tranſlatis vitibus vina expreſſa.

25. *Ad principatus.*] Ad primam palmam: ut ceteris omnibus generibus anteponerentur.

26. *Calena.*] Ab oppido cognomine, de quo diximus lib. 3. ſect. 9.

27. *Fundana.*] A ſuis quæque oppidis cognominata: de quibus lib. 3. egimus. Φουνδανὸς οἶνος Athenæo, lib. 1. pag. 27. Et Privernas ager, & Veliterninus, hodieque vini ferax, teſte Baccio, lib. 6. pag. 287. & 289. Privernatia commendat Galenus apud Athen. lib. 1. pag. 26.

28. *Quod Signiæ.*] Martialis quoque, lib. 13. Epigr. 116.

Potabis liquidum Signina morantia ventrem:
Ne nimium ſiſtant, ſit tibi parca ſitis.

Celſus item, lib. 4. cap. 5. ad reſolutionem ſtomachi medendam, vinum Signinum ob inſignem auſteritatem commendat. Hodieque ea vis ei vino eſt, teſte Baccio, libro 6. pag. 289. Vide & Cælium Aurel. lib. 4. cap. 3.

29. *Quartum.*] Quartum auctoritatis ac nobilitatis locum: ab aurigis ducta metaphora, qui curru in Circo certabant.

30. *Vt in epiſtolis.*] Meminit harum Tranquillus in ejus vita, cap. 56. *Epiſtolæ quoque ejus ad Senatum exſtant, quas primum videtur ad paginas & formam memorialis libelli convertiſſe, cum antea Conſules & Duces nonniſi tranſverſa charta ſcriptas mitterent. Exſtant & ad Ciceronem, item ad familiares domeſticis de rebus: in quibus, ſi qua occultius perferenda erant, per notas ſcripſit, ſic ſtructo litterarum ordine, ut nullum verbum effici poſſet: quæ ſi quis inveſtigare & perſequi vellet, quartam elementorum litteram, id eſt,* d *pro* a, *& perinde reliquas commutet.*

31. *Mamertina.*] Laudat hæc Athenæus, lib. 1. pag. 27. Martialis quoque, lib. 13. Epigr. 117.

Amphora Neſtorea tibi Mamertina ſenecta
Si detur, quodvis nomen habere poteſt.

Hoc eſt, vel Opimiana dici, vel Falerna poteſt, aut Cæcuba: & cum præſtantiſſimo quoque vino de bonitate contendere.

32. *Potulana.*] Athenæo lib 1. pag. 27. Ἰωταλῖνος οἶνος pro Πωταλῖνος ſcribitur, & præcipuæ commendationis eſſe dicitur.

33. *Ex reliquis autem a ſupero mari.*] Vina hæc ſupernatia appellata, ut Perſica, de quibus libro ſeq. ſect. XI. Vetus inſcriptio apud Reineſ. pag. 337. NEGOTIANTES. VINI. SVPERNAT. ET. ARIMIN.

34. *Prætutia.*] De Prætutiano agro, lib. 3. ſect. 18. Juxta Anconam Sirolum oppidum eſt novo nomine, ubi Prætutianus olim ager, ſuo adhuc vino celebre, inquit Andr. Baccius, lib. 5. pag. 259. Anconitanum laudat Athen. lib. 1. pag. 26.

35. *Palmenſia.*] In Palmenſi agro genita, de quo lib. 3. ſect. 18. ubi nunc caſtellum, *Torre de Palma.* Palmenſes uvas incolæ hodie Maranas vocant a vicino pago. In vinis non habet uſum: ſed in menſis tantum. Baccius, lib. 5. pag. 256. MSS. *Palmeſia* præferunt, & libri hactenus editi, veteri more, pro *Palmenſia*: quemadmodum in Veſpaſiani nummis, ROMA. RESURGES. pro *Roma Reſurgens.* Sic paſſim in lapidibus & MSS. COS. & PROCOS. pro *Conſul*, & *Proconſule.*

36. *Cæſenatia.*] A Cæſena, de qua lib. 3. ſect. 20. Noſtris temporibus, inquit idem Baccius, pag. 261. tam copia quam gratia facile laudem eam exſuperant vina Cæſenatia, quam a vetuſtis ſcriptoribus habuere. Laudant ea Cato, Varroque, lib. 1. de re ruſt.

37. *Mæcenatiana.*] Forte a Mæcenate Auguſti familiari, nomen adepta.

38. *A Virgilio.*] Libro 2. Georg. verſ. 95.

Et quo te carmine dicam
Rhætica? nec cellis ideo contende Falernis.

Rhætorum oppidum Verona dicitur, lib. 3. ſect. 23.

39. *Adriana.*] Ἀδριανὸς οἶνος Athenæo, lib. 1. pag. 33. ab Adria oppido in intimo ſinu Adriatici maris poſito, ut vidimus lib. 3. ſect. 20. & vino & mari nomen.

40. *Latinienſia.*] Et his generibus a ſuo quibuſque agro nomen. Nos de iis dudum in Geographicis egimus, lib. 3.

41. *Luna habet.*] Hodieque vina Lunenſia Romæ gratiſſima. Baccius, lib. 6. pag 307. Ex ora Genuenſi vinum e Quinque terris nominatum, eximiæ nobilitatis eſt: idem, p. 308.

42. *Liguriæ Genua.*] Vinum Liguſticum vilioris notæ fuiſſe

peſque

peſque Maſſilia gemino ſapore, quando & condiendis aliis [43] pinguius gignit, quod vocant ſuccoſum. [44] Bæterrarum intra Gallias conſiſtit auctoritas. De reliquis in Narbonenſi genitis aſſeverare non eſt: quoniam officinam ejus rei fecere [45] tingentes fumo, utinamque non & herbis, ac medicaminibus noxiis. Quippe [46] etiam aloën mercantur, qua ſaporem coloremque adulterant.

6. Verum & longinquiora Italiæ ab Auſonio mari, non carent gloria: [47] Tarentina, & Servitiana, & [48] Conſentiæ genita, & Tempſæ, ac [49] Babiæ, [50] Lucanaque, antecedentibus Thurinis. Omnium vero eorum maxime illuſtrata Meſſalæ potu & ſalute, [51] Lagarina, non procul [52] Grumento naſcentia. Campania nuper excitavit novis nominibus auctoritatem, ſive cura, ſive caſu, ad quartum a Neapoli lapidem [53] Trebellicis: juxta Capuam [54] Caulinis, & in ſuo agro [55] Trebulanis: alioqui ſemper inter plebeïa & [56] Trifolinis gloriata. Nam [57] Pompeïanis ſummum decem annorum [58] incrementum eſt, nihil ſenecta conferente. Dolore etiam capitum [59] in ſextam horam diei ſequentis infeſta deprehenduntur. Quibus exemplis, niſi fallor, manifeſtum eſt, patriam terramque referre, non uvam: & ſupervacuam generum conſectationem in numerum, cum eadem vitis aliud aliis in locis polleat. Hiſpaniarum [60] Laletana copiâ nobilitantur: elegantiâ vero [61] Tarraconenſia, atque [62] Lauronenſia: & Balearica ex inſulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro, multa prætermiſſa pleroſque exiſtimaturos, quando ſuum cuique placet, & quocumque eatur, fabula eadem reperitur: Divi Auguſti judiciorum ac palati peritiſſimum e libertis, cenſuram vini in epulas ejus facientem, dixiſſe hoſpiti de [63] indigena vino, novum quidem ſibi guſtum eſſe eum, atque non ex nobilibus, ſed Cæſarem non aliud poturum. Nec negaverim & alia digna eſſe fama: ſed de quibus conſenſus ævi judicaverint, hæc ſunt.

IX. Nunc ſimili modo tranſmarina dicemus. In ſumma gloria poſt Homerica illa, de quibus [1] ſupra diximus, fuere [2] Thaſium Chiumque: ex Chio quod Arviſium vocat. His addidit [3] Leſbium Eraſiſtrati maximi medici auctoritas, [4] circiter CCCCL. annum urbis Romæ. Nunc gratia ante omnia eſt [5] Clazomenio, poſtquam parcius mari condiunt. Leſbium ſponte naturæ ſuæ mare ſapit. [6] Nec Tmoliti per ſe gratia, ut vino: ſed Cap. VII.

NOTÆ.

Martialis innuit, lib. 3. Epigr. 82.

Ligurumque nobis ſaxa cum miniſtrentur, &c.

43. *Pinguius.*] Nigrius craſſiuſque. Sed & delicatius vinum habet Maſſilia hodie, cui a S. Laurentio nomen fecere.

44. *Bæterrarum.*] Haud procul Bæterris vinum generoſum ab agro in quo provenit, nomen habet, *vin muſcat de Frontignan.* Sed & reliqua Gallia vina ſunt regalibus cœnis expetita: e Campania Remenſe, & quod *vin d'Hay* vocant, aliaque propemodum infinita.

45. *Tingentes fumo.*] Fumo adulterantes, ut ſaporem mutarent, ac vetuſtatem referrent. Martialis, lib. 10. Epigramm. 36.

Improba Maſſiliæ quidquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quiſquis ab igne cadus.

Et lib. 3. Epigr. 82.

Vel cocta fumis muſta Maſſilianis.

46. *Etiam aloën.*] Sic MSS. Reg. &c. non, ut editi omnes vulgo, *oloën.*

47. *Tarentina.*] Laudat hæc vina Martialis, lib. 13. Epigr. 125. & Athen. lib. 1. pag. 27. Pro *Servitiana*, etſi ita MSS. omnes habent, Andr. Baccius lib. 5. pag. 241. legit *Seberiniana*, ab urbe nobili, quam vulgus appellat, *San-Severina*, Archiepiſcopali ſede ornata, quæ Stephano Σιβερηνή, cujus ager hodieque optimi vini ferax.

48. *Conſentiæ.*] De Conſentia & Tempſa, lib. 3. ſect. 10.

49. *Babiæ.*] Apud Athen. lib. 1. pag. 27. inter vina Italia Βαρβῖνος οἶνος laudatur: quem Plinius nunc forte ſignat.

50. *Lucanaque.*] E Lucaniæ vinis, inquit, Thurina ceteris antecedunt. Θουρῖνον οἶνον laudat ex Strabone Stephanus, pag. 311.

51. *Lagarina.*] Quibus ſalutem ſuam Meſſala retulit acceptam: ut Pucino Livia. De Meſſala ſene egimus in Auctorum Indice. A Lagaria quondam urbe Lagaritana vina nomen habent, teſte Strabone, lib. 6. pag. 263. Prope Thurios fuit: nec oppidi hodie ullum, nec vinearum ſupereſt veſtigium.

52. *Grumento.*] De eo, lib. 3. ſect. 15.

53. *Trebellicis.*] Ὁ ἐν Νεαπόλει Τρεβελλικὸς οἶνος, inquit Galenus apud Athen. lib 1. pag. 27. εὔκρατος τῇ δυνάμει, εὐστόμαχος, εὔστομος.

54. *Caulinis.*] Quæ Falernis ſimilia fuiſſe ait Galenus loc. cit. De vinis Caulinis vide Camill. Peregr. in Campan. Fel. pag. 515.

55. *Trebulanis.*] Trebulani cognomine Balinienſes, de quibus in Campania dictum eſt, lib. 3. ſect 9. dedere huic generi nomen: non Trevium Calabriæ oppidum, ut Baccius exiſtimat, lib. 5. pag. 267.

56. *Trifolinis.*] Campania, inquit, & Trifolinis vinis gloriatur, ſed quæ inter plebeïa & vulgaria numerari oporteat. Ab agro cognomine traxere nomen. Vide Notas & Emend. num. XII.

57. *Pompeïanis.*] A municipio ejus nominis, prope Veſuvium, de quo lib. 3. ſect. 9.

58. *Incrementum.*] Bonitatis, ac durationis.

59. *In ſextam horam.*] In meridiem.

60. *Laletana.*] De quibus jam dixi lib. 3. ſect. 4. Martialis, lib. 7. Epigr. 52.

Et Laletanæ nigra lagena ſapæ.

Et lib. 1. Epigr. 27. *Fæx Laletana.* Copia magis, quam bonitate, commendari, ea Plinius ſignificat.

61. *Tarraconenſia.*] Iidem Martialis, lib. 13. Epigr. 118.

Tarraco, Campano tantum ceſſura Lyæo,
Hæc genuit Tuſcis æmula vina cadis.

S us quoque lib. 3.

Latio tantum ceſſura Lyæo Tarraco.

62. *Lauronenſia.*] Λαύρων Tarraconenſis Hiſpaniæ oppidum fuit, a Sertorio igni vaſtatum, ut auctor eſt Plutarchus in ejus vita, pag. 577.

63. *Indigena vino.*] Ibi genito, nec aliunde advecto: *du vin du païs.*

Sect. IX. 1. *Supra diximus.*] Sect. 6.

2. *Thaſium &c.*] Utrumque laudat & Athen. lib. 1. pag. 28. Idem pag. 32. ex Chio genere illud anteponit, quod Arviſium vocant: Χαριέστερος δ' ἐστὶν ὁ Χῖος, καὶ τοῦ Χίου ὁ καλούμενος Ἀρούσιος. Sic & Galenus ſcribit, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 364. & lib. 4. cap. 6. pag. 431. De eo Virgil. Eclog. 5. verſ. 71.

Vina novum fundam calathis Arviſia nectar.

Et Silius lib. 7.

Tmolus, & ambroſiis Arviſia pocula ſuccis.

Ab Arviſio ejus inſulæ monte, ſi Vibio Sequeſtro fides, pag. 342. id vino ei nomen. Chium hodieque vinum ſummo in pretio eſt.

3. *Leſbium.*] Quo nullum ſuavius aiunt Alexius apud Athen. lib. 1. pag. 28. & Archeſtratus, pag. 29.

4. *Circiter CCCCL.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colbert. Chiffl. &c.

5. *Clazomenio.*] Ab urbe cognomine, de qua lib. 5. ſect. 31.

6. *Nec Tmoliti.*] A Tmolo monte, de quo lib. 5. ſect. 30. Vinum Tmolites commendat Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 161. *Item Lydiam Tmoliten:* Sic enim legendum, non *Meliton*, ut in editis.

a [7] cujus dulci admixto, reliquorum duritia ſuavitatem accipiat, ſimul & ætatem, quoniam vetuſtiora protinus videntur. Ab his dignatio eſt[8] Sicyonio, Cyprio, Telmeſico, Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Ægypto hoc naſcitur tribus generibus uvarum ibi nobile, [9] Thaſia, [10] æthalo, peuce. Poſt hæc auctoritas [11] hippodamantio, [12] Myſtico, [13] cantharitæ, [14] protropo Gnidio, [15] Catacecaumenitæ, [16] Petritæ, [17] Myconio. Nam [18] Meſogiten capitis dolores facere compertum eſt: nec Epheſium ſalubre eſſe: quoniam mari & defruto condiatur. [19] Apamenum mulſo præcipue convenire dicitur, ſicut Prætutium in Italia. Eſt enim hæc proprietas generum, ut dulcia utique inter ſe [20] non congruant. Exolevit & [21] protagion, quod Italicis proximum fecerant Aſclepiadis ſcholæ. Apollodorus medicus, in volumine, quo ſuaſit Ptolemæo regi quæ vina biberet, Italicis etiam tum ignotis, laudavit in Ponto Naſperceniten, mox [22] Oreticum, [23] OEneaten, Leucadium, Ambracioten, & quod cunctis prætulit [24] Peparethium: ſed minoris famæ eſſe dixit, quoniam [25] ante ſex annos non placeret.

CAP. VIII. X. Hactenus bonitas vini nationibus debetur. [1] Apud Græcos jure clariſſimum nomen accepit, quod appellaverunt [2] bion, ad plurimos valetudinum uſus excogitatum, ut [3] docebimus in parte medicinæ. [4] Fit autem hoc modo: Uvæ paulum ante maturitatem decerptæ, ſiccantur acri Sole, ter die verſatæ per triduum: quarto exprimuntur, dein in cadis Sole inveterantur. [5] Coi marinam aquam largiorem miſcent, (a ſervi furto [6] origine orta, ſic menſuram explentis,) idque tranſlatum in album muſtum, [7] leucocoum appellatur. In aliis autem gentibus ſimili modo factum [8] tethalaſſomenon vocant. Thalaſſiten autem vaſis muſti dejectis in mare, quo genere præcox fit vetuſtas, Nec non apud nos quoque Coum vinum ex Italico faciendi rationem Cato demonſtravit, ſuper cetera in Sole [9] quadriennio maturandum præcipiens. [10] Rhodium Coo ſimile eſt.

INTERPRETATIO.

a *Cujus dulci admixto.*] Cujus vini muſtum ſi reliquis admiſceatur.

NOTÆ.

7. *Cujus dulci.*] Græcorum ritu loquitur, quibus γλυκὺς οἶνος, muſtum eſt, & vinum dulce.

8. *Sicyonio &c.*] Et hæc a ſuis cognominata oppidis, de quibus in Geographicis egimus. Sicyonium laudat Athenæus lib. 1. pag. 33. Berytio porro, Tyrioque, Gazetum adjungi, ſive Gazeticum, quod ex eodem fere tractu, potuit, a Gaza ſcilicet urbe Palæſtinæ. Commendant enim id vini genus Sidonius Appollin. Carm. 17. ad Ommatium, Corippus lib. 3. num. 3. Caſſiodorus, lib. 12. Ep. 12. Fortunatus, lib. 4. de vita S. Martini, Gregor. Turon. de gloria Conf. cap. 65. & alii.

9. *Thaſia.*] Et Thaſiam in Ægypto vitem appellatam eſſe rurſum idem tradit ſect. 22.

10. *Æthalo, peuce.*] Græca hæc ſunt nomina, quibus fuliginoſam, piceamque uvam deſignat, ceu hanc appellationem a colore traxerint. Forte etiam *euthalo* rectius, quod probe floreat, ab εὖ θάλλω.

11. *Hippodamantio.*] Vino huic factam appellationem a generoſitate crediderim: δαμάζειν enim *domare* eſt: vox altera ἵππος, nihil aliud fere in compoſitione quam ſignificata vocabulorum intendit.

12. *Myſtico.*] An ab inſula Myſto, de qua lib. 4. ſect. 19.

13. *Cantharitæ.*] A vite ejus nominis vino huic appellatio eſt. Meminit Theophraſt. lib. 2. de cauſis plant. cap. 20. ἄμπελος ἡ λεγομένη κανθαρέος.

14. *Protropo.*] Πρότροπος οἶνος, protropum dicitur vinum, quod ſuopte impulſu atque uvarum pondere defluit, antequam uvæ calcentur. Inſtitores appellant *Mere-goute: le vin qui vient ſans avoir eſté preſſuré.* Muſtum lixivum appellat Columella, lib. 12. cap. 27. *ante quam prelo preſſum ſit, quod in lacum muſti fluxerit.*

15. *Catacecaumenitæ.*] In Mæonia Κατακεκαυμενίτην οἶνον gigni ſcribit Vitruvius lib. 8. cap. 3. pag. 161. Eſt enim Mæoniæ ſive Myſiæ pars Catacecaumene, Κατακεκαυμένη, teſte Strabone, lib. 12. pag. 579. Phrygiæ Heſychio, in Ἐιναρίμοις. De hoc vino Virgilius locutus, lib. 4. Georg. verſ. 380.

Cape Mæonii carcheſia Bacchi.

16. *Petritæ.*] A Petra Arabiæ, ut quidem remur.

17. *Myconio.*] Ab inſula Mycono, de qua lib. 4. ſect. 22.

18. *Meſogiten.*] E Tmolo monte: Dioſc. lib. 5. cap. 10. Ὁ δὲ ἐκ τῆς Ἀσίας Μεσογείτης ἐκ τοῦ Τμώλου, κεφαλαλγὴς, καὶ νεύρων βλαπτικός.

19. *Apamenum.*] Ab Apamea, de qua libro 5. ſect. 29.

20. *Non congruant.*] Non ſint apta, ut inter ſe miſceantur. Plinius, lib. XVII. ſect. XXXV. num. 16. *Mixtura generum etiam in vino, non modo in muſto diſcors.*

21. *Protagion.*] Quaſi primæ ac præcipuæ auctoritatis vinum: πρωτάγιον, διὰ τὸ πρῶτα ἄγειν ut quidem auguramur.

22. *Oreticum.*] Vel *Oreoticum*, ab Oreo Eubœæ oppido, de quo lib. 4. ſect. 21. Incolæ Ὠρεῖται, vel Ὠρειῶται dicti apud Strabon. lib. 10. pag. 445.

23. *Oeneaten.*] Cum Oeneaten, Leucadium, Ambraciotenque copulet Plinius noſter, Leucadis autem & Ambraciæ ſitus ſint probe cogniti, ex lib. 3. ſect. 2. nullus etiam dubito quin Oeneates vinum appellatum ſit a Calydonia his terris vicina, cui Oeneus Deianiræ pater imperitavit. Quod ſi ab Oenoë inſula, vel Icari oppido nomen id deductum foret, non Oeneaten, ſed Oenoaten dici oportuerat. Leucadium vero commendat Athenæus lib. 1. pag. 29.

24. *Peparethium.*] In MSS. Reg. Colb. *Preparentium.* Ubi *Perperenium* legi oportere conjecit aliquando Sirmondus noſter. Pintianum ſequimur, quem Turnebus quoque amplexus, lib. 25. Adverſ. cap. 26. pag. 900. De Peparetho inſula, a vini fertilitate Evœno appellata, diximus lib. 4. ſect. 23. Meminere Peparethii vini Ariſtophanes apud Athen. lib. 1. pag. 29. Heraclides in Politiis, aliique.

25. *Ante ſex.*] Ita MSS. omnes. Frobenius interpolavit, *poſt ſex annos.* In Reg. 2. *ante ſextum annum.*

Sect. X. 1. *Apud Græcos jure.*] MSS. omnes, *curæ*: forte *cura.*

2. *Bion.*] A vita, ut credere eſt, cujus incolumitati tuendæ id utile foret. Dioſcoridi vinum Omphacites. Vide Notas & Emend. num. XIII.

3. *Docebimus.*] Libro 23. ſect. 26.

4. *Fit autem.*] Hæc de vino, quod omphaciten vocat, totidem verbis Dioſcorides, lib. 5. cap. 12.

5. *Coi marinam.*] Ita Reg. 2. non, ut editi, *cui marinam.* Diverſum a ſuperiore id vini genus: de quo Palladius, lib. XI. in Octob. tit. 14. pag. 154. *Alii Græci*, inquit, Coi nimirum, inſulæ Co cives, *ita jubent aquam marinam* &c. Mox addit ea arte *non ætatem ſolum vino, ſed ſplendorem quoque coloris afferri.*

6. *Origine.*] Ejus mixturæ ex arte & modo parandæ origine orta a ſervo menſuram dolii, ex quo hauſerat, ita replente.

7. *Leucocoum.*] Hoc eſt, album e Co vinum. Vide Notas & Emend. num. XIV.

8. *Tethalaſſomenon.*] Τεθαλασσωμένον maxime commendat Athenæus lib. 1. pag. 32. Vina Græca fere ſic omnia condiebantur. Unde feſtivus eſt hominis naufragi apud Plautum in Rudente jocus: *Quaſi vinis Græcis Neptunus nobis ſuffudit mare*: act. 2. ſc. 7. verſ. 30.

9. *Quadriennio.*] Ita MSS. omnes. At Cato tantum quatriduum poſtulat, lib. de re ruſt. cap. 112. pag. 63. *Amphoras*, inquit, *in Sole ponito, ubi herba non ſiet, & amphoras operito, ne aqua accedat: & ne plus quatriduum in Sole ſiveris. Poſt quatriduum in culleum componito, & inſtipato.* Initium hoc capitis ejuſce fecerat: *Vinum Coum ſi facere voles, aquam ex alto marinam ſumito, mari tranquillo, cum ventus non erit,* &c.

10. *Rhodium.*] Rhodium tamen minus quam Coum, aquam

[11] Phorineum ſalſius Coo. Omnia tranſmarina ſeptem vel in ſex annis ad vetuſtatem mediam pervenire exiſtimantur.

XI. Vinum omne dulce minus odoratum: quo tenuius, eo odoratius. Colores vinis quatuor: albus, fulvus, ſanguineus, niger. [1] Pſythium & melampſythium [2] paſſi genera ſunt [3], ſuum ſaporem, non vini referentia: [3] Scybilites vero muſti, in Galatia naſcens, & [4] Aluntium in Sicilia. [5] Nam ſiræum, quod alii hepſema, noſtri ſapam appellant, ingenii, non naturæ opus eſt, muſto uſque ad tertiam partem menſuræ decocto: quod ubi factum ad dimidiam eſt, [6] defrutum vocamus: omnia in adulterium mellis excogitata. [7] Sed priora uva terraque conſtant. Paſſum [8] a Cretico Cilicium probatur, & Africum, & in Italia finitimiſque provinciis. Fieri certum eſt ex uva, quam Græci ſticham vocant, [9] nos apianam: [10] item ſcirpula, diutius in vite Sole aduſtis, [11] aut ferventi oleo. Quidam e quacumque dulci, dum præcocta alba, faciunt: ſiccantes Sole, donec paulo amplius dimidium pondus ſuperſit, tuſaſque leniter exprimunt. Deinde quantum expreſſere, [12] adjiciunt vinaceis aquæ puteanæ, ut & ſecundarium paſſum faciant. Diligentiores eodem modo [13] ſiccatis acinos eximunt, ac ſine ſarmentis madefactos vino excellenti, donec intumeſcant, premunt: & hoc genus ante cetera laudant: ac ſimili modo aqua addita, ſecundarium faciunt. — Cap. IX.

Medium inter dulcia vinumque eſt quod Græci [14] aïgleucos vocant, hoc eſt, ſemper muſtum. Id evenit cura, quoniam fervere prohibetur: ſic appellant muſti in vina tranſitum. Ergo mergunt [15] e lacu protinus in aqua cados, donec bruma tranſeat, & conſuetudo fiat algendi. Eſt etiamnum aliud [16] genus per ſe, quod vocat dulce Narbonenſis provincia, & in ea maxime Vocontii. Aſſervatur ejus gratia uva diutius in vite, [17] pediculo intorto. Ab aliis ipſe palmes inciditur in medullam, ab aliis uva torretur in tegulis: omnia ex [18] Helvenaca vite. [19] His adjiciunt aliqui, quod vocant [20] diachyton, uvis in Sole ſiccatis, loco clauſo per dies ſeptem, in cratibus, totidem pedes a terra alte, noctibus a rore defenſis, octavo die calcatis: ita fieri optimi odoris ſaporiſque. Dulci e genere eſt & melitites. Diſtat a mulſo, [21] quod fit e muſto, cum quinque congiis auſteri muſti, congio mellis & ſalis cyatho ſuffervefactis, auſterum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & [22] protropum: ita appellatur a quibuſdam muſtum ſponte defluens, antequam calcentur uvæ. Hoc protinus diffuſum lagenis ſuis defervere paſſi, poſtea in Sole quadraginta diebus torrent æſtatis ſecutæ, ipſo Canis ortu.

XII. Non poſſunt jure dici vina, quæ Græci [1] deuteria appellant, [2] Cato & nos lo- — Cap. X.

NOTÆ.

marinam pati, ſcribit Athenæus lib. 1. pag. 32.

11. *Phorineum.*] MSS. Reg. aliique, *Phormeum*. Ignota vox. An *Corynæum*, a Coryna oppido, prope Clazomenas, de quo lib. 5. ſect. 31.

Sect. XI. 1. *Pſythium.*] Ψυθίȣ οἴνȣ meminit Eubulus apud Athen. lib. 1. pag. 28. Μελαμψύθιον, nigrum Pſythium eſt. Heſychio, Ψιθία, εἶδος ἀμπέλȣ.

2. *Paſſi genera.*] Paſſum, eſt muſtum quod Solem vel ignem paſſum eſt. Paſſum tamen alii Sole, defrutum igne & coctione fieri intelligunt. Nonius, cap. 17. num. 16. *Varro de vita pop. Rom. lib.* 1. *Paſſum nominabant, ſi in vindemia uvam diutius coctam legerent, eamque paſſi eſſent in Sole aduri.* Vinum paſſum imitantur ea potione Turcæ, quam *Sorbet* vocant. Fit ex uva paſſa quæ mola ſubacta ſit, cui deinde calda ſuperfunditur: vaſe deinde tecto ea deferveſcit per aliquot dies: peractaque fermentatione fit jucundi saporis. Vide Busbeq. epiſt. 1.

3. *Scybilites.*] Græcis Σκυβελίτης οἶνος. Vide Notas & Emend. num. XV.

4. *Aluntium.*] Ab oppido cognomine, de quo libro 3. ſect. 14.

5. *Nam ſiræum.*] Galenus tomo 2. in Explic. vocum Hippocr. pag. 91. Ἕψημα, ὅπερ καὶ Σίραιον. Hippocr. ipſe, lib. 1. de morb. mul. text. 91. pag. 479. οἴνῳ σιραίῳ. Dioſc. lib. 5. cap. 9. Καὶ ὁ καθεψόμενος τȣ̃ γλεύκȣς Σίραιος ἢ ἕψημα καλȣ́μενος. *Sapam quæ fit muſto igni decocto, Græci ſirion ſeu hepſema vocant.* In officinis Pharmacopolarum, *Rob*, ſive *Sapa ſimplex*.

6. *Defrutum.*] A defervendo dictum, auctore Palladio. Gallis, *Vin cuit.* Charaſius in Pharmac. pag. 143. modum utriuſque parandi edocet. Columella, lib. 12. cap. 21. *Muſtum quam dulciſſimi ſaporis decoquatur ad tertias, & decoctum, ſicut ſupra dixi, defrutum vocatur.*

7. *Sed priora.*] Non ab ingenio & arte, ſed a natura, hoc eſt, ab uvæ terræque bonitate, priora illa ſuam auctoritatem obtinent.

8. *A Cretico.*] Poſt Creticum, cui princeps locus debetur: *Malvoiſie*. Baccius, lib. 1. pag. 23.

9. *Nos apianam.*] Græci ςίχαν α' ςίξ, hoc eſt, ab acinorum ordine. *Raiſin muſcat*, ut diximus ſect. 4. Paſſi ex uva apiana conficiendi modum docet Columella, lib. 12. cap. 39. pag. 442.

10. *Item ſcirpula.*] Cujus jam ante facta mentio, ſect. 4. his verbis: *Item ſcirpula paſſo acino.*

11. *Aut ferventi oleo.*] Ita Columella, lib. 12. cap. 16. pag 423.

12. *Adjiciunt.*] Quantum boni ſucci ad primarium paſſum expreſſere, tantum vinaceis aquæ adjiciunt ad ſecundarium faciendum. Vinacea, *le marc*, ut diximus ſect. 3.

13. *Siccatis.*] Uvis nimirum acinos, hoc eſt, grana eximunt, rejectis ſarmentis, hoc eſt, pediculis & ligno, cui ea adhæreſcunt. Habet hæc eadem fere Mago apud Colum. lib. 12. pag 39.

14. *Aigleucos.*] Græcis ἀειγλεῦκος, vinum quod eſt ſemper dulce, ſive muſtum, quia fervere prohibetur: nam fervere muſta dicuntur, cum in vina tranſeunt.

15. *E lacu.*] Quid lacus ſit diximus ſect. 7. Habet his aliquid ſimile Cato, cap. 120. pag. 65.

16. *Genus ejus per ſe.*] Genus vini quod natura ſua ac ſponte, ſine ulla propemodum arte, ejuſmodi eſt quale Græcorum ἀειγλεῦκος. Nunc appellant *le vin doux de Limous*, ſive *Blanquette de Limous*. Item, *le vin muſcat d'Azile*. Vide G. du Carel, lib. 1. hiſt Langued. pag. 43.

17. *Pediculo intorto.*] Hunc morem e Cretenſibus in ſua malvaſia hodieque ſervari tradit Andr. Baccius, lib. 1. cap. 8. pag. 12.

18. *Helvenaca.*] Seu Helvica. ut dictum eſt ſect. 3.

19. *His adjiciunt.*] His vinorum dulcium generibus.

20. *Diachyton.*] Διαχυτὸν, diffuſum. Rhodii vini genus, paſſo quam maxime ſimile ὑπόχυτον appellatum ſcribit Timachidas Rhodius apud Athen. lib. 1. pag. 31.

21. *Quod fit e muſto.*] Hoc eſt, quoniam fit e muſto, vinum ſcilicet melitites. Dioſc. lib. 5. cap. 15. Οἶνος μελιτίτης .... διαφέρει τȣ̃ οἰνομέλιτος, ὅτι ἐκεῖνο μὲν ἐξ αὐςηρȣ̃ οἴνȣ ... ὁ δὲ μελιτίτης ποιεῖται ἐκ χόας αὐςηρȣ̃ γλεύκȣς, μέλιτος χȣ̃ν ἕνα, καὶ ἁλὸς κυαθὸν ἕνα. *Diſtat a mulſo: Mulſum enim ex auſtero vino fit .... Melitites autem ex muſto, cum quinque congiis auſteri muſti congio mellis & ſalis cyatho ſuffervefactis:* nam verbo ὑπερζεῖν paulo poſtea utitur.

22. *Protropum.*] De quo jam diximus ſect. 9.

Sect. XII. 1. *Deuteria.*] Subintellige vina: δευτερίας οἴνȣς, vina ſecundaria. Dioſc. lib. 6. cap. 13. Heſychius: Δευτερίας, ὁ κατὰ τὸ ὕδωρ ἐπιχυθῆναι εἰς τὰ ςέμφυλα οἶνος.

2. *Cato.*] De re ruſt. cap. 57. pag. 43. *Vinum familiæ* a

ram, maceratis aqua [3] vinaceis: ſed tamen inter vina operaria numerantur. Tria eorum genera. [4] Decima parte aquæ addita, quæ muſti expreſſa ſit, & ita nocte ac die madefactis vinaceis, rurſuſque prelo ſubjectis. Alterum, quomodo Græci factitavere, tertia parte ejus quod expreſſum ſit, addita aquæ, expreſſoque decocto ad tertias partes. Tertium eſt, fæcibus vini expreſſum, quod fæcatum [5] Cato appellat. [6] Nulli ex his plus, quam anno, uſus.

Cap. xi. XIII. Verum inter hæc ſubit mentem, cum ſint genera nobilia, quæ proprie vini intelligi poſſint, LXXX. fere in toto orbe, [1] duas partes ex hoc numero Italiæ eſſe, longe propterea ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura ſerpit, non a primordio hanc gratiam fuiſſe: * auctoritatem poſt ſexcenteſimum Urbis annum cœpiſſe.

* Cap. xii. XIV. [1] Romulum lacte, non vino libaſſe, indicio ſunt ſacra ab eo inſtituta, quæ hodie cuſtodiunt morem. Numæ regis [2] Poſtumia lex eſt: [3] Vino rogum ne reſpergito. Quod ſanxiſſe illum propter inopiam rei nemo dubitet. Eadem lege, ex [4] imputata vite libari vina diis, nefas ſtatuit, ratione excogitata, ut putare cogerentur, [a] alias aratores, & pigri circa pericula [5] arbuſti. M. Varro auctor eſt, Mezentium Etruriæ regem auxilium Rutulis contra Latinos tuliſſe vini mercede, quod tum in Latino agro fuiſſet.

Cap. xiii. [6] Non licebat id feminis Romæ bibere. Invenimus inter exempla, [7] Egnatii Mecenii uxorem, quod vinum bibiſſet e dolio, interfectam fuiſſe a marito, eumque cædis a Romulo abſolutum. [8] Fabius Pictor in Annalibus ſuis ſcripſit, matronam, quod loculos, in quibus erant claves vinariæ cellæ, reſignaviſſet, a ſuis inedia mori coactam. Cato [9] ideo propinquos feminis oſculum dare, ut ſcirent an temetum olerent. Hoc tum nomen vino erat: unde & [10] temulentia appellata. Cn. Domitius judex pronunciavit, mulierem videri plus bibiſſe, quam valetudinis cauſa, viro inſciente, & dote multavit. Diuque ejus rei magna parcimonia fuit. [11] L. Papirius Imperator adverſus Samnites dimicaturus votum fecit, ſi viciſſet, Jovi pocillum vini. Denique inter dona ſextarios lactis datos invenimus, nuſquam vini. Idem Cato, cum in Hiſpaniam navigaret, [12] unde cum triumpho rediit: [13] Non aliud, inquit, vinum bibi, quam remiges: in tantum diſſimilis iſtis, [14] qui

INTERPRETATIO.

a *Alias aratores.*] Cum alioqui de aranda ſolum tellure cogitarent, & circa pericula vitis arbuſtæ pigri forent.

NOTÆ.

ubi vindemia facta erit, loram bibant menſes tres. Varro quoque, lib. 1. de re ruſt. cap. 54. *Vocatur lora, quod lota acina, ac pro vino operariis datur hieme.* Gallis, *Breuvage que l'on fait en jettant de l'eau ſur le marc de la vendange aprés qu'elle a été foulée & preſſée.* Sunt qui vocent *Vin de dépenſe.* Quod Galli vocant *du rapé*, etſi id ſecundarium dici vinum quoque, & lora poſſit, re tamen ipſa & apparatu, atque etiam facultate a veterum lora diſcrepat.

3. *Vinaceis.*] Vinacea, *le marc*, ut diximus ſect. 3.

4. *Decima.*] Hic modus a Columella traditur, lib. 12. cap. 40. pag. 443. *Lora optima quomodo fiat. Quantum vini uno die feceris, ejus partem decimam quot metretas efficiat conſiderato, & totidem metretas aquæ dulcis in vinaceas addito.* Sic etiam Dioſc. lib. 5. cap. 13.

5. *Cato appellat.*] De re ruſt. cap. 153. pag. 82. *Vinum fæcatum ſic facito. Fiſcinas olearias Campanicas illæ rei habeto: eas fæcis impleto, ſub prelumque ſubdito, exprimitoque.*

6. *Nulli ex his.*] Poſt annum, inquit, vina hæc exoleſcunt. Dioſc. loc. cit. χρῶ ᾗ αὐτῷ ἐντὸς ἐνιαυτȣ͂· ταχέως γὰρ ἐξίτηλος γίνεται.

Sect. XIII. 1. *Duas partes.*] Hoc eſt, beſſem, *les deux tiers.*

Sect. XIV. 1. *Romulum lacte*, &c.] Paulus ex Feſto: *Sobrium vicum Romæ dictum putant, vel quod in eo taberna nulla fuerit, vel quod in eo Mercurio lacte, non vino ſupplicabatur.* Ante Romulum tamen Latinos vino libaſſe docet ejuſdem Feſti fragmentum: *Ruſtica vinalia appellantur, menſe Auguſto quarto decimo Cal. Septemb. Jovis dies feſtus, quia Latini bellum gerentes adverſus Mezentium, omnis vini libationem ei Deo dedicaverunt*, &c.

2. *Poſtumia lex.*] A Poſtumio judice lata, Numa præeunte. Delicias facit Scaliger, qui hoc Catulli verſu,

Inger mi calices amariores,
Ut lex Poſtumiæ jubet magiſtræ:

legis hujus a Numa Pompilio latæ fieri mentionem putet: cum ibi Poſtumia mulier bibaciſſima fuerit, cujus hortatu & Catulus ipſe potare ſe largiter velle ſignificat.

3. *Vino rogum.*] Fuit ea tamen conſuetudo veterum, ut rogum reliquiaſque vino reſpergerent. Vide Homerum Iliad. Ψ. in funere Patrocli: quem ſecutus Maro, lib. 6. Æneïd. verſ. 226.

Poſtquam collapſi cineres, & flamma quievit,
Relliquias vino ac bibulam lavere favillam.

Decemviri anno V. C. trecenteſimo tertio, lege XII. tabularum, non omnem vini, ſed murrati tantum reſperſionem vetuere: *Murrata potio mortuo ne inditor.* Quam Cicero lib. 2. de Legibus explanans uberius, pro murata potione, *ſumptuoſam reſperſionem* dixit.

4. *Imputata.*] Nondum putata.

5. *Arbuſti.*] Vitium arboribus applicitarum.

6. *Non licebat.*] Gellius, lib. 10. cap. 23. pag. 556. *Mulieres Romæ*, inquit, *atque in Latio, bibere ſolitas ferunt loram, paſſum, murrhinam, & quæ id genus ſapiant, potu dulcia.* Vide & Valer. Max. lib. 2. cap. 1. pag. 81. Polyb. apud Athen. lib. 10. pag. 429. & Dionyſ. Halic. lib. 2. pag. 96. Addit Ælianus, lib. 2. Var. cap. 38. nec licuiſſe cuiquam nobilium a pube ad annum XXXV. vinum bibere.

7. *Egnatii Mecenii.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

8. *Fabius Pictor.*] De eo in Auctorum Indice. Habet hæc quoque Tertul. in Apolog. cap. 6.

9. *Ideo propinquos.*] Gellius, loc. cit. *Inſtitutumque eſt, ut cognatis oſculum ferrent, deprehendendi cauſa, ut odor indicium faceret, ſi bibiſſent.*

10. *Temulentia.*] Nonius, cap. 1. num. 14. pag. 486. *Temulenta dicta eſt ebrioſa, dicta a temeto, quod eſt vinum quod attentet mentem. M. Tull. de Repub. lib. 9. Ita magnam habet vim diſciplina verecundiæ: carent temeto omnes mulieres.*

11. *L. Papirius.*] Furcarum Caudinarum infamiam, quando deditionem Samnitibus fecit Romanus exercitus, & ſub jugum miſſus eſt cum utroque Conſule, anno Urbis cond. CCCCXXXIII. ſequente anno majori Samnitium clade, ac pari ignominia rependit Papirius Imperator, quem Livius lib. 9. Alexandro Magno, ſi in Italiam, ut erat fama, veniſſet, parem ait eſſe potuiſſe.

12. *Unde cum triumpho.*] Quem Livius deſcribit lib. 34. pag. 417. Florus lib. 2. cap. 17. pag. 90. *Cato ille Cenſorius, Celtiberos, id eſt, robur Hiſpaniæ, aliquot præliis fregit.*

13. *Non aliud.*] Frontinus, lib. 4. Strateg. cap. 3, *M. Catonem vino eodem quo remiges, contentum eſſe traditur.* Feſtus, in fragm. pag. 18. *Cato in ea quam ſcripſit, cum in Hiſpaniam proficiſceretur, ait: Navitæ quod ſecum portaverant vinum atque oleum, uſus tantum eo ſum.*

14. *Qui etiam convivis alia.*] Nihil feſtivius in eam rem dici, aut elegantius poteſt, quam quod de hominis ſordidi ſimul & ſumptuoſi, quod deinde de ſuo more Plinius alter prodidit, lib. 2. ep. 2. *Aliud ſibi* vinum *& nobis*, inquit, *aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos habet) aliud ſuis noſtriſque libertis. Animadvertit qui mihi proximus recumbebat, & an probarem interrogavit: negavi. Tu ergo, inquit, quam conſuetudinem ſequeris? Eadem omnibus pono: ad cœnam enim, non ad notam invito: cunctiſque rebus exæquo, quos menſa & tora

etiam convivis alia, quam ſibimetipſis, miniſtrant, [15] aut procedente menſa ſubjiciunt.

XV. Lautiſſima apud priſcos vina erant; [1] myrrhæ odore condita, ut apparet in [2] Plauti fabula, quæ Perſa inſcribitur, quanquam in ea [3] & calamum addi jubet. Ideo quidam [4] aromatite delectatos maxime credunt. Sed Fabius [5] Doſſennus his verſibus decernit:

Mittebam vinum pulcrum, murrhinam.

Et in [6] Achariſtione:

Panem & polentam, vinum murrhinam.

[7] Scævolam quoque, & Lælium, & Atteïum Capitonem in eadem ſententia fuiſſe video; quoniam [8] in Pſeudolo ſit:

Quod ſi opus ſiet, ut dulce promat indidem, ecquid habet?
CHAR. Rogas?
Murrhinam, paſſum, defrutum, mella....

Quibus apparet non inter vina modo [9] murrhinam, ſed inter dulcia quoque nominatum.

XVI. [1] Apothecas fuiſſe, [2] & diffundi ſolita vina [3] anno DCXXXIII. Urbis, apparet [4] indubitato Opimiani vini argumento, jam intelligente ſuum bonum Italia. Nondum tamen iſta genera in claritate erant. Itaque omnia tunc genita unum habent Conſulis nomen. Sic quoque poſtea diu tranſmarina in auctoritate fuerunt, & ad avos uſque noſtros: quin & Falerno jam reperto, ſicut apparet ex illo Comici verſu, CAP. XIV.

[5] Quinque Thasî vini depromam, bina Falerni.

P. Licinius Craſſus, & L. Julius Cæſar Cenſores anno Urbis conditæ [6] DCLXV. edixerunt, ne quis vinum Græcum Ammineumque [7] octonis æris ſingula [8] quadrantalia venderet. Hæc enim verba ſunt. Tanta vero vino Græco gratia erat, ut ſingulæ potiones in convictu darentur.

XVII. Quibus vinis auctoritas fuerit ſua in menſa, M. Varro his verbis tradit: L. Lucullus puer apud patrem numquam lautum convivium vidit, in quo plus ſemel Græ-

NOTÆ.

æquavi. Etiamne libertos? etiam: convictores etiam tunc, non libertos puto. Et ille, Magno tibi conſtat: Minime. Quî fieri poteſt? Quia ſcilicet liberti mei non idem quod ego bibunt, ſed idem ego quod liberti. Et hercule, ſi gulæ temperes, non eſt oneroſum, quo utaris ipſe, communicare cum pluribus. Illa ergo reprimenda, illa quaſi in ordinem redigenda eſt, ſi ſumptibus parcas, quibus aliquanto rectius tua continentia, quam aliena contumelia conſulas. Spectat huc & elegans Martialis epigramma 60. libri tertii:

Cum vocer ad cœnam, non jam venalis, ut ante:
Cur mihi non eadem, quæ tibi, cœna datur? &c.

15. *Aut procedente.*] Aut ſi ſemel convivis eadem ac ſibimetipſis miniſtravere vina, procedente menſa alia iiſdem, ac deteriora ſubjiciunt.

Sect. XV. 1. *Myrrhæ odore.*] Vide Notas & Emendat. num. XVII.

2. *Plauti fabula.*] Aut diverſam eſſe neceſſe eſt ab ea quæ hodieque exſtat eo nomine, aut verſus eos excidiſſe, quos Plinius noſter allegat. Nam qui in ea fabula exſtant, quæ Perſa inſcribitur, act. 1. ſc. 3. verſ. 5. quos Salmaſius affert, pag. 709. in Solin.

Commiſce mulſum, ſtruthea, colutheaque appara,
Bene ut in ſcutris concaleant, & calamum injice.

In iis nec vini genus deſcribitur, ſed mulſi: nec myrrhæ ibi ulla mentio.

3. *Et calamum.*] Aromaticum ſcilicet, de quo lib. 12. ſect. 49.

4. *Aromatite.*] Vino nimirum quod e myrrha calamoque factitatum dicitur ſect. 19. num. 5. Sic MSS. Reg. &c. Prius *aromatice* perperam legebatur.

5. *Doſſennus.*] De eo in Auctorum Indice.

6. *Achariſtione.*] Hanc fabulam Plauto Nonius adjudicat, cap. 2. verbo *Pauperavit.*

7. *Scævolam*, &c.] De his in Auctorum Indice. Ex Lælia gente fuit Lælia, quæ nomen dedit Læliano Auguſto: cujus nomine nummus inſcriptus eſt in Theſauro Regio: IMP. C. VLP. COR. LAELIANVS. Alii: IMP. C. LAELIANVS. P. F. AVG. Quem vero Plinius Lælium vocat, is eſt fortaſſis, cujus eſt nummus argenteus in Gaza Regia, & apud Patinum in Famil. pag. 228. n. 7. Caput Romæ victricis galeatum & laureatum exhibet: ſupra, ROMA. Retro, P. LÆ. CA. Imperator paludatus ſtans dextram imponit capiti Senatoris togati, adſtante ad ſiniſtram Imperatoris lictore, cum virga: infra, PROVOCO. Hic Læcam neſcio quem pingi multi imprudenter ſcripſere, & de provocatione agi populo Romano data. Atqui ſententia hæc ibi ſub iſtis litteris latet: P. LÆ*lius* CA*to* PR*ætor* O*mnium* V*otis* O*rdinum* CO*nſtitutus*: id quod ipſa nummi pictura docet. In alio apud Gorlæum, & in Muſeo noſtro, & apud Patinum, n. 3. eſt tantum LÆCA, ſine prænomine P. ſed diviſa littera A ab E magis recepto more, ſenſu eodem: LAE*lius* CA*to*. In averſa parte, Marcus Porcius curru quadrijugo vehitur, ſupervolitante Victoria, & coronam porrigente. Sub bigis, M. PORC. Infra, ROMA. Docet hic nummus P. Lælium Catonem fuiſſe paterno genere Lælium; materno Catonem, ex gente Porcia. Unde M. Porcii victoriam in altera nummi parte juſſit inſcribi.

8. *In Pſeudolo.*] Quæ Plauti fabula eſt. Exſtat hic locus act. 2. ſc. 4. verſ. 51.

9. *Murrhinam.*] Veterum itaque murrhinam vini genus aut paſſi, myrrhæ odore conditi, atque adeo aromatiten, Plinius noſter putat, certos auctores ſecutus, quos Varro laudat apud Nonium, cap. 17. n. XI. *Loram dicebant in vindemia, cum expreſſiſſent acinis muſtum, & folliculos in dolium conjeciſſent. Varro, de vita pop. Rom. lib.* 1. *Antiquæ mulieres majores natu bibebant loram, aut ſapam, aut defrutum, aut paſſum, quam murrhinam Plautum quidam appellare putant.* Sane Gloſſ. Gr. Lat. *Murinam* ἀρωματεῖον interpretatur. E myrrha vinum fieri indicaſſe ſe hoc loco Plinius inferius admonet, ſect. 19. num. 5.

Sect. XVI. 1. *Apothecas.*] Ἀποθήκη Græcis, Columellæ lib. 1. cap. 8. cella vinaria. *Plenam antiquis apothecam cadis* apud Phædrum legimus, lib. 4. Fabular.

2. *Et diffundi.*] Hoc eſt, recondi in doliis. Vinum diffunditur, quod e lacu in amphoras & cados apothecarum ad aſſervandum funditur. Horat. lib. 1. Ep. 5. verſ. 4.

Vina bibes iterum Tauro diffuſa.

Et Juvenal. Satyr. 5.

Ipſe capillato diffuſum Conſule potat.

Et Satyr. XI.

Hic tibi vina dabit diffuſa in montibus illis.

Adde his & Columellam, lib. 12. cap. 28.

3. *Anno DCXXXIII.*] Ita MSS. omnes, Reg. Colb. &c. & recte, uti monuimus ſect. 6. ubi de Opimii Conſulatu.

4. *Indubitato.*] Ita Reg. 2. Colb. 1. 2. Th. &c.

5. *Quinque Thasî.*] Hoc eſt, Thaſii, vini e Thaſo inſula advecti. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

6. *DCLXV.*] Ita MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. Pariſ. & antiquæ editiones. Sed legendum haud dubie DLXV. Nam hos cenſores, ipſumque urbis annum DLXV. jam ſupra notavimus, lib. 13. ſect. 5.

7. *Octonis æris.*] Hoc eſt, octonis aſſibus, Romano ac veteri more: quorum deni octonis aſſibus monetæ Gallicæ æſtimatione noſtra permutantur: octoni fere ſenis Vide quæ dicturi ſumus lib. 15. ſect. 1. & lib. 18. ſect. 4. de hac vilitate omnis annonæ.

8. *Quadrantalia.*] Quid quadrantal, ſeu amphora ſit, diximus ſect. 5.

cum vinum daretur. Ipſe cum rediit ex Aſia, [1] millia cadûm [2] in congiarium diviſit amplius centum. C. Sentius, quem Prætorem vidimus, Chium vinum domum ſuam illatum dicebat tum primum, cum [3] ſibi cardiaco medicus dediſſet. Hortenſius ſuper decem millia cadûm heredi reliquit. Hactenus Varro. * Quid? non & Cæſar Dictator triumphi ſui cœna vini Falerni amphoras, Chii cados [4] in convivia diſtribuit? Idem Hiſpanienſi triumpho Chium, & Falernum dedit. [5] Epulo vero in tertio conſulatu ſuo, Falernum, Chium, Leſbium, Mamertinum: quo primum tempore quatuor genera vini appoſita conſtat. [6] Poſtea ergo alia omnia in nobilitatem venerunt, circiter ſeptingenteſimum Urbis annum.

* Cap. XV.

Cap. XVI. XVIII. Itaque non miror innumerabilia pæne genera fictitii reperta multis ante ſæculis, quæ nunc dicemus, omnia ad medicinæ uſum pertinentia. Omphacium quo modo fieret, propter unguenta, diximus [1] priore libro. [2] Fit e labruſca, hoc eſt, vite ſilveſtri, quod vocatur œnanthinum. Flores ejus libris duabus in muſti cado macerati, poſt XXX. dies mutantur. Præter hoc radix labruſcæ & acini coria perficiunt. Ii paulo poſtquam defloruere, ſingulare remedium habent ad refrigerandos in morbis corporum ardores, gelidiſſima, ut ferunt, natura. Pars eorum æſtu moritur, priuſquam reliqui, [3] qui ſolſtitiales dicuntur. Univerſi numquam matureſcunt: & ſi prius, quam tota [4] marceſcat uva, incocta detur cibo gallinaceo generi, faſtidium gignit uvas appetendi.

XIX. 1. [1] Fictitiorum primum fit ex ipſo vino, quod vocant [2] adynamon, hoc modo: Albi muſti [3] ſextarii XX. aquæ dimidium, fervet donec excoquatur [4] aquæ menſura. [5] Alii marinæ ſextarios decem, tantumdem pluviæ, in Sole quadraginta diebus torrent. Dant ægris, quibus vini noxiam timent.

2. Proximum fit [6] e milii ſemine maturo, cum ipſa ſtipula, libram & quadrantem in congios duos muſti, macerato, & poſt ſeptimum menſem transfuſo. Ex loto arbore, frutice, herba, [7] dictum eſt uti quæque fierent.

3. [8] Fiunt & e pomis quæ dicemus, interpretationibus non niſi neceſſariis additis: primumque [9] e palmis, quo Parthi & Indi utuntur, & Oriens totus: [10] maturarum, quas vocant chydæas, modio in aquæ congiis tribus macerato, expreſſoque. Sic fit [11] & ſycites e fico, quem alii [12] palmiprimum, alii catorchiten vocant. Aut ſi dulce eſſe non libeat, [13] pro aqua tantumdem vinaceorum adjicitur. [14] E Cypria fico & acetum præcellens, atque Alexandrina quoque melius vinum fit, [15] & e ſiliqua Syriaca, [16] & e piris,

NOTÆ.

Sect. XVII. 1. *Millia cadûm.*] Cadus eſt vaſis vinarii genus decem congios; vel, ut aliis placet, duodenos capiens, ut amphora tantum octonos.

2. *In congiarium.*] Congiarium munus erat quo populus donabatur, ut milites donativo. Sueton. in Auguſto, cap. 41. *Congiaria frequenter populo dedit*, &c.

3. *Sibi cardiaco.*] Cardiacus eſt qui cardiaco morbo tentatur: quo de genere morbi dicemus in libris de Medicina. Horat. lib. 2. Satyra 3. *Non eſt cardiacus*, &c.

4. *In convivia.*] Hoc eſt, in ſingula convivia ſingulos cados. Convivia Plinius hic vocat certum numerum convivarum una diſcumbentium.

5. *Epulo vero.*] Cum eſſet Epulo. Epulones dicebantur ii, quibus poteſtas eſſet Jovi Opt. Max. ceteriſque Diis epulas indicendi. Hi primum terni fuere, mox & ſepteni. Cic. lib. 3. de Orat. num. 70. *Pontifices veteres propter ſacrificiorum multitudinem tres viros Epulones eſſe voluerunt: cum eſſent ipſi a Numa, ut etiam illud ludorum epulare ſacrificium facerent, inſtituti. Poſtea auctus eſt numerus, & ſeptem creari cœpti.* Hinc apud Plinium juniorem, lib. 2. ep. XI. *Septemvir Epulonum.* Hujus ſacerdotii expreſſa mentio in denario gentis Cœliæ, cum effigie Septemviri in Jovis epulo lectum eidem Deo pro more ſternentis, cum epigraphe, L. CALDVS. VII. VIR. EPVL. *Lucius Caldus Septemvir Epulonums.*

6. *Poſtea.... alia omnia.*] Alia vinorum genera claritatem accepere.

Sect. XVIII. 1. *Priore libro.*] Priore ſcilicet ex iis in quibus arbores tractantur, hoc eſt, lib. 12. ſect. 61.

2. *Fit e labruſca.*] Hæc iiſdem verbis Dioſc. lib. 5. cap. 33. *ὁ δὲ οἰνάνθινος σκευάζεται οὕτω· λαβὼν τῆς ἀγρίας ἀμπέλου*, &c.

3. *Qui ſolſtitiales.*] Iidem & caniculati appellati a Marcello Empirico, cap. 14. quoniam ardores caniculæ durant, aut iiſdem torrentur: non quia canam lanuginem habeant, ut viſum eſt non nemini.

4. *Marceſcat uva.*] Ita Reg. Colb. Chiffl.

Sect. XIX. 1. *Fictitiorum.*] Ita MSS. Reg. &c. tum hoc loco, tum in Indice. Sic lib. 23. ſect. 26. *Inter vini genera quæ fingi poſſunt*, &c. Alii *factitiorum* hic legunt, MSS. omnibus invitis.

2. *Adynamon.*] Ἀδύναμος οἶνος, Dioſc. lib. 5. cap. 13. hoc eſt, vinum impotens, imbecille: in quo parando muſti ille & aquæ pares recipit portiones: cum a Plinio dupla exigatur muſti ad aquam menſura.

3. *Sextarii XX.*] De ſextario dixi ſect. 5.

4. *Aquæ menſura.*] Hoc eſt, donec excoquatur aqua, *ἄχρις ἂν ἐξαναλωθῇ τὸ ὕδωρ*. Dioſc loc. cit.

5. *Alii marinæ.*] Dioſc loc. cit.

6. *E milii ſemine.*] Quo plane modo confici vinum e milii ſemine Plinius noſter præcipit, eodem plane Dioſc. vinum e Vettonica, quam *κέστρον* Græci vocant: prorſus ut *κέγχρον* legiſſe Plinius in iiſdem fontibus Græcis, in quibus *κέστρον* Dioſcorides, exiſtimari poſſit. Vidit hoc ante nos Budæus, lib. 5. de aſſe, fol. 155. & Budæum ſecutus P. Ciaconius, lib. de ponderibus, pag. 70.

7. *Dictum eſt.*] Libro 13. ſect. 32.

8. *Fiunt & e pomis.*] Pomum hic nomen eſt commune fructuum omnium qui eſui apti proveniunt: unde & nuces pomorum quandoque genere ſcriptores vetuſti comprehendunt.

9. *E palmis.*] Ut dictum eſt lib. 13. ſect. 9.

10. *Maturarum*, &c.] Sic Dioſc. lib. 5. cap. 40. ubi de palmei vini confectione: *Φοινικίτης οἶνος. Λαβὼν φοίνικας τοὺς χυδαίους πεπείρους*, &c. Quid chydææ palmulæ vox ſonet diximus lib. 13. ſect. 9. In MSS. *mitearum*, forte pro *mitiorum*. Aliud porro longe vinum Palmatianum eſt, de quo Caſſiod. lib. 12. epiſt. 12. *quod ita redolebat ore ructatum, ut merito illi a palma nomen videretur impoſitum.* Sed e vite ſuccus is fuit, nomen ab odore, qui palmæ fructuum ſimilis foret.

11. *Et ſycites.*] Hoc eſt, eodem modo concinnatur, quo palmeum, id vini genus quod ficatum a fico, unde exprimitur, appellarunt. Dioſ. lib. 5. cap. 41. *Καὶ ὁ κατορχίτης δὲ ὃν ἔνιοι συκίτην καλοῦσιν, ἐν Κύπρῳ σκευάζεται ὁμοίως τῷ φοινικίτῃ*, &c.

12. *Palmiprimum.*] Quaſi palmeo bonitate proximum. Tamen in MSS. *parnu primum. Quem* Plinius noſter cum dixit, Græce *οἶνον* ſubintellexit.

13. *Pro aqua.*] Dioſc. loc. cit.

14. *E Cypria fico.*] De qua dictum eſt lib. 13. ſect. 15. Ægyptiæ illa ſive Alexandrinæ ſimilis, quæ & ſycomorus appellata, ut diximus eodem libro, ſect. 14. Dioſc. his concinit, lib. 5. cap. 42. cum e ſycomoris fieri vinum ait, ſed quod in acetum acre degeneret. Aceti ficulnei parandi modum Columella tradit lib. 12. cap. 17.

15. *Et e ſiliqua.*] De qua lib. 13. ſect. 16.

16. *Et e piris.*] Qui *ἀπίτης οἶνος* Dioſc. lib. 5. cap. 32.

malorumque omnibus generibus. Sed e Punicis, [17] quod rhoïten vocant: & e cornis, meſpilis, ſorbis, [18] moris ſiccis, [19] nucleis pineis. Hi muſto madidi exprimuntur: [20] ſuperiora per ſe mitia. Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit, [21] mox paulo indicabimus. [22] Græci vero & alio modo. Ramis teneris cum ſuis foliis in albo muſto decoctis, tuſis, libram in tribus muſti congiis defervefaciunt, donec duo ſuperſint. [23] Quod ita ſilveſtris myrti baccis factum eſt, myrtidanum vocatur: hoc manus tingit.

4. Ex his quæ in hortis gignuntur fit vinum e radice, [24] aſparago, cunila, origano, apii ſemine, abrotono, mentaſtro, ruta, nepeta, ſerpyllo, marrubio. Manipulos binos condunt in cadum muſti, [25] & ſapæ ſextarium, & aquæ marinæ heminam. [26] E napis fit, [27] duûm denariorum pondere ſextarios binos muſti addito: [28] item e ſcillæ radice. Inter flores ex roſæ foliis tuſis in linteolo [29] in muſtum collatis, cum ponduſculo, [30] ut ſidat, [31] XL. pondere denariorum in ſextarios vicenos muſti, nec ante tres menſes vaſe aperto. [32] Item e nardo Gallico, & aliud e ſilveſtri.

5. [33] Aromatiten quoque invenio factitatum tantum non ungentorum compoſitione, primo e myrrha, [34] ut diximus, [35] mox & nardo Celtico, calamo, aſpalatho, [36] offis in muſtum aut dulce vinum dejectis. [37] Alii de calamo, junco, coſto, nardo Syriaco, amomo, caſia, cinnamomo, croco, palma, aſaro, [38] ſimiliter & offa. Apud alios nardi, & malobathri ſelibris in muſti [39] congios duos additis: qualia nunc quoque fiunt pipere & melle addito, quæ alii condita, alii piperata appellant. Invenitur & [40] nectarites ex herba, quam alii helenion, alii medicam, alii ſymphyton, alii Idæam & Oreſtion, alii nectaream vocant, [41] radice ponderis XL. denariorum in ſextarios ſex muſti addita, [42] ſimiliter in linteo.

[43] Ex ceteris herbis, fit abſinthites in XL. ſextarios muſti, abſinthii Pontici libras decocta ad tertias partes, vel [44] ſcopis abſinthii in vinum additis. Similiter [45] hyſſopites e Cilicio hyſſopo, unciis tribus in duos congios muſti conjectis, aut tuſis in unum. [46] Fiunt utraque & alio modo, circa radices vitium ſato. [47] Sic & elleboriten fieri ex

NOTÆ.

17. *Quod rhoïten.*] Dioſc. lib. 5. cap. 34. Ὁ ῥοΐτης δὲ οἶνος, &c. Vide & Pallad. lib. 4. in Mart. tit. 10. pag. 94. Ῥοὰ Græcis malum Punicum eſt.

18. *Moris ſiccis.*] Quod *moratum*, ut remur, ſequior ætas appellavit. Capitulare de Villis, cap. 34. *Vinum, acetum, moratum, vinum coctum*, &c.

19. *Nucleis pineis.*] Nuclei pineæ nucis, Gallis, *des pignons, les noyaux des pommes de pin.* Vini ex iis parandi modum edocet Dioſc. lib. 5. cap. 44. apud quem στροβιλίτης οἶνος, a ſtrobilis, hoc eſt, a nucleis pineis appellatur.

20. *Superiora.*] Corna, meſpila, ſorba, mora, per ſe ſine muſto addito exprimuntur, cum mitia ſeu matura ſunt.

21. *Mox paulo.*] Libro 15. ſect. 37.

22. *Græci vero.*] A quibus hæc quoque Dioſc. totidem verbis, lib. 5. cap. 37. e nigræ myrti ramulis teneris, bacciſque. Μυρσινίτης σκευάζεται οὕτω, &c. Vide etiam Palladium, lib. 3. in Febr. tit. 31.

23. *Quod ita.*] Quod arte ſimili paratur ex ſilveſtris myrti baccis (*des baies de myrte ſauvage*) myrtidanum vocatur. Alia eſt apud Dioſc. lib. 1. cap. 156. vocis hujuſce acceptio, μυρτίδανον: alia apud ſcriptores alios, quos laudaturi ſumus lib. 15. ſect. 35. Plinio Palladius concinit, de ſilveſtris myrti vino, lib. XI. in Octob. pag. 155.

24. *Aſparago*, &c.] Quæ ſint harum herbarum nomina, ſuis quoque locis dicemus, ubi de hortenſibus agetur lib. 19. & ſeqq. Ex his vinorum generibus hæc a Dioſcoride recenſentur. Thymbrites, quod e thymbra ſit, ſeu cunila, lib. 5. cap. 60. Origanites, quod ex origano, cap. 61. Selinites, quod ex apii ſemine, cap. 74. Abrotonites, quod ex abrotono, cap. 62. Calaminthites, quod ex calamintha, ſive, ut Plinius appellat, mentaſtro, cap. 62. Praſites denique e marrubio, cap. 58.

25. *Et ſapæ.*] Ita Reg. 1. cod. & Pariſ. Editi perperam, *& ſæpe ſextarium.*

26. *E napis fit.*] Dioſcoridi lib. 5. cap. 56. βουνίτης οἶνος. Eſt enim bunion, uti cum Plinio dicemus lib. 20. ſect. XI. naporum genus.

27. *Duûm denariorum.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

28. *Item e ſcillæ.*] Vinum ſcillites quemadmodum confici oporteat, docet Columella, lib. 12. cap 33. pag. 438.

29. *In muſtum collatis.*] Sic Reg. 2. Colb. &c. vel ut vetuſtiore forma Reg. 1. *conlatis.* Longe enim a Pliniano ſtilo vox *chalatis*, quam Gronovius lib. de ſeſt. pag. 193. hic nobis obtrudit. Id Latine Plinius noſter expreſſit, quod Græce Dioſc. lib. 5. cap. 35. Ῥοδίτης οἶνος. Κάθες εἰς γλεύκους ξέστας η΄. *Vinum rhodites. Confer in muſtum ſextarios octo.*

30. *Vt ſidat.*] Intra linteolum, inquit Dioſc. lapilli ſimul immittuntur, ut degravatus ponduſculo faſciculus ſidat, petatque fundum.

31. *XL. pondere.*] Ita MSS. omnes: etſi de pondere a Plinio diſſidet Dioſcorides loc. cit. multo vero etiam magis Palladius, in Maïo, tit. 13. de roſa.

32. *Item e nardo.*] De utraque nardo diximus lib. 12. ſect. 26. Hæc Dioſc. pariter, lib. 5. cap. 67. & 69.

33. *Aromatiten.*] Ἀρωματίτης οἶνος, cujus parandi modos multiplices tradit Dioſc. lib. 5. cap. 64. & 65.

34. *Vt diximus.*] Sect. 15. De vino e myrrha, Dioſc. lib. 5. cap. 65. Myrrhatum id forte vinum fuerit, οἶνος ἐσμυρνισμένος, quod morituro Domino propinarunt, ut ſacri codices referunt. Hæc certe eſt quæ apud Feſtum *murrata potio* nuncupatur.

35. *Mox & nardo.*] Aliud aromatitæ vini genus, de quo Dioſc. lib. 5. cap. 64.

36. *Offis.*] Ex contritis herbis proxime nominatis factas grandiores offas in muſtum auſterum dejicito, βάλε, inquit Dioſc. loc. cit.

37. *Alii de calamo.*] Alii, inquit, aliter id vinum concinnant. Dioſc. loc. cit. Σκευάζεται δὲ καὶ ἄλλως. Καλάμου ὁλκὴ α΄. In MSS. Reg. Colb. &c. Prius, *aliud e calamo.*

38. *Similiter & offa.*] Hoc eſt, dejecta, ut prius, offa in muſtum.

39. *Congios duos.*] Congium ſex ſextarios capere, auctor eſt Feſtus, verbo *Publica pondera.* De ſextario dixi ſect. 6. Et hunc vini parandi modum Dioſc. expedit lib. 5. cap. 67.

40. *Nectarites.*] Totidem verbis hæc Dioſc. lib. 5. cap. 66. Ὁ δὲ νεκταρίτης σκευάζεται ἐκ τοῦ ἑλενίου, ὃ ἔνιοι Μηδικὴν, οἱ δὲ σύμφυτον, οἱ δὲ Ἰδαῖον φλόμον (hoc eſt, Idæum verbaſcum) οἱ δὲ ὀρέστιον, οἱ δὲ νεκτάρειον καλοῦσι. Hoc illud helenium eſt, de quo lib. 21. dicturi ſumus, ſect. 91.

41. *Radice ponderis XL.*] Ita MSS. omnes, diſſidente, ut prius, ſcriptore noſtro a Dioſcoride, in ratione ponderum menſurarumque aſſignanda. Nec tamen Georg. Agricolam audio, alioſque eum ſecutos, Salmaſium Gronoviumque, qui v. *denariorum* & *ſextarios* XXXVI. reponunt: cum præſertim Dioſcoridis ipſius codices hac parte vitiati vix duo inter ſe concinant.

42. *Similiter in linteo.*] Tuſis nimirum, & in muſtum collatis.

43. *Ex ceteris herbis.*] Quod ad herbas ceteras attinet, ex abſinthio primum fit abſinthites. Hujus concinnandi modos multiplices vide apud Dioſc. lib. 5. cap. 49.

44. *Scopis abſinthii.*] Scopæ manuales, herbarum faſciculi ſunt colligati, ſeu manipuli, ita dicti, quod manum impleant, αἱ δεσμαὶ τῶν χειροπληθεῖς, *des poignées d'herbes.*

45. *Hyſſopites.*] De quo Dioſc. lib. 5. cap. 50. Ὑσσωπίτης δὲ ὁ ἐκ τοῦ Κιλικίου ὑσσώπου κάλλιστός ἐστιν, &c.

46. *Fiunt utraque.*] Fit vinum, inquit, & abſinthites, & hyſſopites, alio modo: nam abſinthio, vel hyſſopo circa vitis radices ſato, ejus herbæ ſaporem refert id vinum, quod ex ea vite fit: trahente in ſe vite ſaporem alienum.

47. *Sic elleboriten.*] Sic nimirum ad vitium radices vera-

veratro nigro Cato docet. Sic fit & ſcammonites. Mira vitium natura, ſaporem alienum in ſe trahendi, qualem & ſalicum redolent Patavinorum in paluſtribus vindemiæ. Sic & elleborum ſeritur in Thaſo, aut cucumis ſilveſter, aut ſcammonia: quod vinum [48] phthorium vocant, quoniam abortus facit.

6. Fit & ex herbis, quarum naturæ ſuo loco dicentur. [49] E ſtœchade, & radice gentianæ, & tragorigano, & dictamno, aſaro, dauco, eleliſphaco, panace, acoro, conyza, thymo, mandragora, junco. Vocarunt & ſcyzinum, & itæomelin, & lectiſphagiten, quorum jam obliterata ratio eſt.

7. Et fruticum vero e genere, [50] cedri utriuſque, cupreſſi, laurûs, juniperi, terebinthi, [51] in Gallia lentiſci; baccas aut lignum recens muſto decoquunt. [52] Item chamelææ, & chamæpityos, & chamædryos lignum [53] eodem modo, & ex flore, in congium muſti decem denariorum pondere addito.

CAP. XVII.

XX. [1] Fit vinum & ex aqua ac melle tantum. [2] Quinquennio ad hoc ſervari cæleſtem jubent. [3] Aliqui prudentiores ſtatim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis veteris adjiciunt: deinde XL. diebus Canis ortu in Sole habent. [4] Alii diffuſa ita decimo die obturant. Hoc vocatur [5] hydromeli, & vetuſtate ſaporem vini aſſequitur, nuſquam laudatius, quam in Phrygia.

XXI. Quin & acetum melle temperabatur: adeo nihil intentatum vitæ fuit. [1] Oxymeli hoc vocarunt, mellis decem libris, aceti veteris heminis quinque, ſalis marini libra, aquæ pluviæ ſextariis quinque ſuffervefactis decies, [2] mox elutriatis, atque ita inveteratis. Omnia ab Themiſone ſummo auctore damnata: & hercule coactus eorum uſus videri poteſt: niſi ſi quis Naturæ opus eſſe credit aromatiten, & ex unguentis vina compoſita, aut ut biberentur genuiſſe eam frutices. Iſta ſunt cognitu jucunda, ſolertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex his anno durare, præterquam quæ [3] vetuſtate ipſa fieri diximus: & plura ne tricenis quidem diebus, non erit dubium.

CAP. XVIII.

XXII. Sunt & in vino prodigia. Dicitur [1] in Arcadia fieri, quod fecunditatem feminis importet, viris rabiem. At in Achaïa maxime [2] circa Caryniam abigi partum vino, atque etiam ſi uvam edant gravidæ, [3] cum differentia in guſtatu non ſit. [4] Trœzenium vinum qui bibunt, negantur generare. [5] Thaſos duo genera vini diverſa facere proditur: uno quo ſomnus concilietur, alterum vero quo fugetur. Apud eoſdem vitis [6] theriace vocatur, cujus & vinum & uva contra ſerpentium ictus medetur. [7] Libanios thuris odore, ex qua Diis prolibant. E diverſo aſpendios, damnata aris. Ferunt eam nec ab alite ulla attingi. [8] Thaſiam uvam Ægyptus vocat apud ſe prædulcem, quæ ſolvit alvum. Eſt contra in Lycia, quæ ſolutam firmat. Ægyptus & [9] ecbolada habet, abortus facien-

NOTÆ.

tro conſito, vel ſcammonia. Cato, lib. de re ruſtica, cap. 115. pag. 164.

48. *Phthorium.*] Hæc plane iiſdem verbis Dioſc. lib. 5. cap. 77. Γίνεται δὲ καὶ φθόριος ἐμβρύων οἶνος, &c.

49. *E ſtœchade, &c.*] Vinum ſtœchadites, Dioſcor. lib. 5. cap. 52. Tragoriganites, cap. 55. Dictamnites, cap. 57. Aſarites, cap. 68. Daucites, cap. 70. Eleliſphacites, cap. 71. Panacites, cap. 72. Acorites, cap. 73. Conyzites, cap. 63. Thymites, cap. 59. Mandragorites, cap. 81.

50. *Cedri utriuſque.*] Minoris, opinor, quæ inter frutices: non majoris, quæ inter arbores annumerari debet. Sunt autem duo minoris cedri genera, ut dictum eſt lib. 13. ſect. XI. Lycium, Phœniciumque. Quanquam & cedrites vini genus e majoris cedri fructu laudat Dioſc. lib. 5. cap. 45. ubi & cupreſſinum explicatur, ac laurinum. Junipetinum, cap. 46. Terebinthinum, cap. 39. Lentiſcinum, cap. 38.

51. *In Gallia lentiſci.*] Vide Notas & Emendationes, num. XX.

52. *Item.*] Χαμελαίτης οἶνος Dioſcorid. lib. 5. cap. 79. Χαμαιπιτύινος, cap. 80. Χαμαιδρυΐτης, cap. 51.

53. *Eodem modo, & ex flore.*] Hoc eſt, lignum recens cum ſuis baccis, ut in prioribus fruticibus fieri diximus, muſto decoquunt: & ſimul ex flore immittunt in muſti congium, denûm denariûm pondus. Dioſc. lib. 5. cap. 79.

Sect. XX. 1. *Fit vinum.*] Vinum appellat, cum vini nihil admixtum ei ſit: vini tamen appellationem meruit, quod, ut mox Plinius ait, vetuſtate vini ſaporem aſſequitur: ſive, ut lib. 22. ſect. 52. longa vetuſtate tranſit in vinum.

2. *Quinquennio.*] Veterem aquam cæleſtem Dioſc. pariter deſiderat, lib. 5. cap. 17. ὕδωρ ὄμβριον παλαιόν.

3. *Aliqui.*] Dioſcor. loc. cit.

4. *Alii diffuſa.*] Vina ſcilicet. Quæ vis huic voci ſubſit, diximus ſect. 16.

5. *Hydromeli.*] Ὑδρόμελι, ab aqua & melle. Latini aquam mulſam vocant: Galli, *de l'hydromel.* De eo rurſum, lib. 22. ſect. 51.

Sect. XXI. 1. *Oxymeli.*] Ὀξυμέλιτος concinnandi modum plane eumdem Dioſc. affert, lib. 5. cap. 22. ex Dieuche ſcilicet, quem inventi hujus auctorem Plinius noſter facit, lib. 23. ſect. 29. Nullo fere alio ſyrupo uſa antiquitas, quam ſuo oxymelite, inquit Andr. Baccius, libro 1. cap. 26. pag. 40. nempe quoniam ii ſaccharo caruerunt, quo ſyrupa noſtra concinnamus.

2. *Mox elutriatis.*] Hoc eſt, de vaſe in vas tranſlatis, transfuſis, ſive (ut elegantius Latini) diffuſis. Plinius ipſe ubi hunc oxymelitis conficiendi modum totidem rurſus ferme verbis tradit, lib. 22. ſect. 29. *Oxymeli antiqui, ut Dieuches tradit, hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, ſalis marini pondo libram & quadrantem, aquæ marinæ ſextarios quinque pariter coquebant, decies deferveſcente cortina, atque ita diffundebant, inveterabantque.*

3. *Vetuſtate ipſa fieri.*] Hoc eſt, confici & abſolvi: ut quod e milii ſemine dictum eſt ſect. 19. poſt ſeptimum tantum menſem transfundi: roſæ item, non ante tres menſes, &c.

Sect. XXII. 1. *In Arcadia.*] Sic plane Theophr. apud Athen. lib. 1. pag. 31. Ælianus quoque, lib. 13. Var. hiſt. cap. 6.

2. *Circa Caryniam.*] Περὶ δὲ Κερυνίαν τῆς Ἀχαΐας, Athen. loco cit. Theophr. ipſe, lib. 9. hiſt. cap. 20. πάλιν δ' ἐν Ἀχαΐᾳ, καὶ μάλιστα περὶ Καρυνίαν, &c. At Ælianus loc. cit. Ἐν δὲ Ἀχαΐᾳ περὶ Κεραυνίαν, &c.

3. *Cum differentia.*] Cum neque uva in guſtu ſecus ac ceteræ, nec vinum, ſapiat. Theophr.

4. *Trœzenium.*] Theophr. loco cit.

5. *Thaſos.*] Theophr. & Ælianus, locis cit.

6. *Theriace.*] Θηριακὴ ἄμπελος, de qua & eadem cum Plinio, & alia plura prodit auctor Geopon. lib. 4. cap. 7. pag. 106. Palladius quoque, lib. 3. in Febr. tit. 28. pag. 80.

7. *Libanios.*] Λιβάνιος vel λιβανῖτις a thure nomen habet: Ἀσπένδιος ab α privante Græco, & σπένδειν libare: quod ex vitis ejuſce vino libare Diis nefas putetur.

8. *Thaſiam.*] De qua ſect. 9.

9. *Ecbolada.*] Ἐκβολὰς Græcis abortum ſonat, ab ἐκβάλλω, *ejicio.*

tem.

tem. [10] Vina in apothecis Canis ortu mutantur quædam, poſteaque reſtituuntur ſibi. Sic & mari navigatio, cujus jactatus his, [11] quæ duraverint, [12] tantum vetuſtatis adjicere ſentitur, quantum habuerint.

XXIII. Et quoniam religione vita conſtat, prolibare Diis nefaſtum habetur vina, [1] præter imputatæ vitis, [2] fulmine tactæ, [a] quamque juxta hominis mors laqueo pependerit, aut vulneratis pedibus [3] conculcata, & quod [4] circumciſis vinaceis profluxerit, aut ſuperne deciduo immundiore lapſu aliquo polluta. Item Græca, quoniam aquam habeant. Vitis ipſa quoque manditur, decoctis caulibus ſummis, qui & condiuntur in aceto ac muria. CAP. XIX.

XXIV. Verum & de apparatu vini dixiſſe conveniat, cum Græci privatim ea præcepta condiderint, artemque fecerint, ſicut Euphronius, & Ariſtomachus, & Commiades, & Hiceſius. [1] Africa gypſo mitigat aſperitatem, nec non [2] aliquibus ſui partibus calce. Græcia argilla, [3] aut marmore, aut ſale, [4] aut mari, lenitatem excitat: Italiæ pars aliqua [5] rabulana pice: ac [6] reſina condire muſta vulgare eſt ei, provinciiſque finitimis. [7] Nonnuſquam prioris vini fæce, acetove condiunt. Nec non & ex ipſo muſto fiunt medicamina: decoquitur, ut dulceſcat portione virium. Nec durare ultra annuum ſpatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt [8] ad ſapas muſta, infuſiſque his ferociam frangunt. Et in hoc tamen genere, & in omni alio ſubminiſtrant vaſa ipſa [9] condimentis picis: cujus faciendæ ratio [10] proximo dicetur volumine.

XXV. Arborum ſucco manantium picem reſinamque, aliæ ortæ in Oriente, aliæ in Europa ferunt. CAP. XX. Quæ intereſt Aſia, [1] utrimque quaſdam habet. In Oriente optimam tenuiſſimamque [2] terebinthi fundunt: deinde lentiſci, quam &, [3] maſtichen vocant: poſtea cupreſſi, acerrimam ſapore. [4] Liquidam omnes, & tantum reſinam: [5] craſſiorem vero & ad pices faciendas cedrus. [6] Arabica reſina alba eſt, acri odore, difficilis coquenti. Judæa calloſior, & [7] terebinthina quoque odoratior: Syriaca Attici mellis ſimilitudinem

INTERPRETATIO.

a *Quamque juxta.*] Et juxta quam mortui hominis cadaver laqueo pependerit.

NOTÆ.

10. *Vina in apothecis.*] Ita Geopon. auctor, lib. 7. cap. 10. pag. 187.

11. *Quæ duraverint.*] Quæ jactationem maris citra noxam pertulerint.

12. *Tantum vetuſtatis.*] Alterum tantum. Notat Chriſtophor. a Vega, lib. 2. art. med. vina quædam Hiſpanica in Germaniam, Hiſpaniamque novam tranſlata, ibi meliora eſſe, quam in Hiſpania, ubi nata.

Sect. XXIII. 1. *Præter imputatæ.*] Non ſolum, inquit, imputatæ vitis, ut dictum eſt ſect. 14. ſed & fulmine tactæ. Cur voculam *præter* Pintianus, & in editione Elzeviriana Latius, invitis MSS. expungant, non video: niſi quod non intellexere quæ vis ei hoc loco ſubeſſet. Feſtus: *Imputatum, nondum purgatum. Putum enim eſt purum: unde putare vites dicimus, hoc eſt, detrahere quæ ſunt impedimento ad fructum.* Quæ porro vina nefas libare Diis, paulo aliter Labeo Antiſtius apud eumdem Feſtum: *Spurcum*, inquit, *vinum eſt, quod ſacris adhiberi non licet, ut ait Labeo Antiſtius, libro decimo Commentarii juris Pontificii: cui aqua admixta eſt, defrutumve: aut igne tactum eſt, muſtumve ante quam deferveſcat.*

2. *Fulmine tactæ.*] Cujus vinum ideo damnatum, quod ut ſcribit Seneca, lib. 2. Nat. quæſt. cap. 53. pag. 858. *fulmine gelatum, cum ad priorem habitum redit, potum, aut exanimat, aut dementes facit.*

3. *Conculcata.*] Ita MSS. Reg. Colb. Th. Pariſ. Subintellige, vina.

4. *Circumciſis vinaceis.*] Muſtum id tortivum vocant, quod poſt primam preſſuram vinaceorum circumciſo pede exprimitur, inquit Columella, lib. 12. cap. 36. *Du vin épreint aprés la taille du marc.* Tortivum muſtum circumcidaneum Cato appellat, cap. 23. pag. 26.

5. *Qui & condiuntur.*] Condiendi modum Columella expedit, lib. 12. cap. 7. pag. 416.

Sect. XXIV. 1. *Africa gypſo.*] Etiam & Italia, uti ex Columella colligimus, lib. 12. cap. 20. pag. 430. ubi gypſationis hujuſce rationem aperit. Quod & Didymus facit in Geopon. lib. 6. cap. 18. pag. 178. Etiamnum in Hiſpania vina quædam calce & gypſo condiuntur, teſte Chriſtoph. a Vega, fol. 237.

2. *Aliquibus ſui partibus.*] Carthagine, ut dicetur lib. 36. ſect. 48.

3. *Aut marmore.*] Marmoris flore, inquit Columella loc. cit. hoc eſt, marmore in pulverem contrito: *du marbre pulveriſé.*

4. *Aut mari.*] Adde & muriam ex Columella, lib. 12. cap. 25. pag. 434.

5. *Rabulana pice.*] Ita Reg. & Colb. At Th. *Rapulana.* Beroaldus in Columellam, *radulanam* ſcribit, quod tam ſicca ea eſt, ut radi poſſit. Columella ipſe, lib. 12. cap. 20. pag. 429. raſim vocat, niſi locus eſt vitiatus. *Commiſceri debet raſis*, inquit, *quod eſt genus crudæ picis.*

6. *Reſina.*] Vinum reſina conditum reſolutioni ſtomachi prodeſſe ſcribit Celſus, lib. 4. cap. 5. Martialis, lib. 3. Epigr. 77.

Reſinata bibis vina, Falerna fugis.

7. *Nonnuſquam.*] Hunc modum explicat uberius Colum. lib. 12. cap. 28. & cap. 30. pag. 437. *Si qua vina erunt duriora, aut minus bona, quod agri vitio aut tempeſtate ſit factum, ſumito fæcem vini boni, & panes facito, & in Sole arefacito, & coquito in igne: poſtea terito, & pondo quadrantem ſingulis amphoris infricato, & oblinito: bonum fiet.*

8. *Ad ſapas.*] Hoc eſt, uſque ad tertiam partem, quemadmodum de ſapa dictum eſt, ſect. XI. Hæc multo uberius Columella, lib. 12. cap. 20. pag. 428.

9. *Condimentis picis.*] Hoc eſt, non vina modo, ſed & vaſa quoque pice condiuntur.

10. *Proximo dicetur.*] Libro 16. ſect. 21.

Sect. XXV. 1. *Utrimque quaſdam.*] Ex utroque genere quaſdam habet: earum ſcilicet quæ in Oriente, & quæ in Europa gignuntur. Ex arboribus quæ picem ferunt, ſuccus erumpit: qui ſi igne exprimitur, pix vocatur, *de la poix:* ſi ſponte fluit, reſina, *de la poix reſine.*

2. *Terebinthi.*] Sic Dioſc. lib. 1. cap. 91. primas tribuit terebinthinæ reſinæ, *la térébentine:* ſecundas, e lentiſco, *le lentiſque.* Sic etiam Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 2. & Galenus, lib. 3. κατὰ γένη, cap. 2. pag. 715.

3. *Maſtichen vocant.*] De Chia maſtiche e lentiſco dictum eſt lib. 12. ſect. 37. Dioſc. lib. 1. cap. 90. Γεννᾶται δὲ καὶ ῥητίνη .... σχινίνη καλουμένη, ὑπὸ ἐνίων δὲ μαστίχη .... καλλίστη ἐν Χίῳ τῇ νήσῳ.

4. *Liquidam omnes.*] Vide quæ dicturi ſumus lib. 24. ſect. 22.

5. *Craſſiorem vero.*] Qui e cedro manat liquor, expreſſus igne videlicet, non ſponte erumpens, picis e genere eſt, ut dicetur lib. 16. ſect. 21.

6. *Arabica.*] Hæc e terebintho arbore funditur, Dioſcor. lib. 1. cap. 91.

7. *Terebinthina quoque.*] Optimam cenſet Dioſc. loc. cit. quæ terebinthum oleat. Plinius, lib. 24. ſect. 22. *In arborum differentia placet terebinthina, odoratiſſima, atque leviſſima: nationum, Cypria & Syriaca: utraque mellis Attici colore: ſed Cy-*

habet. Cypria antecedit omnes : eſt autem melleo colore, carnoſa. [8] Colophonia præter ceteras fulva : ſi teratur, alba fit, gravior odore : ob id non utuntur ea unguentarii. In Aſia quæ fit e picea, admodum candida, [9] ſpagas vocatur. [10] Reſina omnis diſſolvitur oleo. Quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrantur. [11] Pudetque confiteri, maximum jam honorem ejus eſſe in evellendis virorum corpori pilis.

Ratio autem condiendi muſta, in primo fervore, qui novem diebus cum plurimum peragitur, aſperſu picis, ut odor vino contingat, & ſaporis quædam acumina. Vehementius id fieri arbitrantur [12] crudo flore reſinæ, [13] excitarique lenitatem. E diverſo crapula compeſci [14] feritatem nimiam, frangique virus : aut ubi pigra lenitas torpeat, [15] virus addi. Liguriæ maxime Circumpadaniſque muſtis crapulæ utilitas diſcernitur hoc modo : [16] Pugnacibus muſtis crapulæ plus inditur, lenibus parcius. [17] Sunt qui ex utroque condiri velint : [18] necnon alia, quæ eſt muſti, pice & natura. Vitiumque muſto quibuſdam in locis iterum ſponte fervere : qua calamitate deperit ſapor, [19] vappæque accipit nomen, [20] probroſum etiam hominum, cum degeneravit animus. [21] Aceti enim nequitiæ ineſt virtus magnos ad uſus, & ſine queis vita mitior degi non poſſit.

Cetero vinorum medicaminis tanta cura eſt, ut cinere apud quoſdam, [22] ceu gypſo alibi, & quibus diximus modis, inſtaurentur. Sed cinerem e vitis ſarmentis, aut quercu præferunt. [23] Quin & marinam aquam ejuſdem rei gratia ex alto peti jubent, ſervarique ab æquinoctio verno, aut certe nocte ſolſtitio, & Aquilone flante hauriri, vel ſi circa vindemiam hauriatur, decoqui.

Pix in Italia [24] ad vaſa vino condendo maxime probatur Brutia. Fit e piceæ reſina : in Hiſpania autem e pinaſtris, minime laudata. [25] Eſt enim reſina harum amara & arida, & gravi odore. Differentiam rationemque faciendi [26] proximo volumine demonſtrabimus [27] inter arbores feras. [28] Vitia, [29] præter ſupra dicta, acor aut fumidum virus : picis autem, aduſtio : experimentum vero, ſi fragmenta ſubluceant, ac ſub dente lenteſcant [30] acore jucundo. Aſia [31] picem Idæam maxime probat, Græcia Piericam, [32] Virgilius Naryciam. Diligentiores admiſcent nigram maſtichen, [33] quæ in Ponto bituminis ſimilis gignitur ; [34] & iris radicem, [35] oleumque. [36] Nam ceram accipientibus vaſis compertum eſt vina aceſcere. Sed transferre in ea vaſa, in quibus acetum fuerit, utilius, quam in ea, in quibus dulce aut mulſum. [37] Cato jubet, vina concinnari ([38] hoc enim utitur verbo) [39] cineris lixivii cum defru-

NOTÆ.

pria carnoſior, ſicciorque.

8. *Colophonia.*] Retinet hæc hodie in officinis nomen. Ἀπὸ τῆ Κολοφῶνος Κολοφωνία κληθεῖσα, Dioſc. lib. 1. cap. 92.

9. *Spagas vocatur.*] Sic. MSS. Reg. &c. Vox barbarica, incertæ originationis : niſi σφαγὰς legi placet, haud magis comperti ſignificatûs hoc loco.

10. *Reſina omnis.*] Plinius, lib. 24. ſect. 22. *Reſolvitur reſina ad vulnerum uſus & malagmata oleo.*

11. *Pudetque.*] Πίττωσις vocabatur παρατιλμὸς, ſive vulſura pilorum picis miniſterio facta, cujus molles & cinædi curioſi : ob idque vulſi & depilati dicti ſunt, καὶ πισσόμενοι. Hinc πιττῶν Græcis παρατιλτριῶν vile munus erat, quæ glabros & depiles reddebant picis illitu. Vide Philoſtr. & Clem. Alexandr. apud Rob. Conſt. in Lexico, verbo Πιττόω.

12. *Crudo flore.*] Flos crudus, reſina ipſa eſt, quæ nuper eſt avulſa arbori, necdum cocturam paſſa : eadem cocta, crapula nuncupatur : coquendi ratio dicetur libro 16. ſect. 22. Errant qui crapulam fæcem reſinæ putant : aut florem, id quod ſupernatat.

13. *Excitarique.*] Addi levioribus vinis ſaporis quoddam acumen.

14. *Feritatem.*] Mitigari ea quæ fumoſa ſint, & vehementiora.

15. *Virus addi.*] Tenuiculis, languidiſque vinulis vim vehementiorem, quæ inducat ebrietatem, adjici.

16. *Pugnacibus.*] Vehementibus, & validis.

17. *Sunt qui ex utroque.*] Ex flore & crapula.

18. *Nec non alia, &c.*] Condiuntur etiam vina, inquit, ſi decoctum iis muſtum infundatur, quod picis vices & vim repræſentet. Vide Notas & Emend. num. XXI.

19. *Vappæque.*] De vappa ſuperius, ſect. 8. num. 3.

20. *Probroſum.*] Subintellige nomen. Vappam veteres appellarunt hominem ignavum, in quo nihil eſſet prudentiæ, nihil ſalis. Horat. lib. 1. Satyr. 2. verſ. 12.

Fuſidius vappæ famam timet, ac nebulonis.

Acron : *Vappæ*, inquit in Satyr. 1. lib. 1. *dicuntur perditi ac luxurioſi .... Aliter vappa dicitur ſtultus & inſulſus, qui nihil ſapit : dicitur ienim vinum vappa, quod perdidit ſaporem.*

21. *Acet enim.*] Aceti enim, quanquam ineſſe ei quædam guſtus nequitia videtur, melior tamen eſt, quam vappæ conditio : virtus eximia ad magnos uſus, &c.

22. *Ceu gypſo.*] Ut gypſo, inquit, Africa, Græcia marmore, aliiſque quibus diximus modis, ſup. ſect. vina mitigat : ſic alii cinere.

23. *Quin & marinam.*] Columella, lib. 12. cap. 21. pag. 431. *Sumitur autem aqua quam longiſſime a litore : nam liquidior & purior eſt, quantum altiori mari hauſta eſt.*

24. *Ad vaſa.*] Subintellige picanda. De hac picatione vaſorum, in quibus condebatur vinum, e pice Brutia, vide Columellam, lib. 12. cap. 18. pag. 426.

25. *Eſt enim .... arida.*] Nec valde aridam, nec valde humentem laudat Dioſc. lib. 1. cap. 92.

26. *Proximo volumine.*] Libro 16. a ſect. 16. ad 23.

27. *Inter arbores feras.*] Ita Reg. 2. aliique. Hoc eſt, peregrinas. Plinius, lib. 16. ſect. 16. *Peregrinæ tum videbantur, quoniam non erant ſuburbanæ, pinus atque abies, omneſque quæ picem ferunt, de quibus nunc dicemus, ſimul ut tota condiendi vina origo cognoſcatur.* In quibuſdam MSS. *feraces* : male.

28. *Vitia.*] Nempe reſinæ.

29. *Præter ſupra dicta.*] Amarorem, ariditatem, gravem odorem.

30. *Acore.*] Sapore acido, qualis fere eſt in malo Punico.

31. *Picem Idæam.*] Ab Ida monte, qui in Troade eſt. Vide Notas & Emend. num. XXII.

32. *Virgilius.*] Libro 2. Georg. verſ. 438.

Naryciæque picis lucos.

Ab oppido Locrorum Narycio, de quo lib. 4. ſect. 12.

33. *Quæ in Ponto.*] Ut dictum antea eſt lib. 12. ſect. 36.

34. *Et iris radicem.*] Iridis modicum pariter admiſceri jubet auctor Geopon. lib 6. cap. 7. pag. 171. ἴρεως τὸ μέτριον. De iri dicemus lib. 21. ſect. 19.

35. *Oleumque.*] Vide Notas & Emendationes, num. XXIII.

36. *Nam ceram.*] Didymus in Geopon. loc. cit. pag. 170. vappeſcere vina ſcribit, cera in vaſorum picationibus addita, στρεφνότερον τὸν οἶνον γίνεσθαι, ὡς ῥαδίως εἰς ὀξύνειν μεταβάλλειν, ſic ut promptius ea aceſcant.

37. *Cato jubet.*] Libro de re ruſt. cap. 23.

38. *Hoc enim utitur verbo.*] Libro de re ruſt. cap. 115. pag. 64. & cap. 122. pag. 66. Feſtus : *Concinnare, eſt apte componere.*

39. *Cineris lixivii.*] Apud Catonem hodie perperam, *de*

to cocti parte quadrageſima, [40] in culeum: vel ſalis ſeſquilibra; interim & tuſo marmore. [41] Facit & ſulphuris mentionem, reſinæ vero in noviſſimis. Super omnia addi [42] maturescente jam vino jubet muſtum, quod ille tortivum appellat, nos intelligimus [43] noviſſime expreſſum. [44] Et adjicimus tingendi gratia colores, ut pigmentum aliquod vini, atque ita pinguius fieri. Tot veneficiis [45] placere cogitur: & miramur noxium eſſe. In vitium inclinantis experimentum eſt, [46] laminæ plumbeæ mutatus in eo colos.

XXVI. Proprium autem inter liquores vino, [1] muceſcere, aut in acetum verti: [2] exſtantque medicinæ volumina. Et fæx vini ſiccata recipit ignes, ac ſine alimento per ſe flagrat. Cinis ejus nitri naturam habet, eaſdemque vires, hoc amplius, quo pinguior ſentitur.

XXVII. Magna & collecto jam vino differentia in cella. Circa Alpes ligneis vaſis condunt, circuliſque cingunt, atque etiam hieme gelida ignibus rigorem arcent. Mirum dictu, ſed aliquando viſum: ruptis vaſis ſtetere glaciatæ moles, prodigii modo, quoniam vini natura [1] non gelaſcit, alias ad frigus ſtupens tantum. Mitiores plagæ doliis condunt, infodiuntque terræ tota, aut [2] ad portionem ſitus. Item cælum præbent: alibi vero impoſitis tectis arcent: traduntur que & hæc præcepta: Latus cellæ vinariæ, aut certe feneſtras obverti [3] in Aquilonem oportere, vel utique in exortum æquinoctialem. [4] Sterquilinia & arborum radices procul abeſſe, omniaque odoris evitandi, [5] facillimo in vina tranſitu: ficos utique & caprificos. [6] Doliis etiam intervalla dari, ne inter ſeſe vitia ſerpant, contagione vini ſemper ocyſſima. Quin & figuras referre. Ventruoſa ac patula minus utilia. [7] Picari oportere protinus a Canis ortu, poſtea perfundi marina aqua aut ſalſa: [8] dein cinere ſarmenti aſpergi, vel argilla, [9] abſterſa myrrhâ ſuffiri, [10] ipſaſque ſæpius cellas. [11] Imbecilla vina demiſſis in terram doliis ſervanda, valida expoſitis. [12] Numquam implenda: & quod ſuperſit, paſſo aut defruto perungendum, admixto croco, pice veteri, cum ſapa: ſic opercula doliorum medicanda, addita maſtiche ac pice. Bruma aperiri vetant, niſi ſereno die. Vetant Auſtro flante, Lunave plena. [13] Flos vini candidus probatur: rubens triſte ſignum eſt, ſi non is vini colos ſit. Item vaſa incaleſcentia, operculave ſudantia. Quod celeriter florere cœperit, [14] odoremque trahere, non fore diutinum. [15] Ipſa quoque defruta ac ſapas, cum ſit cælum ſine Luna, hoc eſt, in ſideris ejus coïtu, neque alio die coqui jubent: præterea [16] plumbeis vaſis, non æreis, nucibuſque juglandibus additis: eas enim [17] fumum excipere. Campaniæ nobiliſſima expoſita ſub dio in cadis [18] verberari Sole, Luna, imbre, ventis, aptiſſimum videtur. CAP. XXI.

XXVIII. Ac ſi quis diligentius reputet, in nulla parte operoſior vita eſt, ceu non CAP. XXII.

NOTÆ.

muſto lixivo legitur, cum *de cinere lexivio* ſcribi oporteat. Cinerem lixivam femineo genere Scribonius Largus non ſemel protulit. Eſt porro hic cinis lixivus, ipſum liquidum lixivium, non cinis, qui in aquæ lixiviæ fundo ſidit. Ad concinnanda vina tantum lixivii Cato requirit, quantum cum admixto defruto ad quadrageſimam culei partem æquandam neceſſe eſt.

40. *In culeum.*] Quid culeus ſit, diximus ſect. 5. Cato loc. cit. pag. 25. *Si opus erit, defrutum indito in muſtum, de cinere lixivio coctum: partem quadrageſimam addito defruti, vel ſalis ſeſquilibram in culleum: marmor ſi indes in culleum, libram indito .... Reſinam ſi indes in culleum muſti*, &c. MSS. Reg. Colb. *in culeum.* Editi libri perperam, *pulegii.*

41. *Facit & ſulphuris.*] In Catonis libris quos terimus, mentio ſulphuris nulla.

42. *Matureſcente.*] Cum deferbuit. Verba Catonis ſunt ea, loc. cit. pag. 26. *Tortivum muſtum circumcidaneum ſuo cuique dolio dividito, additoque pariter.*

43. *Noviſſime expreſſum.*] E vinaceis circumciſis, ut dictum eſt ſect. 23. Idem præcipit Columella, lib. 12. cap. 36. pag. 439.

44. *Et adjicimus.*] Sic MSS. Reg. Colb. Pariſ.

45. *Placere cogitur.*] Subintellige, vinum.

46. *Laminæ plumbeæ.*] Sic Geopon. auctor, lib. 7. cap. 15. pag. 195. apud quem hæc paulo explanata uberius.

Sect. XXVI. 1. *Muceſcere.*] Hoc eſt, vappeſcere, in vappam degenerare. In MSS. Reg. Colb. *Mulceſcere.*

2. *Exſtantque.*] Et ad hanc depellendam calamitatem medicinæ quamplurimæ voluminibus integris continentur.

Sect. XXVII. 1. *Non gelaſcit.*] Cauſas Macrobius inveſtigat, *cur vina numquam aut rarenter congelaſcant*, lib. 7. Saturn. cap. 12. pag. 620.

2. *Ad portionem ſitus.*] Ut quæque terra mitiore cælo aut frigidiore utitur. Nam ubi calidius cælum, tota ſub dio relinquuntur: ubi frigidius, tota defodiuntur: medio, partim abduntur terra, partim cælo permittuntur.

3. *In Aquilonem.*] Sic auctor Geopon. lib. 6. cap. 2. pag. 165. Vitruvius lib. 1. cap. 4. pag. 8. *In cellis enim vinariis tectis, lumina nemo capit a meridie, nec ab occidente, ſed a ſeptemtrione*, &c. Eadem tradit & Palladius lib. 1. de re ruſt. cap. 18. pag. 17.

4. *Sterquilinia.*] Palladius, loc. cit. In MSS. Reg. Colb. & Chiffl. *Sterculonia.* De ficubus & caprificis, eadem præcipit auctor Geopon. lib. 6. cap. 2. pag. 166. De ſterquilinio, ceteriſque, Columella, lib. 1. cap. 6. *Eadem ratio eſt in plano ſitæ vinariæ cellæ: quæ ſummota procul eſſe debet a balneis, furno, ſterquilinio, reliquiſque immunditiis tetrum odorem ſpirantibus: nec minus a ciſternis, aquiſve ſalientibus: ex quibus qui extrahitur humor, vinum corrumpit.*

5. *Facillimo in vina.*] Columella, lib. 12. cap. 28. pag. 437. *Nulla res alienum odorem celerius ad ſe ducit, quam vinum.*

6. *Doliis etiam.*] Intervallum pedale requirit auctor Geopon. lib. 6. cap. 2. pag. 165.

7. *Picari oportere.*] Sic Geopon. auctor, lib. 6. cap. 4. pag. 168. Columella quoque loc. cit. pag. 426.

8. *Dein cinere.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

9. *Abſterſa.*] Spongiæ ope. Diophanes in Geopon. lib. 6. cap. 12. pag. 175.

10. *Ipſaque ſæpius.*] Sic Diophanes in Geopon. lib. 6. cap. 12. pag. 176.

11. *Imbecillæ.*] Auctor Geopon. lib. 7. cap. 2.

12. *Numquam implenda.*] Quoniam multum efferveſcens per ſe dolia impleturum eſt. Diophanes loc. cit. pag. 175.

13. *Flos vini.*] Tenuis ſpuma in ſummo innatans.

14. *Odoremque trahere.*] Alium quam ſuum, & nativum. De hac loquendi forma dicemus, lib. 36. ſect. 30.

15. *Ipſa quoque defruta.*] Columella, lib. 12. cap. 19. pag. 427.

16. *Plumbeis vaſis.*] Columella, lib. 12. cap. 20. pag. 428. *Ipſa autem vaſa, quibus ſapa aut defrutum coquitur, plumbea potius quam ænea eſſe debent: nam in coctura æruginem remittunt ænea, & medicaminis ſaporem vitiant.*

17. *Fumum excipere.*] In ſe recipiunt illæ fumum, qui ſapam alias corrumperet.

18. *Verberari.*] Sic ſcrobem in terra foſſum *tempeſtatibus*

ſaluberrimum ad potum aquæ liquorem Natura dederit, quo cetera omnia animantia utuntur. At nos vinum bibere & [1] jumenta cogimus: tantoque opere, tanto labore & impendio conſtat, [2] quod homines mente mutet, ac furorem gignat, millibus ſcelerum huic deditis: tanta dulcedine, ut magna pars non aliud vitæ præmium intelligat. Quin immo ut plus capiamus, [3] ſacco frangimus vires: & alia irritamenta excogitantur: ac bibendi etiam cauſa venena conficiuntur, aliis cicutam præſumentibus, ut bibere [4] mors cogat: [5] aliis pumicis farinam, & quæ referendo pudet docere. Cautiſſimos ex his [6] balineis coqui videmus, exanimeſque efferri. Jam vero alios lectum exſpectare non poſſe, immo vero nec tunicam, nudos ibi protinus anhelos ingentia vaſa corripere, velut ad oſtentationem virium, ac plene infundere, [7] ut ſtatim vomant, rurſuſque hauriant, idque iterum tertiumque: tamquam ad perdenda vina geniti, & tamquam effundi illa non poſſint, niſi per humanum corpus. Ad hoc pertinent [8] peregrinæ exercitationes, & volutatio in cœno, ac pectoroſa cervicis repandæ oſtentatio. Per omnia hæc prædicatur ſitis quæri. Jam vero quæ vaſa [9] adulteriis cælata? tamquam per ſe parum doceat libidines temulentia. Ita vina ex libidine hauriuntur, atque etiam præmio invitatur ebrietas, & ſi diis placet, emitur. Alius, ut quantum biberit tantum edat, pretium vinolentiæ lege accipit. Alius quantum alea quæſierit, tantum bibit. [10] Tunc avidi matronam oculi licentur, [11] graves produnt marito: tunc animi ſecreta proferuntur. Alii teſtamenta ſua nuncupant: alii mortifera loquuntur, [12] rediturasque per jugulum voces non continent, quam multis ita interemptis. [13] Vulgoque veritas jam attributa vino eſt. Interea ut optime cedat, [14] Solem orientem non vident, ac [15] minus diu vivunt. Hinc pallor, & genæ pendulæ, oculorum hulcera, tremulæ manus effundentes plena vaſa, & (quæ ſit pœna præſens) furiales ſomni, & inquies nocturna, præmiumque ſummum ebtietatis [16] libido portentoſa, ac jucundum nefas. Poſtera die ex ore [17] halitus cadi, ac fere rerum omnium oblivio, morſque memoriæ. Rapere ſe ita vitam prædicant, cum priorem diem quotidie perdant, illi vero & venientem.

Tiberio Claudio Principe ante hos annos XL. inſtitutum, ut jejuni biberent, potuſque vini antecederet cibos: [18] externis & hoc artibus, ac medicorum placitis novitate aliqua

NOTÆ.

verberari Columella dixit, lib. de arboribus, cap. 16. quod alibi, libro nempe 5. cap. 6. *pluviis & gelicidiis macerari* interpretatur.

Sect. XXVIII. 1. *Jumenta.*] Equis vinum olim præbitum ex Homero diſcimus, Iliad. θ'. verſ. 189. Refert Cominæus, lib. 1. Comm. Gall. equum ſuum vetulum, ac labore fractum, cum poſt prælium vini ſitulam caſu oblatam hauſiſſet, ea potione ſic recreatum, ut alacriorem antea numquam eſſet expertus. Familiare in Gallia eſt, vinum in os & nares equorum injicere, vel offam ex vino & pane offerre, ut valentiores fiant. Et Columella, lib. 2. cap. 3. de bobus: *Merum faucibus, ſi æſtuaverint, infundat. Satis autem eſt ſingulis binos ſextarios præbere.*

2. *Quod homines.*] Sic MSS. recte. Prius editi, *Quod hominis mentem mutet.*

3. *Sacco frangimus.*] *Saccus quo vinum liquatur*, inquit Columella, lib. 9. cap. 15. *tenui vimine rarius contextus, inverſæ metæ ſimilis.* Hinc vinum colatum, ſive ſaccatum, altero non ſaccato debilius, dulciuſque, Theophr. lib. 6. de cauſis, cap. 9. *οἶνος σακκιζόμενος, vin coulé par un ſac, comme l'hipocras.* Martialis lib. 2. Epigr. 40.

Cæcuba ſaccentur, quæque annus coxit Opimi:

Hoc eſt, colo, vel ſacco tranſmittantur ea, ut corrigantur, ac defæcentur. Et lib. 12. Epigr. 61.

Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco.

4. *Mors cogat.*] Metus mortis. Nam contra cicutam vinum remedio eſt, ut dicetur lib. 23. ſect. 23.

5. *Pumicis farinam.*] Vide quæ Plinius ipſe refert, lib. 36. ſect. 42.

6. *Balineis coqui.*] Cruditatem ex pridiana temulentia ortam balneo calido coquebant: manebant enim in eo tamdiu, ut ſudarent: animuſque interdum deficeret. Columella in præfat. *Mox deinde ut apti veniamus ad ganeas, quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus, & exſucto ſudore ſitim quærimus, &c.* Laconicum locus erat in balneo orbiculari ambitu in ſe recurvo, ubi ſudor eliciebatur calore ſicco, inquit Celſus lib. 2. cap. 17. *Un poëſle.* Scribit Vitruvius Laconicum ſudationeſque conjungendas eſſe tepidario. Qui ſaturitate epularum immodica crudi erant, hi ad balneas confugiebant, & in ſudoriis Laconiciſque ſudorem evocabant: ita ſtomachi cruditatem digerentes, quam epulæ copioſiores afferebant. Hæc poëtarum ſatyricorum conqueſtio, Horatii primum:

Crudi tumidique lavemur.

Juvenalis:

Crudum pavonem in balnea portas.

7. *Ut ſtatim vomant.*] Et pinnis quidem excitabantur ad vomitum. Vide Notas & Emend. num. XXV.

8. *Peregrinæ exercitationes.*] Quales a Luciano deſcribuntur, in Anacharſi, ſive de Gymnaſiis, ſtatim initio, pag. 786. inter quas volutatio in cœno, ſuum more, *καὶ ἐν τῷ πηλῷ συναναφύρονται καλινδούμενοι ὥσπερ σύες.*

9. *Adulteriis.*] Vaſa in quibus adulteriorum cælatæ imagines.

10. *Tunc avidi.*] Fuit cum augurarer: *Tunc avidi matronarum oculi licenter graves produnt maritos.* Sed ſatius videtur nihil immutari. Vino captos oculos ait jam deſtinare ſecum ut matronæ pudicitiam pretio expugnent: eoſdem nimio potu graves, matronæ ſcelus prodere marito, & ſecreta proferre.

11. *Graves.*] Vino graues.

12. *Rediturasque.*] Transfoſſo, ut ita dicam, jugulo reſorbendas: accerſente homini ſæpenumero necem loquendi in vino intemperantia.

13. *Vulgoque.*] Hinc illa Horatiana, lib. 1. Epiſt. 4.

Quid non ebrietas deſignat? operta recludit, &c.

Et lib. 3. Ode 21.

Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro: tu ſapientium
Curas, & arcanum jocoſo
Conſilium retegis Lyæo.

Zenobius, in parœmiis, Cent. 4. num. 5. *Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. Παροιμία παρόσον ὁ οἶνος τοὺς ἐμπιπλαμένους αὐτοῦ, ὁποῖοί εἰσι παραδείκνυσι. In vino veritas. Proverbium docet vinum prodere quales ſint ii qui ſe eo proluunt.* Et Diogenianus, Centur. 4. num. 81. *Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια. Παρόσον οἱ οἴνῳ χρώμενοι τὰ ἀπὸ καρδίας λαλοῦσιν.* Et in Append. e Vatic. Cent. 3. num. 34. *Οἶνος καὶ ἀλήθεια. Τινὲς οὐχ οὕτως φασὶν, ἀλλ' οἶνος καὶ ἤθη. Κατὰ τὸ πρότερον Πέρσαι, φασὶν, οὐ βασάνοις ἀνετάζουσιν, ἀλλὰ μεθυσκομένους.*

14. *Solem.*] Qui ſolem numquam occidentem viderint, nec orientem, Cato antipodes appellabat, apud Senec. epiſt. 122. Talis Smindyrides Sybarita apud Athen. lib. 6. pag. 273. Porro his ſimilia habet Columella in Præfatione. Egregia habet in eam ſententiam Seneca, ep. 122.

15. *Minus diu vivunt.*] MSS. Reg. Colb. &c. *bibunt*: minus appoſite. Quid ſint Plinio genæ, diximus lib. XI. ſect. LVI.

16. *Libido portentoſa.*] Veneris imagine fœdatum ſomnium.

17. *Halitus cadi.*] Sive amphoræ. De cado diximus ſect. 17. Vide Notas & Emend. num. XXVI.

18. *Externis & hoc.*] Aliis antea gentibus inoleviſſe eam conſuetudinem ſignificat: quas inter fuere Bithyni, ut au-

ſeſe commendantium. Gloriam hac virtute Parthi quærunt, famam apud Græcos [19] Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiam Novellius Torquatus Mediolanenſis, ad Proconſulatum uſque e Prætura honoribus geſtis, tribus congiis [20] (unde & cognomen illi fuit) epotis uno impetu, ſpectante miraculi gratia Ti. Claudio Principe, in ſenecta jam ſevero,. [21] atque etiam ſævo alias: ſed ipſa juventa [22] ad merum pronior fuerat. Eaque commendatione credidere L. Piſonem [23] Urbis Romæ curæ ab eo delectum, quod biduo duabuſque noctibus perpotationem continuaſſet apud ipſum jam Principem. [24] Nec alio magis Druſus Cæſar [25] regeneraſſe patrem Tiberium ferebatur. [26] Torquato rara gloria (quando & hæc ars ſuis legibus conſtat) non labaſſe ſermone, non levatum vomitione, [27] non altera corporis parte, dum biberet: matutinas obiſſe vigilias, plurimum hauſiſſe uno potu: plurimum præterea aliis minoribus addidiſſe: optima fide non reſpiraſſe in hauriendo; neque exſpuiſſe: nihilque ad elidendum in pavimentis ſonum ex vino reliquiſſe, diligenti ſcito legum contra bibendi fallacias. Tergilla [28] Ciceroni M. F. binos congios ſimul haurire ſolitum ipſi objicit: Marcoque Agrippæ a temulento ſcyphum impactum. Etenim hæc ſunt ebrietatis opera. Sed nimirum hanc gloriam auferre Cicero voluit interfectori patris ſui M. Antonio. [29] Is enim ante eum avidiſſime apprehenderat hanc palmam, edito etiam volumine de ſua ebrietate: quo patrocinari ſibi auſus, approbavit plane (ut equidem arbitror) quanta mala per temulentiam terrarum orbi intuliſſet. Exiguo tempore ante prælium Actiacum id volumen evomuit: quo facile intelligatur ebrius jam ſanguine civium, & tanto magis eum ſitiens. Namque & hæc neceſſitas vitium comitatur, ut bibendi conſuetudo augeat aviditatem. Scitumque eſt Scytharum legati, quanto plus biberint, tanto magis [30] ſitire Parthos.

XXIX. Eſt & Occidentis populis ſua ebrietas, [1] fruge madida: pluribus modis [2] per Gallias Hiſpaniaſque, nominibus aliis, ſed ratione eadem. Hiſpaniæ jam & vetuſtatem ferre ea genera docuerunt. [3] Ægyptus quoque e fruge ſibi potus ſimiles excogitavit: nullaque in parte mundi ceſſat ebrietas: meros quippe hauriunt tales ſuccos, nec diluendo, ut vina, mitigant. At hercules illic tellus fruges parere videbatur. Heu, mira vitiorum ſolertia! inventum eſt quemadmodum aqua quoque inebriaret. Duo ſunt liquores corporibus humanis gratiſſimi, intus vini, [4] foris olei, arborum e genere ambo præcipui, ſed olei neceſſarius. Nec ſegniter vita in eo elaboravit. Quanto tamen in potu ingenioſior apparebit, ad bibendum generibus centum nonaginta quinque, (ſi ſpecies vero æſtimentur, pæne duplici numero,) excogitatis, tantoque paucioribus olei: de quo in ſequenti volumine dicemus.

NOTÆ.

ctor eſt Phylarchus apud Athen. lib. 2. pag. 58. Macedones quoque ipſi, ut ex eodem Athenæo colligimus, lib. 4. pag. 128. Vide quæ dicturi ſumus libro XXIII. ſect. XXIII. Notaſque & Emendat. in eum librum, num. X.

19. *Alcibiades.*] Hunc meri potu ſuperaſſe Thraces, Satyrus prodidit apud Athen. lib. 12. pag. 534. Vide & Plutarch. lib. 7. Sympoſ. quæſt. 7. pag. 710.

20. *Unde & cognomen.*] Tricongii. Ita Xenarchus quidam Rhodius ob bibacitatem, Μετρήτης, hoc eſt, *Congius* pariter eſt cognominatus, teſte Euphorione in Chiliad. apud Athen. lib. 10. pag. 436. Meminit & mulieris tricongiæ Hedylus in Epigr. apud eumdem Athen. lib. 11. pag. 488.

21. *Atque etiam ſævo.*] MSS. Reg. Colb. *æqueve etiam ſævo.* Pariſ. *æquævo.*

22. *Ad merum pronior.*] Sueton. in Tiberio, cap. 42. *In caſtris tiro etiamnum, propter nimiam vini aviditatem, pro Tiberio Biberius, pro Claudio Caldius, pro Nero Mero vocabatur.* Juventæ bibacitatem ſimul, & crudelitatem ſenectæ, quidam verſus exprobrarunt, quos Suetonius recitat, cap. 59.

Faſtidit vinum, quia jam ſitit iſte cruorem:
Tam bibit hunc avide, quam bibit ante merum.

23. *Urbis Romæ curæ.*] Hoc eſt, Præfectura Urbis donatum. Suetonius in Tiberio, cap. 42. *Poſtea Princeps in ipſa publicorum morum correctione, cum Pomponio Flacco, & L. Piſone noctem continuumque biduum epulando potandoque conſumpſit: quorum alteri Syriam provinciam, alteri Præfecturam Urbis confeſtim dedit, codicillis quoque jucundiſſimos, & omnium horarum amicos profeſſus.* Seneca, ep. 83. pag. 361. *L. Piſo, Urbis cuſtos, ebrius ex quo ſemel factus eſt, fuit. Majorem partem noctis in convivio exigebat: uſque in horam ſextam fere dormiebat: hoc erat ejus matutinum: Officium tamen ſuum, quo tutela Urbis continebatur, diligentiſſime adminiſtravit*, &c.

24. *Nec alio magis.*] Nec alia dote patri ſimilior, quam vinoſitate. Id quoque de Druſo Plutarchus refert, lib. 1. Sympoſ. quæſt. 6. pag. 624. Druſus Tiberii Aug. filius, de patrui cognomine nomen habuit Druſi; de matre Julia, Cæſaris Auguſti filia, Cæſar eſt dictus. In nummo vetere, e Gaza Regia; ΔΡΟΥΣΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΥΙΟΣ. *Druſus Cæſar Auguſti* Tiberii *filius.* In altera parte, capita duo nuda & adverſa, Druſi liberorum, ſuperpoſitis nominibus; priori, TIB. alteri, ΓΕΡ. hoc eſt, *Tiberius & Germanicus*: infra, ΚΑΙΣΑΡΕΣ, *Cæſares*: quia de ſtirpe Cæſaris Auguſti: quippe ex Druſo nati, qui filius Tiberii Aug. fuit, & Juliæ Cæſaris Auguſti filiæ. Nomen alteri e gemellis ab avo Tiberio fuit, alteri ab avunculo Germanico Cæſare, fratre Liviæ, quæ Druſi conjux.

25. *Regeneraſſe.*] Ea voce uſus antea non ſemel, lib. 7. ſect. 10. Et lib. 12. ſect. 5. *Platani ſatæ regeneravere vitium.*

26. *Torquato.*] Mediolanenſi, de quo proxime dictum eſt.

27. *Non altera corporis parte.*] Qua nempe micturimus: igitur nec vomitione levatum ait, nec urina.

28. *Ciceroni M. F.*] Marci Tullii filio. Sic MSS. Reg. Colb. &c.

29. *Is enim.*] M. Antonius Triumvir.

30. *Sitire Parthos.*] Eraſmum vide, Chiliad. 4. Cent. 10. Adag. 21. *Parthi quo plus biberint.*

Sect. XXIX. 1. *Fruge madida.*] Frumento, hordeo, avena, olyra, milio, panico. Vide Geopon. lib. 7. cap. 34. pag. 203.

2. *Per Gallias.*] Ubi ex hordeo cerviſia fit, *de la biére.*. Exſtat in Anthol. lib. 1. cap. 59. epigramma quintum Juliani Imp. in vinum Galliarum ex hordeo, oppido ſane elegans:

ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ *εἰς οἶνον ἀπὸ κριθῆς.*

Τίς; πόθεν εἶς Διόνυσε; μὰ γὰρ τὸν ἀληθέα Βάκχον
Οὔ σ' ἐπιγιγνώσκω· τὸν Διὸς οἶδα μόνον.
Κεῖνος νέκταρ ὄδωδε· σὺ δὲ τράγον· ἦ ῥά σε Κελτοὶ,
Τῇ πενίῃ βοτρύων, τεῦξαν ἀπ' ἀσταχύων;
Τῷ σε χρὴ καλέειν Δημήτριον, οὐ Διόνυσον,
Πυρογενῆ μᾶλλον, καὶ Βρόμον οὐ Βρόμιον.

Quod feliciter ſatis Grotius ita reddidit:

Unde, quis es Liber? hic ſit mihi Liber amicus?
Non mihi tu notus, ſed puer ille Jovis.
Ille ut nectar olet: tu ceu caper: an fera te gens
Ex ſpica genuit Celtica, vitis egens?
Hinc Cerealis eras meliori jure vocandus.
Non ſatus ex Semela matre, ſed ex ſimila.

3. *Ægyptus quoque.*] Ex hordeo, teſte Hecatæo apud Athen. lib. 10. pag. 447. & Herod. lib. 2. Euterpe, num. 77. pag. 118.

4. *Foris olei.*] Simile eſt quod de Pollione dicetur lib. 22. ſect. 53.

NOTÆ ET EMENDATIONES AD LIBRUM XIV. NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. EODEM *tamen, habendique ad ſpes, omnium tendente voto.*] In hujus loci explicatione exercuere ſe fruſtra ſumma ingenia. Rhenanus legendum putavit: *Eodem tamen, habendique ſpes omnium accendente voto.* Hoc eſt, eodem voto, nempe habendi, ſpes omnium accendente. Parm. edit. *Eodem tamen quæſtus ad ſpes habendi omnium tendente voto.* Pintianus: *Eodem tamen, quæſtus ſpe, omnium tendente voto:* expuncta *habendi* vocula. Nobis ab omnium MSS. fide, qui lectionem eam, quam ſecuti ſumus, totidem apicibus repræſentant, diſcedere religio fuit: nulla Frobenio, qui princeps & auctor ita edendi fuit, quemadmodum in libris hactenus editis habetur, *Eodem tamen habendi, quo eat ſpes, omnium tendente voto.*

Sect. 2. II. *Quam odorifera.*] Ita reſtituimus admonitu codicum Reg. Colb. Th. & aliorum. Nullus enim, ipſo atteſtante Rhenano, habet *quanquam odorifera*, ut in libris vulgatis legitur. Et vox ipſa *quanquam*, quæ ſtatim iterum occurrit, locum hic ſibi deberi negat. Et ipſa loci ſententia, *quam odorifera*, hoc eſt, præterquam odorifera, legi poſtulat: Ait enim vitium bono, gentium ceterarum, terrarumque, ſi odoriferas exceperis, bona ſuperari: ac veluti ſe ipſe deinde retexens, oratoria correctione, ne hæc ipſa quidem odorifera bona, excipi oportere ſubjicit: *Quamquam*, inquit, *ubicumque pubeſcentium* vitium *odori, nulla ſuavitas* odoriferarum arborum *præfertur.*

Sect. 3. III. *Populus arbor.*] Sic libri omnes, etiam MSS. proxime appellati. Sunt tamen, qui *opulus arbor* legi hoc loco ex Columella malint: quibus ego lubens aſſentior. Sic enim ille, lib. 5. cap. 7. pag. 192. *Eſt alterum genus arbuſti Gallici, quod vocatur Rumpotinum: id deſiderat arborem humilem, nec frondoſam: cui rei maxime videtur idonea opulus: ea eſt arbor corno ſimilis. Quin etiam cornus, & carpinus, & ornus, nonnumquam & ſalix a pleriſque in hoc ipſum diſponitur.* Itaque Rumpotinum Columellæ arbuſti genus eſt, ὁ δενδρών, viribus maritandis idoneum, ex opulo, cornu, aliiſve conditum, quemadmodum ulmarium ex ulmis. Ipſæ vero arbores, quibus rumpotinum conſtabat, rumporinæ quoque & ipſæ dicebantur, teſte eodem Columella, pag. 198. Plinius, lib. 24. ſect. 112. *Rumpotinum arborem demonſtravimus inter arbuſta.* Peculiare arboris genus hac voce ſignat: atque, ut arbitror, opulum eam, de qua Columella. Quo vero nomine appellari apud nos oporteat, atque adeo num apud nos vivat, diſceptant herbarii. Verum & populum in hos uſus olim adhibitam haud tenere credimus: cum hodieque ad Bononiam, Parmam, Placentiamque, in agris vites, infinita ſerie, arborumque potius nemora populnearum, ulmorumque ſint, in quibus ſublevatæ ab humo vites cum pendulis racemis jucundo propendent ſpectaculo.

Ibid. IV. *Et aliæ improbo reptatu, pampinorumque ſuperfluitate, peritia domini, amplo diſcurſu atria media complentes.*] Ita quidem Parmenſis editio, aliæque. At in MSS. Reg. Colb. Th. &c. hoc tantum: *Et aliæ improbo reptatu, pampinorumque peritiam damna diſcurſu atria media complentes.* Quæ quidem verba expedienda aliis & corrigenda relinquimus, properantes ad majora.

Sect. 4. V. *Principatus datur Ammineis.*] Ita hæc vox ſcribitur etiam Auſonio, Epiſt. 2. ad Urſulum:

Solus qui Chium miſcet, & Ammineum.

Alii Aminæum ſcribunt. Q. Serenus, cap. 38. pag. 150.

Aut in Aminæo cochleas haurire Lyæo.

Heſychius, pag. 74. Ἀμιναῖος, δι' ἑνὸς ν. οἶνος· ἡ γὰρ Πευκετία, Ἀμιναία λέγεται. Ex quo Heſychii loco, Macrobium emendamus, apud quem in vulgatis codicibus ita legitur, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 379. *Vva Aminæa, ſcilicet a regione: nam Aminæi fuerunt, ubi nunc Falernum eſt.* Lego, *ubi nunc Salentum eſt*, nempe Salentinus ager, ubi olim Peucetia regio, Plinio teſte lib. 3. ſect. 16. Nugatur, ut ſæpe Servius, qui Amineum dici vinum putat, quaſi ſine minio, id eſt, rubore: cum nigram Ammineam Plinius agnoſcat hac ipſa ſect. Obtinuit deinde uſus, ævo Galeni, ut vetuſtiſſima quæque vina, neque Itala modo, ſed Græca quoque Aminæa dicerentur.

VI. *Germana minor acino, melius defloreſcit.*] Prius *melior* Ibid.
legebatur. At MSS. omnes, Reg. Colb. Th. &c. *melius*: ipſeque Columella. Sic enim ille lib. 3. rei ruſt. cap. 2. pag. 84. de Ammineis: *Duas germanas cognovimus: quarum minor ocyus & melius defloreſcit: habilis arbori, necnon jugo*, &c.

VII. *Auſteritatem annis accipiunt. Etruria nulla magis vite* Ibid.
gaudet.] Pliniani interpolatores ſic locum hunc ediderant: *auſteritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet.* Cum & vox ea *fiunt* a MSS. omnibus libris abſit, & quid ea verba poſtrema ſignificent, obſcurum ſit. In MSS. Reg. 1. & Colb. 2. *accipiunt & rubra nulla magis.* In Th. *Et rubria nulla magis.* At in Reg. 2. & Chiffl. planiſſime, *accipiunt. Etruria nulla magis*, &c. Et ſane cum cuique generi ſuum hactenus aſſignarit in Italia natale ſolum, Ammineis Veſuvium Surrentinoſque colles, Rubellis Nomentum, Apianæ cujates ſint, nuſquam aperit, niſi hoc loco facit. Sic Plinius ipſe inferius, hac ipſa ſect. num. 5. de helvenaca vite: *Nulla*, inquit, *vitium minus Italiam amat.*

VIII. *Viſula magis quam denſo uvarum partu.*] Libri ha- Ibid.
ctenus vulgati, *Vix ulla magis quam denſo.* Sinceram lectionem eruimus tum ex MSS. 1. Colb. Th. aliorumque, in quibus *viſulla magis quam denſo* legitur: tum vero maxime, quod multo eſt certius, ex Columella, ut in Notis vidimus. Et vero Viſulam aperte Plinius ipſe appellat paulo inferius, num. 4. Sed & voculam excidiſſe præterea amanuenſibus autumamus, integrumque fore locum, ſi ſic legatur, *Viſula materia magis quam denſo uvarum partu.* Cum ſcilicet ii viderent ſcriptum per notas & compendia, *Viſula mãã magis*, medias haſce litterulas, quibus *materia* indicatur, ceu ſuperfluas induxere. Suſpicandi cauſa ex Columella ipſo ducitur, qui poſtquam de Bituricis uvis aliiſque egit, lib. 3. cap. 2. pag. 87. *Viſulæ deinde ab his*, inquit, *fertiles vaſtis materiis, & uvis exuberant.* Sed deſunt MSS. codices qui conjecturæ faveant. Itaque indico tantum, non judico.

IX. *In pergulis vero ſeruntur eſcariæ appellatæ, e duracinis al-* Ibid.
bæ nigræque: & bumaſti totidem coloribus.] Hæc ſumma fide expreſſa lectio a codicibus MSS. R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Th. Chiffl. vet. Dalec. & Pariſ. In Parm. edit. *eduræ acinis.* Frobenius interpolavit, *ederæ acinis*, ex animi conjectura: cui Salmaſius favit, in Solin. pag. 366. ita emendans: *In pergulis vero ſeruntur eſcariæ appellatæ. Ederæ acinis albæ nigræque bumaſti, totidemque coloribus.* Quam emendationem & MSS. omnium conſenſus, & Pliniana ipſa oratio, & interpretatio noſtra convellit. Nec bumaſtus igitur uva appellatur, ut Salmaſius exiſtimat, quæ acinos ederæ habet: neque ederæ acini, ut idem colligit ex hoc uno loco, μαστοὶ proprie Græcis vocantur.

X. *Ducentis fere annis.*] Cum hac forma loquendi Plinius Sect. 6.
noſter, temporis notam quo hæc edidit, poſt vini Opimiani ætatem, ſatis aperte ſignet: quidam exiſtimarunt ſe poſſe Petronii Arbitri ævum pariter agnoſcere ex iis verbis ejus Satyrici, pag. 114. *Statim allatæ ſunt amphoræ vitreæ diligenter gypſatæ, quarum in cervicibus pittacia erant adfixa cum hoc titulo,* FALERNUM OPIMIANUM ANNORUM CENTUM. Referunt alii hunc ſcriptorem ad Neronis, ad Antoninorum alii, alii ad Gallieni principatum: nullo ſane omnes ſatis idoneo ducti argumento.

XI. *Neque aliud voluptatibus.*] Redundare hæc vox *voluptati-* Sect. 7.
bus Mureto videtur, lib. 6. Variar. lect. cap. 12. pag. 140. meliorque futura ſententia, ſi ea deleatur. Hoc enim dicet, immodico vino maxime debilitari corporis vires: quod & poëtæ cecinerunt, quos eo loci recitat: ſed & libri teſtimoniorum pleni ſunt, & exemplorum plena vita. Illud tamen *voluptatibus*, quod expungendum credit, & Hermolaus, & Politianus agnoſcunt: & quod his tutius eſt, MSS. omnes, Reg. Colb. Th. Chiffl. Pariſ. &c.

XII. *Trifolinis gloriata.*] Sic MSS. omnes, & editi libri. Sect. 8.
Fruſtra Cluverius in Ital. antiq. emendat, *Trifolinis gloria ſua.*

Hanc emendationem, tum MSS. omnium auctoritas, tum interpretatio noſtra convellit. Quod ſi porro hæc vina Campaniæ propria ac peculiaria ſunt, ut Plinius noſter aſſeverat, male trifolina vina Dalecampius interpretatur ea quæ tertio foliorum exortu, nempe tertio anno ad bibendum tempeſtiva erant, vulgo *vin de trois feüilles*, cùm hæc ubique gentium naſci poſſint. Ab agro Campaniæ aliquo nomen oportet accepiſſe, eoque Cumis vicino: Juvenalis Satyra 9. verſ. 56.

> *Te Trifolinus ager fecundis vitibus implet,*
> *Suſpectumque jugum Cumis.*

Trifolina vina inter plebeia pariter cenſeri vult Martialis lib. 13. Epigr. 114. cujus lemma, *Trifolinum vinum*:

> *Non ſum de primo, fateor, Trifolina Lyæo,*
> *Inter vina tamen ſeptima vitis ero.*

Τριφυλλῖνος οἶνος Galeno, lib. 5. de ſanit. tuenda, cap. 5. pag. 147. tom. 6.

Sect. 10. XIII. *Quod appellaverunt Bion.*] Ita libri omnes, etiam MSS. tum hoc loco, tum lib. 23. ſect. 26. Abion legit Turnebus, lib. 25. Adverſ. cap. 26. pag. 900. quod ἀδύναμον interpretatur: ſed aliud eſt ab Omphacite, quod bión eſſe docuimus, ἀδύναμον, uti liquet ex Dioſcoride: immo & ex Plinio ipſo, qui vinum adynamon deſcribit ſect. 19. Βίαιον Rhodiginus, lib. 26. cap. 8. quod ad vetuſtatem accelerandam affuſo mari cogeretur. Atqui in hoc vini genere nulla eſt aquæ marinæ mentio: ſed in altero tantum, quod leucocoum appellarunt, & ab eo quod bion dixerunt, diverſum eſt.

Ibid. XIV. *Leucocoum.*] Sic reſtituimus ex veſtigiis veterum codd. Reg. 1. Colb. 1. in quibus *leucoooum*: Reg. 2. in quo *leucocum* legitur. In Chiffl. cod. Dalecampius, in aliis hoc Turnebus vidit, lib. 25. Adverſ. cap. 26. pag. 900. Prius *leucochron* λευκόχρουν legebatur, hoc eſt, albicantis coloris. Factum id porro nomen a λευκὸς & Κῶς, hoc eſt, ex vini albi, & patriæ in quo gignitur, appellatione. Appoſite id quidem ad totius loci ſententiam: antecedit enim ex emendatione noſtra: *Coï marinam aquam largiorem miſcent .... idque tranſlatum in album muſtum, leucocoum appellatur.* Sic voce pariter compoſita *Hippocoum* veteres appellavere, *vinum* ſcilicet, doctore Feſto, *ex inſula Coo, dictum ab agro generoſo, cui nomen eſt Hippo.*

Sect. 11. XV. *Scybilites.*] Prius *Ciſibilites* legebatur. At in MSS. Reg. Colb. ac Pariſ. *Civilitas.* Ex quo haud dubia conjectura *Scybilites* reſcripſimus, ſuffragante Galeno lib. 5. de ſanit. tuenda, cap. 5. pag. 148. tom. 6. Σκυβελίτης οἶνος. Et uvæ Σκυβελίτιδες κατὰ τὴν Παμφυλίαν, lib. 2. de alim. facult. c. 10. pag. 343. eod. tom. Denique Σκυβελλίτης οἶνος inter vina dulcia ab eodem cenſetur, lib. 4. de ſimpl. med. fac. cap. 8. pag. 95.

Sect. 14. XVI. *Egnatii Mecenii.*] Egnatium Metellum vocat Valerius Max. lib. 6. cap. 3. pag. 304. ejuſque factum ait non accuſatore tantum, ſed reprehenſore caruiſſe. Verum non Metellum, ſed Mecenium appellatum eſſe, teſtis eſt præter Plinium Tertullianus in Apolog. cap. 6. *Circa feminas quidem*, inquit, *etiam ipſa illa majorum inſtituta ceciderunt, quæ ſobrietati patrocinabantur .... cum mulieres uſque adeo vino abſtinerentur, ut matronam ob reſignatos cellæ vinariæ loculos ſui inedia necarint: ſub Romulo vero quæ vinum attigerat, impune a Mecenio marito trucidata eſt. Idcirco & oſcula propinquis offerre neceſſitas erat, ut ſpiritu judicarentur.*

Sect. 15. XVII. *Vina erant myrrhæ odore condita.*] Sic libri omnes vetuſtiſſimi, Parm. Venet. Brix. ceterique editi. Sic Reg. 2. cod. & Pariſ. Sic Plinius ipſe ſcripſiſſe ſe apertiſſime prodit, tum hoc loco, cum ait & *calamum* in ea vina adjici: unde intelligitur peculiare jam ab eo aromatis genus fuiſſe deſignatum, myrrham videlicet: tum vero maxime ſect. 19. ubi vinum aromatiten deſcribens, *Aromatiten*, inquit, *invenio factitatum, tantum non unguentorum compoſitione, primo e myrrha, ut diximus*: non alio certe loco quam iſto quem ibi ſpectat. Quare ceteros codices nihil moror, in quibus *miro odore condita* legitur: neque Hermolaum audio, qui *myri* μύρου, hoc eſt, *unguenti*; neque Salmaſium, qui pag. 710. in Solin. *pomorum odore condita* reponit.

Sect. 16. XVIII. *Quinque Thaſi vini depromam, bina Falerni.*] Prius legebatur, *Quinque Thaſii vini inde depromam, Falerni bina.* Gelenius legi malebat, *Quippe.* At in Reg. cod. Pariſ. & Th. *Quinque Thaſi vini depromam vini Falerni*: omnino pro *bina Falerni*: eſt enim verſus heroïcus integer, ſive hexameter. Voculam *inde*, quæ binis ſyllabis conſtat, conflatam eſſe ex poſteriore vocis prioris ſyllaba, & ex priore ſubſequentis, nemo non videt.

Sect. 19. XIX. *E napis fit, duûm denariorum pondere.*] Sic reſtituimus ope codicum Reg. Colb. &c. in quibus *duûm* planiſſime, nec per notarum compendia legitur: magis autem ipſius Dioſcoridis admonitu, qui binas ad id quoque drachmas poſtulat, lib. 5. cap. 56. Βουνίου δραχμὰς δύο κόψας καὶ θὲς εἰς κοτύλας γλεύκους τέσσαρας. Græcis κοτύλη hemina eſt, ſive dimidiatus ſextarius. Prius legebatur, *XI. denariorum*: quod cum in quibuſdam exemplaribus ſcriptum librarii recentiores inveniſſent, *II. denariorum*, quæ Romani numeri nota *duûm* exhibet, Arabicam eſſe rati, undecim nobis obtulere.

XX. *Juniperi, terebinthi, in Gallia lentiſci.*] In libris hodie pervulgatis, *terebinthi, calami, lentiſci*: cujus lectionis auctor ac princeps Frobenius exſtitit, haud ſatis conſiderate: nam e calamo fieri vinum aromatites Plinius paulo ante commonuit. In MSS. Reg. Colb. & Pariſ. *terebinthi nicallin lentiſci.* Dalecampius in ſuo *callia* legi admonet: hoc tantum. Plane favent emendationi noſtræ veſtigia veteris ſcripturæ, reſque adeo ipſa, quod in Narbonenſis Galliæ ora lentiſcus naſcitur. Quanquam Galliæ nomine Italiam Tranſpadanam intelligi Galliamque Togatam a Plinio ſimilius veri videtur, quod id ei admodum familiare eſt, ut lib. 17. ſect. 35. num. 25. & 26. Columellæ quoque, lib. 3. c. 3. aliiſque ſcriptoribus. Hinc acer Gallicum in Tranſpadana Italia nuncupatum, lib. 16. ſect. 26. *In Italia lentiſci* legi nolim, quod id recedat longius paulo a vetere ſcriptura: nec ſi velim, idcirco certe velim, quod *lentiſcum Italicam* Plinius laudet, lib. 17. ſect. 44. ea enim verba in mendo cubare dicturi eo loci ſumus. Ibid.

XXI. *Necnon alia, quæ eſt muſti, pice & natura.*] In edit. Parm. *nec non alia quæ eſt multa pice natura.* In Reg. 2. *nec non alia quæ ſimulet pice & natura.* Reg. 1. *nec non alia quæ eſt mulſi pice & natura.* Colb. *quæ eſt mulci.* Chiffl. *quæ eſt multi*, &c. Nos, *quæ eſt muſti.* Id enim ſpectare nobis viſus eſt, quod ſup. ſect. dixit: *Aliquibus in locis decoquunt ad ſapas muſta, infuſiſque his ferociam* vinorum *frangunt*, quibus infunduntur. Et quod ſect. 9. docuit; *Tmolitis vini dulci*, ſive muſto, ſi admiſceatur, condiri vina cetera, quorum *duritia* vel ſic *ſuavitatem accipiat, ſimul & ætatem.* Receſſit ſane longiſſime a veterum exemplarium veſtigiis Hermolaus, quo auctore vulgati codices ita præ ſe ferunt, *nec non alia æque multiplici natura*: quibus verbis nulla, quæ huic loco aptari poſſit, ſententia ſubeſt. Sect. 25.

XXII. *Picem Idæam.*] Ita Reg. 2. Tolet. Pariſ. At in aliis, *Indicam*, male. Picem Idæam Piericamque laudat Didymus in Geopon. lib. 6. cap. 5. pag. 169. Τὴν πίσσαν οἱ ἀρχαῖοι ἡμῖν παραδεδώκασι καλλίστην εἶναι τὴν ἀπὸ τῆς Ἴδης, μετὰ ταύτην τὴν ἐκ Πιερίας, &c. Virgil. quoque, lib. 3. Georg. verſ. 105. *Idæas pices* dixit. Ibid.

XXIII. *Et iris radicem, oleumque.*] Ita MSS. omnes & editi libri. *Foliumque* nihilominus legi magis placet Dalecampio: eſt autem folium ſimpliciter appellatum, malobathri folium, ut diximus lib. 12. ſect. 25. Conjecturæ huic haud leve momentum affert, quod apud Didymum legimus in Geopon. lib. 6. cap. 6. pag. 171. ubi φύλλου μαλαβάθρου & calami aromatici pilulas in Italia ſolitas admiſceri ait, ad picationem vaſorum. Ibid.

XXIV. *Dein cinere ſarmenti aſpergi.*] In MSS. omnibus *aſpergi* conſtantiſſime legitur: in Reg. 2. *cinere e ſarmentis aſpergi.* Tamen *abſtergi* ſincerius exiſtimari poſſit, tum quod proxime ſequatur, *abſterſa myrrha ſuffiri*: tum quod hoc ipſum explanans Zoroaſtres in Geopon. lib. 7. c. 6. p. 184. *abſtergi*, non *aſpergi* dixit. Δεῖ δὲ τοὺς πίθους παραχρῆμα σμήχειν ἅλμῃ, ἢ κληματίνῃ τέφρᾳ, ἢ κιμωλίᾳ, ἢ ἀργιλλώδει γῇ. *Dolia ſtatim muria detergenda & mundanda ſunt, aut cinere ſarmentorum, aut cimolia, aut argilloſa terra.* Sect. 27.

XXV. *Ac plene infundere, ut ſtatim vomant.*] Sic guloſiſſimi quique vomitu ſe ſe exonerabant. Tranquillus in Vitellio, cap. 13. *Sed is vel præcipue ſævitiæ luxuriæque deditus, epulas trifariam ſemper, interdum quadrifariam diſpertiebat, in jentacula, & prandia, & cœnas, comeſſationeſque, facile omnibus ſufficiens vomitandi conſuetudine.* Et pinnis quidem excitari ſolitos ad vomitum diximus, quam conſuetudinem notat idem Tranquillus in Claudio, cap. 13. *Nec temere umquam triclinio abſceſſit, niſi diſtentus ac madens, & ut ſtatim ſupino ac per ſomnum hianti, penna in os inderetur ad exonerandum ſtomachum.* Et Ariſtophanes in Acharn. ejuſque Scholiaſtes: Πτερὸν αἰτεῖ ἵν' ἐξεμέσῃ. εἰώθασι γὰρ οἱ δυσπεπτοῦντες πτερῷ χρῆσθαι. Sunt qui & eo pertrahant illud Martialis, lib. 3. Epigr. 82. Sect. 28.

> *Stat exoletus, ſuggeritque ructanti*
> *Pinnas rubentes, cuſpideſque lentiſci.*

Aliquis ſcilicet, e miniſteriorum turba. Verum pinnis ego rubentibus eo loci, perinde atque lentiſci cuſpidibus, dentiſcalpia intelligo, cujuſmodi & hoc ævo ſunt in frequenti apud omnes, qua nobiles, qua ignobiles, uſu. Unde vetus parœmia apud Zenobium, Cent. 5. adag. 96. Σχῖνον διατρώγειν. Εἰώθασι τὴν σχῖνον τρώγειν οἱ καλλωπιζόμενοι, ἕνεκα τοῦ λευκοῦν τοὺς ὀδόντας, &c.

XXVI. *Poſtera die ex ore halitus cadi.*] *Odorem*, & *animam* Phædrus appellat libro tertio, fabula prima, in qua quod hactenus mendum inolevit, operæ pretium fuerit obiter caſtigare. Ibid.

> *Anus jacere vidit epotam amphoram,*
> *Adhuc Falerna fæce & teſta nobili*
> *Odorem quæ jucundum late ſpargeret.*
> *Hunc poſtquam totis avida traxit naribus:*
> *O ſuavis anima, quale in te dicam bonum*
> *Antehac fuiſſe, tales cum ſint reliquiæ?*

Perperam libri hactenus vulgati exhibent, *qualem te dicam bonam*, id quod Latinæ aures vix ferant.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XV.

CAP. I. I. OLEAM Theophraſtus e celeberrimis Græcorum auctoribus, Urbis Romæ anno [1] circiter CCCCXL. negavit [2] niſi intra XL. millia paſſuum a mari naſci: Feneſtella vero omnino non fuiſſe in Italia, Hiſpania, atque Africa, [3] Tarquinio Priſco regnante, ab annis [4] populi Romani CLXXXIII. quæ nunc pervenit trans Alpes quoque, & in Gallias Hiſpaniaſque medias. Urbis quidem anno quingenteſimo quinto, Appio Claudio [5] Cœci nepote, L. Junio Coſſ. olei libræ [6] duodenæ aſſibus veniere. Et mox anno DCLXXX. [7] M. Seïus L. F. Ædilis curulis olei denas libras ſingulis aſſibus præſtitit populo Romano per totum annum. Minus ea miretur, qui ſciat [8] poſt annos XXII. Cn. Pompeii III. Conſulatu oleum provinciis Italiam miſiſſe. [9] Heſiodus quoque in primis cultum agrorum docendam arbitratus vitam, negavit oleæ ſatorem fructum ex ea percepiſſe quemquam: tam tarda tunc res erat. At nunc etiam [10] in plantariis ſerunt, tranſlatarumque altero anno decerpuntur baccæ.

II. Fabianus negat provenire in frigidiſſimis oleam, neque in calidiſſimis. Genera earum tria dixit [1] Virgilius, orchites, & radios, & pauſias: nec deſiderare [2] raſtros, aut falces, ullamve curam. Sine dubio & in iis ſolum maxime, cælumque refert. Verum-

NOTÆ.

Sect. I. *CCCCXL.*] Sic libri omnes etiam M S S. Reg. Colb. Th. tum hoc loco recte, tum lib. 13. ſect. 30. Monendus hic porro obiter lector poëticæ ſtudioſus, elegans eſſe a Paſſeratio carmen ſingulare de oliva conditum Calendis Januar. anni 1588.

2. *Niſi intra XL.*] Sive, ut fert Græcorum menſura, intra CCC. ſtadia a mari: ſic enim iterum Plinius noſter, lib. 21. ſect. 31. quibus habet ſimilia quædam Theophraſtus, libro quarto hiſt. plant. cap. 3. ubi is tamen non naſci omnino oleam dicit niſi intra ſtadia XL. a mari, ſed a Thebana Ægypti præfectura, CCC. ſtadiis naſci ait, ab aquis marinis fluviatilibuſque Nili, ut ipſe Plinius ait, lib. 13. ſect. 19. quæ duo diverſiſſima ſunt. Experimento nunc conſtat reperiri oleas & in locis quoque proximis mari. Cautius itaque Columella, lib. 5. cap. 8. pag. 194. *Hanc arborem plerique exiſtimant ultra milliarium LX.* (forte XL.) *a mari, aut non vivere, aut non eſſe feracem. Sed in quibuſdam locis recte valet.*

3. *Tarquinio Priſco.*] Eſt illud non ætatis cognomen, ſed gentis, Πρίσκος: e qua præter alios & Priſca & Priſcilla, in libris ſacris, & in nummis Græcis, Π PICKOC: & in Latinis, PRISCVS ATTALVS P. F. AVG.

4. *Populi Rom. CLXXXIII.*] Vide Notas & Emendat. num. I.

5. *Cœci nepote.*] Ita libri omnes miro conſenſu: tametſi hunc Cœci filium Tullius, & Faſti Capitolini, non nepotem vocant.

6. *Duodenæ aſſibus.*] Incredibilis tum annonæ vilitas erat, ut ait Plinius lib. 18. ſect. 4. Sic minimo pretio vina tum conſtitiſſe e ſuperiore libro intelleximus, ſect. 16. ubi vini amphoram non amplius aſſes octonos veniiſſe vidimus. Sic lib. 18. ſect. cit. modii frumenti aſſibus permutati dicuntur.

7. *M. Seïus Lucii filius.*] De quo Tullius lib. 2. Offic. num. 58. *Ne Marco quidem Seïo vitio datum eſt, quod in caritate annonæ aſſe modium populo dedit: magna enim ſe & inveterata invidia, nec turpi jactura, quando erat Ædilis, nec maxima liberavit.* Fuit ex gente Seia Ælius Seïanus, ut jam diximus. Fuit & Seïa Orbiana conjux Caii Valentis Hoſtiliani Meſſii Quinti Auguſti, in nummis duobus egregiis, quos affert Triſtanus, p. 660. & 661. Prior ſic inſcribitur: Γ. ΟΥ. ΟCΤΙΛ. Μ. ΚΟΙΝΤΟC. CΕΒ. Γάϊος Οὐάλης Ὁστιλιανὸς Μέσσιος Κόϊντος Σεβαστὸς, *Caïus Valens Hoſtilianus Meſſius Quintus Auguſtus.* Caput laureatum. .)(. Γ Ν. ΣΕΙ. ΗΡΕΝ. CΑΛ. Β. ΟΡΒ. CΕΒ. Γνεΐα Σεΐα Ἡρεννία Σαλλουστία Βαρβία Ὀρβιανὰ Σεβαστή. *Cneïa Seïa Herennia Salluſtia Barbia Orbiana Auguſta.* Caput ejuſdem. Alter eſt Latinus: CN. SEIA. SALL. BARB. ORBIANA AVG. Caput ejuſdem. .)(. CONCORDIA AVGG. *Concordia Auguſtorum*, mariti & uxoris. Docet hic nummus, quod hiſtoricis latuit, Hoſtiliani Auguſti conjugem Orbianam filiam fuiſſe alterius Orbianæ, quæ ante annos triginta Severi Alexandri Aug. conjux fuit, ſed natam ex priore connubio cum Seïo: unde filia Seïi patris nomen jam olim percelebre maternis præponit nominibus.

8. *Poſt annos XXII.*] Anno U. C. DCCII. in quem tertius Pompeii Conſulatus incidit: non, ut vulgati hactenus libri, & M S S. quidam præ ſe ferunt, quartus, quem numquam geſſit.

9. *Heſiodus.*] Nunc carmen illud intercidit.

10. *In plantariis.*] Quæ & ſeminaria vocantur, *des pepinières*, plantarum locus, cum opus eſt, transferuntur.

Sect. II. 1. *Virgilius.*] Lib. 2. Georg. verſ. 85.

Nec pingues unam in faciem naſcuntur olivæ,
Orchites, & radii, & amara pauſia bacca.

Ubi *Orcades* M S S. exhibent, quod & carminis ratio poſcit. Et apud Macrob. quidem, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 739. *Olea orchas, radius, pauſia*, legitur. Ceteris tamen ſcriptores, quorum non eſt carminis legibus adſtricta oratio, orchitin vocant. Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 28. Feſtus in Fragm. pag. 30. *Orchitin Atteïus Philologus in collectaneis, ait eſſe genus oleæ, ductum ex Græco ὄρχις, quod teſticulorum ſit magnitudinis: itaque vocari ex eo orchitin.* Orchis, & radius, Colum. lib. 5. cap. 8. pag. 194. Virgilius, Plinius, aliique, ab oliva, cujus orchitis, & radii, pauſiæque propria appellatio eſt, ad eorumdem generum ſtirpem ſingula hæc nomina tranſtulere: nec oleam tamen illi, ut viſum eſt novitio ſcriptori, pro oliva dixere. Nam quis oleam non deſiderare raſtros cum audiat, de oliva id dici, niſi bardus, exiſtimet?

2. *Raſtros, &c.*] Idem lib. 2. Georg. verſ. 420.

Contra, non ulla eſt oleis cultura: neque illæ
Procurvam exſpectant falcem, raſtroſque tenaces.
Cum ſemel hæſerunt arvis, auraſque tulerunt,

tamen

tamen & tondentur, cum & vites: atque etiam [3] interradi gaudent.

Conſequens earum vindemia eſt, arſque vel major, [4] olei muſta temperandi. Ex eadem quippe oliva differunt ſucci. [5] Primum omnium e cruda, atque nondum inchoatæ maturitatis: hoc ſapore præſtantiſſimum. Quin & ex eo [6] prima unda preli laudatiſſima, ac deinde per diminutiones: ſive, (ut nuper inventum eſt,) [7] exilibus regulis pede incluſo. Quanto maturior bacca, tanto pinguior ſuccus, minuſque gratus. [8] Optima autem ætas ad decerpendum, [9] inter copiam bonitatemque, incipiente bacca nigreſcere. Noſtri vocant drupas, Græci vero [10] drypetas. Cetero diſtat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis: rigua fuerit arbor, an ſuo tantum bacca ſucco, nihilque aliud quam rores cæli biberit.

III. Vetuſtas oleo tædium affert, non item ut vino: plurimumque ætatis annuo eſt, provida (ſi libeat intelligere) Natura: quippe temulentiæ naſcentibus vinis uti neceſſe non eſt: [1] quin immo invitat ad ſervandum blanda inveterati caries: oleo noluit parci, fecitque ea neceſſitate promiſcuum & vulgo. Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro [2] Venafrano, ejuſque parte quæ Licinianum fundit oleum: unde & [3] Liciniæ gloria præcipua olivæ. Unguenta hanc palmam dedere, accommodato ipſis odore. Dedit & palatum, delicatiore ſententia. De cetero baccas Liciniæ nulla avis appetit. Reliquum certamen [4] inter Iſtriæ terram & [5] Bæticæ par eſt. Vicina bonitas provinciis, excepto [6] Africæ frugifero ſolo. Cereri totum id Natura conceſſit: oleum ac vinum [7] non invidit tantum: ſatiſque gloriæ in meſſibus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte vitæ numeroſiorem eſſe docebimus. Cap. II.

Olivæ conſtant nucleo, oleo, carne, amurca: ſanies hæc eſt ejus amara. Fit ex aquis, ideo [8] ſiccitatibus minima: riguis, copioſa. Suus quidem olivæ ſuccus oleum eſt, idque præcipue ex immaturis intelligimus, ſicut de omphacio [9] docuimus. Augetur oleum ad Arcturi exortum [10] a. d. XVI. Calendas Octobris: poſtea nuclei increſcunt & caro. Cap. III.

Notæ.

Ipſa ſatis tellus, &c.

3. *Interradi.*] Interradi dicuntur arbores, quando rami intermedii ſucciduntur, quoniam denſitas officit: ideoque laxioribus intervallis ſerendæ ſunt arbores. Vide quæ dicturi ſumus lib. 17. ſect. 30. Uſus ea voce Columella, lib. de arboribus, cap. 19. *Arbores paribus intervallis ſerito, ut cum creverint, ſpatium habeant, quo ramos extendant. Nam ſi ſpiſſe poſueris, neque infra quicquam ſerere poteris, nec ipſæ fructuoſæ erunt, niſi eas interraſeris.* Sic fere interlegi & intervelli Latine dicimus, ut annotaturi ſumus lib. 17. ſect. 17. & interputari, atque interpurgari, lib. 18. ſect. 65.

4. *Olei muſta.*] Sic Reg. 2. & alii: non *oleum quam muſta.* Olei muſta tranſlate dixit, pro recenti oleo: a vino ducta tranſlatione. Sic proxime antea ſimili tranſlatione utitur, cum vindemiam olearum dixit. Nam proprie olivationem diceret. Feſtus: *Olivètam antiqui dicebant, cum olea colligebatur: ut meſſem, cum frumenta: vindemiam, cum uvæ: quod vocabulum potius frequentari debebat, quam nullum: cum ejus ſignificationis cauſam haberemus. Quamvis quidam olivitatem eam dicant.* At Columellæ, lib. 12. cap. 50. olivitas eſt tempeſtivitas ad oleam decerpendam. Sed lib. 1. cap. 1. *olivitas largiſſima* cum vindemia copulatur.

5. *Primum omnium.*] Quod Catoni *oleum viride* dicitur, lib. de re ruſt. cap. 65. *viridis notæ* Columellæ, lib. 12. cap. 50.

6. *Prima unda.*] Oleum *primæ notæ*, id eſt, *primæ preſſuræ*, ut vocat Colum. hoc eſt, quod primo exprimitur, optimum: deinde quod ſecundo, & ſic bonitatis diminutione, ut Plinius ait ipſe lib. 13. ſect. 23. ad deterrimum. *Le premier, le ſecond, le troiſième preſſurage. Sint autem*, inquit Columella, lib. 12. cap. 50. *in cella olearia tres labrorum ordines: ut unus primæ notæ, id eſt, primæ preſſuræ oleum recipiat, alter ſecundæ, tertius tertiæ. Nam plurimum refert non miſcere iterationem, multoque minus tertiationem, cum prima preſſura: quoniam melioris ſaporis eſt, quod minore vi preli, quaſi lixivium defluxerit:* Galli vocant, *de l'huile vierge*: in Gallia ex olivis maturis ſuo ipſarum pondere ſponte id fluit.

7. *Exilibus regulis pede incluſo.*] Exilibus regulis ſamſa incluſa. Pes, ſive ſamſa, *le marc des olives*, olivarum prima fæx eſt, primum recrementum, olivæ denique ipſæ, ex quibus jam primæ preſſuræ, ſeu primæ notæ oleum minore vi preli expreſſum ſit. Regula inſtrumentum eſt, quod ad facturam olei eumdem præſtat uſum, quem fiſcus, ſeu fiſcina: cujus quidem inſtrumenti, ac moris, nec nomen ullum, nec veſtigium reliquum eſt. Columella, lib. 12. cap. 50. *Tum diligenter mundatam olivam protinus in torcular deferri, & integram in fiſcinis novis includi, preliſque ſubjici, ut quantum poſſit pauliſper exprimatur.* En primam preli undam. *Poſtea reſolutis corticibus, emoliri debebunt, adjectis binis ſextariis integri ſalis in ſingulos modios: & aut regulis, ſi conſuetudo erit regionis, aut certe novis fiſcinis ſamſa exprimi. Quod deinde primum defluxerit*, &c. Quod Plinio pes, hoc ſamſa Columellæ; qui primum olivam integram includi regulis, ſeu fiſcinis, poſtea & ſamſam jubet. Et vinaceorum quoque pedem, ex quo muſtum tortivum exprimatur, idem Columella vocat, laudatus a nobis libro ſup. ſect. 23. Regularum idem & cap. 52. ejuſdem duodecimi libri meminit: *Baccam*, inquit, *manu ſtringito, & ſtatim purgatam prelo integram ſubjicito, & amurcam exprimito*, poſt primam ſcilicet preli undam expreſſam. *Deinde ſuſpenſa mola olivam frangito, eamque vel in regulas, vel in novos fiſcos adjicito: ſubjectamque prelo ſic premito, ne vaſa intorqueas, ſed tantum ipſius preli pondere quantulumcumque exprimi patiaris. Deinde cum ſic fluxerit*, &c. Quam priore loco ſamſam, olivam illo appellat.

8. *Optima autem ætas.*] Columella, lib. 12. cap. 52. *Antequam oliva nigreſcat, cum primum decolorari cœperit, nec tamen adhuc varia fuerit.*

9. *Inter copiam.*] Ut oleum reddat, neque quam maxima, neque quam minima copia: Ut bonitate item neque omnino optimæ, neque infimæ omnino notæ.

10. *Drypetas.*] Heſychio δρυπετεῖς, & Suidæ. Athenæus, lib. 2. pag. 56. Δρυπετεῖς ἐλαῖαι· ταύτας Ῥωμαῖοι δρύππας λέγουσι.

Sect. III. 1 *Quin immo.*] Adeo non cogit natura ut utare vino, ut etiam ad ſervandum diutius invitet, ſpe ſaporis melioris, quem carie ac vetuſtate contrahit. Contra oleum, cum ætatem non ferat, cito jubet abſumi, &c.

2. *Venafrano.*] Martialis, lib. 13. Epigr. 98.

Hoc tibi Campani ſudavit bacca Venafri:
Unguentum, quoties ſumis, & iſtud olet.

3. *Liciniæ.*] De Liciniana olea, Cato de re ruſt. cap. 6. pag. 12. Varro, lib. 1. cap. 24. & Colum. lib. 5. cap. 8. pag. 193. Iſte & Licinianam & Liciniam vocat. Nomen ei a Licinio Craſſo.

4. *Inter Iſtriæ terram.*] Oleum Liburnicum, a Liburnia quæ adhæret Iſtriæ, ſic cognominatum, laudat Apicius, lib. 1. cap. 5.

5. *Bæticæ.*] Cujus oleum & Strabo commendat, lib. 3. καὶ ἔλαιον οὐ πολὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ κάλλιστον. Vetus inſcriptio apud Reineſ. pag. 460. NEGOTIATORES. OLEARI. EX. BAETICA. Et apud Gruterum, p. 1116. MERCATOR. OLEI. HISPANI. EX. PROVINCIA. BAETICA.

6. *Africæ frugifero ſolo.*] Byzaceno. Vide libr. 17. ſect. 3.

7. *Non invidit tantum.*] Sed & cetera quoque frugum aliarum commoda, ſeu pomorum invidit. Ita MSS. omnes, etſi Barbatus negationis particula craſa legat, *invidit tantum.*

8. *Siccitatibus.*] Cælo ſoloque ſicco. Theophr. lib. 6. de cauſis plant. cap. XI. pag. 364.

9. *Docuimus.*] Libro 12. ſect. 60.

10. *A. d. XVI. Calendas.*] Hoc eſt, ante diem XVI. ſeu die ipſo XVI. Calendas: qua de forma loquendi diximus lib. 8. ſect. 70. Vide Notas & Emend. num. II.

[11] Cum ſitienti imbres copioſi acceſſere, vitiatur oleum in amurcam. [12] Hujus color olivam cogit nigreſcere: ideoque incipiente nigritia, minimum amurcæ: ante eam nihil. [13] Et error hominum falſus, exiſtimantium maturitatis initium, quod eſt vitii proximum. Deinde, quod oleum creſcere olivæ carne arbitrantur, cum ſuccus omnis [14] in corpus abeat, [15] lignumque intus grandeſcat. Ergo tum maxime rigantur. Quod ubi cura, multiſve imbribus accidit, oleum abſumitur, niſi conſecuta ſerenitate, quæ corpus extenuet. Omnino enim, [16] ut Theophraſto placet, eſt olei cauſa calor: quare & in torcularibus, & jam in cellis multo [17] igne quæritur. [18] Tertia eſt culpa in parcimonia, quoniam propter impendium decerpendi, exſpectatur ut decidat oliva. [19] Qui medium temperamentum in hoc ſervant, perticis decutiunt, cum injuria arborum, ſequentiſque anni damno. Quippe olivantibus lex antiquiſſima fuit: [20] Oleam ne ſtringito, neve verberato. [21] Qui cautiſſime agunt, arundine levi ictu, nec adverſos percutiunt ramos. [22] Sic quoque alternare fructus cogitur decuſſis germinibus. [23] Nec minus, ſi exſpectetur ut cadat: hærendo enim ultra ſuum tempus, abſumunt venientibus alimentum, & detinent locum. Argumentum eſt, quod niſi [24] ante Favonium collectæ, novas vires reſumunt, & difficilius cadunt.

IV. Prima ergo ab autumno colligitur, [1] vitio operæ, non naturæ, pauſia, cui plurimum carnis: mox orchites, cui olei: poſt radius. Has enim ocyſſime occupatas, quia ſunt tenerrimæ, [2] amurca cogit decidere. Differuntur vero etiam in Martium menſem calloſæ, contra humorem pugnaces, ob idque minimæ, [3] Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini regiam vocant, non ante Favonii afflatum nigreſcentes, hoc eſt, a. d. VI. Idus Febr. Tunc arbitrantur eas matureſcere: & quoniam probatiſſimum ex iis fiat oleum, [4] accedere etiam ratio pravitati videtur. Feruntque frigore ſterilitatem fieri, ſicut copiam maturitate: [5] cum ſit illa bonitas non temporis, ſed generis, tarde putreſcentium in amurcam. [6] Similis error collectam ſervandi in tabulatis, nec priuſquam ſudet premendi: cum omni mora oleum decreſcat, amurca augeatur. Itaque vulgo non amplius [7] ſenas libras ſingulis modiis exprimi dicunt. Amurcæ menſuram nemo agit, quanto ea copioſior reperiatur in eodem genere diebus adjectis.

Omnino in vita error eſt publicus, tumore olivæ creſcere oleum exiſtimantium: præſertim cum magnitudine copiam olei non conſtare, indicio ſint [8] quæ regiæ vocantur, ab aliis majorinæ, ab aliis [9] phauliæ, grandiſſimæ, alioqui minimo ſucco. Et in Ægypto carnoſiſſimis olei exiguum. Decapoli vero Syriæ perquam parvæ, nec cappari majores, carne tamen commendantur. Quam ob cauſam Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo vincantur: & in ipſa Italia ceteris [10] Picenæ, & Sidicinæ. [11] Sale illæ privatim condiuntur, & ut reliquæ, amurca ſapave: [12] necnon aliquæ oleo ſuo ſine acceſſita

NOTÆ.

11. *Cum ſitienti.*] Cum poſt ſiccitatem imbres copioſi oleam rigant, corrumpitur oleum, & plus amurcæ habet. Theophr. lib. 1. de cauſis, cap. 23. pag. 226. *Καὶ ἐάν γε δὴ πλείω ποιῇ ὕδατι: καὶ χεῖρον γίνεσθαι τὸ ἔλαιον, ἀμόργην λαμβάνειν πλείω.*

12. *Hujus color.*] Theophraſt. lib. 6. de cauſis, cap. XI. pag. 363.

13. *Et error.*] Quem Theophraſtus pariter loco citato animadvertit.

14. *In corpus abeat.*] In carnem: unde fæces.

15. *Lignumque.*] Nucleus, qui Græcis *πυρὴν*.

16. *Vt Theophraſto.*] Ita nunc in libro 1. de cauſis plant. cap. 23. pag. 226. legitur.

17. *Igne quæritur.*] Paratur, conficitur, ſervaturque. Cato, de re ruſt. cap. 65. *Quam calidiſſimum torcularium, & cellam habeto.* Columella, lib. 1. cap. 6. pag. 27. *Torcularia præcipue, cellæque oleariæ calidæ eſſe debent, quia commodius omnis liquor vapore ſolvitur, ac frigoribus magis conſtringitur: oleum quod minus provenit, ſi congelatur, fraceſcet,* &c.

18. *Tertia eſt.*] Theophr. loc. cit.

19. *Qui medium.*] Theophr. loc. cit. & lib. 5. de cauſis, cap. 4. pag. 328.

20. *Oleam ne.*] Cato de re ruſt. cap. 144. pag. 76. *Oleam ne ſtringito, neve verberato injuſſu domini aut cuſtodis.* Stringere hic decutere eſt, decerpere, manu legere. Sic *quernas glandes ſtringere* dixit Virgilius, lib. 1. Georg. verſ. 305.

21. *Qui cautiſſime.*] Ita & Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 55.

22. *Sic quoque.*] Vel ſic, inquit, injuria fit arbori, decuſſis germinibus: ac nonniſi altero quoque anno fructum fert arbos.

23. *Nec minus.*] Subintellige, damnum.

24. *Ante Favonium.*] Quo tempore is oriatur, dictum eſt lib. 2. ſect. 47. & mox dicetur ſect. ſeq.

Sect. IV. 1. *Vitio operæ.*] Culturæ.

2. *Amurca cogit.*] Metus amurcæ, ſive metus ne in amurcam, ut dictum eſt ſuperius, oleum vitietur, facit ut celerrime ea olearum genera occupentur, ſeu ſtringantur, ac demetantur. Similis forma loquendi, libro 14. ſect. 28. *Vt bibere mors cogat.*

3. *Licinia, &c.*] Liciniana, Sergiana, & Culminea, Macrobio, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 379. Varroni hæc Colminia, Culminia Columellæ. At Cominia Palladio, libro 3. in Febr. tit. 18. pag. 64.

4. *Accedere.*] Patrocinari quodammodo errori hominum prave judicantium ratio nonnulla videtur.

5. *Cum ſint illa.*] Cum olei bonitas non tempori, ſed olivarum naturæ tribuenda ſit: quæ ſi diutius in arbore hæreant, putreſcunt, nec oleum reddunt, ſed amurcam.

6. *Similis error.*] Cato de re ruſt. cap. 64. *Olea ubi matura erit, quam primum cogi oportet: quam minimum in terra, & in tabulato eſſe oportet. In terra & in tabulato putreſcit.*

7. *Senas libras.*] Olei ſcilicet, e ſingulis olearum modiis.

8. *Quæ regiæ.*] A Sergia diverſæ, quam Sabini quoque regiam appellarunt., ut paulo ante dictum eſt.

9. *Phauliæ.*] Pauliæ Macrobio, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 379. male pro *Phauliæ*. De his Theophraſt. lib. 6. de cauſis plant. cap. XI. pag. 364. *ὧν δὲ ἡ σὰρξ πολλὴ, ὁ δὲ πυρὴν μικρὸς, ὀλιγέλαιοι, καθάπερ αἱ φαυλίαι.* *Quibus caro multa, nucleus vero minimus, ſuccum ſive oleum parciſſime fundunt, ut phauliæ.*

10. *Picenæ.*] Martialis pariter lib. 1. Epigram. pag. 44. laudat eam,

Quæ de Picenis venit oliva cadis.

Et lib. 5. Epigr. 79.

Succurrent tibi nobiles olivæ,
Piceni modo quas tulere rami.

Sidicinæ vero a Teano Sidicino nomen accepere, de quo lib. 3. ſect. 9.

11. *Sale illæ.*] Columella, lib. 12. cap. 47. pag. 453. *Alii ſive contuderint, ſive inſecuerint olivas, modico ſale cocto.... immiſcent: deinde ſapam vel paſſum infundunt.* Vide & cap. 48. pag. 456.

12. *Nec non aliquæ.*] Columella, lib. 12. cap. 47. *Olivæ*

commendatione. [13] Muriæ innatant [14] colymbades: franguntur eædem, [15] herbarumque viridium ſapore condiuntur. Fiunt [16] & præcoces ferventi aqua perfuſæ, quamlibet immaturæ. Mirumque, dulcem ſuccum olivas bibere, [17] & alieno ſapore infici. Purpureæ ſunt & in iis, ut uvis, in nigrum colorem tranſeuntibus, pauſiæ. Sunt [18] & ſuperbæ, præter jam dicta genera. Sunt & prædulces, [19] per ſe tantum ſiccatæ, uviſque paſſis dulciores, admodum raræ in Africa, & circa Emeritam Luſitaniæ. Oleum ipſum ſale vindicatur a pinguitudinis vitio. Cortice oleæ conciſo [20] odorem accipit medicati: alias, ut vino, palati gratia nulla eſt. [21] Nec tam numeroſa differentia: tribus ut plurimum bonitatibus diſtat. Odor in tenui [22] argutior, & is tamen etiam in optimo [23] brevis.

V. [1] Oleo natura tepefacere corpus, & contra algores munire: eidemque fervores capitis refrigerare. Uſum ejus ad luxuriam vertêre Græci, vitiorum omnium genitores, in gymnaſiis publicando. Notum eſt, [2] magiſtratus honoris ejus, [3] octogenis ſeſtertiis ſtrigmenta olei vendidiſſe. Oleæ honorem Romana majeſtas magnum præbuit, [4] turmas equitum Idibus Juliis ex ea coronando: item minoribus triumphis [5] ovantes. Athenæ quoque victores olea coronant, Græci vero [6] oleaſtro Olympiæ. CAP. IV.

VI. Nunc dicentur [1] Catonis placita de olivis. In calido & pingui ſolo radium majorem, Salentinam, orchitem, pauſiam, Sergiam, [2] Cominianam, [3] albiceram ſeri jubet: [4] adjicitque ſingulari prudentia, quam earum in finitimis locis optimam eſſe dicant. In frigido autem & macro, Liciniam. Pingui enim aut ferventi vitiari ejus oleum, arboremque ipſam fertilitate conſumi: [5] muſco præterea rubro infeſtari. [6] Spectare oliveta in Favonium loco expoſito Solibus cenſet: * nec alio ullo modo laudat. [7] Condi olivas optime, orchites, & pauſias, vel virides in muria, vel fractas in lentiſco. [8] Oleum quam acerbiſſima oliva optimum fieri. [9] Cetero quamprimum e terra colligendam: ſi inqui- CAP. V. * CAP. VI.

NOTÆ.

pauſiæ, cum jam decolorantur, antequam miteſcant, cum petiolo leguntur, & in oleo quam optimo ſervantur: hæc maxime nota, etiam poſt annum, repræſentat viridem ſaporem olivarum.

13. *Muriæ innatant.*] Vide Notas & Emend. num. III.

14. *Colymbades.*] Κολυμβάδες dicuntur, παρὰ τὸ κολυμβᾶν, ab innatando, quod muriæ innatent, inquit Athenæus, lib. 4. pag. 133. unde & ἁλμάδες eædem vocatæ, ἀπὸ τῆς ἅλμης, a muria. Cælius Aurel. Chronic. cap. 3. *vel natantibus olivis, quas colymbadas appellant*: unde & νηκτρίδες, ἀπὸ τοῦ νήχεσθαι, hoc eſt, natare, Polluci dicuntur, lib. 6. c. 8.

15. *Herbarumque.*] Præſertim feniculi, ut auctor eſt Columella, lib. 12. cap. 47. pag. 453. qui mos hodieque in Gallia Narbonenſi obtinet: apii quoque & rutæ, ex eodem, cap. 48. pag. 456.

16. *Et præcoces.*] Hoc eſt, aptæ cibo, ac menſis: nec ferventi tantum aqua perfuſæ, ſed & lixivio cinere in Gallia.

17. *Et alieno ſapore.*] Herbarum, ut dictum eſt, ſapore, ac muriæ, ſapæve.

18. *Et ſuperbæ.*] Hiſpanicam nunc olivam vocant, *olive d'Eſpagne*, craſſam & carnoſam, nucis magnitudine.

19. *Per ſe tantum.*] Non igne, aut Sole ſiccatæ, ſed ſola ætate.

20. *Odorem accipit.*] Si cortex oleæ concidatur, inquit, quod oleum ex olivis exprimitur, refert unguenti odorem: alias palatum non ullo eximio ſapore invitat, titillatve: ſicut nec vinum, ni vitis ante putetur. Hæc perperam, ut alia quam multa, Dalecampius accipit.

21. *Nec tam numeroſa.*] Nec tot olei, quot vini, genera.

22. *Argutior.*] Acutior.

23. *Brevius.*] Non durabilis, etiam in oleo optimo: cum plurimum ætatis annuo ſit, ut dictum eſt ſect. 3.

Sect. V. 1. *Oleo natura.*] Hæc pariter Dioſcor. lib. 1. cap. 30. De Græcorum gymnaſiis, ſcite Prudentius in Hamartig. verſ. 365.

Sic Lacedæmonias oleo maduiſſe palæſtras
Novimus, & placidum ſervire ad crimina ſuccum.

2. *Magiſtratus.*] Gymnaſiarchas, & athletarum ludis præfectos.

3. *Octogenis.*] Seſtertia hic generis, ut vocant, neutri intellige: quorum ſingula ſeſtertios valeant mille: octogena, millia octoginta; ſeu monetæ Gallicæ libras 8000. De his olei ſtrigmentis, quæ eradi e balineis ſolebant, quos ad uſus medicinæ utilia putarentur, dicetur libro 28. ſectione 13.

4. *Turmas equitum.*] Livius in fine libri 9. pag. 170. *A Q. Fabio Maximo inſtitutum dicitur, ut Equites Idibus Quintilibus tranſveherentur.* Et de eo more Suetonius in Auguſto, cap. 38. *Equitum turmas frequenter recognovit, poſt longam intercapedinem reducto more tranſvectionis.* De hoc ritu multa prolixe Dionyſius Halic. lib. 6. Antiquit. Rom. pag. 351. Θυσίαι τε πολυτελεῖς, ἃς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὁ δῆμος ἐπιτελεῖ διὰ τῶν μεγίστων ἱππέων ἐν μηνὶ Κυιντιλίῳ λεγομένῳ, ταῖς καλουμέναις εἰδοῖς, ἐν ᾗ κατώρθωσαν ἡμέρᾳ τόνδε τὸν πόλεμον· ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα, ἡ μετὰ τὴν θυσίαν ἐπιτελουμένη πομπὴ τῶν ἐχόντων τὸν δημόσιον ἵππον, οἳ κατὰ φυλάς τε καὶ λόχους κεκοσμημένοι, στιχηδὸν ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι πορεύονται πάντες, ἐκ μάχης ἥκοντες, ἐστεφανωμένοι θαλλοῖς ἐλαίας, καὶ πορφύρας φοινικοπαρύφους ἀμπεχόμενοι τηβέννας, τὰς καλουμένας τραβέας, &c. *Splendidum ſacrificium, quod populus Rom. quotannis per inſignes equeſtris ordinis viros Idibus Quintilibus peragit, qua die hæc illi victoria contigit. Præter omnia vero poſt ſacrificium tranſvectio eorum qui equos habent ex publico: qui per tribus & centurias diſtincti, ordine in equis vehuntur omnes, quaſi e pugna redeant, coronati fronde oleagina, & palmatis e purpura togis amicti, quas vocant trabeas, &c.*

5. *Ovantes.*] Ovantium igitur corona & oleaginea fuit: & myrtea, laureaque, ut dicetur ſect. 38. Sed & *oleagineis coronis*, inquit Feſtus, *miniſtri triumphantium utebantur, quod Minerva Dea belli eſſe putabatur.* Quare Virgilius, qui ſe triumphorum Auguſti Cæſaris miniſtrum deligi & haberi ſtuduit, ita cecinit lib. 3. Georg. verſu 21.

Ipſe caput tonſæ foliis ornatus olivæ
Dona feram.

6. *Oleaſtro.*] Vide Geopon. lib. 9. cap. 1. pag. 218. & 219. Archias in Anthol. lib. 1. Epigr. 1.

Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροί.
Ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

Hoc eſt, interprete Grotio:

Bis duo Grajugenæ certamina ſacra celebrant:
Dona: apium, pinus, mala, feræque oleæ.

Quæ Lucianus in Anacharſi, ſive de gymnaſiis, fere complexus, pag. 787. Ὀλυμπιάσι μὲν στέφανος ἐκ κοτίνου, Ἰσθμοῖ δὲ ἐκ πίτυος, ἐν Νεμέᾳ δὲ, σελίνων πεπλεγμένος.

Sect. VI. 1. *Catonis.*] Ita nunc in libro de re ruſt. cap. 6. pag. 12. Eadem Varro habet, lib. de re ruſt. cap. 24. Confer ea cum iis quæ Geopon. auctor affert lib. 9. cap. 4.

2. *Cominianam.*] Cato, *Colminianam.* Varro, *Colminiam, albicerem.* Columella, lib. 12. cap. 49. *Culmineam*, ut ſupra monuimus.

3. *Albiceram.*] A Macrobio lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 379. *albigerus* pro *albicerus olea* appellatur.

4. *Adjicit.*] Verba hæc ſunt Catonis: *Quam earum in his locis optimam dicent eſſe, eam maxime ſerito.* Ex Plinio certe emendandum, *vicinis locis.*

5. *Muſco præterea.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

6. *Spectare oliveta.*] Varro loco cit. ex Catone: *Agrum oliveto conſerendo, niſi qui in ventum Favonium ſpectet, & Soli oſtentus ſit, alium bonum nullum eſſe.* Catonis eadem verba ſunt, cap. 6. Colum. quoque lib. 5. cap. 9. pag. 196. & Palladius, lib. 3. in Febr. tit. 18. pag. 64.

7. *Condi.*] Cato, cap. 7. pag. 13. *Oleas orchites, poſias: eæ optime conduntur, vel virides in muria, vel in lentiſco contuſæ*, hoc eſt, in oleo lentiſcino. Sic etiam Varro, libro 1. cap. 60.

8. *Oleum quam.*] Cato, cap. 65. pag. 46. *Quam acerbiſſima olea oleum facies, tam oleum optimum erit.*

9. *Cetero.*] Verba Catonis loc. cit. *Oleum viride ſic facito: Oleam quamprimum ex terra tollito: ſi inquinata erit, lavito;*

nata ſit, lavandam: ſiccari triduo ſatis eſſe. Si gelent frigora, quarto die premendam: hanc & ſale aſpergi. [10] Oleum in tabulato minui, deteriuſque fieri: [11] item & in amurca, & fracibus: hæ ſunt carnes, & inde fæces. Quare ſæpius die [12] capulandum: præterea in conchas, [13] & plumbeas cortinas: ære vitiari. [14] Ferventibus omnia ea fieri [15] clauſiſque torcularibus, & quam minime ventilatis: [16] ideo nec ligna ibi cædi oportere: qua de cauſa e nucleis ipſarum ignis aptiſſimus. Et e cortinis in labra fundendum, ut fraces & amurca [17] liquentur. [18] Ob id crebrius vaſa mutanda, [19] fiſcinas ſpongia tergendas, ut quam maxime pura ſinceritas conſtet. Poſtea inventum, ut lavarentur utique ferventi aqua: protinus prelo ſubjicerentur ſolidæ, ita enim amurca exprimitur: mox trapetis premerentur iterum. Premi plus quam centenos modios, non probant. [21] Factus vocatur. Quod vero poſt molam primum eſt, [22] flos. Factus tres [23] gemino foro a quaternis hominibus nocte ac die premi juſtum eſt.

CAP. VII. VII. Non erat tum fictitium oleum: ideoque arbitror de ea nihil a Catone dictum: nunc ejus genera plura. Primumque perſequemur ea quæ ex arboribus fiunt, & inter illas ante omnes ex oleaſtro. Tenue id, multoque amarius quam oleæ: tantum ad medicamentum utile. Simillimum huic eſt [1] ex chamelæa, frutice ſaxoſo, non altiore palmo, foliis oleaſtri, bacciſque. Proximum fit & [2] e cici, [3] arbore in Ægypto copioſa: alii crotonem, [4] alii trixin, alii ſeſamum ſilveſtre appellant: ibique non pridem. Et in Hiſpania repente provenit altitudine oleæ, caule ferulaceo, folio vitium, ſemine uvarum gracilium pallidarumque. Noſtri eam ricinum vocant [5] a ſimilitudine ſeminis. [6] Coquitur id in aqua, innatanſque oleum tollitur. [7] At in Ægypto, ubi abundat, ſine igne & aqua ſale aſperſum exprimitur, cibis fœdum, [8] lucernis utile. Amygdalinum, quod [9] aliqui metopium vocant, ex amaris nucibus arefactis, & in offam contuſis, aſperſis aqua iterumque tuſis, exprimitur. Fit & e lauro, admixto [10] druparum oleo. [11] Quidamque e baccis exprimunt tantum: alii foliis modo: aliqui folio & cortice baccarum: [12] nec

NOTÆ.

a foliis & ſtercore purgato. Poſtridie, aut poſt diem tertium quam lecta erit, facito. Si gelicidia erunt, cum oleam coges, triduum aut quatriduum poſt, oleum facito. Eam oleam, ſi voles, ſale inſpergito.

10. *Oleum in.*] Cato, cap. 64. pag. 45. *Nolito credere oleum in tabulato poſſe creſcere .... olea quæ diu fuerit in terra, aut in tabulato, inde olei minus fiet, & deterius.* Hoc Catonis placitum laudat maximopere Colum. lib. 12. cap. 50. pag. 462. Oleum certe in tabulato creſcere tam falſum eſt, quam in area frumenta creſcere.

11. *Item & in amurca.*] Subintellige, minui oleum: ſi in amurca diutius maneat, vel in fracibus. Sic olivarum carnes vocant, quæ ubi ſuccus omnis, hoc eſt, oleum fluxit, cum nucleo manent: & ex iis ſunt fæces, *le marc des olives.*

12. *Capulandum.*] Deplendum, dehauriendum, in alia labra ſeu vaſa transferendum: *Nam quanto ſæpius tranſlatione ipſa ventilatur, & quaſi exercetur*, inquit Columella lib. 12. cap. 50. pag. 460. *tanto fit liquidius, & amurca liberatur.* Cato, cap. 66. *Ubi factores vectibus prement, continuo capulator concha oleum quam diligentiſſime poterit, tollat, nec ceſſet: oleum in labrum primum indito: inde in alterum dolium, &c.* Capulator a capulis, quæ ſunt anſata vaſa, nomen habet. Idem Cato, cap. 64. pag. 45. *Oleum, ſi poteris, bis in die depleto: nam oleum quam diutiſſime in amurca & in fracibus erit, tam deterrimum erit.* Et cap. 67. *Oleum frequenter capulet.* Huc pertinere arbitramur inſcriptionem veterem, apud Gruter. ex Sirmondo, p. 108. CAPLATORES. TIBVRTES. Iidem & dolearii, credo, appellati, quod oleum in dolia diffunderent. Apud eumdem Gruterum, pag. 583. CHRYSOGONVS. SER. DOLEAR. *Servus dolearius.*

13. *Et plumbeas.*] Cato, cap. 66. pag. 46. *Cortinam plumbeam in lacum ponito, quo oleum fluat .... Vaſe aheneo ad oleum ne utatur: nam ſi utetur, oleum male ſapiet.* Cortina Gallis, *une chaudiére.*

14. *Ferventibus.*] Calidis, ut diximus ſect. 3.

15. *Clauſiſque.*] Cato, loc. cit. *Caveat quam minimum in torcularium & in cellam introëatur.* Vide & Colum. lib. 12. cap. 50. pag. 461. Torcularium, *le preſſoir.*

16. *Ideo nec ligna.*] Cato, cap. 47. *Ligna in torculario ne cædant.*

17. *Liquentur.*] Sic libri omnes, etiam MSS. Hoc eſt, ut fraces & amurca, quæ in fundo ſidunt, paulatim liquefiant, idque quod in ipſis eſt olei, ſponte reddant.

18. *Ob id crebrius.*] Vide Notas & Emend. num. V.

19. *Fiſcinas.*] Cato, cap. 67. *Fiſcinas ſpongia effingat.* Fiſcus ſeu fiſcina, qualus eſt in quo olivæ ponuntur, cum ſubjiciuntur prelo ut exprimantur, teſte Columella, lib. 12. cap. 49. *Un panier d'oſier.*

20. *Mox trapetis.*] Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 34. *Trapetes, molæ oleariæ vocantur.* Trapetum dixit Colum. lib. 12. cap. 50.

21. *Factus vocatur.*] Unde factores appellati, qui olivas premunt, apud Catonem cap. 66. Factum, vel factus, ut dictum eſt, centeni ſunt olivarum modii.

22. *Flos.*] Prima unda preli, ut dictum eſt ſect. 2. *Huile vierge.*

23. *Gemino foro.*] Forum in torculari locus eſt, quo defertur olea vel uva ut prematur: qua notione a Varrone, lib. 1. de re ruſt. cap. 54. & a Catone, cap. 18. accipitur. *Une cuve.* Prius legebatur, *tergeminos fere.* In MSS. Reg. 1. *tres gemino fero.* In Reg. 2. *tres gemino foro.*

Sect. VII. 1. *Ex chamelæa.*] De qua dicemus, lib. 24. ſect. 82.

2. *E cici.*] Dioſc. lib. 4. cap. 164. Κίκι, ἢ κρότων, οἱ δὲ σήσαμον ἄγριον, οἱ δὲ σέσελι Κύπριον, οἱ δὲ κρότωνα. Et in Nothis: Αἰγύπτιοι σύσθαμνα· οἱ δὲ τρίξιν· Ῥωμαῖοι ῥικίνουμ. Oleum ipſum κίκινον vocat Galenus in explic. vocum Hippocr. tom. 2. pag. 81.

3. *Arbore in Ægypto.*] Et arborem Dioſcorid. vocat, quam is deſcribit loc. cit. ficus altitudine, platani foliis, &c. Et Theophr. lib. 1. hiſt. cap. 18. Galenus quoque, lib. 3. τῶν τροφῶν, cap. 5. pag. 728. ut plane mirer a Dalecampio Plinium hoc loco inſimulari erroris, qui cici arborem, non herbam, vocarit.

4. *Alii trixin.*] Reg. 2. Th. & Chiffl. *alii ſibi.* Reg. & Colb. 1. 2. *alii ſive.* Forte, *alii ſili*, quæ vox Plinio, pro *ſeſeli*, familiaris.

5. *A ſimilitudine.*] Nempe a ſimilitudine cum animalculo ejuſdem nominis, hoc eſt ricino. Ita Dioſc. loc. cit. Καρπὸν δὲ ἐν βότρυσι τραχέσι, λεπισθέντα ὅμοιον κρότωνι τῷ ζώῳ. *Semen fert in uvis aſpis, quod, ubi decorticatum eſt, ricinum animal repræſentant:* quod Galli vocant *Tique.*

6. *Coquitur.*] Hunc olei hujus concinnandi modum docet & Dioſ. lib. 1. cap. 38.

7. *At in Ægypto.*] Hoc totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 164.

8. *Lucernis utile.*] Et emplaſtris, inquit Dioſc. loco cit. Κίκινον ἔλαιον, ἄβρωτον μὲν, ἄλλως δὲ χρήσιμον εἰς λύχνους, καὶ ἐμπλάστρους. In MSS. tamen Reg. Colb. Th. Chiffl. *lucernis exile.* Quanquam Herod. lib. 2. Euterpe, num. 92. pag. 122. & Diodor. Sic. lib. 1. pag. 31. oleum cicinum lucernis commendant.

9. *Aliqui metopium.*] Ut dictum eſt lib. 13. ſect. 2.

10. *Druparum.*] Olivarum ſcilicet, de quibus ſect. 2.

11. *Quidamque.*] In his Dioſc. lib. 1. cap. 49. laurinum oleum e drupis, hoc eſt, e lauri baccis maturitate turgentibus, in aqua decoctis confici præcipit. Τὸ δὲ δάφνινον σκευάζεται διὰ τῶν δαφνίδων, ὅταν ὦσι δρυοπετεῖς, ἑψομένων μεθ' ὕδατος.

12. *Nec nonſtyracem.*] Dioſc. loc. cit.

non ſtyracem addunt, alioſque odores. [13] Optima laurus ad id latifolia, ſilveſtris, nigra baccis. [14] Simile eſt e myrto nigra: & hæc latifolia melior. [15] Tunduntur baccæ aſperſæ calida aqua, mox decoquuntur. [16] Alii foliorum molliſſima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alii dejecta ea in oleum prius [17] Sole maturant. Eadem ratio & in ſativa myrto: ſed præfertur ſilveſtris minore ſemine, quam quidam [18] oxymyrſinen vocant, alii chamæmyrſinen: [19] aliqui acoron a ſimilitudine: eſt enim brevis, fruticoſa. [20] Fit & e citro, cupreſſo: nucibus juglandibus, quod [21] caryïnon vocant: malis cedri, [22] quod piſſelæon. [23] Ex grano quoque Gnidio, purgato ſemine & tuſo. Item lentiſco: nam [24] & cyprinum, & e glande Ægyptia ut fieret odorum cauſa, dictum eſt. Indi ex caſtaneis, & ſeſama, atque oryza facere dicuntur: Ichthyophagi, [25] e piſcibus. Inopia cogit aliquando luminum cauſa & e platani baccis fieri, aqua & ſale maceratis. Et œnanthinum fit de ipſa œnanthe, [26] ut dictum eſt in unguentis. [a] [27] Gleucino muſtum incoquitur vapore lento: ab aliis ſine igne [28] circumdatis vinaceis diebus XXII. bis ſingulis permixtum: conſumiturque muſtum oleo. Aliqui non ſampſuchum tantum admiſcent, ſed etiam pretioſiora odoramenta. Nam in gymnaſiis quoque conditur odoribus, ſed viliſſimis.

[29] Fit & de aſpalatho, calamo, balſamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo Gallico, panace, ſampſucho, helenio, cinnamomi radice, omnium ſuccis in oleo maceratis expreſſiſque. Sic & rhodinum e roſis: juncinum e junco, quod eſt roſaceo ſimillimum: item [30] hyoſcyamo, lupinis, & narciſſo. Plurimum autem in Ægypto e raphani ſemine, aut gramine herba, quod [31] chortinon vocant. Item ſeſama, & urtica, [32] quod cnedinum appellant. E lilio & alibi fit ſub dio, Sole, Luna, pruina maceratum. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Galatiam, quod [33] Selgiticum vocant, nervis admodum utile: ſicut in Italia [34] Iguvini. E pice fit, [35] quod piſſinum appellant, [36] cum coquitur, velleribus ſupra halitum ejus expanſis, atque ita expreſſis: probatum maxime e Brutia: eſt enim pinguiſſima & reſinoſiſſima. Color oleo fulvus. Sponte naſcitur [37] in Syriæ maritimis, quod elæomeli vocant. Manat ex arboribus pingue, craſſius melle, reſina tenuius, ſapore dulci, & hoc medicis. Veteri quoque oleo uſus eſt [38] ad quædam genera morborum. [39] Exiſtimatur & ebori vindicando a carie utile eſſe. Certe ſimulacrum Saturni Romæ intus oleo repletum eſt.

VIII. Super omnia vero celebravit [1] amurcam laudibus Cato. [2] Dolia olearia cadoſ- Cap. VIII.

INTERPRETATIO.

a *Gleucino.*] *Vt fiat oleum* gleucinum, *ſimul vini* muſtum incoquitur calore lento, &c.

NOTÆ.

13. *Optima.*] Dioſc. loc. cit.

14. *Simile eſt.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 1. cap. 48.

15. *Tunduntur baccæ.*] E baccis, graniſve myrti fieri quoque Palladius docet, in Januar. tit. 18. pag. 49.

16. *Alii foliorum.*] Dioſc. loc. cit.

17. *Sole maturant.*] Soli prius exponunt coquenda. Dioſc. Ἰδίως δὲ τὰ φύλλα κοπέντα εἰς ἥλιον, ἐν ἐλαίῳ ἀποβρέχειν.

18. *Oxymyrſinen.*] Minus apposite quidem, ſed tamen ita vulgo appellante καταχρηστικῶς, uti dicetur opportunius lib. 23. ſect. 83.

19. *Aliqui acoron.*] Sic MSS. Reg. 1. 2. aliique, non *acaron.* Plinius lib. 25. ſect. 100. *Necnon inveniuntur, qui oxymyrſinæ radicem acoron vocant*, &c.

20. *Fit & e citro.*] Sic codex Thuan. recte. De oleo citreo rurſum Plinius lib. 23. ſect. 45.

21. *Caryinon.*] Καρύϊνον, de quo Dioſc. lib. 1. cap. 41. ἐκ τῶν βασιλικῶν καρύων. De eo rurſum lib. 23. ſect. 45.

22. *Quod piſſelæon.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. Th. Pariſ. &c. tum hoc loco, tum lib. 24. ſect. XI. ubi de ea voce dicturi ſumus. Hic libri editi perperam *cedrelæon.*

23. *Ex grano.*] De quo diximus, lib. 13. ſect. 35. De oleo quod ex eo fit, Dioſc. lib. 1. cap. 43. Plinius rurſum de eo lib. 23. ſect. 45. ubi & de lentiſcino.

24. *Et cyprinum, & e glande.*] De cyprino, lib. 12. ſect. 51. De balanino, e glande Ægyptia, ſect. 46. ejuſdem libri: rurſum de utroque, lib. 23. ſect. 45. & 46.

25. *E piſcibus.*] E piſcium cetaceorum adipe.

26. *Ut dictum eſt.*] Libro 12. ſect. 61.

27. *Gleucino.*] Γλεύκινον & Dioſcorides vocat, qui qua paretur illud arte edocet, lib. 1. cap. 67. uti & Columella, lib. 12. cap. 51. *De oleo gleucino. Vas olearium quam maximum..... præparari oportet: deinde per vindemiam muſti quam optimi generis, & quam recentiſſimi, ſextarios LX. cum olei pondo LXXX. in id confundi: tum aromata adjici &c.* Latine muſteum dixeris, muſtumque oleum: eſt enim γλεῦκος Græce muſtum.

28. *Circumdatis.*] Circumdatis vinaceis vaſi, quod aromata, vinum, oleumque continet: XXII. deinde diebus, (XXX. Dioſc.) bis ſingulis hæc omnia permiſcenda: poſt demum exprimi oleum. Dioſc. loc. cit.

29. *Fit & de aſpalatho.*] De his fruticum herbarumque nominibus, viribuſque, ſuis locis agimus.

30. *Hyoſcyamo, &c.*] De hyoſcyamino oleo Dioſc. lib. 1. cap. 42. Plinius ipſe de hyoſcyamino, thermino, (hoc eſt, quod e lupinis fit,) narciſſino, raphaninoque, lib. 23. ſect. 49. De raphanino rurſum lib. 19. ſect. 26.

31. *Chortin.*] Eſt Græcis gramen χόρτος.

32. *Quod cnedinum.*] In MSS. Reg. 1. &c. *cnetinum.* In editis male *cnecinum.* Κνίδη Græcis urticam ſonat, ſive κνίδη. Hujus olei ex urtica mentio rurſum lib. 22. ſect. 15.

33. *Selgiticum.*] A Selge Piſidiæ oppido mediterraneo, cujus Polybius, Ptolemæus, ac Stephanus meminere. In Severi nummis, e Cimelio Regio, ΣΕΛΓΕΩΝ.

34. *Iguvini.*] De his lib. 3. ſect. 19. Vide Notas & Emend. num. VI.

35. *Quod piſſinum.*] A voce Græca πίσσα, quæ picem ſonat. Sic MSS. omnes, non *picinum.* Hoc Scribonius Largus, *picis florem* vocat, Compoſ. 40. *Picis flos, inquit, quod* πισσέλαιον *appellant*: Et mox: *Florem picis autem appello, quod excipitur dum ea coquitur, lana ſuperpoſita ejus vapori.*

36. *Cum coquitur.*] Pix videlicet.

37. *In Syriæ maritimis.*] Et in Palmyrenis quoque Syriæ ſolitudinibus, κατὰ Πάλμυρα τῆς Συρίας, inquit Dioſc. lib. 1. cap. 37. ubi Cornarius legendum ex Plinio putat κατὰ θάλμυρα τῆς Συρίας. De Elæomelite rurſum Plinius lib. 23. ſect. 50.

38. *Ad quædam.*] Ad tormina ſedanda, ad pellendos lumbricos, aliaque quæ Dioſc. enumerat, lib. 1. cap. 30.

39. *Exiſtimatur.*] Pauſanias in Eliac. prior. lib. 5. pag. 308. perfuſum oleo a Phidia ſcribit Jovis Olympici ſimulacrum, quod ex ebore finxerat, ut ab omni vitio vindicaretur, ac defenderetur ab aquoſi ſoli injuria. Refert hoc ipſum Epiph. lib. 2. adv. hær. 64. num. 18. pag. 542. Saturnus autem, cujus ſimulacrum hic commemoratur, is eſſe videtur, quem Plautus in Ciſtellaria, act. 2. ſc. 1. verſu 38. patrem Junonis appellat, quæ Jovis ſupremi filia.

Sect. VIII. 1. *Amurcam.*] Quæ fæcis inſtar in oleario vaſe ſidit, *la lie.*

2. *Dolia olearia.*] Cato de re ruſt. cap. 100. pag. 57. *Oleum ſi in metretam novam inditurus eris, amurca ita uti eſt cruda*

que illa imbui, ne bibant oleum. [3] Amurca ſubigi areas terendis meſſibus, ut formicæ [4] rimæque abſint. [5] Quin & lutum parietum, ac tectoria, [6] & pavimenta horreorum frumenti, veſtiarium etiam contra teredines, ac noxia animalia, [7] amurca aſpergi: ſemina frugum perfundi: [8] morbis quadrupedum, arborum quoque illâ medendum, efficaci ad hulcera interiora humani quoque oris. [9] Lora etiam ac coria omnia, & calciamina, axeſque, decoctâ ungi, [10] atque æramenta contra æruginem, coloriſque gratia elegantioris: & totam ſupellectilem ligneam, ac vaſa fictilia [11] in queis ficum aridam libeat aſſervare: aut ſi folia baccaſque [12] in virgis myrti: [13] aliudve id genus ſimile. Poſtremo ligna macerata amurca, [14] nullius fumi tædio ardere. [15] Oleam ſi lambendo capra lingua contigerit, depaveritque primo germinatu, ſterileſcere, auctor eſt [16] M. Varro. Et hactenus de olea, atque oleo.

Cap. IX. IX. Reliqui arborum fructus vix ſpecie figurave, non modo ſaporibus, ſucciſque toties permixtis atque inſitis, enumerari queunt.

Cap. X. [1] Grandiſſimus pineis nucibus, altiſſimeque ſuſpenſus, intus [2] exiles nucleos lacunatis includit toris, veſtitos alia [3] ferruginis tunica, mira Naturæ cura molliter ſemina collocandi. Harum genus alterum [4] terentinæ, digitis fragili putamine, aviumque furto in arbore. Tertium [5] ſappiniæ, e picea ſativa, nucleorum cute verius quam putamine, adeo molli, ut ſimul mandatur. Quartum [6] pityida vocant e pinaſtris, ſingularis remedii adverſus tuſſim. In melle decoctos nucleos Taurini aquicelos vocant. [7] Pinea corona victores apud Iſthmum coronantur.

Cap. XI. X. His proxima amplitudine mala, quæ vocamus cotonea, & [1] Græci cydonia, ex Creta inſula advecta. Incurvatos trahunt ramos, prohibentque creſcere parentem. Plura eorum genera: [2] chryſomela, inciſuris diſtincta, colore ad aurum inclinato. Quæ candidiora, [3] noſtratia cognominata, odoris præſtantiſſimi. Eſt & Neapolitanis ſuus honos. [4] Minora ex eodem genere ſtruthea, odoratius vibrant, ſerotino proventu, præcoci ve-

NOTÆ.

prius colluito, agitatoque diu, ut bene combibat: id ſi feceris, metreta oleum non bibet, & oleum melius fuerit, & ipſa metreta firmior erit.

3. *Amurca ſubigi.*] Sæpius conſpergi. Cato, cap. 9. 1. pag. 55. *Aream ſic facito. Locum ubi ſacies confodito. Poſtea amurca conſpargito bene, ſinitoque combibat. Poſtea comminuito glebas bene. Deinde coæquato, & paviculis verberato. Poſtea denuo amurca conſpargito, ſinitoque areſcat. Si ita feceris, neque formicæ nocebunt, neque herbæ naſcentur.* Idem repetit, cap. 129. pag. 68. & Colum. lib. 2. cap. 20. Auctor quoque Geopon. lib. 2. cap. 24. pag. 64. Χρὴ δὲ συνεχῶς καταβρέχειν τὴν ἅλω ἀμόργῃ... οὕτω γὰρ οἱ μύρμηκες οὐκ ἀδικήσουσι.

4. *Rimæque.*] Ita MSS. omnes: neque *herbæ* reponi pro *rimæ* placet, etſi viſum ita Pintiano.

5. *Quin & lutum.*] Neu ſcilicet frumento curculio noceat, neve mures tangant, ut ait Cato, cap. 92. pag. 55. atque ut frumentum inde denſius ac ſolidius fiat, ut auctor Geopon. lib. 2. cap. 25. pag. 65. καὶ τὸν σῖτον στερεώτερον καὶ πυκνότερον ποιεῖ. Columella lib. 1. cap. 6. *Parietes oblinuntur amurca ſubacto luto, cui pro paleis admixta ſunt arida oleaſtri, vel ſi ea non ſunt, oleæ folia. Deinde cum prædictum tectorium inaruit, rurſus amurca reſpergitur, qua ſiccata frumentum infertur. Ea res ab noxa curculionum, & ſimilium animalium, videtur conditas fruges defendere*, &c.

6. *Et pavimenta.*] Ne rimas agant, inquit Colum. lib. 1. cap. 6. pag. 26. quæ cava præbent & latebras ſubterraneis animalibus.

7. *Veſtiarium.*] Arca eſt in qua veſtes ſervantur. Cato, cap. 98. pag. 57. *Veſtimenta ne tineæ tangant, amurcam decoquito ad dimidium, & ea unguito fundum arcæ, & extrinſecus pedes, & angulos. Ubi ea adaruerit veſtimenta condito. Si ita feceris, tineæ non nocebunt.*

8. *Morbis quadrup.*] Nempe oves ne ſcabræ ſint. Cato, cap. 96. *Et boves uti valeant, & curati bene ſint, & qui faſtidient cibum, uti magis cupide appetant, pabulum quod dabis amurca ſpargito*, &c. Idem cap. 103. pag. 58. Adde etiam Colum. lib. 6. cap. 4. pag. 216.

9. *Lora &c.*] Cato, cap. 97. pag. 57. *Amurca decocta axem unguito, & lora, & calciamentia, & coria omnia: & meliora facies.*

10. *Atque æramenta.*] Cato, cap. 98. pag. 57. *Item ahenea omnia unguito, ſed prius extergito bene. Poſtea cum unxeris, & ea uti voles, iterum extergito, ſplendidior erit, & ærugo non erit moleſta.*

11. *In queis ficum.*] Cato, cap. 99. pag. 57. *Fici aridæ ſi voles ut integræ ſint, in vas fictile condito: id amurca decocta unguito.*

12. *In virgis.*] Hoc eſt, immaturas, cum adhuc in virgis hærent: ſeu virgas myrteas cum baccis, ut ait Cato, cap. 101. pag. 58. *Sic poma immatura cum hærent in ſua virga*, Varro dixit lib. 1. de re ruſt. cap. 59. pag. 71.

13. *Aliudve id genus.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *aliudve quod genus.*

14. *Nullius fumi.*] Cato, cap. 130. pag. 68. *Ligna amurca cruda perſpargito, & in Sole ponito: perbibant bene: ita neque fumoſa erunt, & ardebunt bene.*

15. *Oleam.*] Vide quæ diximus lib. 8. ſect. 76.

16. *M. Varro.*] Ita nunc legitur in Libro 1. de re ruſt. cap. 2.

Sect. IX. 1. *Grandiſſimus.*] Subintellige, fructus. *Pomme de pin.*

2. *Exiles nucleos.*] *Des pignons*: qui in ſquamarum quibuſdam torulis in foveam ſeu lacunam excavatis, deliteſcunt, & ſunt edules.

3. *Ferruginis.*] Coloris ferruginei.

4. *Terentinæ.*] Subintellige, pineæ nucis. Ita MSS. Reg. 1. & Colb. non *Tarentinæ*. Et Macrobius quidem, lib. 2. Saturn. cap. 14. pag. 374. *Nux terentina dicitur*, inquit, *quæ ita mollis eſt, ut vix attrectata frangatur: de qua in libro Favorini ſic repetitur: Itemque quidam Tarentinas nuces dicunt, quæ ſunt terentinæ, a tereno, quod eſt Sabinorum lingua molle: unde Terentios quoque dictos putat Varro*, &c. Videri poſſit & ea vox a Græco derivata fonte: eſt enim τέρην *tener*. Has avium roſtris in arbore pertundi, & ab Allobrogibus Piquarellos vocari, ait Dalec. lib. 1. hiſt. plant. cap. 12. pag. 48.

5. *Sappiniæ.*] Nempe nucis, e picea ſativa, quam Galli *Peſſe* vocant. Sappium imperiti olim dixere, ipſo teſte Plinio, lib. 16. ſect. 23.

6. *Pityida.*] Non piniſtra modo, ſed & pinus piceæque fructus, in conis ſeu metis contenti, πιτυΐδες Græcis appellati. Dioſc. lib. 1. cap. 87. Πιτυΐδες δὲ καλοῦνται ὁ καρπὸς τῆς πίτυος καὶ τῆς πεύκης ὁ εὑρισκόμενος ἐν τοῖς κώνοις. Galeno quoque, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 220. Cælius Aurel. lib. 3. Chron. cap. 1. *Nucleo pineo, quem Græci πιτυΐδα vocaverunt.*

7. *Pinea corona.*] Plutarch. lib. 5. Sympoſ. quæſt. 3. pag. Vide quæ ſuperius diximus ſect. 5.

Sect. X. 1. *Græci cydonia.*] Κυδώνια μῆλα, ab urbe Cretenſi ſic cognominata. *Des Coins.* Q. Serenus Samonicus, cap. 25.

Aut quæ poma Cydon Cretæis miſit ab oris.

2. *Chryſomela.*] Χρυσόμηλα, *aurea mala.* Columellæ, lib. 5. cap. 10. pag. 202. *Cryſomeliana.* Hæc ſunt de quibus Virgilius cecinit:

Aurea mala decem miſi: cras altera mittam.

3. *Noſtratia.*] Hæc Dioſc. ἀληθινὰ *vera* appellat, lib. 1. cap. 160.

4. *Minora ex eodem genere.*] Neapolitano videlicet: alioqui στρούθια teſte Dioſc. loc. cit. & magna, & minus bona cenſentur, καὶ μεγάλα, καὶ ἧττόν ἐστιν εὔχρηστα. Galenus quoque lib. de ſanit. tuenda, cap. ult. στρουθιόμηλα cydoniorum eſſe maxima tradit. Στρούθεια ſunt Athenæo, lib. 3. pag. 81. *Poires-coins.*

ro [5] muſtea. Strutheis autem cotonea inſita ſuum genus fecere Mulvianum : quæ ſola ex his vel cruda manduntur. Omnia jam & virorum [6] ſalutatoriis cubilibus incluſa, ſimulacris [7] noctium conſciis impoſita. Sunt præterea parva ſilveſtria, [a] a strutheis odoratiſſima, in ſepibus naſcentia.

XI. Mala appellamus, quanquam diverſi generis, Perſica, & granata, quæ in Punicis arboribus novem generum [1] dicta ſunt. [2] His acinus ſub cortice intus : [3] illis lignum in corpore. Nec non & quædam e piris [4] libralia appellata, amplitudinem ſibi ponderis nomine aſſerunt. * Sed Perſicorum palma [5] duracinis. Nationum habent cognomen [6] Gallica & Aſiatica. Poſt autumnum matureſcunt, æſtate [7] præcocia, intra XXX. annos reperta, & primo [8] denariis ſingula venumdata. [9] Supernatia in Sabinis veniunt, popularia undique. Pomum innocuum expetitur ægris : pretiumque jam ſingulis [10] triceni nummi fuere, nullius majore : quod miremur, quia non aliud [b] fugacius. Longiſſima namque decerpto bidui mora eſt : cogitque ſe venumdari. * Cap. XII.

XII. Ingens poſtea turba prunorum : verſicolor, nigra, candida, hordearia appellata : [1] a comitatu frugis ejus. Alia eodem colore ſeriora majoraque, [2] aſinina cognominata a vilitate. [3] Sunt & nigra, ac laudatiora [4] cerina, [5] atque purpurea. Necnon ab externa gente [6] Armeniaca, quæ ſola & odore commendantur. Peculiaris impudentia eſt nucibus inſitorum, quæ faciem parentis ſuccumque adoptionis exhibent, appellata ab utroque [7] nucipruna. [8] Et hæc autem, & Perſica, & cerina, ac ſilveſtria, ut uvæ, cadis condita, uſque ad alia naſcentia ætatem ſibi prorogant : reliquorum velocitas cito miteſcentium tranſvolat. Nuper in Bætica [9] malina appellari cœperunt malis inſita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno [10] nucleus amygdalæ eſt : nec aliud pomum ingenioſius [11] geminatum eſt. In peregrinis arboribus [12] dicta ſunt Damaſcena, a Syriæ Damaſco cognominata, jam pridem in Italia naſcentia, [13] grandiore quanquam ligno, & exiliore carne, nec umquam in rugas ſiccata, quoniam [14] Soles ſui deſunt. Simul dici poſſunt [15] populares eorum myxæ, quæ & ipſæ nunc cœperunt Romæ naſci inſitæ ſorbis. Cap. XIII.

INTERPRETATIO.

a *A ſtrutheis.*] Poſt ſtruthea.

b *Fugacius.*] Minus diuturnum.

NOTÆ.

5. *Muſtea.*] Et id genus a Columella laudatum, loc. cit. Iis fortaſſe a miteſcendi celeritate nomen. Muſteum enim idem quod recens eſt.

6. *Salutatoriis.*] Sic cubicula vocat, in quibus divitem e dormitorio ſuo prodeuntem clientes ſalutabant.

7. *Noctium conſciis.*] Fuerunt inter cubiculares imagines & eorum numinum ſimulacra dedicata, quæ tori genialis curam habere exiſtimabantur. Auguſt. lib. 6. Civit. Dei, cap. 9. *Parcatur humanæ verecundiæ : peragat cetera concupiſcentia carnis & ſanguinis, procurato ſecreto pudoris. Quid impletur cubiculum turba numinum, quando & paranymphi inde diſcedunt?* Horum numinum capiti, uti nunc abacis, ſolita imponi cotonea.

Sect. XI. 1. *Dicta ſunt.*] Libro 13. ſect. 34.

2. *His.*] Granatis malis, quæ referta acinis ſub cortice.

3. *Illis.*] Perſicis nimirum, quorum in medio corpore lignum ſeu nucleus, *le noyau de Peſches.*

4. *Libralia.*] *Poires de livre.* Græcis Ταλαντιαῖον ἄπιον.

5. *Duracinis.*] Pallad. lib. 12. in Novemb. tit. 7. pag. 164. *Genera Perſicorum ſunt hæc : Duracina, præcoqua, Perſica, Armenia.* Et pag. 165. *Duracina ſervantur condita muria,* &c. Τὰ δωρακινὰ περσικά, in Geopon. lib. 10. cap. 13. pag. 257. & cap. 15. p. 258. ubi ex Democrito roſis in proximo plantatis colorem rubrum trahere dicuntur : unde eadem Rhodacena forte dici potuerunt. Gallis vulgo *Brugnons*, & *Preſſes :* aiunt enim, *manger une bonne preſſe : c'eſt une ſorte de peſche qui ne ſe fend point :* cujus corpus adhæret, & a nucleo, ſive ligno, divelli nequit, ut ait Plinius ſect. 34.

6. *Gallica &c.*] Columella, lib. 10. in hortulo, ſub finem :

Exiguo properant miteſcere Perſica malo :
Tempeſtiva manent, quæ maxima Gallia donat :
Frigoribus pigro veniunt Aſiatica fetu.

7. *Præcocia.*] Dioſc. lib. 1. cap. 165. Τὰ δὲ μικρότερα (Περσικὰ) καλούμενα Ἀρμενιακά, Ῥωμαϊστὶ δὲ πραικόκκια : eadem Armeniaca, & præcocia Latine dicuntur : forte quæ præcoqua Martiali lib. 13. Epigr. 46. Gallice, *des Abricots.* Sunt qui malint eſſe *des avant-peſches.*

8. *Denariis.*] Denarius Romanorum vetus Gallicæ monetæ, ut nunc eſt argenti pretium, efficit aſſes æreos octonos, uti dicturi ſumus lib. 33. ſect. 13.

9. *Supernatia.*] Quæ ex Sabinis, qui Superum mare accolebant, ſive Adriaticum, in Urbem advehebantur. Sic vetus inſcriptio apud Reineſ. pag. 337. NEGOTIANTES. VINI. SUPERNAT. ET. ARIMIN.

10. *Triceni nummi.*] Hoc eſt, triceni ſeſtertii : monetæ noſtræ aſſes ſexaginta.

Sect. XII. 1. *A comitatu.*] Quoniam ea tum matura ſunt ad decerpendum, cum hordeum metitur : quod cum ſolſtitio fere fiat, in quod Divo Joanni ſacer dies incidit, inde ei prunorum generi nomen apud nos, *Prunes de S. Jean.*

1. *Aſinina.*] *Prune jaune ſans gouſt.* His ſues rura ſaginant. Pedicularia nonnulli vocant.

3. *Sunt nigra.*] Carne dura : Iberica, & Pertigona vocitata : *Prunes de Perdigon* ſive *Perdrigon.*

4. *Cerina*] Quæ Virgilio, Eclog. 2. verſ. 53. *Cerea pruna.* In Priapeiis :

Magiſque cera luteum nova prunum.

Nonius, cap. 16. num. 6. *Cerinum a ceræ colore.* Unde Græcis κήρινον χρῶμα. Nigra, cerinaque, carmine Naſo complexus, lib. 13. Metam. verſ. 817.

Prunaque non ſolum nigro liventia ſucco,
Verum etiam generoſa novas imitantia ceras.

5. *Atque purpurea.*] Eaque ſapore jucundo : *Mirobolans.* Arborique nomen idem, *Prunier mirobolan.*

6. *Armeniaca.*] Eadem hæc eſſe quæ Perſica præcocia (*les abricots*) fruſtra ſcriptores novitii cenſuêre.

7. *Nucipruna.*] *Prunes noix*, καρυοκοκκύμηλα.

8. *Et hæc autem.*] Nempe nucipruna.

9. *Malina.*] *Prunes-pommes :* amygdalina, *Prunes-Amandes.*

10. *Nucleus amygdalæ.*] Subintellige, ſimilis. Quid nucleus ſit, diximus, lib. 13. ſect. 18.

11. *Geminatum.*] Multiplici inſitionis genere variatum. Apud Gallos certe innumeræ fere prunorum differentiæ ſunt.

12. *Dicta ſunt.*] Libro 13. ſect. 10. *Prunes de Damas.* Syriaca dicta Petronio in Satyr. pag. 102.

13. *Grandiore.... ligno.*] Alii oſſiculum, alii nucleum vocant.

14. *Soles ſui.*] Quoniam alieno cælo ſoloque nata.

15. *Populares eorum.*] In Syria pariter natæ, ut dictum eſt lib. 13. ſect. 10. Æginetæ, lib. 7. Μύξα δένδρου καρπός ἐστι μικρότερος μὲν κοκκυμήλων, δυνάμει δὲ παραπλησίως. *Myxa arboris fructus, pruno quidem minor, facultate tamen perſimilis.* In officinis *Sebeſtes.* Dictæ nonnullis etiam nixæ. Vide Onomaſt. Roſvveydi, pag. 1042.

XIII. In totum quidem [1] Perſica peregrina etiam Aſiæ Græciæque eſſe, ex nomine ipſo apparet, atque ex Perſide advecta. Sed [2] pruna ſilveſtria ubique naſci certum eſt. Quo magis miror, hujus pomi mentionem a Catone non habitam, præſertim cum condenda demonſtraret quædam & ſilveſtria. Nam [3] Perſicæ arbores ſero, & cum difficultate tranſiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hoſpitium. [4] Falſum eſt, venenata cum cruciatu in Perſis gigni, & pœnarum cauſa a regibus tranſlata in Ægyptum, [5] terrâ mitigata. [6] Id enim de Perſea diligentiores tradunt, quæ in totum alia eſt, myxis rubentibus ſimilis, nec extra Orientem naſci voluit. Eam quoque eruditiores negaverunt ex Perſide propter ſupplicia tranſlatam, ſed a Perſeo Memphi ſatam. Et ob id Alexandrum illa coronari victores ibi inſtituiſſe, in honorem [7] atavi ſui. [8] Semper autem folia habet & poma, ſubnaſcentibus aliis. Sed pruna quoque omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt.

CAP. XIV. XIV. Malorum plura ſunt genera. [1] De citreis cum ſua arbore diximus. Medica autem Græci vocant [2] patriæ nomine. Æque peregrina ſunt [3] zizipha, & [4] tuberes, quæ & ipſa non pridem venere in Italiam: [5] hæc ex Africa, illa ex Syria. Sex Papinius, quem [6] Conſulem vidimus, primus utraque attulit, Divi Auguſti noviſſimis temporibus, in caſtris ſata, baccis ſimiliora, quam malis: [7] ſed aggeribus præcipue decora, quoniam & in tecta jam ſilvæ ſcandunt. [8] Tuberum duo genera: candidum, & [9] a colore ſyricum dictum. Pæne peregrina ſunt in uno Italiæ agro Veronenſi naſcentia, [10] quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, ſtrutheis quidem Perſicisque plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione inſignibus.

XV. Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cum conditoribus ſuis æternam propagaverint memoriam, tamquam ob egregium aliquod in vita factum? Niſi fallor, apparebit ex eo ingenium inſerendi: nihilque tam parvum eſſe, quod non gloriam parere poſſit. [1] Ergo habent originem [2] a Matio, [3] Geſtioque, & Manlio, [4] item Scandio: [5] quibus cotoneo inſito ab Appio e Claudia gente, Appiana ſunt cognominata. Odor eſt his cotoneorum, magnitudo [6] quæ Scandianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu valuiſſe claritatis & familiæ putet, ſunt & Sceptiana ab inventore libertino, inſignia rotunditate. Cato adjicit [7] Quiriana, & quæ tradit in doliis condi, [8] Scantiana. Omnium autem nuperrime adoptata ſunt parva, gratiſſimi ſaporis, [9] quæ Petiſia nominantur. Pa-

NOTÆ.

Sect. XIII. 1. *Perſica peregr.*] *Les Peſches*, de quibus dictum eſt ſect. XI.

2. *Pruna ſilveſtria.*] Gallis, *Prunelles*, quibus contuſis ruſtici potionis genus efficiunt.

3. *Perſicæ arbores.*] *Les Peſchiers*, e quibus pendent Perſica mox appellata. Vide quæ dicturi ſumus lib. 16. ſect. 47.

4. *Falſum eſt.*] Columellæ eſt hoc carmen, lib. 10. ſub finem.

Et pomis quæ barbara Perſis
Miſerat, ut fama eſt, patriis armata venenis.

Idem tradit & Plato, lib. 1. Anthol. cap. 20. Epigrammate ſcripto εἰς τινὰ θανόντα ὑπὸ πλησμονῆς Περσικῶν μήλων, in eum qui mortuus erat nimio eſu Perſicorum malorum:

Ἐκ φονίων Περσῶν φόνιον φυτὸν ἤγαγε Περσεὺς,
Παιδὶ Θεογνώστου τοῦ θανάτου πρόφασιν.

Quod ita reddidit feliciter Grotius:

Nate Theognoſti, mortis tibi cauſa fuere
A Perſis Perſeus quæ mala mala tulit.

5. *Terra mitigata.*] Soli Ægyptii bonitate facta eſſe meliora, ac ſaniora.

6. *Id enim de Perſea.*] Sic Dioſc. lib. 1. cap. 187. Πέρσεα δένδρον ἐστὶν ἐν Αἰγύπτῳ, καρπὸν φέρον ἐδώδιμον .... Τοῦτο δὲ ἱστόρησάν τινες ἐν Περσίδι ἀναιρετικὸν εἶναι, &c. Galenus lib. 2. de alim. facult. cap. 36. pag. 356. tom. 6. vidiſſe ſe Perſeam arborem Alexandriæ prodit: cujus fructus, haud aliter ac poma, piraque, eſculentus in Ægypto foret: in Perſide, ut quidem ferebat tum fama, noxius. Ignotam ſibi prorſus arborem fatetur Anguillara, lib. 1. de ſimpl. pag. 79.

7. *Atavi ſui.*] Perſei. Macedonum reges ab Hercule genus duxere, ut Curtius, lib. 4. num. 7. Hercules a Perſeo, ut Diodorus Sic. lib. 4. Bibl. pag. 217. prodidere.

8. *Semper autem.*] De Perſea arbore loquitur, quam lib. 13. ſect. 17. Perſicam Ægypti peculiarem vocavit.

Sect. XIV. 1. *De citreis.*] Libro 12. ſect. 7.

2. *Patriæ nomine.*] Mediæ.

3. *Zizipha.*] *Jujubes*. Arbor Ziziphus, *le jujubier*. Rutilam, albamque ziziphum agnoſcit Colum. lib. 9. cap. 4. pag. 320. Simeon Sethi, Ζίνζιφα vocat.

4. *Tuberes.*] Nuciperſica vulgus appellat, *Peſches-noix*.

5. *Hæc ex Africa.*] Tuberes nimirum: quod Martialis ſignificat gemino Epigrammate a nobis allato, lib. 13. ſect. 34. Zizipha ex Syria: unde τὰ Ἐδεσσηνὰ maxime commendat Simeon Sethi, tit. Ζίνζιφα. Philoxenus in Gloſſis: Σιρικά, *Zizipha*, forte pro Συρικά.

6. *Conſulem.*] Anno Urbis DCCLXXXIX. Collega Q. Plautio, ex Tacito, lib. 6. Annal. pag. 147. extremis Tiberii temporibus. Exſtat inſcriptio apud Gruter. pag. 447. SEX. PAPINIO. Q. F. ALLENIO. TRIB. MIL. Q. LEG. TIB. CÆSARIS. AUG. COS.

7. *Sed aggeribus.*] Juxta domos areis excitatis, *des terraſſes.*

8. *Tuberum.*] MSS. Reg. *Tuburum.*

9. *A colore ſyricum.*] Hoc eſt, rutilum. De colore ſyrico dicemus libro 35. ſect. 24. Vide Notas & Emendationes, num. VII.

10. *Quæ lanata.*] De quibus Heſychius: Λασίμαλον, μῆλον τὸ ἔχον χνοῦν. Virgilius, Eclog. 2. verſ. 51.

Ipſe ego cana legam tenera lanugine mala.

Sect. XV. 1. *Ergo habent.*] Quæ fuerint hæc poma veteribus, vix nobis hodie exploratum: alia fere in eorum vicem genera venêre, & nomina: paucis admodum exceptis.

2. *A Matio.*] Matiana dicta Columellæ, lib. 5. cap. 10. pag. 202. & Macrobio, lib. 2. Saturn. cap. 15. pag. 375. Ματτιανὰ Athenæo, lib. 3. pag. 82. De Matio ipſo diximus lib. 12. ſect. 6. Et genus obſonii Matianum ab eo dictum laudat Apicius, lib. 4. cap. 3. pag. 18.

3. *Geſtioque.*] Ita libri omnes: forte *Seſtioque*: nam Sextiana mala ſunt Columellæ loc. cit. Aut *Ceſtio* potius, nam Κεστιανὰ καλούμενα μῆλα Romæ laudata fuiſſe auctor eſt Galenus, lib. 2. περὶ τόπων, cap. 1. pag. 364. & lib. 6. cap. 9. pag. 522.

4. *Item Scandio.*] Unde Scandiana mala, apud Varron. lib. 1. cap. 59. Colum. loc. cit. & Celſum, lib. 4. cap. 19. Scandina vocat Scribonius, Compoſ. 104. In MSS. Reg. Colb. Th. *Scaudio*. In editis perperam *Claudio.*

5. *Quibus.*] Nempe Scandianis.

6. *Quæ Scandianis.*] Proxime appellatis. Ita recte Chiffl. aliique codices: in editis male *Claudianis*: cum Claudiana, ſi quæ fuere, eadem eſſe cum Appianis neceſſe ſit.

7. *Quiriana.*] Cato, lib. de re ruſt. cap. 7. pag 13. Quiriniana vocat: Varro quoque, lib. 1. de re ruſt. cap. 59. Quiriana Macrobius, loc. cit. ubi & Scantianorum meminit.

8. *Scantiana.*] Cato, cap. 143. pag. 75. *Scantiana in doliis, & alia quæ condi ſolent.* Et Scantianorum meminit Varro, lib. 1. cap. 59.

9. *Quæ Petiſia.*] Quæ nunc vulgus appellat *Pommes d'Apis*: vel quæ eodem vulgi ſermone, *Pommes de Paradis* vocitantur. Rectius forte *Peticia*, ab auctore Peticio. Id nomen

trias

trias nobilitavere [10] Amerina, & Græcula. Cetera e cauſis traxere nomen: [11] germanitatis, cohærentia & gemella, numquam ſingula in fetu: [12] coloris, ſyrica: cognationis, [13] melapia. [14] Muſtea, a celeritate miteſcendi: quæ nunc melimela dicuntur, a ſapore melleo. [15] Orbiculata, a figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc [16] in Epiro primum proveniſſe argumento ſunt Græci, qui Epirotica vocant. Mammarum effigie [17] orthomaſtia. A conditione caſtrati ſeminis, quæ [18] ſpadonia appellant, Belgæ. [19] Meloſoliis folium unum, aliquando & geminum erumpit e latere medio. Celerrime in rugas marceſcunt [20] pannucea. Stolide tument pulmonea. Eſt quibuſdam ſanguineus color, origine ex mori inſitu tracta. Cunctis vero, quæ fuerunt a Sole, partes rubent. [21] Sunt & parva gratia ſaporis atque etiam acutiora odore, ſilveſtria. Id peculiare improbitatis & acerbitatis convicium, & vis tanta, ut aciem gladii perſtringat. [22] Dat & farina viliſſimis omen, quanquam primis adventu, decerpique properantibus.

XVI. [1] Eadem cauſa in piris taxatur ſuperbiæ cognomine. Parva hæc, ſed ocyſſima. Cunctis autem [2] Cruſtumia gratiſſima. Proxima iis [3] Falerna, a potu, quoniam tanta vis ſucci abundat: ([4] lacte hoc vocatur:) in iiſque alia colore nigro [5] donantur Syriæ. Reliquorum nomina aliter in aliis atque aliis locis appellantur. Sed confeſſis Urbis vocabulis auctores ſuos nobilitavere [6] Decimiana, & ex eo tractum quod Pſeudodecimianum vocant. [7] Dolabelliana longiſſimi pediculi. [8] Pomponiana cognomine mammoſa, [9] Liceriana, [10] Seviana, & quæ ex iis nata ſunt, [11] Turraniana, longitudine pediculi diſtantia. [12] Favoniana rubra, paulo ſuperbis majora. [13] Lateriana, [14] Aniciana [15] poſtautumnalia acidulo ſapore jucunda. Tiberiana appellantur, quæ maxime Tiberio Principi placuere: Colorantur magis Sole, grandeſcuntque: alioqui eadem eſſent, quæ Liceriana. Patriæ nomina habent, feriſſima omnium Amerina, [16] Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, [17] Græca, & in his Tarentina: Signina, quæ alii a colore

Cap. XV.

Notæ.

Romanæ gentis apud Gruterum frequens.

10. *Amerina.*] Ab Ameria, de qua lib. 3. ſect. 19. Amerina mala iterum laudat ipſe ſect. 17. & 18. Macrobius quoque & Colum. locis citatis. Prius *Camerina* perperam legebatur.

11. *Germanitatis.*] Germanitatis & cohærentiæ cauſa ſeu occaſione, gemella nuncupata: Gallis, *Pommes jumelles.*

12. *Coloris, ſyrica.*] Hoc eſt, rutila, ut ſuperius indicavimus. Ita MSS. omnes hoc loco, non *Serica.* Et Columellæ, loc. cit. ſyrica vocantur. Nobis, *Pommes de Caleville*, quæ egregie rubent.

13. *Melapia.*] A cognatione ſeu affinitate quam cum piris habent ea mala: eſt enim *μῆλον* Græcis pomum, pirum *ἄπιον*, Gallis, *Pommes-poires.*

14. *Muſtea.*] Hæc Varro, lib. 1. rei ruſt. cap. 59. Muſtea pariter Macrobio vocitata: Columellæ, melimela: locis cit. *Μελίμηλα*, in Geopon. lib. 10. cap. 76. *Pommes S. Jean.* Martial. lib. 1. Epigr. 44.

Dulcibus aut certant quæ melimela favis.

15. *Orbiculata.*] Horum pariter Macrob. & Colum. meminere, loc. cit. Sic appellare poſſis, quæ vernaculo ſermone dicimus, *Pommes de Ramboure.*

16. *In Epiro.*] Dioſc. lib. 1. pag. 162. Τὰ δὲ Ἠπειρωτικὰ λεγόμενα, Ῥωμαϊστὶ δὲ ὀρβικυλάτα, &c. Ὀρβικάτα Athenæo, & Μορδιανά, ab Apollonia Epiri civitate, quam incolæ Μόρδιον vocant, lib. 3. pag. 80.

17. *Orthomaſtia.*] Sic MSS. Μαστὸς mammam Græcis: ὀρθὸς *elegantem* ſonat.

18. *Spadonia.*] Quod nullum ſemen intus habeant: quorum non ſemel nec parva copia poteſtas nobis experiundi facta eſt: in toto vehe veterini doſſuarii nullo invento, præter unum, quod ſemen obtineret. Sic palmæ quædam ſpadonum nomine diſcernuntur a reliquo genere, quod nullo intus ſint pomi ligno, ut dictum eſt lib. 13. ſect. 8.

19. *Meloſoliis.*] Pira ſimilia vidiſſe ſe haud procul Lugduno Dalecampius prodit, quorum e medio corpore folium exiret.

20. *Pannucea.*] Et hæc nota quoque Macrobio, loc. cit. Quaſi in pannos fatiſcentia, & rugarum plicas, inquit Turnebus, lib. 28. Adverſ. cap. 32. pag. 1019.

21. *Sunt & parva.*] *Pommes de Malingre.*

22. *Dat & farina.*] Ut farinacea vocitentur, vel farinaria. MSS. omnes, Reg. Colb. Th. Pariſ. *Datis farina.* Salmant. teſte Pintiano, *Dat & farina.* An *ferina* legendum, quod ſuperba mox pira eadem cauſa appellantur? Libri hactenus editi inepte, *Dacis ferme.*

Sect. XVI. 1. *Eadem cauſa.*] Quoniam ſunt prima adventu, ocyſſimaque: idcirco ſuperba cognominata, etiam a Columella, lib. 5. cap. 10. pag. 202. quod cetera pirorum genera antevertant. *Poire Muſcate*, ou *Muſcadelle.*

2. *Cruſtumia.*] Ita MSS. & ipſe Virgilius, lib. 2. Georg. verſ. 87.

Nec ſurculus idem
Cruſtumiis, Syriiſque piris, gravibuſque volemis.

Hæc Cruſtumina vocat Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 15. pag. 375. & Colum. loc. cit. A Cruſtumio Italiæ oppido nomen habent, ubi præcipua bonitate & copia. *Hæc*, inquit Servius, *ex parte rubent.* Cruſtumia pira Celſus fragilia appellat, lib. 2. cap. 24. E minorum hæc genere fuere, ut ſuperba, & Falerna.

3. *Falerna.*] Nunc ſaccharata vocant, a ſuavitate ſucci, *Poire ſucre.*

4. *Lacte hoc vocatur.*] Sic MSS. Reg. Colb. Th. Pariſ. &c. ut lacte ſit ſucci nomen nominandi caſu, antiquis familiare, Plautus in Menæch. act. 5. ſc. 9. verſ. 30. *Neque aqua aquæ, neque lacte eſt lacti, crede mihi, uſquam ſimilius.* Item in Mil. act. 2. ſc. 2. verſ. 85. Vide præterea Nonium, Chariſium, Priſcianum.

5. *Donantur Syriæ.*] Syria dicuntur, inquit Colum. loc. cit. Syri piri præter Virgilium meminit Juvenalis, Satyr. XI. verſ. 73. Servius locum Virgilii citatum explanans, *Syriis*, inquit, *id eſt*, *nigris.* Martialis, lib. 5. epigr. 79. commendat in primis, inter ſecundæ menſæ munera,

Et nomen pira quæ ferunt Syrorum.

6. *Decimiana.*] Decimana Macrobio, loc. cit. A Decimo aliquo nomen habuere.

7. *Dolabelliana,*] Et hæc laudata Columellæ, loc. cit.

8. *Pomponiana.*] Ita MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. non *Pompeïana.* Eadem a forma, mammoſa: nunc *Poires de bon Chretien.*

9. *Liceriana.*] In MSS. *Licerniana.* Mallem a Licinio Liciniana dici.

10. *Seviana.*] Ita MSS. omnes, non *Severiana*: nempe a Sevio, de quo Gruterus ſæpe in Inſcript.

11. *Turraniana.*] Sic MSS. Reg. &c. Sic etiam Columella, loc. cit. nempe a Nigro Turranio, quem ob inſigne agricolationis ſtudium Varro laudat in præf. lib. 2. de re ruſt. Apud Macrob. *Turriniana* male.

12. *Favoniana.*] Laudata hæc quoque Columellæ, loc. cit. A Favonio, quod viri nomen fuit, ſic appellata, *Groſſes poires Muſcadelles.*

13. *Lateriana.*] Lateritiana Columellæ, lib. 12. cap. 10. pag. 419. Macrobio loc. cit. Latereſiana. A Laterano poſſunt Laterana nuncupari.

14. *Aniciana.*] Macrob. loc. cit. Colum. lib. 5. cap. 10. pag. 102. Cato, cap. 7. pag. 13.

15. *Poſtautumnalia.*] Aniciana, inquit, poſt autumnum decerpi ſolita.

16. *Picentina.*] Pira Picena in primis laudat Juvenalis loc. cit. & Signinis confert:

Signinum, Syriumque pirum, de corbibus iiſdem
Æmula Picenis.

17. *Græca.*] A Magna Græcia. Græcula, Macrob. loc. cit. Tarentina, Columellæ, loc. cit. & Celſo, lib. 4. cap. 19. Celſus, lib. 3. cap. 24. *Pira quæ reponuntur, Tarentina, atque Signina.* Pomorum genera quælibet quæ reponuntur,

teſtacea appellant : ſicut [18] onychina, [19] purpurea. Ab odore, [20] myrapia, laurea, nardina. [21] A tempore, hordearia: [22] a collo, ampullacea: [23] a corio laneo, bruta. [24] Gentilitatis, cucurbitina : acidula, ſucci. Incerta nominum cauſa eſt barbaricis, [25] Venereiſque, quæ colorata dicuntur: regiis, quæ minimo pediculo [26] ſeſſilia: patriciis, [27] voconiis, viridibus oblongiſque. Præterea dixit volema [28] Virgilius, [29] a Catone ſumpta, qui & ſementiva, [30] & muſtea nominat.

XVII. Pars hæc vitæ jampridem pervenit [1] ad columen, expertis cuncta hominibus. Quippe [2] cum Virgilius inſitam nucibus arbutum, malis platanum, ceraſis ulmum dicat. Nec quidquam amplius excogitari poteſt. Nullum certe pomum novum diu jam invenitur. [3] Neque omnia inſita miſceri fas eſt, ſicut nec ſpinas inſeri, quando [4] fulgura expiari non queunt facile : [5] quotque genera inſita fuerunt, tot fulgura uno ictu pronunciantur.

Turbinatior piris figura. [6] In iis ſerotina ad hiemem uſque [7] ad matrem pendent gelu matureſcentia, Græca, ampullacea, laurea: ſicut in malis Amerina, Scandiana. [8] Conduntur vero pira, [9] ut uvæ, ac totidem modis: neque aliud in cadis, præterquam pruna. [10] Pomis proprietas, piriſque, vini: [11] ſimiliterque in ægris medentes cavent: ac vino & aqua coquuntur, atque [12] pulmentarii vicem implent : quod non alia præter cotonea, & ſtruthia.

Cap. XVI. XVIII. 1. In univerſum vero de pomis ſervandis præcipitur: [1] pomaria in loco frigido ac ſicco contabulari : [2] ſeptemtrionalibus feneſtris ſereno die patere: Auſtros [3] ſpecularibus arcere, Aquilonis quoque afflatu poma deturpante rugis. Colligi mala poſt æquinoctium autumnale, neque ante XVI. Lunam, neque ante primam horam. [4] Cadiva ſeparari: ſtramentis, ſtoreis, paleiſve ſubſterni. [5] Rara componi, ut limites pervii ſpiritum æqualem accipiant. [6] Amerina maxime durare, melimela minime.

Caput XVII. 2. Cotoneis [7] in concluſo ſpiramentum omne adimendum, aut incoqui melle ea, immergive oportere. [8] Punica aqua marina fervente indurari: mox triduo Sole ſiccata,

Notæ.

Galli vocant, *Fruits de garde.*

18. *Onychina.*] Quæ gemmam onychem coloris ſimilitudine referant. De onyche dicemus lib. 37. ſect. 24. Pruna ſimiliter onychina commendat Colum. lib. 12. cap. 12.

19. *Purpurea.*] Laudata hæc in primis a Columella, lib. 5. cap. 10. pag. 202.

20. *Myrapia.*] Celſo quoque nota hæc loc. cit. Ab unguenti odore, quod Græci *μύρον* vocant, nomen traxere, ut a lauro nardoque, laurea, nardinaque. Myrapia, *Poires parfums.* Laurea Macrobio nota, loc. cit.

21. *A tempore.*] Quoniam eodem tempore decerpuntur, quo demeti hordeum ſolet. Eadem cauſa ſect. 12. pruna hordearia appellata. Columellæ loc. cit. Hordeacea pira vocitantur *Poires S. Jean.*

22. *A collo.*] Quæ oblongiore collo, quale eſt fere ampullæ vitreæ.

23. *A corio laneo, bruta.*] Quæ corium habent lanuginoſum, brutorum animantium more, & pecoris lanati, ſive lanugini. Sunt ſane & in pirorum genere lanuginoſa, uti malorum, quæ ob id lanata dicta ſunt ſect. 14. Vide Notas & Emend. num. VIII.

24. *Gentilitatis.*] Sunt deinde pira, inquit, gentilitatis ſeu affinitatis nomine cum cucurbitis inſignia : *Poires courges:* ab oblonga cucurbitæ figura. Horum Cato meminit, cap. 7. pag. 13. Sic poma melapia a cognationis cauſa ſup. ſect. traxiſſe nomen dicuntur.

25. *Venereiſque.*] Laudat hæc Columella loc. cit. & Regia.

26. *Seſſilia.*] Minus oblonga, atque adeo compactilis rotunditatis, ſapore præſtanti : nunc habent a Bergomo Italiæ oppido nomen, *Poires Bergamotes.*

27. *Voconiis.*] Colb. 1. 2. Th. Chiffl. *vocimis.* Eadem viridia & oblonga.

28. *Virgilius.*] Loco ante allato. Sunt autem volema, quæ libralia ſuperius velut a pondere appellata ſunt : nunc eadem, a mole, quod manus volam impleut, volema.

29. *A Catone.*] Nunc cap. 7. pag. 13.

30. *Et muſtea.*] Quæ perperam murtea Macrobius vocat, loc. cit. Muſtea pira ſunt novella pira, ut quidem videtur : nam muſtum non modo vinum dicitur, ſed & quidquid novellum, inquit Nonius.

Sect. XVII. 1. *Ad columen.*] Sic MSS. Reg. Colb. Chiffl. Th. non *culmen*, ut editi.

2. *Cum Virgilius.*] Libro 2. Georg. verſ. 69. ſed vide Notas & Emend. num. IX. & Plutarchum conſule, lib. 2. Sympoſ. quæſt. 2. pag. 640.

3. *Neque omnia inſita.*] Rectius *inſitu.*

4. *Fulgura expiari.*] Procurari & expiari fulgura dicuntur, cum eorum vis infeſta a capitibus noſtris, agriſque, vel tectis, precibus quibuſdam, ritibuſque ſacris depellitur.

5. *Quotque genera.*] Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 40. *Videndum qua ex arbore in quam transferatur .... Hæc ſequuntur multi, qui aruſpices audiunt multum, a quibus proditum in ſingulis arboribus quot genera inſita ſint, uno ictu tot fulmina fieri in illud quod fulmen concepit.* His extricandis nugis piget immorari.

6. *In iis ſerotina.*] *Poires tardives.*

7. *Ad matrem.*] Sive in matre, hoc eſt, in arbore.

8. *Conduntur.*] Ita nunc Cato, cap. 145. pag. 75.

9. *Vt uvæ.*] Quot modis condantur uvæ, dicetur, ſect. ſequenti.

10. *Pomis.*] Et e pomis piriſque potionis genus exprimitur, in Normannia in primis Galliæ provincia, quod vini ſaporem acidulum refert: *Pommé, le cidre qu'on fait avec des pommes : Poiré, cidre de poires.* Iſtud *piracium* ab Hieronymo dicitur, lib. 2. adverſus Jovinianum.

11. *Similiterque in ægris.*] Pira præſertim. Plinius, lib. 23. ſect 62. *Pirorum omnium cibus etiam valentibus oneroſus : ægris quoque vini modo negatur.*

12. *Pulmentarii.*] Quanquam vel ſic cocta pultis quamdam ſimilitudinem obtinent, *une Marmelade :* non a pulte tamen pulmentarii petenda originatio eſt, ut dicemus lib. 18. ſect. 19. Celſo, lib. 2. cap. 33. *Contrita pira, vel mala, præcipueque cydonia.*

Sect. XVIII. 1. *Pomaria.*] Pomarium locus eſt in quo poma reponuntur : ut veſtiarium diximus, ſect. 8. in quo veſtes. Varro, lib. 1. de re ruſt. cap. 59. *Conditiva mala ſtruthea, cotonea .... omnia in loco arido & frigido ſupra paleas poſita ſervari recte putant.* Contabulari eſt tabulatis communiri. Sic contabulatæ turres apud Cæſarem Liviumque.

2. *Septemtrionalibus.*] Varro loc. cit. *Ideo oporothecas qui faciunt ad Aquilonem, ut feneſtras habeant, atque ut aëre perflentur, curant : neque tamen ſine foriculis, ne cum humorem amiſerint, pertinaci vento vieta fiant.*

3. *Specularibus.*] Ceu feneſtris vitreis. De ſpecularibus dicetur lib. 36. ſect. 45.

4. *Cadiva.*] Quæ per ſe cecidere, non manu decerpta, aut decuſſa pertica. Et hæc vox *Cadivus* in Notis quæ vulgo adſcribuntur Tironi, reperitur, pag. 18.

5. *Rara componi.*] Laxe diſponi, relicto inter ſingula intervallo, ut aëre æquabiliter cuncta perflentur.

6. *Amerina.*] De his, & de melimelis, ſect. 15.

7. *In concluſo.*] Loco concluſo, quo nullus vento ſit aditus. Vide Notas & Emend. num. X.

8. *Punica aqua.*] Sic Geopon. auctor, lib. 10. cap. 38. pag. 272. Columella, lib. 12. cap. 44. pag. 448. *Pœnus quidem Mago præcipit aquam marinam vehementer calefieri, & in ea mala granata s lino ſpartove illigata; paulum demitti, dum decolorentur : & exempta per triduum in Sole ſiccari : poſtea loco frigido ſuſpendi : & cum res exegerit, una nocte, & poſtero die, uſ-*

ita ne noctúrno rore contingantur, ſuſpendi: & cum libeat uti, aqua dulci perlui. [9] M. Varro & in doliis arenæ ſervari jubet: [10] & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, ſed [11] ſpiritu excluſo, ac ſurculo pice illito: ſic etiam creſcere amplitudine majore, quam poſſint in arbore. [12] Cetera mala foliis ficulnis, præterquam cadivis, ſingula convolvi, ciſtiſque vitilibus condi, [13] vel creta figlinarum illini.

3. Pira in vaſis fictilibus picatis inverſis obrui [14] inter ſcrobes. Tarentina ſeriſſime legi. [15] Aniciana ſervari & in paſſo. [16] Sorba quoque & ſcrobibus, gypſato operculo, duûm pedum terra [17] ſuperinducta, in loco aprico, inverſis vaſis; & in doliis, ut uvas, cum ramis ſuſpendi.

4. [18] E proximis auctoribus quidam altius curam petunt: deputarique ſtatim poma [19] ac vites ad hunc uſum præcipiunt, decreſcente Luna, poſt horam [20] diei tertiam, cælo ſereno, ac ſiccis ventis. Similiter deligi & ex locis ſiccis, & ante perfectam maturitatem, addito ut Luna infra terram ſit: uvas [21] cum malleolo ſarmenti duro, [22] demptis forſice corruptioribus acinis, in dolio picato recenti ſuſpendi, [23] excluſa omni aura operculo & gypſo: ſic & ſorba, ac pira: illitis [24] omnium ſurculis pice. Dolia procul ab aqua eſſe. [25] Quidam ſic cum palmite in gypſo condunt, [a] capitibus ejus ſcillæ infixis utrimque. [26] Alii etiam vina habentibus doliis, dum ne contingant ea uvæ. [27] Aliqui mala in patinis fictilibus fluitantia: quo genere & vino odorem acquiri putant. [28] Aliqui omnia hæc in milio ſervare malunt. Plerique vero in ſcrobe duûm pedum altitudinis arena ſubſtrato, & fictili operculo, dein terra operto. Creta quidam etiam figlina uvas illinunt, ſiccataſque Sole ſuſpendunt: in uſu, diluentes cretam. Eamdem pomis [29] vino ſubigunt. Mala vero generoſiſſima eadem ratione cruſtant gypſo vel cera: [30] quæ niſi maturuerint, incremento calycem rumpunt. [31] Semper autem in pediculos collocant ea. [32] Alii decerpunt cum ſurculis, eoſque in medullam ſambuci abditos obruunt, [33] ut ſupra ſcriptum eſt. [34] Alii ſingulis malis piriſque ſingula vaſa fictilia aſſignant, & opercula eorum pica-

INTERPRETATIO.

a *Capitibus.*] Utroque capite *rami* illius *ex quo uva pendet*, in ſcillæ *radicem* infixo.

NOTÆ.

que in eam horam, qua fuerit utendum, aqua frigida dulci macerari. Eadem habet Palladius, lib. 4. in Martio, tit. 10. p. 93.

9. *M. Varro.*] Ita nunc legitur in lib. 1. de re ruſt. c. 59. pag. 71. *Mala punica demiſſis ſuis ſurculis in dolio arenæ.* Sic etiam auctor Geopon. loc. cit.

10. *Et immàtura.*] Varro, loc. cit. *Etiam immatura cum hærent in ſua virga, & demiſeris in ollam ſine fundo, eamque ſi conjeceris in terram, & obteres circum ramum, ſi extrinſecus ſpiritus afflet, ea non modo integra eximi, ſed etiam majora, quam in arbore umquam pependerint.*

11. *Spiritu excluſo.*] Ne ventus afflet.

12. *Cetera mala.*] Columella, lib. 12. cap. 45. pag. 450. *Nonnulli foliis ficulneis illigant, deinde cretam figularem cum amurca ſubigunt, & eâ linunt mala, quæ cum ſiccata ſunt, in tabulato, frigido loco & ſicco reponunt.* Habet eadem Palladius, lib. 3. in Febr. tit. 25. pag. 76.

13. *Vel creta.*] Sic Apuleïus Romanus in Geopon. lib. 10. cap. 21. pag. 262. Τινὲς δὲ κεραμεικῇ γῇ περιπλάσαντες, καθ' ἓν μῆλον ξηραίνουσι, καὶ ἀποτίθενται. *Quidam terra figulina ſingula mala oblinunt, ſiccant, & reponunt.*

14. *Inter ſcrobes.*] Sic M S S. Reg. Colb. &c. Quare mox etiam ſequitur, ex iiſdem codd. *Sorba quoque & ſcrobibus*: hoc eſt, perinde ac pira, de quibus dictum eſt proxime.

15. *Aniciana.*] Varro, loc. cit. *In ſapa condita manere pira Aniciana & ſementiva.*

16. *Sorba quoque.*] Columella, lib. 12. cap. 16. pag. 424. *Sorba*, inquit, *manu lecta, curioſe in urceolos picatos adjicito, & opercula picata imponito, & gypſo linito: tum ſcrobibus bipedaneis ſicco loco intra tectum factis urceolos intra collocato, ut oblita ora eorum deorſum ſpectent: deinde terram congerito, & modice deſuper calcato.* Habet eadem Palladius, lib. 2. in Januar. tit. 15. pag. 45.

17. *Superinducta.*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. Colb. Th. & Chiffl. *ſuperintecta*, ut ſorba ſubintelligas.

18. *E proximis.*] E recentioribus ac novitiis ſcriptoribus. Columellæ hæc verba, lib. 12. cap. 43. pag. 445. *Omnis autem uva ſine noxa ſervari poteſt, ſi Luna decreſcente, & ſereno cælo poſt horam quartam, cum jam inſolata eſt, nec roris quidquam habet, viti detrahatur.* Idem de pomis præcipit, cap. 45.

19. *Ac vites.*] Ita M S S. omnes. Aut vites dixiſſe pro uvis, aut neutro genere arborem videtur pomum appellaſſe, ex qua demetuntur mala. Deputari vero arborem, vitemve, vindemiari eſt.

20. *Diei tertiam.*] M S S, omnes, *poſt horam ceu tertiam.* Columella, *quartam.*

21. *Cum malleolo.*] Malleolus dicitur palmes vitis novus, prioris anni flagello, ſive ſarmento innatus.

22. *Demptis forſice.*] Colum. loc. cit. pag. 447. *Vitioſa grana forficibus amputantur.*

23. *Excluſa omni aura.*] Ne introire ſpiritus poſſit, Columella, pag. 451.

24. *Omnium ſurculus.*] Hoc eſt, pediculis, ſive petiolis. Colum. pag. 445. *Vvas cum deſecueris a vite, continuo pediculos eorum impicato dura pice.* Et infra: *Pix ferveat, in qua pediculi uvarum ſtatim demittantur.*

25. *Quidam ſic.*] Columella, pag. 447. *Nonnulli ſicco flore gypſi obruunt uvas: quas non nimium maturas vitibus detraxerunt.*

26. *Alii etiam.*] Colum. pag. 445. multo uberius hunc locum explanat, quem conſule.

27. *Aliqui mala.*] In ollam fictilem novam immiſſa, olla deinde in vini dolium immerſa, ita ut ei innatet: id enim ſi fiat, & recentia ſemper mala erunt, & vinum ipſum odoratum, inquit Apuleius Romanus in Geopon. lib. 10. cap. 21. pag. 263. Εἰς χύτραν καινὴν ἐντιθέμενα, πίθῳ οἰνηρῷ τῆς χύτρας ἐμβληθείσης, ὥστε πλεῖν ταύτην, τοῦ πίθου ἐπιχρισθέντος, ἔσται νέα, ὁ δὲ οἶνος εὐώδης. Quod & Democritus repetit, lib. cit. cap. 28. pag. 267.

28. *Aliqui omnia.*] In milio, Palladius, lib. 3. in Febr. tit. 25. pag. 76. In hordeo, ne putreſcant, Apuleïus, loco cit.

29. *Vino ſubigunt.*] Vel aqua. Colum. lib. 12. cap. 44. pag. 448. *Sed & Mago Carthaginienſis auctor eſt, creta figulari bene ſubacta recentia mala craſſe illinire, & cum argilla exaruit, frigido loco ſuſpendere. Mox cum exegerit uſus, in aquam demittere, & cretam reſolvere. Hæc ratio tamquam recentiſſimum pomum cuſtodit.*

30. *Quæ niſi maturuerint.*] Maturiſſima idcirco legi præcipit Columella, loc. cit. pag. 450. In M S S. Reg. Colb. 2. Chiffl. Th. *maturaverint.*

31. *Semper autem.*] Colum. pag. 451. *Subſtrata prædicta poma ſic debent componi, ut floſculi ſurſum, pediculi deorſum ſpectent: quemadmodum etiam in arbore nata ſunt.*

32. *Alii cum ſurculis.*] Hoc eſt, cum pediculis, ſeu ramulis, e quibus ea pendent. Columella, pag. 449. *Omne autem pomum quod in vetuſtate reponitur, cum pediculis ſuis legendum eſt: ſed, ſi ſine arboris noxa fieri poſſit, etiam cum ramulis: nam ea res plurimum ad perennitatem confert.* Et pag. 448. foſſam fieri loco ſicciſſimo præcipit, eoque infigi ſambuci ramulos: deinde ſereno cælo granata legi cum ſuis pediculis & ſambuco inſeri: *quoniam ſambucus*, inquit, *tam apertam & laxam medullam habet, ut facile malorum pediculos recipiat.*

33. *Vt ſupra.*] Hoc eſt, in ſcrobe duûm pedum altitudinis, arena ſubſtrato & fictili operculo, dein terra operto. Sic etiam Colum. loc. cit. *Tum factæ ſcrobi operculum imponitur, & paleato luto circumlinitur*, &c.

34. *Alii ſingulis.*] Apuleïus, loc. cit. pag. 262. & Pallad.

ta dolio iterum includunt. Necnon aliqui [35] in floccis capſiſque, quas luto paleato illinunt. Alii hoc quidem in patinis fictilibus: aliqui & in ſcrobe ſubjecta arena, ita ſicca operiunt mox terra. Sunt qui coronea [36] cera Pontica illita melle demergant. [37] Columella auctor eſt, in puteos ciſternaſve in fictilibus vaſis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima Alpibus proxima uvas Sole ſiccas junci faſciis involvit, cadiſque conditas, gypſo includit. [38] Hoc idem Græci platani foliis, aut vitis ipſius, aut fici, uno die in umbra ſiccatis, atque in cado [39] vinaceis interpoſitis. Quo genere Coa uva, & Berytia ſervantur, nullius ſuavitati poſtferendæ. Quidam, ut has faciant, [40] in cinere lixivio tingunt protinus quam detraxere vitibus, mox in Sole ſiccant: tum foliis (ut ſupra dictum eſt) involutas vinaceis ſtipant. [41] Sunt qui malunt uvas ſcobe ramentiſve abietis, populi, fraxini ſervare. Sunt qui ſuſpendi [42] procul malis, protinuſque in granariis jubeant, quoniam optime ſit operimento pulvis penſilibus. [43] Contra veſpas remedio eſt, oleo aſpergi ex ore. [44] De palmis diximus.

CAP. XVIII. XIX. [1] E reliquo genere pomorum ficus ampliſſima eſt, quædamque & piris magnitudine æmula. De Ægyptiæ Cypriæque miraculis [2] retulimus inter externas. [3] Idæa rubet olivæ magnitudine, rotundior tantum, ſapore meſpili. Alexandrinam hanc ibi vocant, [4] craſſitudine cubitali: ramoſam, [5] materie validam, [6] lentam, ſine lacte, cortice viridi, [7] folio tiliæ, ſed molli. Oneſicritus tradit in Hyrcania multum noſtris eſſe dulciores, fertilioreſque, ut quæ modios CCLXX. ſingulæ ferant. Ad nos ex aliis tranſire gentibus, [8] Chalcide, Chio: quarum [9] plura genera. Siquidem & [10] Lydiæ, quæ ſunt purpureæ, & [11] mamillanæ, ſimilitudinem earum habent: & [12] calliſtruthiæ parum ſapore præſtantiores, ficorum omnium frigidiſſimæ. Nam de [13] Africanis, quas multi præferunt cunctis, magna quæſtio eſt: cum id genus in Africam nuperrime tranſierit, patriæ nomen obtinent. Nam [14] Alexandrina e nigris eſt, [15] candicante rima, cognomine delicatæ. Nigra & [16] Rhodia eſt, & Tiburtina [17] de præcocibus. [18] Sunt & auctorum nomina iis,

NOTÆ.

lib. 3. in Febr. tit. 25. pag. 72.

35. *In floccis.*] In lanarum floccis. Vide Notas & Emend. num. XI.

36. *Cera Pontica.*] Dicetur de eo ceræ genere, lib. 21. ſect. 49.

37. *Columella.*] Id quidem de uvis præcipit, lib. 12. cap. 43. quas eadem arte ac poma ſervari Plinius admonuit.

38. *Hoc idem Græci.*] Columella, lib. 12. cap. 16. pag. 424. *Quidam uvam paſſam foliis ficulneis involvunt & aſſiccant: Alii foliis vitigineis: nonnulli plataninis, ſemivietas uvas contegunt, & ita in amphoras recondunt.*

39. *Vinaceis.*] Quid ſint vinacea, diximus lib. 14. ſect. 3.

40. *In cinere lixivio.*] Colum. loc. cit. *Sunt qui culmos fabæ exurant, & ex eo quod cremaverint, cinere lixiviam faciant,* &c. Ex cinere ficulneo aut vitigineo lixiviam fieri monet auctor Geopon. lib. 4. cap. 14. pag. 115. qua tingebantur uvæ, ut Coæ quodammodo ac Berytiæ fierent.

41. *Sunt qui malunt.*] Colum. lib. 12. cap. 43. pag. 447. *Quidam arida populnea, vel abiegna ſcobe virides uvas cuſtodiunt.* Vide & caput 44. pag. 449.

42. *Procul malis.*] Procul a pomorum vicinio. Docet hoc ipſum auctor Geopon. lib. 4. cap. 14. pag. 115. Φυλάττονται δὲ αἱ σταφυλαὶ, &c. *Servantur*, inquit, *uvæ multo tempore, in horreis ſive granariis frumenti ſuſpenſæ, præſertim ſi frumentum ſæpius moveatur: pulvis enim inde excitatus, uvis quæ pendent inſidens, plurimum confert ad diuturnitatem.* Pira ſimiliter commendat Martialis, lib. 1. Epigr. 44.

Quæ lenta pendent religata geniſta.

43. *Contra veſpas.*] Ita Geopon. auctor, ex Democrito, libro 4. cap. 9. pag. 108. Ἔλαιον ῥοφίσας περίστομον ὥσπερ ἐμφυσῶν ταῖς ἀμπέλοις, καὶ ταῖς σταφυλαῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις ὀπώραις. Lemma capitis erat: ὥστε σφῆκας μὴ ἅπτεσθαι ἀμπέλων, &c. quanquam eſt proprie, ut ſuo loco monuimus, crabro, non veſpa, σφήξ.

44. *De palmis.*] Libro 13. ſect. 9.

Sect. XIX. 1. *E reliquo .... pomorum.*] Pomi appellatione venit etiam ficus, & apud Palladium, lib. 4. in Martio, tit. de ficu. Elegantem de ea re diſceptationem vide apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 378. At tenuit deinde uſus, ut quemadmodum caulium appellatio deflecteret a generis ſignificatione ad braſſicam privatim deſignandam; ita pomum pro malo caperetur.

2. *Retulimus.*] Libro 13. ſect. 14. & 15.

3. *Idæa.*] Ab Ida monte Troadis, Idæa; ab Alexandria ejuſdem regionis oppido, Alexandrina nominata. Theophr. lib. 3. hiſt. cap. 17. de lauro, ficu, & vite Alexandrina. Ἰδαία δὲ ἡ περὶ τὴν Ἴδην ἐστίν. οἷον ἥτε Ἀλεξάνδρεια καλουμένη δάφνη, καὶ συκῆ τις καὶ ἄμπελος. Sunt qui ab Alexandro Paride malint nomen traxiſſe, quem ea coronatum ferunt. Hanc porro ficus Idææ deſcriptionem hauſit ex Theophraſto Athenæus, lib. 3. pag. 77.

4. *Craſſitudine cubitali.*] Sic locum hunc interpunximus, ut cubitali ambitu, non ramos, ſed caudicem, intelligeres: ex Theophr. loc. cit. Ἡ δὲ συκῆ, θαμνώδης μὲν, καὶ οὐχ ὑψηλόν· πάχος δ᾽ ἔχον, ὥστε καὶ πηχυαῖον εἶναι τὴν περίμετρον.

5. *Materie.*] Ligno numquam putreſcente. Theophraſt. Ἄσαπὲς δέ ἐστι τὸ δένδρον.

6. *Lentam.*] Ξύλον γλισχρὸν, Theophr. viſcoſam, lubricam.

7. *Folio tiliæ.*] Hoc eſt, ſimili tiliæ foliis, mollique, & lato. Theophr. Τὸ δὲ σχῆμα τῶν φύλλων ὅμοιον τῷ τῆς φιλύρας, καὶ μαλακὸν δὲ καὶ πλατύ.

8. *Chalcide, &c.*] Unde Chiæ ficus, & Chalcidicæ, Herodoto Lycio, in opere *De Ficubus*, appellatæ, apud Athen. lib. 3. pag. 77. Lydiæ quoque purpureæ, apud eumdem, pag. 76. Αἱμώνια σῦκα Λύδια, a ſanguineo colore.

9. *Plura genera.*] Albæ ſcilicet & nigræ. Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 377. *Cloatius*, inquit, *diverſas ficos diligentiæ ſuæ more dinumerat: Africa .... Chalcidica alba, nigra: Chia alba, nigra: Calpurniana alba, nigra, &c.* Scripſit Paſſeratius carmen haud invenuſtum de ficu, Cal. Jan. MDXC.

10. *Lydiæ.*] Harum, præter Athen. loco citato, meminit etiam Macrobius modo laudatus. Columella quoque in Hortulo: *Et picto Lydia tergo.*

11. *Mamillanæ.*] A mammarum forte ſimilitudine aliqua, ut pira mammoſa, de quibus ſect. 19. nomen traxere.

12. *Calliſtruthiæ.*] Julius Capitolin. in Albino, pag. 83. *Quingentas ficus paſſarias, quas Græci calliſtruthias vocant, jejunum comediſſe aiunt, &c.* Καλλιστρουθίαι Athenæo, libro 3. pag. 75. quarum ſuavitatem nulli poſtferendam pronunciat. Columella in Hortulo: *Et calliſtruthis roſeo quæ ſemine ridet.*

13. *Africanis.*] De his Martialis, lib. 7. Epigr. 52.

Et Libycæ fici pondere teſta gravis.

Africanas vocat Colum. lib. 5. cap. 10. pag. 201.

14. *Alexandrina.*] Ab Ægypti Alexandria: nam alterius fructus rubet, ut dictum eſt ex Theophr.

15. *Candicante.*] Cum hiat, albet. Hæc, opinor, ea ficus eſt quæ Columellæ, lib. 10. in Hort. pag. 359. *Sciſſa Libyſſa* dicitur.

16. *Rhodia.*] Meminit hujus Athenæus, lib. 3. pag. 75.

17. *De præcocibus.*] *Figues haſtives.* Sunt in horto Regio.

18. *Sunt & auctorum.*] Dedere iis ſua nomina, quibus eæ maxime placuere. Liviis quidem Livia, quæ Auguſtum maritum ficubus venenatis ſuſtuliſſe ferebatur, inquit Dio lib. 56. pag. 589. Hæ Macrobio, loco cit. Livianæ: iſtæ Pompeianæ vocantur. De Livia Columella in Hortulo:

At gravis Arcturi ſub ſidere parturit arbos
Livia, Chalcidicis & Caunis æmula Chiis.

Liviæ, Pompeïæ: [19] ſiccandis hæc Sole in annuos uſus aptiſſima, [20] cum mariſcis, [21] & quas arundinum folii macula variat. Eſt & [22] Herculanea, & [23] albicerata, & [24] aratia alba, pediculo minimo, latiſſima. Primo autem provenit [25] porphyritis, longiſſimo pediculo. Comitatur eam e minimis & viliſſimis, popularis dicta. Contra noviſſima ſub hieme maturatur [26] chelidonia. [27] Sunt præterea eædem ſerotinæ & præcoces, biferæ, alba ac nigra, cum meſſe vindemiaque matureſcentes. [28] Serotinæ & a corio appellatæ duro: ex Chalcidicis quarumdam [29] trifero proventu. Tarenti tantum prædulces naſcuntur, quas [30] vocant onas.

[31] Cato de ficis ita memorat: Ficos mariſcas in loco cretoſo aut aperto ſerito. In loco autem craſſiore aut ſtercorato Africanas & Herculaneas, Saguntinas, [32] hibernas, [33] Telanas atras pediculo longo. Poſtea tot ſubiere nomina atque genera, ut vel hoc ſolum æſtimantibus appareat mutatam eſſe vitam. Sunt & hibernæ quibuſdam provinciis, ſicuti Mœſiæ, ſed artis, non naturæ. Parvarum autem genus arborum poſt autumnum fimo contegunt: [34] deprehenſaſque in hieme groſſos, [35] quæ mitiore cælo refoſſæ cum arbore, atque in lucem remiſſæ, novos Soles, alioſque, quam quibus vixere, avide, tamquam iterum natæ, accipiunt: [36] & cum venientium flore matureſcunt, alieno præcoces anno, in tractu vel gelidiſſimo.

XX. Sed a Catone appellata jam tum Africana, admonet & Africæ, [a] ad ingens documentum uſo eo pomo. Namque perniciali odio Carthaginis flagrans, nepotumque ſecuritatis anxius, cum clamaret [1] omni Senatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in Curiam præcocem ex ea provincia ficum: oſtendenſque Patribus, [2] Interrogo vos, inquit, quando [3] hanc pomum demptam putetis ex arbore? Cum inter omnes recentem eſſe conſtaret: Atqui tertium, inquit, ante diem ſcitote [4] decerptam Carthagine: tam prope a muris habemus hoſtem. Statimque ſumptum eſt [5] Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta eſt: quanquam Catone [6] anno ſequente rapto. Quid primum in eo miremur? [7] curam ingenii, an occaſionem fortuitam, celeritatemque curſus, an vehementiam viri? Supra omnia eſt, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam urbem, & de terrarum orbe per CXX. annos æmulam, unius pomi argumento everſam: quod non [8] Trebia, aut Traſymenus, non Cannæ buſto inſignes Romani nominis, per-

Interpretatio.

a *Ad ingens.*] Cum ad documentum ingens *Romanorum* uſus ſit eo pomo *Cato*.

Notæ.

19. *Siccandis hæc.*] Hæc, inquit, genera apta ſunt quæ Sole ſiccentur, condanturque in annuos uſus. Ita MSS. omnes.

20. *Cum mariſcis.*] Pingues mariſcas appellat Columella in Hortulo. Italis *Fico lardare*, auctore Joan. Bapt. Porta: ſapore injucundo, ſtolida magnitudine, pinguedine eximia: Soles paſſa ad ſervandum aptior, quam viridis ad eſcam. Fatuas idcirco mariſcas appellat Martialis, nec habet in pretio, lib. 7. Epigr. 24. Chias contra commendat:

Infanti melimela dato, fatuaſque mariſcas:
Nam mihi, quæ novit pungere, Chia ſapit.

21. *Et quas arundinum.*] Quæ arundinis Laconicæ in morem diverſicolores, maculoſæque ſunt. De hoc arundinum genere Theophr. lib. 4. hiſt. cap. 12. Genera ficuum ex elementorum ſerie dinumerans Macrobius, loco cit. *Africa*, inquit, *albula*, *arundinea*, *aſinaſtra*, &c.

22. *Herculanea.*] Macrobius loco citato.

23. *Albicerata.*] Quod ex albo cerino colore eſt. Columella in Hortulo:

Albaque, quæ ſervat flavæ cognomina ceræ.

24. *Aratia.*] Sic Th. & Colb. *Aritia*, Reg. Athenæus ex Theophr. lib. 3. pag. 77. Charitiam, & Arateam vocat, ἢ Χαρίτειος Ἀράτειος καλουμένη.

25. *Porphyritis.*] Nigricans in modum purpuræ ficus, πορφυρίτις.

26. *Chelidonia.*] Purpureæ Chelidoniæ, apud Columell. lib. 10. in Hortulo, pag. 359.

27. *Sunt præterea.*] Sunt præterea, inquit, biferæ, alba, nigraque, quæ & ſerotinum eædem cum vindemia, & præcocem pariter cum meſſe fructum ferant.

28. *Serotinæ & a corio.*] Serotinæ, inquit, duricoriæ ſunt: ſic enim eas appellat Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 377.

29. *Trifero.*] Biferas ac triferas agnoſcit Colum. lib. 5. cap. 10. pag. 201.

30. *Vocant onas.*] Sic MSS. omnes, non *omas*. Forte ὠνίας; *venales, pretioſas.*

31. *Cato de ficis.*] De re ruſt. cap. 8. pag. 14.

32. *Hibernas.*] Quæ ſuperius Chelidoniæ nominatæ: quæque ſub hieme noviſſimæ maturantur.

33. *Telanas atras.*] Sic iſta conjunctim legenda, ex Macrobio, loc. cit. non *Telanas, atras*, vel *Tellianas atras.*

34. *Deprehenſaſque.*] Et quas in arbore pendentes groſſos; hoc eſt, virides adhuc nec maturas ficus, hiems deprehendit.

35. *Quæ mitiore.*] Vere ineunte.

36. *Et cum venientium.*] Ex quo tempore alterius anni ficus vix florem ex arbore exſerunt, ipſæ matureſcunt, alieno anno: ſic eæ præcoces vulgo creduntur: quoniam juſtum matureſcentium tempus antevertunt.

Sect. XX. 1. *Omni ſenatu.*] Hoc eſt, omni Senatus conſeſſu, quoties convenirent Patres, de re aliqua deliberaturi: ad ſuam ſententiam ſemper id adjiciebat Cato, delendam Carthaginem. Ita Florus, lib. 2. cap. 15. pag. 84. Plutarchus in Catone Maj. pag. 352. *Quacumque de re ſententiam rogaretur, reſpondebat, Hoc cenſeo, & Carthaginem præterea excidendam:* Δοκεῖ δέ μοι, καὶ Καρχηδόνα μὴ εἶναι. Contra P. Scipio Naſica: Δοκεῖ μοι Καρχηδόνα εἶναι. Vide Livium in Epit. lib. 49.

2. *Interrogo.*] Hæc iiſdem ferme verbis Plutarchus loco cit. narrat. Attigit Tertull. lib. 2. ad Nation. cap. 16. *Ficum viridem Romæ nemo noverat .... Ficum Cato Senatui intulit; ut quo jam Provincia hoſtilis eſſet, cui ſub .....ſemper inſtabat, exprimeret.*

3. *Hanc pomum.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Th. &c. *hanc pomum demptam.* Et ſane mox *recentem* eadem lege ſequitur, etiam in iis libris vulgatis, in quibus *hoc pomum demptum* legitur.

4. *Decerptam.*] Sic MSS. omnes.

5. *Punicum tertium.*] Epitome Livii, lib. 49. Obſideri, oppugnarique cœpta eſt Carthago, L. Marcio, M. Manilio Coſſ. hoc eſt, anno Urbis DCV.

6. *Anno ſequente.*] Hoc eſt, anno poſt hanc concionem ſequente, jam exacto. Nam ut Velleius ait, lib. 1. pag. 5. *Ante triennium, quam Carthago deleretur, M. Cato, perpetuus diruendæ ejus auctor, L. Cenſorino, M. Manlio Coſſ. mortem obiit.*

7. *Curam ingenii.*] Quæſitane ea ficus fuerit meditatione ingenii, an oblata fortuito.

8. *Trebia.*] De clade Romanorum ad Trebiam, Traſymenum, & Cannas, vide Florum, lib. 2. cap. 6. pag. 60. & ſeq.

ficere potuere: [9] non caſtra Punica ad tertium lapidem vallata, portæque Collinæ adequitans ipſe Hannibal. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admovit.

[10] Colitur ficus arbor in foro ipſo [11] ac Comitio Romæ nata, [a] [12] ſacro fulguribus ibi conditis: magiſque [13] ob memoriam ejus, quæ nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniam ſub ea inventa eſt lupa infantibus præbens [14] rumen, (ita vocabant mammam:) miraculo [15] ex ære juxta dicato, tamquam in Comitium [16] ſponte tranſiſſet, [17] Atto Navio augure. [18] Illic areſcit: rurſuſque cura ſacerdotum ſeritur. Fuit & ante [19] Saturni ædem, Urbis anno CCLX. ſublata, ſacro a Veſtalibus facto, cum [20] Silvani ſimulacrum ſubverteret. Eadem fortuito ſatu vivit in medio foro, qua ſidentia imperii fundamenta oſtento fatali [21] Curtius maximis bonis, hoc eſt, virtute ac pietate, ac morte præclara expleverat. Æque fortuita eodem loco eſt vitis atque olea, umbræ gratia, ſedulitate plebeïa ſatæ. [22] Ara inde ſublata gladiatorio munere Divi Julii, [23] quod noviſſime pugnavit in foro.

INTERPRETATIO.

a *Sacro.*] Et ſacrum *idcirco Comitium* eſt, quod ibi condita ſunt fulgura.

NOTÆ.

9. *Non caſtra Punica.*] Livius, lib. 26. pag. 282. *Inter hæc Hannibal ad Anienem fluvium, tria millia paſſuum ab Urbe caſtra admovit. Ibi, ſtativis poſitis, ipſe cum duobus millibus equitum ad portam Collinam uſque ad Herculis templum eſt progreſſus: atque unde proxime poterat, mœnia ſitumque Urbis obequitans contemplabatur.* Nomen habet porta Collina a collibus Quirinali & Viminali, æquata ibi planitie conjunctis.

10. *Colitur ficus.*] De ea Varro, lib. 2. de re ruſt. cap. XI. pag. 93. Cave porro vel Scaligero credas, hunc locum ita corrumpenti: *Colitur ficus arbor in foro Romina, jam ſupra fulguribus ibi conditis: magiſque ob memoriam ejus.... quam tamquam in comitium ſponte tranſeviſſet, ab Accio Navio. Illico areſcit*, &c. Aut alteri ſcriptori novitio, ſic refingenti: *Colitur ficus arbor in foro ipſo Romina, tam ſacra quam fulguribus ibi conditis.* Neuter enim ut eum locum integritati ſuæ reſtitueret, mentemque ſcriptoris aſſequeretur, codices conditivos conſuluit: ſed ingenii conjecturæ emendandique libidini plus æquo indulſit.

11. *Ac Comitio.*] Victor, in Regione Urbis octava: *Ficus Ruminalis in Comitio, ubi & Lupercal.*

12. *Sacro.*] Ita MSS. Reg. Colb. Th. &c. non *ſacra.* Subintellige, comitio, foroque. Seneca, lib. 2. Natur. quæſt. ſcribit Romanos olim cum crederent niſi fato fulmina non decidere, cæſis hoſtiis, exſtructiſque aris, adhibito ſacerdote, velut in procurationem malorum, condere ea ſolitos, ubi decidiſſent. Condi enim dicebantur, cum ſacerdos diſperſos ignes in unum redigeret, & quadam tacita prece conderet, & conſecraret. Hunc morem Lucanus inſinuat, lib. 1. verſ. 606.

Aruns diſperſos fulminis ignes
Colligit, & terræ mœſto cum murmure condit.

Loco ſacro fulguribus ibi conditis, ſtatim imponebatur ab Augure ſacellum, & ara. Sacer autem ac religioſus fieri ſtatim putabatur locus, qui fulgure ictus eſſet, quod eum ſibi Deus dicaſſe videretur, inquit Feſtus, verbo *Fulguritum.* Niſi tamen MSS. exemplaria, quæ proxime laudavimus, & alia quæ Salmaſius vidit, ipſo prodente in Solin. pag. 1136. *ſacro* exhiberent, *ſacra* legi hoc loco, vel ex ipſa orationis ſtructura ac ſerie, præſtabilius videretur: cum & ipſa ficus, juxta quam & fulgura condita fuere, & ara impoſita, perinde ſacra idcirco, ac forum ipſum exiſtimari merito poſſit.

13. *Ob memoriam ejus.*] Alterius ficus, quæ vere ac proprie Ruminalis fuit, quod rumim, hoc eſt, mammam Romulo, Remoque præbuit: non in Comitio ſata, ut illa prior: ſed ad Tiberis ripam, in Cermalo ſive Germalo, quo aqua hiberna Tiberis infantes detulerat, in alveolo expoſitos, inquit Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 16. Et ob hujus memoriam, altera illa, quæ in Comitio fuit, Ruminalis quoque eſt appellata, cum ab aliis Navia diceretur, quod eſſet ibi ab Atto Navio Augure ſata, ut Feſtus refert. Hanc ficum ſacram pro Curia poſitam vocat Dionyſ. Halic. lib. 3. pag. 204. Prioris, quæ vere Ruminalis fuit, meminit Aurelius Victor, in Origin. gent. Rom. pag. 40. Remus porro, perinde ac Romulus Urbis conditor appellatur: quod & Livius facit, mox laudandus. Fuerit hæc ſane vulgi opinio: quam Plinius, veritatis ſedulus inveſtigator, oſorque fabularum, haud obſcure ſugillat, cum ait, juxta ficum Naviam miraculum lupæ pueros lactantis ex ære dicatum, tamquam in Comitium, ubi Navia ficus fuit, Ruminalis a Cermalo ſponte tranſiſſet.

14. *Rumen.*] Ita Colb. 1. At *rumin* Reg. Th. &c. Feſtus, verbo *Ruminalis: Mamma autem rumis dicitur.* Nonius, cap. 2. pag. 756. *Rumam veteres mammam dixerunt.* Hinc jocus Pomponii apud eumdem Nonium: *Ego rumorem parvifacio, dum ſit rumen qui impleat.* Plutarchus in Romulo, pag. 19. & in quæſt. Rom. pag. 278. *Τὴν θηλὴν Ῥοῦμαν ὠνόμαζον οἱ παλαιοί.*

15. *Ex ære.*] Et cancellis æneis Curiæ circumdatam hanc in foro Comitioque ficum, ſcribit Dionyſ. Halicarn. *ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς...... τῷ βουλευτηρίῳ κιγκλίσι χαλκαῖς περιειργομένη.* Livius, lib. 10. pag. 178. *Ad Ficum Ruminalem ſimulacra infantium conditorum Urbis ſub uberibus lupæ poſuerunt.*

16. *Sponte tranſiſſet.*] A Cermalo, ut dictum eſt, & Tiberina ripa. Cui prodigio aliud plane par narratur a Plinio Neronis principatu accidiſſe, lib. 17. ſect. 38. Vectii Marcelli oliveto univerſo viam publicam tranſgreſſo, arviſque inde e contrario in locum oliveti profectis. Id ſane Tacitus exiſtimaſſe videri poſſit, lib. 13. Annal. pag. 217. qui Nerone tertium, Valerio Meſſala Coſſ. ſcribit Ruminalem arborem, in Comitio, mortuis ramalibus, & areſcente trunco deminutam eſſe, idque prodigii loco habitum, donec in novos fetus reviviſceret: eamque ipſam eſſe *quæ ſuper DCCCXXX. annos Remi Romulique infantiam texerat*, quam a Comitio procul poſitam fuiſſe vidimus.

17. *Atto Navio.*] De hoc augure vide Feſtum, verbo *Navia: Ficus quoque in Comitio appellatur Navia ab Attio Navio augure. Nam cum Tarquinius Priſcus inſtitutas tribus a Romulo mutare vellet, deterreretúrque ab Attio per augurium: ut eluderet ejus prudentiam, interrogavit eum, an fieri poſſet idquod animo propoſuiſſet ſuo: cui ille permittente augurio cum reſpondiſſet effici poſſe, juſſit rex cotem ac novaculam*, &c. Et Tullium, lib. 1. de Divin. pag. 170. Hunc locum prior Turnebus emendavit, lib. 27. Adverſ. cap. 17. pag. 961. cum prius *adacto navigio* legeretur. In Reg. 2. cod. tum hoc loco *Atto Navio*, tum libro 34. ſect. XI. *Atti Navii*, ſcriptum reperimus. Eſt qui locum integrum ita concinnet, *Atti Navii augurio. Si quando areſcit, rurſus cura ſacerdotum ſeritur*, &c. Sed recedere is longius videtur a veſtigiis veteris ſcripturæ. Eſt ex ære maximæ molis nummus antiquus, Antonino Pio principe cuſus, in Cimelio Chriſtianiſſimi Regis, cum iſto lemmate in imo margine, NAVIVS. Cave porro ad hunc Navium augurem referas. Stat Imperator inter duos montes, qui ſunt ad pedes poſiti, & ſitum urbis indicant; laureato capite, togatus, brachio ſiniſtro extento pacifici more: dextero autem, digitoque indice præcipientis more extento, ad virum, qui pæne nudo corpore, palliatus tamen, pronus procumbit in genua, læva tenens lituum auguralem, dextra cultellum haruſpicum. Sententia eſt: N*arbonenſes* AV*gures* I*mperatorem* V*enerabundi Salutarunt.*

18. *Illic areſcit.*] In Comitio ſinitur ea areſcere, nec ante ſucciditur. Aruiſſe Neronis principatu, ex Tacito ante didicimus.

19. *Saturni ædem.*] Fuit in imo clivo Capitolino, ubi nunc ædes eſt S. Hadriani.

20. *Silvani ſimulacrum ſubverteret.*] Radicum rigore & craſſitudine, vel ramorum proceritate; vel denique, quod in ſimulacrum ipſum incumberet.

21. *Curtius.*] Quem ſe devoviſſe, concitatoque equo immiſiſſe ſe ſe in vaſtam ſpecum, medio ferme foro, cum ingenti hiatu ibi terra diſceſſiſſet, narrant Romani ſcriptores, Livius in primis, lib. 7. pag. 122. Feſtus: *Curtius lacus appellatur a Curtio, qui ex eo loco in profundiſſimum ſe ob ſalutem populi Romani projecit hiatum.*

22. *Ara inde.*] Ita Reg. & Colb. In Chiffl. *ira*, male. Sacellum intelligit, de quo ſupra diximus, nota 12.

23. *Quod noviſſime.*] Paulo ante necem. De hoc gladia-

XXI. Admirabilis eſt pomi hujuſce feſtinatio, unius in cunctis, ad maturitatem properantis arte naturæ. * [1] Caprificus vocatur e ſilveſtri genere ficus numquam matureſcens, ſed quod ipſa non habet, aliis tribuens: quoniam [a] eſt naturalis cauſarum tranſitus, atque e putreſcentibus identidem generatur aliquid. [2] Ergo culices parit: hi fraudati alimento [3] in matre, [b] putri ejus tabe, [4] ad cognatam volant: morſuque ficorum crebro, hoc eſt, avidiore paſtu aperientes [5] ora earum, atque ita penetrantes, intus Solem primo ſecum inducunt, [6] cerealeſque auras immittunt foribus adapertis. Mox lacteum humorem, hoc eſt, infantiam pomi, abſumunt: [7] quod fit & ſponte. [8] Ideoque ficetis caprificus præmittitur ad rationem venti, [c] ut flatus evolantes in ficus ferat. Inde repertum, ut illatæ quoque aliunde, & inter ſe colligatæ injicerentur fico: [9] quod in macro ſolo & aquilonio non deſideratur: quoniam ſponte areſcunt loci ſitu, rimiſque eadem, quæ culicum opera, cauſa perficit: (necnon ubi [10] multus pulvis: quod evenit maxime frequenti via [11] appoſita: namque & pulveri vis ſiccandi, ſuccumque lactis abſorbendi:) [12] quæ ratio, pulvere & caprificatione hoc quoque præſtat, ne decidant, abſumpto humore tenero, & cum quadam fragilitate ponderoſo. * CAP. XIX.

Ficis mollis omnibus tactus: maturis [13] frumenta intus: ſuccus matureſcentibus lactis, percoctis mellis. Seneſcunt in arbore, anuſque diſtillant [14] gummium lacrymâ. [15] Siccas honos laudatas ſervat in capſis, [16] Ebuſo inſula præſtantiſſimas, ampliſſimaſque, mox in Marrucinis. At ubi copia abundat, implentur [17] orcæ in Aſia, cadi autem in Ruſpina Africæ urbe: [18] paniſque ſimul & obſonii vicem ſiccatæ implent: [19] utpote cum Cato cibaria ruris operariis juſta ceu lege ſanciens, minui jubeat [d] per fici maturitatem. Cum recenti fico [e] ſalitis vice caſei veſci, nuper excogitatum eſt. Ex hoc genere ſunt, [20] ut diximus, cottana, & caricæ: quæque conſcendenti navim adverſus Parthos omen fecere [21] M. Craſſo, venales prædicantis voce, cavnæ. Omnia hæc in [22] Albenſe rus e Syria intulit L. Vitellius, [23] qui poſtea Cenſor fuit, cum Legatus in ea provincia eſſet, noviſſimis Tiberii Cæſaris temporibus.

XXII. Malorum pirorumque generi adnumerentur jure meſpila atque ſorba. [1] Meſ- CAP. XX.

INTERPRETATIO.

a *Eſt naturalis.*] Sponte ſua cauſæ, *quibus aliquid gignitur*, eo tranſeunt, quo vocat Natura.

b *Putri ejus tabe.*] Quoniam tota intus tabe putruerit.

c *Ut flatus.*] Ut ventus *culices* evolantes in ficus ferat.

d *Per fici.*] Eo tempore quo ficus ſunt maturæ, minui, *tum* ruſticis cibaria Cato jubet.

e *Salitis.*] Carnibus ſale maceratis.

NOTÆ.

torio munere Tranquillus in Julio, cap. 10.

Sect. XXI. 1. *Caprificus.*] Arbori Græce nomen ἐρινὸς, *Figuier ſauvage*: ἐρινὸν pomo: Athen. lib. 3. pag. 76.

2. *Ergo culices.*] Rem totam uberrime Theophraſtus explanat, lib. 2. de cauſis plant. cap. 12. pag. 246. Ariſt. quoque, lib. 5. hiſt. animal. cap. 27. pag. 633. Culices hi Græco ſcriptori ψῆνες.

3. *In matre.*] In caprifico.

4. *Ad cognatam.*] Ad ficum ſativam.

5. *Ora earum.*] Ficuum cacumina morſu vellicant, adaperiuntque: τὰς κορυφάς. Theophraſt. lib. 2. hiſtor. plant. cap. 9.

6. *Cerealeſque.*] Aditum auris frugiferis ac vitalibus præbent, interiuſque incluſus ſpiritus libere permeat. Τῷ ἔξωθεν ἀέρι δίοδον διδέασι, καὶ τὸ ὅλον εὐπνευστέρας ποιοῦσι. Theophraſt. lib. 2. de cauſis, cap. 12. Cereales auræ dicuntur quæ Cereri ac frugibus ſunt admodum ſalutares. Ita MSS. omnes. Riſum movent, qui *aerialeſque* reponunt.

7. *Quod fit & ſponte.*] Abſumitur, inquit, & ſponte hic lacteus humor, ſine caprifici ope, ſolo loci macri ſitu, ut mox dicetur.

8. *Ideoque.*] In ſummo, inquit, ficeti limite conſerunt caprificos, in quibus culices gignuntur: unde in ficos proximas deferri vento ſecundo poſſint. Theophr. loc. cit.

9. *Quod in macro.*] In macro ſolo, inquit, & Aquiloni oſtento, caprificatio non deſideratur: quia propter alimenti exiguitatem, ipſa loci ſiccitate ſponte areſcunt, ac dehiſcunt poma: rimarumque eadem opera eſt, quæ culicum foret. Theophr. iiſdem verbis, lib. 2. de cauſis plant. cap. 12. pag. 246.

10. *Multus pulvis.*] Quoniam pulvis excitatus a tranſeuntibus via publica ac frequenti, deficcat maturatque ficos: neque ibi caprifico opus. Theophr. loc. cit.

11. *Appoſita.*] Subintellige, fico.

12. *Quæ ratio.*] Hæc, inquit, ratio quæ macro ſolo, aquilonioque conſtat, ſupra eam quæ fit pulvere, ſeu caprifico admota, habet hanc etiam utilitatem adjunctam, &c.

13. *Frumenta.*] Sic vocat grana fici interiora, tum hoc loco, tum lib. 17. ſect. 44.

14. *Gummium lacryma.*] Simili gummium lacryma ſtillant. Ita MSS. Thuanus, Pariſ. & alii. Veteres *hæc gummis*, *hujus gummis* dixere.

15. *Siccas honos.*] Quæ laudantur e ſiccis, eæ honoris cauſa ſervantur in capſis. Ἰσχάδας Græci vocant.

16. *Ebuſo.*] De Ebuſo, lib. 3. ſect. XI. De Marrucinis eodem libro, ſect. 17. Canas ſeu albas ficos ex Ebuſo laudat Statius in Saturnal. lib. 1. Silvar. Sic enim legendum, non *cannas*, vel *caunas*.

17. *Orcæ.*] Sic appellabant vas lata alvo, in quo ficus aſſervarentur. Colum. lib. 12. cap. 15. *In orcas bene picatas meridiano tempore calentem ficum condere, & calcare diligenter oportebit.*

18. *Paniſque.*] Eleganter Seneca, ep. 87. pag. 378. *De prandio ..... nuſquam ſine caricis .... Illæ, ſi panem habeo, pro pulmentario ſunt: ſi non, pro pane.*

19. *Vt pote cum Cato.*] Ita nunc legitur in libro de re ruſt. cap. 56. pag. 43. *Familiæ cibaria .... Vbi vineam fodere cœperint, panis pondo V. uſque adeo dum ficus eſſe cœperint: deinde ad pondo IV. redito.*

20. *Vt diximus.*] Libro 13. ſect. 10.

21. *M. Craſſo.* Refert hoc Cicero, lib. 2. de Diviin. pag. 245. *Cum M. Craſſus*, inquit, *exercitum Brundiſii imponeret, quidam in portu caricas Cauno advectas vendens, Cavnæas clamitabat. Dicamus, ſi placet, monitum ab eo Craſſum, caveret ne iret: non fuiſſe periturum, ſi omini paruiſſet.* Omen ex illis verbis ducit *Cave ne eas* in *Cavnæas* contractis: omen autem non fuiſſet, niſi penultima producta vocem hanc ille pronunciaſſet, *Cavnæas.* A Cauno certe ficus advectæ Cauniæ dicebantur, vel Caunææ. Sic enim Stephanus: Καῦνος ... τὸ ἐθνικὸν, Καύνιος, καὶ Καυναῖος. Sic a Κύρνος Κυρναῖος, ab Ἐχῖνος Ἐχιναῖος, &c. Tamen & *cauneæ* ſcriptum reperias paſſim. Petron. in Satyr. pag. 160. *Non habemus ædilem trium caunearum: qui ſibi mavult aſſem, quam vitam noſtram.*

22. *Albenſe.*] De quo, lib. 3. ſect. 9.

23. *Qui poſtea Cenſor.*] Claudii Cæſaris principatu, cujus collega in Cenſura fuit, anno Urbis DCCCI. quo luſtrum feciſſe LXXIV. in Faſtis dicuntur. Fuit is patruus A. Vitellii Imp. Nummus argenteus: A. VITELLIVS GERM. IMP. In averſa nummi area, L. VITELLIVS COS. III. CENSOR.

Sect. XXII. 1. *Meſpilis.*] Theophr. lib. 3. hiſtor. cap. 12. Μεσπίλης δ' ἐστι τρία γένη· ἀνθηδὼν, σατάνειος, ἀνθηδονοειδής,

pilis tria genera, anthedon, ſetania: tertium degenerat, anthedoni tamen ſimilius, quod Gallicum vocant. [2] Setaniæ majus pomum, candidiuſque, [3] acini molliore ligno: [4] ceteris minus pomum, ſed odore præſtantius, & quod diutius ſervetur. [5] Arbor ipſa de ampliſſimis. [6] Folia, antequam decidant, rubeſcunt: radices multæ atque altæ, ideo inexſtirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis ævo.

Cap. XXI. XXIII. [1] Sorbis quadruplex differentia. Aliis enim eorum rotunditas mali, aliis turbinatio piri, aliis ovata ſpecies, ceu malorum aliquibus: [2] hæc obnoxia acori. [3] Odore & ſuavitate rotunda præcellunt: [4] ceteris vini ſapor: Generoſiſſima, quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus [5] torminale appellant, remedio tantum probabile, aſſiduum proventu, minimumque pomo, arbore diſſimile, foliis pæne platani. [6] Non ferunt ante trimatum ex ullo genere. [7] Cato & ſorba condi ſapa tradit.

Cap. XXII. XXIV. Ab his locum amplitudine vindicaverunt, quæ ceſſere auctoritati, [1] nuces juglandes: quanquam & ipſæ nuptialium [2] Feſcenninorum comites, multum pineis minores [3] univerſitate, eædemque portione ampliores nucleo. Nec non & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, [4] pulvinati primum calycis, mox lignei putaminis. [5] Quæ cauſa eas nuptiis fecit religioſas, tot modis fetu munito: quod eſt veriſimilius, quam quia cadendo [6] tripudium ſonivium faciant. Et has e Perſide a regibus tranſlatas, indicio ſunt Græca nomina. Optimum quippe earum [7] Perſicon atque Baſilicon vocant. Et hæc fuere prima nomina. [8] Caryon a capitis gravedine, propter odoris gravitatem, convenit dictum. Tinguntur cortice earum lanæ, & rufatur capillus primum prodeuntibus nuculis: [9] id compertum infectis tractatu manibus. Pingueſcunt vetuſtate.

Sola differentia generum in putamine duro fragilive, & tenui ac craſſo, [10] loculoſo & ſimplici. [11] Solum hoc pomum Natura [12] compactili operimento clauſit. Namque ſunt bifidæ putaminum carinæ, [13] nucleorumque alia quadripartita diſtinctio, lignea intercurſante membrana. [14] Ceteris quidquid eſt, ſolidum eſt, ut [15] in avellanis,

NOTÆ.

ὡς οἱ περὶ τὴν Ἴδην διαιροῦσι, *ut quidem ſolent Idæi dividere.* Arbori μεσπίλη nomen eſt, *un neflier*: μέσπιλον pomo, *une neſle*

2. *Setaniæ.*] Hæc Theophr. loc. cit. Galenus tom. 2. in explic. vocum Hippocr. pag. 90. Σιτάνιον vocat id genus, ex Dioſcoride. Setanium Plautus, in Trucul. act. 5. verſ. 15.

Non enim poſſunt militares pueri ſetanio educier.

Noſtra ea eſt meſpilus vulgaris. Anthedon Italis eſt *Pomo imperiale*: Gallis, *Azarolier.*

3 *Acini molliore.*] Hoc eſt, molliore nucleo, πυρῆνας ἔχοντα μαλακωτέρους, Theophr. loc. cit.

4. *Ceteris minus.*] Iiſdem verbis hæc Theophr. loc. cit.

5. *Arbor ipſa.*] Theophr. Μεγέθει μέγα τὸ δένδρον, καὶ περίκομον. De ampliſſimis dicitur, quoniam eſt περίκομος, *in orbem ramoſa*, late ramis in orbem expanſis.

6. *Folia.*] Theophr. loc. cit. Πρὸ τοῦ φυλλορροεῖν, ἐρυθραίνεται σφόδρα· πολύρριζον δὲ τὸ δένδρον καὶ βαθύρριζον, διὸ καὶ χρόνιον, καὶ δυσώλεθρον.

Sect. XXIII. 1. *Sorbis.*] Arboris ſorbi pomis. Arborem Græci ὄαν *un cormier*: pomum ὄον dixere, *une corme.* Arboris genus agnoſcit duplex Theophr. lib. 3. hiſtor. cap. 12. pomorum multiplex, fere ut Plinius.

2. *Hæc obnoxia.*] Ovata, inquit, ſæpenumero acida, minuſque odorata: Τὰ ὠοειδῆ πολλάκις ὀξέα, καὶ ἧττον εὐώδη, Theophr. De potione genere & ſucco ex iis expreſſo, Virgilius lib. 3. Georg. verſ. 379.

Hic noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento, atque acidis imitantur vitea ſorbis.

3. *Odore &c.*] Theophr. loc. cit.

4. *Ceteris.*] Ovatis ſcilicet, ac turbinatis.

5. *Torminale.*] Hæc ſilveſtris ſorbus eſt, torminalis dicta, quod dyſenteriæ, ventriſque inde enatis torminibus medetur. Ad ventris fluxum ſedandum ſorba torminalia commendat in primis Celſus lib. 4. cap. 19. Sunt qui velint ſorbum torminalem eſſe cratægum Theophraſti, lib. 3. hiſt. 15. ab Italis olim aquifoliam appellatam, ut dicetur lib. 27. ſect. 40. quibus haud ægre aſſentimur.

6. *Non ferunt.*] Theophr. lib. 3. hiſt. cap. 12.

7. *Cato.*] Ita nunc legitur in libro de re ruſt. cap. 7. pag. 13. *Sorba in ſapa cum vis condere, belle ſicca & arida facias.* Item cap. 145. pag. 75. *Sorba in ſapa, & pira, & uvas in doliis.* Palladius quoque, lib. 2. in Januar. tit. 15. pag. 45. *Alii ſorba*, inquit, *in ſapa aſſerunt diu poſſe ſervari.*

Sect. XXIV. 1. *Nuces juglandes.*] Arbor ἡ καρύα, *le noyer*: nux, ſeu fructus, vel, ut Plinius loquitur, pomum, τὸ κάρυον, *la noix.*

2. *Feſcenninorum.*] Carminum id genus fuit, inter nuptiales jocos cantari ſolitum. Feſtus: *Feſcennini verſus, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Feſcennina* (Etruriæ) *dicuntur allati: ſive ideo dicti, quia faſcinum putabantur arcere.*

3. *Univerſitate.*] Totius corporis mole nux juglans multo minor quam pinea eſt: nucleo, haud paulo major.

4. *Pulvinati.*] Ad pulvini ſimilitudinem mollis, atque convexi.

5. *Quæ cauſa.*] Tot operimentis nucleo, qui intra nucem eſt, munito, voluere veteres id argumento eſſe, quanta ſit cautio adhibenda, ut illibatus ſit conjugum torus.

6. *Tripudium ſonivium.*] Habet hanc vocem Feſtus, pro ſono quo terra pavitur, hoc eſt, pulſatur: unde terripavium, mox terripudium, tripudiumque demum olim dixere. In MSS. Reg. Colb. &c *Somnium* pro *ſonivium.* In Chiffl. *ſonivium.* In editis male *ſonumve.* De hoc nucum in cadendo ſtrepitu, vide Servium in illud poetæ, *Sparge marite nuces.* Et hanc nucum ſparſionem in aliis quoque epulis de more receptam vetus lapis indicat apud Gruterum, pag. 461. SI PVER. PLEBEIS. SINE. DISTINCTIONE. LIBERTATIS. NVCVM. SPARSION. MOD. XXX. *Nucum ſparſioni modios* XXX.

7. *Perſicon.*] Dioſc. lib. 1. cap. 178. Κάρυα βασιλικά, ἃ ἔνιοι Περσικὰ καλοῦσιν, &c.

8. *Caryon a capitis.*] Κάρος Græcis ſoporem, veternumque ſignificat: κάρη caput. Hinc fortaſſis etiam nux Latinis a nocendo dicta, quod capiti noceat. Diphilus apud Athen. lib. 2. pag. 54. τὰ κάρυα τὰ βασιλικὰ κεφαλαλγῆ ἐστιν, καὶ ἐπιπολαστικά, &c.

9. *Id compertum.*] Quod querula Nux Ovidii teſtatur:

Noſtra notat fuco digitos injuria ſucco,
Cortice contactas inficiente manus.

10. *Loculoſo.*] Loculis intus pleno. Sex nucum juglandium genera carptim attingit: durum, fragile, tenue, craſſum, loculoſum, ſimplex.

11. *Solum hoc pomum.*] Et pomum etiam de nuce dici alias monuimus. Nunc quoque ſuffragatur Ovidius carmine de Nuce: cum ait

Annua cultori poma referre ſuo.

Nec minus late patet apud Græcos vox μῆλον pro fructu omni accepta, qui ſit edulis Heſychius: Μῆλον, πᾶς καρπός.

12. *Compactili.*] Teſta ſeu putamine gemino coëunte, atque connexo. Sic trabes compactiles, poſteſque, Vitruvius dixit, lib. 4. & 10.

13. *Nucleorumque.*] Rurſumque nuclei, inquit, intus incluſi, qui ſunt edules, & ipſi quoque lignea intercurſante membrana, quatuor veluti in partes dividuntur.

14. *Ceteris.*] In avellanis, inquit, & putamini, & nucleo intus incluſo ſolida rotunditas eſt: non, uti juglandibus, bifidus cortex, quadripartituſve nucleus.

15. *In avellanis.*] MSS. omnes *abellanis.* Gallis *Avelines, ou groſſes noiſettes.* Cave cum corylo avellanam miſceas, ut plerique faciunt: eſt enim avellanæ, quam coryli, ſpecialius nomen; etſi Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 14. pag. 371. nucem

[16] &

[16] & ipſo nucum genere, quas antea [17] Abellinas patrio nomine appellabant. In Aſiam Græciamque e Ponto venere, & ideo [18] Ponticæ nuces vocantur. Has quoque mollis protegit barba. Sed putamini nucleiſque ſolida rotunditas ineſt. Eæ & torrentur. Umbilicus illis intus [19] in ventre medio. Tertia ab his natura [20] amygdalis, tenuiore, ſed ſimili juglandium [21] ſummo operimento: [22] item ſecundo putaminis. Nucleus diſſimilis latitudine, & [23] acriore callo. Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur: [24] quoniam Græcas nominat, quas quidam & in juglandium genere ſervant. Adjicit præterea avellanas, [25] & galbas Præneſtinas, quas maxime laudat, [26] & conditas ollis in terra ſervari virides tradit. [27] Nunc Thaſiæ, & Albenſes celebrantur, & Tarentinarum duo genera: [28] fragili putamine: ac duro, quæ ſunt & ampliſſimæ, & minime rotundæ. Præterea [29] molluſcæ putamen rumpentes. [30] Sunt qui honoris nomen interpretantur, & Jovis glandem eſſe dicunt. Nuper Conſularem virum audivi, biferas & juglandes nuces habere ſe profitentem. [31] De piſtaciis & ipſi retulimus. Et hæc autem [32] idem Vitellius in Italiam primus intulit eodem tempore: ſimulque in Hiſpaniam Flaccus Pompeïus eques Romanus, qui cum eo militabat.

XXV. [1] Nuces vocamus & caſtaneas, quanquam [a] accommodatiores glandium generi. Armatum iis [2] echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus. Mirumque, viliſſima eſſe quæ tanta occultaverit cura Naturæ. Trini quibuſdam partus ex uno calyce, cortexque lentus. Proxima vero corpori membrana, & in his, & in nucibus ſaporem, ni detrahatur, infeſtat. Torrere has in cibis gratius. [3] Moluntur etiam, & præſtant [4] jejunio feminarum quamdam imaginem panis. Sardibus eæ provenere primum. Ideo apud Græcos [5] Sardianos balanos appellant: [6] nam Dios balanum poſtea impoſuere excellentioribus ſatu factis. Nunc plura earum genera. Tarentinæ faciles, nec [b] operoſæ cibo, planæ figura. Rotundior, quæ [7] balanitis vocatur, [8] purgabilis maxime, & ſponte proſiliens. [9] Pura & plana eſt ex eis & Salariana: Tarentina minus tractabilis: laudatior Co- CAP. XXIII.

INTERPRETATIO.

a *Accommodatiores.*] Propiores, *ſimiliores, magis affines.*

b *Nec operoſæ.*] Nec difficilis *ad coquendum* cibi.

NOTÆ.

avellanam ex ea arbore eſſe ait, quæ dicitur corylos, de qua Virgilius dixit, *corylum ſere.*

16. *Et ipſo.*] Quod ipſum quoque, ait, nunc genus eſt aliquod.

17. *Abellinas patrio.*] Servius ad 2. Georg. *Avellanæ*, inquit, *ab Avellano Campaniæ oppido, ubi abundant, nominatæ ſunt.* Malim ego ab Abellino ejuſdem Campaniæ oppido, de quo lib. 3. ſect. 9. traxiſſe nomen abellinas.

18. *Ponticæ nuces.*] Κάρυα Ποντικὰ, & λεπτοκάρυα, Dioſc. lib. 1. cap. 179. Philoxenus in Gloſſis: Ποντικὸν, *nux avellana.* Cave tamen cum Heracleotica nuce confundas, quæ caſtanea eſt, ut recte Opilius animadvertit, lib. de ſilveſtr. arboribus, apud Macrob. loc. cit. pag. 373. quanquam ei ab oppido Ponti Heraclea nomen.

19. *In ventre medio.*] In medio nucleo germen ceu umbilicus ineſt.

20. *Amygdalis.*] *Des amandes.*

21. *Summo operimento.*] Extimo, pulvinato, ut dictum eſt antea de juglande, calyce.

22. *Item ſecundo.*] Interiore ligneo putamine.

23. *Acriore callo.*] Carne, ſeu corpore ad morſum duriore.

24. *Quoniam Græcas.*] Incertum ait, an Græcas nuces appellando, amygdalas intellexerit. Macrobius affirmat mox a nobis laudandus. Cato, cap. 8. de re ruſt. pag. 14. *Nuces calvas, avellanas, Præneſtinas, & Græcas, hæc facito uti ſerantur.*

25. *Et galbas.*] Ita MSS. omnes. Cato, *calvas.* De Præneſtinis nucibus, egregius eſt hic Feſti ac Pauli locus: *Nuculas Præneſtinas appellabant: quod incluſi a Pœnis Caſilini famem nucibus ſuſtentarunt: vel quod in eorum regione plurima nux minuta naſcitur.* De Præneſtinis, qui cum paucis Romanorum obſeſſi ab Hannibale in Campania Caſilini fuere, famemque ſuſtentavere nucibus, vide Livium lib. XXIII.

26. *Et conditas ollis.*] Cato, cap. 145. pag. 75. *Et nuces Præneſtinas recentes in urceo in terra obrutas habeat.*

27. *Nunc Thaſiæ.*] Nempe nuces, quas laudat & Gellius lib. 7. cap. 16. pag. 435. Et amygdalas quoque Thaſias commendat Florentinus in Geopon. lib. 10. cap. 57. pag. 282. Θασίας τὰς ἀμυγδαλὰς, &c. Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 14. pag. 373. Thaſiam, Græcamque nucem, amygdalam eſſe cenſet. *Nunc dicendum eſt, inquit, quæ ſit Græca nux: ac ſimul hoc dicens, amygdalam de lance tulit, & oſtendit: Nux Græca hæc eſt, quæ & amygdale dicitur: ſed & Thaſia eadem nux vocatur. Teſtis eſt Cloatius in ordinatorum Græcorum libro quarto, cum ſic ait, Nux Græca amygdale.* Genus ab Alba Albenſe nomen traxit, de qua lib. 3. ſect. 9.

28. *Fragili putamine.*] De hoc Tarentino genere Palladius, lib. 2. in Januar. tit. 16. pag. 48.

29. *Molluſcæ.*] Quæ ſine ſtrepitu franguntur, quia fragile putamen eſt. Harum maximus in Italia proventus eſſe dicitur. Molluſcam nucem Suevius in Moreto Perſicum interpretatus olim eſt, *une Peſche*, teſte Macrobio, lib. 2. Saturn. cap. 14. pag. 373. Verum ut idem recte animadvertit, cap. 15. pag. 375. cum omnes *de agricultura ſcriptores, nuces & mala ſic dividant, ut nuces dicant omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat quod eſui eſt: malum vero quod foris habeat quod eſui, & durum intus includat: ſecundum hanc definitionem, Perſicum, quod Suevius poëta ſuperius inter nuces numerat, eſt inter mala numerandum.* Veriſſime id ſane.

30. *Sunt qui &c.*] Sunt qui honoris cauſa juglandem appellatam velint. Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 26. *Nux juglans, quod hæc antequam purgetur, ſimilis glandi. Hæc glans optima & maxima, ab Jove & glande juglans eſt appellata.* Hæc multo uberius a Macrobio diſputantur, lib. 2. Saturn. cap. 14. pag. 371. Cloatius apud eundem *juglans, di* prætermiſſo, quaſi *dijuglans*, Διὸς βάλανος, dici arbitratur.

31. *De piſtaciis.*] Libro 13. ſect. 10.

32. *Idem Vitellius.*] De quo libri hujus ſect. 21.

Sect. XXV. 1. *Nuces vocamus.*] Virgilius ſane, Eclog. 2. verſ. 52. *Caſtaneas nuces* appellat.

2. *Echinato.*] Echinorum more tegmine ſpinoſo, & aculeato.

3. *Moluntur etiam.*] Vide Notas & Emendationes, num. XII.

4. *Jejunio.*] Has inquit, in jejunio feminæ religioſiores vice panis adhibent. Ita MSS. omnes. Nugantur qui *ingenio feminarum* legunt.

5. *Sardianos balanos.*] Sic Diphilus apud Athen. lib. 2. pag. 54. τὰ κάστανα Σαρδιανοὺς βαλάνους appellat Dioſc. lib. 1. cap. 145. Σαρδιανὰς βαλάνους, femineo genere, & Διὸς βαλάνους.

6. *Nam Dios balanum.*] Διὸς βάλανον. Ejuſmodi ſativas caſtaneas *Marrons* vulgo vocamus: vulgaribus reliquis caſtanearum nomen manſit. Vide Notas & Emendationes, num. XIII.

7. *Balanitis.*] A figura glandis nomen traxit, quæ βάλανος Græcis. Hanc omnium deterrimam, & ſuum potius, quam hominum eſcæ natam, ſcribit Galenus, lib. de cibis boni & mali ſucci, cap. 4. pag. 426. ubi παραμήκη oblongam vocat.

8. *Purgabilis.*] Quæ purgari facile, & exui echino ſuo ſeu calyce poteſt. Hunc locum præpoſtere Salmaſius interpungit, in Solin. pag. 603.

9. *Pura & plana.*] E caſtanearum genere, inquit, pura, ſeu maxime purgabilis, eſt Salariana, æque ac Tarentina: quare

relliana, [10] & ex ea facta, quo dicemus in inſitis modo, Etereïana, [11] quam rubens cortex præfert triangulis, & popularibus nigris, quæ coctivæ vocantur. Patria laudatiſſimis Tarentum, & in Campania [12] Neapolis. Ceteræ ſuum pabulo gignuntur, [13] ſcrupuloſa corticis intra nucleos quoque ruminatione.

CAPUT XXIV.

XXVI. Haud procul abeſſe videantur & prædulces [1] ſiliquæ, niſi quod in iis cortex ipſe manditur. Digitorum omnis longitudo illis, & [a] interim falcata, pollicari latitudine. [2] Glandes inter poma numerari non poſſunt: quamobrem [b] in ſua natura dicentur.

XXVII. Reliqua carnoſi ſunt generis: [1] eaque baccis atque carnibus diſtant. [2] Alia acinis caro, alia moris, alia [3] unedonibus: & alia acinis inter cutem ſuccumque, alia myxis, alia baccis, ut olivis. [4] Moris ſuccus, in carne vinoſus: [5] trini colores, candidus primo, mox rubens, maturis niger. [6] In noviſſimis florent, inter prima matureſcunt. Tingunt manus ſucco matura, eluunt acerba. Minimum in hac arbore ingenia profecerunt, nec nominibus, nec inſitis, nec alio modo, quam pomi magnitudine. Differunt mora Oſtienſia, & Tuſculana Romæ. [7] Naſcuntur & in rubis, multum [8] differente callo.

XXVIII. Aliud corpus eſt terreſtribus [1] fragis, aliud congeneri eorum [2] unedoni: quod ſolum pomum [3] ſimile frutici, [4] terræque gignitur. Arbor ipſa fruticoſa. [5] Fructus anno matureſcit: pariterque floret ſubnaſcens, [6] & prior coquitur. Mas ſit, an femina ſterilis, inter auctores non conſtat. Pomum inhonorum, [7] ut cui nomen ex argumento ſit unum tantum edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellant Græci, [8] comaron & memecylon: quo apparet totidem eſſe genera. Et apud nos alio nomine arbutus vocatur. Juba auctor eſt, quinquagenûm cubitorum altitudine in Arabia eſſe eas.

XXIX. Acinorum quoque magna eſt differentia. Primum inter uvas ipſas callo, teneritate, craſſitudine, interiore ligno, aliis parvo, & aliis etiam gemino, qui minime feraces muſti. Plurimum vero differunt ederæ ſambucique acini: & figura etiam [1] Punici, anguloſi quippe ſoli. [2] Nec cutis ulla ſingulis, præter communem, quæ eſt candida. [3] Totiſque ſuccus & caro eſt, iis præcipue, quibus parvulum ineſt ligni.

Magna & baccis differentia. Aliæ namque ſunt olivis, lauris: & alio modo loto, cornis: alio myrtis, lentiſco. Aquifolio enim ac ſpinæ ſine ſucco: medioque etiamnum genere inter baccas acinoſque ceraſis: Pomum his primo candidum, & fere omnibus bac-

INTERPRETATIO.

a *Interim.*] Interdum.

In ſua.] Ubi de natura glandiferarum arborum dicetur.

NOTÆ.

geminam utriuſque dotem una colligit. An a Salaria porro via, quæ Romæ fuit, id nomen ei generi inditum ſit, adhuc obſcurum eſt.

10. *Et ex ea facta.*] Et altera, inquit, Corellianæ inſita, ut dicetur lib. 17. ſect. 26. ubi & de Etereiana (ſic enim legendum, non *Meterana*, ut hactenus,) dicturi ſumus.

11. *Quam rubens.*] Quæ ob rubentem corticem ceteris anteponitur. Coctivæ a coctura nomen habent.

12. *Neapolis.*] Martialis, lib. 5. Epigr. 79.

Et quas docta Neapolis creavit,
Lento caſtaneæ vapore toſtæ.

13. *Scrupuloſa.*] Scrupuloſo, inquit, ſcabroque cortice intra nucleos quoque ipſos ſe inſinuante, atque intercurſante. Ita M S S. omnes, ut plane nugas agere videantur, qui pro *ruminatione*, hoc loco *ferruminatione* ſcribunt. Ruminatio Plinio replicatio eſſe videtur, & quaſi iteratio. Sic lib. 17. ſect. 35. num. 19. *Ruminatio quædam hiemis.*

Sect. XXVI. 1. *Siliquæ.*] Κεράτια, *carobes*, vel *carouges*, ut diximus lib. 13. ſect. 16. ubi de arbore, quæ ficus Ægyptia, egimus. Heſychius: Κερατωνία, συκῆ Αἰγύπτιος, id eſt, κερωνία, vel κερατία. Nam alibi idem pag. 873. Συκῆ Αἰγυπτία, ἡ λεγομένη κερατία τὸ δένδρον. Cave enimvero putes leguminum ſiliquas hic deſcribi (Gallis, *Siliqua*, *des gouſſes*) quales habent piſa, fabæ, lupini, phaſeoli: nam hæ leguminum ſiliquæ non ſunt Græcis κεράτια, ſed λοβοί. Gloſſæ: *Siliqua*, κεράτιον, & ξυλόγλυκον, a ſuavitate fructus. Columella, lib. 5. cap. 10. pag. 202. *Siliquam Græcam, quam quidam κεράτιον vocant*, &c. Hæ ſunt ſiliquæ, quibus prodigus adoleſcens repleri cupiebat, Luc. 15. verſ. 16. ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι.

2. *Glandes.*] De his dicetur lib. 16. ſect. 6.

Sect. XXVII. 1. *Eaque baccis.*] Baccæ ſunt minutiores quivis arborum fructus, ut lauri, olivæ, &c.

2. *Alia acinis.*] Uvarum granis, ederæ, ſambuci, Punici mali, aliorumque.

3. *Unedonibus.*] De his ſect. ſeq. De myxis dictum eſt, ſect. 12.

4. *Moris ſuccus, &c.*] Theophr. lib. 1. hiſt. cap. 19. Τῶν δὲ χυλῶν, οἱ μὲν εἰσιν οἰνώδεις, ὥσπερ συκαμίνου, &c. *Des mûres*: Morus arbos, *le mûrier*.

5. *Trini colores.*] Præter viridem, qui primo advenit: ſed is negligitur, quoniam cum aliis omnibus communis eſt moro.

6. *In noviſſimis.*] Ob dicta ſapientiſſima arborum, ut Plinius ait lib. 16. ſect. 41.

7. *Naſcuntur.*] Ovid. lib. 1. Metam. verſ. 105.

Et in duris hærentia mora rubetis.

8. *Differente callo.*] Carne, corpore: quæ vox alibi haud ſemel uſurpata. De his rubis, moriſque, dicetur lib. 24. ſect. 73. Deſcribit ea eleganter Phanias apud Athen. lib. 2. pag. 51.

Sect. XXVIII. 1. *Fragis.*] *Des fraizes.* Ad unedonis ſive arbuti affinitatem cum fragis alluſiſſe Naſo videtur, cum ea copulat, lib. 1. Metam. verſ. 104.

Arbuteos fetus, montanaque fraga legebant.

2. *Unedoni.*] *L'arbouſier.* Pingitur a Dalec. lib. 2. hiſt. plant. cap. 36. pag. 195.

3. *Simile frutici.*] Vide Notas & Emendationes, num. XIV.

4. *Terræque.*] Humique, ceu fraga, fuſum naſcitur.

5. *Fructus anno.*] Sic Theophr. lib. 3. hiſt. cap. 16.

6. *Et prior coquitur.*] Hoc eſt, ſimul & floret fructus ſubnaſcens, & prior matureſcit. Theophr. loc. cit. Ὁ δὲ καρπὸς ἐνιαυτῷ πεπαίνεται· ὥσθ' ἅμα συμβαίνει τοῦτον τ' ἔχειν, καὶ τὸν ἕτερον ἀνθεῖν.

7. *Ut cui nomen.*] Unedonis inditum ei pomo nomen affirmat quod cum unum eſitaveris, edere præ faſtidio plura nolis: & idcirco minime ſit in honore menſarum.

8. *Comaron, &c.*] Scriptores alii a Plinio diſſident. Galenus lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 193. arborem κόμαρον, fructum μημαίκυλον vocat. Theophraſtus quoque, μιμαίκυλον fructum appellat. Heſychius. Μιμαίκυλον, ὁ καρπὸς τῆς κομάρου. Tamen Gloſſaria & pro ipſo pomo κόμαρον accipiunt.

Sect. XXIX. 1. *Punici.*] Punicorum malorum acini, ſive grana, ea re a ceteris diſtant, quod ſoli omnium plurimos habent angulos.

2. *Nec cutis.*] Sic tenuem vocat, qua veſtiuntur grana, membranam.

3. *Totiſque.*] Succo, inquit, & carne acini toti conſtant: in iis præcipue quæ lignum, hoc eſt, nucleum, aut nul-

cis. Mox aliis vireſcit, ut olivis, lauris: rubet vero moris, ceraſis, cornis. Deinde nigreſcit moris, ceraſis, olivis.

XXX. [1] Ceraſi ante victoriam Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia. Ad Urbis [2] annum DCLXXX. is primum vexit e Ponto: anniſque CXX. trans Oceanum in Britanniam uſque pervenere. [3] Eadem, ut diximus, in Ægypto nulla cura potuere gigni. [4] Ceraſorum Aproniana [5] maxime rubent: [6] nigerrima ſunt Lutatia: Cæciliana vero [7] & rotunda. [8] Junianis gratus ſapor, ſed pæne tantum ſub arbore ſua, adeo teneris, ut geſtatum non tolerent. Principatus [9] duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica vero [10] Luſitanis, In ripis etiam Rheni, tertius iis colos e nigro ac rubenti viridique, ſimilis matureſcentibus ſemper. Minus quinquennium eſt, quod prodiere, quæ [11] vocant laurea, non ingratæ amaritudinis, inſitæ in lauro. Sunt & Macedonica parvæ arboris, raroque tria cubita excedentis: & minore etiamnum frutice, [12] chamæceraſi. Inter prima hoc e pomis colono [13] gratiam annuam refert. [14] Septemtrione frigidiſque gaudet: ſiccatur etiam Sole, conditurque, ut oliva, cadis. CAP. XXV.

XXXI. [1] Quæ cura [2] & cornis, atque etiam lentiſco adhibetur, ne quid non hominis ventri natum eſſe videatur. Miſcentur ſapores, & alio alius placere cogitur. Miſcentur vero & terræ cælique tractus. In alio cibi genere India advocatur, in alio Ægyptus, Creta, Cyrene, ſingulæque terræ. Nec ceſſat [3] in veneficiis vita, dummodo omnia devoret. Planius hoc fiet in herbarum natura. CAPUT XXVI.

XXXII. Interim quæ ſunt communia & pomis omnibuſque ſuccis, ſaporum genera XIII. reperiuntur: dulcis, ſuavis, pinguis, amarus, auſterus, acer, acutus, acerbus, acidus, ſalſus. Præter hæc, tria ſunt genera mirabili maxime natura. Unum, in quo plures pariter ſentiuntur ſapores, ut vinis. Namque in his & auſterus, & acutus, & dulcis, & ſuavis: [1] omnes alieni. Alterum eſt genus, in quo ſit & alienus quidem, ſed & ſuus quidam ac peculiaris, ut in lacte. Siquidem ineſt ei, quod tamen jure dici dulce, & pingue, & ſuave non poſſet, [2] obtinente lenitate, quæ ipſa ſuccedit in ſaporis vicem. [3] Nullus hic aquis, ne ſuccus quidem, ut tamen eo ipſo fiat aliquis, ac ſuum genus faciat. Sentiri quidem aquæ ſaporem ullum ſuccumve, vitium eſt. Magnum his omnibus in odore momentum, & magna cognatio, qui ipſe nullus eſt aquis: aut ſi ſentitur, omnino vitium eſt. Mirum, tria naturæ præcipua elementa ſine ſapore eſſe, ſine odore, ſine ſucco: [4] aquas, aëra, ignes. CAPUT XXVII.

XXXIII. [1] Ergo ſuccorum vinoſi piro, moro, myrto: minime ([2] quod miremur) uvis. [3] At pingues, olivæ, lauro, nuci juglandi, amygdalis: [4] dulces uvis, ficis, palmis: aquoſus prunis. Magna differentia & in colore ſucci. [5] Sanguineus moris, ceraſis, cornis, uvis nigris. Idem albis candidus. Lacteus in capite ficis, in corpore non item: ſpumeus CAP. XXVIII.

NOTÆ.

lum omnino, aut exiguum, aut tenerum habent: ut ſunt ederæ, & uvarum acini.

Sect. XXX. 1. *Ceraſi ante.*] Sic Athen. lib. 2. pag. 51. Tertull. in Apolog. cap. XI. pag. 12. *Ceterum ſi propterea Liber Deus, quod vitem demonſtravit, male cum Lucullo actum eſt, qui primus ceraſa ex Ponto Italiæ promulgavit, quod non eſt propterea conſecratus, ut novæ frugis auctor, quia inventor & oſtenſor.*

2. *Annum DCLXXX.*] Quo anno Mithridaticum bellum ſuſcepit Lucullus, Mithridatemque anno poſt tertio fugere in Armeniam & ad Tigranem compulit. Vide Velleium, lib. 2. num. 33.

3. *Eadem, ut diximus.*] *Eadem* vero quaſi *ceraſa* ante, non *ceraſi* dixiſſet. *Ceraſi* tamen in omnibus MSS. legitur. Quem nunc locum ſignat, is eſt e lib. 13. ſect. 21. ubi in Ægypto, ſeu Delta, ſaltem ubi Sebennyticus nomus eſt, nihil naſci omnino ait, præter papyrum.

4. *Ceraſorum.*] Inſignis in Gallia horum differentia eſt, quæ quotidie inſitione & cultura augetur. De his Ruellium vide, lib. 1. de Natura ſtirp. pag. 138.

5. *Maxime rubent.*] Et idcirco ceteris ea anteponit Diphilus Medicus apud Athen. lib. 2. pag. 5. E ceraſo ea ſunt racemoſâ rubrâ: pendentque ex uno pediculo plura. *Cériſier à trochets.*

6. *Nigerrima.*] E ſilveſtri ac majore ceraſo: quæ nigro ſucco manus & ora inficiunt Lutatia, ceteraque, ab auctoribus nomen habent. Prius, *ut Aëlia*, male.

7. *Et rotunda.*] Quæ proprie ceraſa vocamus, *Ceriſes.*

8. *Junianis.*] Ceraſa ſunt carne tenera & aquoſa: *Guignes.*

9. *Duracinis.*] Quæ callo præſtant, ſeu pulpula duriore: *Bigarots.*

10. *Luſitanis.*] Nunc Hiſpanica herbarii vocant, & ea ſunt majora ſativis vulgaribus: *Griottes.*

11. *Vocant laurea.*] *Amaraſia* dici vulgo, quod amatorem non injucundum reſipiant, Ruellius eſt auctor, loc. cit.

12. *Chamæceraſi.*] Ceraſi pumilæ, *Ceriſiers nains.* Odoratum harum fructum eſſe inſtar moſchi, *εὐώδη λίαν ὥσπερ μόσχος*, ait Dioſc. lib. 1. Εὐπορ. cap. 154.

13. *Gratiam annuam.*] Laborem coloni annuo proventu compenſat.

14. *Septemtrione.*] Ita Palladius, lib. XI. in Octob. tit. 12. pag. 152.

Sect. XXXI. 1. *Quæ cura.*] Adhibetur, inquit, eadem cura cornis, atque lentiſco: ut nempe Sole ſiccentur, & condantur cadis.

2. *Et cornis.*] Arbos *ἡ κρανεία* cornus, *un cornoüiller*: pomum vero cornum dicitur, *une cornoille.* Lentiſcus nomen etiam in Gallica lingua tenet: *Lentiſque.*

3. *In veneficiis.*] Nec venenis quoque parcunt, aut abſtinent homines, cujuſmodi venena fungi ſunt, boleti, tubera, aliaque, de quibus inferius.

Sect. XXXII. 1. *Omnes alieni.*] Trahit ad ſe vinum omnes alienos odores ex rebus vicinis, ut dictum eſt lib. ſup. ſect. 27.

2. *Obtinente.*] Vincente.

3. *Nullus hic.*] Nullus ſapor. De hoc argumento uberius multo dicetur, lib. 31. ſect. 22. Tertium illud eſt, quod ante propoſuit genus: eorum nempe, quæ per ſe nullum ſaporem, aut ſuccum habent: etſi peculiare quoddam aquoſi ſucci in céteris ſæpe deprehendimus, ut in prunis, ex humore ſane, ut apparet, aqueo ipſo natum.

4. *Aquas, aëra, ignes.*] MSS. omnes: *aqua, aër, ignis.*

Sect. XXXIII. 1. *Ergo ſuccorum.*] Theophr. lib. 1. hiſt. cap. 19. *Τῶν δὲ χυλῶν, οἱ μέν εἰσιν οἰνώδεις· ὥσπερ ἀμπέλου, συκαμίνου, μύρτου.*

2. *Quod miremur.*] Cum ex iis vinum ipſum exprimatur. Habent tamen vinoſo ſuccum affinem uvæ, ut Theophraſtus vidit, loc. cit.

3. *At pingues.*] Ἐλαιώδεις, *oleoſi*, Theophr. loc. cit. *Λιπαροὶ pingues*, auctori operis de Plantis lib. 1. cap. 5. *Τῶν χυλῶν οἱ μέν εἰσι λιπαροὶ, ὡς οἱ τῆς ἐλαίας, τῆς πεύκης, καὶ τῆς καρύας.*

4. *Dulces uvis.*] Rectius quam *μελιτώδεις, mellei*, ut Theophr. dixit.

5. *Sanguineus.*] Unde *αἱμόῤῥοα μόρα* Athenæus vocat, lib. 2. pag. 51.

malis : nullus Perſicis, cum præſertim duracina ſucco abundent : ſed quis ejus ullum dixerit colorem ? Sua & in odore miracula. Malis acutus, Perſicis dilutus, dulcibus nullus. Nam & vinum tale ſine odore : tenue odoratius : multoque celerius talia [6] ad uſum veniunt, quam pinguia. Quæ odorata, non eadem in guſtu tenera : quia [7] non ſunt pariter odor & ſapor. Quamoorem citreis odor acerrimus, ſapor aſperrimus : quadamtenus & cotoneis : nulluſque odor ficis.

XXXIV. Et hactenus ſint ſpecies ac genera pomorum, naturas arctius colligi par eſt. [1] Alia ſiliquis gignuntur, ipſis dulcibus, ſemenque complexis amarum : cum in pluribus ſemina placeant, in ſiliqua damnentur. Alia baccis, quarum intus lignum, & extra caro, ut olivis, ceraſis. Aliquorum intus baccæ, foris lignum, ut his quæ [2] in Ægypto diximus gigni. Quæ baccis natura, eadem & pomis. Aliorum intus corpus, & foris lignum, ut nucum. Aliis foris corpus, intus lignum, ut Perſicis & prunis : [3] vitiumque cinctum fructu, cum fructus alibi muniatur vitio. Putamine clauduntur nuces, corio caſtaneæ. Detrahitur hoc iis : at in meſpilis manditur. Cruſta teguntur glandes, cute uvæ, corio & membrana Punica. Carne & ſucco mora conſtant, cute & ſucco ceraſi. Quædam ſtatim a ligno recedunt, ut nuces, & palmæ. Quædam adhærent, ut olivæ laurique. Quorumdam generi utraque eſt natura, ut Perſicis. [4] Etenim duracinis adhæret corpus, e lignoque avelli nequit : cum in ceteris facile ſeparetur. Quibuſdam nec intus, nec extra lignum, ut [5] in palmarum genere. Aliquorum lignum ipſum in uſu & pomi vice, ut generi amygdalæ, quam in Ægypto [6] gigni diximus. Quorumdam extra, gemina [7] geminantur vitia, ut in caſtaneis, amygdalis, nucibuſque juglandibus. Quorumdam natura trigemina eſt : corpus, deinde lignum, rurſuſque ſemen in ligno, ut Perſicis. Quædam inter ſe denſa, ut uvæ, ſorba : quæ ramos circumdata ex omni parte uvarum modo degravant. Alia rara, ut in Perſicis. Quædam alvo continentur, ut granata. Dependent alia pediculis, ut pira. Alia racemis, ut uvæ, palmæ. Alia & pediculis & racemis, ut ederæ, ſambuci. Alia ramo adhærent, ut in lauro. Quædam utroque modo, ut olivæ. Nam & breves pediculi & longi. [8] Quædam vaſculis conſtant, ut Punica & meſpila, lotoſque in Ægypto & Euphrate.

Jam vero diverſa gratia & commendatio. Carne palmæ placent, cruſta Thebaïcæ, ſucco uvæ, & caryotæ : callo pira ac mala, corpore melimela, mora cartilagine, nuclei grano. Quædam in Ægypto cute, ut caricæ. Detrahitur hæc ficis virentibus, ut putamen : eadem in ſiccis maxime placet. In papyris & ferulis, ſpinaque alba, caulis ipſe [9] pomum eſt. Sunt & ficulni caules. In fruticoſo genere, cum caule capparis : [10] in ſiliquis vero quod manditur, quid niſi lignum eſt ? non omittenda ſeminis earum proprietate : nam neque corpus, nec lignum, nec cartilago dici poteſt, neque aliud nomen inveniet.

CAP. XXIX. XXXV. Succorum natura præcipuam admirationem in myrto habet, quando ex una omnium olei vinique [1] bina genera fiunt. Item myrtidanum, ut diximus. Et alius [2] uſus baccæ fuit apud antiquos, [3] antequam piper reperiretur, illius obtinens vicem : quodam etiam generoſi obſonii nomine inde tracto, quod etiam nunc [4] myrtatum vocatur. Eademque origine aprorum ſapor commendatur, plerumque [5] ad intinctus additis myrtis.

XXXVI. [1] Arbor ipſa in Europæ citeriore cælo, quod a Cerauniis montibus inci-

NOTÆ.

6. *Talia ad uſum.*] Tenuia vina ſcilicet, in uſu frequntiora, quam pinguia.

7. *Non ſunt pariter.*] Non ſunt pari modo : odor & ſapor in eodem fructú non eumdem modum habent.

Sect. XXXIV. 1. *Alia ſiliquis.*] Λοβοῖς, *des gouſſes.* Hæc Plinius multo explanatius, quam Theophraſtus, qui in eodem habitat argumento, lib. 1. hiſt. plant. cap. 18.

2. *In Ægypto diximus.*] Libro 13. ſect. 17. Baccam vocat, edulem Perſici Ægyptii nucleum.

3. *Vitiumque.*] Id quod projici neceſſe eſt, quod mandi non poteſt.

4. *Etenim duracinis.*] *Les preſſes*, de quibus dictum eſt ſect. XI.

5. *In palmarum genere.*] Quas ſpadones idcirco nuncupavit, lib. 13. ſect. 8.

6. *Gigni diximus.*] Libro 13. ſect. 17.

7. *Geminantur vitia.*] Cruſtæ, ſeu cortices, quæ detrahi oportet ac projici, in quibuſdam geminæ ſunt : quibus nucleus ſeu bacca obvolvitur.

8. *Quædam vaſculis.*] Vaſculum hoc loco Plinius vocat, quod in ſummo fructu cavum, & quaſi umbilicatum eſt. Floſculum nominat Columella, lib. 12. cap. 45. *Deinde*, inquit, *poma ſic componi, ut floſculi ſurſum, pediculi deorſum ſpectent.*

9. *Pomum eſt.*] Hoc eſt, pomi inſtar manditur, ut dictum eſt lib. 13. ſect. 22. Sic & teneri ficuum caules.

10. *In ſiliquis.*] Κερατίοις, de quibus ſect. 26. diximus.

Sect. XXXV. 1. *Bina genera.*] De utroque vini genere, quod e myrto ſativa fit : tertioque, quod e ſilveſtris myrti baccis myrtidanum appellarunt, diximus lib. 14. ſect. 19. De oleo utroque, ſect. 7. libri hujus. Sed illud iterum in memoriam revocandum, quod ante monuimus, aliam eſſe apud ſcriptores Græcos, quos quidem nunc terimus, acceptionem hujus vocis Μυρτίδανον, de qua vide Gloſſas, & Galenum, tom. 2. in explic. vocum Hippocr. pag. 92. & 97. ex Dioſcoride Anazarbeo, & altero cognomine Lexicographo juniore : ipſumque Hippocratem, lib. 2. de morbis mulierum, ſect. 84. pag. 608.

2. *Uſus baccæ.*] Pomi, ſeu fructus myrtei.

3. *Antequam piper.*] Abhorruiſſe veteres a pipere in obſoniis adhibendo auctor eſt Plutarch. lib. 9. ſymp. quæſt. 9. pag. 733. Dryophoni, ſeu myrti nemoralis baccæ, hodieque piperis loco condiunt ruſticorum cibos, ut dicemus lib. 27. ſect. 49.

4. *Myrtatum vocatur.*] Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 28. *Myrtatum*, inquit, *a myrto* (vel, ut alii legunt, eadem plane ſententia, *Murtatum a murta*) *quod eo large fartum inteſtinum craſſum.*

5. *Ad intinctus.*] Hic intinctus ἔμβαμμα eſt, quod vel ex aceto, oleove, aut alio liquore vel liquamine fit, quo panem carnemve intingimus, ad ſaporis gratiam. Galli dicunt, *la ſauſſe.*

Sect. XXXVI. 1. *Arbor ipſa.*] *Le mirte.* Ceraunios montes dici hoc loco palam eſt, pro Acroceraunis, de quibus

pit, primum Circeiis [2] in Elpenoris tumulo viſa traditur: Græcumque ei nomen remanet, quo peregrinam eſſe apparet. Fuit ubi nunc Roma eſt, jam tum cum conderetur: quippe ita traditur, [3] myrtea verbena Romanos Sabinoſque, cum propter [4] raptas virgines dimicare voluiſſent, depoſitis armis purgatos in eo loco, qui nunc ſigna Veneris [5] Cluacinæ habet. [6] Cluere enim antiqui purgare dicebant. Et in ea quoque arbore [7] ſuffimenti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam [8] conjunctioni, & huic arbori Venus præeſt. Haud ſcio, [9] an prima omnium in locis publicis Romæ ſata, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquiſſima namque delubra habetur Quirini, hoc eſt, ipſius Romuli: in eo ſacræ fuere myrti duæ ante ædem ipſam per longum tempus, altera patricia appellata, altera plebeïa. Patricia multis annis prævaluit, exuberans ac læta, quamdiu Senatus quoque floruit, [10] illa ingens: plebeïa retorrida ac ſqualida. Quæ poſteaquam evaluit, [11] flaveſcente patricia, [12] Marſico bello, languida auctoritas Patrum facta eſt, ac paulatim in ſterilitatem emarcuit majeſtas. Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc [13] Murciam vocant.

XXXVII. [1] Cato tria genera myrti prodidit, nigram, candidam, conjugulam, [2] fortaſſis a conjugiis, & illo Cluacinæ genere. Nunc & alia diſtinctio; ſativæ, aut ſilveſtris: [3] & in utraque latifoliæ. [4] In ſilveſtri, propria oxymyrſine. Sativarum genera [5] topiarii faciunt: [6] Tarentinam, folio minuto: [7] noſtratem, patulo: [8] hexaſticham denſiſſimo, ſenis foliorum verſibus. Hæc non eſt in uſu: ramoſa utraque alia. [9] Conjugulam exiſtimo nunc noſtratem dici. Myrtus odoratiſſima [10] in Ægypto. [11] Cato do-

NOTÆ.

lib. 3. ſtatim initio egimus.

2. *In Elpenoris.*] Unius ex Ulyſſis ſociis, quos in porcorum faciem a Circe mutatos finxit Homerus. De Circeiis lib. 3. ſect. 9. Tradit hæc etiam Theophraſtus, lib. 5. hiſtor. cap. 9.

3. *Myrtea verbena.*] *Verbena proprie* (inquit Servius ad illud XII. Æneïd. *Verbenâ tempora vincti:*) *eſt herba ſacra, ros marinus, ut multi volunt, id eſt* λιβανωτὶς, *ſumpta de loco ſacro Capitolii, qua coronabantur Feciales, & Pater patratus, fœdera facturi, vel bella indicturi. Abuſive tamen verbenas jam vocamus omnes frondes ſacratas, ut eſt laurus, oliva, vel myrtus. Terentius:*

Ex ara ſume hinc verbenas:

Nam myrtum fuiſſe Menander teſtatur, de quo Terentius tranſtulit. Unde intelligis fruſtra eſſe eos, qui *myrto & verbena* hic malunt, invitis omnibus libris.

4. *Raptas virgines.*] Vide Livium, lib. 1. Eſt in Cimelio Sereniſſimi Ducis Parmenſis nummus Neronis inſcriptus: NERO CLAVDIVS CAESAR AVG. GERM. P. M. TR. P. IMP. P. P. caput laureatum. .)(. SABINAE. *Raptus Sabinarum pulcherrimus, apud Albertum Principem,* inquit Occo pag. 134. *Figuræ pulcherrimæ, in quarum medio tres obeliſci.* Depictus etiam hic nummus eſt ab Oyſelio, Tab. XCVII. n. 9. ſed prius ab Erizzo, p. 109. ubi negat hunc nummum Romæ cuſum fuiſſe; & recte negat. Cuſus eſt Arelate. Et litteris illis ſeptem hæc ſubeſt ſententia, *Scenicis Arelate Baſilicam* Imperator Nero *Auguſtus* Ex*ſtruxit.* Nam alioquin quid ad Neronem pertinent raptæ quondam Sabinæ virgines? Scenicas mulieres a militibus coactas eſſe, non in civitate vagari per diverſas ædes, ſed intra unam ſe baſilicam, a Nerone eo fine ædificatam, continere, pictura cum titulo eo declarat. Eſt & alius in gaza Medicea nummus ex ære maximo: D. N. CONSTANTIVS P. F. AVG. nempe qui Fl. Julii Conſtantis frater. Caput cinctum gemmis. .)(. Infra, SABINAE, ut in nummo Neronis: & raptum Sabinarum ſimiliter pingi hic aiunt, cum obeliſco uno tantum. Sed quid, amabo, ad Principem Chriſtianum raptus pertinet Sabinarum? Nihil cum imagine talis ac tanti Principis jungi poſſet ineptius. Contraria ſub his litteris ſubeſt ſententia, quam in priore numiſmate; hæc nimirum: *Scenicas Arelate* Bo*no* I*mperii* N*atus Auguſtus* E*jecit:* id quod pictura quoque loquitur. Ita litteris iiſdem geminum facinus, alterum Nerone, alterum Chriſtiano Principe dignum exprimitur.

5. *Cluacinæ.*] In nummis legitur Muſſidiæ gentis apud Patin. pag. 182. & in Muſeo noſtro, CLOACIN. Sed cave huc referas. Sententia enim eſt primis ſingularum vocum litteris expreſſa, quæ nihil huc attinet. C*ymbam* L*ubentes* O*btulerunt* A*uguſto* C*æſari* I*mperatori* N*arbonenſes.* In altera nummi parte caput eſt Solis juvenis radiatum, ſymbolum Orientis ab Auguſto pacati, ſine inſcriptione. Lactantius, lib. 1. cap. 20. a cloaca maxima, ubi id ſimulacrum repertum eſt, appellatum putat. Plinio, Cluacina Venus, quaſi purgatrix dicta, & expiatrix. *Cluacinæ ſacrum* Romæ fuiſſe Plautus commemorat, in Curculione, act. IV. ſc. 1. verſ. 10. De purgationibus veterum, ſuffitibuſque, lib. 25. ſect. 59.

6. *Cluere enim.*] Quaſi contractum ex verbo *colluere.* Sed & alios præterea ſignificatus habet; de quibus Lexica conſule.

7. *Suffimenti.*] In ſuffitus ipſa quoque aſſumitur.

8. *Conjunctioni.*] Fœderi & conjugiis. Supra, lib. 12. ſect. 2. *Veneri dicata myrtus.* Et Naſoni, lib. 4. Faſtor. verſ. 15. *Cytherea myrtus.*

9. *An prima etiam omnium.*] MSS. omnes, *an primæva omnium.*

10. *Illa ingens.*] Sic MSS. Reg. &c. In editis, *vigent.*

11. *Flaveſcente.*] Sic MSS. non *flacceſcente.* Sic lib. 16. ſect. 7. de fagi foliis, & aliarum glandiferarum, *celerrime flaveſcentibus.* Et lib. 19. ſect. 47. de menta: *Æſtate viret, hieme flaveſcit.* Et ejuſdem libri ſect. 47. de morbis hortenſium: *Omnia acceſſu mulieris menſtrualis flaveſcunt.* Supraque, lib. 13. ſect. 16. *Et ideo ſuperficie flaveſcens,* &c.

12. *Marſico.*] Sive ſociali, de quo diximus lib. 2. ſect. 85.

13. *Murciam.*] In MSS. *Murciam* & *Murtiam* legas. Plutarch. in Quæſt. Rom. pag. 268. Καὶ γὰρ ἣν νῦν Μερκίαν Ἀφροδίτην καλοῦσιν, μύρτιον τὸ παλαιὸν, ὡς ἔοικεν, ὠνόμαζον. Varro, lib. 4. de ling. Latin. *Intimus Circus ad Murtium vocatus, ut Procilius aiebat, ab urceis, quod is locus eſſet inter figulos. Alii eſſe dicunt a Murteto declinatum, quod ibi id fuerit: cujus veſtigium manet, quod ibi ſacellum etiam nunc Murtiæ Veneris.* Fuit ædes Murciæ, teſte P. Victore, in undecima regione Urbis: Romuli, in octava.

Sect. XXXVII. 1. *Cato tria.*] Cato de re ruſt. cap. 8. pag. 14. *Sub urbe hortum omne genus. . . . . Myrtum conjugulum, & album, & nigrum,* &c. Idem repetit, cap. 133. pag. 69. *Myrtum conjugulum, & myrtum album, & nigrum,* &c.

2. *Fortaſſis.*] Haud ſane videtur generis id nomen eſſe, ſed conſilii inſtitutique hominum, nempe a conjugiis, quibus Venus præeſt, & expiationibus, purgationibuſve, quibus olim myrtus adhibita in eo loco, qui deinde factus ex ea re Veneri Cluacinæ ſacer. Sunt tamen qui conjugulam dictam malint, quod opere topiario cum pergulis parietibuſque hortorum eleganti ſpectaculo apte conjugatur.

3. *Et in utraque latifoliæ.*] In utroque, inquit, genere latifolia myrtus eſt, in ſilveſtri ſcilicet & ſativo. Sic quadruplex jam myrti genus, ſativum anguſtifolium, latifoliumque; ſilveſtre item geminum.

4. *In ſilveſtri.*] In ſilveſtri genere peculiaris differentia ac ratio eſt oxymyrſines, inquit. Nos de ea dicemus lib. 23. ſect. 83.

5. *Topiarii.*] Qui topiaria faciunt; ſicut coronarii, qui coronas. Vetus inſcriptio apud Gruterum, pag. 602. LVCRIO. AVG. TOPIARIO. EX. HORTIS. *Lucrio Auguſti Topiario, ex hortis,*

6. *Tarentinam.*] Quæ myrtus minor vulgaris. A Cluſio pingitur, lib. 1. hiſt. pag. 67.

7. *Noſtratem.*] Hæc myrtus Romana, cujus iconem Matthiolus exhibet in lib. 1. Dioſc. pag. 228.

8. *Hexaſticham.*] Sic MSS. Reg. Colb. Th. & ii quos Turnebus & Pintianus vidêre, non *exoticam.* A ſenis, ut ſtatim ſubditur, foliorum ordinibus, id ei nomen, ut & hordeo hexaſticho, apud Colum. lib. 2. cap. 9. Omnino eſt myrtus latifolia Bætica, quam & exoticam Cluſius vocat, lib. 1. hiſt. plant. cap. 43. pag. 65. nos in horto Regio vidimus. Vulgaris in hortis eſt obvia, quæ tetraſticha eſt: eadem Tarentina ſuperius nominata.

9. *Conjugulam exiſtimo.*] Et nos aſſentimur.

10. *In Ægypto.*] Ubi ceteri flores ſine odore. Cauſam hujus rei Theophr. aperit, lib. de cauſis plant. c. 27. p. 385.

11. *Cato docuit.*] De re ruſt. cap. 125. pag. 66.

cuit vinum fieri e nigra, ſiccata uſque in ariditatem in umbra, [12] atque ita muſto indita. Si non ſiccentur baccæ, oleum gigni. [13] Poſtea compertum, & ex alba vinum fieri album, duobus ſextariis myrti tuſæ, in vini [14] tribus heminis maceratæ, expreſſæque. Folia & per ſe ſiccantur in farinam, ad hulcerum remedia in corpore humano, leniter mordaci pulvere, ac refrigerandis ſudoribus. Quin immo oleo quoque (mirum dictu) ineſt quidam vini ſapor, ſimulque pinguis liquor, præcipua vi ad corrigenda vina, [15] ſaccis ante perfuſis. Retinet quippe fæcem, nec præter purum liquorem tranſire patitur, datque ſe comitem præcipua commendatione [16] liquato. Virgæ quoque ejus [17] geſtatæ manu viatori proſunt in longo itinere pediti. Quin & [18] virgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur.

XXXVIII. Bellicis quoque ſe rebus inſeruit: triumphanſque de Sabinis Poſtumius Tubertus [1] in Conſulatu (qui primus omnium [2] ovans ingreſſus Urbem eſt,) [3] quoniam rem leviter ſine cruore geſſerat, myrto Veneris Victricis coronatus inceſſit, [4] optabilemque arborem etiam hoſtibus fecit. [5] Hæc poſtea ovantium fuit corona, excepto [6] M. Craſſo, qui de fugitivis & Spartaco laurea coronatus inceſſit. Maſurius auctor eſt, curru quoque triumphantes myrtea corona uſos. L. Piſo tradit, Papirium [7] Maſonem, qui primus in monte Albano triumphavit de Corſis, myrto coronatum ludos Circenſes ſpectare ſolitum. Avus maternus [8] Africani ſequentis hic fuit. [9] Marcus Valerius duabus coronis utebatur, laurea, & myrtea, qui & hoc voverat.

CAPUT XXX.

XXXIX. [1] Laurus triumphis proprie dicatur, vel gratiſſima domibus, [2] janitrix Cæſarum Pontificumque: ſola & domos exornat, & ante limina excubat. [3] Duo ejus genera tradit Cato: Delphicam & Cypriam. Pompeïus Lenæus adjecit quam muſtacem appellavit, [4] quoniam muſtaceis ſubjiceretur. Hanc eſſe folio maximo, flaccidoque & albicante: Delphicam æquali colore, viridiorem, maximis baccis atque e viridi rubentibus. Hac victores Delphis coronari, & triumphantes Romæ. Cypriam eſſe folio brevi, nigro, per margines imbricato, criſpam. Poſtea acceſſere genera. [5] Tinus: hanc ſilveſtrem laurum aliqui intelligunt, nonnulli ſui generis arborem. [6] Differt color: eſt enim ei cærulea bacca. Acceſſit [7] & regia, quæ cœpit Auguſta appellari, ampliſſima & arbore & folio, baccis guſtatu quoque non aſperis. [8] Aliqui negant eamdem eſſe, & ſuum genus regiæ faciunt, longioribus foliis latioribuſque. Iidem in alio genere baccaliam appellant hanc [9] quæ vulgatiſſima eſt, baccarumque fertiliſſima. Sterilem vero earum ([10] quod

NOTÆ.

12. *Atque iſta muſto.*] Vide Notas & Emend. num. XV.

13. *Poſtea compertum.*] Hæc fuſe tractata a Columella, lib. 12. de re ruſt. cap. 38.

14. *Tribus heminis.*] Hemina quid ſit dicemus pag. 21. ſect. ult. De ſextario diximus lib. 14. ſect. 6.

15. *Saccis ante.*] Myrteo oleo ante perfuſis. Quid ſaccus ſit, & quis ſacci uſus, diximus lib. 14. ſect. 28.

16. *Liquato.*] Vino percolato.

17. *Geſtatæ manu.*] MSS. omnes, *geſtatæ modo.*

18. *Virgei anuli.*] Virgæ, ſeu ramuli, in anuli modum circum inguina ligati. Vide Notas & Emend. num. XVI.

Sect. XXXVIII. 1. *In Conſulatu.*] Unico fuiſſe functum Conſulatu Poſtumium, videtur hic Plinius affirmare: tametſi aliter Livius, lib. 2. pag. 27. & Dionyſ. Halic. lib. 4. Antiq. pag. 314.

2. *Ovans.*] Ovatio, minor triumphus. Qua re diſtet a triumpho, mox dicemus, ex Gellio.

3. *Quoniam rem.*] Aliam cauſam affert Dionyſius, loc. cit. quod cladem ante probroſam acceperat: etſi in hac expeditione adverſus Sabinos, præclaram navarit operam, cum Agrippa collega, cui decretus a Senatu eam ob rem triumphus.

4. *Optabilemque .... hoſtibus.*] Sic enim agi de ſe triumphum potius, quam alio quovis modo, hoſtis quilibet velit.

5. *Hæc poſtea ovantium.*] Gellius lib. 5. cap. 6. pag. 327. *Ovalis corona myrtea eſt: ea utebantur Imperatores qui ovantes introibant urbem. Ovandi autem, ac non triumphandi, cauſa eſt, cum aut bella non rite indicta, neque cum juſto hoſte geſta ſunt: aut hoſtium nomen humile & non idoneum eſt, ut ſervorum piratarumque: aut deditione repente facta, impulverea, ut dici ſolet, incruentaque victoria obvenit: cui facilitati aptam eſſe Veneris frondem crediderunt: quod non Martius, ſed quaſi Venerius quidam triumphus foret.* Et olea tamen etiam coronatos eſſe ovantes Plinius noſter admonet libri hujus ſect. 5. Myrto & milites redimitos ſcripſit Claudius Saturninus, lib. de coronis, apud Tertull. lib. de corona, cap. 12.

6. *M. Craſſo.*] Gellius, loc. cit. *Myrteam coronam M. Craſſus quum bello fugitivorum confecto ovans rediret, inſolenter aſpernatus eſt, Senatuſque conſultum faciendum per gratiam curavit, ut lauro, non myrto coronaretur.*

7. *Maſonem.*] Recitat hæc totidem verbis Valerius Max. lib. 3. num. 5. p. 173. Unde vero Feſtus, Pauluſve id hauſerit quod refert, *Myrtea corona Papirius uſus eſt, quod Sardos in campis myrteis ſuperaſſet*, quive illi campi ſint myrtei, non liquet.

8. *Africani ſequentis.*] Hoc eſt, Africani poſterioris, ejus qui Carthaginem Numantiamque delevit.

9. *M. Valerius.*] Publicolæ frater, ejus qui poſt exactos reges primum Conſul fuit.

Sect. XXXIX. 1. *Laurus.*] Lauri fere dotes univerſas, quas oratione proſa Plinius expreſſit, carmine haud invenuſto reddidit Joan. Paſſeratius, Calendis Januar. MDXCIV. Et Græcos ſolitos eſſe pro foribus laurum ſtatuere, auctor eſt Heſychius, in voce Κώμυθα. *Κώμυθα, δάφνην, ἣν ἱστῶσι πρὸ τῶν πυλῶν.*

2. *Janitrix Cæſarum.*] Ovid. lib. 1. Metam. verſ. 562.

Poſtibus Auguſtis laurus fidiſſima cuſtos.
Ante fores ſtabis, mediamque tuebere quercum.

Et lib. 3. Triſt. Eleg. 1. verſ. 39. de Auguſti Palatio:

Cur tandem appoſita velatur janua lauro,
Cingit & Auguſtas arbor opaca fores?
Num quia perpetuos meruit domus iſta triumphos? &c.

Hinc illud Tertulliani in Apologet. *Qui ſunt qui Imperatores inter duas lauros obſident?*

3. *Duo ejus genera.*] Cato cap. 133. pag. 69. Idem tamen cap. 8. pag. 14. tertium genus addit, ſilvaticum.

4. *Quoniam muſtaceis.*] Muſtacea ſunt levia cibaria, iis præberi ſolita, qui ſtomachi imbecillioris forent. De his Cato, cap. 121. pag. 65. *Muſtaceos ſic facito: Farinæ ſilagineæ modium unum muſto conſpargito: Aniſum, cuminum, adipis P. II. caſei libram, & de virga lauri deradito, eodem addito. Et ubi definxeris, lauri folia ſubtus addito cum coques.* Liba univerſa, bellariaque lauri foliis veteres involvebant, teſte Athen. lib. 4. pag. 140. In Notis quæ Tironi falſo adſcribuntur, apud Gruterum, pag. 176. *Muſtacium. Cruſtulum. Edubium*, pro *Edulium.* Et paulo ante, *Placenta. Scerbilita*, pro *Scriblita.*

5. *Tinus.*] *Laurier-tin.*] Pingitur a Dalecampio, lib. 2. hiſt. plant. cap. 43. Vidimus in horto Regio.

6. *Differt color.*] Nempe a ceteris lauri generibus.

7. *Et regia.*] *Laurier Royal*, cujus iconem Lobelius exhibet, in Adverſ. pag. 424.

8. *Aliqui negant eamdem.*] Negant regiam eamdem cum Auguſta eſſe.

9. *Quæ vulgatiſſima.*] Laurus vulgaris baccifera, *Laurier*. Baccalis dicitur lib. 17. ſect. XI. Sed nimirum eadem eſt baccalis & baccalia, ut hortenſia & hortenſis.

10. *Quod maxime miror.*] Miratur triumphis eam eſſe de-

maxime miror) triumphalem , eaque dicunt triumphantes uti : niſi id a Divo Auguſto cœpit , [11] ut docebimus , ex ea lauru , quæ ei miſſa e cælo eſt , minima altitudine , folio criſpo ac brevi , inventu rara. Accedit in topiario opere [12] taxa , excreſcente in medio folio parvulo , veluti lacinia folii. [13]. Et ſine ea ſpadonia , [14] mira opacitatis patientia : itaque quantalibet ſub umbra ſolum implet.

Eſt & [15] chamædaphne ſilveſtris frutex. Eſt & [16] Alexandrina , quam aliqui Idæam , alii hypoglottion , [17] alii Danaën , alii [18] carpophyllon , alii hypelaten vocant. Ramos ſpargit a radice dodrantales , [19] coronarii operis , [20] folio acutiore quam myrti , molliore & candidiore , [21] & majore : ſemine inter folia rubro. Plurima in Ida , & circa Heracleam Ponti , nec niſi in montuoſis. Id quoque , quod [22] daphnoïdes vocatur , genus , in nominum ambitu eſt. Alii enim [23] Pelaſgum , alii eupetalon , alii ſtephanon Alexandri vocant. Et hic frutex eſt ramoſus , [24] craſſiore ac molliore , quam laurus , folio : cujus guſtatu accenditur os atque guttur , [25] baccis e nigro rufis. Notatum antiquis , nullum genus laurus in Corſica fuiſſe : quod nunc ſatum & ibi provenit.

XL. Ipſa pacifera , ut quam prætendi etiam inter armatos hoſtes quietis ſit indicium. Romanis præcipue lætitiæ victoriarumque nuncia [1] additur litteris , & [2] militum lanceis, piliſque. Faſces Imperatorum decorat. Ex his [3] in gremio Jovis optimi maximique deponitur , quoties lætitiam nova victoria attulit. Idque non quia perpetuo viret , nec quia pacifera eſt , præferenda ei [4] utroque olea , ſed quia ſpectatiſſima in monte Parnaſſo : ideoque etiam grata Apollini , aſſuetis eo dona mittere jam & regibus Romanis , teſte [5] L. Bruto. Fortaſſis etiam in argumentum , quoniam ibi libertatem publicam is meruiſſet , [6] lauriferam tellurem illam oſculatus ex reſponſo. Et quia manu ſatarum receptarumque in domos , fulmine [7] ſola non icitur. Ob has cauſas equidem crediderim , honorem ei habitum in triumphis potius , quam quia ſuffimentum ſit cædis hoſtium & purgatio , ut tradit Maſurius. Adeoque in profanis uſibus pollui laurum & oleam fas non eſt , ut ne propitiandis quidem numinibus [8] accendi ex his altaria aræve debeant. Laurus quidem manifeſto abdicat ignes crepitu , & quadam deteſtatione : [9] interaneorum etiam

NOTÆ.

ſtinatam , quæ ſit ſterilis.

11. *Vt docebimus.*] Sect. 40.

12. *Taxa.*] Sive Laurotaxa. A Dalecampio pingitur, lib. 2. hiſtor. plant. cap. 44. pag. 205. Sed accuratius multo a Cluſio , lib. 2. hiſt. plant. cap. 64. pag. 278.

13. *Et ſine ea.*] Sine ea lacinia , hoc eſt , ſine eo folio parvo exeunte de foliis , ſpadonia eſt : quæ lacinia ſpadoniam laurum a taxa ſecernit , alioqui plane pares.

14. *Mira . . . patientia.*] Cui nihil officit opacitas loci : quæ nihilo minus eſt in opaco , quam in aprico loco , exuberans ac læta , ac ſolum ſemper implens.

15. *Chamædaphne.*] Non lauri proprie ſunt eæ quæ deinceps appellantur . ſed ob foliorum quamdam cum lauro ſimilitudinem , id nomen ipſæ quoque ſortiuntur. De hoc triplici genere , hoc eſt , de chamædaphne , Alexandrina daphne , & de ea quæ δαφνοειδὲς vocatur , Galenus egit , lib. 6. de fac. ſim. med. pag. 169. De chamædaphne dicemus, lib. 24. ſect. 81.

16. *Alexandrina.*] Ab Alexandria Troadis , in qua & Ida mons. Theophr. lib. 3. hiſtor. cap. 17. & Dioſc. lib. 4. cap. 147. Δάφνη Ἀλεξάνδρεια , οἱ δὲ Ἰδαίαν· οἱ δὲ Δανάην· οἱ δὲ ὑπόγλωττον , &c. Et in Nothis , pag. 473. οἱ δὲ δάφνος· οἱ δὲ ὑπογλώττιον , &c. nempe a ſimilitudine quadam foliorum cum altera hypogloſſo , de qua lib. 27. ſect. 67. Hæc a Dalecampio recte delineatur , lib. 2. hiſt. cap. 46. pag. 208.

17. *Alii Danaën.*] Sic M S S. Reg. 1. 2. Colb. &c. non *daphnitin.* Sic etiam Dioſc. mox citatus , & Stephanus , ut dicemus ſtatim.

18. *Carpophyllon.*] Quod folii dorſo fructus inſidet , vel dorſi , ut ita dicam , ſpinæ. Stephanus : Ἔστι δὲ Ἀλεξάνδρεια.... τινὲς δὲ Δανάην αὐτὴν καλοῦσι , οἱ δὲ χαμαιδάφνην· οἱ δὲ ἐπιφυλλόκαρπον , ἢ φυλλόκαρπον. Dioſc. loc. cit. καρπὸν δὲ ἐν μέσοις , fructum fert in mediis foliis : hoc eſt , in medio folii dorſo. Eadem ὑπελάτη , a ſimilitudine quadam cum abiete, quæ Græcis ἐλάτη.

19. *Coronarii.*] Coronis apta nectendis.

20. *Folio acutiore* , &c.] Dioſc. lib. 4. cap. 147. hæc totidem fere verbis , eadem certe ſententia.

21. *Et majore.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

22. *Daphnoïdes.*] Dioſc. lib. 4. cap. 148. Δαφνοειδὲς , οἱ δὲ εὐπέταλον. De eo genere magna lis inter herbarios.

23. *Pelaſgum.*] Πέλασγον , quod ea Græci coronarentur, cum ad Trojam eſſent. Εὐπέταλον , quod foliis ſit eximiis. Στέφανον Ἀλεξάνδρου , quod , ut Stephanus ſcribit , ea in certaminibus coronaretur Alexander , qui Paris eſt appellatus.

24. *Craſſiore ac molliore.*] Dioſc. loc. cit. Φύλλα δάφνῃ ἐοικότα , μαλακώτερα δὲ καὶ ἰσχνότερα , quæ Oribaſii interpres recte *graciliora , mollioraque* reddit , loc. cit. At ἰσχυρότερα legiſſe Plinius in iis auctoribus videtur , quos ſecutus eſt : Serapion quoque in ipſo Dioſc. cum ejus interpres *tenaciora* verterit.

25. *Baccis e nigro.*] Oribaſius , Dioſcoridem ſecutus , *bacca nigra , ubi matura eſt* , loc. cit.

Sect. XL. 1. *Additur litteris.*] Romani Imperatores , reportata de hoſtibus victoria , litteras Romam ad Senatum mittebant , lauri ramo involutas. Vide Notas & Emendationes, num. XVIII.

2. *Militum lanceis.*] Cum lætæ res eſſent ac proſperæ : quod factitatum a Pompeii militibus refert Plutarchus , in Pomp. pag. 640. Martialis , de utroque more , lib. 7. Epigr. 5. pag. 358.

Publica victrices teſtantur gaudia chartæ ,
Martia laurigera cuſpide pila virent.

3. *In gremio Jovis.*] Quem ad morem reſpexit Silius Ital. lib. 15.

Sed dabo qui veſtrum ſævo nunc Marte fatigat
Imperium ſuperare manu , laurumque ſuperbam
In gremio Jovis excisſis deponere Pœnis.

Item Julius Obſequens , lib. de Prodig. cap. 123. Plinius , in Paneg. num. 8. Statius , lib. 4. ſilvar.

Reſtat Bactra novis , reſtat Babylona tributis
Frenari : nondum gremio Jovis indita laurus.

4. *Vtroque.*] Cum gemina ea dote lauro olea antecellat.

5. *L. Bruto.*] Nota ex Livio hiſtoria , libro primo , ubi de Tarquinio Superbo : *Domeſtico exterritus viſu , Delphos ad maxime inclytum in terris oraculum mittere ſtatuit. Neque reſponſa ſortium ulli alii committere auſus , duos filios per ignotas ea tempeſtate terras , ignotiora maria , in Græciam miſit. Titus & Aruns profecti. Comes his additus L. Junius Brutus , Tarquinia ſorore regis natus , juvenis longe alius ingenio , quam cujus ſimulationem induerat* , &c.

6. *Lauriferam.*] Atqui non Delphicam , ſed Italam tellurem oſculatum eſſe refert Dionyſ. Halic. lib. 4. Antiq. pag. 265. Atque id forſan oraculo congruentius fuit , imperium portendenti ei viro , qui matrem prior oſcularetur. Sed Plinio Livius ſuffragatur , lib. 1. pag. 20.

7. *Sola non icitur.*] Id veteribus quidem creditum : negat recentiorum experientia.

8. *Accendi ex his altaria.*] Vide Notas & Emendationes, num. XIX.

9. *Interaneorum.*] Ligno , ceu cortice , ſi devoretur , interaneis nerviſque utili : nam calculos rumpit , aliaque præſtat , quæ dicentur lib. 23. ſect. 80.

vitia & nervorum ligno torquente. [10] Tiberium Principem tonante cælo coronari ea ſolitum ferunt contra fulminum metus.

Sunt & circa Divum Auguſtum eventa ejus digna memoratu. Namque Liviæ Druſillæ, quæ poſtea [11] Auguſta matrimonii nomen accepit, cum pacta eſſet illa Cæſari, [12] gallinam conſpicui candoris ſedenti aquila ex alto abjecit in gremium illæſam: intrepideque miranti acceſſit miraculum, quoniam teneret roſtro laureum ramum onuſtum ſuis baccis. Conſervari alitem & ſobolem juſſere aruſpices, ramumque eum ſeri, ac rite cuſtodiri. Quod factum eſt in villa Cæſarum, fluvio Tiberi impoſita juxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur [13] Ad gallinas: mireque ſilva provenit. Ex ea triumphans poſtea Cæſar, laurum in manu tenuit, coronamque capite geſſit: ac deinde Imperatores Cæſares cuncti. Traditusque mos eſt ramos, quos tenuerunt, ſerendi, & durant ſilvæ nominibus ſuis diſcretæ, fortaſſis ideo [14] mutatis triumphalibus. Unius arborum Latina lingua [15] nomen imponitur viris. [16] Unius folia diſtinguuntur appellatione: lauream enim vocamus. Durat & in Urbe impoſitum loco, [17] quando Loretum in Aventino vocatur, ubi ſilva lauri fuit. [18] Eadem purificationibus adhibetur: teſtatumque ſit obiter [19] & ramo eam ſeri, quoniam dubitavere Democritus atque [20] Theophraſtus. Nunc dicemus ſilveſtrium naturas.

NOTÆ.

10. *Tiberium.*] Suetonius in Tiberio, pag. *66*. Vide quæ diximus lib. 2. ſect *56*.

11. *Auguſta.*] Jure matrimonii cum Auguſto in Auguſtæ nomen aſſumpta eſt. Vide Notas & Emend. num. XX.

12. *Gallinam.*] Hoc prodigium verbis totidem fere narrat Dio lib. 48. pag. 38*9*. Etiam paulo dilucidius Tranquillus, in Galba, cap. I.

13. *Ad gallinas.*] Suetonius loc. cit. *Tanta pullorum ſoboles provenit, ut hodie quoque ea villa Ad gallinas vocetur: tale vero lauretum, ut triumphaturi Cæſares inde laureas decerperent*, &c.

14. *Mutatis triumph.*] Abjecto eo genere laurus ſterili, quo dictum eſt olim triumphantes uti, ſect. 3*9*. laureiſque ex hac potius ſilva petitis.

15. *Nomen imponitur.*] Ut Tullio Ciceronis liberto, Laureæ cognominato, de quo lib. 31. ſect. 3.

16. *Vnius folia.*] In hoc uno genere, aliud arbori, aliud folio nomen.

17. *Quando Loretum.*] In regione Urbis XIII. teſte P. Victore, & Aventinus mons fuit, & vici duo Loreti majoris, ac minoris. Vide & Tabulam Regionum ac Vicorum Urbis Romæ, apud Gruterum, pag. 250.

18. *Eadem.*] De purificationibus veterum dicemus lib. 25. ſect. 5*9*.

19. *Et ramo.*] Uti dicemus lib. 17. ſect. XI.

20. *Theophraſtus.*] Libro 2. hiſt. plant. cap. I.

NOTÆ

NOTÆ ET EMENDATIONES AD LIBRUM XV. NATURALIS HISTORIÆ C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. TARQUINIO *Priſco regnante, ab annis Populi Romani CLXXXIII.*] Ita libri omnes editi, probatiſſimique & omnes fere codices MSS. in quibus eſt & Pariſienſis noſter.: in quo ſine notarum compendio ſcriptum eſt, *centum octoginta tribus.* Non igitur ante annum Urbis conditæ CLXXXIV. ſucceſſit Tarquinio Priſco Servius Tullius.

Sect. 3. II. *Ad Arcturi exortum, a. d. XVI. Calendas.*] Prius legebatur, *ab Arcturi exortu ad XVI.* Errorem triplici ex fonte correximus: Primum, ex MSS. Reg. Th. Colb. in quibus *ad Arcturi exortum ad XVI.* ſcriptum reperimus. Deinde ex Theophraſto, lib. 6. de cauſis plant. cap. XI. pag. 363. Λέγουσι γὰρ ὡς οὐδὲν πλέον ἴσχει τὸ ἐλαίου μετ' Ἀρκτοῦρον, &c. Et ejuſdem operis lib. 1. cap. 23. pag. 226. Μέχρι γὰρ Ἀρκτούρου τὸ ἔλαιον ἐγγίνεσθαι δοκεῖ. μετὰ δὲ τοῦτο τῆς σαρκὸς ἡ αὔξησις, &c. *Ad Arcturum uſque oleum augeſcere creditur: poſtea caro increſcit.* Denique ex ipſo Plinio, qui exortum Arcturi medium hoc ipſo die ſtatuit, lib. 18. ſect. 74.

Sect. 4. III. *Muriæ innatant colymbades.*] Hujus loci ſic emendandi nobis auctor exſtitit Columella, ubi de olivis colymbadibus parandis agens, lib. 12. cap. 47. pag. 454. *Quidam,* inquit, *unam partem muriæ & duas aceti miſcent, eoque jure olivas pauſeas colymbades faciunt: quibus ſi per ſe quis uti velit, ſatis jucundas experietur: quamvis & hæ cum exeunt de muria, condituram qualemcumque recipere poſſunt.* Palladius item lib. 12. in Novemb. toto tit. 22. quem conſule; & Athenæus, lib. 4. pag. 133. quem in Notis ante laudavimus. In libris hactenus editis, *puræ*, non *muriæ* legebatur, & vitioſa præter id interpunctione locus laborabat: ſic nempe: *nec non aliquæ oleo ſuo ſine accerſita commendatione puræ innatant colymbades.*

Sect. 6. IV. *Muſco præterea rubro infeſtari.*] In Chiffl. cod. *Muſco præterea & robo.* In aliis, *& robore.* Æque inepte: nam ſimiliter Cato hæc prodidit, cap. 6. *Et ferundo arbor peribit, & muſcus ruber moleſtus erit.* Quin Plinus ipſe rurſum alibi de morbis oleæ diſputans, lib. 17. ſect. 37. *Nocere tradit Cato,* inquit, *& muſcum rubrum.* Adde & Columellam, lib. 5. cap. 9. pag 198.

Ibid. V. *Ob id crebrius vaſa mutanda, fiſcinas ſpongia tergendas.*] Prius *vaſa mundanda* in editis: in plerisque autem manu exaratis, tum noſtris, tum quos Pintianus vidit, *mutanda*: quæ vox ſincerior viſa eſt, quod Catonem teſtem habet, cap. 67. *Capulator concha oleum quam diligentiſſime poterit, tollat, nec ceſſet: amurcam caveat ne tollat. Oleum in labrum primum indito: inde in alterum dolium indito: de iis labris fraces amurcamque ſemper ſubtrahito.* Et cap. ſeq. *Quotidie lacum oleo commutet, donec in dolium pervenerit.*

Sect. 7. VI. *Sicut in Italia Iguvini.*] Prius legebatur, *ſicut in Italia e gummi.* In MSS. *Eguvini*, qui ſcilicet & Iguvini appellati, ut monuimus lib. 3. ſect. 19. Ita porro ſcripſiſſe Plinium, uti emendavimus, ipſe fidem facit lib. 23. ſect. 49. ubi hæc eadem enumerans olei genera, *Selgiticum*, inquit, *nervis utile eſſe diximus: ut herbaceum quoque, quod Iguvini circa Flaminiam viam vendunt.* Ex certo herbarum igitur ac peculiari genere quodam, oleum id, non e gummi, exprimitur.

Sect. 14. VII. *A colore ſyricum.*] Non, ut in libris hactenus editis, *ſericum*: neque enim id coloris nomen. Et in vetere Lexico Iatrico: Σίζυφα τὰ συρικά legimus.

Sect. 16. VIII. *A corio laneo, bruta. Gentilitatis, cucurbitina.*] Prius legebatur, *A collo ampullacea, & Coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitina.* A collo Coriolana quemadmodum dici poſſint, aut quæ ſit bruta gentilitas, ne Pythia, credo, ipſa dixerit. Tamen in MSS. *& coriolana bruta*: qua lectione potior multo viſa eſt nobis conjectura noſtra. Nam & a corio duro ficus appellatas olim Plinius ipſe prodit, libri hujus ſect. 19. & a laneo quidem pira bruta cognominari non temere ſuſpicamur, tranſlata ab animalibus videlicet ea nomenclatione, quorum lanata quam ſtultiſſima, ut dictum eſt lib. 8. ſect. 75.

Sect. 17. IX. *Quippe cum Virgilius inſitam . . . . ceraſis ulmum dicat.*] Virgilius, lib. 2. Georg. verſ. 69. de inſitione loquens:

> *Inſeritur vero ex fetu nucis arbutus horrida,*
> *Et ſteriles platani malos geſſere valentes,*
> *Caſtaneæ fagos: ornuſque incanuit albo*
> *Flore piri: glandemque ſues fregere ſub ulmis.*

Plinius non *glandemque*, ſed *ceraſumque* potius legiſſe, mihi in iis verſibus videtur. Nec glandis porro, nec ceraſi Servius meminit. An Virgilii carmen vitiatum dicemus? An ceſpitaſſe Plinium memoriæ lapſu? At minore profecto ſunt in honore glandes, quam ceraſa: nec repertam inſitionem facile crediderim, ut ſuibus ſaginandis glandes, quæ ſunt ubique obviæ, potius quam ut paſcendis hominibus ceraſa quærerentur, quæ tum erant rariora. Verum cum ſues nominat, glandem dixiſſe potius vates videri jure poſſit quam ceraſum, quod ea libentius veſcantur ſues. Quod tamen *fregere* dixit idem, utrique lectioni congruit: nam & glandes, & verius ceraſorum franguntur oſſicula. Itaque quam lectionem potius in Virgilio agnoſcas, arbitrii tui, lector, judiciique eſto.

Sect. 18. X. *Cotoneis in concluſo.*] Libri hactenus editi, *Cotoneis interclusis.* MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. Pariſ. *inconcluſos ſpiramentum*, &c. Scripſi, *in concluſo*, loco nimirum: uti prius poma vulgaria in loco frigido ſiccoque contabulari dixit oportere, & ſeptemtrioni ſereno patere: nunc contra concludi cotonea jubet. Locum concluſum dixit Lucretius lib. 4. verſ. 460.

Ibid. XI. *In floccis, capſiſque.*] Dalecampius *foſſis*, pro *floccis* reponit. Male. Nam ut floccos Plinius, ſic tomenta pura ac nitida, quod idem ferme eſt, Apuleius ad hunc uſum requirit, in Geopon. lib. 10. cap. 21. pag. 263. & 264. Καὶ εἰς κομπτέρια δὲ, inquit, συντίθενται μετὰ γναφάλων καθαρῶν, καὶ φυλάττεται. *Quin & in ſinuoſas capſas cum floccis, ſive tomentis puris componuntur & conſervantur.* Et Varro ipſe lib. 1. de re ruſt. cap. 59. pag. 71. *Mala manere putant ſatis commode, alii ſubſtrata palea, vel etiam floccis*, &c.

Sect. 25. XII. *Torrere has in cibis gratius. Moluntur etiam, & præſtant jejunio feminarum quamdam imaginem panis.*] Pro his vocibus, *Moluntur etiam*, in MS. Reg. 1. legitur *modolatum.* In Regio 2. *modulantum.* In editionibus vetuſtis, Parm. Venet. Brix. quam Hermolaus accuravit, ceteriſque, *modulantum laturas.* Frobenius primum, *Molitura etiam* edidit; mox alii, *moluntur etiam.* Pellicerius in Notis MSS. ſic augurabatur legi commode poſſe, *Modo flatum ne ciat*: quod ſane nobis haud admodum placet. Magis enim iſtud arriſerit, quod ad veteris ſcripturæ veſtigia accedit quam proxime, *Torrere has in cibis gratius modulantum, & præſtant*, &c. Ut ſit ſententia prodeſſe ſic in primis ad vocem canoram: quod eo ſimilius veri videtur, quod & fabarum naturæ affines caſtaneæ jure merito exiſtimari poſſint, quas voci prodeſſe M. Varro prodidit, Plinio teſte, lib. 22. ſect. 67. nec pani ſicco eſſe abſimiles, quem vocis ſtudioſis utiliſſimum eſſe Plinius ipſe aſſeverat, ejuſdem libri ſect. 68. Hanc tamen conjecturam noſtram inſerere textui religio eſt, ante quam eruditis viris probari eam intelligamus.

Ibid. XIII. *Nam Dios balanum poſtea impoſuere.*] Sic MSS. Reg. Colb. Chiffl. Thuan. id quod ante Turnebus in ſuis vidit, lib. 27. Adverſ. cap. 17. pag. 961. In libris vulgatis inepte ab interpolatoribus inſertum Tiberii nomen, & vox ipſa *nomen*, nullo ſuffragante codice, hoc modo: *Nam Divus Tiberius poſtea balanum nomen impoſuit.* Similiter caſtaneam Theophraſtus Διὸς βάλανον appellavit: ex quo Heſychius, Διὸς βάλανοι . . . . τὰ καστάνια.

Sect. 28. XIV. *Quod pomum ſolum ſimile frutici, terræque gignitur.*] Ita repoſuimus, tum MSS. codicum, quos proxime laudavimus, tum Parm. ceterarumque vetuſtiorum admonitu, quas Barbarus neglexit, ut ſic reponeret, *ſimile fructui terræ gignitur*, fructumque terræ fraga interpretaretur.

Sect. 37. XV. *Atque ita muſto indita.*] Prius *mulſo* legebatur. Nos *muſto* reſcripſimus, tum ex fide codicum Reg. 1. 2. Colb. & Tolet. teſte Pintiano: tum, quod multo eſt certius, ex Ca-

tone, cap. 125. pag. 66. *Vinum murteum*, inquit, *ſic facito: Murtam nigram arefacito in umbra; ubi jam paſſa erit, ſervato ad vindemiam: in urnam muſti contundito murtæ ſemodium: id oblinito: ubi deſiverit fervere muſtum, murtam eximito.* Adde Columellam ea multo uberius explanantem, lib. 12. cap. 38.

Ibid. XVI. *Quin & virgei annuli.*] Sic Parmenſis editio, ceteræque omnes, & Reg. 2. cod. Pariſ. aliique: etſi in Reg. 1. legitur, *virgæ jaculi*: quæ ſcriptura Turnebo ſcrupulum injecit, num de haſtilibus, jaculiſque e myrto hic ſermo foret: hæretque plurimum in ſua conjectura. Verum ea quæ vulgatis libris continetur lectio, non ope tantum MSS. codicum, ſed indubitato Plinii alterius medici, quem Valerianum vulgo dicunt, teſtimonio conſtabilitur. Is enim opus ſuum de re medica, ex ipſis Plinii noſtri verbis concinnans, locum hunc ſic expreſſit, lib. 2. cap. 43. *Myrtea virga, quæ ferro tacta non fuit, in dolore inguini circumligatur.*

Sect. 39. XVII. *Folio .... molliore, & candidiore, & majore: ſemine inter folia rubro.*] Prius legebatur: *molliore, & candidiore: majore ſemine inter folia rubro.* Emendandi auctor Dioſcorides fuit, cujus hæc verba e lib. 4. cap. 147. Δάφνη Ἀλεξάνδρεια.... φύλλα ὀξυμυρσίνῃ ὅμοια ἔχει, μείζονα δὲ, καὶ μαλακώτερα, καὶ λευκότερα, καρπὸν δὲ ἐν μέσοις ἐρυθρὸν, ἐρεβίνθου τὸ μέγεθος. Et Oribaſii quoque interpres, lib. XI. pag. 195. *Daphne, hoc eſt, laurus Alexandrina, folia ruſco ſimilia, ſed majora, & molliora, & candidiora habet: fructum in mediis fert rubrum, ciceris magnitudine*, &c.

Sect. 40. XVIII. *Additur litteris.*] Ita libri omnes, tum editi, tum manu exarati: quorum fide neglecta *lituis* Hermolaus reſcripſit. At morem veterum a nobis laudatum, litreras laureo ramulo obvolvendi, plane edocent teſtimonia haud obſcura ſcriptorum utriuſque ſermonis. Appianus in Mithrid. pag. 223. Καὶ Λούκουλλος περὶ τῶνδε Ῥωμαίοις ἐπέστελλε τὰ γράμματα δάφνῃ περιβαλὼν, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐπὶ νίκαις. *Quibus de rebus Lucullus litteras Romam miſit, lauro involutas, ut mos eſt in victoriis.* Livius, lib. 5. pag. 97. *Litteræ a Poſtumio laureatæ ſequuntur: victoriam Populi Rom. eſſe: Æquorum exercitum deletum.* Ad eum morem alluſere Poëtæ: Naſo, ut apud aliquem legimus,

Non ego victrices lauro redimire tabellas, &c.

Et Martialis, lib. 9. Epigr. 36. pag. 488.

Victricem laurum, quam venit ante, vides.

Ammianus quoque, lib. 16. de Juliano Imp. *Et ſi verbi gratia, eo agente tunc in Italia, dux quidam egiſſet fortiter contra Perſas.... laureatas litteras ad provinciarum damna mittebat*, &c. Atque idcirco ſane laurus a Plinio, *lætitiæ victoriarumque nuncia* appellatur, quod adderetur litteris, quibus felices de victoria nuncii continerentur.

Ibid. XIX. *Vt ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria aræve debeant.*] Gemino lapſum eſſe errore hoc loco Plinium nonnemo arbitratus eſt: & ſermonis vitio, qui *accendi altaria* dixerit: & ταυτολογίᾳ pariter reprehendenda, qui *altaria & aras* copularit, cum ejuſdem ſignificatus eſſe vox utraque videatur. Sed falſa utroque eo nomine hæc criminatio eſt. Nam & Maro ipſe ſic locutus, lib. 8. Æneid. verſ. 285.

Incenſa altaria circum.

Et valet hic potiſſimum Servii animadverſio in illud ejuſdem vatis Eclog. 8.

Corripuit tremulis altaria flammis:

Altaria dicuntur, & quæ continent & quæ continentur ab eis: nunc vero ipſa quæ ponuntur. Ad alterum vero criminationis caput, quod de ταυτολογίᾳ eſt, adeo non eo nomine culpandus auctor videtur, ut inſignis potius eruditionis ſpecimen eo ipſo dederit. Nam ut appoſite idem Maronis interpres in illud Poëtæ, Eclog. 5.

En quatuor aras,
Ecce duas tibi, Daphni, duoque altaria Phœbo:

Feci, inquit, aras quatuor: tibi o Daphni, duas: & duas aras Apollini, quæ ſint altaria. Novimus enim aras Diis eſſe ſuperis & inferis conſecratas: altaria vero eſſe ſuperorum tantum Deorum, quæ ab altitudine conſtat eſſe nominata, quæ nunc dat Apollini quaſi Deo. Daphnidi vero aras ponit: nam licet eum dixerit Deum, tamen mortalem fuiſſe manifeſtum eſt.

XX. *Quæ poſtea Auguſta matrimonii nomen accepit.*] Id Auguſtæ nomen, Liviæ paſſim Plinius noſter attribuit: nunc etiam a viva uſurpatum teſtatur. Unde Tranquilli locum vitiatum obiter emendamus, in Claudio, cap. XI. *Aviæ Liviæ divinos honores .... matri Carpentum, & cognomen Auguſtæ ab avia recuſatum.* Lege, *ab viva*, ne ab avia, quæ Livia Auguſti fuit, recuſatum id cognomen putes: aut Tranquillum bis hallucinatum confitere: primum, quod Auguſtæ nomen Liviam habuiſſe negat, dum viveret: nam id nomen ei adhuc viventi nummi antiqui tribuunt, tum Græci, tum Latini: deinde cum a Claudio Imp. datum matri Auguſtæ nomen comminiſcitur: nam illud ANTONIA AVGVSTA Claudii mater, natalium jure gerebat: *Antonia* a M. Antonio patre dicta: *Auguſta* a matre, Auguſti ſorore. Feminæ deinceps ceteræ ab Auguſtis ſeu viris ſeu feminis, vel a Cæſaribus natæ, ſi quidem nummi earum honori cuderentur, Auguſtæ appellabantur. Hunc vero ipſum Plinii locum forte rectius ita legas, *quæ poſtea Auguſtæ matrimonio nomen accepit.* Ut ut eſt, ſententia eſt, matrimonii quaſi dotem fuiſſe Auguſtæ cognomen: quod & Marcelli Empirici locus haud obſcure innuit, in quo & matrimonii vocem accipi pro uxore dignum notatu eſt: *Auguſtam*, inquit, cap. 13. *conſtat hoc uſam Meſſalinam, deinde aliorum Cæſarum matrimonia hoc dentifricio uſa ſunt.* Uti nempe ſervitia pro ſervis, pro miniſtris miniſteria Latini dixere.. Ibid.

INDEX EMENDATIONUM TOMI PRIMI.

Partim ex MSS. codicum fide, Vatic. Reg. Colb. Thuan. Pariſ. Lugd. Rigal. Chiffl. Dalec. Tolet. & Salmant. partim ex veterum Auctorum collatione, qui ſunt in eodem argumento verſati; partim ex certiſſima conjectura, ut ſuis oſtendimus locis.

LIBRO PRIMO.

IN PRÆFATIONE.

DUM maximi conſeneſcit in patre.	DUM maximo conſeneſcit in patre.
Ut obiter emolliam Catullum.	Ut objicere moliar Catullum.
Permutatis prioribus ſyllabis.	Permutatis prioribus ſetabis, *vel* ſætabis.
Quam volebat exiſtimari a Veraniolis ſuis.	Quoniam volebat æſtimari ea a Veraniolis ſuis.
Ut in quædam acta exear.	Ut in quædam acta exeant, *ex mſſ.*
Ut prodeſſe tantumdem poſſes, & velles.	Ut prodeſſe tantumdem poſſes, ut velles, *ex mſſ.*
Quando alia via occurris ingens.	Quoniam alia via occurris ingens, *ex mſſ.*
Hæc doctiſſimum Perſium legere nolo, Lælium Decimum volo.	Nec doctiſſimis: Manium Perſium hæc legere nolo: Junium Congum volo.
Quanto nos cauſatius ab aliquo judice diffidimus?	Quanto nos cauſatius ab aliquo judice defendimus?
Plurimum intereſt.	Plurimum refert, *ex mſſ.*
Honoribus indeptis.	Honoribus ineptis.
Se vel inimico judici approbari.	Vel inimico judici ſe probari, *ex mſſ.*
Quemcumque elegit.	Quemcumque, cum eligit.
Et ideo immenſa præter ceteras ſubit cura.	Et ideo ſubit cura.
Aut legentibus blanda. Sterili materia rerum natura, hoc eſt, vita narratur.	Aut legentibus blanda, ſterili materia. Rerum natura, &c.
Græci τὰς ἐγκυκλοπαιδείας.	Græci τῆς ἐγκυκλοπαιδείας, *ex mſſ.*
Ne quid veſtris putetis ceſſatum horis.	Ne quis veſtrûm putet his ceſſatum horis, *ex mſſ.*
Jampridem peracta ſancitur.	Jampridem peracta ſarcitur.
πινακίδιον.	πίναξ, σχέδιον.
Noſtri craſſiores, Antiquitatum, Exemplorum, Artiumque quam facetiſſimi. Lucubrationem, puto, qui Antias civis erat & vocabatur, Valerius primus aſſerit: Varro in Satyris ſuis, Seſculixem & Flexibulas.	Noſtri craſſiores, Antiquitatum, Exemplorum, Artiumque. Facetiſſimi, lucubrationem, ut qui Bibaculus erat & vocabatur. Paulo minus ſerió Varro in Satyris ſuis, Seſculyſſem & Flextabula.
Emendaturo quidquid deſideretur.	Emendaturo quidquid deſideraretur, *ex mſſ.*

Index deinde integer ex mſſ. fide nunc primum in lucem editus: cujus vice alium ſubdiderant interpolatores, multis partibus contractiorem, adjectis modo auctorum nominibus: in quibus & illi ſæpenumero lapſi, uti mox planum fiet.

In Indice libri ſecundi.

Tiberio Cæſare.	Tito Cæſare.

In Indice libri tertii.

C. Æliano.	Gelliano.

In Indice libri quarti.

Eumacho Siculo Muſico.	Eumacho, Timæo Siculo, Myrſilo.
Ædoſthene.	Agloſthene.
Menephonte.	Xenophonte.

In Indice libri quinti.

Bione.	Bætone.

In Indice libri ſexti.

Polybio, Hecatæo.	Juba Rege, Hecatæo.
Eumacho Siculo.	Eumacho, Timæo Siculo.

In Indice libri ſeptimi.

Licinio Mutiano, Mutio, Maſſurio.	Licinio Muciano, Maſurio.
Catone Cenſorio, Fabio Veſtale.	Catone Cenſorio, Actis, Fabio Veſtale.
Duillio, Polyhiſtore hiſtorico.	Diyllo hiſtorico.
Ephori theoremata.	Ephori εὑρήματα.

In Indice libri octavi.

Trogo, Actio, Columella.	Trogo, Actis, Columella.

L. Metello Scipione.	Lucilio, Metello Scipione.
Manlio Sura.	Mamilio Sura.
Attalo rege, Philometore item.	Attalo Philometore item.
Æſchrione qui item, Dionyſio.	Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio.

In Indice libri decimi.

Deſulone.	D. Eculeone.
Sarſenis.	Saſernis.
Boëtho.	Bœo.
Evagora.	Evagone.
Æſchrione qui item, Dionyſio.	Æſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio.

In Indice libri undecimi.

Meliſſo, Favonio, Fabiano.	Meliſſo, Fabiano.
Manilio, Opio.	Mamilio, Oppio.
Eriphilo.	Herophilo.
Aſclepio.	Aſclepiade.

In Indice libri duodecimi.

Flavio Proculo.	Flavio, Procilio.
Iſidoro.	Iſigono.
Charace Mitylenæo.	Charete Mitylenæo.
Dorotheo, Xenia Athenæo.	Dorotheo Athenæo.
Democlide item.	Democede item.
Euphrone item.	Euphronio item.
Obſenide item.	Mneſide item.
Xenocrito Epheſio.	Xenocrate Epheſio.

In Indice libri decimi tertii.

Iſidoro.	Iſigono.
Charace.	Charete.
Democlide.	Democede.
Euphrone.	Euphronio.

In Indice libri decimi quarti.

Græcino Julio, Actio.	Græcino, Julio Attico.
Dorſeno.	Doſenno.
Evagora.	Evagone.
Euphrone.	Euphronio.

In Indice libri decimi quinti.

Apollodoro Pergameno.	Apollonio Pergameno.

In Indice libri decimi ſexti.

Quæ cariem & ruinam non ſentiunt.	Quæ cariem non ſentiant, quæ rimam.

In Indice libri decimi ſeptimi.

C. Epidico.	C. Epidio.
Iſidoro, Theophraſto.	Heſiodo, Theophraſto.
Bione, Chærea.	Bione Solenſe, Chærea.

In Indice libri decimi octavi.

Melitone, Critone.	Metone, Critone.

In Indice libri decimi noni.

D. Syllano.	D. Silano.
Q. Hirtio.	Q. Hirrio.
Petreïo.	Petricho.

In Indice libri viceſimi.

Gallione.	C. Valgio.
Ophione.	Ophelione.
Pliſtione.	Philiſtione.
Theopolemo.	Tlepolemo.
Phyllino, Petreïo, Mictione.	Philino, Petricho, Mictone.

In Indice libri viceſimi primi, & ſubſequentium librorum.

C. Helio Veſtino.	Cæpione, Veſtino.
P. Largio.	C. Valgio.
Mneſtheo.	Mneſitheo.
Ophione.	Ophelione.
Pliſtonico medico.	Pliſtonico, Medio.
Pliſtione.	Philiſtione.
Mneſicle.	Mneſide.
Theopolemo.	Tlepolemo.

In

In Indice libri viceſimi octavi.

Verre, Antiate.	Valerio Antiate.
Ophilio Medico.	Opilio medico.
Apollonio qui Myrſin.	Apollonio qui *μύρωσιν.*
Orpheo qui Diophios.	Orpheo qui *διφυεῖς.*
Icacida medico.	Icetida medico.

In Indice libri viceſimi noni.

Ariſtone.	Ariſtogene.

In Indice libri triceſimi.

Archimede, Ariſtone.	Archidemo, Ariſtogene.

In Indice libri triceſimi primi.

Mutio.	Muciano.
Cornelio Celſo.	Cælio, Celſo.
Menandro comico.	Menandro comœdo.
Salluſtio, Dionyſio.	Salluſtio Dionyſio.

In Indice libri triceſimi tertii.

Diagora Botryenſe.	Diagora, Botrye.

In Indice libri triceſimi quinti.

Demane, Mneſicle.	Democle, Mneſide.

In Indice libri triceſimi ſexti.

Praxitele.	Paſitele.
Bucorida.	Butorida.
Democrito.	Demetrio.

In Indice libri triceſimi ſeptimi.

Philomene.	Philemone.
Democrate.	Demoſtrato.
Xenotimo.	Zenothemi.
Zactalia.	Zachalia.

LIBRO SECUNDO.

Etiam in uno.	Ut jam in uno, *ex mſ.*	*Sect.* 1.
Senſum aurium facile excedens.	Senſum aurium excedens.	*Sect.* 3.
An dulci quidem.	An dulcis quidam.	
Tenerum argumentis indicatur.	Rerum argumentis indicatur.	
Medio ſuper verticem circulo.	Medio per verticem circulo, *ex mſſ.*	
Vi ſua quæque conſiſtere.	In ſuo quæque conſiſtere, *ex mſſ.*	*Sect.* 4.
Hic reliqua ſidera occultat : hic vices &c.	Hic reliqua ſidera occultat, illuſtrat : hic vices &c.	
Ut portionibus quiſquis coleret.	Ut portionibus coleret quiſque, *ex mſſ.*	*Sect.* 5.
Ara & malæ Fortunæ.	Et ara malæ Fortunæ, *ex mſ.*	
Quædam & animalia etiam, aliqua & obſcena.	Quadam animalia, & aliqua etiam obſcena, *ex mſſ. Forte*, & alia etiam obſcena.	
Atricolores.	Atri coloris.	
Monſtra quoque colunt, damnant.	Monſtra quoque, quæ colunt, damnant, *ex mſſ.*	
Niſi jubentibus ſacris.	Niſi juvantibus ſacris, *ex mſſ.*	
Mortalis ſit ille quoque ſiderum fulgor.	Mortalis ſit ibi quoque ſiderum fulgor, *ex mſſ.*	*Sect.* 6.
Igneam vim abundantia reddunt.	Ignea vi abundantiam reddunt, *ex mſſ.*	
Olympiade circiter XXXXII. qui fuit Urbis Romæ annus CXLII.	Olympiade circiter XXXII. qui fuit Urbis Romæ annus CXIII. *ex mſ.*	
Et modo curvata in cornua, modo æqua &c.	Et modo curvata in cornua facies, modo æqua &c. *ex mſſ.*	
Solis fulgore eam ut reliqua ſidera tegi.	Solis fulgore reliqua ſiderum regi, *ex mſſ.*	
Talis figura ſemper in mucronem deficiat.	Talis figura ſemper mucrone deficiat, *ex mſſ.*	*Sect.* 7.
Certior ex utroque vaſtitas Solis.	Tertia ex utraque vaſtitas Solis, *ex mſ.*	*Sect.* 8.
Et quod montem Idam.	Nec quod montem Idam, *ex mſſ.*	
Anno CLXX.	Anno CLX.	*Sect.* 9.
Poſt ejus utriuſque ſideris curſum.	Poſt eos utriuſque ſideris curſum, *ex mſſ.*	
In defectibus ſtellarum ſcelera.	In defectibus ſcelera, *ex mſſ.*	
Nec tamen cum fiant ſuperne.	Nec tamen cum ſuperne fiunt, *ex mſſ.*	*Sect.* 10.
Eamdem bis in triginta diebus.	Eumdem bis in triginta diebus.	
Nam ut XII. diebus.	Nam ut XV. diebus.	
Veſpaſianis, patre III. filio iterum Coſſ.	Veſpaſianis, patre IV. filio iterum Coſſ.	
Cum æque diu ac noctu luceant.	Cum æque ac noctu luceant, *ex mſſ.*	*Sect.* 11.
Defectibus Solis.	Defectu Solis, *ex mſſ.*	
Supra Solem dicimus ſitas.	Supra Solem diximus ſitas, *ex mſ.*	*Sect.* 12.
Radiorum ejus contactu teguntur.	Radiorum ejus contactu reguntur.	
Itemque in centum viginti.	Iterumque in centum viginti, *ex mſſ.*	
Quam ut deprehendi poſſit.	Quam ut deprehendi poſſint, *ex mſſ.*	
Non quod accelerent.	Non quia accelerent, *ex mſſ.*	*Sect.* 13.
Sol Arietis XXIX.	Sol Arietis XIX.	
Venus Piſcium XVI.	Venus Piſcium XXVII.	
Luna Tauri IV.	Luna Tauri III.	
Stellæ, quæ diximus, errantes feruntur.	Stellæ, quas diximus, feruntur, *ex mſſ.*	
Saturni duas, ut Sol.	Saturni duabus, ut Sol.	
In exortibus matutinis etiam numerum augeri.	In exortibus matutinis etiamnum augeri, *ex mſſ.*	
In eo primum abitu.	In eo primum habitu.	

	Toto Sole adverſo.	Toto Sole averſo, *ex mſſ.*
	Statione ſecundas agente.	Stationes ſecundas augente, *ex mſſ.*
Sect. 14.	Primum igitur dicatur, cur ſint diverſæ ſtellæ, cur Veneris ſtella.	Primum igitur dicatur, cur Veneris ſtella.
	Motumque minuere ab exortu matutino.	Motumque minuere ab exortu veſpertino, *ex mſſ.*
	Veneris quindecim & pluribus ſubit.	Veneris quindecies pluribus ſubit, *ex mſſ.*
Sect. 15.	Aut cum plurimum XVII.	Aut cum plurimum XVIII. *ex mſſ.*
Sect. 16.	Hebetante cetera inflexos &c.	Hebetante cetero inflexos &c. *ex mß.*
Sect. 20.	Saturnum Dorio moveri, Mercurium phthongo.	Saturnum Dorio moveri phthongo.
Sect. 22.	In mucronem faſtigiatas.	In mucronem faſtigatas, *ex mſſ.*
	Pithetes.	Pitheus.
	Juba aliqua circumdati.	Nube aliqua circumdati, *ex mſſ.*
	Olympiade CVIII.	Olympiade CVIIII. *ex mſſ.*
Sect. 24.	Stellas ac ſidera ad normam expangere.	Stellas ac ſidera ad nomen expungere.
	Qui rationem eam caperet.	Qui cretionem eam caperet.
Sect. 27.	Fit & ſanguinea ſpecies, & .... incendium.	Fit ſanguinea ſpecie .... incendium.
	Olympiadis CVII. anno III.	Olympiadis CVII. anno IV.
Sect. 28.	Seu ſpecie coronæ.	Ceu ſpicæ coronæ.
Sect. 29.	L. Portio, M. Acilio.	C. Porcio, M'. Acilio.
Sect. 33.	C. Cœlio.	C. Cæcilio.
Sect. 35.	Seu nubilo diei.	Ceu nubilo die, *ex mß.*
	Vidit hoc Licinius Syllanus.	Vidit hoc Silanus, *vel* Licinius Silanus.
Sect. 38.	Hactenus de ipſo mundo.	Hactenus de mundo ipſo, *ex mſſ.*
	Immenſo rerum quaſi globo tendit.	Immenſo rerum cauſas globo oſtendit, *ex mſſ.*
Sect. 39.	Ergo ut Solis natura.	Ut Solis ergo natura, *ex mſſ.*
Sect. 41.	Folia ſolſtitio circumagunt.	Solſtitio folia circumagunt, *ex mſſ.*
Sect. 42.	Fumidam exhalare caliginem.	Fumidam exhalari caliginem, *ex mſſ.*
Sect. 44.	Ex arido ſiccoque halitu terræ.	Ex arido ſiccoque anhelitu terræ.
	Ventus non aliud intelligatur, quam fluctus aëris.	Ventus non aliud intelligatur, quam fluxus aëris.
	E fluminibus ac nivibus, & e mari videmus.	E fluminibus, ac ſinubus, & e mari videmus.
	Scindunt inæqualiter inde reſultantem aëra, quæ cauſa etiam voces multis in locis reciprocas facit. CAP. XLV. Sine fine ventos generant jam quidam & ſpecus, &c.	Scindentes inæqualitate ideo reſultantem aëra, (quæ cauſa etiam voces, multis in locis reciprocas facit ſine fine,) ventos generant. Jam quidam & ſpecus &c.
Sect. 45.	Qui non aura, non procella maris, ſed appellatione quoque ipſa venti ſunt.	Qui non aura, non procella, ſed mares appellatione quoque ipſa venti ſunt, *ex mſſ.*
	Qui ſive aſſiduo mundi incitu.	Sive aſſiduo mundi incitatu, *ex mſſ.*
	Palam eſt illud quoque.	Palam eſt illos quoque.
	Namque mores hominum ſenuere.	Mores hominum ſenuere, *ex mſſ.*
Sect. 46.	Aparctias dicti, & Boreas.	Aparctias & Boreas dicti, *ex mß.*
	Itemque Cæcian, media inter Aquilonem & exortum æquinoctialem. Ab ortu ſolſtitiali Phœnicean, media regione inter ortum brumalem & meridiem.	Itemque Cæcian, media inter Aquilonem & exortum æquinoctialem, ab ortu ſolſtitiali. Phœnicem, media regione &c.
Sect. 47.	Ad VII. Calendas Martii.	A. d. VIII. Calendas Martii.
	Uno & LXX. die poſt brumam.	Uno & LX. die poſt brumam.
	Perflant diebus quadraginta, quos Eteſias vocant.	Perflant his diebus, quos Eteſias appellant.
	Molliri eis creditur Solis vapor.	Mollire eos creditur Solis vapor.
	Hoc eſt Aquilonis hiberni.	Hic eſt Aquilonis hiberni, *ex mſſ.*
	Nec tamen ſævitia tempeſtatum concludit mare.	Nec tamen ſævitia tempeſtatum cludit mare, *ex mſſ.*
Sect. 49.	Si late ſiccam ruperint nubem.	Si late ſiccam rupere nubem, *ex mſſ.*
Sect. 50.	Et quo ſtridor a fragore.	Quomodo ſtridor a fragore, *ex mſſ.*
	In longam veluti fiſtulam.	In longum veluti fiſtula, *ex mſſ.*
Sect. 51.	Raras admodum, tenueſque & infirmas denſantur in nubes.	Raro admodum, tenueſque denſantur in nubes, *ex mſſ.*
Sect. 53.	Argumentum evidens eſt, quod .... habeant ictus.	Argumentum evidens, quod .... habent ictus, *ex mſſ.*
	Non inferni ictus.	Non inferi ictus.
Sect. 55.	Sive ab ictu reſiliat .... remeet.	Sive ab ictu reſilit .... remeat, *ex mſſ.*
	In eo reſpectu.	In eo aſpectu, *ex mß.*
	Itaque perplurimum refert.	Itaque plurimum refert, *ex mſſ.*
	Homo, niſi convertatur, vi percuſſus non exſpirat.	Homo, niſi convertatur in percuſſas, non exſpirat, *ex mſſ.*
Sect. 56.	Frigidiora reliquo corpore ſunt.	Frigidiora ſunt reliquo corpore, *ex mſſ.*
	Armiger hujus teli.	Armigera hujus teli.
Sect. 57.	M. Acilio.	M' Acilio.
	Et ſæpe alias carne, ſicut &c.	Et ſæpe alias: carne, ſicut &c.
	L. Volumnio.	P. Volumnio.
	Effigies quæ pluerat.	Effigies quæ pluit, *ex mſſ.*
	Aruſpices cavenda præmonuerunt ſuperna vulnera.	Aruſpices præmonuerunt ſuperna vulnera, *ex mſſ.*
Sect. 58.	Crebroſque.	Crebroque.
	Majore vi ignis.	Majore igne, *ex mſſ.*
Sect. 60.	Quartadecima Luna.	Triceſima Luna, *ex mſſ.*
	Occidente, vel oriente.	Oriente, aut occidente, *ex mſſ.*
Sect. 62.	Quaſdam proprietates cæli quibuſdam locis eſſe.	Quaſdam proprietates quibuſdam locis eſſe, *ex mſſ.*
Sect. 63.	Nullo magis ſacramento.	Nullo magis ſacra merito.
	Ne in tædio vitæ diræ famis mors, terræ meritis alieniſſima.	Ne in tædio vitæ, fames, mors terræ meritis alieniſſima.
	Et ut verum fateamur.	Verum fateamur, *ex mſſ.*
	Nos enim & ferro.	Non enim & ferro.
	Quaſi non ad delicias quaſque, non ad contumelias ſerviat homini.	Quas non ad delicias, quaſque non ad contumelias ſervit homini, *ex mſſ.*
	Et tamen quæ ſumma patitur atque extrema cute, tolerabilia videantur.	Niſi tamen quæ ſumma patiatur atque extrema cute, tolerabilia videantur, *ex mß.*
	Nonne inter ſerpentes.	Non inter ſerpentes, *ex mſſ.*
	Placatiore tamen Dea ob hoc utimur, quod.	Placatiore tamen Dea ob hoc, quod, *ex mſſ.*
	Tamquam non & ratio præſto ſit.	Tamquam non ratio præſto ſit, *ex mſſ.*
Sect. 65.	Mutuo complexu jungerentur.	Mutuo implexu jungerentur, *ex mſſ.*
Sect. 67.	Ubi vis humoris ſuperet.	Ubi humoris vis ſuperet, *ex mſſ.*
	C. Afranii.	L. Afranii.
	Propter incendium ſideris.	Propter incendium ſiderum.
Sect. 68.	Idem interfuſus.... diſpeſcit. Quantum terrarum occupet, computetur etiam nunc menſura tot fluminum, &c.	Idem interfuſus ..... diſpeſcit, quantum terrarum occupat? Computetur etiamnunc &c. *ex mſſ.*
	Hic tumultuatur humanum genus.	Hic tumultuamur hominum genus, *ex mſſ.*
Sect. 72.	Apud Arbela.	Apud Arabiam, *ex mſſ.*
	Neque alias, quam in medio ſitis, ... quæ nunc in omni parte.	Nam æque aliis quam in medio ſitis, quæ nunc non in omni parte, *ex mſſ.*

In oppido Anconæ ſupereſt quinta trigeſima. In parte Italiæ, quæ Venetia appellatur, &c.	In oppido Ancone ſupereſt quinta. Decima in parte Italiæ, quæ Venetia appellatur, &c.	*Sect.* 74.
Rurſus in Meroë inſula, quæ eſt caput gentis Æthiopum.	Rurſus in Meroë, (inſula hæc caputque gentis Æthiopum,) &c. *ex mſſ.*	*Sect.* 75.
In eadem India Patales.	In eadem India Patalis, *ex mſſ.*	
Truces vero ex cæli rigore, has & illas mobilitate habentes.	Truces vero ex cæli rigore has, illas mobilitate hebetes.	*Sect.* 80.
Pherecydis Pythagoræ doctoris.	Pherecydi Pythagoræ doctori, *ex mſſ.*	*Sect.* 81.
Niſi poſt ventos, conditos ſcilicet in venas & cavernas ejus occulto afflatu.	Niſi poſt ventos, condito ſcilicet in venas & cava ejus occulta flatu, *ex mſſ.*	
Alibi adverſo fluminum curſu.	Alibi averſo fluminum curſu.	*Sect.* 82.
Nec montoſa.	Nec montuoſa.	
Non impavidæ ſedent.	Non impavidæ ſedentes, *ex mſſ.*	*Sect.* 83.
Præconceptum enim ſpiritum.	Conceptum enim ſpiritum, *ex mſſ.*	*Sect.* 84.
Poſteſque alterno pulſu renitentes.	Poſteſque alterno ſpiritu renitente, *ex mſſ.*	
Ipſi terræ Italiæ.	Terræ ipſi Italiæ, *ex mſſ.*	*Sect.* 85.
Aut reſidentis ſinu recepti.	Ac terræ ſidentis ſinu recepti, *ex mſſ.*	*Sect.* 86.
Sed par aut majus oſtentum.	Sed par aut majus oſtento, *ex mſſ.*	
M. Junio Syllano.	M. Junio Silano, *ex mſſ.*	*Sect.* 89.
M. D. paſſuum una.	MM. D. paſſuum una.	
Olympiadis CXLIII.	Olympiadis CLXIII.	
Ipſa ſe condens terra.	Ipſa ſe comeſt terra, *ex mſſ.*	*Sect.* 93.
In Bœotia & Eleuſina.	In Bœotia Eleuſina.	*Sect.* 94.
Quid poſſit aliud cauſæ efferre.	Quid poſſit aliud cauſæ afferre.	*Sect.* 95.
Murienſi.	Mutinenſi, *ex mſſ.*	*Sect.* 96.
In agro Ardano.	In agro Arpano, *ex mſſ.*	*Sect.* 98.
Ad aras Murtias.	Ad aras Mucias.	
Se ſorbentes.	Se reſorbentes, *ex mſſ.*	*Sect.* 99.
Pleniore ab ea exundant.	Pleniores ab ea exundant, *ex mſſ.*	
In coïtu Solis pares. Plane eadem Aquilonia.	In coitu Solis pares plenæ. Eadem Aquilonia, &c.	
Spiritum ſidus Lunæ exiſtimari.	Spiritûs ſidus Lunam exiſtimari.	*Sect.* 102.
Sed & ſanguine hominem.	Sed & ſanguinem hominum.	
Miſceatur illi ſine vapore .... natura medicatis aquas inficiat.	Miſceatur illi vapore ..... natura ſicut medicatas aquas inficiat, *ex mſſ.*	*Sect.* 104.
In flumine Silaro.	In Silaro, *ex mſſ.*	*Sect.* 106.
Jovis Hammonis fons interdiu frigidus.	Jovis Hammonis ſtagnum interdiu frigidum.	
Neminia appellatus.	Neminie appellatus, *ex mſſ.*	
Dios Tecnoſia.	Διὸς ϑεοδοσία.	
Item in Beroſo.	Item in Libroſo.	
In Sydonia inſula.	In Cydonea inſula.	
Thyrreum lapidem.	Scyrium lapidem.	
Flammarum globus eructet.	Flammarum globo eructet, *ex mſſ.*	
Tactus ſequitur fugientes.	Tactu ſequitur fugientes, *ex mſſ.*	*Sect.* 108.
Circa Babyloniam, & in Auſtagenis.	Circa Babylonem, & in Aſtacenis, *ex mſſ.*	*Sect.* 109.
Et Cæſtia gente confinio Perſidis.	Et Sittacene, confinio Perſidis.	*Sect.* 110.
Octuagies quinquies centena LXX. octo.	Octuagies quinquies centeaa LX. octo.	*Sect.* 112.
Frons procurrit Hiſpaniæ, DCCCXCI.	Frons procurrit Hiſpaniæ, CCCCXCI.	
Tricies quater centena, quinquaginta M.	Vicies ſemel centena, & tria mill.	
Gades, XIV.	Gades, XII.	
LXXVIII. mill. paſſ.	LXVIII. mill. paſſ.	
Quinquagies centena M. paſſ. & XXI.	Quinquagies ſemel centena M. paſſ. & LXIX.	
Mazaca, CC. M. XLIV.	Mazaca, CCCXIX. mill.	
Epheſum, CCCC. M. paſſ. XCVIII.	Epheſum, CCCCXV. mill.	
Iſthmum, CCXII. M.	Iſthmum, CCXII. M. D.	
Deinde terra & Laconico mari.	Inde terra & Lechaïco mari.	
Patras Peloponneſi, ducenta duo M. D.	Patras Peloponneſi, XC. mill.	
Leucadem, LXXXVI.	Leucadem, LXXXVII.	
Brundiſium, LXXXVI.	Brundiſium, LXXXVII.	
Cincomagum .... DXVIII.	Scincomagum .... DXVIIII.	
Illiberim, DLVI.	Illiberim, DCCCCXXVII.	
Hiſpaniæ oram, CCCXXXII.	Hiſpaniæ oram, CCCXXXI.	
Artemidori ratione efficit LXXXVI. centena LXXXV.	Artemidori ratione efficit LXXXIX. centena XXXXV.	
Colligitur, LIV. cenrena LXII.	Colligitur XLIV. centena LXXXX.	
Ad Meroën, CCCCL.	Ad Meroën; decies centena millia.	
Rhodum, DLXXXIII.	Rhodum, DLXIII.	
Gnidum, LXXXIV.	Gnidum, LXXXVII.	
Chium, LXXXIV.	Chium, LXXXXIV.	
Tenedon, XXVIII.	Tenedon, XLIV.	
Quam cunctis probari video.	Quem cunctis probari video, *ex mſſ.*	
Ita ſubtili computatione.	Ita ſubtili argumenratione, *ex mſſ.*	
LV. millia ſtadia.	LII. millia ſtadiorum.	
Stadia VII. millia.	Stadia XII. millia, *rectius, ex mſſ.* R. 1. 2. ſtadiorum.	*Sect.* 112.
Nonageſimam ſextam milleſimam totius mundi partem.	Nonageſimam ſextam totius mundi partem, *ex mſſ.*	

LIBRO TERTIO.

Turannio Graccula.	Turranio Gracili, *ex mſſ.*	*Sect.* 1.
Ubi minimum, VII. M.	Ubi minus, VII. M.	
Sed in quatuor præcipue ſinus.	Sed in quatuor præcipuos ſinus, *ex mſſ.*	
In iis coloniæ VIII.	In iis coloniæ VIIII.	*Sect.* 3.
Fœdere, II.	Fœdere, III.	
Sripendiaria CCX.	Stipendiaria, CXX.	
Oppidum Oſſonoba, Luſturia cognominatum.	Oppidum Onoba, Æſtuaria cognominatum.	
Ariani montes.	Arenæ montes.	
Item Salduba oppidum, Suel Malacha cum fluvio.	Item Salduba: oppidum Suel: Malaca cum fluvio.	
Bacchantium.	Bacchantem.	
Quem Tader fluvius.	Juxta quem Tader.	
Virgao quæ Alba.	Urgao, quæ Alba.	
Artigi .... Singilia, Hegua.	Aſtigi .... Singili, Attegua.	
Tucci vetus.	Tuati vetus.	
Omnia Baſtitaniæ vergentis ad mare. Conventus vero Cordubenſis circa flumen ipſum Oſſigi.	Omnia Baſtitaniæ vergentis ad mare, conventus vero Cordubenſis. Circa flumen ipſum, Oſſigi.	

	Colonia Patricia cognominata.	Colonia Patriciæ cognomine, *ex mſſ.*
	Carbulo.	Carbula.
	Incidens.	Incedens.
	Celtica, Axatiara, Arruci, Menoba.	Celti, Arva, Canama, Evia.
	Ilipa cognomine Italica.	Ilipa cognomine Ilia, Italica.
	Vergentum, quod Julii genitor, Hippo Cauraſiarum.	Vergentum, quod Julii Genius: Orippo, Caura, Siarum.
	Menoba, Bæti & ipſe.	Menoba & ipſe.
	Nebriſſa, cognomine Veneria, & Colobona, coloniæ. Aſta &c.	Nebriſſa cognomine Veneria, & Colobona. Coloniæ: Aſta &c.
	Seria quæ dicitur Fama Julia: Vertobrige, Concordia Julia: Segede, Reſtituta Julia: Contributa Julia, &c.	Seriæ adjicitur Fama Julia: Nertobrigæ, Concordia Julia: Segidæ, Reſtituta Julia: Contributæ, Julia, &c.
	Regiones Oſintigi, Siſaponem.	Regionis Oſintiadis Siſaponem.
	Læpia, Ulia, Cariſa.	Regia Cariſſa.
	Andoriſippo. Longitudinem univerſam ejus.	Andoriſæ. Porro longitudinem univerſam ejus.
	M. Agrippa CCCCLXV.	M. Agrippa, CCCCLXXV. *ex mſſ.*
	Gades, CCCCLXXV. M.	Gades, CCL. M.
	Maritima ora XXII. M.	Maritima ora XXV. M. *ex mſſ.*
	Urbi ſpectandum.	Orbi ſpectandum.
Sect. 4.	In Pyrenæo DCCCXLVI.	In Pyrenæo DCCCLXXVI.
	Præter civitates contributas aliis, provincia ipſa CCXCIV. continet oppida. In iis colonias XII.	Præter civitates contributas aliis CCXCIV. provincia ipſa continet oppida CLXXIX. In iis colonias XII.
	Latinorum veterum XVII.	Latinorum veterum XVIII. *ex mſſ.*
	Stipendiaria CXXXVI.	Stipendiaria CXXXV. *ex mſſ.*
	Arrebaci.	Arevaci.
	Regio Mauritania.	Regio Mavitania.
	Flumen Idubeda.	Flumen Uduba.
	CCCCL. M. paſſ. fluens.	Per CCCCL. M. paſſ. fluens.
	Auſetani, Itani, Lacetani.	Auſetani, Lacetani.
	Diſceptant populi XLIV.	Diſceptant populi XLIII. *ex mſſ.*
	Sedetani, Gerundenſes.	Edetani, Gerundenſes.
	Bætulonenſes.	Bæculonenſes.
	Regionis Sedetaniæ.	Regionis Edetaniæ.
	Ilumberitanos.	Lumberitanos.
	Vibienſes.	Lubienſes.
	Populi LXII.	Populi LXV.
	Babanenſes.	Alabanenſes.
	In Cantabricis IV. populis.	In Cantabricis VII. populis, *ex mſſ.*
	Aſturum XII. populi.	Aſturum XXII. populi, *ex mſſ.*
	Giguri, Peſici.	Cigurri, Pæſici.
	Vibali, Celerini, Gallæci, Æqueſilici.	Bibali, Cælerini, Gallæci, Hequæſi, Limici.
Sect. 5.	Araris, Liria.	Arauris, Liria.
	Torrentem Iſaram, & Druentiam.	Torrentes Iſaram & Druentiam.
	Ultra, foſſa ex Rhodano C. Marii opere & nomine. Inſigne ſtagnum: Aſtromela oppidum maritima Avaticorum.	Ultra, foſſæ ex Rhodano C. Marii opere & nomine inſignes. Stagnum Maſtramela: oppidum, Maritima Avaticorum.
	Promontorium Cithariſta, portus.	Promontorium Zao, Cithariſta portus.
	Ex Alpium monte Accema.	Ex Alpium monte Cema, *ex mſſ.*
	Aquæ Sextiæ Salyorum.	Aquæ Sextiæ Salluviorum.
	Alebeceriorum Apollinarium.	Alebece Reiorum Apollinarium.
	Bormannico, Marcina, Cabellio, Carcaſum, Volcarum Tectoſagum.	Bormanni, Comacina, Cabellio, Carcaſum Volcarum Tectoſagum.
	Camboleċti.	Camboleċtri, *ex mſſ.*
	Toloſani Tectoſagum. Aquitaniæ contermini Taſcodunitari, Cononienſes.	Toloſani Tectoſagum, Aquitaniæ contermini: Taſconi, Taruſconienſes.
	Vaſco & Lucus.	Vaſio, & Lucus.
	Ebroduntios.	Bodionticos.
Sect. 6.	Alpium pæne lunatis jugis in maria excurrit Italia.	Ab Alpium fine, lunatis jugis in maria excurrit Italia, *ex mſſ.* &c.
	Umbri, Thuſci.	Umbri, Etruſci, *ex mſſ.*
	Jam vero tanta ea vitalis &c.	Jam vero tota ea vitalis &c. *ex mſſ.*
	Haud ullo loco CC.	Haud ullo inde loco CCC.
	Ut auctor affirmat Varro.	Ut auctor eſt M. Varro, *ex mſſ.*
	A Corcyra.	A Corſica.
Sect. 7.	Fluvius Padus.	Fluvius Pado.
	Sallyi, Deceates.	Salluvii, Deciates.
	Tigulia, intus Segeſta Tiguliorum.	Tigulia intus: Segeſta Tiguliorum.
Sect. 8.	Sive Atintanis.	Sive a Teutanis.
	Florentini.	Fluentini.
	Sudertani.	Subertani.
	Volaterrani cognomine Etruſci.	Volaterrani, Volcentini cognomine Etruſci.
Sect. 9.	Unde nomen modo Latii.	Unde nomen Latii, *ex mſſ.*
	Urbis noſtræ CCCCLX.	Urbis noſtræ CCCCXL.
	Adnexum inſulæ. Poſt eum annum acceſſit Italiæ aliud miraculum.	Adnexum inſulæ, poſt eum annum acceſſit Italiæ. Aliud miraculum.
	XXIII. urbium.	XXXIII. urbium, *ex mſſ.*
	Hormiæ dictum.	Hormiæ prius olim dictum, *ex mſſ.*
	Glanico appellato.	Glani appellato, *ex mſſ.*
	Obtenduntur agri.	Protenduntur agri, *ex mſſ.*
	In delicias alicæ politur meſſis.	In delicias alicæ populatur meſſis.
	Haud procul ſpectante.	Haud procul aſpectante.
	Aſulani.	Affilani.
	Capitulum, Cernetum, Cernetani.	Capitulum Hernicûm, Cereatini.
	Foropopulienſes. Ex Falerno, Fruſinates.	Foropopulienſes, ex Falerno: Fruſinates.
	Interamnates, Succaſani qui & Lirinates.	Interamnates Succaſini, qui & Lirinates.
	Ad diem XII. Cal. Januarii.	A. d. XII. Cal. Januarii.
	Anno conditæ DCCCXXVIII.	Anno conditæ DCCCXXVI.
	Ejuſdem ſpatii menſura currente.	Ejuſdem ſpatium, menſura currente, *ex mſſ.*
	Ita ut duodecim portæ ſemel numerentur.	Ita ut duodecim ſemel numerentur, *ex mſſ.*
	Collatia, Amiternum.	Collatia, Amitinum, *ex mſſ.*
	Vicellenſes.	Vitellenſes.
	Cn. Pompeïum & L. Carbonem Coſſ.	Cn. Pompeïum & L. Catonem Coſſ.
	Nunc in villas abiit.	Nunc in villam abiit, *ex mſſ.*
Sect. 10.	Flumen Melphes.	Flumen Melpes, *ex mſſ.*

Oppidum

Oppidum Conſentia. Intus in peninſula fluvius Acheron.	Oppidum Conſentia, intus. In peninſula fluvius Acheron.	
Medua.	Medma.	
Et fœderatum Bochri fuit.	Et fœderatum Bocchorum fuit.	*Sect.* XI.
Longitudine LX. M.	Longitudine XL. M.	
Nec cuniculos Ebuſus gignit.	Cuniculos Ebuſus gignit, *ex mſs.*	
Et parvæ, Mænaria, Columbaria.	Et Barpana, Mænaria, Columbaria.	*Sect.* 12.
A Populonia decem.	A Populonio decem.	
Planaſia, XXXVIIII.	Planaſia, XXXVIII. *ex mſs.*	
A figlinis doliariorum.	A figlinis doliorum, *ex mſs.*	
Sardinia minus VIIII. millibus.	Sardinia minus VIII. millibus.	*Sect.* 13.
Ab occidente DLXX.	Ab occidente, CLXXV.	
A meridie LXXIV.	A meridie, LXXVII.	
A ſeptemtrione CXXII.	A ſeptemtrione, CXXV.	
Circuitu DLX.	Circuitu DLXV.	
A Sulſenſi.	A Sulcenſi.	
Oppidorum XIV.	Oppidorum XVIII. *ex mſs.*	
Ulyſſis ſpecula.	Ab Ulyſſis ſpecula.	
Mari avulſa XII. M.	Mari avulſa XV. M. *ex mſſ.*	*Sect.* 14.
Pachynum in Græciam, CXLIV. M.	Pachynum in Græciam, CCCCXL. M.	
A Caralitano Sardiniæ CXX. M.	A Caralitano Sardiniæ CXC. M.	
Pachynum CLXVI. M.	Pachynum CLXXXVI.	
Coloniæ ibi, urbes ac civitates LXXII.	Coloniæ ibi V. Urbes ac civitates LXIII.	
Colonia Catana.	Colonia Catina.	
Amnes, Atys, & Hypſa.	Amnes: Achates, Mazara, Hypſa.	
Citarii, Cacirini.	Cetarini, Cacyrini.	
Eceſtienſes.	Echetlienſes.	
Erycnii.	Erycini.	
Ennenſes.	Hennenſes.	
Mutyenſes.	Mutycenſes.	
Metauri amnis, XII.	Metauri amnis, XXV. *ex mſſ.*	
A noſtris Vulcani.	A noſtris Vulcaniæ, *ex mſſ.*	
Ibi regnabat.	Ibi regnavit, *ex mſſ.*	
Abeſt XII. M. paſſ. ab Italia.	Abeſt XXV. M. paſſ. ab Italia.	
Patet LXXXII.	Patet LXXXVI.	*Sect.* 15.
Plerique LXXII.	Plerique LXXV. *ex mſſ.*	
Dein ſinus, & Scylacium.	Dein ſinus Scyllaceus: & Scylacium, *ex mſſ.*	
Cæcinos.	Carcines.	
Mons Alibanus.	Mons Clibanus.	
Ipſam a Caulone.	Ipſum a Caulone, *ex mſſ.*	
Oppidum Thurium.	Oppidum Thurii, *ex mſſ.*	
Maſuentum.	Caſuentum, *ex mſſ.*	
Atinates.	Atenates.	
A Peucetio Oenotri fratre. In Salentino agro inter promontoria, &c.	A Peucetio Oenotri fratre, in Salentino agro. Inter promontoria, &c.	*Sect.* 16.
Ceſſapia.	Meſſapia, *ex mſſ.*	
In ora vero Senonum Gallipolis.	In ora vero, Senum, Callipolis.	
Anxa LXII.	Anxa LXXV. *ex mſſ.*	
Ex adverſo Apolloniæ oppidi.	Ex adverſo Apolloniatûm oppidum, *ex mſſ.*	
Aliæ impediere curæ.	Aliæ impedivere curæ, *ex mſſ.*	
Statio militum Lupia.	Statio Miltopæ, Lupia.	
Sicuti longiore.	Sic utique longiore, *ex mſs.*	
Barion, ante Iapyx a Dædali filio, a quo & Iapygia. Amnes, Pactius.	Barium. Amnes: Iapyx a Dædali filio rege, a quo & Iapygia; Pactius.	
Itemque Larinum, Aliternia.	Itemque Larinatum Cliternia.	
Æculani.	Auſeculani, *ex mſs.*	
Deculani.	Æculani, *ex mſſ.*	
Hordonienſes.	Herdonienſes.	
Metinates, ex Gargano Mateolani, Neritini, Matini, Robuſtini.	Merinates, ex Gargano: Mateolani, Netini, Rubuſtini.	
Brumbeſtini.	Grumbeſtini.	
Palionenſes.	Paltonenſes, *ex mſſ.*	
Lucentes.	Lucenſes, *ex mſſ.*	*Sect.* 17.
Sepinates.	Sæpinates.	
Acedici.	Cædici, *ex mſſ.*	
Flumina Albula, Suinum, Helvinum, quo finitur Prætutiana regio.	Flumen Albula: Tervium, quo finitur Prætutiana regio.	*Sect.* 18.
Aſculum, Piceni nobiliſſima. Intus Novana. In ora Cluana.	Aſculum, Piceni nobiliſſima, intus. Novana, in ora: Cluana, &c.	
Triacenſes.	Treienſes.	
Urbs Salvia, Pollentini.	Urbe Salvia Pollentini.	
Forobremitiani.	Forobrentani, *ex mſſ.*	*Sect.* 19.
Iguini.	Iguvini.	
Mevanienſes.	Mevanionenſes.	
Suarrani.	Suaſani.	
Cognomine Tibertini.	Cognomine Tiberini.	
Vettionenſes.	Vettonenſes.	
Suriates.	Curiates, *ex mſs.*	
Ancona, CII.	Ancona, CV. *ex mſſ.*	*Sect.* 20.
Saltuſque Galliani.	Salteſque Galliani.	
Umbranates.	Urbanates, *ex mſſ.*	
In cacumen elati.	In cacumen Alpium elati.	
Agris, quam navigiis torrentior.	Agris quamvis torrentior.	
Sturam, Morgum.	Sturam, Orgum.	
Altinumque CXX.	Altinumque per CXX. *ex mſſ.*	
Quæ Pades Gallice vocetur. Padum hoc nomen accepiſſe.	Quales Gallice vocentur Padi, hoc nomen accepiſſe, *ex mſſ.*	
Alpium fauces.	Alpium fores, *ex mſſ.*	*Sect.* 21.
Sibyllinis libris a Populo Romano condi juſſum.	Sibyllinis a Populo Romano conditum juſſis, *ex mſs.*	
Eporedicas.	Eporedias, *ex mſſ.*	
Fortunatius ſitos.	Fortunatius ſitum, *ex mſs.*	
Venetia, cujus fluvius Silis.	Cujus Venetia: fluvius Silis.	*Sect.* 22.
Montibus Tauriſanis.	Montibus Tarviſanis.	
Aquileiam coloniam XII.	Aquileiam coloniam XV. *ex mſſ.*	

	Italiæ auctus terminus.	Auctæ Italiæ terminus, *ex mſſ.*
	Cognominatam tradunt a flumine.	Cognominatam a flumine, *ex mſs.*
	Eidemque Iſtro ex adverſo Padi fauces.	Eodemque Iſtro, adverſum Padi fauces, *ex mſſ.*
	Nepos Cornelius etiam.	Nepos etiam, *ex mſs.*
	Dein Sao.	Dein Savo, *ex mſs.*
Sect. 23.	Circuitum vero C X X I I.	Circuitum vero C X X V. *ex mſs.*
	Ad Titium flumen ſtad. C C.	Ad Titium flumen ſtad. M. *ex mſs.*
	Trajectus C X X.	Trajectus C X X X. *ex mſs.*
	Et Bernenſes.	Et Berunenſes.
	Alutrienſes.	Alutrenſes, *ex mſs.*
	Flamonienſes, Vannienſes.	Flamonienſes Vannienſes.
	Venidates.	Nedinates.
	Varuani.	Varbari, *ex mſs.*
	Palſicium.	Pallatum, *ex mſſ.*
	A M. Claudio Marcello.	A Claudio Marcello, *ex mſſ.*
	In hac regione & X.	In hac regione & X I.
	Exceptos reddunt.	Acceptos reddunt, *ex mſs.*
	Alpes in longitudinem X. paſſ.	Alpes in longitudinem X. paſſ.
	Arſiam, D C C I I.	Arſiam, D C C L X V. *ex mſs.*
Sect. 24.	Catili.	Catali, *ex mſs.*
	Tauricæ gentis.	Taurifcæ gentis, *ex mſs.*
	Præuſtis intra ſinus Alpium nive membris.	Præuſtis in tranſitu Alpium nive membris, *ex mſſ.*
	Ejuſdem & Graios fuiſſe, poſitos in tranſitu, Graiarum &c.	Ejuſdem exercitus & Graios fuiſſe, Graiarum &c. *ex mſs.*
	Centrones.	Centrones.
	IMP. XIII. TRIB. POT. S. P. Q. R.	IMP. XIIII. TRIB. POT. XVII. S. P. Q. R. *ex mſs.*
	Camuni, Vennonetes.	Camuni, Venoſtes, Vennonetes, *ex mſs.*
	Naunes.	Genaunes.
	Virucinates.	Rucinates.
	Abiſontes.	Ambiſontes.
	Salaſi.	Salaſſi.
	Ebroduntii.	Brodiontii.
Sect. 25.	Dudini.	Buni.
	Stulpinos.	Stlupinos.
	Albonenſes.	Olbonenſes.
	Varubarini.	Varvarini.
	Fulſinates.	Fertinates.
	Flavona.	Flanona, *ex mſs.*
	Ænona civitas, Pauſinus flumen, Tedanium, quo finitur Iapydia.	Ænona civitas Paſini: Flumen Tedanium, quo finitur Iapydia.
Sect. 26.	Arba, Tragurium, Iſſa, Pharos, Paros ante: Crexa.	Arba, Crexa, *ex mſſ.*
	Ab Jadera C C X X I I.	Ab Jadera C X I I. *ex mſſ.*
	In decurias C C C L X X I I.	In decurias C C C L X X X I I. *ex mſſ.*
	Burnum, Mandetrium.	Burnum, Andetrium.
	A Salona L X X I I.	A Salona L X X X I I. *ex mſſ.*
	Deſitiates.	Dæſitiates.
	Melcomani X X V.	Melcomani X X I V. *ex mſs.*
	Oenei.	Ozuæi.
	Oppida civium Rom.	Ab Epidauro ſunt oppida civium Rom. *ex mſſ.*
	A Dyrrhachio L X X V I I I I.	A Dyrrachio L X X V I I I. *ex mſs.*
	V I I. M. paſſ. a mari recedens.	I V. M. paſſ. a mari recedens, *ex mſſ.*
Sect. 27.	Viana, Æmonia.	Vianiomina.
Sect. 28.	In glandifera Pannoniæ.	Inde glandifera Pannoniæ.
	Sandrizetes.	Andizetes.
	Corneates, Araviſci.	Cornacates, (*ex mſs.*) Eraviſci.
	Calapis.	Colapis.
	Valdanus.	Valdaſus, *ex mſs.*
Sect. 29.	Trimachi.	Timachi.
	In eo duo maria .... Inferum, ſive Ionium.	In eo duo maria .... Ionium.
Sect. 30.	Pullariæ.	Pullaria, *ex mſſ.*
	Creteæ aliquot.	Grateæ aliquot.
	Contra Surium, bubus & capris laudata Brattia.	Contra Tragurium, Bavo: & capris laudata Brattia.
	Iſſa civium Romanorum reliqua, & cum oppido Pharia.	Iſſa civium Romanorum, & cum oppido Pharia, *ex mſſ.*
	Diſtat X X I I. M.	Diſtat X X V. M. *ex mſs.*
	X I I. M. paſſ. ab ea I I I. Elaphites.	X V. M. paſſ. ab ea I V. Elaphites, *ex mſs.*

LIBRO QUARTO.

Sect. 1.	Ambracius ſinus, faucibus.	Ambracius ſinus, D. paſſ. faucibus.
	Lacus Pandoſia.	Locus Pandoſia, *ex mſs.*
Sect. 3.	Chalcis, & mons eſt Taphiaſſus.	Chalcis mons, & Taphiaſſus.
	Halyſarna.	Halicyrna.
Sect. 4.	Trichone.	Tithrone.
Sect. 5.	Peloponneſum contingat Hellas.	Peloponneſum contineat Hellas, *ex mſs.*
Sect. 6.	Unde Cyllenen I I. M.	Unde Cyllenen V. M. *ex mſſ.*
	Aſophis.	Aſopis.
	X I I. M. paſſ. Intus delubrum.	X I I. M. paſſuum intus delubrum.
	Navigatur in oppida Aulos & Leprion.	Navigatur V I. paſſ. mill. prope oppida, Aulona, & Leprion.
	Promontorium Plataniſtus.	Promontorium Platanodes.
	Omnia autem Maleo promontorio includuntur.	Omnes autem Maleæ promontorio includuntur.
Sect. 9.	Supra lacum Lernen.	Supra locum Lernen.
	Portus Cœnites.	Portus Schœnitas.
	Tot ſinus Peloponuenſem oram.	Tot ſinus Peloponneſi oram.
Sect. 10.	Drymodis.	Drymodes.
	Catina.	Gortyna.
	Bocalium.	Bucolium.
	Carmon.	Carnion.
	Melanæa.	Melænæ.
	Pellana.	Pallene.
	Parcatæ.	Paroreatæ.
	Ad oppidum Lechæum.	Ad oppidum Ægium.
	Per Arcadiam L X I I I.	Per Arcadiam L X V I I I.

Cremyon.	Cremmyon.	*Sect.* XI.
Scironia ſaxa, III. M.	Scironia ſaxa, VI. M.	
Ab Iſthmo L. II.	Ab Iſthmo LV.	
Amnis Iliſſos.	Locus Iliſſos.	
A Piræeo XLII.	A Piræeo XLV. *ex mſſ.*	
Doriſcum promontorium.	Thoricos promontorium.	
Potamos, Brauron.	Potamos, Steria, Brauron.	
Epigranea.	Epicrane.	*Sect.* 12.
Adylifus.	Hadylius.	
Lamia & Anichia.	Larymna & Anchoa.	
Grephis.	Acræphia.	
Ocale, Elæon.	Ocalee, Heleon.	
Scœnos.	Schœnos.	
Hyreſcon.	Hileſion.	
Opus, unde Opuntinus ſinus.	Opus, unde & ſinus Opuntius, *ex mſſ.*	
Ab aliis Elmon.	Ab aliis Salmon.	*Sect.* 15.
Cuneatis ante eos LXXV. urbibus.	Caveatis ante eos LXXV. urbibus.	
Accipit amnem Euroton.	Accipit amnem Orcon.	
Caſtana.	Caſthanæa.	*Sect.* 16.
Rhiſus, Erymne.	Rhizus, Erymnæ.	
Phylace, Potniæ. Epiri &c.	Phylace. Porro Epiri &c.	
Mos ſepelire reges.	Mos ſepeliri reges, *ex mſſ.*	*Sect.* 17.
Phina, Oloros.	Pydna, Aloros.	
Doberienſes, Trienſes.	Doberi, Æſtræenſes.	
Oppidum Chalaſtra &c.	Oppida, Chalaſtra &c. *ex mſſ.*	
Alchione, Levomne.	Halcyone, Leoomne, *ex mſſ.*	
Niſſos, Brygion, Eleon, Mende.	Nyſſos, Phinelon, Mendæ.	
Holophyxos ſinus, Mecyberna.	Olophyxos. Sinus Mecybernæus.	
Phiſcella .... Sitone.	Phyſcella .... Sithone.	
Biſaltas uſque.	Ad Biſaltas uſque, *ex mſs.*	*Sect.* 18.
Diobeſos.	Diobeſſos.	
Infundit Hebrum.	Fundit Hebrum, *ex mſs.*	
Carbiletis.	Cabyletis.	
Botiæis .... Celetæ.	Bottiæis .... Cœletæ.	
Getæ, Aoti.	Getæ, Aorſi.	
Oeſima, Neapolis, Paſtos.	Oeſyma, Neapolis, Datos.	
Tinda .... Diceæ.	Tirida .... Dicæa.	
Porrectis muris.	Porrectus murus, *ex mſs.*	
Namque Thracia.	Jamque Thracia.	
Quos Catizos barbari.	Catizos barbari, *ex mſs.*	
Flumen Pamiſus.	Flumen Panyſus.	
Fuit oppidum Anthium.	Habuit oppidum Anthium, *ex mſs.*	
Thynnias, Almedeſſos.	Thynias, Halmydeſſos.	
Agrippa adjecit XL.	Agrippa adjecit LX.	
Sinus Caſthenes.	Sinus Soſthenes.	
Apro, XXXII. M.	Apro XXII. M.	
Quatuor illic inter ſe.	Quatuor inter ſe, *ex mſs.*	
Latitudo CCCLXXXIII.	Latitudo CCLXXXIV.	
Inter Tenedum & Chium.	Inter Tenum & Chium.	
In medio mari exſiliens.	E medio mari exſiliens, *ex mſs.*	
Quodcumque .... Thraciam attingit.	Quacumque .... Thraciam attingit, *ex mſs.*	
Inſulæ autem ex adverſo Theſprotiæ, Corcyra, a Buthroto.	Inſulæ autem ex adverſo Theſprotiæ, a Buthroto, *ex mſſ.*	*Sect.* 19.
Paxæ .... Marate .... Pytionia.	Paxœ .... Marathe .... Pythionia.	
Ante Leucadiam Sybota.	Ante Leucimnam Sybota.	
Utræque liberæ.	Utraque libera, *ex mſſ.*	
Crocylea, Paxos. Cephalenia &c.	Crocylea. A Paxo Cephalenia.	
XXII. millia abeſt.	XXV. millia abeſt, *ex mſſ.*	
Ab ea Itacha XII. M.	Ab ea Ithaca XV. M. *ex mſs.*	
Epiropia.	Aperopia.	
A Piræeo .... XII. M.	A Piræeo .... XX. M. *ex mſs.*	
Æglia autem.	Ægila autem.	
Longitudine implet .... circuitu.	Longitudinem implet .... circuitum, *ex mſs.*	*Sect.* 20.
Elæa, Cyſamum.	Etea, Ciſamum.	
Clatos.	Elatos.	
Mytinos.	Cyliſſos.	
Cadiſcus, Idæus.	Cadiſtus, Idæus.	
Dictæus.	Dictynnæus, *ex mſs.*	
Phycunte, CCXXV.	Phycunte, CXXV.	
Peloponneſi, LXXII.	Peloponneſi, LXXV.	
Duæ Budoræ.	Duæ Budroæ.	
Contra Matium, Cia.	Contra Matium, Dia.	
Butoa, Rhamnus.	Butoa, Aradus.	
Mareſa.	Careſa, *ex mſs.*	
Ad meridiem.	A meridie.	*Sect.* 21.
Et Helleſpontum.	Ad Helleſpontum.	
Intra xx. millia.	Intra duo millia.	
Porthmo, Meſo.	Porthmo, Neſo.	
Chalcodontis.	Chalcodotis.	
Patet circuitu XCIII.	Patet circuitu XCVI. *ex mſſ.*	*Sect.* 22.
Scyros, Syphnus.	Siphnus, *tantum.*	
Motum terræ non ſenſit ad M. Varronis ætatem, &c.	Motum terræ non ſenſit. Ad M. Varronis ætatem, &c.	
Artemiten Helladius.	Artemin Hellanicus.	
Quam primo Pactiam.	Quam primo Platean.	
Phocuſſa, Phæcaſia, ... Phalegandros.	Phacuſſa, Nicaſia .... Pholegandros.	*Sect.* 23.
Ab exortu ſolſtitiali, a Delo.	Ab exortu ſolſtitiali Deli.	
Ios, a Naxo.	Scyros: Ios a Naxo.	
Cynethuſſa.	Cynæthus.	
Dionyſa, Patmos.	Donuſa, Patmos.	
Heratia.	Hieracia, *ex mſſ.* Ἱερακία.	
Hippuris, Hippuriſſuſa.	Hippuris, *tantum.*	
In qua oppida Coos, & Olymna. A qua Carpathum.	In qua oppidum Coos: Calymna, a qua Carpathum.	
A Carpatho ad Caſon.	A Carpatho Caſon, *ex mſſ.*	

	Per cc. M. in longitudinem jacent.	Per DCC. M. in longitudinem, & per CC. in latitudinem jacent.
	Scadiram, Thermeuſim, Irrheſiam.	Scandilam : Thermæus, Irreſiam.
	Circuitu patet XXII. M. D. P.	Circuitu patet CXII. M. P.
	Inde Abdera continentis XX.	Inde Abdera continentis, XXII.
	Saoce X. M. paſſ. portuoſiſſima omnium.	Saoce, X. M. paſſ. altitudinis, vel importuoſiſſima omnium.
	Dardaniam nominat.	Dardaniam vocat, *ex mſs.*
	Phaterunefos .... Calete.	Pateronneſos (Πατέρων νῆσος) .... Calathe, *ex mſs.*
Sect. 24.	Mæotis oſtio.	Mæotidis oſtio, *ex mſs.*
	Agrippa XXIII. ſexaginta M.	Agrippa XXIV. ſexaginta M. *ex mſs.*
	Mucianus XXVIII. LXV.	Mucianus XXIV. XXV.
	Apolloniam CLXXXVIII.	Apolloniam CLXXXVII.
	Heracleatarum.	Heracleotarum, *ex mſs.*
	In Europæ ora, CCXXII.	In Europæ ora, CCXII. *ex mſſ.*
	In Panticapæum DCXXX. Inde lacus ipſe Mæotis.	Inde Panticapæum DCXXX. Lacus ipſe Mæotis, *ex mſſ.*
	XIII. VI. M.	XIV. VI. M. *ex mſſ.*
	Directo curſu CCCLXXV.	Directo curſu CCCLXXXV. *ex mſs.*
	Coloſtoma.	Calonſtoma, *ex mſs.*
	Pſeudoſtoma, & inſula Conopon diabaſis.	Pſeudoſtomon, & in inſula Conopon diabaſis.
Sect. 25.	A Moro, ſive is Duria eſt.	A Maro, ſive Duria eſt.
	Quantum minus quadringentis.	Quatuor millibus & quadringentis.
Sect. 26.	Sinus Sagaricus.	Sinus Sagarius, *ex mſſ.*
	Et ab ea CXXXV. M.	Et ab ea CXXV. M.
	Scythæ & Sarmatæ tenent.	Scythæ & Siraci tenent.
	Caraſeni.	Characeni.
	Aſtyrani.	Lagyrani.
	A Criumetopo CXXII.	A Criumetopo CXXV. *ex mſſ.*
	A Cherroneſo CLXV.	A Cherroneſo CXLV. *ex mſſ.*
	Cyte, Zephyrium, Acre.	Cytæ, Zephyrium, Acræ.
	A Theodoſia M. XXXV.	A Theodoſia LXXXVII.
	M. D. ut diximus.	MM. D. ut diximus.
	A natura rerum.	A rerum natura, *ex mſs.*
	Qui ſunt ibi ſimilitudine & ſitu.	Quia ſunt ibi ſimili conſuetudine & ſitu.
	Nec licet dubitare.	Nec libet dubitare, *ex mſs.*
Sect. 27.	Bannomanna, abeſſe a Scythia diei curſu.	Raunonia, unam abeſſe diei curſu.
	Veris temperie.	Veris tempore.
	Venetis, Scyris.	Venedis, Sciris.
	Sinum Clylipenum.	Sinum Cylipenum.
Sect. 28.	Latitudinem CCLXVIII. *CAP. XIV.* Rhætiæ prope unius &c.	Latitudinem CXLVIII. Rhætiæ prope unius &c.
	Græcorum opinioni, & longitudinis.	Græcorum opinione, & longitudini, *ex mſſ.*
	Nulli inferius.	Nullo inferius, *ex mſſ.*
Sect. 29.	Batavorum inſula, Cannenufatum.	Batavorum inſula & Cannenufatum.
	Cauchorum.	Chaucorum.
Sect. 30.	Proximo trajectu L. M. minimum : circuitu &c.	Proximo trajectu L. M. circuitu &c.
	A Silurum gente XX. M.	A Silurum gente XXX. M.
	Ricnea.	Ricina.
	Vectis, Silimnus.	Vectis, Limnus.
	Hæc quidam.	Hoc quidam, *ex mſſ.*
Sect. 31.	A Scaldi.	A Scalde.
	Aquitania.	Aquitanica.
	Agrippa univerſarum Galliarum.	Univerſam oram XVIII. M. P. Agrippa : Galliarum &c.
	CCXIII. computavit.	CCCXVIII. computavit, *ex mſs.*
	Bellovaci, Haſſi, Introrſus &c.	Bellovaci. Introrſus &c.
	Ulbanectes.	Ulmanetes.
	Rinuci.	Sunuci.
Sect. 32.	Vadicaſſes.	Bodiocaſſes.
	Ireſui.	Ateſui.
Sect. 33.	Santones liberi, cognomine Ubiſci.	Santones liberi : Bituriges liberi, cognomine Ubiſci.
	Latuſates.	Taruſates.
	Cathurci .... Petrogori.	Cadurci .... Petrocori.
Sect. 34.	Flaviobriga, colonia civitatum IX. Regio Cantabrorum.	Flaviobriga colonia. Civitatum novem regio Cantabrorum.
	Origeni mixtis Cantabris.	Orgenomeſci e Cantabris.
	Veſci, Veca.	Vereaſveca.
Sect. 35.	Minium.	Æminium.
	Colippo, Eburo, Britium.	Collippo, Eburobritium.
	Olyſſipponenſe.	Oliſiponenſe.
	Ab Ana vero .... CCXVI.	Ad Anam vero .... CXXVI. *ex mſſ.*
	Varduli.	Turduli, *ex mſſ.*
	Olyſippo.	Oliſipo.
	Araditani.	Aranditani.
	Concordienſes qui & Boccori.	Concordienſes, Elbocorii.
	Interauſenſes.	Interannienſes.
	XXIX. M. colligere.	XXIX. XXII. M. colligere.
	Ab aliis XXVII.	Ab aliis XXVI.
Sect. 36.	LXXV. M. Gadis.	XXV. M. Gadis, *ex mſs.*
	Paſſus DCC.	Pedes DCC.
	Tyrii ab origine eorum.	Tyrii Aborigines eorum.
	Geryones habitaſſe .... exiſtimatur, cujus armenta.	Geryones habitaſſe .... exiſtimantur, quorum armenta.
Sect. 37.	LXXXIV. XIV. M.	LXXXII. XIV. M.
	XXII. XX. M.	XI. XX. M.
	XI. M. LXVIII.	XIII. M. XVIII.
	XII. XLIII. M.	XV. XLIII.

LIBRO QUINTO.

Sect. 1.	Liſſa, Cotes.	Liſſa, & Cotta, *ex mſſ.*
	Julia Conſtantia, Zilis.	Julia Conſtantia Zilis.
	Jura in Bæticam petere.	Jura Bæticam petere, *ex mſſ.*
	Ab antiquis narrata.	Antiquis narrata, *ex mſs.*
	Affunditur autem æſtuarium.	Affunditur æſtuarium, *ex mſs.*

Eumdemque

Eumdemque.	Eumdem, *ex mſs.*	
Ad alia quædam fabuloſa.	Et alia quidem fabuloſa, *ex mſs.*	
Lixum C C V. M. paſſ. Agrippa Lixum a Gaditano freto.	Lixum CCV. M. paſſ. a Gaditano freto &c.	
A Lixo C C C I I I. M.	A Lixo C C X I I I. M.	
Gentem Scelatitos & Maſatos.	Gentes, Scelatitos, & Maſatos, *ex mſſ.*	
Quod appellatur Surrentium.	Quod appellat Surrentium, *ex mſſ.*	
Pharuſos.	Pharuſios.	
Perviumque famæ videri poteſt.	Perviumque fama videri poteſt.	
Jam vero & ſenatorii, nil demirantibus quam luxuriam.	Jam vero & ſenatum inde intrantibus, quam luxuriæ.	
Ibi fama, exiſtere.	Ibi fama, exſtare, *ex mſs.*	
Qui Niger vocatur.	Qui Ger vocaretur.	
Quanquam hiberno tempore experto.	Quanquam hiberno tempore, expertum, *ex mſs.*	
Unde nomen provinciæ, quos.	Unde nomen, quos.	
Banturi.	Baniuræ.	
Montoſa.	Montuoſa.	
Ruſardir.	Ruſadir.	
Coloniæ jure donata, ejuſdem juſſu deductis veteranis. Oppidum novum, & Latio dato, Tipaſa.	Coloniæ jure donata: ejuſdem juſſu deductis veteranis, Oppidum novum: & Latio dato, Tipaſa.	
Ruſcurium.	Ruſucurium.	
Salde colonia ejuſdem, Igilgili.	Salde colonia ejuſdem: item Igilgili.	
Succubar.	Succabar.	
Sardabala, Narbar.	Sardabal, Aves, Nabar.	
C C X X X I I I. M.	C C C X X I I. M.	
Utriuſque Mauritaniæ longitudo DCCCXXXIX. M.	Utriuſque Mauritaniæ longitudo X̄XXXIX. M.	
Trabracha.	Tabraca.	*Sect.* 2.
C C L. M. circuitu.	C C L. M. per circuitum, *ex mſs.*	*Sect.* 3.
A Carthagine abeſt c c x v i i.	A Carthagine abeſt c c x v i.	
Cynips .... Taphra.	Cinyps ... Gaphara.	*Sect.* 4.
Madaurenſe.	Materenſe.	
Tuſdritanum, Tiricenſe, Tiphicenſe.	Tuſdritanum, Tiphicenſe.	
Abeſt a Lepti C C C L X X X V.	Abeſt a Lepti C C C L X X V.	*Sect.* 5.
Mox C C L. M.	Mox X L. M.	
Hasbitæ.	Asbyſtæ.	
Hammanientes x i. dierum.	Hammanientes x i i. dierum, *ex mſs.*	
Ex Æthiopia vectæ.	Ex Æthiopia invectæ, *ex mſs.*	
Unius omnium.	Uni huic omnium.	
Gadibus nato.	Gadibus genito, *ex mſs.*	
Ea quæ ſequitur regio.	Quæ ſequitur regio, *ex mſs.*	*Sect.* 6.
Parætonium x i i. M.	Parætonium, L X I I. M.	
Alexandriam c. M.	Alexandriam, c c. M.	
x v i. M. paſſ. longitudinem.	X I. M. paſſ. longitudinem.	
Proximum oſtium x v i. M. paſſ. x x x.	Proximum oſtium X̄ V. M. paſſ. x x v i i.	
Longitudine x x x v. M.	Longitudine x x v. M.	*Sect.* 7.
Latitudine x x v.	Latitudine x x i i.	
Ac in extremo.	At in extremo, *ex mſs.*	
Duo Ægimori a re.	Duæ Ægimori aræ.	
Pharuſi, & jam Oceanum attingentes, quos ..... diximus, Perorſi.	Pharuſii, jam Oceanum attingentes, & quos .... diximus, Perorſi, *ex mſs.*	*Sect.* 8.
Eratoſthenes x v. X L V.	Eratoſthenes X̄V̄Ī. X L V. *ex mſs.*	*Sect.* 9.
Iſidorus L X X X V I I I.	Iſidorus L̄X̄ĪĪĪ. L X X V.	
Ombiten, Phatniten, Apollopoliten.	Ombiten, Apollopoliten.	
Phanturiten.	Phaturiten.	
Capaſtiten.	Cabaſiten.	
Panopoliten, Thermopoliten, Buſiriten.	Panopoliten, Buſiriten.	
Nitriten.	Meteliten.	
Duo Oeaſitæ.	Duo Oaſitæ.	
Coracini, ſiluri, crocodilus quoque: Inde ob argumentum hoc Nili ortus creditus. Cæſareæ in Iſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie.	Coracini, ſiluri. Crocodilus quoque inde ob argumentum hoc Cæſareæ in Iſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie.	*Sect.* 10.
Nec alibi torrentior.	Nec aliunde torrentior, *ex mſs.*	
Auctus ejus per puteos.	Auctus per puteos, *ex mſ.*	
Minimumque Pharſalico.	Minimum quinque Pharſalico.	
Peninſula c. mille paſſuum.	Peninſula mille paſſuum.	
In qua ceraſtæ ſunt.	In qua caſtra ſunt.	
Et in adverſo inſulæ i v. Philæ.	Et ex adverſo inſula i v. Philæ.	
Infra noviſſimum catarracten.	Intra noviſſimum catarracten.	
Ab Alexandria D L X X X V I.	Ab Alexandria, D L X X X.	
Qui lacus antea Arapotes.	Qui locus antea Rhacotes.	*Sect.* XI.
D C. ambitu.	C L. ambitu.	
Buros, Pharbætos.	Butos, Pharbæthos.	
Naucraticum.	Naucratiticum.	
In gloria magna litterarum.	In magna gloria litterarum, *ex mſſ.*	*Sect.* 13.
Jamnes duæ.	Jamneæ duæ.	*Sect.* 14.
Fabuloſa Derceto.	Fabuloſa Ceto.	
Sebaſte, in monte altiore Gamala.	Sebaſte in monte, & altiore Gamala.	
Betholenen, Tephenen.	Bethleptephenen.	*Sect.* 15.
Eſſeni fugitant.	Eſſeni fugiunt, *ex mſs.*	
Damaſcum & Opoton riguas amne Chryſorrhoa fertilem.	Damaſcum ex epoto riguis amne Chryſorrhoa fertilem, *partim ex mſs. partim ex conjectura.*	*Sect.* 16.
Et jam dictum Hippon Dion.	Et jam dictum Hippon: Dion.	
Inde Euhydra, Sarepta.	Inde Sarepta.	*Sect.* 17.
Contraque Aradum Antarados.	Contraque Arados.	
Syriæ Antiochenæ.	Syriæ Antiochiæ, *ex mſs.*	
Cyrrhiſtica.	Cyrrheſtice.	*Sect.* 18.
Qui proxime viderunt.	Qui proxime viderant, *ex mſs.*	*Sect.* 19.
Supra Simyram.	Supra Zimaram.	*Sect.* 20.
Anaëtiam.	Anaiticam, *ex mſs.*	
Abeſt a Simyra.	Abeſt a Zimara.	
Ultra quoque ſaxoſum.	Tum quoque ſaxoſum, *ex mſs.*	
Merorum dictam.	Oreôn dictam.	
Primo hunc illi impugnatus curſum Taurus aufert.	Primum hunc illi in pugna Taurus aufert.	

Sect. 21.	A Syris.	Ab Aſſyriis, *ex mſs.*
	Cingla Commagenen finit, Merorum civitas incipit.	Singilla Commagenen finit, Imme civitas incipit.
	Vaſta undique ambitu.	Vaſto undique amitu, *ex mſs.*
	Tigrin, DXXXVII.	Tigrin CCCXXXVIII.
	Syriæ litore, CCLII.	Syriæ litore, CCIII.
	Aſſura autem.	A Sura autem.
Sect. 22.	Ægę liberum.	Ægæ liberum.
	Sydnus Tarſum.	Cydnus Tarſum.
	Halix, Arſinoë.	Alc, Selinus, Arſinoë.
	Tabæ.	Jotape.
	Olme.	Holmœ.
	Qui nunc Cæſarauguſtani.	Qui nunc Cæſarea, Auguſta.
	Caſtabla.	Caſtabala.
	Eniandos.	Oeniandos.
	Trachiotis.	Tracheotis.
	Hormia.	Holmia.
Sect. 23.	Lalaſſis.	Lalaſis.
	Ignorata eſt illi contermina gens.	Ignorata eſt contermina illi gens, *ex mſs.*
Sect. 25.	Hyrienſes.	Tyrienſes.
	Tembaſa.	Thebaſa.
	Sinda in confinio.	Hyde in confinio.
Sect. 26.	Plataniſtus.	Pleteniſſum.
	Amnis, Eurymedon &c.	Amnes, Eurymedon &c.
Sect. 27.	Unde vaſtus ſinus: Taurus mons &c.	Unde vaſtum ſinum Taurus mons &c. *ex mſs.*
	Pharphariades.	Paryadres.
	Hyrcanus... Pariedrus.	Hyrcanius.... Paryadres.
Sect. 28.	Lymira... Sydima.... Cyane.	Limyra.... Sidyma..... Cyaneæ.
Sect. 29.	Oppidum Calydna.	Oppidum Calynda.
	XXV. civitates. CAP. XXIX. Celeberrima urbe Laodicea.	XXV. civitates, celeberrima urbe Laodicea.
	Amaxitos.... Eutaniæ.... Carianda.	Hamaxitos.... Eutane.... Caryanda.
	Moſſinus.	Orſinus.
	Othronienſes.	Orthronienſes.
Sect. 30.	Ante Timolus.	Antea Timolus, *ex mſs.*
	Cadueni, Loreni, Philadelpheni.	Cadueni, Philadelpheni.
	Myſotmolitæ.	Meſotmolitæ.
Sect. 31.	Heraclea, montis ejus cognominis, Caricæ, Myûs.	Heraclea montis ejus cognominis: Carica, Myûs.
	Duo Selinuntes.	Duo Selenuntes.
	Corinæum.... Clazomene... Chytophoria.	Corynæum... Clazomenæ... Chytrophoria.
	Ob id & Archæopolis.	Obiit & Archæopolis.
	Hermus amnis campos facit.	Hermus campos facit, *ex mſs.*
Sect. 32.	Carenæ... Cocillum, Thebæ.	Carene... Cocylium, Thebe.
	Amnis Chryliofolius.	Amnes, Grylios, Ollius.
	Cryſſa.	Chryſa.
	Deportata Adramytteum negotia: Apolloniatæ &c.	Deportant Adramytteum negotia Apolloniatæ &c.
	Ereſii.	Erezii.
Sect. 33.	Cilices, Mandagandeni.	Cilices Mandacadeni.
	Ubi claſſis ejus ſteterat. In Sigeo fuit & Æantium.	Ubi claſſis ejus ſteterat in Sigeo. Fuit & Æantium.
	Lygdanum.	Lygdamum.
	Thiatyreni... Moſſini.... Hieracomitæ.	Thyatireni... Moſſyni... Hieracometæ.
	Hierapolenſes.	Hierolophienſes.
	Harmatopolitæ.	Hermocapelitæ.
Sect. 34.	Aditur alveis maris, Tegamo.	Aditur alveis mari, Stegano.
Sect. 35.	Timoſtenes CCCCXXVIIII.	Timoſthenes CCCCXXVIII. *ex mſs.*
	Artemidorus CLX.	Artemidorus CLXII.
	Paphos.	Nea Paphos.
	Salaminæ.	Salaminiæ.
	Chelidoniæ: totidem ab iis cum oppido Leucola Pactyæ.	Chelidoniæ totidem. Ab iis cum oppido Leucolla Pactyæ.
Sect. 36.	Rhodos, circuitu CXXX.	Rhodos, circuitu CXXV.
	Pœeſſa... Macria.	Pæëſſa... Macaria, *ex mſs.*
	Teganon.	Steganos.
	Cos, ut Staphylus.	Cea: ut Staphylus.
Sect. 37.	Ioniæ ora Ægeas.	Ioniæ ora Tragias.
	Mycalen, Trogilias, Trepſilion.	Mycalæ, Trogilias tres: Pſilon.
Sect. 38.	Dapnuſam... Anydros.	Daphnuſam... Anhydros.
	A Chio LXXXXI.	A Chio LXXI. *ex mſs.*
	Artheidon, Celæ.	Arthedon, Cœlæ.
Sect. 39.	Hemerte.	Himerte.
	VIII. oppidis inclytā.	VIIII. oppidis inclyta.
	VIII. urbibus Aſiæ.	VIIII. urbibus Aſiæ, *ex mſs.*
	Annis D. potens.	Annis M. D. potens, *ex mſs.*
Sect. 43.	Sub Hippio monte.	Sub Hypio monte.
	Areus, Siros.	Areus, Æſyros.
	A Nicomedia XLII.	A Nicomedia XXXVII. *ex mſs.*
	Calchedon libera, a Nicomedia LXXII.	Calchedon libera, a Nicomedia LXII.
	Dein Compuſa.	Dein Colpuſa.
	Inde fauces primæ VIII. M. CCL.	Inde fauces primæ VIII. M. DCCL. *ex mſs.*
	A ſinu Lydiæ. *In edit. Elzevir.* A fine Lydiæ	A ſinu Lyciæ, *ex mſs.*
	Thracium CLXXXVIII.	Thracium eſſe CCXXXVIIII.
	Iſidorus CCCLXII.	Iſidorus CCCXXII.
Sect. 44.	Thynnias.	Thynias.
	Erebinthus, Magale.	Erebinthodes, Megale.

LIBRO SEXTO.

Sect. 1.	Aucta immanitate.	Aucta inanitate.
	Lacus a Mæoti.	Lacus Mæotii, *ex mſs.*
	Et tamquam in diſſociatione.	Et jam quædam in diſſociatione.
	Sangarius fluvius.	Sagaris fluvius, *ex mſſ.*
	A pleriſque dictus Coralius: a quo.	A pleriſque dictus Coralius: a quo.
	A quo incipiunt Maryandini ſinus.	A quo incipiunt Maryandini. Sinus, &c.

Pedopyles.	Pædopides.	
A Tio LXIV.	A Tio LXIII. *ex mſ.*	
A Ponti oſtio CCCXV.	A Ponti oſtio CCCXXV.	*Sect.* 2.
Armine.	Armene.	
Elumen Varetum.	Fulmen Evarchum.	
Cariſſa.	Caruſa.	
Sargauraſenæ.	Sargarauſene.	*Sect.* 3.
Themiſcyra regio.	Themiſcyrena regio, *ex mſs.*	
Phamizonium.	Amazonium.	*Sect.* 4.
Portus Cordulæ.	Portus Chordule.	
Sideni.	Sidene.	
Et major Armenia XXX. M.	A majore Armenia XXX. M. *ex mſs.*	
A Trapezunte CL. M.	A Trapezunte CXL. M. *ex mſs.*	
Campſconyſis, Nogrus,	Acampſis, Iſis, Mogrus.	
Marium.	Matium, *ex mſs.*	
Tyritacen, Cygnum.	Tyndarida, Circæum, Cygnum.	
Cyanos.	Cyaneos, *ex mſs.*	
Abeſt Abſaro, LXXV. M.	Ab Abſaro LXX. M. *ex mſs.*	
Sigania, Terſos, Atelpos.	Singames, Tarſuras, Aſtelephos.	
Oppidum Pityus.	Oppidum Penius.	
Regio Colchica.	Regio Colica.	*Sect.* 5.
Reliqua litora.	Reliquo litorum, *ex mſs.*	
Nationes, quæ diſſimilibus linguis uterentur, deſcendere.	Nationes, diſſimilibus linguis, deſcendere, *ex mſs.*	
A Sebaſtopoli LXXX.	A Sebaſtopoli LXX. *ex mſs.*	
Ad hos confugerat.	Ad hos profugerat.	
Thalos.	Thallos, *ex mſs.*	
Promontorium Cronea.	Promontorium Crunœ.	
Flumen Sceacenges.	Flumen Setheries.	
Non amplior LXXXVII.	Non amplior LXVII.	*Sect.* 6.
Archi.	Arrechi.	*Sect.* 7.
Gynæcocratumeni, unde Amazonum connubia.	Gynæcocratumeni Amazonum connubia.	
Ad Ceraunios montes altiores, has tradant gentes.	Ad Ceraunios montes, has tradant gentes.	
Napæas.	Napitas.	
Ac montium cacuminibus.	Montium cacuminibus, *ex mſs.*	
Aſcanticos, Acapeatas, Agagammatas, Phycaros, Rhimoſolos.	Cantocaptas, Agamathas, Picos, Rhymozolos.	
Ranos.	Ramos.	
Aſuciandas.	Authiandas.	
Amnem Menotharum, Imituenis ex montibus ſciſſum.	Amnes, Menotharum, Imityem ex montibus Ciſſiis.	
Inter Agedos, Carnapas, Cardeos.	Inter Acdeos, Carnas, Uſcardeos.	
Gregaros.	Gogaros.	
Circaque fontem Imitiſſi, Imituos.	Circaque fontem Imityis Imityos.	
Suitas, Auchetas, Atarneos.	Scythas Auchetas, Atarneos, *ex mſs.*	
Nepheonitas.	Inapæos, *ex mſs.*	
Saturcheos.	Satarcheos, *ex mſs.*	
Nunc reddantur gentes in mediterraneo ſinu.	Nunc reddatur ingens in mediterraneo ſinus, *ex mſs.*	*Sect.* 8.
A Pariedris.	A Paryadris.	*Sect.* 9.
Tranſverſa in Araxem.	Transverſa Araxem.	
Arſamote.	Armoſata.	*Sect.* 10.
Et montium ſinus..	Et montes invii.	
Horum incolæ.	Incolæ *tantum*, *ex mſs.*	
Partedoros montes.	Paryadras montes.	*Sect.* 11.
Amne Dyriodori fluente.	Amne diri odoris fluente, *ex mſs.*	*Sect.* 12.
Nepos CL. mill.	Nepos CCL. mill. *ex mſs.*	
Excogitaſſe Nicatorem.	Cogitaſſe Nicatorem, *ex mſs.*	
Thynnias dicta.	Thynias dicta.	*Sect.* 13.
Litore Oceani.	Litori Oceani.	*Sect.* 14.
Sed illos etiam qui ad eos perfugerint.	Sed illos quoque qui ad eos profugerint, *ex mſs.*	
Cicianthi .... Hyrcanum mare.	Ciſſianthi ... Hyrcanium mare.	
Namque id erumpit.	Nam & irrumpit, *ex mſs.*	*Sect.* 15.
Ab exortu ad meridiem.	Ab exortu & meridie.	
Aratiaticos, Amarbos.	Anariacas, Amardos.	
Ad oſtium Zoni fluminis.	Ad oſtium Oxi fluminis.	
Jaxartis, MCCCC.	Jaxartis, MMCCCC. *ex mſſ.*	
In longitudinem ſpatioſis.	Et in longitudinem ſpatioſis, *ex mſſ.*	
Ad Mæotin lacum.	Ad Mæotium lacum, *ex mſſ.*	
Ab ore diſcedens.	Ab ore deſcendens, *ex mſſ.*	
Scythici arcus .... ſimilitudine.	Sicilis ... ſimilitudine.	
Super maritima ejus.	Supra maritima ejus, *ex mſs.*	
Caſſios & Albanos.	Caſius & Albanus.	
Oram omnem a Caucaſo ... inacceſſo.	Oram omnem a Caſio .... inacceſſam.	
Et eorum etiam.	Eorum etiam, *ex mſſ.*	
Vix ullo propter appoſitos montes aditu. Ad Caſpium mare ſunt aliæ, Caſpiis gentibus junctæ.	Vix ullo propter appoſitos montes aditu ad Caſpium mare. Sunt autem aliæ Caſpiis gentibus junctæ, *ex mſs.*	
Mygdaniam.	Mygdoniam.	*Sect.* 16.
Phauſia, Agamzua.	Phazaca, Aganzaga.	*Sect.* 17.
Per XXXVIII. M. paſſ.	Per XXVIII. M. paſſ.	
Amœniſſimus ſitus.	Amœniſſimus ſinus, *ex mſs.*	
Produntur CCXX.	Produntur CXXV. *ex mſs.*	
Hunc enim deinde cardinem.	Hunc enim cardinem, *ex mſſ.*	
Zapavortene.	Apavortene.	*Sect.* 18.
Locus Darieum.	Locus Darcium.	
Anariaci.	Anariacæ.	
Circa id amnes.	Citra id amnes.	
Mazeras.	Maxeras.	
Reſtituit Syrianam interfluente Margo.	Reſtituit Syriam. Nam interfluente Margo.	
Commani... Gaudari.	Comani .... Candari.	
Oxii, Tagæ.	Oxydracæ.	
Ex adverſo fontis Indi.	Ex adverſus fontes Indi, *ex mſſ.*	
Demonax.	Demodamas.	
Rhymnici, Peſici, Amordi.	Rhymmici, Pæſicæ, Amardi.	*Sect.* 19.
Tazata: a Caſpio mari... in eam curſus inflectitur.	Tazata. *Sect.* XX. A Caſpio mari... in Eoum curſus inflectitur.	

Sect. 20.	Incumbens mari.	Incubans mari, *ex mſſ.*
	Cum commercia exſpectent.	Commercia exſpectant.
	Proximum Carabi.	Proximum Cambari.
	Promontorium: Chryſe ſinus, Cyrnaba flumen, Attanos ſinus. Et genus hominum Attacorum.	Promontorium Chryſe, ſinus Cyrnaba, flumen Arianos: ſinus & gens hominum Attacorum.
	Thyri & Tochari.	Phruri & Tochari.
Sect. 21.	Sed inde (ut plane conſentiunt omnes.)	Sed unde plane conſtent gentes.
	Non eo tantum mari adjacens.	Non Eoo tantum mari adjacens, *ex mſs.*
	Et flexum & initium.	Ad flexum & initium, *ex mſs.*
	Uſque ad Indum.	Uſque ad Indum amnem, *ex mſſ.*
	Ita obverſam ejus venti afflatu.	Itaque adverſam ejus venti afflatu.
	Noſtra vero brumali. Lenes ibi auræ.	Noſtra vero bruma lenes ibi auræ, *ex mſs.*
	Gentes & urbes.	Gentes ibi & urbes.
	Hyrcanum mare.	Hyrcanium mare, *ex mſs.*
	Non tamen deeſt diligentiæ locus.	Non tamen eſt diligentiæ locus.
	Quem ſubegerant.	Quem armis ſubegerant, *ex mſs.*
	Nullum cominus.	Nullum Co minus.
	Gentium IX.	Gentes IX.
	CLIV. annis V. M. CCCCII.	CLIV. annis. VI. M. CCCCLI.
	Caucaſi partes.	Caucaſus, *ex mſs.*
	Rex condidit, DLXV.	Rex condidit, DLXVI. *ex mſs.*
	Flumen Chepta.	Flumem Copheta.
	Ad Hypaſin.... XLIX. CCCXC.	Ad Hypaſin.... XXIX. CCCXC.
	Pumas & Cainas.	Prinas & Cainas.
	Tractuſque ejus finis Ganges.	Finiſque ejus tractus eſt Ganges, *ex mſs.*
Sect. 22.	Canucam, Vamam, Erranoboam.	Condochatem, Erannoboam.
	Nuſquam minore paſſ. XX. CAP. XIX. Noviſſima gente &c.	Nuſquam minore paſſ. XX. noviſſima gente &c.
	Regio Parthalis vocatur.	Regia Parthalis vocatur.
	Merces alii ſuas evehunt, res externas invehunt.	Merces alii ſuas evehunt: *hoc tantum*, *ex mſſ.*
	Delectum in bellua.	Delectum in bella, *ex mſs.*
	Amplæ magnitudinis.	Magnæ amplitudinis, *ex mſs.*
	Modogalicam	Modogalingam.
	Ubere cum oppido ejuſdem nominis.	Uberæ, cum oppido ejuſdem nominis.
	Equitum III. M. Elephantos, CCCC.	Equitum IV. M. Elephantorum, CCCC.
	Cyriſoborca.	Cliſobora.
Sect. 23.	Sandus ab incolis appellatus.	Incolis Sindus appellatus.
	Quanquam.... nullæ congruant.	Quanquam.... nullæ congruunt, *ex mſs.*
	Dandagula DCCXXV.	Dandagula DCXXV.
	Solitudinibus per DCXXXV.	Solitudinibus per DCXXV.
	Per CLXXXVIII.	Per CLXXXVII. *ex mſs.*
	Maruntes, Maſuæ, Pagungæ. Jam hi montium.	Moruni. Hi montium, *tantum ex mſſ.*
	Oceani oram tenent incolæ.	Oceani oræ prætenti incolæ, *ex mſs.*
	Ad Caſpias portas XVIII. XXV.	Ad Caſpias portas XVIIII. XXV.
	Briſabritæ.	Biſambritæ.
	Paropamiſadas. CAP. XXI. Ultimo fine Cophete.	Paropamiſadas, ultimo fine Cophete.
	Item Aſpagonas.	Item Aſtacanos.
Sect. 24.	Adeo profundum.	Ita profundum, *ex mſſ.*
	Circumagi ſit neceſſe. Siderum in navigando.	Circumagi ſit neceſſe. Magnitudo ad terna millia amphorûm: Siderum in navigando.
	Terras petentium.	Terram petentium, *ex mſs.*
	Nec plus quam ternis.	Nec plus quaternis.
	Colaicum.	Coliacum.
	Lunam quidem apud ipſos, nonniſi.	Ne Lunam quidem apud ipſos, niſi, *ex mſs.*
	Advenis ibi feras occurſare.	Advenis ibi Seras occurſare.
Sect. 25.	Capiſſenæ habent Capiſſam urbem.	Capiſſene habuit Capiſſam urbem.
	Amnis Hermandus.	Amnis Erymanthus.
	Hæc regio eſt ex adverſo Bactrianorum deinde, cujus oppidum.	Hæc regio eſt ex adverſo. Bactrianorum deinde, cujus oppidum.
	Dangulæ.	Dangalæ.
	Zaraſparum.	Zariaſparum.
	Argetæ.	Evergetæ.
	Portamus.	Pomanus, *ex mſs.*
	Item Caberon Soratum.	Item Cabirus Suarorum.
	Gedruſos & Scyros.	Gedruſos & Paſires.
Sect. 26.	Produntur ab eis. Oppidum.	Produntur. Arbis oppidum.
	Quod circa Pariræ.	Circa quod Paſiræ.
	Organa.	Oracla.
	Flumen.... Phirſtimus.	Flumen.... Heratemis.
	Flumen Granius.	Flumen Granis.
	Flumen Oroatis.	Flumen Zarotis.
	Hypalum ibi vocant.	Hippalum ibi vocant.
	Zizerum amnem portum Indiæ.	Zigerum portum Indiæ.
	Maxime infeſtabant.	Maxime infeſtant, *ex mſs.*
	Hydreuma.	Hydreum.
	Duodecimo die peragitur.	Duodecimo conficitur die, *ex mſs.*
	Canan thuriferæ regionis.	Canen thuriferæ regionis.
	Intus oppida: regia ejus.	Intus oppidum, regia ejus, *ex mſs.*
	Nomine Hydras.	Nomine Nitrias.
	Efferuntur onera, quæ geruntur.	Afferuntur onera, & regeruntur, *ex mſs.*
	Beccare.... Becaren.	Barace..... Baracen.
	Cottona.	Cottonara.
	Apud neminem priorum inveniuntur.	Apud neminem priorum reperiuntur.
Sect. 28.	Caſcandrus.	Caïcandrus.
	Aratia.	Aracia.
Sect. 29.	Arſacia: regio Niſæa.	Arſacæ regia: Niſæa.
	Regio ibi maritima Cyropolis.	Regio ibi maritima, Syrtibolos.
	Elymaïs. Megala.	Climax Megale.
	Inferiora regna cluduntur.	Inferiora regna includuntur, *ex mſs.*
Sect. 30.	Qui Aroei vocantur.	Qui Orei vocanrur, *ex mſs.*
	Super quos.	Supra quos, *ex mſſ.*
	Silices montani.	Silici montani, *ex mſs.* & *ex ſequentibus.*

Stadiorum

Stadiorum L X V.	Stadiorum L X X. *ex mſſ.*	
In ſolitudinem rediit.	Ad ſolitudinem rediit.	
Quod nunc eſt caput regni.	Quod nunc caput eſt regnorum, *ex mſſ.*	
Chaldæorum & hoc.	Chaldæorum doctrina & hoc, *ex mſſ.*	
Juxta flumen Narragam.	Juxta fluvium Narragam, *ex mſſ.*	
Diſtrahitur in irrigua.	Diſtrahitur ad rigua, *ex mſſ.*	
Ad noſtrum litus C X X X X I I.	Ad noſtrum litus C L X X V.	
Elongoſine.	Elegoſine.	*Sect.* 31.
Influit lacum.	Influit in lacum, *ex mſſ.*	
Partheni, Agnice, Pharione.	Parthenia, ac Nicephorione.	
Arabas Aroeos.	Arabas Oreos.	
Decumo ore.	x. mill. paſſ. ore.	
Nec niſi per Tigrin defertur in mare.	Nec niſi Paſitigri defertur in mare, *ex mſſ.*	
A Caſpio mari Aſſyriam.	A Caſpio mari & Aſſyriam, *ex mſſ.*	
Coſſæi latrones.	Oxii latrones, *ex mſſ.*	
Medioque ſpatio.	Modicoque ſpatio, *ex mſſ.*	
Meſobatenen.	Meſabatenen, *ex mſſ.*	
Et unum ex Suſianis.	Adunam ex Suſianis.	
Maritimum : etiam inde pſeudoporticus habet.	Et maritimum etiam ipſa inde portum habuit, *ex mſſ.*	
Reliqua nunc inde peragemus. Nomadas infeſtatoreſque.	Reliqua nunc peragemus. Nomadas inde infeſtatoreſque, *ex mſſ.*	*Sect.* 32.
A ſinu Perſico C X X I I.	A ſinu Perſico C X X X V.	
Eorum qui Syriæ Palmyram.	Eorum qui & Syria Palmiram.	
Incoluerunt Omani.	Incoluere Omani, *ex mſſ.*	
E Parthico enim regno.	E Parthico autem regno, *ex mſſ.*	
Alia duo oppida longis intervallis Tigris prænavigari.	Alia duo oppida longis intervallis Tigri prænavigari, *ex mſſ.*	
Chareni.	Chateni, *ex mſſ.*	
X I I. mill. paſſ.	X I I. mill. D. paſſ. *ex mſſ.*	
Fons Goralus. Carpheti, inſulæ Aleu.	Fons Coralus. Inſulæ Caleu. *Ex mſſ. fide* Carpheti *expunximus.*	
Labanis.	Labatanis, *ex mſſ.*	
Macæ. Horum promontorium.	Naumachæorum promontorium.	
Reliqui in continente a noto etiamnum Autaride, in montes V I I. dierum tranſitus.	Reliqui in continente a Noto etiamnum Auſaritæ : inde in montes V I I I. dierum tranſitus.	
Acchitæ.	Aſcitæ.	
Sobotale.	Sabota, *ex mſſ.*	
Oppidum ejuſdem nominis.	Oppida ejuſdem nominis, *ex mſſ.*	
Arſicodani, Vadei, cum oppido magno.	Arſi, Codani, Vadei, oppido magno, *ex mſſ.*	
Baraſei, Lichenia.	Banaſaſæi, Lechieni.	
Colligere proditur X L V I I I.	Colligere proditur X L V I I. *ex mſſ.*	
Sarraceni, Arra oppidum.	Araceni, Areni : oppidum, *ex mſſ.*	
Domada.	Domatha.	
Chariati.	Carriata.	
Mariaba, Baramalacum.	Mariaba Baramalacum.	
Rhammei.	Rhadamæi, *ex mſſ.*	
Pallon, Marannimal.	Pallon, Urannimal, *ex mſſ.*	
Egran, Anneſtum, Eſcam.	Negram, Amneſtum, Neſcam.	
Cembanos & Arios.	Cerbanos & Agræos.	
Caræis.	Carreis.	
Maxime opes .... ſubſidant.	Maximæ opes .... ſubſiſtant, *ex mſſ.*	
Anguſtias I V. mill. paſſ.	Anguſtias V I I. mill. paſſ. *ex mſſ.*	*Sect.* 33.
Arabiæ latere X I V.	Arabiæ latere X V I I.	
Troglodytico vero X I I. L X X X I I. M. P.	Troglodytico vero X I. X X X V I I. M. D. paſſ.	
Agrippa X I I I. X X I I.	Agrippa X V I I. X X I I.	
C C C C L X I I. prodiderunt.	C C C C L X X V. prodiderunt, *ex mſſ.*	
Obverſas, alii I V. mill. alii V I I. mill.	Obverſas, alii V I I. mill. *tantum*, *ex mſſ.*	
Altitudine X X X.	Altitudine X X X X. *ex mſſ.*	
Mons Eos.	Mons Æas.	
Inſula Lambe.	Inſula Iambe.	
Ex iis qui Mareu vocantur.	Ex iis quæ Mareu vocantur.	*Sect.* 34.
I V. mill. D. paſſ. ab Arabia diſtant.	V I I. mill. D. paſſ. ab Arabia diſtant.	
Suchæ.	Suche.	
Celtium teſtudinum.	Chelyon teſtudinum.	
Portus Moſſylites.	Portus Moſſylicus, *ex mſſ.*	
Præter exuſta.	Præter Exuſtam.	
Inde ad inſulam Sadanum.	Inde ad inſulam Adanu.	
Primmin .... Spyntuma.	Primin .... Spintum, *ex mſſ.*	*Sect.* 35.
Esgoa ... Mauma, Rhuma, Urbubuma, Mulona.	Agugo .... Maumarum, Urbim, Mulon.	
Cetera ſolitudines.	Certe ſolitudines, *ex mſſ.*	
Præfecto Ægyptiis. Oppida eorum expugnavit.	Præfecto Ægypti. Is oppida eorum expugnavit, *ex mſſ.*	
Attenan.	Attevan, *ex mſſ.*	
D C C C L X X. M.	D C C C C L X X. M. *ex mſſ.*	
Noſtroque litore.	Noſtroque litori, *ex mſſ.*	
Proxime dicti X I I. L X X.	Proxime dicti X I I. L.	
A Syene D C C C L X I I.	A Syene D C C C L X X I I I.	
Inſulam Tatu.	Inſulam Tadu.	
Candaocen.	Candacem.	
Ante paludes, ex quibus Nilus.	Inter paludes, ex quibus Nilus, *ex mſſ.*	
Ad Meroën D C C X X V.	Ante Meroën D C X X V. *ex mſſ.*	
Juxta Æthiopes.	Juxta Æthiopas, *ex mſſ.*	
Contra hoc promontorium.	Contra hoc quoque promontorium, *ex mſſ.*	*Sect.* 36.
Sunt qui ultra eos.	Sunt qui ultra eas, *ex mſſ.*	*Sect.* 37.
Contra lævam Mauritaniæ V I I. mill. paſſ. Oram Solis vocari in convalle a convexitate, & Planariam a ſpecie, convallis circuitu, &c.	Contra læva Mauritaniæ in V I I I I. horam Solis : vocari Convallem a convexitate, & Planariam a ſpecie. Convallis circuitum, &c.	
Ad C X L I V. pedes.	Ad C X I V. pedes, *ex mſſ.*	
Ex quibus aquæ exprimantur.	Ex quibus aqua exprimatur, *ex mſſ.*	
Rhodum C L X X X V I.	Rhodum C L X X X I I I. *ex mſſ.*	*Sect.* 38.
Quæ computatio efficit X X I I I.	Quæ computatio efficit X X I V.	
Ad Mæotin lacum C L V I.	Ad Mæotim lacum C. L V I. *ex mſſ.*	
Artemidorus adjicit D C C L V I.	Artemidorus adjicit D C C L I I I. *ex mſſ.*	
Europæ magnitudo L X X X I. X L V I I I.	Europæ magnitudo L X X X I I. X C I V.	

	Longitudo XXXVII. XLVIII.	Longitudo, XXXVII. XCIV.
	In confeſſo eſt, LXIII. mill. DCCL.	In confeſſo eſt LXIII. LXXV.
Sect. 39.	Et quæ cuique earum ſocietas ſit.	Et cum qua cuique earum ſocietas ſit, *ex mſs.*
	Terraque univerſa .... digeretur.	Terræque univerſæ .... digerentur, *ex mſſ.*
	Peluſium Ægypti, inferiorque ora, quæ vocatur Alexandria.	Peluſium, Ægypti inferiora, quæ Χώρα vocatur Alexandriæ.
	Cyprum, auſtrinam Cretam.	Cypri auſtrina, Cretam, *ex mſs.*
	Meſſenen.	Meſſeniam, *ex mſſ.*
	Cyclades ſeptemtrionales.	Cycladum ſeptemtrionales, *ex mſs.*
	Eubœa, Bœoti.	Eubœa Bœotûm, *ex mſſ.*
	Thraciam mediam.	Thraciam, Mædicam, *ex mſſ.*
	Poſtremo Scythicum.	Poſtremum Scythicum, *ex mſſ.*

Menda præterea innumera, quæ e Geographicis vocabulis primum a nobis ſublata ſunt, conſulto omiſimus: aliaque quæ videri minutiora poſſent.

LIBRO SEPTIMO.

Sect. 1.	Maria, inſulæ, inſignes urbes.	Maria inſignia, inſulæ, urbes, *ex mſſ.*
	Magna & ſæva mercede.	Magna ſæva mercede.
	Ut non ſit ſatis.	Non ſit ut ſatis, *ex mſſ.*
	Aut triſtior noverca.	An triſtior noverca, *ex mſſ.*
	At hercule riſus.	At hercules riſus, *ex mſſ.*
	Ab iis initiis.	Ab his initiis, *ex mſſ.*
	Alia præpetes volatus, alia vires, alia [illegible] are.	Alia præpetes volatus, alia nare, *ex mſſ.*
	Serpentum morſus.	Serpentium morſus, *ex mſſ. ſemper.*
	Non omittenda duco.	Haud omittenda duco, *ex mſſ.*
Sect. 2.	Geſclitron.	Geſcliton.
	Ut cujus odore.	Et cujus odore, *ex mſſ.*
	Marſorum gentis.	Marſorum genus.
	Vocantur Hirpiæ, quæ.	Vocantur Hirpi: hæ.
	Ut ſagittis ſuperari.	Ut ſagittis ſuperjaci.
	Ad occaſum præſtare.	Ad occaſum perſtare.
	Cui nomen eſt Milo.	Cui nomen eſt Nulo, *ex mſſ.*
	Octonos digitos in ſingulis pedibus habentes.	Octonos digitos in ſingulis habentes, *ex mſſ.*
	Monoſceli.	Monocoli.
	Cartadulorum.	Catharcludorum.
	Perniciſſimum animal.	Pernicioſiſſimum animal, *ex mſſ.*
	Syrictas.	Scyritas.
	Spithamæi Pygmæi narrantur.	Triſpithami, Pygmæique narrantur.
	Quibus in locis Indiæ.	Quibus locis Indiæ, *ex mſſ.*
	Mandrorum.	Mandorum.
	Aſtapum.	Aſtragum.
Sect. 3.	Tiſdritanum.	Thyſdritanum.
	Sempronium ſeptimo.	Septimo ſemper.
Sect. 4.	Statutum videretur.	Statum videretur.
Sect. 5.	Inguinum levis tumor.	Inguinis levis tumor.
	Tu cujus ſemper in victoria eſt mens.	Tu tamen cujus ſemper tinctoria eſt mens.
Sect. 7.	Manlius.	Manilius.
Sect. 8.	Et rara.	Etſi rara.
Sect. 9.	Uterque profertur.	Utrumque perfertur.
	Iphiclo.	Iphicle.
	Alterum adultero.	Alterumque adultero, *ex mſs.*
Sect. 10.	Quoniam .... imprimit.	Quoniam .... imprimat, *ex mſs.*
	Toranius M. Antonio.	Toranius mango Antonio.
Sect. 11.	M. Syllanum.	M. Silanum.
	Neptibus VIIII.	Neptibus VIII.
	Prælata pompa.	Prolata pompa.
Sect. 12.	Et uſque ad LXXXV.	Et uſque ad LXXV. *ex mſſ.*
Sect. 13.	Alvei apum.	Alvei apium, *ex mſſ.*
	Odorque dirus aëra.	Odorque dirus, *tantum*, *ex mſſ.*
	Nequit ſibi avelli.	Non quit ſibi avelli, *ex mſſ.*
	Guſtatas fruges.	Geſtatas fruges.
Sect. 15.	M. Curium.	M'. Curium.
	Molienteſve.	Mollienteſve, *ex mſſ.*
	Et cum defluxere.	Et cum defuere, *ex mſſ.*
Sect. 16.	Menſuram ſtatuere.	Menſuram futuræ.
	Proceriſſimum hominem.	Proceriſſimum hominum, *ex mſſ.*
	Puſioni.	Poſioni.
Sect. 17.	Ipſi nos pridem vidimus.	Ipſi non pridem vidimus.
	In Latino non habent nomen.	In Latio non habent nomen.
	Quod ſit hominum ſpatium.	Quod ſit homini ſpatium.
Sect. 18.	Sed hæc pravæ naturæ inſignia.	Sed hæc parva naturæ inſignia.
Sect. 19.	Virium relatione.	Virium elatione.
	Mulum ſuum tollebat: Fuſius Salvius duo, &c.	Mulum ſuum tollebat Fuſius: Salvius duo, &c.
	Crotoniatam Milonem.	C. Milonem.
Sect. 20.	Vipſano.	Vipſtano.
	Solida perveniat, ſi.	Solida perveniet, ſi, *ex mſſ.*
	Ægrotantem in Germania.	Ægrotum in Germaniam.
Sect. 21.	Myrmecides quidam.	Myrmecides quidem.
Sect. 24.	Charmidas.	Charmadas.
	Computat.	Amputatur.
Sect. 25.	C. Cæſarem.	Genitum Cæſarem.
	Scribere & legere.	Scribere, aut legere.
Sect. 27.	Spolio inde capto.	In ſpolium inde capto.
	Eques Rom. induxit.	Eques Romam induxit.
	Vicies ſemel centenis LXXXIII.	Centies vicies ſemel LXXXIII.
	M. Meſſala, M. Piſone.	M. Piſone, M. Meſſala.
	Summa ſummarum in illo gloria fuit.	Summa ſummarum in illa gloria fuit.
	Exiſtimatus eſt.	Exiſtimatus, ut eſſet.
Sect. 29.	Teucrum.	Dentrem.
	Sextum adjecit annalem.	Sextum decimum adjecit annalem.

A. Æternio.	A. Aterio.	
Haſtis duodeviginti.	Haſtis puris duodeviginti.	
Male acti imperii rei militaris. Haud minora forent &c.	Male acti imperii. Rei militaris haud minora forent &c.	
XXXIII. cicatrices.	XXIII. cicatrices.	
Ticinuſque.	Ticinuſve, *ex mſs.*	
Qui ſupremum diem.	Quis ſupremum diem, *ex mſs.*	*Sect.* 30.
Rhodi legiſſet.	Rhodiis legiſſet, *ex mſſ.*	*Sect.* 31.
Ob quam in illud depulſus.	Qua in illud pulſus, *ex mſs.*	
Faſces lictorios januæ ſummiſit.	Faſces litterarum januæ ſummiſit.	
Si ipſe ſua carmina probaviſſet.	Si ipſe ſua probaviſſet, *ex mſs.*	
Sed quo te.	Sed & quo te, *ex mſſ.*	
Et tota vita tua.	Et e tota vita tua.	
In tantum promoviſſe, quam imperii. CAP. XXXI. Reliquis animi bonis præſtitere ceteros mortales ſapientia &c.	In tantum promoviſſe, quam imperii, reliquis animi bonis. Præſtitere ceteros mortales ſapientia &c.	
Non hercule magis.	Non hercules magis, *ex mſſ.*	*Sect.* 34.
Ex centum præcipuis.	Ex centum præceptis.	*Sect.* 35.
P. Catienus Philotimus.	P. Catienus Plotinus.	*Sect.* 36.
Et diſcipulos.	Diſcipuloſque, *ex mſſ.*	*Sect.* 37.
Æde .... admirabiliter fabricata.	Æde .... admirabili fabricata, *ex mſſ.*	*Sect.* 38.
Licitatus eſt.	Licitus eſt.	*Sect.* 39.
Mediocris ſpatii.	Haud mediocris ſpatii.	
Daphnidis, Cn. Piſaurenſi vendente.	Daphni, Gnatio Piſaurenſe vendente.	*Sect.* 40.
III. M. DCC. ſeſtertiis licente.	III. DCC. licente.	
HS. CXX. M. manumiſit.	III. CXX. manumiſit.	
III. M. D.	III. D.	
Sutorio Priſco.	C. Lutorio Priſco.	
Una omni virtute.	Una omnium virtute, *ex mſſ.*	*Sect.* 41.
Abunde igitur.	Abunde agitur.	
Nec lætitia ullo minimo mœrore penſanda.	Nec lætitia ulla minimo mœrore penſanda.	
Regis mater fuit. Una Pherenice.	Regis mater fuerit. Una Berenice.	*Sect.* 42.
Annis XXXVI.	Annis XXXIII. *ex mſſ.*	*Sect.* 45.
Uno Prætore.	Uno Prætorio.	
Ab Cattinio Labeone.	Ab C. Attinio Labeone.	
Pœnam exactam eſſe.	Pœna exacta eſt.	
Balearicis, & Creticis, & Diadematis.	Balearicis & Diadematis.	
Sola hæc moriendi ratio.	Sola hæc morandi ratio.	
Cattinii audaciam.	C. Attinii audaciam.	
In palude latebræ ægroti .... turgidi latera.	In palude ægroti .... turgidi latebra.	*Sect.* 46.
Deumque juſſiſſe.	Ad eumque juſſiſſe.	*Sect.* 48.
Maritimorum regem.	Thyniorum inſulæ regem.	*Sect.* 49.
Cn. Pompeio.	C. Poppæo.	
Nonaginta novem.	Nonaginta unum. Sammulam, *ex mſſ.*	
Samulam.	Sammulam, *ex mſs.*	
Togatus ſaltare inſtituit.	Togatas ſaltare inſtituit.	
CXXII. annos impleri.	CXII. annos impleri.	*Sect.* 50.
CXXVI. annos vitæ.	CXXIV. annos vitæ.	
Rurſus Æſculapii ſecta.	Schola rurſus Æſculapii ſecuta.	
Septem atque IX.	Septem atque XV.	
Galerius Felix.	Galeria, Felix.	
Centenûm denûm homines LVII.	Centenûm denûm homines XIV. *ex mſs.*	
Phalereus tum deploratus.	Pheræus Iaſon deploratus.	
Fragile nimirum eſt hoc munus naturæ.	Fragile nimirum eſt hoc munus naturæ, *ex mſſ.*	*Sect.* 51.
In iis, quibus largiſſime contingit.	In his quibus largiſſime contigit, *ex mſs.*	
Niſi hieme.	Non hieme.	
Copia ſerpentium.	Serpentium multitudine, *ex mſſ.*	*Sect.* 52.
Ut C. Mæcenati.	Sicut C. Mæcenati, *ex mſſ.*	
Ariſtæi etiam.	Ariſteæ etiam.	*Sect.* 53.
XX. viris agros dividentibus.	XX. viro ſe agros dividente.	
Qui efferretur feretro, domum remeaſſe.	Qui efferretur, foro domum remeaſſe.	
Ex charis mitteret.	Ex arcanis mitteret, *ex mſſ.*	
Quibus Gabienus.	Quibus Gabienus dixit, *ex mſſ.*	*Sect.* 54.
Stilbonis.	Stilponis C. Aufuſtius.	
C. Aufidius.	C. Aufidius.	
Talva Coſſ.	Thalna Coſſ.	
Jam L. Manlius.	Aulus Manlius.	
Et T. Ætherius.	Et Q. Haterius.	
Omni ope .... annixus eſt.	Omni opere .... adnixus eſt, *ex mſſ.*	
Eventi anxietate.	Divortii anxietate.	
Sepultus intelligitur.	Sepultus vero intelligatur.	*Sect.* 55.
Aliæ atque aliæ Manium ambages.	Variæ Manium ambages.	*Sect.* 56.
Quod autem corpus animæ perſequitur materiam?	Quod autem corpus animæ per ſe? quæ materia?	
Aut quid agit?	Aut qui tangit?	
Deliramentorum.	Delinimentorum.	
Si dulce vivere.	Si dulce vivere eſt, *ex mſſ.*	
Quæ cujuſque inventa ſunt.	Quæ cujuſque inventa ſint, *ex mſſ.*	*Sect.* 57.
Regum inſigne.	Regium inſigne, *ex mſſ.*	
Italia, & Sicilia.	Et alia in Sicilia.	
Critodemus, CCCCLXXX.	Critodemus, CCCCLXXXX.	
Æternus litterarum uſus.	Æternum litterarum uſum, *ex mſſ.*	
Ægyptii multo ante.	Ægyptii vero multo ante, *ex mſſ.*	
Marculum.	Martulum.	
Sutrinam Boëthius.	Sutrinam Tychius Bœotius.	
Medicinæ quoque inventionem & mellis.	Medicinæ quoque inventionem ex melle.	
Fabricam ferrariam.	Fabricam ferream.	
Popularem Attici. Poſt Theſeum tyrannus primus fuit Phalaris.	Popularem Attici poſt Theſeum. Tyrannus primus fuit Phalaris.	
Primum facere.	Primi facere, *ex mſſ.*	
Haſtas velitares Tyrrhenum, pilumque: Pentheſileam Amazonem, ſecurim. Piſæum venabula &c.	Haſtas velitares Tyrrhenum. Pilum Pentheſileam Amazonem: ſecurim, Piſæum. Venabula, &c.	
Bigas primum junxit.	Bigas prima junxit, *ex mſſ.*	
Specularem ſignificationem.	Specularum ſignificationem.	
Inducias Lycanor.	Inducias, Lycaon.	

	Trœzenius Dardanus.	Trœzenius Ardalus.
	Gyges Lydius.	Gyges Lydus, *ex mſſ.*
	Ante ratibus.	Antea ratibus, *ex mſſ.*
	Egeſias Paradum: Cteſias Samyram: Saphanus Semiramin: Archimachus &c.	Hegeſias Paralum: Cteſias Semiramin: Archemachus &c.
	Quinqueremem inſtituit Neſichthon Salaminius.	Quinqueremem Mneſigiton Salamios.
	Sex ordinum Xenagoras Syracuſius.	Sex ordinum Xenagoras Syracuſios.
	Inſtituiſſe ad XII. ordines.	Inſtituiſſe: Ad XII. ordines &c.
	Qui Tryphon cognominatus eſt, ad I. Onerariam &c.	Qui Tryphon cognominatus eſt. Onerariam &c.
	Celocem.	Celetem.
	Roſtra addidit Piſeus: Tyrrheni anchoram: Eupalamus eamdem bidentem: Anacharſis harpagonas: & manus Pericles.	Roſtra addidit Piſæus Tyrrhenus: anchoram Eupalamus: eamdem bidentem Anacharſis: harpagonas & manus Pericles.
Sect. 58.	Ναυσικράτης Τισαμένυ Ἀθηναῖος καὶ Ἀθήνη ἀνέθηκεν.	Ναυσικράτης Τισαμένυ Ἀθηναῖος ἀνέθηκεν.
Sect. 59.	Ante intonſi.	Antea intonſi.
Sect. 60.	Cum Curio .... proſpexiſſe talem Solem.	Cum a Curia ..... proſpexiſſet Solem.
	A columna ænea.	A Columna Mænia.
	Ante XII. annos.	Ante XI. annos.
	Cum eamdem dedicaret.	Cum eam dedicaret, *ex mſſ.*
	Fabio Veſtali.	Fabio Veſtale, *ex mſſ.*
	Anno Urbis CCCCLXXVI.	Anno Urbis CCCCLXXXXI.
	Tamdiu populi Romani indiſcreta lux fuit.	Tamdiu populo Romano indiſcreta lux fuit.

LIBRO OCTAVO.

Sect. 2.	Quoſdam inconditos.	Quoſdam etiam inconditos, *ex mſſ.*
	Pleniſque hominum tricliniis accubitu, iere per lectos.	Pleniſque homine tricliniis accubitum iere per lectos.
Sect. 5.	Homine viſo.	Hominis viſo.
	Nomina Annalibus deſcriberet.	Nomina Annalibus detraxerit.
	Vulgariter dilectam.	Vulgariter electam.
Sect. 6.	Impoſuerant.	Impoſuerat.
	Dimicare inter ſe.	Dimicare inter ſe ſe, *ex mſſ.*
Sect. 7.	Arrepta ſcuta.	Abrepta ſcuta, *ex mſ.*
	Pilum ſub oculo.	Pilum autem ſub oculo, *ex mſ.*
	Iterum totidem.	Iterumque totidem, *ex mſſ.*
	Contra minus valida.	Contra minus validos, *ex mſs.*
Sect. 8.	Verberat ferum.	Verberet ferum, *ex mſſ.*
	Pari conatu tendunt.	Pari conatu contendunt, *ex mſſ.*
Sect. 10.	Nec amplius quam ſemel gignere, pluresve quam ſingulos.	Nec amplius quam ſingulos.
	Iis tabificum.	His tabificum, *ex mſſ.*
	Laudatiſſima ex iis materia.	Lautiſſima ex iis materia.
	Expedit in callo manus vim ſaporis.	Expetiti in callo manus ſaporis.
	Polybius tradit.	Polybius tradidit, *ex mſs.*
Sect. 11.	Tantæ magnitudinis, ut & ipſos circumflexu facili.	Tantæ magnitudinis & ipſos, ut circumplexu facili, *ex mſs.*
Sect. 12.	Ut iis una ſcandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaque.	Ut his una. Aſcendendi in tantam altitudinem difficultas draconi. Itaque.
	In ipſa nare caput condunt.	In ipſas nares caput condunt.
	Niſi naturæ ſpectaculum, ſibi paria componentis?	Niſi naturam ſpectaculum ſibi ac paria componentem?
	In amnes merſos.	In amnibus merſos.
Sect. 14.	Italiæ contigere.	Italiam contigere.
Sect. 15.	Cervive quadam ſimilitudine.	Cervique quadam ſimilitudine.
Sect. 16.	Item notam in Scandinavia.	Item natam in Scandinavia.
	Narratam machlin.	Narratam achlin.
Sect. 17.	E leone conceptis.	Leone conceptis, *ex mſs.*
	Aut culpa flumine abluitur.	Ea culpa flumine abluitur.
	Ne quid uſquam genitum ignoraretur ab eo.	Ne quid uſquam genitum ignoraretur.
	Bimeſtrem moveri.	Bimeſtres moveri, *ex mſs.*
Sect. 18.	Longo ſimplicique villo.	Longos, ſimplicique villo.
	Gravem odorem.	Gravem odore.
	Ut ſi fugiendum ſit, non in ſatietatem abeant.	Ut ſi fugiendum in ſatietate, abeant.
Sect. 19.	In viros prius quam in feminas.	In viros potius quam in feminas.
	Ceteriſque imperantis.	Ceteriſque imperitantis, *ex mſs.*
	Varia circa hæc opinio.	Varia circa hoc opinio, *ex mſſ.*
	Quippe ubi etiam.	Quippe obvium.
	Verum falſumve ſit.	Verum falſumne ſit, *ex mſ.*
	Crebrior enim iracundia ejus. In principio.	Crebrior enim iracundia. Ejus in principio.
	Correptum raptatumque.	Correptum rotatumque.
	Ceterum dolis carent.	Cetero dolis carent.
Sect. 21.	Tum pæne in ipſis ejus telis.	Tum pæna in ipſis ejus telis.
Sect. 22.	Hæc fidem etiam Democrito.	Hæc fidem & Democrito, *ex mſs.*
	Pavenſque ſerpentis naturam.	Parenſque ſerpentis naturam.
Sect. 25.	Dum capitur. Totus enim fetus, qui ſemper numeroſus eſt, ab inſidiante rapitur, &c.	Dum capitur totus ejus fetus, qui ſemper numeroſus eſt. Ab inſidiante rapitur, &c.
	Atque in recentem.	Atque in recentes, *ex mſs.*
Sect. 26.	Bactriani & Arabici.	Bactriæ & Arabiæ.
	Hi ſingula, & in pectore alterum.	Hæ ſingula, & ſub pectore alterum.
	Jumentorum in iis terris dorſo funguntur, atque etiam equitantur in præliis.	Jumentorum miniſteriis dorſo funguntur, atque etiam equitatu in præliis.
	Sed ſua cuique menſura.	Sed ſuæ cuique menſuræ.
	Quidam & centenis.	Quædam & centenis, *ex mſs.*
	Et ipſi ſentiunt.	Et ipſæ ſentiunt, *ex mſs.*
Sect. 27.	Horum aliqua ſimilitudo.	Harum aliqua ſimilitudo, *ex mſſ.*
	Nabin.	Nabun.
Sect. 28.	Chaum .... Rhaphium.	Chama ..... Rufium.
Sect. 29.	Unius in nare cornu.	Unius in nare cornus.
Sect. 30.	Monſtro ſimilia.	Monſtri ſimilia, *ex mſſ.*
	Crocutas.	Crocottas.
Sect. 31.	Hinnuli pelle.	Hinnulei pelle.
	Sacram Liberi Patris.	Sacrorum Liberi Patris.
Sect. 32.	Ut argumenta quæ diximus.	Argumenta quæ diximus.
Sect. 33.	Ex equo occiſo haſta.	Ex equo occiſum haſta.

Ex

Ex gente Antæi.	Ex gente Anthi.	
Tranare.	Tranſnatare.	*Sect.* 34.
Et cum tranaverit.	Et cum tranſnataverit.	
Mullum omnium præſtantius.	Nullum omnium præſtantius.	
Si reſpexit, oblivionem cibi ſurripere.	Si reſpexerit, oblivionem cibi ſubrepere.	
Hoc eſt, ad caput & ad caudam.	Hoc eſt, & a cauda.	*Sect.* 35.
Cavendas ſerpentes.	Pavendas ſerpentes.	
Conjuga ferme vagantur.	Conjugia ferme vagantur.	
Nec niſi cum compare.	Nec niſi cum pari.	
Excitatur ſæpius auditu quam viſu.	Excitatur pede ſæpius, quam viſu.	
Ungulis bifidis.	Ungulis binis.	*Sect.* 39.
Cæſuras ſpeculatus.	Cæſuras ſpeculatum.	*Sect.* 40.
Acutiſſimam videt ſtirpem.	Acutiſſimum videt ſtirpem, *ex mſſ.*	
A mutis animalibus.	A multis animalibus.	*Sect.* 41.
Ad ſerpentum ictus.	Ad ſerpentium ictus, *ex mſſ.*	
Membrana corpori obducta.	Membrana corporis obducta. *ex mſſ.*	
Ejectis interaneis pugnet.	Ejectis interaneis diu pugnet. *ex mſſ.*	
Elephas chamæleonte .... occiſo chamæleonte.	Elephas chamæleone ... occiſo chamæleone, *ex mſſ.*	
Animal alioqui ſolerti auditu.	Animal alioqui ſolertia dirum.	*Sect.* 42.
Nonniſi ad paſſus ituræ redituræque.	Nonniſi ad ejus itum reditumque.	
Et ſolpugis.	Et ſolipugis.	*Sect.* 43.
Trerienſes.	Rhœtienſes.	
Acies ei perpetua in utraque parte oris: nullis gingivis.	Acies ei perpetua: in utraque parte oris nullis gingivis.	*Sect.* 45.
Donec aliquando abluant imbres.	Donec aliqui abluant imbres.	*Sect.* 50.
A partu duas habent herbas, quæ.	A partu duas, quæ.	
Bono ſuo invidentes.	Bono ſuo invident.	
Accenſis autem utriſlibet, odore ſerpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur.	Accenſi autem utriuſlibet odore comitiales morbi deprehenduntur.	
Ex coagulo hinuli.	Ex coagulo hinnulei.	
Quaſdam nos principes.	Quaſdam modo principes.	
Et ſpina ſimili modo. Eminet roſtrum, &c.	Et ſpina ſimili modo eminet Roſtrum &c.	*Sect.* 51.
Sed totius oculi verſione.	Sed totius oculi verſatione.	
Mirum eſſet habitum corpore.	Mirum eſſet habitum corpori. *ex mſſ.*	
Deinde ſeceſſus.	Dein ſeceſſus. *ex mſſ.*	*Sect.* 52.
Ab iis diebus reſidunt.	Ab iis diebus reſident, *ex mſſ.*	*Sect.* 54.
Quam ova volucres.	Quam ad ova volucres.	
Cibi tunc nulla argumenta.	Cibi nulla tunc argumenta, *ex mſſ.*	
Sentium prædomantes ora.	Dentium prædomantes ora.	
Ænobarbum.	Ahenobarbum.	
In Africa urſos non gigni.	In Africa urſum non gigni, *ex mſſ.*	
Unum non amplius.	Unum amplius.	
Confluunt in formam pilæ.	Convolvuntur in formam pilæ.	*Sect.* 56.
Nonniſi noviſſima ſpe.	Nonniſi in noviſſima ſpe, *ex mſſ.*	
Non vetentur plerique dicere vitæ hominum ſupervacuum eſſe.	Non ut remur plerique, vitæ hominum ſupervacuum eſt.	
Mollitie in pecore.	Mollitie in pecude, *ex mſſ.*	
Ut etiam injuria .... non tamen exeant.	Aut etiam injuria ... non tamen exeuntes, *ex mſſ.*	*Sect.* 59.
Laniatu & latratu.	Laniatuque, & latratu, *ex mſſ.*	*Sect.* 61.
Eæ primæ.	Hæ primæ, *ex mſſ.*	
Ceſelium.	Caſcellium.	
T. Sabinum.	Titium Sabinum.	
In gradibus Gemoniis.	In gradibus Gemitoriis.	
Magna populi Rom. corona circumſtante.	Magna populi Rom. corona.	
Cadavere in Tiberim abjecto.	Cadavere in Tiberim abjecti.	
Immobili jacente. Eaque ſegnitie.	Immobili jacente eo. Qua ſegnitie, *ex mſſ.*	
Mox ingruit aſſultans.	Moxque increvit aſſultans.	
Aſſidua rotatum vertigine.	Aſſidua rotatam vertigine, *ex mſſ.*	
Canum generibus annui partus.	Canum generi bis anno partus.	*Sect.* 62.
Qui noviſſime cernere incipit.	Qui noviſſimus cernere incipit, *ex mſſ.*	
Miſto canum cibis.	Immixto canum cibis, *ex mſſ.*	*Sect.* 63.
Sedecim talentis.	Tredecim talentis.	*Sect.* 64.
Scythæ quidem equitatus & equorum &c.	Scythici quidem equitatus equorum &c.	
Occiſo denique ipſorum regulo.	Occiſo regulo, *ex mſſ.*	
Itaque in grege.	Atque in grege.	
Excuſſo in carceribus auriga albati equi palvam occupavere, primatum obtinuere, oppoſita effundentes, omnia quæ contra æmulos debuiſſent &c.	Excuſſo in carceribus auriga Albato Corace, occupavere prima: tum obtinuere, opponentes, effundentes, omniaque contra æmulos quæ debuiſſent &c.	*Sect.* 65.
Ad metam ſtetere.	Ad cretam ſtetere.	
Sedemque ter luſtraſſe.	Ædemque ter luſtraſſe.	
Exiguum tantum potum impartientes.	Potum exiguum impertientes.	
Mittantur ad ſobolem reparandam. Et ad quadraginta duraſſe tradunt.	Mittantur ad ſobolem. Opunte & ad quadraginta duraſſe tradunt.	*Sect.* 66.
Gallaica gens, & Aſtutica.	Gallaica gens eſt, & Aſturica.	*Sect.* 67.
Quos thieldones.	Hi ſunt quos thieldones.	
Aſinum cccc. nummum.	Aſinum cccc. millibus nummûm.	*Sect.* 68.
Opera .... geruli mirifica.	Opera .... generi mirifica.	
Potant fontes, qui ſunt in pecuariis.	Potant fontes, quæ ſunt in pecuariis.	
Quadragenis millibus.	Quadringentena millia.	
Mulus gignitur menſe XII.	Mula gignitur menſe XIII.	*Sect.* 69.
Gignitur etiam mula.	Gignitur autem mula.	
Lenta omnia eſſe vetulis.	Lenta omnia eis, ut vetulis.	
Hinnulos antiqui vocabant.	Hinnos antiqui vocabant.	
Quem vocaverint hinnum.	Quem vocaverint ginnum.	
Indomito animo, ſed generoſo. Onagro & aſina genitus.	Indomito animo. Sed generator onagro & aſina genitus.	
Eo gaviſi, cum.	Eo gaviſi namque, cum.	
Cadentia jumenta.	Scandentia jumenta.	
Decretum facere, quo caveretur, ne.	Decretum fecere, ne.	
Ad fecunditatem poſcuntur.	Fecunditatem poſcuntur.	*Sect.* 70.
Tauri generationem quadrimi implent, & ſingulis denæ eodem anno traduntur. Si autem poſt coitum.	Tauri generationem quadrimi. Implent ſinguli denas eodem anno. Tradunt autem, ſi poſt coitum.	
Quæ ſi forte erravit, vigeſimo poſt die marem, &c.	Quæ ſi forte pererravit, viceſimum poſt diem marem &c.	
Ad pridie Nonas Januarii.	A. d. pridie Nonas Januarias, *ex mſſ.*	

	Ita diſpenſatur.	Ita diſpenſatus, *ex mſſ.*
	Sed tota comminatio prioribus in pedibus ſtat: ira gliſcente.	Sed tota comminatio prioribus in pedibus. Stat ira gliſcente.
	Spargenſque in altum arenam.	Spargenſque in altum arenam.
	Et ſolius animalium.	Et ſolus animalium, *ex mſs.*
	Vidimus de imperio dimicantes.	Vidimus ex imperio dimicantes.
	Et ideo demonſtratos rotari.	Et ideo monſtratos rotari.
	Bigarumque etiam curſu citato.	Bigarumque etiam curru citato.
Sect. 71.	Sunt delubra ei gemina.	Delubra ei gemina, *ex mſs.*
	Reſponſa privatis dat.	Reſponſa privis dat.
	Poſt extincti.	Poſtea extincti, *ex mſſ.*
	Mergentes diebus quos habet natales Apis.	Mergunt iis diebus quos habent natales Apis, *ex mſs.*
Sect. 72.	Ad Aquilæ occaſum, X. Cal. Aug.	Ad Aquilæ occaſum, in X. Cal. Aug.
	Illis quoque utilior.	Mutilus quoque utilior.
	Tonitrus	Tonitrua, *ex mſs.*
Sect. 73.	Cum deſint etiam nomina eis, quas nativas appellant aliquot modis. Hiſpania nigri velleris præcipuas habet: Pollentia juxta Alpes cani. Aſia rutili.	Cum deſint etiam nomina eis. Quas nativas appellant, aliquot modis Hiſpania: nigri velleris præcipuas habet Pollentia juxta Alpes: jam Aſia rutili.
	Succidis omnibus uſus medicatus.	Succidis omnibus medicata vis.
	Et quam ſola ars ſcutulato textu.	Et quam Salacia ſcutulato textu.
	Detrita uſu tingitur.	Detrita uſu pingitur.
	Lanæ & per ſe coactæ veſtem faciunt.	Lanæ & per ſe coactam veſtem faciunt.
	Etiamnunc in caſtris gauſape. Patris mei memoria cœpere amphimalla noſtra.	Etiamnunc in caſtris. Gauſapa patris mei memoria cœpere: amphimalla, noſtrâ.
	In modum gauſape.	In modum gauſapæ, *ex mſs.*
Sect. 74.	Lanam cum colo & fuſo.	Lanam in colo & fuſo.
	Undulata veſtis primo e lautiſſimis fuit.	Undulata veſtis prima e laudatiſſimis fuit.
	Soriculata.	Sororiculata.
	Phrygianaſque.	Phryxianaſque.
	Phrygiones appellati ſunt.	Phrygioniæ appellatæ ſunt.
	In Capitonis criminibus.	In Catonis criminibus.
	Seſquilibris infecta.	Seſquipedalibus libris infecta.
	Trimæ minus utiliter.	Ante trimas minus utiliter.
Sect. 76.	Longis auriculis infractis.	Longis auribus infractiſque.
	Uſque ad VII. annum.	Uſque ad VIII. annum.
Sect. 77.	Facilitatem abortiendi.	Facilitatem aboriendi.
	Et feri ſapiunt veſtigia palude confundere, urina fugam levare.	Et feri ſapiunt palude confundere urinam, in fuga levare.
	Pernis primoribus.	Pernis prioribus, *ex mſs.*
	Fico carica ſaginatis.	Fico arida ſaginatis.
Sect. 78.	Quibus nota quidem cœna.	Quibus non tota quidem cœna.
	Mandantur apri.	Manduntur apri, *ex mſs.*
	Fulvius Lippinus.	Fulvius Lupinus.
Sect. 79.	Non in ſuibus tantum.	Non in ſuibus autem tantum, *ex mſſ.*
Sect. 80.	Latrunculis luſiſſe fictis cera, nuces viſu diſtinguere.	Latrunculis luſiſſe, fictas cera icones viſu diſtinguente.
	Geſtant catulos, quos manſuefactæ intra domos peperere.	Geſtant catulos, quæ manſuefactæ intra domos peperere, *ex mſſ.*
	Similes gratulationem intelligentis.	Gratulationem intelligentibus ſimiles, *ex mſs.*
	Efferatior cynocephalis natura, ſicut mitiſſima Satyris, & Sphingibus.	Efferatior cynocephalis natura, ſicut Satyris.
Sect. 82.	Arroſis Lavinii clypeis.	Arroſis Lanuvii clypeis.
Sect. 83.	CC. nummis.	CC. denariis.
	Elatum montem.	Elaphum montem.
	In Ebuſo cuniculi non ſunt: ſcatent in Hiſpania.	In Ebuſo, in litoribus cuniculi: ſcatent juxta in Hiſpania.

LIBRO NONO.

Sect. 1.	Fertili accremento.	Fertili nutrimento.
	Ut vera fiat.	Vera ut fiat, *ex mſſ.*
Sect. 4.	Aſcendere eum navigia.	Aſcendere navigia.
Sect. 5.	Et fetas.	Aut fetas.
	Incuſſæque.	Incurſuque.
	Et cautium anguſtiis trucidare.	Et caveatas anguſtiis trucidare.
	Quantos nulli turbines volvunt.	Quantos nulli turbines volvant, *ex mſs.*
Sect. 6.	Super omnia eſſe auditum.	Super omnia eſt quod eſſe auditum, *ex mſs.*
	Intelligi poſſe.	Intelligi poſſit, *ex mſs.*
Sect. 7.	Ocyor volucre, ocyor telo.	Ocyor volucre, acrior telo.
	Agunt fere conjugia.	Vagantur fere conjugia.
	In aqua nequeunt.	In aqua non queunt, *ex mſs.*
	Et ſtatim tellure tacta.	Nec ſtatim tellure tacta.
Sect. 8.	Et Flaviani.	Et Fabiani.
	Hominis manu veſcens.	Hominum manu veſcens, *ex mſs.*
	Tænarum in litus.	Tænarium in litus, *ex mſs.*
Sect. 9.	Quæ molem ponderis nullo modo tolerent.	Æque molem ponderis nullo modo toleratura.
	Propere apparet acies.	Properare apparet acies.
	Ubi conjectus eſt, pugna opponente ſe ſe ab alto.	Ubi conjectus eſt pugnæ: opponunt ſe ſe ab alto.
	Ut exitus non appareat.	Ut exitum non aperiant, *ex mſſ.*
Sect. 10.	In portu delphino ingens &c.	In portu ingens &c. *ex mſs.*
Sect. 11.	Remearint matutino.	Remeaverint matutino, *ex mſſ.*
	Tumque leviter capi. Adnatare enim ſingulis ternos.	Tum adnatare, leviterque, ſingulis ternos.
	Atque ita ad terram a pluribus trahi.	Atque ita e terra a pluribus trahi.
	In terram egreſſæ, in herbis pariunt ova.	In terram egreſſæ, herbis. Pariunt ova.
	Educant fetus.	Educunt fetus.
	Spectando quoque ova.	Spectandoque ova, *ex mſs.*
	Feminam coitum fugere.	Feminas coitum fugere, *ex mſs.*
	Celtium genus id vocatur.	Chelyon genus id vocatur.
Sect. 13.	Carbilius Pollio.	Carvilius Pollio.
Sect. 15.	Hic parit in terra pecudum more: ſecundo partus reddit initu: canum modo cohæret.	Hic parit in terra: pecudum more ſecundas partus reddidit. In initu canum modo cohæret.
	Et parit numquam geminis plures.	Parit nonnumquam geminis plures, *ex mſs.*
	Ipſis in ſomno mugitus.	Ipſis in ſono mugitus.
Sect. 17.	Ejuſdem caudæ latitudinem II. cubita & palmum.	Ejuſdem caudæ latitudinem V. cubita & palmum.

Sæpe demergens, præcipue in Mœno Germaniæ amne prope Lisboum. Et in Danubio mario extrahitur.	Sæpe demergens. Præcipue in Mœno Germaniæ amne protelis boum, & in Danubio marris extrahitur.	
Vermes branchiis binis L X. cubitorum.	Vermes branchiis binis ſex cubitorum.	
Limoſæ vero a luto.	Limoſæ vere e luto.	*Sect.* 18.
Quernis aſſulis.	Quercus aſſulis.	
Exercitiſſima.	Exercitatiſſima, *ex mſs.*	
Cum thynnis hæ.	Cum thynnis hæc, *ex mſs.*	*Sect.* 19.
Appellatum Auricornu.	Appellatum Aurei cornus.	*Sect.* 20.
D. paſſ. medii .... euripi.	M. paſſ. medii ... euripi.	
Intrantes Pontum Byzantii capiuntur.	Intrantes portum Byzantium capiuntur.	
Quo argumento vates: ſpondere Neptunum patrem, adoptato tum ſibi Sex. Pompeio.	Quo argumento vates reſpondere, Neptunum patrem adoptante tum ſibi Sex. Pompeio.	*Sect.* 22.
Noctibus quidem illuſtribus æque quam die cernunt.	Noctibus quies: & illuſtribus æque quam die cernunt.	*Sect.* 23.
Si iteretur gurges.	Si teratur gurges.	
Niſi appluat.	Si non affluat.	
Pſittam.	Pſettam.	*Sect.* 24.
Et alias fulgure ſopitur.	Et alias ſemper fulgure ſopitur.	*Sect.* 25.
Ab imo verſa omnia.	Omniaque ab imo verſa.	
Contra aquam nando meant.	Contra quam in nando meant.	*Sect.* 27.
Optatus e libertis ejus.	Optatus Elipertius.	*Sect.* 29.
Non ante ibi capti.	Non antea ibi capti.	
Proxima eſt his menſa generis dumtaxat muſtelarum.	Proxima eſt menſa jecori dumtaxat muſtelarum.	
Non gignit Oceanus.	Gignit Oceanus.	*Sect.* 30.
Intelligi ab his cauſas.	Intelligi ab iis cauſas, *ex mſs.*	*Sect.* 35.
Quibuſdam binæ, quibuſdam trinæ, aliquibus nullæ.	Quibuſdam binæ, aliquibus nullæ.	*Sect.* 37.
Muræna quocumque tempore parit.	Muræna quocumque menſe parit.	*Sect.* 39.
Et ob id multam his dicit non inſtitutam.	Et ob id multam his dici non inſtitutam, *forte rectius* inſtitutum.	
Ita poſita pinnarum multitudine.	Ita poſita pinnarum ſimilitudine.	*Sect.* 41.
Portantem nuncios a Periandro.	Portantem a Periandro.	
Mutat colorem candidæ hieme mænæ.	Mutant colorem candidum mænæ.	*Sect.* 42.
Ceteri cirri.	Cetera, cirri.	*Sect.* 44.
Colotis & lacertis caudam.	Colotis & lacertis caudas, *ex mſſ.*	*Sect.* 46.
Exporrigunt enim ſe reſupinati, mire omnibus marinis expetentibus odorem quoque eorum: qua de cauſa & naſſis illinuntur. Cetera &c.	Exporrigunt enim ſe reſupinati. Cetera &c.	*Sect.* 48.
Salſamenta populari, convertit in ſe &c.	Salſamento populari, (mire omnibus marinis expetentibus odorem quoque eorum: qua de cauſa & naſſis illinuntur:) convertit in ſe &c.	
Aſſiduitate furti immodici. Sepes &c.	Aſſiduitate furti. Immodicæ ſepes &c.	
Si vero flatu invitent.	Si vero flatus invitet, *ex mſs.*	*Sect.* 49.
Pandique concharum ſinus auræ.	Pandique buccarum ſinus auræ.	
Univerſi, ubi aliquando congregantur, os Ponti &c.	Univerſi aliquando congregantur: os Ponti &c. *ex mſs.*	*Sect.* 51.
Correptiſque operari lapillis.	Correptis opperiri lapillis.	
Canaliculatim, pectinatim, imbricatim undata.	Cuniculatim, pectinatim diviſa: imbricatim undata.	*Sect.* 52.
Ad buccinam recurvis.	Ad buccinum recurvis.	
Damnoſiſſimum mare eſt.	Damnoſiſſimum ventri mare eſt.	*Sect.* 53.
Et Toïdis.	Et Stoïdis.	*Sect.* 54.
Si vero & tonuerit.	Si vero etiam tonuerit, *ex mſs.*	
Eos cælo gaudere.	Eas cælo gaudere.	
Nec niſi juventa conſtat ille.	Nec niſi in juventa conſtat ille, *ex mſs.*	
Nec iis avelli queunt.	Nec his avelli queunt, *ex mſs.*	
Multo deinde obrutas ſale.	Multo deinde obrutis ſale.	*Sect.* 55.
Coloremque .... mutari.	Coloremque ... mutare, *ex mſs.*	*Sect.* 56.
Clarior in Rubro Mari repertus Indicus ſpecularium lapidum ſquamas aſſimilat.	Clarior in Rubro mari repertus: Indicos ſpecularium lapidum ſquama adſimulat.	
Faſtigiata longitudine.	Faſtigata longitudine, *ex mſs.*	
Perditiore portatu.	Perdito nepotatu.	
Enormes fere.	Enormes, & feri.	
Ne ſerio quidem, ac ſolenni.	Ne ſerio quidem, aut ſolenni.	*Sect.* 58.
Spiris .... manibus.	Spira ... monilibus.	
Ipſam confeſtim paratam nuncupationem tabulis probare.	Ipſa confeſtim parata mancupationem tabulis probare.	
Quid aſtrui ... poſſit.	Quid adſtrui ... poſſet, *ex mſs.*	
Corollarium id eſſe, conſumpturamque ſe ea cœna.	Corollarium id eſſe, & conſumpturam eam cœnam.	
Solamque ſexcenties.	Solamque ſe centies.	
Homine irato.	Omine rato.	
Ne in Triumviratu ſuo nimis ſuperbiat.	Ne Triumviratu ſuo nimis ſuperbiat.	*Sect.* 59.
Quod id magis regium erat.	Quod id magis regium fiat, *ex mſs.*	
Convivis abſorbendos dedit.	Convivis quoque abſorbendos dedit, *ex mſs.*	
Minores trapetis frangunt.	Minores cum teſta vivas frangunt.	*Sect.* 60.
Rorem eum excipientes Tyrii. Præcipuus hic Aſiæ.	Rorem eum exſpuentes. Tyri præcipuus hic Aſiæ.	
Eadem quidem eſt materia.	Eadem enim eſt materia, *ex mſs.*	*Sect.* 61.
Ejus buccini, quo ſonus editur.	Ejus qua buccini ſonus editur, *ex mſs.*	
Viliſſimum: utriſque melius Tenienſe, in Tenei maris ora collectum.	Viliſſimum utrumque, melius Tænienſe in tæniis maris collectum.	
Calculoſæ appellantur.	Calculenſe appellatur.	
Mire apto conchyliis.	Mire aptum conchyliis.	
Cum fetificavere.	Cum cerificavere.	*Sect.* 62.
Quippe major vis tanto.	Quippe tanto major vis, *ex mſs.*	
Singuliſque aquæ amphoris centenas, atque quinquagenas.	Singulaſque amphoras centenas ad quingentenas.	
Quas hæſiſſe venis.	Quas adhæſiſſe venis, *ex mſs.*	
Summa medicaminum in libras.	Summas medicaminum in L. libras.	
Buccini ducenta, pelagii C X I.	Buccini ducenæ: pelagii, C X.	
Color ſanguinis concreti.	In colore ſanguinis concreti, *ex mſs.*	
Anno D C C. Cicerone.	Anno D C X C I. Cicerone.	*Sect.* 63.
Pro inviſo humani potus excremento.	Et pro indiviſo humani potus excremento.	
Sed alia ſunt e fine initia.	Sed alia e fine initia, *ex mſs.*	*Sect.* 65.
Iterum & ipſa.	Iterumque & ipſa.	
Rurſum & ipſa.	Rurſus abſolutum inebriatur, *ex mſs.*	
Inde ratione nata.	Inde ratio nata, *ex mſs.*	
Illa ore compreſſo.	Illa compreſſu.	*Sect.* 66.
Quæ vocatur raïa.	Quæ vocantur raïæ, *ex mſſ.*	*Sect.* 67.

Sect. 68.	Nec animalium, nec fruticum, ſed tertiam ex utroque.	Neque animalium, neque fruticum, ſed tertiam quamdam ex utroque, *ex mſs.*
	Noctuque mutantur.	Noctuque mutant, *ex mſſ.*
Sect. 69.	Minus ſpiſſum & mollius.	Spiſſum & mollius.
Sect. 70.	Canicularum maxime multitudine circa eas urinantes gravi periculo infeſtantur.	Canicularum maxime multitudo circa eas urinantes gravi periculo infeſtat.
	Super capita planorum piſcium ſimilem.	Super capita animalium planorum piſcium ſimilem.
Sect. 74.	Niſi .... repente rapiant.	Niſi .... repente rapiat.
	Niſi editis ovis inter ſe verſando mares & feminæ vitale aſperſerint virus.	Niſi editis ovis interverſando mares vitale aſperſerint virus.
	Quibus cauda non eſt, aculeatique, ut teſtudines.	Quibus cauda non obeſt, aculeique, & teſtudines.
	Atque ſpuma maris.	Aquæ, ſpuma maris.
	Spuma circa navigia diutius ſtante.	Spuma circa navigia diutius ſtantia.
	Et in humore & in terra.	Et in humore, ut in terra.
	Eodem tempore evaneſcunt.	Eadem, tempore evaneſcunt.
	Squatina ſola bis autumno, & Vergiliarum occaſu.	Squatina bis: ſola autumno, occaſu Vergiliarum.
Sect. 76.	Et obruit terra. Rurſus triceſimo die.	Et rurſus obruit terra: triceſimo die, *ex mſſ.*
Sect. 80.	Villam ædificaverat.	Villam exædificaverat, *ex mſſ.*
	Tricies piſcinæ.	Quadragies HS. piſcinæ.
Sect. 81.	Hujus villam intra quam modicam quadragies piſcinæ venierunt.	Hujus villam intra quam modicum quadragies piſcinæ vendiderunt.
Sect. 82.	Perductæ ſint.	Perducta ſit, *ex mſs.*
Sect. 83.	Quod fieri non indigo humoris.	Quo fieri non indigos humoris.
	In his quidem, tametſi mirabilis, eſt tamen aliqua ratio.	Eſt in his quidem, tametſi mirabilis, tamen aliqua ratio, *ex mſs.*
	Miraturque & ipſe gigni ſine coïtu. Humoris quidem vim aliquam ineſſe.	Miratuſque & ipſe gigni ſine coïtu, humoris quidem vim aliam ineſſe.
	Cum in nonnullis.	Ceu vero in nullis.
Sect. 84.	Omnia excedentem miracula.	Omnia excedente miraculo.
Sect. 85.	Ne capiatur. Parcit piſcator, fugituro in reliquum gregem.	Ne capiatur, fugituro in reliquum grege.
	Et dati damni formulam.	Et damni formulam.
	Æſtimata lite decem libris.	Æſtimata lite.
Sect. 87.	Alio fulgore clarere.	Alio fulgere claro, *ex mſſ.*
	Quanto magis humorem habent.	Quanto magis humorem habeant, *ex mſs.*
	Quam miremur.	Quam miraremur, *ex mſſ.*
Sect. 88.	Ut ſi juxta viderit.	Ut ſi juxta vidit, *ex mſs.*

LIBRO DECIMO.

Sect. 1.	Biſulcæ, comprehendendis.	Biſulcæ, & comprehendendis, *ex mſs.*
	Cum colla frutice occultaverint.	Cum colla frutice occultaverunt, *ex mſs.*
Sect. 2.	Cetera purpureus.	Cetero purpureus, *ex mſs.*
	Criſtis faciem.	Criſtis fauces.
	Vivere annis D C L X.	Vivere annis D I X.
	Juſta funeri priori reddere.	Juſta fumera priori reddere.
	M Cornelio Coſſ. Cornelius.	Cn. Cornelio Coſſ. C C X V. Cornelius.
	Devolaſſe .... tradit.	Devolaviſſe .... tradidit, *ex mſſ.*
Sect. 3.	Conſentit & Boëthus.	Conſentit & Bœus.
	Rurſus ave in diverſa.	Rurſus ave in diverſo, *ex mſſ.*
	Contra ſteterit.	Contra ſtetit, *ex mſſ.*
Sect. 4.	Dixere gagatem.	Dixere gangitem.
	Pariunt ova terna.	Pariunt & ova terna, *ex mſſ.*
Sect. 5.	Ut ſimul decidant.	Ut ſimul decidat, *ex mſſ.*
Sect. 7.	Parere tradit ova tria.	Parere tradit ova tredecim.
	Triduo autem ante aut biduo volare.	Triduo autem antea volare.
Sect. 8.	Sangualem.	Sanqualem, *ex mſs.*
	Sangualem oſſifragam.	Sanqualem oſſifragum, *ex mſs.*
	Quod veriſimilius eſt.	Quod veri ſimilius.
Sect. 9.	Ex iis circon.	Ex iis ægithon.
	Æſalona Græci vocant.	Epileum Græci vocant.
	Totius Maſſyliæ.	Totius Maſæſyliæ.
Sect. 10.	Apud Mæotin.	Ad Mæotin, *ex mſs.*
Sect. 11.	Ipſeque modico tempore.	Ipſe quoque modico tempore, *ex mſſ.*
	Nulla tum avium.	Nulla tunc avium, *ex mſs.*
Sect. 12.	Quid opus eſſet.	Quod opus eſſet, *ex mſs.*
Sect. 14.	Atque duritiem nucis.	Ut quæ duritiam nucis, *ex mſs.*
Sect. 15.	Plurimis ſcio non fuiſſe feralem.	Plurimum ſcio non fuiſſe feralem, *ex mſs.*
	Papellio Iſtro.	Palpelio Hiſtro.
Sect. 17.	Sæculis non viſa.	Sed ulli non viſa.
Sect. 20.	In auſpiciis magni.	In auſpicatu magni.
	L. Tuberonis.	Ælii Tuberonis.
Sect. 22.	Nunc de ſecundo ordine dicamus, qui in duas.	Nunc de ſecundo genere dicamus, quod in duas.
	Qui in opaco.	Qui & in opaco, *ex mſs.*
Sect. 23.	Sexaginta M.	Sexagena M. *ex mſſ.*
Sect. 24.	Ac Tanagram.	Aut Tanagram, *ex mſſ.*
Sect. 26.	Eſt & anſeri.	Et anſeri, *ex mſs.*
	Quam ob rem.	Quam ob cauſam, *ex mſs.*
	Argis dilecta forma pueri nomine Oleni.	Ægii dilecta forma pueri Olenii.
	Intellectus iis eſſe.	Intellectus his eſſe, *ex mſs.*
Sect. 27.	Scipio Metellus.	Scipione Metellus, *ex mſs.*
	An M. Seſtius.	An M. Seïus.
	Molliorque, quæ corpori quam proxima.	Mollior, quæ corpori proxima, *ex mſſ.*
Sect. 29.	Fero anſere minores.	Fere anſere minores.
Sect. 33.	Videri poſſunt.	Videri poſſint, *ex mſs.*
	Quippe velis ſæpe inſidunt.	Quippe velis ſæpe incidunt.
	Et otis.	Et otus.
	Otis bubone minor.	Otus bubone minor.
Sect. 35.	Eadem demum.	Ea demum, *ex mſſ.*
Sect. 40.	Qua litatum eſt illi die.	Quam litatum eſt ei Deo.
Sect. 41.	Dicati avibus termini.	Dicti avibus termini, *ex mſs.*
Sect. 42.	Eæ enim.	Hæ enim, *ex mſs.*

Hoc nomen nonniſi autumno habent : poſtea melancoryphi vocantur.	Hoc nomen autumno : non habent poſtea : melancoryphi vocantur.	*Sect.* 44.
Siculo maxime. In reliquis partibus eſt quidem mitius pelagus. Siculum utique tractabile. Faciunt autem &c.	Siculo maxime. Faciunt autem, &c.	*Sect.* 47.
Magis admiranda.	Magis admiranda ſunt, *ex mſs.*	*Sect.* 49.
In eadem Ægypto juxta &c.	In eadem juxta &c. *ex mſs.*	
Ea militia.	Eaque militia, *ex mſſ.*	
In genere parrarum.	In genere vitiparrarum.	*Sect.* 50.
Argatilis.	Acanthyllis.	
Picorum aliquis ſuſpendit in ſurculo.	Picorum alicui ſuſpenditur ſurculo, *ex mſſ.*	
Transferunt alio.	Tranſgerunt alio, *ex mſſ.*	
Concipiuntque ſupervolantium afflatu.	Concipiunt & ſupervolantium afflatu, *ex mſſ.*	*Sect.* 51.
Cœperit accedere .... ad pedes feta.	Cœpit accedere .... ad pedes ejus feta, *ex mſſ.*	
Vere vocalibus.	A vere vocalibus.	*Sect.* 52.
Quærentes.	Quærenteſque, *ex mſſ.*	*Sect.* 59.
Agrippina conjux Claudii.	Agrippina Claudii.	
Ex fetu .... genitus pullus.	Ex fetu .... genito pullus, *ex mſs.*	*Sect.* 60.
Impoſita calceis macula.	Poſita calceis macula, *ex mſſ.*	
Ad V. Kalend. April.	A. d. V. Kalend. April.	
Confidentes corniculis.	Inſidentes corniculis, *ex mſs.*	
Himantopodi.	Hæmatopodi.	
Ruminantis modo.	Ruminantis more, *ex mſs.*	*Sect.* 64.
Extimatus inter raras aves.	Exiſtimatus inter raras aves, *ex mſs.*	*Sect.* 68.
Luteo roſtro, &.	Luteo roſtro, niger : &.	
Ibin M. Egnatius.	Et ibim Egnatius.	
Equidem & tragopanadem, de qua.	Equidem & tragopana, de qua.	*Sect.* 70.
Cum inſident.	Cum inſidentur.	
Aves naſcuntur.	Aves noſcuntur, *ex mſs.*	
M. Lælius Strabo.	M. Lænius Strabo.	*Sect.* 72.
Quibus natura.	Quibus rerum natura, *ex mſs.*	
Sexcentis H S. taxata.	H S. centum taxata.	
Nummis ſex.	H S. ſex.	
Perdices, ſali. Coïtus avibus.	Perdices. Soli coïtus avibus.	*Sect.* 73.
Si incubatu tonuerit.	Si incubitu tonuit, *ex mſs.*	*Sect.* 75.
Remedium contra tonitrum.	Remedium contra tonitrus, *ex mſs.*	
Scitum de quodam potore reperitur.	Scitum de quodam reperitur, *ex mſs.*	
Primis nigris.	Pennis nigris.	*Sect.* 77.
Non ſterile in iis.	Non ſterile in his, *ex mſs.*	
Cubatus in fumo.	Cubitus in fumo, *ex mſs.*	*Sect.* 78.
In qua laverit noctua.	In qua maduerit noctua.	
Crebrior fit partus.	Crebrior fit fetus.	*Sect.* 79.
Quam bis fere pariunt.	Quam bis vere pariunt.	
Terna edunt paria	Terna educunt paria.	
Aut tardius viceſimo.	Aut tardius triceſimo.	
Ab incubatu.	Ab incubitu, *ex mſs.*	
Supra XX. parit.	Supra vicenos parit, *ex mſs.*	
Numeroſior partus.	Numeroſior fetus.	
Hæc autem vere tantum. Urina fiunt, &c.	Hæc autem vere tantum fiunt, &c. *ex mſſ.*	*Sect.* 80.
Ubera admovens : geminos volitat, &c.	Ubera admovet. Parens geminos &c.	*Sect.* 81.
Secumque deportat.	Secumque portat, *ex mſs.*	
Contecta ova.	Contexta ova.	*Sect.* 82.
Hoc regalem exiſtimans palmam.	Regalem exiſtimans palmam, *ex mſs.*	*Sect.* 83.
Die ac nocte.	Nocte ac die, *ex mſſ.*	
Coïtus averſus.	Coïtus averſis.	
Coïtus tota die eſt tantum iis ex omnibus.	Coïtus tota die : & his tantum ex omnibus.	
Ingrediuntur in coitu.	Ingrediuntur in conceptu.	
Leænæ, & urſæ & vulpes : informia etiam magis, quam ſupradicta, urſæ pariunt : rarumque eſt videre parientes.	Leænæ, urſæ. Et vulpes informia etiam magis, quam ſupradicta, parit : rarumque eſt videre parientem.	
In ceteris alternant, ſi ineant opportuno & recto menſe. Ineuntur a partu ſexto menſe.	In ceteris alternant. Ineuntur a partu ſexto menſe.	
XV. annos, aliquando & XX.	Quindenos annos, aliquando & vicenos, *ex mſſ.*	
Pariunt non cœcos.	Pariunt vero cœcos.	
Equas autem poſt tertium annum.	Equas autem poſt tertium diem.	
Et mulier ſeptima die.	Et mulier ſeptimo die, *ex mſs.*	
Ex adverſo Aquilonum Auſtrorumve.	Ex adverſo Aquilone Auſtrove, *ex mſſ.*	
Etiam volentes.	Etiam nolentes.	
Nec niſi ab infantia educatos. Mirum eſt quadrupedum prægnantes &c.	Nec niſi ab infantia educatos, mirum eſt. Quadrupedum prægnantes, &c.	
Supra cuncta eſt.	Super cuncta eſt, *ex mſſ.*	
Et in utero parentis.	Et in ventre parentis, *ex mſſ.*	*Sect.* 85.
Proventus eorum ſiccitatibus tradunt : & jam obituris.	Proventus eorum ſiccitatibus : tradunt etiam obituris.	
Ceu Alpini.	Ceu Alpini quoque.	
Catuli per ſe ſe erumpunt.	Per ſe catuli erumpunt, *ex mſſ.*	
Accepimus a multis.	Accipimus a multis, *ex mſſ.*	*Sect.* 86.
Tactum extinguat.	Tactu reſtinguat, *ex mſſ.*	
Et quæcumque æſtas, aut ver, ſtatumque tempus anni.	Et quæcumque tempus anni.	*Sect.* 87.
Declarant naturæ eorum.	Declaravit natura eorum, *ex mſs.*	
Mergere ſe ſolent.	Mergere ſe dicuntur ſolenes.	*Sect.* 88.
Ut pote cum.	Ut patet cum, *ex mſſ.*	*Sect.* 89.
Conſuetudine.	Aſſuetudine, *ex mſſ.*	
Quoſdam ſingulos.	Quoſdamque ſingulos, *ex mſs.*	
Et terreſtribus vermibus.	Et terreſtrium, vermibus, *ex mſs.*	*Sect.* 90.
Sapores appetunt.	Sapores appetant, *ex mſſ.*	*Sect.* 91.
Naturæ architectio.	Naturæ architectæ vis.	
Putamina excutiunt.	Putamina extuſſiunt.	*Sect.* 92.
Plumas & oſſa revomunt.	Plumam excitam revomunt.	
Et formicis.	Ac formicis, *ex mſſ.*	*Sect.* 93.
Ut bibere, ſecedunt.	Ut bibere, ſic edunt.	
In potu, quibus.	In potu autem, quibus, *ex mſſ.*	*Sect.* 94.
Si biberint, moriuntur.	Si bibere, moriuntur, *ex mſs.*	
Inſidunt... condenſa arborum.	Inſidunt... condenſa arbore, *ex mſs.*	
Quam occulto ſpeculatu.	Quam occulte ſpeculatæ.	

Sect. 95.	Cornus & chlorio.	Cornus & chloreus.
	Cornices & noctua.	Cornices, atque noctua, *ex mſs.*
	Aquaticæ, anates & gaviæ.	Aquaticæ, & gaviæ.
	Vulpes, & Nili angues, muſtelæ, &c.	Vulpes & niſi: angues, muſtelæ, &c.
Sect. 96.	Merulæ & turdi.	Merulæ & turtures.
	Agnita voce hominis.	Agnito voce draconi.
Sect. 97.	Expaventia.	Expaveſcentia, *ex mſs.*
Sect. 98.	Et ſine ſanguine eſſe.	Et ſanguine etiam carere, *ex mſs.*

LIBRO UNDECIMO.

Sect. 1.	Multa hæc & multigena... voluctiumque vita.	Multa hæc & multigenera... volucrumque vita.
	Eas ambiente rugas.	Eam ambiente ruga.
	Imbricatis flexilibus vertebris.	Imbricatis flexili vertebris.
	Ne hæc legentes.	Ne noſtra legentes, *ex mſs.*
Sect. 2.	Quoniam viſceri interiori.	Quoniam in viſcera interiota.
	Murmure apum.	Murmure apium, *ex mſs.*
	Arcente ſpiritum.	Arcente ſpiratum.
Sect. 3.	Siccius verius quam durius.	Siccius vere quam durius.
Sect. 4.	Illæ ad uſus vitæ.	Mille ad uſus vitæ.
Sect. 5.	Nec ut quiſquam in Italia de alvis exiſtimat.	Nec quiſquam in Italia de alvis exiſtimat.
	Ante fabas florentes non exeunt.	Ante fabas florentes exeunt.
Sect. 6.	Ceu dilutior: ceræ initium plerumque e mitiore gummi. Propolis &c.	Ceu dilutior cera. E vitium populorumque mitiore gummi propolis &c.
Sect. 7.	Hic erit apum &c.	Hic erat apium &c. *ex mſs.*
	Menecrates florem eſſe dicit futuræ meſſis indicium: ſed nemo.	Menecrates florem eſſe dicit: ſed nemo.
Sect. 8.	Et chenopode.	Et echinopode.
Sect. 10.	Ratio operis hæc: interdiu.	Ratio operis. Interdiu. *ex mſs.*
	Et tunc ſe continent tectis.	Et ſe continent tectis, *ex mſs.*
	Ternæ, aut quaternæ, atque exonerant.	Ternæ, quaternæque, & exonerant, *ex mſs.*
	Struunt orſa ea.	Struunt orſæ a.
	Textumque vel uſque ad ſumma tecta deducunt.	Textumque velut a ſumma tela deducunt.
	Circa ſingulos arcus.	Circa ſingulos actus.
	Intergerinis a ſolo.	Intergerinis ſic a ſolo, *ex mſs.*
	Ideoque averſo alveo.	Ideoque averſa alvo, *ex mſs.*
	Vepribus hebetato.	Vepribus evitatis, *ex mſs.*
	His cellatum minimæ.	Hæ cellarum minimæ, *ex mſs.*
Sect. 11.	Certe quo major fuerit multitudo, eo major.	Certe quo major eorum fuit multitudo, hoc major.
Sect. 12.	In una parte alvei.	In ima parte alvei.
	A ſingulorum eæ pedum opere.	Singulorum eæ pedum opere, *ex mſs.*
	Ore enim vomunt.	Ore enim eum vomunt, *ex mſs.*
Sect. 13.	Atticæ regionis hic.	Atticæ regionis hoc, *ex mſs.*
Sect. 15.	Quod per ſe fluit.	Quod per ſe fluxit, *ex mſſ.*
	Appellaturque acœton.	Appellatur acetum.
	Maxime laudabile eſt. Æſtivum omne rutilum, ut diebus confectum ſiccioribus. Aptiſſimum exiſtimatur e thymo.	Maxime laudabile eſt etiam omne rutilum, vel ſic auribus aptiſſimum. In æſtimatu eſt e thymo.
	Thaſio Dionyſio.	Caſſio Dionyſio.
	Si pleni fuerint alvei.	Si plenæ fuerint alvi.
	Dedere initium Caprificialem diem.	Dedere initium Caprifici: alii diem.
	Pridie Idus.	Ex ante pridie Idus.
	Quia nulla tunc alia.	Quia tunc nulla alia, *ex mſſ.*
	Et in eum dormiunt.	In eum dormiunt, *ex mſs.*
	Quod acapnon vocant: Album mel non fit, quod bitymum eſt, ſed oculis & hulcetibus aptiſſimum exiſtimatur. Fetus &c.	Quod acapnon vocant.
Sect. 16.	Ita ut paſcere videatur.	Ita ut pars ceræ videatur.
	Qui vocatur clerus.	Qui vocatur clavus.
	Melior rufus quam niger.	Melior niger.
Sect. 17.	Et quod Liberi Patris ſepulcrum.	Et quot Liberi Patres.
	Circaque eum conglobatur.	Circaque eum globatur, *ex mſſ.*
Sect. 18.	Quod ſi defecerit alicujus alvei cibus.	Quod ſi defecerit aliquas alvos cibus.
	Quæ ſuis favere ſentit.	Quæ ſibi favere ſentit, *ex mſſ.*
	Reconciliantur vero.	Reconciliatur vero, *ex mſs.*
Sect. 19.	Sed & infectos.	Sed & fictos.
	Et e culicum genere.	Etiam e culicum genere, *ex mſs.*
Sect. 20.	Non cibos convehit, non procedit.	Non cibos convehens, non procedens, *ex mſſ.*
	Deductæ multitudini.	Diducta multitudine, *ex mſs.*
	Cum favos non explent.	Cum favos explent.
	Si fetum non petagant.	Si fetum non peragunt, *ex mſſ.*
Sect. 21.	Alterno pulſat ictu.	Alterno pulſet ictu, *ex mſſ.*
	Filis etiam araneoſa.	Fila etiam araneoſa, *ex mſſ.*
	Et quota portione eorum commemorata?	Et quotam portionem eorum commemoro?
Sect. 22.	Quo manifeſtum.	Quo manifeſtum eſt, *ex mſs.*
	Ac fortuita cadant.	Ac fortuita cedant, *ex mſs.*
Sect. 24.	Et ſub terra.	Aut ſub terra, *ex mſſ.*
	Cetera autem e cortice & arena.	Cera autem corticea & araneoſa.
	Non vere omnia ea.	Non verno omnia ea, *ex mſſ.*
Sect. 26.	Gemina protendens.	Gemina protendente, *ex mſſ.*
	Hi erucæ ſunt: Fit deinde.	Primum eruca fit. Deinde.
Sect. 27.	Lanuginem in vellere.	Lanuginem vellere.
	Hanc ab his cogi ſubigique unguium &c.	Hanc ab his cogi unguium &c. *ex mſſ.*
	Ut oneri ſint etiam veſtes.	Ut oneri ſit etiam veſtis, *ex mſs.*
Sect. 28.	Vel præcipua admiratione.	Vel præcipue admiratione, *ex mſs.*
	Luporum nomine minimi.	Luporum minimi.
	Majores in terra cavernis.	Majores interna cavernis.
	Cribratæ pexitas telæ.	Crebratæ pexitas telæ.
	Non ad reſpuenda.	Ac non reſpuenda.
	Prætenti ſumma parte, ut arbitrari licet illa quæ difficile cernuntur.	Prætendi ſumma parte arbitrete licia: at illa difficile cernuntur.
	Age, firmitas quanta irrumpentibus ventis?	Age, firmitas: quando rumpentibus ventis, *ex mſs.*

Hos primum tela.
Iidem ſereno non texunt.
Ideoque multæ araneæ.
Phalangium tantum in ipſo ſpecu incubat magno numero: qui ut emerſerit.
Supervacuos.
Nulli nocere.
Ex eis ſunt.
Quiddam aculeatum linguis ſimile.
Rore eaſdem ali.
Idcirco ſunt Cyrenis.
Inſectorum quædam.
Item culicibus.
Ut ſcolopendræ.
Niſi in planis & rimoſis locis.
Ut apes: ſed illæ faciunt cibos.
Et ſi quis.
Sepeliuntur inter ſe.
Ad tactum tantum movetur aranei. Hæc erucâ, quam chryſalidem.
Et alia, ubicumque.
Et ceteræ id gignant.
Sordibus aridi ſoli.
Crurum laſcivia petauriſtarum.
Eſt animal ejuſdem turpitudinis.
Qua defendi morſu.
Venenum hoc remedia ſecum habet: alæ medentur.
Candidi reperiantur.
Ex medio igni.
Stymphalides, cirro.
Præterea parvæ, quæ.
A roſtro reſidentem. Et fulicarum generi dedit cirros. Pico quoque Martio.
Jamque aliis.
Converſa, connexa.
Urnaſque binas.
Quæ ceroſtrota.
Ut in pecore multis.
Vertices bini hominum tantum: Aliquibus capitis oſſa plana.
Uni hominum infantia.
Soricibus piloſæ.
Quonam modo audiant.
Buboni tantum & toto.
In aſcenſu ejus ſupercilia homini.
Negamus, annuimus.
Indicant faſtum.
Ut nitare non ceſſent.
Hinc illæ miſericordiæ lacrymæ.
Quod coribantian.
Aliis atri, aliis rufi, aliis glauci.
Et capreæ lupoque.
Et quibus teſtacea operimenta.
Infra eas hilaritatem.
Brocci.
Præterquam in obliquum.
Subigere non queant.
Quos tractari cernamus.
Hæc eadem prægnans veneno.
Indicio eſt a minimis earum.
Feminis quoque, ſed quibus in juventa non fuere nati, decidere in ſenecta... certum eſt.
Samothracenum civem, cui.
Pecude, captiſve.
Leonibus ac pardis.
Qua vocem mittunt. Mares tum vocantur ololygones.
Oculi.... perpulſi.
Iis & dentes.
Æde Opiferæ dicere.
Ad latitudinem ac longitudinem lagenæ modo fuſa.
Alterum movetur animal, intra præmolli.
Sparſæque ramorum ſerie.
Ad quinquageſimum annum accedere.
Hirſuto corde.
Fortioris eſſe induſtriæ.
Latomiarum.
Pectus diſſecuere cauſa videndi.
Poſt CXXIII. Olymp.
Ac cetera ova.
Chamæleonti.
Circa Briletum & Tharnen.
Capræ, apri.
Purgamentum peſſimi ſanguinis, & ideo in materia ejus eſt.
Cuniculorum exta in Bætica ſæpe gemina reperiuntur.
Separantur membranis... cordi prætenduntur.
Inteſtinis enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam via eodem reflectitur.
Sed homo.
Qui Syrites appellatur.
Preterquam primiparatum.
Id ſcientes occidere non aſſueti.
Qui nec arterias habet.
Cetera tanta duritia.

Os primum tela.
Iidem ſereno texunt.
Ideoque multa aranea.
Phalangia tantum in ipſo ſpecu incubant magnum numerum: qui ut emerſit, *ex mſs.* *Sect.* 29.
Supervacuo, *ex mſs.* *Sect.* 30.
Nullis nocere, *ex mſs.*
Ex his ſunt. *Sect.* 32.
Quiddam aculeatarum linguis ſimile.
Rore eas ali.
Idcirco non ſunt Cyrenis.
Inſectorum autem quædam, *ex mſs.* *Sect.* 33.
Item culici, *ex mſs.* *Sect.* 34.
Ut ſcolopendra, *ex mſs.*
Niſi rimoſis locis. *Sect.* 35.
Sed apes utiles faciunt cibos. *Sect.* 36.
Ac ſi quis, *ex mſs.*
Sepeliunt inter ſe.
Ad tactum tantum movetur, araneo accreta, quam chryſalidem. *Sect.* 37.
Et alibi, ubicumque. *Sect.* 38.
Et ceræ id gignant. *Sect.* 39.
Sordibus a radio Solis.
Laſcivia crurum petauriſtæ.
Eſt animal ejuſdem temporis, *ex mſs.* *Sect.* 40.
Quæ defendi morſu, *ex mſs.*
Venenum hoc alæ medicantur. *Sect.* 41.
Candidi inveniantur, *ex mſs.*
Et medio igni, *ex mſs.* *Sect.* 42.
Stymphalidi, cirro, *ex mſs.* *Sect.* 44.
Præterea parvæ avi, *ex mſs.*
A roſtro reſidentem & fulicatum generi dedit: cirros Pico quoque Martio.
Jam quidem aliis, *ex mſs.* *Sect.* 45.
Convexa, converſa, *ex mſs.*
Urniſque binis.
Quæ ceſtrota.
Ut in pecore mutilis.
Vertices bini hominum tantum aliquibus. Capitis oſſa plana. *Sect.* 48.
Uni homini in infantia. *Sect.* 49.
Sorici piloſæ, *ex mſſ.* *Sect.* 50.
Quanam audiant.
Buboni tantum & oto.
In animo ſenſus ejus. Supercilia homini. *Sect.* 51.
Negamus, an annuimus?
Indicant factum.
Ut nictari non ceſſent. *Sect.* 54.
Hinc illa miſericordiæ lacryma, *ex mſſ.*
Quos κορυβαντιᾶν.
Aliis ravi, aliis glauci. *Sect.* 55.
Et capræ lupoque.
Et teſtacei operimenti, *ex mſs.*
Intra eas hilaritatem. *Sect.* 59.
Bochi. *Sect.* 60.
Præterque in obliquum.
Subigere non queunt, *ex mſs.* *Sect.* 61.
Quas tractari cernamus, *ex mſſ.* *Sect.* 62.
Hæc eodem prægnans veneno, *ex mſs.*
Indicio eſt etiam a minimis earum, *ex mſs.*
Feminis quoque: ſed quibus in juventa non fuere nati. Decidere in ſenecta.... certum eſt. *Sect.* 63.
Samothracenum, cui, *ex mſſ.*
Pecude, capris, ſue.
Leonibus, pardis, *ex mſſ.* *Sect.* 65.
Qua vocem mittunt mares, cum vocantur ololygones.
Oculi... propulſi, *ex mſs.*
Et iis dentes, *ex mſſ.*
Æde Opis vere dicere.
Et latitudine ac longitudine lacunæ modo fuſa. *Sect.* 68.
Alterum movetur intra animal, præmolli, *ex mſs.* *Sect.* 69.
Sparſaque ramorum ſerie, *ex mſſ.*
Ad quinquageſimum accedere. *Sect.* 70.
Hirto corde, *ex mſs.*
Fortiores eſſe induſtria, *ex mſs.*
Lautumiarum, *ex mſſ.*
Pectus diſſecuere viventi, *ex mſſ.*
Poſt CXXVI. Olymp. *Sect.* 71.
At cetera ova, *ex mſs.* *Sect.* 72.
Chamæleoni, *ex mſſ.*
Circa Brilettum, & Parnetha. *Sect.* 73.
Capreæ, apri. *Sect.* 74.
Purgamentum, peſſimumque ſanguinis, & ideo amarum eſt.
Cuniculorum in Bætica ſæpe geminæ reperiuntur. *Sect.* 76.
Separantur membrana... cordi prætenditur, *ex mſs.* *Sect.* 77.
Inteſtinus enim ab ore incipit, & quibuſdam eodem reflectitur. *Sect.* 78.
Sed ut homo, *ex mſs.* *Sect.* 81.
Qui Syrites, *ex mſs.* *Sect.* 83.
Præter primiparas, *ex mſſ.* *Sect.* 84.
Incientes occidere non aſſueti. *Sect.* 85.
Quia nec arterias habet, *ex mſs.*
Sed iis in tanta duritia. *Sect.* 86.

Sect. 87.	Quæ modicum eminent.	Quæ modo eminent, *ex mſſ.*
Sect. 88.	Sed neque ex molli piſcium generi.	Sed neque his molles piſcium generis, *ex mſſ.*
Sect. 90.	Tamen tactum non ſentit.	Tactum tamen non ſentit, *ex mſs.*
	Timidiora, quibus minimus: at quibus nullus, hebetia.	Timidiora, quibus minimus, aut nullus.
	Iis, quibus.	His quibus, *ex mſs.*
	Aliis nare aliis, aliis utraque.	Aliis nare alterutra, *ex mſſ.*
	Et omnibus annis.	Sed omnibus annis, *ex mſſ.*
Sect. 91.	Non modo tanto minore ſuffiſi materia.	Non modo tantum in ore ſuffuſa materia.
Sect. 92.	Boum tergora.	Boum terga.
Sect. 94.	Præciſique non creſcunt.	Præciſæ non creſcunt, *ex mſſ.*
	Et in lepore tradit.	Et in lepore tradidit,
	Villoſiſſimum animalium lepus.	Villoſiſſimus animalium lepus, *ex mſſ.*
	Quod niſi contingat.	Quod niſi contigit, *ex mſſ.*
	Seu mas, ſeu femina.	Seu maſculus, ſeu femina, *ex mſſ.*
Sect. 95.	Primis genitis in quoque partu ſues primas præbent..... & ſuam quiſque.	Primogeniti in quoque partu ſuis primas premunt.... ſuam quiſque, *ex mſſ.*
	Et paulo in obliquum.	Et paulum in obliquum, *ex mſſ.*
Sect. 96.	Omne autem lac igne.	Omne autem igne, *ex mſs.*
Sect. 97.	Gabalicique pagis.	Gabalicique pagi, *ex mſſ.*
	Ceutronicæ.	Centronicæ.
	Recenti maxime.	Agrigenti maxime.
Sect. 99.	M. Curiatii.	C. Horatii.
	Digitos quinos.	Et digitos quinos, *ex mſſ.*
Sect. 103.	Quem tangentes atteſtamur.	Quem tangentes anteſtamur, *ex mſs.*
	Unum hominem.	Unum hominum, *ex mſſ.*
Sect. 105.	Pro eis telum ungula eſt illis.	Pro his telum ungula ineſt illis, *ex mſs.*
Sect. 106.	Ventre eminens, concava in vertebra ligatu.	Ventre eminens concavo, in vertebra ligatus, *ex mſſ.*
Sect. 107.	Nulli uncos habentium ungues, longi pedes. Porrectis ad caudam cruribus volant	Nulli uncos habentium ungues. Longipedes porrectis ad caudam cruribus volant.
	Et ocen.	Et hirundinem.
Sect. 108.	Iidem ſoli animalium rotundi.	Iiſdem ſolis animalium rotundi, *ex mſſ.*
Sect. 111.	Omnibus fere animalibus, & ova gignentibus.	Omnibus fere animalium & ova gignentibus, *ex mſſ.*
	Sues retorquent.	Sues intorquent, *ex mſſ.*
Sect. 112.	Vocem non habere, niſi quæ pulmonem & arterias habent, hoc eſt, niſi quæ ſpirant.	Vocem non habere, niſi quæ ſpirent.
	Attritu ejus ſonare viſcera, ſat notum eſt. Cetera ſimul cum volatu... & deſinere, ut muſcas, apes. Sonum &c.	Attritu ejus ſonare. Muſcas, apes, & ſimilia, cum volatu .... & deſinere. Sonum &c.
Sect. 116.	Theophraſtus prodidit.	Theophraſtus prodit, *ex mſſ.*
Sect. 117.	Et condimenta pernicioſiora.	Et condimento pernicioſior, *ex mſſ.*
Sect. 118.	Septimo letalis inedia: duraſſe & ultra undecimum pleroſque certum eſt. Mori eſuriendi ſemper inexplebili aviditate, animalium uni homini.	Septimo letale eſt inedias duraſſe: at ultra undecimum pleroſque certum eſt mori, eſuriendi ſemper inexplebili aviditate animalium unicuique.

LIBRO DUODECIMO.

Sect. 1.	Hinc primum alimentum.	Hinc primum alimenta, *ex mſſ.*
Sect. 2.	Elico ex Helvetiis.	Helico ex Helvetiis, *ex mſſ.*
Sect. 3.	Platanus hæc eſt, per mare Ionium &c.	Platanus hæc eſt, mare Ionium, &c. *ex mſs.*
	Ad tributarium etiam pertinens ſolum.	Ac tributarium etiam detinens ſolum, *ex mſs.*
Sect. 5.	Cubitorum XXXVI. unius radice.	Cubitorum XXXIII. a radice, *ex mſſ.*
	Nemoroſo vertice.... agros longis obtinens umbris..... ſaxea intus crepidinis corona.	Nemoroſa vertice... agros longis obtinet umbris... ſaxeæ intus crepidinis corona, *ex mſſ.*
	Laxiſque ramorum trabibus.	Laxeque ramorum trabibus, *ex mſſ.*
	Ceu vero non alia ejus generis.	Ceu vero non alia ejuſdem generis, *ex mſſ.*
Sect. 6.	Primus Cn. Matius.	Primus C. Matius, *ex mſſ.*
Sect. 8.	Narravimus. CAP. IV. Item Indiæ &c.	Narravimus: item Indiæ &c.
	Raram arborum ebenum Meroën uſque.	Raram arborem Meroën uſque, *ex mſſ.*
	In tributorum auctoritate.	In tributi auctoritate, *ex mſſ.*
Sect. 9.	Accendi eam Fabianus negat.	Accendi Fabianus negat, *ex mſſ.*
Sect. 10.	Ibi & ſpina.	Eſt ibi & ſpina, *ex mſſ.*
Sect. 11.	Superiores ejus rami.	Superiores ejuſdem rami, *ex mſſ.*
	LX. paſſ. pleræque orbe colligant.	LX. paſſ. plerique orbe colligant.
	Ea cauſa.	Hac cauſa, *ex mſſ.*
Sect. 12.	Fructum cortice emittit.	Fructum cortice mittit, *ex mſſ.*
Sect. 13.	Nec eſt gratior ullarum proſpectus.	Nec eſt gratior villarum proſpectus.
Sect. 14.	Oleaſtri fructu CAP. VII. Paſſim vero &c.	Oleaſtri fructu: Paſſim vero &c.
	Vocant brechmaſin, ſic.	Vocant brecma, ſic.
	Leviuſque utroque.	Lenius utroque, *ex mſſ.*
Sect. 15.	Fert & in ſpina.	Fert & in ſpinis, *ex mſſ.*
	Hæc in aqua.	Hac in aqua, *ex mſſ.*
	Vel thus.	Vel rhus.
Sect. 19.	Alii malachram.	Alii malacham, *ex mſſ.*
Sect. 20.	Bactriano nidor ſiccus.	Bactriano nitor ſiccus.
	Species ſimilis unedonis.	Species ſimilis unedoni, *ex mſſ.*
Sect. 21.	Linteo faciunt CAP. XI. Arbores vocant &c.	Linteo faciunt: Arbores vocant &c.
	Goſſampinos.	Goſſympinos.
Sect. 25.	Pretium in libras XVI.	Pretium in libras X. XI.
Sect. 26.	Aut ſtibio, cyperive cortice.	Aut ſtibio, ac cypiro, cyperive cortice.
	Folia diviſere annonam.	Folii diviſere annonam.
	Foliis X. XXX.	Foliis X. L.
	Pretium XIII.	Pretium X. III.
Sect. 28.	Friato vero amomo, X. LVIII.	Friato vero amomo X. XLVIII. *ex mſſ.*
Sect. 29.	In libras duodecim.	In libras X. duodecim.
Sect. 30.	Et cum Troglodytis communis. CAP. XIV. Thura &c.	Et cum Troglodytis communis: thura &c.
	Maris ſcopulis inacceſſa.	Mari ſcopulis inacceſſo, *ex mſſ.*
Sect. 31.	Arborum etiam tradita eſt facies.	Arborum earum tradita eſt facies, *ex mſs.*
	Matrem quoque teretem enodi fruticare trunco.	Matrem quoque terete & enodi fruticare trunco, *ex mſſ.*
Sect. 32.	Ubi loci natura poſcat tegere, palmea excipiente.	Ubi loci natura poſcat, tegete palmea excipiente, *ex mſſ.*
	Autumno legitur ex æſtivo partu.	Autumno legitur ab æſtivo partu.
	Hoc eſt, XXXIX. denariorum.	Hoc eſt, XXVIII. denariorum.
	Sabotam.	Sabota.
	In Judæa oppido LXXX. XXVII.	In Judæa oppido XLIV. XXXVI.

Manſiones

Manſiones camelorum L X I I.	Manſiones camelorum L X V. *ex mſſ.*	
Optimi thuris libra X V I.	Optimi thuris libra x. VI. *ex mſſ.*	
Secunda X V.	Secunda x. v. *ex mſſ.*	
Tertia X I V.	Tertia x. III. *ex mſſ.*	
Ipſique unguentarii.	Noſtrique unguentarii, *ex mſſ.*	*Sect.* 35.
Stactæ vero a VI. ad L.	Stactæ vero a XIII. ad XL.	
Sativæ ſummum ad XXII.	Stativæ ſummum x. X I.	
Troglodyticæ nucleo, ad XIII.	Troglodyticæ nucleo XVI. *ex mſſ.*	
Adorariam vocant, ad XIIII.	Odorariam vocant, XIIII.	
Sunt qui .... appellent.	Sunt qui ... appellant, *ex mſſ.*	*Sect.* 37.
Et alienarum aviditas.	Alienarumque aviditas, *ex mſſ.*	*Sect.* 38.
Helimæos.	Elymæos.	*Sect.* 39.
Arborem brutam.	Arborem bratum.	
Quæ non aſſiduitate ſui faſtidium pariat.	Quæ non aſſiduitate faſtidium pariat, *ex mſs.*	*Sect.* 40.
Eumdem ad ſerpentes.	Eumdem & ad ſerpentes, *ex mſs.*	
Fabuloſa narravit antiquitas.	Fabuloſe narravit antiquitas.	*Sect.* 42.
Commutata vero fabula eſt.	Comitata vero fabula eſt.	
Fibulaſque cum armillis.	Fibulas cum armillis, *ex mſſ.*	
In naſſas condit.	In maſſas condit, *ex mſs.*	
Sorte cremia diſcerni.	Sorte gemina diſcerni.	
Cui albet cortex.	Cui labat cortex.	
Denariûm mille.	Denariûm millia, *ex mſſ.*	
Id acciderit ne ob.	Id acciderit ob, *ex mſſ.*	
Amplitudo fruticis.	Amplitudo frutici, *ex mſſ.*	*Sect.* 43.
Deinde rubeſcit.	Dein rubeſcit, *ex mſſ.*	
Longitudine binûm cubitorum.	Longitudine binûm digitorum.	
Guſtuve quam maxime.	Guſtuque quam maxime, *ex mſſ.*	
Colore pnrpureo.	Colore purpuræ, *ex mſſ.*	
Pretiumque ejus faciunt.	Pretiumque ei faciunt, *ex mſſ.*	
Nigram ac pinguem.	Nigram, nec pinguem.	*Sect.* 46.
Montoſa.	Montuoſa, *ubique ex mſs.*	
Et craſſior, lentuſque in frangendo.	Craſſiorque, & lentus in frangendo, *ex mſs.*	*Sect.* 48.
Inde & nomine etiam ab Hammonis oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam metopion vocant.	(Inde nomine etiam Hammonis oraculo, juxta quod gignitur arbos :) quam metopion vocant.	*Sect.* 49.
Atque non ſuus odor ſit.	Atque non ſuus odor eſt, *ex mſſ.*	*Sect.* 50.
Cyprus.	Cypros, *ex mſs.*	*Sect.* 51.
Semine coriandri, flore candido.	Semine coriandri, candido.	
Pretium ei in libras, quinque.	Pretium ei in libras, x. v.	
Quæ ſit aſpalatho ... ſed in aſpalatho.	Quæ ſit aſpalathi... ſed ſi in aſpalatho, *ex mſs.*	*Sect.* 52.
Permutatur in libras x v.	Permutatur in libras x. v.	
Sævire in eamdem Judæi.	Sævire in eam Judæi, *ex mſſ.*	*Sect.* 54.
Seritque nunc eam fiſcus.	Seritque nunc eum fiſcus.	
Semen ejus vino ... Ex iis.	Semen eſt vino ... Ex his, *ex mſſ.*	
Cum duplo rependebatur argento.	Cum duplo rependebatur argentum, *ex mſſ.*	
D C C C. amputatio ipſa.	D C C. III. amputatio ipſa.	
Venit intra quintum demum annum.	Veniit intra quintum devictæ annum.	
Et alias adulteratur ſemine ſuo.	Et alias adulteratur ſeminis ſucco, *ex mſſ.*	
Vitiatur & oleo roſæ, cyperi.	Vitiatur & oleo roſæ, cypri.	
Quæ probatio ejus gemina eſt.	Quæ probatio gemina eſt.	
Sed hoc & gummi addita fragili cruſta evenit.	Sed hoc e gummi areſcere, addita fragili cruſta evenit, *ex mſſ.*	
Statim contrahit muſcas.	Statim in manu contrahit muſcas, *ex mſs.*	
Ad ima vaſis.	Ad ima vaſa, *ex mſſ.*	
Quippe millibus denariûm ſextarii empti vendente fiſco, trecentis denariis væneunt.	Quippe millibus denariûm, ſextarii empti vendente fiſco trecentis denariis, veneunt.	
Xylobalſamo ... VI.	Xylobalſamo .... x. v.	
Circa Canis ortum.	Circa Canis ortus, *ex mſſ.*	*Sect.* 55.
Pretium optimo XVIIII.	Pretium optimo, x. VIII.	
Sed aridior.	Sed acrior.	
Permutatur in libras, v.	Permutatur in libras, x. v.	*Sect.* 56.
Pertium optimo in libras bini aſſes.	Pretium optimo in libras, x. bini.	*Sect.* 57.
A ſingulis ad CCC. pervenire libras.	A x. ſingulis ad CCC. pervenire libras, *ex mſſ.*	*Sect.* 59.
In libras L X.	In libras x. L X. *ex mſs.*	
In libras, V I.	In libras, x. VI. *ex mſs.*	*Sect.* 60.
Omnis autem.	Omnibus autem.	*Sect.* 61.
Quod caryopon appellant.	Quod camacum appellant.	*Sect.* 63.
A ſurculo veri cinnami.	A ſucco vero cinnami.	

LIBRO DECIMO TERTIO.

Juvitque luxuriam ea omnia miſcere.	Juvitque luxuria omnia ea miſcere, *ex mſs.*	*Sect.* 1.
Nidorem verius quam odorem noverant.	Nidorem noverant, *ex mſs.*	
Perſarum eſſe debet gentis unguentum.	Unguentum Perſarum genti ſe debet.	
Honoſque is & ad defunctos.	Honoſque & ad defunctos, *ex mſs.*	
Varie alibi atque alibi ad quælibet.	Varie alibi ad quælibet, *ex mſs.*	*Sect.* 2.
Oenanthinum in Cypro, deinde in Ægypto præpoſitum, poſtea Adramyttio.	Oenanthinum in Cypro, poſtea Adramytteo.	
Ex flore narciſſi.	Ex flore narciſſo, *ex mſs.*	
Cinnabari & anchuſa.	Cinnabaris & anchuſa, *ex mſs.*	
Si non ſint hæc addita.	Si non ſunt hæc addita, *ex mſs.*	
E bryo & balanino, de quibus diximus. Increvit &c.	E bryo & balanino. Increvit &c. *ex mſſ.*	
Et e viliſſimis quidem hodie eſt, ob id creditum & id in &c.	E viliſſimis quidem hodieque eſt, ob id creditum in &c. *ex mſſ.*	
Conſtat ex liliis, balano &c.	Conſtat ex liliis, balanino, &c. *ex mſſ.*	
Croco, myrrha, aſpalatho. Et idem.	Croco, myrrha. Et idem, *ex mſſ.*	
Melle, melino, maro.	Melle, maro, *ex mſs.*	
Herbarii in utraque pauca, ſed alia alii miſcent.	Herbarum utraque. Pauca his, & alia alii miſcent.	
Externa omnia & prodigioſa. Cinnamomino adjicitur balaninum oleum.	Externa omnia. Prodigioſa cinnamomino pretia. Adjicitur cinnamo balaninum oleum, *ex mſs.*	
Pretia ei a XXXV.	Pretia ei a x. XXV. *ex mſs.*	
Ceteris decoctis, impendio parcentes : ſed non eadem eſt vis, niſi una decoctis. Myrrha &c.	Ceteris decoctis. Myrrha &c.	

	Cinnamomo, comaro.	Cinnamo comaco.
	Juncoque Syrio, œnanthe.	Junco, œnanthe, *ex mſſ.*
	Cypero, aſpalatho.	Cypro, aſpalatho, *ex mſſ.*
	Cypro, amaraco, colato melle.	Cypiro, amaraco, loto melle.
Sect. 4.	Quadringenos denarios.	Quadragenos denarios, *ex mſs.*
	Et cuſtodiis horrida.	Et cuſtodibus horrida.
Sect. 6.	Ceterum terrarum omnium.	Cetero terrarum omnium, *ex mſſ.*
Sect. 7.	Utilem ſibi arborique induviis circulum.	Vitilem ſibi arborique indutis circulum.
	Non inter folia, ut in ceteris.	Non inter folia hoc, ut in ceteris, *ex mſſ.*
	Bellas primum demonſtravere gemmas.	Bella primum demonſtravere gemina.
	Spinæ modo.	Spicæ modo.
	Fructuſque reliquis rotundior.	Fructus quam reliquis rotundior, *ex mſſ.*
	Quam vocant dabulam.	Quam vocant Dablan, *ex mſs.*
Sect. 8.	Cetera non ſine maribus gignere.	Cetero ſine maribus non gignere, *ex mſſ.*
	A cerebro ipſo arboris viridi, fiſſuris diviſo.	A cerebro ipſo arboris, fiſſuris diviſo, *ex mſs.*
	In Creta & ternos, quædam & in quinos.	In Creta & in ternos, quædamque & in quinos, *ex mſs.*
	Quadrimæ aliæ, aliæ quinquennes.	Quadrimæ: aliquæ quinquennes, *ex mſs.*
Sect. 9.	Chameropes.	Chamærepes.
	Quoniam .... ſervabantur.	Quoniam .... ſervarentur, *ex mſs.*
	Emori ac renaſci.	Iterum mori ac renaſci, *ex mſs.*
	Tertium ex his genus pateton.	Tertium ex his genus patetæ, *ex mſs.*
	Suum genus e ſicciore turba dactylis.	Suum genus e ſicciore turba junceis.
	Cycas vocant.	Coicas vocant.
	Nam in aliqua parte Phœnices.	Nam in alia parte Phœnices, *ex mſſ.*
	Nec pauciores ficu.	Nec pauciores fico.
Sect. 12.	Decidiſſe candidam.	Cecidiſſe candidam, *ex mſſ.*
	Alteri pallidus. Cum vite matureſcit.	Alteri pallidus, cum vite matureſcit.
	Tractu reſinoſus circa Idam Troadis. Sed in Macedonia.	Tactu reſinoſus. Circa Idam Troadis, & in Macedonia.
	Ad vetuſtatem, eximii ac nigri ſplendoris.	Ad vetuſtatem, nigri ſplendoris, *ex mſs.*
Sect. 14.	Et in Ægypto.	Et Ægypto, *ex mſs.*
Sect. 15.	Radicis ſimilia. Caudex arboris ſimilis populo.	Radice ſimilis populo, *ex mſs.*
Sect. 16.	Similis his ſiliqua, quam Iones cerauniam vocant.	Similis & quam Iones ceroniam vocant, *ex mſs.*
Sect. 17.	Sed ubi nux illi, huic pomum.	Sed ubi nux illi, huic prunum, *ex mſſ. & Theophr.*
	Simulacra ex ea factitavere, non eadem gratia, quam fideli materie, ut ex arbore quam balanum appellavimus.	Simulacra ex ea factitavere. Non eadem gratia, quanquam fideli materie, ex arbore quam balanum appellavimus, *ex mſs.*
	Novalis itaque tantum eſt.	Navalis itaque tantum eſt.
Sect. 19.	Silveſtris fuit & circa.	Silveſtris & circa, *ex mſſ.*
	Ut terni nequirent vel circumplecti.	Ut terni non quirent circumflecti.
Sect. 20.	Gummi utiliſſimum pictoribus ac medicis, ſimile pollini thuris, & ideo candidum, quam rufum, melius.	Commis utiliſſima pictoribus ac medicis, ſimilis pollini thuris: & ideo candida, quam rufa, melior.
Sect. 21.	Ne terram quidem ipſam totam fuiſſe, quæ nunc Ægyptus.	Ne terra quidem ipſa, quæ nunc Ægyptus, *ex mſſ.*
	Omnis charta naſcatur.	Nonniſi charta naſcatur.
Sect. 22.	Faſtigiatum.	Faſtigatum, *ex mſſ.*
Sect. 23.	Quæ ab adulatione.	Quæ ablutione.
	Tæniotica.	Leneotica.
	Texuntur omnes tabulæ madentes Nili aqua.	Texuntur omnes madente tabula Nili aqua.
	Turbidus liquor vim glutini præbet cum primo ſupina tabula.	Turbidus liquor glutini præbet vicem. Primo ſupina tabula.
Sect. 24.	Lituræ metum afferebat adverſis.	Lituræ metum afferebat ex averſis.
	Igitur & ſecundo corio ſtatumina facta ſunt e primo ſubtegmine.	Igitur e ſecundo corio ſtatumina facta ſunt: e primo, ſubtegmina.
	Macrocolis.	Macrocollis.
	Ob hoc.	Ob hæc, *ex mſſ.*
	Cui nihil e prima erat, ſed omnia e ſecunda.	Cui nihil primæ erat, ſed omnia ſecundæ, *ex mſſ.*
Sect. 25.	Incurioſe datus, primoque malleo deprehenditur.	Incurioſe datus primo, malleoque deprehenditur, *ex mſſ.*
Sect. 26.	Molli panis.	Mollia panis, *ex mſſ.*
	Nili lenitas ſuperatur.	Lini lenitas ſuperatur.
Sect. 27.	Ingentia quidem exempla.	Ingentia exempla, *ex mſſ.*
	Et libros cedratos.	Et libros citratos.
	C. Piſo.	L. Piſo.
	Numæ decretorum fuiſſe. Libros duodecim fuiſſe, ipſe Varro Humanarum antiquitatum, quinque.	Numæ decretorum fuiſſe: ipſe Varro Humanarum antiquitatum ſexto, *ex mſſ.*
	Arbitri diſpenſandi.	Arbitri diſpenſandæ, *ex mſſ.*
Sect. 29.	Plurima arbor cedri.	Plurima arbor citri.
	Et duæ Juba rege vendente.	Et duæ a Juba rege pendentes.
	Pretium fuit HS. XV.	Pretium fuit HS. XII.
	Quam potuiſſet eſſe natura ſolidæ. Item a Nomio Tiberii Cæſaris liberto.	Quam potuiſſet eſſe naturæ. Solidæ autem a Nomio Cæſaris liberto.
	Nomio liberto ejus eſſet, cujus materia erat tuber. Hoc eſt radicis vitium, maximeque in eo laudatum.	Nomio liberto ejus eſſet. Tuber hoc eſt radicis, maximeque laudatum.
	Laudatiſſimam dedit cedrum.	Laudatiſſimam dedit citrum, *ex mſſ.*
Sect. 30.	In vena criſpis, vel in vertice variis.	In venam criſpis, vel in vortices parvos.
	Tigrinæ appellantur.	Tigrinum appellatur, *ex mſſ.*
	Poſt hæc amplitudo eſt jam totius caudicis. Juvant plura quoque in una menſa vitia.	Poſt hæc amplitudo eſt: jam toti caudices juvant, pluresque in una. Menſæ vitia, &c.
	Corticum punctis.	Cornicum punctis.
	Quantum ita detrahant.	Quantum ita detrahatur, *ex mſſ.*
	Hanc igitur.	Hanc itaque, *ex mſſ.*
	Ex quo novitiæ apparent.	Quæ novitia apparet, *ex mſſ.*
Sect. 32.	Alioquin ilicis viderentur.	Quæ ilicis videntur.
	Non ſentire morbos.	Non ſentire morbum, *ex mſſ.*
	Baccaſque contuſas.	Baccaſque conciſas.
	Et ſcapum ipſum.	Et caput ipſum, *ex mſſ.*
	Etiamnum exſurgere.	Etiamnum inſurgere, *ex mſſ.*
Sect. 33.	Non ſimul manditur.	Non ſimul mandatur, *ex mſſ.*
Sect. 34.	Alia ſtructura eorum.	Alia ſtructura eorum quædam, *ex mſs.*
Sect. 35.	Epicactis, quem alii embolinen.	Epipactis, quem alii elleborinen.
Sect. 36.	Multum prælatam.	Multum prælata, *ex mſſ.*
	In libras XIII.	In libras X. III.
Sect. 37.	Tragion & Aſia.	Tragon & Aſia.
Sect. 38.	Letale animantibus.	Letale animalibus, *ex mſſ.*
Sect. 39.	Nec igne poſſet corrumpi.	Nec igne poſſit corrumpi, *ex mſſ.*
Sect. 40.	Priorem fructum .... peragit.	Priorem fructum .... peragunt, *ex mſſ.*

Dixiſſe conveniet.	Dixiſſe conveniat, *ex mſſ.*	*Sect.* 42.
Sicut diſtinguemus.	Sicut diſtinguimus.	
Ut ſcelera contractent.	Ut ſcelera non tractent, *ex mſſ.*	*Sect.* 43.
Siquidem Arabicum.	Siquidem Arabium, *ex mſſ.*	*Sect.* 44.
Et alvum ſolvit.	Et alvum movet, *ex mſ.*	
Condiunt eo vina.	Condiunt eo vinum, *ex mſ.*	*Sect.* 46.
Annua H S. MM. vel &c.	Annua H S. vel &c.	*Sect.* 47.
Pecorum medicina.	Pecudum medicina, *ex mſ.*	
Aut cum ſpongiis.	Aut ſpongiis.	*Sect.* 48.
Quercu etiam tingi.	Quercu & tingi, *ex mſ.*	*Sect.* 49.
Ternorum eſt cubitorum.	Ternûm cubitorum eſt, *ex mſſ.*	*Sect.* 50.
Iſidos plocamon.	Iſidis crinem, *ex mſſ.*	*Sect.* 52.

LIBRO DECIMO QUARTO.

Maxima in natura portio eſt.	Maxime in natura portio eſt, *ex mſ.*	*Sect.* 1.
Præcepta agricolæ.	Præcepta agricolis, *ex mſ.*	
Eodem tamen habendi, quo eat ſpes omnium tendente voto.	Eodem tamen, habendique ad ſpes, omnium tendente voto.	
E tantiſque.	Et e tantis, *ex mſ.*	
Quanquam odorifera.	Quam odorifera.	*Sect.* 2.
Vite una Cypria.	Una e vite Cypria, *ex mſſ.*	
Verum iſta ex ſilveſtribus facta crediderim: quando hæ vites, &c.	Verum iſta ex ſilveſtribus facta crediderim. *Sect.* 3. Hæ vites, &c.	
Ex his pluribus modis.	Exire finitur pluribus modis, *ex mſ.*	*Sect.* 3.
Vindemiator.	Vindemitor, *ex mſ.*	
Sequacibus loris quoque, memoria.	Sequacibus loris, memoria, *ex mſ.*	
Jam inventa vitis per ſe.	Jam inventa per ſe, *ex mſ.*	
Vini ejus ubique vitam.	Vini ejus utique vitam, *ex mſ.*	*Sect.* 4.
Eæ minus fertiles vino, acinis & fæce nimiæ.	Hæ minus fertiles, vinaceis & fæce nimia, *ex mſſ.*	
Et rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet.	Etruria nulla magis vite gaudet.	
Vix ulla magis tam denſo.	Viſula magis quam denſo.	
Niſi matura protinus rapiatur.	Niſi matura protinus rapitur, *ex mſſ.*	
Tuncque Albano vino æmulantur.	Tunc Albanum vinum æmulantur.	
Quam arcam appellant.	Quam emarcum appellant.	
Evenit hoc etiam quibuſdam aliis.	Evenit hoc & quibuſdam aliis, *ex mſſ.*	
Novere Sabini.	Noverunt Sabini, *ex mſſ.*	
Mirum, ubique cum Sole.	Mirum, ubi cum Sole.	
Columbinæ acinoſiſſimæ.	Columbinæ e racemoſiſſimis.	
Ederæ acinis.	E duracinis.	
Item pucina.	Item picina.	
Septem his annis.	Septimo hinc anno.	
Apicium, Lucanum.	Apicium Lucanum.	*Sect.* 5.
Rure Linternino.	Rure Liternino.	
Cucurritque non nemo.	Cucurritque nemo non.	
Octonis aquæ.	Octogenis aquæ.	*Sect.* 6.
In reliquis claritas generi non fuit alicui. Anno fuit &c.	In reliquis claritas generi non fuit. Alicui anno fuit &c.	
Natali Urbis DCXXXIV.	Natali Urbis DCXXXIII.	
Quo fit ut ejus temporis, &c.	Quod, ut ejus temporis &c. *ex mſſ.*	
Annis CLX.	Anno CLX.	
Vinum potaturus.	Vinum poturus, *ex mſſ.*	*Sect.* 7.
Sicut cicuta homini venenum eſt, ſic cicutæ vinum.	Cicuta hominum venenum eſt, cicutæ vinum, *ex mſſ.*	
Julia .... Pucino retulit acceptos.	Livia .... Pucino vino retulit acceptos, *ex mſſ.*	*Sect.* 8.
Pyctanon appellaverunt.	Præcianum appellaverunt.	
Ex monte Gaurano.	Ex monte Gauro, *ex mſſ.*	
Ex alia vicinia.	Alia ex vicinia, *ex mſ.*	
Palmeſia appellantur.	Palmenſia appellavere, *ex mſſ.*	
Circiter DC. annum.	Circiter CCCCL. annum.	*Sect.* 9.
Præparentium.	Peparethium.	
Poſt ſex annos non placeret.	Ante ſex annos non placeret.	
Cui marinam aquam.	Coi marinam aquam.	*Sect.* 10.
Leucochron.	Leucocoum.	
Aut ſex annis.	Vel in ſex annis, *ex mſſ.*	
Ciſibilites.	Scybilites.	*Sect.* 11.
Halyntium in Sicilia.	Aluntium in Sicilia.	
Provinciiſque finitimis.	Finitimiſque provinciis, *ex mſſ.*	
Fervente oleo.	Ferventi oleo, *ex mſſ.*	
Aigleuces.	Aigleucos.	
Longe præterea.	Longe propterea, *ex mſ.*	*Sect.* 13.
Hanc gratiam fuiſſe. CAP. XII. Auctoritatem, &c.	Hanc gratiam fuiſſe: auctoritatem &c.	
Interfectam fuſte.	Interfectam fuſti, *ex mſ.*	*Sect.* 14.
Aromatice.	Aromatite.	*Sect.* 15.
Fabius Dorſenus.	Fabius Doſſennus.	
Quod ſi opus eſt, ut dulce promat. Indidem, ecquid habet? CHAR. Rogas?	Quod ſi opus ſit, ut dulce promat indidem, ecquid habet? CHAR. Rogas?	
Ex illo Comico verſu.	Ex illo Comici verſu, *ex mſſ.*	*Sect.* 16.
Quinque Thaſii vini inde depromam, Falerni bina.	Quinque Thaſi vini depromam, bina Falerni.	
Anno Urbis conditæ DCLXXV.	Anno Urbis conditæ DCLXV.	
Millia cadûm congiariorum.	Millia cadûm in congiarium, *ex mſ.*	*Sect.* 17.
Et ſi prius quam tota matureſcat, una incocta detur.	Et ſi prius quam tota marceſcat uva, incocta detur, *ex mſſ.*	*Sect.* 18.
Manipulos binos tundunt.	Manipulos binos condunt, *ex mſ.*	*Sect.* 19.
Et ſæpe ſextarium.	Et ſapæ ſextarium.	
E napis fit, XI. denariorum.	E napis fit, duûm denariorum.	
In muſtum colatis.	In mutuum collatis.	
In muſtum aut dulce vinum defectis.	In muſtum aut dulce vinum dejectis.	
Terebinthi, calami, lentiſci.	Terebinthi, in Gallia lentiſci.	
Thaſios.	Thaſos, *ex mſſ.*	*Sect.* 22.
Pedibus calcata.	Pedibus conculcata.	*Sect.* 23.
Judaïca calloſior.	Judæa calloſior, *ex mſ.*	*Sect.* 25.
Circumpadaniſque muſtis utilitas.	Circumpadaniſque muſtis crapulæ utilitas, *ex mſſ.*	
Nec non alia æque multiplici natura.	Nec non alia, quæ eſt muſti, pice & natura.	
Cum degeneraverit animus.	Cum degeneravit animus, *ex mſ.*	

	Parte quadrageſima, pulegii vel ſalis ſeſquilibra.	Parte quadrageſima, in culeum : vel ſalis ſeſquilibra.
	Et adjici muſtis tingendi gratia coloris.	Et adjicimus tingendi gratia colores.
	Mutatus in ea colos.	Mutatus in eo colos.
Sect. 27.	Ventroſa.	Ventruoſa, *ex mſs. ut* montuoſa.
	Nucibus juglandibus.	Nucibuſque juglandibus, *ex mſs.*
	Expoſita ſub dio cadis.	Expoſita ſub dio in cadis, *ex mſs.*
Sect. 28.	Huc pertinent.	Ad hoc pertinent, *ex mſs.*
	Præmio invitatur ebrietas : & ſi diis placet, emitur alius, ut quantum biberit, tantum edat : & pretium vinolentiæ lege accipit.	Præmio invitatur ebrietas, & ſi diis placet, emitur. Alius, ut quantum biberit, tantum edat, pretium vinolentiæ lege accipit.
	Nec levatum vomitione.	Non levatum vomitione, *ex mſs.*
	Ciceronem M. filium.	Ciceroni M. F.

LIBRO DECIMO QUINTO.

	Cn. Pompeii IIII. Conſulatu.	Cn. Pompeii III. Conſulatu.
Sect. 2.	Aut falcem.	Aut falces, *ex mſſ.*
	Oleum quam muſta temperandi.	Olei muſta temperandi.
Sect. 3.	Ab Arcturi exortu XVI. Calendas.	Ad Arcturi exortum, a. d. XVI. Calendas.
	Quod ubi cura multa ſive imbribus accidit.	Quod ubi cura, multiſve imbribus accidit, *ex mſſ.*
Sect. 4.	Ad VI. Idus.	A. d. VI. Idus.
	Sale illæ primum condiuntur.	Sale illæ privatim condiuntur, *ex mſſ.*
	Sine accerſita commendatione puræ innatant colymbades.	Sine accerſita commendatione. Muriæ innatant colymbades.
Sect. 6.	Expoſito Solibus cenſet. CAP. VI. Nec alio ullo modo laudat condi olivas .... & pauſias, quam vel virides.	Expoſito Solibus cenſet : nec alio ullo modo laudat. Condi olivas .... & pauſias, vel virides.
	Sæpius die decapulandum.	Sæpius die capulandum, *ex mſſ.*
	Vaſa mundanda.	Vaſa mutanda.
	Premerentur : iterum premi plus.	Premerentur iterum. Premi plus.
	Factus tergeminos fere.	Factus tres gemino foro.
Sect. 7.	Factitium oleum.	Fictitium oleum, *ex mſſ.*
	Arbitror nihil.	Arbitror de eo nihil, *ex mſſ.*
	Alii acaron.	Aliqui acoron.
	Quod cedrelæon.	Quod piſſelæon.
	Et in gymnaſiis.	Nam in gymnaſiis, *ex mſs.*
	Cinnami radice.	Cinnamomi radice, *ex mſſ.*
	Quod cnecinum.	Quod cnedinum.
	In Italica e gummi.	In Italia Iguvini.
Sect. 8.	Super omnia autem.	Super omnia vero, *ex mſſ.*
Sect. 9.	Tarentinæ.	Terentinæ.
	Tertium ſapineæ.	Tertium ſappiniæ, *ex mſſ.*
Sect. 12.	Nigra, candicans. Hordearia appellata.	Nigra : candida, hordearia appellata, *ex mſſ.*
	Ut uvæ, autumno cadis condita.	Ut uvæ, cadis condita, *ex mſſ.*
	Cœpere Romæ.	Cœperunt Romæ, *ex mſſ.*
Sect. 14.	In caſtrorum aggeribus ſata.	In caſtris ſata, *ex mſſ.*
	A colore ſericum dictum.	A colore ſyricum dictum.
Sect. 15.	Item Claudio.	Item Scandio.
	Quæ Claudianis.	Quæ Scandianis.
	Camerina.	Amerina.
	Coloris, ſerica .... melappia.	Coloris, ſyrica .... melapia.
	Orthomaſtica.	Orthomaſtia, *ex mſſ.*
	Sunt quibus ſanguineus eſt color.	Eſt quibuſdam ſanguineus color, *ex mſſ.*
	Dacis ferme viliſſimis nomen.	Dat & farina viliſſimis nomen.
Sect. 16.	Cruſtumina.	Cruſtumia.
	Lactea hæc vocantur.	Lacte hoc vocatur.
	Pompeiana.	Pomponiana.
	Severiana.	Seviana.
	Tyranniana.	Turraniana.
	Hordearia : collo ampullacea, & Coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitina.	Hordearia : a collo ampullacea : a corio laneo, bruta. Gentilitatis, cucurbitina.
	Sementina.	Sementiva, *ex mſſ.*
Sect. 17.	Pervenit ad culmen.	Pervenit ad columen.
	Scantiana.	Scandiana, *ex mſſ.*
Sect. 18.	Ante XV. Lunam.	Ante XVI. Lunam, *ex mſſ.*
	Cotoneis intercluſis.	Cotoneis in concluſo.
	Cum libeat uti.	Et cum libeat uti, *ex mſſ.*
	Quam poſſunt in arbore..	Quam poſſint in arbore, *ex mſſ.*
	Inter ſcobes.	Inter ſcrobes.
	Sorba vero & in ſcrobibus.	Sorba quoque & ſcrobibus.
	Columella auctor.	Columella auctor eſt, *ex mſs.*
Sect. 19.	Quas vocant omas.	Quas vocant onas.
	Tellianas, atras.	Telanas atras.
Sect. 20.	Supra omnia quiddam eſt.	Supra omnia eſt, *ex mſſ.*
	Sacra fulguribus.	Sacro fulguribus.
	Adacto navigio illico areſcit.	Atto Navio augure. Illic areſcit.
Sect. 21.	Foribus apertis.	Foribus adapertis, *ex mſs.*
	Diſtillant gummi modo lacrymam, ſiccanturque. Honos laudatas ſervat.	Diſtillant gummium lacryma. Siccas honos laudatas ſervat, *ex mſſ.*
Sect. 22.	Tametſi anthedoni ſimilius eſt.	Anthedoni tamen ſimilius eſt, *ex mſs.*
Sect. 23.	Arbore diſſimili, foliis plane platani.	Arbore diſſimile, foliis pæne platani, *ex mſſ.*
	Sapa condi jubet.	Condi ſapa tradit, *ex mſſ.*
Sect. 24.	Tripudium ſonumve.	Tripudium ſonivium.
	Nucleorumque illis quadripartita diſtinctio.	Nucleorumque alia quadripartita diſtinctio, *ex mſſ.*
	Patrio nomine vocabant.	Patrio nomine appellabant, *ex mſſ.*
Sect. 25.	Nam Divus Tiberius poſtea balanum nomen impoſuit.	Nam Dios balanum poſtea impoſuere.
	Nec operoſo ſunt cibo.	Nec operoſæ cibo, *ex mſſ.*
	Meterana.	Etereiana.
Sect. 26.	Digitorum hominis longitudo illis.	Digitorum omnis longitudo illis, *ex mſſ.*
Sect. 27.	Ea baccis.	Eaque baccis, *ex mſs.*
Sect. 28.	Simile fructui terræ gignitur.	Simile frutici, terræque gignitur.
	Totidem eſſe genera & apud nos. Alio nomine.	Totidem eſſe genera. Et apud nos alio nomine.
Sect. 30.	Nigerrima ſunt ut Actia.	Nigerrima ſunt Lutatia, *ex mſſ.*

Julianis.

Julianis.	Junianis, *ex mſſ.*	
Vinoſus .... pinguis .... dulcis.	Vinoſi .... pingues .... dulces, *ex mſſ.*	*Sect.* 33.
Ad naſum.	Ad uſum, *ex mſſ.*	
Prævaluit, flacceſcente plebeïa, exuberans.	Prævaluit exuberans; *ex mſs.*	*Sect.* 36.
Flacceſcente patritia.	Flaveſcente patricia.	
Exoticam.	Hexaſtichani.	*Sect.* 37.
Atque ita mulſo.	Atque ita muſto.	
Quæ ſola & domos.	Sola & domos, *ex mſs.*	*Sect.* 38.
Differt colore.	Differt color, *ex mſſ.*	
A Divo Auguſto cœperit.	A Divo Auguſto cœpit, *ex mſſ.*	
Miſſa e cælo, minima eſt altitudine.	Miſſa e cælo eſt, minima altitudine, *ex mſs.*	
Alii daphnitin.	Alii danaën.	
Dodrantales, topiarii ac coronarii operis.	Dodrantales coronarii operis, *ex mſſ.*	
Molliore & candidiore, majore ſemine inter folia rubro.	Molliore & candidiore, & majore: ſemine inter folia rubro.	
Nec niſi montoſis.	Nec niſi in montuoſis, *ex mſs.*	
Nullum genus lauri in Corſica.	Nullum genus laurûs in Corſica, *ex mſſ.*	
Jovis Optimi Maximi.	Jovis Optimi Maximique; *ex mſſ.*	*Sect.* 40.

EMENDANDA vel ADDENDA

IN TOMO PRIMO.

In Pliniano contextu.

PAG. 225. *verſu* 3. Lugdunenſis Galli, *lege*, Gallia.
Pag. 325. *verſu* 9. Urbii, *lege*, Urbi.
Pag. 349. *verſu* 13. mill. paſſuum, *lege*, mill. D. paſſuum.
Pag. 388. *verſu* 25. auſpicatus eſt *lege*, auſpicatus eſt:

IN NOTIS.

Pag. 80. *col.* 2. *verſu* 7. Cimeleo, *lege*, Cimelio.

Pag. 86. *nota* 16. milla, *lege*, millia.

Pag. 87. *nota* 8. Quantus .... diameter, *lege*, Quanta ... diametros.

Pag. 89. *nota* 11. *adde in fine:* Arguit hic nummus nuper repertus Antiquariorum errorem, cui nos quoque olim ſubſcripſimus; exiſtimantium, nummos inſcriptos DIVO CAESARI VALERIANO, ad Saloninum pertinere, non ad Valerianum Valeriani Aug. ex priore conjuge filium.

Pag. 90. *col.* 1. *verſu* 3. viſam iri, *lege*, viſum iri.

Pag. 92. *nota* 8. *adde in fine:* Nihilominus etiamnum Diocletiani honori percuſſus eſt nummus alter iſti ſimillimus, ex auro, cum ipſius nomine: DIOCLETIANVS AVGVSTVS. In averſa pagina, COMITATVS AVGG. cum effigie eorumdem Auguſtorum, Diocletiani & Maximiani, in equis. Infra, P R, *Populi Rogatu:* qui ipſius quoque Diocletiani honori voluit nummum peculiariter dicari. Eſt ille perrarus, in Cimelio P. CHAMILLART.

Pag. 101. *nota* 17. *adde:* Hebræi ſimiliter ingenioſe dixere tonitru eſſe ignem extinguentem ſive interimentem: *le Feu qui tuë.* Id quod ex ipſomet Chriſto Domino diſcimus, qui fratres duos, Jacobum & Joannem, *Boanerges* vocavit, quod eſt, *Filii tonitrui.* Hebraïca vox ea eſt: בוהן-הרג-אש: *Filii interimentis ignis*, vel *igne. Boan* pro *bene* eſt, Galilææ dialecto, ut *Eloï* pro *Eli.* Plura olim de eo verbo ſcripſimus, quæ legi poſſunt in Diario Trevoltiano.

Pag. 145. *nota* 13. *Nummum* DEO CABIRO *hinc transfer in notam ſequentem.*

Pag. 147. *nota* 12. Albiga, *lege*, Albia.

Pag. 160. *nota* 13. ſubtitiſſe, *lege*, ſubſtitiſſe.

Pag. 180. *nota* 12. ſupra Saum Draumque, *lege*, ſupra Savum Dravumque. *Et ſic n.* 21. Savus.

Pag. 188. *nota* 3. ſinibus, *lege*, ſinubus.

Ibid. nota 10. *nomen Aornom*, lege, *nomine Aornon.*

Pag. 189. *nota* 20. *Prevenza*, lege, *la Preveſa*, bis.

Pag. 215. *nota* 28. *adde:* DANVVIVS ſcribitur in nummo Trajani Auguſti: ſcilicet ob Daciam amni ei prætentam, & tunc recens captam: quo in tractu Germanice Danubio nomen eſt Thonaw: unde Danuvium Monetarii Narbonenſes tunc effecere: non quod litteræ B & V permutatæ umquam fuerint in nummis antiquis. At Romani illud w Germanicum, æque ut β Græcum, cum in ſuam linguam ex alterutra nomina tranſtulerunt, in Latinum B commutarunt.

Pag. 216. *nota* 11. *adde:* Admonent *Alani* a Plinio deinde commemorati, ut huic loco adjiciam, quæ ſit *gens Alana* in Carmine 2. libri 5. Michaëlis Hoſpitalii, olim clari laude poëſeos, clarioris multo poſtea inſigni magiſtratu Cancellarii Franciæ. Sic enim ille cecinit eleganter, dum iter ſuum deſcriberet, tranſitumque per Avenionem, ubi Judæis certa regio urbis eſt aſſignata:

Nam neque Judæos viſum eſt in laude colonos
Ponere: nec vero commercia gentis ALANÆ;
Impia quam dicunt tacitis præcepta fovere
Mentibus, errores & adhuc retinere parentum.

Familiariſſimum ſemper fuit linguam Hebræam callentibus, doctrinæ ſuæ præbere ſpecimen, ſive fictis, ſive derivatis ex ea lingua vocabulis; quæ ſic aliud ſignificarent, quam quod iiſdem vulgo intelligitur: vel Chriſtum Dominum ſcilicet, maxime Judæos in ſupremo judicio puniturum, vel Judæum Chriſto inimicum. Et mos iſte quidem ab annis ante Hoſpitalium fere trecentis invaluerat apud eruditos: deprehenſus a nobis, innumeriſque comprobatus exemplis. Ergo ingenioſe ille ſimiliter Judaïcam gentem *ALANAM* appellavit: quippe אל-נכה: *Deum*, hoc eſt, Chriſtum *afflixit*, dum affixit cruci. Hæc eadem eſt commerciis famoſa; & in Chriſtum Dominum ex patrum ſuorum inſtitutione blaſphemiis: quas ii tamen, qui inter Chriſtianos degunt, ſupplicii metu animo continent.

Ibid. nota 16. *adde: Nuper* ab opifice nummi poſitum eſt perquam ingenioſe. Etenim hoc fuit dicere, recentem eam eſſe victoriam, ſed dignam titulo *Dacici*, qui nondum adſcribebatur in nummis Trajani. Admonitio igitur hæc fuit Senatui, ut ipſius edicto deinceps Trajanus DACICVS ſcriberetur.

Pag. 225. *nota* 16. *verſu* 4. *ſancti Nazarii;* adde: Ex ea cauſa in nummis antiquioribus ſub Principibus Chriſtianis THEUP & ΘΥΠΟΛ: hoc eſt, *Theopolis*, Θεȣ̃ πόλις ſcribitur.

Ibidem, *verſu* 7. IIIVIRPC, *lege*, IIIVIRRPC.

Pag. 229. *nota* 2. *ſub finem*, grad. 38. 45″. *lege*, 38. 45′.

Pag. 261. *nota* 1. *circa med. Vrbius*, lege, *Vibius.*

Pag. 264. *col.* 1. *verſu* 1. domus, *adde:* prioribus ab hoſte dirutis.

Pag. 265. *nota* 7. *ſub finem: Eduos*, ſcribe, *Ebrodunenſes.*

Pag. 266. *nota* 18. *circa med.* Philippi Tetrarchiæ, *lege*, Tetrarchæ.

Pag. 271. *nota* 5. *adde:* Eſt nummus ex ære magno perrarus, in Gaza Sereniſſimi Ducis Cenomaneuſis, nec aliubi adhuc viſus: in quo pictus Heraclius uterque, pater & filius: in altera ſuperficie, littera majuſcula M cum cruce ſuperpoſita; & infra, ISAVR: quæ *Mercatores* Narbonenſes *Chriſtianos* ſignificant, in *Iſauria* negotiantes; qua parte nimirum, ut Plinius hic prodidit, *decurrit ad mare.*

Pag. 272. *nota* 21. in Theſauro, pag. 194. *lege*, pag. 74. *Et paulo ante*, COS. V P. *lege*, COS. V. P. P.

Pag. 274. *nota* 24. *αρέω*, *lege*, a *ῥέω.*

Pag. 277. *nota* 1. *verſu* 7. ΟΠΕΔΙ, *lege*, ΟΠΕΛΙ.

Pag. 285. *nota* 23. *in fine:* inter aquilæ pedes eſt, *adde* ☧.

Pag. 331. *nota* 20. ſolo penitus quindecim, *lege*, ſolo penitus æquata.

Pag. 337. *nota* 6. *adde:* Hæc duo flumina, Salſum & Achana, adnotavit etiam Petrus Bertius in Tabulis ſuis Geographicis, quas delineare conatus eſt ex Plinii deſcriptione: & ambo poſuit eo ipſo ſitu, quo Gehon & Phiſon eſſe Moſes prodidit, noſque poſt Moſem & Plinium: ſed fecit ea curſus perbrevis, quod neſciret alterum ex his, Moſe ipſo auctore, Æthiopiam circuire.

Pag. 344. *nota* 2. *adde in fine:* Ipſe autem Poſtumus in ſuis nummis ſcribitur, IMP. C. M. CASS. LAT. POSTVMVS P. F. AVG. *Imperator Cæſar Marcus Caſſius Latro Poſtumus Pius Felix Auguſtus. Marcus*, ut ex gente Antonia; in qua Marci prænomen primogenitorum fuit. *Caſſius*, ex Caſſia: unde & ille Caſſius, cujus ſunt nummi inſcripti, poſt Cæſaris Dictatoris necem: CASSI. IMP. LEIBERTAS.

Caſſius Imperator. Libertas. Deinde *Latro*, ex Porcio Latrone, quem Plinius laudat, libro XX. ſect. LVII. Fuit nimirum Porcia gens in duas diviſa familias : altera Catonum fuit, Latronum altera. *Poſtumus*, ex patre, qui ex matre Caſſius Latro eſſet ; genus autem paternum duceret ex Agrippa Poſtumo, Auguſti nepote. Denique *Pius Felix*, ex Commodo Imperatore, avo ſuo materno. Morellius, Tab. 2. pag. 41. nummum refert ex ære maximo, inſcriptum, IMP. C. M. CASS. LATI. POSTVMVS, &c. ſed (ut jamdudum monuimus) adulterinum ac recentem.

Pag. 373. *nota* 20. circa finem : I O*vi* V L*tali*, lege, V I*tali*.

Pag. 381. *nota* 1. *adde :* Is in nummo argenteo tetradrachmo, e Muſeo noſtro, AESILLAS ſcribitur, ut diximus. Simul ab ea nummi parte inſignia Quæſtoris ſunt, cum littera Q. Menſa ſcilicet ſiniſtro latere, ad pecuniam numerandam : dextro arca, in qua reconditur. In medio, clava Herculea, Macedoniæ ſymbolum. In altera nummi parte, caput eſt juvenile Populi Romani, cujus erat provincia ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Plura de eo nummo jamdudum diximus, quæ ſunt in Diarium Trevoltianum inſerta.

Pag. 406. *nota* 8. *in fine*, aut labefactant. *Adde :* Itaque *per ſapientiam* dictum eſt, ut libro XI. ſect. XXI. *per fici maturitatem :* hoc eſt, quo tempore ficus eſt matura. Alia exempla plurima Index ſuppeditabit.

Pag. 418. *col.* 1. *ſub finem*, a D. Juſtiniani, pag. 382. *lege*, pag. 70.

Pag. 429. *col.* 1. *verſu* 11. *Μυελογλώοις*, *lege*, *Μυελογλώτοις*.

Ibidem, circa med. cujus mater Metella : *voces iſtas tres dele.*

Pag. 447. *col.* 1. *ſub med.* Nirembergio, *lege*, Nierembergio.

Pag. 481. *col.* 1. *circa med.* in Famil. pag. 237. *lege*, 257.

Pag. 545. *nota* CVIII. *adde :* Nihilominus mihi nunc religio eſt omnium exemplarium teſtimonio reluctari, & anno alteri, quam ſeptingenteſimo ab Urbe condita opinari Plinium affixiſſe Conſulatum Ciceronis. Favent fortaſſis huic Plinii calculo argumenta alia, quæ nos alio loco ac tempore, ſi Deus dederit, indagabimus.

Pag. 721. *col.* 2. *verſu* 3. ſub bigis, *lege*, ſub quadrigis.

Pag. 746. *nota* 17. in fine : *Venerabundi*, lege, *Venerantes*.

Pag. 618. *col.* 2. *nota* 3. adde : ſed de lacrymatione, quæ cum oculis evenit, catarractæ incipientis vitio affectis, tunc homo clare videt, & a cœcitatis metu liberatur. Sic etiam ſibi contingere ſæpenumero teſtatus eſt nobis amicus ex intimis.